Digitized by Google

32
1 H
4

Digitized by Google

Digitized by Google

Digitized by Google

ANNALIVM
ECCLESIASTICORVM
VETERIS TESTAMENTI
EPITOME.

Digitized by Google

ANNALIVM ECCLESIASTICORVM VETERIS TESTAMENTI EPITOME,

Ab ipſomet eorum Auctore IACOBO SALIANO Societatis IESV Presbytero, fideliter accuratéque confecta.

IN QVA, SICVT ET IN IPSIS ANNALIBVS, RES SACRÆ prophanæque quintuplicis Imperij, ab Orbe Condito ad Chriſti Domini Natiuitatem, & receptum in cœlum, per annos ferè ſingulos digeruntur, & explicantur.

ROTHOMAGI,
Sumptibus IOANNIS BERTHELIN.

M. DC. XLVI.

Cum Priuilegio Regis, & Approbatione Superiorum.

130 R

Digitized by Google

EMINENTISSIMO CARDINALI,

EXCELLENTISSIMOQVE DVCI,

ARMANDO IOANNI PLESSIACO,

RICHELII TOPARCHÆ, &c.

I. *POST diuturnam aliquot non ſolum menſium, ſed annorum etiam cunctationem meam, Armande Purpuratorum Eccleſiæ Principum decus, ab amicis aliquando perſuaſus Annalium noſtrorum Veteris Teſtamenti Epitomen ipſe conficere, & confectam emittere in lucem: cui potiſſimum viro illam addicerem, cuius glorioſum nomen fronti eius inſcriberem, haud ſane diu inquirendum putaui. Duæ omnino res omnem mihi ademere dubitationem, Eminentiſſima primùm iſta dignitas tua; tum grata aduerſus eam memoria beneficiorum, quibus Societatem hanc noſtram iampridem obſtrictam tenes.*

II. *Certe vel hic vnus ſplendor ſapientiæ, auctoritatis, ac dignitatis tuæ, hunc omnem à nobis honorem promeretur & cultum, vt nullum inde emolumentum in tenuiores redundaret. Nam ſupremum illud, ac beatiſſimum diuinæ Maieſtatis Numen, quamuis nullum vnquam in genus humanum beneficium contuliſſet; aut eſſet aliquando collaturus, omnis ei nihilominus honor & gloria, ipſo illo ſempiternæ diuinitatis, ac dignitatis nomine, deberetur. Dicam, ſi potero luculentiùs ac paulò enucleatiùs. Quamuis diuina illa Maieſtas, qua nihil animo fingi maius, aut præſtantius vſquam poteſt, ab omni retro æternitate ſtatuiſſet nullos vnquam cælorum orbes architectari, nullas Angelorum legiones educere in lucem; nulla elementa, nullos è terra procreare mortales: & ſicut ad primam illam mundanæ conditionis diem, ſolus ſteterat in rerum natura (omnium rerum creatarum expers, & nullarum penitus indigens:) ſi eodem modo ſtatuiſſet etiam in omnem deinceps perſeuerare æternitatem, eſſet tamen digniſſimus, qui ſui honorandi ac celebrandi cauſa, ſe ipſe miraretur, ſibi immenſam gratularetur felicitatem, ſeque digniſſimum duceret, cuius vnius honorandi cauſa, ſexcentæ mundorum myriades conderentur.*

III. *Tanta eſt, quippe infinita, diuinæ huius præſtantia dignitatis; Quin etiam illi ipſi mundi, in vaſtiſsima illa inanitate procreati, quorum ſinguli, ſi placet, pares huic noſtro ambitu forent; atque complexu, & infinitiore etiam rerum creatarum numero conſtarent, licet omni ſtudio in Dei Optimi Maximi honorem, cultum, ac venerationem incumberent, nunquam ipſum pro eius merito, ac dignitate prædicarent. Addo etiam, tantulam rem fore ad Deum, orbes hoſce vniuerſos, vt coniuncti Deo, non facturi eſſent aliquid melius neque præſtantius, quam ſolus Deus. Finitum quippe omne infinito additum, non facit maius, vt conſtanter affirmat vniuerſus Philoſophorum ſenatus. Quæ ſi vera ſunt, vt ſunt profecto veriſsima, Imperatores ac Reges, cæterique Principes, qui præpotentis Dei vices in terris gerunt, ſiue pontificia, ſiue laica dignitate præſtent, ſummam quandam gloriam hoc ipſo promerentur, quod eminentiſsima dignitate fulgentes, propius ad diuinam ipſam maieſtatem accedunt, vt qui vicariam ab ipſo poteſtatem exercent, & illius nutu ſubiectos ſibi populos moderantur: & ipſe viciſsim mundi procreator, ac primarius moderator Deus, in eorum mentes liberalius influit, & illorum ex ore ſua oracula, atque effata profundit.*

IV. *Sed accedit etiam, glorioſiſsime Antiſtes, ad commendationem huiuſce dignitatis tuæ, qua proxime ad ſummum accedis Regem, ſummumque Pontificem, mirabilis vtilitas, quæ toto Francorum Imperio latiſsimè funditur, ob quam maximis honoribus meritiſſimò cumularis. Hoc eſt enim maximum præmium, quod magnis viris mortales conferre poſſunt, vt hac quoque re accedant ad Deum, cuius eſt illa vox,* Inuoca me in die tribulationis, eruam te, & honorificabis me. *Hinc nimirum profectæ ſunt veriſsimæ illæ, iuſtiſsimæque laudes tuæ: ex hoc fonte manarunt illa præconia, quæ tam multi hactenus, & noſtri & externi celebrarunt: ſiue cum Panegyricos vel tibi priuatim dixere, vel, quod neceſſe fuit, coniunctim cum Chriſtianiſsimo Rege noſtro: cuius virtutes & heroica geſta, ita nexa ſunt, & iugata cum tuis, ſicut in clypeo Mineruæ Phidiæ ſculptoris imago: vt alterius ſine altero laudes conſtare non poſsint: ſiue cum libros tibi iam tam multos, decem ferme hiſce annis publicis elogiis, epiſtoliſque conſecrarunt, quam multos vix vnus aliquis maximorum principum à plurimis ſeculis, vidit ſibi, ab eruditis hominibus, eſſe dedicatos.*

V. *Neque ſane iniuria. Virtutes enim illas, quibus proxime acceditur ad æternum Numen, in te optimo iure prædicare voluerunt. Perſpicacem, inquam, illam Prouidentiam, quæ tota neceſsitatibus hominum, commodiſque famulatur, quæ perſpicua paucis ac peruia, mortales omnes agit in ſtuporem: Magnificentiam, quam*

ædes ſacræ, profanæque, arces vrbeſque teſtantur; qua non de ſingulis tantum hominibus bene mereris atque magnificè, ſed de populis vniuerſis; maximeque de ampliſsimo ac florentiſsimo Gallorum Imperio, cuius vt tu, vir maxime, *ſecundum Deum, ipſumque Regem Optimum Maximum protuliſti fines, ita idem te Rex, eademque Gallia tantum quantus es fecit; & in eam tu viciſsim acceptæ granditatis flumen, gratus refundis atque magnificus.*

VI. *Prædicarunt incredibilem animi Præſentiam atque fortitudinem; quæ cum in aggrediendo, perpetiendoque cernatur, vtriuſque partis, vt cætera taceam, obſeſſa, expugnataque Rupella, propugnatum conſeruatumque Caſale, centena oppida, à fidei regnique perduellibus occupata, fortiſsimi Regis auſpiciis, regno poſtliminio reſtituta, tuæ quoque fortitudini ac ſapientiæ illuſtre teſtimonium præbent. Prædicarunt iſtam animi Æquitatem, ac moderationem ſingularem, ſiue rebus ad arbitrium tuum, nutumque fluentibus; ſiue huius publicæ rei negotiis, quaſi maris fluctibus, turbulenta tempeſtate exaſperatis. Laudarunt Fidem illam admirabilem in Regem Chriſtianiſsimum, & Gallorum gentem vniuerſam, fidem in te perpetuo ſpectatam ac cognitam: virtutem in pacis & militiæ principe laudatiſsimam, in primiſque neceſſariam: nec priuatis modo commodis, & virorum principum offenſionibus, ſed capiti quoque ac rebus omnibus, ſi à Deo diſceſſeris, anteferendam: quando ea vel leuiter titubante, fundatiſsima imperia inclinant in ruinam. Laudauerunt denique Felicitatem, cui iure inuidere queant, qui priſtinis illis ſeculis Felicis cognomen, quaſi ſecunda ſemper fortuna vſi, ab adulatoribus ſunt adepti.*

VII. *Optimo ergo iure nos, in dedicatione libri huius, qui ſex voluminum Epitomen pollicetur vnius, in vnum illum Virum coniecimus oculos, qui cum cæterarum virtutum flores, in quandam quaſi Epitomen animo collegit, tum in ſex illis regiis, quas attigi, obtinuit ſine controuerſia principatum. Et habent illæ quidem omnes iampridem in populis, non Galliæ vnius, ſed Europæ totius non vulgarem iactationem, vt minime neceſſe ſit, in iis celebrandis operam a nobis poni longiorem. Iſtos tamen, niſi ingrati audire voluerimus, perpetuos beneficentiæ tuæ fontes, non poſſumus, vel obiter non attingere, quibus ſocietatem noſtram pleriſque in locis, per te tuoſque liberaliter irrigaſti: in quibus Patres noſtri Pariſienſes, merito numerari poſſunt; non ſolum, qui in hac Claromontani Collegij ſtudiorum palæſtra verſantur, ſed illi vel maxime, qui Sanctiſsimo Francorum Regi Ludouico, templum auguſtiſsimum, in hac regia ciuitate conſtruunt: & quidem præclara tua magnificentia vehemẽter adiuti, vt in egregio illius propylæo marmora ipſa loquuntur.*

VIII. *Nec priuata contentus beneficentia, regiam quoque nobis, glorioſiſſime Antiſtes, qui diuinæ locupletiſſimus es, propemodum effudiſti. Nam quæ à Rege Chriſtianiſſimo iam tot annos, tam in templi noſtri fabricam, quam ad deuotæ Chriſto Ieſu Domino noſtro paupertatis ſuſtentationem liberaliter accepimus, profectò beneficentiæ debentur tuæ. Nam, vt inquiebat ille,*

——Tu ſceptra Iouemque-

—Concilias,

& inclinantem in nos ſua ſponte humaniſſimum Principem, reddis ad bene merendum de nobis, eximia iſta charitate promptiorem. Quid igitur nos inopes precemur, aut optemus tibi, Eminentiſſime Cardinalis, *niſi vt ad ſupremos vſque dies, tibi cum Chriſtianiſſimo Rege ſit cor vnum, & anima vna, ad maximam Dei gloriam hominumque ſalutem? niſi vt gaudeas hoc tanto tamque ſingulari beneficentiæ tuæ bono, quo glorioſam iſtam Purpuram longe glorioſiorem reddidiſti, vtque quod olim Romanus orator in C. Cæſare ornando, ego non ita pridem, in Paulo V. pontifice maximo magna de re compellando, vſurpaui, demittas in ſacrarium pectoris tui. Nihil habere fortunam tuam maius, quam vt poſſis, neque naturam tuam melius quam vt velis conſeruare quam plurimos, & de omni mortalium genere, ſi fieri poſſet, propter ipſorum parentem Deum, bene mereri. Hanc Dei gratiam in te,* vir maxime, *fieri quotidie cumulatiorem, quotidie precatur à præpotenti omnium bonorum largitore Deo,*

Eminentiſſimæ Dignitatis tuæ,

Inutilis in Chriſto Ieſu Seruus

IACOBVS SALIANVS
è Societate IESV.

LECTORI BENEVOLO, ac breuitatis amanti S.

In Præf. t.10. cap. 6. num. 6.

IN primo ipſo Annalium noſtrorum limine (Candide Lector) cum tibi primùm rationem redderem inſtituti mei, ſpoponderam non inuitus, etſi maiori gratificandi ſtudio, quam neceſſitatis, aut vtilitatis opinione, me eorum Epitomen, vel in tenuiorum gratiam, vel eorum qui maioribus, aut neceſſariis occupationibus diſtenti, multis, vt Neoptolemus ille, philoſophari non poſſunt, aliquando confecturum, ſi eam vehementius à ſtudioſis deſiderari cognoſcerem. Nunc autem decem iſtis duodecimue annis, quibus ijdem Annales legi cognoſcique potuerunt, tota pene Europa tot habuimus, taleſque viros, qui Epitomam à nobis amica, ſed quotidiana pene flagitatione poſtularent, vt victas denique manus dare, & fidem noſtram liberare cogeremur. Alienior profecto eram, fateor, à diſpendioſis hiſce compendiis, non ſolum quia contractio & breuitas dignitatem non habet, vt ait Tullius, & multas legendi excludit illecebras; ſed quod ea in perniciem legitimorum operum, procudi iampridem naſcique didiciſſem; vt propterea alia omnia cogitarem, & laborem meum, ac tempus, & ſi quam induſtriam aliò transferendum putarem. I. Autor ſcripſit Epitomen ad liberandam fidē ſuam.

II. Quæ de Epitomis in vtramq; partem dici poſſint.

Vrgebant illi nihilominus, res enim non ſemel in diſputationis contentionem venit, & conſtanter affirmabant, id malum vitari non poſſe hoc tempore, atque hoc pene infinito multarum gentium breuitatis amore, & impatientia ſtudij prolixioris: multoſque eum contrahendi laborem, inconſulto atque inuito autore partim iam aggreſſos, partim propediem aggreſſuros, qui rem minus fortaſſe feliciter confecturi eſſent, quam Autor ipſe. Quibus cum reſponderemus, Epitomen quidem ab Autore confectam, gratiorem Lectoribus atque acceptiorem fore, non dubitantibus eum, in re de qua agitur intelligenda & contrahenda, cæteris palmam præmurpturum, quamuis idipſum dubitatione non caret; dicebamus tamen neminem celerius, ac facilius, opus quod contrahendum ſuſcipitur, autore proprio ſepelire poſſe. Lector quippe non imperitus rerum æſtimator, iure ac merito dicturus eſt, autorem operis alicuius non improbati abunde cognouiſſe quæ in eo memoria, vel lectione digna cenſeret, eáque in Epitomen ſuam conjeciſſe; cætera valere poſſe, blattis tineiſque nutriendis. At de alio quopiam breuiatore recte dicet, ità quidem coarctator iſte iudicauit; iuuerit tamen ipſum adire autorem, atque conſulere. Atque ita fiet vt primarium ipſum opus apud ſtudioſiores conſeruetur & viuat.

III. An iis maiora opera periclitentur.

At illi contra. Non abſurdò tu quidem ratiocinareris, inquiunt, de periculo amittendorum librorum. Et ſanè magnis operibus metuendus eſſet interitus, niſi ſingulari Dei Prouidentia, erudito iſti ſeculo, atque illi periculo arte typographica prouiſum fuiſſet, quæ facili negotio, multiplicatis ad multa millia exemplaribus, annos, & bella, & incendia, &

inundantes imbres, animoſa prouocat ad certamen. Non ita res habet in manu ſcriptis codicibus, quorum, vt pauca olim extabant exemplaria, & in paucis erant Bibliothecis, facile eis afferebatur interitus, vt res ipſa docuit etiam in optimæ notæ ſcriptoribus, quorum vix vllus eſt, qui luculentam aliquam plagam ab edaci vetuſtate non acceperit; & longe etiam pluribus ſupremam cladem attuliſſet, niſi ſolers quæpiam diligenſq; prouidentia, chartis iſtis aut membranis calamo exaratis opem tuliſſet.

IV. Neminem iis doctum euadere.

Sed eſt nihilominus; inquiebam, quod ſtudioſos à compendiis aut ſcribendis, aut lectitandis, cum integra ipſa volumina non deſunt, merito deterreat; quoniam omnium confeſſione doctorum, nemo iis ne mediocriter quidem doctus poſſit euadere. Hæc enim in pauca redacta facile præteruolant, neque altas defigunt in mente memoriáue radices, vt ſolet plena & accurata narratio, quæ cauſas, adiuncta, periſtaſes, euenta modoſque rerum geſtarum recenſet; defluxum autem memoriæ, mera ignorantia conſequatur neceſſe eſt. Videtis vt in iſtis opificum artificiis, non pauci dies delibandæ ſcientiæ, ſed plurimi anni, atque adeo ad perfectionem aliquam, tota vita pertinaciter impendatur? Videtis pictores, ſtatuarios, ſculptores, aurifices, cæteroſque paulo nobiliores artifices, operi quemque ſuo non immorari, ſed immori? & erit nihilominus qui Medicinam vel Iuriſprudentiam, Oratoriam, Hiſtoriam, Poëſim, variarum linguarum peritiam, Philoſophiam, Theologiam, Mathematicaſque diſciplinas quaſi per tranſennam intueri contentus ſit?

V. Doctis nihilominus, indoctiſq; prodeſſe.

Inſtant illi rurſum, &, Vtcunque, aiunt, iſta dicantur, negari profecto non poteſt, contractiores haſce narrationes poſſe repeti ſæpius in ſubſidium memoriæ, cum ingentia volumina lectores ſua mole deterreant, ne ea vel ſemel legenda ſuſcipiant. Et ſi verum fateri volumus, Epitome commodè & ratione confecta, & ieiunitatem inter & vbertatem media, non tyronibus modo, ſed eruditis quoque prodeſſe poteſt. Nam illi rudi quadam ſpecie informantur eruditionis, & quaſi initiantur, puta hiſtoriæ temporum rerumque geſtarum, vt non vltra ignorent vter anteceſſerit Abrahamus an Dauid, Iulius Ceſar an Alexander: quæ prioribus ſeculis Imperia in orbe floruerint, quæ nationes diutius imperarint, quæ fines Imperij latius propagarint. At doctus ille, diu multumq; in omni doctrinarum genere volutatus, cum decurſum coactæ in auguſtum tractationis audiuerit, legeritue, facile memoria repetet, ſi qua cœperant eſſe fugitiua, & memoriæ theſauro poſtliminio reſtituet: auditis curſim aſſenſum vel diſſenſum dabit: nec pœnitebit, beneficio breuiculæ lectionis, compendium facere laboris ac temporis.

VI. Quid in hac Epitome ab Autore præſtitum.

Nos igitur vel vtriſque gratificari, vel de vtriſque bene mereri cupientes, non curſim in hunc laborem incubuimus; præſertim cum nos tardiores, & ætas iamdudum reddiderit, & natura ipſa finxerit: ſed tres ipſos annos in hac Sparta, atque etiam amplius collocauimus, dedimuſque operam, non vt ſtrictim omnia, & quàm breuiſſimè diceremus, ſed vt optima quæque plenius, & totidem ſæpe verbis, quibus in Annalibus eramus vſi; cætera, vel præteriremus planè, vel cogeremus in pauca: & nihilominus ſtudioſum Lectorem ad Annales amandaremus, indicatis ſubinde locis, ex quibus res vberiùs explicatæ petendæ forent. Itaque vix vnquam, ac ne vix quidem, varias autorum opiniones congeſſi, nedum eorum verba

deſcripſi, rarò etiam refutaui, ſed ſententiam, quam iudicaui probatiſſimam, amplexus, eam memor inſtituti ſtudui conſtabilire paucis. Nonnulla tamen obiter, quæ ad rem non parum facere videbantur, Annalibus adieci, & in hanc eius deriuaui prolem: dumque illos in hac edenda perlegerem, eadem errata, quæ vel typographis, vel obrepſerant ipſi mihi, non negligenti opera emendaui. Denique pleraque in vtroque opere, amicorum nonnunquam monitu, meliora feci: dedique operam vt ne mihi, quaſi ſine liberis mortuo, alius quiſpiam etiam viuo ſuſcitaret ſemen, cui alienum nomen, veſtemque tribueret. Non enim parum intereſſe puto, vt Annalium, & Epitomes ipſorum; vnus idemque ſit ſpiritus, idem ſenſus, idem, quantum fieri poteſt, orationis color; nam eiuſdem corporis eadem eſt conſtitutio, idem ſuccus ac ſanguis, quamuis alia atque alia ætate, non eadem ſit corporis moles.

VII. Valedicit Lectoribus.

Interim autem dum diſceſſum paro; ſaluete, ac valete Lectores mei, & propitium mihi Numen veſtris reddite precibus. Dumque inter legendum, res ieiuna locis aliquibus apparebit ac nuda, omni ornatu orationis, tanquam veſte detracta, vos ipſos accuſatote, qui famem copiæ prætuliſtis; non me, qui in Annalibus lautiorem menſam vltrò paraueram, ad quam etiamnum adire licebit cum bona venia, etiam pleriſque locis inuitante me, vt, ſi qua forte exorta eſt, depellatur fames, & ſicubi quid obſcurum fuerit, lucem accipiat pleniorem. Videte porro quorum vobis librorum Epitomen damus.

OPERIS TOTIVS DIVISIO.

TOTVM OPVS ANNALIVM VETERIS TESTAMENTI IN SEX TOMOS, SIVE PARTES DISTRIBVTVM EST.

Primus Tomus ab Orbe condito ad ortum vſque Moſis, annos bis mille quadringentos, & ſexaginta tres omnino complectitur, totamque Naturæ legem, libro Geneſeos comprehenſam.

Secundus à natiuitate Moſis, ad Pontificatum Heli, & Samuelem Prophetam progreditur: geſta Moſis, Ioſue, Iudicumque duodecim comprehendit, & annis ſex & triginta ſuprà quadrigentos circumſcribitur. Ab Exodo, vſque ad Regum libros.

Tertius Tomus habet Regnum Iſraelitarum ſub Saule, Dauide, & Salomone, Heli & Samuele præmiſſis, centum & ſexaginta annorum decurſu, ex Regum voluminibus, & Paralipomenon.

Quartus à diuiſione Regni Iſraelitici ſub Roboamo Rege, vſque ad Nabuchodonoſorem, & captiuitatem Babylonicam, exeuntem protenditur, ex iiſdem libris, additis Tobia, Inditha, & Prophetis eorum temporum, annis quadrigentis & quinquaginta ſeptem.

Quintus ab Imperio Cyri ducit exordium, & Perſarum Imperium, magnamque partem Macedonicæ dominationis amplectitur. Ibi Eſdras, Nehemias, Eſther, & vltimi Prophetæ; & anni trecenti ſexaginta duo.

Sextus & poſtremus, à regno Antiochi Epiphanis, ad Christi Domini mortem decurrit; ad annos ducentos & octo: eoque libri Machabæorum illuſtrantur, Euangelici libri in ſuos digeruntur annos.

Prim. 2463.
Sec. 436.
Tert. 160.
Quart. 457.
Quin. 362.
Sext. 208.
4086.

Anni omnes quater mille, & octaginta ſex.

Facultas & Approbatio.

EGo infra ſcriptus Societatis IESV in Prouincia Franciæ Præpoſitus Prouincialis, iuxta Priuilegium eidem Societati à Regibus Chriſtianiſſimis, Henrico tertio decima Maij 1583. Henrico IV. 20. Decembris 1606. & Ludouico XIII. nunc regnante 14. Februarij 1611. conceſſum, quo Bibliopolis omnibus prohibetur ne libros ab hominibus noſtræ Societatis compoſitos edant abſque Superiorum eius permiſſione, poteſtate ad id mihi factâ ab admodum R. P. N. Mutio Vitelleſco Præpoſito Generali permitto MICHAELI SOLY Biblipol. Pariſ. vt imprimere ac vendere poſſit librum, cui titulus, *Annalium Eccleſiaſticorum Veteris Teſtamenti Epitome*, à IACOBO SALIANO *Societatis Ieſu Presbytero*, edita, &c. Quam eiuſdem Societ. noſtræ aliquot Theologi examinarunt & approbarunt. Datum Pariſiis 1. Maij 1634.

BARTHOLOMÆVS IACQVINOTIVS.

ANNALIVM

ANNALIVM ECCLESIASTICORVM VETERIS TESTAMENTI EPITOME,

AB IPSOMET AVTORE FIDELITER ACCVRATEQVE CONFECTA.

APPARATVS AD ANNALES ECCLESIASTICOS.

DE STATV AVTORIS MVNDI ante Mundi conſtitutionem.

CAPVT I.

I. Euangeliſtæ oraculum de Autore mundi ante mundi creationē a *Ioan.* 1.

IN *principio* [a] *erat Verbum, & Verbum erat apud Deum, & Deus erat Verbum, hoc erat in principio apud Deum.* Diuina planè vox, & diuino Euangeliſtâ digniſſima, qua ora impia, & profana loquentium hæreticorum obſtruantur, Ieſu Chriſti Domini noſtri diuinitatem negantium, & à Ioſepho, beatiſſimaque Virgine initium accepiſſe garrientium: conceptum, natum, educatum more modóque cæterorum. Diuina vox, qua perditorum etiam hominum, qui in profundam peccatorum, atque impietatis delapſi voraginem, auſi ſunt inſu-
b *Pſal.* 13. 1. per *dicere* [b] *in corde ſuo, non eſt Deus*, impudens facies, quodam quaſi fulmine verberetur. Diuina denique vox, qua ſublimiorem etiam ingeniorum ſtudiis, & deſideriis ſatisfiat, in quorum corda antiquæ cogitationes aſcendunt, & qui
c *Pſal.* 76. 6. cum Propheta regio, [c] *annos æternos in mente habent.*

II. En Cerinthus refellitur.

Principiò enim hoc oraculo profanus Cerinthus, qui tam abiectè de filio Dei, eodemq; hominis filio ſentit, intelliget ab eo qui è dilectiſſimi magiſtri pectore, copioſè hauſit abſtruſa, & occulta diuinæ ſapientiæ, atque naturæ, vt nobis ſine parabolis eructaret [d] *abſcondita à conſti-*
d *Matt.* 13. 35.
tutione mundi, ab eo, inquam, intelliget ab vltima vſque æternitate, [a] *antequam quicquam faceret à principio*, fuiſſe Deum Patrem, & apud ipſum Filium eius, in quem eſſentiam ſuam totam, a *Prou.* 8. 22.
cum omnibus illius bonis, æterna generatione transfudit: fuiſſe Verbum eius, conceptum ſapientiæ, diuinæ mentis actione vitali progenitum: imaginem eius, quæ non externos quoſdam oris ductus, & lineamenta repræſentet, ſed quæ ſit [b] *figura ſubſtantiæ eius*, à patre ad eum repræſentandum procedens: fuiſſe ſplendorem b *Heb.* 1. 3.
gloriæ eius, & candorem lucis æternæ, coæuum ipſi fonti luminis, ſine vlla motione, aut mutatione propagatum: eadem numero cum patre ſapientia, potentia, bonitate præditum, cæteriſque omnibus diuinæ naturæ attributis. Intelliget denique [c] *primogenitum omnis creaturæ*, cuius ortus omnem rerum creatarum productionem anteceſſit, quique illas ipſas initio temporum produxit ex nihilo, ad eas per peccatum c *Coloſ.* 1. 15.
corruptas, reſtituendas in integrum, humanam in vtero Virginis aſſumpſiſſe naturam, eamque ſibi indiſſolubili vinculo ſociaſſe, in ea, quæ in ſinu patris didicerat, reuelaſſe, mirabilia opera feciſſe, & multò admirabiliora pertuliſſe.

III. Et omnes Athei, quos ratio ipſa arguit falſitatis.

Hoc ipſo Ioannis oraculo Protagoræ iſti, & Diagoræ Melij, & Theodori Cyrenaici, qui diuinum numen vel in dubium vocant, vel è medio nefariè tollunt, mendacij omnium ſceleſtiſſimi, atq; impudentiſſimi arguuntur. Cum enim nihil à ſeipſo factum eſſe poſſit, & in cauſis efficientibus progreſſio in infinitum dari non poſſit, ad vnam aliquam veniendum eſt, quæ non

ſit ab alia, & à qua facta ſint omnia, quam vocamus Deum; id eſt Patrem, per Verbum ſuum, ac Spiritum ſanctum omnia producentem: atque conſeruantem. Illa porro cauſa, quæ ab alia non pendet, à qua ſumere poſſit initium, neceſſariò ſemper fuit: ſemperque futura eſt, cum nulla ſit cauſa potentior, quæ illi interitum afferre poſſit; ſed ab ea vim omnem ſuam cætera perpetuò mutuentur, ac mendicent.

IV. Eodē perſonarum pluralitas in diuinis traditur.

a Rom. 1. 20. 21.
b Sap. 13. 5.

Et diuina quidem natura inuiſibilis & æterna, per hæc ipſius opera, quæ ſub aſpectum cadunt intellecta conſpicitur, ita vt ſint inexcuſabiles ij, quorum corda eò inſipientiæ progreſſa ſunt, vt Deum non cognoſcerent, vel cognitum debito honore fraudarent, vt teſtatur Apoſtolus, [a] Sapienti conſentiens, [b] qui tanto ante dixerat, ab excellentia & pulchritudine rerum creatarum, potuiſſe earum conditorem agnoſci, [c] *Cœli quippe enarrant gloriam Dei.* Verum quoniam creata omnia clamant quidém, *Scitote quoniam Dominus ipſe eſt Deus, ipſe fecit nos, & non ipſi nos:* [d] ſed perſonarum numerum non produnt: quippe quæ à Deo vt vno, non autem vt trino profecta ſunt: ideo Euangeliſta illum Creatorem non vna tantum, ſed pluribus perſonis conſtantem denunciat. *In principio*, inquit, *erat Verbum, & Verbum erat apud Deum, & Deus erat Verbum, omnia per ipſum facta ſunt*, quod de cœlis ante ſignificauerat Dauid, *Verbo Domini*, inquit [e] *cœli firmati ſunt, & Spiritu oris eius omnis virtus eorum.* Et Moſes vniuersè de omnibus, *In principio creauit Deus cœlum & terram*, [f] *& Spiritus Domini ferebatur ſuper aquas.*

c Pſal. 18.
d Pſa 99. 3.
e Pſ. 32. 6.
f Gen. 1.

V. Vbi eſſet Deus ante mundum conditum.

g 1. Cor. 2. 10.

Sed quid canit noſtra hæc Aquila regia, quæ non ſolum nubes, ſed vniuerſos cœlorum globos transgreditur? quid, inquam, canit, quo ſatisfiat ijs, qui [g] *ſcrutantur etiam profunda Dei?* Qui etiam atque etiam requirunt vbi eſſet Deus ante mundum conditum, quæ eius regia, quod palatium, quis locus habitationis gloriæ eius, quid ageret ſeculis innumerabilibus, qui famuli miniſtrarent ei. Reſpondet Euangeliſta. In principio, antequam quidquam crearetur, Verbum fuiſſe, & ab omni retrò æternitate fuiſſe apud Deum patrem, & cum ipſo, & in ipſo, vnà cum Spiritu ſancto egiſſe atque agere beatiſſimam vitam. Quibus conſentanea ſcribunt Auguſtinus, [h] Baſilius, [i] alijque ſancti patres. Concinnè [k] Tertullian *Ante omnia*, inquit, *erat Deus ſolus & ipſe ſibi, & mundus, & locus, & omnia.* D. etiam Bernardus [l] cum oſtendiſſet cœlum & terram diuina præſentia ac maieſtate eſſe repleta, ſubdit. Alias vero vbi erat ante quam mundus fieret, ibi eſt; non eſt quod quæras vltra vbi erat, præter ipſum nihil erat, ergo in ſe ipſo erat. Ex quo non ineptè Poëta quidam.

h In Pſ 122.
i Hom 16. de varijs.
k l. contra Praxeam c. 5.
l l. 5. de Conſ.

Dic vbi tunc eſſet, cum præter eum nihil eſſet,
Tunc vbi nunc, in ſe, quoniam ſibi ſufficit ipſe.

VI. Quid tum faceret.

Ante mundum igitur conditum ipſe ſibi regia erat, & palatium, nullo definitus loco, quippe nullus erat locus: ipſe in ſeipſo ſeculis innumerabilibus, & annis æternis ſua ſapientia, pulchritudine, bonitate fruebatur: intuebatur admirabiles perfectiones ſuas, cum inæſtimabili gaudio, in quarum contemplatione producebat Verbum ſuum, & cum eo infinitum amorem perſonalem Spiritum ſanctum. Cogitabat de condendo mundo ſuo tempore, & ciuitate Electorum: quos iam tum ſigillatim intuens, ac benedicens ſummo amore complectebatur; de reparando, per incarnationem Verbi, humano genere per peccatum perituro, & in meliorem ſtatum reuocando cogitabat. Hæc aliáque idgenus erant opera eius, hæ ipſius cogitationes antiquæ, quas per [a] *annos æternos in mente habuit*, re nulla extra ſe ad ſummam beatitudinem indigens: ſicut nec factus eſt, omnium rerum creatarum acceſſione, beatior. Sed hæc ipſa, & idgenus alia, luculentiùs ſuggerunt Annales ipſi, [b] illudque nominatim, fuiſſe tum Deum nihilominus, & eſſe nunc, pro ſua immenſitate, in infinita ſpatiorum inanitate, in qua hunc mundum condidit, plurimoſque alios creare potuiſſet.

a Pſ. 76. 6.
b Appar. c. 1. num. 10.

DE PRODVCTIONE MVNDI, *eiuſque autore.*

CAPVT II.

a Ioan 1.

I. Omnia per Verbum, totamque Trinitatē condita.

OMnia per ipſum facta ſunt.) [a] Hæc eſt altera pars diuini oraculi Ioannis Euangeliſtæ, quo omnium creatarum rerum productio Dei Verbo, quæ eſt increata Sapientia, tribuitur; ſicut eidem poſtea earundem inſtauratio, per myſterium Incarnationis tribuetur. Neque tamen ea fuit Euangeliſtæ mens, vt Pater, aut Spiritus ſanctus ab opere Creationis excluderentur. Indiuiſa quippe ſunt opera Trinitatis. Sicut enim in Deo vnus eſt in tribus perſonis intellectus, & vna voluntas, ita & vnica operatio, quæ ex directione intellectus, & voluntatis electione proficiſcitur. Itaque Patri quoque creatio vel maximè tribuitur in ſymbolo Apoſtolorum ac Niceno, & eo quod in ſancto Miſſæ ſacrificio recitatur. Accedit Paulus Apoſtolus [b] *Nobis tamen*, inquit, *vnus Deus Pater, ex quo omnia*, Sed & Spiritum ſanctum mundi creatorem agnoſcit Eſaias [c] cum recenſita productione cœli, terræ, & aquarum, quibus omnia, quæ ex nihilo creata ſunt, comprehenduntur, ſicut & initio Geneſeos, ſubdit. *Quis adiuuit Spiritum Domini, aut quis conſiliarius eius fuit!* Agnoſcens videlicet, & confitens Spiritum Domini rerum omnium opificem atque architectum.

b 1. Cor. 8. 6.
c c. 40. 12.

II. Tota antiquitas Deū Mundi autorem agnoſcit.

Quam veritatem non planè videtur antiquitas ignoraſſe, cum legamus Orpheum Lebetrium, mundum à tribus diis fabrefactum myſtico poëmate decantaſſe, cæteroſque olim ſapientes, poëtas, philoſophos, theologos, Sibyllas, mundi autorem Deum mille locis enunciaſſe; quorum nonnulla teſtimonia, in Annalibus noſtris, quos hîc contrahimus, ſeorſim reperies. Ariſtoteles autem etſi per manus traditam de mundi productione veritatē vehementer labefactare conatus eſt, aſſerta, omnique ſtudio probata vt putauit, eius æternitate, Deū nihilominus Mundi conditorem, videtur agnoſcere, ipſumque ex naturę neceſſitate producentem. Scribit enim [d] *eſſe quoddam principium mouens immobile, atque actu, omnique ratione neceſſarium*, & addit ex tali principio *cælum ipſum, naturamque pendere:*

d 12. Metaph. c. 7. tex. 38.

Quamuis autem nonnulli ex antiquis illis

III. Idque certum eſt veritatis argumentū.

poëtis,imo & philoſophis,non pauca falſa miſcuerint acceptæ per manus veritati,tam ornādi delectandique ſtudio, quam illius occultandæ, ipſum tamen narrationis ſolum ac fundamentum tam antiquum, tam latè per omnes gentes ſparſum atque fuſum, quo Deus Mundi autor aſſeritur, non potuit non eſſe certiſſimum. Nam opinio in quam omnes gentes conſentiunt, vix poteſt eſſe falſa,vt autor eſt Ariſt. [a] Opiniones enim fabuloſæ,quę ſæpe mentibus hominum inſinuauere ſeſe, nec fuerunt vnquam omnibus nationibus communes, & ſenſim ſine ſenſu euanuerunt. At hæc opinio, & maximè communis in orbe fuit, & altiores in dies in hominum mentibus egit radices. Neque mirum; falſæ enim opiniones duplici ex capite ortum habent, vel ex deceptione ſenſuum, vt qui ſolem pedalem, aut cœlum cæruleum putant, vel ex perturbatione affectuum, quibus perſuaſum eſt pleriſque in voluptate eſſe ſummum bonum. At hæc opinio cum ex ſenſuum iudicio minime pendeat,nec humanis affectibus blandiatur, ſed eos potius ratione contineat, & ſummi Dei non venerationem modo, ſed etiam timorem inducat, non potuit, niſi ex certa ratione, aut originem, aut ſtabilitatem habere.

a l. de Diu. per ſom. c. 1.

Opiniones taliæ vnde.

IV. Quod ratio quoque demōſtrat.
b Rom 13. 2.
c Pro. 8. 31.

Quæ ſunt à Deo,ait Apoſtolus [b], *ordinatæ ſunt*, non poteſtates ſolum, ſed planè res omnes. Ab illa vtique ſapientia, cuius eſt illa vox [c], *Cum eo eram cuncta componens* vt planè dementiſſimi cerebri ſit tam admirabilem in rerum natura diſtributionem & ordinem, qui ſui ſpectatores in ſtuporem agit, caſui, fortunæue tribuere. Et cum nauim,horologium,picturam, veſtem, ædificium, aut quoduis aliud arte factum,nemo ſanus aut ſobrius niſi artifici tribuat, quomodo maximæ, atque ſapientiſſimæ induſtriæ opus, quale eſt mundus hic totus, alteri quam ſummo atque ſapientiſſimo architecto tribuatur? Adde quod inſita eſt omnium hominum mentibus illa de Deo notio, illum vt omnium rerum perfectiſſimum credamus, & omnium perfectionum quæ eſſe poſſunt abundantiſſimum: at niſi Deus eſſet cauſa rerum creatarum,vna illi de maximis perfectionibus deeſſet, quas in rebus creatis agnoſcimus; nimirum eſſe cauſam, quod excellentiam quandam ſecum inuehit, vt docti omnes, indoctique conſentiunt.

QVARE DEVS MVNDVM produxerit.

CAP. III.

I. Ordo dicēdorum.

QVoniam & Scripturæ autoritas, & omnium nationum conſenſus, & ratio ipſa confirmat Deum opt.max. mundi opificē atque autorem eſſe;age videamus quænam illam intelligentem naturam cauſa impulerit ad magnum hoc productionis rerum opus: tum de tempore, modo atque ordine huius operis breuiter diſputandum erit:ſic enim ordine congruo ad ſuſceptam de rerum productione cum Moſe narrationem delabemur, quo ſcilicet ſpectat noſter hic omnis apparatus.

Prima cauſa condendi mūdum.
a Sap 1. 14.

Tres ſunt de fine huius productionis ſententiæ celebriores. Affirmat enim Sapiens [a] omnia fuiſſe à Deo creata vt eſſent; non autem vt ea mox pro poteſtate diſſiparet,ac perderet.Nam, vt ibidem ille ait, *Deus mortem non fecit, nec delectatur in perditione viuentium.* Scitè enim Chryſippus, inquit M. Tullius, [a] *vt clypei cauſa inuolucrum, vaginam autem gladij, ſic præter mundum, cætera omnia aliorum cauſa eſſe generata.* Quæ ſententia non ait mundum nullum ad extrinſecum finem,puta laudem & gloriam conditoris ſui eſſe productum. Voluit enim eius architectus,vt, per creaturarum rerum contemplationem, ad Creatoris cognitionem, venerationem, atque amorem, per quoſdam quaſi gradus aſcenderemus. Sentit potius Vniuerſum eſſe quoddam Totum, ex pluribus conflatum partibus, quarum ſingulæ ſint propter actus & operationes ſuas,vt auris ad auditionem,oculus ad viſionem; omnes autem propter perfectionem Totius.Sic rectè dicitur vniuerſum eſſe propter ſemetipſum, cum non ſit pars alicuius totius, ad quod referatur.

An propter ſe conditus fuerit.
a l. 2. de Nat.

II. Secunda propter hominem.
b l. 2. Phyſ.

Altera ſententia Mundum hunc hominis cauſa conditum eſſe docet. Cum enim finis ſit quid optimum, autore Philoſopho; [b] nihil autem ſit in hoc mundo aſpectabili homine melius, cōſequens eſt vt eum eius finem eſſe fateamur. Dici enim non poteſt propter ſpiritales illas mentes, licet ſint homine præſtantiores, creatum eſſe Mundum, ſiue vt eius beneficio intelligant, ſiue vt conſeruentur.Cum enim corpore vacent, neque victu egent neque veſtitu ad conſeruationem ſui: ſed neque ad intellectionem,ſiue quia in Deo ipſo melius abiecta vidēt,quàm in creatis rebus; ſiue quia Angelis ingenitæ ſunt ſpecies quibus intelligunt, nec eas à rebus haurire cogūtur. Ariſtoteles certè [c] noſtra cauſa omnia parata eſſe fatetur,ideoque nos eorum eſſe quodammodo finem.Ex eademque ſentētia ſcribit [d] plantas eſſe animalium cauſa, & cætera animalia cauſa hominum: denique naturam,quæ nihil fruſtra facit, omnia hominum gratia feciſſe.

Non propter Angelos.

c 2. Phyſ. c. 24.
Confirmatur ex Ariſt.
d 1. Polit. c. 5.

III. M. Tullio, Lactantio, Nyſſeno, &c.
e l. de leg. ma. Itaque ad hominū, &c.
f l. de Ira Dei c. 13. & 14.

Nec diſſentit Latinus Orator, [e] qui hominis cauſa cætera omnia, ipſum autem hominem ad iuſtitiam natum eſſe contendit. Lactantius hunc ipſum locum ex inſtituto tractans, [f] longa diſputatione, & enumeratione rerum, quæ terra, mari, cœlo continentur; confirmat Stoicorum ſententiam,putantium omnia facta eſſe propter hominem. Quibus cum Academici obijcerent multa peſtifera, & homini noxia, quæ in rerum natura exiſtunt; reſpondebant multa eſſe quorum vtilitas latet, eamque temporis progreſſu patefieri. Qua ille reſponſione repudiata, cauſam refert in diuinam prouidentiam, quæ cum vni homini ſapientiam inſpiraſſet, propoſuit etiam bona & mala, in quibus diiudicandis illa verſaretur, eiuſque ductu vt bonis frui, ita & mala cauere poſſet. Gregorius Niſſenus,lib.de hominis opificio, [g] pluribus docet omnia propter hominem eſſe condita. Quod cum Dauid, [h] tum Paulus ipſe confirmat. [i] *Omnia veſtra ſunt*, inquit, *ſiue mundus, ſiue vita, ſiue mors, ſiue præſentia, ſiue futura: omnia enim veſtra ſunt, vos autem Chriſti, Chriſtus autem Dei.*

g Vniuerſus creaturū theſaurus, &c.
h Pſal. 5.
i 1. Cor. 3. 22.

Quibus verbis commodè nos quaſi manu ducit Apoſtolus ad veriſſimam illam certiſſimamque ſententiam,quam Sapiens apertè tradidit. [k] *Vniuerſa propter ſemetipſum operatus eſt Dominus.* Nimirum ſicut ipſe vnus primum eſt princi-

k Prou. 16. 14.

IV. Tertia cauſa condendi

pium rerum omnium, & ad eum relatæ cauſæ omnes principiáque in effectis numeranda ſunt: ita etiam vltimus eſt finis, ad quem fines omnes referuntur, & mediorum rationem induunt. Hunc mundum, inquit Iuſtinus martyr, [a] non temerè conditum eſſe dicimus, ſed generis hominum cauſa; ipſum vero hominem, vt eſſet Dei autoris ſui. Quæ copioſius diducit Lactantius [b] eique conſonat Epictetus.

di Mundū Deus ipſe omnium finis.
a *In Apol.*
b *l. de Ira. Dei. c. 14. Sicut mundum, &c.*

V. Diuinum conſilium in condendo mundo.

Certe quod fuerit à principio conſilium Dei, ex effectis intelligendum eſt, quibus tanto ante prouiſis ad agendum videatur inductus. Voluit nimirum ſanctam Electorum omnium ſocietatem in cœlo, quaſi regiam quandam ciuitatem cōdere, cuius princeps eſſet ille idem, per quem facta ſunt omnia, qui factus homo, Pater etiam fieret futuri ſeculi, & omnium hominum, qui æternam beatitudinem conſecuti, diuinam potentiam, ſapientiam, bonitatem, in omnem æternitatem prædicabunt. Eam vero felicitatē, quia mercedis nomine dare voluit, ſimul etiam voluit hunc Mundum eſſe quaſi decurrendi ſtadium, quaſi armorum palæſtram, & militiam, quaſi vineam diuturna vitæ huius contentione excolendam. Ad id meritum quia neceſſaria erat gratia, filium ſuum futuri ſeculi patrem, & præſentis reparatorem dedit, qui pro ſuæ dignitatis infinitate, meritis locuples, & gratiarum omnium theſauris, eas in omnes omnium ſeculorum mortales, vt caput in membra, vt fons in riuos, vt radix in truncum rameſque diffunderet. Sed quoniam non ſpiritali tantum, ſed terrena quoque parte conſtamus, quarum ignobilior nobiliori famulatur, ad eamque, vt ad proximum finem refertur, hanc immenſam rerum corporearum ſyluam produxit Deus, quæ homini ſeruiat, cum nutriat, veſtiat, oblectet, & ad finem illum ſuum conſequendum iuuet.

QVO TEMPORE MVNDI CONDITOR Mundum produxerit.

CAP. IV.

I. Mundus creatus principio rerum, & temporum.
a *Gen. 1.*
b *Prou. 8. 22.*

DE tempore, & quaſi ætate Mundi concertantibus philoſophis ſilentiū imponere videtur Moſes cum ait [a], *In principio creauit Deus cœlū & terram.* Quamuis enim principij vocabulum rerum ordinem hoc loco ſignificare videatur, interprete Salomone [b], *initio*, inquit, *viarum ſuarum, antequam quidquam faceret à principio.* Principium tamen temporis rectè quoque ſignificat: vt intelligemus non ſolum nihil aliud creatum ante cœlum & terram, non angelos, non informem materiam: ſed etiam creationem cœli & terræ non fuiſſe ab æterno, quod aliqui ingenij ſubtilitate confiſi, ſe demōſtraturos confidebant, ſed initium durationis habuiſſe; quandoquidem mox primus dies numeratur, & alij deinceps vſque ad productionem Adami, ex quo anni Mundi conſequenter recenſentur. Certe concilium Lateranenſe definit [c] *Deum initio temporis vtramque ſimul de nihilo condidiſſe creaturam, angelicam & mundanam.*

c *cap Firmiter, de ſumma Trin & fide catholica.*

II. Nec fuiſſe ab æterno.
d *1. Tim. 16.*

In principio ergo rerum & temporum factus eſt mundus; ab æterno autem is fuit [d], *qui ſolus habet immortalitatem* & æternitatem. Nam in æternitate mundi refutanda non eſt quod operam ponamus non neceſſariam, ne actum agamus. Quin etiam maxima pars Chriſtianorum philoſophorum eò progreſſa eſt, vt ne potuiſſe quidem eſſe ab æterno rem vllam creatam, ſiue ſpiritalem ſiue corpoream, omni ratione contendant.

III. An in Autumno fuerit creatus.
a *Exod. 12.*

Ad hunc etiam locum pertinet celebris illa controuerſia de anni parte, in qua Mundus conditus eſſe videatur. Sed præcipua eſt de Vere & Autumno controuerſia. Autumno enim Scriptura [a] videtur fauere, quæ dū agit de menſe egreſſionis ex Ægypto, quem vocat menſem nouarum frugum, qui poſtea appellatus eſt Niſan. *Menſis iſte*, inquit, *vobis principium menſium, primus erit in menſibus anni.* Apparet nouam eo loco fieri conſtitutionem de anno in vere inchoādo, in memoriam accepti beneficij. Alium ergo menſem primum habuerunt Hebræi ad id vſque tempus. Nam ſi is iam primus erat ab orbe condito, fruſtra ſtatuebatur vt is primus eſſet in menſibus anni. Deinde Eua fatetur arbores non floribus, vt verno tempore, ornatas eſſe, ſed fructibus oneratas cum ait [b], *De fructu lignorum quæ ſunt in Paradiſo veſcimur.* Fauet etiam huic ſententiæ feſtum Tabernaculorum, quod conſtat ſeptimo menſe fuiſſe celebratum, quod Dominus in exitu anni celebrari iubet [c], quando fruges omnes de agro collectæ ſunt. At exitus vt in circulo, cohæret initio, Ideóque Iudæi feſtum Tubarum, quod primo die Septembris celebrabatur, vocant caput ſiue principium anni: nec niſi ratione feſtorum, Niſan primum menſium à Moſe dici arbitrantur: in cæteris negotiis publicis, priuatiſq; annos à Tiſri, ſiue Septembri numerari, quibus præit Ioſephus [d].

b *Gen. 3. 2.*
c *Exod. 23. 16.*
d *l. 1. Ant. c. 4.*

IV. An potius in vere.

Quibus priuſquam reſpondeamus, videamus quæ pro vere faciūt. Facit autē in primis quòd pro eo multo plures, præſtantioreſque ſententiam dicunt, vt ij quoque fatentur, qui initium, mundi Autumno tribuunt; quos inuenies in Annalibus [e] longo ordine numeratos. Probatio petitur ex Scriptura [f], *Germinet*, inquit, *terra herbam virentem, & lignum pomiferum faciens fructum*, quod veri maxime conuenire nemo negare poteſt. Ex eoque loco S. Damaſcenus [g] hanc ſententiam probat, *Per ſolem*, inquit, *quatuor anni conuerſiones conſtituuntur, quarum prima verna eſt, in qua Deus res vniuerſas condidit, idque ex eo conſtat, quod nunc quoque vere flores germinant.* Ex eodem quoque loco probat hanc ſententiam Cyrillus Hieroſol. & Theodoretus [h].

e *Anna. 4. num. 6.*
f *Gen. 1. 11.*
g *l. 2. de fid. c. 7.*
h *in Exod.*

V. Altera probatio.
i *Exo. 12. 2.*

Probatur quoque hæc ſententia ex 12. Exodi, quo ex loco prior quoque ſententia probari videbatur. [i] *Menſis iſte vobis menſium, primus erit in menſibus anni.* In Hebræo textu vtrumque membrum caret verbo ſubſtantiuo. Septuagint. ſupplent tempus præſens ἐστι, quomodo legerunt Sancti Patres, qui ex hoc ipſo loco initium Mundi verno tempori tribuunt, in quibus eminent S. Ambroſius [k], & S. Gregorius Nazianzenus [l], prout à Niceta quoque explicatur & pleriſque Rabbinis, quos vterque memorat. Eadem eſt Ruperti ſententia [m]. Neque eſt qui non facile videat Mundi origini & productioni rerum, Ver potius quam Autumnum conuenire, cum Ver ortui ſit aptius, Autumnus interitui. Ver adoleſcentiæ reſpondeat, Autumnus ſenectuti: Sed hæc ex reſpōſione argumentorum illuſtriora fient, atque certiora. Ille enim Exodi locus pro nobis facit, vt ex Ambroſio, &

k *l. 2. Hexaëm c. 4.*
l *Orat. 42.*
m *l. 4 in Gen. c. 25.*

Reſpondetur loco Exodi.

Nazianzeno

Nazianzeno diximus. Nec textus hebræus aut græcus priori ſententiæ fauet, latinis autem, qui cæteros illuſtrat, nihil nobis nocet. Significatur enim eum menſem, qui primus eſt ordine, atque origine, deinceps primum fore etiam dignitate, propter Paſchalem celebritatem, quæ cæteris feſtiuitatibus moderatur.

VI.
Satis fit loco Gen.
a 2. p. d. 5. q. 3. pun. 3.

Nec Eua huic ſententiæ negotium faceſſit. Nam primum dicimus aliquid illo anno præter futurum ordinem, in fructuum acceleratione contigiſſe, vt Gregorio quoque de Valentia viſum fuit [a]. Et experientia conſtat aliquando tepida hyeme, aut calidiore vere flores ac fructus, meſſes ac vindemias, vno aut altero etiam menſe accelerari: quid mirum ſi illo anno cœlum nouum, & terra noua, Domini benedictione conſecrata, in vſum primorum parentum, fructus optimos quàm citiſſimè, & quam abundantiſſimè protulerit? Adde quod duæ tantum perſonæ nutriédæ erant, & facile eſt præcoces aliquos fructus in arboribus reperire, qui plures etiam hebdomadas aliorum maturitatem anteuertant. Sed neque beſtiæ tanto erant numero, vt non facile reperire poſſent vnde viuerent;

b Matth. 6. 26.

cum alioqui [b] *neque ſerant, neque metant, neque congregent in horrea*, quibus tamen diuina prouidentia non vere tantum, terra vbique ſponte germinante, ſed medias etiam hyemis glacies ac pruinas, liberaliſſimè prouidet.

VII.
c Gen. 3. 2.

Puerile porro videtur illa primæ parentis verba [c] *de fructu lignorum, quæ ſunt in Paradiſo, veſcimur*, in eam trahere ſententiam, quaſi illi omnium arborum fructibus in præſentia vterentur, cum illa tantum velit, permiſſum eſſe vſum omnium, ſed temporibus ſuis, vt ex anthiteſi vetiti fructus patet, quem nullo vnquam tempore liceret attingere. Quãquam Eua non ait ſe & cõiugem ſuum de fructu omnium arborum comedere; nec erat eorum ſapientiæ de omnibus eodem tempore edere velle, ſed ſtatis à conditore temporibus, vt nos nunc quoque facimus.

VIII.
Annus ciuilis in Autumno inchoatus.
d Exod. 23. 16.
Et qua de cauſa.

Iam quod Iudæi, aliique populi orientales annum ab Autumno inchoarunt, ipſáque Scriptura anni finem [d] initiumque in Autumno ponit, num propterea conſequens eſt Mundum conditum in Autumno? Aliam eius rei cauſam maxime idoneam proferre poſſumus. Nam ſuam illi commoditatem, vſuſque populares ſunt ſecuti. Cum enim plurimi eſſent in agricultura & pecoribus Iudæi imprimis, collectis ſub id tempus diſtractiſque frugibus, & collecta ex iis pecunia, commodè contractus annuos locationũ, conductionũ, emptionum, venditionum, alioſq; idgenus celebrabant. Id quoque Iudæis commodum fuit, tam in anno Iubilæi, quo agri ad priſtinos Dominos, ex diuina lege reuertebãtur: oportuit enim in frugũ collectione terminari, vt nouus poſſeſſor ſementem in annum ſequentem faceret. Sed nec annus Sabbaticus niſi per ſementem diſtinguebatur: vna enim à Septembri in alium Septembrem omittebatur. Nam quod priſtinum ritum, quem memorat Ioſephus, quidam ad mundi exordium referunt, male referũt: cum id Ioſephus ad Ægyptiorum, de quibus proxime ante loquebatur, conſuetudinem referat, quam Iudæi in Ægypto ſeruabant, & deinceps retinuerunt in contractibus ſuis; quamuis in feſtorum ratione aliud anni principium Moſes Dei iuſſu conſtituerit.

Sed de his pro inſtituta breuitate ſatis: plura de illuſtri hac diſputatione ſtudioſo lector ſuggerent Annales ipſi [a], vbi de cyclo ſolis & lunæ

a hoc 4. ca. Apparatus

& anno periodi Iulianæ, quibus Mundus fuerit conditus, inutilem oſtendimus eſſe inquiſitionem. Sed hanc nos cum illo poetæ notiſſimo carmine claudimus; quod ille ex priſca traditione panxit [b].

b Georg. 2.

Non alios prima creſcentis origine Mundi
Illuxiſſe dies, aliumue habuiſſe tenorem
Crediderim, ver illud erat, ver magnus agebat
Orbis, & hybernis parcebant flatibus Euri, &c.

QVOMODO A DEO MVNDVS productus fuerit.

CAP. V.

I.
Mundus productus ne ſit in inſtanti.

AD hunc modum pleraque pertinent, quorum nonnulla ad opificem ipſum, alia ad opus eius referuntur. Quæri enim poteſt, an liberè produxerit, an vero, vt male putauit Ariſtoteles, ex neceſſitate naturę. Deinde an generatione phyſica, an potius productione aliqua ſupernaturali: tertio in inſtantine, an cum temporis ſucceſſione. Sed duabus illis quæſtionibus omiſſis hoc loco, quæ ex ipſis Annalibus [a]

a c 5. Appa.

peti poſſunt, tertiam dubitationem breuiter expendamus; quæ reipſa petit, An Deus Mundum ſex dierum interuallo produxerit, iuxta Moſaicam narrationem, an vnico inſtanti; cum

Vt videri poteſt.
b Eccli 18. 1.
c ca. 2. v. 4.

Scriptura quoque dicat [b], *Qui viuit in æternum creauit omnia ſimul*. Quin & Moſes poſtea [c], teſtatur eodem die non ſolum cœlum & terram, ſed omne virgultum agri, & omnem herbam regionis eſſe productam: præſertim cum ne ſol quidem eſſet adhuc, qui tres primos dies efficeret: nec illa temporis mora, & rerum diſtincta productio, & ornatus, diuinæ omnipotentiæ ſatis conueniat.

II.
Et qui ita ſentiant.

Ita ſenſit Philo, Procopius Gazæus, & forte S. Auguſtinus, qui ſex dies ad cognitionem angelicam refert, ſed maxime Caietanus: qui in ea verba *fiat lux*, exiſtimat vno die creata eſſe omnia; imo non principio diei artificialis Deum creaſſe omnia. Et quamuis Moſes ſex dies enumeret, vt perueniat ad ſeptimam Dominicæ quietis, *ſecundum veritatem tamen*, inquit, *vnus tantum referendus erat dies, cum conſtet ſecundum diem non niſi repetitionem primi eſſe. Nec propterea finxit opera ſex dierum, ſed accommodauit ſex dies ſex perfectionibus Vniuerſi ordinatè ſe habentibus, ad ſignificandum, quod res Vniuerſi ſunt à Deo diſpoſitæ, ordinatæ, & conſequenter ſe habentes inter ſeipſas, quemadmodum ſex dies naturales.* Hæc ibi Caiet. quæ capite quoque ſecundo inculcat.

III.
An potius ſex dierum ſucceſſione.

Verum hæc ſententia à Scriptura aliena eſt, eique apertè vim facit: & communi ſenſui, & interpretationi ſanctorum patrum repugnat. Si enim momento creata ſunt omnia, qualia communis ſentẽtia tradit poſt ſex dies extitiſſe, ſequitur non cœlum ex aqua, neque hominem

Abſurda prioris ſententiæ.

ex limo terræ, ſed ex nihilo eſſe productum: quæ enim puncto temporis creata ſunt, ex nihilo creata ſunt. Deinde ſi hæc omnia ſimul producta ſunt, quomodo ordinatè, & non potius confuſiſſimè à Moſe digeſta ſunt? Nonne opor-

tuit ante lucem corpora luminoſa produci, & ante illa corpora firmamentum, in quo collocarentur? Quod ſi omnia ſimul cum luce producta ſunt, falſum eſt tenebras fuiſſe ſuper faciem abyſſi, neque id de vllo inſtanti verũ eſſe potuit. Neque item terram fuiſſe inanem & vacuam, fuit enim in eodem inſtanti ornata plantis, arboribus, animalibus, æque ac poſt ſextum diem: aliáque multa admittenda ſunt, quæ ſunt abſurdiſſima.

IV. Reſpondetur obiectis ex li. Eccli.

a *l.32. Mor. c. 10.*

b *Eccl.18.1.*

Audiendus potius magnus Gregorius,[a] qui ait Deum dici omnia vno die condidiſſe, licet Moſes ſex dierum mutatione variante, cuncta diſtinctè creata deſcribat, quod rerum ſubſtantia ſimul creata ſit, ſpecies autem non ſimul formatæ fuerint, verùm ſex dierum progreſſu. Non Scriptura cum ſimul omnia creata dicit[b], cogit nos ad inſtans mathematicũ, ſed licet illud *ſimul* de certo ſpatio temporis, puta ſex dierum interpretari, quibus ſimul, id eſt continenter, & ſine vlla dierum interruptione produxit omnia. Quid etiam prohibet illud *ſimul* referre ad creationem propriè ſumptam, quæ fit ex nihilo, qua ante primum diem cœlum, terra & aqua cum Angelis creata ſunt, quæ fuerunt quaſi materia omnium producendorum, iuxta ea quæ ex S. Gregorio iam diximus. Denique illud *ſimul* rectè poteſt non ad temporis identitatem, ſed ad communem comprehenſionem referri vt cum dicitur *ſimul inſipiens & ſtultus peribunt*, id eſt æque vtrique ſunt morti obnoxij, nullus excipitur. Cui expoſitioni fauet Græca vox κοινῇ, communiter, æque, pariter.

V. Et ex 2. Geneſ.

Nam quod Moſes ait eodem die creatum non ſolum cœlum & terram, ſed omne quoque virgultum agri, facile eſt diem de tempore interpretari; vt cum ait Dominus exultaſſe Abrahamum vt videret diem eius, & Iudæos reprehendit, quod nõ cognouerint diem viſitationis ſuæ. Tres autem illi dies, qui ſolis creationem præceſſerint, per viciſſitudinem lucis & tenebrarum facti ſunt ab illa luce primigenia, ſicut poſtea facti ſunt à ſole. Neque vero diuinæ potentiæ quidquam derogat iſta dierum ſucceſſio. Sed fauet ſapientiæ. Voluit enim mortales docere vt exemplo ſuo ſex diebus operarentur, & ſeptimo recolendis diuinis beneficiis vacarent, qua ratione Scriptura ipſa[c] crebro vtitur. Voluit quoque non ſolum potentiam in creando ex nihilo demonſtrare, ſed ſapientiam etiam & libertatem, illa ipſa quæ creata fuerant ornando, & digerendo per partes, prout placuit eius ſapientiſſimæ voluntati. Alias quoque rationes Annales hoc loco ſuggerent.

Et rationi. Cur Deus ſit vſus pluribus diebus.

c *Exod. 20. 11. & alib. paſſim.*

QVO ORDINE MVNDVS, EIVSQVE partes productæ fuerint: & primum de cœlo Empyreo.

CAP. VI.

I. Quænam à principio ex nihilo creata fuerint.

a *Gen. 1. 1.*

DVo ſunt genera rerũ à Deo, in hoc Mundi exordio, creatarum; quædam enim de nihilo, & per creationem preſsè ſumptam extiterunt, cœlum videlicet, quod vocatur Empyreum, terra & aqua; cætera ex terra & aqua producta ſunt poſtea. Priora illis Prophetæ verbis comprehenſa ſunt[a], *In principio creauit Deus cœlum & terram, terra autem erat inanis & vacua, & tenebræ erant ſuper faciem abyſſi, & Spiritus Dei ferebatur ſuper aquas*: cætera reliquo capite continentur. Itaque Moſes in principio narrationis ſuæ ponit ea quæ primum omnium creata ſunt, quaſi ſolum & fundamentum molitionis ſex dierum, quibus nullum tempus aſſignat: quoniam intelligi voluit ea non in tempore & cum motu eſſe generata, ſed puncto temporis, & ſine vlla ſucceſſione fuiſſe creata. Dixi cœlum Empyreum; quoniam cœlum illud aſpectabile, & ſtellis, aut planetis vndique collucens, ex nihilo creatum non eſt.

II. Cœlum empyreũ, & quale illud ſit.

Poſtquam igitur aduenit illud inſtans æternitatis, in quo placuit diuinæ bonitati res extra ſe producere, quibus ſe pro earum modo atque menſura communicaret, principium operum eius fuit cœlum empyreum, quieta atque immobilis beatorum ſedes, coruſcans ſplendore mirabili, licet mortalibus oculis inacceſſa. Empyreum cœlum, inæſtimabilis pulchritudinis theatrum, in quo ſeſe Deus ſanctis Angelis, atque hominibus videndum præbet, ſicuti eſt, eiſque immenſas diuitias gloriæ ſuæ exhibet poſſidendas. Conueniebat enim diuinam ſapiẽtiam de fine cogitantem rerum à ſe creandarum, etiam locum corporeum beatis corporibus debitum principiò producere, infinita illa maieſtate dignum, & omnium electorum præſtantiſſima ciuitate: & ſicut à principio paratus eſt locus, qui eſſet carcer dæmonum, ita rationi conſentaneum fuit parari locum deſtinatum gloriæ beatorum, omnium opinione magnificentiorẽ: vt de ipſo etiam loco accipiatur illud Apoſtoli,[a] *Nec oculus vidit, nec auris audiuit*, &c.

a *1. Cor. 2. 9.*

III. S. Clementis de eo teſtimonium.

Hæc fuit antiquiſſima S. Clementis ſententia in Recognitionum libro, in quo refertur diſputatio S. Petri cum Simone Mago: & inter alia dicitur à Petro, *Factum eſſe viſibile hoc cœlum, quod aliquando reſoluendum eſt propter præſentem vitam, vt eſſet interiectio quædam, & diuiſio, ne quis forte indignus habitationem cœleſtium, & Dei ipſius ſedem videret, quæ iis ſolis, qui mundo ſunt corde, videnda præparantur. Nunc autem*, id eſt agonis tempore, *inuiſibilia eſſe placuit ea, quæ vincentibus ad præmiũ deſtinata ſunt*. Et iterum Simone aſſerente ſatius eſſe vnum dicere cœlum in vniuerſo mũdo. *Non ita*, inquit Petrus, *Sed vnum quidem confiteri conuenit Deum, qui vere eſt: cœlos autem eſſe qui ab eo facti ſunt, ſicut & lex dicit: quoniam vnum cœlum ſit ſuperius, quo continetur etiam viſibile firmamentũ: illud eſſe perpetuum & æternum, cum iis qui habitant ibi: iſtud autem viſibile in conſummatione ſeculi reſoluendum eſſe*, &c. quæ eò probabiliora ſunt, quò ſimiliora iis, quæ à S. Petro in epiſtola canonica ſcripta legimus, & nullis hæreticorum ſectis patrocinantur, ne forte liceat ab iis corrupta ſuſpicari.

IV. Et multorũ patrum.

Eadem eſt Philonis in libro de Mundi opificio ſententia, eadem Origenis & Ruperti, Theodoreti, atque Procopij. Sanctorum item Hilarij, Auguſtini, Damaſceni, Anſelmi & Brunonis, Venerabilis Bedæ, Diodori Tharſenſis, Hieronymi, maximéque magni Baſilij, qui circa hoc ipſum cœlum, paulo etiam quam par ſit liberalior videri poteſt: quorum teſtimonia leges in ipſis Annalibus cum fide deſcripta. Denique pro eodem cœlo ſententiam dicunt Alcuinus, Rabanus, Strabo, Magiſter ſenten-

Quibus male repugnat Caiet.
a in 2. Cor.

tiarum, S. Thomas, cum omnibus doctoribus Sholaſticis, fruſtra contradicente Caietano, qui negat tertium cœlum, ad quod raptus fuit Apoſtolus [a], eſſe cœlum empyreum, quod nullibi in Scriptura reperiatur, ſed primum mobile. At reperiri in ipſo aditu Geneſeos communiſſima ſententia eſt, vt ex tot patrum teſtimonio patet. Eodemque modo tertium cœlum D. Pauli, Baſilius, Damaſcenus, & Theodoretus interpretantur, & alij *cœlum cœli* Dauidis [b], vt in prædictis teſtimoniis reperies.

b Pſal. 113. 16.

DE PRODVCTIONE ANGELORVM, vbi, & quando ea facta fuerit.

CAP. VII.

I. Propoſitio dicendorũ de Angelis.

DE Angelis, quos in cælo Empyreo creatos Doctores Theologi cum D. Thoma conſentiunt, deinceps, quæ ad principem hanc hiſtoriam mundi pertinent, breuiter explicanda ſunt. Tria porro ſunt quæ de eorum productione quæramus, quo ſcilicet tempore producti ſunt, quo loco, & quo in ſtatu. De ruina deinde dicemus duo, quæ ſcilicet eorum culpa fuerit, & quæ pœna: iis prætermiſſis, quæ ſubtilioris ſunt diſquiſitionis, & aliis, quæ in Annalibus diligentius explicata, ab hac Epitome minore iactura abeſſe potuerunt. Ponimus autem eos ex nihilo eſſe productos ab omnium rerum opifice Deo, vt puros ſpiritus, & materiæ omnis expertes. Id enim nunc extra controuerſiam eſt: & à Pſalte regio confirmatur [c], *Qui facis*, inquit, *Angelos tuos ſpiritus*, id eſt, vt Gregorius interpretatur, *qui eos quos ſemper habes ſpiritus, etiam cum volueris Angelos facit.*

Qui ſunt puri ſpiritus.
c Pſal. 103. 4.

Plerique igitur antiquorum patrum Angelos ante mundum corporeum creatos fuiſſe cenſuerunt, in quibus Ss. Baſilius [d] & Gregorius Nazianzenus [e], qui cenſent Deum primum angelicas & cæleſtes virtutes procreaſſe; Mundo autem ſpiritali creato, alterum hunc Mundum materia conſtantem condidiſſe. Gregorio nominatim Damaſcenus conſentit [f], ſicut Theodoretus [g], Baſilio. Eadem videtur Chryſoſtomi ſententia in Cate. in Iob, & maxime Origenis [h], Seueriani quoque apud Eugubinũ. Et Caſſiani [i], cuius verbis inductus videtur S. Thomas [k], qui in eius libri lectione multus erat, vt diceret Græcos omnes concorditer ſentire, Angelos ante mundum corporeum fuiſſe creatos. Nec deſunt Latini. Nam præter Caſſianum, qui ea de re negat quemquam fidelium dubitare, ita ſentiunt Sancti Hilarius, Ambroſius, Hieronymus, Iſidorus item, ac venerabilis Beda. Diuus Auguſtinus [l], admodum anceps fuit.

II. Plerique putarunt creatos ante mundum corporeum.
d Hom. 1. in Hexa.
e Orat. 38.
f l. 2. c. 3. de fid. or.
g q 3. & 6. in Gen.
h Tract. 9. in Matth. & hom. 1. in Gen.
i Collat. 8. cap 7.
k 1. p. q. 61. a. 3. ad 1.
l l. 11. Conf. c. 15. l. de Gen. imperf. l. 11. de Ciu. c. 32.

Verior tamen tutiorque ſententia eſt, & poſt Concilij Lateranenſis definitionem [m] omnium Catholicorum communis, Deum ſimul ab initio temporis vtramque de nihilo condidiſſe creaturam, ſpiritualem & corporalem, Angelicam videlicet & mundanam; & deinde humanam, quaſi communem ex ſpiritu & corpore conſtitutam. Cum ergo definit Concilium ab initio temporis ſimul cum mundo corporeo creatos Angelos, eam vtiq; damnat ſententiam, quæ ante tempus & mundum corporeum, cum quo tempus cœpit, conditos Angelos affirmat. Idem exigit perſpicua Moſis aſſertio [n], dicentis in principio creaſſe Deum cœlum & terram, id eſt ante alia omnia, vt eadem ſcriptura videtur interpretari, cum ait, [a] *antequam quidquam faceret à principio*, quod mox explicans, & quaſi intuens locum Geneſeos, ſubdit, *antequam terra fieret, & cum nondum eſſent abyſſi*; quæ ſcilicet prima omnium creata ſunt. Atque ita hunc locum clarè explicat Epiphanius [b], & Auguſtinus [c], magnus quoque Gregorius [d]. Idem Theodoretum [e] ſentire neceſſe eſt, qui putat Angelos ſine loco eſſe non poſſe: quanquam mox in Baſilij ſententiam declinat.

III. Simul cum eo fuiſſe conditos.
m c Firmiter de S. Tri.
n Gen. 1.
a Prou. 8.
b Her. 65. conf. Damaſ.
c l. 11. de Ciu. c. 9.
d l. 32. Mor. c. 9. vel 10.
e qu. 3. in Gen.

Hanc veritatem confirmat illa D. Thomæ ratio, quod cum Angeli pars ſint vniuerſi, cum toto vniuerſo creari debuerũt, & quia ex nihilo, cum rebus ex nihilo factis. Hæc autẽ ratio priorem opinionẽ euertit: quia ſi Angeli ante mundũ corporeũ conditi ſunt, vel multis ante ſeculis, vt ait Hieron. vel aliquandiu; ſi diu, ergo multis ſeculis in ſanctitate perſeuerarunt, nam ſtatim à lapſu detruſi ſunt in Tartarum; & ſic Angelorum via longiſſima fuerit, quæ breuior eſt quã hominum: ſi aliquanto ante, nulla id ratione factum apparet, cum ſimul creari potuerint, & reuera creatos eſſe Eccleſia definiuit, cuius definitioni omnino acquieuiſſent patres illi, qui prioribus ſeculis vixere, quando res minus fuerant exploratæ. Cætera quæ pro eadem opinione afferuntur leuiora ſunt: illud etiam Caſſiani [f] ineptum, ne quid grauius dicam, Deum ne eſſet otioſus, aut ne non haberet in quos beneficia conferret, debuiſſe maturius Angelos creare. Nam quodcunque inſtans animo finxeris, ante cœli & terræ creationem, infinita ſpatia in æternitate accipi poſſunt, de quibus recurrat eadem dubitatio, donec peruenias ad æternitatem eis tribuendam: quod hæreticum eſt.

IV. Probatur ratione.
Refelluntur quæ contra faciunt.
f Col. 8. c. 7.

Iam vero de loco, in quo fuerint conditi non multa diſputatio eſt. Etſi enim Rupertus exiſtimat de hac quæſtione idem proportione dicendum, quod de loco in quo primus homo conditus eſt, quem conſtat extra Paradiſum creatum [g], in eoque poſtea à Deo collocatum, omnes tamen ferè Theologi cum S. Thoma [h] cenſent eos in cœlo empyreo creatos. Decuit quippe, vt idem ſanctus Doctor ait, Angelos, qui naturæ omni corporeæ longe præſtabant, eiuſque præſides futuri erant, in corpore nobiliſſimo produci. Quæ videtur fuiſſe mens Apoſtoli [i], *In ipſo condita ſunt vniuerſa, in cœlo & in terra, ſiue Throni, ſiue Dominationes, &c.*

V. Quo loco fuerint creati.
g Gen. 2. 7.
h 1. p. q. 61. a. 4.
i Coloſſ. 1. 16.

QVO IN STATV CREATI ſint Angeli.

CAP. VIII.

I. An beati fuerint, & quatenus.

COnſequẽs eſt vt videamus an in ſtatu beatitudinis & gloriæ creati ſint Angeli, aut gratiæ potius, aut certe in puris, quæ dicuntur, naturalibus. Quam quæſtionem non ſatis clarè vel in ſacris literis, vel apud ſanctos patres reperias definitam: adeo vt S. Auguſt. [l] quærat à S. Hieronymo, num Angeli, qui poſtmodum peccarunt, præciuerint peccatũ ſuum, queſcientia ſine dolore eſſe nequiuerit, & quidem maximo, quique repugnet beatitudini. Quod ſupponit Angelos ante peccatum fuiſſe beatos. Verum ea beatitudo ita accipienda non eſt, quaſi

l Epiſt. 11.

ſtatim à conditione ſua illam Angeli poſſederint, ſed quod ius ad eam propter gratiam, meritáque habuerint, certique fuerint ſe beatos fore, ſi in ea perſeuerarent. Qui autem peccauerunt eo modo dicuntur beatitudinem perdidiſſe, quo filius-familias exhæredatus à patre, dicitur hæreditatem, quam nunquam reipſa poſſederit, perdidiſſe. Quale eſt illud [a], *Tene quod habes, ne alius accipiat coronam tuam*, tibi ſcilicet aut debitam, aut paratam.

a Apoc. 3.

II. Non ſupernaturali beatitudine.

Nam reuera beatitudine ſupernaturali, quæ in clara Dei viſione conſiſtit, nunquam fuiſſe potitos Angelos ante peccatum, ex eo conſtat, quod ea viſio, qua Deus ſub ratione omnis boni clarè cernitur, omnem adimit peccandi facultatem. Sic ergo dicitur [b] *cecidiſſe de cælo Lucifer, & in Paradiſi Dei deliciis fuiſſe* [c], non quaſi ea gloria ſpoliatus fuerit, aut deliciis quas aliquando degustauerit, ſed quibus, niſi per eum ſtetiſſet, potuerat aliquando potiri.

b Iſa. 14. 14.
c Ezech. 18. 12.

Creati ſűt in gratia.

Quamuis autem non defuerint, qui Angelos ſine gratia & charitate ſupernaturali creatos dicerent, ſed in ſtatu mere naturali, communis tamen Theologorum doctrina eam ſententiam tanquam longe probabiliorem complectitur, quæ Angelos in gratia creatos affirmat, vt Scripturæ, Patribus, & rationi magis conſentaneam, vt in Annalibus [d] oſtendimus.

d Appa. c 8. n. 3. & ſeqq.

III. Promeriti ſunt beatitudinem ſuam.

Cum ergo conditæ fuiſſent mentes illæ nobiliſſimæ, & maximis naturæ gratiæque donis ornatæ, voluit earum conditor Deus, vt per nobiliſſimas rationes & vias, ad finem longè præſtantiſſimum peruenirent. Eſt autem excellentius aliquid ex merito, quam ex munere obtinere. Meritum enim virtutem merentis commendat: at donum donantis liberalitatem. Quoniam ergo conſtituit Deus ita honorare ſeruos ſuos, quos intelligentia præditos fecerat, & arbitrij libertate donauerat, vt eis ex meritis, gratiæ illius innixis, beatitudinem conferre vellet, eiſque gloriam tanquam *coronam iuſtitiæ*, non largiri ſed reddere, etiam dicendum eſt Angelos beatitudinem, qua iam fruuntur, promeritos, ſicut & homines; tacitumque cum Angelis Dei pactum interueniſſe, vt ſi datam ſibi gratiam conſtanter retinerent, & cum ea fructus meritorum viæ ſuæ tempore colligerent, eo tranſacto æterna felicitate donarentur; ſin ſecus facerent, & à Deo peccando auerterentur, eo priuati æternis ſuppliciis addicerentur.

IV. Pactum Dei cum Angelis.

Hæc eſt ſententia Methodij apud Epiphanium [e]. *Liberam enim*, inquit, *etiam ipſis Angelis vtramque in partem habere voluntatem Deus conſtituit, ſicut & hominibus, vt aut obedientes, pacto, eſſent cum ipſo, & acciperent beatitudinem, eáque fruerentur, aut non obedientes iudicarentur.* Eo igitur quaſi contractu Deum inter & Angelos inito [f], permiſſi ſunt omnes ſibi ipſis, atque arbitrij ſui libertati, æquali omnibus viæ duratione attributa: qua bene vſi aliqui ad finem vſque viæ, ſimul in gratia confirmati ſunt, & æternam beatitudinem conſecuti. Mali contra, gratia per peccatum amiſſa, à Deo auerſi, damnatique ſunt. Quandiu autem fuerint Angeli in ſtatu promerendi, ex eo colligi poteſt, quod nec creati ſunt ante mundum corporeum, vt dictum eſt, & communis eſt Patrum ſententia prius peccaſſe malos, quam primus homo crearetur; itaque paucorum ad ſummum dierum viam illorum fuiſſe dicendum eſt. Ita autem ſenſit D. Cyprianus [a], Iſidorus [b], Chryſoſtomus [c], & Autor libri de Mirabilibus ſacræ Scripturæ, apud Auguſtinum [d]. Vide in eandem ſententiam Caſſianum [e], & Venerabilem Bedam [f].

e Hereſ. 64.
f Molina in 1. p. q. 63. a. 6. concl. in fi.

Quanta fuerit eorũ via.

a l. 1 ſent. c. 10 ſen 7.
b l. de ieiun. & tent.
c hom. 22. in Gen.
d to. 3. l. 1. c. 12.
e Collat. 8. c. 10.
f to. 8. lib. qq Var q. 9.

DE CVLPA ANGELORVM.

CAP. IX.

I. An inuidia peccarint.

Pleroſque diuina gratia fuiſſe abuſos ſatis conſtat, in primiſque principem eorum Luciferum, quem plerique inuidia peccaſſe putant, plures autem ſuperbia, quæ inuidiam antecedit. *Nonnulli*, inquit Auguſt. [a] *dicunt ipſum ei fuiſſe caſum à ſupernis ſedibus, quod inuiderit homini facto ad imaginem Dei. Porro hac inuidia ſequitur ſuperbiam, non præcedit. Non enim cauſa ſuperbiendi eſt inuidentia, ſed cauſa inuidendi ſuperbia*, &c. Cæterum qui inuidia cenſent Luciferum cecidiſſe, diuerſum eius culpæ obiectum conſtituunt. Quidam enim Patres crediderunt illum doluiſſe, quod homo ad eandem cum Angelis felicitatem deſtinatus eſſet: alij quod ei creata omnia ſubiecíſſet. Alij denique malunt illum homini vnionem hypoſtaticam inuidiſſe; quorum ſententias in Annalibus reperies [b]. Irenæi videlicet, & Tertulliani, Cypriani & Leonis, Baſilij atque Chryſologi.

a l. 11. de Gen. ad lit. cap. 14.

Et quomodo.

b c. 9. App. n. 2.

II. An potius ſuperbia, & quomodo.

Communiſſima tamen Doctorum ſententia eſt ſuperbiâ peccaſſe Luciferum, eamque in eo fuiſſe poſitam, quod beatitudinem ſupernaturalem propriis viribus, ſine Dei gratia obtinere deſiderauerit. Quæ videtur mens Magni Gregorij [c] *Relicto*, inquit, *eo cui debuit inhærere principio, ſuum ſibi appetiit quodammodo eſſe principium. Relicto eo, qui illi vere ſufficere poterat, ſe ſibi ſufficere poſſe iudicauit: & tanto magis infra ſe cecidit, quanto magis ſe contra gloriam ſui conditoris erexit.* S. quoque Auguſt. [d], *Qui cum præſciret*, inquit, *Angelos quoſdam per elationem, qua ipſi ſibi ad beatam vitam ſufficere vellent, tanti boni deſertores futuros, non eis ademit hanc poteſtatem; potentius & melius eſſe iudicans etiam de malis benefacere, quam mala eſſe non ſinere.* Eadem ſenſerunt S. Ambroſius [e], Iſidorus [f], & Caſſianus [g].

c l. 34. Mor. c. 17.
d l. 12. de Ciu. c. 1.
e Epiſt. 35.
f l. 1. Sent. c. 10.
g l. 12. c. 4.

III. Alius ſuperbiæ modus.

Eſt & alius, ſi tamen alius, ſuperbiæ Angelicæ modus, notatus à patribus, quod inordinatè optauerit præeſſe aliis, ſubeſſe nemini. *Ei quippe*, inquit Gregorius [h], *à quo conditus fuerat ſubeſſe deſpexit: ita enim Deus ſuper omnia eſt, vt ſub nullo ſit. Leuiathan vero iſte eius celſitudinis culmen aſpiciens, ius peruerſæ libertatis appetiit, vt & præeſſet cæteris, & nulli ſubeſſet.* Et Auguſt. [i] ait illum quaſi quodam tyrannico faſtu elegiſſe gaudere ſubditis, quam eſſe ſubditum, ſicque de ſpiritali Paradiſo cecidiſſe. Vide in eandem ſententiam S. Bern. ſermone 17. in Cantica. Hinc autem etiam colligi poteſt, primi omnium peccati autorem Luciferum, omnium Angelorum fuiſſe principem. Nam niſi eminentiſſimis naturæ & gratiæ donis cæteris omnibus præſtitiſſet, parum probabiliter omnibus præeſſe, & nemini ſubeſſe deſideraſſet: nec alius inferior ipſo tantam ruinæ materiam habuiſſet, nec facile tantam inferiorum Angelorum multitudinem ad idem apoſtaſiæ barathrum, exemplo aut ſuaſione deieciſſet; tanto

h l. 34. c. 17.
i l. 14. de Ciu. c. 11

Lucifer omnium Angelorű primus.

Multitudo deſertorũ.

numero, vt tertia pars ſtellarum, de cœlo in terram Draconis cauda detracta dicatur [a]. Plures tamen perſtitiſſe in officio quam peccaſſe merito D. Thomas opinatur. Fidem primariæ Luciferi dignitati ſubſcribunt Tertullianus [b], & non vno in loco Chryſoſtomus [c], Hieronymus item [d], Gregorius [e], Origenes, Bernardus, Iſidorus, & D. Thomas. [f]

a Apoc. 12. 4. b l. 2. con. Marcio. c hom. de Adam & Eva. & de lapſu primi hom. & 21. in Gen. d in Pſ. 13. e 4. Mor. c. 13 & 19. c. 2. &c. f 1. p. q. 63. a. 7.

DE POENA ANGELORVM *deſertorum.*

CAP. X.

I. Pœna irreparabilis culpã ſtatim ſecuta eſt. a Ser. 1. de Aduen.

CVm primum Angeli à conditore ſuo ſuperbia defecerunt, ſtatim ſecuta eſt ſua pœna nocentes. *Nihil ille fecit*, inquit Bernardus [a], *nihil operatus, tantum cogitauit ſuperbiam, & in momento, in ictu oculi irreparabiliter præcipitatus eſt.* Vtiq; irreparabiliter: quia quod hominibus mors eſt, hoc Angelis lapſus extitit. Poſt lapſum enim præcluſa eſt illis omnis reſipiſcendi facultas, quemadmodum & hominibus, poſt quã ex hac vita migrarunt, vt ſcribit S. Damaſcenus [b], & cũ eo Sanctus Thomas [c], ſcholaſticique Doctores.

b l. 2. c. 4. fi. c 1 p q 64. art. 2.

II. Eaq; multiplex, in intellectu & voluntate. d c. 4. de Div. no. p. 4.

Multiplex porro pœna in dæmonibus à Doctoribus agnoſcitur; Prima eſt in intellectu, etſi enim cognitio naturalis in eis imminuta non eſt, quia dona naturalia in eis integra remanſerunt, vt autor eſt Areopagita Dionyſius [d]. Practica tamen, quæ ad bene operandum mouet, in eis non remanſit: quippe quæ pendet ex rectitudine voluntatis, quę in illis deprauata eſt, itàque deprauata, vt corrigi omnino nõ poſſit, nedum illi pœnitentia aliquando ſint acturi, quod ſenſiſſe Origenem, autores grauiſſimi, Athanaſius [e], Hieronymus [f], Auguſtinus [g] prodiderunt. Obſtinationis porro, & impotentię pœnitendi cauſa in ſubtractionem diuinæ gratiæ referenda eſt, ſine qua nihil boni fieri poteſt. Immutabili quippe decreto conſtituit Dominus, nunquam eis gratiam ad reſipiſcendum neceſſariam concedere, ſicut neque hominibus extra viam conſtitutis. Gratiam porro ſuſtulit, non ſolum efficacem, ſed etiam ſufficientem, quæ reprobis in hac vita, conceditur; quia cum ſimpliciter dici poſſet eos poſſe ſaluari, imo velle Deum eos ſaluos facere. Dat enim reprobis in hac vita gratiam ex voluntate generali & antecedente dandi omnibus gloriam [h]. *Vult enim omnes homines ſaluos fieri.*

e l. de com. eſſent. f Ep. ad Auitũ t. l. g 11 de ciuit. Obſtinatio eorũ eiuſque cauſa. h 1. Tim. 2. 4.

III. Pœna damni.

Hæc porro immortalis, & quæ in bonum inflecti non poſſit dæmonum obſtinatio, ad pœnam damni pertinet; ſicut & priuatio diuinæ viſionis, quæ omnium conſenſu, ſumma eſt dæmonum, omniumque damnatorum pœna. Et rectè quidem. Si enim pœnam, vel damnum aliquod hoc maius eſſe neceſſe eſt, quò maiore bono priuat, certe cum, citra omnem controuerſiam, Deus ſit ſummum bonum, eius vtique priuatio ſummum erit malum; præſertim cum nullo fine terminari, nulla ratione mitigari poſſit: & in eos cadat, qui ad tantum bonum fruendum nati, maximis inſuper gratiæ donis fuerant ad illud conſequendum inſtructi.

IV. Et ſenſus, ſiue doloris. h 2. Pet. 2. 4.

Tertia eſt pœna doloris, quæ in dæmonibus veriſſima eſt, & longe grauiſſima. Affirmat enim Petrus Apoſtolus [h] Deum *Angelis peccantibus non pepercisse, ſed rudentibus inferni detractos in Tartarum tradidiſſe cruciandos*; certe cruciatus ſine dolore eſſe non poteſt: qui non in paſſione corporea ſenſibus inimica poſita eſt, ſed in quadam repugnantia voluntatis, malum cognitum & coniunctum repudiantis, ac propulſare modis omnibus ſatagentis. Cuius doloris magnitudinem ex eo ſuſpicari licet, quod nullam ſecum delectationem patiatur, quæ ſempiternum illum cruciatum aliquo modo mitiget.

V. Aliæ dæmonum pœnæ.

In hoc immenſo dolore includitur immortalis ille vermis conſcientiæ, qui eſt quaſi ſtimulus infixus in corde, & in memoria, reum perpetuo fodicãs, & dolore tam ſæuo crucians, vt aliquos ad ſuſpendium impellat, vt de Iuda Iſcariote conſtat. Includitur ſera pœnitentia de amiſſa beatitudine, quam tam facile acquirere potuerunt: & deſperatio infinita de reparanda tanta iactura, aut finiendis vnquam tot & tantis malis. Includitur carcere deteſtabilis, tenebricoſus, ſordibus fœtens cum æterna amiſſione libertatis. Includitur compulſio intellectus ad actualem & perennem pœnarum, & miſeriarum ſuarum conſiderationem; voluntatis autem ad iugem ac perpetem earundem horrorem, ac deteſtationem, vt auertere ſe à tali cogitatione non poſſit, aut omnino cogitare aliquid, niſi infauſtum, luctuoſum, execrandum. Includitur poſtremo ignis ille corporeus, qui miris modis, ſed tamen veris dæmones, animaſque damnatorum excruciat alligatas; tanquam ſeueriſſimum diuinæ animaduerſionis inſtrumentum. Dicente Domino, *Ite maledicti in ignem æternum, qui paratus eſt diabolo, & Angelis eius.* Sed hæc accuratius tractata ſunt à nobis, in opere de Timore Dei [b].

b l. 1. c. 4. n. 6. & ſeqq.

DE AQVÆ ET TERRÆ PRODVCTIONE *primaria.*

CAP. XI.

I. Ordo tractationis huius.

IN explicanda creatione Mundi eò deuenimus diſputando, vt quo ſingulæ illius partes ordine productæ eſſent, traderemus. Ab illis autem duximus initium, quæ ex nihilo per creationem preſsè ſumptam productæ ſunt, cœlo Empyreo, terra & aqua, vt ſupra expoſuimus [a]. Cum ergo de cœlo empyreo, eademque opera de Angelis, qui in eo creati ſunt, pro argumenti noſtri neceſſitate dixerimus, conſequens eſt vt de terra & aqua dicamus. Terram autem & aquam ex nihilo productas, ex hoc in primis loco Geneſeos agnoſcimus, & ex ſequentibus infertur; nullam quippe aliam productionis eorum mentionem Scriptura facit.

a c. 6. n. 1.

Aqua & terra ex nihilo productæ.

II. Quas ethnici dixere chaos.

Ea veritas antiquorum ſcriptorum mentibus impreſſa fuit; qui cum chaos omnium rerum antiquiſſimum facerent, quippe quod erat.

Ante mare & terras, & quod tegit omnia cælum.

Primum appellarunt, antiquum, πρῶτον, id eſt primum omnium, vel primum in primis, & antiquiſſimum. Nomine autem chaos terram & aquam permiſta intelligebant, quas Triſmegiſtus in Pœmandro modo naturam quandam humentem inexplicabiliter turbatam, modo terram & aquam inter ſe commiſta; quæ coniuncta potius erant, aqua terræ globum vn-

πρῶτον ἀρχαῖον [illegible]

in ἱερῷ λόγῳ.
a l. 1. Gen. cont. Manic.
b ἐξ ἀμόρφου ὕλης.
Alia ſignificatio & vſus ipſius chaos.

dique ſuo complexu cohibente. Orpheus ἰλὺν vocauit, id eſt limum, Hebræi quoque Aphar, id eſt limum terram ſcilicet cum aqua confuſam. Alij nomine chaos omnium elementorum confuſionem intellexerunt, vt poëtæ ex eodem Trimegiſto, quæ nomine informis materiæ à pleriſque antiquis, ſancto maxime Auguſtino[a], appellata eſt, ſecuto Sapientem, qui ait Deum creaſſe orbem terrarum *ex materia inuiſa*[b], ſiue informi, vt eſt in græco.

III. An terra inuiſibilis, & incompoſita, & cur ita dicta.
c hom. 2. in hex.
d l. 1. h 30. c. 6. & 7.
e l. 2. de fide c. 10.

Verum hæc de elementorum confuſione ſententia paſſim nunc improbatur: imo iam olim à S. Baſilio[c] damnata eſt. Ipſe autem, eumque ſecuti Ambroſius[d] & Damaſcenus[e], terram quæ à Septuag. dicitur inuiſibilis & incompoſita, vocatam dicunt inuiſibilem ſiue inuiſam, vel quia nondum erat creatus homo, qui eam ſpectaret, vel quia in imo abyſſi fundo demerſa latebat, vel quia nondum lux producta erat, ſine qua videri nihil poteſt. Incompoſitam vero ſiue inornatam vocant, quia carebat adhuc plantarum ornamentis. Illa porro ſententia ex eo improbatur, quod violenta interpretatione cœlum, terram, abyſſum, & aquas ad informem materiam ſignificandum trahit; cum his verbis nihil minus aut Iudæi, quos alloquebatur Moſes, intelligerent, aut nos ipſi intelligamus, niſi iam hac opinione occupati, ac deprauati. Præterquam quod productionem aquæ & terræ à Deo ex iſta informi materia factam probare non poteſt.

IV. Terræ creatio.

Maneat ergo terræ nomine intelligendum eſſe quartum hoc elementum quod calcamus: quod Deus quaſi centrum mundi, rotundum plane ac ſolidum ex nihilo, ſicut & cœlum condidit, ab eóque immenſo quodam ſpatio, & vndique æquali diſcreuit: quod ſpatium omne aquis pariter ex nihilo productis ſimul impleuit, vt terra vndequaque obruta plane deliteſceret, donec iubente mox Deo, ſemotis hinc & inde aquis, die tertio emergeret, plantis conueſtita niteſceret, & mineralibus, cæteriſque mixtis eius viſcera farcirentur.

V. Et aquarum.

Quod ad creationem aquarum attinet, etſi ea cum terra puncto temporis producta diuinitus intelligenda eſt, ne quis forte æternam aquarum abyſſum facere cogatur, cum nulla eius productio referatur, quærit Theodoretus cur Moſes non docuerit nos, Deum creaſſe aquas. Et reſpondens, *Cum dixerit*, inquit, *terra autem erat inuiſibilis & incompoſita, & tenebræ erant ſuper abyſſum, demonſtrauit cum terra creatas eſſe ſimul aquas.* Idque confirmatur ex Apocalypſi[a], vbi de creatione preſsè ſumpta, recte poteſt illud accipi, *Adorate eum, qui fecit cœlum & terram, mare, & fontes aquarum.*

a c. 14. 7.

VI. Abyſſus quid ex Baſilio.
b vide l. 2. de Timore dei c. 2. n. 1. & ſeqq.
c hom. 2. in Gen.

Nomen porro abyſſi immenſam quandam aquarum voraginem ſignificat, vtpote fundo carentem, vt exigit vocabuli notatio[b]. Sed audiamus Baſilium[c]. *Erat inuiſibilis terra, quam ob cauſam quæſo? quia circumfuſa vndique erat abyſſo. Quid Abyſſus ſignificat? copioſam aquam ad cuius fundum haud facile penetrari poterit deorſum verſus. At complura corpora per tenuem & transparentem aquam ſcimus non raro videri. Quamobrem igitur pars terræ nulla tunc per aquas viſendam ſe offerebat: quia eatenus lumine carebat aër: obtenebratuſque adhuc erat, qui totam ambiebat aquæ naturam.* Sic Baſilius, quem mirum eſt aëris hoc loco meminiſſe, cum de aëris creatione nondum quidquam dictum ſit, nec dicatur deinceps: mox autem ex aquis educendus fuit, vt vapores, & venti & nubes, & piſces & volucres; ne ſit opus eum ex nihilo productum exiſtimare; cui ne locum quidem vllum ſub cœlo empyreo abyſſus relinquebat. Quin etiam ignis cæleſteſque orbes eumdem ortum habuiſſe ſuo loco dicetur.

Aër vnde.

VII. Spiritus ſanctus incubat aquis.

Ad eam porro virtutem ſeminalem aquis impertiendam, vt fierent ad tam multas diuerſaſque res producendas idoneæ, *Spiritus Domini ferebatur ſuper aquas.* Vel vt Hieron. in Traditionibus interpretatur, eis *incubabat, ſiue confouebat, in ſimilitudinem volucris oua calore animantis. Ex quo intelligimus non de ſpiritu mundi dici, vt nonnulli arbitrantur, ſed de Spiritu ſancto, qui & ipſe viuificator omnium à principio dicitur.* Hæc Hieron. Quam expoſitionem ex Syro quodam referunt Baſilius atque Ambroſius: pro qua Martinengus ſex & triginta Patrum teſtimonia in ſua gloſſa magna recitat: quibus recentiores merito ſubſcribunt. Cæteri autem vnde ventum iſtum producant non intelligo, aut cur primigenia luce faciant antiquiorem. Et de Apparatu hactenus.

EPITOME
ANNALIVM ECCLESIASTICORVM VETERIS TESTAMENTI

MVNDI ET ADAMI ANNVS PRIMVS, ANTE Chriſti ortum quater milleſimus quinquageſimus ſecundus.

DIES PRIMVS.

I. Diuina ſapientia elucet in opere ſex dierum.

EXplicata ſunt hactenus, quæ Deus Opt. Max. ex ſingulari bonitate condidit, cum extra ſe prodire quodammodo voluit, rebus cęleſtibus terreniſque producendis. Quo in opere ex nihilo puncto temporis creando, cum immenſam quoque poteſtatem pateſeciſſet, conſequens etiam fuit vt iiſdem rebus certo dierum ſpatio digerendis, atque ornandis parem ſapientiam demonſtraret. Ipſe quippe eſt, vt ait Ieremias [a], *Qui facit terram in fortitudine ſua, & præparat orbem in ſapientia ſua, & prudentia ſua extendit cœlos.* Ipſe eſt cui Propheta regius cum læta admiratione canit [b], *Quàm magnificata ſunt opera tua Domine, omnia in ſapientia feciſti.* Ipſe eſt, *qui illam* [c] largè ac liberaliter *effundit ſuper omnia opera ſua.* Et harum quidem rerum accuratior contemplatio vt iucundiſſima eſt, ita digniſſima, in qua mortalium omnium, in quorum gratiam conditæ ſunt deſudet induſtria, vt in beneficentiſſimi Creatoris cognitionem altius quotidie aſſurgant, & in eiuſdem amorem vehementius incaleſcant.

a c.10.v.12.
b Pſal.103. 24.
c Eccli.1.10.

II. Atque adeo primi diei, & productione lucis.

Nobis tamen quibus alius ad excurrendum campus aperitur, pauca hæc libaſſe ſufficiat. Præſertim cum communibus adhuc tenebris circumfuſi, in terra, atque ignorantiæ noſtræ abyſſo, ſemiſomnes & ſemiſepulti iaceamus. Sed audiamus Eſaiam [d], audiamus & Paulum excitantem [e], *Surge qui dormis, & exurge à mortuis, & illuminabit te Chriſtus.* Audiamus denique principem prophetarum Moſem [f], *Dixitque Deus, fiat lux, & facta eſt lux.* ſtatimque à ſuo conditore laudata eſt. *Et vidit Deus lucem quod eſſet bona, & diuiſit lucem à tenebris*, corporum opacitate interiecta, *appellauitque lucem diem, & tenebras noctem, factumque eſt veſpere & mane dies vnus.* Ecce aqua & terra, quæ iacebant in tenebris viderunt lucem magnam, diuino imperio coruſcantem, & non abyſſum modo longè latéque permeantem, ſed ſuperficiem quoque terræ illuſtrantem. Lucem magnam, quam vera illa lux [a], *Quæ illuminat omnem hominem venientem in hunc mundum*, ex diaphano aquarum corpore productam, aut, vt viſum eſt aliquibus, ex empyreo cœlo quaſi expreſſam, & profuſam, nutu potentiſſimæ voluntatis ſuæ emiſit in lucem. Nihil enim deinceps ex nihilo productum a Deo, quod ſub aſpectum cadat, conſtanti doctorum communique conſenſione firmatum eſt.

d c.60.1.
e Eph.5.14.
f Gen.1.3. 4.5.

Vnde producta.

a Ioan.1.9.

III. Quæ fuerit iſta lux.

Facta igitur eſt lux: conueniebat quippe magno lumini, & candori lucis æternæ, opificium ſuum à luce auſpicari, vt ait magnus ille Nazianzenus [b]. Sed quæ tandem fuit iſta lux? non ponam in variis Patrum doctorumque ſententiis recenſendis, & expẽdendis operam longiorem. Pleriſque ea merito ſententia probatur, quæ ipſis Scripturæ verbis in ſimplici, maximéque hiſtorico loquendi vſu acceptis maxime quadrat, vt lux, quæ primo die facta memoratur, vera lux ſit, mera qualitas, verum accidens à Deo in aquis, & ex aquis cum ſucceſſione productũ, & in aquarũ tractus ſucceſſiuè diffuſum. Ita prorſus ſenſit magnus Baſilius [c], *Prima Dei vox*, inquit, *Lucis naturam creauit; tenebras diſpulit, mundum illuſtrauit & exhilarauit*, &c. non ait corpus lucidum, aut luminoſum, ſed naturam lucis productam. Quarto enim duntaxat die *ſolis corpus eò conditum eſt, vt illi primigeniæ luci*

b Orat.43.

c hom.2.

a *hom.*

b ἀσχημάτιστον. *de diu. nom. cap.* 4.

veosculum eſſet, vt idem poſtea [a] tradidit. Eadem multo ante ſenſit ac ſcripſit ſanctus ex Areopago Dionyſius [b] *Lux enim ea eſt*, inquit, *etſi tum forma certi corporis carebat, quam diuinus ille Moſes primos etiam illos tres dies noſtros definiſſe, ac diſtinxiſſe commemorat.* Vbi cum lucem dicit ἀσχημάτιστον, formam vtique pro ſubiecto poſuit; quomodo enim forma dicatur informis?

IV. Et quanta.

Idem plane ſenſiſſe Gregorium Nazianzenum cum Niceta, Procopium Gazæum, Theodoretum, Anaſtaſium Sinaitam: Idem Latinos Patres, Tertullianum aduerſus Hermogenam, ſanctoſque Ambroſium & Auguſtinum, in Annalibus diligentius à nobis explicatum eſt [c]. Ex horum porro Patrum ſententia habetur non ſolū lucis accidens ante Solem fuiſſe creatū; moxque Soli traditum, ſed lucem illam ſolari multo fuiſſe minorem, cum eam S. Ambroſius crepuſculis conferat, Tertulianus lumen illud ſplendore ſolis impletum dicat: & S. Auguſtinus illam lucem appellat minus fulgentem diem. Quibus libentius aſſentimur, quam Theodoreto, qui lucem hanc exuberantem fuiſſe putat, adeo vt eius exceſſum animantium oculi non eſſent laturi: ideóque in parua & magna luminaria diſtributam. Denique, vt hunc concludamus locum, Eccleſia optima Scripturarum interpres, ſolius lucis productionem hoc primo die celebrat, cum canit.

c *die* 1. *n* 4. 5. *&c.*

Lucis creator optime
Lucem dierum proferens
Primordiis lucis nouæ
Mundi parans originem.

V. Eiuſdem lucis motus in triduo.

Huius porro lucis motionem & curſum ex eo facile colligere poſſumus, quod à Scriptura vocatur Dies, ſicut & reliqui deinceps, quos poſtea Sol dierum opifex produxit. Itaque contentaneum eſt eam lucem ab aliquo puncto orientis exortam, ad meridiem inflexiſſe curſum, & itinere verſus aquilonem reflexo in occaſu occidiſſe, vt mox ad ortum reuerteretur, vt Salomon de ſole ſcripſit [d]. In poſitionibus autem iſtis deſignādis rationem habitam fuiſſe Chananitidis, in qua Dei populus, cui hæc à Moſe ſcribebantur, habiturus erat pleríque cenſuerunt. Itaque admodum probabile eſt ab oriente Paleſtinæ lucem diffundi cœptam. Sic vt lucem Deus produxerit duodecim horis à creatione cœli & terræ, & mox totidem horis noua lux hoc noſtrum hemiſpherium emenſa ſit, atque ita factus fuerit dies primus naturalis, cuius priorem partem tenebræ, poſteriorem lux occuparit, vna ſub quiete, altera ſub motu fuerit: prior tempore imaginario, poſterior autem vero menſurata ſit. Atque ita nulla vi facta natiuis vocabulorum ſignificationibus, verum plane eſſe monſtratur, illud, *Factumque eſt veſpere & mane Dies vnus* [e]. Idque confirmat Hebræorum conſuetudo, dies ſuos à veſpera inchoantium, & in eadem terminantium [f]. *A veſpera*, inquit Dominus, *vſque ad veſperam celebrabitis ſabbata veſtra*; eademque fuit ratio reliquorum dierum, conſuetudine ab ipſo exordio repetita.

d *Eccle.* 1. 6.

Qualis fuerit primus Dies.

e *Gen.* 1. 5.

f *Leuit.* 23. 32.

VI. Fuiſſe Dominicum.

g *hom.* 2. *in Hex.*

Hunc porro Diem fuiſſe Dominicum locuples teſtis eſt S. Baſilius [g], *Vnum illum*, inquit, *appellauit diem, qui ſeculi ipſius imago, qui dierum primitiæ, qui lucis coætaneus eſt, ipſum inquam ſanctum Dominicum Diem, quem reſurrectio Domini honore præcipuo affecit.* Sic Baſilius: phraſi tamen Hebraica vnus pro primo ſumitur. Ex illo porro Baſil. loco videtur ſumptus ille Hymnus, quem Eccleſia Die Dominico canit.

Primo dierum omnium
Quo mundus extat conditus,
Vel quo reſurgens conditor
Nos morte victa liberat.

Et certe cum ab hoc Die ſeptimus fuerit ſabbati Dies, in quo Dominus requieuiſſe dicitur, neceſſe eſt primum fuiſſe Diem illum, quem Ethnici diem Solis, Chriſtiani, ab ipſis Apoſtolorum temporibus [a], Dominicum appellamus.

a *Apoc.* 1. 10.

DIES MVNDI SECVNDVS.

I. Creatio firmamenti, orbiumque cæleſtium.

a *Gen.* 1. 6. 7.

OPus huius ſecundi Diei his verbis à Moſe deſcribitur [a]. *Dixit quoque Deus; fiat firmamentum in medio aquarum, & diuidat aquas ab aquis. Et fecit Deus firmamentum, diuiſitque aquas quæ erant ſub firmamento, ab iis quæ erant ſuper firmamentum, & factum eſt ita: vocauitque Deus firmamentum cœlum; factum eſt veſpere & mane dies ſecundus.*

II. Quid firmamenti nomine intelligendum.

Non exigua de cœlo ſecundo die condito inter Scriptores contentione certatur, dum alij perſpicuis Prophetæ verbis adhæreſcunt, alij veras aquas ſupra cœlos non ferunt, ideóque ad violentas interpretationes confugiunt. Nam Moſes rem planiſſimè explicarat, Deum iuſſiſſe in medio aquarum, ſiue in media abyſſo, quæ à cœlo empyreo ad terram vſque protendebatur, expandi ſolidum corpus, quod firmamentum & cœlum appellatum ſit, cuius officium eſſet non ſolū diuidere ſuperiores aquas ab inferioribus, vt ait Scriptura, ſed illas etiam, vt loquuntur Patres, ſuſtentare. Prouiderat etiam Propheta, ne quo de hoc firmamēto dubitatio exoriretur apud eos qui firmamentum in medio aquarum aerem interpretarentur, in quem coguntur nubes, quem ſacræ literæ frequenter appellant cœlum; prouiderat, inquam ſatis, cum aliquanto poſt in eodem firmamento luminaria cœli, aſtra videlicet omnia, collocata dixit, quæ in aëre fixa non eſſe, ne cæci quidem ignorant. Et mirum ſane eſt explicare eos hoc loco firmamētum aërem, cum nullum in tot Scriptura locum proferre poſſint, in quo aër firmamentum appelletur: & contra rationem ſit vt firmamentum dicatur, id quod omni firmitate caret, quo nihil eſt mollius, flexibilius, liquidius, & ad quancunque figuram accipiendam aptius.

Loc. cit.

Nō aërem.

III. Sed omnes orbes cœleſtes.

Cum ergo ex Scriptura conſtet in firmamento non ſolum Solem & Lunam, ſed ſtellas etiam fuiſſe collocatas, oportet eo nomine intelligi tam cœleſte illud corpus, in quo ſtellæ illæ fixæ ſunt, quæ pari ſemper à ſe interuallo diſtant, & ab omnibus dicitur firmamentum, quam ſeptem planetarum orbes. Eóque modo accepit firmamentum Dauid [b], cum ait Cœlos enarrare gloriam Dei, & opera manuum eius annunciare firmamentum. Vbi Hieronymus cœlum idem eſſet docet quod firmamentum. Sic vſurpauit & Sapiens [c], qui Solem in firmamento ponit, & Moſes hoc toto primo capite.

b *Pſ.* 18. 1.

c *Eccli.* 43.

IV.

Ex aquis autem factam eſſe hanc omnem cœlorum

Cœlos ex aquis addenſatis factos.

c n. 6. 7. &c.

lorum congeriem, præter ea quæ in Annalibus attulimus teſtimonia [c], etiam illa ratio probat, quoniam in ampliſſimo interuallo, quod nunc octo, decemue orbes, aut etiam plures occupant, in quibus ſtellæ plurimæ tota terra maiores immerſæ ſunt, in hoc inquam, interuallo non fuerit vacuum toto primo die, neque aliud vllum corpus præter aquas, quas cum cœlo & terra creatas ex Scriptura declaratum eſt. Cum autem ex eadem conſtet cœlos ſolidiſſimos eſſe, & quaſi ære fuſos, intelligendum eſt aquas addenſatas eſſe diuinitus, vt ſoliditatem reciperent. Itaque Oleaſter, Caietanus, Pagninus vocem hebræam Rachiagh expanſionem, ſiue extenſionem ſignificare aiunt; ad modum laminæ malleis diductæ, atque expanſæ. Eam ergo condenſationem aquarum ſequebatur vacuum, quod natura ſumma contentione refugit; res enim addenſatæ minorem requirunt locum: itaque id ſpatium ſtatim aëre & igne[d], quæ ſunt rariora corpora, repletum eſt, vſque ad aquas inferiores, quæ totam adhuc terram operiebant. Ex aqua porro rarefacta factus eſt aër, & ex aëre ingnis: aquarum natura efficaci Creatoris imperio celerrimè obſecundante.

V. Qui cœlos aqueos cenſeant, Antiqui.

d loc. cit.

Etſi autem Moſis ſimplex ac ſyncera narratio cœlos in medio aquarum, & ex aquis addenſatis conflatos oſtendat: Id tamen ex communi antiquorum Patrum conſenſu confirmari poteſt, quorum ſententias in Annalibus fideliter recitauimus [d]: in quibus principem locum tenet Petrus Apoſtolus in ſecunda ſua canonica, vbi cœlos ex aqua, & per aquam conſtitutos tradit, vt ibi accuratè diſputat Serarius, vir in primis eruditus; Molina item, Martinengus, & alij. In libro autem primo recognitionum Clementis, id clariſſimè, & ſine vlla deprauationis ſuſpicione confirmat. Eum Tertullianus [e] totidem pene verbis expreſſit, vt alter ex altero fidem accipiat & firmitatem. Conſentit S. Cæſarius in Dialogis ſuis [f], & S. Cyrillus Hieroſolymitanus Catecheſi tertia & nona. Theodoretus item q. 11. & 14. in Geneſim. Acacius, Seuerianus, Olympiodorus, & Gennadius in catena. S. Chryſoſtomus in Iobi 37. cum Anaſtaſio Sinaita. Ille tamen ferè naturam firmamenti refugit explicare, ſicut & S. Auguſtinus, quem Vgo Victorinus videtur imitatus. Paulo obſcurius S. Hieronymus ad Oceanum: clarius Ioſephus & Beda, quem nonnulli Iunilium putant: Anſelmus vterque, Cantuarienſis inquam & Laudunenſis, Magiſter ſententiarum, & Autor hiſtoriæ ſcholaſticæ.

e c. 8. de Trin.

f qq 64. 65. 66.

VI. Recentioreſque.

g in c. 1.

Procopius Gazæus [g], inſtar multorum eſſe poſſit, *Sunt qui perhibent*, inquit, *firmamenti naturam parum nobis eſſe compertam, quamuis via peruulgata omnium Theologorum ex aqua compactum eſſe tradatur.* Alludit Procopius ad Chryſoſtomum ac Baſilium; nec tamen diffitetur ipſe Baſilius hanc ſententiam de firmamento ex aquis, quaſi in glaciem concretis, communem traditionem eſſe. Denique eandem ſententiam plerique recentiores graues in primis viri amplectuntur. In his Delrio in hunc locum [h], qui vt fatetur ipſe, non ſinit ſe à veteris Eccleſiæ placitis abripi. Molina in opere ſex dierum, Cornelius à Lapide, & Bonfrerius in opere ſecundi diei, Dionyſius Carthuſianus; Hieronymus ab Oleaſtro in hunc locum, Serarius in epiſt. 2. D. Petri, Martinengus in gloſſa magna, & nuperrime Tirinus in Geneſ.

ma in Ex-dex in.

h diſp. 3. c. vlt.

VII. Concluditur cœlos eſſe aqueos.

His ergo, aliiſque ſanctorum Patrum, doctorumque ſententiis ſacræ Scripturæ apprimè conſentientibus confirmati, ſtatuere poſſumus firmamentum intelligendum eſſe cœleſte corpus, ſyderibus poſtea nobilitatum, naturamque eius eſſe aqueam, vt pote ex aqua denſata, & ſolidata productam idemque cœlum aquas ſuperiores ab inferioribus ſeparare: ex quo etiam intelligitur eiuſdem vtraſque eſſe naturæ; neque enim homogenea diuiſione naturam mutant. Itaque ſi veræ ſunt aquæ inferiores, quibus vtimur, veræ ſunt & ſuperiores, quæ his continuæ in abyſſo creatæ ſunt & hodie interiectu cœleſtium corporum ſeparantur, vt Moſes apertè ſcribit, cui Daniel [i] & Dauid ſemel iterumque ſubſcribit [k]: quæ teſtimonia hanc ab Auguſtino vocem expreſſerunt. *Quomodo autem, & quales libet aquæ ibi ſint, eas eſſe ibi minime dubitemus. Maior eſt quippe Scripturæ huius autoritas, quam omnis ingenij humani capacitas.*

Et aquas ſupra firmamentū.

i Dan. 3. v. 60.

k Pſ 10. & 148.

l l. 2 de Gen ad lit. cap. 5.

VIII. Interioribus homogeneas, quæ tamen non corrumpātur.

Quid porro abſurdi eſt aquas elementares, noſtriſque homogeneas ibi minimè corrumpi, ſicut nec humana corpora poſt reſurrectionem, ne in inferis quidem? Quid vereamur fateri cœlos omnes mobiles ex veris aquis conflatos compactoſque, ideoque natura ſua interitui obnoxios, nullius tamen actione corrumpi poſſe, ſi ab eo diſceſſeris, qui eos etiam in nihilum redigere poſſit [a]. Neque enim vllum eſt aliud agens, quod cœlos contrariis qualitatibus oppugnare poſſit, aut formam qua præditi ſunt expellere. Quin etiam Molina [b] conſonantius Scripturæ eſſe putat cœlos quoque ſydereos in die iudicij innouandos eſſe, & perficiendos per aduentum nouæ formæ ſubſtantialis, ab eaque excellenciores proprietates profectum iri, vt Scripturæ propheticæ atque apoſtolicæ dicere videtur: quas non conuenit per violentas interpretationes ad Ariſtotelis placita detorquere.

a vide Delrio diſp. 5. n. 41.

b diſp 3.

An cœli corrumpendi.

IX. Quis aquarum ſuper cœleſtium finis.

Verum cum Deus & natura nihil fruſtra faciant, cui vſui aquæ ſupra cœlos? Reſponderi poteſt non fruſtra eſſe, licet nos ignoremus vſum: ipſe nouit qui talem illis aſſignauit locum. Non diſplicet illa Cornelij noſtri cogitatio, forte ibi poſitas ad voluptatem ſanctorum exiſtentium in cœlo empyreo, vt aquis hiſce cryſtallinis, & variegatis oculos eorum paſcat: aquæ enim omnis figuræ, coloris, & ornatus ſunt capaces, vt patet in iride, & vaſis cryſtallinis. Quo etiam videtur Ioannes alluſiſſe in Apocalypſi [c]. *Quoniam Agnus, qui in medio throni eſt, reget illos, & deducet eos ad vitæ fontes aquarum.*

c c. 7. v. 17.

(:.)

DIES MVNDI TERTIVS.

I. Opera diei huius.

DVobus magnis Dei operibus illuſtratur hic dies, congregatione aquarum in eum locum, quem nunc obtinent, qua tellus apparere cœpit, & indita terræ fœcunditate ad plãtarum omnium ipſiuſq; terreſtris Paradiſi productionem. Prius opus à Moſe hoc loco verbis hiſce deſcribitur, *Dixit vero Deus*[d], *congregentur aquæ, quæ ſub cœlo ſunt in locum vnum & appareat arida; & factum eſt ita, & vocauit Deus aridam Terram, congregationeſque aquarum vocauit Maria.* Poſterius autem partim hoc primo capite, partim ſequenti explicatur. Quo autem modo factum ſit vt terra nudaretur, vt animalium vſibus, hominumque in primis deſeruiret, multa eſt apud antiquos recentioreſque ſcriptores diſputatio.

d Gen. 1. 9.

II. Quomodo congregatæ ſint aquæ

Mihi in primis probabilis viſa eſt S. Baſilij ſententia, quæ fuerat Tertulliani aduerſus Hermogenem, quam accuratè explicauit noſter Molina, & ad hiſtoriæ veritatem commodiſſimè, hoc ferè modo[e]. Mundi opifex Deus terram à principio plane rotundam ac ſolidam, ſine montibus & vallibus, & in ſui Elementi puritate condidit, quam permiſit biduo aquis obrutam in medio mundi loco, quem eius grauitas poſtulabat, ſubſidere. Tertia vero die, quoniam finis ad quem mundus erat conditus, exigebat vt tellus magna ex parte ex aquis emineret, id hac in modum perfectum eſt. Eleuauit omnipotenti vi ſua terræ globum multis vndique locis, eademque opera factum eſt, vt montes multis in locis exiſterent, ad quorum radices valles deprimerentur: variæ quoque cauitates, tam in terræ viſceribus, quam in eius ſuperficie formarentur, in quas aquæ defluentes, ad vitandum vacuum, naturali ſeſe pronitate reciperent. Sicque terra facta eſt, non vbique ſolida, vt prius, ſed multis paſſim, magniſque cauernis perforata, & quaſi ſpongia aquis impleta, dilatata eſt, & longè quam antea maiorem occupauit locum.

e diſp. 11. de opere 6. dier.

III. Terràque vbique patefacta.

Ea eleuatione non ſolum facta eſt Europa, Aſia, Africa, America, & quidquid eſt terrarum continentium ad polum articum atque antarticum; ſed quidquid etiam eſt inſularum in oceano, & mediterraneo mari, & omnino vbique locorum, vbi terra fluctibus eminet. Grandiores porro cauitates occupauit oceanus, cum omnibus ſinibus ſuis, Arabico, Perſico, Indico, Gangetico, aliiſque ad orientem & occidentem ſolem, ad ſeptentrionem & meridiem. Occupauit & mare, quod in medias influit terras, vnde & nomen accepit, à columnis quæ dicuntur Herculis, vſque ad Syriam, cum omnibus quaſi reſtagnationibus in mare ſuperum, quod & Adriaticum, in Propontidem, Euxinumque pontum. Occupauit mare Caſpium, & Balticum, omniaque freta, lacus omnes, ac paludes cum fluminibus vniuerſis.

IV. Cui vſui aquæ in terra.

At cui tandem vſui? dicat aliquis. Nempe vt venarum inſtar eſſent in magno iſto terreno corpore, quod per ingentes hoſce aquæ ductus, quaſi alimento in viſcera recepto, & fœcundius redderetur, & pinguius. Has porro aquas fluminum ac paludum Deus non magno admodum interuallo disjunxit; tum vt plures per ſe terras vicinas irrigarent, dum vicinum illæ humorem continenter exugunt; tum vt facilius emiſſis vaporibus, quaſi collato certatim ſtudio, ſolis ac ſyderum actionibus deſeruirent, quorum vi elati vapores, in nubes obuio frigore concreſcerent, & in pluuias opportunè ſoluerentur. Sed & illud quoque fuit diuinæ prouidentiæ, vt montes, & conualles, & loca ſubterranea ad fontium productionem ita diſponeret, vt aptiſſimis interuallis fontes exorirentur, quorum coaleſcentibus riuulis, flumina fierent apta nauigiis, ſiue in itinerum commoditatem atque compendia; ſiue vt terra ipſa adeundi, & vltro citroque commeandi facilitate incitante, pene vbique ab hominibus, cæteriſque animantibus habitari poſſet: ſiue vt res quarum vno in loco ſat magna eſſet copia, in alias atque alias regiones in quibus earumdem eſſet penuria, commodè tranſportari poſſent.

Diuina circa eas prouidentia.

Vid. Conimb. in meteor. tr. 9. & in 3. de cœlo c. 5. q. 3.

V. Eadem prouidentia circa terram.

Quota porro terræ pars extet ab aquis, & omneſne aquæ continuæ ſint, quóue modo flumina ex mari orta videantur, nec tamen Scriptura cum Ariſtotele pugnet, in Annalibus ipſis reperies: ea ſiquidem ſtudioſe lector hic indicata duntaxat, ſtudium breuitatis amputauit. Cæterum in hac eleuatione terræ diuina prouidentia multipliciter & intus eluxit & foris[a]. Primùm enim prouidit ne in multis hiſce cauernis, & aquarum receptaculis, in ſeſe tota terra corrueret atque ſubſideret, ſicque aquas exprimeret, quibus iterum terra mergeretur; Itaque longè maiorem in profundo terris ſoliditatem dedit, quam ad ſuperficiem, quod iis qui puteos aut metalla effodiunt, aut ædium fundamenta iaciunt liquidò conſtat; ſentiunt enim terram quodammodo lapideſcere. Addo etiã cũ Molina, Deum cum eleuaret Terram, vt aquæ in depreſſiora loca circumfluerent, ſimul etiam in centro terræ ingentem omninò cauitatem, & multo cæteris omnibus ampliorem aperuiſſe, vt illę eſſet locus tormentis impiorum deſtinatus, & à ſedibus beatorum longè remotiſſimus: eamque cauitatem materia ſempiternis incendiis idonea repleuiſſe.

a Valer. de ſacra phil. 1. c.

Cauerna inferorum.

VI. Productio metallorũ, & aliorum mixtorum.

Hoc ipſo tempore è terreſtri materia metalla omnia, cæteráque foſſilia, omniaque Lapidum genera, & mixtorum vita carentium, diuerſis produxit in locis, licet productionis eorum peculiaris mentio in ſacra hiſtoria non fiat; neque enim apparet commodius tempus, quam vt ante plantas iſta producta ſint, vt fieret in iſtis ſublunaribus, ab imperfectioribus ad perfectiora progreſſio, ab elementis ad inanima mixta, ab his ad plantas, à plantis ad mutas animantes, piſces, atque volucres, à quibus ad perfectiora terræ animalia veniretur vt in homine denique eorum omnium Domino, longéque perfectiſſimo, cuncta ſex dierum opera unirentur.

VII. Terra ſuperior aquis.

Elucet etiam foris eadem prouidentia in hac eleuatione terræ. Eam enim proportionem ſeruauit Deus, vt terra vndique verſus mare & flumina decliuis eſſet; quo factum eſt, vt ſicut hoc die tertio aquæ ad aperiendam terram huc illucque defluxerunt, ita deinceps flumina motu naturali vndiq; in mare decurrãt, per varios licet mæandros & flexus, dum montiũ aut collium impedimenta deuitant. Itaque cum aquis terra ſit eminentior, nihil illi timendum eſt, ne ab

aquis

An poſſit ab eis obrui

b *Pſal. 103. 9. Iob 36. 8. 9. Prou. 8. 29. Ierem. 5. 22.*

Vnus vtriuſque globus.

aquis nutu ſuo defluentibus obruatur, nec neceſſarium eſt eas perpetuo miraculo diuinitus retineri, etſi aliquando Scriptura ſacra[b], quæ ſe ad vulgi captum ſenſumque accommodat, id ſignificare videatur. Vnicus item ex vtroque elemento factus eſt globus, cuius vnum eſt idemque centrum, ſicut priuſquam terra ex aquis extaret. Neque enim mutatio quædam loci, aquæ naturam & propenſionem mutauit, vt quæ ante ad centrum vniuerſi vergebat, nunc ad aliud centrum feratur, quaſi ad alium quendam mundum pertineat.

VIII. Salſedo maris, eiuſque commoditates & cauſæ.

c *l. 3. Hexaëm.*

d *diſp. 11. c. 5.*

e *trac. 10 in Meteora.*

Etſi autem properamus, addamus nihilominus hoc loco aliquid de ſalſedine maris. Deus enim, qui aquas omnes dulces initio creauerat, vt autor eſt Anaſtaſius Sinaita[c], cui Molina[d], & Conimbricenſes[e] aſſentiuntur, ſalſedine hoc tertio die perfudit Oceanum, magna aduſtarum exhalationum copia in ipſum congeſta. Neque enim dubitandum eſt aduſtas huiuſmodi exhalationes ſalſum ſaporem contrahere, vt ex ſudore liquet. Id autem à diuina ſapientia, cum vtriuſque elementi vtilitate perfectum eſt. Terra enim, huiuſmodi leuata exhalationibus, reddita eſt fœcundior; aqua vero, & ad piſcium nutritionem ſapidior, & ad onera ferenda denſior, & ad frigori reſiſtendum validior, & ad putredinem vitandam inſtructior reddita eſt. Denique effectum vt ſal inde collectum multis ac neceſſariis hominum & brutorum vſibus deſeruiret. Id quia perpetuum eſſe debuit, mare deinceps, additione ſimilium exhalatione, quas Solis ardor, aliorumque aſtrorum actio continenter producit, eandem retinet amaritudinem. Partes enim ſubtiliores, dulcioreſque eliciuntur, quo fit etiam vt ſumma maris aqua ſalſior ſit, quam profunda.

IX. Terra iubetur germinare.

Iuxta ſpeciẽ ſuam, locum, & tempus.

f *Marci 2. 9. &c.*

g *In appar. c. 4. n. 6.*

Cum primum terra patefacta eſt, noluit Dominus aliquandiù otioſam & inertem iacere, ſed eodem ipſo die germinare iuſſit, plãtaſque producere, potẽti omnino atque efficaci iuſſione. Eodem quippe verbo, quo eam germinare iuſſit, etiam fertilitatem indidit, & germinandi poteſtatem. Quomodo Chriſtus[f] cum iubebat paralyticum ſurgere, tolere grabatum & ambulare, ſurgendi ſimul & ferendi lecti, & ambulandi præbebat facultatem. Statim ergo terra germinare cœpit, & inditum vigorem herbis propalam, frondibus, floribúſque teſtari, atque adeo fructibus, qui primo illi veri conuenirent, iuxta ea quæ ſuperius diſputata ſunt à nobis[g], Quò etiam non repugnantem trahas hoc loco Moſem, qui ait iuſſam terram lignum pomiferum producere, faciens fructum *iuxta genus ſuum*; vt ſcilicet non ſolum vt nux nuces, & amygdalus proferret amygdalas: ſed vt pro conditione temporũ ac locorum, quibus huiuſmodi plantæ naturaliter ſecundum genus ſuum gaudent, fructus darent. Itaque ſicut non omnes locis omnibus, ſic nec omnibus temporibus prouenire iuſſæ ſunt.

X. Herbas noxias, & arbores infrugiferas.

h *l. 1. de Gen. contra Manich. c. 13.*

Non omittamus autem illam hoc loco quæſtionem, quam plerique Patrum mouent, an herbæ virentis nomine, etiam herbæ noxiæ intelligendæ ſint: & an lignum fructiferum etiam ſteriles arbores comprehendat. Eam dubitationem cum poſuiſſet S. Auguſt.[h] plane reſpondet, hæc in pœnam peccati contigiſſe, & conſequenter die tertio non prodiiſſe. Cui ſententiæ adhæret Beda in Geneſim, ſubſcribunt Rupertus, Rabanus & Alcuinus. Roſas quoq; ſpinis hoc tempore caruiſſe credidit Baſilius[i], qui habet ſibi conſentientem de more Ambroſium[k], Damaſcenum[l], atque Procopium[m].

i *hom. 5.*

k *c. 3 Hexa. c. 9. & 11.*

l *l. 2. de fid. c. 10.*

m *In ca. 1. Gen.*

XI. Simul fuiſſe creatas.

a *hom. 5.*

Verum & de plantis noxiis primum reſpondeamus, communiſſima nunc eſt probatiſſimáque ſententia, omnes omnino arbores; plantaſque à principio Dei iuſſu eſſe productas. *Et ecce inquit Baſilius*[a], *cum iis quæ edules ſunt, & nobis alendis opportunæ, exortæ ſunt mox ipſæ etiam exitiales herbæ, venenoſæque, cum frumento cicuta, cum eſculentem cæteris helleborus, aconitum, mandragora, atque papaueris ſuccus.* Sic ibi. Et longius poſtea, pleraque noxia reputari ait quæ non ſunt vniuerſe noxia, ſed quibuſdam animantibus, cum ſturni impune cicuta veſcantur, helleborus coturnicibus ſit cibus. Et rurſum quædam morbis vtilia ſint, quæ nutritioni officerent. Idem ſentiunt Theodoretus & Philo[b], Nec S. Auguſt. illi ſententiæ ſemper adhæſit, ſed alio in loco[c] fatetur omnes quidem plantas à principio fuiſſe productas, noxias tamen, poſt peccatum duntaxat homini in pœnam fuiſſe.

b *l. de mundi opif.*

c *l. 3 de Gen. ad lit. c. 18. & 61. 83. qq. q. 38.*

XII. Probatur ex ſcriptura.

d *Gen. 2. 2.*

Idque autoritas Scripturæ[d] videtur exigere: quæ habet Dominum die ſeptimo ab omni opere producendo ceſſaſſe, quia deinceps non produxit aliquas plantarum nouas ſpecies, ſiue infrugiferarum, ſiue noxiarum. Et mox ibidem ante vllam peccati mentionem, imo ante productionem hominis dicitur Deum feciſſe *omne virgultum agri, omnemque herbam regionis.* Qui omne dixit, nihil excluſit: præſertim cum nec peccato hominis plantarum natura violata ſit: nec abſurdius ſit ante peccatum noxias plantas, & infrugiferas naſci arbores, quàm ſerpentes, lupos, ſcorpios & dracones. Ex his autem intelligitur quid de roſarum ſpinis dicendum ſit, quarum natura non magis mutata eſt quàm cæterarum plantarum: at ſpinæ ab interna plantæ diſpoſitione ipſi congenita promanant: qui eſt communis hominum ſenſus, atque indicium.

DE PARADISO TERRESTRI.

XIII. Quando productus fuerit.

e *l. de Parad.*

f *in Trad. hebr.*

g *c. 2. 8.*

h *l. 1. in Gen. c. 37.*

HIs vniuerſè de opere huius diei breuiter explicatis, ingrediendum eſt nobis in difficilem, atque operoſam de Paradiſo terreſtri diſputationem. De quo primum dicimus eius productionem ad hunc tertium diem Mundi pertinere, etſi S. Baſilius[e], atque Hieronymus[f] diſſentire videantur; quorum ille die ſexto potius, iuxta ſeriem narrationis Moſaicæ: hic ante cœlum & terram Paradiſum à Deo conditum ſignificet. Verum Scriptura ipſa apertè ſignificat ſe in eius deſcriptione rationem temporis non ſeruaſſe, cum poſt expoſitam hominis formationem ait[g]. *Plantauerat autem Dominus Deus paradiſum voluptatis à principio*, quando ſcilicet iuſſit terram germinare herbam virentem, atque omne plantarum genus. Quod notauit etiam. Rupertus[h], qui tacito nomine ſanctum Auguſtinum impugnat, qui libro ſexto de Geneſi ad literam, videtur ſentire ſexto die fuiſſe productum:

quamuis mox libro 8. ad hunc tertium Mundi diem eam productionē referat, vt cęteri paſſim.

XIV. Statuitur dies mundi tertius.

Neque vlla cauſa videtur idonea, cur aut prius aut poſterius conditus dicatur, quam eo tempore, quo terra vniuersè germinare iuſſa eſt, & arbores, reliquaſque plantas de ſinu ſuo profundere, quibus maximè delicioſiſſimus ille locus conſtabat. Nec poteſt dici conditus poſt formatum hominem; ſic enim dici non poſſet, Deum creato homine, ab omni opere producendo quieuiſſe. Sepoſuit autem Moſes huius paradiſi expoſitionem, ſicut & peculiarem narrationem formationis Adami & Euæ, quamuis illa ad tertium diem, hæc pertineret ad ſextum, quod hæ res maximè memorabiles eſſent, & fuſius exponendæ, neque breui illi catalogo operum ſex dierum inſerendæ. Quod notauit etiam Bellarminus [i], & minus à quibuſdam animaduerſum, eos induxit in fraudem, D. autem Hieronymus ex Hebræorum ſententia, quorum ibi traditiones ſcribebat, locutus eſt.

i l. de grat. primi hom. c. 11.

XV. Vbi fuerit conditus.

De loco vtinam tam certa dicere liceret: Omiſſis autem nunc quidem variis opinionibus parum probabilibus, etſi autorum alioqui valde probatorum, exiſtimamus à Deo conditum paradiſum hunc circa Meſopotamiæ fines, in iis regionibus quas Tygris & Euphrates præterlabuntur: quam ſententiam viri graues, atque eruditione præſtantes, amplexi ſunt & hoc ipſo prætulerunt cæteris, quod paucioribus incommodis obnoxia ſit, & ſacro textui in primis cõſentanea videatur. Cum enim Scriptura dicat fluuium, qui egrediebatur è paradiſo, inde diuiſum in quatuor flumina ſiue capita, quorum duo ſine controuerſia ſunt Tygris & Euphrates, certè ſatis docet illos non multum à Paradiſo abfuiſſe. Nam ad hanc Moſis topographiam nihil pertineret longè diſtantium fluminum meminiſſe.

XVI. Videri in Meſopotamia.

Itaque crediderim in medio circiter Paradiſi magnum quendam fontem ſiue gurgitem aſcendiſſe de terra, de aquarum videlicet abyſſo, in terræ cauernis retruſarum, eundemque ſe mox quadripertitò, ad quatuor mundi plagas, diuiſiſſe, effeciſſeque quatuor illa flumina, quæ à Moſe memorantur. Cui expoſitioni Hebræum vt plurimum fauet, quod Hieronymus fontem, Oleaſter inundationem, Cornelius gurgitem vertit. Eſt enim gurges profundus in aquis locus, in quo circumuoluitur ac verſatur vnda, ſiue erumpens, ſiue influens atque abſorbens. Adde Rupertum [k], qui hunc fontem de abyſſo promanare ait, eſſeque quaſi terræ mammam, in qua ſalſa Abyſſi aqua lacteam dulcedinem aſſumat.

k l. 2. c. 25.

XVII. Vbi primi homines habitarũt.

Præterea, vt rectè Eugubinus, Pererius, & Cornelius argumentantur, in eo loco putandum eſt fuiſſe paradiſum, iuxta quem tam Adam, quàm eius filij familiáque habitauit, & multo deinceps tempore poſteri, ante & poſt diluuium. Eo ſiquidem ſuauiter trahebat amor natalis ſoli generis humani, & eximia terræ paradiſo proximæ fertilitas, aëriſque gratiſſima ſaluberrimaque tẽperies, ſuppar ipſi paradiſo: quæ cauſa fuit antiquis illis patriarchis tam longinquæ ac diuturnæ vitæ. Satis autem conſtat Adamum paradiſo pulſum, iuxta eum habitaſſe cum ſuis. Nam Scriptura [a], *Et emiſit*, inquit, *eum Dominus Deus de Paradiſo voluptatis, vt operaretur terram de qua ſumptus eſt*. Illam ipſam terram, ait Chryſoſtomus [b], de qua ſumptus eſt. Quis autem dubitet Adamum iuxta paradiſum formatum, vt inde mox in ipſum hortum induceretur: idque affirmat Aben-ezra apud Eugubinum. Nam eiectione, inquit Chryſoſtomus, & propinqua habitatione caſtigatiorem, & in poſterum ſecuriorem faciens, reipſa docuit quantus impoſtor fuerit dæmon.

a Gen. 3. 23.

b Hom. 18. in Gen.

XVIII. Quod ex Scriptura confirmatur.

Atqui ſatis conſtat ex cap. 4. 10. & 11. Geneſeos primos illos patriarchas Meſopotamiæ, Aſſyriæ, Babyloniæ, ſiue Chaldææ regiones incoluiſſe. Certe Cain habitauit ad orientalem plagam Edem, vbi & condidit ciuitatem. Et ex Babylonia factam eſſe diuiſionem in omnes terras argumento eſt turris Babel: & Scriptura, quæ ait profectos ex oriente, id eſt ex Armenia, in qua arca ſubſtiterat, & habitaſſe in terra Sennaar. Fauet eidem ſententiæ celebrata à Scriptoribus, Chaldæorum antiquitas, quam ipſi, liberali ſane mendacio, ita auxerunt, vt ab origine ſua, ſi ſuperis placet, quadringenta & ſeptuaginta annorum millia numerarent. Verum hæc obſcuriora eſſe neceſſe eſt, cum Scriptura multa breuiter perſtringat, multa vix innuat; à qua tamen vna neceſſe eſt nos edoceri. Adde tum nondum conditas ciuitates, nondum diuiſas nominataſque regiones, nihil vt iſtis de rebus, præter probabilitatem afferri poſſit.

XIX. Non videri nunc exiſtere.

Huic quæſtioni affinis eſt alia, extetne hoc tempore ille paradiſus, an iam pridem diluuio, aliòue caſu, aut ipſa certe tot ſeculorum diuturnitate perierit. Exiſtere neceſſario credunt illi omnes, qui in eo viuere Enochum & Eliam tradidere; grauiſſimi ſcilicet, antiquiſſimique Patres, in quibus Iuſtinus martyr, Irenæus, Athanaſius, Hieronymus, Iſidorus, aliique. Verum hac de re infra diligentius cum de Enochi tranſlatione dicendum erit. Nunc autem cum negante ſententia dicendum videtur, terram quidem illam, in qua Adamus aliquandiu habitauit, ſepoſito ornatu illo aduentitio, quem Deus illi loco in fauorem innocentiæ attribuerat, extare vtique, ſicut & reliquas eiuſdem elementi partes [c], *Terra enim in æternum ſtat*. Illas autem illius loci delicias, ex arboribus & plantis, ex floribus, fructibuſque omnis generis, ex aëre temperatiſſimo, ex fontibus aquiſque ſaluberrimis, & omnium rerum ordine, compoſitioneque mirabili, quæ ipſum decerent autorem, exoleuiſſe, ſiue id aquis diluuij tribuendum ſit, ſiue ipſius architecti deſertioni, & temporis edacitati, quod non patitur plantas multis ſeculis perdurare. Cum igitur hæc eſſet forma horti huius, formæque vi res ipſa ſubſiſtat, eáque ſublata concidat, conſequens eſt vt ſimpliciter fateamur iſtum paradiſum nunc planè nullum eſſe.

c Eccl. 1. 4.

Quod ad eius formam, atque delicias.

XX. De Paradiſo ipſo, eiuſque plantis.

Eum nihilominus cogitatione ingrediamur; ſua enim admirabili, atque inuſitata amœnitate iamdudum nos ad ſe allectat. In loco ergo ipſo nihil arboribus æquè omnium ſermone celebratum; in pomœrio vero, nihil fluminibus ex horto promanantibus cognitione dignius, de vtriſque ordine breuiterque dicamus. De arboribus hæc habet Moſes, [d]. *Produxitque Dominus Deus de humo omne lignum pulchrum viſu, & ad veſcendum ſuaue; lignum etiam vitæ*

d ca. 2. 9.

in medio Paradiſi, lignumque ſcientiæ boni & mali. Vbi vides, redintegrari narrationem productionis arborum, omniumque plantarum, quæ tertio die facta eſt, & Paradiſo applicari. Notat autem Chryſoſt. beneficentiſſimum Dominum operam dediſſe, vt hiſce plantis aſpectus delectaretur, & guſtus, tam omnium varietate & multitudine, quam eximia bonitate ſingulorum. Neque vero mens eſt Moſis ſolas arbores frugiferas, quæ viſum oblectarent eſſe productas, ſed eas etiã, quæ ad delectationẽ tantum videntur productæ, cũ tamen multis præterea vſibus deſeruiant. Adfuiſſe enim cedros, & abietes, & platanos, fraxinoſque & alias id egenus arbores ramis pulchras, & frondibus nemoroſas, & proceritate excellas, ex allegoria Ezechielis [e] colligitur. Adfuiſſe quoque genus omne florum, quæ vtrumque illum ſenſum, & præterea odoratum iucundiſſima ſuauitate reficerent.

e c. 31. 8. 9.

XXI. Eximiáque horti pulchritudine.

Et hæc quidem, quæ Propheta attingit per ſumma capita, minimè dubium eſt diſpoſitione pulcherrima in diuino illo horto digeſta fuiſſe, atque diſpẽſata: flores, inquam, atque arbores, vt ſingulorum venuſtati ordo perelegans; & mirifica diſtributionis varietas, & margines, & ambulacra, tum loco longè plurimum ornamenti, tum homini multum ſuauiſſimæ iucunditatis, afferrent: tantumque ſuperaret in hoc genere principum virorum delicias hortenſes, fortunatáque nemora; quantum decebat & ipſum Paradiſi artificem, cuius eſt hæc infinita potentia, ſapientia, effuſáque benignitas; & illos quibus præparata erat iſthæc habitatio, ſanctitate & innocentia Dei filios, principes vniuerſæ terræ: & illam cœli ſoliq; bonitatem, quæ totius orbis terrarum facilè palmam ferebat, Quantum denique Paradiſus ille æternę fœlicitatis requirebat, cuius ſpecimen aliquod, figura, atque adumbratio hoc terreſtri Paradiſo parabatur.

Vnde collecta.

XXII. Arbor vitæ eiuſque fructus.

Nominatim autem duas nobis arbores Moſes commendat, lignum vitæ in medio Paradiſi collocatum; viuificam ſcilicet arborem, vitæ inſtaurandæ ac diutiſſimè conſeruandæ à Deo è terra iuſſam exiſtere, eo ex loco, in quo æquali vndiq; ſpatio, ex extremo Paradiſo diſtans omnium incolarum vſibus cõmodè deſeruiret. Iam quod ad fructus eius, veros vtique naturaleſque fructus fuiſſe fateri neceſſe eſt ſed eorum efficacitas ad immortalitatem, naturalis-ne fuerit, an ſupernaturalis meritò inquiritur. Si enim, vt diſputat Pererius [a], hic affectus ſupernaturalis fuit, nihil prohibet quo minus hæc arbor ſimilis cæterarum eſſet. Potuit quippe Deus effectum illum ſupernaturalem per quamlibet arborem efficere; quando non illa ipſa arbor, aut fructus eius, ſed Deus illi aſſiſtens id operabatur. Sin naturalis erat, & ex propriis naturæ ipſius principiis emanans, conſentaneum eſt huiuſmodi arborem à reliquis omnibus ſpecie diuerſam fuiſſe, vt quæ tam diuerſum à reliquis producebat effectum.

a q. 2. de hac arbor. num. 63.

XXIII. Efficacitatem eius fuiſſe naturalem.

Naturalem cenſent Cornelius à Lapide [b], Del Rio [c], Torniellus [d], Pererius [e], qui laudat pro eadem ſententia Strabum, Hugonem à S. Victore, & D. Thomam [f], quibus libenter ſubſcribimus. Exiſtimamus quippe fuiſſe hanc vim iſti arbori natularem, vti eſt medica vis quædam in aliis arborum fructibus: ideóq; à vi natiua dictam arborem vitæ. Deinde quia poſt peccatum manſit eadem vis arbori, proptereáque Adam, ne ea vti poſſet, excluſus eſt à paradiſo: at ſi fuiſſet ſupernaturalis, & à ſpeciali Dei concurſu dependens, non affuiſſet illi poſt peccatum, fruſtraque à peccatore ſumptus fuiſſet ille cibus. Denique finita illa vis, & vitam præſtare poterat, longiſſimam illam quidem, non tamen æternam, vt communis eſt doctorum ſententia, at ſupernaturalis vis, cum ex rei natura & virtute non pendeat, ſed à diuinæ poteſtatis arbitrio, immortalitatem ſimpliciter præſtare potuiſſet. Sicque ſuauius ſe prodidit diuina prouidentia, cum effectui naturali, vitæ diu propugnandę cauſam naturalem ei congruentem adhibuit, quam ſi perpetuo miraculo ad hunc affectum ſine neceſſitate vteretur, non ſecus ac ſi ad præſentiam ignis ipſe calefaceret, aut ingeſto cibo ipſe nutriret.

b in c. 2. Geneſ. c ibid. d in eadem tract. e l. 3. in Gen. q. 4. num. 78. f 1. p. q. 97. art. 4.

XXIV. Arbor ſciẽtiæ vnde dicta.

Altera arbor vera ipſa quoq; ac naturalis fuit, ab ipſo rerum omnium opifice producta, ſpecie ipſa viſenda, & quæ fructus ferret, qui edi ſuauiter poſſent, vel primorum parentum iudicio & experientia infelici. Quam porro cauſam huius denominationis aſſerimus, aut quam ſcientiam boni & mali, de qua conſtet diabolum eſſe mentitum? Arbitror & promiſſam à diabolo, & ab hominibus expetitam ſcientiam aliquam humana maiorem, de rebus bonis & malis, qualem Deus habet. Ait enim [g], *eritis ſicut dij ſcientes bonum & malum*, vt tentatio non ſit de ſcientia boni & mali ſimpliciter, ſed de multo maxima. Idq; Dei verba confirmant, cum deceptis inſultans, cum ironia dixit; *Ecce Adam quaſi vnus ex nobis factus eſt* [h], *ſciens bonum & malum.* Arbitror etiam, cum communi doctorum ſententia, hanc arborem, ab euentu tam futuro quam præterito, nomen eſſe ſortitam. Nam & Deus futuri præſcius, cum eius eſum prohiberet, ſic eam appellauit, & Moſes, ex eo quod acciderat homini comedenti ex eo fructu, idem nomen vſurpauit. Contigit autem homini propria experientia ſcire, quid inter bonum obedientiæ, quam feliciſſimus ille ſtatus comitabatur, & malum inobedientiæ, quæ tot bonorum iacturam inuehebat, intereſſet. Hæc eſt planè Auguſtini [i], ſententia, Theodoreti [k], Damaſceni [l], Cyrilli [m], Eucherij, & aliorum.

g c. 3. 5. Qualem dæmon ſcientiam promitteret. h c. 3. 22.

i l. 8. de Gen. ad lit. c. 6. & l. 14. de ciu. c. 17. k q. 26. & 27. l l. 2. de fi. c. 11. m l. 3. contra Iulian.

XXV. Non fuiſſe hunc effectum iſti arbori naturalem. Sed ſpeciei cuiuſdam ſingularis.

Hinc autem illud ſimul intelligitur, non fuiſſe hunc affectum illi arbori naturalem, ſed merè aduentitium, & cuiuis applicabilem, quam Deus ad probandam hominis obediẽtiam eligere voluiſſet. Cuius autem ſpeciei fuerit nemo certò definire poteſt. Quidam de ficu ex Adæ perizomatis ſuſpicantur. alij de malo, ceraſis, aliiſque: quibus hoc meritò poſſit obijci. Nam cum de vnica arbore, quæ erat in medio paradiſi datum ſit præceptum, poterat vtique eludi prohibitio in altera eiuſdem ſpeciei arbore, in eáque facile vinci Satanæ tẽtatio, in cuius fructu ipſum mẽdacij impunè conuicerit. Quod minimè concedendum videtur, vt parum conſentaneum diuinæ Legiſlatoris ſapientiæ; potiuſque dicendum arborem ſcientiæ fuiſſe ſingularem, & ſpecie à cæteris omnibus diſcretam. Idemq; etiam eodem iure de vitali illa arbore dici poſſet, cuius cum vis naturalis eſſet, vt ſupra demonſtratum eſt, alia eiuſdem ſpeciei & naturæ, & quod conſequens eſt efficacitatis, extra paradiſum reperiri potuiſſet, & flammeus gladius eludi.

Sicut & prior.

XXVI. Paradiſi fons idem q; fluuius.

Sequitur vt de fluuiis è paradiſo erumpentibus, dicamus, ſi tamen prius eorum fontem, in medio paradiſo profusè ſcaturientem, contemplati fuerimus. Fontem vtique magnum & profundum, atque ita aquis abundantem, vt irrigaret, *vniuerſam ſuperficiem terræ*, aut circumpoſitæ, aut Aſianæ, ad quam ſolam hæc flumina pertinent, vt mox dicetur. Quem porro fontem [n] vocauit, eum mox fluuium appellat, & quem dixerat aſcendiſſe de terra, poſtmodum diſtinctius explicans quæ eſſet illa terra, ait egreſſum de Eden, ſiue de loco voluptatis, qui idem eſt paradiſus. Vt ſi ſenſus, Magnum illum fontem, qui propter aquarum abundantiam, & violentam eruptionem inſtar fluuij erat, in editiore paradiſi loco emerſiſſe, indeque defluentem per plurimos circumquaque alueos paradiſum totum irrigaſſe, moxque in quatuor capita confluxiſſe, pluribus ſcilicet alueis, pro loci vicinitate in vnum concurrentibus, verſus quatuor mundi plagas.

n v. 6. 10.

XXVII. Quî 4 flumina ex vno propagata.

Sed quî fieri poteſt, vt ex vno fluuio quatuor illi propagentur, qui iuxta communem Geographorum conſenſum longiſſimè à ſe diſtant? Nec ſatisfaciunt, qui putant diluuij Noëtici aquis fluuiorum iſtorum origines vno in loco obrutas, in aliis longè diſſitis erupiſſe. Nam Moſes eorum ſitum deſcribit, non quem à principio habuerunt; ſed quem habebant dum iſta ſcriberet nongentis circiter annis à diluuio, idcóque tempore præſenti vbique vtitur. Aſſyrios etiam & Æthiopes memorat, qui erant tempore Moſis, nec niſi poſt diluuium exorti ſunt. Si ergo Phiſon & Gehon, id eſt, vt plerique iam olim interpretati ſunt, Ganges & Nilus, Tygris & Euphrates, vno ex capite Moſis tempore naſcebantur, quæ tanta vſquam memoratur poſt natum Moſem rerum & fluuiorum in Aſia perturbatio, vt quatuor fluuiorum maximorum fontes ita diſtraherentur?

XXVIII. Phiſon non eſt Ganges.

Itaque Phiſonem alium eſſe à Gange neceſſe eſt, idque ex Scriptura, ſi attenderimus quem illi curſum tribuat facile intelligetur. Ait enim circumire omnem terram Heuilath: quæ Prouincia reſpicit Ægyptum, & pertinet ad deſertum Pharan in Arabia; eamque Iſmaël, eiuſq; filij incoluerunt, vt eadem Scriptura teſtatur [a], vt nullo modo ad Indos, quos Ganges alluit, transferri poſſit. Eandem Prouinciam tempore Saülis Amalecitæ inhabitarunt, & Iſraëlitis ex Ægypto aſcendentibus, armati occurrerunt. Phiſon ergo, qui illam circuit Prouinciam in Arabia, non in India inquirendus eſt, quamuis eum geographicæ tabulæ non prodant; ſed inſtar omnium tabularum eſt Moſes, & Ieſus Sirach in Eccleſiaſtico [b], qui cum, poſt mille & ducentos annos à morte Moſis, prædicat, & quidem tam amplum, vt poſſet cum ampliſſima Salomonis ſapientia comparari, Quid illi autem poſtea factum ſit, exarueritne abſorptus à terra, & alueum cum nomine mutarit, geographis inquirendum relinquo. Satis nobis eſt docere illum non eſſe Gangem, ſicut nec Gehonem Nilum, quamuis cum Moſes dicat circuire terram Æthiopiæ.

a Gen. 25. & 25.

b c. 2. 45.

XXIX. Neque Gehon Nilus.

Sed Æthiopiam intelligit, non meridionalem illam, Iſraëlitis prorſus ignotam, ſed Arabicam, ſiue Madianiticam, diù à Moſe cultam, ab Iſraëlitiſque luſtratam. Nam ibi Moſes Sephoram duxit vxorem, quæ cum eſſet Madianitis, vt ex 2. Exodi conſtat [c], Æthiopiſſa tamen Numerorum 12. appellatur [d]. Sed hæc copioſius in Annalibus diſputata reperies. Sit ergo poſitum Phiſonem & Gehonem duo fuiſſe flumina, quæ prope Tygrim & Euphratem exorta, curſu ad occidentem ſolem conuerſo, Arabiam, & vicinas Iudæis prouincias irrigarunt, quæ à Moſe hoc loco Geneſeos [e], nomine Heuilath & Æthiopiæ intelliguntur.

c c. 2. 15. 21.
d Dio 3. n. 64. 65.
e c. 2. 11. & ſeqq.

XXX. De Tygri & Euphrate.

De tertio, & quarto fluuio, Tygri & Euphrate, nulla eſt quæſtio peculiaris hoc loco, niſi quod ad eorum fontes attinet, qui in Armenia conſtanter à Geographis celebrantur, à Lucano autem in Perſide [f]. De quibus illud cum S. Auguſtino [g] reſpondere poſſumus, ea flumina, quorum fontes noti eſſe dicuntur, alicubi eſſe ſub terras, & poſt tractus prolixarum regionum, locis aliis erupiſſe, vbi tanquam in ſuis fontibus nata eſſe perhibentur. Cui conſentit Hugo à Sancto victore, Seuerianus apud Lipomanum, Theodoretus [h], Beda [i], Caiet. & alij. Lucanus [i] certe de Tygri.

f l. 7. Pharſ.
g l. 8. de Gen. ad lit.
h q. 2. in Geneſ.
i l. 7. Pharſ.

At Tygrim ſubito tellus abſorbet hiatu
Occultoſque legit curſus, rurſumque renatum
Fonte nouo flumen, pelagi non abnegat vndis.

De Nilo eadem ſcribit Plinius [k], & alij de aliis, de quibus conſule Conimbricenſes [l]. Et de Paradiſo quidem terreſtri hactenus, quod ad tertium hunc diem attinet. Si quid præterea de eo dicendum erit, poſtea cum hominis productione perſtringetur.

k l. 31. c. 4. & 5.
l tract 9. in Meteora c. 9. 5. non pauci.

DIES MVNDI QVARTVS.

I. Quæ die quarto producta.

Sequitur productio cæleſtium luminarium, Solis inquam, Lunæ, omniumque ſtellarum, quæ die quarto à Deo conditæ, & in firmamento collocatæ ſunt, vt apertè tradit Legiſlator, cum eorumdem aſtrorum officiis. Sex dierum circulum deſtinarat productioni mundi eius opifex Deus, quos ſi bipertito diuidas, vtriuſque partis initium luci reperias attributum. Sed medius hic circulus, quaſi annullus, rutilantibus aſtrorum gemmis ornatur. De quibus non leuis eſt recentiorum peripateticorum cum antiquis Patribus diſputatio, Græcis inquam ac Latinis, qui primigeniam lucem quarto die ſoli attributam putant, vt ei quaſi vehiculum eſſet. Hæc eſt ſententia Magni Baſilij, & Nazianzeni Gregorij, Maximi, Didimi, Damaſceni, Apollinaris, Theodoreti, Athanaſij, Nicetæ, Anaſtaſij Sinaitæ, Procopij Gazæi, qui eam lucem igneam dixerunt, ex eáque Solem & Lunam, reliquáque aſtra facta eſſe crediderunt. Ad quos ex latinis accedunt Tertullianus, Ambroſius, Auguſtinus, quorum ſententias in Annalibus [m] perſcripſimus. Cum autem ex eorum conſtantiſſima ſententia dictum ſit cœlos ex aquis conſtitutos eſſe atque compactos, ijdemque vt mox dicetur, ſydera ignea eſſe disertè pronuncient [n], conſequens etiam eſt doctrinam ipſorū peripateticæ parum eſſe conſentaneam, quæ vult aſtra eiuſdem eſſe cum ſuo orbe ſubſtantiæ ac naturæ, & quaſi in ligno nodos; partes ſcilicet orbis

Lux Soli attributa.

m nu. 3. & ſeqq.

Patribus cum peripateticis non conuenit.

n 4. & ſeq.

denſiores, atque compactiores.

II. Illorum de ſyderibus igneis ſententia.

Et vt omittam antiquiores philoſophos, qui Solem & Lunam reliquàque aſtra, modo ignitas nubes, modo ferrum candens, modo lapides ignis ardore flagrantes, & idgenus aliis nominibus vocitarunt, vt fuſius tradit Theodoretus [o]; omittam & poëtas, qui eam opinionem magno conſenſu carminibus celebrant, ethnicos inquam & Chriſtianos, cum quibus Eccleſia [p],

o q. 11. in Gen. & ſerm. 1. de Prouid.
p hym. veſp.

Quarto die qui flammam.
Solis rotam conſtituens, &c.

Et alibi,

Iam Sol recedit igneus, &c.

Certe Tertull. [q] *Sol*, inquit, *corpus eſt, ſiquidem ignis, ſed quod aquila conſpicatur, neque noctua.* S. Baſilius [r] ait deliras & aniles eſſe opiniones eorum, qui ſolem negent eſſe calidum, nec veram eſſe illorum ſententiam, qui Solem ignea natura præditum negant. Ambroſius Baſilium de more ſequitur [s]. Sed inſignis eſt Cyrilli [t] Hieroſolymitani ſententia. *Aqua eſt cælum & igneus in illo Sol, & Luna, & ſydera. Et quomodo ignea in aqua currunt? Quod ſi quis de hoc propter contrarias naturas dubitat, recordetur ignis illius in Ægypto, tempore Moſis exurentis in grandine, & conſideret ſapientiſſimum Dei opificium.* Adde Cæſarium & Theodoretum, Chryſoſtomum & Nyſſenum Gregorium, Procopium & Anaſtaſium Sinaitam, Arnobium, Lactantium, Anſelmum Cantuarienſem, Alcuinum & Bedam. Iſidorus id de Sole aſſerit, de cæteris tacet. Hugo Victorinus ſolem igneum, aſtra cætera facit aërea [a].

q l. de anima.
r hom. 3. in Hexa.
s l. 2. c. 3.
t Catheche. ſi 9.
a vide Annales n. 5. & 6.

III. Eorum autoritate probabilis.

In hoc ergo tanto antiquorum Patrum conſenſu, ſicut nihil vetat cæleſtes orbes ex aqua confectos cum ipſis fateri, ita & ſydera ex ignis ſubſtantia diuino artificio genita, in gratiam venerandæ antiquitatis fateri probabile eſt; addita vtriſque forma, cui nulla vis, præter diuinam, interitum afferre queat. Probabilius nihilominus videtur, iuxta receptiſſima peripateticæ Philoſophiæ dogmata, aſtrorum omnium naturam à ſuorum orbium natura minime diſcrepare, nec vllam eſſe in cœlis qualitatum pugnam aut violentiam. Sicut autem vim diuinam fatemur cælis aliquando interitum allaturam, idem quoque de aſtris nos credere par eſt; vt in nobiliorem ſtatum ab vltimo iudicio commutentur; Vt diligentius in Annalibus [b] explicatum eſt.

b n. 7. 8. & 9.

IV. Cœlos & aſtra olim corruptum iri.

Quid lucidius Sole? ait Sapiens [c], *& hic deficiet*, non vtique vulgari defectione luminis, ſed noua & inſolita inſtauratione mundi reſeruata; quo & illud referre licet [d], *Stellæ cadent de cælo.* Sed certiora teſtimonia referamus. Nam quod hæc ad aduentitiam immutationem elementorum plerique referunt, cum cœlos accipiunt, in quibus nubes, & volucres vago curſu circumferuntur, vim afferre videntur apertæ D. Petri aſſertioni; qui cœlos ab elementis apertè ſecernit [e], *Adueniet autem*, inquit, *dies Domini, vt fur, in quo cœli magno impetu tranſient*, hæc de veris cœlis accipienda ſunt; nam ſequitur, *elementa vero calore ſoluentur, terra autem, & quæ in ipſa ſunt, opera exurentur. Cum igitur hæc omnia*, puta cœli & elementa, quæ proxime dixerat, *diſſoluenda ſint, quales oportet vos eſſe in ſanctis conuerſationibus & pietatibus, expectantes & properantes in aduentum diei Domini, per quem cœli ardentes ſoluentur, & elementa ignis ardore tabeſcent*: ecce hic iterum cœlos ſepoſitos ab elementis, *nouos vero cælos, & nouam terram ſecundum promiſſa ipſius expectamus.* Quis non videt violentam eſſe interpretationem, Cæli ardentes ſoluentur, cæli ſicut fumus liqueſcent, cæli magno impetu tranſient, id eſt purgabuntur, niteſcent, & quaſi à rubigine detergentur? Quomodo non eſt inanis denunciatio, cœlos vt fumum liquefactum iri, ſi cœlos aërem accipimus, qui iam liquidus eſt, nullamque habet ſoliditatem. Sed hæc accuratius in Annalibus noſtris [f].

c Eccli. 17. 30.
d Luc. 21.
e 2. Petr. 3. 10. Probatur ex D. Petro.
f loc. cit.

V. Aſtrorum officia.

Sed redeamus ad Moſem, aſtrorum, ſolis præſertim & lunæ munera deſcribentem, quæ ſunt totidem quaſi fines, propter quos Deus ſydera produxit. Primus eſt terram alternatim diu noctuque illuminare, quin etiam aquas & aërem, & cœleſtes ipſos orbes. Alter finis eſt vt ſint in ſigna, non vana illa & coniectanea Aſtrologorum, quæ Dominus apud Ieremiam [g] reprehendit, ſed ſigna naturalia pluuiæ, ſerenitatis, ventorum, tempeſtatum &c. aut ſupernaturalia, qualia in victoria Ioſue [h], in valetudine Ezechiæ [i], in Chriſti morte [k] contigerunt, & in extremo iudicio contingent. Tertius vt ſint in tempora, puta quatuor illa quæ dicuntur anni tempora, quæ ſol ſuo curſu accedens ad nos, & recedens moderatur, ver, æſtatem, autumnum, & hyemem, vt Baſilius & Philo annotarunt, & quæ his connexa ſunt ſeminandi, plantandi, metendi, vindemiandi, aliáque plurima.

g c. 10. 1.
h c. 10. 12.
i c. 38. 8. Eſaiæ.
k 1. Luc. 23. 44. 45.

DIES MVNDI QVINTVS.

I. Opera Domini ſuper aquas.

AGgreditur deinceps diuinus interpres ad opus quinti Diei, quo productio auium & piſcium continetur, in aëris, & aquarum ornamentum, & quaſi ſupellectilem, & hominis mox venturi vſum, atque famulatum. Quintum porro iam Dominus operatur ſuper aquas. Prima actio fuit in creatione abyſſi, cum facta eſt [l] *Vox Domini ſuper aquas multas.* Altera fuit in communicanda illis virtute productrice, & fœcunditate, cum [m] *Spiritus Domini ferebatur ſuper aquas*, & facta eſt, *Vox Domini in virtute.* Secuta eſt, *Vox Domini in magnificentia*, cum diuiſæ ſunt aquæ, & in medio earum expanſum eſt magnificentiſſimum illud firmamentum, cuius ſuperiora tecta ſunt aquis. Quarta fuit congregatio aquarum, quæ ſub cælo ſunt in vnum locum. Quinta eſt hodierna geminorum animantium ex aqua productio, qui eſt effectus datæ fœcunditatis, à Spiritu Domini incubante aquis.

l Pſal. 28. 3 &c.
m Gen. 1. 2.

II. Fœcunditas aquarum.

Ea fœcunditas tanta fuit; vt ex iis non ſolum aëris latiſſimè fuſum elementum; vt de igne nihil dicam, ſed ipſa etiam orbium cœleſtium immenſa corpora producerentur, & nunc innumerabilia piſcium genera volucrumque, ad aëris & aquæ profunderentur ornatum. Quam multitudinem innuit ipſa vox Hebræa ſarath, qua diuinum præceptum elatum eſt, quæ non ſolum producere, ſed ſcaturire, ebullire,

& in magna copia gignere ſignificat; ſed ipſa ouorum experientia, quæ quotidie videmus in piſcibus, perſpicuè demonſtrat, adeo vt S. Ambroſius [n] dicat multo plura in mari, quam in terris animantia viuere. Eſt enim aqua rerum productioni aptior, quoniam [o]

n l. 5. Hex. c. 2.

o Ouid. 1. Metam.

—— vapor humidus omnes
Res creat ——

Ideoque Plinius [p] ait humoris luxuriem cauſam eſſe cur complura ſint animalia in mari maiora terreſtribus, & tam multiplicibus formis ac figuris, quæ eſt Ariſtotelis quoque ſententia [q]. Cumque magna pars minorum piſcium maiorum voracitati ſeruiat, neceſſe fuit, ne ſpecies aliqua periret, incredibili eos numero pullulare, & facilem in aquis victam victumque reperire. Quo pertinet illud Pſalmiſtæ [r], *illic reptilia quorum non eſt numerus.*

p l. 9. c. 1.

q l. 3. de generat. anim. cap. 11.

r Pſal. 103. 25.

III. Piſcesnum ex ſola aqua producti?

Neque tamen intelligendum eſt piſces, aueſque, ita ex aquis productas, vt cætera elementa nihil in eorum productionem contulerint, cum ea vera eſſe corpora mixta nemo dubitet. Iam enim aquis permixta fuerat terra, & aqua terris, cum Deus terram excitauit ex vndis, eamque quaſi ſpongiam repleuit ac fœcundauit aquis, quibus innatabat aër, igneo ac viuifico calore perfuſus. Ex aquis tamen, quaſi ex prædominante elemento, vt homo è terra, producta dicuntur: & ſuper hæc omnia accedebat Sol, omnium corpore & vita conſtantium parens.

IV. Varia eorum genera.

a Hom. 8. in Hexa.

Si quis porrò piſcium non ſolum ſumma genera hodie producta percenſere, ſed de iis accuratè diſſerere ſtudeat, inquit Baſilius [a], *perinde eſt, atque ſi quis æquoreas vndas enumerare, aut metiri poculis aquas maris aggrederetur.* Pergens tamen nonnulla curſim enumerat. *In his*, inquit, *ipſis ſunt ea quæ in alto verſantur, quæ littoribus gaudent, quæ ſubmerſa viuunt, quæque ad ſaxa natiuis teſtis inhærent, ſaxatilia, gregaria, ſolitaria, & belluæ molis immenſæ, & minutiſſimi piſces.* Addit & alia genera eorum, qui cruſtis includuntur, & qui molli carne præditi, quaſi exarmati prædæ facilè patent. Alios rurſum qui oua pariant, alios qui viuos producant fœtus, &c. pluribus enim in hac deſcriptione, Baſilij nobiliſſimum excurrit ingenium: nec nos in hoc narrationis curſu par eſt eſſe lentos, memores nos epitomen ſcribere.

V. Balænarũ moles immenſa.

Non omitto tamen vel obiter intueri illa cete grandia, quamuis ipſo aſpectu horrifica, quæ textus Hebræus Dracones magnos, Chaldæa paraphraſis Colubros magnos appellat: terreſtribus ſcilicet periculo & magnitudine ſuppares; ſed multo etiam maiores eſſe balænas & cetos draconibus conſtat. Sed an vocum penuria Hebræi laborant? Audi enim Baſilium. *Fecit Deus cete grandia, non quia ſquilla & balece maiora ſunt cete, ideo magna ſunt dicta, ſed quia mole corporis maximis montibus exæquantur. Nam cum ad ſummam aquæ ſuperficiem enatarint, inſtar inſularum ſæpe numero apparent. Hæc tamen tantæ molis animantia, non in oris neque in littoribus degere, verſarique ſolent, ſed id mare inhabitant, quod Atlanticum nuncupatur.* Sic Baſilius, quem imitantur S. Ambroſius, Theodoretus, Procopius, Iſidorus. Plinius [b] ea piſcium monſtra vaſtiſſima in Indico mari collocat. *Plurima*, inquit, *& maxima in Indico mari animalia è quibus Balænæ quaternum ingerum, priſtes ducenum cubitorum: quippe vbi locuſtæ quaterna cubita impleant, anguillæ quoque in Gange amne tricenos pedes, &c.* Plurima enim apud illum leges. Illud ex eodem addo memorabile [c], Iubam ad Cæſarem Auguſti filium ſcripſiſſe, cetos ſexcentorum pedum longitudinis, & trecentorum ſexaginta latitudinis in flumen Arabiæ intraſſe. ideſt, vt arbitror Arabicum ſinum. Si enim craſſities iſti latitudini reſpondebat, quod flumen in Arabia eius capax?

b l. 9. c. 3.

c lib. 32.

VI. Piſcium & Volucrum affinitas.

Quod ad volucres attinet, earum productio piſcium creationi coniungitur, propter magnam inter vtroſque cognationem. Nam plurima volucrum genera natant, & amphiuia ſunt, vt alcyones, mergi, fulicæ, arduæ, cygni, grues: & piſcium progreſſio in aquis, inſtar eſt volatus auium in aëre; vtriſque alæ & branchiæ pro remis, & cauda pro gubernaculo, vt notauit Ambroſ. Et quoniam ab imperfectioribus ad perfectiora progreditur, Mundi opifex, orſus à piſcibus ad aues tranſit; quarũ perfectionem maiorem, maior organorum internorum externorumque diſtinctio ſignificat, pluriumque ſenſuum etiam internorum vſus, vt pleræque facilè cicurentur, & ſonos etiam ſuos in loquelam vertant. Inde ad terrena animalia, ipſumque hominem venietur.

VII. An aues è terra productæ.

De loco porro productionis auium, fautores textus Hebraici, editioni vulgatæ litem intendunt, ſimulque ipſis 70. Interpretibus, & Chaldaicæ paraphraſi, quod in Hebræo legatur, *& volatile volet ſuper terram: vt non cogaris*, inquit Eugubinus *ex aquis volatilis producere, ſeparatim enim præcipitur vt aquæ ebulliant piſcibus omnigenis, & vt volucres volent ſuper terram.* Ex aquis tamen aues productas eſſe tam ratione, quam experientia confirmat. Priorem nihilominus ſententiam amplectitur Caiet. vultque ex terra fuiſſe productas. A quo non multum abſunt Lipomanus, Catarinus, Vielmius, Rabbini, & in ſuis verſionibus Montanus, Pagninus, Vatablus.

Aut potius ex aquis.

Verum & horum ſenſibus, & Hebraico textui præponderat vulgata editio Hieronymi ab Eccleſia probata, præſertim conſentiens 70. Interpretibus, & Chaldaicæ paraphraſi. Nam & Græci dum legunt *volatilia volantia*, & Chaldæus *auem quæ volet*, eandem omnino ſententiam retinent, & auium originem cum Hieronymo aquis tribuunt. Et ſatis abſurdum eſt, ſi ex terra productæ ſunt aues, vt ipſi volunt, earum productionem quinto diei traditam, & non ſexto reſeruatam. Cum Latino autem, Græcoque textu non mirum eſt Latinos Patres, Græcoſque ſentire. Nam S. Ambroſius in hymno, quo Eccleſia ſemper vtitur [d].

d ſer. 5. ad Veſp.

Magnæ Deus potentiæ,
Qui ex aquis ortum genus
Partim remittis gurgiti,
Partim leuas in aëra.

Demerſa lymphis imprimens,
Subuecta cælis irrigans,
Vt ſtirpe vna prodita
Diuerſa rapiant loca.

Nec aliter ſenſit in Hexam. [e] Idem ſentiunt

e l. 5. c. 14.

f l. 1. in Geneſ.
g Homil. 7. in Gen.
h l. 2. 9.
i De mundi opificio.
k Hom. 8.
l l. 3. dem. decret.
m l. 1. c. 49. in Gen.
n l. 3. de Gen. ad lit. c. 3. & l. 6. cap. 5.

Cyrillus [f], & Chryſoſtomus [g], Damaſcenus [h], & Philo [i], qui propterea volucres vocauit germanas aquatilium, quem ſecutus eſt Baſilius [k]. Eodem modo intellexerunt, atque interpretati ſunt ſcripturam, Theodoretus [l], Rupertus [m], & qui multorum inſtar eſſe poſſit S. Auguſt. [n] quorum ſententias in Annalibus leges.

VIII.
Quanta varietate & copia.
o Loc. cit.

Prima igitur auium productio diuina virtute atque imperio tanquam efficiente cauſa ex aquarum materia facta eſt: quanta autem varietate & copia, quis pro dignitate dixerit? Excurrunt in id argumentum Sancti Baſilius, atque Ambroſius [o]. Illius inter alia hæc verba ſunt. *Sunt tamen & in volucrum natura generum innumeræ differentiæ, quas ſibi quiſpiam eodem tranſegerit modo, quo piſcium etiam aliqua ex parte diſcrimina nos tetigimus. Vnum & idem commune volucrum nomen, infinitas autem inueniet differentias, & inenarrabilem inter ipſas magnitudine, formis, coloribus, vita, moribus, actionibuſque varietatem.* Inde multas recenſet auium differentias, maxime ex alarum modo petitas, quas apud Ariſtotelem quoque leges [p].

p lib. 6. de hiſt. anim. c. 1.

IX.
Produxit perfectæ magnitudinis.

Perfecto hoc vtroque opere, Deus in eo ſibi complacuit, bonumque pronunciauit, atque vtrumque genus larga benedictione, ac beneficentia proſecutus eſt, vim illis ac propenſionem multiplicationis impertiens, ad extremam vſque mundi periodum. Eſt autem idem hoc loco creſcere, quod multiplicari, non enim Deus hæc animalia produxit imperfectæ magnitudinis, roboris, & ætatis, ſed planè perfectæ, atque idoneæ ad ſibi ſimile producendum. Nam pauca tantum, & quidem bina in quaque ſpecie producta cenſuerunt Baſilius, Lactantius [b]; Theodoretus [c], Iuſtinus Martyr [d], atque Procopius in Geneſim.

a Hom. 7.
b l. 2. c. 11.
c q. 17. in Gen.
d q. 46.

X.
Nec bina tantum, ſed plurima.

Quibus reſiſtunt S. Auguſt. l. 12. de Ciuit. c. 21. vbi perſpicuè docet animalia tam ſolinaga, quàm gregalia, plura ſimul iuſſa eſſe exiſtere, Deum autem voluiſſe omnes homines ab vno capite promanare. Idem ſenſit Gregorius Nyſſenus [e], Moſes, Bar-cepha Syrus, S. Ephrem, & recentiores; in quibus Molina: [f] Idque diuinæ liberalitati conſentaneum eſt, & ipſius Scripturæ verbis, quibus iubetur vt aquæ producant, id eſt ſcaturiant, & ebulliant in magna copia, piſcibus volucribuſque producẽdis. Id in duobus verbi cauſa halecibus aut delphinis; duobus paſſeribus vel luciniis qui verum eſſe poſſit? quomodo non diuturna atque immenſa ſolitudo fuit in vaſtiſſimis marium tractibus, cum in exiguo tantum ſpatio eſſet quidquid erat vnius generis animantium? Quid ſi Lucius in fluuio, aut Delphinus in mari piſciculum aliquem deuoraſſet, aut accipiter in aëre paſſerem, aut ouem in terra carnifex lupus dilaceraſſet, antequam illa ſimilem ſibi procreaſſet, ſpecies vna, imò plurimæ mundo defuiſſent, niſi ad hæc vitanda infinita miracula introducantur. Pro quibus plurima in quoque genere indiuidua fateri à Deo condita, conuenientius videtur ac pulchrius.

e l. de opif. hom.
f diſp. 20. in op. ſex dierum.

XI.
Præterquã in homine.

Nec par eſt ratio humanæ ſpeciei, in qua duos tantum productas eſſe conſtat, apud quos mutuus amor naturali conſanguinitatis vinculo colligandus erat, vt pluribus eodem loco diſſerit S. Auguſt. [g] Nec facile illis imminebat interitus, diuina gratia, & propria prouidentia, & beſtiarum ſubiectione communitis. Neque par eſt regem, ſicut ſubditos multiplicari. Nec iuſſit Dominus homines è terra erumpere, ſicut volucres & piſces ex aquis ſcaturire, ſed illos Deus ſigillatim formare dignatus eſt; hos ab aquis turmatim magna copia profundi iuſſit.

g l. 12. de Ciu. c. 21.

DIES MVNDI SEXTVS.

I.
Opus ſexti diei bipertitum.
h Ioan. 5. 17.

ADeſt poſtremus Diuini opificij dies, quo innumerabiles animantium ſpecies, vltimo quaſi Dei labore procreantur: eius nihilominus de quo veritas ipſa dicit [h], *Pater meus vſque modo operatur, & ego operor.* Nouas nimirum rerum formas ac ſpecies producere deſiit, ab illius autem conſeruandis gubernandiſque nunquam ceſſauit. Quod notauit hoc loco magnus Baſilius [i]. Bipertitum autem eſt huius diei opus: pars vna continet ortum pecudum ratione carentium; in altera ſanctius his animal atque diuinius à Deo ipſo formatur, & ab autore ſuo magnificentiſſimè locupletatur. De priore diuini huius operis parte hæc habet Moſes. [k] *Dixit quoque Deus, producat terra animam viuentem in genere ſuo, iumenta, & reptilia & beſtias terræ, ſecundum ſpecies ſuas, factumque eſt ita.* Idque tam in animantibus, quæ ex putri materia propter imperfectionem ſuam gigni poſſunt, quam in reliquis, quæ ex ſemine procreantur; vt hoc loco tradunt Tertull. [l] Auguſt. [m], Baſilius [n]. & Ambroſ. [o].

i Hom. 9. in Hexa.
k c. 1. v. 24.
l l. 2. contra Marc. c. 14.
m li 3. de Gen. ad lit. 14.
n. l. 5. Hex. c 1.
o Hom. 9.

II.
Brutorum tria ſumma genera.
p l. 1. in Gen. c. 55.

Horum porro animantium tria quaſi ſumma genera ſcriptura conſtituit, iumenta, reptilia, beſtias, de quibus elegans eſt Ruperti commentatio. [p] Nota, inquit, diligenter præiudiciorum Dei inueſtigabilium prouidentiam. Ab vna namque ſpecię, id eſt à reptili homo ſeductus eſt, ab vna id eſt à beſtiis terræ iuſtè peccator idem infeſtatur: ab vna id eſt à iumentis, eiuſdem miſeri hominis debilitas, miſericordia Dei refouente iuuatur. Omiſit Baſilius hæc ipſa genera diſtinctius explicare. In variorum tamen animalium è terra productorum proprietatibus & naturis explicandis, quod in auibus, piſcibuſque ante præſtiterat, eleganter immoratur. Nobis ad alia properantibus non licet ea in re moras trahere longiores. Illud tamen non omitto, idem de hiſce animalibus dicendum videri, quod ante de volucribus, piſcibuſque dictum eſt; non bina ſcilicet tantum, ſed magnam indiuiduorum copiam diuinitus productam, & forte ad copiam, fęminei ſexus plures, vt Vielmio, & Aſcanio Martinengæ placere vidêo.

III.
An noxia animalia à principio producta.

Iam vero quod ad ſpecies animalium è terra productorum attinet, non ſunt omittendæ dubitationes duæ, altera de noxiis animantibus, fuerintne tunc à Deo immediatè productæ; altera de ſpeciebus, quæ dicuntur adulterinæ, quæ ex diuerſorum ſpecie animalium commixtione naſcuntur, quales pleræque contingant in ſiticuloſis Africæ locis, vbi ad aquas feræ conueniunt, an ſcilicet hæ animantium ſpecies, Dei iuſſu in illa prima productione in lucem prodierint. Et quod ad priorem attinet, iam præiudicium in herbis noxiis arboribuſque ſterilibus factum eſt, vt non ſit opus Patrum per-

rogare ſententias. In eo enim paſſim conſentiunt, vt quæ nunc noxia ſunt, ante peccatum fuerint innoxia. Ita docent plurimi omnino Patres Græci, Latinique. Vnus nobis Chryſoſtomus [q] ſit inſtar omnium. *Neque enim*, inquit, *huiuſmodi feræ antea homini terribiles, nec ab eo fugiendæ, ſed cicures & manſuetæ. Eas itaque deduxit Deus ad Adam, & ipſe eis nomina impoſuit. Serpens Euam alloquitur, & Eua non refugit; Poſtquam autem præteritum eſt mandatum, plurimum honori detractum eſt.*

q Hom. in Pſal. 148.

IV. Et quem ad finem.

Condita ergo fuerunt hæc animantia ab initio ad integritatem & perfectionem huius Vniuerſitatis, in qua diuina Sapientia tot animalium ſpecies deſiderari noluit: voluit potius, teſte Lactantio, hominem ſapientiam ſibi datam diuinitus exercere, æſtimaréque; vt egregiè diſputat S. Auguſtinus contra Manichæos [r], omnia pulchra eſſe conditori; licet minus appareat rem temerè ſpectantibus. Inuecto autem in mundum peccato, prouidit vt peccatoribus pœnæ eſſent; iuſtis autem patientiæ, & meritorum palæſtra. Vt egregiè docent Sancti Baſilius [s], Ambroſius, atque Chryſoſtomus, qui ait non minus vtilitatis afferre mortalibus animalia quæ noxia dicuntur, quam manſuetas & cicures animantes. *Iſta enim*, inquit, *ſunt apta ad vſum corporis; hæc vero & tibi metum afferunt, & vt ſis modeſtus, & temperatus efficiunt, & ad certamen inſtruunt, & peccatum primi parentis tibi in memoriam redigunt, & oſtendunt quantorum malorum cauſa ſit inobedientia.* Sic ipſe, cui conſentiunt Theodoretus, & Rupertus [t]. Adde poſtremo varios vſus, quos ab illis mutuamur, maximéque ſanitatis, de quibus iidem Patres conſuli poſſunt.

r l. 1. c. 16. de Geneſ.

s Hom. 7. in Gen.

t In Gen.

V. An etiam adulterina.

Quod ad alteram dubitationem attinet, de animalibus iſtis adulterinis, fuerintne à Deo creata hoc ſexto mundi die, pars aiens probabilitate non caret, nec deſunt rationes idoneæ quibus fulciatur, quas in Annalibus [b] accuratè propoſitas refutataſque reperies. Probabilior eſt enim contraria ſententia, quæ eſt S. Thomæ [c], qui ait has ſpecies non recens productas, poſt opus ſex dierum, quia cauſaliter præceſſerunt in illis operibus, in eorum videlicet creatione, ex quibus poſtea progenitæ ſunt. Quæ eſt etiam Ruperti [d] ſententia, & recentiorum, Molinæ [e], Gregorij de Valentia, Vielmi apud Aſcanium Mart. & Cornelij à Lapide, & aliorum, quibus libenter aſſentior. Nam quæ animalia Deus è terra immediatè produxit, ea ſecundum ſpecies quæque ſuas produxit, at hæc non ſecundum ſpecies ſuas, ſed alienas producuntur. Non enim mulus ad ſpeciem equi vel aſini pertinet: nec ceruus & lupus ſimilem ſibi lyncem procreant, & ita de cæteris. Adde quod animalia quæ Deus creauit, voluit eſſe quaſi ſemen cæterorum, ideóque creſcere iuſſit ac multiplicari, quod adulterinis iſtis animalibus, quæ ſterilia ſunt, conuenire non poteſt. Denique tota productio, quæ facta eſt ab autore naturæ, ſecundum naturam eſt, illumque ordinem, quem ipſe in illa conſtituit. At harum hybridum generatio contra naturam eſt, illiuſque legitimum ordinem, & ad monſtra pertinet, proptereáque à Deo in lege [f] fuere prohibita.

b n. 7. & ſeqq.

Pars negans probabilior.

c q. 73. a. 1. ad 3.

Lir. 24. in Gen.

d l. 1. c. 17.

e in op. ſexti diei diſp. 10 diſp. 5. q. 3. num. 6.

f Leuit. 19. 19.

DE HOMINIS CREATIONE.

VI. Eximia hominis dignitas.

AD alterum iam nobis diei ſextæ opus adeundum eſt, opus diuinæ liberalitatis ac magnificentiæ; opus exquiſitiſſimæ abſolutiſſimæque ſapientiæ; opus ſupremæ potentiæ, ſingulariſque bonitatis. Neque enim vlla res eſt, in iis omnibus quæ ſub aſpectum cadunt, & natura conſtant, in qua plura diuinæ majeſtatis attributa ſe prodant, nulla quæ magis, vel ipſos Angelos eam contemplantes, mouere ad admirationem queat. Magnum plane opus, & magnus omnino dies, quo id perfectum eſt. Dierum enim præſtantiam & magnitudinem, non ex Solis circa terram latione quatuor & viginti horis diſtincta metiri oportet, quippe quæ dies omnes pares inter ſe, & æquales facit, ſed ex operum in eis patratorum dignitate, qualis eſt hominis productio, in ſtatu longè pulcherrimo, atque beatiſſimo.

VII. Propoſitio futuræ narrationis.

Sed vt ad rem ipſam admoueamus manum, neque in campo immenſo temerè diuagemur, eum ſequemur in hac narratione ordinem, quem ratio ipſa temporis exigit, quæ nobis eſſe debet antiquiſſima. Et quoniam Moſes in hominis productione narranda primò catalogum rerum ſex diebus productarum breuiter texere voluit, ad quem cum duo eximia pertinerent, Paradiſi terreſtris, & hominis productio, ſeorſim de vtroque ſibi dicendum putauit, licet intelligeret Paradiſum ad tertium diem, hominem ad ſextum pertinere; nos totam huius diei narrationem, temporis ordinem ſecuti, digeremus; quem ſuis deinceps, vt res feret, locis confirmabimus.

VIII. Eadem ordine temporis.

g Ge. 1. v. 24. 25.

Iuſſit Deus è terra produci terrena animantia [g]. *Producat terra animam viuentem, &c.* Producta ſunt, & à Deo approbata, *factumque eſt ita*, &c. *Et vidit Deus quod eſſet bonum.* Diuina Trinitas de homine cum ampliſſima dignitate; & poteſtate producendo quaſi deliberat; *Faciamus hominem ad imaginem & ſimilitudinem noſtram & præſit*, &c. Tum hominis productio in genere traditur, ſecundum vtrumque ſexum; vt catalogus operum ſex dierum breuiter expediatur. *Et creauit Deus hominem ad imaginem ſuam*, &c. Sed mox capite ſequenti deſcribitur particulariter productio viri ſecundum corpus è terra fictum, & inſpiratam animam. [h] *Formauit igitur Dominus Deus hominem de limo terræ, & inſpirauit in faciem eius ſpiraculum vitæ*, &c. Factus homo in animam viuentem inducitur in paradiſum triduo ante præparatum. *Plantauerat autem Dominus Deus paradiſum*, &c. *Tulit ergo Dominus Deus hominem, & poſuit eum in paradiſo voluptatis*, &c. Deliberat Deus de producenda muliere in adiutorium Adami. *Non eſt bonum eſſe hominem ſolum, faciamus ei adiutorium ſimile ſibi.* Interim animalia in hortum diuinitus inducuntur ad Adamum, vt agnoſcat ſe ſocia neceſſaria carere, & animalibus ſibi naturaliter ſubditis nomina tribuat. *Formatis igitur de humo cunctis animantibus*, &c. *Appellauitque Adam nominibus ſuis cuncta animantia*, &c.

v. 26.

v. 27.

h Cap. 2. v. 7.

v. 8. & 15.

v. 18.

v. 19. & 20.

IX. Ex ipſo Moſe digeſta.

His ita confectis, obdormiſcit Adam: ſopito accipit coſtam Deus ad formandam mulierem

v. 21. *Immiſit ergo Dominus Deus ſoporem in Adam*, &c.
Ex ea Dominus ædificat mulierem, eam ani-
mat vt Adamum, & adducit ad eum. *Et ædifi-*
v. 22. *cauit Dominus Deus coſtam, quam tulerat de Adam*
in mulierem, & adduxit eam ad Adam. Agnoſ-
cit eam Adam, vt os de oſſibus ſuis, & carnem
de carne ſua. *Dixitque Adam hoc nunc os de oſſi-*
v. 23. & 24. *bus*, &c. Eam accipit vxorem, & legem ma-
trimonij condit. *Quamobrem relinquet homo pa-*
trem ſuum, &c. Deus benedicit coniugibus,
eiſque dat fœcunditatem, & dominium in ani-
mantia i. *Benedixitque illis Deus, & ait; Creſcite*
i. Cap. 1. v. 28. *& multiplicamini*, &c. *& dominamini piſcibus*
maris, &c. Deinde hominibus de cibo, cunctiſ-
que animantibus liberaliter prouidet. *Ecce dedi*
v. 29. & 30. *vobis omnem herbam*, &c. *vt ſint vobis in eſcam*
& cunctis animantibus terræ, &c. Eſum tamen
fructus arboris ſcientiæ boni & mali prohibet
k Cap. 2. v. 16. & 17. vtrique ſub pœna capitis. k *Præcepitque ei di-*
C. 3. v. 2. & 3. *cens. Ex omni ligno paradiſi comede, de ligno au-*
tem ſcientiæ, &c. Et repetitur præceptum cap.
tertio, vbi Eua ſibi quoque præceptum à Deo
datum fatetur. *De fructum lignorum*, &c. Viuunt
aliquandiu in innocentia, ſine pudore nuditatis,
l Ca. 2. 25. l *Erant autem vterque nudus*, &c.

X. Vſque ad diem ſeptimum, & tentationem.
Secutus eſt dies ſeptimus, & quies Domini,
m C. 2. v. 2. & 3. & diei ſanctificatio. m *Compleuitque Deus die*
ſeptimo opus ſuum quod fecerat, & requieuit die
ſeptimo, &c. *Et benedixit diei ſeptimo*, &c. Suc-
ceſſit poſt dies aliquot tentatio, & ruina & ex-
n C. 3. v. 1. pulſio è paradiſo. n *Sed & ſerpens erat calidior*
cunctis animantibus terræ, toto capite tertio. Et
hic quidem fuit ordo rerum geſtarum circa ho-
minē hoc tēpore, qui etſi eſt perſpicuus ipſe per
ſeſe, confirmabitur tamen ſuis locis, vt dixi-
mus, cum neceſſarium videbitur, aut opportu-
num. Hunc ſingula eodem ordine ſeruato vi-
deamus, initio ducto à deliberatione Domini
de homine producendo, quoniam de anima-
lium terreſtrium productione iam ſatis pro ſu-
ſcepta breuitate dictum eſt.

XI. Deliberat Dominus de homine producendo.
Productis igitur hoc ipſo ſexto innume-
ris animalium terreſtrium formis, iiſque pro-
a Cap. 1. 26. batis, maius opus moliens ait a, *Faciamus homi-*
nem ad imaginem & ſimilitudinem noſtram. Duo
tanguntur his verbis, quæ partim ſpectant ad
ſuſcepti operis gloriam, partim ad Opificis
maieſtatem. Eſt enim hæc quaſi conſultatio
Dei, & deliberatio quædam de opere præſtan-
tiſſimo patrando, qui tamen in cætera moli-
tione rerum, aut mole, aut multitudine maxi-
marum, orbium inquam cæleſtium cum aſtris
& luminaribus ſuis, & omnium plantarum &
animalium quæ cœlo, terra & fluctibus conti-
nentur, nuda iuſſione contentus fuit. Nota-
b Hom. 10. tur hic quoque locus quaſi illuſtre teſtimo-
In quo S. Trinitas manifeſtatur. nium ſanctiſſimæ Trinitatis. Nam Baſilius, b
Et quidem dixit nunc, faciamus, *vt hoc inſigni*
agnoſcas Patrem & Filium, & Spiritum ſanctum.
At poſterius, fecit Deus hominem, *diuinam*
vt vnias maieſtatem. Sane vt vnias non eas
quæ ὑποστάσεις dicuntur, hoc eſt ipſas tres perſo-
nas, ſed quatenus id vnitatem concernit poten-
tia, vt vnam in diuinis retineas gloriam & ma-
ieſtatem.

XII. Propoſuit quid facturus eſſet Deus Pater,
cum filio ſuo magni concilij Angelo, per quem
facta ſunt omnia, & Spiritu ſancto, qui the-
ſauros bonitatis ſuæ in hominem, præ cæteris
animantibus, erat effuſurus. Nunc videa-
mus quid fecerit. *Et creauit Deus*, inquit Mo-
ſes, *hominem ad imaginem ſuam, maſculum &* v. 27.
feminam creauit eos. Hæc ille capite primo,
de hominis productione ſummatim: ſed mox
diſtinctius de formatione corporis humani,
& animæ productione. c *Formauit igitur Do-* c Cap. 2. 7.
minus Deus hominem de limo terræ, & inſpira-
uit in faciem ſpiraculum vitæ, & factus eſt
homo in animam viuentem. Ne quid autem
mulier viro ſuo minus habere videretur, de il-
lius quoque productione diuinum concilium
celebratur. d *Dixit enim Dominus, non eſt bo-* d c. 2. v. 18.
num eſſe hominem ſolum, faciamus ei adiutorium ſimi-
le ſibi, &c.

In iſta porro productione hominis, ſicut XIII. Ordo productionis huius.
anima, quæ vel ſola, vel maxime diuinam
præfert imaginem, corpus dignitate præit,
ita corporis formatio animam tempore an-
tecedit. Non enim anima, niſi in corpus
iam diſpoſitum immittitur. De corpore
igitur primum dicamus, in quo & materia
eius, & membrorum conformatio conſide-
randa eſt, quæ diuitias ſapientiæ, prouiden-
tiæ, & bonitatis diuinæ mirificè prædicat, &
prodit. Materia porro terra eſt, vel limus Corporis materia.
terræ, vel iuxta Hebræum puluis terræ mi- עפר Ghaphar.
nutiſſimus, qualis ambulantibus adhæreſ-
cit ex pulnerulento ſolo. Quo pertinet il-
lud, e *Quia puluis es, & in puluerem reuer-* e Ca. 3. 19.
teris. Formauit igitur Deus hominem pul-
uerem de terra, vel puluerem de terra in
hominem, vel hominem de puluere terræ.
Sed illud formare, in Hebræo Græcóque Vaitzer. ἔπλασεν.
textu, eſt idem quod ab aliis dicitur finge-
re, plaſmare, figurare, quomodo ſcilicet
figuli ſolent. Significat enim Tertullianus f f l. 2. cont. Marcio
Deum ipſum per ſe, non Angelorum opera, Quis dignus intelere, &c.
eam quaſi ſtatuam famulari manu elabo-
raſſe. Inde Adamum Sapiens, & deinceps
alij πρωτόπλαστον dixerunt. Et Iob g, *Manus*
tuæ, inquit, *fecerunt me, & plaſmauerunt me* g c. 10. 8.
totum in circuitu: alludens ad formationem
Adami, ſicut & mater ſeptem martyrum h Hom. 13. in Gen.
Machabæorum: quod notauit Sanctus quoque
Chryſoſtomus h.

Minimè porro ignorandum eſt, in Deo, XIV. Deus hominis plaſtes.
qui ſpiritus eſt, metaphoricam manum intel-
ligendam eſſe, vt placet D. Auguſtino i vbi
prima fronte hanc aſſertionem videtur re- i l. 6. de Gen. ad lit.
iicere; ex eo maximè quod infra dicitur k,
Deum formaſſe de humo omnia terræ anima- k cap. 2. 19.
lia; ſed ibi formare idem eſt quod producere,
vt notauit Oleaſter. Ei rurſum Auguſtin. l l l. 7. c. 1.
Quid ergo nunc dicendum eſt, in eo quod ſcriptum
eſt, Sufflauit Deus, niſi quia ſicut non manibus
corporeis finxit, ita nec faucibus, labiiſque ſufflauit. m n. 91. 93. 94.
Verum de hominis formatione, quatenus dici
poſſit à Deo facta, vel Angelis, conſule Pere-
rium l. 4. m vbi concedit ſimulacrum illud
corporis humani ab Angelis figurari potuiſſe:
ſed cum id niſi animæ beneficio, quæ ſolo à è luto
Deo eſt, non ſit corpus humanum, certe An-
geli corporis humani effectores dici non poſ- n Vide D. Thom. 1. p. q. 91. a. 2. ad 1. & a. 4. ad 1.
ſunt n. Quia ergo puluis, propter diffluentem
ſiccitatem, in ſolidum corpus conformari non
poteſt, diuinus plaſtes puluerem aquæ miſcuit,
& lutum fecit, quod Hieronymus, Tertullia- o l. de anim. c. 23.
num imitatus o, limum vocauit in editione

p Eſa. 41.9. Ierem. 18.6. Rom. 9.20.

vulgata. Hinc frequens illa comparatio figuli & luti in ſacris literis p & prophanis; ſed egregiam diſſimilitudinem notauit Gregorius Niſſenus in illa verba, *faciamus hominem. Nunquid formauit hominem*, inquit, *quemadmodum è luto figuli aliquid effingunt, aut quemadmodum ex ære conflant aliquid ſtatuarij? Minime verò. Nam ſtatua quidem extrinſecus tantum ſpeciem ac ſimilitudinem præfert, at opus formatum à Deo non eſt huiuſmodi: ſic enim hominem conſlauit; vt omnes illius partes intus etiam formaret, atque diſtingueret.* Sic ipſe.

XV. Et tamen ex 4. Elementis.

q l. 1. Ant. c. 1.

Porrò terram, de qua formatus eſt homo, fuiſſe terram ruffam notauit Ioſephus q, idque ipſum Adami nomen notat, quo nomine, non ſine myſterio in Græca lingua quatuor mundi partes comprehenduntur, ἀνατολή, δύσις, ἄρκτος, μεσημβρία. Facta eſt autem in productione Adę mentio terræ, ſiue limi, aut luti ex terra & aqua coaleſcentis, et ſi conſtat ex quatuor elementis: quia terra & aqua, ſecundum quantitatem & ſubſtantiam in homine abundant, licet alia in eo ſecundum virtutem prædominentur, vt ita poſſet eſſe aliqua mixtionis æqualitas, vt notauit. S. Thomas r.

r 1. p. q. 91. a. 1.

XVI. Dei in humano corpore ſapientia.

Iamdudum expectas, amice Lector, & ex hoc quaſi ſpineto educaris in amœniorem planiciem, in quam diuinam ſapientiam agnoſcamus, in humano corpore fabricando. Sed quî poſſum obſecro, ad Compendij compulſus anguſtias: præſertim cum in eo curriculo, ſtudioſè permulti antiqui, recentioreſque decurrerint, vt in opere Deo in primis, hominibuſque glorioſo. Et nominatim Ambroſius in Hexaëm. s & toto libro de dignitate conditionis humanæ, Gregorius Nyſſen. libro de hominis opificio, & Orat. 2. in ea verba, *faciamus hominem*. M. Tullius t, ex quo nonnulla Lactantius, cum alibi, tum toto libello de Opificio Dei, vbi ſupplere ſe ait, quæ ille in quarto de Repub. lib. 1. de leg. aliiſque locis magis tentauit, quam executus eſt. Adi etiam Nemeſium u philoſophum Chriſtianum in lib. de Natura hominis, & ex Recentioribus Ludouicum Richeomum x in Valedictione animæ. Sed fortaſſis aliquod à me quoque in hoc quaſi conuiuio ſymbolum petis. At ego in Annalibus y geſſi morem voluntati tuæ, quæ huc breuitatis ſtudio transferre non auſim, nec facilè contrahi poſſunt. Ea igitur tu ibi, vt ſpero, non ſine vtilitatis fructu leges.

s l. 6. cap. 9.
A multis explicata.
t l. 2. de nat. Deor.
u l. 9. Bibl. Patr.
x cap. 49. & ſeqq.
y n. 25. & ſeqq.

XVII. Primi parentes qua ætate conditi.

Itaque de primorum parentum corpore hoc vnum ferè ſupereſt, ea non infantilis ætatis ex terra vel coſta fuiſſe producta, ſicut hoc tempore ex maternis vteris educimur, ſed ætatis perfectæ. *Facile enim fuit*, ait Auguſtin. a, *illi qui per ordinariam temporum moram vinum producit ex vite, & illud in Cana Galilææ puncto temporis produxit ex aqua, hominem etiam quem longo tempore format in vtero, & eductum longiore etiam ad perfectionem ætatis deducit, in ætate perfecta è terra producere*. Itaque rationi conſentaneum eſt vtrumque in ætate perfecta eſſe creatum, apta ad productionem ſimilis ſui in eadem ſpecie, ſicut in cæteris animantibus factum apparet. Alioqui pene fruſtra eis dictum eſſet, *Creſcite & multiplicamini*: quis enim id infantulo dixerit, qui neq; præceptum intelligere poſſit, neque exequi. Vtrum autem Adamus gigantæa corporis mole fuerit, diſputat Pererius b in Geneſim.

a l. 6. de Ge. ad lit. c. 13.
b l. 4 n. 99. & 100. Vide Aug. de Ciu. l. 13. c. 24.

XVIII. Anima cur inſpiratione creata.

Veniamus nunc ad illud ſpiraculum vitæ, quod Deus in faciem hominis inſpirauit: quanquam erat illud adhuc hominis ſimulachrum, non homo, donec illi anima vitam & naturam hominis tribueret. Cum autem conſtet animam ratione præditam vera à Deo creatione fuiſſe productam, quid cauſæ eſt cur inſpirata dicatur, aut per inſpirationem producta? An quia voluit Moſes, innuere eam corpus non eſſe, ſed ſpiritum? 1.
vnde Chriſtus Dominus moriens in manus Patris commendauit ſpiritum ſuum. An vt doceret philoſophos eam 2.
non educi è poteſtate materiæ, vt cæteras, ſed à ſolo Deo produci, vt halitus à ſolo ſpirãte prociſcitur? quod mirificè cum Ariſtotelis c ſententia congruit, aſſerentis animam extrinſecus aduenire. An vt intelligeremus eam non eſſe 3.
quandam diuinæ ſubſtantiæ particulam, ſicut nec halitus de ſubſtantia eius eſt, qui ſpirat reſpiratve, ſed de aëre infuſo vel circumfuſo vt rectè diſputant Chryſoſtomus d, & Auguſtinus e. An vt per hieroglyphicum inſpirationis 4.
facilitas diuinæ huius operationis oſtenderetur, vt ait Theodoretus f. An etiam vt doceret eam ſimul creari, & in corpus infundi. Etſi 5.
alterum altero prius natura eſt. Poſtremo ea ratione ſignificatur animum quodammodo ex 6.
ore Dei prodiiſſe, quod diuinæ gratiæ, ſapientiæ, & vitæ factus ſit particeps. Nam ſapientia dicitur ex ore Altiſſimi prodiiſſe; & participando gratiæ eius, diuinæ naturæ fit conſors.

Anima extrinſecus aduenit.
c l. 2. de gen. anim. c. 3. θύραθεν ἐπεισιέναι.
d hom. 13. in Gen.
e l. 7. de Ge. ad lit. c. 2. & c. 28. in fine.
f q. 23. in Gen.

XIX. Cur in faciem inſpiratio facta ſit.

Ferebatur porro hæc diuina inſpiratio in faciem hominis, ſiue quia ibi omnium ſenſuum organa collocata ſunt, quibus animal vitam, vitæque præſentiam patefacit; ſiue quia in facie tanquam in ſpeculo imago animi dignoſcitur, quippe quæ triſtitiam, lætitiam, iram, timorem, admirationem, cupiditatem, deſperationem, aliaſque animi perturbationes prodit. Hinc illud, *Heu quam difficile eſt crimen non prodere vultu!* Hebræus textus pro facie habet nares, quæ ſcilicet ſunt reſpirationis, de qua nunc agitur, organum, ſed ex parte intelligendum eſt totum, ideòque 70. πρόσωπον, Hieronymus faciem vertit.

XX. Imago Dei in anima.

Ad imaginem porro Dei, & ſimilitudinem factus eſt homo, non ſecundum corpus, quo *comparatus eſt iumentis inſipientibus, & ſimilis factus eſt illis*, ſed ſecundum animum, qui eſt ſubſtantia ſpiritalis, intellectu, voluntate, & libertate prædita, ſicut Deus. Et hinc intelligitur triplex rerum ordo; primus eſt intelligentium, qui ſunt meri ſpiritus, vt Deus & Angeli eius; ſecũdus eſt corporearũ, quæ nihil niſi corporeum habẽt & materiatum, vt cæli, elementa, mixta, plantæ, animalia: tertius eſt ſpiritu & corpore conſtantium, quo in ordine ſolus eſt homo, quem propterea horizontem vocamus rerum creatarum: Nyſſenus autem g mixtum quendam mundum duobus mundis cognatum, ex incorporea, immortali, & incorruptibili anima; & ex materiali, & aſpectabili corpore, & ex quatuor elementis compoſito coagmentatum & iunctum, qui primum poſtremumque gradum attingit: imò ipſum Deum lucem inacceſſibilem, & abyſſum tenebrarũ materiam: 7.
ipſum Deum, ſpiritum infinitum ſpiritu ſuo, &

Triplex rerum ordo.
Homo horizon rerũ creatarum.
g 4. de ima. & ſimil. Dei.

lutum

lutum ipſum ac puluerem terræ corpore ſuo, vt quantum eleuaretur ex vno tantùm deprimeretur ex altero. Denique minuit illum paulominus ab Angelis, qui illum eodem die condidit, quo iumenta, reptilia, & beſtias terræ: ne illi fortaſſe contingeret quod reprobis ſpiritibus, quorum excellentia, nulla humilitate degrauata, facta illis fuerat in ruinam.

XXI. An in eodem gradu Deus & Angelus.
a Hom. 9. in Hexamẽ.

At, inquies, Deum & Angelos in eodem ordine graduque ponimus, repugnantibus Patribus, magnoque in primis Baſilio [a], qui Iudæos refellit, qui diuinum colloquium, & deliberationem de homine fabricando, non inter perſonas diuinas, ſed cum Angelis à Deo habitam mentiebantur; refellit inquam ex eo quod non ſit eadem imago Dei & Angeli; ex quo etiam concludi poſſit, ne hominem quidem eſſe imaginem Dei. Reſpondetur autem filium Dei eſſe imaginem Dei, & ſplendorem gloriæ, & figuram ſubſtantiæ eius. Angelum autem & hominem non imaginem Dei eſſe, ſed ad imaginem Dei accedere, quaſi imaginem imperfectam, vt docet D. Thomas [b], quod videtur ex Auguſtino mutuatus: nec hominem ad imaginem Angelorum factum eſſe, cum ſint conſerui eius, nec eos habeant ſuæ creationis authores, vt rectè argumentatur Baſilius, Iudæorum malitia egregiè repreſentata, vt in Annalibus [c] leges.

b 1. p. q. 93. a. 1.
c num. 39.

XXII. Homo vniuersè ad imaginem Dei, in omnibus quibus bruta ſuperat.
d l. 6. c. 8. init.
e Tom. 1. in Gen.
f l. 6. de Gen. ad lit. c. 1.
g ca. 40. 18.

Porrò imaginem Dei ad ſolum hominis animum pertinere, perſpicuè docent Ambroſius [d], Origenes [e], & Auguſtinus [f]. *Hoc*, inquit, *excellit in homine, quia Deus ad imaginem ſuam hominem fecit, propter hoc quod dedit ei mentem intellectualem, qua præſtat pecoribus*, ex quo etiam patet pecora ad Dei imaginem non pertinere, vnde ſubdit. *Nam & pecora Deus fecit, ſed non ad imaginem ſuam.* Eo denique pertinet illud Iſaiæ [g]. *Cui ergo ſimilem feciſtis Deum, aut quam imaginem ponetis ei?* negat enim corporea, & arte facta hoc titulo decorari poſſe. Sed in qua re peculiariter hæc imago conſiſtit; Vniuersè dici poteſt hominem eſſe ad imaginem Dei, ſecundum omnem rationem, qua, propter gradum intelligendi, cæteris animantibus antecellit: his quippe omnibus accedit ad Deum, qui naturam intelligentem habet, in qua ſimilitudo hæc, & imago conſiſtit. Sed ea placet breuiter explicare ſigillatim.

XXIII. Primo in dominio.
h hom. 10. in Gen.
i Orat. 1. in illud, faciamus hominem. & l. de opif. hom. c 4.
10. In ſimilitudine diuinarum virtutum.
3.
4.
5.

Et primo quidem cernitur in dominio, quod homini datum eſt in cæteras animantes; idque ſatis intelligitur ex Domini verbis, qui cum dixiſſet, *Faciamus hominem ad imaginem & ſimilitudinem noſtram*, quaſi explicans, in quo ea ſita eſſet, ſubdidit; *Et præſit piſcibus maris, & volatilibus cœli*, &c. Idque ita intellexerunt S. Baſilius [h], eiuſque frater Gregorius [i], & Chryſoſtomus, & ex Latinis Sancti Ambroſius & Auguſtinus. Secundo ſita eſt hæc imago in ſimilitudine diuinarum virtutum. Ita Nyſſenus pluribus, Origenes, Ambroſius & Bernardus. Tertio in modo exiſtendi in rebus, vt ex S. Ambroſio, & Gregorio Nyſſeno conſtat: nimirum neque Deus, neque animus hominis, cum ſpiritus ſint, circunſcribuntur loco. Quarto in arbitrij libertate, Ita Nyſſenus, Damaſcenus, atque Bernardus. Quinto in eius incomprehenſibilitate, qua in comparatione latius excurrit idem Gregorius, & S. Ambroſius.

XXIV. 6. In vacatione materiæ, & immort.
7.
8.

Sexto in vacatione materiæ, & immortalitate. Ita ſentit Auguſt. Et Euſebius Cæſarienſis apud Lipomanum in Catena, Et Nyſſenus in libro de hoc ipſo argumento. Septimo in cogitatione Dei, cui addi poteſt amor religioſuſque cultus, nihil enim horum habet homo commune cum beſtiis, vt acutè vidit in extremo ſuo Gryllo Plutarchus. Itaque imaginem Dei interpretatur Nyſſenus in libro de hominis opificio, & S. Bernardus explicatius, in Meditationibus ſuis, & S. Auguſt. tract. 8. in primam Ioannis epiſtolam. Denique eadem imago in humana ſapientia ac prouidentia eluceſcit, quarum ope finem agnoſcit actionum ſuarum, & media ad illum idonea ſcienter eligit; quod beſtiæ minime poſſunt: & ſi quid in eo genere rectè faciunt, inſtinctum potius aguntur alieno, quam agant proprio & ſuo: neque reuera ſciunt quid faciant, aut qua de cauſa faciant. Sed de his ſatis, quæ pluribus cum ipſis Patrum teſtimoniis in Annalibus [a] reperies.

a à nu. 40. ad 50.

XXV. Hominis cum Trinitate ſimilitudo.
b q. de Ima. & ſim. Dei
c Epiſt. 102.
Vt explicetur.

Verum hanc ſimilitudinem, non tantum ad naturæ vnitatem, ſed ad Trinitatem quoque perſonarum pertinere Scriptura ipſa ſignificat, cum ait: *Faciamus hominem ad imaginem & ſimilitudinem noſtram.* Quæ verba Sancti Patres, vt ſupra ſignificauimus, magno ſtudio de ſanctiſſima Trinitate interpretantur. In quo autem huius imaginis ratio conſiſtat, fusè diſſerit Gregorius Nyſſenus [b] ex Methodio, & Auguſtinus [c]. Quibus breuitatis ſtudio prætermiſſis, ex communi Theologorum ſententia dicimus nulla re magis hominem diuinam in ſe Trinitatem referre, quam cum intelligendo rem aliquam, eiuſdem rei verbum producit: ex verbo autem, quod eſt quid amabile, & notitia procedit amor eiuſdem. Sicut Deo Patre contemplante atque intelligente ſeipſum, producitur per eam intellectionem Verbum, qui filius eſt, veráque ſubſtantia Patris, inter quos vt ſumme perfectos atque amabiles. Amor producitur, qui eſt Spiritus ſanctus, eadem cum vtroque ſubſtantia, ſed diſtincta ab vtroque perſona. Quæ ſimilitudo in homine eſſet expreſſior, ſi verbum noſtrum atque amor non eſſent accidentia: ſed ſubſiſterent ipſo per ſeſe, ſicut in diuinis.

XXVI. Verbum maximè propriè filius.
d Zachar. 9. 9. & Matt. 21. 5.

Neque abſurdum eſt Verbum in ſanctiſſima Trinitate vocari filium. Imò iuſtiore titulo id ei nomen conuenit, quam cuiquam filiorum hominum. Neque enim homo producit filium, quà homo eſt, & rationis particeps, aut præditus vi aliqua, atque operatione rationis, ſed vt animal, atque ea vi præditus, quæ eſt illi communis cum brutis, quorum ſcriptura ipſa filios vocat [d], *vt pullum filium aſinæ*. Sicut ergo quammaximè propriè filius hominis diceretur is, qui ab homine quatenus homo eſt, ratione & intelligentia præditus, eſſet genitus; Ita maximè propriè Verbum, Filius Dei appellari debet, eo quod à Patre vt intelligente, & per vim intelligendi productum eſt.

XXVII. Quatenus corpus hominis ad imaginem Dei.

Quoniam verò neque diuina natura, neque perſonæ corporeæ ſunt, neque in humano corpore illæ reperiuntur dotes, quibus ad diuinæ maieſtatis conſortium aſſurgimus, ideo negamus hominis corpus eſſe ad imaginem Dei, niſi remotè admodum atque impropriè, nec ſecundum lineamenta figuraſque membrorum, ſed potius ſecundum id quod in cœlum receptum eſt; denique quatenus in eo præſtantia humanæ mentis eluceſcit, in qua propriè & per ſe eſt imago Dei. Ita S. Auguſt.[a] quem ſequitur S. Thomas[b], qui ait illam imaginem in corpore per modum veſtigij repreſentari. Certè ad corpus quoque aliquo modo pertinere imaginem Dei, docet hoc ipſo loco Moſes, qui cum de illa loqueretur, ſtatim nihilominus ſubiecit[c], *maſculum & fœminam creauit eos*: Et rurſum poſtea[d], *Quicumque effuderit humanum ſanguinem, fundetur ſanguis illius; ad imaginem quippe Dei factus eſt homo.* Si ad ſolam animam imago diuina pertinet, quid facit hæc ratio ad culpam effuſi ſanguinis exaggerãdam, cum ſanguis ad animam non pertineat?

a l. 83. qq. q. 51. & l. 6. de Gen. ad lit. c. 12.
b 1. p. q. 93. a. 6. ad 3.
c c. 1. 27.
d c. 9. 6.

XXVIII. Deus ſub forma hominis, fabricatus eſt hominis corpus

Cæterùm non deſunt[e] qui arguant Eugubinum in ſua Coſmopeia, & Hieronymum ab Oleaſtro, quod cenſeant Deum, in Adami corpore fabricando, ſpeciem quandam humanæ ac corporeæ naturæ induiſſe, vt hominem ad illius ſimilitudinem conformaret, quaſi Dei imago corpore debeat, & non potius animo eſtimari. Verum neutrius hæc mens fuiſſe videtur. Nam Oleaſter ad ſummum voluit Deum finxiſſe corpus ad ſimilitudinem aſſumpti à ſe corporis; in anima vero, diuinitatis imaginem procreaſſe. Nam inter alia, *Voluit*, inquit, *Dominus hominem ſe referre, & quantum ad corpus aſſumptum, & quantum ad ſpiritum, vt corpore corpus aſſumptum, anima vero ſpiritum, qui Deus eſt, monſtraret.* Eugubinus autem cum eleganter excurriſſet in deſcribenda pulchritudine corporis à Deo aſſumpti, ad hominis corpus formandum, ita concludit. *Non excluſa igitur interiore mentis ſimilitudine, ad illam quoque formoſiſſimam ſpeciem dicitur homo creatus, in qua creatis omnibus, homini ſe conſpicuum ſpectabilemque exhibuit, vt creatorem ſuum omnibus modis cerneret, agnoſceret, omnique poſteritati prædicaret.*

e Perer l. 4. num. 34.
e Valent. diſ. 7. q. 3. pũ. 1. ad fin.
ab Oleaſtro.
Eugubinus.

XXIX. Filius Dei ſub forma hominis.

Sed nec abſurdum eſt ipſum Dei filium in humana forma Adamo apparuiſſe. Plerique enim Patrum ſenſerunt multas viſiones Patribus veteris Teſtamenti factas, ab ipſo Verbo factas. Sanctus certè Auguſtinus[f], vt plurima Patrum teſtimonia taceam, ait ſe inconcuſsè credere, & intelligere, Deum non per diuinam naturam atque ſubſtantiam, ſed per aſſumptam viſibili ſpecie ſicuti voluit, iis apparuiſſe quibus apparuit, quando per corporis oculos in Scripturis ſanctis viſus eſſe narratur. Hinc pertinet ille hymnus Eccleſiæ[g], *Qui mundi in primordio Adam plaſmaſti hominem, cui tuæ imagini vultum dediſti ſimilem.* Imagini autem tam decoræ vt humanam omnem pulchritudinem ſuperaret vt Eugubino placet, qui eam ſpeciem ei perſimilem dicit, quam Petrus vidit in monte Thabor, Moſes in Sina, aut qualem Elias, & Moſes in Transfiguratione exhibuerunt[h], quando viſi dicuntur *in maieſtate.*

f Ep. 99. & 111.
g Domini in Albis.
h Luc 9. 31.

XXX. Adami dotes quinq; primariæ.

Expoſitis hactenus, quæ ad productionem corporis & animi Adami pertinent, ſequitur vt eum in Paradiſum deducamus, ſi prius tamen aliqua, de eximiis dotibus, quibus animo & corpore ornatus fuit, dixerimus. Quo de argumento, etſi pleni ſunt omnium doctorum, tam antiquorũ quam recentium libri, ne tamen in tanta copia lectorem planè ieiunum dimittamus, pauca quædam libabimus, quæ primi hominis dignitatem vehementer exaggerant, quinque ex capitibus petitam, ſapientia & ſcientia, qua Deus intellectum eius ornauit; gratia & virtutibus, quibus ditauit voluntatem, immortalitate, dominio in animantia, & originali iuſtitia, quibus totum hominem mirificè decorauit.

XXXI. Scientia rerum naturalium.

Deus igitur Opt. Max. qui hominem condiderat, vt eſſet non ſolum Dominus & princeps orbis terrarum, ſed etiam parens totius humani generis ac magiſter, in eum liberaliter ſcientiam rerum naturalium infudit, quantam mortalium nemo, quamuis longa experientia, conſequi poſſet. Neque enim conueniebat, vt qui in ea ſupellectile, quæ ad corpus pertinet, liberaliſſimus fuerat, in ſcientia, quæ verum eſt animi pabulum, largienda parcus eſſet. Idipſum probant communiter Doctores ex impoſitione nominum animantium, quæ niſi ab eo qui naturam ipſorum & proprietates noſſet, peritè fieri non poterat, vt præclarè docet Chryſoſtomus[a]. Sed vniuersè Hugo victorinus[b], *Rerum omnium, quæ cum homine, & propter hominem factæ ſunt, perfectam cognitionem hominem accepiſſe nulli dubium eſſe debet, quarum videlicet vel ad animæ eruditionem, vel ad corporalis vſus neceſſitatem pertinere videatur.* Sic ipſe. A qua ſcientia, non ſatis ſcienter Caiet. Aſtrorum cognitionem & elementorum excepit. Exciperet potius cognitionem futurorum contingentium, aut ſecretorum cordis, aut indiuiduorum omnium, quæ certa ſcientia naturali comprehendi non poſſunt. Cætera ita tenuit, vt amplitudine cognitionis, & certitudine mortales omnes antecederet.

a hom. 14. in Gen.
b l. 1 de Sac. p. 6. c. 13.

XXXII. Multorum quoque ſupernaturalium.

Supernaturali etiam ſcientia præditum potuit, quandoquidem ad finem ſupernaturalem conditus erat, & de eo filios, nepoteſque ſuos docere debebat. Fidem ergo habuit de Deo, non ſolum vt autore naturæ, ſed donorum etiam ſupernaturalium, & remuneratore bonorũ operum, per eadem bona, quæ naturæ gradum ſuperant. Secundo fidem habuit diſtinctam & explicitam ſanctiſſimæ Trinitatis. Tertio quia Deus ab æterno conſtituerat vt per Incarnationis myſterium homines finem ſupernaturalem æternæ ſalutis conſequerentur, non oportuit Adamum, eiuſve diſcipulos id myſterium ignorare. Itaque D. Thomas fatetur hominem ante peccatum habuiſſe explicitam fidem de Chriſti incarnatione, quatenus ad conſummationem gloriæ referebatur, non autem ad redemptionem à peccato: non enim præſcius fuit peccati ſui, vt docet S. Auguſt.[c] iam tum enim fuiſſet miſerrimus; quæ miſeria cum florentiſſimo Innocentiæ ſtatu cohærere non poteſt.

Etiam myſterij Incarnationis.
c l. 11. de Gen. ad lit. cap. 18.

XXXIII. Conditionis item, ac

Quarto ſentiunt viri eruditi Adamo cognitam fuiſſe hiſtoriam conditionis & ruinæ

Ange-

ruinæ Angelorum. Angelorum geminæ vtilitatis cauſa, diuini primum timoris, ne & ipſe peccaret, & pari pœna plecteretur. Amoris item in Deum, à quo creatus erat, vt amiſſam ab ipſis fœlicitatem, ipſe, eiuſque poſteritas conſequeretur. Nec probabile eſt Deum homines hoc gemino fructu priuare voluiſſe. Denique tanta fuit Adami ſapientia ac ſcientia, ante peccatum, vt in fraudem induci non poſſet, ne circa illa quidem quorum cognitio illi diuinitus data non erat: in ipſis enim ſuſtinuiſſet aſſenſum, neque temerè de illis pronuntiaſſet. Quod D. Auguſt.[a] & Doctoris Angelici doctrinæ[b] conſentaneum eſt. Nam quod Euam conſtat à ſerpente fuiſſe deceptam, nihil mirum: iam enim peccato ſuperbiæ fuerat infecta. *Quando enim*, ait idem Auguſt.[c] *his verbis* Serpentis, *crederet mulier à bona atque vtili re diuinitus ſe fuiſſe prohibitos, niſi iam ineſſet menti amor ille propriæ poteſtatis, & quædam de ſe ſuperba præſumptio, quæ per illam tentationem fuerat conuincenda, & humilianda.* Sic ipſe. Et hæc de ornamentis intellectus.

a l. de lib. Arb. c. 12. b 1. p. q. 94. a. 4.

c l. 11. de Gen. ad lit. ca. 30.

XXXIV. Ornamenta voluntatis Adami.

Iam quod ad voluntatem attinet, diuina gratia Adamus ſtatim ab ortu ſuo donatus fuit, vt cum ea æternam beatitudem promereri poſſet, quæ ipſi quoque propoſita fuerat, quaſi corona Iuſtitiæ. Cum ea vero ſimul infuſa ſunt dona Spiritus ſancti, & illæ virtutes, quæ gratiam perpetuo comitantur; quarum officium eſt tam ſuperiores, quam inferiores animæ vires rectè componere. Aderant autem cum aliqua differentia[d]. Nam quæ nullam ſupponunt imperfectionem, vt charitas, iuſtitia, &c. in eo tum habitu fuerunt, tum etiam actu; at quæ imperfectionem ſupponunt, illi feliciſſimo ſtatui non congruentem, vt pœnitentia & miſericordia, in eo habitu tantum fuerunt.

d D. Tho. q. 95. a. 3.

XXXV. Ipſiuſque corporis.

Iam quod ad dotes, quæ ad corpus quoque pertinent, præter omnia illa ornamenta, quæ nunc quoque in humanis corporibus cernuntur, nobilitatis, pulchritudinis, roboris, ſtaturæ, conſtitutionis corporis, optimæque diſpoſitionis organorum, vt poſſet egregiè functionibus animi famulari; aliud etiam additum eſt, quod his omnibus præponderaret, impaſſibilitas, atque immortalitas. Nobilitas certè terreno corpori maior optari non poterat, quã habere parentem, atque architectum ipſum Deum: nulla glorioſior affinitas, quam animæ, quæ imaginem Dei, indelebilem ferat, eſſe quaſi coniugio iucundiſſimo, atque inſeparabili copulatum. Nulla pulchritudo maior, quam vt illi quam ſimillimus eſſet Adamus, qui fuit[e], *Specioſus forma præ filiis hominum*, qualem in Taboræo monte enituiſſe dicebamus[f], qualem decebat eſſe eam, quam Dominus Deus ſua ipſe manu figuraſſet, cum internas omnes externaſque partes elegantiſſima proportione commenſuraſſet: cui ſuo illo halitu ſuauiſſimo lucis fulgorem, atque amabilem coloris ſuauitatem dediſſet.

Nobilitas.

Pulchritudo.

e Pſal. 44. f n. 28. & 29.

XXXVI. Robur.

Quantum porrò fuerit eius robur, quæ firmitas laterum, quis neruorum vigor, qui contextus maſculorum, docet nongentorum & triginta annorum ætas, nullo, quod ſciatur, languore debilitata; eademque in multorum ſeculorum poſteros propagata: etſi fortaſſis illam totius corporis firmitatem, nonnihil tum diuturna pœnitentia, tum triſtitia multiplex, de tot tantiſque bonis, ſibi, ſuiſque amiſſis, afflixit. Statura non ſolum recta fuit, vt cæteri mortalium, ſed celſa atque erecta, qualem elegit Dominus in Saule primo rege populi ſui; qualem decebat Imperatorem orbis terrarum. Et ſanè communis eſt nunc ſenſus hominum, omnes illos Patriarchas grandiore ſtatura fuiſſe præditos, vt ab ipſo initio futuris corporum decrementis prouideretur. Iam vero attemperata illa humorum proportio, quam complexionem dicunt, ſi qua vnquam excellens in aliquo mortalium fuit, in primo certe atque ſecundo Adamo fuit, quoniam vterque immediatum habuit fabricatorem Deum, cuius omnia perfecta ſunt opera: & qui, ſi quo alio in opere, hic certe omnia in numero, pondere, & menſura diſpoſuit: cuius rei validum teſtimonium inuiolata vtriuſque ſanitas eſſe poteſt. Denique ne id quidem dubitandum eſt, quin organa externis interniſque ſenſibus neceſſario, perfectiſſimè digeſta eſſent, vt quæ diutiſſimè vitæ functionibus, rectè conſtanterque obeundis, ſeruire oportebat.

Statura.

Complexio.

Sanitas & membrorum compoſitio.

XXXVII. Immortalitas.

Quæ tamen omnia neceſſe erat tandem aliquando marceſcere, & ad interitum vergere, vt exigit elementorum inter ſe pugnantium compages, niſi Deus hominem ſingulari munere immortalitatis, quæ maximè eſu pomi vitalis arboris conſtabat, ab interitu vindicaſſet; vt propterea iſtius modi immortalitas non eſſet impotentia moriendi, qualis eſt in anima rationali, in Angelis, & maximè in ipſo Deo, ſed potentia non moriendi, qualis modo in hominibus nulla reperitur: vt docet Auguſtinus[a]. Verum quoniam aliunde etiam morbi & interitus in hominem irruunt, quomodo funeſtæ cauſæ ab innocentiæ ſtatu excluderentur conſule Pererium[b] nos hunc locum breui illo Auguſtini elogio concludimus. *Mortalis erat conditione corporis animalis, immortalis autem* multiplici *beneficio conditoris.*

a lib. 6. de Gen. ad lit. c. 25.

b l. 6. c. 25.

XXXVIII. Dominium in animalia.

Quod ad dominium in animantia, non prius quidem verbo datum eſt homini, quam producta eſſet Eua, vt ex ipſis Dei verbis apparet, quæ ſimul ad vtrumque coniugem diriguntur. Hoc ipſo tamen datum eſt homini, quod ad imaginem conditus eſt omnium Domini & conditoris, vt ſupra dicebamus[c]. In ſignum autem tam deſtinati, quàm naturaliter debiti Adamo dominij, animantia ad ipſum, Eua nondum creata, Dominus adduxit, vt illis quaſi ſuruſſiis nomina imponeret, vt copioſè diſputat Chryſoſt.[d] Poſt Euam autem conditam, Deus vtrique in huius dominij quaſi poſſeſſionem miſit. Id etiam legitimus ordo, quem Deus in rebus creatis conſtituerat, exigebat, vt creata omnia legitimo ſibi ordine ſubiecta eſſent, imperfectiora perfectioribus, inferiora ſuperioribus, humana diuinis; & eſſent ſibi mutuò alia aliorum fines. Terra enim ad germinandam herbam exerit vires ſuas, herbæ vſui ſunt animantibus brutis, eiſque quodammodo ſeruiunt, bruta hominibus, homines Deo. Adde quod dominium ſine ratione & prudentia quibus bruta carent exerceri non poteſt;

c num. 23.

d Hom. 14. in Gen.

Ideóque iure ipſo naturæ mulier, quæ minus prudentiâ valet, quam vir, audiuit [a], *ſub viri poteſtate eris, & ipſe dominabitur tui.*

a Gen 3.16.

XXXIX. Quæ tributum homini pendunt.

Quin & illud quod aliqui olim ingratè inſulſéque iactabant, quaſi idoneam in diuinam munificentiam querelam, quod hominem ſine armis, ſine veſtibus, cæteriſque rebus neceſſariis produxiſſet, non tam aut illius parcitatem, aut huius inopiam prodit, quam eiuſdem imperium atque dominium; in cuius, vt principis ſui, vſum, ac ſeruitutem, omnes animantes tributum perpetuo penderent. Præterquam quod mens & manus, quibus donatus eſt homo, inſtar ſunt aliorum omnium, vt eleganter diſſerit Gregorius Nyſſenus [b]. Neque ſi homo Dominus eſt mundi huius aſpectabilis, ideo nulla re indigere debet, imò multis omnino, ad tantum imperium adminiſtrandum. Dei vnius ſummi omnium principis prærogatiua eſt, vt bonorum noſtrorum non egeat [c], & è contrario eo indigeant vniuerſa.

b l. de opif. hominis cap. 7. & ſ. 99.

c Pſal. 15. 2.

XL. Quæ conciliarent obſequiũ animantium

Ad hoc porro obſequium conciliandum duo maximè valebant in ſtatu innocentiæ; alterum erat ſingularis hominis ſolertia, atque induſtria in brutis edomandis: quod pendebat ex accurata cognitione naturarum, proprietatum, & propenſionum huiuſmodi animalium, quibus vtens homo facile illa mitigaſſet, & in propriam redegiſſet ſeruitutem, vt de iis vſurpari poſſet, quod Sapiens de Dauide dixit [d], *cum leonibus luſit quaſi cum agnis, & in vrſis ſimiliter fecit, quaſi in agnis ouium.*

1\.

d Eccl 47. 3.

2\. Alterum fuit eximia & ſingularis Dei circa hominem innocentem cura, quam per Angelos ſuos exercebat, qua fiebat vt animalia non ſolum homini non nocerent, ſed illi etiam facile ſubiicerent ſeſe. Cuius rei argumentum eſt illa omnium animantium ad Adamum deductio; & rurſum illa, quæ, imminente diluuio, ad Noëmum virum iuſtum facta eſt.

3\. Quibus adde illam quam vocant æſtimatiuam brutorum, apprehendentem hominis poteſtatem in particularibus rebus. Dominium autem hominis in homines fuiſſet, non quod ſeruituti, ſed quod ſubiectioni oppoſitum eſt, vt eleganter docuit S. Thomas: [e] illa enim pœna peccati eſt, hæc neceſſaria eſt gubernationis bono.

Dominiũ in homines quale.

e 1 p. q. 96. num. 4.

XLI. Iuſtitia originis totum hominem componebat.

Supereſt de quinque dotibus iuſtitia originis, quam ad totum hominem pertinere diximus, & facile intelligitur ex iis, quæ præclarè diſſerit Bellarminus [f]. Hominem ſcilicet naturaliter anima & corpore conſtare, quorum illa, vt pote ſpiritus, ſpiritalia naturaliter appetit, & cum Angelis cognationem habet. Corpus autem, quod illi eſt commune cum brutis, in ſenſibilia ſibi cognata propendet. Ex quibus diuerſis propenſionibus, naſcitur in vno eodemque homine pugna non leuis, & ex ea grauis ad bene agendum difficultas, dum vna propenſio alteram impedit. Huic morbo ex conditione materiæ orto, vt diuina prouidentia mederetur, dedit homini donum inſigne iuſtitiæ originis, qua veluti aureo quodam fræno, pars inferior ſuperiori, ſuperior Deo facile ſubiecta contineretur. Sic autem eo dono caro ſpiritui ſubiecta fuit, vt non poſſet ipſo inuito moueri, neque ei rebellis fieri, niſi ipſe fieret rebellis Deo: in poteſtate tamen ſpiritus, propter arbitrij libertatem, fuit rebellem fieri Deo, vel permanere obſequentem.

f l. de grat. primi hom. cap. 5.

XLII. Non fuit vnicus habitus.

Fuit autem hæc iuſtitia non vnus aliquis habitus, quo totus homo rectus ac perfectus euaderet, ſed multorum habituum complexio, quibus omnes hominis vires, & facultates perficiebantur, & reddebantur idoneæ ad perfectè & expeditè exercendas actiones omnes naturæ ſuæ congruentes. Non poterat quippe vnus & idem habitus tam diuerſas inter ſe corporis & animi facultates regere, aut in ſubiectis tam differentibus reſidere. Et ſane multiplicia naturæ vulnera, quibus per peccatum afflictus eſt homo, id non obſcure indicant; quæ Theologi cum Diuo Thoma [a] quatuor agnoſcunt, vnum in intellectu obſcurato, alterum in voluntate deprauata, tertium in concupiſcibili exardeſcente, quartum in iraſcibili languente; quæ ſunt ignorantia, malitia, concupiſcentia, & infirmitas: quibus iuſtitia originis per varios habitus medebatur: quorum complexio rectè dicta eſt iuſtitia originis, iuſtitia quidem, quia erat perfectio totius hominis, omniumque facultatum eius, tam inter ſe, quam in ordine ad ſuos cuiuſque actus, ratione cuius dicitur Deus feciſſe hominem rectum. Dicitur originis, quod eam ab origine ſua homo habuerit, & deinceps habituri eſſent omnes homines per originalem generationem, non quidem poteſtate ſeminis, aut vllius cauſæ naturalis, ſed proximè à Deo, ſicut ipſam animam rationalem.

a 1. p. q. 85. a. 3.

Oſtenditur ex naturæ vulneribus.

XLIII. Hominis excellentia ex loci præſentia.

Alia quædam exterior homini excellentia conueniebat, ex loco cuius fiebat incola præſtantia & dignitate. Illico enim in Paradiſum, triduo ante præparatum, inductus. Extra illum enim formatum eſſe conſtat, cum Moſes apertè dicat hominem à Deo ſublatum, & poſitum in paradiſo voluptatis. *Extra paradiſum quidem*, inquit Chryſoſtomus [b], *formauit illum, ſed mox introduxit, vt reipſa ſenſu beneficiorum frueretur, ſciretque quantus illi honor eſſet conceſſus.* Vox introducendi παραγαγών, innuit ſpeciem viſibilem deducentis, de qua paulò ante dicebamus [c]. De terra porro vnde tranſlatus eſt Adam, cum tacuerit Moſes, conſtare non poteſt; præſertim cum nondum diuiſæ ac denominatæ eſſent regiones. Plerique agrum Damaſcenum, Iudæi terram ſuam ambitioſè ſuggerunt, neutrum ſatis probabiliter propter diſtantiam; ſtatim enim cum nouo miraculo in hortum, per multa terrarum ſpatia transferendus erat. Cur autem eò tranſlatus? Nimirum vt illic habitaret, & vt operaretur, & cuſtodiret illum. Noluit otio Adamum torpeſcere, aut proſperitate inſoleſcere, vt ait Chryſoſt. [d] ſed rationem habere cum terra, & agricolarum innoxias deguſtare voluptates, laborioſa operatione ſecluſa. Voluit quoque hortum ſibi cuſtodire, ne ipſum peccando amitteret, vt elegãter tradit Auguſt. [e] qui addit etiam à beſtiis fuiſſe cuſtodiendum, ne rebus eius nocerent.

b hom. 13.

c n. 28. 29.

Vnde trãſlatus fuerit Adam.

d hom. 14. in Gen.

e l. 8. de Gen. ad lit. c. 9. & 10.

XLIV. Deliberatio de condenda muliere.

Dum autem Adamus in horto ſolitarius inambulat, & delicias ſibi à Domino Deo præparatas ſtudioſè contemplatur, intuitus eum Dominus dixit apud ſe [f]. *Non eſt bonum eſſe hominem ſolum:* ab eo enim ſolo genus humanum propagari non poterat. Itaque de ſocia illi danda

f Ge. 2. 18.

danda quaſi deliberans, vt productionem quoque fœminæ honoraret. *Faciamus ei*, inquit, *adiutorium ſimile ſibi*. Id adiutorium ad ſolam liberorum procreationem refert Auguſtinus [a]; referunt quoque Ambroſius & Rupertus. Negat porrò idem Auguſt. eſſe vllum aliud negotium, in quo non melius per virum, quam per mulierem prouideri poſſit. Audi & Hieronymum [b]; *Quod ſi propter diſpenſationem domus, & languoris ſolatia, & fugam ſolitudinis ducuntur vxores, multo melius ſeruus fidelis diſpenſat, obediens autoritati domini; & diſpenſationi eius obtemperans, quam vxor, quæ in eo ſe exiſtimat dominam, ſi aduerſum viri faciat voluntatem*. Sic ipſe. Intelligi tamen poſſunt alia bona adiutori nomine comprehenſa, quæ Scriptura [c] de bona muliere celebrat, quæ eam vocat viri bonum, auxilium, gaudium, donum, benedictionem, coronam, vt notauit quoque hoc loco Lipomanus.

a *Aug. l. 9. c. 3. de Gen. ad lit.*

b *l. 1. cont. Iouin. verſus fin.*

c *Prou. 18. 22. vt aliàs paſſim.*

XLV. Deductio animalium ad Adamũ.

d *hom. 15.*

Hanc condendæ mulieris deliberationem, excepit deductio Animalium ad Adamum, iuxta ordinem Moſaicæ narrationis, ſiue quia, vt placet D. Chryſoſtomo [d], voluit Dominus oſtendere, ipſum quidem in animantibus multos inuenturum adiutores, adiutorium autem ſimile ſibi nullum, proptereáque tale aliquod eſſe producendum. Ideoque rectè ſubditur; *Adæ vero non inueniebatur adiutor ſimilis eius*. Eua autem producta videtur dicere ſe tale adiutorium reperiſſe, cum ait, *Hoc nunc os de oſſibus meis*, ideſt; mihi ſimillimum adiutorium, antea quæſitum nec inuentum. Siue quia volebat intelligi ab Adamo, in humana ſpecie ſicut in cæteris, vtrumque ſexum debere inueniri, vt notauit Ambroſius [e]. Sed quomodo adducta ſunt hæc animantia ad Adamum? Reſpondet Auguſtinus [f], viſis quibuſdam, quæ miniſterio Angelorum ipſis obiecta ſunt, ſuauiter mota ad Adamum ſe contuliſſe. Et quidem de ſingulis ſpeciebus bina duntaxat, maſculum ſcilicet & fœminam, quia id ſufficiebat; vt notauit Ambroſius [g]. An autem piſces quoque ad Adamum per illa quatuor paradiſi flumina adducti fuerint, res dubia eſt. Certè ad prædictum illum finem adduci non oportuit, cum ſexus ægrè diſtinguatur in piſcibus, & ad probationem dominij ſatis fuit præcipuis animantibus, tanquam ſibi ſubditis, dari nomina, inde enim dominium in minora & imperfectiora facile intelligebatur

e *l. de Parad. c. 11.*

Quomodo facta.

f *l. 2. de Gen. c. 14.*

g *l. de Parad. c. 11.*

An & piſces adducti.

XLVI. Nominum impoſitio.

Quomodo facta videatur.

Iam verò quod ad nominum impoſitionem attinet, quam ab Adamo factam Scriptura dubitare non ſinit; dici poteſt Deum illuſtraſſe Adami intellectum, non quidem ingerendo menti eius hæc nomina, ſic enim non Adam, ſed Deus ipſe nomina imponeret, ſed tribuendo vim eius intellectui, ad excogitanda diuerſa nomina conuenienter naturis animalium. Sic longè poſt impleuit Dominus ſapientia Beſeleelem & ſocium eius, non ſolum ad egregiè fabricanda opera ſanctuarij, ſed etiam ad excogitandum ingenioſè, quæ ad illius operis perfectionem faciebant. Idioma porrò, ad quod hæc vocabula pertinebant, à Deo inuentum fuiſſe, eoque vſum eſſe antequam formaret Adamum, eiuſque cognitionem tam Adamo, quam Euæ cum reliqua ſcientia indidiſſe, autor eſt Toſtatus [a], idque per firmam & habitualem cognitionem vocum, cum qua potuerunt tam explicitè loqui, quam poſt annos plurimos. Id autem idioma fuiſſe Hebræum, docent vocabula propria, quæ primis illis temporibus vſurpata, tempore Moſis perſeuerabant. Sed hæc pluribus in Annalibus [b], & apud Abulenſem explicata reperies.

Quo idiomate Deus, & primi homines vſi.

a *in c. 13. Gen. q. 341. & 342.*

b *n. 100. & ſeqq.*

XLVII. Denominatio an breui facta.

Sed longiori-ne tempore, an breui admodum facta eſt iſta denominatio? Certum quidem eſt hoc ſexto die fuiſſe inchoatam, ante ortum Euæ, an autem perfecta fuerit dubitari poteſt. Et videtur ſane vero ſimilius plus temporis huic negotio datum eſſe; quoniam ea nomina numero plurima, non fuerunt dictata quaſi ex memoria factæ diuinitus reuelationis, ſed excogitata; ſtudioſè ſcilicet conſiderata natura, figura, proprietatibus, motu, aliiſque effectis, vel adiunctis ſingulorum. Quæ eſt ſententia Hugonis à Sancto Victore [c], imò & Sancti Auguſtini [d], & Ruperti [e]. Id ergo non fuit vnius horæ negotium, nec erat quod cogeret hanc accelerari nomenclaturam. Nam quod aliqui eam perfectam putant ante formatam mulierem; ſufficit ad textus veritatem rem tum fuiſſe inchoatam, & omnibus obiter perluſtratis, Adamum non inueniſſe in illis adiutorium ſimile ſibi. Sequitur ergo iam Adami ſomnus, & Euæ formatio.

c *Annot. in Gen. c. 7.*

d *l. 9. de Gen. ad lit. c. 12.*

e *l. 2. ca. 33.*

f *Ge. 2. 21.*

XLVIII. Adami ſomnus qualis.

Immiſit Dominus, ait moſes [f], *ſoporem in Adam*. Videndum eſt quis fuerit hic ſopor, & qua de cauſa inductus. Et primum habuiſſe aliquid hunc ſomnum præter naturalem conſuetudinem, ex eo indicatur quod dicitur immiſſus à Deo, cum alioqui ſenſim ſine ſenſu obrepere ſoleat: & ex eo vel maximè quod plerique omnes antiqui Patres, qui hunc locum attigerunt, hunc ſomnum extaſim vocant. præſertim Græci, ſecuti Septuaginta Interpretes, qui diſertè hunc ſomnum extaſim vocant, Aquila, Hieronymo teſte καταφορὰν, Symmachus κάρον, ſicut & Chryſoſtomus: quibus & Latini conſenſerunt, Auguſtinus, Tertullianus, Hieronymus, Bernardus, & alij. Raptum etiam vocat Abulenſis: Oleaſter ſpaſmum, & syncopem vocari poſſe putat, vt ſcilicet quam maximè auocatis ſenſibus, nullus eſſet ſenſus vel dolor ereptæ coſtæ. Quam cauſam immiſſi ſoporis tradunt Sancti Bernardus [g], Epiphanius [h] atque Chryſoſtomus [i]. Nullum autem fuiſſe dolorem ex eo patet, quod ne euigilauerit quidem. In quo mirabilis Dei potentia agnoſcitur, vt notauit Magiſter. Quanquam potuit etiam vigilanti eripere, ſine dolore, & maioris potentiæ miraculo, vt diſputat Toſtatus [k]. Dormienti autem abſtulit, ſiue quia ſic res credibilior futura erat. Vulgus enim id facilius credet dormienti factum, quam vigilanti: ſiue quia noluit Deus Adamũ eſſe ſpectatorem operis huius, & fabricæ vxoris ſuæ: ſiue quia ſic commendabatur notitia, quam diuinitus accepit de vxore ſua, facta ex oſſibus, & carne ſua.

ἔκστασιν.

Ereptio coſtæ.

g *Serm. 2. de Septuag.*

h *Hæreſ. 48.*

i *Hom. 14.*

k *in c. 13. Gen. q. 352.*

XLIX. Formatio Euæ hiſtorica.

Quod ad hanc porro formationem pertinet, duas ea de re opiniones reperio, excogitatas, vel adamatas ab hominibus eruditis, Eugubinum dico & Caietanum, quas accuratè in Annalibus noſtris [a] examinatas, hoc loco, breuitatis cauſa, præterire cogimur. Illis ergo relictis, reiectiſque opinionibus, veram & hiſtoricam eſſe Moſis de productione mulieris narrationem profitemur; negamuſque eam aliter, quam ipſa Scripturæ verba pronunciant, & Patres perpetuo interpretati ſunt contigiſſe. Deum ſcilicet Adamo conſopito coſtam vnam eripuiſſe, & quidem non ſiccam & nudam, ſed cum adhærente carne, qualis in hominem viuente reperitur; quod illa Adami verba perſpicuè docent, [b] *Hoc nunc os ex oſſibus meis, & caro de carne mea.* Et quidem ſiue ipſum per ſeſe Deum eripuiſſe, ſiue Angelico vtentem miniſterio, ſine vllo vel dolore, vel deformitate.

a num. 170. & ſeqq.
b c. 2. 23.

L. An ex nuda coſta.

Eam coſtam Dominus ita amplificauit nouæ adiectione materiæ elementaris, vt ad formandum totum Euæ corpus, in mole & quantitate perfectæ ætatis ipſius ſufficeret: ſicut tanto poſt Chriſtus Dominus [c], ex quinque panibus hordaceis, tantum vim panum produxit; quanta neceſſaria erat ad victum multorum millium. Neque propterea dici debet Eua ex illa materia potius, quæ maior erat, quam ex coſta producta: quoniam hæc coſta primo & per ſe electa erat ad productionem mulieris, cætera adiectitia erant [d]. Sicut illa quinque millia virorum refecta dicuntur ex quinque panibus, non ex aduentitia materia in panes conuerſa.

c Ioan 6. 9 & Matt. 16. 9
d D. Tho. 1 p. q. 29. a. 3.

LI. Cur ex viro producta mulier.

Quemadmodum autem ex viro producta eſt mulier, ad pacis inter homines, & vnitatis incitamentum, vt eleganter diſputant Ambroſius [e], & Auguſtinus [f], eò quod vna ſit omnium origo, vnum atque idem caput; ita ex viri latere educta eſt, ad ſocialis vitæ argumentum, ne ſi educta eſſet ex capite dominari viro cuperet: ſi ex pedibus, eam vir ſeruilem tractaret in modum, vt obſeruauit Sanctus Thomas [g]. Addo ex Ariſtotele [h] ad hanc communionem firmandam prouiſum eſſe diuinitus, vt ſexus fortior infirmiori iungeretur, vt infirmior ad res cuſtodiendas propter timorem eſſet aptior, robuſtior autem ad propugnandum propter fortitudinem vtilior: & vir parta foris afferret, quæ mulier conſeruaret domi. Vir quietis impatiens domi, validus eſſet foris ad exercitationes & motus; mulier, quæ fori excubare non poteſt, operi domeſtico, liberiſque educandis aſſiduitatem præberet. Vnam denique non plures Deus ex viro mulieres formauit, ad vxorum commendandam vnitatem, vt obſeruauit Innocentius [i] III.

e l. de Parad. c. 10.
f l. 12. de Ciu. c. 26.
g 1. p. q. 92. a. 3
h l. 1. Oecon. c. 3.
i Innoc. 3. ca. gaudemus, de diuortiis.

LII. Ad Adamũ deducitur.

Euam longiuſcule ab Adamo dormiente fabricatam, & ſpiraculo vitæ imbutam, animo ſcilicet rationali præditam, proindéque Dei imagine & ſimilitudine ornatam, adduxit ad Adamum, idem ille, qui paulò ante animalia adduxerat, futuri coniugij paranymphus. Hinc ſtatim Adam [k]. *Hoc nunc os ex oſſibus meis*, &c. Quibus ex verbis infert homilia 15. Chryſoſtomus, Adamum, præter cæteram ſapientiam, etiam prophetica gratia in extaſi diuinitus fuiſſe donatum, qui geſtorum inſcius, proclamarit eam mulierem ex oſſibus, carnibuſque ſuis ſumptam eſſe. Simul etiam intelligendum eſt, eum qui ſciret dictum à Deo non eſſe bonum hominem eſſe ſolum; in extaſi quippe didicerat vnde, quomodo, & quam ob cauſam formata eſſet Eua, in coniugium cum illa conſenſiſſe: & Euam vice verſa pari conſenſu Adamum in virum acceptaſſe. Sed & diuinitus inſpiratam legem de legitimo matrimonio condidiſſe [a], vt ex Euangelio conſtat.

k c. 2. 23.

In matrimonium conſentiunt.

a Mat. 19. 6. & Mar. 10. 9.

LIII. A Deo benedicuntur.

Ordo porro naturalis huius narrationis exigit, vt virum & mulierem in coniugium conſentientes, Deus, qui eos coniungebat, etiam benediceret, non tam bene precando, vt ſolemus nos, quam benefaciendo, eis ſcilicet fœcunditatem largiendo, vt fecerat iam terræ & aquis, & omnibus animantibus. Hanc benedictionem expreſſit Moſes, cum primo capite [b], breuiter humani generis productionem perſtrinxit. *Benedixit*, inquit, *illis Deus, & ait, Creſcite, & multiplicamini, & replete terram.* Non prius datam benedictionem, quam vterque productus eſſet, & verba, quæ ad vtrumque referuntur, & res ipſa docet; quia vtrique neceſſaria erat benedictio. Conſtat enim altero coniugum ſterili, nullam eſſe ex coniugio propagationem. Nec priuanda fuit Eua conſolatione diuinæ benedictionis: quæ mox præcepti & comminationis particeps facta eſt.

b v. 28.

LIV. Et amplo patrimonio locupletantur.

Sed conueniebat Deum Opt. Max. qui has conciliabat nuptias, & vtriuſque parens erat, vtrique etiam amplum patrimonium, & dotem dare, quoniam diuitem ſe negare non poterat, & cum liberalem totius mundi productio gratuitò facta prædicabat. Ergo præter ingentes omnino corporis animique dotes, quibus eos ſtatim ab ortu ſuo cumulare locupletauit, quas capitibus aliquot comprehenſas ſupra perſtrinximus [c], inſuper illis quaſi patrimonium dat vniuerſam terram. [d] *Replete*, inquit, *terram, & ſubiicite eam.* Non vult eos ſubiicere ſibi terram edomitis hoſtibus, qui nulli adhuc erant, ſed oſtendere illam ſibi quaſi dominis eſſe ſubiectam; vt vbique poſſent quaſi in ſolo & fundo ſuo habitare, plantare, ædificare, &c. quæ licent ſingulorum locorum dominis: denique illud de ſe veriſſimè vſurpare [e], *Omnis locus quem calcauerit pes noſter, noſter erit.* Addit autem famulos, ſeruitiumque copioſum. [f] *Et dominamini piſcibus maris, & volatibus cæli, & vniuerſis animalibus, quæ mouentur ſuper terram.* Neque obliuiſcitur redituum annuorum, quibus dominorum vita, famulorumque ſuſtentetur. [g] *Ecce dedi vobis omnem herbam, & vniuerſa ligna, vt ſint vobis in eſcam, & cunctis animantibus terræ*, &c.

c n. 30. & ſeqq.
d v. 28.
e Deut. 11. 24.
f Gen. 1. 28. 29.
g Ibid.

LV. Benedictio coniugum non habet præceptum.

Verum hæc ipſa paucis decurſa, & quaſi deuorata, iterum deguſtemus. Creſcere iuſſit & multiplicari, & replere terram, non certi cuiuſpiam impoſitione præcepti, idem quippe dictum fuerat piſcibus auibuſque, vt notauit Chryſoſt. [h] quas, vt rationis expertes, conſtat præceptis informari non poſſe, ſed largitione

h hom. 10. in Gen.

eximiæ fœcunditatis, qua à duobus hominibus; non vicus aliquis, aut pagus, aut oppidum, ſed totus terrarum orbis habitatoribus repleri poſſet. Ita profectò ſenſit S. Auguſt.[a] qui hic non præceptum vllum, ſed donum nuptiarum agnoſcit, ſimulque mulieroſos illos perſtringi hæreticos, qui inſana libidine prurientes, indicto continentiæ, quamuis Deo promiſſæ, bello, eam hoc loco, ſi ſuperis placet, Domini ore damnatam mentiuntur. Nec minus eorum cauſam iugulat Moſes, qui Deum ipſum paranymphum nuptiarum facit, cum illi nuptias diaboli opus eſſe iactarent. In vtroſque paſſim antiquiſſimi Patres fortia tela vibrant, quos hic percenſere contracti operis ratio non patitur.

a l. 14. de Ciu. c. 21. &c.

Neque reprehenſionem continentiæ.

LVI. Geminus hominis cibus.

De victu autem & veſtitu quid dicemus? nihil ſane nos veſtitus remorabitur[b]; *Erant enim ambo nudi*: ſed luce innocentiæ, & candida ſimplicitate tecti, veſtibus non indigebant. Victus amplius retinebit, præſertim cùm eo homini aſſignando, prohibitionem inſeruerit, vt intelligeret, qui omnium Dominus factus fuerat; vnum ſe habere Dominum factorem & conditorem ſuum. Geminus datur homini cibus, herbæ terræ, ſiue olera, & arborum fructus, ſed datur homini brutiſque communis, vt terrarum hic atque animantium Dominus intelligat, ſe in cibi neceſſitate brutis animantibus aggregatum, ad elationem animi quotidie comprimendam: & ſimul agnoſcat, qui magnus pater-familias prouidentia ſua ita filios amplectatur, vt ab ea ne ſeruitia quidem excludat: *Aperit*, quippe, *manum ſuam, & implet omne animal benedictione*, domeſticum & ferum, abiectum & nobile, validum & infirmum, terrenum & volucre, nec eſt quod negligatur à bonitate eius. Quid ergo piſcium nulla eſt hic mentio? An quia Dominus meminiſſe voluit animalium, quæ cibum habent cum homine communem? Alioqui eorum æque meminiſſet in aſſignando cibo; atque in tradendo ſuper eos dominio.

b c. 2. 25.

Communis cum brutis.

Pſal. 144. 16. & 103. 28.

LVII. Quibus aliis cibis vſus videatur.

Facilè porro eſt intelligere hominẽ ſolis herbis frugibuſq; terræ, & fructibus arborum ante diluuium eſſe nutritum, propter eximiam eorum vim & bonitatem: quæ non ſolum neceſſitati faceret ſatis, ſed appetitum etiam ita expleret, vt nihil prætereà deſideraretur: quanquam nihil dubito eos & lacte de pecoribus, & melle de apibus eſſe vſos: forte etiam non defuit natiuum ſaccarum, & manna & id genus ſponte ortæ deliciæ. Nec credibile eſt in tanta frugum copia, patres illos porcis ſuas inuidiſſe glandes; etſi id plerique antiqui, recentioreſque, in aureo ſeculo ſolenne fuiſſe prædicarunt.

LVIII. Agriculturæ deditus. c. 2. 15. & c. 3. 17.

Nonnulli etiam vſum agriculturæ, illi ætati aureæ non rectè negarunt. Nam ſi Adamus terram, Scriptura teſte[c], operabatur, nonne & terram ſementi præparabat, & ſeminabat, & colligebat fruges, & ex tritico panes conficiebat? Nam *initium vitæ hominis*, ait Sapiens[c], *aqua & panis*, & poſt innocentiam perditam *veſtimentum, & domus protegens turpitudinem.* Addit alio loco ſal, lac, panem ſimilagineum, mel & oleum & vuæ botros: quæ ſi quis Adamo & primis illis hominibus valde conuenire dixerit nihil abſurdi opinor dixerit. *Nam quæ tanta eſt in hominibus peruerſitas*, ait Romanus orator[a] *vt inuentis frugibus glande veſcantur?* Num putamus Adamum aut Euam ignaros artificij molendi, pinſendi, aut omnino conficiendi panis? qui delicatas omnes artes nouerant, num neceſſarias ignorabant? quidni & in vſum vocarent? Eſum carnium, & vini potum non ſane ignorabant, ſed ab inconceſſis, ſuo mox edocti malo, temperabant: vnde nec vini, nec carnis vlla mentio in citatis Syracidæ locis.

c Eccli. 28. 29. & c. 39. v. 31.

a In Oratore.

Vſi ſunt pane.

LIX. Quis cibus carniuoris datus.

At difficilius eſt intelligere qui ſatis tum fuerit à Deo prouiſum de cibo animalibus carniuoris, quorum natura mutata non eſt; per hominis peccatum. Exiſtimo probandam hoc loco Caietani ſententiam, Moſem herbarum duntaxat & fructuum arborum in victum hominum & animantium meminiſſe, quod hic ſit communis animantium cibus, nec vllum ſit animal, quod in fame his viuere non poſſit, vt tempore diluuij in arca probatum eſt. Tacuiſſe autem peculiarem cibum, de quo à Deo huiuſmodi animalibus prouiſum eſt, quod hic appetitus ſit eis proprius non communis, quem deſcribebat. Sicut autem non omnes hominis cibos tum conceſſos expreſſit, vt diximus[b], ſic nec abſurdum eſt quoſdam quorundam animalium cibos fuiſſe prætéritos.

b n. 57.

LX. Præceptũ Adamo & Euæ datum.

In illo porro humano cibo viſum eſt diuinæ ſapientiæ, hominem quem aſpectabilis huius mundi dominum conſtituebat, ſibi præcepto impoſito declarare ſubiectum. De quo poſtremo ſexti huius diei opere quatuor illa nobis breuiter inquirenda ſunt, quando, & quem ob cauſam datum fuerit homini hoc præceptum, quale id fuerit, & qua pœna ſancitum. Et tempus quidem dubium facit ſeries Moſaicæ narrationis: in qua præceptum hoc ſtatim introductioni Adami in hortum ſubiicitur: & phraſis ipſa ſingulari elata numero, videtur exigere vt dicamus datum Adæ, antequam Eua produceretur, quæ fuit S. Ambroſij[c], & Chryſoſtomi[d] ſententia. At S. Auguſt. anceps fuit, anceps quoque Pererius & Abulenſis; probabilius tamen vterque putat Euam nondum fuiſſe productam, propter narrandi ordinem in textu ſeruatum, & ne tardante Domino dare præceptum, forte Adam de fructu prohibendo comederet; ſicque ſublata fuiſſet occaſio Tentatori.

Quo tempore.

c l. de Parad. c. 12. & lib. de Inſtit. Virg. c. 4.

d hom. 34. in Gen.

LXI. Poſt Euam conditam. c. 3. 3.

Ex aduerſo pugnant tum verſio Septuaginta interpretum, quæ ferè plurali numero concepta eſt: tum verba Euæ[e], *Præcepit nobis Deus ne comederemus*; tum ſerpentis. *Cur præcepit vobis Deus ne comederetis* &c. Num oblitus eſſet verſipellis, ſi Adamo ſoli locutus fuiſſet Deus dicere, cur præcepit Deus viro tuo, &c. vt ſignificaret illam præcepto minime obligatam. Ioſephus ſecutus Septuaginta idem affirmat, ſicut & Gregorius Magnus[f], Rupertus[g], Caiet. Fonſeca, Lipomanus, Eugubinus, Del Rio, Cornelius à lapide, & alij. Mihi certe probabilius videtur iam fuiſſe productam Euam, cum hoc præceptum datum eſt. Nam & fieri potuiſſe clarum eſt, iuxta ordinem rerum hoc die ſexto geſtarum, quem ſupra digeſſimus[h] & factum eſſe Septuaginta ſua verſione docuere, & fieri decuiſſe apparet, vt tanto diligentius obſeruaretur, quanto certior vterque eſſet de prohibitione diuina, quam ex eius

f l. 35. Mor. c. 10.

g l. 2. c. 32.

h n. 7. 8. &c.

Et quamobrem.

ore ambo ſuis ipſi auribus accepiſſent. Nec ſeries Moſaicæ narrationis hanc euertit ſententiam, cum conſtet illum non ſemper rationem temporis habuiſſe, alioqui paradiſi productionem die tertio, non autem poſt ſeptimum enarraſſet. Locutus autem eſt in ſingulari, quia nondum expoſuerat formationem mulieris, nec decebat eam alloqui, quæ nondum erat. At Septuaginta vt innuerent non ſeruatum à Moſe ordinem temporis, & ſingulari & plurali numero in eodem præcepto vſi ſunt, ſicut & Apoſtolus [a]. Nec neceſſe fuit ſtatim inducto in paradiſum Adamo dari legem, quia ſatius erat dari vtrique, vt diximus, & tempus perbreue interiectum fuit.

a Galat. 6. 1. & 2.

LXII. Cauſa dati præcepti.

Cauſam dati præcepti hanc inprimis ſancti Patres agnoſcunt, vt Deus ſe hominis Dominum oſtenderet, quantumcumque is cæteris omnibus rebus imperaret. Ad id autem hoc præceptum valde aptum fuit, quippe quod datum eſt, non de malo aliquo vitando, vel bono faciendo, quod naturæ lex & recta ratio vitandum, aut faciendum dictaret, ſed quod ex ſola iubentis voluntate penderet, quod Chryſoſtomus ſic explicat [b]. *Hæc faciebat*, inquit, *Quaſi Dominus aliquis liberalis, qui præclaras ædes alicui concedit, pactâ quapiam in ſingulos annos pecuniolâ, qua illi moneantur habere ſe Dominum, ad quem directè ædes illæ pertineant.* Voluit ergo Dominus hominem obedientiam exercere, & obediendo promereri fœlicitatem, quam ipſi quoque proponebat vt coronam iuſtitiæ; quæ mens eſt ſanctorum Patrum; in primiſque Auguſtini [c], atque magni Gregorij [d]. Ea porro inobedientia hoc maior agnoſcitur; quo præceptum ipſum Domini iuſtius erat, & facilius. Quid enim iuſtius quam vna in re gratificari hominem Deo, à quo cuncta gratis acceperat? Quid facilius quam vnius duntaxat arboris fructu abſtinere, cæteris omnibus, quæ infinitæ erant, eius arbitrio, poteſtatique permiſſis, vt iis quando, quoque modo placeret vteretur?

b l. hom. 14.

Inobedientiæ grauitas.

c l. 8. de Gen. ad lit. c. 11. & l. 13. de Ciu. c. 20.

d l. 15. Mor. c. 10. vel 13.

LXIII. Quæ illi pœna impoſita.

Quin & ipſa pœna capitalis, quæ huic præcepto erat impoſita, appetitum ipſum frangere debebat, & intellectum docere, rem hic agi maximè ſeriam, cum eam ab optimo & ſapientiſſimo parente profectam conſtaret, & in ea innumerabilium hominum ſalus, vel æterna damnatio verteretur. Itaque hæc pœnæ magnitudo valde auxit inobedientiam, & in re natura ſua leuicula, mortiferum ſcelus inuexit. *Vbi enim*, ait Auguſt. [e] *magna eſt inobedientiæ pœna propoſita, & res à Creatore facilis imperata, quis nam ſatis explicet, quantum malum ſit non obedire, in re facili, & tantæ poteſtatis imperio, & tanto terrenti ſupplicio?* Oſtendit enim huiuſmodi pœna quantum res cordi ſit Legiſlatori, in cuius voluntate ſita eſt vis ac vigor legis, Dei præſertim, cuius vnius voluntas regula eſt iuſtitiæ & æquitatis. Mortem autem corporis intelligi conſtat, ex interpretatione Apoſtoli Pauli [f].

e l. 14. de Ciu. c. 15.

f Rom. 5. 12.

LXIV. Quamque lenis ea fuerit.

Tanta porro fuit diuina bonitas & clementia in huius vel interminatione, vel inflictione, ſupplicij, vt Deus reipſa minaretur duntaxat hominem peccati reum priſtinæ ſuæ miſeriæ & mortalitati reſtituere: ei ſcilicet, quæ ipſi, ex naturæ ſuæ principiis debebatur, & à qua Iuſtitia originis, & lignum vitæ reddebat immunem. Sic ergo intelligendum eſt illud, *morte morieris*, id eſt ad naturalem moriendi neceſſitatem redibis, non autem quod ſtatim moriturus erat, vt nongentorum & triginta annorum vita comprobatum eſt. Quod ad animam vero, cuius vita eſt gratia, mors peccatum, ſtatim mortui ſunt. Hoc porro præcepto primis parentibus impoſito, finem accepit Dies mundi ſextus; cum illi in magna vitæ puritate atque innocentia viuere cœperunt, magna conſolatione & lætitia. Quo diei fine [a] *Vidit Deus cuncta quæ fecerat, & erant valde bona*; quia præter ſingulorum bonitatem, accedebat illa bonitas ordinis & proportionis omnium membrorum iſtius magni corporis, quæ ſingulis affert aliquod extrinſecum bonitatis incrementum; ipſum autem totum ita perficit, nihil vt redundet, aut deſit.

Quomodo mortui dicantur.

a c. 1. 31.

DIES MVNDI SEPTIMVS.

I. Quies Diei ſeptimi.

b c. 2. 1. 2. &c.

IGitur [b] *perfecti ſunt cæli & terra*, ait Moſes, *& omnis ornatus eorum, compleuitque Deus die ſeptimo opus ſuum quod fecerat*, non dicit quod faciebat; neque enim protraxit aliquod prædictorum operum ad diem vſque ſeptimum, ſed omnia perfecit die ſexto extremo; ſeptimus autem eſt terminus extrinſecus totius creationis: propterea que explicandi cauſa Septuag. *Et perfecit Deus*, aiunt, *in die ſexta opera ſua quæ fecit.* Itaque requieuit die ſeptimo ab vniuerſo opere quod patrarat, non quaſi ex labore fatigatus, ſed vt deſinens noui aliquid producere, non ceſſans tamen omnia conſeruare, atque gubernare vſque in præſentem diem. *Benedixitque diei ſeptimo, & ſanctificauit illum, quia in ipſo ceſſauerat ab omni opere ſuo.* Adeſt igitur dies quietis & ceſſationis Dei, ab omni opere quod fecerat, nō quod facere potuerat, ſi libuiſſet: dies benedictionis, id eſt approbationis & laudis piorum operum, quæ huic diei deſtinata erant. Dies enim magnus & benedictus dicitur, propter opera quæ in ipſo fiunt, dies ſanctificationis, id eſt ſegregationis à profano vſu & dedicationis in cultum & honorem Dei: Dies contemplationis diuinorum operum, & gratiarum actionis: dies denique reparationis virium hominibus & iumentis addictis ſeruituti hominum. Eorum enim curam gerens clementiſſimus Dominus, non indignum putauit maieſtate ſua ita ſcribere in lege ſua [c], *Septimo die ceſſabis, vt requieſcat bos & aſinus tuus, & refrigeretur filius ancillæ tuæ, & aduena.*

Eiuſque commendatio.

c Exod. 23. 12.

II. Eius obſeruatio mundo coæua.

Quamuis autem ex hoc perſpicuum ſit quam antiqua ſit diei ſeptimi ſanctitas & obſeruatio, non deſunt tamen qui eius obſeruationem lege Moſis antiquiorem negent [d]. Rectius tamen eſt aſſerere, iam inde à principio ſabbatum fuiſſe celebratum: idque ſatis indicatur in ipſa lege, vbi dicitur, *Memento vt diem ſabbati ſanctifices.* Cur enim renouatur memoria, niſi ad ſignificandum rem, quæ iam in antiquo vſu eſt, lege noua ſtabiliri? Neque eſt cur exiſtimemus Adamum, aliosve Patriarchas non vnum aliquem diuino cultui dedicaſſe diem, prælucente naturæ lumine, & dictante tempus aliquod Deo colendo aſſignandum eſſe. Quis autem credat eos non potius exemplo Domini diem

d Tertul. l. contra Iudæos c. 2. Vatabl. hic.

ſeptimum

ſeptimum, quam aliquem alium elegiſſe? Res autem ipſa, quæ in mores piorum abierat, lege Moſaica poſtea ſancita eſt.

III. De hominis ruina per peccatum.

Et hactenus quidem de productione rerum; ipſiuſque hominis actum eſt, ſequitur vt de ipſius ruina cum Scriptura dicamus. Prius tamen inquirendum videtur, quanto tempore in illo feliciſſimo ſtatu vixerit, quidque interea egerit; ad quem ſtatum illa verba pertinent [a], *Erant autem vterque nudus, & non erubeſcebant.*

[a] c. 2. v. 25.

Quandiu manſerit in paradiſo.

De tempore tres reperio apud Cæſarium opiniones, vnam quæ diem vnum, nec integrum facit Adamum paradiſi colonum: alteram quæ ſex illum diebus illi retinet; tertiam quæ quadraginta, quam & ipſe amplectitur, cui etiam quartam addit, quam mauult recipere, quam Moſes Bar-cepha declarat fuiſſe annorum triginta, quot ſcilicet Chriſtus mortalem hic vitam Adæ peccatum luendo traduxit. Sed hæc minimè omnium probabilis eſt, reliquarum trium media maxime videtur probanda. Neque enim rerum ſexto die geſtarum ratio patitur, vt eodem die tentatio contigerit, & omnia, quæ illi coniuncta ſunt, perfecta fuerint.

IV. Non fuiſſe vnici diei moram.

Producta quippe ſunt omnia terræ animantia, tum à Deo tanquam bona approbata. Initũ eſt de homine producendo conſilium, formatum de limo terræ corpus hominis, & inſpirata anima viuificatum: deducitur deinde in Paradiſum. Rurſus deliberat Deus de producenda muliere: animalia in hortum ad Adamum deducuntur, quibus & nomina ſapienter excogitata imponit, quod opus non vnius aut alterius horæ quidam cenſuerunt, ſed multorum dierum, aut longioris etiam temporis, vt ſuperius [b] dicebamus. Deinde obdormiſcit Adam ſopito coſta eripitur, repletur caro pro ea. Eua ædificatur, Adam euigilat, deducitur ad eum mulier, agnoſcitur, denominatur, conciliantur nuptiæ, datur vtrique benedictio, fœcunditas, & dominium in vniuerſa animantia eius cunctiſque animantibus; aſſignatur cibus, fructus arboris vnius, ſub pœna capitis excipitur. Si quid temporis eo die reliquum fuiſſe dicamus, quomodo id ſatis fuit Tentatori ad explorandum quomodo illi viuerent in horto, & qua ex parte opportuniores eſſent ad tentationem? id enim vna atque altera hora fieri vix potuit. At oporteret etiam non parum ſupereſſe temporis ad tentationem, cuius ſumma tantum refertur, & ad culpæ agnitionem, & ad veſtes ficulneas, & ad latebras, & ad totum iudicium à Deo cum peccatoribus habitum, & ad eam, quæ mox ſecuta eſt, expulſionem. Denique ex iis, quæ paulò poſt dicentur, de primorum parentum in horto conſuetudine atque vſu, luculentius illa præpropera eorum culpa, & eiectio refelletur.

[b] num. 47.

V. Sed potius octo, & qui ita ſentiant.

Exiſtimamus itaque probabilius Adamum & Euam octauo à ſua productione die, feria ſexta ſecundæ Mundi hebdomadæ peccaſſe, & paradiſo eiectos fuiſſe. Ita ſentit aut coniicit Pererius [c], Del Rio, Torniellus, Lipomanus in catena in Gen. & è ſectariis Codomanus. Eadem fuit ſententia multorum, quos refert Cæſarius Adæ geſta memoriæ prodidiſſe. Cum enim ſex dies memorant, primum quo creatus eſt, & vltimum quo peccauit, quaſi inchoatos & imperfectos omiſerunt. In eandem ſententiã facile adduci poteſt S. Iren. [a], & quicumque dixerunt Adamum eadem die qua creatus eſt peccaſſe, & ex horto eiectum eſſe, eadem videlicet ſpecie non numero, eademque ipſa Chriſtum, ad tollendum peccatum Mundi paſſum eſſe. Deinde non paucas horas, ſed plures dies videtur exigere illa vox Euæ, *De fructu lignorum quæ ſunt in paradiſo veſcimur*, quod ſignificat non ſolum veſci poſſumus, ſed etiam veſci ſolemus, vt notauit Perer. *Tale pomum* ait Auguſt. [b] *fuiſſe credendum eſt in illa arbore, cuius generis poma in aliis arboribus innoxia ſenſerant. Mox dum Deus in hortum veniſſet*, inquit Ioſephus [c], *Adamus antea cum Deo familiariter colloqui ſolitus, conſcius ſibi iniuſtitiæ, ſecedebat.* Et iterum. *Deus autem ſciſcitabatur, quid ita prius delectatus ſua conſuetudine, nunc fugitaret*, quæ videtur ille ex ſuorum Hebræorum ſenſu, & traditione retuliſſe.

[c] l. 6. in Gen. n. 89.

[a] l. 5. c. 23. vide infræ ann. 930. n. 7.

Confirmatur.

[b] l. 11. de Gen. ad lit. c. 31.

[c] l. 1. Ant. c. 1.

VI. Quam ibi vitam egerint.

Quoniam ergo poſitum eſt primos parentes diebus aliquot vitam egiſſe in horto illo amœniſſimo; age quam ibi vitam duxerint, ſiue quod ad corpus attinet, ſiue quod ad animam, inſpiciamus. Primum nullis perturbationibus agitatos fuiſſe docet S. Auguſt [d]. quod alioqui non beati in illo beatitudinis loco, ſed miſeri fuiſſent, ſi timore, vel dolore, cæteriſque malis vrgerentur. Docet etiam nec cupiſſe lignum vetitum, nec conſequenter timuiſſe mortem, quia talis cupiditas contra præceptum, fuiſſet peccatum, quod ſupponitur nondum irrepſiſſe. Tota autem Auguſtini phraſis, ſapit longiorem in paradiſo vitæ conſuetudinem. Viuebant ſecundò ſine confuſione nuditatis, vt ſcriptura ipſa teſtatur [e]: ſed eam mox peccatum inuexit, Deo ita diſponente, vt ait Moſes Barcepha [f], vt verecundia inſtar fræni eſſet ad iuuandam voluntatem, quæ ſola hunc affectum domare vix poſſet.

1.

[d] l. 14. de Ciu. c. 18.

2.

[e] Gen. 2. fi.

[f] l. de parad. p. 1. c. 20. poſt med.

3.

VII. Sine vlla moleſtia.

Tertio viuebant ſine vlla neceſſitate corporis aut moleſtia, vt fusè & eleganter explicat Auguſtin. toto ferè libro 14. de Ciuit. capite præſertim vigeſimo ſexto. Quarto animalium cæterarumque rerum creatarum naturas contemplabantur. De animalibus, quibus Adamus nomina dedit naturis ſingulorum conſentanea id ſatis conſtat, cur cæterarum quoque rerum, puta plantarum, metallorum, gemmarum, cœlorum ac ſyderum naturas, & proprietates admirabiles, naturam denique angelicam & humanam contemplari negligeret, nulla idonea cauſa fingi poteſt. Quæ eſt Lipomani ſententia in catena in Gen. in ea verba, *Adduxit ea ad Adam*, vbi ita concludit, *Non ergo in paradiſo otioſus fuit, ſed pro maxima ſapientia illi concreata rerum naturas ſolerter indagauit, vnde nec tam parua mora credenda eſt fuiſſe ei in loco illo.* Sic ipſe.

4.

l. 14. c. 26.

Contemplantia rerum naturas.

5. VIII. Spiritalia item ac diuina.

Quinto viuebant ſpiritualibus contemplationis ac deuotionis deliciis delibuti, angelorum pene ciues, & domeſtici Dei. Id ſine controuerſia contigit in illa prima extaſi, cum formata eſt Eua. Id etiam ſæpius hoc medio tempore contigiſſe, non obſcurè ſignificat S. Gregorius in quarto Dialogorum [g]. *Peccando*, inquit, *extra ſemetipſum fuſus, iam illa cœleſtis patriæ gaudia, quæ prius contemplabatur, videre non potuit. In paradiſo quippe aſſueuerat homo verbis Dei perfrui, beatorum Angelorum ſpiritibus cordis*

[g] init. libri.

munditia, & celſitudine viſionis intereſſe. Sed poſtquam hunc cecidit, ab illo quo implebatur mentis lumine receſſit. Quæ verba apertè docent Adamum non exiguo tempore in ſtatu innocentiæ perduraſſe, quis enim de pauculis horis conſuetudinem vſurpet? Denique tranſitum expectabant ex hac vita, non expoliandi corpore, ſed ſuperueſtiendi immortalitate. Interea vero *alebantur aliis cibis quos ſumebant, ne animalia corpora moleſtiæ aliquid eſuriendo ac ſitiendo ſentirent*, ſic Auguſt. [a] eam quam dixi diuturnitatem confirmans.

6. a l. 1. de pec. mer. c. 2. & 3. & l. 11. de Gen. c. 20.

DIES MVNDI DECIMVS TERTIVS.

I. Res diei huius.

HÆc igitur erat primorum parentum in Paradiſo vitæ ratio, iſtæ occupationes, iſta felicitas, in qua ad octauum vſque diem, eundemque ſextum ſecundæ mundi hebdomadæ, perſeuerabant, diem ruina Mundi, & eiuſdem poſtea reparatione inſignem: in qua callidiſſimus Satan, quem iamdudum vrebat hominum non ſolum præſens, ſed etiam futura fœlicitas, ſtatuit Adamum, eiuſque coniugem, & cum iis totam eorum poſteritatem, omnibus bonis euertere, & in ſempiternas præcipitare miſerias. Sed priuſquam ſigillatim ſeriem certaminis huius, & tentationis exponamus, hiſtoriæ fundamentum ponendum eſt, quod nonnulli labefactare conati ſunt. Negat enim Caietanus in hac tota pugna, qua parentes noſtri proſtrati ſunt, ſerpentem vllo modo interueniſſe, ſed diabolum ſolum, qui ſerpentis nomine intelligatur, nec eius ſermonem tu iſſe vocalem, qualis ſerpenti tribuitur; ſed ſermonem internæ ſuggeſtionis, quo diabolus ſerpere venenoſa cogitatione incœpit, & eodem ſermonis genere vniuerſum iſtum dialogum inter ſerpentem & mulierem intelligendum eſſe.

Tentatio diaboli an intellectualis.

II. An vero ſolius ſerpentis. b l. 1. ant. ca. 2.

Altera opinio huic oppoſita Hebræorum fuit, & nominatim Ioſephi, [b] qui in hac tentatione omnia ſerpenti, nihil diabolo tribuunt, quòd Scriptura ſolius ſerpentis meminerit. Tanta enim fuit iſtorum cæcitas, quos ſuperuenientis Meſſiæ fulgor excæcauit, vt putarint ſerpentem tum locutione, & intelligentia præditum fuiſſe, quibus inſtructus familiariter cum primis parentibus verſatus ſit, & eſum vetiti cibi perſuaſerit. Moxque addit Ioſephus, à Deo in eius malitiam irato, ſerpenti vocem ademptam, venenum linguæ eius inditum, & priuatum pedibus iuſſum per terram volutari. Et confirmari poteſt iſta opinio; quia ſi à dæmone, non à ſerpente erat iſta tentatio, nihil intererat aſſumere ſtupidum animal, vel aſtutum. Deus quoque poſt tentationem non fuiſſet indignatus in ſerpentem, ſed in dæmonem; & dæmoni pœnas intuliſſet, non ſerpenti, qui culpa vacabat, non minus quam ſi quis obſeſſus à dæmone, ab eóque factus impotens ſui, perpetraret cædem.

Confirmatur.

III. An potius diaboli vtentis ſerpentis organo. c l. 11. de Gen. ad lit. c. 27. & 28.

Dicendum nihilominus cum communi doctorum ſententia, dæmonem verum ac ſolum huius tentationis autorem extitiſſe, organo veri ſerpentis vtentem. *Non eſt permiſſus diabolus tentare fœminam*, inquit Auguſt. [c] *niſi per ſerpentem, nec virum niſi per fœminam, ſed in ſerpente ipſe locutus eſt, vtens eo velut organo, mouenſque eius naturam, eo modo quo modo vere ille mouere, & moueri illa potuit, ad exprimendos verborum ſonos, & ſigna corporalia, per qua mulier ſuadentis intelligeret voluntatem.* Vides hic apertè vtramque opinionem prædictam, per ſingula penè verba reprehenſam. Sed addit rurſum capite ſequenti; *Non itaque ſerpens verborum ſonos intelligebat, qui ex illo fiebant ad mulierem, ſicut nec ipſi homines cum dæmon in eis loquitur, ea paſſione cui exorciſta requiritur, ſciunt quid loquantur.*

IV. Cur ſerpés callidus dicatur. a inc. 13. Gen. q. 436. & ſeq.

Quod autem idem Auguſtinus propterea ſerpentem dici putat ſapientiſſimum, quia alieno iam ſpiritu, id eſt diabolo plenus erat, non perſuaſit Abulenſi [a], qui ait Scripturam loqui de calliditate, quæ ſerpenti naturalis eſt, non de ea, quæ illi ex diaboli præſentia contingit. Comparatur enim ſerpens cum animantibus terræ, tanquam rebus ſui generis, & ſic comparatur ſecundum calliditatem, quæ animantibus naturalis eſt. Nec Scriptura ſupponit calliditatem à diabolo acceptam, quia nullam de diabolo mentionem facit: nec ſerpens diabolicæ calliditatis, quæ intellectualis eſt capax eſſe poteſt. De vero nihilominus ſerpente Scripturam loqui Auguſtinus vbique docet, cui aſſentitur Albinus quæſtionibus ſuper Geneſ. Chryſoſtomus homilia 16. in eundem librum, vbi Ioſephum de ſerpente intelligente apertè refellit, Rupertus [b], Theodoretus, Baſilius & Epiphanius in hæreſi Ophitarum. S. Cyrillus l. 3. contra Iulianum. Adde Ioannem Damaſcenum [c] & Vener. Bedam, omneſque ſcholaſticos Theologos cum Magiſtro [d]. Quorum teſtimonia in Annalibus [e] magna ex parte reperies.

b l. 3. ca. 2. & 3. c l. 2. de fi. c. 10. d l. 2. ſent. d. 21. e die 13. n. 4. & ſeqq.

V. Per eum locutus eſt dæmon.

Plurimos itaque teſtes habemus Scripturam de vero ſerpente, vt dæmonis inſtrumento, eſſe locutam. Sed ipſe Chriſtus Dominus dæmonem totius fraudis architectum apertè docet, cum increpans Iudæos, *vos ex patre diabolo eſtis*, inquit, *& deſideria Patris veſtri vultis facere. Ille homicida erat ab initio, & in veritate non ſtetit.* Homicida vero ab initio non aliter fuit, niſi quia primos homines veneno ſuæ mortificauit inuidiæ, vt ait S. Leo. Nec alia de cauſa S. Ioannes diabolum vocat draconem & ſerpentem antiquum [f], niſi quia ab initio mundi ſerpentem induit in hominum ruinam. Quæ omnia Caietani opinionem apertè damnant. Pererius [g] certè eam non modo vt falſam, ſed vt erroneam & temerariam ab omnibus catholicis abiiciendam pronunciat. Ioſephus autem Æſopicas fabulas narrare merito videatur. Quid enim magis ridiculum, quam ſerpenti vocem ademptam, quam nunquam habuit recens venenum linguæ inditum, quo nunquam caruit; pedibus priuatum, quibus nunquam præditus fuit.

f Apoc. 12. 9. & 20. 2. Opinio Caiet. & Ioſe. qualis. g l. 6. in Gen. n. 22.

VI. Reſp. ad confirmationem.

Ad confirmationem porro breuiter dici poteſt, dæmonem quidem æque per aſinum ac per ſerpentem fallere potuiſſe. Sed Dei permiſſu electum ſerpentem, natura ſua callidum & malitioſum, vt imperitæ multitudini probabilior eſſet oratio, cui credibilius fiat deceptam à verſuto ſerpente mulierem, quam à ſtupido aſello; præſertim cum hic non fieret expreſſa dæmonis mentio. Illa autem verba quæ maledictionem videntur importare, Toſtatus hlicta fuiſſe putat, vt ſatisfactum videretur homini-

h q. 435. & 442.

bus

bus, de damno per ſerpentem recepto. Sed de hac pœna poſtea dicendum erit. Nunc hiſtoriæ fundamento poſito, ad ipſius hiſtoriæ expoſitionem veniamus.

VII. Dæmon ruinam primorum parentum molitur.

Dum ergo Adamus cum vxore eam quam diximus vitam in paradiſo ageret, ecce dæmon; quem, vt dixi, præſens primorum parentum fœlicitas vehementer affligebat, & ſpes futuræ beatitudinis, qua ipſe exciderat, torquebat etiam vehementius, ſtatuit verſare dolos, & per fraudem, quoniam aperta vi nihil effici poterat,
Capita deliberationis eius 1. parentes noſtros de glorioſiſſimo ſtatu deturbare, & morti miſeriiſque temporalibus ac ſempiternis reddere obnoxium. Huc vt perueniat pleraque mente verſat. Primum, vtrumne ambos aggrediatur an alterum? & quamuis vtrumque deiicere cogitabat, ſingulos tamen
2. placebat inuadere, ne alter ab altero fulciretur. Secundo quoniam placuit adoriri ſingulos, expendit virumne prius oporteat, an mulierem: Et videbat ille quidem potiſſimam primùm arcem deiiciendam eſſe, alteram quippe mox ſponte deditionem facturam: & pluris multo referre virum in fraudem induci, quoniam ſola muliere peccante non peribat humanum genus, & decepta muliere periculum erat ne vir euaderet cautior, & conatus eius redderet irritos. Itaque gradatim ad Adamum venire ſtatuit. nec niſi cum auxiliaribus Euæ copiis, quæ infirmior eſſet; & expugnatu facilior, & gloriæ appetentior, ſi a ſuperbia tentandus eſſet aditus, & illecebroſior ad expugnandum virum.

VIII. 3. Statuit tentare de ſuperbia.

Tertio examinat qua de re ſit futura tentatio, & ad quod peccatum nouos paradiſi colonos impulſurus. Et quoniam exemplo ſuo didicerat quam pellax ſit ſuperbia, & quam facile in eorum animos illabatur, quibus omnia ad arbitrium fluunt, quamque dulcis illis ſit propria excellentia, quos Deus in altum euexerit;
4. eo melle linire ſtatuit ſagittas ſuas. Quarto conſiderat æquam ſit occaſionem capturus: & placuit ingenitum ſcientiæ appetitum exacuere, ad arborem ſcientiæ affectandam, vſque adeo, vt propterea & Dei præceptum, & mor-
5. tis propoſitum ſupplicium aut contemnerent, aut tantiſper obliuiſcerentur. 5. deliberat ipſene per ſe, aut per intermedium aliquem ſit in arenam deſcenſurus: quia vero ſolus niſi per internas ſuggeſtiones agere non poterat, quæ vix quidquam momenti erant habituræ, propter internam hominis diſpoſitionem longe compoſitiſſimam, animal quodpiam externis oculis auribuſque obiicere ſtatuit, ex cuius ore ipſe loqueretur.

IX. 6. Cur aſſumptus ſerpens.

Sexto de animali apud ſe inquirit, quodnam videatur ad inſtitutum opportunius. Et perinde quidem ſibi eſſe intelligebat quocunque tandem vteretur, ſiue naturali prudentia, ſiue ſimplicitate ornato, quoniam animalis aſtutia naturali vſurus non erat, ſed propria & ſua. Verum non permiſit Dominus Tentatorem aſſumere ouem, aut columbam, animalia ſine fraude doliſque, ne ab animalibus admodum vtilibus poſtmodum abhorreremus, ſed ſer-
7. pente, beſtia alioqui noxia, & odioſa, & quam noſſet Eua cæteras animantes calliditate vincere, vt facilius ab eo ſibi cauendum crederet, vt notauit Auguſtinus [a]. Poſtremo in ſerpentem inſinuat ſeſe minime repugnantem, & explorat molles aditus adeundæ mulieris, & molliſſima fandi tempora, cum vir meditabundus, in altera horti parte remotior inambularet. Ipſa etiam verba exquirit, quibus ſe in eius beneuolentiam inſinuet.

a l. 11. de Gen. ad lit. c. 3.

X. Aditus tentationis.

Propius itaque ad mulierem adiens, commodùm eam arborem ſcientiæ intuentem offendit, & in caudam erectus, ſtatum eius prædicat fœliciſſimum, atque ipſis prope cælitibus inuidendum: in eam dignitatem atque autoritatem euectos ait, vt eis cœlum, terra, & omnia elementa deſeruiant, omnia animalia placidè famulentur; ſe quoque arbitrari fœlicem, ſi modo eius commodis ſeruire poſſit. Miratur inſignes animi corporiſque dotes, pulchritudinem, robur, incolumitatem, vitam lætitiæ plenam, mortis expertem; rerum humanarum & diuinarum ſcientiam, atque libertatem. Vnum tamen aliquid deeſſe iſti ſcientiæ atque libertati, quod ſi acceſſerit, fœlicitate in terris bonis omnibus cumulatiſſima fruituros. Hæc fuerit quaſi introductio in illa verba *Cur præcepit vobis*. Plerique enim ſentiunt, & eſt vero ſimillimum, non ita ex abrupto initium tentationi datum, idque ex hebræo, græco, chaldeáque paraphraſi fit certius [a]; nos interim cœpto itinere progrediamur.

a vide Annal. die 15. n. 12.

XI. Cum muliere colloquium.

Mulier in cuius ſinum ſenſim iam illabebantur laudes ſuæ: hanc enim primam in ea mali labem agnoſcit Auguſtinus [b], quid tandem illud eſſet, quod ipſe deſiderari putaret, exquirit. Reſpondet ille, videri deeſſe libertatem comedendi pro arbitratu de quolibet fructu paradiſi; quippe quos obſeruauerit à diebus aliquot ab illa arbore, quam geſtu indicabat, abſtinere; cum cætera animantia liberam habeant in omne ciborum genus poteſtatem, *Obſtat*, inquit illa, *diuinum præceptum*. Et ſerpens illico [c], *cur præcepit vobis Deus vt non comederetis de omni ligno paradiſi*? In hebræo, & græco, *cur dixit vobis*, eodem vbique ſenſu; niſi quod Tentator dubium reddere voluit, dictumne id tantum eſſet, an præceptum; & vt præceptum eſſet, diſplicentiam, diuinæ prohibitionis in mulieris animum occultè inſtillabat. Exceptio enim quæ plenam circumſcribit libertatem, ſuapte natura odioſa eſt.

b l. 11 de Gen. ad lit. c. 30.

c c. 3. 1.

XII. Mulier labefactatur.

Pupugerat ergo mulieris animum dæmon, oſtendens imminutam circa cibos hominis libertatem; & quia indefinitam ille propoſuerat exceptionem, mulier perexiguam illam eſſe oſtendit, ideóque neque triſtitia, neque querela dignam [d]. *De fructu*, inquit, *lignorum, quæ ſunt in paradiſo veſcimur*, id eſt veſci ſolemus, *de fructu vero ligni, quod eſt in medio paradiſi, præcepit nobis Deus ne comederemus, & non tangeremus illud, ne forte moriamur*. Aperit aditum dæmoni mulier, ad eludendum mandatum Dei, quippe quæ illud ſibi graue eſſe oſtendit exaggerando verbis. Addit enim de ſuo, *& non tangeremus illud*. Et rurſum dubiam facit pœnam, quæ ſimpliciter fuerat enunciata, quamquam Septuaginta illud *forte* non habent, quæ dubitatio ex diſplicentia præcepti naſcebatur, quæ enim diſplicent, facile non credimus, aut reuocamus in dubium. Ergo mulier circa pœnam hæſitat, ne ea ſit tantum comminatoria. Vt quæ culpam multum excedere videatur.

d c. 3. a. 3.

XIII. Planèque proſternitur.

Hic penè iam victor dæmon, promptè atque audacter hæſitationem excutit, & timorem mortis: diſplicentiam vero præcepti, per calumniam vſque ad præcipientis odium conatur augere, quaſi is inuidia in ipſos motus, ſcientia vehementer deſiderabili, priuare ipſos, nullo ſuo bono voluerit. *Nequaquam*, inquit [a], *moriemini: ſcit enim Deus quia in quacunque die comederitis ex eo, aperientur oculi veſtri, & eritis ſicut dij ſcientes bonum & malum.* Hic iam totum virus effundit impoſtor, incitans incautam mulierem ad ambiendam propriam excellentiam, vſque ad contemptum Dei, & auerſam à ſui creatoris amore, quam iſte mendacij & inuidię, non minus falsò, quam impudenter accuſat, ad amorem eius, qui ei vehementer vtilia & glorioſa ſuaderet, impellit. Itaque iam planè victa dat manus, anhelans ad illam Dei ſimilitudinem, ad expetitam libertatem, nullis conditionibus circunſcriptam, ad inſolitam illam oculorum claritatem, ad ſcientiam boni & mali, quam non tam ſerpens, quam arbor, ſuo ipſa nomine polliceri videbatur; ad quam præſertim tam facilis erat via.

a c. 3. 4.

XIV. Præceptũ violat.

Ne tamen temerè ad credendum progreſſa videretur, voluit fructum diligentius conſiderare, quaſi iudicium latura, vtri palmam veritatis, Deone an ſerpenti tribueret [b]. Vidit igitur mulier arborem, ſed alijs quam hactenus oculis, & qui manum ad decerpendum fructum dirigant, fructum guſtui ſuauem, pulchrum oculis, & aſpectu delectabilem. Quid multa? *tulit de illius fructu & comedit*, vnóque facto multiplex peccatum admiſit: in quibus peccatum ſcandali luctuoſiſſimum fuit, cum viro ſuo lapis offenſionis facta eſt. Dedit enim viro ſuo, qui ne eam contriſtaret comedit & grauiſſimi peccati factus eſt reus, vt accuratè docet Auguſtinus [c], vſus comparatione Salomonis, qui idola veneratus eſt, ne ſuas, quas deperibat, delicias contriſtaret. Illa vero non ſolum offerebat viro pomum, ſed à mortis etiam metu iubebat eſſe ſecurum; cum eam quæ comederat videret eſſe ſuperſtitem.

b vide Rup. l. 3. c. 9.

Et virum inducit in idem ſcelus.

c l. 11. de Gen ad lit. c 42. & l. 11. de Ciu. c. 10.

XV. Agnitio culpæ, & pudor.

d c. 3. 7.

Nec mora [d], *aperti ſunt oculi amborum; cumque cognouiſſent ſe eſſe nudos, conſuerunt folia ficus, fecerunt ſibi perizomata.* Habes ſic triſtiſſimæ tragœdiæ agnitionem, quam mox luctuoſa fortunæ commutatio ſecuta eſt. Aperti ſunt amborum oculi ad agnoſcendam ſatanæ fraudem, nuditatem, & turpitudinem ſuam, dudum bene tectam innocentia, nunc ficulneis foliis circuntegendam. Aperti ſunt oculi, ſimulque patefacta eſt ianua, ſolum pudori, ſed etiam timori: vnde & audito ſonitu ſuperuenientis Domini, fugitiui ſerui expalluerunt, & criminis tanti conſcij abſconderunt ſe à facie Iudicis ſui. Quamuis ergo texiſſent, quæ magis pudori erant, puta ab vmbilico ad media crura: tamen & reliqua nuda diuino præbere conſpectui, vel cum illis ipſis ſubligaculis apparere, verebantur.

XVI. Iudicis aduentus, & reorum latebræ.

e l. 15. de Ciu. c. 7.

Adeſt igitur paulò poſt iudex, & præſentiam ſuam à longè ſignificat, puta ſtrepitu pedum, qualis fieri ſolet à deambulantibus. Nam ſequitur. *Et cum audiſſent vocem Domini Dei deambulantis in paradiſo.* Humana forma indutum veniſſe Deum, in qua cum eis conuerſari ſolebat & colloqui ſcribit [e] Auguſt. eſt enim hominis propria deambulatio. Eo ſtrepitu, qui ſponte excitabatur audito, & aura deferente, reorum pulſabat aures [a], *abſcondit ſe Adam, & vxor eius à facie Domini Dei in medio ligni paradiſi.* Apparet denſiorem aliquam ſyluam vmbra ſua latebras peccatoribus præbuiſſe, non cogitantibus, præ animi pertubatione, ſe irritas latebras captare. Facile autem audiri potuit ille ſtrepitus in tanta ſolitudine, pręſertim à peccatoribus, pudore & metu exanguibus & mutis. Non ſtatim affuiſſe iudicem merito Toſtatus [b] arbitratur, ad dandum peccatoribus tempus colligendi ſeſe aliquantulum à confuſione illa, eóque qualicumque aduerſus pudorem remedio vtendi, moxque redeundi ad ſalubrem agnitionem culpæ ſuæ, & propoſitum veniæ à Deo poſtulandæ, ſiue reſtituendi eſſent in gradum priſtinum, ſiue non eſſent.

a c. 3. v. 8.

b q. 196. in c. 13. Gen.

XVII. Euocantur à Iudice.

Strepitum illum prænuncium excepit articulata vox: vocauit enim Dominus Adam dicens, *Adam vbi es?* Et forte iteratam expectauit vocem, vt è latebris emergeret & reſponderet roganti, ne noua culpa in non reſpondendo committeretur. Et videbat quidē Deus cōiuges, quamuis arboribus denſis, & vmbra tectos, non minus quam in aperta planitie, Adamum tamen vocauit, quaſi eum non videret, vt qui ſe humano more gereret, quibus abſcondita non apparent, eademque eſt ratio cur quæſierit vbi eſſet; nec adiit ad abſconditos, ſed euocauit ad ſe: iſta enim interrogatio inſtar euocationis eſt ad ſubeundum iudicium: ſicque ſuauiter datur opportunitas eliciendæ cauſæ latebrarum, & totius criminis manifeſtandi, ne ad præteritum pudorem, etiam verecundia deprehenſionis accederet. Vnus euocatur, vterque prodit, vt ex ſocietate minueretur pudor & metus: inde etiam fortaſſe mitigato timore, vt qui non ſtatim audiſſent, furciferi, ſiccine præceptum meum contempſiſtis? Itáne ad impoſtorem me derelicto apoſtatæ profugiſtis?

XVIII. Adam non petit veniam agnita culpa.

Cum oportuiſſet autem Adamum, qui vt familiæ caput nominatim euocatus fuerat, ad reddendam rei geſtæ rationem, in genua procumbere, & confuſa ſingultu, lacrymiſque voce culpam fateri, veniam & miſericordiam poſtulare, vt parabolicus ille prodigus, latebrarum cauſam profert timorem, ſeu pudorem ex nuditate profectum. Ex qua reſponſione vlteriorem Deus cauſam elicit & veriorem, peccatum ſcilicet quod Adam tacebat, idque in medium profert. *Quis enim*, inquit, *indicauit tibi quod nudus eſſes, niſi quod ex ligno, de quo præceperam tibi ne comederes, comediſti?* Apparebat Adamum non veniam petere, ſed excuſationes ineptè prætexere; atque adeo cauſam abſconſionis reiicere in Deum, qui eum creauerat nudum. At Deus hanc primam excuſationem repellens, in ipſius retorquet autorem, cui peccatum probroſam ac pudendam reddiderat nuditatem.

XIX. Ne poſt diuinam quidem manifeſtationem peccati.

Et oportebat ſaltem hoc tempore manifeſtato peccato, miſerum hominem Deo ſupplicem fieri, & amiſſa prima veniæ impetrandæ occaſione, quæ ex propria peccati confeſſione pendebat, non amittere ſecundam, quæ in humili eius agnitione, & lugubri veniæ poſtulatione conſiſtebat: præſertim cum peccatum admiſſum nec vellet negare, nec poſſet: ſed è

contrario

contrario ſe iterum inconſultiſſimè excuſando, peccatum à ſe in alium tranſlaturus, & proximum incuſat & Deum [a]. *Mulier*, inquit, *quam dediſti mihi ſociam, dedit mihi de ligno, & comedi.* Quaſi dicat accuſanda eſt mulier, quæ dedit, cuius precibus acquieui, eius ſcilicet quam mihi ſociam dederas, quam ſi non dediſſes adhuc viuerem innocens [b]. *Numquid dixit Peccaui?* ait Auguſtinus, *ſuperbia habet confuſionis deformitatem, & non habet confuſionis humilitatem.* Et mox [c], *Aduertamus quo morbo ſuperbiæ laborent homines hodie, non niſi in creatorem conantes referre ſi quid egerint mali, tamen ſibi velint tribui, ſi quid egerint boni.* Sic ipſe; quibus alludit [d] Gregorius Papa, niſi potius ex eodem ambo ſpiritu hauſerunt. Lamentatur quoque Rupertus [e], quòd Adamus in pœnitentiæ lamenta non proruperit potius, quam ad excuſandas excuſationes in peccatis. Eum vide, ſuauiſſimumque Bernardum [f]. Cæterum quæ de huius culpæ manifeſtatione Scriptura docuit, Ioſephus plurimis fœdiſſimiſque erroribus inquinauit, quæ nos in Annalibus accuratè refutata, hoc loco breuitatis cauſa prætermittimus, quæ eruditum lectorem minimè forte legiſſe pœniteat. Nos ad reliquum de Adamo & Eua iudicium progrediamur.

a c. 3. 12. Sed excuſat ſe.

b l. 11. de Gen. c. 35.

c & l. 14. de Ciu. c. 14. Nuſquam hic ſonat. &c.

d l. 4. Mor. c. 21. Exceſſus ſui vitium, &c.

e l. 3. c. 14. & 15.

f Serm. 1. de Omn. ſanctis.

num. 41. & ſeqq.

XX. Mulieris accuſatio. g c. 3. 13.

Et dixit Dominus Deus ad mulierem [g], *quare hoc feciſti?* Peccati confeſſionem iam ſatis ex Adami reſponſione, & mulieris taciturnitate exploratam, prætermittit, vt eius cauſam requirat, vtroque interim ſupplicij expectatione ſuſpenſo, ne ſibi ſtatim moriendum eſſet. vt lex ante lata exigere videbatur. Quamuis autem interrogatio dationem fructus reſpiciat; cauſa enim Adæ adhuc agebatur: reſponſio tamen de ſola comeſtione eſt, quod ad illam interrogationem nihil occurreret, quod directè reſponderi poſſet: propriam autem culpam, vrgente conſcientia vltro confeſſa eſt, tam in eo virum ſecuta, quam in venia non imploranda. Notanda porro diuina bonitas ac ſapientia, quæ non ante condemnauit Adamum, licet iam conuictum ſceleris, ac confeſſum, quam interrogaſſet Euam; ne illa viri ſui condemnatione audita, nullam ſibi ſpem veniæ ſupereſſe crederet, quæ eſſet eiuſdem non ſolum particeps, ſed etiam origo peccati: quin potius, adhuc pendente iudicio, ad veniæ poſtulationem ſaltem ipſa confugeret, & lacrymis ſuis ac lamentis mitiſſimum iudicis pectus ad miſericordiam infirmio ſexus infringeret.

Nec veniã petit.

XXI. Sed culpam regerit in ſerpentem.

h l. 11. de Gen. ad lit. c. 35. vide & 14. de Ciu. c. 14.

i l. 2. mor. c. 13. v. 16.

Sed illa nunc à ſinuoſo ſerpente facta rigidior, malè ſermonum parcior, *Serpens decepit me*, inquit, *& comedi. Nec iſta confitetur peccatum*, ait Aug. [h] *ſed in alterum refert, impari ſexu, pari faſtu.* Et mox. *Quanto melius vterque diceret. Ego dixi Domine miſerere mei, ſana animam meam, quia peccaui tibi. Ad hoc quippe requiſiti fuerant*, vt ait Gregorius [i], *vt peccatum quod tranſgrediendo commiſerant, confitendo delerent. Vnde & ſerpens ille perſuaſor, qui non erat reuocandus ad veniam, non eſt de culpa requiſitus.* Non dixit Eua quare comederit, ingenti enim verecundia obſtruebatur eius os, ne coram ipſo Deo diceret, ſe illo cibo ſimilem ei fieri voluiſſe. Vere deceperat eam ſerpens, tam vt comederet ipſa, quam vt daret viro. Vtrumque enim ille requirebat, cum vtrimque diuinitatem infœlici comeſtione promitteret. Excuſat etiam ipſa ſe, & culpam in ſerpentem transfert, ne propriã ex malitia, nullo incitante peccaſſe videatur: in vtroque Adamum imitata, vt culpa vtriuſque leuiore facta, pœna etiam, quam ſibi imminere ſentiebant, diminueretur.

XXII. Iudex cum ſerpente agit.

Cum ergo Eua culpam ſuam in ſerpentem transferret, vt ſuam maritus in illam tranſtulerat prior, iudex reorum verba in inquirendo ſecutus, ad ſerpentem transfert orationem; nec tamen quærit quare hoc fecerit: ſiue quia nihil ipſe per ſe fecerat, ſed totius rei ignarus, Satanæ, cuius tota culpa erat, organum fuerat, & is iam acceperat immutabilem damnationis ſententiam, nec veniæ, vt primi parentes particeps eſſe poterat; nec vllum habebat, à quo ſe vel inductum, vel ſeductum cauſari poſſet. Siue potius, vt rectè vidit Abulenſis [a] quia non docuit interrogare ſerpentem, animal rationis expers, qui abſente iam dæmone nihil reſpondere poſſet. Nec dici poteſt pari ratione non oportuiſſe eum alloqui pœnam infligendo, quia talis locutio non exigebat reſponſionem: & opportebat ab Adamo & Eua inflictionem pœnæ cognoſci, ad eruditionem & ſatisfactionem ſuam, ne contra Deum obloquendo rurſus peccarent, ſi neſcirent autem culpæ, ſicut & ipſi affectum ſupplicio.

Nec eum interrogat.

a In c. 13. Gen. q. 188. & 08. vide etiam Chryſ. hom. 17 in Gen. Greg. l. 13. Mor. c. 31.

XXIII. Serpentis condemnatio, & pœna. b c. 3. 14. & 15.

Quid autem ſerpenti Dominus? quoniam huc iam eſt progreſſa narratio, qua ille pœna mulctatur? *Quia feciſti hoc*, inquit [b], *maledictus es inter omnia animantia, & beſtias terræ, ſuper pectus tuum gradieris, & terram comedes cunctis diebus vitæ tuæ. Inimicitias ponam inter te & mulierem, & ſemen tuum, & ſemen illius, ipſa conteret caput tuum, & tu inſidiaberis calcaneo eius.* Perſpicuum eſt ſingula horum non niſi allegoricè dæmoni accommodari poſſe, ſerpẽti autem omnino propriè. Animal quippe terræ eſt, & cum iis comparari poteſt, & præ omnibus odioſus eſt, maledictus & deteſtabilis hominibus, ſuper pectus ſuum graditur, & terram comedit, omneſque, vbi res tulerit, conamur eius caput conterere, & ipſe pedibus noſtris, quibus terram calcamus, in qua ipſe volutatur, morſu & veneno nocere conatur. Senſus tamen à Deo intentus eſt allegoricus, vt maledictio in dæmonem contorta intelligatur: præſertim quod ad inimicitias ſerpentem inter atque mulierem, illiuſque ſemen, quas de Chriſto & B. V. dæmonis caput obterente, Patres plurimi magno conſenſu interpretantur.

XXIV An dæmoni, aut ſerpenti conueniat.

Vide autem præclaram inter delictum & ſupplicium ſerpentis analogiã. In amicitiam enim hominis, & familiaritatem conatus eſt irrepere, fit eius odium & execratio; erexerat eum diabolus, vt cum muliere loqueretur, abiicitur in terram, & ſuper pectus ſuum ſerpere cogitur: perſuaſerat eſum pomi, ad eſum pulueris condemnatur; fœminam in os intuitus eius calcaneo nunc condemnatur. Simpliciter autem neque dæmoni propter hanc tentationem, aliaſuè culpas noua pœna irrogatur, quia extra viæ ſtatum poſitus, nihil agit quod

illi ad meritum, vel demeritum imputetur. Neque ſerpenti, quia cum nulla in culpa fuerit, ne pœna quidem vlla puniri debuit, & vt maximè promeritus eſſet pœnam, eius natura non magis debuit mutari, quam hominis peccatoris, qui ſola gratuita peccando perdidit. Serpens autem qui gratuita quæ perderet non habuit, ne pœna quidem vlla multari debuit; vt benè argumentatur Abulenſis [a].

a in c. 13. Gen. q. 681.

XXV. Neutri pœnâ propriè inferri.

Quod autem dicitur *maledictus eris*, non autem maledictus es, eò pertinet, vt mulier intelligat pœnam illi animanti tribui, itáque ſatisfieri pro deceptione ſui. Reuera autem ipſum gradi ſupra pectus, & terram comedere, ſunt quidem mala ipſius ſerpentis, ſed naturalia, & non in pœnam data, ſicut nec aſino ſtupiditas, nec lupo voracitas, nec crudelitas leoni. Et ſerpens illo ipſo tempore, quo illi à Deo maledictio denunciabatur, non incedebat erectus, nec inceſſit antea, niſi ad tempus, cum erectus à diabolo, cum Eua loquebatur; vt tanto facilius mox eadem Eua ſibi perſuaderet, illum in pœnam deceptionis, ad terram abiectum fuiſſe. Carebat autem pedibus, vt nunc, aut tam breues habebat, vt iis non obſtantibus, pectore & ventre terram euerteret, vt in quibuſdam ſerpentibus cernimus. Et ſicut non poteſt vlla deterior eſſe progreſſio animalis quam reptatio, ſic neque deterior cibus quam terra: ideo in vtroque videtur ſerpens maledictus, eoque magis, quod in totam vitam id malum, non ad breue denunciatur.

XXVI. Inimicitiæ hominis cum ſerpente.

Poſtremo quod ad inimicitias iſtas attinet, quas Deus dicit ſe poſiturum inter mulierem & ſerpentem, ſatis intelligitur eás in ſenſu hiſtorico ad dæmonem non pertinere, quia inimicitiæ cum dæmone iam erant. Cum enim ex factis potius, quam ex verbis æſtimandæ ſint inimicitiæ, quod hoſtilius facinus ab infenſiſſimo inimico patrari poteſt eo, quod à dæmone contra homines perpetratum eſt? Sed Deus poſuit inimicitias inter homines & animantia, quæ illi dudum, tanquam legitimo Domino ſubiecerat, vt manente ſubiectione, obedientia ſolueretur, in pœnam ſolutæ ab homine aduerſus Deum obedientiæ. Quod autem nominatim fit mentio ſerpentis, id ideo fit, quod ſerpens totius mali huius fuerat organum, & vt Euæ magis ſatisfieret, ſi nominatim de muliere diceretur, quod æquè cadebat in virum, quia Eua prior à ſerpente iniuria affecta fuerat. Conſiſtunt porro hæ inimicitiæ in naturali quodam odio, tam hominis in ſerpentem, quam ſerpentis in hominem. Nam prima hominis cogitatio viſo ſerpente eſt de illo perimendo, & de eius capite conterendo, & vice verſa ſerpentis, vt apparet de illo mordendo, & ope veneni ſui occidendo.

XXVII. Serpens inſidiator.

Addo verbum vnum de Serpentis inſidiis. Inſidiatus, quia timidus & aſtutus: timidum facit frigidum ac terreum temperamentum. Non ſolent autem timidi palam in hoſtem inſurgere, ſed clam, & ex inſidiis; quo etiam illud pertinet. *Tu inſidiaberis calcaneo eius*, à tergo ſcilicet, non à fronte adoriens. Aſtutum autem & Moſes hoc ipſo capite, & Chriſtus ipſe teſtatur, cum nos eius prudentiam imitari vult. Eſt autem aſtutorum inſidiari, vt qui id peritiſſimè facere poſſunt; quin & ſerpens ex conditione corporis ſui idoneus eſt ad inſidias, vt qui humi iacens facilè latere poſſit. Sed an inſidiabitur tantum, & non etiam mordebit & occidet? Optime reſpondet Abulenſis. Id quidem verum eſſe, ſed à Deo prætermiſſum; quia non pertinebat ad ſatisfactionem mulieris, ſed potius ad conſolationem ſerpentis, quod Deus non quærebat. Ideóque peſſimum quod à muliere in ſerpentem fieri poterat, dixit, nimirum, *ipſa conteret caput tuum*, & contra minimùm quod à ſerpente fieri poterat, retulit, quod eſt inſidiari calcaneo, quaſi nihil aliud facere poſſet. Hoc enim requirebat maledictio, quæ dabatur ſerpenti, vt proferretur maximum quod pati poterat, & minimum quod agere ad vlciſcendam iniuriam valebat.

Loc. cit.

XXVIII. Damnatio mulieris, & in ea Dei bonitas.

Venio ad ſententiam latam aduerſus mulierem, paucis quidem verbis comprehenſam, ſed multa mulieris mala continentem. Ea tamen mala, quæ fuit incredibilis Dei bonitas huiuſmodi ſunt, ipſi vt naturæ ex principiis eius naturalibus conueniant, gratuitis duntaxat homini ſublatis. Si enim in puris, vt vocantur naturalibus Deus mulierem condidiſſet; multiplices forent eius ærumnæ & conceptus, filios in dolore peperiſſet, fuiſſet ſub poteſtate viri, ipſéque mulieri dominatus eſſet. Idemque de Adamo proportione dicendum eſt. Sed priuſquam has tam mulieris, quam viri pœnas expendamus, aliquid de vtriuſque peccati magnitudine ex Bellarmino [a] libabimus, apud quem omnia hæc ſunt ordinatiſſima atque clariſſima.

a l. 3. de Amiſſ. gr. c. 9. & 10.

XXIX. Magnitudo peccati Adami ex ſeptem capitibus.

Vtriuſque igitur parentis peccatum magnum fuit atque multiplex, ſeptem omnino malis actibus conflatum. Primus Adami malus actus fuit ſuperbia, qua in ſua maluit quam in diuina eſſe poſtate, 2. amor coniugis inordinatus, cui dum grauis eſſe non vult, & moleſtus, Deum grauiter offendit. 3. infidelitas, qua Deo non credidit dicenti *morte morieris*, Et diabolo credidit, dicenti, *Eritis ſicut dij*, quam infidelitatem S. Auguſt. [b] ſacrilegium vocat. 4. curioſitas aliqua enim illum ſollicitauit experiendi cupiditas, cum mulierem videret, accepta illa eſca, non eſſe mortuam vt ait Aug. [c] Quintus eſt peculiaris & expreſſa inobedientia, de qua eum Deus nominatim accuſat. *Ex ligno de quo præceperam tibi ne comederes, comediſti*, &c. 6. Excuſatio peccati, cum quadam accuſatione proximi & Dei, *Mulier quam dediſti mihi ſociam*, &c. 7. damnum proximo illatum, mors ſcilicet & peccatum in omnem poſteritatem inuectum, quæ tangit Apoſtolus [d], dum ait in Adamo omnes mori.

b in Ench. c. 45.

c ibid.

d 1. Cor. 15. 22.

XXX. Et totidem in peccato mulieris.

e l. 11. de Gen. ad lit. c. 30.

In peccato Mulieris primus actus fuit ſuperbia, vt ſupra ex Auguſtino retulimus [e], apud quem etiam rea fit infidelitatis, quæ ſerpenti credidit, & Deo non credidit: rata fortaſſe fuiſſe præceptum comminatorium duntaxat, non abſolutum & irreuocabile. 3. Actus fuit concupiſcentia cibi prohibiti, nec concupiuit tantum, ſed & tulit de fructu illius, & ad quartum expreſſæ inobedientiæ actum progreſſa, de eodem comedit. Nec eo contenta, virum ad peccandum induxit, qui eſt 5. actus: ſextus autem excuſatio peccati, ſiue tranſlatio, *Serpens decepit me*. Poſtremus eſt ruina

generis,

generis humani, vna cum euerſione viri. Nam vt ait Sapiens [a], *A muliere initium factum eſt peccati, & per illam omnes morimur.* Vter autem grauius peccarit, difficile dictu eſt; Adamus certè pernicioſius in genus humanum deliquit, magiſque reſiſtere debuit tentationi, qui muliere ſapientior erat, & fortior.

a Eccl. 25. 33.

XXXI. Prima pœna eiuſdem.

In horum peccatorum pœnis mulier prior audit. *Multiplicabo ærumnas tuas, & conceptus tuos, in dolore paries filios, & ſub viri poteſtate eris, & ipſe dominabitur tui.* In pœnis non ponitur ſimplicitur conceptus, qui potius in Domini benedictione cenſetur, vt ſatis conſtat [b] ex æmulatione Rachelis & Liæ, ſed conceptus ærumnoſus, qualem puerperæ quotidie experiuntur, quo cariturus erat ſtatus innocentiæ. Nec abſurdum eſt in erumnis conceptuum comprehendi, quod multi concipiantur futuri pabulum ignis æterni, cum ſi ſtatus innocentiæ perduraſſet, ſoli prædeſtinati concepti forent, vt notauit Rupertus [c].

b Geneſ. 30.
c l. 3. c. 22.

Altera pœna eſt dolor partus, qui naturalis eſt fœminæ. Laxanda quippe ſunt clauſtra vteri, & ſeiungenda, quæ inter ſe maximè cohærent, & cópacta ſunt; quod ſine accerrimo doloris morſu fieri non poteſt, præſertim in muliere, quæ corpus tenerius habet, & tactum molliorem; vt merito filios ſuos appellare poſſit Benoni, id eſt filios doloris ſui [d]. Quin etiam non raro tantus eſt hic dolor, vt alterius, aliquando vtriuſq; matris inquam ac filij morte terminetur. In ſtatu autem innocentiæ, vtero ſine dolore laxato, ex peculiari Dei gratia, fœtus emiſſus eſſet in lucé. Ea gratia priuata mulier, vbi filios iræ Dei concepit, & cum multis ærumnis filios Adæ circumtulit, parit denique filios doloris ſui.

Albert.
d Gen. 35. 18.

XXXII. Tertia, & qui ſubiectio detur in pœnam.

Quæ porro mulieris tertia pœna numeratur, quomodo mulieri pœna eſt ſubiectam eſſe viro ſuo, cum eam ſubiectionem conſtet in ſtatu innocentiæ futuram, ſicut & filiorum ſub patre, & diſcipulorum ſub magiſtro, & ciuium ſub magiſtratu, & omnium rerum creatarum ſub omnium creatore Deo? Sed ea ſubiectio non haberet rationem pœnæ, quippe vltro ſubiretur, quomodo dicit Apoſt. [e] legem non eſſe iuſto poſitam, quia ſponte ſua, quæ ſunt legis exequitur. Accedit quod vir nihil imperaſſet, quod non eſſet rationi conſentaneum, & ad communem vtilitatem, ad quam vterque natura duce propenderet. Denique vtriuſq; fuiſſet vna mens, voluntas, appetitus, quandiu manerent diuinæ legis obſequentes. Nunc autem ſubiicitur vel inuita, & ille non raro in eam exercet penè tyrannicum dominatum, nulla cum politica lege coercente: quod illa verba ſignificant, *& ipſe dominabitur tui* [f]: quæ tamen prænunciando à Deo dicta ſunt, non iubendo, vt docet Toſtat. [g] Iuſtum itaq; fuit multiplicari ærumnas conceptuum mulieris, quæ ſuos fœtus ad multiplices parabat ærumnas: æquum fuit vt cum dolore corporis ſui pareret, quos ferebat ad tot tantoſq; corporis animiq; dolores, vt dominantem vſque ad mortem experiretur virum, quem fecerat ſeruum mortis & peccati: & illũ rigidum nunc ſentiret, quam blanditiis ante perdiderat.

e 1. Tim. 1. 9.
f vide Aug. l. 11. de Gen. ad lit. c. 37.
g & Toſtat. q. 387.

XXXIII. Pœnæ Adamo inflictæ.

Sed nec ipſe Adam impunè feret peccatum ſuum: illi quippe denũciatur multiplex labor & miſeria, in ſubueniendo ſuis, ſuorumq; vitæ huius neceſſitatibus: hoc enim illi munus incumbit, mulieris ærumnis reſpondens. Adæ igitur dixit Dominus [a]. *Quia audiſti vocem vxoris tuæ,* mea nimirum poſthabita; *& comediſti de ligno, ex quo præceperam tibi ne comederes, maledicta terra in opere tuo.* Hæc prima pœna eſt: ſignificat autem illa vox ſterilitatem, ſicut benedictio fertilitatem. Quaſi dicat etiam culta non feret, aut malignè feret: triticum vertet in ſiliginem, & continget illud.

a c. 3. 17.

Grandia quin etiam committimus hordea ſulcis,
Infelix lolium, & ſteriles dominantur auenæ

Virg. Georg.

XXXIV. Sterilitas terræ quî accipienda.

Putat Abulenſis nihil in terræ fertilitate hac maledictione mutatum, ſed reliquam terram minus fertilem productam fuiſſe quam paradiſum; Itaque Adamum inde eiectum ſenſurum terram ſteriliorem, quaſi maledictam, & nihil ex ea boni, ſine multo labore collecturum, cui alioqui iucundiſſima, fructuoſiſſimaq; fuiſſet agricultura: quod eſt alterum malum, illis ſignificatum verbis, *in laboribus comedes ex ea cunctis diebus vitæ tuæ,* & rurſum, *In ſudore vultus tui veſceris pane.* Tertium malum. *Spinas & tribulos germinabit tibi.* Non in ſentiœtis tantum pullulabunt, ſed in agro, atque horto tuo. Quæ ſeueris malignè prouenient, quæ non ſeueris copioſè germinabunt; ſed huiuſmodi erunt, quæ ſuffocent ſementem tuam, quæ cruentent te, quæ lacerent veſtes tuas, idque non breui aliquo tempore, ſed *donec reuertaris in terram de qua ſumptus es, quia puluis es, & in puluerem reuerteris,* quod eſt poſtremum malum vtrique commune. Illis porro verbis intelligimus illud, *Quocunque die comederis ex eo morte morieris,* nihil aliud ſignificare, niſi morti certiſſimæ eris obnoxius. Itaque Adam diuinorum donorum magnitudine in ſuperbiam elatus, oblitus eſt originis ſuæ, nunc in ſuum proſtratus puluerem audit. *Puluis es & in puluerem reuerteris,* quod non eſt iratæ iuſtitiæ, ait Rupertus [b], ſed miſerantis gratiæ, quod vitiatum hominem Deus mortalem eſſe voluit, ne ſcilicet immortali miſeria in hoc exilio vexaretur.

c. 3. 17. 18. 19.
Et reliquæ pœnæ.
b l. 3. c. 25.

XXXV. Pœna peccati originis.

Nondum hic pœnarum finis, ſiue in Adamo, ſiue in poſteris eius, aliæ ſunt multo maiores his, atque luctuoſiores, quibus ſcilicet peccatum originis in Adami poſteris ab vltore Deo vindicatur, quæ maxima ex parte in hanc vitam effuſæ, in totam exundant æternitatem; nec in adultos tantum imitatores Adami, variis inquinatos ſceleribus incumbunt, ſed in infantulos diei vnius, qui ita peccato originis opprimuntur, vt tota eorum culpa ſit, ab Adamo fuiſſe propagatos. Ex quo haud obſcurè cognoſcitur diuinæ iuſtitiæ magnitudo, & inæſtimabile odium, quo diuina maieſtas proſequitur hoc peccatum. Verum totum hoc argumentum in Annalibus hoc ipſo loco non negligenter expoſitum [c], & diligentius etiam in opere noſtro de timore Dei [d] pertractatum, in hac Epitome ſtudio breuitatis omittimus, nuda ad eorum lectionem exhortatione contenti, quam ſperamus, Deo bene propitio, pleriſque fructuoſam fore.

c n. 78. & ſeqq. ad 112.
d l. 5. c. 2. vſque ad 12.

XXXVI.

Hic ego ad Adamum redeo, & vxoré eius, quos

Dominus, loco ficulneorum foliorum, pelliceis tunicis indutos irriſit, manúque prehenſos ex paradiſo voluptatis eiecit. Non video autem cur Vatablus prius irriſos dicat, quam indutos pellibus. Opportunior eſt enim iocus irridentis poſtquam eos vili atque informi tegumento ſemitexit, quam ante. Vnde porro veſtes iſtas pelliceas Dominus habuerit, an eas noua creatione produxerit, vt putauit Procopius [a], an potius miniſterio Angelorum eas occiſis ouibus parauerit, plerique quæſiuerunt. Et poſterior ſententia communis eſt, quam Abulenſis amplectitur. Id autem ita factum; præter cauſam operiendæ nuditatis, quæ peccatoribus ignominioſa facta eſt, primo vt ſe mortales intelligerent, qui mortuorum animalium exuuiis viderent circumfuſos. Deinde vt aëris calidi frigidique intemperiem deinceps vitarent, quoniam mox ex amœniſſimo illo, temperatiſſimóque loco extrudendi erant. Præterea vt hominibus demonſtraret ſe poteſtatem illis facere, iſthæc animalia in huiuſmodi vſus occidendi. Addit Pererius [b], hac ratione Deum docere voluiſſe homines, licet peccatores, à ſua prouidentia nequaquam excluſum iri, quandoquidem veſtium illis neceſſariarum curam geſſerit.

Rei pelliceis induuntur, & cur.

a in c. 3. Gen. q. 22.

b l. 9. n. 177.

XXXVII. Deridetur Adamus. c c. 3. v. 22.

Ita vtroque induto, Dominus ad Adamum obiurgandum conuerſus, is enim ſtultitiæ nomine in primis deridendus erat, qui maximè in culpa fuerat, & vera ſapientia paulò ante pollebat [c]. *Ecce Adam*, inquit, *quaſi vnus ex nobis factus eſt, ſciens bonum & malum.* Agnoſcunt hic pene omnes interpretes ironiam Domini alludentis ad ſerpentis verba, quibus diuinam ſimilitudinem promittebat. Nec diſſentit Auguſt. [d], *Verba*, inquit, *hæc ſunt Dei, non tam huic inſultantis quam cæteros, ne ita ſuperbiant deterrentis, propter quos iſta conſcripta ſunt.* Pergit autem eum eadem ironia. *Nunc ergo ne forte mittat manum ſuam, & ſumat etiam de ligno vitæ*, ſicut videlicet ſumpſit de ligno ſcientiæ, *& comedat, & viuat in æternum*, ſupple prouidendum eſt: aliquod enim huiuſmodi verbum ſubintelligendum eſt; niſi forte placet geſtu ipſo, atque actione completam eſſe orationem: hoc modo, ne comedat & viuat in æternum, eiiciamus eum de paradiſo. Sed loco vltimorum verborum, Deus manu correptos eduxerit [e]. Vnde Moſes eam actionem explicans ſubdit, *Et emiſit eum Deus de paradiſo voluptatis.*

d l. 11. 11. de Gen. ad lit. c. 39.

e vide Aug. l. 11. de Gen. ad lit. c. 40.

XXXVIII. Priuatur ligno vitæ.

Illud quoque prodit ironiam, quod prouidendum ſignificat, ne qui Deo ſimilis factus eſt in ſcientia boni & mali, fiat quoque immortalitate ſimilis. Non enim magis fieri poterat immortalis, eſu illius cibi cũ peccator eſſet, quã ſcientia Deo ſimilis per eſum vetiti ligni: cui diſſimulationi fauet illud *forte*, fauet & ratio, quia nec arbor vitæ poterat ex ſe dare æternam vitam, etiam innocentibus, ſed tantum diuturnam, vt ſupra [f] oſtenſum eſt: nec Deus eos iam in peccatum prolapſos, ſine morte, Euecturus erat in cœlum. Ergo ironicè dicitur, *Ne forte viuat in æternum.* Neceſſario enim morituri erant, quãuis eos fructu poſt peccatum vſi fuiſſent, & illi arbori vis naturalis eſſet ad prorogandam vitam. Addit Rupertus [g] miſericordia Dei in homines factum eſſe, ne homo iam miſer, per eſum ligni vitæ fieret in perpetuum miſer, per mortem non finiente miſeria. *Parcamus*, inquit, *homini, & quia fœlicitatem perdidit, æternitatem quoq; præripiamus infœlici, vt in neutro ſit quaſi vnus ex nobis, quibus eſt æterna fœlicitas, fœlix æternitas, ſit illi temporalis miſeria, vel miſera temporalitas vt tunc illis commodius reformetur æternitas, cum fuerit recuperata fœlicitas.* Sic ipſe. Moyſes autem,

f die quarto, n 23.

g l. 3. c. 28. 29. 30. Cum miſericordia.

Et emiſit eum Dominus Deus de Paradiſo voluptatis, vt operaretur terram, de qua ſumptus eſt.

XXXIX. Ex paradiſo eiicitur. a l. 3. c. 31.

Quia vero vtrumq; eiectum conſtat, & mulier parum idonea eſt agriculturę, ſupplet Rupert. [a] Et mulier operaretur circa cultum viri, de quo ſumpta eſt. Quo autem abierit, & vbi habitauerit non ſatis conſtat. Refert Baſil. [b] traditionem Hebræorum patriæ ſuæ fauentium. Hebræus tamen textus, cui reſpondet Latinus, nullam habitationis Adam mentionem facet. Nihilominus Septuag. ita interpretati ſunt textum hebraicum, vt ſignificent habitationem Adæ fuiſſe iuxta paradiſum ἐ κατῴκισεν αὐτὸν ἀπέναντι τοῦ παραδείσου τῆς τρυφῆς. *Et habitare fecit ipſum è regione paradiſi voluptatis.* Eos ſecuti ſunt Patres, maxime autem S. Chryſoſt. [c] in eáq; re diuinam agnoſcit in Adamum miſericordiam. Sed & contra paradiſum, inquit illum habitare faciebat, vt iugem dolorem haberet, quotidie cogitans vnde exciderit, & quem in ſtatum ſe coniecerit. Et quamuis grauiſſimi doloris ſpectaculum erat, eſt tamen magnæ vtilitatis occaſio, vt dolens continuo aſpectu munitior & cautior eſſet in aliis, &c. Idem ferè habent Theodoretus [d] & Procopius: qui addit Deum delinquenti propinquum indixiſſe exilium, vt ſpem faceret reuocationis, & reſtitutionis in integrum.

b in c. 3. Eſaiæ.

Vbi habitauerit.

c hom. 18. in Gen.

d q. 40. in Gen.

XL. Præcluditur homini ac dæmoni aditus in paradiſum.

Poſtremo eiecto Adamo cum vxore ſuo, collocauit Dominus ante paradiſum voluptatis Cherubim, & flammeum gladium, atq; verſatilem, ad cuſtodiendam viam ligni vitæ [e]. *Quia homo & diabolus*, inquit Hugo Victorin. in hunc locum, *vterque eiectus eſt, & ne alterutri illorum illuc iterum liceret intrare, contra vtrumque poſita eſt cuſtodia & offendiculum: Cherubim, vt repellant diabolum, ignis vt hominem.* Refert autem Moſes, ſtatim ab egreſſu è paradiſo, coniuges liberis operam dediſſe. Id in peccati pœnam contigiſſe non obſcurè ſignificat S. Chryſoſt [f]. Idemque ſentit Nyſſen. Greg. [g]. Quin etiam exiſtimat nullum in ſtatu innocentiæ coniugii vſum futurum fuiſſe, ſed ineffabili quodam modo, ſicut Angelos multiplicatum iri. Idem ſenſit Procop. & Damaſc. [h] qui addit Deum præuidentem lapſum hominis creaſſe maſculum & fœminam, vt per cohabitationem genus humanum propagaretur; alioqui Deum alio quodam modo multiplicaturum homines [i]. Deniq; S. Hierony. [k] incertum eſſe ait an nuptiarum vſus futurus eſſet, non ſuperueniente peccato.

e vide Abulenſem in c. 3. Gen. q. 25.

Qualis generatio futura in ſtatu innocentiæ.

f hom. 18. in Gen.

g l. de opif. hom. c. 17.

h l. 2. de fid. c. 3. & l. 4. c. 25.

i Euthym. in Pſ. 50.

k l. con. Iouin.

XLI. Vera ſententia.

Verum contraria ſententia communis ac certa eſt. Nã Scriptura docet homines ante peccatum cum ſexuum diuerſitate fuiſſe creatos, benedictionem vt multiplicarentur accepiſſe. Nec decuit diuinam prouidentiam prius in hominis corpore oſtendere veſtigia pœnæ, quam in eo exiſteret veſtigium culpæ. Adiutorium quoque diuinitus datum ante peccatum, in hunc vel maximè vſum, vel etiam ſolum homini datum eſt, vt ſupra [l] cum Auguſtino declaratum eſt: qui etiam lib. 1. Retract. in hanc concedit

l n. 44. vide l. 1. Retract. c. 10. & 19.

ſententiam, & reuocans quę alibi pro contraria dixerat. Deniq; ſicut poſt peccatum per naturalem generationem communicatur peccatum originis, ita & ante peccatum per eandem communicanda erat iuſtitia originalis.

Reſponſio ad prioré.

Illa autem ſententia à pleriſque Patribus adamata eſt, inordinatum ardorem libidinis auerſantibus, quem ſi excluſum iri cogitaſſent, vtique in veram hanc communemque ſententiam conſenſiſſent. Nam modus ille multiplicationis Angelorum non ſolum ineffabilis eſt, ſed etiam impoſſibilis, vt per mentis agitationem corpora producantur. At poſt reſurrectionem cum nulla ſit futura procreatio, nihil mirum ſi homines Angelis dicantur ſimiles fore, qui nunc ſimiles brutis generando fiunt, propter effrenatum ardorem libidinis, quam iuſtitia originis repreſſiſſet.

XLII. Caini conceptus.

Quod autem primi parentes in paradiſo à cohabitatione abſtinuerint, id S. Auguſt. refert ad exiguam in paradiſo moram, aut ad expectatum diuinum ſuper ea coniunctione mandatum. Sub egreſſum igitur è paradiſo conceptus eſt Adami & Euæ primogenitus, neque ante, vt fusè docet Delrio in hunc locum. Sed neque diù diſtuliſſe credibile eſt, cum ſtatim ab admiſſo peccato, libidinis intemperiis agitari cœperint.

Mox ab eiectione.

Accedebat amor & deſiderium propagandæ prolis, multiplicandi generis humani, & corporum habitudo perfectiſſima, quæ conciliatrix eſt coniunctionis, nec diuino aliquo præcepto retardabantur, ſed quadam potius admonitione inuitabantur. Nam Hebræorum fabulas de annis quindecim, aut etiam triginta continenter ab Adamo, quaſi in luctu poſt eiectionem traductos, vt meram fabulam contemnendam putamus. Sed iam aliquando ſine primo anno impoſito, quo in materno vtero habitauit Cain, ad annum Mundi, & Adami ſecundum tranſeamus.

ANNVS MVNDI, ET ADAMI II.

ANTE CHRISTVM 4051.

I. Ortus Caini, eiuſque tempus.

a Appar. c. 4. num. 2.

b dic. 7. 5.

c ibidem.

QVoniam poſitum eſt à nobis [a], iuxta communiorem probabilioremque ſententiam, Mundum initio veris fuiſſe conditum, & Adamum octauo à productione ſua peccaſſe [b], & paradiſo eiectum fuiſſe, moxque Cainum fuiſſe genitum, conſequens eſt illum ſub initium Ianuarij in lucem editum, habita ratione annorum Iulianorum, ſi eos placet ad mundi exordium accommodare: Nam ſi audimus Iulium Hilarionem, 8. cal. Aprilis Mundus eſt conditus: ſin Marianum Scotum, & Adonem Viennenſem, feria ſexta, qua natus eſt Adam, fuit 10. Cal. Aprilis, id eſt 23. Martij. Ergo dies culpæ & eiectionis, iuxta ea quæ ſupra diſputauimus [c], eſt 3. Calend. ſiue 30. Martij. Mox ſecuta eſt Caini conceptio, quam poſt nonum menſem ſecuta eſt natiuitas, quæ cadat in ipſum primum anni Iuliani diem, cum primus Mundi annus nondum eſſet euolutus, ſed ad vernum æquinoctium produceretur. Nos tamen deinceps, quantum licebit, anni Iuliani, quo vtitur Eccleſia, rationem habebimus, neglecto ad faciliorem ſupputationem quadrante, quo alter ab altero differt.

II. Partúne ſimplici fuerit editus.

a hiſt. ſchol.

b hær. 39.

c Aim. 150. c. 4. 17.

Neque vero dubium eſt in tanta fœcunditate, quantam naturæ recentis vigor, & cæterarum cauſarum concurſus, & deſiderium multiplicationis humanæ perſuadent, ſtatim Euam concepiſſe. Quin etiam libenter audio Genebrardum, cum Nangiaco & Rabbinis dicentem, eodem partu enixam Caini ſororem, quam Calmanam quidam vocant [a], Methodius Delboram. Nam primi illi partus, inquit, fuere gemini, tergeminíue, & maſculus & fœmina ſimul naſcebantur inter quos matrimonij nexus nondum erat prohibitus. Sic ipſe. Quibus conſentanea ſcribit Epiphanius [b]. Scriptura quæ mox Caini coniugis meminit, eius ortum tacuit, ſicut & cæterarum, quæ in ortu marium comprehendi potuerunt. Illos quoque multiplices partus valde perſuadet ciuitas à Caino condita, & à primogenito ſuo, vt videtur, appellata. Sed ea de re inferius [c] agetur.

III. Ratio nominis eius.

d l. 15. de Ciu. c. 15.

e hom. 18.

Canach.

f de præp. l. 11. c. 6.

Adam vero ait Moſes *cognouit vxorem ſuam Euam; quæ concepit, & peperit Cain dicens, Poſſedi hominem per Deum.* Quæ verba ſignificant Cainum fuiſſe Adami primogenitum. Illa enim hominis acquiſitio, ſiue poſſeſſio primogenito conuenit. Si ergo alius quiſpiam ante Cainum natus fuiſſet, hoc illi nomen attributum eſſet, vt notauit ſanctus Auguſtinus [d]. Notat etiam Euæ pietatem Chryſoſtomus [e], quæ puellum natum non naturæ, ſed Deo acceptum refert, ſuamque gratitudinem declarat. Addit Abulenſis ex his propriis nominibus intelligi, ſermonem hebræum primum fuiſſe, quod in nullo alio idiomate horum nominum origo reperiatur. Nam perſpicuum eſt Cain fluxiſſe à Canach, quod eſt acquirere & poſſidere, vt mirum ſit Euſebium [f] Cainum æmulationem vertere, quod aduerſus fratrem æmulatione inuidiáque flagraret.

IV. Ortus Abelis, & ratio nominis eius.

g l. 1. Ant. c. 2.

h de Præp. l. 11. c. 6.

i tr. 26. in Matth.

k q. 59. in Gen.

l de nom. hebr.

m l. 3. in Gen. c. 34.

Hoc ipſo anno ſub Octobrem natus videtur Abel. Credibile enim eſt mox à partu Euam iterum concepiſſe, eamque ſimul & prægnantem fuiſſe & nutricem, vigore naturæ ad omnia ſufficiente. Quod autem non nemo putat gemellos fuiſſe Cainum & Abelem, quod refert Procopius, nec aſſerit, Scripturam habet ſibi repugnantem, quæ ait rurſum Euam peperiſſe, id eſt alia vice, vel noua conceptione, vt explicat Abulenſis, Del Rio, alij; licet conceptionis Abelis non fiat mentio. Neuter in ſecundo filio nominando ſcribitur philoſophatus. Abelis tamen vocabulum propheticum quidam atque ominoſum ſonat. Nam à Ioſepho [g] Euſebio [h], Origene [i], Theodoreto [k], Hieronymo [l], Ruperto [m], aliiſque paſſim exponitur luctus, quod parentibus ſuis luctum eſſet collaturus. Legerunt, videlicet Abelis nomen cum א non cum ה, vt hodie legitur, & vertitur vanitas, quaſi iam vſurparent illud Dauidis, vniuerſa vanitas omnis homo viuens.

V. Luctus Adami magnus & diuturnus.

Vtrouis autem ſcribatur modo, conſultiſſimè datum eſt infanti à parentibus nomen, non tam propter matris dolores in parturitione ipſius, quam ex præſentione quadam immaturæ mortis eius; ſeu potius ex acerbo Patris dolore, (priorem nominauerat mater) vt eſſet id nomen teſtimonium & monimentum luctus

in quo verſatur. Si quis enim aliquando mortalium grauioris luctus cauſam habuit, is maximè habuit, qui poſteritatem ſuam omnem, quaſi capite damnatam morte mulctarat: tantóque magis lugere debuit, quo illa poſteritas maior futura erat, pluresque ad æternam miſeriam præſciti. Fuit autem hic luctus, non paucorum dierum aut menſium, ſed multorum omnino ſeculorum, nec prius quam vita lugentis finem accepit. Sed vlterius etiam propagatus eſt. Nam in illo verſabatur Lamech in natiuitate Noë, poſt mille & 57. annos à lapſu Adæ [a] Et Apoſtolus [b], poſt quatuor annorum millia exclamat lugens, *Infelix ego homo, quis me liberabit à corpore mortis huius?* Quod ſi ex reuelatione diuina cognoſcebat Dei filium, non ſolum in carne ad mundi redemptionem venturum, quod minimè dubium eſt, ſed mortem etiam, per atrociſſima, probroſiſſimáque ſupplicia, pro ipſius culpæ expiatione ſubiturum, apparet vtique hinc eum incredibilem quendam luctum, ac dolorem ſenſiſſe.

a vide an. m. 1057.
b Rom. 7. 24.

VI. Et quæ illi conſolationis materia.

Nec tamen deerat illi conſolationis, etiam medio in luctu, materia. Nimirum fruitio plurimorum donorum, tam naturalium, quæ illi ſingulariter data fuerant, vt principi ac magiſtro generis humani, quæ peccatum non ſuſtulerat, quam ſupernaturalium, quæ vera pœnitentia iam reſtituerat: fidem dico, ſpem, charitatem, aliáque Spiritus ſancti dona. Sed eminebat illa maximè conſolatio, quæ ex Verbi Dei incarnatione efflorescebat: ex qua tanta in genus humanum dignitas, vtilitaſque redundabat, vt non dubitarit ſancta Dei Eccleſia, illud inſpirante numine vſurpare, *O felix culpa, quæ talem ac tantum meruit habere redemptorem.* Sed & ipſe Adam cum huius diuini myſterij ac beneficij crebro ſuos admoneret, vt in ea fide, ac ſpe viuerent, ſine qua ſalui eſſe non poſſent, & qua vna omnia ipſorum ſacrificia, oblationes, preces, ſacramenta niterentur, non exiguum lætitiæ fructum delibabat.

VII. Quomodo liberi ab originis peccato purgarentur.

Denique ſuberat illa vtrique parenti conſolatio, quam ſubobſcurè innuit myſtica hæc nominum impoſitio, quæ videtur facta cum recens nati filij offerrentur Deo, & per parentum deuotionem ac fidem ab originis culpa purgati; Deo inimici eſſe deſinerent. Conſtat enim ex communi Theologorum ſententia, ante inſtitutam circumciſionem, fide parentum infantes iuſtificari ſolitos. Quod ſi dixerimus fidem illam non potuiſſe prodeſſe paruulis, niſi particulari aliquo ſigno exteriori, puta oblatione vel ſacrificio, illis applicaretur, quod eſſet legis naturæ ſacramentum; minime dubitare conuenit quin Adamus diuinitus inſtitutus, id quodcunque vel ſacrificium vel oblationem, pro filiis ſuis, in expiationem peccati originis, magna cum fide & ſenſu pietatis obtulerit: eandemque ſacram ceremoniam in filiorũ filiarumq natalitiis ſemper vſurparit, quã mox filij eius ab eo didicerint, atque vſurparint. Quod S. Cyprianus [c] affirmat. Sed octauóne die, quo die poſtea inſtituta circunciſio, & datum nomen infanti? An potius primo, quandoquidem nulla erat ratio differendi, imo conueniebat infantem quamprimum reconciliari Deo, & de filio iræ fieri filium Dei.

c in lib. de circumciſione.

ANNVS MVNDI, ET ADAMI III. ANTE CHRISTVM 4050.

I. Multiplicatio filiorum Adami. a Gen. 3. 16.

Habet hic annus & plurimi ſequentes, quos ſigillatim rebus geſtis diſtinguere non poſſumus, annuam multorum filiorum ac filiarum generationem: vt impleretur quod Euæ in primis ac nominatim dictum fuerat [a], *multiplicabo ærumnas tuas ac conceptus tuos.* Neque illud de innominatis filiis ac filiabus, *genuitque filios & filias*, ad ortum vſque Sethi, poſt annos videlicet centum & triginta differendum eſt, etſi id facere videatur Epiphanius, in hæreſi, quæ eſt de Sethianitis [b]. Rectius enim ſentiunt qui pene quotannis geminos, alterum marem, alteram fœminam produxiſſe putant, vt ſupra ſignificatum eſt [c]. Ex quo intelligi facile poteſt quantam liberorum turbam Adamus ex vna Eua ipſis nongentis annis genuerit, vtique ad mille & octingentos. Quid ſi illa tergeminos aliquando tulit ob humorum copiam? Quid ſi ab aliis quoque mulieribus, filiabus vtique ſuis, nondum obſeruatis cognotiorum gradibus, liberos ſuſcepit?

b num. 39.
c a. m. 2. num. 2.

ANNVS MVNDI, ET ADAMI X. ANTE CHRISTVM 4043.

I. Indoles Caini. Gen. 4.

Hoc fermè tempore credere par eſt ſtudioſius notatam atque animaduerſam à parentibus, Caini & Abelis indolem, in ipſa infantia ac prima pueritia efflorescentem: & ex vna timorem & luctum, ex altera ſpem & conſolationem hauſiſſe, Videbant in Caino non leuiter impreſſa veſtigia peccati ſui, qualia probabile eſt in principe omnium hominum reproborum emicuiſſe, & in conditore ciuitatis, quæ in peruerſo ſui amore fundata, & ex omni ſcelerum genere conſtructa, ædificaretur vſque ad contemptum Dei. Indolem aſperam, querulam, intractabilem, in malum propenſiorem, parentibus minime morigeram, & obſequentem, mendacem, ſermonibus piis ægrè ac repugnanter aures præbentem, Dei cultum obiter & perfunctoriè vſurpantem, & eorum malorum ſemina oſtentantem, quæ mox magno parentum luctu, & damno ipſius adoleuerunt. Denique [a] *puer erat* fortaſſe *ingenioſus*, neque tamen *ſortitus animam bonam.*

a Sap. 8. 19.

II. Abelis indoles.

Abel contrà mitis erat atque tractabilis, mente candidus, vultu verecundus, lingua ſyncerus: nihil in eo ſimulatum, nihil duplex: inſignis in fratrem natu maiorem obſeruantia, in minores amor, in patrem matremque reuerentia, in Deum religio. Denique ille Eſau, hic Iacobum à primo ætatula, tam moribus quam diuina deſtinatione referebat, vt ſignificat S. Ambr. [b] in libro quem de vtroque conſcripſit, ignorabat hoc quidẽ Adã: neq; enim credibile

b c. 1.

eſt ei ſigillatim à Deo vnius prædeſtinationem, alterius reprobationem fuiſſe reuelatam: ſed indicia quædam vtriuſque, qualia nos quoque notamus, facile agnoſcebat; nec tamen certi quippiam habebat, quia ignorabat quo vterque ſtatu vitam clauſurus eſſet extremam. In illo ergo priore diuinam iuſtitiam, vindictam, odium peccati: in hoc altero miſericordiam, clementiam, placabilitatem animaduertebat. In illo Dominum ac ſeuerum iudicem exhorreſcebat, in hoc mitiſſimum parentem amplexabatur: in illo lugens, quæ ventura erant formidabat, in hoc ſpe gaudens, & quæ tanta indoles promittebat ante præcipiens, ſe ipſe conſolabatur. Vtrumque agnoſcebat ſuum, ſed alterum quaſi peccati ſui pœnam, alterum quaſi inchoatæ dudum pœnitentiæ fructum minime pœnitendum. Sic Adami vita in duobus hiſce filiis luctu lætitiáque alternabatur, dum illi ſenſim adoleſcebant, alii identidem pullulabant, Eua perpetuo aut ferente vterum, aut parturiente.

Adami ſenſus.

ANNVS MVNDI 1,
ET ADAMI 50.
ANTE CHRISTVM 4003.

I.
1. Mundi Iubilæus.

a in Chron.

b Gen 4. 2.

IN his decurrentium annorum maioribus quaſi ſaltibus, placet in primo Mundi Iubilæo gradum figere, illumque Euſebium [a] imitando notare: in quo duorum fratrum ætas maturitatem quandam erat aſſecuta: & implebatur illud, fuit autem [b], *Abel paſtor ouium, & Cain agricola.* Cæterùm Cain tametſi bonum ſemen domeſticæ inſtitutionis à parente Adamo quotidie accipiebat, ob terræ tamen propriæ malignitatem, infœlix lolium, atque adeo ſpinas & tribulos germinabat. Qualia vero fuerint eius vitia, non obſcurè docuit Iudas Apoſtolus [c], cum enumeratis variis quorundam hæreticorum ſceleribus, ſubdit, *Væ illis qui in via Cain abierunt:* id eſt ipſam Caini viuendi rationem ſecuti ſunt. Ergo illi pſeudoprophetæ Caini peccata in vita ſua repræſentarunt, quæ idem Apoſtolus, & ante eum S. Petrus [d] ſeueriſſima oratione accuſarunt; ſuperbiam, gulam, auaritiam, luxuriam maximè, blaſphemiam, abnegationem fidei, introductionem ſectarum perditionis, atque blaſphemiæ. Præter illa minora, *murmuratores, querulosi, ſecundum deſideria ſua ambulantes.*

Quæ Caini vitia.

c In Can. v. 11.

d 2. Ep. 2. 9.

II.
Vnde colliguntur.

e hær. 38.

f 1. Ioan. 3. 12.

Hæc porro vitia ſi non omnia in hoc tempus, in reliquam certe vitam quadrare, partim ſequens Scriptura declarabit, partim fœdiſſima Caianorum vita quam ſcribit Epiphanius [e], ſatis oſtendit; vtrique enim eundem præceptorem diabolum habuerunt, quod de Caino ſignificat Ioannes [f], cum ait eum ex maligno fuiſſe. De illis autem nihil amplius dicã; quam eam inter ipſos viguiſſe opinionem, quam fœdiſſimus quoque Carpocras docuit, non potuiſſe quemquam ſaluari, niſi per omnia ſcelerum genera cucurriſſet. E quibus peccatis Caino maxime conuenit, introductorem eſſe ſectæ perditionis & blaſphemiæ, vt primum perditionis filium, imò omnium generis humani perditorum caput. Ioſephus illum accuſat auaritiæ, D. Ambroſius negligentiæ in diuino cultu: poſſumus etiam nos gulæ in eſu carnium introducto, ſed alius erit ea de re dicendi locus [a].

a an. m. 1657. n. 8. &c.

Abel interea vir ſanctus & iuſtus, hoc quippe illum cognomine Chriſtus Dominus honorauit, maiora in dies ponebat incrementa virtutum, Deo probatus & hominibus: quippe quem iuuabat, propter manſuetudinem, cedere potius quam ſuperare, & iniuriam accipere quam inferre. Et quoniam amabilis eſt virtus ipſa per ſeſe, in parente Adamo mirabiles excitabat amores ſui, & vtique debebat in fratre. Illius enim ſanctitas, ſi quid rectè ſaperet, in huius gloriam redundabat. Ipſa tamen lenitas contemptum, & diſſimilitudo morum paulatim auerſionem, in malo Caini animo gignebat, quæ facilè occaſione data in inuidiam, atque odium capitale prorupit. Cuius hæredes Caiani hæretici *cum tenebrarum ſint amatores*, inquit Epiphanius [b], *& malefactorum imitatores, ipſum Abel odio habent, Cain vero diligunt.*

III.
Abelis ſanctitas ingrata fratri.

b Hæreſi 38.

Pertinere etiam videtur ad hoc tempus, quo incipiebant Adami filij atque diſcipuli multiplicari, tam agriculturæ & panificij, quam lanæ lineique textus opificia; architecturæ item, cæmentariæ, & lignariæ praxis atque frequentatio, vitæ neceſſitate inuitante, ſicut & inſtrumentorum, quibus huiuſmodi artes rectè exercentur vſurpatio, Adamo ſcilicet inuentore atque opifice; neque enim peccatum, iſtarum illum rerum reddiderat imperitum, & ad vſum neceſſitas, pudorque nuditatis impellebant. Quis autem iure dubitare poſſit, in latiſſima illa rerum cognitarum ſylua, primo homini, poſterorum ſuorum magiſtro, diuinitus patefacta, illa quæ dixi artificia, ad victum veſtitumque neceſſaria, fuiſſe contenta? Adde ſolertiam induſtriamque ſingularem, quali decebat illum eſſe præditum, quem Deus ipſe interius exteriuſque, ad omnem animi vſum, aptiſſimè conformaſſet, quique ætatem vixit, quæ infinitæ penè experientiæ par eſſet. Quamquam infra mediocritatem potius, vt in luctu & pœnitentia, quam ſupra mediocritatem eum ædificaſſe, aut veſtibus cæteráque ſupellecti vſum eſſe crediderim.

IV.
Artes doctore Adamo exercentur.

Sed nec plurima quæ norat ſtatim in praxim vſumque reuocaſſe; Progreſſu autem temporis, non exiguam Aſtrologiæ, cæteriſque Mathematicis diſciplinis, naturæque contemplationi operam dediſſe nemo iure negauerit: multáque de ſtellis ac planetis, eorum motibus, actionibus, viribus obſeruaſſe, atque annotaſſe, neque ſphæras aut aſtrolabia, aliáque id genus inſtrumenta ignoraſſe. Artem etiam conflandi ferri, cæterorumque metallorum, ad agriculturæ, architecturæ, reliquarumque mechanicarum vſum calluiſſe. Quibus non aduerſantur quæ poſtea [c] de Tubalcaino Scriptura tradit, ſi quis attendat: neque plurimæ variis ætatibus, apud varias gentes rerum inuentiones. Nihil enim vetat vnam eandemque rem à pluribus, nihil inter ſe communicantibus, inueniri. Ars enim typographica, exempli cauſa, multis ſeculis apud Sinas prius inuenta dicitur, quam apud Europæos. Sed de his pro

V.
Scientiæ quoque excoluntur.

c cap. 4. v. 22.

inſtituta breuitate ſatis. Redeamus ad fratres.

VI. Multiplicatio generis humani.

Ex eo quod ſcriptura Abelem ait fuiſſe paſtorem ouium, eiuſque memorat gregem, coniecturam ducit Caietanus admodum multiplicati generis humani Abele viuo, vt iam mortalibus vſui eſſent ouium greges, vtique ad veſtitum laneum; an etiam ad victum? ſed hæc poſtea [a]. Idem conjici poteſt ex Agricultura Caini, præſertim ſi copioſa fuit, vt apparet, qui, quaſi ex perpetuo artificio, dicatur Agricola, quod exigui agelli cultori parum conueniret. Ipſum autem ſub hoc ipſum tempus, anno circiter vitæ quinquageſimo, vxorem duxiſſe, quaſi exacta iam adoleſcentia, admodum probabile eſt. Eam Epiphanius [b] Sauen dictam refert, Cedrenus & alij Aſuam appellant ſororem natu maiorem. At Toſtatus in 4. Gen. [c] ex Hebræorum traditione Calmanam vocat, quæ eodem quo ipſe partu edita fuerit, quod in multis deinceps eodem modo contigerit. Verum vt dubium ſit vxoris nomen, quin tamen ſoror ipſius fuerit dubium eſſe non poteſt. Nam aliæ nullæ erant, quod Scriptura maluit à nobis intelligi, quam à ſe diſtinctius explicari.

a *a. m. cis.*

Caini coniugium.

b *hæreſi 39.*

c *q. 2. 9. & 10.*

VII. Abel an coniux fuerit.

Iam quod attinet ad Abelem, maior eſt de illius coniugio dubitatio. Nam Epiphanius [d] ait occiſum à fratre nondum vxore ducta: cui conſentit Autor mirabilium ſacræ Scripturæ [e], adeóque eum virginem vocat, Rupertus negat genuiſſe liberos. Verum alia videtur fuiſſe mens S. Hieronymi, & Auguſtini. Nam cum Hieronymus libro 1. contra Iouinianum virginum & continentium exempla ſtudioſiſſimè quæreret, eàque etiam ex ethnicorum libris emendicaret, nunquam Abelem in numero virginum, aut continentium collocauit, in quo tamen poſuit Ioſue, Melchiſedechum, Eliam, Eliſæum, Danielem & ſocios eius. Inauditum ergo id erat homini, qui omnia legerat, audiuerat, notauerat, retinebat. Auguſtinus [f] autem agens de ijs qui continentiam ſeruarunt: *hoc tamen*, inquit, *nemo feciſſe ante diluuium reperitur*. Abelem ſine dubio excepiſſet, ſi quo modo virginem permanſiſſe exiſtimaſſet.

d *hæreſ. 39.*

e *l. 1. c. 3.*

f *l. 15. de Ciu. c. 20.*

VIII. Ita videri.

Non abſurdè itaque dici poteſt Abelem circa hæc ferè tempora vxorem duxiſſe, quam Abulenſis, Comeſtor & alij ex Methodio vocant Delboram; ſed & filios ſuſcepiſſe, qui tamen in Scriptura, quæ tota in eius cæde narranda intenta erat, omiſſi ſunt, præſertim cum illi ad Meſſiæ genealogiam non pertinerent. Quòd ſi Epipha. Autor Mirabilium, & Rupertus exiſtimaſſent Abelem centum annos viuendo ſuperaſſe, vt poſtea docebimus, vxorem vtiq; duxiſſe faſſi eſſent: nec probabile putarent, dilectiſſimum Deo virum, primo illo ſeculo benedictione fœcunditatis tam diu fuiſſe priuatum.

ANNVS MVNDI,

ET ADAMI 100.

ANTE CHRISTVM 3955.

I. Secundus Iubilæus.

Æquum eſt in hoc altero Mundi Iubilæo nonnihil ſubſiſtere, vt ſacrificijs, & oblationibus duorum fratrum animo attendamus: non quaſi nunc primum hoc pietatis munere functi fuerint, ſed quod hoc maximè tempore, exeunte videlicet primo ab orbe condito ſeculo, quaſi ſecularia ſacrificia, tam ab Adamo, quam ab eius filijs frequentata videantur, Deo fortaſſe iam tum religionem quandam in quinquageſimum quemque annum, ſicut & in diem ſeptimum, inſpirante. Nec credibile eſt Cainum primo ſtatim Abelis ſacrificio animaduertiſſe, non eſſe grata munera ſua Domino, fratris autem accepta, ideoque capitali ſtatim inuidia in fratrem exarſiſſe: multoque minus ad 50. circiter annos iram continuiſſe: non enim priùs occidit Abelem. Dicendum pótius Cainum progreſſu temporis id obſeruaſſe, obſcurius primùm, deinde apertius, poſtremóque certo cognouiſſe ſibi inſenſum eſſe Deum, fratri autem amicum. Inde autem odio quodam in Deum, & æmulatione in fratrem concepta, ſtatuiſſe ad illum vlciſcendum, iſtum de medio tollere. Id ſceleſtum conſilium dum animo verſat *concidit vultus eius*, vt poſtea dicemus.

Fratrum ſacrificia.

Eorumque diſparitas.

II. Certóne loco ſacrificatum.

Quod autem dixi de progreſſu temporis aliquo modo ex Hebraico textu confirmatur, vbi habetur Cainum à fine dierum ſacrificaſſe. Vbi plerique Hebraicè bene docti diem pro anno ſumunt, voluntque ſingulis annis ſtatuto tempore munus ſuum ad certum locum, qui publicè diuino cultui deſtinatus eſſet, attuliſſe: vt ita ſolennitas annua, qua ad colendum Deum publicè conueniebant, hac locutione ſignificetur. Quod autem de loco dicunt ex Hebræo textu confirmant, vbi non dicitur Cain obtuliſſe, ſed attuliſſe de fructibus terræ munera Domino. Quamquam adducere pro offerre ſumi poteſt, quod afferrentur ad Dominum, quæ illi in ſacrificium offerebantur. Ipſa porro Scripturæ narratio de diuiſis fratrum ſacrificijs, ſignificat iam bona inter fratres fuiſſe ſeparata; & alterum, vel vtrumque potius ſeparatam ſibi familiam, cum vxore & liberis habuiſſe.

III. Quo doctore Dei cultum didicerunt.

Quo autem monitore ſacrificaſſe dicemus? Chryſoſt. Cyril. Caſſianus & Procopius, nullo alio impulſore eò veniſſe aiunt, quam lumine naturali, quo ſciebant Deum, quamuis nulla re indigentem, noſtris tamen muneribus honorandum eſſe; idque ſignum ſubiectionis eſſe atque dominij. Sed externo etiam monitore non caruiſſe hos fratres, Adamo ſcilicet parente, qui & præiret exemplo, exploratum eſt. Itaque Hugo à S. Victore [a]; *Credimus*, inquit, *Deum docuiſſe Adam cultum diuinum, quo eius beneuolentiam recuperaret, quam per peccatum tranſgreſſionis amiſerat, ipſumque docuiſſe filios ſuos dare Deo decimas, & primitias.* Sacrificij porro nomine non victimas pecudum duntaxat accipi oportere, ſed terræ quoque fruges, & quidquid Deo, in ſignum ſupremi honoris, atque dominij offeratur, ſatis ex hoc loco intelligitur, vbi vtriuſque oblatio modo munus, modo ſacrificium appellatur, conſentientibus omnium linguarum codicibus. Et nominatim Cain apud 70. dicitur ſacrificaſſe, quod illi maximè, vt primogenito, conueniebat.

a *in Geneſ.*

Sacrificiū latè ſumptum.

IV. Cur munera vnius præ altero ſuſcepta.

Quare autem vnius præ altero munera fuerint accepta à Deo, ita docet S. Cyrillus [b].

b *l. 2. in Gen.*

Ergo

Ergo ſacer, ac ſapientiſſimus Abel, quæ in grege ſuo præſtantiſſima erant, quæque æquiſſimo animo delecta fuerant, offerebat Deo, modumque ſacrificiandi haud ignorans, adipes quoque apponebat. At Cain non eo modo, ſed contra, magna cum negligentia offerebat. Quæ enim ex tempeſtiuis frugibus excellentiores eſſent, ſuis deliciis reſeruabat; quæ vero deteriores haberentur, maximo Deo non erubeſcebat offerre. Philo [a], quem multum ſequitur S. Ambroſius [b], tria in ſacrificio Caini reprehendit, quod tardè obtulerit, quod non de primis fructibus, quod non optima quæque. D. Paulus [c], cum ait Abelem plurimam hoſtiam præ Caino obtuliſſe Deo, videtur intellexiſſe copioſiorem, ac præſtantiorem; quo etiam erat longe ſuperior fide, pietate, & religione in Deum, & venturum mundi Reparatorem, vt non mirum ſit alterius ſacrificium, præ altero fuiſſe acceptum Deo.

a lib. de ſacrif. Abel. & Cain.
b l. de iiſdem ſtat.
c Heb. 11. 4. πλείονα.

ANNVS MVNDI,

ET ADAMI 130.

ANTE CHRISTVM 3913.

I. Ratio temporis cædis Abelis.

EXiſtimamus hoc anno Abelē à Caino fratre nefario ſcelere trucidatum, ab eoque primum mortem reipſa introductam in orbem terrarum, cum annum ageret Abel 129. vt qui natus eſt anno Adami ſecundo, vt ibi dictum eſt. Ante autem quam cauſam & modum, & effecta illius cædis exponamus, ratio temporis breuiter danda eſt. Dictum ergo annum confirmat ex Scriptura Caietanus, agente de Natiuitate Sethi. Is enim cum dicatur natus cum Adam annis 130. vixiſſet; dicatur quoque à Deo poſitus, & ſubrogatus in locum Abelis à Caino interfecti, videtur proximo à morte Abelis anno editus in lucem: ſi ponamus quod merito quiſque conceſſerit; Adamum non abſtinuiſſe coniugio, memorem illius dicti, *Creſcite, & multiplicamini*, &c. neque Euam tam cito effœtam eſſe redditam, dicendum eſt ſingulis illam annis ſingulos filios, vel etiam geminos, vt ſupra dicebamus [d], produxiſſe. Et conſequenter Sethum proximo à morte Abelis anno natum eſſe. Alioqui ſi quis immediatius natus fuiſſet, de illo, non de Setho, dicendum fuiſſet ab Eua [e], *Poſuit mihi Deus ſemen aliud, pro Abel, quem occidit Cain.*

d an. 2. n. 2.
e Gen. 4. 25.

II. Cauſa eiuſdem.

Cauſa cædis fuit ira atque inuidia Caini, ſed eius occaſio atque obiectum anteceſſit, quod Dominus ad munera Abelis reſpexiſſet, ad ſua vero non reſpexiſſet. *Sed vnde ſcire poterat Cain*, inquit Hieronymus [f], *quod fratris ſui munera ſuſcepiſſet Deus, & ſua repudiaſſet, niſi interpretatio illa vera eſſet, quam Theodotion poſuit. Et inflammauit Dominus ſuper Abel, & ſuper ſacrificium eius: ſuper Cain vero, & ſuper ſacrificium eius non inflammauit. Ignem autem ad ſacrificium deuorandum venire de cælo, & in dedicationem templi ſub Salomone legimus, & quando Elias in monte Carmelo conſtruxit altare.* Sic Hieronymus. Quam Theodotionis interpretationem probat quoque Procopius Gazæus [g], & alij, & nominatim S. Cyrillus. *Quamobrem* ait [a], *ad munera Abel ignem cœlitus emiſſum conſumere ſacrificium effecit. Ad Cain autem, & ad ſacrificia eius non reſpexit, non enim ignem aſſuetum oblatis emiſit.* Nota autem verbum illud Cyrilli *aſſuetum*, propter ea quæ de Sacrificandi conſuetudine ab Adamo & filiis eius vſurpata ſupra diximus [b].

f In qq. Hebra.
Inflammatio ſacrificij.
g In c. 4. Gen.
a l. 2. in Gen.
b An. m. 100 n. 1. &c.

III. Cain iraſcitur, & à Deo monetur.

Hic Cain iraſcitur vehementer, non in culpam ſuam ad obtinendam veniam, ſed in Deum à quo deſpiceretur, præ minore natu fratre: ſimulque fratri, quem ſibi præferri vidit, diuinum fauorem, & gratiam inuidit. Vnde demiſſo capite, & deiecto vultu, quaſi cœlum ſibi aduerſarium auerſatus, è ſacrificij loco abſceſſit indignans, animóque machinans facinus, quod pridem mente verſabat; Nec eum ſtatim deſerit Dominus, ſed monet [c], *Quare iratus es*, inquit, *& cur concidit facies tua? nonne ſi bene egeris recipies, ſi autem male, ſtatim in foribus peccatum aderit? Sed ſub te erit appetitus tuus, & tu dominaberis illius?* Monet, inquam, vt reſipiſcat, propoſita benefactis mercede, & pœna peccatis, quæ vel ſtatim ſequitur nocentem, vt conſcientiæ aculei; vel non ita multo poſt conſequitur, iuxta illud,

c cap. 4. 6.

Raro antecedentem ſceleſtum
Deſeruit pede pœna claudo.

Horat.

Ne autem propter appetitum in malum pronum diffidat de victoria, ait illi non defore vires, quibus appetitum ſubiiciat rationi.

Sed quid ei profuit iſta monitio? ait Auguſt. [d], *Nonne conceptum ſcelus in necando fratre, etiam poſt verbum diuinæ admonitionis impleuit? Nimirum quia*, vt paulò ante dixerat idem Sanctus, *in electis Spiritus ſanctus operatur interinſecus, vt valeat aliquid medicina, quæ adhibetur extrinſecus.* Nam viſibili forma Deum cum illo locutum eſſe, ibidem affirmat Auguſtinus.

d l. 15. de Ciu. c. 7.

IV. Fratrem abducit foras.

Ergo ille malè animatus, ad fratrem conuerſus, amicè, & diſſimulata malitia; *Egrediamur*, inquit, *foras*: remotius videlicet à tabernaculis, aut ædibus, in quibus habitabant ne quid impedimento eſſet meditato facinori. Quæ verba, vt abſint ab Hebræo, extant tamen apud 70. & Paraphraſtem Hieroſolymitanum, vnde ea deſumpſit vulgatus interpres. Addit autem ille Paraphraſtes, cùm foris eſſent, inter colloquendum Cainum dixiſſe, non eſſe iudicium, neque Iudicem, neque ſeculum aliud, nullam iuſtis mercedem repoſitam, nullam impiis pœnam; mundum neque Dei bonitate creatum eſſe, neque prouidentia gubernari, quando ipſius oblatio reiecta fuiſſet, Abelis autem ſuſcepta. Quæ cùm Abel improbaret atque refelleret, rixa nata, inſurrexit ille in fratrem, atque interfecit. Quæ diſputatio ſi vera eſt, vt eſt ſane probabilis, rectè martyrem Abelem, cùm pleriſque antiquorum, dicere licebit.

Poſtremum inter eos colloquium.

V. Cædes quo telo facta.

Sed quo telo percuſſum dixerimus? Pictores Caini manum vt plurimum armant mandibula, autore proprio iudicio, Chryſoſtomus gladij meminit, Irenæus falce occiſum ſignificat, Prudentius ſarculo, Iſidorus ferro proſtratum dicit. Dicatur etiam ſi placet, ad manum habuiſſe ruſticam aliquam ex agricultura furcam, ſiue ea lignea, ſiue ferrea fuerit, quam ſecum de more ſine ſuſpicione tulerit, quam in ſanctiſſimum fratris pectus immiſerit, vnde patefactis viſceribus latè ſanguis in terram

effuſus eſt, vt Scriptura teſtatur: vnde refellitur ſuffocatio, quam aliqui introducunt. Sed quid facias male ſanis Hebræis, qui volunt Abelem Caini morſibus dilaniatum, vt ſcribit

a q. 6. in c. 4. Gen.
b l. 1. Ant. c. 2.

Toſtatus [a], qui eum mauult lapidibus oppreſſum. Addit Ioſephus [b], illum abdidiſſe cadauer, ratum ſic facinus occultum fore. Procopius ait illum humo cooperuiſſe corpus, ne appareret, ſed ſanguine facinus ipſum fuiſſe proditum.

VI. Patefit ſcelus.

Non diu lætatus eſt Cain in ſcelere ſuo, ſi tamen lætatus eſt, & non ſtatim conſcientiæ tortor affuit. Monuerat quippe Dominus *ſtatim in foribus aſſore peccatum* [c]. Sed mox etiam affuit peccati abſconditi propalator, atque vltor Deus, qui ſalutis nefarij hominis curam gerens, eumque volens ad culpæ agnitionem adducere, miti oratione, *vbi eſt*, inquit, *Abel frater tuus?* Poterat Cain audita huiuſmodi interrogatione agnoſcere, crimen ſuum eſſe deprehenſum, Deo præſertim interrogante. Nihilominus in cumulum peccati ſui, & mentitur coram Deo, & ſuperbè reſpondet. *Neſcio*, inquit, *num cuſtos fratris mei ſum ego?* At Deus ſimul & hominem conuincens, & admiſſi ſceleris magnitudinem exaggerans, *Quid feciſti? vox ſanguinis fratris tui clamat ad me de terra.* Huc alluſit Apoſtolus [d] cum ait, per fidem Abelem defunctum adhuc loqui. Quid autem diceret ille ſanguis, ex Ioanne Euangeliſta diſcendum eſt, qui ſe audiſſe refert animas clamantes voce magna, & dicentes [e], *Vſquequo Domine, ſanctus & verus, non iudicas, & non vindicas ſanguinem noſtrum, de iis qui habitant in terra?* At ſanguis Abelis celerem habuit auditorem & vindicem. Sequitur enim.

c Gen. 4. 7.
v. 9.
Caini peruicacia.
Ibid.
10.
d Heb. 11. 4.
e Apo. 6. 10.
f cap. 4. 11.

VII. A Deo condemnatur.

Nunc igitur [f] *maledictus eris ſuper terram, quæ aperuit os ſuum, & ſuſcepit ſanguinem fratris tui de manu tua, cum operatus fueris eam, non dabit tibi fructus ſuos; vagus & profugus eris ſuper terram.* Homini terreno, cuius crimen terra prodat & accuſet, quæ immani cæde nunc primum violata eſt, & imbuta impia effuſione innocentiſſimi ſanguinis, pœna è terra ſumitur, quam ille magis nunc horreat, quam ſpiritualem & æternam. Prima ergo illius pœna eſt, quod futurus ſit *maledictus ſuper terram*, ſiue de terra, vt Hebræus & Græcus textus habent; quaſi diceret terram imbuiſti ſanguine, terra vltionem de te repetit, & ſe tibi maledictam, id eſt ſterilem præbebit & infœcundam. Altera eſt vt ſit *vagus*, alia ex alijs loca crebro mutans, ſiue facili cuiuſvis loci tædio, ſiue quod vnius loci ſterilitatē pertæſus, alium atque alium labori fœlicius reſpondentem quęrat. Tertia vt *profugus* ſit, fugiens ſcilicet nemine perſequente, propter ſceleris conſcientiam, & internum timorem, quem fallax imaginatio ſemper amplificat, qui in corpus redundans, gemitus excutiat & tremorem. Nam 70. hoc loco habent στένων ϰ τρέμων, & qui eos ſecuti ſunt Græci Patres, nominatim Chryſoſtomus, atque Procopius. Meritò autem credi poteſt hac quarta pœna tremoris vexatum Cainum, licet eam Hebræus textus, Latinuſque non habeat; Deo 70. ſenioribus inſpirante id ſcribere, quo operæ pretium eſſet nos non ignorare.

Prima pœna. ἀπὸ τῆς γῆς.
2.
3.
4. Tremor.

VIII.

Hic reus audita ſententia damnationis ſuæ *Maior eſt*, inquit [a], *iniquitas mea, quam vt veniam merear*, ſiue vt eſt apud 70. *quam vt dimittatur mihi*: quæ verba, antiqui omnes Græci Latinique Patres de miſericordia Dei deſperantis eſſe profitentur. Recentiores autem ſic exponunt, maiore me ſupplicio afficis, quam vt ferre poſſim. Omnes autem in eo conueniunt, vt improbam Caini querelam eſſe fateantur, ſiue Deum inclementiæ accuſet, quod ignoſcere nolit, ſiue iniuſtitiæ, quod maiorem pœnam inferat, quam pro magnitudine culpæ. Et addit quæ hac paraphraſi illuſtrantur. Ecce eiecisti me hodie, hac tua ſententia à patrio ſolo in quo natus & educatus ſum, nec audebo ſiſtere me, vti ſolebam, conſpectui tuo, vt ſacrificia offeram; quæ tibi ingrata eſſe perſpexi: ſed exul ero, nec tamen fiam loci alicuius incola, ſed quo me feret impetus, ad notos ignotoſque ibo, vnde & continget vt quilibet me, quaſi erronem, & ex conſcientia ſcelerum fugitiuum interficiat.

a Gen. 4. 13.
Caini deſperatio, & querela.

IX. Dei in ipſum prouidentia.

Verum Deus: ſuam in ipſum prouidentiam verbis factiſque demonſtrat. Dixit enim illi Dominus, *Nequaquam ita fiet, ſed omnis qui occiderit Cain, ſeptuplum punietur*, id eſt grauiſſimas luet pœnas, qui videlicet ſine autoritate legitima hominem, quamuis tanti reum facinoris, occiderit. Factis quoque demonſtrat, quando poſuit in eo ſignum, ne paſſim occideretur. Quod fuerit id ſignum omnes penè inquirunt, & vt in re admodum incerta nihil ſtatuunt. Probabiliorem eorum puto ſententiam qui tremorem corporis inditum diuinitus Caino velint, quoniam id fundamentum habet apud Septuag. & ab Hieronymo [b], Theodoreto, Eucherio [c], Ruperto probatur [d] Et hactenus Abelis hiſtoria, & Caini ſcelus atque damnatio, quam multipliciter deprauauit Ioſephus Iudæus [e], vt in Annalibus accuratè demonſtrauimus [f], quod hic indicaſſe ſufficiet.

v. 15.
b Ep. 125. ad Damaſ. q. 1.
c In Cat. Lipom.
d l. 4. c. 9.
e l. 1. Ant. c. 2.
f n. 19. 20. & ſeqq.

X. Abelis cum Chriſto comparatio.

Supereſt vt, ad Abelis noſtri funus honorandum, eum cum Chriſto domino, tamquam figuram cum re figurata, componamus, tribus duntaxat è maiore copia, quam in Annalibus [g] digeſſimus, hoc loco ſelectis. Primum compoſitionis huius caput eſt, quod Abel innocens à fratre nocentiſſimo per, inuidiam, in campo, extra communis habitationis locum, immatura ætate occiſus eſt. Quot verba, tot figuræ, totidemque myſteria. Noſter Abel [h], *qui peccatum non fecit, nec inuentus eſt dolus in ore eius*, à Iudaico populo, fratre ſuo ſecundum carnem, *neque enim confunditur eos vocare fratres* [i], per inuidiam, ne ipſi quidem Pilato ignotam, extra ciuitatem eiectus, in ipſo ætatis flore, in Caluariæ monte crucifixus eſt. Deinde Abelis ſanguis in terram funditur, & è terra clamorem mittit in cœlum, vindictam ſceleris expetens. *Acceſſiſtis*, inquit Paulus [k], *ad Teſtamenti noui mediatorem Ieſum, & ſanguinis aſperſionem melius loquentem, quam Abel*, veniam ſcilicet poſtulantem, & dicentem [l], *Pater dimitte illis, non enim ſciunt quid faciunt.*

1.
g n. 16. & ſeqq.
h 1. Petr. 2. 22.
i Hebr. 2. 11.
2.
k Hebr. 12. 24.
l Luc. 23. 34.

XI. Tertia ſimilitudo.

Denique Abele occiſo, parricida Cain fruſtra ad pœnitentiam prouocatur; nec tamen occiditur, ſed eiicitur a facie terræ, & à conſpectu Domini, & fit vagus & profugus, ſigno tremoris, non tam ad tutelam, quam ad diuturnam notatur inſaniam, dum miſere & cor-

pore

pore & animo pereat, fratre in regione iuſtorum quieſcente, cum certa ſpe felicitatis æternæ. Iudæi quoque fratris ſui Meſſiæ parricidæ, maxima ex parte obſtinati, ad Apoſtolorum prædicationes obduruerunt, nec tamen funditus tot bellis & calamitatibus, tam diuturna & generali ſeruitute deleti ſunt. Vt impleatur illud Dauidis oraculum [a], *Ne occidas eos, ne quando obliuiſcantur populi mei. Diſperge illos in virtute tua, & depone eos protector meus Domine.* Ejiciuntur à facie terræ Sanctæ, in qua olim ſacrificiis tibi Deum placabant, & à conſpectu Dei: qui nunc ſtercus Iudaicarum ſolemnitatum [b], & ſacrificiorum deteſtatum, lugentes irridet, vagos & profugos vbique perſequitur, & inſito timore ac tœtore notatos non miſerabiles hominibus, ſed execrabiles facit, dum miſeri ac reprobi ad æternas miſerias rapiantur. Addo etiam hoc loco, amice Lector, Abelis elogium, aut ſi mauis epitaphium, quaſi à parente Adamo poſitum; quod, ſi quis faſtidioſior fuerit, impunè prætereat, aut quaſi epitomen vitæ eius qui hoc honoratur elogio memoriæ renouandæ cauſa, percurrat.

Diſperſio Iudæorum.

a *Pſal.* 58. 12.

b *Malach.* 2. 3.

EPITAPHIVM ABELIS, appenſum ad Mauſolæum, ab Adamo, in ipſo cædis loco, dulciſſimo filio excitatum.

XII. Abelis Epitaphiũ.

QVIS tantus hoc loco, tamque ſonorus clamor? Rogas? viator, adhuc inauditum tibi parricidium, à primogenito mortalium auſu nefario perpetratum? Iuit iam clamor cælo, necdum in terris auditus eſt tali? Vides puniceas nunc ac rubricatas, antea gramine viridantes glebas? ne fallare, non gleba, ſed lingua ſunt, quæ fraternam inuidiam, quæ furorem non repentinum, ſed malitiam inueteratam clament: quæ implacabili gemitu pectora quatiant vtriuſque parentis: quæ paternos oculos ad fletum quotidie integrandos prouocent: quæ reprobi hominis mentem malam, & primæuæ culpæ malignitatem demonſtrent. At me magis decuit, O Deus, mortis autorem, mortem violentam ac præmaturam pati. Clamat effuſus ſanguis Abelem meum, gaudium & luctum meum, Abelem iuſtitiæ coryphæum, martyrij principem: confeſſorum primatem. Clamat Meſſiæ prodromum, expreſſamque vita ipſius, ac mortis imaginem, primum ſubterraneæ quietis ac domicilij ciuem, qui longo ordine venientes iuſtos complexu excipiat ſuo: expectans cum eis beatam ſpem, atque aduentum gloriæ magni Dei. Poſuit mœrens pater, cui à filio iuſtius poſitum foret. Anno ab ortu rerum CXXX. Ab Abele nato CXXIX.

XIII. Exilium Caini. 1[e]

Non videtur longum temporis ſpatium inter condemnationem Iudicis, & rei pœnam intercurriſſe. Nam ſtatim à lata ſententia ſubdit Moſes egreſſum à facie Domini Cainum habitaſſe profugum in terra ad orientalem plagam Eden. Septuaginta, in terra Naid, ſiue Nod, vt notauit Hieron. [a], quam vocem ipſe interpretatur fluctuantem, inſtabilem ac ſedis incertæ, & ſignificat eos appellatiuum nomen in proprium mutaſſe. Et fieri ſane poteſt vt locus ille, ad quem orientem verſus ſeceſſerat Cain, cum nomine careret poſtea à Caini profugio Nod, ſiue corrupto vocabulo Naid diceretur ו in א diſſoluto. *Et vero locus ille*, ait Chryſoſtomus [b], *in quo habitauit Cain, perpetua memoria fuit; non illis ſolis ſed & ſeculis poſterioribus ob tremorem & motionem, Nomen enim Naid Hebraica dictio eſt, & vertitur motio, Itaque vt crimen illius notum eſſet, etiam à loco, quaſi in columna ærea ſcriptum, illic eum collocauit.* Ita Chryſoſtomus.

a *In trad. in Gen.* σαλευόμενον

b *hom.* 20. *in Gen.* σάλος.

ANNVS MVNDI, ET ADAMI 131, ANTE CHRISTVM 3923.

I. Ratio Chronologiæ generalis.

c *Gen.* 5. 3.

V*Ixit Adam*, inquit Moſes in catalogo Patriarcharum [c], 130. *annis, & genuit ad imaginem & ſimilitudinem ſuam, vocauitque nomen eius Seth.* Annos numerat Scriptura duntaxat, nec eos aut inchoantes, aut prouectos, aut abſolutos definit: de abſolutis tamen videtur interpretanda, niſi aut textus ipſe, aut certa ratio temporis aliud exigat, idque plurimorum grauium Scriptorum exemplo, qui cum primam ætatem vſque ad diluuium 1656. annis definiant, neceſſario annos expletos ponunt. Quoniam ergo Adamus centum ac triginta vixit annos, vt ait Scriptura, & genuit Sethum, dicemus poſt elapſos 130. annos natum eſſe Sethum, & primum eius annum eſſe Adami centeſimum & trigeſimum primum. Sed in hac primùm Sethi natiuitate grauis occurrit controuerſia Græcos inter Hebraicoſque numeros. Vbi enim vulgata editio, Hebraico textui conſentiens, ait Adamum annos natum 130. genuiſſe Sethum; Græci habent Adamum vixiſſe 230. annos & genuiſſe filium, manifeſta centum annorum diuerſitate. Sed mox ſequitur alia diſcordia, quæ totam vtriuſque numeri ſummam parem facit. Vbi enim nos habemus Adamum à nato Setho, vixiſſe octingentis annis, Græci habent vixiſſe ſeptingentis.

II. Diuerſæ Hebræos inter & Græcos.

Et ſanè ſatis conſtat plurimos antiquos Eccleſiæ Patres, quibus ferè ſoli Græci codices innotuerant, eos magno conſenſu eſſe ſecutos. A quibus tamen poſtea duo Eccleſiæ lumina Hieronymus, & Auguſti. quibus Hebraicus textus innotuit, diſceſſere. Hieronymus enim ex Hebraico fonte Latinam editionem molitus eſt: quæ nunc editio vulgata dicitur, & ab Eccleſia vniuerſa recepta, ſummã autoritatem conſecuta eſt. Cui nos libenter ſubſcribimus; & quia neceſſe eſt viro Catholico, & quia longè probabiliorem exhibet veritatem. Nam S. Auguſt. [d] Græcis codicibus quatuor maximè ex capitibus derogat fidem. Primo quia ex

Hebræam præfert Auguſt.

d *l.* 15. *de Ciu. c.* 11. & 12.

Græcorum chronologia neceſſe eſt dicere Mathuſalem quatuor decim annis ſuperuixiſſe diluuio, cum tamen certo conſtet, cum non cenſeri in illo octo animarum numero, quas S. Petrus [a] memorat. 2. Secundo quia credibilius ſit ab interpretibus erratum fuiſſe, quam in ea lingua eſſe falſum, vnde in noſtram per Græcam Scriptura ipſa tranſlata eſt. 3. Tertio quia non ſit probabile Iudæos, dum nobis inuident, mutaſſe quædam in codicibus ſuis, vt in noſtris minueretur autoritas. Quis enim credat Iudæorum gentem, tam longè latéque diffuſam, in hoc conſcribendum mendacium vno conſilio conſpirare potuiſſe, & dum alijs inuident autoritatem, ſibi abſtuliſſe veritatem?

a 1. Pet. 3. 20.

4. III. Erroris origo.

Poſtremò ita concludit, *Rectè fieri nullo modo dubitauerim, vt cum diuerſum aliquid in vtriſque codicibus inuenitur, quandoquidem ad fidem rerum geſtarum vtrumque eſſe non poteſt verum, ei linguæ potius credatur, vnde eſt in aliam per interpretes facta tranſlatio.* Quomodo autem id numerorum diſſidium contigerit, non conſtat. Suſpiratur idem Auguſt. [b] cum primum de Bibliotheca Ptolemæi deſcribi iſta cœperunt, in codice vno erratum eſſe, ex quo dum cæteri deſcribuntur, latius errorem in codices omnes emanaſſe. Primi autem codicis errorem, in aliquibus locis caſu aliquo, & per imprudentiam contingere potuiſſe; in alijs autem ipſam errandi conſtantiam, non caſum, ſed induſtriam redolere. Quæ autem cauſa induxerit eum, qui de induſtria errorem induxit; fuſè ibidem diſputat Auguſt. Sed quæcumque fuerit Græcis errandi cauſa, nos vulgatæ editioni, præſertim cùm Hebræa conſentienti adhæreamus.

b l. 15 de Ci. c. 13.

IV. Sethi & Henochi natiuitas.

Sed iam ad Sethi natiuitatem veniamus, cui æqualem adiungamus licet Caini primogenitum Henochum. Vtrumque enim eodem anno genitum ex eo colligimus, quod proximo à cæde Abelis anno iacturam eius ſuppleuit Dominus, vt ſupra dicebamus [c]: quodque legamus ſtatim ab expulſione Caini, quæ anno proximè præcedenti facta eſt, Cainum cognouiſſe vxorem ſuam, eamque concepiſſe, & peperiſſe Henochum. Et fortè in editione vulgata illud [d], *Cognouit quoque Adam vxorem ſuam*, reſpicit illud antecedens de Caino, *Cognouit autem Cain vxorem ſuam*, &c. Porrò Setho nomen dedit mater, addita etiam ratione nominis. *Poſuit*, inquit, *mihi Deus ſemen aliud pro Abel, quem occidit Cain.* Seth, inquit Hieronymus [e], propriè θέσις id eſt poſitio dicitur, quia poſuerat eum Deus, pro Abel, fit enim à שום quod eſt ponere. E Græcis Seth alij fundamentum, alij reſurrectionem interpretantur, Epiphanius compenſationem [f]. Nam ex eo, per Noë, quaſi fundamento propagatus eſt Mundus, Cainitis, cæteriſque Adæ filiis diluuió extinctis: In eo reſurgere viſus eſt Abel, & per illum Abelis iactura reparata eſt. Denique Sethi ortus parentibus conſolationem attulit, per illum Meſſiam, Mundi perditi reſtauratorem, rectâ lineâ aliquando naſciturum cognouerunt.

c a.m. 130. n. 1.
d ca. 4. 25.
e in Trad. Hebr. שות Ratio nominis Sethi.
f Hær. 74.

V. Caini progenies.

De Henoch porro Caini filio, vſque ad Lamech Scriptura nihil tradit, *Noluit enim ſpiritus Dei*, ait Auguſt. [g] *in terrena ciuitatis generationibus tempora notare ante diluuium, ſed in cæleſtis maluit, tanquam eſſent memoria digniores.* Non eſt autem credibile Henoch fuiſſe Caini primogenitum, ſed omiſſis cæteris, quos ante vel poſt Henochum genuit, illius tantum Scriptura meminit, ex cuius poſteris natus eſt is, qui Caini parricidium vltus eſt. Sic etiam exiſtimandum non eſt Sethum ad annum vſque centeſimum quintum caruiſſe liberis, aut Enos vſque ad 90. aut Iared vſque ad 162. aut Mathuſalem vſque ad 187. aut denique Noë vſque ad quingenteſimum. Sed ſicut poſtea dicuntur genuiſſe filios & filias, ita & ante valde credibile eſt genuiſſe, atque adeo neceſſarium, cū Cain tam maturè ex filiis ac nepotibus cōgregauerit ciuitatem. Cæteri enim Adæ filij, ac nepotes à Cainitis quaſi excommunicatis abſtinebant, vt fuſè diſputat Auguſtinus [a].

g l. 15. de Ciuit. c. 15.
An ſoli primogeniti à Scriptura recenſiti.
Cainitæ à cæteris ſecreti.
a l. 15. de Ci. c. 8. & ſeqq.

ANNVS MVNDI,

ET ADAMI 150.

ANTE CHRISTVM 3903.

ÆDificauit Cain ciuitatem [b], vocauitque nomen eius ex nomine filij, Henoch, ſiue Henochiam. Quo autem potiſſimum anno hæc prima mundi ciuitas à Caino condita fuerit, nemo certo definire poteſt, in Scripturæ ſilentio, cum nulla extent Moſaïcis antiquiora monimenta. Et Moſes in hac prima ætate mundi, obiter tantum, & quaſi aliud agens res impiorum attigerit. Quibuſdam viſum eſt genitum Henochum cum ciuitas conderetur, vt ea occaſione ab illo nomen acciperet. Quam ſententiam non planè improbat S. Auguſt. [c], quia non putat Henochum fuiſſe Caini primogenitum. Verum quoniam credibile eſt Cainum multorum iam non ſolum liberorum, ſed etiam nepotum ante Henochum, centum minimùm annis, parentem factum eſſe, nullo modo arbitror initium ciuitatis huius vlterius, præſertim ad tertium, aut quartum ſeculum cum aliquibus, eſſe differendum. Sed ad tertium circiter Mundi Iubilæum pertinere, quo Henoch pueritiam egreſſus, patrem comitari ſtudioſius, eique ita placere cœperit, vt illius nomine ciuitatem recens conditam inſigniret. Vt ibidem innuit S. Auguſtinus. Hanc etiam dilationem ſuadet, quod conueniat illam Dei prophetiam, *Vagus & profugus eris ſuper terram*, ſat multo tempore comprobari: Itaque Ioſephus ait [d] cum multas regiones cum vxore, & reliqua ſcilicet familia, emenſum eſſe.

b Gen. 4. 17.
I. Prima ciuitas Henochia.
c l. 15. de Ciu. c. 8.
Quando condita.
Nec illud neceſſario, &c.
d l. 1. Ant. c. 2.

Cauſas conditæ ciuitatis huius referre poſſumus duas, alteram inditum à Deo metum propter admiſſum ſcelus; cum ergo timeret, & fugeret nemine perſequente, receptaculum, & quaſi perfugium ſibi conſtruxit ac ſuis. Fortaſſis etiam tutum ſe à feris præſtare voluit, ſi homicidam diuino inſtinctu perſequebantur: Altera fuit, vt eo congereret quæ per vim ac latrocinia ipſe, ſuique congregarent; quæ videtur Ioſephi [e] mens, de Caini moribus, poſt Abelis cædem loquentis. Fratres videlicet ſuos Adamo genitos, eorumque filios ac nepotes latrociniis vexare potuit: à quibus non tantum habitatione ſecretus erat, ſed om-

II. Quibuſque de cauſis.
e l. 1. Ant. c. 2.

ni vitæ

ni vitæ conſuetudine, tanquam à cæteris gladio diuinæ excommunicationis abſciſſus. Nec deerat rapinis materia, ſi non deerat timido rapiendi voluntas, terræ fruges, arborumque comportati fructus, armenta gregeſque pecorum, eorumque pelles ac lanæ, ruſticum inſuper ac domeſticum inſtrumentum, aliáque id genus.

III. Separatio Cainitarũ à cæteris Adamitis. a, Gen. 6. v. 2. 4.

Illa porro quam dixi ſeparatio Cainitarum à cæteris Adamitis, Scripturæ Patribuſque admodum conſentanea eſt, ſic vt omnes probi, iuſtitiæque cultores cum Adamo viuerent, qui à Scriptura [a] filij Dei appellantur; cæteri Caino geniti non diſſimiles parenti, cum ipſo morabantur, & filij hominum à Moſe dicuntur, nec vlla erat inter eos, vt dixi communicatio, vſque ad tempora vicina diluuio, quando iuncti coniugiis, eorum conſuetudine illis ſimiles effecti, eadem cum ipſis eluuione perierunt. Theodoretus [b] enim agens de Setho, & filiis eius. *Illegitimi*, inquit, *tanquam pij & boni cognominati ſunt filij Dei. Separatum enim erat genus Sethi, & non permiſcebatur cum cognatione Cain, propter illatam ei ab omnium Deo maledictionem.* Et Procopius [c] ei conſentiens, ait non fuiſſe contracta matrimonia inter Sethi & Caini liberos, tametſi iſtis illos pellicere non ceſſarent. Nec alia eſt [d] Epiphanij ſententia.

b q. 47. in Gen.

c in c. 4. Gen.

d hæreſ. 39.

IV. Henochia vbi cõdita.

Quo porro loco Henochia fuerit condita, nondum diuiſis tunc, nominatiſque regionibus, non conſtat, niſi à parte orientali Paradiſi, quoniam eò seceſſiſſe Cainum memorat Legiſlator. Ideo qui in Meſopotamia illum conſtituunt, Henochiam in Aſſyria collocant, vt Genebrardus. Nam Anni Viterbienſis fabulas miſſas facimus. In ea ciuitate quaſi reges dominatos fuiſſe ſeptem illos, qui à Scriptura de Caini progenie numerantur ſuſpicatur Auguſtinus [e]: nec affirmat. Meritò. Neque enim credibile eſt Cainum, qui vſque ſeptimam progeniem vitam produxit, tam modeſtum, atque alienum ab ambitione fuiſſe, vt filiis aut nepotibus imperio cedere voluerit.

An in ea reges.

e l. 15. de ciu. c. 10.

V. Inſtitutio Sethi. f l. 1. c. 3. Antiq.

De Sethi porro inſtitutione puerili, quæ in hoc tempus cadit, hæc habet Ioſephus [f]. *Hic à patre educatus, vbi eò ætatis venit, vt iam quod rectum eſt diſcernere valeret, virtutis ſtudiis ſe totum dedidit: & cum ipſe vir optimus euaſiſſet, etiam nepotes ſui ſimiles poſt ſe reliquit.* Sic ipſe. Et ſane par erat eum, qui ſanctiſſimo Abeli à Deo ſubſtitutus eſſet, qui ſecundum Adamum Eccleſiæ Dei, & ciuitatis Sanctorum caput erat, qui Chriſti Domini figura, etiam vitæ rudimenta ac fundamenda ponere, quæ tali faſtigio reſponderent. Corpore quoque vehementer auctum eſſe, credere par eſt, ſi Methodio credimus, qui eum gigantem vocat, vt refert Raderus noſter in chronico Alexandrino; & num. 1. refert ex fragmento cuiuſdam Chronici ex Palatina Bibliotheca, Sethum quadrageſimo anno ætatis ſubito raptum ab Angelo, & 40. diebus non fuiſſe viſum, eóque tempore diuinitus didiciſſe filios ſuos peccaturos, & Mundum aquis inundatum iri, ac præter paucos, periturum. Venturum etiam ſalutis authorem Chriſtum, eáque parentibus expoſuiſſe. In illo autem cum Angelo congreſſu cæleſti ſplendore circumfuſum, quem per reliquam vitam tenuerit. Quæ non ſine cauſa veretur Raderus, ne ex Sethianorum hæreticorum libris excerpta fuerint, qui raptum ferebant Sethum, vt refert Epiphanius [a].

Sethi raptus.

Suſpectus.

a hæreſ. 40. quæ eſt Archonticorũ.

ANNVS MVNDI, ET ADAMI 180.

SETHI 50.

ANTE CHRISTVM 3875.

I Sethi coniugium, & liberi.

NOn inuenimus, ſed elegimus hunc annum Sethi quinquageſimum, quem ipſius coniugio probabiliter diceremus, quod erat tempus floreſcentis ætatis, aut ſi placet matureſcentis primorum illorum Patriarcharum, quorum ſenectus vix poſt nongentos annos in vitæ huius ſtadio decurſos, perueniebat ad metas. Eius coniugem Azuram vocat Epiphanius [a], ipſius Sethi ſororem, eodem partu genitam. Ex ea porrò plurimos genuiſſe filios ante Enos, de quo mox dicetur, arbitramur. Is enim qui primus & ſolus in ſcriptura de filiis Sethi nominatur, primogenitus non dicitur. Omninóque aſſentimur Auguſtino [b] dicenti ſibi credibilius videri primogenitos filios non commemorari à Scriptura hoc loco, ſed quos ſucceſſionis ordo, poſcebat, vt perueniretur ad Noë; à quo rurſum ad Abrahamum videmus eſſe peruentum.

a hæreſi 39.

Scriptura non ponit in catalogo primogenitos. b l. 15 de ciu. c. 20.

ANNVS MVNDI, ET ADAMI 236.

SETHI 106. ENOS 1.

ANTE CHRISTVM 3817.

I. Ortus Enos. a cap. 5. 6. b a. m 131. num. 1.

VIxit Sethus centum & quinque annis, & genuit Enos, vt Moſes [a] ſcriptum reliquit, quos ſi meminerit lector nos numerare abſolutos, vt ante monuimus [b], non mirabitur Sethi centeſimum ſextum cum primo Enoſi concurrere, ſicut Sethi primus, centeſimo trigeſimo primo Adami congruit. Iam quod ad nomen noui huius Patriarchæ attinet habemus eum à patre appellatum Enos, quæ vox hominem quidem ſignificat, ſed vt linguæ ſanctæ periciores affirmant, hominem miſerum & ærumnoſum, aut *virum dolorum & ſcientem infirmitatem*, vt de Meſſia dixit Eſaias [c]. Quod videtur referendum ad moleſtias, quas tum Sethus cum ſuis à Cainitis patiebantur, quas ſuſpicari quidem poſſumus ortas ex innata malis aduerſus bonos antipathia, ex hiſtoria certò affirmare non poſſumus. Illud quidem conſtat perpetuum fuiſſe ſeculis omnibus, vt probos improbi variis modis diuexarent. A diuina quippe prouidentia decretum eſt, vt non ſine lucta in eius famulatu ſuſcepta, brauium obtineamus, nec ſine certamine triumphemus. Poſuit enim æternam felicitatem, [d] *coronam iuſtitiæ, quam reddet nobis Dominus in illa die iuſtus iudex.*

Et ratio nominis.

c ca. 53. num. 3.

d 2. Tim. 4. 8.

ANNVS MVNDI,
ET ADAMI 250.
SETHI 120. ENOSI 15.
ANTE CHRISTVM 3803.

I. Qui Enos cœpit inuocare nomen Domini. a Gen. 4. 26.

HVnc quinti Iubilæi annum elegimus, in quem referemus illa Scripturæ verba, non minus ad Enoſi laudem illuſtria, quam ad intelligendum obſcura [a], *Iſte cœpit inuocare nomen Domini.* Quod eo tempore, quod nunc agebat Enos, radij luminis naturalis, & diuini clarius incipiunt emicare. Et quoniam illa Moſis oratio multas ingerit difficultates, quæ à nobis quantum licuit in Annalibus illuſtratæ ſunt [b], hic breuiter dicimus, Enoſum dici id cœpiſſe, quod maiore quam antea ſtudio, ac pietate fecerit: quomodo Noe dicitur cœpiſſe exercere terram, quam conſtat ab Adamo, & Caino agricola cultam, quia maiore quam ante ſtudio atque induſtria eam coluit, vineaſque plantauit. Sic de Nembroth dicitur, ipſe cœpit eſſe potens in terra; potentes vtique fuerant gigantes ante diluuium, ſed iſte cœpit ingenioſius exercere dominatum à diluuio. Sic ergo Enos dicitur cœpiſſe inuocare, id eſt excellentius quam vulgò tum fieret, prædicando, verbi gratia, vel certas ceremonias, & precum formulas adhibendo, ex inſtitutione patris ſui: quæ videtur expoſitio omnium maximè probabilis, eſtque Ruperti, Lyrani, Abulenſis, Lipomani, Del-Rio, Vatabli, Emmanuelis Sa, & nouiſſimè Boulducij. [c]

b *a. m. 250. n. 2. & ſeqq.*

c *de Eccl. ante legem l. 1. c. 10. p. 84.*

ANNVS MVNDI,
ET ADAMI 326.
SETHI 195. ENOSI 91.
CAINAN 1.
ANTE CHRISTVM 3727.

I. Ortus Cainan.

Reſponſus Patriarcharum.

NOnageſimo Enoſi anno abſoluto, natus eſt Cainan, quem propterea ineptum ſit exiſtimare Enoſi primogenitum, etſi id Scriptura tacuerit. Cæterum cum Caini poſteritas ita à Scriptura notata ſit, vt tamen quantum quiſque illorum vixerit non ſit notatum: ſi perſonæ perſonis, & generationes generationibus componantur, Sethus Caino, pater ſcilicet filiorum Dei, patri filiorum hominum, Enos Enocho, inuocator Domini, dedicatori terrenæ ciuitatis: & Cainan Irado, & Malaleel Mauiaëlo, & Iared Mathuſaëlo, & Henoch, qui tranſlatus eſt, polygamo Lamecho, qui Cainum reproborum patrem imprudens occidit, ſibi è regione reſpondebunt. Quid autem ab iſtis tot annis geſtum fuerit, ignotum nobis eſſe voluit diuina Sapientia, quæ aliquando in conſpectu omnium mortalium omnia manifeſtatura eſt, cum [a] *cuncta adducet in iudicium.*

a *Eccl. 12. fi.*

In Cainæ porro filio Malaleele, qui ſeptuagenario patre natus eſt, aut in huius filio Iaredo, qui patre quinque annis minore ortus eſt, nihil eſt quod properantem Lectorem, ſcriptoremve remoretur.

ANNVS MVNDI,
ET ADAMI 500.
SETHI 370. ENOS 265.
IAREDI 40.
ANTE CHRISTVM 3553.

I. Decimus Iubilæus.

ETſi in hac rerum ieiunitate currimus, Lector, vt vides, decimum tamen hunc Mundi Iubilæum notare placuit, de quo referente Radero ita ſcribit Methodius. *Quingenteſimo anno in prima mundi chiliade, filios Cain abuſos fuiſſe vxoribus fratrum ſuorum in fornicationibus nimiis.* Quod caue ad hunc præciſè annum referas, ſed ad eos quoque qui aliquot forte decuriis vel præcedunt, vel ſubſequuntur. Quod autem primum mundi millenarium, anno Iaredi quadrageſimo, quem præfert anni huius index, pertranſiſſe ait, id referre oportet ad Septuag. interpretum, quam Methodius ſequitur, ſupputationem: in qua annus mundi milleſimus exactè in Iaredi quadrageſimum cadit. A qua vides Hebræam & vulgatam Scripturæ chronologiam toto ſemiſſe diſtare. Scribit idem Methodius ſexcenteſimo anno primi millenarij homines ſexus vtriuſque valde in libidinem fuiſſe profuſos: id eſt circa duodecimum mundi Iubilæum.

230. *Ada.* 203. *Sethi.* 190. *Enos.* 170. *Cainan.* 165. *Malaleel.* 40. *Iared.* 1000.

ANNVS MVNDI,
ET ADAMI 623.
SETHI 493. HENOCHI 1.
ANTE CHRISTVM 3430.

I. Primogeniti non ſunt poſiti in catalogo Patriarcharum.

VEl ex hoc maximè loco refelluntur Hebraicæ nugæ de ſolis primogenitis in hac Patriacharum ſerie recenſitis. Quis enim credat in tantis viribus, & fœcunditate naturæ, Iaredum 162. annis liberis caruiſſe? Sed hæc alibi quoque diſputata omittamus. De his temporibus ſcribit Epiphanius initio Panarij, peccata quidem plurima abundaſſe, hæreſes tamen nec dum orco extuliſſe nefandum caput. Hoc porro anno natus eſt Henoch, ab Adamo ſeptimus, vir admodum illuſtris, ſacriſque vtriuſque Teſtamenti litteris celebratus, ſed eæ laudes ad vitæ progreſſum, finem que pertinent, ad quos etiam locos commodius differentur. Hoc tantum dicamus, cum Henoch dedicationem ſignificet, quod nomen à piis parentibus accepit in ortu ſuo, non leuem ſuſpicionem dare exiſtimandi eum peculiari deſiderio aut votó fuiſſe oblatū Deo.

Enochi ortus & ratio nominis.

Idque ſecuta deinceps vita, in qua ambulauit cum Deo, & tranſlatio; qua cum Deus quaſi ſuum mortis immunem ad ſe tranſtulit, non obſcurè demonſtrat. Hoc munus iampridem debebatur Deo à filiis Dei, quando ante tot annos filij hominum, in condenda ciuitate hominem dedicauerant [a] mundo.

a *Aug. l. 15. de Ciu. c. 17. & 19.*

ANNVS MVNDI, ET ADAMI 628. HENOCHI 66. MATHVSALÆ 1. ANTE CHRISTVM 3365.

I. Enochi & Lamechi comparatio.

Concurrunt hoc quoque tempore duæ quaſi bigæ familiarum duarum, videlicet filiorum Dei, & filiorum hominum ſub earum principibus Enocho & Lamecho, quorum ille ambulat cum Deo, hic vxoris vnius vinculis ferreis [a] non contentus, duabus alligatur. Ille mortis penè victor, & immortalitatis candidatus transfertur ad Deum: hic primi vltor parricidij pœnam expectat ſeptuagies ſeptis. De illo tria Scriptura tradidit, vitæ ſanctimoniam, viuendi apud nos finem, & ſcripta poſteritati tradita. De hoc tum polygamiam ab ipſo ſiue ortam, ſiue vſurpatam, tum agnitionem admiſſi facinoris apud vxores.

a *Aug. in Pſal. 149. fi.*

II. Enoch ambulat cum Deo.

Quod ad Henochum attinet, huius loci ac temporis eſt in primis ſingularis illa commendatio, qua dicitur ambulaſſe cum Deo, id eſt, vt explicant Septuaginta, εὐηρέστησε τῷ θεῷ, placuit Deo, vt habetur etiam apud Ieſum Siracidem [b], & Apoſtolum [c], & Euſebium [d], alioſque paſſim [e]. Nimirum idipſum iam tum docebat Enochum Spiritus ſanctus, quod poſtea Michææ [f] Prophetæ dictauit. *Indicabo tibi, ô homo, quid ſit bonum, & quid Dominus requirat à te, vtique facere iudicium, & diligere miſericordiam, & ſollicitè ambulare cum Deo tuo.* Id eſt ſanctè, inculpatéque viuere, eius non ſolum amicitia, ſed etiam præſentia, familiaritate frui, progreſſum in via virtutis perpetuo facere, angelicam denique in terris vitam agere. Hæc enim in illa metaphora continentur, vt docet Euſebius eodem loco. Itaque in ſanctiſſimorum quorumque virorum laude, eam phraſim Scriptura vſurpauit.

b *Eccl. 44. 16.* c *Hebr. 11. 5.* d *De præp. l. 7. c. 8.* e *Iren. l. 4. c. 30.* f *ca. 6. v. 8.*

Quidque id ſit.

III. Eadem locutio cur iterata.

Quod autem ſemel iterumque eadem ſententia in Enocho vſurpata eſt, viſũ eſt Chryſoſtomo [g] ita factum, nequis arbitraretur obſtaculũ virtutis eſſe coniugium. Siue, vt vult Caiet. ad explicandum, Enochum ab ineunte ætate in via Dei profeciſſe, & perſeueraſſe proficiendo ad finem vſque. Alij probabilius exiſtimant ſubintelligi poſteriore loco, *in quam*, hoc modo, *Ambulauit Henoch cum Deo, & vixit*, &c. *Ambulauit*, inquam, *cum Deo, & non apparuit*, &c.

g *hom. 21.*

Cur dictus exemplum pœnitentiæ.

Nam quod ſcribunt Procopius Gazæus, & Philo de Enochi pœnitentia, videri poſſunt ſecuti Eccleſiaſticum apud Septuag. interpretes [a], *Et tranſlatus eſt exemplum pœnitentiæ generationibus*, ſed eius mentem non ſunt aſſecuti. Mens enim Scripturæ eſt in eo loco, Enoch fore exemplum pœnitentiæ, non quo modo Dauid, aut Manaſſes, Petrus aut Magdalena, ſed quo modo Ioannes Baptiſta, qui vita & lingua prædicabat hominibus pœnitentiam. Quod ſignificatur in vulgata, in qua legitur, *vt det gentibus pœnitentiam*, aut certè, vt exponit Ianſenius, ſignificatur eum tranſlatum, qui dum viueret erat omnibus exemplum pœnitentiæ, ad eámque agendam, omnes verbo exemploque adducebat.

a *c. 44. 16.* Καὶ μετετέθη ὑπόδειγμα μετανοίας ταῖς γενεαῖς.

IV. Lamech Cainita.

Venio ad Lamechum Caini ſobolem, quem huc ſeries generationum adegit: & hunc illi locum Hebræi quoque aſcribunt, quos refert Genebrard. qui & exiſtimant Cainum à Lamecho pro fera occiſum ſub annum vitæ illius ſeptingenteſimum. Is autem hoc primo anno Mathuſalæ, à ſeptingenteſimo tredecim tantum annis aberat. Hic Lamech non ille eſt Noëmi pater, ab Adamo nonus, ſed filius Mathuſaël, à Caino atauo ſextus; quem aliqui Lamech, quaſi Melech, per metatheſim dictum putant. Hic eſt Lamech, in quo polygamia primum notatur, etſi fortaſſe non primus eam attentauit: polygamia inquam, non ſucceſſiua, ſed quæ plures ſimul vxores ferat: quod ipſe apertè prodit, qui duas ſimul alloquitur. Hieronymus [b] eum primum digamum vocat, & ex ipſo alij, quia in eo primum polygamiæ Scriptura meminit. Cæterùm qui hunc Lamechum acerbius inſectantur, prouidere debent, ne iiſdem telis Abrahamum, Iacobum, Dauidem petant. Ideóque exiſtimandum eſt illum, vt profanum hominem, nullo diuino monitu, aut diſpenſatione vſum: cæteros autem pios ac religioſos viros, non item.

Polygamus.

b *l. 1. contra Iouin. & Epiſt. 9. 11. 125. ad Damaſ.*

V. Caini cædis hiſtoria probabilis.

Facinus porro Lamechi obſcurè traditur; nititur autem hiſtoria ex Hebræorum traditione petita, quæ omiſſis quibuſdam ineptiis, quæ diluuntur in Annalibus, ſic habet. Cain iam admodum ſenex, vrbe Enochia animi gratia aliquando egreſſus, ſyluamque ingreſſus, inter denſiſſima arbuſta conſedit. Lamech autem venationi deditus, eo tempore in ſylua illa vagabatur, cum vnus de Lamechi famulis, ex foliorum & ramorum agitatione ſuſpicatus illic feram latère, herum admonuit, qui puero temerè fidem habens, iaculum in eum locum deſtinat, eiaculatur, & miſerum lethali iaculo configit. Mox autem errore animaduerſo, ſubita incenſus iracundia, famulum obuio fuſte vel arcu contrucidatum, & vibicibus oppletum relinquit: qui paulò poſt ex plagis, & contuſione interiit. Quæ cum vxores accepiſſent, neque enim res tanta latère poterat, timuerunt magnum aliquod toti familiæ infortunium, non ignaræ vulgo iactatæ comminationis Dei, aduerſus eum, qui Cainum occidiſſet. Sed eas conſolans Lamech, culpam quidem geminæ cædis agnoſcit, & diuini oraculi repræſentat minas, quibus graui pœna Caini occiſorem punitum iri conteſtatus fuerat: verum ſi quis Lamechum occiderit, multo grauius ſupplicium luiturum affirmat, nec immerito. Cainum enim iuſtius quam ſe interfici potuiſſe: quippe qui ſciens & prudens

fratrem interfeciſſet innocentem, ipſe autem per imprudentiam hominem nocentiſſimum peremiſſet. Ille maligno odio atque inuidia tabeſcens fratrem ætate florentem ſuſtuliſſet, ipſe ex ſubita iracundia adoleſcentulum in flagranti crimine deprehenſum, caſtigare volens occidiſſet.

VI. *Lamechi liberi.* Iam quod attinet ad Lamechi liberos, quatuor duntaxat Scriptura memorat, Ioſephus autem 7. & Septuaginta, ex duabus ſuſceptos vxoribus; quod minime abſurdum eſt, cum poſt tot ſecula Gedeonem [a], ſeptuaginta filios ex pluribus vxoribus genuiſſe legamus: neque Achabum [b] regem pauciores. Nec tamen ille filiorum numerus ſatis conſonat iis, quæ legimus apud S. Hieronymum [c]. *Referebat*, inquit, *mihi quidam Hebræus, in apocryphorum libris ſeptuaginta ſeptem animas ex Lamech progenie reperiri, quæ diluuio deletæ ſint; & in hoc numero & Lamech factam vindictam, quod genus ipſius vſque ad cataclyſmum perſeuerarit.* Non conſonat inquam ſatis, cùm Ioſepus [d] ipſiuſmet Lamechi filios ponat ſeptuaginta ſeptem: Ille autem Hebræus non filios tantùm, ſed nepotes quoque, & pronepotes, denique progeniem totam ex eo propagatam eo numero comprehendat.

a 8. *Iud.* 30.
b 4. *Reg.* 10.
c *Ep.* 125. *ad Damaſ.*
d *l.* 1. *Ant. c.* 2.

VII. *Iabelis inuenta.* Omiſſis porro aliis Lamechi liberis Scriptura binos tantum ex ſingulis vxoribus refert. Ex Ada Iabelem & Iubalem, ex Sella Tubalcain & Noëmam. Quorum omnium primus *fuit pater habitantium in tentoriis atque paſtorum*, id eſt, inuenit introduxitque in mores rationem & viam habitandi in paſtoritiis tabernaculis ad paſcendos greges, vt non incommodè pernoctarent paſtores in paſcuis, & vigilias obſeruarent ſuper greges ſuos. Breuius Ioſephus ait eum conſtruxiſſe tentoria, & vitam paſtoritiam adamaſſe: *Ibid.* Iubal Iabelis vterinus frater, pater fuit canentium cithara & organo, *& Iubalis vterini eius.* id eſt Ioſepho interprete, muſicæ operam dedit, pſalteriumque & citharam inuenit. Videtur vulgatus interpres omnia inſtrumenta muſica voluiſſe comprehendere, ſiue flatu, ſiue tactu reſonent: cum præſertim propria nomina inſtrumentorum illius æui parum nota ſint. Hæc porro inſtrumenta non ignota videntur fuiſſe Adamo, ſed vt in luctu, in quo perpetuo vixit, non vſurpata. Interim autem à Cainitis excogitata, in vſumque vocata.

VIII. *Tubalcain, eiuſque inuentio.* Tertius Tubalcain Sellæ & Lamechi filius *fuit malleator, & faber in cuncta opera æris ac ferri.* Textus Hebræus facit hunc eximium in acuendo & poliendo ære ac ferro: vt intelligamus non fuiſſe ipſum inuentorem æris ac ferri, quibus Adam & Cain ad collendam terram, Abel ad excoriandos agnos iampridem vſi fuerant, vt Caietano placet, ſed ea metalla, ad varios vſus, malleo in laminas produxiſſe: propterea videtur Ioſephus hoc artificium ad arma militaria traduxiſſe. Reliqua eſt *Noëmæ inuentio lanificij.* Noëma, de qua, ait Lipomanus, incerto autore fertur eam texturæ artem inueniſſe. [illegible] affirmat Genebrardus, aitque quod ingenioſa eſſet mulier à Scriptura præter conſuetudinem fuiſſe nominatam. Neque propterea cum Tertulliano [e] pugnabimus, qui alios lanificij autores ex profanis ſcriptoribus recenſet, Mineruam, Arachnem, Mercurium: Nec Plinium [f] falſi arguemus, qui Ægyptiis textilium inuentionem tribuit; cuidam autem Cynitæ Agriopæ filio metallorum æris in inſula Cypro. Nihil enim obſtat, vt alibi dictum eſt, eandem rem, diuerſis in locis ac temporibus, à diuerſis inuentam fuiſſe.

e *l. de Pallio, c.* 3. *n.* 33.
f *l.* 7. *c.* 56.

ANNVS MVNDI, ET ADAMI 875.

MATHVSALÆ 188.

LAMECHI 1.

ANTE CHRISTVM 3178.

I. *Lamechi ortus.* Primus eſt hic Lamechi annus, qui cum Mathuſalæ, patris ſui anno 188. concurrit, cum 187. eiuſdem genitus fuiſſet, vt habet Scriptura. Africanus quoque, vt refertur in chronico Alexandrino, Hebræam & Latinam chronologiam apertè confirmat, tametſi Græcam ſequi ſoleat, atque accurata Geneſeos volumina oſtendere à Mathuſala 187. annos nato Lamechum fuiſſe procreatum. Idemque habet Ioſephus, & Euſebius [a], & Nicephorus Conſtantinop. Quo poſito iacet illa obiectio de Mathuſala quatuor decim annis diluuio ſuperſtite. Habemus ergo hic alterum Lamechum non maleficoſum & homicidam, ſed pium & inſignem in filiis Dei, cuius probitas in ſanctiſſimo Patriarcha Noë filio eius ſe prodit, qui & à parente ſuo Mathuſala, pietatem hauſiſſe creditur. Is enim apud veteres Hebræos [b], à iuſtitia, ſapientia, & multarum rerum cognitione commendatur.

a *In exordio libri.*
b *Geneb ex R. Abraam in faſc. myrrhæ.*

ANNVS MVNDI, ET ADAMI 930. & vlt.

SETHI 800. LAMECHI 56.

ANTE CHRISTVM 3123.

I. *Obitus Adami.* Adeſt aliquando nobis annus ille, quo longiſſima primi parentis pœnitentia, fœlici exitu terminatur: quo veritas diuinæ ſententiæ, quo improbiſſimi dæmonis calumnia, circa hominum mortalitatem, digito tangitur. Moritur enim hoc anno primus homo, triginta ſupra nongentos natus annos, cum nullam neque infantiam, neque pueritiam, neque adoleſcentiam tranſegiſſet, vt qui in ætate perfecta, atque ad generandum habili procreatus fuiſſet. Quòd ſi eorum temporum pubertas proportione durationis reliquæ vitæ ſera erat, productuſque eſt Adam inſtar quinquaginta, vel 60. annorum, [a] vt aliqui non improbabiliter ſentiunt, dicendum profecto erit illum poſteros omnes ſuos, ſi non vitæ diuturnitate, certè ſenectute ſuperaſſe. Vidit autem poſteritatem ſuam vſque ad nonam, aut etiam decimam generationem, ſi Lamech anno *Ad decimam generationẽ.*

a *Perer. in Gen. l.* 7. *n.* 100. *&* 101.

vitæ ſexto & quinquageſimo, quod valde credibile eſt, factus erat parens liberorum, qui ſilentio cum multis alijs prætereantur, quòd ad ſeriem Noëmi, Abrahæ, Dauidis & Chriſti Domini non pertinerent.

II. Multitudo liberorum eius.

Ingentem porrò liberorum manum, ac propemodum exercitum, ab Adamo ipſo generatum, admodum probabile eſſe dixerit, qui ætatis eius longinquitatem, qui robur corporis ac vigorem, qui tot terrarum ad ortum & occaſum, ad auſtrum & ſeptentrionem iacentium hominibus replendam ſolitudinem, qui deſiderium ſatis-faciendi diuinæ voluntati, & augendi numerum filiorum Dei, quo flagrabat Adamus, attentè conſiderauerit. Hoc tamen deſiderium quaſi infuſa frigida reprimebat, & penè reſtinguebat multiplex animi eius mœror, quem alio loco [a] depinximus, multiplexque luctus in variis liberorum caſibus, qui in eius maximè caput redundabant: eo quod mortales omnes, etſi Cainitæ ſeparati erant, vna quaſi eius familia, dum adhuc erat in viuis, continebantur. Accedebat ſtudium pœnitentiæ, vt ipſius ope in pace aliquando è corpore dimitteretur, & [b] *educeretur à delicto ſuo*. Reprimebat etiam fortaſſe metus ille, ne filios gehennæ, & tenebrarum, pro filijs lucis produceret in lucem.

a a m. 2. n 5. & 6.

Luctus eiuſdem.

b Sap. 10. 2.

III. Et diuturna pœnitentia, & ſalus.

Cæterum quod ad Adami, quam dixi pœnitentiam, & luctum attinet, illum non ſolum ſub mortem, ſed toto etiam vitæ tempore pœnitentiam egiſſe de peccato ſuo, & ſalutem conſecutum nunc omnes æquè conſentiunt: etſi id olim hæretici Tatianitæ negauerint, quos eo nomine accuſat S. Irenæus [c], Auguſt. [d], & Epiphanius [e], Rupertus autem [f], etſi Tatianum agnoſcat hæreticum, non dubitauit tamen dicere *ſalutem Adami, & à multis liberè negari, & à nullo ſatis firmiter defendi*. Ea tamen tuto nunc ab omnibus Catholicis, certóque aſſeritur, validéque defenditur: cum id diſertè aſſerat Scriptura canonica, quæ ait diuinam Sapientiam [g], *primum hominem eduxiſſe à delicto ſuo*. Eundem fuiſſe communem totius Eccleſiæ ſenſum, etiam D. Auguſtini tempore, idem Sanctus Doctor apertè teſtatur [h]: & quicumque aſſertionem de Adami damnatione, inter errores & hæreſes Tatianorum & Encratitarum numerant, in quibus eminet ſanctus Irenæus [i], qui illum errorem blaſphemiam vocat, aitque Adamum diuinam ſententiam, & pœnitentiam ſibi impoſitam æquo, atque humili animo ſubiiſſe. Sed concludamus hunc locum eiuſdem Sancti Patris elogio. *Erubeſcant*, inquit, *omnes, qui à Tatiano ſunt, & concertant de Adam, quaſi magnum aliquid lucrentur, ſi ille non ſaluatur.* Et mox. *Sic & ſi qui contradicunt ſaluti Adæ nihil proficiunt niſi hoc, quod ſemetipſos Hæreticos, & Apoſtatas faciunt veritatis, & aduocatos ſe ſerpentis, & mortis oſtendunt.*

c l. 1. c. 31. d l. de hæreſ. n. 25. e hæreſ 46. f l. 3. in Gen. c. 31. Refutatur Rupertus.

g Sap. 10. 2.

h Epiſt. 99.

cum Tatianitis.

i l. 1. c. 30. & 31.

IV. Locus ſepulturæ Adami, in monte Caluario.

Sed iam locum ſepulturæ Adami perquiramus. Nam cum S. Hieronymus [k], & aliqui eum ſecuti ambiguum reddiderunt: cum plerique omnes antiqui Patres magno conſenſu ſepulchrum eius Hieroſolymis, atque adeo in ipſo Caluariæ monte collocent, quorum verba ipſa in Annalibus [a] fideliter protulimus, vbi primus ſententiam dicit Tertullianus in carmine contra Marcionem, vbi ait eodem die & loco mortuum & ſepultum, tam primum, quàm ſecundum Adamum. De die quoque & loco conſentit Irenæus, quem ſupra retulimus [b] cum de mora Adami in Paradiſo ageremus. Cyprianus de Reſurrectione Chriſti, *Nos*, inquit, *ad Chriſtum pertinentes, cuius ſanguine conſperſa creditur Adami Caluaria, qui ſub loco, quo crux Domini fixa eſt humatus traditur ab antiquis*, &c. Cuius traditionis diſertè meminit Origenes [c], S. Baſilius [d], qui ante dixerat eiectum paradiſo Adamum in Iudæa conſediſſe; *Prima etiam*, inquit, *mortuum hominem excepit, qui & illic eam, cui addictus fuerat, ſententiam condemnationis plene eſt executus.* Subdit inde pluribus os capitis de fluente carne, nudum in loco reconditum, qui inde cranium, ſiue Caluaria nomen acceperit. Eius autem rei famam ab ipſo Noë à diluuio fuiſſe propagatam.

k Epiſt 17. ad Marcellam.

a n. 7. 8. & ſeqq. ex Tertulliano.

Irenæo. b die 7. n. 5.

Cypriano.

Origene. Baſilio. c tr. 35 in Matth. d in c. 5. Eſa.

V. Epiphanio

Sanctus Epiphanius apertiſſimè ait ſe in libris reperiſſe, Chriſtum Dominum in Golgotha crucifixum eſſe & non alibi, quam vbi corpus Adami iacebat. Accedit & S. Athanaſius in fragmento de Chriſti Paſſione, S. Chryſoſtomus initio homiliæ 84. in 19. Ioannis, D. Ambroſius in ea verba Lucæ, *Qui vocatur Caluaria.* Idem habet S. Auguſt. ſerm. 71. de Tempore. Nec retuliſſe contentus etiam approbans ſubdit. *Et vere fratres non incongruè creditur, quia ibi erectus ſit medicus, vbi iacebat ægrotus: & dignum erat vbi ceciderat humana ſuperbia, ibi ſe inclinaret diuina miſericordia: & ſanguis ille pretioſus etiam corporaliter puluerem antiqui peccatoris dum dignatur ſtillando contingere, redemiſſe credatur.* Addamus etiam D. Hieron. [e] etſi alioqui proniorem in eam opinionem, quæ communi contraria eſt. *In hac vrbe*, inquit, *imò in hoc tunc loco, & habitaſſe dicitur, & mortuus eſſe Adam, vnde & locus in quo crucifixus eſt Dominus noſter Caluaria appellatur, ſcilicet quod ibi ſit antiqui hominis Caluaria condita, & ſecundi Adam, id eſt Chriſti ſanguis de cruce ſtillans, primi Adam, & iacentis protoplaſti peccata dilueret.* Verum de hac traditione pro inſtituto ſatis, ſi addidero Iacobum Edeſſenum apud Andræam Maſium [f] referre Adami oſſa, ne diluuio perirent, à Noë in arcam tranſlata, & inde Semo, cui Syria in terrarum diſtributione obtigerat, commendaſſe, ab eóque in Caluariæ monte fuiſſe condita [g].

Anathaſio. Chryſoſt.

Ambroſio. Auguſtino.

e Epiſt. ad Marcell. Hieronymo quoque.

Tranſlatio Lipſanorum eius. f In c. vlt. Ioſue n. 32.

g Vide Annal. a 930. n. 10.

VI. Adami ad ſuos monita.

Nunc illud videndum eſt, quod maiori etiam mihi videtur probabilitate niti, Adamum moribundum præcipuos quoſque filiorum ac nepotum, qui viderentur capita familiarum, ad ſe conuocaſſe; quod poſteriora exempla, quæ ex ipſius inſtituto expreſſa merito videri poſſunt, & ratio ipſa ſatis docet. In eo cœtu, prænunciata, quæ ſibi immineret, migratione ad Abelem dilectum ſuum, apparet eum expoſuiſſe compendio, tam ſuam, quàm totius humani generis cladem, & promiſſam ſibi ſuiſque redemptionem, & verum Mundi principem Doctorem & Seruatorem Meſſiam, in cuius vnius venturi fide, ac ſpe ſalui eſſe poſſent. Illum vt Dei filium adorarent, vt ſummorum bonorum largitorem di-

ligerent, vt pacis Deum inter & homines conciliatorem atque interpretem, de Sethi progenie naſciturum ſperant, illius vnius ope ſe ex Tartari faucibus ereptum iri crederent: eum iam aſſiduis precibus & ſacrificijs colerent, vitam ex timore Dei, qui ſit futurus iudex viuorum atque mortuorum traducerent: improborum conſuetudinem, & vitarent ipſi, & ſuos vitare edocerent. Denique quod ſibi fieri nollent, alteri ne facerent.

VII. Obitus & funus. Et quoniam optatiſſimo illo innocentiæ ſtatu, quem ipſe aliquando deguſtaſſet frui vltra non poſſent, pœnitentiam patris ſui imitarentur, vt poſt mortem, quoniam per peccatum mors intraſſet in mundum, & ſtatutum eſſet omnibus hominibus ſemel mori, & de vniuerſa vita diuinum ſubire iudicium, feliciori etiam felicitate in cœlis aliquando fruerentur. Quæ cum ille, aliaque his ſimilia dixiſſet, eiſque magno cum animi ſenſu benedixiſſet, collegit pedes ſuos ſuper lectulum, & obijt plenus dierum. Magnus autem fletus factus eſt omnium, & procumbentes ſuper corpus patris ſui, certatim oſculabantur eum, neque à complexu venerandi corporis, quod diuina quondam formauerat manus, auelli poterant. Denique cum multo honore & pompa funeris, in Abelis Mauſolæo, quod illi jampridem, ipſe ſibique conſtruxerat, ſepelierunt eum. Ornamus nos quoque ſepulchrum Patris noſtri merito elogio, quod in Annalibus ſtudioſus Lector inueniet.

VIII. Chriſti & Adami cōparatio. Libemus tamen hoc loco in Abele inchoatam Chriſti Domini, cum ſanctis Patriarchis, atque Adamo in primis omnium primo ac principe comparationem, plenius in Annalibus, quos hic contrahimus, expreſſam.
1. Adamus igitur diuina coagmentatus manu, factus eſt in animam viuentem; nouiſſimus Adam, nam & nominis communicatio facta eſt, quem Spiritus ſanctus ex terra benedicta, & impolluta formauit in ſanctiſſimæ Virginis vtero, non ſolum factus eſt in animam viuentem, ſed in ſpiritum etiam viuificantem.
2. Vterque ſine ſemine, ſine confuſione pudoris, ſine generatione, ſine dolore procreatus: vterque nullum habuit patrem præter Deum, nullam matrem, niſi virginem terram, aut Virginem Mariam.
3. Vterque nomen accepit à Deo, nomen nouum quod os Domini nominauit: vterque factus eſt pater futuri ſeculi, primus Adam prioris ac terreni, ſecundus poſterioris ac cæleſtis:
4. vterque non ſolum mundi propagator, ſed etiam magiſter futurus & doctor, ſcientia, & ſapientia repletus eſt; ſed vnus intra modum, alter ſine menſura omnes diuinæ ſcientiæ ac ſapientiæ theſauros accepit.

IX. Ratione corporis. 1. Summa fuit corporis vtriuſque perfectio, vt decebat immediatum vtriuſque architectum Deum. Prior nullam ſenſit infantiam, pueritiam, aut adoleſcentiam, & prima ipſa die ſua factus eſt vir, vtique in expreſſam poſterioris figuram; de quo, etiam adhuc in vtero poſito, dictum eſt, *fœmina circumdabit virum.*
2. Vterque in delicijs paradiſi Dei fuit, vnus ex gratia, alter ex natura; vnus ex culpa in ſuam ſuorumque miſeriam eiectus eſt: alter emiſſus ex miſericordia, ad totius Mundi ſalutem.
Adamo data eſt Eua in ſponſam vna vni, cum prius è latere dormientis eſſet educta, eamque dilexit vt os ſuum, & carnem ſuam. Hoc ſacramentum magnum eſt, in Chriſto, & in Eccleſia, quæ vna eſt, & è dormientis in cruce latere educta, quam Chriſtus dilexit, & tradidit ſemetipſum pro ea. 3.
Adamo coſta ſublata eſt, & pro ea caro ſubſtituta, infirmitate carnea oſſis firmitatem ſupplente. Ita Chriſtus dedit ſanctis martyribus ſuis, nobiliſſimis Eccleſiæ ſuæ membris, fortitudinem ſuam, qua roborati tormenta ſua non ſolùm ferre, ſed etiam contemnere atque irridere potuerunt. Ipſe è contrariò in agone ſuo cœpit pauere, tædere, ac mœſtus eſſe. Sed de his, exempli cauſa, hoc loco ſatis. 4.

ANNVS MVNDI 940.

SETHI 810.

EVÆ poſtremus.

ANTE CHRISTVM 3113.

Decimo à morte Adami anno, & Sethi filiorum eius quos Scriptura nominat natu maximi 810, Euam matrem generis humani obiiſſe ſcribit Marianus Scotus [a] in Chronico, cique aſſentitur Genebrardus & Feu-ardent. in S. Irenæum [b], idque ex Hebræorum traditionibus profectum credere par eſt. Ergo decennio marito ætate prouectior migrarit è vita, non obſtantibus tot ærumnis conceptuum & parturitionum, tot doloribus partuum & perpetua dominatione viri; Abelis morte, & diuortio Cainitarum, denique aſſiduo mœrore ſceleris à ſe primùm admiſſi, quo morbis & peccatis, cæteriſque huius vitæ miſerijs aditum patefeciſſet. Et celebratior quidem eſt Adami apud Patres, quam Euæ pœnitentia, ſunt tamen qui huius quoque pœnitentiæ & ſaluti ſuffragentur. I. Obitus Euæ. a Heb. L. chron. b l.5. c.23. n.7.

Diuus certè Irenæus, de Eua nominatim dicit, illam in pœnam peccati ſui ſuſcepiſſe tædia, & labores & gemitus, & triſtitias partus, & ſeruitium, & increpationem Dei, *ſicut & virum ſuum, ne maledicti à Deo in totum perirent:* anima ſcilicet & corpore, vt Cain & cæteri reprobi, ſed corpore in terram abeunte, vſque ad reſurrectionem, anima in pace quieſceret. Sanctus Epiphanius [c] de Euæ ſalute illud Apoſtoli [d] interpretatur, *ſaluabitur autem per filiorum generationem, ſi permanſerit in fide & dilectione*, quia proximè ibi Apoſtolus de Adamo & Eua locutus fuerat. Sed qualiſcunque ſit probatio, de ſententia iſta Epiphanij clarè conſtat. Tertullianus in libro de habitu muliebri, Euam non ſolum animo, ſed etiam corpore & habitu pœnitentem repræſentat. Libro autem 2. aduerſus Marcionem, vocat Adamum & Euam reſtitutionis candidatos, & confeſſione reuelatos, quibus propterea Deus non maledixerit, ſicut ſerpenti. II. Eiuſque pœnitentia. c Hær. 46. d 1. Tim. 2. 15. Et Salon.

III. Eius funus.

Honorificè porro à Patriarchis omnibus, ſecluſa tamen, vt arbitror, Caini progenie, Euæ parentatum fuiſſe, vt communi omnium mortalium matri demortuæ: Euæ omnium viuentium, aut potius morientium, matri, rationi conſentaneum eſt. Sed ipſius quoque oſſa, cùm Adami oſſibus condita, & tranſlata fuiſſe facile credi poteſt: ſicut poſtea Abrahami & Saræ Lipſana [a], eodem ſepulchro condita fuere: eodem Iſaac [b] cum Rebecca coniuge, eodem Iacob [c] cum Lia: eodem Tobias ſenior & Anna [d] vxor eius, & Manaſſes cum Iudith. [e] Idem que ab ipſo Adamo & reliquis Patriarchis factitatum merito credi poteſt, vt qui in vita coniuncti fuerant, ne poſt mortem quidem ſepararentur.

a *Gen* 25. 10. b c. 49. 31. c c. 50. 13. d *Tob*. 4. 5. & 14. 12. e *Iudith* 16. 28.

IV. Et comparatio cum B. Virg.

Expectas fortaſſis hoc loco Lector, vt Euam cum beatiſſima Virgine componamus. At longe promptius eſt atque expeditius antitheſin ex ſanctis Patribus colligere, quo nos iamdudū leuauit Caniſius noſter in opere Mariano [f]. Nonnulla tamen ſatis apertam atque illuſtrem ſimilitudinem habere videntur, cum aliqua, quod neceſſe eſt, diſſimilitudine. Nam Eua prima eſt omnium mulierum ordine temporum. Maria prima dignitate ac prædeſtinatione diuina. Sicut enim ſecundi Adami prædeſtinatio antecedit deſtinationem primi: ita ſecunda Eua prius à Deo electa eſt quam prima, vt eſſet meliore iure mater viuentium ſpiritu, quam illa corpore. Vtraque nobiliſſima mulierum, & corporis pulchritudine præſtantiſſima, vtraque miraculo nata, & ſine originis labe producta.

f *L*. 4. c. 14. 1.

2.

3. V. Ratione Abelis filij.

Eua primi Iuſtorum Abelis mater, cum in ætatis flore per inuidiam occiſum lamentata eſt, vt B. Virgo primum iuſtorum Chriſtum Dominum filium ſuum, & ipſum per inuidiam in ætatis flore crucifixum. Et ſicut Eua alterum filium Abelis loco à Domino accepit; vnde & dixit [g], *Poſuit mihi Deus ſemen aliud pro Abel, quem occidit Cain*: ſic B. Virgo alterum filium Ioannem Euangeliſtam accepit pro Ieſu, quem Iudæi parricidæ inuidia perciti peremerunt. Accepit autem illo verbo adoptatum, *Mulier ecce filius tuus*.

g *Gen*. 4. 25.

ANNVS MVNDI 987.

SETHI 857.

HENOCHI 365. & vltimus.

ANTE CHRISTVM 3066.

I. Enochi chronologia.

Celebris eſt hic annus tranſlatione mirabili Enochi Patriarchæ, vt ex Scriptura neceſſariò deducitur. Cum enim natus ſit anno mundi 623. eorumque annorum vltimus fuerit Enochi primus, oportet hoc anno trecentos ſexaginta quinque, quibus illum in terris verſatum Scriptura teſtatur, eſſe abſolutos. Maior etiam Hebræorum chronologia ſcribit Adamum ab Enocho ſepultum, vixiſſéque poſtea 57. annos: quos ſi 930. addideris, præſentem mundi annum conficies. Hoc ergo anno tranſlatio Enochi contigit, cum tot annos vixiſſet in terris, quot diebus ſol anni circulum metitur

623. 365. 987.

930. 57. 987.

in cœlis. De quo præter ea quæ ſuperius de ipſius ſanctitate diximus [a], quærendum breuiter mortuus-ne fuerit necne, & ſi tranſlatus in viuis, quò? 3. quem ad finem, 4. quæ eius ſcripta fuerint, 5. quæ eius ſimilitudo cum Chriſto. a a m. 688.

II Tranſlatus ſine morte. b *Hebr*. 5. 11.

Quod ad primum attinet D. Paulus [b] dubitare non ſinit mortuus-ne fuerit Enoch necne, qui diſertè aſſerat eum *non vidiſſe mortem*: ſimulque obſtruit ora falſa loquentium Hebræorum, & de illius morte ineptè garrientium: in quibus Aben-Ezra: & Hæreticorum, in quibus Temporarius & Capellus. Imo & quorundam Catholicorum, qui probabilius tantum putant eum non eſſe mortuum, vt Olealter, & Eugubinus, qui relinquit in dubio, an cum corpore aſſumptus ſit: contra quos in Annalibus accuratè diſputauimus [c]. Hic illud quæro, num D. Paulus, rem quam aſſerit, probabilem tantum faciat, aut [d] Sapiens, cum ait *Viuentem inter peccatores eſſe tranſlatum*? quid opus fuit meminiſſe vitæ, ſi tranſlatus eſt mortuus? Aut quid opus erat Moſen [e] aliter de Enocho, quam de cæteris hactenus commemoratis loqui? quos dixit mortuos, illum autem *non apparuiſſe, quia tulit eum Deus*.

c a 2. & 3. Probatur ex ſcriptura. d *Sap*. 4. 10. e *Gen*. 5. 24.

III. Et patribus Ireneo, Tertul. Clemente. f l 5. c. 5. & l. 4. c. 30. g c. 2. Chryſoſt. Hieron.

Certe S. Irenæus [f], vt hic quoque ſanctos Patres curſim attingam, *Enoch*, inquit, *placens Deo, in quo placuit corpore tranſlatus eſt, tranſlationem iuſtorum præmonſtrans*. Tertull. [g] l. aduerſus Iudæos. *Nam & Enoch*, inquit, *Iuſtiſſimum non circumciſum, nec ſabbatizantem de hoc mundo tranſtulit, qui necdum mortem guſtauit, vt æternitatis candidatus* &c. quæ etiam inculcat in libro de Anima, & de reſurrectione carnis. Idem habet Clemens Romanus in Conſtit. Apoſt. & S. Chryſoſt. homil. 21. in Geneſ. S. Hieronymus contra errores Ioannis Hieroſolymitani, aliiſque in locis [h]. D. Auguſtinus [i] contendens Adamum ante peccatum mortalem fuiſſe, nec tamen moriturum. *Talem puto*, inquit, *habitudinem adhuc in corpore animali, atque mortali, etiam illis*, (Enoch & Eliæ) *qui ſine morte hinc tranſlati ſunt, fuiſſe conceſſam*. Et alibi [k], *quos non dubitamus*, inquit, *in quibus nati ſunt corporibus viuere*. Adde Gregorium magnum [l] atque Nemeſium [m] & omnium clariſſime Epiphanium hæreſi 64. quæ eſt contra Origenem & in Anchorato. Afferri huc poſſunt omnes pene interpretes Apocalypſeos, tam antiqui quàm recentiores. Sed in re plane certa ſatis eſt teſtium.

h *Ep*. 61. & 148. *ad Marcel* & *in Pſal*. 10. i l 1. c. 3. *de pecc mor*. Auguſt. Gregor. Nemeſ. Epiphan. k *l*. 1. *de pec. orig* c. 23. l *l*. 9. *mor*. c. 3. m *l* 6. *de nat. hom*. c. 4.

IV. Quò ſit tranſlatus. An in paradiſum Adami.

Quæramus potius quò tranſlati ſint. Nam de vtroque vna eſt èademque quæſtio, niſi, quod hæc multo eſt præcedente difficilior. Magna enim pars eorum, qui ſine morte tranſlatos putant, de loco in quem tranſlati ſunt plane tacent, id ſe ignorare ſignificantes. Non pauci tamen certum definiunt tranſlationis locum, paradiſum terreſtrem, in quibus S. Irenæus [n], qui ait eam doctrinam eſſe presbyterorum, qui ſunt Apoſtolorum diſcipuli, quo vno teſtimonio plurima, eáque grauiſſima continentur. Iuſtinus etiam martyr [o] agens de iis, qui ſub Chriſti reſurrectione ſurrexerunt, & apparuerunt multis. *Quam ob cauſam*, inquit, *reſuſcitati illi denuo mortem non oppetiere, ſed in immortalitate maneant, ſicut Enoch & Elias, cum quibus in paradiſo ſunt, reſtitutionem ſempiternam, qua omnes immutabimur, expectantes*. Idem clarè affir-

n *l*. 5. *conſ. hær*. c. 5.

o q 85. *ad Orthod*.

a vide Feuard. in d. Irenæ l. 4. c. 30. n. 6. & l. 5. c. 5. n. 2. & 3.
b Eccli. 44. 16.

mat S. Athanaſius, in Epiſtola de Nicena ſynodo contra Euſebium, & Iſidorus in libro de vita & morte ſanctorum, Procopius Gazæus in c. 4. Geneſ. aliique non pauci, quos refert apud Irenæum Feu-ardentius [a].

V. Ex ſcriptura.
c ſeſſ. 4.
d l. 5. biblioth. annot. 56.
Aliquo ut locum amœnum.

Sed quid opus eſt pluribus, cum in Scriptura legamus [b], *Enoch placuit Deo, & tranſlatus eſt in paradiſum, vt det gentibus pœnitentiam.* Et ſi enim vox paradiſi non reperitur in græco textu, ſatis eſt tamen in latina vulgata reperiri, quam authenticam agnoſcit, & ab omnibus vult haberi Concilium Trident. [c]. Ianſenius in eum locum ait interpretem id addidiſſe de ſuo, ſecutum receptam in Eccleſia opinionem. Et Sixtus Senenſis [d] hanc ſententiam pro Eccleſiæ ſententia, & diuinæ Scripturæ amplectitur. Porro non eſt neceſſe paradiſum intelligere de loco, in quo habitauit Adamus, vt ſatis docuit Gregorius Magnus [e], & totidem verbis eum ſecutus Rupertus, cum aiunt in ſecretam quandam terræ regionem adductos, vbi in magna carnis & ſpiritus quiete viuerent: quo videlicet modo in paradiſo viuebatur. Idemque ſatis clarè docet Iſidorus [f], explicans paradiſum, æqualem habitationem beatæ terræ; quò etiam videtur alluſiſſe Tertull. [g] in libro de Reſurrectione carnis. Denique certum eſt paradiſum non raro in Scriptura, pro quouis amœno, ac deliciis affluente loco ſumi, & in libro Eccleſiaſtici nullo epitheto reſtringi vocem, ad illum Adami paradiſum.

e hom. 29. in Euang.
f l. 3 in Gen. c. 33.
g c. 58.

VI. De loco nō liquere.
h Sa in Gen. c. 5. & in 4. Reg. c. 1.
i In Gen. l. 3 q. 5. & l. 7. diſ. vlt. q. 7.

Vt ergo concludamus hunc locum, cum Scriptura facile explicari poſſit de quouis amœno loco, & ita ferè à ſanctis Patribus explicata fuerit, longéque probabiliſſimum ſit nunc paradiſum illum non extare, exiſtimo de loco in quem aut Enoch hoc anno, aut Elias poſt annos 2151. tranſlati fuerint, non liquere: quæ eſt etiam ſententia Emanuelis [h] atque Pererij [i], qui totum hunc locum accuratiſſimè examinauit.

VII. Cauſæ tranſlationis.
1.
k l de reſur. c. 58.
l in c. 11. lect. 1. verſ. 5.
2.
m l. 4. c. 30. Henochi legatio.
n c. 6. 2.
o l. 15. de Ciu. c. 23.
p l. de Gigant.

Sequitur vt tranſlationis cauſas inquiramus: quas nonnulli minus probabiles afferunt; quibus amiſſis, arbitror primo raptum dici poſſe in figuram futuræ immortalitatis. Nam Tertullianus [k] cùm de vtriuſque tranſlatione ageret: *cuinam*, inquit, *ſuaci teſtimonium ſignant, niſi quâ credi oportet hæc futuræ integritatis eſſe documenta?* &c. fusè, quæ eſt D. quoque Thomæ ſententia in Epiſtolam ad Hebræos [l]. Idem habet & Epiphanius in Anachorato, & S. Irenæus l. 5. c. 5. Alteram cauſam Sapiens ſuggerit, raptum enim ait, *ne malitia mutaret intellectum eius*; ne ſcilicet deprauaretur ab improbis, apud quos legatione fungebatur. Nam Irenæus [m], *Enoch*, inquit, *placens Deo cum eſſet homo Dei, legatione ad Angelos fungebatur.* Angelorum nomen videtur eos intelligere, quos Moſes paulò inferius [n] appellat filios Dei, & à quibuſdam Angeli Dei dicti ſunt, apud Aug. [o] & Philonem Iudæum [p], Sethi videlicet nepotes, religionis alioqui ac pietatis cultores qui vitæ licentia atque impunitate admodum deprauati erant. Ad eos igitur Enoch, de cuius ſanctitate, & eximia apud Deum gratia, conſtabat, miſſus eſt legatus Dei nomine, vt eos à flagitiis auocatos, ad ſtudium virtutis accenderet.

VIII. 3.

Ergo etiam homines Dei diſcrimen adeunt, ne dum aliis prædicant, ipſi reprobi efficiantur. Itaque cauſa hæc priuatā ſpectat Enochi vtilitatem, quæ ſequitur, publicam, & cum illa mundi attingat initia, hæc eius ſpectat interitum, vt ſcilicet *det gentibus pœnitentiam* [a], id eſt, vt plerique interpretantur, vt vnà cum Elia Chriſtum prædicet in fine mundi, & homines, Iudæos præſertim, ab adoratione diaboli & Antichriſti, traducat ad veri Dei fidem & cultum. Quo ſpectat illud Tertulliani [b], *reſeruantur morituri, vt Antichriſtum ſanguine ſuo extinguant.* De eadem prædicatione lege S. Auguſtinum libro vigeſimo de Ciuit. Dei, c. 29.

Vt det gentibus pœnitentiam.
a vide ſup. a n. 688. n. 3.
b l. de anima c. 50.

IX. Enochum prophetaſſe.
c v. 14.
d Matt. 15. 7.

Iam vero de prophetia, vel ſcriptis Enochi dicamus aliquid. Et primum ipſum prophetaſſe; quod non ſolum probabile facit illud Irenæi teſtimonium, de eius legatione ad Angelos Dei, ſed indubitatum reddit Iudas Apoſtolus in epiſtola ſua [c], *Prophetauit*, inquit, *& de his ſeptimus ab Adam, dicens. Ecce venit Dominus in ſanctis millibus ſuis, facere indicium contra omnes*, &c. quæ Iudas ait dicta in hæreticos ſui temporis: quæ in ſenſu literali dicta videntur, contra improbos homines illius primæ ætatis; ſed quia optimè quadrant in hæreticos, de illis dicta dicuntur per accommodationem. Quo modo Chriſtus Dominus dicebat Iudæis [d] *hypocritæ, bene prophetauit de vobis Eſaias* &c. Itaque in ſenſu literali id iudicium accipi poteſt de diluuio tunc appropinquante; in accommodatitio vero, de eo iudicio quod nos quoque expectamus.

X. Et ſcripto prophetiam tradidiſſe.
e l. 15. de Ciu. c. 23.
f c. 3. de hab mul.
g hom. 28. in num. & in ſi. l. 6. de princip.
h n. 15. & 16.
i c. 4. c. 10. c. 2.
k l. 2. c. 15.
l l. 5. c. 3.

Eam prophetiam ſine ſcripto vllo, diuinitus Iudæ reuelari potuiſſe, quemadmodum, dicta factáque Adæ, & aliorum Patriarcharum Moſi reuelata fuerunt, ſatis patet, aut etiam traditione retineri, quod docet Tertul. de habitu mulierum. Certum nihilominus videtur Enochum prophetiam ſuam ſcriptis tradidiſſe, quia id plurimi, grauiſſimique Patres affirmant, in quibus D. Auguſt. [e] & Tertullianus [f] & Origenes [g], qui non librum tantum Enochi memorat, ſed libellos, quorum de argumento nonnulla in noſtris Annalibus reperies [h]. Sed eos apertum eſt ab hæreticis fuiſſe deprauatos, inſperſoſque errores, cum maxime, qui eſt de dæmonibus mulierum corruptoribus, ex Moſi verbis perperam intellectis; in quem errorem plerique antiquorum impegerunt, in quibus Tertullianus [i], Lactantius [k], Ioſephus [l], Clemens Alexandrinus, atque adeo Sancti Cyprianus, Irenæus, Iuſtinus martyr, in Apologia prima pro Chriſtianis.

XI. Quæ nunc tranſlati vita.
m l. 1. de pec. mer. c. 3.

Supereſt vt quæ ſit præſens tranſlatorum vita dicamus. Id, niſi coniecturis, ſciri non poteſt, nec inuenio meliorem D. Auguſtino coniectorem [m]. *Neque enim Enoch & Elias per tam longam ætatem ſenectute marcuerunt. Nec tamen eos credo iam in illam ſpiritalem qualitatem corporis commutatos, qualis in reſurrectione promittitur, quæ in Domino prima præceſſit. Niſi quia iſti fortaſſe nec his cibis egent, qui ſui conſumptione reficiunt, ſed ex quo tranſlati ſunt ita viuunt, vt ſimilem habeant ſatietatem illis quadraginta diebus, quibus Elias ex calice aquæ, & ex collyride panis, ſine cibo vixit. Aut ſi & hic ſuſtentaculis opus eſt, ita fortaſſe in paradiſo paſcuntur ſicut Adam, priuſquam propter peccatum exinde exire meruiſſet. Habebant enim quantum exiſtimo, & de li-*

gnorum

XII. Quomodo careant cibo, nec egeant. a Epi 65. ad Pamma.

gnorum fructibus refectionem contra defectionem, & de ligno vitæ ſtabilitatem contra vetuſtatem.

Quod nos imitamur ieiunio, inquit, Hieron. [a] *illi poſſident Dei conſortio, veſcuntur cœleſti pane, & ſaturantur omni verbo Dei, eundem habentes Dominum, quem & cibum.* Id eſt, vt arbitror quacunque re Deo viſum fuerit veſcuntur; aut Dei poteſtate ſine cibo & potu, aut eorum appetentia, quaſi in perpetuo ieiunio, perſeuerant in viuis. Nec ſane apparet commodior faciliorque ratio, qua illic ſine cibi neceſſitate viuant, quam ſi Deus caloris actionem ſuſpendat conſumptricem humidi naturalis. Sed illo etiam Paradiſi priuilegio truuntur, autore Tertulliano [b], nullis vt vitæ huius miſeriis, atque incommodis aſſlictentur, eamque vitam addiſcant hoc tempore, quam à reſurrectione perpetuo poſſidebunt. Ait enim *hæc futuræ integritatis eſſe documenta.* Nec tamen putat Tertul. omnia eſſe paria. Conſtat enim nunc eorum corpora eſſe mortalia, & carere dotibus, quibus à reſurrectione donabuntur, vt ſignificauit paulò ante Auguſt. Denique, vt ait Gregorius [c], & Rupertus [d], in magna carnis & ſpiritus quiete viuunt, quod Epiphanius [e] vocauit in corpore ſpiritualiter exiſtere.

b de reſur. carn. c. 58. Accedunt ad cœlitum vitam.

c hom. 29. in Euang. d in Gen. l. 3. c 33. e hæreſ. 46.

XIII. Fuit Chriſti figura.

Verum ne ſine elogio dimittamus primum hunc, imo etiam poſtremum Chriſti Domini præcurſorem, præſertim *integrum vitæ, ſcelerisque purum*, qui & ipſe tranſlatus eſt à conſpectu hominum, *Ne leui ſaltem maculare vitam famine poſſet*, certe vel in eo Chriſti figuram fuiſſe negari non poteſt, quod ſicut Enoch, propter virtutis eminentiam, dictus eſt, præ cæteris viris bonis, qui tum viuebant, Deo placuiſſe; Ita Chriſtus præ ſanctis omnibus audiuit [f], *Hic eſt filius meus dilectus, in quo mihi bene complacui.* Eius quoque prædicatio, qualis & Chriſti fuit. Nam Enoch, dum hic viueret, improbos ad pœnitentiam hortabatur, etiam legatione in eum finem obita & vbi redierit, hominibus pœnitentiam prædicaturus eſt. Chriſtus autem legatus, & autor reconciliationis Deum inter & homines, locum pœnitentiæ peccatoribus aperuit, tam prædicatione ſua, quam eorum, qui pro eo legatione fungebantur. Et de Enocho hactenus.

f Matt. 17. 5

ANNVS MVNDI 1000.

SETHI 870. LAMECH. 116.

ANTE CHRISTVM 3053.

Terminat hic annus primum Mundi millenarium, ſeculum decimum, Iubilæum vigeſimum: eſtque à morte Adami ſeptuageſimus, ab Enochi tranſlatione 13. quem & notatum ab illis patriarchis, & variis tum ſacrificiis, tum ludis celebratum par eſt opinari. Eum Chronologi nonnulli notant, in quibus Marianus Scotus, ſed nihil ad memoriam inſigne annotant.

Iubilæus vigeſimus.

ANNVS MVNDI 1042.

SETHI 912. & vlt.

ANTE CHRISTVM ORTVM 3011.

I. Sethi obitus. a Gen. 5. 7. 8.

ADeſt annus vltimus Patriarchæ Sethi, duodecim enim ſupra nongentos annos illum vixiſſe Scriptura teſtatur [a], quibus ſi addideris 130. quos vixerat Adam ante ortum Sethi, annos ab ortu rerum 1042. exactè conficies. Moriturus ergo hoc anno Sethus, vir vtique ſanctiſſimus, & princeps filiorum Dei, vt qui diuinitus in locum innocentis Abelis ſuffectus eſſet, in quo familia iuſtorum, ſicut in Caino ciuitas impiorum fundata erat. Quem credibile eſt, vt prius Adamum, dum viueret pro ſua autoritate & prudentia, virtutumque exemplis & monitis, filios ac nepotes ſuos in officio ad mortem vſque continuiſſe, Enoſo in primis atque Enocho, qui pietatis laude florebant, annitentibus. Mortuo autem Adamo, tranſlato Enoch, mortuo denique Setho torrens inundans iniquitatis vltra retineri non potuit.

II. Deprauatio nepotum eius. b l. 11. Ant. c. 4.

Itaque inſignem nepotum Sethi deprauationem ad hunc vſque locum ac tempus, quo ille exceſſit è viuis distulimus. Fauet nobis Ioſephus [b] dum ait filios Sethi *per ſeptem generationes perſeueraſſe vnum Deum colentes, omnium rerum Dominum, ſemperque virtutis reſpectum habuiſſe. Procedente deinde tempore*, octaua ſcilicet generatione & deinceps, *à patriis inſtitutis degeneraſſe.* Octaua autem generatio à Setho cadit in Lamechi ætatem, in qua verſamur, & ſub qua Hebræi generalem hanc morum euerſionem agnoſcunt, vt notauit Genebrardus, & obſcurè ſignificauit Lamechus ipſe in natiuitate Noë filij ſui, quæ poſt quindecim annos contigit. Nam de Caini poſteris alia eſt ratio, quos idem Ioſephus ait [c], ſuperſtite etiam tum Adamo, ſceleratiſſimos euaſiſſe.

c l. 1. c. 2.

III. Commixtio Sethianorum cũ Cainitis. d Gen. 6. 1.

Ad hæc ergo tempora pertinet illa & perſonarum & vitiorum multiplicatio, de qua ſexto Geneſeos fit mentio [d], *Cum cœpiſſent homines multiplicare ſuper terram, & filios procreaſſent, videntes filij Dei filias hominum, quod eſſent pulchræ, acceperunt ſibi vxores, ex omnibus quas elegerant.* Non habita ſcilicet vltra ratione prohibitionis Adami, ſiue Sethi, vt mauult Abulenſis [e], de non miſcendis connubiis cum Cainitis, *Separatum enim erat genus Seth*, ait Theodoretus [f], *& non permiſcebatur cum cognatione Cain, propter illatam ei ab omnium Deo maledictionem.* Non apparet autem à quo, ſecundum Deum, prohibitio manarit conuenientius, quam à parente, quem ratio poſtulat in liberorum connubiis autorem fieri, nuptiáſque reſpuere vel probare. Pergit autem Theodoretus explicare quomodo hæ nuptiæ conciliatæ fuerint; addit enim ad illecebram formæ, quam memorat Moſes, & in qua Noëma, præter cæteras dotes, dicitur præſtitiſſe, muſicorum inſtrumentorum lenocinium, quæ Cainitæ inuenerant, acceſſiſſe atque ita ab impuris mulieribus, vt Iſraëlitas poſtea à Madianitis [g], omnē nequitiam accepiſſe, quæ fuſius etiam reperies apud Caſſianum [h], & S. Auguſtinum [i].

e q. 4 inc. 6. Gen. f q. 47. in Gen.

g Num. 25. h Colla. 8. c. 21. i l. 15. de Ciu. c. 22. 23.

IV.
Qui Filij Dei.

Cæterum nomine filiorum Dei, & filiarum hominum intelligi Sethi & Caini poſteritatem, plerique antiqui recentioreſque ſentiunt, vt merito communiſſima veriſſimàque ſententia dici poſſit. Non deſunt tamen etiam ex Hebræis, qui nomine filiorum Dei filios principum & magiſtratuum intellexerint. Nam vbi Aquila vertit υἱοὺς τῶν θεῶν, Symmachus interpretatur τῶν δυναστευόντων, quia huiuſmodi ſunt inſtar deorum in terris, & in Scriptura quoque appellantur dij. Quam expoſitionem plurimum probat Eugubinus, exiſtimans hos Patrum potentia & autoritate confiſos, nihil inauſum reliquiſſe. At Lyranus & Abulenſis id merito improbant, quod paucos ea explicatio comprehendat, cum Deus de malo, quod ad omnes pertineret, conqueratur [a]. *Vidit enim Deus terram eſſe corruptam, & omnem carnem corruiſſe viam ſuam.* Plurimi denique antiquorum Patrum, qui in textu græco non filios Dei, ſed Angelos Dei legerunt, intellexerunt Angelos illos apoſtatas, qui ex cohabitatione cum mulieribus genuerint gigantes.

a Gen. 6. 12.

An veri Angeli.

V.
Non fuiſſe dæmones.

Verum hæc opinio ex ignoratione angelicæ naturæ, & Angeli vocabulo non intellecto & apocrypho Enochi libro profecta; jampridem ab Eccleſia Catholica proſcripta eſt, & inter hæreſes à Philaſtrio numerata, ſæpius à D. Auguſtino [b] refutatur. D. Chryſoſt. [c] hanc opinionem vocat fabulas omnia inconſideratè loquentium, & blaſphemas voces hominum aduerſus capita ſua blaterantium. S. Cyrillus [d] vocat falſam prauiſſimorum hominum opinionem, eamque accuratè, atque eruditè refellit. Theodoretus [e] etiam animosè. *Quidam nimis ſtupidi & ſtolidi, exiſtimarunt eos Angelos eſſe, putantes ſuæ forſan intemperantiæ patrocinium ſe habituros, ſi Angelos euſdem criminis reos tenerent.* Alios etiam in Annalibus leges, qui omnes hoc fundamento nituntur, quod Angeli incorporei ſint, iſti autem de quibus eſt ſermo, carnei. Vnde mox Dominus [f], *Non permanebit ſpiritus meus in homine in æternum, quia caro eſt.* Et certè ſi hoc dæmonum fuiſſet peccatum & mulierum duntaxat, in dæmones, aut certè non in homines vniuersè diuina exarſiſſet ira: quæ tamen totum genus humanum diluuio perdidit, quia [g] *omnis caro corruperat viam ſuam.* Caro, inquam, qua ſpiritus angelici carent. Non ergo ab Angelis, ſiue dæmonibus procreati ſunt gigantes, ſed ab iis hominibus, qui cum prius pietatis ac iuſtitiæ cultores extitiſſent, totos ſe in libidinem, & inconceſſa coniugia profuderunt.

b q. 3. in Gen. & l. 15. de Ciu. c. 23.
c hom. 22. in Gen.
d l. 3. in Gen. init.
e q. 47. in Gen.

Idque probatur.

f Gen. 6. 3.

g c. 6. 12.

VI.
Gigantes quo primū tempore fuerint.
h c. 6. 4.

Sed inquiramus ſi poſſumus, quo primum tempore emerſerint [h] *potentes illi à ſeculo viri famoſi*, tum quales illi fuerint conſiderabimus. Sunt qui putent tum primum natos gigantes, *cum filij Dei filias hominum vxores acceperunt.* Eáque videtur prima fronte Scripturæ ſententia, quæ dierum illorum diſertè meminerit. Verum illa non negat etiam gigantes longe ante extitiſſe, ſi iuxta Hebræum Græcumque textum, & vtramque Chaldaicam paraphraſim legas, non, *poſtquam enim ingreſſi ſunt, ſed etiam poſtquam ingreſſi ſunt.* In eam ſententiam quam Pagninus & Lipomanus expreſſerunt. Gigantes fuerunt in terra in diebus ipſis, etiam poſtquam ingreſſi ſunt filij Dei, &c. quaſi dicat, ex his quoque coniugiis nati ſunt; quæ eſt ipſius D. Auguſtini ſententia [a] Horum porro antiquitatem non obſcurè ſignificat vulgata, cum ait eos *à ſeculo* extitiſſe, id eſt à mundi exordio, vt ibi [b], *à ſeculo non eſt auditum, quia quis aperuit oculos cæci nati*, & *ſicut locutus eſt per os ſanctorum, qui à ſeculo ſunt prophetarum eius*, id eſt ab initio mundi, in illis enim prophetis eſt Adamus ipſe. Ergo gigantes *à ſeculo*, & ab ipſa rerum creatione fuerunt, id eſt Adam ipſe, & Eua, & Cain, & Abel, & Seth, & reliqui proceriſſimæ ſtaturæ fuerunt. Denique Baruch [c]. *Ibi fuerunt*, inquit, *gigantes nominati illi, qui ab initio fuerunt ſtatura magna, ſcientes bellum.*

a l. 15. de Ciu. c. 23.

b Ioa. 9. 32.
Fuiſſe ab initio.

c c. 3. 26.

VII.
Eorum ſtatura.

Quod igitur ad ſtaturam iſtam attinet, Prophetæ iſti aſtipulatur Theodoretus, qui eos παμμεγέθεις ἀνθρώπους id eſt homines prægrandes. Chryſoſtomus τοὺς ἥρωας τοὺς εὐμήκεις. Heroës prælongos. Quin & Dominus ipſe apud Amos prophetam. *Ego*, inquit, *exterminaui Amorrhæum à facie eorum, cuius altitudo Cedrorum altitudo eius, & fortis ipſe quaſi quercus.* Idque non de vno aliquo, vel altero, ſed de toto Amorrhæorum populo traditur. Vt minus mirum ſit lectum Og [e] regis eorum fuiſſe nouem cubitorum longitudinis. Si lectus fuit vno cubito rege ipſo longior, cum cubitus ſit vnius pedis cum dimidio, fuerit Og longitudinis duodecim pedum, quæ eſt duplo maior longitudo, quam ſit eorum, qui nunc procera ſunt ſtatura. Certe duodecim Iſraëlitarum legati, qui viſa referebant [f], *populus*, inquiunt, *quem aſpeximus proceræ ſtaturæ eſt.* In Hebræo, *& omnis populus, quem vidimus in medio eius, viri menſurarum*, nimirum inſolitarum. Septuag. vocant eos ὑπερμήκεις ἄνδρας viros ſupra modum longos, adeo vt illis comparati Iſraëlitæ, ſe quaſi locuſtas reputarent.

d c. 2. 9.

e Deut. 3. 11.
Et regis Og.

f Num. 13. 33. 34.

Ibid.

VIII.
Fuiſſe deformes.

Quamuis autem ſtatura excelſior ad dignitatem & pulchritudinem pertineat, vt de Saule [g] ex Scriptura conſtat, D. tamen Cyrillus [h] hiſce gigantibus corporum deformitatem in pœnam libidinis tribuit. Et l. 9. contra Iulianum ait illos fuiſſe aſpectu fœdos, ac valde deformes, monſtroſos, ac temerarios. Ioſephus ait fuiſſe viſu horribiles. Fuiſſe etiam robuſtos & bellicoſos, iam ex Prophetis Amos & Baruch [i] indicatum eſt, quos Moſes hoc loco à potentia, ſiue robore corporis celebrat. Cyrillus autem [k]; *Gigantes illos eſſe intelligimus qui horribiles viſu, robore incomparabiles, indomiti, inuictique homines, ob corporum magnitudinem fuerunt, cæteroſque propterea contemnentes*, cui robori ſubſcribit Dauid [l], cum ait *& gigas non ſaluabitur in multitudine virtutis ſuæ.* Septuag. enim verterunt gibbor, id eſt potens, in gigantem, quaſi quoddam roboris exemplar.

g 1. Reg. 10. 23. 24.
h l. 3. in Gen.
Robuſtos & bellicoſos.

i ann. 6.

k l. 3. cit.

l Pſal. 32. 16.

IX.
Feroces ac violentos.

Viri bellicoſi ac robuſti facile in tyrannicam ferociam, ac violentiam delabuntur. Id tam proprium gigantum fuit, vt inde nomen accepiſſe, & in exemplum ſumpti eſſe videantur. *Irruit in me* [m]; ait Iob, *quaſi gigas*, vbi ad notationem nominis alluſum videtur, Nephilim enim ruentes ſiue irruentes ſignificat, quod iſti ferociter in alios impetum facerent. Itaque Symmachus, teſte Hieronymo, Nephilim vertit βιαίους id eſt violentos, Aquila ἐπιπίπτοντας, & ἀνιάτους, id eſt irruentes & inſanabiles Arias terrore conſternantes: quod præ fero-

m c. 16. 15.

Tyrannorum more.

c. 26. 14.

tia

cia ac violentia ſua propriis præſidentes omnia per vim tyrannico latrocinio agerent. Itaque & pro violentis tyrannis ab Eſaia ſumuntur [a], *Morientes non viuant, gigantes non reſurgant.* Etſi autem violentus ille ac ferox animus ſine ſuperbia eſſe non potuit, eius tamen à Sapiente nominatim accuſantur [b]. *Sed & ab initio*, inquit, *cum perirent ſuperbi gigantes*, ὑπερηφάνοις, qui ſupra cæteros ſe conſpiciendos præbebant. Quo referri poteſt quod hic à Moyſe dicuntur *viri famoſi*. Malæ vtique famæ, quam ſuis ſibi facinoribus colligebant. Superbiam fouebat magnitudo corporum & robur, vt notauit [c] Theodoretus.

a c. 26. 14.
b c. 14. 6.
c q. 48. in Gen.

X.
Et in Deũ impios.

Denique ſuperbiæ annexa erat impietas in Deum, eſt enim ad eam gradus. Vbi enim mortales ſuperbè contempſerint, humanum ſupergreſſi modum, ſuperos ipſos dictis factiſque inuadunt. Hinc illud Theomachorum cognomen, & fabula affectati regni cœleſtis. Sed quia *Deus ſuperbis reſiſtit*, nec eſt qui ei reſiſtere poſſit, propterea & miſerè ipſi perierunt, & facti ſunt aliis perditionis exemplum. Nam Sapiens [d] *in cœtu*, inquit, *gigantum commorabitur*, id eſt malè peribit, vt olim gigantes. Ideóque Iſaias illos in inferis collocat [e], ſicut & profani Scriptores omnes. Sibylla quoque ait gigantes ſceleratos, blaſphemias polluto ore locutos. Et de gigantibus hoc loco ſatis. Sed antequam progrediamur ad alia, Patriarchæ Setho iuſta parentalia non negemus, cum ſciamus ſanctos Epiphanium & Auguſtinum ſcribere, Sethum Chriſti Domini figuram geſſiſſe.

d c. 21. 16.
Itaque male periiſſe.
e c. 14. 9.

XI:

Et certè res loquitur ipſa per ſeſe, cum conſtet Sethum poſitum fuiſſe fundamentum ciuitatis Dei pro Abel: in figuram illius lapidis probati angularis, pretioſi, in fundamento fundati, vt loquitur Eſaias [f]. Subſtitutus eſt Abeli, quaſi in eius locum excitatus, vnde & Chriſti reſurrectionem figurauit. Ex duobus namque illis hominibus Abele, qui interpretatur luctus, & eius fratre Setho qui interpretatur reſurrectio, mors Chriſti, & vita eius ex mortuis præfigurata eſt, vt aiunt Auguſtinus [g], & Iſidorus [h]. Sed expreſſior eſt etiam figura in eo, quod propter eminentem ſanctitatem, quaſi Deus quiſpiam dictus & reputatus eſt, & filij eius filij Dei appellati. Chriſtum autem Deũ diſertè appellat Eſaias propheta [i]. De filiis autem eius, quos ſecundum ſpiritum genuit [k], *Videte*, ait dilectus diſcipulus, *qualem charitatem dedit nobis pater, ut filij Dei nominemur, & ſimus.*

f c. 28. v. 16.
g l. 15. de Ciu. c. 18.
h In Gen. c. 6. n. 5.
i c. 9.
k 1. Ioh. 3. 1.

ANNVS MVNDI 1057.

ENOS 822. NOE 1.

ANTE CHRISTVM 2996.

I.
Tempus orti Noëmi.
a A. M. 131. 1.
b Gen. 6. 8. 9.

QVindecim annos interueniſſe conſtat inter Sethi mortem, & ortum magni patriachæ Noë, quem ponimus [a] natum anno 182. Lamechi patris expleto. Magni, inquam patriarchæ, & in paucis in Scriptura celeberrimi, vt diuina illa teſtantur Elogia [b]. *Noe vero inuenit gratiam coram Domino*, &, *Noe vir iuſtus atque perfectus*, & *Noe cum Deo ambulauit*, aliáque id genus, quæ in progreſſu, & maxime in extrema eius vita notabimus. Nunc eius ortui attendamus, de quo illud vnum Scriptura [a] memorat, Lamechum eius patrem ipſi nomen indidiſſe, nulla facta matris, aut fratrum, ſororumue mentione; ſed nec quotus ordine generationis fuerit: quamuis primogenitum non fuiſſe, parentis ætas apertè clamet, eamque vocem omnes exaudiant, præter ſurdaſtros aliquot Hebræos, & ſi quos alios, quos vulgò vocant hebraizantes.

a c. 5. 29.
Ibid.

II.
Ratio impoſiti nominis.

Natum infantulum parens appellauit Noë, addidit etiam rationem de nominationis. *Iſte*, inquit, *conſolabitur nos ab operibus, & laboribus manuum noſtrarum, in terra, cui maledixit Dominus.* Nam Noë ceſſationem & requiem interpretantur. Vaticinium hoc fuiſſe Chryſoſtomus [b] affirmat. Quid autem præuideret Lamech, vt non prophetaſſe duntaxat, ſed etiam propheta fuiſſe intelligeretur, ita refert. Prædicit per appellationem pueri mala quæ totum humanum genus inuaſura erant, vt vel timore caſtigati abducerentur à vitiis, & amplexarentur virtutem. Theodorus quoque apud Lipomanum, *Lamechi*, inquit, *in natiuitate filij ſui Noë prophetat, quemadmodum Zacharias.* Idem habet S. Cyrillus & Procopius, qui hoc vaticinium ad Chriſtum potius, quam ad Noë referendum putant: vtique in ſpiritali ſenſu: nam in literali, apparet rem ad agriculturam pertinere. Hæc eſt enim quæ manus hominum in terra laboribus exercet; & Opera agricolarum peculiariter appellantur.

b Hom. 21. in Gen.

III.
Aliæ rationes nominis eiuſdẽ.

Quidam nihilominus putant, vt refert Caiet. prædici Noëmum inuenturum rationem ſubiugandorum animalium, ad terram aratro proſcindendam, ex quo labor hominum in fodiendo ſubleuetur. Sed fortaſſe hæc inuentio non huius temporis fuit. Neque enim Noë primus agricola fuit, ſed ante mille annos Cain, & Adamus ipſe, in quo plus etiam fuit ſcientiæ tam ſpeculatiuæ quam practicæ, quam in Noë, qui nullam habuit infuſam, vt Adam. Res quoque ipſa parum digna videtur prophetia, quamuis eam ad vini quoque inuentionem, aut ad eſum carnium, aut ad iteratam etiam terræ benedictionem extendas. Ideo D. Hieronymus [c] Noë requiem interpretatur, quod ſub illo omnia retro opera quieuerunt per diluuium. A quo non diſſentiunt Ambroſ. [d] neque Chryſoſtomus [e]; quorum expoſitioni conſentanea eſt requies & ſabbatiſmus terræ, qui toto diluuij anno contigit, in quo terreni homines, vel inuiti, ceſſaturi erant à flagitiis, & ſceleribus ſuis, ex quo iuſtis naſcitura erat conſolatio. Aut certe conſolatio pertinet ad generis humani reliquias, quæ à Noë conſeruabuntur, & in arca requieſcent, dum longè maxima pars mortalium diluuij fluctibus agitata peribit.

c In trad. in Gen.
d Init. de Arca, Noë.
e hom. 21. in Gen. vide 2. Paral. ſi.

ANNVS MVNDI 1140.

NOE 84. ENOS, vlt.

ANTE CHRISTVM ORTVM 2913.

I.
Enochi ætas & obitus.

EXplentur hoc anno nongenti & quinque anni Enos, quod ei vitæ ſpatium Scriptu-

a Gen. 5. 11.
ra [a] tribuit, cum vixiſſet cum Adamo auo 695. annis, & ab eo mortuo 110. cum patre autem Setho, octingentis & ſeptem annis, & poſt eum defunctum octo & 90. Feliciter autem atque in Domino obdormiſſe in ſenectute bona, quæ de eius laudabili vita Scriptura obiter, & velut per tranſennam ſignificat, perſuadent. Habet enim ab ea illuſtre probitatis elogium [b], quod *ipſe inuocare cœperit nomen Domini*. Ex quo etiam magnam laudem à ſanctis Patribus eſt conſecutus. Adeo vt S. Cyrillus ita de eo loquatur [c]. *Igitur ex Adam Seth poſt necem Abelis procreatus eſt, ex quo Enos ille, qui ſperauit inuocare nomen Domini Dei ſui, quique ab illis hominibus, qui tum temporis aderant, Deus appellatus eſt. Nam cum incredibilem iuſtitiam eius animaduerterent, Deum protinus appellabant, atque ob eius admirandam virtutem dignum hac appellatione exiſtimabant.*

Eius laus, dictus Deus.
b c. 4. ſi.
c l. 3. in Gen. init.

II.
Noë ini exordia.

Quid porro quatuor his & 80. annis Noë Patriarcha à Lamecho patre, alijſue didicerit, quid dixerit, feceritque, quomodo puerilem ætatem, adoleſcentiam, iuuentutem tranſegerit, an vxorem duxerit, liberos genuerit, alto ſilentio ſepultum eſſe voluit, qui cætera quæ habemus Moyſi reuelauit. Vt autem eximia eum virtute vixiſſe credatur, etiam antequam fieret præco diuinæ iuſtitiæ, rationi maxime conſentaneum eſt, vt prior vita rite poſteriori congrueret: eoque maior eſſet vaticinantis autoritas, quo fuiſſet eius vita, ab ipſis initijs, ab omni labe remotior. Vt mirum ſit non deeſſe qui dicant circa quingenteſimum vitæ annum *Noë inueniſſe gratiam coram Domino*, cum Scriptura eam laudem æquè omnibus eius vitæ partibus attribuat. Sed & liberos genuiſſe antequam quingentorum eſſet annorum, & nuptias ad quingenteſimum annum non diſtuliſſe, nemo prudenter negauerit. Valet enim eadem ratio in Noëmo, quam de prioribus Patriarchis affert D. Auguſt. [d] de præteritis prioribus eorum filijs. Certe S. Ambroſius [e] ait Noë filiorum generatione abundaſſe, ſed hi fuerint ante diluuium morte ſubiati, in bellis contra Cainitas & bellicoſos gigantes.

Eiuſque priores liberi.
d l. 15. de Ciu. c. 16. & 20.
e l. de Noë c. 3.

ANNVS MVNDI 1235.

NOE 179.

ANTE CHRISTVM 2818.

I.
Mors Cainan.
a c. 5. v. 14.

ANnis poſt mortem Enos quinque & nonaginta, mortuus eſt filius eius Cainan & completi ſunt nongenti & decem anni vitæ eius, quos ei Scriptura [a] tribuit. Vixit autem cum patre ſuo Enos 815 annis, cum Setho auo 717. cum proauo Adamo 605.

Noë præco iuſtitiæ.

His temporibus præconem agebat iuſtitiæ pedetentim appropinquantis Patriarcha Noë. Neque enim centum tantum & viginti annis ante diluuium id comminatus eſt Dominus, ſed multis ante ſeculis, cum eas minas, ſi Ioſepho credimus [a], etiam Adamus intentarit. De Noë vero ita Chryſoſtomus [b], *Obſtupeſcenda eſt ineffabilis longanimitas Dei, & prodigioſa hominum, qui tunc erant, ingratitudo. Ecce enim quingentis annis vixerat iuſtus ille, clamans, & teſtificans ſuo nomine futurum per vniuerſum orbem diluuium, & neque ſic à malitia abſtinere voluerunt.* Verum nimis obſcura fuiſſet iſta prædicatio, ſi nominis ſolius fuiſſet, auribus præſertim & cordibus aggrauatis. Altius oportuit inſonare iuſtitiæ præconem, vt ſi fieri poſſet, etiam à ſurdis exaudiretur. Ideo enim præconis ſimilitudinem vſurpauit Petrus [c], vt ſonoram eius prædicationem, & quæ dormientes excitare poſſet, repræſentaret.

b l. 1. Ant. c. 4.
b hom. 21. & 22.
c 2. Pet. 2. 5.

ANNVS MVNDI 1290.

NOE 234.

ANTE CHRISTVM ORTVM 1763.

I.
Malaleelis ætas, & obitus.

MAlaleel quintus ab Adamo viam vniuerſæ carnis ingreſſus eſt, anno vitæ ſuæ 95. ſupra octingenteſimum, annis poſt patrem 55. poſt auum Enos 150. poſt proauum Sethum 245. Denique poſt Adamum 360. Fuit hic vnus de ſex viris ante diluuium, qui omnes primæ ætatis Patriarchas viderunt, id eſt Adamum & Noë, cum omnibus intermedijs, quo priuilegio caruerunt Adam, Seth, Enoch, & Noë. De huius rebus geſtis nihil in ſpecie traditum reperi. Interea perſeuerant impij agere fanda, infandáque, vt ſcriptum eſt in carminibus Sibyllinis. Perſeuerat vice verſa Noe eos à ſceleribus reuocare. *Porro cum videret ſuos ſibi non parere*, ait Ioſephus [a], *veritus ne & ſe & familiam ſuam interimerent, ſecedens cum ſuis in aliam regionem migrauit.*

a l. 1. Ant. c. 3.

II.
Noë aliò non migraſſe.
b Ioan. 10.

Ita Ioſephus, quibus nemo prudenter adhibeat fidem. Quo modo enim Noë peccatores à ſceleribus reuocabat, à quibus aufugerat metu? Quomodo nō mercenarius dicendus erat [b], & non *paſtor bonus, qui animam ſuam dat pro ouibus ſuis*? ſed ab hac timiditate & ignauia Noëmum Chryſoſtom. diligenter expurgat [c]. Nam quod dicit eum fugiſſe impiorum ſocietatem, ad diuerſitatem vitæ pertinet, non locorum: quippe qui illum comparat ſcintillæ in medio mari poſitæ, quæ non ſolum extincta non ſit, ſed quotidie fulgentiori luce prodierit, omnes ſuis operibus docens. Quomodo quæſo quotidie illuminabat improbos operibus ſuis, ſi ab illis in aliam regionem abſceſſerat? Quomodo præco iuſtitiæ ſurdis canebat, & mutis: Quod ſi in loca deſerta non abibat, nonne vbique inueniebat improbos? quandoquidem, *Omnis caro corruperat viam ſuam.*

c hom. 22.

ANNVS MVNDI 1400. & 422.

IAREDI 940. & 62.

ANTE CHRISTVM 2653. & 2631.

I.
Iaredi ætas, & obitus.

MIratum opinor Iaredum cum ſe vidit mundi ſeculum decimum quartum, & Iubilæum 28. ſuperaſſe, mortaliumque omnium, quorum extat memoria, antiquiſſimum, & quaſi decanum viuere, imo etiam primum omnium parentem Adamum, quod nemini adhuc contigerat, iam decem annis viuendo ſu-

peraſſe

d Pſ. 119. 5. peraſſe. Fortaſſe & gemendo dixiſſe [d] *Heu mihi, quia incolatus meus prolongatus eſt.* Cum autem iam 152. numeraret annos à morte patris ſui, periodus vitæ eius terminata eſt, nongentis & ſexaginta duobus annis circumſcripta, quem nemo præter filium viuendo ſuperauit.

ANNVS MVNDI 1537. NOEMI 481.

ANTE CHRISTVM 2516.

I. Definitur tempus ante diluuiũ. a Gen. 6. 3.

NOtatur præſens annus à Script. [a] nominatim. Hic enim ille eſt, in quo Deus definit tempus intra quod diluuium inundaturum erat orbem terrarum. Cum enim peccatores, in primiſque gigantes, qui membris viribuſque præfidebant, ne Deum quidem ipſum timerent, ſed bello etiam cælites ſe inuaſuros ſtultè iactarent, vt Cyclops ille apud Homer. [b] pios autẽ, ipſumq; Noë in primis irriderẽt vndas diluuij perpetuo intentantem: illàq; aut illis ſimilia vſurparent, quibus poſtea ſcelerati Iudæi Eſaiam irridebant [c], *expecta, reexpecta*, &c. Denunciat Dominus diluuium terras intra centũ & 20. annos diſſipaturum, neq. peccatoribus illis amplius omnino vitæ, ad extremum vſq; interitũ ſupereſſe: quæ communis eſt, & germana loci huius interpretatio, nominatim Aug. Hier. Chryſ. Chaldæi Paraphraſtę, & Sept. Interpretum aliorumque multorum; qua Ioſeph. Lact. Procop. Rupert. expoſitio euertitur de vita mortalium deinceps ad 120. annos cõtrahenda; cuius falſitatẽ aperta experientia multorũ deinde ſeculorũ patefecit.

b Odyſſ. 9.

c Eſa. 28. 10

II. An fuerit imminutũ. d in qq. Hebr. e hom. 25. in Gen. f l. 4. c. 13.

Sed nouã hic dubitationem ingerit S. Hier. [d] cum exiſtimat hoc tempus fuiſſe contractum reſectis 20. annis, quod illi pœnitentiam agere contemnerent: quod ſentit quoq; Chryſoſt. [e] Eam opinionem recitat Rupert. [f] & forte probat. Occaſionem huic opinioni dedit, quod ab anno quingenteſimo Noë, cuius mentio facta eſt in fine c. 5. Gen. vſq; ad diluuium, quod conſtat anno ſexcenteſimo Noë immiſſum in terras, centum anni duntaxat reperiantur. Verum hunc nodum facilè diſſoluit S. Aug. [g] *Intelligendum eſt*, inquit, *hoc Deum dixiſſe, cum circa finem quingentorum annorum eſſet Noë, id eſt quadringentos & octoginta vitæ annos ageret, quos more ſuo quingentos Scriptura vocet, nomine totius maximam partem plerumque ſignificans.* Sic ipſe. Nec credibile eſt, quod ſentit etiam Emanuel Sà, hanc diuinam indulgentiam fuiſſe reſtrictam, cum dona Dei ſint ſine pœnitentia, & in peccatorum duritia extendat longanimitatem ſuam.

g l. 15. de Ciu. c. 24.

ANNVS MVNDI 1557.

NOEMI 501.

ANTE CHRISTVM 2496.

I. Arcæ conſtructio.

IAm vigeſimus annus abierat, ex quo Dominus de impiorum hominum excidio ſententiam tulerat, quod illi tempus non in deponenda, ſed in confirmanda potius audacia malè conſumpſerant, cum Dominus nouum hoc anno incitamentum ad pœnitentiã inducere ſtatuit, quod perpetuo ante oculos obuerſaretur, & prędicationes Noëmi, & clamores ſuo ſilentio iuuaret, arcam inquam reliquijs humani generis, atque animantium conſeruandis deſtinatam, quæ vna res hunc annum celeberrimum facit.

II. Communis porro ſententia eſt arcam quingenteſimo anno vitæ Noë à Deo conſtrui iuſſã, ſiue currente, vt aliqui volunt, ſiue abſoluto, vt nos ponimus, eamq; centũ annis fuiſſe conſtructam: id pro certo, & confeſſo ponit Origenes contra Celſum [a], ex quo totidẽ penè verbis S. Aug. [b] *Nec attendunt*, inquit, *centum annos, quibus arca illa fabricata eſt.* Et alibi, *Item quæritur verum arca tam magna, centum annis potuerit fabricari, à quatuor hominibus, id eſt Noë, & tribus filiis eius*; & reſpondet, facile fuiſſe alios adhibere fabros, qui mercede operis accepta, non curarent ſapienterne an inſipienter eam Noe molîretur. Idem ſpatiũ temporis etiam ex Scriptura colligit in opere contra Fauſtum [c]. Eique paſſim omnes ſubſcribunt; Qui autem contra ſentiũt, aut rem in dubium vocant; nihil ſolidi afferunt pro opinione ſua, vt in Annalibus oſtentum eſt.

Quo & quanto tẽpore facta.

a l. 4. ſub med.
b l. 11. de Ciu. c. 27.

c l. 12. c. 18.

d n. 3.

III. Tres Noë filij an nati anno patris 500. e c. 5. 31.

Sed priuſquam arcæ admoueamus manum, illud quod ſcribit Moſes de ortu filiorum Noë minimè negligendum eſt. Videtur enim eorum natiuitatem ad hunc annum referre, cum ait [e], *Noe vero cum quingentorum eſſet annorum, genuit Sem, Cham, & Iapheth.* At certum plane eſt non omnes hoc anno genitos. Nã Sem tantum poſt biennium natus eſt vt conſtat ex 11. Gen. [f] & tamen primogenitus eorũ fuit, vt poſtea docebimus. Verum non alia Moſis mens fuit in illo extremo c. 5. quam progeniẽ Noe ſicut & cæterorum Patriarcharũ, in eodem catalogo contexere priuſquã res ab eo geſtas in diluuio explicaret: doceretq; tres illos filios, per quos propagatum, & inſtauratum eſt humanũ genus, ab eo ſuſceptos, cũ iam quingentorũ eſſet annorum, & nõ ante; nõ autẽ quòd aut omnes, aut aliquis eorũ anno patris quingenteſimo natus ſit. Quæ communis eſt, & certa loci huius interpretatio.

f c. 11. v. 10.

IV. Diluuij cauſæ efficiẽs Deus.

Quoniam autem conſtruendæ arcæ cauſa fuit diluuium, diluuij cauſas Moſes breuiter exequitur, orſus ab eius efficiente cauſa Deõ. Exhibet enim nobis Deum humano more immenſis hominum ſceleribus infenſum, ſed ita, vt qui tanquam ſeuerus iudex [g], *improbos à facie terræ delere conſtituat*, quaſi miſericors pater in ruina hominis quem creauit [h], *intrinſecus dolore cordis tangatur*, ſeque eorũ more gerat, quos dum pœnitet feciſſe aliquid, infectum cupiunt quod fecerant, aut diſſoluunt. Hinc ergo illa, *pœnitet me feciſſe hominem*. Et, *delebo hominem quem creaui à facie terræ*. Et quia propter hominem creauerat animantia, vtrumque genus eadem ſententia animaduerſionis inuoluit. Sed quod fuit diuinæ indignationis obiectum.

g c. 6. 7.

h v. 6. ibid.

V. Meritoria, peccata hominum.

Meritoria cauſa, ſcelera mortaliũ. Omnia enim ſcelera illis verbis comprehenduntur. *Videns autem Deus quod multa malitia hominum eſſet in terra, & cuncta cogitatio cordis intenta eſſet ad malum omni tempore.* Singula verba hominum improbitatem vehementer exaggerant: ſicut & quod terra ſemel iterũq; dicitur repleta iniquitate. Huc pertinẽt, quæ antiqui de ætate ferrea cecinere, quęq; illi, noſq, ſupra de gigãtũ moribus retulimus. Sed flagitia in primis exundabãt, quæ Domino puritatis amantiſſimo ſtomachum mouebant; peccata, inquam, fœdę libidinis, quę toto 6. cap. Geneſeos ſignificantur, & nominatim illa quaſi contumelioſa hominum appellatione, *quia caro ſunt*; & *finis vniuerſæ carnis venit coram me.* Et magna illa propagatione gigantum, ventri & gulæ ſeruientium,

Præſertim luxuria.

& in magnam membrorum molem excreſcentium. Illa denique tertio iterata corruptione carnis & terræ. Incitatus eſt ergo Dominus ad perdendum humanum genus, tum aliis hominum ſceleribus, tum maximè carnis intemperantia, quæ hiſce temporibus vbique ſumma cum licentia, bacchabatur, Dei hominumue reuerentia neminem vltra retinente.

VI. Subiectum hominis, & quæ illi ſeruiunt. a c. 6. 7.

Et quoniam terra infecta erat ſceleribus hominum, eiſque peccantibus famulata fuerat, ſicut & animantia, ideo non in hominem ſolum, ſed in terram etiam, & in animantia, vindex ſupremi iudicis ſententia intorquetur [a]. *Delebo*, inquit, *hominem quem creaui à facie terræ, ab homine vſque ad animantia, à reptili vſque ad volucres cœli*, Et mox, *& ego diſperdam eos cum terra.* Et iterum. *Ecce ego adducam aquas diluuij ſuper terram, vt interficiam omnem carnem, in qua ſpiritus vitæ eſt ſubter cœlum, vniuerſa quæ in terra ſunt conſumentur.* Domus ſcilicet, & oppida, & ciuitates, & horti, & viridaria, omnis ſupellex, & vniuerſa opera filiorum hominem. *Pereant*, inquit, Ambroſ. [b], *cum homine omnia, propter quem nata ſunt omnia, in ſuis diuitiis conſumatur homo, cum ſua dote moriatur.*

b l. de Noë c. 14.

VII. Eximitur Noë cum ſuis.

Neque tamen in ira ſua oblluiſcitur miſericordiæ ſuæ, neque enim iuſtum, iiſdem quibus improbos fluctibus, obrui ſinit; imo illi etiam ſeptem animas concedit, in ſemen generis humani, quas ſit ſeruaturus incolumes. *Ponam*, inquit, *fœdus meum tecum, & ingredieris arcam tu, & filij tui, vxor tua, & vxores filiorum tuorum tecum.* Modus ergo liberandi eos à communi pernicie fuit arcæ cõſtructio, quæ mediis in fluctibus impunè fluitans, gubernante Deo, & quaſi ſignifera ſub puppe magiſtro, incluſos ſeruaret incolumes. Arca dicitur, & non nauis quia & figura, & vſu, arcæ ſimilior erat quam naui. Nam nauis in ima carina reſtrictior ſurſum verſus laxatur atque incuruatur, & ad proram acuitur, & ſupernè aperitur, & remis, aut velis vtrinq; ad progrediẽdum impellitur. Arca plana erat in fundo in modum catinæ, ſine vlla aut diſtinctione puppis, aut proræ, aut anterioris vel poſterioris latitudinis diuerſitate, eadẽq; erat prorſus arcæ latitudo, ab imo vſq; ad ſummum [d]. Tectum habuit quaſi operculum, nõ tamen planum, ſed in medio paulò eminentius, vt vtrimque aquæ decidentes defluerent. Nec oportebat velis aut remis vllam in partem agi, ſed fluitare tantum ſuper aquas, quæ paulatim intumeſcentes, eam è terra ſubleuarent.

c c. 6. 18.

Per Arcam quæ à naui differt.

d vide Aug. l. 15. de Ciu. c. vlt.

VIII. Arcæ materia.

Materia huius arcæ fuerunt ligna gopher, id eſt cedrina, vt quibuſdam placet, etiam Chaldæo paraphraſtæ, quæ diuturno humore non corrumpuntur, alij incertæ ſignificationis vocem, pinum vertunt, aut abietem. Probabilius eſt Dominum materiam arcæ prudentiæ, & commoditati artificis reliquiſſe, & lignorũ formam vel figuram notaſſe, ideo vulgata ligna læuigata dixit, Septuag. vero quadrata. Læuigata fuerunt, vt commodius linirentur, nec defuerunt incaſtraturæ, vt aſſeres arctius iungerentur, quod forte Septuag. intellexerunt: ſic enim aſſerum oræ quadrantur, tam quæ immittuntur, quam quæ admittũt. Denique rimæ omnes bitumine, materiáue pici aut reſinæ ſimili, intrinſecus atque extrinſecus liniri iubentur. Manſiunculas, ſiue, vt eſt in Hebræo, nidos, ſtatim memorat Scriptura, qui mox rectius, intelligentur, cum de interna diſpoſitione agetur, Prius ergo totius arcæ molem ac quantitatem conſideremus.

IX. Amplitudo Arcæ. a c. 6. 15.

Trecentorum cubitorum, ait Dominus [a]; *erit longitudo, arcæ, quinquaginta cubitorum latitudo, & triginta cubitorum altitudo eius.* Cubitũ definimus cum communi vulgatáque ſententia; longitudine pedis vnius cum dimidio, quæ in hominibus ſtaturæ ſatis proceræ reperitur, ab externo angulo inflexi brachij, vſque ad extermum digitum medium. Cum autem pes ſit duodecim digitorum duntaxat, cubitus erit octodecim digitorum, nec plurium. Hac ergo arcæ longitudine & latitudine poſita in ima carina ſex quadrata fient, quorum latera ſingula ſint 50. cubitorum. Si ergo 50. cubiti ducantur in ſeſe, fient bis mille & quingenti cubi, ſiue cubiti quadrati; quoniam vero talia ſex quadrata reperiuntur, ſexcies bis mille & quingenti, conficient quindecim millia cubitorum quadratorum. Sed eam ſummam tricies multiplicare oportet, quoniam altitudo arcæ non eſt vnius cubiti, ſed triginta. Quindecim autem millia tricies multiplicata, efficiunt quadringenta & quinquaginta millia cubitorum, quæ eſt tota interior arcæ capacitas.

X. Arcæ tectũ ſiue operculum.

Quod ad tectum, ſiue operculum arcæ pertinet. Moſes altitudinem eius cubito definit, cum ait, *in cubito conſummabis ſummitatem eius*: vt ſcilicet ea ſummitas, ſiue id tectum ſit ferè in morem columnæ fiſſæ ſecundum longitudinem, vt vult Arias montanus; aut ſic, vt medium tecti faciat obtuſiſſimum angulum, nec aſſurgat plus vno cubito ſupra parietes, rectà, & ad perpendiculum excitatos. Aut denique talẽ ſit iſtud operculum, qualẽ videmus in curribus obrectis corio, quos vulgò *carosses* appellamus. Exiſtimo itaque arcã Noë, vt nomine ipſo Latino, Græco, Hebraico, Arca appellata eſt, ita & forma illi fuiſſe perſimilem, æquali ſcilicet latitudine, ac capacitate infra, ſupráq; nec reliquo tantum corpore, ſed operculo etiam ſimilem. Arcam autem nemo vnquam faſtigauit in morem domus. Neq; id neceſſarium fuit ad pluuiæ defluxum, præſertim grandioris, qualis hæc fuit, vt in carrucis quotidie experimus, quamuis neque pice, neque bitumine illitis. Periculoſa etiam eſt illa tecti alitudo, quam quadrante latitudinis definiunt, & tempeſtatibus ad naufragium obnoxia. Denique tota arca præſcriptam à Deo altitudinem ſuperaret, qui eã iuſſit habere in ſummitate cubitum vnum, non duodecim cũ dimidio, quod eſt latitudinis quadrãs.

Qualę in curribus.

XI. Interior Arcæ diſtributio.

Interior porro diſtributio quæ fuerit, cum à Moſe non deſcribatur exactius, interpretes ita omnem habitationem diſpertiunt, vt in tribus tabulatis, ſiue contignationibus ferè cõſentiãt, & quidem præter fundum ipſum, & tectum. Subintelligẽda enim eſt ima pars, quã agnoſcit etiam Origenes [b], ſentinæ deſtinata, & ſaburræ, ad libramentum arcæ, altitudine ferè quatuor cubitorum. Eam cloacam tabulatum vnum operiebat, expanſum ſecundum totam arcæ longitudinẽ & latitudinem, qui tres aulæ ampliſſimæ eiuſdem longitudinis & latitudinis erant impoſitæ, quarum ima quadrupedibus deſeruiebat, media vario commeatui, ſuprema hominibus, atque volucribus. Ima attollatur

b hom. 2. in Gen. Sentina.

Aula ima & media.

ad decem

ad decem cubitorum altitudinem, & variis manſiunculis, ſiue ſtabulis, pro quadrupedum magnitudine ac multitudine diſtinguatur, relictis opportunè viis, quibus adiri ac curari poſſint. Aulæ mediæ octo cubiti aſſignari poſſunt altitudinis, cũ variis interſtitiis ad vias & apothecas, in quibus fœni palearum, frugũq; multa copia, fructuum quoque atque leguminum: pleraque etiam dulcis aquæ dolia, in potum, aliosque multiplices vſus.

XII. Aula ſuprema.

Aula ſuprema reliquos octo cubitos explebat altitudinis, quos tectum vno cubito augebat. Tripertito autem diuiſa fuiſſe videtur, vt media pars hominibus, extremæ duæ volucribus, partim feris, partim cicuribus deſeruirent. Quin & tres hæ minores aulæ, in varia cubicula, quatuor coniugum paribus deſtinata, & domeſticas officinas cum neceſſaria ſuppellectili, in varios item nidos auiũ diſcriminatæ erant. Feneſtra porro cuius nominatim fit mentio, hominum habitationi reſpondebat. Non deſunt tamen, qui pluribus aliis locis, feneſtras ex lapide ſpeculari valde probabiliter collocẽt: etiam in ima aula, quæ magna ex parte aquis erat immerſa: multis item in locis ſcalas opportunas, ad aſcenſus deſcenſuſque neceſſarios, multos tubos ad demittendum animalibus commeatum, & deiectionem ſordiũ in ſentinam. In ima etiã aula porta fuit è regione ſtabulorum, quæ inſtar ſublicij pontis demitteretur, ad introducenda quadrupedia, & per communem vicum in ſua ſtabula immittenda, quæ deinde ſublata, aptè & concinnè clauderetur, ne aquas admitteret.

Feneſtra Arcæ.

Porta ingreſſus.

XIII. Tota Arca ſatis ſuperque capax.

Ridendi porro ſunt ſiue Ethnici ſiue hæretici antiqui, qui arcæ huius amplitudinem negabant tot animantibus capiendis capacem eſſe potuiſſe, cum ima aula diſtingui potuerit in trecenta & triginta tria ſtabula, quorum ſingula eſſent ſex cubitorum longitudinis, & totidem latitudinis, & decem altitudinis: cum autem, qui de animalibus ſcripſere diligentius, vix centum & triginta ſpecies quadrupedum reperiant, inſectorum autem reptilium, ac ſerpentum vix triginta. Multa ergo erunt ſtabula inania, in quibus collocari poterunt animalia, quæ cederent in cibum carniuoris. Cætera item ſpatia abundè commeatui annuo, volucrum etiam, hominumque habitationi facile ſufficere potuiſſe, diligentius in Annalibus explicatũ eſt [a]. Quod ad locum porro attinet, in quo arca conſtructa eſt, ſunt qui non improbabiliter putent eam ad radices Caucaſi ædificatam, ac materiæ commoditatem, & quidem in oculis improborum, vt id ædificium perpetuum eis eſſet ad reſipiſcendum monimentum, quæ eſt Chryſoſt. [b], & Rupert. [c] ſententia.

Vbi conſtructa. a a.m.1557. n. 21. 22. &c.

b hom. 25. in Gen. c l. 4. c. 16.

ANNVS MVNDI 1559.

NOEMI 503. SEMI 1.

ANTE CHRISTVM 2494.

I. Ortus Semi Eum fuiſſe natu maximum. a Gen. 11. 10.

INterim dum Arcæ materia ſtrenuè comparatur, & comportatur in deſtinatum conſtructioni locum, Semus Noëmo naſcitur, fratrum, qui diluuio ſuperfuerunt; natus maximus. Quod ex ipſa Scriptura [a] perſpicuè confirmatur, quæ habet eum biennio poſt diluuium centum annorum fuiſſe; opportet ergo eum octo & nonaginta annis natum eſſe ante diluuium; id eſt anno patris quingenteſimo tertio circiter ineunte. Et huic chronologiæ facile omnes conſentiunt. Illud tamen apud nonnullos controuerſum eſt, fueritne Sem natu maximus horum trium, qui memorantur diluuio ſuperſtites. Nam quidam eam dignitatem Iapheto tribuunt, quamuis repugnante Scriptura, quæ Semum vocat [a] *fratrem Iapheti maiorem*: nam de Chamo [b] conſtat illum fuiſſe vtroque minorem. Sed illi in ſuam opinionem Scripturam trahunt, dum vertunt illum locum Geneſeos decimi, *fratrem Iapheti maioris*, nihil eis Hebræo textu fauente: repugnante autem verſione Hieron. & Pagnini, & vtraque paraphraſi Chaldæa. Septuaginta vero, qui nunc Iaphetum maiorem Semo faciunt, olim Semum faciebant maiorem. Sic enim illos refert Aug. [c] in Ciu. Dei, & Procop. in 10. Gen.

a Gen. 10. 20. b c. 9. 24.

c l. 16. c. 3.

II. Confirmatur autoritate.

Denique paſſim antiqui Patres Sem primogenitum, aut natu maximum appellant, vt Epiphanius [d] & Cyrillus [e], Auguſt. [f] qui ibidem Semum ſemel iterumque vocat maximum filium Noë. Hieron. etiam ad Euagrium, idem ex Hebræorum traditione refert, & paſſim omnes recentiores. Neque abſurdum eſt nullum de tribus natum eſſe ante patris quingenteſimo, licet Scriptura, dicere videatur, Noë anno quingenteſimo genuiſſe [g] Sem, Cham, & Iaphet. Non eſt enim mens eius, aut omnes, aut vnum aliquem eorum illo anno natum eſſe, ſed omnes poſt annum patris quingenteſimum. Nam plerique omnes fatentur Chamum fuiſſe natu minimum, & Sem natus eſt, vt iam diximus, anno Noë 503. qui tamen Iapheto maior, vt ex Scriptura probatum eſt. Quoto autem anno patris Cham aut Iaphet nati ſint, non liquet. Neque id magni refert, cum horum duorum ætate ſacra chronologia non nitatur.

d In Anchorato ſub fi. e l. 4. in Gen. f Epi 146. g Gen. 5. 31.

ANNVS MVNDI 1600.

NOEMI 544. SEMI 42.

ANTE CHRISTVM 2453.

I. Noë iuſtitiæ præco, cum paretibus & filiis.

IN hoc trigeſimo ſecundo Mundi iubilæo gradum figimus, in quo dimidia iam pars & amplius temporis ad pœnitentiam conceſſi mortalibus inutiliter conſumpta, magnam præconi iuſtitiæ dicendi ſegetem præbebat, & teſtificandi aduentum Domini, & aduenientem iuſtitiam eius. Neque dubitandum eſt quin duo illi ſenes Lamech & Mathuſalem, filij ac nepotis ſtudia pro virili promouerent. Quin ne ſtudium quidem trium iuuenum, qui nunc forte quadragenarij erant defuiſſe crediderim, ad conuerſionem peccatorum procurandam, ex ſanctiſſimi viri domeſtica diſciplina. Neque tamen mulieres ipſorum vxores iuſtitiæ præcones agnoſco, vt viſum eſt Genebrardo, vbi Petrus [a] ait Deum cuſtodiſſe Noë *octauum iuſtitiæ præconem*, quaſi fuerint octo præcones; *octauũ* enim referri oportet ad verbũ *cuſtodiuit*, non ad præconẽ, hoc ſenſu, Deus cuſtodiuit octauum, qui fuit præco iuſtitiæ. Nec aliud voluit, quã quod priore epiſt. dixerat [b], *in qua pauci, id eſt octo animæ ſaluæ factæ ſunt*. Sic [c] 2. Machab. dicitur Iudas decimus ſeceſſiſſe in

a 2. c. 2. 5.

b c. 3. 20. c c. 5. v. 27.

deſertum locum, id eſt ipſum cum nouem ſociis, vt vulgo dicimus, *luy dixirſme*.

II. Eiuſque animarum zelus.

Zelus animarum in Noë maximè eminebat, vt qui maximè electus erat à Deo, ad procurandum pereuntis mundi ſalutem. Ille in primis, quod poſtea monebat Apoſt. commiſſum ſibi verbum prædicabat, inſtabat, opportunè arguebat, obſecrabat, increpabat, in omni patientia & doctrina. Erat enim tempus, quo ſanam doctrinam non ſuſtinebant; imo concionantem, quaſi delirum ſenem deridebant, iuxta illud Sibillæ [a]. --*At illi vulgo ridere monentem.*

Dicerêque inſanum dementatumque furore.

a *In Orac. Sibyl.* [illegible]

& earum obſtinata cœcitas.

Ad ſua enim deſideria coaceruabant ſibi magiſtros prurientes auribus, quæ ſcilicet blandas oratores voces curioſè quærerent, iuxta illud Iſaiæ [b], *Loquimini nobis placentia, videte nobis errores.* Audire cupiebant, qui eos ad ludos & choreas agitandas, ad frequentanda conuiuia, ad celebrandas nuptias inuitarẽt, vt Chriſtus ipſe [c] ſignificauit: quippe qui ſibi de diuina bonitate, & patientia blandientes, minas in rem conuerſum iri non credebant.

b c. 30. 10.

c *Luc.* 17. 27.

ANNVS MVNDI 1651.

NOEMI 595. SEMI 93.

ANTE CHRISTVM 2402.

I. Obitus Lamechi parentis Noë.

MOrtuus eſt hoc anno Lamech Noëmi parens, expletis annis ſeptem & ſeptuag. ſupra ſeptingentos, patre ſuo adhuc in viuis relicto, quod nulli Patriarcharum adhuc ab orbe condito contigerat. Nam Abel & Cain violenta morte ſublati ſunt. Vidit autem Adamum ipſos quinquaginta ſex annos, tot enim illo moriente natus erat Lamech: cæteros quoque, qui interiecti fuerunt, Patriarchas ſepeliuit: vel hoc nomine fœlix, quod filium ea ætate ſanctiſſimum genuerit; mundi inſtaurationi diuinitus deſtinatum. Ingemuit vicciſſim, in hoc filij funere Mathuſalem, qui iam auum ſuum Iaredum, atque adeo mortales omnes viuendo ſuperauerat, timens fortaſſe ne ad triſtiſſimam diluuij cladem, aut illius certe ſpectaculum, quod erat in ianuis reſeruaretur. Sed ſi timor adfuit, timor tantum fuit. quamprimum enim, vt mox dicemus, defunctus eſt; nec tamen hoc anno, licet id S. Auguſtin. ſenſiſſe videatur [a], in libro quæſtionem in Geneſim.

a q. 2. & l. 18 de Ciu. c. 15.

ANNVS MVNDI 1656.

MATHVSALÆ vlt. NOEMI 600.

Annus diluuij, ANTE CHR. 2397.

I. Obitus Mathuſalæ

a *Gen.* 7. 11.

QVinto à Lamechi filij ſui morte anno, mortuus eſt longæuus Mathuſalem, anno ætatis ſuæ 969. inchoante. Nam diluuium, ante quod ille mortuus eſt, initio anni cœpit [a], ſecundi videlicet menſis die 17. poſito huius Patriarchæ annos à vere cum anno mundano inceptaſſe. Itaque vero affirmauit S. Aug. [b] nullum eorum diluuio mortuum eſſe, quos de ſemine Seth propagatos Scriptura commemorat. Et iterum in eodem lib. [c] cum diſceptaret de codicum Græcorum, & Hebræorum diſcordia in numero annorum, & ex Græcis confici oſtendiſſet Mathuſalẽ quatuordecim annis diluuio ſuper vixiſſe, quod durante cum patre, qui tranſlatus fuerat, vixiſſe putaretur, ita concludit. *Hanc opinionem vel ſuſpicionem accipiat quiſque vt putauerit, certum eſt tamen non vixiſſe Mathuſalem poſt diluuium, ſed eodem anno fuiſſe defunctum, ſi verũ eſt quod de numero annorum in hebræis codicibus reperitur.* De quorum veritate, ei conſentiente vulgata, nunc nemo dubitat.

b l. 15. de Ciu. 14.

c &c. 11.

II. Initio anni huius.

Sub huius ergo anni principium Mathuſalem mortem tot annis, imo ſeculis deſideratam, obuiis vlnis excepit; quoq; magis ſentiebat imminere diluuium, erant enim in exitu centum illi ac viginti anni à Deo aſſignati, hoc crebius, maiorique cum ſenſu iterabat illud [a]. *Suſficit mihi Domine, tolle animam meam, neque enim melior ſum quam patres mei.* Quorum ſcilicet omnium ætatem viuendo prætergreſſus iam fuerat, & quidem mundo ſupra omnes omnium ætates corruptiſſimo. Sic ille quidem ſenſerit & dixerit, fuit enim in familia ſanctorum ortus, & educatus ab Adamo, Setho & cæteris, quibuſcum diutiſſimè vixit: paterna etiam ſancti Enochi inſtitutione ſupra trecentos annos excultus. Itaq; & iuſtorum filiorũ parens fuit, Lamechi & Noëmi. Deniq; vt ſcribit Rab. Abraham in faſciculo myrrhæ, commendatur apud veteres hebræos à iuſtitia, & multarum rerum cognitione & ſapiẽtia: cui aſſertioni ætatis ipſa longinquitas, & piorum genus conciliat fidem.

a 3. *Reg.* 19. 4.

Apud Genebr.

III. Septem diebus ante diluuium.

Addit Genebrardus ex R. Salomone diuina prouidentia factum, vt ſeptẽ diebus ante aquarum inundationem moreretur Mathuſalem, vt à nepote Noëmo, eiuſq; filiis, ſanctè ſepeliri, & de more lugeri poſſet. Credibile etiam eſt reliquias eius tã recentes à funere, ab eodẽ Noëmo ſecum, vnà cum Adami oſſibus, iuxta ea quæ ſupra diximus, aſportatas in arcã. Sed & eundem honorem patris ſui Lamechi oſſibus habuiſſe, quæ poſt diluuium terræ religioſè mandarentur. Malit fortaſſe aliquis opinari, profunda quapiam & ſaxea in crypta, omnia ad tempus diluuij fuiſſe depoſita, eamque diligenti obſtructã cura aduerſus omnes vndarũ incurſus. Quomodo legimus tabernaculum fœderis, & arcã, & altare incenſi à Ieremia fuiſſe abſcondita [b] in ſpelunca. Sed eam diſſuadet opinionem illa cogitatio, quod neſciret Noë quam in partem terrarum ab arca tranſportandus eſſet cum familia ſua; & an huiuſmodi crypta, parietinarum; & terrarum aggregatione obruta, & mundi facie varie cõmutata nũquã deinceps reperiri poſſet.

Eius oſſa, & Lamechi, & Adami recepta.

b 2. *Mach.* 2. 5.

IV. Annus diluuij ſtabilitur.

Iam vero quod ad annũ diluuij attinet, nemo pene dubitat, ne de Sectariis quidem, ſi ab vno Scaligero diſceſſeris, illum in annũ mũdi 1656. incidiſſe, illumq; ipſum annũ ſua duratione tenuiſſe, qui idem fuit annus Noëmi ſexenteſimus decurrens. Itaque chronologiam ſatis explicatam in Annal. [c] & alioqui minime controuerſã omittamus, ponamuſque deinceps primũ à diluuio annum fuiſſe Noëmi 601. mundi autem 1657. Quoniam tamen huius anni menſes & dies à Moſe accuratè annotantur, non conuenit nos in iis obſeruandis eſſe negligentes. Menſis ergo inchoati diluuij ſecundus à Moſe ſtatuitur [d]. *Anno*, inquit, *ſexcenteſimo vitæ Noe, menſe ſecundo, ſeptimo decimo die menſis rupti ſunt omnes fontes Abyſſi magnæ.* Sicut enim dies decimus ſeptimus ad proximè nominatũ menſem. ita &

c a. m. 1656.

d *Gen.* 7. 11.

menſis

menſis ſecundus ad proximè nominatum annum refertur, & quidem inchoatum, vt ſequens ſit ſexcenteſimus primus, prout à Scriptura [a] appellatur.

a Gen. 8.13.

V.
Item anni tempus & dies.

Vnde etiam colligitur, annos Noe cum anni Mundi concurrere, & vtroſque à Veris initio [b] iuxta communiorem chronologiam, incipere. Qui reſpexit Ambroſ. [c]. *Significatur*, inquit, *nunquam Deum eo numero vel tempore interitum hominum fuiſſe facturum, quo fecit exordium, niſi immanibus delictis eſſet offenſus.* Dies porro fuit 17. non 27. vt in græco textu habetur, quem Ioſephus, Ambroſ. Auguſt. & alij antiqui ſecuti ſunt. Nam prior ille numerus, qui, præter vulgatam, habetur in Hebræo textu, & Chaldaica paraphraſi, rectiſſimè congruit cum anno ſolari 365. dierum, id eſt 10. diebus abundantem, vt in Annalibus [d] accuratè demonſtratum eſt, ac definitum annos quoque qui diluuium præceſſerunt, quique multo deinceps tempore ſecuti ſunt, vocanturque patriarchales, non 360. dierum fuiſſe, vt putat Lauretius [e], ſed 365. Nec enim apparet vlla ratio cur annus diluuij cæteris breuior fuerit, aut productior.

b vide ſupra in Appar. c. 4. n. 1.4. & ſeqq.
c c. 14. de Arca & Noe.
Annus diluuij 365. dierum.
d 4. m. 16. 6. n. 6. & 7. & in ſchol. n. 3. & 4.
e l. 7. c. 16. de deſtr. temp.

VI.
Septimus ante diluuium dies.

His breuiter hoc loco pro inſtituto explicatis, Moſaicam de diluuio narrationem perſequamur. Cum mandata iam pridem à Domino Arcæ fabrica tandem eſſet abſoluta, ventumque iam eſſet ad annum decretorium, quo ſupplicium de peccatoribus ſumendum erat, mortuique eſſent omnes, quos neque perire diluuio, neque in Arca viuos ſeruari Dominus voluerat; ſeptimo ante diluuium die, Deus iterum Noemum alloquitur [f], *Ingredere*, inquit, *tu, & omnis domus tua in arcam: te enim vidi iuſtum coram me in generatione hac.* Nuſquam de iuſtitia filiorum aut vxoris, aut nuruum quidpiam dicit, ſiue quod ea vulgaris eſſet, ſiue quod intelligi volebat, ſe ſeptem illas animas ipſi dare. In omni porro iſta domo, quam memorat Dominus, neque ſerui neque ancillæ continentur: ac ne Enochus quidem Noëmi proauus vt ex principe Apoſtolorum certò conſtat [g], qui Moſaicæ narrationi adhærens, ait octo tantum animas ſaluas factas eſſe in Arca. Vbi autem conſeruatus fuerit, nouit Dominus qui conſeruauit, quem æquè potuit in mediis vndis tunc, ac poſtea tres pueros in medio Babylonicæ fornacis intactos conſeruare. In eo numero fuiſſe Sibyllam quandam innominatam, libro primo Sibyllinorum oraculorum traditur, quod viris eruditis fictitium non immerito creditur, ſicut & nomina vxoris Noe, & nuruum eius.

f c. 7. 1.
Octo tantum deſtinantur ad vitam.
Quid Enoch.
g 1. Petr. 3. 20.

VII.
Cauſa liberati Noe.

Cauſam liberati Noe ponit Dominus iuſtitiã eius. Ex quo videtur conſequens etiam è reliquis mortalibus plures, ſi iuſti forent, liberatum iri. Neque tamen inde efficitur, omnes omnino, qui arca excluſi fuerunt, etiam adultos, corpore animoque periiſſe. Nam S. Hieron. [h] exponens illa verba, *Non permanebit ſpiritus meus in hominibus iſtis in æternum, quia carnes ſunt.* Vt habent Septuag. *In hebræo*, inquit, *ſcriptũ eſt, non iudicabit ſpiritus meus homines iſtos in ſempiternum, quoniam caro ſunt. Hoc eſt, quia fragilis eſt in homine conditio, non eos ad æternos ſeruabo cruciatus, ſed hic illis reſtituam, quod merentur.* Sic Hieron. Qui videtur exiſtimare neminem periiſſe. Credibilius tamen eſt maximam illorum partem in ſuis ſceleribus extinctos, vt ſignificat

h in qq. heb.
An cæteri omnes perierint.

Chryſ. [a]. Paucos autem reſipuiſſe, de quibus videtur locutus Apoſt. Petr. [b] vt ſenſit Hilarius in Pſal. 118. & Rupert. [c] apertè. *Credendum eſt*, inquit, *aliquos hoc diluuio periiſſe, quorum eodem periculo mortis peccatum deletum ſit; pleroſque autem ex eis, vt pote impios, ab illo temporali aquarum diluuio, ad æternum tranſiiſſe incendium.*

a hom. 25. in Gen.
b Ep. 1. c. 3. 20.
c l. 4. c. 8.

VIII.
Aliquos ſub mortẽ reſipuiſſe.

De paucis ergo illis reſipiſcentibus videtur locutus Petrus [d], cum ait Chriſtum in inferis prædicaſſe iis, *qui fuerant aliquando increduli, cum fabricaretur arca*, quaſi dicat, non fuiſſe ſemper incredulos; ergo ante mortem tales eſſe deſierant. Nam poſt mortem [e] *vbi ceciderit lignũ ibi erit*. His ergo Chriſtus ſecũdũ animã prædicauit, eoſq; eduxit è carcere. Et ſic planiſſimus eſt textus, qui alioqui ipſi Aug. viſus eſt obſcuriſſimus. Et quomodo rationi cõſentaneum eſt, vt superueniẽte diluuio, & per 40. dies, noctesque totidem increſcente, ex infinita hominum multitudine, qui aſpiciebant horribilem illam mundi faciem, & prædicationem Noe factis ipſis impleri cernebant, nemo omnium ſit inuentus, illud Dauidis impleuerit [f], *cum occiderent eos, quærebant eum & reuertebantur?* nemo qui ex animo ad Deum conuerſus fuerit, qui veniam impetrarit, cui vexatio dederit intellectũ. Quin potius pleroſq; arbitror ſuis ſceleribus hãc tãtã calamitatem retuliſſe, & in eorum ſatisfactionem mortem diuinitus immiſſam, cum rerum omnium ſuarum iactura, patienter ſubiiſſe, & poſt bis mille quadringentos & 30. annos in inferis à Chriſto Domino viſitatos.

d loc. cit.
e Eccleſ. 11. 3.
f Pſal. 77. 34.

IX.
Animalia in arcam immiſſa.

Declarauit quoq; hac ipſa die Dominus, quæ & quot animalia in arcam vellet admitti, nõ ſolum bina ex quauis ſpecie, vt ante dixerat, ſed ſeptena de mundis, bina vero de immundis, id eſt de mundis quatuor mares & tres fœminas puta 4. arietes & tres oues, vt tria paria propagationi ſeruirent, ſeptimus autem cederet in ſacrificium poſt diluuium. De immundis autem iuſſit vt mas vnus cum ſuo compari ſeruaretur, vt equus cum equa. Mundorum porro atque immundorum denominatio per anticipationem vſurpata creditur, cum huiuſmodi differentia in lege naturæ non fuiſſet, ſed in tantùm quam Dominus in deſerto vulgauit, vt ſic facilius lectori, breuiuſque intelligerent, quænam animalia in arcam admiſſa fuiſſent, vel excluſa. Nam ſi ratio naturæ ipſorum, & conditionis habeatur [g], *Vidit Deus cuncta quæ fecerat, & erant valde bona*, & in ſuo genere perfecta, qualia à bono, & perfecto Creatore condita fuerant.

g Gen. 1. 31.

X.
Cur fini 7. dies interiecti.

Ad quid autem ſeptem iſti interiecti dies? An vt Noe improbos, mortiq; deſtinatos mortales poſtremùm moneret, vt metu tanti, tamq; vicini mali perculſi, ad pœnitentiam confugerent? Ita Chryſ. [h] & Ambr. [i] An vt maturaret Noe reliqua in arcam comportare, quæ vel neceſſaria erant humanis vſibus; vel alioqui ſalua eſſe vellet? Pleraque enim ſunt quæ non longinquã, ſed pene quotidianam prouidentiam requirũt. An vt eo ſeptiduo animalia cogeret in arcam? Quanquam cura erat recipiendi duntaxat venientia ſponte ſua; diuino inſtinctu, vel Angelorum miniſterio; vt cum olim adducta fuerant ad Adamum, vt ab eo nominibus appellarentur ſuis. Etſi enim, ex tam inſolenti animalium ad arcam conuentu, facile intellecturus erat Noe, quid ſibi vellet iſta ſine

h hom. 24.
i l. de Arca c. 13.
Feræ deponunt feritatem.

venatione congregata præda: pertinuit tamen ad ſuauem Dei prouidentiam patrem familias, & patrem ſeculi futuri de re tota diu nitus præmoneri. Veniebant autem aut feritate depoſita, aut certe ad tempus diluuij mitigata, vt putauit Philo in vita Moſis [a], *Cum illæ vident iuſtum*, ait Chryſoſtomus [b], *obliuiſcuntur naturæ ſuæ, & inſitam ferociam in manſuetudinem conuertunt*, &c.

a l. 2.
b Hom. 25.

XI. Quæ animalia ab arca excluſa.

Ex arca porro illa animantia cenſentur excluſa, quæ arcæ beneficio ad vitam tuendam non egerent. Dictum eſt enim [c], *Ingredientur tecum, vt poſſint viuere*; Itaque arca excluſa ſunt quæcumq; in aquis viuunt: tum quæ ex putri materia generari poſſunt, propterea enim Scriptura maſculi & fœminæ vbiq; meminit: deniq; quæ ſterilia ſunt, quod ex ſpecie diuerſis animalibus producantur, vt muli & mulæ, quæ in ſuis parentibus conſeruabantur, vt notauit Aug. [d] Cæterum cum animalia in arcam omnibus ex locis certatim confluerent, & in omnium oculis per demiſſum oſtium, quaſi pontem ductarium placidè ingrederentur, oportuit plane obtenebratos eſſe mortalium oculos, aut ad alia omnia, epulas ſcilicet, ludos, & connubia conuerſos, vt non intimis ſenſibus afficerentur, nec imminentem cladem, talibus declaratam prodigiis, effugere conarentur. Sed puduit fortaſſe non paucos reſipiſcere, veritos ne à ſociis, vt fieri aſſolet, timiditatis arguerentur, aut parum conſtantes in malè ſuſcepto vitæ inſtituto viderentur. Certe ex ipſo euentu aperte conſtat neminem omnium, ne amicorum quidem aut propinquorum Noemi tum reſipuiſſe; ad arcam enim cum ipſo conuolaſſent. Sed *edebant* [e] *& bibebant, vxores ducebant & dabantur ad nuptias, vſque in diem, qua intrauit Noe in arcam; & venit diluuium, & perdidit omnes*, vt ait Dominus.

c c. 6. 20.
1.
2.
3.
d l. 15. de Ciu. c. vlt.
Quomodo non adhuc conuerſi peccatores.
e Luc. 17. 27.

XII. Initium diluuij menſe Maio.

Cumque [f] *tranſiſſent ſeptem dies, aquæ diluuij inundauerunt ſuper terram. Anno ſexcenteſimo vitæ Noe, menſe ſecundo ſeptimo decimo die menſis rupti ſunt omnes fontes*, &c. fuit hic menſis Maius, vt diſertè aſſerit Rupertus [g], & perſpicuè initam à nobis diluuij chronologiam confirmat: Affert & magnum momentum Ambroſius [h], & ſimul cauſam affert talis temporis à Deo electi. *Secundum*, inquit, *menſem verni temporis fuiſſe non ambigitur, quando augentur naſcentia, ager parturit, terrarum pariter atque animantium fœtura ſe fundit. Tunc ergo fecit diluuium, quando dolor eorum maior foret, qui in ſua abundantia puniebantur, tunc vltio terribilior Dei*, &c. eam enim cauſam fuſius ſanctus Doctor exequitur, quam quoque ſupra in Apparatu [i] attigimus.

f Gen. 7. 10. & 11.
g l. 4. c. 15.
h l. de Arca & Noe c. 15.
i c. 4. App. Annal.

XIII. Cauſæ diluuij diruptio fontiũ Abyſſi.

Proximæ diluuij cauſæ duæ à Moſe memorantur, prior eſt quod rupti fuerint fontes Abyſſi magnæ. Quos fontes, ipſamque abyſſum ſic interpretor, conſentaneè illis, quæ ſupra in opere tertij diei diximus, de terra ſubleuata diuinitus in morem ſpongiæ, & aquis per varias cauitates influentibus, vt putem Deum, Angelorum miniſterio (ſatis enim, vel Theodoreto teſte [k], conſtat, diluuium hoc ex meris cauſis naturalibus non contigiſſe) aquas è ſubterraneis terræ meatibus, plurimis ex locis eduxiſſe: aërem interea ex alto in eas cauernas, ad replendum vacuum, vi magna decurriſſe, & aſcendenti aquæ ceſſiſſe. Quod omnino ſenſit Rupertus [a], cum ait tantam aquarum molem inde veniſſe, quo abierant dicente Domino [b], *congregentur aquæ, & appareat arida*. Eadem eſt mens Hieron. in quæſt. hebraicis, Oleaſtri in c. 7. Geneſ. Itaque nomine Abyſſi magnæ intelligimus hoc loco eam quam Moſes initio Geneſeos Abyſſum vocauit, cuius magna pars terræ ſuperfuſa eſt, alia in eiuſdem viſcera penetrauit. Quoniam ergo hæc Abyſſus in hoc diluuio, per varios meatus, largè ſe & violenter effudit, dicũtur rupti omnes fontes Abyſſi, quia largius ſolito aquas profundebant, vnde flumina ab ortu ipſo maiora naſcebantur, & nouæ paſſim ſcaturigines erumpebant.

k q. 50.
a l. 4. c. 10.
b Gen. 1. 9.

XIV. Et immenſæ pluuiæ.

Poſterior diluuij cauſa memoratur, quod cœli cataractæ, ſiue feneſtræ, vt eſt in Hebræo, apertæ fuerint, in tanta ſcilicet imbrium denſitate, vt non imbres ex nubibus, ſed flumina è cœlo decurrere viderentur, & firmamentum, quod Deus fecit in medio aquarum, diſſipatum eſſe videretur, vt ait Rupert. Et ſicut in magna ſiccitate cœlum in Scriptura clauſum eſſe dicitur, ita in pluuia, cœli feneſtræ, aut ianuæ, aut cataractæ apertæ dicuntur, vt non quaſi è cribro ſtillare, ſed plenis doliis ex feneſtris deorſum prouolui intelligantur. *Vndique*, inquit Ambroſ. [c], *influentibus aquarum molibus concluſum genus humanũ perurgebat.* Et paulò poſt, vocat hanc pluuiam *proluſionem ingentium fluentorum*. Quæ etiam profani homines adumbrarunt, Lucianus [d], Ouidius [e], Seneca [f], Philo [g] Iudæus, quos retulimus in Annalibus.

ibid.
c l. de Noe.
d in Miſanth.
e 1. Metam.
f l. 3. nat. qq. c. 27.
g l. 1. vitæ Moſis ſub fi.

XV. Cur diuturnæ.

Continuauit pluuia totos quadraginta dies, quod pertinet ad oſtendendam Dei in pereuntes miſericordiam. Noluit enim homines incautos momento obruere, ſed eos quaſi per otiũ 40. diebus graſſantem mortem animaduertere, vt pereundo, ſi vellent penitus non perirent. Exundans quoque mare huic cataclyſmo ſeruiuit. Acceſſerunt enim in ipſo mari ſcaturigines ex Abyſſo ebullientes, quibus ad exundationem iuuaretur, cui inundationi etiam Seneca aſſentitur [h]. Et ſane difficile intellectus eſt, non increſcente atque exundante Oceano, omnibuſque maribus, vel maris inſulas, præſertim remotiſſimas à continenti, aut terram ipſam totam tanto ſpatio obrui ac ſuperari potuiſſe.

Maris inũdatio.
h loc. cit. 28.

XVI. Ingreſſus Noe in arcam.

Peracto igitur ſeptiduo, intromiſſiſque animantibus in Arcam, commodùm Noe cum ſuis in eam ingreſſus eſt; eo tempore, quo cœlum omni ex parte nigreſcens, & immenſarum pluuiarum minax, crebris vndique fulguribus micabat; quo totus aër ſonoris tonitruorum fragoribus ſubinde reboabat: quo pluuiales venti perflabant turbine terras, quæ etiam nouis fortaſſe tremoribus quaſſabantur; quo denique plerique mortales metu pallebant, & mala conſcientia vehementius perturbabantur, cum Dominus deforis clauſit ianuam, *ſtudioséque ſepiuit, ne eam vaga diluuij fluenta penetrarent*, vt ait Ambroſius [i], neue vt Chryſoſtomo placet [k], ea quæ gerebantur foris, magno ſuo cum luctu, ac mœrore cerneret. *Quamquam enim*, inquit, *erant valde improbi qui peribant, bonorum tamen virorum animæ magna commiſeratione tanguntur, ſi quando vident puniri homines*: præſertim cum grauia ſunt & inſolita flagella, quæ tutum etiam ſpectatorem horrore concutiunt.

i l. de Noe c. 15.
k hom. 25. in Gen.

XVII. Spectaculum atrox pereuntium.

Et ſane horribile erat ſpectaculum hominum à recenti ſuperbia, & inſolentia ad magnam admirationem, ab admiratione ad ingentem ſollicitudinem repente conuerſorum: vt qui viderent domorum ſuarum tecta penetrari, grandine perrumpi, diſiici procellis: cellaria nouis vndique fontibus ebullire, rapidos torrentes prono concurſu parietes domorum, quaſi arietes in ſingula momenta quatere, faciléque deiicere; familiam, remque domeſticam, ruina ſimul & vndis obrutam, peſſum ire. Luctuoſiſſimum ſpectaculum ſeminudorum hominum, bacchantium ritu huc illucque diſcurrentium, & ſua, deinde ſuos, poſtremo ſeipſos eripere feſtinantium, à circumfrementium vndarum, & magnis vndique voluminibus occurrentium, præſentiſſima calamitate atque pernicie: cum & arcæ iam clauſa eſſet deforis ianua, & illam à conſpectu immanes circumquaque imbres, & tanta mentis perturbatio, vel potius amentia, miſerabiliter ſuſtuliſſet.

XVIII. Noë miſericordia.

Quæ vbique lacrymæ opem implorantium, quæ certamina tabulis ſe mutuo excludentium, qui clamores, pereuntium, qui gemitus conclamatis in rebus, pacem à ſuperis & veniam, pro anteacta vita poſtulantium. Non videbat hæc, & id genus alia complura Noë, neque exaudiebat. Sonitus quippe maris ac fluctuum, arcæ latera vndique pulſantium, & denſorum imbrium ſuper tectum, & ſuperiores arcæ partes continenter crepitantium, auditum omnem abſtulerant. Accedebant ventorum coniuratorum fragores, & colluctantium nubium horrenda tonitrua. Omnia tamen quæ contingebant, aut contingere poterant hominibus deſperatis, ſibi animo fingebat vir ſanctus, atque miſericors, & quæ corporis non poterat, animi oculis, auribuſque repræſentabat.

XIX. Et preces pro pereuntibus non irritæ.

Ergo intimis affectus ſenſibus, & ad miſericordiam commotus, cum ſuis ad humiles ad Deum preces conuertitur, & opem à diuino numine, lacrymarum imbre perfuſus implorat, corporéque pereuntibus, animi ſalutem impetrare ſumma anim i contentione conatur. Nec irritæ fuere preces, *multum enim valet aſſidua iuſti deprecatio* [a]. Permulti enim, vt ſupra dicebamus, qui ad eam diem *increduli fuerant, cum fabricaretur arca, & Dei patientia expectaretur* [b]; tum demum percutientes pectora ſua, ſe fatebantur reos, plangebant præterita crimina, & neceſſitate in virtutem conuerſa, ſuorum omnium, vitæque propriæ iacturam, in ſuorum peccatorum ſatisfactionem, offerebant Deo. Et reuertentes ad Dominum cum Dauide dicebant [c], *Iuſtus es Domine, & rectum iudicium tuum.*

a Iac. 5. 16.

b 1. Pet. 3. 20.

c Pſal. 118.

XX. Triplex indicium aquarum inualeſcentium.

d c. 7. 17. 18.

Primum.

Interea *multiplicatæ ſunt aquæ*, inquit Moyſes [d], *& eleuauerunt arcam in ſublime à terra.* Quod primum eſt indicium aquarum inualeſcentium, & magnæ iam inundationis, quod tantam molem, tantoque pondere degrauatam, abſtractam è terra in altum extulerit. Quanquam credibile admodum eſt ſapienter à Noëmo prouiſum, tota vt arca per certa interualla ſuper ingentes trabes impoſita, aërem primò, deinde aquas tranſcurrentes admitteret, vt facilius aqua inualeſcens, eam non alterutrum in latus impulſam euerteret, ſed libratam atque eleuatam ſubuectaret. Addit & alterum indicium Moſes: *Vehementer enim inundauerunt, & omnia repleuerunt in ſuperficie terræ.* Ideſt plana camporum, & ſola terrarum vltimarum, vt ſoli montes ex aquis eminerent. & arca ferebatur ſuper aquas, & ſuper eas eminebat cubitis duobus & viginti, vt placet Hugoni à S. Victore, etſi alij aliter ſentiant. Verum id ex Scriptura ſatis colligi non poteſt, cum magnitudo incluſi oneris incomperta ſit, pro cuius pondere naues plus minuſve degrauantur.

Alterum.

tom. 2.

XXI. Tertium.

Tertium ac ſummum indicium magnitudinis diluuij verbis illis declaratur. *Et aquæ præualuerunt nimis ſuper terram* [a]. In Hebræo, Chaldæo, & Græco geminatur particula *valde valde*, vt intelligamus eas, ſupra modum & conſuetudinem omnem, excreuiſſe; adeo vt *operti ſint omnes montes excelſi ſub vniuerſo cælo.* Quod præualuiſſe aquæ dicuntur, non ſolum intelligi poteſt de excreſcentia, qua terræ omni, quantumui, cælo vicinæ, ſuperior atque excellior facta eſt: ſed de euictis etiam omnibus repagulis, ac molibus obiectis, eradicatis arboribus, ſi quæ vndarum curſibus obuiæ forent, deiiciendiſque quibusvis ædificiis. Et quadrat illud Ouidij, [b].

a ca. 7. 19. 18.

b 1. Metam.

Si qua domus manſit, potuitque reſiſtere tanto
Indeiecta malo, culmen tamen altior huius
Vnda tegit, preſſæque latent ſub gurgite turres,
Iamq; mare & tellus nullum diſcrimen habebant,
Omnia pontus erant ——

Nimirum ex aquis omnibus, tam dulcibus quam ſalſis, effectum fuerat corpus vnum vnde, vt notauit Caiet. non exiguum detrimentum accepit fœcunditas terræ. Salſedo enim humorem aëreum idoneum generationi abſumit, & dum prohibet corruptionem, eadem via ſterilitatem inducit.

XXII. Omnes omnino montes aquis opertos.

Quod autem idem opinatur hoc loco, non eſſe mentem Moſis affirmare, omnes omnino montes aquis opertos fuiſſe, ſed eos tantum, qui ſub cælo aëreo, in quo nubes coguntur reperti ſunt, cæterorum vero, qui nubes ſuperant, cacumina ab aquis intacta fuiſſe, hoc eius paradoxum, in Annalibus [c] autoritate, ratione, atque experientia ipſa accuratè refutauimus, quæ Lector conſulet, ſi lubet. Hic ergo ponimus vt certum, omnes montes, quamuis excelſos, nullo prorſus excepto, aquis opertos fuiſſe, & quidem tanto incremento, vt quindecim cubitis altiſſimum quemque ſuperarent; ne quod forte animal, quantumuis proceræ altitudinis, ibi euadere poſſet; aut necubi arcæ moles ingens, quaſi in vado hæreret. Itaque *conſumpta eſt omnis caro, quæ mouebatur ſuper terram, volucrum, animantium, beſtiarum, omniumque reptilium, quæ reptant ſuper terram: vniuerſi homines, & cuncta in quibus ſpiraculum vitæ eſt in terra, mortua ſunt.* Nominatim terræ meminit, vt animalia, quæ in aquis erant, excepta intelligantur.

c n 32. & ſeqq.

d v. 24.

XXIII. Status aquarum 150. dierum.

Porrò quod ait Moſes [d]; *Obtinueruntque aquæ terram centum quinquaginta diebus*, intelligit tempus, quo neque creuerunt amplius, neque decreuerunt, ſed in ſtatu, quem vocant, con-

ſiſtentiæ permanſerant, quem ſignificat verbum *obtinuerat*. Quaſi dicat totis 40. diebus contenderunt aquæ creſcendo, & inualeſcendo, vt ſuperarent terram; quod & conſecutæ ſunt, adeo vt quindecim ipſis cubitis ſupereminerent. Ea quaſi victoria potitæ ſunt 150. diebus, poſt quos aquæ minui cœperunt, vt ait Moſes [a], Excluduntur autem ab illo dierum numero quadraginta dies pluuiæ. Nam Ioſephus [b], *cum pluuia ceſſaſſet*, inquit, *cœpit ſubſidere aqua ad dies* 150. Chryſoſtomus [c] idem ſæpiſſimè, clariſſiméque inculcat, Rupertus item [d], & S. Auguſt. [e], qui iuxta Symmachi & Aquilæ interpretationem, ſignificat aquas diluuij non creuiſſe 150. diebus, ſed per illos dies in altitudine qua creuerant, permanſiſſe. Adde quod ratio temporis exigit, vt iſti 150. dies incipiant à finita 40. dierum pluuia; alioqui annus præſens minor erit cæteris ſpatio 40. dierum, quod in Annalibus [f] clarè demonſtratum eſt.

a ca. 8. 3. b l. 1. Ant. c. 4. à pluuia finita. c hom. 25. in Gen. d l. 4. c. 25. e l. qq. in Gen. q. 11. f nu. 40. g ca. 8. 1.

XXIV. Imminutio aquarum ex diuina miſericordia.

Hactenus [g] ex diluuio ſtrages vniuerſi orbis, ſequitur eiuſdem inſtauratio, quam Moſes à ſublatis cauſis inundationis orditur, & cauſa diminutionis adducta. Vt autem intelligamus à Deo primum omnis boni, ſalutis, & reparationis initium, *Recordatus eſt Deus Noë, cunctorumque animantium, & omnium iumentorum, quæ erant cum eo in arca*. Vides diuinam bonitatem, quæ non ſolum hominis iuſti recordatur, quamquam quid eſt homo, quod memor ſit eius? ſed brutorum etiam, vt eorum captiuitate tangatur, & maturet eos priſtinæ reſtituere libertati. Adduxit ergo Dominus ſpiritum ſuper terram, qualem cum mare rubrum Iſraelitis aperuit. Ventum vehementum & vrentem, qui nocte vna magnum maris ſpatium vertit in ſiccum. Nec ſat erat minui ſupernè aquas, ſi è fundo ſcaturire pergerent, aut noui, pluuiis diminutio repararetur. itaque *clauſi ſunt*, ait Moſes, *fontes abyſſi, & cataractæ cæli, & prohibitæ ſunt pluuiæ de cælo*. Hoc iam factum fuerat quadrageſimo die ab initio diluuij, vnde factum vt aquæ ipſos 150. dies terras ſepultas tenuerint ſine incremento, donec vento diuinitus excitato cœperunt minui.

XXV. Quò redierint aquæ.

Porro hæc occluſio fontium, & prohibitio pluuiarum non abſolutè accipienda eſt, alioqui neque ab eo tempore fontes vlli erumperent, neque pluuiæ rigarent terras, ſed intelligendum eſt vtraque ordini, ac diſpoſitioni priſtinæ fuiſſe reſtituta. Et per illos ipſos fontes, qui ante rupti fuerant, ingentem vim aquarum in proprias terræ cauernas, paulatim ſe recepiſſe, aere inde excluſo, & ſurſum ebulliente. Id apertè Scriptura loquitur, cum ait, *Reuerſæ ſunt aquæ de terra euntes & redeuntes*, de terra ſcilicet à principio deſtinata habitationi hominum & animalium, quò autem reuerſæ, niſi in vacuata dudum terræ viſcera. Audi Hieron. [h] *Nota ſecundum Eccleſiaſten, quod omnes aquæ atque torrentes per occultas venas ad matricem abyſſum reuertantur*. Nec aliter ſenſit Chryſoſtomus [i] hoc loco.

h In qq. heb. in Gen. i hom. 26. in Gen. med.

XXVI. Arca ſubſiſtit intra 13. dies diminutionis.

Dum autem minuitur aqua, & arca fit terræ vicinior, intra tredecim dies factum eſt vt arca ſolo hæreret, nec vltra fluitaret. Id contigit ſeptimi menſis die 27. vt eſt in Latinis Græciſque codicibus, & non 17. vt eſt in Hebræo. vt diligentius in Annalibus explicatum eſt. [a] Hæſit autem in montibus Ararat, ſiue Armeniæ vt interpretatur Hieron. quos montes Euſebius in Armenia ſuperiore collocat, ſecus Perſas. *Poſt diluuium*, ait Epiphan. [b], *cum requieuiſſet arca Noe in montibus Ararat per mediam Armeniorum, & Cardyenſium terram, in monte Lubar appellato: prima iſthic hominum habitatio fit poſt diluuium*. Hos porro montes fuiſſe de altiſſimis exiſtimandum eſt, alioqui hærente arca in minus altis, celſiores etiam apparere potuiſſent, cum tamen, non niſi poſt duos menſes, cacumina montium cœperint apparere initio videlicet decimi menſis à principio pluuiæ, à quo ad primum diem decimi menſis 265. dies numerantur, qui componunt integros nouem menſes, quorum quinque ſunt 29 dierum, cæteri pleni 30.

a nu. 46. b init. Panar. & quo in loco. 40. pluuiæ. 150. ſtatui aquæ. 16. ſeptimi menſis. 59. octaui & 9. — 265.

XXVII. Montium cacumina apparent.

Et ſi autem ineunte decimo menſe montium cacumina cœperant apparere, reliquus tamen mundus aquis erat immerſus: itaque Noë expectauit adhuc 40 dies, poſt quos aperta feneſtra dimiſit coruum, ad explorádum an terra aperta eſſet. Id autem cogniturus erat ſi non rediret, vt poſtea in columba contigit. At coruus egrediebatur & non reuertebatur, vt eſt in Vulgata, & apud Septuag. ſed Hebræi negatione carent, Neutra tamen lectio falſa eſt, aut reiicienda. Nam verum eſt non reuerſum coruum in arcam, ſicut mox columba reuerſa eſt, & in arcam immiſſa, ſed manſiſſe foris, ſiue defixum in cadauere aliquo fluitante, vt Auguſt. [c], Chryſoſt. [d] & Rupertus [e] cenſuere, ſiue ſupra tectum arcæ quieſcendo. Et verum eſt, quod habent Hebræi, iſſe coruum & rediſſe, non tamen in arcam ingreſſum, ſed circumuolitaſſe modo propius, modo longius, lætum ob recuperatam libertatem; aliquando etiam in tecto arcæ immoratum eſſe, & viciſſim in cadaueribus cibum capiendo fluitaſſe.

Coruus explorator dimittitur. c q. 13. in Gen. d hom. 26. e l. 4. c. 23.

XXVIII. Et mox columba.

Cum ergo nihil certi Noë ex coruo cognoſceret [f], *emiſit columbam poſt eum*, & quidem eodem die. Etſi enim mox dicitur [g], *expectatis vltra ſeptem diebus aliis rurſus emiſiſſe columbam*, non referuntur iſti ſeptem dies ad alios priore ſeptem, ſed ad 40. dies prius expectatos, quam coruus aut columba emitterentur. Expectauit ergo Noe, non ſolum illos 40 dies, ſed alios etiam ſeptem. Emiſſa ergo poſt coruum columba, *cum non inueniſſet vbi requieſceret pes eius*, eodem die *reuerſa eſt ad eum in arcam*, & à Noë intromiſſa eſt, quia *aquæ adhuc erant ſuper vniuerſam terram* campeſtrem ſcilicet; nam cacumina montium quadrageſimum iam diem apparebant. Et forte columba auerſo à montibus volatu curſum direxit: eóque non repugnantem Moſem adducas licet. Non enim ait, non fuiſſe vbi requieſceret, ſed eam non inueniſſe.

f ca. 8. 6. g v. 10.

XXIX. Quæ ſecundo dimittitur.

Quieuit ergo adhuc ſeptem diebus Noë, poſt quos emiſit columbam ſecundo, [h] *quæ ad eum rediit ad veſperam, portans ramum oliuæ virentibus foliis in ore ſuo*. Exiguum ramum eſſe oportuit, & tenerum, vt à columba defringeretur. Ad quod innuendum Hebræus textus folium vocauit, non ramum. Tenerum etiam & recens natum licet medio aquarum probabile facit vernum tempus, quod iam appetebat.

h v. 11.

Pigeon ramier.

ac tertio.

tebat. Cum enim vere inchoatum fuerit diluuium, idque annum vnum durauerit, oportuit etiam vere terminari. Vt autem decerperet columba ramuſculum, apparet eam in arboris ramo conſediſſe, quod cum à columbis alienum ſit, non malè quis crediderit fuiſſe palumbem. Viſo ramo *intellexit Noe quod ceſſaſſent aquæ ſuper terram*: quia olea humilis eſt, & frigoris metuens non amat præalta loca: quia tamen terra valde limoſa, & lutulenta erat, expectauit ſeptem alios dies, qui reliqui erant adhuc de anno ſexcenteſimo Noë; *& emiſit* tertiò *columbam, quæ non eſt reuerſa vltra ad eum.*

XXX. Ratio temporis anni huius exactatis.

29. 30. 29. — 88.

Supereſt hoc loco grauis difficultas, cuius explicatio chronologiam noſtram valde confirmat. Nam ab initio decimi menſis vſque ad finem anni, tres integri menſes reperiuntur, id eſt 88. dies. At Moſes non ponit niſi 40. & bis ſeptem, vt dictum eſt, id eſt 54. Et tamen inde colligit totum annum expletum, cum ſubdit, *Igitur ſexcenteſimo primo anno, primo menſe prima die menſis*, &c. cum tamen 54. dies ad explendos tres menſes, ſiue 88. dies deeſſe videantur. Quæ difficultas iis enata eſt, qui omnes menſes diluuij numerare voluerunt à principio anni ſexcẽteſimi Noë, cum numerandi ſint à principio pluuiæ. Sic enim nulla naſcitur difficultas, niſi quod videntur debuiſſe abundare 46. dies, qui pluuiam præceſſerant, non 54. Cui reſpondetur, illos duodecim, ſeu verius vndecim dies, pertinere ad exæquandos menſes lunares cum ſolari anno; ſicque omnia exactè conueniunt.

SECVNDA ÆTAS.

ANNVS MVNDI 1657.

DILVVII 1. NOEMI 601.

ANTE CHRISTVM 2396.

I. Epinicium in 2. ætatis initium.
a *Gen. 8. 1.*
b *Apoc. 21. 1.*

QVod felix, fauſtum, fortunatumque ſit. Egreditur ex arca [a] S. Patriarcha Noë, & admirans & circumſpectans ait. [b] *Ecce video cælum nouum, & terram nouam, primum enim cælum, & prima terra abiit, & mare iam non eſt.* Illud ſcilicet mare, quod omnia ſola terrarum occupabat, nullis molibus, nullis littoribus retentum, quodque vniuerſa regione campeſtri minime contentum, ſupra altiſſimos ipſos montes euaſerat, & quaſi edomitis ſubiectiſque terris, imperium indubitatum tenebat. Adeſt ergo primus reparati mundi annus, & qui dudum emortuus & ſepultus aquis fuit, quodammodo reuiuiſcit. Adeſt finis taciturni ſilentij omnium animantium in vniuerſa terra. Adeſt initium ſecundæ mundi ætatis, qui præterita iam infantia pueritiam ingreditur, quam ad decimam quoque generationem perducat. Habuit prima illa ætas illud temporis interuallum, quod Varro, referente Cenſorino [c], vocabat ἄδηλον, ab hominum principio ad cataclyſmum priorem protenſum, quod principium philoſophorum erat altercatione controuerſum, quod nobis eſt ex hiſtorica Moſis narratione clariſſimum atque certiſſimum, etſi breui admodum narratione comprehenſum.

c *c. 21. de die Nat.*

II. Temporum trium ex Varrone diſtributio.

Adeſt iam temps alterum, quod ille à cataclyſmo priore (quem appellat Ogygium, ad differentiam poſterioris, quem plerique Deucalionæum vocant) ad Olympiadem primam producit; quod, quia in eo multa fabuloſa referuntur, μυθικὸν Varro appellauit, cuius durationem mille circiter & ſexcentorum annorum fuiſſe putat. Ita Cenſorinus. Varro autem in hac myhica periodo non niſi viginti & duobus annis à vera, vt putamus, chronologia aberrat, vt ſuo loco docebimus, quos ipſos duos & 20. annos in maiore ſumma, ad rotundum numerum, videri poteſt neglexiſſe. Verum nos etiam à Varrone temporis diſtributionem ſecuti, hanc ſecundam ætatem ad Abrahami vſque initia producimus, & annis trecentis & octoginta duobus definimus. Habet autem etiam ipſa, ſi prophana Scriptorum monumenta inſpicimus, πολλὰ multa, ac pene omnia. Verum diuino planè beneficio Scriptura nobis ſuggerit humani generis reparationem, & eos ordine Patriarchas, per quos illud ad Abrahami ortum propagatum eſt. Accepit teſtamentum Noë cum diſtributione regionum omnium tripertita, origo præcipuarum nationum, diuiſio linguarum, regnorum exordia, & Hebraïcæ gentis initium, & ſi qua ſunt alia: quæ tamen Scriptura, ad alia properans, magna omnino breuitate perſtrinxit. Inchoat autem hoc modo.

3278 ſ. Olymp.
1656. diluuij.
—
1622. mythicæ periodi.

III. Finis anni ſexcenteſimi Noemi.

Igitur ſexcenteſimo primo anno, primo menſe, prima die menſis imminutæ ſunt aquæ. Ne te pœniteat, Lector, obſeruare particulam illam primam. Significat enim proximè memoratis bis ſeptenis diebus, impletum eſſe, ac plane adæquatum annum ſexcenteſimum vitæ Noë, vt ex dictis proximo anno patet; non tamen annum diluuij, cuius initium cum 40 dierum pluuia inchoatur. Deeſt itaque iſti anno menſis vnus & ſedecim dies, qui iam præterierant ante initium pluuiæ; quod tempus, dum expectat Noë præceptum egrediendi, expleuit in Arca. Quod autem ait hoc loco imminutas aquas, ad imminutionis finem referendum eſt, poſt 129. diem, vt imminutæ, id eſt, exſiccatæ intelligantur, vt eſt in Hebræo, ſic vt non niſi in ſuis alueis inuenirentur vltra. Itaque 46 dies ante pluuiam, 40 pluuiæ, 150 ſtatus aquarum, 129 imminutionis integræ, annum ſolarem exactè complent. Quod autem ſecundo menſe, & 27 die menſis terra dicitur arefacta, ille idem fuit dies exitus Noëmi ab Arca: ſequitur enim ſtatim præceptum egrediendi. Ex quo ſequitur Noë in Arca manſiſſe annum vnum, & dies decem.

& diminutionis aquarum.

46 40 150 129 — 365.

IV. Egreſſio Noë & animalium ex arca.

Sicut ergo Noë non niſi ex diuino præcepto ingreſſus eſt in Arcam, ita non niſi ex eiuſdem præcepto egreſſus eſt, emiſitque omnia animantia, paucis duntaxat ſacrificij cauſâ reſeruatis. Notat S. Ambroſius [a], coniugum in Arca perſeuerantem continentiam ab ingreſſu ad egreſſum vſque; idque admodum probabiliter. Nam vt ait Salomon [b], *Tempus amplexandi, & tempus longe fieri ab amplexibus.* D. tamen Chryſoſtomus [c] dicit Cham in Arca tempore diluuij genuiſſe Chanaan: forte quòd paulò poſt dicitur pater Chanaan, quod tamen rectè anticipationi tribui poteſt; niſi malis Chanaan pro Chananæis ſumi. Et vero la-

a *l. de Arca. c. 21.*
b *Eccleſ. 3. 5.*
c *hom. 28.*

crymarum potius, & orationum id tempus fuit ad placandam diuinam iram horribilem in modum ſæuientem: in luctu tot amicorum, cognatorum, propinquorum, qui fortunis omnibus euerſi, corporis etiam animique iacturam faciebant.

V. Ædificat altare.

Egreſſus ergo Noë cum vniuerſa familia, in gratiarum actionem diuinæ erga ſe prouidentiæ & miſericordiæ, ædificauit altare Domino, aut ex terra, congeſtis ſcilicet glebis, aut ex lapidibus potius impolitis, quale poſtea Dominus iuſſit à Moſe [a] ſibi excitari. Et quamvis S. Chryſoſt. [b] dicat opere tumultuario excitatum, rationi tamen conſentaneum eſt ad diuturnitatem operis firmiter fuiſſe compactum: & quidem non longe ab ipſo loco vnde exſcenderant, vt eſſet monimentum quoddam conſeruatæ ſalutis: dumque vndique eminens conſpectui patet, memoriam diluuij mortalibus conſeruaret. Quamuis autem prima hoc loco fiat mentio altaris in Scriptura, eſt tamen admodum rationi conſentaneum prioribus ſeculis altaria in vſu fuiſſe, quæ diluuij vndæ diſiecerant, nec ſine altaris forma, aut Adamum, aut Abelem, aut Cainum etiam ſacrificaſſe; vt ſcilicet quod offerebat Deo, qui in altis habitat, in altum, vnde & altari nomen, verſus Deum eleuaretur; quæ ipſa actio ad Dei honorem pertinet. Nam quæ contemnimus aut humi iacere patimur, aut abiicimus in terram.

a Exod. 20. 25.
b Hom. 27. θυσιαστήριον ἐσχεδιασμένον.

VI. In eóque offert holocauſta.

In hoc altari Noë multiplex holocauſtum obtulit Deo; nam plura holocauſta Scriptura memorat, forte totidem obtulit, quot ſpecies erant mundorum animalium; fortaſſe etiam duo duntaxat, vnum de pecoribus, alterum de volucribus, ſicque terna paria remanſerunt ad ſufficiendam prolem; niſi etiam in ipſa arca multiplicata ſunt. Gratum fuiſſe Domino ſacrificium teſtatur Moſes illa metaphora [c], *odoratuſque eſt*, inquit, *odorem ſuauitatis*, teſtatur & illa promiſſio iureiurando firmata, vt ait Eſaias [d], *Nequaquam vltra maledicam terræ propter homines*; quos etiam excuſat, culpam deriuans in naturæ infirmitatem, & pronitatem in malum, ab adoleſcentia ſua. Quæ ſcilicet maximè ſe prodit, & propter intemperantiam profundit humana miſeria, & carnis concupiſcentia, cum cæteris peturbationibus: vt propterea gemens Propheta dicat [e], *Delicta iuuentutis meæ, & ignorantias meas, ne memineris.* Promittit quoque reſtitutum iri ordinem temporum, hoc diluuij anno perturbatum.

c c. 8. 21.
d ca. 54. 9.
e Pſal. 24. 7.

VII. Deus familiã Noë benedicit.

Non contentus autem Dominus ſecuritatem à Diluuio in Noëmi perſona promiſiſſe mortalibus, qui ab eo & filijs eius propagandi erant, eos nominatim benedicit, tam ſpiritalia gratiæ dona multiplicans, quam copioſam fœcunditatem, ad multiplicandum humanum genus, indulgens. Et ſicut olim, poſt impertitam Adamo fœcunditatem, dedit illi dominium in animantia, ita illud hoc loco dat Noëmo; adeo vt Chryſoſtomus dicat [f], *Iuſtum Noë eandem benedictionem conſequi, quam olim Adam, & ereptum recuperare principatum virtute ſua*; imo ineffabili Dei clementia. Verum, vt ſupra dictum eſt, dominium manſit, obedientia non manſit. Itaque illic ſimpliciter dictum eſt *Dominamini*. Hic autem, *terror veſter ac tremor ſit ſuper cuncta animalia terræ.* Idque experientia etiam docet, vt animalia quantumuis fera hominis vultum, & datam in ſe diuinitus poteſtatem reformident, nec in eum, niſi maiori aliqua vi impellente, vnquam inuadant.

Datq; dominium in animalia.
f hom. 27.

VIII. Eſum carnium nunquam prohibitum.

De cibo autem ſicut in Mundi ortu, ita in eius inſtauratione homini prouidetur [a]. *Omne*, inquit, *quod mouetur & viuit, erit vobis in cibum. Hic eſt*, inquit S. Chryſoſtomus [b], *initium edendarum carnium.* A qua tamen ſententia plerique alieni ſunt. Rem paucis ita definiendam puto, vt primum dicamus numquam in lege naturæ, ſiue ante diluuium, ſiue poſt, eſum carnium fuiſſe prohibitum, Alioqui cum ius naturæ ſit immutabile, nunquam eo cibo vti licuiſſet, quod Chriſti & Apoſtolorum vſus apertè refellit. Ac ne diuina quidem lex id vnquam prohibuit; Etſi enim Dominus aſſignauit in cibum omnibus animantibus olera & arborum fructus, ea tamen aſſignatio prohibitio non eſt, niſi fortè dicamus, leones & lupos ad hanc ætatem carnibus abſtinuiſſe. Declarauit ergo Dominus quis futurus eſſet ordinarius & vulgaris animantium cibus, vel ad tuendam vitam ſufficiens, ſine alterius excluſione, aut prohibitione.

a Gen. 9. 3.
b hom. eadem.

IX. Neq; præceptum.

Dicimus ſecundò nunquam præceptum fuiſſe homini eſum carnium, ſed permiſſum, & quidem tacitè ante diluuium, à diluuio autem apertè. Siue vt ea indulgentia ab eluuionis metu confirmaretur & recrearetur, ſiue vt maiori hominum imbecillitati ſubueniretur. Quæ clara eſt ex ipſa humanorum corporum infirmiore habitudine, quam tantam Rupertus agnoſcit [c], vt dicat fœlici adhuc, & infirmitatis experti homini, tenuem illum victum magis ſuffeciſſe, quam infirmo nunc & moribundo carnium eſus eſſe poſſit. Sed res ipſa eo tacente loquitur, cum tanto contractiorem vitam factam eſſe videamus. Nemo enim eorum qui poſt diluuium nati ſunt, quorum ætas perſcripta ſit, ad quingenteſimum annum peruenit.

c l. 4. in Gen. c. 30.

X. In vſu ſemper fuiſſe apud iuſtos, iniuſtoſque.

Dicamus poſtremò non eſſe credibile homines ſiue iuſtos, ſiue iniuſtos, à carnibus ante diluuium abſtinuiſſe. Nam iſti cum inconceſſas voluptates auidiſſimè ſectarentur, quomodo negligerent non negatas? eas præſertim, quæ ad gulam pertinent, & ventri ac libidini ſeruiunt, in quibus illi toti erant. De iuſtis autem quis credat vel Abelem, vel Setham, aliosque viros pios, lanis ouium contentos, carnes earum volucribus ac feris proieciſſe, nec iure audire debuiſſe, *vt quid perditio hæc?* Nec apparet Adamum, aliosque deinceps Patriarchas, pœnitentiæ cauſa, carnibus ſibi perpetuo interdixiſſe, neque ſacrificijs aliquando participaſſe pacificis, ne viderentur Cainitis carnes immundas natura ſua, aut à malo principio creatas, iudicare. Addit tamen Dominus exceptionem circa cibum, vetans vſum carnis cum ſanguine; cauſam affert Chryſoſtomus [d], vt ſcilicet poſt diluuium quoque mortales intelligant habere ſe Dominum, qui, vt olim Adamo, ſic nunc Noëmo eiuſque filijs ac nepotibus pro arbitrio mandare poſſit, aut vetare quod lubeat.

Nouũ Dei præceptũ.
d hom. 27.

Ex

XI. Et deteſtatio homicidij.

Ex occaſione porro præcepti illius delabitur ad deteſtationem homicidij. Quaſi dicat Dominus, iuxta mentem Chryſoſtomi. Sicut ſanguinem, qui in brutis eſt, inſtar animæ mihi ſegrego, nec volo in vſum veſtrum cedere, ita & vitam & animam veſtram nolo in poteſtate veſtra eſſe, ſed mea, *ad imaginem quippe Dei factus eſt homo*: ne forte licitum putetis humanum ſanguinem, ſicut & belluinum effundere. Itaque *ſanguinem veſtrum* tanquam rem iuris mei, *requiram de manu* etiam *beſtiarum*; tantum abeſt vt hominem homicidij reum id crimen impunè ferre paſſurus ſim. Huc pertinet illa lex [a] de boue lapidibus obruendo; qui hominem occidiſſet. At ne forte dicant filij Noë, nos quidem cauebimus à cæde mutua, ſed tu nos peccantes diluuio repetito perdes vniuerſos. Dominus igitur ad humanum ſe captum accommodans [b], *Arcum meum*, inquit, *ponam in nubibus, & erit ſignum fœderis inter me, & inter terram, &c.* multis enim verbis confirmat Deus familiam Noë à timore diluuij. Quæ porro Iris prius erat ſignum pluuiæ naturale duntaxat, deinceps futura erat ſignum ſupernaturale, & ex diuino beneplacito, non futuri amplius Diluuij.

a Exod. 21. 28. 29.

Arcus in nubibus.

b c. 9. 13.

XII. Propagatio generis humani.

Cæterum cum Deus triplici illa benedictione hominum multiplicationem ſibi cordi eſſe oſtendiſſet, & ijs à quibus illa pendebat, magnam fœcunditatem liberaliter impertitus eſſet, dubitandum non eſt eos quamprimum liberis operam dediſſe, atque hoc ipſo primo anno diluuij liberis auctos eſſe, proximiſque deinceps conſequentibus. Quam ad aſſertionem nos inuitat Scriptura, quæ cap. 10. vbi recenſet Semi filios, non ponit primo loco Arphaxad, ſed tertio, præponens Ælamum & Aſſurem, non niſi quia maiores natu erant Arphaxado, quem alioqui par erat primo loco poni, quando ex ipſo tantum ad Abrahamum texitur generatio Patriarcharum. Cum ergo biennio poſt diluuium natus ſit Arphaxad, vt Scriptura teſtatur, quæ duos illi fratres præponit, vtrique de eadem matre genitos, neceſſe eſt ſingulis denis menſibus ipſos emiſſos in lucem: ſicque hoc anno Ælamum, ſequenti Aſſurem, tertio deinde Arphaxadum natum eſſe. Eodem trium annorum ordine videntur geniti tres filij Iapheti, Gomer, Magog, & Madai: eodem & tres Chami filij, Chus, Meſraim, Phuth, & Chanaan: qui eodem ordine in primo quoque Paralip. recenſentur, quos de nceps perſequi non eſt neceſſe, vt Chronologiæ ſacræ minime vtiles.

Ordo filiorum Semi, &c.

cap. 1.

XIII. Noë an ſuſceperit à diluuio liberos.

Sed quid de ipſo Noë dicemus? An trecentis adhuc & quinquaginta quos vixit annis liberis caruit? An Dei præceptum, & humani generis ſolitudinem tanto tempore neglexiſſe, aut denique illo præcepto diuina diſpenſatione fuiſſe ſolutum? Certe Caietanus, vt Anniani Beroſi Titanas miſſos faciam, conjicit alios deinceps à Noë filios procreatos, quos Scriptura ſeparat à tribus illis, qui de arca egreſſi ſunt cum parente, cum ait [c]. *Erant ergo filij Noe, qui egreſſi ſunt de arca, Sem, Cham & Iapheth*; alioqui enim ſuperfluum erat addere illos egreſſos ex arca. Partem quoque aientem ſequitur Torniellus, & ſi qui alij. At contraria ſententia plures habet authores, & notæ melioris: Negat enim non vno loco Chryſoſtomus [d], Noë alios à diluuio liberos ſuſcepiſſe. In eademque ſententia eſt Epiphanius in Panario [e], & Abulenſis, probatque ex eo Scripturæ loco. [f] *Tres iſti filij ſunt Noe, & ab his diſſeminatum eſt omne genus hominum, ſuper vniuerſam terram*. Oportet enim illos alios filios Noë fuiſſe ſteriles, quod abſurdum eſt, aut aliquod aliud genus hominum, aliámue terram extitiſſe.

c Gen. 9. 18.

Nō videri.

d hom. 24. & 29.

e l. 1. Panar. ſub init.

f c. 9. 19.

ANNVS MVNDI 1659.

DILVVII ET SECVNDÆ ÆTATIS 3. NOE 603.

ANTE CHRISTVM 2394.

I. Arphaxadi ortus.

Expleto poſt diluuium biennio, ſexto circiter huius anni menſe, natus eſt Arphaxad de patre centenario, ſicut de Abrahamo Iſaac, & vtroque alterum ſeculum ineunte. Neceſſe eſt autem expletum ponere biennium, ne vnus deſit annus ad ortum vſque Abrahami, vt contingit ijs, qui Arphaxadi ortum in ſecundo anno diluuij ponunt. At tertium nobiſcum ponit Iulius Hilarion in libello de Mundi duratione, & Nicephorus Conſtant. & Seder holam Hebræorum cum Abulenſi, Mariano Scoto, Torniello, & aliquot ſectarijs.

ANNVS MVNDI 1671.

DILVVII 15. NOE 615.

ANTE CHRISTVM 2382.

I. Plantatio vineæ quādo contigerit.

Ad hunc circiter annum pertinere credimus, quæ Moſes extremo capite nono ſcribit de plantatione vineæ, & ijs, quæ eam conſecuta ſunt, quamuis ea decennio poſt diluuium contigiſſe nonnulli putent. Nam Theodoretus ex Hebræis ſcribit primum omnium Chanaam in auum dormientem incidiſſe, & indecore nudatum animaduertiſſe, nec officioſe, vt par erat, cooperuiſſe, ſed iriſiſſe, totamque rem ad patrem cum riſu detuliſſe; neque à patre increpitum de inhumanitate in parentem, ſed & ipſum quoque deriſiſſe, & fratribus ſuis deridendum propinaſſe, eáque de cauſa puerum Chanaan, improbiſſimæ deriſionis authorem, fuiſſe ab auo maledictione percuſſum. Quæ nemo non videt in duodecim annorum puerum rectius, quam in ſex annorum infantem conuenire; nam cum is quarto loco à Chamo genitus fuerit, vt ſupra notauimus [a], & quarto ad ſummum anno à diluuio, is nunc duodecimum decurrebat annum. Itaque Genebrardus ex Hebræis ait Chanaan fuiſſe adultum quando hæc contigerunt. Nec ſane ratio congruentior afferri poteſt cur Chanaan maledictus fuerit, niſi quod paterni criminis non ſolum particeps, ſed autor etiam, & origo fuerit.

a an. 1. Diluu. n. 12.

II.

Sed quod ad rem ipſam attinet, *cœpit Noë*, inquit Scriptura [b], *vir agricola exercere terram*,

b ca. 9. 20.

Et quomodo vites in diluuio manſerint.

& plantauit vineam : non recens à Deo conditam; ſed quæ vites ſparſim plantatæ, vuas tantum ad eſum miniſtrabant, induſtria boni ſenis in vnum locum conſitæ, & diligenter cultæ, etiam potum, vino inde expreſſo præbuerunt: vt ad vitæ humanæ delicias, eſui carnium etiam vini potus iungeretur, vt aiunt Chryſoſtomus [a], atque Hieronymus [b]. Diuina porro prouidentia factum eſt, vt vel violentia Diluuij fragilem fruticem, nec altis nixum radicibus, non euulſerit, vel eiuſdem diuturnitas non corruperit. Siue quod pleræque vites aquarum violentiæ obiectæ non fuerint: & veris tempore, etiam corruptarum vitium radices pullulare ſponte potuerint [c], vt notauit Ambroſ. Interiectum eſt tempus ſuum, & vinea fructus vberes attulit, & liquore inde expreſſo, primus bibit ſenex. Neque enim periculoſum erat experimentum, ætatique is honos debebatur, & induſtriæ, vt qui plantarat vineam, de fructu eius non ſolum ederet, ſed etiam biberet.

a hom. 29.
b l. 1. in Iouin.
c l. de Noë c. 29.

III. Fit ebrius Noë, & nudatus dormiens a atque irridetur.

Bibit ergo, & quidem paulo laxius, inexperta ſuauitate inuitante, vinóque victus, *nudatus iacuit in tabernaculo ſuo.* Non quidem ſponte nudatus, vt Caluinus impudenter calumniatur, quem S. Cyrillus [d], Theodoretus [e], & Ioſephus [f] facilè refellunt, dum ſomnum nuditatem illam anteceſſiſſe docent; ſed caſu, vt dormientibus, mero præſertim æſtuantibus, contingit. Itaque intelligendum eſt illud, quod habetur in Hebræo, *& diſcooperuit ſe*, quæ phraſis etiam vulgò de fortuita denudatione vſurpatur. *Quod cum vidiſſet Cam pater Chanaan,* inquit Moſes, *nunciauit duobus fratribus ſuis foras*, qui cum verecundè atque officioſè cooperuerunt. In narrando impudenti filij in patrem facinore inſeritur illa vox [g]; *Pater Chanaan*, ad ingenerandum Iudæis odium in gentem Chananæorum, & turpiſſimos eorum mores: quoniam ad eos exterminandos, eorumque regionem inuadendam diuinitus mittebantur. Hinc autem intelligi poteſt, viros tunc vſos non fuiſſe femoralibus, quibus ea nuditas impedita fuiſſet.

d l. 4. in 1 Ge.
e q. 56. in Gen.
f l. 1. Ant. c. 6.
g Rupert. l. 4. c. 37. Toſtat. & Lipom.

IV. Nepoti maledicit.

Didicit autem Noë euigilans quid ſibi contigiſſet, ſiue cæteris eius filiis rem ei vltro ſignificantibus; ſeu potius quod ſe alieno pallio tectum animaduertit, cauſa inquiſita, didicit ordine rem totam. Moxque maledictionem viliſſimæ ſeruitutis in pœnam vel imprecatur, vel prophetica voce denunciat nepoti ſuo Chanaan, & ſub illius nomine Chananæis eius poſteris. Abſtinuit autem à Chamo filio, ſiue quia is nō ita pridem fuerat à Deo benedictus, ſiue noluit maledictionem in reliquos Chami filios, eorumve poſteros redundare. [h] Vice autem verſa Semum & Iaphetum, qui erga ſe officioſi fuerant, benedictione proſequitur, eiſque dominatum in Chananæos precatur, ampliſſimamque poſteritatem; Iapheto præſertim, qui Europæorum parens fuit, qui Iſraëlitarum poſterorum Semi ſpiritalem hæreditatem occuparunt.

Semo & Iapheto bene precatur.
h Vid. Hier. in qq. Hebr. & Rupert. l. 4. ca. 38. & 39. Auguſt. quoque l. 16. de Ciu. c. 1 & 2. & l. 19. c. 14. etc.

ANNVS MVNDI 1694.

DILVVII 38. CAINÆ IVNIORIS 1.

ANTE CHRISTVM 2359.

I. Proponitur quæſtio de Iuniore Caina.

GRauiſſima eſt hoc loco, & multorum antiquorum Patrum, recentiorumque ſcriptorum controuerſiis agitata quæſtio, an Arphaxad genuerit Cainan, an Sale: ſiue quod eodem redit, vnáne generatio redundet in D. Luca, & 70. Interpretibus, an deſit in Hebræo, & editione vulgata: quáue de cauſâ, aut illi addiderint, aut iſti detraxerint. Ea tamen quæſtio paucis expediri poſſe videtur in hunc modum.

Aſſeritur pars aiens & autoritate probatur.

Dicimus generationem Cainæ hoc loco inſerendam eſſe; Nam eam deeſſe docet S. Lucas c. 3. Euangelij ſui, qui eam perſpicuè ponit, aitque Sale fuiſſe filium Cainæ, & nepotem Arphaxadi. Idem docent Septuaginta ſeniores ſpiritu Dei pleni, qui cap. 10. [a] aiunt Arphaxad genuiſſe Cainam, & ab iſto ortum eſſe Salem. Et rurſum cap. 11. non ſolum numerant Cainam in hac generationum ſerie, ſed etiam diſertè explicant, quo anno patris natus ſit, qua ætate ſua genuerit Salé, & quot annis poſt illum genitum vixerit.

a verſ. 24.

II. Et ratione valida.

Cum ergo veritatis huius definitio, ex autoritate pendeat, & contraria ſententia negante tantum autoritate nitatur, certumque ſit in huiuſmodi probationibus aientem neganti præponderare, facile Lector æquus atque integer intelligit, cui ſententiæ palma tribuenda ſit; præſertim cum nulla iuſta cauſa eſſe poſſit cur mendacium dicatur, at iuſta eſſe queat, cur veritas ſileatur; quam nos idoneam mox ſuggeremus; cum alij idoneam cauſam afferre nequeant inuectæ à Septuaginta, & confirmatæ à S. Luca falſitatis, quod argumentum nunquam ſoluent, qui contra ſentiunt. Exiſtimamus itaque cum doctiſſimis viris Moyſem dedita opera, ſed iuſta ratione, hanc generationem tranſiliiſſe, quoniam ſtatuerat à Noë ad Abrahamum decem generationum gradus duntaxat recenſere, ſicut fuerant decem ab Adamo vſque ad Noë: idque ſequitur Ioſephus [b], & alij vetuſtiſſimi Hebræorum, vt Genebrardus affirmat. Quo modo etiam videmus Matthæum Euangeliſtam tres teſſaradecades animo complexum, in earum altera tres generationes prætériiſſe. Et Ioannem Euangeliſtam in Apocalypſi ex tribubus Iſraëliticis duodenario numero contentis, Daniticam tribum prætermiſiſſe: non obliuione vtique, ſed certo myſterio.

Cur Moſes Cainanum omiſerit.
b l. 1. Ant. c. 6. ſubſi. in Chron.

III. Non autem Sept. aut S. Lucas.

Dicimus quoque Septuaginta Interpretes, & eos ſecutum S. Lucam, merito hanc Cainæ iunioris generationem non præteriiſſe, quia ad illas Moſis Decades non attendebant, ſed ſtatuerant exactum catalogum omnium omnino generationem ad Abrahamum ponere. Diuus autem Hieronymus in editione vulgata, fidelis interpretis functus offi-

cio, eam omiſit. Etenim cum ex Hebræo fonte Latinam verſionem hauriret, debuit omittere, quod in Hebræis codicibus non repererat. E contrario S. Lucas quia Septuaginta ſequebatur, debuit ponere, quod apud eos legebat, & ſciebat veritati eſſe conſentaneum. Neque arguendi ſunt propterea Septuag. qui S. Auguſtino [a], aliiſque teſtibus, non nudos agunt interpretes, ſed afflati diuinitus, Paraphraſtes etiam, & Prophetas: *Meritò*, inquit, *creduntur Sept. Interpretes accepiſſe propheticum Spiritum, vt ſi quid eius autoritate mutarent, atque aliter, quam erat quod interpretabantur, dicerent, neque diuinitus eſſe dictum dubitaretur.*

a *l. 15. de Ciuit. c. 23.*

IV. Quam multi hunc Cainanum recipiant.

Illi ergo Spiritu ſancto ſuggerente Cainæ generationem repræſentarunt, quam poſtea Lucas Euangeliſta, eodem ſpiritu dictante, confirmauit: quos longo ordine ſecuti ſancti Patres, Græci Latinique Cainan in hunc Patriarcharum chorum admiſerunt; quibus plurimi recentiores nobiſcum ſubſcribunt, quos in Annalibus noſtris, ad 26. vel 27. reperies numeratos; ſimulque refutatas rationes, quibus vtitur Sectarius quidam, qui Septuaginta Interpretes arguit impoſturæ, & Euangelium corrigi cupit. Quo minus videtur hæc opinio probanda Catholicis; Satis enim conſtat hæreticos, ſpreta communi & regia Catholicæ fidei via, per abrupta ferri, & ſpiritu ſingularitatis ductos, deteriora ſequi. Quia vero iſta diſputatio maxime refert ad ſacram Chronologiam, ideo eam accuratius in præfatione tertij tomi ex occaſione tractauimus, vbi eam ſtudioſus Lector repetet.

Capell.

V. Quis natiuitatis eius annus.

Cæterùm quod ad Cainæ & Arphaxadi annos attinet, exiſtimamus veros Septuag. Interpretum annos ſequendos eſſe, ſublatis videlicet centenis illis adiectitiis, qui in totam primam & ſecundam ætatem irrepſerunt, iuxta ea, quæ anno mundi 13 . diximus. Ergo Arphaxat genuit Cainan non anno centeſimo trigeſimo quinto, vt legitur in Græcis, ſed 35. eóque abſoluto, vt numerare ſolemus, id eſt circa initia trigeſimi ſexti.

Ortus Nemrodi.

Sub hæc tempora natus videtur Nembrod ille nominatiſſimus, filius Chus, & Chami nepos. De quo Nemrodo ſeorſim Scriptura loquitur, propter eius eminentiam, vt ait S. Auguſtinus [b], quæ & eius regnum memorauit, quo longe poſtea potitus eſt. Sub hæc porro tempora natum dicimus, ea coniectura ducti, quod Nemrod ſit quartus à Noe, ſicut & Cainan, quẽ hoc anno natum ſatis explicatum eſt.

b *l. 16. de Ciu. c. 3.*

Ortus Zoroaſtris.

Non longe autem poſt natus videtur Zoroaſtres. Nam coæuos fuiſſe autor eſt Epiphanius ſub initium Panarij: quam etiam cauſam fuiſſe putat cur Nemrod idem cum Zoroaſtre à Græcis creditus fuerit. Sed de his poſtea pluribus, ſub initia Imperij Aſſyriorum, cuius Nemrod fundator fuit.

(∴)

ANNVS MVNDI 1724.

DILVVII 68. CAINÆ 31.

SALÆ 1.

ANTE CHRISTVM 2329.

I. Ortus Salę.

ECce 30. ipſos annos vacuos tranſilimus, inopia rerum, non vtique geſtarum, ſed ſcriptarum, vt libro 1. de Timore Dei admirante, notauimus [a], eandemque penuriam patiemur ad diuiſionem vſque gentium atque linguarum, ipſúmque Abrahamum Patriarcham. Hoc autem loco Sale ortum ponimus anno Cainæ patris eius trigeſimo abſoluto, iuxta ea, quæ paulo ante monuimus.

a *cap. 4. n. 3. 4. 5.*

II. Habitatio Noe eiuſque filiorum.

Interea quid ageret Noe, quid filij ac nepotes, nam multis iam liberis ac nepotibus his 68. annis à diluuio auctum fuiſſe oportet, vel etiam vbi habitaret incertum eſt. Satis diu atque adeo multis annis in montibus habitaſſe cum filiis, aliiſque recenti adhuc cladis memoria pauidis, ſcribit Ioſephus [b]. At mihi probabilius videtur non multis diebus in montanis eſſe commoratos, quia illi parum idonei ſunt habitationi, præſertim altiſſimi, quales ij fuerunt in quibus arca requieuit. Quorſum etiam Noe emiſſis totiès volucribus ſollicitè quærebat an terra exſiccata eſſet, campeſtris videlicet, nam de montana id iamdudum conſtabat, niſi quia quamprimum in loca planiora deſcenſurus erat, vel illam ob cauſam, ne ſuis de promiſſione diuina diffidere, ac diluuium alterum formidare videretur. Credibile autem eſt Noe & filios, per annos aliquot, non multum ex loco vnde exſcenderant ex arca fuiſſe digreſſos, ſed in campeſtribus Armeniæ locis habitaſſe, ibique vineam, quæ non gaudet excelſis montibus, plantaſſe, quæ eſt ſententia S. Epiphanij ſub initium Panarij.

b *l. 1. Ant. c. 4.*

ANNVS MVNDI 1754.

DILVVII 98. NOE 698.

SEMI 196. HEBER. 1.

ANTE CHRISTVM 2299.

I. Ortus Heberis viri illuſtris.

NAtus eſt hoc anno Heber, Hebræorum pater, vt ex ipſa notatione nominis docet Auguſtinus [a], qui eum virum admodum illuſtrem fuiſſe ex eo colligit, quod extra ordinem à Moſe celebretur, adeo vt Sem ab Heber abnepote, non vice verſa Heber à Semo illuſtrari videatur. Quomodo Abraham & Dauid, & Moſes, & alij viri principes, in ſacra hiſtoria, & alij in profana, non ſolum filios ac nepotes, ſed etiam progenitores ſuos vehementer illuſtrarunt. Verba Moſis [b] ſunt. *De Sem quoque nati ſunt, patri omnium filiorum Heber, fratre Iapheth maiore*, id eſt Sem quoque, qui fuit pater, ſiue atauus omnium, qui ab Hebere orti ſunt, & Iapheti frater natu maior, hic, inquam, Sem filios procreauit Ælam, Aſſur, &c.

a *l. 16. de Ci. c. 3.*

b *ca. 10. 21.*

x quo l bræis omen.

Non itaque fruſtra, inquit S. Auguſtinus, *ipſe primus nominatus eſt in progenie veniente de Sem, & prælatus eſt item filiis, cum ſit quintus nepos*, id eſt quintus à Semo, inſerto Caina Heberis auo, *niſi quia verum eſt quod traditur, ex illo Hebræos eſſe cognominatos, tanquam Heberæos: cum & alia poßit eſſe opinio, vt ex Abrabam tanquam Abrabæi, dicti eſſe videantur. Sed nimirum hoc verum eſt, quod ex Heber Heberæi ac deinde, vna detracta littera, Hebræi appellati ſunt.* Sic Auguſtinus, ſed de Hebere alius erit dicendi locus.

ANNVS MVNDI 1788.

DILVVII 132. PHALEG 1.

ANTE CHRISTVM 2265.

I. Ortus Phaleg.

PEruenimus hoc anno ad tempus illud, quod terræ omnes atque maria, & omnino quidquid cœlorum ambitu continetur, in tres mundi principes Sem, Cham, & Iaphet, eorumque filios ac nepotes, autore Deo, adminiſtro Noe diſtributum eſt: Autore inquam Deo, qui ſola terrarum, quæ rurſum mortalibus dederat incolenda, hominibus atque animantibus repleri iuſſerat, dicens [a], *Creſcite, & multiplicamini, & replete terram.*

a Gen 9. 1.

Et terræ diuiſio, quæ duplex fuit.

Cæterum terræ diuiſio hoc loco ſumenda eſt, non quæ contigit cum conſtrueretur Babylon & turris eius, quæ linguarum confuſione nobilitata eſt, ſed quæ à Noe Dei voluntate inſtituta eſt. qualis & à Ioſue poſt occupatam Chananitidem facta eſt [b]. Sicut enim tunc non ſtatim à diuiſione facta, in poſſeſſionem à ſingulis tribubus itum eſt, ſed multo poſt tempore; ita quæ nunc ſub ortum Phaleg. facta eſt diuiſio, non niſi diu poſt, occaſione diuiſionis linguarum, in rem deducta eſt. Duplex ergo terræ diuiſio agnoſcenda eſt, altera verbo, & quaſi Noëtico teſtamento facta; altera reipſa, in conſtructione Babylonicæ turris. Quamuis autem plerique alteram cum altera permiſceant, atque confundant, tempore tamen ſunt, ac natura diſtinctæ. Prior enim ſub Phalegi ortum, altera incidit in mediam eius ætatem, vt merito ille à gemina diuiſione nomen acceperit.

b Ioſue 13. & 18.

II Prior contigit in ortu Phaleg.

Priorem conferimus in natiuitatem Phaleg, ſic enim eum appellauit Pater, *eò quod in diebus eius diuiſa ſit terra*, vt ait Moſes [c]: Nam cum hæc terræ diuiſio ad Babylonicam linguarum confuſionem, & mortalium diſperſionem trahi non poſſit, vt poſtea intelligetur, ortui Phaleg. illam aſſignamus, quæ vere & propriè diuiſio terræ fuit, & natura ſua occupationem aſſignatarum prouinciarum antecedit. Adde quod hoc loco poſita diuiſio, nullam inuehit abſurditatem; dilata vero, & confuſa cum poſteriore diſperſione, longe maximam, vt ſuo loco dicemus. Certè Ioſephus, vt cæteros taceam, quos in Annalibus retulimus [d], ait natum Phaleg, dum habitationum diſtributio fieret. Et profecto niſi in ortu eius eam diuiſionem contigiſſe dixerimus, nihil deinceps cauſæ erit, cur non in diebus cuiuſcunque aliorum Patriarcharum, qui eodem cum illo tempore diu vixerunt, dici poſſit contigiſſe. Scio Heberem à pleriſque dici Prophetam, circa impoſitionem nominis filij ſui; ſed vt Propheta non ſit circa præſentem terræ diuiſionem, potuit tamen eſſe Propheta circa terram poſterius occupatam ſub diuiſionem linguarum, quæ ſub eodem Phalego contigit.

c Gen. 25.

d Phaleg. 1. num 1 [illegible]

Heber Propheta.

III. Diuinitus inſtituta nunc diuiſio.

Hoc ergo anno Heberis 34. abſoluto, & 35. ineunte, & diluuij 132. natus eſt Phaleg: quando Patriarcha Noe, cùm videret nepotes ſuos in tantam iam excreuiſſe multitudinem, multis vt coloniis deducendis ſufficerent: & ipſe vicinam ſibi ex hac vita migrationem, in tam longinqua ſenectute, ſperaret, diuinam eis de orbis habitabilis diuiſione, mentem aperuit. Autor huius rei Epiphanius in Anchorato, vbi certam terræ diuiſionem à Noë factam recenſet, ab Euſebio in chronico mutuo ſumptam, quæ tangitur in primo recognitionum Clementis, nec ſatis pleriſque probatur. At Ioſephus [a], & eum ſecutus Hieronymus, aliam diuiſionem Scripturæ magis conſentaneam inſtituit, quam breuiter referemus, ducto cum ipſo à filiis Iaphet initio.

a 1. Ant. 1. 6.

IV. Ex Ioſepho & Hieronymo ſors filiorum Iaphet.

Horum ſedes, inquit, *à Tauro & Amano montibus incipientes, pertinebant in Aſia ad amnem vſque Tanaim: in Europa, vſque Gades, in terris hactenus vacuis occupatæ.* Sic ipſe. Amanus autem mons, & deinceps Euphrates aſcendendo in Septentrionem minorem Aſiam à maiore diuidunt. Itaque Ioſephus totam hanc regionem, multis magniſque prouinciis conſtantem, vt ex Ptolemæi tabulis patet, Cilicia videlicet, Armenia minore, Cappadocia, Galatia, Pamphilia, Lycia, Caria, Aſia, quæ proprie minor dicitur, Phrygia, & Bithynia: detrahit Aſiæ, vt adiungat Europæ, ad aliquam, vt apparet, partium æqualitatem. Quo etiam rectè illud referre licet, *Dilatet Deus Iaphet, & habitet in tabernaculis Sem* [b]: id eſt in parte poſſeſſionis eius, Aſiæ videlicet, quæ tota Semo aſſignanda videbatur. Sed & partem eius aliam, Syriam videlicet, Chamo tribuit, ad compenſationem fortaſſe multarum prouinciarum ſterilium, quæ ſunt in Africa.

b Gen. 9. 27.

V. Sors filiorũ Cham.

De filiis ergo Cham ſic ait, *Chami vero filii Syriam, & regionem Amano, Libanóque montibus hærentem obtinuerunt, quidquid eius ad mare vergit*, Mediterraneum ſcilicet, *occupando, & Oceanum vſque ditionis terminos proferendo*: & ſcilicet Ægptum, Æthiopiam & Africam vniuerſam. Addit ergo Africæ totam Syriam, in qua ſunt omnes prouinciæ Chananæorum, cum Arabia petræa, atque deſerta: fortaſſis & felice cis cohærente, ad ſinum vſque Perſicum. Reſtat Sem, de quo idem Ioſephus. *Semi vero tertio Noe filio*, aut verius primogenito trium, *filij fuerunt quinque, qui Aſiam vſque ad Indicum oceanum, incoluere, ab Euphrate propagandæ ditionis initio facto.* Omnia igitur quæ cis Euphratem erant verſus occidẽtem ſolem, ad Iaphet pertinuerunt. Quæ diligenter obſeruanda ſunt, ne poſtea regionem alicuius in alterius ſorte inquiramus, aut collocemus. Sed hęc diſtributio quamuis, vt idem ait, autore facta Deo, multam habuit in executione cunctationem, & tergiuerſationem, quæ plurimos annos aſſumpſit. Multa enim migrationem diſſuadebant, vita inter amicos, affines,

Et Semi.

cognatos

cognatos conſuetudo, atque commercium: horror ignotarum, & longinquarum regionum, nauigationem, naufragiorum, amor natalis ſoli, aliáque id genus.

a Beroſ. Annij Viterb.

Inducunt hic quidem [a] nauigationem Noemi cum filiis, multiſque colonis, mare Mediterraneum ratibus circumluſtrantis. Verum hæc peregrinatio non ſatis probabiliter excogitata eſt, vt pote minime neceſſaria, cum ſors ſuam cuique partem aſſignaret, qualiſcumque fuiſſet à Deo facta partitio, qui norat cuius maior futura eſſet poſteritas, vt ei maiora ſpatia, ac latifundia aſſignaret. Denique per eius diuiſionem prouidebatur, ne qua inter fratres contentio de iniqua diuiſione naſceretur, Et contentioni medebatur ſortitio, quæ Epiphanio teſte [b] ad Rhinocoruram facta eſt, quod ipſe ex eo coniicit, quód eum locum indigenæ vocent Nehel, quod ſortem, hæreditatem, & torrentem ſignificat.

VI. Peregrinatio Noe improbabilis.

Vbi facta ſortitio.

b in Ancor. & hær. 66.

ANNVS MVNDI 1800.

DILVVII 144. NOE 744.

SEMI 241.

ANTE CHRISTVM 2253.

I. Ortus Iectan.

TRigeſimus ſextus agitur Iubilæus annus, octodecim ſeculis expletis. Ad quod tempus referre poſſumus ortum poſterioris filij Heber, nomine Iectan, tredecim poſtea filiorum patrem. Etſi autem rationi conſentaneum eſt, fuiſſe eum minorem natu, ex ipſo quo recenſetur ordine in Scriptura [a], idque paſſim omnes affirment, cum Hebræis in Seder holam. Ioſephus tamen [b] in Heberis filiis recenſendis priore loco Iectan ponit, quem Iuctan vocat, ratus fortaſſe cum maiorem natu, quod omnino credidit S. Auguſtinus [c]. In quam illum opinionem induxit, quod putauit tempore, quo natus eſt Phaleg, non ſolum terrarum diſtributionem factam eſſe, ſed confuſionem quoque linguarum: quod requirit Iectam Phalego ipſos ſexaginta annos eſſe, maiorem, vt poſtea dicetur. At nunc ſatis habebit temporis, ante diuiſionem linguarum, vt tredecim familiarum pater eſſe poſſit.

a Gen. 10. 25. 1. Paral. c. 1. 19. b l. 1. Ant. c. 6. c l. 16. de Ciu. c. 11.

II. Et Rheü.

Octodecim poſt annis Phalegi 31 natus eſt Rheü; quem Septuag. & ex iis Ioſephus, Epiphanius, Auguſtinus, ipſeque Lucas vocant Ragau, mutato ghain in gamma, propter vocis & figuræ ſimilitudinem, ſed facta mutatione punctorum. Nemo ferè in ſerie Patriarcharum iſto eſt ignotior, & filio eius, nec niſi ad texendam vſque ad Abrahamum chronologiam, memoratus videtur.

ג in γ.

(∴)

ANNVS MVNDI 1850.

DILVVII 194. NOE 794.

ANTE CHRISTVM 2203.

I. Ortus Sarug Iubilæo 37.

COmmodum naſcitur nouus Patriarcha, anno Iubilæi trigeſimi ſeptimi, proauus Abrahæ, nomine Sarug, ſiue Serug. De quo Epiphanius cum idololatriæ originem inquirit, *Phale*, inquit, *genuit Rhagam. Huius filius Serug fuit, quod nomen prouocationem ſignificat. Hoc vero tempore idololatria inter homines, ac gentilium ſuperſtitionis initium eſt factum, quemadmodum à maioribus accepimus. Tametſi nondum ad ſimulacra, cælatoſque lapides, aut ligna, aut argenteas aureaſque ſtatuas, alteriuſue materiæ ſuperſtitioſus ille cultus adhæſerat; nec aliud præter colores, atque effigies erat, in quo hominum mentes nouum per ſeſe nequitiæ genus excogitarent, ac ſponte ſua, proprioque animi ac rationis impetu, pro honeſtate ſibi ſceleris turpitudinem adſciſcerent.* Hæc ibi: quibus perſimilia repetit in Anacephalcoſi, additque illis imaginibus repræſentaſſe eos, qui olim apud ipſos in honore fuerant, aut tyrannos, aut præſtigiatores, aut qui aliquid fecerant in vita memorabile.

Verſio Petau.

Initium Idololatriæ ex Epiphanio.

II Imagines pictæ ei ſeruierunt.

Intelligendum autem eſt huiuſmodi picturas natura ſua indifferentes, ex bono fine gratitudinis, & conſeruandæ memoriæ virorum illuſtrium, & eorum egregia facinora imitandi, fuiſſe laudabiles: ſed rem paulatim dæmonum aſtu ad idololatriam deflexiſſe, attributa rebus inanimis diuinitate quadam, ſiue quod eis principes ius aſyli tribuerent, ſiue quod ibi dæmones aliqua vulgo mira factitarent. Verum hæc non niſi poſt diuiſionem gentium ac linguarum contigiſſe putantur, id præcipuè agente Nemrode. Serius autem vel ocyus, ſatis conſtat ex ſacris litteris, hos ipſos Semi filios, & progenitores Abrahæ, & nominatim Thare, multitudini Deorum adhæſiſſe. Quanto id certius de filiis Chami, & Iapheti affirmari poteſt? In eo tamen numero non eſſe ponendum Heberem, ſatis ex iis, quæ in eius ortu de eo dicta ſunt intelligi poteſt.

Ioſue 24. 2.

ANNVS MVNDI 1880.

DILVVII 224. NOE 824.

SEMI 321.

ANTE CHRISTVM 2173.

a Gen. 11. 24.

I. Ortus Nachoris.

NAſcitur hoc anno [a] Sarugi filius Nachor, patris anno trigeſimo expleto, vt numerare ſolemus. Viuebant autem omnes iſti, multiplicabantur in immenſum, & diuina interueniente prouidentia, quæ terram habitatoribus repleri volebat, perpaucos occupabat immatura mors, multi gemini naſcebantur, rari, aut nulli ſteriles erant. De ſingulis quippe eorum, quos Scriptura memorat, ſcriptum eſt genuiſſe filios & filias: quod

vtique de cæteris quoque omn.bus familiis Noë intelligendum eſt.

II. Geminus Nachor. a ca. 24. 2.

Porro auus & frater Abrahæ cognomines ſunt, vtrique enim nomen eſt Nachor: idque non neminem induxit in fraudem in illis Ioſue verbis [a], *Trans fluuium habitauerunt patris veſtri ab initio, Thare pater Abraham, & Nachor.* Nam hic Nachor eſt filius Thare; non pater; Itaque in Hebræo, ad vitandum ambiguum geminatum eſt nomen patris, hoc modo, Thare pater Abraham, & pater Nachor.

III. Noë migrationem vrget. b l. 1. Ant. c. 4.

Credibile porro eſt hiſce temporibus, vt ſignificat Ioſephus [b], plurimum fuiſſe Noëmum in vrgenda migratione in colonias, filiis ac nepotibus ſuis diuinitus aſſignatas: eoſque variis cauſationibus, & tergiuerſationibus vſos, non prius paruiſſe, quam Deus, ſumpta ex eorum malitia occaſione, eos vel inuitos diuiſit, atque diſtraxit.

ANNVS MVNDI 1909.

DILVVII 253. NOE 853.

THARE 1.

ANTE CHRISTVM 2144.

I. Ortus Thare. a Gen. 11. 26. b init. Panar. l. 1. n. 7. ἐν τῷ πυργοποιΐᾳ.

Vixit Nachor, ait Moſes [a], *viginti nouem annis, & genuit Thare*, Abrahami parentem, ſic vt trigeſimus Nachoris ſit primus Tharæ. De quo ſcribit Epiphanius [b], eum in Turris ædificatione natum eſſe, additque idolorum cultum, qui per colores, & picturam Sarugi ætate inductus fuerat, artificio Thare auctum ac roboratum eſſe, eo ſtatuas ex argilla, aliiſque deinceps artificibus ex alia materia, efformante. In huius autem ſceleris pœnam, filium eius Aram ante ipſum mortuum eſſe, quod adhuc ter mille trecentorum ac triginta duorum annorum ſpatio, & ad vigeſimam humani generis ætatem non contigerat. Ex quo clarum eſt Epiphanium non ſolum Chronologiam Septuaginta eſſe ſecutum, ſi tamen pro 32. annis ſubſtitueris 42; ſed etiam iuniorem Cainam ab eo inſertum fuiſſe; vt qui ibidem Thare vigeſima ab Adamo generatione collocet, quæ ſecluſo Caina eſſet decima nona. Quæ licet ex Hebraica traditione ſcribat Epiphanius, conſtat nihilominus ex ſuperioribus Lamechum Noëmi patrem ante Mathuſalem patrem ſuum eſſe defunctum. Nec credibile eſt totis 930. annis, quibus vixit Adamus, neminem naturali morte fuiſſe ſublatum.

Idololatriæ incrementa.

II. Ædificatio ciuitatis ac Turris Babel.

Cæterum libenter audio Epiphanium dicentem Thare in Turris ædificatione natum eſſe. Eo enim poſito, quod videtur admodum probabile, cum linguarum confuſionem ſtatuamus anno Diluuij 275. oportebit tam apparatum materiæ totius ad ædificandum, quam ipſam conſtructionem ciuitatis & turris, duos circiter ac viginti annos tenuiſſe: neque minus requirebat temporis opus, mole ac magnitudine prope immenſum, vt ſuo loco dicetur, & opere ipſo magnificentiſſimum, & quidem non vt ad conſummationem, & integram abſolutionem operis, ſed vt multum vltra initia perueniretur. Itaque S. Auguſtinus [a] ait Ciuitatem ante linguarum confuſionem, perfectam non fuiſſe, vſque in tantum modum, quantum ſuperba cogitabat impietas. Denique mirabilius eſt centum annos in arcæ conſtructione poſitos, quam viginti duos in ædificatione immenſæ ciuitatis ac turris. Nihil ergo abſurdi eſt tot annos huic ædificationi tribuere, quibus Dei longanimitas & patientia reddebatur illuſtrior: tantóque illi magis punirentur, quanto maius opus, maiores conatus, impenſæ, vigiliæ, laboreſque diuturniores, irriti, atque inanes redderentur.

a l. 16. de Ciu. c. 4.

III. A quibus ſuſcepta.

Nunc videndum nobis eſt, quinam, & qua occaſione ædificarint, quo fine, quo loco, qua materia, atque forma, quæ omnia Scriptura ſumma breuitate perſtringit. Quinam ergo proferuntur huius operis architecti? Toſtatus [b] arbitratur omnes, qui tunc erant mortales, ædificationi huic incubuiſſe, etiam ipſum Noë, cæteróſque iuniores Patriarchas, qui erant etiam tum omnes in viuis. Cuius rei non inanem ex ipſa Scriptura [c] coniecturam ducit, quæ de omnibus hominibus dicit, eos vno eodemque idiomate vſos, ſtatimque ſubdit profectos de Oriente, nimirum eoſdem omnes, & veniſſe in campum Sennaar. Idem probat illa vox, *antequam diuidamur in vniuerſas terras*. Non enim pertinebat ad aliquos in vniuerſas terras diu di, ſed ad omnes. Nec diſſentit Epiphanius [d], imò etiam diſtinctius rem prodit. Ait enim de tribus filiis Noë, duos & ſeptuaginta extitiſſe principes, qui conſilia de turris huius, ac ciuitatis extructione contulerint. Ioſephus [e] primarium huius conſilij autorem facit Nemrodum, qui inter cæteros Noemi nepotes eminebat. Neque tamen propterea mihi perſuaſerit Abulenſis Armeniam, in qua nati, educatique fuerant, vt montuoſam, ab omnibus omnino fuiſſe deſertam, quam ducentos iam & quinquaginta annos incoluerant, vbi domos conſtruxerant, prædia acquiſierant, ſupellectilem compararant: nec in paucis ſaltem amorem patriæ valuiſſe, qui nunc tam multos in locis longe aſperioribus toto terrarum orbe, atque adeo in ipſa Armenia retinet.

b q. 3. in c. 11. Gen.

c ca. 11. 1. 2. 4.

d init. Panarij.

& quorum conſilio. e l. 1. c. 4.

Armenia an plane deſerta fuerit.

IV. Ædificandi occaſio.

Iam quod ad huius profectionis & ædificationis occaſionem attinet, probabile eſt tam impulſu & exhortatione Noe, qui ſuos conſtanter vrgebat ad profectionem, in terras, quæ ſibi ſorte obtigerant; quam ipſis locorum, quæ iampridem incolebant, anguſtiis compulſos, laxiora ad habitandum ſpatia quæſiuiſſe. Sed non fuit in tanta multitudine mens omnibus vna; Et maxima quidem hominum pars, quæ animum ad ædificandum adiecit, cum ſpectabat finem, quem retulit Scriptura [f], inſigni ſcilicet aliqua & ſtupenda mole, nomen eorum qui illum excitaſſent celebrare; Ciuitate videlicet ac Turri, cuius culmen ad cœlum pertingeret, quod monimentum eſſet ſeparationi omnium morta-

& quis finis.

f ca. 11. 4.

mortalium, qui ab humani generis inſtauratione, ad id tempus, vnius ferè regionis ſpatio circumſcripti permanſiſſent. Qua in re negat Toſtatus [a] iſtos architectos vllo modo peccaſſe, quod & opus natura ſua eſſet indifferens, & ad finem referretur non malum.

a q. 8. in 11. Gen.

V. Præſertim impiorum.

b l. 1. Ant. c. 4.

Verum longe alium finem, ſi Ioſepho credimus [b], improbiſſimi quique Nemrodo duce in ædificando ſpectarunt, Bellum videlicet præpotenti Deo, per dementiſſimam ſuperbiam gerere, ſeque tutos ab illius vi & inundatione ſeruare. At nihil apparet hactenus in Scriptura, quod tam horrendā malitiam ac dementiam probabilem faciat; quam Auguſtinus [c], Abulenſis [d], ac Caluinus ipſe refellit. Itaque longe probabilius eſt, & certius, Nemrodum cum cognatis, clientibus, & amicis ſuis, quod potentia præ cæteris, audacia, viribuſque emineret, dominationem meditatum eſſe, & idoneum nactum locum in terra Sennaar, communi omnium opera, proprium ſibi domicilium, honeſto ac ſpecioſo aliquo titulo, excitare voluiſſe. Hanc fuiſſe Nemrodi mentem exitus ipſe declarauit. Ciuitas enim quæ ædificabatur, & quę poſtmodum, ex euentu confuſionis linguarum, nomen habuit Babel, ſiue Babylon *principium regni eius fuit*, vt affirmat Moſes [e].

c l. 16. de Ciu. c. 4.
d q. 6. in c. 11. Gen.

Nemrodi propoſitū.

e c. in. 10.

VI. Armeniæ ſitus.

Quod ad locum attinet, duos aſſignat Scriptura terminos, orientem à quo profecti ſunt, & terram Sennaar in qua ædificarunt. Orientis nomine plerique omnes Armeniam intelligunt, quod nimirum ibi arca ſubſtiterit eaque ſit Babyloni orientalis. Verum niſi nos omnes geometricæ tabulæ, antiquæ recentioreſque fallunt, Armenia plane Septentrionalis eſt Babyloni. Itaque dicendum videtur, eos non recta ex Armenia veniſſe Babylonem, ſed per vagos circuitus; vt fit ab iis, qui ignota loca terra marive explorant. Terra vero ad quam appulerunt dicta eſt Sennaar, ab euentu confuſionis linguarum [f], ſicut & Babel, ſiue Babylon. Loci commoditas, & amœnitas præ Armenia, eos inuitauit ad ſubſiſtendum, & habitandum in eo. De cuius fertilitate legendus eſt Herodotus [g], Strabo [h], Plinius [i], qui Babylonicum agrum totius orientis fertiliſſimum appellat.

Terra Sennaar.

f Hier. de nom. Heb.

g l. 1.
h lib. 16.
i l. 6. c. 26.

VII. Materia ædificij.

k q. 58. extrema.

Denique lateres habuere pro ſaxis, quod in Aſſyria magna ſit lapidum penuria, vt ait Theodoretus [k], bituminis autem magna copia, vt pote quod fontes vna cum aquis ibi eructent, & extra alueum eiiciant. Semiramis quoque apud Diodorum Siculum, cum poſtea Babylonem magnificentius extrueret, murum lateribus bitumine conglutinatis coagmentauit, 50. orgyias altum, quæ menſura 6. pedum eſt. Opus autem ipſum ad nominis immortalitatem deſtinatum, non turris tantum fuit, etſi ea maximè celebratur, ſed ciuitas etiam, vt habet Moſes. Vt autem multæ eſſent turres in muro, qui ciuitatem ambiebat, in Vrbis ipſius medio vna erat inſanæ ſubſtructionis, fortaſſe qualem deſcribit Herodotus in medio templi Beli [l], ſolida craſſitudine ſimul & altitudine ſtadij, cui alia rurſus ſuperpoſita turris, & huic ſubinde alia, ad octauam vſque, &c. S. quoque Hieron. [m] in Eſaiam, *Arx*, inquit, *id eſt capitolium illius vrbis eſt turris, quæ ædificata poſt diluuium, in altitudine quatuor millia dicitur tenere paſſuum, paulatim de lato in anguſtias coarctata, vt pondus imminens facilius à latioribus ſuſtentetur, &c.* Habes eius effigiem in Herodoto Græco-Latino.

Turris Babylonica.

l l. 1.

m co. 14. 23.

ANNVS MVNDI 1931.

DILVVII 275. NOE 875.

SEMI 375.

ANTE CHRISTVM 2122.

I. Tempus confuſionis linguarum.

ADeſt aliquando tempus illud, quo potentium hominum ſuperba atque inconſulta temeritas, dum vanitatis ſuæ immortale in terra monimentum relinquere cogitat, infœlici multiplicatione linguarum caſtigata, & multiplici addiſcendorum verborum labore damnata eſt. Vnde illud etiam exortum, & propagatum eſt malum, vt homines, quamuis ex vno capite ac fonte procreati, non locis tantum, & regionibus, quod neceſſe erat, ſed animis quoque cum linguarum ſeparatione ſæpenumero diſiungerentur. Sicut autem Dominus, Diluuio mundum exterminaturus, ipſos centum & viginti annos ad pœnitentiam hominibus indulſit. Ita nunc, ex quo diuiſio terrarum ipſius iuſſu, in ortu Phaleg facta fuerat, centúm & viginti annis, paulóque amplius elapſis, cœperunt homines in Armenia emigrare, & in Babylonia per otium ædificantes, immemores coloniarum ſuarum, diuturnas trahere moras, imò vt Scriptura loquitur, habitare, cum Deus illos inde, vel inuitos expulit atque diſtraxit.

II. Confirmatur ratio temporis.

Hunc porro annum huic cladi, qua linguæ vnius commercium ac communionem amiſimus, aſſignamus Euſebij Chronologiam ſecuti, qui ponit primum annum Abrahæ, concurrere cum 43. Nini, ſecundi Aſſyriorum Regis. Is ergo naſcente Abrahamo duos iam & 40 annos regnauerat, Primus autem Belus 65. quos annos ſi coniunxeris peruenies ad proximè ſequentem annum Aſſyriorum primum, quem linguarum confuſio, & familiarum ſeparatio immediatè anteceſſit. Deinde cum Abraham natus ſit anno patris ſui Tharæ 130. vt ex Scriptura ipſa probabitur, ſi ab his annis Beli & Nini annos ſuſtuleris, ad præſentem, qui eſt Tharæ 23. peruenies. Rurſum ad præſentem annum, qui eſt Diluuij 275. ſi horum regum annos addideris, peruenies ad 382. à diluuio, & primus Abrahæ erit ab eo 383. Nini 43. & 108. regni Aſſyriorum; quam deinceps ſequemur rationem temporum, à qua illi ferè tantum diſſentiunt, qui iuniorem Cainam omittunt, & Abrahamum ſeptuageſimo patris anno natum volunt: qui eadem opera, ſacram chronologiam annis nonaginta diminuunt.

III. Non pertinere ad ortum Phaleg.

Atenim illam in primis opinionem hoc loco infirmari neceſſe eſt, quæ diuiſionem linguarum reuocat ad ortum Phaleg, & ibi ea diuiſionem terrarum tanto antiquiorem non diſtinxit, infirmari, inquam, illa ratione

a Gen. 10. 25.

b Gen. 11. 16.

c De Ciu. l. 16. c. 11.

quæ S. Auguſtinum fatigabat. Cum enim Scriptura dicat natos Hebero filios duos [a], *Nomen, inquit, vni Phaleg, eo quod in diebus eius diuiſa ſit terra; & nomen fratris eius Iectan.* Et cap. ſeq. [b] *Vixit Heber 34. annis & genuit Phaleg.* Si Phaleg, vt apparet fuit primogenitus, certè in ortu eius, quo dicuntur diuiſæ linguæ, non erant nati 13. illi filij Iectan, qui tamen facti ſunt totidem linguarum ac familiarum principes, cum ne pater quidem illorum tum natus eſſet. Si autem Iectan fuit primogenitus, vt S. Auguſtino placet [c], cum conſtet Phaleg natu minorem natum anno Patris 34, opportet Iectan, intra illos quatuor & 30. annos, atque adeo multo pauciores, (nam Heber non paucos vixit annos antequam filios ſuſciperet) naſci & adoleſcere, & producere 13. liberos, qui non pueri tunc eſſent, ſed tam grandes iam familias haberent, vt in linguas proprias diuidi poſſent, & dignæ eſſent nominibus gentium, vt ait Auguſt. quod intra 34. annos, aut potius intra 14. Si Iectan vigeſimo patris anno natum dicamus, fieri non poſſe, nemo non videt.

IV. Sed ad hoc ipſum tempus.

d hoc anno. num. 3.

Quæ incommoda, nonnulláque alia, quæ in Annalibus [d] expendimus; poſita noſtra chronologia euaneſcunt. Sit ergo poſitum, Phalegum, iuxta Scripturæ ordinem, eſſe Heberis primogenitum, in eiuſque ortu terrarum diuiſionem factam eſſe; diuiſionem autem linguarum atque populorum factam ſub medium vitæ Phaleg. id eſt 144. anno ipſius, Diluuij autem 275. qui eſt præſens annus, quem aliis quoque notis in indice eius inſigniuimus. His ergo poſitis de re ipſa d cendum eſt. Cum autem de conſtructione ciuitatis & turris, quæ proxima cauſa fuit diuiſionis linguarum, in primo anno Thare dictum fuerit, ſequitur vt de confuſione ipſa, & hominum in vniuerſas terras diſperſione, qui eſt eiuſdem confuſionis effectus, breuiter diſſeramus. Et primum quam iuſta pœna architectis iſtis inflicta fuerit, & quam conſentanea diuinæ ſapientiæ & bonitati.

V. Dei in hac confuſione bonitas & ſapientia.

Quæ enim pœna ſuauior à parente expectari poſſit, in liberos minus dictis ſuis audientes, quam ſine cædibus, ſine mutilatione & plagis, ſine iracunda diſſipatione laborioſi operis, atque adeo ſine obiurgatione & querela eos adigere ad obtemperandum, nouaſque colonias deducendas; quæ coloniæ eſſent, ſi volentes abibant; aut variæ exilia, & deportationes, ſi inuiti. Quod hæc eorum culpa vanitas fuit, nonne ſapienter plenum vanitatis opus, & inops ſolidæ gloriæ, præter Dei voluntatem ſuſceptũ, infirmitate ſua, Deo non ſuſtentante, contabeſcit: Si ſuperbæ mentis elatio, nonne confuſione expianda fuit, ne ſuperbè vnquam glorioſi iſti iactare poſſent opus, quod imperfectum irriſi, confuſique reliquiſſent. Si odium Dei hanc arcem erigebat aduerſus Deum, nõne exarmandi erant inimici: nonne ex ipſa arce exigendi, & impia coniuratio animorum, iuſta liguarum confuſione caſtiganda?

VI. Cõfuſione fuerit, an diuiſio.

Sed age quæ fuerit iſta linguarum confuſio, quomodo facta, quamque multiplex fuerit videamus. Nam Philo in libro de confuſione linguarum, negat vllam confuſionem contigiſſe, ſed diuiſionem. Nam Hebræam, quæ iam erat, in ſua puritate, atque integritate perſtitiſſe, alias autem, quæ tum primum natæ ſunt; confuſas non fuiſſe ante quam eſſent. An in linguis confuſio non fuit, ſed in hominibus, propter repentinam exorientium linguarum varietatem, vt Pererio placet? An confuſio linguarum, ſiue permiſtio idiomatum fuit, dum eodem in opere diuerſarum familiarum homines verſarentur, & mutatis repente linguis, vnus ſermo efficeretur, in quo Hebræa, Græca, Latina, Germanica, Polonica vocabula miſta, confuſáque reperirentur, quorum nonnulli ſinguli intelligerent; nemo caperet vniuerſa; ſicque fieret vt *nemo audiret vocem proximi ſui*, id eſt alter alterum intelligere non poſſet, vt Lyrano quoque videtur. Denique Diuiſio linguarum rectè dicitur, quandoquidem pro ratione diuerſarum linguarum, à ſe inuicem diuiſi ſunt homines, qui lingua vtebantur, quæ diuerſa eſſet à ſua.

VII. Quomodo facta ſit.

a q. 12. in c. 11.

b l. 16. n. 135. 136.

Quomodo facta ſit fuſius explicat Toſtatus [a] ex quo Pererius [b]. Dico breuiter inductam primùm diuinitus in omnibus familiis obliuionem natiuæ linguæ, id eſt Hebraicæ, præterquam in Heber & Phaleg, in quibus illa inuiolata permanſit: tum inſertam infuſamque nouam linguam cæteris familiis, proũt olim infuſa fuerat Adamo, & vxori eius; adeo vt illam non minus haberent in promptu, quam ſi eam cum nutricis lacte didiciſſent. Miniſterio porro Angelorum id factum fuiſſe ſcribit Origenes [c], eorum ſcilicet, qui illorum populorum rectores futuri erant; ad quos illa Dei dirigatur oratio; [d] *Venite, deſcendamus; & confundamus ibi linguam eorum, vt non audiat vnuſquiſque vocem proximi ſui.* Quod abſurdum eſſet de ſingulis hominibus interpretari, quaſi quiſque linguam huiuſmodi loqueretur, quam nemo omnium præter ipſum intelligeret; id enim eſſet quingenta millia linguarum introducere, idque valuiſſet, non ad multiplicandos hominum cœtus, & ciuitates, ſed ad omnes à ſe inuicem diſtrahendos.

c hom. 11. in 18. Num.

d Gen. 11. 7.

opera Angelorum.

VIII. Per familias linguæ diſtinctæ.

Moſis ergo mens eſt factum eſſe, vt vnuſquiſque non intelligeret omnes, vt ante ſolebat, ſed alij alios intelligerent, puta qui erant eiuſdem familiæ, alios non intelligerent, qui erant diuerſæ. Per familias ergo diſtinctæ ſunt linguæ, idque ſignificat Moſes, cum filios Noë ſeparat, *ſecundum cognationes & linguas*, & non ſecundum linguas duntaxat. In quo apparet Dei omnium conditoris & parentis bonitas, qui diuerſitate linguarum parentes à liberis non planè diſtraxerit, vt inter eos remaneret ſocietas, inter quos vnius eiuſdemque linguæ commercium ſeruatum foret. Supereſt vt aliquid de numero linguarum, pro inſtituta breuitate dicamus.

IX. Numerus earum.

e l. 16. de Ciu. c. 3. & 11. Epiph. hæreſ. 39. &c.

Eum numerum Scriptura nuſquam prodit, ſed illum plerique ſancti Patres ex numero familiarum Noë à Moſe commemoratarum colligunt: ex familia Iaphet 15. progenie Cham vnàm & triginta: ex ſtirpe Sem viginti ſeptem. *In ſumma igitur*, inquit Auguſtinus [e], *omnes progeniti de tribus filijs Noë ſunt ſeptuaginta tres; vel potius, quod poſtea*

demonſtrabitur, ſeptuaginta duas gentes tunc fuiſſe colligitur, non homines. Quod ſe demonſtraturum promittit, exequitur aliquanto poſt, aitque vnam tantum fuiſſe linguam Heberis & Phaleg filij eius, nimirum Hebræam, quæ fuerat ad eam diem omnium communis: nec tamen omiſſum Phaleg, licet omittantur qui gentium & linguarum principes non fuerunt, propter tempus inſigni euentu notatum. *Quia in diebus eius diuiſa eſt terra.*

X. Fuiſſe duas & 70.
a l. 16. c. 3.

Priore autem illi loco ſubdit, quod minimè ignorandum eſt. *Propterea,* inquit, [a] *multorum ſuos non commemorati, quia gentibus alijs naſcendo acceſſerunt, ipſi autem gentes facere nequiuerunt. Nam qua alia cauſa, cum filij Iaphet octo numerentur, ex duobus eorum tantum filii nati commemorantur? Et cum filij Cham quatuor nominentur, ex tribus tantum, qui nati ſunt adiiciantur. Et cum filii Sem nominentur ſex, duorum tantum poſteritas adiicitur: nunquid cæteri ſine filiis remanſerunt? Abſit hoc credere. Sed gentes propter quas commemorari digni eſſent, non vtique fecerunt, quia ſicut naſcebantur, aliis gentibus addebantur.* Ita S. Auguſt. [b] Eundem numerum duarum & ſeptuaginta linguarum tradit Euſebius in Chronolog. & Epiphan. initio Panarij, idemque repetit hæreſi 39. vbi de genere Chami ponit duces 32. de ſtirpe Sem quindecim, de Iaphet viginti quinque, vbi totus numerus idem eſt, partiales non item. In eundem numerum conſentit Proſper Aquitanicus [c], Hieron. Arnobius, Origenes, Beda, Marianus, Scotus, Chronicum Alexandrinum, alijque recentiores. Quæ porro hunc numerum dubium faciant, quidque obiectionibus reſpondendum videatur in Annalibus reperies [d].

b quem vide etiam li. 16. c. 6.
32.
15.
25.
72.
c l. 1. de vocat. c. 4.
d a. m. 1931. n. 16. & 17.

XI. Ceſſat ædificatio, & turris diſiecta.
e 4. Æneid.

Hac ergo linguarum confuſione, & hominum perturbatione inducta, *Non cœpta aſſurgunt turres* [e], *pendent opera interrupta, minæque murorum ingentes, æquataque machina cœlo.* Nominatim autem turrim, non ſolum à latomis, & muralibus ſtructoribus relictam, ſed diuinitus etiam diſiectam, plerique veterum tradidere. Ioſephus [f] ex Sibylla refert Deos turrim procellis immiſſis ſubuertiſſe,

f l. 1. ant. c. 4

—— Vt terra deinceps
Tota repleretur diuiſis regibus, ——

quot ſcilicet colonijs, Nembrode auſpice, vt dicetur anno ſequenti. De turri etiam ventorum impetu euerſa autor eſt Epiphanius [g], Abydenus apud Euſebium de Præparat. [h] & apud eundem Eupolemus. Quod ſi quæras cur Nemrod, qui poſt diſperſas reliquas gentes Babylone ſubſtitit, cum popularibus ſuis intermiſſum opus non redintegrarit, dicendum videtur aut opus fuiſſe maius, quam vt à tam paucis hominibus perfici poſſet; aut potius homines præſentes magnitudine prodigij deterritos, auſos non fuiſſe opus abſoluere, ne forte diuinitus grauiori aliqua pœna mulctarentur. Relictam porro ædificationem, per annos ferè centum, ad Semiramidem vſque probabile eſt, quæ inchoatam ciuitatem Babel incredibili magnificentia, & magnitudine abſoluit; turrim vero ipſam quoquo modo abſolutam, in templo Belis incluſit, vt ſupra [i] ex Herodoti primo libro retulimus. Quæ autem cuique familiæ, vel genti terræ ſortitione obtigerint, infinitior, atque impeditior eſt diſputatio, quam requirat ſuſcepti operis breuitas; itaque beneuolum lectorem ad ipſos Annales [k] cum bona venia dimittimus.

g init. Panar.
h l. 9. c. 14. & 7.
An redintegrata à Nemrod.
i a. m. 1909. n. 7.
Quæ cuique prouincia cōtigerit.
k a. m. 1931. n. 20. & ſeqq.

ANNVS MVNDI 1932.

NOE 876. THARÆ 24.

BELI primi Aſſyriorum Regis I.

ANTE CHRISTVM 2121.

I. Initium regni Babylonici.

PRimus hic annus à diuiſione linguarum, regnum Babyloniorum exorditur, quod in Aſſyriorum Monarchiam defuncto Belo commutatum eſt. Eius initium, qui apud ſcriptores prophanos exquiret, nihil certi reperiet, tanta eſt opinionum diuerſitas. De duratione quoque *Scinditur incertum ſtudia in contraria vulgus.* In quibus ne hoc loco lectorem moremur; ex Scriptura ipſa quam poſſumus firmitatem petamus, vt eius Imperij ſtabiliamus initia. Eo enim fundamento rite ſtabilito, cum per ſingulos annos, quaſi per totidem gradus decurrerimus ad finem, facile erit intelligere quanta fuerit Imperij Aſſyriorum duratio. Inueniemus enim ad mortem vſque Sardanapali annos omnino 1304. qui eſt annus Mundi 3235. Ad mortem autem Aſſaraddonis, quando Imperium hoc plane exciſum eſt, 1401. qui eſt annus mundi 3333. vt in illis ipſis locis oſtendemus. Cæterum Aſſyriorum nomine in hoc regnorum exordio, etiam Babylonios comprehendimus, nec regnum iſtorum, quod vnius tantum Beli, ſiue Nemrodi fuit, ab Aſſyriorum Monarchia ſeparamus, Euſebium ſecuti, quem & cæteri omnes deinceps habuerunt ducem.

Duratio Imperii Aſſyriorū.

II. Non cœpit ante diuiſionē linguarum.

Illud autem ſtatuamus in primis Imperium Aſſyriorum non cœpiſſe ante diuiſionem gentium, ſiue familiarum, quæ à Noëmo Patriarcha propagatæ erant. Non fuiſſet enim hoc regnum Aſſyriorum, vel Arabum, vel Ægyptiorum, ſed omnium hominum. Proprietas enim vt bonorum, ita & ſubditorum diſtinctionem ſupponit. *Rex,* ait Chryſoſtomus [a], *nondum omnino fuerat, cum nondum eſſent ſubditi.* Erant quidem diſtinctæ familiæ, quas Scriptura commemorat, & familiarum patres ac progenitores, ſed locis parum admodum diſtinctæ erant ac pene confertim habitabant, nec quiſquam eorum Dominum agebat, aut principem, ſed parentem. *Nemrod autem cœpit eſſe potens in terra,* vt Scriptura [b] loquitur, quam potentiam eadem mox regnum interpretatur, cum ait, *fuit autem principium regni eius Babylon.* &c. quod confirmat Chryſoſt. [c] Hieron. [d] Epiphanius [e], Rupertus [f], Auguſtinus [g], & ante eos Ioſephus [h]. Omneſque deinde recentiores Toſtatus. Caiet. Perer. Oleaſter, Del-Rio, Bellarm. Gordonus, Genebrardus, & alij, qui omnes fatentur Nemrodum primum regem orbi terrarum cognitum.

a hom. 29. ſi.
b Gen. 10. 8 10.
c hom 29. in Gen.
d in Trad. Hebr.
e init. Panari.
f l. 4. c. 43.
g l. 16. de Ciu. c. 4. & 18. c. 2.
h l. 1. Ant. c. 4. & 6.

III. Nemrod. idem cum Belo.

Et prophanis quidem ſcriptoribus ignotus eſt Nemrod, Belus autem nominatiſſimus, tanquam Babylonici, ſiue Aſſyrij fundator imperij, quod affirmant Abydenus, qui de Aſſyriorum rebus ſcripſit hiſtoriam, Eupolemus &

Alexander Polyhiſtor apud Euſebium [a] ipſéque Euſebius in chron. quem Hieron. & Auguſt. Iſidorus & Beda, aliique paſſim ſequuntur. Affirmat & Seruius in illud Virgilij

a l. 6. de Præp. c. 4.

—— *Qua Belus, & omnes A Belo ſoliti-*

Sed facilis eſt omnium concordia, ſi ita colligamus rationem. Qui primus Babylonem condidit eſt Belus. At Nemrod primus Babylonem condidit, Ergo Nemrod idem cum Belo eſt. Vtraque propoſitio plurimos habet teſtes, poſterior autem Scripturam ipſam, omneſque eius interpretes. Quibus rectè ſtabilitis, exſufflantur illæ Chaldæorum & Arabum, quæ ex Africano, & Manethone referuntur Dynaſtiæ, cum tredecim regibus, qui ante Belum ſiue Nemrodum in Babylonia annis 440. regnaſſe dicuntur. Sed & Ægyptiæ illæ, quarum quindecim ortum Abrahæ anteuertunt, vt refert Euſebius initio Chronici. In fabulis quoque numerandum, quod de Vexore Ægypti rege, & Thanai rege Scythiæ tradit Iuſtinus, quos vult Aſſyriorum temporibus antiquiores eſſe.

IV. Origo regnorum.

Inducta igitur diuinitus diuiſione linguarum, & ſubſecuta diſperſione gentium, ſiue familiarum pro idiomatum diuerſitate, in omnes vndequaque prouincias, populi ſinguli, vt ratio poſtulat, ſuas ſibi res agere cœperunt, terras diſtribuere, vrbes moliri, ædificare domos, cæteráque meditari, quæ ad Reipub. vnius conſtitutionem pertinerent, & quidem ex illius directione & gubernatione, cuius auſpicijs ſeſe in viam dederant: illum agnoſcere non parentem ſolum, ſed gubernatorem etiam & principem: ad eum vltro communis boni procurationem ac prouidentiam deferre, dum ſinguli ſuis quiſque commodis, ac neceſſitatibus attenti eſſent. Ille autem de communi item ſuffragio inferiores ſibi ſubſtituere magiſtratus qui creſcentem paulatim multitudinem in minoribus oppidis, pagiſque regerent. Numinis cultum, pro ſuo quiſque arbitrio, aut pietate, alij verum, alij falſum inducere. Et ſicut minime dubitari debet, quin in ea prouincia, quam Noe, Sem, aut Heber incoluerunt vera pietas ac religio, ipſis ſaltem ſuperſtitibus, perſeuerarit, ita in reliquis paulatim ad ſuperſtitionem miſeros mortales deflexiſſe, inſtigante malo dæmone, varijſque artibus illudente, ſatis ſuperque conſtat.

V. Primum Babyloniorú fuit.

Primus porro Nemrod, ſiue Belus occaſionis opportunitatem ſecutus, vrbem quæ conſtruebatur, regni ſui principium conſtituit Babylonem, indéque paulatim alias etiam vrbes, quas memorat Scriptura [b] conſtruxit. Ex qua etiam opportunitate perſpicuum eſt regnum eius cæterarum familiarum, ſiue populorum principatum anteceſſiſſe. Nam cæteris ſuæ cuique terræ adeundæ, agnoſcendæ, occupandæ, conſtruendæ erant. quod negotium non paucorum dierum, ſed multorum menſium, aut etiam annorum fuit. Nemrod autem diu communi omnium opera vſus, ſuum ſibi regnum præparauit, in eóque ſuos, quibuſcum linguæ communione vtebatur, ſubditos habuit, qua metu, qua libera voluntate obſequentes. Itaq; in hunc annum initium regni Babylonici referimus, idque deinceps per annos ſuos, regumque ſucceſſiones, Euſebio duce propagabimus, niſi quando nos ab eo ratio certior, aut maior autoritas abducet.

b Gen. 10.

VI. Quod defluxit in Aſſyrium.

Sit ergo hic primus Babylonici regni annus, quod tamen Aſſyriorum deinceps vocabimus, quòd illud huius quaſi ſemen aut fermentum quoddam fuerit, quòdque prouidendum ſit, ne imperium quod propriè ſub Nabuchodonoſore Babylonicum fuit, cum his Imperij Aſſyriorum initijs, nominibus confundamus. Eſto, inquam, hic primus annus, in quo non dubium eſt maximum ſtudium à Nemrode poſitum in vrbe ſua regia exædificanda, & ſtabiliendo principatu ſuo. Nec facilè crediderim illum, quamuis audacem, ac manu promptum præproperè aut ſuis, aut vicinis exibuiſſe moleſtiam, eoſque priuſquam in terra ſua radices fixiſſent, ad longinquiores terras, quaſi fugitiuos compuliſſe etſi Hebræi tradunt vim hominibus ab eo illatam, cogente ad Idolorum cultum, & nominatim familiam Thare, ipſumque Abrahamum. Ineptè ſane, cum Abraham multis poſternis annis natus ſit, quam Belus, aut Nemrod viuere deſiit.

ANNVS MVNDI 1933.

NOEMI 877. SEMI 375.

BELI, & Imperij Aſſyriorum 2.

ANTE CHRISTVM 2130.

I. Vrbis Aſſyriæ conditus,

Existimamus ad hunc annum pertinere fundamenta ciuitatis ab Aſur filio Semi conditæ. Cum enim, interueniente diuiſione linguarum, cum familia ſua Babylone egreſſus, in eam prouinciam immigraſſet, quæ illi ſorte contigerat, & quæ ab ipſo deinceps Aſſyria eſt appellata, cœpit etiam, vel inuitante gloria, exemplo Nemrodi nepotis ſui, vel etiam metu feri hominis atque violenti, de conſtruenda quamprimum ciuitate deliberare, in qua ipſe cum familia habitaret, ſeque & ſua ſinguli haberent in tuto. Eam fortaſſe de nomine ſuo vocauit Aſſuriam, quam etiam viuente Belo incoluit, ſed eo mortuo Ninus in Aſſyrios irruens, & vrbem, & regionem occupauit [a]. Ipſam autem vrbem magnificentius exornatam, de nomine ſuo Ninum ſiue Niniuem appellauit. Vt autem non vltra differamus, conſtructionem huius vrbis mouet vicinitas Aſſyriorum & Babyloniorum, & metus à vicino malo.

Quæ poſtea Niniue facta eſt.

a vide An. an. mun. 1931. n. 54. & 60.

II. Armenia ciuitatibus frequentatur.

Armeniam quoque in primis habitatam & cultam, meritò credi poteſt, priore patrum habitatione inuitante, ibique à Filijs Aram filij Sem ciuitates condi cœptas. Fauet Epiphan. [b] qui ait dextra ac ſiniſtra diſperſos aliquos, eò rediſſe vnde diſceſſerant, alios longius ad Orientem eſſe progreſſos. Nec differendi Ægyptij, qui ſe mortalium primos credidere conſentiente Herodoto. [c] Ædificauitque Meſraim Chami filius ſecundo genitus, vel Tanim, quam Maſius vetuſtiſſimam totius Ægypti metropolim appellat, quam tamen Hebron ſeptem annis præceſſit, vt teſtatur Moſes [d], vel Memphin vel potius Thebas. Nam Thebæi, ut autor eſt Diodor. [e] Siculus, vetuſtiſſimos omnium mortalium ſe eſſe prædicant. Denique neque

b Inlo. Panar. Græc. Lat. pag. 7.

c l. 2. ſub init.

d Num. 13. 23.

e l. 1.

Iapheti

Et cæteri nepotes Noemi.

Iapheti filios negligentes in ædificando fuiſſe putandum eſt: hiſque temporibus condita videntur oppida, quæ priſci propter antiquitatem diis tribuebant; iuxta illud.

Hanc Ianus pater, hanc Saturnius condidit vrbem.
Ianiculum huic, illi fuerat Saturnia nomen.

ANNVS MVNDI 1979.

NOEMI 923. SEMI 421.

NEMRODI, & Regni Aſſyriorum 48.

ANTE CHRISTVM 2074.

I. Tharæ filij quando nati. a an. Adami 131.

VIxit Thare, inquit Moſes, Septuaginta annis, & genuit Abram, & Nachor, & Aran. Quoniam completos annos ſumimus, vt monuimus non ſemel [a], cum Thare vixiſſet 70. annis & inciperet primum & ſeptuageſimum nec prius, genuit tres hoſce filios quamuis fortaſſe prius alios filios filiaſque genuerit, non tamen hos tres, de quibus peculiari cura Moſi agendum fuit: quod ex his tota natio, & cognatio Abrahamitarum dependeat. Neque Moſis mens fuit affirmare tres illos hoc anno Thare fuiſſe natos: ſicut neque ſupra, cum dixit, *Noë cum quingentorum eſſet annorum*, genuiſſe Sem, Cham, & Iaphet, ſed tantum docere voluit, neque hos, neque illos, ante dictum annum fuiſſe genitos, ſed poſtea: quæ eſt S. Auguſtini expoſitio [b]. Sed apertius etiam Caietanus in hunc locum. *Non eſt intelligendum*; inquit, *Thare ſeptuageſimo anno genuerit iſtos tres filios, quoniam conſtat Abram poſt mortem patris, qui vixit ducentis & quinque annis, 75. annorum exiſſe de Haran, vt teſtatur Stephanus Act. 7. Hinc enim clarè patet, quod ad minus 130. annorum erat Thare, quando genuit Abram.* [c] *Quod ergo hìc dicitur quod vixit Thare 70. annis, & genuit iſtos tres, intelligendum eſt negatiue, quod non ante 70. annos incepit generare iſtos.* Hæc Caiet. accuratè; cui conſentit Lipomanus in Catena & Sanctius in Acta Apoſt. Sed hac de re poſtea [d] diligentius agemus.

b q. 25. in Gen.

c c. 7. n. 11. & 12.

d Anno Tharæ. 130.

II. Abraham non fuit primogenitus. e Abulenſ Lyra Delrio. f in Seder holam c. 1. Sed Aran, & quomodo id probetur.

Porro ex ætate Saræ plerique [e] rectè colligunt Abrahamum non fuiſſe primogenitum Thare. Nam Sara iunior tantum erat Abrahamo decem annis. Fuit autem, vt conſtat, Arani filia. Si ergo Abraham fuit primogenitus, Aran fuerit vno anno minor, & ſic oportebit eum octennem aut nouennem genuiſſe filiam Saram: quod abſurdiſſimum eſt; etſi Hebræos [f] huius abſurditatis non pudeat. Reliquorum autem duorum Aranum natu maiorem fuiſſe perſuadet ea ratio, quod non ſolum frater eſt Nachoris, ſed etiam ſocer, ideóque inſtar patris fuit ipſi Nachori, non natu minor frater; Eadéque prorſus eſt ratio Abrahami, cui Aran dedit vxorem Saram filiam ſuã. Vterique tamen in numerando poſtponitur. Abrahæ quidem, propter eminentem eius dignitatem: Nachori autem, quia hic floruit multitudine filiorum, Aran autem vnicum habuit. Nachor diu ſuperſtes fuit, Aran mortuus eſt ante patrem ſuum. Denique Aranum primogenitum agnoſcit Procopius Gazeus, Theodoretus in Catena Lipomani, Caietanus & Delrius hoc loco, Salazar in cap. 4. Prouerb. Sanctius in c. 7. Act. nu. 12. Abulenſis, qui etiam vt natum retineat Abrahamum anno 70. Thare, Aranum retrahit ad anteriores Thare annos, quod cum Scriptura, & Auguſtini interpretatione pugnat.

ANNVS MVNDI 1996.

NOE 940. SEMI 438.

BELI 65. & vlt. Aſſyriorum 65.

ANTE CHRISTVM 2057.

I. Nemrodi vel Beli obitus.

TErminat hoc anno Torniellus periodum vitæ Arphaxadi, alij probabilius exiſtimant eum centum præterea annis fuiſſe ſuperſtitem, ad annum videlicet 438. vt eodem anno dicemus. Hoc potius anno Nemrod, ſiue Belus, & viuendi & regnandi finem fecit, iuxta Euſebij Chronologiam, quam paſſim omnes ſequuntur, in primiſque Hieron. & Auguſt. & ex recentioribus Pererius [a], Torniellus, Bellarminus, Gordonus [b]. Exiſtimatur autem ad trecentos annos vixiſſe, vt qui ſub annum Diluuij 58. natus ſit, vt ibi diximus. Nam Cainam, qui totidem gradibus diſtat à Noë ad tertium ſupra trecenteſimum annum hoc tempore peruenerat. Scribit Plinius [c] hunc Belum, cui templum Babylone excitatum ſuperius ex Herodoto dictum eſt, ſyderalis ſcientiæ inuentorem fuiſſe. Eam ſcilicet ſuos docuit Babylonios, & fortaſſe propriis, vt fit obſeruationibus amplificauit. Eamque ob cauſam Chronicon Alexandrinum. *Chus*, inquit; *procreauit Nemrod gigantem Babylonis conditorem, quem Perſæ aiunt in cælitum ordinem relatum, in aſtris apparere, quem vocant Oriona.* Sed de Beli apotheoſi, quæ à Nino filio facta eſt, ſuo loco dicemus [d].

a l. 15. n. 81. 8. b in hunc annum. Quamdiu vixerit.

c l. 6. c. 26.

d an Nini 4.

ANNVS MVNDI 1997.

NOE 941. NINI 1. Regni Aſſyriorum 66.

ANTE CHRISTVM 2056.

I. Regnum Babyloniũ Aſſyrio iungitur.

TAmetſi hoc primum anno Aſſyriorum imperium cum Nino eius principe, & ciuitate eiuſdem Monarchiæ metropoli natum videri poſſit, & præcedentes 65. anni, Babyloniorum potius, quam Aſſyriorum fuerint, Euſebium tamen & Africanum, alioſque innumeros ſecuti, qui Belum aut Nemrodum primum huius imperij regem numerant, nec Babylonios in his initiis ab Aſſyriis ſeparant, quod Beli regnum fuerit quoddam huius imperij exordium, vt non ſemel diximus, primum Nini annum, non primum Aſſyriorum vocamus, ſed ſextum & ſexageſimum.

II. Fitque vnũ imperium Aſſyriorũ.

Renaſcitur ergo cum nouo rege Babyloniorum, & mox Aſſyriorum imperium, quod viuo Belo modicæ prouinciæ finibus, agro ſcilicet Babylonico, circumſcriptum fuit; cui poſtmodum reliqua Meſopotamia, vicina Chaldæa,

& Aſſyria fuerunt adiunctæ, legitimis poſſeſſoribus, qui eas regiones aut à diluuio, aut à diuiſione linguarum coluerant, ſeruire coactis. Quo de tempore rectè illud Iuſtini accipias. *Fines Imperij tueri magis quam proferre mos erat, intra ſuam cuique patriam regna finiebantur. Primus omnium Ninus Rex Aſſyriorum veterem, & quaſi auitum gentium morem, noua imperij cupiditate mutauit. Hic primus intulit bella finitimis, & rudes adhuc ad reſiſtendum populos, ad terminos vſque Libyæ perdomuit.* Sed id de temporibus à diluuio accipiendum eſt. Nam ante diluuium quis affirmare audeat gigantes illos non intuliſſe bella finitimis? Addit autem de Nino Iuſtinus, eum magnitudinem quæſitæ dominationis continua poſſeſſione firmaſſe; domitiſque proximis, cum acceſſione virium fortior ad alios tranſiret, & proxima quæque victoria inſtrumentum ſequentis eſſet, totius Orientis populos ſubegiſſe. Ita Iuſtinus, ſed quo quidque tempore geſſerit, nemo tradit. Quin etiam ſunt qui querantur pleraque omnia, quæ ad diuerſos Aſſyriorum reges pertinebant, vni Nino à Scriptoribus fuiſſe tributa.

Nini armis occupata Aſſyria.

III *Confirmatur ex Scriptura.* a *a.m.1933. n. 1.*

Ad hæc porro tempora pertinere poteſt illud Moſis, *De terra illa*, Sennaar Babylonicæ, *egreſſus eſt Aſſur*, id eſt Ninus factus rex Aſſur, ſiue Aſſyriorum, vt ſupra [a] ſignificatum eſt, & filiis Semi, qui eam poſſidebant, poſt mortem Beli, vi, aut metu ſubiugatis, *ædificauit Niniuem*; aut inchoatam potius à filiis Aſſur, magnificentius inſtaurauit. Non contentus ergo Babylone in terra Sennaar ad Euphratem condita, etiam ad Tygrim condere, ſiue renouare ciuitatem inſtituit, vt quoniam Babel, iuxta quorundam interpretationem Beli patris præferebat nomen, hæc altera ſuum ipſius nomen ferret, quæ nihil illi de dignitate concederet. Ciuitatis enim magnificentiam memoratæ à Moyſe *plateæ ciuitatis* [b] inſinuunt; quo nomine etiam vicorũ laxitatem licet accipere, & ipſum epithetum ciuitatis magnæ, quo ab eodem Moſe honoratur. Ex dictis licet intelligere hallucinatum Diodorum Siculum [c], cum ait Ninum Aſſyriorum Monarcham, Arabum ſubſidiis inſtructum, numeroſo cum exercitu Babylonios inuaſiſſe adhuc belli rudes ipſiſque annui penſitationem tributi imperaſſe. Regem vero debellatum, cum liberis captiuum abduxiſſe, atque interemiſſe: quæ potius Aſſyriis facta eſſe à Nino Babylone profecto, vt Moſes ſignificat, quam vice verſa exiſtimandum eſt. Factus eſt enim Aſſyriorum Imperator ipſis debellatis, & in monimentum victoriæ ſuæ, maluit Aſſyriorum rex dici, quam Babyloniorum; quòd hoc paternam, illud propriam virtutem commendaret.

Conditus Niniues.

b *Gen. 10. 11.*

c *l. 2.*

Ninus Aſſyriorum non Babyloniorum dictus Imperator.

IV. *Niniue quando condita, vel amplificata.*

Credibilius etiam eſt Niniuem quamprimum condi, ſiue amplificari ac firmari cœptam, cum Ninus Aſſyria potitus eſt, ſicut à patre Babylon initio ſtatim regni condi cœperat; credibilius, inquam, quam poſt ſeptendecim annos, debellatis iam longe lateque multis gentibus, vt putat Diodorus. Scriptura enim primum Nini opus, ex quo egreſſus eſt ex terra Sennaar, ponit Niniuæ ædificationem, ſicut & Hieron. in cap. ſecundum Oſee. Nec vlla ſuberat differendi cauſa, *Nino ipſo imperij exorientis arcem habere feſtinante*, vt idem Diodorus ait. Eius autem magnificentiæ id indicium eſt, quod, vt ait idem, *tantæ molis vrbem condere feſtinabat, vt non modo omnium tunc in orbe terrarum maxima exiſteret, ſed etiam vt nemo poſterorum tale quid aggreſſus, ipſum facile ſuperaret.* Ex quo intelligitur Niniuem aliquando Babylone fuiſſe clariorem: ſed varia vtrique vrbi ornamenta, & clades contigêre, quæ alternatim alteram altera glorioſiorem fecerunt, cum aliorum, tum maxime Semiramidis & Nabuchodonoſoris opera. Sed de Niniue hoc loco ſatis, plura in Annalibus reperies [a], & nominatim refutationem eorum, quæ dubiam faciant huius Imperij magnitudinem.

a *hoc an.m. 1997. n. 5. 6. & ſeqq.*

ANNVS MVNDI 2000.

NOEMI 944. NINI 4.

Imperij Aſſyriorum 69.

ANTE CHRISTVM 2053.

I. *Ortus Nachoris filij Thare.*

Annum ab orbe condito bis milleſimum, & quadrageſimum Iubilæum non placuit ſilentio præterire; præſertim cum in hunc annum commodè liceat Nachoris, filij Thare ſecundo geniti, natiuitatem referre. Nam ſecundo genitum eſſe, anno patris eius 71. docuimus. Nunc autem genitus totis 10. annis minor fratre ſuo Aran, gener eius decentius fieri potuit, quam ſi illi ætate ſuppar eſſet, aut etiam maior.

II. *Beli apotheoſis.*

Placet & huc Beli apotheoſim referre, cum Ninus debellatis iam, vt ait Diodorus, Babyloniis, aut potius Aſſyriis, vt ex ipſa Scriptura docebamus, Armeniis item ac Medis proximo biennio, relicta vni amicorum Mediæ ſatrapia adminiſtranda, ad reliquam Aſiam ſuo imperio adiungendam, armis in occaſum conuerſis, animum adiecit. Verum par eſt exiſtimare, cum in tranſitu nouam adiiſſe imperij ſui ſedem Niniuem, quæ tunc quoque ædificabatur, & aliquanto vetuſtiorem Imperij paterni arcem ac domicilium Babylonem: ibique partas iam celebrantem victorias, cœlo patrem inferre voluiſſe. D. Hieronymus [b] videtur exiſtimare id contigiſſe poſtquam iam contra Zoroaſtrem magum proſperè pugnaſſet. Alij in ipſum regni eius principium hanc apotheoſim referunt, vt Torniellus. In re incerta placuit mediam quaſi viam ſequi.

b *in c. 2. Oſee.*

III. *Modus eius & ſimul ortus Idololatriæ.*

Hoc ergo circiter tempore Ninus, vt ex pleriſque Scriptoribus, Diuóque Hieronymo in primis colligitur, in frequenti procerum Babyloniorum conuentu, cum patrem ſuum Belum defunctum Babylonis ipſius, regnique Babylonici fundatorem vehementius, vt aſſolet, commendaſſet: atque eum non ſolum immortali apud poſteros memoria, ſed apud ſuperos etiam immortalitate dignum prædicaſſet, ſtatuam, quæ eum ad viuentis ſpeciem, affabrè eleganterque repræſentaret, exhibuit, cui quaſi viuenti deferretur honos; ad quam ſi quis reus confugeret, abripi non poſſet ad pœnam, ſed cuiuſcunque potius criminis veniam conſequeretur; denique miſerorum eſſet commune perfugium

fugium

fugium. Ea res defuncto diuinitatis opinionem facile conciliauit, & ſub titulo Iouis, vel vt aliis placet, Saturni Babylonij Deus factus eſt, eique templum magnificentiſſimum Babylone à filio excitatum, variiſque ſacrificiis dedicatum eſt. quæ ipſi Belo nouo Deo offerebantur.

IV. Quæ ſacrificia Belo oblata.

a in c. 46. Eſaiæ.

Cuiuſmodi autem eſſent iſta ſacrificia, ex S. Hieronymo [a] intelligi poteſt, *Confractus eſt*, inquit, *quem Græci Belum, Latini, Saturnum dicunt; cuius tanta fuit apud veteres religio, vt ei non ſolum humanas hoſtias captiuorum, ignobiliumque mortalium, ſed & ſuos liberos immolarent.* Quod imitatos fuiſſe Iſraëlitas Hieroſolymis, ſæpe conqueritur Dominus per Prophetas, maximéque Ieremiam [b]. *Ædificauerunt*, inquit, *excelſa Tophet, quæ eſt in valle filij Ennon, vt incenderent filios ſuos & filias ſuas igni.* Et rurſum inferius [c], *Et repleuerunt locum iſtum ſanguine innocentum, & ædificauerunt excelſa Baalim ad comburendos filios ſuos igni in holocauſtum Baalim.* Vbi Hieron. *Nulli autem dubium quin in templo Dei Baal idolum poſuerint, ſiue in delubro, quod erat in valle filij Ennon, vbi & lucus Baal, & ara eius fuit, ſupra quam immolauerunt & incenderant filios ſuos.* Nec mirum Baalis ſacrificulos & prophetas in alios fuiſſe crudeles, cum ſeipſi cultris & lanceolis ſolemni ritu inciderent, & vulnerum ſanguine perfunderent, vt Scriptura [d] teſtatur.

b c. 7. 31.

c c. 19. 4.

d 3. Reg. 18. 28.

V. Rurſum de Apotheoſi, & cultu idolorum.

e c. 23.

f ca. 2.

Sed propius ad rem noſtram facit, quod ſcribit idem Hieron. in Ezechielem [e]. *Iſta*, inquit, *crebro in excelſis, & in templo Dei adorauit ſtatuam Baalis, & cum Aſſyriis fornicata eſt. Idolum autem Baal, ſiue Bel, & vt apertius dicam, Beli Aſſyriorum religio eſt, conſecrata à Nino Beli filio, in honorem patris.* Et in Oſeam [f]. *Ninus in tantum peruenit gloriam, vt patrem ſuum Belum referret in Deum, qui hebraicè dicitur Bel, & in multis prophetis, maximéque in Daniele.* Et mox, *Hunc Sidonii & Phœnices appellant Baal.* Vt autem hoc initium Idololatriæ fuiſſe demonſtret, ſubdit paulò poſt, *Didicimus exordium Dæmonis, imo hominis in Dæmonem conſecrati, omnia enim idola ex mortuorum errore creuerunt.* Ita ſanè; nam deinceps plerique principes Nini exemplum aut iuſſi, aut vltro volenteſque imitati, toto terrarum orbe idololatriam inuexerunt, vt fusè in libro Sapientiæ [g] differitur.

g c. 14. 82. & ſeqq.

ANNVS MVNDI 2006.

NOE 950. & vlt. THARE 98.

NINI 10. Imperij Aſſyriorum 75.

ANTE CHRISTVM 2047.

I. Noëmi obitus.

AD extremam tandem metam curriculi ſui, aut viæ potius longiſſimæ peruenit hoc anno magnus Patriarcha Noë, multis ac magnis caſibus, ſi quiſquam mortalium, tota vita vehementer exercitus. Etſi enim nonnullas aliquando deguſtauit conſolationum, vt vulgus opinatur, delicias: multum tamen aduerſæ res, quibus ille tot annis, imo tot ſeculis iactatus eſt, & numero & magnitudine præponderarunt. Id autem ſignum eſſe fuiſſéque ſemper electorum Dei, & ſapientum conſenſus, & Chriſti ipſius diuina vox apertè confirmat; qui cum dixiſſet Ananiæ de Paulo, *vas electionis eſt mihi iſte*, ſtatim ſubiecit; *Ego oſtendam illi quanta oporteat eum pro nomine meo pati.* Poteſt in proſperis Noë numerari totius mundi dominium, vitæ diuturnitas, turba filiorum ingens, ad vndecimam vſque generationem, qua filij Thare continentur, inuentio vini, & totius humani generis conſeruatio, atque inſtauratio.

Eius proſpera.

II. Et aduerſa ante diluuium.

Verum hæc omnia homini iuſto, inter iniuſtos peregrinanti, quid aliud attulerunt quam dolorem? Vidit Patriarcha noſter, ipſos ſexcentos annos, qui diluuium anteceſſerunt, efferatos gigantum mores, barbaram Cainitarum improbitatem, Sethi progeniem ab auita diſciplina longiſſimè aberrantem, & ipſos Dei filios cum filiabus hominum in fœdiſſimorum vitiorum barathrum ruere præcipites. Qui ex improbitate mortalium, ſenex non minorem triſtitiam, quam ex imminenti pœna metum ac dolorem hauriebat. Quid enim ille ſenſit in illo diluuio, non ſolum in tot & tantis ædificiorum ruinis, calamitate camporum, animantium pernicie, ſed etiam cum nocentibus, in ſtrage innocentium paruulorum? Quæ mens, qui ſenſus, quis animus eius fuit, in illis clamoribus virorum atque fœminarum, fratrum ac propinquorum opem fruſtra implorantium & catervatim pereuntium? Quæ omnia mala ille habuit animo præſentiſſima, ſic vt neque aures, neque oculi dolorem augere poſſe viderentur.

Et illius tempore.

III. Et deinceps.

Adde pædorem annui carceris, & omnes diuturnæ nauigationis ærumnas. Adde ex arca aliquando digreſſo, luctuoſum ſpectaculum inanis terræ vaſtitatis ac ſqualoris; montes marinis oſtreis aſperatos, valles montium iacturis impletas, vbique ſolitudinem, ac triſte ſilentium, rudera domorum, murorum parietinas, hominum ſtrues fluctibus congeſtas, cæterorumque animantium olentes aceruos, denique communem totius mundi calamitatem; quam mutæ ipſæ pecudes ſentire videbantur. Acceſſit poſtmodum inreperti vini noua lætitia, nouus mœror, ex ebrietate, nuditate, & indigniſſima Chami deriſione, quæ patri maledictionis in genus ſuum, & imprecandæ ſeruitutis neceſſitatem extorſit. Quid illa filiorum ac nepotum eius peruicacia, quæ fuit linguarum confuſione caſtiganda, nonne multam triſtitiæ ſegetem importauit parenti? vt omittam bellorum clades, in quibus vt in fratrum diſcordiis pater, vtrimque vexabatur, victum ac victorem lacrymis proſequebatur.

Et in deriſione Chami.

IV. Et inuecta publicè idololatria.

Acceſſit poſtremo cumulus malorum omnium apoſtaſia à Deo, & publica ſeruitus idolorum, quam ſub hæc Nini, vt diximus, tempora propalatam, credibile eſt afflictiſſimo ſeni, curis anniſque confecto, præ triſtitiæ magnitudine mortem attuliſſe. Pro magnitudine enim amoris, & venerationis in Deum ſuæ, abundantiore triſtitia abſorptus eſt: & petens à Deo animæ ſuæ vt moreretur, eadem mente & eadem pene voce cum Mathathia [a] dicebat, *Væ mihi! vt quid natus ſum videre contritionem populi mei.* Deum qui te genuit dereliquiſti, & oblitus es Domini creatoris tui: mutaſti glo-

a 1. Mach. 2. 7.

Gemitus eius.

riam tuam in idolum, dixiſti ligno pater meus es tu, & lapidi, tu me genuiſti. Quo mihi adhuc viuere? nimium iam nimium incolatus meus prolongatus eſt: tolle animam meam Deus meus, & pone eam iuxta te, quia credo videre bona Domini in terra viuentium. Dixit & mortuus eſt plenus dierum in ſenectute bona, & appoſitus ad patres ſuos. Eius funus filiorum optimi religioſè curarunt: & ſepulchro carmen, quod vitæ epitomen contineret, inſcripſerunt.

V. Multa de eo ſilentio prætercita.

Quemadmodum autem vitam Noë, vt ait Caiet. ante diluuium Moſes compendio deſcripſit, adeo vt nec locum habitationis eius, neque exercitationem tradiderit; ita vitam eius poſt diluuium ſilentio inuoluit, nec locum vbi vixerit, aut vbi mortuus fuerit explicat, dum ad magnum Patriarcham Abrahamum feſtinat, ad quem per Patriarcharum & ætatum gradus, ſine vlla in ſingulis gradibus mora decurrit. Ad quem quia nos quoque feſtinamus, magni huius Patriarchæ cum Chriſto Domino comparationem omittemus hoc loco: etſi tanta tamque inſignis eſt ea ſimilitudo, vt Iſidorus [a] dicere non dubitarit, Noë per omnia, omneſque actus ſuos Chriſtum ſignificare. Itaque paralleliſmum in vtriuſque aduentu & ortu, in initiis, & arcæ ſtructura, in præconio lætitiæ, & reparatione mundi, in ebrietate, nuditate, irriſione, & contemptu domeſtico, in maledictione filij vnius, & benedictione cæterorum, & ſi quibus aliis, ex ipſis Annalibus [b] ſtudioſus lector petet.

Eius cum Chriſto ſimilitudo.

a c. 7. in Gen.

b n. 8. 9. 10. & ſeqq.

ANNVS MVNDI 2014.

SEMI 456. NINI 18.

Imperij Aſſyriorum 83.

ANTE CHRISTVM 2039.

I. Nini bella & victoriæ.

Scribit Diodorus Siculus, Ninum cum ſe ad reliquas Aſiæ gentes bello domandas conuertiſſet, ſeptendecim annorum interuallo, omnes, præter Indos & Bactrianos, ſuæ poteſtati ſubiecisse atque Aſſyriorum Monarchiæ adiecisse. Bellum autem Bactrianum, propter difficiles aditus, & virorum bellatorum in ea regione copiam, poſt multos ibi labores fruſtra exantlatos, in aliam occaſionem diſtuliſſe. Hic ergo decimus octauus illius regni annus, primus eiuſdem quietis fuit. Illis autem, præter ſuperius memoratos ſubiugauit, vt Diodoro placet, Ægyptum, Syriam, omneſque Aſiæ minoris nationes, vſque ad Boſphorum, & Tanaim. In maiore vero, Hyrcanos, Perſas, Parthos, Carmanos, Suſianos, aliosque plurimos minoris notæ populos. Cui aſſertioni, quod ad Syriam attinet, fauet Ioſephus [a]. qui ait cum Imperium Aſiæ penes Aſſyrios eſſet, ab iis regionem Pentapolitanorum cum ſuis regibus ſubiugatam, redditamque tributariam. Sed hæc poſterius ſub initia peregrinationis Abrahæ, contigerunt, vt ſuo loco dicemus.

a l. 1. Ant. ca. 9. vel 17.

II. bello parta an conſtanter retēta.

Quod ſi Diodoro fidem habere volumus, in rebus præſertim tam antiquis, quam nec ipſe quidem admodum magnam ſibi poſtulat, dicendum videtur Aſſyrios non ſemper, imo ne diu quidē imperium in hos omnes populos tenuiſſe Ægyptios præſertim. quos in Abrahæ, & cæterorum Patriarcharum peregrinationibus, apparet ſui omnino iuris fuiſſe. Sicut Phœnices, & Chananæos. Moſis & Ioſue temporibus: quos alioqui reges Aſſyriorum non permiſiſſent ab Iſraelitis, omni auxilio deſtitutos, deleri: neque illi ſegnes in ope imploranda, toto ipſo quinquennio, quo debellati ſunt, extitiſſent.

ANNVS MVNDI 2026.

SEMI 468. NINI 30.

Imperij Aſſyriorum 95.

ANTE CHRISTVM 2027.

I. Dimidium temporum.

Habet hic annus dimidium temporum à mundi exordio vſque ad Chriſti Domini natiuitatem, quem natum ponimus anno ab orbe condito 4052. vt deinceps primus ipſius annus ſit 53. ſupra quater milleſimum, atque ita conſequenter. Hoc ergo rectè, nec ſine myſterio quodam moritur Phaleg, qui interpretatur diuiſio, qui annus fuit ei ducenteſimus nonus, à genito filio ſuo Rehu [a]. In eo notant Hebræi ætatem patrum, qui nati ſunt à diluuio, pene dimidiatam fuiſſe. In diebus Phaleg, inquit Aben-Ezra, quibus collectus eſt ad Patres ſuos, tria inſignia contigerunt, partitio terrarum, confuſio linguarum, & dimidiatio annorum vitæ. Ex quibus etiam verbis intelligitur, minimè confundi partitionem terrarum cum confuſione linguarum, quæ res multos fefellit, & in opiniones parum probabiles traxit, de quibus in ortu Phaleg, eiuſque anno 144. dictum eſt.

Obitus Phaleg.

a Gen. 11. 19.

ANNVS MVNDI 2027.

SEMI 496. NINI 31.

Imperij Aſſyriorum 96.

ANTE CHRISTVM 2026.

I. Nachoris obitus.

Fvnebris quoque hic annus fuit morte Nachoris Patriarchæ, patris Thare, & aui Abrahæ. De hoc Genebr. *Moritur annorum* 148. Recte, id enim ex textu ſacro [a] perſpicuum eſt. *Abraha* 49 *Mundi* 1998. neutrum recte, vtrumque tamen conſequenter. Ponit enim Abrahamum natum anno patris ſeptuageſimo, quod mox refutabimus, & reijcit Cainanum Arphaxadi filium, quem nos cum Euang. Luca, & Septuag. interpretibus, & optimis quibuſque chronologis Catholicis, recepimus. Pergit autem *Pater Chaldæorum ab aliquibus dicitur, nempe quia illic perpetuo manſit, neque traiecit fluuium ad quærendas nouas ſedes, mireque auxit familiā ataui Arphaxad.* Imo Cainan potius, quem omiſit, atauus eſt, aut vt verius dicam Salæ atauus eſt, ne omittatur Phaleg, qui anno proximo è viuis abierat. Reliquit autem moriens viuos ſeptem è maioribus ſuis, vt [b] habetur in indice anni huius. Et hic erit nobis ſecundæ ætatis finis.

a Gen. 11. 24. 25.

b in Annalibus.

TERTIA MVNDI ÆTAS.

ANNVS MVNDI 2039.

THARÆ 131. ABRAHÆ 1.

NINI 43. Imperij Aſſyriorum 108.

ANTE CHRISTVM 2014.

I. Ortus Abrahæ.

EXoritur hoc anno magna quædam lux in regiones Chaldæorum, quæ paruis initiis micans, in tantum iubar euaſit, vt magnam terræ partem illuminarit. Adeſt enim magnus Abraham, Hebræorum aut verius Abrahamitarum gloria, pater excelſus, multarum gentium non tam ſecundum carnem, quàm ſecundum fidem pater [a], in quem copioſiſſimè gratiæ ſuæ dona profudit omnium rerum Pater.

a Gal. 3. 7.

Et tertiæ ætatis exordium.

In Abrahami porro natiuitate plerique omnes initium tertiæ mundi ætatis conferunt, vt ait Abulenſis [b], à quibus vt diſcedamus, ſatis idonea cauſa non occurrit. Hæc eſt ergo tertia mundi ætas, & quaſi adoleſcentia, in qua radij clariores emicant diuinæ lucis, & cognitionis: quo ipſo tempore, vt homo virium corporis, ita mundus hic potentiæ & regnorum, quorum initia his temporibus auſpicatur [c] Euſebius, aliique paſſim, incrementa cœpit.

b in c. 11. Gen. q. 29.

c in Chron.

II. Abraham non eſſe natum anno patris 70.

Cæterum nunc prouidendum eſt nobis, qui ortum Abrahæ in centeſimum & trigeſimum Tharæ abſolutum reiecimus, vt eam temporis rationem ſtabiliamus aduerſus eos, qui cum anno patris ſeptuageſimo natum putant, eo quod Scriptura dicat vixiſſe Thare annis 70. & genuiſſe Abram, Nachor, & Aran. Quem tamen locum nihil eam opinionem iuuare ſupra demonſtratum eſt [d], etſi aduerſarij ab ea ſe deiectos arce diſſimulent, oſtenſumque neq; tres illos viros eodem anno naſci potuiſſe, cum Aran aliorum duorum ſocer fuerit, & eius filia Sara decennio tantum [e] fuerit minor Abrahamo: neq; Moſis eam eſſe mentem, magis quam cum dixit, Noë, cum quingentorum eſſet annorum, genuiſſe Sem, Cham & Iaphet: cum ex ipſa Scriptura conſtet alium alio fuiſſe maiorem, & Sem non niſi 504. Noëmi eſſe natum, vt ſuo loco docuimus [f]. Denique eadem ſententia poſita inexplicabiles difficultates exiſtunt, in quibus deſudant Hieronymus [g], & Auguſtinus [h], qui ad anacephalæoſin minimè neceſſariam confugere cogitur.

d Thare 72 anno.

e Gen. 17. v. 19.

f an m. 1559. n. 1. 2.

g in trad. hebr.

h q. 25. ſuper Gen. & lib. 16. de Ciu. v. 15.

III. Sed 130. quod probatur ex Scriptura.

Exiſtimamus ergo Abrahamum anno patris Thare centeſimo & trigeſimo abſoluto natum eſſe. Id ex ſacra hiſtoria apertè conſtat [i], quæ ait ſeptuaginta quinque annorum fuiſſe Abrahamum, cum Dei iuſſu egrederetur de Haran, vt veniret in terram Chanaam. Ex eadem etiam conſtat inde exiſſe, poſtquam mortuus eſt pater eius, vt affirmat S. Stephanus [k]. Pater autem eius mortuus eſt anno ætatis ducenteſimo quinto, vt ſcribit Moſes [l], ex quibus conſequens eſt Abraham natum eſſe anno 130. vitæ patris ſui. Cuius aſſertionis veritas hoc ipſo probabilior eſt, quod ea poſita omnes difficultates, quæ contrariam opinionem opprimunt, facile uaneſcunt, quod clariſſimum eſſe repertæ veritatis indicium autor eſt Ariſtotelis [m].

i Gen. 12. 4.
k Act. 7. 4.
l Gen. 11. 32.

m 4. Phyſ. t. 31.

Gemina migratio eius introducitur.

Hoc telum vt declinent aduerſarij, pro vna migratione ex Haran in Chananitidem, geminam, atque adeo multiplicem excogitarunt. Aiunt enim Abrahamum anno 75 ætatis ſuæ, patris autem 145. profectũ in terram Chanaam, vnà cum vxore, & Loto nepote, de qua migratione aiunt Moſem eſſe locutum. Alteram profectionem factam volunt ſexaginta annis poſt, quibus in Chananitidem peregrinatus ſit, crebro reuiſens patrem, poſt cuius mortem, ita reliquerit Charan, vt eò nunquam reuerſus ſit, ſed habitauerit in terra Chanaã, & de hac profectione S. Stephani orationem interpretantur.

IV. Et quæ eam ſequãtur abſurda.

Verum hanc reſponſionem ſine vllo Scripturæ teſtimonio aut fundamento excogitatam, non pauca, neque leuia abſurda ſequuntur. Nam primo ſi Abraham natus eſt anno patris ſeptuageſimo, ergo moriente patre agebat annum 135. Ergo iam genuerat Iſmaëlem & Iſaacum; nam priorem genuit annum agens octogeſimum ſextum, poſteriorem autem centeſimum. At D. Stephanus ait [a] tranſlatum ipſum in terram Chanaan, eique promiſſionem factam de ea poſſidenda, *cum nondum haberet filium.* Eodem modo, cum Abraham agebat 135. annum, Sara, quæ erat minor decennio, agebat 125. & tamen nondum habebat filium ex S. Stephani ſententia, nondum conceperat Iſaacum, quem tamen nonagenaria concepit, vt Moyſes ipſe teſtatur [b]. Quæ ratio valet etiam contra eos, qui putant Abrahamum totis 60 annis manſiſſe in Charam, vſque ad mortem Tharæ. Nam ſi ad 135. annum manſit in Charam, ibi genuit Iſmaëlem & Iſaacum [c], quos conſtat natos eſſe in Chananitide. In Charam quoque 99. annorum cum eſſet Abraham circumcidit ſe, ibidemque contra reges pugnauit, cæteraque omnia geſſit, quæ in Chananide facta eſſe conſtat, cum nondum centeſimum annum ageret.

a Act. 7. 5.

b Gen. 17. 17.

c Gen. 16. 3. & c. 21.

V. Et nominatim priorem.

Quæro etiam de priore illa profectione, ſoluſne profectus ſit Abraham, ac cum omnibus ſuis, ſicut poſt mortem patris? Si ſolus, puta, relicta vxore, Loto, & tota familia apud patrem per annos ſexaginta, quomodo ex Sara id terra Chanaan genuit Iſaacum centenarius, id eſt quinto & vigeſimo anno peregrinationis ſuæ; quomodo quatuordecim annis ante, inuitatu eiuſdem Saræ, cum qua fuerat in Ægypto, ex Agare ancilla Ægyptia genuit in eadem Chananitide Iſmaëlem? Et ſi ſolus crebro reuiſit patrem, quomodo non plures profectiones admittendæ ſunt ante Tharæ mortem, & non vna tantum? Sin autem in iſta priore profectione, cum omnibus rebus ſuis profectus eſt, cum annum ageret 75, vt ait Moſes [d], quæro cum inuiſebat patrem, vbinam familiam deſerebat, cum illic ne paſſum quidem pedis poſſideret, ſancto Stephano teſte [e]? Apud quos? quid illi interea agitabant? fingenda ſunt omnia. Quod ſi omnia ſua ſemper circumduxit, vt Nomades Hamaxobij, tot profecto admittendæ ſunt profectiones integræ atque perfectæ, quot ille vicibus adiuit patrem, & repetiit Chananitidem, ne Chananæis malè crederet vxorem, Lotum, famulos, ancillas, greges, omnemque ſupellectilem. Nonne prodigij inſtar eſt, ſi hæc totis ſexaginta annis vt iſti aiunt, contigerunt, de iis Moſem

d Gen. 12. 4.

e Act. 7. 5.

penitus cōticeſcere, qui omnia veſtigia eius aſſectatus eſt in hiſtoria ſua, & omnia pene loca notauit, in quibus caſtra metabatur?

VI. Aduerſariorum inanis reſponſio.

Quæris quid his reſpondeant aduerſarij? Nimis hæc otioſè quidem, inquiunt, hunc præpoſteræ curioſitatis nimis enucleata diligentia, merito prudentibus viris ludibrium debet. Et rurſum, hæc ſunt iocularia, neque digna quibus reſpondeatur. Itane vero, verborum lenociniis viris eruditis vos fucum facturos putatis? At hi ſatis intelligunt vos his tam facile reſpondere poſſe, ac flare ſimul atque ſorbere. Quid quod apertè ex Scriptura colligitur Abrahamum nihil cum cognatis ſuis, quos ſiue in Vr Chaldæorum, ſiue in Charam reliquerat, communicationis, ne per literas quidem, habuiſſe, cum poſt 50. annos, ex quo diſceſſerat ex Haran, nuncium inde acceperit [a] de 12 filiis intra id tempus à Nachore ex Melcha & Roma ſusceptis: Si crebro Patrem adibat Abrahamum, quomodo ex vicino nepotum ſuorum ortum non diſcebat, vt neceſſe foret ei per nuncium, non vnius, ſed duodecim filiorum ſobolem ſimul nunciare? Denique ſi attentè legimus Apoſtolum [b], docet ille Hebræos, Abrahamum cum ſuis, in terras Chanaan ſemper habitaſſe vt peregrinum, & cum haberet tempus reuertendi ad ſuos, nunquam reuerſum eſſe, imo ne de patria quidem, ex qua exierat cogitaſſe, aut eius memorem fuiſſe. Quis poſſit his ſine peruicacia repugnare?

Abram ex Chananæa cum cognatis non communicauit.
a Gen. 22. 20.
b c. 11. 9.

VII. Nec eam niſi mortuo patre adiit.

Priorem quoque illam profectionem egregiè refellit S. Chryſoſtom. [c] aperteque aſſerit Abrahamum non niſi mortuo patre adiiſſe Chananitidem. *Thare*, inquit, *ſocius filio peregrinationis eſſe voluit, & vt venit in Charan, & illic habitauit aliquandiù; vita hac exceſſit. Patriarcha autem tunc ad imperium Dei in Chananæam conceſſit. Denique non antea eum Deus inde euocauit, donec mortuus eſt Thare. Tunc enim illo defuncto, Dixit Dominus Abrahæ: Egredere de terra tua*, &c. Hæc ibi. Viden' vt inculcet Chryſoſtomus Abrahamum non exiſſe ex Haran, niſi defuncto patre, & tunc, & non antea, quod confirmat etiam hom. 36. Atqui, teſte Moſe, 75 annorum erat cum egrederetur de Haran, ergo ex Chryſoſtomo, & ipſo Moſe conſtat Abrahamum natum anno 130. patris ſui. *Quanto tempore*, ait Caietanus, *fuerit habitatio in Charan ſcriptum non eſt, ex verbis tamen Stephani* [d] *certum eſt quod Abraham moratus eſt in Charan. vſque ad mortem patris.* Nimirum S. Stephanus ait Abrahamum euocatum à Deo exiſſe de terra Chaldæorum, & habitaſſe in Charan. *Et inde*, inquit, *poſtquam mortuus eſt pater eius, tranſtulit illum* Deus *in terram iſtam*, id eſt, commigrare fecit, mutatis ſedibus, & domicilio, vniuerſáque familia, & omnibus quæ poſſederant; idque 75 vitæ Abrahæ, ait Moſes, quod interpretans Stephanus, *poſtquam*, inquit, *mortuus eſt pater eius.* Quæ verba plane ſuperflua eſſent, ne quid dicam amplius, ſi tranſtulit illum totis 60. annis ante mortem patris.

c hom. 31. & rurſum 39. in Gen.
d Act. 7. 4.
e An. mun. 2039.

VIII. Propugnatores huius ſententiæ.

Sed hæc, aliáque in eandem ſententiam pluribus diſputata reperies in Annalibus [e], vnde iſta excerpſimus, pluribus fortaſſe quam requirat Epitome, ſed ignoſcet lector beneuolus, res enim magni momenti eſt, neque patiendum videtur ſacram chronologiam totis 60 annis hoc loco miſerè iniuſtéque mutilari. Addo nihilominus cum bona venia lectoris quaſi epimetrum, nomina propugnatorum huius ſententiæ, qui venerunt in manus meas. Nam præter Moyſem, D. Stephanum, & Paulum Apoſtolum, Sanctumque Chryſoſtomum, de quibus diximus, Procopius Gazæus diſertè aſſerit Abrahamum natum non inſtante anno ſeptuageſimo patris ſui, ſed demum centeſimo trigeſimo anno Thare: additque eum à Moſe primo loco nominatum, non vt primogenitum, ſed vt primum, & præcipuum, & filiorum celeberrimum. Eadem ſentit Theodoretus apud Lipomanum in Catena Geneſeos. Eadem & Caietanus, & Torniellus in primis, qui pro eadem ſententia laudat Iacobum Naclantum in libro arcanorum Chriſti, & tractatu de annis tertiæ mundi ætatis. Adde Pontacum in Chronicum Euſebij, Nicolaum Lyranum in 12. Geneſeos, Baradium in Euangelia [a] Tirinum in chronico ſacro cap. Marzillam in paraphraſi in pentateuchum, Sanctium in Acta Apoſtolorum [b], Bolducium de Eccleſia ante legem [c]. Henricum Haruillæum in Iſagoge chronologica, Bonfrerium in Geneſim, Chronicum Alexandrinum, cum dicat Tharam mortuum anno 75 filij ſui Abrahæ: quibus addere licet multos ſectarios, quos in Annalibus [d] ſepoſuimus. Denique nobiſcum ſentiunt quicunque integri, neque ſtudio contradicendi occupati accuratius iſta expenderunt. Planéque perſuaſum habeo ſi Hieronymo & Auguſtino occurriſſet cogitare, Scripturam non cogere nos ad ſtatuendum ortum Abrahæ in anno Tharæ 70; vt reuera non cogere docuimus, dicturos vtique eum natum tantum annis ante mortem patris, eóque defuncto, ex Dei mandato, migraſſe ex Haran cum tota fam.lia, & in Chananitidem profectum, ibi perpetuo, immemorem patriæ peregrinatum eſſe, iuxta perſpicuam Moſis, Stephani, Paulique narrationem. Et hæc hactenus, cætera quæ ſunt huius loci breuius perſtringamus.

Moſes. Stephanus. Paulus. Chryſoſtomus. Procopius. Theodoretus. Caietanus. Torniellus. Naclantus. Tirinus. Pontacus. Marzilla. Lyranus. Sanctius. Baradius. Bonfrerius. Bolducius. Haruillæus. Chronicum. Alexandr.
a to. 1. l. 8. c. 9. n. 9.
b c. 7. 4. n. 11.
c c. 3. libr. 3.
d ſchol. 3. vbi eſſe numerantur.

IX. Ratio nominis Abrahæ.

Nominatus eſt hic Patriarcha noſter Abram, id eſt interprete Hieronymo, & aliis pater excelſus, omine fauſto & vero: vt qui inter omnes Patriarchas futurus erat maximus, & notatio nominis apertiſſima eſt miniméque ambigua, vtraque enim pars compoſiti vocabuli permanſit integra, *Ab* enim pater eſt, & *ram* excelſus vel Euſebio μετέωρος ſublimis [e] quod nimirum dum Chaldaicam ſapientiam profiteretur, in ſyderum, rerumque cœleſtium contemplatione occupatus eſſet. Quidam Abrahamum interpretati ſunt tranſitorem, alij aliter, cauſam errati in Annalibus [f] reperies, fuit autem natione Chaldæus, patria & habitatione Vræus, vnde ſæpe legitur eductus, donec in Chananitidem Dei iuſſu emigrauit. Vr autem ſiue Vra & Vrie, etiam Camerine dicta reperitur ab Eupolemo apud Euſebium.

e l. 11. de Præp. c 6.
f An. m. 2039. n. 16. & ſeq. 6.

Et patria.

(∵)

ANNVS MVNDI 2044.

ABRAHÆ 6. NINI 48.

Imperij Aſſyriorum 113.

ANTE CHRISTVM 2009.

I. Bellum contra Zoroaſtrem. a l. 2. b l. 1. init.

CIrca Nini annum 48. ponitur ab Euſebio Nini bellum contra Zoroaſtrem. Etſi autem de anno haud certo conſtet, ex Diodoro tamen Siculo [a] apparet poſtremum hoc Nini bellum fuiſſe, cui conſentiens Iuſtinus [b], *poſtremum*, inquit, *Nini bellum fuit cum Zoroaſtro rege Bactrianorum, qui primus dicitur artes magicas inueniſſe, & mundi principia, ſyderumque motus diligentiſſime ſpectaſſe.* Eundem tum magum, tum magicæ ſuperſtitionis inuentorum memorat Plinius [c], Clemens Alexandrinus, S. Epiphanius [d] S. Auguſtinus [e], Euſebius [f], & alij. Nominatim autem Plinius ait Magiam in Perſide à Zoroaſtre inuentam, idque inter autores conuenire, ibidemque magos ad tantam excreuiſſe potentiam, vt regum regibus, id eſt Perſarum imperatoribus imperarent. Clemens quoque Alexandrinus ex Pythagora refert Zoroaſtrem magum Perſam fuiſſe. Euſebius quoque l. 1. de Præpar. extremo, citat eius ſacrum Perſicorum rituum commentarium, ex quo intelligitur eum illos in Perſide commentarios edidiſſe. Inde autem Orientis interiora penetrans inquit Epiphanius, Bactra, Bactrorum oppidum erexit, indéque omnia, quæ in orbem inuecta ſunt, ſcelera propagata dicuntur. Sic ipſe.

Inuentorē Magiæ. c l. 30. c. 1. d ſub. init. Panarij. e l. 21. de Ciu. c. 14. f de Præp. l. 1. extremo, & l. 10. c. 9. Origine Perſam.

II. Quomodo geſtum fuerit. g l. 1. ſub med.

Quod ad bellum ipſum attinet ſcribit Arnobius [g] Aſſyrios inter & Bactrianos, Nino & Zoroaſtre ductoribus, non tantum humanis viribus, ferróque dimicatum eſſe, verum etiam magicis artibus, & ex reconditis Chaldæorum diſciplinis. Diodorus ait immenſas Nini copias extitiſſe: nec pauciores Bactrorum fuiſſe probabile eſt, cum idem ancipiti Marte aliquandiu pugnatum eſſe dicat. Et Ninum, poſt aduerſum prælium, & ingentem ſuorum cladem, victorem euaſiſſe, indeque regiam vrbem obſediſſe, & induſtria Semiramidis occupaſſe, ideoque eam viro ereptam vxorem accepiſſe; virum autem, Menonem nomine, doloris impatientia, laqueo ſibi vitam extorſiſſe. Ita Semiramis Aſſyriorum regina facta eſt, Ninus autem Bactrianorum theſauris potitus, rebuſque ibi conſtitutis, exercitum Ninum, ſiue, vt ab Hebreis appellatur, Niniuem reduxit. Hæc pluribus Diodor. & Cteſias.

III. Mors Zoroaſtris. h l. 1. Hiſt. fran. c. 5.

Iuſtinus Zoroaſtrem in bello occiſum ſignificat, cæteri ferè de morte tacent. Gregorius [h] tamen Turonenſis, qui putat, parum ſane probabiliter, hunc Zoroaſtrem fuiſſe Chus Chami primogenitum, ait eum ad Perſas tranſiiſſe, ab iiſque Zoroaſtrem, idest viuentem ſtellam appellatum eſſe. Eundem ignem & ſtellas de cœlo deuocaſſe, & ignem adorare docuiſſe; denique immiſſo diuinitus igne fuiſſe conſumptum, diuinoſque illic honores adeptum eſſe. Legimus in chronico Alexandrino, illum precatum fuiſſe, vt fulmine ictus interiret: quod cum Perſis facturum prænunciaſſet, monuiſſetque, vt collectos cineres ſuos ſeruarent, in pignus perpetuæ dominationis, inuocato Orione, à cœleſti flamma depaſtum, interiiſſe, illoſque, quod iuſſi fuerant, executos eſſe.

ANNVS MVNDI 2048.

ABRAHÆ 10. NINI 52. & vlt.

Imperij Aſſyriorum 117.

ANTE CHRISTVM 2005.

I. Nini mors.

ABſoluitur hoc anno, qui eſt decimus Abrahæ, Nini ſecundi Aſſyriorum regis quinquageſimus ſecundus & vltimus, vt placet Euſebio in Chronico, & Africano. De cuius morte hæc pauca Diodorus Siculus. *Suſcepto ex Semiramide Ninya, ſucceſsionem in regno vxori, è vita decedens, reliquit. Huic Semiramis in Regia ſepulto, ingentem terræ aggerem altitudine nouem, & latitudine decem ſtadiorum, vt Cteſias author eſt, conſtruxit. Cumque vrbs illa iuxta Euphratem*, aut potius Tygrim, [a] vt alibi dictum eſt *in planicie iaceat, moles inſtar cuiuſdam arcis ſe per multa ſtadia inde conſpiciendam offerebat. Et adhuc Nino diruta, & Aſſyriorum imperio per medos ſoluto, extare dicitur.* Hæc ibi. Nini Epitaphium ſcripſit olim Phœnix quidem Poëta Colophonius, quod apud Atheneum [b] leges.

a an. 1. Nini num. 5.

b l. 12.

II. Ortus Loti ex Hebræorum chronico. c in Seder Olam.

Hoc ipſo anno Aran frater Abrahæ primogenitus genuit Lotum nepotem Abrahæ, vt Hebræis [c] placet. Vno enim anno præceſſiſſe ortum Saræ tradunt. In cæteris autem, quæ ibidem ingerunt, minime probandi ſunt, quantumuis probante Genebrardo. *Abraham*, inquiunt, *anno duntaxat ſuperauit Nachorem, & Nachor altero fratrem ſuum Aran, qui poſt ſeptennium ab ablactatione accepit vxorem, annoque ætatis octauo: hinc natus eſt Lot, ſequenti demum anno Ieſcha quæ & Sara.* Hæc ibi, quæ illi perquam imprudente finxerunt, vt Abrahamo primogenituram aſſererent, & eius natiuitatem in anno patris ſeptuageſimo retinerent, quod vtrumque refutatum eſt. Nam quod Genebrardus ait huiuſmodi præproperas generationes non fuiſſe inuſitatas apud Hebræos, ſuis locis Deo fauente refutabitur. Interim recipiamus, quod nihil habet incommodi, Lotum ante ſororem ſuam Saram genitum fuiſſe; anno tamen patris ſui non octauo, ſed ſeptuageſimo. Cum enim Thare omnium conſenſu genuerit vnum de tribus illis Patriarchis, & Aran cæterorum ſocer fuerit primogenitus, vt permulti ſentiunt, perſpicua eſt conſecutio. Aran hoc anno patris 140. fuiſſe ſeptuagenarium.

Reiicitur.

Naſcitur anno patris 70.

ANNVS MVNDI 2049.

THARÆI 141. ABRAHÆ 11.

SEMIRAM. 1. Imperij Aſſyriorum 118.

ANTE CHRISTVM 2004.

I. Regnum Semiramidis cum ortu Saræ concurrit.

HAbet hic annus initium regni Semiramidis, quæ prima mulierem omnium regnaſſe perhibetur, & maximum Aſſyriorum imperium

tertio loco gubernaſſe, atque adeo vehementer amplificaſſe. Habet & initium vitæ Saræ, vxoris maximi Patriarchæ, mulierum illius æui celeberrimæ. Iſtam ſacri omnes Scriptores prædicant, illam profani, iſtam virtutibus nobilem, illam flagitiis. Hæc primum annum regni hunc habet, illa vigeſimum primum, vt ex eius morte intelligetur. Semiramidis primum hunc annum ponit Euſebius in chronico, ſecutus Africanũ, cui & de numero annorum 42. regni conſentit. Saræ autem primum hunc annum Scriptura ſtatuit, quæ facit eam nonagenariam [a], cum Abrahamus eſſet centenarius. Decem ergo iam annos Abrahamus expleuerat, cum illa primum inchoauit.

a Gen. 17. 17.

II. An pro filio diſſimulanter regnarit.

De regni porro Semiramidis initio Iuſtinus: Occiſo, inquit, Zoroaſtre, & ipſe Ninus deceſſit, relicto impubere adhuc Nino, & vxore Semiramide. Hæc nec immaturo puero auſa tradere imperium, nec ipſa imperium palam tractare, tot hac tantis gentibus vix patienter vni viro, nedum fœminæ parituris, ſimulat ſe pro vxore Nini filium, pro fœmina puerum. Nam & ſtatura vtrique mediocris, & vox pariter gracilis, & lineamentorum qualitas matri ac filio ſimilis. Hæc & plura ſiue Trogus, ſiue Iuſtinus: non magna ſanè probabilitate. Nam & Ninyas infantulus erat, natus poſtremis Nini patris annis, bello contra Zoroaſtrem iam penè confecto. Nec erat qui eius ignoraret ætatem, ſicut & Nini matrimonium cum Semiramide. Quomodo ergo infantulus matri ſtatura, voce & cæteris ſimilis erat, quæ iam bis nupſerat, & ex priore marito duos minimùm liberos ſuſtulerat Hypaten & Hydaſpen, autore Diodoro, qui de eius obitu agens ait eam ſexaginta duobus annis vixiſſe, quadraginta duobus regnaſſe: primum itaque ac vigeſimum nunc annum agebat. Accedit quod eodem teſte Semiramis in Bactriano bello eximium iam dederat peritiæ bellicæ documentum. Itaque maius apud exercitum proprio nomine quam commentitio, & perſona propria quam aliena pondus autoritatis ad res gerendas erat habitura.

Non videri.

III. Babylonẽ inſtaurat.

In primis eius operibus numeratur Babylon, cui in Babylonia condenda adiecerat animum, vt Diodoro placet atque Iuſtino. Verum vtrumque refellit Moſes, quæ Babylonem opus Nemrodi ſiue Beli facit. Itaque rectius dixerimus eam inchoatæ, necdum perfectæ vrbis muros magnificè excitaſſe, de quibus illi ferè tantum agunt. Conſule Diodorum.

Saræ ortus. An filia Thare.

Iam quod ad Saram attinet, quam hoc anno natam conſtat, celebris eſt controuerſia filiane fuerit Tharæ, & ab eo ex ſecunda vxore genita, an vero neptis, & Arani filia. Et prior quidem ſentẽtia probabilitate non caret, ex illa maxime Abrahami oratione, *vere*, inquit, *ſoror mea eſt filia patris mei, & non filia matris meæ* [b]. Itáque ſentiunt Clemens Alexand. [c], atque Hieronymus, qui putat nuptias huiuſmodi tum non fuiſſe prohibitas. Conſentiunt Caietanus, Lipomanus, ab Oleaſtro, & ſi qui alij.

b Gen. 20. 12.
c l. 2. Strom.

IV An potius Arani.

Communior tamen & probabilior eſt opinio, quæ Saram filiam Arani, Abrahami neptem, ſororem Loti eſſe contendit. *Tulit*, inquit Moſes, *Thare Abram filium ſuum, & Lot filium Aran, filium filij ſui, & Sarai nurum ſuam, vxorem Abram filij, & eduxit eos de Vr Chaldæorum.* Si Sara eſſet filia naturalis Tharæ, non eam vocaret nurum ſuam, ſed filiam vocabulo amabiliore. Quod autem non vocat filiam Aran ſicut Lot, ratio eſt, quia maior ei dignitas accedit ex coniugio Abrahæ, ex quo facta eſt mater credentium, & totius populi Dei, quam ex filiatione Arani hominis fortaſſe infidelis, nulla certe dignitate inſignis. *Aranes*, inquit Ioſephus [a], *relicto filio Loto, & filiabus, Sara & Melcha, in regione Chaldæorum eſt mortuus.* Et mox, *Neptes vere ex fratre duxerunt coniuges; Melcham Nachor, Saram Abrahamus.* Idem ſentit [b] Auguſt. ſimulque explicat illam Abrahami vocem. *Vxorem*, inquit, *ſuam dixit ſororem ſuam, nihil mentitus, erat enim & hæc, quia propinqua erat ſanguine: ſicut etiam Lot eadem propinquitate, cum fratris eius eſſet filius, frater eſt dictus.* Hieron. in cap. 20. Geneſeos anceps fuit, ſed alibi ſæpius [c] filiam Arani eſſe dicit, eumdemque eſſe cum Ieſca, vt quæ fuerit ὁμώνυμος. Eadem eſt D. Chryſoſtomi [d] & Procopij, & Hebræorum ſententia in chronico: eadem Lyrani & Toſtati, qui eam communem doctorum eſſe aſſerit, eadem Pererij, Tornielli, Genebrardi, Vatabli, Emanuelis, Delrio, Cornelij à Lapide, Marianæ, & aliorum.

a l. 1. Ant. c. 6. & 7.
b l. 16. de Ciu. c. 18. & 19.
Et qui ita ſentiant.
c c. 11. Gen. & contra Heluid.
d Hom. 45.

V. Qui dicatur filia Tharæ.

Explicatur porro hæc noſtra ſententia ex 11. Geneſ. in hunc modum. Cum Aran genuiſſet filium vnum nomine Lot, & filias duas Melcham & Saram, præmaturè mortuus eſt in Vra Chaldæorum, parente adhuc ſuperſtite, in quem propterea, vt communem patrem, orbatæ familiæ cura incubuit. Ergo puellas nubiles neptes ſuas, filiarum loco habens, elocauit eas, intra familiam ſuam, duobus filiis ſuis Abrahamo, & Nachori. In eo quoque paterna Tharæ prouidentia eluxit, quod cum diuino iuſſu ex Vr Chaldæorum Abrahamo abeundum eſſet, ipſe Thare gradæuus non comes, ſed dux & princeps profectionis ponitur [e]. *Tulit*, enim *Thare Abram filium ſuum*, &c. Nihil ergo mirum ſi Sara parentem agnoſceret Thare, & parentem appellaret, qui pater eſſet patris ſui, quique paſſim pater potius à nepotibus dicitur quam auus, qui, patre demortuo, veri patris erga ſe munere fungeretur, à quo nuptui tradita eſſet, qui denique ſocer eſſet, qui nurui inſtar patris eſt, & dicitur pater. Quod autem Abraham dixit Saram filiam patris ſui eſſe, non autem matris, ſignificat Thare duas habuiſſe vxores, & ex vna ſuſtuliſſe Aran, ex altera Abrahamum. Itaque Abraham & Sara eundem agnoſcebant, & vocabam patrem Thare, licet is immediatus eſſet pater Abrahami, mediatus autem Saræ, ambo tamen diuerſam habebant matrem.

e Gen. 11. 31.

Duæ vxores Tharæ.

(∴)

ANNVS MVNDI 2052.

THARÆ 144. ABRAHÆ 14.

SEMIRAMIDIS 4.

Imperij Aſſyriorum 121.

ANTE CHRISTVM 2001.

I. Matura pietas Abrahæ in monendo patre.

DEcimus quartus annus Abrahæ exhibet inſigne pietatis ipſius in Deum monimentum. Nam Suidas ex Philone in politico, ſcribit Abrahamum natum annos quatuordecim Dei cognitione illuſtratum, patrem idola fingentem reprehendiſſe, quod homines, ob perniciosum lucrum, ſeduceret; ſimulque conteſtatum eſſe, non eſſe alium Deum, præter cœleſtem illum totius Mundi opificem. Itaque cum videret homines rebus creatis diuinum cultum deferentes, magno labore peregrinantem, verum Deum animo religioſo exquiſiſſe. Sic ille apud Suidam; nam apud Philonem in politico, ſiue in Ioſepho, nihil tale reperies. Cum autem hoc ſiue Philonis, ſiue Suidæ teſtimonium faueat pietati Abrahæ, etiam ab ætate puerili, non videtur hoc loco negligenda illa quæſtio, grauium virorum diſputationibus agitata, fueritne aliquando Abraham deditus Idololatriæ.

II. An aliquando idola coluerit.

Partem aientem ſequuntur S. Ephrem, Ambroſius, Philo Iudæus, qui in libro, quem de Abrahamo ſcripſit, ait ipſum longo tempore Chaldæorum delitio, de aſtrorum diuinitate fuiſſe innutritum: quæ aliorum quoque Hebræorum ſententia eſt: cui ſubſcribunt Andreas Maſius, Serarius, Magalianus in librum Ioſue, propter illa verba Ioſue [a]. *Trans flumium habitauerunt patres veſtri ab initio, Thare pater Abraham, & Nachor, ſeruieruntque diis alienis.* Sicut ergo habitatio trans Euphratem conuenit non ſolum Tharæo & Nachori; ſed etiam Abrahamo, ita & ſeruitus Deorum alienorum. D. quoque Paulus [b] de eo agens videtur dicere eum, dum antea fuiſſet impius, iuſtificatum fuiſſe. Impietas autem eſt ſeruitus idolorum, ſicut pietas, verus Dei cultus. Sic autem maior apparet Dei bonitas & vocatio gratuita magni Patriarchæ.

a Ioſ. 24. 2.

b Rom. 4. 5.

III. Non videri.

c hom. 36. in Gen.

d l. 16. de Ciu. c. 12. & 15.

Contrariam ſequuntur ſancti Chryſoſtomus [c] & Auguſtinus [d], quorum ille. *Nam quia*, inquit, *prima ætate non ſecutus eſt errorem parentum, ſed pietatem diuini cultus ſeruanit, ideo ſupernam viſitationem cito obtinuit, adhuc in Chaldæa exiſtens*, &c. Auguſtinus autem vnam affirmat fuiſſe domum Thare, *in qua cuſtodita fuerit plantatio ciuitatis Dei*. In quo autem cuſtodia eſt, ſi ne in ipſo quidem Abrahamo? Et aliquanto poſt conijcit Nachorem non exiſſe de Chaldæa, cum fratre, & parente; quia fortaſſe, inquit, à paterna & fraterna pietate deſciuerat, & ſuperſtitioni adhæſerat Chaldæorum. Idem ſentiunt Abulenſis, Caietanus, & Chartuſianus in eundem locum Ioſue. Pererius & Cornelius à Lapide, Suidas, & Genebrardus, etſi parum conſtanter loquatur.

IV. Explicatur locus Ioſue.

Neque vero Ioſue huic ſententiæ, quæ longe probabilior videtur, repugnat. In parentibus enim Iudæorum, qui ſeruierant diis alienis, plures fuiſſe ſignificat; quorum vnum Thare, exempli cauſa profert, quem ex progenie ſua notiore deſcribit, Abrahamo ſcilicet & Nachore fratre eius, quos ſui cauſa, ſed obiter propter parentem nominat, neque quidquam de eorum pietate, vel impietate dicit: ſicut nec D. Paulus. Inepta enim eſt illatio; Abraham credidit ei qui iuſtificat impios, ergo fuit impius. Sed fruſtra etiam verentur religioſi homines, ne parum gratuita ſit Abrahæ vocatio, niſi ille in voraginem idololatriæ prolapſus fuerit: & ab ea diuina miſeratione traductus: quaſi non maior ſit diuina in eum gratia, quod in medio nationis prauæ, à Deo conſeruatus ſit integer vitæ, ſceleriſque purus.

ANNVS MVNDI 2053.

THARÆ 145. ABRAHAMI 15.

SEMIRAMIDIS 5.

Imperij Aſſyriorum 122.

ANTE CHRISTVM 2000.

I. Cainani obitus.

POſtremus eſt hic annus vitæ Cainani iunioris, quem ex D. Lucæ autoritate, & Septuag. interpretum ſententia, inter Arphaxad & Salæ collocauimus, vt illius filium, & iſtius patrem; qua de re cum ſatis diſputatum ſit ipſius Cainani anno primo, non eſt neceſſe plura hoc loco dicere. Moritur ergo Cainan patre & auo ſuperſtitibus, filiis etiam ac nepotibus vſque ad nonam ætatem. Etſi enim mortui fuerant Nachor & Phaleg, qui propterea indicibus vltra non apparent, viuebant tamen adhuc plerique eorum fratres, ac ſorores. Quoniam vero Hebræi Cainanum hunc, vt ignotum hominem præterire, nihil de illius aut geſtis, aut moribus prodidere.

II. Geſta Semiramidis.

Interim Semiramis Aſſyriorum imperium quintum iam annum adminiſtrabat, dum Nynias eius filius Monarchiæ ſucceſſor adoleſceret; ſed & magnificè, vti iam cœperat, Babylone ædificabat. Ad hæc ergo & ſequentia tempora referamus licet regias illas duas, ſiue arces, ad ortum vnam, ad occaſum alteram, ex vtraque pontis regione ad oram fluminis ædificatas, vnde in totam vrbem proſpectum, & quaſi claues ad loca eius opportuniſſima habitura erat; quibus peractis, etiam cuniculum ab vna in alteram ripam ſub fluuio, intra 260. dies conſtruxiſſe, auerſo interim in alium locum fluuio, leges apud Diodorum Siculum, ſed ſuis minimè diſtincta temporibus.

Obitus Rehe. a 4. m. 1016.

Triennio autem poſt hunc annum mortuus eſt Rehu, pater Sarug, & filius Phaleg, [a] qui ante annos 30. mortuus reperitur, cuius & vitæ curriculum exactè adæquauit, niſi forte menſium aliquot diſcrimen fuit: vtrique enim 224. anni in Geneſi tribuuntur. Reliquit autem hic in viuis quatuor ex progenitoribus ſuis, ex filiis autem ac nepotibus totidem generationes.

Nam Lot filius Aran nepos Abrahæ, nonum iam agebat annum, & Sara octauum, iuxta ea quæ de eorum ortu ſupra diximus [a]. De rebus autem ab eo geſtis magnum eſt vbique ſilentium.

a an. m. 2048. & 49.

ANNVS MVNDI 2068.

THARÆ 160. ABRAHÆ 30.

SEMIRAM. 20. Imperij Aſſyriorum 137.

ANTE CHRISTVM 1085.

I. Coniugiũ Abrahæ cum Sara.

Aſſentior coniecturæ Tornielli coniugium Abrahæ cum Sara, quæ vigeſimum agebat annum, in hunc circiter annum conferentis, quo ille trigeſimũ ætatis agebat. Idque ex eo probabile redditur, quod omnes Patriarchæ, qui nati ſunt à diluuio, excepto Thare, circa trigeſimum annum filios genuiſſe reperiuntur. Nachor 29. Sarug 30. Rehu 32. Phaleg 30. Heber 34. Sale 30. Cainan 30. Arphaxad 35. Quanquam probabile eſt Thare ante ſeptuageſimum annum alios genuiſſe filios, qui omiſſi ſunt, quod ad ſeriem ſequentis hiſtoriæ non pertinerent. Itaque apparet Abrahamum circa hoc tempus vxorem duxiſſe, 40. annis antequam ex Vra vrbe diuinitus euocaretur; quo tempore longa experientia abundè probauit Saræ ſterilitatem. Eodem etiam tempore Nachor, ſi non prius, maior quippe natu erat quam Abraham, alteram Loti ſororem duxit, nomine Melcham, ex qua numeroſam ſuſtulit prolem, ſed aliquanto tardius. Nam Abraham anno 70. ætatis ſuæ ab eo digreſſus eſt, antequam Hus primogenitus eius naſceretur, vt apparet ex 22. Geneſeos, vbi id ei, tanquam res nondum cognita nunciatur. Niſi forte placet vnum aut alterum iam à Nachore ſuſceptum, ante profectionem Abrahæ; ipſi tamen omnes eodem nuntio, eademque opera quaſi ex catalogo numeratos.

Et Nachoris cum Melcha.

II. Alia à Semiramide geſta.

Ad hæc tempora referas licet illa Diodori de Semiramide. *Cæterum*, inquit, *Semiramis alias etiam vrbes ad Euphratē & Tigrim condidit, vbi emporia illis conſtituit, qui merces è Media, & Pazatacene, totaque vicinia important.* Referas & obeliſcum ex Armeniæ montibus exciſum 130. pedes longum, craſſum 25. qui 7. orbis miraculis annumeratur.

ANNVS MVNDI 2079.

THARÆ 171. ABRAHÆ 41.

SEMIRAM. 31. Imperij Aſſyrior 148.

ANTE CHRISTVM 1974.

I. Obitus Sarug. An fuerit cultor Idolorum.

Moritur hoc anno Sarug proauus Abrahæ, Auus Tharæ expletis 230. vitæ annis: quam illi vitæ [a] periodum Scriptura tribuit. Hunc idololatriæ nomine accuſat Epiphanius, vt ſupra diximus [b]. Et Philo Iudæus referente Suida. A quibus diſſentit Genebrardus, propter Sarugi vitæ conſuetudinem cum multis ſanctiſſimis Patriarchis. Nihilominus rem vtramque in partem admodum incertam, lectoris iudicio relinquimus, qui opinor affirmare non dubitabit, Abrahamum in eo in via recta retinendo, aut reducendo aberrantem plurimum ſtudij contuliſſe.

a Gen. 11. 22.
b an. eius primo.

II. Alia Semiramidis opera.

Sub hæc tempora Semiramis perfectis Babylone, reliquáque Babylonia præclaris operibus, magnis in Mediam copiis mouit, vbique relinquens magnificentiæ ſuæ præclara monimenta. Nam ad Bagiſtanium montem, hortum duodecim ſtadiorum ambitu excitauit; & in ipſa rupe ſuam ſculpſit imaginem. Deinde ad Chaonem Mediæ vrbem alterum conſtruxit deliciarum locum, vbi non parum temporis conſumpſit, fœditati libidinum etiam crudelitatem adiungens. Amaſios enim omnes ſuos è medio ſuſtulit, cum maritum nullum vellet, ne haberet Dominum. Mortuos autem, ſi tamen mortuos; nam Africanus, vt refert Scaliger [a], viuos infodiſſe ſcribit, & ſupra eos ingentes aggeres excitaſſe. Acceſſit magnificus in Ecbatanis aquæductus. Hæc illa ferè geſſit in Media. Inde autem Perſidem, & cæteras prouincias omnes imperio ſuo ſubditas in Aſia peragrauit, & montibus rupibuſque diuulſis, itinera magnis ſumptibus directa & plana reddidit. In locis contra planis aggeres educens, nunc ſepulchra ducibus extinctis conſtruxit, nunc vrbes in collibus condidit. Vniuerſam deinceps Ægyptum peruaſit, & Libyam magna ex parte in poteſtatem redegit, ibique rebus conſtitutis, Bactra cum exercitu ſe recepit. Hæc pluribus Diodorus.

Eiuſdem crudelis libido.
a c. 5 in Chron. in Euſeb. n. 7.

ANNVS MVNDI 2086.

THARÆ 178. ABRAHÆ 48.

SEMIRAM. 38. Imperij Aſſyrior. 155.

ANTE CHRISTVM 1967.

I. Abraham an coniectus in ignem.

Segregamus à reliqua annorum turba 48. Abrahæ, ad quod vſque tempus Hebræi quidam, ſemen Chanaam verius, quam Abrahæ, cum ſordibus idolorum cõtaminatum fuiſſe fabulantur, quibus propemodũ aſſentitur Genebrardus, deceptus loco Ioſue, quem nihil obeſſe fidei, & conſtanti Abrahæ pietati, anno eius 14. docuimus. Vexatum porro à Chaldæis Abrahamum dicunt, atque adeo in ignem coniectum, quod ignem adorare nollet; à Deo autem liberatum, ab eis profugiſſe. In eo autem igne Aran fuiſſe conſumptum; quam traditionem merito fabulam vocat Hieron. [a] vndique enim nutat, eandemque Auguſt. [b] improbauit, maluitque, pro ſtabiliendo anno nati Abrahæ, ad anacephalæoſin confugere. Cæteri autem deinceps pro fabula habuerunt, quæ ſola vnius voculæ homonymia nititur, quod Vr nomen vrbis, ignemque ſignificet. Ideóq; Septuag. ad vitandam homonymiam, Vr vertunt non πῦρ ſed χώρα. Nec Moſes Aranem exuſtum dicit aut occiſum, ſed mortuum, morte ſcilicet naturali; quæ ſi hoc anno contigit, centeſimo octauo vitæ eius contigit, vt qui ſeptuageſimo Tharæ anno natus ponatur.

Vnde orta fabula.
a in trad. in Gen.
b q. 25. in Gen. & l. 16. de Ciu. ca. 15.

II. Semiramis bellum in Indos parat.

Semiramis autem quia magnis erat inſtructa copijs, quietis impatiens, bellum contra Indos mouere ſtatuit, gentem longe maximam atque potentiſſimam. Itaque magnum ſibi apparatum neceſſarium intelligens, nuncijs in omnes prouincias ſibi ſubiectas dimiſſis, earum præfectis mandauit, nouos vt delectus haberent, magnamque vim armorum, atque nauium, quæ disjungi poſſent, rurſumque coagmentari, compararent, vt terreſtri itinere ad Indum fluuium deferrentur, & poſt triennium in Bactris magnificè inſtructi adeſſent. Hoc triennium cladem apud Indos anteceſſit, quam poſtremo anno Semiramidis, ex Diodoro apparet contigiſſe.

ANNVS MVNDI 2090.

THARÆ 182. ABRAHAMI 52.

SEMIRAM. 42. & vlt.

Imperij Aſſyriorum 159.

ANTE CHRISTVM 1963.

I. Num Abraham nunc ex Vra diſceſſerit.

SVnt qui exiſtiment hoc anno, qui eſt Abrahæ 52. ipſum Patriarcham Dei monitu ex Vr Chaldæorum exceſſiſſe: quæ opinio, anno eiuſdem ſeptuageſimo, in quem annum ferè omnes de Chaldaica egreſſione conſentiunt, refelletur.

II. Indicum Semiramidis bellū.

Huc autem pertinent res à Semiramide in Indica expeditione geſtæ. Cum ergo immenſas equitum peditumque copias triennio contraxiſſet, incredibilem etiam curruum & elephantorum multitudinem: quanquam non erant illi elephanti, ſed viminea elephantorum ſimulacra, ſtramine referta, ſingulis camelis impoſita, vt Diodorus & Suidas referunt, ne ſcilicet Indicis copijs, in quibus vis ingens elephantorum erat, vlla in re cedere videretur, ex Bactriana in Indiam mouit. Cui rex Indorum Stabrobates, poſt legationem, quæ de iniuſtitia ſuſcepti contra ſe belli querebatur, cum maiori etiam apparatu, & verorum in primis elephantorum exercitu, occurrit. Et primum nauali certamine in flumine Indo pugnatum eſt, vbi victoria Semiramidi tandem ceſſit. Poſt eam cladem Indus fugam ſimulans Semiramidem vltra fluuium allicit. Illa ponte Indo impoſito copias traducit, inſtructoque exercitu, laruis elephantorum turbatis Indorum equis, Indos in fugam vertit: at reparatis viribus animiſque, ficti elephanti verorum impetum ferre nequiuerunt. Rexque ipſe late in Aſſyrios ſtrage edita, Semiramidem infeſtus petit, & ictu non lethali vulnerat. Illa cum ſuis in fugam auertitur, & magna copiarum parte trans pontem reducta, eo abſciſſo, Indis facultatem abſtulit inſequendi: & permutatis captiuis, vix tertia exercitus parte ſalua, in Bactra remeauit. Hæc pluribus Diodorus & Suidas.

Vincitur, & abit in Bactra.

III. Eius interitus.

De morte autem ipſius, quæ illi, vt ait Diodorus, aliquanto poſt contigit, refert idem, eam inſidijs filij regnare cupientis appetitam, nihil acerbi in eunuchum inſidiatorem ſtatuiſſe, vt iamdudum ab Hammone iuſſa fuerat, ſed regno ipſi tradito, omnibuſque ei, vt legitimo regi parere iuſſis, ex hominum conſpectu ſe ſubduxiſſe, in columbam, ſi ſuperis placet, conuerſam. At Iuſtinus à filio interfectam ait, in fœdiſſima inceſtus voluntate deprehenſam, quod S. quoque Auguſtinus [a] admittit. Ei ſceleri fidem facit, tum cætera mulieris nequitia, tum ea quam Plinius [b] ex Iuba recitat. Et ſane æquum fuit mulierem filij iuſſu mori, cuius imperio maritus occidiſſet, ſi ea vera ſunt quæ alibi ex Æliano [c], de impetrato ab ea quinque dierum imperio, retulimus. Hic Semiramidis finis fuit, cum toti Aſiæ, exceptis Indis, duos & quadraginta regnaſſet annos, vixiſſet autem, Diodoro teſte, ſexaginta duos.

a l. 18. c. 2.

b l. 8. c. 42.

c l. 2.

ANNVS MVNDI 2091.

THARÆ 183. ABRAHAMI 53.

NINYÆ 1. Imperij Aſſyriorum 160.

ANTE CHRISTVM 1962.

I. Ninyæ imperium, & ignauia.

MOrtua Semiramide Ninyas filius eius, quartus Aſſyriorum rex imperare cœpit, patris nomen retinuit, modice, differentiæ cauſa variatum, quem tamen Iuſtinus, ſine vlla vocabuli inflexione nominat Ninum. Africanus & Euſebius Ninyam vocant & Zames cognominant, eique ambo octo & 30. regni annos attribuunt. Primum autem Euſebius cum 53. Abrahami componit. Is regnum adeptus, vt ait Diodorus, in pace illud adminiſtrauit, bellandi ſtudio, & periculorum audacia nequaquam matrem imitatus. Nam in regia omne vitæ tempus exegit, ſic vt à nemine, præterquam à concubinis, & Eunuchis conſpiceretur. Quæ ignauia cauſa fuiſſe videtur, cur tamdiu matrem regnare permiſiſſet. Quæ nunc quoque eſt multorum principum, præſertim infidelium vitæ ratio, qui ſe reges factos putant, non vt populos regant, atque tueantur, ſed vt impune omnibus voluptatibus perfruantur, & ſubditorum bonis, atque corporibus, pro arbitrio abutantur. Interim quaſi Dij quidam in gynecæis abſconditi lateant, & à mortalium turba ſecreti, diuinam ſibi venerationem, timoremque concilient.

II. Prudens eius inſtitutum militare.

Ea Ninyæ viuendi ratio fuit, quam deinceps cæteri Aſſyriorum principes ſtudioſè ſunt imitati, vt Diodorus eſt author. Qui addit etiam prudenter à Ninya inſtitutum, vt quotannis certus militum numerus ſingulis prouincijs imperaretur, qui in vrbe regia ipſi præſto eſſent, quibus poſt exactum annum, alij eodem modo ſufficerentur, prioribus exautoratis, & in prouincias ſuas dimiſſis. *Quo inſtituto*, inquit, *tria conſequebatur. Primum vt perpetuo exercitum haberet ad omnia paratum, ſi quis forte in re aliqua detrectaret imperium.* Alterum vt mutatione copiarum, plures in re militari exercerentur. Tertium ne diuturnitate conſuetudinis intra duces ac milites coaleſceret amici-

tia, quæ ad moliendas res nouas inuitaret. Hæc fere Diodorus. Iuſtinus autem, *Ninus*, inquit, *contentus elaborato à parentibus imperio, ſtudia depoſuit, & velut ſexum cum matre mutaſſet, raro à viris viſus, in fœminarum turba conſenuit.* Pluribus hoc loco, & ſuperioribus aliquot de regibus Aſſyriorum egimus, quod de illis in poſterum magnum ſilentium eſt futurum, tam Scriptorum inopia, quam ignauia imperatorum.

ANNVS MVNDI 2096.

THARÆ 188. ABRAHAMI 58.

NINYÆ 6. Imperij Aſſyriorum 165.

ANTE CHRISTVM 1957.

I. Obitus Arphaxadi, & ratio temporis.

AD hunc vſque annum vitam Arphaxadi produximus, tametſi non ignoremus plerosque 338. annos dum taxat illi tribuere, in quibus Torniellus. Primum quia 438 annos habent omnes Hebræi codices, quos perpetuo ſequitur in ſua verſione Hieronymus, vt propterea mendum in numeros vulgatæ irrepſiſſe videatur. Secundo, quia plerique Latini codices hic variam habent lectionem, & aliqui trecentos, alij quadringentos legunt. Tertio, quia is numerus, qui ſuperat quadringentos, conſentaneus eſt omnibus Græcis & Chaldæis. Quartò, quia Arphaxadi nepos, & pronepos, Sale & Heber, vltra quadringentos annos vixere., nec agnoſcitur tanta vitæ mortalium diminutio ante Phaleg, vt notarunt Hebræi. Quinto, quia hæc eſt mens Sancti Auguſtini & Epiphanij cum aiunt primum de illis patriarchis Aranem mortuum eſſe ante patrem ſuum. At ſic Arphaxad mortuus fuerit non ſolum ante patrem, ſed etiam ante auum ſuum. Poſtremò, quia hæc eſt plurimorum interpretum ac Chronologorum ſententia, quos retulimus in Annalibus [a].

a a m. 2096. n 1.

II. Et ſepultura.

Mortuus eſt ergo hoc anno Arphaxad, patre adhuc ſuperſtite, & ſecundum cum omnium Patriarcharum antiquiſſimus, cum iam filium Cainanum, & multos nepotes ac pronepotes præmiſiſſet ad tumulum. De rebus ab eo geſtis, aut ipſius moribus mirum ſilentium. Sepultus dicitur in Babylone, vt eſt in Romano martyrologio [b], in quod ſepulchrum & pater eius Sem poſt annos 62; & Ezechiel Propheta, poſt annos fere 1366. illati ſunt, vt dicemus anno Nabuchodonoſoris 54 [c].

b 10. *April.*

c n. 15. a. m. 3462.

ANNVS MVNDI 2105.

ABRAHAMI 67.

NINYÆ 15. Imperij Aſſyriorum 174.

ANTE CHRISTVM 1948.

a cap. 14. n 4.

I. Codorlahomor de Pentapolitanis prima victoria.

PErerius in Geneſim [a] exiſtimat expeditionem Abrahæ ad recuperandum Lotum nepotem ſuum, circa annum octogeſimum eiuſdem Abrahæ contigiſſe, aliquot nimirum annis ante ortum Iſmaelis, qui recenſetur Geneſ. 19. ſub Annum Abrahæ 85. Inde ſi 14. annos auferas, ante quos Codorlahomor ſubiugauit primum Sodomitas, eiſque fœderatos, quos & ſibi tributarios fecit, ad præſentem annum Abrahæ 67. peruenies. Aliqui maluerunt eam expeditionem ad Annum Abrahæ 83. vel 84. differre, quos nec reprehendo, nec ſequor. Cauſam prioris huius belli Scriptura tacet. Libido dominandi, & auaritia facilè cauſas comminiſcuntur, ad tenuiores inuadendos. Itàque ſentit Hieronymus ab Oleaſtro, in illum locum Geneſeos.

ANNVS MVNDI 2108.

THARE 200. ABRAHÆ 70.

NINYÆ 18. Imperij Aſſyriorum 177.

ANTE CHRISTVM 1945.

I. Egreſſus Abrahæ de Vra,

SEptuageſimus annus Abrahæ celebris eſt exitu eiuſdem ex Vr Chaldæorum, ſicut 75. egreſſione ex Charan. Vterque exitus ex Scriptura certus eſt, poſterior autem etiam tempus in ea notatum habet, at prior non item. Fuiſſe tamen ſatis diuturnum tempus interiectum inter vtramque egreſſionem ex Scriptura apertè colligitur, quæ ait Abrahamum habitaſſe in Charan, & ibi ſubſtantiam poſſediſſe, & feciſſe animas. Id tempus quinque annorum fuiſſe, & Abrahamum de Vr Chaldæorum anno ſeptuageſimo vitæ ſuæ egreſſum eſſe, ex Hebræorum traditione refert Genebrardus, cui Scriptores multi conſentiunt. Et merito; neque enim probabile eſt vno eodemque anno Tharam cum Abrahamo exiſſe de Chaldæa, veniſſe in Charan ibique habitaſſe, multam ſubſtantiam acquiſiſſe, multamque ſeruorum & ancillarum familiam: ibidem Tharam mortuum eſſe, eiuſque funere expleto Abrahamum totam familiam, omniaque bona ſua collegiſſe, & in terram Chanaan veniſſe. Nec Scriptura vſquam cogit hæc omnia in vnicum annum conferre: ne ſpatium quidem 430. annorum, inter promiſſionem factam Abrahæ, & legem latam interiectum. Id enim tempus à poſteriore vocatione Abrahæ, inchoandum eſt.

& habitatio quinquennij in Haran.

II. Gemina vocatio Abrahæ, & quî differant.

a *Act.* 7. 2. 4

Gemina enim extat Abrahæ in Scriptura vocatio, quæ multum inter ſe differunt. Primum locis. Nam prior in Vr Chaldæorum facta eſt, priuſquam Abraham moraretur in Charan, vt teſtatur S. Stephanus Act. 7. [a] Poſterior autem in Charan, poſt mortuum patrem, cum Deus illum tranſtulit in terram Chanaan, id eſt transferre iuſſit ſe ſuaque omnia, ad peregrinandum illic, vt habet Stephanus ibidem. Differunt temporibus, nam prior facta eſt ante mortem Tharæ, poſterior illo mortuo & ſepulto. Differunt perſonis, quæ vocationem, ſiue iuſſionem exequuntur, priorem exequitur Thare [b], qui dicitur tuliſſe Abram filium ſuum. Poſteriorem ipſemet Abraham [c], dicitur enim egreſſus de Haran, ſicut præceperat ei Dominus. Si ergo exiuit de Haran, *ſicut præceperat ei Dominus*, datum

b *Gen* 11 31.

eſt illi præceptum exeundi de Haran, ſicut prius datum ei fuerat exeundi de Chaldæa. Differunt denique rebus: nam in priore iubetur exire de terra ſua, de cognatione ſua, de domo patris ſui, quæ rectè conueniunt habitanti in Chaldæa, non autem commoranti in Charam, quæ eius patria non fuit, in qua neque domum patris, neque terram, neque cognatos reliquit.

III. Vtraq; neceſſaria.

Deinde vt neceſſaria fuit prior vocatio ad egrediendum ex Chaldæa, ita & poſterior ad diſcedendum ex Haran, vbi diu Dei iuſſu ſubſtiterat, vt habetur in libro Iudith [a]. Cum ergo dudum illic habitaret, nec ſciret quando Deo placeret vt inde recederet, noua monitione, & vocatione opus fuit, ad emigrandum in terram Chanaan, vt notauit Abulenſis [b]. Ex quo intelligitur hanc ſecundam vocationem non arguere Abrahamum tarditatis, ſed promptiſſimam potius obedientiam oſtendere, qui exire iuſſus de Chaldæa, exijt: ſubſiſtere in Haran, ſubſtitit, proficiſci in Chanaan, profectus eſt. Hanc geminam vocationem planiſſimè tradit Chryſoſtomus homil. 36. in Geneſim, plurimique alij, quos in Annalibus retulimus.

a cap. 5. 9. in textu Græco.

b q. 18. in 12 Geneſ.

Abrahæ obedientia.

IV. Rei geſtæ ſeries.

Rei porro geſtæ ſeries in priore vocatione ex vtroque Scripturæ loco petenda. *Deus gloriæ*, inquit Stephanus, *apparuit patri noſtro Abrahæ, cum eſſet in Meſopotamia*, id eſt in terra Chaldæorum, vt ipſe mox explicat, *priuſquam moraretur in Charan. Et dixit ad illum. Exi de terra tua, & de cognatione tua, & veni in terram, quam monſtrauero tibi. Tunc exijt de terra Chaldæorum, & habitauit in Charan.* Cauſam profectionis explicauit Stephanus, modum explicat Moſes, dicens, *Tulit itaque Thare Abram filium ſuum, & Lot filium Aran, filium filij ſui, & Sarai nurum ſuam, vxorem Abram filij ſui, & eduxit eos de Vr Chaldæorum, veneruntque vſque Haran, & habitauerunt ibi.* Cauſam aliam explicat Achior apud Holophernem; *Quoniam*, inquit, *noluerunt ſequi Deos patrum ſuorum, qui erant in terra Chaldæorum. Deſerentes itaque ceremonias patrum ſuorum, quæ in multitudine Deorum erant, vnum Deum cæli coluerunt, qui & præcepit eis vt exirent inde, & habitarent in Charan.* In codice Græco additur de Chaldæis, *& eiecerunt eos à facie Deorum ſuorum, & fugerunt in Meſopotamiam, & habitauerunt ibi dies multos*, &c.

Familia Thare à Chaldæis vexata.

V. Deus primum apparet Abrahæ.

Deus ergo vexatos pro confeſſione nominis ſui conſolaturus, ſiue ipſe per ſe, ſiue per angelum ſuum, in ſpecie quadam glorioſa, & illuſtri apparuit Abrahæ; propterea enim Deus gloriæ appellatur à S. Stephano. Caietanus ait dormienti apparuiſſe, & migrationem præcepiſſe à terra & cognatione ſua: niſi qui forte vltro comites peregrinationis eſſe vellent. Itaque Thare non ſolum comes, ſed dux etiam factus eſt viæ, vti diximus, idque ob ſuum in filium amorem, vt ait Chryſoſtomus. [c] Quare autem Nachor patrem fratremque ſecutus non fuerit, *cur putamus*, inquit Auguſt. [d] *niſi forte quod à paterna, & fraterna religione deſciuerat, & ſuperſtitioni adhæſerat Chaldæorum?* Poſtea tamen venit ipſe quoque in Charan, vbi, Ioſepho teſte [e], poſtea cum fratre patrem defunctum ſepeliuit. Nec tamen cum eo in Chananitidem abire voluit, diuina ita diſpenſante prouidentia, quæ ſolis Abrahamitis, & ne omnibus quidem, Chananitidem deſtinarat.

Nachor venit in Charan.

c hom. 36. in Gen.

d l. 16. de Ciu. c. 13.

e l. 1. Ant. c. 6.

ANNVS MVNDI 2113.

THARE 205. & vlt. ABRAHÆ 75.

NINYÆ 23. Imperij Aſſyriorum 182.

ANTE CHRISTVM ORTVM 1940.

I. Mors Tharæ & funus.

NObilitatur hic annus morte Patriarchæ Tharæ, filij gloria, quam propria longe clarioris. Mortis locum & tempus Scriptura notat, quam apud Septuag. dubiam declarat S. Auguſt. [a] vt ſcilicet 205 anni vitæ ipſius non tranſacti, ſed finiti fuerint in Haran. Cæterum de ætate Abrahæ ſub mortem patris, ſatis diſputatum eſt primo anno Abrahæ. Funus ab vtroque fratre, Abrahamo inquam, & Nachore curatum eſt, vt paulo ante ex Ioſepho diximus. Reſtat de Tharæ explicanda breuiter hoc loco illa quæſtio, fuerit ne Thara cultor idolorum, nec ne. Non enim deſunt quæ in vtramque partem dicantur, & ancipitem Lectorem teneant.

a l. 16. de Ci. c. 14.

An idola coluerit.

II. Pars aiens.

Partem ergo aientem tuentur Hebræi apud Lyranum & Abulenſem [b], aiuntque eum in cultu idolorum tam perditè inſaniſſe, vt Abrahamum auerſantem idololatriam apud Nemrodum accuſaret, eiuſque iuſſu in ardentem fornacem coniectus ſit, ibique diuino beneficio incolumis perdurarit. Aran autem in eadem extinctus ſit. Male quoque audit Thare hoc nomine apud Epiphanium & Suidam, & apud ipſum Ioſue, qui eum annumerat patribus Iſraëlitarum, qui trans Euphratem dijs alienis ſeruierant. Idemque videntur ſentire Sancti Auguſtinus [c], atque Chryſoſtomus [d], qui etiam mortuum in infidelitate ſignificat, & inter illum ac filium magnum chaos in inferis interiectum eſſe. Pro parte negante afferri poteſt ille ex Iuditha locus [e], in quo dicuntur patres Iſraëlitarum eiecti ex Chaldæa, quod idolis ſeruire nollent, & fugiſſe in Meſopotamiam. Atqui iſti memorantur à Moſe non ſolum Abram, & Lot, ſed etiam Thare. Idemque ſentit Auguſt. quem paulo ante retulimus [f] memorans paternam fraternamque, Id eſt, Tharæ atque Abrahami pietatem.

b in 11. Gen. q. 20.

c l. 16. de Ci. c. 12.

d hom 31. in Gen.

e ca 5. v. 7. in Græco.

f An. 2108 n. 5.

III. Tharæ initia deteriora, finis laudabilis.

Conciliandæ videntur hoc modo ambæ ſententiæ, vt dicamus Thare aliquando in Chaldæa idololatria fuiſſe contaminatum, ſed mox diuinitus Abrahami opera fuiſſe conuerſum, & cum eo in veri Dei cultu perſeueraſſe. Priorem huius aſſertionis partem confirmant verba Ioſue, quæ non ſimpliciter affirmant Tharam fuiſſe idolorum cultorem, ſed cum habitaret trans flumen. Poſteriorem probat Abrahæ pietas in Deum, & in patrem ſuum: Dei quoque in Abrahamum amor, & in ſenem, qui pro eius cultu perſecutionem paſſus, patria exularet. Quin etiam exiſtimo cauſam commorationis Abrahæ in Haran cum patre ſuo fuiſſe, vt ne eum cito moriturum deſereret ſpiritali auxilio deſtitutum, ſed ad piè ac re-

ligioſe moriendum iuuaret. Quin etiam ratio humanitatis ac iuſtitiæ poſtulabat, vt quoniam pater in gratiam filij patriam deſeruerat, filius in gratiam patris inſtitutam peregrinationem ad aliquod tempus differret. Iam quod ad inſulſam illam fabulam, quam paſſim omnes rejiciunt; rectè dici poteſt inſanire Rabinos, qui Taræum ita inſaniſſe putant, itáque omnem ſenſum humanitatis exuiſſe. Dicamus potius Thare plenum dierum, in ſenectute bona animam Deo, pro cuius honore vexatus fuerat, in manibus Abrahæ filij ſui piè reddidiſſe, in fide, ſpe, & charitate venturi Meſſiæ.

Lyranus. Toſtatus. Pererius.

ANNVS MVNDI 2114.

ABRAHÆ 76. PROMISSIONIS 1.

NINYAS 24. Imperij Aſſyriorum 189.

ANTE CHRISTI ORTVM 1939.

I. Egreſſio Abrahæ ex Haran.

a Gen. 12. 4.

Septuaginta quinque annorum erat Abram, cum egrederetur de Haran, vt ait Moſes [a], quos de more abſolutos numeramus, vt phraſis ipſa videtur exigere; qui enim ſeptuageſimum quintum agit adhuc, eſt tantum ſeptuaginta quatuor, & aliquot hebdomadarum, vel menſium. Itaque ſeptuageſimus ſextus primus eſt peregrinationis Abrahæ in terram Chanaan, primuſque promiſſionis annus, quæ eſt Euſebij in Chronico ſententia, & omnium qui eum ſequuntur. Alioqui 85. Abrahæ non erit decimus repromiſſionis, quod affirmat Euſebius.

Altera Dei apparitio.

Mortuo itaque Thare, iuſtiſque ei ſuperiore anno perſolutis, Abraham eo profectionis impedimento expeditus, intentus erat in diuinam voluntatem, ſi forte diuturniorem in loco moram exigeret: dicebatque in corde ſuo, *Domine quid me vis facere?* cum Deus illum iteratò monet, vt inchoatam atque intermiſſam peregrinationem redintegret, iuxta ea quæ de gemina vocatione ſupra diſputauimus [b].

b *Abrahæ* 70. n. 1. & 2.

II. Fide & obedientia laudabilis.

c ca. 11. 8.

In hac porro euocatione, & eductione Abrahæ de terra ſua, multa virtus Abrahæ, multa Dei magnificentia demonſtratur. Fidem enim & obedientiam celebrat Paulus ipſe, cum alibi ſæpe, tum ad Hebræos [c] vndecimo, & quidem cæcam obedientiam eius, qui *exijt, neſciens quo iret*; & quantum in ſe fuit, patrem & patriam, & cognatos, & omnia deſeruit, niſi ille ſponte perfectionis comites eſſe voluiſſent, paratus abire ſolus, quos tamen vt reijceret, non habuit in mandatis; exijt, inquam, ſine vlla ſpe mercedis. Non enim Deus, cum primum eum vocauit, ait *veni in terram*, quam dabo tibi, ſed *quam monſtrauero tibi*, vt S. Stephanus retulit, qui omnes plane promiſſiones omiſit, ſignificans fortaſſe, eas ad ſecundam vocationem, quæ eſt huius temporis pertinere, & quæ à Moſe [d] accuratè referuntur.

d ca 12. 2.

III. Dei promiſſiones factæ Abrahæ.

Deus ergo qui hominum erga ſe charitatem mercenariam quidem eſſe non vult, mercede tamen carere non patitur, vltro ei mercedem offert omni expectatione maiorem. Etſi enim vaga & incerta peregrinatio liberorum procreationi ſolet officere, in præmium tamen obedientiæ, ei poſteritatem copioſam pollicetur, *faciamque te in gentem magnam*, non carnalem tantum, quæ ſtellas cœli numero, & arenas maris æquet; ſed ſpiritalem, vt futurus ſit omnium credentium pater. Pollicetur deinde opes & copias, dignitatem, corporis incolumitatem, & vitæ diuturnitatem; *& benedicam tibi.* Hæc enim omnia benedictionis nomine continentur. Accedet fama & gloria, nominiſque celebritas, *& magnificabo nomen tuum.* Denique omni benedictionum genere cumulatum iri ſignificat; *eriſque benedictus*; quod poſſumus ad benedictionem æternæ felicitatis referre. Addit etiam ſe in gratiam eius amicum fore amicis eius, id eſt beneficum: amicitia enim Dei in homines beneficentia eſt, *benedicam benedicentibus tibi.* Inimicis autem tuis & tuorum, hoſtis ero, eoſque ſupplicij afficiam, *maledicam maledicentibus tibi.* Denique quod omnium maximum eſt, *in te*, id eſt in ſemine tuo, quod naſcetur ex te, *benedicentur vniuerſæ cognationes terræ*, nimirum in filio Abrahæ, Ieſu Chriſto Domino noſtro, in quo pater *benedixit nos omni benedictione ſpirituali in cæleſtibus in Chriſto* [a], *ſicut elegit nos in ipſo ante mundi conſtitutionem.*

a *Epheſ.* 1. 3.

IV. Socij abeuntis ex Haran.

b Gen. 12. 5.

An Lotum adoptarit.

Sed iam Abrahamum cum ſocijs abeuntem proſequamur. *Tulitque Sarai vxorem ſuam*, ait Moſes [b], *& Lot filium fratris ſui*, quem non rectè adoptatum ab Abrahamo Ioſephus arbitratur, neque enim iuuenis erat, vt ille putat, vt qui vno anno ſenior erat Sara, vt eſt in chronico Hebræorum. Sara vero quæ 10. tantum annis erat iunior Abrahamo, agebat nunc ſexageſimum quintum. Adde quod Abraham nuſquam vocat Lotum filium, ſed fratrem, quod factum oportuiſſet, ſi eum adoptaſſet in filium. Quin etiam conſtituiſſet eum hæredem bonorum ſuorum, non autem illum à ſe, quaſi alterius familiæ patrem, ſegregaſſet. Tulit quoque ſecum Abraham, quaſi nunquam reuerſurus in Haran, vnde abibat, *vniuerſam ſubſtantiam quam poſſederant, & animas quas fecerant in Haran* [c]. Pecora intelligit ſubſtantiæ nomine, hæ enim erant Patriarcharum diuitiæ, vt de Iobo, Loto, ipſoque Abrahamo conſtat, quanquam aurum quoque & argentum intelligere nihil vetat, vt ex alio loco Geneſeos aperte conſtat.

c Gen. 13. 2.

V. Abrahæ numeroſa familia.

Animas autem intelligit homines, non quos genuerat, decem enim annis adhuc liberis caruit, ſed ſeruos & ancillas emptitias, & vernas ex illis magno numero natos. Onchelus in paraphraſi Chaldaica, animas quas fecerant interpretatur, quas ſubiecerant legi. Tradunt enim Hebræi Abrahamum viros, Saram vero mulieres in vero Dei cultu inſtituiſſe, atque ita eas Domino procreaſſe, iuxta illud Apoſtoli [d], *Filioli mei, quos iterum parturio, donec formetur Chriſtus in vobis.* Exiſtimatque probabile Toſtatus, eos quos ibi ad veri Dei cognitionem cultumque traduxerant, cum abeuntibus eſſe profectos, in Chananitidem, vt magis ab eis erudirentur; & ne ſi in Haran remanerent, iterum ad idolorum cultum, impiorum conſuetudine, aut vexatione transferrentur. Huic

d *Gal.* 4. 19.

multi-

& regnum fictitium.

multitudini comitum inferioris notæ, fauent illi 318. vernaculi ad pugnam expediti, & fabula Abrahamitici regni in Damaſco, quam in Annalibus [a] refutauimus. Hîc tantum dico, ſi regnum fuit, paucorum dierum fuit. Hoc enim ipſo anno non ſolum peruenit in Chanaan, ſed in Ægyptum etiam profectus eſt peregrinus. Credimus itaque Damaſci duntaxat ad vicinum pagum fixiſſe tentoria, ibique dies aliquot ſubſtitiſſe, ex quo deinde datum ſit illi loco nomen, vocatuſque ſit, Abrahami domicilium, vt ſcribit ex Nicolao Damaſceno Ioſephus [b].

a *hoc anno*, n. 9.

b *l. 1. Ant. c. 7.*

VI. Peruenit in Chananæam.

Cumque veniſſent, ait Moſes, *in terram Chanaan, pertranſiuit Abram terram vſque ad locum Sichem*, Septuag. habent, *& perambulauit Abram terram in longitudinem ipſius, vſque ad locum Sichem* Nimirum Damaſco venit in Emath. Siue Reblata, qua venit etiam Nabuchodonoſor in Iudæam; ex Emath autem vſque ad Berſabee, quæ reſpicit Ægyptum, terræ promiſſæ longitudo deſumitur. Itaque non aſſentior Torniello exiſtimanti Abraham veniſſe per eandem viam, per quam poſtea Iacob cum rediret de Meſopotamia ſcilicet per montem Galaad, & Manaim, & Socoth, &c. Ea enim eſt latitudo terræ, non longitudo. Et ſane, ſi quam fidem habemus Ptolemæi tabulis, venientibus ex Haran in Sichem, ſiue Neapolim, vt eam ille nominat, rectiſſima via eſt per Damaſcum. Porro Sichem & Sichima & Sichar, quæ poſt ruinam reſtaurata, dicta eſt Neapolis, admodum celebris eſt in Scriptura; Fuit enim priſcis temporibus metropolis Samariæ, ſita in monte Ephraim; quam Abrahæ primum veſtigiis nobilitatam, Ioſeph ornauit ſepulchro ſuo, & Ioſue [c] moriturus totius populi comitiis, renouatóque cum Domino fœdere honorauit.

& Sichem.

c *ca. 24. 1.*

VII. Et conuallem illuſtrem.

Cum autem Abraham in Sichimis aliquandiu ſubſtitiſſet, vlterius meridiem verſus progreſſus eſt, ſecundum longitudinem regionis Chananæorum, venitque in conuallem illuſtrem, quæ & vallis Saue, & vallis regis propter fertilitatem, & amœnitatem dicta eſt; quæ incipit à Bethſan, ſiue Scythopoli ad mare Galilææ, & extenditur ſecundum Iordanis decurſum, vſque ad mare mortuum, eratque illuſtriſſima, priuſquam Dominus ſubuerteret Sodomam, medioque Iordane irrigabatur ſicut paradiſus Domini, vt ait Moſes [d]. Dicitur autem is locus à Septuag. quercus excelſa, quod ea planicies quercetum haberet proceris arboribus conſitum. In hac porro planicie, quam tum Chananæi latè poſſidebant, apparuit Dominus Abrahæ in ſomnis, vt Caietano placet, aut vigilanti, vt mauult Pererius, & dixit ei, *Semini tuo dabo terram hanc*; ex eáque promiſſione deinceps terra promiſſionis dicta eſt, quam etiam poſtea [e] ſæpius iteratam reperiemus.

Adrich. & Brocard.

d *Gen. 13. 10.*

e *cap. 13. 14. & ca. 15. 18. & ca. 26. 3.*

VIII. Tertia Dei apparitio facta Abrahæ, cũ promiſſione terræ.

Cum ergo inter Chananæos peregrinaretur Abraham, ſine lare, ſine ſolo, ſine domicilio, Deus eum conſolari volens tertia eum apparitione dignatur. Prima enim in Chaldæa fuit, ad iubendam migrationem ex patria. Altera in Meſopotamia, ad eandem redintegrandam poſt mortem Tharæ: tertia ad eum in ſuſcepta peregrinatione conſolandum, facta illi promiſſione terræ, in qua peregrinabatur; quam Patriarcha nomine poſterorum ſuorum ſic accipit, quaſi iam tum in poſſeſſionem mitteretur. Erigit enim altare, quod ſit grati in Deum animi monimentum, ſimulque acceptæ, & acquiſitæ poſſeſſionis indicium: denique conſecratæ vero Deo regionis argumentum. Hæc eſt terra quam ſe ei monſtraturum promiſerat; nunc factis liberalior quam promiſſis, ſpondet ſe eius dominium ipſius poſteritati traditurum. Neque altare ſolum excitat, ſed in eo etiam Domino ſacrificat, & cætera religionis officia Deo cumulatè exhibet. vt Ioſephus affirmat [a], & alij poſt eum.

eiuſque acceptatione

Erigit primũ altare.

a *l. 1. c. 7.*

IX. Altera cõmoratio, & altare ad Bethel.

Inde autem mouens progreditur in dicta conualle illuſtri, orientem verſus ſimul & meridiem, tetenditque tabernaculum ſuum ab occidente habens Bethel, & ab oriente Hai: ædificauit quoque ibi altare Domino, & inuocauit nomen eius. Quidam vertunt, *& prædicauit aliis in eo loco Dominum*, itaque videtur legiſſe Chryſoſtomus [b], cum ait, *Ipſe olebat hunc doctorem ſeri, nunc quidem omnibus Palæſtinis, paulo poſt autem etiam Ægyptiis*: idque valde conſentaneum eſt tam pietati Abrahæ, quam zelo ſalutis animarum, quo feruebat. Neque vero ad Bethel quies eſt Patriarchæ, inde enim vltra progreditur ad meridiem Ægyptum verſus: opportunè. Nam facta eſt fames in terra; deſcenditque Abraham in Ægyptum, vt peregrinaretur ibi. Noua exoritur luſti probatio, exercitatióque virtutis. Nam ad vitam inſtabilem, in ſolo ignoto, ignotis hominibus, ignota lingua, acceſſit ingens fames, quæ magnæ familiæ patri, ingentem ſollicitudinem afferret.

Eius animarum zelus.

b *hom. 31.*

& migratio in Ægyptum.

X. Extremo anno facta

Hanc profectionem extremo hoc anno paret contigiſſe. Nam Seder Olam, *Is ipſe eſt annus*, inquit, *quo exit Abram pater noſter de Haran, eſt annus famis, cuius cauſa deſcendit in Ægyptum, vbi tranſegit tres menſes.* Sic ibi. Extremum autem annum requirit non ſolum longitudo peregrinationis iam obitæ, ab Haran Damaſcum vſque, ac Sichem, & Bethel, ſed ſæpius etiam fixa refixáque tentoria. Accedebat etiam multitudo pecorum, mulierum, paruulorum, quos neceſſe erat lentè progredi, & ſæpe quieſcere, quod timebat Iacob, cuncti greges [c] *vno die morerentur*.

c *Gen. 33. 13*

Sollicitudo Abrahæ pro Sara.

Ergo extremo anno deſcendit Abraham in Ægyptum. Sed dum maximè profectionem adornat, valde ancipiti cura diſtrahitur. Nam hinc fames iter non ſolum ſuadet, ſed extorquet: è contrario metus mortis, vel dedecoris propter vxorem, ab eo vehementer auertit. Tandem viſum eſt commodum Saram diſſimulare vxorem, ſororem fateri, vt Ægyptij ſpe coniugij fratrem colerent, qui virum interfecturi erant: quod tamen coniugium ſperabat diuina prouidentia impeditum iri, ſicut & factum eſt. Interim maluit vxorem exponere periculo incontinentiæ [d], quam ſeipſum periculo mortis.

d *Vide Auguſt. l. 16. de Ciu. c. 19.*

XI. Saræ pulchritudo.

Mirum eſt autem mulieris celebrati pulchritudinem, quæ 65. annum ſuperaret. An zelotypia mariti oculis illudebat? an potius Sara multum de priſtina pulchritudine retinuerat, quæ caruerat ærumnis ac doloribus partuum? An etiam pulchra erat compara-

tione mulierum Ægyptiarum, quæ paſſim cute nigriore, capillo criſpo ac breui, præminentibus labris, ſelleis oculis, dura carne erant, & toto corpore ad ſeruitutem nato? At [a] num tam præpoſtero iudicio futuri erant Ægyptij, vt homicidium præ adulterio leue crimen ducerent, & vt hoc vitarent, illud perpetrarent? Intelligebat potius Abrahamus Ægyptios neutrum crimen reformidaturos, ſed per mariti cædem, qui alioqui impediturus, aut vlturus adulterium videbatur, tutam illos & facilem viam ad pudicæ matronæ dedecus munituros. Denique neque mentitus eſt, neque mendacium ſuaſit Abraham, ſed ſororis vocabulo ambiguè vſus eſt, Ægyptiis eam vocem de germana ſorore intelligentibus, Abrahamo vero de nepte, quæ ſoror quoque appellatur ab Hebræis. Hac ergo cautione muniti, extremo anno in Ægyptum perueniunt.

a Abul. q. 29 … huncloc…

…braham …ec dicit, …ec ſuadet …enda…um.

ANNVS MVNDI 2115.

ABRAHAMI 77.

NINYÆ 25. Imperij Aſſyriorum 184.

ANTE CHRISTVM 1938.

I. Abram ingreditur Ægyptum.

INgreſſus Abrahæ in Ægyptum obſcurus eſſe non potuit, ſiue quod iam fama de tali viro præcucurrerat, qui & ſapiens, & opulentus & grandis natu cum eſſet, plurimáque ſtipatus familia, deſerta patria, in alieno ſolo peregrinaretur; ſiue quod hæc ipſa in conſpectu iam poſita, ipſa inſolentia admiranda videbantur. *Cum itaque*, inquit Moyſes [a], *ingreſſus eſſet Abram Ægyptum, viderunt Ægyptij mulierem quod eſſet pulchra nimis; & nunciauerunt principes Pharaoni, & laudauerunt eam apud illum, & ſublata eſt mulier in domum Pharaonis*, vtique animo potius, quam corpore reluctante, vt quæ per vim abduci potuiſſet, & non ignoraret quantum ipſa, & vir eius adirent periculum. Cum autem Sara Regis vxor futura crederetur, & ob inſignem pulchritudinem, plurimum gratia apud ipſum valitura, & idipſum quoque de ipſius fratre ſperaretur, plerique paſſim eius gratiam beneficiis ſibi parare conati ſunt. *Itaque Abrahamo bene vſi ſunt propter illam* Eodemque pertinet quod ſequitur, *fueruntque ei oues, & boues, & aſini, & ſerui & ancillæ*: & in his Agar Ægyptia, *& aſinæ & cameli.* Sed hæc à rege data Abrahamo ſororio ſatis docet textus Hebræus, *Et ipſi Abram benefecit*, nimirum Pharao, *propter eam.*

a Gen. 12. 14.

Sara adducitur ad regem.

& Abrahæ benef.

II. Deus ſubuenit Abrahæ.

Res erat ad vltimum iam adducta diſcrimen, cum Dominus famulo ſuo opportuniſſimè opem tulit, & vtrumque coniugem ab infamia & dedecore liberauit. Flagellauit enim Dominus Pharaonem plagis maximis, & domum eius, propter Sarai vxorem Abram. Quibus autem plagis? Explicat Philo [b], *Tunc ſcilicet cum Sara ad Deum precibus confugiſſet, propitius Deus, factuſque patientium iniuriam protector, graues pœnas & cruciatus infligit regi, ita vt amorum & voluptatum oblitus, longe diuerſas agitaret curas: quemadmodum ſcilicet euadere poſſet è tormentis, quibus ſine intermiſſione dies noctéſque affligebatur.* Ita Philo. *Itaque venator*, ait Theodoretus, *habens inter retia prædam, capta frui non potuit, quia morbus impediuit.* Neque alia mens S. Auguſtini fuit, neque Chryſoſtomi. Quæ ratio conſeruatæ Saræ pudicitiæ, cæteris, quas Ioſephus & alij Hebræi, & Eupolemo apud Euſebium [a] proferunt longe præſtat.

b in lib. de Abram.

Quæ Pharaonis flagella.

a lib. 9. de Præp. c. 17.

III. Eius ad Abrahã querela, & reſtitutio.

Ergo Pharao Abraham euocat ad ſe, eique cum miti querela reſtituit vxorem ſuam. Et mirum ſane videatur Pharaonem non acerbius cum Abrahamo expoſtulaſſe, aut etiam ſuppliciis exantlatis exacerbatum, ſupplicio in illum non animaduertiſſe. Sed nimirum qui eum de tota re docuit, etiam conterruit, ne aſperius aliquid aut diceret, aut moliretur; vt de Labano in Iacobum ira fremente legimus [b], & ſignificat hom. 32. Chryſoſtomus. Imò & officioſum eſſe docuit, vt qui ſtudioſè curarit, ne qua eis iniuria fieret à popularibus ſuis, quæ in regis ipſius caput redundaret. Neque parum etiam credibile eſt, factam illi poteſtatem multos camelos, atque aſinos frumento onerandi, & exportandi in Chananitidem, quando illum muneribus ac diuitiis locupletatum ſcribunt Ioſephus, atque Chryſoſtomus: conſentanea iis quæ mox à Moyſe de auro & argento Abrahæ dicuntur. Quæ autem de tradita Aegyptiis ab Abrahamo Aſtrologia dicuntur, in Annalibus [c] refutata ſunt.

b Gen. 31. 29.

ac beneficentia.

Num docuerit Ægyptios.

c An. Abrahæ 77. n. 9.

ANNVS MVNDI 2116.

ABRAHÆ 78.

NINYÆ 26. Imperij Aſſyriorum 185.

ANTE CHRISTVM 1937.

I. Abrahæ reditus ex Ægypto.

TRanſacta in Aegypto hyeme, & bona parte veris, reuerſus eſt Abram in Chananitidem cum ſuis auctior familia, diuitiiſque locupletior, regreſſuſque eſt per eaſdem manſiones, & hoſpitia, per quæ in Ægyptum deſcendendo tranſierat, maximéque ad locum vicinum Bethel, & in eodem altari inuocauit nomen Domini: & videlicet ſacrificium gratiarum actionis obtulit Deo.

II. Et ſeparatio à Loto.

Narrat deinceps Moſes ſeparationem Abrahæ à Loto, ab Abrahamo propoſitam, conſeruandæ charitatis gratia, patrum inter ac nepotem: quam vtriuſque paſtores rixando inter ſe labefactare poterant, dum ſuos, vt fit, herus vterque paſtores tuetur. Diſtuli porro in hunc annum ſeparationem hanc, quod crediderim non tam cito exortam contentionem inter paſtores, nec cum exorta eſt repentè ad heros dilatam, nec ad primam querelam, ſtatim illatum de ſeparatione ſermonem, nec cum illatus eſt, ſtatim executioni mandatum. Experimento enim didiciſſe poterat Lot, Deum ſibi benefacere propter Abraham, cuius tamen petitionem pacis cauſa boni conſulebat. Itaque cum iamdudum bonorum facta eſſet ſeparatio, locorum quoque hoc tempore inſtituta eſt, ne deinceps alter alterius incrementis officere putaretur. Ita autem iſta ſeparatio intelligenda eſt, vt vterq;

ſeorſim

ſeorſim vteretur conductis à Chananæis ædibus & paſcuis: Illi enim Domini erant locorum, Abrahamus & Lot, aduenæ & inquilini.

III. Loti optio.

Quando ergo ſeparatio neceſſaria videbatur, & ſenior iuniori optionem offerebat, ne quomodo ſe ab illo circumuentum ſuſpicari poſſet, elegit Lot regionem circa Iordanem, quam idem fluuius irrigatione fœcundam reddebat, ſicut Nilus Ægyptum, aut ſuu olim fluuius paradiſum. Hebræi porro Loto vitio vertunt, quod apud Sodomitas habitare voluerit, qui [a] *peſſimi erant, & peccatores coram Domino nimis*, vt ait Scriptura, id eſt publici peccatores, & de ſumma turpitudine infames: quæ ſi culpa fuit, non diù caruit pœna ſua. Cæterum Philo dum ſtudet Abrahæ, iniquior videtur in Lotum, in eumque culpam deriuat paſtorum inter ſe rixantium, quod ex Scriptura probari non poteſt: & eum Catholici ſcriptores ſanctum appellare non dubitant. Vide Toſtatum in hunc locum [b].

a Gen. 13. 13.
b q. 40. in c. 13.

IV. Dei apparitio, & promiſſio facta Abrahæ.

Cum autem Lot ab Abrahamo ſeparatus eſſet, noua facta eſt apparitio, & promiſſio Domini ad Abraham, vt is intelligeret prius factam ipſi promiſſionem, Lotum, eius-ve progeniem non comprehendere. Eſt autem hæc promiſſio terræ, ſuperiore longe magnificentior. Cum enim ibi tantum dixiſſet [c], *Semini tuo dabo terram hanc*: hic, *Leua*, inquit [d], *oculos tuos, & vide à loco, in quo nunc es*, circa Bethel *ad aquilonem & meridiem*, verſus Syriam & Ægyptum, *ad orientem & occidentem*, verſus Euphratem, & mare Mediterraneum, vt infra quoque repetitur [e]: *omnem terram quam conſpicis, tibi dabo, & ſemini tuo vſque in ſempiternum.* Quod non totum hoc ſpatium occuparint, culpa eorum fuit, vt alio loco dicetur. Non dedit quidem terram iſtam Abrahæ in perſona propria, vt conſtat ex oratione S. Stephani [f], vbi negat in ea terra datum Abrahæ, quantum eſt pedis veſtigium. Ei tamen dedit, quia ſemini eius propter ipſum dedit.

c Gen. 12. 7.
d Gen. 13. 14.
e c. 15. 18.
f Act. 7. 5.

V. Quæ illius diuturnitas.

Sed quomodo in ſempiternum, cum à mille & ſexcentis pene annis ex ea terra funditus exterminati ſint? *Et eſt ſenſus*, inquit Caietan. *quandiù erit ſemen tuum, dabo ei terram hanc, vnde cum deſierunt eſſe ſemen Abrahæ, perdiderunt terram illam.* Et primum quidem maxima ex parte, quando inde tranſlatę ſunt decem tribus. Deinde ex integro, cum à Nabuchodonoſore euerſa eſt Hieruſalem, illicque conceſſu Perſarum, Græcorum, Romanorum precario habitarunt. Poſtremo inde ſine vlla ſpe reparationis eiecti ſunt, poſt Meſſiam ſuum ſceleſtiſſime trucidatum. Tunc enim penitus deſierunt eſſe ſemen Abrahæ, vere quę dictum eſt illis, [g] *vos ex patre diabolo eſtis.* Nam ſcite R. Salomon, vt refert Abulenſis in hunc locum, dicebat Deum comparaſſe filios Abrahæ ſtellis cœli, & terræ pulueri, ad vtrumque eorum ſtatum, virtutis ſcilicet, atque improbitatis deſignandũ. Quandiù enim iuſti fuerunt, & diuinæ legis obſeruatores, inſtar ſtellarum fuerunt, quas nemo lædere poteſt; quando autem facti ſunt improbi, vt puluis terræ facti ſunt, qui in omnem ventum diſpergitur, & ab omnibus conculcatur, & impletur illud Dauidicum [h], *Et comminuam eos, vt puluerem ante faciem venti, vt lutum platearum delebo eos.* Nam in omnes diſperſi regiones, miſerabilem vbique ſeruitutem ſeruiunt.

g Ioan. 8. 39. 44.
Filij Abrahæ ſtellæ, & puluis.
h Pſal. 17. 43.

ANNVS MVNDI 2117.

ABRAHÆ 79.

NINYÆ 27. Imperij Aſſyriorum 186.

ANTE CHRISTVM 1936.

I. Abrahæ migratio, in Hebron.

Damus hunc annum nouæ Abrahami demigrationi, de qua Moſes, *Mouens*, inquit [a], *tabernaculum ſuum Abram, venit & habitauit iuxta conuallem Mambre, quæ eſt in Hebron, ædificauitque ibi altare Domino.* Tertium hoc altare, nouum eſt teſtimonium pietatis Abrahæ, in gratiarum actionem de poſtrema apparitione, & promiſſione Domini, vt placet Chryſoſtomo [b]. Poſſumus etiam exiſtimare Abrahamũ, qui eo loco diutius habitaturus erat (etſi ex diuino nutu pendens, ad omnem illius oris auram mobilis erat, ideóque neque domos ad habitandum, neque agros ad perpetuum vſum ſuũ emebat) de diuino primum cultu cogitaſſe, tum ſuam, totiuſque familiæ ſuæ ordinariam commoratione. Diuturnioris etiam moræ indicium eſt, quod nunc primum cum terræ huius incolis fœdus init, vt collatis ſtudiis, viribuſque, facilius ab hoſtium potentia, atque iniuriis ſeſe tuerentur.

a Gen. 13 fi.
b Hom. 34. in Gen.

II. Et fœdus initum cum Hebronitis.

Tres enim fratres, Mambre, cuius erat prædicta conuallis, Eſcol & Aner ſibi fœdere copulauit, vt ex cap. ſequenti [c] certum eſt. Idq; factum videtur hoc anno, quem numeramus 13. ex quo Chodorlahomor reges Pentapoleos ſibi ſubiugarat: & quidem factum occaſione rupti ab illis fœderis, cum rege illo Elamitarum. Cum enim Hebron non multum diſtaret à Pentapoli, veriti Hebronitæ principes, ne clades illorum in ſeipſos redundaret, libentes Abrahamum virum potentem, & ſapientia celebrem, & bello fortem ſibi aggregarunt [d]. Porro ab hac ſocietate iſtorum quatuor principum nomen ciuitati Hebron datum, indicat ipſum nomen, quod vertitur Societas, quod alij [e] ab Heber ductum malunt. Ab iiſdem quatuor viris eidem vrbi datum eſt nomen Cariath Arbæ, id eſt Ciuitas quatuor. Sed ea de vrbe plura leges in Annalibus [f], & apud Bolducium l. 3. c. 3. de Eccleſia ante legem. Vbi Cariath Arbæ, pro Cariath Arba dici ait, quod ea ciuitas hoc nomen ab Abrahamo acceperit, à quo ibidem torquata militia inſtituta fuerit, eorum qui inde filij Enac, vel Enacim dicti ſunt. Quæ ſi minus vera ſunt, non ſunt inconcinnè inuenta.

c cap. 14. 13.
d Bonfr. in 14. Ioſue.
Hebron vnde dicta.
e Bolduc. l. 2. c. 10.
f Vide a. m. 1931. n. 99. & hoc anno n. 4.

ANNVS MVNDI 2118.

ABRAHÆ 80.

NINYÆ 28. Imperij Aſſyriorum 187.

ANTE CHRISTVM 1935.

I. Bellum Chodorlah. contra Pentap.

Pugnat hoc anno Chodorlahomor, eiuſque ſocij reges contra Pentapolitas; quos ex-

pugnant & ſpoliant, moxque ab Abrahamo, vice verſa, expugnati ſpoliantur [a]. Ratio temporis ex iis pendet, quæ anno Abrahæ 67. diximus: eſt enim hic annus ab eo decimus quartus. De quo ſic loquitur Moſes. *Duodecim annis ſeruierant*, Pentapolitæ pendentes tributum regi *Chodorlahomor*, *& tertio decimo anno receſſerunt ab eo* pertæſi tributariæ ſeruitutis, *Igitur decimo quarto venit Chodorlahomor*, &c. quibus verbis etiam cauſa belli huius continetur. Iterata aſſertio in ſeruitutem. Verum ſi mentis oculos in Pentapolitas conuertamus, & cogitemus *homines peſſimos, & peccatores coram Domino nimis*, facilè erit intelligere hæc verbera, non ſine diuina prouidentia contigiſſe. Prima verbera ſenſerunt cum ante quatuordecim annos amiſerunt libertatem; ſecunda hoc anno, cum amiſerunt omnia bona ſua. Sed vide diuinæ prouidentiæ dulcedinem, antequam ad extrema procederet, Lotum ad eos miſit, qui verbo & exemplo, illos ab immanibus flagitiis reuocaret: miſit Abraham, qui omiſſa bona recuperaret & redderet. Vbi neque virgæ, neque oſcula profuerunt, ſecutum eſt incendium.

a Gen. 14. 1. 2. &c.

eiuſque cauſa.

II. Qui belli ſocij.

Autores Belli huius fuerunt Perſæ, qui & Elamitæ dicuntur, duce Chodorlahomore, cui ſuppetias tulerat Amraphel rex Sennaar, id eſt Babyloniæ, quæ hoc tempore ſubiecta erat Aſſyriis, apparet hunc, qui Rex appellatur, fuiſſe Babylonis gubernatorem, ſubiectum Ninyæ, qui omnia per præfectos ſuos adminiſtrabat, vt ſupra ex Diodoro diximus. Cæteri quoque Reges ſub auſpiciis regis Elamitarum in hoc bellum profecti ſunt, vt Scriptura aperte ſignificat, quamuis Amraphel dignitatis nomine primo loco ponatur. Hi ergo contra quinque ciuitatum reges arma ſumpſerunt, & conuenerunt in vallem ſylueſtrem, conſitis videlicet arboribus amœnam: quam vallem ſalſam ab euentu Septuaginta vocant [b], cui vulgata conſentiens, *quæ*, inquit, *nunc mare ſalis*, quod & mare mortuum dicitur, eo quod nihil in eo dicatus poſſe viuere. Antequam autem Pentapolitanos aggrederētur, populos illis ab oriente & meridie poſitos deuaſtarunt.

b Gen. 14. 3.

III. Ignauia Pentapolitanorum.

Quæ regiones cum valde late poteant, & totam penè Chananitidem ab oriente & meridie cingant, non potuerunt paucis diebus ab hoſtili exercitu percuſari, ac deuaſtari. Ex quo intelligitur diuina in Pentapolitanos indulgentia, quæ eos interea alieno malo ſapere volebat, & emendari. Intelligitur etiam eorum vel ignauia, vel iuſtus metus, qui cum à tempore defectionis, ad bellum non dubium parati eſſe debuiſſent, & nunc alacres hoſti venienti occurrere; vix tandem ex ſuis vrbibus egreſſi ſunt, *direxeruntque aciem contra eos* in ſuburbiis ſuis, valle ſcilicet ſylueſtri. Nimirum libido non molles ſolum & ignauos reddit homines, ſed ſtupidos etiam ac vecordes. Ergo pararunt prælium in propinqua valle: cuius multos bituminis puteos id circo memorat, quod is locus electus putetur, vt hoſtes locorum ignari, iis per imprudentiam abſorberentur: quod tamen potius pleriſque Pentapolitanorum terga vertentibus, & præcipiti pauore fugientibus, exitio fuiſſe merito creditur.

c l. 1. Ant. c. 9.

IV.

Aſſyrij, hoc enim nomine Ioſephus [c] omnes iſtos regulos comprehendi, obtenta victoria, non diù ſagacibus hæſere tergis, ſed ad prædam conuerſi, tulerunt omnem ſubſtantiam Sodomorum, & Gomorrhæ, & reliquarum videlicet vrbium, & vniuerſa quæ ad cibum pertinent, & abierunt. Egregiè pugnatum ait Ioſephus à Sodomitis contra Aſſyrios, quod de hominibus luxuria perditis parum probabile arbitror. Certe Scriptura non pugnam, ſed fugam duntaxat, & caſum memorat. Et Chryſoſtomus [a] ait Aſſyrios hoſtes ſuos, etiam aſpectu ſuo in fugam vertiſſe, quæ eſt Philonis [b] quoque ſententia. Abduxerunt autem & Lotum, qui habitabat in Sodomis, omneſque fortunas illius. Quod à Deo permiſſum ait Chryſoſtomus, vt Patriarchæ virtus, & gratia apud protectorem Deum, in eo liberando monſtraretur; qui fortaſſe illo non capto non ſumpſiſſet arma: Et vt diuino iudicio patientur acquieſcamus, dum permittit impios euadere laqueos venantium, & iuſtos in tentationem cadere. Nam his cum tentatione victoria præparatur, illi ad incendium reſeruantur.

Aſſyriorū victoria & præda.

a hom. 35.

b lib de Abraham.

V. Abraham parat liberare Lotū.

Sed iam Lotum cladi eripiamus. Quidam enim qui eam euaſerat, rem nunciauit Abram Hebræo, περάτῃ habent Sept. alluſione facta ad notationem vocis Heber, ſiue ad innuendum obiter genus Abrahæ, ſiue ad diſtinctionem principum Hebronitarum, qui hic memorantur, qui cum Abrahamo fœdus ſuperiore anno pepigerant, vi cuius fœderis, nunc Abrahæ commilitones facti ſunt, vt patet ex fine capitis huius, etſi Philo, vt glorioſiorem reddat Abrahæ victoriam, commilitoribus caruiſſe dicat. Abram igitur clade nepoti ſui cognita, *numerauit expeditos vernaculos ſuos trecentos decem & octo, & hoſtem perſecutus eſt vſque* ad oppidum *Dan*; quod in extremis Iudææ finibus, ad Iordanis fontes ſitum eſt. Hic porro numerus famulorum Abrahæ, qui domi eius nati erant, aperte docet quanta eſſet eius familia. Nam illi, vt Caietanus notat, poſt Ambroſium atque Chryſoſtomum, electi ſunt de multis ad pugnam idonei, relictis domi ſenibus, paruulis, inualidis, mulieribus, emptitiis etiam, vt Philoni placet, ad curam tot animalium, & domeſticum miniſterium neceſſariis.

οἰκογενεῖς.

VI. Eius ſeruorum copia confirmatur.

Nec eſt quod Porphyrius aliquis, aut Iulianus Scriptura in hoc ſeruorum numero ſuſpectam habeat. Recordetus Tiberium Minucium Romanum equitem quadringentos ſeruos domeſticos armantem [c]. Turbam ſeruorum M. Craſſi, ad quingētos autore Plutarcho [d] excurrentem. Demetrium Pompeij magni libertum, cui quotidie ſeruorum numerus, velut Imperatori exercitus, Seneca teſte [e] referebatur. Hermetem præfectum vrbis, & Ouinium Gallicanum, vtrumque Martyrio coronatum: quorum ille indie ſancto Paſchæ 1250. ſeruos manumiſit: iſte quinque millia. Octo etiam millia Melania iunior apud Palladium, quæ, aliáque pluro ſtudioſè colligit Laurentius Pignorius, in commentario pereruditō de Seruis. Sed omiſſis Ilotis, redeamus ad Spartam.

c Diodorus l. 16.

d in eius vita.

e l. de Tranq. an. c. 8.

VII. Abrahami prudentia, & victoria.

Quinque dierum fuiſſe hoc iter ſcripſit Ioſephus [f], idque fere cum Adrichomij tabulis congruit. Cæterum vt Abrahæ fortitudini cooperaretur induſtria, *diuiſit ſocios*, vt pluribus ex

f l. 1. Ant. c. 10.

locis

locis ſimul hoſtes incautos inuadens, & perturbationem inferret, & auferret elabendi facultatem. Deinde *nocte irruit ſuper eos*, vt facilius inermes ſemi-ſomnes, quietos, & nihil minus, quam de hoſte & pugna cogitantes, opprimeret: neque illi paucitatem hoſtium agnoſcere poſſent, & conſciam ſuſcitare virtutem. Ergo cum omnia clamoribus, & confuſione plena eſſent, & cuncta cædibus miſcerentur, omne præſidium in nocturnis latebris, & fuga poſuerunt: quos nihilominus ſequenti luce, vt ait Ioſephus [a], *perſecutus eſt Abraham vſque Hoba, quæ eſt ad Lęuam Damaſci*. Inde victor cum ſuis ad locum reuertitur, in quo hoſtem oppreſſerat, locum ſpoliis hoſtium, & præda, ab iis dudum ex tot populis corraſa & congeſta, opulentum, *reduxitque omnem ſubſtantiam, & Lot fratrem ſuum cum ſubſtantia illius, mulieres quoque & populum*; ne vno quidem ſuorum amiſſo, vt ait Philo, auctuſque ingenti equorum & iumentorum numero.

a l. 1. c. 10.

70. τὴν ἵππον equitatum.

VIII. Abrahæ facta gratulatio.

b ca. 14. 2.

Egreſſus eſt autem rex Sodomorum [b], Baram ante vocauerat, qui ſe mortis periculo ſtrenuè fuga ſubduxerat, moxque deſolatam vrbem, fœdiſſimæ nequitiæ ganeam, repetierat. Inde egreſſus, audita Abrahami victoria, venit *in occurſum eius*; ſiue tam inſignem gratulaturus victoriam, ſiue ſua, ſuoſque è captiuitate reduces recuperaturus. Verum non vnus Bara venit obuiam Patriarchæ. Venit enim & *Melchiſedech rex Salem, proferens*, ſiue offerens in ſacrificium gratiarum actionis Deo *panem & vinum; erat enim Sacerdos Dei altiſſimi, & benedixit ei*; Abrahamo videlicet, à quo, vice verſa, decimas omnium accepit, vt interpretatus eſt Apoſtolus [c].

c Hebr. 7. 2. 4.

Præſertim de Melchiſedecho.

De hoc autem Dei ſacerdote, & rege Salem, quæ poſtea Hieruſalem dicta eſt, non leuis eſt controuerſia, fuerit-ne Sem primogenitus Noë, qui adhuc erat in viuis, vt ex anni huius indice conſtat. Partem aientem non pauci tuentur, Hebræi in primis apud Hieronymum [d], & Iſidorum; ſed eam traditionem non eſſe valde antiquam argumento eſt Ioſephus [e], qui cum alioqui totus ſit in laude ſuæ gentis, non tamen hunc aut Semum, aut ex Semi gente aliquam eſſe dixit, quæ eſt omnium Abraamitarum origo, ſed Chananæorum dynaſtam, qui patria lingua Rex iuſtus appellatus ſit. Eandem traditionem ignorauit & Philo qui cum ſæpius regem iſtum laudauerit, nunquam tamen ad ſuam gentem pertinere dixit.

d in Trad. in Gen.

e l. 7. de Bello. c. 18.

IX. Eum fuiſſe Chananæum communi conſenſu.

f Ep. 126. ad Euagr.

Dicimus igitur Melchiſedechum Chananæorum ex gente oriundum, alium à Semo extitiſſe. Hæc communis Patrum ſententia eſt. Nam Hieronymus [f], *Vertit me*, inquit, *ad Hippolytum, Irenæum, Euſebium Cæſarienſem, & Emiſenum, Apollinarem quoque noſtrum, & Euſtathium, qui primus Antiochenæ Eccleſiæ Epiſcopus, contra Arium clariſſima tuba bellicum cecinit, & deprehendi horum omnium opiniones, diuerſis argumentationibus ac diuerticulis, ad vnum compitum perueniſſe, vt dicerent Melchiſedech hominem fuiſſe Chananæum, regem vrbis Hieroſolymæ*, &c. Idem ſentit magnus ille Areopagita [g], qui cum ex gentibus conuerſum ait, Angelorum miniſterio, ſicut & ſeipſum. Idem Epiphanius, qui ſe id chronologica ratione demonſtraſſe putat. Idem Procopius, qui contrariam opinionem ſtultam putat, & impoſſibilem. Idem S. Martyr Ignatius; quem enim virginem fuiſſe aſſerit, omnino Semum fuiſſe negat. Idem Theodoretus, qui etſi genus eius ignotum ex Apoſtoli ſententia fatetur, veriſimile tamen putat eum ex illis ortum gentibus, quæ Palæſtinam incolebant, vt qui ibi Rex eſſet, & Sacerdos. Idem Ioſephus ſentit, & ſine dubio Philo, vt diximus. Idem Chronicum Alexandrinum & Suidas, qui etiam addit eum in Salem annis regnaſſe 113: perque omnem ætatem fuiſſe virginem. Accedunt ex recentioribus, Pererius, Ribera, Iuſtinianus, Del-Rio, & alij.

g l. de Cal. Hier. c. 9.

X. Probatur ratione non eſſe Semum.

Probatur autem hæc ſententia. Nam cum conſtet ex multis Scripturæ locis, totam Chananitidē à poſteris Chanaan fuiſſe poſſeſſam, eamque illis regionem ſorte obtigiſſe, ſicut Semo regiones vltra Euphratem, vt ex Ioſepho, conſentaneè Moſaicæ narratione ſuo loco diximus, qui fit credibile, ait Pererius, aut Semum regnaſſe inter Chananæos, aut Melchiſedech in Chananæorum regione Pontificatum & regnum obtinentem, non fuiſſe Chananæum? Accedit quod Melchiſedech nullam habet in Scriptura genealogiam: Semus autem eam habet, per omnes maiores, poſteroſque deſcriptam. Habet, aiunt aduerſarij, genealogiam ſub nomine Semi, non ſub nomine Melchiſedech; quaſi de nomine quæſtio ſit, non de homine ipſo: hominis autem, ſi ille fuit Sem, & genus & anni in Scriptura traduntur. Sed hæc aliáque id genus in Annalibus pluribus refutata reperies.

Neque Henochum.

Maneat ergo Melchiſedechum alium planè eſſe à Semo; ex quo etiam ſequitur, Melchiſedech non eſſe cognomen Semi, ipſi attributum, ad commendationem iuſtitiæ eius, ſed eſſe nomen eius proprium, tametſi nominis ſignificatio, perſonæ moribus, & virtuti congruat. Non defuit etiam nuper, qui noua metamorphoſi Melchiſedechum in Henochum mutare conatus ſit, quem in præfatione quinti Tomi non negligenter refutauimus.

XI. Offert Deo ſacrificium gratiarum actionis, & conuiuium populo.

Obuiam ergo proceſſit Abrahamo Melchiſedech, etſi Sacerdotij dignitate ſuperior, ex officioſa demiſſione animi, protulitque panem & vinum, non nudi conuiuij gratia, fruſtra quippe fieret mentio Sacerdotij eius; neque ad ſubueniendum neceſſitati exercitus, is enim minime indigebat cibariis, quippe qui recuperauerat omnem prædam, Sodomis, aliiſque ex locis ſublatam, in qua magna erat ciborum copia, vt nominatim Scriptura notauit. Illud tamen Ioſepho, & aliis, qui hic tantum prophanum conuiuium agnoſcunt, concedi poteſt, Melchiſedechum, poſtquam vt Sacerdos panem & vinum Deo, in gratiarum actionem obtulit pro victoria, eoſdem etiam panes ſanctificatos, tam Abrahæ quam ſociis eius, edendos præbuiſſe; vt multo poſt ab Achimelecho Sacerdote factum legimus, in gratiam Dauidis. Abrahæ quoque, vt fabulo Dei excelſi, beneprecatur, cuius opera cedant in laudem & gloriam altiſſimi Dei, cuius erat ipſe Sacerdos. Tum

1. Reg. 21.

& Deum laudat, eique gratias agit, agnoſcens à Domino exercituum victoriam de hoſtibus eſſe profectam.

XII. Abraham dat ei decimas.

Vice autem verſa nouus Imperator Pontifici dedit partem Deo dicatum ac debitam, decimas de tota præda hoſtibus erepta Proprie autem ſumendam hoc loco decimam, quidquid dicat Caietanus, docet Chaldæa paraphraſis, quæ decimam interpretatur vnam ex decem: neque decima aliud ſignificat quam eam partem, quæ nonam ordine ſequitur: itáque etiam Græce & Hebraicè ſumitur, puta de mancipiis decimum dedit, de equis & pecoribus decimum quodque: qui mos paſſim legitur ab Ethnicis obſeruatus, dæmone perpetuo diuina ſibi iura & gloriam arrogante. Sic Leuiticæ decimæ veræ erant decimæ, quibus haſce componit Apoſtolus [a]. Vt ſine cauſa videatur Caiet. impropriè decimam interpretari de aliqua portione, quæ ſolet dici decima, licet forte ſit duodecima, vel decima quinta: viderique poſſit ſtudioſius patrocinari hominum parcitati, quæ durum putare cœpit, illi, à quo decem acceperat, vnicum reddere.

a Hebr. 7. 4.

XIII. Et qua de præda.

Videtur autem dediſſe decimas de omni præda Aſſyriis erepta, cum Pentapolitanorum tamen conſenſu, in iis, quorum domini erant, quibus gratiſſimum eſſe debuit, de decem partibus amiſſis, nouem recuperare, & ponere in lucro, quod præter ſpem reciperent, non in damno, quod Domino, & eius ſanctiſſimo Sacerdoti largirentur. Eius autem conſenſus, quem dixi, perſpicuum dedit indicium Rex Sodomorum, cum profeſſus eſt ſe perſonis, puta ciuibus, ac domeſticis ſuis, contentum, cæteris omnibus cedere. Quod autem tam ſerio Abrahamus, atque adeo iureiurando adhibito, negat ſe quidquam ſibi accepturum de Pentapolitanorum præda, cauſa eſt quod id Deo promiſerat, dum proficiſceretur ad bellum, ſiue vt eum in difficili victoria propitium haberet, ſiue vt homines intelligerent ſe tantum adiiſſe diſcrimen hominum ſalutis, non propriorum emolumentorum cauſa. Prudenter autem addidit, *ex omnibus quæ tua ſunt*. Non enim diffitetur ſe prædam, quæ Barbarorum propria erat, in rem ſuam conuerſurum. Duo tamen excipit, primo eſculenta, quæ cum diſtingui non poſſent, à ſuis quoque famulis, pro ſua parte conſumpta fuerant: neque enim bobus triturantibus ora fuerant alliganda [b]. Secundo quæ in partem obueniebant ſociorum fœderatorum, quorum iuribus nihil, ſua ipſius abſtinentia, detractum volebat. Eſt enim in iure gentium, vt quæ iuſto bello acquiſita ſunt, in dominium victorum transeant.

b Deut. 25. 4. 1. Cor. 9. 9.

XIV. Eius obitus.

Cæterum quoniam neque Melchiſedecis initia, neque finis notus eſt nobis, neq; vir clariſſimus conſuetis talium virorum elogijs carere debet, eius gloriam, quæ maxime poſita eſt in ipſius cum Chriſto Domino ſimilitudine, & 13. capitibus continetur, pius Lector in Annalibus noſtris [c] reperiet explicatam; & in epitaphio, quod ex Apoſtolo Paulo [d] mutuati ſumus, vt ſepulchro inſcribi poſſit, ne quis illud forte faſtidiat.

c à m. 2118. n 44. & ſeqq. d Hebr. 7.

Et epitaphium.

Hic ſitus eſt ſummus Dei altiſſimi Sacerdos, vir omnino magnus, aut verius miraculum virorum. Quippe qui licet ſine patre fuerit, ſine matre, ſine genealogia, vtrumque habuit parentem, & vtrimque genus. Qui initio dierum carens, longe poſt initium temporis factus eſt. Qui finem vitæ non habens, vitam ità morte concluſit, vt vitam aſſecutus ſit, cuius nullus eſt terminus, nullus finis. Rex fuit; ſed iuſtitiæ ſimul & pacis. Pontifex fuit diceturque Sacerdos in perpetuum; qui in diebus carnis ſuæ, obtulit Deo ſanctum ſacrificium, immaculatam hoſtiam panis & vini: quo ſacrificio auguſtius diuiniuſque Filij Dei, cui aſſimilatus eſt, dedicauit Sacramentum. Non regnauit aut vixit, ſed viuit; & regnat cum eo, qui ſe dignatus eſt dicere Sacerdotem ſecundum ordinem Melchiſedech.

ANNVS MVNDI 2119.

ABRAHÆ 81.

NINYÆ 29. Imperij Aſſyriorum 188.

ANTE CHRISTVM 1934.

I. Tempus & modus viſionis quintæ Abrahæ.

Paulo poſt prædictam victoriam, viſionem Domini, quæ habetur decimo quinto Geneſ. Abrahamo contigiſſe, multorum ſententia eſt. Quin etiam Ioſepho, & Chryſoſtomo, aliiſque nonnullis viſum eſt tam victoriam, quam viſionem eodem anno contigiſſe. Rectius tamen viſum eſt in præſentem annum viſionem differre, poſt reditum Abrahami in Hebron, omniaque pacata. Quanquam minime hoc loco de tempore litigandum cenſeo, cum neutram in partem tempus hîc momentum vllum afferat ad turbandam Chronologiam, modo hæc viſio poſt prædictum Bellum, & ante natiuitatem Iſmaëlis collocetur. Eam autem noctu contigiſſe, ex eo facile colligitur, quod Dominus educit Abrahamum foras extra tabernaculum ſuum, eique cœlum oſtendens, ſtellas numerare iubet, quas conſtat interdiu numerari non poſſe, quæ ipſa oſtenſio & eductio facile oſtendit viſionem totam ad externos ſenſus pertinere, & vigilanti contigiſſe, miniſterio Angeli ſpecie viſibili apparentis. Etſi Caietanus eam ad internos referat, Abrahamo in quadam extaſi, & altiore contemplatione defixo.

II. Domini promiſſio. a Gen. 15. 1. &c.

Eſt porro hæc quinta viſio facta diuinitus Abrahæ, in qua dictum eſt illi, [a] *Noli timere Abram, ego protector tuus ſum, & merces tua magna nimis.* Qui autem timebat Abraham? Rationi conſentaneum eſt, eum apud ſe reputatem Aſſyriorum potentiam, quæ in proxima quatuor regum cæde irritata fuerat, aliquid humanitus paſſum fuiſſe, veritumque ne illi, coactis maioribus copiis, in Hebron irruerent, ſeque ſuoſque internecione delerent. At Deus Bellicum timorem illi eripit, ſpondens ſe illi inſtar clypei fore: hac enim metaphora vtitur Hebræus, Græcuſque textus.

Abrahæ merita.

Anxium ergo Patriarcham Dominus cumulate conſolatur, dum ſe eum immunem à damnis conſeruaturum ſpondet, & vice clypei omnia periculorum tela depulſurum; deinde ampliſſima mercede cumulaturum labores eius Dei cauſa ſuſceptos: præteritam patriæ & cognatorum derelictionem, præſentem peregrinationem, in erigendis diuino

cultui altaribus religionem, in parentis aliorumque peccatorum conuerſione pietatem & zelum, in recte inſtituenda, gubernandáque familia prouidentiam & curam, in aggrediendo reges confidentiam, in nepote liberando charitatem, in deſpiciendis Sodomitarum bonis magnificentiam, in toleranda vltra octogeſimum annum orbitate longanimitatem, in credenda, ſperandáque copioſiſſima poſteritate diuinitus promiſſa inconcuſſam conſtantiam, atque firmitatem.

III. Prolem cũ gemitu petit.

Ad hanc mercedis mentionem, ſtatim memoria occurrit, quod maximè inſederat animo Patriarchæ, vt ſcilicet prolem à Deo peteret, per quam eximia illa promiſſa complerentur, & quidem peteret cum familiari gemitu, & amica querela. *Domine Deus*, inquit [a], *quid dabis mihi? ego vadam abſque liberis*, quaſi dicat, Quam ego hic mercedem ſperem, cum conſeneſcam orbatus liberis, quibus tamen repoſitæ ſunt promiſſiones tuæ: Ego iis grandæuus non fruar, nec filiis quibus careo, relinquam. Itaque *filius procuratoris domus meæ, iſte Damaſcus Eliezer*, ſupple, erit heres meus. Apoſiopeſis recte conueniens orationi plenæ affectuum: ſignificans ſibi aliquam de vernaculis ſuis in filium adoptandum, in quo diuina promiſſa impleantur. Hic bonus Dominus fidelis famuli commiſeratione tangitur. Nam *ſtatim ſermo Domini factus eſt ad eum dicens* [b], *Non erit hic hæres tuus, ſed qui egredietur de vtero tuo*, id eſt, quem genueris, *ipſum habebis hæredem*: ex quo tam multos habebis filios, quot ſtellæ in cœlis lucent. Etſi enim definitus earum numerus ab antiquis Aſtrologis conſtellationibus notatus ſit, recentiores tamen nouis adiuti conſpicillis, multo plures, in via præſertim lactea deprehenderunt; ſed Dominus ad vulgi captum ſuum ſermonem attemperat.

a Gen.15.2.
Promittitur à Deo.
b Gen.15.4.

IV. Abrahæ fides.

Credidit Abram Deo, & reputatum eſt illi ad iuſtitiam, magnumque meritorum incrementum; neque enim tunc ex peccatore factus eſt iuſtus, qui iam plurimarum erat virtutum locuples, adeo, vt ſe illi debitorem magnæ cuiuſdam mercedis Dominus fateretur. Eam fidem celebrat Apoſtolus [c], cum inter alia, *Et non infirmatus eſt*, inquit, *fide, nec conſiderauit corpus ſuum emortuum, cum iam fere centum eſſet annorum, & emortuam vuluam Saræ*. Hoc refert Apoſtolus ad natiuitatem Iſaaci: nam Iſmaël, qui 14. annis eum anteceſſit, nihil ad Saram pertinet. Sed ecce tibi nouam dubitandi materiam. Cum enim ad promiſſionem ſeminis, quod ſtellis cœli numero, & claritate conferri poſſet, Dominus etiam adderet iteratam terræ Chananæorum promiſſionem, quæ doceret non tam ereptam illi patriam, quam maiore, melioréque poſſeſſione commutatam, addidit, *Domine Deus vnde ſcire poſſum, quod poſſeſſurus ſim eam.* Hæc enim verba dubitationem redolent, hominiſque videntur ſignum aliquod requirentis, vt promiſſis habeatur fides. Nec alia videtur Zachariæ ad Angelum oratio, quam conſtat pœna fuiſſe mulctatam.

c Rom.4.19.

V. An dubitarit.
d l.10.cont. Iul. in fi.
e l.5.ca.20.

Reſpondeo, non videri dicendum cum Cyrillo [d], Abrahamum aliquo modo dubitaſſe, neque enim pœna, vt Zacharias, aut caſtigatione caruiſſet. Dixerim potius cum Ruperto [e], voluiſſe ſcire Abrahamum an conditionalis tantum eſſet iſta promiſſio, quæ ſcilicet à poſterorum culpis meritiſve penderet; an vero id immutabili Dei decreto definitum eſſet. Sicut illa poſteritas, quæ omnino immenſa futura erat, & carnalium, & multo maximè ſpiritalium Abrahamitarum. Perpetua tamen terræ poſſeſſio, ex incolarum pietate pendebat, qua deficiente, ex ea paulatim expulſi, poſtremo funditus atque in perpetuum exterminati ſunt. Firmat ergo Dominus promiſſam Abrahæ poſſeſſionem, fœdere cum eo inito, additis ſolemnibus ceremoniis, quæ in huiuſmodi pactis vſui erant, apud Chaldæos aut Chananæos, ſacrificio ſcilicet certorum animalium, quæ parari iuſſit: ſicque finita eſt viſio, abſceſſit Angelus, & ſuperuenit dies.

VI Dei cum eo fœdus.

Is vt illuxit, nihil habuit antiquius Abraham, quam parare in ſacrificium vaccam triennem, & capram trimam, & arietem annorum trium, turturem quoque ac columbam, quorum animalium myſteria in Annalibus [a] ex Theodoreto, aliiſque reperies. Ritus autem fœderis & ſacrificij hic fuit. Aſſumpſit Abraham hæc animalia, ac iugulauit; tum ea per medium à capite ad caudam diuiſit, & vtraſq; partes deſtinato in loco, iuxta altare fortaſſe, ita compoſuit, vt medietates ſibi inuicem reſponderent; relicto de more ſpatio in medio, per quod tranſirent, qui fœdus inibant. Et Dominus quidem ſub ſpecie ignis inter diuiſiones illas tranſiuit, vt habetur in extremo capite [b], & apparet idem ab Abrahamo factum fuiſſe. Manſerunt toto die ita diſpoſita cadauera, expectante Abrahamo Dei aduentum, & interea prædatrices volucres abigente: donec ſub occaſum ſolis ingruentibus tenebris, magnus & tenebroſus horror inuaſit Abrahamum, non ſolum vt præſentiæ Dei admoneretur, ſed vt membrorum ſuorum mala, ipſemet eorum caput præſentiſceret.

a n.16.17.
b c.15.17.

VII. Prædictio Ægyptiæ ſeruitutis.
c c.15.13.

Præſentia porro Domini ea quoque ſe voce prodidit. [c] *Scito prænoſcens quod peregrinum futurum ſit ſemen tuum in terra non ſua, & ſubijcient eos ſeruituti, & affligent quadringentis annis.* Quod annorum ſpatium, non ſolam afflictionem & ſeruitutem Ægypti continet, quæ multo breuior fuit, ſed etiam peregrinationem, vt S. Auguſtinus [d] hunc locum interpretatus eſt. Et quia ſemen, de quo eſt iſta prædictio, eſt Iſaac, iuxta illud [e], *In Iſaac vocabitur tibi ſemen*, ideo ab eius ortu inchoantur. Atqui ab anno natiuitatis Iſaac, vſque ad annum egreſſionis ex Ægypto, quinque ſupra quadringentos annos computantur, vt fatetur Auguſtinus [f], & ſeries ipſa temporum aperte docet. Dicendum eſt illos quinque annos in maiore ac rotundo numero neglectos: quibus tamen additis ad viginti quinque, qui Iſaaci ortum anteceſſerunt fient integri 430, quos Moyſes [g], & Paulus [h] diſtincte celebrarunt, quorum initium interprete Chryſoſtomo [i], ſumendum eſt, ex quo imperatum eſt Abrahamo, vt ex Charan egrederetur.

d l.16. de Ciu. c.24.
e Gen.21.12. & Rom.9.7.
f q.47. in Exod.
g Exod.12.40.
h Gal.3.17.
i hom.37. in Gen.

VIII. Super quã Deus Abrahamum conſolatur.

Et quoniam Patriarcha tam diuturna vexatione poſteritatis ſuæ, quam dilatione promiſſæ hæreditatis vehementer angi poterat, ſtatim addit Dominus tria, quæ ad eius conſolationem plurimum facerent. Primum pro-

mina tandiu fruſtra deſiderari. Deſpexit itaque dominam ſuam: id enim ſolemne eſt ſeruis & maxime ancillis, quæ multam habent in re familiari adminiſtrationem, aut gratia apud herum valent: multæ enim ſunt in reſponſando, in obloquendo, in excuſando, in iactando ſeipſas.

Sara queritur.

Quam morum mutationem Sara non ferens, ſuſpicata mariti gratiam ei animos facere, querelam ad eum defert de ancilla ſua, quod ad ea deſpectui habeatur; additque denique, *iudicet Dominus inter me & te*, quaſi dicat, de alienis in me iniuriis, tu iudex & vltor eſſe debes, at de tuis contra me, Deum appello iudicem. Quo animoſior fuit hæc mulieris oratio, ac ſuſpicatior, eo maior fuit viri virtus, quando ſe iniuſte à coniuge accuſari, ſine iracundia paſſus eſt, ſed ira frementem eius animum molli reſ-

v. 6.

ponſione fregit. *Ecce*, ait, *ancilla tua in manu tua eſt, vtere ea vt lubet.*

V. Et vexat ancillam, quæ fugit.

Sara igitur læta ſtare à ſe maritum ſuum, accepta poteſtate ſtrenue vtitur, ancillam dies noctesque labore vexat, & ceſſantem verbis caſtigat & plagis. *Affligente igitur eam Sarai fugam iniit.* Quid aliud faceret inquies? neque enim ſeruitio exire licebat. At ſummitteret Dominæ rigidam ceruicem; præſidio, atque armis humilitatis vteretur, virtutis omnium gratioſiſſimæ, & potentiſſimæ ad molliendos animos, quamtumuis efferatos. Fugit autem ex Hebron meridiem verſus, circa ea loca, quæ poſtea filius eius incoluit, & ſane, vt apparet, & notauit Hieronymus [a], patriam cogitabat; verum iter moliebatur, per loca deuia, ne facile à perſequentibus fugitiua reperiri, & à fuga retrahi poſſet.

a in quaſt. hebr.

Eius cum Angelo colloquiũ.

Cum ergo Angelus Domini eam inueniſſet iuxta fontem aquæ, ſiti fortaſſe, atque itinere fatigatam, rogaſſetque vnde veniret, & quo vaderet, fatetur mulier ſe fugere à facie dominæ ſuæ, declinare videlicet iram atque acerbitatem eius; ſicut Dauidem legimus fugiſſe à facie Saülis.

VI. Conſilium & conſolatio.

Hic Angelus Domini, *reuertere*, inquit, *ad dominam tuam, & humiliare ſub manu eius.* Addidit etiam fortaſſe promiſſionem maioris lenitatis, & manſuetudinis Saræ aduerſus ipſam: Nam id affirmat Ioſephus, addit etiam intentaſſe minas ſi vltra pergeret. Addidit certe conſolationem, eamque multiplicem; Primo ex ſpe innumerabili poſteritatis. Secundo commiſeratione, cum ait Deum vidiſſe afflictionem eius, proptereaque velle, vt filium, quem paritura erat, vocaret Iſmaëlem, quæ vox ex auditio Domini interpretatur, Hieronymo interprete, Ioſephus autem ἐπήκοον vertit. Tertio repræſentatione morum eius, quibus redderetur hominibus formidabilis, vt pote ferus inſtar onagri, ſolitudinis incola, durus & agreſtis, ignarus vrbanitatis, mutua damna vicinis inferens atque accipiens: qui dicuntur nunc quoque Agarenorum, vulgò Arabum, & Sarracenorum mores. Denique ſignificat impauidum habitaturum non in vrbibus muratis, ſed in tabernaculis, è regione vniuerſorum fratrum ſuorum, qui ex Abrahamo erant orituri.

VII. Reditus Agaris ad heros.

Cum autem Angelus hac oratione reditum Agari perſuaſiſſet, perfunctus legatione ſua, ex oculis mirantis euanuit, ita tamen vt illa à tergo recedentem videret, ſimulque ſenſu pietatis affecta, eodem loco inuocauit Dominum, cuius perſonam Angelus repræſentabat, dicens, *Tu es Deus qui vidiſti me*, id eſt afflictionem meam, qui deſolationis meæ in ſolitudine miſertus es. Deinde ſecum ipſa, *Profecto*, inquit, *hîc vidi poſteriora*, dorſum ſcilicet, *videntis me*, cuius oculis nuda & aperta ſunt omnia. Ex ea porro viſione, quæ ad fontem ſiue puteum facta eſt, locus appellatus eſt *Puteus viuentis & videntis me.* Inde reuerſa domum, Dominis reconciliata eſt, narratis, vt apparet, quæ ſibi in ſolitudine contigiſſent, quod ex eo colligitur, quod natum poſtea filium, Abraham Iſmaëlem vocauit, prout didicerat ab ancilla.

ANNVS MVNDI 2125.

ABRAHÆ 87.

NINYÆ 35. Imperij Aſſyriorum 194.

ANTE CHRISTVM 1928.

I. Ortus Iſmaëlis. a Gen. 16 ſi.

PEperit [a] *Agar Abræ filium, qui vocauit nomen eius Iſmaël.* Id factum anno Abrahæ 87 ineunte. Nam 86 *annorum erat Abram*, ait Moyſes, *quando peperit ei Agar Iſmaëlem*; expletos enim annos ſumimus, vt non ſemel monuimus; idque phraſi Scripturæ admodum congruit, & hiſtoriæ ſequenti. Oportet enim eum hoc anno natum eſſe, vt quando circumciſus eſt tredecim annos impleuerit vt habetur 17 Geneſeos. Ergo octogeſimus ſeptimus Abrahæ eſt primus Iſmaëlis, ita deinceps: quem in ſerie Chronologica ponimus, quoniam tempus ortus eius à Moſe notatum habemus, licet per Iſaacum ſanctius Abrahæ ſemen propagandum ſit. Et ſi hoc tempore Abraham putauerit in Iſmaële, quod reliquum erat promiſſionis adimplendum, vt ait Chriſoſt. Cuius rei probabilitatem auget promiſſa Agari ex Iſmaële innumerabilis poſteritas, quæ vtique ad Abrahamum ipſum pertinebat.

ver. 25.

hom. 39.

ANNVS MVNDI 2128. & 29.

ABRAHÆ 90. & 91.

ARII 1. Imperij Aſſyr. 197. & 98.

ANTE CHRISTVM 1925. & 24.

I. Ninyæ obitus.

FInem viuendi hoc anno, ſimul & imperandi fecit Ninyas, filius Nini & Semiramidis, quartus à Belo rex Aſſyriorum, cum octo & triginta regnaſſet annos, iuxta Euſebij Chronologiam; in cuius anni exordio retulimus, quæ de eo apud Diodorum Siculum reperiuntur. Ei proxime ſucceſſit Arius ordine quintus, etſi Latini Euſebij codices eum quartum appellat, omiſſo Belo; qui tamen cur prætermittatur nulla nobis cauſa eſt, etſi Euſebio eſſe potuerit, qui Chronologiam ab Abrahamo ordiri, & ſigillatim per ſingulos annos digerere ſtatuerat, nec antiquiora niſi compendio tradere. Interea infantulus Iſmaël creſcit: in eo Abram

Arius.

& Sara ſuam conſolantur ſenectutem; Agar facta ex vexatione modeſtior, gaudet in ſinu.

ANNVS MVNDI 2138.

ABRAHÆ 100.

ARII 10. Imperij Aſſyriorum 207.

ANTE CHRISTVM 1915.

I. Summa capita rerum anni huius.

SEcularis annus Abrahæ pleraque comprehendit decimo ſeptimo Geneſeos, & tribus ſequentibus comprehenſa, primùm nouam Domini apparitionem, in qua facta eſt mutatio nominis Abrahæ, & iterata, ſiue confirmata promiſſio; qua Dominus viam munit ad inſtitutionem circumciſionis, tum filium ei ex Sara promittit, ad quam benedictiones factæ Abrahamo pertineant. Confirmat nihilominus promiſſiones de Iſmaële factas in gratiam Abrahæ. Sequitur ipſa circumciſio totius eius familiæ. Accedit exhibita ab Abrahamo tribus Angelis hoſpitalitas, & promiſſio filij Saræ in annum proximum: deprecatio item Abrahæ pro Pentapolitis, totaque de eorum clade, & Loti liberatione narratio. Denique alterum Patriarchæ circa vxorem ſuam, apud regem Abimelechum periculum, diſſimulatio, liberatio, ei perquam ſimilis, quæ ante annos tres & viginti in Ægypto contigerat; quæ omnia hoc ipſo anno contigiſſe ex ſequentibus intelligetur. Quæ priuſquam expendamus, ratio temporis explicanda eſt.

II. Ratio temporis confirmatur. a c. 17. 1.

Videmur enim repugnare Scripturæ [a], dicenti hæc contigiſſe, poſtquam Abraham nonaginta & nouem annorum eſſe cœperat. Verum hac phraſi nihil nobis repugnat ſcriptura: niſi velimus eam ſecum pugnare, quæ mox Abrahamum centenarium vocat, quod proprie & exacte loquendo, non niſi illi conuenit, qui 99 annos expleuerit, & centeſimum ſit ingreſſus. Exacte autem hic loqui ſcripturam in numerando, patet, cum non rotundos, vt vocant, numeros per decades perſequatur, ſed fractos etiam per vnitates infra decades, ſubtilius recenſeat. Hinc eſt quod paulò ante 86 annos retulit, & paulò poſt tredecim, & hoc loco nonaginta nouem. Cumque mox Iſmaël dicatur impleuiſſe 13 annos cum circumciſus eſt, non potuit eos impleſſe, niſi pater 99 impleſſet, cum primus Iſmaëlis concurrat cum 87 Abrahæ. Denique qui aliter ſentiunt, non videntur animaduertere magnum eſſe diſcrimen inter incipere 99 annos, & incipere eſſe 99 annorum, prior enim phraſis vltimum annum inchoatum, poſterior abſolutum ponit. Et de tempore hoc loco ſatis.

III. Sexta Domini apparitio facta Abrahæ, cum promiſſionibus.

Cum ergo Abram natus iam eſſet annos nonaginta nouem, Dominus ei iam ſextùm apparuit, & quidem ſpecie viſibili atque corporea; idque toti narrationi congruit, neque conuenit ab externis ſenſibus ad internos, ſine neceſſitate confugere. Facta eſt autem hæc apparitio ad inſtitutionem circumciſionis, quæ eſſet ſignum externum fœderis initi Deum inter & Abrahamum, quod capite 15 continetur, & ad annunciandum Iſaaci ortum in proximum annum. Et quia rem difficilem ac moleſtam ſenſibus præcepturus erat, ingerit atque inculcat antiqua promiſſa. *Et multiplicabo te vehementer nimis.* Et mox, *eriſque pater multarum gentium*, tam ſecundum carnem, quam ſecundum ſpiritus. Et rurſus, *faciamque te creſcere vehementiſſime, & ponam te in gentibus, regeſque ex te egredientur.* Iterat & promiſſionem Chananitidis. *Daboque tibi, & ſemini tuo terram peregrinationis tuæ*: vt ſcilicet tu ius ad rem habeas, illi autem ius in re, ipſamque terram poſſideant.

IV. Inſtitutio circumciſionis.

Vt autem fidem ac ſpem Abrahæ Dominus magis magiſque ſtabiliat, & ille Dei promiſſorum magnificentiam perpetuò memoria retineat, idoneum illi, & congruum ad eam rem monimentum, in nominis ſui amplificatione præbet. Vbi ergo hiſce promiſſis Deus in Abrahamo obediendi alacritatem excitauit, circumciſionem, quam ſub nomine pacti ac fœderis adhuc texerat, aperte proponit, & quaſi legem perpetuo valituram promulgat. *Circumcidetur ex vobis omne maſculinum.* Hæc ſumma legis v. 10. eſt, quæ diſtinctius explicatur, *& circumcidetis carnem preputij veſtri*; additur finis, *vt ſit in ſignum fœderis inter me & vos.* Nimirum eſſe vos populum mihi fœderatum, ſegregatumque à cæteris gentibus, quæ vero Deo non ſeruiunt, neque eum patrem agnoſcunt, ex quo hæreditatem accipiant. Alius quoque finis eſt ad ſignificandum Meſſiam ſecundum carnem ex genere Abrahæ producendum eſſe. Qui vterque finis docet antiquatam nunc eſſe circumciſionem, cum iam & Meſſias venerit, & populus Dei non modica prouincia, linguaque definitus ſit, & à cæteris diſcretus, ſed ad nationes omnes, mundumq. vniuerſum diffuſus; iuxta illud, *Euntes in mundum vniuerſum* &c. vt nullo ſeparationis ſigno vltra opus ſit.

Eiuſque cauſæ.

V. Ad quos pertineret.

Additur in hac ipſa lege circunſtantia perſonarum, ad quas illa pertinet: vt ſerui quoque tam emptitij, quam dominati ea comprehendantur, & quicumque non fuerit de ſtirpe Abrahæ, qui tamen proſelytus ad eam transcribi voluerit. Et ſerui quidem ac vernæ circumcidendi erant, dominorum enim ſuorum poſſeſſio erant, quod de mercenariis famulis dici nequit, qui propterea, niſi Iudæi fieri vellent, non circumcidebantur. Temporis quoque periſtaſis ponitur octauus dies, ne ante id tempus dolorem vulneris, infantuli ſine vitæ diſcrimine ferre non poſſent. Poſtremo firmatur lex interminatione ſupplicij, *Maſculus cuius præputij caro circumciſa non fuerit, delebitur anima illa de populo ſuo, quia pactum meum irritum fecit.* Id eſt non cenſebitur in populo Dei, vt qui ſigno careat fœderis à Deo initi cum populo ſuo; populo electorum, ex ſemine Abrahæ congregando, vt qui maneat filius iræ, carens remedio ad expiationem peccati originis, diuinitus tradito Abrahamitis.

Qua pœna ſancita. v. 14.

VI. Promittitur ex Sara filius.

Circumciſionis lege ita conſtituta, ad eius duriciem molliendam, ſubdit Dominus ingentem materiam gaudij, tam ipſi Abrahæ, quam Saræ, vniuerſæque familiæ; & nominatim Saræ, quæ non ſolum glorioſiore deinceps nomine honoranda erat, ſed & fœcunditate. Ait enim, *Et benedicam ei*, id eſt ex ſterili fœcun-

dam reddam. Nam *ex illa dabo tibi filium, cui benedicturus ſum, eritque in nationes*, ſiue caput & radix multarum gentium, *& reges populorum orientur ex eo.* Quid autem Abraham ad tam lætum, tam glorioſum, tam inſperatum nuncium? v. 17. *Cecidit in faciem ſuam*, vltro proſtrauit ſe, *& riſit, dicens in corde ſuo. Putaſne centenario naſcetur filius, & Sara nonagenaria pariet?* Non fuit hic riſus index diffidentiæ, vel incredulitatis, ſed inſperatæ, & ſuperfundentis ſe lætitiæ, vt paſſim Sancti Patres interpretantur; alioqui reprehenſione non caruiſſet, quam non effugit Sara, vt ex ſequentibus intelligetur. At riſum Abrahæ vſque adeo non improbauit Dominus, vt propterea voluerit, inde naſcituro filio nomen dari, vt Hieronymus affirmat.

VII. An dubitarit Abraham.

Cum autem Abraham verſaret animo promiſſionem diuinam, dubitaſſe videtur Caietano, non de diuina potentia, ſed quo ſenſu verba diuina accipienda eſſent, ideoque adiecit, *vtinam Iſmael viuat coram te.* Quaſi dicat, de noua prole hominis centenarij, & mulieris nonagenariæ, Domine Deus, non ſane ſatis intelligo quid velis, aut quid ſtatueris: vnum oro vt ea proles, quam ante annos tredecim ex Agare ſuſcepi, incolumis perſeueret, in eamque benedictiones tuas transfundas. At Dominus volens omnem Patriarchæ adimere dubitationem, promiſſionem cum aſſeueratione, quæ in Hebræo Græcóque textu, & Chaldaica paraphraſi habetur, confirmat in hanc ſententiam. Ne ambigas quæ vis ſit orationis meæ, & an myſticè & parabolicè locutus ſim, an nuda & ſimplici narratione vſus, vere tibi aſſero, ac ſine vlla ambiguitate ſpondeo fore, vt Sara vxor tua pariat tibi filium, & vocabis nomen eius Iſaac, in monimentum lætitiæ, qua affectus es hoc accepto nuncio. Conſtituam & pactum meum illi in fœdus ſempiternum, quod ſcilicet tecum ferij de multitudine poſteritatis, de poſſeſſione terræ Chanaan, de ſemine, in quo benedicendæ ſunt vniuerſæ cognationes terræ, confirmabo & renouabo cum illo, eiuſque poſteris, ne eam felicitatem ambias Iſmaeli.

VIII. Promiſſio pro Iſmaële.

Quamquam ad Iſmaëlem quod attinet, exaudiui te, non ſolum vt viuat, ſed floreat etiam, & filiorum multitudine abundet, & duodecim duces generet. Recenſentur hi duces infra nominatim, vocanturque tribuum ſuarum principes [a]. Denique, concludens orationem ſuam ſpondet Saram anno proximo parituram Iſaacum. Quibus dictis abſceſſit atque euanuit Angelus; Abraham autem è veſtigio, eadem ipſa die ſe & Iſmaëlem, reliquamque familiam omnem circuncidit, in qua facile quadringenti erant tam alienigenæ emptitij, quam ex ijs domi nati, eximia vtique & ſua & ſuorum obedientia, in re minime facili, imo quæ vulgò inutilis; ac ridicula videri poterat. Ex eo autem quod Iſmaël decimo tertio anno circumciſus eſt, Arabes, vt ait Ioſephus [b], non octauo die, vt lex præcipit, ſed poſt decimum tertium annum circumciſionem celebrant, gentis ſuæ autorem imitantes.

a Gen. 25. 13.

Abraham ſe ſuoſque circumcidit.

b l. 1. c. 12.

IX. Ratio temporis cladis Sodomorum &c.

Sequitur clades Sodomorum, eiuſdemque ſceleris cognatarum ciuitatum; idque ex eo conſtat, quod illi ipſi Angeli, qui ad eas perdendas proficiſcebantur, Saræ partum in annum proximè ſequentem pronunciant, ſicut paulò ante Abrahæ reuelatum fuerat. Sed merito quis dubitarit, an Abraham rem totam ad vxorem retulerit. Et circumciſionem quidem ignorare non potuit, quæ ad tam multos pertineret, ex eáque tota domus aliquot diebus ægra decumberet. Illam autem promiſſionem, ſi a marito iam didicerat, vnde mox ille riſus, rem vt nouam & improbabilem eleuantis? Si non didicerat, quomodo rem tacebat vxori, quæ ſine ipſa confici non poterat? An didicerat, & non credebat, vt noua fuerit reuelatione opus? In re vtramque in partem ambigua, exiſtimarium Abrahamum rem iſtam ad hanc vſque apparitionem tacuiſſe, ſiue pudore aliquo retentum, propter multorum annorum deſuetudinem, & à vetula ſterilique continentiam: ſiue quod propter circumciſionis dolorem, differre oporteret; ſiue quod rem totam diuinæ prouidentiæ, quæ diſponit omnia ſuauiter, permittendam putaret.

An Abrahã Saræ promiſſum ſiliac nunciarit.

X. Apparitio ſeptima, & mira Abrahæ hoſpitalitas.

a Gen. 18. 1.

Neque illa Patriarchæ deſiderium, aut expectationem fefellit [a]. *Apparuit enim ei Dominus in conualle Mambre*, quæ eſt prope vrbem Hebron, *ſedenti*, ſub meridiem *in oſtio tabernaculi ſui*, & expectanti vt erga peregrinum aliquem officium hoſpitalitatis exerceret. Itaque apparuerunt ei tres viri, qui publica via prope ipſum gradiebantur, *quos cum vidiſſet, cucurrit in occurſum eorum de oſtio tabernaculi, & adorauit in terram*, inclinans ſe venerabundus vſque ad terram. Vtra mirabilior virtus in tanto viro, & longa ſenectute venerabili, humilitas erga ignotos iuuenes, quales apparuiſſe Chryſoſtomus ſuſpicatur: an charitas qua incitante, non expectauit dum illi vltro ſe offerrent, & à Patriarcha peterent vt cibo reficerentur: non miſit quempiam famulorum, quos habebat ad manum, vt eos inuitaret ad prandium; non lento ac ſenili gradu proceſſit obuiam, ſed feſtinauit, imo *cucurrit* ad eos inſtar adoleſcentuli, & tanquam ingens aliquod accepturus beneficium, non daturus; vt pulchrè diſſerit Chryſoſtomus [b].

b hom. 41. in Gen.

XI. Inuitat ad hoſpitium tres Angelos.

Vt ad hoſpites peruenit, oratione ad eum conuerſa, qui inter cæteros oris aut cultus dignitate præſtare videbatur. *Domine*, inquit, *ſi inueni gratiam in oculis tuis, ne tranſeas ſeruum tuum* ſubſiſte paululum, dum auſpitio accipiaris. Et ne vnum tantum inuitare videatur, cæteros negligere, aut inſtar vmbrarum ducere, vniuerſe cunctis offert hoſpitalitatem, quam magna verborum humilitate extenuat. v. 4. *Afferam*, inquit, *pauxillum aquæ, & lauate pedes veſtros, & requieſcite ſub arbore.* Apparet ad patulam quandam arborem affixas ſedes, in quibus velit ſedere hoſpites ſuos, dum curabit deferri aquam, & ablui pedes eorum. Neque enim hoſpites ipſi de via feſſi ſibi pedes abluebant, ſed id erat officium famulorum, totum autem conuiuij apparatum vocat *buccellam panis*. Cibos ergo, & ſimilagineum panem celeriter apparatum offert conuiuis ſuis, ipſe vero ſtabat coram eis ſub arbore: an vt miniſtraret ipſemet potum, & quæcunque opus eſſent conuiuis: nec præ humilitate menſæ comes eſſe voluit, vt notat [c] Chryſoſtomus.

c hom. 41. vide an. ſeq n. 3.

XII. Qui promittũt Saræ filium.

Sed illi mox de referenda hoſpitalitatis gratia cogitant. Accerſitur Sara, quæ ad oſtium tabernaculi ſtante, & audiente à tergo eorum,

ait Angelus ad Abrahamum, *Reuertens veniam ad te tempore iſto, vita comite, & habebit filium Sara vxor tua.* Nulla tamen eſt mentio in Scriptura reuerſionis eius, poſt natum Iſaac, de ea tamen, quæ cum aſſeueratione promittitur, dubitare non licet. Sara tamen de implenda promiſſione dubitauit, ac riſit, vires potius naturæ intuita, quam beneplacitum omnipotentis Dei; ſed riſus occultus fuit, vtpote à tergo conuiuarum, & ſummiſſus, vt probabiliter negari poſſet. Negauit enim ſe riſiſſe, exiſtimans riſum non fuiſſe animaduerſum. Sed ea mendacij ab Angelo arguitur, cum confirmatione promiſſionis, qui etiam ſignificat ſe diuinæ voluntatis & iuſſionis interpretem, cui in promptu ſit facere quidquid libuerit. Nunquid Deo, inquit, quidquam eſt difficile, vt anni conceptum & partum dare non poſſit?

XIII. Abeunt Sodomam, cuius cladē Abrahæ nunciant. Peracto prandio *ſurrexerunt* hoſpites de menſa, actiſque Deo, & hoſpiti de more gratijs, *direxerunt oculos contra Sodomam*; ſed & greſſus. Nam *Abraham ſimul gradiebatur deducens eos*, aliquantiſper, vt ſolent officioſi hoſpites. Qua beneuolentiæ, & honoris exhibitione commotus, qui primas hactenus egerat in hac fabula, inter eundum ait. *Num celare potero Abraham, quæ geſturus ſum*, cum is quantumcumque ſeſe abijciat, *futurus ſit in gentem magnam, ac robuſtiſſimam, & benedicendæ ſint in illo omnes nationes terræ*, per Meſſiam, qui ex ipſo oriturus eſt. Sed

Quo fructu. hinc etiam triplex manatura erat vtilitas. Prima, quod Abraham de cauſa futuræ animaduerſionis edoctus, illam non fortunæ & caſui, vt ſolent infideles, ſed diuinæ iuſtitiæ attributurus ſit, & ſuos in Dei timore inſtituturus, alieno vt malo ſapiant, & iuſte ac ſancte viuant. Altera, quæ non exprimitur, eſt vt Abraham impendentem præuidens calamitatem, pro ea auertenda, magno charitatis affectu intercedat, & iuſtis præbeat in poſterum imitationis exemplum. Tertia, vt hinc digito tangi poſſit, quanti Deus iuſtos faciat, quantáque in amicorum ſuorum gratiam, erga grauiſſimos peccatores indulgentia vtatur.

XIV. Clamor Sodomorum. a c. 18. 20. *Clamor*, inquit, [a] *Sodomorum & Gomorrhæ multiplicatus eſt, & peccatum eorum aggrauatum eſt nimis.* Duæ tantum ciuitates nominantur è quinque; quæ reliquas vt potentia & opibus, ita flagitijs antiebant: vt ſignificat Chryſoſtomus. Et in Ezechiele [b] Sodoma ponitur quaſi

b c. 16. 46. & 48. mater ſiue Metropolis, reliquæ appellantur filiæ. Eſt autem clamor, clara & conſtans fama, cum homines aliqua de re non muſſitant in angulis, ſed clare & aperte vbique loquuntur, aut conqueruntur: qualis fuit Iſraëlitarum clamor, quem ad ſe quoque Dominus peruenisse dicit. Dum autem Angeli ſe aiunt deſcendere velle, & de criminis veritate inquirere, Iudices docent, ne niſi re plane explorata, ſententiam ferant. *Conuerterunt* autem illi *ſe inde, & abierunt Sodomam* verſus. Videtur ſignificare Moſes, Angelos conuertiſſe ſe ad Abrahamum, qui vnà gradiebatur, ad ei valedicendum, eumque remittendum ad tabernaculum ſuum. Sed ab Abrahamo tantiſper retenti ſunt, dum pro peccatoribus illis oraret.

XV. Orat pro iis Abrahā. c c. 18. 25. Quæ oratio plena eſt ſuauiſſimæ atque ingenioſiſſimæ charitatis [c], dum ſpecie iuſtorum ſeruandorum, vult etiam peccatoribus veniam obtinere. Et primo quidem præ ſe fert ſolis ſe iuſtis incolumitatem flagitare, puta 50, ſi forte reperiantur; tum delabitur eò, vt non illi ſoli à clade eximantur, ſed vt propter illos toti ciuitati, puta Sodomorum, vbi Lot habitabat veniam imploret, tum propter 45. tertio propter 40. quartò propter triginta, quinto propter viginti, denique vſque ad decem deuentum eſt: quos oportet non eſſe inuentos Sodomis, ſed vnum tantum Lot cum filiabus, qui propterea inde educti ſunt. Infantuli autem quid? ne ipſi quidem iuſti erant, ſed filij iræ, & peccato originis obnoxij. Neque enim parentum infidelium fide, aut ſacrificiis dæmonibus oblatis, miſelli poterant iuſtificari. *Abiitque Dominus poſtquam ceſſauit loqui ad Abraham*, v. 35. & quidem cum ſociis, ſed mox regreſſo in locum ſuum Abrahamo, ille, qui Domini perſonam ſuſtinuerat, reuolauit in cœlum, *Duo [a] reliqui Angeli veſpere Sodomam venerunt.* a c. 19. 1.

XVI. Quæ fuerint eorum peccata. b c. 16. 49. Quæ autem peccata illam, eiuſque ſocias perdiderint, facile eſt ex Scriptura colligere: Emineant autem libido præpoſtera, ſuperbia, gula, quam Ezechiel [b] vocat ſaturitatem panis, & abundantiam, qui luxus quoque eſt in affluentia rerum omnium. Accedebat otium, inhumanitas, iniuſtitia & contumelioſa improbitas in homines, & impietas in Deum, quæ in Annalibus paulò fuſius explicantur [c]. Hæc c n. 35. & ſeqq. ad 42. ergó crimina Sodomam, ſociaſque ciuitates in pernicem egerunt: hæ cauſæ horribilis deflagrationis & tragœdiæ quæ ſeculis omnibus iuſtiſſimum terrorem incutiat. Diuina porro factum eſt prouidentia, vt nefarij homines in illos ipſos contumelioſi eſſent, quos modis omnibus placatos oportuiſſet; vtpote quorum manibus diuina fulmina commiſſa erant. Et vice verſa Lot nihil minus cogitans, in illos officioſus fuit, à quibus maximum accepturus erat beneficium.

XVII. Angeli Sodomis à Loto excipiuntur. *Venerunt* ergo *duo Angeli Sodomam veſpere, ſedente Lot in foribus ciuitatis*, & ſcilicet patris exemplo præſtolante, vt aliquem peregre venientem hoſpitio acciperet. Nam cum *vidiſſet eos, ſurrexit, & iuit obuiam eis, adorauitque pronus in terram.* Eximia quadam ſpecie commendabiles fuiſſe apparet, qui ita dudum ab Abrahamo, & nunc à Loto, tam in primo congreſſu, quam in ſermonis progreſſu honorarentur. Ioſephus [d] vocat adoleſcentes forma d l. 1. c. 11. præſtantes. Id videlicet hircos illos in furorem egit. Impulſum etiam internum in vtroque Patriarcha par eſt confiteri, & opinionem de iis humano faſtigio ſuperiorem. Præuenit etiam eos Lot, veritus ne in malum inciderent hoſpitem. Sed ad ſummiſſionem actionis, adiecit inſignem verborum modeſtiam. Dixit enim, *Obſecro, domini, declinate id domum pueri veſtri*, ibique pernoctantes recipite conſueta hoſpitalitatis officia; *& mane proficiſcemini in viam veſtram.* At illi *minime*, inquiunt, *ſed in platea manebimus.* Ex quo apparet hæc in æſtate contigiſſe, quando ſolent iuuenes noctes ſub die obambulantes traducere.

XVIII. A populo obſidentur. Non dicunt ſe alterius cuiuſpiam hoſpitium accepturos, ne iſtum illi inurbanè prætuliſſe viderentur. Lot autem qui ſciebat neminem eſſe in tam execranda ciuitate, ad quem poſſent tuto diuertere, multo autem minus in platea

ab impro-

ab improborum petulantia & contumelijs immunes fore, non inuitauit vltra, ſed *compulit illos oppidò, vt diuerterent ad eum.* Ingreſſiſque domum illius fecit conuiuium, & coxit azyma, ſimilagineos ſcilicet panes, vt in prandio Abraham. *Prius autem quam irent cubitum, viri ciuitatis vallauerunt domum, à puero vſque ad ſenem, omnis populus ſimul.* In Hebræo eſt, *omnis populus ab extremo*, ſcilicet vrbis; eò enim concurrerent ab extremis vrbis locis. Omnis ergo ciuitas *Circumfuſa ruit, certátque illudere captis.* Vt non mirum ſit diuinam patientiam, tam truculentarum beſtiarum immanitate victam, ceſſiſſe iuſtitiæ. Necdum finis: vocauerunt quippe Lotum, cumque nequitiæ ſuæ, quam canina impudentia palam euulgabant, participem eſſe voluerunt, & hoſpitij, & naturæ iurium violatorem.

XIX. Lot eos placare conatur.

At bonus hoſpes pro ſuis peregrinis ſollicitus, negligens ſui, foras vocatus egreditur, poſt tergum occludit oſtium, ne receptum quidem liberum ſibi relinquens, ne iſti Corybantes facto impetu domum irrumperent: tum blanda oratione furentes mitigare nititur, paratum ſe potius exhibens ad ferendam domeſticam ignominiam, quam ad iura hoſpitalitatis atrociore ſcelere violanda. Multa lis hoc loco à pleriſque Loto intenditur, de filiabus oblatis inſanis illis cynædio furore bacchantibus.

Quomodo filias offerat, nec peccet.

Qua in re valde aſſentior Caietano, Lotum furentem populum hyperbolica ſummiſſione placare voluiſſe, certum non acceptaturum populum huiuſmodi oblationem, quod filiæ eius ſponſæ erant ciuium Sodomæ, & quidem, vt apparet, Primariorium. Itaque non magis peccaſſe videtur, quam Dauid cum dixit Ionathæ [a], *Si eſt iniquitas aliqua in me, tu me interfice, & ad patrem tuum ne introducas me.* Eadem hyperbole dixit Ruben Patri [b], *Duos filios meos interfice, ſi non reduxero illum tibi*: Et Moſes Deo [c], *dele me de libro tuo quem ſcripſiſti.* Eadem fortaſſe Paulus [d] optauit eſſe anathema à Chriſto pro Iudæis; ſed redeamus in viam.

a 1 Reg. 20. 8.
b Gen. 42. 37.
c Exod. 32. 31.
d Rom. 9. 3.

XX. Illi cæcitate percutiuntur.

Nihil iſti perſuaſi, inſanire pergunt, abſcedere à ianua iubent, verbis inſultant, intentant minas. Denique vim faciebant Loto vehementiſſimè, iamque prope erat vt effringerent fores. *Et ecce miſerunt manum viri*, aperto tantiſper oſtio; *& introduxerunt ad ſe Lot*, etſi poterant incolumen inter furioſos conſeruare, vtpote quos iam cæcitate percuſſuri erant, & inhabiles ad ei nocendum redditúri. Introducto Loto, clauſoque oſtio, *eos qui foris erant percuſſerunt cæcitate à minimo vſque ad maximum, ita vt oſtium inuenire non poſſent.* Eam cæcitatem Septuag. ἀορασίαν vocant, quæ nullum oculis vitium inferebat, ſed oſtium videre prohibebat, eo nullam ſpeciem viſibilem ipſorum oculis emittente. Ergo cum alia viderent, oſtium videre non poſſent, nec ſuam agnoſcerent cæcitatem, oſtium fruſtra quærendo defatigati, irriſi irritique abierunt.

XXI. Angeli Lotum pro cognatis eius monent.

His anguſtijs Lot expeditus opera ſuorum hoſpitum, quibus vnis maxime timuerat, non ægrè agnouit eos, quos adhuc homines crediderat, ſuper homines eſſe. Illi autem qui eum à maiore etiam malo liberare cupiebant, monent vt omnes ſuos, qui eum affinitate, aut conſanguinitate contingerent, ex vrbe ſecum educeret. *Delebimus enim* inquiunt, v. 13. *locum iſtum, eo quod increuerit clamor eorum coram Domino, qui miſit nos, vt perdamus illos.* Obedit Lot Angelis, & ea ipſa nocte domo egreditur; generos adit qui filias eius accepturi erant: iubet de lecto ſurgere, & ab imminenti clade liberari. At miſeri, quibus vltimus eſſet ille dies, ludere illum, non ſerio loqui credentes, ſalutare conſilium aſpernati ſunt. Nullum quippe videbant apparatum ad tam vicinam cladem. Ideo illum, viſis quibuſdam, aut panico terrore ludificatum putabant, qui nocturnus obambularet, & turbaret alienam quietem.

Qui negligunt monentem.

XXII. Lot cunctatur.

Lot infecta re domum redit, & fortaſſe nonnihil, propter recentia generorum ludibria, de imminente clade ſubdubitans; fortaſſe etiam amore bonorum ſuorum in vbertima regione retentus, vt diſſerit Rupertus [a], & gemina quaſi compede præpoditus, lentior redditus cunctabatur, adeo vt pene per vim ab Angelis domo eductus ſit: iucunda gratiæ retributione. Nam per amicam vim domum inducti fuerant, vt immunes fierent à peccatorum petulantia: Nunc, vice verſa, ab ijs per vim Lot educitur domo, vt immunis fiat à peccatorum pœna.

a l. 6 in Gen. c. 10.

Cum domeſticis educitur.

Quid plura? diſſimulante, ſiue cunctante illo, apprehenderunt manum eius, & manum vxoris, ac duarum filiarum eius. Terni videntur exiſſe, vno Angelo medio inter coniuges, altero inter filias incedente, eductiſque extra ciuitatem, *Salua* inquiunt Loto, *animam tuam; noli reſpicere poſt tergum, nec ſtes in omni circa regione, ſed in monte ſaluum te fac.*

XXIII. Cur retro aſpicere prohibeatur.

Prohibetur Lot, cæterique domeſtici, retro in hac fuga reſpicere, ſiue ad ſignificandum ſumma feſtinatione opus eſſe, quæ reſpectando impeditur, ſiue ad maiorem deteſtationem pereuntium, quos Dominus ne bonorum quidem virorum aſpectu, nedum commiſeratione dignatur. Siue ad docendum oportere timentes Deum à locis perſoniſq; impuris celeri ſe fuga proripere; ſiue ad reuerentiam iudiciorum Dei, quæ licet humana æſtimatione atrocia videantur, minime tamen curioſe reſpectanda ſunt, ſed cum Dauide potius demiſſa ceruice dicendum [b], *Iuſtus eſt Domine, & rectum iudicium tuum.* Prohibentur etiam in circumpoſita regione ſubſiſtere, quia tota vallis funditus perdenda erat, in qua erant quinque ciuitates, vt probat nomen pentapoleos, Sodoma, Gomorrha, Adama, Saboim & Segor.

b Pſal. 18.

Lot orat pro Segor.

Sed Segor, quæ prius Bala dicebatur, & nomen Segor, id eſt parua, Loto pro ea deprecante ſortita eſt, in extrema erat valle, in aditu montium, ad quos clades non erat peruentura; ſed cum pro ea rogaret Lot, cauſatus difficultatem adeundi montes homini ſeni, ductorique fœminarum, veniam impetrauit. Statuerat quidem Dominus non ſubuertere illud oppidum præuiſis Loti precibus, ideóque illum ad orandum incitauit, quod ſi non oraſſet, vtique illa periiſſet, v. 21. aliquede illa decretum in diuina mente anteceſſiſſet.

XXIV. Et voti compos iubetur ad eam feſtinare.

Dixit ergo Angelus. *Ecce etiam in hoc ſuſcepi preces tuas, vt non ſubuertam vrbem pro qua locutus es.* Quoniam ergo factus es voti compos, *feſtina, & ſaluare ibi, quia non potero facere quidquam, donec ingrediaris illuc.* Non explicat

apertius quid facturus eſſet, ne eum terreat & contriſtet, feſtinare etiam iubet, vt ipſa progredientium feſtinatio alias cogitationes excluderet, præſertim de reſpiciendo retro, ad quod horrendi pereuntium clamores facile induxiſſent Lotum, cum eadem clade, in quam incidit vxor eius. Nam in hoc itinere, cum appropinquarent portis oppidi Segor, in ipſius eius ſuburbijs, iamq; cœlum vltrices flammas oſtentaret, & inciperent horrendúm mugire tonitrua, mulier, quæ progrediebatur lentius, aut greſſu properabat anili, victa curioſitate muliebri, conuertit ſe retro, vt horribile ſpectaculum tantiſper oculis vſurparet, cum ſtatim *conuerſa eſt in ſtatuam ſalis*, celeréſque inobedientiæ, curioſitatis pœnas dedit: Loto interea cum filiabus vrbem properè ſubeuntibus, neque domeſticam cladem animaduertentibus.

Vxor eius in ſtatuam ſalis verſa.

XXV. Quæ nunc perdurat.

De loco in quo mulier in ſtatuam ſalis verſa eſt, ipſoque ſalis cumulo, ita ſcribit Benjaminus Iudæus in ſuo itinerario. Ex monte autem ipſo oliuatum Sodomiticum mare conſpicitur: à mari verò illo ad cumulum ſatis, in quem Loti vxor conuerſa eſt, duæ leucæ ſunt. Conſtat enim adhuc cumulus ille, qui à gregibus aliquando lambendo imminutus, denuo ad priſtinam creſcit molem. Sic ille, quæ tanto ante Tertull. in carmine de Sodoma eleganter notauerat. Sic enim ait.

Ipſaque imago ſibi formam ſine corpore ſeruans
Durat adhuc. Etenim nuda ſtatione ſub æthram,
Nec pluuiis dilapſa ſitu, nec diruta ventis.
Quin etiam ſi quis mutauerit aduena formam
Protinus ex ſeſe ſuggeſtu vulnera complet.

XXVI. Subuerſio vrbium.

Hanc porro cladem Moſes paucis hiſce verbis deſcribit. *Sol egreſſus eſt ſuper terram, & Lot ingreſſus eſt Segor, Igitur Dominus pluit ſuper Sodomam & Gomorrham ſulphur & ignem à Domino de cælo, & ſubuertit ciuitates has*, & alias præterea duas, Adamam & Seboim, quæ in Deuteronomio [a], & Oſea [b] memorantur; *& omnem circa regionem, vniuerſos habitatores vrbium, & cuncta terræ virentia.* Theodoretus [c] addit pagos plurimos eadem ignea pluuia exarſiſſe. Non enim dubium eſt in vberrimo ſolo frequentes pagos extitiſſe. De numero vrbium aberrant Solinus [d], Strabo [e], Stephanus, Tacitus [f]: nec mirum, cum Ioſephus quoque [g], Egeſippus, Andreas Maſius quinque vrbes deflagraſſe ſcribant, quod vulgò plerique omnes dicunt & ſentiunt, cum tamen ex eo numero eximenda ſit Segor, quæ Loti precibus effugit incendium. Dicitur tamen ignis in pentapolim deſcendiſſe, Sapientiæ 10.6. quia reuera quinque vrbes fuerant incendio deſtinatæ.

a c. 29. 23. b c. 11. 8. c q. 69. d c. 48. e l. 16. f l. 5 Hiſtor. g l. 5 de Bell. c. 5.

XXVII. Gemina cladis cauſa efficiés.

Clades omnibus eadem, eaque gemina, è cœlo & terra. Nam crebri ignes excutiuntur è nubibus, fulmina coruſcationibus æquantur, quæ tectis flammas inijciunt, cum tonitribus horrendo fragore reboantibus: ſtatimque ignea pluuia, ex ſulphure, ſeu pice & ſale liquatis viri omnes ac plateæ planicieſque camporum inundantur, flammaſque concipiunt, quibus homines & animantia, cunctaque plantarum genera exuruntur. Terræ autem tribuenda eſt ſubuerſio ciuitatum, quam Scriptura crebro inculcat; quam factam poſſumus intelligere, terra, per ingentes terræ motus, vaſtis hiatibus diſcedente, & in profundum abeunte, aquis ſubterraneis eius locum ſubeuntibus. Itaque contra inſenſatos cœlum & terra pugnarunt. Nimirum cœlum peccatorum ſuorum clamore fatigarant, & terram deteſtabili nequitia, diuturnáque polluerant. Itaque tota illa regio, cum habitatoribus ſuis, funditus periit, & quæ dudum fuerat quaſi paradiſus Domini, facta eſt vindictæ Domini monimentum, incredibili fœtore ex aquis virulentis, & amarore ac ſalſedine & grauitate intolerandis exhalante, nihil vt ibi viuere poſſit. Si quid autem plantarum in vicino viuit, fructuſue edit, in cinerem vaneſcit ac fumum, vt pulchrè deſcribit Tertull. in carmine de Sodoma.

Tota regio ſubuertitur.

Tota rogus regio eſt, &c.

XXVIII. Quamdiu durarit hæc clades. a Thr. 4.6.

Quamdiu durauerit hoc incendium, quantóue tempore ſubuerſio facta ſit, non ſatis conſtat. Etſi enim Ieremias Sodomam momento ſubuerſam dicat [a], id tamen momentum dicitur comparatione aliquot annorum quibus Ieroſolyma, obſeſſa, debellata, euerſa eſt. Et credibile eſt aliquot horis duraſſe ſupplicium, dum ad omnia remedia irrito conatu curritur. Valuit etiam mora ad pœnam, eiuſque cauſam agnoſcendam, & crimina per pœnitentiam deteſtanda: Abraham tamen, qui mane conſurrexiſſe dicitur, veniſſeque ad locum, vbi prius cum Angelis ſteterat, non vidit deſcendentem pluuiam, ſed *aſcendentem fauillam*, id eſt, fumum flammæ permixtum. Fumo ergo cum flamma exundante, & aërem terraſque obſcurante fiebat, vt non ſatis diſcerni poſſet, quis eſſet vrbium, totiuſque regionis ſtatus, quam tamen luctuoſiſſimum eſſe conſtabat. Interea neſciebat quid Loto factum eſſet, neque eum donatum fuiſſe precibus ſuis adhuc didicerat.

XXIX. Lot abit ex Segor in montem. b c. 19. 30.

Sub idem autem tempus *aſcendit Lot de Segor* [b], ex vicinitatis timore perterritus, quòd eò quoque fauilla & terræ motus, qui reliquas vrbes ſubuertebant, peruenirent; memor etiam Angeli, qui prius eum iuſſerat in monte ſaluum fieri, quam de Segor aſſentiretur. Aſcendit igitur in montem cum filiabus ſuis, & nactus ſpeluncam, à diro ſpectaculo auerſam, in eam ſe abdidit. Et quamuis non parcebatur oppidulo, niſi in gratiam Loti, non tamen ipſo in montem abeunte, Segor in priſtinam meritæ damnationis ſententiam reuoluta eſt. Verum Dei dona ſunt ſine pœnitentia: & perſeuerauit indulgentia, quam ſine conditione largitus fuerat diuinus interpres. Cæterum quod pater ex Segor abiens futurum timuit, filiæ iam factum eſſe leuiter crediderunt, eandemque calamitatem totum mundum occupaſſe, ſicut olim diluuium; aiunt enim nullum virorum in terra manſiſſe. Itaque patre ſuper ea re inconſulto, temerarium ſibi conſilium ſtultè acceperunt, & ſtultius executæ ſunt.

Eoque filiæ abutuntur.

XXX. Abraham abit in Gerara, & qua de cauſa.

Reliqua eſt hoc anno Abrahæ peregrinatio in Paleſtinam, cuius cauſam cum Moſes non expreſſerit, occaſionem dedit coniecturis. Ego ſane crediderim, nō aliam illi migrationis cauſam fuiſſe, è loco, in quo & gloria, & diuitijs, & beneuolentia, & fœdere incolarum principum florebat, quam diuinam iuſſionem, quæ illius virtutem exercere, & illum peregre vitam ducere volebat; quod non obſcurè docet hoc

loco

a hom. 45.

loco Chryſoſt.[a] Cum ergo tota Patriarchæ peregrinatio, ab exitu de Vr Chaldæorum vſque ad mortem, ex Dei nutu, & directione pependerit, hanc quoque illi oportet aſcribere, qui primum illi dixit, *Exi de terra tua.* Præſertim cum hæc commoratio in Geraris diuturnior futura eſſet. Volebat autem Dominus non ſolum merita eius augere, ſed diuerſis populis ſancti viri virtutem, & pietatem in exemplum proponere. Eſt autem credibile Abrahamum plenum fidei feruore, & obedientiæ promptitudine, ei obſecundante Sara, ante digreſſum ex Hebron, filium promiſſionis Iſaacum genuiſſe, eodem tempore, quo filiæ Loti ex parente, Moabitarum, & Ammonitarum, autorem conceperunt. Nam pridie facta eſt mentio feruoris diei [b], & ſub arbore ſumptum eſt prandium, loco ventis peruio, & vmbra opaco, vt in æſtate fieri ſolet.

Prius gignitur Iſaac.

b c. 18. v. 1.

XXXI. Aduentus Abrahæ in Gerara.

Abit ergo Abraham ex Hebron, & proficiſcitur *In terram auſtralem* Ægyptum verſus, *& habitauit inter Cades & Sur, & peregrinatus eſt in Geraris.* Breui compendio narrat Moſes hunc aduentum, & tranſmigrationem Patriarchæ in Gerara. Vbi cum ſe diutius manſurum putaret, haberetque copioſam familiam, quoniam in paruulo regno, tanquam peregrinus aliquis latere non poterat, nec iniuſſum & improuiſum, in fines alienos adire, ac pene irruere conueniebat; exigit ratio vt fateamur, miſſum eſſe ad regem Abimelechum ab Abrahamo legatum, oraturum vt ſibi liceret, bona cum eius venia, in regno ipſius, ſine cuiuſquam iniuria commorari. Eam orationem regi pergratam fuiſſe non parum probabile eſt, quippe qui frequenti fama accepiſſet, (Eſt enim Hebron vicina Geraræ 14 fere horarum itinere) qui vir & quantus eſſet Abraham, quanta probitate, fortitudine, opibus. Exiſtimauit ergo eius commorationem, & ſibi decoram, & regno fructuoſam fore. Itaque reſpondit perhumaniter, perſibi gratum, perque iucundum eius aduentum fore: amicitiam autem, ac vitæ conſuetudinem, etiam gratioſiorem. Veniret ad ſe ad vrbem regiam cum, illic, non quaſi peregrinum aut ſubditum, ſed inſtar germani fratris habitaturum.

XXXII. Qui exceptus fuerit à rege.

Credidit Abraham, venit ad regem cum Sara, & aliquot præcipuis domeſticorum, beneuole accipitur, indeque familiariter requirit rex, quæ eſſet matrona illa, quam habebat comitem. Abraham ſuum illud antiquum ſeruans, *Soror*, inquit, *mea eſt.* Abimelech autem cupidus iucundæ affinitatis cum Abrahamo; eam optauit habere coniugem. Solent enim principes ambire matrimonia, quibus potentiores fiant, cum alioqui non deſint eis mulieres in regnis ſuis, ætate amabiles, ac pulchritudine præſtantes. Itaque nulla hoc loco fit mentio pulchritudinis Saræ, quæ olim in Ægyptiaca peregrinatione celebrata fuerat. Optauit ergo vxorem habere ſororem Abrahæ, vt Abrahamum haberet fratrem; id eſt commilitonem in bello eximium bellatorem in pace conſiliarium antiqua probitate, ac prudentia virum: in rerum penuria cognatum, cuius eſſent opes minimè contemnendæ, qui deniq; in proſperis & aduerſis rebus, præſidio eſſet & ornamento.

XXXIII. Curque is optarit Saram coniugem.

Hæc igitur animo verſans Abimelech, miſit viros honoratos ad Abrahamum, qui cum eius, affinitatem non reſpuentis, bona venia, Saram ipſius, vt ferebat, ſororem, ad ſe quaſi futuram coniugem adducerent, quam tamen interea apud ſe haberet intactam, dum eius virtutem & mores, non indignos regio thalamo, cognitos haberet atque perſpectos. Hæc eò dicimus, quod neceſſe ſit ſat multum temporis verſatam Saram in domo regia, antequam ſciretur eam eſſe Abrahæ coniugem, vt plaga ſterilitatis, quæ extremo vigeſimo capite memoratur, in tota regis familia ſentire. Nec alia ratior prabilior apparet, in Moſis ſilentio, qua & ducta fuerit, & tamen intacta permanſerit; tulit enim eam quaſi ſponſam, & futuram coniugem, non quaſi vxorem in præſens, Deo ita diſponente, & forte regionis conſuetudinē id ferente.

XXXIV. Agnoſcit diuinitus eam coniugatam.

a c. 20. 3. Geneſ.

Cum autem iam tempus adeſſet, quo eam in vxorem erat ducturus, ne fieret Sara duorum maritorum coniux, venit Deus ab Achimelech per ſomnium nocte, & ait illi [a] *En morieris propter mulierem quam tuliſti, habet enim virum.* Sub intelligenda eſt hoc loco illa particula; *ſi reddere nolueris*, quæ inferius additur. Nam tuliſſe bona fide mulierem in coniugium, nulli obligatam viro, criminoſum non fuit; at vbi agnouit coniugatam, retinere capitale fuit. Etſi enim tum licuit vni viro plures habere vxores, nunquam tamen licuit vni mulieri ad plures viros pertinere. Itaque Abimelech omnem à ſe culpam in eos transfert, qui iniuriam accepiſſe videri poterant: quem virum etiam probum fuiſſe, ac timentem Deum, ex tota Moſis narratione facile intelligi poteſt; certe Ambroſius [b] eum fidelem appellat. Theodoretus [c] etiam iuſtum, vt qui ab iniuria hominibus inferenda, etiam ignotis & peregrinis abhorreret, & adulterium, tanquam peccatum grande, & ſibi regnóque ſuo pernicioſum, deteſtaretur.

b l. 1. de Abra. c. 7. c q. 61. in Gen.

XXXV. Ac iubetur reddere.

Nunc ergo, inquit Dominus, *reddere viro ſuo vxorem, quia Propheta eſt, & orabit pro te, & viues.* Quaſi dicat Magni vir eſt meriti apud me, & eo familiariter vtor, ac futurorum cognitione glorifico. Itaque eius precibus exoratus incolumem te ſeruabo, & vxor tua, cæteræque fœminæ à ſterilitate curabuntur: neque enim alium morbum intelligit, vt infra dicetur; addit autem ad præceptum minas. *Si autem nolueris reddere, ſcito quod morieris tu, & omnia quæ tua ſunt.* Quibus monitis, & denunciationibus territus Abimelech, ſtatim ſummo mane ſurrexit, *& vocauit omnes ſeruos ſuos*: ex quo intelligitur fictam eſſe regis ægritudinem, etiam medicis, ſi ſuperis placet, deſperatam, quæ non prohibuerit, quo minus primo diluculo ſurgeret, domeſticos conuocaret, vt eis viſa per quietem, auditaque referret. *Qui timuerunt etiam ipſi*, quoniam ad ipſos quoque minæ pertinebant. De eorum ergo conſilio, vt ait Ioſephus, Abrahamum accerſit, & cum eo expoſtulat, quod ipſius diſſimulatione tantum non factum fuerit, vt adulterij pœnas immeriti luerent.

Reſpondet Abraham afferens primò diſſi-

XXXVI. Abraham ſuam excuſat diſſimulationem.

v. 11.

nulationis cauſam, & in homine peregrino non reprehendendam. *Cogitaui mecum, dicens, forcitan non eſt timor Dei in loco iſto, & interficient me propter vxorem meam.* Non quod grauius putarent adulterium homicidio, ſed quod adulterij vltorem timerent; quo de medio ſublato, nullo Dei timore coërciti, impune ſe peccaturos ſperarent. Secundo oſtendit ſe iuſta cautione vtentem, veritatem celaſſe, non tamen eſſe mentitum, vtendo verbis, iuxta morem in ſua gente vſurpatum, qui fert vt qui eundem patrem, licet non proxime, agnoſcunt, fratres dicantur & ſorores, vt ſupra in ſimili cauſa dictum eſt.

v. 12.

Alias, inquit, *& vere ſoror mea eſt, filia patris mei*, mediante Aran, *& non filia matris meæ*, quia genitus fuerat Aran, ex alia vxore Tharæ. Poſtremo ad molliendam diſſimulationem, addit ſuum id conſilium, non ipſius Abimelechi cauſa recens fuiſſe ſuſceptum, ſed iampridem, in omnem huiuſmodi euentum, inter coniuges inſtitutum: puta ex quo in Ægyptum deſcenderant.

Gen. 12. 13.

XXXVII. Abimelech dat Abrahamo.

Hac reſponſione cum Abimelecho ſatisfactum eſſet, Dei præterea minas à ſe ſuiſque auertere cupiens, & Abrahami gratiam, & orationes, ad depellendam ſterilitatem, impetrare, tulit oues & boues, ſeruos & ancillas, & dedit Abraham, reddiditque illi Saram vxorem ſuam: hoc neceſſitatis fuit, illud humanitatis, & beneuolentiæ. Poſtremo liberam facit ei habitandi poteſtatem, quouis in loco ditionis ſuæ. Inde ad Saram oratione conuerſa;

Et Saræ munera.

Ecce mille argenteos dedi fratri tuo, non ſine ironia id dictum eſt, ſicut & illud, *hoc erit tibi in velamen oculorum, ad omnes qui tecum ſunt*, quaſi dicat, eme ibi potius velamen, quo caput obnubas vt omnes agnoſcant te eſſe nuptam. Sunt autem mille argentei ſicli, totidem ſemiunciæ argenti, quæ in ære gallico hoc tempore ſunt 17. ſolidorum cum dimidio. Itaque mille ſicli, ſiue argentei, ſunt quingentæ vnciæ, reſpondentque 1375 Francis Gallicis [a], aureis autem 458 cum triente, quæ fuſius in Annalibus [b], diſputata reperies. Et iuxta hanc æſtimationem, & valorem pecuniarum, deinceps ſiclos, aliaſque monetas peregrinas, in noſtrates transferemus.

a Francl ſunt 20. ſolidorum, aurei vero 60 vnciæ 55. ſolid. ſiclus ſiue ſemiuncia 27. cum dimidio.
b n. 100. & ſeqq.

Vt autem hanc Abimelechi hiſtoriam, ſimulque res anni huius concludamus. Accepit Abraham munera, eóque Deum orante *ſanauit Deus Abimelech, & vxorem, ancillaſque eius, & pepererunt. Concluſerat enim Deus omnem vuluam domus Abimelech, propter Saram vxorem Abrahæ.*

XXXVIII. Et diuinitus ſanatur.

Perſpicuum eſt hanc muliebrem pœnam eſſe, nec Regi conuenire. Sed is ſanatus dicitur quoniam tota domus, cuius erat ipſe paterfamilias, ſanata eſt: nec poteſt eſſe caput ſanum toto corpore languente.

(∴)

ANNVS MVNDI 2139.

ABRAHÆ 101. ISAACI 1.

ARII 11. Imperij Aſſyriorum 308.

ANTE CHRISTVM 1914.

I. Ortus Iſaaci.

Adeſt annus ſingularis, atque inuſitatæ lætitiæ, in domo Patriarchæ Abrahæ, in natiuitate Iſaac, eoque maioris, quo diutius expectata fuerat, & ardentioribus votis expetita [a]. *Viſitauit enim Dominus Saram, ſicut promiſerat, & impleuit quæ locutus eſt.* Hæc viſitatio benedictio eſt, & fœcunditas ſterilis, & grandæuæ mulieris, quæ diuinam veritatem, & prouidentiam circa ſingularia rerum humanarum prodit, factis vberiorem, ac lætiorem quam promiſſis. Poteſt quoque accipi hæc viſitatio, de Angelo viſitante Abrahamum & Saram, iuxta eius promiſſionem [b], vt eis ortum filij gratularetur, quæ alioqui ſcripta non eſt, etſi merito facta credatur. Sed prior expoſitio magis placet. Concepit ergo Sara, & peperit filium in ſenectute ſua. Nonageſimo anno concepit ſub æſtatem [c], vt colligitur ex initio cap. 18. & peperit 91. ſub veris initia.

a c. 21. 1. Gen.
b c. 18. v. 10.
c vide ſupra n. 30.

II. Ratio nominis.

Vocauitque Abraham nomen filij ſui, quem genuit ei Sara, Iſaac, & circumcidit eum octauo die, ſicut præceperat ei Deus, in generali lege circumciſionis [d], *cum centum eſſet annorum; hac quippe ætate patris natus eſt Iſaac.* Annos expletos ſumendos eſſe ſupra probatum eſt; atque ita primus Iſaaci, eſt patris 101. ſicque ſacra Chronologia, quæ Iſaaco deinceps nititur, belliſſime progredietur. *Dixitque Sara, Riſum fecit mihi Deus.* Et riſum quidem Iſaacus ſignificat, ait Euſebius [e], vt hoc ſuo nomine caſtam illam, ſanctamque lætitiam repræſentaret, quam amicis ſuis Deus, tanquam ſingulare munus, ac præmium pollicetur. Pergit Sara. *Quicumque audierit corridebit mihi*, congratulabitur mihi, fietque particeps gaudij mei. Hoc indicium eſt virtutis Saræ, & Abrahæ, quod ab omnibus amarentur, ex quo futurũ erat, vt eis cum charitate collætarentur. Quis putaſſet fore vt aliquando nuncius deferretur ad Abraham, Saram ei ſeni lactare filium: & veritate lactationis excludit, quod quis de ſuppoſito partu ſuſpicari poſſet.

d c. 21. 5.
e de Præp. Euan. l. 11. c. 6.

III. Lactatur Iſaac.

Magno autem cum gaudio totum lactationis tempus Saram tranſegiſſe, & res loquitur ipſa per ſeſe, & ſancti Patres Chryſoſt. [f] Auguſt. [g] aliique ſignificant. Hebræi autem tantam lactis vbertatem illi à Deo conceſſam aiunt, vt pluribus etiam infantibus nutriendis ſufficeret. Certum quidem eſt Deum non parcè liberalem eſſe; ſed fundamentum, quo nituntur infirmum eſt, quod ſcilicet Scriptura plurali numero vtatur, & filios dicat non filium. Id enim idiotiſmo tribuendum eſt, qui enallagem numeri admittit, etiam vulgò vſurpatam, quod plerique notarunt interpretes.

f hom. 46.
g ſerm. 68. de tem.

ANNVS MVNDI 2143.

ABRAHÆ 105. ISAACI 5.

ARII 15. Imperij Aſſyriorum 212.

ANTE CHRISTVM 1910.

I. Quando ablactatus Iſaac. a In trad. Hebr.

IN variis de anno ablactationis Iſaaci ſententiis, illam elegi quam ab Hieronymo [a] ex Hebræis relatam, probatamque video, de quinto anno currente: quamuis legamus ſanctam Machabæorum matrem triennio filios lactaſſe; dum enim vita productior fuit, conſentaneum eſt lactationem fuiſſe diuturniorem, contractior autem fuit tempore Machabæorum, poſt mille videlicet ſeptingentos & quadraginta circiter annos: & ſatis conſtat res diutius duraturas, tardius aſſequi perfectionem ſuam. Itaque tardius etiam fortaſſis eis dentes, ad ſolidiorem cibum neceſſariis ſuccreſcebant.

II. Cum conuiuio.

De hac porro ablactatione nihil aliud habet Moſes, quam creuiſſe puerum, & ablactatum eſſe, feciſſéque Abrahamum grande conuiuium in die ablactationis eius. Id autem Hebræis ſollenne fuiſſe, etiam ex Samuelis hiſtoria demonſtratur, ex qua etiam clarius intelligitur illud ad gratias Deo agendas referri. Cur autem in die Circumciſionis non fieret conuiuium, in ſignum lætitiæ, quod infans aggregatus eſſet in numerum filiorum Dei, ſicut nunc pleriſque in locis in baptiſmate paruulorum, cauſam non reperio, niſi id placet conſuetudini datum. Circumciſio enim recens inſtituta fuerat, conſuetudo autem conuiuij in ablactatione, antiqua, & à maioribus recepta per manus: infante primùm inter conuiuas, vt apparet, ſedente, eorumque cibos pro ſuo modulo, participante.

ANNVS MVNDI 2144.

ABRAHÆ 106. ISAACI 6.

ARII 16. Imperij Aſſyriorum 213.

ANTE CHRISTVM 1909.

I. Eiectio Iſmaelis, eiuſque tempus. a in Trad. Hebr.

HAbet hic annus eiectionem Iſmaëlis cum matre ſua, quam plerique in hunc annum referunt, cum Iſaac iam quinque annorum eſſet, nimirum expletorum, & ſextum eſſet ingreſſus. Præit fere Hieronymus [a], vbi cum dixiſſet quinto infantis anno ablactationem factam fuiſſe, addit, poſt ablactationem, Iſmaëlem cum matre domo expulſam eſſe. Et cum nihil cogat illos ſtatim à conuiuio eiicere, poſſumus ſane cum Torniello, & aliis, eiuſdem anni finem expectare. Ita temporis ratio à Scriptura firmatur: cum enim Dominus dixerit ſemen Abrahæ quadringentis annis afflictum iri [b], quod à ſancto Stephano [c] iteratur, idque de ſemino eius per Iſaac intelligatur; ab hoc autem anno ad exitum de Ægypto, anni 400. numerentur, oportet hunc annum primum eſſe Afflictionis, quando Iſmaël perſequens Iſaacum, vt loquitur Apoſtolus [a], domo eiectus eſt. Deinde cum à promiſſione primum facta Abrahæ, vſque ad legem datam, anni 430. ab eodem Apoſtolo [b], numerentur, & hic annus ſit 31. Promiſſionis, oportet etiam primum eſſe eorum quadringentorum, qui ſequuntur. Sed de tempore ſatis, plura in Annalibus reperies.

b Gen. 15.13. c Act. 7. 6.

a Gal. 4.29.

b Gal. 3.17.

II. Et cauſa; & quis ludus Iſmaëlis. c Gen. 21. 9. 10.

Huius eiectionis cauſam Moyſes in hæc verba refert [c]. *Cumque vidiſſet Sara filium Agar Ægyptiæ ludentem cum Iſaac filio ſuo, dixit ad Abraham; Eiice ancillam hanc, & filium eius: non enim erit hæres filius ancillæ, cum filio meo Iſaac.* Ex hac ratione Saræ apparet Iſmaëlem vigeſimum iam annum ingreſſum, maiores quam pro filio ancillæ, ſpiritus aſſumpſiſſe, & ſe pro hærede, & primogenito gerentem, Iſaacum quinquennem contempſiſſe, & crebra illuſione vexaſſe. Ita hunc locum intellexit Paulus Apoſtolus [d], cum hunc ludum perſecutionem vocauit. Is, inquit, *qui ſecundum carnem natus fuerat, perſequebatur eum qui ſecundum ſpiritum.* Itáque Paulum ibid. Hieronimus intellexit, & in trad. Hebr. Et vox Hebræa non tam ludentem, quam inſultantem, & ſuperbè, contumelioſéque tractantem ſignificat, eodemq; modo eandem intra vſurpat vxor Putipharis, in accuſatione Ioſephi [e]. Talis fuit ludus famulorum Abner & Ioab [f], qui in mutuam multorum cædem euaſit.

d Gal. 4.29.

e c. 39. v. 14. f 2. Reg. 2. 14.

III. Moleſtia Abrahæ ſuper Iſmaële.

Durè accepit hoc Saræ verbum *Abraham pro filio ſuo. Patriarchæ*, inquit Chryſoſt. *bene affectus erga Iſmaelem moleſtè accipiebat, quæ è Sara dicebantur. Neque enim de Agar multum ſollicitus erat, ſed erga puerum ita afficiebatur, vt pote adhuc adoleſcentem.* Meminerat quoque eximias ſibi de eo promiſſiones factas, eundemque, vt pote à ſe genitum, non poterat aſpernari, nedum exturbare domo, cum matre ſua. Cum ergo hæc eiectio Abrahamum male haberet, affuit ei per viſum nocturnum Deus, qui crebrò virtutem eius duris exercebat rebus, eique dixit. *Non tibi videatur aſperum ſuper puero, & ſuper ancilla tua; Omnia quæ dixerit tibi Sara audi vocem eius, quia in Iſaac vocabitur tibi ſemen.* Cui ſcilicet promiſi terram hanc, & in quo benedicentur omnes nationes terræ. *Sed & filium ancillæ faciam in gentem magnam, quia ſemen tuum eſt.* Significat ergo Dominus hanc Saræ poſtulationem, non ex inconſulta mulieris iracundia, ſed ex diuina inſpiratione profectam, volente Domino illum ab adoleſcentia longe ab Iſaaco ſecludere; ne cum ætate creſcente ferocia, Iſaaco legitimo hæredi dominari conaretur.

Et diuina eius conſolatio.

IV. Dimittit matrem cum filio.

Abraham cui nihil erat antiquius, quam diuinæ voluntati in omnibus rebus obtemperare, ſurrexit mane, & tollens panem & vtrem aquæ, impoſuit ſcapulæ eius, tradiditque puerum, & dimiſit eam. Magna hæc videtur Abrahæ erga vxorem concubinam, & ſuſceptum ex ea filium parcitas, atque duricies. Sed fortaſſe hoc quoque iuſſit Dominus, quod deinceps vtriuſque curam in ſe ſuſciperet, vt ſentiunt Theodoretus [g], & Abulenſis, qui tamen hanc parcitatem

g q. 71. in Gen.

An cum aqua ſola?

transfert in Saram parum æquam in Agarem, & Iſmaëlem, cui tamen Dominus hac in re voluerit Abrahamum obſequi, ſed addit etiam mox à diſceſſu eorum, Abrahamum eis copioſe neceſſaria ſubminiſtraſſe: idque propter loci vicinitatem, facile fuiſſe, & propter naturæ coniunctionem, oportuiſſe. Neque ſi Deus à principio eis per Angelum prouidit, id perpetuum fuiſſe putandum eſt: & non potius deinceps Abrahamum recordatum eſſe, ſe patrem eſſe ac maritum. Denique qui in alienos, ignotoſque benignus erat, in ſuos non factus eſt ferreus.

V. Agaris luctus in ſiti pueri.

Cum ergo abiiſſet Agar, errabat in ſolitudine Berſabeæ, qui locus eſt in extrema Chananitide, ad meridiem, Ægyptum verſus, & poſtea ex euentu id nomen accepit. Cumque conſumpta eſſet aqua in vtre, *abiecit puerum ſubter vnam arborum, quæ ibi erant*, quam Septuag. vocant abietem. Non abiecit autem, quaſi illum ferret in brachiis infantulum; qui annum iam vigeſimum attigerat, ſed deſeruit cum ingenti mœrore eum, qui vltra progredi non poterat, viribus, pro ariditate ſitis, exhauſtis; quod ei nihil opis afferre poſſet. Ea tanta ſitis indicat hanc demiſſionem factam fuiſſe æſtiuo tempore, quo citius aqua defecit in aridis, ac ſiticuloſis locis. Et quia oculi augent dolorem, abiit ab eo quantum poteſt arcus iacere: & ſedens contra leuauit vocem ſuam, & fleuit: ſed flebat etiam puer, & Dei vt apparet, implorabat opem, ex pia & domeſtica inſtitutione Patriarchæ.

VI. Ab Angelo conſolantur.

Et exaudiuit Deus vocem pueri in gratiam patris, miſitque Angelum, qui afflictis oſtenſo puteo ferret opem, moneretque matrem, vt curam gereret Adoleſcentis, ex quo numeroſa poſteritas oritura erat. Hoc enim maior habenda eſt cura Iuuentutis, quo ad maiora deſtinatur. Et apparet illos ad aquam illam diutius eſſe commoratos, eoque conuehere ſolitos, quæ ipſis ad victum erant neceſſaria. Hinc Abrahamo proſpeciente, vt ex Abulenſi dicebamus [a]; inde adoleſcente venationem exercente. Factus enim eſt iuuenis ſagittarius, vt ait Moſes [b]. Addit Ioſephus [c] Agarem in poſteros incidiſſe, eorumque benignitate miſeriam euaſiſſe. Inde autem aliquantum progredientes, habitarunt in deſerto Pharan, quod Iſraëlitæ ex Ægypto reduces celebre reddiderunt. Interea Iſaacus domi verſabatur, ſub exactiſſima parentum cura, vt filius benedictionis, dum Iſmaël ſyluestrem in deſertis locis vitam ageret, nullius admodum cura munitam. Ergo ille mitis, iſte ferox, pro educationis diuerſitate redditus eſt.

a c. 21. in textu.
b c. 21. 20.
c l. 1. Ant. c. 12.

ANNVS MVNDI 2154.

ABRAHÆ 116. ISAACI 16.

ARII 26. Imperij Aſſyriorum 283.

ANTE CHRISTVM 1899.

I. Coniugium Iſmaëlis.

SVb trigeſimum Iſmaëlis annum contigiſſe arbitramur coniugium eius, de quo Moyſes [a], *Habitauitque in deſerto Pharan, & accepit illi mater ſua vxorem de terra Ægypti.* Cui chronologiæ conciliant fidem ortus aliquot Patriarcharum, qui in Scriptura memorantur orti, ſub annum trigeſimum parentum ſuorum [b]: Et credibile eſt hoc coniugium non ignaro Abrahamo coaluiſſe, & patrem filio munera, non minus quam poſtea Ceturæ filiis largitum eſſe. Porro nomen vxoris Iſmaëlis nuſquam apparet in ſacris literis.

a Gen. 21. 21.
b Gen. 11. 14. & ſeqq.

II. Fœdus Abrahæ cum Abimelecho. c 21. 22.

Eodem tempore fœdus iniit Abraham cum Abimelecho, vt ait Moyſes [c], explicato Iſmaëlis coniugio. Nec video cur anteuertendum ſit hoc fœdus, & ex eo loco mouendum, quem ei dedit ſeries Moſaicæ narrationis. Diuturnam enim Abimelechi experientiam innuunt illa verba, *Deus tecum eſt in vniuerſis quæ agis*, quæ videlicet cauſa excitauit hunc regulum ad ambiendum hoc fœdus. Apparet etiam interueniſſe iurgia inter Abrahæ, regiſque famulos, quæ ad Dominos delatæ, inimicitias inter vtrumque, & quæ ex inimicitiis oriri ſolent, procreare potuiſſent. Quibus Abimelech occurrere ſtudens, & à ſe, regnóque ſuo potentem aduerſarium auertere, eum amicum habere voluit, ac fœderatum. Quod fidem etiam conciliat iis, quæ, de expetito ab eo Saræ coniugio, ſupra dicebamus. Et forte in audierat aliquid de terra illi, eiuſque poſteris promiſſa diuinitus. Ideóque pro ſe poſteriſque ſuis cum Abrahamo paciſci voluit.

III. Contrahitur, & iureiurando firmatur.

Aſſumpto ergo ſecum Phicol principe exercitus ſui, quaſi teſte ineundi fœderis, Abrahamum adit, eique ingenue fatetur ſe motum fœlicitate eius, & diuinæ in eum beneficentia, ad quærendam non tam amicitiam, quæ pridem parta erat, quam fœdus, quod ad ſeram vſque poſteritatem pertineret, quod iureiurando, cæteriſque ceremoniis ſanciretur. Abraham conſentit in fœdus, promittitque ſe iuraturum. Sed ne qua fortaſſe in animis ſimultas reſideret, expoſtulat prius Abraham de accepta à ſeruis regis iniuria, qui puteum, quem foderant Abrahamitæ, illi per vim abſtulerant. At rex negat ſe culpæ conſcium vel participem extitiſſe, ſed paratum potius ad ius cuique ſuum reddendum, ſi res ad eum delata fuiſſet. Excuſationem accipit Abraham, vt oſtenderet querelam non ex odio, ſed iuſtitiæ zelo profectam, memor præteritæ Regis erga ſe liberalitatis: & ipſe Regi oues & boues liberaliter largitur, viciſſimque Rex ei locum, in quo erat puteus, & ſpatium aliquod circumpoſitum dedit, in quo mox Abraham plantauit nemus.

Mutua munera.

IV. Ritus fœderis.

Percuſſeruntque ambo fœdus, ſeruando ſolemnitatem, vt ait Toſtatus, quæ olim in fœderibus ſeruabatur, vt ſcilicet aliquot animalia occiderentur, eiſdemque diuiſis, inter diuiſiones; ab iis qui fœdus inibant, tranſiretur, iuxta ea quæ ſupra dicta ſunt [d], de fœdere Deum inter & Abrahamum inito. Seorſim autem ſeptem agnas ſtatuit Abraham, quas regi dedit, *in teſtimonium*, inquit, quoniam ego fodi puteum iſtum, de quo ſcilicet inter ipſos iurgatum fuerat, & qui deinceps ex reipſa nomen accepit Berſabee. His geſtis illi regreſſi ſunt ad ſuos in Gerara. Abraham vero

d A. m. 2119. n. 6.

Puteus & Nemus Abrahæ.

poſſeſſor

poſſeſſor putei, & loci circumiacentis, plantauit in eo nemus, in quo, vt aiunt Hebræi, ſolebat excipere peregrinos, illoſque ad veri Dei cultum adducere. Innuitur etiam ibi altare extruxiſſe, cum dicitur ibi inuocaſſe nomen Domini Dei æterni.

ANNVS MVNDI 2156.

ABRAHÆ 118. ISAACI 18.

ARII 28. Imperij Aſſyriorum 225.

ANTE CHRISTVM 1897.

I. Salæ obitus. a Gen. 11, 14. 15.

EXplentur hoc anno tres & triginta ſupra quadringentos annos Salæ, quem ei vitæ curſum Scriptura [a], ſupra in catalogo Patriarcharum attribuit. Itaque moritur hoc anno, relicto in viuis adhuc proauo ſuo Semo, quamuis 165. annis natu grandiore.

b n. 10. 11.

Sed is quoque biennio poſt viuendi finem fecit, anno diluuij 502, vt patet ex 11. Gen. [b] & proxime dicturi ſumus.

ANNVS MVNDI 2158.

ABRAHÆ 120. ISAACI 20.

ARII 30. & vlt. Imperij Aſſyriorum 227.

ANTE CHRISTVM 1895.

I. Semi obitus.

HOc denique anno moritur Semus, omnium Patriarcharum antiquiſſimus, atque adeo, quod ſcripto ſit proditum, omnium mortalium, qui ab obitu Noë patris eius in viuis fuere. Eius enim fuiſſe primogenitum in ipſius Semi ortu docuimus. Sepultus dicitur in Babylone, vt habetur in Romano martyrologio, decimo Aprilis. Ex quo etiam coniectura ducitur, Semum alium plane fuiſſe à Melchiſedecho, qui apud Chananæos, tam longe à Babylone vixit, regnauit, vtique & ſepultus eſt. Sed de hoc argumento [c] alio in loco pluribus à nobis diſputatum eſt. Et quoniam diu admodum vixit, coæuos habuit pleroſque, tam ante quam poſt diluuium. Vixit enim ante diluuium cum patre, auo, & proauo annis fere centum. A diluuio autem, ſpatio quingentorum annorum, vndecim, duodecimue generationes vidit, ſi iam primogenitus Iſmaelis natus erat.

an m. 1559. 2.

c a. m. 2118. n. 8. 9. 10.

II. Eius præſtantia & virtutes.

Vir fuit eximiæ virtutis, adeo vt potuerit Melchiſedech exiſtimari, quem conſtat fuiſſe ſanctiſſimum. Virtutem probat illa in parentem Noëmum reuerentia, quam illuſtriorem reddit alterius fratris in patris dedecore petulantia; probat & collata in eum Patriarchæ ſanctiſſimi benedictio, in qua ſingulari priuilegio Dominus, Deus Semi appellatur, ſicut poſtea Deus Abraham, Deus Iſaac, & Deus Iacob. Benedictio, quam merito exiſtimare poſſumus, non in externa ſolum bona, ſed large in corpus, vt diutiſſimè, & in animam, vt ſanctiſſimè viueret, redundaſſe. Indicat retenta in eius vnius familia, vera pietas, vetuſque Dei cultus, aliis pene omnibus in idololatriam prolabentibus. Pene omnibus dixi; Nam ſatis conſtat Melchiſedech & Abimelech Chananeorum regulos, cum magna vtique parte ſubditorum ſuorum, veri Dei cultores extitiſſe. Quod ſi in poſteris maledicti Chanaan tales viri reperti ſunt, minime dubitandum videtur, quin in Iapheti filiis ac nepotibus, plerique hauſtam à Noëmo pietatem fouerint, ac propagarint.

Benedictio à Noë.

III. Eiuſdem gloria. a c. 49. 19.

Sed virtuti Patriarchæ huius reſpondit gloria. *Seth enim & Sem*, vt ait Eccleſiaſticus [a], *apud homines gloriam adepti ſunt, & ſuper omnem animam in origine Adam.* Id eſt inter omnes filios Adam. Quia, vt recte notauit Ianſenius, ſicut Seth poſt Adam primus eſt piæ generationis pater, vſque ad diluuium, cum frater eius pater eſſet impiorum: Ita & à diluuio poſt Noë, Sem factus eſt primus parens ſanctæ generationis Patriarcharum, ex quibus Chriſtus ipſe natus eſt, cum eius frater Cham impius parentis irriſor, primus eſſet impiorum pater. Hanc vtriuſque gloriam refert Bolducius [b] ad ſupremam illis temporibus in Eccleſia Dei dignitatem, vt Sethus ante diluuium poſt Adamum, Sem à diluuio poſt Noë ſummum geſſerint pontificatum. Glorioſus ergo Sem, & inclytus iuxta nomen ſuum; & in eo maximè, quod Chriſtum ipſum, omnium nepotum eius longe glorioſiſſimum, adumbrarit, qui viderit ſemen longæuum; qui zelo pro patris honore commotus ſit, qui ſemen piorum à diluuio ſegregarit, & Iapheti progeniem exceperit in tabernaculis ſuis, ſicut Chriſtus excepit gentilium populos in Eccleſiam ſuam.

b de Eccl. ante legem, l. 2. c. 2.

Putatur pontifex.

IV. Aralius Rex Aſſyr.

Hoc ipſo anno trigeſimus & vltimus expletur annus Arij quinti Aſſyriorum regis, cui proximo anno ſucceſſit Aralius filius eius tenuitque ad annos quadraginta; vtrumque affirmant Euſebius, & Africanus. Crediderim etiam hoc vel ſequenti anno natam eſſe Rebeccam Iſaaci vxorem, vt infra dicemus.

ANNVS MVNDI 2163.

ABRAHÆ 125. ISAACI 25.

ARALII 5. Imperij Aſſyriorum 232.

ANTE CHRISTVM 1890.

I. Sacrificiũ Iſaaci quãdo contigerit. Gen. 22. l. 1. Ant. c. 13.

INſignis eſt hic annus in paucis admirabili Abrahæ & Iſaaci Patriarcharum obedientia, quam vterque exhibuit Deo, ille vſque ad mortem dilectiſſimo filio inferendam; iſte ſe, tam inuſitato ſacrificio, hoſtiam religioſiſſima deuotione offerendo. Quo porro tempore id contigerit certatur inter Chronologos; communior & verior opinio, & quæ nullis vrgetur incommodis, eſt Iſaacum egiſſe tum annum circiter vigeſimum quintum. De anni tempore proditum eſt ab Hebræis, id primo die ſeptimi menſis cõtigiſſe [c], quo die inſtitutus eſt à Moſe feſtus tubarum dies, in quo earum clangore conuocabatur populus ad audiendam legem. Dicunt autem Hebræi huiuſmodi tubas

Vt tradit Ioſephus. c Eſdræ 2. c. 8. 2.

fuiſſe corneas, in memoriam liberati à ſacrifi-
cio Iſaaci, & immolati pro eo arietis, qui cor-
nibus vepreto hæſerat implicatus. Quo etiam
a Pſa.97.6. referunt illud Dauidis [a] excitantis ad laudan-
dum Deum. *In tubis ductilibus, & voce tubæ cor-
neæ.* Hæc de tempore.

II. Quæ illius cauſæ.

De reipſa primum occurrit inquiſitio cauſa-
rum grauiſſimæ tentationis huius. Principio
voluit Dominus, ad gloriam ſuam, & ad glo-
1. riam amici ſui, admirabiles eius virtutes pate-
fieri omnibus gentibus. Nam ingens gloria Do-
mini eſt habere famulos, qui tanti faciant im-
perium eius, vt ad ipſius nutum omnia impe-
dimenta perrumpant, omnia naturæ iura tran-
ſcendant. Et ingens gloria eſt Abrahami tan-
ta in Deum fide extitiſſe, omne vt humanæ
rationis iudicium in eius obſequium redige-
ret, tanta obedientia, vt non parceret vnige-
nito ſuo, ſed eum ſua ipſe manu iugularet;
tanta ſpe, vt per eundem nihilominus ſperaret
diuinas promiſſiones implendas eſſe; tanta
charitate, vt ſuum omne gaudium illi conſe-
craret, paratus reliquam omnem vitam in do-
meſtico luctu, in populari infamia traducere:
tanta fortitudine, vt paterno amore percalca-
to, innocentiſſimum, maximéque amabilem
2. filium mactare non dubitaret. Voluit quoque
Dominus Abrahamum ſeruum ſuum vſque
adeo honorare, vt eius fidei, & obedientiæ
meritis deberentur, quæ Deus hactenus ſe do-
naturum ipſi, & poſteris eius, ex mera libe
ralitate promiſerat: idque oſtendunt ea ver-
b Gen.22. ba [b], *Quia feciſti hanc rem, & non pepercisti filio
tuo vnigenito propter me, benedicam tibi,* &c. ad-
dito etiam aduentu Meſſiæ. Nam concludens
ait, *& benedicentur in ſemine tuo omnes gentes
terræ, quia obediſti voci meæ.* Voluit denique
Dominus extare clariſſimum exemplar, atque
3. ideam illius ſacrificij, quod aliquando vnigeni-
tus eius, pro ſalute mundi, Hieroſolymis im-
pleturus erat: quando Æternus Pater proprio
c Rom.8.32. filio non pepercit, ſed pro nobis omnibus tra-
didit illum, vt ait Paulus Apoſtolus [c].

III. Tentatio Abrahæ grauiſſima.

Tentauit ergo Dominus Abraham, eoque
modo ſe geſſit erga ipſum, quo ſolent homi-
nes, cum de alijs volunt experimentum ac-
cipere. Tentauit inquam, eique præceptum
impoſuit, longe grauiſſimum atque difficil-
limum. *Tolle,* inquit, *filium tuum vnigeni-
tum, quem diligis, Iſaac, & vade in terram vi-
ſionis, atque ibi offeres eum in holocauſtum, ſu-
per vnum montium, quem monſtrauero tibi.* Sin-
gula pene verba præcepti difficultatem ampli-
ficant, ſicut præclare docent omnes ſancti Pa-
tres, Ambroſius, Auguſtinus, Rupertus,
Chryſoſtomus, Gregorius Magnus & in pri-
d hom. 8. mis Origenes [d]. Vt merito dici poſſet, *certa-
e Sap.10.12 men forte dedit illi, vt vinceret* [e]. Terram porro
viſionis vocat conſpicuum locum, qui longe
latéque proſpectum habeat in ſubiectas vndi-
que terras, ex quibus etiam facile videri poſ-
ſit. Id autem recte conuenit terræ, in qua Ie-
ruſalem, & templum Salomonis, poſtea ædi-
ficatum eſt. Nam cum Ieruſalem loco eſſet
totius Chananitidis eminentiſſimo, adeo vt
vndique in eam vrbem aſcenderetur, templum
erat in loco totius vrbis altiſſimo, & monte
plures in colles aſſurgente. Nam qui meri-
diem reſpicit dictus eſt Sion, qui occaſum
Golgotha, qui ſeptentrionem Acra, qui or-
tum Moriach; quod erat commune totius
montis nomen: quem ei collem ſe ipſi oſten-
ſurum dicit, vbi videlicet propius acceſſiſſet.

IV. Eiuſdem obedientia mirabilis.

Sed quid ad hæc Abraham? nihil excuſat,
nihil obmurmurat, nihil obſecrat in tam lu-
ctuoſo negotio, nihil cunctatur, ſed ad ce-
lerem executionem fertur, de nocte conſurgit
tacitus, parat quæ ſacrificio erant neceſſaria:
addit ad Iſaacum comites duos, ſtatimque ſe
dat in viam. Nec tamen imprudenter. Deus
enim omnium difficultatum præſcius, dedit
ei pleniſſimam, certiſſimamque cognitio-
nem, id præceptum à ſe profectum eſſe. *Ter-
tio* [a] *autem die eleuatis oculis vidit locum pro-* a Gen.22.4
cul: & ex columna ignis, vt Hebræi dicunt,
à Deo excitata in loco, in quo Iſaacum opor-
tebat immolari, agnouit locum illum à Deo
electum ad ſacrificium, aut interiore certe
afflatu, ſine quo columna ignis ambigua fuiſ-
ſet. Omnibuſque ſimul progreſſis vſque ad
radices montis Moria, ibi ſubſiſtere iuſſi ſunt
famuli cum aſino, & lignis Iſaaci humeris im-
poſitis, *ipſe Abraham portabat in manibus ignem
& gladium.* Quam triſte ſpectaculum parenti
præſcio futurorum.

V. Et colloquium cũ filio.

Ecce autem nouum telum, ad ſenile pe-
ctus perfodiendum, eo acerbius, quó mollius
ac blandius. Cum enim duo ſimul progrede-
rentur, puta in montis aſcenſu, *dixit Iſaac
patri ſuo, Pater mi.* Sufficiebat hoc verbum,
ait Chryſoſtomus [b], *ad iuſti viſcera laceran-* b hom.47.
da. At ille reſpondit, Quid vis fili? ecce, in-
quit, *ignis & ligna, vbi eſt victima holocauſti?
Dixit autem Abraham, Deus prouidebit ſibi victi-
mam holocauſti, fili mi.* Sic ille diſſimulans. Quæ
enim mens, qui ſenſus Abrahæ fuit, dum intue-
tur in vultum innocentis filij, nihil mali ſuſ-
picantis, & mox paterna manu morituri? Cuius
viſcera, nedum mitiſſimi parentis, non dila-
ceraret illa tam candida, tam ſimplex, tam mi-
tis interrogatio? Quomodo non ſtrangulabat
incluſus dolor, cum in diſſimulatione perſeue-
randum eſſet, nec liceret afflictiſſimo Patriar-
chæ in rugitum magni clamoris erumpere; aut
ſaltem gemitu ac lacrymis, cor, ingenti mole
triſtitiæ oppreſſum, aliquantulum exonerare.
Et quanta gratia credimus miſericordem Deum
eius animam ſuſtentaſſe, vt par eſſet ferendo
oneri, neque penitus triſtitiæ fluctibus abſor-
beretur?

VI. Præparatur Iſaac ad ſacrificium.

Reliquus eſt poſtremus tragœdiæ huius
actus, in quo res è luctuoſiſſimo ſtatu, in lætiſſi-
mum commutatur. Peruenitur ad locum, quem
Dominus oſtenderat Abrahæ: ibi opere tumul-
tuario altare conſtruitur, deſuper ligna com-
ponuntur, victima cædenda eſt. Quæ fuerit tum
Abrahæ ad filium oratio, reliquit Moyſes piæ
hominum meditationi, quam Ioſephus copioſe
ſuppleuit [c]. At Iſaac non tam patris oratio- c l.1. Ant. ca.13.
ne, in tam horrifico, atque inſperato nuncio,
quam diuina interius motione perſuaſus, nihil
queritur, nihil reluctatur, ſed incredibili ani-
mi fortitudine roboratus, deponit veſtimen-
tum, procumbit in genua, manus offert ad vin-
cula, corpus ad cædem, aſcendit in ſtruẽ ligno-
rum rogo paratum, patri vale dicit illacrymans,
animam commendat Deo, gladio iugulum præ-
bet. Nihiloſegnius pater filium ſuper ligna,

commodè ad accipiendum ictum, & ligna ſanguine aſpergenda, componit: accipit gladium extenditque manum, non vt vibret in ceruicem, ſed vt more immolaturum pecudum immergat in iugulum; prout Hebræa quoque vox, & Græca requirit. Et Chryſoſt. [a] ait Patriarcham gladium per collum pueri immiſiſſe.

a hom. 47. ſub fin.

VII. Et liberatur.

Ad extrema iam ventum erat, & poterat Iſaac, iam mortis horrore exanimatus, oculis caligine circumfuſis concidere, corde vitali calore deſtituto; cum ecce ex inſperato intonat de cœlo vox, quæ inhibet filij cædem, prædicatque ſat magnum captum eſſe de Patriarchæ in Deum fide, atque obedientia experimentum. Et Abraham ſollicitus de ſacrificio Domini, mutata licet hoſtia peragendo circumſpiciens vidit poſt tergum arietem, angelico vtique miniſterio delatum, arbuſtis implexum, ne effugere poſſet, & à Deo præparatum, vt promiſſionem ſerui ſui impleret, qui dixerat, Deum ſibi de hoſtia prouiſurum. Illum ergo aſſumit, offertque holocauſtum pro filio, tanto maiore vtriuſque lætitia, quanto propius vterque à cæde ferenda, inferendâque abfuerant. Eo peracto, apparet iterū Angelus, Deique perſonam gerens, propter huius obedientiæ clariſſimum facinus, antiquas promiſſiones factas Abrahæ iureiurando confirmat, hoc eſt, tam ſtabiles atque immobiles futuras teſtatur, ac quæ inter homines iureiurando firmata ſunt: Sicque redit Abraham ad famulos cum filio, *abieruntque Berſabee ſimul, & habitauit ibi*, vtique cum familia ſua.

merces obedientiæ.

ANNVS MVNDI 2164.

ABRAHÆ 126. ISAACI 26.

ARALII 6. Imperij Aſſyriorum 133.

ANTE CHRISTVM 1889.

I. Nuncius ad Abraham ex Meſopotamia.

CErtum annum aſſignare non poſſumus nuncio accepto ex patria ab Abrahamo, ideóque ſeriem Moſaicæ narrationis ſecuti, illud inter oblationem Iſaaci, & mortem Saræ collocabimus. Libet autem ſuſpicari Abrahamum, poſt liberatum à morte Iſaacum, & ſpes ſuas diuinitus etiam iureiurando firmatas, lætitia exultantem, ſuos, qui erant in Meſopotamia, gaudij ſui participes facere voluiſſe, & ad eos, in recenti re, miſiſſe nuncio. Nachorem autem, vice verſa, de rebus ſuis nuncios ad Abrahamum fratrem ſuum miſiſſe. Quæ à Moſe relata ſunt, vt genus Rebeccæ, quæ poſtea in vxorem data eſt Iſaaco, intelligeretur, & item Rachelis & Liæ, quæ Iacobo Patriarchæ nupſerunt.

II. Abraham non communicauit cum ſuis.

Hoc porro nuncium, de duodecim filijs à Nachore genitis, apertè oſtendit nullam fuiſſe Abrahami cum Nachore communicationem, ex quo diſceſſerat ex Haran, anno ab hinc quinquageſimo primo. Quod valide etiam roborat chronologiam noſtram, de morte Tharæ ante digreſſum Abrahæ ex Haran. Nam ſi eo viuo diſceſſerat, quomodo eum totis quinquaginta annis non inuiſebat? Illum, inquam, qui pater erat, qui ſpiritali eius auxilio vehementer indigebat, qui eius vnius amore incitatus, patriam grandis natu reliquerat, & longinquam ſuſceperat tranſmigrationem. Sin autem inuiſebat, quomodo octo filios ex Melcha, quatuor ex Roma, omnes nepotes ſuos à fratre Nachore ibídem ſuſceptos ignorabat; vt nunc illi tanquam noua, & ignota nuncientur? *Nunciatum eſt Abrahæ*, inquit Moſes [a], *quod Melcha quoque*, & non ſolum Sara ipſius germana, *genuiſſet filios Nachor fratri ſuo*. In his autem numeratur Hus primogenitus, de cuius ſtirpe putat Hieronymus Iobum fuiſſe propagatum [b], atque ita Chaldæum fuiſſe, ſiue Haramæum, quem tamen Idumæum fuiſſe Septuaginta teſtantur. Sed hæc controuerſia alio diſcutietur loco.

a c. 22. 20.

b in Trad. Hebr.

III. De Rebeccæ ortu opinio Rabbinorum.

Hoc ipſo anno vigeſimo ſexto Iſaaci, volunt Rhabini natam eſſe Rebeccam, ſed more ſuo nihil probant: & credibilius eſt ante aliquot iam annos ortam fuiſſe. Alioqui decimo quarto anno ætatis nupſiſſet Iſaaco quadragenario. At maiorem natu videtur exhibere hiſtoria Geneſeos, vt quæ aquatum mittitur, fert hydriam in ſcapula, & decem camelis haurit aquam. Itaque non temerè opinor, ei quatuor aut quinque annos addiderimus, vt ſupra anno Iſaaci vigeſimo primo ſignificauimus.

ANNVS MVNDI 2175.

ABRAHÆ 137. ISAACI 37.

ARALII 17. Imperij Aſſyrior. 144.

ANTE CHRISTVM 1878.

I. Obitus Saræ.

SAræ morte ac funere celebratur hic annus. [a] Cum enim illa marito ſuo decennio minor fuerit, & 127. ætatis viuendi finem fecerit [b], neceſſe eſt eam anno 137. Patriarchæ fuiſſe defunctam, quod notauit Auguſtinus [c]. *Et mortua eſt in ciuitate Arbee, quæ eſt Hebron, in terra Chanaan. Venitque Abraham vt plangeret & fleret eam*, merito fleret eximia virtute mulierem, bonum quo rarius, hoc & lacrymis dignius. Venit autem Patriarcha ex Berſabee, vbi habitabat, vt proxime dictum eſt [d]: Nec Saram alibi, quam cum marito & filio habitaſſe, putandum eſt. Qua vero occaſione, vel cauſa Sara Hebrone fuerit, ibique mortua ſit, non liquet. Apparet Abraham cum tota familia Hebronem Dei voluntate remigraſſe, etſi id deſerte non ſcripſerit Moſes, ſed ex Saræ morte coniiciendum reliquerit. Nec Deus ſeruum ſuum, quem volebat eſſe peregrinum, diutius in eodem loco moras ſinebat trahere longiores. Et iam Berſabee [e], colonus fuerat diebus multis.

a Gen. 17. 17.

b ca. 23. 19.

c l. 16. de Ciu. c. 32.

d ca. 22. 19.

e ca 21 ſi.

II. Venit ad funus Abraham.

Venit ergo Abraham ex vrbe Hebron, quia ſepulchra erant extra ciuitatem, & quidem cum veſtitu funebri, & comitatu multorum, qui ad eum conſolandum venerant, venit inquam ad locum, vbi depoſitum fuerat cadauer, quod ſepulturæ mandaretur, vt eo loco

funebri oratione, planctuque dolorem ſuum declararet, & mortuam commemorandis illius virtutibus dilaudaret. Et fletus quidem, vt notarunt Pererius & Abulenſis, veri doloris erat, planctus autem honoris ac ſolemnitatis, perſonis illuſtribus deferri ſolitus. Quomodo Dauid planxit Saülem & Ionatham [a], cæſos in montibus Gelboë, & lugubre carmen ipſe compoſuit, quod ab Iſraëlis in funeribus decantaretur. Ideoque Dominus minatur Ioachimo filio Ioſiæ, in pœnam ſcelerum ſuorum, fore vt non plangeretur [b]. *Non plangent eum*, inquit, *væ frater & væ ſoror, & non concrepabunt, ei væ Domine, & væ inclyte, ſepultura aſini ſepelietur*, &c. Addebant & comploſionem manuum, & percuſſionem pectoris, aliáque, quæ in Annalibus [c] breuiter perſecuti ſumus.

Ceremoniæ funeris.

a 2. Reg. 1. 17.

b Ierem 22. 18.

c m. 9. 4.

III. Abraham emit locũ ſepulturæ.

Sed redeamus ad Abrahamum, qui cum ſurrexiſſet ab officio funeris, locutus eſt ad filios Heth. Incolæ loci huius erant Hethæi, quos inter filios Chanaan Moyſes [d], ſecundo loco memorat. Ab his Abraham primum vniuerſe petit, ſibi vt liceat habere in eorum agro locum aliquem, in quo defunctæ vxoris corpus ſepeliat. Illi vltro offerunt ſepulchra ſua, vt vnum ex omnibus eligat, in quo ſepeliat mortuam, ſpondentque neminem id prohibiturum. At Abraham, qui nolebat Saram in profanis infidelium ſepulchris condere, petit certum ſibi locum vendi, quem deinceps vt proprium poſſideat, in eóque perpetuum ſepulturæ locum ſibi ſuiſque obtineat. Is locus fuit ſpelunca duplex, quam poſſidebat Ephron, filius Seor Hethæus, cuius pretium edixit rogante Abrahamo, quadringentos argenti ſiclos, quos ſi ad noſtratem pecuniam reduxeris, conficient 550. Francos; quoniam ſiclus ſemiuncia eſt argenti, vt ſupra dictum eſt [e]. Eam *pecuniam appendit Abraham*, & ita confirmatus eſt ager, & antrum, quod erat in eo, Abrahæ, in poſſeſſionem ſepulchri.

d Gen. 10. 15.

e c. 20. 16. A. m. 2158. n. 37.

IV. Laudatio Saræ.

Poſſumus nos quoque imitatione Abrahami, cohoneſtando Saræ funeri operam aliquam ponere; funeri matris credentium cuius eximia plane laus eſt incomparabilem Virginem adumbraſſe, & illi ſimilem dici poſſe, nomine, fide, gratia, fœcunditate, expetita prole, peregrinationibus, coniugio, pulchritudine, honore, amiſſione ac recuperatione filij, & multarum ſimilitudine virtutum. Denique Sara à principe Patriarcharum, magno cum honore ſepelitur. B. Virgo à Patriarchis noui Teſtamenti, cum hymnis & canticis, magnáque gloria tumulatur: neque illic abſuit Iſaac filius eius; neque hic deſideratus eſt Ieſus, filius eius, qui eam in cœlum, ad beatam immortalitatem aſſumpſit. Sed hanc comparationem in paucula hic verba contractam, inuenies in Annalibus paulo latius explicatam. Addo hic ſtrictim eiuſdem laudatiunculam, ſeu breuem vitæ epitomem, quæ in duplicis ſpeluncæ fronte apendi poſit, cum bona Lectoris venia, hunc in modum.

Vide Annal. n 9. & ſeqq.

V. Et Epitaphium.

Mulierem fortem ſi forte quæras Lector, procul & de vltimis Chaldææ finibus eductam hæc ſpelunca claudit, Saram fortiſſimam, nobiliſſimámque mulierem, adeóque principem non familiæ vnius, ſed maximi lectiſſimique populi, non populi, ſed gentium plurimarum: Nam ad illam quoque pertinet, Benedicentur in te omnes gentes. Iacet in hac ſpelunca duplici dilectiſſima coniux Abrahæ, digna planctu, lacrymiſque maximi Patriarchæ; mulier plane fortis in deſerendo natiuo ſolo, patrioque cœlo, cum Diis patriis, patriaque domo, amicis cognatiſque, certa perpetuæ peregrinationis, exiliique ſempiterni. Fortis in ſterilitate ad X C annos patienter toleranda, & promiſſa prole ipſos 25. annos expectanda. Fortis in periculis, atque omni tentatione ſuperior: vt merito confidat in ea cor viri ſui, dum regi Ægyptio, atque Palæſtino eam credit, & illa ſe ex eius arbitrio, vxorem vtrobique diſſimulat, & ſororem vocat. Fortis in peregrinationibus annorũ duorum ſupra ſexaginta [a], è Chaldæa in Meſopotamiam, in Chananitidem, in Ægyptum: indeque rurſum in terram Chanaan, & ibi in Sichem, in Bethel, in Hebron, in Geraris, in Berſabea, & rurſus in Hebron, vbi peregrinationibus morte aliquando terminatis, ad ſinum Patriarcharum profecta, ipſi Abrahamo parauit locum, anno ætatis 127, ab orbe condito bis milleſimo 175. Ante ortum Virginis matris, cuius clariſſimus typus fuit, 1863.

a à 65. ad 127.

ANNVS MVNDI 2178.

ABRAHAMI 140. ISAACI 40.

ARALII 20. Imperij Aſſyriorum 247.

ANTE CHRISTVM 1875.

I. Cõiugium Iſaaci, eiuſque tempus.

QVadrageſimo Iſaaci anno eius matrimonium contigiſſe omnes æquè conſentiunt. Præit enim Scriptura [b], *Abraham*, inquit, *genuit Iſaac, qui cum 40 eſſet annorum duxit vxorem Rebeccam.* Et poteramus annos hic quoque numerare completos, vt hoc anno poneretur legatio in Meſopotamiam matrimonij cauſa, ſequenti ipſa matrimonij celebritas, quæ, quia vno fere verbo à Scriptura perſtringitur, ipſa autem legatio late deſcribitur, viſum eſt vtramque in hunc annum conijcere. Tarditas porro huius matrimonij admiratione non caret: cum præſertim grandæuus Abraham nihil æquè expeteret, quam videre quamprimum ex Iſaaco nepotes; quod ipſum de Sara æquè affirmari poteſt. Exiſtimo ſane Patriarcham ea in re diuinam expectaſſe monitionem, quia promiſſum diuinitus ſemen, peculiari Dei prouidentia, adminiſtrabatur. Ex qua illud etiam profectum eſt, vt vxores Chananitides ab hoc coniugio repellerentur, & puella de ipſiuſmet Patriarchæ cognatione eligeretur. Accedere poteſt illa ratio, quod cum Rebecca diuinitus huic matrimonio deſtinata eſſet, non ante monuit Dominus Abrahamum de coniugio, quam illa adoleuiſſet, quæ nunc decimum octauum, vel 19. agebat annum, vt ſupra [c] notauimus.

b Gen. 25. 20.

c a m. 2164. n. 3.

II. Eius interpres Eliezer.

Huius negotij eligitur interpres ab Abrahamo non ipſemet Iſaac, ad quem res maximè pertinebat, & cuius conſenſus in matrimo-

nium

niuiſſ, certamque mulierem neceſſario requirebatur, ſed domeſticus famulus. Ac ne conſulitur quidem Iſaacus, quod patri certiſſimum eſſet, eum in paterna poteſtate fore. Accedit quod cum vnigenitus ei eſſet Iſaac meritò prudenterque veritus eſt, ne quid ei in longinquo itinere humanitus accideret, & interim ipſe ſuauiſſima dilecti ſui conſuetudine priuaretur. Illum porro famulum vocat Moyſes ſeniorem domus Abrahæ, qui præerat omnibus quæ habebat, crediturque fuiſſe ille Damaſcus Eliezer; cuius ſuperius [a] facta eſt mentio; Eum enim fideliſſimum Abrahæ, ac dilectiſſimum apparet ex eo, quod de illo conſtituendo hærede, filiorum defectu, cogitaret. Tanti tamen duxit eſſe negotium, quod illius fidei ac prudentiæ committebat, vt ab eo iniurandum exigeret, de accipienda vxore de cognatione ſua, & non de filiabus Chanaam. Præſertim cùm in eius arbitrio poneret vxorem, quam apud Nachorem acciperet, quæ plurimæ ex octo filijs Malchæ natæ eſſe poterant. Niſi forte placet Abrahamum alia ſigillatim mandaſſe, quæ non ſint à Moyſe mandata litteris.

a Gen. 15. 2.

III. Abrahã ab eo iuramẽtum exigit.

Ea porro ceremonia, manus ad femur Abrahæ admouendæ, famulum adiurabat per Dominum cæli & terræ, quia is de ſemine Abrahæ naſciturus erat, vt patres omnes, catholicique Doctores interpretantur: reiectis Iudæis, qui id honorem circumciſionis tactum volunt. Quoniam vero iubebat Abraham deduci puellam in Chananitidem, quærit Eliezer, quid facto ſit opus, ſi ea nolit ex patria demigrare, an eo deducendus ſit Iſaac. De priore reſpondet Abraham, fore vt puella non ſit detrectatura migrationem, Angelo Domini rem ſuauiter adminiſtrante. Quoniam tamen liberæ ſemper remanent mortalium voluntates, ſubdit. *Sin autem mulier noluerit ſequi te, non teneberis iuramento, filium meum tantum ne reducas illuc.* Tunc enim videlicet exquiremus à Deo, quid fieri placeat. Abhorrebat nimirum Patriarcha ab ea gente, quæ antiquo Noë maledicto tenebatur, & poſt annos aliquot funditus erat exterminanda. Ideóque non oportebat cum ea ſemen Abrahæ permiſceri atque confundi, ne cum ea ſimul interiret. Idemque etiam obſeruauit Iacob [b].

Cur abhorret à filiabus Chanaan.

b Gen. 27. ſi. & 28. 1 2.

IV. Cui vſui 10. cameli. c cap. 24. 15.

Præſtitit iuramentum Eliezer matrimonij procurator. *Tulitque decem camelos de grege Domini ſui*, quibus partim munera prætioſa portarentur, vt ex ſequentibus patet [c], vbi de aureis argenteiſque vaſis, & pretioſa veſta fit mentio; partim etiam procuratoris comites, de quibus infra [d] fit mentio. Et in reditu noua nupta, cum eius comitatu deuehenda erat, & multa ſuppellectile. *Profectuſque perrexit in Meſopotamiam ad vrbem* Haran, in qua habitabat *Nachor* frater Abrahæ, qui ibi quinquennium cum patre fuerat commoratus. Iamque peruentum erat ad propinquum vrbi puteum, cum Eliezer de ſuo negotio ſollicitus, & humanæ prudentiæ diffidens, ad diuinam recurrit prouidentiam, quæ futurum hoc matrimonium, pro ſua in Abrahamum beneuolentia, moderabatur: petitque vt ex certo quopiam euentu, ex ipſius afflatu profecto, intelligat, quamnam Deus elegerit in vxorem Iſaaci. Eum euentum ipſe proponit: vt ſcilicet ea puella à Deo electa agnoſcatur, quæ ſibi potum petenti libenter tribuat, & inſuper vltro camelis offerat.

d v. 59.

votum Eliezer.

V. Ex diuina inſpiratione factum.

Id deſiderium ac poſtulatum fuiſſe legitimum, Deoque acceptum, atque adeo ipſo inſpirante conceptum, ideóque ominoſæ ſuperſtitionis minime accuſandum, euentus ipſe patefecit. In eodem etiam agnoſcitur Procuratoris huius prudentia, quam Chryſoſtomus obſeruauit. Cum enim ſciret mores Abrahami & Iſaaci ad hoſpitalitatis officia propenſos, hanc ipſam animi inclinationem optauit in vxore & nuru dominorum ſuorum, vt tanto eſſet felicius matrimonium; quo magis inter ſe coniugum mores congruerent. Agnoſcitur & prompta atque officioſa Rebeccæ charitas, quæ nec ignotum repulit virum, neque veſpertinum tempus excuſauit, quo vrgebatur ad reditum, nec iteratum hauriendi laborem detrectauit; nec morata eſt puellas reliquas, quibuſcum venerat recedentes, ſed libenter atque officioſè quod petebatur, dedit: & ad benignitatem obſequij etiam verborum gratiam & modeſtiam adiunxit, ſed & camelis vltro potum dedit, Eliezere rem totam, cum iucundiſſima admiratione contemplante, & rebus ipſis agnoſcente, exauditam fuiſſe orationem ſuam.

Rebecca officioſa.

VI. Eliezer gratias agit Deo.

Iamque probabantur puellæ mores, formæ, ætas, reliquum erat genus, quoniam Abraham expetebat nurum de cognatione ſua, quod vbi illa patefecit, & hoſpitij commoditatem indicauit, viciſſimque petijt quis ipſe eſſet. Tunc ille vna eademque opera, & Deo gratias agens, & petitioni ſatisfaciens [a], *inclinauit ſe, & adorauit Dominum dicens. Benedictus Dominus Deus Domini mei Abraham, qui recto itinere perduxit me in domum fratris Domini mei.* Nachoris ſcilicet. Itaque cum iam plane ipſi ſatisfactum eſſet, nec vltra dubitaret, quin Rebecca electa eſſet à Deo, in vxorem Iſaaci, tum demum, quaſi in pignus matrimonij, dona quæ protulerat, inaures ſcilicet aureas, & armillas, illi dedit. Quæ cum illa domi nunciaſſet, introductus eſt ucmum cum comitatu ſuo, & camelis, moxque expoſuit à quo, & quam ob cauſam veniſſet, quoque modo depræhendiſſet diuinam Rebeccæ electionem; poſtremo requirit à Labano & Bathuele virginis fratribus, an in hoc matrimonium conſentiant. Illi reſpondent diuina prouidentia negotium adminiſtrari, itaque ſuum non eſſe negare conſenſum; Sed & Rebecca præſens ſilentio conſentiebat, poſteáque apertius rogata, dixit ſe paratam abire cum Eliezer matrimonij pronubo, atque interprete.

a c. 24. v. 26

Dat Rebeccæ munera, eius cognati in nuptias cõſentiunt.

VII. Dona Iſaaci Rebeccæ & cognatis. cap. 24. v. 53.

Habito puellæ & parentum conſenſu Eliezer gratias agit Deo, de negotio fœliciter tranſacto, *prolatiſque vaſis argenteis & aureis, ac veſtibus dedit ea Rebeccæ pro munere.* Vaſa vocat Moſes mundum muliebrem, quem ei, nomine Iſaaci ſponſi ſui, largiebatur. Fratribus quoque eius ac matri dona obtulit. Patris nuſquam hic vlla mentio; quo fit vt merito putetur mortuus: initoque conuiuio ibi pernoctarunt. Ea nocte tranſacta Eliezer dimiſſionem petit. At puellæ mater, ac fratres ſal-

Reditus aliquandiu tardatur.

tem decem dierum moram poſtulant, quibus ille reſiſteoat: dies tamen aliquot abſtuliſſe probabile eſt, quibus vale diceretur propinquis atque cognatis, quorum magnus erat numerus, quibus antidoralia pararentur, & neceſſaria puellæ ac comitibus eius ſupellex: quibus denique tam Eliezer, & ſocij eius, quam cameli à longo itinere modicè reficerentur.

VIII. Rebeccæ diſceſſus cũ nuncio.

Tranſactis itaque diebus aliquot, paratóque commeatu, Mater, fratreſque dimiſerunt Rebeccam, & nutricem eius, quam codices nonnulli vocant Delboram, ab eáque aiunt non ſolum lac in infantia, ſed puerilem etiam inſtitutionem accepiſſe. Puellæ quoque honorariæ eam ſecutæ ſunt, vt habetur in ſequentibus, quæ forte fuerunt ancillæ in dotem datæ; vt mirum ſit eam nuperrime ancillari modo aquatum iuiſſe, & aqua onuſtam reuertiſſe. Abulenſis ait eum morem fuiſſe Hebræis, vt puellæ etiam opulentarum familiarum, ante nuptias domi, quaſi ancillæ famularentur [a]. *Dimiſerunt autem & ſeruum Abrahæ, & comites eius, imprecantes proſpera quæque ſorori ſuæ*, conſentaneè ei promiſſioni ac benedictioni, quam poſtremò Dominus Abrahæ dederat. [b] *Soror noſtra es*, inquiunt, *creſcas in mille millia, & poſſideat ſemen tuum portas inimicorum ſuorum*. Dominetur ſcilicet in ciuitatibus eorum, vt ſolent qui portas vrbium habent in poteſtate, earumque propugnacula. [c] *Igitur Rebecca & puellæ illius aſcenſis camelis ſecuti ſunt virum, qui feſtinus reuertebatur ad Dominum ſuum.*

a v. 59. Fratres ſorori proſpera imprecantur. b ca. 22. 17.

c v. 62.

IX. Habitatio Abrahami, & Iſaaci. d ca. 16. 14 e ca. 20. 1.

Eo autem tempore deambulat Iſaac per viam, quæ ducit ad puteum, cuius nomen eſt Viuentis & videntis, ei ab Agare impoſitum [d], *habitabat enim in terra Auſtrali*. Eam ſupra [e] Moſes vocauit Geraram. Sed dubium eſt, an illic adhuc habitaret Abraham, quem ſupra dictum eſt Hebronem remigraſſe, vbi & ſepeliuit Saram, quæ ibidem mortua fuerat [f]: & difficile creditu eſt Iſaacum à patre habitatione longius ſeiunctum fuiſſe. Dicendum igitur videtur, Abrahamum poſt ſepultam vxorem, iterum in Gerara rediiſſe, ibique cum filio habitaſſe, & quidem ante miſſum famulum in Meſopotamiam. Nam is recta venit in prouinciam Geraræ, ad quam pertinet puteus prædictus. Illic autem inuenit deambulantem, aut, vt eſt in Hebræo, reuertentem per viam, quæ ducit ad puteum. Nam egreſſus fuerat ad meditandum in agro inclinata iam die. Sic enim Hieronymus [g] interpretatur *ἀδολεσχῆσαι*, Septuag. interpretum, ſpiritualem ſcilicet mentis non corpoream membrorum exercitationem; cui etiam conſentit Auguſtinus [h].

f ca. 23. 2.

g in Trad. Hebr.

h q. 68.

X. Occurſus Iſaaci & Rebeccæ.

Regrediens igitur Iſaac domum, *cum eleuaſſet oculos, vidit camelos venientes procul. Rebecca quoque conſpecto Iſaac, deſcendit de camelo*, cum prius interrogaſſet Eliezerum, quis eſſet, qui in occurſum eis veniret: cognouit quippe à longè camelos ſuos Iſaac, & ſuſpicatus eſt, quod res erat, & venit obuiam ſuis. At Rebecca, vt accepit eum eſſe Iſaacum paratum ſibi virum, *accepit cito pallium, & operuit ſe*, vel pudoris cauſa, quod ſponſo ſuo ex improuiſo, atque inopinatè appareret, vel vt eo theriſtro, aut peplo eſſet ornatior. Seruus occurrit prior, ſignificans vno verbo adeſſe cognatam ac coniugem ſuam Rebeccam. Quam Iſaac peramanter ſalutat, oſculatur, amplectitur, introducitque in tabernaculum Saræ matris ſuæ, quod illi pater inhabitandum tradiderat. Ex quo ſignificatur fœminas ſeorſim à viris habitaſſe. Et accepit eam vxorem, ratum habendo, quod eius nomine Eliezer in Meſopotamia tranſegerat. Addit Moſes Iſaacum ita dilexiſſe Rebeccam, vt dolorem, ex morte matris acceptum, temperaret. Ingentem illum fuiſſe neceſſe eſt, qui in pectore filij quadragenarij, poſt triennium viueret. Eum ergo amorem Iſaac deinceps in vxorem transfudit; & illa in locum Saræ amando ſucceſſit.

Accipit eã vxorem.

ANNVS MVNDI 2179.

ABRAHAMI 141. ISAACI 41.

ARALII 21. Imperij Aſſyriorum 248.

ANTE CHRISTVM 1874.

I. Abrahæ coniugium cum Cetura. a l. 1. Ant. c. 14 & 15. b De Præp. l. 9. c. 19.

Coniuncta narratio gemini matrimonij Iſaaci & Abrahami, ſignificat alterum alteri, breui interiecto tempore ſucceſſiſſe: quamuis Ioſephus [a], hoc nouum Abrahami coniugium ſtatim à morte Saræ recenteat, cum Scriptura ſaltem triennium interiiciat. Accedit Demetrius apud Euſebium [b], qui ait Abrahamum annos natum cẽtum & quadraginta duxiſſe Ceturam, quæ eſt noſtra Chronologia. Sed quæ cauſa nuptiarum nouarum, & quæ noua vxor. Nam leuem certe fuiſſe cauſam oportet, cum iam Abrahamus duos ſuſcepiſſet liberos & vtrique infinita ſoboles promiſſa diuinitus fuiſſet: & de ipſo centenario verè dixerit Apoſtolus [c] corpore illum fuiſſe emortuo, cur nihilominus animum ad nuptias applicuerit.

c Rom. 4. 19.

II. Quæ illius cauſæ videantur.

Suſpicatur non improbabiliter Caietanus, & poſt illum Pererius, Abrahamum præfeciſſe domui ſuæ Iſaacum, tanquam hæredem ex aſſe deſtinatum; ipſum autem ſeorſim cum Cetura manſiſſe, quem vxorem acceperit, vt ſenectutis ſuæ curam gereret, & eam familiam, quam ſibi ipſe retinuerat, adminiſtraret fideiius, quam ſimplex ancilla. Cui rei fidem conciliat, quod in aduentu Rebeccæ, nulla fit mentio Abrahæ, ſed tota res ad Iſaacum refertur, quaſi iam à patre ſeparatum, nouumque deinceps patrem familias. Exiſtimo nihilominus Abrahamum ad id diuino monitu adductum, vnde rationes humanæ prudentem hominem fortaſſe deduxiſſent: Deoque placuiſſe, etiam extra populum Dei Chananitidis hæredem, multiplicari ex dilecto famulo ſuo nationes, quæ regiones, forte iam tum parum cultas, frequentarent. Nec falſum eſt quod ait Apoſtolus, Patriarcham emortuo fuiſſe corpore, cum credidit ſe geniturum Iſaacum, ſed illud etiam verum, eum tunc diuinitus accepiſſe facultatem, quæ ad vltimam vſque ſenectutem vigeret, vt ſex filij ex Cetura ſuſcepti docuere.

III. Quæ fuerit Cetura.

Quæ autem fuit hæc Cetura? mulier primò florentis ætatis; facilius enim fuit ex huiuſmodi fœmina ſenem liberos ſuſcipere, quam ex vetula, neque miracula ſine neceſſitate multiplicare par eſt. Hebræi quidam Ceturam eandem cum Agare fuiſſe putant. Ineptè, erat enim vetula hoc tempore, vt quæ filium haberet annos natum 55: & mox filij non concubinæ, ſed concubinarum memorantur, qui ab Iſaaco fuerint ſeparati. Non crediderim Chananæam, ne coniugia, quæ verbis in filio repudiarat, factis in ſeipſo approbaſſe videretur. Ergo malim ancillam Ægyptiam fuiſſe, ſicut & Agarem, aut ex Ægyptia domi natam. Quoniam autem ex magno ancillarum domi natarum grege, vna ab Abrahamo electa eſt, quæ de ancilla fieret vxor, non dubium eſt eam multis naturæ donis præſtitiſſe, vt rectè Abrahæ ſenectutem fouere, eius familiam adminiſtrare, & in ea Dei cultum conſeruare, atque amplificare ſtuderet.

IV. Eiuſque filij ex Abrahamo.

Narrat deinceps Moyſes quos ſuſceperit Abraham ex Cetura liberos, ac nepotes; ſex videlicet filios, nepotes aut pronepotes decem. Etſi non dubium eſt multo plures extitiſſe: nam de ſex filiis, duorum tantum proles recenſetur. Et credibile eſt, ſaltem hos decem, ante mortem Abrahæ, intra quinque & triginta annos, eſſe natos: quorum tamen ortus, geſta, mortes Scriptura obruit ſilentio, quod ad populum Dei, qui ex Iſaaco propagandus erat, non pertinerent. *His omnibus filiis ac nepotibus*, ait Ioſephus [a], *Abrahamus deducendi colonias autor fuit, occupaueruntque Troglodyticam regionem, & Arabiæ felicis quidquid ad mare rubrum pertinet.*

a l. 1. Ant. c. 15.

ANNVS MVNDI 2190.

ABRAHAMI 151. ISAACI 51.

ARALII 32. Imperij Aſſyriorum 259.

ANTE CHRISTVM 1863.

I. Sterilitas Rebeccæ.

HOc tempore multiplici iam prole, non ſolum Iſmael, ſed Cetura quoque lætabantur, gemebant Iſaac & Rebecca, exactis iam in coniugio annis duodecim ſine liberis. Quid Abraham, qui videbat ancillæ filios multiplicari, liberæ deſiderari: & quinquageſimum iam annum ſine liberis illum agere, cui promiſſi erant innumerabiles? Expectabat vtique fideliter & conſtanter; & ſperabat, vt arbitror, non viſurum ſe mortem, donec eius ſobolem videret, per quam diuinæ promiſſiones à ſe transfunderentur in poſteros Chananitidis poſſeſſores. Verum Iſaac & Rebecca non gemebant tantum, ſed continentibus precibus diuinam implorabant clementiam, vt ſterilitati remedium afferre dignaretur. Nam de Iſaaco dicitur aliquando poſt [a], *Deprecatuſque eſt Iſaac dominum pro vxore ſua, eò quod eſſet ſterilis.* Septuag. habent deprecabatur, ne ſemel tantum illum oraſſe putemus. Viginti annis ait Chryſoſtomus [b] perſeuerauit orans & deprecans Deum, & tunc tandem aſſecutus eſt quod deſiderabat.

& pro ea preces.

Hiero. a c. 25. 21.

b hom. 49. & 50.

ANNVS MVNDI 2198.

ABRAHAMI 160. ISAACI 60.

ARALII 40. Imperij Aſſyriorum 267.

ANTE CHRISTVM 1855.

I. Conceptus Rebeccæ.

ADeſt annus eximiæ conſolationis & lætitiæ ſanctis Patriarchis Abrahamo & Iſaaco; ſed & Rebeccæ illius nurui, & huius vxori, eòque maioris, quo diutius expectata fuerat, & expetita. Annus quo diuina miracula in fœcundanda ſterili renouantur: quo Rebecca poſt vigeſimum ſterilitatis annum, geminos ex Iſaaco concepit. Id admirans Chryſoſtomus [a]. *Quare*, inquit, *cum & ipſa, & vir eius vitæ fuerint eximiæ, & ambo multæ probitatis, ſterilis fuit? Et vt diſcas rem miram, non ſolum ipſa ſterilis fuit, ſed & mater iuſti Sara, neque mater eius ſola, ſed & nurus Rachel vxor Iacob. Quid ſibi vult iſte ſterilium chorus?* Cauſam mox ſubijcit, *vt cum videris virginem Dominum parientem ne ſis incredulus, ſterilis virgini viam parat, & ideo ſteriles iſtæ fuerunt, vt credatur virginitatis partus.* Hæc ille fuſius, quibus addit Theodoretus [b], voluiſſe Dominum oſtendere, genus Iſraëlitarum non naturali ſucceſſione, ſed gratia & fauore ſuo eſſe multiplicandum.

a hom. 49.

Sterilitas matronarum cui fini.

b q. 47. in Gen.

II Gemini in vtero colluctantur.

Dominus porro, qui merita ſupplicum excedit & vota, Rebeccæ conceptum dedit, ſed expectatione maiorem: geminos enim concepit. ſed collidebantur, vel vt alij vertunt, colluctabantur in vtero eius paruuli. Certum eſt autem illum motum colluctantium, ſiue colludentium, matri cruciatum attuliſſe, & quidem tantum, vt penè conceptionis tamdiu expetitæ pœniteret. Hinc illa vox dolentis, *ſi ſic mihi futurum erat, quid neceſſe fuit concipere?* Certum eſt etiam eos præternaturali motu in vtero, in figuram & omen futurorum, decertaſſe, vt conſultus ſuper ea re dominus mox explicauit [c]. *Perrexit* enim Rebecca, *vt conſuleret dominum*, vt ait Moſes, ſed neque quò adierit explicauit, neque ad quem: ideóque vtrumque incertum. Chryſoſtomus [d] Sacerdotem domini ab ea conſultum putat, quem plerique Melchiſedechum fuiſſe arbitrantur: alij Heberem, qui annos adhuc nouemdecim in viuis fuit, & prophetiæ dono donatus creditur. De loco, Theodoretus ait Patriarchas ſolitos conſtruere altaria, in locis in quibus habitabant, ideóque veriſimile eſſe illam ad vnum ex illis ſupplicaſſe Deo, & ita didiciſſe quæ futura erant; quæ eſt Diodori quoque Tharſenſis, & Procopij Gazæi ſententia, cui recentiores interpretes [e] ſubſcribunt.

Rebecca dominum conſulit.

c c. 25. 22.

d hom. 50. in Gen.

e Perer. & Del-Rio.

III Oraculum de gemina prole.

Reſponſum accepit Rebecca, duas gentes, duosve populos in vtero matris eſſe, quod ſcilicet ad ipſorum capita, & ſtirpem attineret; eaſque inter ſe hoſtili animo futuras, quando earum principes, iam ab ipſo vtero, in quo colluctabantur, animos alienos à ſe mutuo, ac diuiſos oſtenderent. Sed eius pugnæ victoriam iuniori aliquando ceſſuram, & maiorem minori ſeruum ſiue ſubditum fore.

Quod poſtea Dauidis temporibus contigiſſe ſuo loco dicemus [a]. Ea porro diuiſio in vtero exorta, in egreſſu etiam patuit, quando alter alterius egreſſum impedire conabatur: deinde ſtudiis planè diuerſis tota vita, motibuſque diſcreparunt.

a A. m. 1994. n. 2. & 16.

Obitus Aralij.

Hic porro annus poſtremus eſt regni Aralij, quando illi 40. tantum annos Euſebius, Africanum ſecutus, attribuit, ſine vlla rerum ab eo geſtarum commemoratione.

ANNVS MVNDI 2199.

ABRAHAMI 161. ISAACI 61.

IACOBI 1. XERXIS, ſiue BALANÆI 1. Imperij Aſſyriorum 168.

ANTE CHRISTVM 1854.

I. Ortus Eſau & Iacob. a 6.25.26.

Naſcuntur hoc anno magni duorum populorum principes Eſau & Iacob:& oraculi de ipſis editi veritas incipit agnoſci. Tempus confirmat Moſes [a], cum ait ſexagenarium fuiſſe Iſaac, quando nati ſunt illi paruuli annos nimirum 60. explerat; tum primum enim vere ſexagenarius dici potuit. Itaque primus annus paruulorum concurrit cum patris 61. & aui 161. quo modo Euſebius quoque hos annos ordinat. Qui in libris de Præparat. Euang.[b] ſcribit de Iſaaco quæ huc pertineant, & inſignem eius continentiam demonſtrent. Ait enim cum vnam duntaxat vxorem duxiſſe, & ſemel tantum liberis operam dediſſe, *Qua*, inquit, *vnica vice, gemina prole ſuſceptâ, mutuam cum vxore conſuetudinem circumſcripſiſſe fertur, exemplo continentiæ ſingulari.* Sic ipſe: quæ videntur ab Apoſtolo [c] confirmari. Ex quo tamen colligi non poteſt eum ſemel tantum liberis operam dediſſe. Quomodo enim vxoris ſterilitatem agnouiſſet, aut quomodo Deum non oraſſet fruſtra pro vxore, à qua ipſe abſtineret?

b lib. 7. c. 8.

c Rom. 9. 10.

II. Qualis vterque in ortu, & ratio nominis ipſorum. d Gen. 25. 24.

De puerorum natiuitate hæc habet Moſes [d]. *Iam tempus pariendi aduenerat, & ecce gemini in vtero eius reperti ſunt. Qui prior egreſſus eſt rufus erat, & totus in morem pellis hiſpidus, vocatumque eſt nomen eius Eſau.* Duo hic notantur in Eſau, quibus futuri eius mores repræſentantur, color rufus, & villoſa cutis. Ex colores dictus eſt Edon, quod illi nomen poſtea confirmatum, cum pro coctione rufa primogenituram vendidit. A pilis quibus, præter morem aliorum infantium, qui toto corpore glabri naſcuntur, opertus ferarum in morem prodiit, aſperitas eius, ferique mores præſignantur; eique nomen Seir datum eſt, quod Ioſephus, Hieronymus, & Lyranus piloſum interpretantur: idque ſignum eſt fortitudinis. Protinus alter egrediens plantam fratris tenebat manu, & idcirco appellauit eum Iacob, qui ſcilicet ei nomen indidit, ſiue pater is fuit, ſiue mater, quaſi dicat ſupplantatorem, in ſignum futuræ deceptionis in acquirenda primogenitura, & interuertenda benedictione, quod ipſemet Eſau in querela obſeruauit ac prodidit.

III. Imperium Balæi, qui & Xerxes. a l. 18. de Ciu. c. 3.

Septimus à Belo rex Aſſyriorum Balanæus, ſiue Balæus cognomento Xerxes, quem S. Auguſtinus antiquiorem vocat [a], ad differentiam, opinor, alterius Balæi iunioris, qui tertius ab hoc regnauit annis duobus & quinquaginta: aut potius poſterioris Xerxis Perſarum regis, ſui exercitus magnitudine, & cladis in Græcia acceptæ nobiliori: quem hic antiquior Xerxes, plus mille & trecentis annis antecedit. Hic ergo ſiue Xerxes, ſiue Balæus prior, Imperij Aſiatici clauum hoc anno regendum accepit, tenuitque Euſebio teſte annis 30. Cæterum Africanus eum Balanæum tantum vocat, & in regibus Aſſyriorum, vnicum Balæum agnoſcit, ordine decimum. Hoc ipſo anno Euſebius Argiuorum regnum inchoat, ſub Inacho primo eorum rege per annos 50. Inde illi Phoronæum eius filium ſubjicit, & alios duodecim, qui omnes regnauerunt annis 544. vſque ad Perſeum, qui regnum Argiuorum Mycenas tranſtulit.

ANNVS MVNDI 2200.

ABRAHAMI 162. ISAACI 62.

IACOBI 2. XERXIS 2.

Imperij Aſſyriorum 169.

ANTE CHRISTVM 1853.

I. Diſtributio bonorum Abrahæ.

Hic annus eſt quadrageſimi quarti Iubilæi, & ſecularis annus vigeſimus ſecundus, quo apparet Abrahamum, qui iam vigeſimum ſecundum agebat annum in Ceturæ coniugio, non ſolum ſex illos filios, qui à Moſe memorantur, ab illa ſuſcepiſſe, ſed eoſdem factos iam adoleſcentes ratio poſtulat. Huc ergo non male referre poſſumus diſtributionem bonorum Abrahæ, ab eo factam concubinarum filijs, Agaris videlicet, & Ceturæ. *Dedit*, inquit Moſes [a], *Abraham cuncta quæ poſſederat Iſaac; filiis autem concubinarum largitus eſt munera, & ſeparauit eos ab Iſaac filio ſuo, dum adhuc ipſe viueret, ad plagam Orientalem.* Continent hæc verba quoddam quaſi teſtamentum magni Patriarchæ, quo hærede conſtituto eo filio, quem ex Sara ſuſceperat, reliquis ſeptem filiis, quos ex duabus concubinis ſuſceperat, portionem aliquam bonorum ſuorum diſtribuit. Quòd ſi iam res ſuas ſibi habebat Iſaac, vt Caietano placet, conſentaneè iis, quæ ſupra dicta ſunt [b], hæc diſtributio facta fuerit de bonis, quæ ipſe Abraham ſibi reſeruarat in matrimonio Iſaaci, cum ſua omnia illi daret, vt dicebat Eliezer apud Rebeccam [c], quæque ab eo tempore diuina benignitate acquiſiuerat.

a cap. 25. 5. 6.

b A. Abrah. 141. n. 2.

c Gen. 24. 36.

II. Iſaaci hæreditas opulenta. d Gen. 35 ſi. e c. 21. 33.

Ad Iſaacum ergo pertinuerunt, ſi qua fuerunt Abrahami bona immobilia, vt ſepulchrum in Hebron [d], cum agro circumpoſito: vt puteus ille Berſabee cum adiacente nemore [e]. Reliqua autem fuerunt, qualia ſolent eſſe peregrinantium, mobilia ſcilicet, qualia refert Eliezer apud parentes Rebeccæ. Quam opulentus autem hoc tempore fuerit hinc æſtimari poteſt, vt ait Pererius [f], quod annis ante obitum ſuum amplius nonaginta,

f n. 27.

cum

a Gen. 13. 2. 3. &c.

cum ex Ægypto rediit, dictus eſt diues valde in poſſeſſione auri & argenti [a], & vſqueadeo abundaſſe gregibus, armentis, ſeruitiis, vt coactus fuerit à Loto ſeparari, quod eos ſimul terra capere non poſſet. Adde mox, debellatos quatuor reges, acquiſitamque prædam. Denique, nulla affectus iactura, creuit ſemper: adeo vt diceret Rex Abimelech [b], *Deus tecum eſt in vniuerſis quæ agis*, nec alienum à dignitate ſua duceret cum eo inire fœdus, quod ad ſeram vſque poſteritatem perduraret. Hæc ergo pene omnia ad hæredem Iſaacum tranſierunt.

b Gen. 21. 22.

III. Munera filiorum Agaris & Ceturæ.

Eiuſdem generis erant, quæ Iſmaëli, cæteriſque filiis dedit; quæ etſi erant magna per ſe, & eo non indigna, qui Princeps Dei audiebat, nihil tamen erant ad Iſaaci hæreditatem, vt nomen potius munerum, quam hæreditariæ donationis mererentur. Aſſignauit autem eis habitationem, longius ab Iſaaco; quoniam norat eos vehementer multiplicatum iri, proptereaque fore, vt eos eadem terra non caperet. Ergo ſeparationem ipſe anteuertit, quam poterat maiore autoritate, ac ſuauitate perficere. Deinde prudenter agnoſcebat fore, vt fratres Iſaaci ipſi inuiderent, ſi quotidie haberent ob oculos, quod vnus ipſe à patre, plura quam reliqui omnes ſimul, accepiſſet, quod futurum erat ſeminarium rixarum, atque iurgiorum. Neque tamen eis pater faciebat iniuriam, quoniam Deus, qui eum locupletarat, Iſaacum volebat hæredem, cæteros autem leui portiuncula hæreditatis aſpergi. Accedebat quod terra Abrahæ promiſſa diuinitus, ad ſolos Iſaaci poſteros pertinebat. Poſtremo iſti concubinarum filij, qui à veri Dei cultu diſceſſuri erant, poſteros Iſaaci peſte Idololatriæ infeciſſent, ſi Iſaacidis permiſti habitaſſent. Sed hæc pluribus Abulenſis [c], atque Pererius.

1. Cur eos ab Iſaaco ſepararit pater.

2.

3.

4.

c In Annal. n. 3. & 4.

ANNVS MVNDI 2213.

ABRAHAMI 175. & vlt.

ISAACI 75. IACOBI 15.

XERXIS 15. Imperij Aſſyrior. 282.

ANTE CHRISTVM 1840.

I. Obitus Abrahami.
a Gen. 25. 7.

ADeſt centeſimus Abrahamiticæ peregrinationis, & diuinæ promiſſionis annus, eiuſdemque vitæ 175. & vltimus. *Fuerunt enim*, vt ait Moſes [a], *dies vitæ Abrahæ centum ſeptuaginta quinque anni, & deficiens mortuus eſt in ſenectute bona, prouectæque ætatis, & plenus dierum, congregatuſque eſt ad populum ſuum.* Itaque impletum eſt quod pridem illi prædixerat Dominus [b]. *Tu autem ibis ad patres tuos in pace, ſepultus in ſenectute bona.* Moritur Abraham, deficitque vt homo, ſed in ſenectute bona, vt ſanctus, ideóque congregatur ad populum ſuum, cœtum videlicet ſanctarum animarum, quæ illuc ab Abele deſcenderant. Corpus autem in ſpelunca duplici, in qua ipſe pridem ſepelierat vxorem Saram. Morte porro placida defunctus eſt, non violenta & præpropera, vt iuuenibus contigit, ſed viribus paulatim præ ſenio deficientibus.

b Gen. 15. 15.

II. Eiuſque laudatio.

Hic ergo finis eſt vitæ magni Patriarchæ, vitæ hinc quidem modis omnibus laudatiſſimæ, inde autem innumeris moleſtiis, ac tentationibus exercitæ. Cuius vt nullum illuſtre facinus ſacris literis proditum haberemus, hoc ipſo tamen vir maximus, & inter hèroas veteris Teſtamenti longe clariſſimus habendus eſſet, quod à Deo Optimo Max electus eſt, qui eſſet Pater credentium, & populi Dei Patriarcha; atque adeo illius pater & typus, qui populi Dei, & electorum omnium eſt in cœlo Princeps. Requirit profecto tanta dignitas admirabilem in Deum fidem, ſpem inconcuſſam, & animum in Deum & proximum eximia charitate flagrantem: hæc ipſa ſunt primaria ſancti Patriarchæ ornamenta. Requirit religioſiſſimam pietatem, patientiam incredibilem, obedientiam omnibus retro ſeculis inauditam. Hæ quoque ſunt laudes & decora magni Abrahami. Requirit heroicam fortitudinem, generoſum rerum humanarum contemptum, officioſiſſimam hoſpitalitatem, ſui ipſius abiectionem ac demiſſionem animi ſingularem; expreſſit hæc, aliáque omnia, quæ in magno viro deſiderari poſſunt, geſtis ſuis mirabilis Abraham. Merito vt exclamet Ambroſius. [a] *Magnus plane vir Abraham, & multarum virtutum clarus inſignibus, quem votis ſuis philoſophia æquare non potuit. Minus eſt quod illa finxit, quam quod iſte geſſit, maiorque ambitioſo eloquentiæ mendacio, ſimplex veritatis fides.* Quin & Scriptura ipſa [b] admirans ait: *Abraham magnus pater multitudinis gentium, &c. Non eſt inuentus ſimilis illi in gloria.*

a l. de Abr. c. 2.

b Eccl. 44. 20.

III. Sepelitur à filiis.
c num. 2. & ſeqq.

Sed hæc diducta latius, rebuſque ab eo geſtis accuratiore diligentia explicata, in Annalibus ipſis reperies [c]; quæ in funere, & laude coryphæi Patriarcharum, vſurpare potuerunt filij eius Iſaac & Iſmaël, cum ſepelierunt eum in ſpelunca duplici, quæ ſita eſt in agro Ephron filij Seor Hethæi, è regione Mambre, vt ſcribit Moſes [d]. Vt autem dubitare non licet, quin duo iſti filij Abrahæ natu grandiores, & dignitate potiores, parenti optimo iuſta cumulate perſoluerint: ita dubitare non poſſum, quin & hi, & Ceturæ filij, & multa turba famulorum morienti affuerit, vt ex ore ſanctiſſimi viri decedentis, monita poſtrema ſalutis haurirent, ſiue ſua ipſi ſponte, ſiue Abrahami ipſius conuocatione. Cuius exemplum deinde Iacob nepos [e], qui nunc decimum quintum agebat annum, fuerit imitatus. Inuitant ad id credendum illa Domini verba. *Scio*, inquit [f], *quod præcepturus ſit filiis ſuis, & domui ſuæ poſt ſe, vt cuſtodiant viam Domini, & faciant iudicium, & iuſtitiam.* Inuitant exempla poſterorum eius & conſuetudo patrum, qui grandæui in ſenectute bona moriuntur, quæ in Annalibus adumbrata [g], hoc loco breuitatis cauſa prætermiſimus: ſicut & duodecim capita ſimilitudinis eius cum Chriſto Domino, eamque admodum expreſſam atque illuſtrem.

quibus dat monita ſalutis.
d Gen. 25. 9.

e Gen. 49.

f Gen. 18. 19.

g n. 13. 14. & ſeqq. n. 20.

(∴)

ANNVS MVNDI 2214.

ISAACI 76. IACOBI 16.

XERXIS 16. Imperij Aſſyrior. 283.

ANTE CHRISTVM 1839.

I. Augetur bonis Iſaac. a Gen. 25. 11.

POſt obitum Patriarchæ Abrahæ, *benedixit Deus Iſaac filio eius, qui habitabat iuxta puteũ nomine viuentis, & videntis*, vt ait Moſes [a]. De temporalibus vtique bonorum incrementis agit, quæ à rudi Hebræorum populo, cui hæc primum ſcribebantur, pene ſola cogitabantur. Quanquam valuiſſe etiam parentis demortui, pro dilectiſſimo filio apud Deum preces, vt ſpiritalibus quoque augeretur bonis, minime dubitandum eſt. Illa porro bonorum incrementa cum in multiplici pecorum fœtu, in copioſis terræ frugibus, earumque fructuoſa diſtractione, aliiſque id genus rebus agnoſcantur, quæ ſpatium temporis requirunt, ideo hæc incremẽta, non ad hunc annum duntaxat, ſed ad ſequentes quoque pertinere cenſemus. Habitabat porro Iſaac circa prędictum puteum, ad aquæ commoditatem, iam à tempore coniugij ſui cum Rebecca, vt ex ſuperioribus intelligitur. ca. 24. 62.

ANNVS MVNDI 2217.

ISAACI 79. IACOBI 19.

XERXIS 19. Imperij Aſſyrior. 286.

ANTE CHRISTVM 1836.

I. Obitus Heberis, eiuſque vitæ diuturnitas. a Gen. 11. 16. 17.

EXpletur hoc anno vitæ periodus Heberi attributa in voluminibus ſacris [a], quæ fuit annorum quatuor & ſexaginta ſupra quadringentos, conflata ex 34 annis, quos vixit ante genitum Phaleg, & quadringentis triginta, quos deinde vixit: etſi Græci codices varij ſint, & ab Hebræis, Chaldæis, Latiniſque diſſentiant. Moritur ergo hoc anno Heber, qui vnus ex omnibus Patriarchis ſecundæ ætatis ſupererat, reliquis omnibus ante Abrahami obitum, qui tertiæ ætati dedit initium, morte ſublatis. Toti pene ſecundæ ætatis coæuus fuit, ab atauo Noëmo, ad Thare atnepotem. In tertia vero ætate vixit cum Abrahamo, Iſmaële, Iſaaco, & vtriuſque filiis. Eius itaque ætas tredecim generationibus reſpondet, aut etiam pluribus, ſi ratio habeatur filiorum Ceturæ. Quod totum tempus in magna rerum varietate decurrit.

II. In multa rerum varietate.

Vidit diuiſionem terrarum à Noë inſtitutam, vidit & linguarum atque populorum, &, vt erat Propheta, in filij ſui denominatione prædixit. Vidit impiorum Chami filiorum progeniem, & in primis violentam Nemrodi tyrannidem. Vidit pene generalem veri Dei cultus prolapſionem; eundemque in Abrahamo ex ſuſcitatum, atque inſtauratum. Vidit de filiis ac nepotibus ſuis, ſex generationum ortus atque interitus, in quorum ſingulorum funeribus incolatum ſuum prolongatum gemebat, quod ille ſuperſtes eſſet, à quibus, vtpote iunioribus, ſepultura mandandus videbatur. Vidit flagrantem bello Syriam primùm: deinde incendio cæleſti Pentapolim, totamque circumpoſitam regionem. Vidit totum Orientem, Nini, Semiramidis, aliorumque Imperatorum armis, turbatum, afflictum, ſeruituti mancipatum. Quibus caſibus credibile eſt virum ſanctum ſæpe illa verba vſurpaſſe, [a] *Tolle Domine animam meam: neque enim melior ſum quam patres mei.* a 3. Reg. 19. 4.

III. Fuit vir inſignis.

Virum inſignem fuiſſe Heberem, iam ex iis, quæ eius anno primo, & 35. dicta ſunt intelligi poteſt. Magno autem in pretio fuiſſe apud poſteros, denominatio ex eo ſumpta, & in omnem transfuſa poſteritatem, aperte declarat. Moſes Abrahamum ipſum Hebræum vocat, etiam nato iamdudum Iſraëlitarum cognomine, tum Patriarcham Ioſephum, tum omnes vniuersè Iacobi poſteros Hebræos appellat. Quid autem ab eo quinque pene ſeculis geſtum fuerit, ignoratur. Etſi Bolducius [b] in ſua Eccleſia ante legem, eum fuiſſe Pontificem illis temporibus, geſſiſſéque pontificatum annis nouem & quinquaginta ſcriptum reliquit. Idem exiſtimat Iſaacum Sacerdotio Melchiſedechiano initiatum, cum Iſaac annum ageret ſeptuageſimum, Iacobus autem decimum, quæ cum noua ſint, accuratam profectò probationem requirunt; & ponunt Semum eundem eſſe cum Melchiſedecho, quod nobis non probatur; vt qui eum Chananæum, cum communi Doctorum ſententia, iudicemus, vt ſuprà docuimus [c].

An & Pontifex. b l. 2. c. 10.

c A.m. 2118. n. 8. & ſeqq.

ANNVS MVNDI 2218.

ISAACI 80. IACOBI 20.

XERXIS 20. Imperij Aſſyrior. 287.

ANTE CHRISTVM 1835.

I. Studia duorum adoleſcentium, Eſau. a Gen. 25. 27.

VAluit hic annus, aliique nonnulli tam antecedentes, quam conſequentes ad duorum fratrum ſtudia diuerſa declaranda. *Quibus adultis*, inquit Moſes [a], *factus eſt Eſau vir gnarus venandi, & homo agricola. Iacob autem vir ſimplex habitabat in tabernaculis.* Adoleſcere dicuntur pueri & adulti, per illos annos quos comprehendit Adoleſcentia, quæ vigeſimo primo terminari dicitur. Quo maxime tempore diuerſa ſtudia, quæ primis iam annis emicabant, efferunt ſe apertius, ac profundunt. Itaque Eſau natura ferocior atque ingenio agreſti, à pueritia ruri multus erat, & capiendis auibus feriſque capiebatur, famuloſq; habebat ad ſua ſtudia obſequentes: Iſaaco primùm diſſimulante, qui ſciret nihil inuita dicendum faciendumve Minerua: deinde etiam approbante, eumque illo nomine diligente. *Iſaac enim*, teſte Moſe [b], *amabat Eſau, eo quod de venationibus veſceretur*; quæ fuerunt illi præludia artis militaris: vt olim Nemrodo, & poſtea Dauidi, Cyro, aliiſque. At Rebecca diligebat Iacob, quia mitis animus mulieri magis congruebat. b Gen. 25. 28.

II. Et Iacobi cur dicatur habitaſſe in tabernaculis.

Iacob autem natura mitis, ingeniique facilitate præſtans, mitiora ſtudia & occupationes frequentabat, domi aſſiduus. Pro-

pterea enim dicitur habitaſſe in tabernaculis, cum id Eſau quoque conueniret, ſed in iis erat infrequens. Iacob, autem, quo ſua ipſum ferebat indoles, animo magis excolendo, quam exercendo corpore occupabatur. Hebræi hæc tabernacula ſcholas interpretantur, in quibus manebat Iacob addiſcens ſapientiam & Dei timorem, vt referunt Lyranus & Abulenſis, qui ex iiſdem, aiunt fuiſſe duo huiuſmodi tabernacula, alterum Melchiſedechi, qui erat ſapiens, & ſacerdos Dei altiſſimi: alterum Heberis, qui erat propheta, & res diuinas docebat, apud quem Iacob annis quatuordecim habitarit, aut iuxta Chronologiam noſtram, ad annum vſque decimum nonum. Chaldæus paraphraſtes huc alludens, *Iacob*, inquit, *erat vir integer, & miniſter domus doctrinæ.* Ludum enim litterarium Hebræi vocant domum doctrinæ. Bolduchus [a] ædem ſacram interpretatur, in qua Iacob fuerit quaſi ædituus. Exiſtimo ego hic tabernacula numero multitudinis vſurpata, tria illa comprehendere, domum priuatam, domum doctrinæ, & ædiculam ſacram orationi deſtinatam. Etſi ægrè adducor vt credam, grandæuum regem egiſſe ludimagiſtrum, aut Heberem in Chananitidem, tranſmiſſo Euphrate penetraſſe.

Quæ videntur tripicia. a l. 3. c. 6.

III. Iacob ſimplex & rectus. b q. 47. in Gen.

Quod autem Iacob ſimplex à Moſe dicitur, S. Auguſt. [b] interpretatur hominem ſine dolo & fictione, & minime malum; quæ ſimplicitas calliditati opponitur; nec male Iacobo conuenit. Fuiſſe enim hominem fraudibus opportunum, ſatis declarat commutata vxor primo die nuptiarum. Nec proprio dolo fraternam benedictionem abſtulit, ſed materno. Et vero erat de filiis lucis, quibus filij ſeculi huius prudentiores ſunt: qui externam ſpeciem fingunt pro arbitrio, ac figurant, cui quia interior non reſpondet, ex duplici quaſi facie duplices appellantur. Cæteri vero, quorum cor vultui reſpondet, quaſi ex vnica facie, ſimplices dicuntur, quæ laus eſt Iobi [c] viri ſimplicis & recti, & Iacobi hoc loco [d], & ſuperius Abimelechi [e].

c Iob 1. 1. d Gen. 25. 27. e Gen. 20. 6.

ANNVS MVNDI 2223.

ISAACI 85. IACOBI 25.

XERXIS 25. Imperij Aſſyrior. 191.

ANTE CHRISTVM 1830.

I. Ratio temporis venditæ primogenituræ. a q. 75. in Gen. Bibliander.

Legimus hunc annum venditioni primogenituræ Eſau, non vt certum, ſed vt probabilem. *Ponamus*, inquit Auguſt. [a], *ipſos iuuenes circa viginti annos fuiſſe*, cum ſcilicet alter vendidit, alter emit primogenituram. At Pererius exiſtimat non fuiſſe 30 annis minores, mediam nos ſumamus ſententiam, Torniello quoque probatam. Sectarius quidam ad quadrageſimum annum diſtulit; ſed probabilius eſt feruida hæc 25 annorum ætate, quam maturiore 40 annorum deſipuiſſe, vilem vt eſcam nobiliſſimæ prærogatiuæ anteferret.

Rem geſtam Moſes in hæc verba retulit. *Coxit autem Iacob pulmentum*, lenticulæ ſcilicet Ægyptiæ, vt ait Auguſtinus [a]. *Ad quem cum veniſſet Eſau de agro laſſus, ait, da mihi de coctione hac rufa, quia oppidò laſſus ſum.* At Iacob qui intentus erat in occaſionem recipiendæ primogenituræ, quam ſibi diuinitus deſtinatam ex matre didicerat, *Vende*, inquit, *mihi primogenita tua*, ſiue ius primogenituræ, quod multiplex erat.

a in Pſal. 46.

II. Iura illius octo.

Octo collegit Abulenſis hoc loco. Primum, 1. quod primogeniti erant Sacerdotes: ideóque tribus Leuitica Sacerdotalis facta eſt, loco primogenitorum omnium, qui Deo dicati erant. Nec tamen ſoli primogeniti erant Saderdotes: Nam Abelem & Abrahamum ſacrificaſſe conſtat, nec tamen fuiſſe primogenitos. Alterum, quod primogenitus reliquos antecedebat in menſa, & lautius accipiebatur, vt patet ex ordine, quo fratres in Ægypto [b] à Ioſepho diſpoſiti ſunt. Tertium, cæteri fratres à primogenito benedicebantur, & illi benedictionem cum humili corporis inflexionem recipiebant iuxta illud [c], *incuruentur coram te filij matris tuæ.* Quartum, veſte pretioſa in feſtiuitatibus, & actionibus ſolennibus vtebantur, quam veſtem, Sacerdotalem Hieronymus ex Hebræis interpretatur. Quintum, dominium quoddam in fratres, quaſi principes exercebant. Nam Iſaac, *eſto*, inquit [d], *Dominus fratrum tuorum.* Sextum, duplices partes hæreditatis conſequebantur. Hinc eſt quod cum primogenitura è Ruben tranſlata eſſet in Iudam [e], & Ioſeph, ille imperio in fratres donatus eſt, iſte princeps duarum tribuum factus eſt. Septimum, primogeniti redimebantur quinque ſiclis, quaſi ſpeciali ratione ad Deum pertinentes. Denique à parentibus morientibus benedicebantur, vt ſic gubernationi domus, quaſi patres familias quodammodo initiarentur. Quo pertinet illud Iſaaci ad Eſau primogenitum [f], *vt benedicat tibi anima mea, antequam moriar.*

2. b Gen. 43. 33. 3. c Gen. 27. 29. 4. 5. d Ibid. 6. e 1. Paral. 5. 1. 2. 7. 8. f Gen. 27. 4.

III. An vendiderit primogenituram, eamque contempſerit.

Ex quibus patet hoc primogenituræ ius, quod etiam Sacerdotium continebat, neque vendi ab Eſau, neque emi à Iacobo potuiſſe: neque iſtum reuera emiſſe, ſed ſibi debitam, ſicut à matre didicerat, ab iniuſto poſſeſſore recuperaſſe; Verbum autem venditionis molliendum eſt in hanc ſententiam. Cedo mihi prætenſum ius tuum primogenituræ, vt gratificer tibi de hoc edulio. Ille turbatus cupiditate ſua, nec ſatis attendens quid faceret, aut certe putans hac ceſſione quamuis iureiurando firmata, quaſi ridicula & à ludibundo facta, nihil ſibi de ſuo iure deceſſurum, *accepto pane, & lentis edulio, comedit & bibit* [g]; quæ verba ſignificant prandium fratri à Iacobo ſubminiſtrantum, *& abiit paruipendens quod primogenita vendidiſſet.* Non ipſum ius primogenitorum paruipendens, ſed venditionem, quaſi nugatoriam, & irritam, & quam ſi opus foret, ipſemet ferro irritaturus eſſet: nam & poſtea minatus eſt ſe fratrem occiſurum. Quod ergo in Hebræo & Græco dicitur contempſiſſe primogenituram explicandum eſt, cum ita ſe geſſiſſe quaſi eam contemneret, quod eam pro re contemptibili commutarit.

g Gen. 25. 34.

ANNVS MVNDI 2228.

ISAACI 90. IACOBI 30.

XERXIS 30. & vlt. Imp. Aſſyr. 297.

ANTE CHRISTVM 1825.

I. Obitus Xerxis.

MOritur hoc anno Xerxes, qui Balanæus, quoque, & Balæus dictus reperitur, à Belo, vt diximus, ſeptimus, à Nino apud Euſebium ſextus, ab iis qui Nemrodum diuerſum à Belo faciunt, octauus.

Fames.

Sub hunc nonageſimum Iſaaci annum contigit fames, cuius meminit Moſes initio cap. 26. quæ compulit Iſaacum ad Abimelech regem Palæſtinorum in Gerara, vbi & diebus plurimis habitaſſe Scriptura [a] teſtatur, antequam Eſau quadragenarius vxores duceret. Obſeruanda quoque diuina erga Iſaacum prouidentia, quæ eum, ſicut Abrahamum eius parentem, peregrinationum labore voluit exercere, & ad eas, vel fame vrgente compellere.

a Gen.62.8.

II. Iſaaci profectio in Paleſtinã.

Narrat ergo Moſes ortam famem circa ea loca, quæ Iſaac incolebat, ad eamque vitandam ſtatuiſſe Iſaacum in Ægyptum, exemplo patris ſui, peregrinationem ſuſcipere; ſed hæc illo cogitante, Dominum illi apparuiſſe, edixiſſeque vt peregrinaretur in Geraris, quod & fecit. Moſes autem prius profectionem narrauit, quam apparitionem, qua profectio dirigebatur; eáque in itinere exiſtenti facta videtur. Nam ſi eò iam perueniſſet, non dixiſſet ei Dominus, *Quieſce in terra quam dixero tibi*, ſed quieſce in terra hac. *Orta* ergo eſt *fames ſuper terram* illam, quæ deſerto vicina erat, nimirum circa puteum viuentis & videntis, quam ſatis ſterilem fuiſſe probabile eſt, vt tanto magis in illis locis Dei erga Iſaacum beneficentia agnoſceretur. Dubium autem eſt an hic Abimelech ſit idem cum eo, apud quem ante annos 90 peregrinatus eſt Abraham. Nam locus, & nomina perſonarum, tam regis quam principis militiæ eius, conueniunt: atque ita ſenſit Ioſephus & Chryſoſtomus [b], non repugnante Auguſtino. Temporis tamen interiecti longinquitas, & res ipſa contrarium valide ſuadent. Non enim tam facile credidiſſet Iſaaco Abimelech, à patre eius iam deceptus, & longe acriori expoſtulatione contra ipſum eſſet vſus. Fuerit ergo hic Abimelech prioris illius filius, ſicut & Phicol dux militum. Niſi placeat illa nomina appellatiua fuiſſe dignitatum, non propria perſonarum, vt nonnullis placet.

Ad Abimelechum, & quis ille fuerit.

b hom. 51.

III. Dominus apparet Iſaaco.

Dum autem addit Abimelechum Iſaac, vt inde breuiore ac commodiore via Ægyptum petat, apparet ei Dominus, vetatque deſcendere in Ægyptum: nec tamen indicat, quò cum abire velit, ſed ſuſpenſum tenet, & ex ſuo nutu pendentem, ad maioris virtutis exercitationem. *Quieſce*, inquit, *in terra quam dixero tibi, & peregrinare in ea.* Verum in Hebræo, Chaldæo & Græco legimus, *Habita in terra quam dicam tibi. Peregrinare in terra hac.* Quæ verba non ad geminam apparitionem pertinent, ſed ad eandem, ſic vt priora verba requirant Iſaacum paratum ad domini nutum, ad habitandum vbi vis terrarum; poſteriora locum præſentis habitationis definiant. Repetit porro promiſſiones factas Abrahæ, eaſdemque in gratiam Iſaaci confirmat; Ideóque nobilius illam benedictionem, quæ per ipſius progeniem deriuata, in omnes nationes effundenda erat, quoniam Iſaac magna pars illius obedientiæ, fuerat, quæ promerita erat eam mercedem.

IV. Iſaac de vxore diſſimulat.

Manſit itaque Iſaac in Geraris [a]. *Qui cum interrogaretur à viris loci illius ſuper vxore ſua, reſpondit, Soror mea eſt. Timuerat enim confiteri, quod ſibi eſſet ſociata coniugio, reputans ne forte interficerent eum, propter illius pulchritudinem.* Et tamen quinquageſimum iam annum viuebat in coniugio, & octauum vitæ ſupra ſexageſimum complebat annum. Erat autem Iſaaco ſoror, id eſt cognata more Hebræorum, & inſtar neptis, filia ſcilicet conſobrini ſui Bathuelis, & neptis patrui ſui Nachoris. Timuit autem etiam ipſe, ne Palæſtini capti amore Rebeccæ, ipſum interficerent, ne quis adulterij vindex ſupereſſet.

a Gen. 26. 6. 7.

ANNVS MVNDI 2229.

ISAACI 91. IACOBI 31.

ARMAMITRIS 1. Imperij Aſſyr. 298.

ANTE CHRISTVM 1824.

I. Regnum Armamitris.

IMperio Aſſyriorum rex nouus ſufficitur Armamitres, Euſebio ſeptimus ordine, Nobis octauus, ſicut & D. Auguſtino [a], qui huius ſucceſſorem Belochum nonum appellat. Etſi enim Euſebij Chronologiam vbique ſequitur. Viſum tamen ei eſt non à Nino, ſed à Belo horum regum ſeriem inchoandam eſſe: quem nos libenter ſecuti ſumus decem.

a l. 18. de Ciu. c. 3.

Patefit diſſimulatio Iſaaci.

Exiſtimari autem non temere poteſt ad hunc annum pertinere patefactam Iſaaci & Rebeccæ diſſimulationem. Ait enim Moſes [b], id contigiſſe *cum pertranſiſſent dies plurimi.* Cum ergo ambo eſſent in tabernaculum ſuo, *proſpiciens rex per feneſtram, vidit eum iocantem cum Rebecca vxore ſua.* Familiarior vtique fuit ludus, quam cum ſorore, cum amplexibus ſcilicet, & oſculis. Caue autem putes actum coniugalem, ne vtrumque ſummæ imprudentiæ accuſes, vel imprudentiæ, qui aut è longinquo ſe ſpectandos præbuerint, & alienos oculos cynica procacitate neglexerint, aut per ſtultitiam non vitarint.

b Gen.26.8.

II. Querela regis.

Cum ergo maritalem licentiam agnouiſſet Abimelech, expoſtulauit cum Iſaaco de mendacio, vt putauit, & periculo adulterij, cuius reatum tantum non induxiſſet in regnum. Neceſſe eſt hunc regem, eiuſque populum magnam omnino de grauitate adulterij opinionem animo concepiſſe, quando etiam per ignorantiam admiſſum exiſtimarint, ingens aliquod malum, non ſolum in facinoris reum, ſed in totum etiam regnum inuecturum fuiſſe. Itaque propoſito mortis ſupplicio id ſcelus interdixit. At Iſaac vitato periculo intelligens diuinæ voluntatis eſſe, vt in Geraris longiores traheret moras, conduxit agros, in quos ſementem iecit,

Profectus Iſaaci.

bene

bene de diuina benignitate, etiam tempore ſterilitatis ſperans, & colligit eodem centuplum, atque adeo intra trimeſtre ſpatium, ſi de hordeo cum Septuag. ſementem intelligas, aut de tritico intra annum. *Benedixitque ei Dominus.*

ANNVS MVNDI 2233.

ISAACI 93. IACOBI 33.

ARMAMITRIS 5. Imperij Aſſyr. 302.

ANTE CHRISTVM 1820.

I. Inuidia Palæſtinorum in Iſaac. a Gen. 26. 13.

TRibus hiſce quatuorve annis contigit Iſaaco, quod benedictioni Domini ſubiungit Moſes [a]. *Et locupletatus eſt homo, & ibat proficiens atque ſuccreſcens, donec magnus vehementer effectus eſt. Habuit quoque poſſeſſiones ouium & armentorum, & familiæ plurimum.* Exigunt enim hæc verba diuturnum tempus, & plurimum potius annorum quam menſium. Quod autem dicit de pecorum & familiæ copia intelligendum eſt, præter ea, quæ habuit cum venit in Gerara. Plures quoque annos fœlicitatis requirere videtur Inuidia, quam iugis ac perpes, non vnius anni profectus accendit: nec ſolent agri in vnum annum conduci. Demus ergo ſuccreſcenti inuidiæ triennium. Nam quarto non ſe vltra continuit inuidia Palæſtinorum aduerſus peregrini hominis incrementa, ſed ex latibulis pectoris prodiit foras, atque erupit. Cum enim multis pecorum atque armentorum gregibus adaquandis, & ad multiplices vſus ampliſſimæ familiæ, aquarum copia vehementer neceſſaria eſſet, in terra præſertim ſiticuloſa, qualis eſt Geraritarum, vicina deſertis locis [b], omnes puteos, quos foderant ſerui patris illius Abraham, illo tempore obſtruxerunt, implentes humo.

Eaque diuturna.

b v. 14. & 15.

II. Quem & aquæ penuria vexant.

Magna omnino fuit iſta vexatio, qua fiebat vt agri frugeſque ſiti exareſcerent, homines & iumenta in quærenda aqua, & ex remotiſſimis locis ſubuectanda conſumerentur, aut ſumptibus in emenda ab ipſis aqua grauarentur. Id erat hominem factis ipſis ad migrationem compellere. Sed cum id non ſatis eſſet, Iſaaco contra inuidam hominum improbitatem laborioſa patientia decertante: non erubuit rex ipſe Abimelech migrationem imperare. *Recede*, inquit, *à nobis, quoniam potentior nobis factus es valde.* Et ſcilicet periculum eſt ne opprimamur à te; &, vt aiebat Pharao [c], *Si ingruerit contra nos bellum, addatur inimicis noſtris.* Improuide vtique, cum hominem potentem, eundémque virum bonum & probatum, conciliare ſibi, atque officiis demereri ſatius fuerit, quam offendere, & ad vltionem opportuno tempore exigendam prouocare. Non eſt tamen credibile tanta inhumanitate vſum Abimelechum, alioqui non improbum, vt è veſtigia migrare compelleret, ſed opportunam tempeſtatem, & ſpacium temporis ad expedienda ſua cum Palæſtinis negotia, denique quod ſufficeret migrationi maximæ familiæ, elargitum fuiſſe.

c Exod. 1. 10.

Et migrare compellunt.

Nam quod infra [a] queritur Iſaac apud ipſos, ſe expulſum fuiſſe, id, vt in querela, cum aliqua amplificatione dictum videtur. Itaque nihil prohibet, quo minus diſceſſum Iſaaci in ſequentem annum differemus.

a Gen. 26. 27.

ANNVS MVNDI 2234.

ISAACI 96. IACOBI 36.

ARMAMITRIS 6. Imperij Aſſyr. 303.

ANTE CHRISTVM 1819.

I. Migrat Iſaac ex Geraris.

DIſceſſit Iſaac vel ex Gerara ciuitate, vel ex agro vicino, proceſſitque vlterius Orientem verſus, ad torrentem, ſiue vallem Geraræ, vt habitaret ibi. Et puteos, quos olim ſerui Abrahæ in eo loco foderant, & illo mortuo Philiſthæi, in geſta terra obſtruxerant, ea rurſum egeſta, inſtaurauit. Idque ſapienter, vt notauit Abulenſis [a]. Primùm, quia cum iam olim illic aquam reperiiſſet Abraham, probabile erat ibi etiam nunc repertum iri, neque eam aliò effugiſſe. Deinde quia terram molliorem facilius erat egerere, quam intactam perfodere. Denique iuſte & minore inuidia poſſeſſionem paternam repetebat. Addit Del-Rio id ita factum, vt gratam patris memoriam recoleret ac veneraretur, ideóque eadem nomina reuocaſſe. Veriſſimile autem eſt iſtos puteos à Palæſtinis ſibi fuiſſe vindicatos, non ſine egregia Iſaaci patientia, qui eos amittere maluit, quam litigare. Nam ſi illi manerent nihil erat neceſſe nouos effodere, effodiſſe tamen nouos, noua nomina ex nouis euentis aperte docent.

a in c. 26.

Inſtaurat puteos veteres.

II. Et effodit nouos.

Quatuor autem memorat Moſes, quorum duos vitandæ contentionis cauſa dimiſit Iſaac, tertius pacificus fuit, quem vocat latitudinem; quia tamen is gregibus omnibus, & numeroſæ, latéque ſparſæ familiæ ſufficere non poterat, *aſcendit ex illo loco in Berſabee, vbi apparuit ei Dominus in ipſa nocte.* Non diſtulit diu conſolationem, poſt vexationem Gerariticam, & puteos, per iniuriam ereptos; renouans promiſſiones factas Abrahæ. Ideóque, vt is locus, qui ex diuina apparitione honore dignus erat, deinceps religioſus fieret, Deo illum conſecrauit, erecto altari, in quo is coleretur; & ibidem inuocauit nomen Domini: fixiſque tentoriis iuſſit ſeruos ſuos circa eum locum fodere quartum puteum. Recte autem notat hoc loco Toſtatus Iſaaci pietatem, qui prius Deo erexit altare, quam ſibi ipſi extenderet tabernaculum. Et hæc hoc anno geſta. Tot enim veterum ac nouorum puteorum effoſſiones, ſibi ordine ſuccedentes, etiam numeroſam operarum manum vnum annum temere potuerunt. Cætera itaque opportunius anno ſequente.

Deus eum conſolatur.

ANNVS MVNDI 2235.

ISAACI 97. IACOBI 37.

ARMAMITRIS 7. Imperij Aſſyr. 304.

ANTE CHRISTVM 1818.

I. Fœdus Iſaaci cum Abimelecho.

REferimus in hunc annum fœdus, initum Iſaacum inter & Abimelechum: quod rationi conſentaneum eſt ſatis longo tempore dilatum eſſe, dum non ſolum feruor ex accepta iniuria reſediſſet, ſed dolor etiam expulſionis tempore ipſo mitigatus eſſet. Cauſam optati quæſitique fœderis hanc refert Ioſephus [a], quod putaret Abimelech Iſaaci fortunas contra ſe augeri; cum quo parum ſyncere conſuetudinem habuerat, neve acceptas iniurias vlciſceretur. Venit porro Abimelech cum duobus optimatibus Phicole, & Ochozatho, quam vocem Hieronymus alicubi turbam amicorum interpretatur, in vulgata tamen tanquam proprium nomen vſurpat. Eos à principio Iſaac ſeueriore voce atque vultu accipit [b], *Quid*, inquit, *veniſtis ad me, hominem quem odiſtis, & expuliſtis à vobis?* Illi amicè reſpondent, ſe agnitione diuinæ in eum beneuolentiæ ac beneficentiæ incitatos, ad eum veniſſe fœderis ineundi cauſa, vt mutuo ab iniuria abſtineant. Significat autem rex ſe inſcio iniuriam, quæcumque in ipſum illata eſt, factam fuiſſe, quo modo pater eius olim obiurgationem Abrahæ excuſarat [c]. At Iſaac pro innata manſuetudine facile placatus acquieſcit petitioni, hoſpites conuiuio accipit [d], *& poſt cibum & potum ſurgentes mane iurauerunt ſibi mutuo*, & videlicet reliquas fœderis ceremonias adhibuerunt, *dimiſitque eos Iſaac pacificè in locum ſuum.*

a l. 1. c. 18.
b Gen. 26. 27.
c c. 21. 26.
d ca 26. 31.

II. Puteus ad Berſabee.

Communem lætitiam ex inito fœdere, eoque iureiurando firmata, auxit priuatæ commoditatis lætitia, renunciantibus famulis inuentam aquam in puteo, quem fodiebant, vocauitque eum Abundantiam, ſiue quod in eo aqua copioſe ſcaturiret, ſiue quod ſignificaret ſe duobus ex puteis, aquarum abundantia, in omnes familiæ vſus deinceps fruiturum.

ANNVS MVNDI 2238.

ISAACI 100. IACOBI 40.

ARMAMITRIS 10. Imperij Aſſyr. 307.

ANTE CHRISTVM 1815.

I. Vxores Eſau.

HIc eſt quadrageſimus annus filiorum Iſaac, ad quem vſque cœlibes vterque vixerunt, ſed longe diutius etiam Iacob, vt ex ſequentibus patebit [a]. *Eſau vero quadragenarius duxit vxores; Iudith filiam Beeri Hethæi, & Baſemath filiam Elon eiuſdem loci.* Ita Moſes. Neque tamen credibile eſt vtramque ſimul duxiſſe, licet vtramque poſtea ſimul habuerit, ſed prioris ſterilitati, nullam enim ex ea prolem ſuſcepiſſe reperimus, poſteriore ducta prouidiſſe, vt Hebræus quoque textus, Græcuſque innuunt. Quantum autem temporis inter vtraſque nuptias interiectum fuerit diuinare non poſſumus. Nam ſi ſterilitatis cauſa poſteriorem duxit, apparet aliquot annis probatam compertamque fuiſſe ſterilitatem: ſin alia de cauſa, pauci fortaſſe dies interceſſere, ſicut de Lia & Rachele conſtat. Eas dynaſtarum inter Chananæos filias fuiſſe author eſt Ioſephus [a]; quod probabile facit Iſaaci opulentia, cuius Eſau erat primogenitus.

a Gen. 26. 34.

a l. 1. Ant. c. 17.

II. Parentibus eius ingratæ, & cur.

Mores vero Eſau probabile faciunt quod idem affirmat, & ex eo Chryſoſtomus, inconſultis parentibus vxores iſtas Hethæas ab eo ductas. Quæ fidem aliquam accipiunt, ex eo quod ait Moſes [b], ambas offendiſſe animum Iſaac & Rebeccæ. Idque ſiue propter improbatam cognationem cum alienigenis: ſiue propter morum peruerſitatem, ſiue propter religionis diſſimilitudinem, ex qua Eſau in periculum Idololatriæ trahebatur. Fortaſſe etiam offendebant, quia duæ erant, & inter ſe vt fit rixabantur: cum Iſaac & vnam ſemper habuerit, & vt erat mitiſſimus, diligeret pacem, malletque iacturam facere quam litigare: vt in cauſa puteorum perſpectum eſt. Et hæc cauſa fuit cur Iacob, à quo benedicta progenies ſperabatur, Chananitidas vxores accipere prohibitus ſit; Deo harum mulierum improbitate bene vtente, & patientiam Iſaaci moleſtiis domeſticis exercente. Cuius ſecularem annum prodit annus præſens, ſacrificiis, vt apparet, ſanctáque lætitia à viro ſancto celebratus.

b Gen. 26. 35.

ANNVS MVNDI 2258.

ISAACI 120. IACOBI 60.

ARMAMITRIS 30. Imperij Aſſyr. 327.

ANTE CHRISTVM 1795.

I. Diluuium Ogygium quando contigerit.

HOc anno, qui eſt milleſimus & vigeſimus ante principium Olympiadum, quod cadit in primum annum Ioathan regis Iuda, vt ſuo loco docebimus, contigit in Attica, regnante Ogyge indigena, Diluuium Ogygium, vt author eſt Africanus apud Euſebium [a], qui & ſententiæ ſuæ laudat authores Hellanicum, atque Philochorum, rerum Atticarum ſcriptores, Thallum item & Caſtorem, Diodorum Siculum & Alexandrum Polyſthorem. Atqui primus Ioathan eſt ter milleſimus ducenteſimus ſeptuageſimus octauus ab orbe condito, ex quo numero ſi auferas mille & viginti, exiſtet præſens mundi annus. Ante annos vrbis conditæ, ait Paulus Oroſius [b] mille & quadraginta, in Achaia ſæuum diluuium, vaſtatione plurima totius pene prouinciæ fuit, quod quia Ogygis, qui tunc Eleuſinæ conditor & rex erat, temporibus effuſum eſt, nomen loco & tempori dedit. In annis ante V. C. rotundum numerum ponere voluit Oroſius, ſunt enim omnino mille & quadraginta tres, quoniam à prima Olympiade ad vrbem cond. ſunt anni 23.

a l. 10. de Præp. c. 10. edit. Græ. Lat.

3278.
1020.
2258.

b l. 1. c. 7.

II. Medium fuit inter Noëticum & Deucalionæum, a l. 18. de Ciu. c. 8.

S. Auguſtinus [a] triplex diluuium memorat, & hoc Ogygium, vt tempore, ſic & magnitudine mediũ fuiſſe cenſet. *Ogyges*, inquit, *ipſe quando fuerit, cuius temporibus etiam diluuium magnum factum eſt, non illud maximum, in quo nulli homines euaſerunt, niſi qui in arca eſſe potuerunt, quod gentium nec Græca, nec Latina nouit hiſtoria, ſed tamen maius quam poſtea tempore Decalionis fuit, inter hiſtoriæ ſcriptores non conuenit.* Deucalionæum autem diluuium, quod Euſebius refert in annum Moſis 67, poſterius eſt Ogygio, annis ducentis ſeptuaginta duobus. Contigit enim anno mundi 2530. vt in eodem anno docebimus.

2530. 2258. 272.

tom. 1. Annal.

ANNVS MVNDI 2261.

ISAACI 123. IACOBI 63.

ARMAMITRIS 33. Imperij

Aſſyriorum 330.

ANTE CHRISTVM 1792.

I. Obitus Iſmaëlis. a Gen. 25. 17. b Exod. 6. 16. 20.

COncluditur hoc anno Iſmaëlis vitæ periodus, 137 annis à Moſe [a] definita: par omnino vitæ curriculum fuit Amrami patris Moyſis, & Leui Patriarchæ [b]. Res ab eo geſtas obuoluit Scriptura ſilentio, ſcripſit tamen vnde ſuſpicemur eas multas fuiſſe, atque memorabiles, cum ait *eum fuiſſe hominem ferum, & manus eius contra omnes, & manus omnium contra eum* decertaſſe. Certe non ſine bello magna parte Arabiæ potitum eſſe, nouáque nomina locis ſibi ſubiectis impoſuiſſe, credendum eſt. Altera pars diuinæ de Iſmaële prænunciationis, quæ eſt de multitudine poſterorum eius, & multis habetur locis [c], & impleta oſtenditur Geneſ. 25. [d] vbi duodecim filij eius, totidem tribuum principes memorantur.

Geſta eius & poſteri.

c Maxime Gen 16. 10. d Gen 25. 13 & Par 1. 29.

II. Eius mors qualis.

De morte ipſius hæc habet Scriptura. *Et facti ſunt anni vitæ Iſmaëlis 137 deficienſque mortuus eſt*, morte ſcilicet naturali, miniméque violenta, vt de Abrahamo quoque dictum eſt. Quod autem additur *coram cunctis fratribus ſuis obijſſe*, Hieron. interpretatur, *in manibus omnium filiorum ſuorum, ſuperſtitibus liberis, & nullo prius morte præcepto*: quod ad magnam vitæ huius fœlicitatem videtur pertinere. Nam quod ad futuram attinet Hebræi colligunt eum piè defunctum, & ad Abrahamum patrem ſuum eſſe profectum, quod hic dicatur appoſitus ad populum ſuum, ſicut antea de Abrahamo ipſo dictum fuerat, & poſtea in funere ſanctorum virorum vſurpatur. Rectius tamen probari videtur ex eo loco, vbi Abraham Deum alloquens [e]. *Vtinam*, inquit, *Iſmaël viuat coram te.* Quæ oratio, ex mente religioſiſſimi Patriarchæ, etiam ad æterna futuræ vitæ bona pertinebat. Et tamen Dominus mox ſubdit ſe Abrahamum ſuper Iſmaële exaudiſſe, quod Rupertus notauit [f]. Religioſa quoq; funeris Abrahæ curatio, dat non inanem Genebrardo coniecturam ipſum quoad vixit Abraham, pietatem coluiſſe. Atqui Iſmaël in morte patris nonageſimũ agebat annũ: credibile eſt etiam reliquã vitam in eodem Dei cultu traduxiſſe, memorem mandatorum patris ſui. Et quoniam naturali morte paulatim extinctus eſt, in cœtu filiorum ſuorum, etiam rationi conſentaneum eſt ipſum, patrem ſuum extremo illo tempore imitantem, cum pœnitentia, & timore Dei obijſſe; vt deinceps mundo mortuus, viueret coram Deo; vt optarat, & rogauerat Abraham. Itaque in re incerta rectius arbitror in mitiorem, melioremque partem propendere, & cum Domino dicere [a], *Nemo te condemnauit* Iſmaël, *neque ego te condemnabo.*

e Gen. 17. 18. Videtur ſaluus.

f l. 5. c. 36.

a Ioan. 8. 11

ANNVS MVNDI 2266.

ISAACI 128. IACOBI 68.

ARMAMITRIS 38. & vlt.

Imperij Aſſyriorum 335.

ANTE CHRISTVM 1787.

I. Obitus Armamitris.

FInem affert hic annus & regno & vitæ Armamitris, octaui a Belo Aſſyriorum regis, qui eſt quintus à morte Iſmaëlis annus, & Eſau 65, qui cum multos ex vxoribus ſuis liberos ſuſciperet, Iacob nihilominus ei æqualis, ſtupenda profecto continentia, perſeuerabat cœlebs.

Initium Belochi.

Sequenti autem anno Belochus huius nominis primus, ordine nonus Aſſyriorum rex, capeſſit Imperium, rexitque annis triginta quinque, vt Euſebio placet. Nam ſecundus Belochus illi ſucceſſit decem regibus interiectis.

ANNVS MVNDI 2276.

ISAACI 138. IACOBI 78.

BELOCHI PRISCI 10.

Imperij Aſſyriorum 345.

ANTE CHRISTVM 1777.

I. Ratio temporis benedictionis Iacobi

HIc eſt annus ſurreptæ à Iacobo benedictionis, & fugæ in Meſopotamiam, cum annum ageret ſeptuageſimum ſeptimum, & iniret 78. Pater autem eius Iſaac 137 abſoluiſſet, vt habet Demetrius apud Euſebium [a]. Et res clara eſt, cum ex ipſa Scriptura conſtet eum anno patris ſexageſimo natum eſſe. Illum porro Iacobi annum ita colligit Abulenſis. Iacob erat 130 annorum, quando ſtetit corã Pharaone [b], tunc autem Ioſeph annum agebat 39. Nam triginta annorum erat cum ſtetit coram Pharaone [c], & ſeptem anni fertilitatis, & duo ſterilitatis erant elapſi. Si ergo à 140 annis, 39. ſuſtuleris, remanent vnus & nonaginta; quæ erat ætas Iacobi, quando genuit Ioſephum, quem ex Rachele ſuſcepit, poſtquam ſeruiſſet Labano quatuordecim annis; qui ſi auferantur ex vno & 90 remanebunt 77. quos ſumimus abſolutos. Abſoluerat ergo ſeptuageſimum & ſeptimum annum, quando benedictionem obtinuit; à quo mox in Meſopotamiam abijt, ad declinandum fratris furorem.

a l. 9. de Præp. c. 21.

b Gen. 47. 9.

c Gen. 41. 46. & 45. 11.

II. Cur Iſaac voluerit benedicere Eſau.

Senuit ergo *Iſaac, & caligauerant oculi eius, & videre non poterat.* Fit mentio ſenectutis, & quidem, vt putabat Iſaac, decrepitæ, vt cauſa benedictionis vltro oblatæ intelligatur; ſit & caliginis, & cæcutientium oculorum, vt cauſa deceptionis agnoſcatur. Accerſit Eſau, quem habebat pro primogenito, cumque iubet venatu ſibi quærere ac parare cœnam. Ex quo illud quoque intelligitur manſuetiſſimum Iſaacum: etſi vxoribus Eſau, & illi ipſi filio, qui eas iniuſſus acceperat, pridem infenſum, ipſum tamen nunc eo iure priuare noluiſſe, quod prior naſcendo acquiſiuerat. Ad eam autem benedictionem, cum per opus obedientiæ, & charitatis in parentem conuenienter diſpoſuit.

Rebecca Iacobo benedictioñ ambit.

Illi nihil cunctatus, dum ad patris iuſſionem implendam proficiſcitur, Rebecca, quæ Iacobum diligebat; eique benedictionem ambiebat, vt quæ ſciebat ius primogenitorum illi diuinitus eſſe conceſſum. Audierat quippe [a] *maior ſeruiet minori*, rem ad ipſum defert, & deſtinatam à ſe maiori fraudem aperit, hœdinis carnibus ferinæ ſubſtituendis. In quo, vt ait Abulenſis [b], non dedit conſilium ad furandum rem alienam, ſed induſtriam ad liberandum ius ſuum, de manu iniuſti detentoris.

a Gen. 25. 23.

b in c. 27. Gen. q. 5.

III. Et fraudẽ parat.

Nihilominus cunctatur Iacob, veritus ne deprehenſus in fraude, maledictionem ſibi loco benedictionis accerſat. Mater autem ad quam delatum fuerat oraculum, certa de optato rei exitu: *in me ſit*, inquit [c], *iſta maledictio, fili mi.* Ille perſuaſus curriculò gregem adit, duoſque affert hœdulos, non vt ſenex ambos comederet, cum vnus abunde ſufficeret: ſed duæ pelles neceſſariæ erant, altera ad nuda colli protegenda, altera ad circumtegendam vtramque manum. Ergo parat Rebecca cibos, *ſicut velle nouerat patrem illius, & veſtibus Eſau valde bonis, quas apud ſe habebat domi, induit eum.* Veſtitu ſcilicet precioſiore, quali primogeniti, ſiue ſacrificando, ſiue in actione quapiam ſolemni vti ſolebant, quam mater in quapiam arca ex lignis odoratis, aut cum herbis floribuſue odoriferis aſſeruabat, *pelliculaſque hœdorum circumdedit manibus, & colli nuda protexit*; quæ ſcilicet membra ſenis attrectationi erat expoſita, genas & mentum barba protegebat: *Deditque pulmentum, & panes quos coxerat tradidit.*

c Gen. 27. 13.

v. 14 15.

IV. An Iacob apud parentem ſit mentitus. v. 19.

Ita perſona quaſi ad theatricam actionem compoſita, venitur ad Senem. Et, *Ego ſum*, inquit Iacob, *primogenitus tuus Eſau, feci ſicut præcepiſti mihi: ſurge, ſede, & comede de venatione mea: vt benedicat mihi anima tua.* Atqui nec venatio hæc erat, nec ferina, ſed hœdina caro: neque præceperat illi quidquam Iſaac, nec fecerat ipſe, quod ſe feciſſe dicebat: denique vt iure primogenitus eſſet, Eſau tamen non erat. Neque ſane facile video cur ingenuam confeſſionem leuioris mendacij, cum pleriſque viris pietate atque eruditione præſtantibus, quos in Annalibus [d] retulimus, admodum reformidare debeamus, cum ſimplex & perſpicua verborum ſententia eam requirat: neque ad vllam abſurditatem trahat iſta confeſſio: & pleræque excuſationes violentæ ſint, & literalem ſenſum deſerant. Dici tamen poſſet, in gratiam optimi Patriarchæ, Iacobum dicere ſe Eſau, non ſimpliciter & abſolute, ſed vt primogenitum, quia talis habendus erat apud homines, qualis diuina diſpoſitione erat apud Deum. Fecit Iacob quod pater, interprete Rebecca iuſſerat. Quidni autem venatio metaphoricè ſumatur, vt hœdi in agro capti, ſicut & lepores venatio appellentur? & quidem cum quadam ironia, quæ ſine dubio mendacium non eſt.

d A. M. 2276. n. 7.

V. Quam anxius in periculo. a hom. 53.

Neque tamen ea verba niſi animo valde anxio protulit Iacob, vt ait Chryſoſtomus [a], cogitans quam periculoſam fabulam ageret. Maxime autem, vt par eſt credere, intremuit, cum poſt ſat multam locutionem, quæ fraudem ſono vocis prodebat, audiuit illud à patre. *Accede huc, vt tangam te fili mi, & probem vtrum tu ſis filius meus Eſau, an non.* Verum diuinus fauor, præſens neceſſitas, & antegreſſa animi comparatio ipſum confirmabant. Acceſſit ergo ad patrem, & palpato eo, dixit Iſaac, *vox quidem, vox Iacob eſt, ſed manus, manus ſunt Eſau*, quem valde hiſpidum fuiſſe neceſſe eſt, vt tactu ab hirſuto hœdo diſcerni non poſſet; & quidem ab homine in probationem attento. Neque eum Prophetia exemit à fraude, quia ſpiritus Propheticus non ſemper adeſt Prophetis. Hac ergo imbutus opinione, parans ſe ad benedicendum filium. Comedit, bibit, oſculatus eſt eum. Et, vt ſenſit ex proximo veſtimentorum fragrantiam, benedicere cœpit illi, qui præſens aderat, eáque veſtimenta ferebat, non illum cuius illa erant. Anterior Senis intentio ferebatur in Eſau, immediata vero in hunc præſentem, quę eſt vtriquemens & ſententia Chryſoſtomi [b] in hunc locum.

Decipitur Iſaac.

b hom. 53.

VI. Et benedixit Iacobo. c Gen. 27. 27.

Eſt autem hæc benedictio [c]. *Ecce odor filij mei, ſicut odor agri pleni, cui benedixit Dominus. Det tibi Deus de rore cœli, & de pinguedine terræ abundantiam frumenti & vini. Et ſeruiant tibi, populi, & adorent te tribus: Eſto Dominus fratrum tuorum, & incuruentur ante te filij matris tuæ. Qui maledixerit tibi, ſit ille maledictus, & qui benedixerit tibi benedictionibus repleatur.* Alludere videtur Iſaac ad benedictioné quam Dominus dederat Abrahæ. Licet autem iſta benedictio, ex ijs quæ ſupra diximus de primogenitorum priuilegijs facile intelligatur, hic nihilominus tria obſeruari poſſunt, Primum filio imprecatur Iſaac abundantiam frugum terræ, quæ ex benefico cœlorum influxu, & terræ bonitate pendet. Secundo honorem & venerationem apud externos. Tertio autoritatem, dominium ac iuriſdictionem in domeſticos, ac ſuos, quæ in poſteritate Iacobi potius, quam in ipſo cenſentur implenda: neque enim plures habebat fratres, neque plures filios matris ſuæ. Ipſe potius Iacob incuruatus eſt ante Eſau, & eum Dominum appellauit, vt ſequentia docebunt. Iacobo tamen promittuntur, quia ipſe erat caput, ac principium eorum in quibus iſta erant implenda.

VII. Fraus ab Eſau & Iſaaco agnoſcitur.

Sequitur deinceps fraudis agnitio. Nam *vix Iſaac ſermonem impleuerat, & egreſſo Iacob foras, venit Eſau; coctoſque de venatione cibos intulit Patri* Et agnita deceptione, *Expauit Iſaac ſtupore vehementi*, & vltra quam credi poteſt admiratur, nec tamen ſe deceptum eſſe conqueritur, inquit Auguſtinus [d], imo confeſtim reuelato ſibi intus in corde magno Sacramento, deuitat indignationem, confirmat benedictionem: *& erit*, inquit, *benedictus.* Ille nihilominus

d l. 16. de Ciu. c. 37.

Nec reuocatur benedictio.

nus cum clamore magno, & grauiſſima in fratrem indignatione patrem ſemel iterumque vrget vt benedictionẽ obtineat. Reſpondet pater ſe Iacobo dediſſe benedictionem, quæ primogenito competebat, cum iuribus ſuis, ideoque non poſſe ſe ipſi dare, cum non poſſet vterque eſſe primogenitus, & Iacob Dei diſpoſitione factus eſſet primogenitus: & capax diuinarum promiſſionum, quæ Abrahamo factæ fuerant eius præſertim, quæ erat de benedictione omnium gentium, à qua Eſau penitus excludebatur. Benedictionem tamen inferioris notæ non recuſauit pater; & magno cum fletu eiulanti dedit: quam minime irritam fuiſſe, quæ de eo deinceps narrat Scriptura, cumulate docebunt.

VIII.
Odium Eſau, & fuga Iacobi.

Hinc porro natum eſt ingens odium Eſau in Iacobum, adeo vt ſtatueret fratri necem inferre, cum primùm pater mortuus eſſet, quod breui fore videbatur. Quod cum innotuiſſet Rebeccæ, accerſito fugam ſuadet ad Labanum fratrem ſuum; Iſaaci quoque conſenſum obtinet, vt ille abeat, tam fratris iram vitaturus, quam vxorem accepturus de cognatione ſua, & Chananitidas vitaturus. Quod cum ſeni placuiſſet, ac datam Iacobo benedictionem iteraſſet [a], quamprimum illum in Meſopotamia n quaſi fugitiuum dimitit, vel ſolum, vel perexiguo comitatu, & rerum inopi, vt poſtea rediens Deo gratulabundus diceret, ſe cum baculo tranſiſſe Iordanem, tunc autem cum duabus regredi turmis. Dum autem feſtinus progreditur, magniſque itineribus Haran petit, ſolis occaſu, & tenebris maturius oppreſſus eſt, quam vt poſſet in oppidum aliquod diuertere. Ideóque idoneum ſub dio quieti locum capit, lapidemq; vice puluilli capiti ſubijcit, eodemque in loco ſumpto, vt conſentaneum eſt, ex ſarcinula cibo potuque dormiuit.

a Gen. 28.

IX.
Myſticæ ſcalæ viſio.

In ſomnis autem celebratiſſimam illam ſcalam, myſterijſque pleniſſimam vidit, quæ cœlum terræ, diuinitatem humanitati, in Meſſiæ perſona coniungebat: in ſummo Deus erat æterni Verbi pater, in imo Iacob, eiuſdem ſecundum carnem progenitor, Interiecti gradus ſunt perſonæ, per quarum generationem ortus eſt Chriſtus. Sic eam viſionem Sapiens [b], videtur intellexiſſe, cum ait Dominum oſtendiſſe Iacobo profugo regnum Dei. Nimirum propter viſum Deum, quaſi regni eius regem, & Angelos quaſi aulicos mandatis eius obſequentes; vota hominum deferentes ad Deum, & Dei beneficia deferentes ad homines. Accepit & promiſſiones patri, auóque factas, de promiſſione Chananitidis, de copioſa poſteritate, ipſoque Meſſia, in quo benedicendæ erant omnes tribus terræ, ex ipſius ſemine orituro. De peculiari denique Dei erga ipſum cura & prouidentia.

b c. 10. 10.

X.
Grata Iacobi memoria.

Euigilans autem Iacob ex diuina apparitione, locum illum religioſum eſſe intellexit, & à Deo peculiariter electum, vt ibi honoraretur, & merito. [c] Iam enim ibi ante 163. annos Abraham Deum audiuerat dicentem *Semini tuo dabo terram hanc*, & ibidem erexerat altare. Verum nunc religioſior etiam & auguſtior reddebatur hic locus, ex tam illuſtri viſione, in qua dedit illi Dominus ſcientiam ſanctorum, vt ait Sapiens [d], qua cognitione illuſtratus, tulit lapidem quem ſuppoſuerat capiti ſuo; *& erexit in titulum, fundens oleum deſuper*. Non ſignificatur ibi erectum altare, aut ſacrificatum, ſed illum ipſum lapidem vtique non magnum, humi infixum erexiſſe in modum cippi, vt eſſet monimentum diuinæ viſionis, vt ex hac peregrinatione reuerſus, ibi Deũ iterum honoraret: quod & fecit. Nam Gen. 35. apparet illi Dominus, iubetque non inſtaurare, ſed facere altare Deo, qui apparuerat ei quando fugiebat Eſau. Inſtillauit autem oleum in ſummo lapide, in honorem Chriſti ſibi reuelati, qui ab vnctione nomen accepit, & lapide, ſiue petra figuratus eſt.

c A. M. 2184.

d Sap. 10. 10.

Et erectus cippus in monimentum.

XI.
Peruenit in Haran, excipitur à Labano auunculo.

His ita peractis, additóque voto de peculiari famulatu ſuo; quo promiſſæ ſibi peculiari Dei prouidentiæ reſponderet, progreditur Meſopotamiam verſus, reliquumque iter ſeptem vel octo diebus confecit. Ergo ad oppidum Haran peruenit, vbi ſciſcitatus de familia auunculi ſui, agnouit Rachelem conſobrinam ſuam, quæ gregem paſcebat, cui vt gratificaretur, ſolito maturius reuoluit lapidem ab ore putei, aut certe ad eius, quæ ſola tunc expectabatur, aduentum, Iacob vna cum cæteris paſtoribus lapidem amouit, vt ait Chryſoſt. [a] *Et adaquato grege*, præ teneritudine affectus erga conſanguineam, eleuata voce fleuit, ſignificauitque ſe eſſe cognatum, nepotem ſcilicet Bathuelis, & filium Rebeccæ. Quo accepto nuncio Rachel feſtina rem nunciauit patri, qui protinus cucurrit obuiàm filio ſororis ſuæ, *complexuſque eum, & in oſculo ruens duxit in domum ſuam*, vbi cum ſuſceptæ peregrinationis cauſas duas accepiſſet, declinationem fraterni furoris, & deſiderium contrahendæ cum eo affinitatis, *reſpondit* Laban, *os meum es, & caro mea*, id eſt conſanguineus & propinquus; ſignificans tutum ipſum apud ſe fore, & nuptiarum affinitatem facile coaliturum.

a hom. 55.

Agitque de nuptiis.

XII.
Offert pro Rachele ſeptennij famulatus.

Menſe autem euoluto, dixit ei Laban. *Num quia frater meus es, id* eſt nepos ex ſorore, *gratis ſeruies mihi: dic quid mercedis accipias.* Significat iam gratis, aut ſine vlla pactione ſeruire cœpiſſe menſe illo, neque enim credibile eſt mentem comedendo & fabulando conſumptum, probante Labano an foret vir induſtrius, antequam quidquam cum ipſo paſciſceretur. *Habebat vero duas filias, nomen maioris Lia, minor vero appellabatur Rachel. Sed Lia lippis erat oculis.* Hebraice teneris & delicatis, Septuag. infirmis, qui ſcilicet vehementia obiecta ferre non poſſent, & ſi conitantur, abeunt in lacrymas, quod ad quandam lippitudinem pertinet. *Rachel autem erat decora facie, & venuſto aſpectu. Quam diligens Iacob ait, ſeruiam tibi pro Rachel, filia tua minore ſeptem annis.* Licet enim ex opulenta familia oriundus eſſet, illiuſque deſtinatus eſſet hæres; inops tamen rerum, ac pene nudus inde proripuerat ſe; ideóque famulatum offert futuro ſocero, ad contrahendas coemptione nuptias, loco pecuniarum & munerum. Conſentit Laban; & *melius eſt*, inquit, *vt tibi eandem, quam alteri viro, mane apud me.* Nec tamen viciſſim quidquam ſpondet in dotem, parcus in promiſſis, & in promiſſorum exhibitione fallax. Sponſalibus ita contractis, nuptiæ, congreſſuſque maritalis in ſeptennium integrum differuntur. Quæ porro in huius anni hiſtoria contra Scripturam peccata ſint à Ioſepho in Annalibus [b] accurate reperies emendata.

Eique à patre deſpondetur.

b n. 21. & ſeqq. & n. 38. & ſeqq.

ANNVS MVNDI 2277.

ISAACI 139. IACOBI 79.

BELOCHI PRISCI 11.

Imperij Aſſyriorum 346.

ANTE CHRISTVM 1776.

I. Tempus nouarum nuptiarum Eſau. a *Gen.* 28. 6. *&c.*

INter narrandum profectionem Iacob in Haran, inſerit Moſes [a] nouas Eſau nuptias in familia Iſmaëlis, ex quo non ineptè conijci poteſt, eas cito ab eius diſceſſu fuiſſe celebratas; Eas nihilominus in hunc annum probabiliter diſtulimus, quod credibile ſit eum Iacobi profectionem, quæ conſulto celabatur, non tam cito didiciſſe, & abſentia cognita, potuit aliquandiu & locum & cauſam ignorare: qua etiam intellecta, non eſt neceſſe eum ſtatim nouarum nuptiarum cogitationem ſuſcepiſſe, vel eam in rem deduxiſſe.

II. Earumque cauſa.

Videns ergo *Eſau quod benedixiſſet pater ſuus Iacob*. poſteriore ſcilicet benedictione, quæ fuit prioris confirmatio, vt vult Abulenſis, in effectum fœlicium nuptiarum, quarum nulla tacta fuerat mentio in priore benedictione, quaſque prohibuerat eum contrahere cum filiabus Chananæorum, ratus ſe patri gratificaturum, & ſuis, vt ait Ioſephus [b], ſi vxorem de ſua cognatione acciperet, *iuit ad Iſmaëlem*, familiam ſcilicet Iſmaëlis, nam ipſemet ante annos quindecim è viuis exceſſerat [c], & ſororem Nabaioth patruelis ſui duxit vxorem, quæ hoc loco Maheleth [d], inferius autè Baſemath appellatur [e]: ex qua poſtea Eſau Rahuelem ſuſcepit. Non conſtat ſatis autem an huiuſmodi matrimonio ſperauerit ſe benedictiones aui ſui ac patris, à Iacobo ad ſe poſteroſque ſuos deriuaturum.

b *l.* 1. *c.* 17.

c *A. M.* 2161.
d *c.* 28. 9.
e *c.* 36. 3. 4.

III. Obitus Rebeccæ. f *l.* 1. *chron.*

Anno proximè ſequenti tradunt Hebræi [f], & ex his Genebrardus, Rebeccam, anno filiorum ſuorum octogeſimo eſſe defunctam, cum octodecim circiter annis virgo vixiſſet, viginti ſterilis, mater 80. Moritur Rebecca abſente Iacobo, gaudio cordis ſui, marito lecto affixo, & Eſau, vt credi poteſt, felleum in illam animum retinente, ob amiſſam eius opera benedictionem, nec eius ſenectutem obſequio debito, ac reuerentia ſubleuante. Cumque illius vxores iam ante Rebeccæ animum offendiſſent, rebelles atque immorigeræ ipſi extitiſſent, vt Chaldæus interpretatur, facile intelligi poteſt, iſta fraude interueniente, deteriores factas eſſe, cum in ea re ſe marito gratificari arbitrarentur. Itaque quæ nuper dicebat [g], *Tædet me vitæ meæ propter filias Heth*, ſuperueniente etiam Iſmaëlitide, non meliore fortaſſe prioribus, breui tempore, non tam ſenio, vt ferebant illa tempora, quam mœrore animi extabuiſſe merito credi poteſt, & parum fortaſſis honorata elatam in ſepultura. Eius nihilominus funus ornare ſtuduimus in Annalibus, tam eius cum B. Virgine parallelismo, quàm appenſo in ſpelunca duplici Epitaphio.

g *Gen.* 27. 46.

ANNVS MVNDI 2283.

ISAACI 145. IACOBI 85.

BELOCHI PRISCI 17.

Imperij Aſſyriorum 352.

ANTE CHRISTVM 1770.

I. Matrimonium Iacobi cum Rachele. a *Gen.* 29. 20.

QVadrat in hunc annum illud Scripturæ [a] *Seruiuit Iacob pro Rachel ſeptem annis, & videbantur illi pauci dies præ amoris magnitudine.* Maiori quippe ac diuturniori dignam putabat: quamuis ſi rationem ſui haberet, amoris magnitudo, cuius eſt rei amatæ fruitionem optare & dilata ſpe affligi, id tempus valde diuturnum reddebat, quæ eſt S. Auguſtini [b] mens in hunc locum. Dixitque ad Laban, *Da mihi vxorem meam, quia iam tempus impletum eſt, vt ingrediar ad illam.* Vxorem vocat, quia iam à principio ſeptennij interceſſerat conſenſus contrahentium, & verum erat matrimonium, ſed ex eorundem conſenſu, matrimonij conſummatio in ſeptem annos ſuſpenſa fuit [c]. Expleta vero iam conditione, & ſublato omni impedimento, ad externam decentiam celebratæ ſunt nuptiæ, & conuiuium cum multa amicorum frequentia.

b *q.* 88. *in Gen.*

c *vide Abu.* *q.* 2. & 3.

II. Labani fraude interpellatur.

Sed mox ſubſecuta eſt fraus Labani maiori filia in locum minoris ſubſtituta. Eam ad rem tenebrarum opportunitatem captauit, cum id tempus, ex laudabili conſuetudine non nectendæ fraudi deſtinatum eſſet, ſed vt virginali verecundiæ conſuleretur. Fauit etiam fraudi ritus obnubendi, ſeu velandi ſponſam, ex quo nuptiarum tractum eſt nomen. Quod autem nocte ipſa fraus patefacta non fuerit ſilentio, & modeſtiæ virginis, & ſponſi minimè curioſæ ſimplicitati tribuendum eſt. Et peccauit ſane Lia, quæ in grauiſſimam fraudem, multiſque criminibus implicatam conſenſit. Sed nihil ad Labanum. Nam illi puellaris ſimplicitas, & impoſitum parentis mandatum, & ſpes futuri matrimonij, & pudor contemptus nonnihil patrocinari poteſt.

Liæ culpa.

III. Et multiplici Labani crimine.

Laban vero, præterquam quod autor fuit & cauſa peccati filiæ ſuæ, fit eius leno, cum eam producit in ſtuprum ei, quem ſciebat non eſſe maritum. Fit reus adulterij, qui filiam ſuam permittit coniugato viro; inceſtus quoque, quia Lia affinis erat Iacobi in primo gradu, vtpote vera ſoror veræ illius coniugis Rachelis. Fiebat & reus pellicatus, ſi eam Iacob ducere noluiſſet vxorem, vt poterat non ducere, nec vitiatam vellet abijcere, eam pellicem habiturus erat. Sed fuit inſuper reus perfidiæ, pacta & promiſſa, etiam cum graui ſeruitutis onere coniuncta, violando: quod vnum crimen accuſat in ſocero Iacob. *Nonne pro Rachel*, inquit, *ſeruiui tibi, quare impoſuiſti mihi?* fuit & iniuſtitiæ reus in Rachelem, cui rapiebat Maritum, ſi is monogamus eſſe, & conſulere honori Liæ voluiſſet: in Iacobum, quem in odioſas conijciebat nuptias, in Liam, quam amiſſa virginitate, infamiæ & meretricij periculo obiecit.

IV.

Neque vero vim vllam habet illa excuſatio *Non eſt in loco noſtro conſuetudinis, vt minores*

Qui inepte factum excuſat.

ante tradamus ad nuptias. Nam vel nulla erat talis conſuetudo, ſed eam ipſe fingebat, vt odioſam vxorem genero obtruderet, & eum vel inuitum diutius in ſuo famulatu retineret: vel ſi erat, eam iam ante ſeptennium ipſe violarat, Rachelem promittendo, ac re ipſa dando in matrimonium, & mox cum offenſione hominum, Rachelis nuptias, quam iuniorem eſſe conſtabat, publice celebrando. Denique ea conſuetudo ſi obſeruanda fuit, cum fraude & iniuſtitia, cæteriſque criminibus obſeruanda non fuit.

Et remediũ offert.

Quibus omnibus malis remedium offert Laban, vt vtramque habeat vxorem, & Liam quidem iam nunc, per mutuum conſenſum in matrimonium, quo præcedens culpa honeſtaretur, Rachelem verò poſt ſeptiduum conuiuij nuptialis. Sed ea tamen conditione ac lege, vt ſeptem alios annos pro ipſa ſocero ſuo famularetur, priore ſeptennio pro coëmptione Liæ computato.

V. Quod accipit Iacob.

a Seder Olam c. 2.

Lia & Rachel geminæ.

Bala ancilla.

b c. 8.

Acquieuit ſocero Iacob, *& hebdomada tranſacta Rachelem duxit vxorem, cui pater Balam ancillam dedit,* ſicut ante Zelpham dederat Liæ. Scribunt Hebræi [a] Liam & Rachelem fuiſſe gemellas, & vtramque in his nuptijs annum egiſſe vigeſimum ſecundum. Nec obſtat quod Lia dicatur maior, ſicut Eſau maior Iacobo appellatur, licet gemini fuerint, quod ille & illa ex vtero materno priores egreſſi fuerint. Fuit autem hæc Bala, ſi autori Teſtamenti Patriarcharum [b] credimus, filia Rhethæi fratris Delboræ nutricis Rebeccæ, quæ Bala eadem die qua Rachel nata eſt. Hæc ibi. Pergit autem Moſes de Iacobo dicere illum tandem potitum optatis nuptijs, amorem ſequentis priori prætuliſſe. Et merito ſanè, vel hoc titulo, quod Lia conſenſiſſet in fraudem, & matrimoniũ cum ea pene coactum fuiſſet: potitus eſt autem poſt ſeptiduum, vt ex Moſe conſtat, non poſt ſeptennium, vt ait Ioſephus, qui S. Chryſoſtom. [c] induxit in fraudem.

c hom. 58.

VI. Secundo ſeptennio Iacob 12. liberos ſuſcipit.

Dum autem Iacob ſecundo ſeptennio Labano famulatur, ſuſcepit intra eos annos de quatuor mulieribus duodecim liberos, ſeptem de Lia, vnum de Rachele, & quatuor de duabus ancillis. Qua in re difficultas eſt propter Liam, quæ ſeptennio ſeptem liberos peperit, & tamen tandiu parere ceſſauit, dum Zelpha eius ancilla duos peperit, nec tamen vlla earum geminos edidit. Itaque neceſſe eſt Liam vno anno duos peperiſſe, alterum initio, in fine alterum: nec neceſſe eſt ad partus ſeptimeſtres confugere, cum chronico Hebræorum. Ponamus ergo, vt placet Demetrio apud Euſebium [d], & Abulenſi Liam denis quibuſque menſibus filium concepiſſe ac peperiſſe, intra 40 menſes peperit Ruben, Simeonem, Leui, & Iudam. Deinde per 14 menſes ceſſauit concipere ac parere, quo interim ſpatio Zelpha concepit ac peperit Gad, & concepit Aſer. Reliqui ſunt 30 menſes, quibus Lia concepit ac peperit Iſſachar, Zabulon & Dinam. At Rachel poſt ſex annos ſecundi ſeptennij concepit ac peperit Ioſephum. Eius autem ancilla Bala, dum Lia ceſſaret parere, cõcepit ac peperit Dan & Nepthali. Quem totum natiuitatum ordinem in Annalibus [e] per ſuos menſes digeſtum reperies, vt deinceps in ſingulis non neceſſe ſit immorari.

d l. 9. c. 21. Gr. Lat.

e A. M. 2283. nu. 1. & ſchol. 1.

ANNVS MVNDI 2286.

ISAACI 148. IACOBI 88.

BELOCHI PRISCI 20. Imperij Aſſyriorum 355.

ANTE CHRISTVM 1767.

I. Iudæ ortus ex Lia.

QVarto concepit Lia, *& peperit filium, & ait, Modo confitebor Domino, & ob hoc vocauit eum Iudam, ceſſauitque parere.* Et ſane maiorem, opinor, æſtimatione ſua confeſſionis & laudis segetem Lia in hoc filio conſecuta eſt, quandoquidem is fuit, de quo Saluator mundi orturus erat: qui Liam dilectæ viro Racheli prætulit, pro eximio ſuo in animi dimiſſionem amore, qua illa hanc antecedebat. Contigit porro Iudæ natiuitas quarto menſe anni huius, iuxta ea quæ ſupra poſita ſunt.

Luctus Rachelis.

Quo tempore Rachel mirum in modum afflicta, ſe matrem vel vnius filij fieri non poſſe, quæ æmulam ſuam quatuor iam filijs lætam aſpiceret, apud virum ſuum vocem effudit doloris ſui teſtem. *Cernens* enim, inquit Moyſes [a], *quod infœcunda eſſet, inuidit ſorori ſuæ.* Non quod doleret de fœcunditate eius, aut cuperet eam ſterilem fieri, aut filios eius interire, ſed quod ſe miſeram in eius comparatione agnoſcens, de malo ſuæ ſterilitatis doluit, dixitque *da mihi liberos alioquin moriar.*

a Gen 30. 1. & c.

II. Et querela ad maritũ.

Nec tamen exiſtimandum eſt illam tanto oppreſſam dolore, vt manus ſibi violentas ſe illaturam minaretur, ſed diceret duntaxat, vitam ſibi grauiſſimam fore, & mortem optabilem. Iratus eſt autem Iacob in eam, quod præ animi ægritudine, non agnoſceret fœcunditatem eſſe donum Dei, neque id à marito pendere, vt poterat animaduertere in ſorore ſua. Itaque reſpondet, *Num pro Deo,* id eſt loco Dei *ego ſum, qui priuauit te fructu ventris tui.* Nihilominus deſiderio prolis accenſa ſtatuit ancillã ſuam, vt Sara olim Agarem [b], ſuo loco ſubſtituere. *Habeo* inquit, *famulam Balam, ingredere ad illam, vt pariat ſuper genua mea,* quem ſcilicet mihi imputem, quem geſtem ſuper genua mea, & de ipſo, tanquam ſi meus eſſet, gaudeam. Vtique ratiocinabatur filios Balæ proprios ſibi fore, ſicut eorum mater ad ſe pertinebat. Nec timuit ne Bala, vt olim Agar, inſoleſceret, quia iſta ægritudo animi cæteras omnes cogitationes, curaſque abſorbebat.

b Gen. 16. 1. Cui ſuadet nouas nuptias.

III. Et perſuadet.

Iacob autem etſi ſatis habebat vxorum, homo minime mulieroſus, vt qui ipſos 84 annos ſine muliere exegiſſet, & vna contentus cum eſſet, duabus per fraudem fuiſſet implicatus: nunc tamen ne dilectam Rachelem vehementer afflictam cogeret, ſi id negaret, animi dolore contabeſcere, in tertias conſenſit nuptias, in quas non libido, ſed prolis amor, ipſas quoque mulieres impellebat. Itaque nouum initum eſt coniugium inferioris ordinis; ſtatimque Bala concepit, & intra hunc ipſum annum peperit, dixitque Rachel *Iudicauit mihi Dominus* vel ius meum mihi reddidit; ideóque filium vocauit Dan, id eſt iudicium. Nec multò poſt leuata fœtu Bala, rurſum ex Iacobo concepit, ſed partus ad ſequentem annum pertinet.

Oritur Dan ex Bala.

ANNVS MVNDI 2287.

ISAACI 149. IACOBI 89.

BELOCHI 21. Imperij Aſſyriorum 356.

ANTE CHRISTVM 1766.

I. Trahitur Iacob ad quartas nuptias. a Gen. 30. 9. & ſeqq.

HOc quoque anno in nouas nuptias pertractus eſt Iacob [a]. Videns enim Lia Balam ancillam ſororis ſuæ ſecundò ferentem vterum, ſe autem plurimos iam menſes, præter priſtinum morem non concipere, timens ne mutata ſorte ipſa ſterileſceret, Rachel autem, ope ancillæ ſuæ filijs abundaret, inſtitit orare coniugem, vt ne ſe deteriore conditione vellet eſſe quam ſororem: & ſi quid de ipſo bene merita eſſet, cui quatuor iam filios procreaſſet, ancillam ſuam Zelpham loco ſuo ſubſtituere ne grauaretur, vt ſic via panderetur implendis Dei promiſſis, de ſemine eius ſtellarum & pulueris inſtar multiplicando. At Iacob haud dubiè à principio difficilem ſe præbuit, iubens Liam quatuor filiis eſſe contendam, ſi forte compreſſa generandi vis non refloreſcat. Ne tamen odij & diſſenſionis materia inter ſorores oriretur, & Lia querelis dies noctéſque Iacobum obtunderet, ſe infelicem, ſe deſpectam, ſe odio habitam iactaret, illumque in eam ingratum, quæ princeps ipſum multa iam prole parentem feciſſet, denique acquieſcit vxori Iacob, & quartæ mulieris factus eſt coniux, nulla id tum lege prohibente, & conſuetudine permittente, vt contra Fauſtum fuſe diſſerit Auguſtinus [b].

II. Ortus Nephtali ex Bala. b l. 22. c. 47.

Zelpha igitur facta Iacobi coniux quamprimum concipit, & dum fert vterum, extremo anno paritura, Bala filium alterum ex Iacobo dominæ ſuæ Racheli parit. Quo illa mire exhilarata. *Comparauit me*, inquit, *Deus cum ſorore mea, & inualui.* Quia nimirum licet illa quatuor filios peperiſſet, ipſa autem duos haberet, quos duceret ſuos, parem tamen ſe illi, atque ſuperiorem apud maritum ducebat, & illius amore, & propriæ formæ dignitate. Itaque vocauit eum Nephtali, quod vertitur Æquiparatio.

Et Gadi ex Zelpha.

Extremo anno Zelpha quarta Iacobi coniux parit filium, quem Lia læta ſuſcipiens dixit *feliciter*, quaſi dicat, quod fœlix fauſtumque ſit, & vocauit eum Gad. Neque multo poſt Zelpha iterum concepit, quem anno ſequenti pareret.

III. Lia quintùm concipit.

Iamque ferme ſeſquiannus à natiuitate Iudæ abierat, cum Lia rurſum concepit. Cuius conceptus occaſionem recitat Moſes, egreſſum Ruben in agrum tempore triticeæ meſſis, ſub finem videlicet veris, reperiſſéque mandragoras, quas meſſores fortaſſe inuentas puerulo deſideranti, & coloris pulchritudine capto, dederant, eaſque ille detulit matri, quas cum vidiſſet Rachel appetijt, partemque earum à ſorore poſtulauit, quæ iratæ ſimilis: *parum ne tibi videtur*, inquit, *quod præripueris maritum mihi, niſi etiam mandragoras filij mei tuleris?* Quibus ex verbis Liæ, & reſponſione Rachelis intelligitur Iacobum recte vices & tempora diſtribuiſſe reddendi debitum vxoribus ſuis, ne pax domeſtica turbaretur. Itaque Rachel cupiditate mandragorarum, quas forte putauit vtiles ad matricem male affectam rite ad conceptum diſponendam, ceſſit tempus ſuum Liæ, quæ propterea maritum ad ſe inuitauit, ſed addidit multas ad Deum preces, denique concepit quintum filium, quem proximo anno edidit in lucem.

ANNVS MVNDI 2288.

ISAACI 150. IACOBI 90.

BELOCHI 22. Imperij Aſſyriorum 357.

ANTE CHRISTVM 1765.

I. Ortus Iſſacharis.

IAcob ſexto poſterioris ſeptennij ſui anno tres ſuſcepit liberos, vnum ex Zelpha ancilla Liæ, ſub extremum annum, quæ eum vocauit Aſer: duos autem ex ipſamet Lia, priori nomen dedit Iſſachar, ſub huius anni principium, quod perſuadet tempus conceptus eius, quod fuit triticeæ meſſis, quæ in Iudæa ſub menſem Maium cadebat. Itaque natus videtur Iſſachar ſub finem Februarij, aut initio Martij, Vox ea mercedem ſignificat, dicente Lia, *Dedit Deus mercedem mihi, quia dedi ancillam meam viro meo*, vt ſcilicet plurimi filij Iacobo naſcerentur, id bonum propriæ voluptati præferendo.

II. Zabulonis & Aſeris.

Nec diu otioſa ſtetit Lia, quamprimum enim iterum concepit, vt ait Abulenſis, & conſequenter in fine huius anni ſextum filium peperit, & ait *dotauit me Deus dote bona*, dotem enim vocat multitudinem filiorum, quam tum magnam ducebant felicitatem, vt ex nomine Gad & Aſer intelligitur, quem Zelpha nono huius anni menſe edidit, dum Lia ſextum ferret in vtero Zabulon. Zelphæ porro filium magno cum gaudio excepit, vt illa eius verba teſtantur. *Hoc pro beatitudine mea; beatam quippe me dicent mulieres, propterea appellauit eum Aſer*, quod beatitudinem interpretantur. Eóque pertinet illud Dauidis [a], qui in humana Deum timentium felicitate ponit. *Vxor tua ſicut vitis abundans, in lateribus domus tuæ; Filij tui ſicut nouellæ oliuarum, in circuitu menſæ tuæ.* a Pſal. 127.

ANNVS MVNDI 2289.

ISAACI 151. IACOBI 91.
IOSEPHI 1.

BELOCHI 23. Imperij Aſſyriorum 358.

ANTE CHRISTVM 1764.

I. Ratio temporis.

ABſoluitur hoc anno alterum ſeptennium ſeruitutis Iacobi apud Labanum ſocerum, quo duobus inſuper liberis auctus eſt, Lia poſtremùm, Rachele primùm pariente, quod vtrique contigit ſub huius anni finem. Nam Lia in fine præcedentis pepererat, & ſub hunc ineuntem concepit. De Rachele autem dicitur, quod Ioſepho ex eo nato Iacobus ſocerum adierit, obtinendæ dimiſſionis cauſa, quod

vtique

vtique ante tempus de quo conuentum fuerat inter eos, non feciſſet. Primum tamen Ioſephi annum plerique ad ſequentem referunt, quia licet hoc anno natus ſit, totus tamen ferè primus eius annus cum ſequente decurrit. Nos tamen vt cœpimus, in eo anno natos ponimus hoſce Patriarchas, quo reuera nati ſunt. Prior nata eſt Dina, in cuius ortu præter morem tacet Lia, Dinæ tamen nomen cum Dan & origine & ſignificatione conſentit.

Ortus Dinæ.

II. Ortus Ioſephi ex Rachele.

Recordatus quoque Dominus Rachelis exandiuit eam; & aperuit vuluam eius. Sublato concipiendi impedimento: ex quo intelligitur Ioſephum non ſine miraculo fuiſſe conceptum, nec ſine ingenti gaudio in lucem editũ, dicente matre, *Abſtulit Deus opprobrium meum*, amiſſa ſine fructu coniugij virginitate. *Et vocauit nomen eius Ioſeph*, teſtificans alterum quoque filium ſe deſiderare, *dicens, Addat mihi Dominus filium alterũ.* Nam Ioſeph additionem, ſiue augmentum vertitur: quamquam Vatablus mauult vertere *Addet*, vt ſpiritus propheticus in Rachele indicetur. Hic eſt ille Ioſeph parentis vtriuſque deliciæ, flos pudoris & honeſtatis Patriarcharum decus, gloriæ & ſaluti totius populi ſui deſtinatus.

ANNVS MVNDI 2290.

ISAACI 152. IACOBI 92.

IOSEPHI 2.

BELOCHI 24. Imperij Aſſyr. 359.

ANTE CHRISTVM 1763.

I. Diſceſſum molitur Iacob.

PAtriarcha Iacob euolutis iam 14 annis à ſuo ingreſſu in Meſopotamiam, quatuor vxoribus & duodecim liberis auctus, patriæ, & parẽtum ſuorum reuiſendorum ſtudio permotus; ſocerum adit, ei vale dicturus, bonaque ipſius cum venia diſceſſurus. Eam tamen non impetrauit, diuina prouidentia rectè omnia diſpenſante, ne cùm tot infantulis aliquod in via diſcrimen adiret, neue rerum inops patriam contemptus repeteret. *Dimitte me*, inquit, *vt reuertar in patriam, & ad terram meam. Da mihi vxores & liberos meos, pro quibus ſeruiui tibi, vt abeam.* Manebat enim adhuc hæc tota Iacobi familia in ſoceri domicilijs, vnde exire non oportebat inſalutato hoſpite. & ne forte cauſaretur, ſibi parum ſatisfactum eſſe, ſubdit Iacob. *Tu noſti ſeruitutem qua ſeruiui tibi*, quam ſcilicet fideliter, quam tibi vtiliter, quam mihi laborioſè.

II. Quem Laban retinet.

Quod ingenuè agnoſcens Laban, *Inueniam*, inquit, *gratiam in conſpectu tuo. Experimento didici quia benedixerit mihi Deus propter te, conſtitue mercedem tuam, quam dem tibi.* Vt ſcilicet maneas adhuc apud me, & gregum meorum curam geras. Valde quoque ſe vtilem ſocero fuiſſe affirmat Iacob, ſed inde aliam infert concluſionem, nimirum æquum eſſe, vt prouideat etiam domui ſuæ. Etſi enim ſciebat ipſe non expedire ſibi adhuc in patriam reuerti, nonnihil tamen ſe difficilem ad aſſentiendum præbet, quod hominis ingenium durius, illiberaliuſque cognoſceret, ſicque facilius mercedem, quam petiturus erat, obtineret.

III. Pactum inter vtrumque initum.

Quali porro inter ſe conditione conuenerint ſubobſcurè explicatur in textu. Eſt tamen loci huius iſta ſententia. Nolo tecum, ait Iacob, de pecuniaria mercede paciſci, aut vt quippiam eorum quæ poſſides in me transferas, ſed caſui, & incerto euentui committam mercedem meam, ſi conſenſeris paſcam iterum, & cuſtodiam pecora tua. Percenſe omnes greges tuos, & ſepara cunctas oues varias, & ſparſo vellere, quas longius abductas trades paſcendas filiis tuis, mihi autem trades paſcendas vnius coloris oues. Ex quibus ſi qui naſcentur agni vel hœdi ſparſo vellere, ad me pro mercede mea pertinebunt. Ea mihi ego ſeponam: quo in numero, ſi quam repereris non maculoſam, ſed vnius coloris, furti merito me argues: omnia enim, quæ vnius coloris erunt, tua erunt. Laban libenter conditioni aquieuit, vt qui ſciret alba ex albis, nigra ex nigris, & varia ex variis gigni, & perrarum eſſe vt maculoſa ex non maculoſis oriantur. Separauit ergo greges omnes varij coloris, & nigri, vt eſt in Hebræo, reliquos autem, id eſt albos dedit Iacobo paſcendos. Et poſuit ſpatium itineris trium dierum inter ſe & generum, ne quis ex vicinitate pecoris naſceretur dolus.

IV. Iacobi artificium ad greges variandos.

Iacob autem diuinitus edoctus egregio artificio vſus, fecit vt ex albis varij naſcerentur. Virgas enim ex aliquot arboribus ſumptas ex parte decorticauit, vt partim albæ, partim virides eſſent, eaſq; poſuit in canalibus, vbi adaquabantur greges. Oues igitur dum eas virgas in conſpectu haberent, quando ex arietibus concipiebant, varios & maculoſos fœtus concipiebant, ſuoque tempore pariebant. Si qua tamen nihilominus nigra prorſus, aut alba naſcebantur, ad Labanum pertinebant, ſola autem varia ad Iacobum. Verum ne quo modo fraus pateſieret, neque Laban omni pene fœtura priuaretur. virgas aliquando non obiecit oculis ouium vel caprarum, quando ſcilicet fœtura deterior naſcitura erat, quæ vocatur ſerotina ſiue poſterioris temporis: obiecit autem in priore fœtura, quæ verni temporis eſt, multóq; præſtantior. Ita factum eſt vt plurima, & optima quæq; pecora Iacobi eſſent, cetera Laban acciperet: ille mirũ in modum ditaretur, iſte autem minueretur.

V. Quo vertat Labanum ſubinde pacta mutantem.

Id cum Laban animaduertiſſet, nec cauſam noſſet, mutabat pactum, volens vt quæ vnius coloris eſſent Iacobi fierent, varia vero ad ſe pertinerent. Tunc vice verſa Iacob ſerotinis virgas decorticas obiiciebat, primitiuis autem non obiiciebat, ſicque rurſum meliora quæque in mercedem eius tranſibant. *Quid plura?* inquit Hieron. *vſque ad vices decem ſemper à Laban pecoris ſui, ſiue Iacobi mutata conditio eſt, & quodcumque ſibi propoſuerat vt naſceretur, in colorem contrarium vertebatur.* Hanc porro artem didicit Iacob ab Angelo [a], volente Domino vt merces Iacobi, non ſolum huic ſex annorum labori, Sed 14 præcedentium, quibus pro vxoribus ſeruierat, reſponderet: & conueniebat non indotatas accipere vxores. Ergo Deo prouidente, mercedem his annis conſecutus eſt quæ priora damna ſuppleret, *ditatus eſt enim vltra modum, & habuit greges multos, ancillas & ſeruos, camelos & aſinos.* Hæc videlicet emit ex pretio venditarum ouium, quæ deindè, ſub ſua, ſuorumque manu multiplicata ſunt.

a c. 31. 10. 11.

ANNVS MVNDI 2295.

TERTIÆ ÆTATIS 257.

ISAACI 157. IACOBI 97.

IOSEPHI 7.

BELOCHI PRISCI 29.

Imperij Aſſyriorum 364.

ANTE CHRISTVM 1758.

I. Rurſum Iacob diſceſſum molitur. a Gen. 31.

IN hac viciſſitudine fallaciarum, dum Iacob mercedem ſuam artificioſè multiplicat [a], & Laban multa gemens ſuper generis quæſtu, & iactura ſua, pactam mercedem decem vicibus cõmutat, toti ſex anni abierunt; ſextum tamen ad initum cum vxoribus conſilium fugæ ſeponamus licet. Eſt ergo hic annus vigeſimus commorationis in Haran, ſub cuius extremum conſilium iniit de deſerendo Labani famulatu, & reditu in patriam, qui anno proximo contigit. Susceptæ porro profectionis tres cauſas memorat Moſes, murmur filiorum Laban inuidentium Iacobi incrementis: triſtitiam ipſius Labani, contra cuius ſpem ac deſiderium, conatumque omnem, mirificè auctus eſſet. Poſtremo diuinam iuſſionem, dicente ſibi Domino, *Reuertere in terram patrum tuorum, & ad generationem tuam, ero que tecum.* Vt te in reditu, à Labano & Eſau protegam, & in patria domeſticis in malis inſuperabilem.

II. Quem ſuadet vxoribus.

Et quoniam res ſuauiter confici non poterat, ſine mulierum conſenſu, Rachelem & Liam in agrum in quo paſcebat greges, euocauit, eiſque cauſas ſuſceptæ reuerſionis declarauit, latius explicans iniurias ſibi à Labano irrogatas, quarum cognitione mulieres ab affectu paternæ conſuetudinis, & patriæ ſenſim diuellebantur. Vt autem eas quoque ad fiduciam erga diuinam prouidentiam adduceret, in longinquo, ignotóque itinere ſuſcipiendo, ſignificat qua ratione factum fuerit, vt tot greges in pacta mercede acquireret, diuina ſcilicet reuelatione, ſine qua Iacob, vel eam artem ignoraſſet, vel ea vti in tantum Labani detrimentum auſus non fuiſſet, vt ait Abulenſis. Sed id iuſtè fieri poſſe intellexit cum audiuit à Domino [b]. *Vidi omnia quæ fecit tibi Laban:* quæ reuelatio initio ſex annorum vltimorum contigit; vltima autem reuelatio, qua profectio mandabatur, hoc poſtremo anno contigit, quæ erat potiſſima ſuſceptæ profectionis cauſa.

b Gen. 31. 12.

III. Ac perſuadet.

His intellectis Rachel & Lia conſentientes marito, de patre ſuo etiam ipſæ conquerentur, quod ab eo vt ancillæ, non vt filiæ acceptæ ſint. Nam filiæ aut dotem præſentem accipiunt, aut paternæ hæreditatis partem expectant; cum ipſæ pro ſeruitute ſeptenorum annorum venditæ ſint, eiuſque ſeruitutis fructus non in filiarum, vt oportebat, ſed in patris emolumenta ceſſerit. *Sed Deus tulit* inquiunt *opes patris noſtri,* non quæ eius eſſent, ſed quas ille alioqui erat lucraturus, *& eas tradidit nobis ac filiis noſtris,* per illam videlicet variandi velleris artem. Poſtremo conſenſum præbent ad profectionem, *omnia,* inquiunt, *quæ præcepit tibi Deus, fac.* Quo ille conſenſu vxorum habito, ſtrenuè profectionem parat.

ANNVS MVNDI 2296.

TERTIÆ ÆTATIS 258.

ISAACI 158. IACOBI 98.

IOSEPHI 8.

BELOCHI 30. Imperij Aſſyrior. 365.

ANTE CHRISTVM 1757.

TRanſactis [a] iam viginti annis in Meſopotamia in ſoceri famulatu, Iacob nonageſimum octauum ingreſſus annum demigrat ad ſuos. Eam chronologiam Iacobus ipſe conſtituit cum Labano mox in iurgio exprobrat ſe 14 annis ei ſeruiſſe pro filiabus eius, & ſex pro gregibus [b], iique abſoluti ſumendi ſunt; proptereáque Seuerus Sulpitius ait Iacobum clam profectum vigeſimo primo ferè anno quam aduenerat, id eſt vigeſimo primo inchoante. Iacob igitur habito vxorum conſenſu, dum imminet in occaſionem idoneam ad diſceſſum, ſe ſuoſque, ac ſua omnia occultè præparat. Eam percommodam Dominus obtulit, cum Laban ad tondendas oues ſuas, quæ tridui à Iacobo aberant, profectus eſſet. *Surrexit itaque Iacob & impoſitis liberis, ac coniugibus ſuis ſuper camelos* inſcio ſocero *abiit:* ne ille per vim aut ſua retineret, aut ſuos: iuxta illud quod poſtea Laban vſurpauit in iurgio, *filiæ meæ & filij, & greges tui, & omnia quæ cernis mea ſunt,* ideſt à me profecta.

I. Ratio temporis, & Iacobi emigratio. a Gen. 31. 17. b c. 31. 41.

II. Cum omnibus rebus ſuis, & furto Rachelis.

Perſonis in camelos impoſitis, congregauit, *tulitque omnem ſubſtantiam ſuam, ac greges, & quidquid in Meſopotamia acquiſierat, pergens ad Iſaac patrem ſuum in terram Chanaan.* Viuebat quippe adhuc bonus ſenex, qui ante 20 annos mortem ſibi imminere arbitrabatur; cui etiam non pauciores ſupererant in multa patientia extrahendi. Sed *Rachel* in diſceſſu, inſcio marito *furata eſt idola patris ſui*, vel propter valorem ſi aurea erant, vel argentea, quæ loco eſſet mundi muliebris; vel vt patrem ab idolorum cultu liberaret, vt ſentiunt Baſilius [c], Theodoretus [d], & Nazianzenus, qui Liam furti quoque conſciam facit: quamuis Chryſoſtomus [e] eas adhuc idolis addictas fuiſſe putet, repugnante Ioſepho [f].

c in prin. prou. d q. 89. e hom. 57. f l. 1. c. 18. med.

III. Perſequitur Laban Iacobum.

Iamque Iacob cum omnibus ſuis Euphrate *tranſmiſſa pergebat contra montem Galaad, cum die tertio nunciatum eſt Laban quod fugeret Iacob.* Tridui diſtabant oues quæ tondebantur. Cum itaque diſceſſit Iacob, famulus aliquis ad herum abiit expoſiturus fugam, qua ille audita, aſſumptis fratribus ſuis, cognatis ſcilicet, ſiue in loco tonſionis, ſiue in Haran vbi habitabat ipſe, *perſecutus eſt eum diebus ſeptem,* intra quos *comprehendit eum in monte Galaad.* Erat enim ille cum ſuis expeditus in equo, Iacob autem cum multa familia, gregibuſque impeditus; itaque dies ſeptimus Labani,

erat decimus aut duodecimus Iacobi. Eam vt vidit à longe, dilata in poſterum diem querela, vidit in ſomnis dicentem ſibi Deum, *Caue ne quidquam aſperè loquaris contra Iacob*, id eſt facias. Verba enim pro factis ſumuntur. Et reuera ab verborum aſperitate, & minis non abſtinuit, cum forte illum ſpoliatum bonis omnibus male mulctare ſtatuiſſet. Furti enim hominem, aut ſacrilegij potius arguit, ſtultitiæ, inhumanitatis, plagiarium denique appellat, qui filias clam parente, abegerit, & in longinquam terram abducat; aliáque id genus.

Dei in eû prouidentia.

Labani querela.

IV. Iacobi reſponſio.

Reſpondet Iacob, quod inſcio te profectus ſum, timui ne violenter auferres filias tuas, quæ eſt tacita accuſatio tyrannici dominij. *Quod autem furti me arguis, apud quemcumque inueneris Deos tuos, necetur coram fratribus noſtris.* Non præcipientis eſt id verbum, ſed permittentis, ex fiducia bonæ conſcientiæ. Filios & cognatos Labani fratres appellat, ſiue propter antiquam ab Thare conſanguinitatem, ſiue propter nouam affinitatem, ex coniugio Rachelis & Liæ. Ergo ille ſcrutatur tentoria Iacobi & Liæ, & vtriuſque famulæ, antequam veniret ad Rachelem, diuina vtique prouidentia, vt expleta fere curioſitate; & ſpe amiſſa quidquam reperiendi, negligentius deinceps quæreret, & facilius falleretur. Furtum ſub clitellis cameli vnius ſtruatum eſt, ei inſidente Rachele, & menſtrua ſimulante.

Laban quærit idola ſua.

V. Quem Iacob accuſat viciſſim.

Cum autem res ipſa innocentiam Iacobi prodidiſſet, in iuſtam commotus iram, exprobrauit Labano iniquam furti calumniam, quam ſua ipſe diligentia refelliſſet: exprobrauit & fidelem, laborioſam, ac diuturnam induſtriam ſuam, in maligni, atque auſteri hominis famulatu, decieſque mutatam mercedem: exprobrauit denique improbam atque ingratam nocendi bene de ſe merito genero voluntatem, quam ipſe non ſponte ſua repreſſiſſet, ſed Deus, quem coluit Abraham, & quem timuit Iſaac, irritam reddidiſſet. Hic Laban ſedatior, nulla recriminatione, aut excuſatione vtitur, ſed ineundo fœderi viam muniens, *filiæ meæ*, inquit, *& filij, & greges tui, & omnia quæ cernis mea ſunt*, id eſt ex me profecta, ſi tibi tuiſue nocere voluero, mihi ipſi, rebuſque meis nocuero. *Veni ergo, & ineamus fœdus, vt ſit in teſtimonium inter me & te* Cupit extare aliquid, quod teſtetur initum fœdus de non nocendo ſibi mutuo. Id autem monimentum fuit congeſtio magnorum lapidum, non in acumen erectorum, vt ſolent congeri acerui, ſed in longum ac latum, vt etiam menſæ loco eſſe poſſet, ſuper quo, in ſignum redintegratæ beneuolẽtiæ, comederunt, Deumque teſtem, ſuo vterque more inuocauerunt. Poſtridie bene mane ab inuicem digreſſi, Laban in Haran regreſſus, Iacob in Chananitidem progreſſus eſt [a]: Mons autem ipſe, ex eo tumulo ſiue aceruo, deinceps mons Galaad, id eſt tumulus teſtis appellatus eſt. Sed nos dimiſſo Labane, iter Iacobi in Chananitidem aſſectemur.

Fœdus meunt in monte Galaad.

a c. 31. 49.

VI. Occurrunt Angeli Iacobo.
b Gen, 32. 1.

Iacob ergo abiit itinere quo cœperat, fueruntque ei obuiam Angeli Dei [b], *quos cum vidiſſet ait Caſtra Dei ſunt hæc. Et appellauit nomen loci illius Mahanaim, id eſt caſtra.* Hebræi quidam aiunt hos Angelos fuiſſe cuſtodes prouinciæ Chanaan, qui Iacobo de aduentu ſuo gratularentur, quod eum ſperarent animabus fructuoſum fore. In huius autem rei memoriam, excitata eſt poſtea eodem in loco vrbis, eius regionis munitiſſima, atque pulcherrima ſeparata Leuitis [a], in tribu Gad, vbi regnauit Isboſeth filius Saulis. [b] Hac viſione bene animatus Iacob, ſperauit fore vt Dominus *immitteret Angelos ſuos*, aut, vt eſt in Hebræo, caſtrametaretur *in circuitu timentium eum.* [c] Nec tamen deſerendam duxit humanam prudentiam, quæ requirebat ne temerè ſe fratri committeret, quem ſciebat violentum & ſibi non ſine cauſa infenſum, ſed cum demiſſione animi & muneribus placaret.

a Ioſue 21. 37.
b 2. Reg. 2. 8.
c Pſal. 33. 8.

VII. Mittit ad fratrem nuncios.

Ergo primum ex eodem caſtrorum loco miſit nuncios in Idumæam honoris cauſa, qui fratrem ſuo nomine ſalutarent, & de ſtatu rerum ſuarum docerent, ne eum vt inopem ſibi oneri fore crederet, aut dedecori. Eſau quoque vice verſa, vt retulerunt legati, venit obuiam fratri, cum quadringentis viris, & quidem armatis, vt ait Ioſephus [d], ſiue ad ſumendam de eo vltionem, quod timebat Iacob, ſiue ad oſtentandam potentiam ſuam, ampliuſque honorandum fratrem, vt vult [e] Abulenſis. Eo nuncio territus Iacob *diuiſit populum qui ſecum erat, & greges in duas turmas, dicens. Si venerit Eſau* infeſtus *ad vnam turmam, & percuſſerit eam, alia turma, quæ reliqua eſt*, in qua ſcilicet cariora; ac precioſiora quæque, *ſaluabitur*. id eſt ſaluari poterit fugiendo; aut ei parcet Eſau, priori cæde ſatiatus. Inde ad preces conuerſus diuinum implorat auxillium, commemorandis eius in ſe beneficiis, quæ ad ipſum quoque pertineat conſeruare.

d l. 1. c. 18.

Et ſuos bipertitò diuidit.
e in hunc locum.

VIII. Et quinque greges dono præmittit.

Patriarcha, propitiato ſibi precibus Deo, Eſau placare ſatagit muneribus iteratis, ſeponit enim quinque greges quingentis & ſexaginta numero capitibus, *& miſit per manus ſeruorum ſuorum ſingulos ſeorſim greges*, quos eodem die maturè præmittit, cum mandatis animi ſummiſſione, & ſuauitate pleniſſimis. *Præceſſerunt itaque munera ante eum. Ipſe vero manſit nocte illa in caſtris*, eo ſcilicet in loco, vbi Angelorum occurſu honoratus fuerat. Illic intempeſta nocte ſurgens traduxit totam familiam ſuam in tres partes diſtributam in vado torrentis Iacob, vt ſenſim progrederentur, ſic vt vtraque ancilla cum filiis earum eſſent in principio, periculo videlicet propiores, Lia vero, & filij eius in ſecundo loco [f], Rachel autem & Ioſeph nouiſſimi. *Traductiſque, omnibus, quæ ad ſe pertinebant*, gregibus ſcilicet & familia, & ipſomet etiam tranſgreſſo, vſque ad locum, qui poſtea dictus eſt Phanuel, ipſe ibi manſit ſolus ad orandum, dum tota familia aliquantulum antecedit, quam mox facile conſecutus erat.

f c. 33. 2.

IX. Luctatur cum Angelo.

Et ecce vir luctabatur eo cum vſque mane, id eſt vſque ad exorientem ſolem, vt habetur in textu: quæ lucta & oratio vnius circiter horæ fuerit, à tranſitu omnium rerum ſuarum. Hic porro luctator creditur ipſius Patriarchæ Angelus cuſtos, qui viri formam indutus, Iacobum ad luctam paratus inuadit, ille, tametſi octo & nonaginta natus annos, valide reluctatur, nec ſe à colluctatore deiici patitur. Nec mirum eſt Angelum Domini, cui nulla vis in terris comparari poteſt, vni tamen viro eique ſeni præualere non potuiſſe.

Nimirum ſicut ex diſpenſatione diuina corpus efformauit humano ſimile, ita & vires aſſumpſit hominis vnius viribus ſuppares, ex quo factum eſt vt Iacobum ſuperare non poſſet: ex quo idem coniicere potuit ſe à fratre ſuo minime ſuperatum iri, vt notauit Theodoret.[a] qui addit, ne ſuperbiret, quaſi Deum ſuperaſſet, attactu femoris ſe volentem victum fuiſſe indicauit, vt qui ſolo attactu ei torporem induxerit, & quidem non perpetuum. Putat enim Abulenſis eum mox poſt ortum ſolis à claudicatione ſanatum.

Et percuſſus claudicat.
a q. 72. in Gen.

X. *Obtinet ab eo benedictionem.*

Iacob autem cum ne eo quidem dolore victus cederet, neque enim luxatio illa oſſis, neruique diſtorſio ſine dolore eſſe poterat, ſed comprehenſum colluctatorem tenere pergeret. *Dimitte me*, inquit Angelus, *iam enim aſcendit aurora*, atque adeo valde incláruit dies, propinquus enim erat ortus ſolis, & tẽpus huic luctæ à Deo deſtinatum finitum erat, neque eam à viatoribus, iam clara luce videri oportebat. Et Iacob *Non dimittam te, niſi benedixeris mihi.* Senſit vtique diuinitus illuſtratus ſe cum Angelo eſſe luctatum, quem cum ſuperiorem agnoſceret, & timeret ne parum reuerenter ſe cum eo geſſiſſet, ab eo benedici voluit, in ſignum illibatæ beneuolentię, & vt ea ſibi pręſidio eſſet, in proximo fratris congreſſu. Hic Angelus Iacobum de nomine ſuo interrogat, eique nouum Iſraëlis nomen attribuit, obtentæ victoriæ monimentũ.

Et nomen nouum.

XI. *Angelum de nomine rogat.*
b vide Iud. 13. 18.

Cum autem Iacob viciſſim Angeli nomen exquireret, vt eum deinceps honoraret, atque in periculis inuocaret, audiuit, *Cur quæris nomen meum*. In quibuſdã codicibus Græcis Latiniſq; additur, *quod eſt admirabile*[b], & apud pleroſque antiquos ſcriptores legitur. Cur autem noluerit aperire nomen ſuum, ipſe nouit, qui tacuit. Neq; eſt probabile eos carere nomine, quod eis ratione indiuiduæ ſuæ ſubſtantiæ conueniat, quod illis diuinitus in ſua creatione fuerit inditum, quod ipſi & norint, & vſurpent inter ſeſe. Etſi autem ignota ſunt nobis, ei tamen explorata ſunt, *qui nouit multitudinem ſtellarum, & omnibus eis nomina vocat*[c], nobiſq; tũc innoteſcent, quando erimus *ſicut Angeli Dei*. Angelus porro, qui Iacobo nominis ſui cognitionem negauit, nõ negauit benedictionem, qua roboratus eſt, & excuſſus à fratre timor; idq; mox ipſe innuit, cum ait, *Vidi Deũ facie ad faciem, & ſalua facta eſt anima mea.* Euaneſcente autem Angelo, vocauit Iacob cum locum Phanuel, id eſt facies Dei, quod ibi Angelum, qui Deum repræſentabat, ſub humana ſpecie vidiſſet; indeque exoriente ſole progreſſus nonnihil claudicans, ad ſuos quos dudum præmiſerat, peruenit.

Nomina Angelorũ.
c pſ. 146.

XII. *Occurſus fratrum.*
d c. 33. 1.

Eleuans autem Iacob oculos ſuos[d], vt proſpiceret quam longiſſime poſſet, *vidit venientem Eſau, & cum eo quadringentos viros, diuiſitque filios Liæ & Rachelis, ambarumque famularum.* Non tum primum diuiſit, id enim iam pridie factum fuerat, ſed iuſſit omnes datum ſibi ordinem ac locum accuratè ſeruare. Et hi quidẽ tres ordines ad poſteriorem turmam pertinebãt; prior enim gregum erat cum ſeruitiis, qui bipertito diuiſi fuerant, vt dictum eſt ſupra[e], & dudum anteceſſerant. Primus ordo perſonarum fuit Zelphæ & Balæ cum quatuor liberis earum. Secundus Liæ cum ſuis ſeptem, tertius Rachelis cum Ioſepho. Liberos porro ſuis matribus adiunxerat, ardentius, pro ſuo in illos affectu, deprecaturas. Sed ipſe hanc totam poſteriorem turmam anteceſſit; nam ſequitur, *& ipſe progrediens adorauit pronus in terram ſepties*, ſiue reuera ſepties, ſiue indefinitè aliquoties.

e c. 32. 7. 8.

XIII. *Cõplexus colloquiũ, &c.*

Eam animi corporiſque dimiſſionem admirans Eſau, & muneribus, & verborum, quibus iam vſi fuerant famuli Iacobi, lenitate placatus, cucurrit ipſemet, *Eſau obuiam fratri ſuo, amplexatus eſt eum, ſtringenſque collum eius, & oſculans fleuit.* Coniectiſque mox in ſequentem familiam oculis, cum didiciſſet ad fratrem pertinere, omnes ordine ſuo venerati ſunt Eſau. Qui rurſum interrogauit de turma quinque gregum muneri deſtinatorum. Etſi enim rem ipſam à paſtoribus didicerat, inquirit nihilominus à Iacobo, vt occaſionem habeat vrbanæ recuſationis. Vrgente tamen Iacobo illa admiſit, quibus acceptis offert ſe ſuoſque fratri ſuo itineris comites, quos ille humaniſſimè recuſat, intelligens eos ſibi oneri potius quam honori, aut vſui futuros, cauſatus infirmitatem familiæ ſuæ, omnes cum bona venia, multáque verborum ſummiſſione dimiſit.

XIV. *Promiſſio profectionis Iacobi in Seir.*
a q. 106. in Gen.

Quod autem ait ſe paulatim ſecuturum fratrem in Seir, quò tamen non eſt profectus, S. Auguſt.[a] ait eum mutaſſe ſententiam, quamuis vere & ex animo promiſiſſe, veritus ne illic diutius detineretur à fratre, & redintegrata beneuolentia leui quapiam occaſione disjungeretur. Ergo Eſau quamprimum domum reuerſus eſt, Iacob autem eo dimiſſo venit in Socoth, vbi reliquum hunc annum & ſequentem commoratus eſt, vt volunt Hebræi in Seder Holam: in Salem autem pluribus annis hæſit, vt poſtea dicemus. Scribit Procopius Iacobum habitantem in Socoth munera ad parentem miſiſſe; crediderim potius detuliſſe, quod Scriptura præteriens, merito nobis coniiciendum reliquit.

Adiit Iſaacum.

ANNVS MVNDI 2298.

ISAACI 160. IACOBI 10[illegible]

IOSEPHI 10.

BELOCHI 32. Imperij Aſſyr. 367.

ANTE CHRISTVM 1755.

I. *Profectio, & habitatio in Salẽ octennij.*

CVm Iacob octodecim ferè menſes manſiſſet in Socoth, vbi ſibi domum ædificarat, & gregi ſuo tentoria fixerat, vt eſt in Hebræo, inde mouens, tranſmiſſóque Iordane, *tranſiuit in Salem vrbem Sichimorum, quæ eſt in terra Chanaan.* Non autem in Bethel, vt Rabbini putãt; eò enim non niſi poſt Sichimorum ſtragem, Dinamque oppreſſam profectus eſt. Dicendum eſt igitur Iacobum octo annis manſiſſe in Salem, dum illa nubilis facta eſt, ageretque annum decimum ſextum, vt poſtea ex Alexandro Polyhiſtore docebimus. Affirmat quoque S. Auguſtin.[a] Iacobum cum ſuis diu manſiſſe ad oppidũ Salẽ, dũ filij eius, qui paulò ante paruuli & teneri dicti ſũt[b], iuuenes fierẽt, vt vrbem Sichimorũ delere poſſent; intereaque agrum emiſſe, tabernaculum conſtituiſſe, aram extruxiſſe, &c. Polyhiſtor apud Euſeb.[c] ait Ia-

a q. 108. in Gen.
b c. 33. 13.
c l. 9. de Præp. c. 21. Græc. Lat.

cobum annis decem iuxta Emmorem habitaſſe, ſed iſto decennio etiam habitatio in Socoth continetur. Hæc de temporibus, quod poſtea quoque firmabitur.

II. Vbi ea ſita fuerit.

Erat autem hæc Salem in agro Sichimorum cis Iordanem, in tribu Manaſſe: Iacob autem non in vrbe, ſed iuxta oppidum habitauit, ſiue quia capax non erat tantæ multitudinis, ſiue quia cum idololatris habitare nolebat, emitque eam agri partem, in qua fixerat tabernacula, à filiis, id eſt ſubditis Hemor. Quod porro hoc loco Hemor dicitur pater Sichem, cum S. Stephan.[a] vocet eum filium Sichem. Sanctius & alij, geminum Sichem agnoſcunt, vnum antiquiorem à quo vrbs nomen acceperit, alterum iuniorem illius nepotem, qui Dinam violauit, & cauſa fuit ſubſecutæ cladis. Sed agri pretium valde exiguum videtur. Quid enim ſunt centum agni ad agrum vnum iuxta vrbem ſitum? præſertim cum magnum eum fuiſſe oporteat, ad tentoria tã magnæ familiæ excitanda. Abulenſis putat agrũ illum vili pretio emi potuiſſe, ob ciuium infrequentiam. Nam Sichem interius ait ciuibus ſuis, terram ſpatioſam & latam cultoribus indegere. Sed hæc copioſius in Annalibus [b] explicata reperies.

Geminus Sichem. a Act. 7. 16.

Iacob emit partem agri.

b in hunc annum.

Vide porro Patriarchæ pietatem. Vt enim agrum emit, ibi erexit altare, & inuocauit ſuper illud fortiſſimum Deum Iſraël: ſuper illud videlicet ſacrificium obtulit, & Deo ſuo altare cõſecrauit, & inſcripſit ſub titulo *Ara fortis Dei Iſrael*. Vide hic Caiet & Del-Rio. Cæterum hoc anno moritur Belochus Aſſyrius Imperator.

Erigit altare Deo.

Mors Belochi.

ANNVS MVNDI 2302.

ISAACI 164. IACOBI 104. IOSEPHI 14.

BALÆI 1. Imperij Aſſyriorum 371.

ANTE CHRISTVM 1751.

I. Initium Balæi.

EXtincto proximo anno Belocho priſco expletis 35 regni annis, Balæus Imperio Aſſyr. ſucceſſit, quod tenuit annis duobus & quinquaginta, qui nonus à Nino eſt, decimus autem à Belo. Quidam hunc Balæum ſecundum ſiue iuniorem appellarunt, propter Xerxem, qui & Balæus dictus, vt diximus [a] initio regni eius.

a a. m. 2199. n. 3.

II. Ioſephi pueritia.

b c. 37.

c a. m. 2306. n. 10.

Ad hanc circiter annum, quo ad finem vergente, Ioſeph decimum quartum ingreſſurus erat, exiſtimamus pertinere quæ Moyſes de Ioſephi pueritia narrat. Non enim omnia illo eodem anno, quo venditus eſt, contigerunt [b], licet eodem loco narrata ſint [c], ſed Moſes inuidiæ cauſas ex alto repetiit, quod nouit etiam Torniellus, præſertim cum nihil adhuc de rebus eius dixiſſet. Id ex multis intelligi poteſt. Nam primò Rachelis mors, quæ iamdudum à Moſe c. 35. narrata fuerat, nondum tempore ſomniorum Ioſephi contigerat, cum Iacob dicat. *Num ego, & mater tua adorabimus te ſuper terram?* Rurſus cum dicitur cauſa eximia dilectionis Ioſephi, quod pater ipſum in ſenectute genuiſſet, indicatur Beniaminum nondum fuiſſe natum, cuius tamen natiuitas à Moſe iam recenſita fuerat, alioqui hæc cauſa dilectionis in Beniaminum potius, quam in Ioſephum congrueret. Denique Moyſes ipſe ſignificat, accuſationem fratrum factam a Ioſepho adhuc puero, venditionẽ autem decimo ſeptimo contigiſſe. Sic enim vertit Pagninus [a] *Ioſeph cum eſſet natus ſeptendecim annos paſcebat cum fratribus ſuis pecudes; & erat puer cum filiis Bilhah, & cum filiis Zilpah vxorum patris ſui, retulitque Ioſeph infamiã*, &c. vbi vox *puer* non ad priora, vt in Latino, ſed ad poſteriora refertur. Cui ſeparationi Hebræi textus, Græci codices, Latinique conſentiunt, etſi id parum vulgò ab interpretibus animaduerſum, aut notatum.

a c. 37. 2.

III. Accuſat fratres apud patrem.

Hoc ergo circiter anno, cum Ioſeph adhuc puer eſſet verſabatur cum filiis Balæ & Zelphæ, Dan ſcilicet & Nephtali, Gad & Aſer, qui ferè à reliquis, tanquam filij ancillarum cõtemnebantur, vt aiunt Lyran. & Toſtatus, ad quorum conſolationem Ioſeph filius vnicus vxoribus dilectę, ſeſe humaniſſimè adiungebat. Cæterum quod accuſati dicuntur à Ioſepho fratres ſui apud patrem crimine peſſimo, quod ſcilicet ab illis, ex inuidia ſingularis in eũ amoris paterni, vexaretur. Non neceſſe eſt hic infamia peccata comminiſci; inuidia enim crimen ſatis magnũ eſt, & vero merito peſſimũ dicitur, vt pote charitati virtutum omnium præſtantiſſimæ directò oppoſitum. Singularis autem iſte amor cum ex aliis cauſis oriebatur, tum ex ea quam refert Moſes, eo quod in ſenectute genuiſſet eũ [b]; Etſi enim omnes in patris ſenectute geniti fuerãt, erat enim annorũ 75 cũ genuit primogenitum ſuum Ruben, id tamen Ioſepho conuenit in primis, qui vltimus omnium natus fuerat: neq; enim Beniaminus adhuc natus erat, vt ante dixi, quæ eſt etiam Tornielli [c] ſententia. Adde quod filius erat vnicus dilectæ Rachelis, multiſq; votis ab vtroq; parente expetitus, præter egregias eius corporis animique dotes.

Qui odio atque inuidia in eum cõcitantur.

b a. m. 2283.

c a. m. 2306. n. 2.

IV. Ioſephi tunica polymita.

Signum eiuſdem amoris, ſimulq. ætatis puerilis argumentum eſt, quod Iacob fecit ei tunicã polymita, id eſt multis liciis textam, & quidem diuerſorum colorum, propterea enim Septuag. variam tunicam vertere, ſiue liciis per certa interualla artificioſè, inter ſtramen & ſubtegmen intextis, ſiue adiectis ad limbũ, aliaq; idonea loca diuerſi coloris faſciolis. Erat autẽ & talaris, & manicata, vt ex Aquilæ & Symmachi verſione intelligitur. Cũ ergo hac tunica inſignis Ioſeph fulgeret inter fratres, eorum perſtrinxit oculos, quibus in eum magis, magiſque doluerunt. Acceſſerunt & ſomnia, quæ maioris odij fomitem præbuerunt, quæ poſſumus in annos ſequentes differre.

ANNVS MVNDI 2303.

ISAACI 165. IACOBI 105. IOSEPHI 15.

BALÆI 2. Imperij Aſſyrior. 372.

ANTE CHRISTVM 1750.

I. Ioſephi ſomnia.

HOc initio adoleſcentiæ Ioſephi, nam decimus quartus annus erat in curſu, & decimusquintus imminebat, Iacob, vt durũ filiũ, quãuis vtriq. parenti chariſſimum, aſſuefaceret eũ labori ligãdorũ manipulorũ in ſole feruido applicabat, quãdo eidem ſomnium manipulare contigit, quod & fratribus puerili alacritate retulit. *Putabam*, inquit, *nos ligare manipulos in agro, & quaſi conſurgere manipulum meum*,

& ſtare, veſtroſque manipulos circunſtantes adorare manipulum meum. Apparet autem hoc ſomnium ad diuerſum à prædicta fratrum accuſatione, tempus pertinere. Illa enim ad quatuor tantum pertinebat, quibus cum tunc morabatur, hoc autem, & ſequens ſomnium ad omnes refertur, & innuunt communem commorationem, & opus in agris. Priore ſomnio audito *fratres* qui iam *oderant eum, nec poterant ei quidquam pacificè loqui*, cum ſtomacho reſponderunt. *Nunquid rex noſter eris, aut ſubiiciemur ditioni tuæ.*

II. Alterum ſomnium. a *A. M.* 2304.

Alterum Ioſephi ſomnium ad ſequentem annum referre poſſumus [a]. Etſi enim nihil ſuper ea re certo affirmare poſſumus, non inani tamen ducimur coniectura, id ſub annum Ioſephi decimum ſextum contigiſſe. Nam ſomniorum memoriam recentem fuiſſe conuenit tempore venditionis, quæ incidit in annum eius 17. vt dicemus, dicebant enim. *Ecce ſomniator venit, venite occidamus eum.* Aliud ergo ſomnium vidit, quod fratribus expoſuit, ignem, vt aiunt, camino addidit. *Vidi*, inquit, *per ſomnium quaſi Solem & Lunam & ſtellas vndecim adorare me. Quod cum patri ſuo, ac fratribus retuliſſet, increpauit eum pater ſuus, & dixit, Quid ſibi vult hoc ſomniũ quod vidiſti? Num ego & mater tua, & fratres tui adorabimus te ſuper terram?* Reprehendit ſenex puerilem, vt apparebat, vanitatem, vt fratrum odium, quod in eum accendebatur, dilecti filij obiurgatione leniret.

III. Non Rachel adhuc obiiſſet.

Tam perſpicua porro ac diſerta mentio matris Ioſephi, validè confirmat noſtram Chronologiam, quæ Rachelem hoc quoque anno retinet in viuis: eius autem mortem, & Benjamini natiuitatem in ſequentem annum differt. Nodus autem de ſtellis vndecim, quem nectit Caiet. vnde inferri videtur natum iam huius ſomnij tempore Benjaminum, facile Dina diſſoluet. Cur enim illi minus ſtellæ nomen, quam fratribus eius conueniat? Nam hæc quoque cum patre in Ægypto fuit, & fratrem ſuum cum cæteris venerata eſt. At mater Ioſephi eum in Ægypto non adorauit, diù videlicet ante defuncta. Sententia tamen huius vaticinij eſt, Ioſephum ad tantam dignitatem euectum iri, vt propter eam, etiam à patre & matre, illi ciuilis adoratio deberetur: & ſi ad ignotum veniſſent, vt eius fratres, etiam adoraturos. Quæ eſt expoſitio S. Chryſoſtomi [b].

b *hom*, 66.

ANNVS MVNDI 2305.

ISAACI 167. IACOBI 107.

IOSEPHI 17.

BALÆI 4. Imperij Aſſyrior. 374.

ANTE CHRISTVM 1748.

I. Violatio Dinæ, & ratio temporis.

FInitur hoc anno decimus ſextus Dinæ & Ioſephi annus, & inchoatur decimus ſeptimus vtriuſq;, quo grauiſſima calamitas Patriarchã afflixit, & inſignem eius patientiam vehementer exercuit; eóque vehementius, quod ipſius calamitatis remedium ipſa calamitate triſtius ac luctuoſius fuit. Cõtigit enim hoc anno Dinæ violatio, & vrbis Sichimorum vaſtitas inde conſecuta. Tempus accuratè confirmatur à Demetrio apud Euſebium [a], vbi ait corruptam fuiſſe Dinam à Sichem filio Emmor, annos agentem ſexdecim, & quatuor menſes: qui menſes decimum ſeptimum inchoant vt dixi: quæ ratio temporis eadem proportione valet in annis cæterorum Iacobi filiorum, quos in Annalium indicibus proferimus.

a *l. 9. de Præp. c. 21. Græc. Lat.*

II. Occaſio facinoris.

Occaſionem facinoris eius Moyſes paucis explicat. Egreſſam videlicet Dinam, vt videret mulieres regionis illius. Ioſephus [a] ait veniſſe in vrbem cum celebritas quædã ageretur apud Sichimitas, vt videret cultum mulierum regionis illius. Cum Dina, vt ait Aug. [b] ad eam veniſſet ætatem, vt amicas iam habere poſſet, condiſcere voluit filias loci illius. Septuag. καταμαθεῖν, ſignificantes non ſimplicem hanc viſionem fuiſſe, ſed familiarem conſuetudinem, qua perſonarum ſtudia & mores addiſcuntur. Sed magno ſuo malo didicit. Cum enim eam vidiſſet Sichem filius Hemor Heuæi, princeps terræ illius, adamauit eam, illius pulchritudine captus, & raptam vi oppreſſit. Eam iniuriam cum illa intolerantur ferret, triſtem blanditiis lenire conatus eſt, ſpe maximè coniugij, quo culpæ & dedecori remediũ quod poterat afferretur. Quod illã nõ reſpuiſſe ex eo fortaſſe colligi poteſt, quod Sichem quamprimum tam patrem ſuum adiit, vt eam ſibi coniugem acciperet; quam ipſius interuentu, puellæ parentẽ Iacobũ, vt id coniugium gratũ haberet ac ratum, etſi præpropere, atq. intẽperanter cõſummatũ.

a *l. 1. Ant. c. 18.*
b *q. 108. in Gen.*

Cui remedium quæritur à nuptiis.

III. Doloſus fratrum in eas conſenſus.

Interea vero Iacob rem didicit rumore nuncio, ac diſſimulauit, donec filij è paſcuis reuerterentur. Qui audito quod acciderat, irati ſunt valde. Nihilhominus petit Hemor à patre ac fratribus puellæ eam in vxorem filio ſuo, & vniuerſe connubiorum, & regionis ipſius communicationem, Iſraelitas inter atque Sichimitas. Vtriſq; inſtat etiam Sichem, & ſe ad omnia dotis onera, muneraque paratum exhibet, in pœnam ac ſatisfactionem peccati ſui. Reſponderunt filij Iacob Sichemo & patri eius, conſenſuros ſe in nuptias, & habitaturos deinceps cum eis, & vtroſque in vnũ eundemq populum coalituros, ſi ritum circuncisionis admitterent, alioqui affinitatem coaleſcere non poſſe, ſed cum ſorore ſua diſceſſuros diſſimulantes interim meditatam ſæuitiam. Acquieſcunt Hemor & Sichem, & circuncisionem toti populo perſuadent. *Ecce die tertio, quando grauiſſimus vulnerum dolor eſt, Simeon & Leui arreptis gladiis ingreſſi ſunt vrbem confidenter, interfectiſque omnibus maſculis, Hemor & Sichem pariter necauerunt, tollentes Dinam de domo Sichem ſororem ſuam.*

Qui vrbẽ replent cædibus.

IV. Qui præcipui autores cladis.

Non eſt exiſtimandum à duobus illis iuuenibus totam deletam fuiſſe ciuitatem, ſed duos illos plurimæ familiæ famulorum ductores fuiſſe, & ſimul cum illis miſeros Sichimitas, ex vulnere circũciſionis inualidos, facile confodiſſe. Cæteri fratres, qui cædis participes eſſe noluerunt, prædæ tamen fuerũt, in quam vnam prius fortaſſe conſenſerant. Etſi Theodoretus apud Euſeb. [c] dicat reliquos fratres re cognita veniſſe auxilio duobus primis: quod tamen ad ſolam prædam pertinere poteſt ſubdit enim & ciuitatem populati ſunt. Illis ergo egreſſis de domo Sichem, irruerunt ſuper occiſos cæteri filij Iacob, & depopulati ſunt vrbem in vltionem ſtupri. Oues eorum, & armenta, & aſinos, cunctá-

c *l. 9. cit.*

Eiuſdem oppidi deprædatio.

que vaſtates, quæ in domibus, & in agris erant. Paruulos quoque & vxores eorum duxerunt captiuas. Verum cum cædes, & deprædatio iniuſtæ fuerint, credendum eſt Iacobum, vt reſciuit & potuit, captiuos omnes liberos dimiſiſſe, & quæ ſupererant bona illis reſtituiſſe.

V. Damnatur à Iacobo facinus.

Improbaſſe autem vehementer ſanctum virum, hunc filiorum ſuorum furorem, apertè intellectum eſt, non tam hoc loco, efferatis adhuc illorum animis, quam in fine vitæ, cum ſingulos benediceret abiturus. Certè Pererius vt eorum zelum non arguit, propter Iuditham [a], quæ illum commendat, nouem tamen grauiſſimorum ſcelerum eos reos facit: trium ante cædem, totidem in ea, & rurſum aliorum trium poſt ipſam. Primum quod inconſulto parente, propria autoritate hoc facinus aggreſſi ſunt, vt ipſe poſtea ſignificauit [b]. Alterum fuit mendacium perniciosiſſimum, & cum peſſimo dolo coniunctum. Tertium fuit ſacrilegium, quando ad dirum facinus ſacramento circumciſionis abuſi ſunt, quo nihil erat apud eos religioſius. Quartum fuit barbara & ferina crudelitas, in iis occidendis, qui circumuenti, & ad ſe defendendum inualidi erant. Quintum iniuſtitia maxima, pœna culpam vehementer excedente, pro qua illi idoneam ſatisfactionem obtulerant. Sextum innocentium innumerabilium cædes, cum perpauci, aut forte vnus tantum fuiſſet in culpa.

a c. 9. 2.
b Gen. 49. 5.

VI. Decem criminibus cumulatũ.

Poſt cædem ſeptimo loco ſecuta eſt rapina bonorum, quando non exſatiati tam multiplici cæde, etiam vrbem totam, & agros diripuerunt. Octauum, quod ſi qui cædem euaſerunt, in ſeruitutem abſtracti ſunt. Nonum quod patrem, totamque eius familiam in ſummum internecionis diſcrimen adduxerunt. Vnde eos mitius quam pro tanto ſcelere increpans, [c] *Turbaſtis me*, inquit, *& odioſum feciſtis me Chananæis, & Pherezæis habitatoribus terræ huius. Nos pauci ſumus, illi congregati percutient me, & delebor ego, & domus mea.* Et vtique feciſſent, niſi adfuiſſet ſingularis Dei erga Iacobum prouidentia, & protectio: iuxta illud [d], *Cumque profecti eſſent, timor Dei inuaſit omnes per circuitum ciuitates, & non auſi ſunt perſequi recedentes.* Addi poteſt & decimum crimen impœnitentiæ. Nam à patre obiurgati, culpam non agnoſcunt, neque patrem reueriti, neque ipſum Deum, quem tot ſceleribus violauerant; ſed audacter Patri reſpondent. *Nunquid vt ſcorto abuti debuerunt ſorore noſtra?* itaque eam pertinaciam grauiter accuſat moriturus pater [e]. *Maledictus, inquit, furor eorum, quia pertinax, & indignatio eorum, quia dura.*

c c. 34. 30.
d c. 35. 5.
e Gen. 49. 7.

VII. An zelus eorum bonus.
ca. 9. 2. 3.

Iam vero quod ad zelum Simeonis, & fratrum eius attinet, non deſunt viri graues qui cenſeant Iuditham, quæ erat de tribu Simeonis, putaſſe quidem eos diuino zelo motos fuiſſe, nec tamen neceſſarium eſſe mulieres, quamuis ſanctiſſimas, omnes ſacras hiſtorias accuratè tenuiſſe. Autor autem libri fideliter recitauit eius verba, & de fide tantum eſt ipſam iſta ſenſiſſe, atque dixiſſe. Cæterum tanta eſt horum ſcelerum turpitudo, vt Iudæos, imprimiſque Ioſephum [f] vehementer eorum pudeat, ob eamque cauſam hiſtoriæ veritatem, quamuis ſacris litteris perſpicuè conſignatam, admodum peruertant, vt in Annalibus [a] oſtendimus. Dum autem hæc ſtrages tota late regione rumore nuncio circumfertur, Deus ſiue Iacobi incolumitati proſpiciens, ſiue nolens eum diuturniorem in eodem loco moram trahere, iubet eum aſcendere in Bethel [b], & ibi habitare, atque excitare altare Deo, qui apparuerat ei, dum fugeret in Meſopotamiam, fraterno furori declinando.

f l. 1. Ant. c. 18.
a an. 12. & 13.

Iacob Dei iuſſu abit in Bethel.
b ca. 35. 1.

VIII. Idolis fuſis ac defoſſis.

Iacob nihil cunctatus conuocata omni domo ſua, iubet abijcere idola, quæ ex recenti videlicet præda collegerant, ſiue quæ adhuc retinuerat Rachel, vt plerique putant. Non fit tamen veriſimile Pererio, hoc tempore apud Rachelem fuiſſe idola Labani; neque decennio aut Iacobo ignota eſſe potuiſſe, aut tolerata. Dederunt ergo ei omnes Deos alienos, & omnia ſimulachrorum ornamenta, quæ inaurium nomine comprehenduntur. At ille ea liquefacta in altam foſſam iuxta terebinthum infodit, nulli vt vſui deinceps forent, in deteſtationem idololatriæ. Quod tamen ex abundantia feruoris potius, quam ex neceſſitate factum videtur. Legimus enim Dauidem tuliſſe coronam Melchon idoli Ammonitarum de capite eius, & inueniſſe in ea auri talentum, & pretioſiſſimas gemmas, & inde ſibi feciſſe diadema. Sanctificata familia, vaſiſque conclamatis è Salem verſus Bethel tuto profecti ſunt, Domino in tutelam Iacobi, terrorem vicinis populis immittente. Venit igitur Iacob Luzam, quam mox vocauit Bethel, ſiue Domum Dei, ædificauitque ibi altare; & ſi non prius, tunc certe vota in diſceſſu promiſſa perſoluit.

1. Par. 20. 2.

IX. Obitus Deboræ, & ſepultura.

Eodem tempore mortua eſt Debora nutrix Rebeccæ. Etſi enim mentio temporis non eſt in Hebræo, explicandi tamen cauſa à Hieronymo ex reipſa additum eſt: quia interiecta hoc loco mortis eius narratio, ſatis indicat hoc eam tempore contigiſſe. Hanc nutricem communiter ſentiunt interpretes, in quibus Caietanus, mortua Rebecca adijſſe Iacobum, ſiue pertæſam vxorum Eſau, ſiue ſtudio videndi filias Laban, neptes Rebeccæ, & filios earum exoſculandi: cui deſiderio cum ſatisfeciſſet, grandis natu, nec multo minor Iſaaco, diem obiit extremum. Sepulta eſt autem ad radices Bethel ſubter quercum: vocatumque eſt nomen loci illius *Quercus fletus*, ob ſolennem videlicet complorationem in honorem Deboræ factam.

X. Deus ſeptimum apparet Iacobo.

Sepulta Debora, apparuit iterum Deus Iacob, benedixitque ei, ac nomen Iſraëlis confirmauit, vt deinceps non vocaretur ſolum Iacob, ſed etiam Iſraël, quod in poſteris eius locum habuit, qui Iſraëlitæ non Iacobitæ dicti ſunt. In hac autem apparitione, quæ ordine ſeptima fuit, Dominus renouauit priſtinas benedictiones, tam ei quam patribus eius impertitas, eóque facto, viſus eſt ab eo recedere, & in altum tendere; qui motus innuit hanc viſionem ſenſibilem fuiſſe, & non imaginariam duntaxat. Ille vero erexit titulum lapideum in loco, quo locutus fuerat ei Deus, libans ſuper eum libamina, & effundẽs oleum, vocanſque nomen loci illius Bethel. Videtur ſane credibile lapidem ante annos 30 à Iacobo erectum in titulum, diſiectum fuiſſe ab hominibus loci religionem ignorantibus: nunc

Qui conſecrat Bethelam.

autem à Iacobo iterum conſimili ceremonia reſtitutum, veteri etiam loci denominatione renouata.

ANNVS MVNDI 2306.

ISAACI 168. IACOBI 108.

IOSEPHI 18. BALÆI 5.

Imperij Aſſyriorum 375.

ANTE CHRISTVM 1747.

I. Summa rerum anni huius.

LVctuoſis præcedentis anni rebus, hoc anno Patriarchæ noſtro luctuoſiora ſuccedunt. Dilectiſſimam quippe Rachelem coniugem in dolore partus amittit: amittit & Ioſephum filium ex ea ſuſceptum, delicias & gaudium cordis ſui. Sed priorem illam iacturam nouus filij ortus attemperat, vt ait Chryſoſtomus [a]: hoc vulnus nullam curam, nullam conſolationem admittit. Acceſſit & Rubeni cum Bala flagitium, & Iudæ cum muliere Chananitide coniugium inauſpicatum. Ad quæ priuſquam aggrediamur ratio temporis reddenda eſt, & occurrendum accuſationi, quod Ioſephi venditionem anno eius decimo octauo cõſtituere videamur, quam Scriptura [b] dicit decimo ſexto contigiſſe. Dicimus ergo, vt ſupra ſignificatum eſt, nos horum Patriarcharum annos ſumere inchoatos. Itaque iuxta ſupputationem Demetrij apud Euſebium [c], Ioſephus & Dina inchoant hoc anno decimum octauum per quatuor menſes, octo priores pertinent ad decimum ſeptimum; quo anno currente venditionem contigiſſe, exacto iam decimo ſexto, cuius meminit vulgata editio, facile omnes conſentiunt.

a hom. 6. in Gen. — & ratio temporis. — b l. 37. 2. — c l. 9. de Præp. c. 21.

II. Rachelis obitũ hoc tempore contigiſſe.

Porro ad Rachelis obitum hoc anno conſtituendum, & conſequenter primum Benjamini annum, ſeries ipſa nos Moſaicæ narrationis adduxit. Eandemque Chronologiam egregiè Demetrius ille confirmat. Ait enim Patriarcham Luza, vel Bethele digreſſum, Ephratam ſiue Bethleemum petiiſſe, ibique Rachelem ſuſcepto Benjamino, diem ſupremum obiiſſe, poſtquam annos tres ac viginti cum ea Iacobus vixiſſet. Sic ipſe: quod ad amuſſim cum Chronologia noſtra congruit, qui eius matrimonium ad annum Iacobi 85. retulimus [d]. Hebræi quoque in ſuo Chronico ſex menſibus Iacobum in Bethel manſiſſe tradunt, & videlicet ibidem hyemem tranſiiſſe. Nam Moſes teſtatur [e], Iacobum verno tempore veniſſe in terram, quæ ducit Ephratam, ibique Rachelem parturientem obiiſſe. Et de verno quidem tempore nobis faceſſunt negotium, qui Hebræo textui plus æquo fauent; qui vocem Hebræam in varias ſignificationes trahunt. Sed bene habet, quod non parum ipſi inter ſe diſſentiunt. Interim ergo dum conueniant, vulgatam editionem ſequamur, quam in Tradit. Idem Hieronymus confirmat.

Ibid. — d a.m. 2283. — e ca. 35.16. — כברת Chibrath.

III. Benjamini ortus, matris obitus.

Iacob ergo *egreſſus* [f] de Luza ſiue Bethel, *venit verno tempore ad terram, quæ ducit Ephrata. In qua cum parturiret Rachel, ob difficultatem partus periclitari cœpit. Dixitque ei obſtetrix, Noli timere, quia & hunc habebis filium.* Idonea conſolatio, & conſentanea illi voto [a], *Addat mihi Dominus filium alterum.* Voti rea fit, ſed eo diutius gaudere non potuit. *Egrediente ſiquidem anima præ dolore, & imminente iam morte vocauit nomen filij ſui Benoni*, id eſt filius doloris mei, Pater vero eum vocauit Benjamin id eſt filius dexteræ. Additæ ſunt ab Hieronymo vocum interpretationes. *Mortua eſt ergo Rachel, & ſepulta eſt in via, quæ ducit Ephratam, hæc eſt Bethleem*: à qua mille ferè paſſibus diſtat eius ſepulchrum, prout Pagninus vertit vocem Chibrath. Burchardus autem diſtare ait, quantum arcus vnus iacere ſolet. *Erexitque Iacob titulum ſuper ſepulchrum eius. Hic eſt titulus monumenti Rachel, vſque in præſentem diem.* Extabat videlicet titulus ille ad id tempus, quo hæc à Moſe ſcribebantur, id eſt ad 238 annos, ſi hæc ſcripta ſunt primo anno exitus Hebræorum ex Ægypto.

f Gen. 35.16. — a Gen. 30. 24. — Sepulchri locus.

IV. Eiuſque forma.

De Rachelis porro monimento ſcribit Abulenſis, corpus quidem humi defoſſum fuiſſe, ſed factum illi à Iacobo cenotaphium ex duodecim ſatis magnis lapidibus, in memoriam 12. filiorum ſuorum, & in extremo poſuit lapidem, qui hic dicitur erectus in titulum, in pyramidem acuminatum, qui à tranſeuntibus terram illam, inquit, peregrinis noſtris adhuc viſitur. Bredembachius addit inueniri iuxta ſepulchrum lapillos quoſdam omnino nigros, quos peregrini colligunt, quod dicantur conducere mulieribus ad faciliorem partum. Mortua porro eſt anno ætatis non trigeſimo ſexto, vt Hebræi quidam dicunt, ſed minimùm quadrageſimo quinto. Nam ſi, vt iidem aiunt, vigeſimo ſecundo nupſit, & viginti tribus manſit cum Iacobo, vt ex Demetrio diximus, clarum eſt eam ad 45. perueniſſe. Et certe prior ille numerus valde probabilis eſt, erat enim Rachel nubilis, quando petita eſt à Iacobo, puta 15. annorum, quibus addendi ſunt priores ſeptem anni famulatus Patriarchæ.

Rachelis ætas.

V. Et commendatio.

Par erat nos quoque hoc loco, niſi compendiariæ breuitati ſtuderemus, in ornando Rachelis funere, aut ſepulchro, noſtro muneri non deeſſe: quandoquidem neque paucis, neque leuibus in rebus beatiſſimam Virginem à Rachele repræſentatam nemini dubium eſſe poteſt. Iſti comparationi ipſum Rachelis nomen congruit, congruit & præſtantia formæ, & ſterilitas fœcunditati copulata, & duo filij, altero lætitiæ, doloris altero, aliáque multa capita, quæ in Annalibus [b] non negligenter expoſita reperies, addito inſuper breui Epitaphio.

b A. m. 2306. n. 10. & ſeqq.

VI. Iacob ad Turrim gregis, & quæ illa fuerit.

Porro Iacob cumulatè perfunctus officio funeris dilectæ ſibi Rachelis iuxta Bethleem, *egreſſus inde fixit tabernaculum trans Turrim gregis*, verſus auſtrum progrediendo ad Hebron. Nam Chryſoſtomus [c], *Vlterius iterum procedit Iuſtus, anhelans paulatim venire ad locum, vbi habitabat Iſaac.* Eam turrim, quæ mille paſſibus à Bethleem diſtare dicitur, Hieronymus [d] ait locum eſſe paſtorum iuxta Bethleem, vbi vel Angelorum grex in ortu Domini cecinit, vel Iacob pecora ſua pauit, loco nomen imponens: vel quod verius eſt, quodam vaticinio futurum iam tum myſterium no-

c hom. 60. — d in Trad. Hebr.

Rubeni cum Bala flagitium.

monſtrabatur. Ibi Iacobum aliquandiu ſubſtitiſſe, docet quod ſubdit Moſes, *Cumque habitaret in illa regione, abiit Ruben, & dormiuit cum Bala concubina patris ſui.* Matris Dan & Nephthali: *quod Iacobum minime latuit;* & ſimul ingenti cum mœrore afflixiſſe neceſſe eſt, tam propter illius peccatum grauiſſimum, quàm propter dedecus ſuum, & probrum mulieris, ac filiorum eius: peccatum quod natura auerſatur, & mox lex diuina [a] ſeuerè prohibuit. *Qui dormierit cum nouerca ſua, & reuelauerit ignominiam patris ſui, morte moriantur ambo, ſanguis eorum ſit ſuper eos.* Et Apoſtolus [b] etiam infidelibus abominatum ſcribit.

a Leuit. 18. 8. & 20. 11.
b 1. Cor. 5.

VII. Quam moleſtum Patriarchæ.

Atque haud ſcio an hoc Rubeni facinus, cum inſigni diuini numinis iniuria coniunctum, grauius Iacobum, quam mors Rachelis afflixerit, quæ nudam iacturam habuit, eamque vnius filij acceſſione compenſatam. Dolorem eius Scriptura coniectandum reliquit: at Septuag. paraphraſi attigerunt, habent enim. Et audiuit Iſrael, & malum viſum eſt coram eo; adeo vt moriturus eum graui maledictione percelleret, quæ in eum effuſa, in poſteros etiam redundaret. Autor Teſtamenti Patriarcharum ſcribit Benjaminum defuncta matre ſuxiſſe Balam, quæ tamen ante 20. annos vltimum filium pepererat. An forte concepit ex Ruben, & fœtu mortuo, inuenta eſt idonea, quæ Benjamino lac daret. Idem Autor ſcribit Iacobum ab ſe Balam abdicaſſe, hac vltra, à filio ſuo vitiatam, attingere voluiſſe. Sicut poſtea Dauid concubinas [c] ab Abſalone violatas, regno reſtitutus incluſit, neque eas vnquam poſtea cognouit.

Bala nutrix Benjamini abdicatur à Iacobo.
c 2. Reg. 20. 3.

VIII. Iacob venit ad patrem cum tota familia.
d Gen. 35. 27.

Poſtremo venit Iacob cum tota familia ſua, *ad Iſaac patrem ſuum in Mambre ciuitatem Arbee; hæc eſt Hebron, in qua peregrinatus eſt Abraham, & Iſaac*, vt ait Moſes [d]. Dixi cum tota familia; nam iampridem, ex quo ſeſe ab Eſau expedierat, inuiſerat patrem ſuum: eaque de re Iacobi pietas in parentem optimum, bene de ſe meritum, dubitare non ſinit. Et par quidem eſt credere gubernatam à Iacobo familiam patris, in ſenio & oculorum caligine decumbentis, & Rebecca matre ante annos aliquot mortua; non per ſe quidem, qui copioſiſſimam haberet, quæ ipſius requirebat præſentiam, ſed per fidum aliquem procuratorem, vt olim Abraham. Tandem vero hoc anno vnam ex duabus factam eſſe familiam apparet. Sed ita tamen, vt greges & armenta, quæ præ multitudine locus vnus capere non poterat, diuerſis paſcerentur locis, quæ etiam cauſa fuerat, vt Eſau à Iacobo [e], Loth ab Abrahamo [f] ſecederet.

e c. 36. 6. 7.
f c. 13. 9.

IX. Mittit filios Sichimam cum gregibus.

Ergo breui, diuina nixus prouidentia paſtores cum gregibus dimiſit in Sichimorum agrum, in quo prædium ante aliquot annos emerat, ſimul etiam prudenter exiſtimans, incolarum ira metu compreſſa, eò magna ex parte rediiſſe. Neque diu diſtulit etiam filios Liæ & ancillarum eò mittere, qui præſidio illis eſſent, ſi res poſtularet, & parentem ſuum apud ipſos repræſentarent. Nec minus interea ipſe de eorum incolumitate ſollicitus, Ioſephum ad eos inuiſendos dimittere ſtatuit, mox renunciaturum quo in ſtatu res eſſent. Nolebat enim illum diutius apud fratres morari, quos ipſi parum æquos non ignorabat. Miſſus itaque de valle Hebron, venit in Sichem, vbi cum non reperiſſet fratres, circumquaque oberrans quærebat illos, & cognito eos abiiſſe in Dothaim, duodecimo à Sebaſte ſiue Samaria milliario, aquilonem verſus, vt ait Hieronymus in locis, ad eos profectus eſt.

Et ad eos Ioſephum.

a ca. 37. 18.

X. Qui de illius cæde deliberant.

Qui cum vidiſſent [a] *eum procul, antequam accederet ad eos, cogitauerunt illum occidere, & mutuo loquebantur, Ecce ſomniator venit, venite occidamus eum, & mittamus in ciſternam veterem, dicemuſque fera peſſima deuorauit eum, & tunc apparebit quid illi proſint ſomnia ſua.* Non omnium hoc conſilium fuit; nam Ruben & Iudam in alia fuiſſe ſententia, docent quæ ſequuntur. Videtur autem in primis Simeonis & Leui, qui in Sichimis non ita pridem ſicarios egerant: & à patre *vaſa iniquitatis bellantia* dici meruerunt. Certe non ſine cauſa poſtea in Ægypto Simeon, dimiſſis cæteris, detinetur in vinculis: quod notatum etiam eſt in Teſtamento Patriarcharum, vbi Gad quoque nominatur eiuſdem conſilij architectus. Id autem diſſuaſit Ruben, ſuadens potius demitti illum in ciſternam, vt inde mox ereptum redderet patri, exiſtimans fortaſſe hanc fore commodiſſimam viam ipſum ſibi reconciliandi: idque admodum probabile eſt, Graue eſt enim filio non perfrictæ frontis, ſentire parentem iure infenſum ſibi.

XI. Comprehendunt, denudant, & in ciſternam dimittunt.
b hom. 61. in Gen.

Confeſtim igitur vt peruenit ad fratres ſuos, nudauerunt eum tunica talari & polymita. Cum oportuiſſet, ait Chryſoſtomus [b], *illos occurrere fratri & amplexari, & quomodo ſe pater haberet inquirere: illi quaſi beſtiæ quædam, vbi agnum conſpicatæ ſunt, inſiliunt.* Non habetur ex hoc loco Ioſephum duplici veſte exutum fuiſſe, & plane nudum demiſſum in ciſternam, vt quidam putauerunt; vna enim eademque erat talaris & polymita: vnde Tigurina ex Hebræo, nudauerunt eum tunica ſua, tunica illa varia, qua erat indutus. Dimiſerunt ergo eum, cum interiore tunica, *in ciſternam veterem, quæ non habebat aquam*: vt ſcilicet ibi fame extinguéretur; quaſi minus in culpa futuri, quam ſi gladium in fraternum iugulum immerſiſſent: cum tamen eum longe crudeliori morte ac diuturniori cruciatu eſſent necaturi. Omittuntur porro hoc loco Ioſephi preces & lacrymæ, quarum ipſimet parricidæ in Ægypto poſtea meminerunt, dicentes inter ſe: [c] *Merito hæc patimur, quia peccauimus in fratrem noſtrum, videntes anguſtiam animæ illius, dum deprecaretur nos, & non audiuimus: idcirco venit ſuper nos iſta tribulatio.*

c c. 42. 21.

XII. Contemptis eius lacrymis, ac precibus.

Irritæ igitur fuerunt afflictiſſimi Ioſephi lacrymæ, irritæ fratris innocentiſſimi preces, modo ſingulos, modo vniuerſos, per ipſum Deum parentemque deprecantis, & ad eorum genua lamentabiliter accidentis. Nihil ferrea pectora mouit mixtus frigido ſudore pauor, decori, & quod caput eſt, integerrimi adoleſcentuli, & anxietas animi, quaſi in mortis agone conſtituti. Miſerunt ergo eum in ciſternam, quam profundam fuiſſe oportet, ne inde poſſet euadere: ideóque fune religatus ſenſim demiſſus eſt, non ab vno Ruben, vt ait Ioſephus [d], ſed à pluribus, vt Scriptura teſtatur. Et quia Ruben venditioni non interfuit,

d l. 2. Ant. c. 3.

vt mox ſecuta eius lamentatio docet: Ioſephus ait illum aliò profectum ad quærenda paſcua. Reliqui ſederunt ad ſumendum cibum: moxque viderunt Iſmaëlitas mercatores venientes de Galaad; illac videlicet ex Arabia tranſeuntes. Nam Iſmaëlitæ non habitabant in Galaaditide, ſed ibi emebant, quæ ferrent in Ægyptum.

XIII. Ex Iudæ conſilio venditur. a c. 37. 26.

Hac oblata occaſione *dixit Iudas fratribus ſuis* [a], *Quid nobis prodeſt ſi occiderimus fratrem noſtrum*, fame videlicet, & rerum omnium penuria, *& celauerimus ſanguinem ipſius?* Num iactare valebimus nos eius ſomnia, & ſpes dominationis irritaſſe? *Melius eſt vt venumdetur Iſmaelitis, & manus noſtræ non polluantur; frater enim, & caro noſtra eſt.* Conſilium venditionis ſancti iuuenis à Iuda proficiſcitur, bona vt apparet intentione. Voluit enim minore malo ſeruitutis, maius cædis malum impedire. Minus enim malum, vt alibi diximus, ratione maioris, habet aliquam rationem boni. *Acquieuerunt fratres ſermonibus illius, & prætereuntibus Madianitis negotiatoribus, extrahentes eum de ciſterna vendiderunt eum Iſmaëlitis 20. argenteis, qui duxerunt eum in Ægyptum.*

20. ſiclis.

Valent porro 20 argentei ſicli iuxta initam à nobis ſupputationem 27 Francis Gallicis cum dimidio. Alia de hoc Ioſephi venditi pretio leges in Annalibus. Hic addo ex Teſtamento Patriarcharum [b], Gadum ibi fateri ſe cum Iuda vendidiſſe fratrem 40 aureis, *de quibus*, inquit, *decem furtim ſubſtraximus, viginti autem oſtendimus fratribus noſtris*, &c.

b ca. 9. & in Annal. an. 2306. ſchol. 8.

XIV. Rubeni luctus pro fratre.

Interea vero dum ducitur in Ægyptum Ioſeph, reuertitur Ruben ad ciſternam, vbi non inuento Ioſepho, ſciſſis veſtibus pergit ad fratres ſuos, ratus illum per ſuam abſentiam interemptum eſſe, & ait, *Puer non comparet, & ego quo ibo?* vt ſcilicet eum inuenire poſſim? cognito autem quid accidiſſet, ait Ioſephus [c], eum lugere deſiiſſe. Conſilium autem ſimul inierunt, quomodo Ioſephi caſum ita patri notum facerent, vt à ſe criminis ſuſpicionem omnem amolirentur. Itaque occurrit fingere eum à fera peſſima deuoratum: ideóque tunicam eius, illam ſcilicet polymitam, antiquum inuidiæ incitamentum, in ſanguine hœdi quem occiderant, tinxerunt, mittentes *qui ferrent ad patrem, & dicerent. Hanc inuenimus: vide vtrum tunica filij tui ſit, an non.* Dederunt perferendam aliquibus rei totius ignaris: nec teſtes calamitatis, quæ ad primum hoc nuncium parentem oppreſſura erat, eſſe voluerunt, vt ipſi mox diſſimulata re tota, eum conſolarentur. Addit Liber Teſtam. [d] Patriarcharum omnes ſimul ſub pœna capitis edixiſſe, ne quis hoc myſterium reuelaret patri, iiſque minis deterritum Zabulonem rem patri aperire auſum non fuiſſe.

c l. 2. c. 3.

Conſilium & modus renunciandi rem patri.

d cap. 6.

XV. Iacobi luctus pro filio. e c. 37. 33.

Cum autem tunicam *agnouiſſet pater*, exclamans *ait* [e]; *Tunica filij mei eſt, fera peſſima comedit eum, beſtia deuorauit Ioſeph. Sciſſiſque veſtibus indutus eſt cilicio, lugens filium ſuum multo tempore. Congregatis autem cunctis liberis eius, vt lenirent dolorem patris, noluit conſolationem accipere, ſed ait, deſcendam ad filium meum lugens in infernum.* Quaſi dicat, erit mihi luctus iſte perpetuus, nec me ad mortem vſque deſeret, quia ſuperueniente, deſcendam ad filium meum, in quo Abel & Adam, Noë & Abraham, & omnes iuſti congregantur, in ſubterraneis locis, dum veniat qui venturus eſt, qui eductos de domo carceris, deducat ſecum in lucem ſanctam, & beatam immortalitatem. Hæretici locorum ſubterraneorum hoſtes, infernum hic ſepulchrum interpretantur, quaſi Iacob putaret filium in ſpelunca duplici Abrahami, & non in ventre ferarum ſepultũ eſſe, vt ad illũ demigrare poſſet.

XVI. Altera Ioſephi venditio.

Patriarcha porro perſeuerante in fletu, Madianitæ vendiderunt Ioſeph in Ægypto Putiphari Eunucho Pharaonis magiſtro militum. Hoc eius officium ſatis indicat Eunuchi nomen non ſignificare quod primum audita ea voce ſolet occurrere, ſed regis cubicularium, vt plerique hic interpretãtur: idq; notatio ipſa nominis indicat; præſertim cum eius non ſolum vxor, ſed etiam filia poſtea memorentur. In Teſtamento Patriarcharum habetur Ioſephum in Ægypto manſiſſe tribus menſibus & diebus quinque, apud depoſitarium mercatorum: donec venderetur vxori Putipharis centum nummis aureis: fides ſit penes authorem. Circa hanc porro Ioſephi venditionem, nec pauca, nec leuia peccauit Ioſephus [a], ex quorum refutatione illuſtrior fit ſacræ hiſtoriæ veritas, vt ex Annalibus ipſis intelligetur.

a n. 38. 39. & ſeqq.

XVII. Iudæ matrimonium cum Chananitide.

Pertinet porro ad hoc ipſum tempus matrimonium Iudæ, cum filia hominis Chananæi, qui dictus eſt Sue. Nam Moſes explicata venditione Ioſephi, ſtatim ſubdit Iudam eodem tempore veniſſe Odollam, ibique vxorem duxiſſe, quam ipſam temporis notam habent codices omnes Græci, Latini, Hebraici, Chaldæáque paraphraſis. Hoc ergo anno cum vigeſimus Iudæ in curſu eſſet, & poſt aliquot menſes vigeſimus primus accepturus eſſet initium, Iudas duxit vxorem, ex qua ſub initia 21 anni filium ſuſcepit, vt dicemus. De hoc coniugio hæc habet Moyſes [b]. *Eodem tẽpore deſcendens Iudas à fratribus ſuis*, cum quibus conatus fuerat conſolari parentem ſuum acerbiſſimo luctu proſtratum, *diuertit ad virum Odollamitem nomine Hiram.* Qui fuit hoſpes Iudæ, in ciuitate Odolla, quæ fuit in tribu Iuda, cuius regem nomine Dabir interfecit Ioſue. Ibi *Iudas vidit filiam hominis Chananæi vocabulo Sue.* Quod nomen Septua. tribuunt filiæ, Hebræi autem patri, vt ex affixo maſculino liquet, & mox ex verſu duodecimo. Autor Teſtam. [c] Patriarch. eam vocat Bethſue. Ibique fatetur Iudas ſe tranſgreſſum mandatum Domini, & patrum ſuorum in huiuſmodi nuptiis, ideóque Deo vindice, non lætatum fuiſſe in filiis eius. Apparet certe inconſulto parente has coaluiſſe nuptias, qui meminiſſet ſe miſſum in Meſopotamiam, ne vxores acciperet Chananæas. Ab ea nihilominus ſub finem anni huius ſuſcepit filium, quem vocauit Her.

b ca. 38. 1.

Contra Dei & ſuorum voluntatem. c cap. [illegible]

Suſcipit ex ea Her.

(∴)

ANNVS MVNDI 2307.

ISAACI 169. IACOBI 109.

IOSEPHI 19. BALÆI 6.

Imperij Aſſyriorum 376.

ANTE CHRISTVM 1746.

I. Ortus Onan ſecundi filij Iudæ.

Concipit hoc anno iterum vxor Iudæ, & parit filium, quem pater vocauit Onan, quæ vox mœrorem ſonat. Quod autem huic denominationi cauſam vel occaſionem dederet incompertum eſt; mœrorem certe non vulgarem dediſſe patri in morte ſua, dum domeſticum funus funere cumulat, nemini dubium eſt. Ioſeph autem erat in Ægypto, ſed an in vinculis per annos 13? Ita putauit Demetrius [a] apud Euſebium; atque adeo S. Chryſoſt. [b] & Hebræi in ſuo Chronico. Verum certior eſt communiorque ſententia, Ioſephum triennio tantum in carcere fuiſſe detentum: & aliquot annis prius in Ægypto vixiſſe, in coſtatu quem deſcribit Moſes, in hæc verba.

a de Præp. l. 9. c. 21. b hom. 8. in Ep. ad Eph. & hom. 63. in Gen.

II. Ioſephus hero gratioſus.

Igitur Ioſeph [c] *ductus eſt in Ægyptum, emitque eum Putiphar eunuchus Pharaonis princeps exercitus, vir Ægyptius, de manu Iſmaëlitarum, à quibus perductus erat.* Eoſdem negotiatores modo Iſmaëlitas vocat [d], modo Madianitas. Nimirum binomines fuerunt, & alterum nomen à Madian filio Abrahæ & Ceturæ, alterum ab Iſmaële eorundem locorum incola, & domino acceperunt; prius tamen nomen frequentius eſt in ſacris litteris. Pergit, *fuitque Dominus cum eo, & erat vir in cunctis proſperè agens. Habitauitque in domo Domini ſui, qui optime nouerat Dominum eſſe cum eo, & omnia quæ gereret, ab eo dirigi in manu eius.* Hæc vtique aliquot annorum experientiam requirunt. Nec fuit ſapientiæ Putipharis, viri toto regno primarij, homini ignoto & adoleſcentulo totam familiam ſtatim committere. Sed primum, vt ingenuis moribus adoleſcentem, tametſi conditione ſeruum, honeſtè ac liberaliter habuit, eiuſque expertus eſt fidem, obedientiam, & maiorem, quam pro ætate, prudentiam. Agnouit etiam in rebus gerendis felicitatem, teſtem diuini in eum fauoris, atque præſentiæ.

c cap. 39. 1. d ca. 37. 28. 36. ca. 37. 25. 27. & cap. 39. 1.

eiuſque proſpera adminiſtratio.

Ortus Selæ filij Iudæ.

Interea proximo anno naſcitur tertius Iudæ filius, quem mater appellauit Sela, *eoque natô parere vltra ceſſauit*, vt ait Moſes [e].

e cap. 38. 5.

ANNVS MVNDI 2312.

ISAACI 174. IACOBI 114.

IOSEPHI 24. BALÆI 11.

Imperij Aſſyriorum 381.

ANTE CHRISTVM 1741.

I. Iacob luget.

Lugebat hoc quoque tempore Iacob filium ſuum Ioſeph, cum quippe *luxit multo tempore*, vt ait Moſes [a]. Nec conſolationem à reliquis filiis admittebat. Benjamin tamen, qui diuinitus illi in locum demortui, & à beſtiis dilacerati, ſub idem tempus datus videbatur, nonnihil eius leniebat dolorem, iam factus ſeptennis, & idonæus vt grand. uum exhilararet parentem.

a Gen. 37. 34.

Ioſeph præficitur domus Putipharis.

Quo ipſo tempore videtur Ioſephus, cum iam euaſiſſet in virum, & Domino ſuo fidem, induſtriam, probitatem ſatis probaſſet, ab eodem domus ſuæ negotiis fuiſſe præpoſitus [a]. *Benedixitque Dominus domui Ægyptij propter Ioſeph: & multiplicauit tam in ædibus, quam in agris cunctam eius ſubſtantiam, nec quidquam aliud nouerat niſi panem, quo veſcebatur.* Opulentior videlicet factus eſt Putiphar, creſcente domi familia, ſupellectile, pecuniis: foris autem pecoribus, villis, frugibus. Cumque huius fœlicitatis conciliatorem agnoſceret Ioſephum, ei quaſi ſibi ipſi fidem habebat, adeo vt nullam ab eo dari & accepti rationem, magis quam à ſemetipſo exigeret: ſed cura vacuus totus à Ioſephi adminiſtratione penderet, edere tantum ac bibere contentus.

a cap. 39. v. 4.

II. Leui ducit vxorem.

Agebat hoc tempore annum vigeſimum octauum Leui, quo anno Autor Libri Patriarch. ſcribit ipſum vxorem duxiſſe, nomine Melcham, ex eáque tres ſuſcepiſſe liberos, Gerſon, Caath, & Merari. Quæ cum nihil habeant quod Scripturæ, aut rationi repugnet, neque certiora ſuppetant, non video cur repudientur. Duxerit ergo vxorem hoc anno Leui, ex qua Gerſonem primogenitum proximo anno, ſi placet, ſuſceperit. Nam Caath non niſi trigeſimo quarto, vt ſuo loco dicemus.

cap. 3.

ANNVS MVNDI 2316.

ISAACI 178. IACOBI 118.

IOSEPHI 28. BALÆI 15.

Imperij Aſſyriorum 385.

ANTE CHRISTVM 1737.

I. Ratio temporis carceris Ioſephi.

Ad hunc circiter annum quo Ioſeph vigeſimum ſeptimum agebat, & 28. erat inchoaturus, paſſim referunt Ioſephi carcerem Scripturæ interpretes [a]. Nec vox adoleſcentis, qua Scriptura vtitur hoc loco, valde fauet iis, qui ſtatim anno 17. vel 18. Ioſephum putant ad flagitium inuitatum: cum etiam pueri nomen grandioribus viris in Scriptura tribuatur. Nec credibile eſt Putipharem puero, vel adoleſcenti 17. annorum, totam familiam, copioſam in primis atque opulentam commiſiſſe, vt paulo ante dicebamus [b]. Vice autem verſa hoc vinculorum tempus apprimè cum Scriptura congruit, quæ fermè triennium carceris exigit, vnum ſcilicet, quo cuſtos carceris agnitos Ioſephi mores dilexit, & in tantam habuit fidem, vt ei omnes, qui erant in vinculis committeret. Tum duo ſubſecuti ſunt anni, vſque ad ſomnium Pharaonis [c], & Ioſephi trigeſimum annum, de quo Geneſ. 41.

a cap. 39. v. 10. & ca. 41. v. 12.

b a m. 2307 n. 2.

c cap. 41. 1. & 46.

II. Eiuſque cauſa.

Notiſſima eſt horum cauſa vinculorum, quippe quæ quotidie, cum eximia laude conti-

nentiæ Ioſephi, & probro mulieris Ægyptiæ, iteratur: cuius nefariæ cupiditati flamma parata erat iuuenis famulus *pulchra facie, & decorus aſpectu*, Poſt multos ergo dies illa coniecit oculos ſceleris nuncios in Ioſeph, poſt annos ſcilicet decem, cum prius illum amaret vt filium, vt eſt in Teſtam. Patriarch. Sed ille amor paulatim deprauatus eſt, cum eum ætate iam, induſtria ac virtute florentem, ex mariti ipſius ore magnifacere cœpit, & toti familiæ præpoſitum agnouit: & inſuper ex facie ingenua, atque liberali, quæ Ægyptiam deformitatem accuſaret, amore dignum ſenſit. In Hebræo non fit mentio temporis breuioris aut longioris, ſed habetur tantum mulierem poſt hæc, id eſt poſt illam Ioſephi exaltationem, & eximiam apud herum gratiam & fidem, iniectis in eum procacibus oculis, inſanire cœpiſſe, nec contentam aſpectu prodere furorem ſuum, etiam verbis propalaſſe.

III. Ioſephi modeſtia, & continentia.

Quæ cum innocentiſſimus iuuenis, non cum iuſta indignatione & conuicio, ſed modeſtè, pro ſua in dominam veneratione repuliſſet, exaggerata etiam, ſua in herum humaniſſimum, ſi ſecus faceret, ingratiſſima perfidia, propoſito denique vltore ac vindice flagitiorum Deo. Illa nihilominus furere, iſte conſtanter adulterium auerſari pergebat, & vt in Hebræo eſt, non ſolum flagitium reſpuebat, ſed omnino eſſe cum ea, fabulando ſcilicet, ſtudioſè deuitabat, ſiue conſiderando ſemetipſum, ne & ipſe tentaretur.

Eiuſque cum hera certamen.

Accidit autem quadam die vt intraret Ioſeph domum, & operis quippiam abſque arbitris faceret, id opus Onkelos interpretatur, inueſtigationem rationum dati & accepti: cum illa non adhibet vltra verborum blanditias, ſed impudentia meretricia, cum veſte apprehenſum, ad facinus tantum non compelleret. Et certe firmiter tenuiſſe apparet, quando ſanctus ac modeſtus iuuenis ſatius duxerit veſtem deſerere, quam vi aliqua aduerſus heram vti, vt illam ex eius manibus extorqueret: non cogitans, vt apparet, pallium fore vſui mulieri nequam, in calumniæ argumentum.

IV. Et fuga.

Relicto ergo in manu eius pallio fugit, & egreſſus eſt foras, è cubiculo ſcilicet, vt ait Ioſephus, aut etiam ex ædibus, ne illum Medea iſta vbique ſequeretur: fugientem autem victoria ſecura eſt, quam tanti facit Chriſoſt. [a] vt eam miraculo Babylonicæ fornacis anteferat. Verum Deus, in hac periculoſiſſima lucta victorem, tentare pergit, cumque in graue famæ ac vitæ diſcrimen adducit, qui famæ ac vitæ, Dei timorem, amorem pudicitiæ, & in herum reuerentiam ac fidem antetuliſſet. Cum enim vidiſſet mulier veſtem in manibus ſuis, & ſe eſſe contemptam, non ferens opprobrium, & confuſionem ſuam, inſanum amorem in odium implacabile conuertit: & hoſtem ſuum, primùm apud domeſticos iniuſta infamia onerat: deinde apud maritum attentati adulterij accuſationem occupat, *& in argumentum fidei, retentum pallium ei oſtendit. Quibus auditis*, ait Moſes, *Dominus nimium credulus verbis coniugis, iratus eſt valde.*

a hom. 61.

Mulieris calumnia.

V. Credulitas Putipharis

Ad credulitatem hanc excuſandam, addit Ioſephus mulieris lacrymas, & antiquum in maritum amorem. Accedebat non ſolum retentum pallium, ſed anticipata quoque, de mulierum præ viris pudore ac verecundia, vulgaris ac probabilis opinio. Sed cum nihilominus iniuſtæ atque inconſultæ temeritatis accuſant, quod diligentius, in re tanti momenti, veritatem non indagarit, quod reo locum defenſionis non dederit, quod decem ipſos annos probata ſerui modeſtia, fide, innocentia; dubiam ſaltem ipſi accuſationem non reddiderit, quod non pulchritudo viri, non flos ætatis iuuenilis, non Ægyptiæ mulieris deformitas ſuſpectam reddiderit. Ille igitur *iratus tradidit Ioſeph in carcerem, vbi vincti regis cuſtodiebantur*, ſed flagris prius probe cæſum, ac ſubſannatum, vt ait autor [a] Teſtam. Patriarcharum: qui etiam addit illum laudaſſe Deum in domo tenebrarum, & alia quæ apud eumdem leges.

iure arguitur.

a cap. 11.

VI. Conijcitur Ioſeph in carcerem, ferroque vincitur.

b Pſal. 104. v. 8.

Quod autem ſolùm dicitur à Moſe Ioſephum clauſum in carcere manſiſſe, plenius explicat Dauid [b], *Humiliauerunt*, inquit, *in compedibus pedes eius, ferrum pertranſijt animam eius, donec veniret Verbum eius.* Non ergo ſolum in carcerem, ſed etiam in vincula conjectus eſt, & pedes compedibus, & corpus ferreis catenis conſtrictum eſt. Quin etiam D. Chryſoſtomus [c] ad peculiarem Dei in Ioſephum prouidentiam refert, quod ab hero non ſit iuſſus occidi. Ad ipſius autem patientiam ſingularem, quod cum ſibi conſcius eſſet innocentiæ ſuæ, non vehementius expoſtularit, vt eiuſmodi vincti ſolent, ſed Dei ſubſidium patienter expectarit. Neque fruſtra expectauit. Nam dum veniret tempus libertatis & exaltationis eius, *fuit Dominus cum Ioſeph*, vt ait Moſes [d], *& miſertus illius, dedit ei gratiam in conſpectu principis carceris, Qui tradidit in manu illius vniuerſos vinctos, qui in cuſtodia tenebantur, & quidquid fiebat ſub ipſo erat. Nec nouerat aliquid, cunctis ei creditis. Dominus enim erat cum illo*, non minus in carcere, quam in domo Putipharis, *& omnia opera eius dirigebat.* Philo ait Ioſephum tanta in carcere virtutum exempla ediddiſſe, vt etiam facinoroſis illis miraculo eſſet, credentibus ad ſuæ calamitatis ſolatium, ſibi virum datum fuiſſe. Et hæc ad primum carceris annum pertinent.

c hom. 61.

Fit gratioſus apud cuſtodem carceris.

d cap. 39. 21. 22.

ANNVS MVNDI 2317.

ISAACI 179. IACOBI 119.

IOSEPHI 29. BALÆI 16.

Imperij Aſſyriorum 386.

ANTE CHRISTVM 1736.

I. Secundus carceris eius annus.

CVm Ioſeph vnum circiter annum in carcere tranſegiſſet; cōtigit vt duo eunuchi Pharaonis in carcerem compingerentur. Annum, inquam, vnum: non enim multo minus temporis videtur exigere, non ſolum adepta familiaritas cuſtodis regij carceris, ſed etiam fiducia, vt ſcilicet ille non dubitaret fidem Ioſepho, & propria libertate, & vinctorum omnium beneuolentia antiquiorem fore. Itaque hic eſt ſecūdus annus carceris Ioſephi,

in quo eunuchorum illorum ſomnia interpretatus eſt; à qua interpretatione, poſt annos duos ſomnia Pharaonis, & Ioſephi liberatio contigerunt. Et in hanc chronologiam merito conſentiunt, qui triennium in carcere Ioſephum detentum volunt, in quibus Abulenſis, Pererius, & alij, qui nobiſcum etiam de anno Iſaaci & Iacobi ſentiunt.

II. Duo regis Eunuchi in carcerem coniecti.

Dominus autem paulatim præparans ac præſtruens Ioſephi libertatem, atque exaltationem non contentus eum in carcere, ſicut antea in ædibus Putipharis morum probitate clareſcere, & gratia apud dominos plurimum valere, voluit eundem prophetica futurorum cognitione illuſtrem reddere. Cui rei occaſionem dedit culpa quæpiam duorum aulicorum in regem admiſſa, ob quam in carcerem, in quo erat Ioſephus, coniecti ſunt: quorum vnus præfectus erat piſtorum, alter pincernarum: quos cuſtos carceris Ioſepho tradidit; qui & miniſtrabat eis: ex quo intelligi tur eos non vulgaris fuiſſe dignitatis. Ambo autem aliquanto poſt tempore ſomnia nocte vna viderunt, tam ſuis officiis, quam rerum euentui congruentia; quæ cum eos triſtes, & rerum expectatione ſuſpenſos tenerent, nec exire ad conſulendos ſomniorum coniectores liceret, obtulit operam ſuam Ioſeph, confiſus Deum, cuius eſt cognitio futurorum, atque prædictio, ſibi reuelaturum, quæ illis per ſomnia obſcurius indicaſſet.

Futura per ſomnium vident.

III. Expoſitio prioris ſomnij.

Præpoſitus pincernarum narrauit prior ſomnium ſuum, de viſa vite cum tribus palmitibus, ex quibus, iuxta naturam vitis, gemmæ primum erumpebant, quæ paulatim dilatatæ frondeſcebant, & fructus emittebant minutos, qui & ipſi florebant & grandeſcebant, & ad maturitatem perducti, à pincerna in calicem Pharaonis exprimebantur, & regi ab eodem porrigebantur ad potum. Reſpondet Ioſeph compendio, nec ſingula reddit ſingulis. *Tres*, inquit, *propagines, tres adhuc dies ſunt, poſt quos recordabitur Pharao miniſterij tui, & reſtituet te in gradum priſtinum; dabiſque ei calicem, iuxta officium tuum, ſicut ante facere conſueueras.* Pro tam fœlici autem certoque nuncio, cuius veritas intra triduum comprobaretur, eam gratiam poſtulat, vt ille apud Pharaonem memor ſit interpretis ſui, bene de ſe meriti & in primis innocentis, vt qui furto ſublatus ſit de terra ſua. Tacet autem qui fuerint iſti plagiarij, vt fratrum ſuorum honori parcat[c]; parique patientia mulieris adulteræ[c], per cuius calumniam erat in carcere, ſilet nefarium ſcelus.

c *Chryſoſt. hom.* 63.

IV. Myſterium effectus, horũ ſomniorum.

Videns autem piſtorum magiſter quod prudenter ſomnium ſocij diſſoluiſſet, proponit ſomnium ſuum, ſperans & ipſe lætam interpretationem, quoniam cætera omnia paria videbantur, Dominus idem, præfecturæ ſimiles, culpæ, vt apparet, non diſſimiles, quoniam in eundem ambo carcerem coniecti fuerant; vterque mox diuinitus futura obſcurè prævidet, vterque poſt triduum educitur è carcere, ſed vnus ad regium miniſterium, alter ad ſuſpendium. In figuram electorum atque reproborum, quorum aliquando in non diſſimili vita diſſimillimus eſt exitus; vt in latronibus, qui cum Chriſto morte affecti ſunt, luce clarius cernitur. Aparet autem ab hoc viſa tria caniſtra viminia, in quibus farina deferri ſoleret, in quorum imo ac medio erant panes candidi, ex polline confecti, in ſupremo autem varij cibi, qui fiunt arte piſtoria, ad quos aduolabant aues, vt cibum inde ſumerent. Cui Ioſeph, *tria caniſtra tres adhuc dies ſunt, poſt quos Pharao auferet caput tuum, ac ſuſpendet te in cruce, & lacerabunt volucres carnes tuas*, Itáque tertio die contigit, ſicut prædixerat vates: cuius nihilominus pincernarum præfectus oblitus eſt, Deo famuli ſui patientiam exercente, & maiora poſt biennium, & magnificentiora reſeruante.

Poſterius ſomnium eiuſque expoſitio.

ANNVS MVNDI 2318.

ISAACI 180. & vlt.

IACOBI 120. IOSEPHI 30.

BALÆI 17. Imperij Aſſyriorum 387.

ANTE CHRISTVM 1735.

I. Obitus Iſaaci, & ratio temporis.

C*Ompleti ſunt*, ait Moſes[a]; *dies Iſaac 180 annorum, conſumptuſque ætate mortuus eſt, & appoſitus eſt populo ſuo ſenex, & plenus dierum, & ſepelierunt eum Eſau & Iacob filij ſui.* Hæc ille retulit ſtatim poſt explicatum aduentum Iacobi in Mambre, licet toti duo & viginti anni inter illum aduentum, & hunc obitum interiecti fuerint. Coniunxit enim, quia nihil deinceps de Iſaaco narraturus erat. Conſentit porro Iacobi ætas periodo vitæ Iſaaci, quia Iacob ſexagenario patre natus eſt[b]. Nec repugnat Ioſephi ætas. Nam is oblatus eſt Pharaoni non ineunte anno trigeſimo, ſed exeunte, id eſt ſequenti. Anni quoque Promiſſionis congruunt, quæ facta eſt anno Abrahę ſeptuageſimo quinto, quos ſi detrahas à 280, qui ſunt anni tertiæ ætatis, quæ in ortu Abrahæ inchoatur, reperies ducentos quinque, quos & index noſter, & Euſebij chronicon ſuggerit.

a *Gen.* 35. *fin.*

b *Gen.* 25. 26.

In Annal.

II. Lõga eius patientia.

Valde porro credibile eſt virum ſanctiſſimum & viſu & viribus deſtitutum, filiis ſuis rerum adminiſtratione relicta, cæteris negotiis expeditum, vni Deo, cum multa patientia, quamplurimos annos vacaſſe. Nam cum iam in benedicendo Iacobo, ætatis ſuæ centeſimo trigeſimo octauo, tam parum videret, vt ipſum à fratre, niſi tactu diſcernere non poſſet, certe in denſis tenebris 42 annos, qui ſecuti ſunt, vixiſſe merito exiſtimari poteſt. Sed tanto magis illuminabat animum eius pater luminum, de cuius virtutibus atque operibus iam à iuuentute ſua meditari didicerat[c]. Cumque non ignoraret futurum aduentum Meſſiæ, & ſe nominatim electum inter omnes filios patris ſui, vt in ſemine ſuo omnes nationes benedicerentur, vtique exultabat animo, & roborabatur in infirmitate ſua: & futura cum præſentibus, typicæ ſua cum Chriſti Domini veritate compo-

c *Gen.* 24. 63.

Chriſti figura fuit multiplex.

neus, mirum in modum conſolabantur. Cuius vt nos quoque aliquando modo participes eſſemus, parallelismum Iſaaci cum Chriſto inſtituimus in Annalibus noſtris [d], ſedecim capitibus comprehenſum, quo religioſum Lectorem, breuitatis cauſa, remittere cogimur. Vbi & breue vitæ ipſius compendium in Epitaphio eiuſdem reperiet.

d A.m. 2318. num. 4. & ſeqq.

III. Ortus Caathi.

Mortem ſancti ſenis excipit noui Patriarchæ natiuitas, vt illius quaſi vacuum locum pronepos impleat. Caathum dico filium Leui ſecundo genitum: Amrami patrem, auum Moſis & Aaronis. De cuius ortu cum multæ ſint admodumque diſcrepantes ſententiæ, vt in Annalibus docuimus [e], hic Epiphanij ſententiam elegimus, qui in Anchorato ait, Caath natum anno patris trigeſimo quarto. Ad quem accedit Author Teſtament. Patriarcharum, qui habet annum 35. Quæ ſententia cum nihil habeat incommodi, vt ſuo loco docebimus [f], & authorem habeat idoneum, aliis etiam probata ſit, eam nos quoque amplexi, hunc annum primum Caathi ſtatuimus.

e ... num. 16.

f A. m. 24.

ANNVS MVNDI 2319.

IACOBI 111. IOSEPHI 31.

BALÆI 18. Imperij Aſſyriorum 388.

ANTE CHRISTVM 1734.

I. ... et anni ...

SVb huius anni finem explet Ioſephus vitæ ſuæ trigeſimum, quando iuſſu Pharaonis eductus è carcere, ſomnia illius explicauit. Ad hunc quoque annum pertinet ſeparatio Eſau à Iacob, quæ à Moſe poſt Iſaaci mortem facta narratur [g], eiuſque occaſione genus ipſius Eſau, & incrementa, ad retundendum faſtum Iudæorum, qui Idumæos oderant, & omnes gentes præ ſe contemnebant: ad Idumæos tamen Iobum virum clariſſimum, nec vlli fortaſſe Hebræorum antiquorum ſecundum pertinere oſtendemus. Schema porro vxorum Eſau, & filiorum ex iis ſuſceptorum in Annalibus digeſtum reperies. Cum autem hactenus Eſau partim in Chananitide, partim in Seir habitaſſet, mortuo patre terram Chanaan filiis Iacobi deſtinatam, diuino inſtinctu penitus deſeruit, ne iurgia inter ipſos, aut bella inter ipſorum poſteros naſcerentur, & arctior eſſet Iſraëlitarum habitatio, ſi non exigua terræ portio ab Idumæis occupata eſſet. Ea ſeparatio hoc anno facta exiſtimatur, vt ſeries Moſaicæ narrationis indicat. Ea ratio videtur poſtulata, vt viuo patre locum non plane deſereret, ne parum officioſus erga moribundum ſenem fuiſſe videretur, eo penitus derelicto.

g Gen. 36.

Eſau ſeparatio à Iacobo.

II. Eiuſque cauſæ.

h Gen. 36. 6.

Tulit, inquit Moſes [h], *Eſau vxores ſuas. & filios & filias*, quas tamen non nominauit Moyſes, *& omnem animam domus ſuæ, & ſubſtantiam & pecora, & cuncta quæ habere poterat in terra Chanaan, & abiit in alteram regionem, receſsitque à fratre ſuo Iacob*; diuiſis ſcilicet inter duos fratres paternis bonis, vt habet hoc loco Abulenſis. Diuites autem erant valde ipſi per ſe, vt de Iacobo conſtat in ſuo reditu, & de Eſau pariter, qui recuſabat munera fratris, dicens ſe habere plurima. Additis autem Iſaaci bonis, quæ magna fuiſſe valde, Palæſtinorum inuidia iampridem docuerat [i], neque apparet vllo aduerſo caſu fuiſſe imminuta, ſed maiora potius in dies incrementa cepiſſe: fratris vtriuſque opes vehementer auctæ erant, proptereàque *ſimul habitare non poterant, nec ſuſtinebat eos terra peregrinationis eorum, præ multitudine pecorum.*

Opes Iſaaci.

i Gen. 26. 12. 13.

III. Familia Eſau.

Inde autem excurrit Moſes in filios, familiaſque Eſau, additis etiam aliquot ducibus Horræorum, ſiue quod eis Idumæi ſucceſſerunt, vt Iſraëlitæ Chananæis, ſiue quod aliqui iuncti eſſent affinitate cum Eſau, in cuius filiis nullus vnquam ortus eſt ſanctiſſimo Iobo illuſtrior, viro, ipſius Dei teſtimonio, incomparabili, cuius tamen non parum controuerſum eſt genus. Et vero dignus eſt, de quo non ſeptem vrbes Græciæ, ſed vniuerſæ mundi prouinciæ decertent. Eum quidam Chananæum faciunt, alij Iſraëlitam, tertij Nachoritam, poſtremi Idumæum. Sed priores duæ opiniones obſcuros habent autores, propugnatorem neminem, probabilitatem fere nullam. Tertia inuentores habet Hebræos, propugnatorem Hieronymum, Rupertum & alios aliquot; quam ſententiam accuratius in Annalibus [a] refutatam reperies, præſertim contra glorioſum quendam vernaculum.

a Anno m. 2319. num. 6. & ſeqq.

IV. Iobũ fuiſſe Idumæum teſtantur Septuag.

b c. 36. 31.

Quarta ergo ſententia communiſſima eſt, & eorum in primis, qui hæc non obiter attigerunt, ſed perquam ſtudioſè perſcrutati ſunt. Et primum ecce tibi Septuaginta teſtes [b], qui hunc locum Geneſeos vnanimes de Iobo interpretantur. Aiunt enim cum in terra Auſitide habitaſſe, ſic enim vocant terram Hus in finibus Idumææ & Arabiæ. *Et primus erat*, inquiunt, *ei nomen Iobab. Cum autem accepiſſet vxorem Arabiſſam generat filium, cui nomen Ennon. Erat autem ipſe ex patre quidem filius Zaræ, de filiis Eſau, matris Boſorræ, ita vt ipſe ſit quintus ab Abraham*, excluſiuè ſcilicet, vt notauit Epiphan. init. Panarij. Iſaac enim primus eſt, ſecundus Eſau, tertius Rahuel, quartus Zara, quintus Iobab. Pergunt autem numerare reges Idumæorum, vt in vulgata habentur, & Iobab interpretantur Iob. Scimus S. Hieron. [c]. notare hæc verba in Hebræo non haberi. Non propterea tamen magna autoritate carent. Nam ipſemet Hieron. [d] ait eos quædam addidiſſe, vel ob decoris gratiam, vel Spiritus ſancti autoritate; quæ plenius etiam profitetur S. Auguſtinus cum alibi, tum in lib. de Ciuit. [e] Dei.

c in Trad. Hebr.

d Præf. in l. Paral.

e l. 18. c. 42. & 43.

V. Et antiqui Patres.

a l. de Demonſt. c. 6.

b l. 9. c. 25. Præp. Gr. Lat.

c l. 1. in Iob.

Hac Septuaginta interpretum ſententia poſita, non mirum eſt hanc opinionem fuiſſe olim quoque communiſſimam? Certe hinc Euſebius [a] ait Iobum gemina ætate ſuperiorem Moyſe, hunc enim ſeptimum eſſe ab Abraham, Iobum autem quintum. Quæ habet etiam S. Epiphanius initio Panarij, & S. Athanaſius in Sinopſi, Ariſtæas quoque apud Euſebium [b], Origenes [c] eandem ſententiam

amplecti-

a *hom. 1. de Lazaro.* b *q. 92. in Gen.* c *in c. 9. ad Rom.* d *l. de vita & m. ſ. c. 24.*

amplectitur, eandem & S. Auguſtinus, S. Chryſoſtomus [a], Theodoretus [b], Gregorius magnus initio præfationis in Iob. S. Ambroſius [c]. Iſidorus [d], aliique multi, quos in Annalibus recenſemus. Cui etiam ſententiæ fidem conciliant cognomina trium amicorum Iobi, quæ petita ſunt ex vrbibus Idumææ. Quæ oppida transferenda eſſent cum terra Hus in Meſopotamiam, vt ait Abulenſis, quandoquidem ille Hus filius Nachor nunquam inde cognoſcitur emigraſſe. Neque tamen virum tantum à Moſe prætermiſſum dixerimus, ſed Iobab priore ſuo nomine appellatum.

VI. Ad quod tempus pertineat.

Quibus poſitis conſequens eſt Iobum ad hæc circiter tempora, aut potius paulo inferiora pertinere. Id ex his dignoſci poteſt. Eſau anno vitæ ſuæ 79. duxit vxorem Maheleth, ex qua ſequenti anno potuit ſuſcepiſſe Rahuel, qui vigeſimo quinto genuerit Zara, iſque poſt totidem annos Iobab, anno Eſau 130. Iacob autem anno vitæ ſuæ 88. genuit Iudam, qui quadrageſimo ſecundo genuit Phares, vt poſtea dicemus, ex quo ſequitur Phares genitum anno Iacobi, ſiue Eſau 130. ſicque Phares & Iob ſub eundem annum nati fuerint. Quod ſi probauerimus, abſurdum merito fuerit, quod à quibuſdam dictum eſt, Dinam Iacobi filiam Iobi vxorem fuiſſe, quæ Iobo totis 49. annis maior fuerit. Vt omittam parum probabile Iobum virum magnum inter orientales omnes, accipere voluiſſe vxorem infamem, & conſtupratam. Et de Iobo hoc loco ſatis, redeamus ad Ioſephum.

Nec habuit vxorẽ Dinam.

VII. Præſens Ioſephi ætas.

Itaque Ioſeph expletis 30 annis oblatus eſt Pharaoni. Tum enim quis proprie 30. annorum dicitur cum eos expleuit. Et Ioſephus eoſdem annos expletos affirmat. Simul etiam expleti erant anni duo, à liberatione præpoſiti pincernarum. Nam ea recitata, ſtatim ſubdit Scriptura, poſt annos duos vidiſſe Pharaonem ſomnium, quod fuit huiuſmodi [e]. Dormiens Pharao putabat ſe iuxta Nilum ſtare, ex quo emergebant ſeptem vaccæ pingues, quæ paſcebantur in locis humentibus, atque herbidis, remotius à fluminis alueo. Totidem aliæ ex eo aſcendebat, ſed macie confectæ, quæ in ipſa amnis ripa teneum carpebant cibum: quod alludebat iam ad fertilitatem & ſterilitatem Ægypti. Nam in tenui incremento Nili ſterilis erat Ægyptus: tenue autem incrementum ſignificabatur, cum animalia in ipſa ripa paſci videbantur: & contra cum in locis remotioribus, & Nili humore abundantibus. Denique macilentæ ſeptem, illas priores deuorare viſæ ſunt. Experge factus Pharao rurſum dormiuit, & vidit alterum ſomnium materia diuerſum, ſignificatione vnum & idem, de ſeptem ſpicis plenis, totidemque tenuibus, & vredine percuſſis.

e *cap. 41. Gen. 1.*

Somnium Pharaonis.

VIII. Fruſtra conſulti coniectores.

Mane facto Pharao ſollicitus conuocat coniectores ſomniorum, eis narrat ſomnia ſua, nec inuenit qui interpretetur. Non fuit, Domino mirabiliter prouidente, qui poſſet aliquid probabiliter fingere, etſi eſt hoc genus hominum ad garriendum promptiſſimum, & ad mentiendum expeditiſſimum. Sed Deus ſtupidos omnes reddidit & elingues, donec pincernarum præfectus rediret in memoriam coniectoris ſui, & apud regem ſuam in eum ingratitudinem fateretur, narretque quam ille verè ac fideliter ſomnium ſuum, ſuique ſocij expoſuiſſet, euentu ipſo interpretationis veritatem confirmante. *Protinus ad regis imperium eductum de carcere Ioſephum totonderunt, ac veſte mutata obtulerunt ei.* Neque enim fas erat, lugubri cultu atque veſtitu, regi ſiſtere ſeſe, vt perſpicuam eſt ex libro [a] Heſteris. Ergo in Ægypto promiſſa neglectaque cæſaries ſignum erat luctus: in Idumæa vero è contrario, Iobi exemplum docet tonſionem capillorum ingentis luctus argumentum præbuiſſe. Hinc illud apud Michæam, [b] *Decaluare & tondere ſuper filios deliciarum tuarum*, &c.

Euocatur ad Pharaonem Ioſeph.

Tonſio ſignum lætitiæ & luctus.

a *ca. 4. 1. 2.*

b *ca. 1. v. 16.*

IX. Pharao proponit Ioſepho ſua ſomnia.

c *ca. 41. 15.* d *in hunc locum.*

Adducto Ioſepho, *Vidi*, ait Rex [c], *ſomnia, nec eſt qui ediſſerat, quæ audiui te ſapientiſſimè conijcere.* At Ioſeph & pro modeſtia, & pro veritate, Deo laudem attribuens, ab eo interpretationem eſſe profitetur; additque proſperam fore interpretationem; ex quo infert Abulenſis [d], Ioſepho antequam Pharaoni ſiſteretur, tam ſomnium, quam eius interpretationem fuiſſe reuelatam. Niſi malis eam vocem benè ominantis eſſe, non aſſeuerantis. Id ſomnium vti accurate recitauit Rex, reſpondit Ioſeph regia ſomnium re geminum, ſignificatione vnum atque idem eſſe, & vtroque portendi, quæ Deus mox in Ægypto facturus eſſet. Mirum ſcilicet ſeptem annos vbertatis magnæ in vniuerſam terram Ægypti, eoſque exceptum iri à totidem annis tantæ ſterilitatis, vt obliuioni tradatur cuncta retro abundantia. Geminum porro ſomnium ratione diuerſæ materiæ, indicat magnam fore tam copiam, quam inopiam pecoris ac frumenti, quibus vita maximè ſuſtentatur. Additque Ioſeph hoc à Deo firmiter, atque immobiliter decretum eſſe, & velociter impletum iri: proximo enim anno ſeptennij fertilitas inchoata eſt.

Quæ ille interpretatur.

X. Et regi prudentiſſimum dat conſilium.

Porro Ioſeph vt eximiam oſtendit ſapientiam in denunciatione futurorum, ita & eximiam prudentiam in prouidendo futuris. Primo quia ſuadet vnum aliquem frumentationi cum ſumma poteſtate præfici, ne inter plures poteſtate pares, naſcente zelo atque diſcordia, res tota turbetur. Secundo, quia autor eſt vt ſit vir aliquis ad intelligendum ſapiens, & induſtrius ad agendum. Tertio quia per plures præpoſitos illi viro ſubiecto res confici vult, quoniam vnus quantumuis ſapiens & induſtrius, pluribus locis ac negotiis, quæ eodem ſæpe tempore conficienda ſunt, par eſſe non poteſt, nec plures ſatis congruenter, niſi ab vno dirigantur. Quarto quia collectionem frugum quam ſuauiſſimam ſuggerit. Vt ſcilicet Rex iubeat quintam partem frugum à Dominis prætio accipi, & reſeruari, cum fortaſſe in magna abundantia dimidia pars illis ſuffectura eſſet. Nimirum vt poſſent etiam ipſi, non ſolum de reliquo viuere ac ſeminare, ſed etiam reſeruari frumenta ſi vellent in futuram famem. Quinto quia

vult omne frumentum, quod quis diuendere vellet, ſub Pharaonis poteſtate recondi, & in vrbibus Ægypti ſeruari, omni videlicet exportatione extra regionem prohibita. Denique quia vult quamprimum inchoari iſtam diligentiam, ſub primam ſcilicet meſſem, quæ præſentis anni ſementem ſequebatur.

XI. Quomodo frumenta diù ſeruarentur.

Neque vero putandum eſt Ioſephum parum prudenter ſeruari velle frumenta in annos 14. intra quos corrumperetur. Merito enim credi poteſt ita congeſta frumenta, vt per ſuos annos diſtincta, & digeſta eſſent. Vt ſcilicet primo anno famis frumenta primi anni abundantiæ venderentur, & ſecundo ſecundi, & ita deinceps: ſicque per ſeptem annos tantum reſeruarentur. Accedebat ad conſeruationem, quod non condebatur excuſſum triticum, ſed manipulatim collectum, vt in ſuis ſpicis ac naturalibus folliculis melius conſeruarentur. vtque iumentis pabulum eadem opera conderetur, quibus in fame vſui futura erant omnia frugum purgamenta: eamque in rem ingentia horrea conſtruxit. Quæ cum tam ſapienter Ioſephus Regi ſuggeſſiſſet, viſum eſt Pharaoni & optimatibus eius, vt rei frumentariæ cum ſumma poteſtate præficeretur, qui abundantiæ, & ſterilitatis annos rectè diſpenſaret: quaſi diceret, ne abundantibus bonis res per negligentiam pereant, aut ne illis deficientibus pereamus ipſi.

Præficitur Ioſephus rei frumentariæ.

XII. Et multipliciter à rege honoratur. a ca. 41. 40.

Nec eam poteſtatem dediſſe contentus, *Tu eris*, inquit [a], *ſuper domum meam, & ad tui oris imperium cunctus populus obediet, vno tantum regni ſolio te præcedam.* & quæ ſequuntur de exaltatione Ioſephi, quam ſi diligentius expendere voluerimus, octo eam priuilegiis conſtare inueniemus. Nam principiò publicè pronunciatur à Rege ſpiritu Dei plenus, ac ſapientia ſupra humanum faſtigium. Secundo regio palatio, & omnibus regni negotiis ſecundum regem præficitur, ſic vt omnia eius mandata populus venerabundus excipiat. Tertiò, in ſignum datæ poteſtatis, dat ei Rex annulum ſignatorium, vt regio nomine edicta, diplomata, & quaſcunque regias litteras pro arbitratu ſuo conficiat, ſignet, promulget. Quartò, vt primariæ autoritati cultus externus reſpondeat, precioſiſſimis eum veſtibus ornat, & collo torquem auream circumponit. Quintò iubet eum in ſecundum regis currum conſcendere, vt omnes intelligerent eum eſſe à Rege ſecundum. Sextò, vt id eſſet maniſeſtius, iuſſit clamare præconem, vt omnes coram eo genu flecterent. Septimo nomen illi honorificentiſſimum indidit Saluatoris mundi, eo quod orbem terræ ab imminentis famis exitio liberarit. Denique honorauit illum nobiliſſimo coniugio filiæ Putipharis Sacerdotis Heliopoleos, qui alius ab eo fuit, à quo emptus fuerat.

XIII. Eximia commutatio fortunæ Ioſephi. b l. 8. c. 40.

Exaltauit ergo Pharao Ioſephum vehementer, diuinæ circa illum prouidentiæ ignarus deſeruiens, & mirabili antitheſi poſterioribus incrementis anteriora damna compenſans. *Pro compedibus*, inquit Rupertus [b], *in quibus humiliauerunt pedes eius, torquem auream ſuſcepit: pro pallio, quo in manu adulteræ relicto, nudus effugit, ſtola byſſina, Deo iudice induitus eſt; pro ſeruili nomine regium geſtat annullum, & pro carceris humilitate, ſuper altum ſedet imperij currum.* Sic ipſe. Quibus adde factum eſſe diuinitus, vt qui accuſatus fuerat à muliere, tanquam ſpiritu nequitiæ & adulterij plenus, nunc à Rege ipſo, ſummiſque regni proceribus ſpiritu Dei plenus, & incomparabili ſapientia ornatus prædicetur. Qui vinctis in carcere famulabatur, nunc in regio palatio, atque adeo in omni Ægypto præſit, etiam Dynaſtis ipſis. Cuius verba contemptim, & cum increpatione accipiebantur, nunc eiuſdem mandata populus, manu ad os admota, in ſignum venerationis accipiat. Qui ſupplex ad fratrum procubuerat pedes, habet iam populum vniuerſum, & mox fratres ſuos coram ſe in genua procumbentes. Pro repudiato flagitioſo adulterio, coniugio nobiliſſimo fruitur. Denique pro tredecim annis tam anguſti carceris, quam ſeruitutis, in ampliſſimo regno octoginta annorum obtinet principatum; cui, ſicut & fertilitati, ſequens annus initium dabit.

ANNVS MVNDI 2320.

IACOBI 121.

IOSEPHI Principatus in Ægypto 1.

BALÆI 19. Imperij Aſſyriorum 389.

ANTE CHRISTVM 1733.

I. Primus annus fertilitatis, & principatus.

ADeſt primus annus principatus Ioſephi Patriarchæ, primus item Ægyptiæ fertilitatis, quæ trigeſimo primo Ioſephi anno currente inchoatur, vt non ſemel ſignificatum eſt. Chronologiam noſtram confirmat Euſebius, apud quem in chronico 121. Iacobi, eſt principatus Ioſephi, & Balæi Aſſyrij 19.

a ca. 41. Gen. 45. Ioſeph luſtrat Ægyptum.

Hoc itaque tempore [a] egreſſus eſt Ioſeph ad terram Ægypti, & circuiuit omnes regiones eius, vt cognoſceret eum omnis Ægyptus, cui propoſitus à Rege fuerat, & vice verſa Ægyptios ipſe aliquo modo cognoſceret: & vt conſtitueret in ſingulis ciuitatibus præfectos ad colligendas fruges, & vt inſpiceret quæ loca eſſent commodiora, vt in iis horrea conſtrui, & frumenta diutius poſſent commodiuſque ſeruari. Vt autem integri manipuli, vt hic ſignificat Moſes, & non excuſſa grana duntaxat, tanto tempore toti regno aſſeruarentur, imò & quæ circumpoſitis regionibus ſufficerent, ingentia planè, ac valde crebra horrea, & villæ regiæ eſſe debuerunt; in ſingulis videlicet vrbibus, vt vnaquæque ciuitas ſuum commeatum, & annonam conſeruaret, & magnis itinerum ſumptibus, moleſtiiſque parceretur. Eorum horreorum multa veſtigia Beniaminus in ſuo itinerario [b]

conſtruit horrea.

b pag. 104. Is vixit ſub

ſe vi-

An. Chriſti 2171.

ſe vidiſſe teſtatur, quæ poſt tria ferè annorum millia proderent antiqui operis firmitatem.

II. Abundantia tritici.

Ait porro Moſes tantam fuiſſe tritici abundantiam, *vt arena maris coæquarentur, & copia menſuram excederet*; ſiue numerum, vt eſt in Hebræo, nam manipuli numerantur. Quanquam Moyſes ſignificat pene non dignatos eſſe numerare manipulos, ſed rudi & liberali æſtimatione eos diſtribuiſſe, ſiue quintam partem præfectis regiis, ſiue aliis quibus venderent. Agnoſcit hic hyperbolem S. Auguſtinus, quam auget etiam Oroſius cum hanc abundantiam non ſolum inſolitam, ſed etiam faſtiditam vocat. Auxerunt & Rabini dicentes tantam fuiſſe copiam manipulorum, vt plurimos paſſim Ioſeph proiiceret in Nilum, vt ſecundo flumine varias in prouincias delati; populos de immenſa frumenti apud Ægyptios copia edocerent. Sed id ſtultum plane commentum eſt, tum quia Nilus ex quo ſemel ingreditur Ægyptum, nullos alios luſtrat populos, ſed intra terminos Ægypti ſeptem oſtiis in mare euoluitur: tum quia huiuſmodi iactura & culpabilis eſſet, vt patet, & inutilis, cum omnes facilius per curſores, & citius, & certius edoceri poſſent.

Ineptè ab Hebræis exaggerata.

III. Ortus Manaſſis.

a c. 41. 50.

Hoc circiter anno [a] primo principatus Ioſephi, ad incrementum fœlicitatis eius, natus ei creditur filius primogenitus. Certe ex ſerie Moſaicæ narrationis, atque illius aperta aſſertione conſtat, vtrumque filium Ioſephi, tempore fertilitatis eſſe natum. Alioqui nihil erat cauſæ cur Moſes narrationem de ſuſceptis filiis, narrationi abundantiæ annorum insereret, nec alium in locum tempusve differret. *Vocauitque nomen primogeniti Manaſſes, dicens, Obliuiſci me fecit Deus omnium laborum meorum, & domus patris mei.* At quomodo tam cito, tam diuturnorum laborum atque ærumnarum potuit obliuiſci? Auxeſis quædam hæc eſt, ad ſignificandum præſentem felicitatem priores ærumnas non compenſare ſolum, ſed etiam obruere, vt ne tantillum quidem appareant; quæ autem non apparent, facile obliuioni traduntur, vt ſæpe in mortuis experimur. Sic ſuperius ab ipſomet Ioſepho dicebatur tantam fore ſterilitatem poſt ſeptennium, *vt obliuioni tradatur cuncta retro abundantia.* Intendunt hic ſectarij ſanctiſſimo Patriarchæ iniuſtiſſimam litem ſuper hac obliuione, ſed eam litem reperies in Annalibus [b] accuratè profligatam, & in autoris ſui caput iuſta accuſatione rejectam.

Et ratio nominis eius.

c. 41. v. 30.

b n. 5. & 6.

IV. Ortus Ephraim.

Alterius porro filij ortum, in ſecundum principatus Ioſephi annum, fertilitatis item ſecundum referre poſſumus, iuxta ea quæ paulò ante diximus, qui poſtea, ſicut & Manaſſes, Patriarchæ nomen, & dignitatem accepit ab auo. Conſtat autem vtrumque ex eadem matre natum, cum nuſquam alia Ioſephi vxor præter Aſcenetam, reperiatur, & vterinos Moyſes ipſe fatetur [c]. Quod Euſebius [d] primo de Demonſtratione confirmat. *Nomen quoque ſecundi*, ait Moyſes, *appellauit Ephraim dicens, creſcere me fecit Deus in terra paupertatis meæ*, ſiue humilitatis, aut afflictionis, vt alij verterunt. Et quia Ephraim vox eſt multitudinis, eam Vatablus fructificationes, ſiue incrementa vertit. Agnoſcit ergo Ioſeph, pio & grato in Deum animo, ſuam magnitudinem non à ſua, vel humana cuiuſquam induſtria, ſed à diuina benignitate fuiſſe profectam, à qua donatus fuerat ſpiritu prophetiæ, & ad tantam beneuolentiam regis animus incitatus: idque vult in filij ſui nomine ab vltima poſteritate agnoſci, ac prædicari.

c c. 41. v. 50.

d l. 1. c. 5.

Gratus & pius Ioſephi animus.

ANNVS MVNDI 2323.

IACOBI 125.

IOSEPHI Princ. 4.

BALÆI 22. Imperij Aſſyriorum 392.

ANTE CHRISTVM 1730.

I. Ratio temporis filiorum Iudæ.

ÆGyptus nobis aliquantiſper deſerenda eſt, tametſi quartum iam annum omnibus terræ bonis ad ſatietatem circumfluat, vt Chananitidem inuiſamus: vbi reperiemus Her primogenitum Iudæ annum decimum octauum inchoantem, nimirum 21 patris natum, vt ſuo loco dictum eſt, maritum Thamari datum: nec vlterius, cum autore Teſtamenti Patriarcharum, differendum ad quadrageſimum Iudæ annum. Ea enim Chronologia temporis vrgetur anguſtiis. Non enim ſatis eſſet temporis, vt ante ingreſſum in Ægyptum, tertius Iudæ filius creuerit, & adultus non ſit Thamari datus, & illa propterea furtim ex Iuda ſuſceperit filios. At noſtra Chronologia nihil habet præproperum aut coactum in iſtis filiorum generationibus.

II. Et quomodo digerendum.

Exiſtimamus itaque, totum hoc tempus filiorum Iudæ ita digerendum, vt neque nimium cito patres fiant, & tamen Phares & Zaram ante deſcenſum in Ægyptum naſcantur in terra Chanaan, vt exigit narratio Moſis in capite 38. Geneſeos. Hoc autem rectè fiet, ſi hoc anno Iudæ 38. Her ducat vxorem Thamar, eóque mortuo, ſequenti, qui erit quintus fertilitatis, eam ducat Onan, quo pariter breui extincto, manſit Thamar vidua in domo patris ſui multo tempore, puta biennium aut aliquanto amplius, vſque ad primum annum famis, quo Thamar filios per fraudem ex ſocero ſuſtulit, quos ſecundo anno famis edidit in lucem: ſub cuius finem aut ſequentis initium Iacob cum ſuis omnibus in Ægyptum deſcendit. Ita nobiſcum ſentiunt, quicumque volunt Iudam eodem tempore, quo venditus eſt Ioſeph, vxorem accepiſſe, vt plana & aperta Moſis narratio exigit initio capitis eiuſdem.

Gen. 38.

III. Her accipit vxorem Thamarem.

Hoc ergo anno quo Iudas initurus erat vitæ annum trigeſimum octauum, & Her primogenitus eius decimum octauum, dedit ei pater ſuus vxorem Thamarem, quam quidam ex Paleſtina, alij ex Meſopotamia oriundam putant. Sed vndecumque fuerit

miſera, tam infœliciter ei mariti, quam Iudæ filij ſui contigerunt. Fuit enim *Her nequam in conſpectu Domini*, ad innuendam ſpeciem

v. 7.

peccati, cuius hic erat reus. Nequam enim ferè de homine impuro, ſicut nequitia de flagitioſa libidine vſurpatur. Etſi autem crimen eius Scriptura non prodit, id tamen ex fratris ſcelere, & ſimilitudine pœnæ diſgnoſci poteſt.

qui mox occiditur.

Author Teſtamenti Patriarcharum ait ab Angelo peremptum tertia die nuptiarum in nocte, & noluiſſe illum ex ea ſuſcipere liberos, propter aſtutiam matris ſuæ: à qua ſcilicet id conſilium profectum eſſet, odio Thamaris alienigenæ. At interpretes communiter ſentiunt, iſtum, vt diutius frueretur inſigni vxoris pulchritudine, quæ parturitionibus deteritur, atque deflorcſcit, impediſſe generationem, ſemen extra vas naturale fundendo. Flagitio vel hoc nomine grauiſſimo, quod nullos adhuc liberos ſuſceperat, & propter ætatem adhuc adoleſcentem, diù quod quærebat obtinere poterat, niſi vitam quam in prole impediebat, ab autore vitæ properè perdere cogeretur.

IV. Ortus Belę primogeniti Beniamini.

Moriente porro Iudæ primogenito, exiſtimamus Beniaminum illi ætate parem, primogenitum ſuum Belam genuiſſe, & deinceps cæteros, qui in Scriptura memorantur, quos ad ſuos annos referre non poſſumus. Nec omnes ex vna muliere natos tempus affirmare patitur, quod quinque duntaxat annorum eſt, vſque ad deſcenſum in Ægyptum, quando decem eius filij numerantur.

ANNVS MVNDI 2324.

IACOBI 116. IOSEPHI 5.

BALÆI 23. Imperij Aſſyriorum 393.

ANTE CHRISTVM 1729.

I. Onan iubetur ſuſcitare ſemen fratri mortuo.

MOrtuo Her, atque adeo in probroſo & pudendo ſcelere diuinitus occiſo, poſt luctum parentis & aui, nam in eum quoque hæc mala recidebant, quæ neque ignorare poterat, neque iis cognitis non vehementer dolere. Dixit Iudas ad Onan filium ſuum ſecundo genitum, *ingredere ad vxorem fratris tui, & ſociare illi, vt ſuſcites ſemen fratri tuo.* Apparet perantiquum fuiſſe hunc morem, ab eodem vtique traditum, Hebræis, à

Cur id recuſet.

quo poſtea in lege ſancitus eſt, vt familiarum perpetuitati, & legitimæ hæreditatum ſucceſſioni conſuleretur. Volebat ergo Iudas vt Onan ex more ſociaretur viduæ fratris ſui, & ſuſceptos ex ea liberos defuncto fratri attribueret: ſicque futurum erat, vt qui primus ex Onan & Thamare naſceretur, filius Her cenſeretur, & patrem cum iure primogenitum repræſentaret. Quoniam vero Her carente liberis, Onan fiebat primogenitus in domo Iudæ patris ſui, nolebat Onan gignere filios in locum fratris, malens eius nomen extingui liberorum defectu, & ſe ſuoſque deinceps, quos ex propria ſuſcepiſſet vxore, & primogeniti iura ſuccedere.

II. Eiuſdem nequitia.

Ergo ſi quando ingreſſurus eſſet ad vxorem fratris ſui ſemen fundebat in terram, ne liberi fratris nomine naſcerentur. Sed breui affuit ſceleris vltor Dominus, *& percuſſit eum, quòd rem deteſtabilem faceret.* Rectè vulgata ſignificauit id crimen non ſemel, ſed ſæpius perpetratum, eiuſque malitiam facinoris atrociore vocabulo expreſſit, quod multa in ſe peccata comprehenderet. Verum meritas nefarius adoleſcens pependit pœnas. Non enim diſtulit Dominus aliquem immittere Aſmodæum, qui cum in flagranti aliquando ſcelere deprehenſum ſuffocaret, & flagitioſam animam in barathrum pertraheret. Atque ita factum eſt,

diuinitus punitur.

vt qui fratri filios inuidebat, ipſe ſine filiis moreretur, & careret omni ſemine, qui fœdè ſemine abutebatur: & fratri ſociaretur in funere, qui ei ſociabatur in culpa. Quanquam hoc grauius iſte peccabat, quod peiori ex cauſa ſimile admittebat ſcelus, vt qui ex inuidia, & ambitione non debiti iuris, alter ex inordinato deſiderio delectationis peccaret. Cæterum [a] quæ hic de iſta liberorum ſuſcitatione commodè dici poſſent, in Annalibus non negligenter explicata reperies: ſicut & defenſionem Iudæ contra Caluini calumnias.

a A. m. 2314. n. 5. & 6. & n. 9. & 10.

III. Iudas recuſat Selam Thamari.

Mortuo Onan, dixit Iudas [b], Thamari nurui ſuæ; *Eſto vidua in domo patris tui, donec creſcat Sela filius meus: timebat enim ne & ipſe moreretur ſicut fratres eius.* Ex quo videtur poſſe colligi Iudam ignoraſſe nequitiam filiorum ſuorum, proptereàque dicti fuerint *nequam in conſpectu Domini*, id eſt Deo tantùm conſcio, vt explicat Abulenſis. Et ſane huiuſmodi flagitia tenebras quærunt; vt pote opera tenebrarum. Sed Deus voluit rem omnibus manifeſtam eſſe, atque teſtatam, ad reprimendam, terrore præſentis ſupplicij, hominum petulantiam. Putauerit ergo Iudas cauſam mortis filiorum fuiſſe ætatis infirmitatem, ideóque voluerit tertium filium ſuum fieri robuſtiorem ante coniugium; quod ſentit etiam hoc loco Abulenſis. Et ſane decimum ſextum tantum agebat annum Sela, iuxta Chronologiam ſupra conſtitutam. [c] Quare fictitium arbitramur, quod quidam putant, eum à Thamare, quaſi malè ominata fœmina, abhorruiſſe, finxiſſeque immaturam ætatem; nam de ætate id verum erat, & facile poterat certo conſtare. Et quamuis fateamur metum eſſe ſuſpicacem, decet tamen dubia magnorum virorum facta & voluntates, in meliorem partem interpretari.

b c. 38. 11.

& quare.

c an. Iudæ 39. n. 1. & 2.

IV. Mors Eſau.

In ſequentem porro annum qui fertilitatis eſt ſextus, referre licet mortem Eſau patrui omnium Patriarcharum, ſi quid autori Teſtamenti eorum credimus, apud quem ita loquitur Iudas. In anno quadrageſimo vitæ meæ ſuperuenit nobis Eſau frater patres noſtri, in prælio graui & forti, & cecidit in arcu Iacob, & delatus eſt mortuus in montem Seir. Nos autem perſecuti ſumus filios Eſau &c. Deſcribit obſeſſos in ciuitate, & ad graue tributum coa-

ctos: quorum fides ſit penes autorem. Etſi autem legimus apud Malachiam Dominum dicentem [a] *Dilexi Iacob, Eſau autem odio habui*, quod repetitur ab Apoſtolo [b], idque plerique ſententiam reprobationis, & æternæ damnationis continere arbitrantur, adeo vt nomen Eſau antonomoſticè pro reprobo accipiatur: non deſunt tamen [c], qui vero ſimile putent ipſum Eſau ſaluum eſſe, & de poſteris eius nonnullos & Malachiam de populis duobus, non de ſingularibus perſonis agere, amoremque illum & odium, ad bona maláque temporalia, non æterna referri,

a Mala. 1. 3. b Rom. 9. 13. *An reprobus fuerit.* c Corn. à Lap. in Ep. ad Rom. Tirinus in c. 36. v. 19.

ANNVS MVNDI 2317.

IACOBI 129. IOSEPHI 8.

BALÆI 26. Imperij Aſſyrior. 396.

ANTE CHRISTVM 1726.

I. Primus annus ſterilitatis. d c. 41. v. 53.

Hic eſt primus annus Ægyptiæ ſterilitatis ac famis, in quo Ioſeph ſub anni finem inchoaturus erat ætatis 39. De quo famis initio Moſes [d], *Tranſactis*, inquit, *ſeptem vbertatis annis, qui fuerant in Ægypto, cœperunt venire ſeptem anni inopiæ, quos prædixerat Ioſeph; & in vniuerſo orbe fames præualuit, in cuncta autem terra Ægypti panis erat.* Quam dicit Moſes vniuerſi orbis famem, Philo & Ioſephus de toto mundo interpretantur. Paſſim tamen interpretes, de multis in orbem regionibus accipiunt, puta Arabia, Palæſtina, Chananitide, Syria, Æthiopia, Cyrenaica, & ſi quibus aliis. Alioqui maximam mundi partem, quæ propter infinitam terrarum, mariumque diſtantiam, ab Ægypto iuuari non poterat, fames abſumpſiſſet. Etſi autem primo anno malignè admodum terra in Ægypto fruges protulit, non tamen ſtatim populus clamauit ad Pharaonem: quia multæ erant apud quamplurimos præcedentium annorum reliquiæ, quibus vtcunque ſuſtentati ſunt Ægyptij. Sed apparente mox ſecundi anni ſterilitate, perquam modicè abundante Nilo, ad regiæ fores queruli confluxerunt.

Quam ea latè pateret.

II. Mors vxoris Iudæ.

Hoc ipſo anno quo Iudas quadrageſimum ſecundum, Sela 19. annum agere incipiebant, contigit tam mors vxoris Iudæ, quam conceptus Thamaris ex eodem. De priore Author Teſt. Patr. [e] ait vxorem Iudæ, quam vocat Bethſue, accepiſſe viro inſcio Selæ vxorem Chananitidem, ideóque Iudam illi maledixiſſe, & eam mortuam in malitia filiorum ſuorum. At Moſes hoc tantum [f] *Euolutis*, inquit, *multis diebus mortua eſt filia Suæ, vxor Iudæ.* Et quidem ſub anni initium: nam aliquanto poſt ad tonſores ouium ſuarum profectus eſt. Ea porro mors, vt plerique notarunt, refertur in gratiam Iudæ, ne mox adulterium commiſiſſe putetur. Ergo Iudas poſt defletam vxorem, ex qua tres ſuſceperat liberos, conſolatione ſuſcepta, reſumptáque negotiorum ſuorum tractatione, quam tempore luctus mos erat intermittere, nec multum in publico verſari, vt hoc loco ſignificatur, ad tonſores ouium ſuarum aſcendit: quod cum Thamari nunciatum eſſet, *depoſitis viduitatis veſtibus, aſſumpſit theriſtrum*, quod eſt tenue quoddam operimentum ad cultiorem habitum pertinens, quod illa maximè aſſumpſerat, vt eo obducta, non facilè agnoſci poſſet.

e cap. 4.

f c. 38. 12.

III. Thamar furtim ex ſocero cōcipit. v. 14.

Itaque *mutato habitu ſedit in biuio itineris, quod ducit Thamnam*, quem locum Adrichomius collocat in tribu Dan, aitque fuiſſe oppidum Philiſtinorum, in via iuxta Ptolemaidem & Gazam, iuxtáque eam leonem à Samſone diſcerptum. Cauſa porro ſedendi fuit, vt à ſocero decepto ſuſciperet liberos, *eo quod creuiſſet Sela, & eum non accepiſſet maritum*, & compos voti facta eſt, accepta promiſſione hœdi, & interea arrhabone annuli, armillæ, & baculi. Del-Rio improuidam hominis cupiditatem accuſat, qui pro vno hœdulo talia pignori opponat, nec cogitet quæ ſit huiuſmodi mulierculatum fides. Quid plura? *concepit, abiit, depoſitóque habitu quem ſumpſerat, induta eſt viduitatis veſtibus.* Miſit hœdum Iudas vt reciperet pignora, nec inuenta eſt quæ redderet. Quæ Iudas noluit diligentius perquirere, maluitque eam ferre iacturam, ne res euulgata eum contemptiorem redderet, aut deridendum propinaret, vt qui talia peccaret, taliaque pignora ob rem perexiguam imprudenter opponeret.

IV. Conceptus innoteſcit. Damnatur Thamar à Iuda.

Poſt tres autem menſes nunciatum eſt Iudæ, Thamarem nurum ſuam vterum ferre, & res facile notari potuit, vtero ex gemellis intumeſcente. Quo audito, *producite eam*, ait Iudas, *vt comburatur*. Non ferebat ille ſententiam, vt quibuſdam placet, ſed volebat abduci in carcerem, & ibi ad partum vſque ſeruari; poſtea vero legitimi Iudicis ſententia, vſitata illis locis, & propria adulterorum pœna puniri. Cum enim ex promiſſione Iudæ & conſuetudine, Sela eſſet ſponſus eius, videbatur adulterium admiſiſſe. Alij [a] putant à Iuda quaſi prætore familiæ Iacobi, latam ſententiam, quæ ſtatim executioni mandanda eſſet, ſicque adulterinus fœtus crudeliter cum adultera periret: iniqua admodum ſententia, & contra iura naturæ: accedente etiam damnatione mulieris inauditæ. Et hæc ſententia, licet textui propior ſit ab ea tamen refugit animus; nec credibile videtur Iudam ad tantum crudelitatem contra adulterinum fœtum prorupiſſe, ſed eius oblitum, incogitanter de matre pronunciaſſe.

a Corn. à Lap.

V. Innoteſcit autor conceptus.

Ergo *cum duceretur ad pœnam*, vel ſuo tempore, & poſt partum ſubeundam, vel ſtatim, vt cōtingit in manifeſto crimine, nec probationis egente, miſit ad ſocerum ſuum relicta apud ſe pignora, quæ probabant Thamarem ex Iuda concepiſſe. Qui agnitis muneribus ait. *Iuſtior me eſt, quia non tradidi eam Sela filio meo.* Non appellat vtrumque iuſtum, ſed vtrumque in culpa eſſe fatetur, ſe autē in maiore. At nonne illa prudens ac ſciens commiſit inceſtum, Iudas autem fornicationem duntaxat? Reſpondeo, ex ea parte maiorem Thamaris eſſe culpam: ſed ſi ſolus ſpectetur finis, minore in culpa eſt Thamar, quam ſolus amor prolis ad eam fraudem impulit, Iudam ſola libido. Et forte putauit Thamar defectum Leuiri à ſocero ſuppleri poſſe. Deinde Iudas, ſi non cauſa peccandi illi fuit, certè occaſio fuit, non dando illi promiſſum filium. *Attamen vltra non cognouit*

Vter maiore in culpa.

eam: auerſatus ſcilicet inceſtam copulam: nec eam filio dedit, vtpote à ſe cognitam? Sed illi alteram prouidit vxorem, ex qua multos ſuſcepit liberos; familia enim Selaitarum in Scriptura memoratur [a]. Sicque abſoluta eſt Thamar ex compenſatione criminis, Iuda vel abſoluente, ſi id eius muneris fuit, vel actionem deſerente: quoniam ita vterque peccarat, vt Iudas per ignorantiam, Thamar per acceptam iniuriam excuſabilis videretur, vt ait Abulenſis. Porro mulieris partus ad initia ſequentis anni videtur pertinere, cum conceptus ad Maium, quo fere primùm pariunt oues, referendus videatur.

Abſolutio Thamaris.
a Num. 26. 20.

VI. Prima fratrum in Ægyptum profectio.

Ad hunc autem ipſum annum, & quidem exeuntem pertinet prima profectio filiorum Iacob in Ægyptum. Dico exeuntem; quia non prius ſentiri potuit fames; aliquid enim in meſſe collectum fuerat in Chananitide: quod dum conſumitur, maturè & ante frigus de annona cogitandum fuit. Altera vero ad ſequentem pertinebit; quoniam inter vtramque ſat magna interceſſit dilatio, qua conſumpta ſunt quæ ex Ægypto delata fuerant: poſtquam pater ipſe cum tota familia ſua in Ægyptum deſcendit. Cum ergo *creſceret quotidie fames*, vt ait Moſes [b], *aperuit Ioſeph vniuerſa horrea*, id eſt initium venditionis fecit, in omnibus vrbibus, in quibus frumenta congregarat, *& vendebat Ægyptiis; nam & illos oppreſſerat fames.* Et quidem pretio non vili, ſed conueniente tempori ſterilitatis, quod ille pretium præfectis ſibi ſubiectis indicebat. *Omneſque prouinciæ* circumpoſitæ *veniebant in Ægyptum vt emerent eſcas, & malum inopiæ temperarent.* In quibus, vt cæteros omittamus, fuerunt Chananæi.

b c. 41. 56.

VII. Excitantur à parente.
c c. 42. 1. 2. &c.

Nam Iacob audiens frumenta in Ægypto eſſe venalia [c], nec domeſticis tantum & indigenis, ſed alienis quoque gentibus, *dixit filiis ſuis. Quare negligitis?* quid cunctamini, nec maturè prouidetis imminenti neceſſitati? *Audiui quod triticum venundetur in Ægypto, deſcendite, & emite nobis neceſſaria, vt poſſimus viuere, & non conſumamur inopia.* Deſcenderunt igitur fratres Ioſeph decem, vt emerent frumenta in Ægypto. Retinuit quippe Iacob Benjaminum natu minimum, ne quid illi mali, ſicut pridem vterino eius fratri, contingeret: & ne ſolus ipſe, ſine cuiuſquam filiorum ſuorum ſolatio, domi remaneret, eius præſertim quem dilecta Rachel in lucem cum acerbiſſimo dolore ac morte profuderat. Philo filium vnum domi retentum dicit, propter ætatem, nondum peregrinationi maturam: immemor illum iam factum aliquot filiorum parentem.

VIII. Cur plures frumentatũ dimiſſi.

1. Sed quare, inquies, mittuntur decem, cum duo treſue cum famulis aliquot & iumentis abũdè ſufficerẽt. An vt poſſent conſilio & præſidio ſibi eſſe inter barbaras gentes, & ſi vſus foret, vim vi repellere, latronibus vias in fame percuſantibus. Agarenis etiam, & Arabibus, per quos erat tranſitus, ex rapto viuentibus?
2. Itaque plures etiam amici aut vicini confluebant, & ſimul conficiebant iter. Nam mox dicuntur Iacobitæ ingreſſi Ægyptum, *cum aliis, qui pergebant ad emendum.* An vt eò maiorem ipſis copiam frumenti exportare liceret, quo
3. plures eſſe probarentur? An quia ſinguli ſuas ſibi familias habebant, quibus ſeorſim conſulerent: & per ſeipſos malebant, quam per fratres ſua tractare negotia? In cuius rei ſignum, infra ſua cuique pecunia redditur, nec quaſi communis in vnius tantum ſacco deponitur.
4. Sed vrgebat in primis diuina prouidentia, quæ manipulum iam erexerat, quem cæteri omnes circuſtantes adoraturi erant: à qua etiam profectum eſt, vt Benjamin retineretur domi, vt fabula, quæ exhibebatur, maioribus turbis implicaretur, in pœnam fratrum plagiariorum.

IX. Ingreſſi Ægyptum ignotum fratrem venerantur.

Itaque ingreſſi ſunt Ægyptum. Et quia ad Ioſephi nutum frumenta populis vendebantur, eum fratres adeunt, & quaſi Ægypti proregem, magna corporis ſummiſſione venerantur. Agnoſcit eos Ioſeph, ſed agnitio mutua non fuit. Multum enim erat mutatus ab illo, quem ante viginti annos vendiderant Iſmaëlitis: mutata facies tam diuturno tempore, inducta barba, & cultus corporis Ægyptius, mutata vox atque lingua. Accedebat diſſimulandi ſtudium, & fratrum alieniſſima à rei veritate cogitatio: forte etiam Deus aliquid, ad impediendam huiuſmodi agnitionem influebat, vt Chriſtus Dominus diſcipulis euntibus in Emmaus. Certè Philo, Deus, inquit; aut vultum eius mutauit in auguſtiorem ſpeciem, magiſtratu ſummo dignam, aut mentes intuentium hebetauit, quo minus cernerent; aut quæ cernebant agnoſcerent.

X. Qui illos aſperius accipit.

Ergo quaſi alienos & ignotos alloquitur. Neque id ſolum, ſed quos ſciebat grauiſſimi in ſe criminis reos, uerborum primum aſperitate perturbat; frons, oculi, geſtus, motus corporis ad ſeueritatem compoſiti, inſtitutæ caſtigationi ſeruiunt. Quam etiam ſeueritatem acuebat ille metus, ne forte Benjaminum quem in fratrum turba non videbat, perſimili paterni amoris inuidia vendidiſſent, aut etiam occidiſſent. Itaque eò paulatim eos interrogationibus adducit, vt genus ſuum omne, familiamque declarent, indeque occaſionem accipit imperandi, vt ille adduceretur ad ſe. Interrogat ergo qui ſint, vnde veniant, quid quærant. Ad quæ cum illi timidè vt fit, humiliterque reſpondiſſent, quod res erat: ille cauſam aduentus de induſtria deteriorem in partem interpretans *exploratores*, inquit, *eſtis, vt videatis infirmiora terræ veniſtis*, id eſt immunita, & nuda præſidiis, & ad accipiendum hoſtem magis opportuna. Et putat Abulenſis eos anſam præbuiſſe Ioſepho vocandi exploratores, quod per varia ciuitatis loca excurrebant, ſi fortè venditum Ioſephum reperirent, vt ad patrem reducerent. Sciebat quidem Ioſeph eos non eſſe exploratores, ſed ita ironicè loquebatur, cum tamen illi rem agi maxime ſeriò putarent, nec ille ſimulationem vllo modo præ ſe ferret.

XI. Narrant ſtatum & conditionem ſuam.
a c. 42. 13.

Sed quid facit, inquies, ad diluendum inſidiarum crimen, illa oratio [a], *Duodecim ſerui tui fratres ſumus, filij viri vnius in terra Chanaan, minimus cum patre noſtro eſt, alius non eſt ſuper?* Facit vtique, primò quia ſimplex veritas narrata cum circunſtantiis ſuis, ex quibus confirmari poſſit, multum valet ad aſſerendam innocentiam. Nam rei tergiuerſantur, & diſſimulant, nec plura fatentur, quam de ipſis quæratur. Secundò, quia non eſt credibile patrem vnum, ſi quid male cogitaret, tanto diſcrimini decem filios

lios obijcere voluiſſe. Tertio quia ſe filios priuati cuiuſpiam viri prædicant, non famulos potentis alicuius principis, qui poſſit cum exercitu in Ægyptum inuadere. Denique quia in vicina regione ſe habitare fatentur; ex qua facilè ſciri poſſit, vnde mendax oratio refellatur. At Ioſeph, qui flagrabat deſiderio videndi vterini fratris, & ſuſpectam habebat fratrum in illum inuidiam, ſimulat ſe eos conuicturum mendacij in numero fratrum: proindeque oſtenſurum indignos fide in accuſatione repellanda, & conſequenter exploratores eſſe, aut pro exploratoribus meritò haberi poſſe.

Ioſephi de Benjamino ſuſpicio.

XII. Iubet eum ad ſe adduci.

Vt autem res maximè ſerio agi videretur, primò iuſiurandum adhibet, *Per ſalutem*, inquit, *Pharaonis non egrediemini hinc, donec veniat frater veſter minimus.* Dimiſſurus quidem erat eos, ſed non omnes, & ita intellexit iurando, ideòque nec periurus fuit. Eſt autem iuſiurandum, quod vocant precatorium; quaſi dicat. Ita ſit ſaluus Pharao, ſicut ego facturus ſum quod aſſero, quod ſi non fecero, reus ſim contemptæ ſalutis principis. Secundo tradidit omnes cuſtodiæ tribus diebus, quaſi per otium eos in quæſtionem daturus vt ait Ioſephus [a]. Nec in eo quidquam admiſit iniuſtitiæ; meriti quippe erant pœnam longe grauiorem, vt ex lege Moſis intelligi poteſt [b]. Et ipſe ius quoddam autoritatis in fratres ſuos diuinitus accepiſſe videbatur, vt ex eius ſomniis ſuſpicari licet, ad eorum culpas, præſertim in patrem, digna animaduerſione puniendas; vt mitis admodum potius, quam ſeuerus cenſeri poſſit.

a l. 2. Ant. c. 3. Triduo fratres habet in vinculis. b Exod. 21. 16.

Lyra Abul.

XIII. Lenitas in eoſdem.

Ad quam etiam lenitatem pertinet, quod omnes in eundem carcerem coniecit, vt ſeſe mutuo conſolarentur, rebuſque ſuis vnà proſpicerent; etiam vt mutuo ſe affligerent, qui ſe mutuo ad fraternam iniuriam fuerant exhortati, & guſtum aliquem caperent anguſtiarum, in quas fratrem coniecerant immerentem, & tribus diebus carceris triplex conſultatio puniretur, de morte, de ciſterna, de venditione. *Die autem tertio, eductis de carcere ait, facite quæ dixi & viuetis.* Et tamen valde mitigat latam ante ſententiam; pro vno enim quem patiebatur abire, nouem dimittit, & pro nouem quos retinebat, retinet vnum duntaxat, ne & plures macerarentur vinculis, & tanto maiore triſtitia affligeretur communis parens: & pluribus familiis noxia eſſet tam diuturna patrum abſentia. Conſenſerunt illi conditioni, & ſententiæ mitiori expectatione ſua; vt ſcilicet liceret ferre domum empta frumenta, & abducere ad ſe fratrem natu minimum, interea vnum ipſorum in vinculis fore.

Cur vnicū retinuerit.

XIV. Agnoſcunt ſe reos. c c. 42. 21.

Atque ita Ioſeph conſecutus eſt quod in primis optauerat, ut illi ad culpæ ſuæ agnitionem venirent. Nam *locuti ſunt ad inuicem* [c]. *Merito hæc patimur, quia peccauimus in fratrem noſtrum, videntes anguſtiam animæ illius, dum deprecaretur nos, & non audiuimus, idcirco venit ſuper nos iſta tribulatio.* Vexatio ergo dedit intellectum, vt aliquando peccati ſui grauitatem ſentirent. Et quoniam horum omnium ignarum credebant iſtum principem, quæ ab illo ferebant, referebant ad criminum vindicem, atque vltorem Deum. Hic Ruben, qui diſſuaſerat cædem, & venditionis ignarus fuerat. *Nunquid non dixi vobis*, inquit, *nolite peccare in puerum, & non audiſtis me? en ſanguis eius exquiritur*: putabant quippe mortuum, & ſe mortis innocentis reos. Quod illi non contenti in carcere deploraſſe, etiam coram Ioſepho inter ſe lamentabantur; quia *neſciebant quod intelligeret Ioſeph, eo quod per interpretem loqueretur ad eos.* Auertitque ſe parumper ac fleuit, naturali humanitatis affectu ſimulationis artificium vincente. Quanto humanior Ioſeph fratribus ſuis. Illi ad lacrymas innocentis adoleſcentuli, eiuſdemque fratris immites obduruerunt. Hic ad parricidarum gemitus frangitur, & pœnitentibus illacrymatur: expreſſam vtique ac viuentem figuram eximiæ Dei in peccatorem pœnitentem ſuauitatis atque dulcedinis.

Rubeni exprobratio.

Ioſephi lachrymæ.

Sed & alia mox dabit Ioſephus ſuæ in fratres miſericordiæ argumenta, non verbis, ſed factis ipſis [a]. Interea *reuerſus locutus eſt ad eos, tollenſque Simeonem ligauit illis præſentibus* vt fraterna charitate commoti accelerarent reditum, & quamprimum Benjaminum adducerent, vt ait Chryſoſt. [b] Vinculis tamen ſolutum poſt diceſſum fratrum, & liberali cuſtodia tantum ſcribunt Theodoretus [c], & Abulenſis in hunc locum. Quoniam vero hæc erat quædam punitio, debuit ad Iudicis arbitrium infligi, & quidem in illum in primis, qui magis erat in culpa. Is erat Simeon, vt Hebræi dicunt, cuius illa verba fuiſſe volunt; *Ecce ſomniator venit, venite occidamus eum*, &c. quibus conſentit Autor Teſtam. Patr. [d] & Philo [e], Theodoretus [f] atque Gennadius. [g] Qui idem in clade Sichimitarum maxime omnium peccaſſe cenſetur, vt ſuo loco dictum eſt.

XV. Simeon ligatur corā fratribus. a c. 24. 14. 25.

b hom. 64.

c q. 102. in Gen.

d c. 2. e in l. de Ioſeph. f q. 102 in Gen. g in Cat. Lipom.

Ligato & abducto in carcerem Simeone, *iuſſit miniſtris* ait Moſes, *vt implerent eorum ſaccos tritico*, ſine numero videlicet aut menſura, ſed quantum ſacci caperent; iuſſit quoque vt reponerent pecunias ſingulorum in ſacculis ſuis, datis ſupra cibariis in viam: ne ſcilicet ſaccos aperire cogerentur, antequam perueniſſent domum, dati ſunt eis panes & alimenta, tam hominibus quam iumentis: quæ ſeorſim iuſſa & facta fuerunt, ſiue vt triſtibus læta miſcerentur, ſiue vt eos metu, & inopinatæ rei euentu ſuſpenſos teneret, ne qua illis calumnia in Ægypto ſtrueretur; ſicque afflictione noua veteris culpæ pœnas luere pergerent. Diſceditur, *apertoque vnus ſacco, vt daret iumento pabulum in diuerſorio, contemplatus pecuniam in ore ſacculi*, rem ad fratres retulit, qua obſtupefacti, turbatique ſunt, præſertim cum ſinguli pecuniam ſuam eodem modo, locoque reperiſſent. Nam infra, cum veniſſemus inquiunt, ad diuerſorium, aperuimus ſaccos noſtros, & inuenimus pecuniam in ore ſaccorum. Et repoſita iiſdem in ſaccis pecunia, vt patet ex eo quod mox coram Iacobo contigit, *mutuo dixerunt, quidnam eſt hoc quod fecit nobis Deus?*

Denique peruenerunt ad patrem, quem non diu filiorum exhilarauit aduentus, cum vnius abſentiam, eiuſque cauſam didiciſſet. Narrauerunt enim ei omnia quæ ſibi accidiſſent, tam in Ægypto, quam in via. Ad cuius rei probationem cum frumenta ſinguli in conſpectu patris effunderent, ſinguli repererunt in ore ſaccorum ligatas pecunias, quas ſcilicet repoſuerant in diuerſorio, non auſi quidquam attingere, donec in patris conſpectum veniſſent, vt ab

eo diſcerent, quid facto eſſet opus: neque tamen minus admirati ſunt domi, nondum admiratione, quæ in diuerſorio nata fuerat, exhauſta. At Iacob de Benjamino dimittendo, magis quam de pecunia reſtituenda ſollicitus. *Abſque liberis*, inquit, *me eſſe feciſtis*. Phraſis eſt dolentium more amplificantis miſerias ſuas. *Ioſeph non eſt ſuper, Simeon tenetur in vinculis, & Benjamin auferetis. In me hæc omnia mala reciderunt.* Quaſi dicat. Hæc vos modicè tangunt, quia fratrum gratia rara eſt, nec paterno affectui vllo modo reſpondet. Itaque ſublatis iam mihi duobus filiis, ad tertium, quem ſcitis mihi eſſe chariſſimum, perdendum feſtinatis.

A quo Benjaminum poſtulant.

XVIII. Nec obtinent, quā- uis obtestante Rubene.

Cui reſpondet Ruben, duos filios meos interfice, ſi non reduxero illum tibi. Hæc quoque hyperbolica eſt oppignoratio, qualis fuit Loti offerentis filias ſuas, vt ſuo loco diximus [a]. Hinc porro apparet duos tum filios duntaxat à Rubene ſuſceptos, quamuis quintum & quadrageſimum iam annum agente. Non enim ait duos de filiis meis, neque ea partitio vlla in lingua reperitur. Philo quoque duos tantum Rubenis filio, memorat: quod obſeruandum eſt pro ſtabiliendo eorum numero, qui cum Iacobo in Ægyptum deſcenderunt. Cæterum Iacob, qui dubius adhuc eſſe videbatur in aſſentiendo petitioni filiorum, nunc præciſè negat aſcenſum, *Non deſcendet*, inquit, *filius meus*, qui ſcilicet vnus mihi de dilecta Rachel ſupereſt, *vobiſcum*. *Frater eius* vterinus, *mortuus eſt, & ipſe ſolus remanſit. Si quid ei aduerſi acciderit, in terra ad quam pergitis, deducetis canos meos cum dolore ad inferos.* Luctu conficietis, atque obruetis ſenectutem meam. Hæc hoc anno geſta.

a A. M. 2138. n. 19.

ANNVS MVNDI 2328.

IACOBI 130. IOSEPHI 9.

IOBI 1. BALÆI 27.

Imperij Aſſyriorum 397.

ANTE CHRISTVM 1725.

I. Res anni huius.

SEcundus Ægyptiæ ſterilitatis annus habet natiuitatem Phares & Zaræ filiorum Iudæ & Thamaris: ortum quoque Iobi celeberrimi patientiæ miraculi. Habet & alteram Patriarcharum profectionem in Ægyptum, & ibi turbas maiore cum triſtitia & anxietate redintegratas, ſed agnitione ſubſecuta, in admirationem & lætitiam commutatas. Acceſſit regiæ familiæ congratulatio, & Iacobi in Ægyptum euocatio; nam migratio ad ſequentis potius anni principia pertinet. Demetrius enim apud Euſebium [a] ait tertio anno famis id contigiſſe, ineunte ſcilicet, & ſecundo, qui nunc agitur, abſoluto: in quo ipſemet Ioſeph, *Adhuc*, inquit, *quinque anni reſidui ſunt famis* [b].

a De Præp. l. 9. c. 21.

b c. 45. 11.

II. Thamaris partus, & ortus Phares.

Porro ſub huius anni initia partum Thamaris contigiſſe, tempus conceptionis, de quo ſuperiore anno dictum eſt, ſatis docet. Inſtante autem partu gemini in vtero apparuerunt, ſiue ab obſtetrice, ſiue ab ipſa matre variis motibus deprehenſi. Plerique duorum infantium luctam in vtero agnoſcunt, qualem Eſau & Iacobi [a], Scriptura memorat, quibus fauet Chaldæus paraphraſtes, cum ait, quam multa fortitudo tibi eſt vt præualueris? quod ſignificat contentionem antegreſſam. Hinc autem Iudas iamdudum intelligere potuit, non Thamaris ſed filiorum ſuorum culpam fuiſſe, quod illa prius non concepiſſet. In ipſa porro effuſione infantium vnus protulit manum, in qua obſtetrix vittam coccineam ligauit, dicens iſte egredietur prior. *Illo vero retrahente manum, egreſſus eſt alter*, cui Dominus primogenituram deſtinarat, & quem Dominus vnum de progenitoribus filij ſui eſſe volebat. Itaque obſtetrix, quæ ſua ſpe ac prædictione ſe fruſtratam videbat, in prioris egreſſu, *quare*, inquit, *diuiſa eſt propter te maceria?* Maceriam vocat membranas, quibus in vtero obuoluuntur infantes. Huiuſmodi ſepem aperuit Zara, cum brachium protulit, quaſi prior exiturus, ſed apertum exitum frater occupauit, & euaſit in lucem prior. *Et ob hanc cauſam vocatum eſt nomen eius Phares*, quod diuiſionem ſignificat, aut ruptutam, vt explicatum eſt à Daniele [b] in cauſa Balthaſaris regis Babylonis.

a Gen 25. 22.

b Dan. 5. 28.

III. Et mox Zaræ.

Poſtea egreſſus eſt frater eius, in cuius manu erat coccinum, quem appellauit Zara, id eſt Oriens, quod ſcilicet prior oriri cœpiſſet, & tamen poſtero tantum die ortus eſſet, vt ait Sulpitius [c], quamuis alij minus interuallum interceſſiſſe putent. Cæterum quoniam hoc capite continetur initium regiæ familiæ Iudæorum, eius principia lectoris oculis in ſchemate propoſuimus in Annalibus [d], quæ hic breuitatis cauſa prætermiſimus. Ibidem reperies nominatim notatos illuſtres quoſque ex eadem tribu viros, qui in Scriptura celebrantur. Sed inſtar omnium eſt Ieſus Chriſtus Dominus noſter ſecundum carnem, & ſanctiſſima eius mater, ac ſponſus Ioſephus, quorum generationis ſeries à duobus Euangeliſtis perſcripta eſt.

c l. 1. hiſt. ſacr.

d a. m. 2328 n. 4. 5. & 6.

III. Ortus Iobi.

Sequitur vt de ortu ſanctiſſimi Iobi dicamus, quem probabiliter hoc anno natum eſſe Iacobi 131 diſſeruimus, quæ eſt Hebræorũ ſententia in Seder Holam, & Genebr. in Chron. Nec repugnant qui natum dicunt anno, quo Iacob deſcendit in Ægyptum, quoniam intra illius anni circulum natus eſſe potuit [e]. Notari autem merito poteſt diuina prouidentia circa prouinciam Chananæorum, quam tot iam ordine ſeculis voluit illuſtrari clariſſimorum virorum ſibi ſuccedentium præſentia, & patrocinio. Anteceſſit Melchiſedech, inde Abraham, Iſaac & Iacob: & iſto mox in Ægyptum tranſituro cum ſuis, ſuſcitat Iobum merito ſanctiſſimis viris annumerandum, qui eius ſuppleat vices: donec veniat Moſes cum populo ſuo: ad id enim ferè tempus ipſius Iobi vita protenditur: vt eius amicos viros vtique probos omittam, Idumææ ciues, & Iudææ finitimos; quod de aliis quoq; regionibus proportione quadam ſuſpicari poſſumus, qui ſciamus diuinam prouidentiam in neceſſariis non deeſſe. Sed redeamus ad Iacobum.

e Vide Pined. in Iob.

IV. Fames & Iudas Iacobum vrget.

Qui dum cunctatur petitioni filiorum acquieſcere [f], *Interim fames omnem terram* Chananæorum *vehementer premebat*: conſumptiſque cibis, quos ex Ægypto detulerant, dixit Iacob ad filios ſuos, vt redirent in Ægyptũ, ad emendũ iterum triticũ. Eam occaſionem Iudas

f c. 43. 1.

arripuit

arripuit ad peruincendum patrem vt Benjaminum ſocium profectionis daret. Ad quod negotium Iudas præ cæteris idoneus fuit, vt qui maiores natu gratia apud parentem, atque autoritate vincebat. Is omnium nomine reſpondet, paratos quidem ſe ad ſuſcipiendum iter, ad quod ipſa famis neceſſitas, & alterius fratris captiuitas compellebant, ſed id non ſolum irritum, ſed etiam pernicioſum fore, niſi ſecum Benjaminum deducerent: alioqui & mandatum proregis Ægypti contempſiſſe, & ſe mendaces atque exploratores fateri viderentur: & quod erat conſequens, omnes ſe ſuppliciis mactandos offerrent, nedum fratrem vinculis eximerent, aut frumenti coëmendi acciperent poteſtatem. Dixerat enim Ioſeph [b], *fratrem veſtrum minimum ad me adducite, vt poßim veſtros probare ſermones, & non moriamini.*

b c. 42. 16. 18. 20.

VI. Qui diu reluctatus tandem cedit.

Reluctatur adhuc Iſraël, & ſuos arguit imprudentiæ, quod indicaſſent Ægyptio ſe alium habere fratrem, ex quo factum ſit, vt grandæuus pater dilectiſſimo filio priuari cogeretur. Illi imprudentiam iſtam ſtudioſè purgant. Denique ad eripiendum patri timorem alterius filij amittendi, fideiuſſorem ſe Iudas offert, pro eo patri reſtituendo, ſub imprecatione reatus perpetui in parentem criminis, ſiue pœnæ & exprobrationis. Et addit. [c], *ſi non interceßiſſet dilatio, iam vice altera veniſſemus.* Ex quo intelligi poteſt menſes aliquot inter vtramque peregrinationem intercurriſſe, & hanc ad adultum iam ſecundum annum famis pertinere. Quibus non tam perſuaſus quam famis neceſſitate coactus Iacob tandem cedit: iubetque aliqua munera ad placandum proregem, qui durius cum ipſis egerat, vt laxaret Simeonem, quem habebat in vinculis, & remitteret Benjaminum. Duplicem quoque pecuniam eos ferre iubet, quæ ſcilicet neceſſaria erat præſenti emptioni, & quæ inuenta fuerat in ore ſaccorum, ne id forte per imprudentiam famulorum potius, quam ex Domini liberalitate contigiſſet. Poſtremo eis bene precatus, cum gemitu Benjaminum, cæteroſque omnes à ſe in Ægyptum dimittit.

c c. 43. 10.

Et Benjaminum dimittit.

VII. Illi in Ægyptum perueniunt.

Illi magnis itineribus ad corrigendam proximam tarditatem in Ægyptum perueniunt, *& ſteterunt coram Ioſeph, quos cum ille vidiſſet, & Benjaminum ſimul*, non eſt eos tunc allocutus, negotiis, vt par eſt credere, impeditus; id enim voluit maiori otio perficere. Nihilominus ad ſe vocato diſpenſatore domus ſuæ, ei in aurem inſuſurrat, vt eos domum introducat, inſtruatque conuiuium. *Quoniam mecum*, inquit, *ſunt comeſturi meridie.* Fecit ille quod ſibi fuerat imparatum, & peregrinos introduxit domum. Illi vt domi ſe clauſos viderunt, & in auſteri hominis poteſtate, exterriti, vt timor eſt ſuſpicax, exiſtimarunt ſe propter pecuniam, cum tritico ſecum exportatam, furti calumniam paſſuros, & pro ficto crimine, vero ſeruitutis ſupplicio affectum iri. Itaque rem quamprimum, prout geſta fuerat, diſpenſatori domus aperiunt. Qui eos conſolans, ait [d]. *Nolite timere: Deus veſter, & Deus patris veſtri dedit vobis theſauros in ſaccis veſtris.* Ita videlicet didicerat à Ioſepho reſpondendum eſſe, ſi quid huiuſmodi ab eis referretur ad ipſum. Niſi enim iam totius rei conſcius fuiſſet, non eſſet auſus in re ſubita, inconſulto Domino huiuſmodi reſponſum dare: aut dicere ſe pecuniam ipſorum recepiſſe, atque habere apud ſe, quam apparet non fuiſſe modicam. Fideliter igitur ſubſeruit fabulæ, quam Dominus ſuum agere videbat: ex cuius etiam præſcripto non petitum adhuc à fratribus Simeonem ad eos eduxit, qui futurus erat conuiuij particeps. Denique omnes monet de voluntate Domini ſui, vt cum eo ſub meridiem omnes cibum ſumant.

Et ſuſpicione turbantur.

d c. 43. v. 23. Oeconomus fabulæ totius conſcius.

VIII. Mutua Ioſephi cum fratribus cógreſſio.

Dum tempus aduenit, curat diſpenſator eorum pedes ablui, & iumenta curari; ipſi autem munera parant quæ decenter proregi offerant, à quo inſperata beneuolentia accipiuntur. Ingreditur domum Ioſeph. At illi munera tenentes in manibus, fratrem prono in terram corpore adorauerunt, ſomniorum veritatem factis ipſis abundè comprobantes. Ille autem clementer reſalutatos interrogauit de Patris ſoſpitate, & vterino fratre: ſuper quo præſente, amoris teneritudine commotus ad lacrymas, in cubiculum interius feſtinanter recepit ſe, vt fleret ſemotis arbitris, illud duntaxat effatus, *Deus miſereatur tui fili mi.* Ruſuſque lota facie egreſſus continuit ſe, iuſſitque cibos inferri menſis, Ioſeph ſeorſim & ſolus in vna menſa ſede, in altera è regione fratres eius, in tertia Ægyptij alij, qui fuerant inuitati. Separatus fuit Ioſeph honoris cauſa, Hebræi autem, conſuetudinis Ægyptiæ, quæ illicitam reddebat menſæ cum Hebræis communionem, quod paſtores eſſent, vt poſtmodum refertur. Negat Philo cibos lautos fuiſſe appoſitos, quod conuiuatori non placeret vti deliciis in publica penuria.

Et lacrymæ ob Benjaminum.

IX. Duo admirantur Hebrei.

Duo autem contigerunt hoc loco fratribus, quæ admirarentur. Alterum quod cum eis Ioſeph loca ad conſidendum aſſignaſſet, cuique eum locum, caſu vt putabant attribuit, quem ætatis ſingulorum ordo requirebat. Cum enim modica eſſet inter eos ætatis differentia, excepto Benjamino, mirum eius viſum eſt ab homine ignaro ita ordinari potuiſſe. Altera admirationis cauſa fuit, quod cū ſingula fercula à miniſtris Ioſepho afferentur, quę ille deferri ad hoſpites ſuos nominatim iuberet, honoratius enim fuit fercula à magiſtro conuiuij, ad hoſpites mitti de menſa ſua quam à miniſtris pro ſuo arbitratu diſtribui. Animaduerſum denique eſt, quæ ad Benjaminum eſſent delata, quinque partibus ſuperare ea, quæ vnicuique aliorum data fuiſſent. Quæ illi admirati ſunt, neſcientes quare huic natu minimo præ cæteris tan tam beneuolentiæ ſignificationem exhibuiſſet.

X. Struitur in fratres calumnia.

Interim autem dum illi mirantur, conuiuantur, & potant, Ioſeph eis triſtitiæ molem ingentem parat, quæ omnem vini ac conuiuij hilaritatem, non multa aqua, ſed multo etiam felle, atque abſynthio diluat. Nam dum illi ad epulis ad quietem ſe recipiunt (Neque enim fit vlla cœnæ mentio meridianum fortaſſe conuiuium plurium horarum, inſtar prandij, & cœnæ fuerit) præcepit Ioſeph [a] diſpenſatori domus ſuæ impleri ſaccos hoſpitum ſuorum frumento, quantum capere poſſent, & apponi pecuniam ſingulorum in ſummitate ſacci, ſcyphum autem ſuum argenteum, & pretium tritici quod dederat Benjaminus, in ore ſacci eius. Volebat Ioſeph experiri, vt paſſim fatentur in-

a c. 44. 1.

Cui fini.

terpretes, quo eſſent animo fratres ſui in Benjaminum, in mortis, aut ſeruitutis periculo deprehenſum: & ſimul hac, pro ipſius capite fortuniſque, triſtitia luctuque, antiquam eorum in ſe inuidiam, improbamq; triſtitiam expiare.

XI. Quomodo res compoſita ipſis iaſciis.

Neque mirum videri debet, aut improbabile neminem fratrum interfuiſſe, dum menſuratur triticum, dum implentur ſacci, dum immittitur pecunia & ſcyphus: præſertim cum iam præter expectationem, pecuniam frumento liberaliter adiectam reperiſſent. Nam & proxima hilaritas, cum qua accepti fuerant, nihil mali ſuſpicari patiebatur, aut ſcrutari quid illi facerent. Adde quod ſentiebant ſe in manu potentis, atque in ſpeciem auſteri hominis eſſe, cuius nutu omnia fieri non dubitabant, neque audebant tantillam præ ſe ferre diffidentiam; ne forte illi ſtomachum, magno aliquo malo ſuo, mouerent. Scitum enim eſt non eſſe irritandos crabrones. Executus eſt omnia magna cum fide ac prudentia diſpenſator, intentioni Domini ſui diligenter ſubſeruiens; tametſi videbat innocentibus ingentem ſtrui calumniam: ſed fortaſſis ab eodem etiam didicerat, rem vltra metum, ac periculum non proceſſuram.

XII. Læti abeunt.

Ergo orto mane dimiſſi ſunt, cum aſinis atque oneribus ſuis: vtique admodum læti, quod fratrem recepiſſent, quod Benjaminum reducerent, quod gratis prius frumentum accepiſſent, quod hilariter ac peramanter accepti eſſent, quod fidem parenti datam liberaturi, quod incredibili eum gaudio cumulaturi eſſent. Iamque vrbe exierant, & proceſſerant paulului,

Retrahuntur domum cum calumnia. b c. 44. 4.

cũ Ioſeph accerſito diſpẽſatore domus[b]; *Surge*, inquit, *& per ſequere viros, & apprehenſis dicito. Quare reddidiſtis malum pro bono? Scyphus quem furati eſtis, ipſe eſt in quo bibit Dominus meus, & in quo augurari ſolet, peſſimam rem feciſtis.* Sacrilegium quippe, & non nudum furtum admiſſum erat, modo res veritate niteretur. Accelerat œconomus cum armata manu, ad hoc ipſum comparata, ne illi poſſent, aut auderent vim vi repellere. *Et ecce agmen equitum*, ait Ioſephus[c],

c l. 2. Ant. c. 3.

repente illos circumuenit, inter quos erat famulus, qui ſcyphum in ſarcinam indiderat. Eos ergo diſpenſator facile aſſecutus, properè circumfundit armatis, & atrocibus diſtis inuadit.

XIII. Quam illi repellunt.

Illi tam atroci atque inopinato perculſi nuncio, accuſationem tamen, vt valde improbabilem, humili oratione repellunt, *Quare ſic loquitur*, inquiunt, *Dominus noſter, vt ſerui tui tantum flagitij commiſerint?* Pecuniam quam inuenimus in ſummitate ſaccorum, reportauimus ad te de terra Chanaan, & quomodo conſequens eſt vt furati ſimus de domo Domini tui aurum vel argentum? Maiorem pecuniam, quam impune retinere potuimus è longinquo reportauimus integram, vltróque obtulimus, quomodo cum certo mortis & infamiæ, vel ſeruitutis diſcrimine, vas vnum argentum attingere auſi ſimus? Sed addunt etiam ex ingenti

Et fiducia innocentię reum morti addicũt.

fiducia innocentiæ. *Apud quemcumque fuerit inuentum ſeruorum tuorum quod quæris, moriatur, & nos erimus ſerui Domini noſtri.* Multum omnino cedunt de iure ſuo. Primum quod ad criminis inueſtigationem; non enim aiunt, quicunque criminis huius conuictus fuerit, ſed apud quemcumque inuentus fuerit ſcyphus; cum tamen inueniri poſſet apud innocentem, vt reuera contigit. Deinde quod cum reum vnum pœnam ferre par eſſet, non dubitant offerre ſupplicio vniuerſos. Tertio quod reo longe maiorem, quam pro culpa pœnam aſſignant; cum furtum capite puniri non ſoleat.

XIV. Scyphus apud Benjaminum deprehenditur.

Hic procurator ita reorum ſententiam probat, vt multum mitiget. Vult enim illum vnum, qui in crimine deprehenſus fuerit pœnas dare, nec in caput innocentium alienum facinus redundare: nec mortis, ſed ſeruitutis tantum pœna plecti vult furem. *Itaque feſtinatò deponentes in terram ſaccos, aperuerunt ſinguli*, quos ſcrutatus, incipiens à maiore vſque ad minimum, inuenit ſcyphum in ſacco Beniamini. Palam videlicet, atque ordine in oculis diſpenſatori. ſaccos ſuos aperiebant ſinguli, ne furtum interim ſubduxiſſe putarentur. Ætatis ordinem in ſcrutando ſeruari voluit, quia maior in maioribus malitia præſumitur: ſicque melius latent inſidiæ ſtructæ Benjamino. Nulla porro fit mentio pecuniæ, quæ iterum reperta fuerat in ore ſaccorum. Putauerunt fortaſſe verum eſſe quod eis pridie à diſpenſatore dictũ fuerat

d c. 43. 23.

[d], *Deus veſter dedit vobis theſauros in ſaccis veſtris.* Sed maior animi motus hunc minorẽ oppreſſit.

XV. Ergo reditur in oppidum.

Itaque ſciſſis veſtibus, præ animi dolore, & confuſione probroſi criminis, in quo deprehenſi videbantur, *oneratis rurſum aſinis, reuerſi ſunt in oppidum*: non tam fratris cupiditatem ſuſpectam habentes, quam externas inſidias, vt ait Philo. Rabbi tamen Salomon, vt refert Abulenſis, exiſtimat fratres Benjamini male eum verbis verberibuſque mulctaſſe, furem & filium furis appellando, Rachelis ſcilicet, quæ furata fuerat Deus patris ſui; cædendo colaphis, vellendo cæſariem, aliiſque idgenus contumeliis affeciſſe; quod non caret probabilitate, ſi eum crediderunt huic culpæ affinem: non crediſiſſe tamen Philo ſignificat; licet propter probationis euidentiam, eam nunquam negarint. Ergo ad ciuitatem reuerſi ſunt omnes; in eóque experientia didicit Ioſeph, quod quærebat. Vtrum ſcilicet fratres cæteri relicturi eſſent Benjaminum in poteſtate procuratoris, & ſine eo diſceſſuri ad patrem: an vero omni ſtudio, pro eius liberatione pugnaturi, vti factum eſt.

XVI. Iudas cum fratribus Ioſephum adit.

Primus Iudas, qui Beniaminum in ſuam receperat fidem, & cæteris conſtantior erat, atq; animoſior, cum fratribus ingreſſus eſt ad Ioſeph, necdum enim de loco abierat, ex quo diſpenſatorem dimiſerat ad comprehendendos fratres, expectans reditum eorum, nec vltra differre volens agnitionem ſui, *omneſque ante eum pariter in terram corruerunt*, ſiue poſtulantes veniam, ſiue ſe eius arbitrio ad pœnam offerentes, & ingentem animi conſternationem ipſo ſilentio demonſtrantes. Nihilominus Ioſeph vultu ac voce ad ſeueritatem compoſitis. *Cur ſic* ait *agere voluiſtis? an ignoratis quod non ſit ſimilis mei in augurandi ſcientia?* Ex qua ſcilicet facile mihi fuit deprehendere furtum, quod vos occultum fore ſuſpicabamini. Loquitur autem ex Ægyptiorum opinione, quibus perſuaſum erat eum, non diuino afflatu, ſed ſuperſtitione magica, expoſuiſſe ſomnia, & proſpexiſſe futura: & nunc furti autores cognouiſſe: quæ cum ironicè dicantur, ſine mendacio dicuntur, vt placet S. Auguſtino[a].

a q. 148. in Gen.

Hic

XVII. Oratio Iudæ pro Bẽjamino.

Hic Iudas, *Quid reſpondebimus*, inquit, *Domino meo, vel quid loquemur, aut iuſtè poterimus oſtendere? Deus inuenit iniquitatem ſeruorum tuorum. En omnes ſerui ſumus Domini mei, & nos, & apud quem deprehenſus eſt ſcyphus.* Significat Deum vltorem eſſe peccati cuiuſpiam ſingularis, & ob illud nunc in haſce anguſtias eſſe redactos. Efficax autem erat hæc oratio ad veniam, etiam in vero crimine, obtinendam, quæ nihil aut excuſat, aut negat, ſe agnoſcit crimen, & vltro ſe ſuoſque addicit ſeruituti; cum tamen non deeſſent firmæ coniecturæ, quibus innocentia rei probaretur: quibus omnibus omiſſis, ad diuinam prouidentiam culparum vindicem confugiunt, quæ antiquum aliquod ipſorum peccatum, ignoti ſceleris infamia, ac pœna caſtigare velit: cuius decreto ſubmittentes ſeſe, vltro ſe omnes addicunt ſeruituti, libertate, patria, parente, fortunis omnibus, in expiationem non admiſſi criminis, euertendi, atque expoliandi.

XVIII. Vrget vehementer Ioſephum ad commiſeratiõnẽ.

At Ioſeph, *Abſit à me*, inquit, *vt ſic agam; qui furatus eſt ſcyphum, ipſe ſit ſeruus meus, vos autem abite liberi ad patrem veſtrum*: cuius perſonam Iudas libenter arripuit, ad vehementem motum concitandum, quem multo vehementiorem opinione ſua inferebat. Et ſumma tota hæc eius oratio eò ferebatur, vt oſtenderet Benjamini retentionem, propter tenerum optimi parentis in eius amorem, ætate confecto ſeni, qui nullo modo huic affinis ſit culpæ, perniciem allaturam. Ideóque orat vt eius loco, ipſemet, qui eum in ſuam receperat fidem, addicatur ſeruituti. Plena eſt ſuauiſſimis motibus oratio, & ad commiſerationem magis, quam ad exactiſſimam veritatis rationem compoſita. Quin & ſingulæ pene voces emphaſim habent, & animi ſummiſſionem ſpirant, quæ virtus potentiſſima eſt, ad animos quantumuis exulceratos dolore, ad mollitudinem traducendos.

XIX. Inopinata culpæ confeſſio.

Quod illa confeſſio, & ante duos & viginti annos vſurpatæ excuſationis euulgatio, apud illum ipſum, quem vnum maximè celare voluiſſent, quali & quanto cum ſenſu in Ioſephi animum illapſa eſt? *vos ſcitis quod duos mihi genuerit vxor mea*, hæc quippe primaria Iacobi vxor fuit, & ſola ab ipſo quæſita, *egreſſus eſt vnus, & dixiſtis* [a], *Beſtia deuorauit eum, & huc uſque non comparet; ſi tuleritis & iſtum, & aliquid ei in via contigerit, deducetis canos meos cum mœrore ad inferos.* Non dixerant fratres Ioſephi feram peſſimam deuoraſſe Ioſeph; ſed pater ipſe: ideóque in Hebræo hoc loco eſt, *de quo dixi*. Verum illi tunicam eius dilaceratam, & ſanguine conſperſam oſtendentes, id non verbo, niſi forte patris verba repetendo, ſed facto dixerunt.

a c. 37. v. 33.

XX. Ambit ſeruitutem Iudas in gratiam patris.

Valde quoque morata eſt illa vox, & ad intentionem Ioſephi, mirum in modum, licet ab ignorante compoſita [b]. *Ego proprie ſeruus tuus ſim, qui in meam hunc recepi fidem, & ſpopondi dicens, niſi reduxero eum, peccati reus ero in patrem meum omni tempore.* Vbi videtur hoc argumentum latere. Si reus eſt peccati, qui inuitus, & ſine culpa non ſtat promiſſis, quanto magis is, qui voluntate ſua cauſa eſt violatæ fidei, & pietatis in parentem. Quid hoc ordine iuſtitiæ pulchrius? ait Rupertus [c], *Nempe qui hic ſeruitio ſe addicit, ipſe eſt cuius conſilio in ſeruum venundatus eſt Ioſeph.* Latet etiam alterum argumentum ab vtilitate petitum. Quod ipſe Iudas ætate matura, ſit futurus vtilior ſeruituti, ideóque non otioſè pueri nomen hic ſæpius iteratur. *Manebo*, inquit, *ſeruus tuus pro puero, in miniſterio Domini mei; & puer aſcendat cum fratribus ſuis*, quem Philo [a] quoque vocat puerum, & rerum imperitum; vt ſcilicet & facilius reputaretur innocens, & quaſi parum vtilis, facilius dimitteretur. Sed eminet etiam hoc loco exemplum egregium pietatis filij in parentem, qui eius dolorem ac lacrymas, exilio proprio antetulerit ac ſeruituti.

b c. 44. 32.

c l. 9. c. 9.

a l. de Ioſeph. νήπιον, ἢ πραγμάτων ἄπειρον.

XXI. Et concludẽs paternam pietatem inculcat.

Poſtremo infigit iterum validius telum illud gratioſiſſimum, & filij in parentem pietate petitum. *Non enim poſſum redire ad patrem meum, ne calamitatis, quæ oppreſſura eſt patrem meum, teſtis aſſiſtam.* Quæ ſine dubio, vt Flauius quoque ſignificat, ſupplicum more, cum lacrymis & ſingultibus, & communi fratrum omnium, præſertim Benjamini, comploratione dicebantur. Accedebant diſciſſæ veſtes, & capilli lacerati, & geſtus omni ex parte miſerabilis, iuxta illud, *Omnes ante eum pariter in terram corruerunt.* Ioſephi genua proſtrati complectebantur, terram capitibus, manibus pectora feriebant, agebant denique quæcũque ſuggerit deſperationi proximus dolor. Vt minime mirum ſit quod ſtatim ſequitur, *Non potuiſſe vltra Ioſephum cohibere ſeſe*, quando lectores ipſi, ad quos res non pertinet, ex philanthropia lacrymas tenere vix poſſunt, ſed *ſaxeis etiam pectoribus*, vt ait hoc loco Rupertus, *lacrymas gemitumque eliciunt.*

Cum violento geſtuum motu.

XXII. Mutua fratrum agnitio.

Non ergo ait Moyſes, *ſe poterat vltra cohibere Ioſeph* [b], *multis coram adſtantibus*; qui ſcilicet ad noui criminis accuſationem confluxerant. *Vnde præcepit vt egrederentur cuncti foras, & nullus intereſſet alienus agnitioni mutuæ.* Adhuc enim fuerat non mutua. Excluſit autem ab eo loco domeſticos, non quod vellet ignorari eos eſſe fratres ſuos; id enim mox publicè profeſſus eſt: ſed quod eos nollet habere lacrymarum ſuarum ſpectatores, neque teſtes ſecreti criminis, de plagiaria venditione ſui. Digreſſis itaque omnibus Ægyptiis, & ad fores, vt fit, auſcultantibus, *Eleuauit vocem cum fletu, quam audierunt Ægyptij*, peruolante mox fama, domus omnis Pharaonis, *Et dixit fratribus ſuis, Ego ſum Ioſeph, adhuc pater meus viuit?* Hæc ille Hebræa voce, & ſine interprete, ad maiorem fidem.

b c. 45. 1. 2. &c.

XXIII. Pharao Iacobum euocat.

Quæ vox etſi omnes perturbationum fluctus ſedare, omnes tenebras poterat ſua luce diſpellere, attonitos tamen, & quaſi ſtupore defixos ex inſperato reddidit, vt ne hiſcere quidem in conſpectu eius potuerint. In multis autem animi motibus regnabat timor, cuius propterea nominatim fit mentio, & conſcientia videlicet facinoris in venditione perpetrati. Quod cum non dubitarent graui ſupplicio dignum, & ſe in illius poteſtate cernerent, in quem tam grauiter deliquiſſent; timorem ex calumnia falſi criminis, in metum iuſti ſupplicij pro veriore, grauioreque flagitio commutabant: idque mox actum iri formidabant, vt furtum poculi in crimen plagij ver-

Cui medetur Ioſeph.

teretur. Huic timori ſapienter medicinam facit Ioſeph: tum lenitate verborum, nam clementer. *Accedite*, inquit, *ad me?* tum timoris cauſam auertendo, Nam cum prope acceſſiſſent, quod nollet exaudiri foris admiſſi quondam aduerſum ſe criminis manifeſtationem. *Ego ſum*, ait, [a] *Ioſeph frater veſter, quem vendidiſtis in Ægyptum. Nolite pauere, neque vobis durum eſſe videatur, quod vendidiſtis me in his regionibus*, vt ſcilicet in iis quoquo modo perirem: *pro ſalute enim veſtra miſit me Deus ante vos in Ægyptum.*

a c. 45. 4.

XXIV. Eoſque conſolatur diuino cōſilio exponendo.

Idonea vtique conſolatio, ex eo quod diuinæ prouidentiæ ſubſeruierint, eorum crimen in magnum bonum conuertenti. Sicut enim peccatorem valde contriſtat graue aliquod damnum ex peccato emergens, ita & conſolari poteſt bonum inde ex diuina ſapientia & bonitate elicitum; vt quantum de ſuo peccato dolent, tantum admirabile Dei conſilium demirentur & prædicent. Id conſilium vberius declarans [b], *Biennium eſt*, inquit, *quod cœpit fames eſſe in terra*, quod ſcilicet vtroque frumentum à me accepiſtis, in remedium famis, ſub finem ſcilicet primi anni, & ſub finem ſecundi, quo hæc apparet contigiſſe, cum iam duæ ſementes irritæ, duæ meſſes inanes abiiſſent: nam ſubdit, *Et adhuc quinque anni reſtant, in quibus nec arari poterit nec meti*, propter ſoli ſiccitatem, exceptum ſemen non fouentis, & exſugentis potius, quam multiplicantis, *Præmiſitque me Deus, vt reſeruemini ſuper terram, & eſcas ad viuendum habere poſſitis.* In hoc porro Dei conſilio explicando, ſolutis habenis modeſtiæ ac pietatis Caluinus excurrit, qua in Annalibus ipſis [c] caſtigata reperies, ſicut & quæ Ioſephus in hac pulcherrima hiſtoria licentius deprauauit.

b c. 45. 6.

c num. 45. & ſ. 99.

XXV. Ioſeph patrē euocat in Ægyptum.

Omittimus enim, quia longa nobis reſtat via; & feſtinare iubet is, quem Deus fecit principem in omni terra Ægypti. *Feſtinate*, inquit, *& aſcendite ad patrem meum* & dicetis. Hæc mandat. id eſt nunciat filius tuus Ioſeph. Deus fecit me Dominum vniuerſæ terræ Ægypti, deſcende ad me ne moreris, & habitabis in terra Geſſen terra ad pecorum paſtum commodiſſima. Ea in extrema Ægypto eſt, & habet ab occidente Nilum, ab ortu ſinum Arabicum, à Septentrione Arabiam. Addit & aliã cauſam efficaciorem, ad pelliciendum Iacobum in Ægyptũ. *Eriſque iuxta me tu, & filij tui, & filij filiorum tuorum, oues tuæ, & armenta tua, & vniuerſa quæ poſſides*: vt qui non ſis remigraturus in Chananitidem. Et ne cunctetur quaſi fames in exitu ſit, nunciari etiam iubet, quinq; annos famis adhuc ſupereſſe, qua vrgente fieri poſſit vt & ipſe pereat, & vniuerſa quæ poſſidet: ſi videlicet viſum eſſet Pharaoni, non vltra frumenta externis populis, ſed ſolis Ægypti vendere.

XXVI. Confirmat veritatem perſonæ ſuæ.

d Gen. 45. 12.

Quoniam vero oportebat fratres eius quam maxime perſuaſos eſſe de veritate perſonæ ſuæ [d], vt eam patri quoque perſuaderãt, ad eandem confirmandam redit. *En oculi veſtri*, ait, *& oculi fratres mei Benjamin vident quod os meum loquatur ad vos*, patria ſcilicet lingua, & abſque vllo interprete, vt nuper. Quod argumentum, vt ſatis firmum ſit, ponendum eſt Aegyptios linguam Hebræorum minime calluiſſe. Nec mirum, cum ea paucorum eſſet duntaxat, & aduenarum in Chananitide. Addit & alterum argumentum ex demonſtratione naturalis affectus in conſanguineos. Omnes enim amanter amplexatur, initio ducto ab eo, qui illi erat omniũ chariſſimus: omnes oſculatur, & plorat ſuper ſingulos: ſimulque iſto quaſi pignore iniuriarũ obliuionẽ, & veram reconciliationẽ confirmat. *Poſt quæ auſi ſunt loqui ad eum* [a], depoſito timore, quem fraterna charitas pepulit foras.

a c. 45. 15.

XXVII. Agnitio innoteſcit Ægyptiis.

Hæc dum Ioſephum inter & fratres in cubiculo geruntur, *auditum eſt, & celebri ſermone vulgatum in aula regis, venerunt fratres Ioſeph. Et gauiſus eſt Pharao, atque omnis familia eius*, ſecutaque ſunt conuiuia, optimatibus Aegypti eos cõuiuiis, & publica gratulatione excipiẽtibus, vt aiunt Flauius & Philo. Ioſeph quippe virtus eximia illos reddebat amore dignos. Itaq; Pharao non diſſimili amore incitatus, inculcat eadem quæ iam mandauerat Ioſephi, ac promiſerat ſuis: ſuoq; nomine præcipit ac promittit. Et quidem cumulatio. *Venite*, inquit, *ad me, & ego dabo vobis omnia bona Aegypti, vt comedatis medullam terræ*, id eſt fruamini optima, & fertiliſſima terræ parte. Præcepit etiam rex, vt tollerent plauſtra, ad ſubuectionem paruulorum ſuorum, ac cõiugum, totiuſq; ſupellectilis. Quæ omnia Ioſeph diligenter eſt executus. Dedit & cibaria in itinere, præter frumentum, quo iam onerata erant iumenta, vt illic aliquandiù, dum profectionem adornant, viuere poſſent, & amicos iuuare, & ſuperflua pretio diſtrahere; *ſingulis quoque iuſſit proferri binas ſtolas*, vnam viliorem, quam domi ferrent, aliam pretioſiorem, qua amicti prodirent in publicum, *Benjamino vero*, quem ſingulariter amabat; & admodicam contriſtauerat immerentem, *dedit trecentos argenteos, cum quinque ſtolis optimis.* Nec obliuiſcitur Senis; *tantumdem enim pecuniæ, & veſtium miſit patri ſuo: addens & aſinos decem, qui ſubueherent ex omnibus diuitiis Aegyptum, & totidem aſinas triticum in itinere, paneſque portantes.* Denique valedicens monet ne iraſcantur in via; altero nimirum alterum de Ioſephi iniqua venditione accuſante.

Et fratrum metus.

Abul. Del[illegible].

Ioſephi liberalitas in ſuos.

XXVIII. Ad patrem reuerſi diù non obtinẽt fidem.

Illi ergo *aſcendentes ex Ægypto, venerunt in terram Chanaan ad patrem ſuum Iacob*, eique nunciarunt Ioſeph filium eius viuere, & dominari in omni terra Aegypti. *Quo audito Iacob, quaſi de graui ſomno euigilans, tamen non credebat eis.* Recte. Cum enim de eo prius mentiti fuiſſent, hoc tempore vera dicentes, non merebantur fidem; & quamuis id vno ore affirmarent omnes, verebatur, tamen ne ex compoſito ad eum conſolandum fabulam afferrent ex Aegypto. Itaque illi ad fidem faciendam verſi, *referebant omnem ordinem rei.* Quæ dum narrantur, & per vniuerſas Iacobi familias latè funditur lætiſſima illa vox, *Ioſeph viuit, & ipſe dominatur in omni terra Aegypti*, appulerunt currus, & plauſtra, & aſini cum muneribus, quæ famuli ductabant, nam fratres aliquantulum anteceſſerant. Quæ cum vidiſſet bonus Senex fidem denique adhibuit filiis ſuis, & omni dubitatione ſummota *reuixit ſpiritus eius*, qui elanguerat in tam inopinato nuncio. Niſi placet hoc referre ad totum tempus, quo mortuum luxit Ioſephum, quo propior mortuo videbatur, quam viuo;

quo

a *hom. 65. in Gen.*

quo modo id intellexit Chryſoſtomus [a]. Reuiuiſcens ergo ait, *Sufficit mihi, ſi adhuc Ioſeph filius meus viuit, vadam & videbo illum antequam moriar.* Non ſperat diù victurum cum eo, ſed nouum Ægyptiæ peregrinationis laborem ſatis fructuoſum putat, ſi filium ſuum videre poſſit, paratus quamprimum mori.

ANNVS MVNDI 2329.

IACOBI 131. IOSEPHI 10.

Moræ in Ægypto 1.

BALÆI 28. Imperij Aſſyriorum 398.

ANTE CHRISTVM 1721.

I. Ratio tẽporis. a c. 47. 9.

IAcobi ætas ex ipſius ad Pharaonem verbis, confirmatur [a]. Proximè enim poſt eius in Ægyptum appulſum, ad regem introductus ait ſe eſſe centum & 30 annorum, quos cum pleriſque chronologis, ſumimus abſolutos, in quibus eſt Euſebius, qui etiam hunc annum decimum vocat Ioſephi principatus. Quod autem eundem vocat ſecundum famis, de exeunte vel abſoluto accipiendum eſt. Alioqui non dixiſſet paulò ante Ioſeph ſupereſſe quinque annos famis. Certe Demetrius apud eundem Euſebiũ [b], hoc ipſo, qui famis apud Ægyptios tertius erat, cunctam eorum familiam in Ægyptum migraſſe autor eſt, annos natum 130.

b *De Præp. l. 9. c. 21.*

II. Deſcenſus in Ægyptũ lætus præ reditu.

Hic eſt ergo celebris ille annus deſcenſus Iſraëlis & Iſraëlitarum omnium in Ægyptum, in diuturnam plurimorum annorum peregrinationem, cuius vt initia lætiſſima, ita extrema moleſtiſſima fuerunt: & tamen ingreſſus paucorum fuit, exitus innumerabilis multitudinis. Initium ſub mitiſſimo ac liberaliſſimo rege, plenum beneuolentiæ ac tranquilitatis fuit: finis ſub tyranno crudeliſſimo, atque ingratiſſimo, plenus odij, cædium atque turbarum. Hic paruuli & vxores Hebræorum deducuntur in curribus & plauſtris; illic abiiciuntur in fluctus, & matres fœtibus orbantur ſuis. Hic Iſraëlitæ euocantur vltro, ne fame in Chananitide moriantur: illic eiiciuntur ab inuitis Ægyptiis, mortem metuentibus ab Angelo exterminatore. Ad hunc porro locum maximè pertinet, celebris, nec parum impedita quæſtio, de numero perſonarum, quæ hoc anno in Ægyptum deſcenderunt, quam vt inſtitutum noſtrum exigit, breuiter expediemus; quamdiù, autem illic manſerint in exitu cum Moſe dicturi.

III. Iacob migrat cum ſuis. c c. 46. 1.

Euolutis itaque diebus aliquot [c]; à ſecundo reditu Patriarcharum ex Ægypto, quibus & illi aliquantulum quieuere, & profectio non exigui temporis, ſed tranſmigratio omnium perſonarum, omniumque rerum ad tot familias pertinentium tranſportatio, præparata eſt, Iacob ſub huius circiter anni principia, ſe in viam dedit *cum omnibus quæ habebat.* Ad eam quippe nunc ſuſcipiendam compellebat imminens quinque adhuc annorum fames, perſuadebat Ioſephi videndi deſiderium, inuitabat commoditas profectionis, & Dominus interius incitabat. Neque enim dubitandum eſt conſultum à ſancto Patriarcha Dominum ſuper tanto negotio: ſed Deum contentum intime edocere in præſentia, apertam reſponſionem ad locum Berſabee diſtuliſſe, cum iam eſſet in via, & bidui ferme confeciſſet iter. Ibi ergo mactauit victimas Deo patris ſui Iſaac [a], qui ſciiicet illi apparuerat in eodem loco, vbi & altare ædificauerat: quemque iam olim Abraham [b], religioſum fecerat, inuocato ibi nomine Domini Dei æterni, erecto altari, & plantato circum nemore.

a *Gen. 26. 23.* b *c. 21. 33.*

IV. Deus illi apparet. c c. 46. 3.

Peracto ſacrificio audiuit Deum per viſionem noctis, vocantem ſe & dicentem ſibi [c], *Ego ſum fortiſſimus Deus patris tui*, rectè fortiſſimi nomen aſſumit, quia ſequitur, *noli timere deſcendere in Ægyptum, quia in gentem magnam faciam te ibi.* Ex quo intellexit ſe ſuoſue ibi diuturnas tracturum moras. *Ego deſcendam tecum illuc, & ego inde adducam te*, id eſt populum ex te ortum huc reuertentem. Triplicem illi tandem pollicetur, tam ipſi quam toti familiæ communem, in profectione, commoratione, & reditu. Sed addit peculiarem gratiam, quod ei morienti dilectiſſimus Ioſeph ad futurus ſit, & omnia pietatis officia erga ipſum cumulatiſſimè expleturus. *Ioſeph quoque*, inquit, *ponet manus ſuas ſuper oculos tuos*, & quem videre cupis ante mortem, videbis ad extremam vſque vitæ periodum, cum ille abeunte anima claudet tibi oculos, nihil vltra mortale videre cupientes.

V. Catalogus familiæ eius. 1. *Iacob.* 5. *familia Ruben.* 7. *famil. Simeonis.* 4. *Fa. Leui.* 6. *famil. Iudæ.* 5. *Fam. Iſſachar.* 4. *Famil. Zabulon.* 1. *Dina.* 33. Et primum filiorum Liæ.

Surrexit autem Iacob puteo iuramenti; tuleruntque eum filij, cum paruulis & vxoribus ſuis, in plauſtris, quæ miſerat Pharao ad portandum ſenem, & omnia quæ poſſederat in terra Chanaan. Ad eum vſque locum venit fortaſſe Iacob aſino, vel camelo vectus: deinceps autem in plauſtro commodius compoſitus eſt, & delatus in Ægyptum cum omni ſemine ſuo. Tranſtulit autem ſecum omnia bona ſua mobilia, retinuit autem poſſeſſionem terræ, quam emerat à filiis Hemor in Sichem. Et quam auus Abraham à filiis Heth in Hebron, neque ea loca cuiquam vendidit. Vnde poſtea ex Ægypto in ſpeluncam Hebroniticam ad ſepulturam deportatus eſt. Catalogus autem perſonarum quæ ingreſſæ ſunt Ægyptum, conſcriptus à Moſe ſic habet. Primus eſt ipſe Iacob, tum Ruben cum 4 filiis; Simeon cum ſex, Leui cum tribus, Iudas cum quinque, Iſſachar cum quatuor, Zabulon cum tribus, & Dina, qui omnes vocantur filij Liæ, numero 32. quibus additus Iacob fiunt 33.

VI. Reliquus cæterorum catalogus. Gen. 30. 10.

Subdit deinceps Moſes filios Liæ & Zelphæ, licet filij Balæ ancillæ Rachelis prius geniti fuerint, ne filios Liæ naturales, ab adoptiuis ſepararet. Prior autem filiorum Zelphæ fuit Gad cui 7 filij aſſignantur, poſterior Aſer, ſecum ducit 4 filios, vnam filiam, & nepotes duos. Vtraque familia ſedecim perſonis conſtat, quæ ad filios quoque Liæ referuntur. Sequuntur filij Rachelis duo Ioſeph & Benjamin, Prioris duos Moſes filios memorat in Ægypto natos, Manaſſem & Ephraim, quibus Septuaginta 5 filios addunt, Manaſſi duos

8. *fa. Gad.* 8. *fam. Aſer.* 16. 3. *fam. Ioſeph.*

11 famil. Benjamin. 14. 2. fam. Dan 5. famil. Nephtali. filij Liæ 32. Zelphæ 16. Rachelis 11. Balæ 7. — 66. — 4. — 70.

Ephraimo tres, Benjamino autem 10 ſiue filij ſiue nepotes à Moſe tribuuntur. Sequuntur duo filij Balæ Dan & Nephtali, quorum prior vnicum habet filium, poſterior quatuor. Itaque filij Balæ omnes numero 7. Enumeratis porro cũctis Iacobi filiis, iuxta diſtinctionem vxorum eius, ſubditur à Moſe iſta concluſio.

Cunctæ animæ, quæ ingreſſæ ſunt cum Iacob in Ægyptum, & egreſſæ ſunt de femore illius, abſque vxoribus filiorum eius 66. In quo numero non comprehenditur ipſe Iacob, neque Ioſeph, & filij eius duo, qui iam erant in Ægypto. Conflatur autem hic numerus ex 32 filiis Liæ, 16 filiis Zelphæ, 11 filiis Rachelis, & ſeptem filiis Balæ. Vt autem tam Iacob ipſe, quam Ioſeph cum filiis comprehendantur, ſubdit Moſes. *Omnes animæ domus Iacob, quæ ingreſſæ ſunt in Ægyptum fuerunt 70.* additis videlicet quatuor ad prædictam ſummam. At Septuag. qui addunt familiæ Ioſeph quinque filios, conficiunt numerum 75 perſonarum vniuerſæ domus Iacob: quem numerum habet S. Stephanus [a] in Actis Apoſt. In hoc porro numero non ponuntur vxores Iacob, neque filiorum aut nepotum eius, neque plurimi famuli, cum filiis & vxoribus eorum; imo neque filiæ aut neptes Patriarcharum, præter duas: quorum omnium numerus haud dubie maior erat, quam eorum qui diſtinctè numerati ſunt. Omittimus porro pleraque dubia circa hunc catalogum, quæ ſtudioſus lector in Annalibus [b] reperiet; ſicut & ſtemmata familiarum Patriarchalium, & primarios quoque viros, qui in ſingulis floruerunt.

VII. Numerus vniuerſus 70 vel 75.

a c. 7. 14.

b An. M. 2319. fin.

VIII. Iacob nũnciat aduẽtum ſuum Ioſepho.

Cum autem Iacob vicinus eſſet Ægypto, ne importunè vel in aulam ſe daret, vel in regnum iniuſſus irruiſſe videretur, Iudam præmiſit ad Ioſephum, qui nunciaret ei adeſſe patrem, vt ſibi mutuo ſub ingreſſum Ægypti occurrerent. Occurſus futurus erat in terra Geſſen, vbi & habitatio, quam non ſine cauſa Ioſeph elegerat, & Iſraëlitis deſtinarat. Primum quia ager pinguis erat in primis ac fertilis, vel Pharaonis ipſius teſtimonio. Secundo, vt quamuis in Ægypto habitarent, ab Ægyptiis tamen, quantum fieri poſſet habitatione ſemouerentur & moribus; & conſtanter in veri Dei cultu perſeuerarent. Tertio ne moleſti eſſent Ægyptiis, ſi in medio eorum verſarentur paſtores ouium, quos illi deteſtantur, vt ſcripſit ipſe Moſes [c]. Neque tamen exiſtimandum eſt omnes Aegyptios excluſos fuiſſe à terra Geſſen. Nam Hebræi abituri petierunt vaſa aurea & argentea, non ſolum ab amicis, ſed etiam à vicinis. Denique vt quando ex Aegypto in Chananitidem remigrandum foret, facilius ſeſe ac citius ab Aegyptiis expedire poſſent: ne in media Aegypto intercepti, à furentibus Aegyptiis circumfuſi delerentur: quod poſtea ad mare rubrum tentarunt.

Cur electa Geſſen habitationi Iſraëlitarum.

c Gen. 46. 34.

IX. Occurſus eorum neceſſarius.

Decebat autem hunc occurſum fieri, qui in Iacobi ac Ioſephi honorem redundabat. Honorificum enim erat Iacobo, filium habere Aegypti proregem, qui ipſi honoris cauſa procederet obuiam. Ad Ioſephi quoque honorem pertinebat talem habere patrem, qui ab Aegypti prorege honorari mereretur. Deinde oportebat pleroſque ex antiquis colonis terræ Geſſen Hebræi loco cedere, agris inquam, ac paſcuis, vbi tentoria figerent, & pecora ſua nutrirent: quod vt pacificè fieret, ac ſine tumultu populi alioqui turbulenti, ſupremi ſecundum Regem magiſtratus autoritas neceſſaria videbatur. Præterea ibi maturius ac commodius mutua, filium inter ac parentem, agnitio fieri poterat, quam in mediis aulæ turbis. Poſtremo vt tam Iacob, quam filij eius præmonerentur à Ioſepho, qui ſeſe cum rege auliciſque gerere oporteret; quid petituri, quidue reſponſuri eſſent.

Ioſeph accepto de patris aduentu nuncio, ſiue à Iuda primum, ſiue à ſpeculatoribus & veredariis, iunxit currum ſuum, aſcenditque obuiam patri ſuo in Geſſen, ad ciuitatem Heroum, vt aiunt Septuag. quod ibi viri nobiles ac bello clari habitarent, in regni ſcilicet finibus, ad cuſtodiam eius. Cum primum Ioſeph patrem vidit, irruit ſuper collum eius, & inter amplexus fleuit; fleuit & ſenior; & inter lacrymas [a]; *Iam lætus*, inquit, *morior, quia vidi faciem tuam, & ſuperſtitem te relinquo.* Inde fratres reduces ſalutauit ac complexus eſt. A complexu ventum eſt ad colloquia, à colloquiis ad conuiuium; cumque redeundum illi eſſet ad Pharaonem, eique referandus ſuorum aduentus, eos monet vt interrogati à Rege, Reſpondeant ſe paſtores eſſe; eique vni negotio operam dare, vt verbis cum Ioſepho conſentiant, vt in terra Geſſen, ſeorſim ab Aegyptiis habitare poſſint: qui paſtores ouium deteſtantur.

X. Mutuus carũ complexus, & fletus.

a c. 46. 30.

Cur Ioſeph voluerit ſuos haberi paſtores.

Conſtat nihilominus fuiſſe apud Aegyptios paſtores ouium. Nam Pharao ipſe [b] Ioſepho dicebat, *ſi noſti in eis eſſe viros induſtrios, conſtitue eos magiſtros pecorum meorum*, populus quoque ouibus & bobus abundabat, quos quinto anno famis pro frumento apud Ioſephum commutauit, vt ſuo loco dicetur. Volebat porro Patriarcha ſuos haberi paſtores, vt indigni bellica gloria, aut etiam inepti ad arma cenſerentur: ſicq; non mitterentur ad militiam, & à ſe inuicem diſtraherẽtur. Quę ipſa cauſa fuit, cur mox iturus ad Regem, quinq; de fratribus ſuis ſpecie ipſa contemptibiliores aſſumpſit: ne ſi præſtantiores regi viſendos præbuiſſet, aulicis officiis, aut militiæ aſcriberentur: in extremis autem probabilior fiebat oratio Ioſephi, eos nihil præter paſtoritiam callere: quamuis hic fratrum contemptus in ſuum ipſius contemptum redundaret.

XI. Ægyptij pecora nutriebant. b c. 47. 6. 17.

Ingreditur ergo Ioſephus ad Regem, eiq; aduentum totius paternæ familiæ nunciat, cum omnibus ipſorum bonis, ne forte quaſi mendici, oneri fore putarentur Aegyptiis, aitq. in terra Geſſen ſubſtitiſſe; quaſi præſtolantes quid fieri placeret. Simul etiam ſignificat conuenire vt illic permittantur habitare, præſertim cum paſcuus eſſet locus, & ipſi pecoribus abundarent. Ergo cũ Rex ſciſcitaretur ab eis, quid haberent operis, ipſi, ut à Ioſepho didicerant, paſtores ſeſe profeſſi ſunt: idq; negotium patrium ſibi eſſe, atq; auitũ: quærere ſe nunc pecoribus paſcua, quæ dudum in Chananitide exaruiſſent: ideoque rogare, vt bona cum eius venia, illic habitare liceret, vbi ex itinere ſubſtitiſſent. Acquieſcit Rex, & ad Ioſephũ conuerſus perquam liberaliter optionem illi dat cuiuſuis prouinciæ

XII. Ioſeph ſuos introducit ad regem.

Ægypti ; ſuáque etiam pecora ipſius arbitrio fratribus committenda permittit.

XIII. Ipſumque Iacobum.

Poſt hæc introduxit Ioſeph patrem ſuum ad Regem , & ſtatuit eum coram eo. At bonus ſenex non ignorans Reges , quamuis infideles atque improbos, Dei vicarios eſſe in terris, Deum in Pharaone , quaſi viua imagine veneratus eſt, eique plurimam imprecatus fœlicitatem, Deo, vt par eſt credere , tam benigni erga ſe principis ſalutem commendauit. Pharao verò grandæuum ac venerabilem ſenem contemplatus, *Quot ſunt* , inquit , *Dies annorum vitæ tuæ* , id eſt anni , ſiue dies annales. Cui reſpondit ſenex , *Dies peregrinationis meæ centum triginta annorum ſunt , parui & mali , & non peruenerunt vſque ad dies patrum meorum , quibus peregrinati ſunt.* Vide vt ſe maioreſquè ſuos peregrinos agnoſcat, quales Deus eos eſſe voluerat [a]. Paucis porro annis vixiſſe ſe ait comparatione maiorum ſuorum. Nam cum putaret ſe iam ad lethi fores perueniſſe , meminerat patrem 180 annis vixiſſe , auum 175. proauum ad ducenteſimum quintum perueniſſe : eoſque ipſos annos ſuos malos, id eſt ærumnoſos fatetur, & merito. Tota quippe vita eius laborum atque ærumnarum plena fuit , vt notauit Chryſoſtom. [b] De quibus inſigniores duodecim, quaſi totidem Herculeos labores in Annalibus [c] collegimus.

Dies eius quomodo pauci , & mali.
a Gen. 15. 13.

b hom. 65. & l. 1. de Prouid.
c n. 72. huius anni.

XIV. Habitant in Geſſen ſiue Rameſſes.
d c. 47. 11.

Porro Iacob cum regem iterum honorificè conſalutaſſet , cum ſuis *egreſſus eſt foras. , Ioſephus autem patri , ac fratribus ſuis dedit poſſeſſionem in Ægypto , in optimo terræ loco Rameſſes , vt præceperat Pharao.* Ita Moſes [d]. Ex quo apparet oppidum Rameſſes fuiſſe in terra Geſſen , de qua locutus fuerat Rex. Sed nondum ei loco id nomen inditum fuerat , neque vrbs ædificata, vt patet ex initio Exodi [e] : quod Hieronymus quoque in locis Hebraicis confirmat.

e ca. 1. 11.

ANNVS MVNDI 2330.

IACOBI 132. IOSEPHI 11.

BALÆI 29. Imperij Aſſyriorum 399.

ANTE CHRISTVM 1723.

I. Quartus annus famis.
a c. 47. 12.

SEquitur quartus annus famis [a] , ad quem, treſque reliquos , quod attinet ad Iſraëlitas, illa Moſis verba pertinent, *Et alebat eos, omnemque domum patris ſui præbens cibaria ſingulis,* & quidem gratis. Non enim parcior factus fuerat aut tenuior, quam annis præcedentibus, quibus pecuniam remiſit in patriam in ore ſaccorum. Idque phraſis ipſa Hebraica ſignificat , quæ ait dediſſe cibaria *ſecundum os paruulorum,* id eſt quantum minimus quiſque de familia volebat : vel, vt alij rectius, pro ratione & numero paruulorum , vt ſcilicet plus illi familiæ daretur , in qua plura erant ora manducantium. Ex quo intelligitur gratis eum dediſſe frumenta ; alioqui dicendum fuiſſet dediſſe pro quantitate pecuniæ , non pro numero manducantium. Idque ex eo confirmatur , quod cum de reliquis agitur , quaſi per antitheſim fit nominatim mentio pecuniæ. Idque arbitror non ſine Regis conſenſu factū, cuius voluntate in Ægyptum deſcenderant. Alioqui, ecquid vtilitatis ex tam laborioſa migratione conſecuti eſſent, ſi æquè ibi ſuis ſumptibus victuri erant ?

Iſraëlitæ gratis nutriuntur.

II. Cæteri omnem pecuniam ſuam conſumunt.
a v. 13.

Quod ergo attinet ad Ægyptios , reliquoſque populos ; *in toto* , inquit Moſes [a] , *orbe panis deerat , & oppreſſerat fames terram , maxime Ægypti & Chanaan* , E quibus omnem pecuniam congregauit pro venditione frumenti , & intulit eam in Ærarium regis. Quod de hoc, & tribus annis præcedentibus intelligendum eſt. Cum enim frumentum , vt in fame , cariſſimè venderetur , omnium pecuniam quadriennio corraſit , vt nulla pene ad reliquos vſus in populi manibus reperiretur. Verum non ſibi corraſit , ſed Regi. *Tanta fide* , inquit Philo [b] , *vſus eſt in adminiſtrandis negotiis publicis , vt cum ratio temporum plurimas occaſiones ei præbuiſſet* ad congerendam pecuniam, potuiſſetque facile ditiſſimus ſui ſeculi euadere, totum argentum, aurumque è frumenti pretio collectum retulit in theſauros regios , ne dragma quidem ſubſtracta, contentus donis , quibus eum Rex remunerabatur. Eandem fidem commendat S. Auguſtin. [c]

Fides Ioſephi.
b L. de Ioſep.

c q. 159. in Gen.

ANNVS MVNDI 2331.

IACOBI 133. IOSEPHI 12.

BALÆI 30. Imperij Aſſyrior. 400.

ANTE CHRISTVM 1722.

I. Quintus annus famis.

EXeunte quarto ſeculo Imperij Aſſyriorum, quintus annus famis vexabat Ægyptum, & vicinas circumquaque prouincias, eaſque pecoribus ſpoliauit, quando iam argentum eas defecerat. Cum ergo, ait Moſes, defeciſſet emptoribus pretium, venit cuncta Ægyptus ad Ioſeph , miſſis ad eum vndequaque procuratoribus : dicens , *da nobis panes*, id eſt frumentum, quo conficiamus panes , quare morimur coram te deficiente pecunia ? Quibus ille reſpondit , *Adducite pecora veſtra , & dabo vobis pro eis cibos , ſi pretium non habetis. Quæ cum adduxiſſent , dedit eis alimenta pro equis , & ouibus, & bobus , & aſinis : ſuſtentauitque illos eo anno , pro commutatione pecorum.* Iam diximus Ægyptios pecora nutriuiſſe : quæ deinceps Ioſeph nutriebat paleis , quas vna cum frumento manipulatim collegerat , partim etiam longius amandauit vendenda , quæ putauit eſſe ſuperflua : aut ipſis etiam Aegyptiis nutrienda conſeruandaque tradidit , dato pabulo , vt eſſent eorum , non vt ante domini , ſed cuſtodes. Credibile autem eſt , vrgente quintum iam annum fame , multa omnis generis pecora , partim ab ipſis dominis conſumpta , fames enim omnia vertit in cibum, partim etiam cibi penuria extincta.

Conſumit pecora.

(∴)

ANNVS MVNDI 2332.

IACOBI 134. IOSEPHI 13.

BALÆI 31. Imperij Aſſyriorum 401.

ANTE CHRISTVM 1721.

I. Sextus annus famis. a c. 47. v. 18.

VEnerunt quoque anno ſecundo [a], id eſt vertente anno à datis pecoribus in commutationem frumenti, qui fuit ſextus famis: venerunt inquam Ægyptij fame oppreſſi. Nam de ipſis hoc loco vel ſolis, vel maxime agi, ſequentia, quæ ſunt de acquiſitione terræ Ægypti, ſatis docent. Et dixerunt Ioſepho. *Non celabimus Dominum noſtrum, quod deficiente pecunia, pecora quoque defecerunt; nec clam te eſt, quod abſque corporibus & terra nihil habeamus. Cur ergo moriemur te vidente? Et nos, & terra noſtra tui erimus.* Hoc vltimum & maximum pretium eſt, quo miſeri Ægyptij à dira ſeſe neceſſitate famis expediũt, propriis, terris, propriáque libertate diſtractis; vt deinceps Ægyptus ita Regis Ægyptij fiat, vt ipſius vnius ſit, in eamque non ſupremum ius modo, & directum, ſed vtile quoque conſequatur: & homines pro ſubditis, ſerui & mancipia fiant. Quod ipſi vltro profitentur, ſubdunt enim *Eme nos in ſeruitutem regiam, & præbe ſemina, ne pereunte cultore, terra in ſolitudinem redigatur.*

II. Vendunt Ægyptij terras ſuas, & libertatem. b v. 20.

Acquieuit Ioſeph, & acquiſiuit tam ipſos, quam terras eorum, debuitque deinceps omnes tanquam famulos domeſticos alere, omni eorum labore atque opera, in Pharaonis vtilitatem cedente. *Emit igitur Ioſeph* [b], ait Moſes, *omnem terram Ægypti, vendentibus ſingulis poſſeſſiones ſuas præ magnitudine famis.* Nec mirum videri debet pretium poſſeſſionũ in hunc & ſequentẽ annum non ſuffeciſſe, vt pro iis alerentur. Nam deficientibus emptoribus, permodicum erat earum pretium, frumenti autem maximum, quale omnino venditori placuiſſet. Itaque venditis poſſeſſionibus ſeipſi vendiderunt. *Subiecitque Ioſeph terram Pharaonis, & cunctos populos eius à nouiſſimis terminis Ægypti, vſque ad extremos fines eius.* In Hebræo textu, & Chaldæa paraphraſi, habetur, *Populum vero tranſire fecit ad vrbes ab extremitate termini Ægypti, vſque ad extremitatem eius.*

III. Seruitus, & tranſmigratio Ægyptiorũ. c l. 11. Ant. c. 8.

Quod ita explicat Ioſephus [c], cum omnes poſſeſſiones in ius Regis deueniſſent, alium alio migrare fecit, quò certius eſſet regium dominium. Clare Caietanus, *Sonat litera Ioſephum in ſignum tam ſeruitutis Ægyptiorum, quam proprietatis terræ acquiſitæ Pharaoni, tranſtuliſſe populos, de agro vnius ciuitatis, ad agrum alterius, vt ſic agnoſceretur Pharao proprius Dominus ſingulorum agrorum, mutando colonos. Et ipſi Aegyptij huiuſmodi facto profiterentur ſe eſſe non ſolum ſubditos, ſed etiam ſeruos Pharaonis.* Sic ipſe. Hinc autem etiam factum eſt, vt omnes Aegyptij exules eſſent, atque extorres à propriis ſedibus; ne deinceps Iſraëlitis, quaſi exulibus & peregrinis inſultare poſſent. Vide Rupertum [d] in hunc locũ.

d l. 9. in Gen c. 20.

IV. Pharaonis in Sacerdotes ſuos indulgentia

Porro cum dixiſſet Moſes totam terram Aegypti Ioſephi induſtria Pharaoni acquiſitam, excepit illico terram ſacerdotum, *quæ à Rege tradita fuerat eis*, vt habet vulgata editio, quod à cæteris abeſt, poſita tantum cauſa cur ſacerdotes non fuerint compulſi vendere terram ſuam Regi, ſicut, cæteri; quam etiam perſpicuè expreſſit Hieronymus; ſubdit enim, *Quibus & ſtatuta cibaria ex horreis publicis præbebantur, & ideo non ſunt compulſi vendere poſſeſſiones ſuas*, Egregia vtique, vehementerque laudabili liberalitate, atque pietate in Deum, ſi verum ei agnoſcere ac colere contigiſſet, cuius miniſtros à communi calamitate eximios eſſe volebat; ſuumque exiſtimabat illis præbere temporalia, à quibus ſpiritalia recipiebat, & publicè alere, publico Dei famulatui deſtinatos. Cum autem iſti ſacrificuli nequiſſimi eſſent omnis ſuperſtitionis incentores & ſtupidiſſimæ omnium idololatriæ mancipia, quid facturum putemus iſtum regem, ſi illi & veri Dei cognitio contigiſſet, & in ſanctos ſacerdotes, qui eum religiosè colerent incidiſſet? Vide in hanc ſententiam Theodoretum [a] atque Chryſoſtomum [b].

a q. 106. b hom. 65.

V. Qui dediti mathematicis: *Abul. Caiet.*

Alteram quoque huius priuilegij cauſam afferunt interpretes, quod Aſtrologiæ, ac cæteris mathematicis ſcientiis operam darent Aegyptij ſacerdotes; cui aſſertioni patrocinatur Ariſtoteles initio Metaphyſicæ, Chetæmon Stoicus apud Hieronymum l. 2. contra Iouin. Diodorus Siculus lib. 1. verum de hiſce Aegyptiorum doctoribus nobis ſermo recurret, cum de Moſis inſtitutione dicendum erit. Interim vide quæ hoc loco in Annalibus, ſcripſimus vbi refutatos reperies, qui ſacerdotis nomen hoc loco ad miniſtros regios transferunt. A Ioſepho quoq; defenſam iſtam in ſacerdotes benignitatem: contra improbam, ac temerariam Caluini accuſationem.

ANNVS MVNDI 2333.

IACOBI 135. IOSEPHI 14.

BALÆI 31. Imperij Aſſyrior. 402.

ANTE CHRISTVM 1720.

I. Agriculturam non ceſſaſſe an ſeptenniũ.

EST hic annus ſeptimus ac poſtremus famis Aegyptiacæ. De quo Philo, *Ineunte anno egeſtatis ſeptimo accitis agricolis, iam enim vbertatis ſpes affulgebat, dedit hordeum & triticũ ad ſementem, diligenter cauens ne quis hæc in alium vſum verteret.* Sic ipſe. Verum credibilius eſt ſingulis annis iactam in terram ſementem, quamuis tenuis omnino meſſis redderetur, Nilo tenuiter arua rigante. Neq; repugnante ea Patriarchæ verba. *Et adhuc quinque anni reſtant, quibus nec arari poterit nec meti*, ſolito ſcilicet more, cum ſpe minimè dubia copioſæ meſſis; cum his ſeptem annis tam malignè terræ votis agricolarum reſponderit, vt parum pro nihilo reputaretur. Adde quod alioqui terra in ſolitudinem redacta fuiſſet, quod vitandum eſſe iam præterito anno Aegyptij Ioſepho dicebãt. Itaque exiſtimandum eſt nunquam plane deſertam fuiſſe agriculturam, ſed Aegyptios prioribus quinque annis agros ſuos empto tritico ſeuiſſe, duobus autem ſequentibus, cum & agri & perſonæ in dominium Pharaonis tranſiſſent, traditum Aegyptis frumentum, quod tam ip-

ſotum victui, herus enim ſeruo victum debet, quam ſationi neceſſarium erat.

II. Liberalis contractus Ioſephi cum Ægyptijs.

Itaque ad vtrumque hunc annum, ſextum inquam & ſeptimum egeſtatis pertinere arbitror illa verba Ioſephi. *En vt cernitis, & vos, & terram veſtram Pharao poſſidet, accipite ſemina, & ſerite agros, vt fruges habere poſſitis.* Sed vide liberalitatem. *Quintam,* inquit, *partem Regi dabitis quatuor reliquas permitto vobis in ſementem, & in cibum familijs & liberis veſtris.* Regia plane Ioſephine, an Pharaonis, an vtriuſque beneficentia? Suggeſſit Regi Ioſephus, conſenſit Ioſepho Rex, populus vniuerſus beneficium accepit. Cum enim tota meſſis ad eum pertineret cuius erat ager, & ſementis, & agricolæ, neque iſti quidquam ex ea præter tenuem victum ſibi vendicare poſſent, quatuor eis partes conceſſit, quintam quotannis Regi pendi iuſſit, vt deinceps non tam coactos ſeruos, quam beneuolos haberet ſubditos.

III. Eorumque gratus animus.

Ad tam inopinatum, tamque munificum nuncium mirè exhilarati Ægyptij, *Salus noſtra,* inquiunt, *in manu tua eſt, reſpiciat tantum Dominus noſter, & læti ſeruiemus Regi.* Quaſi dicant, Reſtituiſti nos in vitam, dignare tantum iſta nos proſequi beneuolentia, & ſi videatur, beneficij loco nobis erit ſeruire Regi. Qui eſt populi conſenſus in propoſitam à Ioſepho conditionem ac legem. Itaque *ex eo tempore,* ait Moſes, *vſque in præſentem diem in vniuerſa terra Ægypti regibus quinta pars ſoluitur, & factum eſt quaſi in legem, abſque terra ſacerdotali, quæ libera ab hac conditione fuit?* Vtpote quæ diuendita non fuerat, nec in regium dominium tranſierat, Regi ipſis de victu ſolito more gratificante. Ex quo

Singularis Ioſephi ſapientia.

agnoſci poteſt ſingularis Ioſephi ſapientia, qui cum maxima populi gratia; tantum illi tributum impoſuerit, & liberalitas, qui de mancipijs emptitijs penſionarios fecerit vel cenſuales. Induſtria denique in augendis mirum in modum reditibus regijs: vt iure ac merito Rex, eiuſque populus vniuerſus Iſraelitas fouere omnibuſque beneficijs proſequi, in gratiam Ioſephi debuerit in omnes annos conſequentes.

Tempus contractus huius.

Hæc autem conſtituta ſunt, Ioſepho interprete, inter populum ac Regem, non poſtquam ceſſauit fames, vt putauit Flauius, ſed illa adhuc perſeuerante, quæ populum tractabiliorem, & ad quamuis conditionem accipiendam faciliorem reddebat.

ANNVS MVNDI 2338.

IACOBI 140. IOSEPHI 19.

BALÆI 37. Imperij Aſſyrior. 407.

ANTE CHRISTVM 1715.

I. Annus tertiæ Ætatis 300. Spartæ conditus.

HOc trecenteſimo ab ortu Abrahami, eodemque tertiæ ætatis anno, nam tertiam ætatem in magni illius Patriarchæ natiuitate inchoauimus: Sparta celeberrima poſterioribus ſeculis ciuitas, in Peloponneſo à Sparto filio Phoronei conditur, à quo & accipit nomen. Author Euſebius in Chron. vbi habes confirmatam noſtram temporis rationem de anno Promiſſionis 225, & principatus Ioſephi 19, & ætatis Iacobi & Abrahami, & regni Balæi Regis Aſſyriorum.

Ortus Merari.

Sequenti autem Author libri Teſtamenti Patriarch. ſcribit natum fuiſſe Merari, anno ſcilicet quinto & 50 patris ſui Leui, additque matrem eius in eo pariendo mortuam, ideóque filium ab amaritudine appellatum eſſe Merari. Verum ſi is cum patre ingreſſus eſt in Ægyptum, vt fert catalogus Moſis [a], oportet in numeros irrepſiſſe mendum, & forte pro 55. legendum 45. qui eſt annus deſcenſus in Ægyptum. Niſi placet etiam hunc numerari antequam natus eſſet.

a Gen. 46. 11.

ANNVS MVNDI 2345.

IACOBI 147. & vlt.

IOSEPHI 26.

BALÆI 44. Imperij Aſſyr. 414.

ANTE CHRISTVM 1708.

I. Annus mortis Iacobi.

HAc ætate mundi, mortuus eſt Iacob Patriarcharum pater. Sic enim habet Moſes [a]. *Habitauit Iſrael in Ægypto, id eſt in terra Geſſen, & poſſedit eam, auctuſque eſt, & multiplicatus nimis. Et vixit in ea decem & ſeptem annis, factique ſunt omnes dies vitæ illius 147. annorum.* Quod porro dicitur Iacob

a Gen. 47. 27.

Quid in Ægypto poſſederit.

poſſediſſe terram Geſſen, totum pro parte accipiendum eſt. Nam in Hebræo & Græco eſt, hæreditarunt, ſiue poſſeſſiones habuerunt in ea. Emerunt ſcilicet agros & vineas & domos à vendentibus fame compulſis, cum ipſi non carerent pecunia, & gratis frumentum acciperent, vti ſupra declaratum eſt. Etſi ergo precario illuc à Pharaone introducti ſunt, emptione tamen in iura vendentium ſucceſſere, & optimo iure facti ſunt poſſeſſores: quamuis eos Caluinus precarios poſſeſſores appellet, quem vt Scriptura refelleret, voce hæreditandi vſa eſt; ſignificans pari iure quo hæredes ſolent, factos eſſe dominos bonorum, quæ emerant.

II. Conſtituit ſub iureiurando de ſepultura ſua.

Cumque appropinquare cerneret [b] *diem mortis ſuæ,* Iacob, *vocauit filium ſuum Ioſeph,* orauitque impenſius, vt poſt mortem ſuam transferret corpus ſuum in terram Chanaan, ſepeliendum in ſepulchro patrum ſuorum; nec orauit ſolum, ſed promiſſionem datam iureiurando firmari voluit. *Pone,* inquit, *manum tuam ſub femore meo,* qua ceremonia ſignificabatur iuſiurandum edi per eum qui aliquando de ſemine Iacobi naſciturus erat, vt ſupra quoque [c] in iuramento Eliezeri explicatum eſt. Eam porro flagitauit tranſlationem, ſiue vt eam terram, quaſi Dei promiſſionem, & donum ſe magni facere oſtenderet, ſiue vt ſpem filiorum eò aliquando reuertendi firmaret, cuius & ipſe, & patres eius, vel mortui, poſſeſſionem cepiſſent. Accepto à filio iureiurando, Iacob adorauit Deum conuerſus ad lectuli caput; ſiue propter iuriſiurandi reli-

b Gen. 47. 29.

c cap. 24.

Et adorat ad lectuli caput.

gionem, quam proxime Ioſephus vſurparat; ſiue gratias agens Deo, qui ioſepho inſpirarat, vt ſibi de transferendo in Chanaan corpore ſuo aſſentiretur, & iureiurando confirmaret: Myſterium autem adoratæ ſummitatis virgæ in Annalibus [a] non negligenter explicatum reperies.

a n. 4. & 5.

III. Ioſeph patrem moribundum adit cum filiis.

b Gen. 48. 1. 2. &c.

His ita tranſactis rediJt Ioſeph ad Pharaonem in regiam, Iacob autem remanſit domi, vbi non ita multo poſt in ſupremam ægritudinem incidit. *Nunciatumque eſt Ioſeph* [b], *quod ægrotaret pater ſuus, qui aſſumptis duobus filijs Manaſſe & Ephraim ire perrexit*; agebat ille annum vigeſimum ſextum, iſte 25. Neutrum tamen liberos adhuc genuiſſe putat Hieronymus, quod alioqui ducti fuiſſent etiam ipſi ad ſenem, vt morienti, benedictionem aſſequerentur. Verum ne aliorum quidem filiorum paruuli, ad eum deducti ſunt, quorum magnam multitudinem fuiſſe conſtat. Nam, vt paulo ante dictum eſt, in Aegypto auctus eſt Iacob, & multiplicatus nimis. Vidit ſcilicet ingentem nepotum ſyluam, omnibus ex filijs ſuis ſucreſcentem, ad conſolationem ſuam, & diuini oraculi comprobationem. Et hanc ipſam multitudinem cauſam fuiſſe arbitror cur excluderentur, & benedicerentur in patribus ſuis.

IV. Vt ab eo acceptus.

c Gen 48. 2. vide Chry. hom. 66. & Rupert. l. 9. c. 21.

Dictumque eſt Seni, Ecce filius tuus Ioſeph venit ad te [c]. *Qui confortatus* ex aduentu filij, quem amore & honore proſequebatur; & ex nouo prophetici ſpiritus vigore, *ſedit in lectulo*, in quo æger, & defectis iam viribus prius iacebat. Et ingreſſo ad ſe refert Domini apparitionem & promiſſionem terræ Chanaan ſibi factam, cum ſurrepta patris benedictione iret in Meſopotamiam, vt doceat ſe inde iùs adeptum eſſe regionis illius diuidendæ in filios ſuos, in quorum propterea numerum recens adlegit duos, volens eorum, primaria diuiſione terræ, rationem haberi, ſicut & cæterorum. Id illa verba ſignificant. *Duo ergo filij tui, qui nati ſunt tibi in terra Aegypti, antequam huc venirem ad te, mei erunt, Ephraim & Manaſſes, ſicut Ruben & Simeon reputabuntur mihi.* In Hebræo & Græco, *mei ſunt*, quaſi dicat, iam nunc eos habeo non nepotũ, ſed filiorum loco: hæredes eos habere volo, quamuis in Aegypto genitos, ſicut & reliquos filios, imò & inter præcipuos. *Reliqui autem, quos genueris poſt eos, tui erunt, & nomine fratrum ſuorum vocabuntur in poſſeſſionibus ſuis*, id eſt ad alterutram tribum pertinebunt. Hæc ergo cauſa fuit cur non vna deinceps eſſet tribus Ioſeph, ſed duæ, quarum capita eſſent duo eius filij, Ephraim & Manaſſes.

Adoptat duos filios Ioſeph.

V. Cur meminerit mortis Rachelis.

At importuna videtur hoc loco mentio mortis Rachelis & ſepulturæ, præſertim cum præcedentibus pro ratione annectatur. Reſpondeo probari hoc loco conſentaneum eſſe duos filios Ioſephi, Rachelis nepotes, quæ præmatura morte obierit, ac ſepulta ſit, in filios Iacobi aſſumi, loco illorum, quos illa gignere potuiſſet, ſi diuturnior ipſi vita contigiſſet, quæ fuit omninò Ruperti ſententia. *Ideirco*, inquit [d], *hi duo filij tui mei erunt, vt mortuæ coniugi ſemen ſuſcitem, & ſuppleam adoptione, quod minus habui naturali generatione. Videns autem filios eius, dixit ad eum. Qui ſunt iſti, Oculi enim Iſraël caligabant præ nimia ſenectute, & clarè videre non poterat. Reſpondit Ioſeph, filij mei ſunt, quos donauit mihi Deus in hoc loco. Adduc, inquit, eos ad me, vt benedicam illis. Applicitóſque ad ſe deoſculatus, & circumplexus eos, dixit ad filium ſuum. Non ſum fraudatus aſpectu tuo, inſuper oſtendit mihi Deus ſemen tuum.* Viderat quidem eos ante annos 17, ſed puerulos. Neque enim credibile eſt tanto tempore nunquam à Ioſepho patri oblatos, cui id ſpectaculum erat iucundiſſimum: ſed perquam diu viſos non fuiſſe, vt qui non cum auo in Geſſen, ſed cum patre in aula verſarentur; magna interim facta in ſe, & in illis mutatione. Nam admodum iam caligabat oculis ſenex, & illi in viros euaſerant.

d l. 9. c. 23.

VI. Benedicit filijs Ioſeph.

Cumque tuliſſet eos Ioſeph de gremio patris ſui: nam iubente patre, ambo viciſſim ad aui genua ſedentis acciderant, quos recepit ad ſe pater, vt eos congrue ad accipiendam aui benedictionem componeret: prius autem adorauit pronus in terram, ſiue honorans patrem, ſiue adorans Deum, quoniam ab vtroque futura erat benedictio, quam filijs ambiebat. Itaque vtrumque compoſuit, vt Manaſſes primogenitus recta paternæ dexteræ, cuius erat aliqua in benedicẽdo ceremonia, Ephraim ſiniſtræ reſponderet. Sed Iacob de induſtria occultauit manus, agnoſcens ſpiritu prophetico eum, qui naturali ordine prior erat, poſteriorem fore. Quod videns, necdum tamen intelligens Ioſeph, grauiter accepit, voluitque commutare parentis manus, exiſtimans maiorem benedictionis efficaciam, tam ex diuina diſpoſitione, quam ex intentione parentis, huic ceremoniæ eſſe coniunctam. Nec tamen euicit, reſpondente Patriarcha, *Scio fili mi, ſcio. Et iſte quidem erit in populos, & multiplicabitur*; idque docuit euentus. Nam filij Manaſſis non vnicam, vt cæteræ tribus, regionem in ſortem ſuam, ſed geminam obtinuerunt, alteram trans Iordanem cis à Moſe datam, alteram cis flumen à Ioſue; *Sed frater eius minor, maior erit illo.* Nam tribus Ephraim facta eſt caput decem tribuum, & regni, quod poſtea Iſraëlis appellatum eſt. Et Ioſue glorioſiſſimus Imperator de tribu Ephraim, introduxit populum Dei in terram Chanaan, eamque diuinitus ſubiugauit, & Dei populo diuiſit.

Decuſſatis brachiis.

VII. Inuocatio ſanctorum ſtabilitur.

Benè autem precatur Iacob iuuenibus iſtis, inuocato ſuper eos, non ſolum Deo aui & patris ſui, & ſuo, ſed Angeli cuſtodis ſui, qui eruit eum de cunctis malis; vt oculi aureſque Caluino doleant, cæteriſque ſectarijs, quibus inuocatio Sanctorum fœtet: quin & prædicit fore, vt inuocetur nomen ſuum ſuper eos, quemadmodum Abrahami & Iſaac. Quod in praxim deduxit Moſes, qui ad placandum Deum populo ſuo, ſic orabat [a], *Recordare Abraham, Iſaac, & Iſraël ſeruorum tuorum*, vocans ſcilicet in auxilium, & patrocinium cauſæ ſuæ, merita trium Patriarcharum, qui Deo placuerant, ſicut nos ſanctos Apoſtolos, ac Martyres Chriſti Domini. Sed hunc in locum in Annalibus [b] diligentius explicatum reperies. Poſtremo autem Iacob nepotibus ſuis amplam imprecatur poſteritatem, vt fiant in gentes & populos, adeo vt in exemplum aſſumantur, cum quis alicui filiorum multitudinem

a Deut. 9. 27.

b nu. 17.

nem imprecari voluerit. Ipſi autem Ioſepho, in ſignum grati animi, dedit terram Sichimorum, quam ſibi acquiſierat, tuleratque de manu Amorrhæi in gladio & arcu ſuo, id eſt, iure belli, vt Hieronymus interpretatur, habetque prouerbij locum, de re multo labore parta.

VIII. Benedictiones Patriarcharũ.

Quoniam vero cœperat Patriarcha filijs benedicere, eiſque denunciare futura; reliquos ad ſe Patriarchas aduocauit, vt illis annunciaret, *quæ ipſis uentura eſſent in diebus nouiſſimis*, ſiue in futurum, quæ quia prophetica magis ſunt, quàm hiſtorica, in hoc compendio prætermittentur à nobis, excepta nihilominus benedictione Iudæ, quæ omnium grauiſſima eſt, maximéque neceſſaria; breuiter tamen vt Epitomen decet. *Iuda*, inquit, à laude & confeſſione iure nomen accepiſti, nam *te laudabunt fratres tui*, vt omnium maximum atque fortiſſimum, & victorem inimicorum tuorum. Id auget ac declarat comparatione cum leone qui rapta præda, ſuper eam quiete accubat, minime formidans ne quis eum ſuſcitare audeat, propugnandum pro præda ſua, quippe qui impunè id non ſit aggreſſurus. Vt ergo leo conſtanter præda potitur ſua, ita Iudas regia dignitate potietur.

Præſertim Iudæ.

IX. Ea prædictio exponitur.

Non enim *auferetur ſceptrum de Iuda, & dux de femore eius, donec veniat qui mittendus eſt, & ipſe erit expectatio gentium.* Quod oraculum, cum optimis quibuſque interpretibus, quos alibi recenſui, ſic explico. Non auferetur penitus, & ſine ſpe reſtitutionis regnum de tribu Iuda, ex quo ſemel illi collatum fuerit, & in qua pene manſit à Dauide vſque ad Cyrum, aut omnino de gente Iudæa: nam qui Babylone redierunt ad regnum Iuda, non ad regnum Iſraël, ſiue decem tribuum pertinuere, & Iudæi ab eodem Iuda ſunt appellati; qui quoniam reges non fuerunt, hoc loco Ducum nomine cenſentur: & hi in Iudæa quoquo modo rerum potiti ſunt, ipſius regiæ tribus voluntate, electione, atque conſenſu; vt propterea ipſa tribus Iuda regnare cenſeretur, etiam cum Machabæi Leuitici generis rem Iudaicam adminiſtrabant. Donec Herodes à Iudæorum gente plane alienus, non Iudaici populi conſenſu, ſed tyrannica Romanorum potentia, dominationem occupauit in Iudæos: quando Chriſtus Meſſias, qui mittendus erat, omniumque gentium quarum futurus erat Seruator, erat expectatio, natus eſt. Tunc enim plane atque irreuocabiliter ſceptrum, tam de Iuda, quam de Iudæis ablatum eſt, nec quiſquam, eorum arbitrio aut voluntate, Iudæis imperauit, vſque in hanc diem.

Quomodo non defecit ſceptrũ de Iuda.

X. Occurritur obiectioni.

Huic tamen expoſitioni videtur officere, quod in ea nomen Iuda præcisè non accipimus de tribu Iuda, de qua tamen perſpicuum eſt Patriarcham hoc loco eſſe locutum, , prout à cæteris tribubus diſtinguitur. Reſpondeo cum Pererio & Cornelio, dici poſſe præcisè Iudam regnaſſe, & ſceptrum in ea præcisè tribu ſtetiſſe, quandiu illius conſenſu ac voluntate, Iudæus aliquis, id eſt ad regnum Iuda pertinens regnauit: in quo erant Leuitæ ac Beniaminitæ, & ſi qui aliarum tribuum ad illud ſe aggregarunt, relicto regno Iſraëlis. Sicut regnum Polonicum permanere dicitur, quandiu Regni proceres regem ſibi ſuo iure deligunt. Qua poteſtate ſi eos Turca priuaret, ſibique eam occuparet, regnum illud concidiſſe diceretur. Eum porro qui mittendus erat eſſe verum Meſſiam Saluatorem mundi, ne Iudæi quidem, præter paucos, negant. Sed cum illum ſibi animo aliter depinxiſſent, quam fuerat à Prophetis prænunciatus, venientem neque agnouere, neque recepere: dicente Euangeliſta [a], *in propria venit, & ſui eum non receperunt*: & Chriſto ipſo [b], *quia non cognouiſti tempus viſitationis tuæ*. Ergo alium expectant quem recipiant, pſeudomeſſiam Antichriſtum.

a Ioan. 1. v. 11.
b Luc. 19. 44.

XI. Chriſtus expectatio gentium.
c cap. 2. 8

Dicitur porro Meſſias Chriſtus Dominus *Expectatio gentium*, ſiue Aggregatio gentium, & ab Aggæo [c] *deſideratus cunctis gentibus*, eadem ſententia: Aggregantur enim omnes ad eum quem deſiderant. Nimirum quia non ſolis Iudæis mittebatur, vt ipſi opinabantur; ex qua opinione illud quaſi perabſurdum iactabant [d], *Nunquid in diſperſionem gentium iturus eſt, & docturus gentes*: Quamuis enim antiqui Prophetæ ipſis ferme ſolis miſſi eſſent, Meſſias tamen, vel maxime gentibus mittebatur, quarum vocatio ab omnibus ferè Prophetis prædicta fuerat, Dauide maxime & Eſaia, quorum ille [e], *Poſtula à me, & dabo tibi gentes hæreditatem tuam*, &c. hic autem [f], *Ecce dedi te in lucem gentium, vt ſis ſalus mea vſque ad extremum terræ*, quarum primitiæ fuerunt Magi, qui eum adoraturi ex oriente venerunt. Quamuis autem non ſit expectatio, aut deſiderium incogniti boni, & hæ gentes ante Chriſti aduentum [g] *ambularent in tenebris, & regione vmbræ mortis*, expectabant tamen ac deſiderabant, appetitu non elicito, ſed innato, quo modo terra in ſiccitate deſiderare dicitur, aut expectare pluuiam de cœlo.

d Ioan. 7. 35.
e Pſal. 2.
f Eſa 49. 6.
g Eſai. 9. 2

XII. Iacob petit à ſuis officium ſepulturæ in Hebron.
h Gen. 49. 29.

Expleta filiorum benedictione Iacob; ſepulturam corporis ſui, quam à Ioſepho impetrarat, vniuersè nunc ab omnibus filijs petit, vt & ipſi hoc ſupremum officium, quamuis laborioſum, parenti non denegent. *Ego*, [h] inquit, *congregor ad populum meum*, populum ſcilicet Sanctorum, qui vita functi expectant ſub terris Saluatorem mundi, *Sepelite me cum patribus meis in ſpelunca duplici, quæ eſt in agro Ephroni Hethæi contra Mambre, in terra Chanaan, quam emit Abraham cum agro ab Ephron Hethæo, in poſſeſſionem ſepulchri.* Ibi ſepelierunt eum, & Saram vxorem eius. Ibi ſepultus eſt Iſaac, cum Rebecca coniuge ſua; ibi & Lia condita iacet. In Hebræo habetur eam ab ipſo Iacobo ſepultam; Et ibi, inquit, ſepeliui Liam. Pergit. *Finitiſque mandatis, quibus filios inſtruebat* de migratione ſua ad populum ſuum, déque electo à ſe loco ſepulturæ, placidè ſe ad mortem compoſuit, *collectis ſuper lectulum pedibus.* Nam ſederat in lectulo prius, demiſſis è lecto pedibus, vt commodius Ioſephum venientem exciperet, eiuſque filios amplecteretur, ac benediceret. Secuta eſt inde reliquorum fratrum benedictio, & de ſepultura mandatum, quibus expletis, pedes in lectulum rurſus intulit, & ob-

Et moritur.

dormiuit in Domino, *appoſituſque eſt ad populum ſuum.*

XIII. Fletur, & inungitur.

Vtique quod ad animam attinet, ſecundum quam adijt cæterorum ſanctorum cœtum. Nam de corpore mox ſubſequitur accurata narratio, ſed antecedit fletus. Nam Ioſeph cernens patrem mortuum [a], *ruit ſuper faciem eius, flens, & deoſculans eum*, atque adeo eius oculos claudens, vt Dominus promiſerat ſeni, ſimulque paterno amori vicem reddens, in quo cum nemini fratrum cederet, primus eum effudit foras: inde certatim cæteri, Iudas præſertim ac Beniamin, qui quamuis in amando ſuppares, primum tamen locum Proregi conceſſerunt. Qua naturalis affectus exhibitione expleta, *præcepit* Ioſeph *ſeruis ſuis medicis*, ita vocat pollinctores, & funeratores, & omnino condiendorum cadauerum peritos, quæ peritia in Ægypto quondam maxime viguit: *præcepit*, inquam, *ſeruis ſuis vt aromatibus condirent patrem; quibus iuſſa explentibus tranſierunt 40 dies, iſte quippe mos erat cadauerum conditorum*, quem ex Herodoto, & Diodoro Siculo petere licet; quæ tamen non crediderim in hoc funere vniuersè obſeruata, ſed pro arbitrio Proregis, quid in hac re decorum ac rectum eſſet obſeruantis, vt in Annalibus [b] explicatum eſt, vbi & Caluini in Ioſephum criminationem, circa hanc condituram, intregimus.

a Gen. 50. 1.

b an. 46. & 47.

XIV. Petit Ioſeph per aulicos cōmeatum funus.

Expleto planctus tempore, locutus eſt Ioſeph ad familiam Pharaonis [c], vt commeatum ſibi ad comitandum paternum funus impetrarent. Tanta gratia ac dignitate vir non adit ipſe Regem, ſed mittit interpretes, aut quia is erat Ægypti mos, vel ne tuneſtus ad regem accederet, vel vt beneuolentiam experiretur aulicorum, & gratiam apud regem. Difficile enim impetrandam putabat vel abſentiam ſuam, qui omnia in regno adminiſtraret, vel tranſlationem corporis, quod forte Pharao, ob amorem filij, & ſanctitatem patris, recondi voluiſſet in honorato quopiam Ægypti loco. Denique ingenuo pudore præditi homines verecundius pro ſe quippiam petunt, pro amicis autem, animoſius atque decentius. Ergo *ſi inueni*, ait, *gratiam in conſpectu veſtro, loquimini in auribus Pharaonis, eo quod Pater adiurauerit me, dicens, En morior, in ſepulchro meo, quod fodi mihi in terra Chanaan ſepelies me.* Fódere hic Chaldæa paraphraſis interpretatur præparare. Lyranus quoque & Abulenſis aiunt Iacobum ſibi & Liæ peculiare ſepulchrum præparaſſe in illo agro, quem Abraham iampridem emerat, quod iampridem ſenſit quoque S. Auguſt. [d]

c Gen. 50. 4.

d q. 170. in Gen.

XV. Abit multo cum comitatu.

Aſcendam igitur, inquit Ioſeph, *& ſepeliam patrem meum, ac reuertar*, ſicque Regi metum adimit de non redeundo. Idcóque facilè audiuit ab eo. *Aſcende, & ſepeli patrem tuum, ſicut adiuratus es. Quo aſcendente ierunt cum eo, omnes ſenes domus Pharaonis, cunctique maiores natu Ægypti: Domus Ioſeph cum fratribus ſuis*, nempe tribuum capitibus, *abſque paruulis, & gregibus, atque armentis, quæ dereliquerunt in terra Geſſen*, quaſi obſidum loco. *Habuit quoque in comitatu currus & equites, & facta eſt turba non modica*, vt triumphus pene potius, quam funus videri poſſet. Veneruntque ad aream Atad, ita dictum agrum, quod rhamnis & carduis circumuallatus eſſet. Eſt autem is locus, qui poſtea, Hieronymo teſte, dictus eſt Beth-agla, tertio ab Hierico lapide, eſtque cis Iordanem Hieroſolymitis, Moſi autem, qui illum fluuium non tranſiuit, trans Iordanem. Apparet autem Ægyptios non tranſiſſe Iordanem irrito labore: nec per deſertum, ſed per Gazam rectâ tritâque via, eò veniſſe. Ibi ergo celebrauerunt exequias, planctu magno atque vehementi, ſeptem dierum ſpatio. Quod cum vidiſſent Chananæi, dixerunt, Planctus magnus eſt Ægyptijs. Et idcirco vocatum eſt nomen loci illius, *Planctus Ægypti*, ſiue Abel Meſrain.

Luctus Ægypti.

XVI. Sepelitur & laudatur.

Finito luctu delatum eſt corpus in Hebron, ibique ſepultum; vbi & nos par eſſet ſepulchralia defigere ornamenta. Quidni enim magno Iacobo, magno Patriarcharum Patriarchæ, filio Iſaaci, nepoti Abrahæ, vtriuſque virtutum, promiſſionum, ac benedictionum hæredi? cuius benedictiones confortatæ ſunt benedictionibus patrum eius; confortatæ ſunt, imo & præualuerunt: Superauit enim vtrumque multitudine prolis, ſuperauit & præſtantia. Ex eo enim vno vniuerſus Dei populus propagatus eſt. Ab illis autem etiam Iſmaëlitæ, & Madianitæ, & Idumæi, mancipia idolorum. Superauit & reuelationum copia, & perſpicuitate, vt prædictiones factæ filijs ſuis abundè declarant; præſertim quæ ad Chriſtum pertinet. Nam cum illis tantum promiſſum eſſet fore, vt in eorum ſemine benedicerentur omnes gentes, Iacobo inſuper reuelatum eſt, Chriſtum de Iuda eſſe naſciturum, eumque expectationem gentium, mundi Saluatorem, & deſiderium collium æternorum fore. Quo enim propius temporum decurſu veniebatur ad Chriſtum, hoc etiam apertius atque illuſtrius eius myſteria verbis factiſque vulgabantur.

anteferetur patribus.

XVII. Eius cum Chriſto ſimilitudo. In eo quod maiori prætertur.

Sed quoniam Patriarchæ, vita & factis magis, quam verbis & lingua Chriſtum venturum demonſtrarunt, id in Iacobo quoque ex nouemdecim capitibus petita ſimilitudine in Annalibus breuiter oſtendimus, ex quibus hic duo triáve capita, cum bona venia feſtinantis Lectoris, ſubjiciemus. Nam Iacob nondum natus in vtero materno luctatur cum Eſau, qui prior erat oriturus, & victoriam obtinet ac principatum: diuino enim oraculo pronunciatum eſt maiorem ſeruiturum minori. Duo erant filij Dei, primogenitus angelus, ſecundo genitus homo, vterque diuinæ hæreditatis ac benedictionis capax. Et introducit Dominus in orbem terræ filium ſuum hominem factum, & ait, *Adorent eum omnes Angeli Dei*, vt maior ſeruiat minori. Naſcitur Iacob, moxque humili doméſticóque obſequio, parentibus in tabernaculis deſeruiens, illius referebat imaginem, qui ipſos 30 annos parentibus obſequioſiſſimum exhibuit famulatum: vterque eximiè dilectus matri, vterque abditus domi, vterque coruſcantem diuinarum gratiarum fulgorem, humili vitæ conſuetudine occultauit.

& eius domeſtico famulatu.

XVIII. In paupertate.

Iacob filius opulenti patris, auique, quaſi pauper, ſolus, & nudus egreditur è paterna domo: & hoſpitio carens in agro pernoctat

ſubdio, terram pro lecto habens, & lapidem pro ceruicali, ſuper eum nihilominus diuina contemplantem angeli Dei aſcendunt ac deſcendunt. Nonne in figuram illius [a], *qui cum diues eſſet propter nos egenus factus eſt, vt illius inopia diuites eſſemus*: qui in natiuitate hoſpitio caruit; & in peregrinationibus ſuis non habuit vbi reclinaret caput ſuum. Denique, vt ait Auguſt. [b], quod Iacob per figuram in ſomnis viderat, hoc de ſe Dominus in Euangelio prædicabat [c], *Videbitis cœlum apertum, & angelos Dei aſcendentes & deſcendentes ſuper filium hominis.*

a 2. Cor. 8. 9
b Serm. 79. de Temp.
c Ioan. 1. 51

XIX. Et diuitijs.

Etſi autem pauper erat Iacob, mox tamen & ipſe diues factus eſt, & Labanum in tenui olim re vehementer locupletauit. Nihil habebat mundus, vt meditatur Rupertus [d], ante Redemptoris aduentum, niſi modicum legalis ſcientiæ, quam pauci nouerant, & modicum carnalium cæremoniarum, quarum ritu vmbratico perpauci Vnum Deum vtcumque colebant. At veniente Chriſto mundus vniuerſus vera Dei cognitione locupletatus eſt: quem Deus ad introitum Chriſti, omni benedictione ſpiritali benedixit, peccata ſuſtulit, dona Spiritus ſancti largitus eſt. Ipſum autem Chriſtum, qui ſemetipſum exinaniuerat; *Deus exaltauit, & dedit ei nomen, quod eſt ſuper omne nomen.* Et ſicut ita ditatus eſt Iacob, vt diceret, *In baculo meo tranſiui Iordanem iſtum, & nunc cum duabus turmis regredior*; quo ipſo tempore venerunt illi obuiam Angeli Dei. Chriſtus torcular calcauit ſolus, mox autem exaltatus à terra, turmas gentilium ac Iudæorum ad ſe traxit. Et in cœlum aſcendens, turmam animarum ſanctarum, quas è ſubterraneis locis eduxerat, ſecum ducens, regreſſus eſt in cœlum: cui etiam occurrerunt multæ myriades Angelorum, eius victoriam prædicantium, & dicentium, *Quis eſt iſte, qui aſcendit de Edom, tinctis veſtibus de Boſra?*

d l. 7. c. 16. 27. &c.

& reditu in patriam

XX. Timor fratrum Ioſephi.

Hoc perfunctus pietatis officio Ioſeph, cum fratribus atque vniuerſo comitatu in Ægyptum reuertitur [e]. Eò poſtquam peruentum eſt, communi parente quaſi propugnaculo ſublato, ex conſcientia ſceleris antiqui, nouus redintegratur timor. Timent enim fratres Ioſephi, *& mutuo colloquentes, ne forte*, inquiunt, *memor ſit iniuriæ, quam paſſus eſt, & reddat nobis omne malum quod fecimus; mandauerunt ei*, non per filios Balæ, vt Hebræi putant, ſed, vt arbitror, per Beniaminum vterinum fratrem longè dilectiſſimum, & criminis illius penitus immunem. Mandati ſententia hæc fuit. Præcepiſſe Iacobum filijs ſuis, ſuo vt nomine Ioſephum orarent, vt fraterni in ſe criminis obliuiſceretur, illque ipſum illos ſuppliciter orare. Fictum hoc Iacobi præceptum, plerique merito ſentiunt. Dixiſſet enim Ioſepho id ipſe per ſeſe, tum maximè, cum filios congregatos benedixit. Non duxit tamen neceſſarium eius rei meminiſſe, Ioſephi ſui lenitati, atque placabilitati confidens: ratus quoque bene obductam ſilentio atque obliuione cicatricem, noxia commemoratione refricandam non eſſe. Id tamen illi neceſſarium putarunt, Ioſephi animum fortaſſe ex implacabili quorundam aulicorum iracundia metientes.

e ca. 50. 14.

XXI. Qui eos cōſolatur.

Quibus auditis Ioſeph, in argumentum fraternæ charitatis, dulciſſimæque beneuolentiæ lachrymatus eſt, anxio fratrum mœrori, timori, atque pœnitentiæ condoleſcens; quæ videbat poſt decimum ſeptimum, atque adeo quadrageſimum annum in ipſorum animis renouari. Eos ergo, metum omnem abſterſurus acceſſit ad ſe. Qui cum timidè veniſſent, *proni adorantes in terram dixerunt, ſerui tui ſumus*; Quaſi dicant, Si perdideris nos, vt poſſunt domini ſeruos, commodis officies tuis, famulos tuos; ſeruoſque perdideris. Quæ cum illi palente vultu, anhelo pectore, trementibus membris dicerent. *Nolite timere*, ait Ioſeph? *Num Dei poſſumus reſiſtere voluntati?* &c. Ad ſpeciem factum excuſat, ne illi mœrore nimio, aut metu abſorbeantur: nec tam factum ipſum ex natura ſua, & mala fratrum voluntate æſtimat, quam ex bono, quod Deus elicuit, propter quod & illum permittere voluit; iuxta ea, quæ ſupra contra Caluinum diſputata ſunt in Annalibus.

v. 19.

XXII. Et perſeuerat eos paſcere.

Excuſata vtcunque fratrum culpa, rurſum animum eorum exſuſcitat, promittens ſuam in eos deinceps quoque beneficentiam. *Nolite timere*, inquit, *ego paſcam vos, & paruulos veſtros*; nedum ſcilicet malum pro malo reddam; aut ſolitam ſaltem ſubtraham liberalitatem. Nec largior promiſſis, quam factis fuit. Nam Philo, Confirmatis, inquit fratribus, facta conuenientia dictis addidit, nihil omittens, quod ad eorum commoda pertineret. Quæ liberalius etiam Flauius noſter amplificauit, vt magnas etiam poſſeſſiones illis largitum eſſe dicat.

ANNVS MVNDI 2355.

IOSEPHI 34. IOBI 26.

BALÆI 52. & vlt. Imperij Aſſyr. 422.

ANTE CHRISTVM 1700.

I. Balæi obitus.

IN hac rerum geſtarum, aut ſcriptorum potius tam ſacrorum, quam profanorum penuria, aut potius inanitate, quæ à Patriarchæ Iacobi morte, vſque ad Ioſephi obitum protenditur, non habent Chronologi vbi pedem certò figant, niſi in aliquot regum initijs atque finibus. Qualis eſt hic annus, qui Balæi decimi Aſſyriorum regis imperium vitamque concludit. Decimum eum cum S. Auguſtino [a] diximus; tametſi Euſebius in Chronico ipſum appellet nouum, vtpote qui Belum primum omnium Aſſyriorum regum prætermiſerit. Eſt hic quoq; annus initium ſeptemdecim ſeculorum, quæ ante Chriſti Domini ortum nobis decurrenda ſuperſunt.

a l. 18. de Ciu. c. 4.

Tempus ante Chriſtum.

II. Argus & Ceres.

Sub hæc tempora, vt refert S. Auguſt. [b] Argiuorum rege Argo; à quo & nomen acceperunt, regnante, ſuis cœpit vti frugibus Græcia, & habere ſegetes ex propria agricultura, quæ delatis hactenus aliunde frugibus, vixerat. Eo nimirum tempore Ceres illuc veniſſe perhibetur, cui frugum inuentio in Attica tribuitur.

b l. 18. c. 6. de Ciu.

Iſraëlitæ cum Ioſepho floret.

Hoc ipſo tempore florebant in Ægypto, & vehementer multiplicabantur Iſraëlitæ, eos tum diuina prouidentia, tum Ioſephi potentia, prudentiáque protegente: Amoſi autem in Ægypto annum iam vigeſimum ſecundum regnante, vt habet Euſebij chronicon. Ad quæ ipſa tempora illud Dauidicum referre licet [c], *vt erudiret principes eius ſicut ſemetipſum, & ſenes eius prudentiam doceret.* Quamuis enim hæc eruditio ad priora quoque tempora pertineat, nunc tamen erat efficacior, cum diuinitus acceptæ ſapientiæ, humana quoque experientia acceſſiſſet.

c Pſal. 104. 22.

Anno porro ſequenti Altadas, quem Africanus Sethin appellauit, Imperij Aſſyriorum habenas ſuſcepit, ordine vndecimus, cuius res geſtæ, ſicut & cæterorum, incognitæ.

ANNVS MVNDI 2357.

IOSEPHI 38. IOBI 30.

ALTADÆ 4. Imperij Aſſyrior. 426.

ANTE CHRISTVM 1696.

I. Iobi à puero mores.

Agebat hoc tempore Iob in terra Hus, annum vitæ circiter trigeſimum, iuxta ea quæ ſuperius [a] diſſeruimus, vitamque ducebat multis virtutibus illuſtrem; qualem ipſemet deſcribit [b], nominatim autem miſericordia in pauperes. *Si negaui*, ait, *quod volebant pauperibus, & oculos viduæ expectare feci. Si comedi buccellam meam ſolus, & non comedit pupillus ex ea. Quia ab infantia mea creuit mecum miſeratio, & de vtero matris meæ egreſſa eſt mecum.* Cum ergo ab infantia benignitatem in pauperes, quorum tunc ingens erat copia, natus enim eſt ſub initia famis, quæ Iſraëlitas compulit in Ægyptum, ad quem videtur alludere, non deſtitit eandem viam deinceps inſiſtere, ſicut & in reliquarum virtutum curriculo exerceri, quas eodem in loco ipſe commemorat. Fortaſſis autem hoc tempore rerum potiebatur domi, defuncto Balac, ſiue Bela filius Beor cui ſucceſſit, vt habetur 36. Geneſ. [c] & apud Septuag. in fine libri Iob.

a an. m. 2328.
b ca. 31. 16. & ſeqq.
c Gen. 36. 33

II. Eiuſdem coniugiũ.

Sub hoc ipſum tempus, quo Iob trigeſimum agebat annum, credibile eſt eum vxorem duxiſſe [d], quam Septuag. aiunt fuiſſe Arabiſſam, nomine Boſorram, ſiue vt habet Ariſtæas [e] apud Euſeb. Baſſara: ex qua ſuſcepit filium Emmon, puta primogenitum, deinde per aliquot annos reliquos nouem, in quibus filiæ tres, vt habetur initio libri eius. Coniugium autem eius cum Dina, quod Rabini finxerunt, Septuag. interpretũ autoritate refellitur: præſertim cum illa, ſi nunc in viuis fuit, 69 annorum fuit: quod ſupra [f] quoque notauimus.

d Vide an. m. 2319. n. 3 & 4.
e lib. 9. de Præp. c. 25.
f Ibid. n. 6.

(∴)

ANNVS MVNDI 2385.

IOSEPHI 66. IOBI 58.

ALTADÆ 32. & vlt. Imperij Aſſyriorum 454.

ANTE CHRISTVM 1668.

I. Altadi obitus.

Abit hoc anno à vita atque imperio Altadas, expletis circiter triginta duobus annis, quos illi aſſignauit Euſebius. Eius nullam fecit mentionem S. Auguſt. [a] de Ciuit. Dei quod eius tempore nihil videretur contigiſſe, quod ad ſacram hiſtoriam pertineret. Satis tamen conſtat hoc tempore Iobum, cuius magna frequenſq. laus eſt in ſacris litteris, octauum nunc & quinquageſimum annum agentem, bonis omnibus, cum magna vitæ ſanctitate, & innocentia abundaſſe, tempore tentationis pedetentim appropinquante. Eam enim Hebræi in ſeptuageſimum vitæ ipſius annum referunt.

a l. 18. c. 6. vel 7.

II. Mamythi initium.

Anno proxime ſequenti duodecimus Aſſyriorum Rex Mamythus Altadæ ſucceſſit, ſub cuius regno Ioſephum obijſſe author eſt Auguſtinus [b]. Verum cum non Mamythum cum Euſebio, quem ſequi ſolet, ſed Hormaſcum vocat. Atqui Mamythum quoque habet Africanus, & Caſſiodorus, & perexiguo diſcrimine libri omnes tam manu ſcripti quam editi, eique conſtanter triginta regni annos tribuunt. Quod autem dicitur Syris & Ægyptijs cœpiſſe eſſe formidini, nec patris ignauiam imitatum eſſe, id à nouo Beroſo profectum eſt, cui impunè licet non credere. Sicut & Autori Teſtamenti Patriarch. cum ait Gad centeſimo vitæ ſuæ anno eſſe mortuum. Erratum enim in numeros irrepſiſſe illud arguit, quod communi receptóque omnium conſenſu Hebræi dicunt Ioſephum primum omnium filiorum Iacob eſſe defunctum, cuius vita ad decimum quartum ab hinc annum propagatur.

b l. 18. de Ciuit. c. 7.

Amrami ortus.

Itaque hoc anno, qui eſt Caathi filij Leui ſexageſimus nonus, ponimus natum Amramum filium eius, Moſis parentem, ſecuti Demetrium apud Euſebium lib. 9. de Præpar. Euang. [c] qui ait anno Amrami decimo quarto mortuum eſſe Ioſephum, Totidem autem ſuperſunt ad finem vitæ, ac principatus eius.

c c. 21. extremo edit. Græc. Lat.

ANNVS MVNDI 2398.

IOSEPHI 79. IOBI 71.

MAMYTHI 13. Imperij Aſſyr. 467.

ANTE CHRISTVM 1655.

I. Tempus certaminũ Iobi.

Septuageſimus primus annus adeſt ſanctiſſimi Iobi, tanto interuallo à Chriſti Domini ortu diſtans, quantum fuit ſpatium ab orbe condito ad diluuium: in quem annum plerique omnes ſcriptores, qui hac de re meminere, ipſius certamina referunt. Certe Athanaſius in Synopſi agens de libro eius,

Paſſus eſt, inquit, cum eſſet annorum Septuaginta. Cyrillus Alexandrinus in commentariis in Iob. apud Anaſtaſium Nicenum [a], *Ex iis*, inquit, *quæ dicit Scriptura, licet exactè coniectare, quod ipſe ſeptem annos egerit, in tentatione, 70 annos natus in initio tentationis.* Quam temporis rationem pleriſque recentioribus probatam ſequemur. In iis Pererius, Pineda, Del-Rio, Torniellus, & ſi qui alij. Vtrum autem ipſemet Iob libri ſui Author fuerit, & Moſes interpres, non ſatis conſtat. Cur autem à Moſe verſus fuerit in Hebræum, ita docet Author Commentariorum in Iob, apud Origenem [b]. *Inuenimus*, inquit, *in antiquorum dictis, quod cum magnus ille Moſes in Ægyptum à Deo fuiſſet miſſus, & vehementem afflictionem filiorum Iſraël videret, & conſolari eos minime valeret, vehementer illos atque terribiles Iobi dolores, pro conſolatione enarrauerit, & in Scriptura eos ponens, cum adhuc eſſent recentiores, illi populo dederit*, &c. quæ videtur etiam ſenſiſſe Polychronius.

a Inqq. in Scrip. q. 51. to. 1 Bibliot. Patrum.

Libri Author, & interpres.

b Lib. 1.

II. Iobi felicitas.

Dominus ergo, qui ſanctiſſimum virum Iobum, in medio nationis prauæ Idumæorum elegerat, in quem eximios gratiarum & virtutum heroicarum theſauros effuderat, noluit eos occultari ſub modio, ſed acceptiſſimum ſibi virum, aſperrima tentatione probatum, illuſtrioremque redditum extulit in ſublime, vt luceret omnibus, qui deinceps in domo Domini ſeculis omnibus verſarentur. Hic ergo vir cum internis animi bonis erat egregiè locuples, tum externis vehementer abundabat. Principio ſeptem filiis tribuſque filiabus, egregiæ omnes indolis, habuit inſtructam domum; quorum ſingularis erat in parentem obſeruantia, & inter ſe amor atque concordia. Accedebant naturales illæ diuitiæ, ſeptem millia ouium, tria millia camelorum, boum iuga quingenta, quingentæ aſinæ, numeroſumque ſeruitium, domi foriſque neceſſarium. Quibus rebus omnibus, toto oriente inter Arabes, Idumæoſque omnes, maximus atque clariſſimus effectus eſt.

III. Cœtus Angelorũ.

c Sap. 2. 24.

Hanc tantam felicitatem æquis oculis ferre non potuit is, cuius inuidia iam olim mors [c] penetrauit in orbem terrarum, ſed in occaſionem eius funditus euertendæ erat intentus. Quadam ergo die, vt exponit Pineda, Tirinus, & alij, ſancti Angeli, illius regni hominum, & filiorum Iobi cuſtodes, in eum ipſum locum conuenerunt, in quo duo illi Iobi tutelares verſabantur. Eum locum Sathan quoque circumibat. Concilium videbatur, & quaſi iudicum conſeſſus, cui præſidebat ſuperior quidam Angelus, Dei vice, ac nomine. Ibi cum de Iobi, totiuſque familiæ ipſius ſanctitate, tanquam ab amicis ac patronis ageretur, affuit & Sathan, in Angelum lucis ſe transformare ſtudens. Quem facile agnitum is, qui Dei gerebat vices, interrogat vnde veniat, & an conſiderarit Iobum, virum, qui mortales omnes vitæ innocentia longe poſt ſe reliquerat. Quæ cum aduerſarius negare non poſſet, eò confugit, vt quæ à Iobo rectè fierent, in deteriorem partem interpretaretur: qua Iob non vera erga Deum pietate illi ſeruiret, ſed quaſi bonorum temporalium mercede conductus: quæ ſi illi tollantur inquit, nihil reueritus diuinam faciem, illius prouidentiam ac bonitatem apertè criminaturus ſit. Quibus ille verbis haud obſcurè Iobum expoſcebat ad ſingulare certamen.

à dæmone editur.

IV. Iobus illi permittitur ſuis bonis ſpoliandus.

Angelus autem Dei vicem gerens, qui Iobi fortitudinem exploratam haberet, nihil cunctatus cum conceſſit aduerſario, ſua ipſius manu probandum, atque excutiendum, tam ampla cum poteſtate, vt omnia quæ ad ipſum pertinerent, ipſo vno excepto, ſibi permiſſa intelligeret. Ea facultate accepta, e ſacro cœtu proripit ille ſe: & quadam die cum filij ac filiæ Iobi cibum de more ſumerent in domo primogeniti, venit primus nuncius, quo cladem à Sabæis illatam referret, abductis quingentis boum paribus, & quingentis aſinis, & famulis interfectis. Et ſicut non eſt abſurdum ipſummet Sathanam egiſſe nuncium, ita & Sabæos ad hanc prædam impuliſſe. Cum autem immotus perſiſteret vir Dei, ſuamque in Deum fiduciam retineret, ad illam labefactandam venit ſecundus nuncius, qui diceret, Ignem Dei cecidiſſe de cœlo, & tactas oues pueroſque cõſumpſiſſe, de ſeptem millibus ouium nullam ſupereſſe; de multis famulis euaſiſſe ipſum, vt tantam calamitatem nunciaret.

1. Clades.

V. Tertia clades continenter nunciatur.

Sed & illo adhuc loquente, de induſtria enim dæmon nullum dabat ſancto viro reſpirandi locum, neque tempus animum colligendi aduerſus dolorem. Venit ergo tertius nuncius, qui retulit Chaldæos feciſſe tres turmas, & inuaſiſſe tria illa millia camelorum, in totidem vt apparet turmas diſgregata, eaque cæſis famulis abegiſſe. Reliqua erat quarta plaga; quæ hominem cæteris vehementius affligeret, & iam ex triplici impulſu, in ruinam, vt credi poterat, propendentem plane proſterneret: horribilis videlicet ſeptem filiorum, ac trium filiarum clades, quæ ab illo immiſſa videbatur, cuius imperium venti ac turbines, & ſpiritus procellarum exequuntur à quibus concuſſa vndique domus, momento, ne quis elabi poſſet, hilariter conuiuantes oppreſſit; & videlicet filiorum vxores, & filiarum viros. Cum enim ſuas quique domos ac familias haberent, in quibus viciſſim excipiebantur conuiuæ, videri poſſunt & nurus, & generi quicumque ibi aderant, ſimul contrucidati, atque extincti in domo primogeniti. Neque omiſſi videntur à Moſe, ſed nomine filiorum ac filiarum comprehenſi. Famulos quoque eadem clade confectos apparet, quandò hic quoque nuncius ſe ſolum cladem effugiſſe nunciat.

4. cædes filiorum ac filiarum;

generorum ac nuruum.

VI. Iobi in hac priore luctâ conſtãtia.

Hic Iob ſiuè à ſede regia, ſiue à menſa, cui forte accumbebat, ſurrexit, & quaſi ex certo animi propoſito, non ex magnitudinè perturbationis, regias dilacerauit veſtes, quaſi à ſe abijciens, vt indueret lugubres. Abraſit etiam caput pro more Idumæorum grauiter lugentium, & pro blaſphemis vocibus, ad quas eum aduerſarius intùs vrgebat, philoſophicam illam, aut potius diuinam effudit vocem. [a] *Nudus egreſſus de vtero matris meæ, & nudus reuertar illuc.* Quaſi dicat, non ego prædones moror, Arabes, vel Chaldæos, non fortunam arguo vel caſum, non dæmones ipſos malorum omnium architectos, Deum ipſum agnoſco flagellan-

a Iob. c. 1. v. 21.

tem; ſine cuius nutu aut voluntate nihil cœlum contra me, nihil terra, nihil inferi poſſunt, *Dominus dedit, Dominus abſtulit, ſicut Domino placuit ita factum eſt, ſit nomen Domini benedictum*. O vocem admirabilem, quæ vna Sathanam multo vehementius afflixit, quam Iobum quatuor illæ clades: ſimulque ſenſit quam temerè in ſe recepiſſet, Iobum in aliquam vocem, ex doloris impatientia, proru ptururum.

VII. An ſtatim fortunis omnibus euerſus fuerit.

At iure quis hoc loco, meritóque dubitauerit, quomodo quatuor illis cladibus acceptis Iobus ſe nudum aſſerat: num omnia ſua habebat in agris? nonne palatium, aut ædes aliquæ in vrbe ſupererant, in quibus tum reſidebat, cum ad eum hæc nuncia delata ſunt? num conductitiam incolebat domum, vir ille magnus inter omnes orientales? Nonne agri, & vineæ, & horti, & prata ſupererant? Non deerat certe regia ſupellex, non domeſtici multi famuli, non magna copia facti infectique auri & argenti, vt olim[a] Abrahamo & Loto.

a Gen. 13. v. 2. 6.

Non videri, ſed paulatim.

Hæc autem omnia illi eodem momento periiſſe neque ſcriptum eſt, neque ſi perierint, ſilentio præteritum iri à Scriptura exiſtimandum eſt. Itaque nudum ſe dicit, vel vſitata illa auxeſi, qua quis ingentem iacturam paſſus, exclamare ſolet, *perij, nudus ſum*. Forte etiam prophetico ſpiritu prouidit, quæcunque ſupererant breui quoque ſibi peritura, ſicut & factum eſt. Neque enim Sathan indulgentior in eum fuit, vt non expleret totam illam, quam acceperat, nocendi facultatem. Reſeruata ſunt autem diuina prouidentia, quæ mox plurimis, grauiſſimis, maximeque diuturnis morbis fruſtra curandis conſumerentur, & quæ domeſtico ſcelere, per vim fraudemque, quaſi iamiamque morituro eriperentur ipſi, et, denique quaſi abominandum cadauer, ſuis alieniſque ædibus pelleretur. Sed ad hiſtoriæ ſeriem redeamus.

VIII Apparatus ad iterum certamen.

Primo congreſſu victus aduerſarius, cum alterum quaſi concilium Angelorum celebraretur, in illud ſe iterum inſinuat, aut quaſi ad cauſam dicendam rapitur, tanquam petulantiſſimi mendacij, atque inuidiæ reus. Vbi cum ſilentio dedecus ſuum tegeret, obiurgatoria interrogatione pulſatur, vt diuini teſtimonij de ſancto viro veritatem, vt Iobi virtutem, vt ſuam ipſe malitiam fateatur. At Sathan pro implacabili ſuo in Deum hominesque odio, atq; inuidia, quæ niſi hominis exitio ſatiari non poteſt, Iobi patientiam extenuat, quaſi iactura externarum rerum facile ferri poſſit. Certius viri virtutem exploratum iri, ex ipſius corporis morbis, atq; doloribus. Quam ad rem cum Dominus præbuiſſet aſſenſum, excluſa duntaxat licentia mortis inferendæ, ille facinus in innocentem meditatur, prætetito multo atrocius; ad quod, præter antiquam improbitatem, nouo pudore atque dedecore incitabatur.

IX. Quam primum à dæmone ſuſceptum.

Quantum autem interiectum fuerit temporis inter vtrumque certamen, certo ſciri nequit, cum id Scriptura tacuerit. Ariſtæas apud Euſebium[b], ait eodem ipſo die, quo iacturam bonorum omnium fecerat, etiam corpus vlceribus oppletum fuiſſe. Chryſoſtomus, Baſilius, atque Olympiodorus breuiſſimum tempus interpoſitum putant, idque conſentaneum eſt flagrantiſſimo teterrimi hoſtis noſtri odio, cui nullum tempus diuinitus præfinitum fuerat. Itaque tantum diſtuliſſe putandum eſt, quantum neceſſe fuit ad excogitandum quomodo ſecluſa morte, maximis illum, probroſiſſimiſque doloribus cruciaret; ſi quomodo fieri poſſet, vt parieti, ex priori quaſſatione inclinato, nutantique incumbens, illum prorſus euerteret.

b lib. 9 de Præp. c. 25. εὐαγγελ.

Totũ eius corpus morbis corrupit.

Quamprimum ergo lugentem Iobum, & in decem filiorum funeribus occupatum inuadit, & omnibus corporis humoribus, partibuſque, à recto ac naturali ſtatu dimotis, totum illius corpus maligno vlcere infecit, itáque afflixit, vt à ſummis vnguiculis, vſque ad capitis verticem, nulla particula remaneret incolumis: ſed interna omnia, externaque membra, implacabilibus cruciatibus æſtuarent, quæ accuratiſſima diligentia Pineda noſter perſecutus eſt totis 12. ſectionibus, vbi ad 50 ſancti viri morbos enumerat.

X. Sed ordine quodam.

In hiſce porro morbis, præter acerbiſſimum doloris morſum, quem omnibus externis internisque ſenſibus inferebant, ordo etiam & diuturnitas temporis conſideranda ſunt, quibus non leue tantis hiſce ærumnis incrementum accedebat. Cum enim formidaret, ne ſi, cum tota illa maiorum cohorte in Iobum incubuiſſet, hominem ferendo imparem extingueret: & rurſum ſperaret eum ſe facilius in deſperationem acturum ſi alij ex aliis quotidie morbi pullularent; ita à veteratore illo certamen inſtitutum eſt, vt prioribus labefactatus, poſterioribus in terram afflictus procumberet. Quod ſuadet etiam ordo ſeruatus in primis illis quatuor calamitatibus, aut inferendis, aut nunciandis.

XI. Et per ſeptennium.

Iam quod ad tot tantorumque malorum diuturnitatem attinet, omiſſis aliis multorum ſententiis, exiſtimo illam eſſe vero ſimillimam, quæ hoc certamen ſeptem annorum longinquitate definit, ſi tamen ita modificata fuerit, vt non ſeptennium ſub dio, in ſterquilinio nudum, hyemes atque æſtates iacuiſſe credamus, ſed is fuerit huius quaſi tragœdiæ ſeptimus calamitatis actus. Primum enim internis, vt videtur, doloribus correptus, affigitur lecto: aduocantur illico medici, adhibentur curationes, ſucceſſu pene nullo; vna ægritudine nonnihil remittente, intenduntur aliæ, nouæ etiam ſuccreſcunt, & internæ foràs erumpunt, res familiaris in remedia exquiſita conſumitur. Neque enim credibile eſt hunc ſapientem virum ab his abhorruiſſe[a], quantumuis exploratum haberet, hæc ſibi diuinitus contingere. Cumque dudum greges & armenta periiſſent, & domi vxor, cognati, famuli, vt in re deplorata, plurima compilarent, fundi denique, domuſque diſtrahuntur.

a Eccl. 38. 4.

XII. Quando in ſterquilinio depoſitus.

Septimo tandem anno cum horrenda lues totum corpus occupaſſet, neque ſpectaculum oculis, neque naribus fœtor vlli eſſet vltra tolerabilis, ſed terram vndique mephitim exhalaret, qua tecta omnia perfuſa inficiebantur, ex vrbe quaſi mortui cadauer, certe animam agentis effertur, & in ſterquilinio deponitur. Id vero cum omnium oculis eſſet obiectum, omnium ſermonibus, tanquam res admodum inſolens vbique vulgaretur, eius

amici

amici Dynaſtæ tam nouo rumore icti, qui domi ægrotantem per nuncios de more viſitarant, eodem per ſeſe ipſi tum venere. Itaque Olympiodorus amicos longo denique interuallo ad Iobum veniſſe dicit. Et Septuaginta ad idem reſpexere tempus, cum de vxore Iobi, quam certiſſimum diaboli telum vocat Chryſoſtomus [a], ita loquuntur. Cum autem multum tempus proceſſiſſet, dixit ei vxor ſua, quouſque ſuſtinebis, &c. *Conſidera*, inquit Chryſoſt. *mulieris cum ſcelere coniunctam calliditatem, quemadmodum à temporis diuturnitate ſtatim ducat exordium.* Et mox, *Tempus*, inquit, *ipſum tua verba refellit, quod cum ſit iam diuturnum, mala tamen ipſi non tollit.* Hæc ipſe: quæ nemo non videt rectius in ſeptennium, quam in aliquod breue tempus conuenire.

& ab amicis viſitatus.

a hom. 28. in 1. Cor.

ANNVS MVNDI 2399.

IOSEPHI vltimus. IOBI 2.

MAMYTHI 14. Imperij Aſſyrior. 468.

ANTE CHRISTVM 1654.

I. Ratio temporis de Ioſephi obitu.

VLtimus eſt hic Ioſephi annus, quo octogeſimum expleuit principatus annum, vitæ autem centeſimum decimum anno ſuperiore inchoatum. Eaque in re nobis cum Euſebio conuenit, ſicut & in anno Promiſſionis, & tertiæ ætatis, & Mamythi regis Aſſyriorum. Ei tamen in eo aſſentiri non poſſumus, quod hinc ſtatim inchoat Hebræorum ſeruitutem, quam ad centeſimum quadrageſimum quartum producit, qui ſit Moſis octogeſimus. Nam Scriptura [a] apertè docet, non ſtatim à Ioſephi morte Hebræos affligi cœpiſſe, aut ſeruire, ſed prius mortuos fuiſſe ait omnes fratres eius, omnemque cognationem illam: atqui ex eadem Scriptura [b] conſtat Leui, qui nunc centeſimum decimum quintum agebat, ad 137 perueniſſe. Ergo ſaltem de illa ſumma annorum ſeruitutis duo & viginti anni detrahendi ſunt. Eadem ſentiunt ſcribuntque Hebræi in maiore ſuo Chronico.

a Exod. 1. 6.

b Exod. 6. 16.

II. Ioſephi obitus, & familia. c ca. 50. 22.

De morte porro Ioſephi hæc habet Scriptura [c]. *Et habitauit in Ægypto cum omni domo patris ſui, vixitque centum & decem annis.* In eodem vtique regno habitauit Ioſeph cum fratribus, non tamen in eadem prouincia. Illi quippe Geſſen, ipſe in vrbe regia, vt Ægypti Protegem decebat: quò etiam moribundum eos euocaſſe par eſt credere. Spatio autem octoginta annorum principatus ſui, *Vidit filios Ephraim vſque ad tertiam generationem.* Vidit nimirum Edom, filium Sutalaam, filij Ephraim. *Filij quoque Machir, filij Manaſſe nati ſunt in genibus Ioſeph*, qui ſcilicet eos recens natos ſuis excepit genibus. Quoniam verò à Moſe dicitur Ioſephus ſub mortem fratribus ſuis eſſe locutus, putant Hebræi omnes tum fratres Ioſephi fuiſſe ſuperſtites, primumque omnium Ioſephum è viuis exceſſiſſe, Leui autem poſtremum, vt eſt in maiore eorum Chronologia [d], quod ſatis proba-

d Seder Holam. c. 3.

bile videtur, licet ex Scriptura non accipiat firmitatem.

III. Extremum cum fratribus colloquium, à v. 23.

Cum ergo Ioſephi ætas & principatus extremas attigiſſet metas, ad mortem ſe comparans, euocatis ad ſe fratribus, *Poſt mortem meam*, inquit [a], *Deus viſitabit vos, & aſcendere vos faciet de terra iſta, ad terram quam iurauit Abraham, Iſaac & Iacob.* Quidam exiſtimant denunciationem diuinæ viſitationis, eſſe prædictionem ſeruitutis; quoniam viſitatio in ſacris litteris tam conſolantis eſt, quam caſtigantis. Verum quod ſubditur, *& aſcendere vos faciet*, quod expoſitionis cauſa ſubditur, ne ambigua voce turbarentur, oſtendit benignam & ſalutarem intelligi viſitationem. Nec opus erat triſtiore vaticinio præproperè affligi Hebræos in Ægypto. Imitatur porro Ioſeph parentem Iacobum, in adiurandis fratribus de transferendis Lipſanis ſuis ex Ægypto, quod poſtea Moſes fideliter executus eſt [b]. Veritus, vt ait Chryſoſtomus [c], ne Ægyptij corpus iuſti haberent in Idololatriæ & impietatis occaſionem. Nec ſtatim transferri iuſſit, ne Ægyptij pro ſua in Ioſephum reuerentia, & amore, id prohiberent: eſſent autem Iſraëlitis pignus promiſſæ viſitationis, & emigrationis ex Ægypto: vtque idem dux eſſet reditus ex Ægypto, qui eos in Ægyptum induxerat.

Transferri cupit corpuſcuum in Chananitidem.

b Exod. 13. v 19.

c hom. 67.

IV. Conditur à ſuis.

Cæterum etſi Moſes ſcribit conditum aromatibus Ioſephi corpus, repoſitumque in loculo in Ægypto, nihil eſt neceſſe propterea exiſtimare Ioſephum honorificè ab Ægyptiis fuiſſe tumulatum, ex tenero in ipſum affectu, vt ait Abulenſis. Id enim Moſes non ſignificat, & his honor atque affectus rectius fratribus, filiis ac nepotibus tribui poteſt, quorum longe maior erat in ipſum amor, atque obligatio, & huiuſmodi ſumptibus facile pares eſſe poterant. Quidam in marmoreo loculo poſitum putant; alij in ligneo puta cedrino, vel cypreſſino. Et vtrumque verum eſſe poteſt, & capſa lignea in marmoreo potuit includi tumulo, & inde cum res exigeret efferri, atque aſportari poſſet.

Ioſephi laus ieiunior ab Hebræis.

Ioſephi porro veriſſimis iuſtiſſimiſque laudibus Hebræi minime ſe pares eſſe poſſe crediderunt, quando in tam glorioſo argumento tam ieiunos ſeſe, tamque aridos exhibuerunt. Nam diſertiſſimus Hebræorum Philo, corporis eius formam, linguæ facundiam, mentis prudentiam celebrauit, aut tribus potius verbis perſtrinxit. Flauius autem hoc tantum [d], *Vir admirabili virtute præditus, in omnibus negotiis prudens, & poteſtate bene vſus: quibus artibus factum eſt, vt neque externum genus, neque calamitas de qua diximus, quidquam efficeret, quo minus ad ſummam dignitatem eueheretur.* Hæc illi.

d l. 2. Ant. c. 4. fin.

V. Alia plenior à continentia, Placabilitate.

Omittunt ergo admirabilem illam aduerſus inſanam mulierem continentiam prædicare, quam ſingulæ locorum, perſonarum periſtaſes, pene prodigioſam reddunt. Omittunt dulciſſimam illam in condonanda tanta, tamque atroci, ac diuturna fratrum iniuria placabilitatem, non quæ vix exorari

ſe denique, flectique muneribus, officiis, lacrymiſque patiatur; ſed quæ vltro ſe reis offerat, quæ propriis ſe lacrymis, & lactea verborum lenitate prodat: quæ capitalem improbiſſimorum reorum culpam excuſet, extenuet, & quantum fieri poteſt, aliò transferat: indulgentiſſimum denique patronum inimicorum, non fortem ac vehementem actorem agat.

Pietate in Deum. Omittunt conſtantem illam pietatem in Deum, quam neque plagiaria venditio, neque ignominioſa ſeruitus, neque ærumnoſus carcer, neque facinoroſorum hominum, & idololatrarum conuictus, imò neque octoginta annorum principatus vel tantillum labefactarunt. Nam poſt tam multos blandientis fortunæ, ſæuientiſque flatus, moriturus ſuam in Deum fidem, ſpem, charitatem abundè teſtatam reliquit, dum diuinum à fratribus iuſiurandum exigit, dum diuinam ſpondet viſitationem, & in ſpem futuræ vitæ in terram ſanctam transferri ſe poſtulat. Denique dum eius prædicat bonitatem, qui alienum crimen in multorum, atque adeo eorum ipſorum bonum ſaluteṁque conuertit; qui illud nefariè perpetrarant.

VI. Charitate in fratres. Omittunt ſingularem illam charitatem in fratres, quam ego ſane non crediderim ab illa, quamuis eximia, liberalitate metiendam, qua ipſos pene 80 annos, cum totis ipſorum familiis, plures ſcilicet hominum centurias enutriuit. Nam poſt mortuum ac ſepultum patrem dicebat [a], *Ego paſcam vos, & paruulos veſtros*. non ab illis in mutua agnitione lacrymis, mitiſſimiſque complexibus æſtimandam: ſed, mirum dictu, ab illa ipſa vexatione, qua ingenioſè, charitas quippe ingenioſa eſt, fratres ſuos ad proprij criminis agnitionem, ac deplorationem adduxit, vt dicerent, nam iterare dulce eſt [b]. *Meritò hæc patimur, quia peccauimus in fratrem noſtrum, videntes anguſtiam animæ illius, dum deprecaretur nos, & non audiuimus, idcirco venit ſuper nos iſta tribulatio.* Et rurſum, *Nunquid non dixi vobis, nolite peccare in puerum, & non audiſtis me? En ſanguis eius exquiritur*: à vindice criminum videlicet, atque vltore Deo. Hæc enim charitas animas immortales, aliquo ſcelere contaminatas, ac mortuas emaculat, ac vitæ reddit. Illa vero liberalitas curat iſta corpora, mille morbis, ſordibuſque obnoxia, & aliquando moritura.

a c. 50. 21.

b cap. 42. 21. 22.

VII. Modeſtia & demiſſione animi. Omittunt, aut certe vix attingunt, illam in ſumma fortuna, non ſolum moderationem, ex qua fiebat vt nihil eſſet in verbis eius ſuperbum, in vultu ſæuum, in oculis minax, in inceſſu arrogans, in tota actione & gubernatione violentum; ſed demiſſionem animi plane ſingularem, quæ illum Aegypti Proregem, illum ex Regis prædicatione mundi Saluatorem: illum qui in regio curru, in ſtola byſſina, in torque aurea, in Regis annulo ſignatorio, flectentibus vbique genua populis circumferebatur; illum qui in frequentiſſimo optimatum ac Dynaſtarum conſeſſu, audierat ſibi dicentem regem [c]. *Ego ſum Pharao; abſque tuo imperio non mouebit quiſpiam manum aut pedem in omni terra Aegypti.* Illum, inquam, eò adducebat animi demiſſio ſingularis, vt minimè verecundaretur fratrum, generiſque ſui humilitatem agnoſcere: & coram ipſo rege, aulicíſque prædicare vitam paſtoritiam, quam illi deteſtabantur, & extremos fratrum in conſpectum Regis adducere: tametſi eorum abiectio, & plebeia vitæ ratio, in Ioſephi ipſius contemptum ac dedecus apertè redundabat: vt minime mirum ſit olim puerulum, patris delicias, vxoris dilectæ primogenitum, cum filiis Zelphæ & Balæ ancillarum, potius, quam cum liberis Liæ ingenuæ, frequentem fuiſſe.

c Gen. 41. 44.

VIII. Dono prophetiæ, & patientiæ. Omittunt prædicare diuinum illud prophetiæ donum, in enarrandis ſomniis diuinitus immiſſis, in prouidendis enunciandiſque futuris, quod vt illi, ex iniquiſſima fratrum inuidia, triſtiſſimam calamitatem intulit, ita illum ex diuina bonitate ac munificentia, in ſupremum pene rerum humanarum faſtigium extulit. Omittunt incredibilem illam fortitudinem, atque inæſtimabilem patientiam, qua in eius pectore dominante, non induxit animum 13 ipſos annos, per litteras aut internuncios plagiarios accuſare fratres, apud dilectiſſimum parentem: non ab eo in moleſtiſſimis ærumnis ſuis, exilio, infamia, carcere, ſeruitute, capitiſq; diſcrimine, auxilium implorare, conſolationem viciſſim dare, atque accipere: ſed Dei iudicio, cui viſum fuerat opportunum, alterum latere miſerum, alterum mœrere miſerabilem, conſtanter obſecundare. Quin etiam toto triennio potuit Proſerpinam illam, in ſua iuſtiſſima cauſa non accuſare, non iniuſtiſſimum crimen diluere; contentus obiter, vnóque verbo, ſemel ſuam innocentiam conteſtari.

IX. Prudentia mirabili. Omiſi ego pene Prudentiam, in qua Patriarcha noſter vehementer excelluit, in qua celebranda totus eſt Philo, qui in Ioſepho viri politici omnium abſolutiſſimi ſpecimen exhibere conatur. Si quid tamen à nobis quoque lector deſiderat, repetat memoria [a] mirabilem eius prudentiam in conſilio congregandi frumenta ſex capitibus eminentem. Eminet & in ſuis in terra Geſſen, non ſolum optimo terræ loco collocandis, ſed quantum fieri poterat, ſeorſim ab infidelium turbis, ſimulque à publicis belli paciſque muneribus, ſub regiorum paſtorum titulo eximendis. Eminet in probanda fratrum ſuorum, in Benjaminum vterinum ſuum, de capite periclitantem, charitate, & perſona ſua diutius tegenda, & diſſimulanda. Eminet denique vel maxime in acquirenda tota Ægypto principi ſuo, cum omnium ſubditorum ære, pecoribus, agris, ipſáque libertate ſingulorum, ſine cuiuſquam querela, murmure, aut tumultu. Et rurſus in acquirenda ſubditorum omnium in principem beneuolentia, cuius indulgentiæ, ac liberalitati fortunas ſuas omnes, ſeipſos, ſuamque libertatem debere ſe veriſſimè fatebantur.

a an. Ioſeph. 31. n. 10.

X. Et ſimilitudine cum Chriſto. Omittam ego quoque hoc loco tam expreſſam Ioſephi cum Chriſto Domino ſimilitudinem, tam illuſtrem atque inſignem imaginem, vt minime dubitet Rupertus [b] dicere, Ioſephum tota vita ſua ab ortu ad interitum præclarè repreſentare Saluatorem, quæ nos in Annalibus ad vnum & viginti capita retulimus, hoc autem loco prætermiſimus, iis contenti

b l. 8. c. 18.

quæ

quæ de virtutibus eius paulò ante diſſeruimus, quæ Epitaphij quoque inſtar erunt.

Eſt porro hic ſecundus annus tentationis magni Iob; in quo ingraueſcente malo, nullius pene erat aut noctu, aut interdiu quietis particeps, vt ipſe cap. 7 [a]. ſignificat. Vt illi non male accini poſſet illud Dauidicum [b]. *Dominus opem ferat illi ſuper lectum doloris eius, vniuerſum ſtratum eius verſaſti in infirmitate eius.*

a c. 7. 3. 4.
b Pſal. 40. 4.

ANNVS MVNDI 2401.

PROMISS. 288. IOBI 74.

MAMYTHI 16. Imperij Aſſyr. 470.

ANTE CHRISTVM 1652.

I. Clades Ephraimitarum.

ANnus hic quartus certaminum Iobi, dat initium quadrageſimo nono Iubilæo, & vigeſimo quinto ſeculo ab ortu rerum. Ad quod tempus referendam putamus cladem Ephraimitarum, quæ totam pene familiam inopinato caſu extinxit, vt habetur cap. 7. [a]. primi Paral. vbi numerantur nouem filij Patriarchæ Ephraim à Gethæis occiſi. Nam omnes eodem patre fuiſſe genitos ex eo conſtat, quod alioqui Ephraim vidiſſet octo aut nouem filiorum ſuorum ætates; quod fuit illo tempore inauditum; quo tempore in Ioſephi felicitate poſitum eſt, quod tertiam vidit generationem filiorum Ephraim [b]. Quin & illi omnes quaſi iuuenes ſimul ad bellum proceſſiſſent, abauus ſcilicet & proauus, cum abnepote & pronepote. Nec obſtat modus loquendi Scripturæ, qui nonnullos induxit in fraudem. Illa enim repetendo ſæpius *filius eius*; viſa eſt ſignificare ſeriem generationum; quod tamen Hebraicæ phraſi tribuendum eſt, quæ aliquando illa repetitione gaudet. Et ita eum locum explicant Abulenſis [c], Serarius [d], Mariana [e].

a v. 20. 21. &c.
b Gen. 50. 22.
c q. 7. in c. 7.
d init. com. in Ioſue.
e in c. 7. 1. Par. v. 20.

II. Quando contigerit.

Hanc porro cladem ad hoc tempus diſtuli, quo Ephraim iam octogeſimum ſupergrediebatur annum, vt iam nouem filios bellatores habere poſſet, & nihilominus nouæ generationi habilis eſſet. Accedit quod credibile eſt viuo Ioſepho Aegypti Prorege, Gethæos id facinus non fuiſſe aggreſſuros, ne omnes Aegypti vires ad ſuam vnam ciuitatem perdendam traherent. Nec tamen hanc cladem vltra diſtulimus; ne deeſſet tempus progenitoribus Ioſue, qui eodem loco mox recenſentur, qui nihilominus temporis anguſtiis valde coarctantur. A Beria enim vſque ad Ioſue natiuitatem ſeptem ſunt generationes, & anni duntaxat nonaginta. Niſi forte aliqua confuſio in tot propriis nominibus contigit. Nam Latina, Græcis, Hebraiciſque non plane conſentiunt.

Beria. Thale. Thaan. Laadan. Ammiud. Eliſama. Nun. Ioſue.

III. Gethæi inuaſerunt Ephraimitas, non contra.

Dicendum prætere illa verba Scripturæ [f], *Occiderunt autem eos viri Geth indigenæ, quia deſcenderant*, ſcilicet Gethæi, *vt inuaderent poſſeſſionem eorum*. Siue greges & pecora eorum, vt eſt in Hebræo & Græco, in hanc ſententiam accipienda eſſe, vt dicamus Gethæos è Palæſtina populos, aſſuetos ex rapto viuere, deſcendiſſe in Aegyptum prædarum cauſa: & in Ephraimitas, qui primi in terra Geſſen occurrerunt, aut primi animosè ſeſe certamini intulerunt, irruiſſe, eoſque omnes dum frater fert opem fratri interfeciſſe. Ita merito ſentit Serarius noſter. Primo quia Gethæi prædones erant, non Ephraimitæ; deinde quia prædones iſti dicuntur deſcendiſſe vt inuaderent poſſeſſiones eorum: Atqui ex oppido Geth, & reliqua Palæſtina deſcenditur in Aegyptum; & vice verſa ex Aegypto aſcenditur in Palæſtinam. Fauet etiam quod dicuntur deſcendiſſe ad inuadenda pecora eorum, vtiq; Iſraëlitarum, quorum poſſeſſiones erant pecora, Deniq; non eſt credibile paucos Ephraimitas, ſeorſim ab aliis Iſraëlitis, Aegypto abire, & bellicoſiſſimam gentem, ſtaturæ gigantææ, inuadere voluiſſe, & poſſeſſiones eorum occupare; quod ne poſt ſubactam quidem reliquam Chananitidem, temporibus Ioſue, vel Othonielis auſi ſunt. Quod ſi Gethæos inuaſores dixeris, & Ephraimitas, dum incautius ſua tueri conantur, circumuentos, atque interfectos fuiſſe, omnia rectè conſentient.

f 1. Par. 7. 22.

IV. Ortus Beriæ.

Hac tanta clade accepta, *Ephraim pater eorum luxit diebus multis, & venerunt fratres eius*, Manaſſes videlicet, & alij filij ac nepotes Iacob, *vt conſolarentur eum*. Tranſacto luctu, vt repararet orbitatem, quamuis octogenarius, *ingreſſus eſt ad vxorem ſuam; quæ concepit, & peperit filium, & vocauit nomen eius Beria, eo quod in malis domus eius ortus eſſet*, iuxta notationem vocis eius.

ANNVS MVNDI 2403.

PROMISS. 290. IOBI 76.

MAMYTHI 18. Imperij Aſſyrior. 472.

ANTE CHRISTVM 1650.

I. Hebræorū traditio de obitu ſingulorum Patriarch.

DIctum eſt ſupra ex traditione Hebræorum, Ioſephum primum omnium filiorum Iacob eſſe defunctum. Ex eadem habetur mortuum hoc anno Simeonem anno centeſimo vigeſimo vitæ ſuę [a]. Cæterorum quoque Patriarcharum vitæ periodum, quam Scriptura non tradidit, ex eadem traditione [b] mutuabitur. Eſt enim admodum rationi conſentaneum notatos à ſenioribus, per manuſque traditos annos ſingulorum Patriarcharum, principum tribuum ſingularum. Cum autem hoc anno 290 Promiſſionis factæ Abrahamo, Euſebij chronicon ponat primum annum Miſphamutoſis Ægyptiorum regis, eique ſex & viginti regni annos tribuat, ex eo ſequitur ſub eius regno omnes Patriarchas Iacobi filios mortuos eſſe, vno excepto Ioſepho, quò facilius fuit extremos vitæ ipſorum annos notare.

a In ſeder Holam.
b Teſt. Patriarch.

II. Simeonis vita, & mores.

De Simeone porro nihil admodum occurrit in Scriptura, quo eius celebretur funus. Nam quæ à Iuditha memorantur, quam vim habeant ad commendationem zeli eius diximus, cum de cæde Sichimitarum

ageremus. Extat in eum morituri patris querela, & accuſatio verius, quam benedictio. Moſes eius tribum, in benedictione tribuum præterijt. Nec ſine cauſa ipſum elegit Ioſeph ex omnibus fratribus, quem in vincula in Ægypto compingeret. Certe in libro Teſtament. Patriarcharum Simeon accuſat ſe præ cæteris inuidiæ in Ioſephum, & voluntatis occidendi ipſum, ſeque diuinitus punitum fatetur, aliaque id genus. Nominatim autem repoſitum eius corpus in theca lignea minime obnoxia corruptioni, & in Hebron clam Ægyptijs eſſe tranſlatum, quorum ſit apud Autorem fides.

Sextus Iobi annus.

Hoc porro anno Sanctiſſimus Iobus ſextum iam annum cum morbis acerbiſſimis luctabatur, & corpori ægrè cohærentem animam trahebat.

ANNVS MVNDI 2404.

IVDÆ 119. & vlt. IOBI 77.

MAMYTHI 19. Imperij Aſſyrior. 473.

ANTE CHRISTVM 1649.

I. Obitus Iudæ.

a Vide in 1. Paral. 5. 1. 2 & ibi Vatab. & Abul.

b Seder Holam zuta. Teſt. Patr. c. 4.

Moritur hoc anno Iudas Patriarcha, ordine natiuitatis quartus, dignitate facile primus, quando primogenituræ ius Rubeni ereptum [a], Iudas quod ad principatum, Ioſeph quod ad duplicem portionem, Leui quod ad Sacerdotium obtinuit. Mortem eius præterijt Moſes, quam 119. anno Hebræi [b] tradunt contigiſſe. Nec ſane à nobis ſilentio prætereundus eſt, quem eximijs laudibus extulit moriens pater; quem à fratribus laudatum iri affirmauit, quem Deus ipſe fratribus omnibus antetulit, quando ex eius familia naſci voluit mundi Saluatorem, & magnam partem regum & principum, qui Dei populum gubernarunt, quorum aliqui fortitudine, pietate, ſapientia, diuitijs principes omnium penè ætatum anteceſſerunt: cuius tribum ita benedixit Dominus, vt omnium numero ſiſſima ſemper fuerit.

II. Eius regiæ virtutes.

c 1. Par. 5. 2

Quoniam ergo Iudas diuina prouidentia regiæ tribus progenitor ac parens fuit regijs eum virtutibus Dominus commendabilem reddidit. Fortitudine in primis; nam Scriptura [c] teſtatur eum inter omnes fratres ſuos fortitudine præſtitiſſe, & vt oſtenderet eam regiam eſſe virtutem, illico ſubdit; *de ſtirpe eius principes generati ſunt*. Eiuſdem fortitudinis cauſa, eum catulum leonis appellat Iacob, & in ea ſimilitudine explicanda diutius immoratur. Requiritur in Principe prudentia rerum gerendarum, populi in eum amor & veneratio, & ſingularis Dei fauor, qui illum in principem eligat atque tueatur, amor & cura ſubditorum, qui illi à Deo commiſſi ſunt, zelus denique iuſtitiæ; quæ omnia in Iuda præſtitiſſe Scriptura dubitare non ſinit. Addamus & animi demiſſionem ex Teſtamento Patriarch., virtutem in plebe modicam, in regibus ac principibus plane regiam. Prohibuiſſe enim dicitur, ne in pretioſa veſte ſepeliretur, neque exenteraretur, quod pertinet ad conditionem Ægyptiorum Dynaſtis frequentatam, qualem viderat Iacobo & Ioſepho multa cum magnificentia impenſam. Denique vt reduceretur in Hebron.

III. Eius conſilium venditionis an criminoſum.

Neque vero laudi eius officere arbitror, quod ab illo profectum eſt conſilium de venditione Ioſephi. Neque enim ſimpliciter venditionis illius auctor fuit, ſed id tantum vere affirmauit, melius eſſe vendi Ioſephum, in ſpem aliquam futurorum, quam in ciſterna dira fame, frigore, illuuie cruciatum certo necari. Huiuſmodi enim mors longe peior eſt, atque crudelior, quamuis dura, atque aſpera ſeruitute. Ergo cum ſeruitutem ſuaſit paratis occidere, minus malum ſuaſit, ad auertendum maius. Illud autem malum, comparatione huius, habet rationem boni. Nec tamen in animo eſt eius cum Thamare negotium excuſare, quod Moſes Deo inſpirante, tam accurate deſcripſit, ad obſtruenda ora Iudæorum, & ſuperbiam retundendam magno ſupercilio iactantium Patriarchas ſuos. *Ecce, inquit Rupertus* [a], *os illorum obſtruit alienigena Thamar, & adulterinus Iudæ concubitus, vnde Duces ſuos, Principes ſuos, Reges ſuos, Prophetas ſuos, & ſeipſos emanaſſe, ſi diſſimulare velint, palam coarguuntur. Omnis gloria gentis, cuncta nobilitas populi huius ex hoc adulterio profluxit.* Reſpexit fortaſſe Rupertus Ioſephum iſta diſſimulantem, & ſilentio ſuo fruſtra obruere conantem; quæ ſacræ litteræ tam aperte in lucem protulerunt. Idem Rupertus [b] benedictionem Iudæ Chriſto Domino pluribus accommodat.

Quæ in Iuda improbata ad decus Iudæorum.

a l. 8. c. 38

b l. 9. c. 28. 29. 30.

ANNVS MVNDI 2405.

AMRAM 20. IOBI 78.

MAMYTHI 20. Imperij Aſſyr. 474.

ANTE CHRISTVM 1648.

I. Extrema Iobi certamina.

a Pſal. 70. 20.

Adeſt aliquando tempus Iobi reſurrectionis, quando decurſo ſeptennali calamitatum non curriculo, ſed longiſſimo difficillimóque ſpatio, cum Dauide canere potuit: [a] *Deus quis ſimilis tibi? quantas oſtendiſti mihi tribulationes multas & malas, & conuerſus viuificaſti me. Multiplicaſti magnificentiam tuam, & conuerſus conſolatus es me.* Verùm glorioſa hæc epinicia, poſtrema pars diuturni certaminis, poſtremuſque Tragœdiæ actus anteceſſit, priore huius anni parte, poſteriore victoria ſecuta eſt. Quod ad temporis diuturnitatem, & ſeptennem tentationis periodum attinet, iam ſupra [b] diximus quæ nos in hanc ſententiam adducerent. Quibus addi poteſt voluiſſe dominum Sathanæ os penitus obſtruere, ne is poſſet aliquid ſuper temporis breuitate cauillari, vt notauit Chryſoſt. [c] Quantacumque enim vexatio maximam capit ex propinquo fine conſolationem. Cum ergo Dominus abſolutiſſimæ patientiæ exemplar mortalibus, in hoc famulo ſuo exhibere ſtatuiſſet, æquum fuit vt eius fortitudo, hac longanimitatis gloria non careret.

in fine ſeptennij.

b a. m. 2398 n. 11.

c Ep. 3. ad Olympiadem.

II. Effertur Iob ſterquilinium vt deteſtandū cadauer.

Septimus igitur peragebatur annus quo, Iobus, in aſperrimæ tentationis fornace, tanquam vas auri ſolidum probabatur, & dum alij ex aliis morbi naſcebantur, ita glorioſum & inuictum athletham exercebant, vt illum vnum non frangerent, cæteris: etiam in alieno corpore, intolerabiles viderentur: ita peſtilentiſſimus vlcerum fœtor naribus, ita diurni nocturnique planctus auribus, ita multiplex vermium ſcaturigo, & fœda ſanies vndique defluens, omniaque contaminans, horribilis ſpectatorum oculis videbatur. Ergo de exportando foras in ſterquilinium cadauere deliberatur, eóque, vt apparet, non inuito ſtatuitur: effertur, ſeruulis & ſandapilariis, contagionis metu, vultum auertentibus, in fimo deponitur, omnibus eum tanquam ominoſum ſpectrum auerſantibus: vbi inuictus athleta ebullientem vndique cum vermibus putredinem teſta radebat, & terræ glebas ſanie perfundebat.

III. Vbi ab vxore impia obiurgatione vexatur.

Dedecus hoc ac probrum inhumanæ crudelitatis, & patientiæ incomparabilis gloria, ne diuturna foret, diabolicum vxor remedium excogitat, ſi ſe ipſe, poſt vltricem in Deum blaſphemiam, ſe interimat: ſic nimirum tam diuturnis malis facile, & expeditum remedium inuentum iri. Huc quidem à principio ſpectabat Sathan, ſed viri virtutem reueritus, metuenſq; pro victoria confuſionem, ſeptem annorum tormenta tanquam idoneas diſpoſitiones præmiſit, quibus contrucidatus ac diſcerptus, vltimum hunc impetum, quaſi à commiſerante vxore profectum, ferre non poſſet. Verum Iob, qui nullam hactenus in acerbiſſimis doloribus ediderat vocem, audita munere, quæ tanquam vnguis in vlcere, crudelius in virum ſuum quouis cacodæmone ſæuiebat, vultu ad ſeueritatem compoſito [a], *quaſi vna*, inquit, *de ſtultis mulieribus locuta es*, vſque adeo ſtultum conſilium ſuggeſſiſti. *Si bona ſuſcepimus de manu Dei, mala quare non ſuſcipiamus?* Æquum eſt enim nos de manu diuinæ prouidentiæ æquè vtramque recipere fortunam. Cæterum non prius ſceleratum mulieris conſilium Iobo ſuggeſtum fuit, quam ille ſub dio, ab hominum cœtu excluſus, iaceret in ſtercore. Id tum ex ordine narrationis vulgatæ intelligitur, tum ex pleniore mulieris narratione, quæ habetur in Græcis, ex qua cognoſcitur morborum diuturnitate conſumpta fuiſſe, quæ Sathan reliqua fecerat; adeo vt cogeretur vxor eius & famulari, & corrogare ſtipem, vt mariti neceſſitati ſuccurreret. Vt teſtantur Baſilius, Chryſoſt. & Olympiodorus in Catena.

a c. 2. 10.

Eiuſmendicitas.

IV. Amicorum Iobi aduentus.

Hic erat Iobi rerum ſtatus, qui conſcios omnes in ſtuporem agebat, omniumque ſermonibus longè lateque circunferebatur, videri hominem in Auſitide, aut hominis potius ſpectrum in ſterquilinio, hominis quondam beati, nunc in tantam deuoluti miſeriam, vt de ea vix quiſpiam oculis ipſe ſuis credere poſſit. Quæ cum ad amicos Iobi, rumore nuncio perlata eſſent [b], *condixerunt ipſi inter ſe, vt pariter venientes, quiſque de loco ſuo, viſitarent eum, & conſolarentur.* Non enim ante vltimum hunc tentationis actum ad Iobum venerunt. Inuenerunt quippe eum extra oppidum in ſterquilinio, ad extremum vſque ſpiritum cum morbis, & impuriſſimo ſpiritu luctantem, vt ex ſerie textus patet. Et perſpicuum eſt amicorum cum Iobo diſputationes, tum Dei quaſi præſidiis ſententia definitas, tum fortunæ Iobi commutatione terminatas. Adueniunt itaque amici Iob, vt in aduerſis veræ amicitiæ officia perſoluant.

b c. 2. 11.

V. Conſpectus primus, cum ſeptiduī ſilentio.

Cumque ad vrbis mœnia propinquarent, hominem in ſterquilinio ſedentem conſpicati, non agnoſcunt. Accedunt propius, deformatum totum, & priſtina oris dignitate turpiſſimo vlcere, morbóque obliterata, vix Iobum eſſe credunt, cœlum ſuſpiciunt, Dei occultam & humanis mentibus imperuiam prouidentiam venerantur. Rurſum conuerſis in Iobum oculis, cum ingenti clamore & eiulatu lacrymas edunt, veſtibuſque diſciſſis, puluerem capitibus aſpergunt, & eum tanquam mortuum lugent, quem ipſis quoque mortuis miſerabiliorem viuent. Humi ſe quoque abijciunt, atque ſedenti in terra, & in tanta calamitate iacenti, aſſident ſeptem diebus, totidemque noctibus, non niſi breuiſſimo tempore, ad neceſſaria vitæ munera digreſſi, ad multam vſque noctem ſeſſitantes, ſummo diluculo iterum reuertentes, vt explicat Olympiodorus. *Nemoque loquebatur ei verbum*, quoniam nullam tam ingentibus ærumnis parem verbis conſolationem afferre ſe poſſe cognoſcebant. At vbi Iob prior aperuit os ſuum ad deplorandam calamitatem ſuam, eius orationem amici viciſſim exceperunt; contenti nunc eius miſeriis angi, & vt par eſt credere, velle obtegere, & cibo aliquo recreare.

VI. Iobi cum amicis diſputationes.

Septem ipſis diebus in triſti ſilentio euolutis, Iob ad ſuas, humanique generis deplorandas miſerias aggreditur, quas amici eius non diuinæ probationi, ſed eius anteactæ vitæ peccatis attribuunt, quòd improbum atque impium videatur exiſtimare, Deum inſontem aliquem ſupplicio afficere. Quibus reſiſtens Iob vitæ ſuæ innocentiam pertexere cogitur, docereq; non male cum Dei ſapientia & benignitate congruere, quod innocentem ærumnis exerceat, improborum ſupplicia differat, nec in eos ſemper in hac vita animaduertat. Quæ cum prolixa oratione, pluribuſque certaminibus diſputata fuiſſent, Deus adeſt, finem contentionibus impoſiturus, cum manifeſtis præſentiæ ſuæ argumentis. Nam repente excitatur tempeſtas & procella, quæ omnibus ſilentium impoſuit, omnes ad audiendum excitauit. Deinde procellæ ſtrepitu remiſſo, in nube, quæ Iob, vertici videbatur imminere, quaſi ſolium Dominus erexit, ex quo vox edita eſt, quæ ab omnibus adſtantibus audiretur.

VII. Dominus Iobum erudit.

In ea oratione Dominus, diuinam circa res humanas prouidentiam, ex rebus naturæ mirabilibus Iobo, atque eius amicis exponit, quorum conſideratione Iob, imperitiam verborum ſuorum agnoſcit, & ſummiſſius confitetur, quod pleraque valde obſcura de rebus ſublimioribus & diuinis pronunciarit: quod mentem ſuam, ſine amicorum offendiculo, exprimere non potuerit, eiſque occaſionem præbuerit ſiniſtrè aliquid de diuina prouidentia cogitandi. Denique quod inſipienter locutus ſit [a], & quæ vltra modum excederent ſcientiam ſuam. *Idcirco*, inquit, *ipſe me reprehendo, & ago pœnitentiam in fauilla & cinere.* Cumque mox

a c. 42. 3. 6.

à Domino amici Iobi reprehendantur, Eliu tamen, qui ambitioſius Domini cauſam egiſſe videbatur, non eſt reprehenſus. Iob autem dignus habitus eſt, qui ſub ſpecie quadam Deum videret, audiretque, & ab eo rerum ſuarum, ſuæque afflictionis arcanum edoceretur. Vnde cœpit non ſolum animo vehementius, ſed etiam corpore paulatim recreari.

VIII. Iobi victoria, & reſtitutio in integrum.

Nam Sathan quamprimum turpiſſimè victus abſceſſit, qui peſtifero halitu illatos à ſe morbos, doloreſque ſuſtentabat: moxque eos Dominus propria iuſſione diſſlauit, & corpus priſtinæ, aut meliori etiam reſtituit ſanitati. Quin etiam cum iuſtitiam eius palam commendaſſet, & ipſius amicis, precibus eius & ſacrificijs placatus, veniam dediſſet, conſtans huius mutationis fama vniuerſam Huſitanam prouinciam latè peruagata, acciuit cognatos, amicos, ſubditos, quos pridem Iobi calamitates excuſſerant, qui, Deo illos interius permouente, ad debita cognationis, amicitiæ, ſubiectionis officia reuerterunt. Ergo in regias illum ædes reducunt, conuiuium celebrant, cumque conſolantur ſuper omni malo, quod ei Dominus intulerat: ac certatim muneribus eius inopiam leuant, & dignitatem ornant; quæ Deus celeriter mirum in modum ita amplificauit, vt breui 14 millia ouium poſſederit, & ſex millia camelorum, mille iuga boum, & mille aſinas: priorum ſcilicet bonorum numero geminato.

IX An priorẽ vxorem retinuerit. Ita videri.

Suſcepit deinde plurimos liberos; ſed ex eademne: an ex diuerſa vxore? Quidam ex diuerſa putant. At Olympiodoro viſum eſt ex eadem: quæ procul dubio eſt S. Luciani martyris, apud exiſtimatum Origenem, in vtroque opere in Iob, vt qui piè mulieris verba interpretabatur. Probabilius autem videtur eadem vxor. Siue quia neque de morte, neque de repudio, quod nondum fortaſſe in hominum irrepſerat mores, quidquam Scriptura ſignificet. Siue quia cum mulieris huius culpa linguæ fuerit, quæ in eo ſexu admodum lubrica eſſe ſolet, & ſeuera fuerit à viro obiurgatione caſtigata, non videtur is vlterius in animaduertendo proceſſiſſe. Siue quia qui amicis ignouit, à quibus longa fuerat verborum contentione uexatus, eiſque Deum ſacrificiis placauit, non videtur iram aduerſus mulierem retinere voluiſſe, quæ ab illo, ad extremam vſque calamitatem, non deſciuit, eique tam moleſtum, tamque aſperum famulatum ſeptem ipſos annos exhibuit: & quondam regina, in eius obſequium & ſuſtentationem, ancillam agere, & ſtipem cogere non dubitauit. Nam ſi ad omnes uxorum ſtultas querelas, improbaſque voces diuortia inducantur, infinitum ſit negotium, vixque vlla reperiatur domus, quæ ab hoc morbo ſit libera. Denique non videtur Iobus ipſe, aut Moſes, qui nouos liberos expoſuit, nouam vxorem ſilentio preſſurus.

Ex eaque nouam ſuſcipit prolem.

Ex eadem ergo vxore, & animo & corpore peculiari Dei beneficio refloreſcente, ſuſcepit ſeptem egregios filios, treſque inſigni pulchritudine filias, nec geminati ſunt, vt ij, quos inuidia diaboli extinxerat, non periiſſe vt cætera, ſed apud Dominum adhuc viuere intelligerentur, quod notarunt D. Baſilius [a], & Auguſt. vtque eis gemina hæreditas conſtitueretur. pro ea quæ ante tentationem filiis parata fuerat. Sed nos iam virum ſanctiſſimum atque probatiſſimum, maximis animi deliciis, in ſecura præteritorum malorum recordatione perfruentem: corporis item externiſque bonis, cum lectiſſima ſobole abundantem, ad centum & 40 quos ſuperuixit annos, dimittamus, quando illi in Auſitide, Deo bene propitio, merito parentandum erit. Interea in Ægyptum reuertamur, vbi in aliquot Patriarcharum funera breui interuallo incurremus.

a in Cat. Epiſt 110. ad honora- ſum, & alij apud Catiolum & Pinedam.

ANNVS MVNDI 2406.

RVBEN 124. & vlt. IOBI 79.

MAMYTHI 21. Imperij Aſſyr. 475.

ANTE CHRISTVM 1647.

I. Rubeni obitus, eiuſdemque virtutes.

HOc anno mortuum Rubenum Iacobi primogenitũ Hebræi chronologi tradunt, cui præterea vnum annum addit Teſtamentum Patriarch. Hic eſt Ruben, qui ſicut Ioſeph ille ab Arimathea, cuius laus eſt in Euangelio, non conſenſerat conſilio & actibus fratrum ſuorum, in cæde, aut vend.tione Ioſephi. Quin potius in illa ipſa fratrum coniuratione, enituit eius in Ioſephum charitas, & in parentem fides, cum nitebatur eum liberare de manibus eorum; & ſpecie demittendi eum in ciſternam, cupiebat ereptum reddere patri ſuo. Hinc ille cum ſciſſis veſtibus eiulatus [a]; *Puer non comparet, & ego quo ibo?* Enituit & paterna, vtpote primogeniti, in fratres omnes beneuolentia, quando pro Benjamino, in quo communis totius familiæ vertebatur ſalus, filios ſuos in mortem oppignorare non dubitauit. Hic eſt Ruben, qui primus vltricem Dei manum in fratres ſuos agnoſcens dicebat [b]. *Nunquid non dixi vobis, nolite peccare in puerum; & non audiſtis me? En ſanguis eius exquiritur.*

a Gen. 37. 30.

b c. 42. 22.

II. Rubeni crimen.

Quod autem Rabini quidam facinus Rubeni, quod pater tam perſpicuè, tamque ſeuerè damnauit, excuſare moliuntur, ſuo more inſulſi ſunt, ſi non vident ſe dum filio patrocinantur, in parentem accuſatores inſurgere. Dicitur autem in prædicto libro Teſtamenti, à morte in theca repoſitus, donec eum referrent ex Aegypto filij eius, & ſepelirent in Hebron, in ſpelunca duplici cum patribus ſuis. Quod Ioſephus [c] apertè confirmat, agens de Ioſephi ſepultura. *Reliqui etiam fratres*, inquit, *vita feliciter exacta, in Aegypto ſunt mortui, quorum corpora filii & nepotes in Hebronem relata ſepelierunt.* Hoc ergo, quaſi in ſingulorum funere, dictum intelligatur.

c l. 2. c. 4.

III. Obitus Iſacharis. 2409. &c.

Triennio poſt, qui fuit annus mundi 2409. mortuus eſt Iſachar annos natus 122. iiſdem Hebræis, quos ſæpius nominaui, autoribus, cuius vita & mores in obſcuro ſunt, præter ea quæ ſcribit Autor teſtamenti; vtrum verè omnia, aliorum eſto iudicium. In penuria, etiam non optime fruges victui cedunt.

Et Zabulonis.

Biennio poſt, qui fuit Annus Mundi 2411. Mortuus eſt Zabulon ſextus Liæ filius, anno vitæ centeſimo vigeſimo quarto, qui vt proximè Iſacharem naſcendo ſecutus eſt, ita

proximè ſecutus eſt moriendo. Commendat in eo liber Patriarcharum affectum commiſerationis in pauperes & afflictos, præſertim erga fratrem ſuum Ioſeph, cum eum reliqui perdere ſtatuerent.

VI. Obitus Dani.

Anno proxime ſequenti, qui fuit Mundi 2412. & habitationis in Ægypto 84. Dan filius Balæ abiit ex hac vita, anno ætatis 127. vt eſt in minore chronico Hebræorum: in Teſtamento tamen habetur annus eius vltimus 125. Fuit hic, ſicut & reliqui, qui matre ingenua caruerunt, vt ortu, ſic & vita obſcurior: at in poſteris eius nonnulli illuſtres, vt Samſon. Tribus eius, ſecundùm tribum Iudæ, fuit omnium numeroſiſſima.

Et Aſeris.

Anno vero mundi 2413. qui fuit trecenteſimus ab euocato ex terra Chaldæorum Abrahamo, promiſſaque Chananitide, finem viuendi fecit Aſer, cum vixiſſet annos 126, vt eſt in illo chronico, cui potius adhæreo, quam Teſtamento, quod ei 120. duntaxat attribuit.

Obitus Mamythi regis.

Aſeri biennio ſuperuixit Mamythus duodecimus Aſſyriorum rex; mortuus enim eſt anno mundi 2415. & regni ſui trigeſimo, Imperij vero Aſſyriorum 484.

ANNVS MVNDI 2416.

AMRAM 31. IOBI 89.

MACHALÆI 1. Imperij Aſſyrior. 485.

ANTE CHRISTVM 1637.

I. Machalæus 13. Imperator Aſſyriorum.

HIc Aſſyriorum Imperator à Belo decimus tertius Machalæus paſſim in optimis quibuſque libris appellatur. In Græco tamen Euſebio, & in tertia Africani dynaſtia vocatur Aſchalius. Et hic octo ipſi duntaxat & viginti regni annos tribuit, Euſebius autem quem ſequimur 30. cui Caſſiodorus, & alij recentiores conſentiunt.

Eſt hic ipſe annus Benjamini vltimus, vt eſt in eodem chronico Hebræo. *Benjamin*, ait, *centum & vndecim vixit, ita vt moreretur circiter viginti ſex annis ante Leui.* Quid ergo? num Leui 6. & viginti anni vitæ adhuc ſuperſunt? imo quinque duntaxat. Dicendum itaque fuit eum viginti & ſex annis minus vixiſſe quam Leui, qui vixit 127, vt ſcriptura teſtatur.[a]

a Exod. 6. 16. 137. 26. 111.

II. Mors Benjamini.

Moritur ergo hoc anno Benjamin minimus natu filiorum Iacob, filius dexteræ patri, Racheli autem matri filius doloris; imo & patri, cum de eo in Aegyptum deducendo magna contentione diſputatum eſt. Quin & fratribus quoque ingens doloris obiectum fuit, & frater doloris dici potuit, cum falſi criminis conuictus, expoſcebatur ad ſeruitutem. Hic eſt, qui poſt multas omnium Patriarcharum preces, in Aegyptum denique miſſus eſt, ad liberandum Simeonem, qui in carcere detinebatur; ad propulſandum crimen, quod in omnes intendebatur, & ad cibariorum copiam in fame obtinendam: quo abeunte. Ego inquit pater, *quaſi orbatus abſque liberis ero.* Chriſti ſimilitudinem res loquitur ipſa per ſeſe. Quis enim non recordatur illas omnium Patriarcharum & Prophetarum orationes & preces. *Rorate cæli*

In multis Chriſto ſimilis.

deſuper, &c. vtinam diſrumperes cælos; Obſecro Domine mitte quem miſſurus es: Salutare tuum expectabo Domine, & alia id genus paſſim obuia. Is miſſus eſt in mundi huius Aegyptum, ad liberandos patres, qui in carcere ſubterraneo detinebantur, ad commune mundi peccatum tollendum, ad nutriendas pauperum ſuorum animas, vero pane, qui de cœlo deſcendit, doctrina ſcilicet, & carne ſua. Quo deſcendente de cœlo, cum eſſet vnigenitus, dicere potuit pater. *Ego quaſi orbatus abſque liberis ero*, Neuter enim verè orbatus fuit.

III. Et nominatim in paſſione.

Hic eſt ille Benjamin, innocens ſimul & reus, ſed reuera innocens, & ad ſpeciem externam reus, ſuper quem plorauerunt omnes fratres ſui, & is maximè, cui ille erat omnium coniunctiſſimus, atque chariſſimus, quique propter ſcelus fratrum ſuorum afflixit eum, cum perilluſtri Seruatoris figura. Qui cum ſanctus eſſet, innocens, atque impollutus, impoſitis in ipſum fratrum ſuorum peccatis, factus eſt reus, ſuper quem non ſolum diſcipuli, quos fratres ſuos appellare dignatus eſt, ſed Angeli quoque pacis, quomodo nos id capere poſſumus, amarè fleuerunt; atque illi erat coniunctiſſimus atque chariſſimus, Pater æternus, qui propemodum in cruciatibus eius, & morte gemens, *propter ſcelus*, inquit, *populi mei percuſſi eum.* Sed de his hoc loco ſatis.

Vide Ann. hoc Anno 2418.

IV. Obitus Nephtali, & Gadi.

Biennio poſt, qui fuit annus mundi 2418. mors Nephtali & Gadi contigiſſe videtur. Scribunt enim Hebræi, in maiori ſuo chronico, non fuiſſe inter Patriarchas, qui minus vixerit Ioſepho, neque vllum qui Leui viuendo ſuperarit. Oportet igitur intra hos paucos annos, qui ſuperſunt vitæ Leui, Nephtali & Gad eſſe defunctos. Eorum vitæ periodum omiſit referre id Chronicum, quod cæterorum protulit. Reperitur tamen in illo què toties memorauimus, teſtamento, mortuus Nephtali anno 132 vitæ ſuæ, *Conuenientibus*, inquit *filiis ſuis ſeptimo menſe, ipſo ſano exiſtente*, iuſſit apparari conuiuium magnificum &c. Et poſt exhortationem factam filiis, epulatus, operuit faciem ſuam, & mortuus, ac tranſlatus in Hebron. Hæc ibi. Quod ad Gad attinet, non rectè in eodem libro dicitur mortuus anno centeſimo vitæ, ſic enim obiiſſet ante Ioſephum: quia tamen eius obitum alibi certo collocare non poſſumus, hic eum cum Nephtali, cui ætate par ab exortu fuit, collocemus licet[a], Ambo fuerunt ex ancilla geniti, Nephtali ex Bala Rachelis, Gad ex Zelpha Liæ: quorum res geſtæ perobſcuræ ſcriptorum inopia permanſerunt.

Gadi obitus.

a Gen. 30. 8. 11.

ANNVS MVNDI 2421.

AMRAM 6. IOBI 94.

MACHALÆI 36. Imperij Aſſyrior. 490.

ANTE CHRISTVM 1632.

I. Obitus Leui.

LEui, qui tertius ex Lia Iacobo Patriarchæ natus eſt in Meſopotamia, ad annum 137 viuendo peruenit, Id in Exodo Scriptura[a] teſtatur, cui famulatur aſſertio Teſtamenti Patriar. & Chronici Hebræorum, Seuera eſt pa-

a Exod. 6. 16.

a Gen. 49. 5.

rentis in eum benedictio [a], hominis iuſtiſſimo grauiſſimi criminis odio incitati, cuius Leui in primis particeps ac patrator fuit. Eius familia poſtea nec certo loco ſedit, vt reliquæ, nec numero magna fuit. Nam cum in reliquis à 20 annis & ſupra reperta ſint in deſerto ſupra 50 aut 60 hominum millia; de Leuitis ab vno menſe & ſupra, fuere tantum in priore cenſu viginti duo millia [b], in poſteriore viginti tria [c]; quod vix aliarum tribuum quadranti, reſpondet: prouidente Domino ne qui à reliquis tribubus ſuſtentandi erant, nimia multitudine oneri eſſent.

b nu. 3. 39. c nu. 26. 62.

II. Eius tribus Sacerdotio diuinitus addicta. d nu. 3. 12. & c. 10. 36.

Eam nihilominus tribum maximè honorauit Dominus, qui eam ſingulariter aſſumpſit, & ſanctificauit ſibi, dicens [f]. *Ego tuli Leuitas à filiis Iſraël, pro omni primogenito, qui aperit vuluam in filiis Iſrael, eruntque Leuitæ mei*, mortiſque pœna intentatur omnibus aliis, cuiuſcumque tribus, ſi quis ad ſanctuarium fuerit auſus accedere. Ex hac ergo tribu omnes ſacerdotes, ſummique pontifices orti ſunt, qui multis ſeculis Iudæorum Rempub. adminiſtrarunt, omnium principe ac ductore Aarone, & filiis eius.

ANNVS MVNDI 2428.

AMRAM 43. IOBI 101.

MACHALÆI 13. Imperij Aſſyr. 497.

ANTE CHRISTVM 1625.

I. Obitus Manaſſis & Ephraim.

Circa hunc annum centeſimum habitationis Iſraëlitarum in Ægypto, probabiliter putamus defunctos Ephraim & Manaſſem filios Ioſeph ad dignitatem Patriarchatus ab auo Iacobo adſcitos: quoniam ſatis conſtat eos mortuos antequam excitaretur in Hebræos perſecutio, ad cuius initia poſt aliquot annos peruenturi ſumus. Sit ergo hic annus funeris duorum filiorum Ioſeph, quos patris eximiæ ſanctitati coniuncta ſumma dignitas, matriſque nobilitas, cæteris tribuum patribus aliquo modo præſtantiores reddit, qui paſtore ouium nati, paſtoritiam vitam ad mortem vſque tranſegere. Hi ſunt qui ab Ægyptia muliere nobili, & ad veri Dei cognitionem traducta, in lucem editi, populos gentium repræſentant, quos genuit verus Ioſeph Chriſtus Dominus, aſſumpta ſibi ſponſa eccleſia, ex media Ægypti gentilitate, & in diuinorum myſteriorum cognitionem euocata.

II. Laus eorum.

Illud etiam in his fratribus duobus prædicandum videtur, quod cum alter alteri, auo benedicente prælatus eſſet, & quidem iunior ſeniori, quamuis patre viam ad querelam quodammodo præmonſtrante, non excanduit tamen is, cui iniuria facta videri poterat, cum annum tunc ageret vigeſimum ſextum: ſed ambo, quod quidem ſciatur, ſuaui fraternæ charitatis vinculo colligati perſeuerarunt, vti fuerant ſancta parentis inſtitutione à teneris educati.

m. 2437.

III. Caathi

In annum porro Mundi 2437. Tomiellus Caathi mortem refert, vt ante exortum noui regis, qui cœpit Iſraëlitas affligere, reperiatur è viuis abiiſſe. Ideóque illius ortum retulit in vigeſimum primum annum patris. At nos, qui Epiphanium ſequimur, eius obitum ad decimum tertium ab hinc annum differemus. Neque enim, quod ille putat, Scriptura exigit vt Caath mortuus fuerit, vel cognatio illa, quam memorat ante exortum regis illius, ſed antequam ille inciperet Iſraëlitas vexare, quod primo ſtatim anno regni facere cœpiſſe probari non poteſt, cum ſoleant reges quantumuis ſæui, non prius durius tractare ſubditos ſuos, quam ſolida iecerint imperij fundamenta. Ac ne neceſſe quidem eſt Caathum ante initium ſeruitutis extinctum. Nam quod de omni illa cognatione dicitur, facile de maxima parte accipi poteſt. Ergo tota illa cognatio, ſiue generatio ipſis coæua Patriarchis, quæque in Ægyptum cum Iacobo deſcenderat, è viuis exceſſerat, cum exorta eſt ab Aegyptio rege vexatio.

mortem hūc non pertinere.

ANNVS MVNDI 2438.

TERTIÆ ÆTATIS 400.

PROMISSIONIS 325.

MACHALÆI 32. Imperij Aſſyriorum 507.

AMENOPHIS Regis Ægypti 1.

ANTE CHRISTVM 1615.

I. Ratio temporis.

Ponemus deinceps in Chronologia noſtra reges Ægyptiorum, vſque ad exitum Iſraëlitarū ex Ægypto, iuxta Euſebij Chronicum. Id enim ſæpè deinceps narrationi vſui erit. Noſtrum porro annum tertiæ Ætatis, quæ eſt ab ortu Abrahæ, Promiſſionis itém annum, qui eſt 75 annis poſterior, & regum Machalæi, & Amenophis, perſpicuè confirmat Euſebius: qui etiam ad vnguem congruit cum noſtro anno moræ in Ægypto qui eſt 110. Suſcepit itaque hoc anno in Ægypto regni gubernacula Amenophis, ſiue Amenoptes: vnum autem ſupra triginta annos regnum tenuit, vt habet ex Manethone Africanus, & ex Africano Euſebius: nec diſſentit Ioſephus, qui in priore contra Apionem ei 30 annos ac menſes decem attribuit. Eo regnante oportet Iſraëlitarum ſeruitutem initium accepiſſe, cum ex eodem Euſebio conſtet ſub hoc rege natum Moſem, quem ex ipſa Scriptura perſpicuum eſt in duriſſima Ægypti ſeruitute natum: meritoque recentiores pene omnes in eo conſentiunt, & quicunque ex antiquis ſecuti ſunt Euſebium.

Amenophis.

I. Rex nouus in Ægypto.

Quo autem ſui regni anno Hebræos vexare cœperit, nemo quod ſciam prodidit, vt impunè liceat huius initium mali, ad Caathi finem differre. Vt tanto ſemper verius ſit dictum illud Moſis, vniuerſos Ioſephi fratres, omnemque illam cognationem, ſiue ætatem, ante ſeruitutem fuiſſe mortuam. Hic eſt ille Rex nouus, qui ignorabat Ioſephum, vtpote ante annos 42 mortuum, quique iniquioribus oculis cœpit Iſraëlitas intueri, & eorū fœlicitati non ſolum inuidere, ſed eam etiam formidare, & poſt aliquot annos atterere atque vexare. Rex

nouus

nouus, non diuerſæ cuiuſdam familiæ, vt putauit Ioſephus, repugnante Euſebio, Africano, Manethone, qui hanc eandem Dioſpolitanorum Dynaſtiam, per 15 aut 16 regum ſeriem producunt, quorum fere medius eſt hic Amenophis, ſed noui potius cuiuſdam in Hebræos animi, quique nouam ſuos ſubditos gubernandi rationem, & à dudum conſueta diuerſam vſurpauit, atque inuexit.

ANNVS MVNDI 2445.

AMRAM 60. IOBI 118.

MACHALÆI 30. & vlt. Imperij Aſſyr. 514.

AMENOPHIS 8.

ANTE CHRISTVM 1608.

I. Machalæi obitus.

HOc anno Machalæus decimus totius Aſſyriorum rex vita fungitur, expletis circiter 30 regni annis, quos illi tribuit Euſebius in chron. Etſi Africanus illi 28 duntaxat aſſignet.

Initium Sphæri.

Illi proximo anno ſubſtituitur Spheræus, qui in Græco Euſebij dicitur Sphærus, ſicut apud Africanum qui eum duos & viginti annos regnaſſe vult. Euſebius autem viginti duntaxat. Nimirum qui duos addiderat Machalæo, eos nunc Spæro detrahit, ſicque æquantur anni vtriuſque principis. Pro Sphæro Saphrum leges apud S. Auguſtinum [a] metatheſi vnius elementi.

a l. 18. de Ciu. c. 8.

ANNVS MVNDI 2450.

AMRAM 65. IOBI 123.

SPHÆRI 5. Imperij Aſſyr. 519.

AMENOPHIS 13.

ANTE CHRISTVM 1603.

Mors Caathi.

TErminat hic annus Iubilæum quadrageſimum nonum, ſicut & periodum vitæ Caathi aui Moſis, quem 133 annos vixiſſe ex capite ſexto Exodi conſtat [a]. Cæterum ad hoc vſque tempus eius vitam produximus, Epiphanium ſecuti, vt ſupra diximus [b], nihil veriti ne ſacris libris repugnaremus, aut Caathum in annos ſeruitutis conijceremus, cuius initium in annum ſequentem diſtulimus, quo Torniellius genitum ſuſpicatur Aminadab, vnum de progenitoribus Seruatoris.

a c. 6. v. 18. b a. m. 2437 vide Ann. an. Caath. 120.

(∴)

ANNVS MVNDI 2451.

AMRAM 66. IOBI 124.

SPHÆRI 6. Imperij Aſſyriorum 520.

AMENOPHIS 14.

SERVITVTIS 1.

ANTE CHRISTVM 1602.

I. Initium ſeruitutis Iſraëlitarum. a Exod 1.

INchoamus Iubilæum ab orbe condito quinquageſimum, populo Hebræorum luctuoſiſſimum [a], quando mortuo Ioſepho, & vniuerſis fratribus eius, & omni cognatione illa, vehementerque iam multiplicatis Iſraëlitis, ſurrexit Rex nouus, noui ſcilicet & maligni in Hebræos animi; qui animus ſe ſub media eius tempora maxime prodidit. Recte autem dicitur ignoraſſe Ioſeph, id eſt memoriam acceptorum à Ioſepho beneficiorum obliteraſſe. Inde enim iam centum & octodecim anni abierant. Ipſe autem Ioſephus ante annos 50 mortuus erat; nec ſolet apud mortales tam viuax eſſe accepti beneficij memoria. Nec cogitabat imprudens Amenophis potentem & numeroſum populum beneuolentia melius, quam acerbitate in officio contineri: nec tam ſapienter aut vtiliter tolli ſubditis poteſtatem nocendi, quam voluntatem.

II. Eius cauſæ ex parte ipſorum.

Vſus eſt autem Deus improba Regis iſtius, & Ægytiorum voluntate, ad Iudæorum peccata punienda, ſiue Ioſephi venditionem, vt Hebræi aliqui non temere exiſtimarunt; ſiue idololatriam, qua in Aegypto fuiſſe contaminatos aſſertor eſt Ioſue [b], cum populum moriturus alloquitur, *Auferte Deos*, inquit, *quibus ſeruierunt patres veſtri in Meſopotamia, & in Aegypto, & ſeruite Domino.* Ezechiel quoque [c] ait Samariam & Hieruſalem fornicatas in Aegypto in adoleſcentia ſua. Fornicationem autem dici in Scriptura idololatriam notiſſimum eſt, & ita ibi Prophetam explicat Hieronymus. Et ea cauſa fuerit cur tam ſeuerè egreſſis prohibita fuerit idololatria, & ipſi tam facile mox in deſerto, & in terra Chanaan in idola defluerent. Merito igitur ſerui facti ſunt, qui filij erant eorum, qui innocentiſſimum Ioſephum ſeruituti mancipárant, Deo puniente patrum peccata in filiis, vſque ad quartam generationem. Sed & iuſtum fuit vt qui ſponte ſeruirent idolis, ſeruituti idololatrarum ſubderentur inuiti, & qui pecudes colerent, vt pecudes mactarentur.

b c. 24. 14.

c c. 23. 3. 8. 21.

III. Ex parte Dei. d q. 7. in c. 1 Exod.

Quin etiam arbitror, cum Abulenſi [d], permiſiſſe Deum Hebræos tam atroci ab Aegyptiis ſeruitute premi, vt tanto maiori odio impuros eorum mores, barbaraſque ſuperſtitiones auerſarentur, ardentiuſque ad promiſſam à Deo patribus eorum regionem aſpirarent, neque eos in Aegyptum redeundi vlla vnquam cupido inceſſeret. Deinde vt multiplex daretur occaſio vero Hebræorum Deo maxima edendi prodigia, quibus & idolorum vanitas proderetur, quæ cultores ſuos ab eis protegere non poſſent, & Aegyptiorum ſcelera, & obſtinatio puniretur: & diuina potentia oſtende-

retur. Iſraëlitarum autem populus diuinam erga ſe bonitatem expertus ſummo ipſum amore proſequeretur, ſumma denique Dei bonitas & ſapientia mundo innoteſceret, quæ de magnis malis magna bona eliceret.

Iam vero in Ægyptiis tres cauſas ſcriptura notat huius inferendæ ſeruitutis, metum, inuidiam, & odium. Metuebant enim ne ſi forte ingrueret contra ſe bellum, Iſraëlitæ, qui ſoli exercitum conſtare non auderent, hoſtibus ſeſe Ægyptiorum adiungerent, eiſque expugnatis, & ſpoliatis ex Aegypto abirent. Quibus verbis ſignificatur, vt notauit Rupertus [a], fuiſſe ab Iſraëlitis frequenti ſermone vſurpatam, ſuam ex Aegypto, autore Deo, migrationem: quam illi omni ſtudio impedire volebant, ne iis commodis priuarentur, quæ ab Hebræis ſeruientibus colligebant, qui eis arces, & pyramides ingentes, & vrbes viliſſimorum mancipiorum more ſine vlla mercede ædificabant. Addit etiam Ioſephus [b] metuiſſe eos propter cuiuſdam Aegyptij vatis prædictionem: qui Regi prænunciaſſet, naſciturum per id tempus apud Iſraëlitas quendam, qui olim res Aegyptiorum grauiter eſſet afflicturus, Iſraëlitas contrà euecturus, ſi modo ad adultam ætatem perueniſſet. Eáq; denunciatione perterritum regé edixiſſe, vt quidquid maſculini ſexus apud Iſraëlitas naſceretur, abijceretur in flumen.

Vrebat etiam Aegyptios inuidia, & quidem gemina ex duplici obiecto. Nam Iſraëlitæ & numero plurimi erant, & corporibus animiſque fere Aegyptiis præſtabant. Quod ad numerum attinet, multiplicati ſunt in Aegypto Hebræi penè in immenſum. Vt enim in vbere ſolo, cœloque propitio, omne frugum & animantium genus, ita in Principum beneuolentia, in bonorum abundantia, in benedictione diuina, *filij Iſrael creuerunt, & quaſi germinantes multiplicati ſunt*, ait Moſes [c], *ac roborati nimis impleuerunt terram.* Id ſatis intelligi poteſt ex libro Numer. *fuerunt*, inquit Moſes [d], *omnis numerus filiorum Iſrael per domos & familias ſuas, à vigeſimo anno & ſupra, qui poterant ad bella procedere ſexcenta tria millia virorum, quingenti quinquaginta.* Et tamen, vt rectè notauit Pererius [e], extra hunc numerum fuit vniuerſa tribus Leui, quæ non eſt recenſita cum reliquis; fuerunt item omnes infantes, pueri, & adoleſcentes infra annum vigeſimum, quorum, comparatione vlterioris ætatis, maxima eſt multitudo. Fuit quoque extra illum numerum ſexus muliebris, quem fuiſſe tunc numeroſiſſimum apparet, quòd ſæpè pluribus mulieribus vir vnus matrimonio jungebatur. Nec eo numero incluſi ſunt ſenes inualidi, atque imbelles vtriuſque ſexus, quorum ingentem fuiſſe numerum dubitandum non eſt, cum permulti centeſimum annum ſupergrederentur. Itaque nonnulli, bene ſubducta ratione, non temerè concluſerunt, vniuerſam illam Hebrææ gentis multitudinem, ad tricies centena hominum millia perueniſſe.

Alterum obiectum inuidiæ Aegyptiorum erat florentiſſimus Hebræorum ſtatus, etiam ſecluſa multitudine. Aegyptij, ait Ioſephus [f], gens delicata, & ad laborem ſegnis, voluptatibus ſolum, & captandis vndecumque lucris dedita malè volebat Hebræis, quòd per inuidiam ferre æquo animo illorum fœlicitatem non poterat. Opibus enim, vt idem ait, labore & induſtria quæſitis abundabant. Verum hac induſtria multo fuerat efficacior peculiaris Dei in Hebræos benignitas, quæ largè effuſa in omnia, quæ ad ipſos pertinebant, copioſiſſimum illis incrementum dabat. Acceſſerat 80 annorum Ioſephi in ipſos munificentia, quæ non ſolum omnium tributorum atque onerum reddiderat immunes, ſed etiam, iuxta Pharaonis promiſſionem, dederat Hebræis omnia bona Aegypti, vt comederent ipſam medullam terræ. Dolebant ergo Aegyptij multis ſe rebus Iſraëlitis cedere. Neque enim eis tantum multitudinem & fœcunditatem inuidebant, ſed animi quoque induſtriam, corporum robur & dignitatem, & externorum bonorum copiam. Nam Aegyptiis propter eorum incontinentiam, & præproperam libidinem, præter deformitatem, minora erant & infirmiora corpora. In Hebræis contra procera, plena, firma, pulchra, & ad omnem humanum vſum idonea. — *Ægyptiorum mores.*

Supereſt odium metui, atque inuidiæ cognatum. *Oderint*, inquiebat ille [a], *dum metuant.* *Oderant*, ait Moſes [b], *filios Iſrael Aegyptij, & affligebant, illudentes eis.* Oderant quippe ac deteſtabantur paſtores ouium, quæ erat ipſorum vitæ conditio; cum è contrario Aegyptij gloriarentur multitudine equorum & curruum [c]. Odium quoque ex religionis diſparitate naſcebatur vt docet l. 1. contra Apionem Ioſephus. Quamuis enim aliqui Iſraëlitarum idololatriæ ſcelere pollueréntur, plerique tamen eam infamiam execrabantur. Huius odij teſtis eſt Dauid, & quidem ita, vt eius autorem facere videatur ipſum Deum, cum ait [d], *Conuertit cor eorum vt odirent populum eius, & dolum facerent in ſeruos eius.* Nimirum Deus vtus eſt iure ſuo, nec ſuis bene facere deſiitit, etſi videret Aegyptios, inde occaſionem peccandi ſumpturos: & præbendo malis obiectum odij, dicitur cor eorum ad odium conuertiſſe, quoniam obiecta facultates huc illucque mouent, atque conuertunt. Vide in eum locum Auguſtinum, Caluini blaſphemiam, de autore peccati Deo, egregie refutantem.

VII. Odium Ægyptiorum in Hebræos. a *Atreus* 2. *offic. Cic.* b *Exod* 1 13 c *Exod.* 14. 17. d *Pſal.* 104. An à Deo profectum.

His ergo animi morbis ægrotabant Aegyptij, cum Rex conuocatis, *Venite*, inquit, *& ſapienter opprimamus eum.* Quaſi dicat, ne publica in eos clade ſæuiamus, ne tumultū in populis, nobis damnum creemus, ſed quaſi aliud agendo, eos laboribus atteramus, vt ſimul & ipſi deprimantur, & nos erigamur, & inualeſcamus. Hanc ſapientiam dolum vocat Dauid. Cum ergo id conſilium Regi atque optimatibus placuiſſet, diſſimulanter datum eſt initium ſeruituti, qua Hebræi in fortunæ bonis, & corporibus, & animis ipſis vexarentur. Cumque tribus quaſi gradibus, atque temporibus, ſeruitutis huius calamitas ſumpſerit incrementa, vt ex ſequentibus intelligetur, primus hic gradus, qui medios huius Regis annos occupauit, tam latè patuit, nihil vt à damno, & miſeria immune eſſet. Nam quod ad copias attinet & fortunas, tributorum magnitudine eos inanes atque exangues reddiderunt [e], *Præpoſuit enim eis magiſtros operum, vt affligerent eos oneribus*; quos plerique interpretantur publicanos, & tributorum

VIII. Conſilium opprimendi Iſraëlitas. In fortunæ bonis. e v. 11.

[a] [b] [c] [d] [e] [f]

torum

butorum exactores, à quibus ſupra modum grauabantur. Deinde cùm laborum magnitudine vexarentur, maligna tamen eis merces, aut nulla potius reddebatur; eis enim, quaſi ab ergaſtulo mancipiis, abutebantur, cum eos tributis exinanitos, cum ſoluendo non eſſent, in piſtrinum compingerent.

IX. Ipſiſque corporibus

Sicq; corpora ipſa, quod eſt alterum ſeruitutis huius malum, vexabantur. Cum enim intolerãdis laboribus, & genere ipſo indigniſſimis, & numero longe plurimis obruerentur, quippe *ad amaritudinem* [a], vt ait Moſes, *perducebant vitam eorum operibus duris luti & lateris, omnique famulatu, quo in terræ operibus premebantur.* Vaſtaſque moles vrbium [b] atq; turrium in cœlum tollere iuberentur: atq; adeo, vt quidã Hebræi prodiderũt, cogerentur miſeri fæces & ſtercora ex vrbibus euertere, & cophinis impoſita ſuis deferre humeris, atq; exportare, iuxta illud Dauidis [c], *Diuertit ab oneribus dorſum eius, manus eius in cophino ſeruierũt.* Si quid peccatũ eſſet flagellis ſeruilem in modum accipiebantur, aut niſi diurnum penſum, licet iniquiſſimum, quotidie perſoluerent. Non enim propoſitum erat præfectis operum opus ab infœlicibus, ſed vitam extorquere, cum de induſtria opus exigerent, quod illi explere non poterant. Quamuis autem plerique tota Ægypto paleis conquirendis excurſarent, aliquos tamẽ ferreis catenis oneratos apparet: eo enim alludit Dominus, cum ait [d]. *Ego Dominus Deus veſter, qui confregi catenas ceruicum veſtrarum, vt incederetis erecti.* Quæ pœna fortaſſe fugitiuorum fuit, aut eorũ qui ob delictum aliquod rapiebantur ad flagrum, aut qui ex vno loco in alium operis cauſa circumducebantur.

a Exo. 1, 14. Ad cophinorum compulſi.
b Ezech. poſita apud Euſeb. l. 9. c. 18. de Præp.
c Pſal. 80. 7.
Flagris, & catenis vexati.
d Leuit. 26. 13.

X. Præfectorum inhumanitas.

Iam vero præfecti operum maximum afferebant momentum ad huius acerbitatem ſeruitutis. Nam prætérquam quod flagri pœnam non infimæ plebi, aut capite cenſis duntaxat inferebant, ſed iis etiam qui præ erant operibus filiorum Iſraël; præcipuis ſcilicet Hebræorum; qui quaſi proletarij ad hanc militiam, dirumq; tyrocinium trahebantur: in quo tam crudeliter cædebantur, vt pleriq; ſub verberibus animas exhalarent, quos etiam, vt ait Philo in vita Moſis, inſepultos proiiciebãt extra terminos, & lugeri ac ſepeliri prohibebant. Tanta deniq; erat eorũ inhumanitas, vt cum multa haberent Iſraëlitæ quæ conquererentur, quaſi cæterorum omnium obliti, de ſolis operũ præfecti lamentarentur [e]. Animis poſtremo affligebantur, cum male atq; ignominioſe multati, etiam irriſione vexabantur. Hoc quippe auctarium plagis addebant, quod generoſis animis eſt ipſis plagis acerbius. Audiebant videlicet impij, contemptores deorum, apelles & verpi, piaculares, terræ onera, aliiſque huiuſmodi contumeliis pulſabantur, quas Philo memorat [f]. Deniq; ex Artapano recitat Euſebius iuſſiſſe regem, vt alia ab Ægyptiis veſte Iudæi vterentur; vt facilius cognitis, impune quilibet inſultaret. Sed hæc, aliáq; generis eiuſdem, plenius referunt Annales.

e Exod. 3. 7. Vt animis affligerentur Iſraëlitæ.
f l. 1. de vita Moſis.

XI. Diuturnitas huius ſeruitutis. Ad an. m. 2452. Ad an. m. 2543.

Hic antiquiſſimus fuit, maximéq; diuturnus Iſraëliticæ ſeruitutis gradus, vt qui ab huius Regis medio, vt putamus orſus imperio, vſque ad exitum ex Ægypto perſeuerauit: centum ſcilicet propemodum annis. Hinc enim vſque ad octogeſimum Moſis, anni duo & nonaginta numerantur. Quamuis Ioſephus, & ſibi, & aliis omnibus repugnans, niſi mendum irrepſit in numeros, dixerit in eum modum per annos quadringentos fuiſſe laboratum. Reges porro qui deinceps ſunt ſecuti Amenophim, eius veſtigiis inſtitiſſe poſtremus ipſe annus docet, in quo & onera, & præfecti onerum, & lateres, & paleæ, & flagella inculcantur. Quamuis credibile non ſit omnia quæ diximus in primum ſeruitutis annum cadere. Sub vnum tamen aſpectum ſubiiicienda duximus, quæ certam temporis notam non habent.

ANNVS MVNDI 2452.

AMRAMI 67. IOBI 115.

SPHÆRI 7. Imperij Aſſyrior. 521.

AMENOPHIS 15.

ANTE CHRISTVM 1601.

I. Amrami coniugium cum Iochabetha.
a Exo. 6. 20.
b Num. 26. 59.

SVb hunc annum contigiſſe arbitramur illud quod initio c. 2. Exo. habetur. Egreſſum ſcilicet virũ de domo Leui, & accepiſſe vxorem ſtirpis ſuæ. Fuit vir ille Amram Leuita, & vxoris nomen Iochabetha, vt perſpicuè tam in Exodo [a] quam in Numeris [b] traditum eſt. Quo præcisè anno coniugium hoc contigerit, nemo quod ſciam tradidit: Non poſui autem prius, eo quod Moſes ſignificet Amram duxiſſe vxorem, exorta iam ſeruitute admodumq; probabile eſt tam tardam liberorum Amrami procreationẽ, tardo coniugio aſcribendam eſſe. Neq; tamen exiſtimandum eſt connubium hoc etiam tardius contigiſſe poſt edictum videlicet de proiiciendis infantulis in profluentem, quamuis id ſeries Moſaicæ narrationis exigere videatur, idq; putarint Rupert. & Abul. Voluit enim Moſes in primo Exodi coniungere, & ſub vnum quaſi aſpectum dare quæcunq, ad ſeruitutem pertinebant, ante quam ad aliam narrationem aggrederetur, quod indicare voluit Hieronymus addita particula *Poſthæc*.

II. Patruele ſua, & non amita.
c Exo. 6. 20.

Quod ad Iochabetham attinet, quidam Hebræi nugantur, dum eam ab ipſomet Leui genitam putant, neq; vident in quos ſe abſurditatum laqueos hoc poſito induant. Dicendum potius cum Hieron. [c], eam fuiſſe Amrami patruelẽ, id eſt filiam patrui, puta filiam Gerſonis vel Merari, ſic enim Hebræam vocem *Doda* Septuaginta interpretantur: aiunt enim Amram duxiſſe vxorem filiam fratris patris ſui. Cõſentit Demetrius apud Euſebium [d], qui eam vocat filiam τοῦ θείου id eſt patrui, vel certe auunculi. Itaque quod 26 Numerorum dicitur filia Leui, eodem modo accipiendum eſt, quo Ephraim & Manaſſes dicuntur filij Iacob, & Chriſtus Dominus filius Dauid.

θυγατέρα τοῦ ἀδελφοῦ τοῦ πατρὸς αὐτοῦ.
d l. 9. de Præpa. 21.

III. Oſſa Patriarcharũ exportantur in Chananitidem.
e c. 2. ſi.

Author Teſtamenti Patriarch. [e] ait filios Patriarcharum retuliſſe eorum oſſa in Hebron anno 91 ante egreſſum ex Ægypto, indéque rediiſſe in Ægyptum, donec à Moſe educti ſunt. Ille autem nonageſimus primus eſt Mundi 2453 idemque vndecimus ante ortum Moſis. Nec ſane video quare hæc traditio vera eſſe non poſſit, cum ea res in occulto facta eſſe dicatur; & à paucis ſine apparatu fieri potuerit, vt in tempore afflictionis, &

ſeruitutis. Non retulerunt autem eadem opera Ioſephi lipſana, quia non prius id factum oportuit, quam Deus Iſraëlitas viſitaſſet, eos aſſerturus in libertatem f: quod tempus nondum aduenerat, ac ne natus quidem erat is, per quem tam glorioſum facinus patrandum erat. Ioſephus g quoque prius relata oſſa Patriarcharum ait, quam Ioſephi, quæ tranſlata ſunt dum Hebræi ex Ægypto populariter emigrarent.

f Gen. 50. 24.

g l. 2. ant. c. 4. fi.

ANNVS MVNDI 2456.

AMRAM 71. IOBI 129.

SPHÆRI 11. Imperij Aſſyrior. 525.

AMENOPHIS 19.

ANTE CHRISTVM 1597.

I. Alter gradus ſeruitutis.

HOc circiter anno ſexto ſeruitutis, & Amenophis 19, altero gradu progreſſam putamus Pharaonis in Hebræos tyrannidem, cum præcedentium malorum incremento. Sex enim annorum experientia ſufficiebat ad probandum, an laborioſa ſeruitus procreationem impediret, an contra multi paruuli quinquennes, aut ſexcennes reperirentur, qui eum conatum irritum certo argumento comprobarent. Certe ad hunc etiam annum referamus licet illud a. *Quantóque opprimebant eos, tanto magis multiplicabantur, & creſcebant.* Quo cognito Rex barbarus compendioſiore via ad Hebræorum interitum progredi ſtatuit. Clam enim vocatis ad ſe obſtetribus Hebræorum, nõ omnibus quidem, ſed duabus earum primarijs, quarum nomina Moſes grati animi cauſa immortalitati commendauit, Sephora & Phua, vt per eas Regis imperium cæteris innoteſceret; quo iubebatur vt ſub tempus partus infantes maſculos Hebræarum mulierum interficerent, & crimen ſuum matris abortionem, vel lethalem aliquem defectum interpretarentur, fœminas autem reſeruarent.

a Exo. 1. 21.

Mandatur obſtetricibus cædes infantum.

II. Ægyptias fuiſſe, non Hebræas.

Occultam eſſe oportuit hanc conſpirationẽ; alioqui Hebrææ puerperæ ſibi ab Ægyptijs ſtudioſe cauiſſent, eaſque neque aduocaſſent vnquam, neq. vltro ſe offerentes admiſiſſent. Scio eſſe qui has obſtetrices Hebræas eſſe putarint, ſed eas Ioſephus aperte vocat Ægyptias, quæ ob cognationem gentis ſuæ, edictum regium minime contempturæ viderentur: cui paſſim aſſentiuntur Scripturæ Interpretes. Quomodo enim tam demens fuiſſet hic tyrannus, vt tam crudele præceptum ipſis Hebræis mulieribus tutò committi poſſe putaret, quæ naturali commiſeratione erga genus ſuum affectæ, nunquam operam ſuam ad illud delendum collaturæ eſſent. Quid illis verbis, *Non ſunt Hebrææ, ſicut Ægyptiæ mulieres: ipſæ enim obſtetricandi habent ſcientiam, & priuſquam veniamus ad eas pariunt;* nonne aperte oſtendunt, ſe non fuiſſe de genere Hebræorum, cum ab eis ipſæ ſeparent ſeſe, eiſque opponant.

III. Cur fœminæ ſeruarentur.

Voluit autem Rex, vt notat Abulenſis, ſeruari fœminas: primo ne ſi nemo ſeruaretur, ſed diceretur omnes fœtus enaſci mortuos, res facile pateficeret. Deinde quia multiplicatio mulierũ Hebræarum, non inferebat timorem Aegyptijs, cum illæ arma non tractent. Accedebat quod ipſis ad libidinem ſuam abuſuri erant, vt quæ multum Aegyptias, pulchritudine vincerent. Denique ingenioſiores erant ad lanificium, aliáque opera muliebria.

Irritum fit regis imperium.

Timuerunt autem obſtetrices Deum, & non fecerunt iuxta præceptum regis Aegypti, ſed conſeruabant mares. Iniecit nimirum Deus vehementem aliquem terrorem iſtis mulieribus, vt apprehẽderent ſe, aut morte diuinitus, aut grauiſſima quapiam calamitate percuſſum iri, ſi id facinus attentarent. Aut ſi mauis emolliuit muliebre ingenium, alioqui natura tenerum, vt miſericordia erga infantulos tangerentur, qui præter innocentiam propriam, nullam parentum ſuorum culpam proprio interitu expiaſſent.

ANNVS MVNDI 2457.

AMRAMI 72. IOBI 130.

SPHÆRI 12. Imperij Aſſyr. 526.

AMENOPHIS 20.

ANTE CHRISTVM 1596.

I. Mariæ ortus, & amarioris ſeruitutis.

HEbræorum chronologiam a de Mariæ ſororis Moſis natiuitate ſequimur, quæ ſeptennio natu grandiorem fratre aſſirmat. Ideo enim volunt ſeruitutem Iſraëlitarum annos 87 duraſſe, & poſt eos ſolutam, quia ad 80 Moſis, quos Scriptura ipſa commemorat, ſeptem Mariæ annos aggregant. Quod autem ijdem opinantur ſeruitutis initium in Mariæ ortum incurrere, vt propterea Maria ab amarore, id eſt amara ſeruitute dicta fuerit & omnino 87 annos tenuiſſe, nec ſibi ipſis, nec veritati, vt arbitror, ſatis conſentiunt. Nam eodem ipſo capite à morte Leui cœptos affligi Iſraelitas affirmant, qui iam à 35 annis obierat. Niſi forte volunt in ortu Mariæ ſeruitutem non ſimpliciter inchoatam, ſed amariorem, quando mandata eſt obſtetricibus cædes paruulorum. Quem nos ſeruitutis gradum in annum ſuperiorem retulimus: priorem autem non ad ipſius Leui mortem, ſed Caathi filij eius probabilius, vt credo, conjecimus.

a Seder hol. c. 3.

ANNVS MVNDI 2461.

AARONIS 1. IOBI 134.

SPHÆRI 16. Imperij Aſſyr. 530.

AMENOPHIS 24.

ANTE CHRISTVM 1592.

I. Ortus Aaronis.

DVm illuditur ab obſtetricibus Amenophis, & ab eo viciſſim Iſraëlitæ onerum grauitate vndecimum iam annũ crudeliter opprimuntur, naſcitur ex Iochabetha Aaron Leuita, ſummo Hebræorum pontificatui diuinitus deſtinatus. Dubium porro eſt an Aaaron ſicut & Moſes, periculum mortis adierit.

Nam Rupertus conſtare ait, vtrumque natum poſt illud impij Pharaonis edictum, de proiiciendis maſculis in flumen. Sed eum ſeries Moſaicæ narrationis, addita voce *poſt hæc*, induxerunt in fraudem, qua de re diximus anno Amrami 67. Rectius ergo Lyranus negat Aaronem ſubiiſſe periculum interitus, quod nondum id edictum promulgatum eſſet: quod Chronicum Alexand. contigiſſe ait, eo ipſo anno quo natus eſt Moſes.

II. Qui eſt ab Abrahamo ſeptimus.

Eſt porro Aaron ſicut & Moſes ab Abrahamo ſeptimus [a], ſicut Philo, Ioſephus, & Clemens Stromateus prodiderunt. Sed teſtimonium his maius ex Scriptura ipſa habemus, ex qua conſtat Aaronem patrem habuiſſe Amramum, auum Caath, proauum Leui, abauum Iacob, atauum Iſaac, tritauum Abrahamum. Vide ſeriem ætatum in margine ordine digeſtam. Valde itaque fallitur Genebrardus in ſua Chronol. cum ait Moſem forte ab Abrahamo decimum eſſe, quo ipſum compulit ſingularis opinio de totis quadringentis annis commorationis Iſraëlitarum in Ægypto.

a 1. *Abraham.*
2. *Iſaac.*
3. *Iacob.*
4. *Leui.*
5. *Caath.*
6. *Amram.*
7. *Aaron.* & *Moſes.*
8. *Eleazar.*
9. *Phinees* &c.

ANNVS MVNDI 2463.

AARONIS 3. IOBI 136.

SPHÆRI 18. Imperij Aſſyrior. 532.

AMENOPHIS 26.

ANTE CHRISTVM 1590.

I. Tertius Hebraicæ ſeruitutis gradus.

CVm aliquot iam annorum experientia Pharao Amenophis didiciſſet Hebræos in dies multiplicari vehementius, nullam de filiorum cædibus, aut famam, aut querelam exaudiri, ſenſit præceptum datum obſtetricibus minime obſeruatum fuiſſe. Quas propterea cum ad ſe euocaſſet, & cum eis de præcepti violatione expoſtulaſſet, meditatam diu, vt par eſt credere, reſponſionem attulere, non eſſe Hebræas ſicut Ægyptias mulieres; illas obſtetricandi peritiam habere, & ſine ope Ægyptiarum obſtetricum parere. Quo ſignificabant ſe non euocari ab Hebræis ad hoc miniſterium, ſed eas per ſeſe huic neceſſitati ſatisfacere, cum tamen eas & euocatas fuiſſe, & ſeruaſſe mares Moyſes ipſe teſtetur. Quamuis autem in verbis earum paſſim mendacium officioſum agnoſcant interpretes, fortaſſe tamen non dixiſſe mendacium, ſed veritatem celaſſe duntaxat probari poteſt. Tota enim earum reſponſio vera eſt, tametſi ad mentem regis iniqui elata non eſt. Nam non eſſe Hebræas, ſicut Ægyptias mulieres, vtique verum eſt. Verum quoque eas obſtetricandi ſcientiam habuiſſe, ſaltem aliquas. In tanta enim Hebræarum mulierum multitudine, & tam frequentatis partubus quis credat nullas hanc peritiam didiciſſe? Quid in deſerto? nonne Ægyptiis obſtetricibus annis 40 caruerunt?

Obſtetrices non eſſe mentitas.

II. Cuius rei mercedem à Deo acceperint.

Verum quoque fuit pleraſque mulieres Hebræas parere ſolitas priuſquam prædictę obſtetrices accederent, vel proprio vigore vſas, vel ſociarum Hebræarum ope adiutas; licet Rex de omnibus fortaſſe Hebræis mulieribus id intellexerit. Neq; dixerunt ſe non adfuiſſe parientibus Hebræis, quod fuiſſet vtique mendacium, ſed id Regi exiſtimandum reliquere. Quamuis autem in earum verbis mendacium fateremur. Non tamen propterea conſequens eſt id approbatum eſſe à Deo, aut mercede affectum; ſed timorem Dei, quo illæ permotæ abſtinuerunt à peccato, vt docet S. Aug. in libro contra mendacium [a]: imo & Moyſes [b]. *Et quia*, inquit, *timuerũt obſtetrices Deum, ædificauit eis domos.* Quæ merces tam de bonorum temporalium copia, quàm de filiorum fœcunditate, ex vi ſermonis Hebraici explicari poteſt. Et ſane diuinæ bonitati ac ſapientiæ cōſentaneũ fuit, vt quæ ex Dei timore alienos ſeruarant liberos, ipſæ à Deo liberos, & domus ſiue familiæ ſuæ propagationē acciperent. Et quæ conſeruando mares mortis diſcrimen adierant, vitam perquam diuturnam, longa poſterorum ſucceſſione reciperent.

a c. 15. & *ſeq.*
b *Exod.* 1. v. 21.

III. Edictum de mergendis infantibus.

Quoniam ergo occultus interficiendorum paruulorum conatus irritus apparebat [c], *præcepit*, inquit Moyſes, *omni populo ſuo, dicens, quidquid maſculini ſexus natum fuerit, in flumen proiicite, quidquid fœminini reſeruate.* Barbarum plane, ac ferale edictum, ſiue quod innocentes crudeliter interficit, in quorum gratiam nocentibus potius parcendum erat: ſiue quod infantulos necat, qui amorem & beneuolentiam, certe quidē miſericordia ſuo candore, & ſimplicitate conciliant. Adde quod parentibus, nulla eorum culpa eripit, quod neminem excipit, quod nullo temporis ſpatio crudelitatē circumſcribit, niſi quod vniuerſæ nationi interitum attuliſſet. Cauſam quoque huic edicto dediſſe Ioſephus ait [d] vatem quendam ſacrorum ſcribam, vt ſupra tetigi [e], qui regi prænunciauit naſciturum per hoc tempus apud Iſraëlitas, qui aliquando res Ægyptiorum vehementer affligeret, Iſraëlitarum autem in altum eueheret. Cuius vaticinij nullum vſquam, ipſo duntaxat excepto, veſtigium extat, niſi ſi qui illud ex ipſo tranſcripſerunt.

c c. 1. *fi.*
d *l.* 2. *Ant.* c. 5.
e 4. 1. *ſeruit. n.* 4.

IV. Ægyptiis, non Hebræis impoſitum.

Impoſitum eſt autem hoc præceptum ſolis Ægyptiis, quod abſurdum eſſet ſperare tam atrox mandatum à parentibus ipſis in filios obſeruatum iri. Et omnino magnum quiddam erat vt ipſi tantam iniuriam ab Ægyptiis patienter ferrent, neque in arma furenter irruerent. Et ſicut ad prius facinus obſtetrices Aegyptias elegit, non Hebræas, ita ad hanc cædem, Aegyptios, non Hebræos ſibi obtemperaturos putauit. Et ita id præceptum Moyſes ipſe intelligi voluit, cum non dixit tantum, *præcepit omni populo*, ſed addidit, *ſuo*, ſcilicet Aegyptio, ad diſtinctionem Hebraici. Nec obſtat quod parentes ipſi Moſem expoſuerunt. Neq; enim id illi fecerunt vt regi parerent, in flumen enim abieciſſent, ſed vt ne periret, & quoquo modo euaderet eorum manus, qui eum in flumen ad certam mortem proiecturi erant. Optabilior enim parentibus erat dubia filij vita, quam indubitatus interitus: meliuſque illi conſultum putauerunt, ſi in manus Dei potius, quam in manus hominum incideret.

V. Sed id irritum fuit.

Sed diuina prouidentia feralē barbari huius tyranni ſpem feſellit omnem. Diuina enim benignitate factum eſt, vt laboribus & ærumnis Hebræis inſigniter creſcerent, vtque obſtetrices miſericordes in infantes, & ingenio-

ſæ in tyranno illudendo redderentur. Denique vt impium hoc edictum breui tempore irritum fieret, atque vna cum tyranni morte, quæ intra quintum annum contigit, antiquaretur, vt rectè plerique exiſtimarunt [a]. Certe minime obſeruatum fuiſſe ad finem vſque ſeruitutis, ac ne diu quidem, ex eo conſtat quod tam multi paruuli, infra vigeſimum annum, ex Ægypto cum patribus ſuis exierunt.

a Rupert. Tornıel. Corn. à Lap.

VI. Finis tertiæ ætatis, & ratio temporis.

Atque ita finem tertiæ mundi ætati imponimus, quæ à natalibus Abrahæ exorſa, in ortu Moſis, & initiis duriſſimæ ſeruitutis Hebræorum terminatur, omniumque Patriarcharum maximos, atque clariſſimos, ſex generationibus, & annis 425 comprehendit. Neque mirabere nos hoc loco tertiæ ætati fixiſſe metas. Nam è multis Chronologis, qui priora tempora per ætates digeſſere, vt nemo eſt qui in prima, aut ſecunda ætate diſſentiat: nam prima ab ortu rerum; ad populorum interitum, altera à Noëmo ad Abrahamum omnium conſenſu protenditur; ita in tertia terminanda multæ ſunt Scriptorum, diſcrepanteſque ſententiæ. Nonnulli eam ad Dauidem producunt, Ado Viennenſis, Beda, Marianus Scotus. Alij ad exitum Hebræorum ex Ægypto, vel datam legem, vt Ioannes Lucidus, Tornielus, & alij fortaſſe aliter. Eadem conſequenter eſt in cæteris Ætatibus diſſentio. Nobis viſum eſt tertiam Ætatem exitu omnium Patriarcharū concludere: quartam Legiſlatore Moſe, Iudicibuſque Hebræorum definire. Quintam Regibus, à Saule vſque ad Babylonicæ captiuitatis finem. Sextam Pontificibus, cæteriſque populi Rectoribus Chriſti Domini natiuitatem. Ex quo nos ad finem vſque ſeculorum, & mundi occaſum agimus ſeptimam. Octaua denique ab vltima reſurrectione corporum, partim in deliciis, partim in ſuppliciis in omnem propagabitur æternitatem.

Diſtinctio octo ætatum.

QVARTA MVNDI ÆTAS,

Quæ eſt Iudicum Hebræorum.

ANNVS MVNDI 2464.

AARONIS 4. MOSIS 1.

SPHÆRI 19. Imperij Aſſyrior. 533.

AMENOPHIS 27.

ANTE CHRISTVM 1589.

I. Ortus Moſis.

Illuſtrem atque in primis memorabilem hunc annum fecit magni Iudæorum Legiſlatoris ortus, vniuerſæ genti votis omnibus expetendus, quando in eius vita & virtute totius populi ſalus ac libertas, ex diuina prouidentia vertebatur. Natus eſt hoc anno Moſes ad opera mirabilia, totoque orbe celeberrima ſingulariter deſtinatus, conſecratus atque educatus, vt primus hic annus ipſius, & plerique conſequentes cumulatè docebunt: nihil vt neceſſe ſit hoc loco in ea re probanda diutius immorari. Quartam autem ætatem à Moſis natiuitate, ſicut tertiam ab ortu Abrahæ, inchoamus, iuxta ea quæ proximo anno diſſeruimus. Et ſicut illius ætatis tertiæ quaſi exordium quoddam & apparatus fuit id tempus, quod diuinam Abrahæ vocationem anteceſſit; ita & quartæ huius, quod tempus ortum inter & legationem Moſis ex monte Sina in Ægyptum interiectum eſt proluſio quædam erit, quæ inconcinnè ſepararetur à legitimo cantu.

II. Ratio temporis. a l. 9. de Præp. c. 21. Græc. Lat.

Amrami porro nonum ſupra ſeptuageſimum numeramus annum, ſecuti Demetrium apud Euſebium [a], vbi dicitur natus annis 14 ante mortem Patriarchæ Ioſephi, à qua hic annus eſt 65 quibus adde 14. & exiſtet ille Amrami annus quem diximus, & quem præfert index anni huius. In anno porro promiſſionis, & vtriuſque regis belle nobis cum Euſebio conuenit, aliiſque paſſim. Quod certa ratio etiam exigit. Nam cum à promiſſione ad exitum 430. annos reperiri oporteat, certè eam ſummam 350. qui præceſſerunt, & 80. qui nunc inchoantur exactè conficiunt. Eodem modo habitatio in Ægypto ex communi ſententia 215 annorum fuit: cum numerum 135. anni iam confecti, & 80. qui ſuperſunt, & hoc anno inchoantur rite complent. Denique de anno Moſis, vt cætera argumenta miſſa faciam, Cyrillum habemus affirmantem natum Moſem poſt Abrahamum anno 425. nimirum abſoluto [b], vt patet ex indice præcedentis anni.

b in Annal.

III. Naſcitur Moſes in ſpem magnam.

Cum ergo Ægyptiæ tyrannidis violenta tempeſtas multos iam annos populum Dei iactaret vehementius: & recens edictum Amenophis, à quo nondum euolutus erat annus (proptereaque Chronicum Alexandrinum illud in hunc annum refert) certiſſimum exitium vniuerſæ genti minaretur, magnus omnino claritatis & ſpei fulgor, in terra Geſſen, naſcente Moſe cœpit exoriri: Etſi perpaucis in quantam ille ſpem naſceretur cognitum foret. Cognitum tamen fuiſſe parentibus Ioſephus [c] affirmat, Domino per ſomnum Amramum edocente; cui reuelationi aliquid fidei ex ſcriptura conciliabimus aliquanto poſt. Subdit autem Ioſephus, his per viſum cognitis Amramum expergefactum narraſſe hoc vxori, *Quæ res*, inquit, *viri que ſollicitudinem auxit*: iam enim non puero tantum timebant, ſed ne quo pacto promiſſa fœlicitas intercideret. *Sed mox oraculo fidem fecit mulieris partus, quæ tam facile eſt enixa, vt obſeruatores fefellerit, nihil ſentientes eorum, quæ in vulgaribus puerperiis ſentiri ſolent*. Ita Ioſephus.

c l. 2. c. 5. Domino reuelante.

IV. Forma decorus. d c. 2. 2. e Hebr. c. 11. 23. f Act. c. 7. 20.

Fuiſſe autem forma decorum & elegantem traditur in Exodo [d], vbi à Septuaginta ἀστεῖος dicitur, quos ſecuti ſunt SS. Paulus [e] & Stephanus [f]. Sed hæc oris dignitas, & totius corporis pulchritudo, natiuum parentum amorem accendit, vt ſpreto regis edicto infantem tribus menſibus abſconderent. Sed quid eſt quod Apoſtolus non naturali amori, ſed fidei hoc tribuit? *fide*, inquit, *Moyſes natus occultatus eſt menſibus tribus à parentibus ſuis, eò quod vidiſſent elegantem infantem.* Plerique interpretes hanc fidem interpretantur, prudentem coniecturam ab externa ſpecie ductam, fore vt hic infantulus in magnum virum

euaderet

Fide occultator.
a *hom. 26. ad Hebr.*

euaderet. Ita ſentit Chryſoſt. [a], & eum ſecuti Theophyl. & Oecum. Sed melius dici videtur Paulum alludere ad oraculum, quod Ioſephus memorat. De quo ille iterum. *De Deo vero certam ſpem habebat promiſſionum, veniendi veritatem euentus indicaret.* Eam expoſitionem in illum Pauli locum probant noſtri Cornelius & Iuſtinianus, confirmantque ex D. Stephani verbis, de quibus alibi commodior erit dicendi locus [b]. Poſito igitur hoc oraculo, cum eximia infantis pulchritudine, potuerunt Moſis parentes, diuino præſertim impulſu acti, diuinum aliquid in infante agnoſcere, & exiſtimare eum Deo cordi & curæ eſſe, eumque etiam in fiſcella ſcirpea ſeruaturum, quod pertinet ad fidem.

b *an. Moſes 40. n. 4.*

V. Tribus menſibus.

Cur autem longiori tempore ſeruatus non fuerit, rationem affert Lyranus, quæ ex Ioſepho & Philone probabilitatem habet, quod Ægyptij cuſtodes tertio quoque menſe ſcrutarentur domos, & periculum erat ne dum vni conſulere ſtudent, ipſi necis eius fierent acceſſio: præſertim cum infans validiore in dies, ac clariore vagitu ſe proderet. Quoniam ergo in eam ventum erat neceſſitatem, vt incertæ morti puerum committere præſtaret, quam illum totamque familiam tyrannico furori obiicere, quo ei modo maxime conſulere poſſent, deliberarunt. Denique fabricati ſunt fiſcellam ſcirpeam, ſiue arculam iunceam, & linierunt eam bitumine ac picè, vt leuis materia facile innataret aquis, neque tamen aqua interiora penetrans, ſuffocatum infantem demergeret; quem in hac noua nauicula, ſuper publica priuataque calamitate gementes incluſerunt, & expoſuerunt in carecto ripæ fluminis. Eſt autem carectum locus caricibus conſitus, & paluſtris, vnde Septuaginta poſitum aiunt in palude iuxta fluuium, in vnam aliquam earum quas Nilus reſtagnans efficit, ne ſcilicet fluminis impetu raperetur.

Exponitur in fiſcellâ ad oram fluminis.

VI. Nec proiicitur in profluentem.

Quo magis mirum eſt Ioſephum puerum à parentibus in flumen proiectum eſſe, & filiam regis iuſſiſſe miſſis natatoribus, fluitantem loculum ad ſe in ripam extrahi. Putauit fortaſſe rem non ſatis admirationis habituram, niſi pro paluſtri ripa, flumen ipſum, pro vna è famulabus natatores ſubſtitueret, aut non rectè poſſe dici puerum Moyſem ex aquis extractum, niſi quem parentem ad madentem ripam collocarant, ipſe miſericors in flumen proiiceret. Iacebat ergo in fiſcella infantulus, ad oram fluminis, ſtante procul Maria ſorore eius, & rei exitum præſtolante. *Ecce autem*, ait Moſes *deſcendebat filia Pharaonis vt lauaretur in flumine, & puellæ eius gradiebantur per crepidinem aluei.* Hæc fuit occaſio à diuina prouidentia præparata, in ſalutem primùm, deinde etiam in gloriam famuli ſui, qui in regiam aſcitus familiam regiam etiam inſtitutionem ſortiretur.

VII. A filia Pharaonis, accipitur.
c *l. 2. Ant. c. 5.*
d *Hæreſ. 78. fi.*

Hanc regis filiam Thermutim vocat Ioſephus [c], quam S. Epiphanius [d] filiam Amenophis fuiſſe ait, & pro Dea cultam ab Ægyptiis, puta Iudæis in Ægypto natis, quod Moſem ſuſtulerit, atque educarit. *Quæ cum vidiſſet fiſcellam in papyrione*, locus eſt papyris conſitus, quod genus eſt fruticis, *miſit vnam è famulabus ſuis, & allatam aperiens; cernenſque in ea paruulam vagientem, miſerta eius ait, de infantibus Hebræorum eſt hic.* Id autem æſtimare potuit non ſolum ex præſenti Iſraëlitarum ſtatu, ſed etiam ex circumciſionis indicio, quam octauo die acceperat. Et quia, vt ait Philo, non videbatur tutum confeſtim eum in regiam ferre, & interim nutrice opus habebat, cogitanti ſuperuenit ſoror pueri, quæ non longe aberat, & edocta à matre, *vis*, inquit, *vt vadam & vocem tibi mulierem Hebræam, quæ nutrire poſſit infantulum? Reſpondit, vade; perrexit puella & vocauit matrem ſuam.* Cui illa, *Accipe ait puerum iſtum, & nutri mihi, ego dabo tibi mercedem tuam.*

Matri nutriendus datur.

VIII. Diuina in Iudæos prouidentia.

Vide quam pulchre illudat Ægyptiis diuina prouidentia: vt quo tempore illi cogunt Hebræos ſibi ſine mercede in duriſſimis operibus ſeruire, Dominus efficiat vt vltro mercedem præbeant Hebrææ mulieri, optatum ac debitum miniſterium filio ſuo exhibenti. Et dum pueros in ruinam Iſraëliticæ gentis interimunt, vnum in ſuam ruinam propriis ſumptibus educent. Auget hæc Ioſephus epiſodio faſtiditæ ab infante mamillæ mulierum Aegyptiarum, quæ vt non conſentanea ſacris literis, delicatioribus faſtidium mouent. Quo porro tempore à Regina vocatus ſit Moyſes dubium videtur. Significat enim Scriptura [a] id factum poſtquam adultus ab ea fuit adoptatus. Philo autem & Ioſephus, hanc denominationem factam aiunt, cum datus eſt puer nutrici: quod credibilius eſt, ne tanto tempore nomine careret puer. Scriptura verò temporis ordinem in narrando non ſemper obſeruat. Vocatus eſt porro nomine Aegyptio, quod Hebraice interpretatum redditur Moyſes, id eſt extractus ſiue Extractio. Sic ſuperius vertit Pharao Ioſephi nomen, & appellauit vocabulo Aegyptiaco, quod Latine interpretatum ſignificat Saluatorem mundi. Clemens porro Alexandrin. [b] ait Moyſem à parentibus in circumciſione vocatum Ioachim.

Tempus & ratio nominis Moſes.
a *c. 2. 10.*
b *l. 1. Strom.*

IX. Sphæri obitus. Mamyli ſucceſſio. *A. M.* 2465.

Annus proximè ſequens, qui fuit Mundi 2465, vigeſimus atque vltimus fuit Sphæri regis Aſſyriorum, cui anno 60 ſucceſſit Mamylus, ad annos 30, qui fuit decimus quintus à Belo. Nutriebat autē interea Iochabetha metu libera, imo gaudio triumphans filium & alienum & ſuum, dum amotus à lacte Reginæ redderetur. Retinuit autem illum apud ſe, quantum decorè & probabiliter lactare illum potuit, & materno amore, & infantuli gratia inuitante.

ANNVS MVNDI 2467.

AARONIS 7. MOSIS 4.

MAMYLI 2. Imperij Aſſyrior. 536.

AMENOPHIS 30.

ANTE CHRISTVM 1586.

I. Ablactatus Moſes reginæ redditur.
a *l. Ant. c. 5.*

POſt tertium ætatis annum, vt ait Ioſephus [a]; cum iam à lacte amotus eſſet Moſes, reddit aſcititiæ matri filium ſuum vera mater, multis vt credere par eſt, cum precibus Deo commendans. Nec ſane video quidquā obſtare, cur non exiſtimare poſſimus Iochabethā,

vel hoc tempore, vel etiam præcedente, ad commendandum ſtudium, & induſtriam ſuam erga puerum, quem videbat Reginæ chariſſimum, rei veritatem, pateſeciſſe, & tamen perlibenter infantem donaſſe illi, quæ perituro vitam dediſſet, quamque Deus circa puſionem prouidentiæ ſuæ adminiſtram elegiſſet. Quarto igitur ætatis anno, quando infantuli gratiores parentibus eſſe, atque iucundiores incipiunt, *admirandam*, vt ait Ioſephus, *gratiam ei Deus addidit, vt nemo eſſet adeo tetricus, qui viſa Moſis pulchritudine non obſtupeſceret.* In qua pulchritudine & eximia indole ſatis præſidij putauit eſſe Ioſephus in puero & ſatis cauſæ in Principe ſterili, aut certe prole deſtituta, vt eum ipſa adoptaret in filium, & Patri regnanti in ſucceſſorem offerret.

& ab ea adoptatur.

II. Quomodo Moyſes negauerit ſe eius filium.

Philo Pharaonem à filia deceptum ait, fingente puerum hunc à ſe genitum, cui Auguſtinus [a], & Niſſenus [b] aliquo modo fauent, ſed retinenda eſt adoptio, quam habet editio vulgata [c], Hebræo, Græcoque conſentanea, quæ eſt communiſſima ſententia, antiquorum & recentiorum ſcriptorum. Iuſtini, Baſilij, Clementis, imo & Niſſeni, & Auguſtini. Nec illi repugnat Apoſtolus [d], cum ait Moſem negaſſe ſe filium filiæ Pharaonis, quæ negatio videtur ſupponere rem occultam, qualis erat illa fictio, non apertam, qualis eſt adoptio. Reſpondeo enim cum Ribera, & aliis, iſtam negationem non verbo nunciatam ſed facto, hoc ipſo quod ſe Moſes ſeparauit ab Aegyptijs, & aggregauit Hebræis, theſauris illorum neglectis, & horũ iniuriis & paupertate adamata. Quæ autem de regio diademate impoſito puero, & ab illo in terram proiecto & conculcato, & Sacrorum ſcriba eum ad necem depoſcente narrat Ioſephus, merito cenſentur in fabulis. Sicut & quod aliqui Hebræi addiderunt, de prunis ori admoti ab infantulo, indeq; impeditioris linguæ facto, quæ in Annalibus [e] Lector refutata reperiet.

a *ſer. 89. de temp.*
b *l. de vita Moſis*
c *Exo. 2. 10.*
d *Hebr. 11. 24. 25.*

An diadema calcarit.

loc. cit.

e *n. 5. 6. &c.*

ANNVS MVNDI 2468.

AARONIS 8. MOSIS 5.

MAMYLI 3. Imperij Aſſyrior. 537.

AMENOPHIS 31. & vlt.

ANTE CHRISTVM 1585.

I. Mors Amenophis. Eius decretum antiquatum.

MOritur hoc anno Amenophis regni ſui trigeſimo primo & vltimo, inuecta in regnũ ſuũ, & ſtabilita per octodecim annos ſæuiſſima Hebraici populi ſeruitute. Eo porro mortuo, apparet etiam antiquatum decretum de proiiciendis in Nilum infantibus. Id enim ſi perſeueraſſet, vix milleſima pars Iſraëlitarum eo tempore ſuperfuiſſet, quo ductore Moſe educti ſunt ex Ægypto; cum tamen ipſo egreſſionis tempore [a] nominatim fiat mentio paruulorum à Moſe, apud ipſum Ægypti regem. Itaque ſentiunt Torniellus, Cornelius à Lapide, & alij. Antiquatum autem Thermuti, vt veriſimile eſt, in gratiam Moyſi ſui, annitente, vt is maturè de populo ſuo inciperet bene mereri.

a *Exo. 10. 9. 10. & c. 12. 37.*

II. Educatio Moſis in aula.

Qualis autem fuerit eius in aula regis educatio facile quiuis intelligit: illud tamen Philonis non vulgare eſt, *Ita natus*, inquit, *educationem regum nequaquam infantium more delectabatur aſſentationibus, iocis, luſibuſque quamuis indulgenter haberetur ab educatoribus, ſed iam tum modeſtiam, grauitatemque præferens, malebat audire ſpectareque vtilia.* Sic ille. Cur autem Deus Moyſem in aula regia nutriri atque educari voluerit, has ſuggerit cauſas Pererius, Prima quod nemo alius vel Hebræorum, vel Aegyptiorum, præter filiam regis, auſus eſſet contra tam atrox regis edictum Moſem naufragio eripere, conſeruare & educare. Deinde quia regali cura educatus, euaſit in virum non ruſticanis, & agreſtibus moribus præditum, ſed elegantibus ac regiis: qualibus decebat informari ampliſſimæ olim gentis moderatorem. Denique vt maiore apud Aegyptios auctoritate polleret, cum apud eos deſtinata diuinitus legatione fungeretur.

Et in eo Dei Prouidentia.

III. Regnum Ori in Ægypto. A. m. 2469.

Anno porro ſequenti, qui fuit mundi 2469. extincto barbaro ac crudeli Amenophi, Orus illi in Aegyptio regno ſufficitur, quem mitiorem fuiſſe hoc ipſo credere par eſt, quod ipſo regnante ac conniuente, edictum de proijciendis in flumen infantulis antiquatum eſt, vt paulò ante dicebamus. Euſebius annis ipſum octo ac triginta regnaſſe tradit. Africanus ex Manethone 37. Ioſephus ex eodem 36 & menſes quinque. Sed in re modica Euſebium deſerere non placet.

ANNVS MVNDI 2470.

AARONIS 10. MOSIS 7.

MAMYLI 5. Imperij Aſſyrior. 539. ORI 2.

ANTE CHRISTVM 1583.

I. Moſis inſtitutio puerilis.

SEptimus ætatis annus initiis liberalis inſtitutionis, quæ animi educatio eſt, communi hominum iudicio deſtinatur, vſuque ipſo frequentatur; quando pueri iudicio vti incipiunt, & eſſe doli capaces. Hunc ergo annum Moſaicæ eruditionis initiis conſtituamus licet. Et quoniam S. Stephanus affirmat Moyſem *eruditum fuiſſe omni ſapientia Ægyptiorum*, de ea diligentius eſt à nobis in Annalibus, in hoc ipſo mundi anno diſputatum; ex Clemente præſertim Alexandrino, Philone & Diodoro Siculo, quæ hoc loco iterare inſtituta breuitas non permittit. Ea porro videntur in primis cognitione digna, quæ ad hieroglyphicam pertinent, omneſque illius partes, quarum pulcherrima veſtigia reperiuntur in pleriſque Moſaicæ legis inſtitutis. Ibidemque refutata reperies, quæ Philo de Græcis Moſis doctoribus in Græcorum gratiam commentus eſt, quæ cum tota patrum antiquitate pugnant.

De Ægyptiorum ſapientia.

II. A patre Amramo videtur edoctus.

Non prætereunda tamen, ſed ponderanda potius arbitror illa Philonis verba, cũ ait Moſem à vicinis Aſſyrias literas, & Chaldaicam de cœlis ſcientiam didiciſſe, & quidem non ab Aſſyriis, aut Chaldæis, ſed ab Aegyptiis, & præfecturis Ægypto proximis, & paſcuis Ægypto

vicinis, vnde præceptores iniuſſi, & ſponte ſua ad docendum ſe offerebant. Hos ego vicinos auſim dicere Hebræos, incolas terræ Geſſen, quæ paſcuis abundabat, qui non Hebraicarum tantum litterarum, ſed Chaldaicarum etiam & Aſſyriarum periti erant, quandoquidem ex Chaldæa Aſſyrijs vicina oriundi erant. In his autem vltro ſe offerentibus magiſtris, valdè ſuſpicor fuiſſe Amramum pueri patrem, qui ſeptimo anno Moſis quintum ſupra octogeſimum agebat annum, non ætate ſolum, ſed etiam ſciētia, vt Leuitem decebat, venerabilem, qui cum auo ſuo Leui, qui in Chaldæa & Meſopotamia diu vixerat, ad triginta quinque annos fuerat diuerſatus. Quin etiam ſuaui diuinæ prouidētiæ diſpoſitioni conſentaneum id fuerit, vt ſimul cum litteris veram à teneris pietatem animo imbiberet; & qui lac à ſua ipſius matre infantem ſugere voluit, puram & lacteam Dei ſapientiam à patre hauriret.

Quod ex Philone elicitur.

Sicut & Aaron.

Quod ſi huic coniecturæ aſſentiri placet, etiam Aaronem fratrem ei condiſcipulum dare poſſumus. Domeſtica certe diſciplina inſtitutum dubitare non conuenit, diuina id agente prouidentia, quæ ipſum ad ſummum pontificatum deſtinarat, edito etiam ſuper ea re oraculo, vt Ioſephus [a] affirmat.

a l. 2. Ant. c. 5.

III. Profectus Moſis.

b l. 1. de vita Moſis.

Eius autem in omni eruditione profectus teſtis eſt Philo [b], qui cum dixiſſet, pleroſque præceptores ad Moſen docendum partim accerſitos veniſſe, partim etiam ſponte ſe obtuliſſe, *Eos, inquit, intra modicum tempus ille ſuperauit, natiua docilitate inſtitutionem præcurrens, vt reminiſci videretur, non diſcere, in rebus difficilimibus de ſuo aliquid comminiſcens. Nam præclara ingenia multa circa ſcientias noua commiſcuntur.* Hæc ille. Quæ S. Baſilius in Eſaiam, & ante eum Clemens Alexandrinus, imitatus eſt. Hæc autem ſtudia, tam multa, tamque multiplicia, non paucos Moyſi annos occuparunt.

ANNVS MVNDI 2478.

AARONIS 18. MOSIS 15.

MAMYLI 13. Imperij Aſſyr. 547.

ORI 10.

ANTE CHRISTVM 1575.

I. Moſis adoleſcentia.

INit hoc tempore Moſes adoleſcentiam, cuius bona pars, vt credere par eſt, in liberali & litteraria inſtitutione collocata fuit: Creſcente tamen corpore, in nobilibus adoleſcentibus armorum & militiæ rudimenta ponuntur. Quod in Moſe quoque obſeruatum minime dubium eſt, præſertim ſi in expeditione, quæ dicitur, Æthiopica, factus eſt Imperator. Verum non ſolum arma hoc tempore tractaſſe docet Philo, cum ait, *Egreſſus deinde pueritiam, magis curam intendit, non vt quidam fræna laxans concupiſcentiis, quamuis non deeſſent incitamenta plurima, quæ ſe vbertim offerunt in regum domibus, ſed ſobrietate atque temperantia, tanquam habenis quibuſdam eas cohibens, ne impetu nimio ferrentur, &c.*

ANNVS MVNDI 2485.

MOSIS 22. AARONIS 25.

MAMYLI 20. Imperij Aſſyrior. 554.

ORI 17.

ANTE CHRISTVM 1568.

I. Moſis iuuentus. a l. 2. Ant. c. 5.

AMrami ſecularis annus incurrit in principium Moſaicæ iuuentutis, quam ſignificant illa verba Ioſephi [a], *Poſtquam adoleuit Moſes, & ad florentem peruenit ætatem, breui ſuæ virtutis ſpecimen edidit*; in bello videlicet Æthiopico, de quo ibidem narrationem inſtituit, nec tempus illius diſtinctius tradit, ſicut neque Artapanus [b], qui eius meminit. Chronicon Alexandrinum ad annum Moſis 31 id diſtulit, vbi & nos de eo mentem noſtram aperiemus.

b l. 9. de Præp. c. 27. Gr. Lat.

II. In verbis & operibus potens. c Act. 7. 22.

Ad hoc porro tempus illud S. Stephani elogium [c] de Moſe referri poteſt, vbi dicitur *potens in verbis, & in operibus ſuis.* Id enim non ſolum tempus illud intuetur, quo verbis ſigniſque contra Pharaonem decertabat, aut populum in Ægypto regebat, ſed anteriora etiam reſpicit. Significat enim fructum eruditionis acquiſitæ in Aegypto. Sic enim habet: *Et eruditus eſt Moſes omni ſapientia Aegyptiorum, & erat potens in verbis, & in operibus ſuis.* Verborum potentiam merito quiſque eloquentiam interpretetur, quæ multiplici rerum cognitione ſuſtentatur, additaque verborum copia eſfloreſcit. Quia tamen ipſe ſe, à primis etiam annis, verbis abundaſſe negat [d], propterea δυνατὸς ἐν λόγοις, idem erit atque efficax in perſuadendo, quique verborum pondere potius & grauitate valeat, quam curſu & volubilitate orationis. Operum autem facultatem tota deinceps Scriptura declarat, quam nos pro temporum ratione aſſectabimur. Nam quæ ab Artapano apud Euſebium [e] Moſis opera atque inuenta referuntur, erroribus referta ſunt: quæ nihilominus in commodum ſenſum in Annalibus [f] trahere conati ſumus.

d Exod. 4. 10.

Moſis opera.

e l. 9. c. 27.

f An. Moſ. 22.

ANNVS MVNDI 2491.

MOSIS 28. AARONIS 31.

MAMYLI 26. Imperij Aſſyriorum 560.

ORI 23.

ANTE CHRISTVM 1562.

I. Ortus Ioſue.

ANnus Moſis vigeſimus octauus cum primo Ioſue magna ex parte concurrit. Sic enim annus primus Egreſſionis, qui eſt octogeſimus primus Moſis, erit 54. Ioſue: & centeſimus Moſis cum 73 Ioſue concurret, & illius 120. & vltimus cum huius 93 conueniet, quibus ſi addas annos 17 gubernationis poſt obitum Moſis, totam explebis vitæ Ioſue periodum centum & decem annis circumſcriptam. Hunc ei annum natalem eſſe volunt, quicunque ei 17 vel 18 gubernationis annos

attribuunt. Qua de re ſuo loco diligentius dicendum erit.

II. Eiuſque genus illuſtre.

Naſcitur ergo hoc anno Ioſue, de tribu Ephraim, vir plane illuſtris, ac maximus aliquando futurus Imperator, Moſis diuina electione ſucceſſor, & primus populi Dei, poſt Legiſlatorem moderator & Iudex, eiuſque in Chananitidem introductor. Et ne ipſum nouum hominem putes, habes auum eius Eliſaman, Ephraimitarum omnium principem, & in eius exercitu quingentos ſupra quadraginta millia pugnatorum: patrem vero Nun, ſui vtique patris, vt ait Serarius [a], in eadem dignitate ſucceſſorem. Porro Nun à Septuag. & cæteris Græcis Scriptoribus Naue dicitur, qui filio impoſuit in circumciſione nomen Oſee, pro quo Septuag. habent Auſes, ſiue Auſe, quod tribus & quinquaginta annis retinuit, donec à Moſe ad explorandam terram cum ſociis miſſus eſt, & Ioſue appellatus [b], vtroque nomine ſalutari, vtrumque enim ſignificat Saluatorem. Qua de re vide copioſam Serarij noſtri [c] diſputationem.

a l. 1. Ioſ. c. 1.
Ναυῆ, Αὐσῆ, vel Αὐσῆς
b Num. 13. 14.
c l. 1. in Ioſ. c. 2. q. 5. 6. & ſeqq.

ANNVS MVNDI 2494.

MOSIS 31. AARONIS 34.

MAMYLI 29. Imperij Aſſyriorum 563.

ORI 26.

ANTE CHRISTVM 1519.

I. Hermopolis, & bellũ Æthiopicum.

CHronicum Alexandrinum in annum Moſis trigeſimum primum, *hoc ipſius anno*, inquit, *Moſes vrbem Hermopolim condit, & bellum cum Æthiopibus toto decennio gerit*; intra quod videlicet vrbs condita eſt. Nam Artapanus [a] in lib. de Iudæis apud Euſeb. ait Heliopolitas referre bellum hoc decennio geſtum: proptereáque Moyſem, & qui cum eo erant, ob expeditionis longinquitatem, vrbem in eo loco condidiſſe, & Ibym in ea conſecraſſe, quod ea noxia hominibus animalia perimat, eamque Hermopolim, ſiue Mercurij ciuitatem appellaſſe. Chronicum autem Alexandrinum vrbem ait dictam à Moſe Merrhim in eius honorem, quæ ipſum ex aquis extulerat, tum defunctæ, ac ſupra Ægyptum ſepultæ. Quæ cum iis quæ ſcribit Ioſephus non ſatis conſentiunt, & ſunt quaſi appendix quædam Aethiopici belli, quod Ioſephus accuratè perſequitur, & nos in Annalibus [b] accurata diligentia examinauimus.

a lib. 9. de Præp. c. 27.
b an. Moſ. 31.

II. Vnde orta ea fabula.

In ea porro ſententia nunc quoque ſumus, vt totam illam narrationem commentitiam eſſe credamus, poëticis fabulis, aut rabinicis perſimilem, quibus ſolenne eſt in homonymo aliquo Scripturæ vocabulo, ineptarum fundamenta iacere fabularum. Quoniam enim de vxore Moſis Aethiopiſſa ex Scriptura [c] conſtabat, iſti fundamento cætera inædificata ſunt. Egregio viro, qui in regiam familiam eſſet aſcitus, datam conſtat vxorem Aethiopiſſam, reginam eſſe oportuit, vt perſonæ dignitas ſeruilis nationis humilitatem ſubleuaret. Cauſa probabilis quærenda fuit, ex bello probabili vicinos inter populos Aegyptios atque Aethiopas inuenta eſt. Itaque irruerant in Aegyptum Aethiopes, conflatum eſt bellum, fit belli Dux Moſes vir in regiam familiam adoptatus, armorum minime inſolens, egregiè dimicat, vincit, rem Aethiopicam ad extrema deducit, denique pax componitur fœdere nuptiali.

c Num. 12.

III. Et qui ita ſentiant.

Hæc omnino Ruperti mens fuit [a], cum ait ex occaſione vocis Aethiopiſſæ, huiuſmodi fabulam ſcriptores Iudaicos tradidiſſe, & facile contemni, quia de Scriptura non habet autoritatem. Fictitium quoque totum hoc bellum Theodoretus exiſtimat [b], ac fabulam vocat. Eugubinus hoc bellum, & vxorem ex eo Moyſi partam fabuloſiſſima eſſe exiſtimat; mentiri etiam Apollinarem, qui duas tribuerit Moſi vxores, & ab illis ſcriptoribus hæc eſſe ficta. Idem putauit Fauſtus Manichæus apud Auguſtinum [c]. Pererius hanc narrationem merum Ioſephi, vel aliorum Iudæorum commentum vocat. Caiet. *Alij*, inquit, *mulierem Aethiopiſſam fuiſſe ex interiore Aethiopia exiſtimant, de qua Ioſephus ſcribit multa inutilia relatus, nec ſatis credibilia*. Beroaldus [d] animoſius eandem narrationem cæteris Ioſephi commentis, ſic enim loquitur, & fabulis infinitis aggregat: quem alio in loco [e] ob ſimilem fictionem, non ſolum in ſua Repub. peregrinum, ſed egregiè impudentem & mendacem demonſtrare contendit. Quam multa autem etiam improbabiliter ficta in eodem commento fuerint, in noſtris Annalibus [f] reperies.

a l. 1. in Num. c. 33. & 34.
b q. 22. in Num.
c l. 22. cont. Fauſt. c. 5.
d l. 4. Chron. c. 6.
e & l. 3 a 8. vbi de templo Salom.
f an. m. 2494. n. 15. & ſeqq.

IV. Mamyli obitus. Spareti initium.

Anno proxime ſequenti qui fuit Mundi 2495. Mamylus trigeſimum & vltimum regni annum impleuit. Cui anno 2496. ſucceſſit Sparetus, vt eſt apud Euſebium & Africanum, qui eſt à Belo decimus ſextus, & ad quadrageſimum, vel 41. vt Africano placet, regnauit annum. De quo quæ vulgo traduntur ex nouo Beroſo ſunt, & fide carent.

ANNVS MVNDI 2498.

MOSIS 35. AARONIS 38.

SPARETI 3. Imperij Aſſyrior. 567.

ORI 30.

ANTE CHRISTVM 1555.

I. Athenienſium rex Cecrops.

INcidit in hunc annum Moſis 35. primus Cecropis Athenienſium primi regis annus, apud Euſebium in chronico, & in Præfatione: vbi poſt aliquam de Moſis antiquitate diſputationem, ita concludit. Itaque ſine vlla ambiguitate Moſes & Cecrops, qui primus Athenienſium rex fuit, iiſdem fuere temporibus. Porro iſte eſt Cecrops Diphyes indigena. Sub quo primum in arce oliua orta eſt, & Athenienſium vrbs ex Mineruæ appellatione ſortita nomen. Hic primus omnium Iouem appellauit, ſimulachra reperit, aram ſtatuit, victimas immolauit, nequaquam iſtiuſmodi rebus in Græcia vnquam viſis. Cætera quoque quæ apud Græcos mira iactantur, poſteriora Cecropis annis deprehenduntur. Si autem

Idololatriam in Græciam inuexit.

tem

tem Cecropis, conſequenter & Moſis, qui cum Cecrope fuit. Sic Euſebius. Vult ergo inuentam in Græcia à Cecrope Idololatriam, aut ex Ægypto potius, omnium prouinciarũ ſuperſtitioſiſſima inuectam. Quamuis enim eum vocet indigenam, Ægyptium tamen fuiſſe aſſerit, cum ait dictum Diphyes, quod cum eſſet Ægyptius, vtramque tamen linguam, Ægyptiam ſcilicet & Græcam teneret. Sed de Cecrope, & cæteris Athenienſium regibus, plura ex antiquis collecta ſcriptoribus, in Annalibus circa hunc annum, & ſcholiis eiuſdem reperies.

Diphyes.

ANNVS MVNDI 2500.

MOSIS 37. AARONIS 40.

SPARETI 5. Imperij Aſſyrior. 569.

ORI 32.

ANTE CHRISTVM 1553.

I. *Iubilæus quinquageſimus.*

QVinquageſimus annus ab orbe condito quinquagies euolutus quinquageſimum iubilæum hoc anno abſolutum exhibet, & ſimul annum quinquageſimum Iſraeliticæ ſeruitutis, qui tamen nullam afferet miſeris libertatem, vt quæ ad tertium adhuc & quadrageſimum differtur annum. Nec mirum eſt multum ab hoc numero annorum ſeruitutis Euſebium diſtare, qui eam ſtatim ab obitu Ioſephi inchoarit, quod Scripturæ minime conſentaneum eſt. Non enim ſolus Ioſeph, ſed omnes etiam fratres eius, omniſque illa cognatio obierat, antequam exoriretur Rex ille nouus, qui dedit initium ſeruituti.

ANNVS MVNDI 2503.

MOSIS 40. AARONIS 43.

SPARETI 8. Imperij Aſſyriorum 572.

ORI 35.

ANTE CHRISTVM 1550.

I. *Ratio temporis.*

HOc anno, inquit Euſebius, Moſes Ægyptia commoratione relicta, in ſolitudine philoſophabatur. Eodem reſpexit Baſilius, cum ait Moſem Ægyptiacis tumultibus derelictis in Aethiopiam, Madianiticam videlicet eſſe profectum, ibique maximum à cæteris rebus otium nactum, totos 40 annos contemplationi rerum indulſiſſe. Diſtinctius tempus expreſſit S. Stephanus [a], *cum*, inquit, *impleretur ei 40 annorum tempus*. Nec video cur non propriè ea verba ſumamus de anno nondum plane expleto, ſed ad finem vergentẽ: vt ſcilicet cædem & fugam extremo anno quadrageſimo vitæ Moſis contigiſſe dicamus, quando deſiderium inuiſendi fratres ſuos Iſraëlitas ſubiit animum eius, qui partim habitabant in terra Geſſen, partim in aliis Aegypti locis erant, laborioſi operis cauſa, diſperſi. Ex quo intelligitur Moſem ad hoc vſque tempus in regia ciuitate ac palatio, vt regis filium habitaſſe. Cur autem tam diu diſtulerit, non aliam arbitror fuiſſe cauſam, quam quod non prius illam ei mentem Deus iniecerit.

a Act. 7. 23.

Moſes ad annum 40. aulicus.

II. *Palã egreditur ad ſuos.*

Ergo qui dudum occultè parentes ſuos ac fratres inuiſebat, apertè deinceps, atque in omnium oculis illos adijt. Sic enim videtur accipiendum illud [a], *Egreſſus eſt ad fratres ſuos.* Quis enim credat Moſem, qui ſe Hebræum certo ſciret, & apud parentes triennium nutritus fuiſſet, qui, vt credimus, à parente ſcientijs liberalibus eruditus, & quod caput eſt, ad vnius Dei cultum, veramque pietatem eſſet informatus, ad quadrageſimum vſque annum hæc humanæ pietatis officia diſtuliſſe? & ſi palam adire eos, vitandæ popularis offenſionis gratia, non auderet, non ſaltem clanculum pedem in eorum ædes intuliſſe? Nec parentes tantum adijt, ſed fratres tota Ægypto diſperſos. *Quos verbis*, inquit Philo b, *quantum poterat ſublenabat, præfectos ſubinde admonens vt moderarentur, laxarentque nimiam in vrgendo duritiam: Operarios vero, vt præſentem ſtatum fortiter ferrent, neque animis cum corporibus deficerent, ſed ſperarent mutationem in melius.*

a Exod. 2. 11

b l. 1. de vita Moſis.

III. *Ægyptium perimit, & quæ cauſa cædis.*

Dum hæc charitatis officia ſtudioſius obit Moſes, contigit virum Ægyptium quendam, de Hebræis in illius oculis percutere, & moleſtiſſimo labori etiam plagas ingerere. Hunc Ægyptium Philo aliquem de præfectis fuiſſe ſcribit cæteris duriorem, atque immaniorem, cuius crudelitatem ille exaggerat ad leuandam cædis inuidiam: quidam illum adulterij reum faciunt, quod iterum iactare non dubitaret. Verum eam cædem Scriptura neque excuſat, neque defendit, ſimplici narratione contenta c, *Cum circumſpexiſſet*, inquit, *huc atque illuc*, & *nullum adeſſe vidiſſet*, *percuſſum Aegyptium abſcondit ſabulo.* Percuſſionis modus exprimitur à Seuero Sulpitio. *Cum viriles*, inquit, *annos ageret, conſpicatus Hebræum ab Aegyptio pulſari, permotus dolore, fratrem ab inimica vendicans, Aegyptium calce percuſſum interemit.* Idque multo credibilius eſt, quam Rabi Salomonis figmentum, qui hominem occiſum ait, edito à Moſe nomine tetragrammato, ad quod iſti ſolent, tanquam ad Deum ex machina confugere, nec tamen faciunt fidem.

c Exod. 2. 12.

IV. *Quæve iuſtitia.*

Quod ad iuſtitiam cædis huius attinet, repudiatis Rabbinorum inuentis, dicendum eſt cum communiore, veráque ſententia, ideo Moyſem à crimine immunem eſſe, quod iam tum iudiciariam à Deo poteſtatem accepiſſet, ad regendum, ac protegendum populum ſuum, quamuis nondum ſatis euulgatam. Idq; probat S. Auguſt. d, Rupertus e, D. Thomas f, Abulenſis, Lyranus, alijque recentiores, in quibus Sanctius in Acta g, ex verbis S. Stephani dicentis, exiſtimaſſe Moyſem Iſraëlitas intelligere, quod ipſe iampridem ex patre ſuo didicerat, Deum ad ſalutem populi ſui ipſum deſtinaſſe, ſimulque ei auctoritatem ac iuriſdictionem dediſſe. Adde quod in regiam aſcitus familiam, & regni candidatus, ſatis iuris, vel humano iudicio, in illum Ægyptium habebat, ad illum puniendum, coram ſe impudenter ac contumelioſè peccantem. Sic Phinees nondum ſummo inſignis Sacerdotio, diuino zelo incitatus, publicum ſcortatorem interemit. Illa

d q. 2. in Exod.
e l. 1. c. 10. in Exod.
f 2. 2. q. 60. a. vlt. ad 2.
g ca. 7. n. 62

porro circunſpectio, & vitatio conſciorum, non eſt argumentum vſurpatæ poteſtatis, vt notat [a] Abulenſis. Nam legitimi iudices cum verentur vim maiorem, clam de reis ſupplicium ſumunt.

a q. 9. in Ex. ad 2. & 3.

V. Euulgatur.

Quantacumque autem circunſpectione vſus fuerit Moſes in occultanda cæde, vitare tamen non potuit quin res manaret in vulgus, atque adeo ad Regem ipſum deferretur. Nam ſequenti die incidit in duos Hebræos rixantes, quos inter dum gratiam redintegrare conaretur, moneretque ne qui fratres eſſent, inter ſe odiſſent, aut iniuriam inferrent: & nominatim cum reprehenderet, qui inferebat iniuriam, & percutiebat proximum ſuum: nam vſque ad verbera res progreſſa erat. Ille ad priorem culpam, hanc etiam alteram adiecit, vt ſapientem monitorem contumelioſè repelleret, diceretque [b], *Quis te constituit principem & iudicem ſuper nos?* Quo verbo per iram effuſo, ſatis oſtendit nondum intellectum Hebræis, Moſem à Deo electum; per quem illis ſalutem daturus eſſet: atque adeo iam tunc legitimo illum poteſtate inſtructum fuiſſe. Sed addidit etiam: *Num occidere me tu vis, ſicut heri occidiſti Aegyptium?*

b Exod. 2. 14.

VI. Et Moſes timet.

Ea nimirum vox incuſſit Moyſi metum. *Quomodo*, inquit, *palam factum eſt verbum iſtud?* Nec tam ſibi ab Hebræis metuebat, quam ab Aegyptiis & rege ipſo, ad cuius aures non dubitabat rem peruenturam. Præſertim cum eius erga ſe gratiam valde labefactatam ſentiret. Et ecce [c] *audiuit Pharao ſermonem hunc, & quærebat occidere Moyſem.* Erat enim exacerbato in eum animo, propter abdicatam regiam adoptionem, & proditum genus ſuum, & ſuum in Hebræos, quos rex oderat, animi propenſionem: Regium autem animum aulici, qui hunc ab eo timebant, quantum poterant exaſperabant, ipſumque regi ex ambitione formidoloſum reddebant, vt Philo eleganter tradit. Ioſephus cædis apud Regem accuſatum ſcribit [d]. Quidam Rabbini ſcribunt Moſem non ſolum quæſitum à Rege ad mortem, ſed etiam à miniſtris eius comprehenſum, adductumque ad regem, iuſſum capite truncari, ſed miniſtris regiis cæcitate percuſſis, Moſem euaſiſſe. Nec aliud reperias huius fabulæ fundamentum, quam quod Scriptura dicit Moſem *de conſpectu regis* fugiſſe, quod neceſſe ſit prius venire in conſpectum, quam de conſpectu fugere: quaſi phraſis illa phyſice, & non moraliter accipienda ſit.

c Exod. 2. 15.

Rege in eũ irato,

d l. 2. Ant. c. 5.

Non captus fuerit.

VII. Fugit in Arabiam,

Seceſſit ergo Moſes in finitimam Arabiam, vbi tutius degere poterat, vt ait Philo, aut potius, vt Scriptura ipſa loquitur, fugit. Nec tamen incomitatus, idque ſuadet acta ad id tempus vita in familia regia, & parentum, amicorum, conſanguineorum, de quibus omnibus bene meritus erat, beneuolentia, & magna, quam ſuſtinebat in futurum, expectatio. Ioſephus tamen ſcribit eum per ſolitudines fugientem inedia laboraſſe, & quamuis nuſquam inueniret alimenta, inediam patientia ſuperaſſe. Oblitus ſuæ videlicet Reginæ in Aethiopia coniugis, & conſtructæ Hermopoleos, quò ſe reciperet, & exercitus ſibi addictiſſimi, quo tueretur ſeſe, per ſolitudines fugam arripuit. Arabiam ergo deſertam vterque intelligit, in qua Madianitæ & Amalecitæ, ſæpe in Scriptura celebrati. Eam prouinciam Baſilius eruditè Æthiopiam appellauit, reſpiciens ad vxorem Moſis Madianitidem, eandemque Æthiopiſſam ab ipſo Moſe [a] nuncupatam. Diuino porro conſilio factum eſt, vt eò potiſſimum Moſes confugeret, vt inde vxorem ex progenie Abrahami acciperet; & vt in deducendo quondam populo, non eſſet planè earum ſolitudinum inſolens.

in qua Madianitæ.

a Num. 12. 1.

ANNVS MVNDI 2504.

MOSIS 41. AARONIS 44.

SPARETI 9. Imperij Aſſyriorum 575. ORI 36.

ANTE CHRISTVM 1549.

I. Moſis apud Madianitas commoratio.

b Exo. 2. 15.

EST hic primus annus commorationis Moſis apud Madianitas, & vt apparet ex ipſa ſerie Moſaicæ narrationis, etiam coniugij. *Fugiens*, inquit [b], *a conſpectu eius moratus eſt in terra Madian, & ſedit iuxta puteũ.* Quæ Ioſephus explicans, narrat Moſen inedia & calore fatigatum, cum iam vrbem Madienam in proſpectu haberet, tempuſque meridianum eſſet, ad puteum quendam quietis cauſa ſediſſe, ibique greges ouium filiarum Ietro inuitis paſtoribus adaquaſſe, ex eoque benefacto datam occaſionem matrimonio, quod ſtatim ab ipſo narratur. Scriptura tamen haud obſcure ſignificat, rem hanc non ſtatim in ipſo itinere, & Moſis primo aduentu contigiſſe, ſed aliquanto poſt tempore. Prius enim quam dicat ſediſſe iuxta puteum, ait moratum eſſe in terra Madian. Et Philo narrationem ſuam ad hunc ſenſum accommodat. Vbi enim dixit Moſen in Arabiam ſeceſſiſſe, vitæ ibi geſtæ rationem exponit, tum demum ſubdit paſtoritiam illam concertationem, ſub id tempus contigiſſe. Nec neceſſe eſt vnicam fuiſſe ad puteum ſeſſionem, & in prima ſtatim rixam illam exortam eſſe.

II. Eiuſque vitæ ratio.

Demus ergo tempus aliquod Moſi ad quietem, & aliquam in Madianitide moram, in qua iuxta Philonem, reputans ſe ab infeſto rege elapſum, & nouam regionem ingreſſum, nec moribus indigenarum aſſuetum, conatus fuit quietus latere, ideoque paſtoritiam vitam libenter aggreſſus eſt, quamuis inſuetam, & ab aulica longe abhorrentem, in qua nondum Deo ſatis vacare potuerat, & ſibi. Cum ergo aliquando fatigatus ſediſſet iuxta puteum ſuperuenere ſeptem filiæ Sacerdotis Madian, id eſt viri principis inter Madianitas, ad hauriendam aquam, demiſſiſque per funem vrnis certatim hauriebant, fundebantque aqua in proximos alueos, donec implerentur, Moyſe ipſo eas officioſè iuuante. Cumque cuperent adaquare greges ſuos, *ſuperuenere paſtores, & eiecerunt eas*, alieno ſcilicet labore per vim frui. *Surrexitque Moyſes, & defenſis puellis, adaquauit oues earum.* Nec caret probabilitate duos treſve paſtores, ab vno peregrino repulſos, atque eiectos fuiſſe. Ait enim Philo, iſtos vehementi verborum increpatione territos, ceſſiſſe, quam iuuabat ſpecies ipſa Moſis dignitate

Officiosè adeſt filiabus Iethro.

Ibid.

gnitate plena, & quæ militiæ ducem aliquem ſaperet, à quibus rudis & imparata paſtorum manus ſibi male metuit. Quid ſi ne ſolus quidem fuit, & incomitatus? Sed mulieres quoque paſtorum timorem augere potuerunt. Nam formidoloſus eſt ceruorum exercitus duce leone.

III. A quo acceptus hoſpitio.

Adaquatis gregibus domum lætæ maturius reuertuntur, & inſperatum peregrini hominis beneficium patri denarrant: qui deſiderio captus videndi hominis, qui de ignotis, cum periculo ſuo, bene mereri non dubitaret. *Vbi eſt*, inquit, & obiurgans, *quare dimiſiſtis hominem?* nec inuitaſtis ad ſumendum apud nos cibum? *vocate eum vt comedat panem*, & hoſpitio accipiamus eum. Quid multa? reuerſæ ad fontem, in propinquo illum inueniunt, & patris ſui verbis perſuaſum, domum deducunt. Raguel autem hominis in Ægypto nati primum ſpeciem, mox etiam mentem admiratus, dat illi vnam de filiabus vxorem, vt ait Philo. Ioſephus quoque primo ſtatim congreſſu Moſem ait in filium adoptatum, id eſt generum. Sed ratio ipſa, Scriptura non repugnante, poſtulat, vt idoneam aliquam moram inter hoſpitium hoc & coniugium interijciamus, ne Raguelem quamuis in copia filiarum, aut Moſem, prudentes vtique viros, in re magni momenti, præproperæ feſtinationis arguamus.

IV. Quomodo coaluerint nuptiæ.

Intelligi ergo poteſt, atque etiam debet, non primo ſtatim congreſſu cogitatas, propoſitas, perfectaſque nuptias, ſed homine ad hoſpitium euocato qui ſe prior officioſum, ac iuſtitiæ amantem oſtenderat, & erat alioqui honeſta ſpecie, atque liberali, Raguelem ex eo ſuper menſam inquiſiſſe, quò cum ferret iter, quid negotij tractaret, quidve animo deſtinaret: auditoque nihil eum certi adhuc ſtatuiſſe, rogaſſe etiam, quoniam eum acceperat perquam familiariter in haurienda gregibus aqua ſe geſſiſſe; vellet ne apud ipſum, ſicut olim apud Laban Iacob, cum honeſta mercede famulari: eumque annuiſſe, animaduerſa hoſpitis ſui antiqua probitate, totiuſque familiæ honeſtate: dum interea Dominus negotium de populo ſuo à ſeruitute eximendo maturaret. Neque annuiſſe tantum, ſed fidem etiam ſuam atque operam iureiurando firmaſſe. Et ita coniugium non ad multos ſolum menſes, ſed annos etiam differri poteſt: præſertim cum Moſes, quadrageſimo abhinc anno, filium habuerit infantulum incircumciſum; imo vtrumque filium, nec plurium extat memoria, adeo paruum, vt mater & filij eodem aſino portarentur.

V. Iethro princeps in Madianitide.

De Raguele porro, qui & Iethro frequentius appellatur, & Sacerdos Madian, facile intelligi poteſt eundem & Sacerdotem fuiſſe, vt à Hieronymo & Sept. appellatur, omneſque paſſim Græci ac Latini ſcriptores conſentiunt, & principem, vt eum perpetuo vocat Choldæus paraphraſtes. Vtrum autem veri Dei Sacerdos eſſet, an idolorum non ſatis conſtat. Video pleroſque in eam conuenire ſententiam, vt à principio Idolis ſeruiſſe dicant. deinde autem cum generum ex Ægypto reducem adijt, Deique mirabilia in Aegypto facinora didicit, veri Dei factum eſſe cultorem. At durum videtur, &

An veri Dei cultor.

difficile creditu, Raguelem ipſos 40 annos cum Moyſe conuerſantem, nunquam oculos veritati aperire voluiſſe; aut Moſem ipſum ad tam neceſſarium negotium omnem operam atque induſtriam non contuliſſe, ne in eum quadret illud Apoſtoli [a], *Si quis ſuorum, & maxime domeſticorum curam non habet, fidem negauit, & eſt infideli deterior.* Itaque exiſtimo illum maturius generi opera, ad veri Dei cultum eſſe traductum; aut etiam veram in Deum fidem, ab Abrahamo ad Ieſan filium eius, & Dadan nepotem, indéque ad Raguelem patrem Iethro fuiſſe propagatam; & perpetuo in eadem familia conſeruatam. Auget hanc probabilitatem coniugium Moſis, & tam facile contracta cum Raguele affinitas. Sed alius occurret poſtea [b], hac de re dicendi locus.

a 1. Timoth. 5. 8.

b a. m. 2544 n. 725. &c.

VI. Aaronis coniugiũ,

Quoniam vero de Moſis coniugio, ſine certa temporis nota proximè egimus, ex occaſione de Aaronis quoque coniugio, non magis certi temporis, breuiter dicamus. Apparet enim eum iam vxorem duxiſſe, cui non contigerit hactenus aut habitationem, aut vitæ conditionem mutare, & fuerit ætate prouectior Moſe, & quatuor filios ante exitum ex Ægypto genuerit, qui ſub primum egreſſionis annum recenſentur: nec deſint qui affirment Eleazarum, qui tertius illius filius fuit, & primus in pontificia dignitate ſucceſſor, vxorem ante exitum ex Ægypto duxiſſe. Nec ſane iuuenem hunc eſſe oportuit, cum eodem ipſo tempore princeps principum Leuitarum, diuino oraculo conſtitutus ſit. Accepit autem Aaron ſibi vxorem Elizabetham [c], filiam Aminadab, ſororem Naaſon de tribu Iuda, non autem de tribu Leui: iam tum prouidente Domino, vt tribus Regia & Sacerdotalis in myſterium iungerentur. Quoniam Chriſtus Dominus, verus Rex & Sacerdos, ex vtraque coniuncta naſciturus erat. Vnde beatiſſimæ Virginis cognata erat Elizabeth de filiabus Aaron. Nondum autem erat à Deo lata lex de accipienda vxore ex eadem tribu, ne poſſeſſiones confunderentur: quæ tamen Leuitas non attigit; quippe qui per omnes tribus diſperſi erant, nec proprias, vt cæteri, poſſeſſiones habebant.

c Exod. 6. 23.

& affinitas cum tribu Iuda.

ANNVS MVNDI 2506.

MOSIS 43. AARONIS 46.

SPARETI 11. Imperij Aſſyrior. 575.

ORI 38. & vlt.

ANTE CHRISTVM 1547.

I. Ori Ægypti regis obitus.

ORus Ægypti rex hoc anno regnandi viuendique finem fecit. Quo fere tempore Chenephres Ægypti regulus, qui, vt ſcribit Artapanus [a] apud Euſebium, Iſraëlitas vexauerat, ſub hoc ipſum tempus, puta fugæ Moſis ex Ægypto, & eius in Madianitide coniugij, Cenephres inquam primus omnium mortaliũ elephantia periit; eo quod iuſſiſſet Iudæos ſindones indui, laneæ veſtis vſu prohibito, quò facilius in eos, hoc à cæteris cultu diſtinctos, ſæuire poſſet: qui ſcilicet paſſim ſub veſtium

a De Prap. l. 9. c. 27. p. 434. Gr. Lat.

ſimilitudine ante latebant. Cæterum etſi mens regis huius hac in re mala fuerit, res tamen ipſa in huiuſmodi hominibus damnari non poteſt, quam multis in locis à Chriſtianis Principibus prudenter vſurpari cernimus: ſiue vt ſigno quaſi Caines notati confundantur, & reſipiſcant; ſiue vt ne eorum blaſphemiæ, quas ſceleſti in Chriſtum Dominum continenter euomunt, aliáque peccata, Chriſtianis, apud quos viuunt, tribuantur: ſiue vt, tanquam periculoſi religioni ac bonis moribus, à fidelibus agnoſci poſſint, ac vitari. Quæ rationes, aliæque id genus, vt in hæreticis quoque valent, ita vbi illi tolerantur, merito vſurpari poſſent.

II. Ortus Caleb. Cadit etiam in hunc annum ortus Calebi viri egregij & Ioſue in exploranda Chananitide ſocij, nec ſemel in Scriptura commendati; in hunc, inquam, annum cadit. Si enim 40 erat annorum, quando miſit eum Moſes de Cadesbarne, vt conſideraret terram, vt ipſemet apud Ioſue teſtatur [a], qui fuit annus ſecundus ab exitu Iſraëlitarum ex Aegypto, & Moſis 82. vt ſuo loco patebit, certè hinc ad illam legationem anni 40 numerantur.

a ca. 14. 7.

ANNVS MVNDI 2507.

MOSIS 44. AARONIS 47.

SPARETI 12. Imperij Aſſyr. 576.

ACENCHRIS 1.

ANTE CHRISTVM 1546.

I. Acenchris regina. ORi in Ægypto ſucceſſor nobis negotium faceſſit. Nam qui vulgo rex creditur, à Ioſepho lib. 1. contra Apionem Regina, vtpote Ori filia traditur, eique regni anni duodecim, vnuſque inſuper menſis attribuuntur. Nec repugnat Euſebius, niſi quod menſem iſtum miſſum fecit. Verum cum admodum perturbata ſit Aegyptiorum regum ſeries, neque ijdem in Ioſepho, Africano, Euſebio reperiantur, neque par in ſingulis annorum numerus, vt in primo anno Amenophis demonſtratum eſt [b], neminem habemus Euſebio certiorem ducem, quem deinceps paſſim omnes in re chronologica ſunt ſecuti. Itaque eum ſequemur vt cœpimus, donec nos ab eo certa ratio, aut Scripturæ authoritas abducat.

b A. M. 2438.

2508. II. Pſeudoprophetæ in Ægypto. Anno ſequenti, qui fuit Mundi 2508, ab obitu Iacobi patriarchæ 163. Ioſephi autem 110. ſcribit Rabbi Abraham in Cabbala hiſtorica, prodiiſſe in Aegypto Pſeudoprophetas, ex filiis Ephraim & Galaad, & ſeduxiſſe Iſraëlitas, & interfectos eſſe. Additque Genebrardus ex eadem ſecta videri Iannem illum & Mambrem [b], qui Paulo Apoſtolo teſte, Moſi in Aegypto reſtitere. Sed illud incredibilius, quod idem è Thalmudica mendaciorum officina refert, Hebræos vniuersè religionem auitam, ex Ægyptiorum contubernio dedidiciſſe: ſolam ſtirpem Leui eam ſtudioſè retinuiſſe. Non potuit hic Leuita laudare tribum ſuam, niſi cum inſigni mendacio & contumelia totius gentis ſuæ. Quis enim id illi de Ioſue Ephraimita, niſi magna cum temeritate conceſſerit? quis de alijs plurimis, qui tum erant in viuis, de quibus omnibus temerè iſte, & ſine vlla probatione pronunciat.

b 2. Tim. 3. 8.

ANNVS MVNDI 2514.

MOSIS 51. AARONIS 54.

SPARETI 19. Imperij Aſſyr. 583.

ACENCHRIS 8.

ANTE CHRISTVM 1539.

NOn paucos deinceps tranſcurremus annos inanes ſcriptorum inopia, donec ad exitum ex Aegypto peruenerimus, quod intra annos triginta continget. Refert in hunc annum Torniellus Naaſonis filij Aminadab natiuitatem, vt is in exitu ea ſit ætate, quæ principi præcipuæ & maximæ tribus conueniat, & decorè Moſi, & Aaroni in ea recenſenda iungatur, quæ erit 30 circiter annorum. I. Ortus Naaſon.

His interim annis præerat Moſes gregibus Raguelis, & ſuis & alienis ignotus, ad principatum ſeſe præparans, vt Philoni placet, qui artem paſtoralem idoneum ad regnum præludium eſſe arbitratur. Super qua re noſtram ſi placet velitationem in noſtris Annalibus hoc ipſo anno leges, quam ſpero, vel ipſa breuitate, placituram. An paſtoritia regni præludid.

Quid rerum autem Moſes in ſolitudine ageret, non difficile eſt intelligere. Euſebius certe, ac Baſilius [a], & ille ipſe paſtoritiæ vitæ patronus Philo, eum ibi philoſophatum ſcribunt. Pererius exiſtimat in illo otio Moſem ſcripſiſſe librum Geneſeos, & item librum Iob, vt Hebræos aſperrima ſeruitute vexatos, dupliciter conſolaretur, & confirmaret, tum exemplo patientiæ Iob, & ſecutæ felicitatis eius, tum exemplis maiorum ſuorum Abraham, Iſaac & Iacob; reuocandiſque in memoriam promiſſis Dei, de ipſis ſeruitute liberandis, & introducendis in terram Chanaan ipſis promiſſam. Sic ipſe. Conuenit vtrique tempori, ac diuturno otio coniectura. Non deſunt tamen, qui poſt exitum ex Aegypto ſcriptam à Moſe Geneſim putent, cum cæteris libris, & quidem in Cadesbarne, vbi multo tempore populus vniuerſus conſedit. At multa deinceps tacta ſunt [b], quæ libris Moſaicis continentur, cum illa manſio fuerit decima quinta duntaxat, & omnino numerentur 42. Quod ſi apparitio Domini in Rubo initium fuit reuelationum diuinarum, quæ Moſi factæ ſunt, & illa octogeſimo eius anno contigerit, vt dicetur, non potuit hoc tempore ſcripſiſſe Geneſim, quam diſcere ſine diuina reuelatione non potuit. De libro porro Iobi, communior eſt ſententia, Iobum ipſum libri Autorem eſſe [c], Moſem autem interpretem.

II. Moſes in ſolitudine philoſophatur. a vide Ann. in an. Moſis 40.

An ſcripſerit Geneſim.

b Vide in dicem 1.2. voce Manſio, & an. Moſis 82. n. 198.

c A. M. 2398. n. 2.

(∴)

ANNVS MVNDI 2518.

MOSIS 55. AARONIS 58.

SPARETI 23. Imperij Aſſyr. 587.

ACENCHRIS 12. & vlt.

ANTE CHRISTVM 1535.

I. Obitus Acenchris.

DVodecimus atque vltimus eſt hic annus Acenchris filiæ regis Ori, vt Ioſepho & Manethoni placet, cui ſucceſſit frater eius Rhatotis ad annos nouem. Forſan deiecit hic è regno ſororem, quod ab eadem recuperatum fuerit poſt annos nouem, & rurſum adminiſtratum annis duodecim, & menſibus quinque; & inde regnarit alius mulieri cognominis, annis duodecim & menſibus tribus. Sed hæc valde incerta ſunt, imo falſa; non enim congruere poſſunt cum Moſaica hiſtoria, quæ regem Ægypti vndis obruit in exitu Hebræorum, qui 25 tantum annis abeſt, non triginta tribus & amplius, quos illi tres principes capiunt.

9.
12. 5.
12. 3.
33. 8.

II. Achoris ſiue Rathotis rex Ægyptius.

Anno ergo ſequenti, qui fuit mundi 2519 Rex Ægypti factus eſt Achoris, vt habet Euſebius in Chronico, apud quem etiam legitur in Græco Athoris, quod fortaſſis eſt rectius; propius enim abeſt à Rathoris, ſeu potius Rathotis Ioſephi, & à Rathos Africani. Regnum autem tenuit ad annos nouem, vt placet Ioſepho, Manethoni & Euſebio, qui regis huius primo anno initium regni Deucalionis ponit.

ANNVS MVNDI 2522.

MOSIS 59. AARONIS 62.

SPARETI 27. Imperij Aſſyrior. 591.

ACHORIS 4.

ANTE CHRISTVM 1531.

I. Mors Amrami, a *Exod. 6. 10.*

MOritur hoc anno Amramus Moſis & Aaronis pater, cum annum vitæ ageret 135, vt Scriptura [a] teſtatur, qui anni ex Moſis 59. & 78. patris cum illum genuit, conflantur.

& Iochabethæ. b *Hebr. 11. 23.*

Quando porro Iochabetha eius vxor Moſis mater obierit incompertum eſt. Laudat vtriuſque egregiam fidem Apoſtolus [b], quod ea confirmati filium ſuum occultarint, neglecto regis edicto: perſuaſi infantulum à diuina prouidentia conſeruatum iri, iuxta vaticinium de ipſo editum. Quin etiam eximiam vtriuſque induſtriam prædicatione dignam duxerim, qua factum arbitror, vt à matre educationem primum, à patre inſtitutionem puerilem ſit conſecutus, vt ſuo loco explicatum eſt.

ANNVS MVNDI 2527.

MOSIS 64. AARONIS 67.

SPARETI 32. Imperij Aſſyriorum 596.

ACHORIS 9. & vlt.

ANTE CHRISTVM 1526.

I. Alter Iobi ſecularis annus.

ILluxit iterum ſanctiſſimo Iobo ſecularis annus, dum diuina bonitas ei cumulatè rependit fœlices annos, pro iis quibus viderat mala: annos quibus continenter implebantur areæ frumento, & vino atque oleo torcularia redundabant, dum reddit illi annos cum ingenti fœnore, quos ei ingenioſa dæmonis inuidia corruperat.

Obitus Achoris.

Eſt autem hic annus vltimus regni Achoris, ſiue Rathotis, vt ſupra ſignificatum eſt, vtrum autem etiam vitæ non liquet.

2528. Cenchris regnum.

Anno deinceps ſequenti, qui eſt mundi 2528. Euſebius Ægypto præficit Chenchrem, aliis Cenchrem, cui dat ſedecim regni annos, additurque in Latinis codicibus, ab Hieronymo, vt apparet, *Iſte eſt Pharao Chenchres, qui contradixit per Moyſen Deo, atque in mari rubro obrutus eſt.* In priore tamen Euſebij libro, quem Scaliger edidit, hæc leguntur, *Vndecimus* (videlicet Dynaſtiæ Dioſpolitanorum, in qua numerat ſedecim reges) *Chenchres annis ſedecim regnauit, Huius tempore Moyſes Iudæos ex Aegypto abductos deduxit* Iſque fuit Cecropis 45.

ANNVS MVNDI 2530.

MOSIS 67. AARONIS 70.

SPARETI 35. Imperij Aſſyrior. 599.

CENCHRIS 3.

ANTE CHRISTVM 1523.

I. Deucalionis diluuium.

DEucalionæum Diluuium hiſtoriis, poëtarumque fabulis celebratum, anno Cecropis 45, qui eſt Moſis 67. ab Euſebio poſitum eſt: & à S. Cyrillo l. 1. contra Iulianũ, adiuncta deflagratione Phaëtontis: vtrumque enim cladem, Euſebium imitatus, coniunxit, ſicut & Clemens Alexandrinus, & Paulus Oroſius. Coniuncta enim fuiſſe ipſæ Hygini & Arati fabulæ docent. Aiunt enim immiſſum à Ioue diluuium, ad reſtinguendum incendium à Phaëtonte excitatum: & in eodem pleraque ad imitationem Noëtici diluuij adumbrarunt, à quo octingenti iam & 74 anni abierant. Diſtat autem ab Ogygæo, quod anno mundi 2258 collocauimus, 272 annis.

l. 1. Strom.

II. Mors Spareti. Regnum Aſcatadis.

Quinquennio poſt, qui fuit annus mundi 2535. mortuus eſt Sparetus rex Aſſyriorum, expletis 40 regni annis, cui proximo anno ſucceſſit Aſcatades, qui eſt à Belo decimus ſeptimus. Euſebio, qui Belum omiſit, 16.

ANNVS MVNDI 2538.

MOSIS 75. AARONIS 78.

ASCATADIS Imperij Aſſyrior. 607.

CENCHRIS 11.

ANTE CHRISTVM 1515.

I. Ortus filiorum Moyſi.

VLtimis hiſce annis paſtoritiæ vitæ Moſis nati ſunt ei filij duo, Gerſam & Eliezer, ex Sephora Madianitide filia Raguelis. Vltimis, inquam, hiſce annis, quod ex eo conſtat, quoniam ambo, vt ſupra dicebamus [a], ſuper aſinum imponuntur, dum Moſes reuertitur in Ægyptum, vtpote qui tanquam paruuli ambulare nequeant, vt plerique notarunt. Nec viri aut iuuenes dicuntur imponi ſuper equos aut aſinos, ſed aſcendere & equitare. Quin & Septuag. eos vocant παιδία, id eſt infantes & paruulos. Et D. Auguſt. [b] eos vocat infantes, & vehiculis impoſitos dicit, & mox Sephoram ad patrem reuerſam cum paruulis. Accedit quod Eliezer alter filiorum circumciſus nondum erat, cum cœpit Moſes proficiſci in Ægyptum, & in itinere à matre circumciſus eſt. Nullo enim modo credendum eſt, Moſem diuinum de circumciſione mandatum, in tanto otio plures annos neglexiſſe. Priori nomen indidit, in memoriam peregrinationis ſuæ, poſteriori, in gratiarum actionem diuinæ erga ſe beneficentiæ.

a an. Moſis 41.

b q. 11. in Exod.

II. Inſtitutio Areopagi, & ratio nominis.

Anno ſequenti, qui eſt Aſcatadis quartus, & Moſis ſeptuageſimus ſextus, in Græco Euſebij Chronico legitur, Areopagus nomen accepit, & iudiciorum locus conſtitutus eſt. Quod tamen M. Tullius, & alij Soloni tribuunt, qui prioris Cyri temporibus nongentis & 50 abhinc annis vixit. Reſpondet Ariſtotelis [c] nonnulla duntaxat à Solone in eo Senatu fuiſſe immutata. De nomine autem ipſo ipſiuſque nominis cauſa non modica controuerſia eſt. Nam aliqui vicum Martis appellant, alij pagum, collem alij, vel ſaxum Martis appellant, quæ conciliari hoc modo poſſunt [d]. Exiſtimo primùm ſaxeo illi colli natiuum nomen τοῦ πάγου fuiſſe tributum, deinde habito ibi de Marte iudicio, dictum Areopagum, indéque locum venerationi habitum, vt religioſum, & Deorum conſilio conſecratum: ideóque ibi ædificatum templum, in quo cauſæ capitales agerentur, quod à Iuuenale *Curia Martis* appellatur. Credibile eſt deinceps vicina circumquaque loca priuatis iudicum ædibus exædificata, factumque vicum, aut vrbis regionem, quæ tota Areopagus diceretur. Quoniam vero vicus Latinis etiam pagus dicitur, inde factum vt Martius vicus, etiam Martius pagus diceretur, vocabulo ex Græco & Latino confecto, cum aliud ſit πάγος apud Græcos, aliud κώμη: & Latina vox pagus, non à Græca πάγος, quæ collem ſignificat, ſed à πηγὴ, ſeu fonte, doricâ, dialecto deriuetur, quod circa fontes pagi & villæ conſtituantur.

Ἄρειος πάγος ἐκλήθη, ἢ δικαστήριον καθίστα.

c l. 2. de Rep. c. 12.

d vide an. m. 3460. ſi.

ANNVS MVNDI 2543.

MOSIS 80. AARONIS 83.

ASCATADIS 8. Imperij Aſſyr. 612.

CENCHRIS 16.

ANTE CHRISTVM 1510.

I. Proluſio in annum Moſis 80.

CLariſſimus, longéque celeberrimus illuceſcit annus, qui duriſſimam Hebraici populi ſeruitutem complet & terminat, vtpote quadringenteſimus ac trigeſimus à diuina promiſſione facta magno Patriarchæ. Hic eſt annus, quo Ægyptus Iſraëlitarum nouerca non mater, eos ex vtero ſuo gemens atque vlulans, & tantum non moriens profudit, & multo cum ſanguine & cruciatu abiecit in deſertum. Hic eſt annus, cuius initium montani rubi ardore mirabili coruſcans, media, extremáque omnibus propemodum calamitatum generibus, decem plagis comprehenſis, affectum iri prænunciabat. Hic eſt annus retributionis Domini in crudeles Ægyptios, quo multiplicibus attriti ſunt cladibus, ſicut innocentes Iſraëlitas diu attriuerant: quo omnia propemodum rerum creatarum genera, in ſuam perniciem armata ſenſerunt, qui populum omnium creatori Deo ſeruientem perdere, funditùſque delere conati ſunt. Sed proluſum iam ſatis, ad rem ipſam aggrediamur, ſi prius pauca quædam, quæ ad rationem temporis pertinent, expoſuerimus, vberiore tractatione ad Annales reiecta.

II. Ratio temporis firmatur.

Dicimus itaque hoc anno abſolui & expleri quadringentos illos & 30 annos, quos Moſes vocat, non promiſſionis vt Apoſtolus [a], ſed habitationis Iſraëlitarum in Ægypto. Sic enim habet [b]. *Habitatio autem filiorum Iſraël, qua manſerunt in Aegypto, fuit 430. annorum, quibus expletis eadem die egreſſus eſt omnis exercitus Domini, de terra Aegypti.* Quæ verba Ioſephus [c] interpretans initium horum annorum, non à deſcenſu Iacobi in Ægyptum, ſed à migratione Abrahami in Chananitidem inchoat. *Reliquerunt*, inquit, *Aegyptum menſe Xanthico, Luna 15. anno 430. poſtquam Abraham pater noſter in Chananæam venit, & poſt Iacobi migrationem in Aegyptum anno 215. Moſes vero annum agebat octogeſimum, & frater eius Aaron triennio erat maior.* Sic ipſe. Quibus Chronologia noſtra exactè reſpondet, etiam de ducentis & 15. annis moræ in Aegypto; quam ille præcedenti capite voluerat eſſe quadringentorum annorum, malo intellecto loco Geneſeos [d], *Scito prænoſcens, quod peregrinum futurum ſit ſemen tuum in terra non ſua, & ſubijcient eos ſeruituti, & affligent quadringentis annis.* Quod tempus tam peregrinationem, quam ſeruitutem comprehendit, interprete Auguſtino [e], & Septuaginta [f] Interpretibus, ducto initio à vocatione Abrahæ, cum 75. eſſet annorum. Itaque Euſebius vocat hunc annum eius 505. qui idem eſt 405. ab ortu Iſaac, qui à centenario patre ortus eſt, & vigeſimo quinto à vocatione eius.

a Galat. 3. 17.

b Exod. 12. 40.

Anni Promiſſionis.

c l. 2. Ant. c. 6.

& moræ in Ægypto.

d c. 15. 13.

e to. 4. q. 47. in Exod.

f Exod. 12.

Quod

II. *Eſſe hunc annũ Moſis octogeſimum incuntem.*

Quod attinet ad annos Moſis, dicimus annum eius octogeſimum ſumendum eſſe currentem, non expletum, ſic vt anni 40 deſerti, ab octogeſimo primo inchoentur. Et quamuis fieri vtcumque poſſit vt plagæ Ægyptiacæ, & egreſſio ex Ægypto in vnum & cundem annum cadant, qui ſit primus commorationis in deſerto, videtur tamen longe probabilius, vt vnus circiter annus hiſce decem plagis tribuatur, qui ſit vltimus quadringentorum, & 30: annorum Promiſſionis, ſiue Moſis octogeſimus, ex parte tamen redundet in principium ſequentis anni, habita ratione annorum Iulianorum.

Quandiu Ægypti plagæ durauerint. a c. 3. & 5.

Ita ſentiunt Hebræi in Seder Holam [a], vbi aiunt totis ſeptem diebus Deum locutum cum Moſe in rubo; ſeptimum autem incidiſſe in 15 Niſan, ſiue Martij, quo tempore aiunt, anno proximè ſequenti egreſſi ſunt Iſraëlitæ de Ægypto. Et rurſum, *Percuſſi ſunt viciſſim Ægyptij decem plagis per duodecim menſes.* Sic illi. Quod ſentiunt quoque Genebrardus, Cajetanus, Dionyſ. Carthuſ. [b], Serarius in Ioſue [c], Comeſtor cap. 19. in Exodum, vbi de occiſis animalibus agens; ait fortaſſe has plagas multo tempore contigiſſe, vt interim animalia potuerint aliunde aduehi. S. Proſper [d] ait tertiam plagam ſciniphum media æſtate Ægyptios morſu peſtifero infeſtaſſe, & Ioſephus [e] grandinem in ver adultum incidiſſe; quod ſupponit annuum circiter harum plagarum tempus.

b in c. 9. Exod. c c. 4. q. 1. d 1. p. c. 36. e l. 2. Ant. c. 5.

III. *Probatur duraſſe annum.*

Et reuera difficile eſt intelligere, qui omnes equi; aſini, cameli, & boues, qui erant in agris Aegypti, peſte conſumpti eſſent, vt Exodi 9. ſcriptum eſt; & tamen poſt paucos dies ſexcenti iungerentur currus, & tanta equitum copia armaretur, quæ formidabilis eſſet ſexcentis millibus bellatorum. Quin etiam affliguntur vlceribus, & veſicis turgentibus poſtero die homines & iumenta, quæ peſti ſuperfuerant, & rurſum ſequenti die magna ex parte grandine pereunt: nonne neceſſe eſt inter iſtas plagas, multos non ſolum dies, ſed hebdomadas etiam, menſeſque interceſſiſſe, vt curari vulnera, & aliunde comparari iumenta poſſent? vnde conſtat vnico die ranas Aegyptiis fuiſſe moleſtas; vnico die congregatas in immenſos aggeres, & inde terram computruiſſe? vnico die locuſtas ita deuoraſſe omnia, vt nihil omnino virens in vniuerſa Aegypto relinqueretur? Præſertim cum diuturnitas plagæ valde pertineat, vel ad grauius affligendum, vel ad pertinaciam edomandam. Denique vt alias conjecturas omittam, ſublatis ſingulis plagis, & data requie quandiu diſſimulaſſe Pharaonem, quandiu tergiuerſatum fuiſſe putemus, metu alterius plagæ, quam ſæpe cauſas morandi texuiſſe, vt ſolent qui aliquid neque negare audent, neque volunt concedere.

IV. *Non repugnat ſententiæ noſtræ S. Lucas.* f v. 23. & 30.

Hinc ergo deducimus annum Moſis octogeſimum non fuiſſe expletum, cum is adiit Pharaonem, ſed inchoatum duntaxat, quo anno magna pars plagarum afflixit Aegyptios, poſtremis in ſequentis initia dilatis. Neque pugnat nobiſcum S. Lucas [f] Actorum 7. cum ait Moyſem cum impleretur ei 40 annorum tempus adiiſſe fratres, & fugiſſe in Madianitidem; & expletis ibi aliis 40 annis, apparuiſſe illi Angelum in monte Sina, in rubo ardenti. Non pugnat, inquam, nobiſcum. Idem enim eſt expletis annis, ac dum explerentur. Explentur autem 40 anni ab ipſo initio quadrageſimi; decurſis iam 39. Et hæc eſt phraſis huius Euangeliſtæ; Cum enim ait [a], *Et poſtquam conſummati ſunt dies octo, vt circumcideretur puer*, non ſignificat eum circumciſum die nono, abſoluto die octauo, ſed cum conſummaretur, ac perficeretur illud octiduum, & ipſe dies octauus aduenitſſet. Et rurſum idem Lucas paulò poſt, *Poſtquam* [b] *impleti ſunt dies purgationis Mariæ*, id eſt dum implerentur; ipſo quadrageſimo die, non autem eo elapſo. Sic cum ait [c], *Cum complerentur dies Pentecoſtes*, non ſignificat finem diei quinquageſimi, ſed initium; & horam diei tertiam. Pari modò expleti anni 40 dicuntur, toto illo anno quadrageſimo, quo explentur, non initio quadrageſimi primi. Sed de his ſatis.

a Luc. c. 2. 21. b v. 22. c Act. 2. 1. 15.

V. *Cauſæ apparitionis, & legationis.*

Deinceps igitur ad octogeſimi huius anni Moſis initia regrediamur, & Moſen à diuina in monte Sina viſione in Aegyptum ſecuti, officioſè apud Pharaonem aſſectemur, nec ab eo vllo calamitatum metu digrediamur. Dominus enim cum ipſo eſt, nec fidelem legatum, eiusve ſocios, barbari regis furori permittet.

1. d Exod. 2. 23. & c. 3. 7. Gen. 35. 13. 18.

Huius apparitionis ac legationis cauſam quaſi excitantem ponit Moſes [d] clamorem Iſraëlitarum, quo Dominus ad commiſerationem flexus, ſuſcitauit eis Saluatorem. Vt ſæpius deinceps Iudicum temporibus. Altera cauſa legationis eſt, quod adeſſet tempus implendi promiſſa ſanctis Patriarchis [e]. Vidit nimirum quadringentos illos annos, quibus peregrinari oportebat, & affligi ſemen Abrahæ eſſe in exitu: adeſſe tempus iudicij & animaduerſionis in gentem cui ſeruierant, & reddendæ mercedis populo, qui tam diuturnam ſeruierat, tamque inhumanam ſeruitutem. Denique peculiarem ſibi populum, ſemen amicorum ſuorum Patriarcharum ſegregatum habere voluit à peccatoribus Aegyptiis, erga quem eximiæ beneuolentiæ, atque ſingularis prouidentiæ argumenta ſemper extarent: quod maxime in educendo populo ex Aegypto, in deducendo per Arabiæ ſolitudines, & introducendo in Chananitidem, patefactum eſt: & deinceps in gubernando, aduerſis viciſſim ac proſperis intermixtis, prout eorum culpæ, aut pœnitentia exigebat.

2. e Deut. 7. 6. 7. 8. 3.

VI. *Eiuſdem locus.* f Exod. 3. 1. g Act. 7. 30. & 38. h Gal. 4. 24. 25.

Iam quod ad locum apparitionis huius, eam contigiſſe conſtat in interiore deſerto ad montem Dei Horeb; id enim diſertè affirmat Moyſes [f]. Meminit etiam deſerti S. Stephanus [g], ſed montem vocat Sina, ſicut & Paulus Apoſtolus [h], & Moſes ipſe pluribus locis. Hieron. in locis Hæbraicis, ait duobus nominibus eundem montem dici, quod ſcilicet duplici iugo ſeparetur, quorum inferius dicatur Horeb, ſuperius autem Sina; idque Ioſephus innuit [i], cum ait montem Sina omnium eſſe in ea regione celſiſſimum; illi ergo cedebat Horeb, vt humilior, ita paſcuis lætior, eòque gregem duxerat Moſes. Vocatur autem mons Dei, ſiue

Vt differat Sina & Moria. i 2. Ant. c. 5.

quod eſſet ab antiquo religioſus, vt Ioſepho placet, vel potius per occupationem ita dictus eſt, propter admiranda, quæ Deus ibi mox dicturus erat, atque facturus: nullo enim ante hoc tempus diuino myſterio nobilitatus fuerat, vt Moria Abrahæ ſacrificio, aut Bethel viſione Iacobi. Itaque propter diuinam præſentiam, ſeſe tunc ſingulari modo conſpicuum exhibentem, mons Horeb, mons Dei, & terra ſancta dicta eſt.

VII. Apparitio Domini.

a Exod. 3. 2. 3.

Apparuit, itaque Moyſi [a], *Dominus in flamma ignis de medio rubi, & videbat quod rubus arderet, & non combureretur. Dixit ergo Moyſes, vadam, & videbo viſionem hanc magnam, quare non comburatur rubus.* Vides non temerè irruentem, ſed deliberantem apud ſe, & viſionem religioſè admirantem, nedum contemnentem; neque mox reprehenſa eſt eius audacia à Domino, vt ait Ioſephus [b], ſed monitus eſt ipſe ſimplici et de religione loci, & honore illi debito, ob Dei præſentiam. Etſi autem Dominus apparuiſſe dicitur, & plerique antiquorum eum filium Dei fuiſſe putent: certum tamen eſt eum fuiſſe Angelum, Dei vices gerentem, vt eſt in Hebræo, Græcóque textu, & Chaldæa paraphraſi, vtque intellexit D. Stephanus [c], qui eum Angelum vocat, & nihilominus eius vocem, Domini appellat vocem. Cui Philo formam aſpectabilem non rectè attribuit. Neque enim magis formauit Angelus ſimulachrum aliquod, quam poſtea cum toto populo audiente locutus eſt. Et tamen *non vidiſtis*, inquit Moſes [d], *aliquam ſimilitudinem in die, qua locutus eſt vobis Dominus in Horeb, de medio ignis, ne forte decepti faciatis vobis ſculptam ſimilitudinem, aut imaginem*, &c. Ita Legiſlator.

b Lib. Ant. c. 5.

Id eſt Angeli eius vicarij.

c Act. 7. 31. 38.

d Deut. 4. 16.

VIII. Eumque fuiſſe Michaëlem.

Probabile autem eſt hunc Angelum, qui Dei majeſtatem repræſentabat, & non ſuo, ſed eius nomine loquebatur, fuiſſe Archangelum Michaëlem, qui nunc in rubo, poſtea in monte Sina Moyſi apparuit; & deinde Ioſue ſucceſſori eius, cum introducturus eſſet Hebræum populum in promiſſam terram. Nimirum quia hæ apparitiones, non priuatim ad illas tantum perſonas pertinebant, ſed ad vniuerſum Hebraicum populum, qui tum erat Eccleſia Dei; cuius cura primaria Michaëli Archangelo demandata ſemper fuit. Vnde is dicitur apud Danielem [e] ſtare pro filiis Hebraici populi. Et nunc de eo canit Eccleſia; *Archangele Michaël, conſtitui te principem ſuper omnes animas ſuſcipiendas.* Fuiſſe porro verum & germanum in hoc Moſaico rubo ignem, non ſpeciem ignis, qualis in ea columna, quæ noctu ſuper Iſraëlitarum caſtra apparebat, minime dubitandum eſt. Ardebat quippe, ſed conſumentem eius actionem in illud arbuſtum prohibebat Deus ſicut in fornace Babylonica ne exureret ſocios Danielis.

e Dan. 12. 1.

verus ignis in rubo.

IX. Moſes miratur, & adire cogitat.

Moyſes tam inſolito prodigio excitatus, *Vadam & videbo*, inquit, *viſionem hanc magnam, quare non comburatur rubus.* Non miratur ardere rubum: facile quippe ſuſpicari potuit à paſtore aliquo poſitas ibi prunas flammam in arida materia concepiſſe, ſed miratur non conſumi ardendo, quod oſtendit Moſem aliquantiſper hoc ſpectaculum contemplatum eſſe, moxque adire parantem audiuiſſe iteratò ſe vocari, monerique de loci ſanctitate propter diuinam præſentiam, quæ non ſolum in cœlo, ſed in rubo ſterili veneratione digna ſit, & calceamentorum depoſitione prodatur. Quæ erat ceremonia illis populis viitata, eiuſque veſtigium extat in Sacerdotibus Dagonis, non calcantibus limen in quo iacuiſſet Deus eorũ capite manibuſq; truncatis. Et nunc quoque Saraceni, non niſi depoſitis ad fores calceis adeunt fana ſua. Hac denunciatione Moſes tactus attentior, & in Deum locumq; ipſum religioſior, cum horrore quodam audit, *Ego ſum Deus patris tui, Deus Abraham, Deus Iſaac, & Deus Iacob. Abſcondit* quippe *faciem ſuam*, veritus aſpicere contra Deum. Quem poſtea eodem in loco religioſè imitatus Elias [a], auuito ſibilo auræ tenuis, operuit vultum ſuum pallio. Illos autem Patriarchas non tantum propter eximiam ſanctitatem nominauit, ſed vel maximè, quia illis terram Chanaan promiſerat, quam nunc tradere eorum poſteris, Moſe ductore ſtatuebat; ſimulque ſe promiſſionis obligatione liberare.

Docetur de religione loci, ob Dei præſentiam.

a 3. Reg. 19. 13.

X. Deus cauſam aperit euocati Moſis.

b Exod. 3. 7.

Hoc quaſi exordio vſus Dominus, rem ipſam aperit [b], *Vidi*, inquit, *afflictionem populi mei in Aegypto, & clamorem eius audiui, propter duritiem eorum qui præſunt operibus, & ſciens dolorem eius deſcendi, vt liberem eum de manibus Aegyptiorum.* De hac ſæuitia præpoſitorum operibus, quæ præ cæteris omnibus malis, quibus Hebræi in Ægypto premebantur, ſingularis erat cauſa querelarum, & ex qua maxime ſeruitutis acerbitas dependebat, diximus ſuperius in ipſo aditu ſeruitutis. Iſti autem duritiei ſuam opponit lenitatem, & in filios amicorum ſuorum philanthropiam, quos liberare velit à dira populi barbari tyrannide; & eductos ex anguſtiis terræ Geſſen, collocare in terra tam bona, vt lacte & melle fluere videatur, tam ſpatioſa, vt ea ſex populi facile capiantur, Chananæi, Hethæi, Amorrhæi, Pherezæi, Heuæi, & Iebuzæi. Eam tamen totam permodicis terminis circumſcribi, Autor eſt eiuſdem inhabitator Hieronymus [c], qui ait illam à Dan vſque Berſabee, vix 160 paſſuum millibus in longum tendi, id eſt leucis gallicis fere quinquaginta, vel 70. vt placet Adrichomio, qui latitudinem à Ioppe vſque ad Medaba, quæ fuit in extrema tribu Ruben, viginti quinque vnius horæ miliaribus definit.

Anguſtia terræ ſanctæ.

c Epiſt. ad Dardanum.

XI. Eumque legatum inſtituit ad Pharaonē.

Deſcendit ergo Dominus, vt liberet populum ſuum. Sed per quem? non enim ſua ipſius manu tyrannum frangere atque edomare ſtatuit, ſed per inermem vnius paſtoris manum, à quo multiplici verbere fatigatus, & ſubiecto populo ſpoliatus, marinis denique fluctibus obruatur. *Veni*, inquit, *& mittam te ad Pharaonem, vt educas populum meum, filios Iſrael de Aegypto.* Auxilium autem ſuum pollicetur hoc ipſo, quod ſe deſcendiſſe ait ad liberandum populum. Vterque igitur erit populi liberator, Deus inquam & Moſes. Ille vt cauſa princeps atque primaria, iſte tanquam inſtrumentum;

verſ. 10.

ille quam maximè agens, atque in opus influens; hic vicariam adhibens, atque adminiſtram manum.

XII. Eiuſdem prima ex animi demiſſione cunctatio.

Sed is primùm ex animi demiſſione cunctatur, *Quis ſum*, inquit, *ego, vt vadam ad Pharaonem, & educam filios Iſraël de Aegypto?* Quaſi dicat, magnum eſt negotium, & meis viribus longe impar, legatione fungi ad tantum regem, & quidem in cauſa odioſiſſima. Nec minus arduum innumerabilem multitudinem ferocis Tyranni manibus ereptum, in longinquam regionem traducere, in qua deinde tot populi debellandi. Dominus autem volens animoſum reddere legatum ſuum, *Ego*, inquit, *ero tecum*, nihil vt tibi vitium, aut ſapientiæ, aut eloquentiæ, aut gratiæ cuiuſquam, ad bene fungendum hoc munus, deeſſe poſſit. [a] *Et hoc habebis ſignum quod miſerim te, cum eduxeris populum meum de Aegypto immolabis Deo ſuper montem iſtum.* Promittit effectum liberationis populi certo futurum, idque confirmat ex altero poſteriore euentu futuro, ſacrificio videlicet in gratiarum actionem Deo ibidem offerendo. Quaſi dicat, non ſolum perficies quod dico, ſed redux & incolumis de re perfecta mihi gratias ages.

a ver. 12.

XIII. Altera cunctatio ex parte populi.

Iam ſatisfactum erat Moſi circa primam cunctationis cauſam, ex propria infirmitate profectam; alteram nunc affert ex parte populi, ad quem liberandum mittitur, qui minime crediturus ſit Moyſem à Deo ad ſe miſſum, quem ne de nomine quidem norit. Reſpondet Dominus ad vtrumque, nam & nomen ſuum illum docet, & ſpondet fore vt populus ſit illi fidem habiturus; imò etiam cum eo regem Pharaonem aditurus. *Et audient*, inquit [b], *vocem tuam, ingredierisque tu & ſeniores Iſraël ad regem Aegypti*, &c. De nomine autem ita reſpondet, *Ego ſum qui ſum; ſic dices filiis Iſraël, qui eſt miſit me ad vos.* Quaſi dicat, ille qui ſolus eſt ens neceſſarium, ens independens, ens infinitum, ens omnium perfectionum abyſſus ac pelagus immenſum, à quo cœlum omne ac natura dependet. Quamuis autem diuinum eſſe, atque exiſtere omnem temporis rationem tranſcendat, omni tamen tempori, aut durationi, quæ cogitatione fingi poteſt, æquè reſpondet. Itaque Ioannes [c] ſalutem precatur fidelibus, ab eo qui eſt, qui erat, & qui venturus, ſeu futurus eſt. Cui ipſum eſſe perfectiſſimum atque abſolutiſſimum, ab omni retro æternitate competit, cuius ſumma eſt, & immutabilis eſſendi conſtantia; qui denique ita nunc actu eſt, vt eodem modo perpetuo ſit futurus.

b verſ. 18.

Maxime proprium Dei nomen.

c Apoc. 1. 8. & 4. 8.

XIV. Alterū Dei nomen.

Non contentus autem Dominus prius illud maieſtatis nomen expreſſiſſe, addit alterum beneuolentiæ, quod à rudi populo facile capi, & libenter audiri poſſit, cum ſe Deum Patriarcharum vocat. Sed vt totum hoc negotium verecundanti ac fugitanti Moſi Deus facile reddat & expeditum, etiam verba ipſa ſuggerit, quibus & ad ſeniores populi ſui, & ad regem Ægypti vtatur. Et ad optimates quidem congregatos hæc dici mandat, *Dominus Deus patrum veſtrorum apparuit mihi, Deus Abraham, Deus Iſaac, & Deus Iacob, dicens viſitans viſitaui vos, & vidi omnia, quæ acciderunt vobis in Ægypto, & dixi vt educam vos de afflictione Ægypti, in terram Chananæi*, &c. Ad Regem autem ipſum hac oratione vti vult, *Dominus Deus Hebræorum vocauit nos, ibimus viam trium dierum in ſolitudinem, vt immolemus Domino Deo noſtro.* Neque tamen negat vlteriorem viam, neque reuerſionem pollicetur. Et cum Pharao ea de re dubitaret [a], nihil reſpondit Moſes: nimirum mentiri nunquam licet, tacere veritatem aliquando licet. Tanto quoque iuſtior Dei in Pharaonem animaduerſio apparet, tantóque maior illius peruicacia, quo minora ab eo, ac faciliora petebantur. Si enim apertè peterent quod volebant obtinere, tanti videlicet populi migrationem, ex qua magna pars redituum regiorum pendebat, iuſta negatio videri poterat, & iniuſta poſtulatio atque punitio.

Quomodo Moſes triduum petiturus ſit ad ſacrificandum.

a Exod. 8. 27.

XV. Pharaonē niſi coactū non ceſſurum.

Quoniam vero Moyſes quærere à Domino poterat, quid facto eſſet opus, ſi ille, vt credibile erat, diuinis nollet obtemperare mandatis, occurrit Dominus quæſtioni dicens. [b] *Sed ego ſcio, quod non dimittet vos Rex Ægypti, vt eatis, niſi per manum validam*, id eſt valida vi coactum. *Extendam enim manum meam, & percutiam Ægyptum in cunctis mirabilibus meis, quæ facturus ſum in medio eorum, poſt hæc dimittet vos.* Et ne forte diceret, ſe rerum omnium inopes abituros, quoniam in Ægypto fuerant à Tyrannis omnibus bonis euerſi, & ex infinito labore lateritio, plagis duntaxat & ærumnis aucti. *Dabo gratiam*, ait Dominus, *populo huic coram Ægyptiis, & cum egrediemini non exhibitis vacui. Sed poſtulabit mulier à vicina ſua, & ab hoſpita ſua vaſa argentea & aurea, ac veſtes, ponetiſque eas ſuper filios ac filias veſtras, & ſpoliabitis Ægyptum.* Et quidem ſine vlla iniuſtitia, ſiue quia hæc illis laborum merces debebatur [c], ſiue quia acquiſitos ibi agros domoſque dimittebant: ſiue quia *Domini eſt terra, & plenitudo eius*, vt ea cui libuerit dare poſſit.

b Exod. 3. 19. 21.

Hebræos ſpoliaturos Ægyptum.

c vide An. an mun. 2451. n. 10.

XVI. 3. Cunctatio, quæ data ſignorum poteſtate tollitur.

Nondum factum erat Moyſi ſatis. Quamuis enim perſpicuè Dominus, omnes illi aditus ſubterfugiendæ huius prouinciæ præcluſiſſe videtur, dixiſſetque fore vt crederent ei Iſraëlitæ, ſeſeque comites legationis adiungerent. Iſti enim optimates intelligebant tempus promiſſæ à Domino libertatis appetere, & ad id munus Moſem diuinitus deſtinatum, vt ſignificat S. Stephanus [d], inſtat nihilominus, *Non credent*, inquit [e], mihi, *neque audient vocem meam, ſed dicent, non apparuit tibi Dominus.* Quod non ad optimates Iſraëlitarum referendum eſt, ne Moyſem Deo non credidiſſe fateamur, ſed ad reliquum populum, in quo multi erant duræ ceruice, & incircuncisis cordibus, atque auribus, proptereáque ad ſigna veniendum fuit. Deus ergo humanæ ſeſe infirmitati accommodans, ſignorum ipſi poteſtatem facit, cuius illi geminum dat experimentum, virgam eius conuerſam in colubrum, & rurſum in virgam reuerſam, & manum lepra infectam, moxque reſtitutam ſanitati. Sapienter vtique in virga & manu, quæ illic Moſes habebat in promptu,

d Act. 7. 21.

e Exod. 4. 1. 2.

edita ſunt hæc ſigna, quaſi, præludia futurorum, quoniam ipſe, inſtar manus, futurus erat Dei generale inſtrumentum prodigiorum, & virga ferrea incredulum Pharaonem, & populum eius, cum legitima auctoritate, percuſſurus.

XVII. Tertium ſignum dilatum in rem præſentem.

Alterutrum ſignum ſatis erat efficax ad perſuadendum populo diuinam Moyſi miſſionem, ſed præmittit vtrumque, imo addit etiam tertium. Quod ſi nec duobus quidem his ſignis crediderint, neque audierint vocem tuam, ſume aquam fluminis, Nili ſcilicet apud quem priora duo ſigna edideris coram ipſis, & effunde eam ſuper aridam, & quidquid hauſeris de fluuio vertetur in ſanguinem. Itaque factum eſt *coram populo, & credidit populus*, vt infra dicitur [a], non autem in ipſo monte coram Domino, vt dixit Ioſephus.

a ca. 4. 30.

4. Cunctatio, ex ſermonis imperitia.

Nondum tamen ſatis perſuaſus erat Moyſes, vt ſibi legationis onus imponi pateretur. Ideóque ſuam loquenti imperitiam cauſatur, *Obſecro Domine non ſum eloquens ab heri & nudius tertius*, &c. Quaſi dicat, Obſecro Domine ne mittas me. Non enim ſum eloquens, quales oportet eſſe eos, qui verba facturi ſunt apud principes, neque vnquam diſertus fui. Tu quoque noſti me non eſſe eloquentem, vel ex eo tempore, quo locutus es ad ſeruum tuum. Natura enim tardus ſum ad loquendum, & lingua impedita. Inferius quoque ſe incircumciſum labiis vocat.

XVIII. Moſes laborat linguæ defectu.

a ca. 4. v. 11.

Et videtur Moſes reuera aliquo loquendi defectu laboraſſe. Nec Dominus id negat, fatetur potius, dum ei dat ſocium Aaronem fratrem, dicendi peritum, qui futurus ſit eius interpres. Denique illa verba [a], *quis fecit os hominis? aut quis fabricatus eſt mutum?* tacitam habent conceſſionem infirmitatis in Moſe, cum ſignificatione, in promptu eſſe autori naturæ, omnem defectum eius & imperfectionem tollere. Rectè nihilominus cum potentem verbis appellat S. Stephanus [b], vt ſupra diximus; quo ſcilicet modo Paulus [c] imperitum ſermone ſe appellat, ſed non ſcientia, qua ad perſuadendum efficax & fortis fuit. *Perge igitur*, inquit Dominus, *& ego ero in ore tuo, docebóque te quid loquaris.*

b Act. 7. 22.
c 2. Cor. 11. 5.

XIX. Poſtrema oneris deprecatio.

d ca. 4. 13.

Poſtremam hoc loco Moſes deprecationem obluctans adhibet [d], *Obſecro*, inquit, *Domine mitte quem miſſurus es.* Ad quam merito iratus eſt Dominus. Iam enim quartùm excuſabat ac detrectabat prouinciam. Cumque omnibus excuſationibus cumulatè ſatisfactum eſſet, nunc ſimpliciter onus in alium quempiam transferri cupit. Quæ oratio etſi indefinita eſt, fauet tamen antiquæ patrum expoſitioni, de miſſione Meſſiæ; quem cum Moſes non ignoraret fore aliquando populi Dei liberatorem, eum tanquam omnium aptiſſimum, maximèque idoneum mitti, ad hoc negotium perficiendum, eiuſque aduentum accelerari poſtulabat. Refert Pererius [e] in his Patribus Iuſtinum, Tertullianum, Cyprianum, Euſebium, Baſilium & Rupertum, cuius eſt hæc oratio. [f] *Tandem nobis aperuit quid vellet, quo tenderet toties excuſando, Moyſes. Mitte, inquit, Domine quem miſſurus es. Quem enim Dominus miſſurus erat, cum hæc diceret, niſi illum, qui nunc miſſus eſt, quem Patriarcha Iacob annunciauerat expectationem fore gentium, & deſiderium collium æternorum.*

e Diſp. 3 in c. 4.
f l. 1. in Exod. c. 18.

XX. Dat ei ſocium Aaronem fratrem.

Nihil porro in hanc ſententiam reſpondet Dominus, vtpote intempeſtiuam, ſed humanæ ſeſe infirmitati attemperans, non mero imperio vtitur, ſed addit quæ alliciant, vt ſuauius obtemperetur. Dat enim ſocietatem collaborantis, hominis & ab ætate ſapientis, & à propinquitate fratris, & à genere religioſi, & à natura facundi, à quo honorificè amanterque accipiatur. *Aaron*, inquit [a], *frater tuus Leuites, ſcio quod eloquens ſit, ecce ipſe egreditur in occurſum tuum, videnſque te lætabitur corde.* Addit & præſentiſſimum auxilium ſuum, vtrique paratum ad dicendum, agendumque. *Loquere*, inquit, *ad eum, & pone verba mea in ore eius*, vult ſcilicet immediatè cum Moſe agere, *& ego ero in ore tuo, & in ore illius, & oſtendam vobis quid agere debeatis.* Nec oſtendet tantum, ſed ſicut futurus eſt in ore ad loquendum; ſic & in manu ad agendum mirabilia. Vnde ſubdit, *Virgam quoque hanc ſume in manu tua, in qua facturus es ſigna.* Non quod haberet virga hæc naturalem vllam efficientiam miraculorum, ſed moralem duntaxat, vt ad eius per Moſem applicationem, à Deo miracula fierent: ideoque & virga Moſis dicitur, & Dei [b]. Sed erat etiam eadem virga ſignum percuſſionis Ægypti, & tributæ Moſi ad gubernandum poteſtatis: virga enim vtriuſque hieroglyphicum eſt.

a Exo. 4. 14.

Virga morale miraculorum inſtrumentum.

b Exod. 4. 20. & 17. 9.

XXI. Moſes profectionem adornat,

Hactenus Moſis cum Domino diſputatio: deinceps enim perſuaſus ſeſe ad profectionem parat. Redit è deſerto in vrbem, *ad ſocerum ſuum, dixitque ei, vadam & reuertar ad fratres meos in Ægyptum, vt videam ſi adhuc viuant.* De Aarone videtur loqui numero multitudinis, niſi forte comprehendit Mariam, aut ſi quos alios genuit Amram, quos Scriptura pretermiſerit. Nam de populo Iſraëlitico non dubitabat eum viuere. *Cui ait Iethro. Vade in pace.* Vtique hæc concluſio fuit longioris ſermonis. Multa enim ſupplenda ſunt, vel ex vera charitate in generum, filiam, nepotes; vel ex officioſa vrbanitate, ne ſibi coniunctiſſimos non dimiſiſſe rogatum, ſed iratum expuliſſe vulgo iactarent. Niſi forte Deus hanc nouam tentationem Moſi præcidiſſe dicendus eſt: ſicut & priuatum illum ab Ægyptijs metum: cum dixit ei in vrbe Madian, mortuos eſſe omnes, qui quærebant animam eius. Plerique enim eum iampridem peſſimè oderant, non tam ob interfectum Ægyptium, quam ad tollendum futuræ ſeditionis & prænunciatæ defectionis autorem. Sed illis paulatim temporis longinquitate extinctis, & Moſis memoria, & antiqua gratia obliuioni tradita, nullam offenſionis cauſam peculiarem, ex propria perſona, ſed communem tantum ex odioſa gente afferebat.

& cõmeatum petit.

XXII. Parat abire cum ſuis.

c l. 1. in Exod. c. 19.

Non apparet autem ex Scriptura Moſem ſocero veram proficiſcendi cauſam aperuiſſe, vtpote ſibi glorioſam, vt notauit Rupertus [c]. Quod tamen factum Ioſephus neque obſcurè, neque improbabiliter ſignificat; in longiore videlicet illa, quam dixi, ſermocinatione. De liberis porro eius Scriptura ſic loquitur, quod ſupra quoque ſuo loco notauimus, vt eos infantes eo tempore fuiſſe ſignificet. *Tulit ergo,*

inquit, *Moyſes vxorem ſuam, & filios ſuos, & impoſuit eos ſuper aſinum, reuerſuſque eſt in Aegyptum.* Intelligebat vtique Domini legatus diuturnam, ſe inire viam, reditumque fore tardiorem, qui ſuos ſecum omnes ferre parabat, forталſis & ſua. Sed mox Dominus, ſublatis hiſce impedimentis, famuli ſui libertati prouidit. Portauit autem *in manu ſua virgam Dei*, qua ſcilicet Deus mirabilia ſua facturus erat.

XXIII. Tria illi in itinere cōtigerunt. 1. Dei inſtructio de ſumma negotij.

Reuertenti porro in Ægyptum Moyſi tria in primis memoranda contigerunt. Primum apparet ei Dominus, rurſum eum inſtruens de ſumma negotij ſui, quo poſitum erat in exigenda populi Hebræi à Pharaone dimiſſione, & eiuſdem obſtinatione, per diuerſas plagas edomanda: nominatim autem per primogeniti regis cædem. In quo venuſtam tam rerum quam verborum paranomaſiam licet agnoſcere. Non reddis mihi filium meum, ego tibi auferam tuum: afflixiſti primogenitum meum, ego interficiam primogenitum tuum. Recte autem dicitur Dei primogenitus Iſraël propter populum Chriſtianum, quem ſecundo genuit per Ieſum Chriſtum vnigenitum ſuum, qui in filios Iſraëlis & Abrahæ commutati ſunt, Iſraëlitis in filios Eſau reputatis, abdicantibus à ſe iura primogenitorum, dum abdicant & occidunt Meſſiam, qui venerat in *gloriam plebis ſuæ Iſraël*. Primogenitus quoque, quia ante hoc tempus pauci erant qui Deo ſeruiebant, & hinc inde diſperſi, nec coaluerant in populum, vt in Ægypto, vbi geniti omnes, & educati fuerant, & facti erant populus vnus.

Iſraël Dei primogenitus.

XXIV. Quomodo Deus indurarit Pharaonem.

Quod autem hoc primum loco Dominus induraturum ſe ait cor Pharaonis, ex quo futurum erat, vt non dimitteret populum, intelligendum eſt obiter, Deum non eſſe cauſam efficientem obdurationis: (Eſt enim grauiſſimum peccatum, cuius Deus autor eſſe non poteſt) ſed hominem veram eſſe ac propriam obdurationis ſuæ cauſam. Deum tamen dici obdurare peccatorem, indulgenter eum tractando, & non puniendo. Vnde improbus ſumit occaſionem peccandi, & accumulandi peccata peccatis, & eis pertinacius inhærendi. Deus autem hac indulgentia vtitur, & gratiam qua conuerteretur negat, vel propter illius peccata, aut propter inſcrutabilia iudicia ſua, quæ plerumque ſunt occulta, nunquam tamen iniuſta, vt ait Auguſt. [a] hunc locum, & alia ſimilia examinans. Quomodo autem iniuſtus ſit Deus, qui gratiam non dederit inimico, cui illam non debet, ſed pœnam multiplicem ac ſempiternam?

a *ſerm. 88. de temp.*

XXV. 2. Occurſus Angeli ob puerum non circūciſum.

Alterum quod Moſi in Ægyptum reuertenti contigit, eſt occurſus Domini, ſiue Angeli volentis Moſem interficere, propter filium eius incircumciſum; ſi tamen Moſem. Nam Tertul. [b] filium ait in diſcrimine mortis fuiſſe, non Moſem. Et reuera lex infanti pœnam comminatur, non parenti. Et quamuis nulla eſſet in infante culpa, vel cauſa cur occideretur, ob circumciſionem omiſſam, cuius culpa non penes ipſum, ſed penes parentes reſidebat, omiſſa tamen circumciſione, adhuc erat in originali culpa, & filius iræ, & morte dignus, non ſolum temporali, ſed etiam æterna, vt qui delendus eſſet de populo electorum, ad quem congregatus eſt Abraham. Communior tamen eſt probabiliorque ſententia, Moyſem periculum mortis adiiſſe, ob omiſſam circumciſionem, quod eius potius eſſet circumcidere quam vxoris, & reuera circumcidiſſet, niſi graui, vt aiunt Hebræi, morbo correptus, aut intentato Angeli gladio territus, id munus exequi nequiuiſſet. Credibile autem eſſe differre voluiſſe circumciſionem, dum in Ægyptum peruentum eſſet, ne quid ex ea periculi infantulo in itinere crearetur. Quæ cauſa fuit [a] cur poſtea Iſraëlitæ, in 40 annorum peregrinatione, incircumciſi permanſerint.

b *L. cont. Iudæ c. 3.*

Periculum Moſis.

a *Ioſue 5. 6.*

XXVI. Mater infantē circumcidit.

Cognouit mariti periculum Sephora, eiuſq; cauſam, ideóque ſtatim ad remedium accurrit, & acutiſſima petra circumcidit præputium filij ſui. Quare autem non cultro, qui magis erat in promptu, præſertim cum huiuſmodi ſectiles lapides, neque ex lege, neque ex vſu communi vſurparentur: res ad ſingularem iuſſionem Angeli referri poteſt. Ipſum autem præputium abiecit ad pedes mariti ſui, dicens *Sponſus ſanguinum tu mihi es*. Quaſi dicat, Ego te mihi ſponſum denuo acquiſiui, non dote pecuniaria, ſed ſanguine filij mei. Liberaui enim te circumcidendo filium, à morte, quæ tibi ab Angelo imminebat. Quo dicto dimiſit maritum mulier, & ad patrem cum filijs rediit, vt ex poſteriore hiſtoria [b] conſtat, quæ deductam à patre Sephoram cum filijs ad Moſem, aperte teſtatur. Et plane pertinuit ad diuinam prouidentiam, vt notauit Auguſt. [c] vt Moſes in tali tantóque negotio tractando, vxoris, filiorumque onere leuaretur. Quin etiam S. Epiphan. [d] tradit Moſem, poſtquam Prophetæ munus accepit, vxoris vſu abſtinuiſſe.

b *Exo. 18. 3.* Dimittitur mater cum filiis.
c *q 12 in Exod & ſer. 86. de temp.*
d *hæreſ 78.*

XXVII. 3 Occurſus Moſis & Aaronis.

Supereſt tertium, quod Moyſi ante ingreſſum Ægypti contigit, occurſus videlicet Aaronis fratris eius. Cum enim Dominus Moyſi promiſiſſet Aaronem egreſſurum in occurſum eius, & miniſtrum quodammodo atque interpretem ipſius fore, apparuit ei in Aegypto, monuitque vt officij cauſa fratri iſthuc venienti prodiret obuiam. *Vade*, inquit [c], *in occurſum Moyſi in deſertum. Qui perrexit obuiam ei in montem Dei, & oſculatus eſt eum.* Montem Dei vocat Sina, vel Horeb, nomine poſterius celebrato Iudæis. Vtrum autem hic occurſus factus ſit ante diſceſſum Sephoræ, vel poſt, non ſatis liquet. Credibilius tamen eſt Aaronis occurſum prius contigiſſe, eiuſque ſuaſu dimiſſam mulierem, puerosque, cum iam decentiore comitatu inſtructus eſſet. Alioqui ſolus plane feciſſet iter Moſes, quod videtur inconueniens. Nec abſurdum eſt Moyſem progreſſum fuiſſe cum familia itinere diei vnius vel dimidij, occurſus enim angeli contigit in diuerſorio, & tamen contigit Moyſem reperiri à fratre in monte Sina. Nam Madian magis ab Ægypto diſtat, orientem verſus & Septentrionem, quam Mons Sina, ad cuius latus tranſitur deſcendendo in terram Geſſen, in qua tunc habitabat Aaron.

c *Exod. 4. 27.*

Ante dimiſſam Sephoram.

XXVIII. Eorum colloquia.

* Narrauitque Moyſes toto itinere Aaroni fratri, omnia verba Domini, quibus miſerat eum. Quod ſcilicet illi, quamtumuis cunctanti ac reluctanti, impoſuiſſet munus; quid ſibi auxilij ab Aarone pollicitus eſſet; quantam dediſſet edendorum miraculorum poteſtatem. Aaron vice verſa narrabat quomodo ipſum

Dominus euocaſſet, vt ei veniret obuiam, & quæ per diuturnam ipſius abſentiam in Ægypto contigiſſent, paratumque ſe obtulit ad implendam Domini voluntatem, quæ ſibi per ipſum innotuiſſet, ſicque ſe mutuo ad hanc prouinciam bene gerendam animabant.

XXIX. Et ingreſſus in Ægyptum.

Sic ingreſſi, ait Philo, *Ægyptum vnanimiter, primum ſenioribus gentis clam conuocatis, indicant oraculum. Dei miſeratione inſtare libertatem, & migrationem ad ſedes meliores: idque ipſum Deum polliceri, offertque ſe ducem itineris.* Addit Scriptura hanc orationem ab Aarone factam fuiſſe, vt iam interpretis munere fungeretur. Addit & miracula in conſpectu filiorum Iſraël perpetrata, à Moſe videlicet, etſi verba textus ad Aaronem referri videantur. Ita enim, ait Cornelius, partita erant à Deo munia Moſis & Aaronis, vt Moſes ſuo imperio mandaret, & faceret ſigna; Aaron mandata Dei & Moſis, tanquam dux verbi eloqueretur. Credidit itaque populus tam prodigiis à Moſe perpetratis, tribus ſcilicet illis, quæ iuſſus erat coram populo facere, quam Aaronis orationi, quæ factam in monte Oreb reuelationem continebat, & prolixam Dei in populum ſuum beneuolentiam, qua incitatus legatos ad eum de ſua libertate deſtinaſſet. Ergo fide ac ſpe pleni, gratias agentes Domino de promiſſo beneficio, cum inflexo vertice, atque incuruato corpore adorauerunt, Moyſemque & Aaronem, tanquam eius legatos, legitima autoritate atque poteſtate præditos agnouerunt, atque amplexi ſunt, ſeſe in eorum poteſtate fore pollicentes, vt ait Ioſephus [a].

Ab optimatibus & populo recipiuntur.

a l. 2. Ant. c. 5.

XXX. Ambo Pharaoné adeunt.

Et hactenus quidem proluſiones quædam, & apparatus ad legitimum cum Pharaone certamen: nunc ad rem ipſam veniendum eſt. Et primum quidem à Moyſe & Aarone quaſi fecialibus, Dei veri legitimique principis nomine, populus Iſraëliticus à Pharaone, tanquam iniuſto poſſeſſore repetitur. Is alienum reddere ſuperbè detrectat: neque id modo, ſed ſolito etiam contumelioſius in alienos ſubditos, crudeliuſque ſæuit. Itaque decernitur bellum, denunciatur & geritur. Sed hæc paulò diſtinctius videnda ſunt.

Et ab eo commeatũ petunt.

b Exod. 5. 1.

Rebus domi cum Hebræo populo bene conſtitutis, Moyſes & Aaron, & ſi qui forte de ſenioribus, Pharaonem quam primum adeunt [b], & Dei atque Imperatoris ſui mandata denunciant. Iubere illum dimitti populum ſuum in deſertum, non vt ibi compoſito exercitu, Aegyptum armati atque infeſti repetant, ſed vt feſtum diem ſacrificiis diuino numini rite celebrandis agitent.

XXXI. Quem rex indignans recuſat.

At Rex, *quis eſt Dominus*, inquit, *vt audiam vocem eius, & dimittam Iſraël? Neſcio Dominum, & Iſraël non dimittam.* Indignatur Pharao eſſe aliquem de ſubditis ſuis, qui coram ſe, aliquem alium à ſe Dominum Iſraëlitarum vocet, & qui eius etiam nomine Regi ipſi grauiſſimũ aliquid atque odioſiſſimum diſſimulanter imperet, vt propterea Artapanus apud Euſebium [c], falſo quidem, non tamen abſurdè ſcripſerit, Pharaonis iuſſu Moyſem in vincula fuiſſe coniectum. Sed is cuius nomine legatione fungebatur, cum nunc ac deinceps perpetuo protexit, ne tanquam imminutæ maieſtatis reus, & ſeditionis flabellum, ad ſupplicium regis imperio illico raperetur. Nihilominus Moſes non minus conſtans in ſuſcepto tam arduo conſilio, quam fuerat in ſuſcipiendo formidoloſus, inſtat apud regem pro dimiſſione populi, ſed oratione aliquanto molliore. *Deus*, inquit, *Hebræorum vocauit nos, vt eamus viam trium dierum in ſolitudinem, & ſacrificemus Domino Deo noſtro, ne forte accidat nobis peſtis, aut gladius.*

c l. 9. de Præp. c. 27. Græc. Lat.

XXXII. Et reijcit à ſe legatos.

Nulla hic, vt ante, iuſſio, ſed ſuaſio & preces, deinde circumſcribitur ad breue tempus commeatus: denique additur non ſolum æquitas obtemperandi Deo, ſed etiam neceſſitas, ob periculum imminens animaduerſionis. At rex nihil iſtis commotus, reijcit à ſe Dei legatos, quaſi operarios in munere ſuo ceſſatores, quique reliquos ad eandem ignauiam excitent; itaque ad onera ſua abire iuſſos à ſe dimittit; populum aſperius etiam tractaturus. Ratus enim hanc Hebræorum poſtulationem, eſſe hominum, non à laſſitudine quietem, ſed à laſciuia obambulationem ambientium, eorum laborem vehementer augeri iubet, & idem nihilominus exigi penſum, eo quod multitudo laborantium ſuccreuerit, ideoque diminutus ſit labor ſingulorum. Nam *multorum manibus grande leuatur onus.* Vult ergo Rex, vt quoniam Hebræi in mediis laboribus pullulant, eorum labor ſubtractu auxilio geminetur: nimirum partita operarum multitudine, vt non omnes in luto laborent, vt antea, ſed pars in conquirendis tota Ægypto paleis, pars lateribus conficiendis deſudet.

Et oneribus populum grauat.

XXXIII. Colligunt Hebræi paleas conficiendis lateribus.

a Exod. c. 5. 11.

Ergo præfecti operum regio accepto mandato, Hebræis Regis nomine dixerunt [a], *Non do vobis paleas, ite & colligite, ſicubi inuenire poteritis, nec minuetur quidquam de opere veſtro. Diſperſuſque eſt populus per omnem terram Aegypti ad colligendas paleas.* Non dicit ad emendas paleas, puta in manipulos colligatas, ſed ad colligendas vel quiſquilias, quæ vento circumferebantur, vel ſtipulas, quæ in agris hærebant, euellendas. Ex quo intelligitur & longo & miſero labore vexatos, non viros ſolum, ſed mulieres quoque & paruulos, vt occinere parodicè liceret [b], filij colligunt ſtipulas, & mulieres quiſquilias, & patres ſubigunt lutum, ignemque ſuccendunt, vt faciant lateres Regi Pharaoni, & eum ad æquitatem, & miſericordiam prouocent. Sed contrarium infelicibus contigit, *flagellati enim ſunt qui præerant operibus filiorum Iſraël ab exactoribus Pharaonis.* Quod à Ioſepho & Philone prætermiſſum eſt. Puduit enim eos verberationis ignominioſæ, qua ſeruilem in morem non fuſtibus vt ingenui, ſed loris ac flagris nudato corpore pulſabantur. Et vero etiam veriti ſunt ne antiquum exemplum Græcis Latiniſque auribus inferentes, nouum Romanis dominis incitamentum, in Iudæorum terga ignominioſè ſæuiendi præberent.

b Ierem. 7. 18.

Eorumque præfecti cæduntur.

XXXIV. Qui vociferantur apud Pharaonem.

Nec illi cum gaudio ad ſuos recepere ſeſe, quod digni habiti eſſent, pro diuino mandato nulla ſua culpa contumeliam pati, ſed adito rege, apud eum vociferati ſunt, à quo profecta erat iniuria, qui tamen remedium adhibere poterat, ideoque cauti non palam eum accuſant, ſed, ne ipſum offendant, culpam in regios miniſtros deriuant. At rex importunus ac ferus, inſultandi occaſione accepta, *Vacatis*, inquit, *otio, & idcirco dicitis, Eamus, & ſacrificemus*

Irrita querela.

Domino

Domino. Sed tolerabilis eſſet irriſio, ſi aliquam ſecum iniuſtæ vexationis imminutionem afferret; at eadem inculcantur opera, & idem videlicet ceſſatoribus ſupplicium. Lætabatur quippe perfeciſſe ſe, vt Hebræi alia omnia cogitarent & peterent, quam ſacrificia, & feſtos dies. Itaque ſine vlla ſpe clementiæ & humanitatis excluſi, Deum cum gemitu, Moyſemque compellant, quod in vtriuſque iniuriam ac contumeliam noua vexatio redundabat. Nam egredientes præfecti Hebræorum à Pharaone, *occurrerunt Moyſi & Aaroni, qui ſtabant ex aduerſo* palatij, expectantes quem habituræ eſſent exitum præfectorum querelæ.

XXXV. Iudéque apud Moyſem & Aaronem murmurât.

Ergo Præfecti amaro animo, & ſine vlla ſpe remiſſionis à Pharaone digreſſi, obuios legatos querulis vocibus inuadunt, Deum vindicem iniuriæ ab eis, vt arbitrabantur, imprudenter acceptæ requirunt, qui eos apud Pharaonem & ſeruos eius, quorum è nutu penderent, execrandos reddiderint, & gladium Regi præbuerint, quo occiderentur; occaſionem videlicet dederint vexationis acerbioris. Quæ prima eſt Iſraëlitarum aduerſus Dei famulos Moyſem & Aaronem querela, atque obtrectatio: & quidem perquam iniuſta, & quæ in ipſum Deum caderet, quem probe intelligerent, vel prodigijs eruditi, poſtulationis, totiuſque legationis autorem: vt iam nunc dicere poſſent [a], *nec contra nos eſt murmur veſtrum, ſed contra Dominum.* Sed hic eius prudentia potius, animique moderatio cernitur, qui acerbam orationem hominum graui dolore, animique perturbatione frementium, pro poteſtate non compeſcuit, ſed ſilentio vſus, dedit locum iræ, & ad Deum confugit [b]. *Domine,* inquit, *cur affixiſti populum iſtum? quare miſiſti me? Ex eo enim quo ingreſſus ſum ad Pharaonem, vt loquerer in nomine tuo, afflixit populum tuum, & non liberaſti eos.*

Primum Hebræorũ murmur Moſiſque prudentia & moderatio.

a Exo. 16. 8.

b Exo. 5. 22.

XXXVI. Qui apud Deum gemit.

Hæc oratio eſt filij ad patrem magna cum fiducia æſtum cordis ſui promentis, & auxilium implorantis. Eum dixit afflixiſſe populum ſuum, quod occaſione legationis huius acerbius vexatus fuerit, & id fieri iuſſerit, ex quo maior afflictio ſit conſecuta. Quam ideo permiſit Dominus, ſub ipſum ex Ægypto egreſſum augeri, vt illis immanius contra Iſraëlitas ſæuientibus, & Deus tanto iuſtiorem haberet cauſam ſeuerè in eos animaduertendi: & Iudæi tanto vehementius ab eis, eorumque moribus auerterentur: nec exurgentibus aſperis, de reditu in Aegyptum cogitationem vnquam admitterent. Interea Moſem animo ægrum Dominus conſolatur [c], dicens Pharaonem ingentibus plagis, quales valida manus, & robuſtum brachium ſolet imponere, compulſum, non ſolum dimiſſurum populum, ſed etiam ad exitum compulſurum.

c Exo. 6. 1.

Dat etiam Dominus mandata Moyſi [d], quæ deferat ad Iſraëlitas cõſolandos plena promiſſionis, ac ſpei. Tria enim maxime glorioſa atq; expetenda pollicetur, primùm ſe populum de ergaſtulo Aegyptiorum magnificè educturum; alterum ſe aſſumpturum eum in populum peculiarem, & fore ipſorum Deum, quod in montem Sina lege data facturus erat. Tertiũ ſe promiſſam patribus eorum Chananitidem, daturum ipſis poſſidendam. Qua in re apparet ſuauiſſima Dei clementia, qui hominum infirmitati indulgens, ne afflictis afflictionem accumulet, proximam obmurmurationem, nulla aut obiurgatione verborum, aut factorum animaduerſione caſtigat [a], *diſſimulans peccata hominum propter pœnitentiam.* Moyſes autem, etſi non ignorabat, quomodo male affectus populus hæc eſſet accepturus, promptè tamen obtemperat, congregat populum, Dei mandata exponit, ſed illi *non acquieuerunt ei,* non defectu fidei, ſed quod *propter anguſtiam ſpiritus, & opus duriſſimum* animum ad illa non applicarent; præſentia enim magis quam futura ſentiebant, & animo capiebant.

XXXVII. Diuina Iſraëlitarum conſolatio, cum triplici promiſſione.

d Exod. 6. 6

a Sap. 11. 24

Qui conſolatione nõ admittunt.

Pupugit Moyſem hoc Iſraëlitarum tædium, puſillique animi ægritudo, quam ὀλιγοψυχίαν Sept. dixerunt, Hieronymus *anguſtiam* ſiue angorem ſpiritus. Animus quippe dilatatur in lætis, in duris conſtringitur, & quaſi coarctatur. Hunc Moſi ſenſum aperiunt verba ſequentia. Cum enim illi rurſum apparuiſſet Dominus, iuſſiſſetque petitionem ſuam apud Pharaonem iterare: Reſpondit Moſes non ſine gemitu [b], *Ecce filij Iſraël non audiunt me, & quomodo audiet Pharao, præſertim cum incircumciſus ſim labiis?* Hoc colloquium extremo iterum capite repetitur, propter inſertam chronologiam trium filiorum Iacob, Rubenis, Simeonis, & Leui, ad quam Moyſes & Aaron pertinebant, qua tota de re tomo primo Annalium [c] cumulatè diſputatum eſt. Sed Dominus nonnullo tædio affectum Moyſem excitare pergit, atque extollere. *Ecce,* inquit [d], *conſtitui te Deum Pharaonis, & Aaron frater tuus erit Propheta tuus.* Quaſi dicat, tantum abeſt vt velim te Pharaonem formidare, vt velim te illi eſſe formidabilem, quaſi quendam Deum, qui habet in homines vitæ & necis poteſtatem. Cuius timoris Pharaonis à Moſe haud leue argumentum eſt, quod tot tantiſque calamitatibus cum populo ſuo affectus, nunquam manus in eum mittere auſus eſt, ac ne aſperius quidem hominem appellare, aut comminari, niſi poſt nonam denique acceptam plagam.

XXXVIII. Moſis mœror, & gemitus apud Deum.

b c. 6. 12.

c An. M. 2529. n. 34. & ſeqq.

d c 7. Exod. Qui eum cõſolatur. Moyſem Pharao timet.

In hac porro conſolatione, renouat Dominus memoriam ſignorum & prodigiorum, quæ mox facturi erant Pharaone poſtulante, vt ſe probarent illius nuncios, cui Iſraëlitæ ſeruirent, & cui creata omnia famularentur ad nutũ. Et quoniam parum efficax futura erat hæc ſignorum editio in conſpectu Pharaonis, ne quid aut Iſraëlitæ, aut ipſimet legati turbarentur, Dominus præcautione quadam vtens iterat illud de induratione [e]. *Ego indurabo cor eius,* inquit, *& multiplicabo ſigna, & oſtenta mea in terra Aegypti, & non audiet vos,* quoniam per ea ſigna mollior futurus non erat regis animus, pia voluntate cum intellectu ad credendum & obtemperandum non colludente, ſed durior, affectu improbo libertatem ad ſe non inuitam trahente. Credibile autem eſt inaudiſſe Pharaonem aliquid de miraculis, quæ Moſes in conſpectu Iſraëlitarum patrarat, ideóque ab eo poſtulaſſe, vt ſignis, ſe à Deo Hebræorum miſſos oratores oſtenderent: inani potius cupiditate videndi prodigia, illiſque contradicendi, vt res ipſa docuit, quàm obſequendi voluntate.

XXXIX. Miracula edi iubet, licet irrito euentu.

e c. 7. 3.

Indurato Pharaone.

XL.

Nil cunctatus Moſes, & ad fratrem conuer-

Virga Moſis in verũ colubrum verſa.

ſus, *Tolle*, inquit, *virgam tuam, & proijce eam coram Pharaone, & vertatur in colubrum.* quod cum fuiſſet Aaron coram Pharaone ac ſeruis eius, verſa eſt virga in colubrum. Nemo dubitare poteſt, virgam vere in draconem, vera metamorphoſi fuiſſe conuerſam ab eo, cui natura omnis obtemperat, & cui velle & poſſe idem eſt. Qui enim de nihilo fecit omnia, quomodo non facilè in præiacentem materiam nouas diſpoſitiones ac formam inducet? At de Magorum ſerpentibus dubia ſemper, ac controuerſa res fuit. Parti aienti Scriptura valde fauet. Quo enim modo dicit virgam Aaronis verſam fuiſſe in colubrum, ita de Magis, *proieceruntque*, inquit, *ſinguli virgas ſuas, quæ verſæ ſunt in dracones*, & ſubdit, *ſed deuorauit virga Aaron*, quæ ſcilicet prius virga fuerat, *virgas eorum* id eſt colubros ex virgis item factos: eodem ſemper modo de vtriſque loquens, vt vtramque veram conuerſionem eſſe oporteat, aut vtramque falſam: quæ eſt S. Auguſtini argumentatio in hunc locum [a], & l. 3. de Trinit. [b] quem ſequitur S. Thomas [c] non vno in loco. Eadem ſentit Theodoretus, & Philo Iudæus, & Artapanus in Præparatione Euſebii [d], & paſſim D. Thomam ſecuti recentiores, quorum aliqui volunt ibi genitos dæmonum opera ſerpentes, alij virgarum loco ſuffectos.

Et Magorũ quoque.

a q. 21. in Exod. b c. 7. & 8. c 1 p qu. 114 a. 4. d l. 9. c. 17. Græ. Lat.

XLI. Qui cõtra ſentiant e dial. cum Typh. f qu. 26. g a Moſis v. n. 115. & ſeqq. Prior ſententia probatur.

In contraria ſententia eſt Iuſtinus martyr [e], & Author quæſtionum, & reſp. ad orthodoxos [f], Tertullianus lib. de anima ca. 37. Ambroſius, Nyſſenus, Hieronymus, Ioſephus, Rupertus, Sedulius, quorum mentem, ſuis ipſorum verbis expreſſam in Annalibus reperies [g]. Prior tamen ſententia videtur probabilior, vt Scripturæ magis conſentanea, quæ ſine aperta neceſſitate, in tropos ac figuras trahenda non eſt. Pro qua illa etiam ratio valet, quod credibile non eſt Magorum fraudem iſtam non agnitum, ac manifeſtatum iri à Moſe; neque Deum in re tanti momenti permiſſurum fuiſſe, vt a Magis legatus vterque deciperetur. Si ergo decepti non ſunt, quomodo neuter præſtigias prodidit, ſed ambo obmutuerunt? An quia videbant ſibi non creditum iri? Dubiam ſaltem rem feciſſent, & teſtimonium perhibuiſſent veritati.

XLII. Qui Magi Moſi reſiſterint. g 2. Tim. 3. 8.

h ApudEuſeb. l. 9. de Præp. c. 8. Gr. Lat.

Qui autem fuerint illi magi atque malefici, nominatim ab Apoſtolo Paulo explicatum eſt [g], *Quemadmodum*, inquit, *Iannes & Mambres reſtiterunt Moyſi, ita & hi reſiſtunt veritati.* Idque Paulum traditione accepiſſe Chryſoſtomus & Theodoretus autores ſunt, vel certe ex reuelatione diuina. Horum tamen meminit Numenius Pythagoræus, l. 3. de bono [h]. Sed quo tempore iſte vixerit, aut ſcripſerit, ignoratur, Sic autem habet. *Deinceps vero Iannes & Iambres*, (ſic enim habet, ſicut & Septuag. non autem Mambres) *Aegyptij rerum ſacrarum Scribæ, clarueruni eo tempore, quo Aegypti finibus eiecti ſunt Iudæi, viri omnium iudicio rerum magicarum ſcientia nemini concedentes. Quippe ambo communi Aegyptiorum conſenſu electi ſunt, qui Muſæo duci Iudæorum, cuius apud Deum potentiſſimæ preces erant, ſeſe opponerent; adeóque grauiſſimas quaſque calamitates, à Muſæo in Aegyptum inuectas, diſſoluere ac diſſipare poſſe videbantur.* Refert Genebrardus Talmudiſtas hos duos nominare magorum in Ægypto tunc principes, qui Moſem deriderent, quaſi ferret paleas in vrbem frugum, vel, vt nos dicimus, *noctuas Athenas.*

XLIII. Indurato Pharaone venitur ad plagas.

Sed iam ad Pharaonem reuertamur; qui cum animaduertiſſet eadem prodigia à ſuis facta fuiſſe, quibus Moyſes gloriari videbatur, indurauit cor ſuum, & legatorum verba contempſit; Itaque à verbis venitur ad verbera. Dominus enim decem grauibus plagis totam Ægyptum ordine percutit ac diuexat, addita deinde vndecima omnium grauiſſima, quæ exitum Iſraelitarum ſubſecuta eſt; Rege cum numeroſiſſimo exercitu, in Erythræo ſinu ſubmerſo. Hæ porro plagæ primò in campum Taneos, id eſt in regiam ipſam domum, & ciuitatem incubuere, quibus in locis ſcelerum colluuies maxime regnare ſolet: indeque in totam regionem non lenta contagione irrepſerunt, ſed totam pene momento peruolarunt, immiſſione facta per Angelos malos [a], vt ait Dauid, id eſt malorum ſiue calamitatum effectores; quorum miniſterio in puniendo vſus eſt, vt pridem in diſperdendis Sodomitis, & longe poſt in delendis Aſſyriorum copiis, tempore Ezechiæ regis.

a Pſal. 77. 49.

XLIV. Prima plaga aquæ in ſanguinem verſæ.

Prima ergo plaga, qua Ægyptus afflicta eſt, fuit conuerſio aquæ in ſanguinem. Iuſſit enim Dominus mane Moyſem occurrere Pharaoni, ad ripam fluminis inambulanti, cum virga ſua prodigiorum effectrice, vt ſuis ipſe oculis prodigium vſurparet; aquæ in ſanguinem conuerſæ; vt facilius hominis peruicacia expugnari poſſet. Cum itaque Pharao matutinis horis ad oram fluminis inambularet, occurrunt ei Moyſes & Aaron, ſimulque iterant Dei iuſſionem, & arguunt, quod vſque ad præſens obedire noluerit. Quibus verbis innuitur, plurimos iam à Mose in Ægypto conſumptos eſſe dies, & fortaſſe menſes, dum ſibi fidem apud ſuos prodigiis verbiſque conciliat, additum ad Regem quærit, impetratque; cumque per interualla moneat, ne ad periti rei moleſtiam, addi cogeret petendi importunitatem, malletque ſecum ſuauiter à Domino, quam per vim agi. Quia tamen eũ Dominũ agnoſcere detrectarat. *In hoc*, inquit [b], *ſcies, quod ego ſim Dominus, ecce percutiam virga, quæ in manu mea eſt aquam fluminis, quæ vertetur in ſanguinem.* Vt autem obtemperet, quantum mali hæc plaga inuectura ſit, oſtendit. Primum enim dicit morituros in eo ſanguine piſces, vtpote qui valde piſcium temperamento aduerſetur: quæ tamen vita erat maxime partis Ægyptiorum, præſertim tenuiorum. Secundo prædicit fore vt computreſcant aquæ; Nilo Moſaicæ virgæ verbere cruentato: Mortuis enim infinitis piſcibus, & in tabem defluentibus, neceſſe fuit corrumpi aquas ac computreſcere. Tertio afflictum iri vehementer Aegyptios, dum aquæ penuria ſanguinem, & quidem corruptum bibere cogentur, eiuſque inſuper tetro odore inficientur. Ita dictum, factumque coram Pharaone, & ſeruis eius. Neque aquæ ſolum fluminis ita corruptæ ſunt: Iuſſus eſt enim Aaron extendere manum non ſolum ſuper Nilum, ſed vniuerſè *ſuper aquas Ægypti, & ſuper fluuios eorum, & riuos ac paludes, & omnes lacus aquarum.* atque adeo quæ domi in vaſis erant collectæ. Nimirum initium mali à Nilo factum, tum clades ad omnes Aegypti aquas propagata eſt.

XLV. Intentatur, & tria eius damna. 1. b Exod. 7. 17. 2. 3.

Imponitur.

XLVI. Idipſum Magi æmulantur.

Quaſi autem id parum eſſet mali, indulſit Deus Magis, vt publicam calamitatem amplificarent ipſi, quos oportebat potius in remedium incumbere. *Feceruntque*, ait Moyſes, *ſimiliter Malefici Aegyptiorum incantationibus ſuis*, fuiſſe autem verum ſanguinem à Magis factum ſicut & veros dracones credibilius eſt, quam aliunde à dæmonibus adductum & ſuppoſitum ſanguinem. Putat autem S. Auguſtinus [a], eos aquas ex terra Geſſen accepiſſe, quoniam locus, in quo habitabant Iſraelitæ, erat ab hiſce plagis immunis: aut certè tranſacto ſeptiduo, ab eis aquas conuerſas. Interim autem dum aquæ petuntur aliquanto longius, dæmonibus licuit diſpoſitiones ſanguinis aquis illis ingerere. Cum ergo Magi non fruſtra æmulati fuiſſent diuina legatorum prodigia, *induratum eſt cor Pharaonis*, ne ſcilicet crederet huiuſmodi conuerſionem diuinitus ab Aarone factam, quam malis artibus viderat à ſuis magis expreſſam. Ideóque *nec audiuit eos, ſicut præceperat Dominus, auertitque ſe* à conſpectu legatorum, *& ingreſſus eſt domum ſuam*: conſultius rebus ſuis, populique facturus, ſi ſanguinem in priſtinam naturam conuerti curaſſet à Magis, ſi quo modo id facere potuiſſent.

a q. 23. in Exod.

Ideóque induratur Pharao.

XLVII. Quis potus ſeptiduo Ægyptiis.

Quoniam vero ſeptiduum perſeuerauit hæc clades, & conſtat Ægyptios, neque ſanguinem de fluuio potare potuiſſe, neque à potu penitus abſtinere, quærat aliquis, quomodo huic tantæ & hominum & iumentorum neceſſitati prouiderint: præſertim cum nihil pluuiæ de cœlo decideret, neque aqua vſquam appareret. Reſpondet Moſes fodiſſe omnes Ægyptios per circuitum fluminis aquam vt biberent; ſed irrito, ut ait Philo, labore, ſanguine inſtar fontis ſalientis, quaſi ex vulnere emicante: alioqui facile eluderetur hæc plaga, ſi innumerabiles foſſæ veram aquam præbuiſſent. Dicendum videtur cum Toſtato, aquam effoſſam in circuitu fluminis non fuiſſe veram aquam, ſed ſanguinem è fluuio deriuatum per ſubterraneas venulas, per quas tranſiens ita excolabatur, vt craſſitiem illam, & ei adhærentem colorem, ſaporemque minueret, & quoquo modo potabilis redderetur; maneret tamen ſanguis reuera, cum natura eius traiectione illa non mutaretur.

XLVIII. Et quis Iſraëlitis.

Quid interim factum Iſraëlitis? ſi aquæ fuerunt in terra Geſſen, vt Auguſt. inquirendo potius quam affirmando dixit, facilis eſt reſponſio. Nam ea Ægyptij facile potiri potuiſſent. Nec ſolum ratio exigit vt ſiti afflicti non fuerint Iſraëlitæ, ſed Scriptura quoque [b], quæ ait *filios Iſrael abundaſſe, & lætatos eſſe cum inimici illorum, à defectione potus ſui, pœnas darent.* Dici poteſt cum Ioſepho, ſolis Aegyptijs aquas verſas in ſanguinem: Hebræis autem priſtinam retinuiſſe naturam, dulcemque fuiſſe atque potabilem. Quod licet cum plurimis perpetuiſque miraculis coniunctum ſit, admodum tamen probabile videtur. Pertinet enim ad diuinæ prouidentiæ & benignitatis erga populum ſuum declarationem, tum maximè ad illi gratificandum effuſæ; & ad Aegyptiorum pudorem, & aduerſum tantam maieſtatem non iniuſtum metum. Quomodo autem poſt ſeptimum diem impoſitus ſit huic plagæ finis, Scriptura non tradit, Philo ait [c] Aegyptios Moſem ſuppliciter inuocaſſe, & illo deprecante, Deum miſertum eſſe pereuntium, & fluuium ſuæ naturæ reſtituiſſe.

b Sap. 11. 8.

Finis primæ plagæ.

c in vita Moſis.

XLIX. Pharao redit ad ingenium.

Reſpirante modicum Pharaone cum populo ſuo à plaga ſanguinis, & ſiti, puerorum inſtar, quam ob cauſam tam grauiter vapulaſſent obliti, quaſi ex vna elapſi pœna, in aliam incurrere non poſſent, ad ingenium rediere. In primiſque Pharao promiſſionem ſuam, quam Moyſes prætermiſit, reſcidit, & acerbius etiam, quaſi hanc vlturus plagam, Hebræos vexauit, vt Philo, Ioſephus & Artapanus teſtantur: vnde neceſſe eſt populi querelas ad Moſem, & Moſis ad Dominum extitiſſe. Dominus ergo altera plaga percuſſurus Aegyptum, Regem præmoneri iubet de imminenti calamitate, niſi diuinæ pareat voluntati; ranis vndique ebullientibus, & omnia moleſtiſſimè replentibus, quæ ad terrorem diſtinctius explicat, vt reſipiſcat, neque neceſſe ſit minas in rem conferre. Credibile tamen eſt regem huius magnitudinem mali non apprehendiſſe, ſed perpuſillam aduerſariorum gentem, quam Deus Hebræorum ſuſcitaret aduerſum ſe, irriſiſſe, ac contempſiſſe cuius tamen infirmitas, quoniam ab ea vincendus erat, in ſummum illius contemptum redundabat.

Cui ranarum plaga intentatur.

L. Atque immittitur.

Extendit igitur Aaron, Domino ac Moſe iubente, manum virga armatam ſuper aquas Aegypti, & aſcenderunt ranæ, operueruntque terram Aegypti. Nilus videlicet ſingulis fluctibus quibus ad terram allidebatur multarum ranarum examina fundebat, quibus omnes primum ripæ fluminis opertæ ſunt; indéque ſenſim viæ omnes & campi, omniſque agrorum, vinearum, pratorum ſuperficies, ranis inundarunt, moxque villas & pagos, & vrbes, & domos, & penetralia ſaltu inuaſerunt. Audi Ioſephum [a]. *Ranarum vis immenſa terram eorum populabatur, refertus erat & fluuius, vt aqua inde, non niſi ſanie earum vitiata hauriri poſſet, immorientibus earum pleriſque, atque imputreſcentibus. Plena erat & terra turpi limo, ex quo enaſcebantur, rurſuſque in eundem reſoluebantur. Quin & domeſticum victum fœdabant in eſculentis atque poculentis nuſquam non repertæ, & in cubilibus quoque paſſim oberrantes, ita vt omnia fœterent, putore è ranis mortuis exhalante infecta.* Ita Ioſephus, nec pauciora Philo, in vita Moſis.

a l. 2. Ant. c. 5.

LI. Quam moleſta ea fuerit.

Ex quibus facile intelligitur Aegyptios hanc plagam longè moleſtiſſimam habuiſſe, cum nec foras prodire poſſent, omnibus vijs ranarum examinibus conſtratis, nec manere domi, eadem lutulentarum beſtiarum lue tecta omnia peruadente: non edere liceret, non bibere, non dormire, non quidquam agere, quin ranæ in eos inſilirent, vultum, vt erant lutulentæ, turpi limo fœdarent, in oculos, in os ipſum, in interiora veſtium importuniſſimè inuaderent, lectos cateruatim peterent: quin ne ignem quidem reformidantes, furnos etiam, & bullientes ollas ſaltu adirent, gabatas, lances, cyathos edentium ac bibentium peterent, oculos fœditate ſua, aures perpetua coaxatione, nares fœtore, manus pedeſque horrore putredinis intolerabiliter cruciarent. Quod ſi in his etiam ranis non ſolum familiares illæ, quæ in lacunis coaxant, ſed aliæ etiam venenatæ, quas rubetas vocant; bufones etiam ranis cognati, tanto maior fuit iſta calamitas. Nec abſurdum

An rubetæ & bufones cum cæteris ranis.

eſt has quoque ranas multiplicatis manipulis, bellum pro Hebræis contra Ægyptios geſſiſſe, quamuis maxima pars aquatilium ranarum fuerit, quas propterea Scriptura memorauit, cæteras tamen puniendo magis idoneas, non negauit.

LII. Magi quoque ranas producunt.

Cæterum quaſi non ſufficeret hæc ab Aarone illata Ægyptijs clades, permiſit eam Deus à Magis, ſuis incantationibus augeri; facile autem fuit eas ex putri materia educere, eduxerunt autem exiguo aliquo numero, quod id ad artis oſtentationem ſufficeret, vt ait Cornelius; nec tamen eas aut expellere malis artibus ſuis, aut finem plagæ quoquo modo imponere potuerunt. Neque enim Pharao ad legatos remedij cauſa confugere coactus fuiſſet. Sed nec vice verſa ranas ſuas in Hebræos immittere valuerunt, cum ea clades nullo modo Iudæos attigerit, vt Ægyptij intelligerent cladem ſuam non caſui, ſed diuinæ vindictæ aſcribendam eſſe; quæ ranas ad eos tantum dirigeret, quos oportebat punitos, vt notauit Nyſſenus in vita Moſis.

LIII. Quam diuturna fuerit plaga ranarum.

Multos autem dies hanc plagam perſeueraſſe, plerique merito cenſuerunt. Si enim vnius duntaxat diei fuiſſet illa moleſtia, vix ad optimates, ſeruorum miniſterio illis aditum ſtudioſè obſtruente, perueniſſet, atque adeo recreatio potius data videretur Ægyptijs, quam inflicta plaga, cuius aculeus in moleſtia diuturnitatis conſiſtit. Quis denique ſibi perſuaſerit ſuperbiſſimum Aegypti regem, breuiſſimi temporis victum moleſtia, ad humiles deſcendiſſe preces, & percuſſoribus ſuis ſupplicem factum eſſe, qui, vt plerique cenſent, quibus fauet Scripturæ ſilentium, ſeptiduana ſanguinis plaga ad eas adactus non eſt? Ergo Pharao diuturno ac permoleſto edomitus malo, euocatis ad ſe Moyſe & Aarone [a], *Orate*, inquit, *Dominum, vt auferat ranas à me, & à populo meo, & dimittam populum, vt ſacrificet Domino.* Quandiu cunctatum regem putas, quandiu alia expertum omnia, priuſquam ad hanc primam deſcenderet humilitatis vocem? Agnoſcit Dominum, agnoſcit vltorem, legatos de pace mittit, obedientiam pollicetur, in eius ſacrificia, cultumque conſentit. Et quidem citra fictionem, vt arbitror, quia plaga ſentiebatur; quamuis effectu, propter animi leuitatem, minime ſecuto.

a Exod. 8. 8.

LIV. Moſes liberationē regi promittit.

Promittit Moſes liberationem à ranis, eiuſque modum, ac tempus, quod in regis arbitrio conſtituit. Certus quippe de diuina, in hoc toto plagarum negotio, voluntate, ſibique data prodigiorum poteſtate, & magna in Deum fiducia, eo non conſulto promittit, quod illum non dubitabat impleturum, qui voluntatem timentium ſe facit. Tempus autem Regis permittit arbitrio, ne is arbitraretur Moyſem certis quibuſdam temporum momentis, aut ſtellarum concurſibus, aut conſtitutis à dæmone diebus aut horis eſſe alligatum; ſed quaſi terrenum quendam Deum ſuper dies horaſque, & creatarum rerum ordinem diuinitus eſſe conſtitutum. Diſtulit autē rex depulſionem plagæ in alterum diem, vt ſic experiretur, an per ſe interea ranæ deficerent, ſicque hoc malum caſui potius, quam diuinæ in ſe animaduerſioni tribueret: ſin autem precibus Moſis duntaxat victæ cederent, Deum agnoſceret verberantem.

LV. Ceſſatio plagæ. a c. 8. 12.

Conditionem accepit Moſes & cum fratre à Pharaone egreſſus [a], *clamauit ad Dominum*, feruida ſcilicet ad Deum oratione vſus eſt, *pro ſponſione* amouendarum *ranarum* intra tempus quod condixerat Pharaoni. *Fecitque Dominus iuxta verbum Moyſi: & mortuæ ſunt ranæ de domibus, & de villis & de agris, & tantum in flumine remanſerunt*, quod valuit ad metum renouandæ plagæ. *Congregaueruntque eas in immenſos aggeres, & computruit terra*, vt hoc eſſet huius plagæ monimentum, ne illius facile obliuiſcerentur: eſſet & epimetrum mali; Nam ranis tetram mephitim exhalantibus, Ægyptij tetro odore affligebantur, donec eas partim in flumen proijcerent, partim in prætaltis foſſis, terra lapidibuſque obruerent.

Pharao induratur.

Videns autem Pharao quod data eſſet requies, idque dierum aliquot ceſſationem à malis exigere videtur, vt id vniuerſo in regno animaduerti poſſet, regique innoteſcere, *qui ingrauauit cor ſuum*, & non audiuit eos, ſicut præceperat Dominus. Conſentaneum eſt aliquot abijſſe dies, dum Rex legatorum conſpectum declinat, reſpondere cunctatur, neque ſtare volens promiſſis, nec apertè negare, & mox nouam ſibi accerſere calamitatem. Neque enim hic rex tam ſtupidus fuit, vt præterita ſtatim oblitus, nihil ſibi aut paris, aut grauioris mali imminere cogitaret.

LVI. Tertia plaga ſciniphum.

Ergo dum cunctatur ac fugitat aliquot abiere dies. Ad quod ſuſpicandum inuitat, quod ad tertiam plagam ſine vlla comminatione, vel denunciatione ventum eſt. Eam Moſes ita deſcribit. Dixitque Dominus ad Moyſem, loquere ad Aaron. *Extende virgam tuam, & percute puluerem terræ, & ſint ſciniphes in vniuerſa terra Aegyptiis & facti ſunt ſciniphes in hominibus & iumentis*, Id animal eſt moleſtiſſimum, ait Philo, quamuis minutum admodum. Nam non ſolum ſuperficiem cutis lædit pruritu noxio, verum etiam interiora, per aures nareſque penetrat: inuolat & in oculos niſi quis caueat. Sed qui caueri poterant tam dira examina? *Hoc animal*, inquit Origenes, in hunc Exodi locum, *pennis ſuſpenditur per aëra volitans, ſed ita ſubtile eſt, & minutum, vt oculi viſum, niſi acute cernentis effugiat: corpus tamen cum inſederit, ſtimulo acerbiſſimo terebrat; ita vt quem volitantem videre quis non valeat, ſentiat ſtimulantem.*

LVII. A Magis fruſtra tentata.

Moyſem & Aaronem, hic quoque imitati ſunt Magi, ſed fruſtra, eorum artibus diuinitus impeditis: quod ipſimet ſignificaſſe videntur, dum dixerunt, *digitus Dei eſt hic*, impediens ſcilicet maleficia, qui ante permiſerat, vt ſic Dei potentia, & dæmonum imbecillitas magis appareret, qui ne minima quæque niſi Deo permittente poſſunt: ideoque colubros & ranas & ſanguinem producere potuerunt, ſciniphes autem non potuerunt. Quærit autem Philo cur tantulis animalculis Deus affligeret Ægyptios, non autem maioribus, & nocentioribus. Reſpondetque Deum voluiſſe incolas caſtigare, non tollere. Oſtendere quoque potentiam ſuam. Homines enim dum bella gerunt, auxilia ſibi aſciſcunt potentiſſima, quibus ſuam ſuppleant infirmitatem. Deus autem omnipotens, & nullius opera egens, ſi quando vult tanquam inſtrumentis quibuſdam vti ad

exigenda

exigenda ſupplicia, non valida eligit, quorum robur minime curat, ſed vilia, atque infirma, &c.

LVIII. Quarta plaga omnis generis muſcarum.

Noua ſequitur plaga, ſi tamen noua, & non potius prioris tum continuatio, tum amplificatio. Neque enim aut à Pharaone petita, aut à Moſe promiſſa, aut à Deo facta legitur huius plagæ ceſſatio. Nec opus erat tollere ſciniphes, vnam muſcarum ſpeciem, cum mox omne muſcarum genus in Aegyptios educendum eſſet, ideoque cœnomyia vocatur à Græcis, & non cynomyia id eſt muſca canina. A priore tamen diſtinguitur, & quarta numeratur, quia cum noua denunciatione ſit, & noua diuerſarum à primis immiſſione [a] muſcarum.

a Pſal. 104. 31.

Sic enim habet Dei ad Pharaonem mandatum. *Dimitte populum meum vt ſacrificet mihi. Quod ſi non dimiſeris eum, ecce ego immittam in te, & in ſeruos tuos & in populum tuum, & in domos tuas omne genus muſcarum, & implebuntur domus Aegyptiorum muſcis diuerſi generis, & vniuerſa terra in qua fuerint. Faciamque mirabilem in die illa terram Geſſen, in qua populus meus eſt, vt non ſint ibi muſcæ. Et ſcias quia ego Dominus in medio terræ.*

LIX. Non ferarum, aut ſerpentum.

Plana eſt & aperta narratio, Quia tamen in Hebræo non fit nominatim mentio muſcarum, ſed mixtionis, variorum ſcilicet animalium, quidam mixtionem diuerſarum ferarum, vt leonum & luporum, alij ſerpentum & ſcorpiorum, viperarum & lacertorum congeriem interpretati ſunt. Rectiſſimè tamen Hieronymus in editione vulgata, Hebræum textum ex Græco exponens, mixta hæc inſecta, & nominatim diuerſi generis muſcas interpretatus eſt. Etſi enim Hebræam vocem

ערב

gharob Septuag. κυνόμυιαν verterunt, vna ſpecie omnium moleſtiſſima cæteras omnes amplexi: eoſque ſecutus fit Philo, qui huius animalis appellationem ex muſca & cane, duobus impudentiſſimis animalibus ductam ſcribit. S. tamen Hieronymus, *Cœnomyia*, inquit, *non vt Latini interpretati ſunt, muſca canina dicitur, per y Græcam literam, ſed iuxta Hebraicam intelligentiam, per diphthongon debet ſcribi, vt ſit κοινόμυια, id eſt omne genus muſcarum, ſed Aquila παμμυίαν, id eſt omnimodam muſcam interpretatus eſt.* Hæc ille.

Cœnomyia. *Ep. extrema ad Suniam & Fretellam.*

LX. Magnitudo plagæ huius.

Infinita ergo muſcarum omnis generis examina, quaſi auxiliares legiones ſciniphibus adfuerunt, quæ per domos, vicos, plateas, agros, Ægyptumque vniuerſam effuſa, incredibile dictu eſt quantum moleſtiæ, doloris, & impatientiæ hominibus & iumentis intulerint. Inuadebant miſeros Ægyptios muſcæ obſtinatiſſimæ, nullamque corporis partem, ad quam volatu, greſſuve peruenire poſſent, intactam vel innoxiam, mordendo, pungendo, perforando relinquebant, vitam in morſu potius, quam morſum paratæ relinquere: in aures, in nares, in os, intraque veſtes furtim illapſæ, longe acerbiſſimum aculeum infigebant, faciemque maxime, omni ex parte monſtroſè extuberantem reddebant. Nec dubium etiam eſt eorum equos & armenta; nam iumentorum præcedens plaga meminit, quæ non acceperat finem vt diximus, ſic in rabiem acta, freno, vinculis, aut clauſtris retineri non poſſent, quin ſe, ſuoſque equites, doloris impatientia, ſaltu in præceps ferrent, ac perderent. Nam multos muſcarum morſibus periiſſe Scriptura [a] teſtatur.

a Sap 16.8.

LXI. Muſcæ flammis non cedūt. b c.16.8. & c c.19.20.

Quæres nihilne remedij Ægyptij contra tam importunam perniciem quæſierint, aut repererint. Reſpondeo, ſatis perſpicuè haberi ſemel iterumque in Sapientia [b] Salomonis [c], Ægyptios flammis contra hæc animalia, ſed irrito certamine depugnaſſe. *Quodam enim tempore*, ait, *manſuetabatur ignis, ne comburerentur, quæ ad impios miſſa erant animalia: ſed vt ipſi videntes ſcirent, quoniam Dei iudicio patiuntur perſecutionem.* Et rurſum, *flammæ è contrario corruptibilium animalium non vexauerunt carnes coambulantium*, impunè videlicet inter flammas ambulabant, muſcæ, veſpæ, crabrones, eiſque flammæ inſigni miraculo parcebant, ſicut muſcæ ipſæ Iſraelitis.

LXII. Duratio mali huius, atque acerbitas.

His ergo Pharaò malis adactus, Moyſem ad ſe, & Aaronem vocauit, vt iis medicinam aliquam facerent: erant enim & genere ſuo, &, vt arbitror, duratione moleſtiſſima. Probroſum enim erat homines, pecudum inſtar, beſtiolarum aculeis, quaſi ſtimulis agitari, & oeſtro percitos doloris impatientia, tanquam lymphatos huc illucque circumcurſare. Durationem autem colligere licet, vel ex eo quod quarta hæc plaga, cum præcedenti continuata eſt, neque media vlla quiete ſubleuata; vel ex eo quod iſtiuſmodi malorum efficacitas in perſeuerantia vexationis maximè ſita eſt, vt ſupra [d] de diuturna ranarum moleſtia dicebamus.

d n. 53. Rex permittit in Ægypto ſacrificari. e c.8.25. & 26.

Vocatis autem legatis, *Ite*, inquit [e], *& ſacrificate Deo veſtro in terra hac*, nimirum in terra Geſſen, intra Ægypti fines. Ex quo apparet Iudæos non fuiſſe permiſſos in Ægypto Deo ſuo ſacrificare; alioqui nihil gratiæ offerret Pharao, quo plagæ huic imponeretur finis. At Moſes, *non poteſt*, inquit, *ita fieri*, nimirum ſine periculo noſtro, & ſcandalo veſtro. *Abominationes enim Aegyptiorum immolabimus Domino Deo noſtro*, non quæ Ægyptij execrationi habeant, ſed quæ execratione digna ſint, quamuis ab Aegyptiis numinis inſtar colantur. Nam ſequitur, *quod ſi mactauerimus ea, quæ colunt Aegyptij, lapidibus nos obruent.*

LXIII. Atque adeo in deſerto.

Cum ergo intellexiſſet Pharao non poſſe diuinum ſacrificium in Aegypto celebrari, nec niſi eo conceſſo, poſſe intolerabilem muſcarum calamitatem ceſſare, integræ poſtulationi aſſenſum præbere cogitur, ſiue id ex animo faceret, ſiue ficté, ad cladem duntaxat terminandam. Quò videtur reſpexiſſe Moyſes, dum ait [f], *Egreſſus à te orabo Dominum, & recedet muſca à Pharaone, & à ſeruis ſuis, & à populo eius cras, verumtamen noli vltra fallere, vt non dimittas populum ſacrificare Domino.*

f Exod. 8. 29.

Apparet vtique Pharaonem quando plagis adactus aliquid promittebat, vere habuiſſe animum exequendi, quæ promittebat, vti ſupra ſignificauimus, quamuis mox plaga ceſſante rediret ad ingenium: idque ex ipſa Scripturæ phraſi colligit Abul. [g] Cum enim iteratur aggrauatum eſſe cor Pharaonis, ſignum eſt prius emollitum fuiſſe: fruſtra enim diceretur indurari ſi perpetuo fuiſſet induratum, niſi dicas durius ſemper, atque intractabilius fuiſſe redditum. Quidquid ſit, Moſes ſtetit promiſſis, non ſtetit Pharao, abiere muſcæ, perſeuerauit obſtinatio.

Sed redit mox ad ingenium. g q. 13. in c. 8.

Itaque ſecuta eſt quinta plaga, qua Domi-

LXIV. Quinta plaga, peſtis armentorum.

a *Pſal. 77. 50.*

b *c. 9. v. 1.*

nus [a], *iumenta Ægyptiorum in morte concluſit*, vt ait regius Vates. Nam ingraueſcente corde Pharaonis, ad noua flagella, ſi illis forte miteſceret, redeundum fuit. Imminentem tamen cladem, pro ſingulari bonitate ſua, quaſi non cum hoſte, ſed cum amico ageret, illi denunciari voluit, in hæc verba [b]. *Dimitte populum meum, vt ſacrificet mihi. Quod ſi adhuc renuis, & retines eos, ecce manus mea erit ſuper agros tuos, & ſuper equos, & aſinos, & camelos, & boues & oues, peſtis valde grauis*, id eſt ſuper pecora quæ ſunt in agris vt eſt in Hebræo, Græco, & Chaldæa paraphraſi. Et ne id forte caſui tribuatur, ſed diuinæ electioni; præmonet Iſraëlitas ab ea clade fore immunes, ſimulque certum definit tempus inferendæ cladis. Hic Moſes compendio vſus, omittit quid ipſe Domino reſponderit, quomodo regem adierit, quid ab eo vel excuſationis, vel reſponſi acceperit, contentus plagam ipſam paucis ita perſtringere. *Fecit ergo Dominus verbum hoc altera die, & mortua ſunt omnia animantia Ægyptiorum: de animalibus vero filiorum Iſraël, nihil omnino periit.*

LXV. An prorſus omnium.

c *c. 9. 19. &c.*

d *c. 9. v. 7.*

At nonne ſuperfuerunt Ægyptiis animalia; quæ ſequentibus cladibus perirent? An dicendum eſt mortua tantum animalia, quæ erant in agris, vt prædictum fuerat, & notauit Emanuel: in vrbibus autem & villis, & ſtabulis intacta fuiſſe. Sicut in clade grandinis [c] certum eſt contigiſſe. Quoniam vero prædixerat Moyſes nihil omnino periturum ex pecoribus Iſraëlitarum, animaduerſa tanta Ægyptiorum animantium pernicie, miſit Pharao nuncios in terram Geſſen, ad videndum quid illis contigiſſet, forſan etiam ad inuadendum. Sunt enim Ægyptij natura furaces, & tum Hebræos pene pro mancipiis habebant, quorum bona omnia ad heros pertinent. Accedebat inueteratum odium, & inuidia recens, quod propter ipſos tantis calamitatibus afficerentur, à quibus ipſi ſoli eſſent immunes. Fortaſſe igitur Iſraëlitæ iumentis ac pecoribus ſuis, magna ex parte ab iſtis Tyranni miniſtris ſpoliati ſunt, quæ poſtea ſequentibus plagis in manu Ægyptiorum malè perierunt. Denique [d] *ingrauatum eſt cor Pharaonis & non dimiſit populum*, ſed retinuit cum omnibus rebus ſuis, vnde hæc illi iactura compenſatur.

LXVI. Sexta plaga vlcerũ.

v. 8.

Sequitur ſexta plaga vlcerum, magna ipſa per ſeſe, atque haud ſcio an præcedentium omnium maxima, vt quæ non externa bona detrimentis attriuerit, ſed ipſum hominum corpus non leuibus muſcarum puncturis, ſed grauibus vlceribus, & veſicis turgentibus affecerit. Sed malum hoc ex ipſo Domino intentante cognoſcamus. *Tollite*, inquit, *plenas manus cineris de camino, & ſpargat illum Moſes in cælum coram Pharaone, ſitque puluis ſuper omnem terram Aegypti. Erunt enim in hominibus & iumentis vlcera, & veſicæ turgentes in vniuerſa terra Aegypti.* Recte ad inferendam hanc plagam ſumitur cinis ſeu fauilla ex aduſtione orta, quoniam morbos igneos paritura erat. Non dicit ſparſum iri à Moſe fauillam ſuper omnem terram Aegypti, qui enim id fieri poterat? proptereáque ventum addidit Philo, quo perflante pulueri mixtus ſpargebatur, & homines & iumenta in quos cadebat contactu peſtifero exulcerabat. Quanquam nihil eſt neceſſe phyſicam efficacitatem huic cineri tribuere, cum huiuſmodi plagæ enaſcerentur in membris, neque pulueri neque cineri expoſitis. Angeli potius percuſſores, ad hanc cineris diſperſionem, quaſi conditionem ſine qua res non fieret, inferebant plagam, & variis in locis commotabile, furunculos, bubones, carbunculoſque excitabant, cum acri dolore, qui deinde rupti, in vlcera, pure diffluente vertebantur.

Moralis cineris efficacia.

LXVII. Ne huic quidem cladi Pharao cedit.

Eaſmalefici affliguntur.

Hæc neque denunciata, neque inflicta Pharaonem admodum commouerunt, præſertim ſi corpus eius, vt putat Cajet. iſta plaga non tetigit, etſi erat ipſe Ægyptiorum omnium facile nocentiſſimus; neque vlla cæterarum, ſi ab ea diſceſſeris, quæ eum in rubro mari ſubmerſit. Exiſtimauit enim ſatius eſſe hanc quoque plagam ferre, quæ ſicut reliquæ breui finiretur, quam tantum ſubditorum numerum, ex quibus ingentes hauriebat vtilitates, in perpetuum, vt verebatur, amittere. Et iam eius animus atque aures ad minas omnes, atque verbera occalluerant, facile tamen ſuſpicari potuit quantum eſſet hoc malum, cum eo correpti malefici, qui ei adſtabant, non poſſent, præ vlcerum dolore, conſiſtere. Quanquam voluiſſe eos diſſimulare credere par eſt, ne vel inurbani coram rege fierent, vel potentiæ aduerſariorum ſuorum Moſis & Aaronis, probroſum contra ſe teſtimonium darent.

LXVIII. Diuturnã fuiſſe.

Eius ceſſatio.

Æquitas diuini iudicij aduerſus Ægyptios.

Fuiſſe hanc plagam * * ſi diuturnam ex co conijcere licet, quòd lentè ſerpebat malum & incrementa capiebat. *Fiebant enim*, ait Philo, *vnum vlcus à vertice vſque ad imos pedes, bis quæ membratim ſparſa erant, ſerpigine in vnum coeuntibus.* Et conſtat huiuſmodi furunculos plurium dierum eſſe ſolere, ante quam percuterentur. Plagæ autem ceſſationem, quam idem Philo precibus legati ſupplicantis attribuit, id effeciſſe apparet, vt noui tumores non exorirentur, veteres autem paulatim curarentur. Licuit hic Aegyptiis animaduertere diuini iudicij æquitatem, ac meminiſſe in his corporum ſuorum tumoribus, & veſicis turgentibus diſruptis, non ſolum tumoris animi, & ſuperbiæ deiectæ diuinitus ac depreſſæ, ſed flagellorum etiam quibus liuentes reddiderant ſcapulas Iſraëlitarum. Ergo pro vibicibus puſtulas, & diruptionem cutis, pro attrita & contuſa carne apoſtemata, & vlcera in carne, & pro paucis plurima pertulerunt. Iudæi: .. latericias fornaces crebras aduſtiones ſenſerant, iſti fornacis inſperſi fauilla turpi ſcabie, atque adurente impetigine fœdum in modum reſpergebantur. Et qui dudum graui eos labore atriuerant, nunc præ vlcerum & furunculorum acerbitate, non laborare, non ſtare, non ambulare, ne iacere quidem ſine dolore, aut quieſcere permittebantur.

(·:)

ANNVS

ANNVS MVNDI 2544.

MOSIS 81. EXITVS AB ÆGYPTO, ET DATÆ LEGIS 1.

IOBI 217. & vlt. AARONIS 84.

ASCATADIS 9. Imperij Aſſyr. 613.

CENCHRIS vlt.

ANTE CHRISTVM 1509.

I. Ratio temporis.

EX iis quæ initio præcedentis anni diximus intellectum eſt Promiſſionis annis abſolutis conſequens eſſe, vt ſeruitus Iſraëlitarum finem accipiat, & libertas in exitu ex Ægypto initium ſumat, quæ diuina lege quamprimum regatur: quæ duo hoc ipſo anno inchoari, tum Paulus Apoſtolus [a], qui poſt 430 promiſſionis annos datam legem aſfirmat, tum tertius Regum liber confirmat, qui ab hoc exitu ad fundamenta templi Salomonis 480 annos enumerat; quam temporis rationem cum hoc initio rectè congruere, poſtremus ille annus, Deo bene iuuante, docebit. Hunc quoque poſtremum eſſe Iobi annum in huius fine declarabimus. Cenchrem quoque poſtremo nominamus, quia in eius initio mortuus, eſt, nec regni ſui decimum ſeptimum auſpicatus eſt.

a Gal. 3.17.

II. Cur 10. plagæ in duos annos diſtractæ.

Vnum ſupereſt ad rationem temporis cur ſcilicet Ægypti plagas in duos annos diſtrahamus, & quatuor poſtremas, grandinis, locuſtarum, tenebrarum, & mortis primogenitorum, in hunc vſque annum diſtulerimus. Reſponſio in promptu eſt. Docuimus enim ſuperiore anno pluribus, non vnius aut alterius menſis fuiſſe decem haſce plagas, ſed anni fere vnius, qui ſuperiore anno, vere circiter inchoatus, eodem quoque propemodum ineunte, quarta decima ſcilicet luna ab æquinoctio terminatur. Grandinis autem plagam, & quæ eam conſecutæ ſunt in hunc annum reiecimus, quia ex Moſe conſtat eam contigiſſe cum iam linum & hordeum è terra ita extulerant ſeſe, vt in calamos aſſurgerent, qui grandine diſſecarentur & diſſilirent. Et cum Moſes ait hordeum fuiſſe virens, de herba vtique non loquitur, quæ ſemper eſt virens, ſed de ſpica virente & virentibus granis inſtructa. Itaque Abulenſis & Cornelius hanc calamitatem menſe Februario non immerito contigiſſe putant.

III. Prænatur denunciatur vltima plaga.

Priuſquam autem ad ſeptimam plagam tranſeatur, præmittuntur quædam, quæ partim ad decimam plagam referri debent, qua primogenita tam hominum quam pecorum, Angelo percutiente, peſte deleta ſunt; partim etiam ad ipſius regis & populi eius interitum in mari rubro; quæ plagæ quia erant omnium maximæ atque grauiſſimæ, præmaturè ad flectendam duritiam cordis iſtius principis, denunciantur. Septima vero cum huiuſmodi obiurgatione denunciari iubetur [b]. *Ad huc retines populum meum, & non vis dimittere eum. En pluam cras hac ipſa hora grandinem multam nimis, qualis non fuit in Ægypto, à die qua fundata eſt, vſque in præſens tempus.* Neque ea monitione contentus, Regem improbum, eique ſimillimum populum monet, vt res ſuas imminenti cladi ſubducant, quaſi non foret eorum iudex, ſed indulgens ac prouidus pater. Ait enim. *Mitte ergo iam nunc, & congrega iumenta tua, & omnia quæ habes in agro. Homines enim & iumenta & vniuerſa quæ inuenta fuerint foris, nec congregata de agris, cecideritque ſuper ea grando, morientur.*

b Exo 9.17. Et inde ſeptima grandinis.

IV. Ægyptiorum ſtupor.

Sed vide mortalium ſtuporem aut faſtum; Plerique enim, quamuis tot iam eruditi verberibus, aut non crediderunt, aut neglexerunt, ne timidiores fuiſſe, aut Deo Hebræorum obtemperaſſe viderentur. Itaque derelictos in agris ſeruos, & iumenta contrita grandine perdiderunt. Neglexit & Rex Pharao, corde in dies duriore, & excæcatiore mente. Itaque condicto tempore. *Extendit Moyſes virgam in cælum, & Dominus dedit tonitrua, & grandinem, ac diſcurrentia fulgura ſuper terram, pluitque Dominus grandinem ſuper terram Ægypti, & grando & ignis mixta pariter ferebantur; tantæque fuit magnitudinis, quanta ante nunquam apparuit in vniuerſa terra Ægypti, ex quo gens illa condita eſt.* Id eſt ex quo terra Ægypti poſt diluuium cœpit habitari: & ex quo poſteri Noë ad eam terram profecti, illam incoluerunt, & gentis Ægyptiacæ duce Meſraino filio Chami, nepote Noëmi, authores & parentes fuere, quod ſub diuiſionem gentium contigit atque linguarum, anno à diluuio 275, & à præſenti anno 613. Nam ſi qui ante diluuium illic habitabant, Ægyptij non erant. Sed pergit Moſes.

v. 23.

Decidit grand. inuſitata.

V. Septem quaſi lora flagelli ſeptimi.

Et percuſſit grando in omni terra Ægypti cuncta quæ fuerant in agris, ab homine vſque ad iumentum, cunctamque herbam agri percuſſit grando, & omne lignum regionis confregit. Hæc Moyſes, quibus ſimilia in Pſalmis, & Sapientia Salomonis continentur, aut etiam ſupplentur. Quæ ita diſtingui poſſunt, vt ſeptimum hoc Dei flagellum, ſeptem funibus, ſeu loris in Ægyptum ſæuierit; primum tonitribus horrendis; nam tonitrua à Moſe primo loco memorantur, & Pharao iis conterritus primùm petit orari Dominum, *vt ceſſent tonitrua Dei.* Nam horrificum in morem nigreſcente cœlo, colluctantibus cum procella nubibus, tonitrua horribiliter perſtrepebant, atque omnem in partem clariſſimo fragore reboabant; vt non ſolum audaciſſimi quique terrerentur, ſed inuſitata etiam, ac ſubinde ingruente ſonorum violentia, obſurdeſcerent. 2. Tonitribus de more fulgura iungebantur, quibus crebro coruſcantibus, inexpectato fulgore perſtringebantur oculi, & auribus imminens tonitru nunciabatur.

1. Tonitrua.

Fulgura. 2.

3. VI. Grando præcipuè.

Tertium fuit horribilis grando; quæ in hac plaga maximè deſæuiit, vt propterea cæteris obſcuratis, paſſim hæc grandinis plaga memoretur, ſiue propter inauditam eius magnitudinem, ſiue propter magnitudinem mali ab ea illati, de quo dicemus paulò poſt. Quarto loco ſecundum diram grandinem deſæuiit ignis, quem eructabant nubes,

4.

Ignis & fulmina.

Pluuia quę dubia eſt.

5.

& iaculabantur in terras, ibique mirabilibus modis infeſta diſcurrebant, comburendo liquādo, diuidendo, diruendo vt in deciduis iſtis de cœlo ignibus crebrò cernitur. Quinto pluuia quoque in hac plaga ſæuiebat. Negant quidem Abulenſis & Pererius mixtam pluuiæ grandinem decidiſſe, ſed grandinem ſolam, vt eſſet nocentior, neque eius ictus pluuia molliretur.

VII. Ex ſcriptura confirmatur.

a c. 9. 33. & 34.

Verum Scriptura ſæpe pluuiæ ſeorſim à grandine meminit, hoc ipſo enim capite [a], *ceſſarunt*, inquit Moſes, *tonitrua & grando, nec vltra ſtillauit pluuia ſuper terram*, & mox. *Videns Pharao quod ceſſaſſet pluuia, & grando, & tonitrua.* Separat quoque grandinem à pluuia Sapiens pluribus in locis. Ex quibus liquet veram pluuiam intelligi oportere, cuius eſt ſtillare, & ignem extinguere. Eſtque admirabilius ignem in aqua pluuia non extingui, ſed inardeſcere, quàm in concurſu grandinis. Nec obſtat quod grandinis impetum pluuia ſolet infringere, quod tum alienum erat à Dei conſilio potuit enim pluuia & grando, alternatim cum igne deſcendere: potuit & grando tanta præſertim, contra vim pluuiæ ſeruare vim ſuam, vt pluuia contra ignis ardorem conſeruabat ſuam; & nix & glacies igne non tabeſcebant. Pluuiis, ſexto loco valde probabiliter addit Philo ventorum procellas, atque tempeſtates. Artapanus etiam apud Euſebium [b], ait terræ motus noctu extitiſſe, multoſque hiatus, vt qui hos effugerent grandine interirent, & qui vitarent grandinem, vaſtis terræ hiatibus abſorberentur.

Non impediunt grandinē, neque ignem.

ventorum procellæ

6.

& hiatus terræ.

7.

b l. 9 de Præp. c. 27

VIII. Cladis huius effecta.

c Exo. 9. 25.

Huius cladis 4 effecta reperio. Primum eſt cædes hominum ac iumentorum, quos tam dira tempeſtas in agris, in flumine, in itineribus, & omnino ſub dio reperit. Id tradit Moſes [c], cum ait grandine percuſſa cuncta quæ fuerunt in agris, ab homine vſque ad iumentum.

1.

Ait ſecundo perdidiſſe omnem herbam agri, herbæ nomine tam ſponte natas, quam hominum ſatu comprehendens, quarum alias protriuit vt linum & hordeum, quæ in culmum iam aſſurrexerant, alias obruit vt triticum & far, & quæcunque tardius oritura in herba erant, quia omnia in Ægypto ſimul ſata fuerant, etiam quæ hic verno tempore ſeruntur.

2.

Ait tertio grandinem omne lignum regionis confregiſſe: quod explicans Dauid [d] *Et occidit in grandine vineas eorum, & moros eorum in pruina.* Et rurſum, *Et percuſſit vineas eorum, & ficulneas eorum, & contriuit lignum finium eorum.* Poteſt etiam arborum confractio fulminibus tribui; id enim non infrequens eſt; præſertim cum grando & ignis pariter mixta ferrentur: cui cladi etiam ventorum procellæ, turbineſque ſeruiebant. Addit Artapanus [e] crebris terræ motibus omnes domos plurimáque templa concidiſſe. Horrenda igitur fuit hæc clades, multiſque quaſi flagellis vnà deſæuiens, vniuerſam Ægyptum terrore, damniſque grauiſſimis compleuit.

3.

d Pſal. 77. 47. & 104. 33.

4.

e l. 9. c. 27. Græc. Lat.

IX. Pharao pagidus Moſem euocat.

Denique tantum hæc mala vel damni vel terroris Ægyptiis incuſſerunt, ipſique Pharaoni, vt Dominum valde formidaret, ſibique placatum vellet eum, cuius nutui ignis, grando, nix, glacies, ſpiritus procellarum in perniciem hoſtium eius obſecundarent. Miſit itaque Pharao ſeruos ſuos ad Moyſem & Aaronem, culpam ſuam, ex ſeruili præſentium pœnarum mœrore, & deſiderio liberationis agnoſcens: Euocatiſque dixit [a], *Peccaui etiam nunc. Dominus iuſtus, ego & populus meus impij. Orate Dominum vt deſinant tonitrua Dei, & grando, vt dimittam vos: & nequaquam hic vltra maneatis.* Non eſt autem exiſtimandum Pharaonem hic omnimodam populi dimiſſionem polliceri, cum legati Domini nunquam eam petierint, ſed ſolum commeatum in diem tertium ſacrificandi cauſa. Quis enim credat difficilem debitorem ac tenacem, polliceri amplius, quam à creditore poſtuletur? Spondet ergo populum, ſtatim à ceſſatione plagæ, ſine vlla dilatione, ad ſolenne totius populi ſacrificium dimiſſum iri; ſperans nihilominus, atque intendens reuerſionem, quam legati diſſimulabant.

a c. 9. 27. 28. Culpam agnoſcit.

Dimiſſionē ſpondet.

X. Acquieſcit Moſes, & orat.

Acquieſcit petitioni Moſes; imo præter poſtulatam orationem, intrepidè promittit ſe exauditum iri: vt intelligat Pharao quantus ſit ille Dominus *cui militat æther. Et coniurata veniunt ad vota procellæ.* Spem etiam addit & timorem pro conſeruatione frugum, quæ grandine læſæ non fuerant. Quid multa? Orauit Moyſes, ceſſauit grando, atque tonitrua, *& Pharao auxit peccatum.* Rectè, erat enim ſemper in culpa, ſed ea perpetuo nouis peccatis augebatur. *Et ingrauatum eſt cor eius, & ſeruorum illius, & induratum nimis.* Vertebant ſibi, opinor, laudi, & conſtantiæ tribuebant, quod tam multa, tamque grauia perpeſſi, non frangerentur animis neque flecterentur. Sicut qui caſtrum, aut ciuitatem aliquam ab hoſtium oppugnatione defendunt, quo aſperiora, ſine deditione tolerant, hoc vulgò glorioſiores euadunt. At tolerantia nullam habet, niſi in cauſa honeſta, fortitudinis laudem, ſed iuſtam peruicaciæ, & obſtinationis accuſationem.

Induratur Rex.

XI. Octaua plaga locuſtarum.

b c. 10. Ex. 3.

Ventum eſt ad octauam plagam locuſtarum [b], ſiue, vt eſt apud Dauidem & Septuag. Bruchi & æruginis. Eam plagam iubet Dominus denunciari Pharaoni cum querela, & minis. Duo enim mala valde grauia in pœnam peruicaciæ comminatur, vaſtitatem omnium frugum, fructuum & herbarum totius Ægypti; & moleſtiam à locuſtis, ei ſimilem quam antea fuerant à ranis perpeſſi. Quibus denunciatis, *auertit ſe, & egreſſus eſt à Pharaone*, fortaſſe commotior, quod videret eum nec petitioni acquieſcere, nec terreri minis. Verum tam denunciatio, cui præcedentes plagæ maximam conciliabant fidem, quam ſubitus legatorum egreſſus, quaſi ad verbera præparanda, Aegyptiis Regi aſſiſtentibus metum incuſſit, & adegit vt petitioni Moſis, vel inuiti fauerent, dicerentque [c], *Vſquequo patiemur hoc ſcandalum?* Quandiu erunt nobis iſti Hebræi in ruinam & interitum? *dimitte homines, vt ſacrificent Domino Deo ſuo. Nonne vides quod perierit Aegyptus?* ex plaga præſertim poſtrema, quæ maximum terrorem, ac calamitatem intulerat.

Ægyptij commouentur.

c c. 10. v. 7. & 8.

XII. Pharao viris tantum dat commeatum.

Itaque ſiue ſponte ſua, ſiue iuſſu Regis reuocauerunt Moyſem & Aaronem. Quibus Pharao, *Ite, ſacrificate Domino Deo veſtro. Quinam ſunt qui ituri ſunt?* Paucos enim putabat ituros ſacrificandi cauſa: quorum iactu-

ram, ſi forte non redirent, tanti emendam non putabat: credens inſuper ſe eos, retentis pignoribus facile reuocaturum. At Moyſes, *cum paruulis*, inquit, *noſtris, & ſenioribus pergemus, cum filiis & filiabus, cum ouibus & armentis. Eſt enim ſolennitas Domini Dei noſtri*, à qua nefas ſit quenquam abeſſe. Diſtinctius enumerat ſingula, vel ne, cum in rem ventum fuerit, Rex odioſius cauilletur; vel ad quandam inſultationem improbi ſerui, qui verberibus incipiat edomari, faſtumque inclinata ceruice deponere. Reſpondit nihilominus, *Sic Dominus ſit vobiſcum, quomodo ego dimittam vos, & paruulos veſtros.* Quæ eſt imprecatio huic æquiualens. Ita faueat vobis Deus veſter, quomodo ego vos liberos abire permittam. *Cui dubium eſt quod peßimè cogitetis?* Fallere ſcilicet nos, non reuertendo peractis ſacrificiis; aut bellum nobis inferre tot cladibus exhauſtis, vbi nullos ex veſtris obſides apud nos habuerimus. Itaque liberos & vxores retinere cupit, quorum amor domum parentes, maritoſque reuocaret. Itaque ſubdit *Ite tantum viri, & ſacrificate Domino: hoc enim & ipſi petiſtis.* Statimque eiecti ſunt de conſpectu Pharaonis, vel ne coargueretur falſitatis, vel quia geſtum videbat non acquieſcentium.

non acquieſcente Moſe.

XIII. Locuſtæ Ægyptum operiunt & vaſtant.

Ergo venitur ad ſupplicium. Nam iuſſu Domini *extendit Moyſes virgam ſuper terram Aegypti, & Dominus induxit ventum vrentem tota die illa & nocte, & mane facto ventus vrens leuauit locuſtas. Quæ aſcenderunt ſuper vniuerſam terram Aegypti, & ſederunt in cunctis finibus Aegyptiorum innumerabiles*, & mox, *Operueruntque vniuerſam ſuperficiem terræ vaſtantes omnia.* In Hebræo habetur obſcuratam eſſe terram, ex quo Chaldæus Onchelos collegit radio ſolis locuſtarum multitudine, quaſi denſa nube obuelatos; & alij interpretes vocant *locuſtarum nubem.* Sed parum id erat, niſi ſequeretur vaſtitas, quam intulerunt deuorantes omnia. Nam ſequitur, *Nihilque omnino virens relictum eſt in lignis, & in herbis terræ, in cuncta Aegypto.* Quod autem ait à locuſtis conſumpta, quæ grando reliquerat, miſerabilem Ægypti faciem oculis mentis obiicit, & ineunte vere triſtiorem, quam in aſperrima bruma. Itaque quam maxima ex parte grando deformauerat, locuſta penitus perdidit, dum quæ illa lacerauerat, aut obruerat, iſta radicitus conſumpſit. Sed & domi, vt prædictum fuerat, ranarum & muſcarum moleſtias ita renouauit, vt Pharao ipſe hanc miſeriam mortem appellaret.

XIV. Pharao legatos reuocat, & plagæ finē impetrat. a c. 10. v. 16. 17.

Nam qui nuper è conſpectu ſuo Moyſem & Aaraonem indignabundus eiecerat, reuocauit eos vel inuitus, dicens [a], *Peccaui in Dominum Deum veſtrum, & in vos*, dum ſcilicet toties feſelli datam fidem, & toties contra eum, à quo à clade liberabar obſtinatus, atq; ingratus obdurui: voſq; ipſos perfidiæ meæ teſtes habui. *Sed nunc dimittite peccatum mihi, etiam hac vice, & rogate Dominum Deum veſtrum, vt auferat à me mortem iſtam*, plagam ſcilicet locuſtarum, quæ mihi meiſque inſtar mortis eſt. Quam peccati agnitionem atque confeſſionem etiam in homine impio atq, infideli, ita probauit Dominus, vt amicis ſuis pro eo intercedentibus, illum mox ea plaga liberaret. Nam *flare fecit ventum ab occidente vehementißimum, & arreptam locuſtam proiecit in mare rubrum: non remanſit ne vna quidem in cunctis finibus Aegypti.* Cum enim diuino inſtinctu ſeſe vndique in altum tollerent, vi venti abreptæ ſunt omnes, ne opus eſſet eas in aggeres immenſos congregare.

XV. Nec emendatur.

Sed num indulta venia inſanos emendauit? Viſus eſt ventus, qui locuſtas vaſtatrices vniuerſæ regionis in rubrum mare diſpulerat, eiuſdem quoque vaſtitatis ſenſum, & memoriam Ægyptiis abſtuliſſe, itaque ad priſtinam ſtultitiam rediere; Rex in primis, de quo iterum Scriptura ſuum illud quaſi intercalare carmen occinit. *Et indurauit Dominus cor Pharaonis*, non data illi gratia, qua efficaciter moueretur ad ſtandum promiſſis, *nec dimiſit filios Iſraël*. Sed nec Dominus finem flagellis impoſuit. Merito ſane. Redintegrante quippe Pharaone peruicaciam ſuam, Dominus ad nouum ſupplicium inferendum accingitur, & quidem perbreui, vt apparet, interpoſita mora. Nam ſine vlla vel comminatione vel denunciatione iubetur Moſes extendere manus in cœlum: ne ſi diuturna foret ceſſatio, perſuaderet ſibi Pharao Deum Hebræorum ſua pertinacia ſuperatum, ceſſiſſe victoriam, quod ille fortaſſe futurum ſperabat.

v. 10.

XVI. Venitur ad nouam plagam tenebrarum.

Neceſſe autem eſt hanc nonam plagam ſub initium Martij, vel nouam lunam Æquinoctij contigiſſe; vt poſt eam terminatam, aliquot dies Aegyptiis ad reſpirandum dati ſint immunes à plagis, in quibus faciliores redderentur ad gratificandum Iſraëlitis, & mutuo danda vaſa aurea & argentea, & veſtem pretioſam, ad ſuam ſolennitatem celebrandam. Nam vt quis benefacit, & gratificetur illi, à quo, vel propter quem vapulat, dum vapulat, incredibile videtur: factam autem hanc vaſorum commodationem, inter nonam & decimam plagam, poſtea cum Auguſtino docebimus. Nonam autem Moſes deſcribit hiſce verbis diuinitus imperatam. *Extende manum tuam in cœlum, & ſint tenebræ ſuper terram Aegypti, tam denſæ, vt palpari queant.* Imperium illico impletum eſt. *Extendit*, enim, *Moſes manum in cœlum*, quaſi prohibiturus lucem, quæ inde in mortales effunditur, *& factæ ſunt tenebræ horribiles in vniuerſa terra Aegypti tribus diebus*, &c.

XVII. Sex eiuſdem mala.

Quatuor in hac plaga notantur, quæ ſi recte cognita fuerint, oſtendent eam fuiſſe omnium opinione maiorem, additis præſertim duobus aliis malis, quæ tum à Scriptura ipſa, aliis in locis, tum à Philone memorantur: quæ hic perſtricta paucis, accuratius in Annalibus explicata reperiuntur. Primum eſt denſitas & magnitudo tenebrarum, quæ in Hebræo vocantur obſcuriſſimæ, in Chaldæo nocturnis tenebris denſiores, in Græco caliginoſæ, in omnibus linguis palpabiles; non quidem ratione ſui, ſunt enim priuatio, quæ ſub tactum non cadit, ſed in ſua cauſa, aëre ſcilicet vſque adeo addenſato, ac conſtidato, humidis ac frigidis vaporibus infuſis, vt in aqueam ſoliditatem declinaret, vt neque ventorum procella, quæ tum ſæuiebat, vt aiunt Septuag. diſſiparetur, neque lumini ac flammis penetrabilis eſſet, vt Scriptura ipſa teſtatur [a]. *Et ignis quidem nulla vis*, inquit, *poterat illis lumen præbere, nec ſyderum limpidæ flammæ illuminare poterant illam noctem horrendam.* Sic ibi.

1. Denſitas tenebrarum.

a Sap. 17. 5.

Erant autem hæ tenebræ non ſolum denſiſſimæ

XVIII.

2. Horror ex ſpectris terrificis.

ſed etiam horribiles, quod erat alterum earum malum, ſiue quia, inquit Rabanus, ſemper tenebras comitatur horror, & quanto minus diſcernit quis, quæ circa ſe ſunt, tanto magis metuit, vndique aduerſa pauitans. Seu potius propter *horribiles viſiones* [a], dæmonibus eis prodigioſa phantaſmata objicientibus, quibus formidoloſiſſimo horrore concutiebantur, aut vt nonnullis interdum contigit, exanimabantur. Nam Sapiens [b] ait perſonas triſtes illis apparentes pauorem præſtitiſſe; apparuiſſe & ſubitaneos ignes, qui ex ipſis fortaſſe ſpectris emicabant, ad maiorem incutiendum terrorem. Sed hoc erat iſta quaſi coruſcatio formidoloſior, quod non ex longinquo apparebat, vt fulgura, ſed proxime afflabat oculos, ac pene adurebat. Somnium quoque quem tenebræ ipſæ conciliabant, inquietum habebant, & viſis terrificis interruptum, quibus ingruentibus animo linquebantur præ timore, & quo quiſque loco ex eo timore decidiſſet, immobilis ibi quaſi carcere concluſus reddebatur, vt ait idem Sapiens.

a Deut. 4. 34.

b Sap. 17. 4. 6. Ignibuſq;

XIX. 3 Ex horrificis ſonis. 4. Ex immobilitate.

c c. 17. 17. 18.

Tertium quod huius magnitudinem ſupplicij exaggerat, eſt quod in dira illa ac diuturna nocte, auditus Ægyptiorum horrificis quatiebatur ſonis, ſiue quos ſpectra illa edebant, ſiue qui quoquo modo intra illam remugiebant caliginem. Nam Sapiens [c] ait omnia quæ poterant vndecumque exaudiri, eis horrificum terrorem incuſſiſſe. Nimirum ſontes carcere detenti, quoties ſtrepitum aliquem ad ianuam inaudiunt, ad mortem ſuis ſceleribus debitam, rapi ſe ſuſpicantur. Quartum huius cladis incommodum à Moſe tangitur, à Sapiente dilatatur, *Nemo*, inquit ille, *vidit fratrem ſuum*, vt ſcilicet aliquid ab eo poſſet, aut conſilij aut conſolationis accipere, *nec mouit ſe de loco in quo erat*, non quod pedes manuſue mouere non poſſent: nam hic aër non erat craſſior effectus aqua, in qua huiuſmodi motus fieri poſſunt, imo & reſpirationi deſeruiebat, alioqui omnes ſuffocati fuiſſent. Non mouebant tamen ſe loco, vel quia cum omni luce carerent, neſciebant quo, in tanta mentis ac rerum perturbatione, ruituri eſſent: vel quia terrificis paufacti monſtris, metuebant, ſi ſe loco mouiſſent, ne peius aliquid offenderent; itaque quaſi in carceribus ſinguli concluſi tenebantur, vt fuſius apud Sapientem leges [d].

d c. 17. fuſe.

XX. 5. Ex diuturnitate.

Quinta huius mali periſtaſis fuit diuturnitas eius. Prædicta enim incommoda, ſpectrorum præſertim, ignium, ſonorum, cæcæ ac palpabilis caliginis, famis ac ſitis, ac confuſionis rerum omnium, tanta fuerunt, vt perexiguum tempus intolerabile videri poſſet. Diuturnitas autem trium dierum, totidemque noctium, magnam rerum deſperationem afferebat, & timorem, ne omnia in antiquum confuſionis chaos redigerentur. Sextum denique huius plagæ malum ex loco petitum eſt, quod non exiguo aliquo loco definitæ erãt illæ tenebræ, ſed vniuerſam Ægyptum, excepta terra Geſſen, occupabant; nec ea quidem tota, cum Ægyptij Iudæis mixti habitarent; idque alijs quoq; locis videtur contigiſſe, in quibus Hebræi operis cauſa famulabantur. Quod videtur innuere Moſes, cum nulla facta mentione terræ Geſſen, *Vbicumque*, inquit, *habitabant filij Iſraël, lux erat*. At ſupra eam prouinciam diſertè nominauit, cum de grandine ageretur, quæ Iſraëlitarum poſſeſſiones ac pecora non violaſſet; quod nuſquam alibi quidquam poſſiderent Hebræi, etſi alibi lateres pyramideſque fabricarentur.

6. Ex loci amplitudine.

XXI. Qui huic plagæ finis impoſitus. a Exod. 10. 24. 25.

Huius plagæ finem ſic memorat Moyſes [a]. *Vocauit Pharao Moyſem & Aaron & dixit eis. Ite ſacrificate Domino: oues tantum veſtræ & armenta remaneant, paruuli veſtri eant vobiſcum.* Non petit ceſſationem tenebrarum, vt ſupra grandinis, & locuſtarum: ex quo datur intelligi, tenebras poſt triduum, vltrò Dei voluntate diſſipatas, & emergente luce miſſam ad Pharaonem legationem iſtam, ad maius etiam aliquod malum vitandum; ſicut poſt mortem primogenitorum, miſit ad Moyſem, dimiſitque populum, veritus ne mortem primogenitorum, generalis omnium interitus ſequeretur. Sperauit quoque ſe, qui iam recens ad dimiſſionem paruulorum præbebat aſſenſum, à Moyſe impetraturum, vt ſine gregibus & armentis, niſi pauculis ad ſacrificium neceſſarijs, abirent, ſeque eos poſtmodum, hoc retentò pignore, reuocaturum in Ægyptum. Sed eam Moſes conditionem non accipit: *præſertim*, inquit, *cum ignoremus quid debeat immolari, donec ad ipſum locum perueniamus*. Verum hæc aperta diſſimulatio erat; Etſi enim non expreſſerat Deus, quid aut quomodo ſibi ſacrificari vellet, multa tamen habebant animalia, quæ inepta erant ad ſacrificia, equos, aſinos, mulos, camelos, &c. Vt quaſi inſultando dictum videri poſſet, *non remanebit ex eis vngula*.

Pharao retinere cupit pecora Hebræorũ.

XXII. Iraſcitur agnoſcens eos penitus abire velle.

Itaque plane intellexit Pharao Hebræos omnia ſua ſecum velle abducere, quod ſtatuiſſent in Ægyptum non reuerti. Nec tulit hanc dicendi libertatem, neq; imminentem bonorum, quæ ſpe deuorauerat, iacturam. Dolebat inſuper ſe diris flagellis ſeruilem in modum excruciatum cogi, ſeruos olim ſuos, non ſolum liberos dimittere, ſed multis etiam bonis circumfluentes; vt in ſumma populi ſui penuria, quam plagæ intulerant, & hominibus priuarentur, & bonis. Itaque hunc animi dolorem, Deo peculiari gratia cum eo non concurrente, conquoquere non valuit, negauit facturum quod petebatur. Quin iram etiam adiunxit, & minas. *Recede*, inquit, *à me & caue ne vltra videas faciem meam: quoque die apparueris mihi, morieris*: & acquieſcit Moſes, quod ita ſperaret vterque futurum. Apparet tamen Moyſem poſt aliquot dies, non ſolum vidiſſe Pharaonem, ſed cum eo etiam fuiſſe collocutum: cum Rex poſt cædem primogenitorum, eum cum fratre euocauit, iuſſitque ſurgere & egredi, niſi placet hanc collocutionem per internuncios factam eſſe: aut quod malim, intellexiſſe Moſem, non aditurum ſe ſponte regem ad cladem aliquam intentandam aut inferendam.

v. 28.

XXIII. Dominus Moſem ſecreto edocet. b Exod. 11. 1.

Interim autem dum apud Pharaonem verſatur Moſes, allocutus eſt eum Dominus [b], vel per internam illuminationem, vel per ſecretam Angeli apparitionem, à quo edocetur de plaga vltima, & ſecutura dimiſſione: Iterauit & præceptum de ſpoliandis Ægyptijs, ſignificãs adeſſe tempus illius exequendi. *Dices ergo*, ait, *omni plebi*, clam videlicet, & de aure in aurem, ne res Ægyptijs innoteſceret, *vt poſtulat vir ab*

De vaſorũ mutuatione, &c.

amico ſuo, & mulier à vicina ſua, vaſa argentea & aurea, & ne irritam putent fore poſtulationem, ſubdit is, qui corda hominum habet in manu ſua, ſe daturum gratiam populo coram Ægyptiis ad impetrandum.

Denunciatur plaga decima primogenitorum.

Denique inſpirat eodem tempore Dominus Moyſi, vt regi plagam cædis primogenitorum denunciet, & quæ eam ſint ſecutura: quod & ipſis Domini verbis facit, addita circunſtantia temporis, & perſonarum. Facta autem videtur iſta denunciatio, non pridie cladis ipſius, ſed nono die primi menſis, vt exiſtimat Abulenſis. Decimo autem ſepoſuerunt ſibi Iſraëlitæ agnos paſchales; vndecimo & duobus ſubſecutis mutuati ſunt vaſa ab Ægyptiis: Decimo quarto extremo primum paſcha ſacrificatum, & agni ſanguine ſuperliminaria intincta, poſteſque portarum, agnuſque ſolenni ritu comeſtus eſt. Inde inchoatur Lunæ decimus quintus dies, in cuius media nocte primogenita occiduntur: & primo diluculo exeunt Hebræi ex Ægypto.

Diſpoſitio horum dierum.

XXIV. Ea denunciatio regis iram mouet.

Cum ergo Moſes vltra denunciationem tanti mali, etiam magnificè prædicaret clamores, & vlulatus Ægyptiorum; in ſumma atque innoxia Hebræorum tranquillitate, inſuperque optimatum Aegyptij regis erga ſe humilitatem, infimaſque preces ad petendum id, quod nunc recuſarent, vehementer iratus eſt Pharao, ita vt eijceret à ſe Moyſem, cum terribili mortis interminatione dicens, *Recede à me, & caue ne vltra videas faciem meam, &c.* vt ſupra diximus [a], vbi à Scriptura per anticipationem poſita fuerunt [b]. Vt autem egreſſus eſt è conſpectu Pharaonis, à quo nullum certum reſponſum acceperat, occurrit illi Dominus omnium futurorum præſcius, dixitque ei, *Non audiet vos Pharao, vt* ea occaſione *multa ſigna fiant in terra Ægypti.* Vel tametſi multa fiant miracula, ideóque inutile eſt ea deinceps multiplicare. Iuit autem Moyſes in terram Geſſen, moniturus populum de mutuo accipiendis vaſis ab Aegyptiis, cæteriſque peragendis, quæ capite duodecimo continentur. Expectaturus quoque tempus, quo Dominus minas in facta conuerteret.

a *num.* 22.
b *c.* 10. *v.* 18.

XXV. Cauſæ mutuo datorũ vaſorum.
1. Vt à denunciata cæde eximerentur.

Non eſt autem quod quiſquam arbitretur proximam grauiſſimæ cladis denunciationem, importunam fuiſſe ad gratiam mutuo accipientibus neceſſariam. Cum enim ea per Aegyptum celebrata eſſet, docuiſſetque iam toties experientia non abire in ventum irritas Moſis & Aaronis minas, perterrefacti Aegyptij, Hebræos ſibi deuincire voluerant, gratuita & beneuola mutuatione vaſorum & veſtium, rati hoc verum fore mutuum, vt precibus apud Deum ſuis, hanc primogenitorum quam formidabant calamitatem, vel à tota Aegypto, vel à ſuis ipſi capitibus nomine gratitudinis & liberalitatis auerterent. Dedit præterea Dominus gratiam populo coram Aegyptiis [c], vt commodarent eis, ea enim gratia, videbantur Hebræi amore & honore, & quibusvis beneficiis digniſſimi, adeo vt Aegyptij, iuxta Hebræum textum, Iſraëlitas induxerint ad petendum, offerendo benignè ſua, & incitando vt confidenter peterent, vt notauit Cajet.

c *c.* 12. 36.

XXVI. Moſis ad hanc rem gratia.

Hac autem gratia maximè valuit Moſes, quod ipſemet non obſcurè ſignificat illis verbis [a]. *Fuitque Moyſes vir magnus valde in terra Aegypti, coram ſeruis Pharaonis, & omni populo.* Cum enim proxime egiſſet de gratia, quam Dominus daturus erat Hebræis, ad impetrandum quæ peterent, vult intelligi datam fuiſſe Moyſi longe maximam, apud aulicos & optimates præcipuè, qui huiuſmodi pretioſa ſupellectile abundant, vt præ omnibus & peteret ab Ægyptiis, qui eum reuerebantur, & impetraret. Sicque hunc locum plerique explicant, & Abulenſis in primis, qui addit ex Aben-Ezra quoſdam de Iudæis, qui cernebant Moyſem maxime ab Ægyptiis honorari, nec minus eius potentiam formidari, ipſius nomine plurima petiiſſe mutuo ab Ægyptiis, & impetraſſe. Et vt apparet lætabantur datam ſibi hanc occaſionem de eo bene merendi, eiuſque gratiam aucupandi. Hinc autem nata videtur fabula, quæ apud Iuſtinum quoque legitur [b] de ſacris Aegyptiorum à Moſe furto ſublatis.

a *ca.* 11. 3.
b *lib.* 36.

XXVII. Iſraëlitæ cur non acceperint mutuo pecunias.

Sed videamus qui hac freti gratia Iſraëlitæ mutuò acceperint, quando à quibus, & quo iure. Et primum nulla fit mentio pecuniarum, eiuſque rei duplicem affert cauſam Abulenſis. Prior eſt quia cum diſſimulatus eſſet diſceſſus, & ſpecie ſolennis ſacrificij peragendi diſcederetur, vaſa precioſa ei vſui futura erant, non pecuniæ, quarum poſtulatio voluntatem penitus abeundi, Aegyptiis prodidiſſet. Deinde pecuniæ non erant futuræ neceſſariæ ad cibos, aut alios vitæ vſus, quia iter facturi erant per ſolitudines, neminemque inuenturi, à quibus illa ſibi præſenti pecunia comparare poſſent. Et vt maxime eo confluerent Madianitæ, Agareni, Amalecitæ, cæteræque vicinæ gentes, pecunia Aegyptiorum extra Aegyptum vſui fortaſſe non fuiſſent. Vaſa autem aurea atque argentea ſuum ſemper retinebant valorem, & præterea vſui futura erant ad fabricanda vaſa tabernaculi. Et hoc quidem loco [c] vaſa tantum aurea & argentea memorantur, alibi autem [d] adduntur etiam veſtes, quo nomine panni pretioſi, periſtromata, pelles & purpura, lineæ telæ, aliáque id genus continentur; ſicut in vaſis, torques & monilia, aliáque multiplex gaza comprehenditur, quæ arcæ teſtamenti, & tabernaculo [e], & veſtibus pontificiis conficiendis adhibenda erant.

Sed vaſa, & veſtes, &c.

c *c.* 11. 2.
d *c.* 3. & 12.
e *Iren. l.* 4. *c.* 49.

XXVIII. Quando facta mutuatio.

De tempore iam diximus videri mutuationem hanc factam eſſe diebus inter nonam decimamque plagam interiectis; quod perſpicuè affirmat Auguſtinus [f], & Rupertus [g]. Sic vt nullo modo velint poſt decimam plagam eſſe mutuatos, quamuis poſt eam, per repetitionem ſiue anacephalæoſin, alieno loco recitetur illa mutuatio; Et illud, *cum egrediemini poſtulabit mulier*, &c. Non ad horam egreſſionis reſtringendum eſt, ſed profectionis tempus, ad dies aliquot, quibus illa parabatur, extendendum eſt, nec tanti momenti negotium ad tam importunum tempus differendum fuit. Quamuis autem vicinorum tantum mentionem feciſſet Dominus, de cæteris tamen non negauit, in quibus hoſpites & amici totius regni, & non ſoli Geſſenitæ, qui cum Hebræis habitabant, continentur. Quin etiam admodum probabiliter putat Oleaſter, magnam partem mulierum Hebræarum, quæ ancillarum officio fungebantur apud Dominas Aegyptias, ab eis ma-

f *q.* 45. *in Exod.*
g *l.* 2. *in Exod. c.* 18.

Et à quibus.

gnificè ornatas fuiſſe, ad ipſarum celebritatem cohoneſtandam, in eoque diuitias ſuas oſtentare voluiſſe, *vt contingere ſolet*, inquit, *in feſto D. Virginis de Roſario.*

XXXIX. Et quo iure i. donatione diuina.

Nam quod ad iuſtitiam ſpoliatorum Aegyptiorum attinet, repudiandæ primum videtur Ioſephi opinio, de rebus hiſce dono acceptis, cum ſpoliatam Aegyptum ſcriptura dicat; repudianda & Philonis, qui penè prædones appellat contribules ſuos, ſed agnoſcendum Dei opt. max. ſummum in res omnes, maximumq; Dominium, cuius voluntate ac liberalitate facti ſunt Domini eorum omnium, quæ mutuo acceperant. Accedit communis illa ratio ſcriptorum antiquorum atque recentium, de recepta ſolutione fraudatæ diù mercedis eorum, quibus tanquam mancipiis abuſi fuerant. Quinque & rebus ſuis, quas in Aegypto relinquebant, commutaſſe dici poſſunt. Nam à principio Regis conceſſu, & Ioſephi proregis interuentu, in Geſſem collocati, multos ibi agros, villas, domoſque acquiſierunt, multamque in iis ruſticam atque vrbanam ſupellectilem, quæ omnia cum hoſpitibus ſuis relinquerent, quæ fortaſſe valorem ſuperabant eorum quæ auferebant, permutatio potius, quam ſpoliatio facta videri poteſt.

i. commutatione.

XL. Inſtitutio anni ſacri &c.

Mutuatio pretioſæ ſupellectilis, quædam fuit ad exitum populi Hebraici, tam ſeuera ad hanc diem contentione procuratum, præparatio, & quaſi viaticum. Sed alia inſuper quædam exitum illum præceſſerunt; inſtitutio videlicet anni ſacri, & celebritatis Agni Paſchalis, in memoriam acquiſitæ libertatis, per imminentem primogenitorum Aegypti cædem. Tertium fuit ſignum aſpergendi ſanguinis ad ſuperliminaria oſtiorum, & vtrumque poſtem, ad vitandam præparatam hoſtibus ſuis cædem. Quartum autem eſt ipſa decima plaga, quam poſt horas aliquot ſecuta eſt egreſſio Iſraëlitarum ex Aegypto. Quæ omnia capite 12. continentur, & à nobis, pro inſtituta breuitate, decurrenda ſunt. Nam ſtudioſo lectori amplioris cognitionis appetenti, licebit ad ipſos Annales recurrere.

XLI. Duplex anni principium. 2. c. 12. 2.

De anno ſacro hoc vnum habet Scriptura, *Menſis iſte vobis principium menſium, primus erit, in menſibus anni.* Quibus verbis inſtituit Dominus, vt ratio totius anni, quod ad rem ſacram, dieſque feſtos attinet, ducatur ab hoc menſe, in quo vere ineunte Paſcha celebratur. A Paſchate autem ceteræ ſolennitates, quæ immobilem non habent ſedem, ſuum tempus locumque ſortiuntur, & olim apud Hebræos, & nunc quoque apud Chriſtianos. Quod ad rem autem profanam pertinet, apud illos, aliaſque pleraſque gentes, annum à menſe Tiſri, ſiue Septembri, aut vniuersè ab æquinoctio circiter autumnali inchoari ſolitum, iam in horum Annalium Apparatu [a] declaratum eſt, vbi diſputabamus nihil ex hoc Exodi loco afferri, quo Mundi exordium in Autumnum reijci debeat; imo Veri potius ex hoc ipſo loco eſſe tribuendum, nihilque Ioſephum contra nos ſcribere: cum dixit, ita hunc menſem primum eſſe conſtitutum, vt in ceteris Moyſes priſtinum retineret modum ac ritum; non Hebræorum, qui nondum in populum vnum coaluerant, ſed Aegyptiorum, apud quos tot annos verſati, eorum ſe conſuetudini, vt par erat, hac in re attemperarant.

In Niſan,

Et Tiſri.

a cap. 4. n. 8. & 9.

XLII. Hoc primum anno ſacer annus inſtitutus.

Hoc ergo primum tempore, quo Iſraëlitæ in populum liberum coaleſcebant, proprium anni ordinem, in iis, quæ ad Deum pertinent, à Deo acceperunt. Ante enim quam in Ægyptum deſcenderent tam pauci erant, vt populus dici non poſſet. Demum in Aegypto inſigniter multiplicati, peregrini, & alienæ reipub. incolæ, poſtremo ſerui facti ſunt. Egreſſi autem ac libertatem conſecuti, ſuo iure ac principe, ſuiſque mox legibus ac ritibus vtentes, etiam proprium anni ordinem, ac modum in diuinis habuerunt. Voluit quippe Dominus hunc populum ſuum, quantum fieri potuit, vt legibus omnibus, ritibus, ac inſtitutis, ita & temporum, ac feſtorum diſtributione, ab alienigenis differre, vt tanto magis ab eorum idolis ac ſuperſtitionibus auerterentur. Et ſi in reliquis, in quibus commercia cum gentibus exercentur, communem vſum, communemque commoditatem collectarum frugum retinuerint.

XLIII. Celebritas agni Paſchalis, eiuſque prima circunſtantia, vt decima die præparetur.

Sequitur inſtitutio celebritatis Agni Paſchalis, in qua quatuor circunſtantiæ à Scriptura notantur. Prima eſt, vt decima die primi huius menſis Niſan, præpararetur agnus per ſingulas domos & familias, qui exeunte decima quarta ſacrificaretur. Vtique maturius; vt ſi quid interea vitij in eo deprehenderetur, alius ſubſtitui poſſet in eius locum. Prouiſum etiam fuit populo tantum, tamque negotioſum iter paranti, ne in multa negotiorum turba, poſtremo vel penultimo die, agnus qualis requirebatur, non facile inueniretur, aut omnino præceptum Domini obliuioni traderetur. Quæ cauſa fuit aliquibus exiſtimandi hoc præceptum tunc tantum obligaſſe Iudæos, non autem poſteros: alij contra ſentiunt, vtique probabilius; ideoque Chriſtum Dominum, ad eam figuram implendam, eodem decimo die cum triumpho ingreſſum Hieroſolymam, poſt dies quinque immolandum, quo die Iudæi magna cum lætitia Paſchalem agnum domo excipiebant.

XLIV. 2. ſit agnus vel hœdus.

Altera huius ſacrificij circunſtantia pertinet ad ipſam victimam, id eſt agni vel hœdi conditiones, defectu enim agni, hœdus legitima fuit hoſtia. Prima conditio fuit vt eſſet abſque macula, id eſt ſine vitio, integer & perfectus. Nec tamen colorum varietas prohibetur, ex qua oues maculoſæ dicuntur, ſed quæ in Leuitico maculæ deſignantur, [a] *ſi cæcum fuerit, ſi fractum, &c.* Altera vt ſit maſculus, quia tam Hebræo quam Latino vocabulo ſæpe vterq; ſexus comprehenditur. Tertia vt ſit anniculus, id eſt intra primum annum conſiſtat, nec maior anno ſit, nec minor octo diebus: ſeptem enim diebus debuit eſſe ſub vbere matris, die autem octauo & deinceps offerri Domino potuit, vt in lege [b] præceptum eſt.

a cap. 22. 22.

b Leuit. 22. 27.

XLV. 3. vt ſacrificetur ad veſperam.

Iam quod ad tempus ſacrificij pertinet, conſtat non inchoante, ſed exeunte decima quarta Luna fuiſſe celebratum. Alioqui cum deinceps poſt ſacrificium comederentur azymi panes, dicendum eſſet fas fuiſſe comedere eos decima quarta tota, eamque fuiſſe primam diem azymorum; quod falſum eſſe ex Leuitico perſpicuum eſt, vbi ſolemnitas [c] azymorum decimo quinto die dicitur inchoari, quod & alibi quoque inculcatur.

c cap. 23. 5. & 6.

Siue inter duas veſperas.

Quod autem dicitur agnum immolandum ad veſperam, in Hebræo eſt inter duas veſperas, quas certum eſt accipi non poſſe de initio & fine decimi quarti diei, ſed tantum de tempore ad finem illius accedente. Sed prior veſpera eſt cum ſol, maiore iam diei parte decurſa, vergit ad occaſum, verbi gratia ſub horam tertiam à meridie, quæ Hebræis nona dicitur, Italis vigeſima prima: poſterior veſpera ſequitur occaſum ſolis, ſicut primum mane, ſiue aurora illius ortum antecedit. Inter has ergo veſperas, id eſt inter ſolem vergentem ad occaſum, & ſolem occiduum debebat immolari agnus, & hoc eſt quod Chaldæus intelligit, cùm pro duabus veſperis ponit duos ſoles. Et hunc Hebræorũ vſum perſpicuè tradit Ioſephus [a]. *Cum dies feſtus adeſſet*, inquit, *qui Paſcha vocatur, quando à nona quidem hora, vſque ad vndecimam beſtias cadunt*, &c.

a l. 7 de Bel. Iud. c. 17.

XLVI. Numerus conuiuarum.

Nec negligendus eſt numerus conuiuarum, quem ibidem expreſſit, ait enim contubernia non pauciorum fuiſſe quam decem virorum, multos autem vicenos conueniſſe. Cui numero repugnare videtur Scriptura cum ait [b] confluere debere ad eandem cœnam cum numerum, *qui ſufficere poteſt ad eſum agni*. Ita vt comedant ſinguli ad ſaturitatem ait Abulenſis. Atqui decem viri, nedum viginti, neceſſarij non ſunt ad veſcendum agnum anniculum imò ne ad vitulum quidem. Retineamus tamen denarium numerum, ſed ita vt eo omnem ætatem ſexumque eiuſdem familiæ comprehendamus. Numeroſiores autem familiæ, vel de ſuis commodabant minoribus; quales eſſe ſolent nouorum coniugum, vel alios adiungebant cibos, vt videtur in familia Chriſti Domini contigiſſe.

b Exo. 12. 4.

XLVII. 4. Quomodo comedendus agnus.

Reliqua eſt quarta huius celebritatis circunſtantia, quæ ad ipſum agni cum pertinet. Is enim cum iugulatus eſſet, reſeruato ad aſperſionem, vel intinctionem ſanguine, detracta pelle extrahebantur inteſtina, & lauabantur vt poſſent torreri, tum cæteræ carnes, nihil amplius diuiſæ, ne oſſa frangerentur, ſimul aſſabantur, & quidem perfectè, vt nulla pars ſemicruda relinqueretur, iuxta illud [c], *Non comedetis ex eo crudum quid*, ne ſcilicet ſemicoctum inter comedendum verteretur in nauſeam, & abijceretur. Et quia aſſatio citius perficitur quam elixatio, ideo feſtinantibus, aſſis potius quam elixis carnibus vti conueniebat. Ad quam etiam feſtinationem repræſentandam pertinet, quod accincti ad iter, & cum feſtinatione comederent, imo & quod oſſa non frangerent, ad excutiendam medullam. Denique nihil volebat Legiſlator in poſterum diem reſeruari; partim quia id ad integritatem ſacrificij pertinebat: partim quia ſummo mane abituri erant, ante idoneum comedendi tempus. Ergo reliquias igne conſumebant.

c ca. 12. 9.

XLVIII. Cum azymis, & lact. agreſtibus.

Comedebatur porro Agnus cum azymis panibus, & lactucis agreſtibus. Azymos panes requirebant anguſtiæ temporis, & feſtinata neceſſitas abeundi, priuſquam maſſa fermentari poſſet: ſed Deus neceſſitatem in myſterium vertit. Voluit enim Iudæos ſeptiduo huiuſmodi pane veſci [d], licet minus ad guſtum ſuaui, minuſque ad nutritionem vtili, in memoriam vitæ in Ægypto tranſactæ. Eodem pertinent [a] lactucæ agreſtes, quam cichorium aliqui putant. Reliqua fuit intinctio ſiue aſperſio ſanguinis. *Sument*, inquit Dominus, *de ſanguine agni, & ponent ſuper vtrumque poſtem*, quorum alteri adhærent cardines, in alterum ſera & peſſuli immittuntur, *& in ſuperliminaribus*, vt ſcilicet Angelus percutiens Ægyptum ab Hebræorum domibus abſtineat. Eam autem aſperſionem, ſiue intinctionem fieri voluit cum faſciculo hyſſopi; quæ ſunt diuinis plena myſterijs, nec properantibus explicanda. Sunt qui putent hanc ceremoniam non fuiſſe deinceps obſeruatam. Rectè vtique, ſi neceſſitatis cauſa, & non memoriæ, & gratitudinis fuiſſet vſurpata.

d Deut. 16. 3.

a Exo. 12. 8. intinctio ſanguinis.

XLIX. Quis ſacrificaret

Hoc autem munus illius erat, qui primas agebat in ſacrificio. Ait enim Philo [b] hoc tempore plebeios homines non vt alias adducere victimas ad altare, mactandas à Sacerdotibus, ſed iubente lege, gentem totam ſacrificare, & pro ſe quemque mactare hoſtiam ſuis manibus, & quemque ſe pro Sacerdote gerere. Ioſephus [c] quoque ait omnes ſacrificaſſe, id eſt licet non eſſent Sacerdotes neque Leuitæ, & ſanguine domos luſtraſſe aſperſas hyſſopo. Rationi tamen conſentaneum eſt patrem familias, aut eum qui eius gerebat vices, Sacerdotale munus in hoc ſacrificio obijſſe, reliquis inſtar Leuitarum adiuuantibus, eique honorem, vt par erat, deferentibus. Hunc omnem ſacrificij, & protectionis apparatum, excepit decima plaga, quæ iampridem cunctantem Pharaonem cum ſuis in dimittendis Iſraelitis, ad eos ejiciendos denique perpulit.

b l. 3. de vita Moſ. & in li. de Decalogo ſub fi.

c l. 2. Ant. c. 5.

L. Decima plaga infligitur.

Ventum igitur erat ad decimum quintum menſis Niſan, aut ad priorem eius partem nocturnam, & Iſraelitæ, tantæ rei expectatione ſuſpenſi, domi ſe continebant. Ægyptij autem multos iam dies plagis immunes, aut ſecuri dormiebant, aut certe alia omnia cogitabant, cum [d] *in noctis medio percuſſit Dominus omne primogenitum in terra Ægypti, à primogenito Pharaonis, qui in ſolio eius ſedebat*, ad parentis ſcilicet latus, honoris & beneuolentiæ cauſa, *vſque ad primogenitum captiuæ, quæ erat in carcere*, ſiue in piſtrino, vel ergaſtulo, *& omne primogenitum iumentorum*. Hanc cladem Sapiens [e] in prædicandis diuinis laudibus celebrat, additq; nonnulla, vel ex certa traditione patrum, vel ex reuelatione diuina, quæ à Moſe prætermiſſa fuerant, horrificas ſcilicet viſiones, & triſtia ſomnia, ipſis ſub mortiferam percuſſionem immiſſa. Nimirum exterminatores Angeli ſeſe Ægyptiorum phantaſiæ videndos exhibuerunt, aſpectu terrifico, ſtricto ferro imminentes, eiſque cauſa mortis enunciata, *ne neſcij quare mala patiebantur, perirent*, inuiſibilem, eamque mortiferam plagam intulerunt. Qua accepta huc illucque ſemiuiui, quaſi lymphati ferebantur, & cum acerbiſſimo dolore, ac triſti eiulatu, mori ſe in vltionem Iſraeliticæ ſeruitutis, & nominatim cædis paruulorum, quos in flumen abiecerant, miſerabiliter reſtabantur, dum Hebræi ſacrificarent, diuinaſque laudes decantarent.

d Exod. 12. 29.

e Sap. 18. 14

LI. Populus concurrit ad regem.

Scribunt Philo ac Ioſephus agminatim à populo in regiam factos eſſe concurſus, ſciſſis veſtibus, & maximis vociferationibus exigente, ne vltra in Ægypto detinerentur Hebræi,

quod Moſaicæ narrationi conſentaneum eſt. Ait enim [a], *Surrexitque Pharao nocte, & omnes ſerui eius, cunctáque Aegyptus, & ortus eſt clamor magnus in Aegypto, neque enim erat domus, in qua non iaceret mortuus.* Quid ſi in aliqua domo nullus erat primogenitus? Quidam interpretantur, non fuiſſe domum, in qua eſſet primogenitus, in qua non eſſet funus, itaque particulam *fere* ſubintelligunt. Abulenſis autem nullam hic agnoſcit hyperbolem, ſed nomen primogeniti diducit latius; vt eo intelligantur non ſolum filij-familias primo nati, ſed omnes quicunque fuerant aliquando primogeniti, quamuis eſſent patres-familias, & centum annorum. Sicque contingebat vt in eadem domo moreretur pater & filius, quia vterque primogenitus fuerat patri ſuo. Alij etiam primogenitos accipiunt tam mares, quā fœminas; & ſiue reſpectu parentis vtriuſque eſſent primogeniti, ſiue alterius tantum, ſicque facile erat etiam plures in vna domo reperire primogenitos, Vnigeniti quoque primogeniti ſunt.

a ca. 12. 30.

Multitudo primogenitorum occiſorum.

LII. Peſte periiſſe.

Quo autem mortis genere perierint facilè intelligitur ex prima denunciatione plagæ huius, quæ habetur cap. 9. Exod. [b], *Nunc enim extendens manum percutiam te*, in filio tuo primogenito, *& populum tuum peſte, peribiſque de terra*: & Ioſephus ait peſtem illa nocte abſumpſiſſe primogenita Ægyptiorum. Et videtur quidem Sapiens [c] innuere eos gladio fuiſſe trucidatos. Verum gladius in Scriptura de quolibet violentæ mortis genere non raro vſurpatur. Et conſtat tempore Dauidis occiſa eſſe peſte ſeptuaginta millia virorum, Dauid tamen vidit Angelum Domini euaginato gladio percutientem Ieruſalem [d], qui præcipiente Domino conuertit gladium ſuum in vaginam. Omnes certe primogenitos iſtos eodem mortis genere perijſſe, ex libro Sapientiæ clarum eſt: *Simul*, inquit, *omnes vno nomine mortis mortuos habebant innumerabiles.*

b v. 15.
c Sap. 18 16
d 2. Par. 21 15. 16. 27 30.

LIII. Angeli percuſſores boni erant.

Non ipſum porro Dominum per ſe percuſſiſſe Ægyptum, certum eſt, ſed Angelum, qui in Dei perſona loquitur; nam legimus [e], *& non ſinet percuſſorem ingredi domos veſtras, & lædere.* Quin & rectius creditur plures fuiſſe Angelos vaſtatores, quam vnum, qui tam breui tempore, in tam ampla regione, tot domibus, oppidis, ciuitatibus tot primogenitos inquiſierint, atque occiderint. Fuiſſe porro Angelos bonos, quamuis mali, id eſt noxij à Dauide [f] vocentur, probabilius eſt. Nec nouum eſt, aut inſolens in Scripturis, per bonos Angelos vexari ac puniri ſceleratos Aſſyrios, Sodomitas, Herodem, &c. Ac ne has ipſas Ægyptiorum plagas omnes à dæmonibus perpetratas dici poteſt, ne Sathanam, qui pugnabat pro Magis, aduerſus Sathanam diuiſum [g] dicamus. Illud autem, *non ſinet ingredi domos veſtras*, non malam Angeli voluntatem ſignificat, quæ à Deo impedienda ſit, ſed promptitudinem Dei mandatis obtemperandi, æque aduerſus malos ac bonos, vt in Sodomis, vbi non dubium eſt plurimos infantulos innocentes, communi parentum deflagratione perijſſe.

e ca. 12. 23.
f Pſal. 77.
g Luc. 11. 18

LIV. Dei vltio in idola Ægypti.

Acceſſit quaſi epimetron plagæ huius, quod Dominus vt fuerat paulo ante comminatus, in cunctis Dijs Ægypti [h] iudicia fecit, quæ Sept. vltionem vocant. Hebræi autumant, ait Hieron. [a], quod nocte qua egreſſus eſt populus, omnia in Ægypto templa deſtructa ſunt, ſiue terræ motu, ſiue ictu fulminum. Quæ quaſi per nebulam inaudierat Lyſimachus ille Iudæorum hoſtis apud Ioſephum [b], qui ait Moyſem Iudæorum exulum ducem ſuis authorem fuiſſe vt Ægyptiorum templa & altaria, quotquot inuenirent, euerterent, idque illos ſtrenue factitaſſe, & vrbem à ſe conditam, ex re ἱερόσυλα nominaſſe: poſtea vero probri vitandi cauſa ἱεροσόλυμα vocauiſſe; Sic ille nugator. Probabile autem eſt Serapidi primario Ægyptiorum Deo contigiſſe, quod Azotio Dagoni, qui in conſpectu arcæ miſerè truncatus, ac deformatus iacuiſſe legitur. Ex quo affirmemus licet, fuiſſe hanc plagam Aegyptijs, non ſolum incredibili detrimento, ſed maximo etiam probro atque dedecori, in ſumma illorum ignominia, quos vt Deos ſummo honore proſequebantur.

h 5 ro. 12. 12 ἐκδίκησιν.
a Epiſt. ad Fabiolam.
b L. 1. extremo contra Apionem.

LV. Miſera Ægypti facies.

Ex his denique intelligi poteſt, quam afflicta tunc ac proſtrata res fuerit in Ægypto; quamque luctuoſa facies totius regionis, villarum, oppidorum, ciuitatum, dum nihil herbarum in campis, nihil in agris ſegetum, nihil in arboribus frondium, nedum pomorum vſquam cerneretur; ſed funditus interijſſent omnia, mœſtis deplorata colonis. Quomodo non lugerét infelices Aegyptij, pecudibus in ſtabulis, filijs in ædibus, Deorum ſimulachris in templis diſturbatis, occiſis, ſuffocatis? Cum nec Deos ſuos miſeri, nec homines haberent, ad quos conſolationis cauſa confugerent, quia *Luctus vbique, pauor, & plurima mortis imago*. Cum vbique intermortui morientium gemitus, & morientibus adſtantium eiulatus mixti confuſique reſonarent, & ex ædibus, in vicos omnes, fora, plateas, templa, campos, ſyluaſque redundarent. Cum interim Hebræi hymnos canerent, feſtoſque dies celebrarent, nec in eos propter quos tam dira, tamque inaudita patiebantur, indignationem ſuam effundere auderent, veriti reliquorum omnium qui ſupererant exitium, ac ſupremam internecionem.

LVI. Saluti aliquibus fuit.

Cæci qui non viderent quantus eſſet ille Deus, quamque præ omnibus idolorum quiſquilijs, timore, ſupremoque cultu dignus, cuius manus tam dura eſſet ſuper ipſos, & ſuper Apim Deum ipſorum. Neque tamen cæci omnes; Plerique enim, qui hactenus illatas plagas veneficijs, & malis artibus tribuebant, Deum verum pro Iudæis, tanquam patrem pro filijs pugnantem, in hac denique plaga cognouerant, vt Sapiens ipſe teſtatur [c]. Alij etiam Sapientiores ad veri Dei cognitionem, & Hebræorum religionem, ceremoniaſque tranſierunt, eiſque ſeſe peregrinationis comites adiunxerunt. *Quidam*, inquit Philo, *pietatis amore ſe Hebræis adiunxerant, & erant qui tot continuis caſtigationibus profecerant in melius.* De quibus mox aliquid cum Moyſe dicemus. Sicque nos ad egreſſum filiorum *Iſraël de Aegypto, domus Iacob de populo barbaro*, rerum ſeries ipſa deduxit.

c Sap. 18. 13

LVII. Pharao euocat Moſem

Accepta enim tanta calamitate, recentiſſimo adhuc & calente vulnere, *Surrexit Pharao nocte* terribili & funeſto excitatore ſuſcitatus ſurrexerunt *& omnes ſerui eius*, domeſtici & aulici, & mox certatim Aegyptus vniuerſa.

è Rameſſe.

Vocauitq; Pharao nocte ipſa intempeſta Moyſem & Aaronem, quos in ipſa regia tum fuiſſe quidam putant. Verum credibilius eſt eos in terra Geſſen, in oppido Rameſſes tum fuiſſe, quo ad agnum immolandum, omnes ex tota Ægypto Iudæi confluxerant, indéque ex Ægypto proxima luce egreſſuri, ſe ad iter accingebant. Oportet ergo eos ibi, cum populo ſuo, Agnum paſchalem comediſſe, vt ſuis verbo & exemplo, in tanto ſacrificio tum primum inſtituto, præiret, tum principibus populi matutinam proximi diei profectionem inculcaſſe, eiſque rem totam, & per eos, præpoſitis inferioribus commendaſſe, ac ſe quieti dediſſe. Superuenit interea media nox, in qua exorta in palatio clades, totaque Ægypto propagata, & vulgata eſt.

LVIII. Et Iſraëlitas dimittit cum rebus ſuis, Exo. 12. 31.

Qui primus malum ſenſit Pharao, primus vociferari cœpit ac furere, miſitque ad Moyſem nuncios, qui curriculo illi regi, nomine dicerent [a], *Surgite, & egredimini à populo meo vos, & filij Iſraël: ite, immolate Domino ſicut dicitis. Oues veſtras & armenta aſſumite vt petieratis, & abeuntes benedicite mihi.* Ita Pharao poſtrema denique plaga victus, atque edomitus. Nulla enim, vt antea, exceptione vtitur, ſed vniuersè petitioni acquieſcit, vt ſcilicet viam trium dierum proficiſcantur in ſolitudinem, ibique Deo ſuo ritu ſolenni ſacrificent, & videlicet poſtea reuertantur propitiato ſacrificijs Deo. Non dimittebat in perpetuum, vt ſupra diximus, quoniam nunquam id Moyſes aut Aaron poſtulauerat. Nec par eſt credere Pharaonem ſuis hoſtibus plus gratiæ conferre voluiſſe, quam ipſimet peterent, vt ſupra dicebamus: Nec tamen reuerti iuſſit, ne nouas ea res induceret moras, & nihil ipſe, præter noua ſupplicia, acquireret altercando. Itaque maluit id, quaſi minime dubium, tacitum relinquere.

Nec meminit reuerſionis, & cur.

LIX. Ægyptij vrgent Hebræorum diſceſſum.

Cum videret autem populus Hebræis à Rege factam abeundi facultatem, vrgebant & ipſi hunc exitum, tum quia metuebant ne diuina vindicta repentè inuolueret vniuerſos, dicebant enim *omnes moriemur.* Tum quia fortaſſe verebantur ne Pharao ſententiam mutaret, quem noſſent principem, in quo inconſtantia, & duricies animi ex æquo certarent. Itaque Ægyptij vrgebant Iſraëlitarum exitum, metu exitij ſui. Huius feſtinationis indicium eſt, quod nihil obſonij in viam præparare potuerunt [b], ac ne panem quidem, ſed coactus eſt populus conſperſam farinam, & aqua tantum madefactam auferre, & ligatam in pallijs, humeris imponere. Non ait Scriptura nihil eos cibi cuiuſquam ſecum detuliſſe, ſed, tum præparare potuiſſe, præ feſtinatione, quod non impedit ne præcedentibus diebus præpararint, & iumentis, vna cum ſupellectili, præſertim pretioſa mutuo ſumpta, impoſuerint, quam Ægyptij in hac tanta rerum perturbatione, vel non ſunt recordati, vel non ſunt auſi repetere, cum dediſſent illa mutuo in ſacrificium, quod poſt triduum in ſolitudine celebrandum erat; ne hæc ſuſpicax & præmatura repetitio contentionem pareret, quæ moram inijceret profectioni, vel nouam quampiam Ægyptijs conciliaret calamitatem.

b Exod. 12. 34. 39.

Quis eorum commeatus.

LX.

In hac nihilominus feſtinatione non eſt oblitus Moſes Lipſanorum Ioſeph [a], ſed ea ſecum abſtulit, vt ille moriens mandauerat, ante annos 144 [b]. Mirum autem eſt Moyſem dicere filios Iſraël armatos [c] aſcendiſſe de terra Ægypti. Inermes enim fuiſſe Philo & Ioſephus multis locis affirmant. Et parum probabile eſt Ægyptios tempore ſeruitutis Hebræis arma permiſiſſe, cum eorum ſolam multitudinem formidabilem putarent. Putat Abulenſis Hebræos arma habere permiſſos, cum ſacrificandi cauſa abirent, & celebritatis honeſtandæ cauſa, multa ſecum pretioſa mutuo accepta deferrent, vt ſe, & illa à latronibus tutarentur. Dici quoque poteſt, voces illas, *& armati aſcenderunt*, non ad primum illum profectionis diem reſtringendas eſſe, ſed ad illum referendas, quo ſpolia impiorum acceperunt, vt ait Sapiens [d], quæ diuina prouidentia, vel ventus, vel æſtus maris in alterum littus eiecerant; in ſpoliis autem armati exercitus, omnia annorum genera repererunt. Ex Hebræo textu colligitur eos quinos fuiſſe progreſſos. Sed de his hoc loco iam ſatis, illuceſcit, abeundum eſt.

Lipſana Ioſephi aſportantur. a Exod 13. 19. b a m. 2399. c Exod. 13. 18.

An Hebræi armati abierint.

d Sap. 10. 19.

LXI. Manſio prima Rameſſe.

Cum ergo Hebræi ſub huius menſis initia, certe ante decimum eius diem, de ſacrificio paſchali, & profectione moniti, vndique hiſce diebus in terram Geſſen, atque in oppidum Rameſſes confluxiſſent, primam ibi manſionem, per tempus aliquod, ad horam vſque diſceſſus habuerunt: & ibi ad iter, vt tempus tulit, per ſuas turmas diſtributi, cum prima luce, Moyſe & Aarone ducibus, egreſſi ſunt.

Sex profectionis circunſtantiæ prima temporis.

Sex porro huius profectionis circunſtantias notauit Moſes [e]. Prima eſt temporis 430 annorum à promiſſione videlicet facta Abrahæ, vſque ad finem ſeruitutis. Neque annum notare contentus, etiam menſem notauit & diem. *Profecti*, inquit, [f] *de Rameſſes menſe primo, decima quinta die menſis primi, altera die Phaſe*, id eſt poſtridie celebrati paſchatis, & quidem nocte, vt eſt in Deuter. [g] id eſt ſummo mane, aut certe nocte inchoata eſt profectio, ſed ea in tanta multitudine, neceſſario ad multam atque adeo totam lucem tenuit, ſed ita tamen vt eadem die egreſſus ſit omnis exercitus Domini de terra Aegypti, vt in Exodo [h] ſcriptum eſt.

f Num. 33.

g c. 16. 1.

h c. 12. 41.

LXII. Secunda loci.

Secunda eſt circunſtantia loci Rameſſes, quæ fuit vna de ciuitatibus, quas Hebræi in ſua ſeruitute vel condiderant, vel inſtaurarant. Ibi magna ex parte videntur contigiſſe, quæ de manſionibus Moyſes Numer. 33. tradidit: vt ſcilicet illic collocati per turmas ſuas caſtra metarentur, vt in exercitu fieri ſolet, & tabernacula tentoriaque figerent. Immenſam enim abeuntium multitudinem, cum impedimentis ſuis vnum oppidum non capiebat, ſed circunquaque in pagis & villis & agris tabernacula collocarant, vt ſine cauſa Toſtatus Rameſſen è numero manſionum excludat. Tertia eſt numeri, *Profectique ſunt*, ait Moſes [i], *de Rameſſe in Socoth*; id eſt verſus Socoth, *ſexcenta fere millia peditum virorum, abſque paruulis, ſed & vulgus promiſcuum innumerabile aſcendit cum eis.* Quæ ſic explicat Philo. Erant viri demigrantes ſupra ſexcenta millia. Reliquæ turbæ ſenum, puerorum, mulierum iniri non poterat numerus. Huc accedebat ſeruitiorum multitudo promiſcua, & quaſi ſuppoſititia. Hos

Tertia multitudinis. i c. 12. 37.

Hebræi ſuſceperant è fœminis Ægyptiis paterno generi contributos, quidam etiam pietatis amore ſe adiunxerant.

XLIII. Quarta valetudinis.

Plerique Scriptores Hebræi nominis inimici, ſcriptis prodiderunt expulſos Iſraëlitas tanquam leproſos, morbidos, pollutos, ſcabie & impetigine ſordidos, quos Ioſephus contra Apionem ſtudioſè refellit. Sed eos Dauid mendacij aperte arguit. *Et eduxit eos*, inquit [a], *cum argento & auro, & non erat in tribubus eorum infirmus.* Quæ fuit ſingularis Dei in tanta multitudine prouidentia; eaque factum eſt, vt omnes valentes & alacres, omnes ad maximum ac difficillimum iter expediti reperirentur. Eſt ergo hæc quarta circumſtantia valetudinis.

a Pſal. 104. 37.

Quinta diuitiarum.

Quinta fuit diuitiarum, quæ ad corporis ſanitatem, animique lætitiam accedebat. Ad eas enim opes, quas tetigit Dauid, recenſuit Moyſes, quæ fuerunt quaſi priora ſpolia Ægyptiorum, acceſſerunt oues & armenta & animantia diuerſi generis multa nimis, quæ Dominus cuſtodierat ac multiplicarat, cum Ægyptiorum pecora, peſte, fame, grandine, cæteriſque plagis interirent. Gloriam denique proficiſcentium Hebræorum glorioſè prædicat Moyſes [b] cum exiſſe ait, *filios Iſraël in manu excelſa*, id eſt per opera mirabilia, quæ Dominus excelſus patrauerat, *videntibus cunctis Ægyptiis, & ſepelientibus primogenitos, quos percuſſerat Dominus.* Et progrediebantur de luce palam, quaſi caſtrorum acies ordinata, & quaſi triumphum agentes de cæſis profligatiſque Ægyptijs, cum ipſorum Dijs.

Sexta gloriæ.
b Num. 33. 3.

XLIV. In itinere tres leges à Deo conſtituuntur, de paſchæ ritibus,

Cum autem iam populus eſſet in itinere, primo ipſo profectionis die, Dominus Moſem alloquitur, tripliceмque conſtituit legem, primam de nonnullis paſchalis ſacrificij ritibus, à cuius participatione omnes excludit, qui Hebræi non eſſent, aut proſelyti. Alteram de ſanctificandis ſibi omnibus primogenitis, tam hominum quam animalium. Ideóque mox ſibi ſeparauit Leuitas, loco primogenitorum totius populi, cum pecoribus ipſorum, loco primogenitorum animalium. Tertiam de vſu azymorum ſeptem diebus in memoriam egreſſionis huius, & duriſſimæ ſeruitutis, & pauoris, qui illis accidit intra ſeptiduum, perſequentibus eos Ægyptijs, & domum retrahere cupientibus. Cæterum hic ritus azymorum non pertinuit ad tempus peregrinationis in deſerto, quando manna eis loco panis fuit, & omnis obſonij.

De primogenitis ſanctificandis,
De vſu Azymorum.

Sequitur vt Iſraëlitas, quos in viam produximus, aſſectemur, tametſi longam & laborioſam, eodem viæ duce & comite, qui eis totius peregrinationis dux fuit & comes, qui hoſpitia illis, ſiue manſiones aſſignauit, & pro arbitrio ſuo eos in ſingulis retinuit, & ab illis abduxit. Abſtinebimus tamen hoc in compendio ab expanſis per ſingulos dies menſibus, notandiſque ijs, quæ in ſingulis, non toto ſolum itinere, ſed poſtea etiam contigerunt: re quamuis perutili ac iucunda, ſed huiuſmodi labore noſtro, in Annalibus ſtudioſo Lectori frui licebit.

XLV.
c Deut. 32. 10. Ierem. 2. 6.
Deus non

In hoc porro itineris ingreſſu duo conſideranda ſunt, primum via, qua deducit Dominus populum ſuum [c], per terram ſcilicet deſertam, *per locum horroris, & vaſtæ ſolitudinis.* Deinde quo modo ſe illis viæ ducem præbuerit: præſertim cum exiſtimemus columnam ignis & nubis minime dilatam fuiſſe vſq; ad tertiam manſionem, in qua primùm fit eius mentio. Ducit ergo Dominus populum, non via rectiſſima, atque breuiſſima, verſus Gazam, cæteramque Palæſtinorum regionem, quæ Ægypto à Septentrione cohæret, & Patriarchis diuinitus promiſſa fuerat, ſed orientem verſus, & mare rubrum; *Reputans*, ait Moſes [a], *ne forte pœniteret eum, ſi vidiſſet aduerſum ſe bella conſurgere, & reuerteretur in Ægyptum*, vt ſcilicet ſi Hebræos timor Dei ac reuerentia in officio non contineret, maxima viarum difficultas, à temeritate reuertendi in Ægyptum eos deterreret. Eam cauſam euenta ipſa comprobarunt, cum audito exploratorum nuncio, dixerunt inter ſe [b], *Conſtituamus nobis ducem, & reuertamur in Ægyptum.* Et rurſum flentes ex ignauia, ac vociferantes dixerunt [c], *Vtinam mortui eſſemus in Ægypto*, &c.

duxit populum per breuiorem viam.
Et quamobrem.
a Exod. 13. 17.
b Num. 14. 4.
c Ibidem.

XLVI. Imbelles Hebræi.

Nimirùm Hebræi non erant aſſueti bellis, ſed nati omnes educatique in ſeruitute, ſeruiles gerebant animos, ignauos ac meticuloſos: Philiſtæi autem pugnaces in primis erant, ac bellatores inclyti, vt multis ſeculis experti ſunt Iſraëlitæ. At enim erat in promptu Domino eos à Philiſtæis protegere, ſicut liberauerat ab Ægyptijs, eiſque victoriam contra Philiſtæos, ſicut contra Amalecitas concedere. Reſponderi poteſt Deum præſcium impietatis, & ingrati populi huius, voluiſſe incolumes reſeruare Philiſthæos, aliaſque gentes, vt ab ijs punirentur à ſceleribus ſuis. Adde quod pugnantibus contra Philiſthæos ſuperueniſſent Aegyptij, vt à fronte ac tergo conciderentur. Ex parte autem Moſis, ſi quis quærat cur rectum iter non tenuerit, illud rectiſſimè dici poteſt, integram atque adæquatam cauſam fuiſſe diuinam voluntatem, quæ illi erat inſtar omnis rationis. Eam autem ex familiari cum Deo conſuetudine, in momenta prope ſingula, exploratam habebat.

XLVII. Viæ dux columna nubis & ignis.

Accedebat apertiſſimum Dei dirigentis iter argumentum, columna ignis & nubis, quæ ad modum pertinet, quo Deus ſe huius viæ ducem præbebat, de qua vt re cognitione digniſſima, nonnulla explicanda ſunt, primum an vna eademque fuerit columna ignis & nubis. Deinde an vna eademque nubes ab æſtu protegens, & monſtrans iter, 3. quæ earum forma & natura, 4. quod officium, quis earum motus & quies, quis motor, denique quando cœperit aut deſierit motus. Quod ad primum attinet, Scripturæ admodum conſentaneum eſt, non duas, ſed vnam eandemque fuiſſe columnam ignis & nubis, quæ vna ex parte lucebat nocte inſtar ignis, interdiu autem nubes cernebatur, antecedens ac dirigens iter. Nam de vnica nube diu noctuque Iſraëlitis inſeruiente, ſic loquitur Moſes [d]. *Si fuiſſet nubes à veſpere vſque mane, & ſtatim diluculo tabernaculum reliquiſſet, proficiſcebantur; & ſi poſt diem & noctem receſſiſſet, diſſipabant tentoria. Si vero biduo, aut vno menſe, vel amplius, manebant in eodem loco, nec proficiſcebantur.* Denique in mari eadem columna nubis, qua repiciebat Aegyptios, tenebroſa erat, qua Hebræos, illuſtris.

Vna eademque fuit.
d Num. 9. 20. 21.

LXVIII. Diuerſa tamen à nube protegente.

a Num. 14. 14.

Neque tamen eadem nubes protegebat ab æſtu, ſed duæ fuerunt diuerſis admodum officiis deſtinatæ. Eas Moſes apertè diſtinguit, *Audierunt*, inquit [a], *habitatores terræ huius, quod nubes tua protegat illos*, nimirum ab ardoribus exurentibus ſolitudines, quaquauerſum ſcilicet effuſa ſuper eos, *& in columna nubis præcedas eos per diem, & in columna ignis per noctem*, quæ cum eſſet ad modum columnæ figurata, anguſtior erat, quam vt hominum tricies centena millia operiret. Neceſſe porro fuit huiuſmodi fuiſſe ipſius figuram, vt ei columnæ nomen propter ſimilitudinem aptari poſſet, & huiuſmodi naturam, vt nubes quoque merito dici poſſet, illam figura erectam, hanc materia colorque nubis demonſtrabant: multum tamen diſtabat à cæteris nubibus, vt quæ lucidior eſſet, ac denſior, vt figuram columnæ facilius retineret, cum aliæ nubes figuram ventis impulſæ ſubinde mutent, mutent & motum, quam hæc habebat, minimè ventis obnoxium. Illæ nihil habent præter naturam. Iſtæ præter naturæ ordinem productæ, nec naturali modo conſeruabantur, neque mouebantur, vt quæ angelum motorem, ac conſeruatorem haberẽt ad ipſos annos quadraginta. Sed hæc in Annalibus [b] accuratius, atq. diſtinctius.

earum forma.

b num. 173. & ſeqq.

LXIX. Et diuerſum officium:

Cum itaq; ea eſſet huius nubis figura quã diximus, cui columnæ nomen non male conueniret, ſatis intelligi poteſt eam minus idoneam fuiſſe ad caſtra à ſolaribus radiis protegenda. Neque enim oportebat eam eſſe quaſi velum latè expanſum ſuper populum; ſed quaſi vexillum antecedens, iterque demonſtrans. Cumque Hebræi orientem verſus progrederentur, nubes quæ eos à ſole protectura erat, debuit ad ſolis curſum commeare, & ab oriente in meridiem, & inde rurſum ad occidentem iter in orbem inflectere, ſicque contrariis motibus agitari, ne populum quem protegebat, magna ex parte ſolis ardoribus exponeret.

Nubem nõ fuiſſe verũ ignem, ſed fulgorem igneo ſimilem.

c Num. 9. 15.

Ignea porro columna ambiguo nobis fulgore rutilat, quod eam ſcriptura modo ignem & columnam ignis appellet, modo non ignem ſimpliciter, ſed quaſi ſpeciem [c] ignis. Et Doctores fermè conſentiunt non fuiſſe verum ignem, ſeu rutilantem fulgorem, qualis apparet in nubibus denſioribus, in quas ſeſe opportunè radij ſolares inſinuant. Nec apparet ratio, cur ſi fuiſſet verus ignis, quaſi ſpecies ignis appellaretur. Quod ſi fuiſſet verus ignis, multa neceſſario miracula multiplicarentur circa naturalem eius actionem & motum, quæ breuitatis cauſa præterimus, cum ſufficiat iſti columnæ nubis ſub noctem fulgorem ignis infundere. Et hactenus de natura columnæ huius.

LXX. Varia columnæ huius officia. 1 præire viam.

d Exod. 13. 21.

e ca. 2. 6.

Sequitur officium eius, quod multiplex fuit, Primum præire viam, & deducere per vaſtas illas ſolitudines. *Dominus*, inquit Moſes [d], *præcedebat eos ad oſtendendam viam, per diem in columna nubis, & per noctem in columna ignis, vt dux eſſet itineris vtroque tempore*, ſi quando noctu iter faciendum erat. Quam eſſet autem neceſſarius viæ dux, ſatis docet ipſe Dominus apud Ieremiam [e] prophetam. *Et non dixerunt*, inquit, *vbi eſt Dominus, qui aſcendere nos fecit de terra Ægypti, qui traduxit nos per deſertum, per terram inhabitabilem, & inuiam, per terram ſitis & imaginem mortis, per terram in qua non ambulauit vir, neque habitauit homo.* Et quamuis Moſes, qui tot annos loca illa luſtrauerat, non eſſet ignarus viarum. Ductu tamen diuino indigebant, qui volebat eos aliquas ibi moras trahere, vel ad accipiendam legem in monte Sina, & Chananitidem eius auſpiciis inuadendam.

LXXI. Quomodo duceret.

Ducebat autem hoc modo poſtquam Tabernaculum Domini excitatum eſt, cui columna illa inſidebat, quaſi ſuper baſim poſita. Cum ergo mouebatur Tabernaculum, illa eo deſerto ad initium caſtrorum transferebat ſe, & locum ad vexillum tribus Iudæ occupabat: & verſus eum locum, ad quem tendebat columna nubis, vniuerſa caſtra iter ſuum dirigebant. Cum autem quieſcendum erat, recedebat à vexillo tribus Iuda, & ab anteriore caſtrorum parte, referebat ſe in medium caſtrorum locum, vt ſupra Tabernaculum reſideret, quod ſiue cum procederetur, ſiue cum ceſſaretur, medium ſemper occupabat locum. Cum autem columna nubis motu ſuo ſignum proficiſcendi dediſſet, tum iuſſu Moſis filij Aaron Sacerdotes clangebant tubis, quarum ſono monebatur populus ad colligenda vaſa migrandi cauſa; omnibuſque ad iter expeditis, leuabant Sacerdotes Arcam Domini. Cumque eleuaretur arca, dicebat Moyſes [a], *Surge Domine, & diſſipentur inimici tui, & fugiant qui oderunt te à facie tua.* Cum autem deponeretur aiebat, *Reuertere Domine ad multitudinem exercitus Iſraël.*

a Num. 10. 35.

LXXII. 2. officium illuminare nocte.

Gazæus. Abul. Perer.

Alterum columnæ huius officium erat tenebras noctis lucis ſuæ fulgore diſpellere. Tam longe autem latéque fulgebat, vt cuncta Hebræorum caſtra vndequaque colluſtraret, nec egerent Hebræi lumine lucernarum, ſed clarè omnia viderent, ſimiliter vt in die. Neque tamen propterea iter noctu feciſſe credendi ſunt, licet aliqua Scripturæ loca id innuant, ſed tantum eo fulgore potuiſſe Iſraëlitas, ſi quando res ferret, puta imminentibus Ægyptiis, in tranſitu maris, iter noctu peragere. Eius certè lucis beneficio potuerunt nocte ab vno tabernaculo ad alterum, ſicut in vrbibus, per vicos, à domo in domum, lucente luna commeare.

LXXIII. Duplex nubis quies, ordinaria & breuior.

Nubes igitur vſui erat motu ſuo, vt de itinere moneret, illudque dirigeret; ſed vſui etiam erat quieti, & quidem dupliciter. Alteram enim habebat quietem ſtatam & ordinariam modici temporis, puta ſub meridiem ad capiendum cibum, & aliquam à labore itineris. Neque enim credibile eſt totum diem, ſine vlla quiete à tam multiplici populo, in quo tot mulieres, pueri, ſenes, confectum fuiſſe, vt de gregibus & armentis, & onerariis iumentis taceam. Sed nec cibos ad victum coquere ſine quiete potuerunt. Coquebant autem panes & carnes, quandiu eas habere potuerunt, ſed & manna ipſum, & pleraſque victimas. Stata quoque & ordinaria fuit quies ſingulis noctibus, quibus neque explicabantur tentatoria, neque figebantur. Altera columnæ quies erat extraordinaria & longior, cum poſitis caſtris fixiſque tentoriis, populus vniuerſus vno in loco, quaſi in ſtatiuis militaribus ſubſiſtebat; quod per annos 40 bis & quadragies contigit, vnde totidem manſiones numerantur [b]. Et quia inexploratum erat populo, diúne an breui tempore aliquo in loco ſubſiſtendum eſſet,

Extraordinaria & longior.

b Num. 33.

erant filij Iſraël perpetuo *in excubiis Domini* [a].

a Num. 9. 18. &c.

LXXIV. Columnæ motor Angelus.

Iam quod ad motorem columnæ huius attinet, cuius erat tam multiplex ac multiformis motus, perſpicuum eſt eum minime fuiſſe naturalem, vel ab interiore forma, ſed ab externo motore, Angelica videlicet virtute, fuiſſe profectum. Idque perſpicuè Scriptura docet [b]. *Tollenſque ſe Angelus Dei, qui præcedebat caſtra Iſraël, abiit poſt eos, & cum eo pariter columna nubis, priora dimittens poſt tergum ſtetit inter caſtra Aegyptiorum, & caſtra Iſraël.* Eodemque modo alibi in rem præſentem, iter agentium viribus ſe attemperabat, quod niſi ab intelligente motore fieri nequibat.

b Exod. 14. 19.

LXXV. A primo die mouere cœpit.

Quando autem apparere cœperit hæc columna aut deſierit, dubium videtur, præſertim cum ea non ante manſionem tertiam memoretur in Scriptura. Verum Moſes vniuersè pronunciat [c], *nunquam defuiſſe columnam nubis per diem, neque columnam ignis per noctem coram populo.* Nunquam defuit, inquit, nimirum quandocunque neceſſaria fuit. At nemo non videt ſtatim à principio fuiſſe neceſſariam, ne ſtatim à ianuis aberrarent, ignorantes quà vellet Deus iter inchoare; neceſſariam quoque donec transgreſſi deſerta omnia, reperirent quos poſſent de via ſua conſulere. Denique neceſſarium in primis fuit iſti meticuloſo populo, & diuinæ bonitati ac prouidentiæ conſentaneum, vt ſtatim à principio, cum inexperti facile dubitant, perſuaderentur ſe Deo curæ eſſe, diuinis auſpiciis viam ingredi, eiuſque ductu ac præſidio, vniuerſum iter confecturos.

c Exo. 13. 21.

LXXVI. Progreſſio ad ſecundã mãſionem Socoth.

Deus igitur eductis ex Aegypto Iſraëlitis, eis cuſtodem ac ductorem Angelum quamprimum liberaliter largitur, & quaſi tenellis adhuc filiis ſapientem pædagogum, quem lucis ac nubis circumambit amictu. Is ergo celeriter initium caſtrorum anteuolans occupat, vniuerſo populo excelſam columnam molliter antecedentem contemplante, & poſt eam mirifica, vt conſentaneum eſt, alacritate progrediente, ſuſceptũ iter verſus Socoth dirigit [d], ſecundæ manſioni deſtinatum locum. Eius à Rameſſe diſtantiam non inuenio notatam: æquum eſt credere paucis tantam miliaribus obfuiſſe. Videntur autem illi per integrum diem ſubſtitiſſe, vt ſeſe ac ſua circumſpicere, ac rectè componere poſſent, qui raptim è Rameſſe cum prima luce eiecerant ſe, & res ſuas confuſas & incompoſitas extulerant. Id colligitur ex chronico Hebræorum, vbi dicitur tres dies vſque in Etham, qui tertiæ manſionis eſt locus, ab Hebræis fuiſſe conſumptos. Primo ergo die venerunt in Socoth, vbi primum vniuersè & toti populo tendunt tabernacula, vnde & inditum loco nomen, ibique poſito vno die, tertio inde migrantes [e] in Etham peruenerunt.

d Ex. 12. 37.

e ca. 13. 20.

LXXVII. Tertia in finibus Etham.

Tertia ergo die ad veſperam ad Etham peruenerunt, extrema videlicet ſolitudinis, cui proprium eſt id nomen, & latè etiam vltra mare rubrum protenditur, vt ex 33. Numer. [f] intelligi poteſt. In eo loco biduum poſuere Iſraëlitæ, quartum ſcilicet, & quintum Azymorum. Nam ſexto dixit Dominus Moyſi, *Loquere filiis Iſraël. Reuerſi* verſus meridiem & Ægyptum, & littus rubri maris, *caſtrametentur è regione Phihahiroth*, & quidem *ſupra mare*, id eſt proximè ad eius littus. Quid opus erat Moyſem de itinere moneri, cum præiret Angelus cum columna nubis? Quia præter expectationem videbantur reduci in Ægyptum, ne de ſuo ductore diffiderent. Eodemque modo, poſt reditum exploratorum [a], dixit Moyſi, *cras mouete caſtra, & reuertimini in ſolitudinem.* Captabat autem Dominus occaſionem traducendi Hebræos per mare rubrum, & demergendi in eo Aegyptios. *Quarto die*, ait Seder Olam, Azymorum ſcilicet & profectionis, *nunciatum eſt Regi Ægyptiorum quod fugiſſet populus. Quinto & ſexto perſecuti ſunt Ægyptij filios Iſraël, & vbi illuxit ſeptimus deſcenderunt ad mare.*

f c. 33. 7. 8.

a Num. 14. 25.

LXXVIII. Regem pœnitet dimiſſionis, & perſequi ſtatuit.

Cum ergo tranſactus eſſet dies tertius, & Hebræi nullum indicium reditus præ ſe ferrent, Exploratores Pharaonis, qui eorum profectionem obſeruabant, *nunciauerunt Regi populum fugere*, id eſt de reditu non cogitare, ſed potius de vlteriore itinere. Etſi enim reuerſi erant ad mare, poſt tertiam manſionem, id Pharao interpretabatur diuinitus factum, vt *coarctati in terra* à vicino littore, *& concluſi deſerto*, eius manus euadere non poſſent. Ergo [b] *immutatum eſt cor Pharaonis, & ſeruorum eius ſuper populo, & dixerunt quid voluimus facere, vt dimitteremus Iſraël ne ſeruiret nobis.* Cui ſtultitiæ Sapiens inſultans ait [c], *Adhuc inter manus habentes luctum, & deplorantes ad monumenta mortuorum, aliam ſibi aſſumpſerunt cogitationem inſipientia, & quos rogantes proiecerant*, vim ſcilicet aliquam precibus adiungentes, *hos tanquam fugitiuos perſequebantur.* Vt eos male fortaſſe mulctatos retraherent in ſeruitutem. Et forſan arbitratus eſt ſe rectè agere, aduerſus eos, qui fidem de triduo datam violaſſent, magno regni ſui, detrimento.

b Exod. 14.

c Sap. 19. 3.

LXXIX. Et quibus ſit vſus equis.

Quibus autem cum copijs eos perſecutus ſit, ſic explicat Moſes [d]. *Iunxit ergo currum, & omnem populum ſuum aſſumpſit ſecum; tulitque ſexcentos currus electos, & quidquid in Aegypto curruum fuit, & duces totius exercitus. Excurrit*, ait Philo, *ſumma celeritate properans, vt fugientes improuiſos opprimeret.* Ideóque malum plus temporis poſitum in cogendis copiis, minus in perſequendo, & aſſequendo non multum antegreſſos, & lentè progredientes. Sed nonne equi omnes vel grandine, vel peſte in Ægypto perierant? Reſpondeo periiſſe, quæ erant in agris, vt ex iiſdem locis patet [e]: at qui domi ſeruabantur, incolumes ad vndecimam plagam reſeruati ſunt, & potuerunt ab eo tempore plurimi aliunde adduci, quoniam plagæ vnius minimum anni fuerunt, vt diximus [f].

d ver. 6.

e Exod. 9. 3. & 19.

f An. Moſ. 80. nu. 64. 65. Ibid. n. 2. & 3.

LXXX. Hebræi iter ad mare reflectunt.

Cum ergo ſtatuiſſet Dominus Pharaonem cum omnibus ſuis in mari erythræo ſubmergere, iuſſit ſuos ſexta die illuceſcente iter ad mare reflectere, vt vterque exercitus ad locum à Deo certamini, & Aegyptiorum internecioni deſtinatum veniret. Exercitus Iſraëlitarum habebat à fronte mare, à tergo hoſtilem exercitum in Phihahiroth, à dextris autem, & à ſiniſtris Magdalon & Beelſephon, cum aſpretis & præruptis rupibus, vt concluſi vndique neque fugere poſſent, neque pugnare

auderent. [a] *Cumque appropinquaſſet Pharao*, inquit Moſes, *leuantes filij Iſrael oculos, viderunt Ægyptios poſt ſe, & timuerunt valde.* Philo ait occupatos tum in parando prandio. Crediderim tamen veſpertinum hunc fuiſſe cibum potius, quam meridianum: idque ſuadet Ioſephus cum ait perſequendo defatigatos, conſultius exiſtimaſſe pugnam differre in ſequentem diem: quam videntur non dilaturi, ſi totum pomeridianum tempus ſuperfuiſſet.

a verſ 10. &c.

Ibique ab Ægyptiis deprehenduntur.

LXXXI. Et clamât ad Dominum,

Neque timuerunt tantum, ſed clamauerunt ad Dominum auxilio humano deſtituti. Eum tamen clamorem, infeſtam contra Deum admurmurationem interpretatur Abulenſis. Et certè in eum hæc obtrectatio redundabat, quem, in tot tantiſque prodigiis, videbant autorem egreſſionis huius, & perpetuo miraculo quotidie habebant ducem atque ductorem ſuum, admirabili prouidentiæ ſuauitate erga ipſos vtentem. Nihilominus Moyſem contumelioſa increpatione inuadunt. *Forſitan*, inquiunt [b]; *non erant ſepulchra in Ægypto, ideo tuliſti nos vt moreremur in ſolitudine.* Apparet amata irriſio; pergunt, *Quid hoc facere voluiſti, vt educeres nos ex Aegypto? Nonne iſte eſt ſermo, quem loquebamur ad te in Aegypto, dicentes, Recede à nobis vt ſeruiamus Aegyptiis.* Videntur alludere ad tempus illud, quo primum Moyſes & Aaron petierunt à Pharaone dimiſſionem [c], quando is acerbius eos affligi iuſſit.

& Moyſen increpant.

b Exod. 14. 11. 12.

c Exod. 5. 21.

LXXXII. Qui eos conſolatur. d v. 13. 14.

Hic Moyſes eximia patientia & animi magnitudine præditus, populum conſolatur, & metum abſtergit, *Nolite timere*, inquit [d], *ſtate, & videte magnalia Domini, quæ facturus eſt hodie. Aegyptios enim quos nunc videtis, nequaquam vltra videbitis vſque in ſempiternum*, eo ſcilicet in ſtatu, quo vobis damno, aut formidini eſſe poſſint. Viſuri enim erant, ſed mortuos, ad ſpolia detrahenda. Pergit, *Dominus pugnabit pro vobis; & vos tacebitis*, meri ſpectatores eritis, & quieſcetis, ſublata materia querelarum. Non ceſſabat interea Moyſes intentiſſima ſupplicatione Deum orare, vt populo ſuo, in ipſa vltima rerum deſperatione conſtituto, ferret opem. Cui Dominus, *Quid clamas ad me? loquere filiis Iſrael vt proficiſcantur.* Id eſt, parent ſe ad iter per medium maris: caſtra quippe metati erant ſupra mare, ſtabantque in ipſo littore. Nam ſequitur, *Tu autem eleua virgam tuam, & extende manum tuam ſuper mare, & diuide illud, vt gradiantur filij Iſraël in medio mari per ſiccum.* Quaſi dicat expediant ſe ad iter, quod tu eis aperies, gradiantur per viam, quam tu illis ſtraueris. *Ego autem indurabo cor Aegyptiorum vt perſequantur vos.* Tollam videlicet eis metum tam ingentis, tamque imminentis periculi, vt putent pari ſe iure ac prærogatiua vobiſcum vſuros. *Et glorificabor in Pharaone, & in omni exercitu eius, & in curribus, & in equitibus*, quos glorioſè deleuero, & victorem, ac Dominum exercituum me demonſtrauero.

Deus iubet eum aperire mare.

LXXXIII. Doctor Angelus locum mutat. eca. 14. 19.

Dum Dei iuſſu monetur à Moyſe populus, ecce alterum monitorem. Nam ſuſtulit [e] *ſe Angelus Dei, qui præcedebat caſtra Iſraël*, prout in præcedentibus profectionibus facere cœperat, nunc autem præter ſolitum *abiit poſt eos, & cum eo pariter columna nubis, priora dimittens, poſt tergum ſtetit, inter caſtra Aegyptiorum, & caſtra Iſrael*, vt tenebroſa nube interiecta illi præcedentes Hebræos videre non poſſent, neque inuadere hoſtem quem non viderent. Sed eadem columna ex parte Iſraëlitarum clareſcente, & radios vſque ad initium caſtrorum eiaculante, Iſraëlitæ iter quo graderentur facile viderent. At Moſes ſentiens Hebræorum exercitum angelica obuallatum cuſtodia, virga percutiens mare, iter ſeculis omnibus inauditum aperuit. Angelus enim Domini hinc & inde latè vndas ſummouit, vt media via tam ampla per maris profunda relinqueretur, quantam tanta hominum multitudo requirebat, quò intra noctis vnius ſpatium in oppoſitum maris littus euaderet.

Moſes virga mare aperit.

LXXXIV. Fundum à vento exſiccatur.

Sed quia fundum maris perpetuis demerſum aquis cœnoſum fortaſſe, certe ex humore perpetuo ad iter lubricum futurum erat, ac moleſtum, Hebræis in littore ſubſiſtentibus, immiſit Deus ventum vetentem, quem Septuag. & Philo Auſtrum vocant, in Hebręo autem textu & Chaldæa paraphraſi dicitur ventus orientalis, qui flabat è regione in faciem Iſraëlitarum, & arenoſum ſolum facile ſiccum reddidit, atque calcabile. Hoc enim vnum à vento effectum eſt, vt ſiccaret ſolum & daret idoneam ſabulo firmitatem: non autem vt vndas ipſas à ſuperficie ad fundum vſque, verſus alterum littus protruderet, aut ad alterutrum rejiceret latus. Quod naturalis cauſa facere potuit, id per eam Dominus perfecit; vbi autem vis omnis naturæ deficiebat, ibi ſuperiores virtutes adhibuit. Quod autem Moyſes exſiccationem vento tribuere videtur, intelligendum eſt dum flaret ventus, eam ſtatim à Deo, ad eleuationem virgæ Moſaicæ, & extentionem manus eius, fuiſſe perfectam, vt rectè à Philone explicatum eſt: qui addit mare à virga fuiſſe percuſſum, quod Moſes prætermiſit.

LXXXV. Iſraëlitæ ingrediuntur mare. a Exod. 14. 29.

Itaque ingreſſi ſunt Iſraëlitæ pedites, viam nullius vnquam pedibus tritam, *Per medium ſicci maris*, ait Moyſes [a] *erat enim aqua quaſi murus, à dextra eorum &, læua* tamdiuque ambulauerunt, Deo vires & alacritatem adminiſtrante, vt ſub initium quartæ vigiliæ, id eſt ſub horam à media nocte tertiam, vt conſentaneum eſt æquinoctio, magna ex parte ad alteram ripam euaderent. Hoc iter Sedulius eleganti carmine deſcripſit,

Peruia diuiſi patuerunt cærula ponti,
In geminum reuoluta latus, nudataque tellus
Cognatis ſpoliatur aquis, ac turba pedeſtris
Intrat in abſentis pelagi mare; perque profundum
Sicca peregrinas ſtupuerunt marmora plantas.
Mutauit natura viam mediumque per aquas
Ingrediens populus rude iam baptiſma gerebat.

LXXXVI. Non 12 viis ſed vnica.

b Pſ. 135. 13

Hebræi quidam, & alij eos ſecuti, exiſtimarunt populum hunc 12 viis, pro numero tribuum ſuarum, mare tranſiſſe, totidemque diuiſiones in mari factas, propter illud Dauidis [b], *Qui diuiſit mare rubrum in diuiſiones.* At Theodoretus, & alij paſſim interpretes, explicāt diuiſiones, quaſi duas partes diuiſas, quia

mari bifariam ſecto, pro vno, facta ſunt duo maria. Sic Abraham dicitur tranſiſſe inter diuiſiones ſacrificij ſui, id eſt inter partes eius diuiſas. Diuiſo autem mari primum Moyſem inſolitam iniiſſe viam, qui & mari propior erat, & fide inſtructior probabilius eſt, quam Aminadabum principum tribus Iuda, quod Hebræi quidam crediderunt, non minus hallucinati, quam cum opinati ſunt Hebræos quodam circuitu in mari facto ad idem littus reuertiſſe, quos omnes in Annalibus [a] reperies accuratius refutatos, totamque rem diligenter explicatam.

Primus ingreditur Moſes.

Nec factus in mari circuitus.

a An. Moſ. 81. n. 210. & ſeqq.

LXXXVII. *Ægyptij Hebræos in mari ſequuntur.*

Non eſt porro exiſtimandum omnes Iſraëlitas totam illam latitudinem ſinus Arabici emenſos, ante quam Ægyptij eos intra profunda maris proſequerentur; quin potius videntur pone ſubiiſſe, ſequentes columnam nubis, quæ progredientem exercitum Hebræorum ſubſequebatur, vt illum illuſtraret, & hos tenebroſa nube à videndo, atque inuadendo prohibebat, non autem à perſequendo, & apertam maris viam ingrediendo: quin inuitabat potius ad ſequendum progreſſione ſua. Interim ergo dum ſequuntur Iſraelitas, caliginoſæ nubis protectione munitos, illi certatim in aduerſum littus euadunt: & prout paulatim Iſraelitæ mare deſerebant, ita Ægyptij maris alueo recepti priora littora deſerant, cum omnibus intra complexum maris concluſis, effudit Dominus conglobatas aquas ſuper eos, ſicque & præſentis itineris temeritatem, & antiquæ obſtinationis malitiam ſubmerſi luerunt: ſed modum huius diuinæ vltionis breuiter ex Moſe diſcamus.

Et fluctibus hauriuntur.

LXXXVIII. *Quo id modo contigerit.* *b v. 24. & ſeqq.*

Iamque aduenerat, inquit [b], *vigiliæ matutina*, hora ſcilicet tertia vel quarta, quando iam totus exercitus Pharaonis intra maris alueum continebatur, vt dixi, *Et reſpiciens Dominus ſuper caſtra Ægyptiorum, per columnam ignis & nubis interfecit exercitus eorum.* Ille Domini, ſiue Angeli aſpectus ſignificat columnam nubis quaſi ſe aperuiſſe, vt Angelus in ea latens, per coruſcum lumen ſe oſtenderet, & viſibilem caſtris Ægyptiorum præberet: quod Philo apertè confirmat, cum ait ex nube extremum agmen protegente, igneam numinis effigiem emicuiſſe, & quidem inimico ac minaci vultu, quod illa quoque verba confirmant, *Dominus pugnat pro eis contra nos. Quo portento perterriti*, ait idem Philo, *Ægyptij tumultu ac trepidatione complebant omnia, turbatis præ metu ordinibus, incurſantes in ſe inuicem, ac fuga fruſtráque conantes fugere.*

LXXXIX. *Angelus ex nube apparet, & pugnat.*

Simul enim ex denſa illa & caliginoſa nube crebri ignes emicuere, infremuere tonitrua, fulmina cum diro fragore erupere, cum lapidibus igneiſque telis, quibus rotæ curruum ſubuertebantur, equites excutiebantur ex curribus, omnia damnis ac confuſione miſcebantur. Hæc erat præuia ſupremæ calamitatis tempeſtas, ab Angelo ex ignea nube contra Ægyptios pugnante effuſa; cumque grauius etiam aliquid non ſine cauſa timeretur, *Dixerunt* ad inuicem, *fugiamus Iſraelem, Dominus enim*, quem horribilem ex nube coruſcante videbant, *pugnat pro eis contra nos*, contra quem hactenus toties magno noſtro malo pugnauimus. Pugnandum nihilominus nunc quoque, quoniam in banc arenam ingreſſi eſtis. *Et ait Dominus ad Moyſem extende manum tuam ſuper mare, & reuertantur aquæ ad Ægyptios, ſuper currus & equites eorum. Cumque extendiſſet Moyſes manum*, cum virga ſcilicet, *contra mare, reuerſum eſt primo diluculo ad priorem locum: fugientibuſque Ægyptiis occurrerunt aquæ*, ex Ægyptiaco littore prouenientes, obſtructo egreſſu in primis, *& inuoluit eos Dominus in medijs fluctibus.* Sic vt tantæ cladis ne nuncius quidem ſuperfuerit. Ex mox intelligitur ne regem quidem, qui vna cum ſuis mare fuerat ingreſſus, & erat omnium nocentiſſimus cladi ſuperfuiſſe, quidquid Manetho apud Ioſephum [a] ſcripſerit.

Vnde refluunt in locum ſuum.

a l. 1. contra Apion. Græ. Lat. p. 1041.

XC. *Epinicium ſuper diuina victoria.*

Hæc itaque poſtrema eſt, omniumque grauiſſima Aegyptiorum plaga, quæ ſuperioribus omnibus addita clarè demonſtrat, quam violentum ſit brachium Dei, aduerſus principes inimicos pugnantis, & quam graui ruina eorum ſuperbiam dexteræ ſuæ virtute proſternat. Hæc eſt funeſtiſſima cataſtrophe Aegyptiacæ tragœdiæ, decem grauiſſimis plagis, quaſi totidem actibus celebratæ. Hæc eſt materia glorioſiſſimi triumphi, omnibus Scripturæ monimentis, omnibuſque ſeculis decantati; quo incomparabilis illi Ieſu Chriſti de Sathana Aegypti huius principe triumphus, ante annos mille & quingentos, perquam expreſsè repræſentatus fuit. Hoc argumentum lætitiæ populi Dei, epiniciorum, pæanum, & canticorum, quæ à Moſe primum inchoata ſunt. Deinde à Maria ſorore ipſius, vniuerſoque populo, Deo magnificè perſoluta, in omnes ætates fuerunt propagata.

XCI. *Cantica Hebræorum.*

Hebræi ſtupentes, inquit Philo, *quod prodigioſam, inſperatamque ſine ſanguine victoriam nacti eſſent, & videntes hoſtem deletum momento temporis, duos choros alterum virorum, alterum mulierum ſtatuerunt in littore, cecineruntque Deo hymnos gratulatorios, Moſe carmen viris præeunte, ipſius vero ſorore mulieribus.* Cuius cantici argumentum tangit Moyſes, cum ait, *Liberauitque Dominus in die illa Iſraël de manu Aegyptiorum*: perfecta videlicet, atque integra libertate. Etſi enim magnificè fuerunt educti ex Aegypto, rebus eius planè acciſis; quandiu tamen viuebat Rex, cæterique illorum inimici, & poterant ipſi retrahi in priſtinam, aut deteriorem ſeruitutem, plane liberi dici non poterant. Nunc autem [b] *viderunt Aegyptios mortuos ſuper littus maris*, Arabicum videlicet, *& manum magnam quam exercuerat Dominus contra eos. Timuitque populus Dominum, & crediderunt Domino, & Moyſi ſeruo eius.* Sed nec fides diuturna fuit, nec timor. Nam poſt triduum in Mara murmurauerunt.

b v. 30. 31.

Lætitiam etiam auxit vtilitas. Nam *inimicus qui dixerat* [c], *Perſequar & comprehendam, diuidam ſpolia, implebitur anima mea, euaginabo gladium meum, interficiet eos manus mea*: ipſe diuina manu interfectus eſt, & gladium ſuum cum vagina præbuit inimicis ſuis, & ſpolijs ſuis vſquequaque

XCII. *Spolia detracta Ægyptiis.* *c Exo. 15. 9.*

a c. 10. 19. 20.

ditauit. Quod Sapiens [a] quoque lætabundus cecinit, *Inimicos illorum demerſit in mare, & ab altitudine inferorum deduxit illos*: ex profundo ſcilicet maris quo fuerant obruti quamprimum emergere eos fecit, atque ebullire, & fluitare, & in littus eijci, præter naturam & conſuetudinem maris; non ſolum vt quamprimum Hebræi ſolito gaudio & ſecuro fruerentur, ſed vt ne ſpolia quoque corrumperentur. Vnde ſubdit Sapiens, *Ideo iuſti tulerunt ſpolia impiorum*, quibus multo facti ſunt ditiores, quam ex priori præda, quam à multo pauciores corraſerant in Ægypto. *Ea ſpolia detracta è mortuorum cadaueribus in vnum congregata, Moyſes viritim diſtribuit*, vt ait Ioſephus [b]. Et probabile eſt Ægyptios magno cum faſtu, cum pretioſa veſte, annulis, torquibuſque aureis, vel ſuo, vel diuino nutu perſecutos eſſe Hebræos, vt illis tanquam mancipiis, in herili ornatu, facilius terrori eſſent, & mox extincti eos locupletarent, quos terrere voluerant.

b l. 2. Ant. c. 7. ſ.

XCIII. Profuit aliis gentibus hæc victoria.

Neque vero vnius huius diei vel temporis, beneficij huius vtilitas fuit. Voluit enim Dominus tam inſignis victoriæ, tam in rerum natura, quam in ſcriptis Sacroſanctis ſempiternam extare memoriam, vt ea omnes gentes commonerentur diuinorum iudiciorum, & in Pharaonis ſupplicio, vellent

Diſcere iuſtitiam moniti, & non temnere diuos.

Id didicerant Philiſthæi, & Ammonitæ, aliæque gentes, apud quas Hebræi aliquando verſati fuerant, idipſum maris fundum apertè loquebatur. Audi enim Oroſium [c]. *Extant etiam nunc certiſſima horum monimenta geſtorum. Nam tractus curruum, rotarumque orbitæ, non ſolum in littore, ſed etiam in profundo, quouſque viſus admittitur, peruidentur. Et ſi forte ad tempus vel caſu, vel curioſitate turbantur, continuo diuinitus in priſtinam faciem ventis fluctibuſque reparantur, vt quiſquis non docetur timorem Dei propalatæ religionis ſtudio, iræ eius tranſactæ vltionis terreatur exemplo.* Sic Oroſius, alijque multi.

XCIV. Profuit & Hebræis. Eius memoriam Deus inculcauit.

Vt autem populum ſuum perpetuo in officio contineret, & ſaluberrimis identidem præceptis inſtrueret, voluit viuidã perpetuo huius beneficij eſſe memoriam. Propterea enim Agni paſchalis celebritas inſtituta eſt, & initium anni ſacri, ciuſdem liberationis memoriæ conſecratum: propterea ſanctificatio, & conſecratio primogenitorum, & ſeptenum dierum azymi panes, & ſeptenæ deinceps feriæ tabernaculorum. Hoc ipſe prodigium, ac beneficium in capite legis ſuæ deſcripſit, quaſi primarium ſuæ titulum dignitatis, vt quandiu Decalogi lex, quæ nullis vnquam ſeculis obliteranda erat, ante oculos venturi populi verſaretur, tandiu huius quoque victoriæ duraret memoria, ſingulis horis momentiſque refricanda. Quid quod Dominus iſtius commemoratione triumphi, mille prodigiis abundantis, in grauiſſimis offenſionibus placabilem ſeſe, atque exorabilem præbuit? Prorſus quaſi in liberando populo ſuo Dominus beneficium non dediſſet, ſed accepiſſet. Sed iam redeamus in viam, & Iſraëlitas triumphantes gaudio, vtpote vitæ iam ac libertatis ſecuros, & geminis Ægyptiorum ſpoliis locupletes, in deſerto Ethan, ſiue Sur inuiſamus.

XCV. Quinta manſio in Mara.

Die ſexta ſub veſperam vterque exercitus ad mare rubrum peruenerat. Nocte autem, quæ fuit initium diei ſeptimi, vſque ad auroram contigit tranſitus Iſraëlis, & ſubmerſio Ægyptiorum. Facta autem aliqua in littore mora, ſiue in gratijs agendis Deo, ſpolijſque detrahendis atque diuidendis, ſiue in reficiendis cibo ſomnoque corporibus, & ſarcinis omnibus ad longius iter diſponendis, columna nubis populum ſuo tempore ad profectionem monet & antecedit, triduumque ſine caſtrorum metatione, non tamen ſine ordinaria quiete, ad cibum interdiu, & ſomnum noctu capiendum deducit. Eſt autem admodum credibile primum illius tridui diem circa mare rubrum fuiſſe conſumptum; & ſtatim ſecundi diei diluculo exercitum Domini verſus Mara iter arripuiſſe, per deſertum Sur, ſiue Ethan ambulando, neque aquam potabilem toto triduo inuenerunt. *Et venerunt in Mara*, ait Moſes [a], *nec poterant bibere aquas de Mara, eo quod eſſent amaræ, vnde & congruum loco nomen impoſuit, vocans illum Mara, id eſt amaritudinem.* Putat Abulenſis dici non inuentas aquas, quia modicè reperiebantur, nec ſatis abundè ad reſtinguendam ſitim, hominum & iumentorum: neque enim triduo ſine potu viuere potuiſſent. At Ioſephus [b] ait præmonitum à Moſe populum, ſecum aquas detuliſſe.

a Exod. 15. 23. &c.

b l. 3. Ant. c. 1.

XCVI. Ibi præ ſiti murmuratur, quæ eſt 2. murm.

Cum ergo poſt triduum caſtrametandi ſignum datum eſſet, nec adeſſent aquæ neceſſario potui conuenientes, fruſtrata ſpes, & neceſſitas querulas populi voces excuſſit. *Et murmurauit populus contra Moyſem, dicens, Quid bibemus?* Magnam fuiſſe hanc Iſraëlitarum querelam, quam fortaſſe conſulto diſſimulauit manſuetiſſimus Moſes, tam ex magnitudine triduanæ moleſtiæ ſitis, eamque labor itineris acuebat, conjici poteſt, quam ex populi pronitate ad murmurandum. Cum ergo ad Maram plerique omnes lamentarentur, magiſque inuenta amara aqua, propter irritam expectationẽ affligerentur, quam ſi nullam plane reperiſſent, *Clamauit ad Dominum Moyſes*, magna ſcilicet animi contentione preces fudit, pro diuino auxilio, in tanta populi totius neceſſitate impetrando. *Qui oſtendit ei lignum, quod cum miſiſſet in aquas, in dulcedinem verſa ſunt. Siue vis ea*, inquit Philo Iudæus, *natiua fuit, hactenus ignorata, ſiue tum primùm ad præſentem vſum eſt indita.*

XCVII. Duo modi abſterſæ amaritudinis.

Duas tangit opiniones Philo, circa modum ſublatæ ex aquis amaritudinis, & vtramque probabilem. Pro vi natiua facit ille locus Eccleſiaſtici, vbi cum dixiſſet Altiſſimum creaſſe de terra medicamenta, ſubdit iuxta textum Græcum. [c] *Nonne à ligno indulcata eſt aqua, vt cognoſceretur vis eius ab homine?* Quod ſi nulla vis fuiſſe in eo ligno ad hunc effectum, perinde erat quoduis lignum in aquam injicere, aut virgam illam mirabilium effectricem, & non ſingulare aliquod à Deo nominatim indicatum. At qui non naturali virtute, ſed diuino miraculo amaritiem ex aquis abſterſam putant, aſſerunt non potuiſſe lignum illud tanta uirtute naturaliter eſſe præditum,

c c. 38. 4. 5.

vt tantam aquarum copiam, quanta tanto populo neceſſaria erat, in dulcedinem verteret, ſed diuinam vim ad illius præſentiam operatam eſſe. Maximè quia huiuſmodi mutatio repentè facta eſt, vt ait Abulenſis, quod naturali actioni non conuenit. Porro relatiuum *eius* referri poteſt non ad lignum, ſed ad Altiſſimum. Et poterat Dominus æquè ad virgæ prodigiis glorioſæ contactum, aquam dulcem reddere, ſed maluit inutili ac ſylueſtri ligno vti, vt tanto magis rudis populus Dominum Deum ſuum miraculi autorem agnoſceret. Ergo hanc poſteriorem ſententiam vt probabiliorem amplectemur.

XCVIII. Sexta mãſio, & quot dierũ fuerit quinta.

Sed iam ad ſextam manſionem tranſeamus: quandiu autem in quinta ſuauiſſimis ac mirabiliter ſanatis aquis vſi fuerint Hebræi, certo definiri nequit. Coniicimus tamen eos ibi totos ſex dies ſubſtitiſſe, vt tres dies laboris & ſitis repenſarentur ſenis, & demigratio tranſacto ſabbato, in primum hebdomadæ, ac menſis Iiar diem caderet. Sequitur ergo ſexta manſio, de qua ita Moſis [a], *Venerunt autem in Elim filij Iſraël, vbi erant duodecim fontes aquarum, & ſeptuaginta palmæ, & caſtrametati ſunt iuxta aquas.* At Philo; *Ad hunc*, inquit, *modum extincta ſiti; voluptas geminata contigit: quandoquidem quoties præter ſpem incidit, maiorem affert voluptatem. Impletis deinde hydriis diſceſſerunt, tanquam epulati in feſtiuiſſimo conuiuio.* Et mox, *Atque ita peruenerunt in ſtationem ſecundam*, à tranſitu ſcilicet maris rubri, nam ab Ægypto ſextam, *aquam habentem & arbores, cui nomen Elim erat, riguam duodecim fontibus, apud quos erant ſeptuaginta palmæ ramoſæ, ac virentiſſimæ, bonum omen genti afferentes*, &c. Sic Philo, quæ omnia peruersè ac malignè retulit Ioſephus [b].

a Exod. 15. 27.

Vide Ann. Moſ. 81. n. 263. & 264.

b l. 3. Ant. c. 1.

XCIX. Quot item ſexta.

Cæterum quantam hic moram fecerint, non eſt memoriæ proditum. Ex octaua tamen [c], ad quam perueniſſe conſtat decimo quinto ſecundi menſis, & iis quæ paulo ante diximus, de mora facta in Mara, colligimus Hebræos quindecim dies partim in hac ſtatione ſexta, partim in ſeptima ſequente poſuiſſe. Idque conſentaneum eſt dulcedini, quam Dominus in hac peregrinatione filiis ſuis demonſtrabat: vt maiorem eius temporis partem in hac peramœna ſtatione retinuerit. Sub digreſſum autem conſentaneum eſt hydrias non ſecus atque in ſtatione Mara, aquis fuiſſe repletas, inſtinctu eius, qui eos proxime deducturus erat ad mare. Abeamus itaque à palmis atque fontibus, adeamus iterum mare.

c Exo. 16. 1.

C. Septima Iam-Suph, id eſt ad mare rubrum.

Septima quippe manſione fixerunt tentoria ſuper mare rubrum, vt habetur in catalogo manſionum [d], quam Moſes hoc loco videtur omiſiſſe, quod nihil in ea ad memoriam inſigne contigerit; neque tamen omittere voluit in eo libro, in quo manſionum numerum exactè recenſet. Eam S. Hieronymus vocat Iam-Suph, quod ad mare rubrum facta ſit. *Et quæritur*, inquit, *quomodo poſt tranſitum maris rubri, & fontis Mara, & Elim, rurſus ad mare rubrum venerint. Niſi forte in itinere pergentibus ſinus quidam maris occurrerit, iuxta quem caſtrametati ſint. Aliud eſt enim tranſire mare, aliud in proximo figere tabernacula.* Et paulò poſt tranſiens ad alteram interpretationem. *Verum*, inquit, *Iam-Suph apud Hebræos ex mari rubro compoſitum eſt. Suph autem & rubrum & ſcirpus vocatur, vnde poſſumus ſuſpicari, quod venerint ad paludem quandam & lacum, qui & carecto, & iuncis plenus fuerit. Quod autem omnes aquarum congregationes, Scriptura ſancta mare vocet nulla dubitatio eſt.* Hæc ipſe. Poſteriorem porro interpretationem fateor mihi probabiliorem videri, quod nouus hic maris ſinus verſus Arabiam non ſatis conſentiat cum tabulis geographicis. Et ſane fateor permihi quidem verum videri tantum deſcenſam verſus meridiem, ad ſeptentrionem profecturis. In hac ſtatione reliquum primi menſis ab exitu ex Ægypto tranſactum eſt. Nam decimo quinto Iiar peruentum eſt ad octauam manſionem, in deſerto Sin.

d Num. 33. 10.

Ep. 127. de 42. de mãſ.

Vel ad paludem.

CI. Octaua manſio in deſerto Sin.

Itaque profecti de mari rubro, ait Moſes [a], *caſtrametati ſunt in deſerto Sin, quod eſt inter Elim & Sinai.* Hi termini deſerti Sin capiunt totam eius amplitudinem, in qua manſiones quinque contigerunt, quarum hæc, quæ ſecunda eſt, à communi loco proprium nomen accepit. *Sciendum*, inquit Hieronymus, *quod omnes vſque ad montem Sinai, Eremus Sin vocetur, & ex tota prouincia etiam locus manſionis nomen acceperit, ſicut Moab tam vrbis quam prouinciæ nomen eſt. In hac ſolitudine quinque manſiones ſunt, Iam-Suph, de qua ſupra diximus, & Eremus Sin, & Daphca, & Alus, & Raphidim, de quibus loquemur in conſequentibus.* Hæc Hieron. Addit Moſes tempus, quo ad hanc octauam manſionem peruentum eſt, propter ſingulare beneficium Mannæ, quod in ea dari diuinitus cœpit, diem quintum decimum menſis ſecundi, id eſt integro menſe ab egreſſione ex Ægypto, quæ contigit decimo quinto primi menſis, qui Niſan dictus eſt, vt hic ſecundus Iiar.

a Num. 33. 10. & Exod. 19. 1.

Vna de quinque eiuſdẽ ſolitudinis.

CII. Murmur Iſraëlitarũ pro cibo.

Iam quod ad rem in hac manſione geſtam attinet, eam ſic Moyſes orditur [b]. *Et murmuraunit omnis congregatio filiorum Iſraël contra Moyſem & Aaron in ſolitudine.* Multi ſeorſim in circulis, vt fit, prius murmurauerant, quam vniuerſa populi congregatio diceret, *Vtinam mortui eſſemus per manum Domini, in terra Ægypti*, iis ſcilicet plagis, quibus plerique Ægyptij periere, *quando ſedebamus ſuper ollas carnium, & comedebamus panem in ſaturitate. Cur eduxiſtis nos in deſertum iſtud, vt occideretis omnem multitudinem fame?* Totis triginta præteritis diebus, nam Hieron. hunc vocat trigeſimum primum, totus paulatim conſumptus fuerat commeatus, neque enim vlla ad hanc diem facta fuerat famis aut cibi mentio, ſed penuria præſens, & futuræ deſperatio acrem moleſtiam, ac triſtitiam toti populo peperit, quam reddidit amariorem collatio cum præterita copia, & quidem eò vſque, vt querelas iniuſtiſſimas ex ingratorum pectoribus excuteret, verbo quidem contra Moyſem & Aaronem, re autem ipſa contra Deum. Vnde mox ipſe Moſes, *Audiuit Dominus murmur veſtrum contra Dominum: nos vero quid ſumus, quia muſſitaſtis contra nos?*

b c. 16. 2. 3.

CIII. Ingratum, & aduerſus Dominum.

Vere contra Dominum. Eos enim reuera Dominus de Ægypto eduxerat in manu excelſa, & traduxerat per mare rubrum, & ad eam diem quotidie deducebat, præeunte columna nubis. Totam ergo Domini circa ſe prouidentiam aſpernabantur atque damnabant, & flagellorum ac diræ ſeruitutis obliti, ollas carnium lurcones recordabantur. *Sed quoniam intelligebat*, vt ait Ioſephus, *non de nihilo populum concitatum, ad preces & ſupplicationes confugit, & conſcenſa quadam ſpecula, opem Dei, rebus per inopiam afflictis depoſcebat.* Quibus exoratus promittit Dominus coturnices in proximam populi cœnam, erat enim veſpera, manna vero in ſequentem matutinum diem. Qui cibus quia perpetuus futurus erat atque ordinarius, eius promiſſio disertè à Domino facta ponitur, cum præcepto colligendi certam quotidie menſuram, excepto die ſexto, quo duplex colligenda erat in ſingula capita, vt die ſeptimo quieti, & diuino cultui vacaretur. Nihilominus Mòyſes tam exprobationem murmurationis, quam nunc attigimus, quam promiſſionem coturnicum & mannæ, vna cum prædicto præcepto, ad populum cum fratre Aarone refert.

c. 16. v. 12.

CIV. Qui eis mittit manna. v. 4.

Promiſſiò Domini eſt huiuſmodi. *Ecce ego pluam vobis panes de cælo, egrediatur populus, & colligat quæ ſufficiunt per ſingulos dies, vt tentem eum, vtrum ambulat in lege mea, an non.* Vt ſcilicet notum fiat quinam præceptis meis obtemperent, aut qui ea violent colligendo pluſquam oportet, & quando non oportet. Pergit, *Die autem ſexto parent quod inferant*, in tabernacula ſua, *& ſit duplum quam colligere ſolebant per ſingulos dies.* Ea promiſſione accepta, *dixerunt Moyſes & Aaron ad omnes filios Iſrael. Veſpere ſcietis quod Dominus eduxerit vos de terra Ægypti*, per ſingularem videlicet effectum prouidentiæ erga vos ſuæ, *& mane videbitis gloriam Domini*, in manna pane angelico vobis adminiſtrando. *Audiuit enim murmur veſtrum contra Dominum.* Eademque cauſa tam ſingularis liberalitatis, mox ſecundo ac tertio iteratur.

CV. Singulari in ingratos beneficentia.

Mirabilis prorſus, ac diuina bonitate digna vindicta! Murmurat populus, non tam contra Moyſem, quam contra Dominum ipſum: & Deus quaſi eximio aliquo prouocatus obſequio, inſignem illi liberalitatem parat. Populus contra innocentes & benefactores lapidationem, ſi Ioſepho credimus, intentat, Deus contra incredulos & rebelles non pluit lapides, par pari referens, & ſaxis ſaxa retundens, ſed delicioſum manna, & coturnices. Populus impiè ac mendaciter ollas carnium, & ſaturitatem Ægyptiacam Moſi exprobrat, oblitus flagellorum, quibus dies noctéſque cædebatur; & Dominus quaſi iuſta eſſet querela, & æquum eſſet eorum non ſolum neceſſitati, ſed etiam gulæ quodammodo famulari, delicatiores ei carnes coturnicum ſubminiſtrat, Sapiens [a] non vno in loco gratulabundus confitetur. Ideoque admirans Dauid [b], *Memoriam fecit mirabilium ſuorum miſericors & miſerator Dominus, eſcam dedit timentibus ſe.* Imo & murmurantibus contra ſe, Quid facturus eſt bonis, & obſequentibus famulis ſuis, qui improbos ac tumultuantes tam indulgenter tractat?

a Sap. 16. & 19. 11.
b pſal. 110. 4.

CVI. Veſpere

Hæc indulgentia hoc erit illuſtrior, quo melius angelici panis, quo querulos iſtos enutriuit, naturam, vſum, proprietates cognouerimus; ſi prius de coturnicibus, quæ prius datæ ſunt, aliquid dixerimus [a]. *Factum eſt ergo veſpere*, ſub occaſum ſcilicet Solis, *& aſcendens coturnix cooperuit caſtra.* Ex humiliore videlicet Ægypti regione veniebat, & ex Arabico maris ſinu, eodem fortaſſe impellente vento Africo, qui poſtea in ſepulchris concupiſcentiæ immenſam detulit vim coturnicum, vt ſuo loco dicemus. Significat autem Philo quotidianum fuiſſe hoc aucupium: cui fauere videtur Scriptura, cum ait, *Dabit vobis Dominus veſpere carnes edere, & mane panes in ſaturitate.* Vno enim eodemque orationis tenore ac filo, carnes Dominus, paneſque pollicetur; at perpetua futura erat liberalitas panum, ergo & carnium; & Hebræi quorum querelæ Deus ſatisfacere voluit, æquè vtrumque conquerendo poſtulauerant.

coturnix caſtra cooperit.
a Exod. 16. v. 13.

An quotidianum fuerit aucupium.

CVII. Hoc tempore ſemel tantum datæ coturnicæ.

Verum hæc opinio videtur eorum, qui vtramque coturnicum liberalitatem confuderunt; nam rem tam memorabilem Scriptura non tacuiſſet, quæ huiuſmodi locutione ſignificare voluit, Deum ſemel quidem daturum carnes populo, ſed quæ in plures cœnas ſufficere poſſent, itàque factum videtur. Propetereàque non dixit Dominus eos vno veſpere habituros carnes, licet vno tantum veſpere collecturi erant. Sic etiam in decima tertia manſione, ſemel tantum confluxerunt coturnices, ſed tanta copia, vt quiſque colligeret, quod in menſem integrum ſufficeret; ergo pluribus veſperis comederunt carnes, & mane ſaturati ſunt panibus. Qui panis, vt mox patebit, cum inſtar eſſet omnis cibi, merito illo præſente, atque affatim affluente, coturnices ſuis ſe locis continuere. Nec Hebræi ordinariam annonam carnium poſtulabant, ſed ſuam infelicitatem, ex contentione cum priore fortuna, quæ hac ex parte videbatur optabilis, cum querela repræſentabant, nec tamen ſine culpa, vt pluribus in Annalibus [b] explicatum eſt. Et de veſpertino cibo peregrinantium Iſraëlitarum hactenus.

Sed abundanter in aliquot dies.

a Ex Cyrill. in Ioan. l. 3. c. 34.

CVIII. Manna depluit Hebræis.
c Exod. 16. 13.

Quod ad matutinum attinet, qui deinceps veſpertinus quoq; factus eſt, ſic enim Scriptura deſcribit [c]. *Mane quoque ros iacuit per circuitum caſtrorum: cumque operuiſſet ſuperficiem terræ, apparuit in ſolitudine minutum, & quaſi pilo tuſum, in ſimilitudinem pruinæ ſuper terram.* Si tempus quæritur, quo diuinitus manna dabatur, mane fuit, primo ſcilicet diluculo, vt ante ſolis ortum colligi poſſet; nam cum incaluiſſet ſol, liqueſcebat. Si natura, appellatur ros, quia decidebat vt ros & cum rore, vt habetur in libro Numer. [d] Ne tamen liquidum fuiſſe putes, inſtar guttarum roris, mox additur, fuiſſe in ſimilitudinem pruinæ, ſiue roris concreti ac congelati. Si quæritur locus, non depluebat intra caſtrorum vicos, aut ſuper eorum tabernacula, ne bona pars eius ſordes contraheret, ac periret: ſed in circuitu caſtrorum, ne longe petendo cibum populus fatigaretur; ſicque omni ex parte Dominus prouidi & indulgentis patris-familias numeros explebat.

Quando

Quæ eius natura.
d c. 11. 9.

Quo loco decideret.

CIX. Quanta copia.

Nam ſi copia quæritur operiebat ſuperficiem terræ, magna ſcilicet latitudine ac profunditate, pro multitudine populi innumerabilis. Ideóque Chaldæus paraphraſtes ait coaceruatum fuiſſe, inſtar pruinæ ſuper terram, & Philo ἀθρόον acceruatim iacuiſſe ait rorem profundum

Quæ illius forma. a Exod. 16. 31. qui color.

ac multum. Si forma, minutum quiddam fuit, ſiue grana minuta; qualia ſunt coriandri [a], aut oryzæ. Si color, grana alba erant ſicut triticum aut oryza amoto furfure, aut ſalix ſublato cortice, ideóque dicitur fuiſſe manna quaſi ſemen coriandri album, id eſt folliculo ſuo nudatum.

b Num. 11. 7.

Alibi [b] dicitur coloris bdellij, id eſt gemmæ albæ, & collucentis inſtar niuis, aut pruinæ. Ideóque ibi Septuag. aiunt manna ſpeciem habuiſſe cryſtalli. Philo [illegible] vocat.

qui ſapor. c Exod. 16. 31. d Num. 11. 8.

Si denique ſapor, guſtus eius erat [c] quaſi ſimilæ cum melle, prius videlicet quam coqueretur: nam vbi coctum fuiſſet, ſaporis erat [d] quaſi panis oleati, vt dicitur in libro Numerorum.

CX. Vnde mannæ nomen. e Pſal. 67. 10.

Duplici porro beneficio Iſraëlitis promiſſo diuinitus, & altero in præſentia liberaliter accepto, alterum bona ſpe pleni, in matutinum tempus expectabant. Itaque maturè expergefacti [e], *pluuiam voluntariam* in circuitu caſtrorum, ſegregatam hæreditati Domini circunſpiciunt, *dicuntque ad inuicem. Manhu, quod ſignificat, quid eſt hoc? Ignorabant enim quid eſſet.* Non ait ſcriptura populum vocaſſe id quod videbant, Man, ſiue Manhu, ſed dixiſſe mutuo, *Manhu? quid hoc!* Inquirendo videlicet nomen, non imponendo. Itaque non rectè nonnulli, ſecuti Dauidem Kimhi, Man verterunt donum, quod ſcilicet Dominus pollicitus fuerat. Huiuſmodi enim interpretatio admirationem tollit & interrogationem? neque rationi quadrat, quam Scriptura ſubiicit, *Donum hoc, ignorabant enim quid eſſet.* Sed de nomine, & natura mannæ pro inſtituto ſatis, eius deinceps vſum, & proprietates videamus.

CXI. Vſus mannæ in cibum aſſum, elixum, crudum. f Num. 11. 8. g in 11. Num. h to. 2. l. 2. c. 17.

Explicat hunc vſum ipſe Moſes. *Circuibat populus*, inquit, *& colligens illud frangebat mola, ſiue terebat in mortario, coquens in olla, & faciens ex eo tortulas; ſaporis quaſi panes oleati.* Cum autem tortulæ, ſiue placentæ in olla non coquantur, ſed potius aſſentur in furnis, ſignificatur manna & elixari ſolitum & aſſari, vt notat Caiet. [g] Poterat tamen neque fractum, neque coctum comedi: coque veſcebantur non ſolum homines, ſed etiam iumenta, vt obſeruat Bellarm. [h] Satis enim clarum eſt quotidianorum ciborum reliquias, micas & fruſtula à domeſticis animalibus participari, cumque neque fœnum haberent, neque auenam, aut hordeum, oportebat armenta etiam manna veſci. Sicut & aquam, miraculo è petra elicitam, iumenta quoque biberant.

CXII. Tria præcepta circa illum vſu. 1.

Ad eundem mannæ vſum eius diſtributio pertinebat, de quo tria præcepta Moyſes diuinitus tradidit, primum vt menſura Gomor in ſingula capita colligatur, vt ſi quid minus de illa menſura in familia aliquis ſumpſerit, hoc alteri detur, cui illa menſura fortaſſe non ſufficeret; & reliquias ſupereſſe oportebat, quæ animalibus darentur. Eam menſuram quatuor mannæ libras continuiſſe Cornelius putat. Quantumcumque autem quis aceruum, aut quantulumcumque non menſurando collegiſſet, totidem gomor, nec plura, nec pauciora reperit, quot erant capita in illa familia.

2.

Alterum præceptum fuit, vt nihil mannæ in ſequentem diem ſeruaretur, vt omnes à quotidiana Dei prouidentia & liberalitate penderent, quod cum à quibuſdam male prouidis violatum eſſet poſtridie: vermibus ſcatere cœpit; licet die ſabbathi conſeruaretur.

3.

Nam tertium fuit, vt die ſexto colligeretur, quod illo, & ſequenti die vſui eſſet, ne quies diei ſabbati violaretur.

Paraſceue.

Nec feria tantum ſexta colligebatur, ſed parabatur etiam, vt coctum edi poſſet; ideoque dies ſexta dicta eſt paraſceue. Quod cum factum eſſet, nihil corruptionis inuentum eſt in eo, quod reſeruatum fuerat in diem ſabbathi.

CXIII. Aduentitius mannæ ſapor improborum. a Num. 21. 5.

Huius porro mannæ ſapor non ſolum naturalis fuit, de quo diximus aliquid, ſed aduentitius. Nam improbis valde inſipidum videbatur, vnde & dicebant [a], *nauſeat anima noſtra ſuper cibo iſto leuiſſimo.* Si tamen vitium in lingua erat & palato, & non potius in voluntate peruerſa, & imaginatione corrupta, qua diſplicere ſolent omnia, quæ ab iis fiunt, quos non diligimus. Et fieri poteſt vt Deus improbis, præſertim murmuratoribus, etiam naturalem illum ſiue crudi, ſiue cocti mannæ ſaporem, in pœnam ſuſtulerit, maloſque ſeruos furfuraceo pane cibarit, & animo ægros, quaſi corpore morbidos, legitimo ſuauiſſimi cibi ſapore priuarit.

v. 5.

Nam ex vndecimo Numer. intelligitur ita improbis deſipuiſſe Manna, vt præ eo porri, cæpe, & allia appetenda viderentur.

CXIV. Et contra Iuſtorum. b Sap. 16. 20. 21.

Erat & alius aduentitius ac ſupernaturalis ſapor, qui magnificè à Sapiente [b] deſcribitur. *Paratum*, inquit, *panem de cœlo præſtitiſti illis ſine labore, omne delectamentum in ſe habentem, & omnis ſaporis ſuauitatem.* Atque hoc modo fiebat, vt quo quiſque cibo frui vellet, eius ſaporem & guſtum in Manna reperiret.

c l. 3. Ant. c. 1.

Quod ſubobſcurè innuit Ioſephus [c] cum ait, huiuſmodi fuiſſe huius panis guſtum, vt qui eum haberet, alium non deſideraret. Ieiunè ſanè, ac parcè. Audiamus potius eundem Sapientem prædicta, licet admodum clara, tamen quia mirabilia confirmantem. *Subſtantia enim tua*, id eſt panis ille quem mirabiliter ſubſiſtere faciebas, & qui te volente homines ſuſtentabat, *dulcedinem tuam quam in filios habes oſtendebat, & deſeruiens vniuſ cuiuſque voluntati, ad quod quiſque volebat conuertebatur.* Diuina plane vis dignitaſque plena Deo, & niſi ſacris literis apertè conſtaret, plane incredibilis, vt ſe Deus ad innumerabilem hominum multitudinem quotidie, imo ſingulis horis ita attemperaret, vt in vnico cibo centum ſapores diſparatos in palato produceret, & in ſtomacho, membriſque omnibus nutrimentum generaret.

CXV. Et qui ita ſentiant.

Quæ quò admirabiliora ſunt, hoc maiorem apud antiquos recentioreſque Scriptores dubitandi cauſam pepercre, ſoliſne bonis ea gratia, an vero communiter omnibus, atque indiſcriminatim concederetur. Priorem ſententiam amplectuntur Auguſtinus atque Hieronymus, Origenes, magnuſque Gregorius, aliique recentiores, quos in Annalibus retulimus, quibus fauent illa verba textus, *quam in filios habes dulcedinem*, quod nomen in peccatores ingratiſſimos, & in Deum murmurantes non cadit. Etſi enim paſſim Hebræos iuſtos vocat & filios, comparatione Ægyptiorum, diuina tamen gratia præditos videtur ſignificare, cum non contentus dicere, *vt ſcirent filij tui*, addidit, *quos dilexiſti Domine.* Itaque illa particula vniuerſalis, *vnuſquiſque*, in illa ſententia, *& deſeruiens vniuſcuiuſque voluntati*, cum reſtrictio-

ne

ne bonorum intelligenda eſt; ſicut è contrario cum reſtrictione reorum illa Moſis in Exodo, *Occidat vnuſquiſque fratrem, & amicum, & proximum ſuum*, videlicet reum. Itaque iacet hæc prima ratio eorum qui contra ſentiunt.

CXVI. Refutatur contraria ſententia.

At erant, inquiunt, cætera externa Dei beneficia in deſerto æque probis improbiſque communia, coturnices, aqua de petra, columna ignis & nubis, quidni & manna? At non negamus quod externum in manna fuit, id omnibus fuiſſe commune, ſuauitas autem & ſapor varius occultus fuit, ſicut & voluntas appetentis. Nam quod aiunt tam probos quam improbos alliciendos fuiſſe hac eſca, ad non concupiſcendas Ægypti delicias, parum videtur efficax. Alliciebantur enim mali ne tanta delectatione priuarentur, quam vel ipſi deguſtarāt, ſi quando boni fuerant, vel à bonis ipſi quotidie diſcere poterant. Sed hæc aliaque id genus, pluribus in Annalibus reperies explicata [a]. Sicut & illud, an manna non ſapore ſolum, ſed ſubſtantia etiam in quem quiſque proborum voluiſſet cibum conuerteretur; id enim verbum conuerſionis videtur exigere, ſicque fiet manna expreſſior typus Euchariſticæ tranſſubſtantiationis. Verum neque Græca vox μετεποιεῖτο, neque latina, *conuertebatur*, ſiue *tranſtemperabatur*, vel, vt habet Vatablus, *ſe temperabat*, ſubſtantiæ conuerſionem requirit, eique ſaporis attemperatio ſatisfacit. Adde quod non vltra Manna fuiſſet, ſed alia quælibet ſpecies animalis, aut cibi. Sed & typus Euchariſtiæ egregiè ſeruatur, vt ſicut in manna erat ſapor carnis, ſine carne, & accidens ſine ſua ſubſtantia; ita in Euchariſtia eſt ſapor panis & vini, ſine pane aut vino, & accidentia vtriuſque ſubſtantiæ, abſque alterutra ſubſtantia. Vide hic quoque Annales [b].

a an Moſis 81. d. 3. 7. & ſeqq.

Manna nō ſubſtantia ſed tantum ſapore mutatum.

b n. 313. & ſeqq.

CXVII. Nona mā ſio & decima.

c Num. 33. 12.

Sequitur nona manſio, quam exiſtimo poſtremo ſecundi menſis die contigiſſe; fuit in Daphca, vt eſt in catalogo manſionum [c], quam ſicut & ſequentem, quæ fuit in Alus, Moyſes omiſit in Exodo, ſicut & Ioſephus & Philo, quod nihil in iis memorabile contigiſſet. Retero autem in extremum ſiar manſionem nonam, vt tempus iis agendis ſuppetat, quæ ante diem datæ legis accidiſſe, in Raphidim manſione vndecima memorantur; vrget quippe nos ſecundum ſabbatum in deſerto Sin celebratum, & aduentus populi in Sina. Itaque ſic iſtos dies digerimus, vt primo die tertij menſis, qui dicitur Siuam, populum è Daphca deducamus in Alus, ſecundo de Alus in Raphidim, vbi eodem veſpere aquæ penuria laboratum eſt: poſtridie pugnatum eſt contra Amalecitas, qui fuit tertius Sinam, quarto autem maturè venerunt ad montem Sina, vbi quarto & quinto die Dei iuſſu præparati ſunt, vt die ſexto, qui fuit quinquageſimus ſiue Pentecoſtes, legem acciperent.

CXVIII. Manſio vndecima in Raphidim.

Populi ſitis & murmuratio quarta.

Veniamus igitur cum Iſraële in Raphidim, manſionem vltimam deſerti Sin: vt ſupra ex Hieron. diximus, in qua duo præcipua contigerunt. Primum eſt ſitis, & propter eam populi murmuratio, preces Moyſis, liberalitas Dei. Alterum eſt res geſta contra Amalecitas; nam aduentus Iethro in alium differendus eſt locum. Cum primum igitur ventum eſt in Raphidim, ſitiuit populus ſiti vt aſſolet, ex viæ labore contracta, cumque ibi non eſſet aqua populo ad bibendum, rixari de more cœpit aduerſus ducem ſuum præ aquæ penuria, & murmurauit contra Moyſem dicens [a]. *Cur feciſti nos exire de Ægypto, vt occideres nos, & liberos noſtros, ac iumenta ſiti?* Apparet in hac querela Hebræorum iſtorum improbitas ac peruicacia, cum in medio ipſo curſu beneficiorum Dei, quibus mirabiliter fouebantur, in media luce miraculorum, quæ omnium oculos perſtringebant, in ſua penuria, non ad humiles preces, vt ratio & natura poſtulant, ſed ad ſuperba iurgia, querelaſque conuertantur, quaſi iniuriam aliquam à Deo, aut à Moyſe illius famulo & duce ſuo paterentur: neque ad fiduciam, in iam toties experta Dei prouidentia, & gratuita bonitate erigantur, ſed ad eum tentandum inſoleſcant, dicentes [b], *Eſtne Dominus in nobis, an non?* Dubitant videlicet de diuina præſentia & gubernatione, eiuſque experimentum captant, in aqua ipſis largienda: nec Moſis erga Deum gratiam in remedium ſuæ neceſſitatis implorant, ſed contra manſuetiſſimum principem pene vſque ad lapidationem efferantur.

a Exo. 17. 3.

b v. 7.

CXIX. Moſes recurrit ad Dominum. Ibid.

Vnde ſequitur, *Clamauit autem Moyſes ad Dominum dicens. Quid faciam populo huic? adhuc paululum, & lapidabit me.* Videbat nimirum frementem iracundia populum, & neceſſitatem ſuam vt grauem injuriam apprehendentem, & exigentem vt is qui ipſos è ſolo patrio eduxiſſet, & per inuias ſolitudines traduceret, de rebus neceſſariis prouideret. Perinde ac ſi is qui alicui vnum aut alterum beneficium contulit, etiam ad tertium obligetur? ſed eſto. Num propterea armatæ preces adhibendæ ſunt?

Qui eum mittit ad petram Horeb.

c c. 17. 5.

Et ait Dominus ad Moyſem [c]. *Antecede populum, & ſume tecum de ſenioribus Iſraël, & virga qua percuſſiſti fluuium, tolle in manu tua & vade.* Percuſſerat Aaron fluuium non Moſes, ſed vtriuſque opera communia erant, & ambo quaſi vnicum Dei inſtrumentum cenſebantur. Iubetur autem antecedere populum, aut tranſire coram populo, non ſolum vt intelligat nihil ſibi ab eo metuendum, Dei protectione eum circumuallante, ſed vt nos intelligamus longius à caſtris poſitam fuiſſe illam petram, quæ percuſſa profudit aquas; quæ tamen mox verſus caſtra in Raphidim, ad vſum totius populi & iumentorum decurrerent. Hebræi autem tradunt eam petram quatuor milliaribus abfuiſſe, & totis 40 annis tanquam fluuium per omnes manſiones profluxiſſe; iuxta illud Apoſtoli [d], *bibebant de conſequente eos petra*, id eſt de aqua petræ, quæ eos ſequebatur, quocunque demigrarent, vt hydrias replere vltra, & circumferre nihil eſſet opus.

d 1. Cor. 10. 4.

CXX. Cum ſenioribus.

Noluit porro Dominus hoc miraculum coram vniuerſo populo efficere, eos tamen fide dignos teſtes adhibuit de ſenioribus populi, à quibus cæteri de miraculo in eorum vſum diuinitus facto docerentur. Quanquam fieri poteſt vt petra illa in eminenti aliquo loco percuſſa ſit, qui longè lateque à populo videri poſſet. Ideóque fortaſſe & Sapiens [e] & Philo [f] hanc petram ἀκρότομον appellarunt. *En ego ſtabo*, ait Dominus, *ibi coram te ſupra petram Horeb*, quaſi expeditus ad efficiendum, miraculum adiectum virgæ tuæ, *percutieſque petram, & exibit ex ea aqua, vt bibat populus* & ſcilicet pecora quoque,

e Sap. 11. 4.

f l. 1. de vita Moſis.

Petra percuſſa fundit aquas.

& iumenta, pro quibus etiam coqueſti fuerant. *Fecit Moyſes ita coram ſenioribus Iſrael.* Et è veſtigio petra dehiſcens, ait Ioſephus [a], aquã euomuit copioſiſſimam, ac limpidiſſimam. Sicque affatim extincta ſiti, extincta eſt murmuratio, & excitata gratiarũ actio pro accepto beneficio. Voluit porro Dominus in hac tentatione ſitis Hebræos prudenter æſtimare tum abundantis aquæ beneficium, ſi præſertim, vt videtur, perpetuum fuit, tum etiam quanta Ægyptios, in eorum gratiam, afflictione vexaſſet, dum, aquis in ſanguinem verſis, eos ſiti cruciauit, & ad cruentam potionem adegit, vt à Sapiente [b] annotatum eſt.

a l. 3. c. 1. ſi.

Perpetuas.

b c. 11. 4. 5.

CXXI. Amalecitæ Iſraelitas inuadunt.

Deinceps de Hebrçorum pugna atque victoria contra Amalecitas dicendum eſt. Erant Amalecitæ Arabiæ petrææ populi, ab Amalec nepote Eſau oriundi. Nam Eliphas primogenitus Eſau genuit Amalec ex Thamna concubina. Non conſtat quidem ſub quo eorum rege bellum hoc ſuſceptum ſit, opinatur Serarius hunc fuiſſe Huſam [c] Themanæum, qui in regno Amalecitarum ſiue Idumæorum Iobo patientiæ laude clariſſimo ſucceſſerit, qui hoc ipſo anno egreſſionis Iſraëlitarum ex Ægypto mortuus eſt, vt poſtea dicetur. Verum docendum eſſet Idumæos & Amalecitas non ſolum origine gentis eóſdem eſſe, ſed etiam populis, atque adeo ſub eodem rege vixiſſe. Belli cauſam hanc Philo memorat. *Regionis enim rex populationem agrorum metuens, excita oppidatim iuuentute, oppoſuit ſe, vt arceret eos à tranſitu. Quòd ſi armis viam ſibi aperire conarentur, aggrederetur integris viribus, & recenti milite, feſſos itineribus & commeatuum inopia, aquarumque penuria, quibus illi neceſſitatibus alternatim laborabant.* Quibus ſimillima ſcribit Moſes in Deuteronomio [d]. At abundabant nunc quidem manna, & aqua de petra. Sed vterque tempus aliquanto laxius accepit.

c Gen. 36. 12.

Cauſa Belli prima.

d c. 25. 17. 18.

CXXII. Alia conterum.

Alteram huius belli cauſam in diuinam iuſtitiam referre poſſumus, Hebræorum ingratam murmurationem punientem, vt ipſi quoque Hebræi Rabbini agnoſcunt, inſanam præſertim illam vocem, qua de diuina præſentia dubitabant, quam in aſpectabili columna perpetuo ducem habebant, & quotidianum cibum potumque largientem. Sic quoque prouidebat Dominus, vt adepta victoria Iſraëlitis animi adderentur, ad futura prælia, vt à Deo in periculis recurrerent, & ab eo, vt nuper in mari rubro, victoriam expectarent; vt ne otio torpeſcentes vitia & ſeditiones fouerent. Denique vt Ioſue militiæ rudimento poneret, nec nouus ad bella contra Chananæos, Amorrhæoſque procederet.

Huius populi vires. e Iudith 4. 3.

Huius porro populi vires obiter deſcripſit Eliachim ſacerdos Domini magnus [e], *Memores eſtote*, inquit, *Moyſi ſerui Domini, qui Amalec confidentem in virtute ſua, & in potentia ſua, & in exercitu ſuo, & in clypeis ſuis, & in curribus ſuis, & in equitibus ſuis, non ferro pugnando, ſed precibus ſanctis orando deiecit*, &c. vſos nihilominus inſidiis ait Chaldæus [f] paraphraſtes conſentaneè iis, quæ à Moſe in Deuterono. [g] ſcripta ſunt.

f in 1. Reg. c. 15. 2.

g Deut 25. 18

CXXIII. h l. 1. de vita Moſis.

Quid interea Moyſes? [h] *Re per exploratores cognita*, inquit Philo, *non longe ab hoſte caſtra metatus eſt, delectu iuniorum habito*, viros potentes ſiue robuſtos Septuag. vocant: neque enim omnia caſtra temere ad arma ruere oportebat. At Ioſue ipſos elegit non Moſes, vt ex textu patet. Sed ſatis elegit Moſes, quos Ioſue iuſſu eius elegit, pergit. *Imperatorem hic Ieſum præficiens vnum è minoribus ducibus*, imo primarium ducem, id enim ὕπαρχος apud Philonem hoc loco ſignificat, & quaſi proregem. Neque enim Ioſue vnus de minoribus ducibus æſtimari potuit. Nam ſi ætatem cogites, quartum iam & quinquageſimum agebat annum: ſi negotij magnitudinem, primum omnino bellum à rudibus contra potentiſſimos gerebatur hoſtes: ſi perſonæ dignitatem, cum Deus in ſucceſſorem Moyſi deſtinarat: ſi virtutem, Moyſi intimus erat & longe chariſſimus. Ipſe autem Moyſes cum Aaraone & Hur aſcenderunt ſuper verticem collis, qui ad montem Horeb pertinebat, ex quo ſcaturiebat aqua mirabilis.

Iſraelitarũ delectus contra eos. ἐπὶ ἔργα δυνατούς.

Duce Ioſue.

CXXIV. Moſes cum fratre & Hur montem aſcendit.

Rectè autem ad orandũ aſcendit Aaron frater Moſis, vir ſummo ſacerdotio deſtinatus, quem propterea decebat ab humano ſanguine fundendo abſtinere, ſed precibus ſuis Deum bellatoribus exorare; accedebat ætas 84 annorum, parum idonea ad ferendum graue Martis onus. Aſcendit & Hur maritus Mariæ ſororis vtriuſque, quæ cum ageret nunc annum 88. facile eſt intelligere eius coniugem fuiſſe admodum grandem natu; vt alium omnino eum fuiſſe neceſſe ſit ab eo [a], qui fuit Calebi exploratoris filius. De ipſa porro pugna hæc habemus ex Moſe, feciſſe Ioſue quæ iuſſerat Moyſes, omnibuſque rectè diſpoſitis pugnaſſe contra Amalecitas; & vice verſa feciſſe Moſem quod muneris erat ſui, extenſiſque in cœlum brachiis, Deum pro victoria, magna ac diuturna contentione oraſſe. Fatendum tamen eſt totam rem in illa contentione animi poſitam non fuiſſe, alioqui flacceſcente corpore, & brachiis, poterat vis animi non deficere, imo & augeri, iuxta illud Pauli [b], *Cum infirmor tunc potens ſum.* Et Chriſtus [c] *Factus in agonia prolixius*, vtique & vehementius *orabat*, adeo vt ſudore ſanguineo toto corpore manaret. Itaque non fuiſſet opus brachia erigere & ſuſtentare, ſed renouare animum, & confirmare.

a 1. Paral. 2. 19.

Quomodo protenſis manibus orarit.

b 2. Cor. 12. 10.

c Luc 22. 43.

CXXV. Extentio manuum victoriæ conditio.

Placet itaque Caietani expoſitio, vt ad eam brachiorum extenſorum ceremoniam, Deus victoriam alligare voluerit; & ipſis eleuatis aut demiſſis victoriam efficere, vel fugam permittere. Manifeſto vtique indicio in cruce Domini Ieſu Chriſti, in qua ipſe brachia expandens & orans, ad extremum vſque ſpiritum, ſolis occaſu repræſentatum, perſeuerauit, victoriam de hoſtibus noſtris poſitam eſſe. Sic eleuatio clypei, Ioſue contra oppidum Hay myſterium fuit, quoniam Deus ſtatuerat victoriam dare interueniente ſigno illo ſenſibili, vt Deus ipſe autor victoriæ apertè agnoſceretur. Dubia nihilominus videri poteſt, non quidem extentio manuum, ſed illius modus. Omnes enim qui expreſſum hoc ſignum crucifixi dixerunt, quorum magnus eſt numerus, manus extenſas crucifixi in morem intelligunt. Atqui Moſes non ait extendiſſe ſe manus, ſed *leuaſſe* quo modo habetur in Hebræis, Græcis, Latiniſque codicibus, & Chaldæa paraphraſi. Idem habet Ioſephus, & Philo, qui ait eum manus extuliſſe in cœlum, non ad ortum vel occaſum

Non in latum, ſed in altum.

extendiſſe

a ſerm. 39. de temp.

extendiſſe, Apertius etiam [a] S. Auguſt. *Aduertite, inquit, fratres, Moyſes manus quidem leuat, non tamen extendit: cui ergo ſeruabatur vt manus extenderet, niſi Domino noſtro Ieſu Chriſto, qui extenſus in cruce vniuerſum orbem complexurus, brachia pietatis expandit? Moyſes ergo leuauit manus, & licet non expanderit, tamen ipſa eleuatione myſterium crucis oſtendit.* Denique Caietanus. *Et quia*, inquit, *Moyſes virgam Dei in manu tenebat, non præter rationem creditur, eum manus eleuatas ſic habuiſſe, vt inter vtramque volam virgam teneret extenſis manibus verſus cœlum.* Sic ipſe. Faueo equidem illi inuentioni, quæ Chriſtum Dominum ita cruci affigit, vt brachia nihilominus cœlum verſus, & ſupra caput ipſius extendantur.

CXXVI. Neminem in pugna cecidiſſe.
b l. 3. Ant. c. 2.

Vtrum autem hæc pugna tam propitium habuerit Deum, nullus vt Hebræus ceciderit, Scriptura non tradit, Ioſephus [b] affirmat, idq; admodum probabiliter, ſiue quia Domini erat victoria hæc, & perfecta ſunt opera eius, ſiue quia in hac prima pugna voluit exuſcitare animos populi ſui, ad fiduciam in Deum in reliquis prælijs. Nam ſi Ioſue & ſeniores Iſrael, poſt ſex & [illegible]o milites de exercitu ſuo cæſos, in oppugnatione Hay, vſque adeo afflicti ſunt, etiam poſt multas victorias, vt ſcinderent veſtimenta ſua, & toto die coram arca Domini humi ſtrati iacerent, nonne nunc afflicti fuiſſent in ſimili aliqua iactura? Occiſos tamen conſtat Hebræorum nonnullos ab Amalecitis, ſi non in pugna, certe in pridiana excurſione. Nam in Deuteron. [c] legitur Amalec extremos agminis Iſraëlitici cecidiſſe, qui laſſi reſidebant, aut qui tardius cæteros ſequebantur, vt interpretatur Onchelos. Oportuit quoque non plane impunè abire murmurationem, cuius illi fortaſſis autores fuerant; quod ſentit quoq; Serarius [d]: qui etiam ſuſpicatur regem ipſum Amalecitarum occiſum, vel grauiter ſauciatum. Is autem videtur communi gentis nomine dictus Amalec. Nam mox [e] legimus Ioſue fugaſſe *Amalec, & populum eius.*

c c. 25.18.
d l. 1. in Ioſue c. 3. q. 17.
e Exo. 17.13

CXXVII. Dei mandatum de exterminandi Amalecitis.

Hanc victoriam tria conſecuta ſunt, mandatum Dei de Amalecitis exterminandis, hoſtium ſpolia, gratiarum actio. Quod ad primum, iubet Dominus Moſem dicere Ioſue, ſtatutum ſibi eſſe delere funditus Amalecitas, vt ne memoria quidem eorum reliqua futura ſit, non quidem in libris, ſed in hominum, de re præſenti loquentium, ſermonibus; quomodo multis quoque Chananæorum populis contigit, quorum ſola nomina extant in ſacris literis, ipſi à facie terræ deleti ſunt. Iubet enim hoc ipſo loco [f] Dominus, hoc ſuum decretum contra Amalec in libro ſcribi, ad memoriam deſtinatæ à Deo vltionis retinendam. Ea partim ſub Saule [g] rege contigit, regnante apud eos Agago, partim ſub Dauid, poſt vaſtatum ab ipſis oppidum Siceleg.

f Exod. 17. 14.
Quando impletum.
g 1. Reg. c. 15. & c. 30.

CXXVIII. Mirabile Dei in eos odium.

Mirabile porro fuiſſe Dei in Amalecitas odium agnoſcitur, non ſolum ex ſeueriſſima vltione, quam Dominus Sauli mandauit aduerſus illos, ob quam non exactè exercitam, Regem à ſe electum abdicarit, eumque ab Iſraelitico regno, cum tota ſua poſteritate repulerit: ſed maxime ex peccato, in quod tanto ſupplicio animaduertebatur. Quod ſcilicet armati occurrerint innumerabili aduenarum multitudini, eique in via reſtiterint, metuentes ne ſuam illi regionem inuaderent. Voluit nimirum Dominus oſtendere quantum eſſet odium ſuum in principes & potentes, qui in peregrinos & aduenas, afflictoſque, viros præſertim innoxios, crudeles ſunt & inhumani. Quales fuerunt etiam Ægyptij, qui proxime omnibus afflicti cladibus, maris denique fluctibus hauſti periere. Ex eo autem quod habetur in textu, illos non timuiſſe Deum, afflictorum videlicet perfugium, conjici poteſt Amalecitas accepiſſe à Deo nuncios, vt populum ſuum abire permitterent, innoxium eius tranſitum fore, alioqui ſe vltorem futurum, pariáque illos cum Pharaone reſpondiſſe, *Quis eſt Dominus, vt audiam vocem eius.* Nec contenti tutari ſua, etiam iniuriam facere aggreſſi ſunt. Denique Serarius putat alia quoque multa peccaſſe Amalecitas, quæ Deus vlciſci vellet huius occaſione peccati.

In gratiam miſerorũ.

CXXIX. Amalecitarum ſpolia.
a l. 3. Ant. c. 2.

Quod attinet ad hoſtium ſpolia, ea fortaſſe magnificentius à Ioſepho [a] quam veriùs deſcribuntur apparet tamen fuiſſe non pœnitenda: conſentanee ijs, quæ à Scriptura, de donarijs populi ad tabernaculi fabricam, aliumque Dei cultum, oblata in Exodo, Leuitico, Numeriſque recenſentur. Sicque ad gemina de Ægyptijs ſpolia opima, tertia de Amalecitis acceſſerunt. Poſtremo in gratiarum actionem partæ victoriæ, ædificauit Moyſes altare, & vocauit nomen eius *Dominus exaltatio mea*, ſiue vt habent Septuaginta cum Philone, Dei ſiue *diuinum refugium.* Non deſunt qui Hebræam vocem *miraculum* vertant, quaſi dicerent diuino miraculo teſtando erectum fuiſſe altare. Idque videtur voluiſſe Onchelos cum ait, *Et immolauit ſuper eo coram Deo, qui fecerat ei miracula.* Non meminit quidem victimarum Moſes: ſed hæc ipſo ſacrificia inſinuantur, quod eriguntur altaria, quæ ſuapte natura ad ſacrificandum Deo inſtituta ſunt. Sicque impletum eſt quod anno ſuperiore dixerat Dominus [b], *Cum eduxeris populum de Ægypto, immolabis Deo ſuper montem iſtum.*

Gratiarum actio
καταφυγὴ Θεοῦ.
Altare.
b Exod. 3. 12.

CXXX. Manſio duodecima in Sina.

Sequitur manſio duodecima, omnium nobiliſſima, & rebus in ea geſtis celeberrima, & vna vel altera excepta, temporis diuturnitate longiſſima, in qua diuina lex maximo cum apparatu, à Deo, per interuentum Moſis, Iſraëlis data eſt: quo vno capite innumera alia continentur. *Hoc tantum*, cum [c] Hieronymo *dicam, quod media pars Exodi, & totus Leuiticus liber, & Numerorum præcepta non modica, & per ſingulas populi tribus diſtributio, & oblatio principum in hac manſione deſcriptæ ſunt, multorumque voluminum diſputatio huic loco ſufficere vix poſſet.* Sic Hieron. vt Lectori minime mirum videri debeat, ſi fuerimus in tanta rerum copia, aliquanto longiores. Non erimus, vt ſpero, verbis copioſi, ſed rebus, & in iis ipſis, pro inſtituto breues. Præſertim cum exiſtimemus pleroſque non contentos iſta Epitome, ipſos Annalium fontes non fruſtra adituros.

c Ad Fabiolam in 12. manſione.

CXXXI. Ratio temporis.
d Exo. 19.1.

In ipſo autem aditu, ingerit Moſes de tempore, quo in Sina peruentum eſt, dubitationem [d]. *Menſe tertio*, inquit, *egreſſionis Iſraël de terra Ægypti, in die hac venerunt in ſolitudinem Sinai.* Ergo eodem primo anno. Caue autem tertium menſem accipias, quaſi poſt duos inte-

gros exactos, vnus enim ferè menſis cum dimidio tantum abierat. Nam certo conſtat dimidiam partem primi, ante egreſſum Iſraëlitarum, qui incidit in 15 Niſan fuiſſe tranſactum. Tum ſecutus eſt integer menſis nomine Iiar, ordine ſecundus in anno ſacro. Adeſt ergo menſis tertius nomine Siuan, qui, cum reliquo anno, in hac manſione tranſactus eſt totus.

Quid ſit in die hac.

Quem autem diem ſignificet, cum ait *in die hac*, obſcurum eſt. Probabilis eſt illa interpretatio, vt *in die hac* ſit idem, quod in eadem die, ſcilicet tertia, vt ſit ſenſus, veniſſe menſe tertio, eademque die, nempe tertia menſis eiuſdem. Probabilius tamen eſt vt eadem dies referatur ad manſionem Raphidim, vt dicat Moſes, eadem die qua populus digreſſus eſt ex Raphidim, perueniſſe in deſertum Sinai, quatuor enim miliaribus duntaxat à ſe diſtabant, vt ait Genebr. in Pſalm. [a] Quæ omnino videtur mens ipſius Moſis. Nam ambiguam vocem ſtatim explicat dicens, *Nam profecti de Raphidim, & peruenientes vſque in deſertum Sinai, caſtra metati ſunt in eodem loco.* Rationem enim reddit cur eodem die peruenerint de Raphidim in Sina videlicet propter vicinitatem.

a Pſal. 77. n. 16. & 20.

CXXXII. Quo die peruentum in Sina.

Fuit autem hic dies menſis huius quartus, & ad exitu quadrageſimus octauus, vt in Annalibus [b] accuratè demonſtrauimus; nec anguſtijs temporis coarctamur, vt aliqui verentur, ſed eleganter tota res quadrat. Nam principio Moyſes populum anteceſſit, vt Dominus iuſſerat, reliquo populo paulatim duce columna ſubſequente, erat enim horum locorum peritiſſimus, & feſtinabat adire Dominum in Sina. Ergo maturè quatuor illa miliaria confecit, eóque peruenit, vt apparet, tertia hora ante meridiem; moxque aſcendit in montem; vbi iuſſus eſt à Domino renunciare populo, an vellent ei obedire, eumque habere Dominum: & ſcilicet ab eo poſtmodum legem, & vitæ rationem accipere. Deſcendit Moſes rem populo nunciaturus, qui iam ad montem Sinai caſtra metabatur, hora vt apparet duodecima. Ibi conuocatis maioribus natu, expoſuit quæ mandauerat Dominus. Cui reſpondit populus, *Cuncta quæ locutus eſt Dominus, faciemus.* Regreditur ad Dominum in montem Moyſes, hora ſi lubet ſecunda poſt meridiem, ab eóque audit, *Vade ad populum, & ſanctifica illos hodie, & cras, & ſint parati in diem tertium*, quam ſanctificationem mox explicat Moyſes, abſtinentiam ab vxoribus. Redit ad populum hora quinta, grandioribus iam diebus, eiſque continentiam indicit in reliquum illum diem quartum, & quintum ſequentem: dum die ſexto veniat cum maieſtate Dominus in montem ad enunciandam legem.

b n. 364 & ſeqq. præſertim 368. c Exod. 17. 3.

Diſtributio dierum ante legẽ.

CXXXIII. Populus caſtra locat circa montem.

Populus ergo peruenit ad montem Sinai, eodem die quo profectus fuerat ex Raphidim, quarto die menſis tertij, 48 ab exitu ex Ægypto, à die videlicet oblati manipuli, vt poſtea explicabitur. Ibi deductrice nube ſubſiſtente, prima cura fuit caſtra metari, & figere tentoria è regione montis Sinai, ſic vt illi, pro ingenti multitudie ſua, ferè vndique circunfunderetur. Erant tamen caſtra ſtadijs aliquot à monte diſſita. Nam paulò poſt habetur, eductum populum de caſtrorum loco, in occurſum Dei, ſtetiſſe ad radices montis. Ergo inter montem & caſtra non exiguum erat ſpatium, vt tanta multitudo progrederetur vndique, & facta monti propior, terminos in circuitu eius haberet, qui eam ab aſcenſu vndique prohiberent.

15. 29. 44. 48.

CXXXIV. Moſes aſcendit ad Dominũ. a Exo. 19. 3.

Moyſes autem aſcendit ad Deum [a], dum populus aduentabat ad deſertum Sinai, vt paulò ante dicebamus, *vocauitque eum Dominus de monte*, id eſt de montis vertice, quò non audebat aſcendere, quia pridem audiuerat. *Ne appropries huc* [b], *locus enim in quo ſtas terra ſancta eſt.* Ergo verecundantem euocat ad ſe Dominus, eaque populo mandari nunciat, quæ eius erga ſe beneuolentiam conciliare poterant; quod ſcilicet eos tutos atque incolumes conſeruaſſet, quaſi extra teli iactũ, ſuper alas aquilarum, ad nubes vſque euolantium, dum Ægyptij totis corporibus diuinæ iracundiæ ſagittas exciperent, vt populus cogitans ſe Deo eſſe curæ, ab eóque diligi, ei ſeſe non coactè, ſed libenter addiceret, dederetque. Ideóque ante omnem terrorem, qui Decalogi promulgationem comitatus eſt, quique libertatem conſenſus minuere poterat, voluit hanc fieri legationem. Addit & promiſſa in futurum, Iſraëlitas fore ſibi in peculium de cunctis gentibus, in regnum ſacerdotale, & gentem ſanctam: quaſi dicat eos ſpeciali amore & cura proſequendos, & præ cæteris populis honorandos, vt ſanctos, & electos ex omnibus, tanquam Deo conſecratos.

b Exod. 3. 5.

Fit interpres fœderis.

CXXXV. Deſcendit ad populũ, eique Dei mandata exponit.

Ita dimittitur ex monte Moyſes: & officio fidelis functus interpretis, conuocatis maioribus natu populi, & tribuum ac familiarum principibus, qui totum populum repræſentabant, & ex quorum autoritate reliqui, arbitrioque pendebant, eis Dei mandata expoſuit, & ſimul vtrique docuit, quantus eſſet hic Dei fauor, quamque dignus, qui non omnibus ſolum ſtudijs ac laboribus, ſed omnium etiam rerum iactura emeretur. Quibus auditis, nihil enim erat quod in re tam vtili, honorifica, modiſque omnibus expetenda deliberando cunctarentur, reſponderunt vniuerſi, *cuncta quæ locutus eſt Dominus faciemus.* Regreſſus eſt illico in montem Moyſes, verba populi ad Deum referens, liberumque conſenſum eius in agnoſcendo, accipiendoque Deo in Dominum ſuum. Eum conſenſum Dominus ratum habens, legatum ſuum remittit ad populum ſanctificandum, & parandum in diem tertium, quo die Dominus deſcenſurus eſſet, coram omni plebe ſuper montem Sina.

Acquieſcit populus, & Moſes ad Dominum redit.

CXXXVI. Qui iubet conſtitui populo terminos.

Præcepit etiam Dominus conſtitui terminos populo per circuitum ad montis radices, qui eſſent ad reuerentiam maieſtatis, quaſi cancelli quidam, vltra quos, mortis pœna propoſita, progredi nõ liceret profano populo. Quod autem ſequitur [c], *cum cœperit clangere buccina, tunc aſcendant in montem*, difficilem habet explicationem. Nam tunc minime omnium aſcendendum erat. Cum illo enim clangore buccinæ Deus deſcenſurus erat in montem. Crediderim hanc ironicam eſſe permiſſionem, quæ ex pronunciationis modo intelligatur, quaſi ſub intellecta voce, *ſi auſint*, ſignificans eos tunc ita territum iri, auditu & viſu eorum, quæ tunc contingent, vt nullo modo tunc auſuri ſint prope accedere. Vnde capite ſequenti dicitur, Hebræos ſtetiſſe procul, perterritos, & pauore

c Exod. 19. 13.

Quid ſit, tunc aſcendant.

concuſſos

concuſſos. Nec aliena eſt iſta orationis figura, à magna S. Prophetæ cum Deo familiaritate. Sic Philiſtæi illi, qui in ſtatione ſua erant, dicebant Ionathæ & armigero eius, *Aſcendite*, ſupple ſi audetis, & oſtendemus vobis rem. Et Micheas, *Aſcende*, inquit, *in Ramoth Galaad*, quaſi dicat, non aſcendes ſi ſapis. Itaque nunquam populus, neque ante ſonitum buccinæ, neque poſt, legitur aſcendiſſe montem. Cum his mandatis deſcendit Moſes de monte, eáque ſtudioſè executus eſt.

1. Reg. 14. 12. 3. Reg. 22. 15.

CXXXVII. Terrificus in monte apparatus. a Exod. 19. 16. b Vide An. Meſſi anno 81. n. 161. & ſeqq. & 381. & 82.

Iamque aduenerat dies tertius [a], à colloquio Domini cum Moſe, idemque ſextus à menſis initio, & ab exitu Hebræorum, aut potius à ſecundo Azymorum die [b], quo manipulus ſpicatum colligebatur, quinquageſimus, *& mane inclaruerat, & ecce cœperunt audiri tonitrua, & micare fulmina, & nubes denſiſſima operire montem, clangorque buccinæ vehementius perſtrepebat.* Itaque ad terrorem omnia concurrebant, iſque ſe ab auribus, oculiſq; ingerebat, vt intelligerent adeſſe eum cui ad nutum omnia famulantur, agique rem maximam, maximéque ſeriam; itaque *timuit populus, qui erat in caſtris*, neque præ timore audebat egredi è tentoriis: nedum in montem aſcendere. Eduxit ergo eos Moyſes in occurſum Dei, vt ſubditi ſolent ire obuiam principi ſuo, eique ſe ſuáque offerre. *Et ſteterunt* attoniti *ad radices montis*, inter caſtra ſua, & terminos à Moſe conſtitutos: itáque factū oportuit, ne qua res populum ab audiendo vel videndo impedire poſſet. Nec terrorum finis.

CXXXVIII. Eius ignis innoxius. c de Præp. l. 8. c. 10.

Totus, quippe, *mons Sinai fumabat, eo quod deſcendiſſet Dominus ſuper eum in igne, & aſcenderet fumus ex eo, quaſi de fornace.* Ait Ariſtobulus apud Euſebium [c] fuiſſe hunc verum ignem, toto tamen monte innoxium extitiſſe, neque quidquam omnino conſumpſiſſe. Sicut nimirum anno ſuperiore rubus ardebat, nec tamen conſumebatur. Pergit Moſes, *eratque mons omnis terribilis*; pro quo plerique ex Hebræo notarunt dici, montem contremuiſſe. Quod Dauid apertè confirmat [d], *Terra mota eſt, etenim cœli diſtillauerunt, à facie Dei Sinai.* Obſcurius Paulus ad Hebræos [e]. *Non enim acceſſiſtis ad tractabilem montem*, id eſt contactum, ſiue quem Deus tetigerit: agit autem de hoc ipſo monte Sina. Notant enim Hebræi quando montes diuina potentia contremiſcunt, dici à Deo leuiter tangi, ſicut chordas in lyra, iuxta illud [f], *tange montes & fumigabunt.*

d Pſ. 67. 9. Terræ motus. e Hebr. 12. 18. ψηλαφωμένῳ ὄρει. f Pſal. 143. 5.

CXXXIX. Moyſes cū Deo colloquitur. g Exod. 19. 9. & 19.

Ad hoc ſpectaculum Iſraëlitis metu palpitantibus, Moyſes confirmatior cœpit loqui ad Dominum in totius populi conſpectu, ſic enim ait, *Moyſes loquebatur, & Dominus reſpondebat ei*: iuxta promiſſionem illam [g]. *Iam nunc veniam ad te in caligine nubis, vt audiat me populus loquentem ad te, & credat tibi in perpetuum.* Conſcenſa igitur parte aliqua montis, in qua videbatur à populo, cum Deo loqui cœpit. Quæ autem verba vltro citróque dicta fuerint, Scriptura tacuit: niſi quod Dominus in ipſo montis vertice poſitus, *Moſem vocauit in cacumen eius.* Quo cum aſcendiſſet, iuſſus eſt à Domino deſcendere, & conteſtari populum, ne forte vellet tranſcendere terminos monti circumpoſitos, ad videndum

A quo ſurſum euocatur.

Dominum: propter diuturnam videlicet Moyſis abſentiam, poſtquam deſiiſſent micare fulgura, audiri tonitrua, ex quo futurum erat vt huiuſmodi temeritas plurimæ multitudinis morte lueretur.

CXL. Rurſum dimittitur ad cohibēdam populi curioſitatem. a n. 136.

At Moſes diuini colloquij ſuauitate captus, reſpondet non videri neceſſarium redire ad populum, ad eum monendum iterum, ne vllo modo audeat ad montem aſcendere. Id enim eſt quod ait *Non poterit vulgus aſcendere*, id eſt non audebat iuxta expoſitionem; quam ſupra dedimus [a] circa iſtum aſcenſum, & ſimulatam Domini permiſſionem. Perſtat nihilominus in ſententia Dominus, iubetque Moyſem rurſum deſcendere ad populum; quod ne illi graue eſſet, ſtatim ſubdit mandatum de monte repetendo, adducto ſecum Aarone fratre [b]; admonito prius non ſolum populo, & promiſcua multitudine, ſed etiam ſacerdotibus, qui alioqui ſolent accedere ad Dominum, ne ſibi licere putent tranſgredi terminos vniuerſo populo præfinitos, ne & ipſi diuinitus morte, ſuper ſua temeritate, mulctentur. Videtur quoque iuſſiſſe Moſem ad populum deſcendere, vt cum eo eſſet dum Decalogus proclamaretur. Qui autem eſſent iſti ſacerdotes, cum nondum inſtitutum eſſet Aaronis & filiorum eius ſacerdotium. Vide in Annalibus [c] hoc loco.

b id factum c. 24. c n. 388.

CXLI. Deus ſiue Angelus intonat præcepta Decalogi. d l. de Decal. e Act. 7. 38. f Gal. 3. 19.

Cum perueniſſet Moſes ad populum, eique diuinam prohibitionem inculcaſſet, Deus ad populum iuxta montem extra tentoria circunfuſum decem legis præcepta terribili & perquam ſonora voce intonuit, angeli miniſterio efformata: per quem datam eſſe populo legem, non ſolum Philo [d], ſed Stephanus [e] quoque & Paulus Apoſt. [f] tradiderunt. Moſes tamen ſæpe affirmat Deum locutum eſſe, & tradidiſſe legem populo ſuo. Nimirum Angelus, quaſi Domini legatus eius, perſonam gerit, eiuſque vice loquitur. *Hinc eſt*, ait Magnus Greg. *quod Angelus, qui Moyſi apparuiſſe deſcribitur, modo Angelus, modo Dominus memoratur. Angelus videlicet, propter hoc, quod exterius loquendo ſeruiebat. Dominus autem dicitur, quia interius præſidens loquendi efficaciam miniſtrabat.* Locutus eſt ergo Dominus, audiente populo, decem præcepta decalogi, prout Exodi 20. recitantur. Quæ cum maxima, maximéque terrifica voce perſonarēt, cunctus populus adſtabat admiratione defixus, audiens voces ſiue tonitrua, & ſonitum buccinæ: videns ignem maximū, è medio cuius erumpebant voces, montemque fumantem, videns lāpades, ſiue fulgurantes nubes. Bis autem iſta terrifica memorantur, quod ſermonem Dei tum anteceſſerint, tum ſecuta ſint; quæ vero auditionem populi non impediebant, fumus, flamma, nubes, caligo, Deo loquente perſeuerabant.

Perterrito populo,

CXLII. Qui rogat Deum ſecum per interpretem agere. g Exod. 20. 18.

Cum igitur iſta terrifica, abſoluta legis promulgatione repeterentur, perterritus, ac pauore [g] concuſſus populus ſtetit procul, vel vt eſt in Hebræo *mouit ſe*, ſiue *retroceſſit*, vt ſcilicet adderet ſe in ſua tabernacula, veritus ne Deus iterum ſimili modo loqueretur. Itaque dixerunt Moyſi, *loquere tu nobis, & audiemus: non loquatur nobis Dominus, ne forte moriamur.* Quæ copioſius in Deuteronomio [h] à Moyſe repetuntur, vbi etiam dicitur hanc poſtulationem factam ab omnibus principibus tribuum, & maioribus natu. Reſpondit au-

h c. 5. 23. 24. &c.

tem Moyſes populo, *Nolite timere, vt enim probaret vos venit Deus*, di eſt perterrefaceret timore ſalutari, nam ſequitur, *& vt terror illius eſſet in vobis, & non peccaretis.* Maxime enim neceſſarius erat Hebræis iſtis timor, quos neque amor, neque beneficia ex eo profecta, ſatis ad hanc diem in officio continuerant. Ni-

Promittit Dominus Christum.

hilominus *acceſſit Moſes ad caliginem, in qua erat Deus*, referens quid populus deſideraret: vt ſcilicet Dominus Moyſe internuncio vteretur; quod Deus probauit; & occaſione petitionis huius promiſit [a] ſe ſuſcitaturum de medio populi prophetam, qui Dei nomine locuturus eſſet, *quem qui audire noluerit*, inquit, *ego vltor exiſtam.* Quæ de Chriſto Domino dicta fuiſſe Petrus Apoſtolus [b] & Stephanus protomartyr teſtantur.

a Deut. 18. 17.

b Act. 3. 22. & 7. 37.

CXLIII. Redit Moſes ad populum.

Hac ipſa ſermonum vice iterauit Dominus quæ dicta fuerant in Decalogo, de non excitandis alienorum duorum ſimulacris, ſed erigendo ſibi altari terreo, vel lapideo de inſectis lapidibus, ad offerenda ſuper eo populi ſacrificia. Quæ breuiter Dominus locutus, remittit Moſem ad populum adhuc ſtantem, ante ſua tabernacula, & expectantem quid Moſes referret à Domino. Retulit autem probari à Domino ipſorum deſiderium, ſeque ipſo interprete ad eos vſurum, donec inſignem [c] illum prophetam mittat. Et addidit *Vade, & dic eis, Reuertimini in tentoria veſtra*, prandio ſcilicet corpora veſtra refecturi. Illud autem quod illico ſubiicit, *Tu vero hîc ſta mecum*: idem eſt ac ſi diceret, mox à reditu ſtabis mecum aliquanto diutius: ſimul enim ibi ſtare nō poterat & adire populū, ac monere, vt ſe in ſua tētoria referret.

c Deut. 5. 28. & 18. 17.

CXLIV. Et rurſus ad Deum vbi partem legis accipit.

A prandio regreditur in montem Moyſes, & accepit à Deo quæ tribus Exodi capitibus [d] continentur S. Paulo ante veſperam Moyſes à Domino dimittitur, ſed cum mandato, vt aſcendat iterum, poſtridie ſcilicet, cum Aarone & cæteris, qui capite 24 memorantur. Eadem veſpera [e] narrauit Moyſes populo, quæ illi dixerat Dominus, & quæ ab eis obſeruari volebat. Cui reſpondit vna voce populus, tribuum ſcilicet principes, ac maiores natu, ſe omnia facturos, quæ Dominus imperaſſet. Proxima nocte Moſes ſcripto mandauit *vniuerſos Domini ſermones*, quæ ſcilicet mandata à cap. 20. ad 24 continentur. Atque ita tranſactus eſt dies ſextus. Septimo autem *mane conſurgens ædificauit altare ad radices montis, & duodecim titulos*, iuſſitque primarios de populo iuuenes offerre ſacrificia, & ſanguinem pacificorum partim fudit ſuper altari, partim lecto fœdere ſparſit in populum: quæ matutinum tempus facile tenuere.

d 21. 22. 23.

e c. 24. 3.

v. 4.

Quæ acta die ſeptimo.

CXLV. Id eſt poſtridie promulgatæ legis.

A prandio aſcendit Moſes & Aaron cum duobus filiis, & Septuaginta de ſenioribus Iſraëlis, qui viderunt obiter Dominum, atque à longe. Moyſes autem propius acceſſit; illi mox dimittuntur. Sed Moyſes à Domino mandatum accipit, vt mox redeat ad diuturniorem moram, accepturus tabulas lapideas ſcriptas à Deo. Deſcendit ergo Moſes cum ſociis, diſpoſuitque domui ſuæ ad diuturniorem moram, & fuit hic dies ſeptimus, quo facta eſt confirmatio legis. Die octauo mane aſcendit in Montem Moyſes cum Ioſue miniſtro ſuo, relictis Aarone & Hur, quaſi vicariis in locum ſuum:

Quid die octauo.

ibique cum eo manſit ſex diebus, die autem ſeptimo, qui fuit decimus quartus tertij menſis, ingreditur Moſes caliginem, & fuit in monte 40 diebus & 40 noctibus, comprehenſis videlicet illis ſex diebus in monte poſitis, ante quam Moſes admitteretur in caliginem. Inchoantur enim hi 40 dies ab octauo tertij menſis Siuam, & terminantur 17, Tammus, qui eſt quartus menſis, quando Moſes de monte deſcendit, & confregit tabulas lapideas.

CXLVI. Cur ſcripto mandata lex.

Sed his breuiter decurſis, & ſub vnum quaſi conſpectum poſitis, nonnulla reguſtanda videntur. Quorum primum ſit, cur ſcripto lex iſta mandata ſit. Nam Moſes multiplici populi conſenſu legis acceptantis habito, quaſi Scriba Domini, in publicas tabulas retulit initum fœdus, ad memoriam poſteritatis ſempiternam, ad quam ſcripto propagaretur obligatio, quam patres pro ſe, poſteriſque ſuis ſuſcipiebant, de prædictis legibus, iudiciiſque ſeruandis. Sed & Dominus ex parte ſua, Decalogum in lapideis tabulis ipſe deſcripſit, vt memoriale perpetuum eſſet populo, initi cum Deo fœderis. Scribi etiam oportuit prædicta omnia Dei mandata, vt in confirmationem fœderis, tam liber ipſe, quam populus ſanguine aſpergi poſſet. Denique vt in manibus populi aut ſeniorum eius, in diuturna Moſis abſentia, extaret legis exemplar, vt eam per otium recognoſcere, meditari, & addiſcere poſſent, atque in praxim, prout res ferret, reuocare: nec ſi delinquerent per negligentiam, obliuionem tot præceptorum cauſari poſſent.

3.

5.

4.

CXLVII. Ritus confirmati fœderis.

a Exod. 24. 4.

Ritus autem confirmati fœderis, quo diuina inſpiratione, vel præcepto vſus eſt Moſes hic fuit. [a] Mane conſurgens ædificauit altare ad radices montis, quaſi in confinio ditionis eorum, qui fœdus inibant; & altare quidem vnicum fuit, ſed ſingulis tribubus ſuos cippos, titulos, vel columellas erexit, quibus impoſitum altare niteretur, aut quæ ipſum ornamenti vel teſtimonij cauſa circunſtarent, & quidem omnia de lapidibus impolitis, vt tam lex ipſa in altari, quam temporis anguſtiæ in titulis illis exigebant: ſimulque indicabatur fœdus cum 12 tribubus ictum eſſe, in quo immobiliter omnes ſtarent, quodque aduerſus omnes impios, ac fœdifragos, conſtanter, fortiterque tutarentur. Miſit deinde totidem iuuenes, primogenitos principum in quaque tribu, ad quos tunc ius ſacrificandi, quaſi naturalibus ſacerdotibus competebat, vt ait Abul. [b] Et ratio exigebat vt in re honorifica ij eligerentur, qui iure gentium & naturæ, cæteris præſtare cenſentur. Idem quoque probabiliter putat ſingulos vitulos à ſingulis in holocauſtum oblatos, multo autem plures in pacificas victimas, ſi populus vniuerſus particeps lætitiæ factus eſt.

b q. 8. & 9. in 24. Exo.

CXLVIII. Sanguinis aſperſio.

c Leu. 1. 7. 11.

Dum autem victimæ pacificæ & holocauſta iugulantur, nam ſanguis quoque ex victima [c] holocauſti educebatur, *tulit Moſes dimidiam partem ſanguinis, & miſit in crateras, partem autem reſiduam fudit ſuper altare*, quaſi Deus quoque quem altare repræſentabat, ſanguine reſpergendus eſſet, & contractu cum populo, per effuſum ſanguinem confirmando, obligandus eſſet. *Aſſumenſque volumen fœderis, legit audiente populo*, quæ fuit ipſa legis promulgatio, cui

populus iterato Deo ſpopondit obedientiam Moyſes vero ſumptum è crateribus ſanguinem reperſit in populum, per tribus familiaſque diſtinctum, ſiue ſingulas ipſe obeundo, circumferens ſanguinem, ſiue quod mauult Teſtat. ipſe populus per turmas propius ad altare accedebat, ibiq; aſperſus abibat, locumq; dabat alteri. Addit autem Paulus [a], in hac quam vocat primi teſtamenti, ſiue legis Moſaicæ dedicatione, hircorum quoq; ſanguinem, aquam, lanam coccineam, & hyſſopum ex Maiorum traditione; vt ſanguis immiſta aqua facilius flueret, & reliqua inſtar peniculi luſtralis eſſent, addidit & libri aſperſionem; valet autem ſanguis ad confirmationem pacti, quod mors, quæ ſanguine repræſentatur, ad firmitatem teſtamenti.

a Hebr. 9. 19. 19. Quædam ex Paulo ſupplentur.

CXLIX. Viſio Domini ab Aarone & filiis eius, & ſenioribus.

His mane patratis Moſes ex Dei mandato cum fratre & filiis eius, & 70 de ſenioribus redit in montem, eos enim volebat Dominus aliquatenus ſpectatores fieri gloriæ ſuæ, vt populus, qui multum ex eorum autoritate pendebat, magis magiſque de Dei maieſtate eruditus, cum vnum honore ſupremo, timoréque proſequeretur. Aſcenderunt autem vſq; ad medium circiter montis, vt ait Hugo à S. Vict. & adorauerũt procul [b], vt Dominus Moyſi ante mandauerat. Viderunt autem vt nonnulli putant illuſtrem aliquam & radiantem nubem, per quam Dominus præſentiam ſuam teſtaretur. Alij autem, & quidem probabilius, putant Deum humana forma, nimirum ſpecie magnifici cuiuſdam principis apparuiſſe: cum Moſes, licet ſpeciem qua viſus eſt Dominus non expreſſerit, pedum tamen eius, & pauimenti, quaſi ſtrati lateribus ſaphirinis, meminerit: vt humanam naturam innuere videatur. Nam quod in Deuteron. [c] dicitur Iſraëlitas non vidiſſe aliquam ſimilitudinem in Horeb, id de conferta multitudine, & viſione publica, non priuata ſapientum intelligendum eſt; quos ætas, & ſapientia, ab idololatria reddebat tutiores.

b Ex. 24. 1.

c c. 4. 15.

C L. Ab ipſo Moſe.

d c. 33. 2.

Auguſtiore autem forma apparuiſſe Moyſi exiſtimat Caiet. ex eo quod in Deuteron. [d] ſcriptum eſt Deum apparuiſſe in hiſce deſertis locis cum ſanctorum millibus, id eſt infinito ſanctorum Angelorum apparatu. Putat etiam Pradus apparuiſſe magnifico in curru, quem Cherubini quatuor quadruplici ſpecie inſignes ductarent, eo modo quem vidit ac deſcripſit Ezechiel initio vaticinij ſui. Certe Moyſes plurima ſibi fuiſſe demonſtrata, quæ ad arcam & Cherubinos, totumq; tabernaculum pertinebant, non obſcurè ſignificat, cum ait ſibi à Deo fuiſſe dictum [e]. *Inſpice, & fac ſecundum exemplar, quod tibi in monte monſtratum eſt.* Non enim deinceps ſcriptum apparet quando illi, illa omnia monſtrata fuerint. Subdit autem, nihil ex hac viſione ſpectatoribus incommodi creatum eſſe, ſed eos ad ſolita vitæ munera rediiſſe, propter illud [f], *non videbit me homo & viuet.* Abſoluta porro viſione, redierunt omnes in caſtra, ibiq; dixit Moyſes ſenioribus, vt ibi expectarent, id eſt præſtolarentur abſentiæ ſuæ diuturniori, donec cum Ioſue, quem aſſumebat ſibi ſocium, reuerteretur ad eos. Interea ſi quid natum eſſet quæſtionis, ad Aaronem & Hur referretur.

e Exod. 25. 40.

f Exod. 33. 20.

C L I. Moſes redit in mõtem cum Ioſue.

Rebus ita conſtitutis, aſcendit Moyſes cum Ioſue miniſtro ſuo in montem Dei, quem ſtatim nubes operuit ac circumfudit, & ab aſpectu populi ſecreuit vtrumque. In montis autem cacumine erat caligo, in qua latebat Dominus: prodebat tamen ſe per ſpeciem ignis ardentis, inde erumpentis in altum, vt à populo cerneretur ex caſtris. Et erat locus aliquis, vt apparet ex 19. Exodi [a], in quo manebat Moyſes, donec à Domino in montis verticem euocaretur. Illis totis ſex diebus ſubſtitit, purificans animam ſuam à terrenis cogitationibus, & præparans ad ſecretiorem cum Deo communicationem. Vtrum autem impaſtus atque impotus, dubitatio eſt. Qui enim putant præter hoc ſex dies Moyſem 40 diebus, totidemque noctibus ibi perduraſſe, etiam concedunt eum, ſociumque eius his ſex diebus manna victitaſſe, & aqua de Horeb defluente bibiſſe: quia conſtat Moſem tantum diebus 40 ieiunaſſe. Verum his repugnat ſolennis Hebræorum, atque vniuerſalis traditio, omniáque eorum calendaria, quæ tradunt decimoſeptimo menſis quarti, Moyſem deſcendiſſe de monte, & acceptas à Deo tabulas confregiſſe: ex quo fit octauo die tertij menſis illuc aſcenderit, cum Scriptura 40 tantum dies iſti Moſis ieiunio tribuat & eundem numerum frequenter [b] inculcet, & nuſquam 46 qui numerus, ſaltem in exprobratione, non fuiſſet à Moyſe prætermiſſus.

a v. 19. & 20.

Vbi 40. diebus ieiunus manet.

b Deut. 9. v. 9. 11. 21.

CLII. Dominus iubet ſibi confici ſanctuarium.

Quoniam vero populus hic, non erat perpetuo permanſurus in loco, in quo legem acceperat, ſed per varias ſtationes ad terram Chananæorum, poſt multos denique annos peruenturus, voluit Dominus ſibi à populo confici Sanctuarium; quo nomine Tabernaculum, Atrium, & Arca, omniſque ſupellex ſacra continetur, quod inſtar eſſet Templi cuiuſdam mobilis, in quo ipſe habitaret, & quod vna cum toto populo Hebræo circunferri poſſet. Et vero neceſſarium erat vt Deum, cui ſeſe Hebræi addixerãt in populum, cui ſe inito fœdere conſecratant, à quo legem acceperant, cuius maieſtatem, ad terrorem vſque, ſignis externis agnouerant, non interiore tantum cultu, ſed externo etiam, qui homini corpore & animo conſtanti conuenit, religiosè colerent, ſupplicéſque venerarentur. Externus autem cultus præclarum aliquem, & tamen religioſum requirit apparatum, qualem cernimus hic diuinitus imperatum. Quæ enim diuino cultui conſecrata ſunt, magni fieri, atque honorari debent, ideóque à vulgari & communi vſu ſecreta eſſe oportet, ne veniant in contemptum, & profana fiant, quod iſti populo rudi, & toto externis rebus addicto, neceſſarium in primis fuit.

Et quamobrem.

CLIII. Populo contribuente ex triplici præda.

Vt igitur de Sanctuario, pro inſtituta breuitate, præcipua quæque libemus, ad eius conſtructionẽ iubet Dominus peti à populo, vt de multa prætioſa ſupellectile, quam ab Ægyptiis, in egreſſu ex Ægypto, & in eorum funere, atque exitio corraſerant, & nuper in Amalecitana victoria acquiſiuerãt, diuerſa donaria quaſi primitias Deo ſponte offerrent, ad Sanctuarium conſtruendum. Noluit autem Dominus imponi præceptũ largitionis huius, cõſcius optimæ ac liberaliſſimæ volũtatis, quã ipſemet inſtillabat, & ſeſe reipſa prodidit, cũ facta promulgatione, tã effusè populus largitus eſt omnia, vt præconis voce debuerit prohiberi. [c] Nimirum intelligebant honorari ſe à quibus Deus ipſe, ad cultum ſuum, aliquid accipere dignaretur: & æquum

c c. 36. Exod.

eſſe aliquid illi ſponte offerre, à quo vniuerſa liberaliter accepiſſent; & longe plura deinceps eſſent accepturi; quoniam noſtra ipſe liberalitate neque vinci vult, neque poteſt.

CLIV. Arca fœderis, eiuſque vſus.

Orditur autem à prima ipſa ac nobiliſſima parte Sanctuarij Arca fœderis; quæ quaſi thronus Dei futura erat, & locus vnde oracula funderentur, ad quam honorandam, cætera quæ quoque modo Sanctuario deſeruiebant, referebantur omnia: quæ denique apud Iudæos, non ſolum tempore peregrinationis huius, ſed plurimis poſtea ſeculis, vſque ad templi & vrbis cladem, Dei vices gerebat in terris. Hanc arcam compingi iuſſit ex lignis Setim, quam Cedri ſpeciem eſſe volunt, maxime duram atque compactam, & pene corruptionis expertem. Eius longitudinem eſſe voluit duos cubitos & ſemis, tres videlicet pedes, totidemq; quadrantes: latitudinem cubitum & dimidium, ſiue pedes duos cum quadrante: altitudinem autem latitudini parem. Recte porro, vt arbitror, exiſtimat Cajet. integram plane fuiſſe arcam quatuor lateribus, fundo, & operculo conſtantem.

Propitiatorium.

Cum enim Dominus arcam exigit, profecto exigit integram ideoque non magis de operculo; quam de fundo dubitandum eſt. Certe ex lege [a] habetur, vas quod non habuerit operculum immundum eſſe, quod ſordibus contrahendis eſſet obnoxium; quidni id in arca valeat, quã ab omni immunditia longiſſime abeſſe oportuit? Nam Propitiatorium pars arcæ non erat, neque enim eadem materia conſtabat, neq; adhærebat arcę; ſed eminebat aliquantũ ſuper eam, elatum manibus Cherubinorum, & eorum alis ex vtroque latere tectum, ſic vt eſſet quaſi ſedes Domini, arca vero ſcabellum pedum eius. Paral. 28. 2.

a Num. 19. 15.

CLV. Arca proprium habebat operculum.

Quoniam vero arcam aperiri oportuit, vt in eam inferrentur, & efferrentur, quæ Deus iuſſiſſet, oportuit operculum cum reliquo arcæ corpore coniungi, ſed nexibus opinor aureis [b], aureáque ſera ne minor his eſſet honos, quam circulis, quibus circunferebatur. Ita ſentit Ioſephus [c], Toſtatus, Cajet. Villalpandus, Emanuel Sa. Circuli autem ad Arcæ latera breuiora affixi erant, in quos vectes aureis obuoluti bracteis immittebantur; ad latera inquam breuiora, idque valebat ad dignitatem vt pars latior occurrentibus appareret: & ad geſtandi commoditatem, quaternis hominibus vectibus humeros ſubijcientibus. Propitiatorium porro, quod dixi, à Deo iubetur fieri ex auro ſolido, atque mundiſſimo, eiuſdem cum arca longitudinis atque latitudinis, proptereáque arcæ operimentum dicitur. Id ſuſtentabatur ex vtroque latere breuiore, ſicut & arca, manibus Cherubinorum, qui & ipſi aurei erant, ſtabantque ſuper baſim aliquam, cui arca quoque inſidebat; neque enim par eſt credere, eam humi deponi ſolitam. Manibus, inquam Cherubinorum ſuſtentabatur propitiatorium; probo quippe eam Cherubinorum formam, quam Hieron. Pradus in primum Ezech. eleganter expreſſit, Neque enim alæ ad id munus erant ſatis idoneæ; præſertim cum ad obumbrandum propitiatiorium deſtinarentur, ne appareret Angelus [d], qui Dei loco in aëreo corpore loquebatur.

b Vide An. Moſ. 81. n. 432.
c l. 3. Ant. c. 6.

Propitiatorij materia, & vſus.

p Toſt. in c. 25. q. 22.

CLVI. Menſa panum propoſitionis.

Sequitur menſæ deſignatio, in qua proponendi erant panes coram Domino, ex quo dicebantur propoſitionis panes: quam iubet Dominus fieri de lignis ſetim, ſicut & arcam, parique modo laminis aureis obtegi, & quidem intra ſupraq; ſicut arca intus & foris; ſic vt nuſquam ligna apparerent, ne in pedibus quidem, imo neque in vectibus. Definit Dominus longitudinem eius duobus cubitis; latitudinem vno, altitudinem cubito & ſemiſſe, vultque in circuitu eius adiungi limbum aureum, ſiue oram artificiosè prominentem, cui corona altitudinis palmæ, ſiue quatuor digitorum imponatur, vt incluſos panes contineat, & à lapſu prohibeat: quod vt facilius fieret, altera etiam corona ſubtilior illi imponebatur, quam Hieron. vocauit aureolam. Nitebatur hæc menſa quatuor pedibus in 4 eius angulis, in quorum ſuprema parte & breuioribus lateribus, erant affixi aurei circuli, in quos vectes immittebantur, ad eam cum res ferret, circumferendam. Huic autem menſæ cum vaſa quædam, tum panes propoſitionis imponebantur, numero duodecim, ſinguli à ſingulis tribubus oblati, duobus ordinibus diſtincti, altitudinis palmi vnius, ideóque in Hebræo & Chaldæo placentæ vocantur. Ioſephus vult fuiſſe azymos, à Leuitis per ſingulas hebdomadas præparatos, quos deinde ſacerdotes Domino, non ſine thure, offerebant. Fuiſſe autem ſingulos admodum magnos pondus docet, decem, aut vt aliis placet 13 librarũ cum dimidio.

Eiuſque menſuræ.

Et annuli geſtatorij.

CLVII. Candelabrum.

Vide plura in Annalibus [a], vbi & operoſiorem candelabri fabricam explicatam reperies, ex mente præcipuè Villalpandi [b], qui eam appoſitè ad Scripturæ ſententiam repræſentauit, Sculptor tamen in lucernis eius ab autore diſceſſit [c]. Figuram enim lucernis dedit, qua omnem vndiq; locum ex æquo illuminant, cũ Deus voluerit, vt lumen ad menſam propoſitionis obuerterent, quaſi lumen cœnanti Domino, vt ait Cornelius, præbituræ. Id Scriptura ſignificat, cum ait ita ponendas lucernas ſuper candelabrum [d], *vt luceant ex aduerſo*, id eſt vt menſam aduerſam, ſiue è regione poſitam illuminent; quod ipſum ex libro Numer. [e] apertiſſimum eſt: vbi & habetur lucernas contra boream reſpexiſſe, nimirum quia ex parte aquilonari Tabernaculi erat Menſa, in Meridiana vero candelabrum, vt diſtinctius habetur in Exodo [f].

a Num. 436 & ſeqq.
b to. 2. l. 4. c. 58. & ſqq.
c ca. 61.
Eiuſque lucernæ ad menſam obuerſæ.
d Exod. 25. 7.
Eiuſdem ſitus.
e ca. 8. 2.
f c. 26. 35.

CLVIII. Lucernas noctu tantum luxiſſe.

Etſi autem properamus, vt vides, erudite lector, non tamen omittam planè quæſtionem illam, perpetuone lucerent hæ lucernæ ſeptem, an nocte tantum. Dicimus autem ex Scriptura ſatis conſtare, nocte tantum luxiſſe. Cum enim Exod. 27. [g] iuſſiſſet Dominus accipi oleum ab Iſraëlitis, *vt ardeat*, inquit, *lucerna ſemper*. idque ambiguum eſſet, an de diebus ac noctibus accipiendum eſſet, an de omnibus tantum noctibus, ſubdit: *Et collocabunt eam Aaron & filij eius, vt vſque mane luceat coram Domino.* Verbum quidem *luceat* abeſt ab Hebræo, ſed à S. Hieron. explicandi cauſa merito additum eſt; ad quid enim lucerna accẽditur, vt habẽt Sept. niſi vt luceat? & cur definitur tempus, vſque ad quod lucere debeat, niſi vt intelligatur tũc extingui oportere: Sic in Leuit. [h] vbi dicitur habendũ oleum *ad concinnandas lucernas iugiter*, in Hebræo, Græco, & Chaldæo habetur, *ad accendendas lucernas ſemper*. ſiue indeſinẽter, & ſuis perpetuo tẽporibus.

g v. 20. 21.
h c. 24. 2. 3.
ver. 7.

CLIX. Ex ſcriptura probatur.

Hæc autẽ tẽpora habẽtur Exo. 30. vbi iubetur Aarõ adolere incenſũ ſuper altare thymiamatis

mane. Quando, inquit; *componet lucernas incendet illud, & quando collocabit eas ad veſperum, vret thymiama ſempiternum coram Domino.* In Hebræo, & apud Sept. in priore loco eſt aptare lucernas, in poſteriore accendere; neque vſquam reperietur fuiſſe accenſas mane, ſed extinctas. Nam Samuel dicitur dormiſſe in templo, *antequam lucerna extingueretur*, cum vocatus eſt à Deo, quæ periphraſis eſt noctis, in qua ardebant lucernæ, quæ nondum erant extinctæ, quod nondum aduenißet mane. Sic rex Abia exprobrans exercitui Ieroboami defectionem à Domino, & cultum idolorum [a]; *Eſt*, inquit, *apud nos candelabrum aureum, & lucernæ eius, vt accendantur ſemper ad veſperam.* Cur non dixit mane, & veſpere, ſicut de oblatione holocauſtorum proxime dixerat? De accenſione autem matutina nulla vſquam mentio, quia tunc extinguebantur, & aptabantur, vt ſine mora veſperi accenderentur. Vt autem nulla eſſet ratio, cur noctu potius, quam interdiu lucerent, præceptum Domini inſtar omnis rationis habebat. Clarum tamen eſt tabernaculum admiſiſſe lumen, per velum anterius reflexum, & aliquo vſque eleuatum, quo penitus nocte carebat.

ἐπισκευάσει. ἐξάψει.

a 2. Paral. 13. 25.

CLX. Altare thymiamatis.

Expoſito candelabro tranſit Scriptura ad Tabernaculum, quod differre poſſumus, dum reliquam eius ſupellectilem expediamus. Sequitur igitur altare thymiamatis, quod medium erat candelabrum inter & menſam, in citeriore parte tabernaculi, quod Dominus iubet fieri *de lignis ſetim; habens cubitum longitudinis & alterum latitudinis, id eſt quadrangulum, & duos cubitos in altitudine, cornua ex ipſo procedent*, quod ſignificat huius altaris cornua non fuiſſe adiectitia; ſed ex eodem ligno eminentia. Nimirum ad quatuor altaris angulos quatuor tigilla erecta erant, quæ in imo pedum officio fungebantur, in ſummo in cilindri formam acuebantur ſuper altare, quæ dicuntur illius cornua: inter quæ erat focus ſiue craticula, in quam prunæ ardentes immittebantur, & ſuper eas thymiama. Quidam tamen ipſi craticulæ imponunt thuribulum æneum, in quo prunæ arderent, vnde ſi quid deſiliret, in craticulam excauatam caderet, quod verentur ne aurum igne liqueſceret, erat enim aurea vel auro tecta; ſed irrito, vt arbitror, timore: ſiue quia non ardebat perpetuo ignis in eo altari, ſed bis quotidie tantum, & ad breue tempus; ſiue quia modicus ignis ſufficiebat exurendo thymiamati; ſiue denique quia aurum, non minus quam æs, reſiſtit igni.

An haberet thuribulum.

CLXI. Eius conſtructio.

Quatuor porro illa tigilla, quibus altare ſuſtentabatur, tranſuerſis tigillis, quæ erectis per incaſtraturas immitterentur, ſupra infraque connectebantur ad firmitatem. Inde totum opus aſſeribus primum ſetinis, deinde laminis aureis operiebatur: poſtremo aureola corona per gyrum totius altaris, quadrata forma circunducebatur. Vt autem circunferri poſſet, in duobus lateribus oppoſitis infixi ſunt annuli aurei, ſub medium altitudinis altaris, in quos immitterentur vectes auro tecti. Iam vero ſitus huius altaris ſatis perſpicuus eſt apud Moſem [b], ait enim poſitum contra velum, quod pendet ante arcam fœderis nimirum inter candelabrum & menſam panum, in ea parte tabernaculi, quæ dicitur Sancta. Obſcurus autem eſt ſitus eius apud Paulum [a], qui altare hoc, quod vocat thuribulum aureum, eodem in loco quo arcam fœderis, & propitiatorium, nimirum poſt ſecundum velum in ſancto ſanctorum collocat, ſed popularis eſt ille loquendi modus Apoſtoli, in quo habenti vox diuerſimode ſumitur, propriè, cum de arce teſtamenti loquitur, minus propriè cum de altari thymiamatis, quod peculiariter ſuffumigando oraculo deſtinatum erat. Vſui porro fuit hoc altare bis quotidie. Incendebatur enim in eo mane ſub auroram thymiama, eodem tempore quo extinguebantur lucernæ; & aptabantur in veſperam; & rurſum veſpere, quando eædem lucernæ accendebantur, vt tota nocte lucerent.

b Exod. 30. 6. & 40. 24.

a Ad Hebr. 9. 3. 4.

Eius circuli ſitus, & vſus.

CLXII. Altare holocauſtorum, eiuſque conſtructio.

b Exod 27. ſuſe, & 8. c. 35. 6 & c. 39. 39.

Huic altari adiungamus alterum, quod erat holocauſtorum [b]. Materia illius prima erant ligna ſetim, ſicut & reliquæ ſanctuarij ſupellectilis; altera erat æs, quo vndique veſtiebantur ligna; contra vim ignis, & aëris iniurias; erat enim perpetuo ſub dio hoc altare. Tribus cubitis aſſurgebat è terra, vt ſine difficultate ſacerdotes in eo imponerent victimas, neque gradibus ad illud, contra Dei præceptum, opus foret. Extendebatur autem in longum ac latum per quinos cubitos, ita vt totus eius ambitus eſſet triginta pedum. Nec alia fuit ratio cornuum huius altaris quam præcedentis, ſed proportione ſeruata magnitudinis, obeliſci eius è tigillis in altum aſſurgentes, quæ vocantur altaris cornua, & craſſiores eſſe debuerunt, & longiores. Iam craticula reticulata, quæ in medio altaris erat, ſic intelligenda eſt, vt tota altaris moles per medium altitudinis ſecaretur, cuius pars ſuperior altaris nomen retinebat, inferior craticula dicebatur, quia geſtando reti æneo potiſſimum facta fuerat, eratque quaſi baſis altaris, ſupra quam ipſum altare inſidebat, ſed ita vt craticula ipſum altare indueret, vt in calamaria theca inferior pars induit ſuperiorem, vide huius altaris imaginem in Annalibus [c].

Quomodo craticula eius in medio.

c tom. 1. p. 131.

CLXIII. Cui viui eius rete æneum.

Super ſummum huius craticulæ expanſum erat æneum rete, pertingens ad mediam altaris altitudinem, vt eſſet quaſi ſolum, ſuper quod ignis & ligna, & victimæ imponerentur. In quatuor porro externis angulis huius craticulæ, paulò infra æneum rete, affixi erant quatuor annuli ænei, in quos vectes immittebantur, vt vna eademque opera, tam craticula, quam altare illi impoſitum circumferrentur; neque enim alios annulos habuit altare, per quos deferri poſſet, vt Hugo à Sancto Victore [d] obſeruauit. Quoniam vero in perpetuo incendio periculum erat ne æneæ laminæ concalefactæ colliqueſcerent, vel incluſas ligneas tabulas accenderent, atque conſumerent, intra ipſa latera altaris, quidam parietes ab ima ad ſummum è terra argilloſa, vel ex lateribus, aut lapidibus impolitis extructi erant vt eſſent quaſi aliud altare terreum vel lapideum in altari æneo incluſum, vt illi præcepto eadem opera ſatisfieret [e], *Altare de terra facietis mihi.*

d in c. 27. Exod.

Altare de terra.

e Exod. 20. 24.

Erat itaque hoc altare inſtar exiguæ fornacis quadratæ, bipertitò per æneum rete diuiſæ; cuius pars ſuperior ignem intra ſuam cauitatem, ligna, victimaſq; exurendas acciperet: inferior

Altare inſtar fornacis.

autem vſque ad terram vacua fauillam exciperet, cinereſque defluentes, quæ per oſtiolum auferrentur, per quod aër ſubintrans igni fouendo ſeruiret.

CLXIV. Labrum æneum. a *Exod.* 30. 18. b c. 38. 8.

Reliquum eſt in hac ſacra ſupellectili, vt minora vaſa mittamus, labrum æneum [a], quod Hebræi concham, Græci, lutherem vocant, quod factum fuiſſe dicitur [b] *de ſpeculis mulierum quæ excubabant in oſtio tabernaculi.* Erant hæc ſpecula ænea, quibus olim vſæ mulieres, quæ vanitati remiſſo nuncio, cultui Dei ſeſe addicebant, & inſtrumenta quibus mundo ſeruierant, Deo conſecrabant. Quanta illius eſſet capacitas traditum non eſt: de vſu autem eius ita diſſerit Dominus. *Facies & labrum æneum cum baſi ſua ad lauandum.* Et mox, *& miſſa aquâ lauabunt in ea Aaron & filij eius manus ſuas ac pedes, quando ingreſſuri ſunt tabernaculum teſtimonij, & quando acceſſuri ſunt ad altare, vt offerant in eo thymiama Domino, ne forte moriantur.* Pedes lauabant, quia nudis pedibus per tabernaculum miniſtrabant. Abulenſis ait ibi quoque abluiſſe inteſtina pecorum immolandorum. Hæc ablutio vt commodè fieret, in concha ſiue labro debuerunt eſſe emiſſariæ fiſtulæ cum ſuis epiſtomiis, per quas educeretur aqua cum liberet in vſum diuerſorum. Debuit & ad baſim conchæ eſſe peluis ingens, in qua plures per orbem ſimul ablui poſſent, vel abluere victimas, moxque aquam ſordidam effundere. Eius locus erat atrium ſub dio, vt poſſent ablui, priuſquam ingrederétur in Tabernaculum. Sic enim legimus. *Poneſque illud inter tabernaculum teſtimonij, & altare*, holocauſtorum videlicet, quod in atrio quoque erat, ſed vicinius populo, labrum autem propius oraculo.

Eiuſque vſus; & ſitus.

CLXV. Partes tabernaculi geminæ.

Abſoluta ſupellectili Tabernaculi, de ipſo breuiter dicamus, iuxta ea quæ habentur Exodi 26. Conſtabat ergo tabernaculum duabus partibus, vna molliore, ex cortinis ſeu velis, ſagis & pellibus, quæ propriè ipſum tabernaculum conficiebant, & tabernaculum in textu vocantur: altera ſolidiore, ex tabulis ſetinis erectis per tria latera, & aptè inter ſe connexis, ipſique tabernaculo firmiter ſuſtentando deſtinatis. Vt autem res ipſa ſit apertior; ſtatuendum eſt quoddam quaſi ſeptum, tribus parietibus ligneis conſtans, duobus longioribus 30 cubitorum ſingulis, vno verſus auſtrum, altero verſus aquilonem, tertio breuiore decem cubitorum, qui ab occaſu prædictos duos longiores claudat, parte orientali apertè remanente. Hoc ſeptum quaternis quaſi velis Dominus operiri iuſſit. Primo byſſino precioſiore, altero cilicino, tertio de pellibus arietinis, poſtremo de pellibus hianthinis taſſorum, vt eſt in Hebræo.

Eiuſque conſtructio.

CLXVI. Quatuor eiuſdem vela, primũ & eius amplitudo.

Primum fuit ex linea tela contextum, cuius ſtamen byſſus tenuiſſima, ſed ad firmitatem retorta, cui vario ſubtegmine coloris hyacinthini, purpurei & coccinei, opere phrygionico illuſum erat, ad Cherubinos alatos repræſentandos: eius telæ latitudo quatuor cubitorum erat, longitudo 28. ſed decem telarum latitudines aſſutæ erant, vt fieret ingens quoddam velum 40. cubitorum, qui reſpondebant toti longitudini huius ſepti, illi autem 28 latitudini eiuſdem. Alterum velum fuit ex tela quæ dicitur cilicina, ex pilis caprarum texta, quam quidam interpretantur *du camelot*, alij *de l'eſtamine*. Et hoc velum erat priore amplius, nam vndecim ſagis, ſiue telis quaternos cubitos latis conſtabat, ideoque 44 cubitis longum erat, latum autem 30. Itaque cum primum velum à parte meridiana & aquilonari terram non attingeret, vno cubito quauis ex parte deficiente, hoc cilicinum terram vtrimque tangebat. Sed longitudo eius attrahebatur duobus cubitis ad frontem tabernaculi, totidem etiam cubiti à parte occidentali humi iacebant. Cætera duo tegmina ex pellibus coagmentata erãt; prius ex pellibus arietinis rubricatis, quas vulgo dicimus *de marroquin*: poſterius ex taxorum pellibus violacei coloris, quod quia poſtremum erat tabernaculi totius operimentum aduerſus omnes cœli iniurias, craſſum fuiſſe videtur. Longitudines ac latitudines horum operimentorum Scriptura prætermiſit: ſed ratio poſtulat vt tabernaculum vndique operirent, quia vndique decuit ab aëris incommodis protegi. Et cum ſuperiora duo vela bipertito diuiſa eſſent, hæc arbitror diuiſione caruiſſe.

Alterum cilicinum.

Tertium & quartum ex pellibus.

CLXVII. Tres eius lignei parietes. a *l.* 3. *Ant. c.* 5.

Quod attinet ad tres illos parietes ligneos, quibus hæc vela ſuſtentabantur, ij compoſiti erant ex aſſeribus ſetinis, longitudinis decem cubitorum, latitudinis vnius cubiti cum dimidio, craſſitudinis vero 4 digitorum [a], vt ait Ioſephus. Duo parietes ad auſtrum & boream tricenorum cubitorum erant, & 20 aſſeribus conſtabant. Tertius paries, qui contra occaſum tendebatur denis cubitis in altum latumque extendebatur, quanta fuit latitudo totius ſpatij interiecti. Et ſenis quidem aſſeribus conſtabat hic paries, qui quoniam nouem tantum cubitis extendebantur, deerat cubitus vnus, qui bipertito diuidebatur in duas tabulas arctiores, quæ vtrumque angulum aptæ, firmiterque connectebant. Nam in tabularum craſſitie, præſertim angularium, duæ incaſtraturæ fiebant ex vna parte, quæ ſunt cauitates in ligno, ex altera totidem cardines, ſiue manus, vt ab Hebræis vocantur, quæ in huiuſmodi cauitates immitterentur: vulgo dicimus *tenons & mortaiſes.*

CLXVIII. Binæ tabularum baſes earumque diſpoſitio.

Singulis tabulis ſubiectæ erant binæ baſes argenteæ, quæ ex ſuperiore parte erant excauatæ, vt in earum cauitates, tabularum inferni cardines ſeſe inducrent, ex inferiore vero planæ, vt humi commodè inſiderent. Eſt autem veriſimile haſce baſes omnes ad maiorem ornatum ac firmitatem, ſeſe ad latera cõtigiſſe, vt quaſi vna quædam eſſet baſis triginta cubitorum lõgitudinis, & vnius fortaſſe latitudinis, vt ſuis diuiſæ ſectionibus, & facile ferri, & tractari ſine offenſione poſſent. Ex quo illud etiam commodi exiſtebat, nihil vt eſſet ſub erectis tabulis vacuum, nulliuſque aditus per foramina ſoricibus, lacertis, alijſue animalculis in tabernaculum pateret. Iuſſit quoque Dominus ſingulis parietibus vel tabulis affigi circulos aureos, in quos vectes immitterentur, non vt iis tabernaculum circumferretur, ſed vt cùm erectum eſſet, firmius totum ſtabiliuſque conſiſteret. Certa autem atque idonea erat diſtantia circulorũ & vectium, vt verbi gratia annuli, circuliue duo in tabularũ extremis, reliqui in æquali à medio extremoq; diſtantia ponerétur.

Circuli aurei & vectes.

Vectes vero quatuor in quatuor ordinibus circulorum, quintus in medias ipſas tabulas ſine circulis immitteretur, vt recte Arias Montanus expreſſit, & ex Hebræo textu Emanuël & Mariana notarunt.

CLXIX. Tabernaculũ intus tantum auro tectum.

a l. 3. Ant. c. 5.

Dubium autem eſt an totum tabernaculum, omneſque eius tabulæ, intus & foris auro tectæ fuerint. Reſpondeo, id Scripturam non explicare, Ioſephum [a] autem affirmare tabernaculum laminis aureis intus & extra fuiſſe conueſtitum: cui Scriptura videtur fauere, quæ circulos aureos exigit, & vectes ipſos laminis aureis obtectos fuiſſe tradit. Non minus autem honoris debitum videtur tabulis, quam vectibus & annulis. Nihilominus exiſtimo Tabernaculum intus duntaxat fuiſſe aureum. Et ſane vereor vt tantum auri apud Hebræos in deſerto inueniri potuerit, vt præter tot aurea vaſa minora & coronas, & altare aureum, & arcam fœderis auream, & propitiatorium ex auro puriſſimo, & Cherubinos aureos duos, & candelabrum centum & viginti quinque librarum auri, & menſam, & columnas nouem auro tectas, & aurea capitella totidem, tanta tabernaculi moles bis aureis laminis obtegeretur. Deinde cum exterior tabernaculi facies nuſquam pateret, ſed quatuor perpetuo velis tecta eſſet, videtur ſignificare Scriptura internam tantum tabernaculi faciem aureis laminis coruſcaſſe. Idque ex eo confirmari poteſt, quod in primo velo byſſino, aurei annuli poſiti ſunt, in ſecundo autem ænei, quia illi videri poterant ab exiſtentibus in tabernaculo, iſti autem infra ſupraque tecti erant.

CLXX. Circuli & vectes in parte interiore collocati.

Quoniam ergo circuli tabularum iubentur ex auro fieri, & vectes omnes auro tegi, conſentaneum eſt rationi tam circulos quam vectes ex interiore parte tabernaculi fuiſſe collocatos, vbi auro omnia collucebant, non foris vbi inutilis eſſet ornatus eorum. Intus autem quaterno totius tabernaculi circunductu, ornatui tabularum ſeruiebant, & firmitati. Quaterno inquam circunductu, quoniam quintus vectis per medias adactus tabulas circulis non indigebat, neque aureo integumento. Nam de hoc vecte medio, ſic habetur in Hebræo [b]. *Et vectis medius in medio tabularum pertranſiens à fine ad finem.* Et rurſum alibi [c]. *Et fecit vectem medium ad penetrandum in medio tabularum ab extremo ad extremum.*. Eodemque modo habetur apud Septuag. & Chaldæorum paraphraſtem. Videtur autem hic vectis, ſicut & cæteri ex multis partibus coagmentatus, vt in disjungendis incaſtraturis, cum emigrandum erat, ex ſuis etiam pixidibus facile educerentur.

b Exod. 26. 28.

c & c. 36. 33.

CLXXI. Velum & 4 columnæ ante Oraculum.

Iuſſit quoque Dominus confici vela duo, prius quod ſanctum à Sancto ſanctorum diuideret, huic decem cubitos accipiens, reliquis viginti Sancto relictis: poſterius claudebat Tabernaculum, & ab atrio ſecludebat. Illud ex eadem materia conſtabat, quo primum velum byſſinum, ex eoque pendebat laqueolis in aureos illius annulos inſertis. Expanſum autem erat ante columnas quatuor Setinas, quarum capitella erant aurea, ipſum corpus inauratũ, & baſes argenteæ; ijſque velum hoc ſuſtentabatur, ſi forte ventus ab oriente effuſus illud perflaret, & ventilatum, arcam fœderis & propitiatorium cum Cherubinis nudaret. Suſtentabatur ijſdem columnis pondus velorum, quæ totum tabernaculum tegebant, ideóque capitellis ſuis tabularum altitudinem æquabant. Ita porro diſpoſitæ erant, vt per earum interuallum Pontifex cum ornatu ſuo oraculum adire poſſet. Poſterius velum, alteri omnino ſimile atque par, quinque columnis innitebatur, in quorum capitellis erant vncini, quibus hoc velum appendebatur. Erant autem ita diſpoſitæ, vt duæ vtrimque adhærerent initijs tabularum, reliquæ tres ita conſiſtebant, vt quatuor aditus in Sancta Sacerdotibus præberent. Et de Tabernaculo hactenus, tranſeamus ad Atrium.

Velum & 5 columnæ ante Sanctum.

CLXXII. Atrij capacitas & columnæ 60.

a Exod. 27. 9. & ſeqq.

b l. 3. de vita Moſ.

Id centum cubitis patebat in longitudinẽ [a], in latitudinem quinquaginta. In eius medio ſtabat tabernaculum, quod diſtabat quidem, vt ait Philo [b], æquali ſpatio à tribus ſepti partibus, videlicet à lateribus, & à tergo, id ſpatium erat viginti cubitorum. Quod vero circa veſtibulum erat reliquum, quo capacius eſſet ſacrificiorum, amplius patebat per integros quinquaginta cubitos. Claudebatur autem totum hoc atrium velo byſſino quod columnis 60 ſuſtentabatur, quarum 20 auſtrali lateri, totidem boreali deputantur, denæ autem ortui & occaſui. Sed in ijs digerendis plerique decepti ſunt, vt in Annalibus [c] demonſtrauimus. Oportet autem, vt numerum & ſitum columnarum, quem habet Scriptura retineamus, vt vnam & viginti columnas ad auſtrum, totidemque ad aquilonem conſtituamus, tum nouenas in ortu & occaſu, & ſic nulla bis numerabitur, & 60 intercolumnia reperientur, & in occaſu hinc & inde quindeni cubiti cum ternis columnis, & in medio introitu atrij viginti cubiti, ingreſſui hominum, & victimarum deſtinati, cum 4 columnis, vt ſcriptura poſtulat, conſtituentur, prout in imagine depingi curauimus.

Earum diſpoſitio.

c A Moſ. 81. nu. 507. & ſeqq. Imago p. 231. reperitur in primaeditione.

CLXXIII. Cingebatur velis, eorumque altitudo.

Cingebatur igitur hoc atrium velis & columnis: vela erant plurima, incertæ quidem longitudinis ſingula: omnia tamen in quatuor lateribus ad trecentos cubitos extendebantur, altitudo quinque cubitorum vbiquę fuit. Eratque hæ cortinæ omnes byſſinæ, ex byſſo retorta & candida, excepto medio ſpatio lateris orientalis ad viginti cubitos. Hæc enim vela quatuor, quæ alij quinque credidere, è byſſo quidem erant [d], ſed varijs coloribus, plurimoq; artificio opere phrygionico illuſa, ſicut & totum velum primum tabernaculi. Præſcripta vero eſt hæc altitudo diuinitus, vt populus extra atrium, tabernaculum, quod erat duplo altius, aliquo modo videre poſſet. Nec fuit cortina hæc humilior, ne quiſque omnià facile videre poſſet, quæ toto in atrio gerebantur, ſicque neceſſaria rudi populo reuerentia minueretur. Erant porro vela omnia immobilia, quãdiu in eadem manſione moras trahebant, exceptis ijs, quæ erant in introitu. Et ſurſum quidem columnarum capitellis, vel vncinis in eis affixis alligabantur, infra vero earũdem baſibus.

d Exo. 26. 1. & 27. 16.

CLXXIV. Columnarum ſitus, materia, ornamẽta.

Columnas intra ſeptum & vela omnes merito appingunt. Nam quæ in tabernaculo ſunt eundem habent ſitum, vt vela à columnis, contra ventum irruentem, ſuſtententur, & orna-

tum atrio præbeant, qui interiori potius domui, quam exteriori congruit. Materiam columnarum dubiam Scriptura reliquit. S. Hieron. ambiguitatem ſuſtulit [a], eaſque æneas fuiſſe dixit; ſicut & Ioſephus [b]. Et quidem non ex ſolido, ſed ex craſſiore ære fuiſſe crediderim, vt geſtationi conſuleretur, & firmitati. At quid faciemus editioni Hieronymi, in qua habetur *omnes columnas atrij per circuitum veſtitas fuiſſe argenteis laminis, capitibus argenteis, & baſibus æneis?* Reſpondeo nullam eſſe de baſibus, aut capitellis controuerſiam; de Scapis autem columnarum, ex Hebræo, Græco, & Chaldæo intelligitur, eos cincturas habuiſſe argenteas, id eſt anguſtis argenti bracteis ſpirarum aut zonarum in morem cinctas fuiſſe, non totas argento tectas. Sed de his hoc loco ſatis.

a Exod.38. 10.
b l. 3. Ant. c.3.
Exod. 27. 17.

CLXXV. Vocatio Aaronis & filiorum ad Sacerdotium

Explicato porro tabernaculo, & circumfuſo atrio, & omni prope eius ſupellectile breuiter deſcripta, ad eiuſdem Sanctuarij mobiliſve templi miniſtros conuertenda eſt cum Scriptura [c] narratio; in qua primum occurrit Aaronis & filiorum eius vocatio ad Sacerdotium per hæc verba; *Applica ad te Aaron fratrem tuum, cum filiis ſuis, de medio filiorum Iſraël, vt Sacerdotio fungantur mihi.* Quo autem modo conſecrandi eſſent, deinceps explicatur [d]. Et quoniam induendi prius erant veſtibus ſacris, præſertim Pontifex, ab iis ducit initium. Et primum occurrit ſuperhumerale, ſic enim vertit Hieron. ἐπωμίδα Septuag. interpretum. Hebræi Ephod appellant, quæ vox pallium, atque extimam veſtem reliquis ſuperinductam ſignificat. Et quia bipertitum erat, & pars vna humeros, altera pectus tegebat, ideo à Philone [e] textum pectorale thoracis ſpecie, à Ioſepho pectoris indumentum [f] appellatur. Iungebatur autem [g] pars anterior poſteriori in ſummitate vtriuſque humeri, per vittas varij coloris, quibus & gemmæ duæ illigabantur, quas Septuag. Smaragdos, Ioſephus Sardonicas vocat, mira pulchritudine & magnitudine, vt in ſingulis ſex nomina Patriarcharum inſculpi poſſent.

c ca. 28. Exod.
Eorum veſtes.
d ca. 29.
Ephod.
e ὕφασμα θωρακοειδές.
f ἔνδυμα τῷ στήθει.
g Exo.28.

CLXXVI Eius materia & forma.

Materiam huius Ephod ſic Scriptura tradit. [g] *Facient autem ſuperhumerale de auro, & hyacintho, & purpura, coccoque bis tincto, & byſſo retorta, opere polymito.* Quæ Hieronym. [h] ad Fabiolam ſic explicat. *Auri laminæ, id eſt bracteæ mira tenuitate tenduntur; ex quibus ſecta fila torquentur, cum ſubtegmine trium colorum, hyacinthi, cocci, purpuræ, & cum ſtamine byſſino, & efficitur palliolum miræ pulchritudinis, perſtringens fulgore oculos.* Sic ipſe. Fila videlicet aurea, cum ſericis trium colorum artificioſe in ſubtegmine variabantur, vt flores, aliæque figuræ effingerentur. Non fuit amplum, neque laciniosum hoc veſtimenti genus, ſed arctum, vnde Philo thoracis ſpecie, Hieronymus palliolí, Ioſephus tunicæ ſpecie fuiſſe dicit, eique manicas tribuit, quas cæteri partim ſuſtulerunt, partim omiſerunt; idem longitudini eius cubitum tribuit, alij ad vmbilicum fere, demittunt vtrimque, vt balthæo præcingeretur. Limbum habuit latitudinis cuiuſdam totam Epomidis oram ambientem, quem texturam vocat Hieronymus, in vulgata; quod non aliunde ei aſſueretur, vt ſolent aurei vel ſerici limbi, ſed ſimul cum veſte texeretur: cui & teniæ quoque ad latera ſub axillis apponebantur, vt anterior pars poſteriori adſtringeretur.

g c. 8.6.
h t. 3. ep 128

CLXXVII. Et gemmæ humeris impoſitæ:

Huius ſuperhumeralis duo præcipua erant ornamenta, Gemmæ, & Rationale. De Gemmis hæc habet Scriptura: [a] *Sumes duos lapides onychinos, & ſculpes in eis nomina filiorum Iſraël, ſex nomina in lapide vno, & ſex reliqua in altero, iuxta ordinem natiuitatis eorum. Opere ſculptoris, & cælatura gemmarij, ſculpes eos nominibus filiorum Iſraël, incluſos auro, atque circundatos.* In hoc duodenario numero Leui non eſt prætermiſſus, nec Ephraim & Manaſſe poſiti, ſed eorum loco Ioſeph pater eorum. Nam Leui non excludebatur à numero, neque Ephraim & Manaſſe inſerebantur, niſi cum de ſortibus & poſſeſſionibus agebatur, vt rectè notauit Abulenſis [b]; nam Leui nullam habebat, & Ioſeph habebat duas. At in re diuina naturalis ordo natiuitatis ſeruabatur, ad quem filij Ioſeph non pertinebant.

a Exo.28.9.
b q.10. in c.28.

In quibus inſcripta nomina 12. filiorum Iacob.

In priore itaque lapide, qui ſcapulæ dexteræ inſidebat, tres inſculpti erant verſus, in quorum ſingulis duo nomina ſculpta erant, in primo Ruben & Simeon, in altero Leui & Iudas, in tertio Dan & Nephtalim. In poſteriore Sardoniche ad læuam, in tribus item ordinibus erant Gad & Aſer, Iſſachar & Zabulon; Ioſeph & Benjamin. Qui ordo etiam in Rationali ſeruatus eſt, ad quod nos res ipſa deducit.

CLXXIIX. Rationale eiuſq; materia forma.

Alterum ergo Epomidis ornamentum, fuit quod Græci Logion, Latini Rationale, Hebræi Hoſen, ſiue Eſſen vt habet Ioſephus, id eſt pectorale, auditur *iudicij*, ſiue quod Pontifex iure dicundo eo vteretur, ſiue quod à Pontifice eo induto, de diuina voluntate iudicium ferre poterat. Materia eius eadem quæ Ephodi fuit, de forma, *Quadrangulum*, ait Dominus [c], *erit & duplex, menſuram palmi habebit, tam in longitudine, quam in latitudine.* Ergo quadratum erat & duplex, ne facile rumperetur, & facile ſine ruga pondus incluſarum auro gemmarum ferret. Ex quo etiam minus probabilis fit lacuna Ioſephi in ſuperhumerali, quam in Annalibus [d] refutauimus. Rationalis huius duo erant ornamenta præcipua, alterum ex duodecim pretioſis lapidibus, alterum ex aureo circunquaque apparatu. *Pones in eo*, ait Scriptura [e], *quatuor ordines lapidum. In primo verſu erit lapis Sardius, & Topazius, & Smaragdus*, in quibus ſingulis ſingula erant nomina filiorum Iacob, nimirum Rubenis, Simeonis & Leui, iuxta ordinem paulo ante deſcriptum. In ſecundo verſu Carbunculus, Saphiris & Iaſpis, & in ijs Iudas, Dan, & Nephtalim. In tertio Ligurius, Achates, & Amethyſtus, in quibus ſculpti Gad, Aſer, & Iſſachar. In quarto Chryſolithus, Onychinus, & Berillus; ibique Zabulon, Ioſeph, & Benjamin.

c Exod.28. 16.
d Nu.527.
& ornamẽta, ex pretioſis lapidibus.
e Exod.28. 17.

CLXXIX. Et aureo apparatu catenularum, annulorum, &c.

Aureus apparatus Rationalis poſitus erat in catenulis, annulis, vncinis, & palis, quibus ſinguli lapides incluſi erant, Catenæ non ſimplices erant à Sardoniche humerali, vſque ad Rationale, ſed duplices, ſic vt à ſummo humero ad pectus deſcenderent, ibique ad annulum rationalis inſertæ, redirent ad locum vnde deſcenderant, vbi vncinis, qui in palis Sardonycharum affixi erant, insererentur. Et ſi au-

tem

tem pendebant hæ catenæ ex ſardonicharum palis: tribuuntur tamen Rationali, quia ad illud ſuſtentandum factæ erant. Manebat ergo Rationale ſuſpenſum ante pectus Pontificis, vt in terram defluere non poſſet, ſed prouidendum etiam fuit ne fluctuaret, dum Sacerdos ſacris operando, ſe aliquam in partem inflecteret. Cui incommodo prouiſum fuit, infixis duobus annulis in duobus angulis inferioribus Rationalis; & rurſum totidem aliis, ad latera Ephod, ipſiuſque Pontificis affixis, prope baltheum, qui, inſerta in vtroſque annulos vitta hyacinthina, connecterentur; ſicque Rationale immobiliter tam ſupernè per catenulas, quam infernè per vittas ſuperhumerali adhæreret.

ad retinendum Rationale.

CXXC. Vrim in eo erat, & Thummim.

Supereſt huius Rationalis vſus, ad quem pertinent decantata illa Vrim & Thummim, id eſt doctrina & veritas, interprete Hieron. vel vt alij, illuminationes & perfectiones. Et multi quidem inſigni eruditione interpretes, cenſuerunt Vrim & Thummim nihil aliud fuiſſe quam prædictos lapides pretioſos, quos in Annalibus accuratè refutauimus [a], quod id non parum, ad rem obſcuram illuſtrandam, valeret. Exiſtimamus autem hæc ipſa verba Vrim & Thummim, ſiue ſcripta, ſiue ſculpta fuiſſe in Rationali, ſicut in Tiara Pontificis ſcriptum fuit, *Sanctum Domino*. D. certe Auguſt. [b] in quæſt. in Exod. ait. Difficile quidem eſſe inuenire in quali re vel metallo poneretur ſuper Rationale, *demonſtratio & veritas*, poſſe tamen intelligi litteris impoſita ſuper λογίον. Non dubitat Auguſt. ſcriptas fuiſſe has voces in Rationali, ſed de metallo aut materia dubitat, cui inſcriptæ fuerint. Hugo à S. Vict. putat ſcripta in textura ipſius Rationalis. Eādem fuiſſe Philonis ſententiam, & aliorum Hebræorum docemus in Annalibus. Quæ eſt etiam Bellarmini, & Cornelij à Lapide opinio, atque adeo Ruperti, Cyrilli, & Comeſtoris.

a h. 135. & ſeqq.

Rationali adſcriptæ voces.

b q. 117.

loc. cit.

CXXCI. Ad latera perpendicularia 12. lapidum.

Cum autem Rationale duplex eſſet, dubium eſt intus ne incluſæ eſſent eæ voces, an propoſitæ foris. Exiſtimo foris fuiſſe deſcriptas tum quia intus incluſæ non haberent eum vſum, quem intendebat Dominus, monendi Pontificem, ſicut poſitæ in conſpectu: tum quia foris ſeruiebant etiam ad ornatum. Erant enim, vt ait Bellarminus, ſcriptæ litteris aureis in medio Rationalis. Et poterant vtique in medio, & in lateribus, variis exarari, ac depingi modis, cum ſatis ſpatij in palmi amplitudine ſuppeteret, quamuis ſingulæ gemmæ haberent inſtar auellanæ maioris. Crediderim tamen in lateribus dextro potius & ſiniſtro, quam ſuperiore vel inferiore fuiſſe deſcriptas. Nam cum Rationale eſſet æquilaterum, ordo rectus minus occupabat ſpatij quam perpendicularis quippe in illo terni erant lapides, in iſto quaterni. In vno itaque latere ad perpendiculum ſcriptum fuit *Vrim*, in altero illi reſpondente *Thummim*: idque vel in tenui lamina vtrimque extenſa, vel ſine lamina, in ipſo textu Rationalis opere plumario.

CXXCII. An eorum fulgor futuri prænuncius.

Fuit & alius quidam vſus Rationalis [c] ad futura diuinitus prænoſcenda, vel ad iudicandum aut monendum, idque non per ſupernaturalem quendam lapidum fulgorem, quem à Ioſepho fictum in Annalibus docuimus, eundemque tam interrogantibus, quam reſpondentibus prorſus inutilem. Sed Dominum quærenti Pontifici prædixiſſe futura, aut ad rogata reſpondiſſe, dum Ephod & Rationale indutus, eum ſiue ſuo, ſiue alieno nomine conſuleret: ita vt Ephod & Rationale eſſent non inſtrumentum, ſed cauſa moralis, vel conditio, ſine qua non fieret hoc reuelationis genus. Et tamen etiam eo adhibitio non fiebat aliquando reuelatio, prout diuino numini collibitum fuiſſet. Nam in primo Regum dicitur Dominum non reſpondiſſe Sauli, *neque per Sacerdotes, neque per Prophetas*. Pro Sacerdotibus, legitur in Hebræo Vrim. Si quæras quomodo id fieret? Audiebatur, inquit Del-rio, à Sacerdote ſic induto interna quædam, vel externa quandoque locutio, vel oraculum, quod ipſe poſtea interroganti manifeſtaret. Qui tamen reuelationis modus, alius erat ab eo, qui ex Propitiatorio fundebatur. Nec plura de Ephod & Rationali hoc loco, etſi re accuratiore cognitione digna; quia non plura requiere videtur Epitome, ad commonendum potius, quam ad docendum deſtinata.

c A. Moſis 81. n. 144. 45. & ſeqq.

Ephod & Rationale cauſa moralis reuelationis.

Sequitur Pontificia tunica hyacinthina: quam Hebræus pallium, Chaldæus interulam, Septuag. & Philo in vita Moſis ὑποδύτην, ſiue ſubuculam vocant: quòd ſcilicet ſub Ephod, & ſuper ſtrictam tunicam geſtaretur. Ioſephus χιτῶνα, ſicut & Philo lib. de Monarchia appellarunt: nec deſunt qui prætextam nominent, & ſupparum. Materia erat hyacinthus, ſiue ſericum hyacinthinum, vt ait Cajet. aut lana violacei coloris, vt alij malunt, qui color cæruleus quoque dicitur, & aëreus, & ſuauerubentis hyacinthi.

CXXCIII Tunica pontificia: eius nomina,

Quod ad formam illius attinet, omnes Iudæi Pontificis, quæ circunferuntur imagines, hanc tunicam ad mediam ferè tibiam producunt, puto, vt alteram tunicam interiorem, quam vocant ocellatam, oculis exhibeant. Etſi autem in textu Moſaico eius longitudo non definitur. Sapiens tamen, & Septuag. eoſque ſecuti Philo Ioſephus, aliique antiqui, & recentiores talarem fuiſſe aſſeuerant. Certe in libro Sapientiæ [a], vt cæteros omittam, *veſtis poderis* Aaronis celebratur, *in qua totus erat orbis terrarum*. Septuag. quoque interpretes, ὑποδύτην ποδήρη, id eſt tunicam ad pedes vſque promiſſam vocant. Lorinus tamen quaſi vtroſque concilians ait, quamuis talaris dicatur, non adeo tamen longam fuiſſe, vt aliam interiorem tunicam æquaret, niſi prout comprehendebat tintinnabula, & malogranata. Dici etiam poteſt talarem dici, id eſt oblongam, & valde promiſſam, comparatione Ephod, quod tam breue erat, vt modicè vltra zonam deſcenderet. Sic Ioſephi tunica talaris dicitur, & ab Aquila ἀστραγάλειον, quam tamen aliquanto breuiorem, & viæ non incommodam poſſumus accipere. Illa autem veſtis poderis libri Sapientiæ, ad vtramque tunicam, tam byſſinam; quam hyacinthinam pertinet, vt ibi notat Ianſenius.

& forma.

a c. 18. 24.

CXXCIV Eiuſdē manicæ, & capitium.

Hæc tunica manicas vtroque in latere habebat aſſutas, eadem ex materia & colore, vt tradit Hieron. [b] ad Fabiolam: in ſuperiore autem parte *capitium*, id eſt ſciſſuram, ſiue foramen, quo emittendum erat caput, collumque cin-

b 1. 3. ep. 128.

gendum, vt in Sacerdotalibus tunicis, quas vocamus *Albas*. Quibus reſpondet hæc tunica, ſicut Ephod Caſulæ, quæ eſt veſtis extima ſacrificantis. Totam autem hanc ſciſſuram, qua emittendum erat caput, limbus obibat, ad firmitatem, non aſſutus, ſed *textilis per gyrum eius*, vt ait Scriptura [a]: id eſt in texenda tunica textoris arte geminatus, vt aliquando *fieri ſolet in extremis veſtium partibus*. Reliqua ſunt in hac tunica extrema malogranatorum & tintinnabulorum ornamenta, quorum illa opere textili, aut conſutili confecta erant, & tribus variata coloribus hyacinthino, coccineo, atque purpureo. Tintinnabula vero erant aurea, alternatim poſita, non diſpari mole, ſed pondere. Philo flores addidit, ſed eos ex ipſiſmet malis punicis enatos, aut in limbo intextos. Numerum tintinnabulorum & malogranatorum Scripturà tacet. Hieronymus ex Hebraica traditione, vt apparet, 72 tintinnabula ponit, totidemque malogranata. Eum ſequitur Iſidorus. At Proſper quinquagena conſtituit; quem numerum Clemens Alexandrinus [b] vehementer auxit.

a Exod. 28.

Malogran. & tintinnabula.

b l. 5. Strom. ad 360

CXXCV. Tiara Pōtificia.

Sequitur Tiara Pontificia, quæ Mitra quoque & Cidaris, & Galerus, & pileus Sacerdotalis appellatur. Materia byſſina fuit, ſiue linea, tam pilei Pontificis quam reliquorum Sacerdotum: imo & forma eadem præter laminam. Audi Hieronymum ad Fabiolam. *Rotundum pileolum, quaſi ſphæra media ſit diuiſa, & pars vna ponatur in capite.* Et mox, *non habet acumen in ſummo, nec totum vſque ad* extrēmam *comam, caput tegit*, ſed tertiam partem à fronte inopertam relinquit, atque ita in occipitio vitta conſtrictum eſt, vt non facile labatur ex capite. Eſt autem byſſinum, & fabre opertum linteolo, vt nulla veſtigia acus extrinſecus appareant. Sic ipſe ex Ioſepho [c]. Sed iſti pileo imponebat Pontifex laminam auream, in qua ſculptum erat opere cælatoris *Sanctum Domino*, eademque inferius vocatūr lamina ſacræ venerationis, in Hebræo vero & Chaldæo, corona ſanctitatis. Coronam quoque vocat Eccleſiaſticus [d], quod maiorem capitis partem ambiret, & ab aure per frontem ad alteram circumduceretur aurem, & ad ipſam alligaretur tiaram. Literæ porro ipſæ videntur in auro fuiſſe excauatæ, quæ mox colore coccineo aut cæruleo replerentur, vt ipſa coloris diuerſitate magis apparerent.

c l. 3. c. 8.

Eiuſque lamina.

d c 45. 14.

CXXCVI. Tunica interior.

Sequitur tunica interior, quæ & ſtricta dicta eſt, ad differentiam ſuperioris hyacintinæ, ex qua tintinnabula pendebant. Fuit autem byſſina ex tela duplicata contexta, Pontifici ac Sacerdotibus communis. Formam refert Ioſephus in hunc modum. [e] *Id indumentum eſt tunica talaris corpori adſtricta, habens manicas circa brachia, & ipſas ſtrictas, quæ accingitur circa pectus, paulo inferius axillis*. Et infra, *ſed tunica nuſquam ſinuatur, habetque circa ceruicem amplam aperturam, cuius oræ vncinis à pectore, & à tergo committuntur*. Sic ipſe, & ex eo Hieron. Nec dubium haſce tunicas, præſertim Sacerdotales, fuiſſe candidas, vt ſi quando vel victimarum ſanguine aſpergerentur, vel alio modo ſordeſcerent, ablui poſſent. Sed nec defuit ornatus aliquis, ab ipſo textore inductus, qualem in mappis & mantilibus crebro cernimus, & in ſericis veſtibus, quas vulgò dicimus Damaſcenas. Et hæc videtur mens eorum, qui hanc tunicam ocellatam vocauere.

e l. 3. Ant. c. 8.

Ad Fabiol.

CXXCVII. Zona eius, & Balteus. a Ex. 28. 40

Aſtringebatur autem hæc tunica zona, quæ in Scriptura [a] dicitur Balteus. *Accingitur*, ait Ioſephus, *zona lata digitos quatuor, intus inani ita contexta, vt ſerpentis exuuium videri poſſit. Floribus etiam punicis picturatur, purpureis, hyacinthinis & byſſinis. Stamen vero è ſola byſſo conſtat, quæ ſemel atque iterum circa pectus reuoluta, ad talos vſque defluit adornatum.* Quod in Pontifice non eſt neceſſarium, cum hæc tunica tota à ſuperiore hyacinthina tegatur. Zona vero Pontificis propriè Balteus dicitur qui arte plumarij confici iubētur, eodem plane artificio, quo ſuperhumerale, niſi quod in Balteo nulla fit aurì mentio, ſed colorum duntaxat, forte ne auro fieret zona rigidior, quod tamen Ioſephus addidit; à quo penitus recedunt, qui fibulatum volunt hunc Balteum, quem ille, ſicut & Sacerdotalem zonam, ad pedes vſque demittit.

CXXCIIX. Feminalia

Reſtant feminalia, ſiue femoralia Pontifici ac Sacerdotibus communia, de quibus non dedignatur Dominus iſta præcipere. Facies & feminalia linea, *vt operiant carnem turpitudinis ſuæ, à renibus vſque ad femora*, quæ tota tegebantur vſque ad genua, vt ait Hieron. *& vtentur eis Aaron & filij eius, quando ingrediuntur tabernaculum teſtimonij: vel quando appropinquant ad altare, vt miniſtrent in Sanctuario*, intelligit altare holocauſtorum, quod erat in atrio, in quo frequentiſſimum erat Sacerdotum miniſterium, *ne iniquitatis rei moriantur*. Vides paucis verbis præſcriptam huius veſtimenti materiam, finem, formam, vtendi tempus, & locum, & pœnam præcepto impoſitam. Ioſephus ex byſſo retorta conficit hæc ſubligacula, tum ad firmitatem, tum vt melius tegantur, quæ pudor, & lex diuina tegi poſtulant, Addit Hieron. ſub vmbilico vehementer adſtringi, ne caſu aliquo defluant. Neque tamen hinc ſequitur Sacerdotes alibi non eſſe vſos feminalibus, ſed linea iſta ſacro miniſterio deſtinata erant. Tibialiū cum nulla ſit mentio, apparet nudis pedibus in atrio miniſtrare ſolitos; non tamen, vt pleriſque placet, ſine calceorum ſoleis, ſiue ſandalijs, vt propterea neceſſe eſſet ad concham pedes abluere, ante ingreſſum tabernaculi.

Ad Fabiol. loc. cit.

loc. cit.

Tibialia.

CXXCIX. Conſecratio Pontificis & Sacerdotum.

Expeditis breuiter quæ ad Sanctuarium pertinent, veſteſque ſacras, conſecratio ſequitur Pontificis, atque Sacerdotum. Exodi enim 29. iubet Deus vt Moyſes Aaronem, & filios eius conſecret Sacerdotes, hoc ritu. Primo lauet eos aqua ad oſtium tabernaculi, ad labrum ſcilicet quod eſt inter altare holocauſtorum, & tabernaculum. Secundo induat Aaronem, & filios ſuis quemque veſtibus. Tertio fundat oleum ſuper caput Pontificis. Quarto conſecrantur, vel, vt loquuntur Hebræi, implentur manus eorum, id eſt datur eis in manus quod offerant Deo, puta vitulus cum certis ceremonijs immolandus, itemque duo arietes, partim in holocauſtum, partim in hoſtiam pacificam, & in ea oblatione maxime poſita eſt Sacerdotalis conſecratio. Quinto ſeptem diebus offerunt vitulum expiationis, comeduntque azymos panes, cum carnibus

hoſtiæ

hoſtiæ pacificæ. Subdit poſtremo ritum conſecrandi altaris, per vnctionem & immolationem duorum agnorum ſeptiduo, quæ immolatio deinceps perpetuo perſeueret, in matutinam ac veſpertinam oblationem commutata.

CXC. Hebræi Domino vectigales;

Voluit porro Dominus non ſolum certos homines in populo ſuo cultui ſuo conſecrari, ſed totum ipſum populum, cum ad certam perueniſſet ætatem, ſibi fieri vectigalem, vt ſicut cæteri populi certi penſitatione tributi, ſe principibus ſuis ſubditos profitentur, eoſque pro legitimis agnoſcunt: Ita Hebræi certa pecunia perſoluta, Deum quaſi legitimum regem ac principem agnoſcerent, & vitam ſuam quaſi Deo debitam redimerent, pœna propoſita niſi facerent. Cumque immanes quidã ſumptus Sanctuario conſtruendo, faciẽdi eſſent, neq; ſuffectura viderentur, quæ ſponte populus erat oblaturus, oſtendit Dominus vnde ſumptus accipiendi, ac ſupplendi eſſent. Voluit denique Dominus congregari pecunias in theſauros domus ſuæ, in ordinaria ſacrificia, in victum veſtitumque Leuitarum, & alios publicos legitimoſque ſumptus. Quoties porro exigendum eſſet id tributum non definiuit Dominus, ſed id prudentiæ ſummi magiſtratus reliquit; definiuit autem pecuniam, dimidium ſicli [a], & ætatem, ingreſſum in annum vigeſimum.

Alij fines pecuniæ colligendæ

a id eſt 13 ſol. 3/4 quia ſiclus eſt 27. ſol. 1/2

His ita conſtitutis de artificibus [b] prouidet, ad peragenda ingenioſe omnia, quæ præſcripta fuerant, quos propterea impleuit intelligentia & ſcientia, ad excogitandum & exequendum omnia, In quibus principem locum tribuit Beſeleeli, nepoti Hur de tribu Iuda: eique ſocium adiungit Ooliab de tribu Dan, ſed & alios inferiores artifices inſtruxit ſapientia: Ne autem exiſtimarent Iſraëlitæ totum hoc opus Sanctuarij, cuius Deus ipſe Ideam Moyſi præmonſtraſſet, quodque Dei cultui eſſet omni ex parte conſecratum, primo quoque tempore ita exequendum eſſe, vt dum penitus perfectum eſſet, nullo vnquam tempore ceſſandum eſſet, opportune renouat memoriam obſeruandi Sabbati [c], vt intelligerent eo die ab hoc opere, quantumuis pio ac religioſo, vacandum eſſe, ne occaſione illius plerique ſeruilibus ſeſe operibus dederent. Ita ratiocinatur Abul. qui etiam exiſtimat ſermones hoſce omnes, qui in monte Sina, Deum inter & Moyſem habiti ſunt, interruptis vicibus eſſe habitos, quia viſum eſt Domino 40 dies in eos impendere; quibus completis [d], dedit Moſi tabulas lapideas, ſcriptas digito Dei.

CXCI. Dominus artifices ornat ſapientia. b Exod. 31. 1. & c.

vacandum in Sabbato. c Abul. in c. 31 q. 8. & 9.

d Exo 31 ſi. & Deu. c. 9. 11.

CXCII. Confectio Vituli aurei, eiuſque cauſa.

Interim autem dum decurrunt iſti 40 dies, Hebræi vitulum aureum conflarunt, atque adorauerunt. Id factum menſe quarto iam à nobis definitum eſt, qui initium 40 dierum ab octauo Siuan, qui tertius eſt, auſpicati ſumus: quo die Moſes cum Ioſue aſcendit in montem, iſti autem dies decimo ſeptimo quarti menſis, qui Tammuz dictus eſt, finiuntur. Verum hæc adoratio, quoniam non ſimul ſuſcepta & perpetrata eſt, ſed plures tenuit dies, vt mox intelligetur, & Moſes nullum regreſſioni definierat diem, quoniam id ex vnius Dei nutu, ac voluntate pendebat, dicamus cum Toſtato [e] exiſtimaſſe populum Moyſem duodecim, aut 15 dies abfuturum. Cum autem 20. aut 30 iam dies abiiſſent, nulluſque de eo nuncius deferretur in caſtra, nuſquam ipſe appareret, rati eum nunquam reuerſurum: ſimulque à tam formidabili Domino, qualem paulò ante agnouerant, ſibi male metuentes, & mitiorem aliquem, quales paulò ante coluerant in Ægypto, affectantes, dixerunt Aaroni [a], *Surge fac nobis Deos, qui nos præcedant. Moyſi enim huic viro, qui nos eduxit de terra Ægypti, ignoramus quid acciderit.*

e q. 2. in 32. Exod.

a Exod. 32. 1. 2. & c.

CXCIII. Rogatus Aaron, cũctatur ac procraſtinat.

Hic Aaron tam improuiſo, tamque inopinato ictus nuncio, & vim pene paratam animaduertens, Scriptura enim ait populum congregatum fuiſſe aduerſus Aaronem; non increpauit populum, neque negauit facturum quod ille poſtulabat, ſed ſuaſit aliquot adhuc expectari dies, intra quos, ſi ille non reuertiſſet, voti compotes fierent, vt Ozias [b] ille tempore Iudithæ & Holofernis: reputans ſi forte interea hic populi reſideret furor. Sed ille mox impatiens moræ, frequens, quaſi coniuratione facta, ad Aaronem redit, & armatas affert preces. Vnde S. Auguſt. [c] *Aaron cogenti populo ad idolum fabricandum non conſenſit inductus*, ſiue perſuaſus, *ſed cõſtrictus*, id eſt coactus. Is ergo rei diſturbandæ, vt ſperabat, nouam comminiſcitur viam. *Tollite* inquit, *inaures aureas de vxorum, filiorumque, & filiarum veſtrarum auribus, & afferte ad me.* Ratus videlicet id nunquam impetratum iri, ſicque ſe ab odioſiſſimo facinore liberum fore: Addunt Tertullianus [d], & Ambroſius [e] poſtulatos quoque virorum annulos. Sed vicit expectationem improbitas obſtinata; negotium domi, ſeu facile, ſeu difficulter, expediunt, expediunt tamen, & poſtulatas inaures ad Aaronem deferunt.

b Iudith. 7. 23.

c l. 14. de Ciu. c. 11.

d l. 1. cont. Iudæos. e Epiſt. 56. ad Romulum.

CXCVI. Denique conficitur.

Hoc deiectus præſidio Sacerdos, aliud occupat in operis ipſius, atque artificum lentitudine poſitum, ſi quo modo interea Moſes appareat, & nefarium conſilium diſſipet. Quæruntur artifices, præſcribitur ac ſuſcipitur opus, *periculoſæ plenum opus aleæ*, paratur fornax & typus ex argilloſa terra, breuique vt æſtate in media exſiccatur. Liquefit aurum, & in typum infunditur, poſtridiéque refrigerato metallo, vitulus apparuit; quo celeriter ab artificibus expolito, vrgebat quippe homines malus dæmon, propriaque nequitia, & noui Dei auida populi multitudo, quæ foras productum, & in hominum oculis poſitum læta ac ludibunda ſuſcipiens. *Hi ſunt*, inquiunt, *Dij tui, qui te eduxerunt de terra Ægypti.* Glorioſiſſimum Dei beneficium metallo tribuentes, & mutantes gloriam ſuam in ſimilitudinem vituli comedentis fœnum. *Quod cum vidiſſet Aaron, ædificauit*, aut ædificari permiſit *altare coram eo*, & præconis voce indici ſolennitatem in poſterum diem, qui quadrageſimus fuit à diſceſſu Moſis, quique reducem ipſum cum Ioſue reddidit ſuis.

CXCV. Aaron in eo grauiter peccat. f Vide in Annal. 588 & ſeqq.

Cuius priuſquam zelum in hoc tollendo, atque expiando facinore explicemus [f], ægre me contineo ab accuſando incredibili Iudæorum in hoc ſcelere ſtupore, & multiplici improbitate. Ac ne Aaronem quidem, quamuis metu mortis conſenſum præbuiſſe fateamur popularibus ſuis, à graui peccato excuſare poſſumus, aut debemus; qui glorioſam potius mor-

tem oppetere debuit, quam tanto facinori vllo modo ſeruire. Itaque mox à Moſe grauiter reprehenſus eſt: quin & Deus ipſe in eum vehementer indignatus eſt. Audi enim Moyſen [a], *Aduerſus Aaron quoque vehementer iratus Dominus, voluit eum conterere, & pro illo ſimiliter deprecatus ſum.* Ergo qui eum à culpa liberant, eamque inuentionem ſibi valde gratulantur, videant quomodo Moſem eum obiurgantem, & Deum ipſum in eum valde iratum, imo & diſperdere volentem excuſent. Præſertim ſi ſponte ſua ædificauit altare coram idolo, & præconis voce clamari iuſſit in diem ſequentem Domini ſolennitatem, Dei ſcilicet recens facti, vt fert communis interpretatio, cui etiam nomen tetragrammaton attribuit.

a Deut. 9. 20.

CXCVI. Iſraëlitæ vitulum adorant, eique ſacra faciunt.

Iſti ergo idololatræ ad ſcelus alacres atque expediti, mane ſurgunt, & ſuper nouum altare, Vitulo vitulos offerunt in holocauſtum, pacificaſque victimas, de quibus mox epularentur. Sederunt enim manducare & bibere, & ſurrexerunt ludere: Choreas ſcilicet circa idolum vndique agitare, cum profanis cantilenis & vociferationibus, quæ mox à deſcendente Moſe auditæ ſunt, vidit deinde vitulum & choros, nimirum ducentium choreas circa idolum: quas etiam Philo agnoſcit, & in potu ebrietatem, vino, vt apparet, ex vicina Madianitide accerſito.

Dominus rem Moſi aperit.
b Exo. 32. 7.

Hic erat populi ſtatus, hæc rerum confuſio in caſtris, cum Dominus rem Moſi patefecit. *Vade*, inquit [b], *deſcende, peccauit populus tuus, quem eduxiſti de Ægypto.* Indignus ſcilicet qui vocetur populus meus, quem perfidus & fœdifragus, per turpiſſimam idololatriam cito abiecit à ſe; cuius tu in percutiendo mecum fœdere, legatus atque interpres factus es. Admiſſam enim idololatriam declarat, per omnes illius gradus, mente, cum ait eos cito receſſiſſe de via recta diuinorum mandatorum, opere, conflando ſibi vitulum, deinde cum adorando externo corporis motu, acceſſerunt ſacrificia, lingua denique in blaſphemas voces erupit, ſingulare Dei in ſe beneficium, muto vitulo ac ſenſus experti, impudentiſſimo mendacio tribuendo.

CXCVII. Moſes veniam precatur.

Ingemuit videlicet mitiſſimus Moſes, ſimulque ad implorandam miſericordiam clementiſſimi Domini ac parentis totus incubuit; nec mediocri viſus ſapientia, nihil ad excuſandum facinus, nihil ad minuendum prætexit. At Dominus quaſi nulla eſſet emendationis ſpes in populo peruicaci ac rebelli, & ad idololatriæ perfidiam prono, quemque præuideret identidem, ad tam immane facinus, tanquam ſuem ad volutabrum reuerſurum. *Cerno*, inquit, *quod populus iſte duræ ceruicis ſit, dimitte me*, iam enim Dominum intentius orare cœperat, & ſeſe torrenti indignationis eius opponere, *vt iraſcatur furor meus contra eos, & deleam eos, faciamque te in gentem magnam.* Id eſt, vt ipſemet alibi [c] interpretatur, conſtituam te ſuper gentem, quæ hac maior ſit & fortior. Nihilominus Moſes perſeuerat orans, neque diuinæ monitioni acquieſcit: oſtendit potius diuinam hîc gloriam maxime agi, quæ à blaſphemis infidelium linguis vindicanda ſit; agi & promiſſorum fidem, quando terra Chanaam, ſine vlla conditione bonitatis poſterorum, patribus promiſſa fuerit.

c Deut. 9. 14.

CXCVIII Dominus placatur, & diſſimulat.
a Exod. 32. 14.

Placatuſque eſt Dominus, ait Moſes [a], *ne faceret malum, quod locutus fuerat aduerſus populum ſuum*, quodque facturus erat, niſi tantus patronus interueniſſet. Neque tamen Moyſes videtur nunc agnouiſſe Dominum placatum eſſe. Non enim mox ad Deum reuerſus diceret, *Aut dimitte eis hanc noxam, aut ſi non facis, dele me de libro tuo quem ſcripſiſti.* Exhibuerit ergo ſe Dominus Moyſi quaſi nutantem & cunctabundum, & inter punitionis aut veniæ ſententiam alternantem. Quoniam tamen Deus iuſſerat, vt deſcenderet ad populum, paruit, aliquam ſatisfactionem in populo, pro tam atroci ſcelere facturus; ſicque iratum Dominum de ſententia tam ſeueræ animaduerſionis deducturus. Reuerſus eſt ergo Moſes de monte, portans duas tabulas teſtimonij in manu ſua. Duæ enim fuerunt, vt in altera præcepta ponerentur, quæ ad Dei cultum pertinebant; in altera ſeorſim quæ ſpectabant ad populum.

verſ. 31.

CXCIX. Moſes redit in caſtra.

Dum autem tacitus, ac curarum plenus Moſes de monte regreditur, Ioſue, quem ex itinere ſocium reſumpſerat, audito populi vociferantis tumultu, de militia militaris homo cogitans; memor etiam Amalecitarum Iſraëlitas nuper inuadentium, *Dixit ad Moyſem, vlulatus pugnæ auditur in caſtris; Qui reſpondit; non eſt clamor adhortantium ad pugnam, neque vociferatio compellentium ad fugam, ſed vocem cantantium ego audio*, choreas ſcilicet cum cantu agitantium coram vitulo aureo, Cumque appropinquaſſet ad caſtra, vidit vitulum & choros, iratuſque valde proiecit de manu tabulas, & confregit eas ad radicem montis. Hæc prima eſt vltio ſumpta de populo, vt eum diuino illo munere, ac monimento priuaret, indignos eo reputans homines idololatria, & comeſſatione contaminatos. Simul etiam confractione tabularum, ſicut alias laceratione veſtium fieri ſolebat, iniuriam in diuinam majeſtatem, publicè, & quaſi ſolenni ritu conteſtans.

Cõfringit tabulas.

CC. Vitulum diſſipat.
b Deut. 9. 21.

Altera vltio ſumpta de populo, eſt ipſius vituli diſſipatio. [b] *Peccatum autem veſtrum, quod feceratis*, ſic vitulum hunc appellat Moſes, *arripiens igne combuſſi, & in fruſtra comminuens, omninóque in puluerem redigens proieci in torrentem, qui de monte deſcendit.* Aureum *combuſſit vitulum*, liquefecit videlicet, vt totam eius figuram funditus deleret, mox in maſſam redactum *contriuit vſque ad puluerem*, quem ſparſit in aquas, quæ ex petra Horeb iugi miraculo defluebant; cumque aliam aquam, quam biberent, non haberent, fecit vt ſuum ipſi vitulum vel inuiti biberent, intelligerentq; ſibi mox luendam tanto crimini debitam pœnam, & ebibendum calicem, quem miſcuerant ſibi. Notant enim Lyranus & Abulenſis ex Rabbinis, hoc ad examen, & manifeſtationem reorum pertinuiſſe, ne temerè mox à Leuitis innoxij pro noxiis occiderẽtur: itaque aquas iſtas puluere aureo conſperſas inflationem reis & languorem intuliſſe, innocentibus autem fuiſſe innoxias. Sicut in ſacrificio zelotypiæ [c], aquæ amariſſimæ nihil innocentibus nocebât: aut certe rei, vt ait Rupertus [d] aureis promine-

Rei potione proditi.

Aben. Ezra & Salom.

c Num. 5. 12. &c.
d l. 4. in Exo. c. 27.

prominebant labiis, quibus innoteſcebant percuſſoribus, & cædebantur.

CCI. Fueritne vitulus integer, an vituli caput.

Hic finis nefandi ac deteſtabilis vituli, quem ſacrilega impietas excogitauit, timiditas ignaua procudit, temulentia diuinis honoribus affecit, zelus diuinæ gloriæ redegit in puluerem. Dubium autem eſt fuerit-ne hic vitulus integer, an vituli duntaxat caput, vt videtur ſenſiſſe Tertullianus, Cyprianus, Lactantius, Hieronymus multis in locis, Ambroſius quoque & Auguſt. & non pauci recentiores. Exiſtimo tamen integrum fuiſſe vitulum: ſic enim perpetuo à Scriptura vocatur. Et Apis, quem imitati ſunt Hebræi, teſte Philone, S. Clemente, Tertulliano, atque Lactantio, integer erat iuuencus, non caput eius; neque enim apparuiſſet in eo alba à tergo macula. Itaque neque Hebræis ſatisfactum fuiſſet; ſi pro integro Api, illius nudum exhiberetur caput. Patres autem illi, præſertim Tertul. & Hieronymus, quos cæteri ferè ſunt ſecuti, caput pro integro corpore ſumpſerunt: ſicut cum dicimus ſceleſtum caput, pro homine ſceleſto, & tot capita cenſa eſſe, pro tot hominibus. Quin & illi ipſi Patres ſæpius vitulum, quam vituli caput appellauere.

CCII. Moyſes Aaronem obiurgat.

Sed vt ad hiſtoriam redeamus, grauiter obiurgat Aaronem Moſes, quod publico populi peccato ſeruierit, quod impedire etiam obeunda morte debuiſſet. Cui Aaron humiliter ex propriæ culpæ agnitione reſpondet, rem nudè ac breuiter exponens, imo ex parte prætermittens, quæ pro ſua excuſatione facere videbantur. *Ne indignetur*, inquit, *Dominus meus*. At frater erat, & natu minor, & incircunciſus labiis: pergit. *Tu enim noſti populum iſtum*, quo impulſore & aduerſum me congregato peccaui, *quod pronus ſit ad malum*, non ſolum idololatriæ, quæ nunc primum erupit in deſerto, ſed ad omne ſcelus, vt ſcilicet ſine Doctore aut hortatore peccatũ ſponte ſuſcepiſſe intelligatur.

Hauſit aquam innoxius.

Hauſit nihilominus etiam ipſe aquam aureo puluere inſperſam, vt putat Abulenſis; ſed innoxius, ne qui ſummo Pontificatui deſtinatus erat, perpetuæ huius criminis infamiæ ſubiaceret. Id ergo præcauens Dominus, voluit eum ſola fratris obiurgatione, & priuato animi dolore caſtigari: non exiſtimante populo illum eſſe noxium, qui inuitus impulſuſque metu deliquiſſet.

CCIII. Spoliatione inauriũ rei proditi.

Sequitur animaduerſio in reos. Videns enim Moyſes manifeſtum eſſe qui eſſent in populo rei. Id enim Aaron minime dubium reliquerat, ſpoliando eos inauribus ad fabricandum idolum: viri enim boni nihil ad id ſcelus contribuerant, ſed illis potius reſtiterant, eoſque auerſati fuerant. Cum ergo in medio aduerſariorum manifeſtè rei, conuictique tenerentur, *Stetit in porta caſtrorum Moyſes, &c.* Hoſtes ergo hic vocat non Madianitas, vel Amalecitas, ſed Hebræos innocentes, qui in reos tanquam hoſtes inſurrecturi erant. At inquies, multi fortaſſe erant peccatores, multique item innocentes, qui nunquam inaures habuerant; At de iis dici poteſt, eos poſtea diuina animaduerſione periiſſe. Nam mox ſequitur, *Percuſſit Dominus populum pro reatu vituli, quem fecerat Aaron*. Deinde aliud etiam ſignum reatus petebatur ex aquis aureis, vt diximus; quod ab hac ſpoliatione confirmabatur, & iudicio perforatæ auris.

CCIV. A Leuitis cæduntur magno numero.

Itaque Moyſes, *Si quis eſt*, inquit, *Domini, iungatur mihi*: quaſi dicat. Qui verus Dei cultor eſt, & pro eius gloria zelo mouetur, accedat ad me, vt de peccatoribus vltio ſumatur. Et accendit Dominus animos Leuitarum, quos ſibi iam in Sacerdotium ſacrumque famulatum deſtinarat, zelo diuini honoris, vt poſtea Phineem, & odio idololatriæ, & cõgregati ſunt ad Moyſem; quos ille iuſſit arripere gladium, & tranſire per medium caſtrorum, & obuios quoſque peccatores occidere, nulla conſanguinitatis aut affinitatis ratione habita. Quantum autem animi Leuitis Deo inſpirante acceſſit, tantum peccatoribus deceſſit, nemo vt auderet ad ſui defenſionem arma corripere, grauioris fortaſſe ſupplicij metu. Et cum Leuitæ conglobati eſſent, & armis inſtructi; illi ſparſi, improuidi, ſemiebrij, atque vt in ludis & choreis, inermes, facilis erat & expedita victoria, cæſaque ſunt ea die ad tria & viginti hominum millia. In Hebræo tamen & Græco, tria tantum cæſorum millia cenſentur, omiſſa voce viginti. Qua de re vide Cornelij coniecturam hoc loco.

CCV. Qui & laudantur,

Quo facto à Moſe audierunt Leuitæ, *conſecraſtis manus veſtras hodie Domino*, ſanguine ſcilicet initiati reorum, ſicut Sacerdotes ſanguine arietum conſecrantur; & reorum cædem, quaſi acceptabile ſacrificium iuſtitiæ, Domino obtuliſtis. Putauit Philo [a] Sacerdotium Leuitis, in præmium ſumptæ de Idololatris vltionis fuiſſe attributum, concinnitatem, quandam ſecutus. Quem meminiſſe oportebat, electos diuinitus Leuitas, & nominatim Aaronem cum filiis ad Sacerdotium, priuſquam patraretur hæc cædes, aut flagitium ipſum à populo admitteretur, vt ex 28 Exodi clarum eſt. Quinta etiam cum Dominus aſſumpſit Leuitas, ad ſuum in tabernaculo famulatum, nuſquam huius eorum officij, aut meriti meminit, ſed tantum quod eos ſibi in locum primogenitorum vindicarit. Atque ita abiit quadrageſimus ille dies Moſaicæ commorationis in monte; dies infauſti nuncij, & querelarum, dies gemituum & lacrymarum, dies indignationis & confractionis, dies gaudij & chorearum, dies ludorum & epularum, dies exprobrationis & funerum.

a l. 3. de vita Moſ.

nec ideo honorati Sacerdotio.

b Num. 3. 12. 13. 14. &c.

CCVI. Redit Moſes in mõtẽ, ad placandũ Dominum.

Needum tamen vacabat à metu populus, ſed inſuper vindicem Dei iram non ſine cauſa formidabat. Itaque [c] *facto altero die locutus eſt Moyſes ad populum. Peccaſtis peccatum maximum, aſcendam ad Dominum, ſi quo modo quiuero eum deprecari pro ſcelere veſtro*, in Hebræo, ſi forte expiem orando pro peccato veſtro. Ex quo patet, quod ſupra diximus [d], Moyſi nõdum plane conſtitiſſe Dominum fuiſſe placatum. Reuerſus eſt ergo Moſes ad Dominum, vt veniam populo impetraret, ibique alios rurſum quadraginta dies orans ac ieiunus permanſit, quod ipſemet apertè non ſemel profeſſus eſt. Ipſius eſt enim illa oratio. [e] *Iacui coram Domino 40 diebus ac noctibus, quibus eum ſuppliciter deprecabar, ne deleret vos, vt fuerat comminatus*, &c. Et rurſum hæc. [f] *Ego autem ſteti in monte ſicut prius, quadraginta diebus ac noctibus*,

c Exod. 32. 30.

d n. 198.

Ad quadraginta dies.

e Deut. 9. 25.

f Ibi c. 10. 10.

exaudiuitque me Dominus etiam hac vice, & te perdere noluit. Vbi vides & orandi cauſam, & diuturnitatem orationis perſpicuè confirmari. Quibus Moyſi verbis, meo iudicio, vim afferunt, qui hos 40 dies poſitos in precibus putant ad obtinendas nouas tabulas; clariora enim verba ſunt, quam vt aliò torqueri poſſint: reſque ipſa docet prius oportuiſſe veniam & vitam obtinere, quam tabulas: quæ ipſæ poſterius pari orandi ſtudio, & ieiunandi diuturnitate obtentæ ſunt, vt Exodi 34. perſcriptum eſt.

CCVII. Initium ſecundi quadragenarij ieiunij Moſis.

a n. 614. & ſeqq.

Exiſtimamus igitur omnino Scripturæ conſentaneam hanc ſecundam 40 dierum in monte moram, quæ initium ducit à decimo octauo quarti menſis, & vigeſima octaua quinti terminatur, vt in Annalibus [a] per ſingulos expanſorum menſium dies notauimus. De initio perſpicuum eſt Moyſen poſtridie à confracto vitulo & cæſis idololatris conuocaſſe populum, atque de admiſſo maximo peccato obiurgaſſe, moxque ad Dominum ad obtinendam populo veniam aſcendiſſe. Sic enim Scriptura loquitur. [b] *Facto autem altero die*, id eſt poſtridie, ſiue, vt eſt in Hebræo, Chaldæáque paraphraſi, die craſtino, *locutus eſt Moyſes ad populum, Peccaſtis peccatum maximum. Et nunc aſcendam ad Dominum, &c.* Aduerbium temporis eſt in Hebræo, Chaldæo, & Septuag. licet abſit à vulgata. Et erat cauſa accelerandi. Periculum enim erat in mora, ne interea Dominus nondum, vt putabatur, placatus, noua quapiam plaga ſæuiret in populum. De fine autem huius ſecundæ quadrageſimæ ſuo loco dicetur.

b Exod. 32. 30.

CCVIII. Vt ſe in monte apud Deum geſſerit.

Repetit ergo montem Moyſes, populi ſui cauſam acturus apud Dominum. Nec proditum eſt litteris ſolusne, an cum Ioſue illuc aſcenderit, & an Aaronem & Hur ſicut prius vicarios ſuos reliquerit, à quibus populus in ſpem veniæ erigeretur, & in odium culpæ præcedentis. Proditum tamen eſt qua demiſſione animi, qua mentis corporiſque contentione, qua longanimitate & perſeuerantia, qua flagranti denique charitate Deo preces fuderit. Hinc illa quæ ſuperius attigimus. *Et iacui coram Domino 40. diebus ac noctibus*, in Hebræo vis maior exprimitur. *Et proſtraui me ad facies Domini 40 diebus, & 40 noctibus, quibus meipſum proſtraui.* Quod autem paulò poſt ſtetiſſe ſe ait in oratione, ſi placet ad corporis habitum referre, dicemus prophetam partim ſtantem, partim proſtratum, aut genibus nixum, interdum etiam fortaſſe ſedentem, tam diuturnum tempus in oratione poſuiſſe. Nam vbi legimus [c]; *& perſeueraui in monte 40 diebus*, in Hebræo eſt, *& ſedi in monte.* Et ſicut toto eo tempore nihil manducauit aut bibit, vt ibidem ſcriptum eſt, Deo vim caloris naturalis cohibente, ne humorem natiuum conſumeret: ita & credibile eſt nullo eum ſomno fuiſſe oppreſſum, qui magna ex parte ob cibi digeſtionem requiritur, Deo non permittente, corporis vigorem ac vires, iugi ac continenti mentis contentione diſſipari.

n. 209.

c Deut. 9. 9.

CCIX. Orantis pro populo charitas.

Sed nihil eſt illa charitate diuinius, à qua illa verba effuſa ſunt, quæ ſtuporem deinceps omnibus ſeculis attulerunt. *Aut dimitte eis hanc noxam, aut ſi non facis, dele me de libro tuo quem ſcripſiſti.* Dicimus autem quod alibi quoque iam ſignificauimus, hyperbolicam eſſe locutionem, indicem immenſi deſiderij: quæque rigidè, & vt verba ſonant, accipi non debeat, neque à dicente, neque ab audiente accipi ſoleat, vt cum Dauid dicebat Ionathæ, *Si eſt iniquitas aliqua in me, tu me interfice, & ad patrem tuum ne introducas me.* Ita Moſes vult deleri de libro vitæ, niſi Dominus populò ignoſcat, quod tamen ſimpliciter non vult, ſed iuxta [a] S. Auguſt. ita ratiocinatur. Aut deleturus es me de libro tuo, aut populo iſti parciturus. At non delebis me de libro tuo, ergo populo iſti peccatum remittes. Hyperbolem autem illa innuunt quæ ſubdit, *Animaduertendum eſt* inquit, *quantum malum in illo peccato perſpexit Moyſes, quod tanta cæde crediderit expiandum, qui eos ſic diligebat, vt pro eis illa verba Deo funderet.*

Non caret hyperbole.

a q. 147. in Exod.

CCX. Aliud Moſis argumentũ ad placandũ Dominum.

Supponit autem eadem ratiocinatio, multóque magis illa Scripturæ verba, *Dele me de libro tuo quem ſcripſiſti*, Moyſem certam habuiſſe, atque exploratam diuina reuelatione prædeſtinationem ſuam; etſi ignoremus quando ea facta fuerit. Fuit autem hæc tam incenſa prophetæ charitas telum potentiſſimum, quo diuinam clementiam expugnauit. Iterauit etiam illa veniæ incitamenta [b], quæ prius attulerat, cum Dominus ei primum populi idololatriam patefecit [c], quia expertus fuerat huiuſmodi argumentis non parum labefactatam vltricem Numinis ſeueritatem. Hác ſcilicet vltionem damnum vlciſcentis eſſe atque iacturam. Id enim eſſe perdere ac profligare hæreditatem ſuam irritos reddere labores ſuos glorioſaſque victorias. Eſſe id obliuioni tradere fideliſſimos amicos ſuos, eorumque apud ſe merita, & inimicis materiam ad inſultandum ac blaſphemandum præbere. Priori argumento reſpondet Dominus neminem niſi ex propria culpa de libro vitæ deletum iri. Poſteriori autem videtur illis verbis fieri ſatis. *Tu autem vade, & duc populum iſtum, quò locutus ſum tibi: Angelus meus præcedet te*, quæ vberiùs proximo ſtatim capite referuntur.

b Deut. 13. 26.

c Exod. 32. 11. 12.

Exod. 33.

CCXI. Domini reſponſio.

Quibus verbis Dominus non tam dimittebat à ſe Moyſem, quam tacitè ſpondebat ſe non deleturum funditus populum, ſed effecturum, vt terram patribus eorum promiſſam conſequerentur, ſed alio à ſe ductore. Cum autem ait, *aſcende de loco iſto tu, & populus tuus*, non autem populus meus, præ ſe fert irarum reliquias, multóque magis cum paulò ante minatus eſt, ſe in die vltionis viſitaturum hoc ſcelus populi eius. Denique cum negauit ſe aſcenſurum cum populo, *Ne forte*, inquit, *diſperdam te in via, quia populus duræ ceruicis es.* Sic enim populum quaſi præſentem alloquitur. Quaſi dicat, Tuâ omnino intereſt ne ſocium me habeas peregrinationis tuæ: quippe qui ſis populus ceruicoſus, rebellis, obtrectator, & pronus ad malum. Itaque pro inolita conſuetudine tua ea perpetrabis, quæ ego coram me fieri non ſuſtinens repentina te vltione conficiam. Hæc ad popularem captum dicta ſunt, vtpote rudi populo enuncianda per Moyſem. Contra tamen nititur Moyſes, quia intelligebat iſtis verbis negari ſingularem quandam Dei in hunc populum prouidentiam; cumque communi, quam per Angelos exequitur, contentum fore.

negat ſe aſcenſurum cum populo iſto, & car.

Digreſſio in textu Scripturæ.

Deinceps autem à verſu quarto vſque ad duodecimum, vbi dicitur Ioſue non receſſiſſe de tabernaculo, inſeruntur per quandam digreſſionem, quæ cōtigerunt in caſtris, cum hæc Dei iuſſu nunciata ſunt populo, poſt reditum Moſis, vna cum ſecundis tabulis, vt accuratius in Annalibus explicatum eſt [a], quæ propterea ad ſuum locum, tempúſque reſeruabuntur. Cum ergo Moſes ſeueriorem hanc Domini orationem, ac denunciationem audiuiſſet, ad blandas conuerſus preces. *Præcipis vt educam populum iſtum, & non indicas mihi quem miſſurus es mecum*, qui ſcilicet poſſit ac velit facere mirabilia ſicut tu, quod erat petere ductorem ipſum Deum ſicut prius, ſed obſcurè & vniuerſè, relicta applicatione ipſi Domino, vt explicat Abulen. pergit, *Præſertim cum dixeris, noui te ex nomine, & inueniſti gratiam coram me.* Non eſt in Scriptura, vbi aut quando hæc Moyſi à Domino dicta fuerint, vt notauit Auguſt. [b]. Conſtat autem noſſe ex nomine aliquem eſſe familiariter noſſe: quomódo principes ſubditos ſuos vniuerſè cognoſcunt, pleroſque de facie; nominatim autem, non niſi familiares & amicos.

a n. 618. & 619. vide infra n. 238.

Blandæ Moſis preces.

b q. 153. in Exod.

CCXIII. Quomodo Moſes Deo notus ex nomine.

Sæpius autem Deus Moyſen nominatim compellarat, ex quo ipſum ex ardenti rubo vocauerat, eique ſeſe familiarem exhibuerat: præſertim in continenti illa quadraginta dierum conſuetudine, vbi etiam videtur ipſi dixiſſe, multum illum valere gratia apud ipſum Deū: quod Moyſes nunc experientia ipſa probari cupit, petens oſtendi ſibi faciem eius, id eſt, vt exponit Toſtatus, Deum ſe ipſi lætum exhibere, ſicut ante adorationem vituli. In Hebræo eſt, *fac me nunc ſcire viam tuam*, &c. in hanc ſententiam. In eo cognoſcam valere me gratia apud te, ſi docueris me viam tuam, præcedendo videlicet nos per teipſum, & faciem, ſiue præſentiam tuam demonſtrando per mirabilia opera tua. Nihil autem ipſum ſibi ſingulariter petere, ſed populo ſuo duntaxat, illa verba quæ ſtatim ſubduntur oſtendunt, *reſpice populum tuum gentem hanc*, quaſi dicat, agnoſce quæſo Iſraelitas vt populum tuum, & vt talem eum rege. Hinc autem intelligi poteſt, neque Moyſem petiiſſe, neque Deum ipſi conceſſiſſe viſionem diuinæ eſſentiæ, quam difficultatem ſtudioſus lector reperiet diligentius in Annalibus [c] explicatam.

c n. 643. & ſeqq.

CCXIV. Moſes non petiit videre diuinam eſſentiam.

Hic illud tantum dicam, Si Moſes petiit videre ipſam Dei faciem, quid eſt quod Dominus acquieſcens voluntati eius non dixit faciem meam oſtendam tibi, *facies mea præcedet te*, quod ad deductionem per deſertum pertinet, non ad diuinæ eſſentiæ contemplationem. Quod ſi hic petiit iſtiuſmodi viſionem, cum audierit mox, *verbum iſtud quod locutus eſt faciam*, quid eſt quod iam voti compos rurſum petit oſtendi ſibi gloriam Dei, & audit, *Faciem meam videre non poteris?* Facies ergo quæ hic negatur gloria eſt, quæ illic promittitur, præſentia, & ſocietas viæ eſt. Quam cum petiit, non minus propterea optauit Angelum Domini de more in columna nubis & ignis viæ ducem perſeuerare; idque ſatis illi erant, dummodo Deus nihil de ſua in populum beneuolentia ac protectione minueret; idque nomine præcedendi populum, & ambulandi cum eo intellexit.

CCXV. Sed ſolitā Dei prouidentiam.

Cum ergo Moſes petiiſſet à Domino oſtendi ſibi faciem eius, præeuntem; ſcilicet, protegentem, ac mirabilia in gratiam populi ſui patrantem, reſpondet Dominus, *facies mea præcedet te, & requiem dabo tibi.* Fit ergo Moſes voti compos, Domino voluntati eius acquieſcente, & inſuper promittente fore, vt medios inter hoſtes tutus futurus ſit, & requiem in terra promiſſa, illis edomitis obtenturus. Quæ verba quia Dominum populo ſuo reconciliatum oſtendebant, adeóque paratum ad eadem erga populum beneficia, miracula, prouidentiam denique vniuerſam: eadem ſibi Moſes confirmari deſiderans, iterat petitionem ſuam, ne forte nomine faciei aliud quidpiam in Domini promiſſione intelligatur. *Si non tu ipſe præcedas*, inquit, *ne educas nos de loco iſto.* Satius enim eſſet in hac horribili ſolitudine ætatem agere, tua protectione munitos, quam ea deſtitutos, in terra lacte & melle manante, obrui barbarorum telis. Sed quia Dominus ſolius Moſis, omiſſo populo, mentionem fecerat, bonus paſtor eius nominatim mentionem inducit. *In quo enim*, inquit [a], *ſcire poterimus ego & populus tuus, inueniſſe nos gratiam in conſpectu tuo, niſi ambulaueris nobiſcum, vt glorificemur ab omnibus populis, qui habitant ſuper terram?* Et Dominus aſſentiens, *Et verbum iſtud quod locutus es faciam*, idque in gratiam tui, *inueniſti enim gratiam coram me, & teipſum noui ex nomine.*

Idque inculcat.

a Exod. 33. 15. 16.

& Dominus ei aſſentitur.

CCXVI. Moſes petit videre gloriam Angeli ſecum loquentis.

Hic Moſes rebus ex animi ſententia fluentibus factus alacrior, atq; ad petendum animoſior. *Oſtende*, inquit, *mihi gloriam tuam.* Quam petitionem non de diuinæ eſſentiæ viſione, vt plerique putauerūt, ſed de aſpectabili quodam Domini conſpectu intelligendam cum grauiſſimis theologis arbitramur. Is enim Angelus, qui cum Moyſe loquebatur, & Domini perſonam ſuſtinebat, nube tectus, & amictus caligine loquebatur. Optauit ergo Moſes amoto hoc velamento, monſtrari ſibi faciem illam illuſtrem, & gloriam quam in aſſumpto corpore habebat. Idque ex euentis patet. Fatetur enim Toſtatus [b] vidiſſe Moſem, nec tamen plenè ac perfectè, ſed ex parte tantum quaſi humanum quoddam corpus ex aëre conformatum tanto coruſcans fulgore, quantum humanus oculus, aut corporis humani tempéries ferre non poſſet. Corpus, inquam, non ſpiritalem aliquam ſubſtantiam. Ad corpus enim pertinent facies & tergum, manus dextera vel ſiniſtra, tranſitus & protectio, ſiue obtectio, quæ in hac viſione memorantur. Itaque corpoream totam hanc viſionem fuiſſe, cum doctiſſimis quibuſque arbitramur.

b q. 17. in 33. Exod.

eamque corpoream.

CCXVII. Quomodo ea dicatur omne bonum.

Sed his obſtare videtur illa Domini oratio, *Ego oſtendam omne bonum tibi*, quod videtur ſoli diuinitati conuenire. Verum ſi Hebræum textum, Græcumque conſulamus, Chaldæamque paraphraſim, hic de diuinitate nō agitur. Habet enim magno conſenſu mentionem tranſitus, qui rerum corporearum eſt, non diuinitatis, quæ vbique eſt. *Ego tranſire faciam*, inquit Hebræus, *omne bonum meum ſuper faciem tuam*: eodemque modo Onchelos. Septuag. vero apud Auguſt. [c] *Ego tranſibo ante te in gloria mea.* Quod conſentaneum eſt ei quod ſequitur, *cum tranſibit gloria mea ponam te in foramine petræ*, &c.

c q. 154. in Exod.

Sententia itaque huius loci eſt. Ego quidem totus coram te tranſibo, cum tota gloria, quam habet hoc corpus, quod aſſumpſi: totum tamen non oſtendam, quia vibrantem ex facie fulgorem, citra mortis diſcrimen ferre non poſſes: vt ex ſequentibus magis intelligetur. Quæ eſt expoſitio Abulenſis, Vaſquezij, Cornelij. At Hieronymus in vulgata tranſitum in oſtenſionem vertit, quia Dominus tranſeundo oſtendit ſeſe: ſimul etiam operam dedit vt locum haberet interpretatio de viſione diuinitatis, quam communem ſciebat plurimorum patrum.

CCXVIII. Signa viſionis huius tranſeuntis. Eiuſque modus.

Quoniam ergo Dominus promiſit viſionem ſui in tranſitu, eius ſigna Moſi dat, per verba tranſeuntis & modum tranſeundi. Cum enim ait, *Et vocabo in nomine Domini coram te*, &c. Idem eſt ac ſi diceret, cum tranſibo coram te in ſpeluncam ingreſſo, inclamabo nomen Domini, vt ſcias me tranſire, atque reſpicias. Inclamabo autem diuina nomina, qualia ſunt dominator Dominus, clemens, miſericors & ſimilia: quæ vſurpauit cum hanc promiſſionem impleuit, vt habetur capite ſeq. [a]. Deinde explicat quomodo dorſum Angeli tranſeuntis viſurus ſit, non viſa facie quam mortalis oculus ferre non poſſet, in hunc ferè modum [b]. Eſt hic in monte hoc rupes excauata in quam intrabis, dumque ego tranſibo cum gloria & fulgore meo, dextera mea obtegam ingreſſum ſpeluncæ, ne tu faciem tranſeuntis contempleris. Vbi autem modicè os ſpeluncæ prætergreſſus fuero, amouebo manum meam, & præbebo me tibi à poſteriore parte contuendum. Nomine autem manus Abul. denſam quandam nubem intelligit, quæ ad nutum Angeli obſtrueret os ſpeluncæ, ab eáque recederet. Nam proprie dicta manus minor erat, quam vt ianuam illam claudere poſſet. Et cum proportione reliqui corporis eſſet illuſtris, illuminaret ſpeluncam, & antequam illi applicaretur, radij faciei in ſpeluncam infuſi vultum quoque Moſis illuſtrarent.

a *Exod.* 34.

b *Abul.* 9. 18. & 19. *in cap.* 33.

CCXIX. Dominus dimittit Moſem ad nouas tabulas;

Iamque agebatur quadrageſimus dies ſecundi ieiunij quadragenarij Moſis, qui dies incidit in vigeſimum octauum quinti menſis qui ab Hebræis dicebatur Ab; cum iam Dominus populo placatus mandat Moyſi vt deſcendat de monte [c], & paret tabulas lapideas inſtar priorum. Sicut enim Domino populum à ſe abdicante, atque abiiciente fruſtra erant leges, & ideo confractæ fuerant. Ita Domino populo ſuo reconciliato, leges ab eo populus recipere debuit, quæ illum Domini populum eſſe, & ab eo regi teſtarentur. Iuſſit quoque fieri arcam ligneam [d], in quam nouas tabulas inferret, & quam primum cum eis ad ſe redire in montem Sinai, ibi diutius cum Domino manſurum. Quin & vetat ipſum quemquam ſibi ſocium aſſumere, ne Ioſue quidem, vt videtur, quia Moyſi in glorioſa ſpecie, vt promiſerat; ſine vllis arbitris apparere voluit. Et ad maiorem excitandam reuerentiam, vetat pecora paſci in ſolo, quod iacebat caſtra inter & montem.

c *Exo.* 34. 1. & *Deut.* 10. 1.

In arcula reponendas.

d *Deut.* 10. 1.

CCXX. Moſes populum in metu retinet.

Accepto commeatu deſcendit Moyſes de monte, inuenitque populum, exterritum iis, quæ poſt priores 40 dies acciderant, & inſuper plaga, qua Dominus reliquias idololatrarum [e] Moyſe abſente ſuſtulerat, ſeſe in officio continuiſſe. Nec tamen prudens populi rector, qui intelligebat eum in timore, quem proxima tragœdia excitarat, retinendum eſſe, ſtatim à deſcenſu reconciliationem populo patefecit; Sed prima cura fuit dare curam idoneis hominibus lapideas tabulas præparandi, & arcam quæ eas aptè contineret. Altera cura fuit conuocare populum duplici de cauſa, prior renouandæ prohibitionis aſcendendi in montem, poſterior vt populum magna expectatio ſuſpenſum doceret, quo loco res ſuæ apud Deum eſſent: pereundum ne omnibus quam primum foret, an venia impetrata eſſet. Moyſes autem, vt eos & à deſperatione reuocaret, & iuſto in timore contineret, renunciauit populo ſtatuiſſe Dominum, iterumque confirmaſſe daturum ſe ipſis terram illam lacte & melle manantem, iampridem patribus eorum promiſſam, ſed vt populum pœnitentia & luctu ad nouas tabulas præpararet, addidit dixiſſe Dominum non aſcenſurum ſe cum eo, quod populus duræ ceruicis eſſet, & periculum eſſet, ne diſperderet eos in via: iuſſiſſeque eos deponere ornatum ſuum, ſiue lugubri veſte indui, *vt ſciam*, inquit, *quod faciam tibi*.

e *Ex.* 32. 35.

CCXXI. Et lugens ornatum deponit.

Audiens [a] autem *populus ſermonem hunc peſſimum*, quo videbatur Dominus peculiarem populi ſui prouidentiam deponere, *luxit, & nullus ex more indutus eſt cultu ſuo*, idque vt apparet vſque ad reditum Moſis de monte cum nouis tabulis; quod indicium erat deleti peccati, & redintegratæ gratiæ Deum inter & populum ſuum. Videtur autem hoc ipſo die contigiſſe, quod ſubdit Moſes de tranſlato tabernaculo extra caſtra. Nam id ad caſtigationem populi vehementer pertinebat, vt ille quaſi interdictus ſacris maneret, & communione priuatus. Nec tamen ſtatim à reditu cum nouis tabulis relatum eſt id tabernaculum intra caſtra, vt ex Scriptura ipſa apertè colligitur, donec nouum illud ac nobile tabernaculum excitatum eſt. Hoc autem quod non recens factum, ſed tranſlatum dicitur, fuit vel priuatis Moſis precibus, vel publicis ac communibus deſtinatum. Cum enim multa eſſet Moſis cum Domino familiaritas, certum eſt huiuſmodi colloquia ſolitudinem amare atque ſiletium. Ideoque Iuditha [b], in ſuperioribus domus ſuæ, ſecretum ſibi cubiculum præparauerat.

a *Exo* 33. 4.

Et tabernaculum abducit à caſtris.

b *cap.* 8. 5.

CCXXII. Cuiuſmodi illud fuerit.

Magis tamen placet fuiſſe locum communibus populi precibus deſtinatum. Nam vbi legimus in vulgata, *Et omnis populus, qui habebat aliquam quæſtionem, egrediebatur ad tabernaculum fœderis extra caſtra*. In Hebræo, Græco, Chaldæoque legitur, omnes qui quærere aut conſulere vellent Dominum, eò ſe contuliſſe, pro conſuetudine videlicet iam ab egreſſu ex Ægypto vſurpata. Accedit & ipſa denominatio, dictum eſt enim Tabernaculum fœderis, ſiue conuentus, quod eo populus, quaſi in Eccleſiam conflueret. Sacer itaque fuit non profanus hic locus, in quo Aaron manna reſeruauit coram Domino. In quo Iethro obtulit holocauſta, & cum cognato ſuo comedit coram Domino. In quo Moſes Dei iuſſa populo declarabat, vbi populi petitiones referebat ad Deum, & Dei ad populum reſponſa, reddebat ſenioribus, quæ illi ad populum referebant. Vbi

Eo populi orationis cauſa conuenire ſolitum.

deniqueDominus cum Moyſe facie ad faciem loquebatur, quemque Ioſue miniſter Moſis, quaſi æditimus ſeruabat. Hoc ergo tabernaculum orationi deſtinatum, Dominus, aut ex illius afflatu Moſes, procul extra caſtra abduxit, vt ſe à populo etiam tum abalienatum atque abſtractum oſtenderet. Abductum autem bis mille cubitis à caſtris Rabini prodiderunt.

a Ex. 34. 4.

CCXXIII. Moſes aſcendit ad montem in tertiam manſionẽ quadragenariam.

His ita peractis [a], paratiſque cum arcula tabulis, Moſes nocte, id eſt ſummo mane conſurgens, aſcendit in montem Sinai, & ecce nubes gloriæ Domini, quæ aliquanto ſpatio ſupra verticem montis eleuata manebat, demiſit ſe ad verticem montis, vt ibi Dominus, aut Angelus potius, qui eius vices gerebat, Moyſi ſe conſpiciendum præberet, vt nuper ei promiſerat. Vt ergo Moſes peruenit ad montis verticem, Deo inſpirante, & per nubem deſcendente in ſpeluncam ingreſſus eſt, ſtatimque illius aditu nube obſcurato, & tranſeunte gloria Domini, exauditus eſt clamor, eius vtique qui promiſerat ſe vocaturum in nomine Domini, & ſimul cum ſigno tranſitus ſui edocturum, quo modo inuocandus eſſet Dominus, quibuſque titulis afficiendus. Auditis ergo hiſce Dei titulis, & ſimul cum verbis Domino tranſeunte, & nubem ex aditu ſpeluncæ, vt ante conuenerat amouente, exijt Moyſes [b], & vidit à tergo Angelum eximio fulgore radiantem, feſtinuſque Moyſes curuatus in terram pronus & adorans petit ſibi confirmari petitionem de gradiendo cum populo ſuo.

Renouat petitionẽ pro populo ſuo.

b c. 34. 8.

CCXXIV. Deuſq; renouat promiſſionem.

Rurſumque Dominus acquieſcens petitioni, ſpondet ſe populi ducem ac protectorem fore, idque ingentibus miraculis probaturum. *Signa faciam*, inquit; *quæ nunquam viſa ſunt ſuper terram, nec in vllis gentibus; vt cernat populus iſte in cuius es medio, opus Domini terribile quod facturus ſum*: Quod ad tempora Ioſue referendum eſt. Subdit enim, *Obſerua cuncta quæ hodie mando tibi*, quaſi renouato fœdere. quod populus nuper in vitulo fœdè perruperat. Quaſi dicat, hæc vna cura tua ſit, vt obſerues legem meam. *Ego* autem *ipſe eijciam, ante faciem tuam Amorrhæum, & Chananæum*, & cæteros populos. Cum his autem iam nunc vetat iniri amicitias, fœderáve nuptiarum, imo eorum aras deſtrui, ſtatuaſque confringi, quod maxime valet ad disjungendos animos, quos communio religionis deuincit.

Datque diuerſa præcepta.

Deinde inculcat præcepta quædam ſuperius tradita de obſeruanda ſolennitate Paſchali cum ritibus ſuis, de primogenitis, de Sabbato, de triplici ſolennitate, quibus apparere debeant Iſraëlitæ coram Domino, in loco, quem elegerit. De alijs quoque nonnullis monet [c], quæ poſtea Moſes populo diuerſis vicibus enunciauit, & in ſcripta retulit, vt iuſſus fuerat, ad memoriam poſteritatis, vſumque perpetuum.

c Exod. 34. 27.

CCXXV. Annus Sabbaticus quando inſtitutus.

In his porro nihil æque nobis cognoſcendum videtur, atque annorum Sabbaticorum & Iubilæorum inſtitutio, & ratio, quæ habetur Leuitici 25. vbi dicitur Dominum locutum eſſe Moyſi, in monte Sinai, quæ de ijs præſcribuntur Et vt ab anno Sabbatico ducamus initium; illius enim inſtitutio paulò videtur antiquior, ad eumque ipſum diem pertinet, quo lex promulgata eſt: non tamen viſum eſt, quæ natura coniuncta ſunt, tractatione diſtrahere. De anno ergo ſeptimo ita lex habet in Exodo [a]. *Sex annis ſeminabis terram tuam, & congregabis fruges eius. Anno autem ſeptimo dimittes eam, & requieſcere facies, vt comedant pauperes populi tui, & quidquid reſiduum fuerit, edant beſtiæ agri. Ita facies in vinea, & olineto tuo.* quæ plenius in Leuitico [b] repetuntur. Quæ lex nihil eſt aliud quam eximia demonſtratio diuinæ bonitatis, quæ cum omnium rerum ſit procreatrix, eas etiam conſeruatas cupit. Ergo quoniam quiete animantium corpora reficiuntur, oſtendit Dominus ſibi eſſe curæ, etiam ipſius terræ quietem, vt Iudæi intelligerent, tanto magis ſibi ſeruorum & ancillarum ſuarum quieti humaniter conſulendum eſſe, cùm Deus ipſe non duxerit indignum prouidentia ſua, diem quietis brutis animantibus, & terræ ipſi annum requietionis aſſignare.

a ca. 23. 10.

Requies terræ in eo iubetur.

b ca. 25. 2.

Dei bonitatis ſignũ.

CCXXVI. Inchoabatur in Autumno, & quare.

Sed illud in primis hoc loco expendendum eſt, ad annoſne ſacros, qui inchoantur à Niſan, an ad vulgares qui à Tiſri initium ducunt, id eſt vere vel Autumno, anni Sabbatici, atque Iubilæi inciperentur. Communiſſima autem eſt, ac veriſſima pro Autumno, ac menſe Tiſri ſententia. Cum enim primarium hoc huiuſce legis caput, ad quietem terræ pertineat, per annum vnum, tunc anni initium ſumi oportuit, cum agricolæ incipiunt rationem de integro habere cum terra, illam proſcindendo ac ſeminando, quod ſeptimo menſi conuenire nemo ignorat. Accedit quod ſi hi anni menſe primo inchoarentur, & contingeret annum Iubilæum biennio ante, vel poſt Sabbaticum celebrari, Iudæi quinque annorum meſſe caruiſſent; quod incommodum, poſito initio horum annorum in Autumno, nullum erat, vt clarè in Annalibus demonſtratum eſt [c]. Quamuis autem dies ipſe ſeptimi menſis in controuerſia ſit, quibuſdam primum, qui fuit clangoris apud Iudæos, aliis decimum, qui fuit expiationis eligentibus, pronior ſum ad exiſtimandum, ipſo primo die menſis, cum clangore tubarum tam Sabbatico, quam Iubilæo anno initium datum fuiſſe, nec vnum menſem ab Hebræis in duos annos fuiſſe diſtractum. Præſertim cum ex calendario Hebraico certum ſit, primum diem Tiſri, qui erat tubarum, anni communis initium fuiſſe, propterea que *Ros Haſſana*, id eſt caput anni dictum fuiſſe.

c n 681. & ſeqq.

Et primo die ſeptimi menſis; qui dictus caput anni.

CCXXVII. Capita legis anni Sabbatici. 1. terra nec ſeminãda, nec colligendæ fruges.

Quæ autem in hac terræ quiete ceſſare iuberentur, ex ipſa Scriptura [d] colligitur. Prima eſt ipſa terræ proſciſſio, atque ſatio; nam in Leuitico apertè habetur, *agrum non ſeres*. Itaque nec meſſis expectanda erat, quod ſi quid ſponte ferebat humus, eſt deciduis granis, nominatim cautum erat ne meteretur à Dominis, ſed pauperibus dimitteretur. Altera eſt putatio vinearum, quæ terræ proſciſſioni reſpondet, parique ratione de meſſe & vindemia iudicandum eſt. Vineis aggregantur olineta in Exodo, vt pariter illo anno inculta dimittantur. Eademque ratio valere videtur in pomariis, ac viridariis: arborum quoque plãtationem Ioſephus interdictam ſcribit.

d ca. 25. 4.

Eadem ratio vinearum olinetorum, pomariorum. l. 3. Ant. c. 10.

An & hortorum.

De hortis non videtur idem eſſe dicendum, ſed ſuos ab vnoquoque coli potuiſſe, qui intra ciuitates domoſque clauſi erant; Quod lex de agris & arboribus loquatur, quarum fructus in propatulo poſiti, omnibus hominibus atque brutis expoſiti ſunt. Niſi forte muros eorum, aut ſepes, aut oſtia diruere cogebantur, vt à brutis omnia peſſum darentur. Quæcumque autem leguminum, aut frugum genera, in campis ſeri, metique ſolent, ea interdicta fuiſſe intelliguntur.

CCXXIIX. Alterum caput de perſonis, & earum libertate.

a Exo 21.2.

Sequitur alterum legis huius caput, quod pertinet ad perſonas: earum ſcilicet libertatem, æs alienum, & lectionem legis. De libertate ita loquitur Dominus in Exodo [a]. *Si emeris ſeruum Hebræum, ſex annis ſeruiet tibi, in ſeptimo egredietur liber.* Sed hic annus ſeptimus ab emptione ſerui non numerabatur, ſed conſtans erat atque immutabilis. Itaque ſi anno primo à Sabbatico emebatur, ſeruiebat ſex annis, ſi ſecundo quinque, ſi tertio, quatuor, & ita de cæteris. Idque intelligendum eſt quacumque ex cauſa Hebræus ille libertatem amiſiſſet. Alia erat ratio alienigenarum, quibus ſeptimus annus non afferebat libertatem, ſed hæreditario iure tranſmittebantur ad poſteros, aut venundabantur. Quod ſi manſuri erant apud Hebræos, ad ritus Iudaicos, facti proſelyti, conuertebantur, maſculi per circumciſionem, fœminæ per applicationem ad Iudaicos ritus, vt pluribus docet Abulenſis [b] in Leuiticum.

Quæ ratio alienigenarum.

b cap. 25. q 26. & 27.

CCXXIX. Quæ debitorum remiſſio.

c Deut. 15.1

Iam quod ad æs alienum attinet, ius erat Hebræis nouarum tabularum ex diuina lege. *Septimo*, inquit [c], *anno facies remiſſionem, quæ hoc ordine celebrabitur. Cui debetur aliquid ab amico vel proximo ac fratre ſuo, repetere non poterit, quia annus remiſſionis eſt Domini. A peregrino & aduena exiges, ciuem & propinquum repetendi non habebis poteſtatem.* Quod de commodatis rebus, aut furto ſublatis, aut depoſitis, quæ Dominum eundem ſeruant, intelligendum non eſt, ſunt enim perpetuo reſtitutioni obnoxia. Monet autem Legiſlator ditiores ne tardiores ſint in dando mutuo tenuioribus, appropinquante anno remiſſionis, quo periturum erat mutuo danti. *Ne clamet*, inquit, *contra te ad Dominum, & fiat tibi in peccatum.* Sed conarentur potius eos remittendis debitis ſubleuare, & ad pinguiorem reuocare fortunam.

Et quorũ.

Lectio legis anni ſeptimi.

d ca 31 10.

e l. 4. Ant. c. vlt.

Supereſt legis lectio in annum ſeptimum indicta, vt accuratè in Deuter. [d] præceptum eſt, in ſolennitate Tabernaculorum, fiebatque à ſummo Pontifice, vt Ioſepho [e] placet: valebatque hæc lectio tum ad alia, tum ad illud maxime, vt cum iura ſeptimi anni memoria repeterentur audiendo, ad praxim facilius deducerentur, neque per potentiorum auaritiam neglecta, paulatim obliterarentur. Hæc de anno Sabbatico, nunc de Iubilæo pauca dicamus. Quot ſcilicet conſtaret annis, quæ illius propria eſſent, & quomodo tam ſeptimus, quam quinquageſimus annus à Iudæis obſeruaretur.

CCXXX. Iubilæũ certo annorum nũ. 50. fuiſſe ex Scriptura.

Quod igitur ad numerum annorum Iubilæi, ipſi ſacri codices Latini, Græci, Hebraici, qui annum quinquageſimum Iubilæo tribuunt, ſumma qua pollent autoritate, ſummóque conſenſu, iure nos ſi quid ſapimus, meritóque frangant; cui nonnulli, & quidem ferè ſectarij, ſtudio nouitatis, & neſcio quam numerorum concinnitatem ſecuti, quadrageſimum nonum antetulerunt; vt quia ſeptimus dies hominũ quieti diuina lege deſtinatus fuit, ſeptimus annus agrorum quieti, ſepties ſeptimus poſſeſſionum alienatarum reſtitutioni attributus dicendus ſit. At Scriptura minime ambigua eſt, *Numerabis*, inquit [a], *tibi ſeptem hebdomadas annorum, id eſt ſepties ſeptem, quæ ſimul faciunt annos quadraginta nouem*: & ſubdit, *Sanctificabiſque annum quinquageſimum, & vocabis remiſſionem cunctis habitatoribus terræ tuæ: ipſe eſt enim Iubilæus.* Et rurſum ibidem, *Reuertetur homo ad poſſeſſionem ſuam, & vnuſquiſque redict ad familiam priſtinam, quia Iubilæus eſt, & quinquageſimus annus.* Hæc clariora ſunt, quam vt ſtudio contradicendi obſcurari poſſint. De induſtria enim exactiſſimè hoc loco, maximéque proprie Scriptura locuta eſt, ne populum ancipitem relinqueret vtrùm duorum annorum Dominus elegiſſet in Iubilæum, quadrageſimum nonum, an quinquageſimum.

a Leuit. 25. 8. 9. 10.

CCXXXI. Multiſque ſcriptoribus probatur.

b in Chron. an. 51. Abra.

Accedit cõmmuniſſimus Synagogæ & Eccleſiæ ſenſus, atque conſenſus; pro illa teſtimonium dicunt Ioſephus & Philo Iudæi, quos retulimus in Annalibus, aliique Rabbini apud Lyranum atque Setarium, quos Euſebius ſe profitetur [b] ſequi, & quem viciſſim quamplurimi ſequuntur. Pro qua etiam ſententia ſtare computum Æthiopicum fatetur Scaliger præcipuus contrariæ opinionis propugnator, itemque Africanum atque Epiphanium. Quibus adde Sanctos Cyprianum atque Cyrillum, Ambroſium, & Auguſtinum, Gregorium magnum, atque Hieronymum. Adde & Origenem, Bedam, Caſſiodorum, Iſidorum & Marianum Scotũ: quibus ſubſcribunt inferioris æui ſcriptores innumerabiles, quorum pleroſque ibidem retulimus [c]. Accedat illa quoque ratio. Si enim Iubilæus annus eſt quadrageſimus nonus perpetuo in annum Sabbaticum incurret. Quo poſito fruſtra Scriptura vetaret ſeri aut meti in anno Iubilæi: ſatis enim erat id de anno ſeptimo præcepiſſe.

c an. Moſ. 81. n. 696.

CCXXXII. Iubilæi prærogatiuæ prædiorum recuperatio.

Quod attinet ad Iubilæi priuilegia, primum fuit vt Hebræis omnibus liber eſſet acceſſus, & reditus ad poſſeſſiones ſuas. Itaque ſi quis vrgente penuria vendiderat agellum ſuum, poterat eum quocunque tempore redimere, pretio emptori reſtituto, computatatis fructibus ex eo tempore, quo venditus fuerat: quod ſi non poſſet redimere, emptor manebat Dominus agri vſque ad annum Iubilæi [d], in quo ſine vllo pretio agellus redibat ad pauperem, ipſius olim Dominum. Idque licet multæ intermediæ venditiones interueniſſent [e]: ſicque pauperes facilius ad pinguiorem fortunam redibant, quæ erat vna cauſa legis huius, quæ condita erat in fauorem pauperum. Altera erat ne tribus & familiæ, quibus à principio poſſeſſiones ſorte diſtributæ fuerant, confunderentur. Circa venditionem domorum aliud ius erat. *Nam qui vendiderit domum*, ait Legiſlator, *intra vrbis muros, habebit licentiam redimendi, donec vnus impleatur annus. Si non redemerit*

d Leuit. 25. 25. & ſeq.

e Abul. ibid.

quid de domibus iuris.

& anni circulus fuerit euolutus, emptor poſſidebit eam, & poſteri eius in perpetuum, & redimi non poterit etiam in Iubilæo, quæ autem erant in agris, agrorum iure cenſebantur.

CCXXXIII. Libertatis acquiſitio.

Alterum priuilegium Iubilæi erat circa libertatem ſeruorum Hebræorum, qui liberari quidem poterant anno ſeptimo. Verum quia contingebat, vt ſeruus inita ſeruitute acciperet vxorem ab Hero ſuo, & gigneret filios & filias, ſi is anno ſeptimo liberari vellet, vxor eius & filij remanebant apud Dominum, ipſe autem exibat ſolus [a]. Sin autem cum vxore & filiis liberari vellet, annus ei quinquageſimus expectandus erat, & quidem aure anno ſeptimo perforata; eáque ſeruitus erat inſtar pretij, quo vxorem ille ſuam liberoſque redimebat. Propria quoque erat Iubilæi, & non ſolius anni ſabbatici illa proclamatio [b], quæ fiebat primo die menſis ſeptimi, quo die diximus [c] videri ſolitum inchoari tam annum ſeptimum, quam quinquageſimum, eóque etiam illum clangorem tubarum illi diei addictum referri: licet etiam in memoriam liberati Iſaaci clangeretur. Et quidem tubis corneis propter arietem hærentem cornibus, eius loco ſacrificatum. Tubæ quoque perſonabant illo ipſo die, propter neomeniam, iuxta illud Dauidis [d], *Buccinate in neomenia tuba.* Nihil tamen obſtat eum clangorem fieri ſolenniorem, & cum maiore aliqua pompa, ineunte anno ſeptimo, & rurſum quinquageſimo. Sed hic iterum peculiariter [e] clangor excitabatur die decimo menſis eiuſdem, qui dicebatur Expiationum, in memoriam reconciliati Numinis, poſt adoratum vitulum. Nam eo ipſo die dimittebantur cornicines per omnem regionem Iſraëlitarum ad denunciandum Iubilæum inchoatum iam à decem diebus.

a Leuit. 25. 40. & Exo. 21. 6.

Proclamatio Iubilæi.

b Leuit. 25. 24.

c ſupra n. 326.

Die primo & decimo Tiſri.

d pſal. 80. 4.

e Leuit. 25. 9.

CCXXXIV. Vt obſeruati fuerint hi anni à Iudæis.

Quod ad horum annorum obſeruationem attinet, conſtat eos in deſerto non fuiſſe obſeruatos, cū adhuc peregrinarentur, nec poſſeſſiones haberent quas colerēt. Vbi autē Chananitidem occuparunt, apparet ex querela Domini ſuper ea re, eos rarò ac malignè obſeruatos, ſiue ob auaritiā potentiorum agris quietem, ſeruis libertatem pauperibus nouas tabulas concedi non ferentium, ſiue ob legis contemptum, cum ſubinde ad idola à vero Deo deficerent, ſiue ob bella, crebraſque ſub vicinis populis ſeruitutes, captiuitates, atque exilia, quæ vltore Numine patiebantur. Sicut tanto ante præuiderat ac prænunciauerat Dominus. [f] Ea denique fuit ratio poſteriorum temporum à captiuitate Babylonica, quibus ſemper aut Perſarum, aut Græcorum, aut Romanorum iugum pertulere, quibus attriti, tributiſque vexati, vix reſpirandi, nedum totis annis quieſcendi ſpatium habuere. Eius tamen nonnulla obſeruatio diuina prouidentia conſeruata eſt, vſque ad Chriſtum Dominum, & in eius gratiam. Cum enim conſtaret eum de tribu Iuda, & Dauidis familia naſciturum, niſi per annos Iubilæos poſſeſſiones ad antiquos dominos rediſſent, tribuum & familiarum poſſeſſiones confuſæ fuiſſent, nec ſciretur quæ ad Iudam, aut Dauidem pertinerent. Poſt Chriſti autem aduentum tota illa diſtinctio ſuperflua fuit; ideóque in lege noua antiquata eſt.

f Leuit. 26. 32. Diſperdamq; &c.

Cur denique antiquati.

CCXXXV. Redit Moſes in caſtra.

Sed redeamus ad Moyſem, eumque ex tertia in monte commoratione, in planiciem aliquando campumque deducamus. His ergo multiſque aliis Deum inter & Moyſem, intra dies 40 tranſactis, propheta rediturus ad ſuos ita concludit. *Fuit ergo ibi cum Domino quadraginta dies & quadraginta noctes, panem non comedit & aquam non bibit*, id eſt ab omni plane cibo potuque abſtinuit, nec deteriore fuit habitudine corporis poſt primum, quam poſt quadrageſimum diem. Quam valetudinis conſtantiam comparat Abulenſis [a] cum ea quam nunc retinent Elias, & Enoch, qui iam tot ſeculis ſine cibo & potu perſeuerant, & ſine ſenectute veteraſcunt, æque viuidi ac vegeti, ac cum primum illuc tranſlati ſunt. Quod autem ſubditur [b], *Et ſcripſit in tabulis verba fœderis decem*, dubium facit huius ſcriptionis autorem. S. Cyprianus [c], & S. Auguſt. [d] Moſem ſcriptorem agnoſcunt, propter ea verba, quæ paulò ante leguntur [e], *Scribe tibi verba hæc* &c. At initio capitis huius Dominus promiſerat ſe ſcripturum legem, ſicut priorem in nouis tabulis. Et in Deuteron. [f] de Deo loquens, *ſcripſit*, ait Moſes, *in tabulis, iuxta id quod prius ſcripſerat, verba decem* &c. At minime dubia eſt prior ſcriptio, ergo neque poſterior. Cæterum multiplex fœdus in his libris continetur, quorum præcipuum habetur in decalogo quem Deus angelico miniſterio ſcripſit: cætera Moyſem ſcriptorem habuerunt, vt placet Abulenſi. [g]

a in 34. Exod. poſt q. 23.

Cum tabulis à Deo ſcriptis.

b Exod. 34. 28.

c q 165. in Exod.

d Serm. de Spir. ſancto.

e Exod. 24. 27. v. 1.

f c. 10. 2 4.

g poſt q. 23. & 24.

CCXXXVI. Quod tempus reditus.

Deſcendit ergo Moyſes poſtremum de monte Sinai nono die ſeptimi menſes, qui fuit vltimus tertij ieiunij quadragenarij, vt in expanſis huius anni menſibus Annales noſtri oſtendūt [h], cum duabus nouis tabulis, facie rutilante, expiato peccato vituli adoratij; ex quo factus eſt dies hic *Kippur*, id eſt Expiationis [i]. Contigit autem reditus Moſis ſub veſperam diei noni, quando feſti dies inchoabantur, & factus eſt dies decimus expiationis, vt ex Leuitico liquet [k]. Ergo populus veſtimenta luctus ad eam diem geſtata depoſuit, lætuſque Moyſi diu expectato occurrit. Nec obſtat hunc diem à Deo afflictioni, & luctui fuiſſe deſtinatum, nondum enim ea lex fuerat promulgata. Nec tamen relatum eſt in caſtra tabernaculum, quod alterum iam iamque conficiendum erat; nec graue populo erat, extra caſtra non magno interuallo, ſe orationis cauſa conferre.

h n. 707. & 708.

i Leuit. 16. 29.

k Leuit 23. 32.

Cum publica lætitia acceptus.

CCXXXVII. Fulgor vultus Moſis.

Quod ſi lætus Moyſi reditus ad populi conſolationem valuit, non defuit quod admirationem moueret, imo & concitaret timorem [l]. Nam Moyſes *ex conſortio ſermonis Domini*, inſcius faciem retulerat fulgurantem: & intentiores lucis radios, quaſi cornua ex vtroque frontis angulo emittentem. Itaque ad tam nouum ſpectaculum Iſraëlitæ, atque adeo ipſe Aaron cū principibus ſynagogæ, timuerūt prope accedere, atque adeo retroceſſerunt. At quomodo id dicitur *ex conſortio ſermonis Domini* contigiſſe. Nam iam ſæpe cum Domino collocutus fuerat, atque adeo bis quadragenis diebus, nulla vultum luce afflatus. Itaque putat Abulenſis, eum non tam ex conſortio diuinæ collocutionis, quam viſionis illius illuſtriſſimæ, quam illi angelus in monte exhibuit, fulgoris illius participem eſſe factum: cum prius ignem tantum, nubem, & caliginem vidiſſet in angelo colloquente. Eo porro pertinebat hæc gloria, vt intelligeret populus, quantum

l Exod. 34. 29.

Quæ eius cauſa.

Moſes gratia valeret apud Deum; maiorique eum veneratione proſequeretur: nec vltra contemptim diceret [a], *Moyſi huic viro, qui nos eduxit de terra Ægypti, ignoramus quid acciderit.*

a Exo.32.1.

CCXXXVIII. Fuiſſe deinceps perpetuum.

b Ex.34.ſ.

Fuiſſe autem hunc non vnius aut paucorum dierum fulgorem ex eo patet, quod Scriptura deinceps de eo, tanquam de re ordinaria loquatur. Moyſem enim ait [b] ſolitum vultui ſuo velamen obtendere cum loqueretur ad populum, & illud deponere cum ad Dei colloquium in tabernaculum rediret. Quin etiam tota deinceps vita huiuſmodi radios perſeueraſſe apparet, quod cum ij ſignum eſſent diuinæ in legatum ſuum beneuolentiæ, non erat rationi conſentaneum id ſignum tolli perſeuerante beneuolentia, quam ponimus vſque ad finem vitæ perduraſſe. Quod ſi eam gloriam Dominus ei poſt tempus aliquod ſuſtuliſſet, exiſtimaſſet rudis populus eum non vltra gratum atque acceptum Deo; itaque vt erat ceruicoſus & contumax, non vltra ſe illi reddidiſſet obſequentem. Eſt autem hoc tempus, quod ſupra alieno loco quaſi per parentheſin [c] inſertum fuerat, de Moſe adeunte tabernaculum extra caſtra, & populo ei aſſurgente, & tergum aſpiciente, donec ingrederetur tentorium: vbi Dominus aliud edebat indicium ſuæ cum Moſe amicitiæ, quod vidente populo *columna nubis*, quæ altius in aere pendere ſolebat, *deſcendebat, & ſtabat ad oſtium, loquebaturque cum Moyſe, cernentibus vniuerſis, quod columna nubis ſtaret ad oſtium tabernaculi. Stabantque ipſi, & adorabant per fores tabernaculorum ſuorum*, diuinam præſentiam ex deſcenſu nubis agnoſcentes. *Loquebatur autem Dominus ad Moyſen facie ad faciem, ſicut ſolet loqui homo ad amicum ſuum.*

Et quare.

c Exod. 33. 4. vſque ad 12. vide ſupra, n. 212.

CCXXXIX. Moſes congregat populum.

Reſtitutis ergo rebus in integrum, quas vitulus aureus turbauerat, atque diſiecerat, congregauit populum Moſes, vt illi enunciaret, quæ iam ante primis illis quadraginta diebus à Deo acceperat in mandatis. Id videtur vndecimo die ſeptimi menſis contigiſſe. Ad veſperam enim diei noni, quo explebantur poſtremi 40 dies, venit Moſes in caſtra, & à paucis, præter domeſticos viſus eſt. Poſtridie honoris cauſa venerunt ad eum tam Aaron, quam principes ſynagogæ, perque eos admonitus eſt vniuerſus populus, vt poſtridie certum in locum conuenirent, ad audienda quæ Dominus præſcripſerat [d]. *Igitur congregata omni turba filiorum Iſrael*, ennunciauit quæ Dominus fieri iuſſerat ad conſtructionem Sanctuarij, omnemque eius apparatum, qui ſupra à vigeſimo quinto capite præſcriptus, deinceps compendio traditur. Quæ dum à Moſe declarantur, incaluit vniuerſæ multitudinis animus ad largiendum omnia, quæ operi ſacroſancto neceſſaria erant, vſque ad *armillas, & inaures, & annulos & dextralia.* Denique *omne vas aureum in donaria Domini ſeparatum eſt.* Nimirum ne liberaliores erga Dæmonem pro vitulo aureo, quam erga Deum pro eius Sanctuario fuiſſe viderentur. Imo maculam illam prorſus delere voluiſſe viſi ſunt, quando artifices [e] compulſi ſunt venire ad Moſem, & ille populo per præconem denunciare, vt nihil vltra offerret.

d Exo 35.1. Eique nunciat conſtructionē Sanctuarij.

Liberalitas populi.

e Ex. 36.4.

CCXL. Qui artifices.

Artifices autem prius nominatim à Deo appellatos, & eruditos omni arte atque induſtria ad diuinum opus, populo denunciat, & operibus præficit, quibus etiam alij egregij artifices adiuncti ſunt, ſeque vltro obtulerunt ad faciendum opus, quod Scriptura [a], ad caput vſque quadrageſimum perſequitur, & iam ſuperius per partes ſuas explicatum eſt ſatis. Non omittam tamen auri ſummam à populo collatam cum Moſe referre. *Omne aurum*, inquit, *quod expenſum eſt in opere Sanctuarij, & quod oblatum eſt in donariis viginti nouem talentorum fuit; & ſeptingentorum triginta ſiclorum*, quæ ſumma redacta ad pecuniæ gallicæ æſtimationem aſcendit ad trecenta ſexaginta quinque millia quingentos & quadraginta vnum aureos, & ſolidos 40. vt in Annalibus explicatum eſt, vbi argenti quoque & æris æſtimationem reperies. Huic autem liberalitati ſeruiebat, quod nihil iſti populo ad victum veſtitumque expendendum erat, vt ſeptimum iam menſem experti fuerant; & deinde ad quadrageſimum vſque annum eorum filij probauerunt. Acceſſit his plurima lanea, linea, ligneáque materies, plurimus pellium, gemmarum, & pretioſorum lapidum apparatus: in quibus dum artifices non pauci magno ſtudio elaborant, quinque circiter menſes abierunt, vt poſtea intelligetur.

a Ex.38.24.

Quantavis auri contributa.

CCXLI. Moſes dirimit populi controuerſias.

Interea porro Moſes boni principis & paſtoris munus in regendo populo, eiuſque controuerſiis componendis exequitur. Nam in tam diuturna eius abſentia, multa quotidie in tanta populi multitudine exorta ſunt dubia, quæ ad reditum Moſis ab ordinariis iudicibus reiecta fuerant. Dum ergo in his multus eſt Legiſlator, venit ad ipſum Iethro cognatus eius. Etſi enim prius res à Moſe narrata eſt, ad hoc tamen tempus certum eſt pertinere aduentum ſoceri Moſis. Nam temporis anguſtiæ non patiuntur vt ante legem datam venerit, vt in [b] Annalibus accuratè docuimus; poſt legem autem nullum tempus hoc conuenientius occurrit. Quin etiam ſi ſatis attendimus, Moyſes ipſe teſtis eſt [c] ſocerum poſt acceptas à Deo leges adueniſſe, vt qui illi dicat ſe populum totis diebus ex Dei præceptis, legibuſque iudicare, eumque illa docere; quod à Philone libro de temulentia & nominum mutatione notatum eſt. Adde quod Scriptura teſtatur Iethro obtuliſſe holocauſta & hoſtias: vtique pacificas, de quibus mox epulati ſunt, quæ ſacrificiorum diſtinctio non erat ante datam legem. Deniq; Tribuni & Centuriones, qui hortatore Iethro inſtituti ſunt, ante diſceſſum ex monte Sina ſunt inſtituti, ſub huius anni finem, vel ſequentis initium, vt ſuo loco dicetur.

Tempus aduentus Iethro.

b n. 710. 21, 22.

c Ex.18.16.

CCXLII. Qui eius comites.

d An Moſis 41.

Cum ergo *audiſſet Iethro*, Sacerdos Madian, id eſt vir in Madianitide primarius, vt ſupra [d] explicatum eſt, & Moyſi ſocer, omnia quæ fecerat Deus Moyſi, & Iſraëli populo ſuo, tulit Sephoram, quam Moyſes in Ægyptum proficiſcens remiſerat, & duos eius filios Gerſam & Elizer, & venit ad generum in deſertum ad Montem Dei Horeb. Duxit quoque ſecum Hobab filium ſuum, qui patre domum redeunte cum Moſe remanſit, eius precibus acquieſcens. Noluit autem Iethro, vt prudentem virum decebat, generum improuiſo aduentu opprimere, ſed principis populi honori conſulens, eum de aduentu ſuo præmonuit, vt ab eo fierent, ac pararentur, quæ vtrumque decebant. Quo egreſſo in occurſum cognati, mutuis

Confirmatus in fide vera.

ambo

ambo honoris ac beneuolentiæ officijs decertarunt. Cumque Moyſes ſermonem inſtituiſſet de mirabilibus Dei operibus, in liberando populo ſuo, quibus illum pridem ad veri Dei fidem traductum confirmare cupiebat, valde admirans [a] in vocem laudis ac confeſſionis erupit: qua ſe verum Dei cultorem oſtendit.

a c. 18. 10.

CCXLIII. Nec fit proſelytus. b Gal. 5. 3. Nec tamen, vt docet Abulenſis, alijque eum ſecuti, factus eſt proſelytus Iudæorum, neque circunciſus, ideoque neque ad Moſaicæ legis obſeruationem [b] obligabatur: & poterat ſine ea, in fide veri Dei, & venturi Meſſiæ ſaluus eſſe. Accedit quod apud Madianitas obſeruari non potuiſſent, quæ pertinebant ad ceremonias Moſaicæ legis. Nec Iſraëlitæ hominem circuncisum, & debitorem vniuerſæ legis, permiſiſſent redire ad ſuos, apud quos eam obſeruare non poſſet, & periculum adiret recidendi in patrias & auitas ſuperſtitiones. Cum ergo redierit ad ſuos [c], vt in fine capitis habetur, intelligitur eum liberum à Iudaicis obſeruationibus remanſiſſe. Quod autem Hebraico ritu ſacrificauit, ſe veri Dei cultorem oſtendit: quod autem ſacrificauit, licet ad Leuiticam tribum non pertinuerit, oſtendit ſe iura naturæ in Deo colendo retinere velle, quæ ſacrificia certis perſonis non alligauit. A ſacrificijs autem ad epulas ventum eſt. *Venerunt enim Aaron, & omnes ſeniores Iſrael, vt comederent panem cum eo coram Deo.* Id eſt iuxta tabernaculum, in quo ſacrificatum fuerat Deo, quod tunc erat extra caſtra, cuius cuſtodem agebat Ioſue [d], vt alibi dictum eſt.

c Exo. 18. 5. — Sacrificia eius, & epulæ. — d Ex. 33. 11.

CCXLIV. Iethro Moſem de inutili labore monet. e Ex. 18. 15. Poſtridie aduentus Iethro [e], *ſedit Moſes vt iudicaret populum, qui aſſiſtebat Moſi à mane vſque ad vesperam*, mirabili Legiſlatoris populique patientia. Quod videns Iethro monuit generum, ne ſe minimè neceſſario labore conficeret; quin illum potius cum primarijs de populo viris partiretur: rem futuram & ijs qui eligerentur minimè grauem, ſed gratam potius & honorificam, & populo, ipſique valde fructuoſam, cum illius negotia citius expedirentur, & ipſe plus temporis ad vacandum Deo, grauioribuſque negotijs habiturus eſſet. Circa præpoſitos autem ac præſides duo monet, alterum, de virtutum ornamentis, quibus inſignes eſſe debebant, vt rectè iudiciario munere fungerentur; alterum de idonea inter ipſos alterutrique ſubiectione.

CCXLV. Conditiones iudicũ eligendorum. f Eccl. 7. 6. g Sap. 6. 4. Vult itaque eos eſſe viros potentes, ſiue viros virtutis, vt eſt in Hebræo, id eſt fortes, ſtrenuos atque magnaminos, iuxta illud Sapientis [f], *Noli quærere fieri iudex, niſi valeas virtute irrumpere iniquitates*; 2 timentes Deum, Septuag. θεοσεβεῖς, id eſt religioſos ac pios: qui ſcilicet intelligant ſe obnoxios reddendæ [g] Deo rationi, & quidem perquam ſeueræ. Tertia iudicum virtus eſt veritas, cuius vt amatores eſſe debent, ita omnem hypocriſim, fraudem, ſimulationem vitare, fictos ac duplices corde auerſari. Denique eligi vult qui oderint auaritiam quæ ius faſque omne perrumpit. *Principes tui* [h], ait Dominus, *infideles, ſocij furum, omnes diligunt munera, ſequuntur retributiones.* Vt mirum non ſit ſi pauperi & pupillo non iudicent, & cauſa viduæ, quæ explere nequit eorum auaritiam, non ingrediatur ad illos.

h Eſa. 1. 23.

CCXLVI. Ad vitandum autem confuſionem, vtque tota gubernatio ad vnum reuocetur caput, ſuadet vt iudicum, ac magiſtratuum maiores alios, alios minores conſtituat, ſibique inuicem ſubiectos ac ſubalternos [a]. *Conſtitue*, inquit, *ex eis Tribunos*, ſiue millenarios iuxta Hebræum & Sept. ex quo intelligitur hos alios eſſe à principibus Tribuum, in quibus multa millia continebantur: pergit, *& Centuriones & Quinquagenarios, & Decanos, qui iudicent populum omni tempore*. Et quidem ita, vt à minoribus ad maiores certis in cauſis ius appellationis eſſet, vt pluribus diſputat Abulenſis [b]. Quo audito, probatoque conſilio, Moyſes populum conuocauit, retulitque, vt habetur initio Deuteron. [c] ſe vniuerſo populo gubernando parem eſſe non poſſe, propter immenſam eius multitudinem, ideoque petere vt viros de tribubus ſuis darent ſapientes, & gnaros, & probatæ conuerſationis, qui conſtituerentur populi iudices. Cumque populus reſpondiſſet, id ſibi placere, *Tuli*, ait Moyſes *de tribubus veſtris viros ſapientes, & nobiles, & conſtitui eos principes* ſiue præpoſitos, *tribunos*, &c.

Eorũ ſubordinatio. — a verſ. 21. — b q. 11. in c. 18 Exod. — c c. 1. 10. Id Moſes ad populũ refert.

CCXLVII. Electi à populo & à Moſe. Dubium relinquit Moyſes à quo facta fuerit horum iudicum electio, à populóne, an à Moyſe. Et apparet ab vtroque factam; à populo primum, propter illud, *Date ex vobis viros*, &c. alioqui dicturus videbatur, Eligam, vel accipiam ex vobis. Deinde à Moſe, eo quod ait ſe tuliſſe, ſiue elegiſſe de tribubus viros, &c. ſed ita vt populus eligeret binos vel ternos ad ſingula officia, ex quibus Moyſes vnum acciperet, quem magis probaret. Et certe conueniebat populum, in hac electione per communia ſuffragia, honorari, & ab eo poteſtatem iudicibus ſuper negotia ſua tribui, vt de priuatis perſonis publicæ fierent, eorumque iudicijs acquieſcere cogerentur, qui ſuam in eos poteſtatem tranſtuliſſent. Cumque optimi quique eligendi eſſent, & probatæ in populo conuerſationis, vt ait ipſemet Legiſlator [d], conueniebat populum, qui eos ex communis vitæ conſuetudine cognitos habebat, ipſos eligere. Quomodo autem facta videatur illhæc electio, quæ fuerit ſingulorum iuriſdictio, quæ Moſis propria, quando, quamque diu hæc officia ſinguli exercerent, & an tranſmitterent ad filios ſuos, breuiter & diligenter explicatum reperies in Annalibus [e], fuſiſſimè autem apud Abulenſem [f].

d Deu. 1. 13. — e An. Moſis 81 n 338. 739. & ſeq. f in 18 Ex. q. 7. & ſeq.

CCXLVIII. Hi magiſtratus alij à ſynedrio. Illud tamen non omittam, eſſe qui hoc tempore magnum illud Hebræorum concilium inſtitutum putent, quod Synedrium poſterioribus temporibus dictum eſt. Verum id concilium Hieroſolymitanum fuit, vnius & Septuaginta virorum, vt tradunt Thalmudiſtæ apud Galatinum. Quod illi potius concilio ſucceſſit, quod Dei iuſſu electum eſt à Moyſe ſeniorum Septuaginta, quibus Dominus de ſpiritu Moſis communicauit. Nam iſtis tribunis & centurionibus ſucceſſerunt Iudices ſingularum ciuitatum, de quibus præcepit Dominus [g], *Iudices & magiſtros conſtitues in omnibus portis tuis, quas Dominus Deus tuus dederit tibi, per ſingulas tribus tuas, vt iudicent populum iuſto iudicio, nec in alteram partem declinent.* Capite autem ſequenti [h] præcipitur vt ſi iudicium in ciuitatibus expediri non poſſit, ad ſummum pontificem eiuſque concilium recurratur. Et multiplex fuit in-

g Deut. 16. 18. — h c. 17. — Et qui differrent.

ter vtroſque diſcrimen. Nam iſti authore aut ſuaſore Iethro inſtituti ſunt, illi iubente Deo electi, etſi vtrique ad leuandum grauiore onere Moyſem. Iſti anno primo creati ſunt, in manſione duodecima in Sina, illi anno ſecundo in manſione 13. in ſepulchris concupiſcentiæ. Iſtorum nec certus præſcribitur numerus, nec ætas, illorum autem maxime. Iubet enim Dominus congregari 70 viros de ſenioribus. Iſti de omni plebe, ſingulíſque tribubus eliguntur, quod de illis præſcriptum non eſt, vt qui aliquando futuri erant omnes de tribu Iuda, & Ieroſolymitæ, & magna ex parte de familia Dauid, quos propterea Herodes interfecit.

CCXLIX. Iethro quando receſſerit.

Sed redeamus ad Iethro, virum de Hebræorum Republica, optime, vel hac inſtitutione, meritum: cuius dimiſſionis Scriptura nullam adhibet temporis notam, mihi admodum probabile videtur Iethro cum omni ſuo comitatu apud Moſem manſiſſe quandiu in Sina ſubſtiterunt. Cum autem Deo iubente, & nube progrediente vaſa cœpta ſunt conclamari, tum demum Raguelem reditum ad ſuos vrgere apud generum intitiſſe, vt domui ſuæ ſenior, ex longo iam interuallo proſpiceret: nec iuſtam petitionem à Moſe repudiatam eſſe, qui cum iam menſes aliquot de rebus diuinis ſatis erudierat. Filius tamen eius Hobab, rogante Moſe, cum ipſo, & ſorore, & nepotibus ſuis, diſcedente patre remanſit, vt ſuo loco dicemus.

CCL. Iobi obitus & ætas.

Supereſt nobis hoc anno fœlix ſanctiſſimi Iobi ad Deum tranſitus, cuius ætatem ex Hebræo textu latinoque conſentiente conſignatam Septuaginta dubiam reddiderunt, errato fortaſſe in numeros illapſo: communis autem ſententia cum B. Iobo 140 annos vitæ attribuat, poſt exantlatas ſeptennij calamitates, ijque anni duplices ad priores annos fuerint, conſequens eſt, vt ſtatim à Septuageſimo anno in arenam contra dæmonem certamenque deſcenderit, in eoque ſeptem annis, vt ſuo loco docuimus, ſumma animi corporiſque contentione collocatis, ad 117 annum, quem nunc agimus viuendo peruenerit [a]. *Vixit* ergo *Iob poſtbac*, ait Scriptura, 140 *annis, & vidit filios filiorum ſuorum uſque ad quartam generationem*, etiam ipſo Iobo, ſi placet, non numerato. Cuius eximiam ſanctitatem & innocentiam Deus ipſe in Scriptura prædicat, cum elogio mirabili. Negat enim illi ſimilem in terram repertum, eo ipſo tempore, quo Ioſeph, cæterique Patriarchæ, atque adeo Iacob ipſe viuebat.

a c. 42. 16.

CCLI. Mira eius innocentia, multiplexque dignitas.

Quinetiam ipſemet, audiente atque approbante Domino, dicere non dubitauit [b], *donec deficiam non recedam ab innocentia mea; iuſtificationem meam, quam cœpi tenere, non deſeram, neque enim reprebendit me cor meum in omni vita mea.* Vbi Origenes. *Mirifica iuſti fiducia, qua non modo eius vita ſuperior, ſed ærumnoſi etiam temporis conditio nitebatur, vt dicere non dubitauerit, quod deinde Paulus vſurpauit, nihil mihi conſcius ſum.* Nunquam videlicet eum conſcientia, quaſi grauioris culpæ reum carpſerat. Nec opinor eſt vlla virtus, quam beatiſſimo iſti viro vindicare non poſſimus, certiſſimiſque ex eius libris teſtimonijs comprobare. Neque ſane mirum. Cum enim à Deo in Principem, Patriarcham, & Prophetam electus fuerit, in Martyrem, Doctorem, atque Sacerdotem, oportet illum tot tantarumque dignitatum ornamenta propria diuinitus accepiſſe: regiam animi magnitudinem aduerſus potentes, humanitatem & manſuetudinem aduerſus tenuiores, iuſtitiam & ſapientiam aduerſus omnes. Patriarcha fuit, populi Deum extra Iſraelitas colentis, ſiue genus illius ſpectes, ſiue viuendi rationem, qua multiplex figura fuit Chriſti Domini.

b Iob. 27. 5. 6.

Rex fuit.

Patriarcha

CCLII. Propheta.

Prophetam plerique ſanctorum Patrum celebrant; ſed vt omnes tacerent, illud tamen oraculum, quod de reſurrectione corporum admirabili claritate profudit, illum meritiſſimò Prophetis aggregat. Martyrem illum ita celebrat Chryſoſtomus [a], vt ſexcentis martyribus æquet. Neque tamen ex ſola ſuppliciorum acerbitate, ſed etiam ex eorum cauſa martyrij coronam promeruit. Neque ſolum martyribus, ſed ipſis etiam Apoſtolis parem, aut ſuperiorem etiam arbitrari videtur, quæ in Annalibus [b] non negligenter diſputata reperies, quæ hic miſſa facere cogimur, memores inſtitutæ breuitatis. Fuiſſe tamen quaſi quendam gentium Apoſtolum ac magiſtrum, non ſolum vita ſanctiſſima, qua mundo illuxit, ſed doctrina de incarnatione Domini, de peccato originis, de reſurrectione mortuorum apertè patefecit. Denique ſacerdotem, ipſum ſacrificandi munus, crebrius pro filijs amiciſque iteratum ſatis oſtendit. Nihil ergo mirum Iobum, tot titulis illuſtre caput, eius etiam præclariſſimum typum extitiſſe, in quem omnes omnium tituli dignitatum cadunt. Sed eam quoque comparationem breuitatis cauſa hîc omittamus.

Martyr. a Hom. 1. in 2. ad Cor.

Apoſtolus & doctor gentium.

b n. 760. & ſeqq.

Sacerdos.

ANNVS MVNDI 2545.

AARONIS 85. Pontificatus 1.

MOSIS 82.

ASCATADIS 10. Imperij Aſſyr. 614.

ANTE CHRISTVM 1508.

I. Tranſitus ad alterum annum.

EXpeditis aliquando rebus ad primum annum egreſſionis pertinentibus, & ampliſſima negotiorũ ſylua peragrata, ad alterum eiuſdem peregrinationis annum, propitio, vt ſperamus, numine, aggredimur. Annum religionis & ſanctitatis, annum obtrectationum & querelarum, annum animaduerſionum & vindictarum diuinarum. Nam erigitur in eo, atque dedicatur Sanctuarium cum omni apparatu ſuo: Aaron cum filijs ſuis, totaque Leuitica tribus addicitur Deo: varij feſti dies partim inſtituti confirmantur, partim recens inſtituuntur, numeratur populus, caſtrorum, tribuumque ſingularum ſtationes, per circuitum Sanctuarij conſtituuntur, Maria murmurat, mittuntur exploratores, & in eorum reditu populus vniuerſus grauiſſima ſeditione turbatur: quæ ſuis quæque locis, quanta fas erit breuitate decurrentur.

II. Quantum perfectum fuerit Sanctuarium.

Quoniam vero nihil habemus hoc anno prius ipſa perfectione Tabernaculi, quod ſuperiore anno ſub medium ſeptimi menſis in-

choatum primum anni Iuliani menſem, & bonam ſecundi tenuit, ab ipſo Sanctuario ducamus initium. Perfectum eſt itaque totum opus Sanctuarij verſus finem menſis Adar, qui eſt Hebræorum duodecimus & Februario noſtro reſpondet, Aliquot enim dies, à perfecto iam opere, requirit illa Domini iuſſio [a], *Menſe primo prima dies menſis eriges Tabernaculum*; quæ ſi facta fuiſſet vltimo, aut penultimo die Adar, dixiſſet Dominus, Cras aut perendie eriges Tabernaculum. Duodecimo igitur menſe ad finem vergente artifices *obtulerunt Tabernaculum* [b], vel, vt eſt in Hebræo, attulerunt ad Moſem, non quidem reipſa, non enim neceſſaria erat tranſportatio, donec erigi deberet, ſed verbo ſignificarunt perfecta ac parata eſſe omnia. Itaque apparet Moyſem eo fuiſſe profectum, quo omnia aſſeruabantur, vt quæque fuerant abſoluta. *Quæ poſtquam Moyſes cuncta vidit completa, benedixit eis*: bene precatus eſt illis à Domino, vel, vt alij interpretantur, collaudauit eos, de opere ſancto, ſtudioſè, accurateque perfecto. Addit Ioſephus [c] præmia illis à Moſe, pro cuiuſque meritis eſſe diſtributa, in primiſque Beſeleeli, qui fabrilis artis palmam tulerat.

a Exod. 40. 2.

Et Moſi ab artificibus oblatum.

b Exod. 39. 32.

c l. 3. Ant. c. 9.

III. Erigitur, & ſuo quidq; loco conſtituitur. Exod. 40. 15.16. Hebr. erigi fecit.

Interea aduenit primus ille primi menſis dies [d], diuinitus erigendo tabernaculo deſtinatus, in quo Moſes diuinorum mandatorum obſeruantiſſimus, *erexit illud* artificum vtique manu, *& poſuit tabulas ac baſes & vectes*, quibus ſuſtentabantur ac connectebantur tres tabernaculi parietes, meridianus, aquilonaris, & occiduus, *ſtatuitque columnas* quatuor, quibus diuidebatur oraculum ab æde reliqua & quinque columnas in aditu Sancti, *& expandit tectum ſuper totum tabernaculum, impoſito deſuper operimento* quadruplici, quod toti tabernaculo inſtar tecti fuit. *Poſuit & teſtimonium in arca*, duas ſcilicet tabulas lapideas, in teſtimonium initi cum populo fœderis, *& oraculum deſuper*, propitiatorium ſcilicet, cum Cherubinis, illud hinc & inde geſtantibus, & illud expanſis alis obumbrantibus. *Cumque intuliſſet arcam in tabernaculum* extremum, verſus occaſum, quæ pars totius ædis ſanctiſſima, deinceps Sancta ſanctorum dicta eſt; *appendit ante illam velum* illud picturatum, quod ex tecto pendebat, & columnis quatuor ſuſtentabatur, ita vt eas obtegeret, exceptis capitellis. Nam è ſuperiore parte vacuum erat interuallum, per quod fumus ex altari thymiamatis tranſmittebatur in Sanctum ſanctorum.

IV. Quæ fuerint in Sancto.

In altera vero ædis parte quæ dicta eſt Sancta, *poſuit menſam ad plagam Septentrionalem extra velum* oraculi, *ordinatis coram propoſitionis panibus* in duos ſcilicet ordines digeſtis, quorum vterque ſenos habebat congeſtos panes, cum reliquo apparatu. E regione autem menſæ, in parte auſtrali poſuit candelabrum, locatis *per ordinem lucernis*, & accenſis, vt eſt in Hebræo. In medio vero vtriuſque *contra velum* & propius ad velum poſuit altare aureum, ſed extra peniſius illud ſacrarium quo claudebatur arca; *& adoleuit ſuper eo incenſum aromatum. Poſuit & tentorium in introitu tabernaculi teſtimonij*. velum videlicet vario artificio picturatum, ad quinque columnas, quæ erant in aditu tabernaculi. Inde aliquanto longius in atrio conſtituit altare holocauſtorum, in quo holocauſtum obtulit, & ſacrificia. Inter autem hoc altare & ipſum tabernaculum conſtituit labrum ſiue concham, quam impleuit aqua. Ibique deinceps Moyſes & Aaron & filij eius, cum ingrederentur in tabernaculum, manus lauabant ac pedes.

V. Et quæ in atrio.

a An. 1. Exitus num. 172. & 173.

Erexit, denique *atrium per gyrum tabernaculi & altaris*; columnas ſcilicet ſexaginta cum baſibus ſuis, & capitellis, & velis ad centum cubitos longitudinis, & 50 latitudinis, vt ſupra deſcripſimus [a], *ducto in introitu eius tentorio*. Intelligit aulæum illud 20 cubitorum, opere plumario elaboratum, quod tribus mediis columnis ſuis ſuſtentabatur, & per quod aditus erat in atrium. Erectionem totius ſanctuarij ſubſecuta eſt vnctio, ſiue ſanctificatio eius. Nam ab artificibus erigi oportebat; non enim exigui operis id fuit, at inunctum profanis hominibus non licebat attingere [b]. Itaque Dominus prius Sanctuarium erigi iuſſit, deinde oleo inungi, cum vaſis ſuis. Vnctio autem propriè ſumenda eſt, vt ſacro illo vnguento, quod præſcripſerat Dominus [c], res non leuiter aſpergerentur, ſed perfunderentur, quod valde ſuadet ingens illius vnguenti copia, cuius aridæ materiæ pondus mille & quingentorum ſiclorum fuit. Menſuram autem Hin, quæ fuit olei, 160 vnciis æſtimat Cornelius.

Omnia vnctione côſecrantur.

b c. 40. 2. & 9. vide & Nu. 7. 1.

c Exod. 30. 23. &c.

VI. Diuina operis approbatio, conſecratio Aaronis & filiorum eius.

Subdit hic Moyſes diuinam vniuerſi operis approbationem, per ſingularem demonſtrationem præſentiæ ſuæ in nube lucida. Hoc enim aprobantis indicium eſt, ſicut auerſio & diſceſſus improbantis. Subdit & Aaronis & filiorum eius, ſimulque altaris holocauſtorum conſecrationem, quæ hoc menſis initio inchoata, tenuit per ſeptem dies, quibus, pœna mortis propoſita, in atrio Sanctuarij excitato tabernaculo, quod quinque perſonis ſufficeret, dies nocteſque perſtiterunt, cibo ibi ac potu & ſomno ſumpto. Hoſce autem omnes ritus conſecrationis, non eſt neceſſe pluribus, perſequi feſtinantes, cum ea ex Annalibus [d], à ſtudioſis peti poſſint; & ſacræ potius hiſtoriæ à nobis, quam antiquatæ Hebræorum ceremoniæ expectentur, Nec tamen ab his licet penitus abſtinere, cum his ſæpe hiſtoriæ ſacræ coniunctæ ſint.

d n. 14. & ſeqq.

VI. Aaron incipit agere pontificem.

Nam cum iam abiiſſent ſeptem conſecrationis dies, octauo die huius menſis primi, quo Aaron cœpit fungi miniſterio pontificatus ſui, certa quædam ſacrificia præparauit, quæ mox cæleſtis ignis abſumpſit, tum ad honorandum Aaronem, tum primum pontificio munere fungentem, tum etiam ad approbanda coram toto populo ſacrificia, quæ ab eo deinceps crebro volebat offerri; tum denique ad conciliandam diuino cultui, ipſique Deo in primis laudem & venerationem. Sicut autem in hoc Synagogæ ortu Deus voluit miraculis firmare veritatem, ac ſanctitatem legis & ceremoniarum quorum ipſemet autor erat, neque deinceps idem miraculum iteratum eſt. Ita in ortu legis euangelicæ, & praxi eius, deſcendebat Spiritus Sanctus ſub ſpecie ignis, aut columbæ in eos qui baptizabantur, quod miraculum ſtabilita fide deſiit.

Eius ſacrificia igne diuino conſumuntur.

Sed hunc diem toti populo lætum, Aaronis autem familiæ glorioſum, triſtiſſimus exitus

VIII. Cædes filiorum Aaronis cõtigerit, *In Chron, & Calend.*

funeſtauit. Cædes videlicet illata diuinitus duobus filijs Aaronis, quam in hunc diem octauum conſecrati Pontificis, Hebræi magno conſenſu referunt; etſi totam hanc conſecrationem octo diebus anteuertunt. Eáque videtur omnino ſcripturæ ſententia, quæ eadem plane narratione tam emiſſionem cæleſtis ignis, quam conflagrationem Nadab & Abiu coniunxit, eamq; temporis rationem plurimi amplectuntur interpretes.

Cauſa eius. a *Leuit. c. 10.1. c.16.1. Num. c.3.4. c.26.61. 1.Par.24.2.*

Cauſam porro tam ſeueræ animaduerſionis [a] multis in locis Scriptura prodit, oblationem ignis alieni, id eſt profani, quo in atrio Sanctuarij carnes coquebantur, non ſacri ex altari holocauſtorum, vt iubebat Dominus, accepti: idque vel ex imprudentia qualis ſolet contingere ijs, qui noui ſunt in aliquo munere, vel ex obliuione præcepti, vel ex quodam contemptu, ſi rati ſunt perinde eſſe quouis igne, vt putat Abul. melius quam Rabbini, qui eos arbitrantur ex ebrietate peccaſſe.

An ebrietas.

Id autem propterea ſuſpicantur, quod mox Dominus Aaroni præcepit, ne ipſe aut filij eius, vinum, aut aliud biberent, quod inebriare poſſet, quando intrarent in tabernaculum. Verum id Scriptura refellit [b], quæ negat Iſraëlitas, nedum ſacerdotes, totis 40 annis vinum vel ſiceram bibiſſe. Cornelius ait eos, viſo igne cælitus in altare delapſo, perturbatos, non fuiſſe auſos ad altare accedere, vt inde ignem acciperent, ſed aliunde raptim accepiſſe, quod videtur innuiſſe [c] Scriptura cum ait, eos arripuiſſe thuribula ſua.

b *Deut. 29. 6.*

c *Leu. 10.1.*

IX. Eiuſdem cauſa ex parte Dei.

Ea pœna quæ humano iudicio ſeuerior videri poſſit, voluit Dominus oſtendere quantæ curæ ſibi ſit, vt quæ ad ſacrum pertinent cultum, ritè religioſéque obeantur, quando modicam, vt apparet, culpam, capitalem ipſe iudicauerit. Voluit quoque exemplo tam triſti, a principio timorem populo duræ ceruicis incutere, ne ſi culpam in ſacro miniſterio diſſimularet eo tempore, quo cuncta ſolent exactius obſeruari, ſtudio pietatis in ipſis initijs feruente, inſignis ſenſim negligentia, diuina inſtituta turbaret. Neque mirum in lege ſeruitutis ita factum, cum in lege gratiæ ſuppari exemplo Ananias & Saphira ſubita morte proſtrati fuerint, dum metu ac diffidentia humanitus ſtimulante, aliquid ſibi non de alieno rapere, ſed de ſuo reſeruare voluerunt. Exiſtimat Abulenſis [d] hos ſacerdotes, in ipſa mortis inflictione, de peccato dolentes, ab æternis cruciatibus fuiſſe liberatos. Mortui autem ſunt, non in atrio, dum adirent tabernaculum, ſed in ipſo tabernaculo, dum offerrent thymiama ante altare thymiamatis. Itaque Dominus non cogitatum ſacrilegium, ſed reipſa perpetratũ puniuit, igne ab ipſo altari, aut, vt alijs placet, è propitiatorio erumpente.

d q. 15. in c. 10. Leuit. An damnati ſint.

X. Quæ hic mens Moſis.

At quæ mens Moſis, quis ſenſus fuit in tam triſti cariſſimorum ſibi capitum funere? certe hominis, qui Dei gloriam omnibus humanis affectibus fortiter anteferret. Nam ad Aaronem tanta perculſum clade conuerſus. *Hoc eſt*, inquit [e], *quod locutus eſt Dominus, Sanctificabor in iis, qui appropinquant mihi, & in conſpectu omnis populi glorificabor.* Quaſi dicat, Sanctum me oſtendam, & ſanctitatis amantem, dum puniam eos qui ſanctitatem violant, & contra eos qui ſacrum miniſterium profanant, coram omnibus glorioſus ac terribilis apparebo. Vbi autem Dominus id dixerit, nuſquam legitur. Nam alia quoque Dominus priuatim Moyſi reuelauit, quæ ipſe in ſcripta non retulit. Sed neque illud de igne profano prohibito, aut ſacro imperato facile reperies.

e *Leu. 10.3.*

Et Aaronis.

Quid autem Aaron? his auditis *tacuit*, quantauis mœſtitia, vel luctu ſaucius, partim diuinæ acquieſcens voluntati, partim quia in ſacro amictu lugere non licebat. Internum tamen animi luctum extremo hoc capite [a] apertè confitetur; quod abeſt ab Hebræo, & paraphraſticè additum eſt in verſione Hieronymi: neque is vetabatur, ſed externus tantum [b], qui nudatione capitis ſeſe, vel veſtium laceratione prodebat.

a *Leuit. 10. 19.*

b *Leu. 10.6.*

XI. A quibus ſepulti.

Sequitur funus, de quo tria breuiter tangit Legiſlator, à quibus ſepulti fuerint, vbi, & quomodo. Quod ad primum, vocauit ad ſe Moyſes cognatos ſuos, Miſaëlem & Eliſapham filios Ozielis patrui ſui, quos iuſſit auferre corpora mortuorum de conſpectu Sanctuarij. Decebat enim Leuitas Leuitis iuſta præſtare, & quidem proximos potius quam remotos. Quoniam autem non licuit Aaroni, reliquiſue filijs eius id obire munus, cognati proximi aſſumpti ſunt, qui iuſſu Moſis Sanctuarium ingredi potuerunt.

Vbi.

Iuſſi ſunt autem cadauera efferre extra caſtra. Intra caſtra enim mortuos ſepelire non licebat, nedum in Tabernaculo vbi iacebant, aut atria Sanctuarij; in quod ne ingredi quidem licebat ei, qui cadauer contigiſſet. Intra caſtra vero ſepelire non licuit, quia loca ſepulchris dicata religioſa cenſebantur, neque in ijs opera vilia & ſordida, ſicut in priuatis habitationibus licebat exercere: qui mos in conſuetudine potius, quam in lege fuit; & nunc quoque apud infelices Iudæos perſeuerat.

An cum ſacris veſtibus. c *q. 11. in c. 10. Leuit.*

Sepultos autem cum veſtibus, in quibus miniſtrabant in Sanctuario, Abulenſis [c] exiſtimat. Eo quod ſcriptum eſt, *Tulerunt eos ſicut iacebant veſtitos lineis tunicis.* Et ſane crediderim eos cum illis veſtibus elatos foras. Sed ijs mox nudatos, & ſindone inuolutos, terræ mandatos fuiſſe, vt fieri ſolet in funeribus ſacerdotum.

XII. Secundum Paſcha Hebræorũ. d *l. 3. Ant. c. 9.* e *Leu. 10.6.* *Leu. 10.6.* e *Num. 9.1.*

Sub hos ergo primi menſis dies ſepultura illa filiorum Aaron celebrata eſt, eáque poſtridie mortis facta videtur, cum honorifica fuerit, vt Ioſephus ait [d], & vniuerſi populi luctu decorata, vt iuſſerat Moyſes. Sub eoſdem etiam dies mandata eſt à Domino [e] celebratio ſecundi paſchatis eodem ipſo die, quo primum fuerat in Ægypto celebratum, & cum ijſdem ritibus; Itáque factum eſt decimoquarto die, vniuerſo populo anniuerſarium libertatis ſuæ diem cum gaudio celebrante. Cum autem contigiſſet quoſdam immundos eſſe propter contactum cadaueris, proptereáque non poſſent cum cæteris celebrare paſcha, conſultus Dominus, iuſſit illos, alioſque deinceps legitimo impedimento occupatos, eam celebritatem in ſequentem menſem, diemque eius decimum quartum differre.

Eiuſdem dilatio in menſem alterum.

Apparet autem hoſce immundos ſuper anima hominis, ſiue hominum, fuiſſe Miſaëlem & Eliſapham, quorum immunditia ex funere cognatorum ad decimum ſextum primi menſis extendebatur. Res certe ipſa, & tempus coniecturam iuuant. Et erant iſti viri primarij, qui per ſe Moyſem adire poſſent, & confidentius cum ipſo agere. Nec ob-

Quæ dilationis occaſio.

ſtat

ſtat quod de vnico funere agatur: facile enim intelligitur enallage numeri, cum ad immundiciam eadem eſſet ratio vnius & plurium mortuorum.

XIII. Sacrificiũ & celebritas expiationis.

Proxime poſt mortem filiorum Aaronis, & occaſione cladis illius inſtituit Dominus ſacrificium & celebritatem expiationis, quæ tamen non hoc tempore, ſed die decimo ſeptimi mensis celebrabatur: quo die Ius erat ſummo Pontifici intrare in Sanctum Sanctorum, idque cum multo ceremoniarum apparatu, ſacrificiorum, veſtiumque delectu, quæ perſpicuè Leuitici decimo ſexto perſcribuntur. Fuit autem hæc ſolemnitas expiationis, non pecularis alicuius peccati, ſed omnium populi totius. Sic enim in lege ſcriptum eſt [a]. *Et expiet Sanctuarium ab immundiciis filiorum Iſraël, & à præuaricationibus eorum, cunctiſque peccatis.* Idque ibidem aliquoties iteratur. Dicitur autem contaminari Sanctuarium in æſtimatione humana, quando aliquid contra eius honorem, ac reuerentiam committitur: neque Deo, qui ſingulari modo illi adeſt, ibique colitur debita veneratio exhibetur. Id quia tripliciter fieri poterat, vel per contractam ſine culpa legalem immunditiam, vel per culpam malitioſa voluntate commiſſam, vel denique per peccatum aliquod ex ignorantia, humanaue imbecillitate admiſſum: ideo dicitur Sanctuarium expiari ab immundiciis filiorum Iſraël, & à præuaricationibus eorum, cunctiſque peccatis.

a Leuit. 16. v. 16. 21. 25. 30.

Triplicis culpæ.

XIV. Blaſphemi crimen.

Alia pleroſque ſub hoc ipſum primi menſis tẽpus, in quo adhuc verſamur acciderunt Moyſi dicta & mandata diuinitus, quæ libro Leuitici continentur, quæ quia parum ad inſtitutum noſtrum pertinent, Scripturæ interpretibus relinquemus. Ea dum populo à Moyſe promulgantur, contigit nefarium hominem Dominum blaſphemare, vt in vigeſimo quarto Leuitici [b], perſcriptum eſt. Id enim ſcelus ad hunc menſem pertinere ex eo colligitur, quod liber hic librum Num. antecedat, qui à ſecundo huius anni menſe ducit initium. Scriptura genus eius refert ex Ægyptio & Iſraëlitico mixtum: tribum ex matre Danitica; crimen maledictum in Deum, occaſionem iurgium in caſtris cum viro Iſraëlita, eoque, vt ait Philo, Sacerdote, ex quo ſignificatur illum per iram in blaſphemas prorupiſſe voces. Iurgij autem materiam Rabbini non vnam comminiſcuntur, quas apud Abulenſem leges [c]. Quid multa? rapitur ad iudicium in vincula conijcitur, conſulitur Dominus, quia etſi conſtabat ſatis crimen morte expiandum, nondum tamẽ in ſpecie traditum erat, quæ pœna tanto tamque inopinato crimini deberetur. Iuſſit Dominus blaſphemum educi extra caſtra, ne illius impuro ſanguine contaminarentur, & omnes qui audierant vocem execrandam, manus ſuas capiti ſontis imponere, & mox vniuerſum populũ illum ſaxis obruere. Quam pœnam in poſterum legitimam eſſe ſanciuit.

b Leu. 24. 10.

c q. 9. in c. 24. Leu. & pœna.

XV. Cenſus populi, eiuſque cauſa.

Hæc de Leuitico, ſequitur Numerorum liber. Antequam autem populus fœdiſſima vituli adorationem contaminaretur, iam dixerat Dominus [d] Moyſi, futurum vt populus ſuo iuſſu numeraretur, cum nunc ſtatim initio ſecundi menſis cenſeri iuſſit [e]. Cum enim paulò poſt ex monte Sina, loco duodecimæ manſionis, emigrandum eſſet, multiſque annis per vaſtiſſimam ſolitudinem oberrandum, oportuit populum numerari, & in ſua quemque familia, tribusque cenſeri, ſinguliſque tribubus, pro ſua amplitudine, locum circa tabernaculum aſſignari. Eſt autem hæc tertia populi numeratio, cui ſucceſſit & quarta. Prima fuit in ipſo exitu de Ægypto, in qua reperta ſunt ſexcenta fere millia peditum bellatorum, abſq; paruulis & mulieribus & multitudine promiſcua innumerabili, quæ aſcendit cum eis. Altera facta eſt poſt deſcenſum Moſis de monte Sina, antequam Sanctuarium conſtrueretur, quæ iuſſa reperitur Exodi 30. [a] & perfecta 38. [b] in qua reperta ſunt ſexcenta & tria millia 550, qui vigeſimum annum egerant. Tertia hoc loco præſcribitur, poſt ſextum ſcilicet menſem à præcedente [c]; in eaque eadem omnino virorum ſumma collecta reperitur, totidem omnino ad vigeſimum annum progreſſis, quot deceſſerant, qui eum annum erant prætergreſſi. Quarta ſub finem peregrinationis 40 annorum inſtituta eſt poſt mortem illorum omnium, qui in tertia cenſi fuerant. Ea 26 numerorum deſcribitur, in eaque cenſa ſunt capita bellatorum ſexcenta millia, & inſuper mille ſeptingenta & triginta.

d Exod. 30. 11.

e Num. 1. 2.

Primus cenſus.

a v. 12.

b v. 25.

Secundus.

Tertius.

c Num. 2. 32.

Quartus.

XVI. Quæ cauſa tertij cenſus.

Hæc autem tertia numeratio in qua verſamur, neceſſaria fuit, non ſolum vt numerus perſonarum haberetur, ſed vt ſciretur etiam quot viri ad quamque tribum pertinerent; ideoque per domos, & familias, & cognationes cuiuſq; tribus, Dei iuſſu numerati ſunt. Cenſui autem ex eiuſdem Domini electione præfuerunt Moyſes primum & Aaron, tum duodecim tribuum principes, qui nobiliſſimi dicuntur, quia cæteris omnibus eiuſdem tribus principibus præerant, & quia in aliqua inſuper domo & familia primi erant. Itaque vnus & idem, puta Naaſſon erat princeps in domo Aminadab, & in familia Phares, & in tribu Iuda. Leuitica porro tribus, quæ decima tertia eſt, in hoc cenſu prætermiſſa [d] eſt, quia, vt alibi ex Abul. notauimus, in rebus merè temporalibus, qualis eſt diſtributio poſſeſſionum, militiæ onera, & ſimilia, tribus Leuitarum à tribubus eximitur. Itaq; vetuit Dominus eos cum cæteris militiæ deſtinatis numerari, quia ſtatuerat eos ſuo cultui mancipare, bellicorum onerum immunes. Accedit quod Leuitæ alio quodam modo numerandi erant, ab vno ſcilicet menſe, vt infra dicetur, non vt cæteri ab anno vigeſimo.

Tribus Leuitica cur in cenſu omiſſa.

d Num. 1. 49.

XVII. Officia Leuitarum obiter.

Officium porro Leuitarum breuiter perſtringit Dominus cum ait [e], *Conſtitue eos ſuper tabernaculum teſtimonij, & cuncta vaſa eius, & quidquid ad ceremonias pertinet*, quibus verbis etiam ſacerdotes comprehenduntur, tria vero quæ ſubdit officia, ſimplices Leuitas attingunt. *Ipſi portabunt tabernaculum, & omnia vtenſilia eius, & erũt in miniſterio, ac per gyrum tabernaculi metabuntur. Cum proficiſcendum fuerit deponent Leuitæ tabernaculum, cum caſtrametandum, erigent. Quiſquis externorum*, id eſt non Leuitarum, *acceſſerit, occidetur.* Etſi autem conſtituti iam erant ſacerdotes ſuper tabernaculum, hoc ipſo quod erant conſecrati, non fruſtra tamen dicitur *conſtitue eos*, id eſt conſtituti ſunto. Nam infra cap. 3. dicitur, *Aaron & filios eius conſtitues ſuper cultum ſacerdotij*, qui tamen iam ſuperiori menſe conſtituti fuerant.

e v. 50. & 51.

XVIII. Quis locus tribuum circa Tabernaculũ.

Peracto Iſraëlitarum cenſu, conſtituit Dominus quo quæque tribus loco caſtra metatura eſſet, ne qua in tanta multitudine confuſio naſceretur, neue contentio in loco eligendo exiſteret, ambitione ſtimulante. Ergo ad ſingulas mundi plagas tres tribus conſtituit, quarum vna primaria erat, & medium tenebat locum, aliæ duæ latera eius claudebant, & ſimul cum ea vna caſtra conſtituebant. Tres itaque tribus ad partes orientales Sanctuarij caſtra fixerunt; Tribus ſcilicet Iuda, Iſſachar, & Zabulon: inter quas primatus datus eſt Iudæ, ideóque hæ tribus vocatæ ſunt *Caſtra Iudæ*. Et hi primi egrediebantur, & ducebant agmen cum proficiſcendum erat. Nam orientem verſus iter habebant. Totidem tribus meridianam plagam occupabant, & Sanctuarij latus meridianum claudebant, Ruben ſcilicet, Simeon & Gad, quæ vocata ſunt *caſtra Ruben*, propter principatum eius ſuper ſocias tribus: & hi ſecundo loco dabant ſe in viam. Ad occidentem poſitæ ſunt tribus Ephraim, Benjamin & Manaſſe, quorum princeps erat Ephraim, iuxta Iacobi prærogatiuam. Quartum latus ex parte Aquilonari ſtipabant Dan, Aſer, & Nephtalim, quorum Dan principatum gerebat, vt quæ omnium eſſet poſt Iudam numero maxima.

XIX. Quis ſacerdotum & Leuitarum.

Locus autem Leuitis aſſignatus eſt in medio duodecim tribuum, ſic vt proximi eſſent Sanctuario. Moſi & Aaroni pars orientalis, quà aditus erat ad Sanctuarium, attributa eſt. Ad meridiem autem inter caſtra Ruben & Sanctuarium, Caathitæ locati ſunt. Ad occidentem Gerſonitæ à tergo tabernaculi. Ad ſeptentrionem denique Meraritæ. Rebus ita conſtitutis, Iubet Dominus [a] congregari Leuitas, & ſiſti coram Aarone, vt miniſtrent ei, in ijs quæ ad Sanctuarium pertinent, prout ſuum quiſque officium ab eo acciperint. Et ne quid iniuncti ab eo muneris recuſare poſſint, vult eos ad Aaronem, eiuſque filios ſacerdotes pertinere, tanquam rem propriam & ſuam, iure legitimæ donationis. Ait enim, *Dabiſque dono Leuitas Aaron & filiis eius* nomine videlicet meo. Sed nec poterant vllam à Sacerdotibus exigere mercedem, aut de certo ad ſeruiendum tempore contendere cum eis, quia res tota à diuina inſtitutione pendebat, qui illos ſibi præ cæteris loco primogenitorum vindicabat, vt mox dicetur. Dicuntur nihilominus tradi ab Iſraëlitis, quia ad Deum pertinebant, vt pars populi ſui. Ad Iſraëlitas vero, vt pars ad totum: Totum autem de parte pro communi bono ſtatuit arbitratu ſuo.

a Num. 3. 6. &c. Leuitæ donâtur Aaroni & filiis eius.

XX. Tribus Leui ad res ſacras eligitur.

Quoniam vero peculiaribus quibuſdam ceremoniis ac ritibus coli ſe Dominus, ſibique ſeruiri cupiebat, neque omnes ei miniſterio neceſſarij erant, aut idonei, nec conueniebat omnes ſacra tractare, ne communitate ipſa vileſcerent, quoſdam è toto populo elegit, quos illi muneri deſtinaret, quique totius populi vices ſupplerent. Et quia libertas populi, morte in primis primogenitorum Ægypti parta fuerat, voluit Dominus eius autor beneficij, in eius rei memoriam, & quaſi mercedem, peculiari titulo ſuos fieri primogenitos populi ſui, quibus pepercerat, dum primogenitos Ægyptiorum perderet, quod ipſemet crebro teſtatur [a]. Sed quia Domino viſum non eſt conuenire, omnes domos familiaſque Iſraëlitarum ſuis ſpoliare primogenitis, eorum loco integram tribum Leuiticam elegit, quam cultui ſuo addiceret. Vitandæ autem confuſionis gratia prouidit Dominus vt ſicut in cæteris tribubus, iure natiuitas ſuæ erant principes familiarum, domorum, ac tribuum; ita in hac electione diuina vnus eſſet princeps Aaron ſummus ſacerdos, & in cæteris quoque Leuitarum familiis diuina electio obſeruaretur, non ordo naturæ.

a Num. 3. 13. & c. 8. 17. In eaque alij aliis præpoſiti.

XXI. Cur non retinuerit ſibi Deus primogenitos.

Sed quid cauſæ fuit, inquies, cur non primogenitos ipſos retinuerit, & ſi tribum maluit, cur non Rubeniticam potius elegit, cum Ruben eſſet primogenitus, quam Leuiticam. Reſpondetur cauſam fuiſſe multitudinem, qua nutrienda populus grauari poterat. Nam primogeniti reliquarum tribuum totam tribum Leuiticam ſuperarunt 273. etiam non numeratis Leuitarum primogenitis. Tribus autem Ruben triplo aut quadruplo Leuiticam ſuperabat, in qua ab vno menſe & ſupra reperta ſunt tantum 22 millia & 300, in Rubenitica vero à vigeſimo anno inuenta ſunt 46 millia quingenti. Quantus ergo exiſteret numerus, ſi ab vno menſe numerarentur? Quod ſi Leuitæ ad anno vigeſimo numerati fuiſſent vix ad ſex ſeptemue millia aſcendiſſent, vt merito putat Abulenſis. An voluit Dominus iam tum ſignificare, carnalem multiplicationem in perſonis ſibi dicatis, minus gratiam ſibi, quam ſpiritalem, etſi tunc non aliter Leuitæ, ipſique Sacerdotes, quam vulgari generatione propagarentur, cum cæteris omnibus tanto exceſſu ſupra Leuitas benedixerit. Nempe iam tum cogitabat Leuitas [b], *qui non ex ſanguinibus, neque ex voluntate carnis, neque ex voluntate viri, ſed ex Deo* naſcerentur.

Aut tribum Ruben.

b Ioan. 1. 13

XXII. Leuitæ ac vno menſe numerantur.

Numerati ſunt ergo ab vno menſe Leuitæ [c], eo quippe tempore offerri Deo ac redimi ſolebant primogeniti, quorum ipſi locum ſubibant. Diuiſique ſunt Leuitæ tripertito, pro numero filiorum Leui. Primus fuit Gerſon, cuius familiæ duæ conficiunt ſummam ſeptem millium & quingentorum. Alter erat Caath, auus Moſis & Aaronis, qui in quatuor familiis habuit octo millia & ſexcentos. Tertius Merari in duobus familiis habuit ſex millia ducentos. Quæ ſummæ non efficiunt viginti duo millia duntaxat, vt habetur Numer. tertio capite verſ. trigeſimo nono. Sed præterea trecentos. Reſpondetur ex communi interpretum ſententia, trecentos illos Leuitas, qui in eo numero ſubjicentur, fuiſſe primogenitos: qui cum eo nomine Deo iam debiti eſſent, non debuerunt numerari, vt ſupplerent locum aliorum primogenitorum. Non enim æquum eſt debitum ſolui de bonis creditoris. Illi autem 273 primogeniti, quibus tribus Leuitica ſuperabatur, quinque ſiclis in ſingula capita redempti ſunt.

b Num. 26. 18.

7500.
8600.
6200.
22300.

Quot omnino fuerint.

XXIII. Officium Leuitarum in manſionibus.

Duo de Leuitis dicenda ſuperſunt, quod eorum officium, & quæ conſecratio. Officium circa Sanctuarium duplex fuit, alterum cum illud in manſione aliqua ſubſiſtebat; alterum verò cum columnæ monitu, ductu-

que

que aliò transferendum erat. In ſtatione igitur Sacerdotes miniſtrabant Sanctuario, ſacrificando in altari holocauſtorum, accendendo, extinguendo, componendo lucernas mane & veſperi, offerendo incenſum in altari thymiamatis, & panes propoſitionis in menſa. Leuitæ autem ſeruiebant miniſterio; cum omnia ſacerdotum iuſſu præpararent, hoſtias, panes, oleum, thymiama, aliáque id genus. Idque valde conueniebat, ſiue ad maiorem Sacerdotum venerationem, quibus Leuitæ quaſi æditui miniſtrabant, ſiue ad eorum paucitatem ſubleuandam, & Leuitas occupandos. Alterum Leuitarum miniſterium erat [a], *excubare in custodiis tabernaculi teſtimonij*, tanquam cuſtodes perſonæ, vel domus regiæ: ideo enim proximè Sanctuarium caſtra metabantur; vt ex vicinitate loci eſſent expeditiores ad accipienda, & exequenda ſacerdotum mandata.

a Num. 1. 13. & 18. 3.

XXIV. An excubarent cãtando in Sãctuario.

Cum autem excubare, ad vigilias noctis plerumque pertineat, dubitat Abulenſis [b] an Leuitæ noctem in quatuor vigilias partirentur, ad cuſtodiam ædis ſacræ: itáque factum fuiſſe videtur, quia & decorum per ſe id fuit, & in tanta Leuitarum multitudine, minimè onerosum. Nec deſunt qui nocturnas Deo preces cantaſſe putent, eundemque vſum ad Salomonis templum eſſe deriuatum. Eóque pertinet ille pſalmus, qui ad Sacerdotes Leuitaſque dirigitur [c]. *Qui ſtatis*, inquit, *in domo Domini, in atriis domus Dei noſtri, in noctibus extollite manus veſtras in Sancta, & benedicite Dominum.* Itaque credibile eſt excubitores Leuitas in atrio Sanctuarij, aut ſub dio, aut ſub aliquibus tabernaculis in eum finem excitatis, Deo laudes cecinisse, & oraſſe pro vniuerſo populo [d]: ſimulque obſeruaſſe ne quis non Leuita adiret atrium Sanctuarij, nedum ipſum Tabernaculum. Huic enim excubandi officio coniuncta fuit cuſtodia tabernaculi [e], vaſorumque eius, ne quod ſcilicet periret, vel corrumperetur; ne quid à vento, ab igne, à pluuia male acciperetur: ne quid ab hominibus, vel pecoribus, quæ ducebantur ad ſacrificium, per imprudentiam, aut violentiam frangeretur, maculaについては, laceraretur, &c.

b in ca. 3. Num. poſt q. 7.

c Pſal. 133. 1. 2.

d Num. 8. 19.

Cuſtodia Leuitica Tabernaculi.

e Num. 3. 8.

XXV. Leuitæ tripertito diuiſi numerantur.

Iam quod attinet ad officia Leuitarum, dum aliò migrandum erat, ea cap. quarto perſcribuntur, vbi Dominus Leuitas in tres familias diſtributos iubet numerari à trigeſimo anno ad quinquageſimum. Quod ea ætas & valida ſit ad ferenda onera, & prudens ad caute ac reuerenter ſacrarium Domini tractandum. Officium [f] ergo Caathitarum fuit Arcam fœderis triplici velamento à Sacerdotibus obuolutam geſtare humeris; menſam item & candelabrum cum ſuis vtrumque vaſis; altare quoque holocauſtorum, cum omni eius inſtrumento: idemque de labro æneo, licet non ponatur nominatim, in generali locutione comprehenſum eſt. His autem præfectus erat Eleazar filius Aaronis, qui ſua cuique onera diuidebat. Familiæ vero Gerſonitarum [g] officium fuit portare cortinas & vela omnia, tam tabernaculi quam atrij; idque ſub cura & directione Ithamaris, à quo ſinguli ſciebant cui deberent oneri mancipari. Sub eiuſdem cura erant & Meraritæ, quibus cura columnarum & tabularum, tam atrij quam tabernaculi, cum baſibus ſuis & capitellis, demandata fuit.

f Num. 4. 4.

Et certis officiis deputantur.

g Num. 4. 24.

XXVI. Leuitarum conſecratio, eiuſq; ritus.

a Num. 8.

Secuta eſt deinceps [a] Leuitarum conſecratio, iuxta ordinem à Moſe obſeruatum. Et primo iuſſit Dominus purificari Leuitas, aſperſione aquæ luſtrationis ſiue expiationis, non ad immunditiam aliquam legalem purgandam: ſic enim non fuiſſet illis integrum adire Sanctuarium; ſed in omnem euentum, ſi qua forte immunditia ignoranter contracta eſſet. Acceſſit & pilorum raſio, & ablutio veſtium, quam apparet anteceſſiſſe, quod ea ſit operoſior, & ſiccari debuerint. Inde facta eſt oblatio duorum boum quibus Leuitæ impoſuerunt manus, & ſacerdotibus immolandos præbuerunt, quorum vnus ceſſit in holocauſtum, alter in expiationem peccati. Deinde applicati ſunt Leuitæ coram tabernaculo fœderis, & quidem propter multitudinem per turmas aliquot, quibus populus imponebat manus, id eſt principes tribuum, domorum, & familiarum, qui populum vniuerſum repræſentabant. Quæ manuum impoſitio ſignum erat populum eos à proprio Domino abdicatos, ad Dei dominium transferre, ſicut in animalibus, quæ offerebantur Deo fieri ſolebat, & Leuitæ ipſi paulò ante fecerant. Aaron autem mediator Deum inter & homines, eos à populo acceptos offerebat Deo, eiuſque miniſterio addicebat; ipſique viciſſim in hoſtiam viuentem ſeipſos offerebant Deo.

XXVII. Ratio temporis oblationis principum.

Tranſeamus ad oblationes principum, quas arbitramur octauo die ſecundi menſis inchoatas, abſolutis dinumerationibus, & diſpoſitionibus tribuum ſingularum, cenſu item ac conſecratione Leuitarum, cum aſſignatione officiorum in ſingulas eorum familias. Nam Scriptura [b] tradit eos qui obtulerunt fuiſſe *præfectos turmis, qui numerati fuerant.* Anteceſſit ergo hanc oblationem numeratio, ſiue cenſus populi, quem conſtat initum [c], primo die ſecundi menſis. Deinde obtulerunt hi duces plauſtra illa & boues, qui vſui eſſent Leuitis in tranſuectione Sanctuarij, eiſque iuſſu Domini diſtributi ſunt, iuxta officiorum neceſſitatem; ergo diſtributio officiorum Leuiticorum has oblationes anteceſſit. Quid quod in offerendo ſeruatus eſt ordo, non natiuitatis ſingulorum, aut dignitatis, ſed vexillorum, prout ea Dominus aliquanto ante digeſſerat?

b c. 7. v. 2.

c Num. 1. 1. & 18.

XXVIII. Confirmatur dies octauus ſecundi menſis.

Denique noſtræ ſententiæ ratio temporis fauet. Videtur enim expectandum fuiſſe tempus aliquod, quo artifices, qui vix paucos ante dies immenſam tabernaculi fabricam expleuerant, reſumpto ſpiritu tot donaria aurea & argentea duodecim ducibus neceſſaria fabricarentur, quæ facile menſem vnum requirere fatebitur, qui rem ipſam prudenter expenderit. Adde importunum videri offerri ſolenni ritu ſacrificia, à nouo pontifice, nouiſque ſacerdotibus immolanda, priuſquam aut ipſorum, aut altaris expleta eſſet conſecratio. Recte autem conuenit ab octauo die menſis ſecundi datum oblationibus initium, vt iis deci-

mo nono menſis eiuſdem abſolutis, poſtridie ex deſerto Sina, & manſione duodecima migraretur. At enim, aiunt, cum Scriptura [a], pugnamus, quæ ait factas oblationes in die qua Moſes erexit tabernaculum, & vnxit &c. quod in primum diem primi menſis cadit [b]. Reſpondemus inchoatas oblationes eodem die, non numero, ſed ſpecie, vt cum iubentur Iudæi celebrare ſabbatum, in die [c] qua requieuit Dominus ab omni opere ſuo; & celebrare Phaſe in deſerto, in die qua exierunt de Ægypto. Et nos dominicam diem, in die, qua reſurrexit Dominus, quotannis, & quothebdomadis celebramus. Sic ergo ea die qua erectum eſt conſecratumque tabernaculum oblata ſunt hæc munera; quia ſicut octaua die primi menſis illa tota ceremonia peracta eſt, ita octaua die ſecundi menſis iſta eſt inchoata.

a c. 7. init. Reſpondetur obiectioni.
b Exod. 40. 1.
c Exod. 20. 11.

XXIX. Prior oblatio 12 principum.

Obtulerunt ergo principes tribuum, nomine totius populi, ſex plauſtra cum duodecim bobus, ad deuehendam magnam partem eorum, quæ ad Sanctuarium pertinebant, quoties Deus ex vna ſtatione migrationem imperaſſet: quæ tecta erant, vt quæ plauſtris imponerentur ab aëris iniuriis munita eſſent. Quæ cum Moſes iuſſu Dei ſuſcepiſſet, Gerſonitis duo plauſtra & quatuor boues dedit, quod vniuerſum eorum onus leuius eſſet. At Meraritis vix 4 plauſtra ſufficiebant, propter multitudinem & pondus tot columnarum, quæ totum cingebant atrium, præter nouem, quæ erant in ipſo tabernaculo, cum ſuis baſibus & capitellis; & pondus tot tabularum quibus ipſum conſtabat tabernaculum: vt dicendum profectæ videatur bonam horum onerum partem humeris Meraritarum fuiſſe circumlatam. Nec placet eos pleraque impoſuiſſe iumentis. Niſi par fuit ratio Caathitarum, quos Deus iuſſerat humeris comportare onus, quod eis Sacerdotibus impoſitum fuerat. Quam legem cum Oza Dauidis tempore [d] violaſſet, eam culpam repentina morte luit.

d 2. Reg 6. 7. 8.

XXX. Poſterior in 12. dies diſtributa vaſa ſingulorum.

Hanc oblationem excepit altera, & tempore diuturnior, & dignitate præſtantior. Hoc ipſo ergo die octauo ſecundi menſis obtulerunt vniuerſi principes donaria ſua: ſed Dominus iuſſit ſingulos ſingulis diebus offerre, vt quo diuturnior eſſet celebritas, eo eſſet & magnificentior. Primo ergo die Nahaſſon princeps tribus Iudæ obtulit acetabulum argenteum pondo 130 ſiclorum. Vox Hebræa, vt plerique interpretes notarunt, ſignificat ſcutellam magnam & latam, Septuaginta verterunt diſcum. Nec dubium eſt eximiam peluim 130 ſiclis argenteis, id eſt 65 vnciis, confici potuiſſe. Acceſſit Phiala argentea 70 ſiclorum, ſiue 35 vnciarum argenti. Fuit autem oblutus tam diſcus ille, quam phiala hæc plena ſimila conſperſa oleo in ſacrificium. Tertium vas fuit mortariolum aureum pondo ſiclorum decem, plenum incenſo. Vox Hebræa ſignificat vas paruum & concauum, in modum cocleatis fabrefactum, ideoque eam vocem quidam verterunt coclear: mirum tamen videtur coclear vnum decem ſiclos, ſiue quinque vncias pependiſſe.

τρυβλίον.

XXXI. Et hoſtiæ omniaque omnino paria.

Præter hæc vaſa quæ futura erant vſui Sanctuario, obtulit Nahaſſon bouem, arietem, & agnum anniculum in holocauſtum, hircumque pro peccato, hoſtiam expiationis: & in ſacrificia pacifica boues duos, arietes quinque, hircos & agnos anniculos totidem. Deinceps autem cæteri principes tribuum ordine vexillorum ſeruato, donaria ſua paria omnino, ſingulis quique diebus obtulerunt. Et apparet rem ex compoſito eſſe factam ad æmulationem vitandam; & ſecutos eſſe tam in ordine offerendi, diuinam de ordine progrediendi in peragranda ſolitudine diſpoſitionem, quam in rebus ipſis quæ offerrentur, Dei inſtitutum, qui nulla ratione habita diuitum vel pauperum, voluit omnes primogenitos quinque ſiclis redimi, & omnes qui tranſiſſent in numerum, dimidio ſiclo cenſeri. Et fortaſſis iſta donaria non tam principum quam totius tribus erant, quæ per manus principis offerebantur Deo. In ſingulis autem tribubus plerique pauperes erant, & nonnulli diuites.

XXXII. Tubæ argenteæ, & earum vſus prior.
a Num. 10. 1.

Sub hoc tempus cum vicina eſſet migratio ex manſione duodecima, iuxta ſeriem Moſaicæ narrationis, iuſſit Dominus fieri tubas argenteas [a]. *Fac tibi*, inquit, *duas tubas argenteas ductiles, quibus conuocare poſſis multitudinem, quando mouenda ſunt caſtra.* In Hebræo inſerta eſt coniunctio, vt hic iam non vnicus, ſed geminus tubarum vſus ponatur, ad conuocandum multitudinem cum opus eſſet, & ad monendum de migratione. Hunc geminum vſum conſequenter explicat, poſito diſcrimine ſoni ad cogendam promiſcuam multitudinem, & ſolos principes populi, vt ad populum conuocandum vtraque tuba, ad monendos præſides vnica reſonaret. Quod enim in vulgata legimus, *ſi ſemel clangeris*, In Hebræo, Græco, Chaldæóque legitur, *ſi vna tuba.* Sonus autem hic planus erat & vniformis. Alter vſus erat ad mouenda caſtra: tunc autem conciſus erat clangor, cum multiplici depreſſione & eleuatione ſonorum, & diuturnior. Eoque primo clangore tubarum monebatur tribus Iuda, cum duabus ſociis tribubus ad mouenda caſtra. Qui cum iam ſe in viam darent præuia columna nubis, repetebatur tubarum ſonus eodem modo, monebatur Ruben cum ſuis qui erant ad meridiem, vt emigrarent. Eodemque modo Ephraimitæ, & poſtmodum Danitæ migrare iubebantur.

Poſterior.

XXXIII. Sacerdotes erant tubicines.
v. 8.

Tubicines autem erant Sacerdotes, ſubdit enim Dominus, *filij autem Aaron ſacerdotes clangent tubis; eritque hoc legitimum ſempiternum in generationibus veſtris.* Ergo & in deſerto, & deinceps in bellis, vt in Iericuntino Sacerdotes hoc officio functi ſunt. Cum enim tubæ ſacræ eſſent, non poterant à profanis hominibus tractari. Iubet autem Dominus hunc ritum eſſe perpetuum, non quidem quod ad geminum illum vſum, qui dictus eſt, qui in deſerto duntaxat eſt vſurpatus, ſed ad alios, de quibus ſubditur. *Si exieritis ad bellum de terra veſtra, contra hoſtes, qui dimicant aduerſum vos, clangetis vlulantibus tubis, & erit recordatio veſtri coram Domino Deo veſtro, vt eruamini de*

Alij tubarum vſus in bello.
v. 9.

manibus

manibus inimicorum veſtrorum. Accommodat ſe Dominus ad humanum morem. Homines enim talibus ſignis admoniti, ſolent memoria repetere, quæ agenda ſunt: militum quoque turmæ certis ſignis huc illucque à ducibus euocantur, ad opem ferendam exercitui aliqua in parte laboranti. Eſt & alius vſus pacificus. *Si quando*, inquit, *habebitis epulum, & dies feſtos & calendas, canetis ſuper holocauſtis & pacificis victimis, vt ſint vobis in recordationem Dei veſtri*, qui præcepit hunc ritum, nequid in eis præter decorum, & reuerentiam Domino Deo debitam, tanquam eius obliti, admittatis.

Et pace.

v. 30.

XXXIV. Migratio ex deſerto Sinai.

a Num. 10. 11.

Sed iam tempus eſt vt à monte ac deſerto Sinai, clangentibus tubis, arca & columna nubis præcedentibus, viamque aperientibus digrediamur [a]. *Anno ſecundo*, inquit Moſes, *menſe ſecundo, vigeſima die menſis eleuata eſt nubes de tabernaculo fœderis.* Hoc primum profectionis ſignum, & initium emigrandi ex manſione duodecima, in qua per annum vnum lunarem demptis 14 diebus, Iſraëlitæ ſubſtiterunt. Cum enim quarto die menſis tertij in Sina perueniſſent [b], vertente anno vigeſimo ſecundi abierunt. Eleuata eſt autem nubes, mouente eam Angelo qui erat in propitiatorio, verſus ſolitudinem Pharan, vt propterea poſſet Aaron cum filiis ſuis intrare in Sancta Sanctorum, & obuoluere arcam & propitiatorium; cæteramque ſuppellectilem Tabernaculi, vt ſuperuenientes Caathitæ eam inuolutam geſtarent; reliqui autem Leuitæ ſua plauſtra onerabant. Interea tubæ argenteæ migrationem conciſiore ſono denunciabant, populuſque vniuerſus colligere ſarcinas, plauſtra iumentáue onerare, & ſe ad iter accingere.

b vide ſupra an præced. n. 131.

XXXV. Prima acies triũ tribuum.

Perſeuerante autem tubarum ſono, filij Iuda primi caſtra mouerunt per turmas ſuas. Moxque eodem modo tribus Iſſachar & Zabulon, quas ſimul progreſſas eſſe oportet idoneo ſpatio interpoſito, vt in tanta multitudine tempori conſuleretur. Idque Dominus cap. 2. 9. ſignificat, vbi poſt recenſitas tres tribus, ait, *& hi per turmas ſuas primi egredientur.* Eodemque modo de Rubenitis, cæteriſque vexillis, ait ſecundo loco, tertio & quarto egredi oportere, ſeruatis nihilominus familiarum ordinibus in quaque tribu. Denique non aliter magnæ copiæ progrediuntur, quæ ſicut in variis oppidis ſub diuerſis ducibus commorantur, ita ſigno migrationis ab Imperatore dato, diuerſis & propriis omnes viis ad condictum locum tendunt. Sic ergo prima caſtra progreſſa ſunt, vnaquaque tribu ſuis impedimentis ſeorſim in medium coniectis, cum turba imbellium perſonarum.

Quæ ſimul progreſſa.

XXXVI. Eas ſecuti Gerſonitæ & Meraritæ.

Quod ad Leuitas attinet, non ſimul omnes, vt putat Abulenſis, ſed bipertitò diuiſos proceſſiſſe arbitramur, familias quidem duas Gerſonitarum & Meraritarum poſt caſtra Iudæ, Caathitas vero poſt tribum Ruben eiuſque ſocias. Primum quia ipſos in hunc modum Scriptura ſeparauit, quæ hos omnes ordines accuratè diſtinguit. Accedit ratio commoditatis. Ex eo enim quod illi antecedebant, fiebat vt quamprimum ſubſtitiſſet nubes, ſignumque nouæ ſtationis dediſſet, ad erigendum tabernaculum eſſent ex propinquitate promptiores, dum Caathitæ paulatim cum ſuis oneribus aduentarent, & in erectam iam ſacram ædem, ipſi ſacram ſupellectilem immitterent. Gerſonitæ itaque & Meraritæ ſtatim poſt primam aciem profecti ſunt cum oneribus & plauſtris ſuis, tribum Iudæ proximè ſequentes non alias duas, quia iter populoſiſſimæ tribus erat ſatis amplum: Nec conueniebat iam ſeparatos à Caathitis, à ſe inuicem ſeiungi, cum alteri ſine alteris Sanctuarium erigere non poſſent, ſine Caathitis autem poſſent.

XXXVII. Secunda acies Rubenitarum &c.

Itaque hæ Leuitarum familiæ erant in itinere, cum tubicines renouato clangore, ſecundam aciem migrationis admonent. Ea Rubenitarum, fuit penes quos vexillum ſecundum erat, eoſque Simeonitæ & Gaditæ comitabantur. Etſi enim quæ vicini erant primæ aciei Danitæ ac Rubenitæ, & æque vtrique Sanctuarij latera claudebant, Rubenitæ tamen ratione primogenituræ anteceſſerunt, & cum ſociis triplici via progreſſi ſunt, in primæ aciei veſtigiis pedes ponentes. Caathitæ autem tribum Ruben pone ſequebantur, ſacram ſupellectilem inuolutam humeris portantes, ſuam vero domeſticam ſupellectilem, in plauſtris iumentiſque, ſicut cæteri, deducebant.

Eam ſecuti Caathitæ.

Moyſes & Aaron cũ arca præceſſerunt. a t. 10 33.

Etſi autem Moyſes & Aaron cum filiis ſuis ad Caathitas pertinebant, non eundem tamen cum ijs, ſaltem hoc primo triduo, locum occuparunt. Subdit enim Moyſes paulò poſt [a]. *Profecti ſunt ergo de monte Domini viam trium dierum: arcáque fœderis Domini præcedebat eos, per dies tres prouidens caſtrorum locum.* Si ergo arca fœderis Domini antecedebat exercitum, par eſt exiſtimare Moyſem cum duobus filiis Caathitis, & Aaronem pontificem cum duobus filiis ſacerdotibus ab illa minime abfuiſſe, & munus illius geſtandæ depopoſciſſe à parentibus, atque impetraſſe. Anteceſſerunt autem & alij Caathitæ non pauci, qui per vias hunc laborem ſubirent; ſimulque duos totius populi principes Legiſlatorem atque Pontificem officij cauſa comitarentur.

XXXVIII. Deinceps perpetuo columna cum Angelo & arca, antecedebant exercitum. b v. 34.

Videtur autem arca non ſolum hoc triduo, ſed deinceps perpetuo exercitum anteceſſiſſe. Nam Scriptura tanquam de re ordinaria & conſueta loquens [b], *Nubes quoque Domini*, inquit, *ſuper eos erat per diem cum incederent.* Et ſubdit continenter, cumque eleuaretur arca dicebat Moyſes, *Surge Domine, & diſſipentur inimici tui, & fugiant, & qui oderunt à facie tua. Cum autem deponeretur aiebat. Reuertere Domine ad multitudinem exercitus Iſraël.* Quæ verba apertè docent arcum cum nube, in qua erat Angelus Domini, antecedere ſolitum exercitum Iſraëlitarum; & mox in manſionibus, orante Moyſe, reuerti ſolitum ad deſtinatum in media populi multitudine locum, cui fruſtra diceretur *reuertere*, ſi è media multitudine mota non fuiſſet. Rectius igitur columna nubis antecedens imminebat arcæ, quam Moyſes & Aaron comitabantur, & ſubſiſtente nube, Moyſes ad Angelum in illa latentem conuerſus

aiebat, *Reuertere Domine*; & ſimul ſubſiſtente vniuerſo exercitu, arca & nubes in medium exercitum reuertebantur, ibique in Sanctuario manebant, donec ſignum migrationis daret eleuata nubes, atque progrediens; quando & arca eleuata dicebat Moyſes, *Surge Domine, & diſſipentur inimici tui.*

XXXIX. Tertia Ephraimitarum & quarta Danitarum acies.

Progreſſos Caathitas excipiebat tertius tubarum clangor atque vlulatus, quo exciti Ephraimitæ cum ſociis in viam ſe dabant, Rubenitarum, Simeonitarum, & Gaditarum veſtigiis inhærentes. Et poſtremo Danitæ eodem modo ad quartum tubarum ſonum, iter cum ſociis carpere cœperunt. Et apparebat Ephraimitas, qui ad occidentem caſtra fixerant, & à primis caſtris remotiſſimi erant, vltimos etiam profecturos: verum id honori Ioſephi tributum videri poterat, quem Ephraim repræſentabat.

XL. Hobab commeatũ petit, & retinetur. a Num. 10. 29.

Sub hunc Moſis cum vniuerſo populo diſceſſum de ſolitudine Sinai [a] Hobab filius Raguelis Madianitæ, qui & Iethro cognatus Moyſi, ei quaſi rediturus ad ſuos valedicit, ne ſe fortaſſe comitem viæ intrudere videretur: ſed à Moyſe rogatus vt ne ipſos deſereret, acquieuit eadem cum Iſraëlitis ſorte ac ſpe viuere. Mirum eſt autem Moyſem, qui in columna nubis Angelum habebat ducem, cognatum requirere ductorem viæ, quam ipſe ad 40 annos luſtrauerat. Exiſtimarim ſane hæc à Moſe non ſine Ironia & politica vrbanitate dici, dum ſe ad eius captum & mores accommodat; quæ mens eſt magni Gregorij in tertia parte curæ paſtoralis, vbi ſupponit illum ad veri Dei fidem nondum fuiſſe conuerſum; quod parum probabile videtur, poſita conuerſione Raguelis patris eius, & tam diuturna cum Moſe conſuetudine vitæ. Denique Moſes non ſimpliciter eum ductorem populi futurum intelligit, ſed inſtar ductoris, vt ſi aliunde non eſſet via Moyſi explorata, aut definita diuinitus, ipſe populo ducendo ſufficere poſſet.

Per officioſam vrbanitatem.

XLI. Tridui profectio, & ex labore murmur. *Quintum murmur Iſraëlitarũ.*

Profecti ſunt itaque Iſraëlitæ de monte Domini, arca Domini triduo præeunte totum exercitum. Neque tamen exiſtimandum eſt totis tribus diebus, nullam ad cibum aut ſomnum captam fuiſſe quietem, ſed per triduum non fuiſſe explicatum tabernaculum, aut tentorias & ſarcinas, quaſi ad diuturniorem morã; quod pleroſque ignauos in querulo populo, compulit ad querelas: fortaſſe quod longiora eſſent ſingulorum dierum itinera, aut quod non fuiſſet datus intermedius aliquis ad quietem dies. Ergo antequam ad ſtationem decimam tertiam peruentum eſſet [b], *exortum eſt murmur populi, quaſi dolentium, pro labore contra Dominum*, qui ſcilicet populi ductor erat in nube, & progrediendo, iter longius producebat, quam plerique de populo deſideraſſent. *Quod cum audiſſet Dominus*, qui populi vires, & iniuſtam querelam agnoſcebat, *iratus eſt*, eique intolerabilis viſa eſt ignauia, poſt vnius anni veternoſam quietem; quæ pronior eſſet ad murmurandum contra Dominum, quam ad petendas ab eo vires, qui eſt *in labore requies, in æſtu temperies, in fletu ſolatium.*

b Num. 11. 1.

XLII. Ex murmure incendium. c q 4 in c. 11. Num.

Ergo *accenſus in eos ignis Domini*, à Domino ſcilicet vel cælitus emiſſus, vt aiunt Hebræi, vel è terra excitatus, vt mauult Abul. [c] *qui deuorauit extremam partem caſtrorum*, eos ſcilicet qui tædio itineris è ſingulis tribubus ſubſiſtebant. Graſſante incendio, clamauit populus ad Moyſem; qui paterna in populum commiſeratione incitatus, *orauit ad Dominum, & abſorptus eſt ignis*, vel extinctus, vel aliquo terræ hiatu deuoratus. *Vocauitque* Moyſes, ab hoc euentu, *loci nomen Incenſionem, eo quod incenſus fuiſſet contra eos ignis Domini.* Et hæc quidem deflagratio videtur in ipſo itinere contigiſſe, & ignauos ceſſatores corripuiſſe. Deinde vero ſiue occaſione huius incendij, ſiue abſoluto iam triduo à Deo primùm deſtinato, ſubſtitit columna nubis, & ex fronte caſtrorum in medium agmen cum arca regreſſa, ſignum vniuerſo populo caſtra metandi dedit, in loco, qui ab euentu poſtea *Sepulchra concupiſcentiæ* dictus eſt.

XLIII. Manſio 13 in Sepulchris concupiſcentiæ.

Quibuſdam viſum eſt vnum atque eundem eſſe locum Incenſionis & Sepulchrorum. Verum probabilius videtur diuerſas hiſtorias, diuerſis locis contigiſſe, & diuerſa obiecta duabus diſtinctis querelis occaſionem dediſſe. Vnum fuit deſiderium carnium, Quod autem videtur vtramque hiſtoriam coniunxiſſe Hieronymus, cum ait *vulgus quippe promiſcuum* &c. illud *quippe* non reddit rationem ſed connectit, pro quo Chaldæus habet *Porro.* Nulla quoque eſt in Hebræo ætiologia, nulla in Septuag. Interp. Neque obſtat quod nulla reperitur mentio Incenſionis huius in catalogo Manſionum [a]. Neque enim nos dicimus illum locum in manſionum numero eſſe, ſed tantum eſſe in hoc triduano itinere, Iſraëlitarum querela, & incendio nobilitatum, dum ad decimam tertiam ſtationem iretur.

a Num. c. 33. toto.

XLIV. Ibique obtrectatio deſiderio carnium. *Sextum murmur.*

Vix ergo caſtra poſita fuerant, vix flamma proximæ caſtigationis extincta, cum populus turbulentus; ad conſueta obtrectationum arma, contra Deum & Moyſem conuerſus eſt. Querelæ initium à promiſcuo Ægyptiorum vulgo, quod cum Iſraëlitis de Ægypto aſcenderat, ſumptum eſt, quod flagrauit deſiderio carnium. Sed malum illico ſerpere latius cœpit in populum, ſeruilemque plebem, quæ ſolo ferè manna victitabat, neque pecoribus ſicut potentiores abundabat. Itaque animis vocibuſque, atque adeo lacrimis coniunctis, dicere cœperunt. *Quis dabit nobis ad veſcendum carnes?* Hoc ſolum eſt fundamentum querelæ. Sequitur eius amplificatio, per exprobrationem longe abſurdiſſimam piſcium, & cucumerum, & peponum, quæ ſe comediſſe aiunt *in Ægypto gratis*, quæ miſeri duriſſima ſeruitute, & flagellis ſeruilem in modum cæſi redimebant. Qualis obſecro eſt hic non male affecti corporis, ſed peruerſi, atque impotentis animi morbus, hortenſes illas allium & porrorum quiſquilias, pani candidiſſimo ac ſuauiſſimo anteferre? Hic autem animi morbus, non verbis tantum, ſed, puerilem etiam in modum, fletu ſeſe, eiulatúque prodebat. Non enim contenti erant in corde ſuo, aut cum domeſticis taciti gemere, ſed ægritudinem animi ſui proferebant foras, & notam vicinis ſuis ac tranſeuntibus eſſe cupiebant, vt res in ſeditionem verteretur.

Cum exprobratione. *verſ. 5.*

XLV. b Num. 11. 10.

Iratuſque eſt furor Domini valde [b], vt mox ex magnitudine vltionis intellectum eſt. *Sed & Moyſi intoleranda res viſa eſt*: intolerandos eſſe

Ira Domini, & Moſis gemitus ad eum.

videlicet tam peruerſi populi mores. Itaque ad conſuetam in huiuſmodi tempeſtatibus anchoram confugiens, ait ad Dominum. *Cur afflixiſti ſeruum tuum? quare non inuenio gratiam coram te? & cur impoſuiſti pondus vniuerſi populi huius ſuper me?* Gemit Moſes ſub pondere, & quod inuitus ſuſcepit, libens optat deponere, idque loco eximiæ gratiæ ſe accepturum profitetur. Sed vide diuinam in talem populum humanitatem. *Nunquid ego concepi omnem hanc multitudinem, vel genui eam, vt dicas mihi, Porta eos in ſinu tuo, ſicut ſolet portare nutrix infantulum; & defer in terram, pro qua iuraſti patribus eorum.* Hæc enim oratio malitiam populi huius oſtendit, qui in Deum & Moſem, tam ſuauiter, tamque paternè in eum agentes, tam ſuperbè inſoleſcerent, & animam non ſeueri principis; ſed mitiſſimi parentis affligerent. Quoniam vero ſatis intelligebat Moſes, Deum nolle vniuerſam populi huius curam in alium transferre, quandam oneris leuationem petit, vt eo in plures diuiſo, leuius fiat. *Non poſſum,* inquit [a], *ſolus ſuſtinere omnem hunc populum, quia grauis eſt mihi.*

Petit leuationem oneris ſui.

a Num. 11. 14.

Sed, inquies, ſolusne ferebat, qui iam Soceri conſilio onus in multos tribunos, centuriones, alioſque minores iudices diuiſerat? Nec deerat præterea principes tribuum & familiarum. Quin etiam iam 70 Seniores, de quibus Exodi 24. videntur partem aliquam curæ paſtoralis ſuſtinuiſſe, ideoque in montem ad videndum Deum, cum Aarone ipſo, & filijs eius adijſſe. At illi videntur fuiſſe tantum conſiliarij Moſis, qui vt ei aliquod conſilij lumen afferrent, negotiorum tamen molem ac multitudinem non minuebant. Et ſucceſſoribus potius Moſis vſui futuri erant, quam ipſi, propter ſingularem eius cum Deo communicationem. Illi autem centuriones & tribuni minuebant vtique Moſaicum onus, dum de minoribus cauſis, ſine Moſis cognitione, ferebant ſententiam. Sed præterquam quod hæ ipſæ controuerſiæ poterant ad ipſum appellatione deuolui; ſupererant grauiores cuiuſcumque generis eſſent, quæ ad ipſum pertinebant, & inſuper ſpiritales omnes, quæ ad Deum vel legem ſpectabant. Accedebant etiam quæ prophetici iuris erant, qualia erant conſulere Dominum, & reſponſa referre ad populum. Denique tanquam ſpiritalis omnium pater, curam gerebat animarum omnium, in tanta præſertim Sacerdotum paucitate.

XLVI. An Moſes adiutores iam haberet.

Ergo Dominus onus Moſaicum ſubleuaturus, iubet eum congregare Septuaginta viros ætate & prudentia ſeniores, ipſi populóque probatos, qui mox diuino ſpiritu ornati, populi onus cum ipſo ſuſtentent, & cauſas, quæ ad vnum Moſem referebantur, ipſi pro gratia ſibi data dijudicent. Apparet autem eos populi ſuffragijs electos: ſic enim intelligi poterat qui eſſent populo probati. Ab electione ducti ſunt ad oſtium tabernaculi, vti iuſſerat Dominus, ibique ſinguli ſpiritum prophetiæ acceperunt, & prophetauerunt, nec eo dono deinceps priuati ſunt, quin cum vellent & opus eſſet, eo vti poſſent. Cæterum nulla ſpiritus diminutio in Moſe facta eſt, ſed eiuſdem ſpiritus communicatio. Itaque illud [b] *Auferam de ſpiritu tuo*, idem eſt quod accipiam de Spiritu ſancto meo quem dedi tibi, non ex riuulo tuo, ſed ex fonte ſuo: Spiritum propheticum dedi tibi, dabo & eis, vt eadem inſtructi gratia plures portetis, quod tu portabas vnus. Et hoc modo hanc acceptionem, ſiue communicationem intellexit S. Cyprianus in ſerm. de Spiritu ſancto. Spiritum autem diuinum appellat ſpiritum Moſis, vt intelligat adiutores eius præſtantiore aliquo ſpiritu minimè donatum iri, ſed eiuſdem rationis; quod dubium eſſet, ſi dixiſſet, dabo ei de ſpiritu meo, vt notauit Abul. [a]. Verum autem illi eſſent Moyſi ſubordinati, & deinceps eorum ſucceſſores ſucceſſoribus Moſis [b], in Annalibus explicatum eſt.

XLVII. Dominus Moſem ſubleuat.

Additis ſociis nec imminuto ſpiritu Moſis.

b Num. 11. 17.

a q. 43. poſt med.

b an. Moſ. 82 n. 131. & 132.

Alterum Moſaicæ querelæ caput erat, quod populo carnes importunè flagitanti ſatisfacere non poſſet. Promittit ergo Dominus [c], ſe poſtridie daturum populo carnes, non in vnum alterumve diem, ſed in menſem integrum; & eorum voluntatem; in propriam ipſorum perniciem, impleturum, *Donec*, inquit, *exeat per nares veſtras*, ex ingurgitatione, *& vertatur in nauſeam.* Quibus ea reſpondit Moſes, quæ dubitationem aliquam de diuina promiſſione ſaperent. Dici poteſt, vt alias reſponſiones omittamus, Moſem aliquo modo peccaſſe, id enim haud dubie oſtendunt illa Domini verba, *Nunquid manus Domini inualida eſt?* minus tamen quam verba ipſa [d] præ ſe ferunt; propter ingentem animi perturbationem, ex multitudine curarum; & tædio iniuſtiſſimæ populi querelæ, qua factum eſt, vt minus attenderet verbis ſuis, & multa cum cordis amaritudine loqueretur. Vt propterea Dominus in eum indulgentior fuiſſe videatur.

XLVIII. Dominus promittit carnes.

c Num. 11. 18.

Ibique Moſes peccat.

d Num. 11. 23.

Venit igitur Moyſes [e], *& narrauit populo verba Domini, congregans Septuaginta viros circa tabernaculum*, nempe in atrio, & quidem reductis in eius aditu velis, vt populus ſpectator eſſet eorum quæ fiebant, & viros diuino ſpiritu afflatos maiore deinceps honore proſequeretur. *Deſcenditque Dominus per nubem*, columnam ſcilicet nubis, quæ ad perpendiculum pendebat in aëre ſupra tabernaculum, ex eáque locutus eſt Dominus ad Moyſem, vtique ipſis audientibus, & vt apparet de eorum officio, vel ſe eos conſtituere populi iudices, & Moſis coadjutores: ſimulque afflati ſunt prophetico ſpiritu, quali præditus erat Moyſes, eoque in eis requieſcente, prophetare cœperunt, Deo laudes & cantica dicendo, aut occulta & ab hominum cognitione remota enunciando. Vnde vulgò intellectum eſt, eos diuinitus ad hoc officium eſſe delectos. Quod autem in Vulgata legimus eos *non vltra ceſſaſſe*, ſcilicet prophetare, in Hebræo vero *non vltra addidiſſe*, id eſt non vltra prophetaſſe, conciliare poſſumus, cum Abulenſi, poſito duplici prophetiæ vſu. Aliquando enim prophetare eſt futura prædicere, incerta & occulta diuinæ ſapientiæ patefacere, ſicque vno tantum die prophetarunt, vt volunt Hebræi & Septuag. Alias prophetare nihil aliud requirit, niſi vt Deus loquatur homini; vel inſpiret ei aliquo eorum modorum, qui duodecimo Numer. ponuntur, idque populo conſulenti enunciet, quod deinceps in Septuag. viris perpetuum fuit.

XLIX. Septuaginta ſpiritu Domini replentur.

e verſ. 24.

An & quatenus ceſſarint prophetare.

L. Eldad & Medad abſentes prophetant. a *verſ. 26.*

Remanſerant [a] *autem in caſtris duo viri, quorum vnus vocabatur Eldad, & alter Medad*, non ex contumacia Moyſi reſiſtendo, ſic enim diuino ſpiritu indigni facti eſſent, ſed ex humilitate potius, ſe regiminis oneri & honori ſubducendo; aut fortaſſe quod caſu aliquo non fuiſſent admoniti cum cæteris. Ergo cum adhuc eſſent in tentorijs ſuis, quo tempore cæteri ſpiritu prophetiæ afflati ſunt, ſuper eos quoque ſpiritus requieuit, & prophetauerunt ſicut cæteri. Quo animaduerſo *cucurrit puer*: quem Hebræi putant fuiſſe Gerſonem filium Moſis, & nunciauit Moyſi, quid in caſtris contigiſſet. Quæ cum audiſſet Ioſue, & inſuper tantam prophetarum turbam Moſi circunfuſam videret, humano erga magiſtrum zelo incitatus, cum monet, vt eos prohibeat prophetare. At ille contra admonitus eſt à Moſe, ab huiuſmodi æmulatione, quæ in viros quoque iuſtos cadit, cum decipiuntur ſpecie recti, deſiſtere, & magiſtrum potius imitari, qui vera charitate, quæ non quærit quæ ſua ſunt, in Deum proximumque feruens, eam gratiam toti populo deſiderauit, ſciens ſpiritualia bona communicatione non minui, ſed augeri. Ex qua Moſis admonitione perſpicuum eſt Ioſue, quamuis electum & bonum, non caruiſſe culpa.

Zelus Ioſue à Moſe reprimitur.

LI. Dominus dat populo coturnices. b *Num. 11.31.*

Reliqua eſt altera pars diuinæ promiſſionis de largiendis affatim populo carnibus. De qua ita Moſes; [b] *Ventus autem egrediens à Domino arreptas trans mare coturnices detulit, & demiſit in caſtra, itinere quantum vno die confici poteſt, ex omni parte caſtrorum per circuitum, volabantque in äere duobus cubitis altitudine ſuper terram.* Vides paratum diuinitus aucupium, delicioſum, facile, copioſum. Vſus eſt Dominus miniſterio venti, quem in eum finem ſuſcitauit, vt ſæpe alias. Ergo impulſore vento, *Veſpere aſcendit coturnix, & operuit caſtra.* Fuit hic ventus Africus Dauide teſte [c], *Tranſtulitque*, inquit, *auſtrum de cœlo, & induxit in virtute ſua Africum*, quem conſtat ex occidente flare, auſtrum inter & zephyrum, ac proinde recta coturnices in Arabiæ deſerta detuliſſe. In pleriſque codicibus Hebræis Græciſque ſignificatur coturnices eductas eſſe, vel euolaſſe è mari, vt olim omnia ex aquis volatilia. cui expoſitioni fauet immenſa, ac pene incredibilis harum auicularum copia, quantam nunquam alias fortaſſe totus terrarum orbis eodem tempore habuit.

c *Pſal. 77. 26.*

LII. Immenſa copia, & ad menſem vnum.

Hoc enim loco Moſes ait coturnices non ſolum demiſſas in caſtra, fatigatas ſcilicet, & à vento derelictas, ne longius auferrentur, ſed vndequaque in circuitu caſtrorum itinere vnius diei diffuſas, adeo vt quacunque ex parte caſtrorum quis vellet iter facere, ſpatio diei vnius conferta coturnicum agmina reperiret. Immenſam quoque multitudinem expreſſit Dauid, cum has auiculas pluuiæ guttis, & pulueri terræ, & arenæ maris comparauit [d]. Nec minus eſt illud copiæ argumentum, quod populus toto die illo, & nocte, ac die altero congregauit coturnicum, qui parum decem coros, quod licet non de ſingulis perſonis, ſed familijs intelligatur, (non enim ſinguli ſeorſim viuebant, aut ſibi victum parabant) ad incredibilem aſcendit multitudinem, vt in Annalibus docuimus [a]. Non dedit oues aut boues, quod ſuſpicabatur Moſes, quos potentiores ſibi contentioſè raperent, & fraudatis tenuioribus gregarim abigerent, ſed aues quas ſibi quiſque facili aucupio venaretur, & aues pingues, deliciis idoneas, iucundiſſimique ſaporis. Et cum petitioni populi huius ſatisfacere poſſet dando coturnices ad vnum diem, aut ad vnicam cœnam, vt in deſerto Sin [b]. Voluit nihilominus Dominus obſtruere ora loquentium iniqua, & dare auiculas per menſem integrum tanto populo, donec verterentur in nauſeam, & ab ingurgitatis per ora nareſque eructarentur: boni autem iis affatim delectarentur.

d *Pſal. 77. 29.* Et pluit, ſuper eos, &c.

a *an. Moſ. 82. 9. 166.*

b *Exod. 16. 13.*

LIII. An peccatum ſit à bonis, maliſve comedendo coturnices.

Non enim ſolos improbos, qui ſeditioſè flagitauerant carnes coturnicibus abundaſſe, & epulatos eſſe, ſed omnem omnino populum, ex eo colligitur, quod non ſolum murmuratoribus, ſed populo vniuerſo promiſerit carnes. Neque enim æquum erat improbos lucrum ex peccato accipere, bonos eo priuatos ad inuidiam, & querelas incitari. Adde quod cum mali bonis permixti eſſent difficilis fuiſſet aliorum ab aliis ſeparatio. Quid quod boni non ignorabant ſe hac Domini indulgentia, ſine peccato frui poſſe, licet male ab hominibus deſideratæ fuiſſent carnes, atque poſtulatæ, ſeque cibo cum malis, non etiam culpæ communicaturos. Hæc pluribus Abulenſis: qui etiam addit ne malos quidem comedendo peccaſſe, licet deſiderando petendoq; peccauiſſent. Quia cum Deus illos cibos toti populo dediſſet, vt manducaret, ſi peccatum eſſet manducare, obligarentur ad non manducandum, ſicut ad non peccandum: Abſurdum autem eſt, Deum dare cibos, quos nulla interueniente prohibitione, nemo poſſit attingere. Nam & manna quod murmurando impetratum fuerat, ſine peccato quotidie ſumebatur.

LIV. Qua pœna caſtigati? an ex crapula perierint. c *Num. 11. 33.*

Neque vero conſequens eſt eos peccaſſe comedendo, quia ſcriptum eſt [c], *adhuc carnes erant in dentibus eorum, & furor Domini concitatus eſt in populum.* Non enim præſens culpa, ſed præterita puniebatur; idque ſignificatur cum dicitur populum ſepultum in ſepulchris concupiſcentiæ, non qui carnes comederat, *ſed qui deſiderauerat.* Qua autem pœna ea culpa caſtigata fuerit, non explicat Moyſes, neque Dauid, vterque tamen ſuſpicionem dedit, eos ex crapula periiſſe, vt hic quoque illud valeret [d], *per quæ peccat quis, per hæc & torquetur*: ſicut toties ſupra in Ægyptiorum pœnis obſeruatum eſt: & recens Nadab & Abiu, qui in igne peccarant, incendio periere: vt & mox apparebit in ſeditione Core, in qua ignis egreſſus à Domino interfecit 250 viros, qui incenſum illegitimè offerebant. Hanc ſententiam confirmant illa Scripturæ verba, *donec exeant per nares ipſorum*, videtur enim prædici punitionis modus; ſicut & ſepulchrorum denominatio: dicta enim ſunt concupiſcentiæ, ſiue guloſorum, quod ſcilicet eorum gula punita fuerit, congrua debitáq; pœna. Neque otioſè dictum eſt, *adhuc carnes erant in dentibus eorum*, ſed cum emphaſi, ad ſignificandum illas ipſas carnes eis interitum attuliſſe, qui *manducauerunt, & ſaturati ſunt nimis.*

d *Sap. 11. 17.*

LV. e *Num. 11. 33. & 34. & 19. 20.*

Dum carniuori Iudæi coturnicibus ſaginantur ac puniuntur, & Septuaginta [e] ſeniores ſua

inceptant

In concupiſcentiæ ſepulchris extremo menſe ſepeliuntur.

inceptant officia, pene ad finem tertij menſis ventum eſt, impleta Domini promiſſione, qui ſe iſtis obtrectatoribus in menſem integrum carnes daturum ſpoponderat. Poſtremi tamen dies poſiti videntur in ſepeliendis mortuis, *percuſſit enim Dominus populum plaga magna nimis.* Neque de numero conſtat, etſi Seuerus Sulpitius 23 milia periiſſe tradat, quod tranſlatum videtur ex hiſtoria de punitis vituli adoratoribus. Initio itaque quarti menſis columna nubis eleuatur ſupra tabernaculum, argenteæ tubæ vaſa conclamant, & Iſraël purificatus guloſorum & obtrectatorum cæde, quaſi tetro & morbido ſanguine leuatus, alacrior iter Chananitidem verſus arripuit, & quarto die in Hazeroth peruenit, ibique manſit donec ſoror Moſis Maria à lepra curata eſt. Poſt populi enim obtrectationes aduerſus Moſem, Maria quoque in fratrem, occaſione Sephoræ Æthiopiſſæ, ſiue Madianitidis, oblocuta eſt, vt patientia & manſuetudo innocentiſſimi hominis, domi foriſque tentata, magis magiſque clareſceret, & Dei in eum beneuolentia omnibus illuſtrius innoteſceret.

Hazeroth manſio 13.

LVI. Iurgium Mariæ & Sephoræ. a Num. 12. 1. 2. &c.

Iurgium domeſticum Mariam inter & Sephoram contractum [a] fuiſſe facile omnes concedunt, ſatis apparet, vt Rabinorum fabulas omittamus, Sephoram mariti cauſa, quem prophetarum maximum vere prædicabat, ſeſe Mariæ ſorori eius prætuliſſe, vtique Moyſe adſente; quod cum Maria, quæ Sephoram præ ſe contemnebat, iniquo animo ferret, Moſis prophetiam eleuare cœpit, & habuit cauſæ ſuę aduocatum Aaronem. Itaque ambo cum Sephora rixantes, *num per ſolum Moyſem,* inquiunt, *locutus eſt Dominus? nonne & nobis ſimiliter eſt locutus?* Maiore autem in culpa fuiſſe Mariam, eaque Aaronem vix leuiter aſperſum, non ſolum ex pœna, qua ſola Maria affecta eſt, intelligitur, cum Aaron leui tantum fuerit reprehenſione perſtrictus, ſed etiam quod, in commemoranda oblocutione, prima nominatur Maria, quæ alioqui poſtponi debuiſſet fratri, ſummi præſertim Pontificatus dignitate fulgenti. Augetur etiam huius magnitudo culpæ ex conditione perſonæ quæ offenditur, quæ præterquam quod erat totius populi princeps, omnes manſuetudine ſuperabat.

LVII. Dominus in Mariam & Aaronẽ iraſcitur.

Ergo Moſe domeſticum iurgium ex animi lenitate diſſimulante, Dominus cauſam eius ſuſcipit, & cum cum fratre ac ſorore alloquens, *Egredimini,* ait, *vos tantum tres ad tabernaculum fœderis.* Erant fortaſſe in tabernaculo Moſis, & iubentur ſoli adire tabernaculum fœderis, ne Aaroni palam facta obiurgatio eius imminueret autoritatem, eaque vulgo vileſceret. Imo ne Moyſem quidem præſentem eſſe voluit reprehenſioni, quæ erat cum eximia eius laude coniuncta. Nam cum deſcendiſſet Dominus in columna nubis, ſtetiſſetque in introitu tabernaculi, ſeorſim à Moyſe Aaronem & Mariam euocauit, vbi volens faſtum eorum comprimere, oſtendit quanto eos interuallo Moſes prophetiæ dono antecederet. *Si quis,* inquit, *fuerit inter vos propheta Domini, in viſione apparebo ei, vel per ſomnium loquar ad eum.* Duos tangit prophetiæ modos, prior eſt cum Dominus per Angelum ſuum apparet ali-

Duo modi prophetiæ.

cui, ſub aliqua forma viſibili, eique aliquid diuinitus reuelat; poſterius cum ſpecies quæ ſunt in hominis phantaſia per ſomnum ita diſponit, vt det cognitionem rei, quam vult à Propheta intelligi. Prior ille modus viſio dicitur, poſterior auditio, quod audire ſibi videatur, quæ in phantaſia repræſentantur, quæ tamen reuera non audit, alioqui non dormiret.

LVIII. Moſis præ cæteris excellentia.

At non talis, inquit, *ſeruus meus Moyſes, qui in omni domo mea,* populo ſcilicet meo, cuius eum quaſi patrem-familias conſtitui, *fideliſſimus eſt,* nec gloriam meam arrogat ſibi. Et quia principes ſolent talibus familiariter vti, addit, *Ore enim ad os loquor ei, & palam, & non per ænigmata, & figuras Dominum videt.* Clarius nimirum ac manifeſtius, quam cæteri omnes. Neque enim negat ſe prioribus illis modis cum eo agere, ſed intra eandem communicationis formam multo illuſtrius, vt Aaron & Maria intelligant ſe illi æquari non poſſe, *Quare ergo,* inquit, *non timuiſtis detrahere Moyſi ſeruo meo,* qui cæteros prophetas vſque adeo antecedit? quare nihil veriti eſtis meipſum offendere, in perſona mihi amantiſſimi ac fideliſſimi capitis? ſimulque iratorum in morem, nullo expectato reſponſo *abiit,* nube quæ deſcenderat rurſum aſcendente. Nec ira oſtenſa eſt, quod attinet ad Aaronem, niſi in ſubito & inexpectato poſt obiurgationem diſceſſu. Nam de Maria ſequitur.

LIX. Maria lepra percutitur.

Et ecce Maria apparuit candens lepra, quaſi nix. Cumque reſpexiſſet eam Aaron, & in eius pœna eximiam Dei erga ſe clementiam agnoſceret, qui ſacrorum principem immundum reddere noluiſſet; aut etiam ex proprij timore periculi pœnitens, humiliter Moyſen pro ea rogat, & pro vtroque veniam petit. *Obſecro,* inquit, *Domine mi, ne imponas nobis hoc peccatum, quod ſtultè commiſimus.* Fratrem orat ne conſentiat in vindictam offenſæ in ſe commiſſæ, & pœnam quam Dominus infligere cœperat. Pergit autem, *ne fiat hæc quaſi mortua,* quales videlicet ſunt leproſi ab hominum conuerſatione ſecreti, *& vt abortiuum quod proiicitur de vulua matris ſuæ,* tanquam ſcilicet fœda res & execrata, qualis etiam eſt leproſus. Ex quo intelligitur admodum horribilem fuiſſe hanc lepram; præſertim cum ſubdatur: *ecce iam medium carnis eius deuoratum eſt à lepra,* per totum ſcilicet corpus celeriter ſerpente. In Hebræo tamen hoc dimidium conſumptæ carnis, non ad Mariam, ſed ad abortiuum refertur, quod Hieronymus explicando Mariæ, pro qua ſimilitudo afferebatur, accommodauit.

verſ. 11.

Orat Aarõ pro ea.

LX. Et Moyſes ipſe.

Mitiſſimus autem Moſes, quem de induſtria Dominus adeſſe voluerat, vt ad eum frater ſtatim confugeret ſupplex, facile exoratus clamauit ad Dominum dicens, *Deus obſecro ſana eam.* Didicerat enim in ſeipſo in monte Sinai, quam id ei in promptu eſſet, & ſperabat ſe, cuius in gratiam hæc pœna inflicta fuerat, iniuriam remittente, Iudicem quamprimum à ſupplicio temperaturum. Nec irrita fuit ſupplicatio, cum pœna, quæ totius vitæ futura erat, vt poſtea regis Oziæ, ſeptidui duntaxat fuit. Significat porro Dominus non conuenire, vt ſtatim, & ante egreſſum è Sanctuario, quod optabat Moyſes, illa ſanaretur, nec eius morbus efferretur in vulgus: quod oporteret

mulieris vanitatem deprimi, & confuſione emendari. Confert autem Dominus ſe Patrifamilias, Mariam filiæ, ſputum lepræ. Sicut enim conſputatio non totam perfundit faciem, ſed ſparſim varijs eam in locis inquinat, ſic & lepra non vniuerſam opplebat fœminam, ſed plurimis vndique puſtulis eam fœdam ac tumentem reddebat.

LXI. Eius lepra ſeptiduo perſeuerat.

Quoniam vero Dominus dixit, *Separetur ſeptem diebus extra caſtra, & poſtea reuocabitur*, nec dixit, poſtea mundabitur, quidam exiſtimant eam ſtatim ad Moyſi preces fuiſſe ſanatam; communior tamen probabiliorque ſententia eſt, Mariam non ante ſeptimum diem fuiſſe ſanatam; id enim eius intererat, & populi vniuerſi. Nam illius faſtus deinceps in perpetuum comprimebatur, cum ea labes nulla poſſet tergiuerſatione celari, vtpote omnium oculis obiecta ſeptiduo: Et populus ipſe facilius in officio erga Moyſem ſuo continebatur, dum cerneret culpam in eum admiſſam, etiam in ſorore, turpiſſimá ſeptidui lepra caſtigatam. Ipſe autem Moyſes ſuæ conſolationi, & priuatam ſororis, & publicam totius populi vtilitatem libenter antetulit. In illa autem reuocatione intelligitur antecedens: non enim non ſanata reuocaretur. Poſt ſeptimum itaque diem & ſanata, & reuocata eſt ad communem habitationem, moxque populus de manſione Hazeroth profectus eſt.

LXII. Manſio 15. in Rethma, luctuoſa.

Sequitur itaque decima quinta manſio, vna inter alias memorabilis, in qua vniuerſa Hebræorum gens non ſolum in ſummum eſt adducta diſcrimen, populo impijs obtrectationibus Deo patientiam propemodum extorquente, ſed reipſa ſexcenta & tria hominum millia, & inſuper quingenti, & quinquaginta immatura morte damnati ſunt, & luctuoſo præterea quadraginta annorum exilio mulctati. Et vt à loco manſionis ducamus initium, nonnihil in eo dubitationis exiſtit, quod initio 13. Numer. habetur populum profectum de Hazeroth, fixiſſe tentoria in deſerto Pharan. At in catalogo manſionum [a] dicitur populus de Hazeroth veniſſe in Rethma. Reſpondet Hieron. Rethma, ſicut & pleraque loca ſequentium manſionum, eſſe partes immenſæ ſolitudinis Pharan, quam aiunt ad vndecim dierum iter longè latéque fuſam. At quid eſt quod miſſi dicuntur exploratores ex Cadesbarne [b], quos conſtat ex hac manſione miſſos? An quia Rethma obſcurior erat locus, quam Cadesbarne ciuitas Moabitarum, eique vicinus. Itaque in catalogo manſionum vbi loca accuratè percenſentur, nulla ſtatio, aut manſio in Cadesbarne ponitur.

a *Num.* 33. 18. *in manſ.* 15.

b *Deut.* 1. 20. *& Ioſue* 14. 7.

LXIII. In quod tempus cadat.

Quod ad tempus attinet, iuxta ſtabilitam ſuperius Chronologiam [c], Iſraelitæ in neomenia quarti menſis, relictis ſepulchris concupiſcentiæ, venerunt verſus Hazeroth, quò die quarto peruenerunt. Quinto ponamus licet Mariam murmuraſſe, & leproſam factam eſſe: ea res populum ad ſeptiduum in eadem ſtatione detinuit, duodecimum ſcilicet diem. Decimo tertio vaſa conclamata ſunt, & itum verſus Cadesbarne in Rethma, ad quem vſque locum iter quatridui fuit. Ergo eo peruentum eſt decimo ſexto die ad veſperam. Decimo ſeptimo captum eſt conſilium de exploranda Chananitide, & poſt triduum aut quatriduum, vt Hebræis placet, in paranda profectione poſitum, vigeſimo die quarti menſis profecti ſunt, & quadrageſimo denique reuerterunt, qui in ſexti menſis initium cadit, quod poteſt ad Auguſtum pertinere.

c *ſup. n.* 55.

LXIV. Conſilium explorandæ terræ non à Deo profectum. a *Ca.* 1. 22.

Iam vero quod ad explorandæ terræ conſilium attinet, varia Scripturæ loca rem dubiam faciunt. Nam 13° Numer. videtur Dominus eius conſilij autor extitiſſe. At ex Deuteron. [a] apparet Populum conſilij huius autorem fuiſſe. Volebat enim Dominus vt Angelo ſuo ductore, in Chananitidem inuaderet, neque de victoria dubitaret. *Vide terram*, aiebat Moyſes, *quam Dominus Deus tuus dat tibi, aſcende & poſſide eam. Noli timere, nec quidquam paueas.* Et rurſum inferius, *Aſcendite*, inquit [b], *& poſſidete terram, quam dedi vobis.* Non ait explorate, ſed adite, occupate, poſſidete auſpicijs meis. Hæc erat Domini voluntas. Vide nunc quæ populi mens fuerit. *Acceſſiſtis* [c] *ad me omnes*, ait Moſes, *atque dixiſtis, Mittamus viros qui conſiderent terram, & renuncient per quod iter debeamus aſcendere*. Id autem erat diffidere de diuina promiſſione & auxilio, ideóque ſubdit Moſes [d], *contempſiſtis imperium Domini Dei veſtri, & non credidiſtis ei, neque vocem eius audire voluiſtis.*

b *ca.* 9. 23.

c *ca.* 1. 22. *Deut.*

d *c.* 9. 23.

LXV. Niſi permittente, ſed à populo. e *Nu.* 13. 3.

Hic Moſes Dominum de more conſulit, qui in pœnam importunæ prudentiæ, diffidentiæ, atque inobedientiæ, permiſit peregrinationem iſtam, quam prouidebat in magnam populi cladem ceſſuram, dicens [e]. *Mitte viros qui conſiderent terram Chanaam*, &c. Quo audito Moſes, ignorato, vt probabile eſt, infelici exitu iſtius profectionis, conſenſit populi voluntati. Itaque illud *mitte* non imperantis eſt Dei, ſed permittentis. Sic Eliſæus [f] acquieſcens voluntati eorum, qui ad Eliam quærendum mittere volebant 50 viros, dixit *mittite*, cum tamen reuera nollet vt mitterent. In huius permiſſionis ſignum in Hebræo, Græco & Chaldæo legitur, *Mitte tibi viros*, id eſt ex iudicio & arbitrio tuo, vt ait Cajetanus, non ex imperio meo. Recta quoque ratio cum hac miſſione pugnabat. Vtilis eſt enim periclitatio, & perquiſitio, ſi quando res in deliberationem cadat; at hic nullus erat deliberationi locus. Accipienda enim erat illius terræ poſſeſſio, quæcunque tandem eſſet, & quantumcunque laborioſa futura eſſet illius occupatio, nec alterutra de re diſceptandum, aut dubitandum fuit. Quandoquidem ex vna parte Dominus [g] ſæpe affirmauerat, terram ſe eis daturum lacte & melle manantem, ex altera ſe pugnaturum pro ipſis.

f 4 *Reg.* 2. 17.

Ratio eius rei.

g *Exod.* 23. 29.

LXVI. Qui fuerint hi exploratores.

Electi ſunt autem non ipſi tribuni, aut primi principes tribuum, qui ſupra tam primo, quam ſeptimo capite numerati, ſed alij in ſuis quique tribubus viri primarij, ijdemque fortes atque induſtrij: in quibus fuerunt clariſſimi duo, Ioſue miniſter Moſis de tribu Ephraim, & Caleb de tribu Iuda. De tribu autem Leui electus eſt nemo; quia illi non competebat hæreditas à reliquis tribubus ſeparata. Dat porro Moſes exploratoribus duo in mandatis, vt conſiderent qualis ſit terra, quæ eis promiſſa eſt, quaſi Deus falli poſſet aut fallere, qui eam toties commendaſſet, & qualis populus habitator

eius:

eius: quæ duo mandata Philo partitur in triplicem conſiderationem, populorum, vrbium, & agri ipſius. His inſtructi mandatis [a], *explorauerunt terram à deſerto Sin, vſque Rohob intrantibus Emat.* Quæ eſt totius regionis longitudo à meridie ad Septentrionem. *Aſcenderuntque ad meridiem, & venerunt in Hebron*, quæ erat in montanis Iudæ, in qua Dauid ſeptem annis regnauit. Ibi autem tum habitabant *Achiman, & Siſai, & Tholmai filij Enac*, id eſt gigantes de ſtirpe gigantæa, ad quos poſtmodum exploratores alludent. Et putantur aliqui, ex hac Enacinorum gente, quæ in plures fuit diuiſa familias, ex Hebrone in Ægyptum profecti, vrbem Tanim, quam Zoan Hebræi vocant, vel condidiſſe, vel incoluiſſe, vbi eorum poſteri tribus iſtis coæui à pleriſque Iſraëlitarum videri potuerunt.

a Num. 13. 22.

Terram luſtrant Gigantes Hebronitæ

LXVII. Fructus terræ Chanaan.

b v. 24.

Memores porro exploratores accepti mandati, de terræ fructibus afferendis [b], *pergentes vſque ad torrentem Botri, abſciderunt palmitem cum vua ſua, quam portauerunt in vecte duo viri.* Ficus quoque & malogranata inde tulerunt, quæ credibile eſt vuæ proportione reſpondiſſe, in euidens fertiliſſimæ regionis argumentum. Ratio autem poſtulat vt hi fructus non niſi in reditu collecti fuerint, vt recentes populo monſtrarentur, nec eos oporteret toto itinere circumferre. Reuertuntur itaque, ſed diuerſis affecti modis. In itinere enim, vt ait Philo, inter eos conuenire non poterat, quid de communi ſententia populo renunciarent, ne ſeditio exoriretur: ſed minus etiam poſt reditum, magno ipſorum, & totius populi malo, conuenit, vt mox patebit.

LXVIII. Reditus exploratorum in Rethma.

c v. 26, 27. 28.

Reuerſi [c] ergo *ſunt exploratores terræ, poſt 40 dies omni regione circuita.* Non videntur tamen traieciſſe Iordanem, quod ea regio ad Chananitidem propriè non pertineret. Reuerſi inquam, *venerunt ad Moyſen & Aaron, & ad omnem cœtum filiorum Iſraël in deſertum Pharan*, id eſt Cades, priuatum magni deſerti loco. Sumitur autem hic Cades pro Cadesbarne; nam hæc ad decimam quintam manſionem pertinet, Cades vero ad trigeſimam tertiam. Cadesbarne autem pro Rethma, ei vicino, vt diximus [d], ſed ignotiore loco ſumitur. Pergit Moſes, *Locutique ſunt, & omni multitudini oſtenderunt fructus terræ, & narrauerunt dicentes, Venimus ad terram ad quam miſiſti nos, quæ reuera fluit lacte & melle, vt ex his fructibus cognoſci poteſt.* Et hæc eſt reſponſio ad prius mandatum, quæ quo vehementius populum allicere potuit, hoc eum magis potiundi difficultas abſterruit, atque contriſtauit. De altero enim mandato ita reſpondent. *Sed cultores fortiſſimos habet, & vrbes grandes, atque muratas.* Illos autem cultores, ſiue propugnatores fortiſſimos ita explicant, *Stirpem Enac vidimus ibi*, quales ſcilicet in Ægypto, in ciuitate Tanim iam viderant: alioqui enim non intelligeret populus quales homines deſcriberentur. Pergunt, *Amalec habitat in meridie, Hethæus & Iebuſæus & Amorrhæus in montanis, Chananæus vero moratur iuxta mare, & circa fluenta Iordanis*, id eſt poſſidet regionem campeſtrem, itaque acerrimis hoſtibus plena ſunt omnia.

d num. 62.

Detrahunt de terra.

LXIX. Murmur excitatur,

Inter hæc Caleb compeſcit murmur populi, qui oriebatur contra Moyſen. Primus ſe offert ad compeſcendam ſeditionem Caleb, & animo & ætate florens, quadrageſimum enim tunc agebat annum, vt ipſemet, Ioſue 14. teſtatur, ſed & dignitas nobiliſſimæ omnium tribus, ad quam pertinebat, ei faciebat animos, vt diceret, *Aſcendamus* [a], *& poſſideamus terram, quoniam poterimus obtinere eam.* Neque tamen dubitandum eſt eo ipſo tempore Ioſue miniſtrum Moſis in hac ſeditione, quæ in magiſtrum ſuum concitabatur, præclarè ſe geſſiſſe, vt deinceps intelligetur. Primam tamen laudem Scriptura Calebo tribuit. Alij vero qui fuerant cum ipſis, & omnia humano iudicio timore deprauato metiebantur, dicebant, *nequaquam ad hunc populum valemus aſcendere*, niſi volumus ab eo male mulctari, *quia fortior nobis eſt.* Quin etiam detraxerunt terræ, quam inſpexerant apud filios Iſrael, dicentes, *terra quam luſtrauimus deuorat habitatores ſuos*, id eſt, laborioſiſſimè exercetur, & colitur. Quoniam enim negare non poterant vtiliſſimè coli, ad aſylum ignauorum confugiunt. Sic enim natura comparatum eſt, vt quis ea vilipendat, quæ obtinere non poteſt, vt in ſua ſe iactura conſoletur. Quò pertinet illud Dauidis [b], *Et pro nihilo habuerunt terram deſiderabilem.*

cui Caleb reſiſtit.

a Num. 13. 31. &c.

b Pſal. 105. 24.

LXX. Habitatorum fortitudine terreatur.

Et quia difficile erat de terra illa probabiliter mentiri, redeunt ad propugnaculum querelæ ſuæ. *Populus quem aſpeximus proceræ ſtaturæ eſt. Ibi vidimus monſtra quædam filiorum Enac de genere giganteo, quibus comparati, quaſi locuſtæ videbamur.* Omnia malignè in maius attollunt, vt populum auertant à voluntate adeundi regionem, ad quam Deus eos deducebat. Huic porro ſementi reſpondit ſeges. Nam primus ille iræ impetus ſolutus eſt in lacrymas ſocias querelarum, & lamenta in ſpem irritam, & labores iam tot menſibus fruſtra exantlatos. Nec tacitus fuit ille fletus, ſed publicus & ſonorus. *Omnis* quippe *turba*, ex animi impotentia, & amaritudine cordis *vociferans fleuit nocte illa*, vtique deteriore fletu, quam cum nuper carnium deſiderio lurcones eiularent. Rurſum autem cum prima luce ardeſcens ira fletus abſterſit, & quæ prius in ſolum Moyſem intumuerat, in eius quoque fratrem inflammatur, ſic vt ipſi, metu lapidationis, ne hiſcere quidem auderent, ſed ſeſe in terram coram omni multitudine proſtrauerint, vel eos ſedandos, vel ad Numen ipſis infimis precibus placandum.

Plorant.

Irritantur in Moſem & Aaron.

LXXI. Et in Deū ipſum de præſenti conditione ſua.

Num 14. 3. Vtinam mortui, &c.

Quam inſipienter reditum in Ægyptum moliantur.

At illi ita irritantur in benefactorem Deum, vt nullam vitæ conditionem ſua duriorem putent; adeo vt mortem in duriſſima Ægypti ſeruitute, & fornace ferrea, aut in vaſta ſolitudine anteferant atque appetant, perſuaſi ſibi alioqui violenta morte pereundum; filijs autem ſuis atque vxoribus in turpi ac miſerabili ſeruitute conſeneſcendum. Sed addunt conſilium dignum hominibus in Deum impijs atque rebellibus. Nam vt ſtomachum moueant ei, qui inde ipſos eduxerat, ita inter ſe deliberant, *Nonne melius eſt reuerti in Ægyptum? Conſtituamus nobis ducem*, Moſe ſcilicet vel deſerto, vel interfecto, *& reuertamur in Ægyptum:* abiecta per apoſtaſiam Domini lege, omnique aduerſus Deum pietate proculcata. Nec vident inſani, ſibi integrum non eſſe reuerti in Ægyptum, ſeque à Deo viciſſim deſertos, & ab

omni commeatu imparatos, dira fame in reditu perituros, aut etiam Deo, & hominibus inuiſos, igneis peſtilentiæ iaculis, quæ Dominus poſtmodum intentat, aut gladijs Amalecitarum, vel Madianitarum, vel cæterorum Arabum trucidatum iri.

LXXII. Ioſue & Calebo lapides intentant.

Denique Ioſue & Calebo legationis ſocijs bene monentibus; cùm ingenti vlulatu non ſolum obſtrepunt, ſed illos ipſos, quos ſua virtus, & præcedentia in Rempub. merita, quos dignitas generis, & quod caput eſt, pietas in Deum reddebat honore digniſſimos, lapidibus obruere aggrediuntur: & apparet facturos, niſi derepente apparens gloria Domini, nefarium atque immane conſilium diſieciſſet. *Apparuit* enim *gloria Domini ſuper tectum fœderis cunctis filiis Iſraël.* Eam gloriam interpretatur Abulenſis, inſolitum in columna nubis fulgorem, & vibrantes ex illa radios ad populi terrorem, aut alia quæpiam formidoloſa ſigna. Species ergo flammantis præter ſolitum nubis, ſtupefactos cohibet, & iniuſtiſſimam iracundiam, in iuſtiſſimum timorem conuertit, vt qui facile poterant Sepulchra concupiſcentiæ, & ignem extrema caſtrorum deuorantem meminiſſe.

Apparente Dei gloria terrentur.

Dixit ergo Dominus ad Moyſen, & quidem audiente, vt apparet, plurima multitudine, cuius intererat perterrefieri, & ſuum alijs communicare terrorem.

Num. 14. 11

LXXIII. Moſes orat pro populo

Vſquequo, inquit Dominus, *detrahet mihi populus iſte? quouſque non credet mihi, in omnibus ſignis, quæ feci coram eis? feriam igitur eos peſtilentia, atque conſumam.* At Moſes expertus efficacitatem orationis illius, qua repræſentabat Domino, in ſumenda vltione de populo ſuo, etiam eius gloriam apud infideles in diſcrimen adduci, eodem nunc quaſi clypeo vtitur, ad protegendum populum ſuum. Quamdiu autem in orando perſeuerauerit non ſatis conſtat. Apparet tamen perſeueraſſe quouſque audiuit, *Dimiſi iuxta verbum tuum*, id eſt, non delebo vniuerſos peſtilentia, vt fueram comminatus, idque do precibus tuis; neque permittam gloriam meam imminui apud Ægyptios, aut Chananæos, quod tu ſuſpicaris, imo vniuerſam terram gloria mea implebo, dum vbique audientur, quæ ego poſtea in gratiam populi mei perpetraturus ſum. Nihilominus non impune feret hic populus violatam maieſtatem meam. In eos enim in præſens animaduertam, qui grauiore culpa tenentur obſtricti, vtpote, *qui viderunt maieſtatem meam* in monte Sina, *& ſigna quæ feci in Ægypto, & ſolitudine, & tentauerunt me iam per decem vices, nec obedierunt voci meæ: non videbunt terram pro qua iuraui patribus eorum.* Addit autem iuſiurandum, vt decreti immutabilitas intelligatur, tam circa ea quæ glorioſè facturus eſt in Chananitide, quam in excluſione obtrectatorum, infra annum vigeſimum.

& exorat, cum ſeuero decreto in obtrectatores.

LXXIV. Iubetur regredi in ſolitudinem.

Quod autem Dominus ait, ſe decies ab hoc populo tentatum, rectè plerique pro multoties poſitum eſſe crediderunt, alij tamen non male decem huius populi querelas, ſiue obmurmurationes numerant, quas in Annalibus habes. Laudat deinde Dominus nominatim Calebum, eique mercedem pietatis, ac fidelitatis promittit: vniuerſum autem populum reuerti iubet in ſolitudinem. *Quoniam*, inquit [a], *Amalecites &*

a Num. 14. 25

Chananæus habitant in vallibus, Cras mouete caſtra, & reuertimini in ſolitudinem per viam maris rubri. Priora verba exponi rectè poſſunt, quaſi dicta per exprobrationem ironicam, alludendo ad verba illa exploratorum, *Amalec habitat in meridie*, &c. Et quia conſilium capiebatis reuertendi in Ægyptum, agite, inſiſtite viam Ægypti, neque tamen eò peruenietis, ſed moriemini in ſolitudine. Fuit porro neceſſarium moneri populum de itinere, licet columnam nubis haberent ducem, ne forte rebelles eam regredientem ad meridiem ſequi nollent.

LXXV. Sententia gemina condemnationis explicetur.

Iterat porro Dominus prædictam condemnationem de non adeunda Chananitide, contrahendo eam ad annum vigeſimum. Nam prius dixerat nullum eorum, qui detraxerant Domino, viſurum promiſſam terram. Nunc autem, *Omnes*, inquit, *qui numerati eſtis à viginti annis & ſupra, & murmuraſtis contra me, non intrabitis terram.* At fieri potuit vt de iunioribus plurimi cum parentibus murmuraſſent; ſed eorum pœna in diuturnam peregrinationem fuit commutata. Ad priorem tamen ſententiam pertinent, quicunque Leuitarum, aut mulierum, aut promiſcui vulgi, rei fuerant murmurationis, & numerati non fuerant, quorum haud dubiè plurima fuit multitudo, quorum cadauera, cum numeratis illis, in ſolitudine iacuerunt. De Iunioribus autem Iſraëlitis ita decernit. *Paruulos* [a] *autem veſtros, de quibus dixiſtis, quod prædæ hoſtibus forent, introducam, vt videant*, & poſſideant *terram quæ vobis diſplicuit.* Ita tamen vt *vagi ſint in deſerto annis quadraginta, quibus portabunt fornicationem veſtram*, apoſtaſiam, ſiue defectionem à Deo veſtro, donec conſumantur cadauera patrum in deſerto. *Iuxta numerum quadraginta dierum, quibus conſideraſtis terram, annus pro die imputabitur, & 40 annis recipietis iniquitates veſtras*, intra 40 annos luetis pœnam debitam iniquitatis veſtræ. Ille tamen numerus duobus fere annis, ex indulgentia Iudicis, imminutus eſt, id eſt, à quo diſceſſum eſt ex Ægypto ad præſentem diem. Et hæc quidem de vniuerſi populi pœna.

a verſ. 31. 32

LXXVI. Decem exploratorū pœna.

Voluit interim Dominus in eos, qui huius omnis tragœdiæ autores atque actores extiterant, erantque eam ob cauſam omnium nocentiſſimi, ad aliorum etiam terrorem atque exemplum, accelerata vltione animaduertere. *Igitur*, ait Moſes [b], *omnes viri, quos miſerat Moyſes ad contemplandam terram, & qui reuerſi murmurare fecerant contra eum omnem multitudinem, detrahentes terræ, quod eſſet mala, mortui ſunt, atque percuſſi in conſpectu Domini.* Subitam hæc verba mortem ſignificant, dum ſcilicet adhuc appareret vindex gloria Domini ſuper tabernaculum fœderis: vel proximè poſt latam ſententiam, vt ſolent latrones in agris, à Præfectis rerum capitalium condemnari. Genus mortis Moyſes tacuit, Philo ait decem exploratores abſumptos eſſe peſtilentia, cum populo, qui eorum ignauiæ adhæſit. Rabbi Salomon ait linguas eorum fluxiſſe veneno, inflatiſque ſubitam mortem attuliſſe. Caietanus ſuſpicatur diuino igne coram tabernaculo Domini fuiſſe combuſtos, effuſo videlicet in eos coram omnibus, è columna nubis incendio.

b verſ. 36.

Idque

Idque magis valuit ad terrorem populi, quam peſtilentia.

LXXVII. Plerique inuito Domino pugnam ineunt.

Supereſt vltimus tragœdiæ huius actus, quo bona pars populi huius, paulò ante malè timida, nunc præpoſtera audacia præceps, debitam ſibi mortem videtur accelerare voluiſſe: ſiue exiſtimauerunt diuinam in ipſos ſententiam, non decretum immutabile, ſed comminationem eſſe duntaxat, ſiue contenebrati animis arbitrati ſunt ſe, ſiue propitio, ſiue non propitio Domino, victores euadere poſſe, & in Chananitidem violenter irrumpere; ad bellum infeliciter progreſſi, ex eo infelicius regreſſi ſunt. Audita ergo Domini ſententia, viſoque in ſubita Exploratorum morte vltricis iræ principio, *Luxit populus nimis.* Et mane primo venerunt ad Moyſen dicentes, *Parati ſumus aſcendere ad locum de quo Dominus locutus eſt, quia peccauimus:* & nunc armis animiſque inſtructi, peccatum admiſſum emendare volumus, fortique obſequio ignauam rebellionem corrigere. Sic *ſtulti dum vitant vitia, contraria currunt.*

LXXVIII. Et Moyſe repugnante.

a verſ. 41

Quibus Moyſes, *Cur* [a] *tranſgredimini verbum Domini, quod vobis non cedet in proſperum? Nolite aſcendere, non enim eſt Dominus vobiſcum, ne corruatis coram inimicis veſtris.* Nec periculum tantum, ſed certam denunciat cladem. *Amalecites & Chananæus ante vos ſunt, quorum gladio corrueritis, eò quod nolueritis acquieſcere Domino,* iubenti nunc reuerti in ſolitudinem, non aſcendere, & pugnare. [b] *At illi* nihilominus *contenebrati aſcenderunt in verticem montis*, malitia quippe eorum, & ſuperbia, qua tumebant, excæcarat eos, ne bene monenti obtemperarent, & placido poſtmodum morte interirent, & non cum nouo inobedientiæ peccato gladio in..delium perirent. Aſcenderunt autem, Arca teſtamenti Domini, & Moyſe non recedente de caſtris, neque cæteris de populo Deum timentibus. Quis porro temeritatis pugnæ exitus? *Deſcendit Amalecites & Chananæus, qui habitabat in monte*, qui Amorrhæus in Deuteronomio [c] vocatur, *& percutiens eos atque concidens, perſecutus eſt eos vſque Horma.* Quæ vrbs poſtea duce Ioſue in poteſtatem Iſraëlitarum venit, rege eius interfecto. Et in huius cladis vltionem, ad illum vſque locum Ioſue [d] perſecutus eſt quinque regulos Amorrhæorum, & ipſos cum ſuis copiis internecione deleuit. Reuerſi à pugna, *plorauerunt coram Domino, nec audiuit eos, nec voci eorum voluit acquieſcere*, vt in Deuteron. ſcriptum eſt.

b verſ. 44.

Et victi conciduntur.

c ca. 1. 44.

d Ioſue 10. 5. 19. 26.

cap. 1. 45.

ANNVS MVNDI 2546.

AARONIS 2. MOSIS 83.

ASCATADIS 11. Imperij Aſſyr. 613.

ANTE CHRISTVM 1505.

I. Egreſſio è Rethma luctuoſa.

Egredimur è Rethma manſione decima quinta, dum ingenti totius populi luctu, ad Arabicas arenas, & inhoſpita ſaxa, quaſi ad metalla in totam vitã damnati, deſperata maximæ parti poſſeſſione Chananitidis, tot tantiſq; laboribus quæſitæ, tot laudibus ab ipſo Deo celebratæ, tot promiſſis antiquis retro patribus confirmatæ, & ſub ipſum in eam ingreſſum, quaſi facto in portu naufragio, infeliciter amiſſæ. Accedebat & gemina clades recens accepta; altera diuinitus in decem exploratoribus repentina morte ſublatis, aliiſque, vt ait Philo, cum eis: altera cum ab hoſtibus fuſi fugatique, & vſque ad Horma conciſi fuerunt. Inde ergo cum præuaricatore populo ad manſionem decimam ſextam tranſimus: in qua etiam nouum inchoamus annum. Dubia tamen eſt ratio temporis, cum in lib. Numer. [a] ſcriptum ſit, *Cras mouete caſtra, & reuertimini in ſolitudinem.* In Deuter. [b] autem legamus Iſraëlitas poſt exploratorum cladem, manſiſſe *in Cadesbarne multo tempore.* Rethma vero, vt diximus, fuit iuxta Cadesbarne.

a ca. 14. 25. b ca. 1. 46.

II. Non tam cito facta.

Dicendum videtur in primis, illud *Cras* non ſumendum eſſe præciſè pro die proximè ſequenti. Poſtridie enim iuſſionis illius populus aſcendit in verticem montis, & qui inde elabi potuerunt, confuſi ſemineceſque redierunt, vnde nec ſtatim ad iter, quod inuiti ſuſcipiebant, parati fuerunt. Cras ergo rectè exponetur propediem, aut primo quoque tempore, vt cum apud Eſaiam dicitur [c], *Edamus & bibamus, cras enim moriemur.* Quod ſi placet eam vocem propriè accipere, dicendum erit eam ſignificare quid factum oportuit, ex iuſſione Domini, non quid factum ſit, ex populi, pugnam præpoſterè ambientis, peruicaci voluntate. Itaque dandum fuit aliquid temporis ſepulturæ decem exploratorum, & eorum, qui in hac infelici pugna perierunt. Dandi fuerunt etiam dies aliquot fugitiuis, vt ſe vel ex plagis curarent, vel ex pauore colligerent; aut ex labore recrearent. Denique nihil erat quod vrgeret profectionem, cum totum Iſraëlitarum negotium deinceps eſſet, conſumere tempus huic exilio deſtinatum: vt propterea reliquum tempus anni ſecundi, manſioni decimæ quintæ duxerimus tribuendum, cui etiam longius tempus, ſine vllo incommodo, tribui potuiſſet.

c ca. 22. 13.

III. Rethma differt à Cadesbarne.

Iam vero exiſtimandum non eſt idem eſſe manere in Rethma, & in Cadesbarne multo tempore. Nam Cadesbarne non fuit vnius manſionis locus ſicut Rethma, ſed multarum, ſicut deſertum Pharan. Potuerunt ergo diù manere ibi, ſiue prope Cadesbarne, nec tamen diù manere in Rethma. Sed inde digreſſi per vicinas manſiones diù circumire Cadesbarne & montes Seir, vt dicitur in Deuteronomio [d].

d Cap. 2. init.

Ordo rerũ geſtarum hoc tempore.

Cæterum, quod ad res geſtas hiſce temporibus, certum quidem videtur, ea quæ deinceps aliquot libri Numerorum capitibus continentur, vſque ad mortem Mariæ, ad proximos 37 annos pertinere; quo autem quidque loco, vel tempore contigerit, neque ex Scripturæ, neque ex idoneorum Scriptorum teſtificatione conſtat, vt propterea ad conjecturas ex vocabulorum notatione recurratur, quoniam videmus ex diuerſis euentis, certa quibuſdam locis indita fuiſſe vocabula, vt Mara, Incenſio, Sepulchra concupiſcentiæ. Quod ſi quid certo quopiam

Scripturæ loco narratur, quod aliò referri oportere non conſtet, ratio poſtulat vt inde non transferatur; quod de cap. 15. Numer. [a] dixerim, in quo, poſt aliqua præcepta ceremonialia, narratur animaduerſio in violatorem Sabbati, quam in Remmomphares manſione decima ſexta contigiſſe putamus, vt ſeries narrationis Moſaicæ poſtulat.

a ca. 15. 32. Manſio 16. Remmomphares.

IV. Hiſtoria lignatoris in Sabbato.

Hiſtoriam Moyſes in hunc modum recenſet; *Factum eſt*, inquit, *cum filij Iſrael eſſent in ſolitudine* Pharan, *& inueniſſent hominem colligentem ligna in die Sabbati, obtulerunt eum Moyſi & Aaron, & vniuerſæ multitudini* conferti populi, qui tabernaculo erat circunfuſus. *Qui recluſerunt eum in carcerem*, vincula ſcilicet ei iniecerunt, *neſcientes quid ſuper eo facere deberent.* Non ignorabant quidem dictum à Domino [b], *Cuſtodite Sabbatum meum, ſanctum eſt enim vobis: qui polluerit illud morte morietur; qui fecerit opus in eo, peribit anima illius de medio populi ſui.* Res tamen ad Dominum relata eſt, vel quia dubitabant de genere mortis, vt aiunt Philo & Abulenſis, vel potius quia modica videtur eſſe culpa pauperculi hominis paucula lignorum fragmenta ad accendendum ignem in Sabbato colligentis, & durum videretur leuem noxam ſupplicio capitis expiare. *Dixit* nihilominus *ad Moyſen Dominus, morte moriatur homo iſte, obruat eum lapidibus omnis turba extra caſtra.* Quod & factum eſt, ſicque ſeuero exemplo ſancita eſt obſeruatio Sabbati, ſicut & cultus Sanctuarij morte filiorum Aaronis.

b Exod. 31. 14. 15.

Dei iuſſu lapidibus obruitur.

V. Iudæi fimbriati.

Expoſita porro cæde huius intempeſtiui lignatoris, ſubdit Moſes præceptum Iudaico populo datum, de faciendis fimbris per angulos palliorum ſuorum, ſiue, vt quidam explicant, per oram & limbum ſuperiorum veſtium, quibus aſſuerentur vittæ hyacinthinæ, ſiue cærulei coloris, vt eſſent memoriale diuinæ legis obſeruandæ. Cuius vt ſe cuſtodes egregios oſtentarent Scribæ & Phariſæi [c]; *Dilatabant phylacteria ſua, & magnificabant fimbrias.* Eum nihilominus ritum Chriſtum ipſum retinuiſſe, ſicut & reliquum populum liquet ex variis Euangelij locis. Erat etiam hæc fimbriarum appoſitio ad diſtinctionem, vt Iudæi non ſolum intus in corpore per notam circunciſionis, ſed etiam foris per palliorum fimbrias à cæteris gentibus diſtinguerentur: & ipſimet habitu ſe Iudæos, id eſt veri Dei cultores profiterentur. Verum hoc præceptum, ante ingreſſum in Chananitidem, in vſu non fuit, vt docet Abulenſis [d], nimirum ſoli erant in ſolitudine, nec aderant populi alienigenæ, à quibus Iſraëlitæ diſtinguerentur. Cæterum tres manſiones, aut etiam plures facile capit tertius hic annus. Remmomphares, Lebna, & Reſſa.

c Matt. 23. 5.

d q. 50. & 54.

Tres manſiones anni huius.

ANNVS MVNDI 2547.

AARONIS 3. MOSIS 84.

ASCATADIS 12. Imperij Aſſyr. 616.

ANTE CHRISTVM 1506.

I.

a Num. 16. toto.

AD hunc quartum annum exitus ab Ægypto, ſeditionem Core [a], & ſociorum eius referendam putamus. Suadet ordo ipſe ſeruatus à Moyſe, qui ſine certa ratione mutari non debet, neque ad illud transferri tempus, quo primùm Aaron ad montem Sinai conſtitutus eſt Pontifex, cui ambitioſus Core inuideret. Apparet enim tantam ſeditionem diu compoſitam fuiſſe atque meditatam, non ſubito quodam motu exortam. Cuius rei non leue argumentum ſuggerunt 250 thuribula, quibus vſi ſunt ſeditioſi, quæ illi ſibi confici curarunt: non enim erant Sanctuarij, ſed ipſorum propria, vt ex textu liquet, & quidem ænea, cum illa eſſent aurea. Nec moſes aut Aaron conſecrata eſt Deo thuribula ſeditioſis hominibus vtenda præbuiſſet. Dilatam etiam ad hoc tempus ſeditionem ex eo fit credibile, quod à conſtituto Pontifice Aarone, alia ex aliis continenter admiſſa crimina Deum vltorem ita ſenſerunt, vt populo pertetrefacto, ipſi ſeditioſi meditatum facinus differre cogerentur, ne non in Aaronem aut Moyſen, ſed in ipſoſmet, qui Dei exacuebant iracundiam, & vindictam accerſebant, ira populi verteretur. Denique Ioſephus [a], non de paucis diebus, aut menſibus, ſed de longiori vtique tempore inducit dicentem Moyſen, hactenus Aaronem Pontificatu legitimè functum eſſe, quæ Ieus in breui tempore nulla eſt. Sed iam ad rem ipſam aggrediamur, ab eius autoribus, & cauſis exorſi.

Seditio Core quando contigerit.

a l. 4. Ant. c. 2.

II. Primarij eius autores.

Primarij ſeditionis huius autores hoc loco memorantur Core, Dathan, & Abiron, quorum primum ad tribum Leuiticam, alij ad Rubenitas pertinebant: à quibus ducenti illi ac quinquaginta viri, in eiuſdem criminis ſocietatem allecti ſunt. Prima tamen origo mali in vnius Core caput refunditur, qui primus ab ipſo Moſe, inter ſontes paſſim memorantur, & à cæteris ſcriptoribus, quaſi ſignifer coniurationis agnoſcitur. Hic ergo ſeipſum primò à Moyſe & Aarone diſtraxit; tum ad partes ſuas tres primarios viros de tribu Ruben, Dathan & Abiron fratres, & Hon filium Phelet allexit, à quibus cæteri in eandem perniciem tracti ſunt, quos arbitror ad tribum Leui & Rubenis pertinuiſſe, quoniam res eorum agebatur, & ſequebantur tribuum ſuarum duces, fueruntque eiuſdem pœnæ participes.

III. Quod ſeditioſorũ conſilium.

Fuit Core filius Iſaar fratris Amram; ideóque fratruelis Moſis & Aaronis, quorum dignitati ambitione ſtimulante inuidens, res nouas moliri cœpit, vt Aarone de ſumma dignitate deiecto, Pontificatum inuaderet. Id quia difficile omnino fore videbatur, Moſe fratre ipſius rerum potiente, de illo quoque de principatu deturbando ſtatuendum fuit, & ſpe illius obtinendi, alij ad conſiliorum ſocietatem trahendi. Ad id in primis idonei viſi ſunt Rubenitæ, qui illud ſibi, iure paternæ primogenituræ, meritò vendicare poſſe videbantur. Ergo conſilium cum prædictis principibus de tribu Ruben communicat, oſtendens ipſis, vt filiis primogeniti Iſraëlis, in populo principatum deberi, non Moyſi, cui, cum ſit de tribu Leuitica, Sacerdotium ſufficere poſſit. Quin & indignum pontificatu Aaronem videri, qui in adoratione vituli maxime idololatria pollutus fuerit, & nuper pene cum Maria lepra contaminatus.

Si mutuas ſibi operas præſtare velint, vtroſque voti compotes fieri poſſe, cum immortali ſua, & familiarum ſuarum gloria in omnem poſteritatem. His conſentanea ſunt quæ Ioſephus & Philo, & Moyſes ipſe de hac ſeditione ſcripſerunt.

IV. Aliæ ſeditionis cauſæ, & inuitamenta.
a Num. 3. 30.

Vſſit etiam Core vehementius inuidia in Eliſaphan, vt notauit Abulenſis. Facilius enim erat tolerare Moyſen & Aaronem ſibi prælatos, cum eſſent filij Amram primogeniti Caath, quam Eliſaphan filium Ozici [a] quarto geniti Caath, qui tamen reliquis omnibus Caathitis, ſecundum Eleazarum prælatus erat: id enim nullo modo ferendum videbatur. Accedebat & dicendi facultas, & opes, vt Ioſepho placet. Sed & aliæ cauſæ, & inuitamenta interuenire potuerunt, quæ ægrum ambitione animum facile exulcerarunt; quibus diu fumans ſeditio, in apertum denique prorupit incendium. Nam præter quatuor illos primarios quos dixi, coniurationis anteſignanos, *Surrexerunt contra Moyſen* [b] *ducenti quinquaginta viri proceres Synagogæ, & qui tem ore concilij per nomina vocabantur*, id eſt conſiliarij & Senatores ex diuerſis collecti tribubus, qui ex officio ſtatis temporibus, in locum conſultationibus deſtinatum cogebantur: nec dubium eſt ſingulos magnam ſecum turbam clientum traxiſſe, qui mox ſemiſopitam ſeditionem, magno ſuo m lo redintegrarunt.

b Num. 16. 2.

V. Core cum ſuis inſurgit in Moſem.
c ibid.

Hi ergo variis motibus, in populo expectatione ſuſpenſo, concitatis [c], *cum ſtetiſſent aduerſus Moyſen & Aaron dixerunt, Sufficiat vobis, quia omnis multitudo Sanctorum eſt, & in ipſis eſt Dominus, cur eleuamini ſuper populum Domini?* Nolunt videlicet vllum agnoſcere ſuperiorem, præter Deum, omnes ſub eo æquales eſſe volunt, antiqui Anabaptiſtarum Duces, cumque dominationem ſpernant, vt his ſimilibus exprobrant Petrus [d] & Iudas Apoſtoli [e], omni tamen ope principatũ ambiũt, & quod ore ſtatuunt, actione refellunt. *Quod cum audiſſet Moyſes*, ſine vllo reſponſo, *cecidit pronus in faciem ſuam.* Videbat enim reſponſionem omnem in deteriorem partem acceptum iri, ſtatimque ad ſolita orationis præſidia confugit; & ibi edoctus à Deo quomodo ſeſe in hiſce turbis gerere deberet, *Locutus eſt ad Core, & ad omnem* ei ſuffragantem *multitudinem*, de Sacerdotio quod illum videbat ambire [f]. *Mane*, inquit, *notum faciet Dominus, qui ad ſe pertineant, & ſanctos applicabit ſibi, & quos elegerit, appropinquabunt ei.* Negat Moyſes, quod ſeditioſi dixerant, omnes ſcilicet æque Sanctos & electos à Deo, idque ait Deo ipſo Iudice poſtridie patefactũ iri.

d 1. Pet. 2. 10.
e Iudæ. 8.
f v. 5. &c.

VI. Ratio dirimendæ controuerſiæ.

Hoc igitur facite, inquit, *Tollat vnuſquiſque*, vtraque ſcilicet pars, Aaronica & Coretica *thuribula ſua, & hauſto cras igne*, de altari videlicet holocauſtorum, *ponite deſuper thymiama coram Domino, & quemcumque elegerit, ipſe erit ſanctus.* Hunc propoſuit Moyſes dirimendæ controuerſiæ modum, quem apparet ex ſequentibus fuiſſe à Core approbatum. Interim Moſes ad paternam delinquentium admonitionem conuerſus, ipſammet eorum criminationẽ in eos retorquet, ad gratitudinem de accepto à Deo beneficio inuitat, & ab ambitione retrahit. *Multum*, inquit, *erigimini filij Leui. Nam parum vobis eſt quod ſeparauit vos Deus Iſrael ab omni populo, & iunxit ſibi, vt ſeruiretis ei cultu tabernaculi, & ſtaretis coram frequentia populi, & miniſtraretis ei? Idcirco fecit accedere te, & omnes fratres tuos filios Leui, vt vobis etiam Sacerdotium vendicetis, & omnis globus tuus ſtet contra Dominum.*

Coritæ à Moſe obiurgantur.

Rubenitæ euocati contumelioſè reſpondent

Cuius ſcilicet imperio Sacerdotium attributum eſt Aaroni. Sedato nonnihil impetu Coritarum ex conuentione, vt in diem ſequentem expectaretur diuinæ electionis indicium; de Rubenitis quoque ſanandis conſilium iniit, eodemque die miſit qui eos euocarent; à quibus etiam contumelioſa reſponſa retulerunt, nedum amicè vocati à principe populi acquieuerunt. Itaque iratus Moyſes ait ad Dominum, *ne reſpicias ſacrificia eorum.* Et purgans ſe apud eundem, *Tu ſcis quod ne aſellum quidem vnquam acceperim ab eis, neque afflixerim quempiam eorum.*

VII. Augetur coniuratio Core.
a Apud Lyran.

His ea die tranſactis, proxima nocte, vt ait Rab. Salomon [a], Core cum ſuis coniuratis per caſtra diſcurrerunt, ſatagentes populum, ſub ſpecie boni communis, in ſuas partes trahere, quod & fecerunt, vt ſignificat Moſes cum ait eos coaceruaſſe omnem multitudinem ad oſtiũ tabernaculi. Mane igitur facto, venit Moyſes & Aaron cum filiis ſuis ad introitum tabernaculi, vbi erat altare holocauſtorum, venit & Core, non ſolũ cum 250 Leuitis, ſed etiam cum magna populi parte infenſa Moyſi, & Aaroni; dicuntur enim congregati *aduerſus eos*: cum ecce apparuit cunctis gloria Domini. Cœpit nimirũ nubes tabernaculi, inſolito, & minaci fulgore rutilare, ad animos, ſeditioſorum infringendos, & ſimul intonuit cum ſplendore ſonora vox [b], *ad Moyſem & Aaronem. Separamini de medio congregationis huius, vt eos repentè diſperdam.* At illi miſericordia moti erga populum à Core ſeductum, quamuis aduerſus eos conglobati eſſent, ad veniam tamen illis impetrandam ceciderunt proni in faciem, orantes ne vnius culpa pœnam in populum vniuerſum accerſeret. Core enim cum ſuis, etſi multi erant, ad totam tamen populi multitudinem, vnius inſtar erant.

Venitur ad Tabernaculum.

Apparet gloria Domini.

b n. 20. 21.

Num. 16. 13.

VIII. Iubet Dominus ſeparari populum à ducibus ſeditioſorũ.

Eorum precibus Dominus acquieſcens, *præcipe*, inquit, *vniuerſo populo vt ſeparetur à tabernaculis Core, & Dathan, & Abiron*; quoniam non in præſentes tantum vltio ſæuitura erat coram tabernaculo, ſed in ipſis etiam caſtris. Surrexit Moyſes & abiit ad Dathan & Abiron, quoniam pridie vocati venire noluerunt, multis eum ſequentibus, qui ab iſta coniuratione alieni erant, quibus præſentibus præcipit populo, qui circa ipſos tabernacula fixerat, vt ſepararet ac ſemoueret ſe, ſuaque omnia ab ipſis: deinde vt principes iſtos ad Sanctuarium adduceret, vbi teſtes diuinæ electionis futuri erant, & participes vltionis. Ad tentorium verò Core non legitur iuiſſe, ſed moniti tantum fuerunt, qui iuxta ipſos tentoria locata habebant, nec erant huic culpæ affines, vt ſecederent à tabernaculis impiorum, ne in peccatis eorum inuoluerentur. Credidit Moyſi populus, & quamuis in operoſo negotio, ſtimulante metu protinus obtemperauit, ſentiebat enim non inanes fore minas, neque modicam rem agi. *Cumque receſſiſſent à tentoriis eorum per circuitum, Dathan & Abiron*, ne formidoloſi, aut parum fortes crederentur, *egreſſi ſtabant in introitu papilionum ſuorum, cum vxoribus, & liberis, cæteráque familia.*

IX. Qui cum ſuis terra diſcedente abſorben-tur.

a verſ. 31.

Hic Moyſes conuerſus ad populum, qui ſeceſſerat à ſeditioſis, & ad eos qui ſequebantur, denunciat illos diſcedente terra perituros, in confirmationem electionis ſuæ. Quod Dominus ratum habuit [a], *confeſtim* enim *vt ceſſauit loqui, dirupta eſt terra ſub pedibus eorum, & aperiens os ſuum deuorauit eos cum tabernaculis ſuis, & vniuerſa ſubſtantia eorum, deſcenderuntque viui in infernum operti humo*, id eſt viui ſepulti ſunt, *& perierunt de medio multitudinis. At vero omnis Iſraël, qui ſtabat per gyrum, fugit ad clamorem pereuntium, dicens, ne forte & nos terra deglutiat.*

Etiam Core, nec periit incendio.

Ipſum quoque Core abiiſſe in præceps Scriptura docet, licet aliqui minus attendentes, eum cum cæteris thuriferariis incendio periiſſe putauerint. At hoc Scriptura non dicit, illud autem dicit [b], *Et aperiens terra os ſuum deuorauit Core, morientibus plurimis, quando combuſſit ignis 250 viros.* Eademque eſt in Hebræo, Græco, Chaldæoque ſententia. Idque confirmatur, ex eo quod Scriptura ſubdit, grandi miraculo factum eſſe, vt Core pereunte filij eius non perirent, ſed vt interpretantur Hebræi, ſteterint in aëre dum iterum terra coaleſceret. Cui interpretationi vt derogetur fides, certe Scripturæ derogari non poteſt. Vt de SS. Auguſtino & Cypriano, Seuero Sulpitio, Abulenſi, aliiſque multis idem ſentientibus taceamus. Vide ſi placet totum hunc locum in Annal. [c]

b Num. 16. 10.

c An. Moſ. 84. n. 21. 22. & ſeqq.

X. Sicut Leuitæ eius ſocij.

Iam quod ad pœnam incendij, *Sed & ignis*, inquit Moyſes, *egreſſus à Domino interfecit 250 viros, qui offerebant incenſum.* Leuitæ hi erant; alij à ſupradictis eiuſdem numeri ſeditioſis, qui ad diuerſas tribus pertinebant. Non offerebant autem adhuc, ſed oblaturi erant, vt interpretatur Abulenſis. Cum enim ignem ex altari holocauſtorum de more acciperent, & in ſua thuribula inferrent, vt mox ad altare incenſi ſuffitum facerent, erupit vndique ignis ex altari, & irruens circunquaque in profanos ſacrificulos, ſubita eos morte conſumpſit. Nec ingreſſi ſunt in Sanctuarium, vt altari thymiamatis ſui thuribula cum odoramentis imponerent, ſed ibi in atrio, circa altare holocauſtorum conflagrarunt: vel vt pœna eſſet toti populo manifeſtior, vel ne tabernaculum à prophanis hominibus adiretur, & eorum cadaueribus contaminaretur, vel etiam ne quid ipſum tabernaculum, ab incendio ex tot flammis coaleſcente pateretur. Id enim probabiliter eueniſſet, niſi Deus nouo miraculo ignem prohibere voluiſſet; vt factum eſt in morte filiorum Aaron, quorum ſacræ veſtes incendio non ſunt afflatæ.

XI. Qui funditus incendio cóſumpti ſunt.

d l. 4. Ant. c. 3. fin.

Funditus autem incendio fuiſſe conſumptos, vt ne cadauerum quidem reliquiæ compparerent, quæ ſepulchris inferri poſſent, Ioſephus [d] & Philo teſtantur. Abulenſis rem in dubio relinquit, & tamen in eam propendet partẽ, vt neque corpora, neque eorum cineres reliqui fuerint, ſolis thuribulis ad memoriam remanentibus: alioqui aut de corporibus, aut de cineribus efferendis aliquid à Scriptura dictum eſſet, ſicut in ſimili pœna ſuperius [e] de Nadab & Abiud factum eſt. Nihil ergo his ſepultura opus fuit, ſicut nec prioribus illis, quos terra dehiſcens hauſit, humóque operuit, ſed ita, vt viui ſepelirentur in terræ viſceribus: ibique obruti terra extinguerentur. Neque enim viui in damnatorum loca peruenerunt, vt iam ibi corporibus animiſque crucientur. Oportuiſſet enim eos reddi immortales, vt interno igne multo flagrantiore non ſtatim conficerentur, & eximi ab illa lege [a]. *Statutum eſt hominibus ſemel mori*, & ab altera de reſurrectione, nemo enim reſurgere poteſt, niſi prius morte ceciderit. De animabus autem nulla videtur eſſe dubitatio, quin ad loca damnatorum deſcenderint, quoniam in flagranti, vt aiunt, delicto deprehenſi, prius morte affecti ſunt, quàm ſeipſi reſpicere, & de peccato pœnitere poſſent.

e Leuit. 10. 4. 5.

Quæ ſors eorum, qui terra abſorpti.

a Ad Hebr. 9. 27.

XII. Leuitarum thuribula altari affiguntur.

Sumpta diuinitus vltióne de ambitioſis, tam Sacerdotij, quam principatus candidatis, voluit Dominus eius facti memoriam ad exemplum in poſteritatem propagari; ideoque iubet à Sacerdote Eleazaro tolli thuribula, quæ in atrio iacebant, & huc illucque diſpergi prunas, neque ad altare deferri ſacrilegum ignem, thuribula autem ipſa ab eodem produci in laminas, & altari affigi, in monumentum filiorum Iſraël. Hoc autem negotium Sacerdoti committitur, quod nolit Dominus attingi à profanis thuribula in mortibus peccatorum ſanctificata. Non quod mors peccatorum peſſima vim aliquam habeat ſanctitatis, ſed quod fuerint inſtrumenta diuinæ vltionis aduerſus peccatores: ſicut *benedictum eſt lignum per quod fit iuſtitia*, vt ait Sapiens [b]. Sed nunc euenta proximæ ſeditionis, quaſi [c] *regulum de radice colubri egreſſum*, & multa mortalium millia abſorbentem conſideremus. Neque enim è dira vomica totum adhuc pus effuſum fuerat, & plurimi, iam à ſeditione Exploratorum, morti erant deſtinati.

b Sap. 14. 7.
c Eſa. 14. 29.

XIII. Redintegratur ſeditio.

d Num. 16. 41.
e l. 4. Ant. c. 4.

Murmurauit [d] enim *omnis multitudo filiorum Iſraël ſequenti die contra Moyſen & Aaron, dicens, vos interfeciſtis populum Domini. Arbitrabantur enim*, vt ait Ioſephus [e], *Deum in gratiam Moſis iſta facere; itaque illi aſcribebant omnia, tanquam non peccatorum odio Deus ſæuiret, ſed à Moyſe ſollicitatus.* Prodigioſa prórſus hominum Deo inuiſorum, & morti addictorum cæcitate, non ſolum quod de diuina bonitate & iuſtitia tam ſtultè ſentirent, ſed quod ad iuſtiſſimum timorem concipiendum præ ſtupore non mouerentur. Nihil enim potuit, aut ad terrorem formidabilius, aut ad memoriam recentius, aut ad pœnam horribilius contingere inaudita illa diſceſſione terræ, aut ſubita deflagratione flammarum, quæ ante vnum duntaxat diem, infelicem illum populum depaſta erat. Et tamẽ rurſus in ſuam vltro armati perniciem, murmurantes contra Moyſen & Aaronem in ſeditionem vertuntur: rati fortaſſe ſi eos de medio ſuſtuliſſent, & interfectorum funera ſe vlturos, & deinceps Deum omnibus ipſorum ſceleribus conniuentem habituros.

XIV. Apparet gloria Domini.

f Num. 16. 42. 43.

Cum ergo *oriretur ſeditio* [f], *& tumultus increſceret, Moyſes & Aaron*, vitæ ſuæ conſulentes *fugerunt ad tabernaculum fœderis. Quod poſtquam ingreſſi ſunt, operuit nubes, & apparuit gloria Domini*, nubes ſcilicet igne rutilans ac minax, ſicut præcedenti die, ad protegendũ Moyſem & Aaronem, & inimicos eorum puniendos. Et ecce terrifica de nube vox, *Recedite de medio huius multitudinis, etiam nunc delebo eos.* Apparet ſeditioſos iſtos ingreſſos in atrium

ſequendo fugientes. Nam de atrio interpretandus videtur Seuer. Sulpitius, cum ait ſeditioſos in tabernaculum irrupiſſe, vbi Moyſes cum fratre in terra iacebant orantes, ſi quo modo flagrantem Dei furorem reſtinguerent. Ibi Moſes diuinitus cognouit, eo ipſo tempore populum Deo vlciſcente perire; iuſſitque illico fratrem ſumere thuribulum, cum igne & thure, & adire populum quem populabatur ignis à Domino, & orare pro eo. Adiit ille feſtinus, & aſſumpſit nihilominus veſtes Pontificias, vt conſtat ex libro Sapientiæ [a], *& encurrit ad mediam multitudinem, quam iam vaſtabat incendium, obtulit thymiama; & ſtans inter mortuos ac viuentes, pro populo deprecatus eſt, & plaga ceſſauit.*

Aaron accurrit ad incendium.

a ca. 18. 24.

XV. Cæſorum numerus.

Erat enim, ait Sapiens, *ſola tentatio iræ ſufficiens.* Id eſt ſufficiebat accepta iam clades ad accipiendum diuinæ iræ experimentum. Et merito quidem. *Fuerunt* enim *qui percuſſi ſunt quatuor decim millia hominum & ſeptingenti, abſque iis qui perierant in ſeditione Core*; pridie ſcilicet, qui forte non fuere pauciores. *Reuerſuſque eſt Aaron ad Moyſem ad oſtium tabernaculi fœderis*, in quo haud dubie perſeuerabat orans, *poſtquam quieuit interitus.* Populus autem, etſi magno ſuo malo in multos annos didicit non inſurgere in ſuperiores ſuos, huc tamen pertinere videtur illa querela, quæ habetur in fine capitis ſequentis. Nam miraculum quod capite 17. exponitur non dedit occaſionem populo his verbis vtendi, præcedens autem vltio maxime. *Dixerunt* [b] igitur *filij Iſrael ad Moyſem, ecce conſumpti ſumus, omnes perinimus. Quicunque accedit ad tabernaculum Domini moritur. Num vſque ad internecionem cuncti delendi ſumus?* Quod verbum deſolationis potius quam murmurationis fuit: ideoque Dominus in multa patientia tolerauit hanc eorum, ſiue lamentationem, ſiue querelam. Et ſane ad intercionem vſque delendi erant; qui criminis Exploratorum participes fuerant: ſed iam addicta morti capita, nouis identidem culpis, in promptiorem interitum præcipitabant.

Populi gemitus.

b ca. 17. 12.

XVI. Virgarum prodigiũ, eiuſque finis.

Sequitur alius effectus, ex præſentis quoque ſeditionis occaſione natus: nouo enim miraculo Dominus ſuam Aaronis electionem confirmare vult vt in eo, ſine vlla perturbatione timoris, diuinam electionem inſpiciant, & ſequantur, nec querelis vltrà infeliciter indulgeant. Quod ad tempus attinet, res ipſa loquitur hoc virgarum prodigium cum præcedentibus rebus geſtis eſſe connexum; adeo vt Ioſephus & Philo duas narrationes in vnam permiſceant atque confundant. Res ipſa ſic à Moſe traditur [c], *Loquere*, ait Dominus, *ad filios Iſrael, & accipe ab eis virgas ſingulas per cognationes ſuas à cunctis principibus tribuum virgas duodecim, & vniuſcuiuſque nomen ſuperſcribes virgæ ſuæ, Nomen autem Aaronis erit in tribu Leui, & vna virga cunctas ſeorſum familias continebit. Poneſque eas in tabernaculo fœderis, vbi loquar ad te. Quem ex his elegero germinabit virga eius.* Hæc ibi. Vbi primum dubitatur an in ſingulis virgis fuerit ſcriptum nomen tribus, excepta Leuitica, quæ habuit nomen Aaronis, an potius principis qui eam offerebat, qui primogenitus erat in prima familia, & cui Sacerdotium eo nomine deberi videbatur. Sic enim res ſtatim confecta erat, nec ad ſortitiones per domos & familias deueniendũ fuit. Nomen autem Aaronis ſcriptũ eſt, etſi non deſcendebat à primogenito Leui, quia ex diuina electione erat in poſſeſſione Sacerdotij.

c Num. 17. 2.

Quo nomine inſcriptæ.

Dubius eſt quoque virgarum numerus. Nam Scriptura duodecim nominat, & Philo Aaronicam duodecimam vocat: quam tamen certius eſt fuiſſe decimam tertiam: cum enim eam poſitam fuiſſe conſtet pro Leuitica, quid eſt cauſæ cur vna exterarum prætermiſſa fuerit? Neque Hebraica lectio, aut aliæ, numero quem exhibet editio vulgata repugnant. Non enim aiunt virgam Aaronis fuiſſe vnã de duodecim, vt putauit Philo, ſed fuiſſe in medio earum, ita vt ſex virgæ eſſent ex vna parte eius, & totidem ex altera, vt ait Lyranus. Locus etiam, in quo reponendæ erãt virgæ, dubitatione non caret, in Sancto ne, an in Sancto ſanctorum repoſitæ fuerint: vtroq; enim loco erant coram Domino, & in tabernaculo fœderis. Certe Philo ait Moyſen eas intuliſſe adytis, Abulenſis quoque, Caietanus, Cornelius, & ſi qui alij de Sancto ſanctorum pronũciant, quod nobis quoque in re tanti momenti factum videtur. Nam vbi primum poſitæ fuerũt virgæ, quò poſtmodũ virga Aaronis relata eſt [a], *Refer*, ait Dominus, *virgam Aaron in tabernaculum teſtimonij.* Atqui illa poſita eſt intra velum, in Sancto ſanctorũ, vt ex Apoſt. Paulo conſtat [b].

XVII. Earum numerus.

Vbi repoſitæ.

a Num. 17. 10.

b Hebr. 9. 4.

His ita præparatis, adhibitáque Sanctuario diligentiore cuſtodia, ne qua fraus admitti poſſet, *ſequenti die regreſſus* Moyſes *inuenit germinaſſe virgam Aaronis, & turgentibus gemmis erupiſſe flores, qui foliis dilatatis, in amygdalas deformati ſunt*, & quidem maturas, vt ex Hebræo liquet, & Ioſepho: quæ omnia puncto temporis diuina virtute contigerunt. Protulit ergo Moyſes omnes, *virgas de conſpectu Domini, ad cunctos filios Iſraël, videruntque* diuinam electionem Aaronis, miraculo confirmatam, cui acquieſcentes *receperunt ſinguli virgas ſuas.* Relata eſt autem virga Aaronis iuſſu Domini in oraculum, vbi perpetuo virens, & ornata fronde, flore fructuque permanſit, ſi quid credimus Abulenſi, vt eſſet perpetua probatio, diuinæ electionis familiæ Aaronis in Sacerdotium, neque vnquam à poſteris in dubium reuocari poſſet. Idque ex aliis confirmat, quæ in Oraculo ſeruabantur, qualia à Deo prodiiſſent, puta tabulæ legis digito Dei exaratæ, manna quale ab Angelis, non à natura factum fuerat. Eſt porro hic annus quinquageſimus & vltimus regni Cecropis, primi Athenienſium regis: de cuius initio actum eſt anno Moſis 35.

XVIII. Aaronis virga frõdet, floret, fructum edit.

atque ita perſeuerat.

Cecropis mors.

ANNVS MVNDI 2548.

MOSIS 85. AARONIS 4.

ASCATADIS 13. Imperij Aſſyr. 617.

ANTE CHRISTVM 1505.

DIuturno deinceps ſilentio, quinque & triginta circiter annorum, vtitur Legiſlator Hebræus, vſque ad poſtremum vitæ ſuæ annum: tametſi vix credibile eſt, nihil in tanto populo, tanto tempore dignum memoria

I Moſis ſilentium.

contigiſſe. Sed cum is non tam Hiſtoricum ageret, quam Prophetam, quæ Deus ſiue interno motu ad ſcribendum incitabat, ſiue etiam verbo præcipiebat, ea mandabat litteris, cætera miſſa faciebat: ratus ea ſufficere ad populi inſtitutionem, quæ ſcripta erant hactenus, & poſtremo vitæ anno per quandam ἀνακεφαλαίωσιν ſcripturus erat. Aut certe improbi rebelliſque populi, & ad mortem deſtinati memoriam, arenis deſerti, ſicut & cadauera obruendam putauit. Itaque paucula, quæ interim occurrunt in prophana hiſtoria, breuiter attingemus.

II. Reges Athen. & Argiuorũ.

Et primum reges duos illuſtrium populorum Athenienſium & Argiuorum profert hoc anno Euſebius, illum Cranaum ordine ſecundum, iſtum octauum nomine Crotopum Agenoris filium apud Pauſaniam l. 2. Ille nouem regnauit annis, & filiam habuit Attidem, ex qua Attica, quæ prius Acte dicebatur, nomen accepit. Iſte autem vno & viginti rexit Argiuos, & ſucceſſit Triopæ, vt ille Cecropi.

ANNVS MVNDI 2563.

AARONIS 19. MOSIS 106.

ASCATADIS 28. Imp. Aſſyrior. 632.

ANTE CHRISTVM 1490.

I. Iſraëlitæ peregrinantur.

ADeſt centeſimus quartæ Ætatis annus, idemque Moſi ſecularis, & ab explorata infeliciter Chananitide decimus nonus, in quem Hebræi pugnam cum Chananæis male geſtam, malè conjiciunt, vt ſuo loco ex aperto Moyſi textu demonſtratum eſt. Huc potius pertinet illa Philonis oratio; qui cum verè ac ſyncerè turbas ab exploratoribus excitatas recenſuiſſet, & pœnam illis diuinitus irrogatam; Hæc cauſa fuit, inquit, ſerius deductæ coloniæ. Cum enim potuiſſet ſecũdo poſtquam ex Ægypto demigrarát, agros Syriæ diuidere, deflectẽtes à via compendiaria vagantur per receſſus longinquos & deuios, alios quærendo poſt alios, animum fruſtra cum corpore defatigantes, vt meritas impietatis pœnas perſoluerent; quippe qui præter tempus iam elapſum per triginta octo annos, ætatem hominis, ſuſque deque aberrantes per inuia, vix quadrageſimo anno, ad eoſdem quos antea terminos peruenerunt. Sic Philo; ex quo etiam perſpicuum eſt errare Rabbinos illos, qui pugnam cõtra Chananæos à ſecundo ab Exitu anno [a], ad decimum nonum tranſtulerunt.

a vide ſup. n. 77.

II. Non tamen vagè.

Quod autem vagi oberranteſque dicuntur hos & ſuperiores annos in deſerto conſumpſiſſe, non ita accipiendum eſt quaſi pro cuiuſque arbitrio, huc illucque familiæ diſpergerentur, aut quod de Nomadibus & Tartaris & Agarenis dicitur, pro ratione paſcuorum tentoria commutarent, vt aliqui opinati ſunt; neque enim viuendi commoditas Iſraëlitas ad vagandum hortabatur ſed à vagando reuocabat, cum nulla inopia, durante ſemper manna, aut homines premeret, aut iumenta. Sedium potius, ſiue caſtrorum mutationes, ob ſepulchrorum frequentium, & ſordium, in tanta vulgi colluuie graueolentiam factam eſſe putauerim. Siue autem coloni, ſiue viatores peregrinati ſunt, conſtat eos ſemper habuiſſe ductricem columnam nubis per diem, & columnam ignis per noctem rutilantem, & vniuerſa caſtra illuminantem, vt ante dictum eſt. Quin etiam manſionum nomina, eos ſemper congregatos fuiſſe, & vnum quaſi corpus confeciſſe docent, non autem palabundos hinc inde fuiſſe diſperſos. Sic enim & aqua, quæ caſtra ſequebatur, & mãna, quod per caſtrorum circuitum depluebat, caruiſſent, qui à communi cœtu abfuiſſent, & à vicinis populis facile opprimi potuiſſent, ac deleri per partes. Denique cum 38 annis montem Seir circuiſſe dicantur [a], facile eſt intelligere, eos longius ad omnem cœli plagam oberraſſe, ſed recta propemodum via verſus mare rubrum, vt iuſſi fuerant [b], iter habuiſſe.

Duce columna.

a Deut. 2. 1. 14.
b Num. 14. 25.

ANNVS MVNDI 2575.

AARONIS 31. MOSIS 112.

ASCATADIS 40. & vltimus.

Imperij Aſſyriorum 644.

ANTE CHRISTVM 1478.

I. Obitus Aſcatadis.

EXit è vita hoc anno Aſcatades, Imperij ſui quadrageſimo, ante obitum Moſis annis octo, cum Remeſſes triennio ante in Ægypto, pulſo fratre Danao, regnare cœpiſſet: qui cum Ægyptus quoque diceretur, nouum regioni nomen dedit, & pro Aëria Ægyptus appellari cœpit, vt ſcribit Euſebius [a], & alij [b]. Ergo Ægypti nomen, ad hoc vſque tempus à Scriptura per occupationem vſurpatum eſt. Semper tamen ab Hebræis Miſraim dicta eſt, à filio Cham ſecundo genito [c]. Etſi autem Africanus Aſcatadi duodequadraginta annos regni duntaxat attribuat, Euſebius autem 40, nullum ex ea diſſentione vitium in totam Chronologiæ ſummam redundat; Quos enim annos duos huic regi adiunxit Euſebius, eos Spareto, qui ante Aſcatadẽ regnauerat, ſuſtulerat.

a In Chron.
b Diodor. l. 1. Gellius l. 14. c. 6.
c Gen. 10. 6. vide Annal. 4. m. 1631. n. 61.

II. Amyntæ Aſſyrij regnum.

Proxime ſequenti anno Amyntas apud Aſſyrios regni gubernacula ſuſcepit, decimus octauus à Belo, tenuitque annis 45. ad vigeſimum enim Othonielis annum peruenit, vt ſuo loco dicetur.

Dardanus & Dardania.

In primum Regis huius refert Euſebius Dardaniam, quæ poſtea Troia dicta eſt, à Dardano conditam; Nam *Troiæ Dardanus autor*: & rurſum, *Dardanus Iliacæ primus pater vrbis & autor.*

Is in Phrygiam traieciſſe dicitur, & à rege Teucro, qui tum regnabat in Troade, obtinuiſſe terræ portionem, in qua vrbem condidit, quam à ſe Dardaniam appellauit. Duxit vxorem eiuſdem Teucri filiam Bateam, ex qua filium Erichthonium regni ſucceſſorem ſuſcepit, ex quo natus eſt Tros, qui maluit à ſe vrbem Troiam, quam ab auo Dardaniam appellari. Trois filius Ilus Ilio nomen dedit, genuitque Laomedontem Priami patrem, ſub quo Troia euerſa eſt, poſt annos ab ea condita, iuxta rationes Euſebij 298.

Trois, Ilium.

ANNVS MVNDI 2583.

AARONIS 39. & vlt.

ELEAZARI 1. MOSIS 120. & vlt.

AMYNTÆ 8. Imperij Aſſyrior. 651.

ANTE CHRISTVM 1470.

I. Epitome rerum anni huius.

PEruenimus ad poſtremum vitæ, magni Iſraëlitarum Legiſlatoris annum, prioribus non ſolum ærumnis parem ac geminũ, ſed etiam priuatis publiciſque damnis acerbiorem. Ecce enim ſtatim ab initio Maria ſoror, eademque prophetiſſa moritur, fœminarum Hebræarum moderatrix & caput, & ſecundum Moyſem mediatrix apud Deum, vnde maius in Moyſem gubernationis pondus incubuit. Hunc luctum Aquæ contradictionis excipiunt, vbi ſupra modum & ſupra virtutem afflictus, ponderi tentationis ad tempus, incredibili cum mœrore ſuccubuit, & in ipſo portu luctuoſum naufragiũ fecit, ne per ſexcentas ærumnas quæſitam ipſis 40 annis terram attingeret. Hanc duplicem procellam, tertia mox & quarta, nihilo inferiores ſecutæ ſunt: Aaron Pontifex omnium peregrinationum comes, omnium particeps curarum, cuius in ſinum cordis ſui gemitus familiariter deponebat, fato defungitur. Vix huius funeris ſiccatæ erant lacrymæ, cum priuatum luctum publicus excepit, murmurationes, querelæ, faſtidium mannæ, peregrinationis tædium, igniti ſerpentes, interitus plurimorum.

II. Lætarum ſimul & triſtium.

Secuti ſunt aliquot euentus proſperi, Victoria de rege Amorrhæorum & rege Baſan, timor Moabitarum, irriti conatus maledici Balaam in populum Dei. Sed læta hæc & dulcia mox amariſſimo felle diluta ſunt; quando Moabitides mulierculæ Iſraëlitas turpi fornicatione labefactos, in barathrum Idololatriæ præcipitarunt: vnde principes ſuſpendi iubentur in patibulis, & viginti quatuor hominum millia de populo, Deo vltore, trucidantur. Inde numerato iterum populo, mors ſua Moyſi denunciatur, interdicta terra demonſtratur, Ioſue in principatu ſubſtituitur, delentur Madianitæ, terra eorum parti populi in poſſeſſionem aſſignatur; denique repetita ad iunioris populi inſtitutionem lege, & rebus in deſerto per annos 40 geſtis, Dei timore ac cultu diligentiſſimè commendato, paterna etiam benedictione toti populo impertita, vita ſanctiſſimè functus eſt. Sed hanc ampliſſimam rerum ſyluam per partes ſuas iuxta ordinem temporis breuiter perſequamur.

III. Mariæ obitus vbi, & quando contigerit. a Nu. 20. 1.

Et vt à Mariæ obitu ducamus initium, rem totam Moſes breuiſſimè perſtrinxit [a]. *Venerunt*, inquit, *filij Iſrael, & omnis multitudo in deſertum Sin menſe primo, & manſit populus in Cades, mortuaque eſt ibi Maria, & ſepulta in eodem loco.* Menſem primum, omnes paſſim intelligunt menſem Niſan, anni quadrageſimi ab exitu, quod diſertè Ioſephus affirmat. Certe Aaron, qui in manſione proxima, initio quinti menſis obiit [b], anno ab exitu quadrageſimo Moyſe teſte obiit. Deſertum autem Sin, ad quod Iſraëlitæ venerunt ex Aſiongaber, longe diuerſum eſt ab eo, ad quod ſub initium peregrinationis ſuæ ex mari rubro venerunt, quæ loca etiam ſcriptione differunt apud Hebræos, nam quod Ægypto propius eſt, ſcribitur per ſamech, alterum propinquius Chananitidi per tſade. Cades autem plurimum à Cadesbarne differre iam ſupra dictum eſt [a]. Obiit porro Maria centeſimo vigeſimo ſeptimo vitæ ſuæ anno, vt ex anno ortus eius liquet. Elatã autem magnificè, publicoque ſumptu Ioſephus affirmat, & ſepultam in monte quodam, quem vocat Sein.

b Num. 33. 38.

b. 9.

a An. Moſ. 82. n. 62.

IV. Celebratur à Zacharia. b c. 11. v. 8.

Mortis huius Zacharias ænigmaticè meminit [b], cum ait Dominus ſe ſuccidiſſe tres paſtores in menſe vno. Nobis, inquit Hieron. tres paſtores qui in vno menſe ſucciſi ſunt, Moyſes videtur & Aaron & Maria, quorum Maria in menſe primo, qui vocatur Niſan mortua eſt in deſerto Tin: Et in eodem loco propter aquam contradictionis, eodemque menſe Moyſes & Aaron condemnati ſunt, ne terram repromiſſionis intrarent. Atque ita factum eſt, vt è tribus paſtoribus alia præſenti morte ſuccideretur, alij ſententia mortis futuræ. Hæc Hieron. ex quibus intelligitur proxime ſcriptam à Moyſe hiſtoriam de aqua contradictionis, ſuo tempore collocatam eſſe, vt quæ eodem menſe quo Maria mortua eſt, Hieronymo teſte contigerit.

V. Fuit typus B. Virginis

Etſi autem non pauca eius cohoneſtando funeri dici poſſunt, illud tamen videtur eminere, quo eodem cum beatiſſima virgine nomine decorata, eiuſdem egregius typus fuit. Vtraque infantiæ Legiſlatoris ac principis populi ſui cuſtatrix fuit, atque adminiſtra, vtraque peregrinationum ſocia, curarum particeps, onerum ſubleuatrix, & gemituum conſolatrix fuit. Miſſa eſt Maria ante faciem populi Dei ex Ægypto proficiſcentis, vt ſine matre in deſerto non eſſet, qui Moyſem inſtar parentis habebat: in typum eiuſdem ſanctiſſimæ Deiparæ, quæ ſe parentem mitiſſimam exhibet iis, qui ex Ægypti vanitate conuerſi, Chriſtum Dominum per religioſæ vitæ deſerta ſequentes, ad promiſſam viuentium terram, magnis itineribus contendunt.

VI. Aqua contradictionis.

Sed iam ad triſtes contradictionis aquas, & ipſis aquis Mara longe amariores, inuitam propemodum conuertamus orationem, vbi Samſonem noſtrum, ſub tentationis onere fatiſcentem, deprehendemus, quando *defecit anima eius, & ad mortem vſque laſſata eſt.* Rem geſtam ita narrat Moyſes [c]. *Cum indigeret aqua populus.* Ex quo intelligitur Aquam de petra Horeb, quæ populum in Raphidim & Sinai potauit, reliquaſque manſiones eundem ſecuta eſt, vt ex Hebræis alibi diximus, defeciſſe, & quidem, vt apparet, non multo ante, neque enim diu à querela abſtinuiſſent. In ſiti ergo ſua *conuenerunt aduerſus Moyſen & Aaron, & verſi in ſeditionem dixerunt. Vtinam periiſſemus inter fratres noſtros coram Domino*, ſiue in ſeditione exploratorum, ſiue cum Core, Dathan & Abiron; putant enim ſe ſiti perituros, quam mortem interitu fratrum ſuorum ſibi acerbiorem putant. Pergunt, Cur eduxiſtis Eccleſiam Domini in ſolitudinem, vt & nos & noſtra iumenta moriamur? Deinde memores fructuum

c Nu. 20. 1. Populi murmur in ſiti.

quos Exploratores iampridem oſtentarant, *Quare*, inquiunt, *aſcendere nos feciſtis de Aegypto, & adduxiſtis in locum iſtum peſſimum, qui ſeri non poteſt, qui nec ficum gignit, nec vineas, nec malogranata. Inſuper & aquam non habet ad bibendum.*

VII. Moyſes & Aaron ad Deum cõfugiunt.

a Num. 20. 6.

Audita querela [a], *ingreſſus eſt Moyſes & Aaron, dimiſſa multitudine tabernaculum fœderis, corrueruntque proni in terram, Clamaueruntque ad Dominum, atque dixerunt, Domine Deus audi clamorem huius populi, & aperi eis theſaurum tuum, fontem aquæ viuæ, vt ſatiati* cum fuerint, *ceſſet murmuratio eorum.* Non habetur hæc oratio in Hebræo vel Græco textu, & creditur ſumpta ex antiqua aliqua paraphraſi Chaldæa, vel à Hieron. paraphraſticè ſuppleta, habet tamen eandem cum cæteris autoritatem. Timuerunt hi populi patres, ne contra populum murmurantem ira diuina deſæuiret, ideoque geſtu & affectu primum iram Dei placare, deinde beneficium impetrare ſtuduerunt. Nec fruſtra, nam *apparuit gloria Domini ſuper eos*, in illuſtri ſcilicet & coruſcante nube, ad terrorem in populo concitandum; vt iam aliquoties contigerat, in ſeditione maxime Core, & Exploratorum.

VIII Deus iubet impetrari aquã.

Locutuſque eſt Dominus ad Moyſem dicens, Tolle virgam & congrega populum, tu & Aaron frater tuus, & loquimini ad petram coram eis, & illa dabit aquas. Cumque eduxeris aquam de petra, bibet omnis multitudo, & iumenta eius. Cum Dominus dicat, *loquimini ad petram*, & non percutite petram, ſignificat, vt ait Caiet. ſe voluiſſe vt Moyſes iuberet, rupem ad ſolum imperium ſuum, inuocato nomine Domini, aquas ſine percuſſione profundere. Nec mandatum de accipienda virga ſignum erat rupem eſſe percutiendam vt patet ex diuerſis Exodi locis; tametſi Dominus petram Horeb virga percuti iuſſerit [b], ad dandum aquas. Quod fortaſſe Moyſes ex perturbatione animi non attendens, virga bis ſilicem percuſſit, cum hac increpatione populi, *Audite rebelles & increduli, num de petra hac vobis aquam poterimus eijcere?* & nihilominus *egreſſæ ſunt aquæ largiſſimæ, ita vt populus biberet, & iumenta.*

b Exod. 17. 6.

IX. Geminum Moſis peccatum.

Apparet geminum hic à Moſe admiſſum eſſe peccatum, inobedientiæ & diffidentiæ. Nam non alloquitur petram, quod Dominus iuſſerat, & percutit petram, quod Dominus non iuſſerat: & dubitat an rupes datura ſit aquas illis rebellibus & incredulis: neque enim de diuina potentia dubitabant, cum populum incredulitatis argueret, ſed de eius erga talem populum voluntate. Imo ex vi verborum negat, quod tamen Dominus certo futurum promiſerat. Neque propterea Dominus negauit aquas, licet parum ſibi obedientibus parumque credentibus, præſentem miſeratus neceſſitatem. Si enim non dediſſet, modicam etiam fidem, quam adhuc retinebant, perdidiſſent. Moyſis tamen & Aaronis incredulitatem grauiter reprehendit, & vltus eſt. Nec enim eſt cur eius verba excuſare, & in mitiorem ſenſum trahere conemur. Cum inſpector cordium Deus vtrumque diffidentiæ & incredulitatis arguat, eiſque grauem admodum conſtituat pœnam, vt ait S. Auguſt. [c]

Aquæ ex ſilice percuſſo exiliunt.

c q 19. in Num.

X. Moſis culpa & pœnã luctuoſa.

Dixit enim ad Moyſem & Aaron, *Quia non credidiſtis mihi, vt ſanctificaretis me coram filiis Iſrael, non introducetis hos populos in terram, quam dabo eis.* Id in Aarone accuratè impletum eſt, qui poſt tertium menſem mortuus eſt in deſerto. In Moyſe nonnulla indulgentia vſus eſt Dominus, vt qui ei conceſſerit terras trans Iordanem occupare, populo diuidere, & reliquas ex præalto monte contemplari. Cæterum non crediderunt ipſi Deum ad humanæ vocis imperium aquam de rupe educturum, neque ſeruierunt diuinæ gloriæ, quæ in eo poſita erat, vt populus agnoſceret Deum educere poſſe aquas de petra, ad imperiũ ſerui ſui. Ex quo intelligimus quàm neceſſarius ſit Dei concurſus actualis, & cooperans ad omne opus bonum, quo deficiente illico deficimus, conturbatur cor noſtrum, & derelinquit nos virtus noſtra. Triſte ſane ac luctuoſum in talibus tantiſq; viris ſpectaculum, poſt tam multa, tamque ſingularia diuinæ in ipſos beneuolentiæ argumenta, poſt tot prodigia in cœlo, in terra, in aquis, in igne, in inferis; in Ægypto, in mari, in deſerto, in omnibus locis & elementis, tam conſtanter, tamque glorioſè perpetrata. Puduit vehementes huius culpæ Hebræos Moſis laudatores, Philonem, Ioſephum, & Chronicorum ſcriptores Rabbinos, adeo vt eam ſilentio diſſimularint.

XI. Et immutabili decreto firmata.

Cæterum quoniam non ignorabat Moyſes poſtremum eſſe hunc annum Iſraëliticæ peregrinationis, ſimul etiam intellexit vltimum ſe vitæ annum decurrere. Afflixit porro vehementer hæc pœna Moyſen, vt patet ex multis Deuteronomij locis, vbi coram populo non ſine gemitu refert, ſe populi cauſa iram diuinam incurriſſe, & ſpe ingrediendi terram promiſſionis excidiſſe. Cumque viueret nihilominus in eius pectore ipſius deſiderium, ſæpe Dominum precibus ſollicitauit, eique quodammodo blanditus eſt, hanc vt veniam impetraret, nec tamen exauditus eſt; ſed audiuit potius [a], *Sufficit tibi, nequaquam vltra loquaris de hac re ad me*, Vnde intellexit Moyſes ratum eſſe, & immutabile decretum contra ſe, & contra fratrem ſuum, de excluſione ſua à terra illa: ideoque id decretum iuſiurandum vocat [b]. *Iratus eſt*, inquit, *Dominus contra me propter ſermones veſtros*, quibus ad diffidentiam adductus ſum, *& iurauit vt non tranſirem Iordanem, nec ingrederer terram optimam, quam daturus eſt vobis. Ecce morior in hac humo, non tranſibo Iordanem, vos tranſibitis, & poſſidebitis terram egregiam.*

a Deu. 3. 26

b Deu. 4. 21.

XII. Legatio ad Idumæos à Deo præcipitur.

Poſt tam triſte nuncium, non ceſſauit propterea Moſes publica negotia pari ſtudio promouere, ac ſi ipſe populum introducturus eſſet in Chananitidem. *Miſit enim interea nuncios Moyſes de Cades ad regem Edom*, Prius tamen conſuluit Dominum, quid facto opus eſſet, qua via & modo in terram promiſſam intrandum: vel Dominus ipſe præmonuit vltro Moyſen, vt legatos mitteret ad Idumæos, vt per terram ſuam permitterent innoxium atque amicum tranſitum, vt decebat fratres; aut eo non impetrato, ad terminos regionis ipſorum, verſus Moabitas iter circumflecterent. Illa Dei monitio eſt in Deuteron. [c] cap. 2. vbi iubentur circumire regionem Idumæorum Aquilonem verſus, nam terra Chanaan eſt ſeptentrionalis Idumæis. Itaq; Iſraëlitæ orientalem eorum

c c. 2. v. 2. 3. &c.

oram luſtrarunt. *Tranſibitis*, ait Dominus, *per terminos fratrum veſtrorum filiorum Eſau, qui habitant in Seir, & timebunt vos*, quos ſciunt cum ſexcentis millibus bellatorum progredi, *videte ergo diligenter ne moueamini contra eos*, ne ſcilicet vi tranſitum vobis aperire conemini, aut eorum terram occupare velitis. *Neque enim dabo vobis de terra eorum, quantum poteſt vnius pedis calcare veſtigium: quia in poſſeſſionem Eſau dedi montem Seir. Cibos ab eis emetis pecunia, & comedetis; aquam emptam haurietis, & bibetis.*

XIII. A Moſe mittitur.

His Moyſes mandatis inſtructus legationem ad regem Idumæorum mittit, quem apparet fuiſſe Huan de terra Themanorum, qui Iobo ſucceſſit; vt in Geneſi ſcriptum eſt [a], Nunciata vero eductione ſua ex Ægypto, *Ecce* inquit, *in vrbe Cades, quæ eſt in extremis finibus tuis poſiti, obſecramus vt nobis tranſire liceat per terram tuam. Non ibimus per agros, nec per vineas non bibemus aquas de puteis tuis, ſed gradiemur via publica, nec ad dexteram, nec ad ſiniſtram declinantes, donec tranſeamus terminos tuos.* Vide petentis modeſtiam, qui ſuperbè non flagitat, neque armatas affert preces, paratus totam potius Idumæorum terram laborioſe circum luſtrare, quam contra Dei voluntatem, in duriſſimi oris homines pugnare, qui fratribus innoxium breuemque tranſitum negent, qui iure ſperare poterant ab ipſis auxilium ad cæteras gentes debellandas.

a Gen. 36. 34. Num. 20. 16. 17.

XIV. Ab Idumæo reijcitur.

At Rex Idumæus veritus ne illi ſpecie tranſitus occuparent regionem ſuam, parum humaniter, *non tranſibis*, inquit, *per me, alioquin armatus occurram tibi.* Dura omnino reſponſio, & illi nationi conueniens quæ fero & agreſti patre nata, & inter duros ſilices educata, ferinum quiddam ſemper & agreſte retinuit. Cumque Iſraelitæ perſeuerarunt vrgere tranſitum, cum iſte negauit obſtinatius. Quin etiam ſtatim egreſſus eſt obuius cum infinita multitudine, & manu forti. *Nec voluit acquieſcere deprecanti, vt concederet tranſitum per fines ſuos*, id eſt intra fines, ſiue per mediam regionem ſuam, id enim petebant; *quam ob rem diuertit ab eo Iſrael*, obeundo fines eius, è Cadibus veniendo in montem Hor, qui & ipſe eſt in finibus Idumæorum, vt eſt in catalogo manſionum [b]. Eſt autem hæc ordine trigeſima quarta, in qua duo quædam memorabilia contigerunt, mors Aaronis, & res geſta cum Arado rege Chananæorum, prius habetur vigeſimo Numerorum extremo, poſterius initio vigeſimi primi.

b Num. 33. 37.

XV. Locus & tempus mortis Aaronis.

Tempus ſimul & locus mortis Aaronis ita deſcribitur [c]. *Aſcenditque Aaron ſacerdos in montem Hor, iubente Domino, & ibi mortuus eſt, anno quadrageſimo egreſſionis filiorum Iſrael ex Ægypto, menſe quinto, prima die menſis, cum eſſet annorum centum viginti trium.* Hæc ibi. Iuſſio autem illa domini habetur vigeſimo Num. [d] *Pergat*, inquit, *Aaron ad populos ſuos, non enim intrabit terram quam dedi*, id eſt promiſi daturum, *filiis Iſrael, eo quod incredulus fuerit ori meo ad Aquas contradictionis.* Quæ verba triſte nuncium vtrique fratri attulerunt, quoniam eadem vtriuſque cauſa fuit, & tam antiquam vitæ conſuetudinem diſtrahebant. Non defuit tamen ſolidæ conſolationis materia: quod is non exterminabatur de populo ſuo, ſed aggregabatur ad Sanctorum populos, quorum in ſe virtutes expreſſerat, in quorum fide moriebatur. Aderat illa quoque conſolatio, quod ſciebat vterque hanc animorum ſeparationem non diuturnam fore. Nam intra menſes octo Moyſi abeundum etiam fuit, & ad eundem ſanctorum in ſinu Abrahæ chorum veniendum.

c Num. 33. 38. 39.
d v. 24. & 25.

XVI. Eiuſque modus. Nu. 20. 25.

Modus autem mortis Aaronis, & Eleazari in locum ipſius ſuffecti, ſic à Domino Moyſi præſcribitur. *Tolle Aaron, & filium eius cum eo*, primogenitum videlicet, *& duces eos in montem Hor. Cumque nudaueris patrem veſte ſua*, nimirum pontificia, indues ea Eleazarum filium eius. *Aaron colligitur* ad populum Sanctorū ſcilicet quomodo inferius [a]. Moyſi dicitur, *& ſic colligeris ad populum tuum.* Quæ vox repræſentat Deum quaſi demeſſas morte ſpicas colligentem, & deferentem in horreum ſuum, iuxta parabolam [b] illam euangelicam. *Fecit Moyſes vt præceperat Dominus, & aſcenderunt in montem Hor, coram omni multitudine*, poſtremum illi vale dicente, Pontifice viciſſim illis benedicente, cum eo vtrimque ſenſu quem facile eſt cogitare. *Cumque Aaron ſpoliaſſet veſtibus ſuis, induit eis Eleazarum filium eius.* Ex quo intelligi poteſt Aaronem è Sanctuario & caſtris egreſſum, cum omnibus pontificiis ornamentis, quibus Eleazarus erat induendus, & eo modo, ex peculiari Dei ordinatione, initiandus. Fuit hæc quoque non leuis Aaronis conſolatio, quod veſtibus ſuis & dignitate ornatum filium ſuum quaſi de morte triumphans pro ſe relinquit, quod parentum votum vel maximum eſſe ſolet, qui ſe quaſi viuentes & florentes in filiis apprehendunt. Vixit in Pontificatu annos 38. menſes tres, dies 12.

a Num. 31. 2.
b Matt. 13. 30.

XVII. Aaron fletur, & cōmendatur.

Illo mortuo & videlicet ſepulto quoque *in montis ſupercilio, deſcendit* Moyſes *cum Eleazaro* nouo Pontifice. *Omnis autem multitudo videns occubuiſſe Aaron, fleuit ſuper eo 30. diebus, per cunctas familias ſuas.* Et merito ſane lugent populi in bonorum morte prælatorum, in quorum funere permagnam ipſi iacturam faciunt. Laudat eum Eccleſiaſticus [c], & pro magna laude ſimilem Moyſi facit, potuit & pro maiore, Chriſto Domino aliquatenus comparare. Laudat & euectum in apicem ſacerdotii Pontificatum, qui nunquam ab eius progenie, dum lex illa populuſque duraret, auferendus eſſet: cuius habuiſſet Deum non ſolum munificum largitorem, ſed conſtantem etiam contra ambitioſos propugnatorem: quique conſentaneis illi dignitati virtutum ornamentis eum egregiè locupletarit; quæ ex Annalibus noſtris [d] huc transferenda, breuitatis cauſa non duximus: id modo dicere contenti. Abiiſſe Aaronem ad patres ſuos in ſenectute bona, annis tribus & 80 in duriſſima barbari populi, atque inhumana ſeruitute conſumptis, quadraginta vero in duriore etiam libertate. Niſi potius intolerabilis fuit ſeruitus, tam numeroſum, tam incredulum, tam ſeditioſum populum, per medias tot ſolitudinum ærumnas, tanto tempore gubernare.

c Eccl. 45. 7. 8. &c.
d Ad Moſ. 120. n. 33. 34. & 35.

XVIII. Eleazarus Pontifex.

Dum exequiarum Aaronis celebritas in trigeſimum protenditur diem, & nouus Pontifex Eleazarus ſummum init, adminiſtratque ſacerdotium, Rex Aradiorum (qui & ipſi Chananæi erant, vt ex Geneſi [e] conſtat, & habitabat ad meridiem, proptereaque viciniore erat

e c. 10. 15. 16. &c.

Rex Aradiorũ pugnat cõtra Hebræos, & vincitur.

Iſraëlitis peregrinantibus in meridiana ſolitudine) cum *audiſſet veniſſe Iſrael per exploratorum viam* Suorumne an Iſraëlitarum? ſuorum putauit Philo, cæteri Iſraëlitarum. Viam autem intelligit redeuntium, nam iter per montana inchoatum, per campeſtria finierant. Neque enim memoria exciderat illa exploratorum peregrinatio, & gentis ex Ægyptio profectæ, quæ nouas quæreret ſedes, à qua ſibi ſinguli populi male metuebant, ignari quam ſe in partem illa gens eſſet effuſura. Itaque Rex Aradiorum commodam aliquam nactus occaſionem, pugnauit contra Iſraëlitas [a], *& victor exiſtens duxit ex eo prædam*. Nec impunè. *Nam Iſrael voto ſe Domino obligans, ait: Si tradideris populum iſtum in manu mea, delebo vrbes eius. Non fuerunt vota irrita*, vt ait Philo, *Numine robur Hebræis addente ad extorquendam regi victoriam. Itaque pugnatum eſt egregie, ſupplicatumque poſt victoriam, præda tota conſecrata autori tantæ felicitatis. Oppida cum viris, & auro argentoque Deo dicari placuit, vnde totum id regnum Anathema nominatum eſt.* Sic ille. Hebræum nomen Horma vaſtationem ſignificat, quæ in animalibus ſacrificandis Holocauſto reſpondet.

a Num. 21. 1. 2.

XIX. Hebræi circumeũt Idumæos.

Hoc proſpero rerum ſucceſſu læti, beneque animati Iſraëlitæ vlterius progrediuntur, terram Idumæorum circumeuntes. Profecti ſunt enim de monte Hor [b], *per viam quæ ducit ad mare rubrum*, non quidem deſcendendo per eam meridiem verſus, quod nonnullos deduxit in fraudem, ſed verſus aquilonem & ortum progrediendo, relicta terra Edom ad ſiniſtram & occaſum, Moabitarum autem regnum ad dextram & ortum habendo. In obeunda porro Idumæa duæ manſiones contigerunt, 35 in Salmona, & 36 in Phunon, quas in 21 Num. omiſit Moyſes, vt notauit Hieron. reddidit autem in Catalogo [c]. In alterutra igitur *tædere cœpit populum itineris & laboris*. Acerbum enim eis erat terram per annos 40 quæſitam habere ante oculos, & ipſa propè manu contingere, nec tamen ingreſſum permitti, ſed quaſi de induſtria populum longiſſima circuitione vexari. Non ſolum enim Idumæam, à parte ipſius meridionali & orientali, ſed totam etiam maris mortui longitudinem emenſi ſunt circumeundo, antequam ad Iordanem peruenirent. Nimirum volebat Dominus ex itinere debellari duos Amorrhæorum reges: & eorum regionem parti populi diſtribui.

b Num. 21. 4.

Duæ manſiones.

c Num. 33. 41. 42.

Tædium Hebræorũ.

XX. Et murmuratio.

At illi, qui debellato Aradiorum regulo, cuperent mediam peruadere Idumæam per quam rex eius tranſitum negabat cum eos Deus armis cogi non pateretur, contra Deum & Moyſem obloquuntur, & ſolitam de cibo & potu querelam, quaſi cantilenam redintegrant. Et permittebat Dominus iſta inepta faſtidia, & obmurmurationes, in pœnam priorum culparum, quoniam reliquias generationis morti addictæ, in deſerto perire oportebat [d]. *Quamobrem miſit Dominus in populum ignitos ſerpentes, ad quorum plagas, morteſque plurimorum venerunt ad Moyſen, atque dixerunt, Peccauimus, quia locuti ſumus contra Dominum & te: ora vt tollat à nobis ſerpentes.* Sic ſerpentum morſibus cogi oportebat ad pœnitentiam genimina viperarum. Ignitos porro ſerpentes interpretari licet, vel de externa ſpecie rutila in modum ignis: vel de ſenſu doloris quem inferebant; vt eorum morſibus corpora inflammarentur, carbunculis, & febri ardente concepta. Hic Dominus à Moyſe exoratus, iubet fieri ſerpentem æneum, & in ſignum eleuari, vt eo conſpecto ægri à ſerpentibus ſanarentur. Circa quæ Sapiens philoſophando [a] alludit ad dominicam crucem, in qua non verus, ſed ad externam tantum ſpeciem peccator pendebat; ſicut ſerpens ille ad perticam affixus, ſpeciem ſerpentis habebat, naturæ veritatem non habebat.

d Num. 21. Serpentum morſibus caſtigata.

a Eccl. 16. 5.

XXI. Aliquot manſiones.

Profectique filij Iſrael [b], de Phunon, vt eſt in catalogo manſionum [c], *caſtrametati ſunt in Oboth*, indeque ſecutæ ſunt manſiones aliquot rebus inanes; donec ventum eſt ad torrentem Arnon, *qui eſt terminus Moab, diuidens Moabitas & Amorrhæos* [d] cis torrentem autem eſt manſio quadrageſima, dicta Helmon Deblataim. Ibi cum populus ſubſtitiſſet, dixit ei Dominus [e], *Surgite, & tranſite torrentem Arnon. Ecce tradidi in manu tua Sehon regem Heſebon Amorrhæum, & terram eius: incipe poſsidere, & committe aduerſus eum prælium. Hodie incipiam mittere terrorem, atque formidinem tuam in populos, qui habitant ſub omni cœlo, vt audito nomine tuo paueant, & in morem parturientium contremiſcant, & dolore teneantur.* Ita Dominus. Moyſes nihilominus pro innata manſuetudine, rem amicè tentandam ratus eſt, licet ſciret eum regem nihil precibus effecturum, Deo ita diſponente, ne conqueri poſſet ſe iniuſtè bello peti ab iis, mallent vi, quam amicè agere. [f] Miſit ergo nuncios ad Sehon regem, qui tranſitum pacificum poſtularent, quem ille non minus ſuperbè negauit, quam rex Edom [g], ſed non pari euentu, quod Dominus Idumæis parcitum vellet, non Amorrhæis. Nam quod filij Eſau dicuntur dediſſe tranſitum, ſicut & Moabitæ, intellige per fines ſuos dediſſe, non per mediam regionem, quod Moyſes ab hoc rege petebat, & obtinuit non ſolum tranſitum, ſed poſſeſſionem regni eius.

b Num. 21. 10.
c Num. 33. 43. 46.
d Num. 21. 13.
e Deut. 2. 24.
Sehon Rex Heſebon.

Ad eum legatio.

f Deut. 2. 26. 29.

g c. 20. 17. 18. Num.

XXII. Pugna cũ ipſo, atque victoria.

Egreſſuſque eſt, ait Moyſes [h], *Sehon obuiam nobis cum omni populo ſuo ad prælium in Iaſa, Et tradidit eum Dominus Deus noſter nobis, percuſsimuſque eum cum filiis ſuis, & omni populo ſuo*, ipſum autem Sehon in prælio cecidiſſe autor eſt Ioſephus. Cæſis autem propugnatoribus facile fuit oppida omnia in poteſtatem redigere, ideo ſequitur. *Cunctaſque vrbes in tempore illo cepimus, interfectis habitatoribus earum*, etiam inermibus, imo *viris ac mulieribus & paruulis. Non reliquimus in eis quidquam viuum, abſque iumentis, quæ in partem venere prædantium, & ſpoliis vrbium quas cepimus.* Non enim voluerant regnum Sehonis eſſe Anathema, ſicut regnum Aradiorum. Quantum autem terrarum hac victoria ab Iſraëlitis acquiſitum fuerit, *ab Aroer*, inquit, *quæ eſt ſuper ripam torrentis Arnon, oppido, quod in valle ſitum eſt, vſque, Galaad*, vel *vſque Iaboc*, vt eſt in Num. [i] Denique *non fuit vicus & ciuitas quæ noſtras effugeret manus: omnes tradidit Dominus Deus noſter nobis.* Huius porro occaſione victoriæ, recenſet Moſes quomodo rex Amorrhæorum occupauerat olim, & abſtulerat Moabitis, quæ hodie pugnans contra Iſraëlitas perdiderat, quæ deinde tempore Iephthe [k], poſt trecentos circiter annos, rurſus controuerſa fuerunt.

h Deut. 2. 36.

i Num. 21. 26.

k Iud. 11. 12.

XXIII. Pugna cũ Og & victoria.

Sequitur pugna & victoria de Og rege Baſan, qui reliquam regionem ſeptentrionalem trans Iordanem poſſidebat à torrente Iaboc, vſque ad montem Hermon. *Verteruntque ſe* inquit Moyſes [a], & aſcenderunt per viam Baſan, rectè *verterunt*, ſimiliter in Deuteron. [b] *conuerſi aſcendimus per iter Baſan*. Nam cum inſtitutum haberent tranſire Iordanem, qui eis erat ad occidentem, verterunt iter ad Septentrionem, vt pugnarent contra regem Baſan. Qui cum veniſſet in auxilium Sehonis amici & ſocij regis, eoſdem habuit hoſtes Iſraëlitas. *Quibus occurrit cum omni populo ſuo, pugnaturus in Edrai*, vrbe primaria regni Baſan. Dixitque Dominus ad Moyſen, *Ne timeas eum*. Et erat ſane cur timeretur vir fortiſſimus, & animo & corpore giganteo, ſed res ei futura erat contra victorem populum, & quod caput eſt, contra propugnatorem eius Deum. Pergit Dominus, *in manu tua tradidi illum, & omnem populum & terram eius; facieſque illi ſicut feciſti Sehon regi Amorrhæorum, habitatori Heſebon.*

a Num. 21. 33.
b Deu. 3. 1.

XXIV. Victoriæ regiſque magnitudo

Promiſſa in rem deducta ſunt. *Percuſſerunt* enim *& hunc cum filiis ſuis* [c], *vniuerſumque populum eius, vſque ad internecionem, & poſſederunt terram illius*. Explicatius habetur in Deuteron. [d] quanta fuerit iſta victoria. *Non fuit oppidum*, inquit, *quod nos effugeret, ſexaginta vrbes, omnem regionem Argob regni Og in Baſan. Cunctæ vrbes erant munitæ muris altiſſimis, portiſque & vectibus, abſque oppidis innumeris, quæ non habebant muros.* Apparet & magnitudo victoriæ ex ipſo principe, qui in ea pugna cæſus eſt, cum filiis, vtique parente dignis. *Solus quippe Og rex Baſan reſtiterat de ſtirpe gigantum*; præbet & ſpecimen magnitudinis eius, cum ait monſtrari lectum eius ferreum, *qui eſt in Rabbath filiorum Ammon, nouem cubitos habentem longitudinis, & quatuor latitudinis, ad menſuram cubiti virilis manus*, id eſt vulgaris ſiue communis: huiuſmodi autem cubitus habet pedem cum dimidio. Ex quo intelligi poteſt eum 12 pedes longitudinis exceſſiſſe. Ad hos tamen non videntur reſpexiſſe exploratores cum dicerent. *Ibi vidimus monſtra quædam filiorum Enac de genere gigantæo*. Quoniam illi Enacidæ erant in Hebron cis Iordanem: illi autem Amorrhæi trans Iordanem, quem exploratores non tranſmiſerant. Itaque ſolus Og trans Iordanem reſtiterat de ſtirpe gigantum.

c Nu. 21. 35.
d c. 3. 4. 5.

Og rex Baſan.

XXV. Manſio 41. in montibus Abarim.

Poſtquam autem Iſraëlitæ, duo prædicta regna in poteſtatem redegerunt, omnibus circumcirca populis terrore concuſſis, præſidiis quidem munitiſſimis loca tenuerunt, dum diſtributio regionis acquiſitæ, Dei voluntate, & Moyſe diſtributore fieret, nouis colonis; ad ſolita tamen caſtra redierũt, eáq; ad montes Abarim manſione quadrageſima prima fixerunt. *Egreſſi* [e] enim *de Helmon Deblathaim, venerunt ad montes Abarim contra Nebo*, id eſt è regione vrbis Nebo, quam filij Ruben inſtaurarunt; ceſſit enim in ſortem eorum, in qua fuit olim vt ait Hieron. idolum Chamos, quod alio nomine Beelphegor appellatur. Eſt etiam Nebo mons vnus de montibus Abarim omnium maximè ſublimis, cujus vertex dictus eſt Phaſga. In cuius montis ſpelunca, puteo, vel ciſterna Ieremias in clade Hieroſolymorum, ignem perpetuum recondidiſſe cum altari incenſi, aliqui tradidere, qua de re ſuo loco dicetur.

e Num. 33.

Nebo.

Phaſga.

XXVI. Manſio 42. & vlt. in campeſtribus Moab.

Subiecta his montibus regio, quæ ab oriente habet eoſdem montes, ab occidente vero Iordanem dicuntur Campeſtria Moab, in quibus quadrageſima ſecunda & vltima Iſraëlitarum manſio ponitur: ad quam ferè pertinent reliqua omnia, quæ de Moyſe à Scriptura memorantur. Primum autem quod occurrit eſt res geſta cum Moabitis. Balac enim rex Moabitarum [a], *videns omnia quæ fecerat Iſrael Amorrhæo* vtrique tam Sehon quam Og vicinis ſuis, *& quod pertimuiſſent eum Moabitæ, & impetum eius*, ſi vim afferre vellet, *ferre non poſſent*, Iniit conſilium cum maioribus natu regni ſui, & terræ Madian, quæ fuit prouincia in Moabitide, vt ex [b] Geneſi conſtat, & mox ad tribum Ruben pertinuit, longéque diſtat à Madianitide vicina monti Sinai, in qua Moſes habitauerat, & vxorem duxerat Sephoram filiam Iethro. Ad hos ergo conuocatos egit de communi periculo, quod ab Iſraëlitis imminebat, *Ita*, inquit, *delebit hic populus omnes, qui in noſtris finibus commorantur, quomodo ſolet bos herbas ad radices carpere.* Neſciebat enim vt notauit Ioſephus, Deum vetuiſſe ne Iſraëlitæ Moabitis quidquam negotij faceſſerent.

a Num. 22. 2.

Metus Balaci ab Iſraële.

b c. 25. 35. Madianitis duplex.

XXVII. Init conſilium contra eos, & euocat Balaam

Cum ergo robuſtos Moab obtineret tremor, miſit Balac rex eorum legationem ad Balaam, quem plerique magum, alij prophetam vocant in regionibus illis tum celebrem. Scribit autem Origines [c], Balac inaudiſſe Iſraëlitas orationis vi magis, quam armis hoſtes ſuperare. Orante Moſe Pharaonem ſexcentis afflictum plagis, poſtremo quieſcentibus Hebræis, fluctibus obrutum: rurſumque Amalecitas eodem orante profligatos. Itaque ratus magicis illos carminibus vincere, magum etiam carminibus potentem in auxilium vocat, ſi forte eius opera incruentam obtineat victorian, aut hoſtes ſuos longè à ſe faceſſere cogat. Quin & eodem alluſiſſe regem putat, vſurpata ſimilitudine bouis, ore ac lingua herbam carpentis, quaſi populus hic non gladiis, ſed ore, ac lingua pugnaret. Huius porro Balaami ſi genus quæras, paſſim filius Beor dicitur, ſi patriam, ex Meſopotamia oriundus fuit, iuxta illud Moſis, *Conduxerunt contra te Balaam filium Beor de Meſopotamia Syriæ* [d], vel vt in Hebræo, *de Aram duorum fluuiorum*, nimirum Tygris & Euphratis, qui cingunt Meſopotamiam. Syria vero Hebræis eſt Aran, ſiue Aramæa, & ipſemet ait veniſſe ſe de Aran ex montibus orientis. Et quidem ex vrbe Pethora, quæ Euphrati impoſita eſt, vt ex Hebræo ac Chaldæo liquet, quam vocem Hieronymus in ariolum vertit.

c Hom. 13. Num.

Quis ille fuerit.

d Deut. 23. 4.

XXVIII. Prophetane an magus.

Quod ad eius officium, refert idem [e] ex Hebræis, fuiſſe eum primùm virum ſanctum, & Prophetam Dei; poſtea per inobedientiam & deſiderium munerum, dum Iſraël maledicere cupit, diuini id eſt arioli vocabulo nuncupari. Mariana veriſimile putat eum non fuiſſe ariolum, ſed de numero prophetarum, qui erant inter gentes, vt Sibyllæ, quando Deus illi apparet. Et certe nuſquam apparet illius cum dæmonibus communicatio, neque ea de re à Scriptura arguitur, ſed de aliis tantùm peccatis, quæ in homines alioqui fideles cadunt, vt ino-

e in trad. in Gen.

Eius peccata.

bedientia & auaritia, ex qua inductus eſt ad volendum maledicere innocenti populo, & peccato ſcandali, vt mox dicetur & Petrus eum prophetam, quamuis inſipientem vocat.[a] Et vox Arioli, vt dixi, ambigua eſt in Hebræo. Nam quod mox de diuinationis pretio dicitur, id commune videtur etiam bonis prophetis, quibus nomine gratitudinis populus, qui eos conſulebat; aliquid ſolebat offerre, vt de Samuele, quem Saul conſulebat[b], ſcriptum eſt. Mittit ergo Rex viros primarios tam Moabitas quam Madianitas, qui euocent Balaam ad maledicendum Hebræis, vt eos vel delere poſſit, vel procul à ſe repellere; addit adulationem ad perſuadendum aduentum. *Noui enim quod benedictus ſit* proſpera videlicet fortuna vtatur, *cui benedixeris, & maledictus in quem maledicta congeſſeris.*

a 2. Pet. 2. 15. 16.

b 1. Reg. 9. 7. 8.

XXIX. Regis ad eum legatio.

Veniunt legati, regis mandata referunt, ſed & munera offerunt, quibus illectus Balaam, non ſtatim dimiſit à ſe homines iniqua poſtulantes, ſed iuſſit expectare diuinum reſponſum. Deus autem illi per viſum apparuit, & *Noli*, inquit; *ire cum eis, nec maledicas populo, quia benedictus eſt. Qui mane conſurgens dixit ad principes; ite ad terram veſtram, quia prohibuit me Dominus ire vobiſcum.* Reuerſi legati, dixerunt Regi Balaam noluiſſe venire, tacita Domini prohibitione. At ille ratus has execrationes, & diras pretio atque apparatu maiore emendas eſſe, multo ſplendidiorem legationem remiſit, in hanc ſententiam. *Ne cuncteris venire ad me, paratus ſum honorare te*, muneribus ſcilicet, quæ & honoraria dicuntur; vnde ſequitur, *& quidquid volueris dabo tibi, veni & maledic populo iſti.* Cui Balaam. *Si dederit mihi Balac plenam domum ſuam argenti & auri, non potero immutare verbum Domini Dei mei, vt plus vel minus loquar.* Obſecro vt hic maneatis etiam hac nocte, vt ſcire queam quid mihi rurſum reſpondeat.

Iterata.

XXX. Abit cum legatis Deo permittente.

c q. 48. in Num.

Et hoc, inquit Auguſt.[c] *non eſt ſine graui peccato. Iam enim conſtans eſſe debuit, ſemel audito quod ei dixerat Dominus.* Et mox. *Sed ibi ſe victum cupiditate monſtrauit, vbi loqui ſibi Dominum hac de re iterum voluit. Proinde Dominus videns eius cupiditatem captam, deuictamque muneribus, permiſit eum ire; vt per iumentum, quo vehebatur eius dementiam corrigeret.* Sic Auguſtin. Quæ eſt Theodoreti[d] quoque ſententia. Atque adeo Petri Apoſtoli[e] qui de quibuſdam Hæreticis loquens, *cor*, inquit, *exercitatum auaritia habentes, maledictionis filij, derelinquentes rectam viam errauerunt, ſecuti viam Balaam ex Boſor, qui mercedem iniquitatis amauit, correptionem vero habuit ſuæ veſaniæ: ſubiugale mutum animal, hominis voce loquens prohibuit prophetæ inſipientiam.* Cum ergo abiret Balaam cum legatis, non tam ſtudio obſequendi Domino, quam lucri cupiditate, *iratus eſt Deus* iſti peruerſitati; miſitque angelum, qui diceret peruerſam eſſe viam eius, quæ ſcilicet fiebat intentione peruerſa morem gerendi regi, mutata, vt plerique cenſent voluntate.

d q. 42. in Num.

e 2. Petr. 2. 15. 16.

Cui occurrit Angelus.

XXXI. Et terret Aſinam.

f Num. 22. 22.

Sed prius *ſtetit Angelus in via contra Balaam*[f], *qui ſedebat aſinæ, & duos pueros*, famulos ſcilicet *habebat ſecum.* At aſina cernens Angelum euaginato gladio iter obſidentem, ſemel iterumque declinat à via, & verberibus in viam à propheta reducitur, donec concidit ſub pedibus ſedentis; qui iratus vehementius cædebat fuſte latera eius. *Aperuitque Dominus os aſinæ & locuta eſt*, angelo in eius ore verba formante, & defectum organorum ſupplente, cum tamen non intelligeret illa quæ dicebat, ſicut neque ſerpens, quæ per os ipſius Dæmon Euæ olim locutus eſt. Cæterum vt prodigioſa ſit illa locutio. *Nihil tamen hic mirabilius videtur* ait Auguſtinus[a], *quam quod loquente aſina Balaam territus non eſt, ſed inſuper ei, velut talibus monſtris aſſuetus, ita perſeueranter reſpondit.* Sic ipſe, quæ copioſius apud Nyſſenum leges[b]. Itaque mirabili Dei iudicio aſina videt, quod homo, atque adeo propheta non videt. Aſina declinat periculum, in quod iſte ſe vltro conjicit, Aſina periculo dominum eripit vel inuitum, iſte contra benefacientem ſæuit. Aſina loquitur, & hominem redarguit, homo non expaueſcit, comparatus iumentis inſipientibus, & inſipientior factus eſt illis. Et vt illa locuta eſt, quæ non intelligebat, ita iſte dicturus erat, quæ neque ipſe caperet, neque vellet. Et ſicut illa mox vt locuta eſt, ſiue ſuccumbens oneri & plagis, ſiue id agente Angelo mortua eſt, iuxta illud. *Ego te occidiſſem, & illa viueret:* ſic & iſte mox poſt prophetiam gladijs Iſraëlitarum occubuit.

Quæ verberata loquitur.

a q. 48. in Num.

b In Annal. quos vide toto hoc loco.

Balaami ſtupor.

XXXII. Et colloquium cũ Angelo. verſ. 35.

Protinus ait Moyſes *aperuit Dominus oculos Balaam, & vidit Angelum ſtantem in via euaginato gladio*, prius enim tenebantur oculi eius *attoniti*, ne eum videret in aſſumpto corpore, quem tamen aſina videbat, & ab eo declinabat, tanquam à terrifico ſpectaculo. Intellexit illico Balaam, ſi malediceret Hebræis, ſe Deum angelumque eius bello aggreſſurum, quod eſt gigantum more bellare cum ſuperis, vt notauit Cyrillus[c]. Itaque adorauit eum pronus in terram. Cui Angelus, *cur*, inquit, *tertiò verberas aſinam tuam? Ego veni vt aduerſarer tibi, quia peruerſa eſt via tua, mihique contraria, & niſi aſina declinaſſet de via dans locum reſiſtenti, te occidiſſem, & illa viueret.* Aiunt Hebræi[d], illam continuo fuiſſe mortuam, ne maneret aſina in dedecus humani generis, quæ hominem ratione conuicerat. Ex Hebræo tamen non ſatis probatur eam tunc fuiſſe mortuam. In eo enim legitur, *ego te occidiſſem & illam viuificaſſem*; quod exponi poteſt, permiſiſſem viuere, vt cum de Dauide dicitur[e] *virum ac mulierem non viuificabat Dauid*, id eſt non relinquebat in viuis,

c l. 6. de Adorat.

d Apud Abul. q. 11. in 22. Num. Aſina an tunc mortua.

e 1. Reg. 27. 11.

XXXIII. Balaam pergit ad regem Balac.

f Num. 22. 34. 35.

Dixit Balaam, Peccaui[f], *neſciens quod tu ſtares contra me: & nunc ſi diſplicet tibi vt vadam, reuertar. Ait Angelus, vade cum iſtis, & caue ne aliud quam præcepero tibi loquaris.* Renouat igitur Angelus permiſſionem itineris, ſed inculcat conditionem, quam ille miſſam facere cupiebat, niſi iſto ſpectaculo territus fuiſſet. In quo egregium argumentum Angelicæ erga probos prouidentiæ obſeruandum eſt. Neſciebant Iſraëlitæ quid Balaam contra ipſos cogitaret, cum pro ipſis Dominus angelicum præſidium præparabat. Ille in via erat ad maledicendum paratus, angelus in via ad reſiſtendum paratus occurrit. Ille execrationes & diras conjicere contra innocentes meditatur, iſte benedictiones ex ore prophano elicit, & futura myſteria vaticinatur. Cæterum fuiſſe hunc

Angelica Prouidentia.

Angelum

Angelum Iudaici populi protectorem, atque adeo Michaelem ipſum Archangelum, præſidem ac protectorem eccleſiæ catholicæ, quæ tunc erat apud Iſraelitas, par eſt credere idque nonnulli iam olim apud Theodoretum [a] aſſeruerunt. Agebatur enim de totius populi internecione, ſi ille magicis carminibus dementatus, hoſtium furori exponeretur.

a q. 42. in Num.

XXXIV. Balac occurrit prophetæ.

Iuit igitur Balaam permiſſu Angeli cum legatis, à quibus præmonitus rex Balac venit in occurſum eius in finibus ipſis regni ſui. Et poſt diei illius collocutionem atque epulas, mane facto rex ducit prophetam in montem excelſum, in quo colebatur Baal, vnde oſtendit ei extremam populi partem. Ibique excitatis ſeptem aris, in ſingulis vitulum & arietem Domino in holocauſtum obtulit [b]. Idemque mox in vertice montis Phaſga: & rurſum tertio in vertice montis Phogor. In quibus omnibus præſente rege & optimatibus, populum Iſraeliticum Domino ſuggerente benedixit, fauſtáque precatus eſt, quamtumuis ægre ferente rege. Addidit etiam prædictiones de eorum victoriis, magnáque potentia, de futuro etiam Chriſti regno, per ortum nouæ ſtellæ gentibus enunciando: quæ ipſe in Magis poſteris ſuis viſurus ſit, poſt annos 1470. Sed hæc vaticinia vt minus ad inſtitutum noſtrum pertinentia, omittamus. Improbum tamen eius conſilium, quod ad hiſtoriæ filum pertinet, non videtur omittendum.

b Num. 23. 4.

Balaam ſacrificat, populóque benedicit.

XXXV. Improbum eius conſilium.

Et videtur ſane Dominus euertiſſe primò conſilium eius, & alia omnia in os eius immiſiſſe, vt patet ex ca. 24. verſ. 14. & ſeqq. poſtea tamen, perabſtruſa prouidentia, id permiſiſſe; ſicut eidem primò negatam profectionem, poſtea permiſit. Id conſilium quale fuerit, ex cap. 25. ab effectis ipſis intelligetur, ſed id clarè habetur in Apocalypſi [c]. *Habes*, inquit, *tenentes doctrinam Balaam, qui docebat Balac mittere ſcandalum coram filiis Iſrael, edere & fornicari.* Nec omiſit Moſes, qui Iſraelitas de victoria reuertentes, profligatis Madianitis, ſic alloquitur [d]. *Cur fœminas reſeruaſtis? nonne iſtæ ſunt quæ deceperunt filios Iſrael, ad ſuggeſtionem Balaam, & præuaricari vos fecerunt in Domino, ſuper peccato Phogor.* Id ſcelus breuiter Moſes in hæc verba deſcribit [e], *Morabatur eo tempore Iſrael in Settim, & fornicatus eſt populus cum filiabus Moab, quæ vocauerunt eos ad ſacrificia ſua. At illi comederunt, & adorauerunt Deos earum, initiatuſque eſt Iſrael Beelphegor, & iratus Dominus*, &c.

c c. 2. 14.

d Num. 31. 7. 8.

Populus fornicatur cum Moab & Madian.

e c. 25. 1. 2.

XXXVI. Locus & modus peccati.

Primo deſignatur locus in Settim, qui eſt idem cum Abelſatim, de quo in catalogo manſionum [f], ad quem vſque locum caſtra vltimæ manſionis protendebantur. Ad extrema igitur caſtra Madianitides, & Moabitides venerunt, forma & blanditiis perniciem animabus potius, quam interitum corporibus afferentes. Nam & corporibus interitum, vlciſcente iniuriam ſuam Numine, intulerunt: & quo minus formidoloſæ viſæ ſunt, hoc maiorem Iſraelitis peperere cladem. Quatuor porro Moſes hoc loco peccandi gradus expreſſit; fornicationis, quo primum ſcelere capti, vocati ſunt ad earum ſacriſicia, de quibus & epulati ſunt cũ eis, idololytorum participes effecti, ex certa ſcientia, & deliberata voluntate. Tertius gradus fuit apertæ idololatriæ, quæ in epulis tectior fuerat. Duplici enim iam ſcelere, quaſi gemino deuincti beneficio, noluerunt contriſtare delicias ſuas. Quoniam vero non ſatis erat Satanæ Iſraëlitas ſemel inſaniſſe, idololatria ſeſe contaminando, voluit etiam initiari & conſecrari idolo, quæ erat quaſi ſolennis defectio à Deo ad idola. Quo facto non iam victimam, ſed ſeipſos Idolo, & actiones ſuas conſecrabant, quod fuit maximum ac ſupremum impietatis genus. Etſi autem Ioſephus pluribus diis eos ſacrificaſſe tradat, vnius tamẽ Beelphegor meminit Moſes, quem Priapũ Hieron. interpretatur.

f Num. 33. 49.

Quatuor eius gradus.

XXXVII. Ponitur populus Dei iuſſu.

a Num 25. 4.

Non eſt autem credibile, tantam multitudinem, quanta mox propter hoc ſcelus occiſa eſt, fuiſſe turpiſſimo idolo initiatam, ſed improbiſſimũ quemq; illos fortaſſe, qui iubentur ſuſpendi contra ſolem [a], *Tolle*, inquit Dominus ad Moſem, *cunctos principes populi, & ſuſpende eos contra ſolem in patibulis, vt auertatur furor meus ab Iſrael.* Plerique, nec malè, vt arbitror, ea verba *Suſpende eos* referunt non ad principes, ſed ad idololatras, quos Moſes mandat principibus, ſiue iudicibus in crucem agere, vt *eos* non ad proximum, ſed ad remotius antecedens referatur. Itaque Chaldæus Onkelos, *Tolle*, id eſt congrega *omnes principes populi, & iudica, atque occide eum qui reus eſt, vt occidatur coram Domino contra ſolem*, id eſt publicè, & coram populo; cui planè conſentit Hieroſolymitanus paraphraſtes, & Pagnini verſio, quod notauit quoque Nobilius & Abulenſis in primis. *Dixitque Moyſes ad Iudices Iſrael*, quos ad exercendum iudicium, Dei iuſſu congregarat, *Occidat vnuſquiſque proximos ſuos*, quacumque affinitate coniunctos, aut dignitate præſtantes, *qui initiati ſunt Beelphegor.*

XXXVIII. Ordo & modus animaduerſionis huius.

Ordo autem & modus in hac animaduerſione ſeruatus hic fuiſſe videtur. Acceperat mandatum à Deo Moyſes, & à Moyſe Iudices, crucis ſupplicio afficiendi reos: ſed in eo ordinem iuris aliquem ſeruari oportuit. Conuocatis ergo iudicibus, ſceleris à Moſe magnitudo monſtratur, & pœna à Deo decreta declaratur. Apparet autem interueniſſe aliquam in iudicibus lentitudinem in exequendis mandatis, ſiue propter reorum multitudinem, ſiue propter quorundam potentiam, vel coniunctionem cum iudicibus ipſis. Ergo Dominus Iudicum negligentiam ſupplere, & peſte in populum ſæuire cœpit, vt habet Chaldæus paraphraſtes. Interea Zambri, non contentus cum huiuſmodi mulierculis extra caſtra verſari, vnam earum in omnium oculis deducebat ad tabernaculum quodpiam, quod inſtar erat lupanaris; neque Dei tabernaculum, neque Moyſem reueritus, neque pleroſque viros probos, qui coram Deo flebant, tam peccata populi, quam pœnam illis imminentem. Quo viſo Phinees (nam Moſes ad fores tabernaculi, Dei contra peccatores iram placare conabatur) ingreditur cum pugione in locum illum, & fornicatores confodit. Quo facto plaga, quæ graſſabatur in populo, ceſſauit, Deo ob zelum Phinees placato. Neque tamen tam cito placatus eſt, quin mors viginti quatuor millium placationem anteuerterit.

Zambri crimen & pœna.

XXXIX. Non ſolum autem placatus eſt Dominus zelo

Deus zelũ Phineis muneratur.

Phinees, ſed eundem zelum ſacerdotio ſempiterno muneratus eſt. At inquies, quale eſt hoc munus, cum iam illi Pontificatus, vt filio Eleazari, deberetur, nec perpetuum in eius poſteris fuerit, ſed per Heli, aliosque Ithamari filios interruptum, denique funditus antiquatum. Reſpondetur nouo titulo nunc debitum fuiſſe Phinei ſacerdotium; quo etiam carere poterat, ſi mortuus fuiſſet ante patrem. Nec promiſit Dominus non fore interruptum, & ſubintelligi potuit conditio, niſi per eos ſteterit. Denique in æterno Chriſti ſacerdotio, transfuſum Phineis ſacerdotium, perpetuum factum eſt: quod præclarè non ſolum de Sacerdotio, ſed de regno quoque Hebræorum docet [a] S. Auguſtinus. Dominus porro contentus caſtigatis populum ſuum, de Madianitis vindictam ab Hebræis ſumi iubet [b]. *Hoſtes*, inquit, *vos ſentiant Madianitæ, & percutite eos*, & quidem propter hanc ipſam culpam. De Moabitis tacet, quia iam ab eis abſtinere iuſſerat Iſraelitas, ſicut & ab Ammonitis, in gratiam Loti progenitoris eorum. Nec tamen id bellum ſtatim initum eſt. Nam cum alia quædam, tum enumeratio noui populi anteceſſit.

a *l. 17. de Ciu. c. 6.*

Et iubet punire Madianitas.

b *Num. 25. 17.*

XL. Populi nouus cenſus.

Ea indicta eſt à Domino *poſtquam noxiorum* Iſraelitarum, *ſanguis effuſus eſt*, & quaſi ſpuma quadam inutili eiecta, bonorum congregatio defæcata remanſit, quorum numerus, abſque Leuitis, aſcendit ad ſexcenta millia, & mille ſeptingentos triginta. Quibus ſi adiicias viginti tria millia Leuitarum erunt omnino ſexcenta viginti quatuor millia, ſeptingenti triginta: Sed Leuitæ ab vno menſe, cæteri à vigeſimo anno numerati ſunt. Conditus eſt hic cenſus in campeſtribus Moabitarum, iuxta Iordanem è regione Iericho, cui Moyſes & Eleazar ſacerdos iuſſu Domini præfuerunt [c]. In illo autem *numero nullus fuit eorum, qui ante numerati ſunt à Moyſe & Aaron in deſerto Sinai, præter Caleb & Ioſue*. Huius cenſus cauſam affert Dominus, vt diuiſio terræ prudenter fiat, & maior terræ portio populoſiori tribui aſſignetur: & nihilominus ſors terram tribubus diuidebat. Deo enim ſortes dirigente, amplior locus maiori tribui contingebat.

c *Num. 26. 61. 64.*

Quæ eius cauſa, quique cenſores.

Succeſſio hæreditaria.

Inde ſecuta eſt dubitatio de ſucceſſione hæreditaria occaſione filiarum Salphaad, conſtitutumque diuinitus, vt defectu filiorum, ſuccedant filiæ, hæreditati paternæ, & vtrorumque defectu, defuncti fratre, qui ſi defuerint: ſuccedent qui mutuo proximi fuerint.

XLI. Prædicitur Moyſi ſua mors.

d *Num 27. 12. & Deu. 32. 48.*

Sub hoc tempus prænunciauit Dominus [d] Moyſi mortem ſuam, quam in monte Abarim obiturus erat, terra prius à longe oculis perluſtrata; non tamen præſentia corporis adita, propter culpam ad Aquas contradictionis admiſſam. At Moſes, neſciens an hæc denunciatio decretum immutabile contineret, ante migrationem ex hac vita, breuem peregrinationem, & quaſi excurſionem in Chananitidem, ore dominico toties cõmendatam, ambiebat, vt ſupradiximus [e], ſed ea ſpe depulſus, de populi gubernatione ſollicitus, *Prouideat*, inquit, *Dominus Deus ſpirituum omnis carnis hominem, qui ſit ſuper multitudinem hanc*. In qua oratione Philo [f] Moſis virtutẽ merito deprædicat, qui filiorũ, nepotum, amicorum omnium oblitus, publicique boni amans, magiſtratum ſuum diuino permittit arbitrio. Cui Dominus [a] *Tolle*, inquit, *Ioſue filium Nun, virum in quo eſt ſpiritus, & pone manum tuam ſuper eum. Qui ſtabit coram Eleazaro ſacerdote, & omni multitudine, & dabis ei præcepta cunctis videntibus, & partem gloriæ tuæ, vt audiat eum omnis ſynagoga filiorum Iſrael. Pro hoc, ſi quid agendum erit Eleazar ſacerdos conſulet Dominum. Ad verbum eius egredietur, & ingredietur, & omnes filij Iſrael cum eo, & cætera multitudo.*

e *Hoc anno 10. & 11.*

Petit ſucceſſorem.

f *l. de charitate.*

a *Num. 27. 18.*

Quem Dominus eligit.

XLII. Conſilio ſapientiæ pleniſſimo.

Ecce iudicium Dei in ſupremi magiſtratus
populi ſui electione, & inauguratione. Pri-
mo non eligit aliquem de filiis Moyſi, ne pu-
tarent Hebræi principatum hunc eſſe hære-
ditarium, quem ipſe volebat hoc tempore
ex ſua electione pendere. Non eligit ætate 1.
florentem, tertium enim ac nonageſimum 2.
agebat annum, vt minus bellis, quæ immi-
nebant, idoneus videri poſſet: quæ nihilomi-
nus ſapienter geſſit ac fortiter, vt tanto ma-
gis Dominus res per ipſum gerere intelligere-
tur. Tertio eligitur vir ſpiritu Dei plenus, 3.
qui ſcilicet Deum ſpiraret, & ex eius ſpiritu
omnia moderari vellet. Quarto Ioſue hacte-
nus miniſter & quaſi vicarius Moyſi, eiusque 4.
paſſim ſocius & comes, ne ad hoc officium
plane nouus, & inſolens rerum gerendarum
accederet. Quinto vir eligitur magnæ in po-
pulo exiſtimationis, vt qui in bello contra 5.
Amalecitas dux creatus, illud egregiè, Deo
opitulante, confecerat, & recte munus Ex-
ploratoris Deo ipſo approbante obierat. De- 6.
nique electus eſt Ioſue, qui & nomine & geſtis
Ieſum Chriſtum referret, qui ſolus populum
Dei in terram viuentium potuit introducere.

XLIII. Initiatio Ioſue, & quæ illa contineantur.

In eius porto inauguratione iubet Dominus
nonnulla obſeruari. Principio requirit impo-
ſitionem manuum, qua iuriſdictio, & popu-
li regendi poteſtas, per legitimam autorita-
tem ei collata intelligeretur. Id munus re-
cto Moſi conueniebat, tanquam principi 1.
populi, ſuam in illum autoritatem transfe-
renti, tanquam ſacerdoti ac Prophetæ, qui-
bus id munus ſæpe commiſſum eſt. Sed re-
ctum etiam fuit magiſtrum ac parentem, diſci-
pulum filiumque chariſſimum, quàm fauſtiſſi-
ma precatione benedicere. Deinde vult eum
ſtatui coram Eleazaro ſacerdote, vt ab eo 2.
conſecretur & benedicatur: ſicque tam ab
Eccleſiaſtico, quam à politico magiſtratu,
Dei locum in Repub. & Eccleſia tenentibus
inauguretur. Tertio requirit præſentiam po-
puli, tacitumque conſenſum, vt ab omnibus, 3.
quantum fieri poteſt probetur, qui omnibus
præeſſe debet. Quartò vult Moyſem illi dare
præcepta, vtique diuina, ſecundum quæ po- 4.
pulum Dei regat, eique exemplis proſit & im-
periis. Quintò partem Moſaicæ gloriæ illi
vult communicari, id eſt externa quædam inſi- 5.
gnia magiſtratus, quæ ad eius gloriam coram
populo, dignitatemque facerent: (quemadmo-
dum datæ ſunt veſtes Aaroni [b]; *in gloriam & decorem*) vt facilius ei populus, tanquam legitimo
principi obtemperet.

b *Exod. 28. 2.*

XLIV. Aliæ eiuſdem conditiones, ſiue monita.

Sexto vetat ne ille ſibi vſurpet ſacerdotis officium, ſed per eum Dominum conſulat, eumque ei Dei interpretem & miniſtrum veneretur, & tanquam parentem amet & colat. Denique Pontifici vniuersè obtemperet, & non

ſolum

ſolum in iis quæ ſunt ad Deum. Nam vniuerſè dicitur, *Ad verbum eius egredietur, & ingredietur, ipſe, & omnes filij Iſrael cum eo.* Quod cum non obſeruaſſet Saül erga Samuelem, & regno, & vita priuatus eſt. Et hæc quidem nunc in hunc modum à Deo conſtituta ſunt, quorum executio non ita multo poſt ſubſecuta eſt [a]. Et licet viuo Moyſe non geſſit principatum Ioſue, illi tamen deinceps non quaſi miniſter aſtitit, ſed quaſi dignitate proximus, & ad ſucceſſionem diuinitus electus affuit. De qua electione Moyſes non diſtulit monere Ioſue [b], &, iuxta præceptum Domini, eum exhortari & roborare. Ipſa tamen inauguratio Ioſue obiter & per occupationem extremo cap. 27. Num. ponitur, Inſeruntur deinceps aliqua ceremonialia, vſque ad caput 31. quibus omiſſis, de bello contra Madianitas dicendum eſt.

6. & 7.

a Deut. 31.

b Deut. 1. 38. & c. 32. 28.

XLV. Cauſæ belli contra Madianitas ſuſcepti.

c Num. 25. fi.

Id iuſſu Domini ſuſceptum eſt [c], duplici de cauſa. Altera ex iure gentium, quo hoſtiliter tractantur, qui hoſtiliter ſe gerũt, nam nulla iniuria violati ab Heb. eos diris deuouere voluerunt, & dæmonum infeſtationibus malè vexatos, diſperdere. Altera iure diuino. Pro ſummis enim hoſtibus habendi ſunt, qui ad peccandum nos pertrahunt. Summis enim malis nos afficiunt, dum animas noſtras occidunt, Deum nobis auferunt, beatitudinis ius nobis eripiunt, dæmonis mancipia conſtituunt, & ſuppliciorum æternorum reos. Nunc ergo locutus eſt Dominus ad Moyſen, dicens [d], *vlciſcere prius filios Iſrael de Madianitis, & ſic colligeris ad populum tuum.* Hæc enim fuit vltima expeditio Iſraëlitorum viuo Moyſe; ad quam iuſſit millenos tantum de quaque tribu eligi. Sic enim fieri voluit, vt facilius intelligeretur à Deo eſſe victoriam, quod ſæpius deinceps obſeruari poteſt. Voluit etiam Dominus viuo Moyſe confici hoc bellum, ad quandam ſancti viri conſolationem, quam Madianitæ turbauerant, populum ad peccandum prouocando, & per peccatum magnæ cladis occaſionem præbendo.

d Num. 31. 1.

Viuo Moyſe.

XLVI. Exercitus 12. milliũ.

Hæc duodecim virorum millia miſit Moyſes cum Phinees filio Eleazari ſacerdotis, non vt Imperatoris officio fungeretur, vt plerique crediderunt, ſed vt vaſa ſancta, & arcam in primis, quæ deferebatur ad bellum, cuſtodiret, & ſacerdotibus tubis clangentibus præeſſet. Leuitica enim tribus à militia immunis fuit, vt Ioſephus ac Philo teſtantur, ideóque non 13, ſed 12. tantum millia miſſa ſunt ad hanc expeditionem. Nec vlla ratio apparet, cur Ioſue, qui & iam ante Imperatorem egerat, & proxime à Deo electus erat in principem populi, dux in hoc exercitu non fuerit, cui in primis tribuenda eſt victorum pietas in Deum [e], & munificentia, qua opima ſpolia Deo conſecrarunt. Quoniam vero religioſa Cinæorum familia, ad quã Iethro, & Hobal, aliiq; cognati Moſis pertinebant, in Madianitide morabatur, credibile eſt eos inde à Moyſe, euocatos, antequam illuc exercitum mitteret. Sicut & poſtea Saul [f] oppreſſurus Amalecitas, Cinæos, qui apud eos habitabant, incolumes abire iuſſit.

Duce non Phinee, ſed Ioſue.

e c. 31. fi.

Cinæi liberantur.

f 1. Reg. 15. 6.

XLVII. Pugna & victoria.

g Num. 31. 8. & 25. 15.

Pugnam ipſam Moſes paucis perſtringit. *Cumque pugnaſſent contra Madianitas atque viciſſent, omnes mares occiderunt, & reges eorum, Eui, & Recen & Sur,* patrem ſcilicet Choſbi [g], quam ſua impudentia, morſque turpiſſima medio in flagitio memorabilem fecit, *& Hur & Rebe, quinque principes gentis.* Quæ repetuntur in libro Ioſue [a], dicuntur fuiſſe duces Sehon, qui hoc loco reges & principes dicuntur, forte quod eius ſtipendiarij aliquando fuiſſent, aut ei auxilio fuiſſent aduerſus Iſraelitas, & fuga lapſi ad ſuos Madianitas euaſiſſent. Tam feliciter autem pugnatum eſt ab Hebræis, vt ne vnus quidem ex ipſis deſideratus fuerit, vt in reditu apud Moſem profeſſi ſunt duces [b], & ex Moſe Philo.

a c. 13. 21.

b c. 31. 48.

XLVIII. Balaami cædes.

Cum illis autem optimatibus Balaam quoq; gladio Iſraelitarum occubuiſſe teſtatur Moyſes, quamuis cum ad ſuos in Meſopotamiam reuertiſſe conſtet. Plurimi enim inde ad hanc pugnam abiere dies. Et forte diſtulit Dominus pœnas de Madianitidis ſumere, donec ille adeſſet, qui omnium erat nocentiſſimus. Ille autem reuerſus eſt, ſiue vt nouo quopiam artificio Hebræos affligeret, ſiue vt inde lucrum aliquod, quaſi è nundinis reportaret. Verum miſer alieno intentus malo, perniciem ſibi imminentem non prius vidit, quam illam communi implicitus cladi expertus eſt. Credibilius quippe duxerim cum maleficiis quibuſdam intentum, quam in acie pugnantem cæſum eſſe. Id enim genus hominum ignauiſſimum eſſe ſolet, mortiſque timidiſſimum. Cuius etiam illud non leue argumentum eſt, quod inde vſque à Meſopotamia in Moabitidem, ſine gladio, quo aſinam ſuam interficeret, venit. Ergo homo improbiſſimus, planeque Auguſtino [c], imo Deo iudice reprobus, multis ſceleribus degrauatum caput, in male agendi pertinacia, præcipitauit in Tartarum.

Ex patria reuerſi.

c l. 2. ad Simpli. ſub med. & in Num. q. 47. 48. 52.

XLIX. Cædes & captiuitas hominum.

Ad effecta victoriæ huius tria pertinent, perſonarum captiuitas aut cædes, locorum vaſtitas, præda bonorum. De primo ait Moyſes captiuas mulieres, paruuloſq; ſexus vtriuſque fuiſſe abductos. Nam mox iratus Moyſes reprehendit duces, quod mulieres, quæ Iſraëlitis fuiſſent ſcandalo, conſeruaſſent, & addit [d]. *Ergo cunctos interficite, quidquid eſt generis maſculini, etiam in paruulis: & mulieres, quæ nouerunt viros, iugulate: puellas autem, & omnes fœminas virgines reſeruate vobis*, in ancillas venales, aut etiam inferioris notæ coniuges. At quomodo mares omnes internecione deleti ſunt, cum Gedeon poſt centum & 85 annos contra infinitam Madianitarum multitudinem pugnarit. Dicendum videtur Moſis mentem eſſe, mares omnes, qui capti ſunt, interfectos fuiſſe quod non impedit quominus plurimi, vel ante prælium, vel in ipſo prælio fuga ſibi conſuluerint, à quibus poſtea, intra id tempus, inſtauratus ſit populus. Niſi placet internecionem hanc de Madianitis, qui erant accolæ Moabitarum, accipere, non de Madianitis incolis Arabiæ, prope montem Sinai habitantibus; iuxta ea quæ ſupra [e] hoc ipſo anno dicta ſunt.

d c. 31. 15. 16.

Quomodo intelligenda.

e num. 16.

L. Vaſtitas regionis.

Quod attinet ad loca Moſes affirmat tam vrbes, quam viculos & caſtella flammis fuiſſe conſumpta: non enim erat illa prouincia Iſraëlitarum habitationi deſtinata; eoque facto voluit Dominus oſtendere quantam pœnam illius incolæ ſuis ſceleribus commeriti eſſent, ſicut factum eſt in Sodomis, ad to-

Prædæ vis magna.

tius poſteritatis exemplum. Iam vero præda longe maxima fuit, eâque populus vniuerſus ditatus eſt. Nam præter ſupellectilem vniuerſam quæ partim igne, partim aquis expiata eſt, capta ſunt ouium ſexcenta ſeptuaginta quinque millia, boum 72 millia, aſinorum ſexaginta millia, & mille, puellarum triginta duo millia, quæ ſunt omnino capita 840000. octoginta & quadraginta millia.

LI. Eius diſtributio.

840 pont.

Prædæ autem diſtributio in hunc modum Dei iuſſu facta eſt; vt præda tam de hominibus quam de pecoribus bipertito diuideretur, eiuſque pars dimidia duodecim millibus, qui pugnauerant daretur; altera ad reliquam omnem multitudinem pertineret. Deinde vtriuſque partis præda ſubdiuiſa eſt. Nam de parte bellatorum quingenteſimum quodque caput datum eſt Eleazaro pontifici, quaſi primitiæ Domini: de parte vero multitudinis reliquæ, ſubtractum eſt quinquageſimum quodque caput, quod datum eſt Leuitis. Deinde facta eſt particularis diſtributio in ſingulas familias, reliqua præda diſtributa non eſt, ſed quod quiſque in bello rapuit, hoc rapuit ſibi [a]. Niſi quod milites aurum omne Domino ſponte obtulerunt, in gratiarum actionem, quod omnes incolumes ex bello rediiſſent, quod in diuerſis ſpeciebus fuit pondo ſedecim millium ſeptingentorum & quinquaginta ſiclorum, id eſt quinque talentorum auri cum tribus ferè talenti partibus, id eſt aureorum gallicorum, 71875.

8400. Leu.

a c. 31. 35. Aurum Domino à milite oblatum.

LII. Due tribus & dimidia poſſeſſionē accipiunt. b c. 32. Nu.

Sub hoc tempus [b], cum iam nihil reliquum eſſet trans Iordanem, quam tranſitum in Chananitidem moraretur, deuictis Amorrhæis & Madianitis, Moabitis autem & Ammonitis in lucro ponentibus, quod relinquerentur intacti, tribus Ruben & Gad, quæ pecoribus abundabant, videntes regionem acquiſitam vberem paſcuis, petierunt à Moyſe & Eleazaro, vt eam ipſis in poſſeſſionem daret, renunciantes omni regioni, quæ trans Iordanem acquirenda erat. Cumque viderentur nolle tranſire Iordanem, ad pugnandum cum fratribus contra Chananæos, à Moyſe obiurgati ſunt; qui tamen mox placatus eſt eis, cum intellexiſſet eos paratos ad bellum pro fratribus ſuis depoſitis in tuto familiis, ac gregibus ſuis, & conceſſit eis terra debellatorum regum Og & Sehon. Quia tamen ei diuinitus illuſtrato viſum eſt terram hanc maiorem eſſe proportione ea, quæ reliquis decem tribubus ſeruabatur, partem ex ea ſecreuit, quæ terra Galaad dicta eſt, quam dimidiæ tribui Manaſſis aſſignauit. Nulla porro fit mentio terræ Madianiticæ, aut regis Arad, quia regione diuinitus promiſſa non continebantur.

LIII. Catalogus manſionū. Iuſſio delendi Chananæos. c c. 33. Nu.

Sequitur deinceps [c] Catalogus duarum & quadraginta Manſionum, iuxta caſtrorum loca, quæ Angelo duce, annis quadraginta mutauerunt; de quibus quantum licuit dictum eſt ſuis locis. Terminatur autem iſte catalogus ſeuera iuſſione delendi Chananæos, qui trans Iordanem habitabant, & omnia veſtigia idololatriæ exterminandi; grauiter interminatus, ni facerent, illos eis fore quaſi clauos in oculis, & lanceas in lateribus, *& quidquid*, inquit, *illis cogitaueram facere, vobis faciam.* [d] Inde deſcribuntur terræ promiſſæ termini trans Iordanem, deſtinatæ nouem reliquis tribubus cum dimidia, vt ſcilicet à meridie habeat deſertum Sin & Idumæam, ab occidente mare mediterraneum: ab oriente mare mortuum & Iordanem; à Septentrione deniq; montem Libanum. Qui autem illi diuiſioni præfuturi eſſent à Domino nominatim vocantur, Eleazar & Ioſue, & alij decem tribuum principes, prætermiſſis principibus Ruben & Gad, quibus ſua iam portio fuerat aſſignata cis Iordanem.

d c. 34.

Termini terræ promiſſæ.

LIV. Cur nulla pars data Leuitis.

Omittuntur & Leuitæ, quod nulla terræ promiſſæ pars eis tota conueniret. Idque ſingulari Dei prouidentia factum eſt, quia diuino cultui mancipati terram colere non potuiſſent. Deinde cum iura Sanctuarij & ſacrificiorum Leuitis aſſignata eſſent, omnium item fructuum decimæ ac primitiæ, & redemptiones primogenitorum, & vota, & alia id genus, ex quibus tantum emolumenti percipiebatur, vt fructus duarum ſortium vix eis par eſſe poſſet annis ſingulis, vt fusè docet Abulenſis [a], ſatis hinc eorum neceſſitatibus & commodis conſultum erat, quamuis agris, vineiſque carerent. Accedit quod Leuitæ per omnes tribus ſparſi eſſe debebant, ſiue vt præſtò eſſent ad miniſtrandum, quocumque tabernaculum transferri contingeret: ſiue vt toti reliquo populo monita [b] atque exempla ſalutis præberent. Gratum quippe Deo eſt, & populis neceſſarium, variis in locis aperiri ſapientiæ ſcholas, & religioſorum hominum, quales erant Leuitæ, collegia vigere.

a in c. Nu: q. 20. & in 35. q. 2. & 3.

b Deut. 33. n. 10. in Hebr. Græc. Chald.

LV. Præter vrbes ad habitandum. c c. 35. Nu.

Neque tamen voluit Deus ipſos inter fratres ſuos habitare precario [c], ſed certas habere vrbes *ad habitandum*, & ſuburbana earum per circuitum, ad milliare vnum, ad vſum pecorum ipſorum. Quod autem dicitur habuiſſe vrbes ad habitandum, ſignificatur eas vrbes, non omni iure ad eos, quaſi ad veros dominos pertinuiſſe; ſed ad illos in quorum tribu illæ erant. Nam exempli cauſa Hebron vrbs erat Leuitica, quæ tamen ad Caleb, quod ad dominium pertinebat. Et quamuis in iſtis vrbibus dignitates, vt ceteri obtinerent, ad eos tamen reditus quæſtuoſi Reipub. non pertinebant, quales ſunt qui ex portoriis, molendinis, metalli fodinis, furnis publicis colliguntur, qui ad ipſas communitates, aut vrbium dominos pertinebant. Denique vt intelligeretur eos non eſſe vrbium dominos, non dixit Scriptura de Leuiticis vrbibus, quod de Leuiticis domibus. Nā hæ dicuntur illis eſſe pro poſſeſſionibus, non autem illæ. Videntur ergo dictæ vrbes Leuiticæ, non quod ſoli Leuitæ in illis habitarent, ſed quod in illis ſolis, non in aliis habitarent, & ſynagogis præeſſent, populumq; de lege docerent [d]. Iuxta illud Moſaicum de Leuitis. *Docebunt iudicia tua ipſum Iacob, & legem tuam Iſrael.* Aut quod in illis ſolis ſuburbia propria haberent, ad mille paſſus ab ipſo oppido, in quibus & villas habebant, & hortos, & viridaria.

Quarum non erant Domini.

Cur dictæ Leuiticæ.

d Deut. 33. 10. Hebr.

LVI. Vrbes fugitiuorum.

Pergit Dominus. De ipſis autem oppidis, quæ Leuitis dabitis, ſex erunt in fugitiuorum auxilia ſeparata, vt fugiat ad ea qui fuderit ſanguinem, & exceptis his alia quadraginta duo oppida, *id eſt ſimul 48. cum ſuburbanis ſuis.* Et quoniam aliquæ tribus maiorem terræ tractum quam aliæ obtinebant, iubet plures accipi ab iis quæ plus loci ſortitæ erant, qualis fuit tribus

Iuda. Significaturque hæc oppida fuiſſe oneri cuius plures partes fortioribus imponerentur, idq; vt arbitror, propter ſuburbia, quæ ad mille paſſus circumquaq; ad ſolos Leuitas pertinere poterant. Rectè autem ciuitates refugij de Leuiticis electæ ſunt, quod huiuſmodi cauſæ homicidarum ex diuina lege dijudicandæ erant, cuius notitia ad Leuitas maximè pertinebat, ſicut & cura obſeruationis eius. Idem valebat ad conciliandam Leuitis beneuolentiam, in quorum duntaxat vrbibus miſeri præſidium reperirent. Decet autem Dei miniſtros præ cæteris clementa; & hinc natæ immunitates Eccleſiarum, locorumque Sanctorum. Ne autem euaſio difficilis eſſet ei, qui per imprudentiam occiderat; voluit Dominus tria oppida refugij conſtitui trans Iordanem, & totidem citra, & in æqua inter ſe diſtantia, ne periclitanti obſtaret traiectio fluminis, vel diſtantia vrbis. Vnde autem dijudicari poſſet an cædes inuoluntaria eſſet nec-ne, deinceps copioſius in textu perſcriptum eſt.

Corè Leuiticis electæ,

Ratio ſitus earum.

LVII. Lex de matrimoniis.

Additur in extremo libro conſtitutio ſpectans ad matrimonia, cuius hæc ſumma eſt, vt in eadem tribu coniungantur, ne contingat tribuum poſſeſſiones permiſceri. Itaque Leuitæ, qui carebant poſſeſſionibus, & qui alioqui iis carebant in cæteris tribubus, aut qui eas vendiderant, poterat extra ſuas tribus ducere vxores. Hæc de libro Num. Sequitur Deuteron. quaſi ſecunda, aut iterata lex.

LVIII. Liber Deuteron. ad quod tempus pertineat. a Deu. 1. 3.

Qui liber ad hunc quadrageſimum ab exitu annum pertinet [a], etſi ea referat, quæ varijs temporibus contigerunt, ipſa tamen expoſitio & enarratio legis, omniſq; ad eius obſeruationem exhortatio, ad duos vltimos menſes vitæ Moſis referuntur. *Quadrageſimo* enim *anno, vndecimo menſe, prima die menſis locutus eſt Moyſes filiis Iſrael omnia, quæ præceperat illi Dominus, vt diceret eis* Vt habetur initio libri huius poſt occiſum Sehon regem Amorthæorum, & Og regem Baſan, & occuparas eorum terras. Locus autem extremo Numerorum libro memoratur in campeſtribus Moab ſupra, ſiue iuxta Iordanem è regione Iericho. Et quia inchoaturus erat expoſitionem ſuam à digreſſu montis Horeb, verſus Cadeſbarne vicinum Idumeæ locū, dicit obiter viam illam eſſe vndecim dierum: licet multo plures in illo itinere Iſraëlitæ poſuerint. Rationi autem conſentanea fuit iſta legis repetitio. Conueniebat enim Moſem morti proximum, quaſi totius populi parentem, filium ſuum commonefacere de rebus ſaluti eius neceſſariis, in quibus lex Dei principem locum tenet. Populus quoque nouus erat, & Dei legem, & res circa patres ſuos geſtas partim non viderat, partim tenui duntaxat auditione acceperat. Oportuit ergo ab eo referri & commendari, qui cum ſumma autoritate polleret, omnia in populi mentibus præ omnibus inſcribere poterat, cumque ad Dei timorem, cultumque permouere.

Quo loco explicata lex, & explicationis neceſſitas. *vide manſ. 13. & 14.*

LIX. Regreſſus Iſraëlitarū in deſertū, poſt culpam. Exploratorum.

Incipit autem expoſitionem ſuam à iuſſione ſibi diuinitus facta, vt de Horeb, vbi legem acceperant, rectà in terram Amorrhæorum progrederentur ad Cadeſbarne, ſiue Rethma, vbi cum iuberet Dominus vt populus aſcenderet, & poſſideret terram ſibi promiſſam, populus contra exploratores mittere voluerit, à quibus turbata ſunt omnia, populuſq; ſeditioſus morti in ſolitudine addictus, in ea ad annum quadrageſimum oberrarit, fruſtra tunc ac peruerſe pugna contra Amorrhæos attentata. Inſerit autem obiter electionem Iudicum ad ſoceri ſui admonitionem, & caſum ſuum ad aquas contradictionis, Inde ſub finem anni ab egreſſione trigeſimi noni, iuſſit Dominus populum verſus Aquilonem iter capeſſere ad Chananitidem occupandam, cum iuſſione abſtinendi ab Idumæis, Moabitis & Ammonitis. Sequitur inde victoria de regibus Amorrhæis & diſtributione regionis eorum, quæ duabus tribubus & dimidiæ nuperrimè facta fuerat, cum obligatione militiæ.

Et inde reditus verſus Chananitidem.

LX. Capita primæ exhortationis Moyſis.

Capite quarto incipit exhortari populum ad accuratam obſeruationem legis, propoſito recenti exemplo cladis, propter cultum Beelphegor acceptæ. Et quia iam ſemel atq, iterum expertus fuerat Moyſes procliuitatem populi huius ad idololatriam, & animo præſagiebat propter hoc maxime ſcelus omnia ei mala obuentura, ideo totus eſt in conteſtatione pro vitanda idololatria, idque argumentum ſubinde, modiſque omnibus verſat, ſicut & datæ legis beneficium, & glorioſæ ab Ægyptia ſeruitute libertatis. Ex quibus eam infert concluſionem, vnum Deum eſſe duntaxat, vnumq, colendum. Antequam autem populum dimitteret, fine impoſito primæ exhortationi, quæ primo die mēſis vndecimi habita eſt, tres cōſtituit ciuitates refugij trās Iordanē, Boſor in tribu Ruben, Ramoth in tribu Gad, & Golā in tribu Manaſſe,

LXI. Altera exhortatio, eiuſque capita.

Cap. quinto nouum ducitur exordium, populo iterum conuocato. Eique recitat Moyſes præcepta Decalogi, in monte Sina quondam cum maximo terrore populi recitata, qui propterea voluit habere interpretem apud Deum Moyſen ipſum, idq; Deo probatum fuit. Deinceps autem inculcatur obſeruatio diuinæ legis, tum vniuersè, tum nominatim primum maximumq; mandatum de diligendo Deo, de iuramento, & tentatione Dei, de nuncianda poſteris cauſa datæ ſibi legis & ceremoniarum, & reliquorum beneficiorum Dei, Inde ad tollendam populo occaſionem Idololatriæ cap. 7. vetat fœdera & cōnubia cum idololatris, & euerſionem mandat ararum, & omnium quæ ad idolorum cultum pertinent, cum auxilij ſui promiſſione atque victoriæ. Deinde ca. 8. renouat memoriam itineris 40 annorum per Arabiæ ſolitudines, & beneficiorum & caſtigationum illis acceptarum. Eximijs quoq; laudibus terram celebrat, quam mox poſſeſſuri erant, omnia ſemper ad obſeruationem diuinæ legis referendo. Totus textus planiſſimus eſt atque ſuauiſſimus, ad conciliandum diuinæ bonitatis amorem, ideoque & lectione, & memoria digniſſimus. Videtur autem hoc capite altera Moſis exhortatio, cum multiplici motu terminata, cuius rei indicium eſt quod capite ſequenti attentio de integro renouatur.

LXII. Tertia exhortatio.

Cap. ergo nono. Ne tribuant Iſraëlitæ virtuti ſuæ & pietati victoriam de hoſtibus ſuis, eorum potentiam amplificat. Ne rurſum propria ignauia deijciantur, Deum promittit propugnatorem, & vltorem impietatis eorum ad complenda promiſſa Patriarchis. Et quia hæc cogitatio magni erat momenti ad conterendam

huius populi ſuperbiam, qui ſolebat de iuſtitia ſua, vt Phariſæus ille, intumeſcere, reuocat illi in memoriam ſuas contra Deum murmurationes, aliáque peccata, & nominatim adorationem vituli, ob quam confractæ à ſe fuerint legis tabulæ. Qua occaſione explicat quo modo recuperatæ fuerint longiſſimo ieiunio, & precibus, vt eo pluris leges ſuas faciant, quò plus Legiſlatoris meminerint conſtitiſſe. Moxque additis præceptis aliquot ad Dei & proximi charitatem pertinentibus, ad timorem eius renouandum renouat vltionem à Domino de hoſtibus ſuis tam in Ægypto, quam in deſerto ſumptam, docetque quomodo ab eius prouidentia perpetuo pendeant expectanda de cœlo pluuia, &c. Denique hanc exhortationem concludit, propoſita felicitate & infelicitate, Dei legem obſeruantibus aut violantibus, quod poſtea ſolenni ritu in montibus Hebal & Garizim trans Iordanem prope Iericho factum eſt.

Ca. 10. & 11.

LXXIII. Quarta exhortatio Moſaica.

Capite duodecimo, explicaturus deinceps aliqua præcepta ceremonialia & iudicialia, & locum in quo obſeruari debeant determinaturus, alia omnia loca, in quibus ſacrificabatur idolis, deſtrui iubet, eademque rudi huic populo & duræ ceruicis crebrius inculcat; permittit tamen aliis in locis occidi pecora, & conuiuia celebrari, modo non ſacrificetur, nec ſanguis comedatur, & beneficentia erga Leuitas exerceatur, & profanæ ceremoniæ in ſacrificãdo vitentur, iis tantum adhibitis, quas Dominus præſcribit. Capite decimo tertio docet quî puniri debeat, qui populum à veri Dei cultu auertere moliatur, nulla ratione habita vel amicitiæ, vel propinquitatis. Imo & vrbem funditus vaſtari iubet, cuius incolæ eius ſceleris rei fuerint. Sequenti capite præcepta dat, de non imitandis ethnicis in luctu defunctorum, de non comedendis immundis, & beneficentia erga pauperes, peregrinos & Leuitas exercenda, in quorum gratiam peculiarem decimam tertio quoque anno ſeponi iubet. Septimo autem legem remiſſionis inſtituit, quæ vetabat exigi debita à Iudæis inter ſe; ſtatuit quoque quid eodem anno agendùm erga ſeruum Hebræum, quî noluerit manumitti.

Annus tertius & ſeptimus.

LXXIV. Solennitates Iudæorum. Ca. 16.

Capite decimo ſexto renouat præceptum ſolennitatum Hebraicarum, cum ritibus & ceremoniis ſuis, Paſchæ ſcilicet, ſiue Azymorum, Pentecoſtes ſiue Hebdomadarum, & Tabernaculorum, quæ in loco, à Deo conſtituto celebrari oporteat, ibique ter in anno non ſine munere coram Domino apparere. Præcipit & de iudicibus per tribus & ciuitates conſtituendis, & cauendis occaſionibus idololatriæ, eáque ſeuerè punienda, de appellationibus ad tribunal ſummi ſacerdotis in cauſis difficilibus eiuſque in hoc genere poteſtate. Denique quænam in eligendo rege obſeruanda ſint, quæ duo capita, vt ſcitu pernecessaria ſunt, ita accuratè in Annalibus [a] explicata reperies.

Ca. 17. Leges de Pontifice & rege.

a *An Moſ. 110. n. 186. 187. & ſeqq.*

Iura Leuitarum.

Capite decimo octauo repetit iura Leuitarum tam in patrio ſolo, quam in ciuitate, in qua templum fuerit excitatum. Inde ſuperſtitionem prohibet, verum prophetam Meſſiam ſuſcitandum pronunciat, falſum autem interficiendum. Capite ſequenti tres aliæ ciuitates refugij trans Iordanem præſcribuntur, vbi terra fuerit occupata, adduntur nonnulla de teſtibus, terminiſque non transferendis.

LXXV. Iura belli aliæque leges conſertim.

Capite vigeſimo iura belli perſcribuntur, & qui ab eo immunes eſſe debeant. Excitat autem populi fiduciam in diuino auxilio, atque adeo præſentia in arca, quæ ad bellum deferebatur. Id enim illa verba ſignificant, *non ſormidetis eos, quia Dominus Deus veſter in medio veſtri eſt.* Quis autem ritus ſeruandus ſit in occulto homicidio, in muliere in bello capta, in filio contumace, & eo qui ſuſpenſus eſt in patibulo, capite vigeſimo primo præſcribitur. Vigeſimo autem ſecundo charitas fraterna circa res proximi, & humanitas, etiam erga bruta animantia, quod eſt ſingulare diuinæ bonitatis argumentum. Adduntur & aliæ peculiares leges eodem capite & ſequenti, præſertim de Eunuchis & illegitimis in Dei eccleſiam non admittendis, ne ipſi cum officiis ſuis contemnantur. Non tamen excludit eos in perpetuum, ſicut Ammonitas & Moabitas. In Idumæos autem & Ægyptios vult eos eſſe indulgentiores, vt ſcilicet facti proſelyti, ad gerendos magiſtratus admitti poſſint.

LXXVI. Miſcellanea.

Capite vigeſimo quarto libellus repudij permittitur, aliæque leges accumulantur, ſicut & capite vigeſimo quinto, vbi nominatim de puniendis Amalecitis præceptum inculcatur. Totum autem caput vigeſimum ſextum circa agnitionem acceptorum à Deo beneficiorum occupatur. Eo enim refertur oblatio primitiarum de cunctis frugibus in vrbe à Deo electa: & extraordinaria decimatio tertij cuiuſque anni in gratiam Leuitarum, & pauperum quod iam ſupra [a] præceptum fuerat. Sed hæc repetitio argumentum eſt ſingularis curæ & prouidentiæ diuinæ erga pauperes, & perſonas ſibi conſecratas, ſicut humanæ in eoſdem negligentiæ, & illiberalitatis. Reliqua eſt exhortatio ad obſeruationem legis, eius, quem in Deum & Dominum ſuum ſe elegiſſe profiteantur, ſicque videtur hæc exhortatio terminata. Apparet enim ſequenti capite nouum dicendi principium. In quo ſignificatur Moyſem non ad vniuerſum populum eſſe locutum, neque enim humana vox à tanto populo exaudiri poteſt, ſed cum ſenioribus & magiſtratibus egiſſe, & maximè cum ſacerdotibus & eorum opera cum reliquo populo.

a *c. 14. extr.*

LXXVII. Quinta exhortatio.

Capite vigeſimo ſeptimo, quoniam populus externo apparatu magis afficitur ad magni faciendum ea quæ ipſi commendata fuerint, voluit Moyſes huiuſmodi ſolennitates & ceremonias adhibere. Itaque iubet tranſmiſſo Iordane ingentes erigi lapides & calce læuigari, in eiſque deſcribi vel decalogum vel Deuteronomium, aut partem eius aliquam, illam puta quæ eſt de vnitate & dilectione Dei. Secundo iubet erigi altare de lapidibus impolitis, ſuper quo holocauſta & hoſtiæ pacificæ offerantur, quæ ſit ceremonia apprehenſæ poſſeſſionis terræ illius, & Deo conſecratæ. Tertio præcipit vniuerſum populum bipertito diuidi Iordane tranſmiſſo, & partem vnam ſeptem tribubus conſtantem ſtare ad benedicendum populo, ſuper montem Garizim, qui in diuinæ legis obſeruatione perſeueret, reſpondendo ad ſingulas benedictiones pronunciatas à Leuitis *Amen.*

c. 6. 4. 5.

Benedictiones & maled. Hebræorum.

Alteram vero partem in monte Hebal, eodem modo reſpondendo *Amen*, ad ſingulas imprecationes. Erant autem hi duo montes valde vicini, imò vt ferunt, quaſi duo capita eiuſdem montis, ſicut de Horeb & Sinai dictum eſt. Caput autem vigeſimum octauum totum refertum eſt fauſtis precationibus, & prædictionibus in populum Iſraeliticum diuinæ legis obſeruatorem; & vice verſa imprecationibus, & diris denunciationibus in eundem eius violatorem. *Et iuxta huiuſmodi prædictiones*, ait Ioſephus [a], *omnia facta ſunt atque fiunt, euentis nuſquam non congruentibus.* Neque tamen miſeri, aperiunt oculos, poſt tot ſecula, vt videant ſe legem violare, in non audiendo prophetam Meſſiam, quem Dominus de medio ipſorum ſuſcitauit [b].

a l. 4. Ant. extremo.

b Deut. 18. 15.

LXXVIII. Renouatio fœderis cum nouo populo.

Capite vigeſimo nono renouatur fœdus cum toto populo, ex mandato Domini, quod pridem in monte Horeb ictum fuerat, renouatur autem, præſente, & tacitè conſentiente tota multitudine, vſque ad ipſos lignorum cæſores, & aquæ baiulos. Deinde renouat memoriam beneficiorum diuinorum, & mirabilium operum eius, tam in Ægypto, quam in deſerto, quæ illi nondum pro dignitate didicerant æſtimare. Quibus ad populi animos præparandos breuiter expoſitis. *Cuſtodite ergo*, inquit [c], *verba pacti huius, & implete ea*, quæ ſcilicet hactenus expoſita ſunt vobis, *vt ſuſcitet te ſibi in populum, & ipſe ſit Deus tuus, ſicut locutus eſt tibi*, in Horeb, *& ſicut iurauit patribus tuis, Abraham, Iſaac, & Iacob. Nec vobis ſolis ego hoc fœdus ferio, & hæc iuramenta confirmo, ſed cunctis præſentibus & abſentibus*, natis atque naſcituris.

c ca. 29. 9.

LXXIX. Spes veniæ delinquentibus. d v. 8. 9.

Deinde capite trigeſimo ne populus poſt violatam legem deſperatione frangatur, more ſuo Moyſes ſpem veniæ verè pœnitentibus ſupereſſe docet [d], & priſtinæ fœlicitatis redintegrandæ. E contrariò autem calamitate ipſorum annum iam ſeſquimilleſimum perdurante, perſuaſum habere debent ſe in ira Dei perſeuerare, nec ad eum vera pœnitentia conuerti. Denique concludens Moyſes omnes adhortationes, populum ad legis obſeruationem inuitat, eius facilitate propoſita: violatoribus autem imminentem ruinam interitumque denunciat, etiam cum cœli & terræ obteſtatione. Et hactenus quidem diuinarum legum expoſitio, & commendatio. Deinceps quæ ipſum Moyſem, eiuſque ſucceſſorem propius attingunt, à Legiſlatore perſcribuntur.

XXC. Ioſue inſtituitur ſucceſſor Moſis.

Itaque trigeſimum primum caput noui eſt ſermonis initium, in quo Moyſes iterum denunciat toti populo ſucceſſorem ſuum, tum ætati ſuæ iam neceſſarium, tum diuina ordinatione conſtitutum. Quia vero triſtes & ſolliciti eſſe poterant, ſuper morte optimi parentis ſui, conſolatur eos, excitatque ad fiduciam in Deum, qui eis futurus ſit dux & propugnator, & victoriarum largitor, vt adhuc fuerat. Verum quia Dominus hominum miniſterio in eorum gubernatione vtitur, iuxta ſuauitatem prouidentiæ ſuæ, ad maius hominum meritum, & certitudinem directionis, pergit de ſucceſſore dicere [e]. *Et Ioſue iſte tranſibit ante te, ſicut locutus eſt Dominus*, &c. Nec contentus eum declarare ſucceſſorem, coram omni populo, maximéque coram Eleazaro pontifice, illum accerſitum, inſtituit Populi ducem, ne qua poſt mortem Moyſi quæſtio de hoc munere oriretur. Vnde ſubditur, *Vocauitque Moyſes Ioſue, & dixit ei coram omni Iſrael. Confortare, & eſto robuſtus: tu enim introduces populum iſtum in terram quam daturum ſe patribus eorum iurauit Dominus, & tu eam ſorte diuides. Et Dominus, qui ductor eſt veſter, ipſe tecum erit*, &c. Et inter hæc verba impoſuit manus ſuper eum, ex quo [a] *ſpiritu ſapientiæ repletus eſt* [b]; idemque mox ab Eleazaro Pontifice factum, tanquam ordinario huiuſmodi functionum adminiſtro.

e ca. 31. 1. 4

Impoſitione manuū eius & Eleazari Pontificis.

a Deut. 34. 9.
b vide nu. 17. 18.

XXCI. Lex ſcribi iubetur & recitari. l. 4. Ant. c. 8. ca. 31. 15. 26.

Quod autem ſequitur de ſcriptione legis huius a Moyſe facta, intelligendum eſt eam iamdudum ſcribi cœptam, vt res ipſæ paulatim dicebantur aut fiebant; atque adeo liber Geneſeos per otium à Moyſe ſcriptus videtur: Eáque eſt Ioſephi, aliorumque multorum ſententia. Poſtquam autem perſcriptus eſt totus liber, præcepit Leuitis vt eum in latere Arcæ fœderis ponerent, vt ibi conſeruaretur in teſtimonium, & condemnationem populi præuaricatoris. Interim autem præcepit vt ſeptimo quoque anno coram vniuerſo populo in feſto Tabernaculorum prælegeretur, vt iuniores inſtruerentur, & ſeniorum memoria renouaretur. Caietanus putat ſingulis annis in ſcenopegia legem ſolitam legi, ſed populum non obligatum, niſi ſeptimo anno ad audiendum. Ioſephus ait à Pontifice legi ſolitam. Sed in Synagoga per omne Sabbatum legebatur [c], non quidem integrè, ſed per partes, quas ſedarim vocabant, in quas eam ipſi diuiſerant.

c Act. 15.

XXCII. Inſtitutio Ioſue à Deo palam probatur. d c. 31. 15.

Oportebat autem inſtitutionem Ioſue publicè à Deo comprobari, ideoque iuſſit eum venire cum Moyſe ad Tabernaculum, vt eum ibi alloqueretur. Quo cum veniſſent [d], *apparuit ibi Dominus in columna nubis, quæ ſtetit in introitu Tabernaculi*: eóque facto à circumfuſo populo intellectum eſt, diuinam eſſe electionem eius. Quid autem vtrique denunciare vellet, mox ſubdit, futurum enim ait, vt Moſe mortuo populus hic, qui mox terra vberrima donandus erat, Deos alienos, ſe deſerto ſequeretur: ob quod crimen à ſe deſertus in graues incideret calamitates. Hanc tradidit Dominus Moyſi materiam ſcribendi carminis, quod ſequenti cantico continetur, quod *filij Iſraël memoriter teneant, & ore decantent*, vt ex eorum ore ipſi quoque ſeipſos arguere poſſint. Moyſen vtique & Ioſue contriſtauit tam triſte vaticinium. Itaque Moyſes ad præſentes Leuitas, quaſi ad populum conuerſus, ei exprobrat ſuam contentionem, ac peruicaciam ſæpius frequentatam. Iubetque conuocari omnes maiores natu atque Doctores, vt ipſis audientibus canticum, quod illi Deus inſpirauerat, recitaret, & quidem poſtridie, vt apparet, vt moneri à Leuitis & conuenire poſſent.

Prædictio defectionis Iſraëlis, & eius cladis.

v. 19.

Materia cantici.

XXCIII. A Moſe recitatur.

Itaque congregatis, qui præmoniti fuerant, recitauit Moſes canticum, quod 32 Deuteronomij perſcriptum eſt, aſſiſtente ei Ioſue, qui cum eo venerat, & quidem, vt res ipſa poſtulat, magna animi contentione atque feruore. Quo abſoluto addidit exhortatiunculam ad obſeruationem legis. Quibus dictis *eadem die locutus eſt Dominus ad Moyſem*, iuſſitque eum in montem aſcendere, ibidem pla-

cide moriturum. Incertum autem eſt an populus tunc dimiſſus fuerit, & iterum coactus ad benedictiones ſingularum tribuum, & comitandum vel corpore, vel oculis Moyſem in montem aſcendentem, quæ non ſatis commode in eandem diem cadunt. Vt ergo hæc poſtrema valedictio, & aſcenſus in præaltum montem, eumque vna manſione diſtantem, & contemplatio terræ, & mors & ſepultura temporis anguſtiis non vrgeantur, dicendum videtur mane conuocato populo recitatum fuiſſe canticum grauiter ac ſeuere, & addita poſtrema exhortatiuncula, conuentum ſolutum fuiſſe. Eadem autem die ſub pomeridianas horas locutum eſſe Dominum ad Moſem vt aſcenderet in montem, ibique moreretur. Eo accepto nuncio conuentum indixit in ſequentem diem matutinum, quo per otium populo benedixit, & poſt multam valedictionem, & populi lacrymas, aſcendit in montem cum Eleazaro & Ioſue, & cum iis terram vndequaque contemplatus, placida morte obdormiuit; indéque diuinitus in vallem tranſlatus ac ſepultus eſt.

Sũmma rei geſtæ, ſub obitum Moſis.

XXCIV. *Moſes aſcendere in montem iubetur.*

Sed hæc admodum arcta, paululum, ſi placet, laxemus, ducto à poſtrema denunciatione mortis initio. Iubet Dominus Moſen aſcendere in montem Abarim, id eſt tranſituum, vt tranſeat ex hoc mundo ad patres ſuos. Inde autem aſcendebatur ad alterum montis iugum, dictum Nebo, ibique morituro exprobrat culpam in aquis contradictionis admiſſam, ſub ipſum articulum infligendæ pœnæ. Sed ea Moyſi futura erat acerbiſſima, ſi hanc terram laborum ſuorum mercedem ſperaſſet, & non beatam illam viuentium terram, in qua Deus omne bonum illi erat oſtenſurus. Animum illius potius angebat illa triſtitia, quæ ex denunciata populi defectione ad idola, proficiſcebatur. Exiſtimandum tamen eſt eum in altiſſima diuinæ prouidentia abyſſo acquieſcentem, aut mitigaſſe tantum, tamque iuſtum dolorem, aut ex animo penitus abſterſiſſe, vt in Domino placide obdormiret. Apparet & mitigatum videndæ interdictæ terræ deſiderium, maiore fortaſſe, Deo id agente lætitia, quam ſi eam pedibus ipſe ſuis victor obambulaſſet. Qua conſolatione Aaron frater natu maior, culpæ ſocius, peregrinationis & laborum omnium comes, priuatus eſt.

Eius triſtitia.

XXCV. *Conuocat principes populi.*

Accepta igitur poſtrema denunciatione mortis, acciti principes multitudinis venerunt ad Moyſem, quibus migrationem ſuam in proximum diem patefecit. Gemuerunt illi videlicet, & imminentem ſuam orbitatem ſiguli deplorarunt: ſed & poſtularunt vt tam ſibi, quam toti populo poſtremum benedicere dignaretur; quod cum ille facturum recepiſſet, ad ſua tentoria ſingulos in alterum diem dimiſit. Mane facto, cum exiſſet ſermo inter fratres de imminente morte Principis, Legiſlatoris, atque adeo parentis optimi, conuenit vniuerſa multitudo, cui Moſes tributim benedictionem impertitus eſt, tribus tamen Simeonis myſterio aliquo prætermiſſa eſt. Quanta vero fuerit omnium comploratio in valedictione quæ ſecuta eſt, apud Ioſephum [a] & Philonem leges. Scribit Ioſephus totum populum lacrymantem ſequi voluiſſe Moyſen, & ſed ab eo iuſſum non vltra verſus montem progredi, ſubſtitiſſe. Solumque Senatum eum ad montem Abarim, cum Pontifice & Imperatore deduxiſſe, vnde & dimiſſus eſt.

& poſtridie toti populo benedicit.

a l. 4. Ant. extremo.

XXCVI. *Poſtremũ caput Pentateuchi.*

Sequitur poſtremum Moſaicorum ſcriptorum caput, quod Philo & Ioſephus, aliįque plerique Moyſi tribuunt, de futuris, ex diuina reuelatione ſcribenti; alij Ioſue ſcriptorem malunt, quem potius crediderim, quaſi nunc quoque Moyſi miniſtrum, Moyſe dictante ſcripſiſſe. Ergo vbi peruentum eſt in ſummum montis verticem nomine Phaſga, oſtendit Dominus Moyſi hæreditatem Iſraëli deſtinatam, à partibus orientalibus in quibus eſt terra Galaad, ad reliquas mundi plagas, in quibus reliquæ tribus ſedes erant habituræ, quæ omnia Moyſes oculis perluſtrauit. Tum Dominus ad eum [a]. *Hæc eſt terra, pro qua iuraui Abraham, Iſaac, & Iacob, dicens, Semini tuo dabo eam. Vidiſti eam oculis tuis, & non tranſibis ad illam.* Supple tu, Chriſtiane Lector, ſed ad aliam longe præſtantiorem ſtatim tranſiturus es, in qua illi ijdem ſancti Patres, aliįque omnes iuſti in pace requieſcunt; *expectantes beatam ſpem* [b], *& aduentum gloriæ magni Dei*, & Saluatoris mundi Ieſu Chriſti.

Deus oſtẽdit Moſi Chananitidem.

a Deut. 34. 4.

b Tit. 2.13.

XXCVII. *Moyſi mors & quædam circa eam dubitationes.*

De ipſa vero morte Moyſi, hæc ipſa eſt eius, oratio. *Mortuuſque eſt ibi Moyſes ſeruus Domini in terrà Moab iubente Domino, & ſepeliuit eum in valle terræ Moab, contra Phogor, & non cognouit homo ſepulchrum eius, vſque in præſentem diem. Moyſes 120 annorum erat, quando mortuus eſt, nec caligauit oculus eius, nec dentes illius moti ſunt.* Quibus videtur quatuor complecti, & definire quæſtiones, quas quidam in controuerſiam vocarunt. An mortuus ſit Moſes, quando, vbi, & quomodo, quibus additur ſepultura: de quibus non negligenter ſcriptum eſt in Annalibus. Hic tantum dico de tempore, ex ipſa Scriptura [c] conſtare explanationem legis prima die menſis vndecimi fuiſſe inchoatam, quæ ad ſummum 30 vel 36 dies tenuit, vt Hebræi in ſuo Chronico tradunt, cui interpretes plerique conſentiunt; eam expoſitionem mors quamprimum excepit. Vnde conſequens eſt eum duodecimo menſe, qui dictus eſt Adar, fuiſſe defunctum, quod habet Calend. Hebraicum, Ioſephus, & plerique Rabbini. Vt mirum ſit in Martyrol. Romano dici Moyſem quarto Septembris eſſe defunctum.

Menſe duodecimo obijt.

c cap. 1. Deut. 3.

Genebr. Adrich.

XXCVIII. *Moſaicæ ſepulturæ locus.*

Quod ad ſepulturam attinet, dicitur ſepultus in valle terræ Moab, contra Phogor, id eſt in loco, qui ſitus eſt inter montem Abarim, & fanum idoli, cui initiatus fuerat Iſraël, non autem è regione Iericho, vel Iordanis: cuius libitinarij fuerunt angeli, vt ex traditione affirmat Epiphanius [d]. Quoniam autem non in monte in quo mortuus eſt, ſed in valle ſepultus dicitur, putat Caietan. ſatis probabiliter corpus eius miniſterio angelorum delatum per aërem in illam vallem, in oculis eorum qui aſtiterant morienti, qui tamen non viderunt determinatum in valle locum, nube aliquantum terræ ſpatium obtegente, vt propterea nemo noſſe potuerit locum ſepulturæ eius, ne res in idololatriam verteretur. Idque ſatagebat dæmon, ſed reſtitit ei Michaël Archangelus [e], & manſit occultus locus. Etſi autem non ſepeliuit eum populus, fleuit tamen tri-

d hæreſi 9.

e Iudæ 9.

ginta

ginta diebus, ſicut & Pontificem Aaronem: fleuiſſet autem fortaſſe diutius, niſi tranſitus Iordanis vrſiſſet. Merito enim luxiſſent 40 diebus, in gratiam 40 annorum, quos ille in multis ærumnis & lacrymis, illis gubernandis traduxerat.

XXCIX. Eius commendatio. a *Deut.* 34. 10. b *Eccl.* 45.

Superſunt ſepulchralia laudum ornamenta, quæ Deus ipſe in famulum ſuum conferre voluit [a]: Sic enim eum laudat, vt incomparabilem prædicet, ſingulari in Deum amicitia, & miraculorum patrandorum facultate, quæ ipſa à Syracide, Philone, Ioſepho, ipſoque adeo Moyſe commendantur. Quin etiam Gregorius Nyſſenus cum vellet exemplar perfectæ & abſolutæ virtutis exhibere mortalibus, Moyſen aſſumpſit, vt Xenophon Cyrum, Plato Socratem, M. Tullius L. Craſſum; vt ideam quandam perfecti Imperatoris, Philoſophi, & Oratoris nobis repræſentarent. Philo quoque & Clemens Alexandrinus Moyſen quaſi ideam quandam Regis, Sacerdotis, & Legiſlatoris, omnibus fortitudinis, pietatis & ſapientiæ numeris abſolutiſſimam deſcribunt. Nec aliud ſentit [c], aut dixit Ambroſius, qui eum dixit humanæ dignitatis conditionem exceſſiſſe. Nihil nos minus in Annalibus videmur aggreſſi, cum eum Dei filio humana carne circundato, qui eſt ipſa ſumma ſanctitas, ipſe vertex perfectionis, maximéque expreſſa diuinitatis imago, quam ſimillimum, & quam maximè comparabilem oſtendimus [d]. Quem totum locum vt in gratiam eorum, qui epitomas adamant, omiſimus, ita & totam Prophetæ magni vitam, paucis admodum verſiculis Epitaphio comprehenſam vt feſtinanti Lectori gratificaremur, prætermiſimus.

c *l.* 2 *de Cain & Abel.*

d *n.* 336. & *ſeqq.*

ANNVS MVNDI 2584.

ELEAZARI 2. IOSVE 1.

AMYNTÆ 9. Imperij Aſſyriorum 653.

ANTE CHRISTVM 1469.

I. Ioſue magiſtratum init.

DEfuncto Moyſe, cœpit illico Ioſue ſummum gerere magiſtratum, ad quod munus rectè obeundum & interius diuina gratia, & exterius colloquio diuino roboratur. Illico inquam cœpit; neque enim oportebat tantum, tamque turbulentum populum aliquanto tempore ſine principe viuere. Ideoque Moyſes ſtatim atque Dominus obitum ei ſuum aperuit, extemplo ſuggeſſit vt de ſucceſſore prouideret; memor quid ſe abſente ad montem Sinai contigiſſet. Ideóque à Ioſue indictus eſt 30. dierum luctus funebris, quo durante, ſub initium menſis primi, atque ipſo ſi placet primo die, miſit Ioſue exploratores, qui tranſmiſſo Iordane Ierichuntem venerunt: ſecundo ibi in perluſtranda vrbe ſubſtiterunt, vt vult Ioſephus, & nocte ſequente emiſſi ſunt; tertio, quarto, & quinto in montanis latuerunt; ſexto reuerſi ſunt ad ſuos, & Ioſue de re tota docuerunt. Septimo denunciatus eſt tranſitus, in diem tertium, indictáque præparatio. Eodem die, & ſecuto octauo facta eſt præparatio, die nono itum eſt ad Iordanem, & is tertius fuit præparationis dies, die denique decimo populus Iordanem pertranſiuit. Quem rei geſtæ ordinem in ipſa expoſitione ſequemur.

Ordo dierum vſque ad tranſitum Iordanis.

cap. 2. 1.

II. Ioſue duos mittit exploratores.

Miſit ergo Ioſue filius Nun de Setim duos viros exploratores in abſcondito, & dixit eis, Ite, & conſiderate terram & vrbem Iericho. Non abſurdum eſt Ioſue vltro à Deo excitatum vt exploratores mitteret, vt eorum relatione, quos proſpera nunciaturos ſciebat, & ipſe dux, & totus exercitus animaretur. Potuit etiam ſponte ſua, ex humana prudentia & Imperatorum conſuetudine, diuinam iuſſionem non expectare, vt exploratores quis eſſet hoſtium animus, quis belli apparatus referrent, idque licuit dum de contraria Dei voluntate non conſtaret. Miſit autem de manſione poſtrema, quæ ad Setim, ſiue Abel-ſatim protendebatur, duos autem, vt ſe mutuo auxilio conſilioque iuuarent, & quidem non de optimatibus, ſed è vulgo cautos & ſolertes, quos ſummo capitis periculo, intentis ad omnia hoſtibus, obiiceret.

III Vt illi rem geſſerint.

Illi Iordanem vadoſo in loco traiiciunt, excubitorum diligentiam, ſi qui erant adhibiti, ementito, vt videtur, habitu, Deo duce ac comite fallunt, & ſub occaſum ſolis, cumplurimi ſe in vrbem inferunt, ipſi quoque inexplorati furtim in eam penetrant, & quamprimum ſe in domum mœnibus vicinam coniiciunt. Ea fuit Rahab mulieris, vel cauponariæ, vel vt communior eſt ſententia, meretricis; ſic enim ſæpe à Scriptura vocatur, cum tamen ea vox, & quæ illi Græca & Hebræa reſpondet, ſemper in deteriorem partem ſumatur. Ea nocte quiete ſumpta, poſtridie vrbem diſſimulanter obierunt, & ſub veſperam ad ſuum ſe hoſpitium receperunt. Neque tamen tam diſſimulanter geſta res eſt, vt agniti, ad regemque delati non fuerint. Qui miſſis lictoribus, iuſſit eos ex hoſpitio educi, & ſcilicet in vincula coniici. Sed eorum aduentum præſentiens mulier callida, atque anteuertens [a], *viros abſcondit in ſolario domus ſuæ, ſub ſtipula lini.* Nec potuit eos ſtatim per feneſtram emittere, ne res à ſuperuenientibus ſatellitibus deprehenderetur. Sed erat etiam quod illis, de ſua, & ſuorum incolumitate, communicaret.

Inquiruntur & latent.

a *Ioſue* 2. 6.

IV. Rahab in eos officioſa.

Illa ergo regiis nunciis, *Fateor*, inquit, *venerunt ad me, ſed neſciebam vnde eſſent, cumque porta clauderetur in tenebris, & illi pariter exierunt neſcio quò abierunt: perſequimini cito & comprehendetis eos.* Atque ita eos ab ſe dimittit, ſpe data fore vt exploratores comprehendant. Idque ſibi gratum adhortatione ſua ſimulans, cautè à ſe ſuſpicionem proditionis amolitur. *Hi autem qui miſſi fuerant ſecuti ſunt eos, per viam quæ ducit ad vadum Iordanis*, rati eos moliri reditum ad ſuos, *illiſque egreſſis ſtatim porta clauſa eſt*, quam curſum aperuerant egreſſuris: eoque factum eſt diuinitus, ne regredi poſſent ad perſcrutandam domum. Interea mulier adit hoſpites ſuos, necdum enim obdormierant, ſomnum excutiente timore, & ait, *Noui quod Dominus tradiderit vobis Terram*, quam ſcilicet habitamus, nec adeſt ad propugnandum animus, *etenim irruit in nos terror veſter, & elanguerunt omnes habitatores terræ* Chanaan, auditis quæ Deus in Ægypto, & in mari rubro, & recens contra reges Amorrhæorum,

in gratiam veſtri mirabiliter perpetrauit. Itaque *Dominus Deus veſter*, inquit, *ipſe eſt Deus in cælo ſurſum,& in terra deorſum.*

V. Eiuſdem fides, an proditionis rea. a *Hebr.11.31*

Hic illa fides agnoſcitur, quam celebrant Paulus Apoſtolus [a], cuius ope non periit cum incredulis. Credidit enim proſcriptam à Deo omnium Domino ciuitatem ſuam, ciueſque addictos internecioni; Iſraëlitas vero ſuis poſſeſſionibus donatos. Itaque deinceps ab iſtorum, non autem à ciuium ſuorum partibus ſtare conſtituit. Ergo & proditionis culpa omnis purgatur, ſi diuinam voluntatem patriæ antetulit charitati. Neque hoſpitibus fauet, vt patriæ per iniuriam noceant, ſed vt per eos Dei voluntati obtemperetur. Quanquam neque eorum vita exitio patriæ futura erat, neque cædes ſaluti. Interim prudens mulier ſe ſuáque in tuto ponere cupiens [b], *Iurate*, inquit, *mihi per Dominum, vt quomodo ego miſericordiam feci vobiſcum, ita & vos faciatis cum domo patris mei detiſque mihi verum ſignum, vt ſaluetis patrem meum & matrem, fratres ac ſorores meas, & omnia quæ illorum ſunt, & eruatis animas noſtras à morte.* Non vltra Deum Hebræorum vocat, ſed ſimpliciter Dominum, quod ipſa quoque eundem Dominum ac Deum habere vellet, quem iam cœli ac terræ Deum profeſſa erat.

Exigit iuſiurandum. b *verſ. 12.*

VI. Quod exploratores præſtant.

Illum ergo ſibi vult in teſtem aſſumi, dandæ fidei de propinquorum ſuorum ſalute: neque ſui nominatim meminit, non dubitans id eos vltro titulo gratitudinis eſſe facturos, aduerſus eam, quæ pro ipſorum ſalute certiſſimum capitis diſcrimen adiiſſet. Quod autem neque mariti meminit, neque liberorum, haud obſcurum indicium eſt eam hactenus corpore quæſtum feciſſe. Hic Hebræi; *anima noſtra*, inquiunt, *ſit pro vobis in mortem, ſi tamen non prodideris nos.* Mortem ſibi à Deo imprecantur, niſi ſteterint promiſſis: qui dant ei funiculum coccineum, quem illa è feneſtra ſuſpendat, ex qua demiſſi fuerint, vt agnito tutelari ſymbolo; domus vniuerſa, cum omnibus quæ in ea fuerint, in tuto ſit, & ab omni iniuria libera. Demiſit ergo eos per funem de feneſtra, domus enim eius hærebat muro. Addidit & prudens conſilium conſcendendi ad montana, oppoſita perquiſitoribus via, qui campeſtria ad vada Iordanis luſtraturi erant, vt exploratores ad ſuos ſe recipientes, comprehenderent. Sed & illud cautè prouidit, vt triduo eſſent in latebris, dum illi deſperata inuentione rediſſent, & ſeſe in vrbem recepiſſent. Ita dictum factumque. Nam perquiſitoribus ad vrbem reuerſis, quod crederent prima iam nocte illos Iordanem traiecisse, *deſcenderunt de monte*, & reuerſi ad ſuos, magno eos gaudio affecerunt, ſiue quod iam de eorum ſalute dubitarent, ſiue quod oſtenderent in manu eſſe victoriam, hoſtibus iam timore deuictis atque proſtratis.

Signum coccinei funiculi.

Ad ſuos redeunt.

VII. Indicitur præparatio tridui.

Reuerſis exploratoribus, iuxta rerum geſtarum ordinem iam conſtitutum, die ſeptimo menſis primi indicta eſt iuſſu Ioſue præparatio ad tranſitum Iordanis in diem tertium. Pertinebat enim ad Imperatoris prudentiam, non indicere aliquò totius exercitus profectionem, rebus & locis inexploratis. Mittere autem exploratores, & non expectare reditum, eſt irritam reddere miſſionem. Monitus autem eſt populus per duces ac tribunos ſuos. Nominatim vero qui poſſeſſiones à Moſe trans Iordanem acceperant, vt armati Iordanem tranſirent, & fratribus in obtinenda regione, vt Moſi promiſerant, auxilio eſſent: qui reſponderunt ſe in officio fore: quin etiam bene precantes duci ſuo, pœnam in non obedientes vltro depoſcunt. Elegit porro ex eis Ioſue [a] 40 millia duntaxat, ſiue quia is numerus ſufficiebat; nam reliquæ tribus quingenta ferè armatorum millia conſtituebant, ſiue quia plerique relinquendi erant, qui imbelli multitudini, & regioni recens acquiſitæ præſidio eſſent.

Monentur & tribus quæ trans Iordanem.

a *ca.4.13.*

VIII. Nono die itur ad Iordanem.

His ita tranſactis, & biduo iam poſito in præparatione itineris, nono die primi menſis, iuxta prædicta, Ioſue ad Iordanem caſtra mouet, vt illum poſtridie tranſmittat, Nam quod S. Hieronymus habet moratos ibi eſſe tres dies, ex Hebræo interpretandum eſt, in quo habetur, & pernoctarunt ibi antequam tranſirent. Et fuit in fine trium dierum & tranſierunt, &c. Euolutis ergo tribus diebus præparationi deſtinatis, in fine tertij diei ante noctem [b] *tranſierunt præcones per caſtrorum medium, & clamare cæperunt. Quando videritis Arcam fœderis Domini Dei veſtri, & Sacerdotes ſtirpis Leuiticæ portantes eam, vos quoque conſurgite, & ſequimini præcedentes, ſitque inter vos & arcam ſpatium cubitorum duûm millium, vt procul videre poßitis.* Si enim multitudo arcam pone ſecuta eſſet, operuiſſent eam, ne à remotis videri poſſet. Erat id quoque argumentum venerationis populi aduerſus eam. *Dixitque Ioſue ad populum, ſanctificamini*, id eſt, præparate vos, ſancti & puri eſtote corpore & animo, *Cras enim faciet Dominus inter vos mirabilia*, prouidete ne cuiuſquam culpa, Dei opera mirabilia retardentur. Inde iuſſu Dei monet Sacerdotes, vt populum cum arca præcedant.

b *cap.3.2.3. &c.*

IX. Dies decima tranſitus. c *verſ.7.*

His nono die confectis, ſecuta eſt decima, qua tranſitus mirabilis per medium Iordanem contigit; ad cuius initium pertinent illa verba Domini [c]. *Hodie incipiam exaltare te coram omni Iſraël, vt ſciant quod ſicut cum Moſe fui, ita & tecum ſim*, & te mirabilibus operibus illuſtrem, ſicut feci Moyſen. Pergit. *Tu autem præcipe Sacerdotibus, qui portant arcam fœderis, & dic eis, cum ingreßi fueritis partem aquæ Iordanis, ſtate in ea.* Vult ſcilicet vt Sacerdotes cum arca in citeriore ripa extrema, vbi aquam pedibus attigerint, conſiſtant, dum aquæ hinc inde tranſitum præbeant, ſuperioribus, quæ ad dexteram erant, conſiſtentibus & intumeſcentibus; inferioribus autem, quæ ad ſiniſtram, meridiem verſus decurrentibus, atque deficientibus, idque non puncto temporis, ne miraculum ſatis notari non poſſet, ſed perbreui tempore ampla via & ſicca per medium Iordanis alueum ſterneretur. Tum Sacerdotes progrederentur cum arca vſque ad medium Iordanem, ibique ſubſiſterent, quaſi prohibentes Arcæ præſentia decurſum fluminis, & ſecurum populo, ſiccumque tranſitum præſtantes, qui conſequenter totus mirabiliter & impunè pertranſiret.

eiuſq; modus à Deo definitus.

X. Duodecim viri Arcæ adſtant.

Iuſſit autem Ioſue eligi duodecim viros, ſingulos de ſingulis tribubus, qui ſcilicet honoris cauſa Arcæ Dei, & Sacerdotibus adſtarent, vice duodecim tribuum, & propius modum

dum miraculi notarent, qui merito cenſentur diuerſi ab iis, qui poſtea lecti ſunt baiuli duodecim lapidum, in perpetuam tanti prodigij memoriam. Quamuis autem proprium eſſet Caathitarum munus ferre arcam, in pompa tamen iſta, & poſtea in circuitione Ierichuntina, aliiſque ſimilibus, reuerentiæ cauſa, eam quatuor Sacerdotes, & quidem nudis, vt aliqui putant, pedibus, detulerunt. Erant enim ad Arcæ latera breuiora affixi vectes, ne ſi duo tantum eam ferrent, vectibus ad latera longitudinis affixis, vnus terga Arcæ indecore verteret, quod Theodoretus [a] valde improbat. Sed totum hunc locum reperiet Lector in Annalibus accuratius explicatum.

Quæ à quatuor Sacerdotibus defertur.

a q. 20 in l. 1. Reg.

b Ioſ. 3. 15. 16.

XI. Aquæ diuiduntur, & intumeſcunt, & regrediuntur.

Ingreſſis porro Sacerdotibus Iordanem [b], *& pedibus eorum in parte aquæ tinctis, ſteterunt aquæ deſcẽdentes* ex mari Galilææ, & Libano monte, vbi fontes Iordanis eſſe memorantur, in vnum locũ, & inſtar mõtis ſecundũ fluuij latitudinem porrecti *intumeſcentes apparebant procul ab vrbe quæ vocatur Adon, vſque ad locum Sarthan.* Factus eſt primo tumor, qui à longè appareret, deinde retroceſſio, quam celebrat Dauid, aquis ab illo tumore, quaſi ab obiecto monte, repercuſſis, & retroactis in caput ſuum. Inferiores autem in mare mortuum deſcenderunt, vſquequo omnino deficerent. Quod prodigium eò fuit illuſtrius, quo maior fuit eo tempore aquarum copia, qualis ſolet tempore meſſis in Iordane [c] contingere. Ad contactum porro Sacerdotalium pedum, Angelo Domini aquas ſubmouente, & ſolum exſiccante, Sacerdotes cum Arca ad medium fluminis progreſſi ſunt, ibique ſubſtiterunt, dum totus populus maiore fiducia tranſiret per arentem alueum.

c 1. Par. 12. 15. & Eccl. 24. 36.

d ca. 4. 1. 10.

XII. Ex alueo 12 lapides extrahuntur in monimentum.

Quibus tranſgreſſis [d], & Sacerdotibus cum Arca in medio Iordanis alueo ſtantibus, donec omnia complerentur, iuſſit Dominus eligi duodecim viros, qui totidem lapides de medio Iordane tollerent, quos in proximo caſtrorum loco, qui Galgala dictus eſt, in monimentum conſtituerent, eſſentque quaſi trophæa ſingulis tribus de ſuperato Iordane. Itaque admodum magnos fuiſſe credere par eſt, vt ſua ipſi mole eodem in loco immoti permanerent, ſicque fieret monimentum perennius. Ideóque valentiſſimos in quaque tribu electos fuiſſe exiſtimandum eſt, qui certatim quam poſſent maximos ferrent, præſertim cum non longe ferendi eſſent. Hebræi certe prægrandia ſaxa ab eis allata dicunt. *Alios quoque duodecim lapides poſuit Ioſue in medio Iordanis*, in alterum aceruum monumenti, *& ſunt ibi*, ait Scriptura *vſque in præſentem diem.* Quanquam hic loquendi modus ſingulorum diſtinctionem indicat potius, quam molem ex omnibus coagmentatam. Eos Auguſtinus [e] ex continenti delatos putat, in locum eorum, qui ex aquarum medio extracti fuerant.

Et totidem immittuntur.

e Serm. 106. de temp. & l. 2. de Mira. c. 1.

XIII. Populus tranſit feſtinatò.

Feſtinauitque populus, & tranſiit. Nonnullus enim erat in tranſeundo timor, in tam inſolito ſpectaculo, & periculo apparente, à quo ſe quiſque quamprimum expeditum atque ereptum cupiebat. Etſi enim Dei verbo nitebantur, aliquando tamen nutat humana conſtantia, & homines modicæ fidei prodit. Anteceſſerunt autem reliquum exercitum 40 millia bellatorum ex tribubus trans Iordanem habitantibus, & per turmas ſuas incedebant per campeſtria vrbis Iericho. *Cumque tranſiſſent omnes, tranſiuit & Arca Domini, Sacerdoteſque pergebant in conſpectu populi*, qui in vlteriore ripa ordinatè ſubſtiterat [a]. *Cumque aſcendiſſent*, ait Ioſue, *portantes arcam fœderis Domini & ſiccam humum* vlterioris ripæ *calcare cœpiſſent, reuerſæ ſunt aquæ in alueum ſuum, & fluebant, ſicut ante conſueuerant.*

a ca. 4. 18.

Et Sacerdotes cum arca.

Aquæ repetunt locum ſuum.

XIV. Ordo progrediendi in locum caſtrorum.

Non eſt autem exiſtimandum, vt quique de populo primi vlteriorem ripam attigiſſent, ita fuiſſe progreſſos ad locum ſtationi deſtinatum. Sed in ea potius primi expectauere poſtremos, tumque omnes ſimul, ſigno ab Imperatore dato, ita progreſſi ſunt, vt primum arca Domini, quæ vltimum ex Iordane fuerat egreſſa, vniuerſum populum cubitis bis mille anteiret, vt eſſet itineris dux, populi propugnatrix, hoſtium territatrix. Tum ſequerentur Rubenitæ cum ſociis: deinceps reliquæ tribus, donec veniretur in locum, qui poſtea Galgala dictus eſt, locum ſtatiuis idoneum, ſi ibi diutius, vt contigit, conſiſtendum eſſet: Ibique primum Arcæ ac Tabernaculo attributo loco, eadem videtur Leuitarum, & tribuum deſcriptio circunquaque ſeruata, quæ fuerat à Moſe iuſſum Domini in deſerto præſcripta. Duodecim autem illos lapides iuxta tabernaculum erexit, vt venientibus ad tabernaculum occurrerent, ad renouandam miraculi memoriam, ſine vllo miniſterij Sacerdotum aut Leuitarum impedimento.

XV. Cur nemo reſtiterit tranſeuntibus.

Quidnam porro cauſæ fuiſſe dicamus, quod
tam pacata fuerit aduerſa ripa Iordanis, nulli
eam Amorrhæi, aut Chananæi tutati ſint, nulli
tranſeuntibus Iſraëlitis, aut ad oram hoſtilem
appellentibus, quidquam negotij exhibuerint.
Dico breuiter triplicem huius rei cauſam pro-
ferri poſſe, diuinam prouidentiam, qua voluit 1.
Iſraëlitarum formidini in hoc aditu regionis
promiſſæ conſultum: improuidam ſecurita- 2.
tem; quod ſcirent Iſraëlitas plurimos iam dies
in Moabitarum campeſtribus hærere, atque in
deuictorum regum regione ſedes fixiſſe; deni- 3.
que ingentem pauorem, cuius Rahab nuper
teſtimonium dederat, & Dominus ipſe dixerat.
Hodie incipiam mittere terrorem atque formidinem tuam in populos, qui habitant ſub omni cœlo, vt audito nomine tuo paueant, & in morem parturientium contremiſcant & dolore teneantur.
Denique audierant, vt eadem Rahab fatebatur, 4.
tranſitum maris rubri, & ſepultos in mediis fluctibus Ægyptios: Similem igitur aliquam calamitatem in Iordanis exundantis fluctibus merito formidabant. Vbi autem prodigioſum iſtum tranſitum didicerunt, quaſi hoſtem iam in ſuis furentem penetralibus haberent, aut gladium eius in propriis viſceribus graſſantem, exanimati ſunt.

XVI. Indicitur generalis circunciſio

b cap. 5. 2.

Dum autem attoniti Chananæi quieſcunt, neque audent Iſraëlitas inuadere, tempore paſchatis imminente iubet Dominus [b] *ſecundò* circuncidi Iudæos, id eſt circunciſionem longo interuallo intermiſſam in praxim reuocari. Quod factum videtur vndecimo primi menſis die, vt vulnus ante paſcha ſanatum, eius diei lætitiam non impediret. Facta eſt autem Dei iuſſu cultris lapideis, vt olim à Sephora, licet id in lege definitum non eſſet. Eſtque veriſ-

& quando facta videatur. Cultri lapidei.

mile fuiſſe illos lapides, quales magna copia in Andegauenſi ſolo eruuntur, qui facile ita acuuntur, vt ſcindant: quos vulgo Ardoiſes vocamus, & tectis integendis, quaſi ſcandulis vtimur. Fecit Ioſue, & alij quibus id ipſe commiſerat, *quod iuſſerat Dominus, & circumcidit filios Iſrael in colle præputiorum*, qui ſcilicet inde nomen accepit, aut potius quòd illuc projecta fuerint ac ſepulta præputia. Erat autem incircunciſus totus populus, qui annis quadraginta nati fuerant in deſerto; qui ſi paſcha nihilominus celebrarunt, in ea re à Domino lege ſoluti ſunt. Non eſt autem dubium, quin eodem tempore, mandato Ioſue, circunciſio trans Iordanem celebrata fuerit; ab ea quippe potius excuſari poterant, qui erant in hoſtili ſolo, quam qui in proprio, quiete fruebantur.

Circunciſio trans Iordanem.

XVII. Galgal vnde dicatur.

De Paſchate non eſt par ratio. Nam de iis qui Iordanem traiecerant ſcriptum eſt, *Manſeruntque filij Iſrael in Galgalis*, ita dictus eſt nouus caſtrorum locus, quod ibi Dominus per circunciſionem abſtuliſſet ab Iſraëlitis opprobrium Ægypti, quibus, dum eſſent incircunciſi, perſimiles videbantur. Galgal enim ablationem ſignificat: ibi ergo *fecerunt Phaſe quartadecima die menſis ad veſperam in campeſtribus Iericho.* Cæteri autem non videntur hoc anno celebraſſe Paſcha, quia non poterat edi, niſi in loco, vbi erat Sanctuarium: at illi non poterant in tempore trajicere tanto numero exundantes Iordanis aquas: neque lex adhuc obligabat, quod terra promiſſa nondum pacificè poſſideretur. Fuit itaque hoc tertium Paſcha à Iudaico populo celebratum [a]. Primum fuit in Ægypto, ſub ipſam eius inſtitutionem. Alterum in deſerto Sinai, ſub ipſam Sanctuarij, & Sacerdotum dedicationem, à quibus agnus in tabernaculo immolabatur, licet in priuatis ædibus conſumeretur. Tertium poſt annos 39. in Galgalis.

Paſcha nũ celebratũ trans Iord.

tria Paſchata.

a vide Toſt. in c. 33. Exod. q. 26. & 27.

XVIII. Quando primum veſci frugibus cœperint.

b cap. 5. 11.

c c. 23. 14.

Quod autem ſequitur in textu [b], *& comederunt de frugibus terræ die altero azymos panes, & polentam eiuſdem anni*, dubitationem habet. Quoniam enim Paſcha decima quarta die celebratum eſt, dies altera videtur ſignificare decimam quintam ſequentem. At repugnat illud Leuitici [c], *Panem & polentam & pultes non comedetis ex ſegete, vſque ad diem, qua offeretis ex ea Deo veſtro.* Is autem dies omnium conſenſu, erat decimus ſextus, ſiue ſecundus azymorum, ex quo incipiebant numerari ſeptem hebdomadæ Pentecoſtes. Dici poteſt diem alterum hìc intelligi alterum à ſolennitate Paſchali. Nam in lege ſcriptum eſt [d], *Menſe primo quartadecima die menſis, Phaſe Domini erit, & decima quinta ſolennitas.* Alter ergo dies à ſolennitate erit decimus ſextus, qui quaſi proprio nomine alter Paſchæ, & poſtridie Paſchæ, & ſecundus Paſchæ dicitur. Certe in Hebræo hoc loco habetur [e] pro die altero, *à craſtino Paſchæ*, ſiue poſt craſtinum Paſchæ. Itaque hic ordò rei geſtæ fuit, Die decima quarta ad veſperam comederunt Iſraëlitæ Agnum Paſchalem, & cum eo azymos panes, vel ex manna confectos, vel ex vetuſtis frugibus, ex regione trans Iordanem delatis, vel potius ſublatis ex pagis circa Iericho, terrore hoſtili deſolatis: & huiuſmodi azymis ſequenti quoque die vſi ſunt. Die autem decimo ſexto è collectis ſpicis virentibus factus eſt ſecundum legem primitiarum manipulus. Deóque oblatus, moxque eodem die ex huiuſmodi nouis frugibus fecerunt polentas, & vulgò comederunt.

d Num. 28. 17.

Præſertim nouis.

e Apud Serar. q. 34. in c. 5. Ioſue.

XIX. Quando manna defecerit.

a ca. 5. 12.

Defecitque, inquit Ioſue [a], *manna poſtquam comederunt de frugibus terræ, nec vſi ſunt vltra cibo illo filij Iſrael, ſed comederunt de frugibus præſentis anni terræ Chanaan.* Non ait Scriptura defeciſſe manna poſtquam Iſraëlitæ comederunt & nouis terræ frugibus, ſed ſimpliciter de frugibus terræ. Et cum terræ fruges, ſiue præſentis, ſiue præteriti anni ſuppleant mannæ neceſſitatem, non videtur poſſe aſſignari dies, quo ceſſauit manna depluere; apparet enim ex Scriptura ceſſaſſe cum primum habuerunt de frugibus terræ, ſiue præſentis, ſiue potius præcedentis anni, vnde viuere ſine manna poſſent. Quo pertinet illud Exodi [b], *filij Iſrael comederunt Manna 40 annis, donec venirent in terram habitabilem vſqueque tangerent fines terræ Chanaan.* Quod à multis iam diebus contigerat trans Iordanem.

b ca. 16. ſi.

XX. Angelus apparet Ioſue.

c ca. 5. 13.

Cum autem eſſet Ioſue in agro vrbis Iericho [c], ſeceſſerat videlicet aliquantulum à caſtris, Deo ita diſponente, vt ſolus à ſolo inueniretur. *Leuauit oculos, & vidit virum ſtantem contra ſe*; vel potius viri ſpecie Angelum, ſiue is erat, qui in columna nubis duxerat in deſerto populum, ſeu potius Michaël, quando ipſemet ſe vocat principem exercitus Domini: geſtabat autem ereptum è vagina gladium, cum cætero armorum apparatu, vt putat Serarius; & conueniebat iſti Angelo totus hic apparatus, vt qui diuinitus ad Ioſue mittebatur inchoandi belli nuncius, imò dux & comes. Sed ignotum compellat Ioſue, *Noſter es, an aduerſariorum?* id eſt Hebræus an Chananæus? vtrumque negat Angelus, *Sed ſum*, inquit, *Princeps exercitus Domini.* Ad quæ verba venerabundus *Ioſue*, ſenſit enim eum eſſe verum Dei Angelum, & horrore perfuſus, *cecidit pronus in terram*, ſimulque rogat, quam ob cauſam venerit, & quid nunciare velit. Quæ priuſquam enunciet, iubet eum exuere calceos, & terram Angelica præſentia ſanctificatam, cum veneratione calcare: quod ille ſtatim executus eſt.

XXI. Vrbs Iericho qualis.

Inſeritur autem parentheſis de vrbe Iericho, quæ fortaſſis erat in conſpectu, *Iericho autem*, inquit, *clauſa erat, atque munita, timore filiorum Iſrael, & nullus egredi audebat, aut ingredi*: & ad eam vicinorum circumquaque pagorum incolæ, vt fit, cum rebus ſuis confugerant. Eum timorem magis repræſentat Chaldæus Paraphraſtes, *Et Iericho*, inquit, *erat clauſa foribus ferreis, & roborata vectibus chalybeis, à facie filiorum Iſrael.* Ea diſtabat, vt ait Ioſephus [d], 60. ſtadiis à Iordane, 10 à Galgalis, vbi erant caſtra Iſraëlitarum, 150 Hieroſolymis. Agrum habebat feraciſſimum, hortos delicioſiſſimos: vnde illud Prouerbium, *plantatio roſæ in Iericho*, palmas omnis generis pulcherrimas, vnde & *Ciuitas palmarum* dicta eſt; ibidem & balſamum nobiliſſimum, aliáque plurima, de quibus Ioſephus conſuli poteſt. Ex quibus intelligitur vrbem magnam, populoſam, deliciis diuitiiſque abundantem, etiam vitiis abundaſſe, propter quæ ſæpius euerſa, & excitata eſt.

d l. 5. Ant. c. 1. & l. 5. de Bello, c. 4.

Sed

XXII. Modus expugnandæ vrbis.

Sed redeamus ad Ioſue. Cui Dominus enunciat quomodo expugnari velit hanc vrbem. *Circuite*, inquit, *vrbem cuncti bellatores ſemel per diem, ſic facietis ſex diebus. Septimo autem die*, vel potius quotidie, iuxta Hebræum textum & Græcum regium, & Chaldæam paraphraſim. *Sacerdotes tollant ſeptem buccinas, quarum vſus eſt in Iubileo, & præcedant arcam fœderis: ſeptieſque circuibitis ciuitatem, & Sacerdotes clangent buccinis. Cumque inſonuerit vox tubæ longior atque conciſior, & in auribus veſtris increpuerit, conclamabit omnis populus vociferatione maxima, & muri corruent funditus ciuitatis: ingredienturque ſinguli per locum, contra quem ſteterint.* Hæc ſumma rei, atque victoriæ intra ſeptem dies obtinendæ. Quibus dictis euanuiſſe Angelum rationi conſentaneum eſt, etſi is non defuit præſentiæ ſuæ mirabilibus facinoribus ſubinde demonſtrandæ. Inchoata porro eſt illa circuitio vigeſimo ſecundo die menſis primi, poſt dies azymorum in feſtina quiete tranſactos, & per otium perſanatis omnibus circunciſis.

XXIII. Tempus & ordo.

Quæ cum maturè Ioſue Sacerdotibus, populóque nunciaſſet, tranſactis Paſchalibus feriis, Ioſue ſummo mane ſurgit, & permultis cum imbelli multitudine ad caſtrorum cuſtodiam relictis, reliquam aciem ad circuitionem ciuitatis educit. Progredientium autem hic ordo fuit, vt in fronte armatorum agmen incederet, ſiue id Iudæ & ſociorum fuit, ſiue ſelecta illa 40 millia armatorum: quos ſequebantur Sacerdotes vndecim, quorum ſeptem perſonabant tubis, quatuor arcam humeris geſtabant, eoſque reliqua bellatorum multitudo ſequebatur. Hic autem adhibitus eſt modus, vt ſex prioribus diebus ſemel tantum vrbem circuirent, in magno populi ſilentio, Solis Sacerdotibus tuba clangentibus. Die autem ſeptimo poſt ſeptem circuitiones, dato ab Imperatore ſigno, ab omnibus conſentiſſima voce conclamatur. Eumque clamorem ruina murorum conſecuta eſt. Itaque Ierichuntem, vt ait Chryſoſt.[a] Iſraëlitæ choræas agentium more potius, quam bellantium euerterunt.

a hom. 21. in Epiſ. ad Epheſ.

XXIV. Denunciatio anathematis. b ca. 6. 17.

Sed anteceſſit denunciatio anathematis Ierichuntini ab Imperatore in hæc verba[b], *Sit hæc ciuitas anathema Domino, & omnia quæ in ea ſunt; Sola Rahab meretrix viuat, cum vniuerſis qui cum ea in domo ſunt*: abſcondit enim nuncios quos direximus. *Vos autem cauete ne de his quæ præcepta ſunt* diſperdi *quippiam contingatis*, ſeponatis ſcilicet, & reſeruetis in proprium vſum: *& ſitis præuaricationis rei, & omnia caſtra Iſrael ſub peccato ſint, atque turbentur.* Peccato ſcilicet ſacrilegij, & violati voti, quandoquidem omnia erant Domino, quaſi in holocauſtum conſecrata. Pergit. *Quidquid autem auri & argenti fuerit, & vaſorum æneorum ac ferri, Domino conſecretur, repoſitum in theſauris eius.* Vt ſic primitiæ ciuitatum terræ promiſſionis offerantur Deo, qui ſolus hanc ciuitatem expugnauit. Ad cuius cultum omnia quæ reſeruabantur erant applicanda, non humanis vſibus. In cæteris autem deinceps vrbibus res aliter habuit.

XXV. Muri corruunt, & vrbs capitur.

Quid plura? clangentibus tubis, & exercitu vociferante muri illico corruerunt. Angelis enim Dei iuſſu vim ſuam ex æquo circumquaque applicantibus, murum in exterius pomærium impulerunt, vt parietinis tollæ, ſi quæ erant implerentur, & facilior eſſet Iſraëlitarum tranſitus per ruinas. Deiectis ergo muris aſcendit vnuſquiſque per locum, qui contra ſe erat, ceperuntque ciuitatem, & interfecerunt omnia quæ erant in ea, à viro vſque ad mulierem, ab infante vſque ad ſenem. Boues quoque & oues & aſinos in ore gladij percuſſerunt. Magnitudinem cædis æſtimandam dedit Ioſue cum ex ore Domini ſic loquitur[a]. *Tranſiſtis Iordanem, & veniſtis ad Iericho, Pugnaueruntque contra vos viri ciuitatis eius, Amorrhæus, & Pherezæus, & Chananæus, & Hethæus, & Gergezæus, & Heuæus, & Iebuzæus, & tradidit illos in manus veſtras.* Omnes iſtas nationes præſidiarios milites miſiſſe ſignificat ad defendendam ciuitatem: quin etiam pugnaſſe illos ait. Vel cum proſtrati fuerunt muri ſeſe defendentes, vt erant in armis, occiſi ſunt; vel pugnare idem eſt quod propugnare, ſicque etiam ſine pugna exangues metu trucidati ſunt.

a c. 24. 11.

XXVI. Rahab cũ ſuis liberatur. b c. 6. 22.

Sequitur liberatio Rahab, & vniuerſæ cognationis eius. Nam Ioſue in ipſo primo in vrbem ingreſſu dixit duobus viris, qui nuper exploratores miſſi fuerant.[b] *Ingredimini domum mulieris meretricis, & producite eam, & omnia quæ illius ſunt, ſicuti illi iuramento firmaſtis. Ingreſſique iuuenes eduxerunt Rahab, & parentes eius, fratres quoque & cunctam ſupellectilem, ac cognationem illius, & extra caſtra Iſrael manere fecerunt.* Idque ad dies aliquot purgatorios, vt ait Caiet. in quibus poſt inſtitutionem in veri Dei cognitione, maſculi circunciſi ſunt, & mulieres ablutæ. Deinde inter Iſraelitas tanquam proſelyti habitarunt. Nec difficilis fuit iſta conuerſio. Nam Rahab ipſa in eam vltro magna propenſione pendebat, vt ex ipſius cum exploratoribus oratione intellectum eſt. Eadem fuit mens ac voluntas cognatorum eius, qui Dei Iſraelitarum potentiam ſuper omnes Deos, vel ex murorum prodigioſa diſturbatione apertè cognorant. Neque aliter à lege potuerunt eximi de omnium Chananæorum internecione. quæ cum hac exceptione intelligitur. Niſi ſuam illi ſuperſtitionem velint cum veri Dei cultu, puráque religione mutare.

& ad Deũ conuertitur.

XXVII. Eam ducit Salmon,

Acceſſit & honos coniugij cum Salmone filio Naaſſonis principis in tribu Iuda. Id ſi durum videtur habita ratione tam mulieris olim meretricis, quam viri principis in nobiliſſima tribu, dici poteſt, eam fuiſſe inferioris conditionis vxorem, quam ſcriptura concubinam vocat, qualis fuit Cethura & Agar Abrahæ, Zelpha & Bala Iacobi Patriarchæ. De ipſo certe coniugio Matthæus Euangeliſta dubitare non ſinit, qui ex eo matrimonio Booz genitum eſſe teſtatur. Sed longe illi maior, quam ex Salmonis coniugio dignitas adiecta eſt, cum eam Chriſtus Dominus in progenitorum ſuorum ſerie habere dignatus eſt. Quotum autem annum vterque ageret cum in matrimonium conſenſerunt, etſi non ſine cauſa quæritur, propter hiſtoriam Booz & Ruth, nihil tamen certo ſtatui poteſt. Putarem ſane Salmonem Phinees fere æqualem, annorum fuiſſe circiter 34. Vt tota ſeries annorum, quam alio loco digeram, in progenie Dauidis

eorum ætas.

recte conſtet, Rahab vero viginti quinque, aut ſummum triginta.

XXVIII. Imprecatio Ioſue contra Iericho.

Exciſa ciuitate imprecatus eſt Ioſue, vt quiſquis olim aggreſſus eſſet vrbem Iericho inſtaurare, id ei in omnium ſuorum liberorum exitium cederet, ſic vt initium operis eſſet illi exitium filij natu maximi, inter ædificandum interirent cæteri, neque extremam adderet manum, niſi cum morte poſtremi filiorum. Id poſt quinquentos & triginta ſeptem annos, tempore Achabi regis Hieli contigit, vt eſt in tertio Regum [a], quem Septuag. vocant Hozan de Bethel, qui in Abiran primogenito ſuo fundauit eam, & in Segub nouiſſimo ſuo poſuit portas eius, iuxta verbum Domini, quod locutus fuerat in manu Ioſue. Ergo diuino afflatu locutus, nihil dixit inhumanum, ſed religioſè potius optauit hanc vrbem in tumulum ſempiternum manere, & monimentum diuini in murorum euerſione prodigij, quod extabat, dum non ruderabatur ad ædificandum locus.

Caiet. Maſius, Abul.

a c. 16. 34.

XXIX. Achani ſacrilegium.

In iſta ruina & deflagratione ciuitatis, Achan filius Charmi de tribu Iuda ſacrilegium admiſit, ſibi vſurpando; quod Deo fuerat ſolenniter conſecratum. Vidit enim, vt ipſe mox fallus eſt, inter ſpolia pallium coccineum valde bonum, & ducentos ſiclos argenti, regulamque auream quinquaginta ſiclorum, & concupiſcens abſtulit, & abſcondit in terra contra medium tabernaculi ſui, argentumque in foſſam deiectum, humo operuit; & quidem conſcia familia, vt ex communi pœna colligi poteſt. Sed non diu furto ſuo frui potuit, imo ne fruitus quidem vllo modo eſt. Adhuc enim in terra obruta erant omnia, cum miſer in culpa, Deo patefaciente, deprehenſus, eam ſeuera morte luit. Ex quo etiam intelligitur ſtatim vel paucis poſt diebus à deleta Iericho Ioſue ad debellandam Hai fuiſſe progreſſum, Deo præter eius opinionem, minime propitio, vt euentus docuit. Cum enim miſiſſet Ioſue tria pugnatorum millia ad eam expugnandam, negarunt enim pluribus opus eſſe, qui eam explorauerant, contra eos miles ex vrbe prorumpens perterritos in fugam vertit, & per prona fugientibus imminens, triginta ſex viros ex eis occidit.

Clades in pugna cõtra Hai.

XXX. Indéque Ioſue & Iſraëlitarũ mœror.

Quod cum innotuiſſet in caſtris, pertimuit cor populi, & inſtar aquæ liquefactum eſt. [b] *Ioſue vero ſcidit veſtimenta ſua, & pronus cecidit in terram coram arca Domini vſque ad veſperam, tam ipſe quam omnes ſenes Iſraël, miſeruntque puluerem ſuper capita ſua*, nulla interim corporum curandorum ratione habita, vt ait Ioſephus [c], ſimulque ad Deum confugiens lamentabiliter ei cordis ſui æſtum exponit. Cui Dominus cauſam cladis aperit admiſſum ſacrilegium, iubetque reum ſortitione indagari, & puniri, alioqui *non poterit Iſrael*, inquit, *ſtare ante hoſtes ſuos, eoſque fugiet.* Monet populum Ioſue, vt ſe in craſtinum diem, ad diuinum examen paret, quod ab Eleazaro Pontifice factum à Ioſepho dicitur. In ea ſortitione per tribus, per familias, per domos, & per viros facta inuenta eſt tribus Iuda, familia Zare, domus Zabdi, & perſona Achan. Cui Ioſue, *fili mi da gloriam Domino Deo Iſrael, & confitere, atque indica mihi quid feceris.* Redundabat enim ad gloriam Dei iſta confeſſio, qui eum ſortibus, quas ipſe temperat, nocentem prodidiſſet.

b ca. 7. 6.

c l. 5. Ant. c. 1.

Achan reus agnoſcitur.

XXXI. Culpam fatetur, furtum recipitur.

Hic reus rem totam principi aperit; qui illico mittit apparitores ad tabernaculum eius, qui inuenta omnia ad Ioſue detulerunt, & ad omnes filios Iſraël, *proieceruntque ante Dominum*, quaſi reſtituentes ei, quod ipſi furto ſublatum fuerat. [a] *Tollens itaque Ioſue Achan, argentumque & pallium, & auream regulam, filios quoque & filias eius, boues & aſinos, & oues, ipſumque tabernaculum & cunctam ſupellectilem, (Et omnis Iſrael cum eo) duxerunt eos ad vallem Achor, vbi dixit Ioſue, Quia turbaſti nos, exturbet te Dominus in hac. Lapidauitque eum omnis Iſrael, & cuncta quæ illius erant igne conſumpta ſunt.* At Dominus dixerat [b], *comburetur igni cum omni ſubſtantia ſua.* Dicendum videtur Achan lapidibus obrutum; ignis autem nomine ſæpe apud Hebræos quamuis pœnam intelligi poſſe, vt diligentius in Annalibus explicatum eſt. Vt ergo Ioſue dixit, *exturbet te Dominus quia turbaſti nos*, illico populus vniuerſus in lapides irruit, & certatim Achanum cum ſuis obruit, moxque per otium ſuppellex & tabernaculum igne perierunt. Et auerſus eſt furor Domini ab eis.

a c. 7. 24.

Lapidibus obruitur.

b c. 7. 15.

Cur occiſi filij eius.

Quod ad domeſticorum mortem attinet, quos Dominus occidi iuſſit, cum tamen lege lata vetuerit, ne filij pro patribus punirentur, facilis eſt reſponſio. Nam vel in culpa fuerunt, patri conſentientes, & ſic pro ſua culpa puniti ſunt; vel innocentes, & Deus ſupremus vitæ & mortis Dominus, ſuiſque legibus ſolutus, potuit his vitam auferre, tam in parentis pœnam, quam in totius populi exemplum ac terrorem.

XXXII. Bellũ contra Hai ſuſcipitur.

Hoc periculo perfunctus Ioſue, modice interruptum victoriarum curſum, authore atque hortatore Deo, repetit, qui & certam victoriam promittit, ſic vt rex cum populo vniuerſo, vrbs Hai, eiuſque ager, cum illis & pagis in eorum poteſtatem ſint, prædamque ventura. Quin & de modo vrbis capiendæ commonefacit, poſitis poſt vrbem inſidiis. Surrexit ergo Ioſue cum triginta millibus electorum virorum, quorum quinque millia nocte præmiſit, vt ſumerent locum inſidijs idoneum, ſed ciuitati vicinum, vt egreſſis hoſtibus ad perſequendum Iſraëlitas in conſpectu poſitos, ipſi vrbem occuparent, & fumo ſignum captæ vrbis ſocijs darent. Ipſe cum viginti quinque millibus venit, ſed non omnes in vrbis ſe conſpectum dederunt, ne territi Haitæ multitudine, prodire non auderent. Cum ergo Rex Hai modicam vidiſſet multitudinem, egreſſus eſt cum omni exercitu ciuitatis, nemine in præſidium vrbis relicto, ignarus inſidiarum, quæ à tergo latebant. Ioſue vero, & omnes eius ſocij ceſſerunt loco, ſimulantes metum, dum autem eos Haitæ animoſè perſequuntur, Ioſue iuſſu Domini in ſublime clypeum attollit, in ſignum ijs qui erant in inſidijs inuadendæ ciuitatis, quod & fecerunt, ſtatimque igne excitato, fumo captam vrbem ſocijs indicarunt. Ergo Ioſue conuerſo vultu cum ſocijs acriter hoſtem repellere ac cædere cœperunt; cum illi qui vrbem ceperant, contra ſuos venientes, hoſtem in medio à fronte & tergo conciderunt. Iiſque interfectis, in vrbem Hai profecti, reliquos omnes, ad mulieres vſque paruuloſque, peremerunt, duodecim millia numero, Iuſſerat enim Dominus [c] nullum, vt omnino de Chananæis iſtis viuere permitterent.

Res contra eam geſta.

c Deut. 20. 16. 17.

Subdit

XXXIII. Clypeus Ioſue ratio victoriæ.

Subdit Scriptura Ioſue non contraxiſſe manum, quam in ſublime porrexerat tenendo clypeum, donec interficerentur omnes habitatores Hai, quia victoriam Dominus huic ceremoniæ alligarat, vt victoriam de Amalecitis extenſioni manuum Moyſi, vt Caiet. eleganter obſeruauit. Sed potuit ſimul eſſe ſignum exurgendi ex inſidiis, illis qui occupaturi erant ciuitatem. Iumenta autem & prædam ciuitatis diuiſerunt ſibi filij Iſraël, totam rem Imperatore ordinante, vt & præſentes, & qui in Galgalis iuſſi remanſerant, eius participes fierent.

Vrbs ſuccenditur, & rex in crucem agitur.

Tum demum *ſuccendit vrbem, & fecit eam tumulam ſempiternum.* Voluit ſcilicet illam in aceruum lapidum redactam, nullo vnquam tempore, ſicut nec Iericho reſtaurari. Cæterum Hai quoque poſterioribus ſeculis reſtauratam, ab hominibus, vt videtur, loci opportunitatem ſecutis, ex libris Eſdræ [a], conſtat. Vrbis porro iſtius regulum, qui viuus in poteſtatem Ioſue venerat, in crucem egit. & ſub occaſum ſolis de patibulo amouendum curauit: [b] *proiecerunt-que ipſius cadauer ad ipſum introitum ciuitatis, congeſto ſuper eum magno lapidum aceruo,* qui ad multos permanſit annos.

a 1. *Eſd.* 2. 27. & 2. *Eſd.* 7. 32.

b *ca.* 8. 29.

XXXIV. Quæ geſta in montibus Hebal & Garizim.

Hac potius victoria Ioſue, & vicinis circa locis, quorum incolas cruentiſſimi belli terror in munitas ciuitates compulerat, ſine pugna occupatis, aut ſi qui ſupererant vltro imperata facientibus, regionem etiam in qua ſunt montes Hebal & Garizim, in poteſtatem Iſraëlitarum, nemine victoriam morante, redegit. Ideóque nihil habuit antiquius, quam primo quoque tempore in illis exequi, quæ dudum à Moyſe habuerat in mandatis. Sunt autem hi duo montes, teſte Hieronymo, non ſolum vicini Iericho, ſed etiam contra ſe inuicem reſpicientes, quaſi duo iuga montis vnius intericcta valle. In eorum altero, quod dictum eſt Hebal, *ædificauit Ioſue altare domino de lapidibus impolitis, & obtulit ſuper eo holocauſta Domino, immolauitque pacificas victimas,* opera videlicet Sacerdotum, ſicut & operarum manu ſcripſit in lapidibus Deuteronomium legis, & opera Leuitarum proclamauit maledictiones & benedictiones, populo reſpondente Amen, vt fuſè cap. 27. Deuter. perſcriptum eſt, quæ fuit renouatio icti fœderis Deum inter & populum. Cui ſucceſſit lectio capitis trigeſimi octaui, quo eadem latius explicantur, & rudi populo inculcantur.

XXXV. Apparatus belli in annum ſequentem.

c *Cap.* 9. 1.

Interea clades Ierichuntis & Hai, latè vndique rumore nuncio deferuntur [c]. *Quibus auditis cuncti reges trans Iordanem, qui verſabantur in montanis & campeſtribus, in maritimis, ac littore magni maris, hi quoque qui habitabant iuxta Libanum, congregati ſunt pariter,* id eſt belli ſocietatem inierunt, *vt pugnarent contra Ioſue & Iſraël, vno animo, eademque ſententia.* Veriti enim ſunt ne ſinguli facile debellarentur, ſicut regibus Iericho, & Hai contigerat. Cum autem & permulti eſſent, & in locis valde diſſitis habitarent, & ingentes omnino copias cogere vellent, vt reuera coëgiſſe ex cap. vndecimo conſtat, quod hic pariter congregati dicuntur, de inita belli ſocietate, vti diximus, accipiendum eſt, vt illa quoque verba ſignificant, *vno animo, eademque ſententia.* Res autem ipſa proximo anno ad aquas Merom ſuſcepta eſt.

Reliquo autem anno primo Ioſue, initum eſt cum Gabaonitis fœdus, & pro iis, vt fœderatis, contra Adonibeſech, & quatuor illos reges, qui cum eo contra Gabaonitas arma mouerant, feliciter ab Iſraelitis pugnatum eſt, quæ capite nono & decimo continentur.

XXXVI. Gabaonitæ fœdus cum Iſraële moliuntur

Gabaonitæ igitur, ab vrbe regia Gabaon ita dicti, apud quos Heuæi habitabant, erantque, Scriptura teſte, bellatores fortiſſimi, non communi ſolum omnium Chananæorum timore, ſed proprio etiam, vicini periculi cauſa, commoti, ſibi quoquo modo conſulere ſtatuerunt. Cum enim neque armis quidquam, neque precibus ſe effecturos ſperarent, vt ipſi poſtea [a] faſſi ſunt, ad fraudem animos intenderunt. Peculiari autem gratia præuenti ſunt ab eo, qui *cuius vult miſeretur, & quem vult indurat* [b], ne, vt cæteri omnes, animum contra Iſraëlitas hoſtiliter obfirmarent, & cum illis bello fracti perirent; neue in ſua infidelitate perſiſterent, ſed ad Dei cultum ceremoniaſque traducerentur: quod ipſi ſignificarunt cum dicerent Ioſue, *venerunt ſerui tui in nomine Domini Dei tui,* cuius mirabilia opera antiqua, recentioraq. didicerant. Fraus autem ipſa in verbis factiſque cernitur. Nam & de terra longinqua ſe veniſſe falſo dixerunt, & ad id mendacium confirmandum cibaria, veſtes, cæteráque accommodarunt. Illud tamen verè dixerunt, ſe pacis cum Iſraelitis faciendæ cauſa veniſſe. Quibus reſponderunt Iſraelitæ, dubitare ſe ne forte habitarent in terra, quæ eis diuinitus deſtinata erat, ſicque fœdus inire cum ipſis prohiberentur.

a c. 9. 24.

b *Rom.* 9. 10

XXXVII. Callide cum Ioſue agunt.

c *Ioſue* 9. 8.

At illi ad Ioſue, quem in multitudine principem agnoſcebant [c], *Serui tui ſumus,* inquiunt: quæ vox & conſuetæ vrbanitatis eſt, & propriæ demiſſionis animi: quaſi dicant, ſi non vis habere nos fœderatos, habe ſeruos & famulos. *At Ioſue, quinam eſtis vos, & vnde veniſtis?* Ad priorem interrogationem nihil reſpondent; ne quo modo vicinitas pateſieret, quam omni ſtudio contegebant, ideóque memorant miracula iampridem in Ægypto facta, & anno ſuperiore trans Iordanem. Recens autem deletas vrbes prorſus tacent, quaſi ea fama nondum ad ipſos peruenire potuiſſet. Et ne forte fœdus differendum videretur, præ ſe ferunt ſe ad id legitima poteſtate munitos, miſſoſque ea de cauſa à magiſtratu ſuo, populóque. Sic ipſi. Nec tamen abfuit in iſta calliditate temeritas, atque inſipientia. Neque enim dubitare poterant fraudem iſtam cito patefactum iri, & Iſraelitas contra eos, tanquam impoſtores, indignatione exarſuros, & eodem tam communi hoſtium, quam priuato fraudulentorum nomine deleturos; nec credituros fœdus per fraudem & mendacia impetratum ratum eſſe debere. Et ſicut admodum rudes fuerunt Gabaonitæ, qui talibus argumentis fidem ſe facturos ſperarunt. Ita creduli valde fuerunt Iſraelitæ, nimiumque ſimplices, qui talibus probationibus in fraudem inducti ſunt.

Et tamen inſipienter.

XXXVIII. Initur fœdus.

His ergo temerè perſuaſi Iſraelitæ, Dei, quod erat in promptu, oraculo non conſulto, fœdus cum Gabaonitis, tam Ioſue, quam reliqui populi principes inierunt, & in eius confirmationem, iusjurandum adhibuerunt,

& de eorum cibariis deguſtarunt. Poſt tertium autem ab inito fœdere diem fraus patefacta eſt, bellatoribus in eorum ciuitates die tertio appellentibus. Qui cum liberè in authores fœderis obloquerentur, & Gabaonitas delere vellent, ab iis prohibiti ſunt ob iurisjurandi religionem. Exiſtimarunt quippe viri militares, & armorum peritiores quam iuris, omne iusjurandum propter diuini numinis reuerentiam, obſeruandum eſſe: alioqui fore vt in ſe, populumque vniuerſum, tanquam periurij reum Dei vltionem accerſerent.

XXXIX. Quod iure irritũ fuit. a q. 13. in *Ioſue*.

Quod tamen irritum ipſi Auguſtino [a] viſum eſt, non quia id eſſet contra legem Dei, de Chananæis delendis, quæ non intelligitur de iis occidendis, quamuis ad veri Dei cultum tranſire vellent; ſed quia iusjurandum ſub conditione datum fuerat, qua deficiente irritum atque inane reddebatur. Non debuerunt tamen interfici; quia ipſis conuerſis, tollebatur ſcandalum, & periculum Idololatriæ Iſraëlitarum, quæ erat cauſa legis, & veri Dei cultorum numerus augebatur. Quia tamen per fraudem ac mendacia, in damnum Iſraëlitarum peccauerant, rectè à magiſtratu puniri potuerunt. Ne ergo ſe impunè peccaſſe, atque adeo cum lucro gloriari poſſent; pœna mortis in pœnam ſeruitutis commutatur. *Sic viuant*, inquiunt [b], *vt in vſus vniuerſæ multitudinis ligna cædant, aquaſque comportent*. Non addicit eos Ioſue ſeruos vniuerſæ multitudini, ſed vult vt vice vniuerſæ multitudinis, deinceps Gabaonitæ, in vſum domus Domini, ligna cædant, aquaſque comportent; atque ita ſub maledicto ſint perpetuæ ſeruitutis. Et hi poſtea Nathinæi dicti ſunt, quaſi donati in perpetuum templi famulatum.

Factæ ſunt ſerui in templo Dei. b cap. 9. 21.

Nathinæi.

XL. Cõiuratio quinque regum contra Gabaonitas.

Quæ cum accepiſſet Adoniſedech Rex Hieruſalem, & nominatim defectionem Gabaonitarum ad Hebræos, & initum inter eos fœdus, timuit valde, quod & forti præſidio contra communem hoſtem ſpoliatus eſſet, & is tanto factus eſſet ad ſe opprimendum potentior. Itaque legationem mittit ad quatuor vicinos regulos, vt communibus viribus Gabaonitas transfugas male mulctarent, & communem hoſtem, hoc non modico virium incremento, priuarent. Verum fœderatorum Gabaonitarum defenſio noua Iſraëlitis cauſa fuit, & occaſio legitimi belli contra populos iſtos, qui credebant ſe iuſto bello petere Gabaonitas. Etſi enim iuris ſui erant, neque ſubditi regis Adoniſedech, videbantur tamen in communem hoſtem arma ſumere debuiſſe, nec ſibi priuatim, in damnum omnium aliorum, conſulere. Ergo congregati ſunt quinque Reges, cum ſuis quiſque copiis, & obſederunt Gabaonem. Quo illi malo territi, ad Ioſue confugiunt, & omnes Amorthæorum reges contra ſe conueniſſe referunt.

XLI. Quibus Ioſue auxilio venit.

At Ioſue, etſi ius faſque exigere ſentiebat, vt fœderatis opem ferret, ne tamen iterum peccaret, os domini non interrogando, videtur conſuluiſſe dominum per Eleazarum Pontificem, à quo non ſolum de diuina circa pugnam voluntate, ſed de victoria quoque factus eſt certior. Ea ſpe bene animatus ad bellum properat; etſi autem cœlitus victoriam ſperabat, humana tamen præſidia non neglexit. Nam primo omnem bellatorum exercitum ſuum ducit, exceptis tamen qui ad propugnationem caſtrorum neceſſarij erant, & ad vtrumque ſatis abundabat multitudo. Deinde nocturnum occupat profectioni tempus, ne lux aduenientem exercitum hoſti patefaceret; Itaque irruit improuiſus in hoſtem, quo ille inopinato incurſu conturbatus eſt. Sed *conturbauit eos* etiam *Dominus à facie Iſraël, contriuitque plaga magna in Gabaon*. Videtur ſignificare Scriptura reges iſtos inſtructo acie conſeruiſſe cum Iſraele manus, ſed ordinibus animiſque diuinitus conturbatis, poſt multam cædem ad vrbem editam, hoſtem in præcipitem ſe fugam dediſſe verſus deſcenſum Bethoron, erat enim Gabaon in edito loco.

Eiuſdem prudentia, & fortitudo.

Vincit quinque regulos.

XLII. Cœlitus grandine pulſantur.

In deſcenſu autem illo præbuit ſe Dominus pugnæ ſocium. Nam *miſit Dominus ſuper eos lapides magnos de cœlo vſque ad Azeca*: ita vt ab Iſraelitis tergo imminentibus punctim cæſimque ferirentur, & à lapidibus ex alto deuolutis conquaſſarentur. Quales autem fuerint illi lapides, ſtatim explicatur dum dicitur, *& mortui ſunt multo plures lapidibus grandinis, quam quos gladio percuſſerant filij Iſrael*. Inter Bethoron autem & Azecha quatuor horarum iter ponit Adrichomius. Inde autem ad Maceda, quo etiam fuga delati ſunt, duarum horarum. Sed vlterius quoque palantes perſecuti ſunt, vt patet ex eo quod dicuntur reuerſi in Maceda, vbi erat Ioſue cum exercitu: vt quanta ſtrages, tanto tempore, totque locis facta ſit, dum quiſque ad ciuitates ſuas, munitaque loca quantum poteſt, ſe proripit, facile intelligi poſſit.

XLIII. Ioſue Solem & Lunam iubet ſubſiſtere.

Dum autem maximè cæderentur Amorthæi, timeretque Ioſue ne eos tenebræ gladij Hebræorum eriperent, eam illi mentem Dominus iniecit, vt Solem iuberet ac Lunã in cœlo ſubſiſtere, vt integram de iſtis regibus victoriam obtinere poſſet. Sicque Iſraëlitæ clariſſimè intelligerent, ſe eius auxilio niti, qui dominatur aſtris, eáque viciſſim ipſis, ad imperium ducis ſui famulari iubet. Infideles autem agnoſcerẽt ſe in cœlum arma mouiſſe, & Gigantum more pugnare cum Diis; Solem enim & Lunã numerabant in Diis, eoſque cernebant hoſtibus ſuis in ſuam perniciem famulari. Dixit ergo Ioſue [a] *Sol contra Gabaon ne mouearis, & Luna contra vallem Aialon. Steteruntque Sol & Luna, donec vlciſceretur ſe gens inimicis ſuis. Stetit itaque Sol in medio cœli, & non feſtinauit occumbere ſpatio vnius diei*. Medium cœli quidam intelligunt meridiem, alij probabilius cenſent eum ad occaſum vergentem iuſſum fuiſſe ſubſiſtere, & medium cœli ſimpliciter pro cœlo accipiunt, vt cum Dauid dicebat, *non habitat in medio domus meæ, qui facit ſuperbiam*, &c. idque illa verbã innuunt, *non feſtinauit occumbere, ſpatio vnius diei*. quando ſcilicet tempore, Sol ab ortu ad occaſum illic maximis diebus peruenire ſolet, ſcilicet 14 horis. Hebræi enim hoc prodigium in æſtiuo Solſtitio contigiſſe tradunt. Credibile etiam eſt vires Iſraelitarum diuinitus eſſe roboratas, vt tanto tempore laborem cædendi, & perſequendi hoſtem continuare poſſent; præſertim cum armati tota nocte iter confeciſſent.

a ca. 10. 12. 13.

Quando & quandiu.

Pſal. 100. 7.

XLIV.

Interea quinque reges principes hoſtilis exercitus in vnum ad perniciem vitandam conueniunt,

Quinque reges in ſpelunca deprehenduntur.

niunt, ignari ſe diuinitus ad victimam congregari, ipſique ſe nec opinantes in carcerem conjiciunt, dum ſpeluncæ latebras, iuxta vrbem Maceda quærunt. Nunciatum eſt Ioſue quod inuenti eſſent quinque Reges, qui præcepit ſociis, vt ingentia ſaxa ad os ſpeluncæ aduoluerent, & cuſtodes adhiberent, dum cæteri fugientes perſequuntur. Cæſis ergo aduerſariis plaga magna, reuerſus eſt omnis exercitus ad Ioſue in Maceda, in pace. vt eſt in Hebræo, quod Hieron. explicat ſani & integri numero, nec tamen caſtra in vrbe poſuerunt, nondum enim ea potiebantur, ſed prope illam in campeſtribus, & forte propè ſpeluncam, ibique tumultuario opere caſtra locarunt, ac refectis cibo potúque corporibus, pernoctarunt. Poſtridie enim tantum ſumptum videtur ſupplicium de regibus, qui dicuntur in crucibus ad veſperam vſquè pependiſſe; at priore tantum veſpere illuc peruenerat exercitus.

XLV. Et conculcati ſuſpenduntur. c. 10. 22.

Mane igitur facto, multis armatorum millibus circumfuſis, Ioſue os ſpeluncæ, reuolutis ingentibus ſaxis aperiri iubet, educique quinque regulos, qui exangues metu ac triſtitia calamitatem ſuam lamentabantur, qui ſponte ſua colla in laqueum iniecissent. Feceruntque miniſtri, vt ſibi fuerat imperatum, & adduxerunt ad eum quinque reges de ſpelunca, nimirum Adoniſedec Regem Ieruſalem cum regibus Hebronis, Ierimothi, Eglonis, & Lachis. At illi in conſpectum Ioſue totiuſque exercitus adducti, vtique ſupplices in terram ad eorum pedes abiecerunt ſeſe, vitam infelicem poſtulantes. Quos auerſatus Ioſue (placidaſque viri Deus obſtruit aures) præcepit principibus exercitus, vt eorum colla calcarent. Quod cum factum eſſet; eaque conculcatione pene ſuffocati eſſent, confoſſi ſunt gladiis, mortuique, ad ignominiam, & ludibrium fœlicitatis humanæ, ex proximis arboribus ſunt ſuſpenſi; & occumbente ſole depoſiti, proiecti ſunt in ſpeluncam, in qua latuerunt, aduolutis ſaxis ingentibus ad os eius.

XLVI. Ioſue Macedam capit.

Dum iſti reguli in patibulis penderent, non ſe dedit quieti Ioſue, eodem quippe die Macedam cepit, indeque ad circumpoſitas iſtorum regum vrbes victorem exercitum circumtulit, nonnullis etiam aliis ex itinere occupatis. Prima autem Maceda cladem accepit, vicinitate loci exercitum inuitante; Imperatori etiam victoria vtendum fuit, cum ſuorum animos proſpero ſucceſſu rerum accenſos vidit, hoſtium autem tanta clade debilitatos. Occupauit ergo Macedam, Regemque illius cum omnibus eius habitatoribus internecione deleuit, idque intra vnum atque eundem diem. Nec tamen abſurdum eſt dicere Regem Maceda viuum in alterum diem ſeruatum eſſe, vt vno die ſuſpenſus ad exemplum, & humanæ inconſtantiæ documentum maneret, ad veſperam autem ex decreto legis deponeretur, & mandaretur ſepulturæ. Qui etiam dies, & fortaſſe non vnicus, in deprædatione ciuitatis conſumptus eſt, & in aliqua quiete, quandoquidem Iſraëlitæ tam propitium ſibi experiebantur Deum, vt ſinguli propemodum dies, ſingulis ciuitatibus capiendis ſufficerent. Itaque non definitur dies progreſſionis ad vrbem Lebna, ſiue Lobna, vt alibi vocatur.

Regem eius populumque omnem delet.

XLVII. Oppugnat Lebnam

Tranſiuit autem Ioſue cum omni Iſraël, exceptis tamen iis qui erant in Galgalis, de Maceda in Lebna, inter quas non amplius quam vnius horæ iter conſtituit Adrichomius. Eademque vel ingenio loci, vel arte ita firma & munita fuit, vt etiam Sennacherib Regi Aſſyriorum poſterioribus ſeculis reſtiterit. Et videtur aliquanto tempore reſtitiſſe Ioſue; id enim innuit illa vox, *& pugnabat contra eam.* Cum enim certiſſime ſibi pereundum eſſe viderent, perinde putabant, ſiue reſiſtendo mori, ſiue cedendo. Reſtiterint ergo fortaſſis diebus aliquot, mox tamen irruperunt in eam, eodemque ſe modo geſſerunt contra regem Lebna, populumque eius, quo aduerſus Maceda. Omnes enim deleti ſunt, neq; vllus reliquus factus eſt, nulli ſcilicet ſexui, aut ætati parcitum fuit.

expugnatque.

XLVIII. Venit ad Lachis.

Inde duarum horarum itinere ventum eſt in Lachis vrbem præualidam; quam Ioſue biduo expugnauit. *Exercitu* enim *per gyrum diſpoſito oppugnabat eam*, ſed tradente Domino, *die altera cepit eam*, id eſt ſecundo, vt in Hebræo textu habetur, & Græco. Facilior autem expugnatu fuit, quod Rex eius, cum præcipua populi parte, qui contra Gabaon venerant, magno illo die ceciderant. Apparet autem eos, qui hanc vrbem propugnabant auxilium à Rege Gazer imploraſſe. Aſcendit enim eo tempore vt auxilio eſſet Lachitis, à quibus Septentrionem verſus, quatuor admodum horarum itinere diſtabat. Hic ergo Rex ſiue fœdere aliquo deuinctus, ſiue precibus à deſolata vrbe euocatus, ſiue periculi vicinitate permotus, cum omni populo ſuo ſuppetias laturus venit. Sed ſi eximia celeritate expugnata vrbe tardius venit, maturè certe in ſuam, ſuorumque perniciem venit. Eum enim percuſſit Ioſue, cum omni populo ſuo, vſque ad internecionem. Nec propterea legitur Ioſue ad vrbem Gazer profectus, vt eam deſolatam occuparet. Eſt tamen rationi conſentaneum eum miſiſſe aliquot hominum millia, qui illam caperent, & præſidio tenerent: qui etiam videntur miſericordia vſi, erga imbellem multitudinem, qua etiam poſtea vſi ſunt filij Ephraim in quorum ſortem ceſſit. Sic enim legimus [a], *Et non interfecerunt filij Ephraim Chananæum, qui habitabat in Gazer, habitauitque in medio Ephraim, vſque in diem hanc tributarius.*

Et biduo expugnat.

Rex Gazer ei auxilio venit.

Maturè ad cladem ſuam.

Quid factũ Gazer.

a ca. 16. 10.

XLIX. Eglon vna die expugnata.

Relicta igitur Gazer & Lachis tranſiuit Ioſue in Eglon ciuitatem tum deſolatam; Dabir quippe Rex eius cum populo ſuo venerat contra Gabaonitas, ibique perierat cum ſuis. Fuit ea ciuitas in tribu Iuda poſtea, vnius circiter diei itinere à Lachis diſſita. Eam ergo cinxit obſidione Ioſue, eademque die expugnauit ac perdidit. Relictóque ibi, vt par eſt credere, vel ad prædam conſeruandam, præſidio, Hebronem proceſſit infeſtus, vrbem fortiſſimis propugnatoribus inſignem, *& pugnauit contra eam*, vel obſedit eam, vt habent Septuag. ſiue poſt pugnam, ſiue ſi-

Hebron obſidetur, & expugnatur.

ne pugna. Quandiu autem obſederit eam non conſtat. Illud certe conſtat eam denique captam fuiſſe, *& percuſſam in ore gladij. Regem quoque eius & omnia oppida*, municipia *regionis illius, vniuerſaſque animas, quæ in ea fuerant commoratæ.* At nonne Rex eius iam fuerat occiſus, ac ſuſpenſus ad Maceda? Intelligendum eſt nouum in ea fuiſſe regem, illius fortaſſe filium, vel alium à populo electum, ne difficillimis illis temporibus vrbs diu rectore careret.

L. Dabira, quæ & Cariath Sepher Academia Chananæorum.

Expugnata Hebrone Ioſue nonnihil vlterius ad Idumæorum ac Palæſtinorum fines excurrit. Nam mox habetur eum vſque ad Cadeſbarne & Gazam armis graſſatum eſſe. Indéque Dabiram Hebroni viciniorem reuerſus dicitur. Porrò Dabira vocabatur ciuitas litterarum, ſiue Cariath Sepher, eratque Academia Chananitidis, vrbs valida & regia, quæ primo belli huius impetu proſtrata; quàmprimum potuit excitauit caput, donec Othoniel Calebi frater, eam poſt annos aliquot occupauit, quod ipſum de Hebrone, & aliis quibuſdam dicendum eſt. Reflectens igitur iter Ioſue verſus Ieruſalem & Gabaon, oppugnauit Dabir, eamque cepit, atque vaſtauit, Regem quoque eius; & omnia per circuitum oppida percuſſit in ore gladij: quæ fuit vltima expeditio anni huius. Itaque rem totam à tranſitu Iordanis confectam Scriptura paucis; ita concludit. [a] *Percuſſit itaque Ioſue omnem terram montanam, & meridianam, atque campeſtrem, & Aſedoth*, ſiue ea fuit vrbs, ſiue conualles eo nomine hoc loco probabilius intelliguntur, *cum regibus ſuis, non dimiſit in ea* tota regione *vllas reliquias; ſed omne quod ſpirare poterat* generis humani, *interfecit, ſicut præceperat ei Dominus Deus Iſraël:* quo *pugnante pro eo* omnes haſce regiones *vno impetu cepit atque vaſtauit.* Inſtar enim torrentis derepente exundantis cuncta proſtrauit.

Cóplexio huius expeditionis. a ca. 10. 40.

LI. Dei iuſta in Chananæos ſeueritas.

Sicut autem hoc Dei auxilium valet ad minuendam admirationem, & faciendam finem, ita illa iuſſio eiuſdem, incredibilem atque inuſitatam illam ſeueritatem, qua in Chananæos, nulla ætatis ſexusve differentia ſæuitum eſt, non excuſat ſolum aut mitigat, ſed iuſtam etiam & laudabilem facit. Dei enim ſententiam in hanc gentem pluribus ante ſeculis latam, vtique iuſtiſſimam & immaniſſimis eorum ſceleribus imparem, hoc denique tempore, ſupremo illo Iudice imperante ſunt executi. E contrariò iuſtam illi reprehenſionem non effugerunt, qui ſiue deſidia, ſiue peruerſa clementia, pleriſque Chananæis Deo repugnante in ſuam ipſorum perniciem pepercerunt. His ergo ita confectis, reuerſus eſt Ioſue cum victore exercitu ad locum caſtrorum in Galgala, vbi ſcilicet arca Domini erat, & magna imbellis populi multitudo, ibique in hybernis conſedit, maximis victoriis inclytus, & infinita præda locupletatus.

Ioſue redit in Galgala.

(:)

ANNVS MVNDI 2585.

ELEAZARI Pontif. 3. IOSVE 3.

AMYNTÆ 10. Imperij Aſſyrior. 654.

ANTE CHRISTVM 1468.

I. Noua expeditio contra regem Aſor & ſocios.

DVm Ioſue in Galgalis hyberna tranſigeret, & exercitum ſuum aliqua quiete reficeret, Reges qui priore anno in bellum Iſraëliticum conſpirarant, ad condictum locum multis cum copiis confluxerunt. In his chorum ducebat Iabin rex Aſor, qui vt erat omnium Chananæorum potentiſſimus, ita ægerrimè ferebat, ſe non ſolum regno, ſed vita quoque per ſummam contumeliam priuatū iri; vti iam duodecim regibus intra vnum annum cis Iordanem contigerat, præter eos, qui anno ſuperiore trans Iordanem incredibili celeritate deleti fuerant. Quæ clades præter timorem, odium etiam atque indignationem iſtis regulis afferebant, quod hæc non à clariſſimis Aſſyriorum, aut Ægyptiorum regibus paterentur, ſed ab hominibus ſeruili ingenio, incultiſque moribus, vt qui partim in ſeruitute geniti; partim inter horrentes cautes, incultaſque ſolitudines educati, ad hominum perniciem erupiſſent. Rex ergo Iabin pleroſque Reges, quos fere Scriptura memorat [a]; conciuit, qui *omnes egreſſi ſunt cum turmis ſuis, populus multus nimis, ſicut arena, quæ eſt in littore maris. Equi quoque & currus immenſæ multitudinis.* Iacta quippe erat alea de vita, dignitate, fortuniſque omnibus. Conuenerunt autem vndique ad aquas Merom, qui lacus eſt in Iordane, inter Cæſaream Philippi, & mare Galilææ, 30 ſtadiis latus, & 60 longus.

a ca. 11. n. 1. 2. 3.

II. Ioſue in hoſte inuadendo prudentia.

Quæ cum prouido Imperatori innotuiſſent, non expectauit, dum tantus exercitus eum obſideret in Galgalis, ſed præueniendum ratus maluit in hoſtili, quam in propria regione pugnare, quod ad terrorem hoſtium qui inuadebantur, & ſuorum confirmationem valebat. Qui enim inuadit alterum non ſine cauſa creditur animoſus, præſertim cum ſuperuenit improuiſus. Venit ergo Ioſue, & omnis exercitus cum eo, aduerſus illos ad aquas Merom ſubito. Iam enim experientia didicerat quantum poſitum eſſet in celeritate momenti. *Dixitque Dominus ad Ioſue. Ne timeas eos: cras enim hac eadem hora*, tradam omnes iſtos vulnerandos in conſpectu Iſraël: equos eorum ſubneruabis, & currus igne combures. Pridie pugnæ locutus eſt iſta Dominus, quarto ſcilicet die ab expeditione ſuſcepta. Nam Ioſephus ait quinto die ad hoſtilem exercitum perueniſſe. Non promittit Dominus omnes occidendos, multi enim fuga elapſi diu Iſraëlitis in munitis ciuitatibus reſtitere.

A Deo animatur prænunciata victoria.

Hebr. circiter hoc tempus.

l. 5. Ant. c. 1.

III. Pugna, & victoria.

Sequitur pugna, in hæc tantum verba concepta. *Et irruerunt* Iſraëlitæ *ſuper eos*, cum fortaſſe nondum eſſent parati ad prælium. Itaque omnia tumultu primùm, deinde terrore cædibuſque repleta ſunt: *tradiditque illos Dominus in manus Iſraël. Qui percuſſerunt eos, & perſecuti ſunt vſque ad Sidonem magnam*, inclytam ſcilicet illam atque opulentam

Phœniciæ ciuitatem: non enim ad differentiam minoris, Sidon hic magna dicitur. Quod autem dicitur ita omnes percuſſiſſe vt nullas dimitteret ex eis reliquias, id non repugnat fugæ plurimorum, qui ſeſe proripuerunt in ciuitates munitas, idque de ipſo rege Aſor ex ſequentibus conſtabit; ſed nemini veniam aut vitam dediſſe, qui in eius poteſtatem veniſſet, nullum ad ſeruiendum ſibi, aliiſue ſeruaſſe. *Reges ad vnum omnes cæſi ſunt*, ait Ioſephus ibid. *adeoque ſæuitum eſt in victos vt hominibus ſublatis, in equos ferrum exercerent, & currus exurerent.* Scriptura tamen affirmat Ioſue multo tempore [a] contra reges iſtos pugnaſſe.

a c. 11. 18.

IV. Oppugnat Aſoram illico.

Poſtquam ergo infelici bello reges Chananæorum acciſæ ſunt, & Ioſue exercitum ſuum ab hoſte perſequendo, cædendoq; ad ſua ſigna reuocauit, nihil habuit antiquius, quam vt caput belli totius infeſtis armis peteret. Aſoram dico; qua ſtante nihil admodum tutum eſſe poterat Iſraëlitis cis Iordanem: inde renaſcentibus quotidie nouis armatorum copiis, nouis equitibus & quadrigis. Venit ergo ſtatim Ioſue cum victricibus copiis ante vrbem Aſoram, eamque diuturna obſidione fatigatam occupauit, cæſiſque habitatoribus omnibus, incendit. Quanto autem tempore expugnata fuerit non dicitur. Certe cum mox dicatur multo tempore Ioſue pugnaſſe contra reges iſtos, ratio exigit vt diuturnius fuerit certamen apud eam vrbem, quæ tunc *inter hæc regna tenebat principatum*. Vt merito eius obſidioni, & vaſtitati reliquum hunc annum tribuere poſſimus. Denique capta eſt Azor à Ioſue, qui regem eius percuſſit gladio, ciueſque omnes, nemini data venia; *ipſamque vrbem peremit incendio.* Ad terrorem ſcilicet aliarum, vt tam funeſto exemplo edoctæ, vltro imperata facerent, & clementiam aliquam mererentur. Verum ea poſtea inſtaurata eſt, ad priſtinam potentiam reſtituta; adeo vt rex alius Iabin exiſteret, qui Iudæos viginti annis vehementer oppreſſit.

Et tandem occupatam incendit.

Et poſtea inſtaurata eſt.

ANNVS MVNDI 2586. &c.

IOSVE 3. ELEAZARI 4.

AMYNTÆ 11. Imperij Aſſyr. 655.

ANTE CHRISTVM 1467.

I. Res hoc triennio geſta. l. 5. Ant. ca. 5.

Triennium in perſequendis belli reliquiis, in obſidendis, capiendiſque ciuitatibus munitis poſitum eſt, nec accuratius hos annos ex Scriptura diſtinguere poſſumus. Nobiſcum ſentit Ioſephus, cum ait quinto belli anno exacto Chananæorum ſuperfuiſſe neminem, niſi qui in loca munitiſſima confugerant. Cum ergo Ioſue, numeroſiſſimo multorum regulorum exercitu propemodum internecione deleto, regione ipſa potiretur, ad ipſas ciuitates expugnandas, ſicut in Aſora proximo anno fecerat animum adiecit. Etſi autem erant munitiſſimæ, & ab hominibus defendebantur, in omnium rerum deſperationem adactis. Aſora tamen omnium munitiſſima ſuperiore anno expugnata, magna inclinatio ad integram Iſraëlitarum victoriam facta eſt.

II. Confertim à ſcriptura narratur. a c. 11. 12.

Singularum vrbium expugnationem Scriptura non perſequitur, ac ne præcipuarum quidem, in genere omnia, & quidem compendio ſignificare contenta. *Et omnes*, inquit [a], *per circuitum ciuitates* Aſoræ ſcilicet metropoleos, *regeſque earum cepit, percuſſit, atque deleuit, ſicut præceperat ei Moyſes.* Quod autem de ſuccenſis vrbibus ſubdit nonnullam habet difficultatem, *Abſque vrbibus*, inquit, *quæ erant in collibus, & in tumulis ſitæ, cæteras ſuccendit Iſrael, vnam tantum Aſor munitiſſimam flamma conſumpſit.* Apparet enim paucis verbis Scripturam pugnantia loqui. Verum ponenda ſunt duo genera vrbium, aliæ fuerunt tumulis & aggeribus cinctæ, & expugnatu difficiles; aliæ contra captu faciles, & opportunæ iniuriæ, & has quidem ſuccenderunt Iſraelitæ, illas autem in proprium vſum atque habitationem conſeruarunt, neque incenderunt, excepta Aſora, quæ ad aliarum terrorem flammis abſumpta eſt.

Quæ vrbes incenſæ aut ſeruatæ.

III. Quomodo facta prædæ diſtributio.

Omnem autem *prædam iſtarum vrbium, ac iumenta diuiſerunt ſibi filij Iſrael, cunctis hominibus interfectis.* Solam enim prædam Iericuntis, cum ipſa vrbe ſibi conſecrari quaſi in holocauſtum Dominus voluit; cæteras autem vrbes & oppida, & earum opes populi arbitrio permiſit. Eius prædæ magnitudinem Scriptura tacuit, ſi quis tamen eam ex Madianitica præda [b], quæ fuit modica apud Moabitas prouincia, æſtimare voluerit, facile intelliget immenſas opes, infinitamque vim pecorum ex tot prouinciarum agris, vrbibuſque fuiſſe congeſtam. Facta porro eſt diuiſio, non inter eos tantum bellatores, qui cum Ioſue militabant, ſed eius etiam participes fuerunt, qui in Galgalis remanſerant, & qui in vrbibus debellatis præſidio relinquebantur. Apparet enim Ioſue Moſis exemplum [c] in diſtributione prædæ Madianiticæ fuiſſe ſecutum, neque oblitum eſſe ſacerdotum atque Leuitarum, quorum etiam plerique iſtis expeditionibus interfuere.

b Num. 31.

c Num. 31. 26.

IV. Obduratio Chananæorum, Dei permiſſo. d c. 11. 18.

Multo tempore pugnauit Ioſue contra reges iſtos, ait Scriptura [d], idque partim per ſe, & propriis auſpiciis, omnibus tribubus ſimul ſub eo militantibus; partim per duces ſuos, poſt diuiſionem terræ factam. Cauſa porro diuturni belli hæc affertur, *quia non fuit ciuitas quæ ſe traderet filiis Iſrael, præter Heuæum, qui habitabat in Gabaon: omnes enim bellando cepit. Domini enim ſententia fuerat, vt indurarentur corda eorum, & pugnarent contra Iſraël, & caderent, & non mererentur vllam clementiam, ac perirent, ſicut præceperat Dominus Moyſi.* Quia nolebat Dominus vt eis parceretur, id enim ſæpius prohibuerat, tum quia iampridem promeriti fuerant interitum ſceleribus ſuis: tum quia periculum erat ruinæ Iſraëlitis ab eorum conſuetudine, vt experientia ſatis ſuperque comprobauit: tum denique quia non elegerat eos Dominus ad cognitionem efficacem veri Dei, ſicut Gabaonitas. Itaque conſequenter non dedit eis gratiam, qua eorum corda mollirentur, vt miſericordiam peterent & impetrarent.

V. Concluſio rerum geſtarum, & occupatio gerendarũ. e c. 11. 21.

Nec plura ſunt quæ communibus omnium Iſraëlitarum armis, & duce Ioſue bello geſta referantur: quæ autem mox extremo capite vndecimo narrantur [e], Epitome quædam eſt, & occupatio geſtorum à Caleb in primis, & tribu Iuda, quæ propterea ipſi Ioſue hic aſcribuntur,

quod ex eius, vt Imperatoris permiſſione, ac voluntate geſta ſunt. Denique adhibetur concluſio rerum omnium à Ioſue tam bello quam pace geſtarũ, in hæc verba [a], *Cepit ergo Ioſue omnem terram, ſicut locutus eſt Dominus ad Moyſen*, & hæc hactenus breuiter expoſita ſunt, *& tradidit eam in poſſeſſionem filiis Iſrael ſecundum partes & tribus ſuas*, & hoc eſt argumentum omnium fere, quæ deinceps reliquo libro exponentur: vt hæc ſit quaſi tranſitio ad alteram partem negotij, ad quod Dominus aſſumpſerat Ioſue, vt patet ex Deuteron. [b] Denique dicitur terra quieuiſſe à prælijs; videlicet communibus toti Iſraëli; nam reliqua, proprijs ſingularum tribuum auſpicijs geſta ſunt.

a v. 23.

b c. 1. 38. c. 3. 28. & c. 31. 7.

IV. Terras Iſraëlitarum qui prius poſſiderint

Sequitur igitur terræ promiſſionis diuiſio, fusè admodum atq; accuratè digeſta, ne foret, vt inter vicinos aſſolet, de limitibus contentio, quæ ſi forte contingeret, præſto ſemper eſſet ſanctus liber, qui conſuli poſſet, ad huiuſmodi controuerſias dirimendas. Sed priuſquam ipſam terræ diuiſionem aggrediatur, præmittit à quibus regibus ſiue principibus poſſeſſa fuerit tam citra quam vltra Iordanem, quando Iſraëlitæ eam occuparunt. In qua enumeratione aliqui non prius memorati reperiuntur, vt pleraque ſummatim narrata, & quaſi decurſa intelligamur. Non fuerunt autem ſingulorum regum ſingulæ duntaxat vrbes, ſed plurima, vt in regione fertili, ad vnamquamque ciuitatem, oppida, municipia, pagique pertinebant.

ANNVS MVNDI 2589.

IOSVE 6. ELEAZARI 7.

AMYNTÆ 14. Imperij Aſſyrior. 658.

ANTE CHRISTVM 1464.

I. Ioſue redit in Galgala. c c. 13.

CVm terra Chanaan [c] ita quieuiſſet à prælijs, vt tota regione nemo infeſtis ſignis cum Iſraëlitis confligere auderet, & qui reliqui erant muris ſeſe portiſq; clauſos continerent, rediјt ad ſuos Ioſue in Galgala cũ exercitu, relictis vt ratio exigit, præſidijs in vrbibus munitis iam occupatis. Ibi Dominus eum monet vt quoniã eum ſenectus vrgebat, & in dies reddebat duris bellorum laboribus imparẽ, ad ipſam terræ partitionem aggrediatur, licet tota nondum ſubacta ſit, ſibi enim curæ fore, vt cæteri ſuo tempore debellentur. Enumerat autem multas circunquaque partes Chananitidis nondum debellatas, quæ in ſortem Iſraëlitarũ cedere debeant. Ab occidente omnia confinia Philiſtinorum, quinque ſatrapijs comprehenſa initio ducto, à meridie, à fluuio turbido, id eſt torrente, qui oppidum Rhinocoruram alluit, & regionem ad Ægyptios pertinentem rigat; ſimul & terminat Chananitidem progrediendo Septentrionem verſus ad regionem Sidoniorum & montem Libanum, aliaſque prouincias, de quibus omnibus, *Ego ſum*, inquit Dominus, *qui delebo eos à facie filiorum Iſrael.*

Quæ terræ nondum deuictæ.

II. Iubet Dominus diuiſionem terræ nondum ſubactæ, & cur.

Omnem ergo regionem, parteſque eius ſingulas enumeratas diuidi iubet in hæreditatem Iſraëlitarum, perinde ac ſi iam ſubactæ eſſent cum Dominus ſpondeat ſe eas deleturum. Iſraëlitarum autem; qui cis Iordanem habitaturi erant poſſeſſionis, voluit diuiſionem ac ſortitionem fieri, tota regione nondum ſubiugata. Primo [a], ne terra cultorum penuria deſolaretur, & paſſim beſtiæ hominibus noxiæ ſuccreſcerent. Secundo [b], vt populus bello iugiter exerceretur, neque per otium in vitia deflecteret. Tertio, vt per hoſtes qui relinquerentur probarentur Iſraëlitæ, an in Dei famulatu & amore perſeuerarent, necne. Futurum enim erat vt eos ſibi haberent ſubditos & tributarios, ſi Dei præcepta ſeruarent: ſin minus, eos ſæuiſſimos dominos, & tyrannos experirentur: vt ex toto Iudicum libro intelligi poteſt. Occaſione porro declaratæ regionis cis Iordanem, tam deuictæ quam debellandæ, declarat quoque regiones trans Iordanem ad orientem quæ viuo adhuc Moſe diſtributæ fuerant tribui Ruben & Gad, & dimidiæ tribui Manaſſis: quarum fines reliquo decimo tertio capite deſcribuntur.

a Exod. 23. 29.
b Iud. 3. 1. 2. 3. 4.

III. Dum ea ſuſcipitur, Caleb Hebronem petit. Cap. 14.

Initio capitis decimi quarti proponitur in genere diuiſio terræ facta reliquis tribubus cis Iordanem, quæ tamen non prius facta eſt, quàm caſtra è Galgalis tranſlata eſſent in Silo; vt ex cap. 18. intelligitur, & Ioſephus affirmat. Itaque petitio montis Hebron, quæ facta eſt à Calebo dum Ioſue adhuc moraretur in Galgalis, neceſſario præmittenda eſt. Cum ergo ſortitio terræ cis Iordanem immineret, *acceſſerunt filij Iudæ ad Ioſue in Galgala*, veriti ne locus, qui extra ſortem Calebo tribuli ſuo debebatur, alteri cuipiam obueniret, ſi cum cæteris ſorti committeretur, eum duce Calebo à Ioſue petierunt; Itaque Caleb præfatus præſentem animi fortitudinem, corporiſque robur neceſſarium ad debellandum Hebronitas, terram gigantum, & promiſſionem illius ſibi factam diuinitus, *Da mihi*, inquit, *montem iſtum, in quo Enacim ſunt, & vrbes magnæ atque munitæ.* Vbi autem facta fuerit iſta promiſſio, etiam audiente Ioſue, obſcurum eſt.

IV. Sibi olim promiſſam.

Valde aſſentior Maſio exiſtimanti, quo tempore reliqui exploratores turbabant populum, metu Gigantum, quos in Hebrone conſpexerant, Calebum animosè illam terræ portionem pro ſua hæreditate depopoſciſſe, quam ignaui homines horrebant. Moyſen autem, aſſentientem de ea dixiſſe, *terra quam calcauit pes tuus erit poſſeſſio tua, & filiorum tuorum in æternum.* Neque enim de tota illa terra loquebatur, quæ toti populo promittebatur, non ſolis Calebi filijs. Quia vero non conueniebat familiam Calebi à reliqua tribu Iuda diſtrahi, oportuit eam circa Hebronem collocari, idque Dominum præcepiſſe ſcriptura teſtatur, *Caleb vero*, inquit [c], *filio Iephone dedit partem in medio filiorum Iuda, ſicut præceperat ei Dominus.* Si ergo Dominus pollicitus eſt montem Hebron Calebo, idemque præcepit, vt haberet partem in medio filiorum Iuda, conſequens eſt etiam vt Dominus ipſe aſſignauerit tribui Iudæ hæreditatem ſuam ſine alia ſortitione.

Dominus aſſignat Iudæ ſedẽ ſuam.

c c. 15. 13.

V. Ioſue migratè Galgalis.

Cæterum non ita reuerſus erat à prælijs Ioſue in Galgala, vt ibi diuturniores moras trahere vellet; præſertim cum remotior eſſet is locus, & quaſi in ora deuictæ regionis, Et conueniat principem, quaſi in regni centro com-

morantem

morantem, in totum vndique regnum prouidentiæ ſuæ lineas diffundere. Itaque exiſtimo Ioſue hoc ipſo anno molitum eſſe migrationẽ, & occaſione petitionis factæ à Calebo & tribu Iuda, è Galgalis Siluntem verſus caſtra mouiſſe, eóque cum omni populo ſuo fuiſſe profectum: idque factum exacto quinto anno belli huius Ioſephus affirmat, nimirum in ſexto, & apparet hanc tranſlationem non parum temporis occupaſſe. Cum enim in Galgalis ſextum iam annum tanta multitudo familijs, ſupellectilẽ, pecoribus, hoſtium ſpolijs, omnibuſque diuitijs aucta atque onerata reſideret, non potuit breui tempore, aut inde emigrare, aut iter conficere, aut nouas alibi occupare ſedes. Præſertim ſi ante diceſſum, vt videtur, & frumenta, & vina, & arborum fructus colligi debuerunt, ne ea vicinis hoſtibus contra ſe vſui eſſent: vt merito reliquus hic annus ſextus Ioſue huic transmigrationi aſſignari poſſit.

Sexto anno imperij ſui.

VI. *Traditur ſua poſſeſſio filijs Iuda & Ioſeph.*

Accedit etiam diſtributio terræ deſtinatæ filijs Iuda, & Ioſeph; Ephraim ſcilicet, & dimidiæ tribui Manaſſe, quæ facta eſt ab Eleazaro, & Ioſue, & principibus familiarum cuiuſque tribus, ſorte omnia diuidentibus, vt initio capitis 14 ſcriptum eſt. Referimus autem ad hunc annum iſtam deſignationem atque occupationem terræ duarum tribuum cum dimidia. Quoniam cum primum ventum eſt in Silo, de ſortitione ſeptem tribuum agi cœptum eſt, quod etſi iam omnibus ſuis attributus eſſet locus: ſeptem tamen tribus cum non occupaſſent. Ergo iſtis omiſſis, pro quibus alia deinde diuiſio, ac ſortitio facta eſt. Iudæ Ephraim & Manaſſe, termini priùs à ſcriptura recenſentur, quam de tranſitu in Silò fiat mentio. In hiſce autem terminis ſubtilius recenſendis atque explicandis immorari non videtur eſſe inſtitutæ breuitatis. De vtraque porro tribu filiorum Ioſeph illud ſcriptura notat, & arguit, quod non interfecerint reliquias Chananæorum, ſicut Dominus iuſſerat, ſed auaritia ducti eos fecerint tributarios [a], quod eis poſtea ceſſit in ruinam, vt illis diuinitus prædictum fuerat; ſed hæc per occupationem dicta ſunt, & poſt mortem Ioſue contigerunt.

a c. 17. 13.

VII. *Querela filiorum Ioſeph.*

b c. 17. 14. 15. &c.

Querela porro filiorum Ioſeph, quæ extremo cap. 17. habetur [b], nòn eo deſtinatur, quòd partem aliquam de ſorte aliarum tribuum ambirent, ſed queruntur terram ſibi aſſignatam eſſe exiguam, eo quod bona eius pars ſylueſtris eſſet; ideoque habitationi parum idonea, pars etiam à fortiſſimis aduerſarijs adhuc teneretur. Reſpondet Ioſue vt terram ſylueſtrem & incultam excolant, quoniam virorum multitudine abundant, & quoniam ijdem fortitudine præſtent, aduerſarios debellent, interim autem ſpatijs aſſignatis contenti ſint. Hoc ipſo anno lipſana Ioſephi Patriarchæ in eam regionem, quam ipſe quondam ſibi deſignarat, tranſlata, atque honorificè condita ſunt [c]. Cum enim alioqui è Galgalis transferenda eſſent in Sichem, viſum eſt eadem opera qua transferebatur arca Domini, etiam hæc ſancti viri oſſa eſſe transferenda: præſertim cum iam ex ſortitione conſtaret, Sichem ad filios Ioſephi pertinere.

Tranſlatio lipſanorũ eius.

c *Ioſ.* 24. 32

ANNVS MVNDI 2590.

IOSVE 7. ELEAZARI 8.

SANCTVARII IN SILO 1.

AMYNTÆ 15. Imperij Aſſyrior. 659.

ANTE CHRISTVM 1463.

I. *Primum annũ Sabbaticum huc pertinere.*

INgredimur ſeptimum tam principatus Ioſue, quã tranſmiſſi Iordanis annum eundemque Tabernaculi in Silo conſtituti primum, iuxta ea quæ paulo ante conſtituta ſunt; in quam etiam arbitramur primum annum Sabbaticum incidiſſe, qui fuit ſeptimus aditæ Chananitidis. Nam cũ annus ſeptimus quieti & remiſſioni à Deo deſtinatus eſſet, idque non à poſſeſſione terræ, ſed ab ingreſſu in eam numerandus eſſet, vt perſpicuè in Leuitico [a] præſcriptum eſt, non conuenit exiſtimare Ioſuè virum ſanctiſſimũ, hunc primũ annum ſeptimum, tanquã ſabbaticorum initium, non celebraſſe. Deinde congruũ erat vt tota terra, quæ magna ex parte adhuc indiuiſa erat, aut quaſi indiuiſa reputabatur à ſeptem tribubus, ex totiùs populi conſenſu Sabbatũ celebraret, cum interim dimenſiones accuratè fierent; diuiſiones item, atq; ſortitiones, quas Ioſephus ſepté menſes tenuiſſe teſtatur. Tertio cauſa nulla erat cur vltra hunc annũ Iſraëlitæ, qui trans Iordanem ſedes fixerant, annum ſabbaticum differrent; nec diſtuliſſe credendi ſunt. At quis credat diuerſos fuiſſe annos ſabbaticos, duabus eiuſdem populi partibus? Nam quod aiunt legem ſtatuere vt ſex annis agri ſerantur, & deinde ſeptimo terræ quies detur; reſpondemus legem reſpexiſſe ordinarium annorum curſum, poſt publicam rem conſtitutam; quod non vetat ne initia peculiare aliquid habuerint, vt ferè contingit.

a c. 25. 2.

Nec legem obſtare.

II. *Sanctuariũ vbi, & quomodo conſtitutum.*

Quod autem ad Sanctuariũ attinet, exiſtimo in monte, in quo vrbs Silo extructa erat, in latiore aliqua platea rite erectũ ſub Dio Tabernaculum, atrio ſuo vndique cinctum, ibique ad trecentos quinquaginta circiter annos ita perduraſſe, vt in deſerto triginta nouem, ſex in Galgalis ſteterat. Erat enim ſuis pellibus atque operculis egregiè conueſtitum, & contra omnes ventorum ac pluuiarum iniurias communitum. Et quamuis minimè abſurdum ſit ipſum tabernaculum, ſeorſim ab atrio, ligneo aliquo tecto teguliſque, etiam magnificentius quam cæteras domos, fuiſſe coopertum: Atrium tamen ſub Dio conſtituendum eſt, in eoque altare holocauſtorum, & concha; ad quam ſeſe ſacerdotes abluerẽt. Et licet videri poſſit Silo in ſedem Sanctuarij electam, quòd ea eſſet in ſorte Ephraim quæ erat Imperatoris tribus; & videretur rationi conſentaneum ſacrarium, ſedemq, Pontificis apud Ephraimitas collocari, quando tunc apud eos erat principatus: & quidem in eius viri poteſtate, cui religio & pietas erat antiquiſſima. Videtur tamen Ioſue diuinum in hac tranſlatione conſilium exquiſiſſe apud Eleazarum pontificem, & ſecutus, potius quam propriá conſolationem adamaſſe: Deum autem tam principem ipſum, quam filios Ioſephi honorare voluiſſe.

III. Septẽ tribus arguũtur ignauiæ à Ioſue.

Conſtitutio in Silo, non ſine varia ſacrificiorum ſollennitate, Sanctuario, id enim de tanta celebritate, in quam omnes filij Iſraël congregati fuerant, meritò exiſtimandum eſt; accivit Ioſue principes tribuum, quæ nondum regionis ſuæ poſſeſſionem adierant, eoſque eo nomine arguit ignauiæ. Multi enim iam menſes abierant ex quo filij Iuda & Ioſue terram ſibi attributam occupabant. Et accuſanda videbatur ignauia, quod ea in damnum cedebat, non ſolum ſuarum tribuum, ſed Leuitarum, qui vrbes, ex diuina lege ſibi debitas, accipere non poterant, priuſquam tribus omnes in poſſeſſionem miſſæ eſſent. Accedebat quod plerique hoſtium, qui ex prælijs fuga elapſi fuerant, in ciuitates munitas ſe receperant, vt contigerat Hebronitis, quos Caleb iteratò vicit. Niſi fortè Hebron ſupra [a] per occupationem deuicta fuiſſe dicta ſit.

a c. 10. 36. 37.

IV. Cauſa ceſſationis huius.

Nec inanis eſt, mea quidem ſententia, Serarij noſtri coniectura, ceſſaſſe has ſeptem tribus in adeundis poſſeſſionibus ſuis, quod exiſtimarent priores geometras vel minus bona fide, vel certe minore peritia terram fuiſſe dimenſos. Eam ſuſpicionem duo confirmant; primum quod noui dimenſores vltro à Ioſue offeruntur, qui ſcilicet accuratius hoc munere perfungantur; alterum quod de ſpatio tribui Iudæ prius attributo, multum poſtea detractum eſt, adeo vt in eius quaſi ſinu tribus Simeonis collocaretur. Id ergo ſubodoratus Imperator [b], *Eligite*, inquit, *de ſingulis tribubus ternos viros, vt mittam eos, & pergant, atque circumeant terram, & deſcribant eam iuxta numerum vniuſcuiuſque multitudinis, referantque ad me quod deſcripſerint.* Prius quidem Dominus ſingulos principes de ſingulis tribubus quarum intererat rectè diuidi terram, nominatim perſcripſerat, ſed quia illorum deſcriptio ſeptem tribubus non probabatur, iubet Ioſue ternos ab ipſiſmet eligi, qui probitate ac rei gerendæ peritia præſtarent, vt facilius omnes eorum iudicijs acquieſcerent, quos ſuo ipſi calculo ac ſuffragio comprobaſſent.

Noui metatores inſtituuntur. b c. 18. 4.

V. Terni è decem tribubus.

Quoniam vero terni de ſingulis tribubus eligendi erant, & res agebatur, non ſolum ſeptem tribuum, ſed etiam decem, quæ cis Iordanem erant habitaturæ, ſi forte mouendi eſſent termini alicuius tribus, quæ iam ſedes ſuas acceperat, vt reuera tribui Iudæ contigit, ideo 30 viros dimenſores arbitror electos. Quod autem Ioſue iubet [c], vt olim viuo Moyſe Dominus, vt habeatur ratio multitudinis, & amplitudinis cuiuſque tribus, quod fruſtra fieri videtur ſorte attribuente paruum locum numeroſæ tribui. Reſpondemus, vt nuper, ad Deum pertinuiſſe dirigere ſortes, ſic vt pluribus maior pars, paucioribus minor obtingeret, & poſita dimenſorum prudentia, quæ loci vnius fertilitatem, alterius amplitudine exæquaret, ſors valuit in ijs tribubus, quæ numero ſuppares erant, vt eam libentius acciperent, quam ſors obtuliſſet. Obſcurum eſt autem quod ſubdit Ioſue *mediam terram inter tribus* Iudæ & Ioſeph in ſeptem partes eſſe diuidendam, quaſi hæ duæ tribus in extremis terræ finibus ſitæ eſſent, Iudas ad meridiem & Ephraim ad Aquilonem, cum conſtet ex ſequentibus ſolum tribum Benjamin inter illas duas fuiſſe collocatam. Sententia huius loci eſt, ita reliquam terram eſſe diuidendam, vt termini iam aſſignati tribubus prædictis immoti ſic maneant, vt in diuerſum locum non transferantur, etſi termini aut contrahi poſſint aut dilatari, aliæ autem tribus circa eas ſedes habeant ſuas.

c Num. 26. 54.

Quomodo habita ratio multitudinis.

Sic ergo electi 30 viri perrexerunt ad *periculoſæ plenum opus aleæ*. Pauci enim metatores, nullis, quod appareat, armatorum ſtipati præſidiis, eas erant obituri regiones, quarum magna pars etiam tum ab aduerſariis tenebatur; nec ſtrictim obituri, vt olim exploratores, ſed accuratè perluſtraturi ſingula, nec vt tunc, non laceſſitis barbaris, ſed efferatis, & in deſperationem adductis, vt merito iſtis geometris, ab illis agmine facto irruentibus ſumma pernicies timeri poſſet. Nec tamen puto cum Abulenſi, hæc per quaſdam belli inducias eſſe facta; exiſtimem potius cum Maſio, eo tempore Chananæos omnes tam ex cladibus nuper acceptis, quam ex occulto ac diuino quodam terrore vſque adeo fuiſſe attonitos, tantoque belli faſtidio affectos, vt omnia quieti ſuæ poſthabenda putarent. Contra vero mirifica & cæleſti fiducia Iſraëlitarum animos ſubito fuiſſe imbutos, vt ſine vlla cunctatione, vel excuſatione perrexerint, & ſeptem menſium ſpatio, vt Ioſephus ait, terram perluſtrarint, ac dimenſi fuerint.

VI. Periculoſum metatorum negotium.

Etſi autem in ſeptem nouas partes terra diuiſa fuerit, vt ex ipſa Scriptura liquet. Rectè tamen putat Abulen. diuiſionem totius Chananitidis, quæ cis Iordanem iacebat, ab iſtis menſoribus in nouem partes proportionales eſſe factam, pro ratione magnitudinis tribuum; inueniſſéque partem Iudæ maiorem, quam proportio multitudinis eius, & magnitudinis terræ totius poſtularet; portionem autem Ephraim & dimidiæ tribus Manaſſis congruè fuiſſe aſſignatam. Itaque ſublata ex hæreditate Iudæ particula, quæ Simeoni ſufficeret, reliquam terram adhuc indiuiſam in ſex partes ſecuiſſe, reliquis, quæ ſupererant, tribubus congruentes. Quibus ita digeſtis ad Ioſue ſortitionis cauſa venerunt in Silo. A quo res fortaſſis ita transacta eſt, vt ſortes ſiue ſchedulæ decem mitterentur in vrnam, in quibus ſingulis portiones terræ per ſuos limites deſignatæ, ac ſuis tribubus deſtinatæ continerentur: in alteram vero nomina decem tribuum conijcerentur, ſederetque puer paruulus inter vrnas duas, & vna manu nomen tribus vnius efferret, & mox altera ſchedulam, & quidem illam omnino, quam metatores illi aſſignauerant; Deo rem totam moderante, & illorum diſtributionem confirmante, præſertim quod ad illas quæ ſedes iam ſortitæ fuerant, quas Dominus immotas eſſe iuſſerat.

VII. Renouata diuiſio in nouem decemue partes.

Sortitionis probabilis modus.

De cæteris, ſortitionis hic ordo fuit, prout fuſius à Scriptura perſcriptus eſt. Educta primum eſt ſors filiorum Benjamin, poſſederuntque terram inter filios Iuda, & filios Ioſeph. Tum egreſſa eſt ſecunda ſors Simeonitarum, quorum hæreditas fuit in medio poſſeſſionis filiorum Iuda, verſus occidentem propè Philiſthæos. Tertia fuit Zabulonitarum, quibus contigit poſſeſſio ſub mari Galilææ, vſque ad occiduum mare, in quo eſt mons Carmelus. Quarta fuit filiorum Iſſacharis, quos Adrichomius

VIII. Ordo ſortitionis tribuum & ſitus earum.

ſinius conſtituit poſt Zabulonitas meridiem verſus. Quinta fuit Aſeritarum, quæ à ſeptentrione ad Libanum montem protendebatur, ab occaſu Phœnices habebat & mare, ab ortu autem poſſeſſionem Nephtalim, cuius ſors ſexto exijt loco, quæ ab oriente Iordane claudebatur. Poſtrema exijt ſors Danitarum, qui ſupra Simeonitas ad tribum Iuda appliciti ſunt. Qui mox alias ſedes ad Septentrionem quæſierunt, vt habetur in textu [a]: quod tamen viuo Ioſue non contigit. Ex quo non leue ducitur argumentum hunc librum, qualis habetur nunc, à Ioſue non fuiſſe conſcriptum.

a c. 19. 47.

Ioſue obtinet ſibi vrbem Thamnath.

b v. 49. 50.

Poſtremo petijt Ioſue à contribulibus ſuis Ephraimitis [b] vrbem Thamnath Saraa in monte Ephraim, eamque natura loci munitam, bellico incurſu quaſſatam, in ſui ſuorumque habitationem inſtaurauit, vbi & conditus eſt.

IX. Vrbes fugitiuorum.

c c. 20.

Conſtitutis autem [c] vnicuique tribui poſſeſſionibus ſuis, præcepit Dominus in rem deduci, quæ ipſe ante præceperat de vrbibus fugitiuorum, quæ ius aſyli haberent, in eorum gratiam, qui humanum ſanguinem innoxij fudiſſent. Id autem recte factum hoc tempore, quo ſortitione intellectum eſt, quæ cuique tribui ciuitates attributæ eſſent. Statuerunt ergo habita ratione diſtantiæ Cedes in Galilæa montis Nephtali, & Sichem in monte Ephraim, & Hebron in monte Iuda. Quæ vrbes ita ſitæ erant cis Iordanem, vt media in medio ferè loco regionis ſita eſſet: aliæ duæ verſus finem borealem & meridianum, eiſque totidem aliæ trans Iordanem Boſor, Ramoth & Gaulon reſponderent. Hæ porro vrbes fugitiuorum, erant etiam Leuiticæ, quibus aliæ inſuper quadraginta duæ ex Dei præcepto & ſortitione facta in hoc ipſo generali conuentu attributæ ſunt, vna cum ſuburbanis ſuis.

X. Leuitarum vrbes 47 / 13 / 10 / 13 / 12 / 48

Quæ ita diſtributæ ſunt vt filij Leui in quatuor familias tribuerentur, Aaronicam ſiue ſacerdotalem cui 13 vrbes obtigerunt, lectæ ex tribubus Iudæ, Simeonis, & Beniamin; quoniam ibi regia olim ſedes & pontificia collocãda erat, & iã tũ proxim⁹ erat ſanctuarij locus. Altera familia Caathitarũ fuit, qui in decẽ vrbibus habitarũt; Tertia Gerſonitarũ, qui in tredecim; quarta Meraritarum qui in duodecim. Atque ita ſacerdotes & Leuitæ fuerunt per omnes diſperſi tribus. Primò vt cultus Dei ad omnes tribus pertinere intelligeretur, quoniam miniſtri diuini cultus vbique ſedes habebant. Deinde prouidendum fuit ne vna tribus aut duæ omnium Leuitarum ſuſtentatione grauarentur, eorum enim oblationibus nutriebantur. Denique cum ad eos pertineret officium docendi populum, ea quæ ad Dei cultum, & religionem pertinebant, ægre id fieri potuiſſet, ſi omnes in vna alterave tribu habitaſſent, facile autem, ſi in omnibus Leuiticis vrbibus ſynagogæ excitarentur, & magiſtri, doctoreſque ſuſtentarentur.

Cur diſperſi vbique. 1. 2. 3.

XI. Dimiſſio commilitonum.

d Ioſue 22.

verſ. 8.

His ita peractis, cum iam comitia ſoluenda viderentur [d], exiſtimauit Ioſue ſocios qui trans Iordanem habitabant, tanquam non vltra neceſſarios, dimitti poſſe, eiſque militiæ vacationem concedi. Eſt autem humanitatis plena dimiſſio, quæ à laude ſociorum exorſa, in veri Dei religione etiam atque etiam commendanda terminatur. Sed ne putes inutilem eos militiam militaſſe, *in multa*, inquit, *ſubſtantia atque dimiſſis reuertimini ad ſedes veſtras, cum argento & auro, ære ac ferro & veſte multiplici*, nec immemor charitatis in abſentes, *diuidite*, inquit, *prædam hoſtium cum fratribus veſtris*, reliquo ſcilicet populo, qui ſubſtiterat trans Iordanem in præſidio poſſeſſionis ſuæ.

XII. Erigunt altare, vnde tumultus excitatur.

Cum autem tranſituri eſſent Iordanem, ſubiit eorum mentem illa cogitatio, ne qui flumine à cæteris Iſraëlitis ſecreti eſſent, diuerſa quoque religione putarentur vti, ideóque in teſtimonium vnius eiuſdemque religionis, monimentum erexerunt ad ripam Iordanis altare viſendæ magnitudinis. Quod in deteriorem partem interpretati, qui cis Iordanem habitabant, celeriter conuenerunt in Silo, conſilia de bello ſacro agitaturi. Viſum autem eſt prius mittendam legationem, ad explorandam ſociorum mentem atque voluntatem. Legationis princeps conſtitutus eſt Phinees ſacerdos, & deſignatus pontifex, cum decem ſociis, ſingulis de ſingulis tribubus, vt intelligeretur communis totius populi in bellum conſenſus. Expoſtulat Phinees cum eis de altari ſacrilego, & facinus quod apparebat vehementer exaggerat. Illi vero innocentiæ ſuæ conſcij, magno animi ſenſu atque affectu, negant ſe præuaricandi animo altare erexiſſe, ſed ſignificare voluiſſe habere ſe ius accedendi ad ſacrificia, quæ ad Sanctuarium fierent, quamuis eſſent interiecto flumine ſeparati. Quibus auditis placati legati, ſuos quoque placauerunt, laudaueruntque vniuerſi Dominum, quòd eos à ciuili bello liberaſſet; qua re nihil eis luctuoſius, nihil eorum hoſtibus gratius contingere potuiſſet.

Ac ſedatur.

ANNVS MVNDI 2597.

IOSVE 14. ELEAZARI 15.

AMYNTÆ 22. Imperij Aſſyrior. 666.

ANTE CHRISTVM 1456.

I. Secundus annus Sabbaticus.

HOſce annos ſeptem, quia rebus ipſis diſtinguere Scriptura duce non poſſumus, breui tractatione neceſſario coniungemus. Hic tamen annus Eleazari decimus quintus ſecundo anno ſabbatico notabilis eſt, quem exiſtimamus, florente adhuc Iſraëlitarum pietate, & Ioſue rempublicã adminiſtrante, diligenter obſeruatum fuiſſe. His porro annis facile vel tacente me intelligi poteſt tribus cis Iordanem poſitas, ſuam ſingulas hæreditatem ac poſſeſſionem adijſſe. Leuitas etiam in ciuitates ſibi ad habitandum aſſignatas tam vltra quam citra Iordanem demigraſſe. Ipſum autem Imperatorem, in media apud populum gloria, ac veneratione vixiſſe, & vrbem, quam optarat in monte Ephraim, ædificaſſe, in eaque habitaſſe, exemplo multorum principum virorum qui montana, non vna incitati cauſa, coluerunt.

II. Hebræi in otio ædificant.

Quid interim Iſraëlitæ omnes? Non videntur ſane hoc tempore bella redintegraſſe, ſed quietis opportunitate, & tacitis quaſi inducijs bene vſi, Principis etiam exemplum ſecuti ſinguli in ſuis ſortibus reparaſſe, atque inſtauraſſe, quæ furore bellorum fuerant cõquaſſata;

noua etiam ædificia paſſim extruxiſſe, tam quæ communibus vſibus, vt ſynagogas, prætoria, quam quæ priuatis deſeruirent. Aliqui etiam, vt ſæpe in rerum copia & proſperitate contingit, inerti ſe otio dediderunt, & tributorum penſitatione læti, familiaritatem cum antiquis terræ incolis contrahere cœperunt, quos ex Dei mandato deletos oportebat, indeque paulatim ad ſummam idololatriæ perniciem gradum fecere.

ANNVS MVNDI 2599.

IOSVE 16. ELEAZARI PONTIFICIS 17.

AMYNTÆ 24. Imperij Aſſyr. 668.

ANTE CHRISTVM 1454.

I. Prior Ioſue ad populũ concio. a c. 23.

NArrationem quam in hunc annum conijcimus [a] non certa ſcientia, ſed probabilis coniectura confirmat. Cum enim duæ cohortationes ad populum à Ioſue factæ duobus poſtremis huius libri capitibus contineantur, quas conſtat poſtremis hiſce principis annis fuiſſe habitas, non videtur probabile populum tantum, ab eo bis eodem anno fuiſſe conuocatum. Sed primùm quidem hoc anno cum iam mortem ſibi in foribus adeſſe putaret, vt illa verba teſtantur. *En ego ingredior viam vniuerſæ terræ:* deinde anno ſequenti, cum vitam, qua aliquanto longiore præter ſpem vſus fuerat, ad extremam periodum veniſſe, vel certioribus ſignis, vel diuina fortaſſe reuelatione didicerat. Quod autem concionem hanc habitam legimus *multo tempore euoluto* [b], *poſtquam Dominus pacem dederat Iſraeli*, id nos de ſpatio decem annorum accipiendum putamus, quoniam ſexto anno principatus Ioſue [c] *terra quieuit à prælijs*, vt ſuo loco docuimus & ſeptimus ſabbaticus, & primus quietis fuit, Nec mirum nunc Ioſue longæuum dici, & perſenilis ætatis, vt qui nouem annis centeſimum eſſet ſupergreſſus.

b c. 23. 1.

c c. 11. 15.

II. Habita videtur in Silo.

Quo porro loco fuerint à Ioſue conuocata hæc comitia, non conſtat; quidam eum ad ſe in Tamnath, primarios ex toto populo viros euocaſſe putant; alij in Silo malunt, quod res tota ad Dei cultum commendandum pertineret. Cui ſententiæ etiam quæ de viſione Angelica, & ſacrificijs mox dicemus, non exiguam conciliant fidem. In hoc primariorum virorum conſeſſu, exorſus à commemoratione beneficiorum recens à Deo acceptorum, recentia enim magis mouent quam antiqua, eorum animos ad Dei amorem & cultum ſuauiter inflectit. Verum quia iſta beneficia, iuſtiſſimis de cauſis, quas ſupra memorauimus, nondum erant ad coronidem perducta, perfectæ victoriæ ſpem certiſſimam facit, vt quæ ex ipſorum alacritate, & in Deum amore, eiuſque mandatorum obſeruatione pendeat. [d] *Tantum confortamini; & eſtote ſolliciti, vt cuſtodiatis cuncta, quæ ſcripta ſunt in volumine legis Moſi;* in quo maxime commendatur vt Chananæi exterminentur propter periculum idololatriæ, quod deinceps Ioſue diligenter inculcat, addita poſtremo comminatione diuinæ vltionis ab Iſraëlitis, per illas ipſas gentes, expetendæ.

d c. 23. 6.

III. Angelica apparitio prope Silo. a Iud. 2. 1. 2. &c.

His pluribus explicatis magnum ſanctiſſimi ſenis orationi pondus diuinitus allatum eſt, ex angelica reprehenſione, à qua Ioſue fere temperauerat. Huc enim pertinere angelicam illam apparitionem, quæ habetur ſecundo [a] Iudicum, res ipſa loquitur. Nam niſi res viuo Ioſue contigiſſet, nihil erat cauſæ cur ibi fieret mentio ipſius; & niſi contigiſſet hoc tempore, parum aptè adderetur illa concluſio. *Dimiſit ergo Ioſue populum, & abierunt filij Iſrael vnuſquiſque in poſſeſſionem ſuam, vt obtinerent eam*, adhuc ergo aliqui adibant poſſeſſionem agrorum ſuorum: & ſi quæ adhuc exiſtebant controuerſiæ, à priuatis iudicibus dirimebantur: quæ particula, in poſteriore dimiſſione populi, quæ à Ioſue ſequenti anno facta eſt, non fuit addita. Videtur autem ille ipſe Angelus fuiſſe, qui pridem in Galgalis apparuerat Ioſue, & ad id innuendum nunc de Galgalis dicitur aſcendiſſe, quem diximus videri Michaëlem præpoſitum Eccleſiæ Dei. Venit autem in locum, qui ab euentu poſtea dictus eſt flentium, qui fuit peculiaris aliquis locus prope Silo, quia ibi dicuntur immolaſſe hoſtias Domino.

IV. Eo confluunt comitia.

Cum ergo auditum eſſet in populo apparuiſſe Angelum Domini prope Silo Ioſue memor illius, qui ſibi in agro vrbis Iericho pridem apparuerat, eo cum vniuerſo comitiorum cœtu profectus eſt. Ad quos hæc fuit eius oratio. *Eduxi vos de Aegypto; & introduxi in terram pro qua iuraui patribus veſtris, & pollicitus ſum vt non facerem irritum pactum meum vobiſcum in ſempiternum, ita duntaxat vt non feriretis fœdus cum habitatoribus terræ huius, ſed aras eorum ſubuerteretis: & noluiſtis audire vocem meam: cur hoc feciſtis? quam obrem nolui delere eos à facie veſtra, vt habeatis hoſtes, & dij eorum ſint vobis in ruinam.* Non accuſat Idololatriæ, ſed fœderum cum Chananæis initorum & altarium in eorum gratiam non euerſorum. Ex quo intelligitur eos nondum ad Idola defeciſſe, id enim in primis arguendum fuiſſet. Vide autem antitheſim. Inierunt Hebræi fœdera cum Chananæis contra Dei voluntatem: ex Dei voluntate eoſdem habituri ſunt hoſtes. Dijs eorum pepercerunt nec aras ipſorum demoliti ſunt ijdem vltore Deo in laqueũ futuri ſunt Iſraëli.

Ab Angelo reprehenduntur.

V. Soluuntur in fletus, neque tamen emendantur.

Quanta fuerit noui huius oratoris in dicendo vis, ex eo apparet, quod omnes protinus concuſſi animis, in lachrymas proruperunt. Commotis iam videlicet ac labefactatis Imperatoris oratione animis, põdus angelicæ reprehenſionis incumbens, illas excuſſit lachrymas, eaſque vt diuinum numen facilius exorarẽt ſacrificijs cumularunt. Sequitur enim. *Immolaueruntque ibi hoſtias Domino*, quæ ſcilicet in lege appellantur pro peccato. Addiderunt & pacificas, quibus refecti, dimiſſi ſunt vnuſquiſque in poſſeſſionem ſuam, vt obtineret eam. Verum apparet iſtis contigiſſe, quod ait magnus Gregorius, qui ad horam ſoluuntur in compunctionis fletus, mox tamen ad priora peccata ita redeunt, quaſi ea nunquam ante planxiſſent. Nuſquam enim legitur eos fœdera male inita diſtraxiſſe, aras profanas euertiſſe, impios, meritis iampridem ſupplicijs, ex Dei imperio ac voluntate mactaſſe.

ANNVS MVNDI 2600.

IOSVE 17. & vlt. ELEAZARI PONTIFICIS 18. & vlt.

AMYNTÆ 25. Imperij Aſſyrior. 669.

ANTE CHRISTVM 1455.

I. Ioſue quã-diu Rempub. admi-niſtrarit.

PEruenimus ad poſtremum clariſſimi Imperatoris, tam vitæ, quam principatus annum: in quem etiam annus Iubilæus quinquageſimus ſecundus ab orbe condito incidit. Et de ætate quidem centum & decem annorum aperta Scripturæ [a] aſſertio dubitare non ſinit, de magiſtratus autem duratione quia tacuit, latam Chronologis patefecit aream diſputandi. Sed omiſſa multiplici opinionum varietate, eam vnam probamus, quæ Ioſue gubernationẽ 17 annis definit. Sic enim quadringenteſimus & octogeſimus annus ab exitu Hebræorum ex Ægypto, erit quartus Salomonis, idémque primus à iactis templi fundamentis, quod aſſeruit Scriptura [b] in tertio Regum. Sicque omnes Iudicum anni conſtabunt, prout ex Hebræis codicibus, & editione vulgata digeſti ſunt à nobis in Annalibus. Quos ſi auxeris aut diminueris, neceſſario annus fundati templi, quem ſcriptura tradidit, vitioſus erit.

a Ioſ. 24. 29 & Iud. 2. 8.

b 3. Regum 6. 1.

II. Seruitutes & interregna Iudicũ quo referẽda, ſicut & anarchia.

De ſingulis autem Iudicibus, etſi ſuus erit deinceps dicendi locus, hic tamen vniuersè dicendum eſt annos interregnorum ſiue ſeruitutum, in Iudicum annis eſſe comprehenſos, nec ſeparatam facere chronologiam, verbi cauſa octo annis ſeruituti ſub rege Cuſan, in annis Othonielis continentur, & ita de cæteris. Itaque anni ſingulorum Iudicum ſunt ſpatia temporis intericcti inter duos Iudices verbi gratia, à morte Ioſue, ad mortem Othonielis. Quia tamen ſunt aliqui qui annos aliquot Ioſue detrahunt, quos vel gubernationi ſeniorum tribuant, quos Scriptura longo poſt Ioſue tempore vixiſſe tradit, vel illi anarchiæ, quam eadem memorat, cum ait, *in diebus illis non fuiſſe regem in Iſrael.* Dicimus non mouendos annos Ioſue, cum Scriptura nuſquam tradat Seniores illos rempublicam adminiſtraſſe, ſed intelliguntur duntaxat exemplo pietatis, & conſtantis in Deum fidei, toti populo diu proluxiſſe, eumque ipſos autoritatis nutu in officio continuiſſe. Illos ergo annos ad Othonielis initia reijciemus, ad quos illa quoque anarchia pertinet, ſuoſque ſeptendecim annos Ioſue relinquemus. Nunc vltimam Ioſue in conuentu populi concionem, eiuſque & Eleazari funus breuiter explicemus.

Seniorum guberna-tio nulla fuit.

III. Poſtrema Ioſue con-cio vbi ſit habita.

c c. 24.

Sequitur [c] ergo poſtrema ſanctiſſimi ducis ad populum concio, qua eius quaſi teſtamentum continetur, fœderiſque populi cum Deo ſæpius iterata percuſſio. Et habita quidem eſt apud eoſdem apud quos præcedens, non tamen in eodem loco, ſed in oppido Sichem, vt in Hebræo, Chaldæo, Latinoque legitur, Græca vero partim habent Sichem, partim Silo, vt legit S. Auguſt. Dici poteſt in Sichimis conuentum habitum, fœduſq; percuſſum. Inde omnes quaſi in pompa in Silo, ad arcam Domini, confirmandi eius gratia, fuiſſe profectos, parũ enim à ſe inuicem ea loca diſtabant, & erant ambo in tribu Ephraim. Quod ad ipſam concionem attinet, Inducit Ioſue Dominum loquentem, & ſua in Hebræos beneficia antiqua atque recentia memorantem. Et quibus ipſe iuſtiſſimam hanc concluſionem infert. *Nunc ergo timete Dominum & ſeruite ei perfecto corde atque veriſſimo; & auferte*, id eſt reijcite, atque abominamini, *Deos quibus ſeruierunt patres veſtri in Meſopotamia & in Ægypto*, atque adeo in deſerto, vbi vitulum aureum adorauerunt, & initiati ſunt Beelphegor, nec impunè, *& ſeruite Domino.*

q. 10 in Ioſ. hiſt. ſchola.

Capita cõcionis huius.

IV. Quæ detur optio Iſraelitis ſeruiendi Domino.

Sed mirabilis eſt optio quam offert Iſraelitis de ſeruiendo Deo vel idolis, cum iam ſæpius cum Deo fœdus inierint, à quo non ſit integrum reſilire. Et vt nullum eſſet fœdus, non licet, vero Deo relicto, impuriſſimos dæmones colere. Sed hæc diſſimulatio quædam eſt, ad accendendum affectum comparata, quod ex ſequentibus clarius agnoſcitur. Nam ſtatim eos exemplo ſuo prouocat ad ſequendum Deũ. Cur enim non ſtatuant eius Imperatoris religionem imitari, cuius eximiam in rebus agendis prudentiam, in exequendis felicitatem, in omni vita ſanctitatem adhuc experti eſſent? Ergo ita ſtatuunt, ac decernunt ſeruire Domino, à quo tot beneficia, quæ enumerant, ad hanc diem acceperint. Quia tamen, vt ait ille, *Nitimur in vetitum ſemper, cupimuſque negata*, perſeuerans in diſſimulatione ſua, Ioſue, quem non latebat populi huius in bono propoſito inconſtantia, & inſignis in cultum idolorum propenſio, *Non poteris*, inquit, *ſeruire Domino*, ſicque magis accenſa eorum voluntate proponit quæ difficilia futura ſint in Dei cultu, qui ſit ſeuerus vltor iniuriarum ſuarum, & in primis defectionis à ſe ad idola, vt ea nunc animosè perrumpere ſtatuant, & conſtanter in bono tam ardenter electo perſeuerent.

V. Ioſue renouat fœdus Deum inter & populum.

Poſtquam autem ſapiens Imperator quadam quaſi tergiuerſatione populi voluntatem magis magiſque accendit, teſtem appellat eorum conſcientiam, vt ſe ipſi poſtea, ſi perfidi fuerint, ſine alio vel teſte vel iudice condemnent. Sicque acceptatur vniuerſi populi voluntas à Domino, interuentu Ioſue principis populi. In cuius rei probationem, *Nunc ergo*, ait, *auferte deos alienos de medio veſtri*, ſi qui ſunt, etſi non ſtudio idololatriæ apud vos ſimulacra illa reſideant, ſed in ſpoliorum partem, prædæque venerint, *& inclinate corda veſtra ad Dominum Deum Iſrael.* Reſpondit iterum populus ſe Domino ſeruiturum, quod erat toties ictum cum Domino fœdus innouare. Percuſſit ergo Ioſue in die illo fœdus, & propoſuit populo præcepta atque iudicia in Sichem: lecto vt apparet Deuteronomio, quod eſt quædam quaſi legis epitome. Denique ad perpetuam rei memoriam duo ſigna fœderis huius inſtituit, alterum quod in ſcripta retulit in hoc libro, qui à peritis conſuli perpetuo poſſet. Alterum in vſum idiotarum fuit, prægrandis ſcilicet lapidis erectio, cuius quoties cauſa requireretur, totius fœderis huius memoria renouaretur. Aliæ quoque fœderum ceremoniæ merito putantur adhibitæ, vt eſſet hoc poſtremum fœdus omni ex parte ſanctiſſimum.

Monimenta fœderis.

VI. Tempus mortis Ioſue.

Finita concione, fœderéque, dimiſit populum, ipſeque mox fato functus appoſitus eſt ad patres ſuos, in ſenectute bona, honoratus titulo ſerui Domini, ſicut & Moyſes. Dies mortis eius in martyrologio Romano proditur primo Septembris, quod ſi ex Hebræis ſumptum eſt, quorum menſes lunares erant, dici poteſt eum in nouilunio menſis Tiſri eſſe defunctum, quo die feſtum Tubarum celebrabatur, & initium anni popularis. Sicque Moyſes, vt ante diximus, initio anni ſacri, Ioſue vulgaris obierunt. Nimirum ille Iſraelitis initium rerum ſacrarum fuit, hic terrenæ poſſeſſionis, & promiſſæ pridem hæreditatis. Non dubium eſt autem quin ab vniuerſo populo cohoneſtatum fuerit eius funus; & publicus de more luctus indictus, ſicut in morte Moyſi & Aaronis. Præſertim cū ſub hoc ipſum tempus Eleazar pontifex defunctus fuerit, & vtrique vna eademque opera potuerit parētari. Ioſue certe meritis id negari non potuit, viro belli paciſq; artibus egregio, quique ad annos ſeptē & quinquaginta, aut etiam pluribus, iuxta aliorum ſupputationem, pro Dei populo bella geſſit, & mirabili felicitate confecit, annoſque ſeptendecim Dei populū cū ſuprema poteſtate gubernauit. A quo denique toti populo parta erat beata tranquillitas, &, niſi per eius dementiſſimam improbitatem ſtetiſſet, ſempiterna.

Eiuſdemque funus.

Nec plura placet hoc loco funeri principis huius honeſtando congerere: horum ſtudioſus lector ipſos adibit, ſi placet, Annales, vbi eximiam eius ac multiplicem cum Chriſto Domino ſimilitudinem reperiet.

VII. Mors Eleazari ſecundi pontificis eiuſque laus.

Sub hoc ipſum tempus vt dixi, Eleazar quoque pontifex mortuus eſt, ac ſepultus in oppido Gabaa, quod peculiariter eius filio Phinees datum fuerat. Eum putamus mortuum centenario maiorem, poſt decimum octauum ſui pontificatus annum, iuxta coniecturas quas in Annalibus digeſſimus. Vir fuit ſane magnus, qui iuxta nomen ſuum quaſi diuinum auxilium datus eſt Ioſue, iuxta illud [a]. *Pro hoc ſi quid agendum erit, Eleazar ſacerdos conſulat Dominum. Ad verbum eius egredietur ipſe, & omnes filij Iſrael cum eo.* Quæ cum à Ioſue viro ſanctiſſimo fuiſſe obſeruata minime dubitemus, dici poteſt Eleazarum rebus omnibus à Ioſue geſtis adfuiſſe, & quodammodo præfuiſſe. Magnus vtique vir, qui & patrem habuerit Aaronem, & patruum Moyſen, vtrumque virtutis ac ſapientiæ magiſtrum; qui nominatim electus fuit à Deo pontifex, vt primogeniti vices expleret: idemque iure Dei timore plenus, qui viderat Dei mirabilia magna in Ægypto, in mari rubro, in deſerto, in Iordane, & vltra, citraque Iordanem.

a Num. 27. 21.

ANNVS MVNDI 2601.

OTHONIELIS Iudicis annus 1.

PHINEIS Pontif. annus 1.

AMYNTÆ 16. Imperij Aſſyrior. 670.

ANTE CHRISTVM 1452.

I. a vide Annales in hunc an. n. 1, & 2.

Quæ de ratione numerandi annos Iudicum hoc loco dici poterant [a], iam initio præcedentis anni breuiter diximus, iuxta communiſſimam, maximéque probabilem chronologorum ſententiā. Itaque 40 Othonielis anni, quos ei Scriptura [a] tribuere videtur, à morte Ioſue inchoantur, & in eiuſdem Othonielis morte terminantur. Illa tamen non ait Othonielem annis 40, populum iudicaſſe, ſed quieuiſſe terram annis 40, ipſumq; tum mortuum fuiſſe. Imo ſatis oſtendit Othonielem non toto illo tempore adminiſtraſſe Rempub. cum eum dicat diuinitus ſuſcitatum, poſt annos octo ſeruitutis. Sed alij quoque anni anteceſſerunt, tam laudabiles, dum ſeniores illi viuerent, quam culpabiles, qui ſeruitute ſub rege Syriæ caſtigati ſunt. Priuſquam autem hoſce annos digeramus, pauca quædam de horum Iudicum dignitate dicamus.

Ratio annorum Othonielis. a Iud. 3. 11.

II. Quæ Iudicum dignitas.

Hi ergo quos Scriptura Iudices vocat, non ſolis præfuere iudiciorum controuerſiis, ſed ſummi fuerunt iſtis temporibus in Hebræorum Repub. magiſtratus, licet neque duces, neque gubernatores, neque principes ordinariè dicti fuerint. Iudiciorum tamen, conſiliorum, & bellorum principatum tenuerunt. Ex quo patet hoc nomen Moyſi & Ioſue tribui potuiſſe. Verum ille titulo Legiſlatoris illuſtrior eſt, iſte parto Chananitidis imperio glorioſior. Quod ad poteſtatem eorum attinet, ea facilius ex diſſimilitudine & ſimilitudine cum regia intelligetur. Principio ergo Reges à Deo electi regnum ad filios ac nepotes hæreditario iure tranſmittebant, Iudices non item; hæc enim poteſtas modo in hac, modo in illa familia & tribu fuit. Secundò ius vitæ & necis in iudicando, non liberum ſiue regium, ſed legitimum ex legum præſcripto habuerunt. Tertio ita belli gerendi poteſtatem habuerunt, vt illud pro arbitrio, quod reges ſolent, non ſuſciperent, ſed prout à Deo ſuſcitabantur aut à populo vocabantur, vt Iephte. Quartò tributa populo, ſicut reges non imponebantur. Quinto liber erat in eligendo populus, vt vno defuncto alterum poſſet non eligere. Et reuera ſæpe multi anni duos inter Iudices interiecti ſunt, etſi ad tempus gubernationis eius referantur. Reges autem ſibi mutuo ſuccedunt. Sextò diademate, aut ſceptro, aliiſue regum inſignibus non vtebantur. Denique ius legum condendarum non habebant, ſed ex Moſaicis tantum legibus populum gubernabant.

Regū diſſimilis.

Iud. 11.

III. Et in quibus ſimiles.

Fuerunt etiam in aliquibus non diſſimiles regibus. Primum quia non ad certum tempus pacis aut belli creabātur vt Dictatores & Conſules, ſed in totam vitam, vt Eccleſiæ præſules. Deinde quia cū ſuprema poteſtate & ſoli Reipub. præerant, nullus vt eis omnino par eſſet, vt propterea Ioſephus hunc ſtatum monarchicum appellarit. Sed de his pro inſtituto ſatis. Nondū præerat Iſraëlitis in politica gubernatione Othoniel, cū Phinees in Eccleſiaſtica, iuxta mādatū Domini factus eſt Pontifex: vt habent Septuag. in fine libri Ioſue in pleriſq; editionibus, eamque dignitatem vt à patre auoq; didicerat, laudabiliter adminiſtrare cœpit. Etſi autem plerique crediderunt in ſtatu politico Seniores ſeptendecim annis adminiſtraſſe Rempub. & ipſi Ioſue ante Othonielem ſucceſſiſſe, cum id præter ſcripturam ſit, appareatq; illos bonæ

Pontificatus Phineis.

Hebr. apud Genebr. Reſpub. à Concilio gubernata non à ſenioribus.

vitæ duntaxat exemplo iunioribus præluxiſſe, ne ad idola deficerent. Probabilius cum Serario noſtro cenſemus totam Remp. à publico illo Septuag. ſeniorum concilio [a], quod Synedrium dictum eſt, fuiſſe adminiſtratam. In ſingulis vero tribubus præfuiſſe eorum principes & magiſtratus, quorum inſtitutio habetur [b] Exodi 28. vt illorum 11. Num. Illorum porro Seniorum adminiſtratio non ſeptendecim annorum fuit, ſed multorum ſeculorum, dum filij patribus de vita decedentibus, & veteranis tyrones ſuccedunt.

a Num. 11. 16. 24.

b Exod. 18. 21. 25.

IV. Primi 17. Othonielis anni cæterique.

Verum ne videamur multorum Rabinorum aſſertioni nihil tribuiſſe, dicamus primis ſeptendecim Othonielis annis, quos illi Seniorum adminiſtrationi tribuunt, Iſraelitas diuinam legem ac cultum ſaltem publicè obſeruaſſe, modo illud teneamus, non fuiſſe iſtos ſeniores alios ab antiquioribus concilij prædicti patribus. Inde ſecuti ſunt aliquot præuaricationis anni, quibus obliti Dei ſui ſeruierunt Balim & Aſtaroth, quos poſſumus cum quibuſdam eruditis definire quinquennio: quibus ſi addamus octo ſeruitutis annos, ſub rege Chuſano ad trigeſimum Othonielis perueniemus annum. Reliqui decem anni in illo hoſte opprimendo, & ſtabilienda Iſraelitarum pace, fruendáque conſumentur. Primi ergo qui numerantur Othonielis anni, primo & ſecundo capite libri Iudicum continētur. Duplex in iis Iſraelitici populi ſtatu oſtenditur, alter capite primo pius & florens, bellis exercitus, & victoriis nobilitatus; alter ſecundo capite, & tertij parte, impius & ærumnoſus, cladibus & octenni ſeruitute inſignitus: vt quod vniuersè de Iudicum temporibus dixit S. Auguſt. [c] in Othonielem in primis conueniat. *Temporibus autem Iudicum, inquit, ſicut ſe habebāt & peccata populi, & miſericordia Dei, alternauerunt proſpera & aduerſa bellorum.*

Duplex Iſraelis ſtatus.

c l. 16. de Ciu. Extremo.

V. Expeditio contra Adonibezec.

Capite primo multæ expeditiones, & victoriæ Iſraelitarum narrantur contra Chananæorum reliquias, quæ partem aliquam hereditatis diuinitus Hebræis conceſſæ, adhuc in ſingulis tribubus retinebant. Quarum prima fuit contra Adonibezec. Ergo primo quoque tempore à ſecundi ducis, ſecundique pontifici morte, ſepultura, luctúque, vel Seniorum illorum, qui conſilio Rempub. moderabantur, vel ſi mauis cum Ioſepho, Phinees pontificis autoritate, coacta ſunt omnium tribuum comitia, apud Dei Sanctuarium in Silo. Et quia ſatis conſtabat ſingulas tribus ſigillatim perpurgandæ hæreditati ſuæ incumbere debere, dubitatum fuit quænam id primum tribus aggrederetur. Conſultus eſt per pontificem Dominus; renunciatumque vt tribus Iuda, quæ erat vna omnium fortiſſima & populoſiſſima, prima omnium arma caperet, vt proſperis eius ſucceſſibus reliquæ tribus animatæ, pugnam alacriores contra hoſtes ſuos, Deique capeſſerent. In hoc autem Iudæ exercitu non conſtat quis fuerit Imperator. Apparet ſane eum fuiſſe, qui erat tunc in illa tribu princeps, Salmon fortaſſe: niſi honos hic delatus eſt Calebo viro clariſſimo, atq; optimo, quod Scriptura ſignificat, quæ mox refert præmium à Calebo, vtique tanquam duce, propoſitum ei, qui percuteret Cariath Sepher. Nec tamen numeratur in iudicibus, quia iſti principatum in totum Iſraelem geſſerunt, non autem Caleb.

A tribu Iuda diuinitus ſuſcipitur.

Imperatore Calebo.

VI. Commilitone Simeone.

Aduocata porro eſt ad glorioſi belli ſocietatem tribus Simeonis, vel illa maxima de cauſa, quia locis & habitatione maxime vicini erant, adeo vt intra Iudæ ſortem, in ipſumq; pene ſinum receptus ſit Simeon. Iudas ergo & viciſſim Simeon pro fratre pugnando, in ſuum quoque emolumentum & ſecuritatem vterque pugnabat. Primum autem contra Chananæum & Pheresæum feliciter pugnatum eſt, eos ſcilicet Chananæos, qui hærebant adhuc in tribu Iuda, quibus Phereſæi ſubſidio veniſſe putantur ad vrbem Bezec. Ibi contra illius vrbis Dominum, eiuſque ciues pugnatum eſt: cuius appellatiuum nomen fuit Adonibezec, id eſt Dominus Bezec. Numeroſum fuiſſe vtraq; ex parte exercitum, decem millium cædes ſatis docet; nec potentem modo aduerſarium, ſed bellicoſum etiam oſtendunt Septuag. illi ab eo deuicti reges. Crudelem quoq; ac ſuperbum ijdem oſtendunt, qui captorum infelicitate, ad victoriarum ſuarum oſtentationem inſolenter abuteretur.

Quis Adonibezec.

VII. Pugnæ ac victoriæ modus.

a l. 5. Ant. c. 2.

Prælij ordo ac modus hic fuit. Primum, vt Ioſephus ſignificat [a], acie in campis infeſtis ſignis concurſum eſt. Ibi autem cælitus ad Iſraelitas deuolante victoria, vincitur Adonibezec cum ſuis, & cæſis decem virorum millibus, in Bezec, aliáque munita loca, Rex cum fugitiuis curriculo recepere ſeſe. Inde ad oppugnandum Bezec ventum eſt; in qua cum Rex eſſet, vt ait Scriptura, & ibi de capite ac fortunis ſuis omnibus agi, non dubitaret, perſpicuum eſt eum, quam diutiſſimè potuit, obſidionem toleraſſe. Tandem cum capta eſſet, aut certe proximum eſſet vt caperetur, in fugam ſe dedit; quod cum Calebum reliquoſque obſidentes non latuiſſet, fugientem perſecuti, eum comprehenderunt, & integra de illo rege, ſecutáque victoria potiti ſunt, & cæſis habitatoribus, ciuitas prædáque omnis in Iudæorum poteſtatem venit: quod de vicinis quoque oppidis, quamuis Scriptura tacente, Ioſephus non improbabiliter affirmat.

Ad Bezec quoque pugnatum.

Rex victus captuſque.

VIII. Pœna talionis punitur.

Capto rege, Iſraelitæ à vicinis populis edocti, quanta ille deuictos regulos inhumanitate tractaſſet, pœna talionis vſi, ſummas illi manus pedeſque abſciderunt. Quo ille modo deformatus, diuinam in ſe iuſtitiam agnouit ac prædicauit dicens, *ſicut feci, ita reddidit mihi Deus.* Poſtremo additur illum adductum in Ieruſalem, quo ſcilicet belli vertebatur moles, ibique mortuum eſſe. Quod Ioſephus explicat, non longe à Ieruſalem. *Sic affectum, inquit, detulerunt non longe à Ieroſolymis, vbi fato functum terræ mandauerunt.* Ex vulnerum dolore, & ſanguinis iactura extinctum putat Abulenſis. Quanquam fieri poteſt vt non ſolum prope Ieruſalem dum obſideretur mortuus fuerit, ſed etiam ſuperſtes fuerit ad captam vſque ciuitatem, ibique reuera extinctus ſit. Nā illos reges, qui paria paſſi fuerant, diutius poſtea vixiſſe, ſignificat ille ſub menſa victus. Apparet hanc expeditionem vnum annum tenuiſſe. Nā & potentem habebant Hebræi aduerſarium, vt diximus, & numeroſis ſtipatum copiis. Adde quod volebat Dominus [b] hoſtes populi ſui paulatim debellari: à Iudæis deniq; alia quoque oppida minora expugnanda fuerunt, priuſquam Hieroſolymam veniretur. Ad illius ergo obſidionem & cladem cum nouo anno tranſeamus.

Mors eiuſdem.

Duratio huius Expeditionis.

b Deut. 7. 22.

ANNVS MVNDI 2602.

OTHONIELIS & PHINEIS 2.

AMYNTÆ 27. Imperij Aſſyr. 671.

ANTE CHRISTVM 1451.

I. Expeditio in Ieruſalem quam diuturna.

ANnum hunc oppugnatæ, captæ, vaſtatæque Hieroſolymæ aſſignamus. Nam præter cauſam diuini conſilij, de lenta hoſtiũ populi ſui debellatione[a], ciuitatis huius firmitas ac potentia, & collectus iam dudum ad tolerandam obſidionem apparatus, diuturnam potuit ferre obſidionem, vnica enim ex parte expugnari potuit: & vero etiam ferre debuit. Omnium enim oculis obſeruabatur deſperatio, ex perfidia nata, quæ nullam à victoribus veniam expectare patiebatur. Quæ qui ſecum reputauerit, facile concedat victorem exercitum non ſolum annuam, ſed fortaſſis etiam longiorem traxiſſe moram, vt hac ciuitate potiretur. Rem tamen totam perpaucis Scriptura perſtrinxit. *Oppugnantes*, inquit, *filij Iuda Ieruſalem, ceperunt eam, percuſſerunt in ore gladij, tradentes cunctam incendio ciuitatem.* Inferiorem ſcilicet, vt ait Ioſephus[b]. *Nam ſuperior*, arx videlicet Sionis, quæ poſtea ciuitas Dauid appellata eſt, *natura loci & munitionibus eſt defenſa.*

a Deut. 7. 22.

b l. 5. ant. c. 2.

II. An & quatenus ad Iudam & Benjamin pertinerent.

Ne quis autem miretur tribum Iuda oppugnare Ieruſalem, quæ ad tribum Benjamin pertinuiſſe legitur[c]. Nam ad tribum quoque Iuda legitur pertinuiſſe[d]. Nimirum bipertita fuit illa ciuitas, ex duobus quondam oppidis coagmentata. Salem & Iebus. Salem pars erat Septentrionalis, & ad Benjaminum pertinebat, Iebus autem meridiana, & ceſſit in partem Iudæ. Cum ergo Iudas partem ſuam oppugnare vellet, neceſſe habuit etiam alteram oppugnare; idque non ſolum cum bona venia, ſed etiam gratia Benjaminitarum. At mirum quoque eſt vrbem nuper debellatam à Ioſue, hic iterum à tribu Iuda oppugnari. Dicendum videtur vtroque tempore fuiſſe captam. Nam capto eius rege atque ſuſpenſo ad Maceda, magno illo die, venit Ioſue ad viduatas regibus & copiis ciuitates, eaſque conterritas occupauit, vt Lachis, Eglon, Hebron, Maceda, vtique & Ieruſalem, non ſuperiorem, in qua ſoli Iebuſæi vſque ad Dauidem manſerunt, ſed inferiorem, in qua tamen filij Iuda cum Iebuſæis habitarunt, vt eſt in extremo capite decimo quinto Ioſue, eoſque vt videtur tributarios habuerunt, vt de Ephraimitis ſcriptum eſt[e].

c Ioſ. 18. 28.
d Ioſ. 15. 8. 63.
Iud. 1. 21. & c. 19. 10.

Bis capta fuit.

e Ioſ. 16. 10. & 17. 13.

III. A Ioſue & Calebo.

Verum mox reſumptis animis Iebuſæi arcis præſidio nixi, nouos incolas moribus diſſimiles, & fortaſſe victorij inſolentes, ex vrbe coniuratione facta exegerunt. Ideoque ſumma vtriuſque contentione ad arma ventum eſt. Iudæis partam ſemel victoriam redintegrare cupientibus, Iebuſæis recuperatam libertatem conſeruare. Itaque magna vtrinque ad muros obſtinatione dimicatum, tandem capta eſt, & in eam ferro flammáque ſæuitum, cunctáque incendiæ tradita ciuitas, vt Scriptura teſtatur. Ex qua ſeueritate vindictæ meritò præcedentem deuictorum perfidiam plerique collegerunt. Denique geminatam de ſubacta hac ciuitate victoriam, illud quoque confirmat, quod hic oppugnata dicitur à filiis Iuda. At viuo Ioſue ex omnibus tribus conflatus erat exercitus. Nec tamen tota ciuitas inferior incendio aſſumpta eſt: nam aliquanto poſt dicuntur Iebuſæi habitaſſe in Ieruſalem cum filiis Benjamin, vſque in præſentem diem: idque rurſum ex hiſtoria Leuitæ cap. 9. intelligetur.

verſ. 28.

ANNVS MVNDI 2603.

OTHONIELIS & PHINEIS 3.

AMYNTÆ 28. Imperij Aſſyrior. 672.

ANTE CHRISTVM 1450.

I. Expeditio aduerſus Hebron diuerſis ducibus tribuitur.

INcenſa ac prope deleta inferiore Hieroſolyma, filij Iudæ & Simeonis ad aliam expeditionem aggreſſi ſunt, idque non niſi poſt notabilem aliquã moram, quod innuit illa vox, *Et poſtea deſcendentes*, &c. quæ alioqui ſuperflua videatur. Hyeme fortaſſe ab armis ceſſatum fuerit, & in ruinis Ieruſalem, & circumiacentibus pagis commoratum, expectantibus Iudæis, ſi qua ſe fortè commoditas offerret arcis Sionis occupandæ, nullo tamen ſucceſſu. Ergo deſertis Hieroſolymis, exercitus Iudæ & Simeonis perrexit contra Chananæum, qui habitabat in Hebron, & percuſſit Seſai & Achimã & Tholmai. Eſt autem hic de tempore non negligenda dubitatio. Nam primum hæc de Hebrone, & Oham eius rege victoria[a] Ioſue tribuitur. Mox Calebo[b] c. 15. vbi illi ipſi gigantes cæſi dicuntur, qui hoc loco[c] memorantur, vbi denique victoria Iudæ tribuitur. Videtur tamen ſemel duntaxat capta Hebron & occiſi gigantes. Eademque eſt de Dabira vrbe literarum dubitatio.

a Ioſ. 10. 3. 36.
b Ioſ. 15. 14.
c Iud. 1. 10.

II. Ioſue, & quomodo.

Primum enim dicimus victoriam omnem, in genere & in ſpecie, imperatori tribui, cuius auſpiciis omnia gerebantur; ideoq; per occupationem primo illo loco à Ioſue tunc geſta dici, quę poſtea geſta fuerunt; priuatim tamẽ ac proprie Calebo, qui hanc ſibi militiã depopoſcerat, eſſe tribuendam; ſed ea rurſum maturius recitata eſt, ex occaſione ſortis eius. Hoc autem tempore mortuo Ioſue res geſta eſt à Iuda, qui non eſt alius à Calebo de tribu Iuda, qui militiæ iſti præerat, vt ante diximus[d]. Propugnatores huius ciuitatis, tempore huius expeditionis fuerunt tres gigantes celebres Seſai, Ahiman, & Tholmai, quorum pater fuit Enac, auus Arbe, vt probabiliter colligitur ex libro Ioſue. Erant autem illi valde ætate prouecti. Nam in libro numerorum[e] cum terrori erant exploratoribus, præ magnitudine membrorum, 40 aut 50 annorum erant, ab eo autem tempore 60 ferme anni abierunt. Maſius tamen putat hæc nomina pro eorum poſteris ſumi, vt Iſraël, Iacob & Iudas, &c. pro Iſraelitis, Iudæis, &c.

Iudæ ſiue Calebo.

d an. 1. Othon. n. 5.

e c. 13. n. 23. 24. c. 13.

III. Gigantes Hebronis propugnatores.

Quidquid ſit, non dubium eſt iſtos viros fortiſſimos, armiſque aſſuetos diu multumq; Calebo reſtitiſſe, montani præſertim loci opportunitate vſos, vt antiqua taliũ virorũ ſede, & omnibus rebus ad propugnandũ inſtructa. Quod ipſe

Caleb teſtatus eſt cum hunc ſibi Enacidarum montem in ſortem depoſceret, *in quo*, inquit, *ſunt vrbes magnæ atque munitæ, ſi forte ſit Dominus mecum, & potero delere eos, ſicut promiſit mihi.* Verebatur vir optimus ne qua ſua culpa irritam faceret Dei promiſſionem: ſed neque vlla culpa viri innocentis interuenit, neque Deus defuit promiſſis. Ibi enim bellatores illi occubuere cum ſuis, & vrbe vi capta, in omnes oppidanos ſæuitum eſſe Ioſephus affirmat. Deinceps autem in tribus Iudæ poteſtate permanſit, & nominatim Calebi, & poſterorum eius, ibique laudabiliter reliquam ætatem tranſegit; cuius finem alio in loco inueſtigabimus.

Victi, cæſique.

ANNVS MVNDI 2604.

OTHONIELIS & PHINEIS 4.

AMYNTÆ 19. Imperij Aſſyr. 663.

ANTE CHRISTVM 1449.

I. Annus 3. Sabbaticus.

ANnum hunc, qui fuit Sabbaticus ordine tertius, eſt enim vigeſimus primus ab ingreſſu in Chananitidem, rei ad Dabir geſtæ, reliquiſque tribus Iudæ locis aſſignabimus, ex coniectura temporis, quod res videntur exigere, ſicut adhuc à primo Othonielis anno fecimus, quando aliis deſtituimur coniecturis. Cum igitur Caleb ciuitatem Hebron in ſuam poteſtatem redegiſſet, eamque vt ratio exigit, curaſſet à belli ruinis diligenter inſtaurari, valido in ea relicto præſidio [a]. *Inde profectus*, vt ait Scriptura, *abiit ad habitatores Dabir*, quæ iam ante 20 annos à Ioſue capta fuiſſe legitur [b]. Sed eadem eſt Dabiræ ratio, quæ Hebronis; de qua proximo anno dictum eſt. Cum ergo in procinctu eſſet expeditio aduerſus Dabiram, *cuius nomen vetus erat Cariath Sepher, id eſt ciuitas literarum: Dixit Caleb. Qui percuſſerit Cariath Sepher, & vaſtauerit eam*, vel ceperit, vt eſt in Hebræo; nam mox capta dicitur, non vaſta, pergit, *Dabo ei Axam filiam meam vxorem*: nimirum cum opulenta terræ dote. Sicut poſtea rex Saül [c] filiam ſuam promiſit ei, qui Goliathum ſuperaſſet, adiectis etiam magnis diuitiis, & immunitatibus.

Expeditio in Dabirã.

a Iud. 1. 11.

b An. 1. Ioſue n. 3.

Nuptiæ promiſſæ victori.

c 1. Reg. 17. 25.

II. An imprudenter.

Neque exiſtimandum eſt aut Calebi, aut Saulis promiſſionem damnandam imprudentiæ, vt quidam Rabbini putauerunt, quaſi rem tanti momenti fortunæ temeritati commiſerint. Voluerunt enim in illa promiſſione incluſas conditiones, quas recta ratio, honeſtaſque præſcribunt. In quibus illa maxime intelligebatur, ſi eum mulier habere vellet in virum: quia matrimonium liberè contrahi debuit; neque ad id illam pater rectè compellere potuiſſet. Sicque opportuit omnes mentem eius interpretatos eſſe. Ipſe quoque Caleb, qui in hac denunciatione ſuum iam conſenſum in matrimonium filij ſpondebat, bene de diuina prouidentia ſperabat, fore, vt neque ſe, neque filia ſua indignum, potiri vrbe fineret. Quomodo autem vrbe potitus ſit Othoniel, qui erat Calebi vterinus frater & ferè ſexagenarius, non eſt memoriæ proditum. Quidquid ſit factus eſt victor Othoniel, & Caleb voti reus, & conſentiente Axa contractum eſt matrimonium, quamuis patruum inter & neptem; cuius iampridem exemplum in Abrahamo & Sara ipſius nepte præceſſerat.

Othoniel victor fit Calebi gener.

III. Axa petit terram irriguam & obtinet.

Cum ergo ex paterna domo in domum ſponſi deduceretur, quod eſt opportuniſſimum petitioni tempus, quia in diſcedentes filios ac filias tenerrimi eſſe ſolent parentum affectus: tum videlicet Axa monitu Othonielis, quæ tamen ante maritum ſuum ad petendum inuitarat, iuxta Hebræum, petiit à parte certum quendam agrum ad Septentrionem, aquis irriguum cum prius arentem ad meridiem accepiſſet. Pater flexus querela filiæ, dedit etiam amplius, quam poſtulabat, terram ſcilicet, quæ infra ſupráque rigabatur.

Cinæorum coloniæ.

Sub hoc tempus Cinæi poſteri Iethro cognati Moſis aſcenderunt de ciuitate palmarum, cum filiis Iuda, in deſertum ſortis eius, ad meridiem Arad, ibique cum eo habitarunt. Credit Serarius eos diuinitus ſolitudinis deſiderio motos, monaſticæ vitæ atque anachoreticæ rudia quædam fundamenta ieciſſe; quæ deinde in Rechabitis propagata ſit, de quibus apud Ieremiam [a]. Vbi inter alia in tabernaculis, ſine domo habitaſſe dicuntur. Quod de Haber Cinæo cap. 4. libri huius ſcriptum eſt. Itaque iam ab aduentu Iſraëlitarum in agro Ierichuntino habitarunt. Nec dicuntur omnes inde profecti [b]. Apparet potius inde quaſi ex quodam ſeminario varia collegia eſſe profecta. Quidam enim in deſerto Iudæ ſedes fixerunt: alij tribum Nephtalim adiere, & in valle Sennim, iuxta Cedes tabernacula ſua collocarunt, in quibus celebratur Haber Cinæus, vir Iahelis, quæ occidit Siſarum, alij in medio Amalecitarum habitarunt [c], quos poſtea Saül migrare inde iuſſit, ne cum Amalecitis morti diuinitus addictis perirent.

a c. 35. 6. 7. 11.

b Iud. 4. 11.

c 1. Reg. 15. 6.

ANNVS MVNDI 2605.

OTHONIELIS & PHINEIS 5.

AMYNTÆ 30. Imp. Aſſyr. 664.

ANTE CHRISTVM 1448.

I. Quæ geſta in tribu Simeonis.

HActenus quidem fere expoſita ſunt, quæ à Iuda Simeone, auſpiciis tamen Iudæ, feliciter contra Chananæos in ſorte Iuda geſta fuerant, hoc anno quæ viciſſim in Simeonis hæreditate, ab vtraque tribu, Simeonis tamen auſpiciis, geſta ſunt, explicantur. Et in primis quæ contra Sephaad. *Abiit autem Iudas*, ait Scriptura [a], *cum Simeone fratre ſuo, & percuſſerunt ſimul Chananæum, qui habitabat in Sephaad, & interfecerunt eum, vocatumque eſt nomen vrbis Horma, id eſt Anathema*, quaſi tota vrbs in holocauſtum Deo conſecrata eſſet, vt Iericho. Forte ita factum, propter cladem aliquam ibi acceptam: vt olim pugnando contra regem Arad; à quo cum cladem aliquam accepiſſent [b], promiſerunt ſe vrbes eius deleturos, & locum anathemati tradituros; quod cũ

a Iud. 1. 17.

Sephaad anathema.

b Num. 21.

diuinitus adiuti perfeciſſent; vocauerunt locum Horma, id eſt Anathema.

II. Satrapiæ Philiſtinorum, an & quomodo captæ.

Inde tranſitum eſt ad maritimas Philiſthæorum ciuitates, quæ ad Simeonis tribum etiam pertinebant, licet in tribu Iuda aliquando cenſeantur [a], quia Iudæ ſpatiis detractum eſt quod Simeoni traderetur, vt alibi dictum eſt. *Cepitque Iudas*, cum Simeone; *Gazam cum finibus ſuis, & Aſcalonem atque Accaron cum terminis ſuis.* Id ſi verum eſt; quomodo paulò poſt [b] legimus Deum dereliquiſſe quinque ſatrapias Philiſtinorum non deuictas, vt exerceret, & probaret Iſraelitas? Dicendum eſt verè haſce vrbes in Iudæ ac Simeonis veniſſe poteſtatem, ſed non diù permanſiſſe, Philiſtæis eas non multo poſt recipientibus, vt teſtatur Ioſephus [c]. Itaque ſi Septuag. negant à Iudæis captas aut poſſeſſas, vt reuera in pleriſque codicibus negant, explicandi ſunt reputare non captas, quæ quamprimum amiſſæ ſunt, nec poſſeſſæ diù. Denique concludens Scriptura res ab iſtis duabus tribubus geſtas. *Fuit*, inquit [d], *Dominus cum Iuda, & montana poſſedit; nec potuit delere habitatores vallis; quia falcatis curribus abundabant*; quorum ſcilicet in montanis tarus eſt vſus atq; difficilis, in campeſtribus certam perniciem peditatui afferunt. Quanquam falcatorum curruum abundantia vſus eſt Dominus, ad implendum decretum ſuum, quo ſtatuerat relinquere Iudæis hoſtes ob cauſas iam dictas. Alioqui Philiſthæi non erant curribus inſtructiores, quam Pharao.

a Ioſ. 19. 8. 9.
b Iud. 3. 3.
c l. 5. c. 2.
d Iud. 1. 19.

III. Expeditio filiorum Ioſeph.

Expeditis porro iis quæ ad tribus Iudæ & Simeonis pertinebant, de domo Ioſephi aggreditur Scriptura dicere, quæ tribum Ephraim & Manaſſe continebat. Quod autem domum Ioſeph maluit dicere quam tribum Ephraim, de cuius tamen ſorte hic ſermo eſt, & ad eam Bethel ſiue Luza pertinebat, ſignificare voluit tribum Ephraim & Manaſſe conueniſſe ad rem ſimul gerendam, ſicut Iudas & Simeon ad eandem expeditionem conuenerant. *Domus* ergo *Ioſeph aſcendit in Bethel, fuitque Dominus cum eis*, vt rem ex arbitrio gererent, & expedita victoria potirentur. *Nam cum obſiderent vrbem, quæ prius Luza vocabatur, viderunt hominem egredientem de ciuitate, dixeruntque ad eum. Oſtende nobis introitum ciuitatis, & faciemus tecum miſericordiam.* Introitum appellant, non portam ciuitatis, facile enim poterat inueniri, cum hic per illam egrederetur: ſed locum minus munitum, per quem facilior eſſet in vrbem irruptio. *Qui cum oſtendiſſet eis*, ſua ſuorumque incolumitate prius iureiurando firmata, vt ait Ioſephus, inuaſerunt *vrbem*, eamque *percuſſerunt in ore gladij, hominem autem illum, & omnem cognationem eius dimiſerunt.*

verſ. 22.
Contra Luzan.

IV. Noua Luza condita.

Non vtique inanem dimiſerunt, ſed cum iis opibus, quæ cognatis quoque iuuantibus, quos cladi eripuerat, ad nouam vrbem condendam ſufficerent. Dimiſſus enim venit in terram Hetthæorum, qui erant in tribu Ephraim, de quibus bene meritus erat proditione ſua, & ibi nouam condidit Luzam. Sicque patriam, quam vno in loco perdendam dederat, in alio quaſi rediuiuam erexit: ſicut Æneas & Anthenor duas in Italia Troias, vt Liuius initio hiſtoriæ ſuæ tradit, erexerunt. Enumerat deinceps Scriptura, in quo ab hac vtraque tribu filiorum Ioſeph peccatum fuerit; eodemque modo à tribu Zabulon, & Aſer, & Nephtali, & Dan: quod ſcilicet non exterminarint ſinguli de ſorte ſua Chananæorum infidelium reliquias, licet confortati viribus eſſent; ſed contenti eos reddere tributarios, delere noluerint: quod de filiis quoque Benjamin paulò ante dictum fuerat, de non deletis Iebuſæis Ieroſolymitanis. Et hæc prima origo ruinæ Iſraelitarum, & violatæ diuinæ legis, iubentis funditus exterminari Chananæos, cæteroſque populos, qui eo nomine comprehendebantur, & intra ſepta promiſſæ terræ claudebantur.

Lo. cit.
Pleræque tribus conſeruant Chananæos.

ANNVS MVNDI 2611.

OTHONIELIS & PHINEIS 11.

AMYNTÆ 36. Imperij Aſſyrior. 680.

SABBATICVS. 4.

ANTE CHRISTVM 1441.

I. Quartus ſabbaticus.

VNdecimus Othonielis annus in quartum ſabbaticum incurrit, quem probabile eſt etiam obſeruatum ab Hebræis: quod adhuc in curſu eſſent illi decē & ſeptem anni, quibus populus, viuentibus Senioribus, remque publicam virtute potius, quam imperio, & legitima autoritate continentibus, ab officio non diſcedebat. Idque fit etiam credibilius, ſi Calebum, ſummæ apud Hebræos autoritatis, adhuc in viuis fuiſſe dixerimus. Quod ego ſane non ægrè conceſſerim. Nam ex Scripturá didicimus eum tam viuida ac vegeta ſenectute viguiſſe, vt annus ætatis eius quintus & octogeſimus, quadrageſimo eiuſdem potuerit comparari. Cum autem Caleb anno ſexto principatus Ioſue annum ageret octogeſimum quintum, conſequens eſt vt hic vndecimus Othonielis annus ſit eiuſdem Calebi ſeptimus ſupra centeſimum. Quo ipſo anno; aut ſi mauis in fine præcedentis, natum arbitramur Booz huius nominis primum de Salmone ſexagenario, vt oſtendemus anno Baraci vigeſimo primo; ita vt vndecimus Othonielis, primus Boozi numerari poſſit.

Calebi ætas.
Boozi primi ortus.

ANNVS MVNDI 2617.

OTHONIELIS & PHINEIS 17.

AMYNTÆ 42. Imperij Aſſyr. 686.

ANTE CHRISTVM 1436.

I. Anni 17. immunes ab idololatria.

DEcimus ſeptimus huius ſeculi annus, cum quo pari numero ſerieque progreditur ſummi Pontificis Phineis, ſummique Iudicis Othonielis, qui dicitur, anni, is eſt, in quo ſeptendecim illi anni terminantur, quibus, vt Hebræi tradiderunt, & nos primo Othonielis anno explicauimus [a], Iſraelitæ

a n. 3. & 4.

quoquo modo continuere ſeſe in officio, & ſaltem ad Idolorum cultu abſtinuerunt, etſi in eo non leuiter peccarunt, quod cum antiquis terræ incolis fœdera toties prohibita diuinitus, ab omnibus paſſim tribubus inita ſunt. Qua de re per Angelum ſuum, etiam tum viuo Ioſue conqueſtus eſt Dominus, vt ſuo loco diximus [a]; eam tamen querelam Scriptura in hunc locum [b] retulit, in quo eam culpam ab omnibus vniuersè perpetratam referebat. Hoc ergo denique anno impletum eſt illud [c]. *Omnis illa generatio congregata eſt ad patres ſuos, qui nonerant omnia opera Domini, quæ fecerat in Iſraël*, præſertim in exitu ex Ægypto. In quibus cum maxime emineret Caleb, cum non vltra hunc annum vixiſſe non temerè dici poteſt. Ad quem ſi peruenit, anno vitæ centeſimo decimo tertio in ſenectute bona emigrauerit ad patres ſuos. Tot enim ab anno Moſis 41. quo illum natum diximus, numerantur. Annus porro ſequens, qui eſt egreſſionis 75, & Othonielis 18. eſt quintus Sabbaticus.

a an. Ioſue 16. n. 3.
b Iud. 2. c. 2. fin.
c Ioſ. 24. 31. & Iud. 2. 10.

Obitus Calebi.

Quintus Sabbaticus.

ANNVS MVNDI 2620. & 21.

OTHONIELIS & PHINEIS 20. 21.

AMYNTÆ 45. & vlt. BELOCHI II. 1.

Imperij Aſſyriorum 689. & 90.

ANTE CHRISTVM 1435. & 32.

I. Obitus Amyntæ. Belochi regnum.

HOrum annorum priore mortuus eſt Amyntas, Aſſyriorum Imperatorum à Nino decimus ſeptimus, à Belo decimus octauus: poſt expletos in imperio annos 45. Ei ſucceſſit Belochus eius nominis ſecundus, ordine decimus nonus, cui Africanus & Euſebius 25 annos regni tribuunt. Cuius filia Atoſſa, quæ & Semiramis, regnauit cum patre annis ſeptem, vel vt aliis placet, duodecim. Diſtat hæc Semiramis à morte prioris anno vno & triginta ſupra quingentos. Nonnulla tamen, quæ huius ſunt propria, illi tribuuntur. Vide Photium.

ANNVS MVNDI 2622.

OTHONIELIS & PHINEIS 22.

BELOCHI II. 2. Imperij Aſſyriorum 691.

ANTE CHRISTVM 1431.

I. Iſraëlitæ à Domino deficere incipiunt, an 1. & 4.

QVintus agitur annus, ex quo Iſraëlitæ poſt Seniorum obitum, à Domino veráque pietate deſciuerunt, iuxta eam temporis diſtributionem, quam primo Othonielis anno poſuimus [a]. Verum vt nemo repentè fit peſſimus, ita neque Iſraëlitæ, ſed paulatim ad alia ex aliis vitia præcipitantes, tandem in voraginem Idololatriæ prolapſi ſunt. *Ieſu mortuo*, inquit Seuerus Sulpitius, *populus ſine duce agebat; domi militiæque ſummum otium: populus aut ſubactis, aut in deditionem acceptis gentibus imperitabat. Inde vt ſemper fieri ſecundis rebus ſolet, morum, diſciplinæque immemor, matrimonia ex victis aſſumere, paulatimque externos mores trahere, ac mox prophano ritu idolis ſacrificare cœpit.* Sicque impletum eſt quod Moſes moribundus huic populo dixerat. *Noui [a] quod poſt mortem meam iniquè agetis, & declinabitis cito de via, quam præcepi vobis, & occurrent vobis mala.* Sed de his poſtea malis dicendum erit; Nunc ea crimina quæ huiuſmodi clades præceſſerunt, prout à Scriptura ſuggeruntur, explicanda ſunt.

a Deut 31. 29.

II. Poſtrema quinque cap. libri Iudicũ huc pertinent.

Suggeruntur autem poſtremis quinque huius libri capitibus, quæ ad hunc locum & ordinem temporum pertinere, omnes propemodum interpretes ac Chronologi aſſentiuntur, & qui diſſentiunt, in parte tantum aliqua diſſentiunt, & in ea ipſa qua diſſentiunt, communem hanc quam amplectimur ſententiam, valde probabilem negare non poſſunt. Ioſephus certe [b] eam totam hiſtoriam in ea refert tempora, quæ Cuſanam ſeruitutem anteceſſerunt, eademque eſt Theodoreti [c] ſententia, & aliorum quas in Annalibus retulimus. Itaque agnoſcenda eſt hoc loco hyſterologia, quam non ſolum probabilem, ſed neceſſariam faciũt, quod hiſtoria Michæ, quæ prima eo in loco recenſetur, ſub Ionathan filio Gerſan, nepote Moſis contigit [d]; quæ ſi poſt Samſonis tempora, vt à Scriptura collocatur, dicatur contigiſſe, oportebit aut Gerſan, aut Ionathan plus trecentis annis vixiſſe. Idemque de Phinee Pontifice dicendum erit, in cuius pontificatu conſtat hiſtoriam Leuiticam contigiſſe. Cauſa porro dilatæ vtriuſque hiſtoriæ videtur fuiſſe, quod earum ſcriptor noluerit res à Iudicibus geſtas longioribus hiſce narationibus interpellare; ſed abſolutis eorum geſtis fuſiùs explicare maluerit, vt Theodoretus quoque cenſet. Quæ etiam cauſa fuit cur hiſtoria Ruthæ, quæ tempore vnius Iudicis contigit, ſeorſim ſeparato libello edita fuerit.

b l. 5. Ant. c. 2.
c q. penult. in l. Iud.
d ca. 18. 30.

Cur dilata fuerint.

loco cit.

III. Idololatria in tres tribus inuecta.

Explicatis igitur antegreſſis ad Idololatriam diſpoſitionibus, recenſet Scriptura quomodo id malum in tres tribus inuectum fuerit; in tribum Leui, & Ephraim authore Micha, à quo etiam in tribum Dan, exploratorum interuentu, infeliciter propugnata eſt. Mali origo fœmina proditur ſuperſtitioni dedita, origine Ephraimita, conditione vidua, ætate prouecta, fortunis potens, vt quæ mille & centum argenteos in ſculptile deſtinarit, id eſt aureos nummos vltra quingentos. Artifex autem criminis huius, fuit filius eius nomine Michas, tribu Ephraimita, & maternæ impietatis vel æmulus, vel magiſter, multorum liberorum parens, qui pecuniam matri furto ſublatam, vt habent Hebræi, Græcique codices, vel ab ea ſepoſitam, & diuino cultui deſtinatam, vt vertit in Vulgata Hieronymus, repræſentat mulieri, quos illa cum gratulatione receptos, filio reddidit, præter ducentos ſiclos, quos illa dedit aurifici, vel materiam, vel manu pretium gemini idoli, quorum vnum ſculptum erat, alterum conflatum. Reliqua pecunia è Micha in ædiculam, ornamenta veſtium, cæterumque Idololatriæ apparatum conſumpta eſt. Quin etiam vnum de filiis ſuis, neque Leuitam genere, neque Sacerdotem, nouus ipſe Pontifex conſecrauit, gemino ſacrilegio, cum & alie-

504 1/6

Idola Michæ & cultus eorum.

nam iuriſdictionem vſurparet, & eam in perſonam ineptam exerceret.

IV. Ionathan nepos Moyſi fit eorum Sacerdos.

Sed ſors etiam tulit, vt alterius perſonæ interuentu, magis confirmaretur error. Ionathan enim filius Gerſam filij Moyſi, paterno genere Leuites, materno Iudæus, moribus potius quam ætate adoleſcens, ingenio leuis, ac vagus, vt qui in Bethlehem ciuitate non Leuitica morabatur, fortuna pauper, religione impius, hic inquam Ionathan, cum in Micham incidiſſet, ab eodem, pari iure quo filius, factus eſt Sacerdos, & conductus in ſacrificulum Idolorum. Interea vero cum Danitæ ab Amorrhæis in monte arctarentur, nec ſinerentur ad planiorā deſcendere, vt ſupradictum eſt, nouas ſibi ſedes quæſiuerunt [a]; miſeruntque quinque viros exploratores Libanum verſus, qui in domo Michæ hoſpitio ſuſcepti, didicerunt à Ionatha ibi eſſe idolū, cuius ipſe Sacerdos eſſet, quod & ipſorū rogatu, de ſuſcepto itinere conſuluit. Quo proſpera promittente, venerunt in Lais, quæ Leſem dicitur in libro Ioſue [b], vbi hæc hiſtoria breuiter per occupationem refertur. Cumque inueniſſent ibi populum nihil ſibi à bello timentem, reuerſi ad ſuos eiſ expeditionem perſuaſerunt, quam ſuſceperunt ſexcenti viri, & ex itinere idola Michæ rapuerunt, & Sacerdotem eorum Ionathan non inuitum abduxerunt. Moxque occupatam vrbem, Dan appellauerunt, ibique habitantes etiam ſtatuerunt idola, quibus Ionathan, eiuſque deinceps poſteri ſeruierunt. *Vſque ad diem captiuitatis ſuæ*, vt ait Scriptura [c], additque *manſiſſe idolum Michæ apud eos, omni tempore, quo fuit domus Dei in Silo.*

Danitæ nouas quærunt ſedes.

a Iud. 1. 34.

b ca. 19. 47.

Et ex itinere idola rapiunt, & Ionathan abducunt.

c Iud. 18. 30.

V. Quamdiu apud eos idololatria viguerit.

Quæ ratio temporis dubia eſt apud interpretes atque Chronologos, quæ in Annalibus non negligenter expendimus. Dico hic breuiter Idolum Michæ, & cultum eius, ad incolas tantum vrbis Lais, de quibus ſolis hic agitur, pertinuiſſe, & ad mortem vſque Heli, id eſt annis ſeptendecim ſupra trecentos perduraſſe, proindeque à Samuële qui tunc & ſanctitate & autoritate præſtabat, idolum atque idololatriam fuiſſe ſublatam. Primo enim Regum ſcriptum eſt [d], opera Samuëlis omnem domum Iſraelis abſtuliſſe Deos alienos de medio ſui, & ſeruiuiſſe Domino ſoli. Dies autem captiuitatis, cuius Scriptura meminit, non pertinet ad mortem Heli, aut captiuitatem arcæ, quæ nihil habet commune cum captiuitate Danitarum, ſed ad tempus illud, quo Theglathphalaſar [e] occupauit Galilæam, & vniuerſam terram Nephtalim, in qua erat Lais, ſiue Dan; quæ captiuitas non fuit generalis totius regni Iſraëlitarum, ſed eam plus 35 annis anteceſſit. Ad hanc ergo captiuitatem ibi perſeuerauit idololatria, cum ſacrificulis Ionathæ poſteris, cum aliquo ſimulacro, ad illius, quod ſuſtulerat Samuël, ſimilitudinem fabrefacto. Quamuis non negandum ſit eam peſtem modico tempore, puta ſub Samuële, & Dauide, fuiſſe interruptam.

d ca. 7. 3. 4.

e 4. Reg. 15. 29.

VI. Clades tribus Benjaminiæ.

Sequitur hiſtoria cladis Benjaminiæ, quam, ſicut & priorem, ad hoc tempus pertinere iam demonſtratum eſt. Eam Scriptura ipſa diligentiſſimè perſequitur, atque apertiſſimè, vt propterea breuiores nos eſſe deceat. Leuites quidam [f] de monte Ephraim, & de ciuitate Leuitica Sichem, duxit vxorem de Bethleem Iudæ. Fuit autem plane alius à priore Leuita, qui adoleſcens erat, hic autem vir vxoratus, ille impius erat idolorum cultor, hic ita religioſus, vt apud infideles hoſpitium ſumere nollet. Quod autem hæc vxor dicitur concubina, id more Scripturæ de inferioris notæ, vxore accipiendum eſt, qualis fuit Agar, & Cetura. Hæc cum apud maritum fornicata eſſet, vt eſt in Hebræo, malè ſibi à viro metuens, ne accuſatam populo lapidibus daret obruendam, eo relicto reuerſa eſt in domum patris ſui, in Bethleem. At iſte contra inſigni morum lenitate præſtans, poſt quatuor menſes ſecutus eſt eam, vltro reconciliationem quærens, volenſque eam ad ſe reducere. Id cum vxori & ſocero placuiſſet, reconciliatio facilè facta eſt.

f Iud. 19.

Hiſtoria alterius Leuitæ.

Reconciliatur vxori.

VII. Cum ea regreditur domum.

Ergo redintegrata beneuolentia Leuites conſilium cepit remeandi quamprimum domum: & poſt multam beneuolamque contentionem hinc abire, inde retinere volentium, cum viciſſet Leuites, & hora iam tardiore ſe in viam dediſſet, inclinante ad occaſum die ad Ieruſalem Iebuſæorum vrbem, quamuis monente famulo, diuertere noluit. Ex quo intelligitur nondum Benjaminios cum Iebuſæis in ciuitate inferiore habitaſſe, ideóque hiſtoriam hanc ad iſta tempora pertinere. Tranſierunt ergo Iebus, & pergentibus occubuit Sol iuxta Gabaa oppidum Benjamin, in quo cum neminem inueniſſent, qui eos accipere vellet hoſpitio, in platea remanebant, donec peregrinus quidam ciuis Leuitæ, eos in domum ſuam introduxit, humaniterque tractauit. Cum nefarij homines domum obſident, & hoſpitem ad flagitium deposcunt. Quod auerſatus ſenex, maius crimen minore impedire conatur. Vtique non iuſtè, proprio enim peccato alienum impediendum non eſt, quod Deus videtur impedire noluiſſe, in vltionem adulterij, dudum ab hac muliere perpetrati.

Iud. 1. 21.

Apud Gabaones accipitur hoſpitio.

VIII. Ibi illuſa concubina moritur.

Noluit autem Leuita boni hoſpitis filiam virginem inſanis illis illudendam præberi, malens damnum, quod propter ſe natum fuerat, in ſe, quam in bene de ſe meritum hoſpitem redundare. Itaque concubinam ſuam ad eos eduxit, & vt fruſtum panis, latrantibus canibus miſeram tradidit: *quæ cum tota nocte abuſi eſſent, dimiſerunt eam mane.* Venitque illa ad oſtium domus, ex qua educta fuerat, & in qua erat vir eius, ibique exanimis corruit. Quod cum agnouiſſet eius maritus, impoſitam aſino detulit in domum ſuam: ibique non de ſepultura, ſed de vltione cogitans, *arripuit gladium, & cadauer vxoris cum oſſibus ſuis in duodecim partes, ac fruſtra concidens, miſit in omnes terminos Iſrael.* Ad optimates ſcilicet ſingularum tribuum, quaſi cruentas litteras, cum luctuoſa narratione facinoris. Dicique poteſt quoniam cadauer in duodecim partes diſſectum fuit, vel vnam partem miſſam eſſe ad reliquos de tribu Benjamin, priuſquam particulare crimen commune facerent: vel miſſas partes duas, ad duas partes tribus Manaſſe, vel partem vnam ad tribum Leui, id eſt, ad Phineem Pontificem miſſam eſſe, ad quem vel maximè Leuitarum iniuria redundabat.

Diſſecto cadauere Leuita tribus omnes ad arma vocat.

IX. a Iud. 19. 30.

Quod cum vidiſſent ſinguli, ait Scriptura [a],

concla-

Motus omnium tribuum.

conclamabant nunquam res talis facta eſt in Iſraël ex eo die, quo aſcenderunt patres noſtri de Ægypto, vſque in præſens tempus. Octoginta fere annorum tempus iſti memorant. Conclamabant autem ſinguli in vrbibus ſuis, ad quas tam indigni nuncij delati ſunt, in commune decernendum quid facto eſſet opus, quoniam in eo facinore omnes violati eſſent, & ad ipſos omnes Leuitarum protectio pertinebat; qui cum per omnes tribus ſparſi eſſent, non leue momentum ad ſuſcipiendum bellum fortaſſis attulerunt. Sed & aſpectus inſolens humani cadaueris ab ipſo marito deſperabundo diſſecti, iras vehementer acuebat. Ergo congregati ſunt ab vniuerſis finibus Iſraëlis, *ad Dominum in Maſpha.* In Silo erat tabernaculum Domini non in Maſpha, venerunt ergo prope Dominum, quoniam vicina erat Silo Maſphæ, & vtrumque oppidum vix ſufficiebat tantæ multitudini. Prope Dominum autem, vt ſi conſulto Domino opus foret, id facile eſſet.

X. Ordo rei geſtæ.

Porro totius geſtæ rei hic ordo fuit. Primo conuenerunt vndique populi principes, cum electa multitudine, ad quadraginta millia peditum pugnatorum. Secundo interrogatus Leuites de admiſſo facinore, ait Gabaënos voluiſſe ipſum occidere; pudore enim probroſiſſimi flagitij vel nominandi, illud in alterum commutat. Quamquam & ſe ad mortem vſq; vexatum iri merito ſuſpicatus eſt, ex eo quod videbat vxori ſuæ contigiſſe. Quod autem addit nunquam tam grande piaculum fuiſſe factum in Iſraël. Fatendum quidem eſt grauiſſimum omnino ſcelus fuiſſe adulterorum iſtorum, Sodomitarum & homicidarum, & quidem in Leuitas, & peregrinos & innocentes. Sed ſi comparatio ſuſcipitur, quæ in editione tantum vulgata reperitur, minime dubium eſt adorationem vituli, & initiationem Beelphegor, & facinus Michæ, & Danitarum, maius fuiſſe piaculum, quoniam in his directo Deus ipſe, in illo violatus eſt proximus. Itaque comparatio accipienda eſt de peccatis, quæ in proximum perpetrantur.

XI.

Tertio decreta eſt vltio, magno omnium conſenſu, in Gabaenos tanti ſceleris autores: & de quadringentis millibus, 40 millia, quæ eſt decima pars, ad commeatum toti exercitui procurandum deſtinata ſunt. Quarto miſſi ſunt legati ad tribum Benjamin, omnium Iſraëlitarum nomine, qui iuberent dedi ſibi ad ſupplicium huius criminis autores atque fautores: at illi noluerunt fratrum ſuorum mandato acquieſcere, ſed ſceleratorum potius patrocinium ſuſceperunt, & in Gabaa, ad eam propugnandam armati venerunt, numero viginti quinque millia, præter ſeptingentos Gabaënos, præliorum peritiſſimos, & ſcientiſſimos funditores. Quinto Iſraëlitæ [a] hac Benjaminitarum audita contumacia in Maſpha duo iurarunt. Prius eſt neminem eis daturum de filiabus ſuis vxores, quaſi perduellibus; & fratrum communione reiectis. Poſterius occiſum iri eos, qui ab hoc bello abfuiſſent. Rectius facturi ſi Deum prius de vtroque voto cõſuluiſſent; Non enim id minus intererat publicæ rei, quam ſcire belli ducem; pro quo ſexto loco Dominum conſuluerunt in Silo; à quo interuentu Pontificis Phineis didicerunt, imperium tribui Iudæ deferendum, in qua cum in primis emineret Othoniel, apparet eum electum imperatorem.

a c. 21. 1. 5. Geminum Iſraëlitarum iusjurandum.

XII. Iidem bis infœli iter pugnant, euentu mirabili.

Septimo, ſemel iterumque infœliciter ab Iſraëlitis pugnatum eſt, adeo vt priore prælio viginti duo millia perierint, poſteriore decem & octo millia. In quo magna ſubeſt admirationis cauſa, quod Iſraëlitæ ad bellum legitimâ ex cauſa progreſſi, poſt requiſitam fruſtra ſatiſfactionem à nocentibus: poſt conſultum Dominum, & acceptum ab eo belli ducem, ab eodem in prælium, imo in cruentiſſimam ſtragem, ſemel iterumque miſſi fuerint, licet inter vtrumque prælium, preces lacrymaſque coram Domino ad noctem vſque fudiſſent. Verendum vtique fuit, ne ab hominibus, alioqui parum religioſis, & gemina iam clade proſtratis, Dominus fautor improborum diceretur, aut Phinees, tanquam impoſtor, & ſomnia ſua pro Dei vocibus ingerens, interficeretur. Sed Deus eorum linguas, manuſque continuit; & mox reddidit ab afflictione victores. Pœnas interim de ijs ipſis ſumpſit, qui aliorum ſcelera puniturі erant, ob culpam idololatriæ in Lais permiſſæ, nec, iuxta legem Domini [a], quam citiſſimè vindicatæ. Repetitis tamen precum & pœnitentiæ præſidiis, adiectis quoque ſacrificiis, veniam à Deo, ac victoriam obtinuerunt.

a Deut. 13. 12.

XIII. Victoriæ & Benjaminitæ cladis modus.

Poſitis enim per circuitum vrbis inſidiis, ſimulata fuga Benjaminitas ab vrbe ſua abduxerunt. Totus porro exercitus Iſraëlitarum tripertito diuiſus fuit, pars vna per circuitum vrbis Gabaa poſita fuit, eique duplex cura demandata, vt ſcilicet cum ciues exiſſent in prælium, ipſi in vacuam propugnatoribus vrbem intrarent, eamque incenderent, vt ante annos circiter quadraginta in vrbe Hai factum fuerat: tum vt Benjaminitis fugientibus occurrerent, ſicque illi à fronte tergoque cæderentur. Altera pars fuit decem millium virorum, qui deſtinati erant ad prouocandum hoſtem, eumque ad inſidiarum locum alliciendum: quod dum faciunt, ad 30 viros de ſuis amiſerunt. Vnde ferociores facti Benjamitæ, dum Iſraëlitas ad inſidiarum loca perſequuntur, in eas ipſi incidunt. Hic erat totius robur exercitus. Itaque cum hic filij Benjamin ſe inferiores viderent, verſus vrbem fugere cœperunt. Quod cernentes filij Iſraël locum eis ad fugiendum dederunt, vt ad paratas inſidias deuenirent, quas iuxta vrbem poſuerant. Ibi ergo cum & incenſam viderent, & præcluſum ſibi ad eam aditum, quaſi inter malleum & incudem deprehenſi, dum omni ex parte cæduntur, in eodem loco ad octodecim millia virorum interfecta ſunt.

Ioſ. 8.

XIV. Fuga & cædes Benjaminitarum & feritas Iſraëlitarũ.

Reliqui fugerunt in ſolitudinem, verſus petram Remnon, in qua fuga ſeptem virorum millia cæſa ſunt. Denique de toto exercitu vix ſexcenti ad ſaxum illud euaſerunt. Nec tanta cæde contẽti Iſraëlitæ, regreſſi in Gabaa *omnes reliquias ciuitatis, à viris vſque ad iumenta, gladio percuſſerunt, cunctaſque vrbes & viculos Benjamin vorax flamma conſumpſit.* Ex quo apparet Iſraëlitas, tam Benjaminitarum inſolentia, quam cladibus ſuis exaſperatas, non ſolum Gabaa, ſed totam etiam tribum anathemati ſubieciſſe, vt Ioſue pridem Ierichuntem,

ac iusjurandum.

Explicatur deinceps reparatio eiuſdem tribus, quæ deſperata videbatur, propter commune iusjurandum, de non dandis filiabus ſuis in matrimonium Benjamitis, qui tam excerando ſcelere matrimonium Leuitæ violauerant. Supponebat autem hoc iusjurandum, tam illud quod dixi anathema, quo cædes omnium mulierum continebatur, quam euaſionem fugitiuorum aliquorum, vt paſſim in omnibus prælis contingit, vt ſic tota tribus vel morte violenta, vel defectu poſteritatis deficeret.

XV. Et cura pro ſeruanda tribu Benjamin.

Sed poſtquam reſedit ira, ſubſecuta eſt pœnitentia, & luctus coram Domino, de imminente vnius tribus interitu. Videbant enim ſe in arcto poſitos, vel vt rei periurij fierent, quod horrebant, vel vt vnam tribum de ſuo corpore abſcinderent. Itaque poſtridie veniunt ad Sanctuarium, tum gratias acturi Deo de victoria, tum conſulturi quomodo præſens negotium expedirent, eamque in rem extructo altari, holocauſta Domino, hoſtiaſque pacificas obtulerunt. Simul etiam rationem ac viam exquiſierunt, qua & tribus reparari poſſet, & iusjurandum non violaretur, & rei deſertæ vel non aditæ ſacræ militiæ punirentur. In culpa inuenti ſunt ciues vrbis Iabes in Galaad trans Iordanem, quam cum penitus excindi vellent, in gratiam Benjaminitarum virgines quadringentæ reſeruatæ ſunt, & totidem viris in matrimonium traditæ: cæteri ſiue nocentes, ſiue innocentes, mulieres, ſenes, paruuli, immiſſo exercitu trucidati ſunt.

XVI. Iſraelis temeritas & crudelitas.

Sed iſti merito & temeritatis in iureiurando accuſantur, quod ipſimet poſtea irritum cuperent, & crudelitatis in exequendo, quæ nullo diſcrimine in ſontes inſonteſque effuſa eſt. Præſertim cum non appareat hæc iuramenta diuino conſilio facta eſſe, ſed zelo potius humano, & quidem contra Dei legem, quæ vetat parentum culpam pœna filiorum innocentum expiari. Neſciebant iſti in male promiſſis reſcindendam fidem, & in turpi voto mutandum eſſe decretum; ideóque conſcientia ſua conſtricti tenebantur, quam errantem ſecuti ſunt potius, quam diuinum oraculum, ſi quod datum eſt illis. Hac autem tam luctuoſa ſtrage edita, & adductis ad caſtra in Silo virginibus

Benjamitæ ab eis reuocantur.

miſerunt nuncios ad filios Benjamin, qui ſponderent ipſos ab vniuerſis Iſraëlitis acceptum iri pacificè, vt ſocios ac fratres, iis quæ adhuc contigerant obliteratis. Illi data & accepta fide reuerſi, vxores de filiabus Galaad acceperunt; Supererant ducenti, qui carebant vxoribus, omnes enim in tota tribu vel ferro, vel incendio perierant, reliquæ parentum iuramento obnoxiæ cenſebantur.

XVII. Conſilium de rapiendis conjugibus.

Maiores ergo natu ſuaſerunt iſtis vt vxores à Siluntinis vicinis peterent, quas ſciebant non impetraturos, ob iusjurandum, vt poſtea raptus earum aliquem excuſationis colorem haberet, neque is inimico animo factus appareret, & culpa in recuſantes quoquo modo conjici poſſe videretur. Itaque autores fuerunt vt ex inſidiis puellas Siluntinas choros in feſtiuitate ducentes raperent, & mox in ſuam terram ſeſe reciperent: promittentes inſuper ſe raptarum parentes illis placaturos. Vtrique non ſine culpa. Cum enim ſe iuramento teneri crederent, illud neque auxilio, neque conſilio violare debuerunt. Expedierunt tamen ſeſe quoquo modo à iuramento, dando non ſuas, ſed alienas, & conſulendo vt qui iuramento non tenebantur

Qui ſe à iuramento expediant.

caperent eas, quas patres ſponte dare non poterant iuramento impediti. Sicque ſupplebant parentum impotentiam, qui eas libenter, ſi potuiſſent, erant tradituri, & gaudere potuerunt, rem ſine periurio factam eſſe, quam omnes fieri cupiebant, niſi conſcientia impediſſet. Hic finis fuit Benjamitici belli, quod magnam ſine dubio infidelibus Chananæis lætitiam attulit; qui interea non reſpirabant ſolum, ſed inualeſcebant etiam, dum eorum aduerſarij mutuis cædibus ſeſe conficiebant.

ANNVS MVNDI 2623.

OTHONIELIS & PHINEIS 23.

BELOCHI II. 3. Imperij Aſſyriorum 692.

ANTE CHRISTVM 1430.

I. Primus annus ſeruitutis ſub Cuſano rege. *Iud. 3. 8.*

HIc primus eſt illorum octo annorum, quibus iratus Dominus contra Iſraël, tradidit eos in manus Cuſani regis Meſopotamiæ, cui ſeruierunt octo annis. Sed hanc Scripturæ narrationem antecedit multiplex querela, quæ tam in hæc ipſa tempora, quam ſecutura congruit, de Iſraëlitis poſt Deos alienos abeuntibus, deſerto Deo patrum ſuorum, & crebro ad vomitum, poſt verbera, & liberationem per Iudicum manus, redeuntibus. Itaque Dominus maximo omnium ſcelere populi ſui ad vltionem prouocatus, ſcelere, inquam, quod ad ſummam iniuriam numinis, contumeliamque pertinet, & ſcelere indigniſſima defectione cumulato, tradidit illum in manus Cuſani regis. Quam autem rex iſte cauſam inuadendi Iſraëlitas obtenderit non facile eſt reperire: Suſpicari poſſumus excitatum hunc regem à vicinis populis, qui ſibi metuebant ab Iſraëlitis: vel à Chananæis & Iebuſæis, qui ad priſtinam libertatem aſpirabant, & à potente rege eam ſibi reſtitutum iri ſperabant.

II. Quæ belli cauſa.

Nec defuit Regi cauſa idonea ſuſcipiendo bello: nunquam enim deeſt ambitioni principum prætextus. Excitatum etiam apparet occaſione ciuilis belli inter Hebræos flagrantis, in quo tam multa hominum millia cæſa, non dubio ſermone ferebantur: ſperauit ergo ſe admodum debilitatos facile ſeruituti ſubiecturū. Vocatur Cuſanus hic à Scriptura tum Syriæ, tum Meſopotamiæ rex. Quidam Aſſyriorum regem putauerunt, quia Syria pro Aſſyria nonnunquam vſurpatur, ſicque qui Aſſyriis Belochus fuerit, Cuſanus fuerit Hebræis. Sed ſi hic ab Othoniele in bello cæſus eſt, vt quidam putant, tempus mortis non conuenit cum fine imperij eius. Et licet negauerimus occiſum, ſed ad ſuos cum clade voluerimus, & ignominia redire compulſum, regnum eius vltra vitam Othonielis protenditur.

Quis iſte Cuſan.

III. Quis cladis modus.

Modus cladis huius ſic à Ioſepho traditur Bello à Cuſarthe rege Aſſyriorum petiti, & in acie multos amiſerunt, & oppidatim infeſtati, aut vi, aut deditione in poteſtatem eius venerunt

runt. Tributis deinde iniquioribus grauati, & alias varias iniurias ferre ſunt coacti per annos octo. Sic ille. Atque ita qui infideles iubente Deo delere noluerunt, ipſi ab infidelibus permittente Deo, prope deleti ſunt; & qui tributa Deo improbante à Chananæis auarè exegerunt, à Syris Deo vindicante tributis exinaniti ſunt. Vicinos Chananæos amicos & fœderatos habere voluerunt: & Deus illis tyrannos longinquos acceſſiuit, à quibus ſeruilem in modum vexarentur. Denique qui relicto Deo Deorum cultores eſſe voluerunt, puniente Deo à Deorum cultoribus crudeliter afflicti ſunt. *Vt ſciant*, ait Dominus, *diſtantiam ſeruitutis meæ, & ſeruitutis regni terrarum.*

ANNVS MVNDI 2624. & 25.

OTHONIELIS, & PHINEIS 24. & 25.

BELOCHI II. 4. & 5. Imperij Aſſyriorum 693. & 94.

ANTE CHRISTVM 1419. & 18.

I. Seruitutis an. 2. & 3.

HVnc ſecundum & tertium annum Hebræi Cuſano ſeruierunt, in terra ſua, quando ſeruis ſuis ſeruitutem laxare debuerunt. In hunc enim annum tertium ſeruitutis, qui eſt ab ingreſſu in Chananitidē quadrageſimus ſecundus, incurrit ſextus Sabbaticus, quem vix crediderim ex lege obſeruatum, vel neglectu propter improbitatem, vel neceſſitate, propter duram tyranni ſeruitutem.

Exotica.

Horum autem annorum prior in exotica hiſtoria habet Europæ raptum, poſterior Cadmi regnum apud Thebanos, quando & Linus muſicus floruiſſe traditur. De quibus paulò plura in Annalibus.

ANNVS MVNDI 2630. & 31.

OTHONIELIS, & PHINEIS 30. & 31.

BELOCHI II. 10. & 11. Imperij Aſſyriorum 699. & 700.

ANTE CHRISTVM 1423. & 22.

I. Octauus ſeruitutis.

PRior annus octauus eſt & vltimus Iſraëliticæ ſeruitutis annus, poſterior libertatis primus. Nihil autē mirum octauum illum Cuſanicæ tyrannidis annum, ab Euſebio vocari Othonielis vigeſimum, qui Ioſue tribuerit ſeptem & viginti principatus annos. Si ergo decem anni tollantur Ioſue, & Othonieli reddantur, plane conueniemus. Eodem anno ponitur ab Euſebio mortuus clarus ille rex Argiuorum Danaus, quinquaginta filiabus celebris, & imperij totidem annis; habuitque Lynceum generum ſucceſſorem, annis 40. & vno. Elapſis autem octo annis aſperæ atque inſolentis ſeruitutis, quos Dominus populo ſuo pœnam ſimul eſſe voluit & medicinam, 30 Othonielis anni complentur, quibus reuera neque Iudicis nomen, neque poteſtatem in populum vniuerſum obtinuit. Sequitur tamen trigeſimus primus eius annus, quoniam ad eius gubernationem, & ſeniorum, quæ dicitur, gubernatio, & interregnum, & Cuſani octo anni reuocantur, vt ſupra diximus [a]. Et vniuersè omnes deinceps ſeruitutes ſequentium Iudicum temporibus annumerantur.

a an. Othon. 1.

II. Primus libertatis.

Illis igitur annis octo tranſactis, inſpirauit Dominus populo ſuo ſpiritum contritionis & pœnitentiæ, vt reſipiſcerent, & ſanarentur à languoribus ſuis. Excuſſit enim dura ſeruitus ex duris cordibus gemitus, ex ſiccis oculis lacrymas, ex taciturno ad pietatem ore clamores. *Clamauerunt enim ad Dominum, qui ſuſcitauit eis ſaluatorem, & liberauit eos.* Is fuit iam ſæpius memoratus Othoniel, filius Cenez Calebi frater minor, vir magnanimus, ſpectatæ iam probatæque virtutis, vt qui Calebi gener factus eſt, ciuitate litterarum glorioſè occupata. *Fuitque in eo ſpiritus Domini* [b], vtique ſpiritus eminentioris ſapientiæ, intelligentiæ, conſilij, fortitudinis, pietatis, ac timoris Domini, vt ſe & populum vniuerſum in libertatem vindicare, Dei cultum & pietatem inſtaurare, idololatriam exterminare, Rempub. ſtabilire, eamque ex diuinis legibus gubernare poſſet. Ioſephus cum oraculo monitum ait, vtique interuentu ordinariæ in Eccleſia ſua poteſtatis Phineis Pontificis, ſicut pridem Eleazar interpres fuit Ioſue, in ijs quæ erant ad Deum.

Gemitus pœnitentis populi.

b Iud. 3. 9. 10.

III. Eiuſque adeptus modus.

Modus adeptæ libertatis à Scriptura paucis in hæc verba memoratur. *Egreſſuſque eſt ad pugnam, & tradidit Dominus in manus eius Chuſan Raſathaim regem Syriæ, & oppreſſit eum.* Apparet regem ipſum in prælio victum cæſumque; quod affirmat Clemens Alexandrinus [c], atque Serarius: cui aſſertioni res ipſa fauet. Alioqui enim regi potentiſſimo facile fuiſſet inſtaurare bellum, & acceptam vlciſci cladem: cum tamen hanc eius oppreſſionem altiſſima pax apud Iſraëlitas ſit conſecuta.

c 1. Strom. p. 337. Græc. Lat.

Finem porro accepit hoc anno ſeptimum ſeculum Imperij Aſſyriorum, quæ pars eſt dimidia, iuxta noſtram temporis rationem, periodi principatus eorum, vt ex anno mundi 3333 intelligetur.

ANNVS MVNDI 2632. & 33.

OTHONIELIS, & PHINEIS 32. & 33.

BELOCHI II. 12. & 13. Imperij Aſſyriorum 701. & 702.

ANTE CHRISTVM 1421. & 20.

I. Reſtitutio diuini cultus.

PArta ſuperiore anno pace, trigeſimus ſecundus Othonielis, annus Sabbaticus fuit, ordine ſeptimus, eſt enim quadrageſimus nonus ab ingreſſu in Chananitidem. Reliquis autem annis vſque ad mortem Othonielis Iſraëlitæ in otio, & libertate vixerunt: & authore

Deo, atque Othoniele adminiſtro, idolorum cultus ſublatus eſt, vera religio reſtituta. Vt minime dubium videatur, quin reſtituta diuinitus toti populo libertate, etiam ij qui ſeruos Iſraëliticos habebant, illos, ex lege anni Sabbatici, manumiſerint.

Iubilæus Moſaicus, & Mundanus diuerſi. Sequens autem annus, qui eſt Egreſſionis, & datæ legis nonageſimus, eſt etiam ingreſſus in Chananitidem quinquageſimus, & conſequenter Iubilæus, quem Moſaïcum appellemus licet, ad differentiam Mundani, qui ab ortu Mundi numeratur. Vt autem quinquageſimus quiſque ab ortu rerum eſt mundanus, ita quinquageſimus quiſque ab ingreſſu in Chananitidem eſt Moſaïcus, in lege Moſis conſtitutus. Ille autem prior, quem obſeruat Euſebius ex Hebræis, nullum habet proprium vſum, quam annos ab orbe condito per quinquagenaria ſpatia diuidere.

ANNVS MVNDI 2639.
OTHONIELIS, & PHINEIS 39.
BELOCHI II. 19. Imperij Aſſyr. 708.
ANTE CHRISTVM 1414.

I. Sabbaticus octauus. Annus hic Sabbaticus eſt, ordine octauus; id eſt quinquageſimus ſextus ab eorum initio, idemque ſextus à primo Iubilæo Moſaico, in quo viuente adhuc Othoniele & Phinee, Iſraëlitæ Deum repudiata idololatria coluerunt. *Quomodo numerandi hi anni.* Ne mireris autem octauum Sabbaticum eſſe quinquageſimum ſextum ab eorum initio, & non ſeptimum à Iubilæo, vt quidam putant, quia ſinguli Sabbatici à præcedente Sabbatico numerantur ſicut ſinguli Iubilæi à Iubilæo proxime præcedente, ſicut & hebdomadæ ſeorſim à menſibus numerantur. Nec habetur ratio Iubilæi, qui aliquando inter annos Sabbaticos intercurrit ex accidente, puta poſt ſeptimum Sabbaticum. Quod cum accidebat, non ſerebatur, neque metebatur totis ſex annis intra duos Sabbaticos, ſed quinque duntaxat. [a] Lex autem illa, de eo quod ordinariè contingebat, intelligenda eſt. *a Leu. 25. 3.*

ANNVS MVNDI 2640.
OTHONIELIS, & PHINEIS 40. & vlt.
BELOCHI II. 20. Imperij Aſſyr. 709.
ANTE CHRISTVM 1413.

I. Othonielis obitus, eiuſque ætas. Expletis 40 annis à morte Ioſue, qui adminiſtrationi Othonielis attribuuntur, vt ſæpe diximus, mortuus eſt Othoniel in ſenectute bona, & pace quam populo ſuo pepererat. Fuit autem hic vnus è ſenioribus, qui viderant mirabilia Dei, non quidem in Ægypto fortaſſe, ſed in deſerto certe, & ingreſſu in Chananitidem duce Ioſue. Videtur autem circiter centenarius exceſſiſſe de vita. Nam ſi egreſſus eſt ex Ægypto, non agebat vigeſimum annum, nec numeratus eſt in primo cenſu. Illi enim omnes mortui ſunt in deſerto, exceptis Ioſue & Caleb. Ad annos igitur 97 ab Egreſſu, adde annos aliquot ante egreſſum, puta 10. aut 12. fiet aliquanto maior centenario. Adde quod fuit minor Calebi frater, qui nunc ageret ſextum & trigeſimum ſupra centeſimum.

II. Iudices putantur ſancti. Exiſtimat Serarius [a] noſter, Iudices omnes Sanctos fuiſſe, & nunc eſſe in cælo beatos. Eſtque id creditu pium, vt ijs Dominus ſanctitatem ac beatitudinem dederit, per quos voluerit totius populi ſui conſulere ſanctitati, & impium, profanumque debellare cultum, cum tyrannis, qui Dei populum opprimebant. *a q. 10. in 3. Iud.* Eſt etiam fortaſſe creditu neceſſarium, cum Apoſtolus [b] Dauid, & Samuëli, & prophetis aggreget quatuor è Iudicibus, Gedeonem & Barac, Samſonem & Iephte, quos dicit per fidem viciſſe regna, operatos eſſe iuſtitiam, adeptos eſſe repromiſſiones, &c. *b Hebr. 11. 32.* *Confirmatur ex Paulo.* At in iſtis Iudicibus etiam reliqui intelligantur, quorum par eſt ratio, vel fortaſſe maior. Nam de Samſone & Iephte dubitari potius poteſt, quàm de Othoniele, de quo Scriptura tradit fuiſſe in eo ſpiritum Domini, & videlicet populum ex ſpiritu Dei gubernaſſe. Certe Origenes ait indignum fuiſſe populum, qui talem haberet Iudicem, ideóque in pœnam peccatorum, Iſraëlitis fuiſſe ſublatum.

III. Obitus Phineis, eiuſdem ætas & laus. Sub hoc ipſum tempus defunctum eſſe Phineem Pontificem admodum probabile eſt, & quidem ætate Othonieli ſupparem, aut aliquanto etiam minorem. Si enim illi demus annos 30, cum occidit ſcortatores illos, agebat hoc anno 87. Eum non ſemel Scriptura commendat à fortitudine, ac zelo diuini honoris, quo & ſibi pontificatum adeptus eſt, & iram Numinis in populum ſæuientis placauit. Longe autem falluntur, qui non animaduerſa hyſtorologia vltimorum capitum libri huius, Pontificatum Phineis, ad trecentos, ſi ſuperis placet, annos producunt. Illi porro anni quadraginta, quibus terra quieuiſſe, & Othoniel mortuus eſſe dicitur, ſunt anni inter ipſum & Ioſue interiecti. Eodemque modo reliqui anni Iudicum accipiendi ſunt, vt anni inter exitum ab Ægypto, & templi fundamenta conſtent, vt alio quoque [c] loco dictum eſt. *c Ani. Othon. & vltimo Ioſue.*

ANNVS MVNDI 2641.
AODI, & ABISVE Pontif. 1.
BELOCHI II. 21. Imperij Aſſyr. 710.
ANTE CHRISTVM 1412.

I. Iſraëlitæ declinant ad idola. Mortuus eſt Othoniel egregius Dei famulus, cuius vel præcepta, vel exempla populum in quem recentia ipſius merita extabant, in officio continebant, ne ad priora ſcelera delaberetur. Eo mortuo, *addiderunt*, ait Scriptura [d], *filij Iſraël facere malum in conſpectu Domini.* Quoniam id Othoniele mortuo factum eſt, non poſſumus ſecundam ſeruitutem morti Othonielis ſtatim ſubijcere, ſed annos aliquot morbidæ huic anarchiæ tribuere de- *d Iud. 3. 12.*

bemus,

bemus, quibus Iſraelitæ huic ſeſe Idolorum nequitiæ, cæteriſque vitiis, quæ hanc peſtem comitantur, priuatim publicéque dediderunt, quibus à Deo dilata fuit iſta calamitas, ſi forte reſipiſcerent. Quot annis autem dilata fuerit definire non poſſumus. Certe cum poſteriorem hanc defectionē maior pœna ſubſecuta fuerit, maiorem & diuturniorem eius culpam ſuſpicari meritò poſſumus. Itaque cum bona prudentis Lectoris venia, quod ſine vlla mutatione Chronologiæ facere poſſumus, decem annos iteratæ illi Iudæorum impietati tribuemus.

Forte per annos decem.

II. Quibus paratur ſeruitus.

His ergo decem circiter annis Deum inter & populum bonitatis & malitiæ, impietatis & patientiæ admirabile certamen fuit, per omnes tribus inualeſcente idololatria: contra omnes tribus, Deo virgas paterna ſeueritate & charitate colligente. Ad hos enim annos pertinet apparatus ad bellum, cauſæ, occaſio, fœdera, nuncij, millitum delectus, armorum, pecuniarum, commeatuum præparatio, & quæcunque bellum ſunt antegreſſa. Dicitur autem ipſe Dominus confortaſſe aduerſus Iſraelitas, Eglonem regem Moabitarum, bonorum ſcilicet proſperitate, ſubditorum copiam, bellandi rerumque gerendarum peritiam, corporis incolumitatem ac vires, ipſi affatim largiendo: imo etiam vicinos ei populos Ammonitas & Amalecitas ei conciliando, vel vt ipſi eſſent in bello ſocij, vel vt ipſis amicis tutius poſſet contra Iſraelitas arma mouere, nihil à vicinorum potentia formidando. Et hæc quidem belli cauſa fuit ex parte Dei, imo & hoſtilis victoriæ, & Iſraëliticæ octodecim annorum ſeruitutis.

Deus qui Eglonem ſuſcitarit.

III. Cauſam belli quam habuerit.

Ex parte autem regis nulla proditur. Sed latius dominandi cupiditas, vicinoſque opprimendi libido propriis nixa viribus ſatis cauſarum ſuggerit improbis principibus ad bellum gerendum. Occaſionem autem mortui iamdudum principis idoneam ratus eſt: cum Iſrael eſſet corpus ſine capite, & populus ſine duce, ideoque iniuriæ ac verberibus opportunus.

Abiſue Pontifex. a c. 6. v. 4. & 50.

In annum porro Aodi primum referimus initium Pontificatus Abiſue filij Phineis, vt conſtat ex prima Paral. a ſpatium temporis cum principibus Reipub. & Pontificum numero commenſurantes, donec ad certiora ſub Regibus veniamus. Res porro ab eo geſtæ, quemadmodum ingreſſus & exitus Pontificatus eius, obliuioni traditæ ſunt, ſicut & aliquot aliorum Pontificum, ſolo eorum nomine ad ſeriem Pontificum retento.

ANNVS MVNDI 2645. & 46.

AODI & ABISVE Pont. 5. & 6.

BELOCHI II. 25. & vlt. BELLEPARIS 1. Imperij Aſſyriorum 714. & 15.

ANTE CHRISTVM 1408. & 7.

I. Belochi obitus. Ei ſuccedit Bellepares.

PRiore horum annorum, decimus nonus Rex Aſſyriorum Belochus & regnandi, & viuendi finem fecit, eique poſteriore anno ſucceſſit Bellepares, ſiue Balatores, vt eſt in Euſebij Chronico Græco, quando Hebræi nonum annum Sabbaticum celebrauere: eſt enim 63 ab ingreſſu, ſi tamen celebrauere. Parum enim probabile eſt ab Iſraelitis ad vomitum reuerſis, & materiam diuinæ vindictæ præparantibus, obſeruatum eſſe. Porro tam Euſebius, quam Africanus Bellepari annos imperij triginta tribuerunt, quibus aliqui quatuor annos adiungunt.

ANNVS MVNDI 2650. & 51.

AODI & ABISVE 10. & 11.

BELLEPARIS 5. & 6. Imperij Aſſyriorum 719. & 20.

ANTE CHRISTVM 1403. & 2.

I. Iobilæus annus 51.

PRior annus & mundani Iubilæi tertius & quinquageſimus fuit, quem annum putamus fuiſſe vltimum eorum, in quibus licuit Iudæis impietati ſe ab Othonielis morte impunè dedere. Proximo enim anno, Deo ipſo claſſicum canente, fremuerunt gentes, nec inania meditati ſunt populi, non aduerſus Dominum, ſed aduerſus populum eius, dirumpentem vincula ipſius, & proiicientem à ſe iugum legis eius, iuxta ea quæ primo Aodi anno diximus.

Minos.

Cæterum circa hunc annum ſcribit Euſebius in Chronico, Minoem Iouis & Europæ filium, in Creta regnaſſe, Lynceo Argiuis poſt Danaum imperante. Cadmæam quoque Thebanorum arcem à Cadmo conditam. *Lacedæmonij*, ait Pauſanias, *arcem in excelſo extructam loco, vti Cadmæam Thebani, aut Argiui Lariſſam non habent*. Mox tamen addit eos in excelſo colle arcis loco fanum Mineruæ habere, cui nomen Palinchos, & Chalcioicos. Adde Byrſam Carthaginis, Capitolium Romæ, Acrocorinthum Corinthi, Sionem Hieroſolymis.

Arces celebres.

II. Initium ſeruitutis ſub Eglone rege.

Poſterior autem annus dat initium bello Eglonis aduerſus Iſraelitas, & Iſraelitarum ſub Eglone duodeuicenariæ ſeruitutis, iuxta ea, quæ primo Aodi anno ſtatuimus. Quæ Scriptura ſumma breuitate in hæc verba perſtrinxit. *Abiitque*, ſcilicet Rex Eglon, *& percuſſit Iſrael, atque poſſedit vrbem palmarum.* Intelligit præſidium Moabitarum, Ammonitarum, & Amalecitarum, quod in vberrimo Ierichuntis agro, ſub Eglonis auſpiciis collocatū fuit, vrbs enim ipſa deleta erat, nec adhuc inſtaurata. Nihil tamen vetat aliquid in antiquis ruinis reſarcitum iam fuiſſe, propter loci opportunitatem, & ſoli fertilitatem. Eam Iſraelis percuſſionem ſic explicat Ioſephus. a *Exceperunt tamen eum aliquot prælijs, ſed omnibus victi, ferócia poſita iugum acceperunt, tributarij facti. Rex victor tranſlato Ierichuntem domicilio modis omnibus plebem vexauit, ita vt in ſumma miſeria per annos octodecim degerent.* Sic ipſe, ſane probabiliter de præliis aliquot. Neque enim credibile eſt tantum populum, tantamque bellatorum multitudinem, quanta in bello contra tribum Benjamin inuenta eſt; tanta ignauia

a l. 5. Ant. c. 5.

perditam, vt quaſi muta pecora iugum ceruicibus, taciti immotique acciperent. Aliquot ergo fracti prælijs, ſpoponderunt ſe imperata facturos.

III. Pecuniaria fuit

Qualis autem fuerit iſta ſeruitus, ex dictis à Ioſepho intelligi poteſt, cum ait regem nihil in plebem vexationis prætermiſiſſe. Eam tamen vexationem vltra fortunas non fuiſſe progreſſam, nec ipſa corpora attigiſſe, oſtendit cum ſubdit, plebem ad paupertatem fuiſſe redactam. Exſugebat videlicet illa tributa, quæ ipſi iamdudum à Chananæis, inuito Numine decerpſerant. Et vide ſapientem, clementemque Domini iuſtitiam. Pepercerant Iſraelitæ incolis, qui bello ſuperfuerant, parcitum eſt etiam ipſis. Vectigalia impoſuerant, vectigalibus ipſi quoque exinaniti ſunt, præter eas deprædationes, quas belli tempeſtas inuexerat: omnia moderāte Numine, quod eos nolebat perditos, ſed caſtigatos. Durantibus autem iſtis octodecim annis, malitiam quoque & impietatem Iſraelitarum perſeueraſſe putat [a] Origenes. Idq; ex illis verbis colligit, *& poſtea clamauerunt ad Dominum* [b], elapſis videlicet illis annis. Quaſi dicat, ſi prius reſipuiſſent, & veniam, cum vera peccatorum deteſtatione, implorassent, prius etiam à miſericordiſſimo Domino ſeruitutis vinculis exoluti fuiſſent:

culpæ recte reſpondet.

a Hom. 3. in Iud.
b Iud. 3. 15.

ANNVS MVNDI 2653. & 60.

AODI & ABISVE 13. & 20.

BELLEPARIS 8. & 15. Imperij Aſſyriorum 722. & 29.

ANTE CHRISTVM 1400. 1393.

70. 77.

I. Annus Sabbaticus decimus, vndecimus.

VTerque horum annorum Sabbaticus eſt, decimus ſcilicet atque vndecimus, quos perpetuo colliges ex annis Egreſſionis ex Ægypto ſi ſuſtuleris 40, qui in deſerto tranſacti ſunt. Hos autem Sabbaticos vel volentibus obſeruare non licuit in ſeruitute. Et fortaſſe in huius ſeruitutis culpis, cauſiſque ea etiam fuit, quod lex de annis Sabbaticis non ſeruaretur. Itaque qui ſeruos debita libertate donare noluerūt, nèc terræ quietem ex Dei lege concedere, ſerui ipſimet effecti, ſupra vires laborare à potentibus Dominis coacti ſunt. Addo etiam, priuſquam ſolutionem ſeruitutis attingam Annum mundi 2667. qui eſt Aodi 27. eſſe quoque Sabbaticum ordine ac numero duodecimum.

Duodecimus.

84.

ANNVS MVNDI 2669.

AODI, & ABISVE 29.

BELLEPARIS 24. Imperij Aſſyr. 738.

ANTE CHRISTVM 1384.

I. Finis ſeruitutis.

AODI Iudicis annus 29, iuxta rationem temporis ſuperius conſtitutam, habet mortem Eglonis, ſeruitutis finem, initium libertatis. Quorum cauſa fuit intenta ad Deum oratio, imo & clamor. *Clamauerat enim ad Dominum*, qui ſuſcitauit eis Saluatorem. Sed quo ille miniſtro, quando, & quomodo vſus ſit animaduertendum eſt.

Quis fuerit Aod.

Fuit is nomine Aod, genere Gerarites, tribu Benjamita, ætate iuuenis, quod ex principatus diuturnitate ſatis colligitur, vt ex ipſo facinore animi magnitudo. Vtraque manu pro dextera vtebatur, vt ait Hieron. In Hebræo dicitur ſola vſus ſiniſtra, quod Ioſephus exponit, manu ſiniſtra meliorem: ea certe vna Aod in ſequentibus vtitur, & gladium in latere dextro fert, vt ſçeuolæ ſolent, & vtile fuit, vt minus obſeruaretur ictus. Hic ſuſcitatur à Deo ad populi ſalutem, vtrumne diuino oraculo, vt Moſes & Ioſue, an monitu angelico vt Samſon & Gedeon, an ex Vrim & Thummim Abiſue Pontificis, incertum eſt. Æſtate rem geſtam eſſe ſatis ex Scriptura & Ioſepho conſtat, vt reliquo anno victoria & libertas commodè ſtabiliri poſſet.

cap. 3. 24. l. 5. Ant. c. 5.

II. Modus adeptæ libertatis.

Sequitur rei geſtæ modus. *Miſerunt filij Iſrael per illum munera Eglon regi Moab*, ſiue ea tributa interpretari placet, ſiue dona gratuita, ad regis gratiam demerendam. Ex eo autem quod publico nomine & munera, & legatio inſtructa eſt, non videtur tyranni cædes vni Aodo fuiſſe propoſita, ſed toti populo, à quo miſſus eſt, & cuius conſenſu omnia ab Aodo fuere compoſita. Acceſſit & diuina electio, ſuſcitauit enim illum Dominus Saluatorem, ſine cuius ſingulari auxilio, res tanta tamque difficilis expediri non poterat. Ex quibus intelligitur ſceleſtum planè, prorſuſque nefarium eſſe ſicariorum quorundam furorem; qui non Reipub. hoſtes ac perduelles, ſed legitimos principes, populique patres amantiſſimos, non Dei iuſſu & electione, ſed malo dæmone inſtigante, non totius populi conſenſione, ſed priuata temeritate fanatici de medio tollere, aut quoquomodo violare moliuntur.

Regum ſicarij deteſtabiles.

III. Aodi gladius & calliditas.

Hunc itaque hoſtem cum Aod propoſitum haberet interficere, fecit ſibi gladium ancipitem, geminæ ſcilicet aciei longitudinis palmæ manus, Septuaginta σπιθαμῆς, quæ eſt manus expanſæ diſtantia, à ſummo pollice ad extremum vſque digitum auricularem: itaque propter breuitatem facile poterat ſub veſte latêre, præſertim cum inſolito loco penderet. Obtulitque regi munera cum ſociis, qui eum vel honoris, vel deferendorum munerum cauſa comitabantur; quibus oblatis eos dimiſit, & quaſi cum eis abiturus ſubſecutus eſt eos, ſoluſque poſtea rediit, nullum vt aliis periculum crearet, totamque fiduciam non in ſociis, ſed in Deo, dextráque reponeret. Proſecutus eſt autem eos vſque in Galgala, prope Iordanem, vt ibi parati eſſent in omnem euentum, vada Iordanis occupare, ſiue ad capiendam, ſiue ad impediendam fugam. Notatur autem fuiſſe idola in Galgalis, vt inde reuertens Aod ſuſpicionem faceret, ſe ibi diuinitus monitum, ac iuſſum aliquid ad Regem referre. Ideóq; reuerſus dixit ad Regem, verbum ſecretum habeo ad te, ò Rex. At ille tacere eum iuſſit tantiſper, dum adſtan-

tes foras egreſſi eſſent, quibus egreſſis, progreſſus eſt Aod ad ſolium eius, in quo ille adipe prægrauatus & carnibus, ſedebat ſolus.

IV. Modus cæſi tyranni.

Dixitque *Verbum Dei habeo ad te*, volebat videlicet vt ſtaret, ſicque ſe magis alto ac lethali vulneri opportunum præberet. Ideo diuinitus ſe monitum ait quidpiam ad eum referre. Ille ad diuinum oraculum maiore reuerentia excipiendum, *ſtatim ſurrexit de throno. Extenditque Aod ſiniſtram manum, & tulit ſicam de dextero femore ſuo, infixitque eam in ventre eius tam validè, vt capulus ſequeretur ferrum in vulnere, ac pingiddiſsimo adipe ſtringeretur.* Latitudo videlicet laminæ tam amplum fecit vulnus, vt ipſi etiam capulo aditus intra viſcera pateret, & tota ſica in miſeri abdomine ſepeliretur. Vnde *nec eduxit gladium, ſed ita vt percuſſerat reliquit in corpore, ſtatimque per ſecreta naturæ alui ſtercora proruperunt*, in repentini timoris indicium facultatem retinentem laxantis. Nulla hic clamoris eſt mentio, Deo ita prouidente, vt Aod facilius elaberetur per poſticum, & progrederetur longius, dum famuli expectant, & cunctantur, & viſo denique tam inopinato ſpectaculo perturbantur.

V. Claſſicum intonat.

Quoniam vero non ſatis erat truncatum eſſe inimicorum caput, niſi corpus ipſum interiret, cum rei gerendæ perquam idonea daretur occaſio, dum apud hoſtes turbata erant omnia, ſtatim Aod Iſraelitas ad arma ſonitu buccinæ conuocat. Et concurrente multitudine rem à ſe geſtam narrat, hortaturque ad excutiendum iugum Moabiticæ ſeruitutis. Illi in fronte gradientem ſequuntur, & occupatis vadis Iordanis, quæ tranſmittunt in Moabitidem, ad decem millia Moabitarum peremerunt, qui ſcilicet inuenti ſunt cis Iordanem. Sed mirum valde eſt non fuiſſe tunc in Hebræis tantum vel animi, vel iudicij, vt victoriam proſequerentur, & infectis armis quam primum Moabitidem peterent, eamque vel occuparent, vicemque redderent ſeruitutis, vel ferro flammáque delerent. Niſi forte Dominus eos iterum ab oppugnandis Moabitis reuocauit, voluitque conſeruari virgas, quibus Hebræorum ſcelera caſtigarentur. An forte ipſi præ ignaui otij deſiderio, arma quamprimum deponere maluerunt. Eum tamen virum, cuius beneficio libertatem conſecuti fuerant, etiam Iudicem reliquo vitæ ipſius tempore, Deo, vt credere par eſt, autore retinuerunt.

Hebræorum ignauia.

ANNVS MVNDI 2674.

AODI, & ABISVE 34.

BELLEPARIS 29. Imperij Aſſyr. 743.

ANTE CHRISTVM 1379.

I. Silentium Scripturæ.

MAgno deinceps Scriptura ſilentio totã Aodi gubernationem contexit, ipſos videlicet annos quinquaginta, qui Eglonis mortem exceperunt: de quibus id tantũ legimus, *& quieuit terra octoginta annis.* Nimirum comprehenſis eo numero iis, qui à morte Othonielis ad Eglonis vſque cædem intercurrerunt. Nec aliud ferè ad multos annos notandum occurrit, præter annos Sabbaticos, quorum decimus tertius in hunc annum cadit, qui eſt ab ingreſſu in Chananitidem nonageſimus primus, quem probabile eſt ex lege obſeruatum fuiſſe ab Iſraelitis recens à ſeruitute liberatis, fortaſſe etiam decimus quartus, qui incidit in annum ab exitu 138. & Aodi 41. vt decimus quintus in quadrageſimum octauum. Exotica, quæ his temporibus feruntur, & plena ſunt fabulis, ab Euſebij Chronico, & eius interpretibus ſtudioſus Lector petet.

Sabbaticus 13.14 & 15.

Proximè ſequenti anno, qui eſt Aodi 35 mortuus eſt Bellepares, expletis triginta regni annis. Cui altero anno ſucceſſit Lamprides in regno Aſiæ, Imperator à Belo vigeſimus primus, à Nino vigeſimus, tenuitque ſi Euſebio credimus, annis duobus ſupra 30. Sed illi duo anni ab Africano non agnoſcuntur.

Belleparis obitus.

ANNVS MVNDI 2683.

AODI, & ABISVE 43.

LAMPRIDIS 8. Imperij Aſſyrior. 752.

ANTE CHRISTVM 1370.

I. Secundus Iubilæus Moſaicus.

CEnteſimus & quadrageſimus annus exitus ab Ægypto, & datæ legis, idem eſt ſecundus Iubilæus Moſaicus, toti Hebræorum celeberrimus atque ſanctiſſimus, omnibus pauperibus, obæratis, ſeruis, ancilliſque optatiſſimus: quem credibile eſt hoc tempore aliqua ſaltem ex parte obſeruatum fuiſſe, nec memoriam Moabiticæ ſeruitutis tam cito obliteratam, ſed recens malum ſeruitutis expertos, in ſeruos vicisſim gentis ſuæ miſericordia motos eſſe, & legem obſeruare voluiſſe, ob quam violatam tam ſeueras, diuturnaſque pœnas pependiſſent: viuente præſertim ac florente Aodo principe, ac vindice publicæ libertatis.

Videtur obſeruatus.

ANNVS MVNDI 2695. & 96.

AODI & ABISVE 55. & 56.

LAMPRIDIS 20. & 21. Imperij Aſſyriorum 764. & 65.

ANTE CHRISTVM 1358. & 57.

I. Sabbat. 16. Samgar an iudex.

HOrum annorum prior eſt decimus ſextus Sabbaticus. Poſterior eſt Aodi vltimus, ſi qua fides Chronico Alexandrino. Reliquos enim ad Aodi octogeſimum tribuit Semegar, quem Scriptura vocat Samgar; Sic autem habet. *Poſt mortem Iudicis Aodi, Semegar filius eius populum filiorum Iſraël iudicauitque annis 24.* Quibus addit Bocci fuiſſe ſummum

Pontificem. Sed Scriptura ei repugnat quæ Samgarem non Aodi, ſed Anathi filium vocat; repugnant & Hebræi, qui ei vix vnum annum tribuunt. Deinde Scriptura tempus principatus eius omittit, quod non videtur factura, ſi quatuor & viginti annis populum gubernaſſet, & aliquid è publica re egiſſet.

II. An potius dux ſub Aodo.

Si quis tamen mitius velit cum hoc Scriptore agere, dicet Aodum longa ſenectute fatiſcentem Reipub: curam in filium, aut hominem, quem filij loco haberet tranſtuliſſe; Scriptura tamen totum tempus patri voluiſſe tribuere, quod eius filius Vicarium potius Iudicis ageret, quam Iudicem. Nec obſtare quod dicatur filius Anath, non Aodi, forte enim vnius natura filius fuit, alterius adoptione, vel affinitate; quod in Scriptura nouum non eſt. Eam autem annos eius omittere, quia in Annis Aodi includantur; eius tamen præclarum facinus omittere noluiſſe. Verum cum hic author obſtruat aditum defenſioni noſtræ, hoc ipſo quod dicit Samgarem gubernaſſe populum 24 annis, poſt Aodi mortem, neceſſario repudiandus eſt nobis: aut corrigendus, vt non poſt, ſed ante mortem gubernaſſe dicat. Poſſumus tamen huius Scriptoris opinionem in Pontificis mutatione ſequi. Id enim nihil habet abſurdi.

μετὰ τελευτὴν περὶ τελευτῆς. & non eo mortuo.

ANNVS MVNDI 2700.

AODI 60. BOCCI Pontificis 4.

LAMPRIDIS 25. Imperij Aſſyrior. 769.

ANTE CHRISTVM 1353.

I. Mundanus Iubilæus. Bocci Pōtificatus. Iſthmici ludi.

MVndanus Iubilæus quartus & quinquageſimus in hunc annum incidit, circa quem Iſthmicorum ludorum contigit inſtitutio, iuxta Euſebij Chronicon, anno Lampridis vigeſimo quarto. Celebrabátur autem in Iſthmo Corinthiaco, in honorem Inonis & Melicertæ, qui cū ſe in mare præcipites dediſſent, illa facta eſt Leucothea, iſte Palæmon, Dij marini. Eorum inſtitutionem quidam Siſypho, alij Glauco eius filio patri Bellerophontis tribuunt? Nam Theſeus eorum potius inſtaurator fuit quam inſtitutor. Vide plura in Annalibus. Nam hæc, vt in curſu ſatis.

Sabbat. 17.

Biennio poſt contigit annus Sabbaticus ordine ac numero decimus ſeptimus: eſt enim centeſimus decimus nonus ab ingreſſu in Chananitidem.

ANNVS MVNDI 2707. & 8.

AODI 67. & 8. BOCCI 11. & 12.

LAMPRIDIS 32. & vlt. SOSARIS 1.

Imperij Aſſyriorum 776. & 7.

ANTE CHRISTVM 1346. & 45.

I. Lampridis obitus.

CLauditur priore anno Lampridis regis Aſſyriorum vigeſimi primi, vitæ, regnique periodus. Poſteriore autem duo inaugurantur Reges, Soſares apud Aſſyrios ordine vigeſimus ſecundus: & apud Athenienſes Cecrops eius nominis ſecundus & ordine ſeptimus, ille ad annos viginti, iſte ad duplo plures. Sic Euſebius in Chronico, & Africanus. Eſt autem hic annus regni Athenienſium 210. tot enim ab anno Moſis 35, quo cœpit primus Athenienſium rex Cecrops imperare, euoluti ſunt, iuxta eiuſdem Euſebij Chronologiam.

Soſares ſucceſſor, Cecrops alter.

ANNVS MVNDI 2709.

AODI 69. BOCCI 13.

SOSARIS 2. Imperij Aſſyrior. 778.

ANTE CHRISTVM 1344.

I. Sabbat. 18. & 19.

ADeſt decimus octauus annus Sabbaticus; quem arbitror minimè ab Hebræis obſeruatum, ſicut nec decimum nonum, qui Aodi 76 contigit, tertiæ videlicet ſeruituti materiam præparabant. Poſtremis enim hiſce annis Aodi Iudicis, cum ipſe adhuc viueret, Iſraelitas ad idola iterum defuiſſe ſcribit Origenes: quia legerat in Septuag. *& addiderunt filij Iſrael facere malum in conſpectu Domini, & Aod mortuus eſt*: quo modo habet etiā Chaldæus Paraphraſtes. Sed Hebræa Latinis reſpondēt; Vtrobique enim habetur, poſt mortem Aod, Iſraelitas ad ingenitam peccandi conſuetudinem reuertiſſe. Quidā tamen illud Hebræum, *Et mortuus erat Aod*, ad eam quæ ſubditur vltionem referunt, vt ſcilicet peccarint ante mortem ſui Iudicis, ſed non niſi poſt illius mortem fuerint caſtigati.

Iſraël ad idola declinat.

cap. 4. 1.

II. Bellerophon vir inſignis.

Ad hoſce annos pertinet Bellerophon Glauci filius, Siſyphi nepos, genere Corinthius, vir & pudicitiæ & fortitudinis laude clariſſimus, eóque nomine ſacris Annalibus dignus. Hoc enim tempore Prœtus regnabat Argis, cuius vxor Sthenobœa Bellerophontem hoſpitem ad flagitium inuitauit, ſed repulſam paſſa, amorem inſanum in odium implacabile conuertit, iuuenemque calumniis apud maritū appetiuit: qui nimium credulus hominem ad certam mortem ad ſocerum in Lyciam miſit: vbi dura & aſpera perpeſſus, glorioſior effectus eſt. Ob quę inuidia tabeſcens Sthenobœa, mortem ſibi ipſa conſciuit. Quibus vide haud obſcurè Patriarchæ Ioſephi hiſtoriam adumbratam. Sed multæ quoq; aliæ his geminæ diuerſis ſeculis cōtigere.

ANNVS MVNDI 2720.

AODI 80. & vlt. BOCCI Pont. 24.

SOSARIS 13. Imperij Aſſyriorum 789.

ANTE CHRISTVM 1333.

I. Obitus Aodi.

VLtimus eſt Aodi vitæ & gubernationis annus: omnes enim Scriptores cum libro Iudicum de octoginta annis conſentiūt, excepto Chronico Alexādrino [a], de quo ſupra dixi. Neque repugnabat communi ſententiæ Toſtatus, cum ait forte principa-

[a] *Aodi 56.*

Quandiu gubernarit.

tum eius non fuiſſe 50 annorum. Nam ponit nobiſcum decem circiter annos, quibus populus ſine Iudice manſit, & relicta pietate declinauit ad Idola; tum ſecuti ſunt Eglonis octodecim anni, antequam Dominus ſuſcitaret Aodum. Itaque reliqui fuerint illi anni ferme quinquaginta. Eodemque modo de annis Othonielis philoſophandum eſt. In eius porro laude ponamus licet, quod tamdiu Hebræorum Rempub. ſine vlla reprehenſionis nota, imo cum laude adminiſtrarit, adeo vt Chriſtum Dominum non paucis in rebus adumbrarit; vt in Annalibus demonſtratum eſt.

SAMGAR.

II. *Samgar an Iudex fuerit.* — *A verſo in Δ & addita vocali.*

Poſt hunc, ait Scriptura, *fuit Samgar filius Anath*, vel Dinatha, vt eſt in Septuag. Xiſti. *qui percuſſit de Philiſthiim ſexcentos viros vomere, & ipſe quoque defendit Iſrael.* Plerique hanc defenſionem de gubernatione interpretantur, eumque Iudicibus annumerant, in quibus Ioſephus, Origenes, & alij tam priſci æui quam recentis; ille certe diſertè affirmat electum eum fuiſſe ad imperandum. Negans tamen ſententia apud vtroſque Scriptores videtur eſſe communior, qui in Iudicibus enumerandis Samgarem prætermiſerunt. Eique ſententiæ præire videtur Scriptura, quæ ait poſt Aodi mortem Dominum tradidiſſe Iſraelitas in manus Iabin; vtique dictura poſt mortem Samgaris, ſi is in Iudicibus numerandus eſſet. Et licet illa dicat eum defendiſſe, aut liberaſſe, aut etiam ſaluaſſe Iſraelem, non propterea Iudiciariam illi poteſtatem tribuit, ſed tantum in vno aliquo prælio eum ſe fortiter pro Republica geſſiſſe ſignificat, déque illa benemeritum eſſe. Accedit quod cum eodem vixerint tempore, vt illi fatentur, aut duo ſimul Iudices fuerint, aut Aodus ceſſerit magiſtratu, quod nemo aſſerit: aut potius Aodi auſpicijs Samgar hoſtes Reipub. male mulctarit.

Non videri. — *Vide an. 56. Aodi.*

III. *Quomodo Philiſthæos occiderit.*

Quomodo autem ſexcentos viros vomere, aut aratri pede, aut ſtimulo boum occiderit, aut qua ex cauſa in Philiſthæos inuaſerit, difficile eſt explicare, propter ſummam Scripturæ narrantis breuitatem. Lux aliqua poteſt aſſerri ex cantico Debboræ, vbi dicitur, *In diebus Samgar quieuiſſe ſemitas*, quia ſcilicet parum à viatoribus frequentabatur, eò quod Philiſthinorum latrociniis infeſtarentur, ideóque cogerentur inueſtigare *calles deuios.* Exiſtimo itaque Iſraelitis ad priſtinam peccandi conſuetudinem reuerſis, nec tamen adhuc impleta ſcelerum menſura, immiſiſſe Dominum latrunculos è Palæſtina, qui aurem peccatoribus vellicarent, & officij tacitè commonefacerent. Samgarem autem in ſemita quapiam, & Philiſthæis in primis frequentata, locum inſidiis opportunum occupaſſe, tranſeuntes inopinato inſultu ſigillatim inuaſiſſe, & impacto vomere contrucidaſſe, nec ceſſaſſe donec ſexcentos occidiſſet. Aut ſi de ſingulis id non places, dicere liceat Samgarem, præualidum viribus atque audacia virum, vomere ſæpius aliquam Philiſthæorum manum inuaſiſſe, & ad ſexcentos occidiſſe. Præſertim cum Samſon aſini mandibula duntaxat armatus, mille Philiſthæos peremiſſe legatur. De morte eius, aut quiete terræ poſt eum, nulla fit mentio, ſiue quia breui tempore præfuit, vt aliis placet, ſiue quia priuatus fuit, vt nos exiſtimamus; cuius tamen egregium pro publica ſalute facinus commemoratione dignum viſum eſt.

cap. 5. 6. — *Latrunculi è Palæſtina.*

ANNVS MVNDI 2721.

BARACI & DEBBORÆ 1.

OZI Pont. 1. SOSARIS 14.

Imperij Aſſyriorum 790.

ANTE CHRISTVM 1332.

I. *Baraci principatus.*

NOuus exiſtit in Repub. Iudæorum Iudex, nouuſque Pontifex, ſed ille Iudex cenſetur, iuxta ſæpius iteratum Scripturæ morem, quæ ſeruitutis annos, qui iudices anteceſſerunt, ipſis Iudicibus attribuit. Hic autem teſtem habet Clementem Alexandrinum, qui de Iabino rege Chananæorum agens, ait eius tempore fuiſſe prophetiſſam Debboram, Pontificem autem Ozium, quem mirum eſt ab eo vocari filium Rieſu, non Bocci cum Scriptura: niſi placet Bocci fuiſſe binominem. An autem fuerit toto Baraci, vel Debboræ tempore Pontifex, incertum eſt. Itaque Principis & Pontificis annos, vt adhuc fecimus, componemus. Quod autem hunc primum tertiæ ſeruitutis annum conſtituimus, facimus Origenis, & aliorum veſtigia ſecuti, qui putant viuo adhuc ac ſpirante Aodo, Iſraelitas pleroſque, iuniores præſertim, qui Eglonis verbera non ſenſerant, & deuexam Imperatoris ætatem contemnebant, ad familiarem inſaniam reuertiſſe. Ideóque factum vt, eo nondum mortuo, Philiſthæi inſurrexerint, ad Iſraëlitas latrociniis diuexandos, quos cum Samgar aliquantulum repreſſiſſet, Hebræis Aodo mortuo ſolutius impietati fræna laxantibus vltore, atque excitatore Deo, ſurrexit Iabin Chananæus, qui eos ad viginti annos afflixit.

ſupra Aodi an 69. & 80. — *Reditus Hebræorũ ad impietatem.*

II. *Seruitus tertia ſub Iabino.*

Erat porro hic Iabin de regis illius poſteris, qui maximum contra Ioſue bellum, ante annos fermè centum & quadraginta conflauerat. Hic ſiue Imperij peranguſtos fines proferre voluit, ſiue auitam ignominiam delere, cum fortiſſimum militiæ principem nactus eſſet, & copiis abundaret, & nominatim nongentis falcatis curribus, bellum intulit Iſraëlitis, & *cum iis congreſſus*, vt Ioſephus ait, *in tantam deſperationem res illorum adduxit, vt libenter incolumitatem tributaria ſeruitute paciſcerentur, quam per viginti annos ferre ſunt coacti, præ nimia ſeruitute caput non audentes attollere, etiam Deo ſic volente, qui nimiam gentis contumaciam*, aut potius idololatriam, *& ingratitudinem retunderet.* Sic ipſe, qui nongentis curribus, quos Scriptura ſuggerebat, non contentus, duo prætereà currum millia, & centum adiecit de ſuo. Imo & trecenta peditum millia, & equitum decem millia. Nimirum vt minus ignominioſum eſſet Iſraëlitis, ſi à tanto principe ſubiugati dicerentur, tamque diu ipſius iugo preſſi perduraſſe. At incredibiles ſunt illæ copiæ, præſertim cum non de totius orientis Principe, ſed anguli vnius Syriæ, celebrentur.

an. 2. Ioſue. — *Lib. 5. c. 6.*

ANNVS MVNDI 2723.

BARACI & DEBBORÆ 3.

OZI Pont. 3. SOSARIS 16. Imperij Aſſyriorum 792.

ANTE CHRISTVM 1330.

I. Tertius annus ſeruitutis Sabbat. 20.

Tertius hic eſt tertiæ ſeruitutis annus: idemque vigeſimus annus Sabbaticus, in quo Hebræi non de ſeruorum ſuorum libertate cogitabant, ſed de ſua ipſorum aſpera ſeruitute lamentabantur: ait enim Scriptura eos fuiſſe vehementer oppreſſos. Quod de primis maxime annis intelligendum eſt, iræ enim paulatim reſidere ſolent.

Debbora Prophetis.

Hoc interim tempore Debbora Prophetis conſulebatur à populo, eiſque reſponſa diuinitus dabat. Hanc enim conſolationem mitiſſimus Dominus populo ſuo, quamuis improbo ac deſertori reliquerat, eius vt opera boni conſeruarentur, mali conuerterentur. De hac porro muliere, qua Dominus poſtea vſus eſt ad inchoandam, promouendamque populi libertatem, ita Scriptura loquitur. *Erat autem Debbora Prophetis, vxor Lapidoth, quæ iudicabat populum in illo tempore. Et ſedebat ſub palma, quæ nomine illius vocabatur, inter Rama & Bethel in monte Ephraim. Aſcendebantque ad eam filij Iſraël, in omne iudicium.* Vides deſcriptam mulierem à prophetica dignitate, à conditione vitæ, ab officio iudicandi, additur & iudicij locus.

II. Et quatenus.

Prophetis fuit, quod cum ea Dominus ſingulari priuilegio colloqui dignaretur, perque eam populum arguere & conſolari, forte & pronunciare futura. Nec minus propterea viuebat Ozi Pontifex, & Concilium Hebræorum; ſed ſæuientibus Chananæis perturbata erant omnia. Et eadem gratia, quæ gratis, & non ex meritis datur, multis & ante, & poſt Debboram mulieribus conceſſa legitur. Dicitur vxor Lapidoth, ſiue quæ erat, ſiue quæ fuerat. Sicut Bethſabee dicitur vxor Vriæ, etiam poſt mortem eius. Certè ſanctus Ambroſius eam tanquam viduam vbique celebrat.

Viduáne & Iudex. 2. Reg. 12.

Maior autem eſt difficultas an Iudex fuerit, quod Scriptura videtur perſpicuè affirmare, ſicut eam intellexerunt Ambroſius, Hieronymus, Auguſtinus, aliique deinceps, qui & duxiſſe exercitum, & quaſi nouam Amazonem pugnaſſe memorant, vt latius in Annalibus oſtendimus.

III. Quomodo Iudex dicatur.

Alij tamen non minus probabiliter exiſtimant, Debboram tantummodo Iudicem fuiſſe, dandis diuinitus reſponſis, cum de ſuis conſuleretur, ademptis, vt apparet, per Iabinum iudiciis, populique Rectoribus, à quibus poterat conſilia defectionis timere: quem metum mulier non afferebat. Principatum autem ſiue populi gubernationem non magis in fœmina, quam in viro toleraſſet. Ideóque cum Iudices memorantur, qui Hebræis cum imperio præfuerunt, non Debbora, ſed ſolus Barac numeratur. Sed neque poſt redditam populo libertatem imperium à Baraco cum ea communicatum fuit, quod ex ipſo textu ſacro colligi

non rexit Rempub.

poſſit. Quod ergo Debbora ius dixit, liteſque, præſertim durante ſeruitute compoſuit, id abſque iuriſdictione fecit, ſed ex autoritate, quam ei prophetia conciliabat apud litigantes, vt ſcribit Serarius noſter. Nec, ſi ea iuriſdictio maximè iudicialis foret, ac forenſis, propterea Iudicibus annumeranda eſſet, cum id officium extra munus principis populi foret. Ergo Debbora, prophetia, conſilio, authoritate apud Baracum vſa, ad populi ſalutem procurandam, arma capienda, & cum Siſara pugnandum, & poſtea ad regendum populum, & Iudicis vtique directrix & adiutrix fuit, Iudex non fuit.

ANNVS MVNDI 2727. & 28.

BARACI 7. & 8. OZI 7. & 8.

SOSARIS 20. & vlt. LAMPARIS 1. Imperij Aſſyriorum 796. & 97.

ANTE CHRISTVM 1326. & 25.

I. Septimus annus ſeruitutis. Soſaris obitus, & Lamparis regnum. Horat. Amphion.

Prior eſt ſeptimus Iudaicæ huius ſeruitutis annus; in quo Soſares Aſſyriorum Imperator abiit è viuis, cui poſteriore ſucceſſit Lampares ad annos triginta, in quo Euſebius & Africanus conſentiunt. Quo tempore Amphionem Thebis regnaſſe ille memorat. Illum videlicet, qui *ſono teſtudinis, & prece blanda*, ſaxa mouiſſe dictus eſt, id eſt, vt Euſebius interpretatur, duros ac ſaxeos auditores ad humanitatem & māſuetudinem flexiſſe, flexanima quippe eſt muſica, ſicut & oratio, vt Poëta ille innuebat.

ANNVS MVNDI 2730.

BARACI 10. OZI 10.

LAMPARIS 3. Imperij Aſſyrior. 799.

ANTE CHRISTVM 1323.

I. Sabbaticus 21.

Decimus ſeruitutis annus agitur, idemque Sabbaticus primus & vigeſimus. Et in Euſebij Chronico Aodi poſtremus, decem annorum parachroniſmo, propter annos Principatus Ioſue, cui ille annos tribuit 27, nos decem & ſeptem.

Raptus Europæ.

Ad hoc quoque tempus Europæ à Cretenſibus raptum, refert idem Euſebius, explicatque fabulæ occaſionem. A tauro enim raptam fuiſſe fictū ait, quod naui aucta ſit, cui inſigne erat Taurus ſicut in manu Bellerophontis Pegaſus, & in naui Phrixi cum Hella ſorore Aries. Præerat autem, aut eminebat certe inter Cretenſes Iupiter, cui propterea raptus hic ab omnibus tribuitur. Scribit Herodotus Cretenſes Tyrum appulſos filiā regis Europam rapuiſſe, eóque facto vltos iniuriam à Phœnicibus acceptam, qui Argos profecti, Io filiam Inachi ante rapuerant. Subſecutus eſt deinde Medeæ raptus ab Iaſone, & Heſiones ab Hercule, & Helenæ à Theſeo, & rurſum à Paride Troiano.

Lib. I. Eius cauſa.

Alij raptus.

a. Bellepa-ris 3.

Vt omittam Chryſippum à Laio, & à Tantalo Ganymedem, & Hermoniam aliquanto ante à Cadmo raptam apud Euſebium, & ab Orco rege Moloſſorum Proſerpinam. Ita tota iſta ætate Græci, Barbarique nobilia flagitia, cum nobilium fœminarum, aut potius familiarum iniuria frequentabant. Non male enim Perſæ apud Herodotum aiunt, ſe quidem ſentire iniurioſorum virorum factum eſſe, rapere fœminas, amentium vero raptis vlciſcendis operam dare: prudentium autem raptas nihil curare, quippe quæ, niſi voluiſſent, haud dubie raptæ non fuiſſent. Sic illi non ineptè, etſi non vſquequaque verè.

Ibidem.

ANNVS MVNDI 2733.

BARACI 13. OZI Pontif. 13.

LAMPARIS 6. Imperij Aſſyriorum 802.

ANTE CHRISTVM 1320.

I. Tertius Iubileus Moſaicus.

TErtius annus Iubilæus Moſaicus in hunc annum cadit, qui fuit ſeruitutis ſub Iabino Chananæo rege decimus tertius; ex quo intelligi poteſt illum minimè fuiſſe obſeruatum, ſicut nec ſequentem ſabbatum vigeſimum ſecundum, qui in eadem includitur ſeruitute. Hoc tempore florebat Pelops, quem Euſebio teſte, aliqui non ſolum Argiuorum & Mycenarum regem fuiſſe ferunt, ſed totius etiam Peloponneſi. *Hic Olympiis præfuit*, inquit, *& expeditione aduerſus Ilium ſuſcepta, à Dardano victus eſt. Ab eo Peloponneſus nomen accepit.* Sic ille: qui mox illum ait in Peloponneſo annis 58 regnaſſe, & Atreum & Thyeſtem eius inter ſe imperium diuiſiſſe. Cæterum quomodo præfuerit Pelops olympijs viderit Euſebius, qui eorum inſtitutionem ab Hercule, poſt centum & quindecim annos ponit, vt dicetur anno Mundi 2849. ſub initia Iephte Iudicis Hebræorum, Nimirum diuerſorum opiniones proferre ſolet, non diiudicare controuerſiam.

Pelops.

ANNVS MVNDI 2741.

BARACI 21. OZI 21.

LAMPARIS 14. Imperij Aſſyrior. 810.

ANTE CHRISTVM 1312.

I. Finis ſeruitutis.

ELapſis iam viginti ſeruitutis annis Iſraëlitæ de more clamauerunt ad Dominum, & ipſe de more eorum miſertus eſt. Suſcitauit quippe Debboram & Baracum in ſalutem populi ſui, in quorum ſocietatem venit etiam Iahel. Hi fuerunt victoriæ & recuperatæ libertatis adminiſtri. Baracum porro filium Debboræ fuiſſe affirmat non ſemel S. Ambroſ. Hiero. quamuis tacito eius nomine repugnante; Eius tamen mater dici poteſt, quo modo inferius dicitur Iſraëlitarum mater, & boni principes, patres vocantur patriæ. Nec apparet cum illuſtrem, ac potentem fuiſſe virum, ſed priuatum potius, ac mediocris fortunæ, qui Dei victoriā exequeretur. In diuturna item ſub Chananæo principe ſeruitute, non fuiſſe vllum eminentis admodum potentiæ apud Iſraëlitas facile eſt credere. Id enim tyrannis maxime formidoloſum eſt; vt docuit is, qui ſumma papauera virga decutiebat. Nec modica pars victoriæ fuit Iahel, vxor Haber Cinæi, ex religioſa familia Cinæorum, de quibus ſupra dictum eſt, à quibus pater eius aut auus, tempore Othonielis, loco non profeſſione diſceſſerat. Nunc victoriæ conſiderandus eſt modus, ad quem collectus exercitus, hoſtium clades & fuga, interitus Siſaræ pertinent.

Quis Barac. l. de Viduis.

Iud. 5. 7.

Iahel Cinæi vxor.

a. m. 2604 n. 3.

II. Debbora euocat Baracum ad bellum.

Itaque Debbora accepto diuinitus mandato, pro ea qua erat apud omnes autoritate, & opinione ſanctitatis, miſit nuncios ad Baracum filium Abinoëm, qui in Cedes Nephtalim habitabat, qui eum ad Prophetidem Dei iuſſu euocarent. Is vbi affuit, *Præcepit*, inquit, *tibi Dominus Deus Iſrael, vade & duc exercitum in montem Thabor, tolleſque tecum decem millia pugnatorum de filiis Nephtalim, & de filiis Zabulon*; ſunt hæ duæ tribus conterminæ, ſed illa huic ad Septentrionem ſita, illa Galilæam ſuperiorem, hæc inferiorem amplectitur. Iuſſionem autem Dei per Angelum Debboræ nunciatam, mox intelligetur. Pergit Prophetis, *Ego autem adducam ad te, in loco torrentis Ciſon, Siſaram principem exercitus Iabin, & currus eius, atque omnem multitudinem, & tradam eos in manus tuas.* Venturus quidem erat Siſara ſponte ſua accepto nuncio, de collectis à Baraco ad defectionem copiis, ſed acceſſit etiam diuinus impulſus, qui eum ad interitum perurgebat.

Iud. 4. 6.

III. Is cunctatur non impune.

Hic Baraco cunctante, atque adeo negante ſe rem ſuſcepturum, niſi ipſa comite, quod neſciret quando ipſi Angelus adfuturus eſſet, is videlicet, qui Debboræ vaticinanti aderat: quem, aliquem Michaëlem putat Eccleſiæ protectorem. Ea cunctatio nec culpa vacauit, nec pœna. Itaque audiuit, *Ibo quidem tecum, ſed in hac vice victoria non reputabitur tibi: quia in manu mulieris tradetur Siſara.* Priuatus videlicet fuit gloria victoriæ, quæ illi fuerat deſtinata diuinitus, & in mulierem tranſlata eſt ſiue eam Debboram intelligas, quæ bello non ſolum affuit, ſed quodammodo præfuit, & ipſum bene gerendæ rei articulum demonſtrauit, ſiue Iahelem, quæ principem militiæ Siſaram generoſa obtruncauit. Surrexit atque Prophetis de Palmeto Debboræ, & cum Baraco ad Cedes in tribum Nephtalim profecta eſt, & cum ea, & decem pugnatorum millibus, qui præcipuè ex Zabulo collecti ſunt, venit in montem Thaboræum, iuxta quem eſt torrens nomine Ciſon, partim ab ipſo, partim ab Hermone monte profluens.

Copiæ Iſraëlis.

IV. Copiæ Siſaræ, & pugna infelix.

Quod cum auditum eſſet à Siſara, exiſtimauit Iſraëlitas validum ibi præſidium collocare velle, quo falcati currus ſeſe inferre non poſſent, vt inde cum liberet in omnem latè regionem excurreret, & regem ad aliquas pacis, & libertatis conditiones compelleret. Itaque congregauit omnem exercitum ad torrentem Ciſon, vti Debbora prædixerat. Quod cum illa vidiſſet, dixit ad Baracum, *ſurge*, inito certamen, *hæc eſt enim dies, in qua tradidit Dominus Siſaram in manus tuas, en ipſe doctor eſt tuus,*

Angelus ſcilicet Domini, quem volebat itineris & prælij ducem, is te hoc tempore ad certamen vocat. Obſequitur ille, deſcenditque cum ſuis; ſed ad eius occurſum *perterruit Dominus Siſaram, & omnes currus eius*, vniuerſamque multitudinem. Multis id modis contingere potuit, in quibus ille peridoneus, vt armatos angelos ſtrictis gladiis, terrifico vultu eis oſtentaret, à quibus ipſi lethiferis perfoderentur plagis, percuſſores autem omni ferro impenetrabiles eſſent. Idque Scriptura videtur innuere, dum non ait Baraci gladio perterrefactos, ſed *ad conſpectum Barac*. Sic perterrefacta eſt aſina Balaami, cernens Angelum euaginato gladio in ſe irruentem. Diuinam plane fuiſſe victoriam, illa Cantici Debboræ verba ſignificant, vbi ait Dominum *noua bella*, id eſt mirabilia elegiſſe, præſidia & munimenta hoſtium ſubuertiſſe, cum in toto Iſraële, qui paulatim ad Barac & Debboram confluebat, vix eſſet qui haſta & clypeo, cæteriſque armis instructus eſſet: quod Iabin omnia Hebræis arma ſuſtuliſſet, vt poſtea Philiſthæi, tempore Saulis. Sed Dominus armorum in populo ſuo defectum ſuppleuit, cum per Angelos ſuos ad conſpectum Baraci pugnauit; à quibus, hominibus & equis, terrore exanimatis, & fugā, vndique petentibus, confuſi ſunt ordines, colliſique inter ſe currus, equis huc illucque trahentibus, partim per abrupta ſaxorum, partim per tumidas noua tempeſtate torrentis aquas. Vtrūque ſignificatur illis Cantici verbis. *Torrens Ciſon traxit cadauera eorum: Et vngulæ equorum ceciderunt fugientibus impetu, & per præceps fugientibus fortiſſimis hoſtium.*

[Margin: Earum terror à Domino. — V. Vincuntur ab inermibus. — 1. Reg. 13. 22. — Iud 5. 8.]

At Siſara videns nec equos, nec aurigam ſuum ſatis ſibi ad fugam expedire viam, aut timens in excelſo atque aureo curru difficiles latebras, vt Achab in veſtitu regio, *de curru deſiliens, pedibus fugam iniit*, non verſus Haſetoth gentium vnde venerat, & quo multi fugiebant: ſed Aſoram verſus, vbi Rex Iabin habitabat; quo in itinere obuium habuit Haberis Cinæi tabernaculum, vbi ſe tuto, ad dies aliquot, latere poſſe ſperabat, quia *pax erat inter Iabin regem Aſor, & domum Haber Cinæi* præſertim inuitatus vltro à Iahele matre-familias. Ingreſſus itaque tabernaculum eius opertus eſt ab ea pallio, & quidem ampliore, vt ſub eo totus lateret, & viliore, vt talis viri latebra minus ſuſpecta eſſet. Prius autem quam ſe ad latendum componeret, curſu & calore exhauſtus, aquæ potum petit. Illa vrbanior lac dedit, cuius ille hauſtu ſomno facile oppreſſus eſt. Nec tamen ille ita ſui negligens fuit, vt ſibi excubitorem non apponeret, vt ſolebat in caſtris; illam ſcilicet ipſam hoſpitam ſuam, quam erga ſe beneuolam experiebatur. Sicque illi ad latebras, & quietem compoſito ſomnus obrepſit, ſed ſempiternus.

[Margin: VI. Siſaræ fuga in Haberis tabernaculum. — 3. Reg. 22. 30.]

Tulit enim Iahel clauum tabernaculi ſui, ex eorum genere quibus tabernacula funibus diſtenta defiguntur in terram, ideoque magnum atque oblongum, aſſumpſit pariter & malleū, & ſuſpenſo gradu ad ſomnum explorandum ingreſſa, inuenit eum in latus vnum procumbentem, & profundo ſomno conſopitum: cūque trabalem illum clauum applicuiſſet ad tempus; *Defixit in cerebrum vſque ad terram, qui ſoporem morti conſocians defecit, & mortuus eſt.* Septuag. cecidit, inquiunt, palpitans inter pedes eius, & expirauit. *Et ecce Barac ſequens Siſaram*, quem ſcilicet agnouerat à cætera fugientium turba dilapſum Aſoram verſus, *veniebat. Egreſſáque Iahel in occurſum eius* læti nuncij cauſa, *veni*, ait, *& oſtendam tibi virum quem quæris. Qui cum intraſſet ad eam, vidit Siſaram iacentem mortuum & clauum infixum in tempore eius.* Facinore quod niſi Scriptura laudaret, non vno ex capite videretur arguendum. Contra ius enim gentium & naturæ videtur amicum & fœderatum hominem, hoſpitem etiam, & quidem amicè inuitatum domum, ſecuritate promiſſa, denique grauiſſima iam calamitate oppreſſum, dormientem interfeciſſe.

[Margin: VII. Et à Iahele cædes. — en iuſta.]

Verum cum bellum hoc ex parte Hebræorum non ſolum iuſtum eſſet, ſed diuinitus etiam gereretur, neceſſe eſt tam Iabinum quam Siſaram hoſtes fuiſſe legitimos; & vt hoſtes tractari potuiſſe ab Hebræis, in quibus erant Cinæi: itaque antiquior erat amicitia & fœdus cum illis, quam cum Chananæis iſtis. Et apparet hanc pacem fuiſſe de non inferenda Cinæo iniuria à Chananæis, qui cum nihil ſibi ab eo metuerent, magno illum pretio vendiderant, itaque eam nunc interfecto Siſara non violarat. Et inuitatio quidem illa inſidioſa fuit; ſed licet hoſtem ad paratas inſidias arte pellicere, ad eaſque perductum necare. Denique ſi hoſtem cogites, ac tyrannum, vigeſimum iam annum Hebræos, nihil in ipſum commeritos vexantem, ac vehementer opprimentem, leuem hanc multorum ſcelerum vltionem eſſe iudicabis. Eam victoriam afflicto vehementer aduerſario, ſecuta eſt libertas, & gratiarum actio, cantico à Prophetide celebrato, ex quo quæ ad hanc hiſtoriam pertinent, ſuis inſerta ſunt locis.

[Margin: VIII. Videri iuſtam.]

Boozum hoc anno natum putamus, qui poſtea ætate prouectus Ruthan Moabitidem duxit vxorem, & Dauidis proauus fuit. Ideò habet difficiliorem explicationem; quòd minus declarati ſunt à Scriptura Iudices, quorum tempore illi nati ſunt. Quid coniecturis aſſequi conati ſimus, æquus lector in Annalibus reperiet. Eorum ſumma eſt, videri incredibile quatuor hominum generatione, quadringentos & 20 annos, qui à capta Ierichunte ad fundationem templi reperiri debent, expleri, niſi filios omnes à nonagenariis, atque adeo prouectioribus, vt fatetur Abulenſis genitos dicamus. Dauidem dico, Iſai, Obed, & Booz. Ideòque probabiliorem videri eorum ſententiam, qui tres Boozos ſibi ſuccedentes ponunt, atque ita ſex generationibus minimè abſurdis, totum illud temporis ſpatium facile exhauriunt: hoc fere modo. Salmon cum occupata Ierichunte duxit Rahab fuerit 34 annorum, ex qua poſt alios liberos ſuſceptos, anno ſexageſimo genuerit primum Booz, tota illa annorum ſumma, vſque ad fundatum templum, 26 annis minuetur. Booz autem primus & ſecundus genuerint 65 ætatis anno; tertius autem ſeptuageſimo, Obed item & Iſai ſeptuageſimo. Quibus adde annos 70 vitæ Dauidis, & quatuor de regno Salomonis, explebuntur omnino 440 anni, quos vides ad marginem digeſtos.

[Margin: IX. Ortus tertij Boozi. Tres admittendos. In 1. Paral. q. in 1. Matthæi q. — Quomodo ordinandæ hæ generationes.]

Salm.	26.
Booz	65.
Booz	65.
Booz	70.
Obed.	70.
Iſai	70.
Dauid	70.
Salm.	4.
	440.

ANNVS

ANNVS MVNDI 2742.

BARACI 22. OZI 22.

LAMPARIS 15. Imperij Aſſyr. 811.

ANTE CHRISTVM 1311.

I. Iabinus paulatim deletur.

QVid hoc anno, & aliquot proximè ſequentibus actum fuerit apud Iſraëlitas, ſignificauit potius Scriptura, quam explicauit, cum ait [a]. *Humiliauit ergo Deus in die illo Iabin regem Chanaan coram filiis Iſrael*; nimirum Deo victoria tribuitur, Iſraëlitis autem ſpectaculum pugnæ. Iuxta illud Exodi [b], *Dominus pugnabit pro vobis, & vos tacebitis*. Humiliatum autem dicit, quod attritæ admodum fuerint ea pugna Iabini vires, vt de ſalute ſua potius, quam de opprimendis Hebræis cogitaret. Sed ſequitur quod ad hos annos pertineat. *Qui*, Iſraëlitæ videlicet; *creſcebant quotidie, & forti manu opprimebant Iabin regem Chanaan, donec delerent eum.*. Ex quo perſpicuum eſt, non ſtatim eum cum ſua vrbe deletum, vt putat Ioſephus [c], ſed paulatim fractum crebris pugnis atque victoriis, Deo Iſraëlem probante rediretne ad vomitum necne, vt ſcilicet victoria ad Chananæos Deo vlciſcente reuolaret. Plures enim pugnas atq; victorias innuebat Debbora, cum dicebat, *Ibo quidem tecum, ſed in hac vice victoria non reputabitur tibi*: ſignificans ſecuturis pugnis illi victoriam, ſecundum Deum aſcriptum iri.

a Iud. 4.23.
b c.14.14.
c l. 5. Ant. c. 6.

ANNVS MVNDI 2744.

QVARTÆ ÆTATIS 281. EXITVS 201.

SANCTVARII IN SILO 155.

BARACI & DEBBORÆ 24. OZI 24.

LAMPARIS 17. Imperij Aſſyrior. 813.

ANTE CHRISTVM 1309.

Annus Sabbat. 23. & 24.

SAbbaticus eſt hic annus, ordine vigeſimus tertius, quem ſicut & vigeſimum quartum ſequentem, à Iudæis ad ſanam mentem ex calamitate reuerſis, & ex inopia ad pinguiorem fortunam, reſque ſecundas obſeruatum, facile adducor vt credam: Baraco & Debbora, quorum ſumma erat in Repub. poteſtas atque autoritas, annitentibus. Idque ex eo confirmatur, quod Ioſephus & Clemens Alexand. aiunt Debbora demum mortua, & ſcilicet Baraco, populum ad ingenium rediiſſe. Et vniuerſè Scriptura non niſi defunctis Iudicibus ait populum peccare conſueuiſſe. Quod peccatum de Idololatria ſolum, ſe de reliqua etiam legis violatione poſſumus interpretari.

ANNVS MVNDI 2757.

BARACI & OZI 37. & 8.

LAMPARIS 30. & vltimus.

PANYÆ 1. Imperij Aſſyrior. 826. & 5.

ANTE CHRISTVM 1296. & 5.

Mors Lamparis, initium Panyæ.

MOritur priore anno Lampares tertius & vigeſimus Aſſyriorum Imperator, & ſucceſſori Panyæ gubernationis lampadem tradit, quam annis quinque ſupra quadraginta tenuit, orſus à poſteriore anno, qui fuit Hebræis ſabbaticus 25.

ANNVS MVNDI 2760.

BARACI & OZI Pontif. 40. & vlt.

PANYÆ 3. Imperij Aſſyriorum 819.

ANTE CHRISTVM 1293.

I. Baraci obitus.

NArrata Baraci & Debboræ de Iabino victoria 40 annis terram quieuiſſe Scriptura tradit. Nec tamen aut Baraci mortem aut Debboræ memorat. Ioſephus [a] eodem fere tempore tam Baracum, quam Debboram defunctos affirmat. Baraci certe mortem finis principatus eius non dubiam relinquit; neque enim eo viuo alius quiſpiam rerum potitus eſt. Sepultus dicitur a Iudæis in vrbe Cedes Nephtalim ad ripam Iordanis. Habet autem laudatorem Apoſtolum [b] qui eum nominatim ſanctis viris annumerat; nec mirum, cum plerique rebus ſanctum ipſum ſanctorum Chriſtum Dominum non obſcurè adumbrarit, vnáque Debbora beatiſſimam virginem, vt in Annalibus ipſis religioſus lector inueniet.

a l. 5. c. 7. Ant.
b Hebr. 11. 32.

II. Initium Gedeonis. 2761.

Exhibet nobis ſequens annus nouum in Hebraica Repub. principem Gedeonem, nouumque pontificem Zaraiam. Quanquam Principis anni, qui à morte præcedentis Iudicis numerari ſolent, reipſa nonniſi in fine ſeruitutis, ad quam ſoluendam à Deo excitatur, inchoentur. Itaque primus hic dicetur Gedeonis annus, cum tamen reuera primus fuerit is, qui, elapſis ſeptem annis Madianiticæ ſeruitutis, erit octauus. Quod ad pontificem attinet Zaraiam filium Ozi, parenti ſuo poſt annos 40 ſubſtituimus. Filium enim Ozi Zaraiam, non vno in loco ſcriptura [c] teſtatur, eique in ordine pontificum ſubſtituit. Qua re parum animaduerſa Ioſephus [d] Ozi pontifici ſtatim Heli ſucceſſorem ponit, quatuor omnino pontificibus prætermiſſis Zaraia, qui Gedone Iudice pontificatum geſſit, Meraioto, Amaria & Achitobo, cui ſucceſſit Heli, vt primo eius anno dicemus. Cum Iudice porro Pontificem quoque, poſt conuenientem aliquem annorum numerum, commutamus, quia nulla conuenientior occurrit eos diſtinguendi ratio, in altiſſimo ea de re Scripturæ, aliorumque Scriptorum, quod quidem ſciamus, ſilentio.

c 1. Paral. 6. 6. & 51. & 1. Eſdr. 7. 4.
d l. 5. Ant. c. 12. fi.

Mortuis ergo Baraco & Debbora, fortaſſis

Primus annus quartæ ſeruitutis Madianiticæ.

etiam nondum mortis, ſenſim ſine ſenſu Iſraëlitæ ad idola relapſi ſunt. Quod enim poſt mortem Iudicum ſolitos Hebræos ad idola deſicere Scriptura dicit, id de publica, non de priuata defectione accipi poteſt, quam ne Samuelis quidem, ac Ioſiæ temporibus defuiſſe, ſuis demonſtrabitur locis. Et Scriptura peccatum oſtendit, priuſquam traderentur in Madianitarum manus, quod Origenes quoque notauit, ſignificans poſt reſumptam Idololatriam, ſtatim in foribus, peccati pœnam adfuiſſe. Quæ cauſa nobis fuit, cur in re ſubdubia, ſtatim morti Baraci & Debboræ annos Madianiticæ ſeruitutis ſubiungeremus. Quid autem cauſæ Madianitæ habuerint, vt in Hebræos arma ſumerent? Antiqua enim bella viuo Moyſe iam obliterata erant. Verum vicinos inter populos rara eſt amicitia, & facile iurgia & contentiones, indéque cruenta ſæpe bella ſuſcitantur.

IV. Sub Madianitis, aliiſque pop.

Sedes autem habebant Madianitæ & Amalecitæ cæteræque orientales nationes, quæ à Scriptura memorantur trans Iordanem, circa tribus Rubem & Gad, illi autem nominatim ponuntur tanquam primarij hoſtes Hebræorum, quibus fortaſſe cæteri ſubſidio venerant. Ioſephus ait congreſſos Iſraëlitas cum illis populis, magnoque prælio fuiſſe victos [a], quod non habet quidem Scriptura, eſt tamen vero ſimillimum, Hebræos ſine clade iugum ſeruitutis non accepiſſe, neque ad tantum adductos fuiſſe timorem, quantum verba illa ſignificant, *feceruntque ſibi antra & ſpeluncas in montibus* &c. Non mirum autem fuiſſe victos, Deus enim non erat cum eis, ſed pro eorum aduerſariis pugnabat contra eos. Nec tamen occupatis vrbibus ſedes fixerunt apud eos, ſed prædonum more, quæ rapuerant aſportabant: ea mente vt quoniam res eis ceſſerat ex ſententia, eandem ſæpius iterarent viam, vt ex annis ſequentibus intelligetur.

a l. 5. Ant. c. 7.

ANNVS MVNDI 2762.

GEDEONIS 2. ZARAIÆ 2.

PANYÆ 5. Imperij Aſſyriorum 831.

ANTE CHRISTVM 1291.

I. Sex alijs ſeruitutis anni.

Secundum hunc ſeruitutis numeramus annum, cui & quinque proximè ſequentes adiungimus, quod vna ſit, eademque de omnibus in Scriptura & Ioſepho narratio, & ſingulorum perſimilis calamitatis modus. Nam Scriptura cum dixiſſet filios Iſraël feciſſe malum in conſpectu Domini, ſubdit, *Qui tradidit illos in manu Madian ſeptem annis, & oppreſſi ſunt valde ab eis, feceruntque ſibi antra & ſpeluncas in montibus, & munitiſſima ad repugnandum loca*: vt qui ſcilicet regionem, bonáque ſua tutari non poterant, ſeipſos locis, quæ ars, aut natura munierant, tutarentur. Quo etiam modo tempore Saulis [a] Iſraëlitæ, metu Philiſthinorum, *abſconderunt ſe in ſpeluncis, & in abditis, in petris quoque, & in antris, & in ciſternis*. Nunc autem, *vaſtatis*, ait Ioſephus [b] *frugibus prædam abegerunt: cumque idem per continuos ſeptem annos facerent; Iſraëlitas in montana compulſos, campeſtri ſolo cedere coegerunt: qui ſpeluncis & ſubterraneis ædificiis excauatis, quidquid hoſtium violentiam euadere poterat, intrò receptum aſſeruabant.*

a 1. Reg. 13.
b l. 5. Ant.

II. Quam acerbè. a Iudicum 6. 3.

Quid è contrario Madianitæ? *Cum ſeuiſſet Iſraël*, ait Scriptura [a]; *aſcendebat Madian, & Amalec, cæterique orientalium nationum, & apud eos figentes tentoria, ſicut erant in herbis cuncta vaſtabant; vſque ad introitum Gazæ; nihilque omnino ad vitam pertinens relinquebant in Iſraël, non oues, non boues, non aſinos.* Quæ explicans Ioſephus. *Nam Madianitæ*, inquit, *per æſtatem facientes expeditionem hyeme agros colere Iſraëlitas permittebant, vt poſſent denuo labores eorum vaſtare.* Itaque in perpetua fame, atque egeſtate viuebant. Cladem ergo frugibus afferebant atque pecoribus. Sicque implebantur illæ minæ [b]. *Viſitabo vos velociter in egeſtate & ardore*, &c, *fruſtra ſeretis ſementem, quæ ab hoſtibus deuorabitur.* Nam fruges ſi quæ maturuerant auferebant ſibi, cætera pabulo erant eorum equis & camelis innumeris. Itaque attenuati Iſraëlitæ, cum nullum in ſe præſidium contra hoſtem reperirent, clamauerunt ad Dominum, auxilium contra Madianitas poſtulantes. Cum autem clamauerint nunc ad Dominum poſt ſeptem annos, qui nuper poſt 20 tantum clamauerant cum à Iabino & Siſara vexarentur, haud leue argumentum eſt Iſraëlitas à Madianitis acerbius quam à Chananæis fuiſſe vexatos, & paucitatem annorum magnitudine mali fuiſſe compenſatam.

b Leuit. 26. 16.

Sabbat. 26.

Fuit porro huius ſeptennij annus quintus Sabbaticus ordine vigeſimus ſextus, quem in tanta rerum omnium confuſione atque penuria minime obſeruatum puto.

ANNVS MVNDI 2768.

GEDEONIS 8. ZARAIÆ Pont. 8.

PANYÆ 11. Imperij Aſſyriorum 837.

ANTE CHRISTVM 1285.

I. Apparatus ad libertatem.

Hic eſt clamoris, & miſericordiæ & libertatis annus. Oppreſſi enim Iſraëlitæ atque attenuati, deſperata, damnataque humana induſtria clamauerunt ad Dominum, vt diuinam ipſe, pro ſua erga populum afflictum & pœnitentem, miſericordia, opem ferre ne grauaretur. Et Domino quidem non fuit animus aduerſus clamores ſuorum, intentaſque preces obſurdeſcere, ſed voluit eos maiori etiam affectu ambire, conſtantiuſque retinere, quod difficilius impetrabatur. Conſtat enim facilitatem impetrandæ veniæ proniores reddere improbos homines ad peccandum: quæ contra bonis & honeſtis frænum eſt; imo & calcar ad caſtiſſimum amorem, atque iuſtiſſimum. Miſit ergo ad eos virum prophetam, virum aliquem ſanctum de filiis prophetarum, quales non raro legimus à Deo ſuſcitatos, non qui preciſè negaret auxilium, ſed quid beneficia exprobaret, impietatem atque inobedientiam accuſaret, diuinòque auxilio indignos oſtenderet.

Iſraëlitæ à propheta reprehenduntur.

II. Mittitur Angelus ad Gedeonem.

Iud. 6. 11.

Eius vocibus vehementius ad pœnitentiam incitati Iſraëlitæ vtique cum gemitu dixerunt, *Peccauimus*; nec dubium ſerio promiſiſſe Domino, fore vt ſemper illi ſeruirent, ſi nunc ab importuniſſimis hoſtibus liberarentur. Quibus ita præparatis, *venit Angelus Domini, & ſedit ſub quercu*, qui non immerito creditur præſes Iſraëlitici populi, proindeq; Archangelus Michaël Eccleſiæ catholicæ, quæ anguſtis illius populi finibus, tunc pene tota circunſcribebatur, ſecundum Deum protector & princeps. Magnum enim totius populi negotium agebatur, vt à ſeruitute Madianitarum, ipſorumque dæmonum eriperetur. Is, vt ait Ioſephus, adoleſcentis ſe ſpecie viſendum præbuit, ſed bene morati atque ingenui, adeo vt reuerentiam quandam conciliaret ſibi, vnde & reuerenter cum allocutus eſt Gedeon; hominem autem credidit, atque amicum viatorem; vt qui baculum geſtaret manu, & quaſi de via feſſus, ſpiritus ſub quercu colligeret, ideóque illi tanquam peregrino præparauit cibos.

III. Eorũ colloquium.

Fuit autem Gedeon, non vir de plebe quiſpiam, quamuis perquam demiſsè ipſe de ſe, déque familia ſua loquatur, ſed qualem ſignificat angelica illa ſalutatio, *Dominus tecum, virorum fortiſſime*, quæ vox in Hebræo Heroi reſpondet. Neque obſtat huius viri dignitati, quod dum venit ad eum Angelus excutiebat ipſemet, & purgabat frumenta in torculari, quod opus famulare & ruſticanum eſt. Id enim temporum neceſſitati tribuendum eſt, vt communium omnium domeſticorum continentique diligentia hoſtium aduentus, à quibus vaſtabantur omnia, præuerteretur. Ideóque latenter, non in area, ſed in torculari excutiebat fruges, vt ſe quamprimum ad montes, ſpeluncaſque reciperet. Quod autem prius dicitur Angelus ſediſſe ſub quercu, mox autem apparuiſſe Gedeoni, non vice verſa, datur intelligi cum ſediſſe aliquantiſper placidè ac ſecurè ne hoſtis putaretur, imo ex quiete ſedentis animo ſolutiore, oſtendebat non aduentare hoſtem; ideóque laborem breui colloquio interrumpi poſſe: nec Gedeonem, qui totus erat in deproperando frumento, eum cito animaduertiſſe, donec, vt à metuentibus, aut ex labore ſuſpirantibus fieri ſolet, oculos circumtulit, & peregrinum ſimul vidit, ſimul ſalutantem audiuit.

IV. Eique denunciatur futura per ipſum libertas.

Gedeon vero non tam laudem ſuam in ſalutatione, quam bene precandi formulam attendens, *Obſecro*, inquit, *mi Domine, ſi Dominus nobiſcum eſt, cur nos apprehenderunt hæc omnia? Vbi ſunt mirabilia eius, quæ narrauerunt patres noſtri*; &c. *Nunc autem dereliquit nos Dominus, & tradidit in manu Madian.* Quæ verba non ſunt conquerentis de Deo, vel de eius poteſtate dubitantis, ſed admirantis dici præſentem Dominum, quem præſentes calamitates abſentem, infenſumque ſignificabant. Hic Angelus Gedeonem reſpicit, quaſi publicæ calamitatis miſertus, ſimulque auxilium afferre parans; *Vade*, inquit, *in hac fortitudine tua, & liberabis Iſrael de manu Madian, ſcito quod miſerim te.* Quaſi dicat. Mea intereſt tibi uires, animoſque ſuggerere, ad opus ad quod aſſumpſi te. Ideo Gedeone præ ſummiſſione animi tenuitatem ſuam, familiæque excuſante. *Ego*, inquit, *ero tecum, & percuties Madian quaſi virum vnum.* Ita vt multæ hominum myriades, non plus tibi faceſſant negotij, quam vir vnus. Quibus verbis quaſi diuinitus ad ſe delatis roboratus eſt. Nec deſijt tamen eum hominem exiſtimare, & illi offerre prandium, ac parare. Sacrificium tamẽ dicitur ex euentu ſecuto, quia quod prandio deſtinatum erat, verſum eſt in ſacrificium, eius voluntate, qui legibus ſolutus eſt tam alienis, quam ſuis.

V. Prandium verſum in ſacrificiũ.

Voluit tamen Angelus tam prandij quam ſacrificij Gedeonem adminiſtrum, vnde ſubdit. *Tolle carnes & azymos panes, & pone ſupra petram illam*, lapidem quendam grandiorem monſtrauit, qui altaris loco futurus erat, *& ius deſuper funde*, quominus eſſet apta materia ad concipiendum ignem, ſicque miraculum eſſet euidentius. Quod cum feciſſent Gedeon extendit Angelus Domini ſummitatẽ virgæ, quam tenebat in manu, & tetigit carnes, & panes azymos, aſcẽditq; ignis de petra, & carnes azymoſq. panes cõſumpſit, illius potẽtia, qui nõ ſolũ aquam de petra, ſed ignẽ quoq; elicere poteſt. Eo facto cũ agnouiſſet Gedeon Angelũ Domini, iſq; diſcederet, ex anticipata vulgi opinione, de lethifera viſione Angeli, Exclamauit, *Heu mi Domine Deus, quia vidi Angelum Domini facie ad faciem*, cui Angelus ad eum regreſſus. *Pax tecum*, inquit, *ne timeas, non morieris.* Ergo metu mortis ſolutus, *ibi altare Domino* paulò poſt gratus *ædificauit, vocauitque illud Domini pax, vſque in præſentem diem*, qua ſcribebatur hic liber.

VI. Gedeon domeſticã ſuperſtitionem euertit.

Cum dies abiiſſet, quo hæc peracta ſunt, proxima nocte rurſum Gedeoni apparuit Angelus, eique præcepit bubile patris adire, & indè vnum atque alterum tantum educere, paternam Baalis aram euertere, & lucum, qui ei circumpoſitus erat, ſuccidere. Aram autem, cuius paulò ante facta eſt mentio, excitare in loco, in quo ſacrificauerat Angelus: pars enim huius altaris factus eſt ille lapis, qui miraculo factus erat inſignis. Denique iuſſit ſtruem lignorum ſucciſi nemoris componi, & ſuper ea taurum vtrumque in ſacrificium offerri. Quæ omnia Gedeon, vſus opera decem ſeruorum nocte compleuit. Cum autem oppidani manè cladem illam animaduertiſſent, & bouem ſecundum adhuc in nouo altari fumantem, facinoris huius autorem quærebant, *dictumque eſt* fortaſſe ab aliquo ſeruorum, ea confeſſione ſalutem redimere cupiente, *Gedeon fecit hæc omnia.* Et credibile eſt profano populo ſuſpectam fuiſſe Gedeonis pietatem. Itaque tanquam vlturi immane ſacrilegium Patrem eius adeunt; & filium ad mortem depoſcũt. Quos ille amandat à ſe, tranſlata in Baalem, qui offenſus fuerat, vltionis cura. Quæ reſponſio prophani hominis eſt; & tentantis Deum.

VII. Madianitæ & Iſraëlitæ congregantur.

Interea Madianitæ & Amalecitæ; & orientales populi in quibus Ammonitæ, Moabitæ, Syri, congregati ſunt ſimul ſicut prioribus ſeptem annis; quantæ autem fuerint turbæ populorum, ex eorum cæde intelligetur. *Spiritus autem Domini induit Gedeon*, ſpiritus ſcilicet fortitudinis, cuius ſigna etiam apparebant foris, & populares eius ad ei fidem habendam, eumque, in tam arduo facinore aggrediendo, ſequendum inuitabant. Quibus congregatis petiit Gedeon à Domino miracula duo circa vellus, quibus videlicet exercitui omni dubi-

Gedeon ſigna petit.

tatio tolleretur, vocati à Domino Gedeonis in populi ſalutem, & ruinam inimicorum eius, ſicque illum ſecuri ſequerentur. Ipſe enim minimè dubius erat, qui ex ea fide paternam idololatriam paulò ante profligarat. Itaque duabus noctibus factum eſt, vt altera ſolum vellus rore maderet in area, altera ſola area, ſicco vellere permanente. Magno vtique myſterio, vt ait Origenes, *Supra ſolum namque Iſrael ros diuinæ legis aduenerat, ſiccitatem autem habebant omnes gentes*, quia nullus eis humor diuini infundebatur eloquij. Secundi vero ſigni ratio in contrarium permutatur, vt ſupra omnem terram ros deſcendat, ſupra vellus autem maneat ſiccitas. Hæc ille pluribus.

Hom. 8. in Iud.

VIII. Iſraëlitæ vt præparantur ad bellum.

Sequitur mirabilis apparatus ad pugnam, planèque alienus à conſuetudine mortalium principum, qui copias quam poſſunt maximas colligunt, eaſque cupiunt armis quam inſtructiſſimas. At Deus collectas diſpergit copias, ac dimittit, & inermes mittit ad pugnam, vt clarè agnoſcatur diuina victoria, nec Iſraël ſuper ea glorietur, vt ait Dominus. Iubet ergo dimitti meticuloſos, & priuilegio legis gaudere. Ad quam denunciationem viginti duo millia de Galaaditis abierunt. Apparet iſtos ſponte veniſſe ad Gedeonem, cum non legamus euocatos cum cæteris. Mirum eſt autem iſtos fuiſſe formidoloſos, qui inter fortiſſimos Iſraëlitarum cenſebantur, præſertim cum gemino miraculo de futura victoria certi facti eſſent. Verum credere potuerunt populum ſuum victorem fore, timere tamen ne victoriam & libertatem populi ſua morte redimerent: Deo videlicet, qui eos dimiſſos volebat, eis animi præſentiam ſubtrahente.

Iud. 7. 2.

Plurimi dimittuntur.

IX. Reliqui diuino viſo confirmantur.

Neque hac diminutione contentus Dominus, præſcribit alteram. Iubet enim reliquum exercitum duci ad aquas ad bibendum, & ſecerni eos, qui aqua manu hauſta bibiſſent, ab iis qui prono corpore aquam, ſine vllo manus miniſterio, bibiſſent, quorum maxima fuit multitudo, adeo vt illorum trecenti tantum ſuperfuerint.

Hos autem incredibili animi robore donatos diuinitus neceſſe eſt, vt trecenti, de centum & triginta quinque millibus hoſtium victoriam ſperare auderent, cum ſingulis eorum 450 bellatores vincendi eſſent. Quia tamen ex humana infirmitate, tam exiguo hominum manipulo aliquid poterat timiditatis obrepere, Domino curæ fuit eorum fidem animumque opportuno auxilio roborare, agnito aduerſariorum ſuorum pauore. Ergo iuſſu Domini deſcendit ipſe noctu & Phara famulus eius in partem caſtrorum, vbi erant armatorum vigiliæ. Ibi admota aure audit militem referentem ſocio ſomnium ſuum, de pane hordeaceo ſubcineritio, qui deuolutus in caſtra Madianitarum, in tabernaculum principis irruit, illudq; ſubuertit, & ſolo æquauit. Id ſomnium ſic interpretatus eſt eius ſocius, *Non eſt hoc aliud*, inquit, *niſi gladius Gedeonis filij Ioas viri Iſraëlitæ; tradidit enim Dominus in manu eius Madian, & omnia caſtra eius. Cumque audiſſet ſomnium Gedeon, & interpretationem eius, adorauit:* gratias videlicet humiliter Deo egit de tam fauſto omine. Agnouit enim tam ſomnium, quam interpretationem eius, in qua alioqui poſſet eſſe fallacia, à Deo eſſe; vt de victoria neque ipſe, neque commilitones, ad quos rem ipſam retulit, dubitare poſſent.

X. Quibus inſtruantur armis.

Ergo Gedeon bene animatum ad rem gerendam manipulum tripertitò diuidit, vt tribus ſimul ex partibus hoſtem peruadens, totum turbaret exercitum: ſed mirabili ſuos armatura, Deo vtique inſtruxit autore. Singulis ſingulas dedit tubas ad perterrendos Madianitas, ratos tot ſibi hoſtium turmas, manipuloſque imminere, quot exaudiebant tubas, nocte præſertim, cum etiam propinqua ægrè cerni poſſunt. Nam admotæ oculis faces, plus ad perſtringendam oculorum aciem, quam ad illuſtrandam valebant. Dedit ſecundo militibus lagenas, ſiue hydrias fictiles geminum in vſum, prior, ad abſcondendam intus ardentem facem, quæ ex improuiſo rutilans, oculos perſtringeret nocturnis tenebris, & ſomnolentis vaporibus occupatos, animoſque turbaret; poſterior, vt dum ex compoſito confringerentur omnes, maiorem ex vacuitate ſonitum ederent, & dum aures crepitanti fragore vndique quaterent, tabernaculorum ſuorum, & omnis vna ſuppellectilis ruinam, & confractionem phantaſiæ ipſorum ingererent. Denique faces militibus dedit, ex concreta ſolidáque materia, licet lampades à ſplendore appellentur, ſicque & ab incendio incutiebatur timor, & ab æſtimata ingenti multitudine hoſtium, quibus trecenti viri prælucerent. Addit poſtremo mandatum. *Quando perſonuerit tuba in manu mea, vos quoque per caſtrorum circulum clangite, & clamate Domino & Gedeoni*, nimirum pugnamus, vel eſto victoria: aut vt infra habetur *Gladius Domini & Gedeonis* in vos ſcilicet ſtrictus eſt, vos orco mactat victimas, meritiſque ſuppliciis addicit.

XI. Hoſtilia caſtra inuadunt.

Ergo terni duces, cum ſua quiſque centuria, *incipientibus vigiliis noctis mediæ*, cum ſcilicet profundior mortales ſomnus occupat, & diurna lux longius adhuc abeſt, tribus ex locis caſtra adierunt. Commodum etiam id fuit, vt propter tenebras, hoſtes inter ſe non noſcerent, & diutius mutuis ſeſe vulneribus truncarent: dum lux paulatim ſuperueniens commoditatem præberet Hebræis, hoſtium reliquias ſuis ipſorum armis conficiendi. Cœpit Gedeon perſonare buccina, ſocij exemplum ducis alacriter ſequuntur, eo fragore excubitorio præſidio primum ſuſcitato; reliquus exercitus cum tumultu ad arma concurrit; cumque per gyrum caſtrorum tribus in locis tubæ perſonarent, neſciebant quam primum ad partem accurrerent. Cum autem illi teſtacea vaſa confregiſſent, tenuerunt ſiniſtris manibus faces, & dextris tubas, & alternatim tubis vlulabant, & clamabant, *Gladius Domini & Gedeonis.* Nec pugnabant tamen, ſed Dominus pugnauit pro eis. *Immiſit enim gladium in omnibus caſtris, & mutua ſe cæde truncabant*, dum ſcilicet mente confuſa ſuos pro hoſtibus habent, & efferati obuios quoſque inuadunt.

XII. Madianitarum cædes & fuga.

Alij autem nihil ſpei in armis ponentes, neque exercitum conſtitui, aut reparari poſſe exiſtimantes, propter repentinam rerum omnium confuſionem, cumque propter trecentarum tubarum ſonos, ipſi ſe mutuo exaudire non poſſent, nullo ordine effuſam ſeſe in fugam conii-

ciunt, ſi quà locus daretur à flammiferis, & buccinatoribus vacuus, à quibus elapſi beneficio tenebrarum, alij aliò, quo quemque ſors tulit, proripuere ſe, futuri nuncij & cladis ſuæ, & victoriæ Gedeonis. Itaque conclamantes viri Iſraelitæ de Nephtali, & Aſer, & omni Manaſſe, perſequebantur Madian. Illi autem videntur fuiſſe, tam qui paulò ante ad fontem dimiſſi fuerant, quam qui ſponte, metu incitante, & Gedeone permittente diſceſſerant. Nam etiam timidi canes fugientibus inſtant. Tribus in primis Ephraim, accerſitu Ioſue, omnia vada Iordanis occuparunt, & duos Madianitarum principes apprehenderunt, latitantes fortaſſe, dum feruor Iſraelitarum in perſequendo reſideret, & interfecerunt in locis qui poſtea ex eorum nominibus nomen acceperunt, & eorum capita trans Iordanem tulerunt, rati Gedeonem iam tranſiiſſe. Sed cognito eum non tranſiiſſe, regreſſi ſunt, & venerunt ad eum & cum eo iurgati ſunt vehementer.

Eos Iſraelitæ perſequuntur.

Cædes regum Oreb & Zeb.

XIII. Ephraim cum Gedeone iurgatur.

Animaduertentes enim rem ſibi proſperè ſucceſſiſſe, in belli reliquiis, & Madianitis fugacibus perſequendis, doluerunt tanti belli confecti laudem, ſibi à Gedeone, vt ipſi putabant, eſſe præreptam; cum tamen Deus ipſe, qui hanc ſuperbiam præuiderat, dedita opera triginta duorum millium multitudinem, ad trecentos viros reduxiſſet, *Quid eſt hoc*, inquiunt, *quod facere voluiſti, vt nos non vocares, cum ad pugnam pergeres contra Madian? iurgantes fortiter, & prope vim inferentes.* Verum detumuit inflatæ mentis tumor, blanda humilique reſponſione Gedeonis. Conabatur dæmon tam luculentam plagam à Gedeone impoſitam vlciſci, & hoſtile bellum in ciuile commutare: ſed funeſtum eius conſilium fregit, atque irritum reddidit modeſtia, prudentiáque Gedeonis, *Quid enim*, ait, *tale facere potui, quale vos feciſtis?* qui principes Madianitarum ſuſtuliſtis, ergo imbelle & ſine nomine vulgus, *atque ita requieuit ſpiritus eorum, quo tumebant contra eum.* Nec tamen impunè tulerunt, vt ſuo locô dicetur.

XIV. Gedeon fugitiuos trans Iordanem perſequitur.

Oppreſſo hoc ciuili bello, Gedeon Madianitici reliquias, cum trecentis ſuis glorioſè perſequitur, nemine eorum in tanta nocturnæ cædis perturbatione deſiderato, Deo cohortem illam ſuam ſingulariter protegente. Et viuebant illi quidem. Verum qui tota propemodum nocte vigiles in armis ſteterant, & diuturna vociferatione, & inflatione tubarum ſpiritus omnes exhauſerant, fugientes inſuper infeſtis armis magno labore perſecuti fuerant, latum rapidúmque fluuium traiecerant, præ laſſitudine fugientibus vltra inſtare non poterant. Itaque cum à Soccothæis, & Phanuælitis panũ ſubſidia Gedeon fruſtra poſtulaſſet, & irriſionem pro ſubſidio accepiſſet, grauem comminatus vltionem, ad hoſtem properat, animi robore, & diuino auxilio corporis infirmitatem ſuſtentante, in locum quendam, quem Septuag. Carcor, Hebræi Carcor dicunt, in quem didicerat aduerſarios ſuos confluxiſſe, Deo ipſos vnum in locum, quaſi ad victimam congregante. Illuc autem fuga iter intenderant Zebee, & Salmana Madianitarum reguli, & eorum veſtigia conſecuti erant, quicunque ex nocturna illa clade, aut matutina Iſraelitarum inſequentium diligentia elabi potuerant, quorum numerus ad quindecim millia aſcendebat, preter centum & viginti cæſorum millia, qui partim mutuis ſe vulneribus confecerant, partim ab Iſraelitis fuerant obtruncati.

Fruſtra à Soccothæis & Phanuelitis ſubſidiũ petit.

XV. Irruit in caſtra fugitiuorum.

Irruit autem in caſtra, per eam partem, vbi tendebant Arabes, qui à tentoriis, quibus pro domibus vtuntur, Scenitæ vocantur, qui facile debellati ſunt, quia ſecuri quieſcebant, & nihil mali ſuſpicabantur: longe enim abeſſe putabãt Gedeonem, & Iordanem ſciebant interfuſum, ſed ſua ipſos fefellit opinio in perniciem ſuam; nec opinantes enim oppreſſit, ceciditq́; fugerũt autẽ ipſi reguli Zebee & Salmana, quos perſequens Gedeon cõprehendit. Omni enim prouiſione cauendum erat, ne elaberentur ij, per quos omnia mala in populum Dei poterant redintegrari. Nec ſtatim occidit, ſed voluit eos vel ad exprobrãdum Soccothæis & Phanuelitis reſeruare; vel etiam, niſi quid aliud obſtaret, in regię maieſtatis reuerẽtiam incolumes dimittere, & amicos populo ſuo tãto beneficio reddere. Vnde poſtea iureiurando affirmauit ſe eos non occiſurum, niſi prius ab eis fratres ſui fuiſſent interfecti. Diſſipato ergo contritoque hoſtili exercitu & regulis in vincula coniectis, corpora pene fame enecta ex præda reficiunt, & nonnulla etiam quiete capta, albeſcente cœlo reditum parant. Nam ſequitur rediiſſe Gedeonem de bello ante ſolis ortum.

Duos reges comprehendit.

XVI. Soccothæos punit & Phanuelitas.

Cum ergo diuina potitus victoria matutinus reuerteretur, memor debitæ & promiſſæ Soccothis animaduerſionis, *apprehendit puerum*, famulum ſcilicet aliquem Soccothæum. Nam ætate puer nec tot viros referre potuiſſet, nec ante ſolis ortum ex vrbe prodiret: interrogauitque eum nomina principum & ſeniorum Soccoth, quos ſcilicet in culpa fuiſſe conſtat, & deſcripſit ſeptuag. ſeptem viros, venitque ad Soccoth, & ſcilicet vrbem ſub auroram improuiſus occupauit, & comprehenſis ex ſcripto 77 viris, eis heſternam ſubſannationem totidem verbis inſultans exprobrauit, & eos cum ſpinis ac tribulis deſerti contriuit atque comminuit; fortaſſe, quod poſtea Dauid [a], circumegit ſuper eos ferrata carpenta, ita vt horum tormentorum acerbitate interirent. Idem apparet factum viris Phanuel, quia eadem culpa fuerat; & inſuper turrim, vel vi vel deditione captam ſubuertit. Eam ſeueritatem ne quis nimiam putet, recordetur Gedeonem à Deo electum Imperatorem, inſigni iam victoria nobilitatum, petentem ab iſtis precario non ingentem pecuniæ vim, non grauia virorum, vel armorum ſubſidia, non moram apud eos diuturnam, ſed vilem in tranſitu, & neceſſariam annonam; & pro iis petentem, qui in procurãda eorum ipſorum ſalute fatigati fuerant: quibus ipſi non cibos ſolum, ſed oculos etiam ipſos, ſi opus fuiſſet, elargiri debuerunt, nedum panes cum irriſione & ſubſannatione recuſare. Itaque non in Gedeonem ſolum, eiuſque milites, ſed in Rempub. totam, Deumque ipſum, cuius erat victoria grauiter peccarant.

a 3. Reg. 12. 31. & 1. Par. 20. 3.

An Seuerius.

XVII. Captos regulos occidit.

Dum hæc in prædictis vrbibus aguntur, rediit in memoriam Gedeoni crudelitas horum regulorum in fratres ipſius, qui ad montẽ Thabor proripuerant ſe, vt morti ſe ſubducerent, quos illi comprehenſos mactauerant, nulla

aduerſus innocentes commiſeratione vſi:itaque ob illorum cædem iſtos morti addicit a. *Viuit Dominus*, inquit, *quia ſi ſeruaſſetis eos non vos occiderem.* Ergo & iniuriam vlturus, & ſimul regium faſtum calcaturus, iubet filium ſuum adhuc puerum eos occidere, vt in iuſtam patruorum ſuorum necem vlciſceretur; ſed timente puero, & rogantibus reis, qui lentam carnificinam timebant, irruit in eos Gedeon, atque interfecit. Apparet etiam eorum cadauera in patibulis ad fortunæ ludibrium, aliquandiu pependiſſe. Tulit autem Gedeon ornamenta ac bullas quibus colla regalium camelorum decorata erant, quæ fuiſſe antea ex ſequentibus intelligetur. Vnde coniici poteſt quanta erga ſeipſos ornamentorum profuſione vterentur. Sed nunc quæ victoriam ſint ſecuta videamus.

a Iud. 8. 19.

XVIII. Iſraelitæ dominatum Gedeoni deferunt.

Dixerunt omnes viri Iſrael ad Gedeonem Dominare noſtri tu, & filius tuus, & filius filij tui, quia liberaſti nos de manu Madian. Iam reſederat inuidia, ſucceſſerat amor, admiratio, & liberalis gratificandi voluntas, vt vltro non ſolum ei ſubeſſe, quod erat ordinarium, ſed eius etiam poſteris velint; cum Iudicum poteſtas non tranſmitteretur ad poſteros, ſed cum ipſis extingueretur, donec alium ſuſcitaret Dominus; qui vicariam eius in populo poteſtatem exerceret. Nec tamen nimium rigidè gratam eorum voluntatem contempſiſſe ac reſpuiſſe videretur, inaures ex præda poſtulat. Inaures enim aureas iſti populi ex Iſmaële progeniti habere conſueuerant, paſſimque etiam in bello geſtare. Aſſentiuntur milites, & expanſo in terram pallio, proiecerunt ſuper illud inaures de præda, tanta copia, vt ad mille & ſeptingentos auri ſiclos pondus aſcenderet, id eſt, iuxta æſtimationem quam ſequimur, ad ſeptem aureorum millia & 83 aureos cum triente; *abſque ornamentis & monilibus, & veſte purpurea, quibus reges Madian vti ſoliti erant, & præter torques aureas camelorum*: quorum non modica pars in prædam Imperatoris venit.

Qui petit inaures.

Iud. 8. 26. 27.

XIX. Vnde ornatum pontificium conficit.

Verum hæc omnia vir ſanctus non in rem ſuam, ſed in Dei cultum conuertit. *Fecit enim ex eo Gedeon Ephod*, qua voce ornamentum pontificale intelligitur, in quo pontifex Dominum conſulere ſolebat, *& poſuit illud in ciuitate ſua Ephra.* Cum enim ibi iuſſu Domini per Angelum loquentis, extructum fuiſſet altare, ibique ſacrificatum Deo ab Angelo ipſo, & Gedeone, profano eius loci cultu, qui iamdudum Idolis exhibitus fuerat, in Dei cultum tranſlato: ibidē etiam totum apparatum ſacrorum ab eo comparatum rectè dici poteſt. Neque enim ad vnam veſtem ſacerdotalem, aut potius amiculum ſuperhumerale, tanta vis auri potuiſſet impendi. Voluit ergo Gedeon, qui difficillimis temporibus factus erat populi princeps, quibus ſæpe Dei voluntas exquirenda erat, habere penes ſe pontificale ornamentum per quod Zaraias pontifex Deum conſuleret, qui in illo quoque altari ſacrificaret, potuit autem merito credere id fore gratum Deo, cuius mandato ibi iam altare excitatum fuerat, & ſacrificatum, vt diximus. Sed res paulatim in Idololatriam verſa eſt, in ruinam familiæ Gedeonis: neque enim ipſe huiuſmodi culpæ vllo modo particeps fuit, vti diligentius in Annalibus explicatum eſt. Nam quod dicitur, *factum eſt Gedeoni, & omni domui eius in ruinam* illud *&* per *id eſt* interpretandum eſt.

Sed res in Idololatriam verſa eſt.

ANNVS MVNDI 2769.

GEDEONIS, & ZARAIÆ 9.

PANIÆ 11. Imperij Aſſyriorum 838.

ANTE CHRISTVM 1284.

I. Res Hebræorum refloreſcunt.

REſtituta ſuperiori anno Hebræis à Gedeone libertate, & pace tota regione conſtituta; hoc demum anno res eorum refloreſcere cœperunt: nec minus Dei cultus ex quo felicitas iſta pendebat, eodem annitente Imperatore atque pontifice inſtauratus eſt. E contrario de Madianitis. *Humiliatus eſt*, ait Scriptura, *Madian coram filij Iſrael, nec potuerunt vltra ceruices eleuare.* Sed obſcuri latuerunt. Et reuera nulla pene deinceps mentio de Madianitis reperitur, niſi quod eorum reliquiæ, poſt deprædationem, deletæ fuerint in Holoferne, vt eſt in libro Iudith. Vt credibile videatur eorum terram à vicinis Idumæis, & Iſmaëlitis, magna ex parte fuiſſe occupatam. Sed neque reliqui populi res nouas moliri poſt multos annos auſi ſunt. Magnum quippe erat apud populos circunquaque poſitos Gedeonis nomen, qui tantulis copiis, quatuor reges, eorumque ingentes exercitus fundere ad diſperdere potuiſſet: & quidem eo tempore, quo res Hebræorum octauum iam annum perpetuis deprędationibus plane acciſæ videbantur.

Madianitarum finis. ca. 2. ſi.

Hoc tempore Cyzicus Helleſponti & Aſiæ Metropolis, ab Argonautis condita memoratur, de qua plura in Annal.

Cyzicus.

ANNVS MVNDI 2772.

GEDEONIS & ZARAIÆ 12.

PANYÆ 15. Imperij Aſſyrior. 841.

ANTE CHRISTVM 1281.

I. Annus Sabbat. 27.

VIgeſimus ſeptimus annus Sabbaticus ab Hebræis, hoc anno quinto libertatis ineunte, celebratus eſt. Eſt enim 189 ab ingreſſu in Chananitidem. Celebratam dico, viuo enim Gedeone, vt Scriptura ſignificat, in officio continuere ſeſe, idemque de vigeſimo octauo, & ſequentibus dicendum videtur. Interim autem Gedeon ipſe habitauit in domo ac ciuitate ſua Ephra, cuius erat ciuis verius quam Dominus; niſi forte id illi oppidum à tribu ſua Manaſſe publicè attributum eſt, propter Rempub. bene geſtam. Habuitq; inquit Scriptura, *Septuaginta filios*, non ex adoptione filios, aut nepotes, ſed *qui egreſſi ſunt de femore eius, eò quod plures haberet vxores.* Maxima autem pars eorum nati ſunt ei, poſt Madianiticam victoriam. Nam eo anno primogenitus illius Iether puerulus adhuc fuit, vt ſupra dictum eſt. Sed habuit nihilominus concubinam in vrbe Sichem, ex qua ſuſcepit filium omnium deterrimum, nomine Abimelech: de quo mul-

Gedeonis 70. filij. Iud. 8. 30.

tus

tus poſtea ſermo, quamuis Imperium breue.

II. An exactus ille numerus. Cæterum hic 70 filiorum numerus non videtur totam exactè progeniem Gedeonis amplecti, ſexus enim fœmineus nõ videtur defuiſſe, neq; tamen numeratus. Quod ſi in 70 filiis filiæ quoque comprehenduntur, certe Ioatham filiorum eius natu minimus dicit Abimelech occidiſſe fratres ſuos 70 viros; at ſupererat hic, qui loquebatur, & ille parricida. Gedeonis concubina. Hæc porro concubina vxor fuit minoris notæ ad propagandam ſobolem; qualis fuit Cethura & Agar, Bala & Zelpha: eodem enim nomine & hæc & illæ in Hebræo dicuntur, præ ceteris autem iſta, quæ à Ioſepho Druma dicitur, propter ſingularem filij eius improbitatem memoratur. Hæc cum ex Sichem oriunda eſſet, ibique parentes haberet & conſanguineos, imo ex alio quoque coniugio filios plures, vt ex initio noni capitis clarum eſt, ibi etiam morabatur, quo frequenter Gedeonem, officij ſui cauſa adire contingebat. Habuit etiam fortaſſe & in aliis vrbibus alias, ne eodem in loco fœminarum turbis, inter ſe, vt aſſolet, iurgantibus obrueretur. Nec illud ipſi vitio vertitur, quia polygamia tum in vitio non erat.

III. Dædalus. Floruit hoc tempore Dædalus, & quæ ipſius dicta ſunt opera Dedalæa, in quibus nominatim referuntur ſimulachra, quæ pedes haberent à ſe inuicem ſeparatos, cum ante in eodem ligno vel lapide poteſtate continerentur. De aliis eiuſdem operibus, genere etem & fuga, nonnulla ſuggèrent Annales, anno Gedeonis decimo quinto.

ANNVS MVNDI 2783.

GEDEONIS & ZARAIÆ 23.

PANYÆ 26. Imperij Aſſyriorum 852.

ANTE CHRISTVM 1270.

I. Ratio temporis. Diuidit hic annus ſpatium totum, quod à Script. conſtituitur, inter exitum ex Ægypto, & iactã tẽpli Salomonici fundamenta, quod eſt annorum octoginta ſupra quadringentos. Hic ipſe annus in quartum Iubilæum Moſaicum cadit, eſt enim ab ingreſſu in Chananitidem ducenteſimus. Inſignis quoque hic annus videtur ob conditum Tyri, vt Ioſepho placet. *l. 8. Antiq. ca. 3.* Eam enim ait conditam ducentis & quadringẽta annis, antequam templum extrueretur. Tyri conditus. At quomodo id verum eſſe poteſt, cum anno ſeptimo principatus Ioſue [a], annis ab hinc 191. Tyrus ciuitas munitiſſima perhibeatur? *a Ioſ. 19. 29.* Quo abſurdiores ſunt, qui anno vno ante Troianam cladem Tyrum conditam putant, Iuſtino non ſatis intellecto. Hanc quæſtionem fuſiùs in Annalibus explicatam, hoc loco paucis ita definio. Eiuſdem antiquitas. Tyrum breui tempore poſt diuiſionem terrarum fuiſſe conditam, loci opportunitate terra marique vehementer inuitante, conditore Tyra, Iapheti filio ſeptimo, vt quibuſdam placet. Certè ſiue ab iſto Tyrus nomen acceperit, ſiue ab alio, illam Strabo Sidoni antiquitate parem facit, quæ Moyſe teſte authorem habet primogenitum Chanaan.

Dicendum præterea poſt aliquot annorum centurias, Ioſue apud Hebræos principatum tenente, Tyrum munitam, ornatam, amplificatam. II. Et frequens inſtauratio. Euſebius enim anno Ioſue 17 ait Phœnicem & Cadmum de Thebis Ægyptiorum in Syriam profectos, apud Tyrum & Sidonem regnauiſſe; vt non mirum ſit illam tum à Ioſue dici munitiſſimam ciuitatem. Hoc autem Gedeonis tempore, ducentis ferè annis ab obitu Moſis dici poteſt inſigniter ornata atque amplificata, vt recens condita videri ac dici poſſet; itaque poſſumus Ioſephum & Euſebium interpretari. Hinc autem & deinceps, vſque ad tempora magni Nabuchodonoſoris annis 664. admodum glorioſa fuit Tyrus, vt ex Prophetis liquet, ſed ab eo expugnata, & vehementer afflicta eſt, anniſque 70 iacuit, poſt quos ad priſtinam potentiam reuerſa eſt, vt prędixerat [a] Eſaias. Et clades à Babyloniis, & Græcis. Donec eam rurſus afflixit Alexander Macedo, & de inſula peninſulam fecit, poſt annos 275 à clade Babylonica. *a c. 23. 17.*

ANNVS MVNDI 2786.

GEDEONIS & ZARAIÆ 26.

PANYÆ 29. Imperij Aſſyriorum 855.

ANTE CHRISTVM 1267.

I. Sabbat. 29. Annus vigeſimus nonus Panyæ regis Aſſyriorum cum 19. Sabbatico concurrit, quo ipſo tempore Orpheum Thracem floruiſſe author eſt hoc loco Euſebius. Orpheus poeta. Hoc nimirum tempus Argonautarum fuit, quorum è numero Orpheus erat, ideo ab illis heroibus aſſumptus, quod niſi eo præſente Syrenes præteriri non poterant, vt prædixerat Chiron. Inter fidicines excelluit: cumque fidibus carmen, & vocis ſuauitatem adhiberet Apollinis, qui Cytharæ inuentor, & Calliopes, quæ à vocis præſtantia nomen accepit, dictus eſt filius, & vtraque ita valuiſſe, vt non homines ſolum, ſed arbores etiam & ſaxa ſecum trahere diceretur. Ipſe tamen ſe alicubi Oeagri filium appellat; Lini fratrem Apollodorus, Euridices maritum Pauſanias, Muſæi patrem Diodorus, genere Thracem Euſebius, & poëtæ omnes.

II. Et Theologus. Celebrantur porro eius carmina & hymni, non ſolum vt poetæ, ſed vt Theologi, quod pleraque de Deo perſoniſque diuinis, conſentanea veritati fidei catholicæ in eius verſibus reperiantur.. Pauſanias tamen [a] illum ait magiæ fuiſſe peritiſſimum, ſicut & Amphionem, & magicis cantionibus illum beſtias, iſtum ſaxa mouiſſe. Vel potius magus. *a l. 6. p. 159.* Ad eorum videlicet cantum dæmones ſaxa conuectabant, & feras ipſi faſcinatis oculis repræſentabant. Quam Pauſaniæ ſententiam pleræque omnes eius actiones, ipſaque mors apertè confirmant, vt pluribus in Annalibus docuimus. Sicut & Muſæus. Eademque de Muſæo Orphæi diſcipulo, eiuſque myſteriorum æmulo, vt ait Pauſanias, dici poſſunt: qui Eumolpum habuerit filium, aut, vt alij malunt, patrem, Cereris & Proſerpinæ ſacerdotem, qui Herculem ad inferos deſcenſurum ſacris Cereris initiarit.

ANNVS MVNDI 2789.

GEDEONIS & ZARAIÆ 29.

PANYÆ 31. Imperij Aſſyriorum 858.

ANTE CHRISTVM 1264.

I. Deo prouidentia in Sanctuario ſuo conſeruando.

ALterum iam elapſum eſt ſeculum ex quo Sanctuarium in Silo à Ioſue conſtitutum fuerat, idemque diuina protegente prouidentia, in tot Iſraelitarum defectionibus, tot tyrannorum vexatione ſeruili, hactenus inuiolatum perdurauit, quantumuis auro argentoque abundaret, quibus gypſatas latrunculorum inuitaret manus. Nec ſane videtur, ſi quid ſecus contigiſſet, id à Scriptura ſacra tacitum iri: vt ex iis conijci poteſt, quæ de Arca Domini extremis Heli temporibus, in primo regum ſcripta ſunt. Omnes nimirum ſibi male metuebant ab Hebræorum Deo, qui ſuos quoque ſacerdotes, ob acceptum ignem alienum, incendio ſuſtuliſſet.

Linus.

Sub hunc 31 Panyæ annum, Linum Herculis præceptorem innotuiſſe ſcribit Euſebius in Chronico Græco, à quo & peremptus dicitur, quod ab eo caſtigatus fuiſſet. Conſule Annales, vbi etiam plures reperies Linos.

ANNVS MVNDI 2800.

GEDEONIS & ZARAIÆ 40. & vlt.

PANYÆ 43. Imperij Aſſyrior. 869.

ANTE CHRISTVM 1253.

I. Iubil. 56. Sabbati 31.

SEcularis eſt hic annus, proindeque Iubilæus ordine quinquageſimus ſextus: idemque ſabbaticus trigeſimus primus. De Gedeone autem ex ipſa Scriptura conſtat eum Hebræorum Rempub. 40. annis adminiſtraſſe, ſeptem Madianitarum annis eo numero de more comprehenſis. Atque vtinam de annis Zaraiæ pontificis tam certi eſſe poſſemus. Eius tamen pontificatum non viſum eſt vltra annum quadrageſimum propagare, cuius rei coniecturas aliquas in primo anno Iephte afferemus. De Gedeonis autem morte hæc habet Scriptura duntaxat. *Mortuus eſt Gedeon filius Ioas in ſenectute bona, & ſepultus eſt in ſepulchro Ioas patris ſui, in Ephra, de familia Ezri.*

II. Gedeonis mors & laus.

Mortuum dicit *in ſenectute bona*, elogio quod in optimos quoſque Patriarcharum cadit: vt aliquorum opiniones, interpretationeſque refelleret, qui Gedeonem idem cum populo nefas admiſiſſe arbitrantur, imo quale & quantum in Idololatria, & totius populi ſcandalo reperitur. Moritur potius in ſenectute bona, quæ bonam ætatem anteactam coronat, moritur meritis & virtutibus inſignis, & iucundiſſimo gaudens bonæ conſcientiæ teſtimonio. De eius ætate nihil certi ex ipſa Scriptura colligitur.

Eiuſdem ætas.

Poſſumus tamen non temerè exiſtimare, eum ad ſeptuaginta circiter annos viuendo perueniſſe. Etſi enim eum Ioſephus iuuenem vocat, in eo quod habuit cum Angelo colloquium: ea tamen ætas erat hominis, qui toti ſtatim Hebræorum exercitui præficiendus erat, qui vniuerſam deinceps Hebræorum Rempublicam cum ſumma poteſtate gubernaturus, & cuius nomen hoſtili exercitui terrori erat, vt merito eum quadragenarium appellare poſſimus: Cui ætati ſi 33 annos addideris bene geſtæ Reipub. vltra annos 70 peruenies.

III. Modeſtia ſepulchri.

Quod autem in domeſtico, atque auito patris ſepulchro conditus dicitur, primum ad modeſtiam pertinet Gedeonis, qui licet tanto tempore princeps populi in magna gloria, & rerum tranquillitate vixerit, ſepulchrum tamen ſibi opere magnifico non pararit, ſed paterno familiæ ſuæ ſepulchro contentus fuerit. Vnde non leuis ducitur coniectura ipſum Ioas Gedeonis patrem repudiata Idololatria, ad verum Dei cultum filij opera reuertiſſe: neque enim, opinor, eodem cum vero impio, atque idolis ad mortem vſque addicto, voluiſſet tumulo claudi. Nec par eſt credere Reipub. principem, qui ex vniuerſa regione Idololatriam exterminaret, in paterna illam domo reliquiſſe: à qua eiuſdem exterminandæ initium duxerat, quando ea maxime vigebat.

Coniectura conuerſi ad Deum parentis.

Cæterum in eius viri laudes, qui & pietate, & cæteris virtutibus tam illuſtris fuit, nulli vt omnium Iudicum ſecundus fuerit, quem Paulus Apoſtolus in ſanctis Iudicibus primum nominarit, quem antiqui patres Auguſtinus atque Origenes ſanctiſſimum appellarint, qui Chriſtum Dominum permultis perque magnis in rebus pulcherrimè adumbrarit, pluribus excurrere non eſt neceſſe properantibus. Si quis earum deliciarum ſit appetentior, inueniet in Annalibus vbi appetitum iſtum ſedare poſſit, vbi & laudatiſſimæ vitæ epitomen ſub Epitaphij titulo reperiet.

ANNVS MVNDI 2801.

ABIMELECHI & MERAIOTH PONTIFICIS 1.

PANYÆ 44. Imperij Aſſyrior. 870.

ANTE CHRISTVM 1252.

I. Abimelech Gedeonis filius.

AD optimi parentis non optimum filium, imo ab Heroë præſtantiſſimo, ad tyrannum perditiſſimũ ſtylum orationis prope reluctantem mœrentem certe conuertimus: cuius cruentiſſimũ principiũ, mediáq; odiis inteſtinis plena, funeſtos ciuilium bellorũ motus, cum tyrãni morte coniunctos pepererunt. Hic eſt ille Abimelech, qui per ſummã crudelitatem cæſis 70 fratribus tyrannidem inuaſit, & ciuilia bella concitauit.

Iud 8. & 9. Iſraelitarũ impietas, in Deum.

Primus porro hic eius annus habet inſignem Iſraelitarum in Deum impietatem, & teterrimam ingrati animi in benefactorem maculam: tum Abimelechi ambitionem & electionem in principem. Deniq; Ioathami fratris eius patruelis conatum irritum, ad eum tyrannide deturbãdum. Primam illam partẽ Scriptura ita recenſet. *Poſtquam autem mortuus eſt Gedeon, auerſi ſunt filij Iſrael* à Deo ſuo, ad quem Gedeonis opera conuerſi fuerãt, *& fornicati ſunt cum Baalim*, neq; id ſemel aut obiter, ex quandã

ca. 8. 33.

mentis

mentis ebrietate factum eſt, *ſed percuſſerunt cum Baal fœdus, vt eſſet eis in Deum*, antiquato videlicet fœdere quod Moyſe & Ioſue autoribus, ſæpius initum fuerat, atque innouatum. Licet enim opinari eos nouo Deo cultum debitum tribuiſſe, conſecraſſe lucos, excitaſſe fana, nam fani Baalis mox Scriptura meminit, dedicaſſe aras, atque ſimulacra; decretas victimas, initiatos ſacerdotes, denique idololatriam omni ex parte conſtitutam.

II. Et ingratitudo in Gedeonem.

Huic ingratiſſimæ aduerſus Deum perfidiæ, addita eſt altera ingrati animi labes aduerſus familiam Gedeonis, viri optime de tota Reipub. meriti, quam iniuſtiſſimè ſcelerato ſicario prodiderunt, qua cum officiis certare, eamque ab inimicis protegere oportuiſſet. Abimelech igitur memor fortaſſe dignitatis vltro ab Iſraëlitis oblatæ Gedeoni, & filio eius, atque nepoti, ambitione ſtimulante, ad eam, non ſolum per primogeniti cædem, ſed cæterorum omnium fratrum, qui eam vleiſci potuiſſent, gradum facere meditatur. Venit ergo in Sichem oppidum tribus Ephraim, ibique per cognatos & conſanguineos egit cum primariis ciuibus, vt eligeretur in principem, quod id cederet in publicam vtilitatem, cui non expediat pluribus ſubiici, nedum 70 viris. In vnius autem electione, neminem de Gedeonis familia ſibi præferendum; qui eorum non ſolum ciuis, ſed conſanguineus etiam ſit; cum cæteri ne ad ſuam quidem tribum pertineant. Sichem enim ad Ephraim, Gedeonis autem familia ad Manaſſem pertinebat. Itaque perſpicuum eſſe cui fauere, à quo auxilium rectius in aduerſis expectare poſſint.

Abimelech ambit principatum.

Iud. 6. 15.

III. Eligitur à Sichimitis.

Quid plura? aſſentiuntur, *frater*, aiunt, *noſter eſt*? quaſi ad Reipub. clauum vectorum cognatus ſedere potius debeat, quã optimus gubernator. Eo conſenſu habito, fratres ſuos, quos dominationi ſuæ reſtituros non dubitabat, ſtatuit de medio tollere. Ad eum vt perueniretur finẽ, opus fuit hominibus manu promptis, & ad quidlibet audendum paratis: Ergo *conduxit ſibi viros inopes & vagos, ſecutique ſunt eum*. At huiuſmodi homines ad tam immane facinus ſine pretio adduci non poterant. Ideoque Sichimitæ de fano Baal 70 argenti ſiclos abſtulerunt, eique dederunt. Hac pecunia, & hac conſceleratorum manu inſtructus Abimelech, venit in domum patris ſui in Ephra oppido, ibique occidit *70 viros fratres ſuos ſuper lapidem vnum*, ſingulis capite truncatis. Comprehenſos apparet ab illo ſatellitio nec opinantes. Ab ipſo autem tyranno calumnia quapiam oppreſſos, vt iure pro ſalute Reipub. cæſi viderentur: id enim innuit illa cædes ſingulorum ſuper lapidem vnum. Veratamen cauſa, ſi eam quærimus, fuit idololatria, quæ vtinam corporis tantum morte punita fuerit. Euaſit tamen eam carnificinam Ioathamus Gedeonis filiorum natu minimus.

Et pecunia iuuatur.

Occidit fratres.

IV. Conſtituitur rex in Sichem.

Hoc egregio ad principatum præludio vſus Abimelech, ad ſuos Sichimitas venit, qui eum conſtituerunt regem iuxta annoſam quandam quercum oppido vicinam. Adhibitas etiam vnctionis fœderiſque ceremonias, aliàque id genus talium inaugurationum ſolennia, valde credibile eſt. Hæc enim ſtudioſius ambiunt tyranni, vt optimo iure regnare videantur, quam legitimi principes. Neque tamen vnquam toti Reipub. præfuit, itaque Iudicis nomine, nedum regis, dignus nunquam fuit. In Iudicibus tamen numeratur, ne ſi ille taceatur, tempora perturbentur: præſertim cum eo rerum potiente, nemo alius Iudex apud Hebræos, princepſue fuerit.

V. Ioathamus accuſat cũ parabola Sichimitas.

Quæ cum delata fuiſſent ad Ioathamum, in iis degentem latebris, in quibus abdiderat ſe, venit in montem Garizim, qui vrbi Sichem imminebat, vt inde, quaſi ex ambone, accuſationem atque execrationem eorum ſcelere dignam intorqueret. Inde ergo ad populum, qui plurimus conuenerat ad feſtum inaugurationis noui regis, orationem habet more patrio parabolicam. In qua Oliua, ficus, & vitis oblatum inter arbores principatum recuſant, quo modo boni principes ſponte ſua ab imperio abhorrent, vt qui intelligant in principatu non propriis commodis, ſed iis abdicatis, ſi res poſtulet, communibus ſeruiendum eſſe. Inde venitur ad rhamnum, quod genus eſt rubi ſterilis, informis, aculeati, qui regnum admittat, emittatque flammam, qua cedri Libani conſumantur, id eſt viri egregij ab homine vili atque inutili Abimelecho. Tum ad rem ſuam accommodans apologum, exprobrat Sichimitis facinus Abimelechi, in quod illi conſenſerant, quodque data pecunia promouerant. In cuius ſceleris pœnam geminum illis incendium, quo ſe mutuo conſumant, imprecatur: bellum ſcilicet inteſtinum, quo iniuſta in malum conſenſio, iuſta diſſenſione puniatur: quæ non tam imprecatio fuit, quam predictio imminentium malorum, quibus vexati ſunt Sichimitæ.

VI. Inde latebras petit.

Hæc cum locutus eſſet Ioathamus, dum Sichimitæ circunſpiciunt ſeſe, & partim admirantur hominis confidentiam ac dicendi libertatem, partim iuſtitiam querelæ eius cogitant, ille ſeſe eorum conſpectu proripuit, & fugit in oppidum Bera, vbi apud amicos latuit, dum Abimelech rerum potitus eſt, ſciebat enim ſe morti deſtinatum, & inſuper irritaſſe crabrones. Et hæc ferè primo Abimelechi anno contigerunt.

VII. Initium hiſtoriæ Ruthæ.

Ad hunc tamen ipſum annum exiſtimamus initium libri Ruth pertinere: & Abimelechum eſſe illum ipſum Iudicem, ſub quo fames regionem Iſraelitarum inuaſit; cuius occaſione Elimelech cum vxore Noëmi, duobuſque filiis Mahalon & Chelion, in Moabitidem peregrè profecti ſunt, vnde poſt decennium Noëmi, viro liberiſque amiſſis, in patriam poſtliminio, cum nuru ſua Rutha reuertit. Pendet hæc ratio temporis ex iis quæ vigeſimo primo Baraci & Debboræ conſtituta ſunt, vbi diximus tertium Booz illo anno natum videri, eundemque ſeptimo anno Tholæ ſeptuagenarium Rutham vxorem duxiſſe. Itaque oportet præſentem annum, qui ſeptimum Tholæ decem annis præcedit, eſſe annum initæ ab Elimelecho & Noëmi peregrinationis. Ea circiter decem annos tenuit, quamuis vox circiter quæ in Hebræo eſt, abſit à vulgata: proptereáque in decem illis annis tam profectionem quam reuerſionem includemus. Etſi autem Abimelech tyrannus fuit, ei tamen propter rationem temporis Iudicis nomen accommodatur.

20. *Bara.*
40. *Gede.*
3. *Abim.*
7. *Tholæ.*
70.

VIII.

Cauſa ſuſceptæ ab Elimecho peregrinationis fuit fames, quæ Chananitidẽ grauiter afflixit.

Cauſa peregrinationis Elimelechi cum familia ſua.

nominatim Bethlehem, qui ob terræ fertilitatem dicta eſt domus panis, vel oppidum frugum ex quo intelligi poteſt quanta eſſet in reliqua regione penuria. Quod ſi Elimelech, vir inter ſuos primarius, aliò migrare fame coactus eſt, quanta tenuiores calamitas vexauit, ac perdidit? At emigrarunt in Moabitidem, vbi non incommodè habuerunt? vt intelligamus famem hanc non fuiſſe generalem. Neque id tantum, ſed diuinitus etiam immiſſam videri ad defectionem Iſraelitarum hac quoque ratione caſtigandam, cum Moabitis ſit longe ſterilior natura, quam terra Iſraelitarum, vt pote Arabiæ petrææ & deſertæ vicina, ſicut & Idumææ, quæ tota pene aſperis cautibus horrebat. Sed hoc Dei flagellum valde augetur ipſa diuturnitate, ſi decem annorum fuit, vt Abulenſi placet atque Serario. Verum præterquam quod inaudita eſt, ſaltem in Scriptura, tam diuturna fames, certe illa ex Scriptura non ſatis colligitur.

IX. Rei geſtæ ſeries.

Rectè enim dici poteſt Elimelechum vna cum familia ſua occaſione famis peregrinationem in Moabitidem ſuſcepiſſe, ibique non ita multo poſt eſſe defunctum: filiiſque eius Moabitidas vxores ibidem accepiſſe. Vbi autem ſemel fuerunt adſtricti coniugiis, peregrinationem in habitationem, annitentibus vxoribus commutaſſe, eamq. fame quoque ceſſante, perſeueraſſe. Nec Scriptura cum ait Noëmi reditum iniiſſe, quia *audierat Dominum dediſſe populo ſuo eſcas*, cauſam reuerſionis adæquatam expreſſit; primaria enim cauſa fuit amiſſio duorum filiorum, poſt amiſſum maritum: cum autem ſtatuiſſet, vt ſapiens ac religioſa mulier, deſerere Moabitidem, in qua hactenus à filiis vxoratis retenta fuerat, quibuſcum manere ætas quoque ac penuria in aliena regione perſuaſerant, & redire vellet ad populum Dei, nunc occaſione fertilitatis, quæ tum erat in regione natiuitatis ſuæ, ad reditum maturandum incitata eſt. Apparet autem non potuiſſe Noëmi perſuadere filiis ſuis reditum, quod ibi duxiſſent vxores alienigenas, contra Dei legem, quas domi dimittere compulſi fuiſſent, niſi illæ Diis patriis renunciare maluiſſet; niſi forte etiā ipſi pietati nuncium remiſerant, ideóque, extracto in eo vitæ ſtatu fermè decennio, ambo diuinitus extincti ſunt.

ANNVS MVNDI 2802.

ABIMELECHI, & MERAIOTH. 2.

PANYÆ 45. & vlt. Imperij Aſſyrior. 871.

ANTE CHRISTVM 1251.

I. Progreſſio tyrannidis Abimelechi.

PErquam infauſtum atque infelix fuit Hebræis huius vigeſimi noni ſeculi exordium in tyrannide, tot innocentum ſanguine quæſita atque ſtabilita; progreſſus autem, qui ad præſentem annū pertinet, minime lætus fuit. Quomodo enim ſub improbiſſimo tyranno res lætæ ſubditis eſſe poſſint? multóque etiam minus ipſi tyranno: cito enim res eius in deterius prolapſæ ſunt. Eius ruinæ hic ordo fuit. Voluit Dominus quamprimum punire

Ordo ruinæ eius.

immaniſſimam Abimelechi crudelitatem, & Sichimitarum, qui præſidio illi, atque adiumēto fuerant ad id facinus; inſuperque regem arbitratu ſuo conſtituerant. Suſcitauit ergo Ioathamum, qui patratum ſcelus ob oculos exprobrando poneret, & eis diſcordiarum incendium, quo mutuò conflagrarent, imprecaretur. Exaudiit iuſta petentem Dominus, & *immiſit ſpiritum peſſimum inter Abimelech, & habitatores Sichem*. Diabolum ſcilicet, iam ſponte ad nocendum paratum, eique poteſtatem dedit perturbandæ pacis impiorum.

II. Coniuratio in ipſū ſuſcipitur.

Ergo ſolertiſſimus diſcordiarum artifex criminis tam multiplicis atrocitatem animis populi repræſentat, & in huiuſmodi obiectum, odij affectum inflammat. Itaque *cœperunt eum deteſtari*, &, vt eſt in Hebræo, præuaricati ſunt optimates Sichem in Abimelech. Ea defectionis conſilia, primum animo concepta ſunt, tum inter amicos timidius, vt aſſolet, rectiuſque communicata; poſtremo interueniente Gaale Obedis filio in apertum prorupit, ſed annóne proximo, an præſenti? malim ſequenti, quod defectionum conſilia, non tam cito, propter multa pericula, atque impedimenta intercurrentia matureſcant. Itaque hunc annum iſtiuſmodi conſiliis, & occultæ coniurationi tribuemus, ſequenti autem vim apertam atque rebellionem reſeruabimus. Interea Sichimorum vrbem gubernabat Abimelech per præfectum Zebul amicum ac clientem ſuum.

III. Filij Noëmi ducunt vxores.

Interea in Moabitide Mahalon & Chelion patre mortuo, vxores duxerunt, Noëmi fortaſſis inuita, ſiue quod adoleſcentiores ipſi eſſent, vt ſignificat Chaldæus, qui pupillos vocat, ſiue quod alienæ religionis ac gentis: in quibus magnum habuerunt viri ad defectionem à Deo ſuo incitamentum; itaque pauculis annis, vindice Deo, in ſuo coniugio fuerunt. Mahalon Rutham duxit, quam ineptiſſimi Hebræi regio Eglonis genere ortam ſomniant, quos ratio temporis confutat, refutat tenuitas ipſius, & eius cui illa nupſit, quem cum parentibus ex patria fames expulerat. Reditus quoque tam incomitatus, & ſpicilegium ſubſequēs vanam Rabbinorum ambitionem redarguunt. Ex Petra potius vrbe Arabiæ deſertæ ortam ſignificant illa Eſaiæ verba, *Emitte agnum Domine dominatorem terræ, de Petra deſerti, ad montem filiæ Sion*. Quæ omnes interpretes de Rutha interpretantur: conditione autem plebeiam, ſicut & Orpham, de qua non referam hoc loco, neque arguam Rabbinorum ineptias. Illud dicam, quod cum Orpha in patriorum deorum cultu conſenuerit, Rutha ex ſingulari Dei miſericordia ad veri Dei cognitionem cultumque traducta fuit, vt ſuo loco dicetur.

Cap. 10. Quod eius genus & conditio.

Ca. 16. I.

IV. Obitus Panyæ.

Hoc ipſo anno apud Aſſyrios extinctus eſt Panyas, poſt annum imperij quadrageſimum quintum: cuius res geſtæ, ſicut & cæterorum ferè omnium, qui eum anteceſſerunt, aut ſecuti ſunt, alta obliuione ſunt ſepultæ.

ANNVS MVNDI 2803.

ABIMELECHI 3. & vlt.

MERAIOTHI 3. SOSARMI 1.

Imperij Aſſyriorum 871.

ANTE CHRISTVM 1250.

I. Soſarmi regnum.

Euſebij chronologia parum fida.

Litem fortaſſe non iniuſtam Scaliger intendit Euſebio, quod Soſarmo, qui Panyæ ſucceſſit, non duos & 40 regni annos cum Africano, ſed 19. tantum tribuerit, vt rationibus ſuis principum annos accommodaret; cum contrarium fides hiſtorica poſtulet; ſed fruſtra fidem humanam requiramus in homine, qui in diuina naufragium fecerit. Et potuit audacter tres & viginti annos Soſarmo eripere, qui alio loco quatuor Aſſyriorum principes exauctorauit, & ex albo ſuſtulit, vt ſuo loco dicemus. Cogimur tamẽ, exemplo veterum patrum, eius Chronologiam ſequi, ne meliorum inopia multa turbemus. Erit ergo hic annus Soſarmi primus, regnabitque, ex Euſebij arbitrio, annos decem & nouem.

II. Coniuratio in Abimelechum foras erūpit Gaalis aduentu.

Quod attinet ad ſacram hiſtoriam, hic eſt vindictæ diuinæ, non ſemper diu dormitantis, annus, quo coniuratio Sichimitarum ſeſe extulit foras, Gaalis cuiuſdam opera, viri audacis atque factioſi, qui factus eſt ſignifer coniurationis huius. Series rei geſtæ ſic habet. Sichimitæ bipertitò diuiſi erant, alij, cum Zebule gubernatore ciuitatis, tyranno fauebant, alij eum de medio tollere cupiebant: cumque id aperto marte aggredi non auderent, poſuerunt aduerſus eum inſidias, in ſummitate montium, vt in tranſitu nec opinantem inuaderent, & obtruncarent. Dum autem excubitores iſti rei gerendæ occaſionem expectant, latrocinantur, & de prætereuntibus, tyranni præſertim amicis, prædas agunt. Ij Abimelecho rem nunciant, & malo remedium petunt. Vice verſa coniurati Gaalem accerſunt, qui cognatorum ſtipatus non inualida manu, vrbem ingreditur coniurationis futurus caput. Ad cuius aduentum *erecti habitatores Sichem, egreſſi ſunt in agros, vaſtantes vineas, vuaſque calcantes*, tyranni videlicet atque amicorum eius. Ingreſſi quoque fanum Dei ſui, maledictis inter epulas Abimelechum inceſſebant. Adeo vt Gaal non dubitaret publicè dicere, *Vtinam daret aliquis populum iſtum ſub manu mea, vt auferrem de medio Abimelech.*

III. Abimelech accerſitus venit.

Quæ cum illi per Zebulem innotuiſſent, venit cum exercitu nocte, & quatuor in locis iuxta Sichimam tetendit inſidias, ſiue vt facilius diuiſi laterent, ſiue vt pluribus ex locis ſimul vrbem oppugnarent. At Gaal ne opprimeretur incautus, domo egreditur, & in omnem euentum ſuos ad portam ciuitatis cogit, ſi qua in hoſtem facienda eſſet eruptio. Vix albeſcente cœlo ſurgit cum exercitu ſuo Abimelech de inſidiarum loco: & ſenſim ad vrbem ſubit. Interim Gaal vna cum Zebule vndique circunſpectabant è ſpeculis ciuitatis, altero aduentum Abimelechi auidius expectante, altero timidius explorante. Quid multa? venit Abimelech, Gaal à Zebule irriſus egreditur

vincit Gaalem cum ſuis.

contra eum, pugnat, & vincitur. Fugientem perſecutus eſt hoſtis, & in vrbem compulit, ex qua mox expulſus eſt. At Abimelech qui tormenta militaria oppugnandæ vrbi neceſſaria in ſubita expeditione non tuliſſet ſecum, *ſedit in Ruma*, ad vicinum aliquem pagum caſtra poſuit, vt inde vrbi ſemper imminèret, ad eam occupandam intentus.

IV. Qui ex vrbe pelluntur.

Zebul autem, qui iam ſe Gaalis aduerſarium ante infelicem eius pugnam oſtenderat, poſt eam multo factus eſt animoſior; ſicut & cæteri, qui clam fauebant Abimelecho. Itaque factio iſta facta potentior, alteram vrbe expulit. Egreſſus eſt ergo Gaal cum ſuis in campum, reditum ad ſuos ferro patefacturus, vel fortiter in prælio caſurus, quod & factum videtur: cum enim Abimelech copias ſuas tripertitò diuiſiſſet, duabus partibus pugnauit contra coniuratos, eoſque victos perſecutus eſt. Tertia oppugnabat vrbem, quam toto die oppugnatam cepit, intereſſectis habitatoribus eius. At mirum eſt egreſſis coniuratis, reliquos ciues non ei aperuiſſe portas: ſed obſidionem toleraſſe. Deſperatione veniæ id ab eis factum ſcribit Abulenſis. Putabant enim tyrannum in deditios nullo diſcrimine ſæuiturum, quod & fecit. Dei permiſſione iuſtiſſima. Etſi enim permulti nihil in eum peccauerant, in Deum tamen & Gedeonem peccauerant, in gratiam Abimelechi, ideoque ab eo ipſo caſtigati ſunt. Imbellis autem ætas, quæcunque innocens fuit, parentum peccatis debitas luit pœnas, illud etiam præmatura morte beneficium conſecuta, ne idololatria contaminaretur.

Et à tyranno profligantur, qui & vrbem capit; & delet.

V. Turrim quoque Sychimorum incendit.

Ergo Sichimitæ meritas apud Deum hominesque pœnas pependerunt, ſed ſua quoque Tyranno merces in foribus aderat: prius tamen reliquis Sichimitis, qui in arce erant, ſupplicium debitum inferendum fuit. Erat autem arx iſta, ſiue turris perampla, vt quæ mille viros, præter tanum Baalis contineret, in quo ſe iſti religione loci tutos fore putabant, ſed fruſtra. Aggeſtis enim ad portas virentium arborum ramis & ſuccenſis, fumo & igne omnes viri mulireſque ad mille capita perierunt. Abimelechus autem nihil cunctandum ratus, ſed vrgendã victoriam, inde profectus venit ad fatale ſibi oppidum Thebes, quod obſidione cinxit ac cepit, moxque turrim, quæ erat in media ciuitate munitiſſima, ad quam principes ciuitatis, aliique multi confugerant, obſedit. Cumq; appropinquans ignem oſtio ſupponere niteretur, *Mulier quædam fragmen molæ deſuper iaciens illiſit capiti Abimelech, & confregit cerebrum eius. Qui vocauit cito armigerum ſuum, & ait ad eum; Euagina gladium tuum, & percute me, ne forte dicatur quod à fœmina interfectus ſim.* Qui iuſſa perficiens gladio illum confodit: infelici plane atque infami cæde, non tam fœmineo dedecore, quam proprio parricidio deteſtanda; nec illud probrum vitauit, quod & tunc plurimos teſtes habuit, & habebit dum ſacri codices conſeruabuntur. Atque ita iuſtus Dominus Abimelechi opera perdidit Sichimitas, & mulieris manu furentem tyrannum proſtrauit. Quin & locus ipſe defectionis à Deo, & coniurationis in principem officina, ab eo euerſus, & ſale ſeminatus eſt; ipſemet autem in ſulphure & ſalis ardore conſumitur.

Arce Thebe. obſidẽda à muliere occiditur.

ANNVS MVNDI 2804.

THOLÆ 1. MERAIOTHI Pont. 4.

SOSARMI 2. Imperij Aſſyriorum 873.

ANTE CHRISTVM 1249.

I. Thola ſeptimus Iudex.

POſt *Abimelech*, ait Scriptura, *ſurrexit dux in Iſrael Thola filius Phua patrui Abimelech, vir de Iſſachar, qui habitauit in Samir montis Ephraim.* Paucis verbis habes Iudicis huius ſeptimi nomen, familiam, cognationem, tribum, dignitatem, & habitationis locum. Subdet mox tempus principatus & mortem, nulla rerum geſtarum mentione facta, quæ fortaſſe cauſa fuit cur à Ioſepho prætermitteretur. Nomina Thola & Phua in tribu Iſſachar admodum celebria fuerunt, primi quippe duo filij Iſſachari, ita dicti ſunt, & ab ijs clariſſimæ numeroſiſſimæque familiæ propagatæ, nomina progenitorum ſuorum frequentarunt. Hic porro Phua frater Gedeonis fuit, Thola vero Abimelechi patruelis. Nec abſurdum eſt patrueles ad diuerſas pertinuiſſe tribus, non enim iſta cõiugia inter diuerſas tribus prohibebãtur, niſi hæreditatum permixtio ſequeretur, vt alibi dictum eſt. Apparet autem eum populi electione factum eſſe Reipub. principem, vt ſuſcitata ab Abimelecho inteſtina bella, & eius morte ſemiſopita, præſentia & poteſtate legitimi principis, penitus extinguerentur, nec cuiuſquam improbis conatibus reuiuiſcerent. Cum autem de ſublata ab eo Idololatria nulla fiat mentio, apparet eam ſub Tholæ gubernatione perſeueraſſe, non agnoſcente populo, in eius pœnam, ſibi Abimelechum fuiſſe datum.

Electus à populo reſtituendæ Reip.

ANNVS MVNDI 2807.

THOLÆ 4. MERAIOTHI 7.

SOSARMI 5. Imperij Aſſyr. 876.

ANTE CHRISTVM 1246.

I. Annus Sabbat.

EST hic annus Sabbaticus ordine 32. quem vix obſeruatum crediderim, cum de ſublato publico Idolorum cultu non conſtet. Et forte perſeuerabat illa fames, quæ Elimelechum cum ſuis in Moabitidem pepulerat. Sed eo iam mortuo Mahalon & Chelion filij eius iuuenes, in ſuo coniugio, ſed abſque liberis, viuebant. Eratque hic annus ſeptimus peregrinationis eorum, reditum orante Noëmi, nec impetrante. Sed Deus breui immiſſo interitu effecit, vt ne redire quidem in deſertam à ſe patriam poſſent, ſi vellent. Ad hoc fere tempus pertinent Herculis cum Anthæo & Hydra certamina.

& ſeptimus peregrinationis Noëmi.

Herculis quædam certamina. vide *Annal.* a. 2806.

ANNVS MVNDI 2810.

THOLÆ 7. MERAIOTHI 10.

SOSARMI 8. Imperij Aſſyr. 879.

ANTE CHRISTVM 1243.

I. Mors filiorum Elimelechi.

DEcimus agebatur annus Moabiticæ peregrinationis familiæ Elimelechi, qui ei partim funeſtus, partim etiam ſalutaris fuit. Nam vtrumque Noëmi filium extinxit, ſed vni nuruum fidem dedit & religionem, ſocrui patriam reddidit. Eam Chronologiam Scriptura confirmat cum ait, *Manſeruntque ibi Mahalon & Chelion decem annis, & mortui ſunt:* id hoc anno contigiſſe oportet, alioqui non manſiſſent ibi decem annis. Præproperæ autem mortis cauſam ad illegitimum coniugium referamus licet. Cum enim mortuo parente cum Noëmi in patriam redire potuiſſent, cum iuniores eſſent, quamprimum ad inconceſſa coniugia cum alienigenis præuolarunt; nec eas, quæ idola non delererent, deſerere voluerunt: ergo & à vita cito deſerti ſunt, liberiſque coniugij præcipuo fructu caruerunt, idque vel ex eo conſtat, quod tota Elimelechi hæreditas ad Booz, per coniugium cum Rutha, deuoluta eſt.

Cur præpropera.

II. Molitur reditum Noëmi.

Afflicta igitur ac deſolata Noëmi, cum nihil eſſet quod eam vltra in medio nationis prauæ, extorrem à patria retineret, non filij, non maritus, non frugum inopia: reuocaret autem deſiderium patriæ, diuinique cultus in ea vſurpandi, & conſuetudinis vitæ cum fidelibus, *ſurrexit cum vtraque nuru ſua, vt de regione Moabitide pergeret in patriam ſuam.* Non recuſabat illa quidem eas aliquo vſque habere viæ comites, totius autem peregrinationis, & mox habitationis in Bethleem, non item. Neſciebat enim quo loco ſuæ res eſſent, & quam ibi commoditatem vitæ cum eis eſſet inuentura; etſi illæ virtutum, & morum ſocrus ſuæ ſuauitate delinitæ, omnem cum ea fortunæ aleam ſubire ſtatuiſſent. Suadet ergo redire domum ad matres ſuas, & bene precata, cum oſculo in ſignum beneuolentiæ vtramque dimittit. At illæ quo ſuauiorem experiebantur ſocrum, hoc ægrius ab illa diuellebantur. Itaque eleuata voce flere cœperunt, & vrgere migrationem cum ea. Cumque Noëmi recuſare pergeret, Orpha neceſſitate perſuaſa domum reuerſa eſt.

Nurus ſe comites offerunt.

III. Rutha perſeuerat deſertis omnibus.

At Rutha quæ à diuina prouidentia ad magni myſterij participationem vocabatur, adhæſit ſocrui ſuæ, nec cognatæ exemplo, nec coniugij deſperatione, nec ſocrus ſuæ adhortatione perſuaſa, quæ eo reuera pertinebat, vt proſelytæ conſtantiam exploraret: Rutha ergo certa ſocrum non deſerere, ſed patriam & cognatos; certa cum ea viuere, & cum ea mori, eiuſque religionem amplecti, deſertis patriis Diis, decretum ſuum iureiurando confirmat. Videns ergo Noëmi Ruthæ conſtantiam in ſuſcepto propoſito, aduerſari noluit, nec ad ſuos reditum vltra ſuadere; Et iam facta erat ſarcina lenior, vel in ſolatium potius, ac ſubſidium verſa erat. Profectæ ſunt ergo ſimul & venerunt in Bethlehem, verno tempore, quo ibi hordea mete-

Venit cum ſocru in Bethleem. Exod. 9. 31. in *Annal.* a. m. 2544. n. 16.

metebantur, quæ ibi ante hyemem, ſicut de Ægypto alibi dictum eſt, ſerebantur. Ibi Noëmi communi mulierum gratulatione accipitur, at illa, vice verſa, luget conditionem ſuam, quæ egreſſa plena bonis, nunc vacua reuertatur, amiſſo marito, filiis, fortuniſque omnibus, quas decennio in Moabitide conſumpſerant. Manebat autem tunc in oppido Bethlehem vir potens, Elimelechi quondam mariti Noëmi conſanguineus, nomine Booz, cuius tunc hordea metebantur.

Booz.

IV. Rutha ſpicilegiũ aggreditur in agro Booz.

Nonnullis autem fortaſſe diebus quieti datis, Rutha, cum bona ſocrus ſuæ venia, ſpicilegium aggreditur, & Deo greſſus illius dirigente, in agrum Boozi venit, rogauitque eum qui meſſoribus præerat, vt ſpicas colligeret remanentes, ſequens meſſorum veſtigia, quod fuit haud obſcurum modeſtiæ argumentum, dum petit veniam agendi, quod iure gentium permiſſum eſt, Iudæis autem etiam diuinitus præceptum; quod illa iam fortaſſis à Noëmi didicerat. Quod cum Booz accepiſſet, & inſuper eius ſedulitatem & diligentiam, vt qua totum diem in opere ſuo poneret, ne tantillum quidem domum digreſſa, factus eſt ei beneuolentior, præſertim cum accederet affinitas, quam Booz grandis natu, minime ignorabat: & recens eius ab idolis ad Deum Iſraëlitarum conuerſio. Itaque agit cum illa blandius, & iubet eam in agro ſuo ſpicas legere, ſequentem veſtigia puellarum metentium. Quin & præcipit famulis, vt indulgenter cum ea colligente agant, vt eam, etiam ſi cum ipſis metere voluerit, ne prohibeant: vltro quoque cibum offert & potum.

Eius in eam manſuetudo & liberalitas.

V. Ruthæ humilis grataſque animus,

Eam honorati viri comitatem Rutha humili gratiarum actione proſequitur. Nam cadens in faciem ſuam, & adorans ſuper terram dixit ad eum. Vnde mihi hoc vt inuenirem gratiam ante oculos tuos, & noſſe me dignareris peregrinam mulierem. Nondum ſciebat hæc mulier illum defuncto marito ſuo cognatum; hoc enim poſtea à Noëmi didicit; nec ſe ipſe adhuc aperit, ſed eius in ſocrum, ac Deum ipſum pietatem commendat, eique bene precatur, & nominatim ſingularem Dei protectionem illi exoptat. Adueniente porro veſcendi tempore modeſtiæ quoque ſuæ Rutha ſpecimen dedit: nam vt virorum conſpectum defugeret, ſedit ad meſſorum latus, quod ita Serarius interpretatur, vt quoniam meſſorum nomine etiam puellæ metentes comprehenduntur, ad iſtas, quæ infra viros ſedent, Rutha cibum ſumptura ſe aggregarit: rectius enim ſibi mulieres congruunt, nec patiebatur peregrinæ mulieris pudor, vt relictis mulieribus, quibus cum laborauerat, ſe adiungeret viris. *Et congeſſit polentam ſibi* ex Boozi, aut meſſorum liberalitate certatim datam, de qua non ſolum ad ſatietatem habuit, ſed & reliquias tulit, ad ſocrum videlicet, cum ad eam ſub veſperam rediit, vt ſimul & temperantiæ, & charitatis præberet exemplum.

& in conuictu modeſtia.

VI. Redit ad ſocrum veſpere.

Sumpto cibo ſurrexit vt ſpicas ex more colligeret, & per metentium, aut heri potius inſignem indulgentiam, tres fere modios hordei, excuſſis ſpicis collegit. Quos cum detuliſſet ad ſocrum veſpere, exhilarauit videlicet annum, & ad bene precandum benefactoribus, præſertim cum audiſſet agri Dominum eſſe Booz, quem propinquum ipſis eſſe Ruthæ nunciauit, monuitque vt ad ipſius vnius agros deinceps ſpicilegium factura pergeret. Dubium autem eſt an deinceps cum puellis metentibus & ipſa meſſuerit, vt habet Hieronymi verſio, an potius illas ſequendo, ſpicas ſibi, vt ante collegerit, vt eſt in Hebræo, Græcoque textu, & Chaldæa paraphraſi, & apud Ioſephum, & alios. Verum ſpicilegium, præſertim copioſius, meſſis quædam dici poteſt, ſicut racematio parua quædam vindemia eſt. Et apparet Booz maluiſſe Rutham ſuæ ipſius vtilitati ſeruire, ſibi colligendo, quam alteri metendo, ideóque intra eius ſpicilegio ſex modios liberaliter adiecit. Denique eo pertinet, quod toto meſſis tempore non in agro apud Booz & cum meſſoribus, ſed apud ſocrum commorata eſt, quotidie ad veſperam deferendo quod collegerat, vt ex Hebræo textu, Græcóque colligitur.

Non deinceps meſſuerit.

VII. Noëmi prouidet coniugio Ruthæ.

Dum autem Rutha ſtudioſè ſocrui ſuæ, & ſibi colligit, quæ neceſſaria ſunt ad tenuem vitæ ſuſtentationem, Noëmi viciſſim diligenter circumſpicit; quo modo ei, non de victu ſolùm, ſed de vitæ quoque conditione, coniugióque proſpiciat. Et vero etiam æquum erat, vt nurui omni ope proſpiceret, quæ propter ipſius ſecundum Deum amorem, patriam, parentes, & conſanguineos, fortunas, ſpeſque omnes dereliquiſſet. Conſilium autem dat de captando furtiuè matrimonio Boozi propinqui, qui ad id lege obligabatur. Qua in re neque Rutha peccaſſe videtur, quæ ſocrui religioſæ fœminæ, & fidei ſuæ magiſtræ quaſi matri obtemperauit: neque Noëmi, quæ ignorare potuit alium eſſe propinquiorem, aut ſi id norat, præuidere potuit, quod declarauit euentus, alterius propinqui duritiem aut faſtum, vt oblatum coniugium recuſaturus eſſet. Denique non inſipienter totum negotium probatæ ſapientiæ, & virtutis viro committendum putauit. Nam quod res fiebat occultè, & quod illectamenta adhibebantur, rem natura ſua iuſtam atque legitimam non vitiabat: præſertim cum clandeſtina matrimonia, vtriuſque partis interueniente conſenſu, tunc vitioſa non eſſent; neque polygamia prohibita, ſi tunc forte Booz erat vxoratus. Silentium autem quod poſtulauit Booz erat ad conſulendum famæ mulieris, & ne ille propinquior hanc recuſandi coniugij prætexeret excuſationem.

An rectè atque legitimè.

VIII. Booz dat fidem de coniugio, vel proximi vel ſuo.

Cum ergo Ruth accuratè ſeruaſſet omnia, quæ illi præceperat ſocrus, res vtrique ceſſit ex ſententia, eóque deducta eſt, vt ei Booz fidem de coniugio daret, promiſſionemque iureiurando firmaret, niſi ille propinquior daret matrimonio conſenſum. Rutha ergo de Boozi conſilio bene manè vitandis ſuſpicionibus diſcedit in oppidum, ſed non indonata. Eius enim pallium ſex modijs hordei impleuit, plus etiam daturus, ſi plus illa ferre potuiſſet, & capiti eius impoſuit, quo factum eſt vt illa ingrediens vrbem agnoſci non poſſet. Atque ita venit ad ſocrum ſuam, de toto negotio ſuſpenſam atque ſollicitam; quam cum de re tota docuiſſet: *expecta*, inquit illa, *donec videamus quem res exitum habeat. Neque enim ceſſabit homo, niſi compleuerit quod locutus eſt*, vtpote vir prudens ac propoſiti tenax, præſertim iureiurando firmati,

quodque proximo ſtatim die perficiendum eſſet.

IX. Proximũ de emptione agri primũ interpellat.

Booz ergo promiſſi memor, vbi operas famuloſque domeſticos operi accinctos vidit, & monita quæ res exigebat operarum præpoſito dedit, in vrbem contulit ſeſe, & ibi ad eius portam iudicij cauſa ſedit. Ibi cum propinquum illum prætereuntem vidiſſet, cuius nomen Scriptura præterijt, vt nomen eius oblitteraretur, cuius culpa nomen fratris ſui deletum fuiſſet in Iſraël. Illum, inquam, ſeducit, oratque vt expediendi cuiuſdam negotij cauſa eodem loco tantiſper ſedeat, tum aduocatis decem viris de ſenioribus ciuitatis, & eodẽ iudicij loco ſedentibus, obtulit emendum agrum Noëmi iure propinquitatis. Quod autem de Noëmi dicitur, id de Rutha intelligi debet, quæ ius habebat in ea bona, quandiu poſſet & vellet ſuſcitare defuncto marito nomen, & fratres vel cognati non deeſſent, qui eam in illum finem ducerent. Noëmi autem nullum hic ius habebat, quia eius vir non obierat ſine liberis, in quos ius poſſeſſionis tranſierat. Fit autem mentio ſolius Noëmi, ne propinquus ille ſtatim ſubolfaceret coniugium.

Boozi prudentia.

X. Tum de coniugio, quod ille recuſat.

Prudenter autem Booz prius meminit emptionis quam coniugij, quia emptio vtilis erat & gratioſa, coniugium autem oneroſum, vt priore incitatus, poſterius quoque ſuſciperet, vel recuſato coniugio cum onere ſuſcitandi nominis defuncto, ab emptione aut ſucceſſione bonorum repelleretur, ſicut & factum eſt. Ille enim cum liberis careret, timebat ne ſi defuncto cognato ſobolem ſuſcitaret, non poſſet ipſe ſibi gignere liberos, coram teſtibus ceſſit iuri propinquitatis, tam ratione coniugij, quam bonorum, datoque legitimo ceſſionis indicio, Booz vtrique ſucceſſit: & oratione ad circunſtantes conuerſa, *Teſtes*, inquit, *vos eſtis hodie quod poſſederim*, id eſt legitimam nunc poſſeſſionem adeam omnium *quæ fuerunt Elimelech, & Chelion & Mahalon filiorum eius*, *tradente Noëmi*, *& Ruth Moabitidem vxorem Mahalon in coniugium ſumpſerim, vt ſuſcitem nomen defuncti in hæreditate ſua*, vt ſcilicet filius qui ex Rutha procreabitur, filius Mahalonis dicatur. Res tamen Domino prouidente, & charitatem Boozi remunerante, aliter cecidit. Obed enim non Mahalonis, ſed Boozi filius ſemper in ſacris litteris appellatur. Succeſſit autem omnibus Elimelechi bonis, quia factus eſt pater filij, ad quem bona illa deuoluebantur.

XI. Booz admittit ſucceditque bonis pro filio naſcituro.

Reſpondit omnis populus qui erat in porta, id eſt in aula in qua iudicia exercebantur, confluxerant videlicet plurimis paulatim, vt aſſolet, reſponderunt & maiores natu quos ipſe conuocauerat, *nos teſtes ſumus*. Nec contenti dare teſtimonium quod rogabantur, auctarij vice fauſtas precationes adhibent bono viro atque honorabili, eóque etiam amabili, quod gratiam defuncto exhibeat, quam propinquior recuſabat, ducendo alienigenam mulierem. Optant vt ſimilis ſit Racheli & Liæ, quæ fuerant matres Patriarcharum, & ſecutæ fuerant virum ſuum in terram alienam; ſicut Rutha, in gratiam viri ſui, cui quærebat prolem, in Iſraëlitidem venit. Addunt & mentionem Phares, ex quo Booz recta linea deſcendebat, & ad cuius familiam oppidum Bethlehem pertinebat. Tulit itaque Booz Rutham & accepit vxorem, & dedit illi Dominus vt conciperet, & pareret filium; ſed partus in annum ſequentem differendus eſt, neque enim potuit præſenti contigiſſe.

Qui concipitur.

Ad hunc octauum Soſarmi annum refert Euſebius bellum Lapitharum & Centaurorum, quod in nuptijs Pirithoi, quem Theſeus vnicè dilexit conflatum fuiſſe dicitur.

XII. Bellũ Centaurorum & Lapitharum.

ANNVS MVNDI 2811.

THOLÆ 8. MERAIOTHI 11.

SOSARMI 9. Imperij Aſſyriorum 880.

ANTE CHRISTVM 1242.

I. Obedi ortus.

Natus eſt hoc anno Boozo & Ruthæ filius Obed, Dauidis regis auus 140 annis ante illius natiuitatem, quæ cadit in decimum Samuëlis annum, iuxta digeſtam à nobis temporum rationem, anno Baraci vigeſimo primo; iuxta quam hic Boozi annus eſt ſeptuageſimus primus. Conflantur autem illi 140 anni Ex 70 annis Obedi, & totidem Iſai. Cum autem Boozum ſeptuagenarium duntaxat faciamus, quem generationis terminum agnoſcit Ariſtoteles, nullus eſt quæſtioni locus an is naturaliter genuerit Obedum, quærant illi qui tum 95 annos natum volunt: & idem miraculum ſæpius in eadem familia & continenter iterant: & multo magis qui ei ducentos, aut trecentos etiam annos tribuere coguntur. A quibus libenter quæſierim num compotes mentis erant Noëmi & Rutha cum illa ſuaderet, hæc ſperaret ſuſcipere liberos à capulari, & ter quaterque depontano ſene. An ſe ille non ſentiebat caducum, & viui hominis ſimulachrum, cum nuptias cum puella non recuſabat. Quomodo gratulatur illi populus, ac nouis nuptijs bene precatur, & non deridet potius ſenem fatuum & inſenſatum?

hiſt. Anim. l.7.c.6. Abul. & alij.

Boozi ætas idonea oſtẽditur.

II. Lætitia publica & congratulatio vicinarum.

Hoc ergo anno patris 71 natus eſt Boozo filius, & natiuitatem ſecuta eſt non ſolum parentum lætitia, ſed publica etiam congratulatio. Dixerunt enim mulieres ad Noëmi, *Benedictus Dominus qui non eſt paſſus vt deficeret ſucceſſor familiæ tuæ, & vocaretur nomen eius in Iſraël, & habeas qui conſoletur animam tuam, & enutriat ſenectutem.* Fiebant & Ruthæ, ſed illa notior erat, & ab antiquo ciuis. Sed hanc quoque commendant cum aiunt. *De nuru tua natus eſt, quæ te diligit, & multo tibi melior eſt, quam ſi ſeptem haberes filios*, id eſt plurimos, qui tenera ætate vetulæ famulatum, ſicut Rutha, exhibere non poſſent, ſed crebras potius moleſtias, vt pueruli ſolent. Nihilominus ſuſceptum Noëmi puerum poſuit in ſinu ſuo, ac gerulæ fungebatur officio. Cumque has inter gratulationes euoluti eſſent dies octo, circunciſus eſt, & vocatus Obed, ab ipſa Noëmi, vt ſcribit Ioſephus. Quod ab ipſo expectaret ſubſidium ſenectuti ſuæ. Obed enim ſeruum ſignificat, vel operarium.

Digitized by Google

ANNVS MVNDI 2814.

THOLÆ 11. MERAIOTHI 14.

OBEDI 4. SOSARMI 12.
Imperij Aſſyriorum 883.

ANTE CHRISTVM 1239.

I. A. Sabb. 33. SAbbaticus eſt hic annus ordine tertius ſupra trigeſimum; de quo nihil habeo quod dicam. Obed depulſus à lacte gaudiũ erat parentum, à quibus ſtudioſè magnam in ſpem poſteritatis alebatur.

Priami regnum. Refert ad hæc tempora Euſebius initium regni Priami, Laomedonti patri ſuccedentis in Troia & Ilio. Quod ſi verum eſt, oportet eum ad annos ſexaginta regnaſſe: Totidem enim hinc ad excidium Troiæ ab Euſebio ipſo numerantur. Qui huc quoque hiſtoriam Minotauri refert, ex qua nata eſt fabula Poetis decantata. Vide ſi placet Annales in hunc annum.

ANNVS MVNDI 2821.

THOLÆ 18. MERAIOTHI 21.

SOSARMI 19. & vlt. Imperij
Aſſyriorum 890.

ANTE CHRISTVM 1232.

I. Soſarmi obitus. REnitens animo, ac penè inuitus hunc Soſarmi annum appello vltimum, cum vltimus eius annus Africano ſit non decimus nonus, ſed quadrageſimus ſecundus, vt primo eius regis anno dicebamus: id tamen ferendum eſt ne maior fiat temporum perturbatio. Cadit in hunc annũ Tholæ decimum octauum annus Sabbaticus 34. & Obedi vndecimus, quibus annis continetur eius inſtitutio puerilis, quam Noëmi peramanter, perque ſtudioſè tradebat. Videtur quoque Boozi iam octogenarij mors contigiſſe: quam laudabilem fuiſſe, facile perſuadet vita ipſa commendatione digniſſima, qualem nobis tota Ruthæ hiſtoria repræſentat, in qua illius viri fortitudo, prudentia, iuſtitia, charitas, liberalitas, animi demiſſio, & ſi quæ aliæ virtutes non vulgariter ſe produnt. Sed ėmicat neſcio quomodo ac ſplendeſcit magis in iſto viro caſtitas, quam ita Doctores Hebræi demirantur, vt eum Ioſepho Patriarchæ conferant, in certamine cum Ægyptia hera.

Sabbat. 34.

Boozi obitus & virtus.

II. Præſertim caſtitas. Ad dejiciendum enim Boozum conuenerant nocturnæ tenebræ; vltronea mulier, ſolitudo, hilaritas epularum, impunitas peccandi, celandi fiducia, & ſi qua fuerunt alia violandæ caſtitatis incitaměta. Ille tamen ſtetit inuictus, non tamen imperterritus. Vt enim vidit mulierem nocte iam media, expauit, ac conturbatus eſt, draconem vidiſſe diceres ad paleas lectuli ruſticani adhæreſcentem, incendium corpori afferentem, & fœdam maculam caſtitati. Solus eum Dei timor, & reuerentia honeſtatis compeſcuit, vt non liberet, quod non licebat. Dignum profectò facinus ob quod eum Dominus Ieſus vnum de progenitoribus ſuis eſſe voluerit, cum eum non paucis in rebus, maximeque illis quas dixi virtutibus, adumbrarit. Sed eminet illud cum Rutha Moabitide coniugium, paupercula atque idolorum cultrice muliere, quæ erat Eccleſia ex gentibus congreganda, dæmonibus olim, vitiiſque omnibus addicta, & bonis omnibus vacua. Eam Dominus ducere non indignum duxit majeſtate ſua, & vera Dei cognitione, omnibuſque ſpiritalibus copijs locupletare.

Christi progenitor.

III. Et figurâ. Eam Iudæus propinquus ipſius contemnebat, lege Moſis & Prophetarum oraculis, quaſi vxore, familiáque contentus, cum tamen reſtituendæ Ruthæ bona poſſideret. Sed eam Booz noſter amplexus, bonis tam naturæ debitis quam ſupernaturalibus mirificè ditauit, vt meritò Rutha, id eſt ſaturata, ſiue inebriata diceretur, cui illud Iſaiæ conueniret: *Tunc videbis & afflues, & mirabitur, & dilatabitur cor tuum, quando conuerſa fuerit ad te multitudo maris*, &c. Denique ſeruos iuſtitiæ, & operarios vitæ æternæ generauit. Harum autem nuptiarum conciliatrix fuit illa Noëmi, illa mater Eccleſiæ, illa amata in morte filij ſui, & eo, quaſi Mahalonis demortui ſemine ſuſcitato, omnibus delicijs in eo amplectendo circunfluens, cum communi bonorum omnium gratulatione: illa quam beatam dicunt omnes generationes, illa quæ gaudium eſt, & gratulatio vniuerſæ terræ, Maria virgo benedicta, mater Dei, cœli terræque regina.

vt Noëmi B. Virginis

IV. Exotica horũ temporum. Huc refert Euſebius initium regni Theſei apud Athenienſes, vbi & annis 30 regnauit, ſub cuius vel regno, vel ætate latiſſimè ſe fundit Græcarum fabularum ſeges, & antiquarum hiſtoriarum, quæ his ſubſtratæ ſunt, ac deformatæ, quæ bellum Troianum, & excidium Ilij antecedunt. Huc enim Argonautæ pertinent, in quibus Theſeus ipſe cum Pirithoo, Iaſon in primis & Orpheus, Caſtor & Pollux, Telamon & Hercules, alijque plurimi, quorum catalogum reperies apud Hyginum & Apollodorum. Huc Centauri & Lapithæ de quibus Palæphatus. Adde Sphingem & Oedipum, Minoem & Amazones & ſexcenta alia Poëtis decantata. Conſule Annales in hunc annum, dum nos ad alia properamus.

cap. 14. l. 1. lib. 1. Incred.

ANNVS MVNDI 2822.

THOLÆ 19. MERAIOTHI 22.

MITRÆI 1. Imperij Aſſyr. 891.

ANTE CHRISTVM 1231.

I. Regnum Mitræi. SVccedit Aſſyriorum Imperio Mitræus ad annos 27. iuxta conſentientem Africani & Euſebij Chronologiam: niſi quod apud illum eſt ordine vigeſimus ſextus à Belo, apud hunc vigeſimus quintus, Belo prætermiſſo. Hoc primo anno Mitræi ponitur apud Euſebiũ expeditio ſeptem Heroum, qui aduerſus Thebas pro Polynice contra fratrem eius Eteoclem pugnauerunt, quorum hæc ſunt nomina, Adraſtus, Amphiaraus, Capaneus Hippomedon Argiui; Polynices Thebanus, Tydæus Ætolus, Parthenopæus Arcas: qui vario euentu in

Septem Heroum expeditio.

eo bello ceciderunt, vt ex Apollodoro in Annalibus explicatum reperies, aliáque eiuſdem argumenti nonnulla.

ANNVS MVNDI 2826.

THOLÆ 23. & vlt. MERAIOTHI 26.

MITRÆI 5. Imperij Aſſyr. 895.

ANTE CHRISTVM 1227.

I. Tholæ obitus & tempus gubernationis. Iud. 10. 1. 2.

HOc anno Thola Iudex Iſraëlitarum à Ioſue ſeptimus, & gubernandi populi, & viuendi finē fecit. Iudicauit enim Iſraëlem, ait Scriptura viginti tribus annis, mortuuſque eſt, & ſepultus in Samir. Vnum illi annum detrahit Euſebius in Chronico, quem eidem lib. 10. de Præparatione reſtituit. Chronicon Hebræorum ait vnum annum fuiſſe Tholæ & Iairo eius ſucceſſori communem, ſignificans viginti duos annos cum dimidio ſingulis conuenire. Oppidum porro Samir, in quo vixit Thola, eſt in monte Ephraim. Alia quoque Samir fuit in Iuda.

ANNVS MVNDI 2827.

IAIRI Iudicis 1. MERAIOTHI Pontif. 27. MITRÆI 6. Imperij Aſſyriorum 896.

ANTE CHRISTVM 1226.

I. Iair octauus Iudex. cap 10. 3.

THOLÆ ſucceſſit Iair Galaadites ex tribus Manaſſe trans Iordanem; quæ cauſa Serario noſtro fuit putandi Iairum fuiſſe Badan, qui in 1. Reg. recenſetur inter eos Iudices, qui populum eruerunt de manu inimicorum eius. At rectius videtur Badan eſſe Barac, propter facilem ſimilium litterarum Hebraicarum commutationem, & autoritatem Septuag. qui ibi habent Barac; maximéque propter rerum geſtarum ſimilitudinem. Nam ille Badan dicitur eruiſſe Iſraëlitas de manu inimicorum ſuorum, quod Baraco rectè conuenit, Iairo non conuenit, vt poſtea dicetur. Certe D. Paulus, qui ſcribens ad Hebræos ad eum locum videtur alluſiſſe, obſcuriora paulò vocabula Ierobaal & Badan, ſi iam tum ita legebatur, per clariora Gedeonis & Baraci voluit explicare.

ד in ר & ב in ך final.

Non eſſe Badan.

Quod autem hic dicitur ex eius nomine oppida Iair in terra Galaad fuiſſe appellata, cum id viuo Moſe factum appareat à Iair filio Manaſſe, dicendum eſt, illa oppida ex eius nomine eodem ſpecie, non numero dicta fuiſſe. Itaque hæc eſt huius loci ſententia, Oriundum fuiſſe hunc Iudicem ex ea parte tribus Manaſſe, quæ erat trans Iordanem, vbi quondam floruit ille Iair, qui viros Galaaditis occupauit, qui tum dici cœperunt Hauoth Iair, id eſt villæ Iair, & renouatam eſſe ſub hoc Iudice denominationem, cuius filij præſidebant 30 oppidis de eorum numero, quæ vulgo Hauoth Iair dicebantur, & à Ioſue 80 fuiſſe dicuntur.

Oppida Iair à quo dicta.

cap. 13 30.

II. Videtur electus à populo ſicut & Thola.

Succeſſiſſe dicitur Tholæ Iair, ſiue vt eſt in Hebræo, ſurrexiſſe poſt Tholam, non autem nominatim electus, aut vocatus à Deo, vt Ioſue, vt Gedeon, &c. Ex quo ſignificatur iam initam conſuetudinem apud Hebræos ſufficiendi Iudicem loco demortui, licet nulla Reipub. calamitas compelleret ad huiuſmodi electionem. Nam neque viuo Thola quidquam bellorum Iſraëlitas vexaſſe legimus; neque in bellica vel ſeruili perturbatione rerum electus eſt Iair, aut Abimelech. Non ſic Gedeon & ſuperiores, aut poſteriores Iephte vel Samſon. Itaque exiſtimat Abulenſis Iairum à populo Iudicem, per electionem & communia ſuffragia, fuiſſe factum, ſicut & Tholam; idque ad vitandas turbas pro principatu, quales excitauerat perditus Abimelech. Cœpit autem Rempub. adminiſtrare in magna rerum affluentia, & numeroſa familia, quippe qui 30 filios habuerit totidem mulis inequitantes, & totidem oppidorum moderatores, in Galaaditide trans Iordanem; qui tamen Iairo generali gubernatori totius populi ſuberant.

Iairi familia numeroſa. q. 9. in c. 10.

III. Sabbat. 35.

Hunc annum proximè ſecutus eſt Sabbaticus trigeſimus quintus. Iairi Iudicis 2, quem quietum habuit, atque pacificum. Sed cum populus non emendaret, ſed multiplicaret peccata, ira Dei aſcendit ſuper eos, vt mox dicetur. Licet Abulenſis putet Hebræos non coluiſſe idola tempore horum duorum Iudicum, quia ſeruitutem proxime ſequentem ſeparat ab annis eorum: qua de re iam agendum eſt.

ANNVS MVNDI 2832.

IAIRI 6. MARAIOTHI 32.

MITRÆI 11. Imperij Aſſyr. 901.

ANTE CHRISTVM 1220.

I. Initiū Ammoniticæ ſeruitutis huc pertinere.

SExto Iairi anno initium ponimus nouæ ſub Ammonitis & Philiſtæis Iſraëlitarum ſeruitutis, annorum 18. Nam qui poſt Iairi mortem eam inchoant, & ab annis Iudicum ſeponunt, vniuersè refutati ſunt in primo anno Othonielis. Neque enim de annis inter exitum ab Ægypto, vſque ad fundationem templi Salomonis, cum Scriptura conſentiunt, ideóq; dicendum eſt illos annos, Iairi & Iephte annis contineri. Cum autem Scriptura teſtetur Deum tradidiſſe filios Ammon in manu Iephte, qui 20 ciuitates eorum percuſſit, eoſque afflixit plaga magna nimis, idque ſecundo Iephte anno, vt eſt in Chronico Hebræorum, dicendum eſt ad anteriora recurrendo, ſeruitutem hoc ſexto Iairi anno inchoandam: ſic vt primus Iephte annus ſit decimus octauus ſeruitutis, ſecundus autem eiuſdem ſit primus victoriæ & libertatis. Nam quod Scriptura mortem Iairi memorat priuſquam meminerit ſeruitutis huius: id factum videtur ne ea narratio, quæ longior futura erat, mortem Iairi diſtraheret longius, præſertim cum Scriptura nihil aliud de eo referre vellet. Itaque per anticipationem Iairi mors poſita eſt, eiuſque creationi & vitæ coniuncta.

Nec repugnare Scripturam.

II. Duplex eius modus, prior.

Ipſa porro ſeruitus & afflictio Iſraelitarum altero duorum modorum potuit contigiſſe, vt ſcilicet totus populus Hebræorum, tam qui cis Iordanem, quam qui vltra habitabant ſimul ab Ammonitis ac Philiſtæis totis octodecim annis vexatus ſit, vtriſque vtroſque eodem tempore, certatim diripientibus, lacerantibus, occidentibus. Vtroſque enim Scriptura coniungit. Potuit etiam res aliter contigiſſe, Scriptura fauente potius quam repugnante, vt ſcilicet prius Galaaditæ à vicinis Ammonitis vexati fuerint annis aliquot, puta octo vel decem: Philiſtæis interea vicinos ſuos Iſraelitas, qui erant cis Iordanem, crebris cladibus & latrociniis infeſtantibus, tam propriorum emolumentorum gratia, quam ad prohibendum ne illi ſubſidio ſociis ſuis, in Galaaditide laborantibus, venire poſſent. Galaaditis autem ad ſocietatem exhauſtis atque conculcatis, Iordane tranſmiſſo venerunt Ammonitæ auxilio Philiſthæis, vt Iudam & Benjamin & Ephraim, in quibus erat præcipuum Hebræorum robur, coniunctis viribus contererent atque peſſundarent: nec tamen ſedes in Iſraelitide figerent, nondum enim ſtatuerat Dominus Iudæos ex patriis ſedibus expellere; ſed irent redirentque præda onuſti, & in tranſitu Galaaditas depaſcerentur.

cap. 9. 7. — Alter probabilior.

III. Prior pars ſeruitutis in Galaaditide.

Hic modus quia magis arridet, Galaaditarum calamitatibus decem priores annos aſſignemus licet, vbi filij Iairi in magna rerum copia viuebant, quam cum alia vitia, tum maximè Idololatria comitabatur, quæ à Gedeonis morte renouata, ictoque etiam fœdere ſub Abimelecho confirmata, maiora quotidie ſumpſerit incrementa. Nullum enim apparet in eius ſucceſſore Thola ſublatæ idololatriæ veſtigium. Ego quidem Iudicem nõ accuſo, nec illi placet ſuſpicioni adhærere, eum indulgentiorem fuiſſe in populum, à quo electus eſſet Iudex, nec animi ſatis habuiſſe ad communi furori reſiſtendũ. Exiſtimarim potius ipſum, eiuſque ſucceſſorem Iairum in bonis Iudicibus eſſe numerandos, eoſque in populi ſalutem, morumque emendationem incubuiſſe: ſed irrito conatu, populo pene vniuerſo corrupto, ac bene monentibus obſtrepente, & cum alienigenis, in deteſtabili ſimulachrorum cultu, inſaniente. Vt vis maior neceſſaria fuerit ad corrigendum tam latè patens, & ſolenni ritu inductum, & 30 annorum diuturnitate roboratum malum.

Eius cauſa idololatria, quæ ſub his Iudicibus perſeuerat.

8. Abim. 23. Thola. 5. Iair. 31.

IV. Eáque multiplex.

Quam multiplex autem fuerit Idololatria vt cætera ſcelera taceamus, Scriptura docet his verbis. *Filij autem Iſrael, peccatis veteribus iungentes noua; fecerunt malum in conſpectu Domini, & ſeruierunt Idolis Baalim & Aſtaroth*, id eſt vniuersè Diis gentium & Deabus, quos vndiq; per circuitum ſibi aſciuerunt, à ſeptentrione Deos Syriæ, ab occuſu Aſtartem Sidoniorum, Dagon & Belzebub Philiſtinorum, ab Oriente Chamos Moabitarum & Moloch Ammonitarum. Soli reſtabant à Meridie Idumæi & Amalecitæ, vt in Chananitide diligenti ſuperſtitione haberetur collectum, quidquid vſquam fuerat variis erroribus inſtitutum, vt de Roma veteri ſcribit S. Leo. Hæc videlicet cauſa Dominum compulit ad incutienda flagella? Ammonitas autem & Philiſthæos accendit prædæ cupiditas: cui in medio poſiti Iſraelitæ patebant. Nec tamen miſericors Dominus tot illis hoſtes ſuſcitauit, quod idolorum monſtra coluerunt. Quam grauis autem fuerit iſta caſtigatio, tam ex temporis diuturnitate intelligitur, quam ex eo quod illà non ſolum afflicti dicuntur, ſed vehementer oppreſſi, adeo vt publicum illum clamorem expreſſerit, *Peccauimus tibi*, &c. Verbera enim quæ clamorem non exprimunt, tolerabilia videri poſſunt.

Ser. 1. de SS. Petro & Paulo. — Grauitas huius calamitatis.

V. Atque diuturnitas.

Diuturna autem fuit, quia non paucos dies, inſtar inundantis torrentis, ſed duodeviginti annos tenuit, quibus identidem miſeram gentem barbari depaſcebantur. Quin etiam nec octodecim quidem annis planè terminata fuit iſta ſeruitus, niſi ex parte Ammonitarum. Philiſthæi autem modicè tantum repreſſi videntur, vt qui deinceps Iſraelitas tempore quoque Samſonis & Heli: imo Saülis etiam Dauidiſq; vexauerint. Ideo ſeruitus à Philiſthæis, etſi non cruenta, fuit tamen ipſa diuturnitate grauiſſima. In ſpecie autem quid paſſi ſunt Iſraelitæ, tam vltra; quam citra Iordanem, non eſt proditum litteris. Fas eſt exiſtimare eos primum latrociniis impetitos, deinde iuſto etiam exercitu debellatos, nec tamen ſedibus pulſos, ſed tributis exinanitos, omni iure atque autoritate priuatos: fortaſſe in corpora ipſa non ſeruili ſolum labore ſæuitum eſt, ſed verberibus etiam & plagis ſeruitus Ægyptia renouata eſt.

Eiuſdem ordo, & ſpecialis modus.

ANNVS MVNDI 2831.

IAIRI 7. MERAIOTHI 33.

MITRÆI 12. Imperij Aſſyriorum 902.

ANTE CHRISTVM 1220.

I. Seruitutis annus ſecundus, & quintus Iubilæus Moſaicus.

HIc eſt ſecundus Ammoniticæ ſeruitutis annus, idemque quintus Iubilæus Moſaicus. Eſt enim ducenteſimus quinquageſimus ab ingreſſu in Chananitidem, & ab exitu Ægyptiaco 290. Eum in hac rerum perturbatione, & diuinæ legis vel obliuione, vel contemptu, crediderim fuiſſe neglectum.

Theſeus.

Huc ferè pertinent quæ de Theſeo ciues Athenis congregante memorat Euſebius, quæ paucis ex Plutarcho in Annalibus collecta, harũm rerum ſtudioſus Lector inueniet.

Quartus ſeruitutis, & Sabb. 36.

Biennio poſt qui fuit quartus Ammoniticæ ſeruitutis annus, contigit annus Sabbaticus ordine trigeſimus ſextus, de cuius obſeruatione idem quod de proximo Iubilæo dicendum videtur.

ANNVS MVNDI 2842.

IAIRI 16. AMARIÆ Pont. 1.

MITRÆI 23. Imperij Aſſyriorum 911.

ANTE CHRISTVM 1211.

I. Sabbat. 37.

HOc Iairi anno decimo ſexto, qui eſt ſeruitutis Ammoniticę vndecimus, & annus Sabbaticus 37. & exitus ab Ægypto vn-

Ortus Heli.
1. Reg. 4. 15.
7. Iair, reliqui.
6. Iephte.
7. Abeſan.
10. Aialon.
8. Abdon.
20. Samſon.
40. Heli.
98.

detrecenteſimus, natus eſt Heli, qui poſtea Pontifex annis 40 Rempub. adminiſtrauit. Vixit enim annos octo & nonaginta, qui hinc ad vltimum eius Pontificatus annum, exactè reperiuntur. Hic porro Amariam Meraiothi filium nouũ Pontificem ponimus, poſtquam Meraiothum 40 circiter annos in Pontificatu reliquimus: cuius rei rationem infra anno primo Iepthe reddemus. Ad hunc quoque annum referimus, vt ante ſignificatum eſt, tranſmiſſum ab Ammonitis cum exercitu Iordanem, vt attritis iam Galaaditis, coniunctis cum Philiſthæis viribus, collatoque nocendi ſtudio, eos qui cis Iordanem habitabant, & cæteris potentia, multitudine, & ſoli bonitate præſtabant, eadem qua cæteros humanitate tractarent. Quod Scriptura ſignificat, cum ait Galaaditas vehementer oppreſſos fuiſſe, *in tantum*, inquit, *vt filij Ammon Iordanem tranſmiſſo vaſtarent Iudam, & Beniamin, & Ephraim.* Quòd ſi hos quoque qui præſidium aliorum erant & robur, tempeſtas huius calamitatis afflixit, quid de reliquis tribubus exiſtimandum eſt?

Tranſitus Ammonitarum.

II. Carthago condita.

Carthaginem conditam hoc anno refert Euſebius ex Philiſto, ſed ille conditus admodum varij atque incerti temporis eſt, propter Scriptores admodum diuerſa opinantes. Conſule ſi placet Annales hoc loco.

ANNVS MVNDI 2848.

IAIRI 22. & vlt. AMARIÆ Pont. 7.

MITRÆI 27. & vlt. Imperij Aſſyr. 917.

ANTE CHRISTVM 1205.

I. Iairi & Mitræi obitus.

DVos hic annus Principes morti dedit, Mitræum Aſſyriorum principem vigeſimum ſextum, & Iairũ Iudicem Hebræorum à Ioſue nonum, qui mortuus eſt mœrore fortaſſis quam annis grauior; quippe qui Rempub. non perturbatam ſolum, ſed pene proſtratá relinquebat, cui nullam opem afferre potuiſſet. Forte etiam filios illos ſuos, pro delicatis mularum equitibus, videbat agaſones. De morte ipſius Scriptura hæc pauca refert, *mortuuſque eſt Iair ac ſepultus in loco, cui eſt vocabulum Camon*, quod erat oppidum in Galaditide, in tribu ſcilicet Manaſſe, ex qua ille erat oriundus. Erat enim apud Hebræos quoque illa conſuetudo, vt filij in ſepulchro patrum ſuorum ſepeliri cuperent, eóque priuari infelicitati ducerent. Vt ex plurimis Scripturæ locis oſtendi poteſt. Interea vero Iephte patria pulſus cum aliqua militum manu, vagabatur in terra Tob, quæ erat in tribu Gad trans Iordanem, prædaſque non inglorius agebat; de quo deinceps dicendum eſt nobis.

Gen. 47. 30. Iud. 8. 32. & 16. 31. 2. Reg. 2. 32. & 17. 23. & 19. 37. & 21. 14. 1. Machab. 3. 10. &c.

ANNVS MVNDI 2849.

IEPHTE 1. AMARIÆ 8.

TEVTANIS 1. Imperij Aſſyriorum 918.

ANTE CHRISTVM 1204.

I. Summa rerum anni huius.

TRia è ſacra hiſtoria ad hunc primum Iephte annum pertinent; primum deterrimus ſeruitutis ſtatus, & incrementum: tum Iſraëlitarum ad Deum conuerſio, clamor, pœnitentia; denique electio Iephte in principem contra Ammonitas. Sed prius aliquid de Pontificum Hebræorum annis dicamus; Eſt porro hic annus Sabbaticus ordine 38. Atrocis Iſraëlitarum calamitatis indicium eſt, miſſus ad Dominũ, vt in Ægypto, clamor: qui ex eo apparet excitatus, quod viderunt Ammonitas redintegratis copiis in Galaaditide fixiſſe tentoria; ſiue quod Iſraëlitas res nouas moliri, & iugum ſeruitutis excutere velle ſuſpicarentur, ſiue vt Iephte, cũ ſuis latrunculis curſitantes, compeſcerent, ne ille forte ab Iſraëlitis electus in Ducem, vt erat vir fortis & manu promptus, luctuoſo Ammonitis bello initium daret. Ergo congregati conclamaſſe dicuntur, id eſt militari clamore, vel tubarum ſono ſuos congregaſſe in terra Galaad, quam dudum inuaſerant, & ex qua vicinum in Ammonitidem, ſi quid aduerſi contingeret, receptum habebant.

Annus Sabbat. 38.

Renouant Ammonitæ vexationẽ Iſraëlitarum.

II. Iſraëlitæ clamant ad Dominum

Iſraëlitæ autem iam attriti malis, cum nouum hunc militum nimbum viderent, ipſorum, vt metuebant, cruore ſaginandum, neque ſe ad eam tempeſtatem auertendá idoneis inſtructos præſidiis intelligerent, humanis deſerti auxiliis, ad diuina denique, diuino vtique afflatu, confugerunt. *Et clamantes ad Dominum dixerunt, Peccauimus tibi, quia dereliquimus Dominum Deum noſtrum, & ſeruiuimus Baalim.* Fuit hæc vox non vnius de populo, ſed omnium; non vno aliquo in loco fuſa, ſed ſicut vbique malum & verbera, ſic vbique luctus & clamor, non ſeorſim & in angulis, ſed publicè, & in plateis; Maximè autẽ exaudiebatur in Silo, vbi arca Domini Dei centeſimum iam ac ſexageſimum annum morabatur. Ibi Pontifex, Sacerdotes, ac Leuitæ omnes, ad preces & hoſtias pro totius populi calamitate Deo offerendas excitabantur. Fuiſſe autem hoc tempore Amariam filium Meraiothi Pontificem index anni præſentis oſtendit, licet quidam ineptè Phineem prodant.

apud Pontificem in Silo.

III. Anni in certos Pontifices diſtribuuntur.

Quoniam vero Pontificum annos ex ipſa Scriptura, aut firma quapiam autoritate definire non poſſumus, vtendum eſt coniecturis, & anni in ſuos Pontifices certa proportione diſtribuendi. Cum ergo conſtet ex libro Ioſue extremo, ſub eius mortem Eleazarum quoque Põtificem è viuis exceſſiſſe, ſupereſt vt annos à morte Ioſue, ſiue Othonielis initio, vſque ad initiũ Pontificatus Heli, qui ſunt 299, in Pontifices intermedios, prudẽter, ſi quomodo poſſumus, diuidamus, Vix autem credibile eſt quemquã hiſce tẽporibus ante annum quadrageſimũ ſummum iniiſſe põtificatum. Diu enim paſſim viuebatur, vt de Heli patet, qui vixit annos 98. Aaron quoq; Eleazar, & Phinees grãdes natu, prouectæque ſenectutis obiiſſe ſatis conſtat, vt

40. Othon. 80. Ada. 40. Barac. 40. Gedeon. 3. Abimel. 23. Thola. 22. Iair. 6. Iephte. 7. Abeſan. 10. Aialon. 8. Abdon. 20. Samſon.
299.

credere

credere poſſimus eos primogenitos ſuos quadragenarios moriendo reliquiſſe, vt ſummo, religioſiſſimoque magiſtratui congrua ætate ſuccederent. Cum autem bellicis laboribus implicati principes magna ex parte quadragenis annis populo præfuerint, vt Moyſes, vt Othoniel, vt Barac & Debbora, vt Gedeon, vt Aod, qui etiam id tempus duplicauit, & poſtea Heli, & Samuel cum Saüle, & Dauid & Salomon, & ſi qui alij, certe iis, qui publicam rem ſacram tractabant, & à bellicis laboribus, & caſibus immunes erant, parem annorum numerum poſſimus non temerè aſſignare.

IV. Eiſq; quadrageni ferè aſſignantur.

Si ergo prædictos 199 annos per quadragena ſpatia diuidamus inueniemus ſeptem Põtifices quibus ſingulis annos 40 aſſignemus, octauum autem cui nouemdecim tantum superſint. Atqui inter Eleazarum & Heli octo Pontifices numerantur initio quarti libri Eſdræ: quem ſcio equidem non eſſe canonicum, antiquis tamen Scriptoribus autoritate non imparem. Numerum ergo ab hoc autore ſumimus, nomina vera ſingulorum ex canonica Scriptura. Qua methodo obſeruata Amariam hoc tempore habemus Pontificem, cui deinde Achitob, tempore Samſonis ſuccedet.

1. Paral. c. 9. v. 4 & 50

Dominus difficilem ſe præbet.

Ad Amariam igitur Pontificem clamores populi concurſuſque facti, impiam defectionem à Deo ſuo agnoſcentis, atque deplorantis. Sed eo difficiliorem ſe Dominus præbet in exaudiendis precibus populi, quam in præcedentibus defectionibus, quo hæc ſolennior fuit ac deteſtabilior. Quin etiam irato ſimilis, recuſat auxilium, & afflictis inſultat. *Non addam*, inquit, *vt vltra vos liberem, ite & inuocate Deos quos elegiſtis: ipſi vos liberent in tempore anguſtiæ.* Alludere videtur ad fœdus percuſſum cum Baal tempore Abimelechi.

Iud. 10. 13. 14.

V. Populuſque vehementius inſtat.

Verum quia deſideria dilata creſcent, vrgent illi clamore Dominum, & mitiſſimum eius pectus humili atque iterata confeſſione pulſantes, ſimulque ſimulachra idolorum proiicientes de finibus ſuis, *ſeruierunt Domino Deo*: renouarunt videlicet fœdus cum Deo in Silo per Amariam Pontificem, & placauerunt Deum, *qui doluit ſuper miſeriis eorum*, & ſtatuit eos à malis ipſorum eripere. Ipſi autem viciſſim manum operi admouent. Conuentu enim aliquo à Galaaditis in Maſpha coacto, de communi re deliberant: ſtatuunt renouandos ad bellum animos, diuinam opem, reconciliato iam Numine, non defuturam. Moxque de duce belli deliberari cœptum, quoniam ſine eo, & quidem præſtanti viro, nihil rectè agi poteſt. Iam tum Iephte, diuino vtique inſtinctu, aliquid moliri contra hoſtem cœperat; & crebris eos inſperatiſque velitationibus, latronum more fatigare, iam vſum aliquem nomenque ſtrenui bellatoris collegerat. Ergo communiter viſum eſt eius conatum maioribus copiis atque autoritate munire, totique expeditioni præficere: idque mox miſſa honorifica legatione factum eſt.

Qui rem aggreditur aduocato Iephte in ducem.

VI. Quis ille fuerit.

Quis autem fuit hic Iephte? De eo quatuor Scriptura tangit, originem, cum ait fuiſſe Galaaditem, id eſt de tribu Manaſſe. Nam vrbs, mons, & regio Galaad ad eam partem Manaſſe pertinebat, quæ erat trans Iordanem, licet mons ille, ac regio ad tribum Gad ex parte pertineret, ideóque nonnulli eum Gaditam putarunt. Genus addit paternum maternumque, fuiſſe nimirum filium primarij viri nomine Galaad, qui fuit de poſteris illius Galaad, qui viuo adhuc Moyſe clarus fuit: materno autem genere degrauatur, vt qui fuerit ex fornicatione ſuſceptus. Eum tamen reddidit ſua virtus illuſtrem, & præ legitimis fratribus glorioſum: à quibus eiectus eſt domo, re vt apparet, ad magiſtratum delata, à quo modica fuerit portione hæreditatis aſperſus. Hæc denique fuit eius vitæ ratio, vt collectis egenis aliquot, ſibi & fortuna & virtute ſimilibus, de hoſtibus prædas ageret, vt poſtea Dauidi contigit, cum infenſum haberet Saulem.

VII. Miſſa ad eum legatio, cum obiurgatione recepta eſt.

Ergo Ammonitis acriter inſtantibus, miſerũt Galaaditæ viros primarios ad Iephte, vt ille rem ſeriò agi intelligeret, magiſque moueretur ad eorum poſtulatis acquieſcendum. Summa legationis hæc fuit, *Veni, & eſto princeps noſter, & pugna contra filios Ammon.* Vides vt oblato ſtatim principatu præteritam offenſionem auertunt, & priorem ignominiam præſenti gloria delere volunt. Iephte nihilominus commotior, *nonne vos eſtis*, inquit, *qui odiſtis me, & eiecistis de domo patris mei?* Apparet iſtos, quos Scriptura non vocat fratres Iephte, ſed *maiores natu de Galaad*, Fuiſſe Iudices populi; ex quo etiam colligitur eiectionem Iephte publica autoritate fuiſſe factã. Ei accuſationi, criminationive nihil illi reſponderũt, quod parum ad illum ſibi conciliandum excuſatio valitura videretur. Ergo odioſa illa diſſimulare ſilentio, & iratum animum tacita quadam culpæ confeſſione mitigarè maluerunt. *Ob hanc igitur cauſam*, inquiunt, *nunc ad te venimus*, vt præteritam culpam præſenti ſummiſſione deleamus, teque rogemus, vt ea omni iniuria patriæ charitati condonata, *proficiſcaris nobiſcum, & pugnes contra filios Ammon, ſiſque dux omnium, qui habitant in Galaad*, id eſt trans Iordanem. Nihil enim poterant legati iſti pro cæteris tribubus polliceri, cum ab illis miſſi non fuiſſent.

VIII. Iephte poſtulationi acquieſcit, & fit princeps populi.

Acquieſcit Iephte, ea conditione, vt bello feliciter peracto, principatũm quem offerebãt reliqua vita conſeruet. Quod cum legati ſpopondiſſent, & ſponſionem iureiurando firmaſſent, abiit cũ ipſis Iephte, & populus promiſſi factus eſt autor, vtique ſapienter. Sic enim ſuam erga ipſum beneuolentia demonſtrabant, qua fiebat vt tanto ipſe animoſius pro eorum ſalute decertaret: oſtendebant quoque nihil ſe de ipſius fide dubitare, quin communi bono, vt legitimus princeps, conſulturus eſſet. Tanto denique maiore ſtudio bellum geſturus erat, quum pro bono, non quod ſperaret, ſed quo iam frueretur arma tractaret. Magis enim mouet bonum certum ac præſens, quam incertum ac futurum. Quod autem ab iſtis tribubus factum eſt hoc tempore, id paulatim à cæteris factum eſſe conſtat, cum in eius morte vniuersè dicatur, eum Iſraelem ſex annis iudicaſſe, id eſt omnes, quæ hoc nomine continentur tribus. Itaque & alibi quoque cæteris Iudicibus annumeratur. Niſi forte Ephraimitæ ſibi ſolis conſilium capere voluerunt, & pro ingenita ſuperbia, vt olim Gedeoni, ſic nunc Iephte obſtrepere auſi ſunt, imo & bello eum petere, magno ſuo malo, vt ſequenti capite intelligetur.

IX. Iephte pacem quærit ab Ammonitis.

Conſtitutus igitur Iephte princeps, voluit contentionem omnem, ſi fieri poſſet, pacificè terminare, neque ad vim niſi coactus venire. Per legatos ergo petit, qua de cauſa Ammonitæ bello vexent Iſraëlitas. Reſpondet Rex Ammonitarum, occupatam ab Iſraëlitis quandam partem regionis ſibi debitam. Quod cum pluribus Iephte refutaſſet, nec ille acquieſceret, ad arma ventum eſt. Illud tamen argumentum à præſcriptione antiquæ trecentorum annorũ poſſeſſionis dubitatione non caret. Rabini certe multo ſe labore vexant, vt hunc numerum præcisè reperiant, cum ab egreſſione ex Ægypto plures ſint, à deuicto Seone rege Amorrhæorum, qui eam regionẽ poſſidebat, pauciores. Sed inepti ſunt admodumque rudes, ſi neſciunt in huiuſmodi contentionibus numeros certos pro incertis poni, & quidem plures potius, ſi id ad rem faciat, quam pauciores; deniq; integros referri, fractos omitti. Sunt autem reuera à deuicto Seone, qui vltimo anno Moſis victus & occiſus eſt, 266. quibus addideris annos 40 peregrinationis Arabicæ, exiſtet numerus Egreſſionis ex Ægypto, & datæ legis, ſextus ſupra trecenteſimum.

266.
40
306

X. Repletur Spiritu Domini, & conuocat Iſraëlitas. Iud. 11. 29.

Ergo cum lis dirimi lingua non poſſet, ventũ eſt ad manus, ſed proximo anno, quoniã, vt ante diximus, ſecũdo Iephte anno Ammonitæ ab Iſraëlitis debellati ſunt. Reliquo tamẽ hoc anno, cum factus eſſet, *Spiritus Domini ſuper Iephte*, circuiuit Galaad, & Manaſſem, eos ad arma, certamq; libertatem ex Dei voluntate vocans, cuius in ſe ſpiritum haud obſcurè prodebat. Et dabat ei Dominus vocem virtutis, vt ei crederetur, ſicut poſtmodum illi dedit victricem dexteram, vt facta promiſſis æquaret. Ex capite autem ſequenti conſtat etiam trans Iordanem petita ab Ephraimitis auxilia, & recuſata. Fortaſſis etiam ab aliis tribubus de victoria dubitãtibus, & aduerſarios, ſi quid aduerſi cõtingeret, cõtra ſe magis, magiſq; irritare formidantibus.

cap. 12. Ephraimitæ negligunt.

XI. Teutanes rex Aſſyriorum.

Iam vero quod ad profanã anni huius hiſtoriam attinet, nouum in eo regem Aſſyriorum ſuggerit Euſebius, nomine Teutanem, ſiue Teutamum, qui nobis eſt vigeſimus ſeptimus, ſicut & Africano & S. Auguſtino: Euſebio autẽ ob præteritum Belum vigeſimus ſextus: vtriq; autem duos illi ſupra 40 annos tribuunt.

Inſtitutio agonis Olympici ab Hercule.

Hoc primo anno Teutanis, ait Euſebius cõſtitutũ ab Hercule agonem Olympicũ, à quo, inquit, vſque ad primam Olympiadem ſupputantur anni quadringenti & triginta, quæ ratio temporis noſtram præclarè cõfirmat, qui initiũ Olympiadum in primum annum Ioathami filij Oziæ retulimus, qui eſt annus Mundi 3278. A præſenti enim anno, qui eſt Mundi 2849. numerando, ſic vt præſens annus ſit primus, deſcẽdendo ad Olympiades, reperies quadringenteſimum trigeſimũ annum cõcurrere cum primo Ioathami, computatis extremis. Sæpius autem inſtitutos, aut reſtitutos hoſce ludos, ex Pauſania in Annalibus reperies, quæ ſint ipſis vſui Philologis.

2848.
430.
3278.

XII. Raptus Helenæ à Theſeo.

Refert in hunc ipſum annum Euſebius raptũ Helenæ à Theſeo, quamuis male diſſentiente Scaligero. Si enim huic puellæ, quam Plutarchus cum Hellanico vocant virginem nondum nuptiis tempeſtiuã, decem annos tribuerimus, cum poſt annos 14 iterum à Paride rapta eſt 24 annorum fuerit, & expugnato intra decennium Ilio quatuor & 30, vt à Menelao marito cui reddita eſt, filios adhuc habere potuerit, cum quo poſt octauum annum in patriam rediit, vt ait Hyginus. Sed de his plura in Annal. ex Pauſania & Plutarcho. Hic tamen raptus annis aliquot differendus eſſet, propter omiſſos ab Euſebio decem Aialonis annos, cõtra manifeſtam Scripturæ ſententiam. Nec tamen eum loco mouemus, quia certam eius ſedem ignoramus. Iud. 12. 11.

ANNVS MVNDI 2850.

IEPHTE 2. AMARIÆ 9. TEVTANIS 2. Imperij Aſſyriorum 919. ANTE CHRISTVM 1103.

I. Rerum anni huius ſumma.

CVm reliqua ſuperioris anni parte, Iephte Imperatoris mandato, miles coactus eſſet, & auxilia ab Ephraimitis fruſtra petita, is hoc anno cum copiis in Ammonitidem tranſit infeſtus: votum propitiando Deo vouet: ab Ephraimitis magno ipſorum malo laceſſitur; votum voti reus exequitur. Hæc ſecundo Iephte anno geſta, iuxta Hebræorũ traditionem, vt ſupra, in primo huius Seruitutis anno diximus. Sed & illud obiter hic tangendũ, eſſe hunc mundani Iubilæi annum quinquageſimum ſeptimum. Apparet porro Iephte prudentia in eo quod in hoſtilem regionem traducit exercitum, eò vaſtitatem illaturus, & hoſtem ad ſua tutanda retracturus; quo facto & patriam ſuam graui onere leuabat, & hoſtilem terram gemino grauabat exercitu. Fuiſſe autem hunc tranſitũ arduum & periculoſum, docet Spiritus ille fortitudinis à Deo duci datus: & ipſum eius votum, quod nonniſi in re periculoſa, atque ancipiti emitti ſolet. Ideòque Ambroſ. *Iephte*, inquit, *euentu belli conflictatus ambiguo, prælerumque veritus incerta, votum vouit ſuorum præſuli triumphorum.*

Iephte in regionem hoſtilem prudenter tranſgreditur.

II. Votum eius à Spiritu Dei fuit.

Eius porro voti æquitas apud graues autores ambigua eſt. Ego ad eos libentius accedo, qui rem totam ſingulari Dei inſpiratione ſuſceptam fuiſſe, perfectamque arbitrantur. Idq; non obſcurè Scriptura ipſa ſignificat. *Factus eſt ergo*, inquit, *ſuper Iephte Spiritus Domini, & circumiens Galaad & Manaſſe, Maſpha quoque Galaad, & inde tranſiens ad filios Ammon, votum vouit Domino, dicens*, &c. Vbi vides receptionem ſpiritus Domini ad votum directè referri, tanquam præcipuam actionem, & medium diuinitus ad victoriam electum: illa autem locorum enumeratio, quaſi in tranſitu, obiter attingitur; fuit enim tantum inchoatio quædam diuini operis, ipſa autem victoria fuit effectus voti. Imò, aiunt, fuit effectus pœnitentiæ populi. Reſpondeo tam populum, quam principem victoriam promeruiſſe apud Deum, illum pœnitentiam agendo, iſtum vouendo. Et vtrumque oportuit agere cum Deo, tam pugnando, quam promerendo victoriam. Nec dici poteſt per actum malum Iephte promeruiſſe victoriam; id enim naturæ meriti repugnat.

eiuſque effectus victoria.

III. Idque confirmatur ex ipſa Scriptura.

Poſtremo in re dubia, cùm neque Scriptura, neque aperta ratio contra pugnant, æquius eſt in mitiorem partem propendere, præſertim vbi de viris illuſtribus ac ſanctis agitur. Atqui Scriptura ad ſummum rem dubiam facit, hominem

nem nunquam reprehendit, vbique laudat; cum tamen ſi ſponte ſua edidiſſet hoc votum, atque exoluiſſet, magnæ in vouendo temeritatis, maximæ in reddendo voto crudelitatis reus fuiſſet. Nec euidens eſt vlla ratio, quæ euincat Deum ab hoc voto alienum fuiſſe. Quæcunque autem à Patribus de hoc voto contra Iephte dicuntur, explicanda ſunt de hoc voto, ſi ſponte proprio, & non ex diuina, quod nos contendimus, inſpiratione factum eſſet. Idemque oportet ſentire Hieronymum, cum ait: *Iephte obtulit virginem filiam, & idcirco in enumeratione Sanctorum ab Apoſtolis ponitur*, qui alioqui ponendus fuerat in catalogo parricidarum.

Reſponſio ad patrum ſententias contra Iephte.

Ep. 34. ad Iulian.

IV. Votum Iephte quale.

Iephte igitur diuino ſpiritu incitatus, votum concipit, ſub conditione victoriæ, quam nomine pacis intelligit, de offerendo in holocauſtum eo, qui primū ipſi occurriſſet, nihil in particulari determinans, vt docet mox ſecuta admiratio, & gemitus in occurſu vnicæ filiæ: magnum quid tamen, vt ad rem permagni momenti obtinendam ſe offerre exiſtimans, vt ait Auguſt. & ne eum periurum faciamus, dicendū eſt vouiſſe, cum certa voluntate voti exequendi. Sperasſe tamen, Deum, ſi executio ei cordi non foret, illam impediturum, ſicut pridem Iſaaci immolatiónem impediuerat. Verum conſentaneum fuit, vt ait Serarius, vt Dominus aliquod exemplum ederet, in quo non religioſa modo voluntas tam difficilis oblationis, ſed ipſa etiam effectio cerneretur, vtque figura eſſet clariſſima illius mortis, quam Chriſtus Dominus cauſa noſtra, non voluntate tantum & deſiderio, ſed re etiam ipſa paſſurus erat.

q. 49. in Iud.

V. Eius pugna & victoria.

Edito voto Iephte venit ad pugnam *contra filios Ammon, quos tradidit Dominus in manus eius, percuſſitque ab Aroer vſque dum venias in Mennith viginti ciuitates, & vſque ad Abel, quæ eſt vineis conſita, plaga magna nimis. Humiliatique ſunt filij Ammon à filiis Iſrael.* Ex quibus Scripturæ verbis primum habetur Iephte prælio victorem extitiſſe, fuſo fugatoque hoſtili exercitu, tum victoria vſum, percutiendo, vaſtando, populando viginti oppida percurſaſſe. Nec tamen ea, quamuis finitima tranſtulit in dominium Iſraëlitarum, quia iam olim vetuerat Dominus eos quidquam occupare de regione Moabitarum, Ammonitarum, atque Idumæorum. Atque ita ſuperbus Ammonitarum ſpiritus, qui iam decem & octo annorum curriculo inflatus intumuerat, & æquas pacis conditiones reſpuebat, compreſſus eſt; & ingenti clade humi proſtratus atque afflictus, de ſua libertate retinenda potius, quam de aliena per vim occupanda, vel detinenda cogitauit.

VI. Redeuntis domum luctus à filia.

Iephte igitur tanta parta victoria, & per eam toti populo ſuo libertate reſtituta, victor in patriam triumphatorque regreditur, totáque illi ciuitas Maſpha in occurſum effunditur, & domum gratulabunda comitatur. Sed ecce ingentem doloris ſegetem: ſubituro domum parenti occurrit vnigenita filia, cum tympanis & ſociarum puellarum choris. Quo ſpectaculo conturbatus Imperator, ſcindit eū clamore veſtimenta ſua, & ait: *Heu me filia mea decepiſti me, & ipſa decepta es.* Quaſi dicat fauſta omnia, lætáque ſperabam domi, & ecce in eius aditu cor meum acerbiſſimo dolore, ſicut veſtis iſta laceratur, & quidem à te, quæ magnā mihi lætitiæ partē fore ſperabas, tibi ipſi cauſa mortis eſt: mihi autem ſummi luctus, & deplorandæ, triſtiſſimo facinore, orbitatis. Pergit pater explicare cauſam mœroris ſui, & votum factum Deo, de ipſa in ſacrificium offerenda. Quem patris dolore qui accuſant, non cogitāt naturalem hunc affectū, ab autore naturæ animantibus inditū; nec præceptā à Deo vocationē doloris in tali ſacrificio.

VII. Filiæ contra virtus atque conſtantia.

At filia mirabilis, *Pater mi, ait, ſi aperuiſti os tuum ad Dominum* promiſſione facta ſacrificij, *fac mihi quodcunq; pollicitus es*, quandoquidem factus es voti reus, *conceſſa tibi vltione, atque victoria de hoſtibus tuis.* Quibus verbis non ſolum non peccauit, ſed laudatiſſimarum præbuit exempla virtutum, religionis in Deum, reuerentiæ in parentem, pietatis in patriam, magnitudinis animi, conſtantiæ, manſuetudinis; ad quam illa quoq; petitio duorum menſium pertinet, ad deploranda cum ſodalibus, tam ſterilitatem ſuam, quam orbitatem patris. Vt ſic leuamentum aliquod doloris inueniat, dum illum cum ſodalibus lugubri cantu foras effundet: quia *ſtrangulat incluſus dolor, atque exæſtuat imo pectore.* Non petit longiorem moram executioni, legis illius memor, *Cum votum voueris Domino Deo tuo, non tardabis reddere*: ne id ſit tacitè impedimenta reddendi voti præſtolari. Neque tamen decuit ſtatim, quaſi amentem in aram aſcendere, in gladium ruere, in flammas inſilire, ſed bono maturóque iudicio, ac tempore rem tantam, tamque inuſitatam agere.

Deut. 23. 21.

VIII. Motus Ephraimitarum & clades.

Dum autem duo iſti menſes in luctu abeunt, motus Ephraimitarum interuenit; non enim ſtatim ab obtéta victoria, quippe iam dimiſerat milites Galaaditas, quos reuocare oportuit. Eadem cauſa fuit eius ſeditionis, quā iampridē ante annos 82 patres illorū contra Gedeonem concitarant, nimia videlicet gloriæ cupiditas & rerum à Galaaditis bene geſtarū inuidia. Apertam enim ſuperbiam ſpirat illa oratio. *Quare vadens ad pugnam contra filios Ammon, vocare nos noluiſti, vt pergeremus tecum? Igitur incendemus domum tuam.* Tranſierunt autem Iordanem magno numero, tubarum ſono conuocati vt in Hebræo ... coque textu ſignificatur, vt tutius vim inferre poſſent, idque ex magnitudine cladis liquido conſtat. Miſerunt autem nuncios qui ſuperbas haſce querelas minaſque denunciarent. Quibus Iephte modeſte reſpondet, ſed ita vt viciſſim eos falſitatis accuſet cum ait, *vocaui vos vt præberetis mihi auxilium*, & iniuſtitiæ cum ſubdit, *& facere noluiſtis*, debuerunt enim pro ſua virili opem ferre patriæ laboranti. Nec tamen interea omittit prudenter reuocare Galaaditas ſuos, ex recenti victoria bene in ducem ſuum animatos, ſi forte Ephraimitæ ad arma venirent, vt apparebat, & reuera contigit. Pugnatum enim eſt percuſſeruntque viri Galaad Ephraim, plurimiſq; cæſis, eorum ſuperbiam retuderunt.

Iud. 12. 1.

IX. Multáque apud Iordanem cædes.

Neque tamen finita pugna cædium finis. *Occupauerunt enim Galaaditæ vada Iordanis, per quam Ephraim reuerſurus erat* in patriam. Ad quæ cum iſti ex prælio fuga perueniſſent, tranſitumq; poſtularent, & ſe Ephraimitas eſſe metu mortis negarēt, in eoq; mēdacij arguerētur, quod pro ſpica decurſum aquarum dicerent, pro ſcin pronunciato Samec, ſtatim apprehenſi iugulabātur, in ipſo Iordanis tranſitu, & videlicet corpora in profluentē abjiciebantur. Quo factū eſt vt tā in

prælio, quam in fuga & tranſitu ad quadraginta duo millia Ephraimitarum caderent. In quo toto negotio manifeſtum apparet Dei ſuperbiam mortalium punientis iudicium, cum egregia analogia pœnæ atque peccati. Nam qui magno cum faſtu Iordanem fratres ſuos iniuria affecturi tranſierant, in ipſo Iordanis tranſitu à fratribus ſuis cum irriſione & contumelia iugulantur. Et qui cum turpi mendacio Iephte inſultauerant, probabilem inferendi incendij cauſam quæritantes, iidem in turpi ridiculòque mendacio deprehenſi, fugam quæritantes, gladio cæſi aquis demerguntur.

eâque conueniens culpæ.

X. *Filia Iephte vera ac propria morte ſacrificatur.*

Interea duo illi menſes peregrinationi filiæ Iephte deſtinati elluxerant, & illa pari animi fortitudine, qua nuncium ſubeundæ mortis acceperat, eam ad patrem vltro ſubitura reuerſa eſt. Quoniam vero Scriptura non dixit: Neci eam tradidit, ſed *fecit ei ſicut vouerat*, quidam mitiores non eam iugulatam, ſed Deo dicatam, ad perpetuæ virginitatis cuſtodiam ſunt arbitrati, vt Romæ quondam Veſtales, & in Chriſtiana religione moniales. Verum communis ſententia, cui præit Ioſephus, de vera morte ea verba interpretatur, non enim vouerat ſpirituale ſacrificium, rem tum inuſitatam, & quæ à Beatiſſima Virgine duxit initium, ſed reale, & cruentum, quale olim in Abrahamo præceſſerat, & præter alios Sancti Ambroſius, & Auguſtinus annotarũt. Nec erat alioqui cur puella bimeſtre ſpatium peteret ad plangendam virginitatem ſuam, quam poterat toto deinceps vitæ tempore deplorare. Denique Chryſoſt. rationem addit cur Deus hanc cædem immiſſo angelo vt olim in Abrahami ſacrificio, non prohibuerit, ne ſcilicet omnes idem ſperãtes, idem temerè vouerent, Deumque tentarent; qui ex caſu Iephte prudentiores facti ſunt in vouendo. Cui rei ſeruiebat anniuerſaria huius ſacrificij apud Hebræos quatridui celebritas, quæ tranſiit in ſuperſtitionem apud eoſdem, & apud Græcos imitationem. Nam ſub hæc ipſa tempora Iphigenia in Aulide immolata eſt.

Cur Deus eam non impedierit

XI. *Effecta victoriæ, Iephte dignitas.*

Deuictis porro fœliciter Iephe auſpiciis Ammonitis, patrio ſolo recuperato, & ſeditioſis Ephraimitis ſeuerè caſtigatis, credibile eſt reliquos Iſraëlitas partim admiratione virtutis, partim formidine poteſtatis, in ſupremũ Iephte magiſtratum conſenſiſſe. Secuta etiam eſt Iſraëlitarum quies. Etſi enim nihil à Iephte, aut à ſequentibus principibus geſtum memoratur contra Philiſthæos, qui pro ſua parte cum Ammonitis Iſraëlitas proximis annis diuexauerant: Dici tamen poteſt eos clade Ammonitarum deterritos, non hoſtilem quidem in Hebræos depoſuiſſe voluntatem: ſed ab armis nihilominus conſultò quieuiſſe. Iſraëlitas autem tam potentes aduerſarios irritare non auſos, libenter quoque, quaſi ex condicto quieuiſſe, & vtrumque populum in quodam armorum iuſtitio viuentem, ſibi ab altero diligenter cauiſſe. Iſraël igitur quieſcebat: Iephte autem mœrens in orbitate viuebat, cuius mœroris ipſa vitæ in principatu breuitas, nonnullum argumentum eſſe poteſt. Quarto enim anno à filia immolata ipſe defunctus eſt. Nec dubium eſt interim eum, vt virum bonum & ſanctum, Dei cultum, quantum in ipſo fuit, reſtituiſſe, fouiſſe, atque frequentaſſe.

Philiſthæorum quies.

ANNVS MVNDI 2854.

IEPHTE 6. & vlt. AMARIÆ 13.

TEVTANIS 6. Imperij Aſſyriorum 913.

ANTE CHRISTVM 1199.

I. *Iephte obitus.*

Hvnc annũ, & omnia quæ ad Iephte pertinent, paucis hiſce verbis Scriptura circumſcribit. *Iudicauit Iephte Galaadites Iſrael ſex annis, & mortuus eſt, ac ſepultus in ciuitate ſua Galaad.* Non male Caietanus putat aliter ipſum præfuiſſe Galaaditis, aliter reliquis Hebræis: iſtis ſcilicet vt Iudicem, illis vt Dominum. Nam de eorum conſenſu, etiam iureiurando interueniente, deuictis Ammonitis, factus eſt Galaaditarũ princeps, qui tamen principatus ad eius poſteros non eſt trãsfuſus, quia nihil de eius poſteris in ea conuentione dictum fuerat; cæteris autem Iſraëlitis præfuit vt ordinarius magiſtratus. Quod autem dicitur ſepultus in ciuitate ſua Galaad, idem eſt ac ſi diceret, in vna de vrbibus Galaaditidis. In Hebræo habetur, in ciuitatibus Galaad. Quam occaſionẽ Rabini arripuerunt ſuo more delirãdi, dicendique pluribus cum ſepultum locis, quod partes eius computreſcerent, & vt quæque corrumpebatur, & diſſoluebatur à corpore, ita modo in hoc, modo in illo ſepeliretur oppido, Deo illius ſuperbiam caſtigãte, quod Phineam Sacerdotem ſuper voto ſuo cõſulere noluiſſet.

II. *Deque eo Rabinorũ ineptiæ.*

Quæ ineptiæ quam probabiles ſint, vel ex eo colliges, quod Phinees ante ducentos annos è viuis abierat. Multo ſatius fuiſſet dicere, multóque ſapientius, idem Iephe, quod cæteris viris principibus contingiſſe, vt vno quopiam in loco, vbi principem mori contigerit inteſtina ſepeliantur, cætera aromatibus condita aliò transferantur. Vt iis diebus quibus hæc primum ſcribebamus, in Chriſtianiſſimi Regis Henrici magni funere factum eſt. Nam cor eius æternum paternæ in Societatem noſtram beneuolentiæ monimentum, Flexiam in Collegium Societatis Iesv ab ipſo fundatum, vti viuens mandauerat, ſolenni lugubrique pompa à Patribus noſtris tranſlatum eſt, ipſum autem corpus ad D. Dionyſij, in Chriſtianorum Regum Mauſolæis ſepultũ eſt. Sed redeamus in viam, à qua nos opportunè Rabbinorum inſipientia deduxit, vt clariſſimo, ac beneficentiſſimo principi, hoc qualecunque grati animi teſtimonium poſteritati traderemus. Quod autem fuerit ciuitatis nomen, quæ Iephte defunctum excepit, facile eſt ex præcedenti capite colligere, vbi dicitur reuertiſſe domum ſuam in Maſpha.

Anno Domini 1610.

cap. 11. 34.

III. *Iephte cõmendatio.*

Vir plane egregius fuit, & multis virtutibus præditus; ſed qui noſtram commendationem non deſideret, cum ipſum Paulum Apoſtolum habuerit laudatorem, & ab eodem ad viros ſine controuerſia ſanctiſſimos, Dauidem, Samuëlem, & Prophetas meruerit aggregari. Etſi eum plerique viri alioqui grauiſſimi, & antiqui Patres, propter ſacrificium filiæ valde reprehẽderint. Sed poſito diuino ad id ſacrificium impulſu, quem ſupra docuimus, non eſt arguenda Iephte inſipientia, ſed laudanda potius obedientia, vt ait S. Auguſtinus. Pleniorem eius laudationem ex ſimilitudinem cum Chriſto, &

q. 49. in Iud.

eiuſdem vitæ compendium in Annalibus ſtudioſus Lector inueniet, ne faſtidioſum, dum ei placere & prodeſſe cupimus, offendamus. Qui Herculis furentis interitum, in hunc annum ab Euſebio relatum, & ex Apollodoro depromptum, ibidem reperiet.

ANNVS MVNDI 2855.

ABESANI 1. AMARIÆ 14.

TEVTANIS 7. Imperij Aſſyrior. 924.

ANTE CHRISTVM 1198.

I. Abeſan in Iudicem eligitur.

Ephre mortuo, cito in eius locum ſuffectus eſt Abeſan. Non enim expediebat Reipub. eam diutius capite & rectore carere Philiſthæis iampridem in prædam & occaſionem intentis. Vt eligeretur fauiſſe crediderim tam multiplicem prolem & cognationem. Eius enim 30. filios totidemque filias Scriptura memorat, ex pluribus ſcilicet vxoribus ſuſceptos, ſicut illa tempora ferebant. Ex quibus cum 30 generos, totidemque ſibi nurus aſcerciſſet, affinitatibus abundans facile obtinuit, ſi tum ambitioni locus fuit, vt ad ſummum magiſtratum eueheretur, per quem ipſi omnes haud mediocriter honorarentur. Accedit quod vir bonus erat & iuſtus, ſi Rabbinos audimus, adeo vt Booz ab ipſis creditus fuerit. Ex quo etiam conſequens eſt vt Iſraëlem, qui nuper ad Dei cultum exterminatis Idolis, quaſi ſolenni ritu redierat, in auita patrum ſuorum religione retinuerit: cuius rei quies à bellis, & cladibus nonnullum eſt argumentum. Contemnendi autem ſunt Rabbini, qui Abeſan Boozum eſſe tradiderunt, ratione temporis penitus refragante, præſertim ſi vnicum Boozum ponant. Quamuis eis, & viri iuſtitia faueat, & natiuitatis locus: ambo enim Bethlemitæ fuerunt.

Eius ſoboles.

Creditus Booz.

II. Helenæ raptus à Paride.

In hunc primum Abeſani annum, Euſebius qui eum Eſebonem vocat, refert poſteriorem Helenæ raptum, à Paride Priami filio perpetratum, quem annum decimum facit ante captum Ilium. Sed eius Chronologia hoc quoque loco non parum perturbata eſt, propter prætermiſſum Aialonem, & gubernationis eius annos decem. Nec tamen hunc raptum differemus, quia veram eius ſedem certò aſſignare non poſſumus: reliquos vero Abeſani annos apparatui bellico tribuere licet, cum in eo Dictys Cretenſis dicat octo annos fuiſſe conſumptos, & nono bellũ decennale inchoatum: ſicque raptus Helenæ vno etiam anno accelerari poſſet: & bellum primo Aialonis inchoari, & decimo eiuſdem terminari quod faciendum eſſe eodem anno decimo probabitur. Hiſtoriæ porro veritatem Poëtæ fabulis obſcurarunt, neque Hiſtorici ſatis inter ſe conueniunt, vt ex Annalibus agnoſces.

III. Quomodo contigerit. Apollodorus Herodotus. Dictys. Cret. Dares. Phryg.

Admodum probabile videtur Paridem Priami filium, iuuenem forma præſtantem, Helenam, quaſi quoddam prodigium formæ, nuper à tot procis expetitam & Menelao nuptui traditam adamaſſe, & imitatione Theſei, rapere ſtatuiſſe, Priamo, vt ait Dares, non inuito, vt qui ſperaret ſe eo facto, vel Heſionem ſororem recuperaturum, quam Telamon rex Salaminæ, Herculis dono habebat, vel non diſſimili præda de Græcis, qui Heſionem rogati reddere noluerant, vltionem capturum. Ergo Paris, qui & Alexander, Spartam nauigat, vbi à Menelao exceptus hoſpitio, Helenam eius vxorem cum multa præda non inuitam abducit. Ait enim Dictys, eam cum repeteretur à legatis Græcorum, in eorum cœtum à Priamo adductam, facta abeundi poteſtate, reſpondiſſe, neque ſe in patriam regredi velle, neque ſibi cum Menelai matrimonio conuenire. Cum autem ille Troiam claſſe repeteret, tempeſtate in Ægyptum delatum ſcribit Herodotus, ibique rebus omnibus ſpoliatum, ægre à Proteo rege fuiſſe dimiſſum. At Dictys ait Paridem vi ventorum, Cyprum, & inde Sidonem veniſſe, & ibi regem, qui eum acceperat hoſpitio, nocte necaſſe, indèque cum Helena prædaque profectum, Troiam amiſſis duabus nauibus appuliſſe. Eligat lector Herodotóne malit, an Cretenſi fidem habere.

Sequens porro annus qui fuit mundi 2856. fuit quoq; Sabbaticus trigeſimus nonus, quem credere poſſumus obſeruatum à Iudæis, ſi quid apud eos valuit non ita pridem renouatum cum Domino fœdus: ſimulacris inanium deorum exterminatis: aut metas à Philiſthæis, quos Deus habebat ad manum, expeditos ad verbera, ſi quid hic populus ſtultus & inſipiens, in diuino cultu grauius de more deliquiſſet, vt poſt quadriennium res ipſa probauit.

ANNVS MVNDI 2860.

ABESANI 6. AMARIÆ Pont. 19.

TEVTANIS 12. Imperij Aſſyr. 929.

ANTE CHRISTVM 1193.

I. Sexta ſeruitus omnium longiſſima.

Sextam hoc anno inchoamus Iſraelitarum ſeruitutem ab obitu Ioſue, eamque omnium ſi ab Ægyptiaca diſceſſeris longiſſimam. Nam prima ſub Cuſano rege Meſopotamiæ octo annorum fuit. Altera ſub Eglone rege Moabitarum decem & octo. Tertia ſub Iabino rege Chananæorum annorum viginti. Quarta ſub Madianitis tenuit annos ſeptem. Quinta ſub Ammonitis octodecim. Adeſt ergo ſexta ſub Philiſthæis, de qua ita Scriptura. *Rurſumque filij Iſrael fecerunt malum in conſpectu Domini, qui tradidit eos in manus Philiſthinorum quadraginta annis.* Quando autem hi anni debeant inchoari non eſt facile definire. Vt varias opiniones miſſas faciam, facile erit reperire initium, ſi finem eius rectè conſtituerimus. Inde enim ſenſum verſus regredi licebit, finem autem in morte Samſonis ſtatuendum putamus.

Ind. 13. 1.

II. Eius finis in morte Samſonis. c. 16. 30.

Cum enim moriente Samſone omnes principes Philiſtinorum occiſi fuerint, vt Scriptura teſtatur, præter multorum millium ſtragem certe Dominationis neruos inciſos eſſe oportet, neque ad multos annos apud Philiſtæos inueniri potuiſſe, quorum autoritate, conſilio, viribus Iſraelitarum ſeruitus continuari poſſet, ſed eos in lucro poſuiſſe potius quod Iſraelitæ in eos viciſſim non inuolarent. Id autem ex eo

confirmatur, quod à morte Samſonis totis 40 annis, quibus Heli Reipub. præfuit, nulla ſit à Scriptura mentio ſeruitutis, imo capite 4. primi regum repræſentat, non populum ſeditione facta ſeruitutem excutere volentem; ſed populos duos viribus ſuppares, ſub ſuis vtrumque principibus ac magiſtratibus depugnantem. Et ideo Philiſthæi de dominatione præterita, non præſente loquuntur, cum aiunt, *Eſtote viri Philiſthiim, ne ſeruiatis Hebræis, ſicut & illi ſeruierunt vobi*, ſeruiſſe dixerunt, non ſeruire. Quid quod mortuo Samſone non bellator aliquis in eius ſuffectus eſt locum, qui Rempub. Iudaicam aliquo modo ſuſtentaret, ſed Heli ſacerdos ſexagenarius. Acciſis enim Philiſtæorum viribus, facile regendæ Reipub. & ſummo ſacerdotio adminiſtrando, vnus idemque Heli par eſſe potuit. Denique S. Ambroſius apertè teſtatur Samſonem morte ſua populum ſuum, quem captiuum inuenerat, liberum reliquiſſe.

c. 4. 9.

l. 9. Epiſt. 1. 5.

III. Initium in ſexto Abeſani.

Hoc ergo fine quadragenariæ ſeruitutis ſatis conſtituto, initium eius in hunc ſextum Abeſani annum referendum eſt. Hunc enim numerum exactè conficiunt viginti anni Samſonis, Abdonis octo, Aialonis decem, & Abeſani duo qui ſuperſunt: vnde conſequens eſt iſtorum Iudicum tēpora minime fuiſſe pacifica, aut quieta, vt de Abdonis annis ſcribit Ioſephus. Angelus enim qui Samſonis natiuitatem matri nunciauit, dixit ipſum liberaturum Iſrael de manu Philiſthinorum, iam ergo illis ſeruiebant, quod explicans S. Ambroſius, *grauibus*, inquit, *iam diu Paleſtinorum imperiis affligebantur.* Nimirum iſtorum, quos dixi, Iudicum temporibus: quibus Samſon pueritiam & adoleſcentiam tranſegit. Nec obſtat huic aſſertioni, quod Scrip. non meminit huius ſeruitutis, niſi poſt mortem trium illorum Iudicum. Habuit enim propoſitum illos de quibus perpauca narrabat, percenſendo coniungere, priuſquam res Samſonis inchoaret, quas totis deinceps 4 capitibus, nulla alia narratione interpoſita, perſequeretur. Eas autem inchoauit ab iſta Hebræorum perfidia, pro qua punienda Philiſthæi ab vltore Deo ſuſcitati ſunt.

c. 9. Epiſt. 1.

IV. Non fuiſſe cruentam, ſed tributariam.

Verum minime cruentam fuiſſe hanc ſeruitutem, ſed ſola ferè pecuniarum contributione contentam, partim ex ſilentio Scripturæ conſtat, quæ id non erat prætermiſſura, vt hactenus non omiſit, partim ex aſſertione Ioſephi, qui ait tantum. Palæſtinos ab Iſraelitis per 40. annos exegiſſe tributa, quibus contenti, ſuo illos more arbitrioque viuere permittebant. Abeſaſanus igitur mercatus fuerit pacē à Philiſthæis tributis annuis perſoluendis, ne modicum vitæ tempus, quod ſibi ſupereſſe videbat, turbulentum foret & cruentum, & cani eius cum ſanguine deducerentur ad inferos. Cuius in hoc genere inſtitutum ſecuti ſunt Aialem & Abdon per annos decem & octo, quando iam adultus Samſon Philiſthæos vexare, & ſeruitutis iugum excutere cœpit, iuxta Angeli prædictionem. Ex qua intelligitur Samſonem non ante hunc annum fuiſſe conceptum, oportuit enim inchoatam eſſe ſeruitutem, quam Samſon dicatur ſoluturus. Sed nec vltra differendus eſt, ne nimium adoleſcenti Reipub. gubernacula concedamus, quæ illi ad 20 annos tribuere, Scripturæ aſſertione compellimur. Itaque deinceps nobis de Samſone dicendum eſt.

Ortus Samſonis, & ratio temporis.

c. 15. 20. & ca. 16. 31.

V. Cauſa ſeruitutis, & diuina in reos ſuauitas.

Cum ergo Iſraëlitæ, poſt Iephte viri Deum timentis obitum, ad idola perfidioſi reuertiſſent, tradidit eos Dominus in diuturnam, ſed pro paterno in filios quamuis improbos animo, mitem ac tributariam, vt dixi ſeruitutem. Et vt magis admirere diuinæ prouidentiæ ſuauitatem, vix illi 40 anni erant inchoati, cum de liberatione ſontium clemens ac miſericors iudex cogitare cœpit: ſaluatorem & liberatorem populo ſuo, non ſine miraculo præparans, ab ipſo conceptus eius exordio. Habuit enim Manue pater eius vxorem ſterilem, vt medijs, extremiſque Samſonis, prima reſponderent, & Deus ipſe autor intelligeretur operum eius, quæ naturæ ordinem, vireſque ſuperarent; ſicut ſupra naturæ ordinem, fœcundata diuinitus ſterili, emittebatur in lucem. Itaque Angelus Domini, qui ei apparuit, *& dixit ad eam Sterilis es, & abſque liberis, ſed concipies, & paries filium*, voluit mulierem in proximo conceptu partúque diuinum intelligere beneficium, nec naturæ tribuere, quod erat gratiæ peculiaris. Valuit quoque hæc denunciatio ab ignoto homine ad faciendam fidem de promiſſis, & ad obtinendam obedientiam, in iis quæ præcipiebantur: oſtendebat enim ſe à Deo venire, & occultorum habere notitiam.

Parentes Samſonis.

VI. Samſon Nazaræus.

Præcipit autem ne bibat vinum aut ſiceram, neque immundum quippiam comedat, eo quod paritura ſit filium, qui ab infantia ſua futurus ſit Nazaræus Dei, eique per Nazaræorum ceremonias conſecratus, quas ipſum quoque ex parte obſeruare oportebat, vt filium pluris faceret, ac bene de eo ſperaret, & mundum munda, & per iniunctam obedientiam ſanctificata conciperet. Speraret autem fore, vt ipſe inciperet liberare Iſrael de manu Philiſtinorum. Non ſignificat Angelus Samſonem inchoaturum liberationem, quam diximus eius morte finitam; ſed ipſum primum fore, qui Iſraelitas liberaret à Philiſthæis; ab ipſis enim alij poſtea liberarunt eos, vt Samuel, Saul, Ionathas, Dauid, & alij, ante Samſonem nemo. His angelum inter & mulierem tranſactis, ille euanuit, hæc ad maritum venit in oppidum, eique rem totam nunciauit. Quo nuncio excitatus Manue, rogauit Dominum vt rediret ille nuncius, quoniam mulier aiebat cum ad aliqua ipſi reſpondere noluiſſe, & alioqui verebatur ne non ſatis aut capere mulier, quæ audierat, aut retinere potuiſſet; & inde contingeret, vt circa puerum diuinæ voluntati non plane ſatisfieret.

Qui cœperit liberare ſuos à Philiſthæis.

Angelus abit ſed eius reditum Manue impetrat.

VII. Eius cum eo colloquium.

Exauditur Manue, redit Angelus ad mulierem, vt ille certior fieret per vxorem, eundem illum eſſe, qui prius apparuerat. Ab eo autem eadem ille didicit, quæ prius coniux. Mox autem orat vt ſacrificium pacificum offerat Deo, in gratiarum actionem, hœdum qui mox prandio ſeruiat. At Angelus negat ſibi opus cibo, ſed ſuadet vt hœdus Deo in holocauſtum oblatum conſumatur. Poſtremo Angelum de ſuo nomine interrogat; quod ille reticuit, contentus dicere ſe mirabili quodam nomine vocari. Neque enim vel Peli, vel ϑαύμαστον, vel occultum, vel mirabile proprium eſt nomen, ſed commune. Caietanus putat quoddam illi fuiſſe nomen, quod interpretatum ſignificet Mirabile. Illud certe videtur minime dubium ſuum cui-

que

que Angelo nomen inditum eſſe diuinitus, quod indiuiduam ſingulorum naturam exprimat, & angelico ſermone vſurpetur. Si enim nullum eſſet, neque mirabile, neque non mirabile dici poſſet.

VIII. Hœdum offert in holocauſtum.

Cum iſthac reſponſione Manue cogitabundus abijt, & accepit hœdum cum libamentis ſacrificio neceſſariis, & poſuit ſupra petram offerens Domino, qui facit mirabilia. Et certe mirabile eſt etiam hoc ſacrificium, ſiue illud Angelus ſiue Manue, quod eſt probabilius obtulerit, neuter enim erat ſacerdos. Adde quod neque in Sanctuario in Silo fiebat, neque in altari diuinitus deſtinato. Ex igne tamen diuinitus, ſiue de petra, ſiue de lignis, ſiue etiam de carnibus educto intellectum eſt ſacrificium Deo acceptum fuiſſe. Cum autem ſurſum flamma ferretur, implicuit ſe illi angelus, & quaſi ad Deum delaturus ſacrificium euolauit in cœlum. Quo facto Manue cum vxore agnoſcunt eum eſſe angelum, & venerabundi prociderunt in facies ſuas. Metuentem autem Manue, vxor conſolatur, docetq. hæc omnia quæ contigerant indicia eſſe beneuolentiæ, non timoris iuſti cauſas. Acceptum enim habere alicuius ſacrificium, eique oſtendere mirabilia, & prænunciare futura, amoris ſigna ſunt: non enim munera dantur, neque ſecreta aperiuntur, niſi amicis.

ANNVS MVNDI 2861.

ABESANI 7. & vlt. AMARIÆ 20.

TEVTANIS 13. Imperij Aſſyrior. 930.

ANTE CHRISTVM 1192.

I. Obitus Abeſani.

VLtimus eſt hic annus Abeſani, *ſeptem* quippe *annis indicauit Iſrael*, vt Scriptura teſtatur, nec ſatis feliciter. Nam quem acceperat liberum, ſeruum reliquit, & pro religioſo, idolis addictum. Pergit, *mortuuſque eſt ac ſepultus in Bethleem.* Magna vtique pompa, triginta filiis cum totidem nuribus; triginta filiabus cum totidem generis ſenis funus cohoneſtantibus, luctuque proſequentibus, præter plurimam turbam nepotum. Ioſephus enim ait illum morientem omnes reliquiſſe ſuperſtites. Samſon autem hoc anno in lucem editus, & de more octauo die circumciſus, matre præeunte vocatus eſt Samſon. id enim requirit Hebræa vox, quæ ad fœminam pertinet. Quod illa nomen ab angelo accepiſſe creditur, omen futuræ eius claritatis in populo Dei. Samſon enim à pleriſque omnibus vertitur *Sol eius*, ſcilicet populi.

Samſonis ortus.

(∴)

ANNVS MVNDI 2862.

AIALONIS 1. AMARIÆ 21.

TEVTANIS 14. Imperij Aſſyrior. 931.

ANTE CHRISTVM 1191.

I. Aialon Iudex.

ABeſano defuncto, in eius locum hoc anno ſuffectus eſt Aialon, ad decennium, quem Euſebius in chronico audaci facinore prætermiſit. Nec enim ignorare potuit, tam diſertè in Scriptura Hebræa, Græca Latináque deſcriptum; & quem ipſe quoque lib. decimo de præparatione Euangelica, loco ſuo collocauit; Nimirum redundabat eius chronologia decem annis, ad iacta vſque fundamenta templi, quos improuidè tribuerat Ioſue, quem certa ratio temporis exigit 17 tantum annis, & non 27 gubernaſſe Rempublicam.

l. 10. c. 14. Græc. Lat.

II. Troiani belli primus.

Hic quoque annus eſt Troiani belli primus. Cum enim omnium confeſſione conſtet id bellum tenuiſſe decennium. Decimus autem, quo Troiam exciſam oſtendemus, in vltimum Aialonis annum cadat, neceſſario primus Aialonis erit eiuſdem belli primus. Sed prius aliquid de tanti belli apparatu dicendum eſt. Is non paucorum annorum fuit, dum Paridis facinus abſenti Menelao innoteſcit. (Erat is tum in Creta, vt ait Dictys Cretenſis, qui ſe in eo bello ſub Idomeneo Cretenſium rege meruiſſe ſcribit: Dares autem Phrygius ait Menelaum ad Neſtorem Pylum proficiſcentem, Paridi in mari occuriſſe, ignarũ quò ea claſſis tenderet.) Dum Menelaus ipſe re cognita Spartam repetit, dum vicinos, cognatoſque reges conſilij cauſa conuocat, dum legati Palamedes, Vlyſſes, & Menelaus in Aſiam nauigant. Helenam & quæ cum ea rapta fuerant, à Priamo, Troianiſque repetunt, dum re infecta in Græciam reuertuntur: ibique omnes Græciæ principes Lacedæmona conuocant, dum Argis bellum & inimicitias cum Priamo ſolenniter iurant, donec Ilium & regnum omne Troianum funditus eruant: & Agamemnone in Imperatorem electo ſinguli ad parandas naues cateráque bello neceſſaria, in ſua regna diſcedunt. Aulide communi conſenſu delecta, quò ſingulæ claſſes confluerent.

III. Et apparatus eius.

Eas toto biennio præparatas ait Dictys Cretenſis, alio tamen loco tradit omnium claſſium numerum toto quinquennio inſtructum, atque præparatum. Forte vult neminem è ducibus cum ſua claſſe Aulidem appuliſſe ante biennium, quoſdam autem non ante quinquennium, pro modo ac magnitudine cuiuſque claſſis; numerat autem 1295 naues, Dares vero 1140. ſub ducibus 69. In Aulide non minus vno anno manſere, lue diu exercitum vaſtante, Agamemnone conſtanter ſuper filiæ ſacrificio repugnante, Vlyſſe Mycenas nauigante, indeq; Iphigeniam, ſpe futuri cum Achille coniugij abducente. Denique Dictys idem ſcribit eorum exercitum in Myſiam veniſſe, ibique contra Telephum pugnaſſe, prohibentem exſcenſionem exercitus, eóque poſtea reconciliato, dum nauigationis Troiam verſus tempus idoneum expectatur, omnes in Bœotiam

reuerſos, ſingulóſque in regna ſua hyematum abiiſſe, donec appetente vere Tenedon, indeq; Troiam tenuere. Nec dubitat idem autor affirmare, ab inchoata hac militia octo annos fuiſſe tranſactos, nonumque inchoatum cum Græci Troiam petiere. Ibi à Proteſilao initium pugnandi factum memorant, qui ducum primus ſolum Troianum, ab Ænea vt ait Dictys, vel ab Hectore, vt mauult Dares, interfectus, ſuo ſanguine cruentauit.

Initium pugnæ.

ANNVS MVNDI 2863.

AIALONIS 2. AMARIÆ 22.

TEVTANIS 15. Imperij Aſſyr. 932.

ANTE CHRISTVM 1190.

Abſoluitur hoc anno quartum ſeculum ab ortu Moſis, in cuius natiuitate quartam ætatem inchoauimus. Incidit in hunc eundem annum ſabbaticus quadrageſimus, eſt enim ducenteſimus octogeſimus ab ingreſſu in Chananitidem, eſtque idem belli Troiani ſecundus, iuxta rationem temporis à nobis conſtitutam. Quid autem ſingulis annis geſtum fuerit, ſtudioſus lector à Darete Phrygio, & Dicty Cretenſi petere poterit, quia nobis non licet eſſe tam prolixis.

ANNVS MVNDI 2870.

AIALONIS 9. AMARIÆ 29.

TEVTANIS 22. Imperij Aſſyr. 939.

ANTE CHRISTVM 1183.

I. Annus ſeruitutis Philiſthinorum 11.

Fvit hic annus Iudæis Sabbaticus 41. quem tributis Philiſthæorum vndecimum iam annũ grauatos, vix obſeruaſſe crediderim. Fuit hic idem annus ætatis Samſonis decimus, quando ſub ſtudioſa parentum cura creſcebat, & Nazaræatum accuratè obſeruabat. *Creuitque puer*, ait Scriptura, *& benedixit ei Dominus*, quæ benedictio ad copioſa corporis animique bona, ei diuinitus præmaturè conceſſa, & in omen futurorum referri poteſt. *Cœpitque Spiritus Domini eſſe cum eo*, id eſt mirabilibus effectis ſubinde manifeſtare ſeſe, operibus fortitudinis ſupra ætatem perpetrandis, cum habitaret in oppido, quod vocatum eſt Caſtra Dan, quod ſitum eſt inter Saraa & Eſthaël. Vide S. Ambroſium.

l. 2. ep. 36. c. 1. 5. Epiſt. 24. ad Vrgilium.

II. Belli Troiani nonus. *Dictys l. 4.*

Ad hunc penultimum Troiani belli annum pertinet aduentus Pentheſilęæ reginæ Amazonum in auxilium Priami, cum iam occubuiſſet Hector, & Troianæ res pene acciſæ eſſent. Poſt eam ab Achille occiſam, & à Diomede in Scamandrum flumen præcipitatam, omneſque illius copias deletas, ſuperuenit Memnon filius Thitoni præfecti Perſidis, ſub Teutane rege Aſſyriorum, cum ingentibus Indorum & Æthiopum copiis; qui cum plurimum damni Græcis intuliſſet, adeo vt de ſumma rerum diffiderent, tandem cum ab Aiace Telamonio percuſſus eſſet, ab Achille ſuperueniente haſta transfigitur, eiuſque milites ad ſatietatem interfecti. Diodorus ait eum Theſſalorum inſidiis circumuentum occubuiſſe, Myrmidonum ſcilicet, qui ſub Achille militabant. Significat Dictys Troilum hoc ipſo tempore ab Achille interfectum, poſt egregia ab eo facinora perpetrata, quæ narrat Dares Phrygius.

ANNVS MVNDI 2871.

AIALONIS 10. & vlt. AMARIÆ Pontif. 30.

TROIÆ CAPTÆ 1.

TEVTANIS 23. Imperij Aſſyrior. 940.

ANTE CHRISTVM 1182.

I. Troiana epocha & tempus ad initium Olympiadũ.

Troianum regnum armis vniuerſæ Greciæ diu fatigatum atque concuſſum, hoc denique anno concidit, clade omnium pene ſcriptorum linguis literiſque celebrata. Hæc temporum nota cum fuerit deinceps omnibus ſeculis admodũ frequentata, non poteſt rectius ſtabiliri quam à poſteriore alia non minus illuſtri temporum nota, initio ſcilicet Olympiadum. Nam ab excidio Ilij ad primum vſque annum primæ Olympiadis, accuratiſſimi quique Chronologi tam recentiores quam antiqui fere conſentiunt, numerari annos ſex, ſeptem, vel octo ſupra quadringentos quos inter ſe pugnare non arbitror, ſed mirificè conſentire. Nam qui ſex & quadringentos annos ponunt, ſolos interiectos annos numerant, omiſſis extremis, qui 7. alterutrum terminum prætermittunt, qui octo vtrumque numerant in quibus eſt Euſebius ipſe in præpar. Euang. & Dionyſ. Halicarn. cum aliis antiquioribus, quos refert, & ſequitur: ſicque quadringenteſimus octauus ab exciſo Ilio, erit primus Olympiadum, qui erit mundi 3278. Idque conſequens eſt ex eo quod ſcriptor hic perquam accuratus, cum Porcio Catone, & tabulis Eratoſthenis, à quibus minimum abeſt Polybius, vult Romam conditam primo anno ſeptimæ Olympiadis, qui idem ſit 432 à capto Ilio; à quo numero ſi ſolidas ſex Olympiades ſuſtuleris, remanent omnino 408 anni à Troiana clade ad primæ Olympiadis initium. Sed hæc pluribus, in ipſis Annalibus, confirmata & teſtibus munita reperies.

l. 10. 1. 9. edit. Gr. Lat. init. l. 1. & 2. 2870. 408. 3278.

II. Quando captum Ilium.

Hic ergo erit primus Troianæ cladis annus qui tamen ſemper intelligendus erit ſub mediũ anni Iuliani incipere, atque deſinere. Nam Dionyſ. ait vrgente iam æſtate captum Ilium, ſeptendecim diebus ante ſolſtitium. Idem ſenſit Poëta, cum ait

---Vix prima inceperat æſtas,
Et pater Anchiſes dare fatis vela iubebat.

poſt vnum circiter menſem ab exciſo Ilio. Poſtremo itaque huius belli anno, quantum ex Darete Phrygio & Dicty Cretenſi colligere licet, hæc contigere. Cum Troiani non ita pridem Hectorem patriæ columen, & recens Troilum illi fortitudine ſupparem, cum Aſſyrio Memnone, & omnem pene ſpem reſiſtendi amiſiſſent, Hecubæ conſilio Paris Achillem

Achilles per fraudẽ interficitur.

accerſit,

accerſit, ſpe ducendæ Polyxenæ ſorore ſuæ, quem ad Tymbræi Apollinis ædem adductum, inſidiis ibi collocatis, nec opinantem interfecit, cum Antilocho filio Neſtoris. Ea cædes Troianorum animos paululum erexit. Erexit & aduentus Euripili, filij Telephi regis Myſiæ, quem promiſſa in vxorem à Priamo Caſſandro cum copijs ad bellum traxerat.

III. Antenor & Æneas de pace deliberant.

Interea Græci Achillem cum Patroclo in Sigæo ſepeliunt, & tumulo nondum perfecto Neoptolemus Achillis filius ſuperuenit, à quo Eurypilus in acie interficitur, & à Philoctete Paris. Quo ſublato cum Troiæ proceres, Antenor in primis atque Æneas, de reddenda Helena, & pace componenda tractarent, Deiphobus illam ducit vxorem. Nihilominus de eorum conſilio Priamus legatum ad Græcos de pace mittit Antenorem, qui præmijs ac promiſſis illectus, cum Agamemnone, Idomenæo, Vlyſſe, & Diomede proditionem componit. Reuerſus in vrbem pacem ait coaleſcere poſſe; ſi reddatur Helena, & magna vi pecuniæ patria redimatur. Conſentiente Priamo, Antenor, quaſi certiora de pace cogniturus, ad Græcos, aſſumpto Ænea ſocio reuertitur, prius tamen ab Helena exoratus, vt ſuam cauſam agat.

Et proditionem agitant.

Veniunt ad naues, & publicè de pace ex ciuium ſuorum conſenſu agunt, priuatim autem cum prædictis ducibus proditionem confirmant. Deſtinantur Vlyſſes & Diomedes, qui vrbem adeant, ad pacis negotium tranſigendum. Magno gaudio accipiuntur à ciuibus, Diomedes in conditionibus pacis ingentem pecuniæ, triticique numerum exigit, Antenore in ſpeciem indignante, qui ei clam Palladium, quo vrbs ſtare putabatur, tradit. Denique de pace conuentum eſt.

IV. Equus ligneus paratur.

Re cognita placuit Græcis omnibus mitti Mineruæ donum equum ligneum molis ingentis, qui in vrbem, niſi diruto muro admitti non poſſet. Id donum dum paratur, decem lecti ſunt duces qui Troiam petant, ij pacem in æde Mineruæ, magno Troianorum gaudio ſacrificiis & fallaci iureiurando confirmant.

Pax ſimulata.

Quibus peractatis Græci Troianiq; quaſi amici vltro citroque adire atque agere, omnes Antenorem laudibus in cœlum ferre, Troiani auxilia ſociorum dimittere, Antenor & Æneas pactum auri atque argentj pondus in fanum Mineruæ congregare. Iam paratus erat equus, ad quem religioſe excipiendum vrbs tota in occurſum effunditur. Sed cum porta admitti præ mole non poſſet, pars muri omnium conſenſu diruitur. Hic Græci negant ſe permiſſuros intromitti equum in vrbem, niſi pecunia perſoluta. Ita intermiſſo opere diruptoque muro, Vlyſſes cunctos ciuitatis artifices conducit ad reficiendas naues, ne ſcilicet omnibus mox interfectis in Troiano littore inuiti retinerentur.

V. In vrbem equus introductus.

Ergo refecta claſſe & pecunia numerata, equus communi cum lætitia introducitur. Græci ad Sigæum, quaſi vela facturi ſecedunt, ibique noctem operiuntur. Troiani de pace diu expetita læti genio indulgent, & mox ſoluuntur in ſomnum. Græci è Sigæo in ciuitatem renauigant obſeruato ſigno ignis, quem Sinon ex arce ex compoſito extulerat, vrbem per muri ruinas adeunt, & diuiſis inter ſe ciuitatis partibus, poſitiſque militibus qui Antenoris & Æneæ domos tutarentur, cædes ſigno dato fieri cœpta, nullo perſonarum locorumque diſcrimine, cædibus & rapinis ſucceſſit incendium.

In eam Græci nocte inuadunt.

Quid Priamo & regiæ familiæ factū.

Antenor Neaptolemum ducit in regiam, vbi Priamum ante aram Iouis Hercæi obtruncat. Hecubæ cum Polyxena fugienti occurrit Æneas, qui Polyxenam, quæ ſe illi committebat apud patrem Anchiſem abſcondit. Andromacha & Caſſandra in fano Mineruæ ſe occulunt. Menelaus domum Deiphobi adit, Helena euocante, & nouo ſcelere antiqua redimente, quem ille fœde mutilatum, ſummo cruciatu necat.

VI. Nocturna cædes mane renouatur.

Vbi illuxit, Agamemnon duces in arcem euocat, ibi cum relatum eſſet de iis qui per noctem elapſi, ad aras confugerant, decretum eſt ab omnibus vt inde extracti necarentur, quod & factum eſt; & aliquot diebus continuata eſt cædes: tantum ſtudium extinguendi Troiani nominis inceſſerat. Interea præda, quæ incendium effugerat, in loca opportuna comportatur, captiuæ fœminæ nobiles diſtribuuntur. Helena ſine ſorte Menelao conceditur, Polyxena Vlyſſe ſuadente Neoptolemo traditur, expiando Achillis funeri, ſuper eius tumulum iugulanda. Caſſandra datur Agamemnoni, Neoptolemo obuenit Andromacha, Hecuba Vlyſſi, cui & Palladium, fremente licet Aiace, conceſſum eſt, qui poſtridie, ſiue proprio, ſiue alieno facinore, inuentus eſt mortuus, cuius rei inuidia cum in Vlyſſem ab exercitu deriuaretur, relicto apud Diomedem palladio, clam mari aufugit. Hecuba mortem ſeruituti præferens, cum totum exercitum maledictis inceſſeret, ad accerſendam ſibi mortem, lapidibus obruta, voti compos efficitur, vt Dictys affirmat, etſi aliter Dares.

Vlyſſis fuga. Hecubæ mors.

VII. Æneæ profectio ex Darete.

Et vterque quidem in Antenoris & Æneæ proditione conſentiunt, diuerſa tamen de Æneæ diſceſſu narrant. Dares enim ait, cum dictus profectioni dies aduenisset, ingentes mari tempeſtates excitatas, profectionem diebus aliquot impediſſe. Chalcante autem vate reſpondente inferis ſatisfactum non eſſe, Neoptolemo in mentem veniſſe Polyxenam in regia non fuiſſe inuentam. Eam igitur iuſſu Agamemnonis ab Antenore quæſitam & apud Æneam inuentam, Antenor Agamemnoni, Agamemnon Neoptolemo iugulandam tradit. Tunc, inquit Dares, Agamemnon iratus Aeneæ, quod Polyxenam abſcondiſſet, protinus illum à patria, cum ſuis omnibus diſcedere iubet, Antenori terram tradit, Aeneas cum ſuis proficiſcitur, qui mox ſubdit ſe ibidem cum Antenoris factione remanſiſſe. Dictys autem extremo libro 5. probabilius ait Aeneam poſt Græcorum profectionem, vicinos adiſſe populos, oraſſeque vt coniunctis viribus Antenorem regno ipſi à Græcis conceſſo exigerent. Qua re cognita, Aeneam in vrbem reuertentem aditu prohibitum, à Troia cum omni patrimonio nauigaſſe, cum nauibus viginti duabus, & tribus millibus & quadringentis exilij ſocijs. Ad Antenorem autem cunctos aut bello aut nocturnæ cladi reſiduos, confluxiſſe, eius ſapientiæ opinione allectos: ibique cum regno poſitum fuiſſe. Pugnatum eſt vt ait Dares, annis 10. menſibus 6. diebus 12. Cæſa ex Græcis ad Troiam 886 millia; ex Troianis vſque ad vrbem proditam

Ex Dictys Cretenſi.

Antenor regnat in regni reliquiis.

millia 676. Et de Troianis rebus hactenus.

VIII. Obitus Aialonis. Iud. 12. 12.

Eſt porro hic annus Aialonis decimus, quo is & in viuis, & in imperio eſſe deſiit: pace cum Philiſthæis retenta cum penſitatione tributi, quam deceſſor eius inchoauerat. Res ab eo geſtæ ſilentio inuolutæ ſunt; in vulgata ſepulturæ locus ponitur in Zabulon, qui in Hebræo, Græcoque textu habetur Aialon, in terra Zabulon.

ANNVS MVNDI 2872.

ABDONIS 1. AMARIÆ 31.

TROIÆ CAPTÆ 2.

TEVTANIS 24. Imperij Aſſyrior. 941.

ANTE CHRISTVM 1181.

I. Abdonis Iudicis initium.

Hoc anno quo exciſo Ilio Græci patriam repetunt, & terra marique varia fortuna iactantur, nouus apud Hebræos Iudex à populo eligitur Abdon nomine, qui ab Euſebio, aliiſque eum ſectuis, Labdon dicitur. Quoniam enim de diuina illius electione non conſtat, ad popularem recurrendum eſt. Hunc quidam Aialonis famulum, alij filium putant. Quod parum probabile ſit, cum eum Scriptura filium Illelis vocet, quem eundem cum Aialone eſſe docendum eſſet. Accedit quod Aialon fuit de tribu Zabulon, Abdon autem de tribu Ephraim, ad illam enim pertinet Pharaton oppidum. Num pater & filius ad diuerſas pertinent tribus? Numeroſam eius prolem Scriptura memorat, 40. filios, & 30 ex eis nepotes. Mirum eſt non plures ex tot filiis nepotes natos. Sed intelligendum eſt iſtos natos viuos adhuc auo, atque adeo iam adultos fuiſſe, vt qui equitare omnes poſſent.

ANNVS MVNDI 2877.

ABDONIS 6. AMARIÆ 36.

TROIÆ CAPTÆ 7.

TEVTANIS 29. Imperij Aſſyr. 946.

ANTE CHRISTVM 1176.

I. An. Sabbaticus 42.

Sabbaticus eſt hic annus ordine 42. Samſonis decimus ſeptimus, qui viribus in dies ſupra modum augeſcens, Nazareatum diligenter obſeruabat intonſus atque abſtemius.

Ad hunc annum pertinet illud Poëtæ de Ænea

---Nam te iam ſeptima portat
Omnibus errantem terris ac fluctibus Æſtas.

Æneæ mors. Æn. 1. ſi.

Verum, ſi hiſtoricum malumus audire quam poëtam, hoc ſeptimo à Troiana clade anno in pugna ad Numicum amnem mortuus eſt Æneas, vt ſcribit Dionyſ. Halicar. l. 1. Quod diſſimulat Virgil. & Euſebius in Chron.

II. Mors Abdonis.

Poſt biennium moritur Abdon, octauo ſui Magiſtratus anno. Eos annos de more exactos accipimus, exceſſibus, & defectibus annorum ſe mutuo compenſantibus. Mortuuſque eſt ac ſepultus in Pharaton, & quidem magnificè, & ſplendidè, vt ait Ioſephus. Quid enim aliud à tanta filiorum ac nepotum turba expectari poterat, quam funeris magnificentia: præſertim cum locupletes fuiſſe ipſe equitatus haud obſcurè ſignificet. *l. 5. Ant. c. 9.*

ANNVS MVNDI 2880.

SAMSONIS 1. ACHITOBI Pont. 1.

TROIÆ CAPTÆ 10.

TEVTANIS 32. & vlt. Imperij Aſſyr. 949.

ANTE CHRISTVM 1173.

Vigeſimus agitur ætatis Samſonis annus, idemque primus eorum, quibus dicitur Iſraëlem iudicaſſe, id eſt hoſtes ipſius vexare cœpiſſe, quod ſuperiores quoque Iudices factitarunt; cœpit autem vexare occaſione coniugij apud Philiſthæos initi, violatique. Maturius quidem, diuino tamen Spiritu, à quo regebatur, initi: quia ex eo pendebat occaſio inchoandæ libertatis, quam maturari volebat diuina in populum ſuum clementia. Eius occaſio fuit, quod cum inſciis parentibus veniſſet in vrbem Palæſtinorum, nomine Thamnata, feſtiua quapiam celebritate, cum coæuis allectus, vidit ibi mulierem, quam optauit habere coniugem. Nec improbabilis eſt iſta Samſonis ad hoſtes profectio. Mitis enim erat, vt diximus, iſta ſeruitus. Nec Philiſtæi, vigeſimum iam annum Hebræis pacificè imperitantes, quidquam ab illis ſibi metuebant: præſertim ab eiuſmodi adoleſcentibus, qui in ſeruitute nati, libertatem non norant, nec iugum pecuniarium ipſi, ſed eorum parentes ſentiebant. Itaque commercia Iudæos inter & Palæſtinos, tanquam vnus idemque populus, pacificè miſcebantur. I. Initium gubernationis Samſonis. Abit in vrbem Paleſtinorum.

Quamuis autem diuini ſuper ſe conſilij non eſſet inſcius, petit tamen eam virginem, ſic enim illam vocat Ioſephus, à parentibus vxorem, vt id honoris, quod naturali diuinóque iure filij parentibus debent, libenter liberaliterque deferret. Hic illi, *Nunquid non eſt mulier in filiabus fratrum tuorum*, in tribu ſcilicet Danitica, aut ſaltem *in omni populo* Hebræorum, *quia vis accipere vxorem de Philiſthiim, qui incircumciſi ſunt?* proptereáque profani, ac deſpicabiles. Ille nihilominus perſtat in ſententia, rogatque illam ſibi concedi. Probabile tamen non eſt aut Samſonem hoc vno verbo contentum fuiſſe ad obtinendum coniugium, tam graui impedimento implicatum, aut hanc vnam rationem ad perſuadendum parentibus attuliſſe. Peccaſſent enim grauiter ſi adoleſcentis cupiditatem diuinæ legi antetuliſſent. Sed exiſtimandum eſt ipſos, qui neſciebant rem à Domino fieri, ac diſpenſari in lege in perniciem Philiſtinorum, à filio de diuino conſilio edoctos fuiſſe; cui prudenter aſſentiri potuerunt, qui meminiſſent eum diuinitus promiſſum, conceptumque, & in ſalutem populi ſui natum. II. Petit à parentibus vxorem Philiſthęã. *l. 5. Ant. c. 10.* Qui cunctantur, tandemq; acquieſcunt.

Et quoniam Dominus volebat Philiſtæos

III.

Dei prouidentia in priuata Samſonis iniuria.

hominès impios & oppreſſores populi ſui affligere, ſed ita vt vexationis inuidia in totum Hebræorum populum non redundaret, qui, vt ſubditi Philiſthæis, ab eis ſtatim oppreſſi fuiſſent, leni ſeruitute in aſperrimam commutata, conueniens fuit Samſonem iniuria priuatim affici, quam vlciſcendo vnus ipſe hoſtilem populum probroſis damnis afficeret. Commoda autem fuit iniuriæ accipiendæ occaſio, coniugium cum Philiſthæa. Deſcendit itaque cum parentibus in Thamnata, ibique ſponſalia celebrata. Sed inter eundum contigit res mira. Cum enim ventum eſſet ad vineas oppidi, & Samſon paululum à via, & parentibus aliqua occaſione ſeceſſiſſet, apparuit catulus leonis ſæuus ac rugiens, prædæ ſcilicet auidus, & ad inuadendum paratus. Irruit autem Spiritus Domini in Samſon, & dilacerauit leonem, quaſi hœdum in fruſtra diſcerpens, nihil omnino habens in manu. Præclaro & roboris & fortitudinis exemplo, quod tanto tamque improuiſo diſcrimine non expauerit: imo leonem ipſum inuaſerit, atque diſcerpſerit, ſine claua ſine gladio, aliiſue armis, ad inuadendum, aut protegendum opportunis.

Leonem fortiter occidit.

Addit ſcriptor ſacer Samſonem noluiſſe tam egregium facinus parentibus indicare. Oportuit ergo illos multo ſpatio antegreſſos vel ſubſecutos, vt ne rugitum quidem audirent, aut ſi audirent, nihil ad ſe pertinere arbitrarentur. Siluit autem in deſtinatam ænigmatis materiam. Sed illud ipſum ſilentium animi virtutem fortaſſe non minorem prædicat, quam facinus ipſum corporis vires. Quod enim adoleſcens, quod inermis, quod ſolus præferocem belluam non dormientem confecerit, ſed irruentem exceperit, audaces in os manus iniecerit, maxillas diſtraxerit, & ad ipſum vſque pectus dilacerarit, & tamen calente adhuc corpore, animoque ſilere potuerit, id demum glorioſum atque palmarium: id ſingulari modeſtiæ tribuendum eſt. Quid moramur? Peruentum eſt in Thamnata, conuenerunt vtrique parentes cum prole ſua; conſenſerunt futuri coniuges in futuras nuptias, dataque fide [illegible] parandas vtrimque nuptias, ad ſua vtrique abierunt.

IV. Neque factum parẽtibus patefacit.

Poſt aliquot dies reuertens Samſon in Thamnata, vt ſponſam in vxorem acciperet, & nuptias celebraret, declinauit vt videret cadauer leonis, & in eo philoſopharetur, ad aliquod ænigma conuiuis de more proponendum. Et ecce examen apum in ore leonis erat, ac fauus mellis. Apparet ibi apes natas. Nam *de putri viſcere paſſim florigeræ naſcuntur apes*. Cumque fauum ſumpſiſſet in manus comedebat in via, & curdo parentes conſecutus, dedit eis partem cibi ſui, qui & ipſi comederunt. Nec tamen ipſis, vt fit, quærentibus vnde mel accepiſſet, voluit vllam leonis mentionem facere, ne inde aditus ad ſolutionem Ænigmatis daretur, ſatiſque habuit in ſuſpicione relinquere, ex alicuius arboris trunco, aliouè conſueto loco fuiſſe depromptum. Ventum eſt ergo in oppidum, viſitati affines, celebratæ nuptiæ, conuiuium à Samſone, ipſiuſue patre factum, inuitati multi, 30 conuenerunt. Super menſam ænigma offertur à ſponſo, intra ſeptem conuiuij dies explicandum, propoſito præmio

V. Redit ad nuptias celebrandas.

15. Metam. Ouid

& mel in leonis corpore inuenit.

triginta ſindonum ſiue induſiorum, & totidem tunicarum.

Aſſentiuntur conuiuæ, rati tanto ſpatio temporis, à tam multis, & ſeorſim cogitantibus, & inter ſe conferentibus, ænigma quantumuis implicatum atque perplexum explicari poſſe. Tum Samſon, *de comedente exiuit cibus, & de forti egreſſa eſt dulcedo.* Triduum iſti poſuerunt in ænigmate perſcrutando, ſed fruſtra. Quarto itaque conuiuij die, qui inciderat in diem Sabbati, qui vocatur in textu ſeptimus dies, rogauerunt mulierem, vt blanditiis eliceret expoſitionem. Quod cum illa fruſtra faceret die tandem ſeptimo, re prope deſperata, ad minas conuertuntur: ad illum enim diem videntur dilatæ minæ. *Quod ſi facere nolueris* inquiunt, *incendemus te, & domum patris tui. An idcirco vocaſtis nos ad nuptias, vt ſpoliaretis?* Ergo illa territa, poſt multas preces lacrymaſque extorquet à viro expoſitionem; quam illa ſtatim ciuibus ſuis indicauit. Oblitus eſt Samſon fortaſſe exigere ab vxore ſilentium, ſed fruſtra exegiſſet, nec muliebrem malitiam adhuc didicerat, adoleſcens: ideóque venia dignior quam poſtea, cum in mulierem pernicioſius impegit.

VI. Proponit Ænigma conuiuis.

Quod euictus precibus mulieri prodit. Iud. c. 14. 15.

Ergo illi ad præſtitutum tempus ænigma facile interpretantur. Quod cum Samſon illis exprobraſſet, non propria induſtria, ſed mulieris ſecretum prodentis opera factum eſſe, irruente in eum Spiritu Domini deſcendit Aſcalonem vrbem Philiſthæorum, & percuſſit ibi 30 viros, quorum veſtes dedit eis, qui ænigma ſoluerant. Cum autem Spiritu Dei agente hanc cædem ſuſceperit Samſon, atque perfecerit, vt Scriptura docet, quis eam ad humanarum legum calculos reuocare velit? Nulla quidem eorum erat culpa in Samſonem, ſed erat in Deum plurima, cuius populum, vt cætera crimina taceantur, vigeſimum iam annum tributis expilabant. Eo debito perſoluto. Iratus Samſon aſcendit in domum patris ſui, non tamen ita derelicta vxore, vt eam repudiaret, ſed ad tempus, vt irati ſolent. Nam paulò poſt dicitur veniſſe, vt inuiſeret vxorem ſuam. In eam autem iure iratus erat, quę illum ſecreto pateiaciendo prodidiſſet; quodque popularium ſuorum honorem & commoda, coniugis ſui beneuolentiæ & vtilitati, inani metu victa prætuliſſet.

VII. Percutit Aſcalonitas 30. & quo iure.

Et iratus deſerit vxorem ad tempus. ca. 15. 1.

Poſtquam Samſonis ira deferbuit, ad vxorem redire, eique reconciliari voluit, cumque in finem hœdum illi dono tulit. *Cumque cubiculum eius more ſolito intrare vellet, prohibuit eum pater illius dicens. Putaui quod odiſſes eam, & ideo tradidi illam amico tuo; ſed habet ſororem, quæ iunior, & pulchrior illa eſt, ſit tibi pro ea vxor.* Honeſta oratio eſt, quæ culpam ita fateatur, vt eam tamen excuſet ignorantia non improbabili. Sed addit etiam placandi generi gratia ſatisfactionem, & damni reparationem non pœnitendam, vt qui vxorem offerat duplici nomine meliorem. Verum his Samſon non acquieuit, ſed iram ſimul oſtendens, ſimul pro noua offenſione minas intentans, *Ab hac die,* inquit, *non erit culpa in me contra Philiſthæos, faciam enim vobis mala.* Prouocatus enim vltionem expetam, vt qui male fecerunt, male patiantur.

VIII. Ea datur alteri à patre.

Hoc ergo vltionis excogitauit genus. Ca-

IX. Iratus Samſon incendiarias vulpes immittit in Philiſthæos.

ptis trecentis vulpibus, centum etiam & 50. præparauit faces, & binis quibuſque ad caudæ initium colligatis longiuſculo fune, ne ſe facile mutuo in curſu impedirent, mediam alligauit facem flammæ tenacem, ſicque dimiſit; ſed nec omnes ſimul ne ſe impedirent, nec eodem loco, ſed per partes, & idoneis in locis, ex quibus abeuntes ſolis Philiſthæis nocerent. Quæ dum inſano curſu imminentem ignem vitare cupiunt, captiuoque fune liberari: & aliæ alias eminus cominuſque conſpiciunt, parem terrorem circumferentes, calamitatem quam latiſſimè ſpargunt, à ſegetibus, nam triticea meſſis inſtabat, ad vineas, à vineis ad olIueta, donec partim incendio, quod circumferebant periere, partim aduſto fune, caudaque ſemiuſtulatæ euaſere, partim à Philiſthæis captæ & interemptæ ſunt: nec tamē tam properè, vt huiuſmodi incēdio non fruges ſolum omnes, ſed vineæ quoque & olIueta, in plures fortaſſis annos conſumpta ſint: quod de hortis quoque & viridariis campeſtribus, paſtorum etiam caſis villiſque, dominante incendio, & aura fortaſſe iuuante, facile credi poteſt.

X. Qui ſocerum cum filia exurunt.

Philiſthæi accepta tanta clade ab incendiariis hiſce vulpibus, cum cauſam inquirendo didiciſſent, immiſſi à Samſone incendij, aſcenderunt de maritimis ac decliuioribus locis, in quæ hæc peſtis incubuerat, ad expetendam tam de ſocero, qui cladi cauſam dederat, vltionem, quam de genero, qui ſine vllo iuris ordine, ſontes inſonteſque propria autoritate puniuerat: & combuſſerunt tam mulierem quam patrem eius, flammis videlicet in domum illius iniectis, exituque intercluſo. Credibile enim eſt totum populum, ſicut totus ex tanto damno furebat iracundia, vno impetu in miſeros iſtos conſurrexiſſe, flammas tectis inieciſſe, & domum cum domeſticis incendiſſe. Atque ita non vitauit infelix mulier incendium, quod timebat, dum Samſonis ſecretum prodidit. Sed neque illud vitauit pater cum tota domo ſua, cui quoque illa mutuebat.

XI. Et Samſonem dum punire volunt; puniuntur ipſi.

Cumque feruor iracundiæ totius multitudinis ſemel incanduiſſet, eiuſque primam flammam prædicti Thamnathæi excepiſſent, ea ibi neque extincta eſt, neque repreſſa ſubſtitit, ſed ad primarum tantæ calamitatis autorem peruolauit. Itaque locum in quo Samſon erat edocti, cum vel viuum capere, vel telis obruere ſtuduerunt. At ille diuino ſpiritu adiutore, *percuſſit eos ingenti plaga*, *ita vt* in rei nouitate atque admirabilitate *ſtupentes ſuram femori imponerent*. Sicque dum vltro veniunt ad puniendum Samſonem, occaſionem ei dederunt implendi quod dixerat, *licet hæc feceritis*, contra ſocerum videlicet, & filiam eius, *tamen adhuc ex vobis expetam vltionem, & tum quieſcam*, quæ quies finis huius annis nos admonet. Si illud addidero, Teutanem Aſſyriorum regem vigeſimum ſeptimum à Belo, hoc anno & regnandi & viuendi finem feciſſe, poſt expletos annos imperij triginta duos. Quod autem ad Achitobum Pontificem attinet, rationem primo Iephte anno dedimus, cur eius pontificatum cum Samſonis initiis componamus.

Teutanis obitus.

Achitobi Pontificatus.

ANNVS MVNDI 2881.

SAMSONIS 2. ACHITOBI 2.

ISAI 1. EXCISÆ TROIÆ 11.

TAVTÆI 1. Imperij Aſſyriorum 950.

ANTE CHRISTVM 1172.

I. Ortus Iſai. an. eius 11.

NAſcitur hoc anno Iſai pater Dauidis, à patre ſeptuagenario genitus iuxta rationem temporis in Baraco conſtitutā. Aſſyriorum autem regno nouus præficitur Imperator Teutæus, ordine vigeſimus octauus, cui Africanus annos regni 44 tribuit, Euſebius autem 40. duntaxat.

Iam vero Samſon proxima victoria potitus quieturus erat, vt animo deſtinarat, nec aduerſarios. vllo vltra facinore prouocaturus, quod ſat magnis iam cladibus iniurias ſuas vltus eſſet: itaque deſcendit & habitauit in ſpelunca petræ Etam, quæ erat in tribu Iuda, & habebat vicinum torrentem, vt ait Adrichom. Apparet eum locum fuiſſe natura munitum, vbi propter opportunas anguſtias, vnus aliquis miles pluribus bellatoribus par eſſe poſſet, tantóque magis Samſon, qui ſolus in aperto campo pluribus hominum centuriis præſtabat. Neque eò ſeceſſit metu, ſed ne vrbs quam adiiſſet ipſius cauſa periclitaretur.

II. Philiſthæi Samſonem perſequuntur.

Cum autem Philiſthæos vreret calamitatum adhuc inultarū dolor, cognito Samſonem in ſpelunca Etam deliteſcere, ſtatuunt illum vnum iuſto exercitu aggredi, aut certe populum eius, ſi illum in manus ſuas tradere detrectaret. At tribus Iuda neſciens aut diſſimulans cauſam conflati Philiſthæorum exercitus, ad eos mittit legatos, qui cauſam expeditionis huius exquirant, & priuatam culpam à populi ceruicibus amoliantur. Illi reſpondent ſe de vno tantum Samſone queri quem multorum contra ſe criminum reum ſibi dedi poſtulant, alioqui ſe intellecturos populum eius, participem eſſe culpæ, qui & fugitiuum receperit, & apud ſe lætum, atque incolumen eſſe patiatur. Iuſta viſa eſt atque neceſſaria hoc tempore poſtulatio. Itaque tria millia virorum de tribu Iuda deſtinantur ad Samſonem, qui eum vel volentem vel inuitum validè vinciant, & in manus Philiſthinorum tradant, doceantque minime à Repub. facta eſſe, quæ ille contra Philiſthæos, qui tum Iſraelitis dominabantur, perpetrarit. At ipſe, *Sicut*, inquit, *fecerunt mihi, ſic feci eis.* Quaſi dicat, Ipſi in culpa ſunt, qui priores læſerunt.

III. A ſuis traditur Philiſthæis. Iud. 15. 13.

Eſto ſane, inquiunt viri Iuda, ſed interim *ligare te venimus, & tradere in manus Philiſthinorum.* Hic Samſon rogare poterat, vt eum liberum à patrio ſolo abire permitterent, capitis diſcrimen priuato periculo vitaturum: ſed propriæ virtutis conſcius, & diuini certus auxilij, vtque Philiſthæis ex parte Iſraëlitarum magis ſatisfactum eſſet, acquieſcit ſuorum voluntati; contentus iureiurando ſibi cauere à morte per eorum manus. Acquieſcunt, iurant, & hominem duobus funibus ligatum tradunt Philiſthæis. Quidam putant

præter funes quibus brachia conſtringebantur, etiam manicas ferreas manibus Samſonis iniectas: quod parum probatur. Non quia æque catenas aut laminas ferreas frangere non poſſet, ac funes; ſed quia illis ipſis manicis ferreis vſus fuiſſet ad eorum capita conquaſſanda, vt aſini mandibula opus non foret.

IV. Quos aſini maxilla millenos interficit.

Philiſthæi ergo cum vinctum ante ſe viderent hoſtem ſuum; & ſuæ impune traditum poteſtati, cum læto clamore ad eum comprehendum procurrunt, ſed breuis lætitia in diuturnum luctum conuerſa eſt. Diſruptis enim vi diuina funibus; liber euadit, inermis ille quidem, contra multa armatorum millia: ſed Deus armauit militem ſuum; inuentam enim maxillam aſini iacentem arripuit, & ea quaſi claua vſus, interfecit mille viros. Prouidente ſic Domino, vt ſibi potius quam Samſonis tanta victoria tribueretur. Itaque tanti victor certaminis ſecundum Deum Sanſon, in quo vnus ipſe velitem, primipilum, triarium, imperatorem egiſſet, vnus omnium lauros, ſigna, coronaſque reportaſſet, Deum gratulatorio carmine celebrauit; cuius ille quaſi inter calaris verſus fuit, *In maxilla aſini, in mandibula pulli aſinarum deleui eos, & percuſſi mille viros.* Quod enim in hoc verſu Deum non nominet, non vanitati tribuendum, quod facit Ioſephus, ſed quod totum ipſum canticum perſcriptum non fuit. Dei enim non fuiſſe immemorem abunde docet illa eius mox vſurpata vox, *Tu dediſti in manu ſerui tui ſalutem hanc maximam atque victoriam.*

l. 5. Ant. c. 10.

c. 15. 18.

V. Sitis Samſonis.

Quæ ille verba in maxima ſiti vſurpauit, quam exantlatus in tanto prælio labor, ſudor, & omnis calore ſpiritus, humorque exhauſtus, conciliarunt. *En ſiti morior*, inquit, *incidamque in manus incircunciſorum.* Clamat hæc oratio virtutem Samſonis, & in Deum fiduciam, qui ad illum cum familiari gemitu, quaſi filiolus ad dilectam matrem accurrerit: cumque ad ferendam opem, propoſito imminenti damno excitarit; ne ſcilicet ludibrio eſſet hoſtibus, ipſius, qui dicturi eſſent, multo cum labore confecit, vt mox ſiti exareſcentem necaret. Proximo quoque beneficio, cum magno animi ſenſu, & gratitudine recenſito, eius beneficentiam prudenter prouocat, atque implorat. Prudentiæ enim eſt à quo iam bene acceperis, de eo bene ſperare, & confidere eum qui maiora largitus eſt, minora, modicum videlicet aquæ, in ſumma neceſſitate non negaturum. Nec fruſtra ſperauit. *Aperuit* enim *Dominus molarem dentem in maxilla aſini*, quam reſumpſit in manus, & egreſſæ ſunt ex eo aquæ. Quibus hauſtis refocillauit ſpiritum, & vires recepit. Nec contentus Dominus breui ac priuato beneficio, fontem ibi perennem eſſe voluit, cuius nomen eſſet, *fons inuocantis de maxilla*: vt deinceps antiqui beneficij memoria recens in omnem perſeueraret poſteritatem.

Dominus ei fontem producit.

(∴)

ANNVS MVNDI 2882.

SAMSONIS 3. ACHITOBI 3.

ISAI 2. EXCISÆ TROIÆ 12.

TAVTÆI 12. Imperij Aſſyriorum 951.

ANTE CHRISTVM 1171.

I. Samſon videtur nunc factus iudex.

Nonnulla eſt coniectura Samſonem hoc anno factum eſſe Iudicem, tam Philiſthæorum, quam Iſraelitarum conſenſu, etſi priores duo anni ad ipſum quoq; more ſolito referatur. Ea coniectura petitur ex ca. 15. extremo, vbi poſt inſignem illam victoriam de Philiſthæis ignominioſa clade affectis, additur eum iudicaſſe Iſraelem in diebus Philiſtinorum viginti annis. Quæ temporis nota, ne alieno loco, & ſine cauſa poſita ſit, conijcimus tum Philiſthæos quieuiſſe; ne ſi pergerent vindictam de Samſone quærere, & ipſius gloriam, & ſua damna eadem opera amplificarent. Cum ergo virtutis, eximiæ præſertim, admiratio, beneuolentiam etiam in hoſte concilier, exiſtimamus Philiſthæos periculoſum vindictæ deſiderium, in amicitiæ, conciliandæ ſtudium prudenter conuertiſſe: eamque amicitiam, qua totus vtrimque populus contineretur, pactis quibuſdam conuentis deuinxiſſe. Qualia fuerint ſupremum ei magiſtratum tribuere, populo in eius gratiam tributa minuere; denique ſeruitutem facere leuiorem: neque enim niſi in morte Samſonis plane ſublata eſt.

Etiam Philiſthæorum conſenſu.

II. Eius rei coniectura.

Horum autem pactorum coniectura inde accipi poteſt, quod Samſon nihil ſibi timens à Philiſthæis, quos tantis affecerat detrimentis, non ita multo poſt in præcipuam eorum ciuitatem inermis, vt apparet, atque incomitatus adierit. Neque obſtat quod ibi Philiſthæi in eum hoſtiliter ſe geſſerit: id enim barbarorum inconſtantiæ, perfidiæque tribuendum eſt, qui in propriam vtilitatem intenti, illam quantumuis iurata fide antiquiorem habent. Deniq; nihil eſt abſurdum in iſtiuſmodi ſeruitute, iudiciariam tamen poteſtatem ab Samſone in Iſraelitas exercitam. Erat enim pecuniaria duntaxat, à prioribus inducta Iudicibus, ſeruatáque, & in opinione magis quam in re. Quod enim vectigal regibus ſuis poſtea, id tum Philiſthæis pependerunt. Annus proxime ſequens eſt ſextus Iubilæus Moſaicus, de quo anno 33 Othonielis egimus. Quem obſeruatum fuiſſe, ex præſenti Reipub. ſatis tranquillo ſtatu poſſumus ſuſpicari.

Sextus Iubilæus Moſaicus.

Sub hæc ipſa tempora Euſebius contigiſſe putat, quæ Vlyſſi circa Scyllam & Carybdim & Syrenas contigiſſe memorantur à poëtis, ſub multarum famularum inuolucro.

Scylla & Syrenes.

(∴)

ANNVS MVNDI 2884.

SAMSONIS & ACHITOBI 5.

ISAI 4. TROIÆ EXCISÆ 14.

TEVTÆI 4. Imperij Aſſyriorum 953.

ANTE CHRISTVM 1169.

I. Annus Sabbat. 43.

SAbbaticum annum tertium ſupra quadrageſimum notamus hoc loco, in quem commodum referamus rem à Samſone in Gazæorum ciuitate geſtam, quæ alioqui incerti eſt temporis, & à quibuſdam mox à maxillari prælio creditur contigiſſe: quam nos in hunc annum diſtulimus, primò ne tam citò virum ſumma in Repub. dignitate ornatum, oblitum ſui faceremus. Deinde ne tam cito quoque Philiſthæos promiſſorum contemptores, & cladium præcedentium immemores induceremus, qui noua Samſonem iniuria ad acerbiorem aliquam vltionem prouocarent. Niſi malis aliquid interim diſſidij, inter vtrumque populum, exortum eſſe, aut barbarorum, vt ante dixi, accuſare inconſtantiam atque leuitatem.

Abit Samſon in Gazam.

Abiit ergo Samſon in Gazam, & vidit ibi mulierem meretricem, ingreſſuſque eſt ad eam. Apparet ex hiſce Scripturæ verbis, cum non laſciuiæ cauſa veniſſe Gazam, ſed negotij potius cuiuſdam, quod dum exequeretur, occaſio quoque lapſus iuueni data eſt, quamuis negotium publicum gerenti. Anſa quoque data eſt Philiſthæis vt pactorum obliti, eum comprehendere atque interficere ſtatuerent; quoniam eo ſublato, tuta ſibi eſſe omnia credebant, neque fore qui vltionem, cædi perſidioſæ debitam, repetere poſſet.

II. Ibique obſidetur.

Cum ergo Gazæi rumore nuncio accepiſſent Samſonem ſe in ipſorum vrbem intuliſſe, *circumdederunt eum, poſitis in porta ciuitatis cuſtodibus, & ibi tota nocte cum ſilentio præſtolantes, vt facto mane exeuntem occiderent*, ſi quis tamen futurus erat, qui tam periculoſum negotium in ſe reciperet. At Samſon dormiuit ad noctis medium, quando diuinitus excitatus, & edoctus de imminenti periculo conſurrexit, *apprehendiſque ambas portæ fores, cum poſtibus ſuis & ſera, impoſitaſque humeris ſuis portauit ad verticem montis, qui reſpicit Hebron.* Apparet Samſonem non exiſſe per eam portam per quam intrauerat, & quæ in patriam eius recta ferebat, in qua erant excubiæ, ſed per aliam, quæ ducebat in Hebron: cuius valuas poſteſque tanto impetu concuſſit, vt excuſſis ſeris, omnibuſque repagulis, eas loco dimoueret.

Exit cum foribus.

Abſtulit Dominus mentem Gazæis iſtis atque iudicium, vt ad ianuas domus cohortem militarem non adhiberent; aut ignes potius in eam domum infeſti non conijcerent, vt cum modica ſcorti iactura, ipſe quoque Samſon conflagraret. Mirum quoque quod in omnibus vrbis portis cuſtodes non adhibuerint. Quamquam fieri poteſt, vt in ea ipſa porta per quam exiuit, adhibiti fuerint, qui inopinati terrore miraculi, huc illucque panidi diffugerint.

Et ſtupore cuſtodum.

Neque in tam populoſa vrbe, vel vnus inuentus fuerit, qui portas vrbis in eorum ludibrium, auferentem, impedire auſus ſit, aut ſaltem abeuntem eminus telo perere, ne ille prouocatus, abiecto onere turbinis inſtar in eos inuolaret, & manibus pedibuſque protereret. Nondum enim exciderant animis mille viri, aſini mandibula interempti.

ANNVS MVNDI 2889.

SAMSONIS & ACHITOBI 10.

ISAI 9. TROIÆ EXCISÆ 19.

TEVTÆI 9. Imperij Aſſyriorum 949.

ANTE CHRISTVM 1164.

I. Elcanæ & Annæ coniugium.

HOc circiter medio Samſonicæ adminiſtrationis tempore, quo trecenteſimus iam numerabatur annus, ex quo cœperat arca Domini in Silo reſidere, exiſtimamus coniugium Elcanæ cum Anna matre Samuelis contigiſſe. Cum enim Samuel ſub initia Heli ortus ſit, vt ſuo loco dicetur, & plures annos Anna ſterilis fuerit, eáque ſterilitate ſatis cognita, noua vxor domum adducta ſit, in remedium ſterilitatis illius, non temerè, vt credimus, duodecim ferme annis hanc ſterilitatem definiemus, qui hinc ad ſecundum Heli annum numerantur; quorum medio in ſpatio Elcana cupidus prolis Phenennam duxerit, quæ multis iam filiis ac filiabus aucta eſt, priuſquam Anna conciperet Samuelem ſuum, qui vtrumque parentem illuſtrauit. Fuit autem Elcana patria Ephraimita; de montanis tribus Ephraim, genere Leuita. Eius enim genus in primo Paralip. deducitur per Core ad Iſaar, & Caath, & Leui filium Iacobi Patriarchæ. Serarius exiſtimat Annam fuiſſe vxorem primariam Elcanæ, inſtar Saræ, Phenennam autem ſecundariam, prolis tantum cauſa ductam, vt olim Agarem. Nihil ergo mirum Annam ab Elcana dilectam, eiuſque lacrymas triſti commiſeratione proſecutum. Sed de his hoc loco ſatis.

II. Sabbat. 44. & 45.

Biennio poſt qui fuit Samſonis duodecimus, occurrit annus Sabbaticus ordine 44. in quo vt apparet Annæ ſterilitas Elcanæ cœpit eſſe ſuſpecta. Pietas hoc tempore parum florebat, cuius non leue ſignum eſt perſeuerantia ſeruitutis. Quo fit vt præſentem annum Sabbaticum vix ſeruatum putem, populo tributi penſitationem cauſante, & idem de ſequenti, qui cadit in Samſonis decimum nonum, dicendum puto.

ANNVS MVNDI 2894.

SAMSONIS & ACHITOBI 15.

ISAI 14. TROIÆ 24.

TEVTÆI 14. Imperij Aſſyrior. 963.

ANTE CHRISTVM 1159.

I. Elcana ducit Phenennam.

EXiſtimamus hoc anno Elcanam, cum ſextū iam annum ageret in coniugio, neq. vllam

ex Anna prolem ſuſciperet, eius ſterilitate ſatis comperta, cupidum liberorum Phenennam duxiſſe, non ſine Annæ conſenſu, fortaſſis & rogatu, ſicut olim monitu Saræ Abraham duxit Agarem: & Iacob Rachelis & Liæ precibus victus Balam & Zelpham concubinas. Itaque maluit Anna onerari æmula, quam virum ſuum lugere orbitatem. Sterilis autem fuiſſe videtur a natiuitate, Deo id ad ſuam gloriam, eiuſque meritum permittente, vt fœcunditatem lacrymis à Deo, votiſque impetraret. Sed id vel maximè ad Samuelis gloriam pertinebat, vt præter naturæ ordinem virtuteſque naſceretur, in ſignum eximiæ ipſius virtutis atque ſanctitatis, quales ferè omnes extitere, quos matres ſuis precibus impetrarunt, vt Iſaac, vt Iacob, Ioſeph, Ioannes Baptiſta, & is quem adhuc habemus Iudicem, Samſon.

ANNVS MVNDI 2899.

SAMSONIS 20. & vlt. ACHITOBI vlt.

ISAI 19. TROIÆ 29.

TAVTÆI 19. Imperij Aſſyriorum 968.

ANTE CHRISTVM 1154.

I. Achitobi Pontif. obitus. Ioſeph 5. Ant. c. 13.

POſtremum hunc annum ſui Pontificatus habuit Achitob, eiuſque morte ea dignitas in familiam Ithamaris, ad quam Heli pertinebat, qui proximo anno factus eſt pontifex, tranſlata eſt. Eius autem res geſtas, ſicut & præcedentium, nox obſcura recondit.

Vltimus Samſonis annus, iſque luctuoſus.

Poſtremus eſt hic quoque, idemque vigeſimus principatus Samſonis annus, vitæ autem 39, iuxta ea, quæ in eius ortu dicta ſunt poſtremo Aialonis anno; cuius anno ſexto poſuimus inchoatam hanc ſub Philiſthæis 40 annorum ſeruitutem, quæ hoc quoque anno terminatur. Reliqua porro quæ de Samſone ſunt, facilè vno anno capiuntur. Ad hanc igitur hiſtoriam, ingreſſu ipſo non lætam, & progreſſu triſtiorem, exitu autem etiam funeſtam, non ſine mœrore animi accedamus. Ecquis enim ſine gemitu hominem tot Dei donis illuſtrem, vilis (Eccl. 9. 10.) mulierculæ captiuum contempletur, cum ea turpiter conſpurcatum, quæ digna ſit, vt quaſi ſtercus in via à prætereuntibus conculcetur; quæ fœta fraudibus, conſuta mendaciis, plena hypocriſi ac proditione, ignominioſæ excitati, ſeruili piſtrino, incircunciſorum ludibriis, crudeli denique morti victimam præparet dementatum Samſonem.

II. Amat Dalilam, quæ Philiſthæis de proditione conſentit.

Samſon igitur poſt Gazæos ignominioſè deriſos atque illuſos, amauit mulierem nomine Dalilam, genere Philiſthæam, conditione meretricem, vt res ipſa loquitur, quamuis eam quidem vxorem putarint. Ad eam venerunt principes Philiſthinorum, vt illius opera Samſoni inſidias ſtruerent, & quod aperto marte non poterant, per fraudem aſſequerentur. Ad eam clam veniunt, ne quid Samſon, qui illud ventitabat, perſentiſceret; eamque facile & numero & autoritate ſua, & quod caput eſt, ingenti pecunia in ſuam ſententiam trahunt: mille quippe ſinguli & centum argenteos pollicentur, id eſt quingentos ſinguli coronatos, & quod excurrit. Eius autem opera ſcire cupiunt, in quo habeat tantam fortitudinem. Non dubitant illi quidem in toto corpore membriſque omnibus, in oſſibus, neruis ac muſculis ſitam eſſe fortitudinem iſtam: ſed intelligunt maiore aliqua vi hæc omnia animari, idq; ſub ſigno vel conditione aliqua, qua poſita vel ſublata, vis illa maior & quam nemo ferre queat, adeſſe & abeſſe poſſit. Ex iis autem, quæ fecit mulier, quid promiſerit intelligi poteſt.

III. Apparatus ad eam.

Conuentum eſt autem non ſolùm de exculpendo ex animo ſecreto illo amuleto, ſed etiam de irritando planeque tollendo, tum de collocandis opportunè in conclaui aliquo inſidiis, de die etiam & hora, ne quomodo præda venatoreſque alieno tempore concurrerent, aut venationi ſuſpicionem darent. Ita autem laterêt, vt niſi iuſſi digitum non progrederentur, niſi ſe & ipſos perditos vellent, re autem ex animi ſententia ſuccedente, nulla fieret in eo comprehendendo mora. Ita conuentum, ita factum. Inuitatur ad epulas Samſon, vocatur quoque ad excubias militaris manus, vt ſe per poſticum in meretriciam domum inferat, & in conclaue rei gerendæ accommodatum adrepat. Venit tempori miles, venit & Samſon: illa blandiſſimè venientem excipit. Quid multa, accumbitur, comeditur, bibitur, ridetur. Narrat ille rogatu mulieris Gazæum facinus, ſubſannat Philiſthæos: illa maxillæ canticum canit, voce delicioſiſſima. Narratur & venatio vulpium, leoniſque dilaceratio. Et ille ſub hæc infert vnde illi tanta fortitudo, & in quo ſitum ſit tam mirabile robur, quoque id modo frangi poſſit. At Samſon adhuc mentis compos dolum dolo rependit, & mulierem ſemel, iterum, tertio deludit, cum excubitoribus, qui iā tertium, poſt diuturnam moram, inanes atq; irriſi reuertebātur.

Samſon Dalilam adit, eamq; tertio deludit.

IV. Patefacit ſecretum importunitate mulieris victus.

Denique cum moleſta eſſet illi mulier, *& per multos dies iugiter adhæreret, ſpatium ei ad quietem non tribuens, defecit anima Samſonis, & ad mortem vſque laſſata eſt*, Ita captiuus tenebatur miſer vt quamuis quotidie ad mortem vſque affligi ſe videret, importuniſſimis mulierculæ precibus & lacrymis, quotidie tamen ad eam ventitaret, neque ad impuriſſimum animal deſerendum vim ſibi facere poſſet, donec infelici laqueo collum inſereret. Labat itaque hoc quaſi ariete crebro Samſonis conſtantia, ſibi perſuadet nihil hic agi ſerium, mulierem curioſitate tantum duci, non etiam verſare dolos: & quæ hactenus fecerit experiundi tantum cauſa feciſſe, re cognita quietam fore, & ſibi quietis locum daturam, alioqui ardentiorem ſemper & moleſtiorem fore. Dat ergo manus, & *multa gemens, imoque trahens ſuſpiria corde*, cor illi ſuum omni patefacit, per omnia ſacra profanáque obſeruans, atque obteſtans, vt ne hanc rem vlli mortalium aperiret, quam ipſe nimio eius amore & curioſitate victus, diutius tacere non potuiſſet.

V. Proditus capitur à Philiſthæis & excæcatur.

Itaque videns illa, quod confeſſus ei eſſet omnem animum ſuum, quod illa ex modo dicēdi eius affectuq; extraordinario, qui foras erūpebat facile didicerat, euocat Philiſthæos, qui accepta pecunia quam promiſerant, ſæpiuſque re infecta retulerant, ad ſolitum inſidiarum locum illapſi ſunt. At illa dormire

eum fecit ſuper genua ſua, & in ſinu ſuo reclinare caput; vocauitque tonſorem, vt caput totum commodiùs, ipſa illud ſuſtentante ac moderante raderetur. Quo facto violenter excutiens & ſuccuſſans Samſonem, vt qui profundi admodum ſomni eſſet, vt iam tertiò probauerat, *cœpit abigere eum, & à ſe repellere, ſtatim enim ab eo fortitudo diſceſſit.* Repellit à ſe oſtendens quam conſtans ſyncerusque ſit meretricius amor: quidquid prius à Samſone, aduerſus veneficam illam, factum oportuiſſet: ſimul etiam Philiſthæos aduocat, illo fruſtra opinante, ſuam ſibi adhuc comam, atque fortitudinem adeſſe. Irrumpunt Philiſthæi cum tumultu: quibus illa validè conſtringendum, ſtatimque excæcandum tradit: quem illi duxerunt Gazam vinctum catenis: & clauſum in carcere molere fecerunt.

VI. Gazam ducitur & in piſtrinum conijcitur.

Gazam deducitur vt vbi nuper triumphatorem egerat, eo victus vinctuque contumelioſè duceretur, ſicque ciuium, excubitorumque Gazenſium dedecus, in quos ſubſannantes retorſerat oculos, ſummo dedecore ac probroſa cæcitate rependeretur. Inſuper in piſtrinum ferro onuſtus compingitur, vt aſinariam verſet molam, & flagris ſtimuliſque ſeruilem in modum deformetur; manuſque illæ lacerandis leonibus habiles, ferreis manicis languidæ cruententur: collum aureis torquibus ornatum, loris ac numellis atteratur. Ille interim altos crebroſque trahens ex pectore gemitus, iuſtiſſimam Dei in ſe animaduerſionem agnoſcit ac confitetur, & memor vnde exciderit, pœnitentiam agit, diuinam clementiam implorat, eique præſentem calamitatem in culparum ſatisfactionem offert: ſicque in gratiam illam recipitur, quæ iuſtificat peccatorem. Externa vero illa gratia & gratis data fortitudo, paulatim inſtaurari cœpit, ſicut & cæſaries repullulare, itaque intra menſes aliquot excreſcere, vt priori ſimilis videretur.

VII. Ludit in templo Dagonis, & ibidem illuditur.

Interim principes Philiſthinorum conuenerunt in vnum, vt immolarent hoſtias magnificas Dagoni Deo ſuo, & epularentur, ſibi, Deóque ſuo de victoria gratulantes. Epulis autem exhilarati, ludis quoque indulgebant & cantilenis, quo ſpectat illud, quod ſupra de Sichimitis dictum eſt, ingreſſos illos in fanum Dei ſui, & ibi inter epulas & pocula maledixiſſe Abimelecho. Sic & Philiſthæi iam ſaturi inſultauere Samſoni. Eum enim de piſtrino, hinc ſqualore & ſordibus, inde polline ridiculum, educi iuſſerunt, vt ludos ex aliena calamitate captarent; ſic vt partim luderet ipſe, vt mox cum ſerio ageret, ludere putaretur; partim etiam vt à Philiſthæis multipliciter illuderetur, credentibus quo pluribus illum malis afficerent, hoc ſe maiorem à Diis ſuis gratiam inituros, & acceptas ab eo iniurias cumulatius vindicaturos.

VIII. Samſon inter columnas Dominum rogat.

Cum ergo Samſon inter duas columnas ſtaret, quibus tota innitebatur domus; factus ibi opprobrium hominum & abiectio Philiſthææ plebis, & opere, ludo, vexatione fatigatus eſſet, rogauit famulum, qui regebat greſſus eius, vt permitteret eum ad columnas illas quietis cauſa reclinari, laxato, ſcilicet paululum fune, quo medio corpore arctius ſtringebatur: nam reliquum corpus liberum erat ad ludendum; ibi explorat columnarum craſſitiem, atque diſtantiã, conſilio interim ſuo, viribuſque diſſimulatis, oratione quam maximè ſupplici Dominum inuocat adiutorem. *Domine Deus*, inquit, *memento mei, & redde mihi nunc fortitudinem priſtinam Deus meus, vt vlciſcar me de hoſtibus meis, & pro amiſſione duorum luminum vnam vltionem recipiam.* Potuit vtique vindictam expetere, ac ſumere de publicis hoſtibus populi ſui, Deique ipſius, cum ipſe ſummum gereret magiſtratum; ex quo ſequebatur vt vindicare Samſonem, eſſet totum Iſraeliticum populum, cuius ipſe erat caput, quique in illo grauiſſimam iniuriam acceperat, vindicare. Samſoni quoque fauit Dominus cum Philiſthæis mentem non dedit, vt renatam cæſariem caderent in piſtrino.

IX. Eaſque concutiens deijcit, cum vniuerſa domo.

Facta oratione gemitus cordis potius quam vocis ſono; *apprehendens ambas columnas, alteramque earum dextera, & alteram læua tenens*, ſicque brachiis in crucis morem extenſis ait *Moriatur anima mea cum Philiſthiim.* Concuſſiſque fortiter columnis, crebroque brachiorum, humerorum, & totius corporis impulſu, quaſi ariete aliquo alternatim verberatis, cecidit domus ſuper omnes principes, & cæterã multitudinem, *quæ ibi erat* circunfuſa. Quia autem in ſolario, ſuperioribuſque locis ſpectatores conſederant, qui ad tria millia fuiſſe referuntur, præcipitio contrucidati, confectique perierunt.

Ea clade ſeruitus finita eſt.

Atque ita, rem bene diſponente diuina prouidentia, tot tantorumque virorum cæde, acciſæ, atque afflictæ res Philiſthæorum, vix poſt annos plurimos excitandæ, corruerunt. Quin & iuſtum eis hæc clades à Iudæis, ſi illi viri fuiſſent, timorem incuſſit, ne non ſolum iugum Paleſtinæ ſeruitutis excuterent, ſed illud in eos potiùs vice verſa transferrent, tota eorum regione vno impetu occupata.

X. Num moriendo peccarit.

Mortem autem ſibi ſine peccato accerſiuiſſe, plerique Sanctorum tradidere. Ait enim S. Auguſtinus Spiritum hoc latenter iuſſiſſe, qui per illum miracula faciebat, cuius rei haud obſcura ſunt argumenta, quod Deum religioſè inuocauit, antequam facinus aggrederetur, quod diuini Spiritus interuentu ſolito id peregerit, quod illius zelo motus fuerit, cuius gloriam infideles dæmoni tribuebant. Quamquam, vt viri docti rectè animaduerterunt, Samſon non ſibi manus intulit, neque inferre voluit, ſed Philiſthæis. Ex accidente autem factum eſt, vt occidens eos, ruinam ipſe vitare non poſſet; ſicque communi cæterorum clade inuolueretur. Denique vitam ſuam diuinæ gloriæ, & libertati populi conſecrando, & diuinę inſpirationi in tam difficili negotio conſentiendo, non ſolum non peccauit, ſed magno apud remuneratorem Deum præmio affectus eſt. Cuius rei locupletiſſimus teſtis eſt Paulus Apoſtolus, qui eum ſanctorum concilio aggregat: nec deeſt ex ſanctis qui eum martyrem vocet.

XI. Cognati eius mortui corpus recipiunt ac ſepeliunt.

S. Bacchiari epiſt. ad Ianuarium.

Ea clade ad Danitas Samſonis contribules, & Philiſthæorum vicinos celeri fama perlata, Samſonis cognatos acciuit, ad eius corpus mediis in ruinis inquirendum, atque honorificè tumulandum in paterno ſepulchro. Iure autem miremur non ſolum cognatorum iſtorum pietatem atque fortitudinem, qui hoc rerum ſtatu auſi ſint in Gazam deſcendere, & lipſana ab

illis rep etere; quos incredibili in ſe iracundia inflammatos non ſine cauſa æſtimare poterant: ſed multo magis Philiſthæorũ iſtorũ facilitatẽ, qui in hominis tã male de ſe meriti corpus non atrociter ſæuierint, & manus à fratribus eius in grauiſſima recentiſſimaq; tot clarorũ virorum iactura, luctuque temperarint. Sed lenitatem ſuaſit ille quem dixi timor, poſt amiſſa omnia publicæ rei columina, adeo vt in lucro ponerent, Iſraëlitas non in ſe armis infeſtis irruere. Iuuit & quædam regionum illarum in corpora mortuorum reuerentia. Adfuit denique ſingularis Dei in ſeruum ſuum prouidentia, quæ non permiſit Philiſthæos ferales inimicitias in illius corpus exercere. Cætera quæ ad clariſſimi viri funus cohoneſtandum pertinent, & nominatim Chriſtum Dominum in Samſone multipliciter adumbratum, ſtudioſus Lector, non ſine fructu, vt ſpero, in Annalibus noſtris inueniet.

Idque miſerum fuiſſe.

ANNVS MVNDI 2900.

HELI IVDICIS AC PONTIF. 1.

TAVTÆI 20. Imperij Aſſyriorum 969.

ANTE CHRISTVM 1153.

I. Heli fit Iudex & Pontifex.

Ioſeph l. 5. c. vlt. & l. 8. c. 2.

Vita functus erat Samſon, honorificéque ſepultus, & cum eo terminata, & mirabiliter extincta ſeruitus Hebræorum, qua eos Philiſthæi 40 ipſos annos oppreſſerant. Mortuus etiam erat tacita, atque ignota morte Pontifex Achitob, quando vtrique muneri ſuffectus eſt Heli, Aaronis, non ex Eleazaro, ſed ex Ithamare filius. Quid autem cauſæ interuenerit, cur Heli potius quam Achitobi filius factus fuerit Pontifex Hebræi in negligentiam referunt filiorum Eleazari. Forte Sadoc Achitobi filius infirmiore adhuc ætate fuerit, & ad ſummi Pontificis functionem parum idonea; fortaſſis etiam moribus vulgo non ſatis probatis; cum è contrario Heli annum ageret octauum ſupra quinquageſimum, & moribus admodum placidis probaretur; opibus etiam floreret atq; liberis, & alioqui in filijs Aaronis numeraretur, facile in eum vniuerſi populi ſtudia conſpirarunt. Iudiciaria quoque poteſtas eidem collata eſt: neque enim viro bellatore opus erat ad regendam Rempub. cum iacerent Philiſthæi, cæterique populi quieſcerent. Genebrardus putat Heli, cum factus eſſet Iudex, Pontificatum quoque ad ſe tranſtuliſſe. Vtraque certe dignitate fuiſſe potitum dubitari non poteſt. Deus, inquit Theodoretus, eum qui 40 annos duplici magiſtratus honore dignus fuerat habitus, erat enim & Iudex & Pontifex, deſpiciens, locutus eſt cum paruo puero, quem ſpiritu prophetico afflabat.

II. Conceptũ Samuelis huc pertinere. Act 13. 21. 1. Reg. 8. 1. 5.

Pertinet autem ad hæc Heli principia Samuëlis ortus, & quæ cum eo coniuncta ſunt. Satis enim conſtat cum à morte Heli Rempub. partim ſolum, partim cum Saule adminiſtraſſe annis 40. vt ſcribit Apoſt. quorum 18. Ioſephus Sauli tribuit; Quoniam vero ipſo anno quo electus eſt Saul, Scriptura dicit Samuelem ſenuiſſe. Tanto hoc ſenium erit probabilius, quanto citiùs ſub Heli ponetur natus. Si ergo dicatur hoc anno conceptus, & ſequenti natus, 39 annorum fuerit in morte Heli, quæ matura eſt ad pontificatum ætas; adde illis annis 20 annos gubernationis Samuëlis, & duos filiorum eius, vt poſtea oſtendemus, egerit 61 cum electus eſt Saul, rectéque dici potuit ſenuiſſe. Non poteſt autem dici natus ſub Samſone, cum Anna, Heli iam Pontifice, rogauerit Dominum pro illo concipiendo.

III. Elcana Siluntem venit. 1 Reg. 1. 4.

Aſcendit ergo hoc anno Elcana ad Sanctuarium in Silo, cum tota familia, ſicut quotannis facere ſolebat, & quidem in ſolennitate Paſchali, quando populus maxime in domum Dei confluebat, obtulitque hoſtias pacificas Domino, quarum pars quædam in altari ſuccendebatur Deo, pars in iura Sacerdotum cedebat, reliqua offerentis erant, de quibus coram Domino epulabatur cum ſuis. *Deditque Phenennæ vxori ſuæ, & cunctis filijs eius, & filiabus partes,* victimarum. Annæ autem dedit partem vnam triſtis, quia Annam diligebat, ſed triſtitia latebat in corde, vultu autem præ ſe ferebat hilaritatem, vt eam conſolaretur in eius ſterilitate; *Dominus* enim *concluſerat vuluam eius.* Triſtitiam augebat Phenenna æmula eius, & erat quaſi vnguis in vlcere, quæ de ſua fœcunditate ſuperbiens, ſuam illi ſterilitatem exprobrabat; inuidia eius linguam acuente, quod videret Annam præ ſe diligi à marito. Eratque Phenennæ culpa tanto maior, quanto diuturnior, *ſic enim faciebat per ſingulos annos*, cum Siluntem in domum Domini venirent: tantóque minus domi abſtinuiſſe putandum eſt, per crebras iurgiorum occaſiones, quæ inter æmulas mulieres exiſtere ſolent.

Annæ triſtitia.

IV. Eam maritus conſolatur.

Anna vero animi ſui dolorem lacrymis ſuis aut leuabat, aut teſtabatur, *Flebat,* enim, *& non capiebat cibum*; erantque ei lacrymæ eius panes die ac nocte, dum diceretur ei quotannis, & pene quotidie, vbi eſt filius tuus? At bonus Elcana vir eius, *Anna,* inquit, *cur fles, & quare non comedis? & quamobrem affligitur cor tuum? nunquid non ego melior tibi ſum quam decem filij?* Sed & illud credibile eſt, Elcanam, ſi quando ad eum querelas Anna detuliſſet, verbis Phenennam, ſuper linguæ ſuæ intemperantia, caſtigaſſe. Iſtarum autem lacrymarum finis fuit conceptio, ortuſque Samuëlis. Cum igitur Elcana dilectam ſibi Annam conſolatus eſſet; & ad comedendum inuitaſſet, *comedit illa & bibit in Silo*, in gratiam videlicet mariti ſui, à quo ſe tenero affectu inuitari ſentiebat, & concepta voti faciendi voluntate, vltimùm coram Domino, & Sacerdote ploratura in Tabernaculum venit: ibique inuenit Heli ſedentem ſuper ſellam, ante poſtes templi Domini. Neque poſtes erant, neque fores in Tabernaculo dum manſit in deſerto, credibile autem eſt ipſum atrium Sanctuarij in Silo muro cinctum fuiſſe, ad cuius fores in atrio ſederet tum Pontifex, ibique expectaret, an quis eo conuento opus haberet.

Venit illa in domum Dei.

V. Ibiq; orat, & vouet.

Eo venit Anna orationis cauſa, & de more in genua procidens coram Deo, non longe à Pontifice, qui etiam orantis labia potuit obſeruare, cum largo fletu orauit Dominum; adiecit & votum. Petiit enim filium, & eum ſi impetraret, promiſit Domino ſe illum eius famulatui perpetuò mancipaturum. Quamuis enim vt

Leuita, Dei cultui erat addictus, non tamen perpetuò, ſed per vices: vouetque ſub ratihabitione tam parentis, quandiu puer foret in parentum poteſtate, quam ipſius filij, poſtquam iuris ſui factus fuiſſet, quando votum de ſe factum & obſeruare potuit, & antiquare. Ad famulatum autem adiecit & Nazaræatum, qui conſeruationem comæ, & abſtinentiam à vino comprehendebat. Habes hoc in ſancta muliere deuotionis exemplum; accipe nunc eximium patientiæ. Factum eſt enim vt Heli obſeruaret os eius, quod animi æſtus ſequebatur, & verba proferebat, quæ ad eius vnius aurem tantummodo pertinebant.

VI. Obiurgatur quaſi ebria. *Hom. 1. de Anna.*

Hic Heli aut potius famulus eius, vt habent Septuag. vſquequo Ebria eris? *digere paulisper vinum quo mades, & recede à conſpectu Domini.* Tempus ſuſpicioni fauebat; *quod enim,* inquit Chryſoſtomus, *omnes faciunt tempus relaxationis, illa fecit tempus deprecationis, poſt conuiuium accurrens ad ſupplicationem, fontes lacrymarum emiſit.* Vidit ergo mulierem Sacerdos, incomitatam fortaſſe, nam oratio ſolitudinem amat, alieno tempore, diutius ſine voce preces ſubmurmurantem; accedebat forte rubor in facie, natantes lacrymis oculi, capitis, manuum, ac brachiorum geſticulationes, quales ingentes animi æſtus non aduertentibus excutiunt: itaque iudicauit temulentam, iudicio quidem falſo, non tamen planè temerario; & forte pleraſque iam mulieres offenderat in iſtiuſmodi culpa. Itaque exiſtimauit ſui muneris eſſe, eam in culpa, vt videbatur flagranti deprehenſam, grauius obiurgare: ſi tamen ipſe, & non aliquis potius filiorum eius, in quos erat indulgentior, mulierem honeſtam conuitio afficere, coram ipſo Pontifice auſus eſt.

VII. Inſignis eius patiẽtia, & multiplex.

Anna contra: *Nequaquam Domine mi. Nam mulier infelix nimis ego ſum: vinum & omne quod inebriare poteſt non bibi, ſed effudi animam meam in conſpectu Domini. Ne putes ancillam tuam, quaſi vnam de filiabus Belial, quia ex multitudine doloris, & mœroris mei locuta ſum vſque in præſens.* Vide quam multa modeſtiæ, & patientiæ argumenta. Primum mulieri iam mœrenti ac perturbato animo noua ingerebatur afflictio, & quidem in loco vbi alij conſolationem inuenire ſolent. Deinde mulieri, quæ nullo modo ſe iſti culpæ affinem ſentiret. Tertio quod conuitio atroci appetitur ac probroſo, præſertim matronæ graui, atque honeſtæ. Quartò, quod non à Pontifice, ſed à famulo, vt notat Chryſoſtomus, accipit iniuriam. Quinto quod pro fœdo conuitio honorificam reddit appellationem. Sexto, quod neque iudicij temeritatem in Sacerdote arguit, nec Phenennam æmulam fontem doloris ſui accuſat. Denique ita neminem reprehendit, vt ſuam innocentiam modeſtè, prudenterque tueatur. Non enim ſolum cumulatè purgat ebrietatem obiectam, ſed oſtendit id vitij genus ad filias Belial pertinere, profligatæ ſcilicet vitæ vel pudoris.

VIII. Heli ei bene precatur.

Quibus auditis Heli Annam, fauſta precatus dimittit, dicens, *Vade in pace, & Deus Iſraël det tibi petitionem tuam, quam rogaſti eum.* Sicque modeſtia ſua accuſatorem vertit in patronum, vt ait Chryſoſt. Imo, vt ait Ioſephus, in prænuncium futuræ fœcunditatis. Valde enim probabile eſt illam optationem æquiualere propheticæ promiſſioni: idque non parum confirmat illa conſtantia atque æquanimitas, qua deinceps Anna fruebatur, de qua dicitur eius vultus non fuiſſe amplius in diuerſa mutatos, neque alternis triſtitiam atque lætitiam eius faciei inſediſſe. Abiit itaque mulier ab orationis loco, rediit ad coniugem, reliquamque familiam, poſtridieque ſurrexerunt mane, & adorauerunt coram Domino, quaſi ei valedicentes, reuerſique ſunt, & venerunt in domum ſuam Ramatha, ibique mox conceptus eſt Samuël. In Silo quippe, ob loci reuerentiam, dierumque Sanctorum, à coniugio religiosè abſtinuerunt. Natiuitas autem cadit in anni ſequentis initia. Albam hoc anno conditam docemus inferius anno mundi 3587. quo euerſa eſt, ex quo conſequens eſt eam annis 487 ſtetiſſe; quod affirmat Dionyſ. Halicarnaſſ. & conditam trigeſimo ab euerſo Ilio; qui eſt annus præſens, primus Heli, & primus à morte Samſonis.

aut propheta.

Samuël concipitur.

Alba conditur.

ANNVS MVNDI 2901.

HELI 2. VITÆ SAMVELIS 1.

TAVTÆI 21. Imperij Aſſyriorum 970.

ANTE CHRISTVM 1151.

I. Ortus Samuëlis.

NAſcitur ineunte hoc anno Samuël, cum inchoante quadrageſimo ſeculo ab exortu rerum, vocaturque à matre Samuël, eo quod à Domino poſtulaſſet eum. Cumque de more aſcenderet Elcana in Silo cum omni domo ſua ſacrificij cauſa, exiſtimauit Annam ſecum aſcenſuram, ibique iucundius iam matrem factam epulaturam; at illa, cum bona coniugis venia, profectionem differre maluit ad ablactationem infantis. Et rectè illa quidem. Nam ſi quadrageſimo die delatus eſſet, rurſus domum reducendus fuiſſet, ibique nutriendus, donec ablactatus, & in Siluntem deductus ibi maneret iugiter. Adde quod quadrageſimo die redimendus non erat, vt cæteri primogeniti, ſed cultui diuino mancipandus, iuxta parentum votum. Et quamuis nullum interueniſſet votum, hoc ipſo quod erat Leuita erat Domino ſacer.

II. Anna cur non adierit Sanctuarium die 40.

Sed fuerit illa ſane immunis à culpa, filij cauſa, certe purificatio, cui mulier ſubiacebat ex lege, ſine culpa atque adeo ſine ſcandalo vicinorum & cognatorum non videtur omitti potuiſſe. An dicendum factam fuiſſe tempore ſuo purificationem, menſe Februario, eáque perfecta domum reuerſam, neque mox in Paſchate eò cum viro redire voluiſſe: id tamen à Scriptura non fuiſſe narratum? An potius cum Toſtato dicendum, legem purificationis ad mulieres Leuiticas non pertinuiſſe, ſicut nec redemptionem primogenitorum; quia illa ſacrificia purificatoria, erant iura debita Leuitis à reliquo populo, ideoque à Leuitis, in quibus erat Anna, non debebantur; ideóque nec opus fuit eam illa de cauſa in Silo proficiſci. Sicque nihil contra legem aut ædificationem peccauit.

in hunc locum q. 26.

Quæ cum Elcana Leuites non ignoraret, nihil de mandato legis obiecit vxori circa ipſius purificationem. Sed *fac*, inquit, *quod bonum tibi videtur, & mane donec ablactes eum.*

ANNVS MVNDI 2903.

HELI 4. SAMVELIS 3.

TAVTÆI 23. Imperij Aſſyriorum 972.

ANTE CHRISTVM 1150.

I. Samuël defertur in Sanctuarium.

TErtius eſt hic annus à Natiuitate Samuëlis, idemque annus ablactationis fuit. An autem eodem in Silo delatus fuerit, vt maneret ibi iugiter, non ſatis conſtat: quod ibi oneri potius futurus eſſet, quam vlli aptus miniſterio. Dicendum nihilominus videtur Samuëlem hoc ipſo anno tertio decurrente ablactatum fuiſſe, & in templo oblatum, cum ſacrificiis, quæ in textu memorantur, ibique Sacerdotum curæ commiſſum, deinceps perſeueraſſe. Diuturnior enim lactatio, medicorum iudicio, parum vtilis, aut noxia potius cenſetur. Aiunt enim ex diuturniore illo cibo humidiore ac tenuiore reddi pueros debiles, molles, ac ſtolidos. Porro triennij tempus plus nimio longum eſſe biennium vero eſſe legitimum. Pleriſque etiam in locis infantes non vltra 18. menſes nutricis lacte nutriuntur. Ergo Samuël, qui eximia parentum cura nutriebatur, poſt duos annos & menſes aliquot ſub feſta Paſchalia abductus à lacte, & Siluntem à matre delatus fuerit, vt ipſa marito promiſerat. *Fran. Vales. de ſacra Philoſ. c. 83.*

II. Statim poſt ablactationem. *q. 5. in 1. Reg.*

Itaque S. Chryſoſtomus in homilia de educatione Samuëlis, ait illum à prima ſtatim pueritia, à matris mamma, ad ſpiritalem mammam veniſſe. Theodoretus quoque, *cum primum* inquit ablactaſſet eum, obtulit Deo, & cum eo vitulum ei tempore æqualem qui pro eo ſacrificatus eſt, Septuag. habent vitulum trimum. Quod valet ad refellendam opinionem eorum, qui non ante decimum aut duodecimum annum cum Deo oblatum putant, quos oportet dicere reductum domum ad annos aliquot. Cum tamen mater dixerit, *Non vadam donec ablactetur infans & ducam eum, vt appareat ante conſpectum Domini, & maneat ibi iugiter.* Vbi ablactationem, oblationem, & remanſionem apertè coniungit, quæ ipſi ex proprio arbitrio diſtrahunt. Caietanus ita certum putat Samuëlem triennem Domino fuiſſe oblatum, vt inde probet conſuetudinem offerendi pueros eius ætatis Deo. Quod minus mirum eſt in pueris, cum puellas eius ætatis templo oblatas, ibique educatas, ex hiſtoria Præſentationis beatiſſimæ Virginis ſatis conſtet. Eſt autem credibile admodum, ibi cum parentum ſumptibus educatum, dum aliquid miniſterij in domo Domini exhibere poſſet, ne grauarentur Sacerdotes. Idque innuitur ex eo quod mater quotannis ſtatis diebus afferebat ad eum tunicam paruam. Quæ ergo de veſtibus paruulo prouidebat, quidni etiam ſumptus prouideret in victum?

Ibique à parentibus educatur. — 1. Reg. 2. 19.

III. Oblatio Annæ cum puerulo.

Detulit porro Anna ſecum vitulos tres, cum tribus farinæ modiis, & amphora vini, quæ omnia non ſolum ſacrificio, ſed conuiuio quoque deſtinabantur. Vnicum enim vitulum immolatum Scriptura memorat: ſimulque oblatum Pontifici puerum, cum hac oratione matris. *Obſecro mi Domine, viuit anima tua,* quæ ſunt omnia verba ſalutantis ac bene precantis. *Ego ſum*, inquit, *illa mulier, quæ ſteti coram te hic orans Dominum. Pro puero iſto oraui, & dedit mihi Dominus petitionem meam, quam poſtulaui eum;* quæ eſt grata commemoratio accepti à Deo beneficij: addit & oblationem pueri ex voto debitam, idque non ad tempus aliquod, ſed quandiu ei Dominus vitæ huius vſuram concedere voluerit; id enim verba illa ſignificant. *Idcirco & ego commodaui eum Domino; cunctis diebus quibus fuerit commodatus Domino*: id eſt, conceſſus à Domino ad huius vitæ vſum. Sicque ſancta mulier inſigni ſe conſolatione priuauit, vnigenito ſuo in perpetuum Domino conſecrato. Sed Dominus impleuit quod Anna mox gratias ſimul agens, & prophetans prolocuta eſt. *Donec*, inquit, *Sterilis peperit plurimos, & quæ multos habebat filios infirmata eſt.* 1. Reg. 2. 5. Nam breui Dominus pro Samuële dedit ei tres filios, & duas filias, qui fuit etiam fructus Sacerdotalis benedictionis, qua Heli abeuntem vtrumque coniugem benedixit, dicens, *Reddat tibi Dominus ſemen de muliere hac, pro fœnore quod commodaſti Domino.* ca. 2. 20. Fœnus vocat Samuëlem; qui tanquam pecunia fœneratitia fructum quotannis reddidit iis, qui eum Domino dederunt, è contrario Phenenna breui filios amiſit, vt hinc Hebræi colligunt.

ANNVS MVNDI 2905.

HELI 6. SAMVELIS 5.

TAVTÆI 25. Imperij Aſſyriorum 974.

ANTE CHRISTVM 1148.

I. An. Sabbat. 46.

CAdit in annum ſextum Heli Sabbaticus 46, quem hoc quieto rerum ſtatu probabile eſt fuiſſe obſeruatum. In hunc ipſum annum in quibuſdam Euſebij libris refertur Heraclidarum, ſiue poſterorum Herculis reditus in Peloponneſum: quæ eſt annorum Epocha à pleriſque celebrata. Refertur & natus ab Aſcanio Æneæ filio Iulius, ex quo Romana Iuliorum familia propagata eſt. Regno autem Aſcanij ſucceſſit Siluius eius frater, propter teneriorem Iulij ætatem: ſed illi poſtmodum regnum à populo confirmatum eſt, Iulio vero Sacerdotium attributum. Vide libro primo Dionyſ. Halicarnaſ.

ANNVS MVNDI 2907.

HELI 8. SAMVELIS 7.

TAVTÆI 27. Imperij Aſſyriorum 976.

ANTE CHRISTVM 1146.

I. Samuël mi-

AD ſeptimum Samuëlis annum, quo infantiæ tempus expletur, non incongruè

[Mini]ſtrat in Sanctuario.

referre poſſumus initia miniſterij Samuëlis. Nihil enim prius in re ſeria commodè agi poteſt, nedum in ſacro miniſterio. Idque Scriptura ipſa innuit, quæ infantulum nominat, deinceps autem, cùm miniſterij eius meminit, puerum vocat. [a] *Puer autem*, inquit, *erat miniſter in conſpectu Domini, ante faciem Heli Sacerdotis* in procinctu ad agendum quod ille innueret, aut iuberet: & rurſum [b], *Puer Samuel proficiebat atque creſcebat, & placebat tam Domino quam hominibus.* Quibus verbis pueri præclara indoles, & bona educatio, inſtitutióque puerilis oſtenditur. Ephod porro lineum quo indutus fuiſſe dicitur, erat amiculum ſuperhumerale, quo Leuitæ & Sacerdotes, quaſi in ſignum clericatus, vtebantur. Erat tamen aliud Ephodi genus, quo Laici quoque aliquando vtebantur, vt de Dauide in tranſlatione Arcæ legitur.

a 1. Reg. 2. 11.

b c. 2. 26.

II. Anna prole abundat.

Interim autem Anna fœcundatur & prole abundat, vt paulò ante dictum eſt: ſed filiorum Heli improbitas, ac nequitia maiora in dies incrementa capiebat. Itaque à Scriptura primum in genere quaſi impij & profani accuſantur dum vocantur filij Belial. Deinde multiplicis ſacrilegij arguuntur, quod non acciperent de ſacrificio pacifico, quod lege præſcriptum erat, ſed quod à fuſcinula famuli Sacerdotis caſu raperetur, quod tempus accipiendi legitimum præuerterent ſcilicet ante oblatum Domino adipem; carnem enim crudam capiebant, & non elixam, vt lex ferebat, vt eam aſſarent arbitratu ſuo. Denique quod hæc non beneuole, ſed per vim minaſque acciperent; quæ omnia populum à ſacrificando retrahebant. Accuſantur tertio fornicationis & adulterij, quod mulieres, quæ religionis ergò obſeruabant ad oſtium Tabernaculi, quales erant eæ de quarum ſpeculis Moyſes fecit labrum æneum cum baſi ſua, quæ quaſi moniales, relicta vanitate ſeculari Deo famulari cupiebant: cum magno populi ſcandalo polluebant. Quæ hic à Scriptura memorantur, vt eorum inueterata iam ac probroſa facinora, cum præclaris Samuelis initiis componantur.

Filii Heli profani.

ANNVS MVNDI 2911.

HELI 12. SAMVELIS 11.

TAVTÆI 31. Imperij Aſſyriorum 980.

ANTE CHRISTVM 1142.

I. Ratio temporis.

MVlta fuit atque diuturna filiorum Heli improbitas, ſed mollis & tarda parentis caſtigatio. Ex ſerie porro ſacræ narrationis apparet hanc reprehenſionem filiorum Heli, & rurſum alteram viri Dei contra ipſum, quæ cap. 2. continentur, præceſſiſſe diuinam Samuëlis vocationem, quæ tertio capite deſcribitur. Cum autem Ioſephus ſcribat Samuëlem exacto anno duodecimo prophetam agere cœpiſſe, commodum viſum eſt in hunc annum Heli 12. qui fuit vitæ eius ſeptuageſimus, conferre reprehenſionem eius aduerſus filios ſuos, & in ſequentem obiurgationem viri Dei aduerſus Pontificem ipſum, vt deinde anno Samuëlis decimo tertio, eiuſdem Samuëlis vocationem collocemus.

II. Heli monet filios ſuos.

Cum ergo prædicta crimina publica eſſent, & crebris omnium ſermonibus vſurparentur, ad Heli quoque rumore nuncio ſunt delata. Ob quæ ille attonitus ac mœrens, erat enim alioqui vir bonus, ac timens Deum, vt ſequentia demonſtrabunt; non dubitabat cladem aliquam domui ſuæ, populóque imminere. Itaque ſeuocatis ad ſe filiis Ophni & Phinees molliore eos reprehenſione arguit, quod ea perpetrarent quæ populum à Dei cultu auocarent, ſicque in ipſum Deum peccarent, quem Iudicem habituri erant & vltorem, nemine illis veniam obtinente. At iſti, qui neque Deum timebant, neque homines reuerebantur, *non audierunt vocem patris ſui, quia voluit Dominus occidere eos.* Quaſi impœnitentiæ iſtorum, & negationis gratiæ ad obedientiam, & conuerſionem neceſſariæ, cauſa fuerit decretum Domini, de ipſis in tali ſtatu interficiendis. Verum illud *quia* non cauſam, ſed conſecutionem ſignificat, in hanc ſententiam. Non audierunt admonitionem patris, neque conuerſi ſunt, ex quo factum eſt, vt Deus vellet illos occidere. Quia iſti vehementer peccauerant, ait Abulenſ. meriti erant vt ſibi gratia negaretur, & cor docile ad obtemperandum ſalutaribus monitis; ex qua inobedientia cum grauius deliquiſſent, mortemque magis promeriti fuiſſent, Deus eam illis inflixit.

Fruſtra.

q. 21. in c. 2. 1. Reg.

III. Nimis indulgenter.

Accuſant omnes patres nimiam Heli in filios indulgentiam, quos leuibus tantum verbis arguere in magnis ſceleribus ſatis eſſe duxit, cum poſt admonitiones & obiurgationes eos è conſpectu ſuo ejicere, à miniſterio templi excludere, & Iudicibus plectendos tradere, iuxta legem Domini [a] oportuiſſet. Quæ eſt in primis S. Hieronymi [b] ſententia, Theodoreti [c], & S. Ioannis Chryſoſtomi, l. 3. aduerſus vituperatores vitæ monaſticæ, vbi illum cum ipſis in æternum periiſſe ſignificat. Sed ea de re in eius morte dicendum erit.

a Deut. 21. 16

b l. 1. contr. Iouin.

c q. 10. in 1. Reg.

ANNVS MVNDI 2912.

HELI 13. SAMVELIS 12.

TAVTÆI 32. Imperij Aſſyriorum 981.

ANTE CHRISTVM 1141.

I. Vir Dei diuinitus mittitur ad Heli.

CVm Heli laxior eſſet in filiis corrigẽdis, miſit Dominus, hoc anno Sabbatico ordine 47. eſt enim 329. ab aſſita Chananitide, miſit inquam qui corrigeret ipſum Patrem, ſed quem? *virum Dei*, ait Scriptura. Prophetam videlicet aliquem illorum temporum, à nomine ſcriptiſque incognitum. Is denunciat cladem imminentem familiæ Heli, quod mox quoque Deus per Samuëlem facturus erat, vt ſæpius, atque à pluribus admoniti Pater filiique corrigerentur. Qua in re Dominus ſuam ſimul bonitatem patefaciebat, ſimul etiam prophetiæ Samuëlis adoleſcentuli præſtruebat fidem, cum inſcius in ea veſtigia incurreret, quæ vir Dei ante ſignaſſet. Principio autem exprobrat

antiqua in familiam Sacerdotalem beneficia, cuius poſteri, ingrati, & dignitatis ſuæ contemptores facti, Deum grauiter offendiſſent.

II. Quem accuſat.

Inde nominatim accuſat familiam Heli, quæ dignitatem Sacerdotalem vilem moribus ſuis reddiderit. Poſtremo addit multiplicem pœnam peccati, nempe abditionem Heli & poſterorum eius à ſummo Pontificatu: deinde vitæ breuitatem, Domino vim ac vigorem viuacis naturæ immatura morte præcidente, vt in Ophni & Phinee comprobatum eſt. Tertio æmulationem & inuidiam qua affligendi erant poſteri Heli, florentibus Eleazari filijs, quod cõtigit tempore Salomonis, cum reiecto Abiathare Sadoc factus eſt Pontifex. Denique oſtendit filios Heli non ſolùm à Pontificatu excluſum iri, ſed magna inſuper penuria premendos, adeo vt cogantur ſupplices fieri Pontifici, vt participent pani & pecuniolæ oblationum: in pœnam ſcilicet præſentis gulæ, & auaritiæ: quæ eſt ſententia Hebræi textus & Græci. In vulgata vero habetur, filios Heli Sacerdotes venturos, & per medios deprecatores rogaturos, vt aliquod vitæ ſubſidium obtineant.

ANNVS MVNDI 2913.

HELI 14. SAMVELIS 13.

TAVTÆI 33. Imperij Aſſyriorum 982.

ANTE CHRISTVM 1140.

I. Prima Dei apparitio facta Samueli. *l. 5. Ant. c. 11.*

Exacto duodecimo Samuëlis anno, contigerunt ea quæ tertio cap. primi Regum continentur, de prima apparitione Domini facta Samuëli, vt Ioſephus affirmat, Sanctiq; Patres conſentiunt, Ignatius, Chryſoſtomus, Theodoretus, licet annum ſancti pueri huius nominatim non deſignent. Addit tamen Scriptura circunſtantiam temporis, quo Deus Spiritu prophetico afflauit Samuëlem, quando ſcilicet ſermo Domini erat pretioſus, id eſt rarus, rarique erant Prophetæ, aut certe viſiones eorum non erant publicè notæ, ſicut mox Samuëlis fuit. Contigit igitur quodam tempore cum Heli iaceret in lectulo ſuo, & oculi eius præ ſenectute ita caligarent, vt clare videre non poſſet; & Samuël apud eum intra Sanctuarij ſepta dormiret: cum nox adhuc eſſet, vtpote nondum extinctis templi lucernis, quæ cum tota nocte luxiſſent, mane extinguebantur, vt ſupra diſputatum eſt. Contigit, inquam, tunc vt Samuël nominatim à Domino vocaretur. Angelo vocem ſuam ita attemperante, vt vox Pontificis videri poſſet, qua ille expergefactus, ratus ſenem ſua operâ indigere, ocyus ad eum accurrit, vt is certo diſceret nihil hic ex compoſito geri, ſed rem diuinitus, ipſomet interueniente denunciari; & prius is, contra quem legatio mittebatur, mitti illum à Domino ſciret, quam is qui mittebatur: quod fuit diuinæ prouidentiæ, vt ex Annalibus clarius intelligetur, ex Ruperto, Greg. & Abulen.

a. m. 2544. n. 118. & 159.

II. Euocatur dormiens.

Promptitudo porro Adoleſcentuli eo laude dignior, quo illa ætas ſomni profundioris eſt, eiuſque amantior. Nocte nihilominus intempeſta, nihil ſibi in tenebris metuens, ſæpius vocatus, ſemper promptè ſurrexerit, quamuis ſæpius ſpe ſua fruſtratus eſſet, & iuerit, imo cucurrerit ad magiſtrum, & alterum parentem ſuum Heli. Cum ergo iam tertio vocatus eſſet, ſurrexit impiger tertiò, nec dubitauit tertiò interpellare Sacerdotem; ratus ſatius eſſe illum toties ſine neceſſitate fatigare, quam ſemel ignauia ſua ſenis deeſſe neceſſitati. Hic Heli non inſcius viarum Domini, intellexit quod puer nondum poterat ſuſpicari, Samuëlem ſcilicet à Domino vocari. Itaque *vade*, inquit, *& dormi, & ſi deinceps vocauerit te, dices, loquere Domine, quia audit ſeruus tuus.* Abit puer & dormit. *Et ecce* quarto, *Dominus venit ad eum*, nec vocat ſolum vt prius, ſed *ſtetit* apparens ei ſpecie quadam aſpectabili & illuſtri, vt in tenebris quoque cerni poſſet. Et Samuël memo præcepti, *Loquere Domine*, inquit, *quia audit ſeruus tuus.*

III. Denunciatio futuræ cladis.

Hic Dominus *Ecce ego facio verbum in Iſrael, quod quicunque audierit, tinnient ambæ aures eius*; vt contingit in clamore ſubito ac vehementi. Verbum intelligit cladem, quæ poſt 26 annos contigit, in qua deuictis Iſraëlitis, Arca Domini à Philiſthæis capta eſt, & ſupra populi ſtragem, domus Heli funeribus repleta ac deformata eſt. Aliqui eam cladem intelligunt, quæ contigit in Nobe. Cuius rei cauſam conjicit Dominus in prætermiſſam ab Heli correptionem filiorum ſuorum, qualem peccatorum atrocitas merebatur. *Idcirco iuraui*, inquit, *domui Heli, quod non expietur iniquitas domus eius victimis, & muneribus vſque in æternum.* Pœnam culpæ debitam intelligit non culpam ipſam, quæ legitimo dolore expiatur, pœna vero non item, quam omnino vult exolui, vel in hac vita mitius, vel ſeuerius in futura.

Heli humiliter acquieſcit iuſtitiæ diuinæ.

Quæ cum Samuël accepiſſet, & à Pontifice iuſſus ei enunciaſſet, Heli præclaram illam edidit vocem, quam plerique Patrum merito commendarunt, *Dominus eſt, quod bonum eſt in oculis ſuis faciat.* Quæ verba tanquam ab humili & contrito corde profecta, & ad diuinam animaduerſionem accipiendam parato, nemo ſatis laudare queat, adeo vt quidam ea ad remiſſionem pœnæ æternæ valuiſſe putent.

Chryſ. Procop. Theod. & ce. em. multi.

ANNVS MVNDI 2919.

HELI 20. SAMVELIS 19.

TAVTÆI 39. Imperij Aſſyriorum 988.

ANTE CHRISTVM 1134.

I. An. Sabbat. 48. Ætas Heli.

Heli octauum ſupra ſeptuageſimum annum agens ætatis ſuæ, ad medium ſimul tempus vtriuſque magiſtratus peruenit, in quod ipſum tempus Sabbaticus annus ordine 48 incurrit, eſt enim 316 ab Exitu ex Ægypto, quem ſicut & præcedentem, & aliquot deinceps conſequentes puto ab Iſraëlitis, temporum fauente tranquillitate, fuiſſe obſeruatum, negligentius fortaſſe, ſi eo quoque negligentiam Heli trahere placet. His porro annis res Iſraëliticæ quantum quidem ſcriptis proditum nouimus, curſum ſuum tenuerunt, filij

Heli conſtantes in malitia ſua, Pater in lentitudine & mollitie mentis & corporis, Samuël in virtute ac probitate.

II. Obitus Teutæi.

Sequens annus habet Teutæi mortem, principis Aſſyriorum à Belo vigeſimi octaui Africano, Euſebio 27. Sed Africanus 4. inſuper annis auxit periodum regni eius, vt initio Teutæi diximus, ſed multo maior eſt in ſequentibus regibus inter vtrumque diſſentio, vt mox dicemus.

ANNVS MVNDI 2921.

HELI 28. SAMVELIS 27.

THINÆI 1. Imperij Aſſyriorum 990.

ANTE CHRISTVM 1132.

I. Euſebius 4. reges Aſſyriorũ præterit & annos 162.

Teutæo Thinæum ſubjicit Euſebius in Aſſyriorum imperio, multum Georgio Syncello, & Scaligero non ſine cauſa reclamantibus, quod quatuor Reges ab Africano in catalogo regum Aſſyriorum recenſitos prætermiſerit, nimirum Arabelum, qui annis 42. regnauerit, Chalaum qui 45. Anabum qui 38. & Babium qui 37. qui ſunt anni omnino 162. *Atque hoc*, inquit Scaliger, *peſſimi exempli τολμηρὸν χείρισμα, ideo ab eo patratum vt regnum Teutami in Troiana tempora conueniret. Facinus profectò neque bono viro, neque homine Eccleſiaſtico dignum.* Sic ipſe. In homine tamen Arriano non abſurdum, vt hominibus fidem fallat, qui fefellerit Deo. Temerarij tamen facinoris cauſam non videtur Scaliger ſatis aſſecutus. Illi enim reges ſiue additi, ſiue prætermiſſi, cum Teutamum ſequantur, eius tempora nihil mutant, ſiue à Belo, ſiue à Nino ducatur initium numerandi. Dicendumque potius erat veritam Euſebium, ne Sardanapali vel Arbacis regnum vlterius produceretur, quam eius rationibus conueniebat. Vtut ſit ſequendus eſt nobis Euſebius, vt alibi diximus [a], ne multis deinceps mutandis maior oriatur perturbatio temporum, & maioribus damnis minora ſarciamus. Ponenduſque deinceps Thinæus cum annis ſuis 30. ita qui eſt Euſebio 28. eſt Africano trigeſimus tertius.

Scaligeri hallucinatio.

a An. m. 1801. Soſarmi 1. n. 1.

ANNVS MVNDI 2926.

HELI 27. SAMVELIS 26.

THINÆI 6. Imperij Aſſyrior. 995.

ANTE CHRISTVM 1127.

I. Deus cum Samuële.

Est hic annus Sabbaticus ordine 49. quo tempore Samuël ſextum ſupra vigeſimum agebat annum, demonſtrabatque in dies maiora virtutis ac diuinæ ſapientiæ incrementa, vt verè de eo dicatur, *Creuit autem Samuel, & Dominus erat cum eo*; præ cæteris videlicet Iſraëlitis, qui prophetiæ dono carebant. Cum iis enim peculiariter eſſe dicitur, quos ſingulari aliquo dono afficit, vt Iſaacum diuitiis, Ioſephum prudentia rerum gerendarum, Gedeonem fortitudine, Samuëlem prophetia, B. Virginem animi corporiſque puritate ſingulari. Nominatim autem de Samuëlis prophetico dono dictum eſt, non *cecidiſſe ex omnibus verbis eius in terram*, id eſt, non inania fuiſſe vel irrita. Quod non ſolum ad vaticinium contra Heli enunciatum pertinet, ſed ad pleraque alia particularia, quæ in ſcripta relata non fuerunt, niſi vniuerſe, vt mox dicetur [a].

a c. 3. 21.

II. Ducit vxorem, & mox liberos ſuſcipit.

Cæterum ſub hoc tempus exiſtimamus ductam à Samuële vxorem, breuique ex ea Ioëlem primogenitum ſuum ſuſcepiſſe, neque ita multo poſt etiam Abiam. Id vt maturius faciamus, iniecta pene manu, cogit nos Iudicis officium, eis à Samuële parente impoſitum, & aliquandiu ab ipſis adminiſtratum ante quam Rex peteretur ab Iſraëlitis [b], quod poſt annos ſex & triginta contigit.

b cap. 8. 1. 2.

ANNVS MVNDI 2933.

HELI 34. SAMVELIS 33.

THINÆI 13. Imperij Aſſyriorum 1002.

ANTE CHRISTVM 1120.

I. Annus Iubilæus 7. Sabbat. 50.

Septimo Iubilæo Moſaico conſecratus eſt hic annus. Eſt enim trecenteſimus & quinquageſimus ex quo Hebræi Iordane tranſmiſſo in Chananitidem ſunt ingreſſi. Eſtque hic idem annus Sabbaticus ordine quinquageſimus. Nam in illo ipſo numero ſeptem, quinquagies integrè reperiuntur. Vtrumque autem annum eadem opera fuiſſe obſeruatum, ſuadet tam Reipub. tranquillitas, & vacatio ab idololatria, quæ ex Scripturæ ſilentio colligitur, quam Samuëlis, vaticiniis ſubinde clareſcentis, apud Pontificem, totumque Iſraëlem autoritas.

Gloria Samuëlis.

Hoc enim tempore magnis apud vniuerſum populum incrementis gloria Samuëlis augebatur. Nam multa ei diuinitus præmonſtrabantur, quæ cum Dei iuſſu populo enunciaret, & Dominus, qui aditum illi ad totius Reipub. gubernacula muniebat, euentis ipſis confirmaret, meritò eum totus Iſraël reuerebatur. Cum præſertim ad hanc Dei gratiam vitæ integritas, & inculpati mores accederent. *Et cognouit*, inquit Scriptura [a], *vniuerſus Iſraël à Dan vſque Berſabee*, Samuëlem verum eſſe ac fidelem Domini prophetam.

a 1. Reg. 3. 20.

II. Varia eius vaticinia. Ibid. 21.

Pluribus porro vaticiniis illuſtrem redditum eſſe Samuëlem illa verba ſignificant, *Et addidit Dominus vt appareret in Silo, quoniam reuelatus fuerat Dominus Samueli in Silo.* Perrexit nimirum Dominus ſæpius in Silo Samuëli apparere, quoniam ſe ibi primum cœperat illi communicare, aut, vt in Hebræo eſt, conſpiciendum præbere. Addit Abulenſis huiuſmodi oracula non fuiſſe in ſacros relata codices, quod vel ad Samuëlis gloriam, vel ad deiectionem domus Heli nihil admodum pertinerent. Addunt quoque Septuag. in pleriſque editionibus, de Heli & filiis eius. *Et Heli erat ſenex valde*, nimirum nonagenarius, *& filij eius euntes ibant*, ſolita videlicet, & iam pridem trita

progredie-

Coadiutores Heli.

progrediebantur via, *& mala via eorum in conſpectu Domini.* Propter ætatem autem Heli valdè prouectam, putat Ioſephus, Phineem viuo ac volente patre, tanquam ipſius coadiutorem, Sacerdotio functum eſſe. Cedrenus quoque ait Samuëlem 38 anno Pontificatus Heli, Iudicis officio functum eſſe; quod ſi accipimus, id non ex officio, ſed ex mandato Heli peculiari factum eſſe credendum eſt.

ANNVS MVNDI 2939.

HELI 40. & vlt. SAMVELIS 39.

THINÆI 19. Imperij Aſſyr. 1008.

ANTE CHRISTVM 1114.

I. Finis quartæ ætatis, & Arcæ in Silo, &c.

Celebris eſt hic annus multiſque rebus memorabilis. Eo quippe quartam Mundi ætatem terminamus, quæ Iudicum in Hebræorum Repub. adminiſtrationem, ab ortu Moſis, ad occaſum Heli cōprehendit. Etſi enim Samuëlem non negamus Iudicem, ſummumque in iſta Repub. magiſtratum. Eius tamen anni, cum non ſatis ab annis Saülis regis diſtinguantur, imo à D. Paulo, aliiſque coniungantur, in eius initio Regum ætatem duximus inchoandam, vt proximo anno dicemus. Hoc ipſo anno abducitur arca de Silo, neque eò deinceps reducta eſt. Denique hoc eodem anno Heli ſubita morte occupatus, gemino magiſtratu poſt quadrageſimum annum ſpoliatur, vtroque filiorum miſera morte improbam vitam terminante. Hæc quo modo contingerint breuiter cum Scriptura dicendum eſt.

Act. 13. 21.

II. Belli cauſæ ex parte Dei.

Bellum geſtum eſt à Philiſthæis contra Iſraelitas, & ab his ſemel iterumque infeliciter pugnatum: ſed vt hoc omnino conſtet, de belli tamen huius cauſis non ita conſtat. Deus certe voluit peccata Heli & filiorum eius vlciſci, & iteratas in eos explere minas. Voluit & populi ipſius, apud quem idola priuatim habebantur, vt mox dicetur, & idolum Michæ apud Danitas non ſine cultu ſeruabatur, vt alio loco diſputatum eſt. Philiſthæi vero hoſtili ſemper animo fuerunt in Hebræos, à quibus non dubitabant omnem ſuam regionem iampridem affectari. Id autem odium morte Samſonis maxime fuerat exaggeratum, quando omnes eorum principes, & flos ipſe populi, ac iuuentutis, templi ruina contrucidati fuerant atque extincti, vireſque eorum ita acciſæ, vt magno in lucro ponerent, quod ab Iſraelitis non inuaderetur. Cumque 40 iam annis neceſſitate magis quam voluntate ſe continuiſſent, & à repetenda vltione de parentum ſuorum morte abſtinuiſſent: inſtauratis iam apud ſe rebus, perſoniſque, ſeipſos ad vindicandam ſuorum cædem, & Deorum ignominiam excitarunt. Præſertim cum ſibi rem fore intelligerent, non cum fortiſſimo aliquo Samſone, qui quocunque pergeret, terrorem ſecum mortemque trahebat, & millenos bellatores mactabat inermis & ſolus, ſed cum molli, & cæcutiente, & decrepito ſene, qui ne in domeſticos quidem ſuos retineret imperium.

...m. Othon. 22. q. 3. & 4.

& Philiſthæorum.

III. Pugna & clades prior Iſraelitarum.

Itaque apparatu bellum à Philiſthæis, conſcribitur miles, educantur copiæ, venitur ad Aphec, locum non admodum à Silo diſtantem. Nam confecto prælio quidem eodem die venit in Silo, & acceptam cladem nunciauit. Iſraelitæ autem caſtra metati ſunt iuxta locū, qui poſtea dictus eſt lapis adiutorij, in monimentū accepti ibidem diuini auxilij. Quis fuerit dux belli huius, non liquet. Copiarum autem numerus ex ipſa clade intelligi poteſt. Nam priore prælio 4 millia, poſteriore 30 periere, præter fugitiuos, captiuoſque. Apparet Deum, qui victoriam Philiſthæis deſtinarat, terrorem Iſraelitis in acie iniecisse, itaque *terga vertit Iſrael Philiſthæis,* quibus fugitiuorum tergo imminentibus, *cæſa ſunt in illo certamine paſſim per agros quaſi quatuor millia virorum, & reuerſus eſt* ex pugna, fugáque *populus in caſtra.* Ibique maiores natu de Iſrael nondum ſatis edomita ſuperbia, queruntur de Deo dicentes. Quare percuſſit nos Dominus hodie coram Philiſthiim: Quibus ex verbis quidam colligunt Samuelem Dei iuſſu nunciaſſe populo, vt arma ſumerent contra Philiſthæos, alioqui abſurda videretur iſtorum querela, niſi Dei iuſſu arma ſuſcepta forent.

IV. Victi murmurant.

At qui iſta cogitant, nondum ineptiſſimam, planéque ſtolidam populi huius ſuperbiam, & toties iteratas in deſerto querelas, atque oblocutiones didicerunt. Nondum enim populus duræ ceruicis intelligebat ſe multorum magnorumque ſcelerum reos, perexiguas adhuc luiſſe pœnas, ad quas viam protinus iſta querela patefecit. Conſilium enim ceperunt deferendi in caſtra Arcam fœderis. Recta vtique de auxilio diuino fiducia, ſi prius ipſi, & eorum Sacerdotes ad veram pœnitentiam confugiſſent; qua deficiente, pro conſolatione, aut victoria, longe maiorem cladem acceperunt. Cum ergo Iudæi non viderentur ſibi conſcij criminis alicuius, cuius cauſa proximam cladem paſſi eſſent, ſed eam abſentiæ Arcæ tribuerent, quam ſæpe olim in aciem autore Moyſe & Ioſue tulerant, ſuggerentibus forte Sacerdotibus dixerunt, Afferamus ad nos de Silo Arcam fœderis Domini, & veniat in medium noſtri, vt ſaluet nos de manu inimicorum noſtrorum. *Miſit ergo populus in Silo, & tulerunt inde Arcam fœderis.* Allata eſt autem à Sacerdotibus, ideóq; ſubditur, *Erantque duo filij Heli, cum arca fœderis Dei, Ophni & Phinees:* non ſine magna cura & timore Pontificis.

cap. 4. 3.

Et Arcam in caſtra deferunt.

V. Cum plauſu accipitur.

Excipitur arca cum læta vociferatione Iſraelitarū, per ingenti fiducia exultantium, ſi forte clamore ſuo ad arcæ præſentiam, vt olim muri Ierichuntini, ita nunc omnes Philiſthæorū phalanges corruerent. E contrariò Philiſthæi timuere diſcentes, *venit Deus in caſtra,* ſiue Arcam putauerunt Deum, ſiue in ea reſidentem diuinitatem, maximū præſidium Hebræis, magnam ſibi timoris materiam aduenisse crediderunt, memoria repetentes opera terribilia, quæ Deus Hebræorum olim feciſſet in gratiam populi ſui. Mox tamen reſumptis animis, *Confortamini,* inquiunt, *& eſtote viri Philiſthiim,* vt ſcilicet mori fortiter, quam turpiter viuere malitis, & Hebræorum viciſſim ſubjici ſeruituti. Cum enim infeliciſſima ſit ſeruorum conditio, tum eorum maxime, qui ſerui ſunt eorum, quibus ante dominati fuerant.

& hoſtium timore.

VI. Poſterior

Cum ergo Philiſthæis magno animi ardore pugnarent, & deſperata pene victoriam ſerui-

pugna & clades Hebræorum.

tutem morte propria redimere ſtatuerent, ita pugnabant vt non inulti caderent. E contrariò Iſraelitæ ex Arcæ præſentia facti animoſiores, & fiducia in eius auxilio, diutiſſimè reſtiterunt, tantoque maiore numero à præualentibus Philiſthæis cæſi ſunt, donec deſperata victoria, Arca propugnatoribus nudata, deſertis caſtris, fuga ad ſua ſe tabernacula receperunt, oppida videlicet & domos, in quibus habitabant. Nec fugerunt in caſtra, vt antea, quia agnita ſua paucitate, nec ea tutari ſe poſſe ſperabant, nec in iis prælium redintegrare; præſertim Arcæ præſidio ignominioſè priuati; nec ſine cauſa Deum ſibi infenſum arbitrati. Nec crediderim cæſos in fuga Sacerdotes, ſed in Arca Domini contra Idololatras fortiter defendenda occubuiſſe, vt putat Abulenſis; qui de eorum etiam ſalute minime deſperandum exiſtimat, quod tempus ad pœnitentiam ſatis diuturnum habuerint, & vitam in Dei gloria defendenda poſuerint, qui fortaſſe à principio ſibi fuga conſulere potuiſſent.

Cædes filiorum Heli.

q. 17. in c. 4.

VII. Clades in Silo nunciatur.

Hactenus clades, nunc quæ ſunt eam conſecuta videamus. *Currens autem vir de Beniamin*, ait Scriptura, *ex acie venit in Silo in die illa.* Illa ipſa videlicet die qua male pugnatum eſt, & quidem in ſignum maximi mœroris ac luctus, ſciſſa veſte, & puluere conſperſus capite; citoque tota vrbs luctu repleta eſt. Nimirum iuuenis cum eiulatu ad portam vrbis omnibus præſidiariis, & per vicos omnibus obuiis dicebat, Periimus, conclamatum eſt, Arca Dei capta eſt. Quæ ſinguli cum ingenti animi dolore excipientes, clamorem cum nunciis, nam alij ſuper alios fuga lapſi eadem nunciabant, lacrymaſque confundebant. Cum alij alios lamentabile nuncium edocerent, re tota pene momento peruulgata, vlulauit ciuitas vniuerſa, inconditis clamoribus & confuſis.

VIII. Heli pro Arca timet.

Interea Heli cuius vt oculi caligabant, ita & aures, vt fit, obſurdeſcebant, *ſedebat ſuper ſellam contra viam ſpectans*, eam ſcilicet viam qua iter erat ad caſtra, æſtuans incredibili ſollicitudine, non tam pro filiis, quos ſciebat vna eademque die perituros, & merito credere poterat hanc ipſam eſſe decretoriam illam diem; neque pro populo, licet eius priorem didicerat cladem, infauſtum poſterioris omen, ac triſte præludium; ſed *erat cor eius pauens pro Arca Dei*; quam inuitus ex vrbe, populi voluntate dimiſerat, reformidans, vt mens præſaga malorum eſt, ne forte Dominus Sacerdotum, & populi ſceleribus offenſus, eam in hoſtium poteſtatem venire pateretur. Etſi autem obſurdeſcebant aures, audiuit tamen ſonitum clamoris, multis iam clareſcentem locis, dixitque, *Quis eſt hic ſonitus tumultus huius?* Et diſſimulantibus fortaſſe domeſticis, & fatalem ſeni plagam imponere formidantibus, adductus eſt coram illo ipſe nuncius, qui primum ciuitatem dederat in tumultum. *At ille feſtinauit, & venit & nunciauit Heli.*

IX. Clades ei nunciatur.

Ego, inquit, *ſum qui veni de prælio, & ego qui de acie fugi hodie.* Iam fugæ mentio delibat calamitatem, & perſonæ conditio narrationi præſtruit fidem. *Cui ille ait, Quid actum eſt, fili mi? Fugit*, inquit ille, *Iſrael coram Philiſthiim, & ruina magna facta eſt in populo: inſuper & duo filij tui mortui ſunt Ophni & Phinees, & Arca Dei capta eſt. Cumque ille nominaſſet Arcam Dei, cecidit de ſella retrorſum iuxta oſtium, & fractis ceruicibus mortuus eſt.* Decimo ſecundi menſis die, vt in Hebræorum Calendario notatum eſt. Is enim dies tot cladibus, funeribuſque cumulatus, ieiunio deinceps à Iudæis celebratus eſt. Quod ad caſum illum attinet Ioſephus putat illum è ſublimiori throno iudiciali cecidiſſe, vt mors ex caſu ſit probabilior. Sed probabilius eſt ſellam fuiſſe ſatis humilem, quæ retro nihil haberet, quo caſus à tergo prohiberetur: nec neceſſarius fuit ſeminecci ex alto caſus. Itaque ad tam triſte nuncium linqui animo cœpit & corpore, cor eius elanguit, & frigido ſudore madens cecidit de ſella retrorſum, & toto corpore in caput incumbente, confractus ac ſuffocatus eſt. Ne quis autem impatientiæ doloris hunc caſum tribueret, illico Scriptura ſubiecit, *Senex enim erat vir & grandæuus*, octo ſcilicet & 90 annorum, vt paulò ante dixerat, vt ſcilicet eum caſum infirmitati corporis, non animi deſperationi tribueremus.

& lapſus moritur.

Iiar ſiue Zio.

X. Videtur ſaluus.

Hæc ergo Scripturæ defenſio in cauſa Heli, illis non fauet, qui eum ſalutem æternam cum temporali vita perdidiſſe putauerunt, ſed illis potius qui cum debita pœnitentia mortuum credunt; & merito, vt qui culpam reprehenſus agnouerit, & diuino iudicio, tametſi ſeueriſſimo, acquieuit, dicens, *Dominus eſt, quod bonum eſt in oculis ſuis faciat.* Accedit quod pœnas peccato ſuo debitas luit, dum filios quos contriſtare noluerat, perdidit, & Sacerdotio cuius abuſum permiſerat, ſpoliatus eſt, & vita quam negligenter traduxerat, violenter ab eo priuatus eſt, à quo *non conſurget duplex tribulatio.* Cum conſtet impios ac reprobos ducere in bonis dies ſuos; quia videlicet tota ſeueritas diuinæ in ipſos animaduerſionis illis reſeruatur in inferis. De filiis alia ratio eſt, cum eos Gregorius magnus in exemplum reproborum ponat, & eorum qui in impœnitentis cordis caliginem proiiciuntur, quæ certiſſima via eſt ad damnationem æternam. Sed hæc in vtramque partem diligentius diſputata, reperiet Lector eruditus in Annalibus noſtris in hunc Mundi annum.

Nahum 1. 9.

à num. 29. ad 38.

XI. Mors & abortus nurus eius.

Neque hic functum finis, *Nurus enim eius, vxor Phinees prægnans erat, vicináque partui, & audito nuncio, quod capta eſſet Arca Dei*, & mortuus eſſet ſocer ſuus, & vir ſuus, adde & Leuirum ſiue fratrē mariti ſui, & 30 millia de populo in quo, vt honoratis familiis, plerique eam conſanguinitate atque affinitate contingebant, *incuruauit ſe & peperit*: idque non ſponte ſua, quaſi mortem ſibi accerſens, aut partum abigere per vim cupiens, ideóque ſubditur, *irruerāt enim in eam dolores ſubiti.* Ex magnitudine ſcilicet inſperatæ calamitatis, immenſæq; triſtitiæ cor eius obruentis, & omnia eius viſcera conturbantis, acceleratus eſt partus, ſiue maturus, ſiue immaturus. Ioſephus, ex traditione fortaſſe, ait eum ſeptimeſtrem fuiſſe, & tamen vitalem. Abulenſis ait eum mox cum parente periiſſe. In ipſo autem momento mortis puerperæ, dixerunt ei obſtetrix, & quæ eam circumſtabant, *Ne timeas, quia filium peperiſti*; ſperantes videlicet eam vires animúmque in læto nūcio recepturam.

Sed ea tota extra ſe poſita, neque reſpondit eis, neque animaduertit quid illæ dicerent. Mox tamen paululum ad ſe rediens vocauit filium Ichabod, quaſi ingloriū, propter tranſlatam gloriam de Iſrael, vna cum Arca Dei. Et his de Heli, Iudice ac Pontifice breuiter cum Scriptura decurſis, ad Samuëlem nouum Hebraicæ Reipub. principem gradum faciamus.

QVINTA MVNDI ÆTAS, quæ eſt Regum Hebræorum.

ANNVS MVNDI 2940.

SAMVELIS IVDICIS 1.

ACHITOBI PONTIF. 1.

THINÆI 20. Imperij Aſſyrior. 1009.

ANTE CHRISTVM 1113.

I. Spatia ſingularum mundi ætatum.

ABſolutis aliquando, diuino fauente numine, quatuor Mundi ætatibus, alacriores aggredimur ad quintam, ſi emenſa iam annorum ſpatia, quæ reſpectantes, animo breuiter, curſimque remetiamur.
1. Prima itaque Mundi ætas, quam eius infantiam dicunt, Adami fuit, & primorum Patriarcharū, eáque 1656 annorum fuit.
1. 1656. 2. 382. 3. 425. 4. 476. — 2939. Alteram ætatem mundi, Pueritiā appellemus licet, quæ fuit Noë, & poſteriorum Patriarcharum, & 382 annis definitur. Tertia fuit mundi Adoleſcentia, quæ ab Abrahamo exorſa, Abrahami dicatur, & filiorum eius; quæ vſque ad Legiſlatoris ortum, annos 425 complectitur.
5. 577. 6. 536. 7. 34. — 4086. Quartam Ætatem Mundi Iuuentutem vocemus: ea Moſis fuit, & Iudicum Hebræorum, quæ 476 annis circumſcribitur,
4. quæ omnes ſimul iunctæ, egregie anno mundi, quo quartam abſoluimus reſpondent.

II. Quinta ætas Regum.

Quinta ergo ſequitur Virilis ætas, in qua corpus humanum pleno ac perfecto robore fruitur, ſicut populus Iſraelitarum ſub Regibus ſuis. Dauide in primis atque Salomone. Erit ergo hæc Regum ætas, ducemque habebat Dauidem, Samuële & Saule regnum potius præparantibus quam inchoantibus, & ad ſolutam vſque à Cyro captiuitatem per annos 577 protendetur, annis captiuitatis eandem ætatem relatis.
6. Sexta demum erit Zorobabelis, cæterorumque principum ac Sacerdotum, in Hebraici populi ſenectute, imo & orbis ipſius, tot iam imperiis, vbique terrarum collapſis, annisque cenſetur omnino 536.
7. Septima eſt Chriſti ætas, & tempus Euangelij, quam non iniuria Ætatem mundi decrepitam vocabimus, cum eam Euangeliſta Ioannes nouiſſimam horam vocet Petrus Apoſtolus nouiſſima tempora, Paulus plenitudinem temporum. Quam diuturna vero futura ſit iſthæc ætas, in qua nos non vltra trigeſimum quartum Chriſti annum progredimur, is ſolus nouit, qui nouit omnia.
8. Nam octauam æternam fore, in cælis vel in inferis, omnes norunt, qui verum Deum norunt.

III. Quinta incipit à Samuële.

Congruum autem fuit Ætatem quintam, quam regum appellamus, ab initio magiſtratus Samuëlis ordiri, tametſi aliquot adhuc annis Samuelis inauguratio differenda ſit, quoniam vtriuſque tempora ægrè ſeparari poſſunt: adeo vt Paulus Apoſtolus vtriuſque annos ſimul extulerit, dum Sauli tribuit annos 40. quos Euſebius quoque, & alij plerique cum ſecuti coniunxerunt. Quin & Philo in libro de Temulentia, Samuëlem, vtique propter ſimul regnantem Saulem, Regibus annumerare non dubitat. Incidit porro in huius quintæ ætatis & Samuelis initium annus Sabbaticus ordine quinquageſimus primus, quem crediderim in communi populi luctu ac timore, annitente in primis Samuele, non negligenter obſeruatum, vel placando diuino numini, qui ab ipſis cum Arca fœderis diſceſſiſſe videbatur.

IV. Qui ſubſtituitur Heli.

Mortuo porro Heli, eiuſque filiis, & Reſpub. Hebræorum, in vnius hominis interitu, Iudice ſimul ac Pontifice deſtituta, nullus admodum erat in vniuerſis Iſraelitarum tribubus, in quem populus oculos coniiceret, quam in vnum Samuelem, qui iamdudum propheta audiebat à Dan vſque ad Berſabee, & annum agebat ætati, pene quadrageſimum: quos annos cum principe Reipublicæ familiariter traduxerat, vt nouus ad gubernationem populi accedere non poſſet. Adde quod, præter vitæ innocentiam, multis iam magnifique virtutibus in oculis omnium clareſcebat. Poſtremo familiam regebat, vxore iam auctus & liberis, vt ſupra diximus. Ergo communis omnium ſuffragiis electus eſt Iudex. Quippe Scriptura teſtatur [a] Samuelem iudicaſſe Iſraelem omnibus diebus vitæ ſuæ, à morte videlicet Heli, vſque ad electionem Saulis in regem, quo etiam regnante magna præditus fuit autoritate, vt ſuo loco dicetur.

a 1. Reg. 7. 15.

V. Non tamē in Pontificatu.

Sed fueritne etiam Pontifex, nec-ne, & ſi non fuit, quis tandem Heli demortuo in Pontificatu ſucceſſerit, non leuis eſt dubitatio. Plerique ex antiquis Patribus crediderunt Samuelem non ſolum populi Iudicem, ſed Pontificem etiam extitiſſe, in quibus Sancti Ignatius, Clemens Romanus, Cyprianus, Chriſoſtomus, Auguſtinus, magnuſque Gregorius, alijque poſteriores. Conſtat nihilominus Samuelem non fuiſſe Sacerdotem, nedum ſummum Pontificem, quoniam ea dignitas vni familiæ Aaronis alligata erat, præterea nemini; ad illam autem Samuelem non pertinuiſſe, ex Scriptura certo cōſtat [b], ex qua id ipſum S. Hieronymus [c] profitetur, aliique recentiores permulti. Idem tamen Hieron. in 1. ad Corint. vult Samuelem diuino priuilegio factū eſſe Sacerdotē, qui & Sacerdoti ſucceſſerit, & hoſtias obtulerit, & Sacerdos fidelis à Deo ſuſcitandus diuinitus promiſſus fuerit. Sic Paulus extra ordinem factus eſt Apoſtolus, licet duodenario illo numero non contineatur. Et in hanc ſententiam interpretari poſſumus omnes Patres, qui Samuelem vel Sacerdotem dixere, vel Pontificem.

b 1. Paral. 6. 34. c cont. Iouin. l. 1.

Fuit extraordinarius Sacerdos.

VI. Achitob nepos Heli fuit Pontifex.

Quærendus eſt nihilominus Pontifex in familia Heli; quoniam Pontificatus in ea perſeuerauit, vſque ad eiectū à Salomone Abiatharem, & Sadocum eius loco ſubſtitutum. Filij ergo Heli hoſtili ferro ſublatis, ad eius nepotes deueniendum eſt. De filiis Ophni perpetuum eſt in Scriptura ſilentium: filij Phinees duo reperiuntur Ichaboth, & Achitob,

ſi vixit Ichaboth proximo anno natus, nullo modo ad Pontificatum idoneus fuit. Supereſt ergo Achitob primogenitus Phinees, qui ætate quoque ad eam dignitatem non immatura eſſe potuit, cum auum haberet duodecentenarium, & patrem, vt videtur, ſexagenarium. Eum Pontificem agnoſcunt plerique recentiores; ſed ex rebus ab eo geſtis, quæ in obſcuro manſerunt, agnoſci non poteſt. Eius quippe luminibus claritas Samuelis Iudicis & Prophetæ, obſtruxit, qui, vt ait Torniellus, ea quæ ad religionem pertinebant pene ſolus adminiſtrabat.

1. Reg. 14. 3.

VII. Reipub. ſtatus hoc tempore.

Quis autem fuerit ſtatus hoc tempore Reipub. Hebræorum, non eſt difficile ex ante dictis conijcere. Nam humana prudentia rem æſtimando, niſi Dominus Philiſthæis mentem abſtuliſſet, ne parta victoria vterentur, in ſumma illa trepidatione hominum & confuſione rerum, de Repub. Hebræorum actum eſſe videbatur: præſertim cum amiſſa Arca, diuino præſidio ſe ſpoliatos crederent. At Samuel cum magna in Deum fiducia populi curam ſuſcepit, & in ſpem bonam erexit, remedia interim vndique circunſpectans. Illud autem palmarium fuit, quod huius occaſione calamitatis, populum ad ſyncerum Dei cultum accendit, idololatria, aliiſque vitiis, quæ per Heli negligentiam aut exorta fuerant, aut roborata, diligenter excitis. Denique munus omne religioſiſſimi atque ſapientiſſimi magiſtratus executus eſt. Cuius rei iuſtiſſima coniectura duci poteſt, tum ex minime dubia virtute Samuelis, tum ex iis, quæ de eo capite ſeptimo poſtmodum referuntur.

Emendatur à Samuele.

VIII. Philiſthæi an impunè Arcam contingant, &c.

Interea *Philiſthæi tulerunt Arcam Domini, & aſportauerunt eam à lapide Adiutorij*, & quamuis in ea ſiue denudanda, ſiue tangenda parum religioſè ſe gererent, nulla in eos plaga deſæuiit, tum quia Moſaica lege, quæ id ſeueriſſimè cauebat, non tenebantur tum etiam quia mox eius præſentia ſatis vexandi erant, tam in Diis ſuis, quam in ſeipſis. Primum ne virtuti ſuæ tribuerent victoriam, non ſolum de Iſraelitis, ſed de ipſorum etiam Deo, quem Arca contineri putabant. Deinde vt afflicti malis ab ea violanda, metu grauiorum abſtinerent. Denique vt eam cogerentur remittere in locum ſuum, quam alioqui apud ſe retinere optaſſent, rati ea ratione Hebræos omni præſidio ſpoliatum iri. Geminum autem fuit Arcæ Domini cum Dagone certamen. Cum enim Deum ſuum quaſi oblatione Arcæ honorare voluiſſent, & Hebræorum Deo quodammodo inſultare, poſtridie inuentus eſt Dagon iacere pronus in terra, ante Arcam Domini, quaſi eam inuitus adorare cogeretur, in ſignum debellandæ è vero Deo idololatriæ. Sed mox alterum certamen cum Dagone initum eſt.

Arcæ cum Dagone certamen.

IX. Poſterius certamen.

Nam ſacrificuli eius hoc animaduerſo prodigio, & Dei ſui honorari conſulentes, bene mane, priuſquàm ignominioſa Dagonis deiectio vulgaretur, reſtituerunt eum in locum ſuum, ſed ea luculentius redintegrata eſt. Nam die altera conſurgentes Azotij *inuenerunt Dagon*, id eſt ſuperiorem partem idoli, quæ ſpeciem humanam referebat, *iacentem ſuper faciem ſuam in terra coram Arca Domini; caput autem Dagon, & duæ palmæ manuum eius, abſciſſæ erant ſuper limen. Porro ſolus truncus Dagonis*, id eſt inferior pars in piſcem deformata, *remanſerat in ſuo loco.* Atque ita idolo mutilato, ignominia eius omnibus patefacta eſt, imo & in poſteros propagata, dum limen templi ſui pedibus non audent attingere, ſed tranſilientes tranſiliunt, vt habent Septuag. Nimirum ſaltu in fanum ſuum profani ingrediebantur, eóque ſaltu iterato diſcedebant, vt hac ſtulta ceremonia lapſus multorum & cachinnus, non deuotionis ſenſus aliquis excitaretur.

X. Azotij & deinceps cęteri Philiſthęi male habiti ab Arca.

Ipſos quoque Azotios diuina plaga percuſſit, eáque ignominioſa & pudenda; inteſtinorum enim exulcerationem paſſis, ſedis morbus ſucceſſit, inteſtino defluente, cum acri morſu doloris, in pœnam non ſolum Arcæ detentæ, ſed nefandi criminis præpoſteræ libidinis, vt Rupertus & Gloſſa prodiderunt, qui morbus per eorum villas, pagoſque vulgatus eſt. Sed acceſſit etiam altera plaga murium, à quibus non ſolum terræ fruges vaſtatæ, ſed ipſe quoque hominum extales, dum ſubinde coguntur egerere, infeſtis morſibus ac lethiferis impetitæ, vt Gregorius magnus, aliique tradiderunt. His compulſi malis Azotij ſtatuerunt Arcam à ſe dimittere, nec tamen remittere Iſraelitis. Eam enim Palæſtini, ſi modo impunè poſſent, retinere cupiebant, & eius opera viciſſim hoſtes ſuos affligere. Ergo congregati Satrapæ, ea de re deliberant: ſtatuuntque, autoribus Gethæis, arcam per cæteras circunducere ciuitates, experturi an in illis ſine damno locari poſſet. Sed malum conſilium conſultoribus peſſimum fuit. *Illis enim circunducentibus eam fiebat manus Domini per ſingulas ciuitates interfectionis magnæ nimis*, eademque cum Azotiis patiebantur. Itaque in commune ſtatuerunt dimittere Arcam Dei Iſrael in locum ſuum.

Quàm retinere voluiſſent.

1. Reg. 5. 9.

XI. De modo remittendi deliberat.

Cum igitur Arca Domini ſeptem iam menſibus in regione Philiſthæorum manſiſſet, domiti iam fractique plagis euocauerunt ad ſe Sacerdotes & diuinos, ſuper negotio Arcæ remittendæ. Verebantur enim ne hac ipſa in re defectu aliquo admiſſo nouam ſibi pœnam acceſſerent. Illi conſulti negant eam ſine muneribus & donariis eſſe remittendam, vt ſic peccatum violatæ rei ſacræ expietur, & ſanitas reſtituatur expiatis. Munera autem decernunt quinque anos aureos, totidemque mures aureos, iuxta numerum ciuitatum Palæſtinorum, quorum donariorum ſumptus, per vniuerſum populum, congrua proportione diſtribuerentur. Ne autem Satrapæ iſti difficiles ſeſe in hac ignominioſa ſatisfactione præberent, vrgent eos Ægyptiorum exemplo, qui cum potuiſſent celeriter dimittendis Hebræis ſua damna lucrifacere, multis afflicti malis, tandem dimiſerunt eos. Denique ad tollendum omne dubium de cauſa cladis ſuæ, rem fortuito euentui committunt, arca plauſtro impoſita, & ab indomitis vaccis trahenda.

XII. Reductio Arcæ multipliciter mira.

Quæ res multipliciter mirabilis fuit. Nam nec vaccæ erant aſſuetæ iugo, vt timendum eſſet illas de eo excutiendo potius, aut confringendo laboraturas, quam de trahendo plauſtro, quod cum nouum eſſet difficilius quoque trahebatur. Adde quod nec iter norant, nec

ductorem

ductorem habebant, aut ſtimulatorem bubulcum, vt in triuio poſitæ, vt ait Ioſephus, omnem aliam viam potius, quam legitimam aditura viderentur. Et inſuper vitulos habebant in ſtabulo, quorum mugitu retrahebantur domum, materno eas amore ſtimulante; & quidem vehementius, ſi prius matres aliquandiu ſecuti, abſtracti ſunt à matribus, & in ſtabulum reducti, iuxta Hebraicum, Græcumque textum. Ibant nihilominus in directum vaccæ, per viam quæ ducit Bethſames, habentes Arcam pro onere & auriga, vt ait Theodoret. neque ad dextram aut ſiniſtram inconditè gradiebantur, vt ſolent indomita animalia, quæ tritæ orbitæ raro inſiſtunt, ſed impetu capto, quò furor egit eunt. Ideóque Philiſthæi eas ſequebantur, tum vt id incommodum vitarent, tùm vt de earum progreſſu, iuxta Ariolorum conſilium, ſententiam ferrent.

XIII. A Bethſamitis accipitur.

Rectè autem diuina prouidentia deduxit Arcam in terram Bethſames, quæ erat vrbs Leuitica, vt in eorum cura relinqueretur Arca, quorum erat rerum ſacrarum cuſtodia. Porro Bethſamitæ metebant triticum in valle, quod menſe fere Maio contingebat, & eleuantes oculos ſuos viderunt Arcam, & gauiſi ſunt de tanto theſauro recuperato. Timuerunt etiam fortaſſe, cum à longe globum Philiſthæorum principum ſequentem viderunt; poterant enim & ipſi dicere

— Timeo Danaos & dona ferentes.

Sed metus ſine damno fuit. Venerant enim pacifici, & plane perſuaſi, ſe à Deo Iſraelitarum caſtigatos. Plauſtrum porro venit in agrum Ioſue Bethſamitæ, & ſtetit ibi: diuino vtique nutu, vt ibi mox ſacrificaretur, loci commoditate inuitante, *Erat* enim *ibi lapis magnus, & conciderunt ligna plauſtri, vaccaſque impoſuerunt ſuper ea holocauſtum Domino.* Expreſſum non eſt à quibus id factum ſit. Videtur autem factum à Philiſthæorum Sacerdotibus, non Iſraelitarum, ſiue quia victima erat contra præſcriptum Moſaicæ legis; ſiue quia lapis ille altare non erat, ſed prophanus lapis: ſiue quia ipſa phraſis hoc videtur exigere, cum enim ſcriptum ſit, *Leuitæ autem depoſuerunt Arcam*, ſignificatur præcedentia non à Leuitis, ſed ab aliis, puta Philiſthæis, quorum erant vaccæ & plauſtrum, fuiſſe facta.

XIV. Magna cum clade, & quare.

Sequitur Bethſamitarum luctus; nam hic quoque extrema gaudij luctus occupauit. *Percuſſit* enim *Dominus de viris Bethſamitibus, eò quod vidiſſent Arcam Domini*, id eſt curiosè introſpexiſſent in Arcam Domini, vt ex Hebræo habetur, vel curioſitate ſola incitati, aut ſtudio cognoſcendi an Philiſthæi aliquid intuliſſent, vel abſtuliſſent. Addit Ioſephus, non tantum viſam, ſed profanis etiam manibus, cum Sacerdotes non eſſent, attrectatam. Occiſi autem ſunt ſeptuaginta ſupra quinquaginta millia in toto illo populo. Non enim ſoli ciues in culpa fuerunt, ſed plerique ex circumpoſitis pagis, qui certatim ad ſpectaculum inſolitum confluebant, quandiu apud Bethſamitas Arca manſit. Id tempus incertum eſt. Nam ſi tantam cædem conſideres, probabile eſt eam aliquot dierum, aut etiam menſium ſpatio contigiſſe, dum populus cauſam graſſantis apud ſe mali minus animaduertit, donec morbis, mortibus, funeribuſque dentatis, aperuerunt oculos, & de Arca à ſe dimittenda deliberarunt, & ciues vrbis Cariathiarim ad eam ad ſe adducendum euocarunt. Idque Samuele, atque Achitobo Pontifice conſcio factum minime dubitandum videtur, vt mox dicetur.

XV Isboſethi ortus.

Suſcepit hoc anno Saül, qui poſt annos aliquot Rex factus eſt, filium, qui tam Eſbaal, quam Iſboſeth, appellatus eſt. Cum enim immediate Sauli ſucceſſerit, & quidem quadragenarius, vt Scriptura teſtatur, oportet eum hoc anno primo Samuelis eſſe natum, cum iam Saul eſſet trium liberorum parens, Ionathæ, Aminadabi, & Melchiſuæ, qui vna cum patre in montibus Gelboe interfecti ſunt. 2. Reg. 2. 10.

ANNVS MVNDI 2941.

SAMVELIS 2. ACHITOBI 2.

THINÆI 21. Imperij Aſſyrior. 1010.

ANTE CHRISTVM 1112.

I. Arca delata in Cariath.

Extremo quidem anno ſuperiore tranſlata eſt Arca Domini in Cariathiarim; eius tamen hic primus annus dicetur, vt expeditior ſit Chronologia, quæ annos obſeruat exhibetque Iulianos. Celebris itaque eſt hic annus nouis Arcæ Domini ſedibus, poſt repulſum à Domino tabernaculum Siluntinum. Ex quo enim è Silo abducta eſt, plurimos in Palæſtina peruagata locos, indeque Bethſames, nullibi habuit fixam & conſtantem ſedem, donec in Cariathiarim collocata eſt, ad annos ferme 50. Quando inde à Dauide in ciuitatem Dauid tranſlata eſt. Valde autem Ioſepho aſſentior, hanc tranſlationem non priuata vnius, aut alterius oppidi voluntate factam eſſe, ſed Achitobi Pontificis, in primiſque Samuelis Iudicis & Prophetæ conſenſum, & vero etiam Senatus, & maiorum natu totius populi autoritatem interueniſſe. Quin etiam perſuaſum habeo conſultum ſuper ea re Dominum, vel in Silo à Pontifice, vel alibi à Samuele Propheta, de Cariathiarim reſpondiſſe, & omnes tantæ autoritati libenter ceſſiſſe.

II. Quod illud oppidum, & cur Arcæ cuſtodiæ electum.

Fuit autem hæc vrbs Gabaonitarum tempore Ioſue, & tribui Iudæ primum tributa, mox ſorti Danitarum aſſignata eſt. Quare autem hæc potiſſimum vrbs aſſignata eſt ad tanti theſauri cuſtodiam? An quia terminus erat tribuum Iudæ, Benjamini, & Dan, & pene in medio poſſeſſionis Hebræorum, quatuor milliaribus prope Ieruſalem, quæ illi diuturnior parabatur ſedes. An quia locus erat & natura, & arte munitior, & à Philiſthæorum incurſibus remotior? An metus nobiliores inceſſerat ciuitates, ne ipſis fortaſſe contingeret, quod proxime Bethſamitis, & paulò ante contigerat Philiſthæis. An denique potius quia Cariathiarim nominatim à Deo electa eſt. *Venerunt* ᵃ *ergo viri Cariathiarim* in Bethſames, & inde, communi omnium conſenſu, eductam Arcam, & humeris ſuis de more impoſitam intulerunt eàm in domum Abinadab a 1. Reg. 7. 1.

in Gabaa, qui erat collis eius vrbis, in quo erat hæc domus. Cum enim ibi non eſſet Sanctuarium, oportuit eam inferri in priuatam domum. Eius autem cuſtodiæ præfecerunt Eleazarum filium Abinadabi Leuitæ. Neque alia ſanctificatio intelligenda eſt, quoniam nullum eius miniſterium circa arcam requirebatur. Itaque etiam mere laicus potuit huic cuſtodiæ deputari, vt Obededon Gethæus.

Eius cuſtos Eleazarus Leuita.

III. *Sanctuariũ è Silo in Nobe trãſlatum.* a *in loc. Heb in voce Silo.* b *q. 18 in c. 7.*

Silo autem non ſolum Arcam non recuperauit hoc tempore, ſed inſuper etiam Sanctuarium amiſit. Nam Hieron.[a] ait, tam Arcam Domini, quam Tabernaculum manſiſſe in Silo vſque ad tempora Samuelis; Tabernaculum videlicet illud, quod à Moſe factum fuerat. Tranſlatum autem putat Abulenſis [b], per monitionem alicuius Prophetæ, ſignificantis Deum velle Tabernaculum è Silo in Nobe transferri. Illud certe ibi fuiſſe conſtat, cum Saul eam vrbem vaſtauit, & toto tempore Samuelis ibi manſiſſe, communis eſt multorum ſententia; nec Prophetam monitorem quærere oportet alium à Samuele, cuius multa erat cum Deo familiaritas. Suaſit inſuper hanc tranſlationem humana prudentia, ne forte Philiſthæi deletis nuper quatuor & 30 millibus Iſraelitarum, in Silo impetum facerent, & tabernaculum Arca, id eſt præſidio ſuo nudatum, & alioqui pretioſiſſimum auferrent. Etſi autem deinceps Hebræi dicant Silo in ſolitudinem fuiſſe redactam, eius tamen incolæ in Scriptura [c] ad annos abhinc vltra quingentos memorantur.

c *Ierem. 41. 5.*

IV. *Ibique ordinaria ſacrificia peracta.*

Quoniam ergò Sanctuarium erat in Nobe, ſimulque altare holocauſtorum, & thymiamatis, & menſa panum, & candelabrum, & reliqua ſacra ſupellex Sanctuarij, dicendum eſt ibidem ordinaria ſacrificia fuiſſe oblata, cæterumque Dei cultum celebratum. Nam ibi erant Sacerdotes miniſtri Domini, non in Cariathiarim, vbi tamen ſacrificia quædam extraordinaria offerri poterant coram Arca, & reuera oblata ſunt à Bethſamitis, ſine vlla cuiuſquam reprehenſione, & à Dauide dum transferret Arcam in domum ſuam: & poterant ad voluntarias haſce oblationes è Nobe Sacerdotes euocari.

ANNVS MVNDI 2947.

SAMVELIS & ACHITOBI 8.

THINÆI 27. Imperij Aſſyrior. 1016.

ANTE CHRISTVM 1106.

I. *Sabba. 52. obſeruatus.*

SAbbaticus annus ordine ſecundus ſupra quinquageſimum in hunc annum cadit, quem ritè ab Hebræis obſeruatum facile adducor vt credam. Non enim aut modica erat autoritas Samuelis apud vniuerſum populum, etiam viuo adhuc & rerum potiente Heli, Iudice ſimul atque Pontifice, aut exigua Samuelis ipſius pietas, induſtria, zelus animarum, vt nollet, aut non poſſet ſibi ſubiectam Rempub. ad neceſſarios legitimoſque ritus obſeruandos adducere. Certe Ioſephus ait illis 20 annis quibus Arca manſit in Cariathiarim, totum populum votis & ſacrificiis operam dediſſe, magnamque religionem, & cultus diuini curam oſtendiſſe: id autem quis dubitet in primis opera Samuelis eſſe factum; quem Lyranus ait ſtatim à morte Heli per totum Iſraelem diſcurrere cœpiſſe, & docere populum, vt eum ad Dei cultum reduceret, & ad id excitaſſe, argumento acceptæ cladis in morte Heli, & filiorum eius, & amiſſione Arcæ. Id autem fundamento Scripturæ nititur. [a] *Ibat enim per ſingulos annos circumiens Bethel, & Galgala, & Maſphath, & iudicabat Iſraelem in ſupradictis locis, reuertebatur in Ramatha, ibi enim erat domus eius, ibi iudicabat Iſraelem.* Egregio profecto boni Principis & paſtoris exemplo, dignóque, in quod vtrique intueantur, vt ipſi quoque domi paſcant gregem ſuum, & viſitent etiam foris.

Samuel viſitat ſubditos. a *1. Reg. 7. 16.*

ANNVS MVNDI 2950.

SAMVELIS & ACHITOBI 11.

DAVIDIS 1. TROIÆ 80.

THINÆI 30. & vlt. Imperij Aſſyriorum 1019.

ANTE CHRISTVM 1103.

I. *Mũdus Iubilæus 59.*

EST hic annus Mundani Iubilæi quinquageſimus nonus, & Thinæi Imperatoris Aſſyriorum trigeſimus & vltimus, qui eſt Euſebio vigeſimus octauus illorum principum, Africano vero 33, iuxta ea, quæ primo Thinæi anno diximus. Reditus quoque Heraclidarum, ſiue poſterorum Herculis in Peloponneſum in præſentem annum, quippe octogeſimum exciſæ Troiæ refertur, quam temporis notam placuit in Annalibus non prætetire; vtpote à pleriſque antiquorum vſurpatam, vt Plutarch. Clemente Alexandrino, Velleio, &c. Eſt porro hic annus Dauidis primus, quem ab Iſai ſeptuagenario genitum ponimus, iuxta ea, quæ anno vigeſimo primo Baraci conſtituta ſunt. Confirmatur autem hic annus, ex eo quod ſcriptum eſt [a], *Filius 30 annorum erat Dauid cum regnare cœpiſſet.* Trigeſimus videlicet erat in curſu, cum mortuus eſt Saul; eique ſucceſſit Dauid, vt ſuo loco dicetur. Fuit autem filiorum Iſai ordine ſeptimus, vt eſt in 1. Paral. [b] vel vt eſt in 1. Regum [c] octauus; Eorum vnum non naturalem, ſed adoptatum fuiſſe putant, re autem vera nepotem.

Thinæi obitus. Reditus Heraclidarum.

Dauidis ortus.

a *2. Reg. 5. 4.*

b *cap. 2. 13.* c *1. Reg. 16. 10.*

(∴)

ANNVS MVNDI 2951.

SAMVELIS & ACHITOBI 12.

DAVIDIS 1. TROIÆ 81.

DERCYLI 1. Imperij Aſſyrior. 1020.

ANTE CHRISTVM 1102.

I. Dercyli regnum.

THinæo ſucceſſit in Aſſyriorum imperio Dercylus ad annos 40. In quo Euſebius Africano conſentit, & his cæteri deinceps, in ordine autem illi perpetuo diſſentiunt, non ſolum propter initium à Nino, vel à Belo ſumptum, ſed etiam propter 4 reges ab Euſebio prætermiſſos, iuxta ea, quæ primo Thinæi anno dicta ſunt. Itaque Dercylus Euſebio eſt vigeſimus nonus, Africano vero trigeſimus quartus. Cogimur porro rerum, quæ ad inſtitutum faciant penuria, annos aliquot hoc loco tranſcurrere. Illud tamen obiter dixerim in annum ab hinc tertium, qui erit Samuelis decimus quintus annum Sabbaticum 5. incidere, quem annitente Samuele, ab Iſraëlitis obſeruatum putamus.

Sabbat. 53.

ANNVS MVNDI 2960.

SAMVELIS & ACHITOBI 21.

DERCYLI 10. Imperij Aſſyriorum 1029.

ANTE CHRISTVM 1093.

I. Arca quãdiu manſerit in Cariathiarim. a 1. Reg. 7.

VIgeſimus eſt hic annus commorationis Arcæ in Cariathiarim, cuius nominatim Scriptura [a] meminit, propter comitia Samuelis in Maſphath, quo tempore non rectè quidam opinantur Samuelem factum eſſe Iudicem Hebræorum. Sic enim Samuelis & Saulis gubernatio non fuiſſet 40 annorum, vt Scriptura teſtatur [b], ſed vix 20. in quorum extremo mortuus eſt Saul. Falluntur quoque qui putant Arcam non vltra ſtetiſſe in Cariathiarim, ſed tranſlatam fuiſſe in Maſphath. Manſit enim in domo Abinadab, vſque ad decimum regni Dauidis annum, qui tum eam indè abductam depoſuit in domo Obededon, vt ſcriptum eſt in 2 Regum [c]. Nec ibi niſi ad tempus depoſita eſt. Nec abducta fuit ex Cariathiarim, niſi imminente aliqua neceſſitate, vt cum Saul pugnaturus erat contra Philiſthæos [d]; ſemper enim eò reducebatur, vt diſertè ſcribit Eucherius. Nec Scriptura aſſerit Arcam manſiſſe 20 tantum annis in Cariathiarim, ſed vigeſimum annum in curſu fuiſſe, ex quo ibi erat Arca, cum Samuel vniuerſum Iſraëlem allocutus eſt.

b Act. 13. 21.

c 2. Reg. 6. 2.

d 1. Reg. 14. 18.

II. Iſraëlitæ requieſcũt poſt Dominum opera Samuelis. e in Tradit.

Hoc ergo anno vigeſimo ex quo Arca erat in Cariathiarim, *requieuit*, ait Scriptura, *omnis domus Iſrael poſt Dominum*. Requieuiſſe poſt Dominum dicuntur, ait Hieron. [e] quia abiectis idolorum ſordibus, Domino ſe ad ſeruiendum toto corde tradiderunt. Septuag. aiunt reuerſos eſſe ad Dominum, id eſt pœnitentiam egiſſe, idque non vigeſimo denique anno à recuperata Arca, ſed ſtatim ab accepta clade in morte Heli, vt plerique notarunt. Id tamen hoc loco memoratur, quia ſolemniter in conuentu publico, cum certis ceremoniis, profanus omnis cultus abdicatus, atq; eiuratus eſt, diuinus autem firmiter ſtabilitus. Ait autem Samuel ad vniuerſam domum Iſraël. *Si in toto corde veſtro reuertimini ad Dominum, auferte deos alienos de medio veſtri Baalim & Aſtaroth*; [a] quibus nominibus Idolorum, quæ erant in Syria frequentiſſima, cætera quoque omnia intelligit, quacunque ex cauſa retinerentur; Et quia non ſolum declinandum eſt à malo, ſed faciendum etiam bonum, ſubdit, *Præparate corda veſtra Domino, & ſeruite ei ſoli, & eruet vos de manu Philiſthiim*, quibus nimirum ſeruitis, & eam ſeruitutem tributo penſitando profitemini. Quæ verba, quia non notatũ eſt vbi dicta fuerint rectè dici poteſt cum Lyrano & Abulenſi, hanc fuiſſe quaſi materiam exhortationum ad populum in ſingulis vrbibus, quas concionabundus ſingulis annis obibat.

Eius exhortationes. a 1. Reg. 7. 3.

III. Indicit comitia in Maſphath, & quæ ibi geſta ſunt.

Sublatis itaque idolis, & inclinata totius populi in Deum voluntate, indixit Samuel generalia comitia in certam diem, in Maſphath ciuitate Benjamin, vt ibi publica & ſolennis fieret abnegatio idololatriæ, & reconciliatio cum Deo. Ibi hauſerunt aquam & effuderunt coram Domino, in ſignum effuſi penitus de cordibus ſuis amoris & cultus idolorum, idque publicè, & cum quadam veneratione factum, corpore ad Arcæ locum conuerſo. Nec ea ceremonia contenti, ieiunauerunt in die illa, atque dixerunt, *peccauimus Domino*. Vides hic culpæ confeſſionem, & ſatisfactionem adumbratam ieiunio, atque abiectione ſimulacrorum. Huius autem pœnitentiæ Samuel teſtis, imo Iudex fuit, & apud Deum populumque mediator; ideóque dicitur iudicaſſe filios Iſraël in Maſphath. Addit Abulenſis [b], iis verbis contineri quoque reconciliationem perſonarum inter ſe, & controuerſiarum diremptionem.

b q. 18 inc. 7. in fi.

IV. Philiſthæi conueniũt contra Iſraëlitas.

Cum autem hæc gererentur in Maſphath, Satrapæ Philiſthinorum ea de re facti certiores, ratique eos libertatis obtinendæ cauſa conueniſſe, celeriter accitis, quos ad manum habebant, militibus, magnis itineribus eò conuolarunt. Id dedita opera permiſit Dominus, vt reuerſos ad ſe, & ſponte ab Idolorum ſeruitute liberatos, ipſe viciſſim à Philiſthæorum potentia liberaret. Tam formidoloſus nuncius ſubito perculit filios Iſraël, ab armis, vt par eſt credere, copiiſque militaribus imparatos. Itaque confugiunt ad Samuelem, ſimulque [c], *Ne ceſſes*, inquiunt, *pro nobis clamare ad Dominum Deum noſtrum, vt ſaluet nos de manu Philiſthinorum*. At Samuel non ſolum adhibet preces, ſed etiam ſacrificium. Tulit enim agnum lactentem vnum, & obtulit illum *holocauſtum integrum Domino*. Quid eſt holocauſtum integrum? num aliquando offerebatur non integrum? nonne Dominus *odit rapinam* [d] *in holocauſto*? Certe ipſæ temporis anguſtiæ, quas imminens hoſtis afferebat, ſuadent vt dicamus agniculum non diuiſum in partes, vt moris erat, ſed integrum; & forte cum pelle, pedibus, & inteſtinis in flammas iniectum, vt & locus ſacrificij, & ritus eius, ac ſacerdos ipſe præter communem ordinem eſſent.

c 1. Reg. 7. 8. 9. Samuel orat & ſacrificat integrum holocauſtum.

d Iſaia 61. 8.

V. Philiſthæi diuinitus terrentur, ac vincuntur.

Dum ardet holocauſtum, trepidatque metu populus, *Samuel clamauit ad Dominum*, non tam ſono vocis, quam ingenti mentis affectu, *& exaudiuit eum Dominus*: & Philiſthæis prælium ineuntibus, aut potius in promiſcuam Iſraëlitarum cædem iam iamque ruentibus, expedit arma ſua Dominus, & intonat fragore magno ſuper Philiſthæos, *& exterruit eos*, cumque eos terror impuliſſet in fugam, cæſi ſunt ab Iſraëlitis, qui egreſſi de Maſphath, perſecuti ſunt eos, & percuſſerunt vſque ad ignobile quendam locum nomine Bethchar. Vt autem intelligeretur non humanam, ſed diuinam fuiſſe victoriam, Samuelis precibus & ſacrificio impetratam, id ipſe noua loci denominatione proteſtatus eſt, qui Lapidem adiutorij appellarit, ad memoriam accepti beneficij ſempiternam. Huius porro victoriæ geminus effectus fuit, prior, quod quandiu Samuel Rempub. adminiſtrauit, Philiſthæi bellum redintegrare non ſunt auſi: poſterior, quod non ſolum ſui omnino iuris effecti ſunt, nec tributū vltra Philiſthæis pependerunt, ſed amiſſas quoque ciuitates receperunt. Victoria enim vſus Samuel eas vel vi cepit, vel in deditionem accepit. Sed id ad ſequentem etiam annum pertinet.

Effecta victoriæ, receptio vrbium & libertatis.

VI. Filij Samuelis Iudices.

Hoc quoque anno filij Samuelis Iudices in populo à patre ſexagenario poſiti ſunt. Nec poteſt hæc inſtitutio vltra commodè differri. Cum enim ex eorum malâ gubernatione populus occaſionem acceperit petendi regem, oportet vt populus aliquanto tempore expertus fuerit eorum auaritiam & iniuſtitiam, vt querela probabilis & legitima videretur. Id ergo hoc & ſequenti anno experti, tertio gubernationis eorum pertæſi venerunt ad Samuelem, & regem poſtularunt. Ne autem citius illos Iudices factos dicamus, ordo narrationis ſcripturæ ſuadet, quem ſine cauſa mutare non licet, ſuadet quoque Samuelis ætas cuius ſublcuandæ gratia, gubernationis onus in filios ex parte deriuatum eſt. Et apparet propria id cum autoritate feciſſe, ſine vllo populi ſuffragio: erant quippe eius quaſi vicarij, qui ex nutu ipſius & voluntate penderent, vt à patre eruditi, ei poſſent decedenti in ſummo magiſtratu, Deo ac populo annuente, ſuccedere, & poſt vnam prouinciam rectè adminiſtratam, toti regno vtiliter præeſſent.

ANNVS MVNDI 2961.

SAMVELIS & ACHITOBI 22.

DERCYLI 11. Imperij Aſſyriorum 1030.

ANTE CHRISTVM 1092.

I. Pax cum Philiſthæis & eius conditiones.

HOc quoque anno reliquias victoriæ Samuelis de Philiſthæis, atque effecta perſequimur, quod res tota, vt iam diximus, anno præterito non videatur confici potuiſſe, ſiue, crebras Ioſehi expeditiones admittamus, ſiue vt videtur probabilius, accepta diuinitus clade, & maiore inde timore concepto, pax cum hoſte certis conditionibus inita fuerit; in quibus fuit reſtitutio ciuitatum, quas Philiſthæi ſuſtulerant Iſraëlitis, cum agris earum. Deinde remiſſum eſt Hebræis tributum, quod haud dubium eſt ſeruitutis argumentum, cum tamen Scriptura [a] dicat Samuelem liberaſſe Iſraëlem de manu Philiſtinorum; quorum proxima etiam clades exigit vt Hebræi in hac pace melioris conditionis fuerint, quam Philiſthæi. Et nunc quidem remiſſum eſt tributum, ſed ea remiſſio, ipſaque pax exigui temporis fuit. Tertia conditio fuit vt aliqua Philiſthæorum præſidia apud Iſraëlitas reſiderent, belli motibus impediendis. Et tale fuit præſidium in Gabaa Benjamin, quod Ionathas expugnauit. Denique vt ne fabros ramorum haberent vt infra [b] habetur.

a 1. Reg. 7. 14.

b 1. Reg. 13. 19.

II. Samuel iudicat populum.

Rebus ita cum hoſte compoſitis, Samuel populi negotia liberius tractare cœpit, in iuridicis conuentibus per certas vrbes iamdudum conſtitutis, ad populi commoditatem, vt certis anni temporibus ad ſingulos conferret ſeſe, ibique populum iudicaret, reliquo autem tempore, ſi qua res vrgeret, populus ad eum veniret in Ramatha, vbi erat domus eius, & olim Elcanæ patris eius. Sed illud mirū, quod ibi ædificauit altare Domino, cum ibi neque Arca eſſet, neque Sanctuarium. Verum cum eſſet Propheta merito creditur Deum id ipſi indulſiſſe, cum autem eſſet etiam Sacerdos extraordinarius, ibidem etiam ſacrificare potuiſſe.

Ædificat altare alieno loco & ſacrificat.

III. Filij Samuelis male ſe gerunt.

Interea filij Samuelis conſtituti Iudices in Berſabee, id eſt in finibus regni ad meridiem, iuxta Idumæos, cum patrem longe abſentem haberent, & Dei præſentiam non ſatis reuererentur, à via recta quam à patre didicerant, declinauerunt [c], *ſectantes auaritiam, munera accipientes, & peruertentes iudicium*, in gratiam eorum, qui eis munera largiebantur, cum ne accipere quidem liceret ad iuſtè iudicandum. Nam & ſuſpectus redditur aduerſæ parti; & eum, à quo munera ſuſcipit, pronum facit ad lites, dum expectat venalem ſententiam. His ergo criminibus impliciti, promeriti ſunt vt mox ipſi, & familia propria in perpetuum ea dignitate priuarentur, & aditum nouæ Reipub. adminiſtrationi aperirent. Eſt porro hic annus Sabbaticus 54. quem religio ſit dubitare ſtudioſè ab Iſraëlitis obſeruatum, cum alter tantum ageretur annus à renouato cum Deo fœdere in Maſphatæ, opera Samuelis.

c 1. Reg. 8. 3.

Annus Sabbat. 54.

IV. Initia regū Spartanorum.

Huc refert Euſebius initia regum Lacedæmoniorum, qui ab Ariſtodemo, vno de poſteris Herculis exorti ſunt, poſt eorum reditum in Peloponneſum, qui cum duos filios Lacedæmone reliquiſſet Proclem & Euriſthenem, duarum regiarum familiarum autores fuerunt, quarum vtraque plurimos numerauit in Sparta reges. Vide Annales in præſentem annum.

(∴)

ANNVS MVNDI 2962.

SAMVELIS 23. SAVLIS REGIS 1.

ACHIÆ, qui & ACHIMELECH PONTIFICIS 1.

DERCYLI 12. Imperij Aſſyriorum 1031.

ANTE CHRISTVM 1091.

I. Ratio tẽporis Samuelis & Saulis.

CVm Samuel Rempub. Hebræorum 20 annis ſolus adminiſtraſſet, indeque biennio filios ſuos Coadiutores aſſumpſiſſet, nec eorum gubernatio probaretur, populus regem optauit, & à Samuele petiit, qui hoc anno creatus, Rempub. viuo Samuele ſedecim annis rexit, & eo defuncto duobus; ſicque vtriuſque adminiſtratio ad annos 40 protenditur, quos eis Paulus attribuit [a], licet Saulem ſolummodo nominarit, quod paſſim omnes fatentur interpretes, & Chronologi accuratiores, vt fuſius in Annalibus docuimus. Hæc ratio temporis partim ex ipſa Scriptura ſumitur, partim ex ipſo tempore geſtis rebus gerendiſque neceſſario. Nam à morte Heli vnum circiter annum manſit Arca Domini tam apud Philiſthæos quam Bethſamitas, tum 20 annis in Cariathiarim, ante renouatum cum Deo fœdus in Maſphath. Inde ſecutum eſt bellum contra Philiſthæos, quod annum explet vigeſimum ſecundum, quo etiam tempore gubernatio filiorum Samuelis experientia probata, ác reprobata eſt. Reliqui ſunt igitur octodecim Saulis anni, qui rebus ipſis aptiſſimè quadrant vt ex ſingulis annis intelligetur. Samuelem autem biennio ante Saulem mortuum eſſe ſuo loco docebimus.

a Act. 13. 21.

II. Achias Pontifex.

De Pontifice porro probabiliter dicimus Achiam cum Saule ad regnum promoto Pontificatum etiam gerere cœpiſſe, Achitobo maturius extincto. Is enim ſub Saulis initia memoratur in Scriptura pontifex, aut pontificis officium gerens [b]. Et inſuper verum eſſe oportet verbum Domiui contra domum Heli, de immatura morte filiorum eius. Qui autem ca. 14. primi regum dicitur Achias filius Achitob, idem cap. 21. dicitur Achimelech filius Achitob, quod Hieron. in Tradit. affirmat. Quod ſi quis contenderet non vnum eundemque fuiſſe Achiam & Achimelech, ſed fratres Achitobi filios, qui breui ſpatio alter alteri in pontificatu ſucceſſerit, non eſſet id alienum à maledictione iniecta in Domum Heli. Prius tamen videtur probabilius, nomine Achis ſiue Achias in Achimelech dilatato, vnde Achis rex Gethæus [c] inuenitur dictus etiam Achimelech.

b 1. Reg. 14. 3. & 18.

c 1. Reg 21. & in tit. Pſal. 33.

III. Maiores natu petunt regem.

Iam quod ad Regis creationem attinet, eam Samuel ab ipſa origine repetens, petitionem eius cum Autoribus ſuis, petendique cauſam, occaſionem & locum, quo item modo petitio tam à Deo, quam à Samuele accepta fuerit, perſpicuè declarat. Petunt maiores natu Iſraël, quo nomine non ſeniores ſolum ſed optimates comprehenduntur, ne forte Samuel eam petitionem iuuenili temeritati tribueret. Eoſque apparet ſuper tanto negotio inter ſe deliberaſſe, & petendi cauſas inter ſe contuliſſe: deeſſe videlicet Hebræis belli ducem; regem eis præſidio & ornamento fore; Eſſe id diuinæ legi conſentaneum, & vaticiniis Patriarcharum. Itaque congregati venerunt ad Samuelem in Ramatha, locum in quem ipſe luſtrata prouincia ſe conferebat, vbi quaſi in hybernis, in propria paternáque habitabat domo: vbi frequenti populo ius dicebat. Venerunt inquam, non tam pertæſi auaritiæ vel iniuſtitiæ filiorum Samuelis etſi illa eis occaſio facta eſt, quam ambitioſo regalis gloriæ deſiderio incitati, & cæterarum nationum æmulatione ſaucij. Nonnullo etiam à Rege Ammonitarum periculo permoti, vt ex ſequentibus intelligetur.

à Samuele in Ramatha.

IV. Quæ eorũ petitio.

Dixerunt ergo Samueli [a], *Ecce tu ſenuiſti, & filij tui non ambulant in viis tuis; conſtitue nobis Regem, vt iudicet nos, ſicut & vniuerſæ habent nationes.* Callidá & meditata occupatione præcluſerunt Samueli reſponſionem, dum in patre facultatem, in filiis voluntatem bene gerendæ Reipub. abeſſe contendunt: & alioqui neque rem malam poſtulant, neque à diuinis legibus alienam; tametſi populo ſuo nouam atque inſolentem. Neque petunt principem, qui nomine tenus ſit Rex, ſed qui iudicet populum, qui bello præſit, qui togæ muneribus; militiæque moderetur, qui Rex eo iure ſit, quo qui apud alias gentes optimo. Eoque facto non ſolum filios, ſed patrem etiam pene exautorant. Etſi enim deinceps quoque creato rege iudicauit populum, ſcriptum enim eſt [b] cum iudicaſſe *Iſraelem cunctis diebus vitæ ſuæ* non vltra tamen ſupremum geſſit in Repub. magiſtratum, quando Rex illi fuit, cum maiore autoritate ac dignitate præpoſitus.

a 1. Reg 8. 5.

b 1. Reg. 7. 15.

V. Samueli ipſiq; Deo iniuria.

Verum vt iniqua non ſit filiorum repudiatio præter omnem ordinem iuris, nulloque eis ad emendationem tempore conceſſo, in gratiam bene de Repub. meriti parentis, iniuſta certe atque ingrata eſt Samuelis quam diximus exautoratio, qui nihil in ipſos peccauerat, imo plurima ad hanc diem beneficia contulerat, & Rempub. difficillimis temporibus adminiſtrarat. Verum Samuel, vt erat vir ſanctus, propria & domeſtica iniuria modicè tangebatur. Æger tulit tamen petitum à populo regem, quia ſic aliquo modo ſe ab immediato Domini principatu ſubtrahebant, & alium præter Deum introducebant, quem regem haberent & Dominum, præter eum cuius adhuc regnum ſacerdotale fuerant. Itaque Dominus ſe abiectum queritur ab Hebræis atque derelictum. Cui conſentiens Samuel, exprobrat populo quod dixiſſet [c], *Rex imperabit nobis, cum Dominus Deus veſter regnaret in vobis*, & ſcilicet cum peculiari Dominio, ſingularem erga eos prouidentiam adhiberet. Aliter enim curam filij gerit pater, aliter magiſtratus.

c 1. Reg. 12. 12.

VI. Samuelis interim modeſtia.

Quamuis autem Samuel non leui mœrore, in triſti atque inopinato nuncio affectus eſſet, nihil tamen vir ſanctus ſibi imprudenter elabi paſſus eſt, nihil dixit aut fecit eorum, quæ cæteri mortales in huiuſmodi caſibus ſolent. Sed tacitus collegit ſe, & ad Deum orandum confugit. Niſi forte credibilius eſt non dimiſſos, plane ſine reſponſo hoſce maiores natu, ne ſe cõtemptos putarent, ſed eis quod erat in promptu, dixiſſe Samuelem, grauiſſimi eſſe momenti

hoc negotium, ſe rem ad Dominum delaturum & quæ ab eo didicerit cum fide relaturum. Sicque demiſſo in alterum diem ſine offenſione populo, Dominum orauit vt voluntatem ſuper hac re patefacere dignaretur. At Dominus afflictum ſeruum ſuum conſolatur, ſimulque petitioni acquieſcit.

Quō Deus cōſolatur.
a 1. Reg. 8. 7.

Audi, inquit [a], *vocem populi in omnibus quæ loquuntur tibi: non enim te abiecerunt, ſed me ne regnem ſuper eos.* Quaſi dicat, ferenda tibi eſt æquo animo iniuria, quam vides tibi cum Domino tuo communem.

VII. Diſſuadetur populus propoſito iure regio.

Quamuis autem acquieſcat, ſi populus in iſta voluntate perſeneret, diſſuadet tamen, hoc ipſo quod ei jus regni renunciari iubet, ne pergat populus ignotam ſibi accerſere ſeruitutem. Nomine autem iuris regni plerique intelligunt morem & conſuetudinem Regum vtendi ſubditorum bonis, ſine cuiuſquam iniuria, ſi boni fuerint, ſin autem mali, pro arbitratu. Sed hæc in Annalibus accuratè explicata reperies. Cum ergo hæc iura Samuel etiam in maius aucta populo renuntiaſſet, populi tamen ſibi male conſulentis peruicax rerum nouarum deſiderium, vicit Dei, & Prophetæ bene monentis ſuaſionem [b].

b ver. 19. & 20.
Perſtat in ſententia populus.

Noluit enim, ait Samuel ipſe, *populus audire vocem Samuelis, ſed dixerunt, Nequaquam*, ſupple iſta contingent, vel nequaquam acquieſcemus conſiliis tuis. *Rex enim erit ſuper nos, & erimus nos quoque ſicut omnes gentes, & iudicabit nos Rex noſter, & egredietur ante nos, & pugnabit bella noſtra pro nobis.* Auertunt iſti autem & cogitationem à conſideratione rerum à Samuele propoſitarum, & eam transferunt in res quæ ipſos in propoſito, & propria voluntate confirment: quod commune eſt omnibus, qui aliquid ex vehementi perturbatione deſiderant, opulenta matrimonia, lucra ingentia, ſupremas dignitates, atrocem vindictam, quorum nemo quid in hiſce rebus mali ſit conſiderat, ſed ad id vnum, quod in eis amabile eſt præceps ruit.

VIII. Quomodo Samuel Deo renunciat.

Reſponſionem populi indicem fixæ & immotæ voluntatis, ius ſuum in regem aliquem transferendi, à quo pacis bellique temporibus ſuprema cum autoritate regatur, qui legibus humanis ſolutus ſit, & à cuius voluntate ſenatus, conciliumque omne dependeat, hanc inquam reſponſionem Samuel, vt Dei interpres, ad Deum retulit. Populo autem conſentiens Dominus, *Audi*, inquit, *vocem eorum, & conſtitue ſuper eos Regem. Et ait Samuel ad viros Iſrael, vadat vnuſquiſque in ciuitatem ſuam.*

ver. 22.
Voti compotes abeunt.

Quaſi dicat, confecta res eſt, eritis voti compotes, primo quoque tempore Dominus dabit vobis regem: quem, cum primum mihi patefecerit, accerſam vos. Interim nihil vos moramur, valete. Interea Dominus ſecreto Saulem Samueli declarauit, & ab eodem ſeorſim ab omnibus vngendum curauit. Deinde autem in comitiis per ſortitionem populo manifeſtum reddidit: quæ proximis octauo & nono capitibus continentur.

IX. Quomodo erectur Rex ex tribu Benjamin.

Genus porro Saulis & tribus videtur fidem propheriæ Iacobi patriarchæ labefactare, à quo tribus Iudæ regia prænunciata fuerat, non tribus Benjamin. Dicendum tamen perpetuum, regnum tribui Benjamin à Domino præparatum, ſi Saul non peccaſſet, vt dixit ei Samuel [c].

c c. 13. v. 8.

Præuiſa vero eius inobedientia, ſtatuit Deus in tribu Iuda regnum perpetuum, idque per Iacobum vaticinatus eſt; vt diſputat Abulenſis [a].

a q. 2. in c. 9.

Dici etiam poteſt nihil eſſe in hac hiſtoria diſcrepans à prophetia Patriarchæ. Non enim dixit nulla in tribu futurum regnum, præterquam in Iudæa, ſed non auferendum de tribu Iuda, vſque ad aduentum Meſſiæ; cui non repugnat ſceptrum ad annos aliquot in Benjamin, aliaue tribu fuiſſe, vt non nunc ſolum, ſed maxime poſt regni diuiſionem contigit. Porro Saul, ad captum illius populi, electus eſt à Deo, externa in primis ſpecie commendabilis, quam interna virtus demiſſionis animi commendabat. Ipſo enim Samuele teſte [b], paruulus erat in oculis ſuis, quando caput in tribubus Iſraël factus eſt.

b c. 1. Reg. 15. 17.

X. Saul adit Samuelem.

Occaſio porro aditi à Saule Prophetæ, fuit inquiſitio aſinarum per aliquot dies irrita, quæ à Saule cum famulo, patris illius iuſſu, fiebat. Quoniam ergo diuina prouidentia factum fuerat, vt quærendo ad oppidum Samuelis venirent, pridie monuit illum Dominus, fore vt poſtridie mitteret ad eum virum de tribu Benjamini, qui vngendus eſſet in regem. Cumque Saul de reditu cogitaret, quod fruſtra quærerentur aſinæ, & panis in viaticum deficeret, & pater Cis ſollicitudine liberandus eſſet, monet famulus adeſſe prophetam, qui doceret quod quærebant; cumque Saul excuſaret, quod non haberet, quod honoris cauſa offerret viro Dei, inuenta eſt in manu famuli quarta pars ſtateris, quæ 7 aſſibus gallicis reſpondet, quæ grati animi cauſa Prophetæ dari poſſet, poſt indicatam rem quam ſcire cupiebant. Ergo ingrediuntur ciuitatem Ramatha, cumque aſcenderent collem eius, inuenerunt puellas à quibus didicerunt adeſſe Samuelem, qui populum ad ſacrificium epulumque inuitarat, qui mox adfuturus expectabatur, vt benediceret hoſtiis, quæ poſt ſacrificium cedebant in cibum.

XI. Eorum occurſus, & colloquiū.

Aſcenderunt itaque Saul cum famulo in ciuitatem, cumque ad illius medium iam perueniſſent, occurrit eis Samuel, qui domo egreſſus erat, vt aſcenderet in excelſum, vbi tanquam in peramœno loco conuiuium celebrabatur [c].

c 1. Reg. 9. 17. &c.

Cumque aſpexiſſet Samuel Saulem, Dominus dixit ei. Ecce vir quem dixeram tibi, ipſe dominabitur populo meo. Cum autem Saul propius ad prophetam ſibi ignotum acceſſiſſet, *Indica*, inquit, *mihi vbi eſt domus Videntis.* At ille, *Ego ſum*, inquit, *Videns, Aſcende ante me in Excelſum vt comedatis mecum hodie*, ſignificat apertè ſe eſſe magiſtrum conuiuij hac loquendi formula; alioqui duas ſecum vmbras non auſus fuiſſet adducere, Pergit, *& dimittam te mane, & omnia quæ ſunt in corde tuo indicabo tibi*, quæcumque ſcilicet à me exquirere volueris. Facturus autem fidem de promiſſione generali, & de eius in regnum electione, quam proximè dicturus erat, antequam quidquam à Saule rogaretur, oſtendit ſibi notam cauſam, ob quam ſe in viam dederat. *Et de aſinis*, inquit, *quas nudius tertius perdidiſti, ne ſollicitus ſis, quia inuentæ ſunt*, quod mox quoque illi nunciatum eſt redeunti ad patrem.

XII. Inſinuatur Sauli futura dignitas.

Conciliata itaque ſibi fide per huiuſmodi reuelationem, illa ſtatim potiora inſinuat de principatu in Repub. ſua obtinendo. *Et cuius erunt*, inquit, *optima quæque Iſrael? Nonne tibi*, ſiue

tua,

tua, & omnis domus patris tui? Optima quæque eius futura dicit, non quaſi ablaturus ſit ſingulis quæcunque placebunt, quaſi id ſit regij iuris, ſed quod omnes populares ſuos, in ſingulis quæ bona numerantur anteceſſurus ſit, diuitiis, autoritate, honore, ſeruorum & famulorum copia, ædium magnificentia, veſtimentorum gloria, veſtigalium amplitudine, inſignium regiorum decore &c. quæ ait ex peruulgata principum conſuetudine, in familiam eius eſſe redundatura. At Saul re inopinata perculſus, incredibile putat hominem de minima Iſraëlitarum tribu & nouiſſima cognatione in regem eligi. Facile intellexit Saul obſcurum alioqui ſermonem, quòd propinqua Regis creatio tunc ſermonibus omnium iactabatur. Samuel autem, vt iam coniecturam aliquam promiſſionis ſuæ daret, cum in loco omnium honoratiſſimo collocauit, in capite omnium conuiuarum.

XIII. Conuiuatur cum propheta.

Comedit ergo Saul cum Samuele in die illa: ſumpto autem cibo, id eſt cœna peracta, *deſcenderunt de excelſo in oppidum* in Samuelis domum, & locutus eſt cum Saule in ſolario, quæ nimirum ad Dei timorem & optimam regni adminiſtrationem pertinebant. *Strauitque Saul in ſolario & dormiuit*, intellige cœlum tum fuiſſe æſtuoſum, neque tamen conopæum regni candidato defuiſſe. *Cumque mane* domeſtici *ſurrexiſſent, & iam illuceſceret*, excitauit Saulem Samuel adhuc quieſcentem, *dicens ſurge & dimittam te. Et ſurrexit Saul, & egreſſi ſunt ambo, ipſe videlicet & Samuel. Cumque deſcenderent*, & eſſent iam *in extrema parte ciuitatis* (Erat enim tota ciuitas decliuis, vtpote in colle ſita, in cuius ſupremo vertice erat Excelſum, ſiue Bama, tum quaſi medio in colle oppidum ipſum) ad cuius extremum cum ventum eſſet, *dic puero*, inquit, Samuel, *vt antecedat nos & tranſeat, tu autem ſubſiſte paulisper, vt indicem tibi verbum Domini.*

XIV. Qui ſecretam parat vnctionem.

Voluit Samuel ſemotis arbitris vngere Saulem, eumque amplecti, atque oſculari, ideóque præmiſit famulum. Ex quo etiam intelligere poſſumus hanc vnctionem nequaquam in media via, vt videri poſſet, fuiſſe peractam, ſeductum potius Saulem à Propheta in locum idoneum ac ſecretum. Qui enim famulum huius myſterij conſcium eſſe noluit, quomodo in oculis ciuitatis eam vnctionem peregiſſet? Intererat autem communis boni neminem priuatæ huius inaugurationis eſſe conſcium, ne re euulgata zelus inter proceres accenderetur, & Samuelem ſuſpectum haberent colluſionis cum Saule, qui diuinam eius electionem, de qua nihil adhuc publicè conſtabat, anteuerteret, facileque Core aliquis extitiſſet, qui pro imperio, vt ille pro ſacerdotio, in populo turbas excitaret. Itaque oportuit diuinam iuſſionem ſecreto impleri, dum publicè per ſortitionem diuina Saulis electio appareret, quæ frenum ambitioni, & ori ſilentium imponeret.

XV. Inungitur Saul & cur non à Pontifice.

Dimiſſo famulo, & ſeorſim ſubſiſtente Saule, & in genua, vt par eſt credere, procumbente, ſiue ad recipiendum diuinum oraculum, ſiue ad ſacram vnctionem pro inauguratione regni[a], *tulit*, Propheta *lenticulam olei*, id erat vas vnguentarium, ex lentis figura ita nuncupatum, quod quidam aureum vel argenteum; alij eburneum, aut etiam fictile putauerunt, *& effudit ſuper caput eius, & deoſculatus eſt eum, & ait. Ecce vnxit te Dominus ſuper hæreditatem ſuam in principem, & liberabis populum ſuum de manibus inimicorum eius, qui in circuitu eius ſunt.* Extraordinarij reges, quales fuerunt Saul & Dauid, aliique nonnulli, vt Iehu & Azaël à prophetis inungebantur, quibus nota erat extraordinaria Dei voluntas. Ordinarij vero principes, puta ex ſucceſſione legitima, à ſummo pontifice initiabantur, vt Salomon, Roboam &c. & quidem oleo ſacro ſiue vnguento, artificiosè compoſito, quo ipſi quoque pontifices, atque ſacerdotes, & vaſa ſancta inungebantur, de quo in Exodo pluribus[a]. Superiores autem illi oleo communi videntur inuncti, quamuis ex tempore à propheta conſecrato: quod de Saule Ioſephus affirmat. Certe oleum ſacrum diligenter in ſanctuario conſeruabatur, nec inde petere ad ſecretam vnctionem, ſine multorum ſuſpicione licuiſſet. Idemque de ſecreta Dauidis vnctione dicendum eſt.

a 1. Reg. 10. 1.

a Exod. 30.

XVI. Inungit, & oſculatur, vt Dei vicarius.

Sicut autem Samuel tanquam Dei miniſter Saulem inunxit, vt illa verba docent, *vnxit te Dominus in principem*, ſic etiam eodem loco oſculatus eſt eum. Et vnxit quidem eum, in ſignum diuinæ potentiæ atque autoritatis illi communicatæ, quantum quidem ferre poteſt humana conditio: oſculatus eſt autem eum non ſolum in ſignum mutuæ beneuolentiæ, ſed diuini etiam in ipſum amoris, quo ille, tunc purus & innocens, plenus erat, ad mutuo eum amore proſequendum. Et quoniam oſculum eſt indicium pacis, hoc etiam oſculo ſignificari vult Gregorius ad regis officium pertinere, pacem Deum inter & homines conciliare: adde etiam pacem cum populo ſuo, cuius caput & pater eſt, & quaſi ſponſus, conſeruare. Omitto alias ceremonias, quas conſulti Annal. ſuggerent[b], præſertim quòd nunc à Samuele non fuerint vſurpatæ.

b a.m. 2961 n. 90.

XVII. Tribuitque ſignis confirmat.

Cæterum cum Saul pro ſuo tum candore ac ſimplicitate, ad tam inopinatam dignitatem attonitus hæreret, & erant plerumque Hebræi tardi corde ad credendum. Samuel illi tria ſigna dedit, quæ cum ſibi diuinitus prænunciata, ex ipſis euentis certo cognoſceret, de collata quoque ſibi diuinitus Principis dignitate minime dubitaret. Erantque eo credibiliora, quo pluribus erant circunſtantiis definita. Primum fuit de occurſu eorum à quibus auditurus erat inuentas eſſe aſinas, quæ quærebantur. Alterum fuit de viris à quibus accepturus erat panes. Tertium de accipiendo ſpiritu prophetiæ in occurſu prophetarum deſcendentium de excelſo. Id autem futurum erat *in colle Dei* id eſt in Gabaa Benjamin, *ibi enim* erat *ſtatio Philiſthinorum*: quæ ipſa erat patria Saulis, vnde & Gabaa Saulis poſtea appellatur[c]. Idque confirmat non ſolum grandis natu patruus, quem ibi inuenit, ſed multitudo etiam eorum, qui nouerant eum, qui animaduerſa mutatione diuinitus in eo facta, diſponebantur ad credendum, eum electum à Deo ad regnum, ad quod breui aſſumendus erat. Dictus eſt autem locus ille *collis Dei*, quia & excelſus erat & ibi prophetæ Dei habitabant vt ait Hieron.[d] qui erant religioſi conuentus à Samuele inſtituti, latiuſque propagati.

Spiritum prophetiæ vbi acceperit.

c c. 11. 4.

d in Tradit.

XVIII. Et cuiuſmodi prophetiæ.

Non erant igitur iſti prophetæ, quales vulgò celebramus, qui diuino lumine illuſtrati, aut occulta reuelabant, aut prædicebant futura, vt

Iſaias, Ieremias, & Samuel ipſe: ſed viri ſapientes, in lege Domini, diuiniſque myſteriis exercitati, qui diuinas laudes celebrabant, vt Dauid in pleriſque pſalmis, & ſocij Danielis in fornace. Neque celebrabant tantum recitando, ſed canebant etiam, & ad muſicos vocis modos adhibebant inſtrumenta muſica, vt olim Maria ſoror Moyſi [a] cum ſodalibus, & deinceps qui cantores dicti ſunt; quorum cum eſſet ingens copia, eos Dauid in 24 claſſes [b] diſtribuit. Hi ergo cum in templo, aliove religioſo loco, præſertim ſacrificij tempore canerent, dicebantur prophetare. Et in horum numero Saulem ad tempus futurum prædixit Samuel, cum ait [c], *Et inſiliet in te Spiritus Domini, & prophetabis cum eis, & mutaberis in virum alium.*

a Exod. 15. 20. 21.
b 1. Par. 25.
c ca. 10. 6.

XIX. Quam per modum actus accepit.

Prædicit enim fore vt Saul repentè imbuatur diuinitus ſpiritu quodam intelligentiæ, quo poſſit cum cæteris, qui huic ſtudio pridem incubuerant, ſcienter & peritè in pſalmos, & Cantica prorumpere, quamuis hactenus eiuſmodi ſcientiæ fuiſſet imperitus, quod eſt mutari in virum alterum; iuxta Abulenſis expoſitionem. Eum autem ſpiritum non per modum habitus permanentem habuit, ſed tranſeuntem ac per modum actus, vt loquuntur in ſcholis. Non enim volebat Dominus eum eſſe prophetam, ſed dare illi prophetiam in ſignum mutationis in eo factæ, ad quod ſufficiebat ſemel prophetare. Itaque finito quamprimum actuali illo influxu deſijt prophetare; donec iterum poſt aliquot annos, inſiluit in eum idem ſpiritus, cum adiret Samuelem ad comprehendendum Dauidem, & prophetauit, ſicut & nuncij, quos præmiſerat.

XX. Concluſio vaticinij Samuelis.

Hoc vaticinium de tribus ſignis Samuel ita concludit, *Quando ergo euenerint ſigna hæc omnia tibi, fac quæcumque inuenerit manus tua, quia Dominus tecum eſt.* Quaſi dicat, vide vt Deum loquentem audias, ſiue priuata inſpiratione ſuggerentem, quid facto ſit opus, in quoque negotio, ſiue intermedio ſacerdote vel propheta. Cum enim nihil abſque conſilio faciendum ſit, minimè omnium publica negotia; quæ magni momenti ſunt in vtramque partem. Itaque partim hac ipſa de cauſa, partim ad maturè docendum regem, ita ipſum ſolutum eſſe legibus humanis, vt Deo ſemper obedire debeat, ſibi per miniſtros ſuos prophetas, aut ſacerdotes loquenti, iubet eum deſcendere in Galgala, ad ſacrificia Deo per ſacerdotes offerenda, ibique Samuelis aduentum ſeptiduum expectare, ad exquirendam, addiſcendamque Dei voluntatem. Quod præceptum cum parum obſeruaſſet, reprobatus eſt miſer.

Accipit mādatum.

XXI. Mutatur corde, & ſigna prænunciata experitur.

Ita inſtitutus ac confirmatus Saul, *cum auertiſſet humerum ſuum vt abiret à Samuele, immutauit ei Deus cor aliud*, id eſt, interprete Theodoreto, cum prius fuiſſet ingenio ac moribus ruſticanis, ſpiritum regium accepit, ſpiritum fortitudinis, ac magnitudinis animi, & latitudinis cordis, quo ſubditos omnes recipere, ac confouere poſſet. Progreſſus didicit repertas aſinas, & paternam de ſe ſollicitudinem: inuenit qui ad orandum pergerent, & ſe primitiis panum honorarent. Denique venerunt in Gabaa patriam ſuam, in qua erat collis Dei, & habitatio prophetarum laudantium Deum, qui Sauli vrbem ſubeunti occurrerunt, cum quibus & ipſe, inſiliente in eum ſpiritu diuino, cum omnium admiratione, prophetauit, ſic vt prouerbio daretur locus, ſi cui aliquando bonum aliquod præter expectationem, aut dignitatem contigiſſet, *Num & Saul inter prophetas?* Ceſſante autem influxu illo prophetico, venit ad Excelſum, vnde grex ille prophetarum deſcenderat, ibi Deo gratias egit de collatis beneficijs, ſimulque gratiam poſtulauit Reip. bene adminiſtrandæ. Id enim loci illius conditio, & præſens Saulis virtus, cui cor nouum contigerat, & ſtatus Reipub. non ſatis tum liberæ, vel pacificæ facile perſuadent.

Venit in excelſum & orat.

XXII. Eiuſdem domi cum Nere patruo colloquium.

Eo pietatis munere perfunctus, venit Saul domum, ſuiſque ſuper hoc prodigio admirantibus, dixit *patruus Saul ad eum, & ad puerum eius, quò abiſtis?* Erat is Ner frater Cis patris eius. Illi autem id quod erat reſponderunt, iſſe ſe ad quærendas aſinas, quas cum non reperiſſemus, inquiunt, venimus ad Samuelem, qui ſcilicet ignota cognoſceret, ac patefaceret. Nominato Samuele exiſtimauit Ner, ſe ad ipſum quaſi fontem perueniſſe prophetiæ huius aduentitiæ, Inquirit itaque ac ſcrutatur. *Indica,* inquit, *mihi quid dixerit tibi Samuel.* Totum ordinem rei geſtæ ſcire deſiderat: diſcit autem tantum quid de aſinis Samuel reſpondiſſet. Vltro ſcilicet declaraſſe inuentas eſſe: addiderit etiam fortaſſe exceptum ſe fuiſſe conuiuio plurimumque honoratum. Quin etiam prædixiſſe illum, quos in itinere inuenturus eſſet, & fore vt in vrbis ingreſſu prophetaret. Hæc enim omnia publica erant, & poterant tacente Saule à famulo patefieri. De ſermone autem regni tacuit, neque inunctum ſe in regē, neque ſigna ſibi in eius rei confirmationem data, & nominatim prophetiam, quæ ipſos in admirationem traxerat. Quæ ipſe vel propria demiſſione animi, vel inuidiæ metu, vel ſecreti fidelitate texit.

XXIII. Samuel indicit comitia in Maſphath.

Cæterum Samuel poſt aliquam dilationem, ſi forte ſtudia populi regem ambientis refrigeſcerent, ſtatuit populum conuocare, vtiq; Deo annuente, ſine quo nihil illum maioris momenti ſuſcepiſſe certum eſt, & generalia omnium tribuum comitia in Maſphath indicere, ad diuinam regis electionem agnoſcendam. Ea prius indici per omnes tribus debuerunt, & idoneum aſſignari tempus, vt omnes quam minimo incommodo conuenire poſſent. Eam comitiorum indictionem, in proximum veris initium, hoc quoque anno factam putamus; quando etiam ex præſcripto legis ad paſchalem ſolemnitatem conueniendum erat: ſimulque vitabantur profectiones hyemales; quæ pleriſque vrgentur incommodis.

ANNVS MVNDI 2963.

SAMVELIS 24. SAVLIS 2. ACHIÆ 2.

DERCYLI 13. Imperij Aſſyriorum 1032.

ANTE CHRISTVM 1090.

I. Res anni huius, temporiſque ratio.

Secundus hic Samuelis annus percelebris eſt, tum populi totius comitiis ad creandum Regem, tum bello Ammonitico, tum denique aliis in Galgala comitiis: res tota reli-

quo

quo decimo capite, vndecimo ac duodecimo primi Regum continetur. Et priora quidem comitia in decimum fere menſis Niſan indici celebrarique potuerunt: quibus cito expeditis ſucceſſit paſchalis ſolennitas, quæ cum dies aliquot tenuiſſet, *Dimiſit Samuel omnem populum, ſingulos in domum ſuam. Sed & Samuel abiit in domum ſuam in Gabaa, & abiit cum eo pars exercitus.* Inde fere poſt menſem, bellum à rege Ammonitarum ſuſcitatum eſt, decimo octauo circiter ſecundi menſis die, tenuitque dies ſeptem, aut ad ſummum octo. Clade autem Ammonitis illata, ventum eſt in Galgala, ibique conuenit omnis populus ad confirmandum Sauli regnum; quæ res ad feſtum vſque Pentecoſtes facilè protracta eſt, quando primitiæ frugum triticeæ meſſis offerebantur Domino. Quod feſtum illis ſignificatur verbis. *Nunquid non meſſis tritici eſt hodie?*

Exod. 34. 22.

II. Comitia in Maſphath celebrantur an Arca eò delata.

Fuiſſe porro celeberrima hæc comitia ex eo facile intelligitur, quod agebatur res longe maxima, & magnis ſtudiis expetita. Ipſa quoque rei nouitas, & priſtinæ gubernationis forma commutanda magnam excitabat expectationem. Conuenerunt itaque omnes tam vltra quam citra Iordanem à Dan vſque Berſabee, & conuenerunt in Maſphath, eoque probabile eſt delatam ad breue comitiorum tempus Arcam Domini, inuitante vicinia, & probante ex Hebræorum traditione Hieronymo; ad id tamen Scripturæ verba non cogunt. Comitiis porro & ſortitione opus fuit, vt qui electione diuina rex factus fuerat, à toto populo agnoſceretur ac reciperetur. Deinde cum aliæ tribus ac familiæ, nobiliores eſſent ac populoſiores tribu ac familia Saulis, vt ipſemet ingenuè apud Samuelem fatebatur, nunquam ambo tantæ inuidiæ ferendæ pares eſſe potuiſſent, niſi Deus ipſe, qui ſortes erat temperaturus, quem ipſe elegiſſet in regem, ſortitione minime ſuſpecta, pateſeciſſe.

Neceſſitas horum comitiorum.

III. Samuel orationem habet ad populum.

Congregato vniuerſo populo, Samuel, qui ignota adhuc Saulis dignitate, omnium Iudex erat, & caput ſummi omnium principis nomine, ad populum orationem habuit, qua primum ſuam illi exprobrat ingratitudinem, prout iam edoctus fuerat à Domino, cum ad eum retulit optimatum poſtulationem, qui ſapientiſſimum moderatorem, & de ipſis grauiſſimis in periculis optime ſemper meritum, quaſi malæ fidei, malæque adminiſtrationis conuictum, abdicent, & alio in locum eius, atque immediatam gubernationem ſuffecto, quantum in ipſis eſt, repudient. Deinde iubet populum omnem in tribus ſuas, familiaſque diſtribui, locisque diſiungi, ne qua confuſio contingeret; tum ſcriptio adhibita, ſic vt quot tribus ius habebant vt eligi poſſent, tot ſchedulæ propriis earum nominibus inſcriberentur, ac complicarentur, & quidem omnino ſimiles, atque æquales. Quod ipſum in familiis, domibus, ac viris in quaq; tribu factũ oportuit.

Parantur ſortes

IV. Sors cadit in Saulem.

Prima tribuum ſortitio facta eſt coniectis in ſinum vel vrnam tredecim ſchedulis, qua agitata in omnium oculis puerulus aliquis innocens, vt fit, iuſſus vnicam ex omnibus ſchedulam educere, Beniaminiam eduxit, quo facto reliquæ omnes tribus, cum ſuis familiis domibuſque, ſpe ſua deciderunt. In tribu vero Benjamin vlterius ad familias procedendum fuit, & à ſingulis familiis ſiue cognationibus ſuæ ſchedulæ coniectæ ſunt in vrnam, ex qua familia Metri, inde domus Cis, poſtremo perſona Saulis educta eſt. At ille rei futuræ conſcius, pro ſua modeſtia non aderat. *Quæſierunt ergo eum*, ait Samuel, *& non eſt inuentus*, in familia ſcilicet, aut tribu ſua, aut omnino in toto Iſraelitarum cœtu. Et conſulto à Samuele Domino, an ſponte ſua venturus eſſet, an vero quærendus, & vbi. Reſpondit eum latere domi inter vaſa, non domi propriæ, ſed in qua Cis pater eius, & ipſe ius habebat hoſpitij, in oppido Maſphath: nam propria domus erat in Gabaa.

qui aberat.

V. Deducitur ad Comitium.

Miſit Samuel, qui eum inde euocarent, ac deducerent in comitium. Stetit is in medio populi, & apparuit ſtatura tam excelſa, vt vniuerſos toto capite ſuperaret; quem cum Samuel quoque hoc nomine commendaret, erupit tanta populi acclamatio, vitam illi de more ac fœlicitatem comprecantis. Additam mox etiam nouam inunctionem coram populo vniuerſo admodum credibile eſt. Cum enim prioris vnctionis nulla ſit hoc loco mentio, ſatis apparet tantam ceremoniam minimè fuiſſe prætermiſſam, quæ regem ipſum redderet auguſtiorem, & ſine qua tota res ſatis frigida videretur, præſertim apud rudem populum, & ab externis ſignis plurimum pendentem, & ipſe rex, ſine ſacra vnctione, vnus de plebe haberetur. Cum ergo è republica eſſet nouum regem, alioqui neq; tribu neque familia inſignem, externo cultu honorari, & reddi cõmendabilẽ, etiã oleo põtificio è vicina Nobe petito vnctũ fuiſſe non temerè affirmare poſſumus, Sulpiciũ ſecuti, qui et vnctionẽ à Samuele factã putat, impoſitaſq; eius capiti manus, fuſaſque preces cum inuocatione diuini nominis, cæteraque omni celebritate, quam in Annalibus, ſi videbitur, leges.

Ibi ſors in eum cadit & iterum inungitur.

VI. Lex regni Samuelis quæ.

Quod autem dicitur Samuel locutus ad populum legem regni, antequam eum dimitteret, videtur orationem habuiſſe de mutuis regis & populi officiis inter ſeſe, vt regnum pacificè gubernetur & floreat, ne vel rex in populum tyrannidem exerceat, vel populus vim in regem, ſeditionemue moliatur. Nam Gregorius magnus [a], *Samuel*, inquit, *coram rege ad populum loquitur, vt rex ſciat à populo quid exigat: ſicut populus quid exhibere ſuis regibus debeat: quæ lex in libro ſcribitur, vt pro futurorum memoria reſeruetur; coram Domino ponitur, vt venerabilis habeatur.* Dici etiam poſſet ſcripta ibi quoque fuiſſe acta publica iſtorum comitiorum: vt poſteri eorum modum, ac formulam à tanto viro profectam reuerenter ſuſciperent, & imitarentur in poſterum.

a In c. 10. 1. Reg.

VII. Dimittuntur comitia.

His ita tranſactis, Samuel qui populum conuocarat, eum quoque dimiſit, annuente Saule, qui abiit domum in Gabaa ipſe quoque, ibique pene ad priuatam vitã rediit, vt qui poſt vnum menſem boues de agro reuertentes ſe queretur. Nihilominus abiit cum eo bona pars populi, quorum Deus corda tetigerat, ad illum honorandum, quem Deus ſuffragio ſuo ad ſupremum extulerat apicem dignitatis. Apparet autem eoſdem hoc perfunctos vrbanitatis officio, ad ſua quemque tabernacula reuertiſſe. At extiterunt quidem filij Belial, improbi ſcilicet & ad ſeditionem parati qui dixerũt, Nũ

Quidam Saulē contemnunt. c. 10. 27.

ſaluare nos poterit iſte, & deſpexerunt eum, & non attulerunt ei munera, quibus ſuam in eum obſeruantiam teſtarentur. Hos ſuſpicari non temerè poſſumus Ephraimitas, vt ex Gedeonis & Iephte liquet hiſtoria. Forte etiam aliqui in his fuerunt de tribu Iuda, cui regnum præ cæteris promiſſum debitumque videbatur. Adde ſi videtur, ciues Iabes Galaad, quibus cum imminerent Ammonitæ, nuncios non ad regem, ſed ad vniuerſos terminos Iſrael, auxilij cauſa miſerunt. Sed id mox viderimus.

VIII. Qui prudenter diſſimulat. a c. 11. 12. 13.

b Prou. 20. 28.

Quamuis autem iſtorum filiorum Belial deſideratum ſit officium, Saulis tamen prudentia minime deſiderata eſt: quippe qui intelligeret hoc ſtabiliendi regni tempus eſſe, non iniurias vlciſcendi, *ideoq; diſſimulabat ſe audire*. Quin etiā aliquanto poſt a, cum vindictam haberet in manu, parta de hoſte victoria, & ad vindictam ab amicis incitaretur, non acquieuit, non ignorans thronum regium clementia b roborari.

IX. Bellum Ammoniticum, & ratio temporis eius. c. 11. v. 12.

Interea ortum eſt bellum inter Ammonitas & Iſraelitas, quod nouo Regi & gloriam, & populi beneuolentiam conciliauit. Ortum autem dicitur, *quaſi poſt menſem*, à ſolutis videlicet comitiis, vt placet Abulenſi. Sed quomodo poſt menſem ab electo rege venit Naas, cum eius aduentus cauſa fuit petendi regem, vt Samuel ipſe teſtatur c? Reſpondent Interpretes aliqui, eum bis veniſſe contra Iſraelitas, ſed priorem expeditionem non fuiſſe expreſſam, in qua vexauit Iſraelitas, adeo vt ad regem petendum, qui pro ipſis bellum gereret, excitarentur. Quod autem nunc peculiariter Iabeſitis immineat, & fœdus eorum & ſeruitutem tributariam videlicet, reſpuat, ſed oculos dextros ciuibus omnibus eruere velit, eoſque cæteris omnibus Iſraelitis propinare deridendos, id videtur ad ſingularem aliquem Iabeſitarum iniuriam, Ammonitis verbo, vel facto irrogatam, eſſe referendum; pro qua expianda hanc vltionem depoſcat Naas.

Cur nominatim contra Iabeſitas.

X. Qui obtētis induciis adeūt Saulem.

Tam triſti denunciatione territi Iabeſitæ inducias ſeptem dierum petunt, *vt mittamus*, inquiunt, *nuncios ad vniuerſos terminos Iſrael, & ſi non fuerit qui deſcendat nos expediemur ad te*, paſſuri quod libitum fuerit. Non ſine cauſa miratur Abulenſis nullam ab iſtis Regis fieri mentionem, quem tamen huius belli gerendi cauſa popoſcerant. At dicendum videtur Iabeſitas ad vnum Saulem per nuncios confugiſſe auxilij cauſa. Nam Septuag. habent veniſſe nuncios in Gabaa ad Saulem, textus Hebræus Latinuſq; habent veniſſe in Gabaa Saulis: cur illuc primùm, niſi ad petendum ab rege auxilium, & ex illius arbitrio cæteros conuocandos? Non nominarunt autem apud Ammonitam nouum regem, ſiue vt eum facilius improuida ſecuritate lactarent, qui perſuaſum haberet eum nullo eſſe numero; itaque ſibi rem fore cum ouibus paſtore deſtitutis: ſiue vt facilius ſeptem dies impetrarent, qui neceſſarij erant ad percurſandas omnes Iſraelitarū tribus. Quod autem Naas non grauate conceſſit inducias, nimiæ fiduciæ, quod victoriam ſibi exploratiſſimam putaret, tribuendum eſt.

Idque probatur.

XI. Abſente Saule res in Gabaa vulgatur.

Cum ergo legati veniſſent in Gabaa ad Saulem, iſque tum caſu abeſſet ab oppido, non potuerunt interea vehementiſſimi doloris cauſam taciti retinere; itaque dum ille rediret maiores natu, & magiſtratus diuerſi adierunt, breuique tota vrbe vulgata, ploratáque res eſt, quia de imminente fratrum ſuorum calamitate angebantur. Interim aduenit ex agro Saul, qui in ipſo vrbis aditu audito clamore, ploratuque, quos primum habet obuios, vt ſit interrogat, remque ab ipſis prius accepit, quam à nunciis. Statimque animo vehementer commotus eſt, hominem ſpiritu fortitudinis & zeli diuinitus inuadente, vt qui noſſet hanc vltionem ad ſe pertinere a. *Et aſſumens vtrumque bouem concidit in fruſta, miſitque in omnes terminos Iſrael*, id eſt primarias vrbes omnium tribuum, cum hac interminatione. *Quicumque non exierit, & ſecutus fuerit Saul & Samuel, ſic fiet bobus eius.* Quæ pœna nec ſumma fuit, nec à principio ſeuerior videretur Saulis principatus, neq; exigua cum omnes fere opes huius populi gregibus armentiſque conſtarent. Prudenter quoq; fit mentio Samuelis, propter eximiam eius in populo autoritatem, vitæ ſanctitate, & rerum gerendarum peritia comparatam.

Saul nouo modo Iſraelitas ad bellum euocat. a 1. Reg. 11. 7.

XII. Conueniūt ingentes copiæ ad condictum locum.

Inuaſit ergo timor Domini populū, & egreſſi ſunt de ſuis quiſq; locis in condictum ad conueniendum locum, tanta facilitate ac promptitudine, quaſi vir vnus tantum euocaretur, vna oēs mente atq; ſentētia. Locus fuit Bezec ad ripam Iordanis, vt is quamprimum traiici poſſet. Eò congregata ſunt intra ſex dies de tribu Iuda 30 millia bellatorū, de cæteris autem trecenta millia. Pridie autem quā finirentur induciæ, remiſſi ſunt nuncij ad ſuos, qui certum auxilium in poſterum diem nunciarent. At illi læti hostē diſſimulatione fallendum putarunt. Præ ſe tulerunt enim deſperata ſibi auxilia, ſeq; deditionē facere paratos, vt Ammonitæ nihil ſibi metuentes otio torperent, & incauti ipſo die ſperatæ deditionis opprimerentur. Dum ergo vna ex parte deditio, præda, mutilatióque expectatur, ex altera auxilia, victoria, commutatioque fortunæ Iſraelitæ nocte, quam minimo fieri potuit motu, Iordanem tranſeunt, tribubus, quæ trans Iordanem erant, certe in loco expectare iuſſis.

Hoſtis diſſimulatione fallitur.

XIII. Eas Saul tripertito diuidit.

Albeſcente cœlo Saul copias omnes tripertito diuidit, vt tribus ſimul ex partibus nec opinantes Ammonitas inuadens, terrore, confuſione, cædibus cuncta repleret: mediam ipſe partem reſeruauit ſibi, cæteris ad dexteram & ſiniſtram caſtrorum hoſtilium partem, ſimul in orbem oppugnandam, abire iuſſis; quod abundante multitudine facile fuit. Saul ergo *ingreſſus eſt media caſtra in vigilia matutina* quando placidiſſimus ſomnus mortalibus blanditur: & priuſquam ſatis expergiſcerentur armaque turbidi conclamarent, punctim cæſimque conficiuntur, & qui alienos oculos effoſſuri erant, ſua ipſi pectora perfodienda præbuerunt. Nec ſalus reperiebatur in fuga, quod in hoſtem vndique circumfuſum incurrerent. Quin etiam eodē ipſo tempore Iabeſenos vrbe egreſſos, omnia hoſtiū munimenta, præſidiaque perrupiſſe, in hoſtem non iā ſupplices, ſed feroces furenteſq, irruiſſe, etiam tacente Scriptura facile intelligitur. Si qui autem fuga, latebris, pretio mortem redimebant, ita diſperſi erant, vt ne duo quidem ſimul inuenirentur, nedum turmátim effugerent.

Et hoſtem vndique inuadit, & cædit.

XIV. Vaſtat Ammanitidem, Naas tamen euaſit.

At Saul, vt probabiliter tradit Ioſephus, non contentus ſeruaſſe Iabeſenos, in Ammonitarum regionē irruptione facta totā vaſtauit. Non tamen

men probabiliter putat regē Naas in hoc bello cæſum. Nam 2. Reg. 10. mittit Dauid Rex legatos, ad filium eius Hanon, qui eum in recenti luctu de patris morte conſolentur, quod ſupra 30 abhinc annis contigit. Tot ergo annis ſuperſtes fuit is, quem nunc mortuum Ioſephus fabulatur. Hoſte igitur Iſraelitarum non cæſo ſed debellato, planéque domito, noui regis auſpiciis, populus cui hæc victoria valde commendauerat Saulem, ait ad Samuelem, *Quis eſt iſte qui dixit, Saul num regnabit ſuper nos? date viros, & interficiemus eos.* Quaſi dicant, profiteantur, ſi audent, nomen ſuum, & illico iniuriam, & contemptum Regis, ſuperbiam ſuam, ſeditionemque morte luent. Ex quibus verbis intelligitur non magnam fuiſſe multitudinem iſtorum filiorum Belial. Quomodo enim exercitus maiorem partem populi ad mortem depoſceret? At Saul non minore fortitudine qua hoſtem vicerat, vindictæ appetitum deuicit, iniuriam obliterauit omnem, & victori Deo condonauit, nec permiſit lætitiam victoriæ, ciuili ſanguine cruentari.

An. regni Dauid. 17.

c. 11. v. 12.

Saulis manſuetudo.

XV. Regnum Sauli confirmatur in Galgalis. 1 Reg 11. 14. 15.

Samuel autem occaſionem bene animati in nouum regem populi, non eſt paſſus ſine vtilitate perire, ſed populum ad confirmandum communi omnium ſuffragio Sauli regnum, factamque dudum electionem eius, excitauit, priuſquam à ſe inuicem diſiungerentur. *Venite*, inquit, *& eamus in Galgala, & innouemus ibi regnum. Et perrexit omnis populus in Galgala, & fecerunt ibi regem Saul coram Domino in Galgala.* Apparet eò tranſlatam ad hanc celebritatem, Arcam Domini, quod ſuadet illud, *& immolauerunt ibi victimas pacificas coram Domino.* Apparet iterata omnia, præter ſortionem, vt arbitror, quæ in priore initiatione acta fuerant. Nam Ioſephus, *ibi rurſum*, inquit, *inſpectante tota multitudine propheta vnxit Saulem ſacro oleo, atque iterum regem conſalutari fecit.* Iteratis autem pacificis victimis, epulæ de more ſecutę ſunt, quas innuit Scriptor ſacer, cum ait lætatum ibi Saulem, & vniuerſos Iſraelitas vehementer exhilaratos. Quæ autem ſine epulis & ludis lætitia popularis?

Cum ſacrificiis & epulis. l. 6. Ant. c. 6.

Altera horum comitiorum cauſa fuiſſe videtur Samueli, quæ ipſum propius attingeret, vt teſtimonium abſtinentiæ & integritatis ſuæ, coram rege, ab vniuerſo populo acciperet; ſimúlque eo exemplo Rex ipſe doceretur abſtinentiá, ne populo iuſtam præberet occaſionem querelarum. Noluit quoque populum intelligere, quanta eſſet regis autoritas, cuius ſe ipſe iudicio ſponte ſubmitteret, in iis quæ ad Reipub. adminiſtrationem pertinerent. Hæc autem fuit eius ad populum coram Rege oratio. *Ecce audiui vocem veſtram, iuxta omnia, quæ locuti eſtis ad me*, valet hoc officium, ad conciliandā Prophetæ beneuolentiam, *& conſtitui ſuper vos Regem*, vnctione iam tertio iterata. *Et nunc Rex graditur ante vos*, vt petieratis, & proximo bello experti eſtis. Id autem nunc percommodè accidit, nam *ego ſenui, & incanui*, vt vltra laborioſis operibus pro Repub. par eſſe nequeam. *Porro filij mei*, quos accuſaſtis apud me nuper, *vobiſcum ſunt*, non ſubterfugiunt iudicium, rationem reddere poſſunt adminiſtrationis ſuæ, ætatem habent, ipſi pro ſe loquantur.

XVI. Samuel coram rege probat innocentiam ſuam.

1. Reg. 12. 1.

Me autem num parati eſtis arguere? qui *conuerſatus ſum coram vobis ab adoleſcentia mea, vſque ad hanc diem*, potuit idem de pueritia, & infantia dicere. Prouocat ergo eos ad publicè ipſum accuſandum coram ipſo Rege, qui nunc legitimus eſt totius populi Iudex: & nominatim crimina quædā exempli cauſa profert, vim, calumniam, auaritiam. Cum autem illi publicè innocentiæ teſtimonium dediſſent, tranſiuit ad reprehenſionem eorum, ob immutatam Reipub. gubernationem, vt agnita culpa, veniam peterent & obtinerent. Cumque iam confeſſi eſſent nihil fuiſſe cauſæ ex parte Samuelis cur abdicarent eum, oſtendit multo minus cauſæ fuiſſe ex parte Dei, cur illi nollent immediate ſubeſſe, à quo tot beneficiis antiquis atque recentibus affecti eſſent, quorum aliqua curſim recenſentur; vt intelligatur potuiſſe Hebræos ab hoſtibus, ſicut hactenus ſine rege liberari.

XVII.

Arguuntur mutatę gubernationis ex parte Samuelis.

Et Dei.

Verum quia iam culpa erat admiſſa, nec integrum erat populo priorem ad ſtatum redire, cōſolatur eos Propheta, docens quomodo nihilominus Deum poſſint habere propitium, quem habuerant ſuæ poſtulationi conſentientem. Non vltra tamen ad ſponte ſua id voluit Dominus, ab ea quippe mente eos reuocare cupiebat propoſitis iis, quæ ſubditi à regibus pati ſolent, ſed eorum poſtulatis denique acquieuit, ita vt Dominus ipſis potius obedierit, quam ipſi Domino. Nihilominus, *ſi timueritis*, inquit, *Dominum, & ſerui eritis ei*, nec aſperum vobis, & iratum factis veſtris reddideritis, *eritis & vos, & rex qui imperat vobis ſequentes Dominum Deum veſtrum.* Quaſi dicat, ne exiſtimetis vos, quia peccaſtis petēdo regem, in eo retinendo in peccato ſemper fore: ideóque eum abiiciendum eſſe, ſi velitis ſequi Dominum. Nam ſi Deo ſeruieritis, & mandata eius cuſtodieritis, poteritis cum rege veſtro illi eſſe accepti. Sin contrà eum offenderitis, ſentietis & vos & reges veſtri vltricem eius manum.

XVIII. Samuel populum conſolatur.

Nec verbis contentus Samuel, prodigio diuinitus edito populum contra Deum peccaſſe docet. Itaque clamauit ad Dominum, magno nimirum affectu, aut etiam ſono vocis, ſtatimque contenebrati ſunt cœli, & nubes cum fragore dirumpi cœperunt, imbreſque violenti decurrere. Cum enim miraculo fierent, & in ſignum, oportuit etiam ordinarium modum menſuramque ſuperari. Quibus viſis auditiſq; *timuit omnis populus nimis Dominum & Samuelem.* Dominum quidem, cui tonitrua, imbres & tempeſtates famularētur, Samuelem, qui illa tam facile impetraret: Dominum ne forte quæ erant in ſignum fierent in ſupplicium, Samuelem ne qui fuerat accuſator, fieret etiam peccati vindex, qui tamen ita perterrefactos confirmat, vt eum metum in deteſtationem vanitatis idolorum tranſlatum velit, ſpondetq; preces ſuas pro ipſis apud Dominum non defuturas, neque conſtantem ſuum, in ipſis recta docendis, laborem.

XIX. Et prodigio edito peccaſſe oſtendit.

ANNVS MVNDI 2964.

SAMVEL. 25. SAVLIS 3. ACHIÆ Pont. 3. DERCYLI 14. Imperij Aſſyrior. 1033.

ANTE CHRISTVM 1089.

Aggredimur ad tertium Saulis annum, quorum priores duos inoffenſo pede decurrit, adeo vt in iis puerilem candorē & ſimplicitatem

I. Quales fuerint primi duo Saulis anni.

repræſentaret, neſciam ambitionis ac fraudis; odij, inuidiæ, auaritiæ inſolentem. Id Scriptura verbis illis affirmat, *filius vnius anni erat Saul cum regnare cœpiſſet; duobus autem annis regnauit ſuper Iſrael.* Sic enim erat innocens, ait Hieron. *quando regnare cœpit; ſicut eſt filius vnius anni*, & in eadem innocentia, duobus regnaſſe annis dicitur. Quam expoſitionem amplectitur Gregorius magnus, Theodoretus, Rupertus, Petrus Damianus, Procopius, Abulenſis, Lyranus, alijque paſſim recentiores. Duobus autem annis in illa ſimplicitate tranſactis, quibus ſatis habuit vitare electionis inuidiam, populum ſibi conciliare clementia, & ſe aduerſus obtrectationes filiorum Belial modeſtia propria, & Samuelis autoritate tueri, cœpit regió more ſe ſatellitib munire.

1. Reg. 13.1.

II. Aſſumit ſibi præſidium triũ millium.

Cum ergo Saul circiter biennium regnaſſet, & haberet ſibi fauentem populum, & in comitiis congregatum: nondum enim dimiſſum fuiſſe ex eo patet, quod poſt militum electionem, dicitur dimiſiſſe populum in tabernacula ſua, in eo conuentu de conſtituendo regi præſidio egiſſe videtur. Erat enim è dignitate regia, & publica vtilitate vt regni caput tutum à ſubitis hoſtium incurſionibus conſeruaretur; neque tum denique ad arma conclamaretur, cum hoſtis iam in regni viſceribus graſſaretur. Ergo Sauli, & Samueli, populoque vniuerſo viſum eſt, tria hominum millia in præſidiis habenda eſſe, quæ in omnem euentum, ſemper regi eſſent ad manum, & communibus populi ſumptibus ſuſtentarentur. Neque enim credendum eſt, aut iſtos in ſola fere armorum tractatione occupatos, ſuis vixiſſe aut militaſſe ſumptibus; aut Saulem iis tum fuiſſe opibus, quamuis Ammonitica fortaſſe præda nonnihil auctum, vt tria militum millia, præter domeſticam familiam, diu ſuis ſumptibus alere poſſet. Itaque hoc quoque in his comitiis conſtitutum eſt, vt tributim aliquid à populo in eorum ſtipendia ſolueretur, vt is regum iura paulatim inciperet experiri.

Populi ſumptibus alendum.

III. Tripertito diſtribuuntur.

Electus eſt igitur flos ipſe exercitus, quorum duo millia Saul in Machmis & in Bethel, mille autem commiſit Ionathæ primogenito ſuo, in Gabaa Benjamin, vbi erat iamdudum ſtatio Philiſthinorum: reliquam totam multitudinem, quæ erat 327 millium dimiſit in tabernacula ſua; tunc & Samuel in Ramatha videtur remigraſſe. Cum autem Ionathas ætate florens & gloriæ appetens, cum millenis ſuis militibus egregium aliquod moliretur opus, ne fruſtra videretur arma ferre; & omnibus animi ex Ammonitica victoria non mediocriter ſuccreuiſſent, oblata occaſione aliqua, in ſtationem Philiſthinorum, quæ in eodem erat oppido, impetum fecerunt, eamque deleuerunt. Id ſcilicet fuit pacem cum Philiſthæis abrumpere, & iugum ſeruitutis prorſus excutere. Itaque præuidens Saul Philiſthæos, re intellecta, ſtatim ad arma conuolaturos, ipſe anteuertens, illico populũ ſuum ad arma conuocari iuſſit: iſq; hoc nũcio deleti præſidij, agnouit Philiſt. ab Iſraele cœpiſſe contẽni, qui antea valde formidabãtur.

Ionathas delet præſidium Philiſthæorum.

IV. Saul abit in Galgala cum paucis copiis.

Itaque populus confluxit ad Saulem in Galgala, qui eò deſcenderat, non vt iret obuiã Philiſthæis, ſic enim recedebat ab eis, ſed vt Samuelis mandato obtemperaret, qui ei, cum primum inunctus fuit, mandarat, vt in iſtiuſmodi periculis veniret in Galgala, eò quoq; ſe profecturum, vt ſacrificiis placaretur Deus, iique ſuam patefaceret voluntatem. Philiſthæi autem, iſto Iſraelitarum facinore irritati, ingentes omnino copias aduerſus eos contraxerunt, tam peditum, quam ex equis, curribuſque pugnantium. In his autem copiis non paucos Tyrios militaſſe, ex eo coniicere poſſumus, quod eos iam cum Philiſthæis contra Hebræos pugnaſſe legimus apud Syracidem, cum hi in Maſphath cum Samuele congregati eſſent. Aſcenderunt autem in Machmas, vbi regem cum duobus millibus conſediſſe didicerant, vt eum comprehenderẽt; ſed ille iam in Galgala deſcenderat, cum aliqua parte copiarum, ibi expectaturus Samuelem.

1. Reg 10.8.

Philiſthæorum copiæ.

Eccl. 46, 21.

V. Iſraelitarum metus. c. 13. 19.

Iſraelitæ igitur cernentes ſe & numero longe pauciores, & prope inermes, gladiis certe lanceiſque deſtitutos, vehementer animo conſternati, partim trans Iordanem ſe in fugam dederunt, partim in ſpeluncis, aliiſque locis abdiderunt, quos ingenioſus timor latebris opportunos potuit inuenire, vt pars modica cum Saule remanſerit. Cumque in horas creſceret timor, mileſque deflueret, imo ſeptimus iam dies adeſſet, non apparebat Samuel. Nimirum Dominus de induſtria permittebat totum pene exercitum diffluere, ſicut olim in expeditione Madianitica, vt ſibi victoria tribueretur, neque populus de rege ſuo inſoleſceret, & tanto magis erubeſcerent Philiſthæi, cum à paucis & inermibus victi profligatique eſſent; denique vt Saulis obedientia, patientiáque in re aſpera probaretur. Quis enim explicet quantos animi æſtus ſenſerit Saul, dum hinc videret exercitum ſuum in ſingula prope momẽta diffluentem, inde hoſtilem exercitum, nemine obuio à quo ſiſteretur, impunè toto regno volitantem. Hinc Samuelem, quaſi de induſtria, in tantis rerum anguſtiis, moras in Ramatha trahentem; Indè apud ſe Achiam pontificem cum Ephod adeſſe, qui ex officio holocauſta, & pacifica offerre poſſet, & Deum conſulere, ob quæ præſtanda tam diu Samuel expectaretur.

Dei in eo conſilium.

Æſtus animi Saulis.

VI. Saul non per ſe ſacrificat.

Ergo ſub veſperam diei ſeptimi, *afferte mihi*, ait Saul, *holocauſtum*, id eſt hoſtiam holocauſto conſumendam, *& pacifica, & obtulit holocauſtum*, non vtique per ſe, qui haberet apud ſe pontificem, vt ex ſequenti capite patet, ſed per ipſum, alioqui ſacrilegij accuſaretur à Samuele. Id tamen plerique cenſuerunt, partim ipſa Scripturæ phraſi, partim magnitudine pœnæ, quam mox propheta denunciat, perſuaſi. At contra ſentiunt non ſolum recentiores interpretes, ſed plerique antiquorũ patrum, in quibus S. Ignatius, Hieronymus, Theodoretus, Procopius, Gregorius magnus, cuius eſt hæc oratio. *Trementi corde conſiderandum eſt quam breuiſſimi temporis expectatione neglecta repulſus ſit. Si enim ſolo breuiſſimi temporis interuallo expectaret, quo obtulit ſacrificium, ſecurus iam regni ſui robur obtinere potuiſſet.* Et infra. *Ecce ſeptem diebus Prophetam ſuſtinuit, ſed dum præſtolari eum in fine diei deſiit, gloriam tantæ dignitatis amiſit.* Sic ipſe. Grauitas autem culpæ, non ex noſtro iudicio, ſed ex diuino æſtimanda eſt, cui viſum eſt gratuiti doni priuationem, tali in donatorem inobedientiæ reſpondere.

Cur à Deo repudiatur.

VII.

Cum ergo Saul compleſſet offerens holocauſtum, ecce Samuel veniebat, & egreſſus eſt Saul

obuiam

Saul occurrit Samueli & cur.

obuiam ei, vt ſalutaret eum: honorabat enim inſigni ſanctitate atque autoritate virum, à quo ſecundum Deum regiam dignitatem accepiſſet. Nunc autem verebatur ne ille ſuccenſeret, propter occupata ante aduentum ſuum ſacrificia, ideoque hoc ipſum obſequio placare ſtuduit. ſed priuſquam vlla inter ſe verba commutarent, ſiue diuina reuelatione, ſiue humana relatione Samuel didicit quod factum fuerat: ideóque non tam ſciendi, quam obiurgandi cauſa, dixit, *quid feciſti?* quare ſacrificando anteuertiſti aduentum meum? Saul autem animaduertens rem illi iam cognitam, excuſat neceſſitatem, qua omnia iura legeſque ſoluuntur. At Samuel *ſtultè*, inquit, *egiſti, nec cuſtodiſti mandata Domini Dei tui.* Volebat iam tum Dominus valere illud. *Qui vos audit, me audit.* Stultè autem egit, qui prudentia humana duntaxat res metitus, diuina conſilia, in ſuam vtilitatem diſpoſita, improuisò peruertit, & paucularum horarum ſpatio, fructum patientiæ multorum dierum abiecit, ac perdidit: atque adeo exigui temporis impatientia, regia dignitate ſe poſteritatemque priuauit.

Ab eoque obiurgatur.

VIII. Cur ſtultè egiſſe dicatur.

Stultè egit, qui non cogitauit diuinam prouidentiam hoc negotium belli, Regnique ſui moderari ad ſuam gloriam, regis & populi vtilitatem, hoſtium dedecus & calamitatem. Credibile enim eſt Deum egregium aliquod facilius animo deſtinaſſe, ſi Saul cæca obedientia ſibi imperare potuiſſet, *præparaſſet* certe *regnum eius ſuper Iſrael in ſempiternum*, vt ait Samuel, id eſt in tempus valde diuturnum, ſic enim ſæpe vox illa in Scriptura ſumitur; præuiſa vero culpa Saulis, exiguis illud finibus circunſcripſit, & illi Dauidem, eiuſque familiam ſubſtituit. Non ait Propheta Saulis, regnum illico ipſi periturum, regiam enim dignitatem ad mortem vſque retinuit, cumque Dauid pro legitimo rege ſemper habuit, ſed ſignificat regnum eius non latè in poſterum propagatum iri, neque magna incrementa capturum, qualia in Dauide & Salomone contigêre. Addit tamen quæſiſſe Dominum ſibi virum iuxta cor ſuum in ducem ac principem populi ſui.

Nihilominus Rex perſeuerat.

c. 13. 14.

Abdicationis autem iſtius, & commutationis cauſam Propheta ſubiecit, *eò quod non ſeruaueris quæ præcepit Dominus.* Non fuit tamen prima hæc culpa cauſa integra & adæquata reiecti à Domino Saulis. Sed alia mox culpa ab eodem commiſſa eſt, quæ Deum quodammodo ancipitem in condemnationem Saulis, atque alternantem, in eius abdicationem penitus impulit: quæ videtur S. Gregorij in hunc locum ſententia. *Rex Saul*, inquit, *non multo poſt demoliri Amalecitas præcipitur, vt ſi mandatum Domini eiuſdem gentis cæde perficeret, prioris inobedientiæ nexus enodaret.* Quin etiam Dominus, poſt priorem hanc culpam, Saulem pro rege habuit, cum ad eum Samuelem miſit, qui bellum ei Amalecitanum iniungeret, cui fruſtra Samuel dati regni beneficium commemoraret, ſi eo iam priuatus eſſet. Voluit itaque Dominus indulgenter agere cum Saule, neque primam ob culpam eum exterminare, ſed expectare vt malefacta benefactis obrueret. Verum ille ſemel ex recta egreſſus orbita, multo etiam longius aberrauit.

IX. Vſque ad poſteriorē culpam Amalecitanam.

Poſt priorē autē Deus eum pro rege habuit.

Tam triſti nuncio non potuit nouus rex non ingemiſcere, qui ad metas curriculi ſui ſe perueniſſe ſentiret, cum vix dum è carceribus exiuiſſet. Forte tamen commoti ſenis obiurgationem duntaxat exiſtimauit; & comminationem potius patris, quam vaticinium prophetæ. Nihilominus *ſurrexit Samuel*, ait Scriptura, *& aſcendit de Galgalis in Gabaa Beniamin*, & quidem non ſolus, quaſi regi factus inimicitior, ſed cum Saule, & illa ſexcentorum virorum manu, qui cum eo remanſerant, eorum vt animos confirmaret, qui ſciebant eum habere in manu fulmina, atque tonitrua, quoties illi Deum in eam rem orare libuiſſet: & ipſe vice verſa humano eorum præſidio vteretur. Idque peropportunè accidit; habuerunt enim obuios Philiſthæos, quibuſcum pugnatum eſſe feliciter, illa verba ſignificant. *Et reliqui populi aſcenderunt poſt Saul obuiam populo, qui expugnabant eos, venientes de Galgalis in Gabaa in colle Benjamin.* Ibique ſubſtiterunt tanquam in loco natura & arte munito, tam Philiſthæorum ſtudio, qui diu ibi in præſidio ſteterant, quam recenti Ionathæ induſtria, qui eos inde nuper eiecerat. Ibi autem non ſolum eſſe in tuto, ſed mutuis etiam excurſionibus Philiſthæos fatigare potuerunt.

X. Sau triſtis abit cum Samuele in Galgala.

Cum paucis.

1. Reg. 13. 15.

Cæterum mirum eſt illud quod Scriptura ſubdit de fabrorum penuria in Iſraele vniuerſo, & de non inuento gladio vel lancea in manu totius populi, præterquam Saulis & Ionathæ: cum tamen legamus factam manum Domini ſuper Philiſthæos cunctis diebus Samuelis, coactoſque reddere vrbes quas ante abſtulerant Iſraelitis. Reſpondeo videri antiquiorem iſtam ſeruitutem, & ad tempora Samſonis, aut Heli pertinere, idque modus ipſe loquendi Scripturæ, ſi attendas, non obſcurè ſignificat. Sed mirabilior eſt iſta gladiorum paucitas, præſertim cum præcedenti anno ſuperatis Ammonitis magna vis armorum acquiſita ſit à militibus. Ideóque dicendum cum Toſtato, Scripturam non loqui de vniuerſis Iſraelitis, ſed de illis tantum ſexcentis viris, qui cum Saule remanſerant, vt ex ipſo textu liquet. At mirum etiam eſt diuina prouidentia factum vt abeuntibus armatis, ſoli inermes cum Saule remanſerint, à quibus ingētes Philiſthæorum copiæ, ſicut nuper in Maſphath, profligarentur. Deinde vt gladijs carerent ac lanceis, non carebant miſſilibus, ſi res eminus ageretur: aut ſi cominus, ſtipitibus duris, ſudibuſque præuſtis.

XI. Mira fabrorum & gladiorum paucitas. 1 Reg. 13. 19.

Interea Philiſthæi, qui conſederant ad Machmas, vlterius progreſſi ſunt inter Machmas, & Gabaa Benjamin, vt ſignificant duo illi ſcopuli, de quibus mox dicetur. Forte quia didicerant regem ingreſſum in Gabaa, vltra Machmas. Ionathas autem regis primògenitus, cui & ſua dignitas, & ætas, conſcia virtus, & ſeruitutis metus, & quod caput eſt, ſingularis Numinis afflatus animos faciebant, vndiq; circunſpiciebat opportunitatem nobilis cuiuſpiā facinoris. Itaque animaduerſo in caſtris hoſtilibus loco, aditus propter ſaxa prærupta difficillimi, ſed hāc ipſam ob cauſam minus ſuſpecti, minuſq; cuſtoditi, illac ad Philiſthæos penetrare ſtatuit, & Deo bene propitio, glorioſā aliquā hoſti cladem inferre Rē non ad patrem deferr,

XII. Philiſthæi vlterius progrediuntur in terram Iſrael.

aut militare concilium, quos credebat tam audax; tamque periculoſum facinus minimè probaturos; impedituros potius, ac totum negotium diſturbaturos; quia id erat aureo hamo piſcari; ſed ad adoleſcentem armigerum ſuum, factum fictumque ad principis ſui mores atque voluntatem; quem vt inuenit conſentientem aggreſſus eſt facinus, quod niſi diuinus afflatus tegat, iure plenum temeritatis cenſeatur, vt in Annalibus diligenter explicatum eſt. Ionathæ tamen omen omittendum non videtur.

nu. 49. & ſeqq. Ex afflatu diuino.

XIII. Num omē quæſierit. ca. 4. 8.

Ionathas igitur ex hoſtium verbis, captare volens diuinæ voluntatis indicium, *Ecce*, inquit, *nos tranſimus ad viros iſtos, cumque apparuerimus eis, ſi taliter locuti fuerint ad nos, manete, donec veniamus ad vos, ſtemus in loco noſtro, nec aſcendamus ad eos. Sin autem dixerint, aſcendite ad nos, aſcendamus, quia tradidit eos Dominus in manibus noſtris.* Sciebat Ionathas Deum etiam linguas hominum, imo & ſomnia pro arbitrio moderari poſſe. Ergo cum non planè ipſi circa hoc negotium de diuina voluntate conſtaret, petiit à Deo ſibi aliquo ſigno declarari eius voluntatem: qui illico inſpirauit vt ad verba hoſtis attenderet, & faceret quod illi monerēt: hoc enim fore illi ſignum & miſſionis ſuæ, & victoriæ conſequendæ. Deus autem excubitoribus ea verba ſuggeſſit, quæ illi Ionathæ, & armigero eius dicturi erant. Itaque verba illa non fuerunt Ionathæ omen futuræ victoriæ, ſed ſignum diuinę volūtatis de inchoanda per ipſos victoria.

XIV. Apparet Philiſthæis. 1. Reg. 14. 6. l. 6. Ant. c. 7.

Cum ergo vterque apparuiſſet præſidio Philiſthinorum, *En*, inquiunt, iſti, *Hebræi egrediuntur de cauernis in quibus abſconditi fuerant*. Apparuerunt autem ſub auroram, vt ait Ioſephus, cū conſilium nocte intempeſta captum eſſet. Sicq; opinionem hoſti dabant, Hebræos per noctem conueniſſe, eoſq; pone ſequi anteſignanos iſtos. Oportuit certe hæc ſummo mane contigiſſe, vt Iſraelitæ, re à Ionatha iam bene cœpta, ieiuni perſequerentur hoſtem, & ſub veſperā, præ inopia cibi, deficere dicerentur. Sed addit etiā valde probabiliter Ioſephus, eos receſſiſſe à loco in quo fuerāt conſpecti, & ex alio loco perreptādo aſcendiſſe. Si enim ex eo loco in quo fuerant conſpecti, aſcenſum moliti fuiſſent, facile in ipſo perreptandi labore, haſtis & contis in præceps fuiſſent deturbati. Ergo dum aliunde aſcēdunt, euaſerunt ad hoſtem, qui forte putabant Iſraelitas, dum ſe deprehenſos vidiſſent, ab inceptis deſtitiſſe, ad ſuoſque irrito conſilio reuertiſſe.

Tempus aſcenſus Ionathæ, & locus.

XV. Inuadit hoſtem attonitum, & cædis initium facit.

Aſcenſus difficultate ſuperata, nihil moratus Ionathas aut armiger eius, Philiſthæos vigiles, ad inopinatum Hebræorum aſpectum obſtupefactos, inuadunt, ac cædunt: tum proximos quoſq; forte ſemiſomnes ad 20 interficiunt, accedente pauore de aliorum Hebræorum ſequētium opinato aduentu. Deinceps autem totis in caſtris prodigioſa ſtrages conſecuta eſt, dum ſuos ab alienis non diſcernunt, adeo vt terror ad tres illos prædonum cuneos ſupra memoratos pertineret, & ſe mutua cæde conficerent, ipſi quoque. Acceſſit ad conturbationem maiorem, terræ motus, qui in Hebræo Latinoque textu, & Chaldæa paraphraſi habetur, vt Philiſthæi ſentirent, armatum quodammodo in ſe terrenum elementum, quod ingenti aliquo hiatu, quaſi aperto ore hoſtē populi Dei ſe abſorpturum minaretur. Sed hæc plaga Philiſthæorum, aduentu Saulis, & ſubditorum eius multo luculentior facta eſt.

Ipſi ſe hoſtes perimunt.

XVI. Rem cognoſcit Saul.

Cum enim ſpeculatores Saulis, qui erant in Gabaa, vidiſſent multitudinem, partim proſtratam, partim huc illucque diffugientem, tam imponendorum, quam vitandorum vulnerum cauſa, rem ad Regem deferunt, qui de ſuo populo ſollicitus, ignorans Philiſthæos cædibus contra ſe mutuis ſæuire, quærit qui abſint, & iniuſſi in hoſtem irruentes, hunc tumultum excitarint. Et repertum eſt abeſſe Ionatham cum armigero ſuo. Nam Ionathas in diuerſa verbis parte eam tutabatur. Eo nuncio commotior, iubet Dominum ab Achia pontifice, qui ibi tum aderat cum Arca Domini, conſuli, quid Ionathæ ac Philiſthæis factum eſſet, ſed cum tumultus increſceret, nec promptum à Domino reſponſum daretur, *Contrahe*, inquit, *manum tuam*, id eſt deſine precari, protenſis enim manibus orabat. Timebat enim Ionathæ, cui quamprimum ſuccurrere cupiebat. Ergo claſſicum tota vrbe, viciniaque regione conclamari iubet, vt omnes repentè ad arma, nouo feruore concepto, concurrerent, & parieti iam inclinato incumbentes, maiore illum ruina proſternerent.

Conſulit Dominū, & arma conclamat.

XVII. Augetur copiis vndique.

Illico itaque augetur copiis Saul. Nam præter ſexcentos ſuos, & millenos Ionathæ, concurrerunt ad eos, non ſolū transfugæ, ſi qui fuerant, qui eam culpam in Philiſthæorum capitibus eluere cupiebant, ſed ij quoque qui apud Philiſthæos habitabant ab aliquo tempore: maximè autem qui ex timore aufugerunt, latebraſque petierant, ſociauerunt ſe cum ſuis in prælio, & increſcente vndique multitudine, quam pudor nunc ad officium, ſerum licet, extimulabat, factum eſt, vt quamprimum eſſent cum Saule quaſi decem millia virorum. *Et ſaluauit Dominus in die illa Iſrael.* Vtique Dominus, qui Ionathæ animos ac mentem dedit ad inchoandam tantam victoriam, hoſti pauore vires ac mentem eripuit, & cognatas inter ſe turmas manipuloſque commiſit; cuius benignitate fugatus ex Iſraelitarum pectoribus pauor, deſertæ latebræ, repetitus campus, erectus ad pugnam animus, vireſq; reſtitutæ, vt fugientes Philiſthæos ignominioſis vulneribus ſternerent.

XVIII. Fugientibus inſtat, indicto ad veſperam vſque ieiunio.

Prædictis porro copiis inſtructus Saul victoria vtendum ratus, ſuos omnes hoſti fugienti inſtare iubet, omni mora, etiam ſumendi cibi cauſa, interdicta, ſed indicto ad veſperam vſq; plenamque victoriam ieiunio, quod præceptum grauiſſima maledictionis pœna interpoſita ſanciuit. Nec tamen prohibuit potum, quia ſitis minus tolerabilis eſt quam fames, & minimam affert feſtinantibus moram. Cæterum hoc ſiue præceptum, ſiue iusjurandum, plerique Patres imprudentiæ ac temeritatis accuſant, in quibus S. Chryſoſt. Theodoretus, Procopius. Ioſephus quoque, atque adeo ipſi Sept. qui illū magna ignorantia peccaſſe tradūt. quibus ſubſcribit Lyranus. Probabilius tamen Abulenſis, cui ſubſcribunt Caietan. atque Serarius, volunt præceptum hoc iuſtum fuiſſe atque legitimum, ſiue eius ſpectemus autorem legitima poteſtate præditum, ſiue eius obiectum minime violentum, imo facile hominibus milita-

An rectè.

ribus, laboribus, vitæque duriſſimæ aſſuetis, puta diei vnius abſtinentiam, ritu toti populo in ieiuniis frequentato: ſiue denique intentionem ac finem, qui in magnam Dei gloriam, populique vtilitatem redundabat. Atque pœna quidem execrationis, aut mortis iniuſta eſt in eos, quorum culpa de tot nocentibus ſupplicium non ſumatur. Interim enim dum miles cibum parat ac ſumit, hoſti tempus euadendi præbet, & morti eripit eos, à quibus Dei populus graui mox ſeruitute opprimatur.

XIX. An recte filiũ regni occidere voluerit.

Quod autem Saul Ionatham filium regni hæredem, ob violatam legem occidere voluerit, merito Abulenſis maxime laudi tribuendum putat, nedum illum propterea reum deſignati parricidij fieri patiatur. Certe ſi Ionathæ excutiamus innocentiam in hoc negotio, eam non plane illibatam reperiemus. Nam & diuina ſors eum culpabilem oſtendit, & Dei non reſpondentis ſilentium, & totius populi abſtinentis exemplum, & publica filij de patris lege, coram populo obmurmuratio; cum eius eſſet in primis patris obſeruare mandatum, & illud populo verbis exemploque commendare. Eaque mens fuit S. Chryſoſtomi, Tertulliani, Ambroſij, Gregorij magni atque Ioſephi, vt in Annalibus oſtendimus. Et quamuis Ionatham fateremur innocentem, poſito tamen cum non temere iudicatum à parente culpabilem, nullum peccatum fuit iusjurandum de eo puniendo edere: & contra maximus omnino ac laudatiſſimus in Saule iuſtitiæ zelus, qui naturalem in talem filium amorem vicit, cumque quantum in ſe fuit, morte mulctauit. *Videte*, inquit Ambroſius, *quanta apud Saulem regem fuerit religionis obſeruantia, qui offenſum Deum optauit etiam parricidio mitigare*: ſed alios quoque Patres ſuperioribus licet opponere, quos breuitatis cauſa hic prætérimus.

Serm. 6. de Quadr.

XX. Veſpere ceſſatur ab hoſte perſequendo.

Inclinante in veſperam die, & Iſraëlitis præ labore pugnæ, citatique itineris vehementer defatigatis, *percuſſerant enim in illa die Philiſthæos à Machmis vſque ad Aialon*, quod iter octo horarum eſſe vult Adrichom. & præ inedia, & lucis inopia deficientibus, à pugna & perſequendis hoſtibus ceſſatum eſt; ſtatimque verſus eſt miles ad prædam, Philiſthæorum prædonibus ereptam; necdum enim peruenerant in Philiſthæam, à qua longe aberat Aialon, vbi ſubſtiterant. Tulerunt ergo oues & boues, & vitulos, & mactauerunt in terra non permittentes præ feſtinatione, & cibi deſiderio, vt appenſis carnibus ſanguis in terram deflueret, ſed ſtatim membra in fruſta diſcerpta igni torrebant, ſicque cum ſanguine comedebant, legemque violabant. Quod vt accepit Saul, prouidit vt mactatis ſupra grandiora ſaxa victimis, ſanguis ſtillaret in terram, neque in artubus ipſis concreſceret. Neque id peccatum peculiari animaduerſione punitum eſt. Dominus quippe vſus eſt indulgentia erga populum labore fractum, nec ſatis ad ea quæ ageret, præ feſtinatione attendentem. Nec eadem fuit ratio Ionathæ, qui ita ex ignorantia peccaret, vt mox agnitum peccatum excuſaret; & viciſſim Legiſlatorem patrem accuſaret. Ideoque nihil mirum ſi mox in ſortibus ſolus Ionathas deprehenſus eſt reus.

Cibus illegitimè paratus.

Diſſimulante Domino.

XXI. Ædificauit autem Saul altare Domino ad ſacrificandum in gratiarum actionem pro adepta victoria, & quidem in loco ad quem vſque populum fuerat perſecutus: imitatus lapidem adiutorij Samuëlis, & altare Moyſi, obtenta de Amalecitis victoria. Poſtquam autem exempta fames epulis, deſiderium perſequendi Philiſthæos, ratus eos fortaſſe aliquem in locum ex fuga confluxiſſe, ſicut olim Madianitas Gedeone perſequente, & loco per exploratores cognito, facile opprimi poſſe. Quod cum populus victoria præſenti, epuliſque factus animoſior probaret, *Accedamus*, inquit Pontifex, *huc ad Deum*. Nimirum Sacerdotes & Leuitæ cum Arca Domini magnis itineribus ſecuti fuerant regem, eundemque ſub veſperam conſecuti. Et apparet prædictum altare iuſſu Regis coram Arca fuiſſe excitatum, & ab eiſdem Sacerdotibus ſacrificatum. Conſentit Rex monitioni Pontificis: ne forte Deus vellet eos præſenti victoria, quam Ioſephus ſexaginta millibus interfectorum definit, eſſe contentos: eumque iubet Dominum in hæc verba conſulere. *Num perſequar Philiſthiim? ſi trades eos in manus Iſrael?*

Sacrificia gratiarum actionis.

Super altare coram Arca.

14. Ant. c. 7.

XXII. Deus conſultus tacet.

At Deus non dubio iræ vel offenſionis ſigno, nihil reſpondet. Qui re vehementer commotus Saul, cauſam iubet inquiri, paratus Deo, quantouis cum damno ſuo, ſatisfacere: populum vniuerſum congregat, ſortitionem inſtituit, vt domino tacente ſortitio prodat reum. Quam fuerit autem cordi Sauli hæc indagatio, & admiſſi peccati punitio, docet illa eius vox: *Viuit Dominus Saluator Iſrael*, qui ſcilicet nos hodie liberauit à Philiſthæis, *quia ſi per Ionatham filium meum factum eſt, abſque retractatione morietur*; nedum quiſquam alius mortalium impunè id peccatum ferat. Negari non poteſt ingentem fuiſſe hunc zelum, ſed fatendum quoque eſt hoc iusjurandum inconſultum fuiſſe ac præceps. Siue quia potuit Dominus non dare reſponſum nullo interueniente peccato, & potuit peccatum nequaquam tanto dignum ſupplicio interuenire, ſiue quia cadere potuit in perſonam, cui culpæ huiuſmodi condonanda eſſet, ſiue quia præter omnem iuris ordinem, ante examen & interrogationem, damnationis ſententiam protulit; ſiue quia tum atroces minæ iureiurando firmatæ valebant non ad patefaciendum, ſed ad occultandum reum.

Zelus Saulis inconſultus.

XXIII. Rex ſortitionem inſtituit.

Quod autem dicitur nullum ei contradixiſſe de omni populo, non fuit ea taciturnitas approbantium, ſed alto ſilentio trepidantium, ſibique timentium. At rex ſilentium exercitus eius conſenſum interpretatus, ſortitionem inſtituit, rem vtique ancipitem, vt quæ innocentem æque ac reum prodere poſſit, niſi Deus ſortitionem iubeat, dirigatque ſortes, quod hic apparet contigiſſe, cum nuſquam eam ob cauſam reprehenſus inueniatur. Orat ergo Saul Dominum vt in ſortiendo det teſtimonium aut noxæ, aut innocentiæ & ſanctitatis. Quid multa, educuntur ſortes, & Ionathas indicatur reus. Cui Saul, Indica mihi quid feceris. Et indicauit ei, dicens, *Guſtans guſtaui in ſummitate virgæ, quæ erat in manu mea paululum mellis, & ecce morior*. Verba ſunt lamentantis ſortem ſuam, & de ſententiæ, cum culpæ tenuitate comparatæ, aut iniuſtitia, aut acerbi-

Deprehenditur Ionathas.

rate conquerentis. Cui pater. *Hæc faciat mihi Deus, & hæc addat, quia morte morieris Ionatha*, Septuag. addunt *hodie*. Confirmat prius iuſiurandum, quo ſe obſtrictum putabat. Itaque in opere ipſo, intentione bona conſcientiam errantem ſecutus, laudabilis fuit.

XXIV. Ab exercitu liberatur.

1. Reg. 14. 45.

Hic populus, qui iam ægrè ferebat ſortes miſſas ſuper regem ipſum, eiuſque primogenitum, Sauli apertè reſiſtit, inſtigante fortaſſe Pontifice, & iusjurandum irritum profitente. *Ergone*, inquit, *morietur Ionathas, qui fecit ſalutem hanc magnam in Iſraël?* Ipſe enim principium fuerat & origo victoriæ; & eum cui eximia laus, & ingentia præmia debeantur, morte affici pro leuiſſimo delicto, eoque per ignorantiam admiſſo, iniuſtiſſimum putant. Itaque addunt, *hoc nefas eſt, viuit Dominus ſi ceciderit capillus de capite eius in terram, quia cum Deo operatus eſt hodie.* Si quid ab eo peccatum eſt, ſingulari eius in populum vniuerſum beneficio obruatur. Vides vt iusjurandum iurijurando opponant, & quidem mortifero ſalutare. Cum ergo vis parata videretur, ceſſit Saul non inuitus, eaque viſe religione ſolutum videtur interpretatus. *Liberauit ergo populus Ionatham, vt non moreretur.*

XXV. Ad ſua hoſtes redeũt.

Receſſit igitur Saul verſus Gabaa vbi habitabat, nec perſecutus eſt Philiſthæos, veritus ne Dominus, qui in proximo ſilentio ſignum dederat offenſionis, victoriam victis daret, victoribus eriperet. Minorque fuiſſet culpa non conſulto Deo hoſtem perſequi, vt rex ante inſtituerat, quàm Dei conſulti ominoſum ſilentium negligere. Porro Philiſthæi, obtecti tenebrarum amictu, abierunt in loca ſua, non voluntate nocendi, ſed facultate tunc quidem ſpoliati, dum vbi paulùlum reſpiraſſent, bellum infeſtiſſimum inimiciſſimè redintegrarent.

ANNVS MVNDI 2965.

SAMVELIS 26.

SAVLIS & ACHIÆ Pontif. 4.

DERCYLI 15. Imperij Aſſyrior. 1034.

ANTE CHRISTVM 1088.

I. Scriptura res Saulis contrahit.

QVæ hoc & ſequentibus aliquot annis in Hebræorum Repub. Saulis auſpiciis geſta ſunt perpaucis Scriptura complexa eſt: quæ tamen potius excitent, quam ſciendi expleant appetitum. Hæc enim duntaxat ſacris commendata ſunt monimentis. *Et Saul confirmato regno ſuper Iſraël, pugnabat per circuitum aduerſum omnes inimicos eius, contra Moab, & filios Ammon, & Edom, & reges Soba, & quocunque ſe verterat ſuperabat. Congregatóque exercitu percuſſit Amalec, & eruit Iſraël de manu vaſtatorum eius.* Quæ verba magnam vtique rerum ſyluam indicant, non aperiunt. Vt plane appareat, ſi quis attendat, Scripturam res Saulis non niſi propter Dauidem explicare, & quæ Dauidem non attingunt leui brachio percurrere. Itaque quoniam bellum Amalecitanum ad abdicationem Saulis, & electionem Dauidis pertinebat, hic obiter cum reliquis propoſitum, reſumitur poſtea fuſius explicandum: Quæ autem deinde ſequuntur in hoc libro primo, Dauidis potius geſta ſunt quam Saulis.

1. Reg. 14. 47.

Eaque propter Dauidem narrat.

II. 1. Bellum Saulis contra Moabitas.

Accepta igitur Saul adminiſtratione regni, eaque per cladem Ammonitarum & Philiſthæorum probè confirmata, per vicinos populos, & quidem, vt credere par eſt, prouocatus, victricia ſigna circumtulit. Primum autem bellum quod hic à Samuele memoratur, eſt contra regem Moabitarum, contra quos quandiu, aut qua occaſione pugnarit, incertum eſt. Feliciter tamen pugnaſſe Scriptura & Ioſephus dubitare non ſinunt. Bellum autem contra Ammonitas, quod in hoc catalogo ſecundo loco memoratur, dubium eſt an idem cum ſuperiore ſit, an potius diuerſum. Nam illud nondum confirmato regno contigit, hoc autem non item. Et facile fuit Ammonitis regno ab hoſte victore non deuaſtato, exercitum inſtaurare, & nouas Iſraëlitis, non impunè afferre moleſtias. Tertium bellum contra Idumæos à Saule geſtum eſt, qui erant à meridie Iſraëlitis, vt illi ab oriente. Idumæi porro hoſtili ſemper animo contra Iſraëlitas fuerunt: Quæ tamen peculiares inimicitiæ Saulem inter & Idumæos extiterint, proditum non eſt: Eos tamen bello à Saule compreſſos hinc apparet, donec poſtea à Dauide perdomiti ſunt. Nam eorum regionem occupare Iſraëlitæ diuinitus prohibiti fuerant, non item armis eorum iniurias propulſare. Non obſtantibus autem perantiquis inter vtrumque populum inimicitijs, nullum adhuc inter eos bellum conflatum reperio.

c. 11.

2. Contra Ammonitas.

3. Contra Idumæos.

III. 4. Contra reges Soba.

Quartum bellum geſtum eſt à Saule contra reges Soba, quæ erat regia vrbs Syriæ, ex qua Syria Soba, vel Sobal dicta eſt, ad differentiam Syriæ Damaſci. Vtraque ſita fuit ad Septentrionem Chananitidis. Contra hos reges hoc primum loco à Saule, tum ſæpius à Dauide pugnatum eſt. Quod autem hic numero multitudinis reges Soba nominentur, dubitationem ingerit, an ſucceſſiuè contra Reges in Soba regnantes, an ſimul contra plures Reges inter ſe fœderatos pugnatum ſit. Prius magis placet, quia confœderati reguli, nõ reges Soba, ſed Syriæ dicerentur: fuiſſe autem potentes reges Soba ex eo patet, quod ſerui Adarezer regis Soba arma aurea dicuntur habuiſſe.

2. Reg. 8.

IV. 5. Contra Philiſthæos.

Quintum refertur bellum contra Philiſthæos, quod maximum, & quodammodo perpetuum fuit, qui Iſraëlitis ab occidente ſemper infeſti fuerunt: & quamuis à Ionatha & Saule recens magna clade affecti fuiſſent, non multo poſt tamen ad ingenium redierunt. Integra quippe atque intacta remanſerat eorum regio, Iſraëlitis victoribus ad ipſa ferarum latibula non peruadentibus, ſed ad proprios lares, propter diuinum ſilentium, remeantibus. Non videtur autem hic bellum geſtum intelligi contra Philiſthæos, aliud ab eo quod proximo anno explicatum eſt. Idque ſatis confirmatur ex eo, quod extremo capite 14 ſcriptum eſt, fuiſſe bellum potens aduerſus Philiſthæos omnibus diebus Saulis: quaſi cætera bella leuiora eſſent, ac minoris momenti; ideóque Saülem virorum fortium copiam perpetuo apud ſe habere ſtuduiſſe. Sextum denique bellum contra Amalecitas geſtum eſt, quod capite 15 fuſius exponitur.

c. 14. 52.

6. Contra Amalecitas.

V.

Ad hæc circiter tempora, quibus Saul feliciter

Bellū Rubenitarum contra Agarenos.

1. 1. Paral. c. 5. v. 10. 18. & ſeqq.

citer contra circumpoſitos pugnabat hoſtes, videtur referenda hiſtoria debellatorum Agaræorum, quam conſtat diebus Saulis contigiſſe. Et ſi enim incertus eſt annus, quo Rubenitæ, cæterique Iſraëlitæ, qui trans Iordanem habitabant, hoc bellum confecerint, expeditionem tamen, quam Dominus peculiari fauore proſecutus ſit, illi tempori merito poſſumus aſſignare, quo idem Dominus Saülem nondum à ſe abdicarat, ſed cum eo populum eius ſingulariter protegebat, eiſque alias ex aliis victorias concedebat.

Quæ cauſa illius.

Exarſit itaque bellum inter Rubenitas & Agaræos & vtrorumque ſocios, trans Iordanem ad Orientem habitantes. Id bellum quia iuſtum fuit ex parte Iſraëlitarum, vt mox dicetur, oportet eos à vicinis iſtis Agarenis aliqua ratione violatos. Cum enim ex rapto fere viuerent, facile eſt intelligere eos in Rubenitarum ſortem impetum feciſſe, prædaſque abegiſſe, aut aliquam regionis ipſorum partem ſibi vindicaſſe, aliave ſimili ratione iniuriam feciſſe: Iſraëlitas autem, armis, cùm aliter apud barbaros, prædoneſque non liceret, non ſolum rem ſuam recuperaſſe, ſed alienam etiam ſui iuris feciſſe, hoſtibus male mulctatis, atque adeo pene internecione deletis.

VI. Iuſtum fuiſſe.

Iuſtitiæ porro belli huius, Scriptura ipſa non leues ſuggerit coniecturas, ſiue cum ait Rubenitas cum ſociis inuocaſſe Dominum cum prœliarentur, eumque habuiſſe adiutorem: Deus autem odit iniquitatem, nec fauet iniuſtitiæ, nec illi ab eo ſperarent auxilium aut peterent, ſi in bello iniuſto militare ſe crederent; ſiue cum hoc bellum vocat *bellum Domini*, quod ſcilicet manibus ſeruorum ipſe confecerit, & quibus ipſemet victoriam dederit, vt qui perexiguis Iſraëlitarum copiis, ingentem Agarenorum multitudinem ſubiecerit. Bellum autem iniuſtum nemo Bellum Domini ſine eius iniuria appellare poſſit. Sed & bellum Domini fuit, in quo ſuos ipſe vltus eſt inimicos, & ditauit populum ſuum, qualia pleraque bella in Scriptura memorantur, quæ belli huius euenta ſic explicat.

Vide Ann. n. 14.

VII. Victoria Iſraëlitarum, & præda ingens.

Prœliati ſunt contra Agaræos, & interfecerunt illos; & mox, *tradítique ſunt in manus eorum Agaræi, & vniuerſi qui fuerant cum eis, quia Deum inuocauerunt cum prœliarentur, & exaudiuit eos, eo quod credidiſſent in eum*; nec inanis fuit oratio, neque fiducia, *Ceperunt* enim *omnia, quæ illi poſſederant, camelorum 50 millia, & ouium ducenta & quinquaginta millia, & aſinos duo millia, & animas hominum centum millia*, cum tamen Iſraëlitarum eſſent tantum 44 millia, & 760. Sed in illis centum millibus maxima pars fuit imbellis multitudinis; nam bellatores fere in acie ceciderant, ſubdit enim, *vulnerati autem multi corruerunt, fuit enim bellum Domini*: in quo ſcilicet pro ſuis, vt ſæpe aliàs, Dominus ipſe pugnabat; *habitaueruntque pro eis*, non in eorum oppidis, ſed tabernaculis; id eſt in locis in quibus ipſi ſubinde figebant tabernacula, prout loca, aut læta paſcuis, aut prædæ opportuna videbantur. Poſſederunt autem ea loca *vſque ad tranſmigrationem* ſuam: cum Theglath-Phalaſar rex Aſſyriorum, regnante Phaſee, abduxit eos in captiuitatem, poſt trecentos ferme ac 25 annos.

ANNVS MVNDI 2968.

SAMVELIS 29.

SAVLIS & ACHIÆ Pont. 7.

DERCYLI 18. Imperij Aſſyriorum 1037.

ANTE CHRISTVM 1085.

I. Summa rerum anni huius.

BElla proxime à Scriptura memorata tres circiter Saulis annos occupaſſe, non temerè opinor conjicimus. Cum potentibus enim aduerſariis bella non tam cito præparantur aut terminantur. Habebit autem hic annus, qui eſt Sabbaticus 55, ſuſceptum ab Iſraëlitis diuino iuſſu bellum contra Amalecitas, idemque totius populi eius internecione terminatum; Bellum non deuictis ſolum Amalecitis luctuoſum, ſed ipſi quoque victori Sauli, & toti eius familiæ funeſtum. In eo quippe contracta eſt macula, quæ nullis Prophetæ lacrymis deleri potuit; ſed multis deinceps criminibus eiuſdem Saulis amplificata, ac deformata eſt. Hoc bellum ſicut in prædicto catalogo poſtremo loco ponitur, ita poſt illa geſtum videtur; conſentanee antiquæ illi iuſſioni. *Cum Dominus Deus tuus dederit tibi requiem, & ſubieceris cunctas per circuitum nationes in terra, quam tibi pollicitus eſt, delebis nomen eius ſub cœlo.*

Deuter. 25. 19.

II. Bellum Amalecitarum Sauli diuinitus demandatur.

Ergo belli author Deus, denunciator, & quaſi fecialis Samuel Propheta, Saul adminiſtrator eligitur, cuius fuit populi totius iniurias perſequi, qui totius populi iniuriis affecti caput fuit. Ad eum mittitur Samuel, qui Dei nomine regi præcipiat, vt funditus exterminet Amalecitas. In qua denunciatione acceptæ à Deo regiæ dignitatis Sauli memoria refricatur, vt intelligat præſentem gloriam fideli erga Deum obedientia eſſe conſeruandam, ſimulque tacitè moneatur, hac deficiente, illam quoque peſſum ituram. Cauſa ex parte Dei fuit Iuſtitiæ zelus aduerſus Amalecitas, qui primi, nulla penitus iniuria laceſſiti, in Hebræos latronum in morem impetum faciebant, & extrema caſtrorum carpebant, male mulctantes eos, qui fame & labore confecti reſidebant. Ex parte autem ipſorum Amalecitarum, cauſa qua ſupremam cladem commeriti fuerant, fuit illa eadem culpa, & aliæ ſine dubio grauiores, quibus, ſicut & Amorrhæi, & Chananæi, ſtirpitus deleri merebantur.

III. In hæc verba.

Præceptum autem Domini, & ſententia lata contra Amalecitas hæc eſt. *Vade & percute Amalec, & demolire vniuerſa eius: non parcas ei, & non concupiſcas ex rebus ipſius aliquid, ſed interfice à viro vſque ad mulierem, & paruulum atque lactentem, bouem & ouem, camelum & aſinum.* Vt olim Iericho, ſic nunc totam Amalecitarum gentem, tanquam holocauſtum diuinæ iuſtitiæ dicatum, conſumi vult, nec quidquam humanis vſibus reſeruari: in exemplum, terroremque mortalium, & nominatim in deteſtationem inhumanitatis in pauperes atque peregrinos. *Itaque Saul*, nihil moratus, *præcepit populo*, vt conuenirent in Galgala, vt ait Ioſephus, ſecutus Septuag. & recenſuit eos quaſi

Saul colligit copias.

agnos, eadem facilitate qua paſtor numerat agnos, & inuenta ſunt ducenta millia peditum expeditorum ad pugnam, & inſuper decem millia virorum Iuda.

IV. Adit Amalecitas.

Collectis copiis venit Saul vſque ad ciuitatem Amalec, totius ſcilicet ciuitatis primariam, ſub qua Romano more multa oppida, pagi, villæque comprehenduntur; ea fortaſſe fuit Heuila, quæ mox memoratur quaſi initium victoriarum Saulis, cum dicitur percuſſiſſe Amalec ab Heuila vſque ad Sur, quamuis Heuila ſit regionis aut ſolitudinis nomen, ab oppido aliquo mutuatum. Ad hanc igitur ciuitatem Saul tetendit inſidias in torrente. Simul etiam monuit Cinæos viros religioſos, ab Amalecitarum moribus alienos, qui ſeorſim à populo in deſertis locis habitare ſolebant, vt è medio Amalecitarum emigrarent, ne bellicus furor innocentes cum nocentibus, inſcio atque inuito Imperatore violaret. Hanc autem fuiſſe Dei voluntatem ex eo patet, quòd de ipſis conſeruatis nulla fuit Samuëlis contra Saulem querela. Apparet autem eos ad alia eiuſdem inſtituti cœnobia demigraſſe:

V. Vincit, & regem capit. 1. Reg. 15. 7.

Bellum porro ipſum contra Amalecitas geſtum vno verbo Scriptura complectitur. *Percuſſit*, inquit, *Saul Amalec ab Heuila donec venias ad Sur, quæ eſt è regione Ægypti*, quæ quondam fuit tota Iſmaëlis habitatio, antequam Amalecitæ orti eſſent ab ipſius nepote Eſaü. Cardo porro belli in principe populi vertebatur, qui niſi veniret in poteſtatem Iſraëlitarum, potuiſſet aliquando per ſe ſuoſque bellum redintegrare. Apprehendit itaque Saul, *Agag regem Amalec viuum* ſiue is in obſidione vitam pactus deditionem fecit, ſiue quod in adipali viro minus probabile eſt, in prælio captus ac ſeruatus eſt, vel auaritia, vel ſuperbia ſtimulante, vt duceretur in triumphum, vt S. Gregorio viſum eſt, eoque facit arcus ille, ſiue fornix triumphalis, quem Rex mox erexit. At non minus probabile eſt miſericordia incitante fuiſſe ſeruatum, quæ plurium eſt ſententia; cui fauet tam parcendi vox, & perſonæ conditio; nihil enim eſt miſerabilius, quam ex beato miſer, & ſupplex ex regali faſtigio.

& ex commiſeratione ſeruat.

Ioſeph. Theodor. Abul. Serar. Dionyſ.

VI. Populus prædam ex auaritia.

At populum ſine vlla dubitatione vicit auaritia. Is enim *pepercit ouium gregibus, & armentorum, & veſtibus, & arietibus, & vniuerſis quæ pulchra erant, nec voluerunt ea diſperdere; quidquid vero vile fuit ac reprobum, hoc demoliti ſunt.* Habes hic transfuſum Achani ſacrilegium, in Saulem & populum eius; abſtulerunt quippe omnes aliquid de Anathemate, & res Deo addictas, ſacrilega ducti auaritia reſeruarunt ſibi. Ideòque exturbauit eos Dominus, in monte Gelboë, in primiſque Saulem, qui ſeruando regem Agag, toti populo præiuit exemplo. Neque enim audiendus eſt Saul, cum ait Samueli pepercisse populum, vt immolaret Domino Deo. Nam in ea præda plurima erant, quæ non erant idonea ſacrificio, & de idoneis vix pauca erant immolaturi. Parta itaque victoria, vaſtitate in Amalecitidem longe lateque illata, multis vbique villis, pagis, oppidiſque, multis domeſticæ ſupellectilis aceruis, recenti deflagratione fumantibus, multis omnis generis animantibus, atque adeo infantium, ſenum, fœminarum corporibus fœdè laceratis, & tabo ſaniéque fluentibus exercitus Hebræorum victor in patriam redit, lixis & calonibus multam prædam longo ordine abigentibus.

Regioni vaſtitas infertur.

VII. Saul adit Carmelum & Galgala.

Saul autem non venit domum in Gabaa Benjamin, ſed in Carmelum, vbi erexit fornicem triumphalem, in monimentum victoriæ, indéque ſacrificiorum cauſa deſcendit in Galgala, quò non dubitabat Saulem de more breui eſſe venturum, & nihilominus dum ille venit, maturauit offerre holocauſtum Domino, vt ex ſequentibus intelligetur. Quæ dum maxime fiunt, *factum eſt verbum Domini ad Samuelem* in Ramatha patria ſua, vbi Propheta multus erat, præſertim ex quo Reipub. gubernacula in Saulem tranſtulerat. Factum eſt autem non ſtatim atque culpa in Amalecitide facta eſt, ſed cum Saul iam inde cum exercitu reuertiſſet. Nam noctu illi reuelatio facta eſt, & is ſummo diluculo ad Saulem iter arripuit, & cum offendit in Galgalis, eique renunciauit verbum Domini, quò dixerat, *Pœnitet me quod conſtituerim Saul regem, quia dereliquit me, & verba mea opere non impleuit.* Pœnitere dicitur Dominus, quia ita ſe gerit, vt homines ſolent, quos facti pœnitet, qui illud diſſipant ac delent, vt pacta, promiſſiones, amicitias: ſic Dominus regiam Saulis dignitatem, propter mutationem in eo factam, qui de ſubdito Dei factus eſt deſertor, & de obediente, neglector imperij.

Deus reuelat Samueli regis peccatum.

VIII. Samuel orat pro Saule

Contriſtatus eſt autem Samuel triſti atque inopinato nuncio, veritus ne cuius prior culpa in Galgalis regnum labefactauerat, poſterior plane conuelleret. Contriſtatus eſt ſuper Saulis peccato, ex quo ſentiebat reprobari hominem, quem ex animo diligebat, hominem electum à Deo, approbatum à populo, formidatum ab hoſte, virum fortem ac bellicoſum, natum libertati & gloriæ populi Dei. Quod ſi etiam vidit eum ab æterna gloria reprobatum, tanto vtique vehementiore triſtitiæ fluctu concuſſus eſt, tanto iuſtius, *clamauit ad Dominum tota nocte*: imo & tota reliqua vita ſua, donec cani eius cum mœrore deducerentur ad inferos. Clamauit autem non mutaturus ille quidem immutabile decretum, ipſe enim mox fatetur Deum non mutari, neque pœnitudine flecti, ſed experturus an Dominus precibus ſuis Sauli veniam dare ſtatuiſſet, nec ſimpliciter definiſſet in corde ſuo Saulem abdicare, ſed cum conditione, niſi merita Samuëlis ac preces interueniſſent; ſicut olim Moſis precibus ſæpe Dominus vniuerſo populo veniam dederat. Id tamen modo non didicit, ſed poſtea cum perſeueraret in luctu.

ignarus immutabilis decreti.

IX. Venit ad regem, ſacrificantem.

Poſt totius ergo noctis gemitus & clamores ad Dominum pro reconciliatione Saulis, ſummo mane ſe in viam dedit verſus Galgala, quo didicerat regem eſſe profectum, vt ibi factis ipſis, ſi quo modo poſſet, Dominum Sauli placaret; nimirum regis vnius cæde, alterius obiurgatione, & prædæ quæ ſupererat conſumptione. *Venit ergo Samuel ad Saul, & Saul offerebat holocauſtum Domino*, vtique per manum Sacerdotum, alioqui id prophetica reprehenſione minime caruiſſet. *Offerebat* autem *de initiis prædarum, quæ attulerat ex Amalec*, initia prædarum vocat quæ infra primitias, id eſt ver. 21.

optima

optima quæque, & digna quæ præ cæteris eligantur, & offerantur Deo. Audito aduentu Samuëlis, ei fit obuiam Saul, ſimulque ſalutans ait, *Benedictus tu Domino, impleui verbum Domini.* Quaſi dicat, bellum confeci, Amalecitas exterminaui, toti regioni vaſtitatem intuli. At Samuël eam vanitatem redarguens: *Et quæ eſt,* inquit, *hæc vox gregum, quæ reſonat in auribus meis, & armentorum, quam ego audio?* nonne mugitus iſti ac balatus refellunt orationem tuam? nonne illis hæc omnia funditus periiſſe oportuit, ſi Domino fuiſſet obtemperatum?

eorum colloquium.

1. Reg. 15. 13.

X. Saul culpam transfert, ac defendit.

At Saul, quem ſtatim à principio culpam fateri oportuit, & veniam à Deo poſtulare, culpam à ſe transfert in populum, quem ait prædam electam adduxiſſe de Amalecitis, vt immolaretur Domino, reliqua ibidem profligata fuiſſe: ſicque omnia perdita eſſe Amalecitis, cum nonnullo fructu populi ſui. Nec transfert ſolum, ſed eam etiam ex intentionis bonitate defendit: ſignificans ſatius eſſe pecora Deo ſacrificare, quam temerè in bello iugulare; & Dei honori, vſuique hominum, res humanis vſibus à natura deſtinatas, addicere, quam nemini, niſi coruis, canibus & lupis profutura, diſperdere. Sed inanis eſt iſta defenſio, & hominis iudicium ſuum atque voluntatem Dei mandato præferentis. Itaque Samuël triſtem regi nuncium allaturus, eum ſeducit à turba, petitque ab eo, vt cum bona ipſius venia, ſibi liceat ad eum, Dei contra ipſum referre ſententiam; vt rei ipſius ſeueritas, leniore agendi ratione molliretur. Verum ſequens oratio, tota ad ſeueritatem compoſita, aliam expoſitionem probabiliorem facit, in hanc ſententiam.

XI. Quem Samuel viciſſim accuſat.

Mitte has fabulas & excuſationes tuas, & *ſine me* loqui, quæ Deus ad me nocte hac de te locutus eſt. Nam etiam ſuperius, cum tanto minor eſſet obiurgandi occaſio, audiuit nihilominus à Samuële, *ſtultè egiſti*, & quæ ſequuntur. Eam vero autoritatem Samuëli apud Saulem multa conciliabant, ſenectus, vitæ ſanctitas, prophetia, paternus in ipſum amor, regia dignitas illi collata, denique populi totius in eum veneratio. Poſtremo Prophetarum ex Dei mandato loquentium, & improbos principes obiurgantium ſeueriſſimas legimus voces, vt parentum in filios, aut magiſtrorum in diſcipulos parum obſequentes. Orditur itaque Samuël accuſationem ſuam repetita memoria collatæ dignitatis humili, ac modicè de ſe ſentienti, vt ſuperbo & obſequij deſertori iure auferenda intelligatur. Sequitur obiurgatio, propter non impletum Domini præceptum aduerſus *peccatores Amalec*, id eſt viros inſigniter improbos, quorum flagitia diuinam vindictam è cœlo deuocarent. Qui tamen auaritia & importuna humanitate victus, tum nocentiſſimo regi pepercerit, tum ad prædam verſus fuerit cum populo ſuo.

XII. Nec tamen culpam agnoſcit Saul.

Quibus auditis Saul, ne tunc quidem culpam agnouit miſer, ſed telum propheticæ accuſationis, clypeo falſæ negationis repellere conatus eſt. *Imo*, inquit, *audiui vocem Domini:* ita ſane, ſed audiſti tantum, *& ambulaui in via per quam miſit me Dominus*, expeditionem in Amalecitas ſuſcepi iuſſus. Recte hoc quidem. *Et adduxi Agag regem Amalec*, illuſtre ac luculentum victoriæ noſtræ monimentum. At quis te iuſſerat regem huc adducere, & ſeruare, & non potius, Ioſue clariſſimi Imperatoris exemplo, pedibus conculcatum agere in malam crucem? hominem præ cæteris mortem commeritum, in quem maxime volebat Dominus belli furorem deſæuire, & quo plura habebat quæ perderet, plures ſubire animi corporiſque cruciatus. Nam quod ad conſeruatam prædam, *numquid vult Dominus holocauſta & victimas, & non potius vt obediatur voci Domini?* Docens videlicet ne ſacrificiorum quidem cauſa diuinum præceptum negligi debuiſſe; nec potuiſſe hoc facinus bono illo opere, ſi tamen bono, compenſari: neque enim talia ſacrificia grata eſſe Deo. Quomodo autem melior ſit obedientia quam victimæ, & inobedientia Idololatriæ exæquari poſſit, in Annalibus explicatum eſt diligenter.

Rurſum à Samuele refellitur.

a. n. 44. ad 49.

XIII. Et regno abdicatur.

Iuſtam porro huius ſceleris pœnam, & congruam cum culpa proportionem ſubiungit Samuël. *Pro eo*, inquit, *quod abiecisti ſermonem Domini, abiecit te Dominus ne ſis Rex.* Abiectio enim abiectioni reſpondet, & humana ſuperbia diuinæ deiectioni: & rectum eſt vt qui Deo non obtemperat, ei ab hominibus non obediatur, & qui ſe Deo exæquat, imo prudentiorem facit, dum eius mandata corrigit, cæteris hominibus, de regio culmine depoſitus, exæquetur. Num ergo ſic abiectus à Domino Saul, penitus rex eſſe deſijt? Reſpondeo quæſtionem eſſe cognitione digniſſimam, proptereáque accuratius in Annalibus examinatam. Hic ſtrictim dicamus Saulem, hac Dei ſententia reiectum, amiſiſſe ius regni, non enim dicitur abiectum iri, ſed abiectum eſſe ne rex eſſet: regni tamen poſſeſſionem non amiſiſſe, quia nullus erat alius rex, à Deo, vel Repub. conſtitutus, nec ipſe ea ſe dignitate ſpoliare tenebatur. Et conueniens fuit communi bono retineri ab eo regni poſſeſſionem, qua ſine grauiſſimis turbis ſpoliari non poterat: neque dandum erat exemplum poſteris inſurgendi in reges ſuos quocunque prætextu, eoſque exautorandi.

Ius in eo amittit, non tamen poſſeſſionem iuſtis de cauſis.

a. n. 50. ad 55.

XIV. Etiam in bonum Dauidis.

Adde quod Dauid, quem Deus regno deſtinauerat, adoleſcentulus adhuc erat & contemptus, vt qui neque aulam vnquam, neque caſtra viderat. Itaque aliquot anni erant illi neceſſarij, vt imperij rectæque gubernationis artibus inſtrueretur, vt populum & cognoſceret ipſe, & ab eo viciſſim cognoſceretur, & ſe illi egregiis facinoribus commēdabilem redderet. Interim autem regni curator erat neceſſarius: quo munere nemo rectius fungi poterat, eo qui iam annos aliquot regnum ipſum feliciter, & quaſi patrimonium ſuum ſtudioſè, fideliterque adminiſtrarat. Vide itaque quantam hoc tempore iacturam fecerit Saul qui pro rege, regni procurator factus eſt, nec Dei vltra, ſed Dauidis vicarius appellari potuit: qui ius ad regnum filiis ſuis funditus perdidit, qui acerbiſſimæ inuidiæ in regni æmulum factus eſt obnoxius; qui priuatus ſpiritu fortitudinis, factus eſt arreptitius.

Quantam nunc iacturā Saul fecerit.

XV. Agnoſcit culpam ſuam, an ex legitimo dolore.

Nunc autem poſtquam intellexit peccatum ſuum eſſe longe opinione ſua maius, ſiue ex ipſius natura, ſiue ex comparatione cum grauiſſimis peccatis, ſiue ex pœna, quæ illi erat an-

nexa, timore concuſſus dixit ad Prophetam. *Peccaui, quia prævaricatus ſum ſermonem Domini, & verba tua, timens populum, & obediens voci eorum.* Adeſt peccati confeſſio, ſemel iterumque repetita, nec tamen audit, *Tranſtulit Dominus peccatum tuum, non morieris.* Nimirum non ingemuit offenſum à ſe, tam bonum erga ſe, tamque beneficum parentem, ſed timuit duntaxat pœnam, ideóque pergit deriuare culpam in populum; à quo timore in conſtantem virum cadente eſſet affectus timuiſſetque ne ille in ſeditionem verſus eum deſereret, aut interficeret efferatus. Verum is timor aut inanis, aut falſus fuit, debuit enim ſperare Deum effecturum illi populum obſequentem, dum ipſe obſequeretur Deo: præſertim cum illum in re non minus aſpera expertus eſſet dicto obediẽtem: cum nuper eius obſtrictus maledicto, quamuis fame, pugna, curſu, diuturnóque labore fatigatus, ieiunus tamen vſque ad veſperam conſtanter perſeuerauit.

XVI. Aut potius ex humano timore.

Quid ergo hanc Saulis confeſſionem expreſſit? Timor pudoris, & ignominiæ publicæ, ſi forte Samuël, vti priuatim cœperat, cum coram ſenioribus populi argueret, & regno excidiſſe diceret, eoque teſtimonio, vt erat ſummæ in populo autoritatis, eum ab ipſo auerteret, atque abduceret. Hinc illud, *Sed nunc porta quæſo peccatum meum*: ſiue orando Dominum vt mihi ignoſcat, & veniam impetrando precibus ac ſacrificiis tuis: ſiue potius tolerando ac diſſimulando coram populo, itáq; agendo, quaſi integra eſſent omnia, & nihil in regno turbatum. Et ideo, *reuertere*, inquit, *mecum*, ad populum à quo paululum ſeceſſerant, *vt tecum adorem Dominum.* Timuit enim Saul, ne ſi Samuël quaſi iratus, deſerto rege aliorſum abiret, populus aliquid mali de Saule ſuſpicaretur: & ipſe præter decorum ſolus rediret ad ſuos. Negat tamen Samuël ſe iturum cum eo, aut oraturum cum homine abiecto à Domino, & tanquam excommunicato, ne præſentia ſua ſacrilega peccatoris ſacrificia approbare videretur. Quamuis autem mox cum ipſo profectus ſit, non tamen dicitur oraſſe, aut ſacrificaſſe cum ipſo: vt potius ad mactandum regem Agag, quam ad honorandum Saulem reuerſus ſit.

XVII. Saul Prophetam abire parantem retinet, cum ſciſſione pallij.

Repudiata itaque communione orationis aut ſacrificij cum Saule, conuerſus eſt Samuël vt abiret in domum ſuam, ex eo loco, in quo præcedens colloquium habitum fuerat. Id paranti, Saul *apprehendit ſummitatem pallij eius, quæ & ſciſſa eſt.* Ea vis non tribuitur crimini Sauli, contumelia quippe caruit, & fuit qualis inter neceſſarios ſæpe contingit. Ait nihilominus ad eum Samuel. *Scidit Dominus regnum Iſraël à te hodie, & tradidit illud proximo tuo meliori te.* Voluit porro Dominus hanc pallij ſciſſionem, quæ ratione Saulis caſu contigit, eſſe ſignum ſciſſionis familiæ regiæ à toto regno, quod alioqui remanebat integrum; voluit etiam accipi à Samuële, & prædici vt ſignum ſciſſionis eiuſdem. Ille nihilominus inſtat humiliter, atque vrget Samuëlem, *Peccaui, ait, ſed nunc honora me coram ſenioribus populi mei, & coram Iſraël, & reuertere mecum, vt adorem Dominum Deum tuum.* Ex quibus verbis agnoſcitur parum ſyncerum fuiſſe regis affectum peccatum confitentis.

XVIII. Samuel comitatur Saulem,

Samuël autem veritus, ne ſi afflicto regi nihil concederet, cum deſperatione fractum ageret in furorem, & ſtudioſum regni curatorem verteret in tyrannum, concedens aliquid de iure ſuo ſecutus eſt Saulem, priore omni ſermone diſſimulato. Adorante autem Saule Dominum, Samuël adduci ad ſe iubet Amalecitanum regem, nihil reſiſtente, aut pro eo deprecante Saule, qui ei vitam fortaſſe ſpoponderat, ne cauſam ſuam faceret deteriorem. Et oblatus eſt ei Agag pinguiſſimus & tremens, vt qui ſentiebat ſe orci victimam iam futurum, dixit enim, *Siccine ſeparat amara mors?* vel vt alij, *vere venit amaritudo mortis*, quam vehementius reformidant viri deliciarum atque diuitiarum. At Samuël, *Sicut fecit abſque liberis mulieres gladius tuus, ſic abſque liberis erit inter mulieres mater tua.* Quo dicto diſſecari eum iuſſit in fruſtra membratim, ſed capite, vt arbitror, à corpore primum amputato.

& Agagem interfici iubet.

XIX. Digreditur, & Samuel in luctu verſatur.

His peractis *abiit Samuel in Ramatha*, vbi erat domus eius, *Saul vero aſcendit in domum ſuam in Gabaa* Benjamin. *Et non vidit Samuel vltra Saul, vſque ad diem mortis ſuæ*, id eſt non eum adiit officij cauſa, vel inuiſit vt prius, etſi eum poſtea caſu atque obiter viderit. Interim tamen lugebat Samuël Saulem, quoniam Dominum pœnitebat, quod conſtituiſſet eum regem ſuper Iſraël. Prouidebat enim ex hac eius abdicatione multas in Repub. turbas: & bella ciuilia, inter eum & æmulum eius merito formidabat. Itaque multis lacrymis & precibus gratiam Deum inter & Saulem redintegrare conabatur, ratus ſupereſſe adhuc aliquem veniæ locum; neſciebat enim immutabilem Dei ſententiam à ſe pronunciatam fuiſſe, donec eum Dominus à luctu reuocauit, & ei deſtinatum ſucceſſorem patefecit. Diuturnum porro fuiſſe hunc luctum illa verba Domini haud obſcurè ſignificant, *vſquequo tu luges Saul?* vt propterea reliquum hunc annum ei tribuere poſſimus, & primam Dauidis vnctionem in ſequentem differre.

ca. 19. 14.

ANNVS MVNDI 2969.

SAMVELIS 30.

SAVLIS & ACHIÆ Pont. 8.

DERCYLI 19. Imperij Aſſyriorum 1038.

ANTE CHRISTVM 1084.

I. Quam diu Samuel luxerit Saulem.

QVam diuturnus fuerit Samuëlis pro Saule luctus, priuſquam deſtinatum diuinitus ſucceſſorem cognoſceret, certò non conſtat: etſi non dubium eſt eum quandiu vixit, de abdicati regis ſalute ſollicitum, pro ea diuinam miſericordiam multis cum lacrymis ac gemitibus imploraſſe, præſertim cum is odio Dauidis maxime fureret, & in grauiſſima peccata rueret præceps. Prior autem ille luctus nonnullis biennij fuiſſe putatur. Ego menſes aliquot partim ſuperioris anni exeuntis, partim præſentis ineuntis ſatis eſſe

crediderim

crediderim horum temporum œconomiæ. Neque exiſtimarim pium ac miſericordem Dominum ſancti viri conſolationem diutius diſtuliſſe. Itaque ne Samuel vltra irrito ſe luctu atque intempeſtiuo conficeret, ipſum ab eo amica reprehenſione reuocat, *Vſquequo*, inquit, *tu luges Saul, cum ego proiecerim eum ne regnet ſuper Iſrael?* immobili videlicet atque immutabili decreto, regio illum magiſtratu abdicarim. Apparet enim Samuelem huiuſmodi decreti ignarum, non ſolum pro venia culpæ Sauli obtinenda Dominum interpellaſſe, ſed etiam pro priore dignitate, eiuſque omni iure redintegrando. Deinceps autem intellecta Dei definitione, ſuper ea re prorſus obmutuit, ne ſciens & prudens cum diuina voluntate pugnaret.

1. Reg. 16.1.

II. Addiſcit ſucceſſorẽ eius, & ad eum inungendum mittitur.

Acceſſit etiam ad Samuelem penitus certiorem reddendum de abdicatione Saulis, declaratio electi à ſe noui regis, ad quem inungendum illum iubet accedere, cumque priuata, vt antè Saulem, ceremonia inaugurare. *Imple*, inquit Dominus, *cornu tuum oleo, & veni vt mittam te ad Iſai Bethlehemitem: prouidi enim in filiis eius mihi regem.* Prima ipſa verba abundantiam gratiæ in Dauidem conferendæ apertè docent; non enim lenticula ſumitur, ſed impletur oleo cornu: quod notauit Rupertus. Et quoniam cornu vas ſolidæ firmitatis eſt, vtriuſque regni differentia in duratione & firmitate demonſtratur. Oleum porro nec vulgare fuit, fruſtra enim ex longinquo fuiſſet allatum, neque ſacrum. Educendum enim fuiſſet è Sanctuario, quod inſcio Saule fieri non potuiſſet, qui in omnes Samuelis actiones erat intentus, maxime ex eo tempore, quod ei dixerat ipſum non vltra regem Iſraelis fore. Apparet ergo fuiſſe vnguentum aromaticum, vel balſamum, quod Samuel apud ſe habebat, quodque in Bethlehem detulit.

In l. 1. Reg. c. 23.

Et quo oleo.

III. In tribu Iuda, & familia Iſai.

Mittitur autem ad Iſai virum in tribu Iuda primarium, vt deinceps hæc eſſet regia tribus, iuxta Patriarchæ Iacobi vaticinium. Quod autem dicitur quæſiſſe, & inueniſſe, & prouidiſſe ſibi regem in filiis eius, non obſcurè ſignificat perexiguum eſſe eorum virorum numerum, qui ad regnum, præſertim in populo Dei, rectè adminiſtrandum idonei cenſeri poſſent. Tam multa enim Dei dona gradus ille tam ſublimis exigit, tam eximias animi corporiſque dotes, vix vt vnus in centum millibus, ad id munus, cum laude & communi vtilitate ſubditorum obeundum, ſatis aptus, inſtructuſque reperiri poſſit. Nec vacat illa particula *mihi.* Pertinet enim ad indicandum reges mortales, immortalis regi eſſe vicarios, illiuſque vice populos, quaſi totidem illius familias adminiſtrare, cum obligatione ad reddendam apud eum rationem, cui ſe fatentur eſſe ſubiectos.

Pauci regno idonei.

Reges Dei vices gerunt.

IV. Samuel an excuſet.

Et ait Samuel, Quomodo vadam? audiet enim Saul, & interficiet me. Non dubitat Propheta facile eſſe Domino, eum protegere ab omni periculo, ſed doceri vult à Domino, quo ſe modo gerere debeat in hoc toto negotio: paratus vtique mori in exequendo mandato diuino, ſi ſic ei videatur. Quod ſi humanitus ſibi timuit, non dubium eſt, quin etiam timuerit domui Iſai, quam ille funditus, tanquam maieſtatis ream, ſi permiſiſſet Dominus, euertiſſet; multóque minus Iſai, vel Dauidi, quam Samueli, quem parentis loco habebat, in tam inuidioſo negotio pepercisſet. Modum ergo Propheta quæſiuit, & modum Dominus aperit, quo & celetur veritas, & mendacium non dicatur. *Vitulum*, inquit, *de armento tolles in manu tua, & dices, ad immolandum Domino veni.* Id enim verum erat; primaria tamen intentio inungendi regni candidatum tacebatur. Sacrificium porro ad impetrandam diuinam gratiam futuro regi, pertinebat, & domeſtico celebritatis huius conuiuia conducebat. Notatum autem eſt ſuperius, ſacrificij locum non fuiſſe his temporibus plane definitum. Itaque ex mandato Domini extra Sanctuarium, & abſente arca, quæ non erat in Bethlehem, licuit ſacrificare.

Celare iubetur veritatem ſine mendacio.

V. Samuel ignorat quẽ ſit vncturus, & quare.

Pergit autem Dominus, *& vocabis Iſai ad victimam*, vt ſcilicet adſit cum ſuis pacifico ſacrificio, deinde conuiuio. *Et ego oſtendam tibi quid facies, & vnges quemcunque monſtrauero tibi.* Non ergo agnoſcebat Samuel Dauidem neque de facie, neque de nomine, vt ſequens narratio perſpicuè docet, in qua regni candidatus multis interrogationibus à Deo ſubinde requiritur. Cuius rei cauſam affert Theodoretus, quia ſi recta ad Dauidem fuiſſet profectus, veniſſet in ſuſpicionem ne res ex compoſito gereretur. Dum autem ſingulos ad ſeptimum vſque interrogat, cognouerunt Deum eſſe qui hos quidem reiiceret, illum vero eligeret. Sic ipſe. Fecit ergo Samuel ſicut locutus fuerat illi Dominus, venit in Bethlehem, à ciuibus cum timore atque admiratione excipitur, indicit ſacrificium, cui alij aſtant, alij etiam ex eo participant, nimirum familia Iſai; quam collectam Samuel de præſenti rerum ſtatu edocet, de Saulis videlicet abdicatione, & electione vnius ex familia Iſai, quem Deus ex omnibus elegiſſet, profeſſus ſe veniſſe integrum, & in omnes æquali propendere voluntate.

Edocet familiam Iſai de rerum ſtatu præſenti.

VI. Diſponit ad acquieſcendum diuinæ electioni.

Omnes, inquit, mihi eſtis longe clariſſimi. Parentem veſtrum grandæuum fratrem agnoſco ac veneror. Vos autem omnes tanquam filios meos amplector. Veſtrum erit, ſi pacis amatores eſtis & fraternæ gratiæ, charitatiſque cultores, ſi de conſeruanda familia veſtra, quam Deus vehementer honorare cupit, ſolliciti, de fratris honore diuinitus illi collato gaudere, ſed gaudere tamen in ſinu, donec viſum fuerit Domino rem in vulgus efferre, & de Saule ipſo, pro diuina ſua prouidentia, diſponere. Quæ cum Samuel magno animi ſenſu eſſet effatus, venerabundi omnes Deo ſeſe, eiuſque Prophetæ religioſa corporis inclinatione demiſere, ſe, ſuiſque omnibus illius arbitrio permiſſis. Rurſus autem Samuel ad ſenem conuerſus, Promiſit Dominus inquit, oſtenſurum ſe mihi quid facerem, & mihi demonſtraturum quemcunque vellet hoc à me oleo inaugurari. Ergo ſi videtur filios huc tuos coram Domino ſigillatim, ordine ætatis ſiſtito, & ego à Domino exquiram quem ſui prærogatiua ſuffragij honorare velit.

VII. Siſtitur Samueli Eliab nec eligitur.

Annuit Iſai, & euocatum primogenitum, Eliabum nomine propius ad prophetam, qui paululum ſubduxerat ſe de circulo, adire iuſſit, Qui ſtatim oculis in cœlum manibuſque

lquatis, *num coram Domino*, inquit, *eſt Chriſtus eius?* id eſt, qui inungendus eſt in regem. Erat hic ſtatura procerus, & oris habitu decoro, ac pleno dignitatis, & ad regnum factus videri poſſet. At Dominus, reſpondit, ſe externa hæc non morari, quæ homines, qui interiora non cernunt, magni faciunt. Recte autem putat Abulenſis collocutionem hanc omnem Deum inter & Samuelem externam fuiſſe, & vtriuſque vocem ad circunſtantes perueniſſe, ne electionem hanc illi non à Domino factam, ſed à Samuele fictam arbitrarentur, ſi nihil ipſi viderent, audirent ve, quo illis fides fieret; ideóque neque electioni acquieſcerent, ſicut cum audirent miſſa diuinitus voce, reiici ſe ac repudiari. Itaque fratres omnes cum parente conſcij fuerunt electionis & vnctionis Dauidis. Neque timendum erat ne plures conſcij rem vulgarent: illi enim ſoli erant conſcij, quorum vehementer intererat rem taceri.

Collocutio externa Dei ſiue Angeli & Samuelis.

VIII. *Cæteri ſex ordine ſiſtuntur, neque eliguntur.*

Cum ergo Propheta reiectum dixiſſet Eliabum, cæteri producti ſunt ordine, atque improbati, nec tamen vllus eorum foras exiit, ſed ſubſtiterunt omnes in eodem triclinio, vt viderent quem tandem exitum habitura res eſſet. Vnde mox Dauid dicitur inunctus in medio fratrum ſuorum: & Samuel de præſentibus loquens, *Non elegit*, inquit, *Dominus ex iſtis*. Demonſtrando manu eos qui aderant. Cumque iam ſeptem reiecti fuiſſent, ventum eſt ad octauum Dauidem qui domo aberat, quem Samuel ante prandium euocari iuſſit è paſcuis vbi ouium curam gerebat. Pertinet hoc ad illorum temporum ſimplicitatem, cum honeſtiſſimis orti familiis oues paſcebant, & quærebant aſinas, & agebant bubulcos, & regibus offerebant panes in clitellis, aulica vanitate nondum in mores inducta. Apparet autem paſcua non longius abfuiſſe: ne non ſatis vrbana eſſet iſta retardatio prandij, ad ſerum iunioris opilionis aduentum.

IX. *Dauid euocatur, adeſt, docetur, inungitur.*

Adeſt atque introducitur adoleſcens non ſine timore fortaſſe, certe non ſine innata verecundia; & erat qui placere poſſet, erat quippe rufus, & pulcher aſpectu, decoráque facie, & feſtinatio gratiam rubicundi coloris adiecerat. *Et ait Dominus*, non expectata interrogatione Samuelis, *Surge, & vnge eum, ipſe eſt enim*, quem prædixi tibi, quem prouidi mihi. Surrexit, vt ſacram vnctionem maiore cum veneratione perficeret. Sed prius, vt par erat, eum tota de re breuiter docuit, iuſſitque diuinæ acquieſcere voluntati. Quod ille, vt ſe ex noua admiratione collegit, quamuis obſequẽdi ſtudioſior, quam imperandi, ſibi denique paſſus eſt perſuaderi, re tota diuinæ prouidentiæ permiſſa, quæ ſæpe parum idonea inſtrumenta mirabilium operum eligit, vt tanto magis intelligatur, Dei id opus eſſe, non hominis. *Tulit ergo Samuel cornu olei, & vnxit eum in medio fratrum eius.* Sed & reliquas, vt opinor, ceremonias adiecit, quas prius in Saule vſurpauerat. Valebant enim ad conciliandam illi, apud maiores natu fratres, internam quandam venerationem, qualem vulgo laici clericis deferre ſolent. Nec paternæ apud iuuenem adhortationis eſt oblitus.

X. *cap. 16. 13.*

Sequitur ſacræ huius vnctionis effectus. *Et directus eſt ſpiritus Domini à die illa in Dauid, & deinceps.* Non videtur accipiendus hoc loco Spiritus Domini, ſpiritus charitatis, aut gratiæ gratum facientis. Abſit enim à nobis opinari hac primum die datum hunc ſpiritum Dauidi, de quo iamdudum dixerat Dominus, ſe in eo inueniſſe virum ſecundum cor ſuum. Itaque rectè auctum dicemus hodie, & vehementer amplificatum in Dauide ſpiritum illum; primùm autem datum non dicemus. Eodemque modo aucta ea dona, quæ principem illam ac primariam gratiam vel natura ſua, vel Dei benignitate conſequuntur. Plerique non male ſpiritum prophetæ, alij fortitudinis intelligunt: vtriuſque enim exempla in Saulis vnctione præceſſerant. Ego ſane Spiritum regium ac principalem libenter acceperim, rege videlicet ac principe dignum, qualem ipſe poſtulabat cum diceret, *Redde mihi lætitiam ſalutaris tui, & ſpiritu principali confirma me.* Spiritu qui hominem mutat in virum alterum, qui vitia corrigit, & plebeias virtutes, regias atque heroicas facit.

Dirigitur ſpiritus Domini in Dauidem,

& quis ille Spiritus.

Pſal. 50.

XI. *Quomodo perſeuerauerit in eo.*

Hic ergo Spiritus Domini regius ac principalis directus eſt, ſiue inſiluit in Dauid, quod ſignificat diuinæ actionis promptitudinem, longe ab humana tarditate diſtantem. Perſeuerauit autem deinceps in Dauide hic ſpiritus. Nam ſiue illum accipiamus ſpiritum prophetiæ, qui natura ſua lumen quoddam eſt ſpiritale tranſiens per modum actus, ſatis eſt vt eum perſeueraſſe dicamus, ſi is Dauidem ſubinde illuſtrarit, neque eum prorſus deſeruerit. Spiritus quoque fortitudinis perſeuerauit in Dauide, ſic vt viribus corporis ferè populares ſuos ætate ſuppares vehementer antecelleret, nec aduerſis vnquam rebus præ animi mollitudine frangeretur. Denique regiæ illæ virtutes perpetuò cultæ, etiam in ætate decrepita floruerunt; quod ſatis intelligi poteſt ex inſtitutione Salomonis in regem, & teſtamento quod apud eundem Salomonem edidit moriturus.

XII. *Samuel domum redit.*

Vnctione peracta reuerſus eſt Samuel in Ramatha, locum habitationis ſuæ; nec enim diutius ibi eum demorari opus erat, ne qua inde ſuſpicio naſceretur; nec Saulem adiuit, etſi fortaſſe non ignorabat illum conſilio ſuo aut conſolatione vehementer indigere, ob inflictam ei recens à Deo calamitatem. Verum diuino afflatus ſpiritu intellexit id Deo non placere, nec officioſum illum aditum, aut regi, aut prophetæ vtilem fore, ſi forte ille furens, in ſenem, tanquam in autorem calamitatis ſuæ, impetum faceret. Ex quo enim Saulem non viderat, *ſpiritus Domini receſſerat ab eo, & exagitabat eum Spiritus nequam à Domino* immiſſus, aut permiſſus. A malo dæmone vexatum fuiſſe, communis eſt antiquorum Patrum, & recentium ſcriptorum ſententia, qui melancholica corporis eius diſpoſitione abuteretur; quæ cum per muſicam harmoniam mitigaretur, dæmonis quoque eum affligentis actio, quæ ſe diſpoſitioni corporeæ accommodabat, temperabatur. Ita de hoc Saulis morbo ſenſerunt Ioſephus, Tertullianus, Clemens Alexandrinus, Auguſtinus, Hieronymus, Theodoretus, Eucherius, Iſidorus, Rupertus, Gregorius

Spiritus malus inuadit Saulem.

Magnus

n. 52. & ſeq.

Magnus, & alij plerique, quos in Annalibus retulimus.

XIII. Nec ſtatim agnoſcitur.

Hoc regis malum non tam cito agnitum videtur. Primum quia ſolet dæmon ſtudioſius occultare ſe initio, ne adhibitis diuinitùs inſtitutis remediis, exire compellatur. Deinde quia tam inſolens eſt atque inauditum reges audire dæmoniacos, vt alia omnia tam ipſe, quam domeſtici eius cogitaſſe putandi ſint, vixque tandem veram morbi cauſam agnouiſſe. Quin etiam vbi id primum domeſticis perſuaſum fuit, non tamen cito auſi ſunt tam turpem ac probroſam mali cauſam fateri. Significat etiam Ioſephus, opem à medicis diligenter quæſitam, ſed fruſtra, donec de perito excantatore cogitatum eſt. Reliquum ergo hunc annum cum ignoto morbo Saulem luctari patiemur. Dum Dauid reuerſus ad paſcua egregia fortitudinis opera perpetrabat, & prophetico ſpiritu plenus, ſpiritualia cantica pſalmoſque conficiebat, & modulabatur ad cytharam. Vtriuſque teſtes idonei ſunt Rupertus, Dionyſius, Abulenſis: & res ex ipſa Scriptura clariſſima eſt.

lib. 6. c. 9. Ant.

David ad paſcua inductus reuertitur.

XIV. Vbi exercet fortitudinis & pietatis officia.

Etenim inſigni animi corporiſque fortitudine præditus, in ſyluis, pecorumque cuſtodia illa facinora perpetrabat, quæ ipſemet poſtea, non vanitatis cauſa, ſed regis totiuſque populi confirmandi gratia, certamen cum Goliatho initurus, publicè recitauit, de leonibus & vrſis à ſe interfectis, propriaque manu dilaceratis, quæ Syracides ita prædicat, vt idgenus certamina Dauidis ludum appellet. Alia in deſertis illis locis Dauidis occupatio fuit, Dei laudes prophetico ſpiritu, per cantica pſalmoſque, celebrare. Nam bonam pſalmorum partem tum temporis ab eo fuiſſe compoſitam, & res ipſa loquitur, & idonei Scriptores prodidere, Vtrum autem omnium qui extant pſalmorum Dauid vnus dicendus ſit author: an ad eiuſdem gloriæ ſocietatem admittendi ſint alij, qui in quorumdam pſalmorum initiis inueniuntur inſcripti, neque leuis, neque noua eſt diſputatio, multis pro vtraque parte certantibus. Ego ad illos accedo libentius, qui pſalmos omnes Dauidicos eſſe volunt, cæteros autem qui inſcripti reperiuntur, fuiſſe cantores, vt eleganter diſſeruit in proœmio pſalmorum S. Chryſoſtomus. Sed hac tota de re vide Annales [a] ipſos in hunc locum.

Eccl. 47. 3.

Pſalmorũ autor vnus David.

a an. m. 2969. num. 62. & ſeqq.

ANNVS MVNDI 2970.

SAMVELIS 31.

SAVLIS & ACHIÆ Pont. 9.

DAVIDIS 20. TROIÆ 100.

DERCYLI 20. Imperij Aſſyrior. 1039.

ANTE CHRISTVM 1083.

I. Saulis morbus agnoſcitur.

a l. 6. Ant. c. 9.

CVm ægritudo Saulis vehementiùs ſæuiret in dies, fieretque medicis artibus remediiſque potentior, vt Ioſephus ſignificat [a], ſubiit animos domeſticorum eius illa cogitatio, ne dæmonis inhabitantis, aut ſubinde ventitantis agitatione vexatio illa contingeret, qua rex furere plerumque, atque inſanire videbatur. Sed & illa opinio à multis iam ſeculis vigebat, carminibus & excantationibus, dæmonum vim reprimi, maleficia cohiberi, & animi corporiſque ſanitatem poſſe reparari, idque in Ægypto in exitu Hebræorum tentatum, quamuis irrito conatu, teſtis eſt Sapiens [a]. Ex ea opinione profecta eſt illa oratio ſeruorum Saulis. *Ecce Spiritus Dei malus exagitat te*, nemo enim poteſt hæc facere, quæ tu facis, niſi fuerit dæmon cum eo. Explorata itaque ægritudine, idoneum, iucundum, atque in promptu poſitum excogitatum eſt à nobis remedium, quo malum hoc curari vel mitigari certe poſſit.

a Sap. 16. 7. 8.

II. Remedium in Pſalte quæritur.

Iubeat ergo Dominus noſter, & ſerui tui qui coram te ſunt quærent hominem ſcientem pſallere cythara, vt quando arripuerit te Spiritus Domini malus, pſallat manu ſua, & leuius feras. Et quidem ſacros hymnos, vt ait Ioſephus. Neque enim nuda erat & ſolitaria, illa fidium contrectatio, ſed ſacri hymni & pſalmi à Dauide canebantur ad lyram, vt ſimul harmonicus concentus noxiis & melancholicis humoribus degrauatum releuaret caput, ſimul etiam ſacri hymni in Dei honorem à ſancto iuuene decantati, dæmonum actionem Domino miſerante reprimerent. Dæmon enim qui melancholica diſpoſitione gaudet, eaque ad incitamenta peccandi abutitur, ea diſcuſſa, indirecte, & ex accidente, vel abigitur, vel impeditur. Sed præcipua huius remedij vis ex ipſo pſalte pendebat, qui multum gratia valebat apud Dominum, ad opem ægro diuinitus obtinendam.

Quomodo muſica proſit arreptitiis.

III. Edocetur Rex de Dauide.

Propoſito grauiſſimi morbi remedio, eoque facili ac iucundo, illico Rex acquieſcit, qui ne difficile quidem, & acerbum erat recuſaturus, iubetque ſibi prouideri de pſalte quopiam egregio, qui lingua & digitis eximiam delectationem afferat, ſiue quia morbus & mœror ingens non poterat modica delectatione mitigari; ſiue quia reges aſſueti deliciis, exiguo lætitiæ obiecto non tanguntur; quod ab aſſuetis, vt ait Philoſophus, non fiat paſſio. Hic vnus de aulicis, *Ecce*, inquit, *vidi filium Iſai Bethlehemitem ſcientem pſallere, & fortiſſimum robore, & virum bellicoſum, & prudentem in verbis, & virum pulchrum, & Dominus eſt cum eo.* Hic nimirum idoneus erit, qui hoc munere, aliiſque cum laude fructuque fungatur. Cæterum hæc elogia Dauidis, eius ætati vicenariæ recte conueniunt: Nam Scriptura paſſim iuuenes, à 20 annis & ſupra, viros bellatores vocat, & qui poſſint ad bella procedere. Sedecim autem annorum ætati, quæ eſt aliquorum chronologia, quomodo conueniant ipſi viderint. Sed has ipſas, aliaſque Dauidis dotes aulicis æmulandas, habes in Annalibus [b] non negligenter explicatas, quas hoc loco ſtudium breuitatis cogit omittere.

Eiuſque dotibus exiruſtis.

b 1970. n. 9. 10. 11.

IV. Euocatur ad Saulem.

Miſit ergo Saul nuncios ad Iſai, vt Dauidem è paſcuis euocatum, eò enim ex vnctione reuerterat, ad ſe mitteret: non vtique ad perpetuam, aut diuturnam in aula commorationem, alioqui non miſiſſet mox qui diceret patri, *Stet David in conſpectu meo*, ſed probaturus an aliquid opis in eius fidibus cantuque reperiret. At Dominus eum volebat

Cur Dauid in aula reſideat ex Dei prouidentia.

maturè in aula verſari, quamuis in ea multa aduerſa, atque aſpera toleraturus eſſet, & certiſſima diſcrimina mortis aditurus, priuſquam in deſtinati regni poſſeſſionem mitteretur. Idque neceſſarium erat: Alioqui ab aula, turbiſque popularibus ſecreta virtus eius, neceſſariam in populo iactationem non haberet, neque hominum beneuolentiam humano more ſibi compararet, ſine qua tamen neque regnum obtinere, neque occupatum retinere potuiſſet. Quid quod neque pacis, neque belli negotia, ſine hac experientia facile diſceret? Nec conſentaneum fuiſſet illi prouidentiæ, quæ diſponit omnia ſuauiter, & quæ volebat ærumnis, herois ſui exercere patientiam, ex deſertis locis in ciuitatem regiam, ex caulis ad aulam, ex hara ad thronum, regem proſilire: & pedum in ſceptrum, rhenonem in purpuram, paſtoritium petaſum in regium diadema, repentinum, atque improuiſum commutare.

V. Iſai mittit filium ad regem cũ muneribus.

Porro Iſai mandato regis accepto, illico parendum putauit, ne ſi cunctaretur, regis ægritudinem leuiter ferre videretur. Sed noluit conſueta temporibus illis vrbanitatis officia negligere. Miſit itaque filium ſuum, non ſine aliquo veſtium cultu, & famulo ſocio, qui mox rem geſtam referret ad ſenem, & miſit cum aſino panibus onuſto, & lagena ſine vtre vini, & hœdo vno, quæ omnia in aſinum impoſita intelliguntur. Dauid autem cytharæ ſuæ, qua regi laturus erat opem, minime omnium oblitus eſt. *Venit ergo Dauid ad Saulem, & ſtetit coram eo*, munera nec ſpreuit rex, nam *gratius eſt pulchro veni ns ex corpore munus*. Itaque dilexit eum nimis, & factus eſt eius armiger, in prætoriam videlicet cohortem allectus, vt ægro principi eſſet ad manum. Et forte tum contigit vt Saul aduentitio furore corriperetur, & promptam acciperet à nouo medico curationem. Itaque bene de ſe iam meritum dilexit, & beneficium perpetuum eſſe voluit. Ideoque miſit Saul ad Iſai, internuncio vſus famulo, qui cum aſino reuertebatur ad herum, dicens, *Stet Dauid in conſpectu meo; inuenit enim gratiam in oculis meis.*

Regi placet ac retinetur.

VI. Cum bona ſenis venia.

Noluit filium, vtique præ cæteris dilectum patri, niſi cum bona ſenis venia, qui ipſum fortaſſis illico rediturum putarat, apud ſe retinere diutius. Id autem facile intelligitur impetratum. Quidni enim in octo filiorum turba, vnus principi, ad honorificum & ſalutare miniſterium concederetur, quod beneficij loco omnes ducerent, & ſtudioſiſſimè ambirent? Nec tamen Rex aliam præ ſetulit Iuuenis retinendi cauſam, quam quod is ſibi gratus eſſet. Nam reges, cæterique viri principes nunquam videri volunt beneficium accepiſſe, & ſe alicui minori præſertim, debitorem fateri mortis inſtar putant: imo beneficium cum accipiunt, conferre ſe arbitrantur. Remanſit itaque apud Saulem Dauid, ſed non remanſit diu. Et certo conſtat illum ad parentem fuiſſe remiſſum: quandiu autem remanſerit, & qua occaſione remiſſus fuerit, non certo conſtat. Torniellus putat decem circiter menſibus apud Saulem manſiſſe; ego crediderim ſufficere multo pauciores, vt tanto probabilior ſit anni ſequentis obliuio Dauidis in Saule.

Principes videri nolunt beneficium accepiſſe.

Cic. 2. offic.

ca. 17. 14.

VII. Cauſam autem aut occaſionem reuerſionis ex illis Scripturæ verbis colligere poſſumus. *Tribus maioribus filiis Iſai, ſecutis Saulem, abiit Dauid, & reuerſus eſt à Saul, vt paſceret gregem patris ſui.* Sentiebat Saul Philiſthæos, perpetuos Iſraelitici nominis hoſtes, bellum contra ipſos meditari ac moliri ipſe autem, qui *quemcunque viderat virum fortem, & aptum ad prælium ſociabat eum ſibi*: cum accepiſſet Iſai plures habere filios, bello valde idoneos, eos à patre abducere voluit, ſibique ſociare. Tres natu maiores non inuitus conceſſit pater; ſed eam ſimul occaſionem accepit rogandi regem, vt ad ſe filium ſuum natu minimum remitteret, quoniam non cytharæ neque otij, ſed tubarum ac belli tempus immineret, & illi plurimum, iſte parum bello adhuc vtilis videretur. Saul autem, qui ſe dudum, diuina rem diſponente prouidentia, morbo leuatum ſentiebat, ratus nullo ſuo incommodo Seni gratificari ſe poſſe, qui iſtius vnius præſentiam, trium abſentia redimere velle videbatur, in hanc permutationem non inuitus conſenſit. Potuit etiam Dauid ipſe aulæ fugitans, & ſolitudinis amans ſignificare, reditum ad patrem ſibi gratiſſimum fore: aulicis, qui forte dolebant oculis, ob principis in eum amorem, non inuitis.

Qua occaſione reuerſus fuerit Dauid ad patrem.

ca. 14. 52.

ANNVS MVNDI 2971.

SAMVELIS 32.

SAVLIS & ACHIÆ Pont. 10.

DERCYLI 21. Imperij Aſſyrior. 1040.

ANTE CHRISTVM 1082.

I. Philiſthæi bellum inſtaurant in Hebræos.

Celebrem hunc annum reddit glorioſiſſima Dauidis de Goliatho victoria, cum ſummo Philiſthæorum dedecore, damnóque coniuncta. Interim enim dum is, ab aulicis turbis expeditus, moratur in paſcuis, eiuſque fratres adſcripti militiæ, regia vexilla ſequuntur, ſuſcitatum, aut inſtauratum eſt potius bellum Philiſthæorum contra Iſraelitas, quod mirabili illa clade ſopitum fuerat, cui Ionathas initium dederat. Cuius inſtaurandi non alia videtur fuiſſe cauſa Philiſthæis, quam immortale eorum odium in Iudæos, & ambitioſum in eos dominandi deſiderium. Vt ex illis Goliathi verbis intelligi poteſt. *Si ego præualuero vos ſerui eritis, & ſeruietis nobis.* Animus ergo erat reparatis hoc ſeptennio viribus (nam clades vltima tertio Saulis anno contigerat) pro vno præſidio deleto, plura variis in locis conſtituere, Iſraelitas ferro ſemel, auro & argento quotannis exarmare, & acerbam omnino ſtabilire ſeruituté, ſi prius pro accepta clade, poſſent ingenté aliquá eis reponere calamitatem.

cap. 14.

qua ex cauſa.

II. Conueniũt vtrinque exercitus.

Occaſio fortaſſe fuerit regis non ignota ægritudo, quæ ſpem victoriæ faceret de hoſtili exercitu, ſub ægro capite militante. Domini autem in permittendo bello conſilium fuiſſe videtur, Dauidem reddere glorioſum, & primum illi gradum ad imperium ſternere. Coguntur in eundem locum vtrinque

copiæ

copiæ, & quoniam magnum habet ad victoriam momentum loci commoditas, vterque exercitus eum affectauit, vterque ad collem caſtra locauit: ſic vt vallis eſſet inter eos. Dum autem vterque expectat, vt ab altero initium pugnæ ſumatur, vt qui prouocatur è ſuperiore loco irruens in prouocantem, potiore conditione ſit ad victoriam, nonnulli abiere dies. Interea venit in mentem Philiſthæis bellum ſingulari certamine definire, eoque de alterutrius populi ſeruitute, vel dominatione paciſci; præſertim cum apud ſe haberent virum bellatorem, cui parem opponere, Iſraelitarum caſtra omnino non poſſent.

Philiſthæi petunt ſingulare certamen.

III. Fiducia Goliath, & roboris eius.

Is fuit Goliathus gente Philiſthæus, patria Gethæus, genere ſpurius, ſtatura ſex cubitorum & palmi, id eſt nouem pedum cum triente, robore tanto quantum neceſſe erat ei, qui cum tam graui armorum pondere pugnare poſſet. Nam vt taceatur de cæteris, ærea lorica erat ducentarum & octo librarum cum triente, ferrum autem haſtæ viginti quinque librarum. Ex quibus clypei & caſſidis, & ocrearum, & gladij pondus æſtimandum eſt, & hominis robur, qui hæc non ſolum terre, ſed iis etiam facile vti pugnando poterat. Armatus etiam erat inſigni ſuperbia, quæ ſui confidentiam, & omnium aliorum contemptum illi afferebat. Addit Ioſephus pone ſecutam armatorum phalangem, coram qua faſtidioſam ſpirabat arrogantiam, prouocans Hebræum aliquem ad ſingulare certamen, additis ex euentu pugnæ conditionibus, quæ communem gentis conſenſum indicabant; neque enim aliter de ſeruitute eorum paciſci, quantumuis impudens, auſus eſſet; aut illi certe eam toties iterari paſſi non eſſent.

Is prouocat Iſraelitas.

IV. Qui omnes ſtupent, ac metuũt nimis.

Quæ cum ille verborum tonitrua profudiſſet, retro ad ſuos reuerſus, gloriabundus militari more iactabat, *Ego exprobraui agminibus Iſrael hodie*, oſtendi eos ignominioſa timiditate exprobrabiles, qui in tot bellatorum millibus non inueniant vel vnum, qui totius gentis dedecus abſtergat, & periculo ſuo cæterorum pudori medeatur. Quæ cum quotidie iactarentur, nullius indignatio ingenitam fortitudinem exacuit, ne Ionathæ quidem, aut Saulis, aut vllius eorum, qui poſtea fortes Dauidis appellati ſunt, Deo illis audaciam ſubtrahente, & inſolitam inſinuante timiditatem, dum adueniret is, cui eam ipſe gloriam reſeruabat. Itaque *audiens Saul, & omnes Iſraelitæ ſermones Philiſthæi, ſtupebant, & metuebant nimis.* Quod in Saule minus mirum, à quo ſpiritus ille fortitudinis abierat. Mirum potius tot Iſraelitas, neque publico dedecore, neque priuata gloria, neque promiſſis à Saule diuitiis, neque regio coniugio ad ſingulare certamen potuiſſe perpelli. Nimirum vbi prima cauſa defuerit, ſecundæ nihil poſſunt.

Et cur.

V. Dauid venit in caſtra.

Interea bellum ducebatur magis, quam gerebatur; quadrageſimum enim iam diem Philiſthæus ille mane & veſperi procedebat, inſultando Iſraelitis, & vnum aliquem ad certamen ſingulare prouocando: quo die Dauid, miſſu patris venit in caſtra, cum commeatu domeſtico ad fratres, & munuſculis ad tribunum. Et hinc facile intelligitur milites ſibi de victu prouidere ſolitos, ſuiſque ſtipendiis militaſſe ſub proprio principe. Venit autem Dauid ad vallum caſtrorum, quod Hebræis dicitur Magala, in quo militum ſarcinæ ſeruabantur. Non inuenit ibi fratres ſuos, exierant enim ad locum pugnæ, & ſuis quiſque locis ſtabant ad pugnam parati, ſi forte hoſtis in vallem pugnaturus deſcenderet, ad quod mutuis ſe clamoribus prouocabant, nec tamen pugnam adhuc inierant, quia ſuperueniebat Goliath expoſcendo, & cum conuitio flagitando aliquem Hebræum ad ſingulare certamen.

1. Reg. 17. 20.

VI. Adit locũ prælij, & rei ſtatum addiſcit.

Vociferatione militari, quaſi pugnæ præludio excitus Dauid, derelinquens vaſa quæ attulerat, ſub manu cuſtodis ad ſarcinas, cucurrit ad locum certaminis, ibique inuentos fratres interrogabat quomodo ſe haberent, & viciſſim de patre reſpondebat eis. Cumque adhuc ille loqueretur eis, prodit de more Goliath, & ſuum illud quaſi ſolenne carmen intonat; quod Dauidi in rei nouitate admirationem, cæteris metum vehementem incuſſit. *Omnes enim Iſraelitæ cum vidiſſent virum, fugerunt à facie eius, timentes eum valde*, & videlicet fratres Dauidis cum eis. Hic Dauid edocetur quid hoſtis ille agitaret, & quid præmij rex conſtituiſſet ei, qui illum occideret, & probrum commune deleret. Cumque hic, qui à Dauide rogabatur, reſpondiſſet quod res habebat, veritus Dauid ne non ſatis explorata narraret de regis edicto, & præmiis victori propoſitis, declinauit ad alios, quos eodem modo interrogauit, addita etiam contemptim accuſatione Philiſthæi, quæ tacitam ſui oblationem innueret. *Quis enim*, inquit, *eſt hic Philiſthæus incircumciſus, qui exprobrauit acies Dei viuentis?* quæ vox zelum in Dauide diuini honoris oſtendit.

VII. Significat ſe optare pugnam, & à fratre obiurgatur.

Cum ergo alij eadem confirmarent, & in opinionem venirent hunc è paſcuis iuuenem, iuuenili ardore plenum, & Dei ſpiritu, cuius honorem zelabatur, roboratum, optare cum hoc Philiſthæo inire certamen, id inter ſe muſſitabant. *Quod cum audiſſet Eliab frater eius* natu maximus, *loquente eo cum aliis, iratus eſt contra Dauid*; vtique ex fraterna potius, licet paulo feruidiore, charitate, quam ex inuidia, *& ait, Quare veniſti? & quare dereliquiſti pauculas illas oues in deſerto? Ego noui ſuperbiam tuam, & nequitiam cordis tui, quia vt videres prælium deſcendiſti.* Superbiam accuſat, quod multo fortiori æquare ſe audeat, & armorum inſolens, temerè ſibi de veterano milite victoriam polliceatur, nomine autem nequitiæ, aſtutam intelligi curioſitatem, quæ ſpecie viſendi fratres, exercitum videre, prælio intereſſe voluerit. Cui Dauid ſuauiter, *Quid feci?* quid admiſi criminis interrogando & audiendo? an forte loqui non licet?

VIII. Perſtat in ſententia, & ad regẽ adducitur.

Nec tamen propterea ab incepto deſtitit Dauid; quippe qui in corde ſuo ſentiebat vires ſuggerentem Deum. Pro ſua tamen modeſtia maiorem natu fratrem reueritus, ab eo paululum ad alium declinauit, eademque interrogatione vſus, idem reſponſum accepit. Hac porro interrogatione non expetebat fieri certior, cupiebat potius deſiderium ſuum

multorum ore iactatum Regi innoteſcere, quod & conſecutus eſt, & ad Regem adductus, *Non concidat*, inquit, *cor cuiuſquam in eo*, dum ſibi metuit aut mihi, in glorioſo iſto Philiſthæo, *Ego ſeruus tuus vadam, & pugnabo aduerſus eum.* Cui Saul, non vales reſiſtere Philiſthæo iſti, nec pugnare aduerſus eum, quia puer es, hic autem vir bellator eſt ab adoleſcentia ſua. Puerum vocat, etſi vigeſimum primum ætatis annum agebat, vt recta Chronologia poſtulat: itaque figurata locutio agnoſcenda eſt, talibus colloquiis vſitata: præſertim cum Saul & corpore grandis eſſet & ætate, Dauid autem humiliore ſtatura; itaque mox non puer dicitur; ſed adoleſcens. Et Sapiens ait eum pugnaſſe cum leonibus & vrſis *in iuuentute ſua*; quæ pugna iamdudũ contigerat.

verſ. 42. Eccl. 47. 5.

IX. Cui perſuadet ſuũ cum Goliatho certamen.

Cum ergo cerneret Dauid regem ſibi certaminis imparitatem obiicere, vires, experientiam, ætatem maiorem requirere, coactus narrauit priſtinas illas victorias ſuas aduerſus vrſum & leonem, quas ad tempus illud retulimus, quo eas credimus contigiſſe. Ex qua narratione non vires modo corporis, ſed magnitudo etiam animi, zelus diuini honoris, eximia in Deum fiducia, quo incitante ſe offerebat certamini, apertè cernuntur. Quæ rex admiratus, & ſimul intimè animo, ad bene tota de re ſperandum affectus, ei fauſta precatus, pugnam illi permittit. Ne tamen humanæ prudentiæ deeſſe videretur, armis ſuis iuuenem induit, patiente potius quam optante Dauide; quippe qui confidebat in Domino, ſe poſſe Goliathum ſine armis ſuperare, ſicut nuper leonem & vrſum inermis confecerat. Accepit tamen arma, vt regi obtemperaret, qui eum probe armatum pugnare cupiebat, ne temerè fortiſſimum iuuenem abieciſſe, ac morti tradidiſſe videretur.

X. Armis à Saule induitur, quæ & deponit.

Arma porro illa Saulis dicuntur, non quod ea rex geſtare ſoleret, neque enim vllam habere poterant cum Dauide proportionem, ſed quòd ex regio armamentario deprompta eſſent: quæ tamen depoſuit, quod iis propter inſolentiam vti non poſſet: Deo ipſo, qui inermem pugnare volebat, armorum faſtidium ingerente. Accepit ergo Dauid baculum ſuum, quem ſemper habebat in manibus, & elegit ſibi quinque limpidiſſimos lapides de torrente; & miſit eos in peram paſtoralem, quam habebat ſecum, & fundam manu tulit, & proceſſit aduerſus Philiſthæum, hoc ipſo ſignificans ſe admittere certamen ſingulare. Id facile agnouit Goliath, ideóque propius ad Dauidem acceſſit, cum armigero ſuo, qui clypeum de more præferebat, vt certius cognoſceret quem tandem haberet pugnæ aduerſarium, æmulumque victoriæ. Et animaduertens inermen adoleſcentem, nullo pugnæ apparatu formidabilem, in quo debellando pudorem potius, quam gloriam acquireret: & ſi quis forte caſus opinionem eius, & ſpem quamuis exploratam, fefelliſſet, incredibile dedecus incurreret, *deſpexit eum*, atque adeo indignatus eſt.

Funda lapidibuſque contentus.

XI. Philiſthæi maledicta & minæ.

Numquid ait *ego canis ſum, quod tu venis ad me cum baculo?* & maledixit Dauidi in diis ſuis, dicens, Dij te male perdant, aut ſimili quapiam imprecatione vtens. Adiecit etiam ſuperbas atque formidabiles minas, *Veni*, inquit, *ad me dabo carnes tuas volatilibus cæli, & beſtiis terræ*, quæ te trucidatum à me abiectumque, dilacerent inſepultum. Cui viceuerſa Dauid, *tu venis ad me cum gladio*, in quo confidis, *& haſta*, qua me confodias, *& clypeo*, quo te ipſe tuearis. *Ego autem venio ad te in nomine Domini exercituum*, cuius præſidium multo eſt potentius omnibus armis tuis; cuius arbitrio ac voluntate vincunt & vincuntur exercitus, qui Deus eſt *agminum Iſrael*, quæ tu *hodie* quoque probris, atque contumeliis affeciſti: quem propterea vltorem iniuriarum in ſuos illatarum formidare debes. Quod ego iam tibi, quaſi mali nuncij Propheta denuncio; is manu mea vindictam de te ſumet, *Et dabit te Dominus in manu mea, & percutiam te, & auferam caput tuum à te, & dabo cadauera caſtrorum Philiſthiim hodie volatilibus cæli, & beſtiis terræ.* Quæ apparet ſpiritu prophetico à Dauide pronunciata, ita minæ eius in rem deductæ ſunt, hoſtiles autem in ventos abiere.

Dauidis fiducia, & denunciatio cladis.

XII. Saul inquirit de Dauide.

Intereà Saul videns Dauidem egredientem contra Philiſthæum, quærit ab militiæ principe Abnere de qua ſtirpe deſcendat hic adoleſcens; quod cum ille ignoraret, rem ipſam Rex à Dauide ipſo mox didicit. Sed mirum valde eſt Dauidem nunc ignotum eſſe potuiſſe Sauli, qui non ita pridem apud ipſum habitauerat, cytharam crebro coram ipſo pulſauerat, denique armiger eius fuerat. Dicendum videtur plures cauſas huius ignorationis concurrere potuiſſe. Prima eſt S. Auguſtini, quæ pleriſque probatur, mutatio ſcilicet in facie Dauidis, barba copioſius, vt fit illa ætate, per octodecim circiter menſes adnaſcente, ac magnam faciei partem prius nudam ac læuem obtegente. Addatur mutatio habitus; aliter enim in aula, aliter in paſcuis induebatur: veſtitu autem admodum mutato, cum modica faciei mutatione, facile quis non agnoſci poteſt. Facilis quoque eſt in principibus viris obliuio, cum multos habent ſubditos, à quibus ad tempus aliquod inuiſuntur, nec multo poſt tempore apparent. Dauid autem nec diu in aula verſatus eſt, nec facile apparebat ante Saulem, niſi cum is fiebat impos ſui, & parum aptus ad homines dignoſcendos. Nihil denique abſurdi eſt dicere memoriam ac phantaſiam Saulis, ex frequenti agitatione dæmonis, nonnihil fuiſſe debilitatam.

Mira eius ignorantia, eiuſque cauſa.

XIII. Venitur ad pugnam.

Sed reuertamur ad bellatores noſtros, quorum prima fuit quaſi velitatio verborum, ad iram cotem fortitudinis vtrique acuendam. Ad rem ergo extemplo ventum eſt; accingit ſe Philiſthæus ad certamen, expedit arma, appropinquat hoſti. Dauid quoque expedit arma ſua. Educit enim è pera lapidem vnum, & in funda poſitum circunducit ad caput, vt impetu maiore ferretur, quem etiam curſus vibrantis augebat. Excuſſus toto conatu lapis, ſtridens diuerberat auras, & molientem arma Philiſthæum, nec opinato vulnere in frontem ferit, tanto impetu vt oſſe confracto, lapis in fronte infixus hæreret, fractoque cerebro in faciem cruentum proſterneret, ſemiuiuum, aut potius plane mortuum. Nam ſatis conſtat fracti cerebri vulnus eſſe lethale. Quamquam dici poteſt Goliathum ictu lapidis ita iacuiſſe proſtratum, vt non ſtatim animam ageret:

Dauid lapidem infigit in fronte Goliathi.

Eique caput amputat.

ideóque cucurriſſe Dauidem, vt eum plane cōficeret, biſque interfectum dici, quod gemina quodammodo morte, ex gemino mortifero vulnere moreretur. Caput autem præcidit, tum vt hominis omnibus certior eſſet interitus, tum vt vndique in triumphum circumferri poſſet, ad Dei Dauidiſque gloriam, & vniuerſi populi lætitiam.

XIV. Philiſthæi fugiunt, quos Iſraelitæ perſequuntur.

At Philiſthæi proſtrato eorum coriphæo, fracti animis ſe in fugam dederunt. Vice autem verſa multum animi ex tali ſpectaculo Hebræis acceſſit, qui *conſurgentes vociferati ſunt*, militari ſe clamore excitantes ad impreſſionem faciendam, & perſecuti ſunt Philiſthæos, vſque dum venirent in vallem, quæ erat iuxta vrbem Accaron, atque adeo vſque ad portas ipſius. *Cecideruntque vulnerati de Philiſthiim in via Saraim, & vſque ad Geth, & vſque ad Accaron.* Septuag. & Ioſephus priore loco habent Aſcalonem, poſteriore Accaronem: quæ vrbes non parum à ſe diſtant. Venientibus enim ex Ægypto prima vrbium Philiſthæarum occurrit Gaza, tum Aſcalon tertia Azotus, quarta Accaron, poſtrema Geth. Ex quo intelligi poteſt fugam valde latè fuſam, ac diſperſam fuiſſe, quò ſcilicet quemque aut impetus tulitlet, aut ſpes euadendi, cò ferebatur, & ſtrages tanto fuit maior, quo minus congregabantur ad reſiſtendum. Cæſorum numerus initus non eſt, fortaſſe quia plurimis in locis, nec parum à ſe diſtantibus cædes facta eſt. Eum tamen vel inuenit, vel excogitauit Ioſephus: ait enim triginta millia cecidiſſe, duploque plures fuiſſe vulneratos: reuerſos autem Iſraëlitas diripuiſſe caſtra hoſtium, atque incendiſſe.

l. 6. Ant. c. 11.

XV. Dauidis præda.

Quod autem dicitur Dauidē aſſumpſiſſe caput Philiſthæi, & attuliſſe illud in Ieruſalem, arma vero eius poſuiſſe in tabernaculo ſuo, ſic videtur accipiendum, arma omnia Goliathi ad tentorium, fratrum ſuorum, à Dauide delata, quod propterea ipſius dicitur, quia erat ei commune cum fratribus, dum eſſet caſtris. Et credibile eſt hanc prædæ partem, iuſſu Regis Dauidi fuiſſe tributam, qui tam nobili facinore ſolus victoriæ aditum patefecerat. Inde autem arma quæ nemini vſui eſſe poſſent propter magnitudinem, deportata ſunt in Bethlehem in paternam domum: gladius autem nominatim conſecratus eſt Deo, & in eius ſanctuario, quaſi anathema appenſus. Sed hæc poſtea. Nunc deductus eſt Dauid à principe militiæ ad regem caput Philiſthæi habens in manu, longa videlicet cæſarie apprehenſum, vt honoris cauſa Rex omnium primus hoc truci ſpectaculo lætaretur, vtque nouo bellatori, qui tam glorioſum militiæ rudimentum poſuiſſet, rex ipſe gratularetur, eiuſque genus, vti cupiebat, ab ipſomet addiſceret. Denique neceſſe erat introduci Dauidem ad regem, quandoquidem ex decreto regio, præmij loco ipſius generum illum eſſe oportebat.

Deducitur victor ad Saulem.

XVI. Ionathas multis titulis amat Dauidem. c. 18. 1.

Cum ergo Saul, & genus Dauidis, & alia, vt aſſolet, percontatus eſſet à iuuene, quem illi, iam egregia fortitudo conciliarat, idque coram Ionatha filio ſuo, cæteriſque principibus viris; & Dauid ſingulari cum modeſtia & ſignificatione virtutis reſponderet, omnium ad ſe animos voluntateſque pellexit: Ionathæ in primis, qui ex eo ſermone ſingulari cum amore complexus eſt. *Anima Ionathæ*, ait Scriptura, *conglutinata eſt animæ Dauid.* Amor enim animos vnit atque agglutinat, iſque primarius eſt illius effectus, *& dilexit eum Ionathas, quaſi animam ſuam.* Agnoſcebat quippe in eo iuuentutis florem, ſua ipſum ſponte amabilem: oculorum, totiu que oris ſpeciem ac dignitatem videbat, animi corporiſque fortitudinem, omni prædicatione maiorem, digito ipſo tangebat: auditione ipſe ſua vſurpabat ſermonum modeſtiam, hominis nihil ex tali, tantaque victoria inſoleſcentis, ſed gratioſiſſimo potius pudore verecundantis. Quid quod habitantem in eius pectore odorabatur ipſum Deum?

XVII. Aliæ amoris eiuſdem cauſæ.

Nobiliſſimam præterea tribum Iuda, ad quam pertinebat Dauid, nobilem numeroſamque familiam Iſai non ignorabat. Quin etiam ex affinitate fratrem ſibi cum fore, publico patris ſui decreto, qui iam promiſſi reus eſſet, non dubitabat. Quid igitur mirum ſi Ionathas tot titulis amabilem Dauidem eximia charitate dilexit? Sed Deus quoque ſuauiſſimam teneritudinem præcordiorum inſtillauit in cor eius, qualis ſolet eſſe parentum in filios, vt Dauidem apud Saulem commorantem, fideliter fortiterque tueretur, adeo vt eius amicitiam paterna neceſſitudine antiquiorem haberet. Deinde cum ſimilitudo ſit amoris mater, multáque eſſet Dauidem inter & Ionatham ſimilitudo, virtutis, ſtudiorum, fortitudinis heroicæ, quam aduerſus Philiſthæos egregio vterque facinore probauerat, non potuit inde amor in Ionatha non effloreſcere: qui cum mox agnitus eſſet à Dauide, nam tactis ipſis mox à Ionatha patefactus eſt, mutuam in Dauide beneuolentiam peperit, vt perfecta inter vtrumque exiſteret amicitia, amore amorem procreante.

XVIII. Muneribus quoque teſtatur amorem.

Sed cum munera teſtes ſint atque indices amicitiæ, imo & fomites ac tutores, Ionathas in ſignum in imæ beneuolentiæ, *expoliauit ſe tunica qua erat indutus, & dedit eam Dauidi, & reliqua veſtimenta ſua.* Potuit precioſis amicum monilibus Imperij candidatus honorare, ſed voluit quamprimum occurrere neceſſitati amici, quem ferre non potuit veſte indutum paſtoritia, vulgo aulicorum haberi contemptui, itaque thenone exutum, voluit in ſplendida veſte fulgere, & quaſi alterum Ionatham; quem veſtibus exhibebat diligi, atque honorari: Ipſum autem Dauidem, cum ſe perpetuo in Ionathæ veſtibus cerneret, eius vbique memoriam circumferre, & intelligere, ſe in animo Ionathæ penitus, intimiſque viſceribus, ſicut in eiuſdem veſtibus, habitare. Neque hac liberalitate contentus, arcum ſuum manibus eius, & dorſo pharetram, & baltheum renibus, & lateri gladium addidit, vt paſtorem in virum militarem verteret. Cumque viri militares arma ſua magni faciant, præſertim quæ ſunt eximiæ bonitatis ac decoris, qualia ſunt arma virorum principum, Ionathas armis ſuis Dauidi largiendis, ſingularem erga eum beneuolentiam demonſtrauit, ſimul etiam indicauit tam egregium bellatorem armis optimis ac decentiſſimis initiandum eſſe.

Datis ei veſtibus & armis ſuis.

XIX Et fœdere cum ipſo inito.

Nec ſatis eſſe duxit Ionathas tacitis hiſce, mutiſque rebus deuinciri animos ac conglutinari, verbis opus fuit, certiſque ceremoniis, fœdus ineundum erat, initum eſt. *Inierunt*, ait

Scriptor ſacer, *David & Ionathas fœdus, diligebat enim eum, quaſi animam ſuam.* Itaque cupiebat vt quale fœdus exiſtit inter corpus & animam eiuſdem hominis, quam antiquum, quam conſtans & immutabile, tale apud ipſos perpetuo perduraret. Exiſtimat autem Abulenſis, ſeruatas fuiſſe in hoc fœdere ſolemnes illas ceremonias occiſi animalis, diſſectique, & tranſitus ineuntium fœdus inter diuiſiones, & non pactum duntaxat iureiurando firmatum; quia ceremoniæ illæ ad ipſam fœderis vim ac naturam pertinebant, ſine quibus non eſſet, neque diceretur fœdus, ſed pactum, vel promiſſio: fœdus autem perpetuo dicitur, tam ab vtroque ipſorum, quam à Saule, pactum vel promiſſio nunquam dicitur.

XX. Poſtremo conſuetudine vitæ.

Acceſſit poſtremo ad abſolutionem amicitiæ, mutua vitæ conſuetudo, Saul enim, vel ſua ipſe ſponte, vel annuente Ionatha, retinuit apud ſe Dauidem, *nec conceſſit ei vt reuerteretur in domum patris ſui*, ſicut antea. Et qui eum dudum armigerum ſuum eſſe voluerat, quod famuli cuiuſpiam, aut gregarij militis eſt munus, nunc poſt datum fortiſſimi viri experimentum, *poſuit eum Saul ſuper viros belli*, non vt princeps militiæ fieret, Abnere exautorato, quem in ſua perſeueraſſe dignitate conſtat, ſed vt in quopiam inferiore magiſtratu, vices illius gereret, qui & grauis ætate, & dignitate regi patruelis eſſet. Itaque egrediebatur ad omnia quæcunque miſiſſet eum Saul, vt qui & prudentia & fortitudine præſtaret, & ſupra ætatem virtutes duci neceſſarias conſecutus eſſet. Itaque cum Dauid apud regem gratioſus eſſet, & intima Ionathæ beneuolentia frueretur, facile id quoque conſecutus eſt, vt acceptus eſſet in oculis vniuerſi populi, maximéque in conſpectu famulorum Saulis. Sed hæc poſterius contigerunt, nunc ad Dauidis triumphum reuertamur.

XXI. Triũphus Dauidis.

Fugatis itaque conciſiſque Philiſthæis, reuerſus eſt in ciuitates ſuas victor exercitus, lætitia triumphans & ſpoliis diues. Erat nimirum in regio curru Saul, tùm Ionathas cum cæteris filijs regijs; inde Abner princeps militiæ, & Dauid publicæ huius lætitiæ fons & caput, veſtitu omnes ſplendido atque magnifico. Dauid in primis in veſtimentis armiſque Ionathæ fulgebat, & famulari manu inimicum in conto præferebat caput: omnes coronis redimiti, armis decori, inſigneſque palmis. Nec deerat multa in vinculis turba Philiſthæorum, viliſſimæ deſtinata ſeruituti: tubæ hinc inde lituique læto clangore perſtrepebant, cum feſto ſonitu bellicorum tympanorum: quibus ex aduerſo in obuiis vrbibus occurrebant *mulieres canentes, choroſque ducentes in occurſum Saul regis.* Sed ecce in hoc triumpho publicáque lætitia, amaritudo Saulis amariſſima. Accidit enim ad ipſius aures ingrata illa vox, *Percuſſit Saul mille, & David decem millia*, quaſi intercalare carmen; quo ſignificabatur laudabilem eſſe Saulis operam in perſequendis hoſtibus, quæ mille hoſtium cædi conferri poſſet, ſed facinus Dauidis multo eſſe laudabilius, decuplóque præſtantius.

Et occaſio offenſionis regis in eum.

XXII. Mulieres imprudentia peccarunt.

Qua in re mulieres haſce grauiter per imprudentiam deliquiſſe negari non poteſt, cum Saulem Dauidi, regem ſubdito compararunt. Cum enim omnis comparatio, etiam inter pares odioſa eſt, & priuatæ de ſe exiſtimationi inimica, tum inter inæquales odioſiſſima, ſi minores maioribus æquentur; prorſus autem euadit intolerabilis, cum minores maioribus, atque adeo ſupremo in gradu poſitis præferuntur, quo modo ab iſtis peccatum eſt, cum ſubditus rege ſuo decuplo honorabilior proclamatus eſt. Itaque iuſta fuit ira Saulis, eoque iuſtior, quo ad maius eius damnum illa iniuria redundabat, regni videlicet amiſſionem. Vnde & dicebat, *quid ei ſupereſt niſi ſolum regnum?* quaſi dicat. Cum illum prædicent decuplo me præſtantiorem, vtique & regno digniorem: illum ergo regem me exautorato conſtituent. Hæc autem tanto ingratiora fuerunt, quanto latius vulgata ſunt, & ad ipſos delata Philiſthæos. Cum tamen hæc inſcio, atque haud dubie inuito Dauide iactarétur, iniuſta plane fuit regis in ipſum indignatio, vt rectè diſputat S. Chryſoſtomus: atque etiam inconſulta, optimum enim atque innocentiſſimum iuuenem, & de toto regno bene meritum, oportuit maioribus in dies beneficijs demereri, vt neque nocere vellet, neque poſſet; quia neque improbus eſſe vellet, neque ingratus.

Et Saul merito doluit, ſed immerito contra Dauid.

Hom. de Dauid & Saule.

XXIII. Quem deinceps perſecutus eſt.

Huiuſmodi ergo cantiunculis, Dauidiciſque laudibus male ſaucius Saul, non diu animi ſui dolorem diſſimulauit, ſed eum vultu quamprimum, ore, manibuſque patefecit. *Non enim rectis oculis Saul reſpiciebat David à die illa, & deinceps.* Poſt diem autem ab hiſce cantilenis, & concepto in Dauidem odio, ſecuta eſt ſua pœna nocentem. *Inuaſit* enim *Spiritus Dei malus Saul, & prophetabat*, ſiue vt vertit Chaldæus, inſaniebat, *in medio domus ſuæ*, & nefanda infandáq; loquebatur. Sed non intra verba ſe continuit furor, ad furioſa facta prorupit. Cum enim Dauid intermiſſum repeteret miniſterium, *pſalleretque manu ſua, ſicut per ſingulos dies facere conſueuerat*, vel quibus furebat Saul, vel quibus animi gratia ipſum coram ſe pſallere iubebat, Saul lanceam, quam tenebat manu, in Dauidem contorſit, ratus ſe eum cum pariete confixurũ. Ergo ſciens & volens niſus eſt perfodere Dauidem, vt Scriptura teſtatur; Elegit autem potiſſimum hoc tempus ad ſcelus perpetrandum, exiſtimans intentionem ſuam ac voluntatem occultam fore, cum putaretur ab omnibus inſanire.

1. Reg. 18. 10.

XXIV. A telo Saulis ſemel iterũque diuinitus liberatur.

At Dominus; qui Dauidem ſingulari prouidẽtia protegebat, teli iactum irritum fecit. Declinauit quippe Dauid à facie eius. Quod animaduertens Saul, ceſſante mox furore diſſimulauit ſe ſcire quid contigiſſet, idque à ſe tentatum ægre ferre finxit, cum reuera doleret rem non fuiſſe perfectam, vt videlicet & odium vitaret ſuorum, quibus Dauid erat acceptus, & Dauid nihil ſibi ab eo timens, ſolito ſe illi more permitteret, quod & fecit; & Saul rurſus eundem ludum ludere conatus eſt, ſed illuſus, atque expectatione ſua falſus eſt, *Dauide à facie eius ſecundò declinante*, vt ait Scriptura; & ſecundum ictum feliciter fallente. Idque non eodem die, ſed alio poſtea, ne Dauidem parum prudentem fingamus, qui durante eadem inſania, aut vix finita, eidem ſe periculo temerè obiecerit. Itaque tum ſe à conſpectu Saulis proripuit, neque illi apparuit, donec ab eo reuocatus eſt, profitente,

ca. 18. 11. Hebr. *duabus vicibus.*

huius ſibi molitionem facinoris, extra ſe poſito contigiſſe. Quod iuuenis facile credidit, qui nihil ſibi eſſet conſcius, neque adhuc didiciſſet, quid fraudis atque perfidiæ ambitio parturiret.

ANNVS MVNDI 2972.

SAMVELIS 33.

SAVLIS & ACHIÆ Pontif. 11.

DERCYLI 22. Imperij Aſſyriorum. 1041.

ANTE CHRISTVM 1081.

I. Conſilia Saulis in Dauidem.

NOuum inimus annum, occultis Saulis in Dauidem inſidijs implicatum. Cum enim vidiſſet Rex Dauidem irrito conatu ſemel iterumque à ſe petitum, & inſaniæ præſidio meditatum facinus perfici nequiuiſſe, tum demum intellexit iuuenci ſui protectorem eſſe Deum, cuius ope a tanto periculo bis euaſiſſet, itaque ſibi ab eo timere cœpit, non vim, opinor, aliquam ſibi ab illo inferendam, ſed ne penitus repudiata à Deo familia ſua, regnum in ipſum transferretur. Itaque cum certum ſibi eſſet illum perdere, & deſperaret à ſuis, à quibus vnicè diligebatur, rem confici poſſe, proprium autem conatum cerneret irritum eſſe, ſtatuit aliena manu, ſub ſpecie honoris, illum perimere. Itaque qui mox ab occiſo Goliatho illum Centurionem eſſe iuſſerat, nunc Tribunum eſſe voluit ſuper mille viros, & inſuper filiam ei ſuam deſpondit vxorem, vt fortiſſimum iuuenem, atque in primis generoſum, in ea diſcrimina conjiceret, in quibus aliquando periret. (1. Reg. 18. 5. 13.)

II. Quam callida ex 4. capitibus.

Hoc illi conſilium merito viſum eſt calidiſſimum, & commodiſſimum ad rem quam agebat. Primum quia eadem opera amouebat eum à ſe, & tutum præſtabat ſe ab eius manu, ſi quid ille forte moliretur aduerſus occultum inimicum ſuum. Secundo ita hominem aliena manu perdebat, vt infamiam mortis eius, atq; adeo ſuſpicionem vitaret. Tertio honorabat iuuenem in teſtimonium integræ beneuolentiæ. Denique ſatisfaciebat edicto ſuo de promiſſo coniugio filiæ victori Goliathi, & datam liberabat fidem, quam fallere omnibus quidem hominibus, ſed maxime regibus indecorum ac probroſum eſt. Quam autem prudenter ſe ac modeſtè in ea dignitate Dauid gereret, illa docent. *Et egrediebatur & intrabat in conſpectu populi*, nimirum expeditiones iuſſu regis ſuſcipiebat alacriter ac prudenter, & feliciter expediebat, ſaluo milite ſuo atque victore, quia *Dominus erat cum eo*, eiuſque beneficio cuncta illi proſperè procedant. Hæc eſt illa felicitas in Imperatoribus laudatiſſima, plurimumque expetenda. Itaque rectè ſequitur, *Omnis Iſrael & Iuda diligebat David: ipſe enim ingrediebatur & egrediebatur ante eos*, non quidem ante omnes, id enim erat munus principis militiæ, ſed antè millenos ſuos, quibus ſe plerique alij, cum bona tribunorum ſuorum venia, adiungebant. Itaque quod in perniciem Dauidis humana malitia excogitabat, diuina bonitas ac prouidentia in eius gloriam conuertebat.

Tribunus prudenter ſe gerit, ac beneuole.

III. Vt Saul ſe geſſerit in nuptiis filiarum ſuarum cum Dauide.

Quo autem ceſſit conſilium Saulis ineundæ cum Dauide affinitatis? Spopondit ei filiam ſuam primogenitam, quam, fidem fallendo, alteri dedit. Moxque dedit illi Michol filiam alteram vxorem, vt fieret illi in ſcandalum, & manibus Philiſthæorum periret, dum eorum præputia quærit, quæ, niſi illis occiſis, obtinere non poterat. At Michol dilexit Dauidem, contra quam cupiebat pater, & fuit illi in ſalutem, & Philiſthæi in copioſiſſimam gloriæ ſegetem: dum eos conſilio & viribus incautos occupat, imparatos in pugnæ neceſſitatem conijcit, reſiſtentes fundit, fugat, interficit. Et quantum, præclarè ſe gerendo, acquirebat gloriæ, tantum manſuetudine ſua ſibi beneuolentiæ apud æquos, iniquoſque comparabat. Verum quod ad priorem illam ſponſam attinet, ea iam Dauidi promiſſa fuerat non ſyncerè. Dixit enim Saul ad David; *Ecce filia mea maior Merob, ipſam dabo tibi vxorem, tantummodo eſto vir fortis & præliare bella Domini.* In quæ illum temerè irruere cupiebat, vt ſe dignum talibus nuptijs oſtenderet, & periret Philiſthæorum manu, vti ibidem Scriptura confirmat.

IV. Dauidis in illis candor, ac modeſtia.

Dauid autem qui pro demiſſione animi ſui nihil ſibi tribuebat, & candidè ex animo ipſe ſuo regis animum interpretabatur, ingens ſibi conferri beneficium putabat. Itaque aiebat, *Quis ego ſum, & quæ eſt vita mea*, id eſt, quæ res à me geſtæ; *aut cognatio patris mei in Iſrael, vt fiam gener regis?* Et par quidem erat ſubditum, & in familia ſua natu minimum, omnia ſua verbis abjicere atque extenuare. Sed par erat quoque regem promiſſi & iuſtitiæ non eſſe immemorem. Nam illam in acie vniuersè promiſerat, vt aliquem induceret ad ſingulare certamen, induxit Dauidem, factus eſt voti reus; cunctatur, promittit ſecundo nominatim Dauidi, & vtramque promiſſionem irritam reddit. Cum enim aduenisſet tempus vt daretur Dauidi, *data eſt Hadrieli Molathitæ.* Quid cauſæ? non promiſerat animo ſtandi promiſſis, & matrimonium celebrandi, ſed vt ille, ſpe coniugij tam illuſtris, præceps in pericula ruens periret, qua ſpe fruſtratus, reſilit à promiſſis.

V. Animum applicat ad nuptias Micholis.

At Dauid nihilo commotior quam ſi nullam accepiſſet iniuriam, vt qui ex animo talibus ſe nuptijs indignum putabat, ſicut & verbis profitebatur, ad alteram Saulis filiam animum requiſitus applicuit. Cum enim Michol ſororem ſuam alteri nuptui traditam videret, rem ad ſe pertinere putauit, & Dauidem diligere cœpit, nec amorem diſſimulauit. Et erat cur diligeret amore longe digniſſimum, ad quem ornandum virtus, ætas, forma, genus egregie conſpirarent. Hic amor cum patri nunciatus eſſet, *placuit ei*, & in futuras nuptias mala rurſum intentione conſenſit, vt ſcilicet fieret illi in lapidem offenſionis, non quod reuera ea quidpiam mali machinatura eſſet, ſed vt ſpe illius potiundæ, dum Philiſthæorum plurimos occidere conatur, propter appoſitam à rege conditionem, occumberet. Micholem ergo à rege de more poſtulauit, ſiue ipſe per ſeſe, ſiue gratioſi cuiuſpiam amici, puta Ionathæ interuentu.

VI. Conſentit

Reſpondet Saul ſibi perinde eſſe, vt in alterutra filiarum fiat gener ipſius, & quoniam

Saul in nuptias Micholis, ſub conditione.

prior iam eſſet elocata, poſteriorem eius vxorem fore. At Chaldæus, in vno duorum, inquit, eris gener meus, id eſt in dote danda, vel in præputiis; ſed quia Dauid excuſauit tenuitatem ſuam, Saul elegit centum præputia Philiſthæorum, quæ ſibi intra dies aliquot, dotis loco numerarentur. Nec mirum videri debet dotem à genero ſiue marito peti, cum illa dari ſoleat ab vxore. Nam antiquitus maritus vxorem dicebatur emere, & maritum vxor, dicebanturque fieri per coëmptionem nuptiæ. Admittit cõditionem Dauid, ſeque ac ſuos ad eam quamprimum explendam comparauit, & priuſquam dies aſſignati tranſacti eſſent, occiſis ducentis Philiſthæis, ducenta regi præputia numerauit, vt eſſet gener eius. Quo autem modo illi in Dauidis poteſtatem venerint, proditum non eſt. Nec parum callida fuit Saulis petitio, qui non aures aut capita Philiſthæorum petierit; Ne Dauid cum ſuis prædonum more obuios quoſlibet trucidarêt, quos tamen Regi dicerêt eſſe Philiſthæos. At præputia in ſolis Philiſthæis inuenturi erant, niſi regiones longinquas adituri eſſent, quod aſſignati temporis anguſtiæ non ferebant.

Quam admittit Dauid, & explet.

l. 6. Ant. c. 11. & 13. q. 37 in c. 18.

VII. Dat Saul filiam Dauidi, ſed inuitus.

Ioſephus & Abulenſis exiſtimant Saulem pudore compulſum, nec vltra tergiuerſari valentem dediſſe filiam ſuam Dauidi, negaturum alioqui, cum in promittendo nuptias nihil aliud ſpectaſſet quam interitum generi. Verum poſt iniuriam illi factam, in fallenda fide in filia natu maiore, ferrei eſſe oris exiſtimabit, in hac quoque, tanto periculo coëmpta, perfidioſè agere. Itaque dedit illi filiam ſuam vxorem, vt mox tanto maiori ſcelere, viri innocentis, & præclare de ſe, totáque repub. meriti, & fortiſſimi iuuenis, & prudentiſſimi ducis, & generi, qui inſtar eſt filij, fieret perduellis. Itaque nuptiæ ex parte ſoceri diſſimulatione plenæ fuerunt: ex parte autem coniugis vtriuſque, ſynceriſſimæ. Nam Michol, quæ Dauidem ante dilexerat, nunc dilexit etiam vehementius, qui ſui cauſa tãtum apud Philiſthæos periculi adiiſſet. Cui amori Dauid egregiè reſpondebat, vel hoc nomine, quod ipſa quamuis genere præſtantior & opibus, beneuolentia tamen erga ipſum certaſſet prior, & maritum optaſſet. Honorabat quoque, vt regis filiam, vt principis ſororem, vt fortunis opulentiorem, vt cauſam dignitatis ſuæ.

Mutuus coniugum amor.

VIII. Præter ſpem Saulis.

Cæterum Micholis in Dauidem amor parentem fefellit, qui ſperabat ſe habiturum illam perfidiæ ſuæ, ac crudelitatis adminiſtram & paternum amorem tanto antiquiorem maritali antelaturam: ſed improba ſpe fruſtratus, poſt contractam affinitatem, cœpit magis timere Dauid: vt qui haberet domi ſuæ filium ac filiam impenſe addictos illi viro, quem ipſe capitali odio proſequeretur, & quoquo modo ſublatum cuperet. Nam quod hactenus clandeſtinis machinatus erat inſidiis, mox apertis odiis attentauit, vt ſequenti anno dicemus.

IX. Excurſio Philiſthæorum.

Interim *egreſſi ſunt de finibus ſuis, principes Philiſthæorum*, proculdubio ad bellum, memores eorum quæ nuper apud ipſos Dauid hoſtiliter perpetrarat. Fremebant nimirum occiſos ciues ſuos: ſed multo etiam vehementius indignabantur, cum cæſorum corpora præputio mutilata, quaſi in ipſorum contumeliam & probrum, animaduertebant. Itaque ſimili aliqua virorum fortium excurſione ſuſcepta Hebræis luculentam cladem reponere ſatagebant. Maxime autem imminebant Dauidi, quem præſentium ſuorum malorum, fontem agnoſcebant & caput. Senſit id Dauid, & *à principio egreſſionis eorum prudentius ſe gerebat*, quam omnes ſerui Saulis. In odorandis ſcilicet, atque anteuertendis hoſtium conſiliis, in locorum opportunitate occupanda, in parandis inſidiis atque vitandis, aliiſque idgenus militaribus inſtitutis. Quæ hoc erant admirabiliora, quo minus ea per ætatem callere, nedum patrare poſſe videbatur. Nec plura de hac vel excurſione, vel bello memorantur, quo autem exitu finem acceperit non liquet. Non videtur certe vltra hunc annum proceſſiſſe, opera præſertim Dauidis, cuius nomen celeberrimum factum eſſe Scriptura hæc ipſo loco teſtatur.

A Dauide glorioſe reprimitur.

ANNVS MVNDI 2973.

SAMVELIS 34.

SAVLIS & ACHIÆ 11.

DERCYLI 32. Imperij Aſſyriorum 1042.

ANTE CHRISTVM 1080.

I. Miſera Saulis inuidia.

VRebat in dies vehementius Saulem inuidia, & quot ad eum nuncij de re bene à Dauide geſta contra Philiſthæos perferebantur, totidem illi erant tormenta & cruces. Hærebat ſaltem ambiguus lætareturne atteri vires hoſtis infeſtiſſimi, ſpoliis ditari populum ſuum, pacem ac libertatem Hebræorum altiores ſemper radices agere: an triſtaretur, quod illum, quem ſibi domeſticum fingebat hoſtem, & ſceptro ſuo ac ſolio imminentem putabat gratia in vniuerſo populo, gloria in omnibus gentibus in dies inualeſcere ſentiret. Cumque duas in partes infelicis Principis animus diſtraheretur, hic tamen dolor illam lætitiam abſorbebat, quòd priuata mala nos acerbius crucient, quam communia commoda conſolentur. Hoc porro anno Saulis in Dauidem inuidia, atque odium erumpit foras: & quod ipſe per ſeſe, occultaſque machinationes perficere non potuerat, Deo illi ad gloriam & beneuolentiam conuertente, quæcumque ad eius perniciem parabantur, aſcito ſuorum auxilio conficere omni ope conatur, vt ſic plures indigniſſimi ſceleris participes fiant, & cædes innocentiſſimi Iuuenis redundet in plures.

Erumpit foras.

II. Domeſticos, ipſumque Ionatham inuitat ad cædem Dauidis. 1. Reg. 19. 1.

Quin & ipſum Ionatham optauit eiuſdem facinoris adminiſtrum, quo & recentis affinitatis, & iamdudum inita amicitiæ fœdera violata conciderent. Nam *locutus eſt Saul ad Ionatham filium ſuum, & ad omnes ſeruos ſuos, vt occiderent Dauid.* Cum enim adhuc ignarus eſſet mutui inter eos fœderis, non abſurdè ſperauit Ionatham hoc facinus per ſe ſuoſve confecturum, quia ipſius maxime intereſſe videbatur mori Dauidem, qui patris regnum, ipſi tanquam primogenito debitum, videbatur occupaturus: iuxta illud Saulis. *Omnibus diebus quibus filius Iſai vixerit ſuper terram, non ſtabi-*

1. Reg. 20. 31.

beris tu, neque regnum tuum. Verum Ionathas antiquiorem habuit fidem Dauidi datam, & iureiurando firmatam, paterna beneuolentia cum ſcelere copulata, atque adeo debito, ac ſperato regno. Et huc quoque reſpexiſſe videtur Scriptor ſacer, cum Saulis iuſſione memorata, ſubdit, *Porro Ionathas filius Saul diligebat Dauid valde.* Vt propterea fruſtra id facinus ſperauerit ab eo Saul. Sicut & filia ſua, quam voluit oblitam ſuæ cum Dauide neceſſitudinis, & intimæ charitatis, impotenti parentis cupiditati ſeruire.

III. Qui amicè ac prudenter ſe gerit.

Pertinet nihilominus repetita hoc loco Ionathæ in Dauidem dilectio, ad manifeſtatas ab eo Dauidi paternas inſidias. *Quærit*, inquit, *Saul pater meus occidere te.* Non potuit pro amico aduerſus patrem arma capere; nec debuit & amici, & innocentis incolumitati deeſſe: quod ergo proximum fuit egregiè præſtitit, vt patrem à ſententia deducere conaretur, & amicum moneret, vt ſtudioſius ſalutis ſuæ curam gereret; & quidem proximo tempore matutino, quod eius cædi fuerat deſtinatum: ſe autem daturum operam vt pater abiret à priore ſententia, & mandatum reuocaret, eaque de re quamprimum moneretur, vt è latebris emergeret: ita ab vtroque conſtitutum, ita factum. Captauit Ionathas idoneam occaſionem adeundi patris, eiuſque in difficili cauſa factus patronus, *Ne pecces*, inquit, *in ſeruum tuum Dauid, quia non peccauit tibi, & opera eius bona ſunt tibi valde. Et poſuit animam ſuam in manu ſua, & percuſſit Philiſthæum, & fecit Deus ſalutem magnam vniuerſo Iſraëli, vidiſti & lætatus es*, nimirum nondum inſonuerat illud fatale carmen, *Percuſſit Saul mille*, &c. concludit. *Quare ergo peccas in ſanguine innoxio, interficiens Dauid, qui eſt abſque culpa?* Sic ille.

Et conciliat Dauidem patri.

IV. Quod præ cunctis maxime poterat.

Valuit breuis ſed elegans & accurata oratio ad mitigandum regem, valuit non ſolum æquitas cauſæ amanter ac ſuauiter demonſtratæ, ſed perſona ipſa Ionathæ, qui cum eſſet quadragenarius, non indecorè monebat parentem ſenem, quique illi alioquì erat chariſſimus, & mediatorem agebat innocentis, nec ſe Dauidi addictum, ac fœderatum præ ſe ferebat: neque id adhuc ſciebat Saul, vt dixi. Nam poſtquam illi res innotuit, factus eſt implacabilis, & vehementius furens filium monitorem tanquam perduellem inuaſit. Hæc ergo, & his ſimilia cum audiſſet Saul, & animo etiam ſuo fortaſſe reputaſſet, eam quam parabat Dauidi necem, ad maximam filiæ ſuæ iniuriam pertinere, placatus voce Ionathæ iurauit, *viuit Dominus quia non occidetur.* Vere vtique iurauit ac ſyncerè, quandoquidem placatus erat. Periurus tamen poſtea factus eſt, quando mutata voluntate, licet Dauide in ſua innocentia perſeuerante, omnem lapidem mouit vt eum interficeret.

V. Deducit eum ad Saulem.

His ita compoſitis, deduxit Ionathas Dauidem ad patrem, *& fuit ante eum ſicut fuerat heri & nudius tertius*, aut, vt eſſe ſolent qui reconciliantur. Nec tamen ita fuit ante eum, vt in eadem cum rege domo habitaret; nam in propriis ædibus cum vxore habitabat, vt ſequens docebit hiſtoria, ſed eum ſubinde adibat, ſiue importunum hoſpitem repreſſurus, ſiue mandata bellica, vt tribunus, à rege accepturus. Verum hæc reconciliatio perexigui temporis fuit: vigebat quippe intimis in præcordiis radix amaritudinis, quæ ſurſum facile germinaret. Nam cum iterum motum eſſet bellum Hebræos inter & Philiſthæos, & his infeſtis armis Iudæorum fines inuadentibus, *Egreſſus* ad bellum *Dauid pugnauit aduerſus Philiſthiim, percuſſitque eos plaga magna, & fugerunt à facie eius.* Quandiu autem durauerit hoc bellum, & quomodo geſtum fuerit compertum non eſt. Illud certe ſatis conſtat, Dauidem cum publico omnium præconio, prudentiam & fortitudinem ducis ac militum eius prædicantium, ad regem eſſe reuerſum: eaque re miſeri Saulis liuorem redintegratum: & illi debitam pœnam, Deo dilecti ſui Dauidis iniuriam vlciſcente, rurſus impoſitam.

Renouatū cum Philiſthæis bellum, & cito à Dauide ſopitū.

VI. Saul iterū vexatur, eique Dauid adeſt.

Nam *factus eſt ſpiritus Domini malus in Saul.* Æquum enim fuit; vt qui diabolico inuidiæ vitio furebat in animo, diabolico etiam cruciatu in corpore inſaniret. *Sedebat autem in domo ſua, & tenebat lanceam.* Id illi erat pene perpetuum, adeo vt etiam in menſa, & in lecto lanceam ſuam haberet ad manum; & apparet eam breuem fuiſſe, & à rege facilè peritéque tractatam. *Porro Dauid pſallebat manu ſua*, coram Saule, vt improbi dæmonis vexatio mitigaretur: nec tamen imprudenter, etſi iam ſemel atque iterum inter pſallendum mortis diſcrimen adierat. Cum enim ab eo tempore Ionathæ reconciliatio interueniſſet, non debuit Dauid præ ſe ferre eam ſibi eſſe ſuſpectam. Dici etiam poteſt, Dauidem non niſi vocatum, in id periculum ſe coniecíſſe: vocatum autem non venire, neque ægritudini regiæ remedium afferre cum poſſis, id nimirum crimen videri poterat imminutæ maieſtatis. Aderat itaque furenti Dauid, nec ſibi minus à Saule quam à dæmone timebat, ne vel hic neſcientis manum ad cædem impelleret, vel ille ſciens, vt antea, ex deprauato habitu incautum haſta perfodere niteretur.

VII. Et tantum non Saulis haſta perfoditur.

Nec ſine cauſa timuit, & Regis lanceam obſeruauit; *Niſus eſt* enim *Saul confīgere Dauidem lancea in pariete, ſed declinauit Dauid*, non ſolum ab ictu lanceæ, ſed etiam *à facie Saul, lancea autem caſſo vulnere perlata eſt in parietem, & Dauid fugit, & ſaluatus eſt nocte illa.* Periculum enim erat ne eum ſtatim à ſuis ſatellitibus interfici iuberet. Nec inane fuiſſe periculum res ipſa docuit: ſed Dauidi nox fauit ad fugam tam è regis palatio, quam mox à propria domo: *Miſit* enim *Saul* mox à priore fuga *ſatellites ſuos in domum Dauid, vt cuſtodirent eum, & interficeretur mane.* Iuſſi ſunt expectare lucem, ne ille per noctem inueniri non poſſet, aut aliquo modo ementito habitu, tenebriſque tectus dilaberetur. Excepit ex fuga Dauidem Michol, & ab eo fugæ cauſam accepit.

Qui domū ſuam ſtatim obſidetur.

VIII. Michol in eum officioſa.

Ecce autem videt illico armatis obſeſſam domum, omneſque illius aditus, itaque facile intellexit eos ad capiendum Dauidem conueniſſe: cumque cerneret eos illic excubias agere, nec conari in domum irrumpere, conjicere cœpit eius comprehenſionem & cædem in matutinum tempus differri. Fieri autem poteſt vt Ionathas ſororem ſuam, per fidum aliquem famulum curriculò monuerit de periculo Dauidis, priuſquam ſatellites domus ipſius aditus

obſiderent. Itaque illa fidenter ad coniugem, *Niſi ſaluaueris te*, inquit, *nocte hac, cras morieris.* Egregius regiæ mulieris animus, quæ nec lamentis tempus, aut lacrymis terit; nec inani ſpe placandi patris, coniugem retinere ſatagit: nec noua coniux ſolatij ſui, ſed mariti amans, ſalutis eius curam gerit. Haud ſurdo narrata fabula; parat fugam Dauid, nec dubitari poteſt quin ante fugam Deo ſe obnixè in tam præſenti periculo commendarit.

IX. Parat fugã Dauid,

Cum enim per feneſtram obſeſſis milite ianuis, aufugiendum eſſet, facile erat excubitores ſonum aliquem per feneſtram labentis excipere, accurrere, fugam molientem comprehendere, ad regem deducere, repugnantem gladiis confodere. Conſtat certe in eo periculo conſtitutum Pſalmum 58 compoſuiſſe, dum expectatur vt cuſtodes ad ianuam Domino fauente ſopiantur. Interim autem dum orat Dauid, Michol ſtrenuè parat, quæ ad incertam fugam, diuturnam fortaſſe, neceſſaria erant, aurem ad feneſtras attentam admouet, ſuſpenſo veſtigio domum obit interior, & ſub multam noctem explorat quid excubitores agant: mirum ſentit ſilentium, nec voces loquentium, ſed ronchos audit ſtertentium. Redit ad Dauidem ſuum; ſopitos cuſtodes nunciat; feneſtram ad latus domus incuſtoditam oſtendit, qua minimè omnium periculoſus deſcenſus tentari poſſit. Perſuadet, & poſt vltimos amplexus confuſaſque lacrymas, in ſporta fortaſſe per funem demiſſus euadit, cuſtodibus, qui aditus tantum domus obſederant, ſapienter eluſis. Inde autem fugiens non in Bethlehem ad ſuos, vbi facile reperiri & capi poſſet, ſed ad Samuëlem profectus eſt, quò nemo eum facile ſuſpicaretur abiiſſe, vbi eſſet ab aula & hoſte ſuo quam remotiſſimus, & vbi ampliſſimi viri authoritas eum redderet tutiorem.

& per feneſtram delabitur.

X. Michol ſimulachrũ Dauidis in lecto collocat, & cur.

Michol autem vt plus temporis Dauidi ad elabendum daret, fallaciam ingenioſè commenta eſt, qua cuſtodes ad aliquot horas dici detinuit. *Tulit* enim *ſtatuam, & poſuit eam ſuper lectum*, apponit & pellem villoſam *caprarum ad caput eius*, quæ ſcilicet hominis iacentis cæſariem repræſentaret, *& operuit eam veſtimentis.* Cum ergo nocturni cuſtodes exeuntem ad multam diem fruſtra præſtolati eſſent, retulerunt ad regem Dauidem non exire domo. Is *miſit* illico *apparitores qui raperent Dauid*, & ſcilicet ad ſe perducerent occidendum. Hic mulier excuſat mariti morbum; illum totam noctem inquietam atque inſomnem exegiſſe; oratque ne afflicto detur afflictio, nihil eſſe in aliqua mora periculi, Dauidem regis voluntati, neque velle, neque poſſe reſiſtere, qui ſciret longas regibus eſſe manus. Redeunt iſti ad regem, Micholis reſponſum referunt, ægrotare Dauidem: & habebat ægritudo, hoc rerum ſtatu, non exiguam probabilitatem. Simulque ſpes dabatur non fugiturum qui morbi vinculis teneretur adſtrictus.

XI. ...

Hic nihilò placatior miſit iteratò ſatellites, qui eum ad ſe in lecto deferrent, vt occideretur. Non iuſſit occidi in lecto, veritus ne fingeretur occiſus, & morti eriperetur ab hominibus, qui eum minime oderant. Hic videlicet fraus mulieris patefacta eſt, cum iam per tot internuncios multum temporis conſumptum eſſet. Nimirum retectus eſt lectus à ſatellitibus Saulis, & inuento Dauide ligneo, confuſi circunſpiciebant ſe, & Micholem in re quamuis ſeria ſubridentem, moxque adito rege nouam metamorphoſim nunciant. Ille iratus filiam accerſit, vtique puniendam, niſi illa idonea ſibi reſponſione conſuleret. *Quare*, inquit Rex, *ſic illuſiſti mihi, & dimiſiſti inimicum meum vt fugeret?* Non excuſauit ignorantiam harum inimicitiarum, vt parum probabilem, non coniugis amorem, quem rex indignatus fuiſſet paterno præponderaſſe. Sed excuſauit metum, qui non ſolum in fœminam caderet, ſed etiam in conſtantem virum: *Ipſe locutus eſt mihi*, inquit, *dimitte me, alioqui interficiam te.* Atque ita officioſo mendacio iram à ſe patris auertit, & eum ſeruis ſuis deridendum propinauit.

& rex illuditur.

XII. Dauid fugit ad Samuelem.

Dauid porro fugiens venit ad Samuëlem, vt dixi, vt apud eum lateret. Neque enim erat Sauli cauſa, cur inimicum ſuum ad prophetam confugiſſe ſuſpicaretur, vt qui nihil de eius inunctione didicerat; & maxima erat eandem ob cauſam Dauidi ratio, cur ad illum tanquam ad parentem, & diuinæ erga ſe prouidentiæ internuncium, ac miniſtrum accurreret; ſiue vt ab eo conſolationem acciperet, ſiue vt per eum Dominum dubiis in rebus afflictiſque conſuleret. Nunciauit autem ei omnia, quæ fecerat ſibi Saul, ex quo illum, ob imprudentes mulierum cantilenas auerſari cœperat, quoties illum gladiis Philiſthæorum obiecerat, & nominatim vt ipſum vibrata lancea, ſemel, iterum, tertiò pene perfoderat, & ad hanc denique nocturnam fugam, obuallata domo ſatellite, indubitatæ mortis metu perpulerat. Quæ oratio Samuëlis vtique luctum de Saule, ſi is forte reſederat, copioſè renouauit, & ad conſolandum ac protegendum fugitiuum ſuum paterno affectu incitauit.

XIII. Et cum eo in Naioth, & quis ille locus.

Abierunt porro vterque in Naioth, quem collem quidam in vrbe ipſa Ramatha, alij in eius agro collocant, quam domum doctrinæ Chaldæus interpretatur, vbi Samuël docebat eos, qui mox dicuntur prophetaſſe, eorumque collegia agnoſcunt Abulenſis & Serarius. Vt facile ſit intelligere hoc loco inſtitutos adoleſcentes, qui in lege Domini erudiebantur, omnia moderante Samuële, qui ab aulæ ſtrepitu ſemotus, ita Deo vacabat & ſibi, vt in iuuentute rectè informanda in primis ſibi elaborandum putaret. Ibi Dauid requiem aliquam ſe inuenturum putabat ad vacandum Deo, qui eum ad maiora certamina, turbaſque deſtinarat, eóque permittente intra breue tempus cognitum eſt à Rege Dauidem apud Samuëlem in Naioth latére. Prædam enim elapſam è manibus Saul ſtudioſiſſimè perſcrutabatur, exarſitque cupiditate illius capiendæ, imo rapiendæ. *Miſit igitur lictores*, ait Scriptura, *vt raperent Dauid*, & videlicet ad ſe volentem nolentem adducerent occidendum. Ac fortaſſe non impunè tuliſſet hanc ſuam charitatem Samuël, niſi Dominus vtriuſque incolumitati mirabiliter prouidiſſet.

Quod Sauli innotuit.

XIV. Lictores prophetãt, & quæ fue-

Lictores eum cum primum, *viderunt cuneum Prophetarum vaticinantium, & Samuëlem ſtantem ſuper eos, factus eſt etiam ſpiritus Do-*

rit hæc prophetia.

mini in illis, & prophetare cœperunt etiam ipſi. Prophetare interpretantur hoc loco Chaldæus, alijque docti interpretes, Deum laudare, ſicut & ſuperius recens inuncto Sauli contigit, cum in cuneum prophetarum incidiſſet.

1. Reg. 10. 10.

Contingit autem dupliciter ſpiritus iſte propheticus, diuino afflatu, ſine vlla humana induſtria, Deo illuſtrante intellectum ad concipiendum, & voluntatem ad enunciandum per organa corporis diuina opera, atque celebranda. Idipſum etiam ſtudio humano contingit, aliis alios edocentibus; priore modo ſatellites iſti, & mox Saul ipſe prophetauit, poſteriore diſcipuli Samuelis. Ipſe autem Samuel & Dauid, qui ſpiritu prophetico iamdudum donati fuerant, eamque ſcientiam vſu ipſe expoliuerant, vtroque modo prophetaſſe dici poſſunt. Porro nuncij Saulis, non ſolum mente diuinitus illuſtrati, ſed voluntate etiam ita immutati ſunt, vt nec curarent Dauidem comprehendere, neque redire ad regem, vna in eis prophetandi & pſallendi cura dominante.

1. Reg. 19. 21.

XV. Aliquot illectus prodigij fines.

Quod cum nunciatum eſſet Sauli, miſit & alios nuncios: prophetauerunt autem & illi. Et rurſum miſit Saul tertios nuncios, qui & ipſi prophetauerunt. Eademque opera docuerunt Saulem, ipſum pugnare cum Deo, qui eius conatibus præter omnem naturæ modum obſiſteret; & quanti etiam faceret Dauidem, in cuius ſalutem prophetiæ gratiam etiam in ſicarios profunderet. Diuinam quoque bonitatem, ac potentiam prædicabant, qui tam blande Saulem puniret in tanto crimine hærentem.

Dei potentia in intellectum, & voluntatem hominis.

Quique hominum intellectum & voluntatem ita regeret, vt ſine vlla violentia velle omnino deſinerent quod maxime volebant, Sauli videlicet obtemperare, & velle inciperent, conſtanterque vellent, quod ſtatuerant ante non velle. Nam poſteriores nuncij ſtatuerant non prophetare, ſed Dauidem rapere. Et ne quam fraudem rex ſuſpicaretur, ipſum quoque vel inuitum prophetare voluit, & Dauidem in ipſius, omniumque ſatellitum oculis impunè ſubſiſtere, & cum libuiſſet, impunè quoque diſcedere.

XVI. Saul prophetat inuitus præ ſuis nunciis.

Sed Deus hoc mirabilius oſtendit Sauli ſpiritus ſui potentiam, quò eum ſibi vehementius obſiſtentem, & improbæ voluntatis tenacem inuenit, diuinam enim in ſe vim, & citius ſenſit, & vehementius quam ſatellites. Citius quidem, quia cæteri ſpiritu prophetico rapiebantur, cum ad conſpectum Samuelis & Dauidis perueniſſent, ipſe autem ex itinere prophetare cœpit, & diuinas laudes canere, facto enim ſuper eo ſpiritu Domini, ambulabat ingrediens, & prophetabat vſque dum veniret in Naioth. Vehementius autem ſpiritu prophetico impulſum apparet ex eo, quod illo incitante depoſuit ipſe veſtimenta ſua, quod alij non fecerant: maius quippe myſterium in Saule agebatur, qui

Spoliat ſe.

ſpoliando ſe veſtibus regiis, ei quem perſequebatur, regnum ſe relictum ſignificauit, teſte Theodoreto, Procopio, & Ruperto. Quod autem cecidiſſe dicitur nudus tota die, & nocte, de prædictis tantum veſtibus accipiendum eſt, neque enim Samuel, & qui cum illo erant, tantam eius ignominiam ferre potuiſſent. Ille autem caſus ad agitationem conſuetam mali ſpiritus referri poteſt. quæ ideo diuturnior fuit, quod illi mitigandæ Dauid operam non dedit, ſed ſaluti ſuæ fugiendo conſuluit.

XVII. Dauid fugit è Naioth.

Sequitur ergo deinceps fuga Dauidis de Naioth. Dum enim Saul diem noctemque iacet impos ſui, abit Dauid ad Ionatham, vt ſignificat ſequens Scripturæ narratio: in qua non ſine cauſa putat Abulenſis deſiderari aliquam reconciliationem, quæ facta ſit interuentu Ionathæ, ad quem Dauid querelam detulerat, quæ mox habetur in textu. Alioqui abſurdum erat mirari Saulem, quod Dauid abeſſet a menſa eius. Abſurda quoque excuſatio Ionathæ de profectione Dauidis in Bethlehem. Diceret potius. Quid miraris abeſſe hominem, quem tu toties interficere voluiſti? cum nulla interuenerit reconciliatio, ex quo tu tot ſatellites miſiſti in Naioth ad eum comprehendendum? Itaque cum illo dicendum videtur querelam quandam priorem Dauidis ad Ionatham deſiderari, cum reconciliatione ſecuta, quæ cũ eſſet ſuſpecta Dauidi, conqueſtus eſt apud Ionatham, prout habetur in textu, *Quid feci, quæ eſt iniquitas mea?* &c. Eam querelam ac reconciliationem, quam nos in Annalibus vtcumque ſuppleuimus, in hac epitome candidus Lector deſiderari patietur.

Abeſſe à textu vnã reconciliationem.

nu. 43. ad 49.

XVIII. Saul iterũ coniurat in Dauidem, qui propter ea queritur apud Ionatham.

Cum ergo non obſtante reconciliatione illa, Saul quæreret animam Dauidis, ratus ſine ea cæde nihil à ſe boni ſperari poſſe: ea perpetrata, læta ſibi omnia, & tranquilla fore, eamque ſimulationem ſentiret Dauid, ad fidam ſibi anchoram confugit, & apud Ionatham de patre ipſius expoſtulans, *Quid feci*, inquit, *quæ eſt iniquitas mea, & quod peccatum meum in patrem tuum, quia quærit animam meam?* ſimulque tacitis coniuratorum in ſe nominibus pertexit, quantum, à reconciliata nuperrime gratia, capitis diſcrimen adierit. At Ionathas patrem excuſat quantum poteſt, modo calumnias cauſatus, modo inſaniam, ob quam non odio, ſed commiſeratione dignus ſit. Cædis autem ipſius voluntatem ex eo confirmat, quod pater omnia ſua cum ipſo communicet, itaque iſtam quoque poſtremam coniurationem communicaturum fuiſſe. Quod recte refellit Dauid, *Scit profecto*, inquit, *pater tuus quia inueni gratiam in oculis tuis, & dicet, Neſciat hoc Ionathas, ne forte triſtetur.* Itaque inſcio te tollar ego de medio. Et reuera in præſentiſſimo periculo mortis perpetuo verſor.

XIX. Et magno animi ſenſu.

Perſuaſus Ionathas magnitudine periculi, in quo verſabatur Dauid, vbi ſatius eſſet nimiũ eſſe timidum, quam parum prudentem, percunctatus eſt qua in re illi opem ferre poſſet. Ille ex reſponſo regis ſuper abſentia ſua capere vult coniecturam de regis erga ſe animo, Ionatha totam rem ad ſe in agro latentem deferẽte. Quo autem animo eſſet nunc Dauid ex illa concluſione facile intelligitur. *Fac ergo miſericordiam in ſeruum tuum, quia fœdus Domini me famulum tuum tecum inire feciſti. Si autem eſt iniquitas aliqua in me, tu me interfice, & ad patrem tuum ne introducas me*, ab eo videlicet occidendũ. Satius enim videtur ab amico quam ab inimico affici morte. Ille enim neceſſitate cogente, dum amicum lugens interficiet, cum luctu ſuo aliquo modo cõſolabitur; at inimicus dũ interficiet eũ

gaudio inimicum, hoc ipſo morientis pœna ex inimici lætitia nouo dolore cumulabitur. Cæterum in huiuſmodi poſtulato agnoſcenda eſt hyperbole, qua mortem ſuam vltro depoſcit, ab eo qui eius non ſit iudex. De qua dictum eſt à nobis alibi.

6.1.4.2138. n. 52.

XX. Eum Ionathas conſolatur.

At Ionathas, *Abſit hoc*, inquit, *à te*, vt ſcilicet manu tibi amiciſſima cadas, vel in manum incidas inimici tui. Imo ne fieri quidem poteſt, per noſtræ amicitiæ iura, vt *ſi certe cognouero impletam eſſe patris mei malitiam contra te*, quæ ſcilicet ad ſummum progreſſa, non poſſit expleri, niſi morte tua, *non annunciem tibi*: ſicque innocentiæ tuæ, noſtræque amicitiæ potius ſeruiam, quam iniuſtiſſimæ parentis voluntati. Illud quoque in oratione Ionathæ intelligitur, nunciaturum ipſum Dauidi, ſi cognouerit depoſitam à Saule offenſionem. Modus autem monendi clam Dauidis, ſiue rex durè, ſiue amicè reſponderet, fuit vt Dauide latente in agro iuxta ſaxum, cui nomen Ezel, ſiue in ſpelunca, ſiue in caſa quapiam paſtoritia, Ionathas ad eundem agrum, cum puerelo veniret, & ſagittis moneret, quas citra puerum, quem præcurrere iuſſiſſet, mitteret, ſi res Dauidis bene haberent, aut vltra, ſi ſecus.

XXI. Prodeunt ambo foras, & cur.

Exierunt porro ambo extra vrbem monente Ionatha, vt remotis arbitris iureiurando confirmaret ſe fideliter relaturum Dauidi, quonam eſſet in ipſo animo Rex: & vt renouaret prius initum cum ipſo fœdus: ſimulque declararet quę de futuro ipſius regno ſentiret, & propterea illi ſe, ſuaque omnia commendaret: quæ ſecretiſſima eſſe, ac ne à parietibus quidem audiri oportebat; denique modus mittendarum ſagittarum declarandus erat. His ergo de cauſis ambo prodierunt foras, vt Deum vnum teſtem haberent eorum, quæ inter ſe tam in præſens, quam in futurum agitarent. Superflua porro videatur hæc ænigmatica per ſagittas locutio, cum nihilominus Dauidem Ionathas eſſet allocuturus, eique rem totam nunciaturus. Non fuit tamen ſuperflua; per eam enim prouiſum eſt in omnem euentum neceſſitati, ſi aut vltro ingerentibus ſe amicis, aut caſu ſuperuenientibus, non poſſet Ionathas ad Dauidis abituri conſpectum, & complexum venire.

Cur ſtatuant loqui per ſagittas.

XXII. Dauid latebras in triduum petit, quidque ibi egerit.

Finito colloquio Ionathas domum redit. Dauid autem nonnullo comparato in tempus latebratum commeatu, feſtinus deſcendit in locum, in quo celandus erat, vti eum Ionathas monuerat, ibique manſit reliquo illo die, qui præibat calendas, totumque diem calendarum; & poſtridie eius diei, & nocte ſequenti, vſque ad tertium menſis diem, reputans quem tandem finem habitura erant hæc rerum ſuarum diſcrimina, ſi forte Saulis gratia deſperata ſit, quò ſibi confugiendum, cui nuſquam toto in regno ab improbi atque ingrati principis furore tutum eſſe liceat: quid patri ac matri, erant enim adhuc in viuis, quid fratribus, totique familiæ futurum ſit, in quos eadem tempeſtas videatur redundatura: quid dilectæ ac bene de ſe meritæ vxori; quomodo eius beneuolentiæ reſpondere queat, quomodo eiuſdem honori atque incolumitati prouidere. Quid auxilij, aut præſidij ab amico Ionatha, quid ab Achimelecho pontifice, quid à Samuele propheta, quid ab amantiſſimis commilitonibus expectari poſſit. Inde autem conuerſus ad Dominum pernoctabat in oratione Dei: Pſalmos meditabatur, quos deinde per otium ſcriberet, eiuſque prouidentiæ ſe ſuáque omnia ingenti cum fiducia committebat.

XXIII. Saul in menſa requirit Dauidem.

Interim venerunt calendæ, ſtatuta ſacrificia celebrantur, propitius fit Dominus, tubæ perſonant, læta conuiuia domeſticos inter & amicos agitantur, mitior forte factus fuerit vel inter epulas Saul, & inter amicos honoratoſque conuiuas, omnium offenſarum memoria ſopietur. Nihil minus. Sedit Rex in menſa primo loco, tum ad dextram ſiniſtramque ſuo loco ſinguli, & apparuit vacuus Dauidi deſtinatus locus. Id vidit Saul, nec tamen cauſam rogauit, ratus eum immunditiam quampiam legalem contraxiſſe, ob quam nondum purificatus abeſſe cogeretur. Cum autem poſtridie rurſus apparuiſſet vacuus Dauidis locus, quæſiuit de Ionatha Saul cur abeſſet Dauid, quem contemptim vocauit filium Iſai. Reſpondit Ionathas, quod fuerat ab eodem edoctus, rogatum ſe à Dauide, vt excuſaret apud regem abſentiam ſuam, & excurſum in Bethlehem patriam ſuam, & ſolenne ſacrificium cum paterna familia.

XXIV. Excuſationem Ionathę excipit cum contumelia.

Eam excuſationem Saul non ſolum cum ira, ſed etiam cum procaci in filium contumelia excepit, vocans eum filium mulieris virum vltrò rapientis, id eſt procacis & adulteræ, *nunquid ignoro*, inquit, *quia diligis filium Iſai in confuſionem tuam, & ignominioſæ matris tuæ*. Conuitium eſt de triuio ſumptum, hominis de fæce populi in iram concitati, neque ſuæ dignitatis, neque filij ſui ſatis memoris, cui ſuam cum Dauide amicitiam exprobrat, in cõtemptum paternæ beneuolentiæ, à quo propterea nec filius dici debeat, neque æſtimari; qui non ſit inimicus inimico patris ſui, nec odio proſequatur quem ille perditum cupit, in confuſionem ſuam, cui ille regnum erepturus ſit, & eum in ordinem redacturus. Vnde ſubdit, *Omnibus enim diebus, quibus filius Iſai vixerit ſuper terram, non ſtabilieris tu, neque regnum tuum. Itaque*, vt ſublato pernicioſo regni æmulo ſtabiliaris in regno tuo, *iam nunc mitte, & adduc eum ad me, quia filius mortis eſt*. Significat non eſſe illum in Bethlehem, ſed abſconditum apud Ionatham latere, vnde illum & regis, & parentis iuſſu educere debeat, vt occidatur: ex quo intellexit Ionathas, definitam à Saule Dauidis cædem, quod Dauid certe ſcire, opera Ionathæ, cupiebat.

XXV. Iratus Ionathas patrem deſerit ieiunus.

Hic videlicet incaluit Ionathæ iracundia, flabello amoris excitata, & reſpondit patri, *Quare morietur? quid fecit?* quid opus eſt incerta pericula, certo ſcelere redimere? Saul autem excandeſcens *arripuit lanceam*, quã ſemper habebat in promptu, *vt percuteret eum. Ionathas autem ſurrexit à menſa in ira furoris*, quam patris odium & furor in amicum & innocentem excitarat, & ieiunus eo die præ indignatione permanſit, ſed & inſomnem duxiſſe noctem, in tanto mœrore pro amantiſſimo capite poſitã, facile eſt intelligere. *Cum autem illuxiſſet mane* diei tertij menſis eiuſdem *venit in agrum*, vt illi cum Dauide conuenerat, cum puero & ſagittis, quas iaculatus eſt longe vltra puerum, qui præcurrerat vt eas reportaret, & clamauit Ionathas poſt tergum pueri, vt exaudiret Dauid, *qui ſedulò attendebat*,

Adit Dauidem, & per ſagittas monet.

ecce

ecce ibi eſt ſagitta porro vltra te. Clamauitque iterum Ionathas poſt tergum pueri, dicens feſtina velociter, ne ſteteris. Quæ poſtrema verba ad ſolum puerum pertinebant, quem nolebat huc illucque vagari, aut vltra ſaxum progredi, vbi incideret in Dauidem; non autem ad Dauidem, quem nolebat abire, priuſquam ipſum eſſet allocutus, quoniam id per ſolitudinem licebat.

XXVI. Colloquũtur, ac ſibi valedicũt.

Cumque abiiſſet puer, cum arcu & ſagittis in ciuitatem, ſurrexit Dauid è latebris ſuis, *& cadens pronus in terram adorauit tertiò*: filium regis, maiorem natu amicum, & vitæ ſuæ conſeruatorem, *& oſculantes ſe alterutrum fleuerunt pariter, Dauid autem amplius.* Vt qui plures habebat lacrymandi cauſas, & vt iunior teneriore Ionatham amore proſequebatur. Poſtremo valedicens ei, *Ionathas dixit, Vade in pace, quæcumque iurauimus ambo in nomine Domini, dicentes: Dominus ſit inter me, & te, & inter ſemen meum & ſemen tuum, vſque in ſempiternum*, firma ſcilicet maneant, & inuiolata ſubſiſtant.

Dolor obſtruit ora Dauidi.

Deficiens ac decurtata oratio præſenti animorum commotioni valde congruit; imo & Dauidis ſilentium non patrem aut matrem, non fratres aut neceſſarios ſuos, non vxorem dilectiſſimam, non ſeipſum denique principi Ionathæ commendantis. Atrox animi dolor oppreſſerat os optimo iuueni, ſed vehementiſſimus amor, omnia in corde Ionathæ loco Dauidis copioſè loquebatur & ille viciſſim tacitus operam omnem ſuam amico, familiæ, amiciſque eius prolixè deferebat. Adde quod modicè ſimul lugere licuit, quod vrgeret neceſſitas vitandi periculi, & moleſtis ab interpellatoribus timor.

XXVII. Dauid venit ad Pontificem in Nobe.

Digreſſus à Ionatha Dauid venit in ciuitatem Nobe ad Abimelech Sacerdotem, vt ibi in Sanctuario pro ſe Dominum conſuleret; non fugit autem ſtatim longius, ſiue quod fame premebatur, ſiue quod inermis erat, & facilius via breuis clam conficitur quam longinqua: ideóque etiam fortaſſe Pontificem potius adiit quam Samuelem, cui iam ſemel periculũ creauerat. An autem ad Achimelechum plane ſolus

an ſolus?

venerit, vt ait idem Sacerdos, an cum ſociis, de quibus & Dauid hoc loco, & Dominus in Euãgelio locutus eſt, dico breuiter hoc loco. Dauidem quidem ſolũ veniſſe ad Pontificem, ſocios tamen habuiſſe alio in loco, quibus cum panes poſtmodum communicarit: facile enim fuit Dauidi à digreſſu Ionathæ aliquibus amicis ac militibus ſuis occurrere, eoſque ſibi ſocios aſſumere, quos tamen certũ in locũ dimiſſos, noluit ſecum, vt res eſſet rectior ac tutior ad Achimelechum venire, apud quem etiam diſſimulatione vſus eſt, veritus fortaſſe ne ille re cognita, ſibi ſuiſque à Saule timens, nullam opem præſenti eius neceſſitati auderet afferre, aut illum fortaſſe comprehenſum furenti regi mactandum traderet: præſertim animaduerſo apud Sacerdotem Doëg Idumæo.

Matth. 12. v. 4. Mar. 2. 25. Luc. 6. 4.

XXVIII. Apud eum fugam diſſimulat, & petit commeatum.

Fingit ergo commiſſum ſibi à rege negotium, quod clam ac celeriter expediendum eſſet, itaque viaticum ab eo petit, & nominatim panes, & panes quidem accepit Sacros, laicorum defectu, alia tamen cibaria accepiſſe illa petitio, *ſi quid habes ad manum* probabile facit. Quomodo enim in Pontificia familia, nihil tum cibariorum repertum credamus? Certe Doëg cum rem ad Saulem detulit, dixit Pontificem cibaria dediſſe Dauidi. Panes autem ſacri ſuadente neceſſitate permiſſi ſunt Laicis, etiam non ſumpti. Neque enim deerant tota in vrbe panes, qui à famulis Pontificis perquiri poſſent & dari Dauidi: neque ipſum tanta vrgebat abeundi neceſſitas, vt tantulo tempore profectio differri non poſſet. Quin ne de neceſſitate quidem interrogat Achimelech, ſed illam adeſſe ſupponens, & alia impedimenta abeſſe: de eo quod probabilius erat inquirit, de immũditia videlicet cum mulieribus. De qua certior factus, dedit illi ſanctificatum panem. Quinque petierat, & de duodecim, qui ſublati fuerant de menſa Domini, dimidium fortaſſis accepit, reliquis familiæ ſuæ reſeruatis.

ca. 22. 10.

XXIX. Ibi Doëg caſu reperitur.

Sed ecce caſu oblatum ingentis mali ſeminarium. Erat enim ibi vir quidam de ſeruis Saulis, qui vt creditur, voti alicuius perſoluendi cauſa, retinebatur in tabernaculo, nec erat de vulgaribus famulis, ſed regiis paſtoribus præpoſitus erat, vir origine Idumæus, religione proſelytus, qui mox rem omnem Sauli magno Sacerdotum malo pateſecit. Prouiſum iam erat de cibo, ſed arma quoque neceſſaria erant. Itaque Dauid Achimelecho, *ſi habes*, inquit, *hic ad manum haſtam, aut gladium? Quia gladium meum, & arma mea non tuli mecum, ſermo enim regis vrgebat*, adeo videlicet, vt ne domum quidem ad ea ſumenda adire licuerit, ſed è veſtigio migrare iuſſerit.

Dauid gladium Goliathi à Sacerdote accipit.

Hæc quidem inceptæ fictioni conſentaneè pertexuntur. Vera autem cauſa fuiſſe videtur, quod Hebræi rarius ſecum arma circumferrent. Ex quo illud fiebat, vt ea non ſine ſuſpicione acciperent. Notat enim Abulenſis Ionatham & Dauidem quando conſilij capiendi cauſa exierunt in agrum, inermes prodiiſſe, ne peregrè proficiſci putarentur, idque mox deferretur ad regem. Eadem ſuſpicio prohibuit ne, cum poſtremò Ionathas venit ad Dauidem, arma ad eum ſecum deferret, neque per alium miterit, qui fieret conſcius latebrarum Dauidis, & ſecretorum vtriuſque. Itaque neceſſe fuit tam egregium militem plane inermem, non ſine pudore atque periculo, iter facere.

Hebræi arma paſſim non ferebant.

XXX. Gladius Goliathi Domino conſecratus, ad tempus à Dauide recipitur.

Et Sacerdos quidem Dauidi gratificari cupiebat; At cum non eſſet domi ſuæ, ſed in Sanctuario, in quo non vaſa belli, ſed diuini miniſterij ſeruabantur, Dauid autem ne tantillum quidem differre cuperet profectionem ſuam, vt qui probe intelligeret non leue ſibi periculum ex mora creari, obtulit ei gladium Domino conſecratum, quo pridem Goliatho ceruices fregerat, quod nullus alius adeſſet ad manum. Eum libens accepit Dauid, ratus ſe ſicut in panibus ſanctis, ſic & in gladio ſacro, à Pontifice, vrgente neceſſitate, lege ſolui poſſe. Præſertim ſi, vt Toſtatus exiſtimat, mutuum ad tempus accepit, moxque vbi alia arma conſecutus eſt, eundem tabernaculo Domini reſtituit. Acceptis ergo panibus & gladio, Dauid quamprimum è Nobe diſceſſit, ne qua forte aura afflaretur ad Saulem, de Dauide in Nobe conſpecto, ſtatimque immiſſo armato milite comprehenſus, ad Saulem trucidandus traheretur.

XXXI.

Quo autem profectus eſt? Ad Achis Gethæum

Dauid ad Gethæum regẽ proficiſcitur.

in Palæſtina regem; Audaci profectò conſilio, ſiue Palæſtinum cogites, hoſtem Iſraelitarum infenſiſſimum, ſiue Gethæum Dauidi peculiariter inimicum, à quo Gethæus ille Goliath, gentis ſuæ decus, ignominioſè mactatus fuerat: qui denique totam Philiſthæorum gentem crebris prælijs cædibuſque fatigauerat. Scyllam ergo adire vitandæ Charybdis gratia videbatur. Verum exiſtimandum eſt hoc conſilium non niſi annuente Domino, quem à Dauide per Sacerdotem conſultum fuiſſe conſtat, ſuſceptum eſſe. *& quidem prudenter.* Et ſane cum ibi Dauid ſtatueret ignotus ad tempus aliquod degere, tanto id futurum erat tutius ac rectius, quo magis erat præter omnium opinionem. Facile autem fuit ibi ignotum eſſe, quoniam in Dauide mutata erant omnia, ex quo ab eo viſus fuerat, & diſſimulatione magis magiſque mutabantur. Denique ſi quo caſu agnoſceretur, cum illi Saulem infenſiſſimum eſſe conſtaret, poterant talem ſibi demereri bellatorem, qui Saulem, eiuſque populum cladibus afficeret. Gethæi porro Goliathi mortem lugere poterant, iniquo animo ferre non poterant, nec Dauidi nominatim ſuccenſere, qui in illo ſingulari certamine nihil fraudis aut perfidiæ admiſiſſet, ſed virtutem potius prodidiſſet, quæ hoſti quoque amabilis eſt, atque admirabilis.

XXXII. *Solusne venerit.*

Venit ergo Dauid, ad Achis Gethæum regem, quem apparet à Dauide præ cæteris electum regibus, quod maiore quadam humanitate, & in aduenas facilitate præditus eſſet, & afflictam virtutem miſericordia proſequeretur. Sed ſolusne, an cum aliquo comitatu? Solus, opinor, idque fuit aptius ad latendum, ſub ſpecie obſcuri militis, & egeni. Nec abſurdum eſt exiſtimare ſocios illos Dauidis, intellectum eius conſilium de Philiſthæis adeundis minime probaſſe, ſiue periculo proprio, ſiue religione prohibitos: præſertim cum domi non haberent Saulem aliquem quem timerent, & famem minore periculo ſe depulſuros ſperarent. Quin & diſſuaſiſſe arbitror, iis fere rationibus quas paulò ante attigi, ſed cum eum firmius in ſententia hærere cernerent, quam vt ab ea deduci poſſet, bene valere iuſſum, dimiſerunt. Abit itaque ſolus Dauid, ſuamque ab hominibus ſolitudinem, diuina præſentia colloquiiſque conſolatur.

XXXIII. *Introducitur ad regem.*

Minime tamen credibile eſt temerè Dauidem in regiam Gethæi domum irruiſſe, nullo deprecatore vſum; adiiſſe potius aliquem de regis optimatibus, cui Dominum ipſum reddiderit gratioſum, præſertim cum iis præditus eſſet naturæ donis, quæ hominibus homines conciliant. Illi ergo dixerit virum ſe eſſe militarem, qui principibus viris libenter inſeruiat, qui præ cæteris ſapientia atque humanitate præſtent, qualem Gethæum regem eſſe didicerit: ei ſe ſuamque operam libenter oblaturum, ſi placeat ipſi gerendi negotij eſſe interpretem. Genere quidem ſe Iſraelitam eſſe, ſed exorta inter ſe ac tribunum offenſione aliqua alium ſibi ducem optare, cui arma ſua, militiaque deſeruiant. Cæterum nihil ſibi fide antiquius vnquam vel fuiſſe, vel fore. Quid multa, placet, offertur, admittitur, & in regia familia, ſiue cohorte prætoria numeratur. Quam diu autem, id vero in obſcuro eſt. Probabilius tamen videtur exiguo ibi tempore potius, quam diuturno ſubſtitiſſe.

XXXIV. *In ſuſpicionem venit.*

Inaudierunt fortaſſe Gethæi, requiri à Saule toto regno Dauidem, nuſquam illum apparere, varia variis de illo ſuſpicantibus. Et quid ſi, ait aliquis, amiſſus ille Dauid reperiatur apud nos? quid ſi ille ipſe eſt, quem rex nuper ad ſuam cohortem allegit? & ad regem ipſum, *Nunquid*, aiunt, *non iſte eſt Dauid rex terræ?* qui regis inſtar præerat militiæ Hebræorum? *Nonne huic cantabant per choros dicentes, Percuſſit Saul mille, & Dauid decem millia?* quæ non tam affirmando, quam dubitando dicebantur. Siue autem illa ſerio, ſiue ioco dicerentur, *timuit valdè Dauid*, & ſtultitiam ſimulandam putauit. *& ſtultitiã ſimulat.* Cum enim prudentiæ nomine valde commendaretur Dauid, & vir eſſet longe honoratiſſimus, minime omnium credi poterat illum eſſe Dauidem, qui tam multipliciter inſaniret. Nam & vultum diſtorquebat, vt contigit arreptitiis, & aliena loquebatur, & impingebat in oſtia, & collabebatur inter aulicorum manus, & ſaliuas quaſi ſpumam mittebat ex ore, vt ſolent epileptici: quæ cum in conſpectu regis ipſius agitaret, ab eo, cum ſuorum obiurgatione, reiectus eſt. *& male accipitur.* At illi dolorem ſuum in innocentem copioſè refuderunt, vt ex Pſalmo 55, qui ad rem præſentem pertinet, intelligi poteſt. Inde autem liberatus gratias egit Deo, quæ habentur in Pſalmo 33, vt ex illius inſcriptione patet.

XXXV. *Abit è Philiſthæis.*

Abit ergo Dauid ex Philiſthæis, quod deſperaret vltra ſe ibi latêre poſſe, & fugit in ſpeluncam Odollam, bidui fere inde diſtantem: ibique apparet eum ſatis diu manſiſſe. Subdit enim Scriptura, *Quod cum audiſſent fratres eius, & omnis domus patris eius deſcenderunt ad eum illuc.* *Ad eum cognati, aliique multi confluunt.* Tam ſui cauſa, quam Dauidis, propter quem à Saule vexari cœperant; Alioqui enim temerè domum ſuam, ſuáque omnia deſeruiſſent, vt vitam cum fugitiuo traherent in deſertis locis. Elegerunt ergo exilium cum Dauide: primum quod putarent etſi domi ſubſiſterent, omnium nihilominus rerum damna, atque adeo vitæ ipſius, ab iniuſtiſſimo principe toleraturos, vt contigit Sacerdotibus, propter præſtitum Dauidi fauorem. Itaque rebus ſuis quantum fieri potuit ſecum aſſumptis, ad Dauidem profecti ſunt, omnem cum eo fortunæ aleam ſubituri. Conuenerunt quoque cum eo, omnes qui erant in anguſtia conſtituti, vel potentum odiis, vel æqualium inuidia, vel ſuorum iniuria, vel periculis amicorum. Item qui ære alieno preſſi carceres formidabant; Deniq; quicumque erant amaro animo, & vitam quauis ex cauſa iniucundam trahebant, qui ferè omnes in res nouas intenti, quærunt occaſionem emergendi è malis ſuis. *An cum culpa Dauidis.* Eorum autem opera parata vti potuit Dauid, in vexatione ſua ſuorumque longe iniuſtiſſima, vt ſe atque ipſos ſeruaret incolumes. Pleroſque etiam de tribu Gad viros fortiſſimos ſeſe hoc tempore aggregaſſe ad Dauidem teſtis eſt primus Paralip. liber, & Abulenſis in eundem locum. ca. 12. v. 8.

ANNVS MVNDI 2974.

SAMVELIS 35. SAVLIS 13.

ACHIÆ, ſiue ACHIMELECHI 13. & vlt.

DERCYLI 24. Imperij Aſſyrior. 1043.

ANTE CHRISTVM 1079.

I. Summa huius anni capita.

PRæcedentem annum ſpelunca Odollamitica cum Dauide terminauimus, vbi ille in dies ſocios ad ſe confluentes excipit, aut præſtolatur venientes. Præſens autem profectionem habet Dauidis ex ea ſpelunca, ad regem Moabitarum, indéque iubente Domino, regreſſum in terram Iuda. Interea nunciatur Sauli Pontificis in Dauidem humanitas, quam ille tam iniquò animo tulit, vt & Pontificem ipſum, & 85 Sacerdotes trucidari mandaret, & vrbem inſuper vniuerſam, vſque ad animalia, ferro flammaque deleri. Elapſus tamen eſt tanta ex cæde filius Pontificis Abiathar, qui ad Dauidem, perfugium miſerorum, confugit. Quæ omnia cap. 22. referuntur, & ſigillatim breuiter à nobis explicanda ſunt; adiectis etiam rebus ad Ceilam geſtis, quas ad hunc ipſum annum exiſtimamus pertinere.

II. Dauid tráſit ad Moabitas cum parentibus & ſociis.

Cum videret igitur Dauid ſe ſatis valida iam cinctum manu virorum fortium, contra repentinos inimicorum ſuorum incurſus, de parentibus iam ſenio confectis, (agebat enim Iſai quartum ſupra nonageſimum iuxta chronologiam noſtram,) cum alia imbelli turba, ſi qua fuit, in tuto collocandis conſilium init, vt ea ſollicitudine ac timore liberatus, liberius cum ſuis poſſet huc illucque diſcurrere. Præſertim cum probe intelligeret, ſe in ea ſpelunca ab armis regiis diu tutum eſſe non poſſe. Ergo vicina regna circunſpiciens, Moabitas elegit apud quos parentes deponeret, tentata prius per nuncios Regis voluntate. Legationis autem erat iſta ſententia. *Maneat oro pater meus, & mater mea vobiſcum, donec ſciam quid faciat mihi Deus*: id eſt, vt videam quo ſtatu & loco, diuina diſponente prouidentia, futuræ ſint res meæ.

III. A rege humaniter accipitur.

Ei poſtulationi cum Rex annuiſſet Dauid è ſpelunca ſua profectus eſt trans Iordanem in Maſphath Moabitarum vrbem. Duxit autem patrem ſuum ac matrem ad regis conſpectum, à quo honorificè habitos ait Ioſephus. Apud ipſum autem manſerunt cunctis diebus, quibus Dauid manſit apud Moabitas in præſidio, in quo à Rege collocatus erat, vt ſimul ipſe cum ſuis à Saule tutus eſſet, ſimul etiam Moabitas ab eodem tutaretur. Apparet id præſidium fuiſſe Maſphath oppidum, quod ſpeculum vertunt, quod ex ea quaſi arce proſpectus circumquaque pateret. Quamdiu autem ibi fuerit Dauid, obſcurum eſt, cunctos illos dies de quibus Scriptura loquitur, placet de menſibus aliquot accipere: nam de pluribus annis accipi non poſſunt, vetante rerum ſequentium copia, quæ nimiis temporum anguſtiis coarctarentur. Arbitratur autem Toſtatus Dauidem ibi cum ſuis ex præda vixiſſe, excurriſſéque in populos Moabitarum inimicos, ſi quod iuſtum contra ipſós bellum erat.

I. 6. Ant. c. 14.

& præſidio præficitur.

IV. Noui ſocij ad Dauidē confluunt

Interim autem dum in eo præſidio commoratur Dauid, cum quadringentis ſociis, quos ex Odolla deduxerat, alij quoque ad eum tam de tribu Iuda, quam de Benjamin aggregati ſunt, *Venerunt enim*, vt ait Scriptura, *& de Benjamin & de Iuda ad præſidium in quo morabatur Dauid*, neque enim alibi legitur in præſidio commoratus Dauid. Videntur autem fuiſſe ad ducentos: nam aliquanto poſt adiit Ceilam cum ſexcentis viris. Mouit Dauidem inexpectatus hic militum globus, ignarum in amicisne, an in aduerſariis cenſendi eſſent; Nam Benjaminitæ tribules erant Saulis, Iudæ autem Dauidis. *Egreſſus ergo eſt Dauid obuiam eis*, vtique cum lecta ſuorum manu, ſiue in omnem euentum, præſidij cauſa, ſiue dignitatis: certo cogniturus, qua mente ad ipſum venirent, & exacturus fidem priuſquam eos in ſuum præſidium admitteret. *Si pacificè*, inquit, *veniſtis ad me, vt auxiliemini mihi, cor meum iungatur vobis*, ineamus ſynceram amicitiam. *Sin autem inſidiamini mihi pro aduerſariis meis*, quos ego nullo vnquam ſcelere violaui, *videat Deus patrum noſtrorum & iudicet.*

1. Paral. 12. 16.

Dauidis in ipſos prudentia.

V. Et ſingularis humanitas.

Vide manſuetudinem Dauidis, nihil aſperè, nihil minaciter loquentis, quamuis eſſet tum viribus multo potentior, ſed fraudis omnis vltorem Deum depoſcentis. Ea lenitate accenſus eſt eorum animus, & amor in ipſum; & amplificatum deſiderium ipſius auſpiciis militandi; & nominatim Amaſai nepos Dauidis ex ſorore Abigail, amantiſſimis verbis ſeſe cum ſociis Dauidi dedit, ea maximè ratione incitatus, quod agnoſceret Deum peculiari prouidentia illi adeſſe, cum omnia, quæ in eius perniciem parata fuerant, à Deo ipſius gloriam verterentur: & nunc ad eum certatim adduceret, qui eius ſalutem commodis omnibus, quæ in patria à rege ſperare poterant, anteferrent, & damna omnia, timoreſque negligerent. Suſcepit igitur eos Dauid amicè atque honorificè, quantū præſens rerū ſtatus ferebat.

VI. Iubetur à Deo redire in terram Iuda, & cur.

Reſpirare iam Dauid vt in fuga, & quieſcere, vt in rebus turbulentis ſibi videbatur, cum ecce tibi à Deo nuncius Gad propheta, qui eum vltra manere vetat in Moabitico præſidio iubetque proficiſci in terram Iuda. Suſpicatur Abulenſis cœpiſſe Moabitam Dauidi perniciem moliri, & nec opinantem tradere in Saulis manus, vt in capite innocentis, regis huius amicitiam mercaretur. Deum autem remiſiſſe in terram Iuda, vt variis illic caſibus exerceretur, & illuſtria populo virtutum exempla monſtraret, quibus magis magiſque probata ipſius innocentia, omnium beneuolentiam Dauidi conciliaret. Oportebat quoque ſociis Dauidis auferri occaſionem declinādi ad idola Moabitarum, & Dauidem multorum gratiam ac beneuolentiā præſentia ſua in terra Iuda cōſeruare, quæ diuturna apud Moabitas commoratione defluxiſſet.

VII. Paret Dauid eximia cum Obedientia.

In hac porro migratione, quæ ſine vlla mora, excuſatione, vel tergiuerſatione ſuſcipitur, inſignis omnino, ſe prodit Dauidis Obedientia, quæ ignotum adhuc prophetam, acerba atque periculoſa mandantem non repulit, ſed in eo Deum loquentem audiuit. Præclara obedientia, quæ neque periculum ſuorum obiicit, ſi longius

à Moabitis abiecit, neq; periculũ ſuum, ſi propius ad ipſum fontem tempeſtatum ſuarum acceſſerit. Nam ſtatim ſequitur delatum fuiſſe ad Saulem Dauidem apparuiſſe cum ſuis. Eſt autem admodum credibile parẽtes Dauidis ætate cõfectos in Moabitarũ regione defunctos eſſe, quoniam nulla deinceps fit de illis mentio; eáque mors iam pridem matura ſuaui Dei prouidentiæ conſentanea eſt, vt eadem opera Dauid ingenti cura & ſollicitudine, in crebris, quæ imminebant, locorum mutationibus ac periculis, & Iſai cum vxore non minore moleſtia liberarentur.

Mors parentũ eius in Moabitide.

VIII. Et Dauidis in eos pietas.

Clauſit ergo Dauid oculos ſenum, in medio fratrum ſuorum, ipſis illi hanc gratiam, quamuis natu minimo, non negantibus, quem vnctum ſciebant in regem, & quem iamdudum aut dominum habere cœperant, aut ducem: eamque morientibus nauauit operam, quæ à tali filio poterat expectari. Monuit videlicet vt in fide ac ſpe venturi Meſſiæ defungerentur. Felices ambo tali ac tanta prole, qui regibus omnibus, qui cunctis retro ſeculis, ante ipſum ſceptra tenuerunt, longo interuallo antecelluit, & omnibus deinceps regibus virtutibus heroicis præluxit. Felices inquam ambo, ad quorum commendationem id vnum ſufficere videatur, quod electi à Chriſto Domino in progenitoribus ſuis, Dei populo regem Dauidem ediderunt: ſicut beatiſſimæ Virginis vnica fuit & ſumma gloria, quod ex ea natus eſt Ieſus, qui vocatur Chriſtus. Eo funeris officio perfunctus Dauid cum fratribus ac ſociis ſuis, venit in ſaltum Hareth, vbi, vt in ſaltu, multa erant loca latebris opportuna, & quæ ægre admodum ab exercitu regio adiri poſſent.

Venit inde in ſaltum Hareth.

IX. Idque Sauli innoteſcit.

Cum igitur veniſſet Dauid cum ſuis in ſaltum Hareth, non potuerunt ſexcenti viri ita latêre, quin cito Saulis aures de eorum aduentu rumor afflaret. Quid enim latêre diu poteſt hominem ſollicitudine ſuſpenſum, ſuſpicacem, omnia ſubauſcultantem, ac perſcrutantem? Erat is tunc temporis in Gabaa vbi habitabat, vbi erat collis ſiue excelſus locus, qui hic Rama dicitur, appellatiuo potius vocabulo quam proprio. In eo colle erat nemus, quò Saul animi gratia conferebat ſe, & aulici eius cum eo. Cum igitur illuc aſcendiſſet, cunctique ſerui eius circunſtarent eum, haſtam manu tenens, ſiue regiæ poteſtatis inſigne, ſiue animi commotioris inditium, ad ſeruos ſuos, plena acerbiſſimi doloris oratione, de ipſorum contra ſe coniuratione conqueſtus eſt, quod regi ſuo non patefaciant quid faciat, quid incœpret Dauid, vbi ſit, quid conſilij capiat, quo modo intercipi aut comprehendi poſſit; cum tamen à ſe præmia fidei ac laboris accipere poſſint, à Dauide non poſſint.

1 Reg. 22. v. 7. &c.

Qui de ſuis acerbè conqueritur.

X. Præſertim de Ionatha filio.

Sed grauiſſimum querelæ caput Ionatham petit, quem proditionis accuſat, quod hoſti parentis ſui faueat, adeóque cum eo fœdus aduerſus ipſum inierit. Quam fuerit autem iniuſta hæc Saulis vel accuſatio, vel querela, accuratè in Annalibus diſputatum reperies. Hic tantum breuiter cum Toſtato dico, dupliciter contingere potuiſſe vt ſerui Saulis in gratiam Dauidis contra Saulem coniurarent, aut defendendo cognitam Dauidis innocẽtiam, aut inuadendo Saulem quem in culpa eſſe conſtaret; prius iuſtum erat ac licitum. Sicut enim Dauid iuſtè defendebat ſe, ac præſtabat incolumen, ita poterant etiam alij huic iuſtitiæ fauere. Poſterior autem coniuratio iniuſta fuiſſet, ac plena perfidiæ; nimirum contra fidem principi datam, de ipſo conſeruando atque defendendo. Itaque ſi quis Dauidi faueret ad nocendum Sauli, propter acceptas ab eo iniurias, aut ad eum regno exturbandum, mortifera ſe culpa obſtringeret, ſicut & ipſe Dauid.

n. 16. & ſeqq. q 14 inc 22.

Iuſta ſociorum Dauidis cõiuratio.

XI. Et nominatim Ionathæ.

Iniuſta itaque fuit Saulis in Dauidis ſocios aut amicos querela, in Ionatham autem iniuſtiſſima, qui ratione initæ cum Dauide amicitiæ, multo plura debebat pro tuendo innocentiſſimo amico facere, quam feciſſe legatur; quem neque armis, neque copiis, neque conſilio, neque pecunia protexiſſe reperitur. Illud autem de ſuſcitato à Ionatha Dauide, vt vitæ aut regno Saulis inſidiaretur, certiſſima calumnia eſt. Neque enim aliud quippiam egit Dauid aut molitus eſt, quam ſe immeritæ morti ſubtraxit, & furentis in ſe principis iram funeſtamque lanceam deuitauit. Neque aliud voluit Ionathas, quam Dauidis innocentiæ, contra impotentem Saulis potentiam ac furorem patrocinari, & quidem verbo duntaxat, re autem ipſa, vt poterat ac debebat, egit nihil; ſed ſibi potius ac poſteris ſuis, adiurando vehementius Dauidem, conſuluit. Quam culpam malim in errantem ipſius conſcientiam, quam in amici neglectionem conferre. Sed vnde ſcire potuit Saul hoc Ionathæ cum Dauide fœdus, omnibus mortalibus ignotũ præter ipſos duos? Videtur certe Saul ex ſuſpicione amplificando id diuinaſſe; quia iam ſemel & iterum eius cauſam ſuſceperat, & tam ſerio & conſtanter eius reconciliationi ſtuduerat, quaſi fœdus immortalis amicitiæ cum eo contraxiſſet.

An is ſatis adfuerit Dauidi.

Vnde ſciuerit Saul eorum fœdus.

XII. Doëg deſert Achimelechum ad Saulem.

Orationem Saulis triſte ſilentium eſt conſecutum, donec Doëg Idumæus factus eſt vnguis in eius vlcere. *Vidi*, inquit, *filium Iſai in Nobe apud Abimelech, filium Achitob Sacerdotem, qui conſuluit pro eo Dominum*, hoc ſupra tacitum fuerat, quod mox Achimelech ipſe non negat, pergit, *& cibaria dedit ei, ſed & gladium Goliath Philiſthæi dedit illi.* Quæ vt iſte vere dixerit, malo tamen animo dixiſſe ſatis conſtat, & in eam partem, ipſo dicendi modo detorſiſſe, quaſi ea ex malo in regem animo à Pontifice facta fuerint. Neque enim alioqui Rex tanto furore in ipſum, eiuſque familiam, ac ciuitatem vniuerſam exarſiſſet. Sed ea fuit improbiſſima hominis calumnia, qui perſpicuè vidiſſet, quam ſyncerè Achimelech ſe tota hac in re geſſiſſet, & ſtudium eius, non tam Dauidi, quam Regis negotiis, quæ ille prætendebat, gratificandi.

XIII. Acceſſitus cum ſuis venit ad regem.

Ea accuſatione Rex accerſit Sacerdotem, omnemque eius familiam, quæ erat in Nobe, *qui vniuerſi venerunt ad regem.* Etſi enim vnum Achimelechum accuſarat Doëg, exiſtimauit tamen Saul omnes, illo autore, contra ſe coniuraſſe, qui eſſet omnium ipſorum caput. Cum ergo adeſſent coram rege, Saul primo ſtatim orationis ingreſſu, iram ſuam aduerſus Pontificem prodit, quemne proprio quidem nomine dignatur appellare, ſed contẽptim *audi*, inquit, *fili Achitob*. Cui humiliter Pontifex,

à quo acerbè obiurgatur.

Praſto ſum domine, ſi forte ſermo dulcis frangat iram. At Saul contra, *Quare coniuraſtis aduerſum me, tu & filius Iſai, & dediſti ei panes & gladium, & conſuluiſti pro eo Deum, vt conſurgeret aduerſum me*, ſtrueretque mihi inſidias, vt hodie quoque videre eſt. Quæ oratio ſapit hominem præ iracundia non ſatis compotem ſui. Incipit enim cum contumelioſa appellatione, pergit cum falſa criminatione, & mox cum atrociſſima innocentium condemnatione concludit.

XIV. Achimelech cauſam ſuam agit.

Obſtupuit tam inopinato ictus nuncio Pontifex: vt primum autem redijt ad ſe, *Et quis ex*, inquit, *in omnibus ſeruis tuis, ſicut Dauid fidelis, & gener regis, & pergens ad imperium tuum, & glorioſus in domo tua?* facti primum æquitatem tuetur, excitatas vero Regis contra ipſum inimicitias ſanctè profitetur ſibi penitus inauditas At Rex qui furore iracundiæ præoccupatus erat, & cupiebat terrificum exemplum ſtatuere, in quod amici omnes, fautoreſque Dauidis, cum ingenti metu ac ſtupore intuerentur, nihil æquiſſima defenſione mitigatus, nefariam in eum, totamq; eius familiam, ſententiam mortis intorquet, *Morte morieris*, inquit *Achimelech, tu & omnis domus patris tui* Et ait Rex emiſſarijs qui circunſtabant eum, prætorianæ ſcilicet cohorti, regij corporis cuſtodi, vt ſacerdotes interficerent, *At illi noluerunt manus ſuas extendere in ſacerdotes Domini.* Tum Doëg nominatim iuſſus irruere in ſacerdotes, *trucidauit in die illa 85 viros veſtitos Ephod lineo*, quod genus veſtis eccleſiaſtico, quod vocant, ſuperpelliceo, reſpondet.

& nihilominus cum ſuis iubetur interfici.

XV. Et oppidũ Nobe vaſtari.

Neque ſic exſatiatus eſt tyranni furor. Nam *Nobe ciuitatem ſacerdotum, percuſſit* Doëg iuſſu Saulis *in ore gladij* tanta crudelitate, vt non viris, non mulieribus, non paruulis, non lactentibus, non bobus, non aſinis, non ouibus parceret. Maturè tamen ex eius manibus euaſit Abiathar filius Pontificis. Cum enim omnes euocati eſſent à rege, etſi nihil ſibi conſcij eſſent, ſuſpicati tamen videntur regem ſibi aliqua ex cauſa infenſum, idque ex regiis nunciis expiſcari potuerunt, ideoque in omnem euentum cenſuit Pontifex filio abeundum eſſe ad Dauidem, cum Ephodo pontificio, ſi quid aduerſi contingeret: interea quotidiano ſacrificiorum miniſterio domi operam daret, neque enim id caſui, ſed conſilio tribuendum eſt. Ergo maturè de ſuorum morte præmonitus, & de aduentu Doëgi ad diſperdendam ciuitatem, ad Dauidem iter arripuit, ſecumque Ephod pontificium tranſtulit, vt ex capite ſeq. patet. Ad Dauidem inquam, quem vnum habuit ad quem tuto confugere poſſet, à quo fruſtra à Saule repeteretur, quique merito præ omnibus curam eius ſuſciperet, quoniam Dauidis cauſa ipſi omnia periſſent. Et quoniam Dauid erat ad Ceilam, quando ad eum peruenit Abiathar, prius de ea profectione dicamus.

Abiathar maturè euadit.

Et adit Dauidem ad Ceilam.

ca. 23.

XVI. Philiſthæi oppugnant Ceilam.

Dum ergo hæc in Gabaa Saulis, & in Nobe contra ſacerdotes, tanquam Dauidis amicos perpetrantur, nunciatum eſt Dauidi agenti ad ſaltum Hareth, Philiſthæos oppugnare oppidum nomine Ceilam, & areas in quibus erant adhuc frumenta diripere. Nunquam enim illi à vexandis Iſraëlitis, niſi fracti cladibus, ceſſabant. Ea Philiſthæorum excurſio cum Dauidi innotuiſſet, & ipſimet Ceilani opem à Dauide, ſuadente ipſius vicinitate, petijſſent, & expedita militum manus, quæ cum ipſo erat nihil æquè optaret, quam prædam excutere de prædonum manu. Dauid quoque percuperet Ceilanis contribulibus ſuis opem ferre, conſuluit Dominum, non vtique per Abiatharem, qui nondum ad ipſum venerat, ſed per prophetam aliquem, illum fortaſſe, à quo iuſſus fuerat redire in Iudæam: ab eoque hoc reſponſum accepit. *Vade, & percuties Philiſthæos, & Ceilam ſaluabis.* Itaque certus victoriæ profectionem parat. Cumque ab aliquibus ſocijs rem humana prudentia metientibus diſſuaderetur, conſulto in eorum gratiam rurſum Domino, iterum in Ceilam proficiſci iubetur, cum iterata promiſſione victoriæ.

Eóq; euocatur Dauid.

XVII Et abit cõſulto Domino, & hoſtem clade magna afficit.

Abiit ergo Dauid, & viri eius in Ceilam, & pugnauit aduerſus Philiſthæos, non explicata credo acie, ſigniſque collatis, nimium quippe impares erant exercitus, ſed ſubita, & fortaſſe nocturna irruptione ſuperuenit imparatis, Ceilanis interim eruptionem in eos facientibus, vt hoſti contingeret quod Dauidici timebant ſibi, *Et percuſſit eos plaga magna*, & abegit iumenta eorum, *& ſaluauit Dauid habitatores Ceilæ*, ſoluta ſcilicet obſidione, & pecoribus, quæ ipſi vel Ceilanis abſtulerant, vel ex vrbibus ſuis ac pagis in commeatum militum ſuorum adduxerant, captis, & in oppidum coactis. Eo facto prædones in prædam venere, Ceilanis libertas & ſalus, Deo & Dauidi gloria, animus & præda militibus, confuſio & clades obtigit Philiſthæis. Dauid autem cum ſuis victor in liberatam vrbem ingreditur, cum communi omnium gaudio, & feſta gratulatione, ſed ea lætitia triſtiſſimo nuncio cito diluitur.

XVIII. Abiathar confugit ad Dauidem.

Ecce enim Abiathar ad Dauidem commune tum omnium afflictorum perfugium, accurrit, ſimulque effuſus in lacrymas & amplexus, O Dauid, inquit, ô mi Dauid, perdita mihi ſunt omnia, dies vnus mihi parentes, cognatos fratres, amicos, neceſſarios omnes crudeliſſimo ſcelere ſuſtulit: vnius hominis iniuſtiſſimus furor hauſit dulciſſimam patriam, & ciues omnes, ne de minimo quidem crimine appellatos, omnibus fortunis euerſos morti dedit, & ſimul Ephod pontificium manu tenens; vix hoc ſacroſanctum ſpolium ex vnguibus Doëgi carnificis diuina miſeratione ereptum eſt. Indeque tragœdiam omnem fideliter acceptam lamentabili oratione narrauit, vniuerſo exercitu in Doëgum fremente, & in Saulem grauiter indignante, Dauide autem ſeipſum quamuis innoxium etiam atque etiam incuſante. *Ego* inquit, *ſum reus omnium animarum patris tui* Et, *Sciebam in die illa, quod cum ibi eſſet Doëg Idumæus, procul dubio annunciaret Sauli.* Addit porro ad conſolationem eius. *Mane mecum, ne timeas, ſi quis quæſierit animam meam, quæret & tuam.* quaſi dicat, Erimus quaſi anima vna, vt non poſſit alterutra ſine altera periclitari. Sic erat animatus in amicos Dauid, in Doëgum autem omnis huius tragœdiæ architectum, quo modo affectus fuerit docet pſalmus 51. qui de hoc argumento ſcriptus eſt.

Et ab eo humaniter accipitur.

Quid gloriaris, &c.

XIX. Saul monetur de mora Dauidis in Ceila. 1. Reg. 23.

Dum autem aliquantiſper in Ceila reſpirat, Dominus, qui in eo rebus aduerſis exercendo, meritiſque viciſſim cumulando totus eſſe videbatur, nouas ei à Saule turbas, nouos metus,

nouaſque ſuſcitat fugas. Nunciatum eſt enim Sauli, quod Dauid veniſſet in Ceilam. Nimirum Saulis aulici, præcedenti eius querela incitati, vbique erant in inſidiis, vt domino ſuo in perniciem innocentis gratificari poſſent, & non cum eo coniuraſſe dicerentur. Ea re cognita Saul, *Tradidit*, inquit, *eum Deus in manus meas*, quaſi Deus ſit fautor aut author ſcelerum, præſertim oppreſſionis pauperum, quæ ingenti clamore Deum vltorem expoſtulat. Quare autem tradidiſſe arbitrare? quia *concluſus eſt, ingreſſus vrbem in qua portæ & ſeræ ſunt*, quas ſcilicet ego obſerari iubebo, & fugitiuum meũ, hactenus impunè huc illucque volitantem, comprehendi, vinciri & ad me adduci, agendum in malam crucem: ne quis deinceps in regem ſuum ſuperbia intumeſcat.

XX. Et ad eum profectionem parat

Præcepit ergo *Saul omni populo vt ad pugnam deſcenderet in Ceilam*, vt ſpecie pugnandi contra Philiſthæos, *obſideret Dauid & viros eius*. Ita populus vniuerſus iuſſu regis ad arma conuocatur, quaſi vniuerſæ Reipub. ſalus in vno Dauide perdendo verteretur. Dauid autem, qui, vt prudentem virum decebat, ex cuius ſalute plurimorum vita, ſpeſque omnes pendebant, non carebat amicis in aula, qui regis contra ſe geſta, conſiliaque ſublegerent, didicit ab eis *clam ſibi parari à Saule malum*. Et ſi enim publicè parabatur exercitus, intentio tamen regis occulta erat, & cognita paucis. Ergo quam primum Deum per nouum pontificem Abiatharem conſulit, duoque requirit, alterum an venturus eſſet Saul in Ceilam, reſponditque Dominus, venturum; alterum an Ceilani tradituri eſſent ipſum cum ſuis in manus Saulis, ne is vrbem ipſorum euerteret, ſicut Nobe, & reſpondit Dominus, tradituros. Ex quo loco rectè colligunt Theologi contingentia ſub conditione futura, reipſa tamen nunquam futura, ſub diuinam cognitionem cadere, & ad eius quam vocant ſcientiam mediam pertinere.

Quod Dauid conſulto Domino diſcit.

Futura cõtingentia.

XXI. Et inde migrat.

Dauid ergo qui hunc aduentum fama præſenſerat, & nunc edoctus oraculo certo ſciebat, maturè ſibi fuga conſuluit. *Surrexit* enim *Dauid & viri eius quaſi ſexcenti, & egreſſi de Ceila huc atque illuc vagabantur incerti*. Itaque neque Dauid traditus eſt Sauli, neque Saul deſcendit in Ceilam. Nam nunciatum eſt Sauli quod fugiſſet *Dauid de Ceila, & ſaluatus eſſet, quam ob rem diſſimulauit exire*, ne vulgo à Dauide diceretur illuſus. Iram quoque ſuam diſſimulauit in Ceilanos, qui non minus in culpa videbantur eſſe propter Dauidem vrbe ſua receptum, quam ſacerdotes. Verum Ceilani Dauidem euocarant atque receperant propria neceſſitate compulſi. At ſacerdotes illum recepiſſe videbantur ad eum iuuandum, & armis ac viatico inſtruendum contra Dominum ſuum. Nec paſſus eſt Dominus excandeſcere Saulem in Ceilanos, ſicut in ſacerdotes & ciues Nobe; nam in hos pondus domus Heli, non in illos incumbebat. Nec plura ad hunc decimum tertium Saulis annum pertinere arbitramur, ad decimum quartum tranſeamus.

Saul an iratus in Ceilanos.

ANNVS MVNDI 2975.

SAMVELIS 36.

SAVLIS 14. ABIATHARIS PONTIFICIS 1.

DERCYLI 25. Imperij Aſſyrior. 1044.

ANTE CHRISTVM 1078.

I. Abiathar nouus põtifex.

ABimelecho Pontifici ſuperiore anno à Saule per ſummam crudelitatem interiecto, filius eius Abiathar naturæ iure legiſque ſucceſſit, cuius hunc primum numeramus annum, neglectis aliquot fortaſſe menſibus, à quibus morien. pater ſuam in eum dignitatem tacito iure transtulerat. Neque tamen exiſtimandum eſt cum Abulenſi duos ab hoc tempore fuiſſe pontifices, Abiatharem apud Dauidem, Sadochum autem apud Saulem. Dicendum enim videtur, quod in Annalibus accuratè demonſtrauimus, Sadochum ab hoc tempore non potuiſſe eſſe pontificem, niſi eum dicamus 85 annis geſſiſſe pontificatum. Adde quod poſt annos 12 à Scriptura dicitur *puer egregiæ indolis*: itaque nunc vix trium aut quatuor annorum fuerit. Si ergo nunc vaſtata vrbe Nobe, Sanctuarium à Saule in Gabaon tranſlatum eſt, vt aſſirmat Abulenſis, cura illius à Saule, non Sadocho puerulo, ſed eius parenti Achitobo tradita eſt, vt ibi vicario abſentis Abiatharis munere fungeretur. Nam agere omnino pontificem non poterat, qui Ephodo præcipuo inſigni pontificio careret.

An & Sadoch, vel potius eius in Gabaone quaſi vicarius. 1. *Paral.* 12. 28.

1. *Paral.* 12. 9. 23.

II. Ortus Miphiboſethi filij Ionathæ. 2. *Reg.* 21. 7. 8. a. m. 3013.

Natus eſt hoc anno Ionathæ filius nomine Miphiboſet. Nam Scriptura teſte quinquennis erat cum parens eius & auus in montibus Gelboë cæſi ſunt; vtroque progenitore nobilis fuit, obſcurus tamen ipſe per ſeſe, & miſericordiæ potius quam inuidiæ obiectum. Habuit autem patruum filium Saulis ſibi cognominem, qui à Gabaonitis poſt annos 38 crucifixus eſt. Habet hic idem annus commorationem Dauidis in deſerto Ziph, cum viris ſuis; eò enim quaſi ad hyberna conceſſerant. Quanquam non deſtiterunt, prædonum in morem, ſæpe huc illucque diſcurrere, & modo his modo illis apparere locis, ne ſatis conſtaret quo maximè loco degerent. Verum vt id remotiores populos diutius latere potuerit, Ziphæos tamen accolas diu latere non potuit. Erat autem hic locus Idumææ vicinus, vt non mirum ſit idem deſertum & Idumææ, cui erat conterminus, & Iudææ, in qua reuera erat fuiſſe dictum. Sed idipſum nomen Ziph monti quoque, & ſyluæ, & ciuitati tributum reperies,

Dauid in Ziphæo deſerto.

Ioſue 15. 25. *Vide Adric. in Ziph.*

III. Fruſtra quæritur à Saule. 1. *Reg.* 23. 14.

Quamuis autem tam abditus atque abſtruſus lateret Dauid, *quærebat eum tamen Saul cunctis diebus*: nunquam videlicet depoſuit voluntatem: ideoque ſemper intentus per ſe ſuoſque in eam curam fuit, vt eum inueniret, donec fugiente Dauide ad Philiſthæos, deſperauit de illo capiendo, interim autem *nunquam tradidit illum Deus in manus eius*, quamuis aliquando nihil propius factum fuerit, quam vt caperetur. Nimirum oportebat diuinam de eo volunta-

Quid ibi cum ſuis ageret Dauid.

tem impleri, ideoque in ventos abire omnes Saulis in contrarium conatus. Interim autem in deſertis illis Ziphæorum locis, dum ſocij Dauidis alij rumores hinc inde colligunt, ex aula præſertim, vt rebus prouideant ſuis: alij diuerſa loca, fugæ, cum res tulerit, opportuna perſcrutantur, alij victui neceſſaria quæritant: Dauid ipſe, quantum otij cura ſexcentorum virorum militarium relinquebat, diuinæ orationi tribuebat, & ſuas ad Deum referebat curas. Et forte plures ibi pſalmos conſcripſit: id certe de 53 & 62 ex eorum inſcriptionibus conſtat.

IV. *Ionathas illuc adit Dauidem, renouatq; fœdus cum eo.*

Interea Ionathas, per fidum aliquem Dauidis nuncium, didicit locum in quo is latebat, & ad eum, quamuis admodum parenti ſuſpectus eſſet, ipſo tamen inſcio profectus eſt. Et Dauid vice verſa per exploratores ſuos didicit Saulem egreſſum eſſe ex vrbe *vt quæreret animam eius*. Tam impotens erat ardor animi Saulis, ad reperiendum & comprehendendum Dauidem, vt egrederetur cum exercitu neſciens quò iret, ſed foris paratus eſſet omnem in partem iter flectere, in qua prædam latère per venaticos canes ſuos ſuboleſcere ciſſet. Ionathas autem *abiit ad Dauid in ſyluam, & confortauit manus eius in Deo*. Iuſſit videlicet bono eſſe animo, vt qui haberet fautorem & protectorem Deum.

Eique regnum prænunciat.

Et apparet ſane Ionatham, qui ad amicum cibos & arma ferre non poterat, ne res innoteſceret, pecuniis quibus illa pararentur non pepercisse. Dixitque ei, *ne timeas, neque enim inueniet te manus Saul patris mei, & tu regnabis ſuper Iſrael, & ego ero tibi ſecundus; ſed & Saul pater meus ſcit hoc.*

V. *Quomodo id Ionathas aut Saul ſcire potuerint.*

At vnde ſciebat hoc bonus Ionathas? vnde ſciebat & Saul? nunquid alter ambóue prophetæ erant? At prophetiæ falſum ſubeſſe non poteſt; quale fuit illud, *& ego ero tibi ſecundus*. An forte Dauid Ionathæ clanculum reuelarat auriculam de inunctione ſua! Eſt id quidem minimè abſurdum, non tamen certum. Nec obſtat quod ſubdit Saulem idipſum ſcire. Sciebat enim ex multarum conjecturarum concurſu, populi communi beneuolentia, filij cum eo fœdere, & ſingulari Dei protectione in tot tantiſque periculis, adeo vt ipſe vltro Deum cum Dauide eſſe, & à ſe receſſiſſe fateretur.

1. Reg. 15. 23. 26. 28.

Sed id vel maxime colligere poterat ex verbis Samuelis, qui ei dudum proteſtatus fuerat, ipſum à regno diuinitus abdicatum, illudque datum proximo eius. De ſe autem quod dixit Ionathas, ſubintellexit, *ſi qua fata aſpera rumpam*. Ex amantis porro affectu quaſi indubitatum pronunciat, Dauide, ex diuino decreto, rege, ſe illi proximum fore: id enim ſibi de Dauidis erga ſe beneuolentia, ac bonitate pollicebatur. Eoque ſpectare videtur, quòd fœdus initum cum eo mox à Goliathi cæde, & iteratum ad petram Ezel: nunc tertio confirmatur.

VI. *Ziphæi Dauidis latebras Sauli ſignificant.*

Ziphæi autem cum didiciſſent quanto deſiderio ferretur Saul comprehendendi Dauidem, ſiue gratiam captantes, ſiue ſpe ingentis cuiuſdam mercedis allecti, ſiue exortam aliquam offenſionem milites inter & ruſticanos hoſce viros vlturi; aut denique milites ex ſuis finibus expulſuri, aſcendunt ad Saulem in Gabaa, eique nunciant apud ſe latère Dauidem; hortantur vt eo cum exercitu deſcendat, *noſtrum autem erit*, inquiunt, *vt tradamus eum in manus regis*.

Et operam ſuã ad eum comprehendendũ promittũt.

Audax promiſſum ac plane temerarium. Iacturi enim erant rete ante oculos pennatorum. Dauid quippe, præter exploratores ſuos, à quibus de omnibus tempori monebatur, habebat apud ſe Pontificem cum Ephod, per quem de omnibus Deum conſulere poterat, Nihilominus iniecta ſpes à Ziphæis exhilarauit Saulem, & ad fauſtam comprecationem induxit. *Benedicti vos à Domino*, inquit, *quia doluiſtis vicem meam*, miſerti principis veſtri mœrore tabeſcentis. Suſceptum ergo negotium agite diligenter, videte ne ſequamini obſcuram & incertam famam de loco vbi ſit, habete teſtes oculatos, perſcrutamini accuratè omnia, num qui fallaces latebrarum aditus, num qui exitus ad fugam occulti. Eſt enim mihi res cum homine callido, qui cum ſibi à me timeat, omnia accuratè circumſpicit; & omnibus rite exploratis *reuertimini ad me in rem certam, vt vadam vobiſcum.*

VII. *Saulis ardor in perſequendo Dauide. qu. 27. in c. 23.*

Non dicit quò eos reuerti velit, ſiue quia facile ſciri poteſt vbi ſit Rex, ſiue quia, vt ratiocinatur Abulenſis, ſtatuebat quidem Saul non prius migrare domo cum ſuis, quam Ziphæi rem exploratam retuliſſent; poſtea tamen cogitauit dum illi redirent, datum iri ſpatium Dauidi ad effugiendum, ideoque mutata ſententia rectius fore duxit, vt Ziphæi luſtrabundi præirent, ipſe autem aliquanto interuallo ſequeretur, vt illi ſtatim inuentam feram nunciaturi accurrerent, & è propinquo adducerent Saulis exercitum, ad omnes effugij aditus obſtruendos. Et ne forte illi regem labore deterritum iri, & ab incepto deſtiturum putent, ſicque iſti irritato hoſte & non ſublato, malitiæ ſuæ debitas pœnas luant, *Quod ſi etiam*, inquit, *in terram ſe abſtruſerit* in altiſſimas inuectus cauernas, *perſcrutabor eum in cunctis millibus Iuda*, in qua ille latet, vt vndique pullulent, vndique irruant in eum, & conſilij fugæque impotentem in manus meas tradant.

VIII. *Maximum Dauidis periculum.*

Hæc cum reſciſſet Dauid, pro ſui ac ſuorum magnitudine periculi, primùm ad Deum de more confugit, fuditque magna cum ſollicitudine, animique feruore preces, quæ pſalmo quinquageſimo tertio continentur; & ſpe ſalutis à Domino concepta abijt in deſertum Maon partem deſerti Ziph, quo cum Saul perſecutus eſt cum ſuis. Ibi mons erat in longum perrectus, & ibat Saul ad latus montis ex parte vna; Dauid autem & viri eius ex parte altera. Veniebat videlicet Saul è Septentrione meridiem verſus, & habebat à fronte rupem, Dauid autem eam habebat à tergo. *Porro Dauid deſperabat ſe poſſe euadere à facie Saul* humanitus loquendo; nihil tamen de diuino auxilio deſperauit. Feſtinabat autem euadere cum ſuis ne intercluderetur; Saul autem & viri eius in modum coronæ cingebant Dauid, & viros eius vt caperent eos, ideſt cingere parabant, totique in eo erant vt circuncluderent eos. Iſti feſtinabant includere; iſti feſtinabant præuenire fugiendo clauſuros: ibique ſine dubio mox atrox pugna ad perrumpendum, cædeſque plurima vtrinque futura erat, niſi Dominus prouidiſſet, qui miſſo nuncio prælia diremit.

IX. *ca. 23. 27.*

Dum enim vtrinque magna contentione res agitur, *nuncius venit ad Saul dicens, feſtina*

Cur Saul deſtiterit nunc perſequi Dauidem.

& veni, quoniam infuderunt ſe Philiſthiim ſuper terram. Mirum omnino fuit Saulem, qui iam tot annos ardebat deſiderio comprehendendi Dauidem, & ad rem iam deduxerat, vt iam iamq; comprehendendus videretur, re tamen infecta redire potuiſſe: & fuiſſe tantam cauſam, tamque atrox periculum, quod parua mora ſuſtentari non poſſet, dum hæc tanta, tamque ſtudioſè quæſita præda caperetur? Forte neſciuit Saul, qui vtique non erat in primo agmine exercitus ſui, & interiecta rupe Dauidem cum ſuis non videbat, Dauidem ſummo in periculo verſari, & quamprimum captum iri, ſed perſuaſum habuit diutius cum eo luctandum fore, ſi ſe ad obſidionem tolerandam comparaſſet, forte etiam temerè cogitauit ac credidit Dauidem, qui nuſquam apparebat, fuga iam ſibi conſuluiſſe, & ſuam vt apud Ceilam diligentiam eluſiſſe, ideoque vltra progredi noluit, ne manifeſtius confunderetur, ſed occaſionem nuncij libens arripuit ad obtegendum pudorem ſuum.

X. Pugnat cũ Philiſthæis.

Reuerſus eſt ergo Saul deſiſtens perſequi David, & perrexit in occurſum Philiſthinorum, quos diſperſos & effuſos in prædam oppreſſit Saul; didicerant enim cum abeſſe longius, & per deſerta loca cum copiis in extremo regno verſari. Hanc quippe illis occaſionem irruptionis fuiſſe non temerè affirmari poteſt. Ergo Saul Philiſthæorum opinione celerius ſuperueniens, palantes pleroſque, & præda impeditos occidit, alios male mulctatos in ſua ſe latibula recipere coëgit; ipſe victor in Gabaa ad hyberna conceſſit. Dauid autem præter opinionem multorum, non tamen præter ſpem & fiduciam in Deum ſuam, ſeruatus eſt, & ſeruatus cecini ſſe videtur cum ſuis in gratiarum actionem canticum illud Deo, *Niſi quia Dominus erat in nobis, dicat nunc Iſrael*, & quæ ſequuntur, quadrant enim omnia vehementer. Hoc certe fuit vnum ex maximis grauiſſimiſque periculis, quibus vnquam perfunctus eſt Dauid, quod ipſe grandibus tragiciſque metaphoris deſcribit atque exaggerat. Nec plura ad hunc annum referimus, qui fuit Sabbaticus ordine quinquageſimus ſextus.

Dauid gratias agit Deo. *Pſal. 123.*

Annus Sabbat. 56.

ANNVS MVNDI 2976.

SAMVELIS 37.

SAVLIS 15. ABIATHARIS 2.

DERCYLI 26. Imperij Aſſyriorum. 1045.

ANTE CHRISTVM 1077.

I. Mirabile Saulis & Dauidis certamen. 1. *Reg.* 24. 1.

EXpertus Dauid quanto in periculo verſatus eſſet in deſerto Maon, *aſcendit inde, & habitauit in locis tutiſſimis Engaddi.* Quæ habitandi vox ad plures menſes videtur pertinere, quibus tum bellum contra Philiſthæos confectum eſt, tum Dominus requiem aliquam ſeruo ſuo Dauidi dare voluit, ſed qualem quis requiem in deſertis locis experiri poteſt: donec iterum mirabile certamen & plane nouum exortum eſt, inimici contra amicum ſuum, & amici contra inimicum ſuum. Vnus odio certat & ferro, alter amore & obſequio debellatum cupit. Vnus mortem inferre paratus eſt, & fortaſſe cruciatus: alter duntaxat metum, vel potius culpæ agnitionem ſuæ. Vnus regiæ dignitatis amittendæ aut metu, aut dolore totus extra ſe poſitus, fertur in alterum; qui eam ipſi & ſemini eius, quantum in ſe fuerit, conſeruatam cupit. Vnus ardet ſtudio abſcindendi caput benefactori ſuo; alter percutit cor ſuum, quod oram clamydis eius eſſet auſus abſcindere. Denique videbis hic Saulem excitantem ſubditos ſuos ad inueſtigandum fugitiuum ſuum, cuius tota culpa eſt fuiſſe atque eſſe præſtantem virum. Vice verſa miraberis Dauidem cohibentem amicos ſuos, ne deprehenſum hoſtem infenſiſſimum ferro confodiant, tametſi non ignorabat eo morte ſublato, illico ſe regem fore. O ſubditum meliore principe dignum!

II. Deſertum Engaddi. ἐν τοῖς στενοῖς Ἐγγαδδί.

Porro quæ loca tutiſſima his vocantur, prærupta intelliguntur & inacceſſa, & peranguſti aditus, vt habent Septuag. verſus mare mortuum, vbi vrbs Engaddi palmis & balſamo quondam nobilis, quæ habet deſertum vicinum ſibi cognomine, frequens altiſſimis montibus prærupti ſque, itáque prominentibus vt ruinam minari videantur. Huc ergo aſcendit Dauid cum ſuis; neque enim prudentis fuiſſet diutius apud Ziphæos manere homines ſibi nunc neceſſario inimicos, non enim exiſtimabant, qui Dauidis manſuetudinem non norant, viam ſibi vllam patere ad gratiam cum eo, redintegrandam. Accedebat quod omnia locorum illorum latibula, ſeruis Saulis explorata eſſent, fortaſſis & occupata. At in Engaddi neminem habebat inimicum, & loca erant aduerſariis inexplorata; quæ etiam natura ſua erant impeditiora.

III. Ziphæi noua Dauidis latibula Sauli nunciant.

Interea Saul reuerſus à perſequendis Philiſthæis, per nuncios didicit Dauidem cum ſuis ad loca Engaddi ſe recepiſſe. Non male ſuſpicatur Abulenſis hoſce nuncios fuiſſe Ziphæos, quibus Saul ex eorum deſerto diſcedens dederat in mandatis, vt diligenter Dauidis actionibus intenderet, puta an ex illis locis nimium iam ſibi periculoſis, planè recederet, quo iter intenderet, vbi ſubſiſteret, quid agere, quid ſpectare, quid moliri videretur. Quæ cura atque inueſtigatio non paucorum dierum fuit, vnde iſtiuſmodi hominibus vagis, & de induſtria locum ſubinde mutantibus, & obſeruantium oculos fallere ac turbare cupientibus, certa ad regem, & bene explorata referri poſſent. Cum ergo ſatis obſeruando perſpectum eſſet quonam diuerſis ex locis crebrius adirent Dauidis ſocij, & munitiſſimorum locorum natura conjecturas omnes confirmaret, minime dubij regem adeunt dicentes, *Ecce David in deſerto eſt Engaddi.* Quo cognito Saul *aſſumpſit tria millia electorum virorum*, qui à tertio regni eius anno deſtinati fuerant ad cuſtodiam regij corporis, & vt eſſent ſemper ad omne regis obſequium parati, & cum iis *perrexit ad inueſtigandum David & viros eius, etiam ſuper abruptiſſimas petras.*

Qui eum rurſum perſequitur.

IV. Iuſtus Dauidis timor.

Et erat cur ſibi Dauid & cohorti ſuæ vix ſexcentorum virorum timeret ab hiſce copijs, quæ & quintuplo plures erant, & genere ipſo præſtantiores, electi quippe ex omni Iſraël, cum ad Dauidem boni malis permixti confluxiſſent. Illi rebus omnibus affatim inſtructi eſſent, vt

imperatoriam

imperatoriam legionem decebat, illi vt fugitiui ab omnibus pene rebus eſſent imparati. Proficiſcitur Saul ſilentio, & hoſti improuiſus adeſſe conatur. Neque tamen Dauidis aut amicorum ſollicitudinem fefellit; nec defuerunt qui Ionatha, aut Michole ſatagente Dauidem de præſenti periculo curriculo monerent. Quo ictus nuncio, David ad ſolita primùm orationis præſidia recurrit; vt patet ex pſalmo 56. qui ad hunc locum tempuſque pertinere ex ipſa inſcriptione dignoſcitur. Saulis autem copiis appropinquantibus, Dauid inſpirante Deo, ingreſſus eſt in ſpeluncam viæ propinquam, ſed latebroſam atque obſcuram, vt tanto ibi eſſet tutior, quanto magis erat præter expectationem, Dauidem iuxta viam, & non in remotioribus ſpelæis latêre, ſed non potuit abeundo longius, oculos ex propinquo perſequentium vitare.

Preces ad Deum, & ingreſſus in ſpeluncam.

V. *Saul eandem ſubit.*

Ibi dum expectat vt Saul cum copiis pertranſeat, ventris neceſſitate adactus Saul eam adit ſpeluncam, nec animaduertit præ tenebris militem in penetralibus latentem; etſi illi ingredientem vidiſſent, atque agnouiſſent. Propter amplitudinem quoque ſpeluncæ facile erat Dauidem muſſitare cum ſuis, nec à Saule audiri, præſertim cum foris multæ hominum turbæ, multi currus & equites obſtreperent. Hic Dauid excitatur à ſuis ad Saulis necem, obtento vaticinio, de quo parum conſtat quando editum fuerit, id certe conſtat, ab eo non datum fuiſſe Dauidi ius interficiendi Saulis, ſed permiſſam facultatem, quam tamen ſine ſcelere exequi non poſſet. Etſi autem ea cogitatio in illius animum irrepſit, diuina tamen ſuccurrente gratia, eam mentem fortiter repreſſit, atque cohibuit, contentus chlamydis oram in teſtimonium rei geſtæ præſcindere: eoque facto regreſſus ad interiora ſpeluncæ, dixit ſociis nolle ſe regem occidere, & ab eodem facinore ipſos ſeuerè prohibuit. Quin etiam de abſciſſa à ſe chlamyde doluit, quod crederet ſe contra reuerentiam principi ſuo debitam egiſſe.

De eius cæde conſultatur.

VI. *Egreſſum inclamat Dauid.*

Porro Saul exurgens de ſpelunca pergebat cœpto itinere. Surrexit autem & Dauid poſt eum, & egreſſus de ſpelunca clamauit poſt tergum Saul. Prudenter expectauit dum Saul abeſſet longius cum ſuis: maxima enim pars eorum, vt aſſolet in huiuſmodi locis atque periculis anteceſſerat, & pauci eius latera ſtipabant, pauci quoque ſequebantur, quia nihil à tergo timebatur. Clamauit quoque in auribus omnium, vt omnes intelligerent quanta eſſet lenitas & manſuetudo Dauidis, erga tam acerbum hoſtem ſuum: ex eoque diſcerent qualis futurus eſſet erga ſubditos ſuos? Sed ipſam Dauidis omni melle dulciorem audiamus orationem, quippe quæ felleum Saulis animum in dulcedinem conuertit. Vide primum vt mitiſſima atque honorifica ſalutatione & humillima veneratione infenſi principis animum mitigare nitatur. *Domine mi rex*, inquit, *Et reſpexit Saul poſt ſe, & inclinans ſe Dauid pronus in terram adorauit.* Deinde ita moderatur querelam ſuam, vt eius acrimoniam non tam in regem aurem calumniis præbentem, quam in maledicos ipſos calumniatores deriuet, etſi non ignoraret à quo fonte hi riuuli proficiſcerentur.

Eiuſdem ad Saulem oratio.

VII.

Quid illa probatio diuinæ in regem ſeueritatis, qui vitam & regnum eius, illius ipſius arbitrio addixerit, quem ipſe tam hoſtiliter perſequatur, quam fortis & efficax; cum ipſius regis præſenti experientia nitatur, *Ecce hodie viderunt oculi tui, quod tradiderit te Dominus in manu mea in ſpelunca.* Deinde quam candida, & quam ſuauis eſt illa confeſſio. *Et cogitaui vt occiderem te, ſed pepercit tibi oculus meus*, cogitaſſe dicit, non tamen ſtatuiſſe, aut deliberaſſe. Hebraice habetur, *Et dixit* ſcilicet non nemo, qui diceret, & reuera id dixerant ſocij eius, quos ipſe accuſare noluit, ſed totam in ſe culpam retulit, quam miſericors pœnitentia abunde deleuit, & reuerentia regiæ maieſtatis. *Dixi* autem ego vicißim, *non extendam manum meam in Dominum meum, quia Chriſtus Domini eſt.* Sed nomina hæc reuerentiæ ſunt, & timoris, pergit blandius atque amabilius. *Quin potius pater mi, vide & cognoſce oram chlamydis tuæ in manu mea.* Merito patrem vocat, qui ætate poterat eſſe pater, qui erat officio qui pater populi vt boni principes, audiebat. Erat quoque affinitate pater, vt pote ſocer, qui genero ſuo inſtar eſt patris. Et tamen tot nominibus pater, illi in hoſtem teterrimum conuerſus erat.

Breuiter explicatur.

Qui Saul Dauidis pater.

Ex tam euidenti autem abſciſſæ chlamydis argumento, manifeſtò colligit in ſua fuiſſe poteſtate illum gladio nec opinantem perfodere, erat enim hoc illo facilius. Colligit quoque nullam nunc improbam contra ipſum in animo ſuo reſidere voluntatem, licet iam ab eo toties ad mortem quæſitus eſſet: multo autem minus ante reſediſſe, cum ſua eum beneuolentia, beneficiis, honoribuſque proſequeretur. Cæterum ne Saul tantam contra innocentem malitiam ſe impunè laturum ſperet, ſpondet Deum iudicem atque vltorem fore. Quantum poſtremo pondus ad frangendos Saulis animos habet illa concluſio. *Quem perſequeris Rex Iſraël, quem perſequeris? canem mortuum perſequeris, & pulicem vnum.* Quanta demiſſio animi in tali viro apparet, vt ſe cani mortuo, & pulici comparet. Poſtremo autem inculcat Sauli metum ab vltore Deo, ad eiuſque iudicium prouocat.

VIII. *Reliqua Dauidis querela.*

Quæ cum dixiſſet Dauid, Saul, qui ob diſtantiam vix de facie illum noſſe poterat, cum inſigni animi motu. *Nunquid vox hæc tua eſt, fili mi Dauid.* Filium vocat, qui audierat pater mi, ſimulque concuſſis ſeni viſceribus, *eleuauit vocem ſuam, & fleuit.* Tam iuſta enim querela Dauidis, & tanto cum affectu prolata, maxime autem tam inſperatum immeritumque beneficium ab eo, à quo mortem hominum opinione iuſtiſſimam accipere poterat, id vero eius animum fregit, & cum veriſſimis lacrymis dicere compulit, *iuſtior tu es quam ego*, id eſt iuſtus es tu, non autem ego, *tu enim tribuiſti mihi bona, ego autem reddidi tibi mala.* Iniuſtus eſt, qui parem non reddit, cum poſſit bene de ſe merito gratiam, iniuſtior qui nullam reddit, & benefacta apud ſe patitur interire: quam iniuſtus ergo atque ingratus, qui malefactis beneficia remetitur ac rependit? Ea nunc ſaltem verbis prædicat atque ingerit, *Et tu*, inquit, *indicaſti hodie quæ feceris mihi bona, quomodo tradiderit me Dominus in manum tuam, & non occideris me. Quis enim cum inuenerit inimicum ſuum dimittet eum in via bona?* incolumen abire permittet, cum potiore conditione fuerit? non vtique

IX. *Motus animi Saulis, & fletus.*

Agnoſcit culpam ſuam, & Dauidis innocentiam.

vulgares homines; at Dauid heroica virtute vir, tantum in ſe imperium potuit exercere.

X. Eique à Deo bene precatur.

Hanc ergo tam ſingularem virtutem Dauidis, tam illuſtri facinore proditam agnoſcens rex infelix, ei bene precatur à Domino, aut ſi mauis, prænunciat dicens, *Dominus reddat tibi vicißitudinem hanc*, hoc opus gratiæ atque indulgentiæ erga me tuæ, *pro eo quod hodie operatus es in me.* Sed oportebat etiam eum apud Saulem ipſum non carere mercede, abiecta penitus à ſe omni animi offenſione in Dauidem, eáque in beneuolentiam ac beneficentiam conuerſa; cum illi tantum ſe debere fateatur, pro vita ſibi conſeruata, quam hoſtili lege ipſi eripere potuerat, vt imparem ſe reddendæ gratiæ agnoſcat, & Deum remuneratorem meritò requirat. Nam in bonis humanis nihil poteſt vitæ comparari. Itaque ne ſi regno quidem illi ceſſiſſet, ſatis illi retribuiſſet, vt ait Abulenſis. Sed vide ſingularem hominis imprudentiam in ſermonis exitu ſub diſceſſum ſuum.

q. 25. in c. 24.

XI. Exigit ab eo iuſiurandum.

Et nunc, inquit, *quia ſcio quod certiſsimè regnaturus ſis, & habiturus in manu tua regnum Iſrael iura mihi in Domino, ne deleas ſemen meum poſt me, neque auferas nomen meum de domo patris mei.* O principum inconſultiſſime: ſi certiſſime noſti Dauidem poſt te regnaturum, quare fruſtra niteris vt euertas, aut labefacias inconcuſſum decretum Dei? cur eum tibi, tuiſque beneficiorum largitate ac beneficentia non concilias? Quæ te docet prudentia, eum ſperare poſt mortem tuam, in familiam tuam tutorem beneficum fore, cuius tu familiam viuus bonis omnibus euerteris, in voluntarium exilium compuleris, cui ereptam vxorem alteri dederis, ipſum duriſſima proſcriptione damnaris. Non auferet ille nomen tuum de domo patris tui, qui ei toties caput auferre molitus es? ſi id tibi de incredibili virtute tanti viri polliceris, rectè facis, ſi de meritis, genere, aut dignitate tua, ſtultè facis.

Saulis imprudentia.

XII. Iurat Dauid de non delenda ſtirpe Saulis.

Nihilominus veritus ne quod noui reges aliquando faciunt, genus regium deceſſoris, quaſi proprij regni æmulum tolleret, iuſiurandum à Dauide petiit, & accepit. Quod tamen iuſiurandum non impediebat, ne ſi filij Saulis eo mortuo deliquiſſent, puniri poſſent; alioqui iuſiurandum fieret propugnaculum licentiæ, & improbitatis. Sed in omnem euentum retinebat Dauidem ne periurus, audiret, ſi demortui parentis malitiam in filiis innocentibus vindicaret. Redintegrata porro hunc in modum amicitia, vno agnoſcente culpam, altero ignoſcente, non tamen reditum eſt ad priſtinam vitæ conſuetudinem, neque ad eam Saul Dauidem inuitauit, quod id ſe fruſtra facturum intelligeret. Saulis enim gratiam tam inconſtantem toties expertus Dauid, non potuit prudenter ſe illi permittere. Sed Saule reuertente in domum ſuam, *Dauid & viri eius aſcenderant ad tutiora loca*, quam eſſet ea ſpelunca, in qua proximè latuerant. Dauidi autem ad reliqui anni quietem profuiſſe videtur tam inſignis erga Saulem charitas, animique moderatio: nihil enim in Dauidem ante mortem Samuelis, quæ proximo anno contigit, molitum eſſe reperimus.

Renouatâ amicitiâ nō renouatur vitæ conſuetudo.

ANNVS MVNDI 2977.

SAMVELIS 38. & vlt.

SAVLIS 16. ABIATHARIS 3.

DERCYLI 27. Imperij Aſſyrior. 1046.

ANTE CHRISTVM 1076.

I. Mors Saulis & ratio temporis. *l. 1. Stro.*

CElebris eſt hic annus Samuelis ſanctiſſimi, clariſſimique viri funere, quod biennio ante Saulis mortem contigiſſe plurimorum ſententia eſt, in primiſque Clementis Alexandrini, & Ioſephi in verſione Rufini, vt recentiores omittam. Mortuus autem eſt iuxta Chronologiam, quam initio pontificatus Heli conſtabiliuimus, anno ætatis 77. initi magiſtratus 38. quem iniit annos natus 39. De cuius morte ac funere hæc habet Scriptura duntaxat. *Mortuus eſt autem Samuel, & congregatus eſt vniuerſus Iſrael, & planxerunt eum, & ſepelierunt eum in domo ſua in Ramatha.* Apparet autem mortuum ſanctiſſimum ſenem, mœrore magis animi, quam annorum pondere degrauatum; Et pertæſum præſentis rerum ſtatus, nec parum perturbatæ Reipub. in ſuo capite vehementer ægrotantis, à Deo petiiſſe, vt auferret animam ſuam, & transferret in locum pacis,

1. Reg. 25. 1.

II. Geminus eius luctus Saul & Dauid.

Duo illi ſumma capita doloris erant Saul & Dauid, quorum vtrumque vt Dei vicarius in faſtigium rerum humanarũ euexerat, & vtriuſque cauſa iampridem in luctu ingenti ac mœrore verſabatur. Saulem lugebat, non iam ne à regno Iſraelitarum excideret, ſed ne à regno fœlicitatis æternæ penitus excluderetur. Saulem lugebat, qui peccata peccatis accumularet, & à minoribus ad maiora gradum faceret in dies. Dauidis etiam cauſa vehementius angebatur, quem videbat, ex quo inunctus fuiſſet in regem, cum perpetuis periculis, caſibuſque luctantem, nuſquam quietum aut tutum poſſe conſiſtere, ſemper in fuga & latebris, ſemper in mortis indigniſſimæ diſcrimine verſari, nihil ſe illi opis, nihil quenquam mortalium, ſub pœna noxæ capitalis afferre poſſe. Hæc ergo, atque his ſimilia cum Samuel octauum iam annum apud Dominum lugeret; neque videret in tantis tenebris ſpem aliquem lucis; timeret potius luctuoſam huius tragœdiæ cataſtrophem, optauit celerem ex hac vita migrationẽ, quam à prima pene pueritia multis habuiſſet aduerſis rebus exercitam.

Optat migrationẽ.

III. Mors eius & ſepultura.

Ergo cum ſeptimum iam ſupra ſeptuageſimum annum ageret, quintæ ætatis anno 38 factus eſt voti compos. & multa filiorum, & diſcipulorum prophetantium corona ſtipatus, poſt egregia monita ſalutis circunſtanti populo data, qui tanti viri iacturam in hac temporum perturbatione deplorabat, obdormiuit in Domino. Quod ſi forte morienti Saul affuit, apparet Prophetam ei proximam cum Dauide reconciliationem gratulatum fuiſſe, enixéque oraſſe, vt eam vellet eſſe perpetuam; tum vt peccata ſua reliqua vita plangeret, & eleemoſinis redimere conaretur. Quod autem dicitur ſepultus In domo ſua in Ramatha, id eſt in proprio maiorum ſuorum ſepulchro, intelligen-

dum eſt in ſpelunca aliqua plura fuiſſe ſepulchra ſiue conditoria propriis diſtincta notis, & in eorum aliquo Samuelem ſepultum: alioqui eius lipſana ſecerni ab aliis, & transferri nequiuiſſent.

IV. Et tranſlatio magnifica.

Legimus autem in Benjamini Iudæi itinerario corpus Samuelis in Ramatha, in ſynagoga cuſtoditum fuiſſe; inde autem à Chriſtianis tranſlatum in Silo, magnumque illi templum excitatum, poſitumque in eo prophetæ ſepulchrum, oppido autem datum nomen S. Samuelis de Silo. S. quoque Hieronymus libro contra Vigilantium hæreticum eius ſacra lipſana magnificè honorata teſtatur, cum ex Iudæa ex oppido Silo, ſiue S. Samuelis de Silo in Thraciam ſub Arcadio Auguſto transferrentur triumphali pompa. Sed hæc pluribus in Annalibus explicata reperies, ſicut & egregiam atque multiplicem Samuelis cum Chriſto ſimilitudinem. Illud tantum addo ſignificare Scripturam ſingularem funeris huius celebritatem, qualem in funere Moſis, Aaronis, Ioſue, aliorumque idgenus heroum legimus; itaque neque amplectus per dies 30, neque vniuerſi populi, cui erat chariſſimus, lamenta defuerunt, vel aliquibus publico nomine de ſingulis vrbibus in Ramatha venientibus, vel pluribus in locis magiſtratu ei iuſta perſoluente.

V. Nuncij Dauidis ad Nabalem.

Hoc ipſo anno Dauid legationem ad Nabalem cognomento Carmelum, illi propemodum funeſtam miſit: niſi viri ſtultitiam vxor prudentiſſima correxiſſet. Rationem temporis ſacræ narrationis ſeries ipſa confirmat, quæ hanc legationem morti ac funeri Samuelis coniungit: addit & notam æſtiui temporis, quo tondentur oues. Quod ad locum attinet, dicitur Dauid deſcendiſſe in deſertum Pharan, meridiem verſus. Id deſertum maximum eſt, cuius extrema in terram Iuda, ac tribum Simeonis ſe porrigunt, reliqua pars per longiſſimos tractus tēditur Ægyptum verſus, & in multa partialia deſerta tribuitur, puta deſertum Cades, Sin, Sinai, &c. prior autem illa pars continet deſertum Ziph, & in eo deſertum Maon, vt ſupra diximus. Itaque Septuag. pro deſerto Pharan habent deſertum Maon, in quo erat Carmelus mons, & ciuitas, in qua Nabal habitabat, multumque diſtat ab altero Carmelo monte tribus Iſſachar, qui ad mare vſque mediterraneum protenditur.

VI. Quis ille fuerit.

Erat autem Nabal potens & opulentus præ viciniſ agricolis, quippe qui ouium tria millia, & mille capras poſſideret, & ſcilicet boues, & camelos, & equos, & aſinos non paucos. Oues autem nominatim à Scriptura memorantur, quod occaſione tonſionis earum miſſa eſt ad ipſum à Dauide legatio, ſed huic opulentiæ iuncta erat inhumanitas, ob quam *durus* dicitur, atque adeo *peſſimus & malitioſus*, eratque de tribu Iuda, & de genere Calebi, ſocij quondam Ioſue in exploranda Chananitide. Miſit ergo ad eum Dauid decem iuuenes, non qui armatas afferrent preces, ſed qui Nabalis liberalitatem deferre poſſent, & eam ſi vſus ferret, à prædonibus tutari. Hi ſalutato peramanter homine, rationem afferunt & ius petendi aliquid, in ſignum gratitudinis conſeruatorum gregum eius; ita vt nec ipſi quidquam de grege auferrent, & paſtoribus pro muro eſſent contra latrocinantium Arabum excurſiones, quod Dauid hoc difficilius à ſuis impetrare poterat, quod & carebant ſtipendiis, & alioqui egentes, obærati, & ex rapto viuere aſſueti, multo iam tempore vagabantur.

VII. Ab eo petitur liberalitas in Dauidem bene de ſe meritum.

Itaque Dauid officij egregie præſtiti ſibi recte conſcius ipſos eius paſtores teſtes appellat, quamuis alioqui ſub auaro hero querulos. *Interroga*, inquit, *paſtores tuos, & indicabunt tibi*; hæc Dauidis æquitas fuit: vide nunc eiuſdem in petendo comitatem & manſuetudinem, erga hominem agreſtem ac ruſticanum. *Nunc ergo*, inquit, *inueniant pueri tui gratiam in oculis tuis, in die enim bona venimus*, læta ſcilicet qua augeris bonis à Domino, & qua gratificari conuenit tenuioribus amicis ac fratribus tuis, *quodcumque inuenerit manus tua*, quidquid placuerit accipere, & ſeponere de rebus tuis, ad largiendum militi, qui non ſolum poſita ad manum præda, quamuis vrgente fame abſtinuit, ſed etiam, quaſi mercede conductus foret, ad conſeruandas res tuas intentus fuit, *da ſeruis tuis, & filio tuo Dauid*. Hæc illi, pro quibus contumelioſam reſponſionem, & inurbanam recuſationem acceperunt, pro aſperitate morum Nabalis huius. Quæ cum reuerſi nunciaſſent Dauidi, iuſtam ipſius iram accenderunt, ita vt iuberet quadringentos viros arma capere in perniciem Nabalis & familiæ eius; in qua cum permulti eſſent innocentes, non dubium eſt Dauidem in hac voluntate peccaſſe, vt in Annalibus diligentius explicatum eſt: vt omittam deliberatam pœnam, & male iureiurando firmatam, multo maiorem fuiſſe delicto.

Repulſum patitur, & vim parat.

VIII. Rem adiſcit Abigail, & remedium parat. n. 29. ad 34.

Hæc dum parantur, vnus de famulis paſtoribus, qui colloquio interfuerat, nunciauit Abigaili aduentum nunciorum Dauidis, & plenam humanitate petitionem, quam Nabal contumelioſè auerſatus eſſet, quamuis ipſi bene de paſtoris gregibuſque meriti fuiſſent in deſerto; itaque iratos ad Dauidem reuertiſſe. Quæ cum accepiſſet Abigail feſtinauit malum ſibi ſuiſque imminens anteuertere, & offenſum Dauidem placare muneribus, eaque mitiſſima deſtinauit oratione condire, vt eadem opera vulneri, quod auaritia & acerbitas viri impoſuerat, vxoris lenitas liberalitaſque mederetur. Viro autem ſuo non indicauit profectionem ſuam, nec quidquam eorum quæ facere, aut dicere ſtatuiſſet, ne ille moroſus moras iniiceret feſtinanti, aut rem totam fortaſſe diſturbaret, homo duræ ceruicis, & præpoſterè parcus, ac profuſus. Præmiſſis ergo famulis cum muneribus, quæ aſini aliquot ferebant, ipſa quoque aſinum ſtratum aſcendit, & inſalutato hoſpite abiit ad Dauidem.

IX. Occurrit Dauidi cum muneribus.

Cum autem deſcenderet ad radices montis Carmeli, Dauid & viri eius occurrerunt ei, & iam erat in foribus clades, cum Abigail viſo Dauide appropinquante, de aſino feſtina deſcendit, *& procidit coram Dauid ſuper faciem ſuam & adorauit ſuper terram, & cecidit ad pedes eius*. Nimirum Dauid videns rectà venientem ad ſe mulierem, ſubſtitit cum ſuis, ſicut & famuli qui eam cum muneribus præceſſerant aut comitabantur, ſtatimque illa ſum-

ma hæc argumenta demiſſionis edidit, & nixa genibus, *In me ſit*, inquit, *Domine mi hæc iniquitas.* Id eſt, ſi placet vlciſci, quod in te iniquè factum eſt, in me vlciſcere: veruntamen prius *loquatur* ait, *obſecro, ancilla tua in auribus tuis, & audi verba famulæ tuæ.* Incipit autem à conſultiſſima accuſatione mariti ſui, quæ ſimul iuſtam Dauidis accuſationé fateatur, & labefactet, ſimul Nabali contemptum conciliet in ſalutem ipſius, ne vir tantus, hominem ſtultum, iuxta nomen ſuum, ebrioſum, decori & honeſtatis expertem, hominem contemptu quam ira digniorem, quaſi idoneum aduerſarium ſibi delegiſſe videatur.

X. Eius ad eũ placandum preces.

Excuſat deinde opportunè abſentiam ſuam, ne huic iniuriæ affinis, aut eius conſcia fuiſſe videatur, ſed officioſam potius erga ipſum, ac liberalem geſſiſſe voluntatem, vt res ipſa nunc probat. Tum gratias agit Deo, & ſimul Dauidi gratulatur, quod diuinitus prohibitus ſit à fundendo ſanguine innocente cum noxio, quæ gratulatio ſupponit Dauidem aſſentiri iam petitioni ſuæ, vt verecundetur certam ſpem tam honeſtæ matronæ confundere. Inde ſubdit votum de inimicis Dauidis, vt eiuſmodi fiant, vt ab eo tuto contemni poſſint; vel vt illis contingat, vt in eius poteſtatem veniant ſicut Nabal, à quo interficiendo, domoque eius euertenda, nemo illum, ſi velit, prohibere poſſit. Subditur liberalis allati muneris largitio, qua redimere cupit præcedentem viri ſui culpam, quam quaſi ſuam ſibi tribui, ſibi ignoſci, ac condonari precatur. Et quoniam parua hæc gratia reputari poterat triplicem illi à Deo mercedem pollicetur, regiam familiam, eamque fidelem ac ſtabilem, parem apud Deum gratiam aduerſus inimicos ſuos, & conſcientiæ propriæ tranquillitatem. Hæc autem omnia cum experientia probaturum ſignificat, cum ait eum memorem fore ancillæ ſuæ, quæ hæc illi prædixiſſet.

XI. Placatus Dauid gratias agit Deo.

Dauid autem intimis affectus ſenſibus oratione Abigailis, diuinæ prouidentiæ gratias agit de ſuſcitata hac muliere, cuius mitiſſima oratione flexus, à cogitato ſcelere abductus eſſet; tum acceptis muneribus pacificè eam remiſit in domum ſuam, poteſtatus ſe in eius gratiam, iniuriam acceptam remittere. *Venit autem Abigail ad Nabal, & ecce erat ei conuiuium in domo eius, quaſi conuiuium regis*, propter ciborum abundantiam & conuiuarum multitudinem, quamuis Abigail non pauca in minus ſuſtuliſſet: vt intelligas, quod ante dixi, hominem præpoſterè parcum & profuſum. Eratque Nabal propter ebrietatem hilarior, ſapiens autem Abigail cedens vino, & agnoſcens importuniſſimum admonitioni tempus, diſtulit expoſitionem rei in ſequentem diem; ne forte, pro innatæ acerbitate naturæ ac morum, ex nimio vini calore in furorem verſus, ea faceret, quæ Dauid facturus erat. Hæc autem cum mane accepiſſet, hæſit ſtupore perculſus, ſine ſenſu propemodum & motu, præ timore & apprehenſione mali, in quod tantum non inciderat.

Abigail redit ad virum, cui rem patefacit.

XII. Nabal poſt decimum diem moritur.

Non legitur Nabal Deo vel vxori gratias egiſſe, aut morum emendationem aliquam promiſiſſe. Quanquam ne diuturnior quidem ei ad emendationem vita ſuperfuit. *Cum enim pertranſiſſent decem dies, percuſſit Dominus Nabal*, ſiue peſte, ſiue quauis alia plaga, *& mortuus eſt.* Ita vindicauit Dominus famulum ſuum Dauidem ab iniuria Nabalis, cuius & duriciem & inhumanitatem, & ebrietatem caſtigauit. Dauidem autem à perpetrando facinore, ob quod toto in regno male audiſſet, tanquam prædonum anteſignanus atque ſicarius, ſingulari fauore prohibuit. Ideóque lætatus eſt Dauid, non de morte hominis, ſed de diuina iuſtitia, in ſe ſine culpa ſua vindicando, eique gratias egit.

XIII. Abigail fit vxor Dauidis.

Cæterum Dauid animaduerſa in Abigaile eximia virtute atque prudentia, quam etiam venuſtatis comitabatur decor, ſublato iam impedimento contrahendi cum ea matrimonij, eam ſibi optauit vxorem. Itaque expleto luctus tempore, quod duorum circiter aut trium menſium fuerit. (Nam matrimoniorum cauſa laxior erat apud Hebræos, propter vxorum multitudinem, atque diuortia) quo tempore expleto miſit Dauid nuncios ad Abigailem, qui ei nuptias cum Dauide offerrent: in quas illa non ægre conſenſit, intelligens ſe ad longe maiorem dignitatem, & multo melioris coniugis conſuetudinem vocari. Itaque magna cum reuerentia, & animi ſummiſſione oblatum honorem amplexa eſt, & poſt præparata quamprimum ea, quæ ſibi ſuiſque puellis ad eam celebritatem neceſſaria erant, ipſa ſe in viam dedit, cum quinque pediſſequis, vtique & cognatis, & famulis, & nonnullis de cohorte Dauidis, nuptias principis ſui cohoneſtantibus, *& facta eſt illi vxor.*

XIV. Aliæ Dauidis vxores Achinoa.

Sed & Achinoam accepit Dauid de Iſrael, quæ fuit nobilis ciuitas in tribu Iuda. Videtur autem poſitum *accepit* pro *acceperat*, Ioſephus enim ait Achinoam prius ductam fuiſſe à Dauide; cui ſententiæ fauet, quod Ammon primogenitus Dauidis dicitur filius Achinoam, & vbicumque de vxoribus Dauidis agitur, Achinoa primo loco nominatur. Minime tamen dubium eſt, quin Michol primum ſibi vindicet locum, & tempore, & dignitate: ſed ſterilitas illi obfuit, ne cum cæteris cenſeretur. Eam porro Saul, in diuturna Dauidis abſentia, dedit Phalti filio Lais, qui erat de Gallim ciuitate tribus Benjamin. Nec caruit culpa non ſolum Saul, qui alienam vxorem alteri dedit, ſed etiam Michol, quæ viuo marito, conſenſit in alterum coniugem, vel potius adulterum, factaque eſt ſimul duorum virorum vxor, contra legem naturæ, & rationem matrimonij.

Et Michol, quæ datur alteri.

Nec dici poteſt Dauidem à Michole repudiatum, ſiue quia in ius vxoribus nunquam fuit, ſiue quia Michol diligebat Dauidem; itaque inuita alteri viro data eſt à Saule: cui coniugio, aut potius adulterio, ne morte quidem propoſita, debuit conſentire.

(∴)

ANNVS MVNDI 2978.

SAVLIS 17. ABIATHARIS 4.

DERCYLI 28. Imperij Aſſyriorum. 1047.

ANTE CHRISTVM 1075.

I. Quies Dauidis breuis.

ADmirabilis Dauidis in regem ſuum, quantumuis male de ſe meritum, manſuetudo & charitas non ſolum in præſentia lacrymas illi, & vocem veræ confeſſionis expreſſit, ſed in aliquot etiam menſes incenſam illius interficiendi cupiditatem extinxit, vt ratio poſtulat, & ſilentium Scripturæ ſignificat; quo tempore, quæ proximo anno narrata ſunt, contigerunt. Cum autem beneficij memoria benefactoris abſentia ſenſim obliteraretur, & interim viueret in pectore Saulis acerbiſſimus ille dolor amittendi reg[ni] in familia ſua: & intelligeret tantum malum ex vnius hominis morte pendere, eóque ſublato, tuta ſibi, ſuiſque omnia futura, perſuaſum haberet, ſæpe de illo perdendo menten. ſubibat cogitatio, ſæpe voluntas recurſabat. Quæ cum vulgo ignota non eſſent, Ziphæi eius cupiditati ſtudioſius adfuerunt, & aliquo modo alternantem, in deteriorem partem perpulerunt.

Saul redit ad ingenium.

II. Ziphæorũ opera, qui produnt Dauidem.

Ziphæi ergo ſibi male conſcij, & Dauidis inimici vltro facti, futuram eius felicitatem ſibi pernicioſam fore arbitrabantur: itaque ſibi & Sauli opportunè, venerunt in Gabaa, vbi habitabat Saul, à quo magnam etiam gratiam ſe inituros credebant. Ecce inquiunt, *Dauid abſconditus eſt in colle Hachila, quæ eſt ex aduerſo ſolitudinis*, id eſt in extrema ſolitudine, ad partem illius dexteram. Quo accepto nuncio, non dixit Saul Ziphæi iſtis, Quid fruſtra turbatis quietem meam, dum mihi gratificari conamini? & ſuadetis ea moliri quæ fieri nequeunt, ea ſuſcipere quorum improba eſt ipſa cogitatio? Quis niſi egregiè improbus mihi autor ſit, vt eius vitam extinguere cupiam, cui debeo meam? qui mihi oram veſtis abſcidit, cum poſſet caput? Non ſic ille, non ſic: neque enim tanta fuit in male ſano capite ſapientia. *Surrexit*, enim, *& deſcendit in deſertum Ziph, & cum illo tria* illa *millia virorum de electis Iſrael*, vt ibi quæreret Dauid.

1. Reg. 26. 1.

Eum Saul perſequitur.

III. Caſtrametatur in colle Hachila.

Et caſtrametatus eſt in Gabaa Hachila, id eſt in colle, ſiue excelſo loco Hachilæ, vt inde circunſpicere vndique liberius, & hoſtem quamuis in partem ſe mouentem videre poſſet. At Dauid ex eo colle, inſpirante Domino, iam migrauerat in interiorem ſolitudinem, ibique inaudiuit Saulem veniſſe in deſertum. Qua de re cum dubius eſſet, qui non putaret fortaſſe Saulem oblitum eſſe accepti nuper à ſe maximi beneficij, per exploratores certiſſime didicit regem illuc veniſſe. *Et ſurrexit Dauid clam &* propius *venit ad locum vbi erat Saul*, ex quo loco vidit tentorium, & agnouit id ad regem pertinere, eique in proximam noctem ad dormiendum præparatum eſſe. Vidit quoque illic vicinum Abneris tentorium; dicitur autem vidiſſe dormientes, eaſi laterent in tentoriis, ſiue quia reuera dormiebant, & ipſe nullum ibi motum animaduertebat, ſiue quia magnam populi partem circumfuſam iacentem videbat, vt ſolent qui dormiunt ex itinere fatigati. Itaque factus animoſior ſtatuit ad ipſa caſtra Saulis penetrare, audaci plane facinore, &, niſi ex diuina inſpiratione defendatur, temerario, vt diſputat Abulenſis.

Quod Dauid addiſcit.

q. 5. in c. 26.

IV. Et venit ad eum dormientem.

Venit autem cum Abiſai ſuo ex ſorore nepote, dimiſſo altero ſocio, vt tutius dormientium caſtra, & minore ſtrepitu adirentur, præſertim cum ibi non eſſet pugnandum, ſed ſumendum ſignum duntaxat, Dauidem fuiſſe in caſtris, & regem iterum in eius poteſtatem veniſſe. *Venerunt ergo Dauid & Abiſai ad populum nocte*, nec ignes per caſtra deerant, & iam ante noctem loca notauerant dudum ſibi nota. *Et inuenerunt Saul iacentem, & dormientem in tentorio, & haſtam fixam in terra ad caput eius, Abner autem & populum dormientem in circuitu.* Tanta opportunitas loci ac temporis, ipſáque regis haſta, qua toties Dauidem inuaſerat, ad facinus inuitabant. Motus itaque Abiſai, Dauidi ad aurem inſurat, *Concluſit Deus inimicum tuum hodie in manus tuas, nunc ergo perfodiam eum lancea, in terra ſemel, & ſecundo opus non erit.* Non auſus Abiſai tantum facinus iniuſſus aggredi, etſi putaret Dauidem non alia de cauſa ad caſtra veniſſe, & deſperatam crederet eius hominis ſanitatem, qui tanto nuper accepto à Dauide beneficio, in benefactorem furere non ceſſaret.

Abiſai paratus occidere Saulem.

V. A Dauide prohibetur.

Dedit nihilominus Deus eam mentem Abiſai, vt rem ex interpretatiua voluntate Dauidis non aggrederetur, ſed peteret ſibi permitti, quod Dauid admirabili virtute negauit: & merito; quoniam nec ille cædem hanc perpetrare, neque hic conſenſum præbere poterat ſine crimine; videlicet contra ordinem iuris, vt qui priuatus eſſet, nec vitam aduerſus inuaſorem tutaretur. Vt autem perſuaſum haberet Abiſai Dauidem ex animo loqui, iuſiurandum adhibet, dicens, *viuit Dominus, quia niſi Dominus percuſſerit eum*, morte aliqua violenta, aut dies eius venerit, vt morte naturali decedat, *aut in prælium deſcendens perierit*, puta Philiſthæorum manu, *propitius ſit mihi Dominus ne extendam manum meam in Chriſtum Domini.* Quo iureiurando factus eſt firmior in propoſito, ad quod alioqui ex iure communi obligabatur: vt quamuis millies Saul incideret in manus Dauidis, nec vnquam ab ipſo perſequendo deſiſteret, nunquam tamen ipſi eum occidere liceret. Laudat Chryſoſt. hanc Dauidis in Saulẽ indulgentiam, eique longe præfert qua vtuntur principes, erga eos qui olim eos offenderant, priuſquam ad regiam eſſent euecti dignitatem, quorum ira ſuperueniente regni gloria diluta eſſet, & tutum deinceps haberent pignus ſecuritatis. Cum Dauid ſciret ſe dimiſſo Saule in grauiora quotidie pericula coniectum iri. Sic olim Rex Galliarum Ludouicus XII. cum ei ſuggereretur vt de iniuriis olim acceptis cum eſſet Dux Aurelianenſis vindictam ſumeret, ſapienter reſpondit, Non eſſe Regis Galliæ vlciſci iniurias Ducis Aurelianenſis.

Et pro eo conſeruando iurat.

VI. ca. 26. 11.

Nunc igitur, ait Dauid, quoniam neque licet neque libet manum extendere in regem, & ea

Haſtam ſecum aufert ac ſcyphũ. c. 26. 11.

de cauſa venimus, vt manifeſto aliquo indicio probaremus habuiſſe nos in poteſtate noſtra regis ſalutem ac caput, ab eoque ſponte noſtra abſtinuiſſe, age, *tolle haſtam, quæ eſt ad caput eius, & ſcyphum aquæ, & abeamus.* Ita factum, *& non erat qui videret, & intelligeret, & euigilaret, ſed omnes dormiebant, quia magnus ſopor* à Deo immiſſus *irruerat in eos* : alioqui non impunè Dauid ad regis tentorium penetraſſet, aut reuertiſſet ad ſuos. Sed conueniebat, vt qui nimium vigiles erant ad malum alteri inferendum, in ſeipſis à periculo & confuſione liberandis ſopirentur. Cui etiam ſomno defatigatio ex difficili ac citato itinere ſeruiebat. Eſt enim probabile Saulem, qui incautum Dauidem opprimere cupiebat, magnis ad eum itinere cucurriſſe.

VII. A longe clamans dormientes excitat.

Cumque tranſiſſet Dauid ex aduerſo, & ſtetiſſet in vertice montis de longe, & eſſet grande internallum inter eos, clamauit Dauid ad populum, & ad Abner principem militiæ, arguens eum de male cuſtodito rege, quamuis ad eum maxime pertineret iſta cuſtodia; eo quod potuerit homo nihili ingredi ad regem, vt ipſe cum ſocio ingreſſus fuerat, & ipſis neque prohibentibus neque cogitantibus, interficere regem, ſicut potuerat Dauid ſi libuiſſet. Ne autem Abner immerito ſe accuſatum putet, *vide* inquit, *vbi ſit haſta regis, & vbi ſit ſcyphus aquæ, qui erat ad caput regis.* Non ferebatur hæc Abneris obiurgatio, vt is ob eam culpam ſupplicio afficeretur, quamuis hinc nata videatur Abneris in Dauidem offenſio, ob quam in principio regni eius impediuit per annos ſeptem, ne totus Iſrael unanimi conſenſu ſequeretur Dauidem. Sed vt Saul ad cuius aures iſta pertinebant, agnoſceret, primùm in poteſtate Dauidis fuiſſe ipſum interficere, æque atque haſtam & ſcyphum auferre : deinde vt ſuam pro ipſo ſollicitudinem oſtenderet, illos obiurgando, qui in ipſo cuſtodiendo deliquiſſent. Denique ſi tacitus haſtam abſtuliſſet & ſchyphum, irritus fuiſſet hic labor, neque ex eo facto agnita fuiſſet mira eius in regem indulgentia, & forte innocens aliquis furti damnatus fuiſſet. Recte itaque Domino prouidente facta ſunt omnia.

Et Abnerẽ conſulto obiurgat, & quo fine.

VIII. Saul Dauidem amanter compellat. c. 26. 17.

Itaque Saul eo clamore excitatus, & re probe intellecta, cognouit quoque vocem Dauidis, *& dixit. Nunquid hæc vox tua fili mi Dauid?* perſonam in tenebris videre non poterat, vocem tamen ſæpe auditam agnouit, & noui in ſe beneficij magnitudine cognita, adamantina illa duricies molleſcens, non ſine gemitu teneram illam effudit vocem. *Nunquid vox hæc tua fili mi Dauid?* Nunquid hæc illa vox, quæ olim tam ſuauiter cum lyra meis auribus accinebat, vt ea non meus ſolum furor, ſed dæmon ipſe miteſceret? Nunquid hæc vox tua fili mi, qui hoſtem teterrimum inſtar parentis habuiſti? fili mi Dauid, qui iniuriis in te meis, quaſi totidem laceſſitus beneficiis, non noces cum poſſis, ſed eximiam inſuper ſalutis meæ curam geris, adeo vt eius cauſa nullius offenſionem reformides, nunquid hæc vox tua fili mi Dauid?

IX.

Dauid autem cui mollia erant, & ad lenitatem ficta viſcera, tam ſuaui regis ſui appellatione, momento delinitus, *vox mea*, inquit, *Domine mi rex.* Et apparet nonnullum hoc loco ſilentium conſecutum, expectante Dauide atque auſcultante, ſiquid forte verborum rex adderet : ſed is gemitu & lacrymis, vt nuper præpeditus tacebat, cum Dauid præſenti occaſione vtens, defenſionem innocentiæ ſuæ cum iuſtiſſima querela ſuſcipit, & inquirens cauſam vexationis ſuæ, acquieſcit quidem diuinæ animaduerſioni, paratus ad mortem, quaſi victima Deo conſecrata; ſin autem Rex ab hominibus inimicis incitatur, *maledicti ſunt*, inquit, *in conſpectu Domini*, Deus maledicet eis, quoniam iſta eorum iniquitas in Dei cedit iniuriam. Cogunt enim me vt relicta terra Iſraelitarum, ad regionem incircunciſorum me conferam, cui periculo fidei ac religionis meæ. Et reuera Dauid præſenti periculo perfunctus, confugit ad Philiſthæos.

Dauidis reſponſio, & querela.

X. Qui Dauidis inimici.

In his autem inimicis minime dubium eſt fuiſſe Ziphenos, & Doëgum, qui ſibi grauium ſcelerum in Dauidem conſcij, male ſibi ab eo metuebant ſi rerum potiretur. Suſpicari etiam fortaſſe liceat Abnerem non fuiſſe æquiſſimum Dauidi, non ſolum in gratiam Saulis, ſed veritum etiam, ne is in principem militiæ, ſe in ordinem redacto, eueheretur : cui ſuſpicioni proxima obiurgatio nonnullam conciliat fidem. Sed præcipuus in hiſce inimicis erat Saul ipſe, qui quamuis à nemine incitaretur, ferebatur ipſe per ſe in Dauidem, qui alios iamdudum cum atroci querela, & coniurationis calumnia, contra eundem incitarat : ipſe vnus inſtar erat omnium inimicorum Dauidis, ipſe etiam vnus omnium grauiſſimam à Deo paſſus eſt animaduerſionem. Poſtremo Dauid concludens querelam ſuam petit à rege ne eo vel agente vel conſcio interficiatur; quia nimirum, rem humanitus æſtimando, indignum ſit tantum principem, tantulum aduerſarium ad mortem perſequi, & quidem ea ferocitate, qua aues prædatrices ſolent perdicem, aliamue auiculam in montibus perſequi.

XI. Saul agnoſcit culpam ſuam, & ad reditum inuitat Dauidem.

Saul autem iamdudum commotus animo, *Peccaui*, inquit, *reuertere fili mi Dauid.* Videns admirabilem heroicæ virtutis potentiam, cui inueteratum odium, inuidia, timor, ambitio, & omnes humanarum ægritudinum peſtes obſiſtere non poſſint. Videtur autem Saul omnino reſipiſcere voluiſſe, ſicut & nuper cum alterum in ſpelunca periculum euaſit : ſed merito ac prudenter Dauid inconſtantiæ toties expertæ fidendum eſſe non putauit. Periculum enim erat ne præſentia ſua morbum animi eius rurſum concitante, in furorem iterum actus, hanc ipſam, quam nunc habebat in poteſtate, lanceam, aliquando fatalem experiretur. Fruſtra ergo illa promiſſa, tametſi regia, *Nequaquam vltra tibi malefaciam, eò quod pretioſa fuerit anima mea in oculis tuis hodie* : quam ſcilicet, vti rem pretioſiſſimam conſeruare voluiſti, & præ illa viles duxiſti, & negligendas omnes iniurias in te meas. Denique & ſtultè ſe egiſſe fatetur, & ignoraſſe multa nimis, aulicis ad gratiam loquentibus, & diſſimulantibus, Sauli adulando, veritatem.

XII.

Dauid autem minime perſuaſus periculoſam iterum aleam iacere apud Saulem, primum

reſtituit

Poſtremū vtri...que c...lloquiū.

reſtituit haſtam eius & ſcyphum, id enim iam perfunctum erat, cuius cauſa accepta fuerant, neque ea voluit ſecum auferre, ne videretur quaſi ſpolia hoſti abſtuliſſe, quod in regis contumeliam ceſſiſſet. Deinde quaſi valedicens, *Dominus autem*, inquit, *retribuet vnicuique ſecundum iuſtitiam ſuam & fidem*: & vice verſa perfidiam & iniuſtitiam caſtigabit: poſtremo Deum orat vt qua miſericordia vſus eſt in regem, eadem Deus in ipſum vtatur, & liberet eum de omni anguſtia: quæ fuerunt poſtrema verba Dauidis ad Saulem, cuius animum videntur admodum concuſſiſſe, cum dimidiata orationem, in modum grauiter lugentium abeunti reſpondit, *Benedictus tu fili mi Dauid, & quidem faciens facies & potens poteris*, id eſt res tibi ſuccedent è ſententia, id enim meretur eximia virtus tua. *Abiit autem Dauid in viam ſuam*, progreſſus cum Achimelecho, & Abiſai ad reliquam turmam, *Saul autem* vt illuxit *reuerſus eſt in locum ſuum* Gabaa vnde exierat.

Digrediū tur.

XIII. Dauid deliberat adire Gethæos.

Cæterum cum Dauid ſapienter animaduerteret, non eſſe prudentis hominis, ſe ſuoſque in perpetuo vitæ rerumque omnium diſcrimine relinquere, cumque multa fortaſſe, vt in deſertis locis, rerum penuria laboraret, ſtatuit ex toto Saulis regno emigrare, & ad exteras gentes, vt iam ſemel iterum fecerat, proficiſci. Nec vno die res cogitata, deliberata, & confecta eſt. Cunctatus eſt aliquando tempore, dum Saul ipſum in recenti beneficio quietum eſſe patitur, illam vocem regis cogitat, *nequaquam vltra tibi malefaciam*. Deinde alternans, *Aliquando incidam vna die in manus Saul. Nonne melius eſt vt fugiam & ſaluer in terra Philiſthinorum, vt deſperet Saul* poſſe me comprehendere? Et quoniam magna res agebatur, non dubium eſt rem non ſolum cum ſociis deliberatam, ſed Deum quoque ſuper ea re, per Abiatharem pontificem fuiſſe conſultum. Quo annuente viſum eſt Dauidi, cæteriſque ſocijs ad Achis Gethæum regem, virum alioqui non difficilem, tentandam per legatos viam, eique ſuam ſuorumque operam offerendam.

1. Reg. 27. 1.

XIV. Conſentit Achis.

Iis precibus non ægre conſenſit Achis. Sperauit enim ſe Dauidis opera; quem nouerat virum eſſe fortiſſimum, & præſtantibus quoque viris cinctum incidere, contra Saulem, qui vtrique erat certiſſimus inimicus, tuto & ſine periculo præuaricationis vſurum. Quæ dum vtrimque agitantur præſens annus abiit, ipſa migratio ſub initium anni ſequentis facta eſt.

ANNVS MVNDI 2979.

SAVLIS 18. & vltimus.

ABIATHARIS 5.

DERCYLI 29. Imperij Aſſyrior. 1048.

ANTE CHRISTVM 1074.

I. Summa capita rerum huius anni.

INgredimur annum, vt multa rerum geſtarum narratione vberem, ita euentis ipſis priuatim publicéque luctuoſum: ad quem primum pertinet migratio Dauidis cum ſuis in Palæſtinam, quæ ſub exitum anni præcedentis agitata, ſub præſentis initium ſuſcepta eſt. Eam poſt quatuor menſes excepit Philiſthæorum expeditio aduerſus Iſraelitas, quæ cum ingentem Sauli pauorem incuſſiſſet, adiit Pythoniſſam, cuius opera Samuelem euocauit ab inferis, & ab eo didicit ſibi imminentem cladem. Tum dimittitur Dauid ex acie Philiſthinorum; qui reuerſus in Siceleg agnouit cladem ab Amalecitis illatam oppido: quos etiam Deo annuente, inuaſit, & cum ingenti præda victor euaſit, quam & amicis diſtribuit. Interea pugnat Saul cum Philiſthæis, & victus occumbit cum magna populi parte, & tribus filiis ſuis. Inde nunciatur ea clades Dauidi, qui pro ea lamentatur, nominatim pro Ionatha & Saule, cuius interfectorem iubet interfici. Moxque iuſſu Domini aſcendit in Hebron, vbi inungitur à viris Iuda in regem. Abner autem eodem tempore Saulis filium ſuperſtitem nomine Iſboſeth regem conſtituit ſuper reliquas tribus: cœpitque concertatio inter domum Saulis & Dauidis, quæ vltra ſeptem annos propagata eſt.

II. Dauid migrat ad regē Achis, cum ſociis.

Vt igitur à Dauidis migratione ducamus initium, cum ſtatuiſſet Dauid abire ad Philiſthæos, & nominatim ad Achis Gethæorum regem, ſibi non ignotum, & moribus præ cæteris ſatis commodum, accepta ab eo fide publica, *Surrexit, & abiit ipſe & ſexcenti viri cum eo ad Achis filium Maoch regem Geth*, quem eundem eſſe cum eo ad quem ante ſexcennium ementito habitu confugerat minime dubitandum videtur. *Et habitauit Dauid cum Achis in Geth, ipſe & viri eius, vir & domus eius*, id eſt quiſque cum domo & familia ſua. Nam etiam Dauid ſecum duxit duas vxores ſuas, relictis, vt apparet, qui curam gererent poſſeſſionum quæ ad ipſas pertinebant. Quod cum innotuiſſet Sauli, *non addidit vltra quærere eum*, maiore iam præſidio nixum, factumque formidabilem, vt qui gratiam inueniſſet apud Philiſthæum iſtum ſua expectatione maiorem; qua bene vſus, petiit locum ſibi ſuiſque ad habitandum extra vrbem regiam: idque prudenter admodum.

III. Petit locū ad habitādum extra vrbem regiam, & cur.

Primo ad commoditatem habitationis. Cum enim vrbes regiæ multis incolis tam ciuibus quam peregrinis refertæ eſſe ſoleant, difficile erat ſexcentos viros cum familiis ſuis recens inuectos non anguſtiſſimè habitare. Et periculum erat ne peregrini iſti Gethæorum optimatibus prælucerent, indéque inuidi ac iurgia naſcerentur, quæ experitam quietem conturbarent. Nec videbatur regi tutum hunc manipulum ab hoſte profugientem, ſtatim regiam in vrbem admittere, priuſquam alibi probaretur eorum fides. Deinde ſi regiis ſumptibus in Getha viuerent, id regi onèroſum futurum erat, ſi ex præda, ſicut in Siceleg, res periculoſa erat, & ſuſpicionibus obnoxia, multæ enim querelæ deferrentur ad regem, & ſæpe importuno tempore exeundum & regrediendum foret. Id quoque Dauidi perincommodum futurum erat, qui regem non facile celare potuiſſet in quos populabundus irrueret, Iſraelitaſne, vt præ ſe ferebat Dauid, aut alios populum. Denique

prouidendum erat homini Deum timenti, tum vt ſibi ſuiſque occaſionem eriperet declinandi ad idololatriam, quod facilius erat in vrbe regia, ſiue ad gratificandum regi, ſiue quia ibi ſplendidius idola colebantur; tum vt ceremonias legis Moſaicæ commodius obſeruaret, vt ciborum delectum, circumciſionem, aliáque non pauca.

IV. Achis dedit Dauidi Siceleg.

Sapienter itaque, & ex diuini ſpiritus inſtinctu, ſeparatum ſibi locum à rege petiit, & impetrauit. Dedit enim ei Achis in die illa Siceleg, & quidem non ad habitandum ſolum, ſed vt in ipſius dominium cederet, ideóque ſubditur ex eo tempore Siceleg factam eſſe regum Iuda. Ex quo apparet eximia reguli huius liberalitas atque humanitas. Apparet & prudentia qui eo beneficio ſibi deuinxit, ac confirmauit amicos, quiq; in extremo regni ſui, habere voluerit propugnaculum virorum fortium, qui irruentium Iudæorum in Philiſthæos arma reprimerent, & ſi quid rerum nouarum molirentur, id minore periculo quam in vrbe regia tentarent. Vtile quoque id Dauidi fuit. Nam hæc habitationis commoditas, multos ad eum allexit, qui à cauernis & deſertis locis, in quibus ille cum ſuis adhuc vixerat, abhorrebant. Ergo plerique, qui eius innocentiam norant, & iniuſtam vexationem ægre ferebant, & forte auſpiciis eius dudum militarant ad eum confugerunt, vt conſtat ex primo Paralip. Maxime autem videntur allecti verbis illis Saulis, quæ ille publicè fuerat elocutus. *Et nunc ſcio, quod certiſſimè regnaturus ſis, & habiturus in manu tua regnum Iſrael.* Plures enim orientem ſolem, vt aiunt, quam occidentem adorant.

Alij ſocij ad Dauidē veniunt.

c. 12. 1.

V. An prædas egerit de Philiſthæis.

Manſit porro Dauid in Siceleg quatuor menſibus, & diebus aliquot, quibus, cum expedita militum ſuorum manu, prædas agebat. Sed an de Philiſthæis, qui non erant de ditione Gethæi regis? Id ſignificat Hierony. in tradit. quem ſequitur Emanuel Sa, & probabile facit mox congregatus vniuerſæ gentis exercitus contra Hebræos, à quibus ſe multis excurſionibus vexatos putabant. Cum enim prædones illos vel ex lingua ipſa Hebræos eſſe cognoſcerent, & fugam Dauidis ad Achis ignorarent, putabant ſe à ſubditis Saulis eiuſdem iuſſu vexari. Vnde nec querelas ad Gethæum regem deferebant; præſertim cum Dauid longius ab eo habitaret, & omnem operam daret ne agnoſceretur. Et cum Achis vice verſa nihil audiret querelarum, putabat omnino Iſraelitas à Dauide vexari, qui nequaquam apud ipſum, vtpote hoſtem, ſed apud Saulem conquererentur. Et credibile quidem eſt Dauidem, quantum tuto potuit, Philiſthæos opprimere, nedum eos aliarum gentium ſpoliis ditare voluiſſe. Non minus tamen credibile eſt Dauidem hoc tempore à Philiſthæis abſtinuiſſe, ſiue quia Scriptura in enumeratione populorum, quos incurſabat Dauid tacet Philiſthæos: ſiue quia id à Dauide promiſſum fuerit regi, vt putat Abulenſis, ſiue quia ius faſque non ſit iis nocere, quorum præſidio tegaris contra hoſtes tuos; ſiue denique quia in crebris deprædationibus facilè oppidum Siceleg prædonum latibulum agnitum fuiſſet, & deletum cum habitatoribus ſuis.

Non videri.

VI. Quos deprædatus fuerit.

Deſignat autem Scriptura, definitque regionem, in quam Dauid impreſſionem fecerit, nimirum regionem ad auſtrum Iudæ poſitam, ab ingreſſu deſerti Sur Ægyptum verſus, qui terrarum tractus latiſſimè patet. Totam enim Arabiam petræam ac deſertam amplectitur, in qua præter populos Geſſuri, & Gezri, & Amalecitas quos Scriptura memorat, Idumæi & Madianitæ habitabant, Iſmaelitæ, Agareni, & Cedareni. Quo autem iure hoſce populos deprædatus fuerit, imo & cædes, nullo ſexus aut ætatis diſcrimine, apud eos perpetrarit, dubitatione non vocat, præterquam apud Amalecitas, contra quos lata erat, nec reuocata illa ſententia, *Cum Dominus dederit tibi requiem, delebis nomen Amalech ſub cælo, caue ne obliuiſcaris.* De cæteris exiſtimauerim Dauidem, qui apud ſe habebat pontificem cum Ephod, eum quotidie de expeditione ſua conſuluiſſe, eoque profectum eſſe populabundum, quo Dominus per Sacerdotem dixiſſet excurrendum. Sicut nuper profecturus in Ceilam, Dominum ſemel iterumque conſuluit, & bis reſponſum accepit, & iterum cum inde migraturus eſſet: & poſt hæc cum expeditionem ſuſciperet, contra eos qui vaſtauerunt Siceleg, & cum eundum fuit in Hebron. Idem ergo de quotidianis iſtis excurſionibus dicendum videtur.

Deut. 25. 19.

Nec inconſulto Domino.

VII. Vt tegeret apud regē prædarum locum.

Cum autem omnis generis prædam auferret, viros tamen aut mulieres non abducebat in ſeruitutem, ſed necabat, ne fraudem Dauidis patefacerent, dicentes ſe non eſſe Iſraelitas. Eodem modo in ea parte prædæ quam offerebat regi, prouidebat ne quid reperiretur, quod argueret alibi prædam, quam apud Iſraelitas, eſſe collectam, puta idola aurea vel argentea. Ea enim ac familia, deponebant in Siceleg, quæ reuertentibus, & venientibus ad regem in itinere occurrebat. Achis autem læto ac ſereno vultu, & eam ſerenitatem præda faciebat; *in quem*, inquit, *irruiſti hodie?* Cui ita reſpondebat Dauid, vt is perſuaſum haberet ſe Iſraelitas eſſe deprædatum. Ipſe autem non mentiendo, veritatem diſſimulabat, ſine qua diſſimulatione apud Philiſthæos tuto habitare non poterat. Si enim ſciuiſſet Achis nihil damni à Dauide Hebræis inferri, eum merito ſuſpectum habuiſſet, ne præuaricatoriam aliquam moliretur proditionem, & ne quietos populos Gethæis redderet infeſtos.

Cauſa diſſimulandi.

VIII. Gabaonitarum à Saule vexatio.

Poſtremis Saulis annis contigiſſe Gabaonitarum vexationem, à Saule volente eos zelo non bono exterminare, ex Theodoreto colligitur, qui inter culpam & pœnam 40 annos interiicit: pœna autem fuit fames, quæ ſub finem regni Dauidis contigit. Zelus autem Saulis fuit, quod exiſtimauit Ioſue & Eleazarum, & optimates populi non potuiſſe vitam Gabaonitis dare contra diuinum præceptum, quo Chananæi omnes capite damnati fuerant, eorumque iuſiurandum irritum fuiſſe. Itaque & illos peccaſſe, & poſteros eorum, qui Gabaonitas permittebant viuere, peccati eſſe participes. Verum hic zelus nimium crudelis fuit, vt propterea Dominus Domum Saulis domum ſanguinum appellarit, & iudicij in re tanti momenti præcipitis. Exiſtimare enim debuit maiores ſuos iuramenti religione præpeditos, non niſi conſulto, & indulgente Domino conſeruaſſe Gabaonitas, præſertim cum facti eſſent proſelyti, & ſatis laborioſo miniſterio in taber-

Zelo iniuſto.

naculo Domini in perpetuum mancipati. Nec tamen omnes occidit, populo vt apparet, ad miſericordiam flexo, ac reclamante.

IX. 1 Reg. 28. 1. Apparatus belli inter Philiſthæos & Saulem.

Factum eſt autem in diebus illis, quibus ſcilicet Dauid habitabat in Siceleg, ſub tutela Gethæi regis, expletis iam quatuor in ea commoratione menſibus, *congregauerunt Philiſthijm agmina ſua, vt præpararentur ad bellum.* Conuenit videlicet inter Philiſthæos bellum gerendum contra Iſraëlitas, & in ſingulis ſatrapiis conſcribendum militem, omniaque ad bellum neceſſaria præparanda, vt mox ſinguli reguli cum ſuis agminibus in aſſignatum locum conuenirent. Cauſam belli huius præter inueteratum odium, & immortales inimicitias inter vtrumque populum, facile inueniunt, qui putant Dauidem etiam contra Philiſthæos à Gethæo rege remotiores excurriſſe: putant enim iſtis excurſionibus iacta ſemina maximi huius funeſtiſſimique belli. Alij communi quod dixi odio contenti eſſe poſſunt, addito deſiderio redintegrandæ dominationis in Hebræos, quam illi iampridem excuſſerant. Addent etiam autore Toſtato, incitantem Deum, atque euocantem profanos iſtos populos ad Saulis, populique eius crimina vindicanda & impedimenta regni Dauidis auferenda, Saulem videlicet & filios eius; quos Philiſthæi hoc bello ſuſtulerunt.

Cauſæ belli tres.

X. Singuli reguli copias ſuas colligunt.

Cum ergo Accaronitæ, Azotij, Gazæi, Aſcalonitæ, pro ſe quiſque certatim copias ſuas pararent ad bellum, Rex Achis deſtinauit animo ſecum ad bellum ducere Dauidem cum ſuis, multum præſidij in eius virtute collocans, multum fidei præcedentibus excurſionibus tribuens, quas pro Philiſthæis contra Iſraëlitas factas putabat. Nec deſtinauit tantum, ſed Dauidi etiam denunciauit, dicens. *Sciens nunc ſcito quoniam mecum egredieris in caſtris tu, & viri tui.* Cui reſpondit Dauid: *Nunc ſcies quæ facturus eſt ſeruus tuus*, quomodo videlicet tibi ſim obſecuturus, quam fortiter pro te pugnaturus. Sic enim ea verba Rex candidè interpretabatur, vnde & ſubdidit, *Et ego cuſtodem capitis mei ponam te cunctis diebus*, fidei tuæ committam ſalutem meam.

Dauid verſatur in ancipiti.

Cæterum anceps eſt hic locus contra Dauidem, & vtramuis in partem accipiamus, non leuis culpæ reus conſtitui videtur. Nam ſi ex animo promiſit regi infideli fidelem operam contra Iſraëlitas, impius in Deum fuerit, & in gentem ſuam, iuuando idololatras, Dei & populi eius capitales hoſtes; & inſuper impugnator populi, cuius à Deo rex electus fuerat, atque inunctus. Sin ex animo non promiſit, mendacem eum & fallacem, & benefactoris ſui proditorem fateamur neceſſe eſt.

XI. Quomodo defendi poſſit.

Vt omittamus aliorum reſponſiones, & nominatim Caietani, qui hoc loco in Dauidem acerbiſſimus eſt, & cui in Annalibus pro veritate accuratè reſpondimus, vt ratio poſtulabat, dicimus Dauidem in tam lubrico & ancipiti loco, ad Deum more ſolito recurrendo, ſe totum diuinæ ipſius prouidentiæ commiſiſſe, certum exequi quod ille iuſſiſſet, ſiue pro Saule, ſiue pro Achis, nec defuit Dominus in hoc ſalo fluctuanti. Interuentu ſiquidem Satraparum curauit illum dimitti, vt cum bona Gethæi reguli gratia, neque pro ipſo, neque contra ipſum pugnaret. Quod ad verba vero attinet, apparet nihil eſſe mentitum, quia reuera nihil certi promiſit, licet Rex in proniorem ſignificationem verba Dauidis acceperit. Ex quo etiam intelligitur cum non ad regis mentem, ſed ad ſuam, quæ ex diuina diſpoſitione pendebat, fuiſſe locutum. Diuinæ autem voluntati omnem in partem obſequi, non culpæ vlli, ſed magnæ laudi tribuendum eſt.

XII. Saulis de hoc bello ſollicitudo.

Dum apud Philiſthæos omnia vbique apparatu bellico circumſonat, res innotuit Sauli. Itaque animo pro periculi magnitudine vehementer æſtuans, & ad auxilia diuina humanaq; circumſpiciens, à Deo primum quid facto eſſet opus, ſcire deſiderauit; Interim per Abnerem militiæ principem, & tribuum duces exercitum ſuum congregauit. Et Samuelem quidem prophetam, quoniam Pontifex cum ſuo Ephod erat apud Dauidem, libenter aditurus erat, ſed iam alter ab eius morte agebatur annus. Itaque hoc perfugio carebat Saul: quanquam apparet ne in viuo quidem quidquam præſidij inuenturum fuiſſe.

Voluiſſet conſulere Dominum per Samuelem.

Cum enim Dominus implacabilem aduerſus infelicem principem iracundiam ſuam ſilentio demonſtrare vellet, ne per Samuëlem quidem videtur illi fuiſſe reſponſurus: paternam tamen aliquam monitionem accepiſſet ab eo, vt, dum adhuc licebat, vtilius animæ ſuæ prudentiuſque conſuleret. Sed iratus Dominus, Sanctos viros aliquando, prudenteſque monitores principibus viris eripit, quo fit vt animi ſui perturbationibus, & dæmonum pernicioſis ſuggeſtionibus famulentur, & pereant.

XIII. Mentio mortis eius cur nunc iteretur.

Saul itaque aditurus erat Samuëlem, ſed eo dudum priuatus, ad Pythoniſſam confugit. Et hac de cauſa putant Hebræi, iteratam hoc loco mentionem defuncti Samuëlis; ad quem nihilominus, vt erat impos ſui, ac vehementer perturbatus apparet aditurum fuiſſe, cum conſultus Dominus, neque per ſomnia, neque per Sacerdotes, neque per Prophetas, neque per Samuëlem ipſum reſponſum vllum daret. Rectius autem interpretes noſtri memoratam aiunt iterum Samuëlis mortem, eò quod de eius euocatione ex inferis opera Pythoniſſæ poſtmodum agendum erat. Eodemque de cauſa, cum oſtendendum eſſet cur huiuſmodi mulierculæ difficulter inuenirentur, memorauit Scriptor ſacer egregium Saulis facinus, *quo abſtulit magos & ariolos de terra*, eo videlicet tempore, quo non erat melior ipſo in toto populo. Et hæc breuiter de belli apparatu dicta ſunt, nunc de bello ipſo dicamus, cuius hiſtoriam maioris lucis gratia, in decem dies duximus eſſe digerendam.

PRIMVS BELLI DIES.

XIV. Philiſthæi veniunt contra Hebræos. 1 Reg. 28. 4.

Primum ergo belli diem appellamus eum, in quo Philiſthæi regionem Iſraëlitarum ingreſſi cum copiis ſuis, in ea caſtra metati ſunt, expectantes dum prælium collatis ſignis, infeſtiſque mucronibus committeretur. *Congregatique ſunt Philiſthijm*, ait Scriptura, *& venerunt* de Gaza, de Aſcalone, de Azoto, de Accarone, de Getha, ſinguli reguli cum legionibus ſuis. Cum enim Gethæum regem eo veniſſe conſtet cum Dauide, reliquos etiam quatuor prouinciarum Principes adfuiſſe merito credi poteſt: idque ſentit Abulenſis; & conjici ex eo poteſt,

quod admodum imperioſè cum Achis loquuntur, vt poſtea dicetur, eiſque Achis vel inuitus parere cogitur. Fuiſſe porro immenſas eorum copias, & vnum exercitum ex quinque conflatum, manifeſto argumento conjicitur, quod Saul etiam congregato vniuerſo Iſraële, viſis Philiſthæorum caſtris, expauit.

XV. Vtrique caſtra metantur.

Caſtra metati ſunt autem circa ciuitatem Sunam, quæ fuit in tribu Iſachar, prope montes Gelboë, vbi Saul collegit vniuerſum Iſraël. Copiarum numerus perſcriptus non eſt, apparet fuiſſe magnum, & forte non minorem, quam ante annos aliquot in bello Ammonitico,

1. Reg. 11. 8.

quanquam non pauci viri egregij iam defluxerant ad Dauidem. Ita autem erant diſpoſiti exercitus, vt Saül in Gelboë occuparet meridianam plagam, Philiſthæi ſeptentrionalem circa montes Hermon: vallis autem Iezraël eſſet vtrique exercitui interjecta. In eadem valle fuit etiam Aphec, cuius poſtea fiet mentio, ad quam vſque caſtra hoſtilia protendebantur, vnde nec eò progreſſi dicuntur.

SECVNDVS BELLI DIES.

XVI. cap. 29. 2. Philiſthæi caſtra ſua obeunt, inueniunt Dauidem cum ſuis.

Poſtridie obeunt Philiſthæi copias ſuas in millenos centenoſque diſtributas, non ſinguli reguli ſingulas acies, ſed omnes collecti vniuerſas, vt ex eo colligitur quod plures ſimul Gethæum regem in cauſa Dauidis interrogant. Obibant autem vt Imperatores ſolent ordinandi, monendi, adhortandique cauſa, & fortuitis etiam caſibus, euentiſque prouidendi. Quæ videlicet cauſa fuit vt Dauid cum ſuis in exercitu Gethæi regis inueniretur in nouiſſimo agmine, vt ſolebant triarij milites, in quibus præcipuum robur exercitus, & ſpes ſumma victoriæ, quos facile vel ex diuerſa dialecto, vel ex diuerſa veſtium armorũque forma noſſe potuerunt. Dixeruntque principes Philiſthiim ad Achis, *Quid volunt ſibi Hebræi iſti?* Reſpondet Achis, hunc eſſe Dauidem, cum manipulo virorum fortium, qui ad ipſum à Saule à multo tempore transfugerat, & fidem ſuam ipſi etiam atque etiam probauerat.

XVII. Eoſq; prudenter dimitti iubent.

At Philiſthæi prudenter inito conſilio cenſuerunt, periculoſum eſſe auxilium, hominis peſſimè de Philiſthæorum gente meriti, qui data occaſione, arma contra eos conuerſurus eſſet, pro quibus venerat pugnaturus. Vt ea ſatisfactione gratiam principis ſui redimeret. Prudenter quoque iudicarunt non plane dimittendum, ne hoſtiles copias augerent hac præclara militum manu, quæ inſtar multorum millium eſſe poſſet, ſed remittendum in Siceleg, vt ibi ſedeat quietus, nec ſe prælio miſceat.

Dei in Dauidem prouidentia.

Hic autem mirificè ſe prodit diuina in Dauidem prouidentia, quæ Philiſthæorum prudentia vtitur, vt cum eius honore & vtilitate, à tam ancipiti, quem dixi, loco eripiatur. Nam

n. 10. & 11.

mox cum honore à rege poſt publicam laudationem dimittitur in oppidum ſuum, ne contra alterutros iniuſtè pugnare cogatur. Vtilitas ex recuperatis omnibus ſuis, ac deuictis Amalecitis, qui Siceleg eo abſente vaſtauerant, apertè cognoſcitur.

XVIII. Achis Dauidem dimittit munificus.

Cum ergo videret Achis reliquos Satrapas non permiſſuros Dauidem in ſuo exercitu militare, cum officioſè & cum laude dimittit, iniuria interim quæ ipſi fieret, de ipſius fide dubitando, excuſata. Dauid autem ſe inuitum abire ſimulat, vt conceptam de ſe apud regem opinionem tueatur atque amplificet. Imo & conqueritur, ne alioqui tacitè confiteri videatur, illos non ſine cauſa male de ſeipſo ſuſpicari. Achis autem eum ſerio conſolatur; veritus ne is offenſus mali aliquid moliatur. Denique in hæc verba dimittit. *Igitur conſurge mane tu, & ſerui Domini tui qui venerunt tecum, & cum de nocte ſurrexeritis, & cœperit diluceſcere pergite.* Ne ſi gregarij milites viderint vos recedentes, ſuſpicentur exercitum noſtrum dilabi, & animis deficere incipiant. Dauid autem regi obtemperans, & diuinæ circa ſe ſuoſque prouidentiæ gratias agens, reditum parat in ſequentem diem. 1. Reg. 29. 10.

XIX. Saul viſis hoſtium copiis expauit.

Dum autem Philiſthæi luſtrant copias ſuas, Saul in quem maximi belli cura incumbebat, ex ſuperiore loco montis Gelboë eaſdem copias contemplatus, *timuit, & expauit cor eius nimis.* 1. Reg. 28. 5.

Nimirum mens ſibi male conſcia, & multorum criminum rea, imminentem à Deo vindictam præſagiens, intimis ſenſibus commouebatur, vt ſontibus contingit in carcere, dum ad tribunal Iudicis euocantur. Nec diſplicet Abulenſis, dum ait Deum ingentem hunc timorem inieciſſe in cor eius, vt ex eo moueretur ad conſulendum Dominum de euentu belli, & imminente ſibi morte cognita, ad Deum per veram pœnitentiam rebus deſperatis rediret. Sed vltima illi fuit, vt talibus viris contingit, de animi ſalute cogitatio. Itaque nunc vere intellexit, quod olim ipſe quoque fatebatur, Dominum à ſe receſſiſſe. Ergo quibuſcunque modis potuit, quæſiuit à Deo reſponſum ſuper euentu belli, nec impetrauit. Nam neque in ſomnis rem cuiquam patefecit, neque per Sacerdotes quos magno numero trucidarat, neque per Prophetas, quorum præſentiam nihil reueritus, Dauidem innocentem rapere cupiebat ad cædem. Aberat ab eo Pontifex cum Ephodo ſuo. Ergo cum omnia oracula conticeſcerent, Deo iram ſuam in Saulem inſolito ſilentio prodente, cum infimis precibus, lacrymiſque eum placare oportuiſſet, peccata peccatis accumulans, ad dæmonum oracula confugit infœlix, vt die quinto dicemus.

qu. 12. in c. 28.

Ex metu Dominum fruſtra conſulit.

c. 18. 12.

TERTIVS BELLI DIES.

XX. 1. Reg. 29. 11. & c. 30. 1. 2. &c. Dauid abit in Siceleg, quã Amalecitæ vaſtant.

Diluculo huius diei tertij proficiſcitur Dauid cum ſuis in Siceleg, & Philiſthæi promouent caſtra in Iezraël verſus Saulem, qui hodie quoque vrget reſponſionem à Domino, tanto ſtudioſius, quanto magis periculum intendebatur, ſed irrita fuit expectatio. Hoc ipſo die clades in Siceleg Dauidis oppido ab Amalecitis illata eſt. Nam reliquiæ Amalecitarum, qui ad meridiem terræ Iſraël habitabãt, Ægyptum verſus, aliquot iam Dauidis excurſionibus afflicti, in omnem erant occaſionem vltionis intenti. Eius ergo profectione cum rege Achis cognita, arma præcipites capiunt, & cum alia Hebræorum loca populantur, tum maxime Siceleg propugnatoribus vacuam, & multa præda refertam, eamque rebus & hominibus prius ſpoliatam, ſuccendunt. Abducunt cum præda mulieres; ſed & incolas quos ibi repererunt, nec quemquam interfecerunt captiuorum à minimo vſque ad magnum, ſed ſecum duxerunt.

XXI. 9. vlt. in 1. Reg. Cur hanc cladé Deus permiſerit.

Quærit Theodoretus cur Deus permiſerit vt Iſraelitarum vxores & filij abducerentur in captiuitatem; Et reſpondet vt reuerſi expeditionem facerent aduerſus Amalecitas, & conuenienter diuinæ prædictioni, eos penitus perderent. Permiſit ergo Dominus iſtam calamitatem, qui hanc Amalecitarum fœcem, male perpetuo pullulantem, & peius à Saule reſeruatam, deſtinabat ad victimam. Sed effulſit hic quoque mirabilis Dei clementia in Iſraëlitas, qui non permiſerit quemquam virorum interfici, quos videlicet Dauid reliquerat ad oppidi præſidium, vt ratio poſtulat, neque mulieres à barbaris victorum more violari; cum non deeſſet recens Dauidis exemplum, qui captos viros mulieresque interficiebat. Mitigauit nimirum Dominus iuſtum, vt videbatur, barbarorum furorem, & patris vltionis vel memoriam, vel appetitum extinxit. Permittamus eos ouantes abire, dum Dauidem in eos infeſtum adducamus.

QVARTVS BELLI DIES.

XXII. 1. Reg. 13. 9. Saul perſeuerat reſponſum expectans. Prælium differtur.

Quartus aduenerat belli dies, cum Saul perſeuerabat pulſando ad fores diuinæ miſerationis, ſi forte Dominus eius conſtantia, & longanimitate flecteretur. Meminerat quippe ſe, præpropere agendo in Galgalis, magnam ſuis rebus ſecurim inflixiſſe. Differebatur autem prælium à Philiſthæis, quia Saul occupato ſuperiore loco, non faciebat hoſti pugnæ copiam, quem non poterat Philiſthæus ex inferiore loco, niſi deteriore conditione occupare: ſed ea non vltra biduum adhuc protracta eſt.

XXIII. Quidam Manaſſæi ad Dauidé deficiunt.

Hoc ipſo tempore, aliqui de militibus Saulis, & quidem primariis ex tribu Manaſſis, vel Philiſthæorum metu, vel amore Dauidis à Saule defecerunt, & transfugerunt ad Dauidem, cum is ab exercitu dimiſſus, regrederetur in Siceleg: vt in 1. Paralip. legimus. Qui

1. 1. c. 12. 19.

& mox contra Amelecitas ibidem pugnaſſe dicuntur cum Dauide. Videntur autem hoc die quarto belli transfugiſſe ad Dauidem. Cum enim eum die tertio diſceſſiſſe didiciſſent, poſtridie ad eum magnis itineribus ſe contulerunt, ſicque perendie cum ipſo pugnare potuerunt. Numerus porro eorum dubius eſt, cum in Hebræo & Græco ſeptem, octo in Latino numerentur, vnius nomine repetito. Veniſſe autem ſolos, aut cum perpaucis ex eo intelligitur, quod dicuntur præbuiſſe auxilium Dauidi contra latrunculos. At non plures ſexcentis contra eos iuerunt ad pugnam, vt ex textu conſtat, & totidem ex caſtris Phili-

1. Reg. 30. 9.

ſthæorum redierant. Oportet ergo numerum modicè auctum fuiſſe, vt in tota ſumma negligeretur.

QVINTVS BELLI DIES.

XXIV. 1. Reg. 28. 7. Saul hodie Pythoniſſam adiit.

Totis iam tribus diebus perſeuerauerat Saul expetendo, expectandoque diuino reſponſo, quo denique deſperato, impatiens moræ ad Pythoniſſam confugit, vt eius opera à Samuële propheta quamuis defuncto, diſceret quis futurus eſſet belli exitus, quod & obtinuit magno ſuo malo. Nam maiore inde triſtitiæ fluctu deiectus miſer, atque abſorptus eſt, & ad reliqua peccata hoc nouum improbiſſimæ ſuperſtitionis adiecit. Ratio temporis perſpicua eſt, hæc enim conſultatio pridie mortis Saulis facta eſt, quod ex verbis Samuëlis apertè conſtat. *Cras*, inquit, *tu & filij tui mecum eritis*. Nimirum hodie profectus eſt in Endor ad mulierem, nocte eam conſuluit, eadem nocte rediit ad caſtra, illuxit, pugnatum eſt, periit. Sexto autem die contigiſſe pugnam ſequens narratio demonſtrabit.

XXV. De ea inquirit à ſuis.

Iubet ergo Saul inquiri ſibi mulierem maleficam, per quam de belli euentu dæmonem conſulat. Quantumuis enim conatus eſſet improbiſſimam iſtam hominum fœcem extremis delere ſuppliciis, non dubitauit tamen euaſiſſe aliquem ac ſupereſſe, mulierem præſertim: nam hic ſexus leuior, curioſior, & ſicut ad pietatem, ita & ad ſuperſtitionem, damnataſque artes propenſior. Latent quoque facilius intra domeſticos parietes, & facilius inueniunt quorum fauore occultentur. Hæc porro Pythoniſſa tartarei ſerpentis hoſpita, quæ ventriloqua à Septuag. dicitur, proprie ad necromanticam diuinationem pertinet, qua dæmon vel per os recens mortuorum loquitur, vel pridem mortuus excitari dicitur ab inferis, & interrogantibus reſpondere. Verum cum non ſit in poteſtate dæmonis ſuſcitare mortuos, dæmon ſub illius mortui ſpecie apparet, reſpondetque rogatus.

XXVI. Adit in Endor ignotus cum duobus ſociis.

Non defuerunt impio Domini deſiderio, ſerui ad omne obſequium parati, dixeruntque Sauli eſſe eiuſmodi mulierem in oppido Endor, ad quam vt ignotus adiret, *mutauit habitum ſuum*. Noluit enim à muliere agnoſci, an illa ſe Pythoniſſam negaret, & diuinationem exercere nollet. Noluit etiam innoteſcere exercitui profectionem ſuam, ne regis abſentia illi timorem incuteret, multoque minus profectionem ad huiuſmodi mancipium Sathanæ, ad vitandam infamiam, proptereáque duos tantum viæ comites aſſumpſit, illos fortaſſe, qui ei de muliere illa retulerant; iuerunt autem nulla interpoſita mora, cibi omnis expertes. Quamuis autem diſtet Endor à Gelboë quatuor fere horarum itinere, iuxta Adrichomij topographiam, apparet tamen tota die ambulaſſe longo vſos circuitu, ad vitanda caſtra Philiſthæorum, quæ non longe aberant ab Endor; & ad eam nocte peruenerunt, vt exercerent opera tenebrarum. *Et ait illi* Saul *diuina mihi in Pythone*. Quod eſt, volo à te diſcere aliquid, ope Pythonici ſpiritus quo prædita es, idque ſuſcitato ab inferis eo, quem dixero tibi: ideóque necromantem actura erat, non ventriloquam.

XXVII. Eius cum Pythoniſſa colloquiú.

Reſpondet hoſpiti ignoto callida mulier, ſed ita, vt neque aiat, neque neget ſe huius artificij peritam, ſignificans poſt Saulis hoſce maleficos exterminantis ſeueritatem, nullos iam id genus artifices reperiri, & huiuſmodi petitionem hominis eſſe captantis occaſionem importandæ calumniæ innocenti. At Saul promittit illi adhibito iuramento, id impunè acturam. Quo iureiurando iterum peccat Saul, cum eo vtatur ad inducendam mulierem ad maleficium. Confirmata mulier, *Quem ſuſcitabo*, inquit, *tibi? Qui ait, Samuelem mihi ſuſcita*; cum enim putabat, pro antiqua eius in ſe beneuolentia, ſummæ ſuæ neceſſitati opem eſſe laturum. Id ab ea factum ſtatim oſtenditur, cum ſubditur mulierem viſo Samuële exclamaſſe. Nec dubium eſt eam vſam fuiſſe maleficis qui-

buſdam ritibus, vtpote maleficam. Illud potius dubium, & multis iam ſeculis controuerſum, verène anima Samuëlis apparuerit, an quid aliud eius loco, dæmonis artibus ſubſtitutum. Rem ſatis accuratè in Annalibus tractatam, hic paucis perſtringo.

XXVIII. Samuel nō fuit excitatus à mortuis.

Dico igitur Samuëlem in hac apparitione non fuiſſe excitatum à mortuis, neque corpus eius, quod ante biennium ab anima ſeparatum fuerat, ei rurſum per veram reſurrectionem fuiſſe copulatum. Neque id ad veram eius apparitionem neceſſarium eſt, ſatis enim eſt vt in aëreo corpore apparuerit, more angelorum, quos paſſim apparuiſſe legimus: neque eius reſurrectio à quoquam aſſeritur. Animam tamen ipſam vere excitatam fuiſſe ex inferis, Scriptura docet, quæ toties hic Samuëlem nominat, eáque in propria verborum ſignificatione, niſi quid obſtet, accipienda eſt, nihil autem obſtare mox oſtendetur. Cum autem Samuël hic de toto compoſito accipi non poſſit, de anima accipiendus eſt. Eadem eſt ſententia Sapientis in Eccleſiaſtico, Ambroſij, Auguſtini, Iuſtini Martyris, Ioſephi, & aliorum Hebræorum, multorumque recentium, quibus Serarius & Del-rio ſubſcribunt. *ca. 46. 23.*

XXIX. Sed apparuit anima in corpore aëreo diuina vi.

Neque tamen fatemur eam animam magica arte fuiſſe ſuſcitatam: eam enim in animam iuſtam poteſtatem diabolo concedere, patres vehementer recuſant, Tertullianus, Theodoretus, Auguſtinus, Iſidorus, alij. Quorum mens eſt diuina virtute atque imperio Samuëlis animam Sauli apparuiſſe. Cum enim Pythoniſſa per conſueta carmina dæmonem aliquem ſub ſpecie Samuëlis, quem requirebat Saul excitare vellet, præuenit Deus illum conatum, & animam Samuëlis propria autoritate euocauit: quemadmodum exercente Balaamo maleficia ſua, non dæmon, quod perditus ille quærebat, ſed Deus impleuit os eius, & crebrius repetitam Hebraici populi benedictionem, quam ille dare nolebat, extorſit. Nec propterea Deus arti magicæ ſubſeruit, ſed eam ſuprema impedit poteſtate. Vnde mulier videns rem præter opinionem ſuam contigiſſe, & verum non fictum Samuëlem excitatum, admirans exclamat. Præſertim cum eodem Samuële indicante, agnouiſſet eum à quo rogata fuerat, eſſe Saulem, à quo ſibi, tanquam ab exterminatore magorum vehementer timebat. Egreſſa eſt autem cum Saulis ſociis, ne conſcij eſſent ſecretorum Regis. Nam abſoluto Regis cum Samuële colloquio, ingreſſa dicitur ad regem.

XXX. Saulis cum Samuële colloquiū.

Saul autem cum Samuëlem agnouiſſet, *inclinauit ſe ſuper faciem ſuam in terra, & adorauit.* Quæ ſummiſſio partim præſenti Saulis calamitati conueniebat, partim ſtatui Samuëlis ad aliam vitæ conditionem, longe hac præſtantiorem tranſlati, nec tamen adoratio de cultu latriæ accipienda eſt, ſed de ea quæ ſanctis Dei amicis debetur. Nihilominus Samuël irato ſimilis ſine vlla honoris appellatione, *Quare inquietaſti me vt ſuſcitarer?* Sancti poſt obitum ſunt in pace, neque aduentitiis caſibus perturbantur: ſed locutio ad viuentium modum apta eſt, qui dicuntur inquietari, cum moleſtis atque ingratis negotiis implicantur. Dominus quoque iratorum more, non reſpondit cum interrogaretur à Saule, & reſpondit cum non interrogaretur: venerat enim dæmonem interrogaturus, non Deum. Sed hæc reſponſio nullam ei conſolationem attulit, ſed magnum triſtitiæ incrementum, ac ſupremam rerum deſperationem. At Saul excuſat importunam euocationem, cum eius cauſam in præſentes transfert rerum ſuarum anguſtias, in quibus nullum à Domino, à quo deſertus ſit, inueniat leuamentum.

Reſpondet Samuël fruſtra interrogari ſe ab eo, à quo Deus receſſerit, neque enim poteſt propheta Deo tacente loqui. Addit & cauſam derelictionis eius, non adæquatam illam quidem, ſed primam, indulgentiam ſcilicet in Amalecitas, quam deinceps multa grauiora crimina ſunt ſecuta, quæ propendentem in ruinam præcipitarunt. Porro denunciat actum eſſe de regno, à quo diuinitus ſit abdicatus, in gratiam Dauidis æmuli eius; actum eſſe de victoria, imo & de ipſius ac filiorum eius vita actum eſſe: vt rex videns deſperata cætera, ac nec vitam quidem retineri poſſe, de ſalute animæ ſuæ cogitaret, & pro ea Samuëlis ad Deum preces expoſceret. Quod autem non apertè promiſerit veniam, neque ad eam petendam inuitarit, id diuino decreto, quod tum Samuël videtur non ignoraſſe, tribui poteſt, quod Deus præuiſa, quam vocant ſuprema impœnitentia, ſententiam in eum mortis æternæ coniecerat. Potuit tamen ſemper ac debuit ad Deum recurrere per pœnitentiam; alioqui ſine culpa deſperaſſet, quod abſurdum eſt. Quod autem denunciat eum cum filiis poſtridie ſecum fore, ad parem mortis conditionem referendum eſt, non ad ſimilitudinem felicitatis & quietis. — XXXI. Denunciatio proximæ cladis.

XXXII. Saul exanimatur, & ſumpto cibo redit ad ſuos.

Ad tam triſtia Samuëlis nuncia vſque adeo perculſus eſt Saul, vt pene exanimatus ſit. Videtur enim linquente animo, & deficientibus corporis viribus deliquium paſſus in terram toto corpore corruiſſe, dicitur enim, *Statimque Saul cecidit porrectus in terram.* Nam poſt exhibitam Samuëli venerationem, erectus ſteterat, nunc autem metu & deſperatione fractus corruit, præſertim cum membra & defatigatione, & cibi defectu languerent. Hic mulier, audito, vt apparet, ſtrepitu corruentis, & Sauli ac ſibi timens ingreſſa eſt ad eum, quæ prius, vt dixi, egreſſa fuerat, ſed & ſocij irruerunt in deſtinatum illum maleficiis locum, & eleuatum de terra lecto impoſuerunt, & coëgerunt ad ſumendum cibum, quo ipſi quoque valde indigebant: eoque ſumpto eadem nocte in caſtra reuerſi ſunt, vt nocturna profectio lateret, non hoſtes ſolum, ſed etiam ſuos, ne abſentiam regis fugam interpretantes, debilitarentur animis, & fugam potius quam pugnam capeſſerent; & nihilominus inulti & ignominioſè perirent, & maiori fortaſſe cum clade. Saul autem eam pugnam fortiter adiit, in qua certo ſciebat ſibi eſſe moriendum, & quam ſalua honeſtate, & officij ſui debito vitare non poterat. Atque vtinam vlterius progreſſa non fuiſſet inconſulta regis fortitudo.

XXXIII. Dauid venit cum ſuis in Siceleg.

Hoc ipſo die, qui tertius fuit à diſceſſu Dauidis è caſtris, peruenit Dauid cum ſuis in Siceleg: neque tamen totos tres dies in itinere poſuiſſe putandum eſt, ſed duos & initiū tertij, vt detur tempus rebus, quæ hoc ipſo die ab eo

factæ ſunt. Amalecitæ autem illata oppido vaſtitate, quam diximus, *pergebant itinere ſuo*, & quidem lente, vtpote grauati præda, & ſoluto à metu animo, rati tridui itinere abeſſe prædæ vindices, eóſque occupatos ad plurimos dies.

a Plangunt acceptam cladem.

Itaque vix triduo, cum omni præda ſua tantum promouerunt, quantum Dauid cum ſuis non toto vno die, quamuis non recentes neque integri, ſed ex itinere fatigati, confecerant. Cognita ergo clade planxerunt omnes vehementer, ſed Dauid in primis, ſiue quia plus cæteris vnus amiſerat, ſiue quia aliorum iactura, & querelæ in eum redundabant. Quoniam vero non decebat fortes viros calamitatem ſuam duntaxat plangere, & malis remedium non quærere, paremque, aut maiorem prædonibus plorandi cauſam non reponere, id in primis cupiebat Dauid, confortatus in Domino Deo ſuo, & ſpe plenus amiſſa recuperandi, etſi ignotum erat omnibus, qui eſſent hi latrones, quam multi, quónam gentium ſe recepiſſent cum præda.

XXXIV. Dauid cōſulto Domino latrones perſequitur. 1 Reg. c. 30. 8.

Quia tamen Dauid in promptu habebat Abiatharem cum Ephodo pontificio, per quem Deum conſuleret, petiit ab ipſo: An authore Deo contra prædones iſtos profecturus ſit, & quo euentu. Et ad vtrumque reſpondit Dominus, *Perſequere*, inquit, *abſque dubio enim comprehendes eos, & excuties prædam.* Apparet etiam petiiſſe quinam eſſent hi prædones, vt inde intelligerent, quò iter ipſis flectendum eſſet. Abiit ergo Dauid cum ſua ſexcentorum virorum manu, ſimulque progrediuntur vſque ad torrentem Beſor, qui erat ſub fines tribus Simeonis paulò vltra Gazam, ibi quidam laſſi ſubſtiterunt. At Dauid toto è numero quadringentos magis expeditos atque alacres elegit: cæteris ad torrentem cum ſarcinis derelictis, ad quos, ſi res poſceret, poſſent ſe tanquam ad caſtra recipere. Torrente tranſmiſſo dum latronum ſemitas inueſtigant, incidunt in virum Ægyptium fame ſemianimem, quem cibo refectum acceperunt itineris ducem, ea tamen conditione, vt eum viuum poſtea, liberumque dimitterent. A Dauide enim timebat, quod ſe vnum de prædonibus fuiſſe fatebatur, & ab hero, quod hoſti dux fuiſſet in perniciem Domini ſui.

XXXV. Et duce Ægyptio comprehendit, & cædit.

Nihil cunctatus Dauid iurauit Ægyptio, qui eos deduxit quò promiſerat; Erat autem is locus amœnus, extra viam publicam, quem apparet indicatum Ægyptio ab hero ſuo, vt ſi reualuiſſet eo ſe conferret. Ibi diſcumbebant illi ſuper faciem terræ ad cœnandum, feſtumque diem celebrandum, gratias agentes Diis ſuis: itaque & in Hebræo tripudiaſſe leguntur. Irruit autem in eos Dauid cum cohorte ſua, *& percuſſit eos à veſpera vſque ad veſperam alterius diei*, qui fuit ſextus belli dies. Nec dicitur pugnaſſe Dauid, totus labor fuit vino madidos, cibo diſtentos, tripudio fatigatos, huc illucque palantes obtruncare, intercipere fugientes. *Et non euaſit ex eis quiſquam, niſi quadringenti viri adoleſcentes, qui ab ipſo cædis initio aſcenderant camelos, & fugerant.* Et hæc de quinto belli die.

SEXTVS BELLI DIES.

XXXVI. Hoc quoq;

Dies cædium & ſanguinis fuit iſte dies, tam Amalecitis in deſerto Pharan, quam Iſraëlitis in montibus Gelboë. Illi fugitantes, quo quemque tulerat impetus, oppreſſi, atque obtruncati ſunt, vſque ad veſperam, loci commoditate fauente Dauidi ne euadere poſſent, occupato mox loco, per quem illi quadringenti euaſerant. Qui modus loquendi Scripturæ ſignificat infinitam pene multitudinem ferro Iſraëlitarum abſumptam, incolumi ad vnum tota Dauidis cohorte, & integra tota hoſtium præda, iis tantum exceptis, quæ fuerant epulis abſumpta. Vt illi mutuo accepiſſe potius, & conſeruaſſe, quam rapuiſſe videri poſſent. Terminata veſpere cæde, medios inter cadauerum aceruos victores ſtetere, & cibo refectis artubus quieuere, receptis iam tum ab vnoquoque vxoribus liberiſque.

die cæduntur Amalecitæ.

XXXVII. Et Iſraëlitæ à Philiſthæis.

Dum hæc in ſolitudine à Dauidicis contra Amalecitas geruntur, Philiſthæi in valle Iezraël, & in montibus Gelboë feliciter contra Iſraëlitas pugnarunt: quam pugnam tanta breuitate Scriptura tradit, vt nec initium pugnæ, neque ordinem eius agnoſcere liceat. Pugnaſſe dicuntur Philiſthæi contra Iſraël, non vice verſa, quaſi vltro inuadentes hoſtiles copias, dum hi ſatis haberent ſuſtinere impetum irruentium. Et apparet non ſuſtinuiſſe diu, ſtatim enim ſequitur. *Et fugerunt viri Iſraël ante faciem Philiſthiim, & ceciderunt interfecti in monte Gelboë*, tam ante fugam, quam in ipſa fuga: quæ de gregariis militibus intelligi poſſunt: ſed mox ad triarios, & prætorianos ventum eſt, in quibus apparet fuiſſe Saulis filios, & cum illis fortiter pugnando cecidiſſe ante ora parentis. Quod verbis illis ſignificatur. Irruerunt Philiſthiim in Saul & in filios eius, & percuſſerunt Ionathan & Abinadab, & Melchiſua filios Saul: quos Saul non ſubduxerat à prælio, licet ſciret in eo perituros, ne quoniam perituri erant indecora morte perirent. Et quoniam ob parentis peccata moriebantur, in eius oculis caſi ſunt ad maius doloris, & deſperationis eius incrementum. Sed iam ad luctuoſam miſerrimi Saulis mortem veniamus.

& nominatim filij Regis.

XXXVIII. Philiſthæi Saulem inuadunt, & fugientem vulnerant. ca. 31. 3.

Extinctis cum prætoriana cohorte, & omnibus amicis Saulis atque domeſticis, tribus regis filiis, *totum prælij pondus verſum eſt in Saulem*, quod eo viuo ac libero non videbatur perfecta victoria Philiſthæis contigiſſe. Itaque audaciſſimi eorum ac pugnaciſſimi ad eum, vel in poteſtatem redigendum, vel interficiendum concurrunt. Saul autem qui hunc globum pene iam ſolus ſuſtinere non poterat, ſe dat in fugam, quamuis nullum haberet receptaculum in caſtris, quæ hoſtis iam occupauerat; ſed fugientem conſecuti ſunt viri ſagittarij, & vulneratus eſt vehementer à viris ſagittariis, & quidem, vt ait Theodotio, in parte quæ eſt prope iecur: nec vno tantum vulnere affectus eſt, ſed pluribus. Nam à Scriptura dicitur iaculis vulneratus, & à Ioſepho grauatus vulneribus: quando facinus poſtremum dementiæ ac crudelitatis pleniſſimum ſuſcepit. Videns enim actum eſſe de ſe, de filiis, de regno, in ſummam rerum omnium deſperationem adductus, honori tamen ſuo conſultum voluit, ne hoſtes ad mortis ſuæ calamitatem, etiam ignominiam, ac dedecora illuſionum adiungerent.

1. Par. 10. 3.

XXXIX.

Itaque ad armigerum ſuum conuerſus, *Euagina*, inquit, *gladium tuum, & percute me: ne forte*

Ad propriã cædem depoſcit armigeri ſui manum.

veniant incircumciſi iſti, & interficiant me illudentes mihi. Ne illuſum interficiant. Non mirum eſt armigerum iſtum gladium habuiſſe in vagina reconditum: erat enim hæc fuga non pugna, nec gladiis cominus pugnabatur, ſed eminus ſagittis. Hunc armigerum plerique Hebræos ſecuti, Doëgum fuiſſe non abſurdè cenſuerunt; Erat enim vnus de primariis Saulis ſeruis. Nec dubitabat Saule mortuo ſe Dauidi meritas pœnas de delatione ſua, & Sacerdotum iniuſtiſſima cæde, deque vaſtata ciuitate Nobe, quamprimum daturum. Sed eas pœnas miſer non effugit, ſed in multo grauiores commutauit. Laudandus tamen eſt hic armiger eo nomine, quod etiam in re deſperata, & rogante rege, & mortem beneficij loco accipiente, regi ſuo manus inferre noluit, præ ſumma in regiam perſonam reuerentia. Cum ergo armiger tantum facinus auerſaretur, nec temporis anguſtiæ Sauli permitterent alium quærere carnificem, *arripuit* ipſemet *gladium & irruit ſuper eum*, eóque vulnere perfoſſus interiit, vt adiutore Amalecita non fuerit opus, vt communiter omnes ſentiunt, licet ille Amalecita id apud Dauidem affirmarit.

An is fuerit Doëg.

Saul ſe ipſe confodit.

1.2.Reg.c.1.

XL. Quem armiger imitatur.

Quod cum vidiſſet armiger eius, videlicet quod mortuus eſſet Saul, irruit etiam ipſe ſuper gladium ſuum, & mortuus eſt cum eo. Quibus verbis Scriptura ſignificat quid fecerit Saul, quem in cæde ſibi inferenda imitatus eſt armiger. Itaque ſimilis illi & genere mortis fuit, & cauſa moriendi iactura videlicet præſentium, & deſperatio futurorum. Cum ergo conſtet Saulem propriæ fuiſſe mortis autorem, & adminiſtrum, nulla autoritate, nullo iure, nulla inſpiratione diuina, minime dubium eſt eum in ſeipſo interficiendo grauiſſimè deliquiſſe, & quidem grauius, quam quouis alio mortalium occidendo: maiorem quippe erga ſe charitatem quiſque habere, atque exercere debet, quam erga quemuis alium. Conſtat quoque deſperationem de diuina bonitate, aut ſalute propria ſcelus eſſe maximum, & ſi vltimum fuerit, ad æternam miſeriam aditum eſſe certiſſimum. At Scriptura prioris vitæ criminibus addit, quod non ſperarit in Domino, propter quod eum interfecerit, & regnum tranſtulerit in Dauidem. Sed hæc vberius in Annalibus ipſis in vtramque partem diſputata reperiet Lector eruditus, ſi cui hæc contractiora videbuntur.

Saulis deſperata ſalus.

XLI. Non ſic Ionathæ.

Quod ad Saulis filios attinet, qui eodem in prælio hoſtili ferro ceciderunt, præſertim Ionathan (nam de cæteris nihil certi alterutram in partem dici poteſt) longe diuerſa fuit Saulis & Ionathæ vitæ & mortis ratio. Vita quippe ſine crimine tranſacta eſt, & mors in defendenda contra hoſtem teterrimum patria fortiter obita eſt. Itaque Venerabilis Beda, *Nequaquam*, inquit, *ibi Saul malus poſt mortem, vbi Ionathas bonus potuit recipi, imo chaos magnum inter eos firmatum eſt, quorum vnus in ſinu eſt Abrahæ, cum Samuele recipiens, alter cum diabolo in inferni flamma ſepultus*: ita Beda. Rabanus quoque ait Ionatham, *abſque vlla dubitatione regni cæleſtis conſortium cum Dauide accepiſſe, quem pro virtutibus diligebat, cum eſſet & ipſe vir virtutum.* Idemque ſentiunt Lyranus & Abulenſis.

SEPTIMVS BELLI DIES.

XLII. Præda Dauidis de Amalecitis.

Is vbi primum illuxit, ad ſpolia prædamque conuerſi ſunt Dauid, & quadringenti ſocij eius, & non ſolum amiſſa recuperarunt, exceptis tamen ijs, quæ vel incendio deflagrarant, vel in cibum potumque ceſſerant, ſed omnia etiam, quæ illi variis in locis rapuerant, acquiſiuerunt, ſicque vehementer locupletati ſunt. Nominatim autem fit gregum mentio, & armentorum, quæ milites ducebant ante faciem ſuam dicentes, *hæc eſt præda Dauid.* Sic illi Dauidi gratulabantur, quem nudius tertius tantum non lapidibus appetiuerant. Ita vulgus hominum pro diuerſis rerum ſucceſſibus commutatur, in proſperis effuſi ſunt in laudem ac beneuolentiam: in aduerſis manus armant lapidibus, ora maledictis. Quod autem ad prædam acquiſitam attinet, dicimus cum Abulenſi ceſſaſſe obligationem reſtituendi prioribus dominis, quæ Amalecitæ rapuerant, quia enim prouocati fuerant ab Hebræis, iure humano rectè irruerunt in eos, & facti ſunt legitimi domini prædarum. Dauid autem iure diuino inuadens in eos, vitam ipſis eripere potuit & fortunas, & iuſtum earum acquirere dominium, eaque deinde pro arbitrio diſtribuere amicis ſuis. Sed hæc diſtinctius habent Annales atque elegantius.

An rectè acquiſita.

XLIII. Diuiditur cum iis qui ad ſarcinas ſubſtiterãt, & iure.

Ventum eſt ad eos, qui ſubſtiterant ad ſarcinas, iuxta torrentem Beſor, quibus primum redditæ ſunt vxores liberique. Cumque præ ſe ferret Dauid velle ſe prædam cum illis ex æquo diuidere, erupit querela quorundam id ægre ferentium, quod non videretur æquum eos qui à pugna abfuerant, participes eſſe prædarum. At mitiſſimus Dauid, *Non ſic facietis*, inquit, *fratres mei, de iis quæ tradidit nobis Dominus, & cuſtodiuit nos, & dedit latrunculos, qui eruperant aduerſum nos in manus noſtras.* Quaſi dicat, Cum Dominus tam liberalis in nos fuerit, non eſt æquum, aduerſus commilitones noſtros, nos eſſe tenaces, & nihil male commeritos, noſtra à nobis illiberalitate diſtrahere. *Non audiet vos quiſquam ſuper ſermone hoc. Æqua enim pars erit deſcendentis ad prælium, & remanentis ad ſarcinas.* Rectè omnino. Vtrique enim ad nutum Imperatoris ſunt parati, ſicut & qui pugnant, ad eius imperium, primo aut ſecundo, aut poſtremo loco pugnant. Cum ergo in hac expeditione Dauidis, aliqui neceſſario cuſtodiæ ſarcinarum deputandi eſſent, & contigiſſet aliquos eſſe fatigatos, iſti potius huic militari miniſterio ſunt adſcripti: itaque ipſi quoque in bellatoribus cenſendi, ac munerandi fuerunt. Idque deinceps vim legis obtinuit.

XLIV. Philiſthæi ſpoliant Iſraëlitas, & Saul in eorum ludibrium.

Hoc ipſo die belli ſeptimo dum Dauidici ſpoliant Amalecitas, Philiſthæi viciſſim ſpolia detrahunt Iſraëlitis. Cum enim ad veſperam vſque vel pugnatum eſſet, vel perſequendis fugientibus laboratum, nec vltra quiſquam hoſtium vel in viuis, vel in armis appareret, ad curanda corpora ſua Philiſthæi conuerſi ſunt. *Facta autem die altera venerunt Philiſthiim, vt ſpoliarent interfectos, & inuenerunt Saul & tres filios eius iacentes in monte Gelboë.* Non fuit difficile viros principes vel ex armorum & veſtium ſpecie, vel ex frequenti aſpectu cognoſcere. Mirum eſt potius ex tot militibus, qui

1 Reg. 31.8.

ſolent in prælijs circumſiſtere principes, non extitiſſe vnum aliquem, qui Saulem & filios eius aut ſtatim, aut ſaltem intempeſta nocte Philiſthæorum furori, & irriſionibus eriperet, cum tamen Rex infelix hoſtilia probra, & dedecora deuitans, ſuum ipſe vltro acceleraſſet interitum. Cernitur vtique hac in re diuinum iudicium, vt is peculiari ignominia puniatur, qui ignominiæ vitandæ cauſa peccauerat. Inuento enim Saulis cadauere, *præciderunt Philiſthæi caput eius, & ſpoliauerunt armis, & miſerunt in terram Philiſthinorum per circuitum, vt annunciaretur in templo idolorum, & in populis.*

XLV. Iſraelitæ diffugiunt, & qui maxime. ca 31. 7.

Hoc eodem die cum latè vulgaretur accepta clades, *videntes viri Iſrael qui erant trans vallem & trans Iordanem, quod fugiſſent viri Iſraelitæ*, è prælio ſcilicet fuſi fugatique, *& quod mortuus eſſet Saul & filij eius, relinquerunt ciuitates ſuas, & fugerunt, veneruntque* poſtea, *Philiſthiim & habitauerunt ibi.* Quomodo non fugerunt potius, qui intra vallem erant, in qua commiſſum eſt prælium, quam qui ab ea longius aberant, imo & trans Iordanem erant? Dicendum hic *trans* pro tranſitu poni, vt ex Hebræo textu, Græcoque liquet. Hi autem viri erant Iſſacharitæ, quorum in ſorte erat tota ea vallis, quæ vſque ad Iordanem porrigebatur: qui cum prælio propiores eſſent, primi ruinæ ſonitum audierunt, primique fugerunt, & huc illucque diſperſi ſunt. Deinde qui erant prope Iordanem, & quaſi in tranſitu eius, fugerunt & ipſi, nominatimque ciues oppidi Bethſan, quæ dimidio milliario aberat à Iordane, eamque vacuam occupauerunt Philiſthæi, & corpora Saulis, & filiorum eius è muro ipſius ſuſpenderunt. In fugitiuis autem iſtis fuit ille nuncius, qui Dauidi cladem in Siceleg die tertio nunciauit, quem Hebræi filium Doëgi putant.

OCTAVVS BELLI DIES.

XLVI. Summa rerum huius diei.

Hic eſt ſecundus dies nuncij Amalecitæ pergentis ad Dauidem. Secundus item Dauidicæ reuerſionis à recepta præda, ad quem diem pertinere arbitror Dauidicæ prædæ diſtributionem. In quo etiam, ſicut aliquot ſequentibus, apparet caput Saulis per Philiſthæorum vrbes fuiſſe circumlatum, corpus autem eius, & filiorum à Iabeſitis ſublatum. Ingentem porro fuiſſe hanc Amalecitanam prædam ex eo æſtimari poteſt, quod non ſolum oppidum Siceleg, prædis Dauidicis refertum vaſtauerant, ſecumque abſtulerant, ſed multa quoque loca illi vicini, quæ ad tribum Simeonis pertinebant, populati erant, aliáque loca in montanis Iudæ, quæ ad Calebi poſteros pertinebant. Multa denique oppida Philiſthinorum, qui in bellum contra Saulem profecti fuerant, eandem fere vaſtitatem ab Amalecitis acceperant. Denique prædæ magnitudo ex eo vrbium catalogo colligi poteſt, quem Scriptura ſubiicit, ad quas ſua prædę portio miſſa eſt, quas ſingulas non oportebat indignas eſſe quæ mitterentur. Quanquam recte dici poteſt non ſolius Dauidis fuiſſe hæc munera, ſed ſociorum etiam eius. Sed magna pars ad Imperatorem & iure ipſo pertinuit, & amicorum liberalitate delata eſt.

Ingens ex Amalecitis præda.

XLVII. Quibus miſſa à Dauide munera.

Sed dubium eſt quibus fuerint miſſa munera. Illa enim verba, *Miſit dona de præda ſenioribus Iuda proximis ſuis*, ſignificant ſolis Iudæis Dauidis contribulibus fuiſſe miſſa. Illa quoq; loca, in quibus latuerat Dauid cum ſuis, erant in tribu Iuda, ad quorum habitatores munera miſſa dicuntur. Nihilominus non omnia vel loca, vel oppida quæ numerantur in textu ad tribum Iuda pertinuerunt, nec omnes ſocij Dauidis Iudæi erant. Itaque dicendum videtur, longe maximam partem ad tribum Iuda miſſam eſſe, aliquam etiam partem ad cætera loca, quæ in eodem catalogo deſcripta ſunt. Primaria porro cauſa mittendi fuit, ne ingratus eſſet Dauid contribulibus ſuis, à quibus annis aliquot ſubſidia acceperat, cum in deſertis locis verſaretur cum ſexcentis viris, quos tam præda, quam amicorum liberalitas ſuſtentabat. Conciliabit quoque hæc munera animos hominum, vt facilius via, ad diuinum de Dauidis regno decretum exequendum ſterneretur. Denique voluit amicos hac liberalitate exhilarare, & confirmare in poſterum, ſi res ferret, benefaciendi voluntatem. Pendebat enim animo ſuper exitu belli præſentis, veritus ne ſi victor euaderet Saul Philiſthæos adigeret ad ſibi reddendum Dauidem, ſin vinceretur ne Philiſthæi victores, qui ipſum è ſuis caſtris eiecerant, cum tota ſua regione exterminarent.

& quibus de cauſis.

XLVIII. Iabeſitæ rapiunt Saulis & filiorum cadauera.

Supereſt hoc die egregium Iabeſitarum facinus aduerſus Saulem & filios eius. Cum enim aliqui Iſraelitæ qui fuerant tardiores ad fugam animaduertiſſent Philiſthæos, qui Bethſan habitatoribus deſertam occuparant, ex eius muro corpora Saulis & filiorum eius ſuſpendiſſe, ingenti dolore tam inſolentis ſpectaculi affecti, abierunt & ipſi trans Iordanem, & Iabeſitas tota de re certiores fecerunt. At illi ad teſtandam ſuam in Saulē beneuolentiam, & accepti beneficij memoriam, quando Naas rex Ammonitarum eis dextros oculos eruere ſtatuerat, & à Saule magnificè liberati fuerant, ſtatuunt abeundum in Bethſan primo quoque tempore, tollenda de muro corpora, auferenda trans Iordanem, & honorificè apud ſe tumulanda. Obtulerunt ſe plerique, *omnes viri fortiſſimi*, qui hoc ipſo die pomeridianis horis de Iabes profecti, ſub noctē traiecto Iordane, nocte Bethſan peruenerunt, vt quod erat in primis periculoſum nocte conficerent. *Et tulerunt cadauer Saul, & cadauera filiorum eius de muro Bethſan*, & traiecto rurſum Iordane cum defunctorum corporibus, *venerunt Iabes Galaad, & combuſſerunt ea ibi.* Id nono die belli factum eſt, ad quem tranſeo.

NONVS BELLI DIES.

XLIX. Iabes ſepeliunt apud ſe.

Hic eſt dies funeris & exequiarum Saulis, & filiorum eius, cum quartum iam diem ſepultura carerent. Quo ipſo die innotuit Dauidi clades, etſi autem aditus ad regnum illi patefactus eſt morte Saulis, & filiorum eius, eos tamen in Siceleg vehementer planxit, vt mox dicetur. Redierunt ergo Iabeſitæ cum defunctorum corporibus in ciuitatem ſuam Iabes Galaad, & combuſſerunt ea ibi: non quidem vſque ad cineres, ſed carnibus igne conſumptis, *tulerunt oſſa eorum, & ſepelierunt in nemore Iabes ſubter quercum*, vt eſt in 1. Paralip. *& ieiunauerunt diebus ſeptem.* Nihil hic Scriptura de occurſu ciuium, nihil de luctu, nihil de funebri pompa dixit, memorato duntaxat ſeptem dierum ieiunio, quod pene clanculum celebratum ſit hoc funus, Philiſthæorum metu,

ca. 10. v. 12.

Philiſthæi domum repetunt.

qui etiam ſublata ſuo iniuſſu corpora iniuriæ loco accipere poterant, & expetere vltionem. Verum illi quam primum domum repetiiſſe videntur, illius inſtinctu, qui eos ad ſumendam tantum de Saule vltionem euocarat.

L. Ieiunium ſupra defunctos.

Id porro ieiunium vltro ſuſceptum eſt à Iabeſitis, & ſine obligatione aliqua. Non enim vel lege, vel conſuetudine aliqua Iudæi ieiunabant in funere principum, ſed ſponte aliquando, & quantum, quoque modo videbatur. Itaque Dauid pro Saule & filiis vno die ieiunauit, ſicut & in Abneris militiæ principis cæde. Ieiunarunt autem triſtitiæ demonſtrandæ, & funeris honorandi cauſa. Septem vero diebus, iuxta numerum dierum induciarum inter ipſum & Ammonitam, intra quos à Saule liberati fuerant. Miſeri regis funus, & Ionathæ filij eius, Dauidem imitati, in Annalibus planximus, vbi epitomen vitæ vtriuſque, ſub titulo Epitaphij ſtudioſus Lector inueniet.

INITIA REGNI DAVIDIS, ET ISBOSETHI FILII SAVLIS.

LI. Sex reliqui menſes, & tempus regni Dauidis.
2. Reg. 5. 4. 5.
3 Reg. 2. 11.
1. Paral. 29. 27.

Quæ circa hunc vltimum Saulis annum narrata ſunt hactenus, ſex fere menſibus contigerunt. Reliquis autem ſex menſibus, & ſeptem inſuper annis Dauid regnauit in Hebron, & præterea tribus & triginta in Ieruſalem, vt eſt in cap. 5. ſecundi Regum, vbi nihilominus 40 tantum annis regnaſſe perhibetur, neglectis ſex illis menſibus, ſicut in 3. Regum, & 1. Paral. negliguntur, & ad 40 Saulis cum Samuele referuntur. Itaque & nos quoque primos illos ſex menſes, quibus reuera regnauit, & propter quos hic notamus initia regni eius, omittemus, & primum regni Dauidis annum proximo anno numerare incipiemus. Eodemque modo Iſboſethi annos cum Dauidicis componemus, quamuis ille Abneris opera, mox à parentis morte in Iſraele regnauerit. Et hi quoque ſex menſes implebunt trigeſimum Dauidis annum, vt ineunte trigeſimo primo regnare cœperit, ſicque accurate conuenit chronologiæ noſtræ illud, *Filius 30 annorum erat Dauid cum regnare cœpiſſet.* Sed iam ad reliqua, quæ Saulis mortem conſecuta ſunt, tranſeamus.

Initia Iſboſethi.
2. Reg. 5. 4.

LII. Nuncius de morte Saulis.
2. Reg. 1.

Primus occurrit nuncius ad Dauidem de Saulis morte perlatus, qui ad eum nono die belli, & quarto prælij peruenit, cum quo ſecundus Regum liber inchoatur. Dauid ergo de cæde Amalecitarum reuerſus, manſit biduo in Siceleg. Quamuis incendio deformata, neque enim alibi apud Philiſthæos iniuſſus ſubſiſtere auſus fuiſſet, ne Philiſthæorum iras ac ſuſpiciones accenderet. *In die autem tertia, apparuit homo veniens de caſtris Saul, veſte conſciſſa, & puluere conſperſus caput.* Quod ipſum, non inconſulta fugientis temeritas traxerat, hoſtile videlicet oppidum, ſed prudens Dauidi, quem illic eſſe non ignorabat, gratificandi conſilium. *Et vt venit ad Dauid, cecidit ſuper faciem ſuam, & adorauit*, regiam in Dauide maieſtatem agnoſcens, Saule mortuo cum filiis ſuis: apertius etiam mox agniturus regni inſignibus oblatis. Rogatus autem vnde veniret, *de caſtris*, inquit, *Iſrael fugi.* Iam vox fugiendi cladem nunciat, ſicut & lacera veſtis, & puluere conſperſum caput. *Fugit quoque populus ex prælio, & multi corruentes e populo mortui ſunt, ſed & Saul & Ionathas filius eius interierunt.*

LIII. Confirmatur.

Perculit Dauidem vehementer hic nuncius, prudenter tamen continuit ſeſe, donec rei veritatem certo didiciſſet, ne fruſtra ſe triſtitiæ & lamentis daret. Rogatus ergo adoleſcens vnde hæc ſciret, ait ſe caſu veniſſe in montem Gelboë, & inueniſſe Saulem incumbentem ſuper haſtam ſuam, eius ſcilicet mucrone in proprium pectus infixo: ab eóque rogatum, vt perficeret inchoatam cædem, ne imminenti hoſti ludibrio eſſet, ipſumque eius imperio paruiſſe, ne diutius ex mortifero vulnere langueret; vt ſcilicet videretur, non ex malitia peremiſſe regem, ſed ex miſericordia moribundo opem tuliſſe. Valere id poterat ad leniendum Dauidem, ſed multo magis illa quæ ſubdit. *Et tuli diadema, quod erat in capite eius, & armillam de brachio illius, & attuli ad te Dominum meum huc.* Non erat vtique tum diadema in capite regis, quod hoſtem in ſe vehementius accenderet, ſed galea potius, qua protegeretur. Verum Hebræi, qui aiunt Doëgum fuiſſe armigerum Saulis, aiunt illum hæc apud ſe habuiſſe, dediſſeque filio, Dauidi perferenda, ſi quo modo is in Dauidis gratiam ſe his muneribus inſinuare poſſet. Sic illi, quæ ſubſiſtere quoquo modo poſſunt.

Regis inſignia ad Dauidem feruntur.

LIV. Luctus Dauidis pro clade, & nuncij cædes.

Auditis hiſce nunciis *Dauid apprehendens veſtimenta ſua ſcidit*, quem ſocij eius ſtudioſè imitati ſunt, ei iam quaſi regi mox futuro gratificari cupientes; ſed habebant etiam pleroſq; amicos & cognatos, quorum caſum poterant lamentari. Poſt primos autem gemitus, & lacerationem veſtium, obiurgat Dauid nuncium de regia cæde, quam à ſe patratam fatebatur, à qua ipſe perpetuo abhorruerat & ſtatim ab aliquo adſtantium iuſſit interfici, pro regia, quam diuinitus acceperat, autoritate, præſertim Amalecitam, morti cum tota gente diuinitus addictum. Etſi enim ei merces debebatur pro nuncio, pœna tamen pro culpa interfecti regis eidem debebatur, cui tantum crimen imperanti, obtemperare non debuit, nec fieri particeps peccati eius, crudeli miſericordia, quæ illi celeriorem aditum ad æterna ſupplicia patefecit. Sed hæc controuerſia plenius in Annalibus exponitur, in poſtremo Saulis anno. n. 179. 180. 181.

LV. Planctus & ieiunium diurnum.

Occiſo Amalecita *planxerunt* omnes, *& fleuerunt, & ieiunauerunt vſque ad veſperam, ſuper Saul, & ſuper Ionatham filium eius*, in quibus, vt populi principibus, populus ipſe quodammodo capite truncatus videbatur. Sed nominatim Dauid lugubre carmen edidit ad cohoneſtandū funus vtriuſque, qui in defendēda patria contra capitales illius hoſtes fortiter pugnando cecidiſſent. Et habuit vterque, quæ iure meritóque laudaretur. Sed funeſtiſſimus Saulis exitus, imo magna regiæ vitæ pars, totam eius commendationem corrupit. At Ionathas princepsririoſiſſimus, primogenitus regis, imperio populi Dei ſi parentis peccata ſineret, deſtinatus, vere laude dignus fuit. Nam ſi laudari à laudato viro glorioſum eſt, certe diligi à ſancto, & Deo dilecto viro, qualis erat Dauid, maximum eſt virtutis, grauiſſimumque teſtimonium. Neque ſane mirum Dauidem inter & Ionathan eximiam coaluiſſe amicitiam, quam multiplex

Ionathæ laus.

diuino

diuinorum donorum inter vtrumque ſimilitudo copularat, formæ inquam ac fortitudinis, manſuetudinis, & obedientiæ, fidei in amicitia, ac demiſſionis animi, iuſtitiæ ac beneuolentiæ ſingularis, quæ ſtudioſus Lector in Annalibus diligenter explicata reperiet. *n. 185. ad 190.*

LVI. *Eius filius claudus ex caſu. 2. Reg. 4. 4.*

Hoc ipſo tempore, quo Saulis familia ſumma calamitate afflicta in monte Gelboë, ac proſtrata eſt, non leue etiam domi malorum incrementum accepit. Ionathæ ſiquidem filius ætate quinquennis, nomine Miphiboſeth, per nutricis imprudentem feſtinationem, debilis pedibus effectus eſt. Cum enim trepidus nuncius cladem in Gabaa vulgaſſet, verita mulier ne vtentes victoria Philiſthæi in Gabaa properarent, totam Saulis poſteritatem deleturi, commiſſum ſibi puerulum, neci vt putabat erepturа, in tutum aliquem locum transferre properat: ſed dum incautius cum puero feſtinat, cum eo corruit; quo ex caſu luxatis, aut conquaſſatis cruribus, claudus in reliquam vitam effectus eſt.

DECIMVS BELLI DIES,

reliquuſque annus.

LVII. *Dauid Dominũ conſulit, & iubetur aſcẽdere in Hebron,*

Lamentationis officio perfunctus Dauid, interim dum ieiunatur vſque ad veſperam, præſens enim populi rectore carentis ſtatus omnem reſpuebat moram, Dominum conſulit, an de Siceleg ad aliquam de ciuitatibus Iuda deberet aſcendere; ad ineundam ſcilicet adeundi regni viam, ope tribus Iudæ; quam ſibi amicam atque obſequentem fore non ſine cauſa ſperabat; cum & ipſe ad eam pertineret, & plurimos eadem ex tribu ſecum haberet ſocios ſibi addictiſſimos, quorum opera cæteros conciliaret ſibi. Conſuluit autem per Abiatharẽ pontificem, quem ſecum quintum iam annum habebat cum Ephod pontificio. Reſponſum autem accepit, vt in Hebron aſcenderet, ciuitatem illuſtrem ac munitam, & tum metropolim tribus Iudæ, multorum Patriarcharum habitatione & ſepultura celebrem. Aſcenderet autem, vt ibi regni ſedem conſtitueret, dum Iebuſæi penitus Hieroſolymis exterminarentur. Aſcendit ergo cum ſociis, ſinguli cum familiis ſuis, & manſerunt in oppidis Hebron, quæ ſcilicet ex ea tanquam metropoli pendebant, ac regebantur. Neque tamen ita deſeruit Siceleg, vt Achis liberalitatem repudiarit, eique id hoſpitium renunciarit, cum conſtet id oppidum deinceps ad regnum Iuda pertinuiſſe: ſed credibile eſt Dauidem emigrantem aliquod in ea præſidium reliquiſſe. *& retinet Siceleg ſibi.*

LVIII. *Apparatus ad regnum Dauidis in Iuda.*

Cum primum ſubſtitit Hebrone Dauid, *venerunt viri Iuda, & vnxerunt ibi Dauid, vt regnaret ſuper domum Iuda.* Admodum breuis eſt, ac præciſa iſta Scripturæ narratio. Conſilia enim gerendæ rei tantæ, cauſas, occaſioneſque prætermittit, & lectori ex probabilitate, conſiderato præſenti rerum ſtatu, coniectandas relinquit. Apparet ſocios Dauidis plurimos ex tribu Iuda priuatim in ſuam ſententiam de conſtituendo Dauide rege adduxiſſe, eoſque mox conueniſſe, & confertos Abiatharem adiiſſe pontificem, ad diuinum oraculum conſulendum. At ille nihil cunctatus. Nihil, inquit, videtur opus eſſe conſulto Domino. An neſcitis conſtitutum à Deo Dauidem regem populi ſui? Eundem à Samuele, viuo adhuc Saule, Dei iuſſu in medio fratrum ſuorum fuiſſe inunctum in principem Iſraelitarum. Id ille idem Propheta, neque ſemel, neque obſcurè teſtificatus eſt. Hoc Saul ipſe certiſſimè ſciebat, & in multorum millium corona Dauide ipſo audiente profeſſus eſt. Idem ſciebat ac profitebatur Ionathas, & ſe Dauidi ſecundum in regno eſſe cupiebat, ac ſperabat.

LIX. *Annitente vt videtur Pontifice a. m. 2345.*

Neque vero timendum eſt ne qua familiæ Saulis iniuria fiat. Regnum accepit Saul electione diuina, accipiat & Dauid, quando eius tribui ante ſexcentos annos à Iacobo patriarcha deſtinatum eſt regnum. Atque vtinam poſtrema hæc clades, multos nobis viros reliquiſſet, in quorum optione nutare poſſet electio. Nunc autem circumferte oculos in omnes tribus atque ciuitates, & videte num quem inuenire valeatis, qui Dauidi ſapientia, & prudentia rerum gerendarum, qui communi omnium beneuolentia, qui rerum geſtarum gloria, qui vitæ innocentia, qui felicitate bellorum, qui morum ſuauitate, qui nobilitate generis, cum Dauide certare poſſit. Quæ cum ille dixiſſet, incaluit videlicet Iudæorum animus, communiſque inſonuit clamor depoſcentium Dauidem regem. Quod cum illi per Pontificem, cæteroſque proceres innotuiſſet, Diuinæ electioni ſibi iamdudum per Samuelem, à quo primum fuerat inunctus, denunciatæ, & præſenti populi voluntati acquieſcens, ſecundo inunctus eſt in regem à tribu Iuda, vtique eiuſdem Pontificis miniſterio, ſperans reliquas tribus prærogatiuam Iudæ breui ſecuturas: & feciſſent, niſi Abneris æmulatio, pro familia Saulis obſtitiſſet, vt mox dicetur. *2. Reg. 2. 4.* *Acquieſcit Dauid, & inungitur iterum.*

LX. *Gratulatur Iabeſitis, & quare.*

His ita peractis, nunciatum eſt Dauidi egregium Iabeſitarum officium in Saulem ac filios eius, quam ille occaſionem prudenter arripuit ad legationem ad eos mittendam, vt eos ſibi conciliaret. Cum enim ſciret imperium ſibi in omnes tribus diuinitus deſtinatum, Iabeſitas, qui trans Iordanem habitabant, erantque fortitudinis laude clari, ſibi conciliare voluit, ſperans eorum exemplum non parum ponderis habiturum, ad reliquorum animos erga ſe inflectendos, vt ait ſuauius diuinum decretum executioni mandaretur. Ideóque non ſolum eis bene precatur, dignoſque iudicat, quibus Dominus ipſe benignè faciat, & ſe quoque memorem tam ſancti erga defunctos officij fore pollicetur; ſed addit quoque ſe electum, vnctumque in regem à tribu Iuda, omnium videlicet maxima, atque nobiliſſima, ne eos pigeat tale exemplum ſequi.

LXI. *Rex alter ab Abnere creatur.*

Et res erat in procliui, niſi qui viuo Saule princeps militiæ fuerat, fuiſſet impedimento. Nam Abner ſiue imperium ſibi maluit quam Dauidi, & Isboſetho rege ſe regnaturum ſperauit, Dauide autem rege ſe in ordinem redactum iri credidit, ſiue Dauidem odio habuit, ob acrem & publicam male cuſtoditi regis reprehenſionem, ſiue conſtanti in Saulem fide, & in eius familiam, ad quam ipſe pertinebat, amore incitatus eſt, Isboſethum eius filium regem conſtituit, trans Iordanem, in regione Galaad, oppido Manahim, quod Latine redditur caſtra, loco ab

hoſtibus remotiore ac tutiore; atque ita ſchiſmati in Hebræo populo initium dedit. Erant porro in Galaaditide Iabetitæ, non longe à ciuitate Manahim; quod videtur ab Abnere factum, timente ne hi ad Dauidem deficerent, à quo ſcire potuit legatione tentatos, quòd in iis aut retinendis, aut amittendis non leue dixit eſſe momentum ad ſummam rei. Circunduxit autem per alias quoque tribus, eáſque ad Isboſethum pellexit, adeo vt ſola tribus Iuda ſequeretur Dauidem. *1.Reg 2.10.*

LXII. Isboſethi ætas, & regni duratio.

De Isboſetho porro Scriptura tradit cum fuiſſe quadragenarium cum regnare cœpit, nimirum natus eſt primo Samuelis Iudicis anno, & ſtatim à patre mortuo factus eſt rex, ſed illud mirum quod dicitur duobus annis regnaſſe. Videtur enim tamdiu regnaſſe ſuper Iſrael, quandiu Dauid in Hebron ſuper Iuda; id eſt ſeptem annis cum dimidio. Nam ſtatim eo mortuo venerunt Iſraelitæ ad Dauidem, eumque conſtituerunt regem ſuper omnes tribus. Neque probabile eſt illud quinquennium, quo Hebræorum chronicum vacaſſe ait regnum Iſraelis. Nam id neque cum Scriptura, neque cum horum temporum, quo Philiſthæis victores Hebræis imminebant, conditione, conſentit. Adde quod initio capitis tertij longa dicitur facta concertatio inter domum Saul & domum Dauid, quod de biennio ſatis commodè dici non videtur. Illi autem anni duo quibus regnaſſe dicitur, de tempore ante illam concertationem accipiendi ſunt, vt Toſtatus rectè interpretatur. Idque Scriptura innuit, quæ ſtatim ſubdit concertationis initiũ: nec aſſerit eum duobus *tantùm* annis regnaſſe, cum excluſione temporis longioris.

ANNVS MVNDI 2980.

DAVIDIS & ISBOSETHI 1.

ABIATHARIS 6.

DERCYLI 30. Imperij Aſſyrior. 1049.

ANTE CHRISTVM 1075.

I. Duo reges apud Hebræos, & vterque legitimus.

Creatis iam ante ſextum circiter menſem duobus ſummis vnius eiuſdemque populi principibus, vterque rem ſuam, vt credere par eſt, non tueri ſolum, ſed etiam amplificarē conabatur, nec tamē alteruter iniuſtus regni poſſeſſor erat. Nam Dauid diuina primum electione, tum primariæ partis populi voluntate rex creatus erat, atque inunctus. Isboſethus autem, vt legitimus Saulis filius, ius ad regnum paternum ſucceſſione primum, ex iure gentium obtinebat, deinde maximæ partis populi voluntate, eiuſdem regni adminiſtrationem adierat; nec de diuina electione Dauidis, quæ clam facta fuerat, ei ſatis conſtabat, vt propterea ei regno cedere aliqua religione teneretur. Cum ergo principes ipſi bonæ fidei, ac legitimi regni poſſeſſores eſſent; tanto magis vtramque populi partem à peccato immunem fuiſſe putandum eſt.

II. Dauid ordinat militiam ſuam, quamobrē.

Porro Dauid, qui apud magnam populi partem ignaram diuinæ electionis, minus iuris ad regnandum habere putabatur, tanquam rex in ſchiſmate aut ſeditione creatus, in magna certe perturbatione Reipub. propter acceptam à Philiſthæis cladem, vt regnum ſuum ſtabiliret, & in omnem euentum haberet ſemper ad manum milites expeditos, ingentem militum numerum, quos ei partim numeroſiſſima tribus Iuda ſuggerebat, partim aliæ tribus, quæ eum ſibi ducem, etiam viuo Saule delegerant, & conſtanter ei adhæſerant, certas in claſſes diſtribuendum putauit, ſiue vt confuſio in multitudine vitaretur, ſiue vt pluribus præfectis honorandis locus eſſet; quoniam multi de tribu Benjamin, & Gad, & Manaſſe, & maxime de tribu Iuda ad Dauidem iam ante aliquot annos venerant, qui prius centenis milleniſque præfuerant, quos decuit à Dauide, vel grati animi nomine honorari. *1.Paral.12. 24. 20. 21.*

III. Ratio temporis.

Factam autem ſub hæc regni Dauidis initia diſtributionem militarem, tum ratio ipſa docet, vt ex dictis patet, tum Aſaelis fratris Ioabi præfectura. Præfuit enim quartæ turmæ, vt conſtat ex 1. Paral. At mortuus eſt tertio anno Dauidis regnantis in Hebron. Ergo ante annum tertium hæ præfecturæ fuerant conſtitutæ. Fuerunt autem numero duodecim, pro numero menſium, vt certus numerus apud regem ſingulis menſibus in armis eſſet; nec graue cuiquam eſſet menſe vno domo abeſſe, cui menſes vndecim tractandis domeſticis negotiis ſupereſſent. Itaque duodecim turmæ conſtitutæ ſunt, à principio quidem minore numero ſingulæ, ſed quæ quotidie creſcebant, donec ſtabilitus eſt numerus ſingularum 24 millium, qui conſtanter perſeuerauit. Singulorum præfectorum catalogum, & ordinem habes in 1. Paral. Explicatum autem in Annalibus hoc anno. Vbi & Dauidis prouidentiam leges circa reditus regios, tam tributorum, quam prouentuum, quibus certos præfecerat quæſtores, quæ diligentia hoc tempore inchoata, ſuam in dies capiebat abſolutionem: quod de Dauidis quoque conſiliariis dici poteſt. *ca. 27. n. 7.* *1.Paral.12. 22.* *1.Paral.27. 1. &c.* *Dauidis quæſtores.* *c. 27. 32.*

IV. Dauidis conſiliarij, aliique præfecti.

In iis eminebat Ionathan patruus Dauidis, tum Iahiel doctor filiorum regis. Tertius numeratur Achitophel, qui poſteà defecit ad Abſalonem. Quartus fuit Chuſai, quem Scriptura vocat amicum, regis, ob ſingularem in eum Dauidis beneuolentiam: & quem Septuag. ἑταῖρον vocant, galli dicent, *mignon ou fauori.* Quintus fuit Ioiada filius Banaiæ, viri in Scriptura fortitudinis laude clariſſimi, qui & Dauidi fuit à ſecretis. Fuit autem Ioiada Achitopheli proximus opinione prudentiæ, ſicut & Pontifex Abiathar, quo Dauid vtebatur ad conſulendum Dominum, eratq; in conſiliariis regis, merito dignitatis ſuæ facile primus. Proximus autē à Dauide in re bellica fuit Ioab, eius ex Saruia ſorore nepos, eiuſdēque militiæ princeps. Exercuit porro Abiathar munera pontificia in Hebrone ciuitate, etſi Arca adhuc erat in Cariathiarim, interim dum Sadoc in Gabaone ad Tabernaculum, quaſi vicarium Pontificis ageret. *2. Reg. 23. 2. 3.* *1. Par. 11. 25.*

ANNVS MVNDI 2981.

DAVIDIS & ISBOSETHI 2.

ABIATHARIS Pont. 7.

DERCYLI 31. Imperij Aſſyrior. 1050.

ANTE CHRISTVM 1072.

I. Hebræorū quies.

FVit hic quoque annus inter vtrumque Iſraelitarum regem quietus, quieſcentibus etiam diuina prouidentia per quam opportunè Philiſthæis, & populo Hebræorum tempus colligendi ſe, ac reſumendi ex clade & pauore animos imprudenter concedentibus; quos facilius erat, nunc in duo regna diſtractos opprimere, quam ſub vnico principe, armis probe animiſque iunctos labefactare. Poſſumus autem ad hunc annum merito referre incrementa, & quaſi interiora firmamenta Dauidicæ familiæ, quæ in multiplici eius prole conſiſtit. Idque haud obſcurè Scriptura ſignificat, cum ait in longa concertatione familiarum Dauidis & Saulis, Dauidem profeciſſe ſemper, & factum ſeipſo robuſtiorem, domo Saulis quotidie decreſcente: in cuius rei probationem recenſet filios, quos Dauid in Hebrone ſuſcepit, quibus ipſius familia roborabatur, ſimulque Dei in ipſum beneuolentia oſtendebatur, cui in filiorum multitudine benedicebat.

Dauidicæ familiæ incrementa.

2. Reg. 3. 1.

II. Sex filiis Dauidis, eorumque matres. 2. Reg. 2. 2. 3. 4. 5.

Etſi autem quo quiſque anno natus ſit certo definire non poſſumus, ſed tantum ſex filios Dauidi Hebrone natos eſſe: non temerè tamen exiſtimari poteſt, duos filios de duabus vxoribus hoc circiter anno natos eſſe, Ammonem primogenitum de Achinoa Iezraëlite ſuſceptum, & Cheleabum, qui alibi dicitur Daniel, de Abigaile dudum Nabalis vxore. Suſpicari autem licet vtramque harum mulierum, & tardè parere cœpiſſe, & cito deſiiſſe. Nam quintus hic annus eſt ex quo Dauid duxit Abigailem, Achinoam autem aliquanto ante duxerat, vt ſupra diximus: & tamen nunc primum peperere, neque deinceps vlli earum liberi memorantur. Quæ cauſa fuerit Dauidi, vt tertiam duceret vxorem, nomine Maacha, matrem Abſalonis, & Thamaris filiam regis Geſſur, qui dictus eſt Tholmai: qua affinitate voluit fortaſſe æmulo ſuo Isboſetho vicinum aduerſarium ſuſcitare, erat enim prouincia Geſſur vicina Manathem, vbi regnabat Isboſeth, aut certe ſibi amicum in omnem euentum quærere. Quæ ratio ſuadet vt hoc anno, aut etiam præcedente, haſce nuptias coaluiſſe credamus, muliere in religionem Hebræorum tranſeunte: itaque de hoc coniugio cum alienigena nunquam reprehenſus eſt Dauid.

1 Para. 3. 1.

III. Reliqui filij ſuſcepti in Hebron. 3. Reg. 1. 5.

Quartus Dauidis filius fuit Adonias filius Haggith ignotæ mulieris, ſed Adonias vir non ignotæ ambitionis, vt ex initio tertij Regum conſtat. Quintus fuit Saphatia filius Abital; obſcura mater, neque notior filius. Quod ipſum de ſexto Iethraham, eiuſque matre Egla dici poteſt; quæ quia nominatim dicitur vxor Dauidis, Hebræi Rabbini eam aſſerunt fuiſſe Micholem, quæ prima omnium fuit, ac nobiliſſima ſed Micholis ſterilitate refelluntur, quam aliquando peperiſſe nunquam ſatis probabunt, cum Scriptura id apertè neget. Ignobilis potius fuit mulier Egla hæc, neque alia re quam coniugio Dauidis illuſtris; quæ ne propter tenuitatem concubina putaretur, nominatim dicta eſt vxor. Niſi forte peculiariter à Dauide dilecta fuit, ſicut à Iacobo Rachel, quam is peculiariter appellauit vxorem ſuam. Prætermiſſa porro eſt Michol in hoc catalogo, etſi primum merebatur locum, tam ordine temporis, quam dignitate, quia non fuit propoſitum hoc loco recenſere Dauidis vxores, ſed filios; obiter autem eorum matres adiunxit, ne eadem omnes matre geniti putarentur. Cæteram Dauidis familiam, ex aliis Scripturæ locis petitam, vide in Annalibus

2. Reg. 6. 23

Michol an Egla ſit.

Gen. 44. 27.

ANNVS MVNDI 2982.

DAVIDIS & ISBOSETHI 3.

ABIATHARIS 8.

DERCYLI 32. Imperij Aſſyrior. 1051.

ANTE CHRISTVM 1071.

I. Initium belli ciuilis. 2. Reg. 2. 10.

DVo Reges in eodem populo non diu pacificè vixerunt, ſed biennio duntaxat, qui sūt anni duo, quibus dicitur regnaſſe Isboſeth, ſuper Iſrael, prius ſcilicet quam bellum inter vtrumque excitaretur. Exacto igitur à Saulis morte biennio, Abneris opera inter Iſraelitas & Iudæos ciuile bellum exarſit. Abner enim qui tribus vndecim habebat in poteſtate, cum Isboſethus nomine tenus rex eſſet, aggreſſus eſt Dauidem bello petere exitu infelici: prælio duodecim militum, quaſi totidem gladiatorum paria initium dederunt, cum caſu contigiſſet vtrumque militiæ principem, cum valida militum manu, regni fines obire. Prior egreſſus eſt Abner cum ſuis de vrbe Manaim, Gabaonem verſus, vrbem tribus Benjamin, ſed Iudæ conterminam. Egreſſus quoque eſt Ioab cum Dauidicis de ciuitate Hebron, ſiue caſu luſtrans tribum Iuda, ſeu potius de induſtria. Cum enim accepiſſet Abnerem traieciſſe Iordanem, venit ipſi obuiam, ſi forte Dauidis regnum attentaret. Occurrerunt autem ſibi iuxta piſcinam Gabaon.

eiuſque occaſio.

II. Abner diſſimul. nter optat pacem.

Scriptura porro non obſcurè ſignificat non fuiſſe mentem Abneris bellum gerere contra Dauidem: quod non dubitabat irritum fore, vt qui ſciret electum à Deo in regem populi totius, idque audiſſet Saulem coram exercitu ſuo confitentem, & experientia didiciſſet ſingularem eſſe militū propenſionem in Dauidem, quos cerneret vix ac ne vix quidem prudentia atque autoritate ſua, aut fortunarum ſuarum periculo, aut neceſſariorum conſuetudine retineri, quin ad partes Dauidis ſe conferrent. Nam cum ante mortem Saulis, tum maxime hoc biennio, *per ſingulos dies*, vt Scriptura teſtatur, *veniebant ad David ad auxiliandum ei, vſque dum fieret grandis numerus, quaſi exercitus Dei*. Ergo pro ſua prudentia ſibi faciendum putauit, vt quod poſtmodum futurum

1. Paral. 12. 22.

erat neceſſitas maturè occuparet, & gratiæ fieret ac beneuolentiæ: ita tamen, vt in quærendo fœdere nullam neceſſitatem, aut timiditatem præ ſe ferret.

III. Ijque declaratur, & probatur. His coniecturis non leuem confert probabilitatem quod Abner prior ex vrbe Manaim egreditur, & venit verſus Dauidicos, nec hoſtiliter irruit, nec Ioabum ferociter alloquitur, ſed amicè compellat prior, quaſi captans amicitiam, ſic vt ambo iuxta eandem piſcinam conſiderent. Præterea Abnere inuitante inceptatur certamen, ludusque appellatur, quod non hoſtium inter ſe hoc certamen foret, ſed commilitonum in eadem palæſtra ſe rudibus exercentium. Maxime autem prodit prædictam Abneris voluntatem eius cum Azaële colloquium *Recede*, inquit, *noli me ſequi, ne compellar confodere te in terram, & leuare non potero faciem meam ad Ioab fratrem tuum.* Non potero videlicet amicè colloqui cum eo, & pacis tractare negotium, propter animum eius cæde tua exacerbatum. Poſtremo alienam à bello, & pacis amicam Abneris voluntatem, indicat illa vox eius ad Ioab, *vſquequo non dicis populo, vt omittat perſequi fratres ſuos?* verum mors Azaëlis ipſius conſilia diſturbauit.

IV. Abner ludum offert militarem. 2 Reg. 2. 14. 15. Ergo cum vterque militiæ princeps vicini conſediſſent, Abner fiduciam ac fortitudinem militum ſuorum præ ſe ferens, *Surgant*, inquit, *pueri, & ludant coram nobis.* Gladiatorium intelligit ludum, ſed apparet ipſum deſideraſſe, vt ludus ſi non ſine ſanguine, certe ſine cæde finiretur. Acquieſcit Ioab, & duodeni ad certamen deſcendunt, itàque ludunt, vt omnia duodecim paria mutuis confoſſa vulneribus interirent. Quo facto, ait Ioſephus, exercitus etiam conflixerunt, & poſt acre certamen partes Abneris ſuccubuerunt. Incaluerunt nimirum vtrimque militares animi, viſo ſuorum ſanguine, vt ſuorum mortem vtrique ſi poſſent vlciſcerentur, & incertam adhuc victoriam, dubiamque fortitudinis laudem ſuo exercitui promererentur. Fugatuſque eſt Abner cum ſuis: quem cum Aſaël feruentius perſequeretur, monitus eſt ab Abnere, vt alium ſibi quæreret aduerſarium: quod cum ille contemneret, & gloriam ſibi de capto militiæ principe ambiret, auerſa ab eo haſta confoſſus interiit.

& Aſaëlē inuitus interficit.

V. Abner fugatus finem prælij petit. Poſtrato Aſaële, Abner propere cum ſuis verſus collem vnum progrediuntur, ibi locum ad reſiſtendum capturi. Interim autem Iudæi accelerabant iter, inſtabantque vndique fugientibus. Qui autem tranſibant per locum illum, in quo iacebat Aſaël, ſubſiſtebant ingemiſcentes ſuper immatura morte ſummo loco nati adoleſcentis. Alia ex parte Ioab & Abiſai fratres Aſaëlis, ignari cædis eius, perſequebantur Abnerem, qui eminus viſo Ioabo, *Num*, inquit, *vſque ad internecionem tuus mucro deſæuiet?* Significans canendum eſſe receptui, & hoſtibus, qui ſunt reipſa fratres, dandam eſſe elabendi viam. Et hæc erat poſtulatio hominis victoriam cedētis aduerſario: qua ceſſione contentus Ioab, *viuit Dominus*, inquit, *ſi locutus fuiſſes, mane receſſiſſet populus perſequens fratrem ſuum*: & qui hactenus multos perſequendo fugientes proſtrauit, à principio ſine cæde & ſanguine receſſiſſet. Tam facilis Ioabi conſenſus

& obtinet a Ioabo.

in diremptionem prælij, non obſcurè docet Ioabum ignarum adhuc fuiſſe mortis fratris ſui Aſaëlis; alioqui acrius etiam inſtitiſſet, ſtudio parentandi manibus fratris ſui, ipſius ſanguine percuſſoris.

VI. Qui canit receptui. *Inſonuit ergo Ioab buccina, & ſtetit omnis exercitus, nec perſecuti ſunt vltra Iſrael, neque iniere certamen*, contra globum illum, qui ad collem cum Abnere ſeſe receperat: quod etiam referri poteſt ad reliquum tempus regni Iſboſethi: neque enim vllum deinceps prælium eius legimus contra Dauidem. Nunc tamen vtrique gladiis in vaginas reconditis, Iſraelitæ trans Iordanem, Iudæi Hebronem tota nocte profecti ſunt. *Et defuerunt de pueris Dauid decem & nouem viri, excepto Azaële*, qui ſcilicet fuit vigeſimus. Serui autem Dauid, *& percuſſerunt de Beniamin, & de viris, qui erant cum Abner, trecentos ſexaginta, qui & mortui ſunt*, partim in ipſo veſtigio, partim poſtmodum ex vulneribus acceptis. *Tuleruntque Aſael, & ſepelierunt eum in ſepulchro patris ſui in Bethlehem.* Delatum videlicet fuit ea nocte cadauer in Bethlehem, deinde cum funebri pompa ſepultum, Ioabo interim vltionem de Abnere meditante. Eſt porro hic annus Sabbaticus ordine quinquageſimus ſeptimus.

Aſaëlis ſepultura.

Annus Sabbat. 57.

ANNVS MVNDI 2983.

DAVIDIS & ISBOSETHI 4.

ABIATHARIS 9.

DERCYLI 33. Imperij Aſſyrior. 1051.

ANTE CHRISTVM 1070.

I. Moſaicus Iubilæus 8. Sabbaticum annum 57. excepit hoc anno Moſaicus Iubilæus ordine octauus, iuxta ea quæ ſtatuta ſunt Othonielis anno 33: quos à Dauide in tribu Iuda ſtudioſè obſeruatos, religio ſit dubitare. In altero regno obſeruatos fuiſſe, non habeo vnde ambigam, vel aſſeuerem.

II. Concertatio inter regias familias. 2. Reg. c. 3. 1. Pertinet autem ad hunc annum & ſequentes aliquot longa illa concertatio inter vtramque familiam regiam, quæ initio capitis tertij memoratur. Exorſa enim anno proxime præterito, ad illud tempus propagata eſt, quo occiſo Abnere, quo vno Saulis familia nitebatur, & poſtmodum Iſboſetho ipſo, tribus omnes vnanimi conſenſu venerunt ad Dauidem, & eum vniuerſi populi regem conſtituerunt, quod octauo Dauidis anno contigit. Concertatio itaque fuit, ſæpiuſque iterata certamina, vt ſeditio potius quam bellum, etſi bellum in Hebræo vocatur, dicenda videretur. Et irritatis ſemel vtrimque animis, crebris excurſionibus & velitationibus certatum eſt, ſæpe ventum ad manus. Sed ea prælia ſigillatim explicare Scriptura noluit, illud contenta dicere, Dauidem profeciſſe, & ſemper ſeipſos robuſtiorem factum eſſe, domum autem Saulis quotidie decreuiſſe. Significans in diuturna illa concertatione, frequentibuſque præliis, Dauidicos plurimùm ſuperiores euaſiſſe.

III. Quibus rebus Saulis familia modo niteretur.

Et ſi autem Dauidis familia regnumque roborabatur in dies, multis ad eum quotidie confluentibus, eiuſque victoriis crebreſcentibus, familiam tamen & regnum Iſboſethi non leuia firmamenta fulciebant. Primum ius regiæ ſucceſſionis, quod pro Iſboſetho pugnabat. Secundo populi in Saulem & Ionatham beneuolentia, pro innato populorum in legitimos principes amore ac veneratione, quodque priuatim ipſi multum eſſent amabiles, vt Dauid in funebri eorum carmine fatebatur; præſertim egregia in hoſtes fortitudine, & in ſuos beneficentia. Hinc illa, *Quomodo ceciderunt fortes in prælio,&c.* &, *filiæ Iſraël ſuper Saul flete, qui veſtiebat vos coccino in deliciis, qui præbebat ornamenta aurea cultui veſtro.* Tertio zelus aliarum vndecim tribuum aduerſus Iudam. Nam vnam tribum ad vndecim tranſire æquius videbatur, quam vice verſa. Quarto tribus ipſa Benjamitica, quæ iam erat in poſſeſſione regiæ dignitatis, & viris fortiſſimis abundabat; itaque omnium vltima ſeſe ad Dauidem aggregauit; pro innata ſcilicet inter vicinos æmulatione. Hæc ergo longam inter regias familias concertationem fouebant.

ANNVS MVNDI 2985.

DAVIDIS & ISBOSETHI 6.

ABIATHARIS II.

DERCYLI 35. Imperij Aſſyrior. 1054.

ANTE CHRISTVM 1068.

I. Res anni huius.

SExtum iam annum regnabant in Chananitide reges duo, cum Abner princeps militiæ Iſboſethi, diu cunctatus, tandē fœdus iniit cum Dauide. Sed priuſquam res plane confecta eſſet, Ioabi inſidiis interceptus interit. Eam mortem Dauid indigniſſime tulit, & homicidam execratus, defuncti funus multo honore luctuque, cum populi totius approbatione, proſecutus eſt. Nam Iſboſethi mortem ad ſequentem annum pertinere arbitramur. Sed ſingula cum diligenti breuitate inſpiciamus.

II. Occaſio ſublati ſchiſmatis.

In ea concertatione quam ſuperiore anno deſcripſimus, exorta eſt ingentis, ſiue occaſio ſiue cauſa diſſidij, ex quo Iſraël vniuerſus, Abneris opera ſeſe dediturus erat Dauidi, eumque pro rege, abdicato Iſboſetho, agniturus, niſi cædes illius importuniſſimo tempore, & Dauidis negotiis incommodiſſimo contigiſſet. Occaſio tollendi ſchimatis hæc fuit. Fuerat iam dudum Sauli concubina, ſiue eam libet interpretari vxorem ſecundariam, ſiue pellicem, quam cum Abner pro poteſtate ſua, quaſi ſolutus legibus ſibi accepiſſet, eáque abuſus eſſet, Iſboſeth, rem minime ferendam ratus, & vultu & oratione ſeueriore Abnerem obiurgauit. Siue enim eam habere voluit vxorem, vt inde ius quoddam ad regnum acquireret, vt poſtea Adonias ambiendo Sunamitidem Abiſag: ſiue eam propter pulchritudinem voluit habere pellicem, vtrumque merito Iſboſetho diſplicuit: alterum enim ad regni amiſſionem, alterum ad graue ipſius dedecus vergebat.

Abner ab Iſboſetho reprehenſus.

III. Grauiter in eum iraſcitur, ac regni defectionem minatur.

Abner autem iræ impotens, neque regiam reueritus maieſtatem, neque culpam ſuam agnoſcens, aſperioribus etiam verbis regem increpare auſus eſt, audacem quippe nimia in regno poteſtas reddebat, quod eius vnius præſidio nitebatur. *Nunquid*, inquit, *caput canis ego ſum aduerſus Iudam hodie?* id eſt. Num ego res nihili ſum in hoc regno tuo, quod ego totum contra Dauidem ſuſtento humeris meis, & potui in illum transferre, niſi miſertus eſſem tui? Et tu ne hanc quidem gratiam mihi reddidiſti, leuem vt culpam tacitus condonares. Hæc fuit quaſi acceptæ iniuriæ exprobratio, & ingratitudinis aduerſus regem perquam iniuſta accuſatio, ſiue quia arrogans atque inuerecunda aduerſus Chriſtum Domini: ſiue quia benefactorum ſuorum improbum exigebat præmium, peccandi impunitatem. Nec tamen his contentus, minas ingerit iureiurando firmatas, de regno eius in Dauidem transferendo.

IV. Eamque molitur per nūcios ad Dauidem.

Ad hæc Iſboſethus nihil auſus eſt reſpondere præ metu, intelligens ſe imprudentia lapſum, qui intempeſtiue hominem reprehenderit, nec cogitarit quantum ſpei eſſet ad perficiendum quod incœptabat: nec viderit minora mala, quæ emendari ſine maiori damno non poſſunt, eſſe toleranda. Porro Abner minas ſtatim in rem conferre cœpit. Nam certus populum, militiamque ratum habituram quod ipſe vellet, quamprimum nuncios miſit ad Dauidem, qui ei nomine ſuo regnum Iſboſethi offerrent, profitentes terram promiſſionis vniuerſam ad ipſam pertinere, eius liberalitate, cuius eſt terra & plenitudo eius. Deinde vt amicitiæ fœdus Dauidem inter & Abnerem poſtularent: nonnullæ enim inter eos, vt diximus interceſſerant ſimultates. Apparet etiam eos quæ ſunt iſti amicitiæ conſentanea poſtulaſſe, puta primaria quædam in regno, quod in eum transferebat, officia, vel dignitates.

V. Dauid cōditionem accepit.

David autem lætus conditionem accepit: nec peccati Abneris, qui populum à rege ſuo vindictæ cupiditate auertebat, particeps fuit. Suo enim iure vſus eſt, qui ſciebat ſe diuinitus electum ad hoc regnum, quod propterea potuit ſibi, ſine Iſboſethi, aut cuiuſquam iniuria, vindicare: neque Abnerem ad peccandum induxit, ſed mala eius voluntate bene vſus eſt, ad obtinendam rem ſuam. Cæterum cum dilectam haberet, & bene de ſe meritam coniugem, quæ tum erat in alterius viri poteſtate, & quam hactenus recuperare non potuerat, in fœderis conditione poſuit, vt ſibi Michol redderetur. Repetebat autem eam, non ſolum ob mutuum inter eos amorem, ſed ne illam diutius in adulterino coniugio, cum proprio dedecore, & Dei iniuria, viuere pateretur. Miſit autem ea de re nuncios, non ad Abnerem, etſi is eam poterat Dauidi reddere, & rege & Phaltielē inuitis, ſed ad regem, vt id honoris & regi & Micholis fratri deferret; vel vt ne offenſiones inter Iſboſethum & Abnerem multiplicarentur, ſi hic de regis ſorore pro arbitrio, ſine regis conſenſu, diſponeret, & conſilia inter Dauidem & Abnerem citius innoteſcerent, quam oporteret.

Sed Micholem repetit, à rege.

VI. Rex poſtulationi acquieſcit.

Hoc accepto nuncio Iſboſethus, non tam æquitate poſtulationis commotus, quam veritus ne hanc cauſam Dauid acciperet, vi eam &

c. 3. v. 30. aſſumpſit ſocium fratrem ſuum Abiſai, vt paulò inferius Scriptura commemorat. Atque ita qui proditione abducebat populum ab Isboſetho, proditione abductus à via ſua perimitur. Aſaëlem in inguine percuſſerat, ipſe ibidem perfoſſus interiit, vt eius quoque libido punita intelligeretur, & qui per vindictam deſerebat regem ſuum, per vindictam à vita deſertus eſt.

XII. Eam cædẽ Dauid fert ægerrimè.

Vulnus hoc, grauiſſimum Dauidis animo vulnus inflixit, quippe qui probe intelligeret magno publicæ rei detrimento eam cædem fuiſſe perpetratam. Dolebat male turbari bene ſuſceptam ab Abnere regni totius coniunctionem, ideoque tanquam de tota Repub. bene meritum lamentabatur. Dolebat principem virum regio ſanguini coniunctiſſimum, prudentiæ & fortitudinis laude clariſſimum, regnóque ſuo vtiliſſimum, contra voluntatem ſuam, contra ius gentium morte ſublatum, & proditoriæ cædis inuidiam in ſe deriuari: exiſtimante populo Ioabum, niſi rege iubente vel conſcio, id ſcelus non fuiſſe aggreſſurum; ex quo fiebat vt animi Iſraëlitarum ab ipſo vehementer abalienarentur, & ciuile bellum magno vtriuſque partis damno recrudeſceret. In quorum remedium ſapientiſſimus Dauid primùm publicè

Idque publicè præ ſe fert.

proteſtatus eſt mundum ſe eſſe ab hoc crimine, eo quod ſe inſcio perpetratum eſſet. Secundò diuinam reis vltionem vel imprecatus eſt, vel prædixit, vel quid mererentur oſtendit. Tertiò pro Abneris morte lacerationem veſtium, & publica ſigna doloris indixit. Quartò publicis ſolemnibuſq. exequiis ipſum honorauit, adeóque ipſemet ſuper ipſius tumulum fleuit, & inſcripſit epitaphium, æternæ memoriæ in Scriptura conſecratum. Adiecit poſtremo ieiunium vſque ad ſolis occaſum.

XIII. Vt ſe palā ea de cæde purget.

Hæc autem omnia facta ſunt vt omnes intelligerent Abnerem à Dauide fuiſſe dilectum, eiuſque mortem ab eo ægerrimè ferri, nedum eius autorem fuiſſe, vel conſcium. Nec excidit ab expectatione ſua. Omnis enim populus, qui funeri affuit, & regem comitatus eſt, viditque eum plangentem, ſequentem feretrum, Ioabum eiuſque familiam grauibus execrationibus obligantem, denique mortem lacrymis, næniis, ieiunioque proſequentem, vehementer probauit, quæ fecit rex in conſpectu populi totius; perſuaſumque habuit ſcelus inſcio rege fuiſſe perpetratum. At, inquies, ſi verus fuit iſte dolor, ſi veræ lacrymæ ac querelæ Dauidis, quare debito ſupplicio in reos non animaduertit? Reſponſionem verba ſequentia continent. *Ego autem delicatus & vnctus rex. Porro viri iſti filij Saruiæ duri ſunt mibi. Retribuat Dominus facienti malum iuxta malitiam ſuam.* quaſi dicat infirmior ſum nunc, quam vt poſſim pœnas de illis exigere, ſed Deus exiget.

XIV. Cur eam non vlciſcatur.

Exiſtimauit ergo Dauid non eſſe nunc è publica re, & regno vix coaleſcente hoſce fratres ad pœnam commeritam rapere, neque per ipſum ſtare. Nam cum ſine periculo ſcelera punire potuit, non neglexit vltionem; vt cum è veſtigio iuſſit interfici, qui Saulem nuper, & ſequenti anno Isboſethum occiderant. Accedit etiam ad excuſationem Dauidis, quod non dabat impunitatem ſceleri, ſed differebat pœnam, interim dum illi operam regno vtilem nauare poterant. Nam regno probe conſtituto mandauit Salomoni, vt de Ioabo pœnas ſumeret.

Codri regis Athen. mors.

Ad hunc porro annum Dercyli 35 refert Euſebius celebrem illam Codri Athenienſium regis mortem, qui anno regni ſui 21 in bello Peloponneſiaco ſeipſum morti tradidit, vt ſuis, iuxta oraculum Apollinis Delphici, victoriam relinqueret.

ANNVS MVNDI 2986.

DAVIDIS 7. ISBOSETHI 7. & vlt.

ABIATHARIS 12.

DERCYLI 36. Imperij Aſſyriorum 1055.

ANTE CHRISTVM 1067.

I. Iboſeth cum populo turbatur ob cædem Abneris.

SEptimum & vltimum egit hunc annum Dauid in Hebron, Isboſethus autem ſeptimũ & vltimum in viuis, improborum hominum coniuratione nefaria. Eius mortem in hunc annum diſtulimus, quoniam ſeptem annis eum regnaſſe docuimus, præter ſex illos menſes, quos cum Saulis annis copulauimus. Abnere porro trucidato, cito ad Isboſethum de illius cæde perlatus eſt nuncius. Nam viginti illi viri, qui Abneris comites fuerant, eo occiſo quamprimum ad regem ſuum contulere ſe, remque illi totam expoſuere. Eo accepto nuncio contractus eſt animo Isboſeth, *& diſſolutæ ſunt manus eius, omniſque Iſrael perturbatus eſt.* Et ille quidem perturbatus eſt, quia cæſo Abnere ſucciſi 2. Reg. 4. 1. 2.
erant nerui omnes roboris eius; iſti autem, quia amiſerant interpretem, & quaſi moderatorem reconciliationis ſuæ. Etſi enim primarij quique à quibus pendebat populus, de ſingulari Dauidis manſuetudine & fide bene ſperabant, timebant tamen Ioabum & Abiſai, ne ab eis per inſidias obtruncaretur; præſertim cum eos etiam Dauidi formidabiles, non ſine cauſa ſuſpicarentur.

II. Conſilia Rechab & Baana de cæde regis.

Sed eam perturbationem alia maior excepit Isboſetho rege à duobus ſicariis perfidioſè interfecto. Peruulgata enim Abneris morte, & omni populo ea de cauſa perturbato, ſinguli ita oculos in publicam rem conijciebant, vt ſuis rebus proſpicere ſtuderent, animaduertentes Saulis familiam in certum interitum ruere. In his duo in primis fuere, qui nuper Abneris veſtigia ſectabantur, quos ille viuens in conſilium adhibuerat, vtpote viros fortes ac primarios, & regiæ cohortis, latera regis cingentis præfectos, hos enim latrones hoc loco Sciptura nominat, in Hebræo principes turmarum dicuntur. verſ. 2.
Hi ergo Dauidis gratiam ambire, eamque ſicut Abner, eximio aliquo beneficio demereri ſtuduerunt. Crediderunt autem non poſſe maiore, quam ſi æmulum regni eius tollerent. Id facinus vt commodè perficerent, captauerunt tempus, quo quieſcente rege, eius quoque cuſtodes quieſcebant, in domo quiſque ſua; aberant certe, & quamuis adfuiſſent, nemo erat qui ducibus ſuis turmarũ principibus, in rege quocunque tempore adeundo, negotiũ faceſſeret. Aderat pro omni cuſtodia vna muliercula purgans triticũ, ſed ea ipſa dormitabat,

III. Rem conficiunt, & fugiunt ad Dauidem.

Ergo ſicarij hi duo Rechab & Baana ſanguine & ſcelere fratres, ingreſſi ſunt domum latenter ſpecie mercatorum tritici, quoniam rex de ſuis reditibus frumenta vendebat, vt ait Rabbi Salomon, & regem in tecto ſuo dormientem confoderunt, & mortuum capite truncarunt, vt caput, certiſſimum mortis argumentum, ad Dauidem deferrent. Itaque eo *ublato abierunt per viam deſerti tota nocte.* Sed & ſequenti die ambularunt. Erat enim longum iter à Manahim vſque ad Hebron, quanta fere eſt latitudo totius Chananitidis. Significat autem Scriptura, ſicarios iſtos proxima nocte à patrato facinore non auſos fuiſſe quieſcere, ſed ſtatim magni ſceleris conſcios, magnis itineribus, ne à ſeruis regis eos perſequentibus comprehenderentur, perque deſertas vias ad Dauidem contendiſſe, apud quem non ſolum tuta ſibi omnia, ſed honorifica etiam & beata, eius virtutem ex ſua malitia metientes, ſtultè pollicebantur.

IV. Eorum ad Dauidem oratio.

Et attulerunt caput Isboſeth ad Dauid in Hebron, dixeruntque ad regem. Ecce caput Isboſeth filij Saulis inimici tui, qui quærebat animam tuam. Et dedit Dominus Domino meo regi vltionem hodie de Saul, & de ſemine eius. Pluribus etiam rem totam ab iſtis narratam, ex Dauidis reſponſione perſpicuum eſt. Vide autem vt loco ſalutationis omnis, oblato ſcelerato munere, regem ſibi conciliare ſtudent. Et ne in defunctum, imo per iniuſtiſſimam proditionem trucidatum à ſubditis principem, eundemque innocentem manſuetudinis Dauidis viſcera commouerentur, ei odium à patris eius perſona conflare conantur, *filij Saulis*, inquiunt, *inimici tui*, neque hoc ſatis, *qui quærebat animam tuam*, quoniam nihil habebant iſti, quo ipſam Isboſethi perſonam redderent odioſam Dauidi. Et quoniam non ignorabant Dauidem plurimum diuinæ prouidentiæ tribuere, ſe quaſi miniſtros diuinæ prouidentiæ faciunt, ne ſi aliter quam ipſi cupiunt, Dauid hoc factum accipere voluerit, diuinæ prouidentiæ repugnare videatur. At volebat quidem Dominus delere familiam Saulis, ſed vtendo aliena malitia, quam iuſtè permiſiſſet, qui propterea non minus peccabant.

V. Ab eo iubentur occidi.

Itaque Dauid iuſtiſſima indignatione commotus in ſceleratiſſimos parricidas, *Viuit Dominus*, inquit, *qui eruit animam meam de omni angustia, quoniam eum qui annunciauerat mihi, & dixerat, Mortuus eſt Saul, qui putabat ſe proſpera nunciare, tenui, & occidi eum in Siceleg, cui oportebat mercedem dare pro nuncio: quanto magis nunc, cum homines impij interfecerint virum innoxium in domo ſua, ſuper lectum ſuum, (non) quæram ſanguinem eius de manu veſtra, & auferam vos de terra?* videtur hic abundare negatio. Vide autem vt mitiſſimus Dauid ſapienter diſſimulet iniurias Saulis erga ſe, diuinam commendans in ſe prouidentiam, quæ ipſum ab eis ſine vlla ſua culpa eripuerit: ſimul etiam eorum crimen ex eius circumſtantiis exaggeratum, morte dignum pronunciat. Itaque ſtatim iuſſu Dauidis gladiis confoſſi interfecti ſunt, & manibus pedibuſque præciſis, in media ciuitatis platea, iuxta fontem in crucem acti. Isboſethi autem caput Abneris ſepulchro conditum eſt. Ioſephus [a] cum ait eos exquiſitiſſimis tormentis cruciatos fuiſſe, ſignificat viuis manus pedeſque præciſos à carnificibus; non abſurdè. Voluit enim Dauid hoc publico de nefariis hominibus ſupplicio, ab omnibus intelligi, ſe nullo modo huic cædi affinem fuiſſe, ſicut neque Abneris morti: ne populus ab eo fieret alienus, tanquam ab eo, qui tyrannicis artibus ſibi viam muniret ad regnum.

Cum cruciatu & poſt ſuſpendio in[illegible] [illegible] a l.7. Ant. c. 2.

VI. Comitia pro creando rege Dauide.

Reliquo anno Hebrone celebrata ſunt maxima celeberrimáque comitia tribuum, ad conſtituendum Dauidem regem ſuper vniuerſum Iſraëlem; quod & perfecerunt: ſicque impleti ſunt ſeptem illi anni cum dimidio, quos Dauid Hebrone [b] regnaſſe perhibetur. Itaque ad hoc maxime tempus referuntur illa verba 1. Paral. [c] vbi recenſitis qui hactenus partim viuo Saule, partim regnante Isboſetho ad Dauidē confluebant, ſubdit. *Per ſingulos dies veniebant ad Dauid ad auxiliandum ei, vſque dum fieret grandis numerus, quaſi exercitus Dei.* Neque ſane mirum defluxiſſe paulatim omnes ad Dauidem. Nam Abnere, & Isboſetho interfectis, nihil erat in domo Saulis, quod eos retineret. Dauid autem ex altera parte plurimum excitabat vniuerſos ad amorem ſui; multis quippe iam annis probata fuerat virtus eius, tam in proſperis, quam aduerſis rebus, ex quo gigante illo quaſi per ludum proſtrato, victoriam populo ſuo pacemque pepererat, vſque ad hoc poſtremum ſeptennium, in quo cum crebræ Abneritas inter & Dauidicos velitationes contigiſſent, Dauid Deum ſecum eſſe, ſecumque pugnare, ipſa victoriarum felicitate docuerat.

b 2 Reg. c. 5. v. 5.
c c. 12. v. 22.

Cunctis paulatim ad eum confluentibus.

VII. Veniunt ad Dauidē tribus vndecim. d 1. Par. 11. 18. e ca. 5. 1. f c. 11. 12. 13.

Ergo cum nihil admodum retineret vndecim tribus, quin vna voce cum Amaſa dicerent [d]. *Pax tibi, ô Dauid, & pax adiutoribus tuis: tui ſumus, te enim adiuuat Deus tuus*: venerunt illæ quidem vniuerſæ ad Dauidem in Hebron, vt illum regem conſtituerent, vt ſcriptum eſt in 2 Regum [e], ſed quo vel ordine vel numero venerint, ex 1. Paral. [f] addiſcendum eſt, vbi cum explicatum eſſet quinam ex diuerſis tribubus hactenus ad Dauidem conueniſſent, tranſit ad eos, qui hoc denique tempore, Isboſetho mortuo, ad eum venerunt, vt caducam regni hæreditatem transferrent ad ipſum. In qua enumeratione videtur ſcriptor ſacer rationem habuiſſe vicinitatis. Nam à tribu Iuda, in qua ſeptimum iam annum regnabat Dauid, exorſus, inde venit ad Simeonem, qui Iudam ab occaſu tangebat, & Benjamin qui à Septentrione. Inſerit tamen ſacerdotalem tribum, quæ magna ex parte in tribu Benjamin, cum Arca Domini reſidebat. Tum ſequitur aquilonem verſus Ephraim, qui Benjamino, adhærebat; inde dimidia tribus Manaſſe, Iſſachar, Zabulon, Nephtali, Dan & Aſer. Deinde tranſmiſſo Iordane, percenſet duas illas tribus Ruben & Gad, cum dimidia tribu Manaſſe.

VIII. Maximo numero.

Horum porro numerus exactè iniri non poteſt, propter tribum Iſſachar, cuius numerum Scriptura prætermiſit. Summa tamen numerorum, qui diſtinctè poſiti ſunt à Scriptura, aſcendit ad 339 millia octingentos, & viginti duos. Quibus ſi addideris viginti millia Iſſacharitarum ex Ioſepho [g], fient 359 millia, 822. Omnes iſti viri bellatores expediti ad pugnandum corde perfecto venerunt in Hebron, vt conſtituerent regem Dauid, ſuper vniuerſum

g l. 7. Ant. c. 2.

Iſraël.

Iſrael. Horum autem omnium præcipui fuerunt, qui dicti ſunt fortes Dauid [a], *qui adiuuerunt eum vt rex fieret ſuper omnem Iſrael.* De quibus alius erit dicendi locus. Effuderat porro Dominus in gratiam Dauidis, ſpiritum pacis & concordiæ in vniuerſum Iſraelem, vt omnes eadem mente, eademque ſententia vellent Dauidem regem, neque qui præſentes aderant tantum [b], *Sed & omnes reliqui ex Iſrael vno corde erant vt rex fieret Dauid.* Pro quibus ſuffragium ferebant præſentes, conſcij voluntatis eorum.

a 1. Par. 11. 10.

Maximoq; conſenſu omnium.

b 1. Paral. 12. 38.

IX. Eorundẽ electio, & rationes eligendi.

1. Reg. 5. 1. 2.

Congregati porro regnum Dauidi in hæc verba detulerunt. *Os tuum ſumus & caro tua. Heri quoque & nudius tertius cum adhuc regnaret Saul, tu eras qui educebas & introducebas Iſrael. Tibi enim dixit Dominus Deus tuus, tu paſces populum meum Iſrael, & tu eris princeps ſuper eum.* Quibus verbis tria continentur argumenta, ob quæ populus Dauidem eligat in regem. Primum quod nullum habeat generis impedimentum, vt qui non ſolum ſit Iſraelita, ſed ex ea tribu cui iampridem à patriarcha Iacobo deſtinatus eſſet principatus. Alterum eſt quod regendæ Reipub. bellique gerendi peritia, atque experientia præditus ſit. Tertium quod diuinitus ſit electus in regem Iſraelitarum, cuius videlicet voluntati nefas ſit non obſequi. Illa porro verba, *tu paſces populum meum*, &c. non habentur totidem verbis enunciata diuinitus. Sed cum didiciſſet populus Samuelem diuinitus reuelaſſe Dauidi, eum fore totius populi principem, diuerſi diuerſis verbis eandem ſententiam referebant. Itaque aliter ea nunc populus, aliter ſupra Abner, aliter ſuperius Abigail, & Saul ipſe, & Ionathas retulerunt. Addere poterant vitæ innocentiam, ætatem florentem paci belloque idoneam, & maxime ſpiritum illum principalem, de quo alibi diximus.

In Annal. a. m. 2969. n. 45.

X. Non ſinguli dederunt ſuffragiũ, ſed optimates.

1. Par. 12.

Cæterum de immenſa illa multitudine, vitandæ confuſionis gratia, electi ſunt tributim communi ſuffragio alioqui viri primarij, qui nomine omnium cum nouo rege fœdus inirent, de quibus videntur accipienda illa ſcripturæ verba. *Venerunt ergo omnes maiores natu Iſrael*, de ſingulis videlicet tribubus aliquot electi, *ad regem in Hebron*, reliquis per ſuburbia, pagoſque diſperſis, *& iniit Dauid cum eis fœdus coram Domino.* Aſſumpto videlicet Deo in teſtem, populus ſpopondit Dauidi fidem & obedientiam, quam ſubditi regi ſuo ſecundum Deum debent. Et viciſſim Dauid, eodem autore & teſte, pollicitus eſt, ſe populum fideliter ex Dei legibus, & recta ratione gubernaturum, & contra inimicos eius omni ope protecturum. Illud autem *coram Domino*, etſi idem poſſit eſſe quod publicè in oculis omnium, aut Deo in teſtem aſſumpto, placet tamen coniectura Toſtati excitatum à Dauide quoddam Sanctuarium & altare in Hebron, dum regnante Iſboſetho, non liceret populo liberè adire tabernaculum, quod erat in Gabaone, & Arcam fœderis, quæ erat in Cariathiarim, oppido vtroque tribus Benjamin. Non enim videtur Dauidis pietas ferre potuiſſe, vt tot annis cultu diuino careret, cum etiam Pontificem cum Ephod apud ſe haberet, quem crediderim in veſte pontificia, quaſi Dei gerentem vices, huic fœderi interueniſſe.

Fœdus initur.

Dauidis Sanctuarium.

XI.

2. Reg. 5. 3.

1. Par. 11. 3.

Inito fœdere, ſecuta eſt vnctio. Sequitur enim, *vnxeruntque eum regem ſuper Iſrael, iuxta ſermonem Domini, quem locutus eſt in manu Samuelis.* Vnxerat Samuel Dauidem iuſſu Domini, vt eſſet Rex loco Saulis, eaque vnctione ipſius in populum ius acquiſierat. Vnctio ergo, quæ hoc tempore facta eſt, fuit ad repræſentandam, approbandam, & confirmandam illam: neque ad conferendum ius nouum, ſed ad ſtabiliendum antiquum, quod ei tunc Deus per Samuelem dederat, quam confirmationem, & approbationem tribus Iuda ſuperioribus annis inchoauerat.

Vnctio Dauidis tertia confirmat, priores.

Vnctionem excepit conuiuium, triduo Dauidis ſumptibus celebratum, iuxta illud, *Fueruntque ibi apud Dauid tribus diebus comedentes & bibentes*, & merito cum comitia in eius gratiam, & gloriam celebrarentur. Ne autem grauaretur Dauid ſumptibus, tanto populo triduo nutriendo, & quidem vt in regiis conuiuiis, copiosè atque magnificè, dicendum eſt plurima munera publicè priuatimque nouo regi oblata fuiſſe, quibus onus expenſarum non parum leuatum eſt. Idque Septuag. haud obſcurè ſignificant, qui dicunt Zabulonitas veniſſe auxilio Dauidi, *non vacuis manibus*, quo de aliis quoque tribubus intelligi poteſt: præſertim de tribu Iuda, quæ cæterorum quoque donaria collegit, ac præparauit, vt eſt in extremo capite duodecimo primi Paral.

Conuiuiũ tridui.

1. Par. 12. 39. 40.

ὀ χειρῶν ϰενῶν. [sic; margin reads "ὀ χερονι-νας"]

ANNVS MVNDI 2987.

DAVIDIS 8. ABIATHARIS PONTIFICIS 13.

DERCYLI 37. Imperij Aſſyriorum. 1056.

ANTE CHRISTVM 1066.

CElebris eſt hic annus Hieroſolymorum arce noui regi auſpiciis expugnata. Eam expugnationem in hunc annum conijcimus, quod etſi ſtatim ab inauguratione Dauidis ſuſcepta eſt expeditio, vt Ioſephus & Toſtatus affirmant, & ratio ipſa confirmat, quæ perſuadet Dauidem prudenter vſum commoditate congregati populi, eiuſdemque alacritate: nihilominus admodum probabile eſt munitiſſimam illam arcem, & rebus omnibus iampridem ad ducendam oppugnationem inſtructam, non cito in Dauidis poteſtatem veniſſe. Ergo ſub extremum annum ſeptimum regni eius obſeſſa eſt Sion, octauo denique expugnata. Hanc expugnationis longinquitatem ſuadet tam locus ipſe natura munitiſſimus, & vndique propemodum inacceſſus, tum induſtria & ſtudium pertinax Iebuſæorum in vno eo loco omni opera muniendo, & propugnando, ex quo pendebat non ſolum eorum ſalus, ſed ſupremus etiam interitus vniuerſæ gentis. Itaque armis, viris, commeatu, propugnaculis egregiè inſtructa Sion, quadringentos ipſos annos reſtiterat Hebræis, & nunc omnes Dauidis conatus, non ſuſtentabat ſolum, ſed etiam irridebat.

I. Ratio temporis obſeſſæ, & expugnatæ arcis Sionis.

l. 7. Ant. c. 2.

In 1. paral. 11. poſt q 9.

Rex itaque Dauid, qui Hieroſolymam rebus omnibus opportuniſſimam, in regni ſedem iamdudum deſtinauerat, cum primum totius

II. Conſilium Dauidis de ea occupanda.

populi Hebræorum conſtitutus eſt princeps, nihil habuit antiquius, quam vt eius ciuitatis arcem, quæ erat quaſi iugum, totius populi Dei ceruicibus impoſitum, in ſuam redigere poteſtatem. Id conſilium cum omnibus optimatibus placuiſſet; electi ſunt ex omni populo, qui diuturnæ oppugnationi neceſſarij videbantur, cæteri ad ſua quiſque loca dimiſſi: etſi omnes à principio venerint cum Dauide Hieroſolymam, vt Scriptura teſtatur. Mons porro Sion, quæ ſuperior Hieroſolymorum pars fuit, & ciuitas ſuperior dicta eſt, non fuit tota in Iebuſæorum poteſtate, ſed illius tantum ſuprema pars, quæ dicta eſt arx Sion, & mox ciuitas Dauid. Quamuis enim totus mons Sion iunctus reliquæ ciuitati, diceretur arx Hieroſolymorum, ipſe tamen per ſe ſumptus, erat inſtar oppidi, habebatque verſus occaſum locum eminentiorem, qui erat arx Sion ex qua exigendus erat Iebuſæus: totam autem inferiorem ciuitatem Iudæi tenebant; cuius rei clarum argumentum eſt, quod ante annos ſedecim, Dauid Goliathi caput detulit Hieroſolymam.

2. Reg. 5. 6. Mons & arx Sion.

an. Saul. 16. 1. Reg. 17. 54.

III. Iebuſæi deditioné recuſant.

Cū ergo copiæ Dauidis Hieroſolymis conſediſſent, miſit Dauid nūcios ad Iebuſæos, qui eos ad deditionem, æquis, vt fieri ſolet, conditionibus inuitarent. Sed Deus, qui eos deleri volebat, non dedit eis gratiam, vt veniam humilitate mererentur, ſicut de maioribus eorum etiam ſcriptum eſt. Nam loci firmitate & munitionibus confiſi, non ſolum deditionem recuſarunt, dicentes per nuncios Dauidi, *Non ingredieris huc*, ſed contempſerunt etiam, atque irriſerunt, dicentes ſolos cæcos & claudos adhibitos ad defenſionem arcis ſuæ, ſatis eſſe ad irritandos omnes eius conatus. Quo ludibrio excitatus Dauid præmium propoſuit ſummæ præfecturæ, vt ait Ioſephus, ei qui primus euaſiſſet in arcem, & iſtos propugnatores per ludibrium poſitos inde deturbaſſet. *Aſcendit igitur primus Ioab, & factus eſt princeps.* At enim iam erat militiæ princeps Ioab, qua dignitate ne priuaretur occidit Abnerem. An qui militiæ princeps erat in regno Iudæ, nunc in duodecim tribubus obtinuit militiæ principatum? quem fortaſſe Dauid hac occaſione cupiebat in quempiam alium à Ioabo, qui ei grauis erat, transferre.

Dauid præmium proponit inuadenti.

1. Reg. 5. 8. 1. Paral. 11. 5. 1. 7. Ant. c. 2. ſi.

IV. Modus captæ arcis.

Quo autem modo capta fuit? omiſſis Rabinorum fabulis, dicendum videtur factum vndique à fortibus Dauidis aſſultum ſcalis ad prærupta ſaxorum applicatis, interim dum reliquus exercitus telis certatim propugnatores à propugnaculis ſummoueret, & è ſcalis Ioabum primum ad ſummum murorum peruolaſſe, tum ſubinde alios, atque alios, donec non tam numero pares, quam viribus ſuperiores euaderet. Occupata arce facile eſt intelligere omnes qui in armis erant, & quicunque irruenti militi occurrerunt, interfectos eſſe, cæteri quoque qui latebant, deprehenſi cum cæcis claudiſque, iuxta antiquam Dei iuſſionem, aut ferro aut præcipitio periere, vni Areunæ parcitum ait Ioſephus. Exiſtimauerim potius hunc Iebuſæū iampridem Sione, vel oppido Iebus egreſſum, factum eſſe proſelytum inter Hebræos, & tranſlato domicilio in monte, qui Moria dictus eſt, habitaſſe, deinde eum locum Dauidi, ad ædificandum altare Domino, vendidiſſe: in omnes autem qui in arce reperti ſunt, ſine vlla exceptione ſæuitum. Deinde etiam Dauidem ſtatuiſſe, ad vltionem temerariæ iactationis iſtorum Iebuſæorum, & ad perpetuam rei memoriam, vt nunquam liceret cæco vel claudo intrare in arcem Sion. Quod decretum inter Hebræos vulgatum ad alia quoque transferebatur.

Iebuſæi deleti funditus.

Quid Areuna.

2. Reg. vlt.

Sione ab impurorum hominum, omniumq; idolorum ſordibus à Dauide perpurgata, arcem ipſam in propriam habitationem delegit, vocauitque ciuitatem Dauid ad perpetuum victoriæ monimentum. Hoc porro anno cœptam fuiſſe arcis, & regiæ Dauidis, & murorum Sionis ædificationem rationi conſentaneum eſt. Neque enim Dauid pro ſua prudentia dubitare poterat, quin Philiſthæi, cæterique Iſraëlitici nominis hoſtes, & ſuo à Dauide periculo, & calamitate Iebuſæorum, & Iſraëlitarum felicitate excitati, quamprimum ſibi populoque ſuo negotium faceſſerent. Itaque primo quoque tempore manum operi admouit, vt hoc validiſſimo præſidio contra eos munitus eſſet, & ſuam familiam, admodum iam numeroſam in tuto collocaret. Fuit hoc opus ſane magnum & operoſum. Habuit enim murus Sion, vt Villalpando placet, per totum circuitum longitudinem 35 ſtadiorum; arx autem ipſa nouem ſtadia cum dimidio, in cuius medio regium palatium excitatum eſt, ſed ille murus opere firmiſſimo, palatium autem etiam eleganti conſtructum eſt, Tyriis artificibus adhibitis, qui poſtea Salomonis quoque ædificiis operam nauarunt.

V. Ciuitas Dauid cōſtruitur.

Amplitudo Sionis & arcis. *to. 3. d. a. c. 1.*

ANNVS MVNDI 2988.

DAVIDIS 9. ABIATHARIS 14.

DERCYLI 38. Imperij Aſſyriorum 1057.

ANTE CHRISTVM 1065.

STrenuè hoc anno vrgetur murus mōtis Sionis, Ioabo militiæ principe annitente, ex regis mandato: vrgetur & ciuitas Dauid, & regia, præſertim cum late ſpargeretur in vulgus Philiſthæos fremere, quod Dauid rex factus eſſet, à quo merito ſibi malè metuebant, eumque cum populo ſuo, vt nuper Saulem, perditum cupiebant. Id illis verbis Scriptura ſignificat. *Audierunt Philiſthiim quod vnxiſſent Iſraëlitæ Dauid in regem ſuper Iſrael, & aſcenderunt vniuerſi, vt quærerent Dauid*, cum eo pugnaturi. Quandiu enim inter ſe pugnarunt reguli duo, facile patiebantur inteſtinis inter ſeſe diſcordiis conſumi, dum tributa interim ab Iſraëlitis penderentur. Nunc autem cum accepiſſent alterum regulorum, poſt amiſſum militiæ ſuæ principem, vitam quoque cum regno amiſiſſe, populum autem vniuerſum maxima multitudine Hebronem confluxiſſe, Dauidem creaſſe, Iebuſæorum arcem expugnaſſe, rem minimè negligendam putarunt, veriti, vt ſe dabant initia, ne ſe in Philiſthæorum ſatrapias improuiſi effunderent, Saulis mortem vlturi, & dudum victi victores euaderent, & frenum

I. Bellica Philiſthæorum conſilia contra Iſraëlem.

2. Reg. 5. 17.

tributi

tributi à ſe reiectum, in ora ipſorum immitterent.

II. Pſalmus, *Quare fremuerunt* huc pertinet. *n 3. & ſeq.*

Dum autem ingentes illi copias contrahunt, diuino ſpiritu afflatus Dauid eximium illum pſalmum cecinit, cuius initium eſt *Quare fremuerunt gentes*, quem in hoc tempus præclarè quadrare in Annalibus oſtendimus, neque ſolum Chriſto Domino, vt Meſſiæ, ſed etiam Dauidi, vt illius typo ac figuræ accurate conuenire. Ergo Philiſthæi contractas copias effuderunt in valle Raphaim, quæ fuit in extrema fere tribu Benjamin verſus occidentem, & Philiſthæorum regionem, qui occiduam mediterranei maris oram incolebant: quæ vallis à gigantibus nomen accepit. Dauid autem nolens obſidionem expectare Hieroſolymis nondum munitis, ſed foris potius hoſtem inuadere, præſidium ſibi pridem notum, ad ſpeluncam Odollam occupauit. Ibique per Abiatharem pontificem Dominum conſuluit, an ipſo annuente pugnaturus eſſet contra Philiſthæos; & an ipſo propugnante victoriam eſſet conſecuturus. Reſpondit Dominus ad vtramque petitionem, *Aſcende quia tradens tradam Philiſthiim in manu tua.*

Philiſthæi in valle Raphaim.

David in Odolla, conſulit de bello Dominum. 1. Par 14.15. 1. Reg. 5. 19.

III. Pugnat, vincitque Philiſthæos diuinitus terrore perculſos.

Ita promiſit, ita perfecit, immiſſo, vt exiſtimat Abulenſis, Philiſthæis timore, vt non auderent in conſpectu Hebræorum conſiſtere. Sic enim olim per Moyſem promiſerat Dominus ſe terrorem ſuum in Chananæorum populos immiſſurum. Itaque, niſi alius victoriæ modus exprimatur, intelligendum eſt Hebræorum hoſtes huiuſmodi timore dominante profligatos. Itaque venit Dauid in vallem quæ poſtea dicta eſt Pharaſim, id eſt diuiſionum, ibique percuſſit Philiſthæos, & agnoſcens ac profitens diuinitus datam victoriam, *diuiſit*, inquit, *Dominus inimicos meos coram me ſicut diuiduntur aquæ*, quæ omnem in partem diffluunt atque diffugiunt. Huius autem timoris ac fugæ indicium eſt, quod in eo pugnæ loco reliquerunt ſculptilia ſua, quæ tulit Dauid & viri eius, eaque comburi iuſſit, quæ ſcilicet lignea erant, metallica vero fundi atque conflari.

IV. Redintegrant bellum.

Cæterum vbi Philiſthæi ex fuga & pauore panico collegerunt ſeſe, de eo, vt par eſt credere, maiorem in modum confuſi ſunt, animaduerſa multitudine copiarum ſuarum, cæteriſque victoriæ præſidiis, itaque damnata priore fuga, pugnam quamprimum redintegrarunt, modicum enim tempus interiectum videtur Abulenſi. Scriptura tantum habet, *addidiſſe adhuc Philiſthæos vt aſcenderent*, ergo ad ſuam vſque regionem profugerant, & rurſum *diffuſi ſunt in valle Raphaim*, vt dum priorem ignominiam delere ſatagunt, eam noua clade cumulent ac pudore. Dauid autem accepto nuncio de Philiſthæis certamen repetentibus, conſuluit iterum Dominum, an prælium contra eos redintegrari placeret, & an iteratam ſponderet victoriam. Cui Dominus non ſolum victoriam promittit, ſed pugnæ quoque modum præſcribit, ſic vt ad internum terrorem, etiam externus ex ſonitu terrifico accederet.

Dauid rurſum Dominum conſulit.

V. Victoriæ modus.

Voluit enim Dominus ita perturbare Philiſthæos, vt ſe in medio duorum exercituum poſitos putarent, à quibus à fronte ſimul ac tergo conciderentur. Iubet enim Dauidem cum exercitu, vſque ad conſpectum hoſtium venire, deinde eaſdem copias circumducere, vſque ad terga Philiſthæorum. Eo vero cum peruentum eſſet, expectare dum Dominus ſignum pugnæ ex cacumine pyrorum daret, quæ erat ſylua inter caſtra Dauidis & Philiſthæos. Eo fragore Dauidem monitum iri ſignificat de præſenti auxilio Dei, deque ipſo temporis articulo ad pugnandum diuinitus deſtinato. Philiſthæum vero metum conceptum de exercitu inde ſuperueniente. Hic Dauidis acie Philiſthæos a tergo inuadente, coactum iri facie ad eos conuerſa ſeſe defendere: alterius autem exercitus imminentis, & è ſylua ſuperuenientis opinione occupatos, exiſtimaturos ſe à gemino exercitu cæſum iri, indéque metu perculſos ſalutis viam præcipiti fuga vndique petituros, & victoriam Dauidi perſequenti relicturos: quod & factum eſt. Quæ rumore nuncio, per circumquaque poſitas vulgata regiones, Dauidis nomen celebre, ac formidabile reddiderunt. 1. Par. 14. 17.

VI. Tres viri fortes aquam de Bethlehē petunt. 1. Par. 11. 15. 2. Reg. 23. 15. & c.

Hoc ipſo tempore contigit memorabile facinus trium fortiſſimorum virorum, qui deſiderante Dauide aquam de ciſterna Bethlehem, caſtra Philiſthæorum interiecta, in itu redituque peruaſerunt, neque præſidium eorumdem, quod erat in Bethlehem, reueriti, hauſtam inde aquam ad Dauidem pertulerunt. Rationi temporis fauet locus vallis Raphaim, in qua caſtrametati ſunt in hoc bello Philiſthæi, nec vnquam alias in eo loco ad præliandum conſediſſe reperiuntur; ſed nec deinceps, Dauide rerum potiente, ſtationem in Bethlehem, loco pene in ſuburbiis Hieroſolymorum, habere potuerunt. Cum ergo Dauid in præſidio Odollamitico minus gratas reperiſſet aquas, memoria repetens aquas Bethlehemiticas, quibus fuerat innutritus, eas vt fit, deſiderauit, inde tamen ſibi aquam non iuſſit afferri, quod ſciret illam ſine ſummo vitæ diſcrimine obtineri non poſſe; noſſetque contra rectam rationem eſſe, vt quis ſine neceſſitate, præſtantem aliquem virum periculo mortis obiiciat. Viri tamen fortiſſimi, agnito regis deſiderio, negotium audaciſſimum inſcio rege ſuſceperunt; quod potuit etiam in talibus viris temeritate carere, vt enim diſpares ſunt mortalium vires ita & diſparia fortitudinis obiecta, nec idem eſt omnibus medium virtutis eiuſdem.

VII. Quam Dauid libauit Domino.

Attulerunt ergo aquam ad Dauidem, *At ille noluit bibere, ſed libauit eam Domino.* Noluit bibere non ſolum ne videretur optaſſe, vt tanto cum periculo aqua illa peteretur, ſed, vt ait Magnus Gregorius, vt in licitis cupiditatem refrenaret, cui aliquando in illicitis fræna laxaſſet. Noluit bibere, quia maluit rem ſibi chariſſimam offerre Deo, exiſtimans aquam tam pretioſam dignam eſſe, non quæ mortalis hominis cupiditati, ſed præpotentis Dei gloriæ ſeruiret, tranſiretque in materiam cuiuſdam extraordinarij ſacrificij. Ideóque multo magis hoc facto honorauit heroës ſuos, quam ſi eam bibiſſet. Noluit denique bibere, vt exemplum conſtantiæ & fortitudinis militibus ſuis præberet, vt ſitim tolerare diſcerent. Hoc ipſo tempore in monte Sion, & in ciuitate Dauid vrgebátur ædificia, tá

Cur non biberit.

murorum quam regiæ Dauidis, quæ fortaſſe vrgente bellorum periculo, fuerunt abſoluta. Id ſi verum eſt pertinet ad hoc tempus ille pſalmus qui inſcriptus eſt in dedicatione domus Dauid: in quo tamen nulla eſt mentio dedicationis, ſed ægritudinis potius Dauidis, à qua ſe ſanatum fuiſſe gratias agit Deo.

Pſalm. 29.

Morbus Dauidis.

ANNVS MVNDI 2989.

DAVIDIS 10. ABIATHARIS 15.

DERCYLI 39. Imperij Aſſyr. 1038.

ANTE CHRISTVM 1064.

I. Dauidis incrementa.

a c. 14. 17.
b 2. Reg. 5. 10. 12.

DEuictis gemino bello Philiſthæis, euulgatum eſt nomen Dauidis in vniuerſis regionibus circumpoſitis, vt paulò ante ex primo Paral. [a] dicebamus, quæ ad hunc quoque annum pertinent, ſicut & illa [b]. *Et ingrediebatur proficiens, atque ſuccreſcens, & Dominus Deus exercituum erat cum eo.* Et paulò poſt. *Et cognouit Dauid quoniam confirmaſſet eum Dominus regem ſuper Iſrael, & quoniam exaltaſſet regnum eius ſuper populum ſuum Iſrael.* Nec difficile fuit agnoſcere; domi enim ſuorum beneuolentia fruebatur: foris cum cæteri populi vicini, tam inimici eius, iterata fracti clade, quieſcebant. Cæterum vt ſuo ſibi magis magiſque deuinciret, affinitatem cum multis, tam vxorum quam concubinarum multiplicatione contraxit, quarum aliquæ fuerant Saulis, vt ex 2. [c] Regum patet, ex quibus multos liberos Ieroſolymis ſuſcepit, præter eos quos Hebrone ſuſceperat, qui omnes in primo Paral. [d] a Scriptura memorantur. Qua in re cum nuſquam arguatur, minime peccaſſe putandus eſt, ſed vſus diuina erga ſe indulgentia, vt ex eodem 1. Reg. loco [e] colligi poteſt. Eſt autem in hiſce Dauidis filiis non leuis controuerſia de iis, quos ex Bethſabæa ſuſcepit, de quibus alius erit dicendi locus: nondum enim eam acceperat vxorem.

Et vxores nouæ.
c c. 12. 8.
d c. 3. n. 1. & ſeqq.
e c. 5. v. 13.

II. Ratio temporis abductæ Arcæ ex Cariath.

Eſt porro hic annus vltimus commorationis Arcæ Domini in Cariathiarim, vnde putamus hoc anno abductam, ſequenti autem delatam in arcem Sion. Nec prius confici res potuit, dum & Iebuſæi expugnantur, & Philiſthæi gemino bello vincuntur, & totus mons Sion mœnibus cingitur, & arx Sionis & palatium Dauidis ædificatur, & nominatim præparatus locus idoneus, & tabernaculum nouum, ad collocandam Arcam fœderis. Videtur autem Dauid anni Sabbatici occaſionem captaſſe, qui in præſentem annum cadit; eſtque ordine octauus ſupra quinquageſimum. Qui cum primo die ſeptimi menſis inchoaretur, recte opinor reliquum annum dabimus conſultationi, & congregationi populi, & tribus menſibus moræ eiuſdem Arcæ in domo Obededom, vt proximus annus ab ipſo ſuo initio, ſit primus Arcæ in Sion, vbi ad templi conſtructionem permanebit.

Annus Sabbat. 58.

III. Dauid cōſilium init de Arca deducenda in Sion.

Exigebat igitur pietas & ſapientia Dauidis, pace debellatis hoſtibus conſtituta, ad ſtabiliendam populi religionem, & regiam ciuitatem nobilitandam, vt de Arca Domini in ea collocanda, & in eandem quamprimum comportanda cogitaret. Licet autem Dominus eam illi mentem dediſſet, voluit nihilominus, eodem inſpirante Domino, ſuorum optimatum conſilium exquirere, vt Dei ſuper ea re voluntas ſuauius executioni mandaretur. Cum enim vellet Dauid magnificè fieri tranſlationem iſtam, & à multa populi frequentia celebrari, conueniebat rem cum principibus populi, à quibus ille pendebat communicari: vt iſtis approbantibus, illi non grauatè conuenirent. Noluit quoque videri agere omnia pro arbitrio, ſed honorare velle conſiliarios ſuos, eorum conſilium exquirendo; & ſic eos ſibi magis magiſque beneuolentia deuincire [a]. Ij fuerunt tribuni, & centuriones, & vniuerſi principes exercitus Dauidis, & nominatim qui eo menſe 24 millibus præerant, de quibus dictum eſt ſupra [b], & inſuper qui de tribu Iuda erant ei magis familiares, & ordinarij conſiliarij; denique cognati, affineſque omnes.

Et quamobrem.
a 1. Par 13. 1.
b An. Dau. 1.

IV. Eius ad optimates ſuos oratio.
c 1. Par. 13. 2.

Quibus congregatis, *Si placet vobis*, inquit [c], *& à Domino Deo noſtro egreditur ſermo quem loquor, mittamus ad fratres noſtros reliquos in vniuerſas regiones Iſrael, & ad Sacerdotes & Leuitas, vt congregentur ad nos, & reducamus Arcam Dei ad nos.* Nominatim Sacerdotum meminit, ac Leuitarum, quod ad eos in primis pertineret iſta ſolennitas, quæ non ſacrificiis ſolum, ſed pſalmis & canticis celebranda erat, ideoq; Sacerdotes & cantores, aliique Leuitæ neceſſarij erant. Indecorum quoq; ſignificat, quod ea tandiu in Cariathiarim, ſub Leuitæ vnius cuſtodia, operimentis ſuis inuoluta reſideat: nullo cultu, nullis ceremoniis, nullis ſacrificiis honoretur, ipſoque tabernaculo ſuo careat. Quod vt variis reipub. temporibus, diſſidiiſque tribui poſſit, nunc quando ſub vno capite, Reſpub. tota conſpirat, & ab hoſtibus datur quies, & Dominus præſentia ſua cupit honorare Ieroſolymam, placetne inquit, ad tranſlationem Arcæ in eum locum, quem illi parauimus, tantiſper dum illi templum magnificum Deo bene propitio conſtruamus, vniuerſum populum conuocare?

V. Probatur omnibus conſilium.

Et reſpondit vniuerſa multitudo vt ita fieret, placuerat enim ſermo omni populo, eo corda ipſorum excitante, qui prius Dauidem excitauerat. Conuocauit ergo Dauid populum vniuerſum ab extremis finibus Chananitidis verſus Ægyptum, vſque ad extremos eiuſdem fines verſus Damaſcum, triginta tamen millia electorum ex Iſraël veniſſe dicuntur in 2. Reg. [d] ſed in eo numero viri Iuda non continebantur, qui erant illi propter vicinitatem & cognationem magis in promptu, qui non videntur fuiſſe pauciores, præter turbam 24 millium menſis huius. Venerunt autem [e] *vniuerſi cum Dauide ad collem Cariathiarim, qui eſt in Iuda*; collis hic dicitur, qui in libris Reg. [f] dicitur gabaa, eſt enim commune vocabulum non vrbis proprium, vt nonnulli putarunt. Ex hoc autem loco intelligitur Arcam Domini, ex quo reſtituta eſt à Philiſthæis, manſiſſe in Cariathiarim, tanquam in propriis ſedibus, & ſi quando aliò delata eſt, mox in Cariathiarim fuiſſe relatam.

d ca. 6. 1.
Itur in Cariathiarim.
e 1. Par. 13. 6.
f 1. Reg. 7. 1.
2. Reg. 6. 3.

VI. Imponitur plauſtro ab Oza & Ahio.

Apparet autem Abinadabū & Eleazarum, quibus Arca ante annum quadrageſimum nonum commiſſa fuerat, fuiſſe defunctos, quibus alij duo filij Abinadabi iuniores, aut forte nepotes,

ſubſtituti erant Oza & Ahio, qui de Arca transferenda moniti, eam, vt erat ſuis obuoluta velaminibus, de loco ſuo cum reuerentia ſublatam, impoſuerunt ſuper plauſtrum nouum, quod Oza & Ahio deducebant, ſic vt hic Arcam boueſque antecederet, ille ſequeretur: cum tamen ex præſcripto legis ᵃ eam humeris geſtare debuiſſent. Sed forte laboris pigebat; & didicerant impunè à Philiſthæis plauſtro fuiſſe impoſitam; nec mirum, quippe qui Moſaica lege non tenebantur. Neque tamen Dauid, aut populus participes facti ſunt Leuitici peccati, neque enim prohibere tenebantur, rati fortaſſe id eis Dominum nouo priuilegio induliſſe: aut certe credebant non eſſe laicorum, officiis Leuiticis, aut ſacerdotalibus immiſcere ſeſe, Abiatharis potius ea culpa fuit, ſi interfuit & diſſimulauit.

a Nu. 4. 5.

Contra legis præſcriptum.

VII. Ordo pompæ huius, & modus.

Quis porro huius ordo pompæ moduſue fuerit a Scriptura explicatum non eſt. Conuenientiſſimus fuiſſe videtur vt Arca eſſet in medio, vt tam qui præibant, quam qui ſequebantur magis ei præſentes eſſent. Præcedebant ergo ſiue illa 30 millia, electorum Iſraelitarum, ſiue illa 24 millia turmæ, quæ apud regem hoc menſe in armis erat. Inde ſequebatur Dauid præcedebatque Arcam, vt ait Ioſephus, & cum eo plurimi viri primarij. Tum ſequebatur Arca in plauſtro, Ahio præcedente, & Oza ſubſequente cum multa turba Sacerdotum atque Leuitarum, cum Ephod lineo, quo ne Dauid quidem carebat: indéque reliquum vulgus omnis ætatis, conditionis & ſexus. Dauid *autem & omnis Iſrael ludebant coram Domino* omnis genere inſtrumentorum muſicorum: accedebant etiam tubæ vel corneæ vel argenteæ, quas Sacerdotes inflabant. Alternis autem cantica Leuitæ perſonabant, quorum plerique cantores erant, iiſque prætinentibus reliquus populus ſonoris vocibus ſuccinebat, quo fere modo vbique caditur in eccleſiis.

VIII. Arca periclitatur, Oza eam retinens diuinitus occiditur.

Hactenus res belle procedebat cum contigit non modica turbatio. Poſtquam enim peruentum eſt ad aream Nachon, ceperunt calcitrare boues, & Arca nutabat ad caſum: cum Oza animaduerſo periculo tenuit Arcam, & prohibuit caſum, ſtatimque diuinitus percuſſus interiit. At videbatur inquies. id pietati potius quam temeritati aſcribendum, & laudem magis meruiſſe, quam pœnam. Dicendum eſt culpam iam fuiſſe admiſſam, Deum autem diſtuliſſe pœnam, donec effectus peccati palam fieret. Si enim portaſſent humeris, vt oportebat, Arca non adiiſſet ruinæ periculum, nec cõtactus eius neceſſarius fuiſſet. Etſi autem vterque erat in culpa, ille tamen ſolus pœnam publicè luit, cuius culpa populo publicè innotuerat, quamquam alterum non impunè tuliſſe, ſed ſecreta morte affectum cenſet Abulenſis, additque non videri æterna morte periiſſe. Et merito, tum quia de admiſſo peccato dolere potuerunt, cum agnouerunt ſe culpa ſua incurriſſe periculum grauiſſimi ſcandali, ſi Arca in terram coram populo corruiſſet; tum quia ᵃ ſenſit Hieronymus eiuſmodi culpas, quæ tam ſeuerè caſtigatæ leguntur, præſenti ſupplicio compenſari, neque poſtea puniri.

An ſolus, & an æterna morte. q. 19. in c. 13. 1. Par.

a in c. 1. Nahum.

IX. Dauidis triſtitia, & metus. 2. Reg. 6. 8. 9. &c.

Contriſtatus eſt autem Dauid, eo quod percuſſiſſet Dominus Ozam in negotio ipſius cauſa & voluntate ſuſcepto. Suſpicatus etiam fortaſſe Deo non placere vt Arcam apud ſe collocaret, qui triumphalem pompam funebrem reddidiſſet. Eam triſtitiam timor excepit. *Extimuit enim Dauid Dominum in die illa dicens. Quomodo ingredietur ad me Arca Domini?* Exiſtimauit enim in tam numeroſa familia facile admiſſum iri delicta contra reuerentiam Arcæ Domini debitam, quæ crebris ſubinde funeribus luerentur, & Arca fœderis in petram ſcandali verteretur. At quia ſciebat eam in domo Abinadab Leuitæ, vltra 48 annos impunè manſiſſe, exiſtimauit eam in domo Obededonis Leuitæ experiundi cauſa collocandam eſſe, in qua, vt longe minore, perpaucæ delinquendi per irreuerentiam occaſiones naſcerentur. Itaque non magis conterruit Obededonem, mors Ozæ, ne Arcam libenter acciperet, quam confirmauit Abinadab, qui tanto tempore eam apud ſe habuiſſet, ſine damno cuiuſquam. Sperauit itaque ſe ſtudioſè obſeruaturum, quæ ad inculpatam Arcæ cuſtodiam pertinerent, & domum ſuam, quæ pene in Sanctum Sanctorum verſa eſſet, tum honore ſingulari, tum diuina benedictione repletum iri.

Arcam deponit apud Obededõ.

X. Cui Dominus benedicit.

Dominus autem boni hoſpitis ſui expectationem nequaquã feſellit. Trium quippe menſium ſpatio, quibus Arca Domini manſit apud eum, *benedixit Dominus domui eius, & omnibus quæ habebat*, eximia ſcilicet fœcunditate hominum atque pecorum, vt interpretantur Hebræi. Certe in primo Paral. numerantur octo eius filij, & additur ratio, *quia benedixit ei Dominus*, quæ benedictio etiam in filios ac nepotes propagata eſt. Ratio autem cur Gethæus dicatur, illa potiſſimum probatur, quod apud Gethæos cum Dauide manſerit, fueritque vnus de ſexcentis illis eius ſociis, qui in Siceleg Gethæorum dudum oppido verſabantur. Illuc enim de ſingulis tribus plerique confluxerunt, vt ſuis locis dictum eſt. Habitauit autem in Hieroſolymitano ſuburbio, vt ex ſequentibus intelligetur. Cæterum Dauid Arca ita depoſita populum ad ſuos lares dimiſit, quod neſciret quam diuturna futura eſſet, ea quam inceptabat experientia.

c. 26. 4. & ſeqq.

Cur dicatur Gethæus.

ANNVS MVNDI 2990.

DAVIDIS 11. ABIATHARIS 16.

DERC. 40. & vlt. Imper. Aſſyr. 1059.

ANTE CHRISTVM 1063.

Y. Dercyli obitus.

VItam cum imperio depoſuit hoc anno Dercylus, ex chronologia Euſebij, qui ei regni 40 annorum periodum attribuit, Africanum ſecutus. Eſt autem hic idem annus primus Arcæ in Sione à Dauide collocatæ, vbi ad annos 40 & vnum permanſit, dum Salomonis templo perfecto, in eius oraculum tranſlata eſt. Ad iacta enim templi fundamenta reliqui ſunt annis 34. quibus addendi ſunt anni ſeptem, quibus templum ipſum ædificatum eſt. Tertius porro iam menſis abierat, ex quo mœrebat

Deductio Arcæ in Sion.

Dauid fruſtratum ſe expectatione ſua, & propiore apud Arcam fœderis communicatione cum Deo. Obededom autem lætus & incolumis diuina benedictione fruebatur. Quod cum Dauidi renunciatum eſſet, exhilaratus eſt, & ſancta æmulatione commotus, ſtatuit Arcam Domini cum benedictione inferre in domum ſuam, in ciuitatem Dauid. Itáque fecit, ſicut (c. 6. 12. & ſ. qq. ca 15 & 16.) explicatur tam in 2. Regum, quam in 1. Paral. quæ breuiter ad 4. capita reuocantur, quò delata fuerit, à quibus, quomodo, quoue apparatu, & quis cultus Arcæ in Sione delatus.

II. Locus ibi ei paratus. ca 15. 1. ca. 6. 17.

Quod ad locum attinet, antequam Dauid educeret Arcam ex Cariathiarim, parauit ei locum in arce Sionis, eique tetenderat tabernaculum, vt eſt in 1. Paral. & 2. Regum, in ipſa inquá arce Sion, ſiue ciuitate Dauid, vt ex vtroque loco intelligitur, non tamen in ipſomet Dauidis palatio, ſed in vicino loco. Idque ſatis ipſa Scriptura ſignificat illis verbis. *Fecit quoque ſibi domos in ciuitate Dauid, & ædificauit locum Arcæ Dei*, domos inquit, vnam videlicet ſibi, Arcæ alteram. Eique expoſitioni fauet ratio. Nam locus hic futurus erat inſtar templi, ad quod non ſolum plurimi ſacerdotes & Leuitæ, ſed magna etiam populi multitudo conuentura erat, quod ipſi regio palatio non conueniebat, partim propter ingētem Dauidis familiam, & præſidiariorum militum turbam, partim quod regia ab omnibus paſſim adiri nec poteſt, (2. Reg. 12. 10. 1. Par. 6. 31. 48.) nec debet, ne ſub deuotionis ſpecie regis ſalus in diſcrimen vocetur. Denique hic Arcæ locus domus Domini non ſemel appellatur in Scriptura ipſa.

III. Fuiſſe palatium à regio diuerſum.

Exiſtimat itaque Abulenſis hunc Arcæ locum fuiſſe magnum quoddam palatium in cuius medio aula quædam erat prægrandis, quæ in extremo vno habebat tabernaculum ex pellibus hyacinthinis, quod Dauid Arcæ tetenderat, in medio vero eius Arca conſtituta erat. Circumquaque autem multa erant cubicula, & exedræ cantorum, & ianitorum, à quibus ſtatis tēporibus canebatur, & ianuæ claudebantur, & (Eiuſdem diſpoſitio &c. 2. Par 16 ſ. 1. Par. 6. 39. 44.) aperiebantur, ne ad domum Dei aditus cuipiam immundo pateret. Nā ne Dauid quidem eo auſus eſt ingredi, poſt mortem infantuli ſui, niſi purificatus; & tum demum *ingreſſus eſt domum Domini, & adorauit*. Et rurſum Arca in arce collocata, poſtquam ibi ſacrificatum eſt, dicitur Dauid reuerſus in domum ſuam, vt benediceret domui ſuæ. Erant ergo diuerſæ domus. Cantores autem diſtributi erant per ordines ſuos ad dexteram & ſiniſtram. Erat ibidem altare coram Arca in quo offerebantur holocauſta, & pacifica. Ibi autem ius aſyli fuiſſe Adonias & Ioab, ſub initia regni Salomonis, ſuo exemplo docuerunt. Vterque enim confugit ad tabernaculum & tenuit cornu altaris. Denique (1 Par. 6. 49. & c. 21. 29.) tabernaculo Moſaico, quod erat Gabaone, aliquo modo reſpondebat.

IV. Arcam delatam fuiſſe à ſacerdotibus.

Iam vero à quibus delata fuerit Arca dubitari poteſt. Et certum quidem eſt id onus à Moyſe in deſerto Caathitis impoſitum fuiſſe, eam tamen in celebritatibus à Sacerdotibus honoris cauſa geſtatam fuiſſe, ipſe vſus docuit. Nam in tranſitu Iordanis, quando Arca quaſi in ſupplicatione deferebatur, ad aperiendum Iordanem, à Sacerdotibus portatam legimus. In alia quoque ſupplicatione ad montes Hebal & Garizim eam portauere Sacerdotes, ſicut & in oppugnatione vrbis Iericho, cum Arca quaſi debellatrix ſeptem ipſos dies circunferebatur. Denique cum tranſlata eſt Arca à ciuitate Dauid ad templum Salomonis, Sacerdotes eius fuere geſtatores. Quare igitur in hac celebritate, qua victrix Arca in Sionis arcem, quaſi in Capitolium Hebræorum deferebatur, id ei honoris non fuerit delatum? (l. 7. Ant. c. 4.) præſertim id affirmante Ioſepho, & Scriptura non repugnante, quæ nomen Leuitarum latius accipit, non excluſis Sacerdotibus, qui reuera erant filij Leui. Sed hæc pluribus in Annalibus diſputantur.

V. Quis pōpæ modus, & apparatus. 1. Par. 15. 3.

Quod ad pompæ apparatum attinet, primùm conuocatus eſt iterum populus vniuerſus, ad opus perficiendum, quod trimeſtri ſpatio fuerat interruptum. Conuocatio autem Leuitarum, & numerus eorum per ſex familias ipſorum accuratius recenſetur, præmiſſis duabus ſacerdotum familiis; quarum omnium principes admonet Dauid vt ſanctificentur, & præparentur ad Arcam deferendam in deſtinatum locum; & quidam ritu à lege præſcripto, ne rurſum diuina animaduerſione plectantur.

Apparet autem hanc fuiſſe huius pompæ diſpoſitionem, quantum ex Scriptura colligere licet, vt Arcam quaterni ſacerdotes ferrent in humeris, per vectes ad breuiora eius latera immiſſos. Sic enim & Arca melius apparebat, & ipſi dorſum Arcæ non vertebant, vt alibi explicatum eſt. Ad latera aderant quaterni qui dicuntur ianitores Arcæ ſiue cuſtodes, qui prouiderent ne quis temerè ad Arcam propius accederet, turbamque ſummoueret. Arcam proxime præcedebant nouem ſacerdotes, quorum duo erant principes ſacerdotum Abiathar Pontifex & Sadoc, vterque cum veſtibus, omnique ornatu ſuo; ſeptem autem reliqui tubis coram Arca clangebant, quas apparet fuiſſe argenteas, quorum vſus erat in Iubilæis. Hos autem antecedebat non exiguus ſacerdotum numerus, qui partim cum Leuitis canebant, partim crebris ſacrificiis operam dabant.

VI. Septem chori Leuitarum.

Leuitæ porro diſtributi erant in ſeptem choros, diuiſi in ordines duos, quorum prior, conſtans tribus choris, antecedebat Arcam, quatuor ſequebantur, & variis omnes muſicis inſtrumentis, vocibuſque Dei laudes concinebant. Tota autem pompa lentè admodum procedebat, quod ſexto quoque paſſu (2. Reg. 6 13. 1. Par. 15. 26.) ſacrificia fierent à ſingulis choris, per ſacerdotes qui in illis erānt. Itaque quod in 2. Regum dicitur immolatus bos vnus, cum vno ariete, in primo autem Paral. ſeptem tauri & totidem arietes, nulla eſt repugnantia. Nam prior (Et ſeptena ſacrificia.) locus docet quid fieret in ſingulis choris, poſterior quid in omnibus ſimul. Cum ergo Arca Domini ſex paſſibus cum vniuerſa pompa proceſſiſſet, Arca ſuper præparatam menſam aulæo inſtratam imponebatur, ſtatimque ſuum à ſingulis choris ſacrificium fiebat, in altari, quod in eum vſum commodè circunferri poſſet, boue vno, qui modo taurus, modo vitulus appellatur, & vno ariete immolato: ſicque Deus frequenti ſacrificio honorabatur, & tanto populo epulum, de tot pacificis hoſtiis, parabatur.

VII. Alacritas Leuitarum & Dauidis.

Perſonarum hilaritas in tanta celebritate facile per ſe intelligi poteſt, eam tamen Scriptura innuit, partim in Leuitis, qui nominatim à Domino dicuntur *adiuti*, id eſt mirabili alacritate perfuſi, in Arca humeris ferenda, Deo id agente, vt clarè agnoſcerent gratam ſibi eſſe hanc Arcæ geſtationem, præ vectatione præcedenti: partim in Dauide, qui *indutus ſtola byßina, ſaltabat totis viribus ante Arcam.* Nec tamen exiſtimandum eſt Dauidem, qui honorandi Numinis cauſa regias veſtes depoſuerat, non reformidaſſe Deum offendere, in

An indutus veſtitu Leuitico. 1. Par. 15. 27.

vſurpando cultu veſtituque Leuitico. Nam legimus, *Porro Dauid erat indutus ſtola byßina, & vniuerſi Leuitæ, qui portabant Arcam*, quam ſtolam mox Ephod lineum interpretatur. Verum cum Leuitis nullæ propriæ veſtes aſſignatæ eſſent, potuerunt Laici, modo ne in contemptum Leuitici ſtatus, iiſdem cum illis vti veſtibus, vtpote non ſacris: qualia ſunt quæ dicuntur ſuperpellicea, quibus etiam non clerici nunc vtuntur, ſine culpa aut reprehenſione cuiuſquam, præſertim in ſupplicationibus & pompa ſolenniore, qualem vidimus Pariſiis non ſemel, cum S. Genouefæ lipſana, à Laicis in ſtola byſſina, multo cum apparatu deferrentur.

VIII. Arca ſacrificiis honoratur.

Conſtituta Arca in nouo Dauidis tabernaculo, obtulit Dauid holocauſta & ſacrificia pacifica, coram Domino, ſed & populum ad eadem pietatis officia inuitauit, pſalmo in id compoſito, qui inſcribitur, *Pſalmus Dauid in conſummatione tabernaculi*, cuius initium eſt. *Afferte*

Pſal. 28.

Domino filij Dei, afferte Domino filios arietum. Neque fruſtra inuitauit; nam etiam ipſi

1. Par. 16. 1.

obtulerunt holocauſta, & pacifica coram Domino. Ex quo etiam conſequens eſt ante tentorium Arcæ ſub dio excitatum, fuiſſe altare nouum holocauſtorum, in quo victimæ imponerentur, ad quod ſanguis hoſtiarum funderetur, in quo tum adipes, tum totæ victimæ exurerentur, cæteráque legitima rite perficerentur. Nam altare æneum, quod Moſis iuſſu fabricatum erat Beſeleel, in Gabaone reman-

v. 39. & 40.

ſit, vt Scriptura teſtatur primo Paral. decimo ſexto, & initio ſecundi. Erexit quoque

2. Par. 1. 5.

Dauid, in hoc nouo tabernaculo, altare thymiamatis, & ſuper vtrumque altare filij Aa-

1. Par. 6. 49.

ronis adolebant incenſum, vt eſt in 1. Paral. cap. 6.

IX. Dauid populo benedicit, ac benefacit. 1. Par. 16. 2.

His peractis *benedixit* Dauid *populo in nomine Domini exercituum*, id eſt ſalutauit eum, laudauitque de adhibita opera in honoranda Arca Domini, tam exhibendo præſentiam ſupplicationi, quam ſacrificiis religioſè offerendis. Sed nec Pontificem Abiatharem iſti muneri tam ſolenni die defuiſſe credendum eſt; præſertim cum extaret in lege præſcripta formula benedictionis. Dauid porro non

Num. 6. 23

verbis tantum populo benedixit, ſed rebus ipſis ad conuiuandum benignè fecit. Nam diuiſit vniuerſis, per ſingulos à viro vſque ad mulierem, tortam panis, & partem aſſæ carnis bubulæ, & frixam oleo ſimilam, id eſt laganum. Sicque dimiſit populum in domos ſuas. Videtur tamen primarios quoſque viros excepiſſe conuiuio, de ſacerdotibus præ-

Deut. 12. 18. 19.

ſertim ac Leuitis, iuxta Domini mandatum.

X. Cultus Dei in Sion & in Gabaó.

In ordinarium porro Arcæ cultum diſtribuit Dauid officia ſacerdotibus ac Leuitis, vt capite decimo ſexto 1. Paral. perſcriptum eſt. Eos enim bipertito diuiſit, vt alij apud Arcam Domini in arce miniſtrarent, alij in excelſo Gabaonitico. Prioribus præfecit Aſaph Leuitam, poſterioribus Sadocum ſacerdotem. Vtriſque autem præpoſitum fuiſſe Abiatharem pontificem dubitandum non eſt. Nihil enim à Dauide, toto regni ſui tempore, circa eius dignitatem innouatum eſt. Sacrifi-

1. Reg 6. 12. & 1. Par 16. 4. 5. & 13.

cia porro, quæ vtrobique fiebant, ita diſtinguit Toſtatus, vt Gabaone illa fierent quæ erant ordinaria atque legitima; in ciuitate vero Dauidis, quæ erant votiua, aut priuatæ deuotionis. Sed iamdudum tempus eſt vt Dauidem reducamus domum, vt benedicat domui ſuæ, id eſt, quod præſenti celebritati conſentaneum eſt, cum domeſticis & amicis, & primariis viris, vt ante dixi, lætu, epuletur.

XI. Michol arguit Dauidem.

At Michol, quæ domi ſubſtiterat, cum prius Dauidem ſaltantem contempſiſſet, conceptum animo dolorem diu retinere non potuit, ſed cum venienti marito officioſè, vt par erat, occurriſſet, cum prima ſalutatione *Quam glorioſus*, inquit, *fuit hodie rex*

2. Reg. 6. 20.

Iſrael, diſcooperiens ſe ante ancillas ſeruorum ſuorum, & nudatus eſt, quaſi ſi nudetur vnus de ſcurris. Ironicam locutionem omnes ſentiunt. Michol quæ ſaltantem contempſerat, nunc denudatum reprehendit, eique reprehenſioni Caietanus & Abulenſis patrocinantur. Non tamen conuenit exiſtimare Dauidem in hac non ioculari, ſed religioſa ſaltatione, immemorem fuiſſe hone-

An rectè.

ſtatis; aut non ſatis prouidiſſe, ne contra eam caſu aliquo peccaretur. Et quamuis non deſint, quæ pro Michole dici poſſint, quæ nullo in Dauidem deteriore motu ferebatur, quem iampridem conſtanter, etiam cum paterna offenſione dilexerat: in culpa tamen eam fuiſſe dubitari non debet, cum eam Deus ea caſtigatione puniuerit, quæ principibus fœminis ſolet eſſe grauiſſima, vt fructu coniugij perpetuo caruerit. Quæ pœna fuit in Michole acerbiſſima, quod cum eſſet regis Saulis filia, & prima vxorum Dauidis, non temerè ſperabat vnum aliquem de filiis ſuis, in regium Dauidis ſolium aliquando euectum iri.

XII. Dauid eam viciſſim reprehendit.

Dauid autem acceptam hanc à muliere contumeliam tacitus non tulit, ſiue quia in Dei iniuriam redundabat, ſiue quia & regis erat, & coniugis vxorem arguere delinquentem. Factus autem videtur ex muliebri irriſione commotior, vt qui ſtatim à iureiurando exordiatur. *Ante Dominum*, in-

2. Reg. 6.

quit, ſiue, viuit Dominus, *quia ludam ante Dominum, qui elegit me potius, quam patrem tuum, & quam omnem domum eius.* Abijcere ſe vult, non coram hominibus, quo-

Nec eum pœnitet humilitatis ſuæ.

rum factus eſt princeps, ſed coram Deo, & in eius gratiam, qui ipſum extulit in apicem humanæ dignitatis. Mulieris autem faſtum comprimit, quam fiducia generis audaciorem reddiderat, dum illi exprobrat diuinam, tam parentis eius, quam vniuerſæ illius in poſterum familiæ, reprobationem. Tantum

autem abeſt vt Dauidem pœniteat, vltro ſuſceptæ ad Deum honorandum humilitatis, vt eam etiam amplificare conſtituat. Ludam, inquit, & vilior fiam, pluſquam factus ſum, & ero humilis in oculis & æſtimatione mea, quantumuis alij me, meaque efferant, atque deprædicent.

XIII. Conſilium Dauidis de templo.

Conceptus porro à Dauide in Arcæ tranſlatione deuotionis feruor, eiuſdem zelum diuini honoris accendit, & ad aliquid longe præſtantius pro diuinæ maieſtatis cultu audendum incitauit. Id conſilium ad hoc tempus pertinere, tum res ipſa per ſe, tum ſeries ſacræ narrationis perſuadet: faceturque Abulenſis hoc loco, conſilium de templo ædificando breui à Dauide ſuſceptum, poſt Arcam in Sione collocatam. Occaſio fuit requies illi data diuinitus ab vniuerſis inimicis ſuis; cauſa religioſa voluntas Deum honorandi, colendique magnificentius, quando illum tam liberalem erga ſe hactenus eſſet expertus. Inſita porro pietas ea comparatione acuebatur, quam verba illa continent, quæ dixit ad Prophetam Nathan. *Vides me quod ego habitem in domo cedrina,* quod ſcilicet attinet ad materiam ligneam, *& Arca Dei poſita ſit in medio pellium?* Tam ſollicitus eſt diuini cultus religioſiſſimus princeps, ipſum vt prophetam, omneſque ſacerdotes, quorum maxime munus erat iſta cogitare, & regi ſuggerere, ipſe præueniat, & ad quandam ſui reprehenſionem pertinere arbitretur, quod ipſe magnificentius, quam Deus ipſe habitare videatur.

XIV. Id cum Nathane communicat.

Fuit hic Nathan non filius Dauidis ex Betſabæa, quæ nondum Dauidi nupſerat, ſed vnus de prophetis, quo Dauid familiariter vtebatur. Itaque iure familiaritatis & amicitiæ, Dauid deſiderium ſuum cum eo communicauit, vt amici inter ſe ſolent. Non conſuluit autem tanquam prophetam, vt per eum Dei voluntatem exquireret; alioqui præceps fuiſſet eius reſponſio, nec regiæ voluntati ſatisfeciſſet; ſed eo potius animo illi mentem ſuam aperuit, vt rem ſanctiſſimam, minimeque dubiam, iunctis ambo conſiliis, viribuſque promouerent. Nathan ergo prima ſpecie probabilitatis allectus, ratus in re laudatiſſima de diuina voluntate nihil ambigendum eſſe. *Omne*, inquit, *quod eſt in corde tuo vade fac, quia Dominus tecum eſt*: quo ſcilicet inſpirante aſcendit in cor tuum iſta cogitatio. Etſi enim noluit Dominus templum à Dauide ædificari, voluit tamen ipſum id velle, & ſpatio 30 ferme annorum, ſumptus & materiam magnificentiſſimo templo præparare.

Quod ille probat.

XV. Dominus autem improbat. 2. Reg. 7.

Non diſtulit porro Dominus patefacere prophetæ voluntatem ſuam, ſed proxima nocte ab illo colloquio pluribus cum eo egit de iis, quæ Dauidi nunciari vellet. Totum porro Dei oraculum tribus capitibus continetur, negatione ædificationis, & gemina promiſſione, altera de familia Dauidica in perpetuum in throno regio conſeruanda; altera de ſuſcitando ipſi filio, à quo templum Domino ædificaretur. Cur autem à Dauide noluerit ædificari, ratio primaria eſt diuinum beneplacitum; quod hactenus viatoria domo contentus, vrbanam ſtabilem non deſiderarit, nec adhuc ædificari cupiat, donec dederit Dauidi filium, cui id opus deſtinauit. Nam bellicæ occupationes, & ſanguis plurimus ab eo effuſus, quæ alibi memorantur, cauſam adæquatam non continent. Ne porro hæc recuſatio defectui diuinæ in Dauidem beneuolentiæ tribui poſſet, collata in eum beneficia memorat, quæ ſunt totidem beneuolentiæ argumenta. Quibus additur illa quaſi referendæ gratiæ cauſa, vt quoniam Dauid Domino voluit ædificare domum; Dominus illis viciſſim ſe ipſi domum ſiue familiam regiam ædificaturum ſpondeat, eamque ſempiternam; id eſt non qualis fuit Saulis, ſed longiſſimi temporis. Accedit quod regnum Dauidis, poſt mille circiter annos, in ſpiritale Chriſti regnum tranſiturum erat, quod manſurum eſt vſque ad conſummationem ſeculi.

Et qua de cauſa.

XVI. Dauid gratias agit Deo, de promiſſione perpetuæ familiæ.

His reſpondens Dauid, totus in gratiarum actionem effunditur, promiſſáque confirmari poſtulat, nec fruſtra. Nam in vtilitatem nepotum exauditus eſt, quibus Dominus crebro pepercit, *propter Dauid ſeruum ſuum.* Mirum eſt autem eum nullam extruendi templi facere mentionem, quod tamen eius animo vehementer inſederat. Nimirum ſentiebat rem immutabili decreto à Deo Salomoni reſeruatam; quia tamen cupiebat templo aliqua ratione pro ſua deuotione cooperari, locum exquiſiuit, in quo excitandum erat, vt ex pſalmo 131 intelligitur, idque diuinitus accepit, atque adeo totam eius deſcriptionem, vt alacriter ad materiam eius multiplicem, ſumptuſque præparandos incumberet; idque ex 1. Paral. c. 28. conſtat, eamque reuelationem ad hoc tempus pertinere Abulenſis, Pineda, alijque cenſent.

Quid ei de templo reuelatum. *verſ. 11, 19.*

ANNVS MVNDI 2991.

DAVIDIS 12. ABIATHARIS 17.

EVPALIS Regis Aſſyriorum I. Imperij 1060.

ANTE CHRISTVM 1061.

I. Nouus Imperator Aſſyr.

Aſſyriorum imperio nouus hoc anno ſufficitur Imperator, Eupales Euſebio, Eupacmen Africano: vterque ei annos regni tribuit octo ſupra triginta. Sed hic ipſum ordine trigeſimum quintum eſſe vult, ille autem, omiſſis 4 intermediis, vt alibi notatum eſt, trigeſimum primum. Vt autem Dauid intelligeret non tam ædificandi templi, quam belli gerendi tempus eſſe, mox poſt prædictum oraculũ Deus multis eum bellis deinceps exercuit, vt circumpoſitos populos ſuæ ditioni ſubijceret, in primiſque Philiſthæos; neque enim, quamuis Iſraelitas peſſimè odiſſent, tanta ſuperbia toties victis fuit, & nuper gemino prælio ſuperatis, vt Dauidem prouocarent; ſed ipſe è contrario, Dei nutu, tanquam reliquias Chananæorum, Philiſthæos inuaſit. Voluit quoque Dominus vt ex victoriarum manubiis, & omni hoſtili præda ingentes templi ſumptus paulatim præpararentur, vt ex hoc ipſo c. 8. liquet, quod Theodoretus quoque notauit.

Bella Dauidis imminentia. 2. *Reg.* 8.

v. 10. & 11. *Pſal.* 131.

II.

Quale autem & quantum fuerit hoc bellũ cõtra Philiſthæos, quam breue aut diuturnum,

Primum cõtra Philiſthæos.

vbi & quomodo geſtum, vel inchoatum, Scriptura præteriit; belli effectum indicare contenta, & quidem obſcurè, ait enim. *Percuſſit Dauid Philiſthijm, & humiliauit eos. Et tulit Dauid frenum tributi de manu Philiſthijm.* Hoc frenum tributi Scriptura ipſa alibi interpretatur ciuitatem Geth, & oppida quæ ex ea quaſi municipia pendebant. Ex quo ſuſpicari licet Gethæos tributa nomine totius gentis exigere ſolitos ab Iſraëlitis, dum ſeruirent Philiſthæis. Tributum autem frenum appellatur, quia eo populi tributarij, ſicut equi freno continentur, dum pecuniis exhauriuntur ne bellum gerere poſſint. Vult autem Abulenſis Dauidem omnem tributi penſitationem ſuſtuliſſe. Rectius tamen videtur Philiſthæos gemina illa clade, quam ante quatuor annos pertulerant, afflictos nullum deinceps ab Iſraëlitis tributum accepiſſe; nunc autem tributa viciſſim Dauidi pendere fuiſſe compulſos, quod ſentit Ioſephus, Serarius, Emanuël Sa. Quin etiam refert ex Hebræis [a] Hieronymus à Dauide quinque Philiſthæorum ciuitates ſubiugatas, & tributis oneratas. At Ioſephus [b] Scripturæ congruentius, quæ ſolius Gethæ, & filiarum eius meminit, ait bona agri parte mulctatos, eamque Iudæorum terræ contributam.

Quos reddit tributarios.

a In Trad. Hebr.

b l. 7. c. 5.

III. Quam diuturnũ hoc bellum.

Quamuis autem non liqueat quandiu bellum hoc Dauidem tenuerit, recte tamen conjicere poſſumus plures in eo menſes fuiſſe conſumptos. Erant enim Philiſthæi armis viriſque præpotentes, & ciuitates habebant munitiſſimas, quæ poſt aduerſum aliquod prælium, obſidionem diu ferre poterant. Et nunc pertinacius pugnabatur, quod de ſubeundo iugo ſeruitutis, & accipiendo freno agebatur, ab iis, quos iam frequenti ac diuturna preſſerant ſeruitute. Itaque facile poſſumus hunc annum iſti expeditioni tribuere. Cum enim Dauid non ex neceſſitate pugnaret, ſed tempus ſibi pro arbitrio aſſumeret, vt ſignificatur [c] in bello quo aduerſus Ammonitas pugnauit, poſt aliquot menſes in bello poſitos, Hieroſolymam ad hyberna reuertebatur, reficiendi militis & regendi populi cauſa, donec appetente vere, quo ſolent reges ad bella procedere, nouam ipſe expeditionem ſuſciperet.

c 2. Reg. 11. 1.

ANNVS MVNDI 2992.

DAVIDIS 15. ABIATHARIS 18.

EVPALIS 2. Imperij Aſſyrior. 1061.

ANTE CHRISTVM 1061.

I. Dauidis bellum contra Moabitas.

PVgnatum eſt hoc anno contra Moabitas, iuxta rationem temporis, quam paulo ante ſtabiliuimus, & bellum ab occiduis finibus Hebræorum, ad orientem trans Iordanem, vbi Moabitæ & Ammonitæ habitabant, traductum eſt. Belli huius cauſam non facile eſt reperire, grauem tamen aliquam interceſſiſſe neceſſe eſt, ne Dauidem crudelitatis accuſare cogamur, qui in eos ſeuerius multo, quam in Philiſthæos animaduerterit, à quibus tot iam clades acceperant, & noua perpetuo bella ſuſcitabant. Præſertim cum Moabitæ optimè de Dauide meriti viderentur, vt qui vtrumque ipſius parentem, tutum apud ſe incolumemque ſeruauerant, eo præſertim tempore, quo eum Saul nullo in loco quietum eſſe patiebatur. Abulenſis cauſam ab altiore acceſſit initio, ex ipſa videlicet lege Moſaica [a], in qua iubentur Iſraëlitæ pacem cum Moabitis & Ammonitis nunquam facere, *quia noluerunt*, inquit, *vobis occurrere cum pane & aqua in via, quando egreſſi eſtis de Ægypto.* Sed addiderunt ad hanc inhumanitatem, conductum Balaam pſeudoprophetam ad maledicendum Iſraëlitis. Addere potuit & nefarium eius conſilium, ex quo grauia damna importata ſunt in Hebræos, & nominatim [b] cædes 24 millium Iſraëlitarum. Ergo tam ex legis præcepto, quam ex hoc damno illato, potuit Dauid eos bello petere, ſibiq; ſubjicere. Quamquam nouam aliquam iniuriam interueniſſe apparet, Deo permittente, vt muſcæ morituræ candelam extinguere conarentur.

Quæ belli cauſa.

a Deut. 23. 3. 4.

b Num. 25. 9.

Percuſſit ergo Dauid Moab, & menſus eſt eos funiculo coæquans terræ, Menſus eſt autem duos funiculos, vnum ad occidendum, & vnum ad viuificandum; factuſque eſt Moab Dauidi ſeruiens ſub tributo. Hæc tantum Scriptura hoc de toto bello. Quæ verba ſatis obſcura ſic interpretatur Ioſephus [c], *In Moabitas bellum traduxit, eorum copias ita concidit, vt tertia tantum pars ſupereſſet, quam in deditionem accepit, eiſque annuum tributum impoſuit. Et hoc allegorice dictum*, ait Beda, *ſignificans quod in ſua poteſtate habuerit, nullo vtique contradicente, quos eorum neci daret contumaces, quibus parceret ſubiectis*, ſic ipſe, qui & funiculum ſortem interpretatur. Vt ſcilicet ſorti dederit victos, & in quos ſors talis caderet, morti daret, in quos autem ſors alia incideret, viuos relinqueret, ſed tributarios.

II. Quanta clade affecti.

c Ant. l. 7. c. 5.

In hoc porro bello Moabitico egregiè ſe geſſit Banaias filius Ioiadæ [d], qui in ſecunda triade fortium Dauidis ſecundus fuit, & percuſſit duos leones Moab, id eſt interprete Hieronymo [e], duos fortiſſimos viros qui Moabitas tuebantur, *Iſte*, inquit Ioſephus, prouocatus à duobus fratribus, virtute inter Moabitas illuſtribus, vtrumque confecit. Hæc porro omnia breui quidem verborum compendio à Scriptura narrata ſunt, non tamen breui admodum tempore perfecta videntur. Dauidis enim in eos ſeueritas maiorem eorum in reſiſtendo obſtinationem videtur indicare, præſertim ſi eorum arces dirutæ, & ſolo æquatæ ſunt, vt nonnulli crediderunt.

III. Banaiæ egregia in hoc bello virtus.

d 2. Reg. 23.

e In Trad. 2. Reg.

ANNVS MVNDI 2993.

DAVIDIS 14. ABIATHARIS 19.

EVPALIS 3. Imperij Aſſyr. 1062.

ANTE CHRISTVM 1060.

DEcimus quartus Dauidis annus rem ab eo contra Syros geſtam continet, tam Syros Sobæ, quam Syros Damaſci: eratque vtraque Syria contermina dimidiæ tribui Manaſſe trans Iordanem. Syria quidem Soba, quæ & Cœle-

I. Dauidis bellũ contra Syrum Adarezer.

ſyria,& caua Syria dicta eſt, ex orientali parte, Syria vero Damaſci verſus Septentrionem. Cum ergo Adarezer rex Syriæ Soba proficiſceretur verſus Euphratem, vt eam ſibi regionem vindicaret, inuaſit eum Dauid, & ingenti clade affecit. Sed quæ belli cauſa, quæ hominibus probari poſſet, ne tyrannus audiret aut prædo, potius quam Imperator?

II. Quæ belli cauſa.

Crediderim hunc regem armis, viris, diuitiiſque potentem, cum haberet ſuſpecta Dauidis incrementa, vt vſu euenit vicinos inter principes, Moabitis auxilio veniſſe contra Dauidem, quos, ſicut & Ammonitas, habebat quaſi pro muro aduerſus Iſraëlitas. Itaque iis defendendis ſuum ſe regnum defendere, atque in tuto collocare arbitrabatur. Quæ etiam cauſa fuit cur, quamuis magna clade affectus fuiſſet hoc tempore, non multo poſt Ammonitis contra Ioabum auxilio fuerit. Accedit quod diuina prouidentia tam ſuauiter Dauidis arma, pugnaſque diſpoſuit, vt quos populos volebat à Dauide ſubiugatos, ab iis permitteret, belli etiam humano iudicio legitimi, iuſtam cauſam dari. (2. Reg. 10.)

III. Belli apparatus vtrimque.

Magnum fuiſſe vtrimque belli huius apparatum duo docent, primùm quod alter magnam cupiebat regionem ad Euphratem recuperare; alter illum ipſum magnis inſtructum copiis inuadere; alterum magnitudo cladis, de qua mox dicetur. Quidam pugnatum putant circa Euphratem. At probabilius eſt circa eas vrbes exercitus fuiſſe congeſſos, quæ mox Iſraëlitis prædæ patuiſſe dicentur. *Cepit autem Dauid*, vt eſt in 1. Paral. *mille quadrigas eius, & ſeptem millia equitum, ac viginti millia virorum peditum, ſubneruauitque omnes equos curruum*, qui ſcilicet ex vulneribus inutiles erant, *exceptis centum quadrigis, quas reſeruauit ſibi.* Verum hæc clades non paulo minor ponitur in 2. Regum, ſed ea loca in Annalibus conciliantur.

IV. Syri quoq; Damaſceni vincuntur. (Ia. 18. 5.)

Venit quoque Syria Damaſci, vt præſidium ferret Adarezer regi Soba, Adado rege Duce; ſic enim eum vocat Ioſephus cum Nicolao Damaſceno. *Et percuſſit Dauid de Syria* Damaſcena *viginti duo millia virorum.* In 1. Paral. Dicuntur Damaſceni iſti ſuperueniſſe ad auxilium ferendum Adarezer. Tardius tamen veniſſe videntur, quam vt ſe cum præcedentibus coniungere poſſent, ſiue Dauidis induſtria coniunctionem anteuertentis: ſiue Domini prouidentia aliorum aduẽtum retardantis, vt ſeorſim facilius debellari poſſent, nec alij aliis opem ferre. Nec credibile eſt omnes iſtos Damaſcenos, qui à Dauide percuſſi dicuntur, ad vnum interfectos. Erant enim admodum fugaces, vt in eo bello intellectum eſt, quo Ioab pugnauit contra eos. Vſus porro victoria Dauid, Damaſcenos iſtos ſua clade conterritos, antequam ſeſe colligere poſſent perſecutus, totam Syriam Damaſci occupauit, *& poſuit in ea præſidia. Factaque eſt Syria Dauidi ſeruiens ſub tributo.* (2. Reg. 10. 19.)

V. Spolia Syrorum aurea. (1. Paral. 18. 7.)

Et tulit nihilominus in præſentia *arma aurea*, pharetras explicat liber Paral. In Hebræo vtrobique habetur ſcuta aurea, id eſt plurimo auro ornata, atque illuſa. Nam arma ad offendendum, aut ad defendendum idonea ferro, quod domat omnia, melius quam auro conſtantur. Quanquam hæc ſcuta aurea non erant ſeruorum Adarezer, neque his pugnabatur, ſed geſtabantur ab eis coram rege, ad oſtentationem magnificentiæ eius, vt ex Hebræo intelligi poteſt; qualia & Salomon fabricatus eſt, illius fortaſſis exemplo. Abſtulit quoque Dauid ex ciuitatibus Adarezer ingentem vim æris, *de quo fecit Salomon mare æneum, & columnas, & vaſa ænea*, vt habet liber Paral. Abſtulit quoque magnam auri argentique copiam, vt Ioſephus aſſerit, & res loquitur ipſa per ſeſe, cum qui ſcutis vteretur aureis, non ignobiliore abaco vſum fuiſſe. Bello itaque contra Syriam feliciter confecto, Dauid domum victor reuertitur, gloria & diuitiis vehementer auctus: relictis tota Syria validis, crebriſque præſidiis, maiore etiam ſui nominis terrore, ac felicitatis metu. Quippe cui Dominus aderat in cunctis quæ aggrediebatur, quem conſeruabat ac iuuabat, nemo vt hoſtium ei nocere poſſet, nemo ſe ab eo incolumen conſeruare. (3. Reg. 10. 11.) (1 Par. 18. l. 7. c. 6.)

VI. Thou rex Emath cũ muneribus Dauidi gratulatur, & quærit amicitiam.

Quæ cauſa fuit, vt Ioſepho placet, cur rex Emath nomine Thou Dauidis amicitiam expeterit. Miſit certe, vt ex Scriptura conſtat, legationem honorificam, quam Ioram filius eius obiit, vt Dauidem ſalutaret, eique victoriam non ſolum gratularetur, ſed gratias etiam ei ageret: quaſi accepto beneficio, inimico ſuo clade magna proſtrato. Vt autem gratior eſſet legatio obtulit Ioram Dauidi vaſa aurea, argentea & ærea, quibus pacem redimere honorificè cupiebat, quæ Dauid in vſum deſtinati templi conſecrauit. Ad hoc porro tempus pertinet Pſalmus 59. vt ex eiu. inſcriptione liquet, ex qua habetur, quod non eſt in hiſtoria, flammas ſcilicet in domos iniectas, & pluribus in locis contra Syros igne ſæuitum eſſe. Ibidem etiam Meſopotamia Syriæ dicitur, quæ in 2. Regum Syria Damaſci, & Syria fluminum Hebraico more dicitur, non à Tygri & Euphrate, ſed à Pharphar & Abana, quæ ſunt in Syria Damaſcena, vt olim dicebat Naaman Syrus.

Meſopotamia Damaſcena. (4. Reg. 5. 12.)

ANNVS MVNDI 2994.

DAVIDIS 15. ABIATHARIS 20.

EVPALIS 4. Imperij Aſſyr. 1063.

ANTE CHRISTVM 1059.

I. Bellum cõtra Idumæos. (q. 14. in 1. Reg.)

IMpletur hoc anno illa Iſaaci benedictio, quæ Iacobum Dominum conſtituit fratris ſui Eſau, vt notarunt Theodoretus, atque Procopius. Cur autem in hunc potiſſimum annum bellum Dauidis contra Idumæos conjiciamus, ex tota horum bellorum ſerie ſatis intellectum arbitror, ac probatum. Cauſam belli huius difficile eſt inuenire, etſi illud certo conſtare debet, Dauidem, virum religioſum ac timentem Deum, ſine cauſa illud minime ſuſcepiſſe. Ex loco tamen in quo pugnatum eſt, qui vallis Salinarum dicitur, eſtque in tribu Iuda, ad extremum maris mortui, aliqua coniectura duci poteſt Idumæos, diuina id permittente prouidentia, bello aggreſſos eſſe Iſraëlitas Salinarum

cauſa

cauſa. Hoc porro bellum variis ex rebus ſatis impeditum, vt in Annalibus latius explicatum eſt, in hunc modum arbitror eſſe confectum, conciliatis omnibus Scripturæ locis, in quibus de hoc bello agitur.

II. Quomodo cōfectum.

Bello itaque Idumæos inter atque Iſraëlitas conflato, Ioab princeps militiæ fratri ſuo Abiſai gloriam acquirere cupiens, eum in vallem Salinarum, cum copiis Dauidicis, contra Idumæos miſit, & Domino exercituum, Dauidi, cuius auſpiciis res gerebatur, fauente, victoria penes Iſraëlitas ſtetit, eóque prælio 18 Idumæorum millia periere, & reliquo populo tributum impoſitum eſt, ad quod exigendum, & Idumæos in officio continendos, præſidium militare poſitum eſt ab Abiſai in Idumæa. At Idumæi, qui inuitiſſimè iugum Iſraëlitarum ferebant, nacti occaſionem aliquam, incautum Iſraëlitarum præſidium interemerunt, & ſeruitutis iugum præpropere excuſſerunt. Quo cognito Dauid ingenti mœrore ſuper inopinata ſuorum clade affectus, Ioabum eò cum exercitu miſit, qui interfectis præſidiariis ſuis iuſta perſolueret, & Idumæos caſtigatos reſtitueret ſeruituti. Aſcendit eò Ioab, & ſex menſium ſpatio ita attriuit Idumæos, vt omne maſculinum deleret vſque ad duodecim millia. Quando Adad Idumæus, qui erat de ſemine regio, adhuc infantulus à fugitiuis ſeruis patris ſui, delatus eſt in Ægyptum. Dauid autem in mœrore illo deleti ſuorum præſidij Pſal. 59. compoſuit. Gemina porro expeditio contra Idumæos facile annum tenuit, cum poſterior ſex menſibus ibi Ioabum detinuerit.

2. Reg. 8. 13. 14. 1. Par. 18. 12. 13. 3. Reg. 11. 15. 16. Pſal. 59. in titul. Ioſeph. l. 7. c. 6.

ANNVS MVNDI 2995.

DAVIDIS 16. ABIATHARIS 21.

EVPALIS 5. Imperij Aſſyrior. 1064.

ANTE CHRISTVM 1058.

I. Adminiſtri Reipub. ſub Dauide.

Dederat Dominus Dauidi pacem, tam domi cum ſuis, quam circumquaque poſitis regionibus, bello ſubactis Philiſthæis ab occidente, Syris Damaſcenis à ſeptentrione, Moabitis & Syris Sophenis ab oriente, & proxime à meridie Idumæis gemina expeditione perdomitis, & ſub conditione tributi ſeruire compulſis; cum adiecit animũ ad inſpiciendam iterum domum ſuam, & pacata Reipub. negotia tractanda. Id ſignificat Scriptura cum ait: *Et regnauit Dauid ſuper omnem Iſraël; faciebat quoque iudicium, & iuſtitiam omni populo.* Vtebatur autem in adminiſtranda Repub. idoneis adminiſtris, quorum in re politica primarij duo erant, Ioab ipſius ex ſorore nepos, & Ioſaphat filius Achilud, ille militiæ princeps, iſte à commentariis; qui cum eodem ordine cum Ioabo collocetur, apparet eum grauiora regni negotia, quæ ad ius pertinebat, adminiſtraſſe; itaque illum Gallicè vocaremus, *le Conneſtable*, hunc autem *le Chancelier*. Tertium vero qui ſcriba dicitur, *Secretaire d'Eſtat*, nomine Saraiam, qui in 1. Paral. Suſa dicitur.

2. Reg. 8. 15. & 1. Par. 18. 14.

II. Num duo pontifices.

Iam quod ad rem ſacram pertinet Sacerdotes memorantur Sadoc & Abiathar, quos non eſt credendum ſimul fuiſſe Pontifices. Nam Sadoc pontifex non fuit ante initium regni Salomonis, quando abdicatus eſt Abiathar, fuit que tantum hoc tempore Archi-preſbyter, ſacris in Gabaone adminiſtrandis, ſumma ſacrorum cura apud Abiatharem reſidente, & in domo Domini, quæ erat in Sione, cum veſtibus pontificiis, apud regem commorante, vt nulla ſit neceſſitas hoc tempore biceps apud Hebræos conſtituere Sacerdotium: vt alio quoq; loco dictum eſt, ſed ſolum Abiatharem Achimelechi filium. Cerethi autem & Pheleti, quibus præpoſitus erat Banaias filius Ioiadæ, videntur fuiſſe duæ cognationes militum, qui nunquam diſcedebant ab aula regis, quod illis regij corporis cuſtodis commiſſa erat, vt ait Ioſephus, quales ſunt apud Galliæ regem Scotorum atque Heluetiorum præſidia. Hos autem Cerethæos & Phelethæos, plurimos fuiſſe conſtat ex eo, quod eorum legiones à Scriptura memorantur in Hieronymi verſione: filij autem Dauidis erant aulæ principes. Sic enim Sept. Sacerdotes hoc loco interpretantur.

1. Par. 16. — an. Dau. 11. n. 10. — Qui Cerethi, & Pheleti. — l. 7. c. 6. & 11. — 1. Par. 18. 17. αὐλάρχαι.

III. Dauid miſeretur Miphiboſetho propter Ionatham. 2. Reg. 9. 1.

His ita ordinatis, ait Ioſephus, venit illi in mentem amici quondam Ionathæ, fœderiſque mutui, quod inter eos interceſſerat: ſimulque ad circunſtantes, *Putaſne, eſt aliquis qui remanſerit de domo Saul, vt faciam cum eo miſericordiam propter Ionatham?* Etſi autem domum Saulis vniuersè dixerit, eius tamen animus erat Ionathæ poſteritati benefacere, non cæteris. Itaque cum Siba rogatus filij Ionathæ meminiſſet, nihil vltra requirens eum acceſſiri iuſſit. Et poſtea cum quærendi eſſent filij Saulis ad mortem, Dauid ſolis Ionathæ filiis pepercit. Acceſſitum ergo Sibam, quem Saulis libertum vocat Ioſephus, & proſelytum fuiſſe ſignificat, rogat Dauid num quis ſuperſit de Saulis domo, de quo ipſe bene mereri poſſet in gratiam Ionathæ. Cui Siba reſpondit ſupereſſe Miphiboſethum filium Ionathæ, cumque pedibus debilem, qui nunc vigeſimum circiter agebat annum, cuius Machir nutritius erat, vir inſignis ex antiqua familia Machir filij Manaſſe patriarchæ, quem videtur Isboſetho mortuo, metu Dauidis, patronum ac protectorem ſibi aſſumpſiſſe.

IV. Eiuſdem metus, eiuſque cauſa.

Qui metus nunc quoque perſeuerabat, ne Dauid Saulis familiam, ſibi olim infenſiſſimam, vellet exſcindere, vt ſæpe noui principes facere ſolent. Timidum quoque reddebat propria debilitas. Itaque cum primum venit in conſpectum Dauidis, *corruit in faciem ſuam, & adorauit.* At Dauid ſerena facie, & exporrecta fronte, *Miphiboſeth? Qui reſpondit, Adſum ſeruus tuus. Et ait ei Dauid, ne timeas, quia faciens faciam in te miſericordiam, propter Ionatham patrem tuum.* Et quidem magnam, vt qui omnes agros Saulis, qui ſcilicet fiſco erant addicti, ſe illi redditurum ſpondeat. Qua in re aliis filiis Saulis non faciebat iniuriam, cum Miphiboſethus eſſet filius primogeniti, & ad eum hæreditas deuolueretur. Sed ea miſericordia non contenta Dauidis humanitas, hominem regio conuictu & familiaritate honorat: addit enim. *Tu comedes panem*, inquit, *in menſa mea ſemper.* Quam liberalitatem Miphiboſeth ſumma vt debuit, cum veneratione atque humilitate recepit.

Liberaliter agit cum eo Dauid.

V. Et Sibam eius procuratorem conſtituit.

Addidit etiam Dauid mandata Sibæ in gratiam eius. Primum vt prouideat, vt domus & agri Saulis è fiſco, aliorumve poſſeſſorum manibus recipiantur, & deinceps quaſi propria à Miphiboſetho poſſideantur. Secundo vt villicatione agrorum ſuſcepta, omnes reditus Hieroſolymam ad eum referat, vt ex illis tam ſibi, quam familiæ ſuæ, habeoat enim iam vxorem, & filium nomine Micham, proſpiciat de neceſſariis pro conditione ſua, excepto tamen victu, quem deinceps apud regem perpetuo ſumpturus erat. Eam procurationem ex Regis imperio Siba ſuſcepit, & factus eſt procurator eius, cum filiis ac ſeruis ſuis.

VI. Naas Rex Ammonitarum moritur.

Dum hæc Hieroſolymis aguntur contigit Ammonitarum regem amicitiæ fœdere cum Dauide coniunctum mori. Toſtatus coaluiſſe putat amicitiam, ex eo quod Naas eſſet inimicus Saulis, vtpote ingenti ab eo clade affectus initio regni ſui, idemque Dauidem hoſtiliter perſequeretur. Qui autem vnius eiuſdemque ſunt hoſtes, facile inter ſe conueniunt, vt coniunctis animis viribuſque, contra communem roborentur hoſtem. Contigit quoque filium eius in regnum paternum ſuccedere: ad quem propterea Dauid legationem honorificam, indicem beneuolentiæ conſolationis cauſa mittendam putauit; ſed ea grauiſſimo bello occaſionem præbuit. Videtur autem legatio, ſicut & bellum ipſum, ad ſequentem annum pertinere, vt paulo poſt dicturi ſumus.

ANNVS MVNDI 2996.

DAVIDIS 17. ABIATHARIS 22.

EVPALIS 6. Imperij Aſſyrior. 1065.

ANTE CHRISTVM 1057.

I. Deus Ammonitas punit.

QVi nuper Moabitarum ſcelera iuſta per Dauidem animaduerſione puniuerat, eorũ fratres Ammonitas peccatis non diſpares per eundem hoc tẽpore caſtigare aggreſſus eſt. Ad hunc enim annum nos rerum ſeries ipſa, & ſpatium temporis rebus agendis neceſſarium, & ordo ſacræ narrationis deduxit. Annum Sabbaticum ordine quinquageſimum nonum, quem religio ſit dubitare, Dauide pacificè regnante, religioſè fuiſſe obſeruatum. Huic porro bello officioſa Dauidis humanitas occaſionem dedit, cauſam autem Ammonitarum ſuſpicioſa temeritas, & iuris gentium, in legatorum iniuria, violatio. Dauid enim memor acceptæ ab Ammonita rege gratiæ, officij ſui credidit eſſe mittere conſolatores ad filium defuncti regis. Eam gratiam Hebræi apud Hieronymum interpretantur, quod cum Dauid à facie regis Achis ſimulata ſtultitia fugit, contulit ſe ad regem Naas, ibique beneuolè acceptus eſt, priuſquam veniret ad ſpeluncam Odollam. Quod illi non improbabiliter dicunt. Demereri enim voluit rex ille fortiſſimum iuuenem, vt eo propugnatore contra Saulem, à quo debellatus fuerat, vteretur, & Iſraëlitarum opera Iſraëlitas vleiſceretur.

Occaſio, & cauſa belli.

Senſit ergo Dauid fieri poſſe vt Ammonitarum hoſtes, captata occaſione regni à veterano principe ad adoleſcentem tranſlati, ſiniſtrum aliquid in eum molirentur, ideóque vltro illi ſuam operam obtulit, ſi res ita ferret. Quod cum legati prolixè feciſſent, & amanter à principio accepti eſſent à iuniore principe, ipſum mox improbi homines malitioſè peruerterunt, iniuſtiſſima calumnia Dauidem onerantes, quaſi per ſpeciem officij, exploratores pro conſolatoribus miſiſſet. Cui calumniæ rex temerè fidem adhibens, nulla inquirendæ aut eliciendæ veritatis cura collata, nullo accuſatis de tanto facinore dato loco dèfendendi ſui, nulla prius ad Dauidem querela delata, quaſi ſceleris conuictos damnauit, & ignominioſæ pœnæ ſubiecit. Tulit enim legatos Dauidis, raſitque dimidiam partem barbæ eorum, & præſcidit veſtes eorum medias vſque ad nates, & dimiſit eos, turpiſſimè irriſos, atque pudefactos. Qui cum non auderent ſe conſpectui regis & populi ſiſtere, vt nouam in populo ſuo confuſionem vitarent, rem totam regi per nuncios expoſuerunt. Quo cognito iuſſit Dauid eos in Iericho ſubſiſtere, dum barbæ eorum & cæſaries creſceret; nam etiam in lib. Paral. decaluati dicuntur.

Dauide, in deteriorẽ partem ſumitur.

Legatique temerè violantur.

1 Par. 19. 4.

III. Ammonitę bellum parant & Syros in auxilium vocant.

Interea cum non dubitarent Ammonitæ, ſe tantam iniuriam Regi potenti & bellicoſo factam non impunè laturos, ingentes Syrorum copias, mille talentorum argenti mercede conduxerunt. Quæ ſumma ſi talenta Hebræa fuerunt aſcendit ad quatuor miliones, centum & 25 millia Francorum. Hac primum mulcta punitus eſt ſcurrilis Ammonitarum ludus, ſed mox ludum multo magis ſerium ludent. Syros porro conduxerunt, iam inſenſos Dauidi, qui hanc occaſionem excutiendi iugum Iſraëlitarum auidè arripuerunt. Cum ergo Dauid cognouiſſet Ammonitas non de reparanda, ſed de augenda iniuria cogitare, nihil omni eorum apparatu territus, miſit Ioabum aduerſus eos, & omnem exercitum bellatorum. Non dicitur congregaſſe, ſed miſiſſe, nimirum quos habebat ad manum, puta turmam 24 millium, qui eo menſe apud Dauidem in armis erant. Id colligi poteſt, partim ex eo quod hoſtes Dauidis exercitum tanquam exiguum concludere voluerunt: partim ex eo quod poſtmodum Dauid dicitur contraxiſſe omnem Iſraëlem, cum maioribus copiis pugnandum fuit contra Syros, qui trans Euphratem habitabant.

Mittitur in eos Ioab cum exercitu. *Ibid.*

2. *Reg.* 10. 17.

IV. Prodeunt contra ipſum Ammonitæ, eorumque conſilium.

Aduentu Iſraëlitarum cognito, Ammonitæ, qui ſe in vrbe regia continuerant, ſiue vt recentes contra hoſtem ex itinere fatigatum depugnarent, ſiue vt ſi quis id caſus aduerſus tuliſſet, facilem haberẽt in vrbem receptum, egreſſi ſunt, & direxerunt aciem ante ipſum introitum portæ, Syri autem ſeorſim in campo ſteterunt. Vtrorumque conſilium fuit Iſraëlitas in medio poſitos ab [illegible] à fronte, à Syris à tergo cædere. Quod [illegible] Ioab, copias ſuas bipertito diuiſit, & ipſe, cum electis ſuorum copiis, inſtruxit aciem contra Syros, quos vidit difficilius expugnatum iri. Reliquam autem partem populi tradidit Abiſai fratri ſuo, qui direxit aciem aduerſus Ammonitas. Sperabat Ioab Syrum, vehementi impreſſione floris ipſius totius exercitus ſui, impulſum ceſſurum loco, idque reliquis Hebræis animos daturum aduerſus Ammonitas, eademq; opera

Quod Ioab prudenter eludit.

timorem Ammonitis iniectum iri, vt reuera contigit. In omnem tamen euentum, *Si præualuerint*, inquit, *aduerſum me Syri, eris mihi in adiutorium. Si autem filij Ammon præualuerint aduerſum te, auxiliabor tibi.* Quod ſi vtrique vtrumque noſtrum ſuperent? Reſpondebit Ioab, *Dominus faciet quod bonum eſt in conſpectu ſuo.*

2. Reg. 10. 11.

V. Pugnatur, fugiunt Syri, fugiunt & Ammonitæ.

Hactenus quatuor exercituum ad vnicum prælium apparatus. Nec diſtulit Ioab Syros cum lectiſſimis legionibus ferociter inuadere. At ij *ſtatim fugerunt à facie eius.* Ioſephus tamen ait illos aliquantiſper reſtitiſſe, ſed multis eorum cadentibus, terga vertere coactos fuiſſe. Dominus quoque pauorem in corda Syrorum, iniuſtum bellum fouentium infudit, vt vix bene tentato prælio, quaſi ceruis cum leonibus res foret, quamprimum auerterentur in fugam. *Filij autem Ammon videntes* Syros fugiſſe, *fugerunt & ipſi à facie Abiſai*, & vere à facie Ioabi quoque, quem fulminis inſtar contra ſe superuenturum credebant, & inuitabat ad fugam tutus & facilis in ciuitatem receptus. Non additur magnáne fuerit hoſtium ſtrages: non magnam fuiſſe credibile eſt, & fuga morti ſubtractos. Ioab quoque numero militum inferior, nec præſidiis ad obſidendam vrbem regiam neceſſariis ſatis inſtructus, victoria contentus Hieroſolymam reuertit, vt in hybernis de hoc bello per otium cum Dauide communicaret.

Ioab redit ad Dauidem.

ANNVS MVNDI 2997.

DAVIDIS 18. ABIATHARIS 23.

EVPALIS 7. Imperij Aſſyrior. 1066.

ANTE CHRISTVM 1056.

I. Bellum contra Syros redintegratur. 2. Reg. 10. 19.

Redintegratum à Syris hoc anno bellum, id agentibus Ammonitis, ex fine narrationis eius intelligitur, vbi dicitur non auſos vltra Syros auxilium præbere Ammonitis, quomodo ſcilicet iam ſemel iterumque fecerant. Quanquam poterat Adarezer ſponte ſua conari priores reparare iacturas. Is ergo accerſit auxiliares Syrorum copias, ab vltima vſque Meſopotamia. Dauid autem hoc accepto nuncio, totum contraxit Iſraelem. Illi Euphratem tranſeunt, & veniunt ad Ammonitas; tranſit Dauid Iordanem, & venit in Helam, quæ ſine dubio nouum requirunt annum. Decimus octauus ergo Dauidis annus habet tertio inſtauratum à Syris bellum contra Dauidem, & tertio feliciter à Dauide geſtum, & eorum tributaria ſeruitute terminatum.

II. Auſpiciis Adarezer.

Videntes igitur Syri, quod proximo anno corruiſſent coram Iſraël, ignauiæ non iniuſtam accuſationem formidantes; aut præuaricationis, vt qui vix inchoato certamine terga vertiſſent, ad eam ignominiam delendam *congregati ſunt pariter*, illi ipſi, perpauci enim ceciderant. Sed miſit inſuper nuncios Adarezer, & euocauit Syros, qui erant trans Euphratem, & adduxit eorum exercitum ductore Sobacho militiæ ſuæ principe. Euocauit autem non imperio quaſi ſubditos, ſed pretio, vt ait Ioſephus, quaſi mercenarios. Numerati ſunt autem in hoc exercitu, vt numero fugitiuorum & occiſorum colligitur, militum 138 millia, præter ſeptingentos currus, aut etiam ſeptem millia, vt eſt in lib. Paralip. vt plane viderentur de ſumma rerum, & orientis imperio velle decernere. Itaque Dauid quoque contraxit vniuerſum Iſraelem, qui erat cis Iordanem, & cum eis venit trans Iordanem in Helam, vbi congregati putantur Iſraëlitæ, qui erant trans Iordanem: quos ſemper in armis eſſe oportebat, vt qui hoſtem haberent in ianuis.

l. 7. Ant. c. 7.

l. 1. c. 19. n. 18.

III. Vincũtur, & ſubijciuntur Dauidi.

Acriter vtrimque aliquandiu pugnatum eſſe, Syris præteritam ignauiam emendare ſtudentibus, Hebræis partam gloriam retinere, atque amplificare cupientibus, cæſorum multitudo demonſtrat. Sed infelices Syri non contra Dauidem ſolum, atque Iſraëlitas pugnabant, ſed habebant repugnantem Deum cum angelis ſuis, quorum opera concuſſi metu, atque in fugam acti ſunt, malentes incertam vitam quærere, quam certam mortem inuenire. In cæſorum numero difficultas occurrit, quam ex Annalibus ſtudioſus Lector petet. Cum autem Sobachus princeps militiæ Syrorum dicitur occiſus, coniectura eſt Adarezer, cæteroſque regulos fuga ſibi maturè conſuluiſſe, & vitam tributaria ſeruitute redemiſſe; nec deinceps Ammonitis auxilio eſſe voluerunt. Hoc bellum appetente iam hyeme terminatum eſſe autor eſt Ioſephus, Dauide Hieroſolymam ad hyberna reuertente.

nu. 6.

l. 7. Ant. ca. 7.

ANNVS MVNDI 2998.

DAVIDIS 19. ABIATHARIS 24.

EVPALIS 8. Imperij Aſſyr. 1067.

ANTE CHRISTVM 1055.

I. Ratio temporis. 2. Reg. 11.

Ingredimur annum Dauidi, & populo eius multorum malorum ſeminarium, & vtrique luctuoſum. Cum enim iam quadrageſimum octauum annum vitæ, & regni decimum nonum inoffenſo pede, aut certe ſine vllo grauiore delicto decurreret, contigit illi hoc anno lapſus, quo & Deo inimicus, & in hominem iniuſtiſſimus factus eſt. Ad hunc enim annum adulterium Dauidis cum Bethſabæa, & Vriæ ad illud occultandum homicidium pertinere, tam ipſa ſingulorum annorum narrationis ſeries, perenni hactenus filo deducta confirmat, quam conſequentium etiam rerum apte congruens atque conſentiens diſpoſitio, quod ego firmiſſimum arbitror chronologicæ veritatis argumentum. Nec Pineda, nobis conſentiens, aliter rationem temporis, quam ex rerum hactenus geſtarum ordinatione, & temporis eis conficiendis neceſſarij diſtributione confirmat.

II. Expeditio cõtra Ammonitas.

Nondum porro Ammonitæ pœnas dederant violati iuris gentium, in contumelia legatorum Dauidis, non eas, vt cogitabant, euaſerant Syrorum opera, ſed diſtulerant. Nunc autem tanto nudati præſidio, Iſraëlitarum videlicet vindictæ, prædæque patuerunt. Euoluto itaque anno, quo res cum Syro poſt pugnam à

Dauide compoſita eſt; anno ſacro rurſus ineunte, is enim cum vere ſumit initium, & id tempus eſt quo *Reges ſolent ad bella procedere*, miſit Dauid Ioabum aduerſus Ammonitas, cum valido exercitu Iſraëlis vniuerſi, *qui vaſtauerunt filios Ammon, & obſederunt Rabba*, regiam Ammonitarum ciuitatem. Agris autem prius intulere vaſtitatem, quam fruges à ciuibus colligi poſſent, vt citius vrgente fame ad deditionem compellerentur, & quæ iam tum victui apta reperirentur, ad vſum obſidentis militis conderentur, aut abſumerentur in dies. Poſtquam ergo in agros pagoſque populatione ſæuitum eſt, tota belli moles in eam ciuitatem incubuit, quam rebus omnibus ad tolerandam obſidionem inſtructiſſimam fuiſſe dubitari non poteſt, cum iam biennium bellum ab Hebræis expectaretur. Ergo ibi diu pugnatum eſt, alteris pro vindicta, alteris pro ſalute certantibus.

Regione vaſtata obſidetur Rabba.

III. Dauid videt Bethſabeam.

Dum hæc agebantur in caſtris apud Ammonitas, *accidit vt Dauid*, qui remanſerat Hieroſolymis, *ſurgeret de ſtrato ſuo poſt meridiem*, vbi ſe a prandio ad horam quieti dederat, & deambularet in ſolario domus regiæ, ſupra tectum videlicet palatij, quod peribolo cingebatur, indéque vidit mulierem ſe lauantem domi, ſiue in horto, qui etiamnum ibi oſtenditur, vt ait Adrichom. Et quoniam Dauid inde agnouit mulierem valde pulchram, intelligitur domum Vriæ fuiſſe valde vicinam regiæ. Non enim longinquo ex loco membrorum exquiſita proportio, & coloris ſuauitas, niſi confusè agnoſci potuiſſet. Itaque in ipſa Sionis arce, in qua aliæ quoque ædes erant, & nominatim virorum fortium Dauidis, in quibus erat Vrias Hethæus, habitaſſe putamus. *Miſit ergo rex* è ſolario famulum aliquem in inferiorem regiam, qui certa de ea referret; *nunciatumque eſt*, ei ipſam eſſe Bethſabeam filiam Eliam, vxorem Vriæ Hethæi. Hic autem Eliam, qui alibi dicitur Ammiel, fuit filius Achitofelis; itaque Bethſabæa eius neptis fuit. Eliam autem & Vrias ambo erant in fortibus Dauidis. Et hic Hetheus ab oppido Heth dictus fuit, vt teſtatur Hieron.

Vriæ domus in arce.

1. Par. 11. 41.

2. Reg 23. 34. 39.

in Tradit.

IV. Tentatur & vincitur.

Cupiebat porro Dauid ſcire virgone eſſet an vidua, & honeſtáne ex familia orta, nec-ne, vt eam reliquis vxoribus ſuis aggregaret. Sed vbi eam didicit matrimonio iunctam, ex priſtina virtute animi, & inhabitante diuina gratia, videtur aliquantum à ſuſcipiendo adulterij crimine, & inferenda in præſtantem virum iniuria, retardatus. Mox tamen inualeſcente tentatione, & abſentia coniugis inuitante, *miſſis nunciis tulit eam*: euocauit ſcilicet in regiam, vbi illa facile, regio ſplendore victa, muliebrem prodidit infirmitatem: quippe quam ne verbo quidem legimus regiæ intemperantiæ reſtitiſſe. *Statimque ſanctificata*, ſiue mundata *eſt ab immunditia ſua*, quia nimirum ſtatim concepit, vnde ſequitur, *& reuerſa eſt in domum ſuam concepto fœtu*. Sicque ceſſauit menſtruus ſanguis, quo contaminabatur; quem natura reſeruare dicitur poſt conceptionem ad nutritionem fœtus. Ex qua ceſſatione cognoſcens ſe grauidam mulier, rem Dauidi nunciauit, ſignificans prouidendum ipſi de occultando crimine, ne turpe obſequium, ſibi in iuſtum ſupplicium verteretur.

Bethſabæa concipit, & mundatur.

V. Dauid in celando facinore elaborat.

Cogitauit ergo Dauid vnicum eſſe remedium occultando facinori, Vriam aduocare, qui vxore cognita ſuum eſſe crederet poſtea, quod erat alienum. Alioqui enim concepto fœtu, qui marito propter diuturnam abſentiam tribui non poſſet, neceſſe erat ſuperueniente Vria Bethſabæam adulterij ream fieri, & conuictam facinoris, ab vniuerſo populo lapidibus obrui; aut Dauidem, ſi gratiam ſceleris faceret, adulterij ſuſpicione laborare; aut ſi non faceret, à muliere omnia vulgante infamari. Hoc igitur cogitato apud ſe, probatóque conſilio, fortaſſe & cum Bethſabæa communicato, vt illa quoque, prout res ferret, fabulæ ſeruiret, miſſis ad Ioabum litteris Vriam accerſit, neutro quid ageretur intelligente. Vrias accepto ab Imperatore commeatu, venit ad Regem. Quæſiuitque Dauid quam recte ageret Ioab & populus, & quomodo bellum adminiſtraretur, aliaque his ſimilia, ne veram euocationis cauſam ſuſpicaretur, & ſimul ſuam illi erga ſubditos ſuos prouidentiam commendaret, & peculiarem in eius virtute fiduciam.

VI. Vriam reuocat è bello.

Hoc omni ſermone confecto, intulit Dauid concluſionem quam maxime intendebat, & dixit ad Vriam, *Vade in domum tuam, & laua pedes tuos; & egreſſus eſt Vrias de domo regis, ſecutuſque eſt eum cibus regius*; in ſignum beneuolentiæ ſingularis, re autem ipſa, vt hilarius lautiuſque potu ciboque regio exceptus, ad voluptatem alliceretur. Sed excidit expectatione ſua Dauid. Deus quippe qui ſtatuerat nota facere, quæ Dauid occultare conabatur, eam mentem iniecit Vriæ, vt id tum maxime auerſaretur, ad quod eum rex omni artificio impellere cupiebat. Pernoctauit enim ad fores palatij, cum reliquo ſatellitio, idque nunciatum eſt Dauidi. Pupugit regem ille nuncius, quod videret ſpem ſuam, & conatum irritum fieri. Diſſimulans nihilominus, & amica vtens admonitione, de nimis officioſa ſui negligentia, *Numquid non* ait *de via veniſti?* & quidem longinqua. *Quare non deſcendiſti in domum tuam*, à qua iam aliquot menſes abes, nec inuiſiſti vxorem tuam, vt boni patris familias officio fungerere.

VII. Nec perſuadetur adire vxorem.

Vrias contra perſiſtit in propoſito, irreligioſum atque indecorum affirmans Arcam Dei, & Ioabum, alioſque præclaros viros incommodè verſari in caſtris, ſe autem deliciis indulgere. Ex quo intelligitur Arcam Dei in caſtra delatam, etſi id prius ſignificatum non fuerit, & idem in ſuperioribus quoque bellis factitatum: cum Arca vero Abiatharem pontificem, alioſque Sacerdotes adiiſſe, vt exercitus diuina præſentia confirmaretur. Sed addidit etiam Vrias iuſiurandum de non adeunda domo ſua, vt ab hoc propoſito, religione prohibente, non liceret dimoueri. Nec tamen deſtitit Rex verſare animo conſilium expediendæ atque exequendæ deliberationis ſuæ, & quod à ſobrio obtinere non potuit, ab ebrio obtinendum putauit; Ergo ad cœnam inuitatum ad laxiorem potum cibumque adegit, vt ebrius iuriſiurandi non recordaretur, & vino ad hilaritatem ſolutior Bethſabæam adiret. At Vrias, licet vino perturbatus, domum non adiit, ſed rurſum ad fores palatij, cum ſeruis Domini ſui, dormiuit.

Videns

VIII. In bellum remittit interficiendum.

Videns ergo Dauid hactenus ſuſcepta conſilia optatum exitum non ſortiri, ſtatuit atroci facinore Vriæ domum vacuam facere nouis nuptiis. Scripſit enim ad Ioabum epiſtolam, quam ipſimet Vriæ perferendam dedit, vt eum diſſimulanter gladio Ammonitarum interfici curaret. Credidit Ioab Vriam crimine aliquo in regem admiſſo, mortem eſſe commeritum. Velle tamen regem ita in eum animaduertere, vt ſimul eius honori parceretur. Non potuit tamen à ſociis iuſſu regis in prælio deſeri, quin apud eos de quopiam crimine, quamuis innocentiſſimus, ſuſpectus haberetur. Apparet tamen ex Ioabi mandatis, & nuncij verbis rem aliter contigiſſe, & vſos hoc ſtratagemate Ammonitas, vt quoniam videbant Iſraelitas longius extra teli iactum ſe continere, eos ad ſe propius facta eruptione pertraxerint, parata interim in muro telorum procella, quam percommodè in ſubiectum hoſtem, nullo pene irrito telo effuderint, ſicque plurimi cum Vria interfecti fuerint. A quorum cæde Dauid minime immunis fuit, vt Abulenſi, & Caietano placet? quo non male retuleris illam pœnitentis vocem, *Libera me de ſanguinibus Deus, Deus ſalutis meæ.*

ſine Ioabi culpa.

Cædis modos.

Pſal. 50.

IX. Luctus Bethſabeæ breuior.

Audiuit autem vxor Vriæ, quod mortuus eſſet vir ſuum, & planxit eum. Quam diuturnus fuerit hic luctus non ſatis conſtat, breuem tamen fuiſſe neceſſe eſt, ante contractas cum Dauide nuptias. Fruſtra enim tanto ſtudio, imo tanto facinore quæſiuiſſet Dauid tegere adulterium, ſi nunc ceremonia diuturnioris luctus retentus, ſuum omne ſtudium irritum fieri pateretur. Itaque Ioſephus, *vbi à mœrore,* inquit, *& lacrymis deſtitit, ſine mora eam rex coniugem ſibi aſciuit.* Non ait poſt legitimos viduitatis menſes, ſed poſt legitimos mœroris & lacrymarum dies. Ita quoque ſenſit Theodoretus. Fuit & alia cauſa minuendi luctus, autore Feſto, quæ forte apud Hebræos in vſu fuit, cum viduæ in ſplendidiorem familiam immigrabrant, quod vocabant innubere, enubere autem ſi in humiliorem. Itaque rex facile lege vel conſuetudine luctus diuturnioris à Pontifice ſolutus, quam primum decore atque honeſtè potuit, *introduxit Bethſabæam in domum ſuam, & facta eſt ei vxor:* matrimonio, ſi viri cædem ſeponas, minime accuſando. Non enim lege vetitum fuit viro, mulierem adulterio à ſe pollutum ducere, & ratio exigebat vt mulieris famæ, cuius erat occultum facinus, conſuleretur: & iniuria delibati pudoris, ſi qua tamen volenti facta erat iniuria, aut certe occiſi mariti repararetur.

lib. 7. c. 7.

q. 25. In 2. Reg.

Et nouæ nuptiæ.

ANNVS MVNDI 2999.

DAVIDIS 20. ABIATHARIS 25.

EVPALIS 9. Imperij Aſſyriorum 1068.

ANTE CHRISTVM 1054.

I. Nato filio adulterino Propheta regem adit.

SOpita pene vel dormitante peccati memoria, Dauid multos iam menſes illius dulcedine fruebatur, ſed mox diuina ſuperfundente ſe miſericordia, vitiatæ radicis amariſſimos cœpit deguſtare fructus. Nam Bethſabea, decurſis puerperij menſibus, peperit ei filium. Et quamuis admiſſum facinus iam à principio Domino diſplicuiſſet, non tamen præ ſe tulit offenſionem ſuam, & exigendæ vindictæ voluntatem, donec natus eſt ex adulterio filius. Tunc enim miſit ad eum Dominus Nathan prophetam. Idque ex eius extrema oratione clarum eſt, vbi dicitur, filium, qui ei recens natus fuerat, in vltionem peccati, morte moriturum. Natus autem videtur ſub feſta Paſchalia, tempore tribus circiter menſibus conceptus, poſtquam Vrias cum Ioabo profectus fuerat in Ammonitidem. Natum autem cum magno Dauidis gaudio, ſequens de eius morbo triſtitia, & deſiderium retinendi eum in viuis, ſatis docet. Quo quid enim maiore cum luctu perditur, hoc vehementius diligebatur.

2. Reg. 12. 1. 14.

II. Eius ad Dauidem oratio plena prudentiæ.

In noua igitur nouæ, eiuſdemque dilectiſſimæ vxoris prole, lætitia perfuſus incedebat Dauid: & in eius argumentum conuiuia fortaſſe, ludoſque cogitabat; cum per viſum nocturnum monitus Nathan, miſſu Domini ad regem venit, & comminatione ac ſententia Numinis ad tempus diſſimulata, blanda illum oratione, ſub parabolæ formam aggreditur, vt in alieno exemplo, ſuam ipſe culpam facilius agnoſceret, atque damnaret; in qua non neceſſe eſt ſingula ſingulis reſpondere, ſed ſatis eſt eam in eo quod maximè agitur conuenire, reliquis decoro ſeruientibus, quod de Euangelicis quoque parabolis dicendum eſt. Hic autem rei cardo erat demonſtrare iniuriam Vriæ à Dauide factam. Vide itaque Prophetæ artificium. Primo principem ſuum reprehenſionum inſolentem ſuaui ſimilitudine circumuenit, vt in aliena re agnoſcat ſuam, & nihilominus cogitans, fiat iudex & condemnator ſui. Secundo peccati grauitatem demonſtrat ex perſona Dei, contra quem peccarat in primis, cui tam multis magniſque beneficiorum nexibus erat obligatus, quorum ſingula redderent ingratiſſimum. In quibus maximè eminent frequens liberatio à Saule, & datum regnum ſuper vniuerſum populum Dei.

Ioſeph. l. 7. c. 7.

III. Exprobrat Dei beneficia.

Addere potuit fructuoſiſſimam dominationem in nationes circunquaque poſitas, & eximias animi corporiſque dotes, quibus factus erat Deo atque hominibus amabilis. Sed memorat aliud in hac exprobratione beneficium, beneuolum videlicet ac beneficum in eundem animum, etiam poſt tam grauia crimina, perſeuerantem. Qua Dei tam inopinata charitate, perfoditur ſine dubio ingenuus animus, pudore ingratitudinis in talem Dominum. Quem enim credimus Dauidis, qui ſortitus erat animam bonam, animum fuiſſe ad illa prophetæ, Deique verba, *& ſi parua ſunt iſta, adijciam tibi multo maiora,* vel alia atque alia congeram in ſinum tuum: donec multiplicatis multarum virtutum meritis, æterna te felicitate donabo. Augetur etiam peccati grauitas, ex occaſione data infidelibus blaſphemandi contra Deum, qui talem regem populo ſuo dederit. Augeri denique potuit ex perſona Vriæ fortiſſimi atque innocentiſſimi viri.

IV.

Explicat poſtremo Propheta imminentes

Denunciat imminẽtes peccati pœnas.

admiſſi peccati pœnas, quæ non ſolum pœnæ ſunt, quas infliget Dominus, ſed etiam culpæ quas permittet. Primum ergo denunciat gladium pro gladio ſtringendum, domeſticum pro Ammonitico, & pro bello exigui temporis, ſempiternum. Vix enim lucida quædam pacis interualla, excepta periodo regni Salomonis, in tota regum, filiorum Dauidis poſteritate, à bellis immunia reperiuntur. Deinde prænunciat amiſſionem vxorum multarum, pro vnius acquiſitione, & manifeſtum peccatum idemque multiplex, in pœnam vnius occulti, vt qui exprobrabilem fecit Vriam, eius vxore vitiata, ipſemet reipſa in omnium oculis confundatur. Denique mortem filij adulterini prædicit, quæ intra ſeptimum diem contigit, vt quamprimum geſtare inciperet amariſſimum calicem vini furoris Domini.

Agnoſcit rex peccatum ſuum. *Apolog. Dauid. c. 2.*

His auditis ingemuit ex animo Dauid, ſimulque, *Peccaui Domino*, inquit. *Confeſſus ingemuit*, inquit Ambroſius, *culpa dolore, & Dominum dolor intimi mouit affectus, vt Nathan diceret. Quoniam pœnituit te, & Dominus abſtulit peccatum tuum. Maturitas itaque veniæ profundam regis fuiſſe pœnitentiam declarauit, quæ tanti erroris offenſam traduxerit.* Sic ipſe.

V. 2. Reg. 12. 15. Infantulus ægrotat, & quæ pro eo conſeruando rex egerit.

Percuſſit porro *Dominus paruulum, quem pepererat vxor Vriæ Dauid, & deſperatus eſt.* Febricula videlicet infantulum corripuit, & in vltimum vitæ diſcrimen adduxit, medicis de eius vita deſperantibus. At Dauid; qui iam incredibilem Domini erga ſe placabilitatem erat expertus, exiſtimauit eum non difficilem fore in mutanda ſententia contra innocentem lata, piarum orationum & afflictationum corporis interuentu. Itaque primum feruidam & continuam orationem adhibuit. Secundo ieiunium rigidum ac ſeuerum, quod illa iteratione verbi ſignificatur, *& ieiunauit ieiunio.* Tertio lecto abſtinuit, vigilia ſeſe affligens, & ſi quid opprimenti ſomno indulgendum fuit, *iacuit ſuper terram.* Quarto domeſticorum conſuetudine abſtinuit ſolitarius, *ingreſſus ſeorſum*, multoque magis publico caruit. Quinto veſtitum & cultum regium depoſuit, & lugubria induit veſtimenta, quæ poſt infantis mortem depoſuiſſe dicitur. Sexto ſordidatus reorum in morem perdurauit, lotione & vnctione reiecta. Sed hæc omnia Dominus maluit ad ſatisfactionem culpæ parentis ipſius, quam ad filij ſanitatem valere.

VI. Moritur, Dauidis æquanimitas.

Itaque mortuus eſt infantulus, poſt ſeptimum ab ægritudine diem, vt potuerit circuncidi, idque piis parentis operibus datum videtur. Dauid autem diuinæ ordinationi acquieſcens explorata per filij mortem eius voluntate, ſtatim omnia luctus ſigna depoſuit, mœrorem abſterſit, & cum magna ſuorum admiratione, ad ſolitam vitæ conſuetudinem rediit. Quin & domum Domini ingreſſus eſt, & adorauit, neque enim quidquam egerat, quo legalis immunditia contraheretur. Minime porro dubitandum eſt Bethſabæam huius pœnitentiæ fuiſſe participem, quantum puerperæ ſtatus ferre potuit. Itaque mox Scriptura teſtatur Dauidem eam conſolatum fuiſſe, vt ipſa quoque de filio diuinæ diſpoſitioni acquieſceret. Quin etiam aiunt Hebræi diuinum illi oraculum expoſuiſſe, ac iureiurando affirmaſſe fore, vt quem primum ex ipſa filium ſuſciperet, non ſolum vitalis eſſet, ſed mortalium etiam fortunatiſſimus, ſimulque hæres in paterno regno ſuccederet. Probabilitatem accipit ea traditio, ex initio tertij Regum, vbi hæc promiſſio ac iusjurandum habetur factum in gratiam Salomonis. Sed hæc pluribus Annales noſtri dabunt, ſicut & Pſalmos in hoc luctu compoſitos, puta ſextum, 31. 37. & 50.

Conſolatur Bethſabæam, eiq; de naſcituro filio oraculum nunciat. 2. Reg. 12. 24.

c. 1. v. 13. & 17.

VII. Conceptio Salomonis, eiuſq; tempus.

Recuperata porro ſanitate, (nam huius peccati cauſa ægrotaſſe quoque putatur, à quo morbo liberationem Pſalmo ſexto petiit, & impetrauit,) diuini promiſſi memor circa filium naſciturum, & confirmata, vt diximus, Bethſabæa, genuit ex ea filium, cuius natiuitas neceſſario in annum ſequentem cadet. Cum enim dixerimus natiuitatem filij adulterini ſub extremum Martium incidiſſe, nemo credo prudenter negauerit, luctum quandiu ille ægrotauit, & Dauidis ægritudinem, & diſpoſitionem mulieris ad iteratam conceptionem, facile vnum atque alterum tenuiſſe menſem. Nam mulieres ex lege 40 diebus immundæ erant, quo tempore nefas erat à viris adiri. Extremo ergo maio, vel Vere ad finem labente, Salomonem conceptum fuiſſe, magna cum probabilitate dici poteſt. Itaque eius natiuitas in annum ſequentem differenda eſt.

Leuit. 12.

VIII. Ioab euocat Dauidem ad laudem victoriæ.

Dum hæc Hieroſolymis aguntur, Ioab obſidionem Rabbath feliciter vrget, ſic vt expugnationem regiæ ciuitatis certam ac propinquam agnoſcat: quando honori regis ſui fauens, eum ad exploratam victoriam euocauit. Contigiſſe hanc expugnationem poſt mortem adulterini filij, tum ſeries ipſa narrationis Scriptura ſignificat, tum illa Toſtati ratio, quod Dauid, nondum placato Deo, non auſus eſſet ad bellum adire, certus ſe calamitatem aliquam, pro deſiderata victoria, ab irato Deo accepturum. Itaque vltra vnum annum durauit obſidio, longe præter ſolitam Dauidis felicitatem. Nimirum peccatum Dauidis moram attulit victoriæ; & dum Ammonitarum manu ſuſtulit Vriam, eos aduerſum ſe reddidit fortiores. Mox autem Regis pœnitentia hoſtem afflixit, ac perdidit. Euocauit ergo Dauidem Ioab, cum reliquis copiis, vt probabile fieret regem, cum nouo exercitu venientem, ciuitatem expugnaſſe. Aduenit ergo Dauid, & renouata milites alacritate in vrbem irrumpit, & in ipſo aditu, reſiſtente pro viribus Ammonita, pugnatur, eoque deficiente, vrbs tota in poteſtatem venit.

q. 27. in c. 12. 2. Reg.

Poſt diutinam obſidionem.

Vrbs capitur.

IX. Ac diripitur; & quæ præda Dauidis.

Eam militi diripiendam dediſſe tradit Ioſephus, neque enim ſolius Regis præda fuit, etſi de eo ſcriptum eſt, *prædam ciuitatis aſportauit multam valde*: quam videlicet ſibi reſeruatam voluit, templo Dei conſecrandam, puta vaſa aurea & argentea: cætera militis fuerunt, quæ non pauca fuerant, quod in eam vrbem totius regni opes belli metu fuiſſent congeſtæ. Regis autem in primis præda fuit corona pretioſiſſimis gemmis ornata, quam de capite idoli Melchom ſublatam, in propij capitis ornamentum vertit, cuius pondus cum talentum fuerit, id eſt 125

1. Paral. 20. 2.

Corona Melchom.

libræ

libræ, vt placet Epiphanio, incredibile eſt regem Ammonitarum tantum pondus capite geſtare potuiſſe, ſed hæc in Annalibus pluribus explicantur, ne Dauid in hoc idolo legem violaſſe videatur. Videri tamen poteſt à Scriptura crudelitatis accuſari, quæ ſcribit aliquos fuiſſe ſerra diſſectos, alios ſuppoſitos ferratis carpentis, atque ita contritos ac contrucidatos; alios gladiis ſiue ſecuribus truncatos, alios denique traductos per fornacem lateritiam, vt ignibus ibi vſtularentur; & additur ſic factum fuiſſe vniuerſis ciuitatibus filiorum Ammon.

Deut. 3. 25.

X. An iuſta de Ammonitis ſupplicia.

Quæ videntur longe quam pro peccato acerbiora ſupplicia, & ad plures multo quam culpam admiſſam pertinere. Verum culpa longe maior fuit, quam prima fronte appareat. Primum quia legatos maximi regis, & vniuerſo tunc oriente clariſſimi ſummo dedecore affecerant, hoc autem culpa maior eſt, quod in maiorem peccatur. Deinde pro bene factis, aut certe bene merendi voluntate, maximis affecerant contumeliis. Tertio, quod viciños contra Dauidem populos, regeſque concitarant: quod item quartum iam annum contra eum per ſe ſuoſque bellum gerebant; & damna plurima, quæ bella comitantur, inferebant: nec denique maturè ad veniam & ſatisfactionem confugiſſent. Accedit quod hæc ſupplicia non toti populo, ſed aliquibus de ſingulis ciuitatibus illata fuere, iis videlicet qui autores fuerant iniuriæ, & maiore in culpa erant, vt Lyrano placet atque Dionyſio. Itaque qui medias veſtes ignominioſè diſſecuerant, mediis ſerris diſſecari meruerunt, & quia cultris ac nouaculis eorum capita per ludibrium abraſerant, cultris & gladiis capite aliiſque membris truncati ſunt. Quod ſi curribus, vt fieri ſolet, vel trahis impoſitos Legatos circumduxerant, & aulicis, totique populo deridendos exhibuerant, ferratis curribus & carpentis merito ſubſterni & conteri potuerunt.

XI. Proportio pœnæ.

Puniri quoque voluit Dominus Ammonitas, qui filios ſuos idolo Moloch ſacrificabant, illos vel traducentes per ignem, vel inter brachia candentis idoli crudeliter concremantes: merito ergo ipſi per incenſam traducti fornacem, aut in eam etiam coniecti fuerunt. Poſtremo fas non eſt Dauidem crudelitatis accuſare, quem Scriptura nuſquam eo nomine reprehendit; & ſi qua pœna exuberantior fuit, ea Ioabi acerbitati potius, quam Dauidis manſuetudini tribuenda eſt. Non fuiſſe autem totam Ammonitarum gentem exciſam, ex ſequentibus ſatis conſtabit. Nam poſt annos circiter decem, cum Dauid fugeret à facie Abſalonis, Sobi filius Naas tum Ammonitarum princeps Dauidi affuit. Et hunc fuiſſe Hanonis fratrem, quem apparet in hoc bello periiſſe, idem patris nomen oſtendit; in cuius gratiam videtur Dauid regnum eius, in altero ipſius filio, conſeruare voluiſſe, ſed tributis penſitandis obnoxio.

(∴)

ANNVS MVNDI 3000.

DAVIDIS 21. ABIATHARIS 26.

EVPALIS 10. Imperij Aſſyr. 1069.

ANTE CHRISTVM 1033.

HOc anno, quo tertius mundi millenarius abſoluitur, dimidium quoque regni Dauidis exactum eſt, quo illi omnia ad votum, Deo benigniſſimè obſecundante fluxerunt, donec oblitus ſui, in hoc ætatis & regni flexu, hæſit ad metas, & conuerſo curſu, auerſo numine properare cœpit ad calcem. Quem enim parentem adhuc pene blandientem ſenſerat, iudicem ſeuerè caſtigantem expertus eſt; ita nihilominus caſtigantem, vt quem grauiſſimis domi caſibus affligtari pateretur, omnibus procellis fortiorem, omnibus telis impenetrabilem redderet. Etenim perexiguis temporum interuallis, Thamaris filiæ, primogeniti ſui ſcelere inceſta violatio, eiuſdemque ſceleris vltio per fraternam cædem, defectio & tyrannis Abſalonis, ignominioſa regis fuga, & luctuoſum exilium, eiuſdem Abſalonis interitus in plurimis maximiſque peccatis, ſeditio Sibæ, peſtis populi, ambitio Adoniæ, mitiſſimum Dauidis pectus, quaſi totidem ſagittæ, adulterij, & homicidij vltrices, ſubinde perfoderunt, & veritatem illius oraculi, *Ecce ego ſuſcitabo ſuper te malum de domo tua* abundè confirmarunt.

I. Aduerſæ res Dauidis, altero regni eius dimidio.

Nihilominus lætitia triſtitiaque mixtus eſt hic annus natiuitate Salomonis, & turpiſſimo Amnonis flagitio, vt ſeries ſacræ narrationis, & ratio temporis anno ſuperiore ſtabilita confirmat. Nam eſt Salomon, ſicut & conceptus Hieroſolymis, vt ex iis locis conſtat, in quibus filiorum Dauidis catalogus texitur. Natus autem circa feſta Paſchalia, vti diximus, & ab ipſa matre proprio lacte ſollicitè educatus, vt copioſè Pineda in ſuo Salomone diſputat: quam ſollicitudinem, maternamque curam, Dauidis de eo promiſſa iureiurando firmata, vehementer acuebant. Quin & ipſe fatetur ſe fuiſſe *vnigenitum coram matre ſua.* Id eſt, tanquam vnigenitum longe dilectiſſimum, ſemper in brachiis, in gremio, in oculis matris verſatum, neque ad aliam nutricem amandatum. Octauo die circumciſus eſt, eique nomen Salomonis, quod Pacificum ſonat, à matre, vtique cum Dauidis conſenſu datum, à Nathane autem Propheta Ieddid-iah, id eſt, Amabilis Domino, ſiue dilectus Dei appellatus eſt. Et vtrumque eam prænunciat felicitatem, quam Dominus illi ſtatuerat impertiri, non temporalium duntaxat bonorum, ſed etiam ſpiritualium, quippe quem conſtat maxima vitæ parte ſanctè vixiſſe.

II. Res anni huius. Natiuitas Salomonis.

2. Reg. 5. 14. 1. Paral. 3. 5.

Prou. 4. 3.

& nomina.

Natiuitatem porro Salomonis, magna ſine dubio hilaritate ab vtroque parente celebratam, affirmare licet. Quis enim dubitet ortum futuri regis, qui ſpem tantam, tamque multiplicem ſuſtentaret, à Dauide præſertim futurorum probe conſcio, multis lætitiæ argumentis fuiſſe cohoneſtatum? Videtur tamen

III. Amnonis facinus in ſororem.

Dominus erga Dauidem ſuum ita ſe geſſiſſe, vt quamuis acerbiſſimis eum verberibus pulſaret, ea tamen interuentu lætæ alicuius rei temperaret, & viciſſim læta triſtibus permiſceret. Nam Amnon Dauidis primogenitus, Thamarem, ſuam ex patre ſororem, Abſalonis autem ex vtroque parente germanam, ita deperire cœpit, vt ex ea corporis animique perturbatione decumberet: eam ægritudinem deſperatio potiundi augebat, propter accuratiſſimam virginum apud Hebræos cuſtodiam. Sed ecce miſeram Dauidis conditionem, cujus infelici filiæ paratur probrum, per inceſtum filium ſuum primogenitum, eiuſdemque fratrem, fœdo nepotis ſui lenocinio, cuius ipſemet aliquo modo ſit adminiſter. Inſcius enim deſtinati flagitij, permittit Thamarem ad Amnonem venire, ſpecie parandi ægroto cibi, ſi forte ceſſante faſtidio cibi conualeſcat.

Miſera cõditio Dauidis.

IV. Thamar à fratre opprimitur,

At ille optatam nactus ſolitudinem latens animi virus effundit, & ſororis conſenſum in inceſtam libidinem requirit, retinens apprehenſam. Contra vero infelix virgo rationibus agit contra rationis impotem; cuius vim vi, aut certe clamore repellere oportebat, iuxta præceptum diuinæ legis, vt accurrentes domeſtici, qui in anteriore cubiculo erant, vim prohiberent. Sed illa vel confuſionem ſuam, vel dedecus fratris, aut mortem timens, vel culpam coniugio celare ſe poſſe credens, verbis inutilibus agere contenta, oppreſſa eſt. Et ſtatim admirabili Dei iudicio factum eſt, vt maiore illam odio iam proſequeretur, quam ante dilexerat, ita vt eam foras cum ignominia expelleret. Vtique hoc egit in eius animo dæmon, permittente Domino, vt expulſa palam virgine, & propalato crimine, in pœnam Dauidis ea contingerent, quæ poſtea ſunt ſubſecuta. Etſi autem infelix mulier recte querebatur, hanc expulſionem reddere peccatum grauius; quia remedium, quod illi adhiberi poſſe videbatur, publicando excludebat, nihilominus excluſa eſt.

Deut. 20. 22, 24.

& mox expellitur.

V. Eius luctu propalatur crimen.

Ergo illa deſperata re aſpergens cinerem capiti ſuo, ſcidit talarem tunicam, qua filiæ regis virgines vti ſolebant, in argumentum, non ſolum acerbiſſimi doloris animi, ſed amiſſi quoque per vim pudoris, cuius illa indicium erat & comes; impoſitiſque manibus ſuper caput ſuum, ibat ingrediens & clamans, ne ſi leuiter iniuriam ferre videretur, non vim paſſa, ſed ſine vi corrupta videretur. Indicium quoque ingentis mœroris & luctus fuit illa impoſitio manuum ſuper caput eius, quibus etiam facies, in qua confuſionis eſt ſedes, magna ex parte tegebatur. Cum ergo illa miſere lamentaretur, incidit in Abſalonem fratrem, aut in domum eius ſponte adiit, qui ſtatim facinus ab Amnone commiſſum coniecit, & rem ſilentio premi iuſſit, ne maior fieret infamia; vltionem nihilominus animo deſtinans, quam poſt biennium nefariè perpetrauit.

Ierem. 2. 37.

Innoteſcit Abſaloni.

VI. Erga Dauidis qui ... eum eſt indulgentior.

Ea res ad Dauidem delata vehementer ipſum contriſtauit, & quocumque reſpiceret magna occurrebat triſtitiæ ſeges. Neque tamen vltus eſt id crimen, ſiue quia id ei tanquam Iudici non innotuit, nemine crimen accuſante vel probante, & parte læſa quieſcente; ſiue quia primogenitum ſuum contriſtare noluit, vt ait Scriptura. Quibus parum purgari Dauidem credit Abulenſis. Ait enim id crimen à Dauide puniri debuiſſe, quatenus publico iuri nocebat, cuius ipſe iudex erat & vindex; quamuis pars læſa cederet iuri ſuo; quæ tamen ſatis publicè conqueſta fuerat, vt iudex rem ad ſe pertinere exiſtimare deberet. Nimiæ quoque illum accuſat indulgentiæ, quam propterea Deus alio rurſum grauiore ſcelere Abſalonis vindicari permiſit, & reprehenſione digniorem quam Heli, qui ſaltem corripuerit filios delinquentes; cum Dauid filium in tanto crimine nè contriſtare quidem voluerit, qui futurus erat correptionis effectus. Exiſtimo nihilominus ſi iuſtam & crimini parem vltionem naturalis amor, & conditio perſonæ prohibebant, non defuiſſe tamen Dauidem correctioni, quam debebat filio pater, loci & temporis occaſione captata, licet id ſacris literis traditum non fuerit; quæ eſt communis interpretum ſententia.

2. Reg. 13. 21.

Nec tamen à correptione abſtinuit.

ANNVS MVNDI 3001.

DAVIDIS 22.

ABIATHARIS 27.

EVPALIS 11. Imper. Aſſyr. 1070.

ANTE CHRISTVM 1052.

I. Luctuoſus Thamaris ſtatus.

PRimus eſt hic annus quarti millenarij ab orbe condito, & ſeculi trigeſimi primi. In quo luget Thamar calamitatem ſuam: & Abſalon diſſimulat odium ſuum, imminens in occaſionem vindictæ. Gemit illa ſe in perpetuo luctu & infamia, expertem coniugij victuram. Neque enim Amnon, qui eam corruperat, poterat eandem ducere, tam arcto conſanguinitatis gradu prohibente, & periculo cædis ab eo, qui capitali eam odio proſequebatur. Duriſſimum etiam erat filiæ regis viro inferioris conditionis in vxorem dari. Durius etiam æquali nupſiſſe, ſi quis tamen æqualis aperto inceſto vitiatam ducere voluiſſet; qui tamen, ſi quis huiuſmodi fuiſſet inuentus, eam non tanquam vxorem, ſed vt abiectam concubinam habiturus erat. Ideóque oportuit eam ſolitariam, & publicæ lucis expertem contabeſcere, mortalium de ſe cogitationes, oculoſque verecundantem.

II. Et Abſalonis diſſimulatum odium.

2. Reg. 13. 22.

Etſi autem, vt ait Scriptura, *non eſt locutus Abſalon ad Amnon, nec bonum, nec malum*, id intelligendum eſt de hoc violatæ ſororis facinore. Si enim plane ab omni eius colloquio abſtinuiſſet, ſuſpectum eum habuiſſet Amnon, & ab eo ſibi cauiſſet. Ipſa porro Thamaris præſentia, & inconſolabilis mœror, erat Abſaloni perpetuus ad vindictam ſtimulus, & obſcuri, ſed penitus inſiti odij fomes ceu ſeminarium: eoque

magis

magis in dies augeſcentis, quo minus verbis aut ſignis ſe efferebat foras, donec, quod ſequenti anno contigit, in fraternam cædem erumperet. Interea vero Salomon magna cum ſollicitudine à parente Bethſabæa & Nathan propheta curabatur.

ANNVS MVNDI 3002.

DAVIDIS 23. ABIATHARIS 28.

EVPALIS 12. Imperij Aſſyriorum, 1071.

ANTE CHRISTVM 1051.

I. Abſalonis apparatus ad vindictam locũ eligit.

HAbet hic annus Amnonis cædem, Abſalonis fugam, Dauidis luctum, Salomonis ablactationem. Cum ergo videret Abſalon memoriam facinoris in ſororem ſuam admiſſi, tam longinquitate temporis, nam tertius iam annus erat in curſu, quam ſuo & ſororis ſilentio pene obliteratam, ad vindictam de eo ſumendam accinxit ſe, loci ac temporis opportunitate captata. Non enim exiſtimauit in ciuitate, aut in palatio rem eſſe perpetrandam, ne difficile ipſi eſſet effugium: volebat enim in regis ipſius atque omnium fratrum ſuorum oculis Amnonem interficere, partim vt reipſa Regi exprobraret iniuſtitiam, in illo flagitio non vindicando, partim vt ex eo ſibi eſſet vindicta dulcior, quo plures haberet ſuæ teſtes audaciæ, ac temeritatis: cum eum alioqui ſubdolis artibus de medio tollere potuiſſet, nemine autorem facinoris Abſalonem ſuſpicante. Quæ etiam cauſa fuit cur non vnum Amnonem, quem deſtinarat ad cædem, ſed omnes filios regis ad epulum inuitaret.

II. Et tempus opportunum.

Vt autem eam omnem turbam in agris cogere poſſet, tondendarum ouium tempus opportunum iudicauit, quando patres-familias pecuariæ ſtudioſi, ſimulque laxandi animi cauſa, villas ſuas cum familia ſolent inuiſere. In agris quoque ſuis habiturus erat Abſalon viros ſibi fidos, atque obſequentes, quibus Amnon & cæteri carituri erant: villam autem habuit in pago Baalhaſor, qui fuit iuxta oppidum Ephraim, ſiue Ephrem, in tribu Iuda. Eò itaque inuitauit omnes filios regis fratres ſuos, qui videlicet cum bona patris venia ſe ituros ſpoponderunt; *venitque ad regem*, ſiue vt facultatem abeundi fratribus ſuis obtineret, ſiue vt dum ipſemet Rex inuitaretur, ſuſpicio fraudis abeſſet. At Rex, *noli*, inquit, *rogare vt veniamus omnes, & grauemus te.* Cumque rex in ea negatione perſiſteret, quod mens præſaga futuri mali aliquid portenderet, ille orauit enixè, atque exorauit, vt ſaltem Amnon veniret, qui ſcilicet tanquam primogenitus, locum patris obtineret, ſed cum cæteri quoque fratres ſecuti ſunt.

Inuitat omnem domum regiam ad conuiuium.

III. Interque Amnonis deſtinat cædem.

Parauerat Abſalon conuiuium regium, ſperans in lautioribus epulis omnes laxius potaturos, cum præſertim, quem vt regem conuiuij, omnes prouocarent ad potum. Præceperat quoque famulis ſuis, vt obſeruarent Amnonem cum eſſet temulentus, eumque ſigno à ſe dato interficerent. *Nolite timere*, inquit, *ego ſum qui præcipio vobis*: ego periculum veſtrum in me recipio, ego damnum omne præſtabo, *roboramini, & eſtote viri fortes.* Merito credunt plerique interpretes, iſtos fuiſſe alienigenas Geſſuritas ex Geſſur regno aui ſui materni oriundos, vt patrata tanti criminis cæde, cum Abſalone confugere poſſent, nec familias ſuas, in certiſſimo aut vitæ, aut fortunarum omnium diſcrimine, relinquerent. Quid multa? fecerunt famuli quod iuſſi fuerant, & ſororum ſtupratorem, temulentum, nihil de imminente morte, nihil de admiſſo flagitio cogitantem: & nondum, vt apparet, cum ſorore, cum fratre, cum Deo reconciliatum, ad æterna ſupplicia, illata nece præcipitarunt.

2. Reg. 13. 28.

Per famulos Geſſuritas, ab eiſque occiditur.

IV. Res Dauidi nunciatur.

Interea metu omnia, clamoribus, tumultuq; replentur: cumque ſicarij de cæteris regis filiis idem quod de Amnone facturi putarentur, aut illi inter eorum manus, fratrem defenſuri verſarentur, aufugere aliqui præcipites ad Dauidem, omnium filiorum eius necem nunciaturi. Quod autem illi non petiere latebras, non arma ſumpſere, intelligitur in ea trepidatione ipſis ſignificatum fuiſſe, non eſſe quod timerent, Amnonem vnum ad necem, propter violatam Thamarem, quæſitum fuiſſe, omnia cæteris eſſe in tuto. Nec minus tamen illi, etiam tuta timentes, non abierunt, ſed fugerunt. Dauid quoque primum incertum nuncium de omnium filiorum ſuorum nece accepit, cum eo dolore quem veſtium laceratione, & corporis in terram abiectione patefecit, vt qui & peremptos & peremptorem lugeret, qui grauius in animo vulnus acceperat, quam corpori Amnonis inflixerat, qui fratrem, qui primogenitum, qui regni hæredem, qui dilectiſſimum parenti, nulla præditus autoritate, inter epulas ac temulentum perfidiosè trucidarat, plurimoſque in eiuſdem ſceleris ſocietatem traxerat. Sed hæc initia fuerunt malorum eius. Is autem ad auum maternum quamprimum ſe fuga recepit, ratus cum minime omnium vindictam, in gratiam neptis ſuæ ſuſceptam improbaturum, eiuſque opera veniam ſe à parente impetraturum.

Fuga filiorum regis.

Ioſeph. Theod.

Abſalon fugit ad auum.

V. Luctus Dauidis, regiæque familiæ.

Mox autem Dauid rei veritatem, de vnius Amnonis cæde, didicit à Ionadabo nepote, qui fuerat huius ſororij ſtupri architectus, & facile conjiciebat hoc facinus ex illo fonte manaſſe. Interea aduenerunt filij regis, *& intrantes leuauerunt vocem ſuam, & fleuerunt. Sed & rex, & omnes ſerui eius fleuerunt planctu magno nimis.* Plorabat Rex, quia memor verborum Nathan prophetæ, ſuſcitandum malum de domo ſua, in vltionem peccati ſui, culpis ſuis hoc facinus, & illud alterum, ex quo hoc natum fuerat, non immerito tribuebat. Plorabant filij eius, teſtes & ſpeculatores facti horrendi facinoris, à fratre in fratrem, à filio regis in regis filium perpetrati. Plorabant omnes ſerui regis tam diram regiæ familiæ adhuc florentiſſimæ calamitatem. Lugebat Dauid iniuriam Thamaris male à ſe diſſimulatam, & prunas cineribus mollioris indulgentiæ coopertas, hoc incendium ſuſcitaſſe. Lugebant filij regis ſororis dedecus, & eius cauſa fratrum alterum trucidatum iacere, alterum factum ſicarium exulare: lugebant aulici omnes

commiſeratione dominorum ſuorum acerbè lugentium. Sed omnium maxime rex lamentabatur Amnonis interitum, quem dum contriſtare, ac punire noluiſſet, altari filio iugulandum, cum corporis animique luctuoſiſſimo interitu, præbuiſſet.

VI. Salomonis ablactatio. Contigit hoc quoque anno Salomonis ablactatio, quæ ſi ſub hæc luctuoſa tempora contigit, valde moderata celebritate peracta eſt. *Muſica* enim *in luctu*, vt ait Sapiens, *importuna narratio*. Eccl. 22. 6.

ANNVS MVNDI 3003.

DAVIDIS 24. ABIATHARIS 29.

EVPALIS 13. Imperij Aſſyr. 1072.

ANTE CHRISTVM 1050.

I. Luctus Dauidis, & exilium Abſalonis. TOto hoc anno, duobuſque fere ſequentibus, Dauid in luctu, Abſalon in exilio, & latebris fuit. Vtrumque Scriptura teſtatur. *Luxit ergo Dauid*, inquit, *filium ſuum cunctis diebus*, id eſt, quandiu vixit. Nec mirum tota vita luxiſſe, qui caſum lugebat, qui in totam redundabat æternitatem. Subdit vero de Abſalone, Abſalon autem cum fugiſſet, & veniſſet in Geſſur, fuit ibi tribus annis. Cum ergo anno regni Dauidis 23 Iunio circiter menſe occiſus fuerit Amnon, eo enim tempore tonderi ſolent oues, anno eiuſdem vigeſimo ſexto, & quidem ſub Iulium vel Auguſtum, quæ deinceps in ſacra narrabuntur hiſtoria, videntur contigiſſe. Quæ autem durante iſto luctu à Dauide vel Ioabo, aliiſve ſeruis eius geſta fuerint, memoriæ proditum non eſt, niſi quod dicitur Dauid perſecutus Abſalonem. Nam ſcriptum eſt, *Ceſſauitque rex Dauid*, poſt tertium fugæ annum, *perſequi Abſalon*. Perſequebatur autem eum, non quidem pugnando contra eum, neque hoſtiliter inſectando, vt pridem rex Saul Dauidem, ſed non permittendo ipſum ingredi in regnum ſuum, etiam pœna mortis propoſita, vt ait Abulenſis. Itaque annus Sabbaticus ordine ſexageſimus & familiæ Dauidis, & toti regno eius fuit luctuoſus. Annus Sabbat. 60.

ANNVS MVNDI 3005.

DAVIDIS 26. ABIATHARIS 31.

EVPALIS 15. Imper. Aſſyr. 1074.

ANTE CHRISTVM 1048.

I. Dauid mitigatur. MAgna quoque huius annis parte Dauid in luctu, Abſalon in exilio fuit. Sed dies ipſa partim exulceratum Dauidis animum mitigabat, partim moleſtiorem quotidie Abſaloni reddebat exiliú, patris & familiæ ſuæ, amicorum, patriæque percupido. itaque amicorum interuentu patri reconciliari ſatagebat, Ioabi præſertim, qui erat vtrique ſanguine coniunctiſſimus, & plurimum apud regem meritis atque autoritate valebat. Ioab molitur reditú Abſalonis. Is ergo cum videret Dauidis faciem hilariorem, vtpote in diuinorum iudiciorum profunditate acquieſcentem, de Amnonis cæde nihil vltra queri, de Abſalone nihil acerbius loqui, ratus non omittendam occaſionem de Abſalone bene merendi, à quo, vt valde credibile eſt, per frequentes nuncios, vt ab eius vxore, & ſorore Thamare, filiiſque per quotidianas preces, lacrymaſq; ſollicitabatur, conſilium denique iniit expugnandi regem, eique reditum Abſalonis perſuadendi. Noluit tamen hanc cauſam agere ipſe per ſeſe, repulſæ metu, quam viri principes ſibi dedecori vertunt, quòd ea tacita videatur accuſatio imprudentiæ in petendo, vel indicium exiguæ apud regem autoritatis & gratiæ.

II. Vtitur opera mulieris, & parabola. Ergo ſapientis mulieris opera viſum eſt vti, cuius mitior eſt oratio, & facilius in animos virorum influit, & quidem ignotæ mulieris, id enim requirebat parabola, qua vtendum erat apud regem. Itaque mulierem Thecuitem ſapientiæ famâ celebrem aduocat ad ſe, iubetque in lugubri veſte antiquum ſimulare mariti luctum, ad excitandam Dauidis erga ipſam commiſerationem, eaque regi dicere, quæ ipſe ſuggeſſiſſet, vt ipſa ſolam dicendi gratiam afferret, & ex ſuæ conditione perſonæ, miſericordiam concitaret. Ingreſſa ad Regem mulier cauſam ſuam agit; narrat filiorum ſuorum in agro ex rixa conflictum, & alterius ex conflictu cædem. Indeque cognatorum ſtudium ad interficiendum cædis autorem; ex quo futurum erat, vt viri ſui familia defectu hæredis, funditus extingueretur. Hic rex præcepturum ſe dicit iudicibus, ne huic mulieri, aut filio eius ſuperſtiti moleſtiam exhibeant, aut ex lege contra reum agát, datamque gratiam etiam iureiurando confirmat. Quia in re non peccaſſe Dauidem, clarè docuimus in Annalibus. Nu. 35. 16. hoc anno. n. 9. & 10.

III. Qualis ea fuerit, & cui vſui. Etſi autem admodum diſpar erat cauſa filij illius parabolici & Abſalonis, multumque hic illo nocentior apparebat, oportuit tamen ita componi parabolam, vt Dauid pro filio viduæ ferret ſententiam. Si enim ex æquo parabola cum veritate congrueret, & filius ille iudicio Dauidis condemnatus fuiſſet, præcluſa fuiſſet via ad cauſam Abſalonis agendam, ad quam parabola diſponebat. Quoniam ergo infirmior erat parabola ad Abſalonis defenſionem, additæ ſunt rationes aliquot, quæ poſſent Dauidi illius reuocationem perſuadere: quales ſunt, Rationes pro Abſalone. periculum ne Abſalon inter Geſſuritas peccato infidelitatis macularetur, pœnæ inutilitas, cum quod factum eſt infectum eſſe non poſſit, nec mortuus, exilio viui, in vitam reuocari queat; imitatio diuinæ in peccatores clementiæ, *qui non vult perire animam, ſed retractat cogitans ne penitus pereat, qui abiectus eſt*. Mutat videlicet Deus ſententiam in peccatorem latam, ſi ipſe velit reſipiſcere, nec delectatur in perditione viuentium. Abul q. 23. & 24 in 14. 2. Reg. Significat quoque Sapiens mulier, & à Rege intelligi vult, hanc eſſe non tam ſuam, quam totius populi vocem, cui proinde rex merito gratificabitur. Addit poſtremo argumentum ex applicatione parabolæ, vt qui miſericors fuit in figura, in re figurata ne ſit crudelis.

IV. Dauid permittit Ioabo reditum Abſalonis. Hic rogata mulier de fabulæ huius autore, nihil cunctata eſt fateri Ioabum, ſiue id ei gratam fore credens, ſiue id ei Ioab ante permiſerat, ſperans rem non ingratam regi

fore. Itaque ad eum ſermone conuerſo, *ecce*, inquit, *placatus feci verbum tuũ*, quod interpoſita mulieris perſona, à me poſtulaſti, *vade ergo, & reuoca puerum Abſalon*, vox pueri clementiæ eſt, non ætatis, quæ circiter quatuor & viginti annorum fuit. Hoc autem ipſo quod eum reuocari iuſſit ab exilio, mortis pœnam ipſi debitam, non tanquam iudex remiſit, ſed tanquam parens, qui iniuriam in filij ſui nece acceperat, & poterat condonare. At Ioab gratiis regi magna cum ſummiſſione actis, non diſtulit eius vti beneficio: nec contentus Abſalonem monere per literas de paterna indulgentia, vt honorabilior eſſet reditus, & exilij temperaretur pudor, ſurrexit Ioab ipſemet, & multi videlicet de primaria nobilitate cum eo, & reduxerunt Abſalon in Hieruſalem.

V. Nec tamen patitur in ſuum venire conſpectum.

Omittit Scriptura monitum regem de reditu Abſalonis, ſimul etiam à Ioabo, qui inchoatam reconciliationem perficere ſatagebat, rogatum, vt eum in conſpectum ſuum venire pateretur, veniæ videlicet coram petendæ cauſa, & ſimul agendæ gratiæ de obtenta miſericordia. At rex, qui Abſalonis ingenium probe norat, & operæ prætium ducebat noua illum ſeueritate in officio continere, & admiſſi facinoris grauitatem vehementius apprehendere, pœnaque luere diuturniore, ſed ea pœna quæ periculo vacaret, non eſt paſſus eum adduci in conſpectum ſuum, nulla tamen ſimultate, quam vltro depoſuerat, in paterno pectore reſidente, iuſſit eum in ſuam ſe domum conferre, nec paſſus eſt videre faciem ſuam. Paruit ille, nec tamen ſine acri morſu doloris: quem tamen illa ſpes ac cogitatio leniebat, quod ſibi perſuadebat id facile mox impetratum iri, quando quod difficillimum videbatur, erat obtentum.

VI. Salomonis inſtitutio puerilis. Prou. 4.

Interea Salomon qui ſextum iam ætatis annum agebat, quamuis tenerè ab vtroque parente diligeretur, ſtudioſè tamen à Dauide inſtituebatur, vt ipſemet Salomon teſtatur. Præcellens quippe ipſius ingenium, & indoles ſingularis ſanctæ parentum inſtitutionis præmaturè reddebat idoneum, & quotidianis augeſcebat incrementis. Et ſatis conſtat egregiam indolem, ſine inſtitutione & cultura ſyluescere, & quò quis ad maiora natus eſt, eò etiã euadere deteriorem, ſi illa diu deſideretur. Bethſabea quoque operam dabat, vt ea puerulus quaſi ludibundus addiſceret, quæ ſenſim animam bonam quam ſortitus erat, ad omnem probitatem informarent.

ANNVS MVNDI 3006.

DAVIDIS 27. ABIATHARIS 32.

EVPALIS 16. Imperij Aſſyrior. 1075.

ANTE CHRISTVM 1047.

I. Abſalon caret conſpectu regis, magno cum mœrore.

ABſalon hoc toto anno, & poſteriore parte præcedentis, ſiue Hieroſolymis, ſiue alio potius vicino loco, vbi domum haberet, exors aulæ regiæ, & paterni conſpectus fuit. Nam Hieroſolymis habitare extorrem curiæ, regiæque familiæ, intolerabile ſupplicium videretur, vbi neque hominum oculos, neque tacitas cogitationes ferre potuiſſet. Nam quod cum Scriptura teſtatur Hieroſolymis manſiſſe biennio, patris conſpectu carentem, de ſuburbano aliquo, aut vicino loco explicanda eſt, qui ciuitatis nomine comprehendatur, vbi vxore liberiſque fruebatur, & rem domeſticam ipſe per ſe adminiſtrans, delicioſis agricolarum voluptatibus potiri poterat: ſed eæ homini ambitioſo ſordebant, qui vitam ab aulico fumo, ac ſtrepitu alienam, non vitam ſuauem, ſed mortem acerbiſſimam ducebat. Etſi autem non deerant viri primarij, qui eum crebro officij cauſa adibant, id tamen vnum quod deerat magis angebat, quam cætera omnia affatim congeſta delectarent: ſeque ad aulæ fores verſantem ingreſſu prohibitum, quendam reputabat è fabulis Tantalum, cui in mediis vndis atque arborum pomis, neque potum neque cibum liceret attingere.

II. Salomon à Nathane inſtituitur.

Septimus interea Salomonis decurrit annus, qui ſerio inchoandę puerorum inſtitutioni præfinitur, cum illi additus eſt pædagogus; nec alius à Nathane propheta, quem magni faciebat Dauid, eoque familiariter vtebatur: nec minus ſcientia & moribus idoneus videbatur, qui regiæ pueritiæ præficeretur magiſter; quo modo Samuel iunioribus prophetis in Naioth doctor extiterat. Ex hac porro inſtitutione puerili conciliatus videtur Nathani erga Salomonem amor & ſtudium, quod apertè prodidit, cum eius maxime opera & conſilio Adonias de occupato pene iam regno deiectus eſt, & Salomon factus eſt rex, vt ſuo loco dicetur. 3. Reg. 1.

ANNVS MVNDI 3007.

DAVIDIS regni 28. ABIATHARIS 33.

EVPALIS 17. Imperij Aſſyriorum 1076.

ANTE CHRISTVM 1046.

I. Abſalonis pulchritudo, cæſaries, liberi.

EST hic annus integræ atque perfectæ recõciliationis Abſalonis cum parẽte ſuo, quæ ſub tempus meſſis contigit, vt ex incendio immiſſo in Ioabi ſegetem intelligitur. Ante quã narrationem Scriptura obiter aliqua de Abſalonis pulchritudine, cæſarie, liberis inſerit. Quod ad formam attinet, hoc ei dat illa teſtimonium, non fuiſſe in vniuerſo regno Dauidis, qui ei pulchritudine æquaretur, neque vllum in eo defectum notari potuiſſe; cui ſi animi quoque pulchritudo reſpondiſſet, melius fuiſſet ipſius ſaluti conſultum. De cæſarie dico breuiter eum toto anno nutriuiſſe capillum, quo cum grauaretur, eum reſecari curabat; tanti autem fiebat abſciſſa coma, vt ducentis ſiclis æſtimaretur; pondus enim ad pretium & æſtimationem referendum eſt. Quod ad liberos eius attinet, nati ſunt Abſaloni filij tres, & filia vna nomine Thamar, cui amitæ nomen datum eſt; quæ non recte Roboano nupſiſſe dicitur, chronologia repugnante: filij autem omnes breui extincti ſunt. Abſalon enim ante mortem, quæ poſt biennium contigit, liberorum defectu, ſibi monimentum erexit.

Iam quod ad interdictæ paternæ viſionis pœnam attinet, eam Abſalon ægrè, atque in- II.

Digitized by Google

Satagit apud Ioabum pro viſione patris.

tolerantet ferebat, vt ſuperiore anno diximus. Itaque Ioabum ad ſe ex vrbe euocauit, vt eo legato vteretur ad patrem: cumque is ad eum venire cunctaretur, & deſideria dilata creſcerent, & opinio proprij contemptus Abſalonis indignationem mouiſſet, rationem excogitauit, qua Ioabum, ſi non ſponte, & cauſa gratificandi amico, certe coactum, accerſendæ iniuriæ gratia, ad ſe quamprimum venire compelleret. Ergo iuſſit ſeruos ſuos hordeaceam Ioabi meſſem ſuccendere; quam illi ſtatim ſuccenderunt, non difficiles in minore ſcelere, qui eius imperio in tanto maiore obtemperaſſent. Ea re cognita venit Ioab querulus ad Abſalonem de accepto damno. Reſpondit Abſalon, *miſi ad te obſecrans vt venires ad me*, quoniam mihi ad te ire non licet, *vt mitterem te ad regem*, vt operatua perficerentur, quæ induſtria & gratia tua recte inchoata ſunt. Credibile eſt additum quoque ab Abſalone promiſſionem de illato damno copioſè reſarciendo. Addidit & preces de exponenda regi miſeria ſua; qui ſibi adhuc in exilio eſſe videatur, & quidem acerbiore quam antea, quod vicinitas eius acerbitatem quotidie exaſperaret. *Obſecro ergo*, inquit, *vt videam faciem regis, quod ſi memor eſt iniquitatis meæ, interficiat me*. Auxeſis eſt ex affectu vehementiore.

III. Eam Ioab à Dauide impetrat.

Omiſſa eſt etiam hoc loco Ioabi reſponſio, & promiſſio officij apud regem ſui. Id enim pertinebat ad præſentem afflicti Abſalonis conſolationem, quam ratio poſtulat minimè fuiſſe neglectam. Promiſſionem ſecutus eſt effectus. Ingreſſus eſt enim Ioab ad regem, eique nunciauit omnia, & mœrorem Abſalonis deſperationi proximum. At Dauid memor paternæ clementiæ, immemor iniuriæ, in ſignum gratiæ penitus integratæ iubet illum ad ſe vocari: qui *intrauit ad regem, & adorauit ſuper faciem terræ coram eo*. Iacuit ſcilicet humi proſtratus ad regis pedes, quem peramanter excitatum rex oſculatus eſt. Dicebat ille quoque fortaſſe. *Pater peccaui in cœlum & coram te*, cæteráque lacrymans pertexebat. Nec dubium magnum in omnibus circunſtantibus factum eſſe animorum motum, dum filius ſe abijcit ad pedes patris, pater ſe demittit ad collum filij, filius contritione, pater commiſeratione lacrymatur. In figuram reconciliati cum diuina bonitate peccatoris, qui vt frequenter in gratia non perſeuerat; ita nec Abſalon diu in officio perſtitit.

2. Reg. 14. fine.

ANNVS MVNDI 3008.

DAVIDIS 29. ABIATHARIS 34.

EVPALIS Regis 18.

Imperij Aſſyr. 1077.

ANTÈ CHRISTVM 1045.

I. Apparatus belli ciuilis.

PRæparatur hoc anno belli ciuilis incendium, cuius deflagratio anno proximo ſubſequetur. Neque enim fieri poteſt, vt tanta animorum commutatio, paucis diebus aut menſibus, ſimul excogitata, ſuſcepta, & perfecta fuerit. Quis credat ſtatim à reconciliatione natum eſſe audaciam inſtruendi, ac parandi currus & equites, & 50 viros, qui præcederent ambitioſum hominem? Merito itaque hunc annum damus meditatæ ac paratæ ſeditioni, ac defectioni; quo ſcilicet Abſalon blandiebatur vniuerſo Iſraeli, & corda eorum ſuffurabatur patri, de quo malitioſè ob loquebatur, & conciliabat ſibi, multam de ſe ſpem verbis concitando. Cauſa huius belli primaria vltor Deus, qui mala filij voluntate vtebatur, ad puniendum patrem. Adhuc enim vigebat illa vox, *Ecce ego ſuſcitabo ſuper te malum de domo tua*, viguitque quandiu Dauid in viuis fuit. Nam Adoniæ ambitio, quæ moribundo Dauide, ad inuaſionem vſque regni elata eſt, malum erat de domo Dauidis, & reliquiæ pœnarum eius.

II. Abſalonem mouet ambitio.

Abſalonem autem ambitioſa regnandi libido concitauit. Perſuaſum quippe habebat ſe ſtatim à Dauidis morte regnaturum. Nam Amnon primogenitus, ſextum iam annum occiderat, Daniel quoque, qui & Cheleab mortuus creditur, aut regno ineptus. Sequebatur Abſalon cui regium genus ex parte matris animos quoque faciebat. Itaque duriſſimum illi erat ipſos 20 annos, quos parentis ætas facile capiebat, regnandi cupiditatem, quaſi gladium in vagina reconditum retinere. Extimulabat etiam eum fortaſſe deſiderium vlciſcendi exilij, ad quinquennium paterna ſeueritate prorogati. Videtur etiam Achitophel huius conſilij non ignarus fuiſſe, vt qui iamdudum infenſo eſſet in Dauidem animo: quem ſatis prodidit, cum vocatus ab Abſalone, illico ſe ad eius partes adiunxit, & conſilium efficax dedit perdendi Dauidis. Quin & non leuis mihi ſuboritur ſuſpicio, omnem rationẽ eblandiendi populi, qua vſus eſt Abſalon, ab Achitophele fuiſſe profectam. Id odium in optimum principem natum videatur propter Bethſabæam neptem ſuam adulterio pollutam, & maritum eius Vriam malis artibus interemptum: quem, vt virum optimum atque fortiſſimum, par eſt credere ſeni chariſſimum fuiſſe, & cum eo nuptias cum nepte libentius copulaſſe.

Achitophelis conſilio.

2. Reg. 11. 3. Vide an Dauidis 19. num. 3.

III. Populo ablanditur.

Regni ergo candidatus Abſalon, Achitophelis conſilio vſus, populares ſibi animos demereri ſtuduit. Et prætorquam quod pellax eſt pulchritudo, qua præ omnibus florebat Abſalon, & ſpecies erat digna imperio, ad ipſum etiam alliciebat materna nobilitas, & ordo natiuitatis. Attrahebat & florens iuuentus, & multa iam eius proles, & acre ingenium, & animi vigor, maximè autem illa humanitas in agendo, illa comitas affabilitaſque ſermonis. Cum enim cum quiſpiam adiret, & ad eius genua curuaretur, ipſe eum humaniſſimè erigebat, atque oſculabatur. Tanto autem magis animos hominum demerebatur hæc comitas, quanto maior erat & gratior, qui ad hanc ſeſe deijciebat humilitatem. Trahebat & ſtudium, quod ille præ ſe ferebat, promouendi vnius cuiuſque vtilitatem: cum diceret, *Videntur mihi ſermones tui boni & iuſti, ſed non eſt qui te audiat conſtitutus à rege*, qui ſcilicet poſſit & velit bene eo munere fungi. Itaque ſubdebat, *quis me conſtituat iudicem ſuper terram, vt ad me veniant omnes, qui habent negotium, & iuſtè iudicem?*

2. Reg. 15. 3.

IV. Eumque à Rege alienat, & ſuã oſtentat diligentiã.

Vides autem vt ſe ambitioſè laudando, eadem opera ſubditorum animos alienet ac diſiungat à Rege, quaſi à principe negotia publica negligente, neque idoneum aliquem, expediendis iuſtè litibus, conſtituente. Vt autem diligentiam ſuam in expediendis in poſterum controuerſiis venditaret, bene manè per ſingulos dies conſurgebat Abſalon, *& ſtabat iuxta introitum portæ* regiæ, ad quam ſcilicet iudicia exerceri ſolebant, *& omnem virum, qui habebat negotium, vt veniret ad iudicium regis, vocabat ad ſe*, vt oſtenderet ſe non reſpicere perſonam hominum, ſed omnium curam gerere, omnibus beneuolum, omnibus beneficum eſſe velle, ſi poſſet. Quibus artibus conſiliatis ſibi populi ſtudiis, certus iam de illius fauore, fecit ſibi currus & equites, & 50 viros, qui cum præcederent, non vno curru omnes eius amici viri primarij vehi poterant, nec currus vnicus ambitæ magnificentiæ conueniebat. Hoc fuit ſemen ſegetis luctuoſæ, hæc diſpoſitio in populo ad defectionem, & Abſaloni ad inuadendam tyrannidem, quæ proximo anno toto regno graſſata eſt.

Facit ſibi currus & equites.

V. An cum Dauidis negligentia.

Sentire videor, erudite lector, te in Dauide vel prudentiam deſiderare, qui non animaduerteret quorſum hic Abſalonis pertineret apparatus, quem profectò ignorare non poterat; vel ſollicitudinem, pro ſibi diuinitus commiſſa Repub. quæ detrimentum ingens acceptura videbatur; vel correctionem filij iuueniliter exultantis, & paterna indulgentia abutentis. Dicendum videtur Dauidem minimè ſuſpicacem fuiſſe, vtpote magni animi virum, minimeque ambitioſum, neque tribuiſſe hunc, quem præter conſuetudinem videbat, apparatum ambitioni, ſed iuuenili faſtui, quem tanquam diuturni exilij conſolationem aliquam, & quaſi compenſationem diſſimulandam putabat. Cæteram autem preſenſationem, & populi ſollicitationem magna ex parte credimus ignoraſſe; quod nemo eſſet qui hæc ad Dauidem referre auderet, ne ſuo periculo autor fieret paternæ amicitiæ, quæ nuper ægrè coaluerat, diſtrahendæ.

VI. Vt excuſari poſſit.

Denique etſi hæc fiebant captandæ dominationis cauſa, vt etiam poſtea ab Adonia factum eſt, res tamen aliò trahi poterat, vti diximus: & ad ſummum exiſtimauerit Dauid Abſalonem ſignificaſſe velle ſibi regni ſucceſſionem deberi. Etſi reuera non erat ſucceſſurus, ſed ex diuino decreto Salomon, qui nunc ſapientia & ætate ſub Nathanis cura proficiebat in dies; permittebat tamen Abſalonem ſua ſponte ſe fallere, & proprio errore delectari, ne quem nuper in amicitiam receperat, maturius contriſtaret: confidens interim nihil præiudicij cauſæ & iuri Salomonis afferri.

(∴)

ANNVS MVNDI 3009.

DAVIDIS 30. ABIATHARIS 35.

EVPALIS Regis 19.

Imperij Aſſyriorum 1078.

ANTE CHRISTVM 1044.

I. Ratio temporis, & rei ſumma.

TRigeſimus hic regni Dauidis annus, idemque ætatis eius ſexageſimus, ipſi omnium luctuoſiſſimus fuit, in quo per filij tyrannidem regno ſuo indigniſſimè deturbatus, omnes bellorum ciuilium calamitates perpeſſus eſt, niſi quod Dauid ſanguini ciuium ſua fuga pepercit, & Dei benignitate factum eſt, vt tota hæc tempeſtas paucorum menſium curriculo circumſcriberetur, & intra eundem annum occiſo, miſera illa quidem, ſed tamen iuſta morte tyranno, Rex legitimus regnò ſuo reſtitueretur. Cæterum circa tempus belli huius, ingerit nobis Scriptura dubitationem, cùm ait Abſalonem *poſt quadraginta annos* à rege petiiſſe commeatum Hebronicæ profectionis, neque aperit vnde eorum initium accipiendum ſit. Omiſſa autem opinionum varietate, à prima Dauidis vnctione ſumendum putamus, à qua hunc quadrageſimum primum numeramus annum, vt Scriptura requirit, quæ profectionem hanc *poſt 40 annos* factam ſcribit, qui idem annus fuit Saulis octauus, & Mundi 2969. a. m. 2969. & 3009. 41.

II. Ambitio & hypocriſis Abſalonis.

Quod ad rem ipſam attinet, animaduertenda primum eſt ambitionis hypocriſis, quæ ſeſe religionis integumento conatur obtegere, *Vadam*, ait Regi Abſalon, *& reddam vota mea, quæ voui Domino in Hebron.* Erat religioſus hic locus, lipſanis Sanctorum patriarcharum, ibique vota religionis cauſa nuncupabantur; alioqui non habuiſſet Abſalonis prætextus vllam probabilitatem. At mirum eſt Dauidem non ſentiſſe fraudem. Primùm quod videtur tempus importunum reddendi voti, poſt quartum denique annum, ex quo reduxerat eum Dominus in Hieruſalem. Deinde quod ſacrificij locus, quandoquidem ſe ſacrificium vouiſſe dicebat, erat vel Gabaone ad Sanctuarium, vel Sione, ad Arcam Domini. Tertiò quod perſona ipſa iam ſuſpecta eſſe poterat, ſiue quia iam prætextu conuiuij fratrem interfecerat, ſiue quia illum in curribus & equis audacius ſe efferentem videbat.

III. Quomodo Dauid deceptus.

Dicendum videtur Deum, cuius prouidentia hanc telam ordiebatur Abſalon aduerſus Dauidem, quique illum filij opera caſtigare cupiebat, paſſum eſſe patrem obtuſiorem fieri in his ſtudioſius obſeruandis, & prudentius præcauendis, vt illud vſurpare poſſet, *Cor meum conturbatum eſt, dereliquit me virtus mea, & lumen oculorum meorum, & ipſum non eſt mecum.* Interim dum *qui inquirebant mala mihi, locuti ſunt vanitates, & dolos tota die meditabantur.* Abſalon videlicet atque Achitophel. Noluit quoque Dauid videri nimium ſuſpicax, cumque ſuos valde diligeret, paterna charitas non patiebatur eum cogitare malum. Non temerè quoque potuit exiſtimare Abſalonem, qui Hebrone natus fuerat, atque educatus, ſingulari Pſal. 37.11. 1. Cor. 13.5.

quapiam erga locum illum deuotione affici, quem tamen ille ad coitionem coniuratorum, & tyrannidem inchoandam elegerat.

IV. Ordo rei geſtæ. 2. Reg. 15.

Hic autem ordo fuit rei ab Abſalone geſtæ. Primo accepit à rege commeatum, vt multo cum comitatu proficiſci poſſet, multaſque pacificas victimas, voti ſpecie, in conuiuia mactare. Secundo miſit nuncios per totum regnum, qui vbique populos monerent, vt præſcripto die & hora, ad clangorem buccinæ regem Abſalonem proclamarent, & ad eum regem agnoſcendum, Hebronem frequentes confluerent. Tertio proficiſcitur ipſe in Hebron non ſolum cum conſueto domeſticorum & amicorum cœtu, qui conſiliorum eius participes erant, ſed cum ducentis rei penitus ignaris, vt mox videntes ſe per imprudentiam in coniuratione implicatos, progrederentur in facinore, quod integrare noluiſſet inchoare: vtque non tantum iſti deducerentur in fraudem, ſed eorum exemplum aliæ vrbes facilius ſequerentur: quod conſilium ex vaferrimi hominis Achitophelis officina videtur prodiiſſe. Quarto accerſiuit Achitophelem, qui diſſimulandi cauſa fortaſſe in oppido ſuo tunc erat; vt ſi res minus ſuccederet, victori Dauidi innocentiam ſuam facilius probare poſſet. Quinto, deſtinato die buccina perſonat, confluunt populi in Hebron, quos ille ſibi toto ſuperiore anno demeruerat, acclamatur rex atque inungitur: quin & iuſiurandum fidelitatis eidem præſtitum putat Lyranus, nequid in eo ad regnum deſiderari videretur. Poſtremo venit Abſalon Hieroſolymam Dauidi regnum vitamque ablaturus, quod eo viuo nunquam ſe Regni certum fore poſſeſſorem putaret.

2. Reg. 19. 10.

V. Dauidi nũciatur coniuratio, & vt ſe tum geſſerit.

Interea venit nuncius ad Dauid, & quidem tardius, quod Abſalonis iuſſu viæ cuſtodirentur, vt Rex cum ciuitate imparatus opprimi poſſet. Dixit autem paucis, vt in re trepida nuncius. *Toto corde vniuerſus Iſrael ſequitur Abſalon.* At Dauid in tanto tumultu non eſt oblitus officij boni principis, publicam vtilitatem honori proprio antetulit, dum elegit exprobrabilem fugam, ne populus imparatus ad bellum, reſiſtens armato Abſaloni, concideretur. Ceſſit quoque humiliter vltori Deo, à quo iuxta Nathani vaticinium pœnam hanc profectam intelligebat; dixerat enim ſe malum de domo eius ſuſcitaturum. Itaque calamitatem iſtam non ſolum de manu eius humiliter accipit, ſed auget etiam vltro, dum nudis pedibus, & plorans, & operto capite cum ſuis, reorum in morem ſcandit montem oliuarum, nullo iracundiæ verbo in tyrannum effuſo, ſuam quoque in Deum fiduciam oſtēdit eo pſalmo, quem edidit dum fugeret à facie Abſalonis.

Pſal. 3.

VI. Fugam imperat ſuis, abitque ipſemet.

Rege itaque imperante fugam, ne cum mutua ſubditorum ſuorum cæde veniretur ad manus, omnes qui præſto erant Dauidi, nihil plane repugnarunt, quamuis eſſent omnes viri fortiſſimi, & flos ipſe bellatorum totius Iſraëlis, quibus fuga, præſertim ſine vllo certamine, probroſa videri ſolet: ſed regis arbitrio atque exemplo ceſſerunt. Decem porro concubinas reliquit in arce ad cuſtodiendam domum, non quidem contra vim hoſtium, alioqui præſidium virorum fortium ibi relinquendum erat, ſed vt lenitate ſua copias Abſalonis à cæde atque incendio reuocarent. Sed iam aſſectemur regem profugum domo, incertum loci ad quem ſe reciperet. Niſi quod deſertum verſus, nota ſibi iampridem loca, & frequentata dirigebat iter. Poſtea tamen admonitu Cuſai amici ſui, tranſgreſſus eſt Iordanem. *Egreſſus ergo rex, & omnis Iſrael pedibus ſuis*, ſine vllo curruum aut equorum ſubſidio, *ſtetit procul à domo*, non ingreſſi ſunt domos, vt latè circunſpicerent, ſi quis ad eos de amicis ſe recipere, ſicut poſtmodum factum eſt.

2. Reg. 15. 23. & 28.

VII. Vt eos ordinarit.

Quoniam vero turmatim, & ſine ordine ob feſtinationem egreſſi erant ab vrbe, ſubſtitit Dauid in idoneo aliquo loco extra vrbem, vt ſuum omnibus locum bonus Imperator aſſignaret. Seruatus autem videtur hic ordo, primum vt locum tribuerit antiquis illis ſuis ſociis, & exilij comitibus, qui multis ſub eo confectis ſtipendiis cum eo ſenuerant. Et ſcilicet manebat idem ſexcentorum numerus, ſuffectis ſemper pari numero viris egregiis in defunctorum locum. Medio in agmine erant domeſtici Regis, qui latera eius ſtipabant, vbi & imbellis turba, quæcunque Dauidem ſecuta eſt. Hos poſtremo excipiebant legiones Cerethi & Pheleti, cuſtodes regij corporis. Hi triariorum inſtar erant, qui impetum ſubſequentis ex vrbe hoſtis, ſi res ferret, conuerſis vultibus exciperent, dum rex è re nata conſilium caperet. In luſtrandis autem & ordinandis ſuis, vidit Rex Ethaï Gethæum filium Achis, vt viſum eſt Hebræis, qui recens ad Dauidem, cum quodam ſociorum ſuorum manipulo, venerat, factuſque erat proſelytus, cui cum Dauid reditum perſuadere non poſſet, eandem ſecum aleam tentare permiſit.

Ethaï cum ſuis eum ſequuntur.

VIII. Venit ad Dauidem Abiathar cum Arca.

Dudum iam ex vrbe rex fugitiuus exceſſerat, cum Abiathar pontifex, & Sadoc ſacerdos Dauidis ſtudioſiſſimi, cum filiis ſuis & vniuerſis Leuitis, qui tum erant Hieroſolymis Arcam Domini ad eum ex arce detulerunt, vt pro eo Dominum, cum res ferret, conſulerent: eoſque plerique alij ſecuti ſunt. Cumque Dauid adhuc cis torrentem eſſet, ſubſtitit cum Arca pontifex, dominumque conſuluit de profectione Dauidis, quo ſcilicet eum Dominus abire iuberet. Domino autem nihil reſpondente, intellexit Dauid ſilentium hoc eſſe offenſionis indicium, nec gratum eſſe Domino fieri comitem peregrinationis huius; itaque iuſſit eam in vrbem reportari, ſimulque edidit eximias virtutum notas, religioſiſſimo principe dignas. Dat porro reuertenti pontifici, & ſacerdoti Sadoco in mandatis, vt per filios ſuos Dauidem moneant, quo ſtatu res ſint, quid rerum agat Abſalon, quid moliatur noui, vt pro re nata ſibi conſilium capiat. Cumque didiciſſet Achitophelem cum Abſalone contra ſe coniuraſſe, petiit à Deo infatuari conſilium eius. Id eſt vel ineptum eo conſilium dari, vel ab tanquam ineptum atque inutile repudiari, vti reuera contigit. Qua de re vide quoque pſalmum 54.

Dominus conſultus filet, & Dauid Arcam remittit.

IX. Adorat Ieruſalem verſus.

Interea aſcendit Dauid montem oliuarum, cum ſuo ſuorumque omnium luctu; in ſummitate eius, verſo in Sionem vultu, Deum adoraturus, quod ibi eſſet Arca fœderis ſedes, & ciuitati ſanctæ valedicturus, perinde ac ſi eam vltra viſurus non eſſet, ſed magiſtratu regio, ſi Domino placeret, eſſet abiturus. Ibi ergo dum

erat

Chuſai remittit in vrbem æmulum Achitophelis.

erat vrbem intuens occurrit ei Chuſai, qui cum abeſſet ab vrbe, accepto nuncio coniurationis Abſalonicæ & fugæ Dauidis, ad eum concitus venit, ſed ſciſſa veſte & puluere conſperſus caput, vt cum in maxima amantiſſimi regis calamitate facere par erat, qui ſingulari titulo Amicus regis audiebat. Sed cum Dauid familiariter remiſit in vrbem, deditque in mandatis, vt ſe in gratiam Abſalonis inſinuaret, ad Achitophelis conſilia diſſipanda quod egregiè præſtitit.

Abſalon ingreditur vrbem.

Eoque reuertente in ciuitatem Abſalon quoque ingreſſus eſt Ieruſalem, haud dubie cum plurimo exercitu, paratus enim veniebat ad vim vrbi afferendam, ſi opus foret. Nemine autem reſiſtente, ſed plurimis contra fauentibus, & obuiam honoris cauſa procedentibus, in vrbem, ſine puluere & ſudore, triumphator inuectus eſt.

X. Dauidi occurrit Siba cũ muneribus.

Chuſai adeunte Hieroſolymam, Dauid cœpto itinere progreſſus eſt, cumque tranſiſſet paululum montis verticem, occurrit ei Siba famulus Miphiboſeti. Hic autem occurſus ſic intelligendus eſt. Erat Siba Hieroſolymis cum egreſſus eſt Dauid, cumque celeriter antegreſſus villam aliquam adiit, ibique paratis quamprimum muneribus, rediit Dauidem verſus, eique occurrit, vt illis in regis beneuolentiam percommoda occaſione inſinuaret ſe: moxque per inſignem calumniam, accuſatum herum Dauidi redderet odioſum, ac fortunis omnibus in proprium emolumentum euerteret, quod & conſecutus eſt. Munera fuerunt duo aſini, onuſti ducentis panibus, & centum alligaturis vuæ paſſæ, totidemque adiecit ficuum maſſas, quas vocant palathas, & vtrem vini. Cui Rex *Quid ſibi volunt hæc?* Quo hæc defers? cui vſui? *Reſponditque Siba, Aſini domeſticis regis*, puta mulieribus, *vt ſedeant, panes & palatha ad veſcendum pueris tuis; vinum autem vt bibat, ſi quis defecerit in deſerto.*

XI. Calumniatur herum ſuum.

Quoniamvero nullam faciebat heri ſui mentionem, nec intelligebat Dauid ſuóne ille nomine, an Domini ſui daret, *vbi eſt*, inquit, *filius Domini tui*, Miphiboſethus ſcilicet Ionathæ filius. *Reſponditque Siba Regi, Remanſit in Ieruſalem, dicens, hodie mihi reſtituet domus Iſrael regnum patris mei.* Inepta plane atque inſulſa calumnia; nihil enim in hoc tumultu aut ſerebatur, aut metebatur domui Saulis, ſed regnum Dauidis in Abſalonem transferebatur. Adde quod nihil ineptius ad regnum Miphiboſetho, homine elumbi, & claudo vtroque pede, homine in regni dedecus, aut in lucem edito, aut conſeruato in viuis, vt ea de re neque populus, neque ipſe citra inſaniam cogitare potuerint.

Et decipit Dauidem.

Quid ergo, inquies, Dauide, ſi hæc vera credidit, imprudentius, ſi non credidit, iniuſtius, qui nefariæ accuſationi illam ſubiecit ſententiam, *Tua ſint omnia, quæ fuerunt Miphiboſeth*, qua innocentem atque inauditam, & inſuper miſerabilem, & amantiſſimi ſui Ionathæ filium, omnibus funditus ſpoliabat bonis. Credidit vtique, & improbiſſimi hominis artificio atque impudentia captus eſt, & lapſus facilitate credendi. Sed hæc luculentius in Annalibus explicata reperies, ſtudioſe lector.

n. 39. 40. &c.

XII. Semei maledicit Dauidi.

Hunc porro lapſum, admirabilis patientia, aduerſus impuriſſimi hominis maledicta ſecuta eſt. Cum enim rex progreſſus eſſet vſque Bahurim, oppidum tribus Benjamin, inde egreſſus eſt Semei, vir potens de cognatione domus Saulis, qui Dauidem verſus inambulans, eum conuitiis inuadebat, dicens, *Egredere vir ſanguinum, & vir Belial, reddidit tibi Dominus vniuerſum ſanguinem domus Saul, quoniam inuaſiſti, regnum pro eo. Et dedit Dominus regnum in manu Abſalon filij tui: & ecce premunt te mala tua, quoniam vir ſanguinum es.* Nec contentus hiſce maledictis, etiam *lapides mittebat contra David, & contra omnes ſeruos eius.* Erat videlicet aliquod interuallum inter regem cum ſuis via regia procedentem, & Semei, qui per iugum montis ex latere gradiebatur, idque animos faciebat impudentiæ.

David reprimit ſuos ne eum interficiant.

Ad quæ cum patientia Dauidis obmuteſceret, vt qui in eo agnoſceret caſtigantem Deum, incaluit zelus Abiſai filij Saruiæ, id eſt Dauidis ex ſorore nepotis, Et, *Quare*, inquit, *maledicit canis hic mortuus Domino meo Regi? vadam & amputabo caput eius.* Contumeliam rependit contumelia; nec ægre quod minabatur impleſſet, niſi eius impetum cohibuiſſet Dauid, inſtructus ea cogitatione quam dixi. Cæterum inauditam hanc Dauidis patientiam, & Semei contra ipſum calumnias accuratius pro captu noſtro in Annalibus pertractauimus.

num. 44. ad 57.

XIII. David ſubſiſtit in Bahurim.

Sed maledicum iſtum tantiſper miſſum faciamus, vt Dauidem aſſectemur, qui ex pedeſtri itinere fatigatus, cum populo ſuo reſedit, *& refocillatus eſt ibi*, in oppido ſcilicet Bahurim, quo eum veniſſe paulò ante dictum fuerat. Apparet & ſumptum ibi cibum, vel ex Sibæ commeatu erat: enim hoc tempus matutinum, & forte plerique ieiuni exiuerant, fugam vrgente Dauide. Ab hac autem nonnulla quiete refectis vtcunque viribus, orans & gemens apud Deum ad campeſtria deſerti, vbi condictum fuerat, progrediebatur, eáque meditabatur, quæ mox relata ſunt in pſalmum 142. vt ex eiuſdem pſalmi titulo patet, ipſiſque verbis eius, illis præſertim. *Auditam fac mihi mane miſericordiam tuam, quia in te ſperaui. Notam fac mihi viam in qua ambulem.* Referuntur enim ad expectationem nunciorum Ionathæ, & Achimaas, iuxta quorum monita iter facturus erat. Expectaba. autem nuncios in omnes horas, & ſaltem poſtridie mane; quæ tamen eadem ipſa die ſub noctem accepit, vt mox dicetur.

Vide Ann. an. David 30. nu. 58.

XIV. Chuſai ſe dat Abſaloni. 2. Reg. 16. 16.

Interea Chuſai ad Abſalonem venit, & gratulabundus, *Salue rex*, inquit, *ſalue rex.* Ad quem Abſalon. *Hæc eſt gratia tua ad Amicum tuum? quare non iniſti cum Amico tuo.* Hoc ille nomine vocari ſolebat. Non appellat patrem, ne illud nomen eum, quantumuis ſit impudens, pudore confundat, & dum amicum reprehendit ingratum, accuſet ingratiſſimum filium; neque regem nominat, ne ſeipſum manifeſtæ tyrannidis accuſet. Nec tamen ſerio reprehendit deſertorem patris, qui ab omnibus deſertum voluiſſet. At Chuſai adulatorum aulicorum perſonam egregie ſuſtinens. *Nequaquam*, inquit, perſiſtam in Dauidis amicitia, vel famulatu, *quia illius ero quem elegit Dominus, & omnis hic populus, & vniuerſus Iſrael, & cum eo manebo.* Vide vt ſtatim beneuolentiæ colligendæ cauſa, ei ſcrupulum eximit deteſtandæ tyrannidis, & coniurationis contra patrem ſuum, cum eam nomine diuinæ electionis co-

lorat. Addit & populi totius, quaſi cum Deo conſpirantis, conſenſum, cui propterea fas ſit ipſum Chuſai acquieſcere. Subdit & aliam rationem cur ſeruire debeat Abſaloni: quod auli(ci) n(on) ſolum principi præſenti, ſed eius quoque filiis ſucceſſoribus parere debeant; ſicque infœlix Abſalon proditorem pro amico adeptus eſt.

XV. Achitophel ei ſuadet polluere patris concubinas, & quamobrē.

Dixit autem Abſalonem ad Achitophel: Inite conſilium quid agere debeamus. Alloquitur etiam Chuſai, quem apparet in hoc conſilio diſſimulaſſe mentem ſuam: ne ſi ſtatim reſiſteret Achitopheli, ſuſpectum ſe redderet Abſaloni, ſibique præcluderet aditum, ad iuuandum in re maiori Dauidem. Conſulit ergo Achitophel Abſaloni vt concubinas patris ſui domi relictas polluat, & quidem publicè, vt populus ſciens patrem à filio inexpiabili ſcelere violatum firmius ei, deſperata reconciliatione, adhæreat. Diabolicum plane Achitophelis conſilium, quo vna & eadem opera, plurima, grauiſſimáque damna omnibus afferret. Regi, cui probroſiſſima contumelia inferebatur: Abſaloni, quem adulterum atque inceſtum reddebat, & magis magiſque alienabat à patre, eumque illi maledictioni reddebat obnoxium.

Gen. 49. 4.

Effuſus es ſicut aqua non creſcas, quia aſcendiſti cubile patris tui, & maculaſti ſtratum eius. Deo qui in omni ſcelere offenditur; mulieribus, quæ omnes infames, probroſæ, inceſtæ, adulteræ factæ ſunt. Populo, quem in defectione contra legitimum principem confirmauit, eique ad omnem immunditiam, atque impudentiam viam patefecit. Achitopheli denique ipſi, quem lætum reddidit de vindicato in decuplum adulterio neptis ſuæ. Hoc primum ſtabiliendi imperij Abſalonis fundamentum fuit, ſuo illi populo coniūgendo.

XVI. Suadet & occupari Dauidem imparatū.

Alterum fuit, Dauidem ſummum ac præcipuum noui regni aduerſarium, quanta fieri potuit celeritate opprimere, antequam ſe ille, periculo ſubduceret, & fortior fieret ad reſiſtendum, ſed id conſilium quamuis prudenter excogitatum, & ad perdendum Dauidem valde accommodatum, omnibuſque eius aduerſariis probatum, Deus opera Chuſai diſturbauit;

ca. 17. v. 4.

Diſſuadet Chuſai.

iniecit enim Abſaloni mentem vt Chuſai conſuleret, qui Achitophelis conſilio probabiliter refutato, ſuaſit vt congregato vniuerſo Iſraële, ipſoque Abſalone præſente in medio eorum, ipſum Dauidem aggrediatur, eumque ſiue in acie, ſiue in ciuitate quapiam, multitudine obruat. Id conſilium placuit, quia Abſaloni glorioſior futura erat victoria, quæ alioqui Achitopheli tribueretur; tum etiam quia tutior erat certiorque victoria, quæ ope maximi exercitus quærebatur; tum denique *quia Domini voluntas fuit, vt vtile conſilium Achitophelis diſſiparetur, vt induceret Dominus malū ſuper Abſalone,* vt ait Scriptura, qui tam facile intimo hoſtis ſui amico fidem habuit.

ver. 14.

XVII. Eius monitu Dauid abit trans Iordanem.

Chuſai porro memor curæ ſibi à Dauide impoſitæ, adit quamprimum Abiatharem & Sadochum, & tota re illis expoſita, mittuntur nuncij ad Dauidem, vt ea ipſa nocte Iordanem cum ſuis tranſiret, & vt res ſuas conſtitueret in tuto; ſi forte Achitophel Abſalonem in ſuam ſententiam traduceret. Adierunt ergo regem Ionathas & Achimaas, & ingenti periculo à ſeruis Abſalonis mulieris opera ſuperato, regi migrationem perſuadent, iuxta mentem Chuſai. *Surrexit ergo Dauid* de campeſtribus illis deſerti, *& omnis populus qui cum eo erat*, & intempeſta nocte iter facientes, tanta diligentia vſi ſunt flumine traijciendo, vt albeſcente cœlo, tranſitus omnium terminaretur. Credibile eſt Dauidem tranſito deſerto Ierichuntis veniſſe in Galgala, & Iordanem, vbi quondam Ioſue, traieciſſe, & mox iter verſus Caſtra, quod oppidum Hebræi Manahim vocarunt, direxiſſe, caſtriſque ibi poſitis, quietem aliquam ſuis dediſſe.

2. Reg. 17. 22.

XVIII. Achitophel laqueo ſibi vitam eripit.

Interim Achitophel non diu tulit impunè tam flagitioſa conſilia, ſiue regis ſui perdendi, ſiue tot inceſtis adulteriis publicè violandi. Videas enim poſthabitum conſilium ſuum, ſtabiliendo Abſalonis regno vtiliſſimum, conſilio Chuſai, quod tempus dabat Dauidi colligendi ſui, regnique recuperandi, domum ſuam rediit ibique diſpoſitis rebus ſuis, laqueo ſibi vitam eripuit. Certus Dauidem in hoc bello ſuperiorem fore, & ſibi eo rerum potiente miſerè pereundum. Expertus eſt infelix illius prouerbij veritatem, *malum conſilium conſultori peſſimum.* Et qui conſilio ſuo regem ſuum ad grauiſſima crimina induxit, ipſe ſe, iuſto Dei iudicio, longè grauiori ſcelere caſtigauit, & ſceleratum tyrannum, ſceleratior conſiliarius ad inferos anteceſſit. Vir dignus qui perquam expreſſa eſſet figura Iudæ proditoris, ſicut Dauid Domini Seruatoris.

Vide Ann. n. 80. an. Dauid. 50.

XIX. Abſalon tranſit Iordanem.

Abſalon autem intelligens Dauidem cum ſuis tranſgreſſum eſſe Iordanem, nihil dubitans in celeritate ſpem victoriæ magna ex parte poſitam eſſe, *tranſiuit* etiam ipſe *Iordanem, & omnes viri Iſrael cum eo & caſtrametatus eſt in terra Galaad Amaſā vero conſtituit Abſalō pro Ioab ſuper exercitum.* Erat hic nepos Dauidis ex altera eius ſorore nomine Abigail, itaq; Ioabi conſobrinus erat. Et ſuſpicari libet cum Abulenſi Amaſan ad ſuas partes præmio ampliſſimæ dignitatis fuiſſe traductum, nec recuſauit pugnare contra auunculum, auſpiciis eius, qui pugnabat contra parentem; ſed neutri tantum facinus ceſſit impunè.

Conſtituit Amaſan militiæ ſuæ principem.

Fideliores amici Dauidis fuerunt Sobi, Machir, & Berzelai, viri in ſuis ciuitatibus primarij; quorum primus fuit Ammonita, qui à Dauide loco Hannonis in profligato regno conſtitutus fuerat. Hi ergo ſiue ex condicto, ſiue ſponte quiſque ſua, cum intima Dauidem beneuolentia proſequerentur, ſcirentque ipſum cum ſuis, ab omnibus rebus imp[...]tum, domo profugum euaſiſſe, lautia ad eum miſerunt, de iis quæ erant ad vitæ vſum neceſſaria.

XX. Paratur prælium. li. 7. c. 9.

Deinceps præparantur ad prælium exercitus Dauidis & Abſalonis, deplorabili conditione perſonarum inter ſe pugnantium. Porro Dauid egregius Imperator, conſiderato rerum ſuarum ſtatu, & populo ſuo, qui fuit circiter quatuor millium, vt ait Ioſephus, non duxit operæ pretium muris ſe ſuoſque continere, & obſidionem aduerſariorum expectare, vt qui male inſtructi eſſent ab iis omnibus, quæ neceſſariæ erant ad obſidionem tolerandam. Diuiſit autem trifariam copias ſuas; & dedit tertiam partem populi ſub manu Ioab, qui nihilominus abſente rege toti exercitui præerat, vt militiæ princeps: alteram tertiam partem ſubiecit Abiſai fratri Ioab, reliquo exercitui præpo-

ſuit

fuit Ethai Gethæum: huius enim principis, qui ei conſtanter adhæſerat fidelitatem honorare voluit. Volebat autem ipſe quoque pugnare, & militiæ principem agere ipſe per ſeſe, ſed repugnantibus ducibus ſuis, quòd in ipſius vnius perſona omnia verterentur, & ipſum vnum omnia aduerſariorum tela peterent, acquieuit. Id tamen vnum ſumma cura commendauit vniuerſis, vt viuus ſeruaretur Abſalon: qua commendatione certus de victoria fuiſſe videtur, aut certe ſubintelligebat, ſi viceritis, & ille inciderit in manus veſtras, ſic vt eum & ſeruare poſſitis, & perdere.

Iubet rex conſeruari Abſalonē.

XXI. Committitur prælium & Dauidici vincunt. 2. Reg. 18. 6.

Itaque *egreſſus eſt populus* Dauidicus *in campum contra Iſrael, & factum eſt prælium in ſaltu Ephraim*. Ita dictus videtur locus, vbi olim Oreb & Zeb à Ephraimitis cæſi ſunt, & cæſus eſt ibi populus Iſrael ab exercitu Dauid, factâque eſt in die illa plaga magna viginti millium. Quod autem ſubdit Scriptura *diſperſum fuiſſe prælium ſuper faciem omnis terræ*, ſignificat Iſraelitas, cum impetum Dauidicorum ferre non potuiſſent, in fugam auerſos, quo quemque impetus, & ſpes euadendi ferebant, eo proripuiſſe ſe. Ergo & in ſaltum auium conciti ferebantur, & in terræ voragines hoſte à tergo imminente, abiiciebant ſe, ne gladio vel haſta confoderentur, & ex caſu diſrumpebantur, & mox alij ab aliis oppreſſi ſuffocabantur, ſicque factum eſt, quod ait Scriptura, vt multo plures eſſent, *quos ſaltus conſumpſerat, quam quos vorauit gladius*. Itaque crebræ foueæ ſyluæ illius, multis corruentibus & ſemiuiuis, ſepulchrorum loco fuerunt.

XXII. Fugit Abſalon & comprehenditur à quercu.

In hac fuga non vltimus Abſalon, qui dum mulo inſidens concitus fertur ſubter condenſam quercum & magnam, adhæſit caput eius quercui, & illo ſuſpenſo inter cœlum & terram, mulus cui inſederat pertranſiuit. Nulla eſt capillorum in Scriptura mentio, etſi plerique omnes vulgo capillis quercui colligatum putent. Dicendum videtur infelicem Abſalonem caput ita inſeruiſſe ramis arboris, vt iis collum eius conſtringeretur, vnde mente confuſa ſeſe expedire non poſſet, donec ſuperueniret hoſtis à quo haſta confoſſus interiret. Et certe vt abſurdum eſt ſolam cæſariem temerè implicatam ramo, armati viri contra nitentis corpus ferre potuiſſe, ita probabile eſt quod Ioſephus adiecit, ventilatam comam, nam galeam facilioris & certioris fugæ cauſa depoſuerat, aſperæ arbori ſeſe implicuiſſe, & cincinnis intricaſſe, vt lignis & capillis, quaſi cippo & funiculis teneretur.

l. 7. Ant. c. 9.

XXIII. A Ioabo interficitur.

Id cum vidiſſet vnus de gregariis militibus, non eſt auſus filium regis, principem hoſtilis exercitus depoſitum ex arbore comprehendere reddendum patri, vt ille iuſſerat, aut veritus ne ille elaberetur, aut opima hæc ſpolia militiæ principi reſeruare volens. Itaq; rem Ioabo nunciat, qui contempto Regis imperio, quo viuus ſeruari iubebatur, vt pœnitentiæ locum peccatori daret, tulit tres lanceas, ſiue tria ſpicula, vt eſt in Hebræo, & perfoſſo pectore infixit ea in corde Abſalon. *Cumque adhuc palpitaret, hærens in quercu, concurrerunt decem iuuenes armigeri Ioab, & percutientes interfecerunt eum*, motus ac ſenſus expertem penitus reddiderunt, bis enim interfici non potuit. Quo facto Ioab etſi nocentiſſimum iuuenem interfecit, & in bello iuſtiſſimo,

Aug. l. 3. de doct. Chriſt. c. 21. 2. Reg. 18. 15.

graui tamen ſcelere obſtrinxit ſeſe, quod regis filium, contra ſeueriſſimum ſui regis imperium, ac proinde iniuſtè, occidere nō dubitarit. Cuius criminis argumentum eſt, quod eum Dauid dignitate ſua deiicere voluit, & moriturus eius cædem Salomoni mandauit, nulla tamen ibi facta mentione Abſalonis.

XXIV. Projicitur in foueam, & lapidibus obruitur.

Cecinit autem Ioab buccina, & retinuit militem ſuum ne perſequeretur vltra fugientes, *volens parcere multitudini*, quam iam ſatis viginti millium cædes caſtigauerat. Iidem milites tulerunt Abſalonem de quercu, & proiecerunt eum in ſaltu in foueam grandem, & comportauerūnt ſuper eum aceruum lapidum magnum nimis. Noluit Ioab corpus deferri Hieroſolymam, ibique honorificè ſepeliri, ſiue in pœnam improbiſſimæ coniurationis in parentem ſuum, ſed in compendium ſepulchri, in foueam quaſi in cloacam temerè ac contemptim proijci: ſiue ne oculi augerent dolorem parentis, quem certo ſciebat acerbiſſimum fore. Hic finis miſeri Abſalonis, hic exitus illum forte tulit, prolapſas videntem repentino caſu ſpes omnes fortunaſque ſuas, imo & corpus, & vitam, animo inſuper in interitum ruente ſempiternum. Ita interiit paucorum dierum, vel ad ſummum menſiū rex, aut potius tyrannus iniuſtiſſimus, regno per ſummū ſcelus acquiſito, per ſummā nequitiā cōfirmato, per ſummam celeritatem amiſſo. Et qui dudum temulento Ammoni fratri, animæ ſimul & corporis exitium frater intulit, nunc à cōſobrino, geminata quoq; morte trucidatur. Et cuius cor ambitione, luxuria, crudelitate æſtuauerat, idem merito tribus ſpiculis confixum fuit. Qui decém patris concubinas inceſte fœdauerat, à decem iuuenibus vulneribus deformatus eſt: & qui totum populum ciuili bello turbauerat, à toto populo lapidibus obrutus eſt. Remâſitque titulus tantum *manus Abſalonis*, in columna quam ille ſibi in valle regis in monimentum erexerat.

Epitaphiū eius.

XXV. Mors Abſalonis innoteſcit Regi, qui eum luget

Supereſt vt luctuoſam de inimicis ſuis victoriam regis denunciemus. Eo munere functi ſunt Achimaas & Chuſi, ſed ille nunciata victoria, mortem Abſalonis diſſimulat, quam Chuſi nunciauit, dicens, *fiant ſicut puer*, Abſalon *inimici Domini mei Regis*. Intellexit rem Dauid, & forte modum ſciſcitatus eſt, & didicit Ioabi facinus, & in præſentia diſſimulauit, mœrorem tamen ſuum apertis vocibus prodidit, cupiens Abſalonis vitam ſua morte redemiſſe: quamuis occultandi eius cauſa aſcenderit *cœnaculum portæ*, ſuperius videlicet tabulatum, quod imminebat portæ, ad quam ſederat Dauid, expectans nuncium, ibique fleuerit. Neque enim decebat regiam maieſtatem, coram populo lacrymis ſeſe muliebriter, lamentiſque dedere. Res tamen & Ioabo, & victori exercitus innotuit, qui audiens Regem lugere filium ſuum, declinauit ab vrbis ingreſſu, non ſecus ac victi ſolent, timens occurrere Dauidi, quaſi particeps cædis filij eius.

Cum metu exercitus ſui.

XXVI. Ioab regē adit & obiurgat.

Interea Ioab, qui cauſa vnica erat luctus iſtius, veritus ne populus hanc ſiue verecundiam, ſiue timorem in audaciam & defectionem verteret, ſibique deſerto Dauide conſuleret, niſi ipſe luctu quamprimum depoſito, præ ſe ferret ſe approbare quæ facta fuerant, ad eum ſeorſim adiit, & mira orationis libertate

eum hominum conſuetudinem deuitantem, ingenti periculo propoſito abduxit à luctu. Vt autem Ioabi oratio miram ſpirat hominis confidentiam, atque licentiam, quam non ſolum regius ſanguis, ſed multa etiam in Rempub. merita, & prudentia rerum gerendarum acuebant; ita Dauidis factum ſingularem eius manſuetudinem prodit, qui ſubditi ſui audaciam, ne minimo quidem verbo reprehendit: neque in eum, vt iuſſionis ſuæ in re tanta ſuperbum violatorem, inuectus eſt, non ignorans eſſe tempus tacendi, & tempus loquendi. Quin potius quaſi non à ſubdito, ſed à Domino, non à nepote, ſed à parente reprehenderetur, non ab eo qui intuliſſet, ſed qui accepiſſet iniuriam, ei morem gerens, tacitus ſurrexit è loco, vbi ſedebat lugens, & ſedit in aula quadam ad vrbis portam, ibique adeuntibus fecit copiam ſui, quo audito omnis multitudo venit ad eum. Qui autem ſecuti fuerant Abſalonem, ad ſua quiſque dilapſi ſunt, dum aliqua reconciliationis occaſio naſceretur.

Dauidis manſuetudo.

XXVII. Studet reconciliando ſibi populo ſuo.

Parta porro de inimicis victoria, & tyranno ipſo de medio ſublato, poterat Dauid victricia ſigna, legioneſque aduerſus Hieroſolymam, ac deinceps in reliquam regionem populabundus inferre, & turbatos aduerſarios in poteſtatem redactos male mulctare, ſed humanitas clementiſſimi principis aliam viam, in regno ſibi recõciliando, ſequendam eſſe perſuaſit. Itaque per amicos populum ſollicitauit, & ad ſpem veniæ erexit, tantumq; profecit, vt Optimates Iſraelis populum obiurgarent dicentes, *vſquequo ſiletis, & non reducitis regem?* Ex qua reprehenſione tarditatis, & ceſſationis rectè colligimus, non ſtatim à morte Abſalonis, & populi fuga reductum eſſe regem, ſed dum rex in ciuitate Manahim in hybernis ſubſiſtit cum ſuis, iſtam reconciliationem in ſingulis tribubus per amicos Dauidis, non irrito labore, procuratam. Obtinuerunt enim vt communi conſenſu legatos mitterent ad Dauidem, per quos ſe illi offerrent ſubditos ſicut prius, & veniam de præterita culpa poſtularent. Ea legatio apertè ponitur a Septuaginta, *Et concilium*, inquiunt, *totius Iſrael venit ad regem*, eáque mox in vulgata ſignificatur illis verbis, *Sermo autem omnis Iſrael peruenerat ad regem in domo eius.*

Iſrael mittit ad eum legatos.

2. Reg. 19. 11.

XXVIII. Dauid Iudam per amicos ſollicitat.

Ægre autem ferebat Dauid Iudam & Ieruſalem eodem officio non fungi, & qui priores in culpa fuerant, non etiam cæteros in ſatisfactione anteuertere; vt qui intelligeret id vel maxime neceſſarium eſſe, vt res tota ſine bello confici poſſet. Priuatas ergo literas miſit ad Abiatharem, & Sadocum ſacerdotes, quibus monebat vt loquerentur ad maiores natu Iuda, eosq; de tarditate ſua, in quærenda reſtitutione regis, caſtigarent, vt qui nouiſſimi functuri erãt officio, quod omnium primi occupare debuiſſent, vt qui regem ſanguine propius attingerẽt. Quoniam vero Amaſa, Dauidis ex ſorore nepos, quem Abſalon militiæ ſuæ principem conſtituerat, & infeſtis in eum ſignis in acie concurrerat, veritus periculum ſuum, multum impedire poterat, ne Ieruſalem, & tota tribus Iuda ſe Dauidi reſtitueret, & vice verſa eam reſtitutionem multum poterat promouere, eum duplici telo oppugnauit ac vicit, altero decoris & honeſtatis, quod ſibi proxime ſanguine iunctus eſſet; altero ſpei & vtilitatis, promiſſa ei ſuprema militiæ, loco Ioabi, præfectura. Eum enim abdicare voluit, tum ob cædem Abſalonis, & Abneris, tum pertæſus morum eius, atque ſuperbiæ.

Et nominatim Amaſan, cui Ioabi officium deſtinat.

XXIX. Irrito decreto.

Irritum tamen fuit hoc Dauidis de Ioabi abdicatione, & Amaſæ promotione decretum, quod Deus illum aliquanto tardius, iſtum citius punire ſtatuiſſet, eiuſque in Auunculum ſuum perfidiam vindicare. Non fuit tamen irrita Dauidis ad ipſum, aut ipſius ad populum Iuda adhortatio. Is enim *inclinauit cor omnium virorum Iuda*, in vnam eandemque ſententiam, *miſeruntque ad regem dicentes, Reuertere tu, & omnes ſerui tui.* Vno verbo ſignificatur paratam eſſe tribum Iuda, ad eum cum omnibus ſuis, honorificè, vt regem decebat, excipiendum: nec officio procedendi obuiam defuturos vt ex ſequentibus patebit.

ANNVS MVNDI 3010.

DAVIDIS 31. ABIATHARIS 36.

EVPALIS 20. Imperij Aſſyr. 1079.

ANTE CHRISTVM 1043.

I. Ratio temporis, & res anni huius. Annus Sabbat. 61.

PRimus hic annus quartæ Decadis regni Dauidis, qui ei in regnum ſuum reduci lætus illuxit, lætus & populo tenuiora cum eſſet Sabbaticus ordine ſexageſimus primus. Nec tamen ſolidè lætus fuit, plus quippe abſynthij videtur habuiſſe, quàm mellis. Etſi enim ita lætatus eſt, vt tanquam in die ſolennis lætitiæ, ſontem meritiſſimo ſupplicio afficere nefas eſſe duceret, diceretque, *An ignoro hodie me factum regem ſuper Iſrael?* Cædes tamen Amaſæ, noui principis militiæ, per proditionem à Ioabo perpetrata, & tribuum contentio, quæ in apertam denique defectionem euaſit, hanc lætitiam valde diluit. Sed læta prius, vt ratio temporis exigit, videamus. Exiſtimamus autem iuxta ea quæ ſuperiore anno diſputata ſunt, cum primum ſe annus aperuit, regem traieciſſe Iordanem; indeq; cum magna populi parte veniſſe Ieroſolymam, cum iam menſibus hybernis variè à tribubus hæc reductio agitata fuiſſet, adeo vt ſeſe mutuo tarditatis arguerent.

1. Reg. 19. 22.

verſ. 9. 10

II. Iudas præuenit Iſraelem in reducendo Rege.

Cum ergo Iſraelis legati, paterna à Dauide accepti beneuolentia, ad ſuos reuerſi eſſent, cũ mandaris vt Regi Iordanem trãſituro adeſſent, & Hieroſolymam petentem comitarentur, cum primum eis Regis profectio innotuiſſet. Et iam tempus profectionis appeteret, tribus Iuda cupida demonſtrandi ſuam, erga Dauidem ſuum beneuolentiam, ipſa eius adeundi celeritate, deſtinatum reuerſioni tempus anteuertit, venitque in Galgala, indéque Iordane tranſmiſſo, regem adiit. Dauid autem, qui æmulabatur gloriam tribus ſuæ, audito eius aduentu, maturius etiam ipſe, non expectatis cæteris tribubus, Caſtris egreſſis, Iordanem verſus, & locum traiectioni deſtinatum iter intendit. Abeuntem regem circumpoſitæ tribus trans Iordanem agnouerunt, celeriterque ad regem profectæ ſunt: atque ita factum eſt, vt Dauide Iordanem tranſeunte, tota illi Iudæ tribus adeſſet, & media tantum pars de populo Iſrael.

Cumque

Cumque iretur Hieroſolymam, exortum eſt in itinere Iſraelem inter & Iudam, ex æmulatione iurgium: quæ occaſio fuit, vt nondum ſatis coagmentata cicatrix, Seba claſſicum inſonante, facile diuelleretur.

III. Semei officioſe ambit à Dauide veniam.

Quoniam autem tribus Iuda in Galgala & Iordanem venire non poterat, quin per mediam tribum Benjamin iter faceret, facile fuit Semei, qui in ea morabatur, tota de re quamprimum fieri certiorem. Præſertim cum rebus in contrarium verſis, veniam de ſcelere ſuo, ſingularibus aduerſus Regem obſequiis, ſatageret obtinere. Apparet autem Tribunum fuiſſe in tribu ſua, qui cum mille virorum comitatu venerit; & erat alioqui vir potens de cognatione domus Saul. In eo numero videtur fuiſſe Siba, cum quindecim filiis, & viginti famulis; & Miphiboſeth Ionathæ filius, omnes enim ad eandem tribum pertinebant. Iſti ergo cum veniſſent cum viris Iuda in occurſum regis, *irrumpentes Iordanem ante regem tranſierunt vada, vt traducerent domum regis, & facerent, iuxta iuſſionem eius.* Nimirum plurimi eorum in equis inſidentes animosè ingreſſi ſunt in aquas, vada commodiſſima explorantes, ne quod periculum tranſeunti regi, aut eius familiæ crearetur; quam tranſiſſe nauigio, ex Hebræo intelligitur.

IV. Et eam humiliter petit.

Cum primum autem Semei Iordanem tranſiſſet, ſub ipſum tempus, quo rex erat tranſiturus, proſtratus coram ipſo veniam petiit illatæ à ſe in eum iniuriæ, cupiens eam obliterari, & præſenti officio compenſari, quod primus ex omni domo Ioſeph, id eſt ex omnibus tribubus, præter Iudam, in occurſum regis venerit. Et videbatur inflecti ad lenitatem Dauid, cum Abiſai zelans pro honore regis ſui, *Nunquid pro his verbis,* inquit, *non occidetur Semei, quia maledixit Chriſto Domini?* Hic eſt ille idem Abiſai Ioabi frater, qui dudum dixerat, *Quare maledicit canis hic mortuus Domino meo regi? vadam & amputabo caput illius.* Sed quemadmodum tunc, ita & modo, à manſuetiſſimo Dauide, cum eadem obiurgatione repulſus eſt, *Quid mihi & vobis filij Saruiæ?* Quid veſtra intereſt, ſi ego miſericors eſſe voluero? Quid zelamini pro me, *& efficimini mihi hodie in ſatan?* id eſt aduerſarium. Erat enim reuera hoc conſilium inimici, & regiis negotiis valde aduerſarium. Mors enim Semei omnes tribus alienas à Dauide reddidiſſet, dum de venia deſperarent, parque ſupplicium ſibi formidarent. præſertim cum hæc dies recuperati regni, lætitiæ eſſet non animaduerſionis. Ideoque rex cum iuramento promiſit ei non moriturum, quod ne violaſſe poſtea videatur, cum eum à Salomone puniri iuſſit; dicendum videtur Dauidem non fuiſſe obligatum ad mentem Semei veniam promittere, vel iurare. Vide alias in Annalibus reſponſiones.

Repellitur ab Abiſai, rege improbante. 2. Reg. 19. 20 21. 2. Reg. 16. 9.

An ſiclè & cum periurio.

num. 14. & 11. anni ſequent.

V. Miphiboſeth adit regem.

Hoc ipſo tempore *deſcendit Miphiboſeth in occurſum regis, illotis pedibus, & intonſa barba,* addunt etiam Septuag. neque reſectis vnguibus, *veſteſque ſuas non lauerat, à die qua egreſſus fuerat rex, vſque ad diem reuerſionis eius in pace.* Totum videlicet exilij Dauidici tempus, in luctu poſuit, quem in corporis, & veſtium neglectu præ ſe tulit. Intelligebat enim quantam in rege humaniſſimo regno ſuo pulſo iacturam feciſſet. Et tamen infelix hominem ſceleratum inuenit, & quidem ſeruum ſuum, qui atroci calumnia eum apud regem ambitionis accuſaret; neque regia tantum beneuolentia, ſed omnibus etiam fortunis indigniſſimè priuaret. Is ergo cum primum regi factus eſt obuius, ab eo rogatur, cur cum ipſo non veniſſet. Etſi enim illi futurus erat oneri, oportebat tamen vt ipſe ſe ad officium paratum offerret. Apparet Dauidem, qui iam calumnia Sibæ præuentus fuerat, quæſiſſe occaſionem ipſum obiurgandi, vt qui nondum eſſet illo errore liberatus.

VI. Cauſam ſuam agit apud Dauidem.

Miphiboſeth autem crimen in calumniatorem deonerat, qui per contemptum, Domini mandatum ſeruus neglexerit, & impedierit ne poſſet officio regi debito fungi, neque eo facinore contentus, adiecerit etiam horribilem calumniam, herum ſuum accuſans maieſtatis apud regem, quaſi in ſpem regni eo abdicato eſſet erectus. Nec dubitauit Miphiboſeth quin rex pro ſua ſapientia Sibæ improbitatem facile deprehenſurus eſſet, vt qui eſſet quaſi angelus Dei; & videret quàm parum probabilitatis haberet accuſatio, quamuis in materiam ſuſpicioſiſſimam incidiſſet. Nam & ad regnandum erat ineptiſſimus, ſi maxime voluiſſet; & perpetuo luctu oſtenderat quantum regis calamitas ipſi grauis eſſet, à quo, maximo beneficio, atque honore affectus fuiſſet, quem poſuiſſet inter conuiuas menſæ ſuæ, quem tamen tanquam pertinentem ad Saulis familiam, interficere potuiſſet.

VII. Iniuſtum regis in hac cauſa iudicium.

Vides Miphiboſethum excuſantem Dauidem, quẽ de ſuperiore iudicij iniuſtitia erubeſcentem videbat, nec velle pudore impeditum priorem ſententiam penitus antiquare, neq; Sibam bene de ſe meritum vehementius contriſtare. Sed debuit profecto in male promiſſis fidem reſcindere, nec erubeſcere in turpi iudicio maturè decretum, & non peccatum vetus nouo cumulare. Neq; fas fuit, adulatoriis muneribus deuictum, agnitam iniuſtitiam non emendare, & criminoſum hominem non diligentius excutere, ac punire, ſic vt qui per fraudem aliena bona fuerat adeptus, amitteret etiam ſua; & inſuper morte iuſtiſſima lueret calumniam in hominem innocentem, imo Dominum ſuum, eumque afflictum & conditione miſerabilem. Nihilominus, *Tu & Siba,* inquit rex, *diuidite poſſeſſiones:* vterque veſtrum altera parte bonorum contentus ſit, vt neque vnus omnia amittat, neque alter acquirat omnia. Sicque in hac cauſa tripliciter peccaſſe Dauidem fatentur interpretes. Nam & Miphiboſethum nihil commeritum indicta cauſa primum omnibus fortunis euertit. Deinde cognita veritate, homini calumniam paſſo non reſtituit bona ſua, ſed eorum partem duntaxat. Tertio improbiſſimum heri ſui calumniatorem non puniuit, ſed paſſus eſt calumniam illi eſſe fructuoſam, ad improborum audaciam nutriendam.

verſ. 29. Et culpa triplex.

VIII. Gratitudo eiuſdem erga Berzellai.

Vt autem redeamus ad comites Dauidis Iordanem tranſeuntis: in iis quoque fuit Berzellai Galaadites, de Dauide benemeritus; cui cum rex vicem reddere cuperet Hieroſolymis, excuſauit ille ætatẽ octogenariam, aulicæ vitæ parũ idoneam; ſubſtituit autem filium ſuum, qui regi commodius famulari poſſit, cuius deſiderio Dauid acquieſcit, ſpondetque ſe in eum pro

parentis voluntate, & eiuſdem loco beneficum fore; idque & viuens cumulatè præſtitit, & moriens iuſſit Salomonem filios Berzellai perpetuos habere conuiuas. Tranſiuit ergo Rex cum vniuerſo populo, qui cum eo erat, tranſiuit & Berzellai, quem cum peramanter complexus, eique bene precatus eſſet, dimiſit eum, qui & reuerſus eſt in Rogelim ciuitatem ſuam, filius autem eius ſecutus eſt regem, eique deinceps adhæſit.

IX. Iurgium tribuum contra Iudam, apud Regem.

Tranſmiſſo flumine *rex profectus eſt in Galgalam, & Chamaam cum eo*, atque adeo Semei, & Siba & Miphiboſeth, & omnis populus Iuda, qui affuerat regi tranſeunti, vna cum dimidia parte cæterarum tribuum, quæ turmatim ad regem concurrebant, ægre ferentes ſibi non ſignificatum regis diſceſſum, neque expectatum paulìſper aduentum ſuum. Cum autem iam omnes conueniſſent, & Dauid iam non longe abeſſet ab vrbe regia, vt putat Abulenſis, regem ſubirati adierunt, *& quare*, inquiunt, *te furati ſunt fratres noſtri viri Iuda, & traduxerunt regem, & domum eius Iordanem?* Dolebant Iſraelitæ contemptos ſe à Iudæis, qui gloriari voluiſſent Dauidem à ſola ſua tribu regno reſtitutum: eaque de cauſa regem furtim, non monitis aliis abduxerat: verebáturque ne hanc tarditatem, quæ nulla ſua culpa contigerat, rex acciperet, quaſi exiguæ beneuolentiæ argumentum. Quem propterea neque accuſare audebant, etſi eius fuerat omnes tribus conuocare ad certum diem, & ante illum non diſcedere: ſed eam accelerationem crediderunt à ſuperbia Iudæorum fuiſſe profectam.

q 33. in c. 19.

X. Durior Iudæ reſponſio dat cauſam defectioni.

Hic cum exortum eſſet inter tribus iurgium & alij ſe aliis viciſſim præferrent, incaluit ſpiritus regiæ tribus, cernens ſibi non concedi regem ſibi eſſe propiorem quam cæteris tribubus, quod tamen extra controuerſiam eſſe videbatur. Itaque *durius reſponderunt viri Iuda, viris Iſrael*, quibus autem verbis vſi fuerint proditum non eſt. Valde tamen aſſentior Toſtato, dicenti probabile eſſe dixiſſe Iudam, non ſolum Iſraelem non eſſe regi ſe propiorem, ſed nihil ad eum pertinere. Quod non obſcurè colligitur ex verbis Sebæ de tribu Benjamin, qui mox inclamauit apud cæteras tribus. *Non eſt nobis pars in Dauid, neque hæreditas in filio Iſai*, quæ ille videtur ex Iudæorum verbis ſublegiſſe, & quaſi exprobrando vſurpaſſe. Valde porro mirum eſt regem non compeſcuiſſe haſce turbas; neque vtriſque ſilentium pro ſua autoritate impoſuiſſe, præſertim cum non ſolum coram ipſo, ſed pro ipſo, & de ipſo eſſet exorta contentio. Certe Abulenſis non dubitat hoc loco Dauidis deſiderare prudentiam, & humani aliquid aduerſus tribum ſuam paſſum fateri, qui æque omnium pater eſſet & princeps. Quod ſi fatemur, licet illico agnoſcere caſtigantem Deum, qui hunc triumphum reddiderit luctuoſum, & vix abſterſas pro Abſalone lacrymas renouarit. Vſque adeo placitum eſt Deo rebus aduerſis ſeruorum ſuorum vel exercere virtutem, vel punire peccata, vel merita cumulare.

An cum Dauidis culpa?

XI. Seba dux ſeditionis, ac belli ciuilis. 2. Reg. 20. 1.

Cum ergo princeps tribuum grauiter ferrent duriorem Iudæorum reſponſionem, & Dauidem ſibi iniquiorem putarent, ab eo corpore ſimul, animóque auertuntur. Infeliciter autem tum contigit, vt ibi *eſſet vir Belial nomine Seba* de tribu Benjamin, & quidem de principibus eius, atque adeo de cognatione Saulis, vt plerique putant; neque enim alioqui populum ad ſe tam facile traxiſſet. Hic ergo parum alioqui in Dauidem propenſus, hac occaſione arrepta factus eſt vnguis in vlcere, vt regnum à Dauide in Saulis aut familiam, aut tribum reduceret. Ergo cum buccina cecinisſet, vt ſibi faceret audientiam, facto ſilentio, clamauit, *Non eſt nobis pars in Dauid, neque hæreditas in filio Iſai, reuertere in tabernacula tua Iſrael.* Efficax fuit feralis illa buccina, cæteris tribuum proceribus in præſenti ira facile obſecundantibus, & ſuos ſingulis ſecum exemplo ſuo atque autoritate trahentibus, Itaque *ſeparatus eſt omnis Iſrael à Dauid, ſecutuſque eſt Seba filium Bochri.* Viri autem Iuda adhæſerunt regi ſuo, à Iordane vſque Ieruſalem, quaſi dicat, à cæteris autem media in via deſertus eſt.

XII. Rex concludit concubinas. 2. Reg. 20. 3.

Cumque veniſſet rex in domum ſuam in Ieruſalem, ibi veſtigia præcedentis coniurationis inuenit, decem nimirum mulieres concubinas, quas publicè fœdauerat Abſalon, cum ibi relictæ fuiſſent à Dauide *ad cuſtodiendam domum, & tradidit eas in cuſtodiam*, non quidem in vincula, ſupponens eas inuitas cum tyranno peccaſſe, ſed in liberam cuſtodiam, ne à Dauide deſertæ furtim cum aliis, cum regis dedecore conſueſcerent. Alimenta quoque eis præbuit, ſiue mercedem præcedentis famulatus, ſiue quia clauſis non licebat alios accipere viros, à quibus ſuſtentarentur. *Et non eſt ingreſſus ad eas*, quia factæ erant quaſi nurus ipſius, per coniunctionem cum filio eius Abſalone, quamuis affectu non maritali. *Sed erant clauſæ vſque in diem mortis ſuæ, in viduitate viuentes*, id eſt in cælibatu: neque enim erant propriè viduæ, cum viueret adhuc earum maritus, ſed in omni deinceps continentia perſeuerarunt, inſtar monialium Deo conſecraturum. Eas quoque ſegregando prouidit, ne dum in oculos hominum incurrerent, renouaretur memoria flagitij impuriſſimi Abſalonis, quod in Dauidis contumeliam redundabat.

XIII. Et curam militiæ dat Amaſæ Ioabo abdicato. 2. Reg. 19. 13.

Hoc negotio celeriter expedito, rex proſpiciens bellum ciuile ſuccreſcens, vocato ad ſe Amaſa, cui nuper militiæ promiſerat principatum, iuſſit conuocari in diē tertiū omnes viros Iuda, eumque adeſſe præſentem, nimirum vt militi nouū præficeret Imperatorem, & militem Imperatori commendaret. Qui dum dat operam vt quam numeroſiſſimo inſtructus exercitu, contra Sebam & decem tribus pugnaret, & certiorem victoriam reportaret, moratus eſt vltra conſtitutum à rege diem; qui interea angebatur, vidēs difficiliorem in dies reddi victoriam, viribus creſcente aduerſario; cū ipſe nollet Ioabi opera in hac expeditione vti. Itaq; iuſſit fratrem eius Abiſai, cum copiis quæ erant ad manū, perſequi Sebam, ſperans fore vt cum reliquo exercitu Amaſa, ſe illi cum ſummo imperio adiungeret. Nec minus Ioab cum fratre & domeſticis copiis contra Sebam profectus eſt.

XIV. Quē Ioab per proditionem interficit.

Qui cū progrederentur Septentrionē verſus, Amaſa cum ſuis conſecutus eſt eos, *iuxta lapidem grandem, qui eſt in Gabaon*, circa quem iam ante annos viginti octo Ioab contra Abnerem

pugnarat,

pugnarat, initio ducto à gladiatorio certamine. Ibidem nunc per ſpeciem beneuolentiæ complexus Amaſan, cum pugione confodit; minimè quidem innocentem, ſi quis deſertum ab eo regem, eundemque auunculum ſuum, vt tyranno adhæreret, recordetur. Sed Ioab fuit multo nocentior, licet mala eius voluntate Deus ad puniendum Amaſan vſus fuerit, qui prætexta cum conſobrino amicitia, improuiſo ferro, indicta cauſa, ignorante, atque inuito principe, nihil ab eo violatus, inuidia ſtimulante peremerit. Inſtar enim mortis Ioabo erat, poſt trigeſimum denique annum, de ſupremo, ſecundum regem, dignitatis gradu ignominioſè deturbari. Ipſo autem occiſo perſuaſum habebat neminem toto regno fore, qui eam dignitatē auderet admittere, illius metu qui duos iam regij ſanguinis principes, illius ſibi conſeruandæ cauſa, per inſidias trucidaſſet.

2. Reg. 20. 9.

XV. Dauide lugente, ac diſſimulante.

Id facinus magnum attulit Dauidi mœrorem, cum tamen diſſimulandum putauit, ne qui recenti ſeditione vndecim tribus amiſerat, Iudam quoque, in ipſius ac fratris poteſtate poſitum, amitteret. Nec tamen pœnam ignouit, ſed in tempus idoneum diſtulit. A Ioabo autem interea quandam quaſi tyrannidē patiebatur, quam nec ferre liberet, nec auferre poſſet. Idoneam tamen patiendi ac diſſimulandi materiam Ioabus ipſe ſuppeditauit, cum motus à Seba excitatos compreſſit. Videri enim vulgo potuit Dauidem, in gratiam egregij facinoris, improbum illud ignouiſſe, eumque rurſum militiæ principatu donaſſe, quamuis ipſe ſe potius nunc militiæ principem feciſſet, quam à Dauide factus eſſet. Iacebat Amaſa contrucidatus in via, & in ſuo ſanguine tabeſcens, tranſeuntes ad ſui ſpectaculum trahebat, quorum aliqui etiam inſultabant, quod Ioabi loco eſſe voluiſſet. Denique in vrbem delatus, multo cum Dauidis luctu, honorificè ſepultus eſt.

XVI. Seba obſidetur, atque interficitur.

Porro Seba tranſierat per omnes tribus Iſrael, omneſque viri electi congregati fuerant ad eum. Nimirum à tribu Iuda digreſſus, adierat tribum Benjamin, & Epraim, cæteraſque, perueneratque ad tribum Nephtalim, quæ eſt vltima ſeptentrionem verſus, in qua eſt Abela, vbi ille ſubſtiterat. Quod vbi didicit Ioab, qui eius veſtigia ſectabatur, obſedit vrbem, eiuſque muros deſtruere moliebatur, & videlicet per vim in illam irrumpere. Quo cognito ciues de ſalute ſua, & vrbis incolumitate ſolliciti, ſtatuunt periculo eximere ſeſe, iſtius aduenæ deditione. Id vt Ioabo nunciaretur mittitur ſuper muros mulier: ibi enim poterat mulier tutius quam vir aliquis ſubſiſtere. Sed & ſapientiæ illius id datum eſt. Cum enim ad naturales mulieris illecebras acceſſerit opinio ſapientiæ, propter inſolentiam rei ſunt admirationi, & facilius à viris impetrant quod cupiunt. Ergo inde mulier Ioabum euocatum alloquitur, qui dedi ſibi vult Sebam; eius caput illa promitrit, eóque è muro deiecto ciuili bello finis imponitur. Et Ioab ad regem, recuperata ipſius permiſſu dignitate, reuertitur, dum tempus ferat, vt regi meritas pendat pœnas.

ANNVS MVNDI 3011.

DAVIDIS 32. ABIATHARIS 37.

EVPALIS 21. Imperij Aſſyrior. 1080.

ANTE CHRISTVM 1042.

I. Primus annus famis apud Iſraelitas. 2. Reg. 21. 1.

Facta eſt fames in diebus Dauid tribus annis iugiter, quam Ioſephus, ſecutus ſeriem narrationis Scripturæ, poſt prædictum ciuile bellum credit exortam: nec apparet vlla ratio cur alio referenda ſit. De eius cauſa dicetur anno tertio, quo diuinitus reuelata perhibetur. Si enim prius cauſam famis, eiuſque remedium didiciſſet Dauid, prius vtique illam, adhibito remedio depuliſſet: quæ cauſa illi citra reuelationem in mentem venire non potuit. Et vt cogitaſſet Gabaonitas iniuſtè à Saule vexatos, credere potuit hanc culpam, morte Saulis, & filiorum eius, expiatam.

II. Ionica emigratio.

Porro centeſimus & quadrageſimus exciſæ Troiæ annus, qui in hunc annum cadit, ab antiquis Ionica emigratione celebratur, Eratoſtene, Plutarcho, Clemente Alexandrino, Euſebio, quando vt ſcribit Velleius Paterculus, magna vis Græcæ iuuentutis, abundantia vitium ſedem quæritans, in Aſiam ſe effudit. Id autem Ione duce factum ait. Quod nos in Annalibus improbauimus, ſecuti potius Pauſaniam, qui emigrationis huius cauſam, refert in exortam inter filios Codri regis Athenienſium diſſenſionem, cum Nileus Medontis imperium detrectaret, quod is altero pede claudicaret. Ea controuerſia cum oraculo Delphico permiſſa fuiſſet, & ab eo cauſa Medonti adiudicata eſſet, Nileus Athenis, regni ſpe deiectus, abſceſſit cum aliis Codri filiis, & multo maxima Ionum manu; à quibus Epheſus, Miletus, aliæque vrbes in minore Aſia conditæ ſunt, vt ex Æliano, Strabone, Pauſania, Tertulliano in Annalibus hoc anno tradidimus.

ANNVS MVNDI 3013.

DAVIDIS 34. ABIATHARIS 39.

EVPALIS 23. Imperij Aſſyr. 1082.

ANTE CHRISTVM 1040.

I. Reliqui anni famis. 2. Reg. 21. 1. 2.

Tertio iam anno perſeuerante fame non credidit Dauid eam ex cauſis mere naturalibus eſſe profectam, ſed *conſulit oraculum Domini*, per Abiatharem videlicet ſummum ſacerdotem, apud Arcam fœderis, quæ in Sione vigeſimum iam quartum annum ſedes habebat, rogauitque vt quando tertium iam annum ſterilitas ac fames populum ſuum continenter diuexaret, cauſam eius patefacere dignaretur, ſimulque quid piaculi requireret, ad offenſionem tam diuturnam penitus abſtergendam. Dixitque Dominus immiſſam diuinitus famem *propter Saul, & domum eius ſanguinum*: quæ ſcilicet multum iniuſtè

Dauid conſulit Dominum.

ſanguinem effuderit, nominatim occidendis Gabaonitis. Ab ipſis autem quid piaculi repetant exquirendum eſſe, quod id Dominus in eorum arbitrio poſuerit, vt ex Dauidis interrogatione colligitur. Non erant illi quidem de filiis Iſraël, ſed reliquiæ Amorrhæorum, quibus tempore Ioſue Iſraëlitæ iurauerant, ſe eos conſeruaturos.

II. Eius cauſa malus Saulis zelus contra Gabaonitas. Nu. 13 ſin.

Nihilominus *Saul eos zelo pro filiis Iſrael & Iuda* interfecit. Nimirum indignum exiſtimauit Iſraëlitarum nobilitate, & ſuo erga Deum, ipſiuſque legem zelo, reliquias Amorrhæorum conſeruare, quos Dominus tam ſeuerè deleri iuſſerat. Verum exceptio in his facta fuerat, eorumque ſalus ſub conditione oneris hactenus inuiolata, & iureiurando firmata, in rem iudicatam tranſierat. Quanquam non tam zelus legis, qua ſoluti erant Gabaonitæ, quam auaritia & ſuperbia cum cenſentur permouiſſe, qui eorum bonis inhiaret, & probroſum genus contemneret. Dici quoque poteſt datam Gabaonitis vltionem, ſiue quia illam à Deo continenter petebant: ſiue quia Dominus oſtendere voluit iuſtitiam ſuam, quæ etiam populi ſui culpam, in gratiam alienigenarum puniret: ſiue denique quod præſenti animaduerſione firmare voluit legem ſuam, de diligendis aduenis ad fidem conuerſis, vetat enim aduenam contriſtari, aut affligi. Quin & profitetur ſe amare peregrinum, & dare ei victum atque veſtitum. *Et vos ergo*, inquit, *amate peregrinos*, eos autem in primis, qui propter animi ſui ſalutem peregrini fiunt. Apparet autem populum, qui pœnæ particeps fuit, etiam culpæ non fuiſſe immunem.

Exod. 22.

Deut. 10. 18. 19.

III. Pacificitur Dauid cum Gabaonitis.

Intellecta mali cauſa, Dauid ſtatuit quam primum ei remedium afferre, & aduocatis Gabaonitis, quæſiuit ab eis quid ſatisfactionis nomine poſtularent. Exiſtimant autem Hebræi valde probabiliter, Dauidem eis vt pauperibus aliquam pecuniæ ſummam obtuliſſe, in expiationem peccati, vt *benedicerent hæreditati Domini*, qui cenſebantur mala quotidie Iſraëlitis imprecari; eamque ab eis repudiatam dicentibus, *non eſt nobis ſuper argento & auro quæſtio*. Sed talionis pœnam contra familiam Saulis poſtularunt, vt quod in Gabaonitas Saul tentauerat, id ipſe in ſua familia pateretur; ſic vt ne vnus quidem de ſtirpe illa regia remaneret in viuis. Hic mitiſſimus Dauid magnitudinem vltionis huius deprecari, obijcere quoque iuſiurandum Sauli factum, atque Ionathæ, de non delendis eorum familiis: petere denique moderationem aliquam: neque enim veriſimile eſt eos, qui neminem ſuperſtitem de nouem qui ſupererant, fieri petebant, ſponte ſua ſeptem duntaxat fuiſſe petituros. Septem ergo petierunt de Saulis familia, & impetrarunt, vt in duobus, vtrumque Dauidis iuſiurandum ſeruaretur. Sed hæc accuratius in Annalibus expenduntur.

n. 7. 8. & ſeqq.

IV. Eiſque tradit ſeptem de ſtirpe Saulis.

Dedit ergo Dauid Gabaonitis, tanquam piaculum famis publicè crucifigendos duos filios Reſpha concubinæ Saulis, tum quinque filios Micholis filiæ Saulis, qui erant reuera filij Merob, ſed eos Michol quæ carebat liberis, adoptauerat, vt ait Hieronymus, in Tradit. quod ſentit quoque Chaldæus paraphraſtes. Alij in quibus Cajetan. malunt irrepſiſſe mendum in textum, eo quod hi filij dicantur à Michole geniti, & pro Michole legendum Merob: quod minime abſurdum eſt. Cruci autem affixi fuerunt in colle Gabaa oppido Saulis, vt ipſo loco, in quo peccatum fuerat, facile intelligeretur puniri Saulem in filiis, ac nepotibus ſuis, idque factum ſub initium Veris, & feſtum azymorum. At Reſpha inſigni charitate in cadauera filiorum vſa, vile ibi cubile erexit, vt ea à ferarum & volucrum morſibus protegeret, idque non ad vnum aut alterum diem, ſed ad menſes aliquot, vſque ad ſuperuenientem pluuiam, quæ eſſet indicium exoratæ diuinæ clementiæ, ad quam propitiandam illi ſuſpenſi erant. Quæ humanitas cum regi placuiſſet, iuſſit cadauera tolli de patibulis, ſimul quoque deferri in terram Benjamin oſſa Saulis & Ionathæ Abinadabi quoque & Melchiſuæ, pridem à Iabeſitis ſepulta, & omnia ſimul condi in ſepulchro Cis patris Saulis ſicque ſterilitas Deo miſerante finita eſt.

Qui & cruciſiguntur Reſphæ charitas in eos.

Sepeliuntur iuſſu Dauidis.

ANNVS MVNDI 3014.

DAVIDIS 35.

ABIATHARIS 40.

EVPALIS Regis 24. Imperij Aſſyr. 1083.

ANTE CHRISTVM 1039.

I. Prælia quatuor contra Philiſthæos.

Qvatuor bella, aut prælia potius reliquo vigeſimo primo capite 2. Regum recenſentur, quæ Dauidi & ſeruis eius feliciter contra Philiſthæos ceſſerunt. De quibus etſi non conſtat, quo quidque anno contigerit, ſub hoc tamen tempus, poſt depulſam famem, aut omnia, aut minimum tria contigiſſe, communis eſt tam interpretum, quam chrologorum ſententia. Cum autem Scriptura dicat, Dauide iam deficiente viribus primum horum præliorum contigiſſe, rectè id cum Dauidis ætate congruit, qui nunc 64 agebat annum. Significat autem Scriptura initium belli factum à Philiſthæis, quibus ſuſcitabant animos noui gigantes, antiquo illi Goliatho ſuppares. Deus autem hoc bellum & ſequentia videtur permiſiſſe, vt iſtis, qui erant omnium fortiſſimi, domitis, regnum tranquillum Salomoni pacifico traderetur. Cum ergo contra Ieſbibenob gigantem pugnaret, viribuſque deficeret, parum abfuit quin ab illo occideretur, niſi opportunè adfuiſſet Abiſai nepos eius, & Ioabi frater, qui percuſſum Philiſthæum interfecit. Quo periculo moniti Iſraëlitæ, non permiſerunt Dauidem vltra pugnare, ne cum eo gloria Iſraëlis extingueretur.

Primum ipſius Dauidis.

II. Alterum Sebochai contra gigantem.

Alterum prælium factum dicitur in Gob contra eoſdem Philiſthæos, qui locus cum in primo Paral. dicatur Gazer, quam Philiſthæi in tribu Ephraim poſſidebant, apparet priore modo à Philiſthæis, poſteriore ab Iſraëlitis id oppidum fuiſſe appellatum, vbi Philiſthæi humiliati dicuntur, vbi & Sobochai, qui erat vnus de fortibus Dauidis, hominem occidit nomine Saph, de ſtirpe Arapha, de genere gigantæo.

III. Prælium Adeodati, ſiue Elchanan.

ca 8. & 9.

cap. 26. 5. 1. Paral. 11. 26.

Sequitur tertium bellum, quod eodem loco geſtum dicitur, & à pleriſque non recte Dauidi tribuitur, vt in Annalibus oſtendimus, dicendumque hoc bellum, in quo Goliath ab Adeodato percuſſus dicitur, Dauide rege, & ſene contigiſſe, iſtumque Goliathum eſſe illius prioris Goliathi fratrem, vt habetur in 1. Paral. vbi hæc ipſa hiſtoria reperitur. Adeodatum autem ab Hebræo Elchana eſſe conuerſum, qui inter fortiſſimos Dauidis numeratur in eodem libro. Sic & filius ſaltus dicitur, pro filio Iahare, quem Chaldæus ait fuiſſe textorem veli Sanctuarij, Hieronymus autem vertit polymitarium, patria vero Bethlehemiten. His ergo Elchana in hoc bello præcipuam laudem conſecutus eſt occiſo Goliatho fratre illius, qui ante annos tres & quadraginta à Dauide ſingulari certamine victus, atque occiſus fuerat.

IV. Vltimum bellum in Geth.

Reliquum eſt quartum bellum, quod in Geth confectum eſt, in quo vir fuit excelſus, qui ſenos in manibus, pedibuſque habebat digitos, & erat de origine Arapha, qui cum probris afficeret Iſraëlitas, à Ionatha filio Sammaa fratre Dauidis interfectus eſt. Ex eo autem quod bellum hoc ad vrbem Geth confectum eſt: quam Dauid iamdudum occupauerat, vt ex lib. Paral. apertè conſtat, & diximus anno Dauidis duodecimo, colligere poſſumus cum Toſtato, bellum hoc à Philiſthæis, illius vrbis recuperandæ gratiâ, ſuſceptum fuiſſe, ſed irrito conatu, & damno inſuper accepto. Ioſephus ait hoc prælium cum gente illa fuiſſe vltimum Iſraëlitis. Quod ſi admittimus, vt initium capitis 22. videtur poſtulare, ea bella quæ cap. 23 referuntur, dicenda ſunt ad priora tempora pertinere, quæ ferè ad ſuos annos retulimus. Interim autem Salomon decimum ſextum ætatis annum agens, ſub cura prophetæ Nathan, ad omnem virtutem, pro eximia adoleſcentis docilitate informabatur.

ca 13. 1. & 2. Reg. 8. 1.

ANNVS MVNDI 3016.

DAVIDIS 37.

ABIATHARIS 42.

EVPALIS 26. Imperij Aſſyr. 1085.

ANTE CHRISTVM 1037.

I. Dauid in pace gratias agit Deo.

INgraueſcentem Dauidis ætatem, nam ſextum & ſexageſimum agebat annum, Deus illi immunem à bellis eſſe voluit; quam idcirco religioſiſſimus princeps in gratiarum actione, diuiniſque laudibus, in templi apparatu, & inſtitutione Salomonis, quem in regni hæredem informabat, magna cum animi voluptate conſumpſit. Hoc porro anno primum ſe offert illa gratiarum actio, quæ cap. 22 & 23 ſecundi Regum continetur, vbi ex occaſione additur commendatio virorum fortium Dauidis, cum aliqua eorum, quæ ab illis fortiter geſta fuerant commemoratione. Idonea enim eſt principi materia Deo gratias agendi, quod ei viros egregios, ad regni ſui adminiſtrationem, defenſionemque conceſſerit. Verum hæc agnitio diuinorum beneficiorum, quæ eſt humanæ conditionis infirmitas, tentationi vanitatis obnoxia eſt, ſi de ipſis non ſolidè in Domino, ſed vanè gloriamur in nobis. Quæ vanitas Dauidi creditur in populi ſui enumeratione contigiſſe. Ea enumeratio ad hunc annum maxime referenda eſt, vt diligenter in Annalibus explicatum eſt, vbi & de catalogo virorum fortium dictum eſt pluribus, quæ Lector non inutiliter conſulet: eſt enim res in Scriptura ſatis impedita.

II. Catalogus virorum fortium, eorumque numerus.

Hìc breuiter dicamus Catalogum virorum fortium Dauidis, qui in 2. Reg. & 1. Paral. recenſetur, non ſine aliqua diuerſitate in numero, in ordine, in nominibus ſingulorum poni. Nam qui non vno in loco 30 fortes dicuntur, in aliis multo plures numerantur. Ideóque dicendum videtur à principio, ſiue cum Dauid eſſet in Geth, ſiue cum regnaret in Hebron, ſelegiſſe ex omnibus militibus ſuis florem ipſum, numero 30. in tres decades diſtributum, quarum ſingulæ ſuum haberent principem, qui reliquos fortitudinis laude meritiſque anteiret. Auctus eſt deinde fortium numerus, prout ſe quiſque, ipſorum æmulatione, nobili quopiam facinore extuliſſet atque exemiſſet à plebe militum gregariorum, remanente nihilominus denominatione 30 fortium. Sic duodecim Apoſtoli dicuntur, quamuis aliis ad eum numerum deinceps allectis.

III. Duo primi ternarij, & qui in eis.

Quod attinet ad ordinem, perſpicuum eſt Scripturam geminam triádem eximiorum virorum conſtituere, & à reliqua fortium multitudine ſeponere. Nam Abiſai frater Ioab dicitur inter tres nominatiſſimus, & inter tres ſecundos inclytus, & princeps eorum, *veruntamen*, inquit, *vſque ad tres primos non peruenerat*. Quod ipſum de Banaia quoque ſcriptum eſt. Primum enim tres omnium fortiſſimos ponit, deinde tres alios fortitudine ſecundos, & prioribus ſuppares, tum reliquos fortes circiter triginta. Suſpicari autem poſſumus priorem illam triadem fuiſſe tres decuriones trium decadum, poſteriorem autem, quaſi prodecurionum, qui eos repræſentarent, & ſi res ferret, ſupplerent eorum vices. Extra ordinem porro ſunt Dauid, Ioab, etſi erat vterque fortiſſimus. Primus autem in priore triade fuit Ieſbaam, qui & primæ turmæ 24 millium in primo menſe præerat, ſecundus Eleazar, tertius Samma. In altera triade primus fuit Abiſai Ioabi frater, ſecundus Banaias, qui fuit dux regij ſatellitij Cerethi & Pheleti, & poſtea à Salomone factus eſt militiæ princeps loco Ioabi. Tertius Ionathan filius Samma fratris Dauidis: ſed de iſtis ipſis, cæteriſque fortibus plura ſuggerent Annales. Nos hic ad plagam peſtilentiæ tranſeamus.

1. Par. 11. 20. 21.

2. Reg. 23. & 1. Par. 11. 24.

IV. Dauid iubet numerari populum.

Cum altiſſima pace frueretur Dauid, & inter gratias agendas Deo heroës ſuos recenſuiſſet, ſubiit etiam eius animum cogitatio ac voluntas vniuerſum numerum bellatorum in faſtos ſuos redigendi. Cui voluntati cum vanitas ac ſuperbia ſeſe inſinuaſſent, Deus permiſit Dauidem in eam culpam labi, vt id peccatum, in populo alioqui culpabili, iuſta animaduerſione caſtigaret. Populi autem culpa, quæ mox peſtilentia punita eſt, fuiſſe videtur illa defectio, qua nuper Sebæ filio Bochri, contra Da-

uidem legitimum ſuum principem, adhæſerat: Solus enim Seba ſuæ perfidiæ dederat pœnas, nunc ergo populus ipſe, morte 70 millium virorum punitus eſt. Quod autem Dauid in ſuis ad Deum precibus populum innocentem vocat, id de culpa numerationis intelligendum eſt, cuius populus particeps non fuit. Permiſit ergo Dominus hunc Dauidis lapſum, & ſimul eum voluit, populum caſtigando, humilem reddere, reputantem ſe huius tantæ cladis cauſam fuiſſe.

V. Cui Ioab fruſtra reſiſtit.

Dedit ergo Dauid Ioabo, aliiſque principibus viris in mandatis, vt populum bello idoneum, à 20 ſcilicet annis, & ſupra, cenſerent, junioribus omiſſis, & omni ſexu muliebri, quod eorum numerus numerum omnem ſuperare videretur, ſenibus quoque bello parum idoneis. Id Ioab regi diſſuadet, veritus ne Deus eo facto offenſus populum puniat. Perſtitit tamen Dauid in ſententia, cui denique acquieſcens Ioab, profectus eſt *cum principibus militum à facie regis, vt numerarent populum.*. Hos principes militum non male fortaſſe dixerimus, principes duodecim turmarum militarium, & principes tribuum, in quorum albo populus inſcribendus erat. Inchoata porro eſt enumeratio ab iis, qui trans Iordanem erant, à tribu ſcilicet Ruben ſeptentrionem verſus, inde ad occaſum deſcendentes, tribus cis Iordanem poſitas perluſtrarunt. Ea luſtratio quinto circiter huius anni menſe inchoata, ſub tertium ſequentis, poſt decimum videlicet menſem finita eſt, vel vt habet Scriptura, poſt menſes nouem, & viginti dies, quod fuit tempus triticeæ meſſis, quando & clades peſtifera contigit, vt ſequenti anno dicetur.

1. Reg. 24. 8. 1. Par. 21. 20.

ANNVS MVNDI 3017.

DAVIDIS 38. ABIATHARIS 43.

EVPALIS 27. Imperij Aſſyr. 1086.

ANTE CHRISTVM 1036.

I. Annus Sab. 62. & ſumma rerum anni huius.

Sexageſimo ſecundo annorum ſeptenario ab ingreſſu Iſraëlitarum in Chananitidem, inchoata populi luſtratio abſoluitur, & punitur. Dauid Deum, angelico gladio in populo, & nominatim Hieroſolymis ſæuientem ſacrificio placat: tum templi extruendi negotia diſponit. Interim inſoleſcit Adonias, Salomone ſe in officio modeſtè continente. Enumeratio porro populi hunc in modum abſoluta eſt. Poſt nouem menſes, dum populus percenſetur, Dauid ex inſpiratione diuina religione tactus, doluit quod iuſſiſſet numerari populum, & veniam à Deo poſtulauit ſupplex. Mox autem venit Gad propheta, qui Regi optionem pœnæ diuinitus ſubeundæ obtulit. Interea Dauid, qui quod factum erat infectum eſſe vellet, mittit ad Ioabum, qui cunctanter regis imperium exequebatur, vt deſiſtat à cœptis. Itaque omiſſa luſtratione tribus Leui & Beniamin, Hieroſolymam reuertitur, ſæuiente iam in populo peſtilentia, & numerum cenſus retulit ad regem, qui numerus diuerſus eſt in libris Regum, & Paralip. de quo diſcrimine ſtudioſus Lector conſulet Annales.

Quomodo confectus cenſus.

n.4. & ſeq.

II. 2. Reg. 24. 11. Dauidi pœna nunciatur, & datur illi optio.

Surrexit itaque Dauid mane, ſtimulo conſcientiæ, & ſpiritu pœnitentiæ excitatore vſus, *& ſermo Domini factus eſt ad Gad prophetam, & Videntem Dauidis*, quo ſcilicet Deus peculiariter vtebatur, ad ſuam Dauidi voluntatem enunciandam. Et quamuis tanquam iratus, agat cum rege per internuncium, tanquam beneuolus tamen offert ei electionem eius pœnæ de tribus, quam ipſe ſibi duxerit eſſe tolerabiliorem: peſte ſcilicet tridui, trimeſtri bello, vel triennali fame. At Dauid bellum auerſatus, quod ab hominibus crudeliter, & cum multa animarum iactura fiat, electionem peſtis aut famis permittit Deo, qui etſi iudicem agat, non obliuiſcitur tamen ſe parentem eſſe, qui caſtigando filium, miſericordiam ſolet miſcere iuſtitiæ. Fieri tamen poteſt vt Gad Dauidem vrſerit, ad alteram de duabus cladem eligendam, cumque peſtem, quæ ex ſupernaturali tantum actione pendeat, & finiatur citius, præoptaſſe. Et reuera Septuag. addunt Dauidem mortem, ſic enim vocant peſtilentiam, elegiſſe. Quam Dominus immiſit in vniuerſum populum, *de mane vſque ad tempus conſtitutum*, nimirum tridui, quod Dominus conſtituerat, & per prophetam denunciarat: quo tempore ad 70 millia virorum cæſa leguntur, à Dan vſque Berſabee.

Peſtem eligit.

III. Quæ Ieruſalem quoque vexauit. 2 Reg. 24. 16. 17.

Vtrum vero Ieruſalem à peſtifera clade plane immunis fuerit, dubitari poteſt. Verum & Scriptura ſatis docet Ieruſalem peſte fuiſſe percuſſam. Percutiebat enim Angelus populum, cum audiuit à Domino, *Sufficit*, & Dauid *vidit Angelum cædentem populum*, cum orauit pro eo Dominum. Erat autem Dauid Hieroſolymis. Et ratio poſtulabat vt fieret ipſa quoque particeps cladis, ſicut & culpæ fuerat, ſi non in defectione Sebæ, certe in coniuratione Abſalonis. Iam quod ad cladis huius modum attinet, videtur Angelus gladio percuſſiſſe morituros, ſæpe enim fit gladij mentio in tota hac hiſtoria. Verum cum conſtet populum peſte periiſſe, ſicut & ea mors peſtis vbique dicitur, vtique gladius Domini de peſte metaphoricè accipiendus eſt. Quanquam apparuiſſe Angelum cum gladio minime dubium eſt, ſed, vt ait Abulenſis, non niſi finita plaga. Cum enim Dauid oraret Dominum ne plaga vltra protenderetur, voluit Dominus illi Angelum percutientem oſtendere; iſque humana ſpecie apparuit, cum ingenti gladio cruento, & vibrante contra Ieruſalem: aſpectu autem truci atque terribili. Quo ſpectaculo territus Dauid, & veritus ne ſæuire pergeret, in terram ſe cum ſuis ſupplex abiecit, & veniam populo petiit, atque impetrauit. Ex quo intelligitur, eos, qui Angeli opera mortui ſunt, ſine horrifico Angeli, vel gladij conſpectu periiſſe.

Modus cladis, & Angeli ſpecies.

IV. Vbi, & à quibus viſus fuerit.

Cum autem expletus eſſet numerus eorum, quos diuina iuſtitia morti deſtinarat, dixit Dominus Angelo percutienti vt contineret manum ſuam, & in loco in quo erat, appareret humana forma viſibilis. Erat autem iuxta aream Arcunæ Iebuſæi, ſed paulo elatior, vt à pluribus conſpici poſſet. Et primum quidem vt fit, viſus eſt à propioribus. Nam Ornam, qui & Arcuna, Dominus areæ cum eo tempore

triticum in area tereret cum quatuor filiis, inſolito ictus fulgore ſuſpexit, viditque Angelum minaci vultu terribilem, & vltionis indicem gladium vibrantem: ſtatimque omnes trepidi relicta area latebras petiere, & abſconderunt ſe domi. Vidit & Dauid, qui in proxima Sionis arce habitabat, viderunt & alij maiores natu, ſiue ex colle Sionis, ſiue ex inferiore urbe, & regem conſilij cauſa adierunt, qui Dauidis exemplo permoti, veſtiti ciliciis proni in terram ceciderunt, vt caſtigatione corporis ſponte ſuſcepta, iram Dei aduerſus populi peccata ſuccenſam extinguerent. Addidit & preces Dauid, quibus, tanquam bonus paſtor animam ſuam offerebat pro ouibus ſuis, ratus totam huius cladis culpā in ſe reſidere. Suas quoque preces addiderūt infulati Sacerdotes, Abiathar & Sadoc, vt Hebræi tradidere.

> Dauid cum ſuis Deum orat.
> *1 Paral. 21. 16.*
> *Hieron in Trad.*

> V. Monetur à Propheta de ſacrificio expiatorio. *1. Paral. 21. 18.*

Placatus ergo Dominus ceſſare iuſſit Angelum ab inferenda clade, & monere Gad prophetam, vt diceret Dauidi, *vt aſcenderet* in montem Moria vicinum, *extrueretque altare Domino Deo, in area Ornan Iebuſæi.* Eum enim locum iampridem elegerat Dominus, in quo magnificum templum excitaretur, ibique ab Hebræis, atque adeo ab omnibus gentibus honoraretur. Quem ipſum locum Abrahami ſacrificio ante annos octingentos & 54. conſecrarat: ibi nunc quoque Dauidis ſacrificio placari volebat. Nil cunctatus eſt Propheta, nihil quoque Dauid in exequendo Dei mandato. Nam adhuc Ornan cum filiis erant in loco, in quo ſe abſconderant, præ timore horrificæ viſionis, cum vidit regem venientem ad ſe, & inde egreſſus *proceſſit ei obuiam*, & rogata cauſa aduentus, didicit ipſum emere velle aream eius, ad extruendum ibi altare; & in eo ſacrificandum, ad iram Domini placandam. Cumque ille gratis offerret omnia, ad ſacrificium neceſſaria, ipſumque locum areæ ad ædificandum altare: negauit rex ſe offerre velle Deo gratuita ſacrificia; itaq; dedit pro bobus & plauſtro 50 ſiclos argenteos, id eſt Francos 68. Gallici æris cum 15 ſolidis, pro ipſo autem loco, in quo non ſolum altare, ſed etiam templum erat conſtruendum, ſexcentos auri ſiclos, ſiue trecentas auri vncias, id eſt bis mille & quingentos aureos.

> Emit boues, ipſamque aream.
> *Ex Hier. in trad. in 2. Reg.*

> VI. Sacrificat, placatur Deus. *1. Paral. 21. 26. & 28.*

Ædificato itaque altari in dicta area, obtulit ibi holocauſta, & pacifica Domino, & placatus eſt Dominus, in cuius rei ſignum, depluit ignis de cœlo, quo conſumptum eſt holocauſtum. Quo cognito Dauid videns Deo grata eſſe ſacrificia, quæ ibi obtulerat, ibidem ſæpius ſacrificauit, (cum alioqui in excelſo Gabaon, in quo erat altare holocauſtorum, ſub cura Sadochi, ſacrificaretur,) & à populo ſacrificari permiſit empta iam area. Recordabatur enim reuelationis ſibi iam à ſeptem & viginti annis factæ, de templo ibi excitando, vt vndecimo Dauidis anno explicatum eſt. Ergo publicè proteſtatus eſt, populóque denunciauit eum locum electum à Deo vt ibi domus Dei, & altare conſtrueretur. Quem igitur locum antea per reuelationem agnouerat, nunc populo annunciauit, quod iuſſus eſſet à Gad propheta, publicum eius rei argumentum præbere, extructo ibi altari: vt iam tum populus vniuerſus cognoſceret locum eſſe ſanctificatum, & ædificando templo deſtinatum.

> Et locus templo addicitur. *n. 16. & in Annal. nu. 74. & 75. 2. Par. 22. 1.*

Illo ergo tempore locum templi cognouit, hoc autem populo patefecit; illo deſtinauit, hoc emptione acquiſiuit, illo templi deſignationem didicit, iſto materiam præparauit. Subdit enim ſacer hiſtoricus: Et præcepit vt congregarentur omnes proſelyti de terra Iſraël, & conſtituit ex eis latomos ad cædendos lapides & poliendos, vt ædificaretur domus Dei. Proſelyti, ſi vim vocis attendas, aduenæ ſunt & peregrini. Ex vſu tamen Hebræorum, Proſelyti non tam ex noua habitatione in populo Dei, quam ex noua fidei profeſſione, relicta idololatria dicebantur, & ab Hebræis contemnebantur, quod non eſſent ex ſemine Abrahami, & Iacobi. Sicut nunc noui, qui dicuntur, Chriſtiani ex Iudæis, ab iiſdem Chriſtianis, propter dubiam eorum fidem contemnuntur. Quantus porro fuerit eorum numerus, & quanta materia à Dauide præparata, auri præſertim & argenti, aliquanto poſt commodius dicetur.

> VII. Præparantur opifices proſelyti.

ANNVS MVNDI 3018.

DAVIDIS 39. ABIATHARIS 44.

EVPALIS 28. Imperij Aſſyr. 1087.

ANTE CHRISTVM 1035.

PEnultimo regni Dauidis anno, Salomon, cum annum ætatis ageret decimum nonum, vt qui vigeſimo primo regni Dauidis natus eſt, duxit vxorem Naaman nomine, patria Ammanitem, vt ex 3. Reg. & 2. Paral. conſtat, ex qua ſub initia ſequentis anni ſuſcepit filium Roboamum regni ſucceſſorem: qui quadraginta & vnius anni fuit, cum ſucceſſit Salomoni, qui 40 annis regnauit. Et duxit quidem illam fortaſſè maturius, non tamen citius ex ea filium ſuſcepit, quam vltimo Dauidis anno. Nec dubium eſt Dauide conſcio conciliatas fuiſſe haſce nuptias, eodemque autore perfectas. Modeſtior enim erat tunc Salomon, ac parentibus obſequentior, quam vt ipſis repugnantibus de coniugio cogitaret. Sed vnde hæc nobis mulier Ammanitis, Salomoni ſociata coniugio?

> I. Salomonis ætas, & primæ nuptiæ. *c. 14. 21. c. 12. 13.*
> *Vide ann. Dauid. 10. n. 13.*

Circunſpicienti occurrit ille Sobi filius Naas, quem diximus ſuffectum in regnum paternum, loco fratris ſui Hanon, qui nuper Dauidi Abſalonem fugienti lautia miſit in Caſtra. Apparet ergo hunc Dauidis affinitatem expetiiſſe, & impetraſſe, data filio eius Salomoni filia ſua Naama: nec Dauidem recuſaſſe, qui amicitia omne comprehendere, ſibique deuincire cupiebat, vt quam maxime tranquillum & pacificum regnum filio ſuo relinqueret. Ea tamen lege accepiſſe nurum, vt ad veri Dei fidem cultumque traduceretur. Huiuſmodi nihilominus nuptiæ non videntur ſatis Deo probatæ, parum certe felices extitere. Nam ex coniugio Dauidis cum Maacha exortus eſt facinoroſiſſimus Abſalon, qui miſerrimo interitu ſublatus eſt, & Thamar probroſo infamis inceſto. Nec Salomon ipſe, vt de aliis taceam, in hiſce nuptiis

> II. Cum Ammanitide Naama *2. Reg. 17. 27.*
> Parum feliciter.

fortunatus fuit; orto inde Roboamo, qui inſipientia ſua maximam regni ſui partem perdidit. Nec deſunt qui putent Roboamum, à vero Dei cultu ad idola, à matre traductum. Nimirum illa, ſi res ita habet, aut fictè religionem Iſraëlitarum ſuſcepit, aut in ea non perſeuerauit.

III. Ratio præparatæ tēplo materiæ. Vacabat Dauid hoc tempore præparandæ templo materiæ, & in Vrbem vndique conuehendæ, eóque diligentius, quo clarius animaduertebat ſe ſeptuagenario proximum, corporis vigore, viribuſque deſtitui. Nec eſt quod quis exiſtimet Dauidem in eo labore imprudentia labi potuiſſe, qui lapides & ligna cædi iuberet ad eam fortaſſe magnitudinem, longitudinem, molem, atque menſuram, quæ poſtea Salomoni, à quo pendebat ædificatio, non probaretur. Totam enim ædificij diſpoſitionem diuinitus acceperat, quam ipſi, aut Salomoni non eſſet integrum mutare. Cæterum diſtingui poſſunt duo tempora præparationis huius, prius eſt ex quo volens ædificare templum, diuinitus prohibitus eſt, permiſſus tamen præparare, quæ eſſent neceſſaria, aut idonea ad tantum opus: Ex illo enim tempore ſtudioſè præparauit, quæ temporis longinquitate nihil vitij caperent, puta aurum, argentum, æs, ferrum, &c. Poſterius fuit ex quo ædificauit Altare in area Ornani, dixitque, *Hæc eſt domus Dei, & hoc altare in holocauſtum Iſraël.* Deinceps enim parauit, quæ temporis longinquitate vitium contrahunt, vt ligna & lapides, currus, variaſque machinas oneribus ſubuehendis.

(Margin: 1 Paral. 28. 11. & 19. — Duo eius tempora.)

ANNVS MVNDI 3019.

REGNI DAVIDIS 40. & vlt.

ABIATHARIS 45.

EVPALIS 29. Imperij Aſſyr. 1088.

ANTE CHRISTVM 1034.

I. Ortus Roboami. VLtimus hic Dauidis non vitæ, ſed regni annus, habet Roboami natiuitatem, infirmitatem Dauidis, & inſolentem Adoniæ faſtum. In ortu porro primogeniti Salomonis, haud dubium patrem inſigni affectum fuiſſe lætitia, tanquam in primaria ſpe poſteritatis ſuæ; affectum & auum Dauidem, qui in eo alterum iam regni ſui hæredem agnoſceret, nec minus lætatam auiam Bethſabæam, & Naaman Ammanitem eius parentem, cæteroſque affines & conſanguineos. Sed eius natiuitatem, circuncisionem, impoſitionem nominis, totamque ætatem, vſque ad annum quadrageſimum primum, Scriptura, eius ſtultitiam, atque improbitatem auerſata, litteris mandare neglexit.

II. Dauidis ſenilis infirmitas. Iam quod ad Dauidis attinet infirmitatem, ea ſine certi temporis determinatione initio 3. Regum à ſacro Scriptore traditur. Nimirum huiuſmodi virium defectus paulatim contrahitur, & ſenectuti, in qua ſe apertius prodit tribui, ſolet. Id Scriptura haud obſcurè ſignificat, ait enim. *Et rex Dauid ſenuerat, & habebat ætatis plurimos dies*, ſeptuageſimum videlicet adibat annum, quod tempus aliquibus initium ſenectutis eſt, aliis medium, multis extremum: plurimi enim, citra eam metam, curriculi ſui finem reperiunt. Illud certe quotidianum eſt vt cito ſeneſcere videamus, qui à iuuentute corpore, animóque multa patiuntur, qualem fuiſſe Dauidis vitam, tota ſuperior hiſtoria teſtatur. Aduentitiam porro ægritudinem Dauidi hoc tempore contigiſſe putant Abulenſis, atque Serarius, qualis contingit paralyticis. Quæ enim membra paralyſis attigerit, frigore torpeſcunt, & ad motum inualida fiunt. Sed potuit eſſe ſine paralyſi frigus, aut ſuis certe non caruit interuallis. Id enim exigunt comitia regni vniuerſi, & quæ in illis ipſe dixit ac fecit, poſt vnum alterumque annum.

III. Remedium frigori eius. Huic frigori remedium medici, curam ſanitatis eius habentes, reperire ſtuduerunt, quæſita puella virgine, quæ ſenem foueret, eique miniſtraret. Et acquieuit quidem bonus ſenex ſeruorum ſuorum voluntati, ſed ita tamen, vt periculum peccandi euitaret: itaque eam, in omnem euentum, duxit vxorem, vt ex ſequentibus intelligitur. Quod autem notatum eſt eam à Dauide non fuiſſe cognitam, ad Dauidis laudem pertinet, à licita delectatione, quæ ætati parum congrueret, abſtinentis: pertinet & ad ſtatum puellæ indicandum, quæ à rege cognita, non poterat Adoniæ coniugio poſtmodum apta eſſe, neque ab eo vllo prætextu poſtulari.

IV. Adonias inſoleſcit, & regnum ambit. 3. Reg. 1. 5. Parentis porro lecto decumbentis ægritudo, & haud dubiè vicina mors, animos extulit Adoniæ in regnum imminentis. Ambitioſo enim ſpiritu *eleuabatur*; cui & voces ipſæ ſeruiebant: dicebat enim, *ego regnabo.* Imò & factis ipſis ſeſe prodebat ambitio. *Fecit enim ſibi currus & equites, & 50 viros, qui currerent ante eum.* Imitabatur miſerum Abſalonem, qui eandem inierat viam, nec tamen eius exitum perhorreſcebat. Quod autem mox dicitur, *Non corripuit eum pater ſuus aliquando*, docet Adoniam, non vltimo illo tantum tempore, quo de ſua ſpe deiectus eſt, regnum ambiuiſſe, ſed multo ante id ſibi animo deſtinaſſe, & ad illud viam, per hoſce currus & equites, paulatim muniuiſſe. Nec deerat idoneum ambitioni fundamentum. Prioribus enim fratribus eius defunctis, regnum ipſi iure primogenituræ debebatur; quod poſtea Salomon ipſe non diſſimulabat, cum diceret matri, *Poſtula ei regnum, ipſe enim eſt frater meus maior me.* Et Adonias ad Bethſabæam, *Tu noſti quod meum erat regnum.* Eademque Ioabo, Abiathari, aliiſque viris primariis cauſa fuit, cur partes Adoniæ ſequerentur. 3 Reg. 2. 15. 22.

V. Electo licet à Deo & Dauide Salomone. Sed is, in cuius manu ſunt omnia iura regnorum, Salomonem elegerat in regem, etiam priuſquam genitus eſſet, quod non diffitebatur Adonias cum diceret, *translatum eſt regnum, & factum eſt fratris mei: à Domino enim conſtitutum eſt ei.* Itaque longe potiori iure Salomoni regnum, quam Adoniæ debebatur: quia peculiari ratione Deus in populo Hebræo regnare dicebatur, proindéque vicarium ſibi pro arbitrio conſtituebat, vnde dicebat Dauid, *Sed & de filiis meis elegit Salomonem, vt ſederet in throno regni Domini ſuper Iſrael.* Accedebat quod regia ſucceſſio ex patris quoque diſpoſi- 1. Par. 28. 5.

tione

tione pendebat, vnde factum eſt vt Roboam Abiam filium ſuum quarto genitum, regem conſtitueret, quòd cæteris ſapientior eſſet. At qui ex paterna diſpoſitione, etiam iureiurando firmata, regnaturus erat Salomon. Itaque Bethſabæa confidenter. *Nonne tu, Domine mi rex, iuraſti mihi ancillæ tuæ, dicens, Salomon filius tuus regnabit poſt me, & ipſe ſedebit in ſolio meo?*

3. Reg. 1. 13. 17.

VI. Dauidis in Adoniam indulgētia nimia.

An ergo culpa vacabat Dauid, qui inſoleſcentem Adoniam, & regnum haud obſcurè affectantem non comprimebat? qui meminiſſe poterat eam culpam in Heli pontifice tam ſeuerè caſtigatam. Eum certe videtur Scriptura ipſa hoc nomine reprehendere, cum ait non corripuiſſe ipſum aliquando patrem eius, quam tamen correptionem parentes debent peccantibus filiis, & principes ſubditis, & heri famulis, & diſcipulis magiſtri, & omnino quicumque curam aliorum gerunt. Cauſam huius indulgentiæ ſubdit Scriptura, cum ait, *Erat autem & ipſe pulcher valde, ſecundus natu poſt Abſalon*, id eſt, qui ei in primogenitura ſuccedebat. Significans ex amore peculiari Dauidis in Adoniam natam indulgenriam, qui amor tum ipſius pulchritudine, tum primogenitura paſcebatur. Sed ea indulgentia illi impunè non ceſſit. Seditio enim Adoniæ, & repentinus in ciuitate tumultus virga fuit, qua ille vel ætatis, vel animi languor caſtigatus eſt.

ANNVS MVNDI 3010.

SALOMONIS 1.

ABIATHARIS 46.

EVPALIS 30. Imperij Aſſyr. 1085.

ANTE CHRISTVM 1033.

I. Salomon regno præficitur, illudque adminiſtrat viuo patre.

PRimum hunc Salomonis regnantis annum ſtatuimus, quo annitente Nathan propheta, eodemque moderatore Salomonis, & rogante Bethſabæa matre, iubente Dauide rege, proclamatus & declaratus eſt rex Salomon: Dum ex altera parte Adonias cum ſuis, Dauide ignorante regnum inuadcret. Statuendum autem eſt in primis, conſtituto rege ac regnante Salomone, Dauidem fuiſſe ſuperſtitem. Id ex initio tertij Regum apertè conſtat, vbi ſuper regis mulam iuſſu eius impoſitus proclamatur rex, acceptatur à populo, inungitur, & ipſemet Dauid ſeſe abdicans ſummo hoc magiſtratu, eumque in filium transferens, *adorauit in lectulo ſuo, & locutus eſt, Benedictus Dominus Deus Iſrael, qui dedit hodie ſedentem in ſolio meo, videntibus oculis meis.* Quod oſtendit Salomonem non regni ſolùm ſucceſſione donatum, ſed regni etiam adminiſtrandi facultate. Itaque pro rege ſe geſſit aduerſus Adoniam, eumque is regem agnouit, cum diceret, *Iuret mihi rex Salomon hodie, quod non interficiet ſeruum ſuum gladio.* Niſi eum regem agnouiſſet, non ab eo, ſed à Dauide patre, quem admodum erga ſe indulgentem agnoſcebat, culpæ veniam poſtulaſſet. Salomon tamen, pro ſua modeſtia, patrem quaſi regem venerabatur, & ex eius conſilio regnum adminiſtrare incipiebat.

II. Ratio temporis.

Ex quibus conſequens eſt tempus quod ſuperuixit Dauid regnante Salomone, non Dauidis, ſed Salomonis regno tribui, & vtrumque, vt Scripturæ poſtulat authoritas, quadragenos regnaſſe annos, quæ nuſquam Dauidem 70 duntaxat annis vixiſſe affirmauit, quippe quos modicè ſupergreſſus eſt.

Ætas Salomonis autoritate probatur,

Salomon autem non duodecimo ætatis anno, ſed ineunte vigeſimo primo regni gubernacula ſuſcepit. Id exigit ratio temporis, quam ſecuti ſumus, & in Annalibus accuratè probauimus, quæ eſt multorum quoque grauium virorum ſententia. Cui fauet in primis Dauid; cum eum iam conſtitutum regem alloquens, *Vir*, inquit, *Sapiens es, vt ſcias quæ facies ei*, quo modo in Hebræo quoque habetur, & Græco textu, & Chaldæa paraphraſi. Quis puerum duodecim annorum virum ſapientem vocet, niſi eum irridendo, quantauis morum maturitate polleat? Diruit illam quoque opinionem ea abſurditas, quod dicendum ſit Salomonem decimo anno, & tribus menſibus genuiſſe Roboamum, quod ſalaciſſimi quidam Rabbini finxerunt; & quidam ex antiquis Patribus, obiter ac ſine examine ſunt ſecuti: ad quod incommodum vitandum omnia potius tentanda eſſent, quam eum puerum impuriſſimum ac libidinoſiſſimum fingere, quem à primis annis diuina ſapientia conſtat imbutum. Coguntur & intolerandæ ſocordiæ damnare Dauidem, vt de Nathane pueri præceptore taceam, qui decennis filij nuptias permiſerit, contra ius omne naturæ, publicamque honeſtatem; qui eas potius ſeuerè punire debuerit. Sed de his hoc loco ſatis, quæ pluribus ſtudioſus Lector in Annalibus diſputata reperiet.

& ratione.

III. Quæ Adoniæ ambitione fauerent.

Cum ergo Dauid infirmitate degrauante magna ex parte lecto affixus iaceret, concepta Adoniæ ambitio erupit hoc anno foras. Sat enim multis ſe præſidiis vallatum eſſe duxit, ad eam rem quam parabat. Maturè quippe Ioabum militiæ principem, & ſummum Sacerdotem Abiatharem occuparat. Populus nihil turbaturus videbatur, qui dudum prope regia pompa incedentem viderat Adoniam: quem regis quoque primogenitum non ignorabat: ſpecies denique ipſa fauorem populi illi conciliabat. Ioabum porro ad hoc poſtremum facinus, ſua ſcelera, Deo permittente, compulerunt, vt de omnibus ſimul, feras illas quidem, ſed meritas tamen pœnas daret. Abiatharem etiam diuina ſententia in domum Heli fulminata perſequebatur, & ſinebat in eam labi culpam, ob quam merito ſummo Sacerdotio priuaretur.

IV. Cur ei Ioab & Abiathar adhærerēt.

Sperabat Ioab, ſi ſua opera Rex factus eſſet Adonias, illum ſibi perpetuo obſtrictum fore, eademque opera patratas cædes inultas, militiæ principatum ſibi, ſuiſque perpetuum futurum. Sperabat autem Abiathar ſacra vnctione nouo regi tradita, & regem in ære ſuo ſemper fore, & ſummum Pontificatum ſibi confirmatum iri, & æmulum ſuum Sadochum, quem iam ſibi exæquari, & pene præferri cernebat, in ordinem redactum iri, excelſo Gabaonico poſt templi ædificationem ſublato. Habebant quoque Ioab & Abiathar, qui ſumma ſecun-

Rex declaratur.

dum regem autoritate pollebant, ſuos è militia, & Leuitica tribu clientes, qui iuuabant quoque partes Adoniæ, atque adeo omnes reliquos regis filios, vno videlicet excepto æmulo Salomone: quos omnes conuiuio accepit Adonias, iuxta fontem Rogel, ad orientalem vrbis plagam, in valle quæ dicta eſt Ioſaphat. Ibi Pontificis opera plurimis victimis immolatis, oleo ſacro, quod erat in eius poteſtate, inunctus eſt Adonias, additæ fauſtæ acclamationes, vitam illi ac fœlicitatem comprecantium, tam in illa inauguratione, quam in mox ſecuto conuiuio.

V. Quæ Salomoni fauerent.

Ex altera parte Salomoni diuina primum fauebat electio, & patris promiſſio iureiurando firmata. Tum Abiatharis æmulus Sadoc, & Banaias ſummæ militum præfecturæ candidatus, & Nathan propheta, qui Salomoni erat educatione, eruditione, & beneuolentia pater, ad quem quamprimum tantæ rei delatus eſt nuntius, vt qui ad eam impediendam, atque exturbandam ſi erupiſſet, magna ſollicitudine excubabat. Adit ergo recentiſſima in re Bethſabæam matrem Salomonis, cuius res in primis agebatur, dixitque ad eam, *Num audiſti quod regnauerit Adonias filius Haggith?* id eſt, regem ſe creari, inungi, & proclamari curauerit? ſed ne rem deſperatam illa exiſtimet, addit, *& Dominus noſter Dauid hoc ignorat*, nedum eo iubente rex factus eſt: ideóque res adhuc diſturbari poteſt, opera atque induſtria noſtra: quæ ſi defuerit actum eſt de te, ac filio tuo, quem ille regni æmulum, quamprimum de medio tollet, te autem in ordinem redactam, contemnet, atque abiiciet.

VI. Nathani & Bethſabææ pro eo ſtudia.

Ipſum autem Nathani conſilium fuit, vt Bethſabæa illico regem Dauidem adiret, déque occupato ab Adonia regno doceret, contra ipſius promiſſionem, in gratiam Salomonis factam, & iureiurando firmatam. Quod cum illa faceret, adderetque probationes, quæ fidem de occupato ab Adonia regno facerent, deque periculo ſibi filioque ſuo imminente, ſuperuenit ex condicto Nathan, qui eadem fere cum Bethſabæa inculcat, vt ſimilitudo nuncij fidem faciat veritati. Sed addit aliqua, quaſi re pauló exploratius cognita, quæ valeāt ad iram, quamuis manſuetiſſimi hominis, excitandam; quod ſcilicet per ſummam licentiam, quaſi deturbato de ſolio ſuo Dauide, in mediis epulis Adonias rex à ſeditioſis, & violatæ maieſtatis reis, proclametur.

VII. Dauid iubet Salomonem regem creari.

His auditis Dauid quam præſentiſſimum remedium vrgenti malo adhibiturus, primo Bethſabæam, renouata promiſſione, & iureiurando, de inſtituendo ea ipſa die rege Salomone, conſolatur. Deinde mandata de conſecrando in regem Salomone daturus, & ritu in ea inauguratione ſeruando, iuſſit vocari ad ſe Sadocum Sacerdotem, & Nathan prophetam, & Banaiam filium Ioiadæ, qui præterquam quod erant viri principes, & Dauidi fideliſſimi, eò ſtudioſius regium mandatum, de nouo rege conſtituendo executuri erant, quo minus accepti erant Adoniæ. Quin & Sadoc, qui inſtar erat Pontificis, neceſſarius erat ad inungendum regem, & Nathan ad conteſtandam coram populo, Dei & regis in hac noui regis conſtitutione voluntatem. Banaias autem, qui præpoſitus erat legionibus Phereti & Cerethi, ad vim aduerſariorum, ſi qua exiſteret, propulſandam. Itaque diuino conſilio factum eſt, vt cæteris principibus ad Adoniam declinantibus, iſti à Dauidis nutu penderent, & diuinam de Salomone electionem exequerentur.

VIII. Eius rei ceremonias præſcribit.

His ergo conuocatis, mandat congregari robur exercitus Dauidis, & imponi Salomonem ſuper mulam, quam ſolus rex ſolebat inſcendere, & deduci ad fontem Gihon, qui erat ab occaſu Ieruſalem, è regione oppoſitus fonti Rogel, ad quem inunctus fuerat Adonias, & regiis hortis, in quibus ille cum ſuis conuiuabatur, vt nihil interturbarent, ſed res confecta eſſet, priuſquam id illi ſentirent, vt reuera contigit. In Gihon autem iubet inungi à Sadoco, Nathane illi aſſiſtente, in regem ſuper Iſraël, & ſono buccinæ conclamari regem. Quo facto, *aſcendetis*, inquit, *poſt eum & veniet* huc in arcem, *& ſedebit ſupra ſolium meum, & ipſe regnabit pro me.* Non dicit poſt me; nimirum viuo Dauide rex erat futurus, ipſo ſponte regno cedente; *illique præcipiam, vt ſit dux ſuper Iſrael, & ſuper Iudam.* Quæ vt fuerant imperata, ita ordine perfecta ſunt omnia. cap. 1. v. 33. & 34.

IX. Venit Salomon in Gihon, ibique à Sadoc & Nathan conſecratur.

Cum toto enim illo apparatu venit Salomon in Gihon, & vtique procumbit in genua, Deum ſuppliciter oraturus, vt hæc tantæ dignitatis acquiſitio, ad eius gloriam cederet, totiuſque populi eius vtilitatem. Hinc autem atque inde Sadoc & Nathan præmiſſa ſimiliter oratione ad inunctionem peragendam conſurgunt, cohortibus regiis, reliquoque populo latè circunfuſo. Et Sadoc quidem ſumptum oleum de tabernaculo, quod in Sionis erat arce, infundit in Salomonis verticem. Nathan autem propheta inde manantem liquorem ab aure in aurem per frontem in morem coronæ circunducit, ritu quem ex Rabino Salomone, referunt Lyranus & Abulenſis; tum oſculo accipitur, & fauſta comprecatione ſalutatur, vt olim à Samuële propheta rex Saul. Vncto Salomone cecinerunt buccina Sacerdotes miniſtri Sadoc, in ſignum propriæ lætitiæ & gratulationis, & in ſignum populo plaudendi & acclamandi, *Viuat rex Salomon.* Adhibitus eſt præterea tubarum plurimarum, tibiarum, aliorumque inſtrumentorum concentus, cum magno populi gaudio, *& inſonuit terra clamore eorum*, adeo vt in aduerſa parte ciuitatis exaudiretur. 3. Reg. 1. 42.

X. Aliæ ceremoniæ inaugurationis. l. 7. Ant. c. 11.

Vnctum oleo rurſum in vrbem deducunt, cum fauſtis acclamationibus, vt multos annos in hoc principatu feliciter exigat, moxque deductū in regiā in ſolio paterno collocant, vt ait Ioſeph. vti iuſſerat Dauid. Erat enim hic ritus ſedēdi ſuper ſolium, quaſi acceptio poſſeſſionis regni, & ſupremæ iudiciariæ poteſtatis. In eo enim Rex iure dicēdo ſedere ſolebat. Diadema quoque, vel potius coronam regiam, quam ſibi Dauid ex manubiis Melchom fabricatus erat, capiti Salomonis impoſitam, ex ſimili Ioas coronatione ſatis colligitur. Dicamus & ſceptrum additum manibus. Nihil enim omiſſum videtur ad perfectam regis inaugurationem; hoc maxime tempore, quo non altare contra altare, ſed thronus contra thronum erigebatur. Et Dauid vbi de Salomone, vt Chriſti figura agit, throno regio ſceptrum adiungit, 4. Reg. 11. 12.

Sedes tua Deus in ſæculum ſæculi, virga directionis, virga regni tui. Addit & gladium, *Accingere gladio tuo, ſuper femur tuum potentiſſime.*

Pſal. 44. 4.7.

XI. Fœdus init cum Deo, & populo.

Sed hæc minus perſpicua. Illud autem minimè dubium, conſecratum & coronatum Salomonem, ſolemne cum Deo & populo fœdus iniiſſe; cum Deo, eius ſe legem obſeruaturum promittendo, cum populo autem, ſpondendo ſe eum cum omni iuſtitia & moderatione, ex Dei legibus gubernaturum. Populus autem, interuentu magiſtratuum, & optimatum, qui aderant, fidem ei, & obedientiam pollicebatur. Mox deducitur in vrbem atque in arcem Salomon, ipſiuſque parentis conſpectum, dicentibus ſeruis Dauidis, *Amplificet Deus nomen Salomonis ſuper nomen tuum, & magnificet thronum eius ſuper thronum tuum*, id eſt, Augeatur in dies regia dignitas ac magnificentia; Nec comparatio iſta morituro principi iniucunda eſt, qui ſe in filio ſuperſtitem agnoſcit, & gloriam illius, non alienam æſtimat, ſed ſuam. Adorauit & Rex Salomonem ex lectulo ſuo, dicens, *Benedictus Dominus Deus Iſrael, qui dedit hodie ſedentem in ſolio meo, videntibus oculis meis.* Magni beneficij loco ducebat, quod regnum in ſuis poſteris conſeruatum iri, non ſolum ſperabat, optabatque, vt cæteri reges, ſed ipſis etiam oculis ſuis cernebat regnantem illum, quem Deus elegerat, & quem ipſe animo deſtinarat.

3. Reg. 1.47. — Redit in vrbem, & ab ipſo Dauide adoratur. — ea. 1. 48.

XII. Turbatur Adonias cum ſuis.

Quæ cum ita geſta eſſent; itàque nunciata Adoniæ, omnibuſque conuiuis, à Ionatha filio Abiatharis pontificis, territi ſunt omnes, & abierunt, *vnuſquiſque in viam ſuam*, abdituri ſe videlicet, & quantum fieri poſſet diſſimulaturi, ſe iſtius coniurationis participes extitiſſe. Eorum tamen præcipui iam nominatim Salomoni, & Dauidi fuerant denunciati. Merito autem territi ſunt, vt qui manifeſto crimine tyrannidis affectatæ, & imminutæ maieſtatis rei tenebantur. Adonias autem qui omnium maxime erat in culpa, videns ſe deſertum ab omnibus, timens Salomonem ſurrexit, & abiit in tabernaculum fœderis, quod erat in excelſo Gabaon, *& tenuit cornu altaris.* Immunitatis enim priuilegium altari maxime tribuebatur. Et nunciauerunt quidam ab Adonia miſſi Salomoni, Adoniam tenere cornu altaris, & veniam ab ipſo in hæc verba petere. *Iuret mihi rex Salomon hodie, quod non interficiat ſeruum ſuum gladio.* Huic humilitati facilem ſe præbet Salomon: nec ait examinatum iri cauſam eius, & prout iuſtus vel iniuſtus inuentus fuerit, ita liberum, vel obnoxium pœnæ fore. Sed præteritorum obliuionem pollicetur, & ſimul ab ambitione, ſub mortis interminatione deterret. Et Euocatum in conſpectum ſuum, & regem humiliter adorantem, dimittit in domum ſuam, ibique ſecuritatem pollicetur.

3. Reg. 1.51.

XIII. Dauid comitia indicit. c. 23. 1 & c. 28. 1

Diſſipata hæc nube, quæ nouum ſolem orientem obtenebrare conabatur, de ſtabiliendo regno Salomonis vniuerſi regni comitia à Dauide indicta ſunt, vt ex 1. Paral. conſtat. Etſi enim populi ſuffragiis non egeret Hebræorum rex ad legitimè imperandum: expediebat tamen à regni optimatibus approbari, eique debitam adorationem, & iusjurandum obſequij & fidelitatis, in publicis comitiis offerri, vt tanto in fide ſtabiliores eſſent, & obſequium eorum liberalius & promptius. Decuit etiam non à Salomone, ſed à Dauide indici. Id enim ſuauius erat ad beneuolentiam, vt in ſua cauſa Salomon comitia non indiceret, & id populo ſemel tribui videretur, vt is antequam publicè regem ageret, à populo vniuerſo pro rege agnoſceretur. Sed hæc proximo anno apertiora fient.

ANNVS MVNDI 3021.

SALOMONIS 2. SADOCI 1.

EVPALIS 31. Imperij Aſſyr. 1090.

ANTE CHRISTVM 1032.

I. Comitia celebrantur: & qui ad ea conuocati. cap. 23. & ſeqq. cap. 2. v. 2. ad 12.

INſignis eſt hic annus generalibus totius regni comitiis; teſtamento, morte, ac funere Dauidis. Comitia ex 1. Paral. deſumenda ſunt, cætera ex 3. Regum. Hæc porro comitia poſteriora eſſe prima inauguratione Salomonis, ex eo loco perſpicuum eſt, vbi primum conuocata narrantur. Sic enim ibi legitur. *Igitur Dauid ſenex & plenus dierum regem conſtituit Salomonem filium ſuum ſuper Iſrael.* Id properè, & ex neceſſitate factum eſt, vrgente ambitioſa regni vſurpatione Adoniæ. Ad eum autem in regno communi ſuffragio confirmandum *congregauit omnes principes Iſrael, & Sacerdotes atque Leuitas.* Dilata porro fuiſſe ad hunc annum Salomonis ſecundum comitia ex eo licet, quod ſatis laxum tempus dandum fuit, intra quod commodè conuenire poſſent, vt ait Scriptura, *Omnes principes Iſrael, & Sacerdotes atque Leuitæ*, qui toto regno ſparſi erant: & inſuper *conuocauit Dauid duces tribuum & præpoſitos turmarum, qui miniſtrabant regi: Tribunos quoque & Centuriones, & qui præerant ſubſtantiæ & poſſeſſionibus regis, filioſque ſuos cum Eunuchis, & potentes, & robuſtiſſimos quoſque in exercitu Ieruſalem.* 1. Par. 28. 1.

II. Sex conuocationis cauſæ.

Cogendorum porro comitiorum tot erant cauſæ, quot in iis negotia confecta cernimus. Primum ergo maximumque negotium fuit regnum conſtabilire Salomonis, vt ſi quis forte Adonias deinceps turbare tentaret, ſuffragium ſuum populus tueretur vniuerſus. Alterum Regi, coram omnibus regni proceribus, Templi conſtructionem mandare, vt ſi opus foret Dauide mortuo, ab iis qui iuſſioni interfuerant, officij ſui admoneri poſſet. Tertium omnes qui conueniſſent, verbo exemploque ſuo excitare, ad templi fabricam liberaliter promouendam. Quartum conſtituere ordines ac vices Sacerdotum & Leuitarum vt ſine confuſione in tanta multitudine, ſuis quique muneribus præficerentur, ſuis item locis atque temporibus in templo deſeruirent. Quintum, totam recenſere militiam, duodecim turmarum præfectis ſubiectam, ſi quid ſupplendum videretur. Voluit denique Dauid regiæ domus adminiſtros tum amplificare, tum etiam accuratius ordinare, ac ſupplere ſi quid deeſſet, ex ipſius optimatibus qui conueniſſent.

III. Adfuiſſe Adoniam cum aliis filiis regis.

In iis portò qui conueniſſe dicuntur, numerantur filij regis cum Eunuchis. Neque enim fas erat grauia regni tractari negotia, & ab eorum cognitione & cura excludi eos, qui ſecundum regem, erant in regno principes. Nec minus ad hos Dauidis adhortationes, quam ad reliquos principes pertinebant, vt Dei cultum in populo, eiuſque miniſtris tutarentur ac promouerent, Salomonem in ædificando templo, pacificéque regnando adiuuarent; & omnino in noua Salomonis inauguratione, conſenſum ſuum ſuffragiumque præſtarent, quoniam ipſi præ cæteris ius habebant ad regnum. In his non defuit Adonias. Id enim valuit ad faciendam fidem, de ſuo erga regem Salomonem ſtudio, & obſequendi voluntate, & ad eius ambitum iuſtius poſtea caſtigandum, ſi regi moliretur inſidias, quem ſuo ipſe ſuffragio, in regio throno collocaſſet. Eum autem vt primogenitum facile reliqui filij regis, qui eum in ſeditione ſecuti fuerant, in debito etiam legitimi regio obſequio ſunt ſecuti.

IV. Cubicularios quoq; & fortes Dauidis.

Sed quinam ſunt Eunuchi iſti, qui filiis regis adiunguntur? Vtique viri nobiles ſpectata diu probitate ac fide, principum cubiculis præpoſiti, qui & cubicularij aliquando vocantur; quorum crebra eſt in Scriptura mentio. Hi ergo, ſuos quique regij ſanguinis principes, honoris paſſim cauſa comitabantur, & ſuum in comitiis locum obtinebant. Nomine autem potentum & robuſtiſſimorum quorumque in exercitu intelliguntur, qui notiore nomenclatura, fortes Dauidis appellati ſunt. Quidam etiam intelligi volunt Cerethæos & Phelethæos, qui perpetuo erant Hieroſolymis, vtpote cuſtodes ordinarij regij corporis, quos Romani Prætorianos milites appellabant, cum alij vno tantum menſe in regia ciuitate verſarentur, in qua habebantur iſta comitia.

V. Dauid è throno ſurgit. 1. Par. 28. 2.

His ergo congruo loco & tempore congregatis, ſurrexit Dauid, non vtique de lecto; neque enim tam fractum viribus, tam effœtum ſenectute fuiſſe exiſtimandum eſt, vt ad horam ſurgere nequiuerit, vt in tanto cœtu maiore cum dignitate, atque autoritate loqueretur. Surrexit ergo de ſolio; in illo enim hoc tempore eum ſediſſe apparet, & non Salomonem, qui hiſce comitiis regno inaugurandus erat, & in regio throno, pro patre, collocandus. Itaque poſtquam inunctus eſt, (ca. 29. 23.) ſediſſe dicitur ſuper ſolium Domini in regem, pro Dauid patre ſuo. Idque rationi conſentaneum fuit, ne comitia actum agere viderentur. Orditur autem concionem à re diuina, deſiderio videlicet ſuo, quod pridem habuerat ædificandi templum magnificum diuinæ maieſtati; id tamen fatetur Deo minime placuiſſe, qui ad aliud opus vnum de filiis ſuis deſtinaſſet, qui poſt eum regnaturus eſſet. *Dixitque mihi*, inquit Dauid, *Salomon filius tuus ædificabit domum meam, & atria mea. Ipſum enim elegi mihi in filium, & ego ero illi in patrem. Et firmabo regnum eius vſque in æternum, ſi perſeuerauerit facere præcepta mea.* (ca. 28. 6. 7.) Hactenus diuinum, in gratiam Salomonis, oraculum.

Eius in comitiis oratio.

VI. Ad populum.

Non potuit rex vehementius toti populo Salomonem filium ſuum commendare, eorumque ſuffragia illi conciliare, quam docendo electionem & inſtitutionem eius eſſe diuinam: cumque Deo dilectum, & charum inſtar filij fore; quo diuino promiſſo, omnia optimi ac munificentiſſimi parentis in filium officia continentur. Ex quo etiam eximia Dei beneficia in populum, ſub tali rege viuentem, ſequi oporteat. Illud denique valet ad frangendam ſpem omnem Adoniæ, & omnium inimicorum Salomonis, quod regno eius, perpetuam refert promiſſam à Deo firmitatem. Sed ita tamen eorum animos comprimit, vt ſimul etiam Salomoni timorem iniiciat, cum intelligat ſibi imperium, ſub conditione perſeuerantiæ in obſeruatione diuinæ legis, eſſe conceſſum. Ad cuius etiam obſeruationem, toto populo ex occaſione commonefacto, conuertit orationem ad filium ſuum, paterna ſollicitudine ac beneuolentia admonendum. v. 8.

VII. Et ad Salomonem.

Tu autem Salomon fili mi, ſcito Deum patris tui, qui ſcilicet elegit me, & ſe beneficentiſſimum præbuit erga me, & ſynceram erga ipſum pietatem, & zelum honoris eius indidit cordi meo; tu quoque *ſeruito ei corde perfecto, & animo voluntario.* Nihil ſit in corde tuo fictum aut ſimulatum, Vt enim quis homines fallere poſſit, Deum certe non poteſt. *Omnia enim corda ſcrutatur Dominus*, inquit, *& vniuerſas mentium cogitationes intelligit. Si quæſieris eum inuenies.* Si colueris eum ex animo, ipſum experiere propitium, *ſi autem dereliqueris eum, proiiciet te in æternum.* Quod non videtur ad æternam Salomonis reprobationem trahendum. Nam id iudicium in Dei corde ſecretiſſimum eſt; neque apparet, ſi res ita haberet, Dauidi reuelatum iri diuinitus, ne perpetuo mœrore contabeſceret: alia potius omnia, ex ſancta ipſius à puero inſtitutione, coniectare potuit Agit ergo de ſucceſſione regia, & opponit hæc verba illis, quæ paulò ante pronunciauerat, *& firmabo regnum eius in æternum, ſi perſeuerauerit*, &c. (v. 7.) Neque obſtat quod regnum in familia Dauidis non pendebat à probitate poſterorum eius, vt res ipſa docuit, itaque ad quadrigentos perſeuerauit annos. Si autem & Salomon, & omnes Dauidis nepotes, in Dei cultu perſeueraſſent, apparet regnum vſque ad Chriſtum Dominum perſeueraturum fuiſſe, aut etiam vſque ad conſummationem ſæculi, vt exiſtimauit Abulenſis. (q. 22. in c. 28. 1. Par.)

Non illi ſignificet reprobationem.

VIII. Templi fabrica tradita diuinitus. c. 28. v. 19. &c.

Quæ cum in genere dixiſſet Dauid, ad templi ſtructuram redit, de qua aggredienda ita filium monet, vt velit eum intelligere, nihil in hac fabrica ſibi licitum eſſe addere, detrahere, mutare, quoniam inquit, *omnia venerunt ſcripta manu Domini ad me;* quod eximiam quandam huius templi laudem continet, cuius Deus ipſe voluerit eſſe architectus. Ne autem operis magnitudine deterreatur, quod hominem maximo ingenio, & viribus, & ſingulari rerum gerendarum peritia præditum deterrere poſſet, multo magis adoleſcentem delicatum, mole ſua oppreſſurum videatur, ſpondet Deum ipſi in primis affuturum, ad finem vſque diuini huius operis. Deinde Sacerdotes & Leuitas in ſuas claſſes diſtributos,

Eius perficiendæ adiumenta.

illi

illi auxilio futuros. Poſtremo tam populi principes, quam populum ipſum ad eius præcepta paratum fore. Et hæc quidem eo die facta exiſtimantur, ne Dauid nimium grauaretur, diutius concione producta. Abiit autem, vt videtur, per manus principum dicta deſcriptio, atque idea templi, quæ à Dauide Salomoni primum tradita fuerat, vt animi eorum cum ad laudandum Deum incaleſcerent, tum ad auxilia in tantam fabricam præbenda animarentur: vt de eodem auxilio poſtea conuenientius ageretur. Sicque primus iſte conuentus ſolutus eſt.

IX. Salomon quomodo puer, & tenellus. 1. Par. 29. 1. & ca. 22. 5.

Altero die comitiorum renouat Dauid memoriam populo electionis diuinæ filij ſui in regem, & diuini operis conſtructorem; *Locutus eſt* enim *Dauid ad omnem Eccleſiam. Salomonem filium meum vnum elegit Deus, adhuc puerum & tenellum*, non ſimpliciter & abſolutè ratione ætatis, nam vigeſimum ſecundum agebat annum, natus anno mundi ter milleſimo; aut etiam comparatione ſui, qui ſeptuageſimum iam ſuperabat, quando grandæui, iuniores, quaſi blandiendo pueros appellitant, quo etiam vox tenelli pertinet, ſed ad magnitudinem ſuſcepti operis. Subdit enim, *Opus namque grande eſt*, quod hominem requireret omnibus naturæ, artis, doctrinæ, prudentiæ, experientiæ præſidiis inſtructum, *neque enim*; inquit, *homini præparatur habitatio, ſed Deo.* Ad hoc ergo opus cum duo ſumma requirantur, ſcientia, & facultates: ſcientia deeſſe non poteſt, cum deſcriptio tantæ molis ab ipſo Deo tradita ſit; Quod ergo attinet ad facultates, volens Dauid populum ſuum ad liberalem largitionem excitare, proponit exemplum ſuum; non ignarus exempla, in omnem partem plus valere, quam verba. *Ego*, inquit; *totis viribus meis præparaui impenſas domus Dei mei, aurum ad vaſa aurea, & argentum in argentea*, &c.

Dauid excitat populum ad largiendum.

X. Quantum auri & argenti impenſum ſit in Templum. 1. Par. 22. 14. 1. Par. 29. 4.

Auri numerus & argenti diligentius explicatus eſt ſuperius, per quandam præoccupationem, vbi Dauid Salomonem alloquens, *Ecce ego*, inquit, *in paupertate mea, præparaui impenſas domus Domini, auri talenta centum millia, & argenti mille millia talentorum.* Hoc autem loco mox adduntur de peculio Dauidis, tria millia talenta auri, de auro Ophir, & ſeptem millia talentorum argenti probatiſſimi. Adde his optimatum donaria, quæ mox ſubduntur, auri talenta quinque millia, & ſolidos decem millia, quos Septuag. drachmas vocant, & argenti talenta decem millia. Quæ ſumma maxima omnino eſt, vt accuratè in Annalibus explicauimus, Anno Dauidis 58. & Salomonis ſecundo: & aſcendet ad bis mille ſeptingentos & quadraginta quinque milliones, quinquaginta & vnum millia, ſexcentos & ſexaginta ſex aureos noſtrates. Addidit etiam Salomon immenſam auri argentique vim, è ſuis reditibus, & nauigationibus, vt non immeritò dici poſſit, cum Villalpando, impenſa in domum Domini tria millia millionum auri, præter immenſum numerum æris & ferri, quæ à Dauide, populóque templo donata ſunt.

v. 7.

Nu. 43. & Schol. 5. Nu. 60. 62. 63.

XI. Lætitia populi largientis.

Pia liberalitas coniuncta fuit cum lætitia, quia *hilarem datorem diligit Deus.* Vnde ſubditur, *Lætatuſque eſt populus, cum vota ſponte promitterent, quia corde toto offerebant ea Domino.* Sed & Dauid rex lætatus eſt gaudio magno, coram Domino, eamque lætitiam, cum quadam orationis exultatione, & multiplici gratiarum actione teſtatus eſt, agnoſcens liberalitatem ſuam, populique vniuerſi, ex integerrima ipſius Dei liberalitate profectam eſſe. Petit etiam à Deo pro populo ſuo conſtantiam in ſancto propoſito, non ignarus inconſtantiæ & infirmitatis humanæ, vt qui diuina gratia præuenti ſunt, eadem concomitante & conſummante perfruantur; ne quod cum deuotionis feruore ſpoponderant, eadem frigeſcente ſoluere cunctarentur. Totam denique gratiarum actionem ſupplici ad Deum pro filio ſuo oratione concludit, vt eius mandata cuſtodiat, & ædificet ædem cuius parauerat impenſas. Eam orationem ſecuta eſt regis monitu, populi ſupplex Dei & regis adoratio; quæ ſimul fuit tacita approbatio eorum omnium, quæ Dauid, ſuo & populi nomine, coram Deo ſupplicabundus dixerat.

2. Cor. 9. 7.

Et Dauidis gratiarum actio ad Deum.

XII. Tertius comitiorũ dies, & quæ in eo geſta.

Tertius deinceps ſecutus eſt dies, in quo ſacrificia in gratiarum actionem, & conuiuia publica populo vniuerſo celebrata ſunt: & Salomon ſecundò vnctus eſt, & conſecratus in Regem, & Sadoc ſacerdos in Pontificem, & populus vniuerſus nouo regi, ſeſe ritu ſolenni addixit, ſicque abſolutis comitiis recepit ſe populus in domum ſuam. Quod attinet ad ſacrificia, ea partim holocauſta fuerunt, partim hoſtiæ pacificæ, omnes ter millenæ; ſed quot in alterutro ſacrificij genere oblatæ ſint victimæ, non liquet, magnam certe partem apparet in hoſtias ceſſiſſe pacificas, vt inde populus haberet vnde liberaliter epularetur. Itaque ſtatim ſequitur, *& comederunt & biberunt coram Domino in die illa cum grandi lætitia.* Quoniam autem ſacrificia tam multa, diu Sacerdotes Leuitaſque tenuerunt, apparet interea dum parantur epulæ, Regis atque Pontificis vnctionem fuiſſe peractam: & quidem Pontificis prius, vt tanto auguſtior eſſet Regis initiatio, quo maior eſſet qui initiaret.

Sacrificia.

XIII. Sadoc inungitur in Pontificẽ.

Sadoc autem nondum erat Pontifex, neque vſquam ante hunc locum inuenitur eius conſecratio. Idque innuit Scriptura cum ait, *Et vnxerunt ſecundò Salomonem filium Dauid. Vnxerunt autem eum Domino in principem, & Sadoc in Pontificem.* At ſi Sadocum bis vnctum ſignificare voluiſſet, dixiſſet vtique breuius, vnxerunt ſecundo Salomonem in principem & Sadoc in Pontificem. Quanquam ne tunc quidem illud *ſecundò* ad vtrumque neceſſario referretur. Non videntur autem adhibitæ omnes ceremoniæ, quæ olim in Aaronis conſecratione fuerant vſurpatæ, præſertim cum illæ tunc ſeptem diebus iteratæ fuerint: forte id tantum nunc factum fuit, quod in Eleazari conſecratione legimus. Vt ſicut Moyſes Domini iuſſu nudauit Aaronem veſtibus pontificiis, & iis induit in eodem monte Eleazarum. Sic & hoc loco, Dauidis iuſſu ablatæ fuerint ab Abiathare veſtes pontificiæ, & eis publicè indutus fuerit Sadoc.

Abiathar exautoratur.

1. Par. 29. 22. Inde ſecuta eſt inunctio, quæ hoc loco memoratur, vt præcipua ceremonia, & in qua natura conſecrationis maximè poſita cenſetur. Indutus autem videtur, ac conſecratus à propheta Nathan, Moſis, & Samuelis vice fungente.

XIV. Viuo Dauide, & qua de cauſa. Sic itaque Abiathar Ephod Pontificio, & rationali priuatus, de gradu & dignitate ſua, viuo adhuc Dauide deiectus eſt. Neque id difficile fuit à Dauide impetrare, qui dudum didicerat eum participem fuiſſe coniurationis Adoniæ, contra Salomonem à ſe deſtinatum regem. Cumque eandem ob cauſam Salomoni odioſus eſſet, & æmulum haberet gratioſiſſimum Sadocum, qui iam primùm Salomonem inunxerat, facile intelligitur eum iuſſum promere ornamenta Pontificia, & quamuis ægrè, ac repugnanter, obtemperaſſe. Cumque in ordinem redactus, adhuc Hieroſolymis viuo Dauide verſaretur, eodem mortuo, eum Salomon inde eiecit, & in pagum ſuum, quaſi in exilium amandauit: qua de re ſequenti anno dicendum erit.

XV. Salomon ſecundò conſecratur. Vnctus Pontifex, Salomonem eodem Nathan propheta adiuuante quanta maxima fieri potuit ſolennitate, atque apparatu, vniuerſis comitiis ſpectantibus inunxit, cum totius populi exultatione, & harmonico omnium inſtrumentorum muſicorum concentu, & conſecrauit Domino in pontificem, ſicut ipſe inunctus fuerat Domino in pontificem; vt ſicut hic in ſpiritualibus, ita ille in temporalibus, in populo gubernando Dei vice fungeretur. Sapienter porro Dauid voluit Salomonem in principem populi ſecundò conſecrari, vt qui prius in ſchiſmate conſecratus, multos habuerat ſibi repugnantes, qui Adoniæ ſtuduerant; nunc communibus omnium ordinum votis conſecratus, communiter ab omnibus admitteretur in principem. Quod ſignificat Scriptura, cum non ſolum ait Salomonem ſediſſe in ſolio Dauidis patris ſui, eo videlicet illi locum cedente, & in humiliore cathedra conſidente, ſed etiam placuiſſe cunctis, omnemque Iſrael ei paruiſſe. Tangitur etiam renouatum fœdus, inter nouum regem & populum, cum dicitur cunctos principes, & potentes, & nominatim filios Dauidis, dediſſe manum Salomoni, eique fuiſſe ſubiectos, quæ
1. Par. 29. 24. porrectio manus, etiam beneuolentiæ ſignum fuit.

XVI. Teſtamentum Dauidis. *Deus iudicium tuum regi da, &c.* His ita tranſactis, Dauid plenus dierum & bonorum operum, & vero etiam lætitiæ, quod relinqueret ſuperſtitem Salomonem in throno ſuo, in eóque probe ſtabilitum, ad mortem ſe volens libenſque præparauit, edito primùm Pſalmo 71. qui in Salomonem inſcribitur, quo filio ſuo in regio throno collocato, ſpiritum iudicij, atque iuſtitiæ precatur, vt ſanctè officium ſuum obeat in totius populi, & nominatim pauperum vtilitatem: in quo non in verum ſolum, ſed in figuratum etiam Salomonem reſpexit. Eo quaſi ſpiritali teſtamento condito, alterum, quod temporale vocemus licet, propediem moriturus inſtituit. Et primum dat filio monita ſalutis de obſeruandis
quæ det mandata Salomoni. Dei mandatis; tum iubet eum de quibuſdam noxiis pœnas ſumere, vt minus inuidioſa ſit animaduerſio, quæ à filio fiat ex parentis mandato; in primis autem de Ioabo, ob iniuſtam cædem duorum militiæ principum Abneris & Amaſæ; addere potuit etiam Abſalonis, quem contempta Regis prohibitione, interfecerat. Quæ crimina ipſe hactenus commodè punire non potuerat, propter quæ nunc zelo iuſtitiæ incitatus, vult eum quamuis canum, & multis pro regno laboris perfunctum, & regio ſanguine progenitum, à cognato rege morte mulctari.

Tertium Dauidis mandatum fuit, circa gratitudinem erga Berzellai amicum regis, cuius filios vult in regia menſa comedere, ſiue regiis ali ſumptibus, penſione aliqua, vt ſit, eis conſtituta. Idemque de Miphiboſetho, in gratiam Ionathæ factum dici poteſt, & quibuſdam aliis, licet id ſcripto traditum non fuerit. Non enim minus regium eſt bonis referre præmia, quam improbis inferre ſupplicia. Quo pertinet mandatum poſtremo Semei, hominis in afflictum regem contumelioſi, atque maledici, ſupplicium; qui præter improbiſſimam verborum licentiam, etiam lapidationem regis addiderat. Eum ergo vult à Salomone, pro ſua ſapientia puniri, non aſtricto Dauidis iureiurando. Vtrum autem in hoc Dauidis mandato periurium aliquod interuenerit, reperies in Annalibus explicatum, ibidemque accuratam morientis Dauidis commendationem. Nihil enim deinceps de ipſo legimus, præter mortem & ſepulturam, quam extremo Decembri contigiſſe Martyrologia teſtantur.
XVII. Alia eiuſdem mandata.
Ex Abul. q. 16 & ſeqq. in hoc ca. 2. 3 Reg.
Die 29.

Dormiuit igitur Dauid cum patribus ſuis, ait Scriptura, *& ſepultus eſt in ciuitate Dauid*, arce videlicet Hieroſolymitana, *Dies autem quibus regnauit Dauid ſuper Iſrael quadraginta anni ſunt, in Hebron regnauit ſeptem annis*; quando ſcilicet ſolius tribus Iudæ rex erat. In ſecundo tamen Regum adduntur ſex menſes, qui in tota quadraginta annorum ſumma prætermittuntur, vt numerus integer retineatur: *in Ieruſalem autem triginta tribus.* Eadem iterantur in 1. Paral. ſed additur in funebrem laudationem hoc elogium. *Et mortuus eſt in ſenectute bona, plenus dierum, & diuitiis, & gloria.* De quo id ſine controuerſia dici poteſt eum regum omnium laudatiſſimum extitiſſe, neminemque vnum tot animi corporiſque ornamentis aliquando præſtitiſſe; neminem qui Chriſtum Dominum, cuius parens primarius fuit, tota vita propius adumbrarit; vt in Annalibus ſuo loco dictum eſt pluribus, vbi & fabulam, de theſauris immenſis in eius ſepulchrum à Salomone congeſtis, refutauimus, & meram eſſe fabulam doctis viris probauimus, & regium eius mauſolæum breui vitæ ipſius epitoma cohoneſtare conati ſumus. A quibus hoc loco nos deſiderata breuitas abſtinere cogit.
XVIII. Eiuſdem mors, & ſepultura. 3. Reg. 2. 10.
cap. 5. v. 5.
ca. 29. 27.
& laudatio.
an Salo 2. num 91. ad 103.

(∴)

ANNVS MVNDI 3022.

SALOMONIS 3. SADOCI 2.

EVPALIS 32. Imperij Aſſyr. 1091.

ANTE CHRISTVM 1031.

I. Summa capita rerum anni huius.

NVllum videtur eſſe dubium, quin executio teſtamenti Dauidis, acquiſitio diuinæ ſapientiæ à Salomone, & mirabile iudicium in contentione duarum mulierculuarum, eiuſdemque Regis cum filia Pharaonis nuptiæ, apparatus etiam templi vſque ad eius fundationem, & quæ cum his coniuncta ſunt, non ſolum ad hæc Salomonis initia, ſed ad hunc ipſum tertium eius annum pertineant, ſi rectè hactenus, tam Dauidis, quam Salomonis res geſtas, per ſua tempora digeſſimus. Verum non ita perſpicuum eſt quænam ex his ipſis, quæ iam attigimus, prius, quænam poſterius contigerint. Nam iudicium regis, in cauſa Adoniæ & Semei, probare videtur adeptam iam diuinam ſapientiam. Sed cum ea acquiſitio, confirmato plane regno Salomonis, contigerit, vt Scriptura docet: Adonia vero viuente cum Ioabo regnum Salomonis adhuc fluctuare videretur, Scripturæ ordinem ſecuti, Adoniæ conſilia, & mortem, & quæ his connexa ſunt, præmittemus.

3. Reg. 3. 1. Paral. 1.

II. Noua Adoniæ coniuratio in Salomonem.

Exiſtimamus autem factam nouam cõiurationem contra Salomonem, inter Adoniam, Ioabum, & Abiatharem recens exautoratos: Hi enim omnes ægro erant animo; vnus ereptum ſibi regnum, alter ſummam militiæ præfecturam, tertius amiſſum ſummum pontificatum gemebant, & æmulos ſuos coram ſe in altum euectos, ſe in ordinem redactos, inimicorum ſuorum irriſioni patere, indigniſſimè ferebant; nec vllum excogitari poterat præſentius huic malo remedium, quam Salomonis ipſius abdicatio, & Adoniæ reſtitutio: quæ nunc defuncto Dauide, à quo priora illa ipſorum conſilia diſiecta fuerant, facilior videbatur. Addebat animos infirma noui regis ætas, & ad fraudem, vt videbatur, opportuna propter rerum gerendarum inſolentiam, & imperium nondum alta radice firmatum. Huius nouæ conſpirationis argumentum eſt, quod mox dicitur Ioab fugiſſe ad tabernaculum Domini, & apprehendiſſe cornu altaris, eo quod declinaſſet poſt Adoniam. At facinus id iam vetus erat, & condonatum tam ipſi Adoniæ, quam amicis eius. Alioqui abiiſſet vtique aliquò Ioab, & periculo ſe exemiſſet. Nouum ergo conſilium fuit, quod ſimul deprehenſum & oppreſſum eſt.

3. Reg. 2. 28.

III. Petit à Bethſabæa coniugium Abiſagæ.

Regno itaque ab Adonia recuperando muniebatur additus Abiſagæ nuptiis ab eo poſtulandis; Oportet autem id conſilium callidiſſimè excogitatum fuiſſe, & ad propoſitum illum finem occultam admodum habuiſſe vim, quam ne mater quidem Bethſabæa odorata fuerit; quæ à Scriptura tacita, à Salomone agnita, à nobis vix intelligi poteſt. Verba enim Salomonis apertè ſignificant hiſce nuptiis aliquid Adoniæ vel iuris, vel facultatis ad regnum acquiſitum iri: & ad viam complanandam ad maiora molienda. Cum ergo Ioabo, Abiathari, cæteriſque coniuratis viſum eſſet tentari oportere nuptias, vix elapſo luctus tempore, quod minimum vnius menſis fuiſſe creditur, adit Adonias Bethſabæam, quæ & matris grauiſſimo nomine, & optimè de nouo rege meritæ titulo, facile poterat, quod peteret impetrare. Petit ergo, vt eius interuentu, Salomon illi det Abiſag Sumanitidem vxorem. Suſcipit illa expediendum negotium, rata valituram eam gratiam ad priſtinas offenſiones inter fratres abſtergendas.

IV. Et illa à Salomone,

Adit Salomonem, honorificè ab eo excipitur, ſibi aliquid concedi poſtulat, quod nondum explicaret. Vt re in genere conceſſa, puderet poſtea regem retractare promiſſionem. Salomon autem matris ſuæ non ſolum beneuolentiæ, ſed prudentiæ quoque multum tribuens, promittit quod nondum ſciret quale eſſet: ſed cum mox re intellecta promiſſionis pœnituit, eamque cum amara expoſtulatione reuocauit. *Quare*, inquit, *poſtulas Abiſag Sunamitidem Adoniæ? poſtula ei & regnum. Ipſe eſt enim frater meus maior me, & habet Abiathar Sacerdotem, & Ioab filium Saruiæ.* Si enim vxorem haberet reginam, cum ipſe filius regis eſſet, & quidem primogenitus, & inſuper ſibi penitus haberet addictos, tam ſacrorum, quam militiæ principes, & iam pro rege vnctus eſſet, & rex agnitus à pleriſque, imò, vt ipſe aiebat, omnis Iſrael in regnum eius conſenſerat, nihil aptius videbatur ad labefactandum regnum Salomonis, quam huiuſmodi matrimonio aſſenſum præbere. Itaque non obſtante promiſſione, ne qua illum cuiuſquam interceſſio morti eriperet, iuſſit illum quamprimum à Banaia interfici, ſine alia forma iudicij, quod & factum eſt. Vtrum autem in eo peccauerit, vide in Annalibus.

qui illum morti addicit.

3. Reg. 2.

n. 12. & 13.

V. Salomon Abiatharẽ in pagum amandat.

Sublato præcipuo fundamento turbarum, eius quoque firmamenta fuerunt deiicienda, Abiathar ſcilicet & Ioab, quos diuina prouidentia in hanc iterum culpam labi permiſit, ex qua Salomon occaſionem ſumeret alterum eiiciendi ex vrbe regia, alterum ex Dauidis teſtamento vita priuandi. Itaque ad ſe euocatum Abiatharem amandat in pagum Anathoth, quamuis ob iteratam cum Adonia coniurationem mortis reum. In qua condemnatione apparuit Salomonis clementia, qui non eſt paſſus plurima antiqua merita, recenti facinore penitus obliterari. Sed hominem reum capitis morte mulctare noluit, vt Ioabum eodem crimine implicatum, atque irretitum, ſed iam exautoratum, ciuitate tantum priuauit, ne Sacerdotis dignitati, & eius erga patrem ſuum meritis, nihil tribuiſſe videretur.

VI. Ioab fugit ad tabernaculum. 3 Reg. 2. 28.

Occiſo Adonia, & eiecto Abiathare, increbuit rumor, Ioabum quoque fuiſſe nouæ huius coniurationis architectum, quod cum ad ipſius Ioabi aures perueniſſet, non ignarus ſe mortis reum; clam fugit in Tabernaculum Domini, ſiue quod erat in excelſo Gabaon, ſiue potius, quod erat vicinius, in Sion. Quod cum Salomon didiciſſet, miſit ad eum Banaiam cum mandato, vt eum occideret. At Banaias loci reueritus ſanctitatem,

Ibique occiditur.

iubet regis nomine illum ab altari recedere, quod cum ille recuſaret, repetita iuſſione iuſſus eſt ibidem interfici, ne rex ipſe reus apud Deum fieret neglectæ iuſtitiæ. Itaque ibi interfectus eſt: quod diuina lex non permittit ſolum, ſed etiam iubet. *Si quis*, inquit, *per induſtriam occiderit proximum ſuum, & per inſidias, ab altari meo euelles eum vt moriatur.* Nec poterat altare illud fuſo iuſtè ſanguine pollui, quod perpetuo ſolebat hoſtiarum ſanguine cruentari. Tota loci violatio conſiſtebat in iniuſta vi; nam iuſtam lex ipſa diſertè concedit. De ſalute autem Ioabi, ſicut & eorum, qui legitimo ſupplicio afficiuntur, non eſt, niſi in re clara, deſperandum.

Exod. 21. 14.

VII. Iudicium de Semei prudens.

Reliquum erat vt de contumelioſa peruicacia Semei, iuxta ſupremam Dauidis voluntatem ſupplicium ſumeretur. Cui cum Dauid promiſiſſet, ſe eum morte non affecturum, ob inſanam illam linguæ petulantiam, cum tamen morte dignum Salomon agnoſceret, ita promiſſionem iureiurando firmatam temperauit, vt eum non niſi noua interueniente culpa iuberet occidi. Iuſſit ergo eum habitare Hieroſolymis, neque inde tantillum progredi, capitis pœna propoſita; prudenter vtique, ne homo ſeditioſus extra vrbem res nouas moliretur: ſimulque prouidit vt impoſita pœna, illi eſſet occaſio culpam admittendi, ob quam merita iampridem morte afficeretur. Nominatim autem in ſententia contra eum lata fit mentio torrentis Cedron, quoniam is tranſeundus erat, vt iretur in Bahurim, vbi erant poſſeſſiones Semei. Manſit ergo Hieroſolymis quaſi in laxiore carcere tribus annis; quid ergo illi poſtea contigerit, ſuo tempore & loco dicetur.

VIII. Salomon optat Sapientiam.

Sublatis ergo inimicis, aut quaſi vinculis conſtrictis, ne ſe vſquam cum publico damno commouere poſſent, conſequenter confirmatum eſt regnum Salomonis, quando ei diuinitus immiſſum eſt ſapientiæ deſiderium ad populum ſuum recte gubernandum. Ad ſolennem autem eius petitionem, Deum ſacrificiis propitium ſibi reddere voluit, & quidem in excelſo Gabaon vbi erat tabernaculum, quod fecerat Moyſes in ſolitudine, vna cum altari holocauſtorum, & thymiamatis. Huic loco multis annis præfuerat Sadoc, cum adhuc Pontificatum gereret Abiathar: & credibile eſt inuitatum à Sadoco nouo pontifice Salomonem ad ſacra illa antiquæ religionis monimenta, ſolennibus ſacrificiis celebranda, ad obtinendam à Deo, quam deſiderabat ſapientiam. Præſertim cum, excitato poſtmodum templo, tam excelſum Gabaon, quam cætera loca, in quibus tam Arca, quam Tabernaculum Domini collocata fuerant, omni religioſo cultu ſpolianda eſſent. Illuc ergo Rex proficiſcitur, cum vniuerſo Iſraële, nominatim cum Tribunis, & Centurionibus, & Ducibus, & Iudicibus, & principibus familiarum.

IX. Solenni ſacrificio Deum placat. 3. Reg. 3. 4. 2. Par. 1. 6 & 3. & 6. in ea loca.

Ibi mille hoſtias Deo ſacrificat, ſiue totas in holocauſtum, nam vna eademque vox eſt in vtroque Scripturæ loco, vbi hoc ſacrificium narratur, tam in Hebræo, quam in Græco; ſiue partem aliquam in hoſtias pacificas, vt putat Abulenſis. Interim autem dum tanta hoſtiarum copia, per partes conſumitur incendio, neque enim altare eas omnes ſimul capere potuit, Salomon, magna animi corporiſque contentione, petit à Domino Sapientiam, ad recte gubernandum populum Domini, ſibi diuinitus commiſſum, & templum magnificum eius maieſtati conſtruendum: quod vtrumque opus cum exquiſitam ſapientiam requirat, pertinet ad Deum, qui hæc onera ipſi impoſuerit, ſapientiam tribuere iſtis muneribus congruentem. Hiſce igitur deſideriis cum Salomon pectus haberet incenſum, apparuit illi eadem nocte in ſomnis Angelus, æternam filij Dei Sapientiam repræſentans, & iubens eum poſtulare quod vellet. Sciebat vtique quid ille vellet, qui dederat voluntatem, ſed voluit ea interrogatione attentionem renouari, & affectum ad rem præſentem applicari.

ab eoque ſapientiam petit politicam.

X. Quam ei copioſam largitur. 3. Reg. 3. 11. &c.

Ille nihil cunctatus, iterat petitionem ſuam, & legitimas, quas attigimus, poſtulandi cauſas. Placuit Domino poſtulatio, idque ſua illa oratione teſtatus eſt, *Quia poſtulaſti verbum hoc, & non petiſti tibi dies multos, nec diuitias, aut animas inimicorum tuorum*, quæ videlicet ſolent regibus eſſe antiquiſſima, *ſed poſtulaſti tibi ſapientiam, ad diſcernendum iudicium*, ad recte iudicandum, quod ſupremo Iudici in primis neceſſarium eſt. *Ecce feci tibi ſecundum ſermones tuos, & dedi tibi cor ſapiens & intelligens, in tantum, vt nullus ante te ſimilis tui fuerit, nec poſt te ſurrecturus ſit. Sed & hæc quæ non poſtulaſti dedi tibi, diuitias ſcilicet & gloriam, vt nemo fuerit ſimilis tui in regibus, cunctis retro diebus.* Horum ergo deſideriorum, quæ in animis principum infinita pullulant, Salomon ſpiritale quoddam ſacrificium, cum mille victimarum holocauſto, Deo videtur obtuliſſe, pro longe ſibi chariore ſapientia obtinenda. Vtique ſapienter, cum vna illa ſibi comparata, reliquorum omnium bonorum ſimul particeps fieret: iuxta illud, *venerunt autem mihi omnia bona pariter cum illa.* Deo præſertim abundantia liberalitatis ſuæ, & merita & vota ſupplicum excedente. Quam latè autem patuerit iſta Salomonis ſapientia, in Annalibus Sapiens Lector inueniet.

& alia inſuper non petita.

Sap. 7. 11.

hoc an. 3. Salom. à num. 59. ad 100.

XI. Euigilat & agnoſcit Dei beneficium.

Cum igitur innumerabilis ſapientiæ fluenta potaſſet Salomon *euigilauit, & intellexit quod eſſet ſomnium.* Intellexit videlicet ſomnium eſſe diuinum, cum ſibi iam conſcius eſſet, ſe in eo conſecutum, quod nemo poſſit niſi à diuina liberalitate adipiſci. Quantis porro tum lætitiis inceſſerit Salomon non eſt difficile æſtimare. Nam conſtat optatæ rei fruitionem tanto afficere gaudio, quanta fuerit deſiderij magnitudo. Sed cum grati animi ſignificatio ad ſapientiæ præcepta pertineat, nequaquam Salomon eam neglexit, ſed cum primum Hieroſolymam rediit, Deo in ſignum grati animi ſacrificia inſtaurauit, & hominibus, quos ſibi congratulari voluit, de inuento pretioſo theſauro quod quæſiuerat, ſolenne conuiuium apparari iuſſit. *Cumque veniſſet*, ait Scriptura, *Ieruſalem, ſtetit coram arca fœderis Domini*, quæ erat in arce, *& obtulit holocauſta, & fecit pacificas victimas, & grande conuiuium vniuerſis famulis ſuis.*

iterato in vrbe ſacrificio, & epulis.

XII. Iudicium de duabus mulierculis. *To. 3 epiſt. 131. ad Rufinum.*

Ecce autem ſumptum quamprimum experimentum impetratæ ſapientiæ, quam Dominus voluit vniuerſo populo innoteſcere. Iudicium ſcilicet duarum mulierculatum, quod qui dicunt anno Salomonis duodecimo contigiſſe, in quibus S. Hieron. conſentaneè loquuntur opinioni, de inito à Salomone regno anno vitæ duodecimo, & genito Roboamo anno vndecimo, quæ ſuperius refutata ſunt. Vbi cum ſtatuerimus Salomonem anno ætatis vigeſimo primo regni gubernacula ſuſcepiſſe, conſequẽter dicendum eſt iudicium hoc non duodecimo, ſed vigeſimo tertio ætatis eius anno contigiſſe. In quo vera, & ficta mater de viuo infante conteſtantur litem apud regem. Illa ſimplici narratione rem exponit, æmulamque ſuam plagij accuſat. Illa contra non eſt paſſa progredi longius dicendo veram matrem, ne illa ad narrationis ſimplicitatem ac probabilitatem; adhibitis veris ac maternis affectibus, veriſſimáque comploratione, facile fucatum ſuum dolorem lacrymaſque vinceret, ſed clamore & calumniis geminum facinus ſuum celabat, proprij videlicet infantis oppreſſi, & alieni ſurrepti.

XIII. Salomonis ſapientia [illegible]

Cum ergo ambæ coram rege clamoribus conuitiiſque contenderent, Rex quaſi pertæſus iurgiorum, quæ probationibus carerent, infantem viuum gladio diuidi iubet: & quaſi pari eas inter ſe iure litigare crederet, cuiq; partem eius alteram tradi. At vera mater audita regis ſententia, quæ potius erat indagatio veritatis per affectum maternum, commotis illico viſceribus maternis ſuper filio ſuo, *obſecro Domine* inquit, *date illi infantem viuum, & nolite interficere eum*; Malebat enim priuari poſſeſſione filij ſui, quam ipſum vita crudeliter ſpoliari. Cum autem altera diuiſioni conſentiret. Rex vera matre deprehenſa, pro ea ſententiam tulit, nec tamen gemini criminis ream morti addixit, quod ſola præſumptione victa eſſet, non probationibus, vel propria confeſſione conuicta; tunc enim merito geminam culpam capitis ſupplicio luiſſet.

XIV. Nuptiæ Salomonis cum Ægyptia. *3. Reg. 3. 1. l. 9. c. 31.*

Secutæ ſunt Salomonis nuptiæ cum filia Pharaonis, qua affinitate confirmatum quoque eſt regnum Salomonis, vt ait Scriptura, videlicet aduerſus externorum populorum molitiones, valuit contracta cum potente Ægyptiorum principe amicitia, atque affinitas, à quo poſſet, ſi res ferret, auxilia mutuari. Et quia Eupolemus apud Euſebium in Præparat. Euangelica literas profert Salomonis ad Vaphren Ægypti regem, quem vocat amicum paternum, inde ſuſpicari licet ab ipſo Dauide conciliatas fuiſſe haſce nuptias, de quibus tamen nulla eſt in literis illis mentio. (A Dauide conciliatæ.) Quamuis autem nuptiæ cum mulieribus alienigenis prohibitæ paſſim in Scriptura legantur, id tamen intelligendum eſt, niſi illæ à patria ſuperſtitione conuerterentur. Nam patriarcha Ioſeph filiam Putipharis Ægyptiam duxit vxorem: & Moyſes filiam Iethro Æthiopiſſam. Et poſt legem latam Salmon accepit Raab Hiericuntinam, Samſon Philiſthæam, Boos Ruth Moabitidem, & Dauid filiam Tholmai regis Geſſur, & Salomon eo viuente Naamam Ammonitidem.

XV. Gazer dos aut donum nouæ vxoris. *3 Reg 9 16. Ioſue 21. 21.*

Dotis reginæ fit infra mentio, vbi dicitur Pharaonem aſcendiſſe, & cepiſſe Gazer, & eam igni ſuccendiſſe, & Chananæum, qui habitabat in ciuitate, interfeciſſe, & dediſſe eam in dotem filiæ ſuæ vxori Salomonis, ſiue in donum quod eſſet incrementum dotis. Nam ea vrbs Leuitica fuit in tribu Ephraim. Sed eam Pharao in gratiam Generi ſui, recepit de manu Chananæorum, quo nomine etiam Philiſthæos intelligi, conſtat ex 1. Paral. (*ca. 20. 4.*) eique reddidit, quam Salomon inſtaurauit, vt infra dicetur. Has porro nuptias toto Canticorum libello celebrari, in ſenſu hiſtorico, interpretes fere conſentiunt; etſi eas parum felices extitiſſe, ſatis ex cap. 11. tertij Regum intelligitur, vbi prima ponitur inter mulieres alienigenas, per quas deprauatum eſt cor Salomonis. (Nuptiæ parum felices.) Locus autem in quo celebratæ ſunt nuptiæ, & in quem regina introducta eſt, fuit regia Dauidis in arce, dum magnificentior ab ipſo Salomone, ipſi poſt templum ædificatum, excitata eſt in monte Sionis. (*3. Reg. 3. 1.*)

XVI. Officia domus regiæ. *3. Reg 4. 1.*

Hoc ipſo primo à Dauidis morte anno, qui eſt Salomonis 3. primaria regiæ domus officia idoneis viris Rex diſtribuit, aut recenſuit, & confirmauit. Nam Ioſaphat & Banaias manſerunt in officio ſuo, vt ille eſſet Regi à commentariis, hic autem, Ioabi loco, militiæ princeps. Præter hos habuit etiam Salomon duodecim præfectos, qui præbebant annonam regi, & domui eius, ſinguli ſingulis menſibus, qui eodem loco deſcripti habentur, ſicut & annonæ ipſius diſpoſitio & modus, & termini regni Salomonis, de quibus alias erit dicendi locus.

Preparatio fundationis.

Interea templi materies, quæ in fundamenta parabatur, detinebat operarios, quæ tantæ molis, tamque operoſa fuerunt, vt proximo anno dicetur, vt immerito à quibuſdam excuſationes tarditatis quæri videantur. Hoc ipſo anno primo à morte Dauidis vicini reges legatos ad Salomonem, honoris & amicitiæ cauſa, miſerunt: ſeræ enim gratulationes frigidæ ſunt, ad quos ipſe vicisſim ſcripſit, vt auxilia tam operariorum, quam materiæ ab ipſis, in templi ædificationem acciperet, de quibus, præter ea quæ Scriptura de Hiramo tradit, Eupolemus alias habet epiſtolas, in quibus quid minus probandum videatur, propter repugnantem Scripturam, ex Annalibus intelligetur. (*n. 146. & 147.*)

ANNVS MVNDI 3023.

SALOMONIS 4. SADOCI 3.

EXITVS AB ÆGYPTO 480.

Fundati TEMPLI An. 1.

EVPALIS 33. Imperij Aſſyr. 1092.

ANTE CHRISTVM 1030.

I. Annus fundati Templi 480. ab exitu. *3. Reg. 6. 2. Par. 3.*

Hic eſt annus, inter eos qui à Scriptura notantur, in paucis clariſſimus, atque celeberrimus, qui omnes ab ortu Hebraicæ Reipub. ad hunc diem non ſolum determinat, ſed etiam regit, & ambiguas de Iudicum temporibus opiniones, in vnam ſententiam venire compellit. Is in 3. Reg. cap. 6. ita ſtabilitur. *Factum eſt*, inquit, *quadringenteſimo & octogeſimo anno egreſsionis filiorum Iſrael, de terra Ægypti, in anno quarto menſe Zio (ipſe eſt menſis ſe-*

cundus regni Salomonis ſuper Iſrael) ædificari cœpit domus Domini. Quæ ex parte repetuntur in fine capitis eiuſdem, & tertio cap. ſecundi Paral. Quæ aſſertio vulgatæ editionis, codices omnes Hebræos Græcoſque, omneſque Scriptores, qui iſta tractarunt conſentientes habet, tam antiquos quam recentes, præter pauculos, quos anni Iudicum perturbarunt, quia ſeruitutes populi ab annis Iudicum diſtraxerunt; cum tamen eas non ſemel Scriptura in Iudicum annis includat.

II. Incluſis ſeruitutibus in Iudicum annis. *Iud.* 4. 4. c. 15. 20. & ca. 14. v. 4.

Nam Debbora dicitur *iudicaſſe populum in illo tempore*, quo Iabin Iſraëlitas vehementer opprimebat. Et Samſon dicitur iudicaſſe Iſraëlem *in diebus Philiſthiim viginti annis*, id eſt *eo tempore, quo Philiſthiim dominabantur Iſraëli*, vt eadem Scriptura explicat, ca. 14. Annos ergo Iudicum gubernationis, & ſeruitutis populi Scriptura miſcet. Nam quod aiunt, ſic annos inquietos cum quietis tranquilliſque confundi. Diximus alibi hanc eſſe peculiarem & perpetuam phraſim libri Iudicum, vt verbi cauſa, terra dicatur quieuiſſe 40 annis tempore Othonielis, id eſt vſque ad finem 40 annorum Othonielis, quibus abſolutis turbæ iterum excitatæ ſunt. Sic tempore Aodi terra dicitur quieuiſſe 80 annis, quia cum publica quiete illi anni finiti ſunt, poſt quos iterum bellici motus. Idem de Baraco & Debbora, Idem de Gedeone cæteriſque dicendum. Nam poſt ſingulorum fere mortem, Scriptura illico ſubdit ſuſcitatos hoſtes, qui iterata Iſraëlis peccata punirent. Incluſis porro ſeruitutum annis in temporibus Iudicum, exiſtit annus ab exitu ex Ægypto 480. quod qui non faciunt in multo grauiores incidunt difficultates, iis quas vitare cupiunt.

III. Templi locus mons Moria.

Menſis porro ſecundus, in quo templi fundatio dicitur inchoata, intelligendus eſt anni ſacri currentis, qui Aprilis aut Maius fuit, non autem anni Salomonis, quia quo primum menſe is regnare cœperit non conſtat. De loco autem Scriptura ſic loquitur. *Et cœpit Salomon ædificare domum Domini in Ieruſalem in monte Moria, qui demonſtratus fuerat Dauid patri eius, in area Ornam Iebuſæi.* Hiſtoria nota eſt ex 2. Reg. c. 24. extremo, & ſuo loco explicata. Dicitur hic mons, aut potius regio ipſa, in qua ille eſt, terra viſionis in Geneſi, ſed mox ipſe mons, in quo deſtinatum fuerat Iſaaci ſacrificium, dictus eſt ab Abrahamo *Dominus videt*, ſiue locus viſionis, id eſt Moria, quo modo à Scriptura loco citato appellatur. Hic porro mons orientali muro ciuitatis adiacebat, idemque *arduus & petricoſus*, vt ait Ioſephus, vt tanto firmiora illic fundamenta iacerentur. Cum autem templum aliquando in tribu Benjamin, alias in tribu Iuda ſitum reperiatur, intelligendum eſt ad vtramque pertinuiſſe, vt Villalpando placet, quod funiculus vtramque tribum ſeparans per medium montem tranſiret. Communior tamen ſententia eſt totum ad tribum Benjamin pertinuiſſe.

2. *Par.* 3. 1. — c. 22. 2. 3. — In tribu Benjamin.

IV. Cuius modi eſſet.

Hic ergo mons Moria excelſus erat, & vndique vallibus cinctus, ſed aliis profundioribus, qualis fuit quæ dicta eſt vorago Mello, quæ erat inter Sionem, & montem Moria, à meridie templi: qualis & vallis Cedron ab oriente, aliis minus profundis, vt quæ illi erant ab occaſu, vbi erat mons Caluariæ, & ſeptentrione, vbi fuit arx, quæ dicta eſt Antonia. Sed latitudo verticis montis Moriæ minor erat, quam vt deſtinatæ templi magnitudini par eſſe poſſet, ideoque ad laxandam illam aream, Salomon ſubſtructiones maximas omni ex parte excitauit, quæ à radicibus ad verticem exurgentes, circumiecta deinde terra, natiuo ſolo verticis æquabantur. Et ſicut non omnes dictæ valles pari erant profunditate, ſic neque omnes circunquaque ſubſtructiones pari altitudine fuerunt. Et quamuis vorago meridiana dicta Mello fuerit omnium profundiſſima, Orientalis tamen ſubſtructio maxima fuit ſpectatorum oculis, quia vel tota, vel maxima ſui parte conſpicua fuit: vnde etiam templo maximum præbebat ornamentum, & contemplantibus ex vicino colle Oliuarum, ſpectaculum longe gratiſſimum.

V. Templi fundamenta, & ſubſtructiones. *Vide tabulas eius, præſertim 18.*

Fuit autem, vt Villalpandus docet, altitudinis trecentorum cubitorum, craſſitudinis quinquaginta ad cohibendam terræ congeſtionem, qua Salomon atriorum templi aream laxandam curauit. Ad ſuſtinendum item peribolum, quo vniuerſa templi fabrica cingebatur: porticum item gentium & Iſraëlitarum. Ne autem niſus & impulſus tanti ponderis ſtructuram diſrumperet atque extruderet, adhibita ſunt fulcimenta, quæ anterides & eriſmæ appellantur à Græcis, quæ cum ipſo conſtruerentur muro & vltra eum in imo fundo ad centum cubitos excurrerent, & paulatim vſque ad ſummam ſubſtructionem minuerentur, hæ centum cubitis à ſe inuicem diſtabant, & ædificiorum ſoliditati accuratè reſpondebant. Anterides tamen vltimæ verſus angulos totius ſubſtructionis quinquaginta tantum cubitis à præcedentibus diſtabant, quoniam maxime muniendi ſunt anguli. Quæ autem de orientali ſubſtructione diximus, de tribus reliquis pro portione intelligantur.

VI. Alia in montis vertice fundamenta.

Tota porro templi fundatio, in his ſubſtructionibus ad montis vſque verticem excitandis vndequaque, poſita non fuit, multoque minus in terrarum egeſtione vel congeſtione facienda. Nam omnium porticuum, quibus atria cingebantur, & ipſius templi propriè dicti fundamenta iacienda fuerunt. Etſi autem montis ille vertex erat petricoſus, & patiens quantæ libet molis deſuper conſtruendæ, modo deſtinatæ altitudini idonea parietibus craſſitudo tribueretur, multo tamen cum labore hæc ipſa fundamenta iacta ſunt, propter plurima loca ſubterranea opere firmiſſimo conſtructa, cryptoporticus, culinas, gazophylacia, horrea, cellas vinarias & olearias, & id genus alia loca, quæ adeo ampla fuerunt atque capacia, vt in illa inferri poſſent ac conſeruari omnes primitiæ ac decimæ totius Iſraëlis, vt ſuis temporibus multis ſacerdotum & leuitarum millibus diſtribui poſſent. Hæc maxime ſunt, quæ templi fundamentis continentur, quæ ſi quis recte æſtimauerit, facile intelliget in iis non ignauiter vnius, aut potius plurium annorum ſpatium, à multis operarum millibus fuiſſe collocatum.

VII. Salomon primum iacit lapidem. c. 38. 6.

Apparet autem Salomonem ipſum, primum lapidem rite in templi fundamenta ieciſſe. Id enim priſcis quoque ſeculis vſui fuiſſe, innuitur apud Iobum. *Vbi eras*, inquit Dominus, *quando ponebam fundamenta terræ?* Et rurſus,

Super

Super quo baſes illius ſolidatæ ſunt, aut quis demiſit lapidem angularem eius? ſignificans id opus ſuum eſſe, tanquam Domini. Et forte huc referri poſſunt illa verba. *Præcepitque rex, vt tollerent lapides grandes, lapides pretioſos*, id eſt magni pretij, *in fundamentum templi, & quadrarent eos.* Videtur quoque hoc primum tempore Salomon adiecitſe animum extruendæ claſſi. Etſi enim viuo Dauide fit mentio auri Ophir, id Tyriorum nauigationibus tribuendum eſt, qui poſtea cum ſeruis Salomonis profecti dicuntur, vtique quaſi nauigationis duces. Cum primum ergo templi fabrica in curſu eſſe cœpit, induſtrios viros ad ſinum Arabicum deſtinauit, qui in claſſem inſtruendam incumberent. Sed hac de re alius quoque erit dicendi locus.

3. Reg. 5. 17.

Claſſem parat.

ANNVS MVNDI 3024.

SALOMONIS 5. SADOCI 4.

Funditi TEMPLI 2.

EVPALIS 34. Imperij Aſſyr. 1093.

ANTE CHRISTVM 1019.

I. Annus Sabb. 63.

SAbbaticus eſt Salomonis annus quintus, idemque ordine 63. quem ſtudioſiſſimè obſeruatum ab vniuerſo populo, annitente religioſiſſimo principe, religio ſit dubitare; in quo vniuerſæ fabricæ fundamentis ſuperiore anno excitatis, ad ipſam fabricam ventum eſt. Si tamen ingentes illæ ſubſtructiones totæ perfici anno præcedente nequiuerunt, cum primum per aëris clementiam licuit, vtique perfectæ ſunt, eiſque peribolus impoſitus, ad maturè prohibendum lapſum hominum è ſumma area, & ſubſtructione in præceps. Eſt enim peribolus, vt vocis quoque notatio prodit, ſeptum quoddam ædificij extrema circumiens, altiora præſertim: vt in ſolario verbi cauſa deambulantes, indéne ad ima ſpectantes à ruina tuti ſint. Tota eius per circuitum longitudo fuit quingentorum calamorum, id eſt trium millium centum & 25. cubitorum. Calamus enim eſt menſura ſex cubitorum & palmi, itaque quatuor calami 25. cubitis reſpondent.

Peribolus totius fabricæ, eiuſque longitudo.

Calamus.

Ez. 31. 35.

II. Gradus & aditus ad templum.

Ad hunc peribolum quaternis ſcalarum gradibus aſcendebatur ab occidentali plaga, quibus totidem portæ in peribolo reſpondebant. His gradibus in ſolenniore pompa conſcendendis ſunt qui putent cantica graduum à Leuitis decantari ſolita. Erant & duo aſcenſus à Septentrione, toti populo communes, & tertius ex arce Antonia; à meridie vero gemino ponte adibatur in templum, altero ex regia domo, Salomonis, altero ad arcem Sionis adibatur, iuxta Imaginem Hieroſolymæ Villalpandi, quem in tota hac templi materia diligentiſſimum, merito ſecuti ſumus. Inter peribolum hunc, & murum ambientem atrium prophanum ſpatium erat circumquaque ſex calamorum, id eſt cubitorum 37. cum dimidio, quæ erat latitudo viæ iſtius: longitudo autem 123 calamorum fuit per ſingula latera: Scriptura tamen totam longitudinem quingentorum calamorum eſſe dixit, licet octo deſiderarentur, eo quod replicarentur in angulis.

Via à peribolo.

III. Porticus gentium eiuſque aditus.

Progrediendo ad interiora templi ducit hæc via ad porticum gentium, cum atrio ſuo, qui locus vterque mundis immundiſq; patebat. Ideóque porticus ipſa licet ianuis ad omnes cæl. plagas aperiretur, quæ periboli aditus reſpicerent ſicut & ianuas atriorum Iſraëlis, nullis tamen inſtructæ fuerunt ianitorum cubiculis, ſicut porticus Iſraëlitarum: nec opus erat, quãdo neminé excludi fas erat. In hac porticu, atq; atrio ſæpe ad confertam multitudinem Chriſtus Dominus verba faciebat: ibi Ethnici Philippum adierunt, vt eius opera Chriſtum viderent: ibi Æthiops eunuchus reginæ Candacis adorauit. Eius pars orientalis, quadripertita enim erat, dicta fuit Salomonis, etiam Chriſti tempore, quod pars eius aliqua cladem Chaldæorum effugiſſet, poſteaq; à Zorobabele & Herode, inſtaurata, primi nomen retinuiſſet autoris.

Ioan 12. 21. Act. 8. 27.

IV. Atrium gentium, murus porticus, eiuſque menſuræ.

Hæc ergo eſt porticus gentium, quæ atrium gentium ſibi adiacens ambiebat: id enim omnibus atriis commune fuit, vt æſtus & pluuiæ tempore haberet populus, quò ſe reciperet. Singula eius porticus latera fuerunt 110. calamorum, id eſt 687. cubitorum cum dimidio, latitudo vero 50. cubitorum. Murum habuit hæc porticus, qua peribolum reſpiciebat, quà vero templum, columnas. Murus hic craſſus erat calamo vno, altus autem quatuor, ſiue cubitis viginti quinque; cuius erat multiplex ornatus intus ac foris, quemadmodum & fabricæ vniuerſæ, quem cogor ſtudio breuitatis omittere, & Lectorem horum ſtudioſum ad Annales, vnde hæc petita ſunt, remittere. Huic exteriori muro tres columnarum ordines deinceps appoſiti erant templum verſus, quæ à muro, & à ſe inuicem duobus calamis diſtabant, exceptis locis in quibus hic murus ſolido atrij Iſraelitici reſpondebat, ibi enim à ſe inuicem vno calamo diſtabant. Singularum diameter erat duorum cubitorum, ambitus autem, ſex; altitudo vltra ſtylobatas, viginti cubitorum, Numerus fuit 165. in ſingulis lateribus, vniuerſæ 660. quibus impoſita erat trabeatio, id eſt epyſtylium, zophorus & coronis, quinq; cubitorũ.

An. Sab. 6. n. 18. & 19. Columnæ huius atrij, & earum menſuræ, & numerus.

V. Contignatio huius porticus.

Super has columnas & murum, iniectæ erant trabes & tigilla, & aſſeres vt fieret contignatio, quæ ab inferiori parte magnificis laquearibus ornabatur, à ſuperiori æneis laminis conſtrata erat, ad pluuiam innoxie accipiendam. Ad hanc contignationem ſingulis cochleis ex quaternis angulis aſcendebatur. Huic enim tabulato impoſita erat alia porticus alta octodecim cubitis cum tribus quadrantibus. Sic vt tota porticus atrij gentium ad 50 cubitos attolleretur. Hæc autem ſuperior porticus nudis vtrimque conſtabat columnis, quæ inferioribus ad perpendiculum reſpondebant: nullus autem interiectus erat paries, vt facilius à longe atrium Iſraëlitarum cerni poſſet, licet atrium gentium interiectum eſſet. His quoque columnis ſua trabeatio erat impoſita & contignatio, inferiori ſimilis, ſed mole minor.

Aliáque ſuperior porticus.

VI. Atrium Iſraëlitarum multiplex.

Sequuntur ſancta Iſraëlitarum atria, & nobiliſſimæ porticus, quibus vndique admirabili artificio, & diſpoſitione cingebantur: de quibus Dauid, cui Dominus totam hanc deſcriptionem iamdudum oſtenderat, *Qui ſtatis in domo Domini, in atriis domus Dei noſtri.* Etſi enim

1. Par. 28. 29. Pſal. 133.

reuera vnum erat atrium Iſraëliticum, vt atrio gentium, & Leuitarum opponebatur; quia tamen multas areas, ſiue minora atria continebat, ideo de eo Dauid modo in ſingulari, modo in plurali locutus eſt. *Adorate Dominum in atrio ſancto eius.* Populum vniuerſum alloquitur, primitias Domino, decimaſque offerentem, cui toti ius erat ingredi in hoc atrium. Et rurſum. *Tollite hoſtias, & introite in atria eius, adorate Dominum in atrio ſancto eius.* Vbi atria Iſraëlitarum, ab atrio Leuitarum videtur diſtinguere voluiſſe. Sicut & in 2. Paral. vbi Salomon dicitur feciſſe *atrium Sacerdotum, & baſilicam grandem*, ſic enim vocat atrium Iſraëlitarum, quod totum atrium Leuiticum ſiue ſacerdotum, totumque templum proprie dictum ambiebat.

Pſal. 28. 2. Includebat Leuiticũ, & ipſum templum. *Pſal. 95. 9* *ca. 4. v. 9.*

VII. Forma illius & menſuræ.

Forma illius quadrata fuit, habuitque in ſingulis lateribus longitudinem quingentorum cubitorum, & in toto ambitu duo millia, vt merito baſilica grandis appellari potuerit. Hoc ergo atrium totum porticum quandam, ſeu potius quadriporticum habebat per quatuor latera circumductam, quaſi limbum quendam latum quinquaginta cubitis, per quatuor cœli regiones. Ex quo fiebat vt incluſa area, ſublatis vndique 50 cubitis, remaneret quadringentorum vndique cubitorum. Verum hoc ſpatium diuidebatur duabus porticibus ab ortu in occaſum recta tendentibus, & æquidiſtantibus, tam à ſe inuicem quam à limbo iam dicto: quæ erant latæ ſingulæ quinquaginta cubitis, longæ quadringentis. Diuidebatur quoque duabus aliis porticibus, à ſeptentrione ad meridiem protenſis, eiuſdem omnino longitudinis & latitudinis cum proxime dictis: excepta tamen ea, quæ proxima erat limbo occidentali, quæ in medio interrumpebatur, ne in templum ipſum incurreret.

VIII. Eius diſtributio in 9. areas.

Hoc atrium magnum ita diſtinctum nouem areas circumquaque efficiebat centenorum cubitorum per quadrum ſingulas, ea tamen excepta, quæ templo erat occupata, ternæ orientem ſpectabant, totidemque meridiem & ſeptentrionem; occidentem autem duæ angulares, nam media earum tẽplo occupabatur. In medio autem ipſo magni huius atrij, erat atrium interius, quod Leuitarum dicebatur, æquè areis, & porticibus, præterquam ab occidente circumcinctum, quia ab occidente erat Sanctuarium. Limbus ille magnus quem dixi, ſiue quadriporticus, tribus magnis aperiebatur portis, ab oriente, ſeptentrione, & meridie. Erantque ſingulæ portæ in ipſo medio porticuum aream ambientium. Et reſpiciebant omnes recta linea atrium Leuiticum, ipſumque altare holocauſtorum, quod erat in medio eius. Sed orientalis porta etiam intra ipſum templum, trans atrium Leuiticum, poterat aduerti. Hiſce portis tres aliæ in circuitu atrij Leuitici rectà reſpondebant; quibus omnibus commune fuit, vt ternis vtrimque thalamis ſiue cubiculis ornarentur, in quibus ianitores erant in excubiis, ad immundos Iſraëlitas, omneſque gentiles arcendos.

Atrium Leuitarũ.

6. porticus portarum.

IX. Explicatio atrij Iſraëlitarum.

Illa eadem quadriporticus muro claudebatur ab extrinſeco, qui non admodum diſſimilis erat muro atrij gentium; altera vero eius ora interior, tota contexebatur arcuum pilis, quæ in omnibus arearum, & portarum angulis maiores & ſolidiores erant cæteris, quæ duo tantum arcuum initia ſuſtentabant, illæ autem quatuor. Media porro porticus, ſecundum totam longitudinem columnas habebat, prædictis pilis directò reſpondentes, vt his primum tabulatum inniteretur, quò per cochleas variis in locis diſpoſitas aſcendebatur. Inde ſurgebat ſecundus ordo columnarum, cum nonnulla tamen imminutione quantitatis columnarum, & conſequenter reliquorum omnium. Erigebatur nihilominus hæc ſecunda contignatio vſque ad quadrageſimum cubitum, tertia vero vſque ad ſexageſimum; ſed ima porticus deſtinata erat deambulationi, ſecunda & tertia gazophilaciis ſiue cubiculis, quæ Villalp. numerat 680. Super hæc tria tabulata in omnibus angulis atrij Iſraëlis, & in omnibus locis vbicunque duæ porticus concurrebant; ſaltem ſingularum porticuum frontibus, & ſuper omnes portas erigebatur quartus ordo ſuper tertium tabulatum prominens duodecim cubitis: qui ſedecim quaſi caſtella efficiebant, ita diſpoſita, vt ijs ſingulæ areæ in ſingulis angulis ornarentur. Itaq; vniuerſa altitudo à pauimento atrij gentiũ cõputata fuit 78 cubitorum. Addit quoq; Villalp. quintum ordinem, quaſi ſpeculas, vel turres in hiſce caſtellis, quæ 12 inſuper cubitis aſſurgerent, quæ præſidio, & circunſpectioni, & totius fabricæ ornamento valde ſeruirent.

Eiuſdem tres contignationes.

Quartus ordo, & quintus.

X. Atriũ Leuitarum, eiuſque deſcriptio & menſuræ.

Sequitur interius atrium Leuitarum, ſiue Sacerdotum, quod ampliſſimo Iſraëlitarum atrio cingebatur; quod cum eo magna iam ex parte declaratum eſt. Nam tria eius latera ſiue porticus ab oriente, ſeptentrione, & meridie, erant interna facies atrij Iſraëlitarum, ab occidente autem erat templum ipſum, quod eodem Leuitarum atrio continebatur. Huius atrij menſura dupliciter ſumitur. Nam vt domum ipſam Dei continebat fuit latitudinis centum cubitorum, longitudinis autem 250. ſi autem ſeorſim à templo, à quo ſepto quodam diſtinguebatur, hoc atrium menſuretur, fuit centum cubitorum longitudinis, totidemque latitudinis, par omnino cæteris areis huius magni atrij. In eius medio erat altare holocauſtorum, vt omnes circumquaque porticus incendij periculo vacarent. Ita porro collocatum fuit, vt ſeni omnino aditus in medio ſex porticuum, illi reſponderent, bini ab ortu, totidemque à ſeptentrione & meridie, in quibus vtrinque erant tres exedræ ianitorum, omnes numero 36. Cæterum deſcriptionem altaris huius, ſicut & maris ænei, & Lutherum breuitatis cauſa hic omiſſam, ſtudioſus Lector ex Annalibus petet.

Altare holocauſtorum.

6. porticus cum ſenis exedris. *an. Salo. 6. à n. 47. ad 74.*

XI. Tres templi partes. Veſtibulũ eiuſque explicatio.

Ventum itaque eſt ad templum ipſum, cuius tres partes à Sciptura ponuntur, Veſtibulum, Sancta, & Sancta Sanctorum, quæ omnia nomine Templi, domus Domini, & Sanctuarij paſſim comprehenduntur. Ingredientibus templum à porta primaria orientali, Veſtibulum primùm occurrit, quod Græci πρόναον & προπύλαιον, Septuaginta & Hebræi αἰλαμ dixere. Longitudo huius veſtibuli intra muros fuit viginti cubitorum, quanta erat reliqui templi latitudo, eius autem latitudo 11 aut 12 cubitorum fuit. In eodem veſtibulo tres erant portæ, ab oriente templi porta primaria, lata cubitis quatuordecim, alta viginti. Altera aperiebatur à Septentrione lata tribus cubitis, alta

vero ſex, cui alia omnino ſimilis à meridie reſpondebat. Quoniam vero huic Veſtibulo ingens fabrica ſuperſtruenda erat cum turri, ad altitudinem centum & viginti cubitorum: ideo muri eius ab imo ſolidiſſimi fuerunt, & ſolidiores quam reliqui templi, quod ad 90 cubitorum duntaxat altitudinem erigebatur. Sicut autem non vnicus templi murus fuit, ſed vndique geminus, ita & Veſtibuli, quod templo adhærebat, quadruplex vtrimque moles erigebatur, quarum binæ vtrimque templi finiebant muros, totidemque aliæ faciem orientalem Veſtibuli vtrimque muniebat. Et ſicut quatuor extremæ moles, tam à Septentrione quam à Meridie, vltra muros templi proijciebantur, ſic & 4 aliæ internæ intra latitudinem templi procurrebant: ſed mox retractiones vtrimque fiebant, vt longitudo Veſtibuli 20 cubitorum fieret, vt exigit Scriptura.

2. Par. 3. 4.

1. Par. 3. 4.

XII. Secunda Templi pars, eiuſque deſcriptio.

Altera templi pars aula quædam fuit, quæ ſitu media erat Veſtibulum inter & Oraculum, & dicebatur Sancta, ab Hebræis Hecal, & ſæpe templum vertitur, & palatium. Eius longitudo erat 40 cubitorum, latitudo autem 20. Erat hęc templi pars magnificentiſſima, & omnibus ſpectabilis. Oraculum autem licet incredibiliter ornatum eſſet, erat tamen obſcurum, & à ſolo pontifice ſemel in anno adibatur. Erat & ampliſſima: duplo ſcilicet maior Oraculo; veſtibulo autem fere quadruplo. Tota porro hæc tripertita domus à ſeptentrione, occidente, & meridie gemino pariete cingebatur, quorum interior habuit craſſitudinem ſex cubitorum & palmi, exterior autem quinque. Inter eos ſpatium erat vacuum quod Ezechiel vocat *interiorem domum in lateribus domus*, intelligens cubicula incluſa inter vtrumque parietem, quæ in 1. Paral. dicuntur *cubicula in adytis* quorum triplex ordo fuit, per contignationes diſtinctus, quæ retractionibus murorum innitebantur: ideoq; ſuperiora latiora erant inferioribus: infima enim cubicula habebant quinque cubitos latitudinis, media ſex, ſuprema ſeptem, vt eſt in 3. Reg. Erantque in ſingulis ordinibus 14. cubicula ſiue oratoria peruia, omnia numero 42. quæ partim orationi, partim precioſiſſimæ ſupellectili cuſtodiendæ ſeruiebant.

Geminus totius templi murus.

c. 28. 11.

Et intra eos cubicula triplici ordine. 3. Reg. 6. 5.

XIII. Columnæ, ſiue paraſtades vtriuſque muri.

Vterque porro paries, ad maiorem celſiſſimæ fabricæ firmitatem, per certa interualla, lateribus ſiue coſtis, quas antas ſiue anterides vocamus, firmabatur, latis quatuor cubitis, & vno cubito extra murum eminentibus, & octo cubitis, à ſe inuicem diſtantibus. Et foris, quidem huiuſmodi anterides in paraſtades, ſiue columnas quadratas ſtriatas, cum baſibus ſuis, & capitellis efformabantur, vt ſimul & operis firmitati, & ornamento inſeruirent; intus autem ſoli firmitati, ſecluſis ornamentis ſeruiebant. Ipſæ autem paraſtades, cum baſibus & capitellis ſuis, ad quadrageſimum vſque cubitum in altum ſurrigebantur; quibus trabeatio decem cubitorum erat impoſita. Sicque forinſecus tota prima contignatio finiebatur, tam veſtibuli, quam reliqui templi per circuitum, altitudine 50 cubitorum, à limine templi. Spatium autem inter columnas vbique interiectum, feneſtris cancellatis, ſiue obliquis accipiebat lumen.

Earumque menſuræ.

XIV.

Quoniam vero triplex cubiculorum ordo non vltra 20 cubitos attollebatur, reliquum erat ſpatium decem cubitorum interioris templi, ergo inferiores feneſtræ cubicula illuminabant, ſuper quæ ampliores feneſtræ aperiebantur, altitudinis quinque cubitorum, latitudinis autem trium, quibus templum vndique recipiebat lumen, præter oraculum, quod vltra 20 cubitos non attollebatur. Feneſtræ igitur quæ reſpondebant oraculo, conuexam eius partem illuminabant. Quod autem vocamus oraculum, Hebræi, & Sept. vocant Dabir quod Hieron. vertit oraculum, quoniam ibi Deus ex Arcæ propitiatorio fundebat oracula: domus item propitiationis, & propter ſingularem loci ſanctitatem, & debitam diuinæ præſentiæ venerationem, etiam Sancta Sanctorum dicebatur, & aliis quoque nominibus, vt in Annalibus inuenies.

Feneſtræ templum illuminantes. 3. Reg. 6. 2.

1. Par. 28. 11.

an. Salo. 5. n 21.

XV. Oraculum tertia templi pars, eiuſque deſcriptio.

Plane quadratus erat hic locus, longus, latus, & altus 20 cubitis, vt Arca fœderis eſſet in omnium parietum æquidiſtantia. Separabatur autem his locus à Sancto, pariete latitudinis duorum cubitorum & ſemis, in cuius medio porta erat ſex cubitorum latitudinis, altitudinis autem duodecim. Itaque reliquus paries ſeptenorum erat vtrimque cubitorum; tota vero eiuſdem altitudo erat cubitorum viginti, ſicuti & reliqui parietes eiuſdem Oraculi. Super quos erigebatur fornix cedrina, altitudinis decem cubitorum, quanta erat ſemidiametri longitudo, eaque fornice concaua tegebatur. Caruit autem interius Oraculum lumine & feneſtris, quia cubicula quæ illud cingebant, ſupra cubitos octodecim eleuabantur, ipſum autem non niſi 20. Nec erat opus, cum eò nemo vnquam penetraret, præter Pontificem ſemel in anno, cum multis ceremoniis. Denique nolebat Dominus Arcam & Propitiatorium videri, ne ab ipſo quidem Pontifice. Ideóque in ingreſſu fumus à thuribulo incenſi excitabatur, quo viſio impediebatur. Multo ergo minus volebat Dominus à quoquam alio, per feneſtras in oraculum oculos conijci: imo ne à porta quidem ipſa. Ideóque ne per occaſionem ingreſſus Pontificis, quiſquam in Sanctuarium introſpiceret, vetuit Dominus olim quemquam eſſe in tabernaculo, dum Pontifex ſanctuarium adiret.

Caruiſſe luminibus.

Leuit. 16. 17.

XVI. Secunda templi cōtignatio. Ezech. 41. 11.

Et hactenus prima templi contignatio cuius altitudo intra templum erat 30 cubitorum, extra vero 50 vt dictum eſt. Altera vero contignatio, vſque ad tectum Oraculi & Aulæ, fuit 40 cubitorum, vt tota templi altitudo eſſet 90 cubitorum. Eius autem columnæ ac feneſtræ inferioribus accuratè reſpondebant, ſed ſingula minora erant, vt ratio poſtulat. Numerus etiam columnarum duabus angularibus ab occaſu diminuitur, quia exterior murus non progreditur vltra primam contignationem, præterquam in Veſtibulo, ſiue anteriore parte templi, in qua paraſtades eriguntur ad perpendiculum, vſque ad ſummum ædificij totius, at cæteræ retrahuntur ad interiorem murum, ad eum fere modum, quo in ſubſtructionibus anterides ſenſim aſcendendo minuebantur.

XVII. Cum externa retractione,

Huic retractioni Scriptura omnino fauet, quæ interiorem templi murum, tanquam altius euehendum, craſſiorem externo fecit: & cubiculorum inter muros in ſecunda contignatione mentionem nullam fecit; quo fit vt externus ille murus deinceps ſuperfluus futurus eſſet;

ergo decorè finiebatur in ſua coronide, & arcuato opere interno parieti connectebatur. Diminutis porro columnis etiam intercolumnia diminuta ſunt; In prima enim contignatione, ſiue primo columnarum ordine, ſedecim intercolumnia reperiuntur, in ſecunda vero duodecim duntaxat, quot ſcilicet reperiuntur in veſtigio interioris muri, quinque à ſeptentrione, totidem à meridie, & ab occaſu duæ. Hic porro ſecundus ordo ſua trabeatione vndique & concameratione, & circumiecto peribolo finiebatur. Intus autem murus diuidens Oraculum ab aula ſacra, vſque ad ipſum tectum templi, ſiue fornicem erigebatur, duóque cænacula ſuper Oraculum conſtituebat, quorum primum ob reuerentiam ſubiecti Oraculi nemo adibat; alterum autem vſui erat, aſſeruãdo antiquo Moſis, ac Dauidis tabernaculo.

Intercolumnia diuerſa.

Cænacula ſuper Oraculum.

XVIII. Tertia cõtignatio in Veſtibulo. 2. Par. 3. 4.

Supereſt tertia contignatio, quæ turrim habuit quadrilateram, & ſupra templi reliqui tectum 30 cubitis attollebatur, vt tota eius altitudo, à limine ad ſummum faſtigium eſſet 120 cubitorum, vt Scriptura diſertè aſſerit: cuius longitudinem cum ait fuiſſe 20 cubitorum, de infima eius parte, & ſecluſis parietibus accipienda eſt, quorum magna erat craſſitudo, vt ſupra dixi, adeo vt intra vnius pilæ ſoliditatem cochlea vna ad portam ſeptentrionalem, & altera ad meridianam includeretur, quibus ad omnia templi cubicula, eiuſque faſtigium, & ad omnes turris contignationes adibatur. Itaque comprehenſis muris Villalp. vult eam longam fuiſſe 60 cubitis, latam autem 25. Surgebat autem hæc turris ab imo triplici ordine columnarum, iuxta proportionem reliquarum partium templi. Et ſicut in imo Veſtibuli erat triplex porta, maxima ab oriente, & duæ laterales, ab auſtro & ſeptentrione, iuxta autem portam maximam vtrinque columnæ geminæ inter quas feneſtræ aperiebantur, ita etiam in ſecundo ordine par omnino numerus portarum, columnarum & feneſtrarum fuit, omnibus tamen debita proportione diminutis, ſed portæ, non vſus ſed ornatus tantum gratia, & correſpondentis proportionis cum inferiore domicilio appoſitæ erant. Idemque de tertio quoque ordine dicendum; ſed addebantur etiam ab occidente feneſtræ, quia hæc pars turris ab occaſu non incurrebat in templum.

Eiuſque deſcriptio.

XIX. Compendioſa concluſio. an. Salo. 5. n. 39.

Hæc de templi vniuerſi fabrica, quanta licuit breuitate ac luce, dicta ſunto: quæ autem ad materiæ pretium & formæ dignitatem pertinent, quæ ornamenta interioris templi, parietum, portarum, pauimenti, atque teſtudinis, ex ipſis Annalibus petenda erunt, quod ipſum de columnis duabus quæ erant pro foribus Veſtibuli, de templi vaſis; totáque eius ſupellectile intelligi volo. Id tantum vniuersè, cum Scriptura tertij Regum dixerim, non ſolum totum Oraculum opertum fuiſſe, atque veſtitum auro puriſſimo, ſed *domum quoque*, quæ erat, *ante Oraculum* eratque eo duplo maior, *opertam fuiſſe auro puriſſimo.* Non dixit inauratam bracheolis illis tenuiſſimis, ſed laminis aureis: nam ſequitur *& affixit laminas clauis aureis*, denique *nihil erat in templo, quod non auro tegeretur*, & quidem cum multo artificio, multiplicique cælatura, florum, fructuum, palmarum, Cheru-

c. 6. 20. 21.

binorum. Cæterum non affirmamus hæc omnia hoc ipſo quinto Salomonis anno fuiſſe perfecta, cum conſtet ad vndecimum vſque annum rem totam fuiſſe protractam, ſed quæ ad ſingulos annos reuocare non potuimus, in vnum locum coniecimus.

Ratio temporis.

ANNVS MVNDI 3025.

SALOMONIS 6. SADOCI 5.

Fundati TEMPLI 3.

EVPALIS 35. Imperij Aſſyr. 1094.

ANTE CHRISTVM 1018.

I. Salomon diuinitus admonetur. ca 6. 11. 12.

SVB hoc tempus, cum maximè ferueret templi ædificatio, videtur factus ille ſermo Domini ad Salomonem, de quo mentio eſt in 3. Reg. in hæc verba. *Domus hæc quam ædificas, ſi ambulaueris in præceptis meis, & iudicia mea feceris, & cuſtodieris omnia mandata mea gradiens per ea*, ſubaudiendum eſt verbum aliquod, ſtabit, florebit, mihi grata erit, in ea à te deinceps, ac populo tuo religioſè colar, cæteriſque deinceps regibus filiis Dauidis. Nam ſequitur, *firmabo ſermonem meum tibi, quem locutus ſum ad Dauid patrem tuum. Et habitabo in medio filiorum Iſrael, & non derelinquam populum meum.* Subintelligitur autem altera quoque pars propoſitionis, fore ſcilicet vt ſi deſeruerit pietatem, deſeratur ipſe à Deo; & domus hæc, quantacunque magnificentia fulgeat, prophanorum hominum rapinis deformetur, & luctuoſiſſima denique deflagratione conſumatur. Creditur miſſus à Deo nuncius per Ahiam Silonitem prophetam, quem Hebræi ter ad Salomonem diuinitus miſſum putant.

II. Semei ob ſeruorum fugam exit vrbe. 3. Reg. 2. 39. &c.

Hoc ſexto Salomonis anno occiſus eſt Semei. Nam cum tertius Salomonis ageretur annus occiſus eſt Ioab, eiectus Abiathar, & datum præceptum Semei ne ab vrbe digrederetur, poſt tres autem annos contigit eum exire, id eſt cum annus ſextus eſſet in curſu. Duo enim ſerui eius, male fortaſſis ab hero impotente accepti, ad Getheum regem aufugerant. Quod cum Semei didiciſſet, eo profectus eſt ſeruoſque reduxit. Exiſtimauit fortaſſe, ſi memor fuit impoſiti ſibi præcepti, Salomonem multitudine negotiorum obrutum, obliuioni dediſſe mandatum ſuum, vel hanc ei profectionem ignotam fore. Quem cogitare oportuit vel ſeruos ipſos, vel alios ipſius inimicos daturos operam, vt res innoteſceret Regi; quod & factum eſt. Accerſitum ergo hominem ita compellat, *Nonne teſtificatus ſum tibi per Dominum, & prædixi tibi. Quacumque die egreſſus ieris huc & illuc, ſcito te eſſe moriturum? Et reſpondiſti mihi, Bonus ſermo quem audiui. Quare ergo non cuſtodiſti iuſiurandum Domini?* præceptum tibi impoſitum, ſub inuocatione diuini nominis.

III. Iuſſu Salomonis occiditur.

Obmutuit infelix. Ne autem culpæ leuitatem prætenderet, reuocat illi in mentem petulantiam, qua olim in Dauidem fuerat debacchatus, quam adhuc impunè tulerat, & quam huius occaſione delicti luiturus erat. Simulque ſignificat imminere principibus, quos Deus

ante

loco ſuo conſtituit criminum vltores, ab ipſo Deo pœnas neglectæ iuſtitiæ. Cum enim ſapientiſſimus princeps dicat, hoc reo caſtigato, ſtabile futurum regnum ſuum, vtique ſignificauit illud labefactum iri, niſi in Semei animaduertiſſet. *Iuſsit itaque Rex Banaiæ filio Ioiadæ* vt occideret Semei, *qui egreſſus* è conſpectu regis, noluit enim eum occidi coram ſe, *percuſsit eum, & mortuus eſt.*

ANNVS MVNDI 3028.

SALOMONIS 9. & 10.

SADOCI 8. & 9. TEMPLI 6. & 7.

EVPALIS 38. & vlt.

LAOSTHENIS 1. Imperij Aſſyr. 1097. & 98.

ANTE CHRISTVM 1025. & 24.

I. Vltimus Eupalis. Laoſthenis primus.

AFfecta iam erat, ac pene perfecta Salomonici templi fabrica, cum Eupales trigeſimus primus rex Aſſyriorum Euſebio, trigeſimus ſextus Africano, expletis octo & triginta regni annis viuere, ac regnare deſiit; cui ſucceſſit anno ſequenti Laoſthenes, tenuitque ex vtriuſque conſenſu annis 45.

ANNVS MVNDI 3030.

SALOMONIS 11. SADOCI 10.

Fundati TEMPLI 8.

LAOSTHENIS 2. Imperij Aſſyr. 1099.

ANTE CHRISTVM 1023.

I. Quanto tempore templum fuerit ædificatum.

HOc anno tota Templi, & atriorum omnium ædificatio, cum omni eorum ornatu & ſupellectile abſoluta eſt, & quidem ſeptem annis, vt eſt in 3. Reg. ca. 6. extremo. Veruntamen ex eodem ipſo loco apertè colligitur, his ſeptem annis ſex minimùm menſes addendos eſſe, qui ad octauum templi, & vndecimum Salomonis pertinebunt. Sic enim legitur, *Anno quarto fundata eſt domus Domini in menſe Zio, & in anno vndecimo menſe Bul, ipſe eſt menſis octauus, perfecta eſt domus in omni opere ſuo.* Si anno quarto, cui deerant duo menſes, adiungas octo menſes vndecimi, fient omnino ſeptem anni, cum ſex ſeptemue menſibus. Nam Zio eſt ordine ſecundus. Verum menſes illi à Scriptura integris annis contenta, prætermittuntur. Interim autem dum templo extrema imponitur manus, præparata eſt templi ſolennis dedicatio, & illatio Arcæ, & cæterorum vaſorum, tam aureorum & argenteorum, quæ Dauid templo deſtinauerat, quam æneorum, quæ iuſſu regis, fuderat Hiram in campeſtri regione Iordanis trans fluuium in argilloſa terra. Nam illa non fuſa legimus, ſed conflata ex laminis aureis & argenteis.

verſ. 37.

c. 6. v. 1.

Paratur eius dedicatio.

II. Non eſt autem dubium quin multum temporis abierit, non ſolum in fundendis poliendiſque, ſed traducentis etiam tam vaſtis molibus columnarum æncarum, Luterum cum baſibus ſuis, maris ænei, & duodecim boum fuſilium, altarium, & aliorum vaſorum id genus, quæ magnis machinis eguerunt, ſiue vt Iordanem traiicere, ſiue vt Hieroſolymam deferri, ſiue vt in ſummum templi montem eleuari poſſent. Sed tanta fuit induſtria ſapientiſſimi regis, & peritiſſimorum artificum, tanta multitudo operarum, & machinarum copia, quibus in maximis trabibus, & ingentibus ſaxis, & columnis transferendis iam vſi fuerant toto ſeptennio, vt tota res ad præſtitutum tempus parata eſſet, & magnæ illæ moles æneæ ac lapidæ ſuis locis maturè collocatæ. Congregauit porro Salomon populum ad ſolennem templi dedicationem in ſeptimum menſem, in quo ſeptiduo feſtum tabernaculorum celebrabatur; ne ſi in octauum menſem quo cuncta penitus in templo eſſent abſoluta, eius dedicatio differretur, populus itinerum labore, ſumptibuſque grauaretur. Videtur autem præmonitus populus de dedicatione, ſub feſtum Pentecoſtes, quo ex lege Hieroſolymam venire iubebatur.

Ænea ſupellex maturè ſuis collocatur locis.

Dedicatio indicta in ſeptimum menſem.

III. Inchoatur octauo eiuſdem. 3. Reg 7. 10. c. 7. v. 9. & i. & 3. Reg. 8. 65.

Etſi autem viſum eſt nonnullis, inchoatham hanc celebritatem decimo quinto die ſeptimi menſis, qui dies ſacer erat feſto tabernaculorum: ex ſecundo tamen Paralipomenon conſtat dedicatum altare ſeptem diebus, totidemque celebratam ſolemnitatem, eoſque dies vigeſimo primo menſis abſolutos: tum factam ſequenti die collectam; denique vigeſimo tertio menſis ſeptimi dimiſſos populos ad tabernacula ſua. Oportet ergo totam celebritatem octauo menſis ſeptimi fuiſſe inchoatam. Altaris porro & templi dedicationem anteceſſit translatio Arcæ, ex arce Sionis in Sanctum Sanctorum. Is enim quaſi primarius finis ponitur congregationis huius. Tranſlationis huius pompa in tertio Regum ita deſcribitur, *Veneruntque cuncti ſenes de Iſrael, & tulerunt Arcam Sacerdotes, & portauerunt Arcam Domini, & tabernaculum fœderis, & omnia vaſa Sanctuarij, quæ erant in tabernaculo*, Dauidico videlicet, quod erat in Sion, non Moſaico quod erat in Gabaon. *Et ferebant ea Sacerdotes & Leuitæ.* Arcam videlicet ferebant Sacerdotes, Tabernaculum & vaſa Sanctuarij Leuitæ, qui erant numero plures, & dignitate inferiores. Non eſt autem dubium, quin Tabernaculum quoque Moſaicum, cum omni ſua ſupellectili, in templum fuerit tranſlatum, intra octiduum celebritatis huius.

Tranſlatio Arcæ ex Sion. 2. Par. 5. 2. c. 8. v. 3.

IV. Eius pompæ ordo, & modus.

Pompæ huius ordo & modus, quantum quidem ex Hebræis, ipſaque Scriptura colligi poteſt, hic fuit. Tranſierunt præcones ſeptimo die ſeptimi menſis, id eſt pridie celebritatis, per mediam ciuitatem cum tubis, populo denunciantes, vt in diem ſequentem parati eſſent, puri ſcilicet & caſti, cum oblationibus ſuis, & feſtorum veſtimentorum apparatu. Ad vitandam autem confuſionem in hominum infinita multitudine, collecta, *ab introitu Emath, vſque ad riuum Ægypti*, id eſt ab extremis Syriæ & Libani finibus à Septentrione, vſque ad Rhinocoruram ad meridiem Ægyptum verſus, quæ eſt tota longitudo terræ Iſraeliticæ; ſuns ſingu-

lis tribubus aſſignatus eſt locus, & ordo; qualis forte olim in deſerto, Deo & Moyſe autore, in progrediendo ſeruabatur, cum ex vna manſione tranſibatur ad aliam.

V. Sacerdotes ferunt Arcam & tubis reſonant, Leuitæ canunt. 2. *Par.* 7.6.

Poſtridie omnis multitudo Iſrael conuenit ad regem, Sacerdotes autem & Leuitæ ad Arcæ locum in Sion, cum Sadoco Pontifice: dumque illi Arcam rite inuoluunt, vecteſque ad geſtationem inſerunt, ſigno dato præcedere cœpit tribus Iuda, ſacerdotibus aliquot præcedentibus cum tubis, quos Leuitæ cantores ſequebantur cum organis ſuis, qui ſæpius verſiculum illum intercalarem iterabant, *Confitemini Domino quoniam bonus, quoniam in æternum miſericordia eius.* Erant autem certa quædam ſtandi vel quieſcendi interualla, per quæ dum Leuitæ canerent rex & populus, in crebris altaribus vel menſis tota via diſpoſitis, innumeras hoſtias ſacrificabant. Videtur autem credibile admodum, Sacerdotes & Leuitas, quorum erant multa millia, qui in ſacrificando, vel canendo non erant occupandi, ad cohoneſtandam hanc pompam, plurima vaſa aurea & argentea, quæ non erant magni ponderis, in humeris, aut in manibus magnificè detuliſſe, & variis ornamentis decore inſignitos proceſſiſſe. Hi videlicet ferebant altare aureum, & aderant Sacerdotes, qui ſubinde odorata thymiamata incenderent; alij menſas aureas cum propoſitionem panibus, reliquámque illius ſupellectile geſtabant: alij candelabra aurea cum lucernis, alij thuribula & phialas, atque ita de cæteris: omnia conuenienter ac decore.

Alij vaſa pretioſa deferunt.

VI. Pſalmi in via, gradibuſque decantati. *Pſal.* 118.

Tradunt etiam Hebræi Pſalmum illum *Beati immaculati in via*, fuiſſe tota via decantatum. Longo videlicet circuitu arcis, & montis Sion, & interioris ciuitatis, iter ad templum directũ eſt; quod neceſſe fuit, vt infinita populi multitudo quoquo modo ordinari poſſet: eumdemque Pſalmum, ad huius diei celebritatem de induſtria à Dauide compoſitum, & ab eo Salomoni datum; qui propterea Deum in Arca præſentem ſemper alloquitur. Et vix ſuccedebant templi gradus, in quibus cantica graduum ſuccedentia decantabantur. Et quoniam conſectare licet, exiſtimo in gradibus ſubſtructionum in parte occidentali templi, quoniam inde quadruplex, vt ait Ioſephus, proptereáque commodiſſimus tanto populo patebat ingreſſus, in ipſo initio cantatum fuiſſe primum canticum graduum, qui eſt Pſal. 119. *Ad Dominum cum tribularer clamaui, & exaudiuit me.* In medio montis Moriæ & graduum ſecundum, qui eſt Pſal. 120. *Leuaui oculos meos in montes.* In ſummo autem graduum illorum ad peribolum, inſonuit tertium canticum, *Lætatus ſum in iis quæ dicta ſunt mihi, in domum Domini ibimus.* Primus enim ingreſſus in domum Domini, eſt in primo illo peribolo, totam fabricam vndique ambiente, indéque aditus patebat in atria: Itaque ſequitur, *Stantes erant pedes noſtri in atriis tuis Ieruſalem.*

VII. Et deinceps intra peribolum & in atriis. *Pſal.* 127.

Inde autem longo circuitu in via, quæ peribolum inter & murum atrij gentium patet, per cubitos circiter mille, ventum eſt ad orientalem portam atrij gentium. Tota autem illa via per ſtationes varias, & varia ſacrificia, decantata ſunt varia cantica ſequentia, & nominatim illud, *Beati omnes qui timent Dominum, qui ambulant in viis eius.* In porta atrij gentium, ipſóque atrio videtur decantatum illud, *Memento Domine Dauid*, & infra, *introibimus in tabernaculum eius, adorabimus in loco, vbi ſteterunt pedes eius.* Et quoniam Dominus tunc erat Deus Iudæorũ, non autem gentis, ideo in atrio gentium conſequenter canebatur. *Surge Domine in requiem tuam, tu & arca ſanctificationis tuæ.* Inde tranſibatur ad atrium Iſraeliticum, ad cuius ingreſſum, & ſeptenos illius gradus, cantatum eſt ſequens canticum, *Ecce quam bonum & quam iucundum habitare fratres in vnum.* Nam Iſraelitæ alienigenas non cenſebant in fratribus. Eos autem tunc in atrio gentium relinquebant, quia illis vltra progredi non licebat.

Pſal. 132.

VIII. Denique in atrio Leuitarũ, & ingreſſu Sanctuarij. *Pſal.* 133.

Inde ventum eſt ad portam, qua patebat aditus ad interius atrium Leuitarum, vbi cantatum eſt ſequens canticum. *Ecce nunc benedicite Dominum omnes ſerui Domini.* Sacerdotes ſcilicet & Leuitæ, qui ſpecialiter diuino famulatui dicati erant: & hoc atrium ante Sancta fuiſſe, innuunt ea verba iſtius cantici, *In noctibus extollite manus veſtras in Sancta*, id eſt verſus Sancta; quia ipſi circumquaque in porticibus, proximè templum in atrium Leuitarum, diu noctuque per vices commorabantur. Poſtremo ſacerdotes cum Arca, in ipſum templum conſcenſis eius gradibus ingrediuntur: Ibique finitis canticis graduum, Pſalmum ſequentem canebant, cum Leuitis eis ex atrio & orientali porticu, qui erat ordinarius cantorum locus, accinentibus, *Laudate nomen Domini, laudate ſerui Dominum, qui ſtatis in domo Domini in atriis domus Dei noſtri*, &c. quem Pſalmum excipit qui ſequitur 135. *Confitemini Domino quoniam bonus, quoniam in æternum miſericordia eius*; quem ſatis conſtat ex ſecundo Paralipomenon in hac celebritate decantatum, & alternatim inſonuiſſe ſacerdotales tubas, dum ſacrificia in altari holocauſtorum congerebantur, atque in medio atrio, propter hoſtiarum multitudinem, ſacrificabatur.

Interim ſacrificatur. c. 7. 6. 7.

IX. Arca in Oraculo collocatur. 2. *Par.* 5.7. 3. *Reg.* 8.8.

Dum hæc ſtrenuè fiunt, Sacerdotes, qui tulerant arcam Domini, *intulerunt eam in Oraculum templi, in Sanctum Sanctorum ſubter alas Cherubin, ſiquidem Cherubin expandebant alas ſuper locum Arcæ, & protegebant eam.* Erat autem in æquidiſtantia parietum, vt placet Villalp. & nihilominus vectium capita ex propinquo ſpectantibus, paululum apparebant extra ipſum Oraculum, quoniam eos extrahere non licebat. Inde candelabra dena, totidemque in menſæ Sancto hinc & inde conſtitutæ ſunt, in medio autem, prope velum oraculi, altare thymiamatis. Non videntur autem diu immorati Sacerdotes in Oraculo, ne obreperet ibi pernicioſa curioſitas, ſed egreſſi ſunt & oppanſum eſt velum, & illico nebula impleuit domum Dei, nempe totam aulam ſanctam, cum veſtibulo, & atrio Leuitarum, adeo vt propter nebulam Sacerdotes miniſtrare non poſſent. Apparet eam nebulam non caruiſſe fulgore, quippe quæ gloria Domini appelletur. Certe Salomon agnouit eam indicium eſſe diuinæ præſentiæ, & ſignum acceptantis ſibi deſtinatam domum, ſicut olim in tabernaculo Moyſi contigerat.

Exod. 25.5. Tum reliqua ſupellex in Sancto. Nebula diuinitus implet domum.

X.

Fuerat porro excitatus Regi ſuggeſtus, in atrio Leuitarũ, in eius orientali area, vbi Deum

precabatur

Rex in ſuggeſtu primùm Deũ orat, tum populum monet.

precabatur, dum Arca in loco deſtinato collocaretur: occaſione autem nebulæ diuinitus obortæ, conuertit faciem ad populum, qui magna ex parte ſtabat ad dorſum regis, cumque docuit Deum implere promiſſionem ſuam, qua dixerat ſe habitaturum in domo, quam ei Salomon ædificaſſet. Vbi autem Deo preces fundere voluit, conuerſo ad oraculum vultu flexis genibus, & expanſis in cœlum manibus, laudauit in primis Dominum, de conſtantia, & fidelitate promiſſorum erga Dauidem: tum Dei bonitatem admiratur, qui manu factam domum inhabitare non dedignetur, cuius maieſtati, ne cœli quidem ipſi pares eſſe poſſint. Itaque orat vt ſe in hoc templo populo ſuo perpetuo exorabilem præbeat, præſertim ad ipſum per pœnitentiam conuerſo. Deinde orat pro alienigenis, qui fama diuinæ potentiæ & bonitatis exciti, venturi eſſent ad templum ad adorandum Deum; quibus de induſtria paratus eſſet ad orãdum locus. Orat etiam, vt tanti ſit hoc templum apud Dominum, vt qui in remotis locis verſus illud in aſſlictione orauerint, à Deo exaudiantur.

Rurſum Deum copioſius precatur.

XI. Poſtremò populo bene precatur eumque monet. 2. Par. 7. 1.

Surrexit deinde rex de conſpectu altaris Domini, iterumque conuerſus ad populum, ei bene precatus eſt, hortatuſque vt in diuino timore & cultu conſtanter perſeuerent. Inde regias hoſtias ad altare adhiberi iuſſit, in quas ignis de cœlo deſcendit, & deuorauit holocauſta & victimas, ad oſtendendum acceptam eſſe Deo Regis orationem, & grata ſacrificia, quæ ibi offerebantur; ſicut paulò ante nebula oſtenderat templum ipſum Deo gratum eſſe. Quod autem additur Maieſtatem Domini impleuiſſe domum, de iterata nebula, cum igne in victimas deſcendente, intelligendum eſt. Ex quo vniuerſum populum inuaſit admiratio, & veneratione plenus timor, adeo vt in terram proni corruerint. Ipſi autem Sacerdotes in templum ingredi non poterant, ſiue ob nebulæ denſitatem viſum prohibentem, ſiue potius ob reuerentiam diuinæ præſentiæ per nebulam exhibitæ. Quoniam vero Dominus hoc prodigio ignis oſtendit grata ſibi eſſe regis, populique ſacrificia, tanto illi ſtudioſius eadem inſtaurarunt: adeo vt ſumma hoſtiarum, intra dedicationis ſeptiduum, aſcenderet ad boum viginti duo millia, arietum autem 120 millia: quorum etiam pars nonnulla ad ſequens ſeptiduum tabernaculorum referri poteſt.

Eius ſacrificia diuinitus accenduntur, cum iterata nube.

Numerus hoſtiarum, & tempus ſacrificiorum. 3 Reg. 8. 6. 2. Par. 7. 5.

XII. Dies collectæ, eiuſq; ratio. Leuit. 36.

Id ſeptiduum vigeſimo primo ſeptimi menſis de more finitum eſt, ſecutus eſt vigeſimus ſecundus, qui dicebatur dies Collectæ, ſiue quia eo die collectio fiebat pecuniarum in templi vſus; ſiue quia colligebatur populus ad gratias agendas Deo, quòd poſt longinquam in deſertis quondam locis peregrinationem, ſeptitudo tabernaculorum repræſentatam, in terram promiſſam omnes tribus ſaluæ perueniſſent; ſiue quia gratiæ tum de collectis omnibus frugibus agebantur Deo. Secutus eſt vigeſimus tertius dies, quo populus multa cum lætitia dimiſſus eſt, ſed eam dimiſſionem antecеſſerunt Sacerdotum & Leuitarum vices, à Dauide inſtitutæ, ad praxim redactæ; tum etiam fundatio ſacrificiorum ordinariorum à Salomone inſtituta, tam in Sabbatis & Calendis, quam in ſolennitate Azimorum, Hebdomadarum, & Tabernaculorum, vt pluribus in Annalibus explicatum eſt: & ex 2. Paral. facile colligitur.

Sacrificia à Salomone fundantur.

an. Salo. 11. n. 42 & 43. 2. Par. 8. 12. 13.

XIII. Inchoatur regia domus. c. 7. 1. c. 9. 10.

Hoc ipſo anno vndecimo regni Salomonis, inchoatam fuiſſe regiam domum ipſius neceſſe eſt. Nam ex 3. Reg. conſtat eam tredecim annis ad perfectum vſque fuiſſe perductam: & intra viginti annos tam templum quam regiam exædificatam eſſe, cum ex altera parte ſex menſes vltra ſeptem annos templo inſumptos ex ante dictis perſpicuum ſit, ſi inchoationem domus regiæ in ſequentem differamus annum, intra viginti annos vtrumque ædificium perfectum non fuerit; aut octo templo, duodecim regiæ domui aſſignandi erunt, quod vtrumque cum Scriptura pugnat. Dicendum igitur ſicut ſeptem anni domus Domini, epimetro menſium aliquot aucti ſunt, ita tredecim annos Regiæ iiſdem menſibus fuiſſe diminutos.

XIV. Cauſæ illius extruendæ.

Cum ergo Salomon ex perfecto Dei templo magnam quandam animo cepiſſet voluptatem, vidiſſetque ſibi ex ſententia ædificandi ſtudium cedere: fortaſſis etiam non parum ſibi materiæ multiplicis ex templi reliquiis, & pecuniarum etiam in ſumptus ſupereſſe, animum ad regiam ædificandam adiecit. Exiſtimauit quoque vxori ſuæ quamuis dilectæ, & ad Iudæorum ritus conuerſæ, quia origine erat Ægyptia, & forte à patria ſuperſtitione non ſatis aliena, habitationem in arce Dauidis, in qua multis annis Arca Dei reſederat, permittendam non eſſe: maluitque ei regiam domum à fundamentis excitare, quæ tamen domui ſuæ, in ſignum coniunctionis animorum, coniuncta eſſet. Quas enim aliqui tres domos putarunt, domum Regis, domum filiæ Pharaonis, & domum ſaltus Libani, vnica fuit, ſed ampliſſima, tribus partibus quaſi totidem domibus diſtincta, in cuius vna parte Rex habitaret, in altera Regina, tertia pars quæ dicebatur ſaltus Libani, vtriuſque recreationi ſeruiebat. Nec poſſunt, qui contra ſentiunt, oſtendere quando domus Reginæ vel Saltus, ædificatæ fuerint, ſi aliæ fuerunt à Regia Salomonis; omnes certe, nomine domus Salomonis, comprehendit Scriptura non ſemel.

Eam fuiſſe triplicem.

3. Reg. c. 9. 10. 2. Par. 8. 1.

XV. Locus regiæ Salomonis.

Harum porro ædium regiarum locus erat ipſe mons Sion. Sed cum regia Dauidis eſſet in arce ipſius ad occaſum vergẽte, Regia Salomonis in eius parte orientali condita fuit, ad meridianum templi latus, interpoſita valle dicta Tyropæon, ſeu Vorago, vnde facilis traiectus fuit à regia in templum, per ædificium Mello dictum: quod inſtar erat pontis, pari fere ſtructura excitati, quo ipſius templi ſubſtructiones. Idque confirmatur ex variis Scripturæ locis, quæ Templi & Regiæ vicinitatem docent. Prudenter autem electus eſt Regiæ iſte locus, vt ſic mons totus quaſi gemina arce regia, Dauidis & Salomonis palatio, ab occidente, & oriente protegeretur. Ciuitatem etiam inferiorem ſubiectam protegere poterant, & in officio continere. Quin etiam templo, propter vicinitatem præſidio eſſe, & Regi magnam templi adeundi commoditatem præbere.

Perquam idoneus.

ANNVS MVNDI 3031.

SALOMONIS 12. SADOCI 11.

Fundati TEMPLI 9.

LAOSTHENIS 3. Imperij Aſſyrior. 1100.

ANTE CHRISTVM 1022.

I. Fundatio regij palatij, eiuſque amplitudo.

SVſceptę regiarum ædium ædificationis hoc anno iacta videntur fundamenta; nec forte plane iacta ſunt, quamuis in principiis feruere ſoleat opus. Conſtat tamen tam Regem, quam populum longè minus ſtudij ad hoc opus attuliſſe, & ipſum per ſeſe magnum, atque operoſum fuiſſe. Duo autem ſunt quæ hæc fundamenta difficilia, & laborioſa reddiderunt; primùm ipſa fundatio in voragine, inter montes Moriæ & Sionis, interiecta; in qua ſubſtructiones ingentes excitandæ fuerunt, & ſuper eas vnus aut alter pons excitandus; alterum ipſa ædificij amplitudo. Reliqua enim fundamenta tantum quaquauerſum patuerunt, quantum tres iſtæ domus, cum atriis, porticibus, aulis, totáque omnino ædificatione. Si Vuillalpandi dimenſionibus ſtare placet, longitudo totius ædificij ad ducentos & quinquaginta circiter cubitos ſacros potuit, id eſt fere quingentos pedes. Latitudo autem fere centum & triginta cubitorum fuit. Fuit porro hic annus Sabbaticus ordine ſexageſimus quartus. Eſt enim 448. ab ingreſſu Hebræorum in Chananitidem, quem annum rite obſeruatum, annitente Salomone, par eſt credere.

Annus Sabbat. 64.

ANNVS MVNDI 3033.

SALOMONIS 14.

SADOCI 13. TEMPLI 11.

LAOSTHENIS 5. Imperij Aſſyr. 1102.

ANTE CHRISTVM 1020.

I. Nonus Iubilæus Moſaicus.

DEcimus quartus Salomonis annus nono Iubilæo Moſaico nobilitatur, Nouies ſcilicet euoluto 50 annorum ſpatio, ab ingreſſu in Chananæorum terras. Cum enim primus inciderit in annum Mundi 2633. vt eo anno annotauimus; quadringentis inde annis tranſactis, oportet præſentem nono Iubilæo inſigniri. In hunc porro & ſequentes aliquot annos, quoniam eos accuratius diſtinguere non poſſumus, referenda eſt tum perfecta regiarum ædium conſtructio; tum amplificatio famæ, & opulentiæ Salomonis. Quod ad ideam & diſpoſitionem harum ædium attinet, perdifficile eſt eam ex ipſa Scriptura eruere. Qui autem id conati ſunt, ne ſibi ipſis quidem, nedum aliis ſatisfecerunt. Quod ad earum materiam, omnia lapidibus pretioſis ædificata fuiſſe Scriptura memorat, id eſt magni prætij, puta marmoriis, pariis, porphyreticis, quales in portis feneſtriſque adhibentur, in columnis, baſibus, capitellis, omnique epiſtyliorum, zophororum & coronidum apparatu. Nec mirum, cum de fundamentis ipſis legamus: *fundamenta autem de lapidibus pretioſis, lapidibus magnis decem ſiue octo cubitorum*, duarum ſcilicet menſurarum, & magnitudinum. (3. Reg. 7. 10.)

Ædificatio [regi]arum [æd]ium, earu[mque m]agnificentia.

II. Aurea Salomonis ſupellex.

Et deſuper lapides pretioſi æqualis menſuræ ſecti erant, vtrique lapides precioſi erant, ſed illorum pretium præcipue ex magnitudine æſtimatum fuiſſe apparet, iſtorum vero ex pulchritudine, colore, ſoliditate, læuore, maculis, &c. multus quoque ex cedro accedebat ornatus columnarum, trabium, tigillorum & contignationum. Sed illud mirabilius, quod *omnia vaſa quibus potabat Rex Salomon, erant aurea, & vniuerſa ſupellex domus ſaltus Libani, de auro puriſſimo.* (3. Reg. 10. 21.) Vox *potabat*, latius ſumenda eſt, pro conuiuabatur, ſiue veſcebatur. Nam ſic locum illum interpretatur alibi Scriptor ſacer. *Omnia quoque vaſa conuiuij regis erant aurea, & vaſa domus ſaltus Libani ex auro puriſſimo.* (2. Par. 9. 20.) Vbi Septuag. habent omnia vaſa domus Regis fuiſſe aurea, & omnia item domus Libani, ne ſcilicet menſæ tantum ſupellectilem auream intelligeremus. Quod autem additur, *non erat argentum*, ſupple in tota illa vaſorum ſupellectile de qua hic agitur, *nec alicuius prætij putabatur in diebus Salomonis*, habere ſcilicet argentarium abacum, regium non erat, ſed mediocris fortunæ hominum.

III. Scuta aurea ſiue haſtæ, & peltæ aureæ.

Ad eandem ſupellectilem pertinent ducentæ haſtæ aureæ, in quibus ſingulis, ſexcenti auri ſicli impenſi erant, id eſt bis mille, & quingenti aurei gallici. Erant & trecentæ peltæ ſiue ſcuta, laminis aureis obtecta, pondo trecentarum minarum, ſiue ſiclorum ſingula, id eſt mille ducentorum & quinquaginta aureorum. Sic enim duo Scripturæ loca, in ſpeciem pugnantia videntur concilianda, vt diligentius in Annalibus explicatum eſt. (3. Reg. 10. 16. 2. Par. 9. 15. n. 8. 9. 10.)

IV. Thronus Salomonis. 3. Reg. 10. 20. 2. Par. 9. 19. 3. Reg. 7. 7. 8.

Huc quoque pertinet magnificum illud Salomonis ſolium, *neque enim factum eſt tale opus in vniuerſis regnis*, vt Scriptura, quæ illud collocat in *domuncula, in qua ſedebatur ad iudicandum*, quæ erat in media porticu, quæ propterea porticus ſolij ſiue tribunalis dicitur. Innuitur autem regium ſolium medium fuiſſe, hinc autem & inde humiliores fuiſſe thronos regiis conſiliariis, & principibus aſſidentibus deſtinatos; & quidem in circuli formam, vt iudices ex ſuis ſedibus ſententiam dicere, & conſultare poſſent: ex quibus omnibus conflaretur iudiciale tribunal. Huius domunculæ forma quadrata erat, longa & lata triginta cubitos, vt ait Ioſephus, quanta ſcilicet erat latitudo porticus maioris. Itaque media pars porticus, erat huic domunculæ à dextris, media à ſiniſtris, vt hinc inde populo, cui ius dicēdum erat, ſubſiſtere liceret. (l. 8. Ant. c.)

V. Eius forma. 3. Reg. 10. 18.

Salomonis porro ſolium ita Scriptura deſcribit. *Fecit ergo Rex Salomon thronum de ebore grandem, & veſtiuit eum auro fuluo nimis, qui habebat ſex gradus, & ſummitas throni rotunda erat in parte ſuperiori, & duæ manus hinc atque inde tenentes ſedile, & duo leones ſtabant iuxta manus ſingulas. Et duodecim leunculi ſtantes ſuper ſex gradus, hinc atque inde.* In ſecundo Paralipomenon additur ſcabellum aureum; quo ſcilicet proximè adhærente ſedi regiæ, rex pro

hypopodio vtebatur. Probabile autem eſt ex incuruo faſtigij eius apice coronam regiam infiniti pretij, & exquiſitiſſimæ pulchritudinis, capiti ex alto imminentem pependiſſe: nec cancellos ingenioſè fabrefactos, qui totum hunc thronum vndique cingerent, aliquot pedum diſtantia, defuiſſe.

VI. Salomonis nauigationes. Num. 7.

His temporibus claſſis Salomonis, quam anno quarto Salomonis inſtrui cœptam diximus, crebris curſibus & velificationibus, orientem ſolem occidentemque, Africa circumnauigata perluſtrauit. Cum enim Scriptura ducentas illas haſtas, ſiue clypeos aureos, trecentas peltas, & thronum eburneum auro fulgentiſſimo conueſtitum memoraſſet, infinita denique vaſa, & omnem ſupellectilem domus Libani, præter parietes, & rutilantia auro laquearia; tumdemum, ne quis tantam auri copiam non ſolum admirabilem, ſed etiam incredibilem putaret, Subdit. *Argentum enim in diebus illis pro nihilo reputabatur*: ſiquidem naues regis ibant in Tharſis, cum ſeruis Hiram ſemel in annis tribus, & deferebant inde aurum, & argentum, &c. Iiſdem operibus aureis, & impenſis infinitis, opem ferebat Ophiritica nauigatio, quæ longe breuior, & ſingulorum annorum fuiſſe dicitur, ex qua conſtat ſemel deuectum ad Salomonem aurum quadringentorum & viginti, ſiue, vt eſt 2. Paral. quinquaginta talentorum. Porro in multa opinionum varietate de Ophir, & Tharſis, illam probabiliorem putamus, quæ cenſet Ophir eſſe Sumatrum ſiue Taprobanam, inſulam ſub æquinoctiali ſitam & infra gangeticum ſinum, modico freto à Malaca verſus orientem diſſitam, Tharſis autem Pineda noſter pluribus argumentis contendit eſſe Tarteſſum, & Hiſpaniæ Bæticam: quod teneamus licet, dum quid certius aſſeratur.

3. Reg. 9. ſi. 2. Par. 8. ſi.

Ophir & Tharſis.

l. 4. c. 14. & 15. de Salomone.

VII. Redditus Salomonis. 3. Reg. 10. 11. 2. Par. 9. 13.

Annuos porro Salomonis redditus Scriptura fuiſſe tradit ſexcentorum ſexaginta ſex talentorum, id eſt octo millioni, 523. milliū nummorum aureorum, *excepto*, inquit, *eo quod afferebant viri, qui ſuper vectigalia erant, & negotiatores, vniuerſique ſcrutarum venditores, & omnes reges Arabiæ, ducesque terræ*. Quamuis autem dubium eſſe poſſit an illa ſumma talentorum annuatim claſſe deuecta ſit, cum locus vnde afferretur ibi taceatur; id tamen ſatis clarum videtur, tum ex eo quod ſeparat vectigalia regia, & principum, regumque munera: tum ex eo quod paulò ante meminit claſſis, quæ *aurum de Ophir portabat*, id eſt aduehere ſolebat, quod mox explicatius dixit, *per ſingulos annos*. Erant porro ſuper vectigalia viri duodecim, quibus præerat Adoniram. Negotiatores accipio mercatores copioſiores, qui varias regiones obeunt, & magnam vim mercium comparant, quas deinde in patrio ſolo minoribus mercatoribus cum lucro, vendunt, qui hic ſcrutorum venditores dicuntur, qui varia genera mercium populo particulatim diuendunt: vulgo dicuntur vendere *en gros* & *en deſtail*, & vtrique vario vectigali Regis theſauros augebant.

verſ. 11.

VIII. Munera principum regum inuiſentium. l. 8. c. 2.

Vicini denique principes, aut etiam remoti, amici & fœderati, crebro vel ipſi per ſe, vel per legatos Salomonem inuiſebant, ſiue vt certamen aliquod inirent ſapientiæ, vt ait Ioſephus, ſiue vt eius admirabili ſapientia fruerentur, ſiue vt auguſtiſſimum templum, mortalium omnium opinione magnificentius, ædes regias, & omnem earum apparatum contemplarentur. Quod nominatim de regina Saba legimus quæ ſicut ingentibus donis Salomonem affecit, ita & reliqui principes, & reges eius amicitiam magnis muneribus celebrabant. Quod cumulatè probatur ex 2. Paral. *Omneſque reges terræ*, inquit, *deſiderabant videre faciem Salomonis, vt audirent ſapientiam, quam dederat Deus in corde eius; & deferebant ei munera vaſa argentea & aurea, & veſtes & arma, & aromata, equos & mulos per ſingulos annos*.

ca. 9. 23.

IX. Multas ducit vxores.

His porro annis multas à Salomone ductas vxores & concubinas probabile eſt. Neque enim credibile eſt eum, antequam deprauaretur, vnam tantum atque alteram duxiſſe, matrem ſcilicet Roboami, & filiam Pharaonis. Nam paternum Dauidis habebat exemplum, qui, Deo minime improbante, plures duxit vxores, & concubinas, plurimoſque ex eis liberos ſuſcepit. Cum ergo conſtet deprauationem Salomonis à mulieribus fuiſſe profectam, apparet eas iam magno numero in eius conſuetudinem fuiſſe admiſſas. Sed hæc ad plures annos, eoſque indictos pertinent.

ANNVS MVNDI 3038.

SALOMONIS 19.

SADOCI 18. TEMPLI 16.

LAOSTHENIS 10. Imperij Aſſyr. 1107.

ANTE CHRISTVM 1015.

I. Annus Sabbat. 65.

In præſentem annum incurrit Sabbaticus 65. quem Salomon medio in curſu regni florentiſſimi, rebus ad eius nutum ſecundiſſimè fluentibus, in oculis domeſticorum, atque externorum principum, à quibus inuiſebatur, ſtudioſè procul dubio obſeruauit. Id enim valuit ad diuinæ legis ſanctitatem, atque humanitatem coram omnibus gentibus prædicandam.

Milleſimo ab ortu Abrahæ.

Eſt hic ipſe annus Laoſthenis decimus, ab ortu Abrahæ milleſimus, vt in Euſebij chronico notatum videmus: quod cum chronologia noſtra accuratè congruit, qui Abrahamum natum volumus anno à diluuio 383. Hic autem annus eſt à diluuio 1381. eademque ratio temporis cum anno Mundi belle conſpirat.

II. Ortus Homeri, quo anno à Troia excisa. Sub init.

Sequens autem annus, qui eſt Salomonis vigeſimus: & Troiæ exciſæ 168. inſignis eſt natalibus Homeri. Hanc enim opinionem, vt omnium antiquiſſimam, ita & maximè probabilem putamus. Eſt enim Herodoti, in libello de vita Homeri extremo, quam ſtudioſè confirmauit. Nec diſſentit S. Cyrillus Alexand. l. 1. in Iulianum, cum ait Homerum & Heſiodum vixiſſe ſub annum ab exciſa Troia 165: Euſebius autem in chronico 168. Idem ſentiunt Dionyſius Halicarnaſſæus, Caſſius apud Gellium, Cornelius Nepos, & Solinus, qui volunt Homerum mortuum 160 annis

Et ante vrb. cond. — 272. 160. — 432. — 168. natus. 104. vixit. 160. ad V. C. — 432.

ante Vrb. cond. mortuum autem 272 annis ab exciſo Ilio. Nam Dionyſ. annos 432 numerat ab Ilio capto ab vrbem conditam. Herodotus Natalem Homeri annum vult eſſe 168 ab excisa Troia, Solinus vult cum mortuum 272 ab eodem excidio, quibus ſi addas 160 vſque ad V. C. efficies omnino 432 annos Dionyſianos. Hunc etiam certo colligitur Homeri vitam ad 104 annos propagatam. Sed hæc diligentius in Annalibus explicata reperiet ſtudioſus politioris literaturæ, cum aliis quæ ad patriam eius pertinent, ex Varrone & Ariſtotele petitis.

ANNVS MVNDI 3042.

SALOMONIS 23. SADOCI 22.

Fundati TEMPLI 20.

LAOSTHENIS 14. Imperij Aſſyrior. 1111.

ANTE CHRISTVM 1011.

I. Altera apparitio Salomoni facta. 3. Reg. 9. 1. 2. Par. 7. 11.

SVb expletam Templi & regiarum ædium ædificationem, nondum tamen expletis 20 annis à fundatione Templi, apparuit Dominus Salomoni ſecundò, ſicut illi in Gabaon apparuerat, cum Sapientiæ donum diuinitus obtinuit: & quidem in ſomnis locutione interiore, non quæ aure externa ſentiretur. Ipſa porro Domini oratio, reſponſio eſt ad poſtulationem à Rege, in Templi dedicatione tredecim annis ante factam. Sed cur tandiu dilata? An vt quò recentior erat tam ſeria ac ſeuera monitio, & luctuoſæ deprauationi propinquior, hoc etiam potentior eſſet ad hominem in officio continendum. Cum alioqui minime videretur neceſſaria iſta reſponſio, quæ manifeſto ſigno diuinæ præſentiæ, & miraculo miſſi diuinitus ignis, ſatis apertè facta eſſet. Quatuor porro capita continet hoc oraculum. Primùm profitetur ſe Regis deprecationem exaudiſſe, & exorabilem fore ad afflicti populi preces. Secundo ſanctificaſſe ſe ait, ſibique conſecraſſe hoc templum, per illa quæ dixi viſibilia ſigna, idque in ſempiternum. Sed additur tertiò conditio obſeruandæ, à Rege populoque, diuinæ legis. Qua conditione violata, poſtremo ſerio intermidatur omnia peſſum ruitura. Templum quippe & populum ipſum à Deo derelictum iri, & ſummæ calamitatis poſteritati exemplo futurum.

Eius oraculi ſumma capita.

II. Filia Pharaonis demigrat in domum ſuam. a. Dauid. 11.

Hoc ipſo tempore tranſtulit Salomon filiam Pharaonis de ciuitate Dauid, id eſt Sionis arce, in domum quam ipſi ædificauerat, manſerat autem in ipſa Dauidis domo, neque enim aliam habuit in arce domum: eaque ab Arca fœderis ſeiuncta erat, vt alibi dictum eſt. Et nunc abſente Arca, licebat etiam illum ipſum locum in quo illa fuerat collocata, ad prophanos vſus conuertere. Quod ſi reuera fuiſſet illicitum, vxorem Salomonis in domo Dauidis manere, in qua iam à viginti annis manebat; non tuliſſet id Salomon vel ad vnum diem. Sed hæc ſeparatio ad abundantiam religioſæ obſeruationis pertinuit, non ad Dei offenſionem vitandam. Tanta enim erat Iſraëlitarum, vel in Arcam Domini veneratio, vel ab alienigenis auerſio animorum, vt in Reginam Regi chariſſimam, & iam pridem ad veri Dei cultum conuerſam, & regio ſanguine illuſtrem, poſt tot annos redundaret.

ANNVS MVNDI 3043.

SALOMONIS 24.

SADOCI 23. TEMPLI 21.

LAOSTHENIS 15. Imperij Aſſyr. 1112.

ANTE CHRISTVM 1010.

I. Res huius anni. 3. Reg. 9. 10. 2. Par. 8. 1.

EXpletis viginti annis *ait Scriptura*, *poſtquam ædificauerat Salomon duas domos, id eſt domum Domini & domum regis*, &c. Expletos autem 20 annos, ſequitur vigeſimus primus à iactis Templi fundamentis, quem habes in huius anni indice notatum. Quæ porro ad hunc referamus annum duo occurrunt. Primum Tyrij reguli merces: cui ſecundo coniuncta eſt ciuitatum quarundam, in primiſque ipſius Hieroſolymæ reparatio. Nouarum autem conſtructionem melius in ſequentes annos referemus, ſicut & Arabicum profectionem, & aduentum reginæ Saba. Stat enim ſeriem ſacræ narrationis conſtanter ſequi, niſi nobis manifeſta ratio ordinem temporis mutare perſuadeat.

II. Dedit Salomon Hiramo 20. oppida, ad vſum fructum certi temporis. q. 8. in c. 9. 3. Reg.

Quod ad illam ergo mercedem attinet Hirami regis, cum Salomon rectè pro ſua ſapientia intelligeret, vel mercenario deberi mercedem ſuam, vel amica & benefactori gratitudinem, expletis iis operibus, ad quorum perfectionem eius opera neceſſaria fuerat, dedit Salomon Hiram viginti oppida in terra Galilææ, nimirum ad aliquot annorum vſum fructum duntaxat, vt rectè viſum eſt Abulenſi. Vt inde ſcilicet tributa colligeret, donec lignis illis cedrinis & abiegnis, & 120 talentis auri, quæ ille mutuo dederat Salomoni, & operarum mercedi, aliiſque, ſi qui ſupererant, ſumptibus ſatisfactum eſſet. Quis enim ſibi perſuaſerit Regem ſapientiſſimum, viginti oppida in regno ſuo non maximo, tam paruo diſtracturum fuiſſe, cui tanto plura talenta quotannis, ex vectigalibus, tributis, nauigationibus, negotiatione ſupperterent? Et oppida in medio regni ſui, vicino principi daturum, vt alias nouas hinc inde diſſipatas ædificaret. Aut Hiramum tam inopem fuiſſe conſilij, vt ſummum & perpetuum dominium in viginti oppida, opportuna regno ſuo, loco prædictæ ſummæ ſibi contemnenda putaret. Conqueſtus eſt autem, quòd ex loco parum fertili, non ſperaret ſe intra pactos annos atque conuentos, ſperatam vtilitatem aut mercedem collecturum.

III. Et Hiram vice verſa Salomoni.

Sed querela amicorum fuit. Videntur enim hi principes certaſſe nihilominus inter ſe beneuolentia, atque muneribus; quando Hiram ita accepit à Salomone ciuitates, vt ei vice verſa alias dederit, eodem ſcilicet iure, quo priores acceperat. Non enim licet principibus viris regna ſua truncare, quæ conſeruanda, vel amplificanda, à maioribus ſuis, vel à populis acceperunt. Multóque minus, Salomoni li-

cult hæreditatem Domini diuellere, & principi, à veri Dei cultu alieno, tradere. Quis porro ciuitates Hiram Salomoni dedit deſertas fuiſſe & ruinoſas ex 2. Paralip. patet; eas enim ædificaſſe, ſiue inſtauraſſe dicitur Salomon, & Iſraëlitis cultoribus frequentaſſe. Abundabat enim populo, qui in immenſum pacis diuturnitate ſuccreuerat. Quibus etiam adiungebantur infinitæ myriades proſelytorum, qui Salomoni in ædificando ſeruierant, & deinceps etiam ſeruituri erant.

2. Par. 8. 2.

IV. Murus Ieruſalem à Salomone excitatur. 3. Reg. 3. 1. l. 8. Ant. c. 2.

In primis autem occurrit murus Ieruſalem, quem Scriptura teſte Salomon ædificauit per circuitum, poſt templum videlicet, & regiam ſuam ædificatam. *Cæterum*, ait Ioſephus, *Rex cum videret mœnia Hieroſolymorum turribus & propugnaculis ad ſecuritatem egere, nec ea dignitati vrbis ſatis reſpondere, & muros inſtaurauit, & turres magnas in eis erexit.* Eupolemus quoque apud Euſebium ait Salomonem Hieroſolymæ vrbem muris, turribus, foſſiſque vallaſſe. Excipienda tamen eſt ciuitas Dauid, atque adeo totus mons Sion, quem Dauid ædificauit, & quidem opere tam firmo, vt tam cito Salomonis inſtauratione non eguerit. Addit etiam Ioſephus eum viarum publicarum curam geſſiſſe, vt quotquot in vrbem ducerentur ſilice conſtrarentur, tam vtilitati publicæ, quam propriæ magnificentiæ ſeruientem; quod de ipſius quoque vrbis vicis, demandata ædilibus cura, videtur intelligendum: præter alia publica vrbis regiæ, priuatáque ædificia.

De Præpar. l. 9. c. 34. — *3. Reg. 5. 9. & 1. Par. 11. 8.* — Et ſternuntur viæ.

ANNVS MVNDI 3044.

SALOMONIS 25.

SADOCI 24. TEMPLI 22.

LAOSTHENIS 16. Imperij Aſſyr. 1113.

ANTE CHRISTVM 1009.

I. Externa Salomonis ædificia.

Diuturnitas pacis, diuitiarum abundantia, magnificentia & ſapientia Salomonis, ſtudium ædificandi non tam in eo pepererunt, quam auxerunt, vt qui diuinitus ad templi conſtructionem deſtinatus, ab illis initiis vix vnquam videatur ab ædificatione ceſſaſſe. Cæterum tres circiter annos, tam externis Salomonis ædificiis, quam variis eiuſdem profectionibus cum Pineda tribuimus. Hæc enim admodum coniuncta ſunt, vt ſicut domeſtica & vrbana ædificia eum domi retinuerunt, ita etiam externa Regem abduxerint foras, antequam ſe otio mulieroſo dederet, atque adeo ante aduentum Reginæ Saba, qui poſterius à Scriptura narratur; quem temporis ordinem video à pleriſque omnibus Chronologis retineri.

l. 8. c. vlt.

II. Ciuitates Hirami inſtauratæ. 2. Par. 8. 2.

Externa vocamus ædificia ciuitates variis in locis à Salomone partim inſtauratas, partim etiam excitatas. In quibus primum in genere ponuntur ciuitates, quas dederat Hiram Salomoni, quas Salomon ædificauit, id eſt mœnia male materiata & ruinoſa reſtituit: aliqua etiam ædificia pulica ex publico ærario reſici curauit, vt eò nouos incolas facilius alliceret. Nam *ibi habitare fecit filios Iſrael.* Parum enim culta erant à Tyriis illa loca, quod ipſi toti percurſando mari, ſiue bello, ſiue mercatura exercenda, ſiue coloniis abducendis intenti, propriam regionem incultam relinquebant, itaque ad ea, iuſſu Regis Iſraëlitarum, coloniæ deductæ ſunt. Huc quoque pertinent ciuitates, quas Salomon ædificauit in Emath. Sic enim legimus. *Abijt quoque in Emath Suba, & obtinuit eam, & ædificauit Palmyram in deſerto, & alias ciuitates munitiſſimas ædificauit in Emath.*

Et aliæ in Emath. — *Ibid.*

III. Salomonis expeditio in Emath.

Habetur ergo hic non ſolum profectio, ſed bellica etiam expeditio Salomonis, Syriam verſus, & Libanum. Cum itaque vrbs Emath, ſiue Amatha, vt eam vocat Ioſephus, in ſortem tribui Nephtalim obtigiſſet, eam tamen Chananæi eius incolæ multis ſæculis retinuerunt, vt conſtat ex libro Iudicum, donec Dauid, bello deuictos Syros ſibi tributum pendere coëgit. Rex autem Emath muneribus pacem tum à Dauide petiit & impetrauit, haud dubie ſub conditione tributi; quemadmodum & de reliqua Syria, Idumæa aliiſque regionibus conſtat. Mortuo igitur Dauide, & Salomone viro pacifico regnante, cum Emathæi ſubiectionem & tributum detrectarent, vt Ioſephus ait, ſub ditionem ſuam redactos tributa pendere coëgit, & per ſingulos annos certum numerum ſeruorum, & colonorum, qui per agros diſtribuerentur exegit. Memorantur quoque à Scriptura vrbes quadrigarum Salomonis & equitum, de quibus non leues difficultates exiſtunt, ex diuerſis Scripturæ locis; quæ in Annalibus conciliata reperies. Vbi & ſingulæ vrbes, quæ à Salomone ædificatæ vel inſtauratæ dicuntur, Aſor ſcilicet, Mageddo, Gazer, Bethoron gemina, Balaath & Palmyra, quæ poſtea terminus fuit ditionis Romanorum atque Parthorum, breuiter explicantur.

l. 8. c. 2. — *c. 3. v. 3.* — *1. Par. 18. 3.* — *2 Par. 8. 6. n. 7. & ſeq.* — Aliæ vrbes inſtauratæ. — *Plin. l. 5. c. 25.*

IV. Salomonis ad ſinum Arabicum profectio. *2. Par. 8. 17.*

Reliqua igitur eſt Salomonis profectio in portum ſinus Arabici. *Tunc*, ait Scriptura, expeditis videlicet vrbanis ædificiis, *abiit Salomon in Aſiongaber, & in Aïlath ad oram maris rubri, quæ eſt in terra Edom.* Erant tamen in ditione Hebræorum, ſicut & ipſi Idumæi, ex quo eos ſubiugauerat Dauid. Celebris porro factus eſt locus Aſiongaber trigeſima ſecunda manſione Iſraëlitarum per Arabiæ deſerta peregrinantium, & hoc tempore claſſibus Salomonis & Hirami. Quas vt videret eò profectus eſt Salomon, ratus non indignum regiis oculis ſpectaculum: præſertim cum pro ſua prudentia naucleros monere poſſet, quod è re communi foret. Cæterum quamuis nullum præbeat Scriptura indicium Salomonem traiecto nauibus Arabico ſinu ad Pharaonem ſocerum adiiſſe; ſatis id tamen rationi conſentaneum videtur loci vicinitate ſuadente, affinitate prope cogente, nulla re ad feſtinum reditum compellente. Id ſi admittimus, facile intelligemus, Reginam Saba Ægypto vicinam incitatam ad inuiſendum in Iudæa proximo anno Salomonem.

An Ægyptum adierit.

ANNVS MVNDI 3047.

SALOMONIS 28.

SADOCI 27. TEMPLI 25.

LAOSTHENIS 19. Imperij Aſſyr. 1116.

ANTE CHRISTVM 1006.

I. Tempus aduentus reginæ Sabæ. *I. 8. c. 4.*

QVæ proxime de Salomonis in Ægyptum profectione ſuſpicabamur, nos mouent, vt in hunc annum, id eſt proximum quodque tempus, Reginæ Sabæ profectionem ad Salomonem conferamus. Pineda certe ad hunc ipſum annum Salomonis 28 eam refert: Scriptura profectioni Salomonis in Aſiongaber ſtatim ſubiungit aduentum reginæ huius: qui ſupponit, vt ex eiuſdem oratione conſtat, iam ædificatum templum, regiamque domum, & ipſum ſaltum Libani. Et omnes quidem Reginam Saba cum Scriptura agnoſcunt, & Saba à meridie Hieroſolymis fuiſſe fatentur, cum Chriſtus Dominus eam *reginam Auſtri* appellet: Sed res manet adhuc ambigua, cum vna Saba in Arabia felice, altera in Æthiopia reperiatur; & vtraque Iudæis ab Auſtro ſit. Arabicam tamen præferendam putamus, tum quia Saba Arabica in Scriptura per ſèpe ſchin ſcribitur, nunquam per Samech. Tum etiam quia Arabia felix, omnium conſenſu, optimis aromatibus, & præ omnibus regionibus copioſiſſimè abundabat. At Scriptura teſtatur nunquam talia, neque tam multa aromata Ieroſolymam delata fuiſſe, qualia & quanta detulit hæc regina.

Arabicæ potius, quã Æthiopicæ.

ס ש

Vide Gen. 10. 6. 7. & Iſa. 43. 3. & 60. 6.

II. Hæc Arabia an vicina Iudææ. *Ierem. 6. 20. Ioel. 3. 8.*

Huic tamen ſententiæ Arabiæ vicinitas repugnare videtur, eſt enim vicina Iudææ, nedum in extremis finibus terræ. Reſpondetur nihilominus Sabam Arabicam in Scriptura terram longinquam appellari. Vicina autem Iudææ eſt deſerta & petræa Arabia, vltra quam vtramque verſus meridiem eſt Arabia fœlix. Longinquitatis etiam argumentum eſt illud Lucani,

Ignotum vobis Arabes venistis in orbem.

Iſtis ergo hæc regina imperabat. Nam, vt ait Claudianus,

—— Medis, leuibuſque Sabæis
Imperat hic ſexus, Reginarumque ſub armis
Barbariæ pars magna iacet ——

In Entrop.

Fortaſſis fuit iuncta coniugio, ſed iſtis Arabiæ regibus nunquam regiam exire licebat, ne à populo lapidibus obruerentur, iuxta vetus quoddam oraculum, vt ſcribit Diodorus Siculus. Sed quæ vix huius ac longinquæ peregrinationis cauſa fuerit, quiſve apparatus breuiter dicamus.

I. 4. c. 3. ad fin.

III. Cauſa peregrinationis huius reginæ. *3. Reg. 10. 1. 2. Par. 9. 1.* *Abul. in c. 10. 3. Reg.*

Regina Saba, inquit Scriptura, *audita fama Salomonis in nomine Domini, venit tentare eum in ænigmatibus.* Famam perfacile accipere potuit à Salomonis claſſe, quæ totum ſinum Arabicum, totamque oram occiduam & meridianam felicis Arabiæ quotannis præteruehebatur. Audita fama Salomonis, ait Abulenſis, & fama Dei Iſraël, quod faceret mirabilia præ omnibus Diis, venit ad adorandum, quam eius deuotionem illa verba ſignificant. *Sit Dominus Deus tuus benedictus complacuiſti*, &c. Baronius ſignificat, ita eam veniſſe in nomine Domini, quaſi arbitraretur nomen Salomonis eſſe nomen Domini, illius ſcilicet de quo Balaam vaticinatus olim fuerat. Quod ſic interpretor, Reginam de Salomone quaſi de Chriſto ſenſiſſe. De Chriſto tamen non vt incarnato Deo, ſed vt maximo ſapientiſſimoque principe, qualem Hebræi paſſim tot ſeculis crediderunt, atque etiam nunc miſeri credunt. Itaque eodem modo venerit illa in Iudæam in nomine Domini, quomodo Simeon in ſpiritu venit in templum, hic Chriſtum viſurus & amplexurus; illa Chriſti figuram viſura, & venturi veritatem agnitura, atque amplexura, etſi id ipſa non cogitabat, cum ſe in viam dedit.

An quaſi ad Meſſiam venerit.

Luc. 2. 27.

IV. Aduenientis apparatus. *3. Reg. 10. 2.*

Aduenientis apparatus ita à Scriptura deſcribitur; *& ingreſſa Ieruſalem multo cum comitatu & diuitiis, camelis portantibus aromata, & aurum infinitum nimis, & gemmas pretioſas venit ad regem Salomonem.* Veriſimile eſt eam maritimo itinere veniſſe vſque ad Aſiongaber, maxima parte felicis Arabiæ circumluſtrata: ibique Salomonis claſſem conſpexiſſe. Inde oneribus in camelos impoſitis, terreſtri itinere veniſſe: & multis militibus, multa nobilitate, multis curribus & quadrigis, Hieroſolymam, quaſi triumphantem inuectam eſſe: & ibi à Rege honorificentiſſimè acceptam. Iam vero quæ Hieroſolymis Salomonem inter & reginam tranſacta fuerint, facile ex ipſa Scriptura colliguntur, quæ quatuor de Regina tradit; quæ propoſuerit Salomoni ad tentandam eius ſapientiam, quæ ibidem viderit, quæ Regis laudandi cauſa dixerit, quibus cum muneribus affecerit.

V. Proponit Regi ænigmata. *3. Reg. 4. 33.*

Primum igitur *locuta eſt ei vniuerſa quæ habebat in corde ſuo*; obſcuras ſcilicet quæſtiones, ex intimis naturæ arcanis petitas propoſuit, de quibus à Salomone diſputatum fuiſſe Scriptura tradit, cum ait illum diſputaſſe ſuper lignis, à cedro vſque ad hyſopum, & diſſeruiſſe de iumentis & volucribus, & reptilibus, & piſcibus. Sed quæ fuerint illa reginæ ænigmata, & quæ eorum regis explicatio; nam *non fuit ſermo qui Regem latere poſſet, & non reſponderet ei*, noluit diuina ſapientia poſteritati tradi: mundum relinquens diſputationi ſapientum, hoc ſpiritali pane, in ſudore vultus ſui, veſcentium. Rationi etiam conſonat propoſitas ab ea quæſtiones, ad fidei, Chriſtique venturi myſteria pertinentes, quandoquidem ex aliquot antiquorum Patrum autoritate conſtat, eam ad veri Dei cultum eſſe traductam. Eóque ſpectare poteſt illa Chriſti Domini vox, *Regina Auſtri ſurget in iudicio cum generatione iſta, & condemnabit eam*, &c. Itaque Beda eam ſanctam & electam vocat, & cum bonis ait reſurrecturam.

& quæſtiones de fide.

vide Annal. hoc anno n. 25. *Matth. 12. 42.* *Luc. 11. 31. & ibi Beda.*

VI. Miratur Regis ædificia, & œconomiam.

Hæc prima admirationis Reginæ cauſa: ſed viſus illi non minorem ſuppeditauit ſtuporis materiam. Nam ſubditur: *Videns autem Regina Saba omnem ſapientiam Salomonis*, in propoſitis videlicet quæſtionibus accuratè diſſoluendis. *Et domum quam ædificauerat*, non ſolum regiam, ſed multo etiam magis templum Domini, omnemque illius apparatum ac magnificentiam, quæ omnem ſuperabat admirabilitatem, & in illa contemplata eſt, *cibos menſæ*

tius, *& habitacula ſeruorum*, *& ordines miniſtrantium*, *veſteſque eorum*, *& pincernas*, in hac autem *holocauſta*, *quæ offerebat in domo Domini*, *non habebat vltra ſpiritum*: præ ſtupore videlicet, dum aliæ ex aliis admirabiliora ſuccedunt: ſed ordines etiam omnium, qui tam in regia, quam in æde ſacra miniſtrabant, admirata eſt; quomodo ſcilicet in tanta multitudine, nulla confuſio, nulla miniſtrorum perturbatio contingeret; quod illa fortaſſe in famulis ſuis deſiderabat.

VII. Et prædicat, Deumque laudat. 3. *Reg.* 10. 6. 7.

Vbi autem reſedit paululum ſtupor, cum primum fari potuit, in has voces erupit, *Verus eſt ſermo quem audiui in terra mea*, *ſuper ſermonibus tuis*, *& ſuper ſapientia tua*: imò & famam viciſti virtutibus tuis. *Vidi enim oculis meis*, *& probaui*, *quod media pars mihi nunciata non fuerit.* Itaque, *Beati viri tui*, *& beati ſerui tui*, *qui ſtant coram te ſemper*, *& audiunt ſapientiam tuam.* Huius enim vitæ felicitas in poſſeſſione ſapientiæ poſita eſt, cuius illi participes fiunt, qui tibi aſſiſtunt. Eius autem illico agnoſcit ac prædicat largitorem Deum. *Sit*, inquit, *Dominus Deus tuus benedictus*, neque enim humana induſtria talis ſapientia acquiri poteſt: ſed is ſe præſtitit in te liberalem, *quia complacuiſti ei.* Et poſuit te ſuper thronum Iſraël, eò quod dilexerit Dominus Iſraël in ſempiternum. Argumentum enim diuini amoris in populos eſt, quod eis bonos principes largiatur. Et contrà Deus *regnare facit hominem hypocritam propter peccata populi.* Poſtremo *conſtituit te regem*, inquit, *vt faceres iudicium & iuſtitiam.* Neque enim propter teipſum factus es rex, ſed ad vtilitatem populi tui, in quo ſupremum magiſtratum geris.

Dei amor in populos aut ira qui agnoſcatur. *Iob* 34. 30.

VIII. Reginæ munera. 3. *Reg.* 10. 10.

Reliqua ſunt munera à Regina Salomoni tradita. *Dedit ergo*, ait Scriptura, *regi* 120 *talenta auri*, *& aromata multa nimis*, *& gemmas pretioſas. Non ſunt allata vltra aromata tam multa*, neque talia, *quàm ea quæ dedit Regina Saba regi Salomoni.* Sed regis magnificentia nequaquam ſe à regina vinci paſſa eſt. Nam primo nihil petiiſſe ab ea legitur, ſciens beatius eſſe dare, quam accipere. Secundo quod vltro petenti nihil negauit, aut vltro potius obtulit, quæ muliebri cupiditati placere cognoſceret; in quibus minimè numerauerim, cum quibuſdam prolem ex ea genitam. Iniuſtum enim videtur Reginam boni apud omnes antiquos nominis, ſanctam & electam, & ſapientiæ amore flagrantem, denique ab ipſo Chriſto commendatam, adulterij ream facere. Nec Salomonis pietati conſentaneum eſt, vt quam reginam ad veri Dei cultum recens traduxerat, eandem, præter hoſpitij iura violata, turpiſſimo flagitio pollueret. Denique hoc totum commentum euertit ſententia de Arabica Saba, non Æthiopica, quam vt certiorem, veriotemque ſecuti ſumus.

An prolem ab eo ſuſceperit.

IX. Munera mutua Salomonis. 2. *Par.* 9. 12

Salomonis potius erga reginam magnificentia ex eo agnoſcitur, quod non ſolum ſplendidis quotidie epulis regio ſumptu atque apparatu eam excipiebat, gratioſiſſimiſque ſermonibus, & multiplici abſtruſarum rerum cognitione reficiebat, ſed multo etiam plura ei antidoralia largitus eſt, quam illa ad eum detuliſſet: vt Scriptura teſtatur. Quid autem dederit quis coniectura aſſequatur? Legimus apud Ioſephum reginam maxime admiratam domum ſaltus Libani, vbi agitabantur conuiuia; ibi tota ſupellex erat aurea, artificio elaboratiſſimo. Quid ſi eam illi dono datam dicamus à Salomone, qui perſimilem legimus Cleopatræ aduerſus M. Antonium magnificentiam? Digna Salomone fuerint iſta apophoreta, quando in diebus eius argentum pro nihilo reputabatur, tantáque erat abundantia argenti Hieroſolymis, quanta & lapidum, quod tamen auxeſi non carere certum eſt. Atque ita reuerſa eſt Regina in terram ſuam, cum ſeruis ſuis.

Athen. l. 4. c. 7.

2. *Par.* 9. 20 & 27. 3. *Reg.* 10. 10. 27.

ANNVS MVNDI 3048.

SALOMONIS 29. SADOCI 28.

LAOSTHENIS 20. Imperij Aſſyr. 1117.

ANTE CHRISTVM 1003.

I. Initia ruinæ Salomonis. *l.* 8. *c. vlt.*

HVnc & ſequentem annum initiis ruinæ Salomonis probabiliter cum Pineda tribuimus, quando certior temporis ratio non occurrit. Nam Scriptura laxius notat tempus ſenectutis eius. *Cumque iam eſſet ſenex deprauatum eſt cor eius per mulieres.* Agebat autem nunc ætatis annum quadrageſimum nonum, ſed mollicie & deliciis ſenectus accelerauerat. Cum ergo immenſa iampridem rerum abundantia Salomon, & otio, altiſſimáque pace vbique frueretur, omnibus cum regibus ac principibus, quaſi quoddam terreſtre Numen venerantibus, crebris muneribus, omnique obſequio proſequentibus, in ſuperbiam, initium omnis peccati, vt Syracides fatetur, abreptus eſt infelix: & contra Dei legem ſuæ confiſus ſapientiæ, multiplicauit ſibi equos & quadrigas, & congregauit vxores plurimas, etiam alienigenas, & auri argentique immenſa pondera. Itaque abundante otio, fabricis domeſticis externiſque, & peregrinationibus abſolutis, ſeſe voluptatibus dedere cœpit impenſius, *Dixitque in corde ſuo*, *vadam & affluam diuitiis & fruar bonis. Et vidi*, ſed nimium ſero, *in omnibus vanitatem & afflictionem animi.* Diu enim impleuit illud, *omnia quæ deſiderauerunt oculi mei non negaui eis*: *neque prohibui cor meum*, imo neque corpus, *quin omni voluptate frueretur*, *& oblectaret ſe in his*, *quæ præparaueram*, &c.

ca. 10. 15. *Deut.* 17. 16. 17.

Eccleſ. 2. 1. 11.

II. Eius idololatria orta ex libidine. 3. *Reg* 11. 14.

Cæterum cum multa eſſent, quæ in Salomone reprehendi poterant, Scriptura vnum omnium maximum elegit, quod in eo accuſaret, quod ſcilicet Deos alienos coleret. Et cum multas cauſas referre potuiſſet, quæ infelicem principem ad eam voraginem præcipitarunt, vnam tamen libidinem accuſauit, tribus ex capitibus criminoſam; quod mulieres alienigenas adamauit, & quod multas, & quod ardentiſſimo amore copulatus eſt eis. Quod autem inter alienigenas principem locum tribuat filiæ Pharaonis, dat ſuſpicionem non leuem, quaſi ea mulier ad priſtinam ſuperſtitionem redierit, ad eamque miſerum Salomonem traduxerit. Vtrum autem reliquæ vxores Moabitides & Ammonitides, & Idumææ, & Sidoniæ, & Hethææ patriam ſuperſtitionem abiecerint, obſcurum eſt. Credibile tamen eſt eas

ad ſpeciem fuiſſe conuerſas, vt tanti regis nuptiis fruerentur, quem vbi captum ſenſerunt, facile ad ingenium, eo conniuente, reuerſæ ſunt.

III. Cur erga alienigenas ardentior. *Prou. 9. 17.*

Circa porro haſce alienigenas libido regis ardentior fuit, quia *nitimur in vetitum ſemper, cupimuſque negata*, in quibus erant iſta coniugia. Idque Salomon ipſe non obſcurè docuit, apud quem ſtultam, id eſt impudicam mulierem, & plenam illecebris, ait vecordi iuueni dixiſſe, *Aquæ furtiuæ dulciores ſunt, & panis abſconditus*, id eſt furto ſublatus, quique propterea in abſcondito editur, *ſuauior*, quod illa de libidine allegoricè intelligebat. Accendit autem iſtam cupiditatem, tum naturalis contemptus eorum, quæ vulgaria, & in promptu ſunt; tum maximè dæmon, qui hoc ariete maximam Salomonis præſagiebat ruinam, & multorum aliorum, qui eius ſequerentur exemplum. Ideóque illi ardentiores libidinum faces accendebat. Cui etiam naturalis conſtitutio ad hanc intemperantiam pronior ſeruiebat, & corrumpendarum virginum pruritus; ex quo tanta vxorum & concubinarum multitudo nata eſt, quantam nemo paulo modeſtior, ſine pudore in ipſa Scriptura legit.

ANNVS MVNDI 3050.

SALOMONIS 31.

SADOCI Pont. 30. TEMPLI 28.

LAOSTHENIS 22. Imperij Aſſyr. 1119.

ANTE CHRISTVM 1003.

I. Profuſio & auaritia Salomonis.

POſteriores omnes Salomonis anni ex prudenti coniectura ſunt ordinandi. Dictat autem ipſa experientia hinc opulentum atque magnificum, inde mulieroſum, & ſexcentis, imò mille fœminarum nexibus implicatum, & iis nexibus, quos infelix rumpere formidabat, nullum fuiſſe largiendi finem, donec theſauri exinanirentur. Quod cum fateri nollet ambitio, iis reparandis, quo iure, quáve iniuria deſudandum fuit. Hunc ergo & ſequentem annum ad fœminarum obſequium referamus licet, quatenus non corpori tantum animoque Salomonis erat noxium, ſed rei etiam publicæ cœpit eſſe pernicioſum. Publicis enim iam perfectis operibus, perrexit coaceruare ſibi aurum & argentum, non ad honeſtum aliquem finem, ſed vt in concupiſcentiis ſuis inſumeret, & inexplebilem fœminarum exſaturaret famem; hoc nimirum in magnis eius culpis annumerandum eſt. Hæc autem omnia perſpicuè comprobantur ex iis, quæ poſtea de grauiſſima tributorum indictione dicentur, quorum tunc longe maxima neceſſitas incubuit, cum vniuerſis vxoribus ſuis alienigenis fana conſtruere, ornare, dotare oportuit.

(∴)

ANNVS MVNDI 3052.

SALOMONIS 33. SADOCI 32.

LAOSTHENIS 24. Imperij Aſſyr. 1121.

ANTE CHRISTVM 1001.

I. Salomon populum onerat tributis.

PRincipes male profuſi, ne in fundo quidem ad ſeram parcimoniam confugiunt, ſed ad iniuſta tributa & vectigalia, ad ſubditorum expilationes & vexationes: & cum pernicioſorum effectorum cauſas exſcindere oporteret, eas fouere miſeri, & amplificare pergunt. Salomon ergo populi ſui vexationes, & grauiſſima tributorum onera ſub hoc tempus inchoata, in ſequentes annos, quibus inſanire perrexit, propagauit. Neque enim vnicum vexationis annum redolent illæ populi ad Roboamum querelæ. *Pater tuus duriſſimum iugum impoſuit nobis, tu itaque nunc imminue paululum de imperio patris tui duriſſimo, & de iugo grauiſſimo, quod impoſuit nobis, & ſeruiemus tibi* ſed perſeuerantem adhuc ſarcinam, & præ ſuo pondere ceruices populi moleſtiſſimè deprimentem. Solent enim principes, aut qui apud eos poſſunt omnia, onera, ob vrgentem aliquam neceſſitatem populo ſemel impoſita, etiam illa ſublata retinere, & in perpetuum conſtabilire.

II. Eorũ præfecti.

Huic perquam odioſo muneri præfuit ex parte Ieroboam. Conſtituerat enim eum præfectum Salomon, ſuper tributa vniuerſæ domus Ioſeph, duarum ſcilicet tribuum Ephraim & Manaſſe: quæ præfectura ei poſtea defectionis occaſionem præbuiſſe creditur, & viam ad regnum impium muniuiſſe. Tributis autem iam ab initio regni Salomonis vniuersè præerat Adoniram filius Abda, vt eſt in 3. Reg. Ex præſenti porro ſtatu rerum ſatis intelligi poteſt annum Sabbaticum 67, qui in hunc trigeſimum tertium Salomonis annum cadit, aut neglectum, aut ægre ac malignè obſeruatum fuiſſe: notum eſt enim, ægro capite membra non valere. *3. Reg. 12. 18. ca. 4. v. 6.*

ANNVS MVNDI 3054.

SALOMONIS 35. SADOCI 34.

LAOSTHENIS 26. Imperij Aſſyr. 1123.

ANTE CHRISTVM 999.

I. Salomonis idololatria quàm diuturna.

HI ſunt luctuoſiſſimi, maximéque deplorandi Salomonis anni, quibus à ſumma corporis intemperantia, ad ſummam animi impietatem, & idololatriam prolapſus, impiè nefariéque vixit, templa idolis ædificauit, & infinitis populi ſceleribus ianuam aperuit. Huic perditiſſimæ uitæ dementati principis, Abulenſis ſecutus Hebræos, ſex minimum annos tribuit; quoniam vix breuiori tempore templa tam multa idolis conſtrui potuerunt. Cum præſertim & Rex ipſe magnificus eſſet natura ſua, & profanis hiſce fanis reginarum gratiam demereri vellet. Quatuor tamen ſatis

eſſe crediderim, quod & templa magna non eſſent, & fabricæ incredibili fœminarum ſollicitudine, & mutua earumdem æmulatione approperarentur: quæ cum primùm Dei cultum negligenter vſurpaſſent, deinde plane deſeruiſſent, poſtremo patriam ſuperſtitionem poſtliminio reuocarunt.

II. Eam mulieres ab eo extorquent.

Vidit id Salomon, diſſimulauit, paſſus eſt, denique approbauit: ratus fortaſſe, langueſcente iam Dei timore, & obtorpeſcente ſapientia, Dei cultum cuilibet liberum eſſe relinquendum, quod plerique poſtea hæretici, & ſenſerunt, & aliis perſuadere voluerunt. Poſtquam huc ventum eſt, pronum fuit ad deteriora gradum facere. Iſtarum enim reginarum vna aliqua, quæ regi maxime in deliciis fuit, ſiue ea Ægyptia fuit, ſiue Sidonia, non minus artificioſa, quam flagitioſa oratione à Salomone poſtulauit fanum ſibi aliquod excitari, in quo Deo ſuo ritu patrio famulari poſſet. Ille iamdudum captiuus, & implicatus laqueis, quos ſibi ipſe nexuerat, frigidè negat, diſſimulat, verecundatur, differt, periculum grauioris ſeditionis obtendit. Illa dies noctéſque apud eum plorat, adhibet deprecatores parentes, atque conſanguineos, aliaſque eiuſdem ſectæ Salomonis amicas, nec ſpatium ad tantillam quietem tribuit.

III. Eiuſque fana idolorum ædificat.

Denique *defecit anima eius*, non minus quam Samſonis, improbiſſima mulieris importunitate, *& vſque ad mortem laſſata eſt.* Dat manus, fanum excitari permittit, ſumptuſque ſuppeditat. Sed ecce tibi reliquarum vxorum examina, in tot diſtincta turmas, quot diuerſos colebant Deos, Salomonem inuadunt, orant, obſecrant, obteſtantur, queruntur, æmulantur, indignantur; denique exorant, impetrant ſuis quæque locis ædificandi poteſtatem: pecuniam inſani ſumptus contribuunt, & à rege, atque amicis vndique corrogant: materiam comportant, fundamenta iaciunt, muros excitant, opus vrgent ſtudio contentioſiſſimo, labore pertinaciſſimo, diligentia incomparabili. Dæmon quippe & opifices, & architectos, & reginas, & regem ipſum iam habebat in poteſtate. Quid multa? fana perficiuntur, ornantur, excitantur aræ, idola cuduntur, ſuis adytis collocantur, à reginis primò, tum earum rogatu, à rege inuiſuntur, honorantur, inceſtis denique ſacrificiis, coluntur. Hic Salomonis nequitiæ, & pudendæ præuaricationis probabilis curſus fuit.

IV. An extrinſecus tantum idola coluerit.

Dubium tamen eſt an ad ſpeciem tantum externam Salomon idola coluerit, interiùs nihilominus in vera fide ac religione perſiſtens, an vero etiam fidei in corde ſuo iacturam fecerit, & ex animo idola coluerit. Rem in vtramque partem diſputatam, & idoneis firmatam autoribus ſtudioſus Lector in Annalibus reperiet. Hic dico breuiter, eum errore quoque mentis deprauatum videri. Quæ videtur aperta Scripturæ ſententia. Ait enim. *Cumque iam eſſet ſenex deprauatum eſt cor eius per mulieres, vt ſequeretur Deos alienos, nec erat cor eius perfectum cum Domino Deo ſuo, ſicut cor Dauid patris eius. Sed colebat Salomon Aſtarthen Deam Sidoniorum, & Moloch idolum Ammonitarum, &c.* Vbi vides, & internum cordis errorem, & externam erroris profeſſionem accuſari. Et paulò poſt: *Igitur iratus eſt Dominus Salomoni, quòd auerſa eſſet mens eius à Domino Deo Iſraël.* Non corpus ergo tantum, ſed mens ipſa idololatriæ ſordibus polluta fuit.

An. Salo. 35. n. 8. & ſeq.

An ex animo potius.

V. Quod fana videntur ædificaſſe. 3 Reg. 11. 7.

Eiuſdem quoque ſcelere ſtrages animorum late graſſata eſt in populo Dei. *Tunc enim ædificauit Salomon fanum Chamos idolo Moab, in monte qui eſt contra Ieruſalem*, ab oriente ſcilicet, qui mons eſt Oliueti: *& Moloch idolo filiorum Ammon. Atque in hunc modum fecit vniuerſis vxoribus ſuis alienigenis.* Non eſt exiſtimandum ſingulas haſce mulieres ſua peculiaria templa deoſque habuiſſe, ſed multas eidem deo, deæue addictas, eodem fano vſas eſſe. Itaque Abulenſis ſena putat fana excitata circa Ieruſalem; quot ſcilicet alienigenæ gentes hoc loco numerantur, ex quibus Rex acceperat vxores. Nullum tamen in ipſa vrbe ſancta videtur excitatum, vt temporibus Achaz & Manaſſe; id enim Scriptura non minus in Salomone, quam in illis reprehendiſſet, quorum temporibus ſolutis habenis idololatria bacchabatur.

3 Reg. 11. 1.

VI. Magiæ fuiſſe deditum,

Nec deſunt qui eum filios ſuos idolis conſecraſſe putent, eo quod illum profanaſſe ſemen ſuum Scriptura teſtetur, cui opinioni fauet paucitas liberorum eius, in tanto vxorum & concubinarum exercitu. Putent etiam non improbabiliter eum diabolicæ magiæ deditum. Magia enim & Idololatria cognatæ ſunt artes, ſatiſque intelligitur hominem infatuatum, & diuina ſapientia, per inſanam mulierum conſuetudinem, ſpoliatum, ad diabolicam confugiſſe, & per dæmones curioſa & inconceſſa fuiſſe ſcrutatum. Amiſſam enim ab eo ſapientiam teſtantur, Ambroſius, Auguſtinus, Cyprianus, Proſper, Iſidorus, Gregorius, Baſilius, quos in Annalibus retulimus. Quin etiam putat Pineda plurimas vxores Salomonis idolis addictas, etiam veneficiis operam dediſſe, vt ſibi Salomonem ſingulæ præriperent. Quod inter eas tanto maius certamen erat, quo plures de vno eodemque infatuato viro, & malis artibus apprimè obnoxio decertabant: itaque & mille veneficiis implicatum fuiſſe.

Eccli. 47. 22. vide Annal. n. 21.

l. 7. c. 12.

& veneficiis implicatum.

VII. Laborat infamia & cótemptu.

Nihil ergo mirum ſi tantum ab illo Salomone mutatus, etiam gloriam & exiſtimationem omnem, apud domeſticos, & ſubditos primùm, deinde apud alias circunquaque nationes amiſit: præſertim cum iſta libidinum voragine nihil ſit contemptius, nihil abiectius, & cætera inde orta mala non paucorum dierum, ſed multorum annorum fuerint: & infamia latius celeriuſque diffundatur, quam gloria; quæ eſt hominum in male loquendo, audiendóque procliuitas. Non dubitauerim tamen hoc tempore, tam ſummum Sacerdotem Sadocum, quam Nathanem prophetam, qui multum apud regem gratia, & autoritate valebat, ſi tamen is adhuc in viuis fuit, aut certe Ahiam Silonitem non ſemel Salomonem monuiſſe, rogaſſe, atque obſecraſſe per omnia diuina, atque humana iura, vt reſpiceret aliquando ſe, & à tam perdita vita reſiliret. Sed fruſtra omnia, nondum enim inſonuerat grandi clamore Dominus in cor eius; ſine quo ſurdæ ſunt peccatorum aures ad pœnitentiam: Non diſtulit tamen diu, vt ex ſequenti anno intelligitur.

Fruſtra monetur à ſuis.

ANNVS MVNDI 3057.

SALOMONIS 38.

SADOCI 37. TEMPLI 35.

LAOSTHENIS 29. Imperij Aſſyr. 1116.

ANTE CHRISTVM 996.

I. Dei in Salomonem ira, quam iuſta.

CVm peccata regis multiplicarentur in dies, ſtupor mentis & corporis augeretur, voluntatis peruicacia in malis ſuis obrigeſceret, ſcandalum domi foriſque creſceret, ſeruorum Dei monita irrita funderentur, *Iratus eſt*, ipſemet *Dominus Salomoni, quod auerſa eſſet mens eius à Domino Deo Iſraël, qui apparuerat ei, & ſecundò præceperat ne ſequeretur Deos alienos.* (cap. 6. & 9. 3. Reg.) Diuinæ iracundiæ, ſiue imminentis animaduerſionis, quam ira ſignificat, cauſa fuit auerſio mentis eius à Deo, in qua odium quoddam, & contemptus tantæ maieſtatis includitur. Sed iram vehementer exaggerat circumſtantia ingratitudinis Salomonis, quem Deus apparitione, colloquio & familiaritate ſua dignatus fuerat, quem grauiter & paternè de hac ipſa culpa vitanda, cum multa pœnarum interminatione monuerat, cui tantam ſapientiam, gloriam, diuitiaſque contulerat, quem ad excitandum ſibi templum magnificentiſſimum, præ ipſius parente elegerat, illudque iam excitatum ſibi acceptum eſſe præſentia ſua, verbis, miraculiſque declarauerat.

II. Ab eodem per prophetam regni diuiſio prænunciatur.

Sub hoc itaque tempus regni Salomonis, apparet factam diuinitus reprehenſionem, ſuſcitatoſque illi aduerſarios, ſequenti anno reſipuiſſe, & egiſſe pœnitentiam, damnis publicis, ſcandaliſque reparandis; quadrageſimo denique defunctum eſſe. Facta autem videtur reprehenſio non ab ipſo Deo, qui præ ſe ferebat iracundiam, & inimicum ſuum præſentia & colloquio merito indignum ducebat, ſed per Ahiam prophetam, vt pleriſque viſum eſt, vt totum hoc negotium de regni diuiſione, tam Salomoni, quam Ieroboamo denuncianda, eidem prophetæ commiſſum fuerit. Per illum igitur hæc dixit Dominus Salomoni: *Quia habuiſti hoc apud te*, ſiue quia ita te geſſiſti, *& non cuſtodiſti pactum meum, & præcepta mea, quæ mandaui tibi, diſrumpens ſcindam regnum tuum, & dabo illud ſeruo tuo. Veruntamen in diebus tuis non faciam* diuiſionem hanc, *propter Dauid patrem tuum*, qui te regem conſtituit, & viuens ſuo in ſolio collocauit, & in cuius dedecus hæc regni diſtractio videretur redundare. *De manu filij tui ſcindam illud: nec totum regnum auferam, ſed tribum vnam dabo filio tuo*, præter eam ſcilicet, nimirũ in qua ipſe natus eſt, vt Iudam regat & Benjamin, *Propter Dauid ſeruum meum*, qui apud me promeritus eſt, ne penitus de ipſius ſtirpe regnum auferam, *& Ieruſalem; quam elegi*, in caput regni populi mei, & domicilium ſanctitatis, multorumque iuſtorum. (3 Reg. 11. 11.)

III. Triſtitia Salomonis.

Fructus tam triſtis vaticinij nullus extitit in præſens, neque enim ad pœnitentiam hoc anno confugit; in quo etiam Ieroboamum, quem Deus regem deſtinauerat, occidere voluit, vt pridem Saul Dauidem: idque ſiue deſperatione animi, ſiue quia nondum ſatis edomitus malis, non didicerat humiliari ſub potenti manu Dei. Cumque iamdudum animo ſibi male conſcio vehementer angeretur, his tamen nunciis mœror ille vehementer increuit, agnita diuinitus diſtractione regni ſui, tanta vt decem illius partes ſibi eſſent perituræ: eamque cladem eſſe in ianuis, quippe qui ſe iam animo & corpore deficere ſentiret. Vidit quoque hanc tantam regni florentiſſimi labem, & inteſtina bella inter vtramque regni partem ſuorum eſſe peccatorum pœnam: nec potuit quin ægerrime ferret, etſi nondum dolore tangeretur, qui eſt ſecundum Deum, ſed propter tam luculentam cladem, & infamiam fortaſſe nomini ſuo inurendam.

IV. Deus illi aduerſarios ſuſcitat, Adadũ Idumæum.

Non diu porro diſtulit Dominus minas in rem ipſam conferre, & turbulentos deprauati animi motus, externis quoque motibus vehementius quatere ac conturbare. Tres quippe aduerſarios ei ſuſcitauit, qui in eius perniciem conſpirarent. Primus fuit Adad, ſecundus Razon, tertius Ieroboam. Adad quo tempore vaſtata eſt Idumæa à Ioabo, anno Dauidis 15. infantulus ab amicis patriis delatus eſt in Ægyptum. Inde anno Salomonis tertio, trigeſimum circiter agens annum, vt ait Abulenſis, amore patriæ in Idumæam venit, vbi, cum bona venia Salomonis, interuentu Pharaonis, qui vtrumque ſibi affinitate coniunxerat, videtur regnaſſe tributarius, vt olim ſub Dauide; nihil enim ab eo tempore in Idumæa turbatum inuenitur: donec vltimis hiſce temporibus infatuatum, & factum contemptibilem vexauit, negando, vt arbitror, tributa, aut minuendo quæ ille augere cupiebat.

V. Razonem Syrum.

Razonis hiſtoria propter breuitatem obſcurius habetur in Scriptura. Res ſic habet. Cum Dauid anno regni ſui decimo quarto contra regem Syriæ Adarezer bellum gereret, Razon vnus de ducibus Adarezer, inclinata iam acie, & victoria ad Dauidem vergente, relicto Domino ſuo fugit è prælio: moxque fugitiuis congregatis, factus eſt eorum princeps, & Dauidem tum Syriæ victorem, latronum more circumcurſans & prædas agens vexabat. (3 Reg. 11. 23.) Mox etiam clandeſtina conſilia cum indigenis agitans, Damaſcum Syriæ metropolim occupauit, Dauidique eripuit: ibique rex factus eſt. Itaque cum bellum Dauidi redintegrandum eſſet contra Syros, qui non ſine cauſa ſibi à fortiſſimo bellatore male metuebant, pacis conditiones Dauidi vtiles obtulerunt, admiſerunt enim præſidium Iſraëlitarum, & tributarij facti ſunt: quod cum Dauidi placuiſſet, cum Damaſci regnare permiſit. Stetit autem in fide tam ipſe, quam ſucceſſor eius, toto reliquo tempore Dauidis, & maxima parte regni Salomonis, donec is in contemptum venit. Tunc enim Razon in libertatem intentus, conſiliis cum Adado communicatis, defectionem ipſe quoque aggreſſus eſt. Forte etiam præſidio Iſraëlitarum deleto, vt Salomon contra quem bellum primum gereret non haberet, homo præſertim belliorum inſolens, animo ignauus, corpore inualidus, & ſuis parum charus.

VI. Ieroboamũ Ephraimitam.

Nec ſatis fuit Salomonis malis, à dextris & à ſiniſtris nouos habere aduerſarios, etiam domeſticum illi Dominus ſuſcitauit hoſtem,

qui

qui iugulum ipſum regni peteret, & ad quem collati reliqui, ludus foret. Hic fuit Ieroboam filius Nabathi & Saruæ, de tribu Ephraim, & Sareda ciuitate, quæ tribus ſæpe ambitionis notata eſt, & ingenij turbulenti. Nabath porro tradunt Hebræi apud Hieron. eundem eſſe cum Semei de Bahurim, maledicum ſcilicet illum, quem Salomon iuſſit interfici. Inepti, qui non attendant iſtum de tribu Benjamin, & de cognatione Saülis: Nabath autem fuiſſe Ephraimitam Scriptura clamat. Cum ergo Ieroboam ante annos aliquot regi operam nauaſſet in ædificatione Mello & coæquatione voraginis eius, Salomon agnita eius induſtria in illo negotio, præfecit eum tributis duarum tribuum Ephraim & Manaſſe, quæ dignitas fuit diſpoſitio antegreſſa, & præparatio quædam ad rebellionem, licet de ea Ieroboam, tunc ne cogitaret quidem: donec ad eum venit Ahias propheta Silonites.

Trad. in 3. Reg. Inis.

3.Reg.11.26.

Factum eſt igitur in tempore illo, quo ſcilicet Deus ſuſcitabat aduerſarios Salomoni, *vt Ieroboam egrederetur de Ieruſalem, & inueniret eum Ahias Silonites propheta.* Et ſalutatum de via paulum ſeduxit in rus quoddam diuertens, ſemotis omnibus arbitris. Voluit enim Dominus ſecretam eſſe hanc regni denunciationem ad periculum vtriuſque vitandum; ne re ad Salomonem delata, ambo ab eo interficerentur. *Apprehendenſque Ahias pallium ſuum nouum, quo coopertus erat, ſcidit in duodecim partes.* Rebus prius quam verbis prophetare cœpit, vt inexpectata rei nouitate hominem ſuſpenſum redderet, cogitantem ſerium hic negotium agi. Oſtendebatur autem eo facto, regnum nouum adhuc & integrum, quamprimum miſerè lacerandum, & à proprio Domino abſtractum, traditum iri alteri, qui nullum ad id ius haberet. Dedit autem decem ſciſſuras Ieroboamo, cum hac denunciatione diuina. *Ecce ego ſcindam regnum de manu Salomonis, & dabo tibi decem tribus. Porro vna tribus remanebit ei*, vltra ſcilicet tribum Iuda, ad quam ille pertinet. Addit cauſam huius ſchiſmatis Idololatriam Salomonis: vt ipſemet, quem Deus excitabat ad regnum, ab ea pernicie caueret, tali exemplo perterritus. Et perpetuum regnum ſpetaret, ſi Dauidis pietatem æmularetur.

VII. Cui Ahias propheta regnum prædicit. *3 Reg.11.29.*

Ioſephus l. 8. c.2.fin.

Non potuit tamen iam nunc Ieroboam regnum in decem tribus vſurpare, & inuito Salomone ſe gerere pro rege, quia præſens traditio ſciſſurarum non fuit quaſi miſſio in poſſeſſionem, ſed teſtificatio certitudinis, vt tam certus eſſet iam nunc ſe regem fore decem tribuum, quam certo haberet in ſua poteſtate decem partes pallij. Res enim tota ad futurum refertur, vt verba ipſa promiſſionis clarè loquuntur. Itaque ſicut olim Dauid reprobato Saule, ius habuit ad regnum, ita nunc reprobato Salomone, ius acquiſiuit Ieroboam in decem tribus. Sed nec ille viuo Saule regnum inuadere potuit: nec iſte viuo Salomone; ſed vterque debuit expectare dum diuina prouidentia aditum ſibi ad regnum, deceſſoris ſui morte aperiret. Itaque ſi Ieroboamus hoc nixus vaticinio, populares ſuos ad defectionem ſollicitauit, vt ait Ioſephus, grauiter peccauit, & à Salomone tanquam reus maieſtatis, capite plecti potuit. Sed ea ad defectionem inuitatio Ioſephi eſt, non Scripturæ.

VIII. Daturque ei tantum ius in regnum.

Sciebat quidem Salomon, ex allato ſibi nuper vaticinio, regnum ſuum ſciſſum iri, & decem partes vni de ſeruis ſuis datum iri, ſed cum is in obſequio ſuo plurimos haberet præſtantes viros, neſciebat in quem caſurum eſſet oraculum. Audito autem facto Ahiæ & Ieroboami: attentum enim & omnia arrectis auribus ſuoauſcultantem reddiderant illæ minæ, tum demum vt Saul Dauidem, ita & Salomon Ieroboamum occidere voluit: qua voluntate à Ieroboamo viciſſim cognita, *ſurrexit, & fugit in Ægyptum.* Quomodo ergo, inquit, ait Scriptura Ieroboamum, *leuaſſe manum ſuam contra regem, & rebellaſſe*, ſi populum non commouit aduerſus Salomonem. Reſpondeo hoc ipſo conferi, dicique rebellaſſe, Scriptura ſe ad hominum ſenſum captumque accommodante, quod Prophetæ regnum promittenti acquieuit, nec repudiauit, ſed æmulum ſe potius legitimi regis adhibuit. Chaldæa quoque paraphraſis ait ipſummet Ahiam prophetam à Salomone quæſitum ad necem, vt criminis eiuſdem reum, eumque à facie Salomonis fugiſſe in Ægyptum; puta cum Ieroboamo, qui eandem periculi aleam adierat. Fugerunt autem ad Seſac regem Ægypti, quem apparet alium fuiſſe à ſocero Salomonis, cui Ieroboam non auſus eſſet ſe credere.

IX. Ea res Salomoni innoteſcit, & Ierob. fugit cum propheta.

Non concitauit populum.

in 8. Cant. v. 12.

ANNVS MVNDI 3058.

SALOMONIS 39.

SADOCI 38. TEMPLI 36.

LAOSTHENIS 30. Imperij Aſſyriorum 1127.

ANTE CHRISTVM 995.

SI nunc aliquis eorum librorum extaret, qui de operibus primis nouiſſimiſque Salomonis, à Nathan propheta, ab Ahia Silonite, & Addo vidente ſcripti ſunt, plura & certiora de pœnitentia, vel perditione Salomonis tradi poſſent; apparet enim ab ipſis eum locum diligenter fuiſſe tractatum; aut certe à Scriptore libri, qui dicebatur Verborum dierum Salomonis. Sed eos Dominus neque conſeruatos voluit, neque rem ex ſacris litteris eſſe plane exploratam, ad iuſtum mortalium terrorem. Itaque in eo argumento enucleando per coniecturas eundum eſt, videndumque breuiter; An pœnitentia Salomonis recte aſſeri prudenterque poſſit; id ſi conſtiterit, de tempore ipſius, ac modo aliquid dicendum erit. Omittamus porro breuitatis cauſa Scriptores in pœnitentia Salomonis ambiguos, quos ſtudioſus Lector ex Annalibus petere poterit.

I. An Salomon pœnitentiam egerit. *2.Par.9.29.*

3. Reg. 11. 41.

n.3.4.& 5.

Nigrum calculum in Salomonem ferunt Gregorius magnus, lib. 2. Moral. Theodoretus in cap. 11. ad Romanos, quorum apertam ſententiam in Annalibus reperies. Proſper

II. Qui periiſſe putent. *v. 30. fine*

pœnitētia, &c. l. 2 de Præ-dest. ca. 27. Aquitanicus, qui ait, *Salomonem fornicatum mente & corpore, Domino ipſum deſerente, male abiiſſe*; quæ verba tranſtulit Ado in chronicum ſuum. Eucherius, Beda, Angelomus, Rabanus, vno ore in Salomonis impœnitentiam propendent, quod idolorum fana excitata non euerterit, quæ tanto poſt à Ioſia rege deſtructa ſunt. Abulenſis ait certiſſime aſſeri poſſe Salomonem non pœnituiſſe. Idem ſentit Perer. hoc argumentum ex profeſſo tractans. Sentit & Bellarminus li. 1. de verbo Dei c. 5.

2. Reg. 7. q. 13. Diſp. 27. in c. 8. ad Romanos.

III. Qui putēt egiſſe pœnitentiam.

Patroni autem ſalutis Salomonis atque pœnitentiæ, ſunt in primis Septuaginta interpretes, quos refert S. Hieron. aitque Salomonem licet oſtenderit Deum, poſtea egiſſe pœnitentiam, & ſcripſiſſe Prouerbia, in quibus ait, *nouiſſime ego egi pœnitentiam, & reſpexi vt eligerem diſciplinam*, &c. Quæ verba Hieronymus ex Septuag. tranſtulit, quæ nunc quoque leguntur in editione Sixti. Quo loco Cyrillus quoque Hieroſolymitanus vtitur ad probandam Salomonis pœnitentiam, quos ſequuntur Iſidorus & Beda. Ex quo intelligi poteſt Sanctos illos Eccleſiæ Patres, qui verſionem Septuag. virorum pro Scriptura habebant, eam ſententiam pro Scripturæ ſententia accepiſſe. Eadem ſentit S. Hierony. multis aliis in locis, eumque etiam Sanctis aggregat, ſicut & Sanctus Ambroſius, & S. Hilarius, & Iſidorus l. de vita & morte Sanctorum c. 34. Adde Epiphanium & Irenæum, Bachiarium & Tichonium, Gregorium Thaumaturgum, qui ſubſcribit cum Hieron. communiſſimæ illi Hebræorum traditioni de Eccleſiaſte à Salomone pœnitente conſcripto; ſubſcribunt quoque SS. Thomas & Bonauentura, aliíque plurimi, quorum aut ipſa verba, aut certam ſententiam in Annalibus perſcripſimus. In quibus eminent in primis Pineda, atque Serarius, qui hoc argumentum ex profeſſo tractarunt.

in 14. Ezec. mea. c. 24. 30. Catecheſ. 2. Vide Annal. n. 10. 11. 2. Apol. Dauid. c. 5. in Pſal. 126.

IV. Quæ rationes pro ſalute Salomonis faciant. 2. Reg. 7. 14.

Hoc ergo primo fundamento nititur mitior hæc de Salomonis ſalute ſententia. Alterum petitur ex diuinis promiſſionibus ipſi factis. Illa nominatim, quæ vltro à Deo parenti eius facta eſt, *Ego ero in patrem, & ipſe erit mihi in filium.* Id eſt, iam nunc eum mihi deſtino in filium, quem amem vt filium, cui prouideam vt filio, cuius peccata caſtigem, non vt hoſtis, ſed vt filij, quem pater ex amore corripit. Vnde ſequitur, *qui ſi iniquè aliquid geſſerit, arguam eum in virga virorum.* Id eſt temporalibus pœnis, quales ſolent homines inferre, non autem plaga inimici, & caſtigatione crudeli, qualem expertus eſt Saul, quem communiſſima ſententia periiſſe putat. Quod autem ſancti Patres hanc promiſſionem de Christo Domino fere interpretantur, non impedit quominus de Salomone quoque ad litteram accipiatur. Præſertim cum aliqua ipſi ſoli & maxime conueniant, vt, *ſi aliquid iniquè egerit*, & *ipſe ædificabit mihi domum*, &c. Huc quoque illud facit, quod Roboam dicitur cum populo Iuda ambulauiſſe in viis Dauid & Salomonis, annis tantum tribus. Viæ igitur Salomonis perinde ac Dauidis probabantur. Quod dici non poſſet, ſi poſtremos annos totos in idololatria poſuiſſet, in eáque deceſſiſſet. Denique, vt ait S. Bonauentura, ſine exemplo eſt vt Scripturæ ſanctæ author aliquis particularis perie-

Iere. 30. 14. vide Annal. an. m. 2979. n. 127. &c. 2. Par. 11. 17.

rit. Itaque ad Salomonem quoque pertinet illud Apoſtoli Petri, Spiritu ſancto inſpirati locuti ſunt ſancti Dei homines. Poſtremo profert Pineda libros plumbeos Granatenſes Arabicè ſcriptos in quibus Salomonis pœnitentia ſic habetur. *Et fleuit ſcelus ſuum fletu vehementi, & condonatum eſt illi, & obiit fidelis, & ſecurus.*

2. Pet. 1. 21. l. 8. c. 1. n. 73.

V. Refutātur contrariæ rationes.

Nam quod aiunt, qui contra ſentiunt, Scripturam eius pœnitentiæ non meminiſſe, argumentum ab authoritate negante petitum eſt: neque fas eſt condemnare omnes, quorum pœnitentia ſcripta non eſt, puta Samſonem, Lothum, Bethſabæam, &c. quamquam autoritas Septuaginta interpretum inſtar Scripturæ eſt. At excitata idolorum fana non diruit, vt verum pœnitentem oportebat. Reſpondetur Salomonem fana illa euertiſſe, ſed poſt Ezechiam fuiſſe iterum excitata, ſuper eadem Salomonis fundamenta. Dici etiam poteſt eum ab vxoribus, & principibus viris, & à populo ipſo, ad idola natura ſua prono, impeditum fuiſſe ab euertendis delubris; præſertim cum iam delirare putaretur, & haberi contemptui, propter inſanum mulierum amorem, cœpiſſet. Denique verba illa Dauidis ad filium, *ſi dereliqueris eum, proiiciet te in æternum*, comminationem continent non prædictionem: ſunt enim parentis maturè præmonentis filium de futuro periculo, & perterrefacientis adoleſcentem magnitudine mali propoſita, atque exaggerata. Promiſſa vero per Nathan miſericordia, tam de regia ſucceſſione, quam de æterna felicitate intelligi debet, ex oppoſita comparatione cum Saule, qui vtramque amiſit.

1. Par. 28. 9.

VI. Tempus pœnitentiæ eius. in Chron. Hebræor.

Quod ad tempus pœnitentiæ huius attinet, eam hoc anno inchoatam, & ſequenti cum morte terminatam, cum Pineda ſentio. Sufficiunt etiam hi duo anni ſcribendis tribus libellis, quos Hebræi conſtanter tradunt à pœnitente fuiſſe conſcriptos, Sufficiunt etiam parando ſepulchro. Denique vt publicè apud omnes domeſticos, ſubditoſque, alioſque longe lateque poſitos, ad quos peruenerat infamia Salomonis, conſtare poſſet, eum ſuæ nequitiæ, atque idololatriæ pœnitere, male facta damnare, in patria religione, patris ſui fide, veri & vnius Dei cultu, reliquam vitam velle ducere, & emigrare.

VII. Ordo & modus eiuſdem.

De modo eiuſdem pœnitentiæ ac reuerſionis hæc valde probabiliter dici poſſunt; mox à ſeuero Ahiæ prophetæ vaticinio perturbatæ conſcientiæ ſtimulos diuinitus excitatos, qui neque noctu, neque interdiu quietem vllam permitterent. Secundo coniectos mentis oculos in turbatum iam Reipub. ſtatum, tribus ſimul aduerſariis diuinitus excitatis, & non ita multo poſt luctuoſo ſchiſmate lacerandum. Tertio triſtiſſimam in ſeipſo commutationem agnoſcebat, ſapientiam, gloriam, magnificentiam, pietatem, pudorem; in ſummam dementiam, infamiam, contemptum, impietatem ac nequitiam eſſe commutata. Quarto ſentiebat varias intemperantiſſimi corporis ægritudines, quæ ſimul imminentem mortem nunciabant, & de ſeueriſſimo Dei iudicio perterrebant. Ad quæ cum accederent domeſticæ Sacerdotum, Prophetarum & omnium bonorum voces, qui apud eum gratia valebāt, & nominatim Sadoci pontificis, à quo fuerat inunctus in regem, &

quod

quod caput eſt, interior illa, potentiorque Dei vox, dedit manus, & cum Paulo exclamauit, *Domine quid me vis facere?* aut, vt ait Chryſoſtomus, ſublimem illam, & cœlis dignam emiſit vocem, *Vanitas vanitatum, & omnia vanitas.*

VIII. Concio pœnitentis ad populũ.

Verum quoniam non oportebat, quod publicæ vtilitatis intererat, pœnitentiam hanc ſecretis cubiculi parietibus contineri, Salomon ad retractanda turpiſſimæ vitæ ſcelera coram vniuerſo populo ſeſe ardentius excitat, omnium ordinum conuocat concionem: Ibi vanitatem vanitatum deplorat, idololatriam præſertim, omnium vanitatum ac mẽdaciorum ſceleſtiſſimam. Ibi lugens confitetur vanitatem deliciarum, voluptatum, diuitiarum, & inaniſſimam omnium rerum caducarum felicitatem, gloriæ quoque & exiſtimationis, ipſius denique ſcientiæ, ac ſapientiæ, quæ timore Domini deſtituta ſit. Pronunciat ſibi certum eſſe à tanta tamque multiplici vanitate reſipiſcere, idololatriam exterminare, nequiſſimis voluptatibus nuncium remittere, diuinam miſericordiam implorare, totumque ſe pœnitentiæ dedere. Itaque orat, vt qui ſibi peccandi vel comites fuiſſent, vel miniſtri, ijdem ſe placandæ diuinæ iuſtitiæ, quæ regno vniuerſo ingentem calamitatem intentabat, ſocios exhiberent.

IX. Euenta diuerſo, improbantiũ

Finitam concionem variæ excipiunt voces, varij animorum motus, piorum applaudentium & laudantium Dominum; impiorum murmurantium atque frementium. Indignantur reginæ & concubinæ alienigenæ, tam inopinato perculſæ malo, & omnia per ſe ſuoſque miſcere parant, ſi Salomon ſuos ipſis Deos auferre moliatur. His plurimi iunguntur optimates, qui turbas ingentes, ac totius populi defectionem minantur, & ipſius templi iniuriam aliquam, ſi tot Deorum fana diſturbare moliatur, nec ipſum ſatis à violenta morte tutum eſſe, qui tot ſibi domi ſuſcitet inimicos. Denique ſuadent vt rem ſaltem ad maturiora conſilia differat. Hæ igitur cauſæ videntur idoneæ non ſucciſorum lucorum ac fanorum: vt ſcilicet dum rei executio in dies trahitur, ſuperueniens Regis interitus, ſanctum eius propoſitum disjecerit.

X. Et probantium deleri idololatriam.

Probabilius tamen videtur rem executioni mandatam, ipſáque delubra diſturbata, ac ſolo æquata. Non enim probabile eſt maiorem populi, aut principum eius partem, tam cito idololatriæ peſte fuiſſe corruptam, ſed minimam partem potius, aulicam ſcilicet otioſam, & mulieroſam. Eam autem quæ multos annos cum Dauide, multos cum Salomone caſtè ſanctéque traduxerat, ſtetiſſe animis totam, & diuino intus operante numine, & zelo diuini honoris, legis, ac templi ſacroſancti animoſius æſtuante; Pontifice, Sacerdotibus, ac Leuitis agentibus, operam omnem regi atque Pontifici, omnemque induſtriam prolixe obtuliſſe, & vero etiam contuliſſe. Atque ita euertiſſe ſtatuas, disjeciſſe aras, ſuccidiſſe lucos, templa diſturbaſſe, neque tamen funditus eruiſſe: ſed reliquiſſe, Domino permittente, quæ forent in poſterum Salomonis ſtultitiæ & reſipiſcentiæ teſtes. Eas reliquias Ezechias ſine peccato contemnendas cenſuit, quas Ioſias ingenti pietatis ardore, delendas, & locum illum polluendum, ad deteſtationem præteritæ impietatis, ſanctiſſimè curauit.

Itáque factum videri.

XI. Externi pœnitentiæ eius actus.

Interea nemo, qui in Salomonis pœnitentiam conſentiat, merito dubitare poterit, quin is, non minus quam Achab, ſciderit veſtimenta ſua, operuerit cilicio carnem ſuam, ieiunauerit, dormierit in ſacco, & ambulauerit demiſſo capite. Quin cum parente Dauide laborarit in gemitu ſuo, lauerit per ſingulas noctes lectum ſuum, lacrymis ſuis ſtratum ſuum rigarit: quin ieiunio ieiunauerit, & ingreſſus ſeorſum luce & hominum conſuetudine abſtinens, iacuerit ſuper terram. Hebræorum certe traditio eſt, quam apud Bedam leges in fine tomi ſeptimi, Salomonem quinquies tractum fuiſſe per plateas Ieruſalem pœnitentiæ cauſa, & cum quinque virgis, ſiue virgarum manipulis, veniſſe in templum, ibique à legis peritis poſtulaſſe vt verberaretur; ſed illis renuentibus manum mittere in Chriſtum Domini, à ſeipſo acriter flagellatum fuiſſe. Probabilis eſt etiam, filiæ Pharaonis pœnitentia, vt quæ Salomonem valde dilexerit, ab eoque in primis dilecta fuerit: & æquum erat vt quæ illi ad peccandum præiuerat, ſequeretur pœnitentem.

3. Reg. 21. 27. Pſal. 6. 6. 2. Reg. 12. 16.

ex Hebræorum traditione.

Pœnitẽtia filiæ Pharaonis.

Pineda.

ANNVS MVNDI 3059.

SALOMONIS 40. & vlt.

SADOCI vlt. TEMPLI 37.

LAOSTHENIS 31. Imperij Aſſyr. 1118.

ANTE CHRISTVM 994.

I. Anni Salomonis, & apparatus ad mortẽ. 3. Reg. 11. 42. 2. Par. 9. 30.

PEruenimus ad vltimum vitæ & regni Salomonis annum, & vitæ quidem ſexageſimum, (anno enim mundi ter milleſimo natus eſt,) regni autem quadrageſimum. Nam regnare cœpit anno 3020, ætatis vigeſimo primo incunte. De regni annis Scriptura dubitare non ſinit, cætera ſatis ſtabilita ſunt ſuis locis. Hoc porro tempore, quæ recte proximo anno inchoata fuerant, circa Salomonis pœnitentiam, aliorumque multorum, quos ſe illi comites dediſſe, Deo cooperante credibile eſt, magno ſtudio perficiuntur. Salomon in primis præteritæ vitæ deteſtationem, & veram in Deum conuerſionem, publicè priuatimque verbis, ſcriptis, factiſque proteſtatur: eóque ſtudioſius, quo minus ſibi viæ ac vitæ ſupereſſe intelligebat; & ſicut animam diuino iudicio præparauit, ita moribundi corporis curam non neglexit. Sibi enim ſepulchrum iuxta parentem ſuum, in monte Sion conſtrui curauit, qui deinde factus eſt regalium ſepulchrorum locus, in quem regum Iuda, poſterorum Dauidis mortua corpora inferrentur.

II. Mortis cauſæ proximæ.

Mortuum fuiſſe Salomonem varijs afflictum morbis, quos partim intemperantia pepererat, partim Deus vltor peccatorum eius immiſerat, vero ſimillimum eſt. Accedente præſertim multiplici mœrore, tam de culpis hactenus cõtractis, quam de pœna, quã ſciebat in maximũ totius regni malum redundaturam. Neque vero dubium eſt, quin morti proximus

Admonet Roboamũ. Roboamum filium iam grandem natu ad ſe aduocarit, multaque ſapienter præmonuerit de timore & cultu Dei, de reliquiis idololatriæ funditus euertendis, de vitandis mulierum, præſertim alienigenarum, illecebris, de ſubditorum beneuolentia ſuaui gubernatione retinenda, augendàque, aliiſque id genus: quæ in altum pectus demiſſa non fuerunt, vt mox euenta ipſa docuerunt. Id ipſemet iam præſentiebat cum diceret, *Deteſtatus ſum omnem induſtriam meam, qua ſub ſole ſtudioſiſſimè laboraui, habiturus hæredem poſt me, quem ignoro vtrùm ſapiens, an ſtultus futurus ſit.* Eccleſ. 2. 18.

III. Mors eius, atque elogia. Mortuus eſt igitur Salomon curis potius quam annis, & deliciis quam laboribus confectus: cuius hactenus tam bona, quam mala breuiter explicata ſunt, prior gloria cum poſteriore dedecore, prior ſapientia, cum poſteriore dementia, angelica adoleſcentia, cum nequiſſima ſenectute, religioſa iuuentus cum propudioſa canitie. Priorem tamen laudem ſubſecuta pœnitentia renouauit apud Deum, & priora merita intermortua reſtituit: nec expreſſam eius cum Chriſto Domino ſimilitudinem, quam Patres omnes agnoſcunt, deleuit maculoſa ſenectus, ſed has ipſas maculas illa ſimilitudo inumbrat fulgore ſuo, vſque adeo ſibi ambo prænunciatione ac titulis, ortu & educatione, indole ac ſpecie, moribus & nominis celebritate, inunctione & amplitudine regni, ſapientia & copia diuitiarum, templique conſtructione reſpondent. Vt ne in vxoribus quidem alienigenis, earumque multitudine el[...]gans ſimilitudo deſideretur; quam totam comparationem in Annalibus noſtris diligentius perſecuti ſumus: vbi & vitæ ipſius epitomen, in epitaphium ſepulchrale coniecimus. An. 21. ad 22.

IV. Mors Sadoci Pontificis. Hoc porro anno, vel aliquanto fortaſſe ante, Sadocus Pontifex defunctus videtur. Nam ſtatim ſub nouo rege nouus Pontifex ponitur Achimaas Sadoci filius, in chronico Hebræorum minore, vt ſequenti anno Deo fauente dicemus.

ANNVS MVNDI 3060.

ROBOAMI REGIS IVDÆ 1.

IEROBOAMI REGIS ISRAELIS 1.

ACHIMAÆ Pontif. 1. TEMPLI 58.

LAOSTHENIS 32. Imperij Aſſyr. 1129.

ANTE CHRISTVM 993.

I. Initia regni Roboami, & Ieroboami. INgrediemur primum Regni Romani annum, qui Hebræorum imperio luctuoſiſſimus illuxit, quo teterrimæ, atque obſtinatiſſimæ idololatriæ patefactus eſt aditus, quæ à roboamo profeminata, in regno Iſraelis tam altas egit radices, tamque validam excreuit in arborem, vt multis Iudæorum concuſſionibus impulſa, nunquam euelli potuerit, donec vnà cum regno, Aſſyriorum ſecuti exſcinderetur. Neque hoc vnicum malum fuit; ſimul enim multorum bellorum ciuilium ſementis iacta eſt, quæ maximas corporum & animorum ſtrages importare ſolent. Factus eſt ergo rex hoc anno Roboam, filius Salomonis, anno ætatis quadrageſimo primo; factus eſt & Ieroboam filius Nabat, Pontifex autem Achimaas Sadoci filius, quem nunc iam grandem natu fuiſſe, puta 75 annorum in Annalibus euincimus. Hic idem videtur Achimaas, qui Baſemath filiam Salomonis duxit vxorem. Neque enim abſurdum erat filium ſummi Pontificis, & eiuſdem magiſtratus ſucceſſorem, iunctum eſſe affinitate cum tribu regia: neque in tribu Nephtalim viuo parte geſſiſſe præfecturam. & pontificatus Achimaæ. 3. Reg. 14. 21. 2. Par. 12. 13. & c. 3. Reg. 4. 15.

II. Non electi à populo, ſed confirmati. Regnauit ergo Roboam pro Salomone patre ſuo, cique hæreditario iure ſucceſſit. Neque obſtat quod congregatus dicitur omnis Iſrael in Sichem, *ad conſtituendum eum regem*, quaſi expectanda eſſent populi ſuffragia, vt rex fieret. Dominus enim Dauidem, eiuſque poſteros in reges elegerat, ideóque iure diuino reges erant, ſed populi ſuffragiis approbabantur, & in regni poſſeſſionem mittebantur. Idemque de Saule, Dauide, Salomone, imo & de Ieroboamo dicendum eſt, quem conſtat à Deo electum in regem decem tribuum, miſſo nominatim, ad id ei denunciandum, Ahia propheta. Non factum autem Roboamum regem à populo ex eo liquet, quod deficiente ab eo populo, Rex tamen, abſque aliis ſuffragiis, aut electione permanſit. 3. Reg. 12. 38.

III. Ordo rei geſtæ. Quod autem ad Ieroboamum attinet, is audita in Ægypto morte Salomonis, ſtatim in patriam reuerſus eſt, non immemor oraculi Ahiæ prophetæ. Interim autem indicuntur comitia, in certum diem, in vrbe Sichem, quæ in regni fere vmbilico ſita erat, quò Ieroboamus ipſe venit. Communibus populi ſuffragiis ſtabilitur Roboami regnum, exiſtimante Ieroboamo nondum aduenìſſe tempus, quo diuina promiſſio impleretur. Conſtituto rege, actum eſt de regni negotiis, in quibus erat in primis imminutio tributorum. Datáque videtur à populo cura Ieroboamo, qui diu tributis colligendis in tota domo Ioſeph præfuerat, & erat alioqui vir honoratus, atque induſtrius, orandi regem, totius populi nomine, vt onus tributorum, quod Salomon impoſuerat, minueretur. Aſſectabantur autem eum omnes populi principes, qui vniuerſam multitudinem Iſraëlis repræſentabant. Ieroboam populi apud regẽ legatus.

IV. Petit imminutionem tributorum. 3. Reg 12. 4. Petitio autem hæc fuit. *Pater tuus duriſſimum iugum impoſuit nobis, tu itaque nunc imminue paululum de imperio patris tui duriſſimo, & iugo grauiſſimo, quod impoſuit nobis, & ſeruiemus tibi.* Iugum vocant tributum, quod primo inductum videtur ad ædificandum templum; inde autem perpetuo pendi ſolitum, vſque ad mortem Salomonis. Hic eſt enim mos regibus, aut eorum conſiliariis, & quæſtoribus, nunquam vt reditus regios imminui patiantur, quacumque tandem ex cauſa eos augeri contigerit, etiam neceſſitate ceſſante. Quam recte id autem, iudicabitis, eodem Salomone teſte, qui *cuncta quæ fiunt adducet in iudicium.* Perſeuerauit ergo tributum, non ſolum ad ædificandum domum Domini, ſed etiam ad domum regiam, & Mello, & murum Hieruſalem, & Heſer & Mageddo, &c. 3. Reg. 9. 15. iuxta Hebr.

Sub-

Subdit enim ædificationem, vel inſtaurationem multarum ciuitatum. Deinde vero cum in tot mulieribus inexplebili cupiditate flagrantibus, & excitandis ornandiſque earum delubris immaniſſimos ſumptus faceret, non dubium eſt penſitationem tributorum nunquam fuiſſe ſublatam, quantumuis ingemiſcente populo. Sperauit ergo ſe occaſione recens aditi regni, leuationem aliquam tributorum obtinere poſſe.

V. Rex conſulit ſeniores, Rex reſponſum prudenter diſtulit in diem tertium: prudenter quoque iniit conſilium cum ſenioribus, qui Salomoni dum adhuc viueret, erant à conſiliis. Nam aliqui ita deſipiūt, ita proprio iudicio & voluntati adhæreſcunt, vt ſalutaria prudentum conſilia aſpernentur, & ne ad aures quidem admittant. Prudentiæ quoque fuit, quod eos primò conſuluit, antequam ſtultis iuniorum opinionibus occuparetur. Sed ipſe iam à ſtultitia ſua ſatis occupatus erat. Seniores ergo illi autores fuerunt, vt acquieſceret petitioni populi, in hoc regni exordio, cumque ſuauiter alloqueretur. Id ſi faceret habiturum deinceps in omnibus obſequentem. quorum conſilium aſpernatur. Diſplicuit id conſilium Roboamo, neque diſſimulauit ſe id aſpernari; quod eam verborum lenitatem erga ſubiectum ſibi populum, regiæ maieſtati indecoram arbitrabatur. Verebatur etiam fortaſſe, ne nunc facti voti compotes, vellent deinceps, quauis occaſione data, regem à propria ſententia deiicere, & ad ſuam pertrahere, incuſſo defenſionis metu. Et hæ fortaſſe fuerunt rationes iuniorum, quod Roboam ſeorſim conſuluit.

VI. Conſulit iuniores, & ſtultum eorum conſilium probat. Itaque populo denunciari iubet, *minimum digitum ſuum groſſiorem eſſe dorſo patris ſui*: quæ erat hominis iactabundi vox, & timorem ſui incutere volentis: qua diceret, multis partibus maior ſum, quam pater meus: ideóque mihi maiora quoque tributa neceſſaria ſunt, quam patri. Vnde ſequitur, *Pater meus poſuit ſuper vos iugum graue; ego autem addam ſuper iugum veſtrum. Pater meus cecidit vos flagellis, ego autem cædam vos ſcorpionibus.* Ferox oratio, Ferox & tyrannica eius oratio. & plane tyrannica vox, hominis qui metui mali, quam amari. Sed euentus docuit, quam importuna fuerit iſta ferocia. Cæterum ſcorpiones virgæ ſunt ſpineæ, ſeu rubi aculeati, quales paſſim videmus in ſepibus, quibus olim martyres cædebantur à tyrannis. Id conſilium, quod alieniſſimo tempore populum exacerbabat, Roboamo placuit, 3. Reg. 12. 15. *quoniam auerſatus fuerat eum Dominus, vt ſuſcitaret verbum ſuum, quod locutus fuerat in manu Abiæ Silonitæ ad Ieroboam filium Nabat.* Nimirum Dominus, qui peccata Salomonis, permiſſione ſchiſmatis punire decreuerat, ſtulta Roboami ſuperbia vſus eſt, & inepta linguæ intemperantia, ad diuiſionis pœnam executioni mandandam.

VII. Populus indignans ab eo deficit. Hæc enim cum audiſſet populus; ſuperbè ipſe quoque, ac contemptim, *Quæ nobis*, inquit, *pars in Dauid, aut quæ hæreditas in filio Iſai?* quæ verba ſunt populi deficientis à regia Dauidis familia, & abiicientis eius imperium; quæ quandam quaſi formam diuortij repræſentant, cuius erant illa ſolemnia, Res tuas tibi habeto. Iſti autem, *vade in tabernacula tua Iſraël, nunc vide domum tuam Dauid*: id eſt prouide ac proſpice rebus tuis, ô domus Dauid. Tu autem Iſrael poſſide tibi vrbes ac ciuitates tuas, & deſerta Dauidis familia, alium tibi regem conſtitue. Sic Seba iamdudum populum iratum huiuſmodi verbis à Dauide diſtraxerat. Senſit hic Roboam quantam ſecurim iniecisſet in domum ac fortunas ſuas; & recenti in vulnere medicinam facturus, ad populum ſuaui & humili oratione mitigandum, deſtinat Aduram, ſiue Adoniram præpoſitum ſuper tributa. At populus propter tributa exoſum habens hominem, cum lapidibus obruit. Et occidit Aduram. Hic quoque deſeruit Roboamum Dominus, vt ad reſarciendum ſchiſma homine vteretur, qui illud amplificaret potius, quam tolleret. Iſtius enim conſpectus populum in furorem egit, collecta in vnum ſuperiorum temporum iracundia. Auxit etiam hæc cædes inchoatum malum. Hoc enim facto veritus populus ne cruenta ſibi immineret reconciliatio, tanto factus eſt in incepto durior, atque obſtinatior.

VIII. Roboam fugit Hieroſolymā. l. 8. c. 3. Quo facto, ait Ioſephus, Roboamus ratus id quod erat, ſe in famulo ſaxis impetitum, veritusque ne conceptum ſemel odium in ipſius caput effunderetur, trepidè conſcenſo curru, quantum potuit Hieroſolymam properauit. Sic ergo Roboam comitiis finem magno ſuo dedecore, & damno impoſuit. Non enim *ſecutus eſt quiſquam domum Dauid, præter tribum Iudæ ſolam.* Non excluditur tamen tribus Benjamin; nam mox ex ea tribu Roboam dicitur collegiſſe milites; ſed vox Iuda latius deinceps accipitur pro regno Iuda, quod vtrāque tribum perpetuo comprehendit: idque requirebat vaticinium Ahiæ prophetæ reſeruātis domui Dauid ſciſſuras duas. Duę tribus cum eo perſeuerant. Dici etiam poſſet tribum Benjamin non ſtatim ſecutam tribum Iuda, ſed nutaſſe aliquandiu: veritam tamen Iudæ viciniatem, cui perpetuo prædæ futura erat, & theatrum, in quo vtriuſque regis exercitus decertarent, ad Roboamum ſe contuliſſe.

IX. Decem tribus Ieroboamum regem cōſtituunt. Iſraelitæ autem intelligentes ſe infenſo Regi, ſine duce aliquo à quo regerentur, & defenderentur, omnino impares fore, de rege deligendo deliberant. Et Ieroboamum tum abſentem communi conſenſu aduocant, & conſtituunt regem ſuper decem tribus. Apparet eum abiiſſe animaduerſa ſeditione in qua occiſus eſt Aduram. Sed euocatus eſt iterum à maioribus natu tribuum, regno idoneum exiſtimantibus: virum multa rerum experientia clarum, Ægyptio regi affinitate iunctum; atque ipſi Salomoni, cum is maxime ſaperet, primum tanquam *adoleſcentem bonæ indolis & induſtrium*, 3. Reg. 11. 26. &c. valde charum: deinde etiam formidatum, tanquam virum fortem ac potentem. Ergo communibus ſuffragiis, *conſtituerunt eum regem ſuper omnem Iſrael*: ipſo, vt credibile eſt, minimè repugnante, qui memor eſſet vaticinij Ahiæ prophetæ; & pro ſua prudentia probe intelligeret, quo cum aduerſario ſibi futura res eſſet: quantumque ſibi virium ſuppeteret ad reſiſtendum duabus tribubus, qui decem haberet in poteſtate.

X. Is ſe communit in Sichem. Cæterum Ieroboamus cum vidiſſet Roboamum cum ſuis Hieroſolymam profugiſſe, relicta vrbe Sichem, ipſe eam ſibi tantiſper in

ſedem regni delegit, vt quæ in tribu Ephraim ſita eſſet, ex qua ipſe oriundus erat, eamque poſtmodum, vt Roboamo facilius reſiſteret, muniuit atq; roborauit. Intelligebat enim eum omni ope allaboraturum, vt tantam repararet iacturam, & decem tribus ſuo rurſus imperio ſubiiceret, qui conatus in proximum annum cadit. Ædificauit quoque Phanuel, deditque operam vt cæteræ vrbes decem tribuum, à Roboamo deficerent, ſibique obtemperarent. Roboam autem, vice verſa, vel ſero ſapiens, per idoneos viros ciuitates Iuda & Benjamin, quoniam cæteræ mandata facere recuſabant, omni ſtudio circumluſtrat; & omni ſignificatione lenitatis & indulgentię, ſibi deuincit ac retinet, & ad arma ſumenda præparat, cum primùm euocarentur. Sed & Idumæi quoquo modo in fide manſiſſe videntur, cum aliqua conditione tributi, fere vſque ad Iorami tempora. Moabitæ vero Iſraelitis pari ratione paruerunt, vſque ad mortem Achabi, vtrique loci vicinitatem ſecuti. Syri autem etiam viuo Salomone, vt diximus, videntur ab Hebræis defeciſſe.

3. Reg. 12. 25. — Roboam confirmat ſuos. — Quid factum vicinis populis. — An. Salo. 38. n. 5.

ANNVS MVNDI 3061.

ROBOAMI & IEROBOAMI 2.

ACHIMAÆ 2. TEMPLI 39.

LAOSTHENIS 33. Imperij Aſſyr. 1150.

ANTE CHRISTVM 992.

I. Ratio temporis, & apparatus ad bellum.

DVm vterque rex, pro præſenti neceſſitate, ſe contra aduerſarium ſuum in regno ſuo communit, & populum diuturna pace armorum inſolentem conuocat, conſcribitque militem, arma, equos, pecunias, commeatum parat, vt alter maximam regni partem recuperare, alter recens acquiſitum regnum conſeruare poſſit, reliquus annus abiit. Nam in Sept. legitur, *factum eſt ineunte anno*, quando videlicet ſolent reges ad bella procedere. *Congregauit Roboam omnem virum Iuda*, &c. Roboam igitur regno ſuo quoquo modo compoſito, exiſtimauit quamprimum vim adhibendam eſſe ad reliquas tribus ſibi adiungendas, antequam malum per longiorem moram inualeſcens, fieret inſanabile. *Et congregauit vniuerſam domum Iuda, & tribum Benjamin 180 millia electorum virorum bellatorum, vt pugnarent contra domum Iſrael, & reducerent regnum Roboamo filio Salomonis.* Addunt Septuag. exercitum Iuda aſcendiſſe in Sichem ad pugnandum contra Ieroboam: vbi ſcilicet ille conſtiterat, ac communierat ſe, nec minoribus vallatus copiis opperiebatur hoſtem.

II. Quod à Deo mirabiliter dirimitur.

Cum ergo iam acies eſſent in procinctu profectionis, atque adeo in itinere, miſit Dominus Semeiam prophetam ad Roboamum, qui nomine ſuo Iudæos à bello contra Iſraelitas reuocaret, domumque reuerti iuberet; *à me enim*, inquit, *factum eſt verbum hoc*, Salomonis videlicet peccata, per imprudentiam Roboami caſtigante. Qui nihilominus audiuit ſermonem Domini, & de ſuſcepto itinere reuerſus eſt cum ſuis; Eximio plane atque admirabili Regis & principum eius obedientiæ exemplo. Nam agebatur res, de qua principes inter ſe contentioſiſſimè decertare ſolent: accedebat vindictæ cupiditas, & ignominia amiſſi regni: aderat rei bene gerendæ opportunitas, maximo exercitu conflato, qui ſtabat in armis: iuſta defendebatur, iniuſta defectione punienda. Denique vnus homo reuocabat à bello, qui ſe Dei iuſſu loqui profitebatur, qui nullam pro ſe rationem, nullam cauſam, nullum miraculum proferebat: quem plerique vt delirum ſenem, cum contumelia procul amandaſſent; imò vt proditorem, & ab hoſtibus ſubornatum, male mulctatum in crucem egiſſent. Oportuit vtique Deum totum exercitum à pugnæ cupiditate auertere, terrorem & victoriæ deſperationem in corda eorum injicere, eiſque certo perſuadere, ſe contra Deum ipſum, non contra homines pugnam capeſſere.

III. Cauſa inuectæ à Ieroboamo Idololatriæ.

Solutus hoc belli timore ac cura Ieroboam, in omnem cogitationem ſtabiliendi regni ſui intentus, veritus eſt nè, occaſione pietatis ac diuini cultus, non ſolum redigeretur ipſe in ordinem, ſed etiam interficeretur; ſicque populus Dominum ſuum Roboamum, in capite ipſius placaret. Nec iniuſtus fuit hic metus. Cum enim Pontifex & Sacerdotes, & præcipui quiq; Leuitarum Hieroſolymis habitarent, facile erat populum ad ſanctam ciuitatem tot quotannis religionis cauſa proficiſcentem, eorum opera religione tangi, & ſimul perſuaderi facilem fore ad domum Dauidis reditum, qui Dominus ſempiternum regnum iureiurando ſpopondiſſet, ideóque in perpetuo crimine, odióq; diuino victuros, & perpetuis ab eo ſuppliciis viuos mortuoſque mactandos. Contractam porro à populo culpam ex pertubatione ſubita, facile legitimi regis lenitate, promiſſiſque contrariis ſanari poſſe. Accedebat autoritas virorum principum, qui domi militiæque plurimum poterant, quibus vel gratificari admittenda reconciliatione vellent, vel à quibus ſibi priuatim merito formidarent.

IV. Prohibet peregrinationes in Ieruſalem.

His ergo animo non ſine timore perpenſis, ſub Paſchale tempus, quo omnium frequentiſſimæ celebrabantur Hieroſolymitanæ peregrinationes, eam profectionem interdixit, vt valde periculoſá, laborioſam, & minime neceſſariam; quod ea ciuitas hoſtilis nunc eſſet, & ipſi deſerti principis rei: quod longo à pleriſq; tribubus interuallo diſtaret; quodque Deum apud ſe ipſi colere, non minore religione poſſent, pro vno templo geminum habituri, quæ dum idoneis locis quamprimum excitarentur, ipſi ad menſes aliquot vota ſua differre ne grauarentur. Apparet nullam hoc tempore à Ieroboamo factam eſſe vitulorum mentionem, ne populos offenderetur; etſi ille nuper ex Ægypto reuerſus, Apim & Serapim cogitabat, & vitulinos Deos, vt poſtmodum res ipſa docuit; idque in gratiam Seſaci regis, cuius factus erat cognatus, accepta ſorore vxoris eius in vxorem. Demens qui abiecta in Deum fiducia, à quo illi traditæ fuerant decem tribus, non ſperauit eius beneficium conſtans ſibi ac perpetuum fore, niſi ab ipſo perfidioſè deficeret, & illius in ſe iuſtiſſimam indignationem, horribili ſacrilegio accerſeret.

V. Erigit duo delubra, & totidem conflat vitulos. *Iud.* 18, 30.

Elegit ergo duo loca in finibus regni ſui, in quibus delubra excitaret, alterum ad Septentrionem in vrbe Dan, vbi iam à temporibus Michæ, infelici exemplo ſculptile fuerat collocatum, ibique diutiſſimè idololatria, vel publicè vel occultè, viguerat. Quo magis eum locum videtur adamaſſe dæmon: Ieroboam autem crediditſe ibi facilius receptum, & firmius retentum iri idololatriam. Alterum ad meridiē in Bethel, non illa, quæ à Iacobo patriarcha quondam celebrata fuerat, quæ in tribu Benjamin ſita, Ieroboamo non parebat, ſed altera duabus leucis à Samaria diſſita, in via Sichem in monte collocata. Incredibili porro celeritate tam hæc delubra duo, quam totidem vitulos aureos fuiſſe confectos, omnibus dæmonibus, operam huic pernicioſiſſimo ſcandalo nauantibus, ex ſimili celeritate, quia vitulus Aaronis ex fornace prodiit, facile conijci poteſt. Itaque in menſem octauum, diemque decimam quintam menſis ſolennem vel templorum, vel vitulorum dedicationem indixit; vno ſcilicet menſe poſt feſtum Tabernaculorum.

Inſtituit feſtiuitatem.

VI. Eamque celebrat, & tanquam pontifex inſtituit ſacerdotes. 3. *Reg.* 12. 33. *l.* 8, *c.* 3.

Id tempus cum aduenitſet, alij in Dan, alij in Bethel ſunt profecti, vtrobique enim eodem tempore feſtum dedicationi agebatur: Ipſe autem Ieroboam loci opportunitatem ſecutus venit in Bethel, ibique altare ante vitulum erexit: aſſumptáque, vt ait Ioſephus, pontificis perſona, Sacerdotes pro ſuo arbitratu conſtituit, non ex tribu Leui, quæ noluit huic impietati ſeruire, ſed de fœce populi, vt toti populo de communicato ſacerdotio, fructuoſo in primis atque honorato, gratificaretur. Qui præſenti ſupplicio affecti non ſunt, vt olim Chore Dathan, & Abiron, licet multo grauius peccarent, quia Dominus hanc culpam diſtulit cum Idololatria caſtigandam. Cum ergo Ieroboam aſcendiſſet ſuper altare Bethel, & thus adoleret idolo: *Ecce vir Dei.* Eum diuerſi diuerſimodè nominant; *Venit de Iuda in ſermone Domini*, diuino inſtructus oraculo, *& exclamauit contra altare, & ait Altare, Altare hæc dicit Dominus. Ecce filius naſcetur domui Dauid Ioſias nomine, & immolabit ſuper te ſacerdotes excelſorum*, iis videlicet impietate pares, qui nunc in te thura ſuccendunt *& oſſa hominum*, tam præſentium quam futurorum *ſuper te incendet.* Id factum poſt 350 annos.

Vaticiniū contra Ieroboam. *Vide Ann.* n. 17. 3. *Reg.* 13. 2.

VII. Gemino prodigio confirmatur.

In huius vaticinij confirmationem duo ſigna quamprimum diuinitus edita ſunt: primùm ſciſſum eſt altare, in quo ſacrificabatur, & cinis, qui in eo erat, effuſus eſt, iuxta prædictionem viri Dei. Alterum in ipſo regis corpore editum eſt. Cum enim extendiſſet Ieroboam de altari manum ſuam contra virum Dei, iubens eum apprehendi, illico exaruit, & ſcilicet brachium, quoque quod cum manu extenditur, ſic vt non valeret dexteram ad ſe retrahere. Intremuit tam præſenti animaduerſione caſtigatus Ieroboam, ſimulque ad preces conuerſus, rogauit prophetam, vt ipſius ad Deum precibus, manus & brachij vſus ſibi reſtitueretur. Factum eſt, manus & brachium priſtinam molliciem receperunt; ipſe nihilominus magis animo diriguit. Nimirum credidit regnum ſe retinere non poſſe, niſi retento cultu idolorum Itaque *non eſt reuerſus Ieroboam de via ſua peſſima*, vſque adeo violentam tyrannidem in ſuos exercet ambitio. Non caruit tamen humano ſenſu gratitudinis; voluit quippe eum conuiuio excipere, & donare muneribus, quæ ille, obtendens Dei prohibitionem, conſtanter repudiauit: in figuram cenſuræ, qua prohibemur cum excommunicatis conuerſari, vt huiuſmodi ſeparatione profani illi confundantur, & reſipiſcant.

VIII. Propheta ieiunus patriam cogitat.

Abiit ergo propheta, per aliam viam, vti iuſſus fuerat, rediturus in patriam. Contigit autem vt propheta quidam ſenex habitaret in Bethel, cui cum filij eius retuliſſent quæ contigerant, agnoſcens illum eſſe virum Dei, deſiderio motus eum hoſpitio accipiendi, cognita via per quam ille redierat, eum perſecutus eſt, & ſedentem inuenit ſubtus terebinthum; fictoque oraculo homini reditum perſuaſit, reductumque accepit hoſpitio. Cumque comederent, deceptor hic diuino afflatus ſpiritu, accuſauit hoſpitem ſuum violati mandati Dei, pœnamque denunciauit, fore vt paterno ſepulchro priuaretur: nec tamen imminentem ipſi mortem Dominus ſignificauit. Nam cum Ieroſolymam verſus reuerteretur, incidit in leonem, à quo occiſus eſt; factuſque eſt leo cuſtos cadaueris & aſini, dum ille pſeudopropheta re intellecta ad eum rediit, reportatumque cadauer in Bethel eum ſepeliuit, mandauitque filiis ſuis, vt ſe mortuum in idem ſepulchrum interrent, quod & factum eſt.

Deceptus à leone occiditur.

IX. Quales ambo hi prophetæ. *l.* 3. *Reg.* 9. 42.

Fuit porro hic propheta deceptor, minimè impius, neque vitulorum cultor; neque enim eius rei vllum eſt in ſcriptura veſtigium: licet id Ioſephus dixerit, & plerique eum ſecuti: grauiter tamen mentiendo peccauit, licet officioſo tantum mendacio vti ſe crederet. Ille autem qui deceptus eſt, à leone occiſus, quamuis eſſet vir iuſtus, vt ait Theodoretus, inobedientiæ ſuæ ſupplicium luit, & à Deo mox multipliciter honoratus eſt, corpore mirabiliter à leone conſeruato, & anima à tartareo ſupplicio erepta, vt ſcribit S. Auguſt. Quod autem propheta ille non ſolum altaris meminit, quod erat in Bethel, ſed omnium etiam fanorum, quæ erant in vrbibus Samariæ, ſciendum eſt vocem Samariæ per anticipationem vſurpari, nondum enim erat Samaria hoc tempore, ſed intelligenda ſunt oppida vicina monti, in quo Rex Amri poſtea Samariam ædificauit. Sed illud obſeruandum in primis; etſi duo tantum vituli fabrefacti & conſecrati fuerint in Dan & Bethel, multo pluribus tamen in locis, creſcente celeriter, & gliſcente in dies impiorum Iſraëlitarum ſuperſtitione, lucos & nemora altorum montium idolis fuiſſe conſecrata, à pleriſque gratiam Ieroboami captantibus, & ibidem fana vel domos erectas, & ſacrificulos inſtitutos, qui inſtitutione Ieroboami, in tauro, & ſeptem arietibus ſacrificandis, fiebant ſacerdotes.

De cura p. mort. c. 7.

Multiplicatio idololatriæ.

Hier. trad. in 2. *Par.*

X. Roboam ædificat. 2. *Par.* 11. 5. 6.

Interea Roboam Hieroſolymis habitabat, & cœpit ædificare ciuitates in regno ſuo, vel vt ſe à nouis hoſtibus tutaretur, vel vt ipſe domi ſatis munitus, impunè deinceps hoſtem inuaderet. Quindecim porro ciuitates Scriptura memorat, quas Roboam inſtaurauit, ac permuniuit, iam enim pridem conditæ fuerant. Hæc ergo, ſicut & Ieroboami facinora, hoc anno inchoata, ſequentibus perfecta ſunt.

ANNVS MVNDI 3062.

ROBOAMI & IEROBOAMI 3.

ACHIMAÆ Pont. 3. TEMPLI 40.

LAOSTHENIS 34. Imperij Aſſyr. 1131.

ANTE CHRISTVM 991.

I. Ieroboam à fidelibus deſeritur. *l. 8. c. 3.*

HOc tertio vtriuſque principis anno, cum Idololatria inualeſceret in dies magis apud Iſraelitas, adeo vt Ieroboam ſubditos ſuos etiam vi, ad vitularum ſuarum adorationem adigere vellet, vt Ioſephus affirmat, pleriquè variis ex locis patrias ſuas reliquerũt, vt Hieroſolymis Deum verum colere ſibi liceret. Id Scriptura apertè teſtatur. *De cunctis tribubus Iſrael*, inquit, *quicunque dederant cor ſuum, vt quærerent Dominum Deum Iſrael, venerunt in Ieruſalem, ad immolandum victimas ſuas coram Domino Deo patrum ſuorum.* (2. Par. 11, 16.) Nec venerunt tantum ſtatis temporibus immolandi gratia, ſed ad habitandum, vt liber illis eſſet cultus Dei. Ex quo factum eſt vt Roboami regnum robuſtius redderetur & multæ, vt diximus, ab eo ciuitates inſtaurandæ eſſent. Iſtis autem prætuxerunt ſacerdotes & Leuitæ, *qui erant in vniuerſo Iſrael, qui venerunt ad Roboam de cunctis ſedibus ſuis, relinquentes ſuburbana, & poſſeſſiones ſuas, & transeuntes ad Iuda & Ieruſalem, eo quod abieciſſet eos Ieroboam, & poſteri eius.* (v. 13. — Et nominatim à Leuitis.) Factis aliis ſacerdotibus, quod ipſi ad idololatriam tranſire nollent, & Ieroboam edixiſſet omnibus ſubditis ſuis, ne vltra aſcenderent in Ieruſalem, quod perpetuum erat Leuitis per vices ſuas.

II. Et quam id rectè factũ.

Rectè autem Sacerdotes ac Leuitæ, præ cæteris veri Dei cultoribus, Ieroboamum deſeruere. Ipſos enim, qui Deo ſingulariter dicati erant, opportebat non ſolum idola vitare, ſed eorum quoque cultores; alioqui ſi taciti cum ipſi manerent, eorum impietatem non improbare viderentur: ſin autem arguerent, vitæ, atque omnium rerum diſcrimen adirent. Cumque iidem poſſeſſionibus carerent, & reliquorum Iſraelitarum benignitate ſuſtentarentur, neceſſe fuiſſet in cibo, & potu communicare cum eis; quod non placebat Deo, vt nuper in morte Prophetæ intellectum fuerat: imo & de cibis participare, qui fuiſſent idolis cõſecrati. Oportebat etiam populum pudore affici, dum ſe ab iis deſertum videret, qui erant omnium optimi ac præſtantiſſimi, & inde conijcere ſe miſero in ſtatu viuere, indéque talibus exemplis excitatum, ad ſaniora conſilia aſpirare. (Dei cura pro ſalute Ieroboami.) Ipſumque in primis Ieroboamum, qui prodigia iraſcentis Dei ſuis ipſe oculis vſurparat; propriáque dextera ſenſerat, non tam vltorem quam monitorem Deum: qui addidit poſterius morbum mortemque filij eius, vt tam initio, quam fine regni atque impietatis eius; ſalutis ipſius ſe cupidum demonſtraret.

ANNVS MVNDI 3063.

ROBOAMI & IEROBOAMI 4.

ACHIMAÆ 4. TEMPLI 41.

LAOSTHENIS 35. Imperij Aſſyr. 1132.

ANTE CHRISTVM 990.

I. Roboam Dei cultum deſerit.

TAm luctuoſus eſt hic annus quartus Roboami, ruina pietatis & diuini cultus, quam lætus alioqui futurus erat rerum temporalium incrementis. Vtrumque rerum ſtatum paucis indicat Scriptura, qua recenſitis pleriſque, qui præter ſacerdotes & Leuitas patriam deſeruerant, ne patriam & auitam religionem desererent, ſubdit, *Et roborauerunt regnum Iuda & confirmauerunt Roboam filium Salomonis per tres annos.* (2. Par. 11. 17.) Hic prior ſtatus, de poſteriore mox addit, *Cumque roboratum fuiſſet regnum Roboam, & confortatum, dereliquit legem Domini, & omnis Iſraël cum eo*, (2. Par. 12. 1.) id eſt Iuda; qui Roboamo parebat, ſicut Iſraël Ieroboamo: vel tum demum totus Iſraël deſeruit Dominum, cum duæ adhuc tribus pietatem retinuiſſent. (Poſtquam ciuibus nouis.) Itaque Roboam quandiu ſibi timuit à Ieroboamo, & viribus ei ſe imparem credidit, quid enim erant duæ tribus ad decem? pietatem coluit, quam ſibi peturilem eſſe videbat, vt quæ ſuum debilitabat hoſtem, & vice verſa regnum ſuum roborabat. At *incraſſatus, impinguatus, dilatatus*, vrbibus auctus & viris, *dereliquit Deum factorem ſuum, & prouocauit eum in diis alienis, & in abominationibus ad iracundiam concitauit*; (Deut. 32. 15.) quæ ſcilicet hoc anno concitata, in ſequentem annum erupit.

II. Ex affinitatibus roboratus eſt.

Alterum etiam ſuggerit Scriptura modum & rationem roborati regni Roboami, quod ſcilicet cognationibus & affinitatibus potentiſſimos quoſque regni ſui ſibi deuinxerit: quorum propterea intereſſet, regem in regno ſuo quam florentiſſimum eſſe, qui vel filias vel ſorores haberent reginas. Ex quo alia quoque commoditas continendi regni totius in officio naſcebatur. Nam ex multis vxoribus multos ſuſcipiens liberos, eos per omnes regni ſui ciuitates diſpergebat, fideliores vtique patri ſuo futuros, quam alienos. Hoc Scriptura ſignificat, præſertim in Hebræo textu, vbi enumeratis multis Roboami vxoribus ac liberis ſubdit. *Et inſtruebat, & diſpergebat de omnibus filiis ſuis in cunctis terris Iuda & Beniamin. In cunctis vrbibus munitis poſuit eſcam copiosè, & petiuit multitudinem vxorum.* (2. Par. 12. 5.) Curabat videlicet variis in locis filios ſuos inſtitutione regia erudiri à pueritia, eaque loca multiplici commeatu in omnem euentum muniebat; multas eis quoque petiuit vxores, quas illi poſtea ſuis temporibus ducerent: interim autem vtrimque parentes & liberi promiſſione tenerentur.

III. Eius vxores & filij. ca. 11. 12.

Quod ad vxores autem Roboami attinet, in 2. Paral. habetur eum vxores decem & octo duxiſſe, concubinas autem ſexaginta: & genuiſſe viginti octo filios, & filias ſexaginta: tres autem nominatim recenſentur, ſiue quia cæteris præſtarent: ſiue quia filios genuerant cæteris inſigniores præſertim Abiam, qui patri

ſucceſſit

2. Par. 11. 18. Primariæ tres vxores. Vide Ann. an. Dauid. 1. n. 11.

ſucceſſit in regnum. Prima fuit *Mahalath filia Ierimoth, filij Dauid*, qui tamen Ierimoth nuſquam alibi numeratur in filiis Dauidis. Fuit fortaſſe vnus aliquis de filiis concubinarum, vt notauit Hieronymus. Secunda fuit Abigail *filia Eliab, filij Iſai.* Quæ dicitur filia Eliab, intelligenda eſt neptis aut proneptis Eliabi, qui fuit natu maximus fratrum Dauidis. Tertia fuit Maacha filia Abſalonis, ſed alterius à filio Dauidis, vt alibi probauimus, de tribu Benjamin, qui & Vrieldictus eſt. Ex hac autem Roboam quatuor filios ſuſcepit, quorum Abia à patre prælatus eſt cæteris, quia ſapientior & potentior fratribus omnibus, forte etiam in gratiam matris eius, quam præ omnibus vxoribus & concubinis amauit. Ea tamen impietate præſtitit, vt quæ in turpiſſimis Priapi ſacris princeps appelletur. Vnde non leuis coniectura eſt ab ea Roboamum ad idololatriam fuiſſe pertractum, niſi id facinus matri eius Naamæ Ammanitidi tribuere placet.

a m. 3007. n. 9. 2 Par 13. 2. 3. Reg. 14. 21.

IV. Ætas Abiæ & coniugium.

Hanc Maacham ducere potuit Roboam anno ætatis 23. vel 24. Sicque Abias filius eius vixerit cum auo Salomone ſedecim annis; hoc autem quarto anno regni patris ſui egerit vigeſimum ætatis annum: in quo nihil abſurdi eſt dicere, Abiam duxiſſe vxorem, ex qua mox filium ſuſcepit, Aſam nomine, qui decimo ſeptimo vitæ ſuæ anno regni gubernacula ſuſcepit.

ANNVS MVNDI 3064.

ROBOAMI & IEROBOAMI 5.

ACHIMAÆ 5. TEMPLI 42.

LAOSTHENIS 36. Imperij Aſſyr. 1133.

ANTE CHRISTVM 989.

I. Inualeſcit Idololatria in vtroque regno. 3. Reg. 14. 22. 23. 2. Par. 11. 21.

INualeſcebat Idololatria in regno Roboami, luci certatim ſuper omnes colles plantabantur, dicabantur, aris & ſtatuis ornabantur: nec vitulis ſolum, ſed Priapo etiam ſacrificabatur, annitente maxime Maacha regina, quæ apud Roboamum gratia plurimum poterat: cui poſtmodum facta eſt probroſiſſimæ idololatriæ incentrix, ſpurciſſimæque nequitiæ. In regno autem Ieroboami altiores in dies radices agebat ſacrilegium. Hoc enim minus repugnante conſcientia Iſraëlitæ vitulos adorabant, minuſque Deum patrum ſuorum requirebant, quò magis cum ab illis ipſis contemni videbant, apud quos erat nobiliſſimum illud templum, & ſacerdotium diuinitus inſtitutum. Verum Deus hanc contumeliam ſuam, per Seſacum Ægyptiorum regem, quam primum vltus eſt, quem quinto Roboami anno aduerſus Ieruſalem immiſit: eum Ioſephus Seſoſtrim Herodoti, alij Sabacum eiuſdem, eſſe volunt.

II. Quæ cauſæ aduentus Seſaci.

Videtur porro hic Seſac veniſſe Hieroſolymam, diuina voluntate, quia dereliquerat Roboam Dominum: deinde inuitatu Ieroboami ſibi affinitate, vt quidam putant, aut certe amicitia & familiaritate coniuncti, vt attritis Roboami viribus, ſecurius ipſe regnaret; aut etiam vt regnum eius armis ſibi ſubijceret. Et apparet facturum, niſi Dominus, Roboami & Iudæorum humilitate permotus, iram in eos ſuam mitigaſſet. Venit enim *cum mille ducentis curribus, & ſexaginta millibus equitum, nec erat numerus vulgi, quod venerat cum eo ex Ægypto, Lybies ſcilicet & Troglodytæ, & Æthiopes*, Numerum tamen Ioſephus inuenit, aut excogitauit, & recenſuit quadraginta millia. Plures erant equites peditibus; nec ſatis credibile eſt Scripturam vocaturam innumerabiles 40 millia, quæ aliquanto poſt numerat quadringenta millia Iudæorum, & Iſraëlitarum octingenta millia. Cum his ergo copiis Seſac *cepit ciuitates munitiſſimas in Iuda, & venit vſque in Ieruſalem*, eas vrbes ſponte deditionem feciſſe ſcribit Ioſephus: earum videlicet principibus ad Roboamum Ieroſolymam confugientibus.

2. Par. 12. 3. 4. Eiuſdem copiæ.

2. Par. 13. 9.

III. Roboami Ignauia. 2. Par 13. 7. In Euterpe. l. 2.

Non eſt auſus Roboam Ægyptio regi infeſtis ſignis occurrere, erat quippe homo *rudis, & corde pauido*, vt Abias filius eius publicè profeſſus eſt. Nec ſatis fuit animi populo eius, ad vitandam timiditatis & ignauiæ maculam, quã illi Herodotus impingit. Male quippe conſcium pectus deſerti numinis, fortitudinem omnem excuſſerat; atque ita implebatur, quod Moyſes tanto ante prædixerat. *dabit tibi Dominus cor pauidum, & deficientes oculos, & animam conſumptam mœrore, & erit vita tua quaſi pendens ante te*, &c. Cum ergo Hieroſolymam innumerabili exercitus obſideret, & Roboamus cum optimatibus ſuis, animi conſilijque inopes, circumſpicerent ſe, etiam in cœlum, vt fit ſuſpexerunt, veri Dei, quem indigniſſimè deſeruerant, nondum plane obliti. Cum ecce trepidantibus ſuperuenit Semeias propheta, qui ante triennium Roboamum à pugna contra Ieroboamum Dei iuſſu deduxerat. Is *ingreſſus ad Roboam, & principes Iuda, qui congregati fuerant in Ieruſalem fugientes Seſac*: reliquis iam vrbibus in eius poteſtatem redactis, *dixitque ad eos. Hæc dixit Dominus, vos reliquiſtis me, & ego reliqui vos in manu Seſac*, vt ciuitates veſtras, voſque ipſos ſubijceret ſeruituti.

Deut. 28. 65.

Semeiæ vaticiniũ.

IV. Pœnitentia Roboami & Dei lenitas.

At illi terrore perculſi dixerunt, *Iuſtus eſt Dominus.* Et recte quidem. Quid enim iuſtius quam deſeri eum, à quo deſeraris prior? præſertim cum is qui prior deſerit, in hac ipſa deſertione iniuſtiſſimus ſit atque ingratiſſimus? Sed Dominus, qui mauult clemens audire, quam iuſtus, *cum vidiſſet quod humiliati eſſent, non diſperdam* inquit *eos, daboque eis paululum auxilij*, mitigando ſcilicet impij regis crudelitatem & auaritiam, *veruntamen ſeruient ei, vt ſciant diſtantiã ſeruitutis meæ, & ſeruitutis regis terrarũ*, qui ſeruos ſuos diripiũt, & tributis exinaniunt, cum ſerui mei opibus circumfluant. Iræ porro Dei mitigatæ non ſola cauſa proditur, iſtorum puta principum animi demiſſio, ſed *opera bona quæ inuenta ſunt in Iuda.* Nimirum plerique tunc in tanta ciuitate reperti ſunt viri boni, qui mitiſſimum Dei pectus pulſarent precibus & lacrymis, qui ieiuniis & eleemoſynis, aliiſque pietatis operibus veniam implorarent.

Meritum bonorum operum.

V. Deditio Ieruſalem, & Seſaci præda.

Quoniam ergo Seſaco Dei iuſſu ſeruiendum erat, de deditione regiæ ciuitatis actum eſt, non ſolum ea conditione, vt cædibus incendiiſque, ſed Dei etiam templo parceretur. Verum is admiſſa conditione admiſſus, eam, vt ait Ioſephus, non ſeruauit, ſed ſublatis theſauris do-

mus Domini, & domus regis, omnia ſecum recedens abſtulit, & nominatim clypeos aureos, quos fecerat Salomon; pro quibus fecit rex æneos, quos ei ſcutarij templum adeunti, honoris cauſa præferebant. Quanta autem hæc præda fuerit, templi præſertim nunc primum expilati, & quantus ciuium plangor ad tantam iacturam, diligentius in Annalibus explicatum eſt. Felices lachrymæ gemituſque, ſi ex iactura temporalium, ſpiritalem fidei atque pietatis, ſerio æſtimare didiciſſent. Hac Roboami clade nihilo ſapientior factus eſt Ieroboamus, quippe qui eius fuerat procurator, vt diximus, ſed in male cœptis male perſeuerauit: quem non propterea Deus præ Roboamo dilexit, quod in eum Seſacum non immiſerit, ſed eum potius, quaſi à ſe abdicatum, deſeruit. Roboamum vero propter Dauidem dilectum ſuum, & propter multos amicos ſuos in regno eius commorantes, quaſi tutorem filiorum ſuorum parum fidelem, non modica iactura caſtigauit.

nu 13. & ſeqq.

Ieroboamus perſeuerat in peccatis ſuis.

ANNVS MVNDI 3065.

ROBOAMI & IEROBOAMI 6.

ACHIMAÆ 6. TEMPLI 45.

LAOSTHENIS 37. Imperij Aſſyr. 1134.

ANTE CHRISTVM 988.

I. Dormitat idololatria in regno Iuda hoc anno.

SExtus Roboami annus timorem Dei ex recentiſſima clade collectum, videtur aliquantum retinuiſſe, & impietatis ardorem, qui ſi frigida ſuperfuſa, magna ex parte reſtinxiſſe. Dormitaſſe igitur videtur hoc anno Idololatria in regno Iuda: & ſtudium, in reparanda aliquo modo Ægyptia clade, poſitum fuiſſe. Nam Roboam, vt dixi, pro ſcutis aureis Salomonis, ænea confici iuſſit, eaque ſibi templum adeunti ab excubitoribus ſuis præferri. Ex eo porro, quod cum prædicta pompa Rex templum adibat, intelligitur eum non publicè Dei cultum deſeruiſſe, ſed à populo retentum, & de more frequentatum: ab optimatibus autem obiter & ad ſpeciem vſurpatum. Dei autem voluntate reſtitutum eſt Roboamo regnum, & Seſac contentus theſauris regiis, quos congeſſerat Salomon, & theſauris templi, & tributo inſuper in ſignum ſubiectionis impoſito, diſceſſit. Signum autem regni in ſuo ſtatu reſtituti eſt, quod nuſquam deinceps aut Roboam, aut Abias, aut Aſa, cæteriue reges Iuda recepiſſe dicuntur vrbes, quas ceperat Seſac, vt promiſſio diuina Dauidi facta ſubſiſteret.

Roboam publicè templum adit.

ANNVS MVNDI 3066.

ROBOAMI & IEROBOAMI 7.

ACHIMAÆ 7. TEMPLI 44.

LAOSTHENIS 38. Imperij Aſſyr. 1135.

ANTE CHRISTVM 987.

I. Roboamus redit ad ingenium.

VIdetur hoc anno reſumpſiſſe vires impietas, Roboamo ex leuitate mentis atque imprudentia, ad ingenium redeunte. Pellaciſſima quippe eſt, & animum ſemel occupatum, ac ſuperſtitione corruptum, raro penitus deſerit: eſt enim admodum conſentanea carni & ſanguini, & omnibus cupiditatibus eius; quibus ſe malus dæmon ſcientiſſimè attemperat, in certiſſimam perniciem ſeruorum ſuorum. Et forte nunc induci cœpta, ſi non prius, illa effœminatorum immundicies, quam Scriptura commemorat, virorum in fœminas præpoſtera libidine tranſeuntium, iuxta abominationes gentium, quorum impuriſſima contubernia conſtituerunt, quibus ſcelerata Maacha Roboami vxor, præpoſita erat antiſtes. Hoc enim tempore inſtituta ſunt, quæ poſt aliquot annos à pio rege Aſa ſublata legimus, & inde qualia fuerint intelligi poteſt. Sic autem habet.

3. Reg. 14. 24.

II. Et ſordes idolorum reualeſcũt. *3. Reg. 15. 12.*

Et abſtulit effœminatos de terra, purgauit vniuerſas ſordes idolorum, quæ fecerant patres eius. Inſuper & Maacha matrem ſuam amouit, ne eſſet princeps in ſacris Priapi, & in luco eius, quem conſecrauerat, ſubuertitque ſpecum eius, & confregit ſimulachrum turpiſſimum, & combuſſit in torrente Cedron. Facile autem intelligi poteſt, quanta cum imprudentia omnis generis libido, per omnes ordines baccharetur, cum quæ erat omnium flagitioſiſſima, diis ſacra putabatur, & præpoſitam habebat reginam, regis vxorem, matrem, auiam, quæ lucum illi nequitiæ conſecrarat; luſtrum quoque conſtruxerat, in quod hæ beſtiæ conuenirent; & Rex ipſe natura mollis, ingenio fatuus, etiam ab vxore ſacrilega dementabatur. Verum abeamus ab hoc Iudaico cœno, in quo fortaſſe Ieroboami quoque ſubditi volutabantur. Ægyptiorum enim ſuperſtitiones Ieroboamus æmulabatur. Incidit porro in præſentem annum, ſabbaticus ordine ſexageſimus nonus quem hoc corruptiſſimo tempore facile intelligi poteſt, fuiſſe neglectum.

ANNVS MVNDI 3067.

ROBOAMI & IEROBOAMI 8.

ACHIMAÆ 8. TEMPLI 45.

LAOSTHENIS 39. Imperij Aſſyr. 1136.

ANTE CHRISTVM 986.

I. Continens bellum aliquot annorũ inter vtrumque regem. *3. Reg. 14. 30. 2. Par. 12. 15. Iſa. 48. 22.*

AD hunc & aliquot ſequentes annos, quos exactius rebus geſtis definire non poſſumus, prælia referamus licet duos inter reges geſta & frequẽtata, dum Vnus perdita recuperare, alter acquiſita cõſeruare cupit. Rem Scriptura perpaucis exequitur. *Attamen* inquit, *bellum fuit inter Roboam & Ieroboam & pugnauerunt aduerſum ſe cunctis diebus.* Mutatam religionis faciem, perturbatiſſimus Reip. ſtatus eſt conſecutus; & ex quo cum Deo pugnare auſi ſunt, nunquam inter ſe pugnare deſtiterunt, quia *non eſt pax impiis, dicit Dominus.* Plena itaque fuerunt, totis hiſce annis, imo & quamplurimis ſequentibus, duo iſta regna bellis, & malis omnibus, quæ bella ciuilia conſequuntur.

ANNVS MVNDI 3075.

ROBOAMI & IEROBOAMI 14.

ACHIMAÆ 14. & 15. TEMPLI 51. & 52.

LAOSTHENIS 45. & vlt.

PYRITIADIS 1. Aſſyr. 1142. & 43.

ANTE CHRISTVM 980. & 79.

I. Finis Laoſthenis, & initium Pyritiadis.

IN priorem annum incidit annus Sabbaticus ſeptuageſimus, de cuius obſeruatione idem quod de præcedenti dici poteſt, incidit & mors Laoſthenis Aſſyriorum regis; eſt enim quadrageſimus quintus ipſius annus, quam regni periodum ei Africanus Euſebiuſque aſſignant. Res ab eo tam diuturno in regno geſtas, nemo prodidit, qui ad noſtras peruenerit manus. Ad poſteriorem pertinet ſucceſſor eius Pyritiades, qui ex vtriuſque ſententia imperij gubernacula annis omnino triginta tenuit.

ANNVS MVNDI 3076.

ROBOAMI 17. & vlt. IEROBOAMI 17.

ACHIMAÆ 17. TEMPLI 54.

PYRITIADIS 3. Imperij Aſſyr. 1145.

ANTE CHRISTVM 977.

I. Mors Roboami. 3. Reg. 14. 21. 2. Par. 12. 13.

SOla mors Roboami hunc annum notabilem facit. Quadraginta enim & vnius anni erat, cum regnare cœpiſſet, & ſeptendecim annis regnauit in Ieruſalem. Itaque periodus vitæ totius fuit 58 annorum, ſi annos integros ſumas, ſin quadrageſimum primum vitæ, primum regni cum Ioſepho eſſe velis, erit 57 *Vir arrogans*, ait idem *atque inſipiens, qui propter ſpretum paternorum amicorum conſilium, tantam ditionem* amiſit. Sed inſipientior longe atque infelicior, qui defectione à religione patria æternam etiam hereditatem amiſerit. Vnde Lucifer Calarit. libro de Regibus Apoſtaticis ait filium Salomonis diu regnaſſe in ſcelere ſuo, & in eodem fuiſſe defunctum. Idem paulò obſcurius habet Scriptura, quæ vitam eius hac concluſione terminat. *Fecit autem malum, & non præparauit cor ſuum vt quæreret Dominum*, Poſt malum videlicet Idololatriæ perpetratum, quod ad extremam impœnitentiam merito refert Abulenſis. Eſt enim hoc quaſi elogium Scripturæ, de tota eius vita in ipſius concluſione pronunciantis. Itaque illa humiliatio, quæ à Scriptura memoratur, expreſſa neceſſitatis articulo, conſtans & perpetua non fuit.

In impietate.

1. Par. 12. 14. q. 21. in eum locum.

II. Quæ illi ad ruinam incitamenta.

Habuit infœlix ad hanc inſaniam geminum incitamentum domi matrem Naamam Ammanitidem, & Maacham vxorem. Illa pueritiam deprauaſſe præſumitur, iſta iuuentutem. Noluit enim Roboam ſceleſtam mulierem quam in oculis ferebat, contriſtare, cuius etiam amore filium eius Abiam regno deſtinauit, licet alios haberet filios, qui eum ætate ſuperabant: quos tamen nihil mouiſſe apparet ambitione incitatos. De morte Pontificis nihil habeo dicere, niſi quod Chronicon Hebræorum non producit pontificatum eius vltra Roboami regnum.

Mors Achimaæ.

ANNVS MVNDI 3077.

ABIÆ 1. IEROBOAMI 18.

AZARIÆ Pont. 1. TEMPLI 55.

PYRIATIADIS 4. Imperij Aſſyr. 1146.

ANTE CHRISTVM 976.

I. Regnum Abiæ. 3. Reg. 15. 1. 2. Par. 13. 1.

INitium regni Abiæ Scriptura conijcit, in decimum octauum Ieroboami, anno ætatis circiter trigeſimo tertio, iuxta ea, quæ quarto Roboami anno diximus: cum ei iamdudum natus eſſet Aſa. Credibile autem eſt Abiam exigua celebritate regem fuiſſe creatum, quod tempora eſſent admodum turbulenta, & bellator hoſtis in armis. Azarias autem pontifex quem producimus fuit Achimaæ filius, vt Ioſephus & Scriptura ipſa teſtantur. Sub Abia porro geſſiſſe pontificatum, Chronicon breue Hebræorum, cum Sigonio & Genebrardo, teſtantur. Cæterum cum ſtatim initio regni Abiæ tantus vtrimque exercitus ad prælium præparatus à Scriptura memoretur, iſtum vtrimque apparatum, viuo Roboamo factum eſſe oportet. Prior autem ad bellum progreſſus eſt Abias, & in regnum Ieroboami tranſgreſſus eſt; prælium enim in tribu Ephraim, prope Samariam commiſſum eſt. Valuit animoſior aggreſſio ad victoriam licet Abiæ copiæ dimidia parte minores eſſent copiis Ieroboami, in quibus octingenta millia cenſebantur.

l. 10. Ant. c. 11. 1. Par. 6. 9. de Reg. Heb. Belli apparatus.

2. Par. 13. 3.

II. Quæ belli cauſa Abiæ.

Quam porro belli cauſam habuerit Abias, ex eius oratione intelligi poteſt, in qua aduerſarios hortatur ad reparandam regni vnitatem, Ieroboami improbitate diſtractam, monetque ne pugnam aduerſus Iudam ſuſcipiant, ſed ſponte regnum Dauidicæ familiæ redintegrent. Verùm id contra Domini præceptum fuiſſe videatur, qui à principio regni Roboami, vetuit pugnare cognatas acies, & per prophetam declarauit hanc à ſe diuiſionem eſſe profectam. Nec rem in oculis duorum exercituum geſtam, Abias ignorare potuit: ſed fortaſſis exiſtimauit non fuiſſe diuini conſilij, vt perpetua eſſet iſta diuiſio, ſed voluiſſe tantum, vt ea Roboami inſipientia caſtigaretur ad tempus. Quò pertinet illud. *Num ignoratis quod Dominus Deus Iſrael dederit regnum Dauid ſuper Iſrael in ſempiternum?* An forte mens Abiæ fuit, non tam regna coniungere, quam verum Dei cultum vtrobique reſtituere, qui fuerat huius ſchiſmatis occaſione diſtractus; quò maxime ſpectat eius oratio. Iuſtitiam certe cauſæ Dominus ipſe largienda victoria comprobauit.

3. Reg. 12. 22.

Eius ad hoſtem concio.

Tota eius oratio perſpicua eſt, omninoque religioſi principis eſſe videtur. Itaque hoc regni initio pietatem ex animo coluiſſe videtur, & idololatriam exterminare voluiſſe. Sed obtenta mox victoria à matre ſacrilega Maacha, & principibus, bene de ſe in bello meritis, delinitus, ſeſe impietati miserè dedidit. Cum

autem concluderet concionem ſuam monendo Iſraëlitas ne pugnarent contra Dominum. Ieroboam circumuenire cupiebat eius exercitum, copiarum multitudine fretus, vt hoſte vtrimque inuadente perturbati, confuſique trucidarentur. Quo cognito Abias cum exercitu ſuo clamauit ad Dominum, opem votis nuncupatis poſtulando, vt à præſentiſſimo periculo eriperetur: aurum ſcilicet & argentum, & vaſa in domum Domini; quæ tamen mox voti reus, ſiue negligentia, ſiue auaritia dominante, non reddidit; ſed reddidit Aſa filius eius, anno decimo quinto regni ſui.

Et Deo votum.

3. Reg. 15. 15.

IV. Abiæ victoria. Ieroboami clades.

Dum rex vota facit, Sacerdotes tubis canere cœperunt, omneſque viri Iuda vociferati ſunt, tum diuinum auxilium implorando, tum ſe mutuo ad prælium exhortando, & facti ſunt diuinitus animoſiores: hoſtis autem perterritus ſe dedit in fugam. In quos fugientes tanta cæde bacchati ſunt Iudæi, vt quingenta millia virorum fortium caderent. *Humiliatique ſunt ac vehementer debilitati filij Iſrael in tempore illo: & vehementiſſimè confortati ſunt filij Iuda, eo quod ſperaſſent in Domino Deo patrum ſuorum.* Oſtendit hæc quoque narratio, pio ac religioſo erga Deum animo, tam regem quam populum eius, affectum fuiſſe hoc tempore. Deum autem ipſum qui Ieroboamum iam in propria perſona afflixerat, etiam in ſubditis vehementer caſtigaſſe, amiſſis quingentis virorum fortium millibus. Neque id ſatis. Perſecutus eſt enim Abias fugientem Ieroboamum, & illi tres ciuitates cum ipſarum pagis abſtulit. Mirum eſt autem Abiam victoria vſum non eſſe, totumque regnum tanta clade turbatum non occupaſſe, vt maxime cupiebat.

V. Cur non ſit vſus Abias parta victoria.

3. Reg. 12. 24.

Itaque putat Abulenſis, Deum illam iteraſſe prohibitionem, quæ pridem Roboamum exarmarat, contra Ieroboamum pugnaturum. Quod non ad exiguam Abiæ laudem pertinet, reputantis apud ſe, id non fore vti victoria diuinitus accepta, ſed abuti, ſi contra eius voluntatem, à quo illa profecta fuerat, vti auderet: ſimulque periculum adiret, ne Dominus eam inobedientiam, verſa in contrarium victoria clade aliqua caſtigaret. Porro Ieroboam, atque Iſraëlitæ illi ſubiecti, humiliati quidem ſunt, viribuſque debilitati; neque tamen propterea ad Deum caſtigantem ſunt reuerſi, ſed in ſuſcepta impietate rex populuſque obdurauerunt.

ANNVS MVNDI 3078.

ABIÆ 2. IEROBOAMI 19.

AZARIÆ 2. TEMPLI 56.

PYRITIADIS 5. Imperij Aſſyr. 1147.

ANTE CHRISTVM 975.

I. Nouæ affinitates Abiæ.

2. Par. 13. 21.

CVm tam inſignis victoria, Abiæ & Iudæorum animos tantum erexiſſet, quantum Ieroboami, & Iſraëlitarum deiecerat: exiſtimauit Abias ad regni ſui firmitatem ſtabiliendam pertinere populum ſuum variis ſibi affinitatibus copulare. Itaque *confortato imperio ſuo accepit vxores quatuordecim, procreauitque viginti duos filios, & ſedecim filias.* Non eſt Scripturæ mens dicere poſt hanc duntaxat victoriam ductas eſſe tot vxores, ſed ad eas quas habebat, alias adiecíſſe, vt fierent omnes quatuordecim: & ex nouis vxoribus alios ſuſcepiſſe liberos, vt fierent omnes duodequadraginta. Quomodo enim alioqui ex quatuordecim vxoribus, intra vnum aut alterum annum, tot liberos ſuſcipere potuiſſet?

II. Noua Ieroboami clades.

2. Prou. 18. 3.

At Dominus noua etiam ſub hoc tempus clade Ieroboamum, & triſtiſſima futurorum malorum denunciatione percuſſit: ſed ea non ad deſerendam, ſed ad confirmandam idololatriam, & ad inchoanda futuræ vitæ mala valuerunt. Nimirum *impius cum in profundum peccatorum venerit, contemnit*, ac de ſalute propter eorum immenſitatem deſperat. Qualis fuit cauſa Ieroboami, qui tot hominum millia in grauiſſimum omnium ſcelerum, & proximè quingenta millia bellatorum, quaſi præcurſores ſuos, in exitium ſempiternum præmiſerat. Quod autem ad morbum, mortemque filij eius attinet, ſatis conſtat eam ad Ieroboami principia non pertinere. Nam cum Ahias illi regnum prædixit, trigeſimo octauo Salomonis anno in agro ſolus cùm ſolo verſabatur, eratque ſexagenariùs, vt ex Septuag. colligitur, nunc autem oculi eius præ ſenectute caligauerant vt eſt in 3. Reg. erat ergo circiter octogenarius. Itaque Scriptura, & Ioſephus hanc hiſtoriam ad finem regni, & vitæ Ieroboami differunt.

ca. 14. 4.

III. Conſulit per vxorem prophetam.

Cum ergo Abia filius Ieroboami ægrotaret, optauit pater ſcire à Propheta, qui ei regnum prædixerat, quid ægro futurum eſſet, iuſſitque vxorem ſuam, quam Septuag. Ano vocant, eum ementito habitu adire, ne forte is grata potius quam vera narraret, aut potius ne eam, ob mariti impietatem, atque ingratitudinem, à ſe inuiſam inauditamque reijceret. Ac ne à populo quidem agnoſci voluit, ne is intelligeret ab ipſo Ieroboamo conſuli Dominum, de diis ſuis, ac ſacerdotibus eorum, vel prophetis diffidente: eaque res populo eſſet incitamento ad patriam religionem aſpirandi. Addidit etiam agreſtia munera, quæ plebeiæ mulieri conuenirent. At Deus omne deſiderium, & conatum Ieroboami reddidit irritum, re tota Prophetæ reuelata: & ne qua ſuſpicio in oraculo foret, etiam abſentem compellauit, & vltro interrogationem anteuertit, & obiurgationem, quam illa vitare conabatur, Deo dictante, in faciem eius effudit.

IV. Ahiæ contra Ieroboamum vaticiniũ.

Exprobrauit enim beneficij diuinitus accepti magnitudinem, quod ille in ſummam benefactoris iniuriam conuerterat, omnibus qui ante eum fuerant impietate ſuperatis. Ergo Dominus in tanti facinoris pœnam, præterita ſilentio maxima illa æternæ damnationis pœna, quæ ſceleribus eius ex æquo reſpondebat, prænunciat totam Ieroboami familiam funditus diſperdendam, omneſque à primo ad vltimum eo vno excepto, qui nunc decumbebat æger, ignominioſa morte perituros, & ſepultura carituros. Denunciat quoque per quem vltio quamprimum in genus inuiſum inferenda ſit. Is fuit Baaſa, cui fauit Dominus vt rex fieret, totamque mox Ieroboami familiam exſcinderet. Denique, quoniam populus ſe regis impie-

tati præbuerat obſequentem, prædicit propheta fore, vt captiui in Aſſyrios transferantur, vbi diu multumque in patria ſua, quaſi arundo in aqua, inteſtinis ſeditionibus, & bellis agitati fuiſſent.

V. Moritur filius eius, nec tamen reſipiſcit pater.

Tam horrifico vaticinio territa mulier nihil habuit quod reſponderet, quanquam ne à principio quidem permiſſa eſt quidquam effari, vt tanto magis Dei in Ieroboamum ira panderetur; tacita itaque ſurrexit, & abiit, & venit in Therſa, quem locum Septuag. Sariram vocant. *Cumque illa ingrederetur limen domus, puer mortuus eſt; & ſepelierunt eum, & planxit eum omnis Iſrael, iuxta ſermonem Domini. Nec timuit*; ait Lucifer Calaritanus, *ex morte filij ſui*, quod & cætera, quæ illi vxor ex ore prophetæ renunciarat, ſecutura eſſent, *ſed in ſua ſennit verſutia, & vt ſemel ſtatuerat, diabolo ſeruire maluit.* Ioſephus ait Ieroboamum nihil his fuiſſe commotum, ſcilicet ad reſipiſcendum, alioqui lapidem eſſe oportuiſſet. (l. 8. c. 5.)

ANNVS MVNDI 3079.

ABIÆ 3. vlt. ASÆ initium. IEROBOAMI 20.

AZARIÆ 3. TEMPLI 57.

PYRITIADIS 5. Imperij Aſſyrior. 1148.

ANTE CHRISTVM 974.

I. Ratio temporis.

TErtius annus Regni Abiæ integer non fuit, nec Aſæ primus, qui tamen pro integris numerantur, dum priori tres anni, poſteriori vnus & quadraginta tribuuntur. Et nihilominus neceſſe eſt tertiũ Abiæ & primum Aſæ in vnum eundemque concurrere: alioqui vigeſimus Ieroboami non incidet in primum Aſæ, quod affirmat Scriptura, ſed in ſecundum. (3. Reg. 15. 9.) Nimirum vigeſimus Ieroboami erat in exitu, cum cœpit primus Aſæ. Itaque totus fere vigeſimus primus Ieroboami, concurrit cum primo Aſæ; ergo ad vitandam confuſionem, & ad conſentiendum cum Scriptura, hunc Ieroboami vigeſimum, vocauimus initium Aſæ, vt primus Aſæ concurrat cum magna parte vigeſimi primi Ieroboami.

II. Abiæ mors. 3. Reg. 15. 8. & 3.

Mortuus eſt ergo hoc tertio regni ſui anno inchoato Abias, & quidem naturali morte, quod ſignificat illa Scripturæ phraſis. *Et dormiuit Abias cum patribus ſuis*; morte tamen infelici, *Ambulauit enim* ait idem Scriptor ſacer, *in omnibus peccatis patris ſui, quæ fecerat ante eum, nec erat cor eius perfectum cum Domino Deo ſuo, ſicut cor Dauid patris ſui.* Diuiſerat quippe cor ſuum Abias, & partem quidem dabat Deo vero, cuius cultum prædicabat apud Iſraelitas, partem autem Idolis, ſicut pater eius & auus. Neque enim Salomon aut Roboam in ſtultitia ſua vnquam Dei templum clauſerunt, ſed ambo modo Deum, modo idola coluerunt. Sic & Abias cum bene cœpiſſet, cuius rei cauſa mirabilem conſecutus eſt de hoſte victoriam, mox propter eam in ſuperbiam elatus, patris exempla ſecutus, ad idola declinauit. Vt non mirum ſit omnem idolorum infamiam, ab eo in poſteros fuiſſe transfuſam.

III. Aſæ regni initium.

Abia defuncto ei in regno Iuda ſuffectus eſt Aſa filius eius ex Maacha filia Abeſſalom, eius enim dicitur mater, cum tamen ſit auia, mater patris eius, & vxor Roboami aui. (3. Reg. 15. 11.) Sed vt pater pro auo ſæpe ſumitur, ſic & mater hoc loco pro auia, quod eſſet mulier improbitate notiſſima. Quod autem Aſa rectum feciſſe dicitur ante conſpectum Domini, ſicut Dauid pater eius, id eſt abauus, in genere dicitur de tota eius vita, maximéque principio, vt proximo anno dicetur. De Ieroboamo autem nihil noui; fractus animo, viribuſque regni, tenax impietatis ad mortem, ad diuinum tribunal properabat, immenſorum peccatorum reus.

ANNVS MVNDI 3080.

ASÆ 1. IEROBOAMI 21.

AZARIÆ Pont. 4. TEMPLI 58.

PYRITIADIS 7. Imper. Aſſyr. 1149.

ANTE CHRISTVM 973.

I. Primus annus Aſæ. 3. Reg. 15. 9. 2. Par. 14. 1. 2. &c.

PRimus eſt hic annus Aſæ iuxta rationem temporis paulò ante explicatam. Ex Scripturæ porro ſilentio apparet eum fuiſſe Abię primogenitum. Solet enim declarare filiorum ordinem, quando alius à primo ſuccedit in regnum, vt in Dauide, Salomone, Abia adhuc tactum videmus Ergo in ſucceſſione Aſæ commune ius ac conſuetudo omnium ferme nationum obſeruata eſt. Is vbi regni gubernacula ſuſcepit, copioſam nactus eſt materiam, circa quam zelus diuini honoris efferueſceret, parentis, auique, aut negligentia, aut improbitate collectam. Aſa vero vice verſa. Domine regnum Iuda miſerante, pius eius cultor extitit, & ſedulus Dauidis imitator. (3. Reg. 15. 14.) Itaq; *ſubuertit altaria peregrini cultus, & excelſa* in quibus aræ illæ fuerant excitatæ. Nam quod alio in loco Scriptura tradit eum excelſa non abſtuliſſe, de illis excelſis intelligenda eſt, in quibus verus quidem Deus, ſed loco indebito colebatur. *Confregit* quoque *ſtatuas, lucoſque ſuccidit*, ne loci amœnitas male ſanum populum ad priorem nequitiam pelliceret.

II. Eiuſque pro religione zelus.

Extat & aliud zeli Aſæ, probitatiſque monimentum. *Abſtulit* enim *effœminatos de terra*; extremo nimirum, meritiſſimóque ſupplicio affecit iſtiuſmodi hominum portenta, Dei ac naturæ dedecora. Eorum quoque fana imo luſtra ac latibula ferarum in humana ſpecie, diſſipauit, & Priapi ſpecum, execratæ nequitiæ ganeam ſubuertit: *purgauitque vniuerſas ſordes idolorum, quæ fecerant patres eius*; aut facta retinuerant. *Inſuper & Maacham matrem ſuam* (verſ. 12. Maachæ impietas.) id eſt auiam, qua in primis nitebatur probroſiſſima ſuperſtitio, *amouit ne eſſet princeps in ſacris Priapi & in luco eius, quem illa conſecrarat*: ne videlicet rex publici pudoris appetens, domeſticam diſſimularet infamiam. In 2. Par. propterea ex auguſto imperio depoſita dicitur, in ordiné ſcilicet redacta, & tanquam infamis omni dignitate ſpoliata, (verſ. 13.) *ſubuertitque ſpecum eius, & cõfregit ſimulachrum turpiſſimum, & combuſſit in torrente Cedron*, ad publicam idololatrarũ ignominiam.

Denique idolorum ſuperſtitione conuulſa, præcepit Iudæ, vt quæreret Dominũ Deum patrum ſuorum, eiuſque vniuerſa mandata ſeruaret.

III. Regiæ pietati fauet pax, & annus Sabbat. 71.

2 *Par.* 15. 18.

Vota paterna, propriáque perſoluit.

Pietati regiæ duo ſeruierunt, pax decem annorum, quam ei Dominus indulſit, cum priorum regum tempore ſemper cum Ieroboamo belligeratum fuiſſet: qui fructus quoque fuit religioſæ pietatis; fauit & annus Sabbaticus ordine ſeptuageſimus primus, quem religio ſit dubitare, mandante rege religioſè obſeruatum. Huc quoque videtur pertinere religioſa illa voti perſolutio, de qua Scriptura. *Intulit*, inquit, *ea quæ ſanctificauerat Abias pater ſuus, & vouerat* in magno illo rerum ſuarum diſcrimine, cum pugnauit contra Ieroboam. Intulit autem, *in domum Domini, argentum & aurum & vaſa*, ad prædam Seſaci aliquo modo reparandam. Rectè porro exiſtimauit rex paternum æs alienum, Deo præſertim debitum ac dicatum, ad ſe non pertinere. Iſti autem operi iuſtitiæ, adiecit etiam propriam liberalitatem. Vouit enim Domino diuerſa donaria, quæ & cumulatè perſoluit, vt ibidem habetur. Nihil eſt autem cauſæ cur hęc pia opera vltra hunc annum differamus, in quo feruebant omnia zelo gloriæ Dei.

ANNVS MVNDI 3081.

ASÆ 2. IEROBOAMI 22. & vlt.

NADABI 1. AZAR. Pont. 5. TEMPLI 59.

PYRITIADIS 8. Imperij Aſſyr. 1150.

ANTE CHRISTVM 972.

I. Mors Ieroboami, & Nadabi regnum.

1. *Reg.* 15. 25.

2 *Par* 13. 20.

SEcundus annus Aſæ ipſum tenuit in exterminanda Idololatria vtiliter occupatum, cum Ieroboamo à viuis abeundum fuit: eſt enim vigeſimus ſecundus eius annus & vltimus; quem tamen non regnauit integrum. *Nadab enim filius eius regnauit ſuper Iſrael, anno ſecundo Aſæ regis Iuda.* Hic ergo vltimus eſt Ieroboami, *quem Dominus percuſſit, & mortuus eſt*, morte vtique violenta, vt phraſis ipſa requirit, immiſſo dæmone, aliquo, vel angelo percuſſore. Hunc enim locum de Ieroboamo non de Abia, intelligendũ eſſe optimi quique interpretes ſentiunt, & nos in Annalibus docuimus; & æquum fuit inſigni ad exemplum, morte tolli eum, qui inſignis ad ſummam impietatem fuit. Et forte in ipſum quoque valuit Abiæ vaticinium, vt à volucribus feriſque diſcerptus ſepultura careret, qui omnium eſſet in tota familia ſua nocentiſſimus: omnique deinceps poſteritati execrandus ac deteſtabilis. Ei ſucceſſit Nadab, mali corui malum ouum, *duobus enim annis, quibus regnauit ſuper Iſrael, fecit malum in conſpectu Domini, & ambulauit in viis patris ſui, & in peccatis eius, quibus peccare fecit Iſrael.* Itaque Ioſephus eum paternæ malitiæ, & impietatis æmulum vocat.

an Abiæ 3. *n.* 2. & 3.

Eiuſque impietas.

II. Aſa exſcindit Idololatriam.

Porro Aſa quieto tempore, diuinóque auxilio bene vſus, in exterminationem idolorum hoc quoque anno incubuit; quo in negotio, ſanctos prophetas, ac ſacerdotes adiutores habuiſſe, ipſumque in primis pontificem, cum pio ac fideli populo, precibus, ſacrificiis, cæteriſq; operibus piis incũbentibus minime dubitandum eſt. Illa porro decem annorum quies quæ à Scriptura memoratur, de regno tantum Iudæ accipienda eſt. Nam regnum Iſraelitarum vix duobus annis quietum fuit; tantumque à pace res abfuerunt, vt inuadente intra biennium regnum tyranno, rex ipſe moxtrucidatus ſit, totaque eius familia deleta.

2. *Par.* 14. 1.

ANNVS MVNDI 3082.

ASÆ 3. NADABI vlt. BAASÆ 1.

AZARIÆ 6. TEMPLI 60.

PYRITIADIS 9. Imper. Aſſyrior. 1151.

ANTE CHRISTVM 971.

I. Aſa inſtaurat vrbes regni ſui.

DVobus circiter annis in idololatriæ extirpatione collocatis, adiecit animum Aſa ad ciuitates regni ſui, quas aut temporis longinquitas debilitauerat, aut bellicus furor quaſſauerat, inſtaurandas, & communiendas. *Ædificemus*, inquit, *ciuitates iſtas*. Erant enim oppida quæ oſtendebantur, ſed induſtriam boni principis requirebant, qui quietis temporibus, ad turbulenta prouidam cogitationem conuerteret: neque apparet tempus vllum, quamuis diuturni imperij, in quod commodius has vrbiũ inſtaurationes conferamus. Inſtaurauerunt ergo hoc primo Aſæ decennio ciuitates Iuda, & vallauerunt muris, & roborauerunt turribus, & portis, & ſeris, quoniam à bellis quieta erant omnia, *eò quod* ait Rex *quæſierimus Dominũ Deum patrum noſtrorum, & dederit nobis pacem per gyrum.*

II. Cædes Nadabi.

Hoc ipſo tertio anno regni Aſæ, cum Nadab Rex Iſraelis impia patris veſtigia, impius filius ſequeretur, Dei nutu quamprimũ de medio ſublatus eſt, ſecũdo regni ſui anno, & quidẽ vtroq; diminuto. Nam initia prioris vltimus Ieroboami annus ſibi vẽdicat; extrema vero poſterioris, ad primum Baaſæ, autoris cædis eius, pertinent. Cum enim bellum eſſet Iſraelitas inter & Philiſthæos oppidum Gebbethon, Baaſa filius Ahiæ de tribu Iſſachar Nadabo regi ſtruxit inſidias; eoque interfecto, aditum ſibi ad tyrannidẽ teterrimo facinore patefecit. Quamuis enim de eo prædixiſſet Ahias propheta. Conſtituit ſibi Dominus regem ſuper Iſrael, qui percutiet domum Ieroboam, ſcelere tamen grauiſſimo Baaſa ſe obſtrinxit, quod prædictione nulla ratione minuitur. Et quamuis Deus voluerit Nadabum interfici, cum tamen Baaſa non interfecit, vt diuinæ voluntati, ſed propriæ ambitioni, obſequeretur. Capitalis Baaſa, qui in populo Dei vexillum primus erexit immanis audaciæ, regum à ſubditis occidendorum.

III. Regnum Baaſæ.

3. *Reg.* 15. 19.

Regnauit ergo Baaſa loco Nadabi, totique Iſraeli, id eſt decem tribubus pręfuit, habuitque regni ſedem in Therſa, quod tenuit annis quatuor & viginti. Quod porro dicitur. *Cum regnaſſet, percuſſit omnem Ieroboam*, &c. ſignificat Scriptura, id non ſtatim ab arrepto imperio, ſed aliquanto poſt eo ſibi confirmato, factum eſſe. Itaque hanc Dei in eam familiam vltionem, in annum ſequentem differemus. Quod autem ad ipſius Nadabi cædem attinet. Cum

is in obſidione vrbis occiſus fuerit, apparet illud ibidem proiectum fuiſſe inſepultum, prædam volucribus cœli & beſtiis terræ, iuxta vaticinium Ahiæ Silonitis; ſiue id agente Baaſa & ſepulturam, tyrannorum in morem, ſuperbè ac crudeliter prohibente; ſiue populo caſu aliquo in eum irato, & in cadauer improbè ſæuiente.

ANNVS MVNDI 3083.

ASÆ 4. BAASÆ 2.

AZARIÆ 7. TEMPLI 61.

PYRITIADIS 10. Aſſyriorum 1152.

ANTE CHRISTVM 970.

I. Moſaicus Iubilæus.

QVingenteſimus agitur annus, ex quo Iſraëlitæ duce Ioſue tranſgreſſi Iordanem, Chananitidem inuaſerunt, quorum 440 ante fundatum templum numerantur, reliqui ſexaginta à templi initiis effluxerunt. Eſt ergo hic decimus Iubilæus Moſaicus, quem Aſæ regis pietas perſuadet in regno Iudæ fuiſſe accuratè ſeruatum, cum apud Iſraëlitas confuſa eſſent omnia, idololatria, omnes legis ceremonias, ſuſq; déque miſcente. Pergebat autem Aſa hinc quidem, vt diximus, in oppidis regni ſui inſtaurandis, atque muniendis; inde autem Idololatriæ reliquiis exterminandis. Quæ cum agerentur in regno Iudæ, Baaſa in Iſraele, contra vniuerſam familiam regiam crudeli furore bacchabatur, Domino Deo impia eius voluntate ac facinore, iuſtè contra Ieroboamum; eiuſque inuiſam Deo ſtirpem vtente. Cumque *regnaſſet*, ait Scriptura, *percuſſit omnem domum Ieroboam, non dimiſſit ne vnam quidem animam de ſemine eius, donec deleret eum.* (3. Reg. 15. 29.)

II. Baaſa exſcindit familiam Ieroboami. 3. Reg. 14. 11.

Nec dubitandum eſt illud quoque impletum quod idem Ahias propheta prædixerat, *Qui mortui fuerint de Ieroboam in ciuitate, comedent eos canes; qui autem mortui fuerint in agro, vorabunt eos aues cœli.* Quod barbarus hic atrociter in oppidis agriſque, contra regiam omnem familiam ſæuiendo, executus eſt; non implendæ cauſa prædictionis, ſed firmandæ tyrannidis, & exſaturandæ crudelitatis. Sic ergo, hauſta gladio Baaſæ proditoris, funditus interiit familia impij atque inſipientis Ieroboami, qui collatum ſibi diuinitus, ſuiſque regnum, non pio in benefactorem obſequio tueri voluit, ſed perfidia ac ſuperſtitione ſe populumque ſuum Dei cultu diſtrahendo. Nec tamen Baaſa, qui factus eſt vltor peccati Ieroboami, intellexit conſilium Domini, nec viam iniquitatis ab eo conſtratam odio habuit, ſed *fecit malum coram Domino, ambulauitque in via Ieroboam, & in peccatis eius, quibus peccare fecit Iſrael.* (3. Reg. 15. 34.) Præter facinus occupatæ tyrannidis, & exciſæ familiæ regiæ.

(∵)

ANNVS MVNDI 3086.

ASÆ 7. BAASÆ 5.

AZARIÆ 10. TEMPLI 64.

PYRITIADIS 13. Aſſyriorum 1155.

ANTE CHRISTVM 967.

I. Ortus Ioſaphati. 3. Reg. 22. 4. 3. Reg. 16. 1.

SEptimo anno Aſæ regis Iuda ætatis autem 23. naſcitur Ioſaphat filius eius primogenitus, qui ei in regno ſucceſſit ætatis ſuæ anno 35. quibus ſi ſex iam exactos addiderimus, fient vnus & quadraginta anni regni Aſæ. Itaq; anno regni eius ſeptimo natum oportuit, ex Azuba filia Salai. Ad hoc circiter tempus referimus, prophetiam Iehu filij Anani contra Baaſam: qui cum quintum iam regnaret annum, nec ruina familiæ Ieroboami, quam ipſemet illi, propter impietatem intuliſſet, emendaretur, miſit ad eum prophetam, qui hominem argueret, & imminentis pœnæ magnitudine deterreret: & quidem prius quam bella inter vtrumq; regem exorirentur, verbis vt eum prius quam verberibus caſtigaret. Dominus ergo de Baaſa per prophetam in hæc verba queritur. *Pro eo quod exaltaui de puluere, & poſui te ducem ſuper populum meum Iſrael. Tu autem* vice verſa ingratus atque impius, ambulaſti in via Ieroboam, & peccare feciſti populum meum Iſrael exemplo, atque autoritate tua, *vt me irritares in peccatis eorum*; quorum peccata recidunt in caput tuum. Hæc culpa profani huius principis fuit.

Iehu arguit Baaſã.

II. Et ſupremam cladẽ minatus occiditur.

Sequitur pœna. *Ecce, ego demetam poſteriora Baaſa*, id eſt poſteritatem eius. *Et faciam domum tuam ſicut domum Ieroboam filij Nabat. Qui mortuus fuerit de Baaſa in ciuitate, comedent eum canes, & qui mortuus fuerit ex eo in regione, comedent eum volucres cœli*, quæ vltio hoc fuit admirabilior, quo diutius Baaſa regnauit. Minas porro rex non æquanimiter tulit, ſed innoxium prophetam, furioſus, vt medicum delirans æger, inuaſit, atque interfecit: quam cædem non diu impunè tulit. Mox enim bella inter ipſum & regem Iuda exarſerunt, quibus regnum Iſrael magnis detrimentis affectum eſt.

ANNVS MVNDI 3090.

ASÆ 11. BAASÆ 9.

AZARIÆ 14. TEMPLI 68.

PYRITIADIS 17. Imperij Aſſyr. 1159.

ANTE CHRISTVM 963.

I. Bellum diuturnum inter Aſa, & Baaſa. 2. Par. 14. 1. 3. Reg. 15. 16.

EXpletis decem annis, quos Regi Aſæ quietos fuiſſe Scriptura teſtatur, bellum inter vtrumque Hebræorum regem excitatum eſt, quod hoc anno inchoatũ, in reliquos fere vtriuſque principis annos propagatum eſt. Iuxta illud. *Bellum autem erat inter Aſa & Baaſa regem Iſrael cunctis diebus eorum*; ad mortem ſcilicet Baaſæ, cui Aſa ſuperuixit quin-

decim annis. Quam autem inchoandi belli cauſam fuiſſe dixerimus? Apparet Baaſam eas vrbes recuperare voluiſſe, quas Abias pater Aſæ Ieroboamo eripuerat, de quibus ſupra dictum eſt. Sed res præter expectationem in contrarium cecidit: factumque vt ad antiquam iacturam recens accederet.

2. *Par.* 13. 19. *an. Abiæ* 1. *n.* 4.

ANNVS MVNDI 3094.

ASÆ 15. BAASÆ 13.

AZARIÆ 18. TEMPLI 72.

PYRITIADIS 21. Imperij Aſſyr. 1163.

ANTE CHRISTVM 959.

I. Bellum Æthiopicum & quæ illius cauſa videatur. *hoc an. n.* 4.

ILluſtrem habet hic annus Iudæorum de Æthiopibus victoriam, ſimulque Azariæ prophetiam cum ſacrificiorum ſolennitate, fœdereque renouato, quæ omnia in vnũ eundemq; annum decimum quintum regni Aſæ cadere, facile ex Annalibus intelligetur. Hi porro Æthiopes, qui duce Zara contra regem Aſa venerunt cum exercitu, in quo decies centena millia militum, & trecenti currus numerabantur, non ex Æthiopia Arabica, ſed Africana, cum quibus & Libyi militabant, venerunt. Belli cauſam nemo prodit. Forte magnitudine copiarum fretus, Hebræorum reges, animis inter ſe armiſq. diſſidẽtes, facile à ſe opprimi poſſe credidit, & ſiticuloſam regionem ſuam in terrã lacte & melle manantẽ commutari. Moueri etiam potuit magnitudine prædæ quam Seſac ante ſex & viginti annos ex templi theſauris, regiiſque ſuſtulerat: ſi tum forte adoleſcens in eius caſtris militabat, & ſimilem ſibi fœlicitatem affectabat. Deus autem ingentem illi cladem, ab Aſa, pio ac forti rege præparabat.

2. *Par.* 16. 1.

II. Copiæ regis Aſæ. 2. *Par.* 14. 8.

Habebat is *in exercitu ſuo, portantium ſcuta & haſtas, de Iuda trecenta millia: de Benjamin vero ſcutariorum & ſagittariorum ducenta octoginta millia: omnes iſti, viri fortiſſimi.* In hac autem turba non deerant plerique alij de tribu Ephraim, Simeonis, & Manaſſe, qui ad Aſa religionis cauſa deſerto Baaſa confugiebant, vt ſequenti anno dicetur, vt Leuitas omittamus. Venerunt Æthiopes vſque ad ciuitatem Mareſa in tribu Iuda, quibus Aſa progreſſus eſt obuiam, & inſtructa ad pugnam acie, animaduerſis tantis copiis, Deum pro victoria orauit intentius. Nec fruſtra. Exterriti enim ſunt diuinitus Æthiopes, & in fugam acti; quæ tamen illis ſaluti non fuit. Nam *perſecutus eſt eos Aſa, & populus qui cum eo erat vſque Gerara,* itinere dierum aliquot, *& ruerunt Æthiopes vſque ad internecionem, quia Domino cædente contriti ſunt, & exercitu illius præliante,* ſiue Angelorum miniſterio, qui ei truci ac minaci vultu apparuerint; vocantur enim exercitus, milites, & caſtra Domini: ſiue potius; Hebræis qui erant Dei populus, illumque quaſi Imperatorem ſuum agnoſcebant.

2. *Par.* 15. 9.

Æthiopes exterriti, victique.

III. Præda ingens.

Cumque iam nuſquam appareret hoſtis, ad ſpolia reuerſus eſt victor exercitus, quæ pro magnitudine exercitus, plurima maximáque fuerunt, adeo vt Æthiopica præda iacturam à Seſaco acceptam compenſare quodammodo videretur. Quæ fortaſſe mens Rabbinorum fuit, dum dixerunt Zaram Seſaci prædam reſtituiſſe Iudæis. Qui non contenti percuſſiſſe, qui in acie armati ſteterant, percuſſerunt ciuitates omnes per circuitum Geraræ; grandis quippe cunctos terror inuaſerat, & diripuerunt vrbes, & multam prædam aſportauerunt. Has vrbes fuiſſe Philiſthæorum ex D. Hieronymo ſatis conſtat. Vnde etiam intelligitur Philiſthæos prædæ, vt videbatur, exploratæ cupiditate auxilio veniſſe Æthiopibus contra Iudæos, à quibus non apparet alioqui cur hoſtiliter tractarentur. Quin & caulas ouium deſtruentes, tulerunt pecorum & camelorum infinitam multitudinem, quorum pars mox Ieroſolymis ſacrificata eſt.

De locis Hebræ. in Gerara.

IV. Propheta gratulatur Aſæ victoriam. 2. *Par.* 15. 2.

Redeuntibus Azarias filius Obed, facto in ſe ſpiritu Domini, egreſſus eſt in occurſum Aſa, eique totique populo eius congratulatus eſt victoriam, quam Dei cui ſeruierunt benignitate conſecuti ſunt, ſimulque Deo inſpirante prædicit fore vt tranſeant multi dies in Iſrael abſque Deo vero, & abſque ſacerdote, doctore, & abſque lege, aliaq; addit, quæ vt in captiuitatẽ Babylonicam conuenire poſſint, rectius in præſentem totius gentis deſolationem cadunt, vt accuratius in Annalibus expoſuimus. Poſtremo Propheta à futuris ad præſentia conuerſus: *Vos ergo,* inquit, *confortamini, & non diſſoluantur manus veſtræ, erit enim merces operi veſtro,* qualem hoc bello eſtis experti. Mature eos præmunire conatur. Nam non multo poſt, deficiente per ſummam ſocordiam, atque imprudentiam in deum fiducia, ad Syrorum auxilia non impunè vt dicemus, confugerunt.

n. 19. *& ſeqq.*

V. Aſa regnũ perpurgat ab idolis.

Rex audito Azariæ vaticinio confortatus eſt, nihilque reueritus potentium aduerſus idololatriam ſtudia, *abſtulit idola de omni terra Iuda & Benjamin,* ſi qua primam regis diligentiam effugerant, aut ab eo tempore pullularant, vt ne minus ſeuera iudicaretur iſta diligentia in vrbibus Ephraim, quas nuper Regi Baaſæ eripuerat, in quibus hic zelus maximè exercendus fuit. Dum deletur ſuperſtitio, altare æneum holocauſtorum, quod ante annos ſeptuaginta à Salomone conſtructum fuerat, & perpetua ignis actione, vt apparet, labefactatum, inſtauratum eſt, vt celebriori quod parabatur ſacrificio, in menſe tertio, in quem cadit feſtũ Pentecoſtes, ſufficere poſſet. Venerunt ergo ſubditi Aſæ frequentes anno regni eius decimo quinto, *& immolauerunt Domino in die illa de manubiis & præda quam abduxerant,* deuictis ſcilicet Æthiopibus *boues ſeptingentos, & arietes ſeptem millia.*

2. *Par.* 15. 11. 12.

VI. Et renouat cum Domino fœdus.

Et intrauit, Rex Aſa, *ex more ad corroborandum fœdus.* Illud *ex more* innuit conſuetudinem renouandi huius fœderis, ac iuriſiurandi, occaſione vt arbitror, aliquorum, qui deſertis idolis ad Dominum reuertebantur, qui in primis ſpoponderunt ſe quæſituros & culturos *Dominum Deum patrum ſuorum in toto corde, & in tota anima ſua,* id eſt ex animo, & ſine vlla fictione; addiderunt & execrationem, qua ſibi mortem imprecabantur omnes, ſi fidem Deo datam frangerent. *Iurauerúntque Domino*

voce magna in iubilo, & in clangore tubæ, & in ſonitu buccinarum, omnes qui erant in Iuda, id eſt qui regi Iuda obtemperabant, licet ad eam tribum non pertinerent, ceremonias videlicet ſpiritalis lætitiæ teſtes adhibuerunt vniuerſi. Maacham autem turpiſſimam mulierem, regiæ familiæ probrum ac dedecus, ex auguſto depoſuit imperio, & redegit in ordinem ob fœdiſſimum idololatriæ miniſterium, vt ſuperius dictum eſt, quando res, quæ iterum ex occaſione recitatur, facta eſt. Neque enim regia pietas ipſos quindecim annos tam impiam nequitiam tolerauit. quando & ſua, & paterna vota Deo reddidit.

Vide ſupra an. 1. Aſæ an. 2. & 3.

ANNVS MVNDI 3095.

ASÆ 16. BAASÆ 14.

IOHANAN Pont. 1. TEMPLI 73.

PYRITIADIS 22. Imperij Aſſyr. 1164.

ANTE CHRISTVM 958.

I. Nouus pōtifex Iohanan.

OPportunè præparati ſunt ſuperiore anno animi Iudæorum, & eorum qui ſe ipſis ex regno Iſraelis aggregarunt, fœdere cum Domino renouato; ne imminente continentium deinceps bellorum inter vtrumque regem procella, infirmorum conſtantia frangeretur. Quod ad nouum autem, quem ſuggerimus, pontificem attinet, cum Amarias nepos Iohanan, pontifex fuerit ſub 18 annum Ioſaphati, vt ex Scriptura conſtat, anni 45. quatuorue interiecti, inter Iohanan, & filium eius Azariam diuidendi ſunt. Reliquos ergo annos regis Aſæ Iohanan pontifici tribuemus, Azariæ autem magnam partem regni Ioſaphati, eiuſdem vero extrema, Amariæ, vt exigit ille locus, aſſignabimus.

2. Par. 19. 1.

Ratio temporis belli inter reges. *2. Par. c. 16. 1. Roboam 17. Abias 3. Aſa 16. an. 1. ad 5.*

Nec minor eſt difficultas de tempore ſuſcepti belli inter Aſam & Baaſam; liber enim Par. tradit id contigiſſe anno 36. regni Aſæ, quo tamen Baaſa mortuus erat, & ſucceſſor eius decimum iam regnabat annum. Dicendum eſt illos 36 annos à diuiſione regni Iudæ & Iſraelis eſſe numerandos; inde enim trigeſimus ſextus Aſæ, id eſt regni cui Aſa præerat, vt diligentius in Annalibus explicatum eſt.

II. Baaſa occupat, & munit Ramam.

3 Reg 15. 17.

Hoc ergo anno trigeſimo ſexto regni Iudæ, ſiue Aſæ, qui propriè ipſius erat decimus ſextus, *aſcendit Baaſa*, ex Therſa nimirum, quæ erat ſedes regni eius, in Iudam & occupauit vrbem Rama 40 ſtadiis diſtantem Hieroſolymis, eamque communiuit, ac muro circundedit, tanto regni Iudæ incommodo, ſi rem perficere potuiſſet, *vt nullus tuto poſſet egredi vel ingredi de regno Aſa*. Huius magnitudinem ſeruitutis animaduertens Aſa, omnem adhibuit machinam ad diſturbandum conſilium eius. Et cum oportuiſſet cum diuino auxilio confidentem regem Baaſam armis inuadere, nec timere Syros, qui Baaſæ auxilio futuri erant, de ſuis ipſe copiis diffidens, eadem Syrorum auxilia pro ſe, & contra hoſtem ſuum euocauit. Quamobrem à propheta Hanani obiurgatus eſt. Nolebat enim Dominus populum ſuum ab idolorum cultoribus auxilia mendicare, cum ipſe eorum protectionem ſuſcepiſſet, nec eos vinci pateretur, quandiu ab ipſis piè ac religioſè coleretur. Culpæ autem index eſt pœna. Nam ſi Deo confidens, nihil neque Syros neque Iſraëlitas veritus, pugnam iniiſſet, vtroſque ſuperaſſet, vt propheta ſignificat, nec iacturam theſaurorum ſuorum, templique feciſſet, vt merito Propheta ſtultè ipſum feciſſe dixerit.

Aſa confugit ad Syros.

III. A quibus Iſraëlitæ vexantur.

Vtrique regi Hebræorum Benadab fœderatus erat; ſed Aſa rebus diffidens ſuis, non ſine culpa theſauros domus Dei dedit homini infideli: neque enim ad id ea neceſſitate cogebatur, cū potuiſſet ac debuiſſet non timere hoſtes ſuos, propria doctus experientia, accepti diuinitus contra Æthiopes auxilij, & inſuper Syrum adduxit vt contra ius gentium fœdus initum cū Baaſa violaret. Cum ergo Syrus venalem habuiſſet fidem, ratus ibi eſſe ius vbi plurima merces, miſſis copiis ſuis, proximas quaſque vrbes propugnatoribus vacuas, ad Rama enim cū ſuo Rege conſederāt, obſedit, occupauit, ac ſpoliauit. Sicque factum eſt vt Benadab geminā prædam ab Hebræis acciperet, à volentibus alterā, alterā ab inuitis. Quæ cū audiſſet Baaſa, veritus ne dum Iudam vexare cupit, à Syris ſuo ipſe regno priuaretur, dimiſſa ædificatione ſe recepit ad ſuos. At Aſa confeſtim conuocatis omnibus ſubditis, diruit quæcunque extruxerat Baaſa, & materiam omnem aliò tranſtulit, & vrbes alias ſibi opportuniores communiuit.

IV. Aſa reprehenditur à propheta. *Vide Ann. ipſo n. 15. & ſeqq.* Quomodo peccarit diffidētia.

Ad hoc ipſum tempus pertinet obiurgatio Hanani contra regem Aſa, quod habuiſſet fiduciam in rege Syriæ, & non in Domino Deo ſuo, *idcirco*, inquit, *euaſit Syriæ regis exercitus de manu tua*. Significat Dei fuiſſe voluntatem, primùm ei de Iſraëlitis victoriam dare, & Syros inſuper, qui illis auxilio venturi erant, ipſius ſubijcere poteſtati. Reus igitur fuit Aſa diffidentiæ in Deum. Nec tamen dānat hæc prophetæ vox humanam prudentiam, quæ timidè auxilia humana circumſpicit, poſt diuinum auxilium imploratum. Id enim valet, in ordinario curſu rerum humanarum: cum autem fiducia diuina reuelatione nititur, non eſt locus humanæ prudētiæ. At Aſa non ita pridem à propheta didicerat vnde ſingularem de diuino præſidio fiduciam conciperet, & de victoria, qualem de Æthiopibus retulerat; cum ſuæ in Deum fiduciæ conſcius, dixiſſet Deo, *In te enim & tuo nomine habentes fiduciam, venimus contra hanc multitudinem.* Ergo nunc quoque fides fiduciam regis excitare debuit, quam ingens victoria ſecutura erat. Ea deficiente audiuit à Propheta, *Stultè igitur egiſti, & propter hoc, ex præſenti tempore, aduerſum te bella conſurgent.*

V. Ob quam bellis punitus eſt.

Hæc bella ſunt quæ deinceps reliquo tempore regni Baaſæ magis magiſque exarſerunt, in vindictam cladium à Syris acceptarum. Cum enim infirmior eſſet Baaſa, quam vt vindictam de Syris ſumere poſſet, & timeret ne ſi in ipſos arma moueret, ſuperueniret Aſa, & ſic à duobus ſimul exercitibus concideretur, iniuriam Syri diſſimulauit, ſolumque regem Iuda bello fatigauit. Atque ita impletum eſt illud, *fuitque bellum inter Aſam & Baaſam regem Iſrael, cunctis diebus* reliquis *eorum*. Id tempus fuit annorum 10. quibus Baaſa ſuperuixit. Aſa vero cum audito propheta, præteritam culpam præſenti pœnitentia emendare debuiſſet, auxit eam vehementer, miſſo in carcerem propheta, à quo

Conijcit inſuper in carcerē prophetā.

diuinitus reprehenſus fuerat; neque eo facinore contentus, etiam tum plurimos de populo interfecit, qui ſcilicet prophetæ fauentes, de rege murmurabant.

ANNVS MVNDI 3100.

ASÆ 21. BAASÆ 19.

IOHANAN Pont. 6. TEMPLI 78.

PYRITIADIS 27. Imperij Aſſyr. 1169.

ANTE CHRISTVM 953.

I. Iubilæus 62.

3. Reg 16.15. 16.

Mvndanus Iubilæus ordine ſexageſimus ſecundus in hunc annum incurrit, quem propterea viſum eſt eximere à reliqua turba. Plures enim annos ſimul congerere rerum idoneatum inopia cogit. Nam ex dictis intelligitur decem annis inter Hebræos reges belligeratū, & nihilominus Baaſam cum Philiſthæis geſſiſſe bellum, quorum vrbem Gebethon Ela eius filius obſidebat.

Sabbaticus 74.

Sequens annus, qui fuit Aſæ vigeſimus ſecundus, fuit Sabbaticus ordine 74. quem in regno Iudæ obſeruatum par eſt credere. In Iſraele omnes legis ceremoniæ, cum lege ipſa iacebant: quando ne Deus quidem ipſe ibi erat in pretio, ſed eius loco, vituli aurei ſacrilegis altaribus inſidebant.

Pyritiadis vlt. Ophratæi 1.

Aſæ vigeſimus quartus, Pyritiadis Aſſyrij regnum, quod fuit annorum triginta, terminauit: cui ſucceſſit ad annos viginti Ophratæus, anno Aſæ vigeſimo quinto.

ANNVS MVNDI 3105.

ASÆ 26. BAASÆ 24. & vlt.

ELÆ 1. IOHANAN 11. TEMPLI 83.

OPHRATÆI 2. Imper. Aſſyr. 1174.

ANTE CHRISTVM 948.

I. Mors Baaſæ naturalis. 3. Reg. 16. 4. &c.

Hic annus Regem Aſam hoſte inteſtino liberauit. Mortuus eſt quippe Baaſa, anno vigeſimo ſexto Aſæ, & quidem morte non violenta, ſed naturali. Dicitur enim dormiſſe cum patribus ſuis, & ſepultus in Therſa. Non enim de ipſo, ſed de poſteris eius dictum fuit à Iehu propheta, eos à cœli volucribus, aut beſtiis terræ diſcerptum iri, propter ingratiſſimam impietatem Baaſæ, qui non intellexit ſupplicium, quod aliis Deo vltore intuliſſet, ſibi quoque eadem peccanti impendere: qui cum in reliqua impietate Ieroboamo ſuppar fuiſſet, illud inſuper adiecit, vt prophetam obiurgatorem interficeret, quaſi eadem opera irritum reddere poſſet vaticinium eius.

II. Ela filius ei ſuccedit 3. Reg. 16.8. & ſeqq.

Eodem ipſo anno ſucceſſit ei Ela filius eius, ſic vt patris vltimus, fuerit filij primus, vtróque incompleto. De eo nihil aliud traditur, quam regnaſſe, impietatem patris æmulatum eſſe, & temulentum à ſuis occiſum fuiſſe, quod in ſequentem annum cadit.

ANNVS MVNDI 3106.

ASÆ 27. ELÆ 2. & vlt.

ZAMBRI, & AMRI 1.

IOHANAN 12. TEMPLI 84.

OPHRATÆI 3. Imperij Aſſyrior. 1175.

ANTE CHRISTVM 947.

I. Conferti reges in Iſrael. 3. Reg. 16. 89.

Vigeſimus ſeptimus regni Aſæ tres quatuorue reges vidit in Iſraele, Elam filium Baaſæ, qui vix ſecundum annum regnando inchoauit. Zambri qui ſeptem diebus duntaxat regnū tenuit, Amri & Thebni, qui in ſchiſmate aliquandiu regnarunt; ſed præualuit Amri, & ab hoc ipſo anno, regni ſui annos numerare cœpit, vt duodecimus eius annus in trigeſimum octauum Aſæ, quod Scriptura exigit, poſſit incidere. Cum ergo Zambri, dux mediæ patris equitum, ambitione victus, coniuraſſet aduerſus regem ſuum Elam, incautum occupauit, & in Therſa vrbe regia, epulantem apud vrbis præfectum, iamque temulentum occidit, anno 27. regis Aſæ, quem præfert index anni huius. Quo facinore perfecto, ne eſſet qui occiſum regem vlciſci poſſet, & ſecum de regno contendere, adiecit animum ad perdendos quamprimum omnes regis conſanguineos, ſicque vaticinio Iehu, contra totam Baaſæ domum, famulatus eſt, & proprio ſcelere alienum vltus eſt crimen; quippe qui non aliena peccata caſtigare voluit, ſed propriæ ambitioni ſeruire.

Zambri interficit regem Elam & totam familiam Baaſæ. 3. Reg. 16. 10.

II. Qui mox ad cædem ſui compellitur.

Verum Zambri immane facinus, Regis ſui, & bene de ſe meriti, per proditionem interempti, non diu inultum tulit. Cum enim exercitus Iſraelis, qui Gebbethon vrbem Philiſthinorum obſidebat, audiſſet rebellaſſe Zambri, & occidiſſe regem, principem militiæ Amri creauit regem pro Ela, qui omiſſa obſidione Philiſthææ vrbis, vſus celeritate, copias ad regiæ vrbis obſidionem tranſtulit, in qua ſe Zambri pro rege gerebat. Qui cum cerneret expugnatum iri ciuitatem. Non enim ei per tempus licuerat parare, quæ ad tolerandam obſidionem neceſſaria erant, ingreſſus eſt palatium, & ſuccendit ſe cum domo regia. Quem in furorem duplex eum perturbatio coniecit, prior fuit metus ne ſi in hoſtium poteſtatem veniſſet, ſceleſtiſſimi parricidij regis, totiuſque familiæ ipſius, iuſtiſſimas pœnas daret, & atrociſſimis ſuppliciis diſcerperetur: eodemque incendio ſuos, per quos hæc ſcelera patrarat, diris ſuppliciis, ignominiæque exemit. Poſterior fuit inuidia, quæ ſuaſit vt regias opes cum palatio incendio corrumperet, ne Amri, qui ei regnum eripiebat, iis potiri poſſet.

Et qua de cauſa.

III. Pro regno certatur.

Occiſo tyranno, cum nullus de ſtirpe regia ſupereſſet, *ſciſſum eſt incertum ſtudia in contraria vulgus.* Et Amri quidem iam non leue ius habebat ad regnum, gaudebat enim prærogatiua ſuffragij militaris; eiuſque auſpiciis tyrannus Zambri è medio ſublatus fuerat. Nihilominus, aliis optimatibus regnum ambientibus, diuiſus eſt populus Iſrael in duas partes, qua-

rum media pars ſequebatur Amri; alia Thebni regem conſtituere cupiebat. Hæc diuiſio, ſtudiumque partium, aliquot annos tenuit, donec præualuit Amri, vt mox dicetur, cuius nihilominus anni regni ab hoc tempore, à Scriptura
3. Reg. 16. v. 16. & 23. numerantur.

ANNVS MVNDI 3107.

ASÆ 28. AMRI 2.

IOHANAN 13. TEMPLI 85.

OPHRATÆI 4. Imperij Aſſyr. 1176.

ANTE CHRISTVM 946.

I. Amri & Thebni regnum ambiunt.

TOtis tribus annis cum extremo præcedentis, & initio ſequentis, inter Amri & Thebni armis caſtriſque pro Iſraëlis imperio certatū eſt; potior tamen erat Amri conditio, qui iam ſtudiis exercitus rex creatus fuerat. Interea Aſa pacificam in regno ſuo, & ingloriam degebat ætatem, quod quidem fuerit poſteritati traditum; qui vtique poterat bene vti ciuili bello aduerſariorum ſuorum, eáque occaſione regnum auitum recuperare. Regni tamen diuturnitate glorioſus fuit, quam illi felicitatem Dominus largitus eſt, in præmium deletæ idololatriæ in regno ſuo, & quantum
2. Par. 15. 17. potuit in alieno. Huc enim referri poteſt dictum illud Azariæ prophetæ, *Erit merces operi veſtro.* Huius enim mercedem maximè ſentiebant atque appetebant Hebræi, quorū ſe captui Dominus accommodat. Et certe dum vnus Aſa regnat in Iuda, eius æmuli Ieroboam, Nadab, Baaſa, Ela, Zambri, Amri, Achab, ſeptem reges impij, in Iſraële quoquo modo regnarunt.

Porro ſequens annus Aſæ 29. anno Sabbatico ſeptuageſimo quinto inſignitus eſt.

ANNVS MVNDI 3110.

ASÆ 31. AMRI 5.

IOHANAN 16. TEMPLI 88.

OPHRATÆI 7. Imperij Aſſyr. 1179.

ANTE CHRISTVM 943.

I. Amri præualet cæſo æmulo.

QVatuor iam annis in ambiendo quærēdoque regno fere conſumptis, tandem regni æmulo de medio ſublato, rerum potitus eſt Amri, pacificéque regnare cœpit, anno Aſæ 31. Sic enim intelligendum eſt illud, *Anno 31. Aſæ regis Iuda regnauit Amri ſuper Iſraël duodecim annis*, quorum primus cadit in 27.
3. Reg. 16. 23. Aſæ, quintus autem eſt præſens, quo pacificè regnare cœpit: *in Therſa* vero *regnauit ſex annis*, quorum vltimus erit ſequens. Apparet autem Thebni non fuiſſe mortuum naturali morte, ſed violenta: & quidem fortaſſe in prælio, quo debellatum eſt; Ioſephus ait occiſum: quod indicat Scriptura, illa voce *præualuit*, quæ innuit certamen antegreſſum; in quo & frater eius Ioramus occiſus eſt, vt ex Sept. conſtat.

II. De regni ſede noua cogitat.

Cum primum autem Amri pacificè regnare cœpit, de ſtabilienda regni ſede cogitauit. Nam in morte Zambri palatium regium cum tyranno, regiáque ſupellectili conflagrarat: vrbs autem regia Therſa cædibus & rapinis, non tunc ſolum, ſed quatuor etiam deinceps annis vaſtata fuerat. Animaduertit autem montem in extrema tribu Ephraim ſeptentrionem verſus idoneum ad rem quam parabat, maximéque ad vſus bellicos. Eum ergo montem emit à Somer duobus tantum talentis argenti, id eſt bis mille ſeptingentis & 50 aureis Gallici æris. Quæ vilitas, tanti præſertim loci, quantum ciuitas regia poſtulabat, ſuſpicionem præbet magnam pretij partem ab emptore remiſſam, ea conditione, vt nomen ſuum extruendæ ciuitati daretur. Alioqui cauſæ nihil erat, cur non potius nomen acciperet conditoris, qui, vt ait Scriptura, *ædificauit enim montem, & vocauit nomen ciuitatis, quam extruxerat, nomine Semer domini montis, Samariam.* Extruxit autem
3. Reg. 16. 24. tanta diligentia cum populo ſuo, vt poſt annum ſequentem, inhabitari cœperit, anno Aſæ 35. Itaque ſi quando ante hoc tempus fit mentio Samariæ, id per anticipationem accipiendum eſt.

III. Iorami ortus. 4. Reg. 8. 17.

Anno porro 32 Aſæ Ioſaphat filius eius & regni ſucceſſor, cum ageret annum ætatis 26. filio auctus eſt Ioramo primogenito, qui etiam poſt annos duos & triginta, tot enim natus erat cum regnare cœpit, poſt Ioſaphatum patrem regni habenas Hieroſolymis tenuit.

ANNVS MVNDI 3115.

ASÆ 36. AMRI 10.

IOHANAN 21. TEMPLI 93.

OPHRATÆI 11. Imperij Aſſyr. 1184.

ANTE CHRISTVM 938.

I. Amri impietas. Annus Sabbat. 76. 3 Reg. 16. 25.

REgni ſedem mutauit Amri, non mutauit impietatem, neque cum anni Sabbatici, quorum hic eſt 76, neque Iubilæi mouebant. Quin potius *fecit malum in conſpectu Domini, & operatus eſt nequiter ſuper omnes, qui fuerant ante eum.* Pacificè tamen cum Aſa vixit, altero in auita religione, altero in inueterata ſuperſtitione perſeuerante.

ANNVS MVNDI 3117.

ASÆ 38. AMRI 12. & vlt. ACHABI 1.

IOHANAN 23. TEMPLI 95.

OPHRATÆI 14. Imperij Aſſyr. 1186.

ANTE CHRISTVM 936.

I. Initium Achabi, eiuſque impietas.

TRigeſimus octauus annus regni Aſæ, duobus annis Iſraëlitarum reſpondet, vltimo Amri, & primo Achabi filij eius, ſed incompletis, priore parte patri, poſteriore filio attributa. Idque neceſſe eſt affirmare, vt

pater 12. annis, filius autem viginti duobus, vt aſſerit Scriptura, regnaſſe inueniatur. Hic ergo annus duos habuit reges in Samaria, alte- *3. Reg. 16. 28. 29.* rum è regno, & vita abeuntem Amri, quem Scriptura tradit dormiſſe cum patribus ſuis, id eſt naturali morte defunctum, & ſepultum in Samaria: alterum in regno & impietate ſuccedentem Achabum. Cuius impietatem ſtatim à principio Scriptura commemorat, cum illud iterat, quod de Amri quoque dixerat, *feciſſe malum in conſpectu Domini, ſuper omnes qui fuerant ante eum.* Etſi enim, vt docet Abulenſis, grauiore in culpa fuit Ieroboam propter inuectam Idololatriam, Achab tamen propter eam magis magiſque amplificatam cum ſuperaſſe dicitur, ſuperiores quoque reges aliis ſceleribus vicit, maximéque cædibus prophetarum, vt ſuis dicetur locis. Quorum omnium *Eius vxor Iezabel.* ſcelerum inuentricem habuit, atque impulſtricem Iezabelem filiam regis Sidoniorum, mulierem impiam & crudelem: quam videtur quamprimum duxiſſe vxorem. Scriptura certe hoc coniugium refert ſtatim à principio regni eius; nec apparet cauſa differendi; præſertim ſi ex ea Athaliam genuit, quod nonnulli prodidere.

ANNVS MVNDI 3118.

ASÆ 39. ACHABI 2.

IOHANAN 24. TEMPLI 96.

OPHRATÆI 15. Imperij Aſſyr. 1187.

ANTE CHRISTVM 935.

ÆGrotauit etiam *Aſa, anno trigeſimo nono regni ſui dolore pedum vehementiſſimo,* vt eſt in 2. Paral. qua podagra, ſic enim eum *I. Aſa podagra laborat triennio. ca. 16. 12.* dolorem Hieronymus explicat, triennio, id eſt ad mortem vſque vexatus eſt. Apparet autem Aſam, virum alioqui religioſum, ac timentem Deum, nec impia ſuperſtitione deprauatum, exiſtimaſſe hanc ægritudinem eſſe mere naturalem, cum dicatur de eo, nec in ſua infirmitate quæſiuiſſe Dominum, ſed in medicorum potius arte fuiſſe confiſum. Qui ſi à Deo ſe hoc verbere pulſari ſenſiſſet, mentem vtique manuſque extuliſſet in cælum, pacem & veniam, & ſanitatem poſtulans. Et forte illam ei mentem non dedit Dominus, vt qui non eſſet eum exauditurus; vt pœnas lueret tum aliarum culparum, tum eius in primis, quo diuinitus ad ſe miſſum prophetam coniecit in vincula. Ergo Rex Aſa ſe à Deo caſtigari minime cogitauit: idéoque ſola remedia naturalia adhibuit, cum tamen & Dei manum vltricem agnoſcere, & per veram pœnitentiam iratum Deum placare oportuiſſet, vt huius quoque vitæ dolores futuram alterius vitæ ſatisfactionem minuerent. Interea porro, vt ratio poſtulat, Ioſaphatus, qui nunc annum agebat ætatis 33. Remp. parentis nomine adminiſtrabat.

II. Achab Baali cultum defert. Achab autem cultum Baalis Dei Sidoniorum à Iezabele vxore diſcebat, à qua perſuaſus eſt vt templum illi idolo in Samaria quamprimum ædificaret, in quo & aram erexit Baali, & lucum circunquaque plantauit, *Et abiit,* *3. Reg. 16. 32.* inquit Scriptura, *& ſeruiuit Baal, & adorauit eum.* Primus ſcilicet Regum Iſraëlis, ad cultum vitulorum aureorum, quos Ieroboamus ex Ægyptiaca ſuperſtitione primus inuexerat, adiecit ex Sidone cultum Baalis. Nec voluit ſuum hoc tantum eſſe crimen, in populum quoque ſuum illud effudit, à quo Baali, Sidonio ritu, in vrbe regia, vrgente Iezabele, ſacrificatum eſt; idemque facinus latè in poſteros, vſque ad Ioſiæ tempora, propagatum eſt: à quo ne filij quidem eius abſtinuerunt, iuxta omnia quæ fecerant patres eorum.

ANNVS MVNDI 3120.

ASÆ 41. & vlt. IOSAPHATI initia.

ACHABI 4. IOHANAN 26.

TEMPLI 98. OPHRATÆI 17.

Imperij Aſſyriorum 1189.

ANTE CHRISTVM 933.

HIc annus & morbo & vitæ Aſæ finem impoſuit. De eo enim Scriptura, *Dormiuitque cum patribus ſuis, & mortuus eſt anno* *I. Obitus Aſæ, & ſepultura. 2. Par. 16. 14.* *41 regni ſui, & ſepelierunt eum in ſepulchro ſuo, quod foderat ſibi in ciuitate Dauid, poſueruntque eum ſuper lectum ſuum plenum aromatibus & vnguentis meretriciis,* id eſt variis, & exquiſitis, *quæ erant pigmentariorum arte confecta, & combuſſerunt ſuper eum ambitione nimia.* Ea profuſio non tantum magnificentiæ Ioſaphati regnum ineuntis, & propriæ in patrem beneuolentiæ ſeruiebat, ſed fortaſſis etiam neceſſitati, ſi vitioſorum humorum malignitate pedes Aſæ, computreſcere, & diffluere tetro cum odore cœperant, quem aromatum odore grato vinci oportuerit. Bona porro morte deceſſiſſe non *Bona mors eius.* ſolum Ioſephus, ſed Scriptura ipſa teſtatur, cuius eſt illa ſententia, *Veruntamen cor Aſæ perfectum erat cum Domino cunctis diebus ſuis:* *2. Reg. 15. 14.* ergo etiam vltimis; quæ cordis perfectio patri eius Abiæ, & Salomoni negatur, & in Aſa diuini cultus integritatem declarat, ab omni idololatria alienam.

Nec negandum eſt Aſam in quibuſdam deliquiſſe, de quibus à Scriptura accuſatur, in re- *II. Eiuſque rei coniectura.* gibus tamen impiis numerandum negamus; nec alia eſt Scripturæ, in eo tam laudando, quam vituperando, ſententia. Æternæ autem ſalutis indicium minime contemnendum reor, quod peccata eius Dominus in hac vita non leuiter caſtigaſſe videatur. Nam fiducia in rege Syriæ, iactura theſaurorum ſuorum, & inſignis victoriæ, quam alioqui conſecuturus fuerat, punita eſt. Carcerem prophetæ, & mortem ſubditorum, morbo grauiſſimo luit; & tarditatem confugiendi ad Deum, doloribus diuturnis. Quod ſane ſalutis indicium in ſequentibus quoque regibus obſeruare licebit.

Hoc ipſo anno regnare cœpit Ioſaphatus. *III. Initium Ioſaphati.* Affirmat enim Scriptura eum anno quarto *3. Reg. 22. 41.* Achabi regnare cœpiſſe. Quia tamen toties

fere

verſ. 42.

fere primus ipſius annus, cum quinto Achabi concurrit, vt poſtulant Iorami & Ochoſiæ initia, ideò hoc anno Achabi quarto, initia poſuimus Ioſaphati, ſequentem autem nominauimus primum Ioſaphati, qui fuit ætatis eius trigeſimus ſextus inchoatus.

ANNVS MVNDI 3121.

IOSAPHATI 1. ACHABI 5.

AZARIÆ Pont. 1. TEMPLI 99.

OPHRATÆI 18. Imperij Aſſyr. 1190.

ANTE CHRISTVM 932.

I. Ratio temporis.

PRimus hic nominatur Ioſaphati annus, vt diximus, idemque cum quinto Achabi concurrit, vt decimus octauus illius, ſin huius vigeſimum ſecundum incidat. Fuit vtique vir clariſſimus Ioſaphat, & inter optimos Iudæorum principes merito numerandus: cuius etiam virtutem, oppoſita Achabi in æmulo regno impietas ex antitheſi vehementer illuſtrauit, totis octodecim annis, quibus ſimul regnarunt. Dedit autem operam Ioſaphat ab ipſo regni principio, vt regnum communiret præſidio militari, idque tam in cunctis vrbibus Iudæ, quæ erant vallatæ muris, quam in vrbibus tribus Ephraim, quas ceperat Aſa pater eius, anno vndecimo regni ſui.

Ioſaphat communit vrbes.

2. Par. 15. 8.

II. Azariæ pontificatus.

1. Par. 6. 10.

Hic porro initia Azariæ pontificis ponimus, iuxta ea, quæ 16 Aſæ notauimus. Huius porro Pontificis, ſicut & aliorum pene omnium, res geſtæ in obſcuro manſerunt. Illud tamen de eo legimus, *Ipſe eſt, qui Sacerdotio functus eſt in domo, quam ædificauit Salomon in Ieruſalem.* Quæ verba plerique dicta putant, quod ipſe fortiter reſtiterit Oziæ regi volenti offerre incenſum. Et nomen quidem conſentit, ſed tempus diſcrepat. Nam ab hoc anno ad illud tempus Oziæ, minimum 140 anni interiecti ſunt. Adde quod ſi hic Azarias filius Iohanan ſub Ozia pontifex fuit, Amarias filius eius ſub Ioſaphato pontifex eſſe non potuit; quod tamen in 1. Paral. legimus. Itaque verba illa, ad alium quendam ſenſum referenda ſunt.

2. Par. 26. 17.

ca. 19. 11.

III. Inſtauratio Iericho.

Ioſue 6. 26.

3. Reg. 16. 34.

Inualeſcebat porro apud Iſraëlitas noua Idololatria, auſpiciis Achabi & Iezabelis, adeo vt cito quinquaginta ſupra quadringentos Baalis prophetæ numerarentur. In diebus eius contigit inſtauratio vrbis Iericho autore Hiele de Bethel. Qui iuxta imprecationem Ioſue, *in primogenito ſuo fundauit eam, & in Segub nouiſſimo ſuo poſuit portas eius*: cæteris dum ipſa vrbs ædificaretur morte ſublatis, eodem ordine quo nati fuerant. At quid eſt quod reparatio Ierichuntis tribuitur diebus Achabi, & non Ioſaphati, in cuius ditione fuit Iericho, & cuius ſubditus fuit Hiel? cum præſertim hoc ipſo tempore regnarit Ioſaphat. Nimirum quia nullam adhuc in eo loco Scriptura mentionem fecerat Ioſaphati, ſed tantum Achabi & Amri patris eius. Ac ne multo quidem poſt Ioſaphati mentionem illatura erat. De hac porro in Hielem animaduerſione, vide plura in Annalibus.

An. 1. Ioſaphati n. 6. & 7.

IV. Achab impietatem promouet, Ioſaphat pietatem.

Quemadmodum autem Achab ab ipſo regni ſui exordio à parente acceptam impietatem propagauit ac vehementer auxit. Ita vice verſa Ioſaphat, pij patris religioſiſſimus filius conceptam à teneris pietatem, non ſolum à principio regni ſui præ ſe tulit, ad quam non nullum etiam momentum hic ſecularis templi annus, idemque Sabbaticus ſeptuageſimus ſeptimus afferre potuit, ſed Domino cor eius animumque gubernante inſigniter amplificauit. Viciſſimque Dominus cum eo fuit, ſic vt omnia illi ex voto ſuccederent, ſubditis omnibus illi non ſolum obtemperantibus, ſed muneribus eum certatim afficientibus; ex quo factæ ſunt ei infinitæ diuitiæ, & multa gloria. Qui populi alacritate & ſtudio erga ſe bene vius rex, eam ad Dei gloriam, à quo glorificabatur, conuertit. Vnde ſequitur, *Cumque ſumpſiſſet cor eius audaciam propter vias Domini, etiam excelſa & lucos de Iuda abſtulit.* Quod alio quoque loco aſſeritur. In tertio tamen Regum idem Ioſaphat dicitur excelſa non abſtuliſſe; quod repetitur in 2. Paral. c. 20. An dicendum eſt pium regem id quidem aggreſſum eſſe, & ex parte feciſſe: bene tamen cœpta, propter magnam contradictionem multorum, & ſeditionis periculum non perfeciſſe? Mirum enim in modum populus capiebatur hiſce lucis, & excelſis, vt ad omnem animi remiſſionem idoneis, præſertim cum in eis non idolis, ſed Deo vero, quamuis alieno in loco, ſacrificaretur.

2. Par. 17. 5. 6.

2. Par. 19. 3. cap. 22. 44. & 2. Par. c. 20. 33.

ANNVS MVNDI 3123.

IOSAPHATI 3. ACHABI 7.

AZARIÆ 3. ELIÆ 1. TEMPLI 101.

OPHRATÆI 20. & vlt. Imperij Aſſyriorum 1191.

ANTE CHRISTVM 930.

I. Obitus Ophratæi. Ioſaphat curat doceri populum.

2. Par. 17. 7.

QVo anno apud Aſſyrios extinctus eſt Ophratæus, emenſo viginti annorum curriculo in imperio, eodem Ioſaphatus egregio facinore benè de Domino Deo, populoque ſuo vniuerſo meritus eſt. Hoc enim anno ſuo tertio per vniuerſum regnum miſit Sacerdotes & Leuitas, qui populum in Synagogis docerent. Et vt res maiore cum fructu & autoritate fieret, miſit quoſdam de principibus ſuis, qui eſſent miſſionis huius duces, qui propterea miſſi dicuntur; vt docerent in ciuitatibus Iuda. Quanquam ſatis conſtat non vni Leuiticæ tribui commiſſum fuiſſe populi docendi munus. Multi enim prophetæ populum docuerant, qui neque Sacerdotes fuerunt, neque Leuitæ: in quibus eminet in primis Eſaias, atque adeo Dauid ipſe, cuius eſt illa vox, *Ego autem conſtitutus ſum Rex ab eo, ſuper Sion montem ſanctum eius, prædicans præceptum eius.* Neque Sacerdotes & Scribæ & Phariſæi Chriſtum à prædicatione repellebant, quod maxime optaſſent, obiecta laica tribu. Sed hæc pluribus in Annalibus, & apud Abulenſem. Id ſtudium religioſiſſimi regis, etiam in hac vita mercede non

Pſal. 2.

q. 16. in c. 17. 2. Par.

cauit, Deus enim illum toti regno amabilem, & omnibus exteris formidabilem reddidit: quos magna ex parte habuit vectigales, Arabes præſertim, atque Philiſthæos.

II. Elias propheta apparet.

Non deerant quoque Iſraëlitis hoc tempore prophetæ, qui, irritis clamoribus & adhortationibus, Achabum, eiuſque populum ad meliora prouocarent; ſed ſurdis canebant cantilenas: neceſſe ergo fuit periculum facere, an vexatio daret intellectum auditui. (3.Reg.17.1.) Id factum eſt per Eliam Theſbitem, qui hiſce temporibus cœpit agnoſci. Vir propheta, potens opere & ſermone, atque inter huius æui prophetas longe clariſſimus: de quo ex Ioanne Hieroſolymitano patriarcha in Annalibus plura diximus. Cuius ratio temporis rectè cum noſtra congruit, cum ait Eliam ſub Achabo floruiſſe, ab eius regni exordio ad Chriſti Domini ortum 94 circiter annorum Decades fluxiſſe. Recte dixit, *circiter*, quatuor enim tantum anni deſunt iſti decadum numero, vt patet ex anno ante Chriſtum 936. (Genus eius & tempus.) Congruit cum S. Epiphanio, & cum Rabinis, qui eum non ſolum Leuitam, ſed Sacerdotem quoque fuiſſe putant: Ioannes eius parentem vocat Sabacham, Epiphanius autem Achimam. (vide Annal. hoc anno. n. 811. 11.) Sed Ioanni de Eliæ virginitate Hieronymus, Chryſoſt. Ephrem Syrus, atque Ambroſius plane conſentiunt.

III. Obtinet à Deo ſiccitatem.

Hic ergo cum à puero in veri Dei cultu religioſè inſtitutus eſſet inter habitatores Galaad, & ſecretam à vulgi conſuetudine vitam diu egiſſet, ea opinione ſanctitatis vt omnibus vbique admirationi eſſet; in primiſque diuino zelo ferueret, nec animatum tantam cladem diutius ferre poſſet, *Oratione orauit ad Dominum*, (ca. 5. 17.) vt ait Iacobus, vtique oratione plena fidei, ſpei conſtantiæ, atque feruoris, *vt non plueret ſuper terram, & non pluit annis tres, & menſes ſex*, vt intelligeret impius rex, eiuſque populus vniuerſus, à quali & quanto Deo defeciſſet, cuius benignitatis influxu ceſſante, homines atque animalia deficerent, terra exuſta caloribus ſterileſceret. Vbi ſenſit ſe voti compotem factum; in Spiritu Domini venit ad Regem Achab, dixitque, *Viuit Dominus Deus Iſraël, in cuius conſpectu ſto, ſi erit annis hiſce ros & pluuia, niſi iuxta oris mei verba*; nec definiuit quandiu ſiccitas duratura eſſet, fortaſſe id illi Deus non reuelauerat, quia volebat & prophetam ex ore Domini, & regem ex ore prophetæ pendere.

IV. Abſconditur, & nutritur à Coruis.

Quid illi cum à rege contigerit, Scriptura tacuit: Credibile eſt eum, vt hominem adhuc ignotum & nouum, ex conſpectu regis eiectum, tanquam inſanum, qui aliena ab hominum poteſtate promitteret. Nec hominem in vincula, Deo ita diſponente, coniecit, vt ſi euentus confirmaret minas, Elias verberibus ad impetrandam pluuiam compelleretur. Interim autem & reliquus annus expers pluuiæ abiit, & ſingularis Dei in prophetam ſuum prouidentia apparere cœpit. Nam miſſo, vt poſtea, Angelo, recedere inde illum iubet, & abire orientem verſus, & abſcondi in torrente Carith, vt ibi illius aqua potaretur: ſimul etiam de cibo famulo ſuo coruorum miniſterio ſe prouiſurum pollicetur, quod & fecit. Cum enim ſediſſet in torrente Carith contra Iordanem, Corui deferebant ei panem & carnes mane, ſimiliter panem & carnes veſperi: ſed vnde in fame? putat Abulenſis Angelos adiiſſe Achabi domum, ibique inuiſos accepiſſe quæ liberet, & in certum detuliſſe locum; vnde corui Deo inſtigante, ad Eliæ ſpeluncam ea quotidie bis deferrent. (q 16 in c.17. 3. Reg.)

ANNVS MVNDI 3124.

IOSAPHATI 4. ACHABI 8.

AZARIÆ 4. TEMPLI 102.

OPHRATANIS 1. Imperij Aſſyr. 1193.

ANTE CHRISTVM 929.

I. Regnum Ophratanis.

NOuus hoc anno exoritur princeps in regno Aſſyriorum, quem Euſebius Ophratanem vocat, Africanus ſi qua Scaligero fides, Ephracheres, ſed imperij quoque duratione differunt. Hic enim duos & 50 illi annos attribuit, Euſebius autem 50.

Athalia Ioramo nubit.

Hoc ipſo anno, qui erat Iorami, filij Ioſaphati decimus quartus, videtur Ioſaphat affinitatem cum impio Achabo contraxiſſe, eius filiam Athaliam vtroque parente digniſſimam, filio ſuo vxorem accipiendo. Neque enim aut hoc tempus nuptiarum anteuerti par eſt, aut vltra recte differri poteſt, vt ex initio regni (4.Reg.8.18.) Ochoſiæ filij Iorami intelligetur. Malis autem auibus contractam hanc affinitatem, tam ipſa Domini reprehenſio, quam luctuoſa euenta docuerunt. Fames quoque hoc anno & duobus ſequentibus regnum Achabi late populata eſt: circumpoſitæ autem regiones eam vix ſenſerunt. Attigit nihilominus Tyrios atque Sidonios iſta calamitas: inde enim profecta erat Iezabel, quæ præcipua cauſa mali huius fuit.

II. Eliæ vita in ſolitudine.

Interea Elias in ſolitudine, diuina contemplatione fruebatur, ibique eam viuendi formam diuinitus edoctus eſt, vt ait Ioannes Hieroſolymitanus, quam ipſe deinceps, cum pleriſque, quos ei Deus aggregaturus erat, perfectioris vitæ ſtudioſis, eſſet acturus; qui tum filij prophetarum audiebant, quales pridem ſub Samuëlis diſciplina vixerant, in quorum cuneos incidit aliquando Saul, (3.Reg.18.4.) & facto in eum ſpiritu Domini, prophetauit cum ipſis. Quales hoc tempore Iezabel morti dabat, & Abdias in ſpeluncis abſconditos, pane & aqua ſuſtentabat, id eſt rebus ad vitam neceſſariis. Rex autem Achab recordatus eſt Eliæ, iuratæque ab eo ſiccitatis. Itaque dimiſit vbique gentium nuncios, qui Eliam omni ſtudio perquirerent, (Perquiritur ab Achabo.) & ad ipſum adducerent, vt ab eo vel vi, vel precibus extorqueret, publici, grauiſſimique mali leuationem. Exigebat autem iusjurandum ab omnibus, ne Eliam celare auderent: qui interea in ſua ſpelunca ad torrentem manebat, Deo & coruis notus, pauculiſque diſcipulis, qui minime tenebantur eum reuelare, quem Dominus volebat abſconditum.

III. Mittitur à Deo in Sarephta.

Cum autem deſiiſſet eum quærere Achab, ratus eum mortuum, aut aliquem in locum minime veſtigabilem à Deo eſſe tranſlatum: intereáque torrens, qui Eliæ potum præbebat,

ſiccatus eſſet, iuſſit eum Dominus abire in Sarephta Sidoniorum, ibique manere. *Præcepi enim*, inquit, *ibi mulieri viduæ, vt paſcat te*, dici poteſt factam fuiſſe reuelationem viduæ Sarephtanæ de nutriendo Elia: aut potius illud *præcepi* eſt idem quod prouidi, vt cum dixit ſe præcepiſſe coruis, vt eum nutrirent. Nimirum ſtatuerat altero quodam miraculo paupérculam viduam cum filio, alioqui fame perituros, nutrire cum propheta: ſocij autem eius abierant ad Abdiam regis procuratorem occultum Dei cultorem, & piorum commune perfugium. Volebat quoque Dominus eiuſdem viduæ filium mox defunctum, Eliæ opera reuocare ad vitam, vt tota poſteritas intelligeret, quam grata Deo, fructuoſáque ſit miſericordia in pauperes, quamque eam Deus, etiam in hac vita, copioſè remetiatur.

IV. *Eiuſdem in eam aduentus,*

Surrexit ergo Elias, & abiit in Sarephta, & qui eum in ſolitario torrente abſconderat, eundem per medias vias regias, & ciuitatem populoſam ignotum, forte & inuiſibilem reddidit, præterquam mulieri viduæ, quam illi hoſpitam Dominus deſignarat, quamque ad portam ciuitatis offendit; ſed tam tenui in re, vt fruſta lignorum vicatim colligeret. Ea conſpecta, ſtatim diuinitus admonetur, eam ipſam eſſe hoſpitam ſuam: alioqui enim temerè videretur ab ea, non ſolum aquam & panem petere, quæ eſſet mulier infidelis, ſed etiam futurum miraculum ei cito propalare. Itaque paulatim in colloquium ſe inſinuauit petendo aquam, qua viatores maxime egent, & qua pauperes abundant: quam cum illa promptè datura eſſet, petiit & bucellam panis, ne ſcilicet frigidæ potus noceret æſtuanti. Ea occaſione cum mulier patefeciſſet paupertatem ſuam, propheta viciſſim diuinæ erga ipſam liberalitatis miraculum patefecit, de farina & oleo non minuendis, donec terræ frugibus vti liceret. Neque enim exiſtimandum eſt, eo præcisè die defeciſſe oleum & farinam, quo die Dominus pluit ſuper terram. Alioqui enim pluribus menſibus tota illa familia penuria afflicta fuiſſet, ſed ab eo tempore paulatim imminui cœpiſſe.

& hoſpitium apud viduam.

Vide Toſt. qu. 29. in c. 17. 3. Reg.

V. *Cuius filius moritur.*

Sub hoc ipſum tempus publicæ famis, & priuatæ abundantiæ, Elia apud hanc viduam habitante, Dominus probaturus mulieris patientiam, & muneraturus charitatem, adiecit & maius mirabiliuſque beneficium. Cum enim filius eius vnicus ex vehementi ægritudine occidiſſet, illa apud virum Dei gemens, Quid, inquit, à me peccatum eſt in te, vt Deus iraſceretur mihi, & interficeret filium meum? At Elias & mulierem miſeratus & filium: *Da mihi*, inquit, *filium tuum, tulitque eum de ſinu eius*, vtique puerulum, *portauit in cœnaculum vbi ipſe manebat, & poſuit ſuper lectulum ſuum, & clamauit ad Dominum, & dixit, Domine Deus meus, etiamne viduam, apud quam ego vtcumque ſuſtentor afflixiſti, vt interficeres filium eius?* Suauiſſima eſt hæc querela, index eximiæ in Deum fiduciæ, & familiaritatis, & efficax ad vim afferendam dulciſſimæ Dei miſericordiæ, quæ inſtar amantiſſimæ matris, gemitus & lachrymas vnigeniti ſui ferre non poteſt.

VI.

Expandit autem ſe propheta ſuper puerum tribus vicibus, & in nomine ſanctiſſimæ Trinitatis ter inſpirauit in faciem eius, dicens, *Domine Deus meus reuertatur obſecro anima pueri huius in viſcera eius.* Alternatim orabat Elias, & procumbebat ſuper puerum, & poſt tertiam orationem, tertiumque procubitum, *Exaudiuit Dominus vocem Eliæ, & reuerſa eſt anima pueri intra eum, & reuixit.* Quem acceptum tradidit matri ſuæ: cui mulier in lætiſſimas gratiarum actiones effuſa, *Nunc in iſto cognoui*, inquit, *quoniam vir Dei es tu; & verbum Domini in ore tuo verum eſt.* Quod ſcilicet nuncias nobis de vero Deo Hebræorum, & inanitate Baalis, & Aſtartes, & cæterorum idolorum. Quam cognitionem ſi non prius, amplexa eſt mulier, tantis cedens, tamque inauditis prodigiis. Neque enim iis tenebatur vitiis impedita, quæ Scribas & Phariſæos retinebant, ne vilis etiam maioribus oculos aperirent, & Chriſtum agnoſcerent. Interea porro Ioſaphat magnificè ædificabat in Iuda, vt in 2. Paral. ſcriptum eſt.

Et ab Elia excitatur.

Mulier fit fidelis.

ca. 17. & 18.

ANNVS MVNDI 3126.

IOSAPHATI 6. ACHABI 10.

AZARIÆ 6. TEMPLI 104.

OPHRATANIS 3. Imperij Aſſyr. 1195.

ANTE CHRISTVM 917.

I. *3. Reg. 18. 1. Luc. 4. 25. Iac. 5. 17.* *Finis ſiccitatis, & famis.*

POſt *multos dies*, ait Scriptura, *factum eſt verbum Domini ad Eliam in anno tertio*, non numeratis prioribus ſiccitatis menſibus. Nam hæc ſub finem ſiccitatis contigiſſe conſtat, quam ex Euangelio, & epiſtola Iacobi certum eſt ſex menſibus ſupra tres annos perſeueraſſe. Poſſunt autem illi ſex menſes tres ſolidos annos præceſſiſſe, aut, quod commodius eſt ad res anni huius, ſecuti eſſe; & circa ſextum anni menſem contigiſſe Eliæ cum Achabo colloquium; ſed hos ſex menſes Regum liber omiſit, cum ait, *in anno tertio*, qui à ſex menſibus erat elapſus. Poteſt autem ſimplicius, ac fortaſſe melius intelligi annus tertius commorationis Eliæ in Sarephta, de qua proximè agebatur. Iubet ergo Dominus Eliam redire in terram Iſraël, & oſtendere ſe Achabo, *vt dem*, inquit, *pluuiam ſuper faciem terræ*, te ſcilicet eam ipſi promittente, & à me impetrante. Miſericors Deus ſponte ſua pœnas vult laxare peccatorum, etiam improborum perſeuerante malitia. Neque enim Achab, multóque minus Iezabel finem ſuis impoſuere ſceleribus, licet fames vehementer ſæuiret in Samaria, vbi maximè vigebat impietas.

II. *Elias adiens Achabum, occurrit Abdiæ.*

Cum autem Elias adiret Achabum, contigit Abdiam procuratorem eius occurrere prophetæ: diuiſerant enim inter ſe regiones, vt herbarum aliquid, in cibum iumentorum fame pereuntium, reperirent. Abdias, cognito Elia, procidit in faciem ſuam, ab eoque iuſſus eſt nunciare Regi ſuo adeſſe Eliam. At procurator veritus, ne ſi hoc nuncium regi afferret, & interim Elias aliquò à Spiritu Dei aſportare-

tur, tanquam illuſor Regis, ab eo iuberetur occidi, Prophetam orat ne huiuſmodi nuncium ipſi committat, neque ſe timentem Deum, & de eius prophetis non male meritum, in certum capitis diſcrimen adducat. At propheta vt Abdiam eo metu liberet, iureiurando affirmat ſe regi affuturum. Cum ergo Abdias regi nunciaſſet adeſſe Eliam, venit Achab in occurſum eius, non honorandi, ſed expoſtulandi cauſa. Neque enim iram diſſimulat, cum eum publicæ quietis perturbatorem vocat; immiſſa videlicet ſterilitate, qua tota Reſpub. perturbata erat, cuius perturbationis cauſam rectè Propheta conjicit in regem, qui culpa ſua, vera erat cauſa pœnæ, non qui eius erat duntaxat denunciator.

Eliæ cum Achabo colloquid.

III. Congregatur populus in Carmelo cũ prophetis Baal.

Significat autem ſe id in conſpectu vniuerſi populi, & omnium prophetarum Baal, ipſiuſque Regis, manifeſto argumento comprobaturum, quos omnes in monte Carmeli congregari petit, promiſſa videlicet pluuia, poſt manifeſtam veri Dei, & verorum eius cultorum diiudicationem. Nihil eſt auſus Achabus negare prophetæ, tantum erat pluuiæ deſiderium, quæ ex eius ore, nutuque pendebat. Nominatim autem improbiſſimos iſtos nebulones congregatos oportuit, vt ſacrilegis eorum fraudibus detectis, internecioni dederentur, eóque ſacrificio propitiato Deo, & populus conuerteretur, & pluuiæ terras ſitientes irrigarent. Congregato populo, quorum plerique Deo ſimul & Baali ſeruiebant, *Vſquequo*, inquit Elias, *claudicatis in duas partes? Si Dominus eſt Deus, ſequimini eum, ſi autem Baal, ſequimini illum. Et non reſpondit ei populus verbum*; quod non ſatis intelligeret quò ſpectaret hæc oratio. Et quia poterat reſpondere, exiſtimare ſe vtrumque eſſe Deum, ideóque ſe vtrumque colere. Hanc reſponſionem occupat Elias, aitque rem ſacrificio probãdam: perſuaſus Deum prohibiturum ne dæmones ignem in profana ſacrificia immitterent: ipſe autem illud incenderet, quod ſibi erat deſtinatum.

IV. Sacrificio pro diuinitatis manifeſtatione certatur.

Probauit populus Eliæ propoſitionem, tanquam ab omni ſuſpicione fraudis alienam. Nec Pſeudoprophetæ quorum maximè intererat ad hoc certamen non deſcendere, illud detrectare ſunt auſi, quia vniuerſi populi conſenſum videbant, cui repugnare res erat ſuſpicionis plena, atque periculi. Deinde quia confidebant ſe ignẽ à Deo ſuo obtinere poſſe. Quid multa? Pſeudoprophetæ bouem mactant, & in fruſta diſſectum, ſtrui lignorum imponunt, & ignem à Baale perdiu. perque magnis clamoribus flagitant, inſultante illis Elia. Quin etiam vt commiſerationem ſui Deo ſuo excitarent, cultris ſeſe ac lanceolis incidebant, donec perfunderentur ſanguine: nullo tamen operæpretio, Angelo Domini Baalem conſtrictum tenente, ne flammam aut fumum dare poſſet. Sicque matutino tempore, quod Baaliſtis conceſſum fuerat, ad ignem de cœlo euocandum fruſtra conſumpto, & idoli inutilitate, & ſacrificulorum impoſtura patefacta, veritas aperienda fuit.

V. Vincit Elias.

Itaque Elias, in magna omnium expectatione, altare domini, quod ibi erectum fuerat, & ab Iſraëlitis ad idola conuerſis deſtructum, erexit, & ex 12 lapidibus compoſuit, iuxta numerum tribuum filiorum Iacob, quas ad vnius eiuſdemque Dei cultum reducere cupiebat. Altari ſtruem lignorum imponit, & lignis membra mactati bouis, omniaq; duodecim hydriis aquæ perfundit, vt tanto magis appareret miraculum ignis agentis in materiam minimè diſpoſitam, atque adeo aquam ipſam, quæ in foſſis circa altare colligebatur, exurentis. Vt tempus affuit ſacrificij, orauit Elias Dominum, vt miſſo igne cœlitus in ſacrificium, ſe verum Deum oſtenderet, & populum iterum ad ſe conuerteret. Nec fruſtra: *Cecidit enim ignis Domini, & vorauit holocauſtum, & ligna & lapides, puluerem quoque & aquam, quæ erat in aquæ ductu, lambens. Quod cum vidiſſet omnis populus, cecidit in faciem ſuam, & ait, Dominus ipſe eſt Deus, Dominus ipſe eſt Deus.* Quæ fuit egregia Domini de dæmone, & idololatria victoria.

VI. Et occidit Pſeudoprophetas.

Elias autem bene vſus occaſione bene animati in Deum populi, & aduerſus ſacrilegos impoſtores, à quibus dementabatur, omnes comprehenſos, & ad torrentem Ciſon perductos interfecit. Indeque in Carmelum regreſſus, monet Achabum de imminente pluuia, Deo iam propitiato per impiorum ſacrificulorum cædem. Ipſe autem poſt intenſiores, ac ſæpius iteratas preces, ingentem obtinuit pluuiam: qua imminente, Deoque vehementius ad iter incitante, cucurrit ante Achab, vſque ad Iezraël. Vnde Achab Iezabeli, quæ erat in Samaria, nunciauit, quæ facta fuerant: Quo accepto nuncio, mulier per nuncium Eliæ minas intentat in ſequentem diem, quibus bonus propheta territus, ſe in fugam dedit. *Et ſurgens abiit quocunque eum ferebat voluntas*, alia ex aliis loca, & latebras ſubinde mutando; in qua fuga reliquus annus tranſactus eſt.

Impetrat pluuiam,

& fugit.

ANNVS MVNDI 3127.

IOSAPHATI 7. ACHABI 11.

AZARIÆ 7. TEMPLI 105.

OPHRATANIS 4. Imperij Aſſyr. 1196.

ANTE CHRISTVM 916.

IV. Potentia Ioſaphati.

DVm hæc in regno Iſraëlis gerebantur, maiorem in dies Dei erga ſe benignitatem Ioſaphat experiebatur, & diuitiis pollens, eas quas ſupra dicebamus ædes magnificas, vrbeſque munitas ædificabat. Habuit quoque in omnem belli euentum viros bellatores ad manum tam de Iuda, quam de Benjamin maximo numero, nimirum ad vndecies centena & 60 hominum millia, quorum principes & rectores Hieroſolymis apud Regem manebant. Achab autem, qui in pœnam ſuæ idololatriæ ſterilitatem ſenſerat, & recentia Eliæ miracula viderat, in ſua nihilominus impietate perſeuerauit. Impia nimirum Iezabel erat domi, quæ Dei ſemen quamprimum radicitus euelleret, & in Dei cultores, quaſi leæna ebria ſanguine graſſaretur. Eam fugiens

2. Par. 17. 14.

Achabi obſtinatio.

gens Elias vagatur per deſertum Arabiæ, dimiſſo puero ſuo, quem Sarephtanæ viduæ filium nonnulli putant, in Berſabee regni Iuda.

II. Elias in deſerto obdormit.

Cum ergo longius in deſerto progreſſus eſſet, ſediſſetque fatigatus ſubter vnam iuniperum, *petiit animæ ſuæ vt moreretur*, à Deo ſcilicet petiit, non tædio vitæ, aut ærumnarum impatientia, ſed ex zelo diuinæ gloriæ, quam nollet videre proculcatam. *Proiecitque ſe, & obdormiuit in vmbra iuniperi*, etſi ieiuni non facile ſommo grauantur, neque qui verſantur in metu. Elias autem totum diem ſine cibo traduxerat, ſibique ab impia regina male metuebat, labor tamen itineris, & animi tædium altera ex parte ſomnum ei conciliabant. Noluit tamen prouidus & miſericors Dominus ſeruum ſuum incœnatum dormire, & ad reliquum iter inualidum reddi. Itaque ſub veſperam miſit angelum ſuum, qui delatum alicunde cibum cum aqua ad caput dormientis appoſuit: tum leuiter motum cum illis verbis excitauit, *Surge & comede*, cumque hic excitaretur, ille euanuit. Hic autem circunſpiciens, panem ſubcinericium cum aqua reperit, panem vtique non exiguum: inde enim integri diei famem ſedauit, & habuit inſuper quod poſtridie mane inde comederet; neque enim in proximo viſitatione Angeli fit vlla noui cibi mentio.

Nutritur ab Angelo.

III. Vagatur 40 diebus in deſerto.

Comedit ergo & bibit, & gratiis actis paternæ erga ſe Dei prouidentiæ, rurſum obdormiuit, noctemque ſub iunipero tranſegit; donec reuerſus eſt Angelus Domini ſecundò, & tetigit eum adhuc dormientem; monuitque de ſumendo ientaculo, ex quo tantum accepit virium, vt dies ipſos 40 ieiunus perſeueraret; facile enim fuit Domino natiui caloris actionem ſuſpendere, & vigorem retinere membrorum. Non rectà porro progreſſus eſt ad montem Horeb, alioqui eò quatuor vel quinque diebus peruenire potuiſſet; ſed more fugientium, modo ad dexteram, modo ad ſiniſtram carpebat iter, & vias inuias, atque inopinatas ſectabatur, & pluribus voluntariis aberrationibus vſus, in montem Dei ex vicinitate ſe contulit. Quo tamen toto tempore, etſi caruit cibo, non tamen nocturna ſaltem quiete caruiſſe putandum eſt, imo ſubſiſtebat potius, quoties fatigatio membrorum & loci commoditas ſuadebant.

IV. Venit in montem Horeb.

Venit porro propheta in montem Horeb non diuino excitus imperio, ſed ſponte propria fugitans Iezabelis emiſſarios; quem locum cenſuit latebris eſſe commodiſſimum, vt qui eſſet ab hominum frequentia remotiſſimus, & ad interiora deſerti pertineret; quin etiam in eius ſe montis ſpeluncam abdidit, ne cuiuſquam, vel prope, vel longe prætereuntis, pateret aſpectibus. Vbi etiam diutius videtur fuiſſe manſurus, expectans quid ab eo iuſſionis acciperet, cuius beneficio quadrageſimum iam diem omni cibo potuque carebat, &, ſi ei videretur, porro caritus erat. Cum ergo in ſpelunca iaceret mœrens, inſonuit auribus eius diuinitus illa vox, *Quid hic agis Elia?* quæ eò ſpectabat, vt propheta enunciaret, quæ ipſum cauſa in deſerta loca, latebraſque compuliſſet. Cui Elias, *zelo zelatus ſum pro Domino Deo exercituum*, occidendo videlicet prophetas Baal prophetaſque lucorum, vindex factus impiæ deſertionis à Domino: & cædis prophetarum, quos crudelis Iezabelis gladius interfecit: quod facinus cum laudem mereretur & præmium, ad ſupplicium quæror, cum relictus ſim ſolus, qui Dei honorem publicè tueri audeam.

Ibi cum Domino colloquitur.

V. Quomodo ſe illi præſentem exhibeat.

Hic autem, *Egredere*, inquit Angelus, *& ſta in monte coram Domino*, altero ſcilicet Angelo, qui Dei vices gerat: cumque egreſſurus eſſet, perterrefactus ſubſtitit in ſpelunca. Tantus enim illico excitatus eſt ventus, vt montes ipſos ſubuerſurus, & ſaxa contriturus videretur. Vix ventus ille deſierat, cum terra concuti cœpit ac nutare. Terræ motum excepit incendium: nec in his tribus exhibuit ſe præſentem Dominus Eliæ, ad conſolandum eum, ſed in ſibilo auræ tenuis. Quem cum audiſſet Elias, ſimulque de præſentia Domini edoctus eſſet, vultum ſuum pallio operuit: quòd Dominus maiorem in nube radiante ſplendorem exhiberet, quam vt eum mortales oculi ferre poſſent. Querenti autem Eliæ de idololatris, ſignificat Dominus ſe ſuſcitaturum illis aduerſarios, à quibus ſeuerè puniantur, Hazaelem in Syria, Iehu & Eliſæum in Iſraele. Remittitur autem in Iſraelitidem, ſed deuiis itineribus, vt eius timori conſulatur. Cum autem eos vncturus dicitur à Domino, intelligitur declaraturus eos reges fore, remque tam breui futuram, vt eos ipſemet poſſet vngere.

VI. Redit per Damaſcũ in regnum Iſrael.

Quia vero Elias ſe ſolum relictum gemebat, eum Dominus conſolatur, aſſirmans, ſe multa hominum millia ſibi in Iſraele conſeruaſſe, qui neque humili genu flectione, neque oſculo manus, Baali cultum exhibuiſſent. Elias ergo proficiſcitur in Damaſcum, & Hazaëli ſignificat ipſum regnaturum: tum redit in terram Iſrael, poſt menſes aliquot in eo fruſtra quærendo conſumptos, & Deo priſtinum ab eius corde timorem excutiente, & Iezabelis ira aliquorum piorum hominum cæde mitigata, quo refelli poſſit illud, *& ego relictus ſum ſolus*. Tranſiens autem per agrum oppidi Abelmeulæ, reperit Eliſæum in cœtu duodecim aratorum, quorum ipſe erat vnus, & proiecit ſuper ipſum pallium ſuum, qua iniectione pallij ſignificauit Eliſæo ei deinceps & habitum, & ſtatum vitæ commutandum, aratris & bobus, parentibus & amicis, mundóque vniuerſo valere iuſſis. Hinc autem non leuem accipit probabilitatem, quod ſcribit Ioannes Hieroſolymitanus, poſt reditum Eliæ de monte Horeb, & aſſumptum Eliſæum in diſcipulum ac ſucceſſorem, etiam alios diſcipulos in monte Carmeli collegiſſe, & ad vitam religiosè traducendam inſtituiſſe, vt in Annalibus vberius explicatur. n. 22. 23.

Eliſæum aſſumit ſocium.

VII. Modus vocationis eius.

Quod ad modum vocationis Eliſæi, ea obſcurius aliquantò in Scriptura traditur. Apparet rem ita geſtam. Eliſæus ab aratorum turba, Elia euocante, ſeductus, audiuit ab eo electum ipſum à Domino in prophetam; & vbi aliquot amis factus fuiſſet comes peregrinationis eius, & propheticæ vitæ inſtituta didiciſſet, ipſi hoc in munere ſucceſſurum: in cuius rei ſignum prophetiæ pallio iam nunç eum amiciret. Et ſimul hominem

rei nouitate ſtupefactum, deſeruit, cœptumque carpens iter anteceſſit. Vt autem ſe collegit Eliſæus, nihil cunctatus, mentem enim eius illuſtrabat Dominus, & cor ad libenter obtemperandum impellebat, *ſtatim relictis bobus cucurrit poſt Eliam*, tantumque exorauit ab eo temporis, quantum neceſſe erat ad parentibus valedicendum. Ergo reuerſus ab Eliæ colloquio, *tulit par boum, & mactauit illud, & in aratro boum coxit carnes.* Non deerant alia ligna coquendis carnibus, ſed myſterio id factum eſt, vt ſe priori vitæ ac viuendi rationi plane renunciare ſignificaret. Quod autem coctas carnes populo dediſſe dicitur, oſtenditur non diuiſas in ciues oppidi partes, ſed factum epulum amicis omnibus & cognatis; antequam diſcederet ab eis, Eliæ miniſtraturus. Qui inde videtur repetiiſſe Carmelum, locum ſuo, ſuorumque inſtituto, percommodum.

VIII. Ortus Ochoſiæ filij Iorami. 4. Reg. 8. n. 26.

Anno proxime ſequenti, qui fuit Ioſaphati octauus, natus eſt ei nepos Ochoſias Iorami filius ex impia Athalia ſuſceptus. Quod ex eo apertè demonſtratur, quod viginti duorum annorum erat cum regnare cœpit, totidem autem anni ad initium regni eius, qui cadit in annum Mundi 3150, exactè numerantur. Ioſaphati autem annus nonus habet annum Sabbaticum ordine 78. decimus tertius autem Iubilæum Moſaïcum vndecimum, vt diſtinctius Annales docent.

Sabbat. 78.

ANNVS MVNDI 3134.

IOSAPHATI 14. ACHABI 18.

AZARIÆ 14. TEMPLI 112.

OPHRATANIS 11. Imper. Aſſyr. 1203.

ANTE CHRISTVM 919.

I. Bellum Achabi & Benadad, eiuſque cauſa.

OCtauo decimo Achabi anno bellum Syros inter & Iſraelitas exarſit, & ab his contra illos feliciter in montanis, decimo autem nono in campeſtribus eadem felicitate pugnatum eſt. Tres deinde anni ſucceſſerunt, in quorum tertio occiſus eſt Achab, qui erat regni eius vigeſimus ſecundus. Videtur autem à Deo paratum hoc bellum, ſi eius cauſam quærimus, ad peruicaciam Achabi beneficiis edomandam, qui Eliæ, eiuſque beneficiis ac miraculis non ceſſerat. Itaque mox Propheta quidam ei nunciauit, Deum tantam hoſtium multitudinem in manus eius traditurum, *vt ſcias*, inquit, *quia ego ſum Dominus*, qui principes mihi ſubiectos victores efficio. Cauſa vero belli ex parte Achabi & Syri, videtur negatum Syris ab Achabo tributum, vt in Annalibus explicatum eſt.

II. Iſraelitarũ ignauia, & Syri ſuperbia.

Itaque rex Syriæ Benadad congregauit ingentem exercitum, in quo 32 ſatrapæ, quos Scriptura reges vocat: cumque impunè regionem Iſraelitarum eſſet ingreſſus, ad ipſamque regni metropolim cum infeſto exercitu progreſſus eſſet, Achabi copiis nuſquam occurrentibus, ſed mœnibus ſe pene captiuis continentibus, factus audacior, cum ſuperbiſſimo contemptu, iniuſtiſſimam legationem mittit, cuius hæc erat poſtulatio. Hæc dicit Benadad. *Argentum tuum, & aurum tuum, meum eſt, & vxores tuæ, & filij tui optimi, mei ſunt.* Itaque tam hos quam illa mihi tradi volo, & arbitrio meo voluntatique permitti; quæ ſi ſponte non dederis, inuitus dabis. Sperabat nimirum tam iniqua poſtulatione indignatum regem, ad conſerendas manus progreſſurum, debellatumque rebus omnibus ſpoliatum iri; qui ſi iuſta tantum petiiſſet atque impetraſſet, iis contentum, ad ſua reuerti oportuiſſet.

III. Crebræ inter vtroſque legationes.

Achab autem cupiens lenitate verborum ferocem Syri animum mitigare. *Iuxta verbum tuum*, inquit, *Domine mi rex, tuus ſum ego & omnia mea.* Quæ officioſè, & ex vrbanitate dicta videntur. Etſi enim cum hoſte agebatur, cum eo tamen hoſte Achabo res erat, qui victoriam in manu habere putabatur, ideóque omni ratione demulcendus erat: ideóque & ſeipſum, quem Syrus non poſtulauerat, obtulit. Alloqui mirum in modum deiecto ac deſperato animo fuiſſe Achabum neceſſe eſt, qui tam facile, tam iniquæ, tamque inſolenti petitioni acquieſceret. Senſit quoque Banadad officij atque vrbanitatis eſſe huiuſmodi reſponſionem: ideóque vniuersè & ſine vlla determinatione factam. Itaque vt ſerio rem agi oſtenderet, alteros miſit nuncios, qui petitionem vrbanè eluſam inculcarent, & eam quamprimum in rem deductum iri docerent; poſtridie quippe miſſurum ſe in vrbem ſeruos ſuos, qui regiam domum cæterorumque ciuium ſcrutentur, vt inde auferant quod libuerit.

Comitas Achabi coacta, nec ſeria.

IV. Et circa ſubditos ſuos prudentia.

Hic Achab ſerio rem agi videns, lætatus eſt non in vnum ſe, ſed in optimates quoque ſuos nominatim intentari minas: ne illi rati nullum ſibi damnum inſtare, regis vnius clade, publica damna redimenda cenſerent: etſi clarum erat Syros, qui regem ipſum ſpoliare auderent, à priuatis minimè temperaturos. Valuit tamen iſta nominatio ad inuidiam à rege declinandam, & ad priuatam cauſam, cum communi ſuorum beneuolentia, publicam efficiendam. Accerſitos enim docuit ſe priuatam iniuriam, quæ primo denunciata fuerat, ferre voluiſſe, eáque redimere publicam. Nunc autem illud omnes opprimere velle, & publici latronis inſtar, ſpoliare vniuerſos, non opibus ſolum, ſed vxoribus quoque ac liberis, in virorum ac parentum dedecus ſempiternum. Quibus auditis reclamauit tota concio, contemnendum eſſe cum ſuis mandatis inſolentem barbarum, & bellum alacriter gerendum, vt ait Ioſephus; Mitius nihilominus Achab agendum putauit, & in eadem diſſimulatione perſeuerandum.

V. Itemque aduerſus hoſtem.

Cum enim intelligeret Syrum non diſceſſurum de poſteriore ſententia, quod honoris eius intereſſet, legem hoſti pro arbitrio ſtatuere, neque ab eo ad vllam exceptionem compelli, fingit Achab ſe priori poſtulationi acquieſcere voluiſſe; poſteriori autem, populo ſuo reclamante, non poſſe. Eo reſponſo commotus ad iram Benadad, tertio legatos mittit cum minis, quas modeſtè rex eleuat, negans decere æquè bellatorem iactare ſeſe, atque victorem; ſignificans minus ipſi certam eſſe victoriam opinione ſua. Hæc relata ſunt Syro, dum potaret ipſe cum regulis ſuis,

in ſcenis & tabernaculis ſuis : iiſque auditis præcepit ducibus ac militaribus tribunis, vt vallis & aggeribus Samariam cingerent, atque obſiderent, & machinas ad ſubruendos muros admouerent, vt per vim poſſent expugnata ciuitate rapere, quæ Rex cum ſuis, illa incolumi, vltro dare noluiſſent.

VI. Victoria prædicitur Achabo. Interim Achab cum omni populo ſuo minimum à deſperatione aberat, cum ei Dominus per prophetam quendam anonymum hunc timorem abſterſit, promittens ſe illi hodiernam de immenſa Syrorum multitudine victoriam, opera pediſſequorum principum prouinciarum, qui in capite exercitus politi, numero 232, prælium inceptarent. Cum ergo hi meridie egreſſi eſſent, ſpeculatores Syro nunciarunt, aliquam militum manum Samaria egreſſam; quos ille iubet viuos comprehendi, quacunque ex cauſa veniſſent. Id præceptum, ex hoſtis contemptu profectum, victoriam Iſraelitis dedit. Quomodo contigerit. Nam dum viuos capere volunt, à vulneribus inferendis abſtinent. Iſraelitæ contra, omni animi corporiſque impetu in hoſtes irruunt, eoſque trucidant. Itaque initio pugnæ turbationis ac cædis à iuuenibus illis ferentariis facto, ſeptem Iſraelitarum millia ſupervenere turbatis, qui expediti ad pugnam, rem feliciter inchoatam felicius vrgent. Syrorum vero turbationi ſucceſſit timor, deſperatio, fuga. Poſtremo ſuperuenit Achab cum præſidiariis ſuis fortiſſimis, qui integri, & ex ſuperiore loco in aciem irruentes, deſperatione fractos, vulneribus debilitatos, fuga fatigatos, magna omnino ſtrage affecerunt. Tum precioſis onuſti ſpoliis, domum ſe victores, diuiteſque recepere. Reuertenti porro è victoria regi affuit idem propheta, monuitque, vt ſe in annum ſequentem, ad bellum contra eoſdem Syros, pararet.

ANNVS MVNDI 3135.

IOSAPHATI 15. ACHABI 19.

AZARIÆ 35. TEMPLI 113.

OPHRATANIS 12. Imperij Aſſyr. 1204.

ANTE CHRISTVM 918.

I. Redintegrat bellum Syrus. INgentem acceperat Syrus de accepta clade triſtitiam, quod à paucis, & contemptis à ſe hoſtibus, victus, & in fugam turpiter compulſus fuerat. Huic regis ſui dolori vt mederentur Syri, non inurbanam conſolationem excogitarunt. Acceptum enim ab Achabo dedecus, ad Iſraelitarum Deos transferunt, à quibus vinci mortales non ſit mirum; *Dij montium*, inquiunt, *ſunt dij eorum, ideo ſuperauerunt nos*, 3. Reg. 20. 23. potentes videlicet in regno ſuo. Nam Samaria, & Bethel, & Dan erant in montanis, & omnia excelſa loca regni Iſraelitici, plena erant idolorum ſimulacris. Itaque *melius eſt*, aiunt, *vt pugnemus contra eos in campeſtribus, & obtinebimus eos* : cum monticolarum Deorum iura eo non pertineant, & ipſi per ſe Iſraelitæ multo ſint inferiores nobis. Credidit eis Benadad, & mutatis ducibus inſtaurauit exercitum, venitque cum infinita multitudine in Aphec, quod oppidum parebat Philiſthæis, & erat amicum Syris, iuxta magnam planiciem Galileæ, vt ibi pugnaret contra Iſraelitas.

II. Achabi contra eũ copiolæ. Iſraelitæ autem profecti ſunt ex aduerſo, ſed tam pauci, vt duo parui greges caprarum viderentur præ Syris, qui repleuerant terram. Quæ paucitas mirabilis eſt, cum Ioſaphatus in regno Iuda, vt paulò ante dicebamus, vndecies centena millia bellatorum haberet in poteſtate; vt intelligamus pietate regna florere, impietate concidere. Ipſi nihilominus Deus, in vltionem blaſphemiæ Syrorum, deſtinat ingentem victoriam, quam ei per eundem prophetam denunciat; Eum Rabbini male ſuſpicantur fuiſſe Michæam filium Iembla. Non enim poſtea de eo diceret Achab, *non prophetat mihi bonum, ſed ſemper malum.* Sed quid cauſæ fuiſſe dixerimus, cur Ioſaphat Achabi cognatus & amicus, opibus & viris potens, ei ſuppetias non tulerit? Forte id prophetæ, & Sacerdotes Domini prohibebant; quod licet ex ſequentibus coniicere. Cum enim Ioſaphat iuiſſet cum Achabo in Ramoth Galaad, audiuit à Iehu propheta, *Impio præbes auxilium, & iis qui oderunt Dominum amicitia iungeris?* 2. Par. 19. 2. Apparet ergo eum prius, religione prohibitum, Achabo non adfuiſſe.

III. Pugnatur & Syrus vincitur. Cæterum cum copiæ conueniſſent, neutro exercitu per ſex dies pugnæ copiam faciente, ceſſatum eſt, ſeptimo autem commiſſum eſt prælium, & Domino animos Iſraelitis vireſque ſuggerente, Syris autem ſubtrahente, victus eſt Benadad cum ſuis, tantáque animorum obſtinatione pugnatum eſt, vt de Syris centum millia pugnatorum, vna eademque die, interirent. Quam ſuorum ſtragem rex animaduertens fugit in ciuitatem Aphec, & ingreſſus domum aliquam in conclaue intimum, atque abditiſſimum proripuit ſeſe, iuſſis interea ſuis ad muros hoſtem imminentem propulſare telis, & obſidionem omni miſſilium genere impedire. Clauſis ergo portis Syri ad viginti ſeptem millia muros ſubiere: ſed illi mox, eodem impellente, qui olim Iericuntinos tubarum clangore deiecerat, cum propugnatoribus abiere in præceps, qua ex ruina obtriti ac contrucidati miſerè periere. Gemina eorum clades. Qua re cognita, ſaluteque deſperata domeſtici Benadadi, cum eius venia, ad Achabum, vitæ impetrandæ gratia, cultu quam maxime miſerabili venerunt. Accinxerunt enim ſaccis lumbos ſuos, & poſuerunt funiculos in capitibus ſuis, & venerunt ad regem Iſrael, parati, ſi is vellet, iuberetque, perire ſuſpendio : & dixerunt ei, Seruus tuus Benadad dicit, viuat, oro te, anima mea. En mirabilem peripetiam, & terrificam fortunæ commutationem, de qua videat Lector Annales. n. 81. & 82.

IV. Fiũt Achabo ſupplices, & veniam obtinent. Nec tamen iſti ſupplices ſpe ſua fruſtati ſunt. Speratam enim clementiam, imo ſpe atque opinione maiorem, ſunt experti; quoniam apud homines, qui humanitatem non penitus exuerunt, nihil eſt miſerabilius, quam ex beato miſer. Regiam ergo fortunam ex altiſſimo faſtigio collapſam miſeratus Achab, reſpondet, *ſi adhuc viuit, frater meus eſt.* Quid clementius & 3. Reg. 20. 32.

mortalium iudicio laudabilius? Non placuit tamen Deo, in hominem morte dignum importuna clementia, ſicut nec pridem Saulis erga Amalecitam Agagum, vſque adeo diſtant aliquando iudicia Dei à iudiciis hominum. Hanc fraternæ beneuolentiæ denunciationem acceperunt Syri iſti pro omine, & ad quandam concedendæ veniæ neceſſitatem traxerunt, illi quem agnoſceret, ac prædicaret fratrem. Quod accipiens Achab, *Ite*, inquit, *& adducite eum ad me.* Quod cum factum eſſet, non exprobrat homini pudore obruto priores minas, illudit ve capto, ſed afflictam regis conditionem miſeratus, *leuauit eum in currum ſuum.*

V. Gratus Benadadi animus & fœdus cum Achabo. 3. Reg. 20. 34.

Benadad autem nolens indignus beneficio vel ingratus videri, primùm vltrò reddidit aliquot oppida, quæ olim Syri ſuſtulerant Iſraelitis; & inſuper ſe tributarium iiſdem offert; à quibus paulò ante tributa capiebat. Id enim ſignificatur illis verbis, *Et plateas fac tibi in Damaſco, ſicut fecit pater meus in Samaria.* Plateas vocat fora rerum venalium, ſuper quæ vectigal aliquod conſtituat, colligatque ſibi Achab: quæ fuerunt conditiones duæ, initi fœderis inter duos hoſce reges. At Dominus, qui hanc clementiam non probauit, vt dixi, miſit prophetam ad Achabum, qui eum aſſumpta parabola reprehenderet, & quidem ignotus, ne ab eo protinus, tanquam importunus cenſor reiiceretur. Etſi autem Deus illum multis modis ignotum reddere poterat, voluit, ad virtutem eius probandam, vultum faſcia ex vulnere obligatum eſſe, vt ex prælio veniſſe putaretur, ex quo parabola ſumebatur.

VI. Achab à propheta per parabolam arguitur.

Fuit autem hæc ignoti prophetæ de ſeipſo parabola. *Seruus tuus*, inquit ille ad regem in via tranſeuntem, egreſſus eſt ad præliandum cominus; cumque fugiſſet vir vnus, adduxit eum quidam ad me, *& ait, cuſtodi virum iſtum, qui ſi lapſus fuerit*, id eſt euaſerit, vt eum depoſitori repræſentare non poſſis, *erit anima tua pro anima eius*, eandem ſcilicet ſubibis conditionem ſeruitutis aut mortis, *aut talentum argenti appendes. Dum autem ego turbatus huc illucque me verterem, ſubito non comparuit*; ſupplendum videtur. Quid ergo mihi fiet? Reſpondit autem rex, ipſum contra ſe protuliſſe ſententiam. Cum ergo Achab ſua ipſe ſententia teneretur, facilèque poſſet intelligere quanta in culpa eſſet, dimiſſo puluere, ſe præbuit agnoſcendum. Simulque parabolam explicans, *Hæc dicit Dominus*, inquit, *Quia dimiſiſti virum dignum morte, erit anima tua pro anima eius, & populus tuus pro populo eius.* Cuius denunciationis veritatem euentus intra tertium annum ſubſecutus declarauit.

Valet 4125. Francis Gallici æris.

verſ. 42.

Annus Sabbat. 79.

Sequens porro annus Sabbaticus fuit, ordine 79. De quo æque vtrumque certum videtur, in regno Ioſaphati obſeruatum, in regno autem Achabi fuiſſe neglectum.

(∴)

ANNVS MVNDI 3137.

IOSAPHATI 17. ACHABI 21.

AZARIÆ 17. TEMPLI 115.

OPHRATHANIS 14. Imperij Aſſyr. 1206.

ANTE CHRISTVM 916.

I. Ratio temporr, Hiſtoria Nabothi. 3. Reg. 21.

HOc altero anno à debellata Syria, qui fuit Ioſaphati decimus ſeptimus, contigiſſe videtur in regno Achabi hiſtoria Nabothi. Nam proxime præcedenti narrationi, Scriptura, quaſi notata ratione temporis ſubdit, *Poſt verba autem hæc, tempore illo vinea erat Naboth*, &c. Ergo hiſtoriæ illi iſta ſucceſſit, & ipſũ temporis ordinem hoc loco Scriptura ſeruauit. Nouorum autem Regum initia in fine huius anni traduntur. Naboth porro Iezraëlita vineam habuit in natali ſolo, quam vocat patrum ſuorum hæreditatem. Achab autem, qui Samariæ palatium habuit in Iezraële rus habuiſſe videtur, quod vineam Nabothi contingeret, vt viſum eſt Ioſepho; quam, ad cõmoditatem prædij ſui ruſticani, deſiderauit, atque expetiit, oblata in commutationem meliore vinea, aut digno ea pretio. Nihil hactenus in hoc deſiderio culpæ, aut in petitione iniuſtitiæ. Nec enim priuata Nabothi conſolatio, non iniuſto principis deſiderio, aut cõmoditati debuit præpõderare. Itaq. neque poſtea à propheta reprehẽſus fuit, quod alienam hæreditatem deſideraſſet.

II. Non acquieſcit Regis voluntati.

Neque acquieſcit tamen regi Naboth, quod religioni duceret, quaſi diuinitus ad ſe, per maiorum ſuorũ manus, tranſmiſſam hæreditatem, in familia ſua non conſeruare: quam ſi vẽderet, cum in hortum regium commutanda eſſet, nunquam eam, ne in Iubilæo quidem recuperare poſſet. Eam repulſam à Subdito ſuo rex indignìſſimè tulit, & ægri animi geminum ſignũ edidit, quod & cibo abſtinuit, & ab hominum ſe cõmunione abſtraxit: & forte ægritudo animi redundauit in corpus. Nam *proiecit ſe in lectulum ſuum.* Cum autem rem totam Iezabel à viro didiciſſet, cum amica obiurgatione conſolatur, rem factu facilè indicans, modo ipſe æquo eſſet animo, & lætus epularetur. Itaque ipſa regio nomine literas miſit ad magiſtratum Iezraëlitanum, vt accuſatione contra Nabothum, de blaſphemia in Deum & regem compoſita, eum damnatum lapidibus obruerent.

III. Iezabel Nabothi cædem, familiæque machinatur.

Sed quid opus erat occidi Nabothum, cum ſatis eſſet Iezabeli, ad explendum mariti deſiderium, vineam regia autoritate occupare, quam nemo aduerſus regẽ auderet, tãquam ab iniuſto poſſeſſore, vindicare? Reſpondet Toſtatus, voluiſſe illam vindictam ſumere de Nabothe, qui regi ad omnem æquitatem deſcendẽti, audacter in faciem reſtitiſſet. Adde quod ſi vinea ſuperſtiti eſſet ablata, regem vbique turpi infamia potuiſſet afficere, quod tyrannorum more, res ſuas inuitis dominis auferret. Poſtremo voluit Iezabel, tam vineam, quam cætera omnia eius bona occupare, eáque in fiſcũ regium trãſcribi. Itaque oportuit rem iudicio trãſigi, vt hæredes quoque tollerentur, ne qua in poſterum ab illis vindicta timeretur. Nam filios quoque ipſius occiſos fuiſſe mox dicetur.

IV.

Ergo ventum eſt ad iudicium, & ſedere fecerunt Naboth inter primos populi, vt crimen

Fit reus, damnatur, occiditur.

quod in eum mox debebat intendi, ignotum iudicibus, atque improuiſum videretur; & ipſe tanto maiore pudore afficeretur, dum de Iudice repente fieret reus. Ergo dum ſedetur & inquiritur reus, prodit ſubornatus accuſator, qui nominatim Nabothum petat, & geminæ blaſphemiæ arceſſat, & duobus falſis teſtibus crimen confirmet. Mirum eſt autem in tota ciuitate fuiſſe neminem, qui verbum vllum pro Nabothi innocentia diceret, aliis regiæ cupiditati cupidè, aliis timidè ſeruientibus; aliis verum crimen puniri exiſtimantibus, propter accuſationem magna probabilitate concinnatam. Mirum quoque ne ipſum quidem, quod quidem ſit proditum literis, quidquam in ſuam defenſionem attuliſſe, vt illius eſſet figura, qui cum malediceretur non maledicebat, ſed tradebat iudicanti ſe iniuſtè. Quamobrem eduxerunt eum extra ciuitatem, & lapidibus interfecerunt. Occiſos autem etiam Nabothi filios, ex 4. Reg perſpicuum eſt; vbi Iehu occiſo Ioramo, *Tolle*, inquit, *proiice eum in agro Naboth Iezraelitæ*: & mox, *Si non pro ſanguine Naboth, & pro ſanguine filiorum eius, reddam tibi in agro iſto dicit Dominus*; Eos autem de medio ſublatos oportuit, eiuſdem reginæ iuſſu, ne forte ipſi Achabo & Iezabeli negotium facesserent.

Nemine defendète.

V. Achab diſcit eam ꝗdem, & adit vineæ poſſeſſionem.

Vbi res ad Iezabelem delata eſt, illa ſtatim ad regem, quaſi Nabotho inſultans, qui ſtultè pecuniam pro vinea accipere noluerit, nunc vtramque ſibi, ſuiſque perdiderit, *Surge*, inquit, *& poſſide vineam Naboth*, nihil eſt quod vltra verearis ab homine ruſticano, oriſque duriſſimi: didicit ille magno ſuo malo, regum non acquieſcere voluntati; *non enim viuit Naboth, ſed mortuus eſt*, & cum mortua beſtia venenum quoque extinctum eſt. Inuenimus enim qui poſſent, ac vellent regum voluntatibus obſecundare. *Surrexit Achab, & deſcendit in vineam Naboth, vt poſſideret eam*. Quod eſt non mediocre argumentum Achabum non ignarum fuiſſe machinationū Iezabelis aduerſus Nabothum, alioqui non audiſſet ab Elia, *Occidiſti, & inſuper poſſediſti*: nec audiſſet fore vt canes lingerent ſanguinem Achabi in loco, in quo linxerant Nabothi ſanguinem, niſi eiuſdem ſanguinis iniuſtè effuſi fuiſſet reum, vt accuratius in Annalibus docuimus; nam hic timore longitudinis, multa cognitione digniſſima, pene inuiti gementeſque reſecamus.

Fuit eiuſdem cædis reus.

n. 19. & ſeq.

VI. Eliæ cōtra ipſum, familiāque eius vaticinium.

Poſtridie admiſſi facinoris, *factus eſt ſermo Domini ad Eliam Thesbitem*, hominem ſpiritu feruenti & animoſo, qui contra Achabum, totamque eius familiam, ferret in oculis eius, de ea exterminanda ſententiam. Decuit autem etiam Iezabelem peculiari maledictione percelli, & in exemplum ſtatui diuinæ vindictæ; Itaque ſubditur canes eam comeſturos in agro Iezraël, vbi ſcilicet linxerant Nabothi ſanguinem, quod factum eſt, cum Iehu iuſſiſſet eam præcipitem agi de feneſtra; & equorum vngulis conculcatam canes certatim dilacerarunt, & ſua quiſque fruſta in agrum Iezrael, Dei inſtinctu detulerunt, ac vorarunt. Cum ergo Elias accuratè ſuo apud regem munere functus eſſet, nihil eius iram inimicitiaſque reueritus, Achab, quem neque dudum triennij fames caſtigarat; neque demonſtrata in monte Carmeli vanitas idolorum, & veri Dei poteſtas correxerat, neque iteratæ ab eodem victoriæ gratum reddiderant, aut obſequentem Deo, cum nunc intentatæ pœnæ vehementer terruerunt; itaque ſcidit veſtimenta ſua, & operuit cilicio carnem ſuam, ieiunauitque, & dormiuit in ſacco, & ambulauit demiſſo capite. Qua tota humilitate dilationem pœnæ, ad regnum filij eius, meritus & conſecutus eſt.

Nam cum denunciato à tanto propheta interitu familiæ ſuæ vehementer perturbatus eſſet, maturè cum Ochoſia filio ſuo communicauit imperium; ne ſi quid ei nec-opinato humanitus contigiſſet, regnum in eius familia periclitaretur; quod è contrario facile conſiſteret, ſi filius, etiam viuo, ac rerum potiente patre, regnare cœpiſſet. Initi hoc anno ab Ochoſia regni teſtis ex Scriptura in fine libri huius.

VII. Filium Ochoſium adſciſcit in regnum.

Exemplum Achabi in regno Iſraelitico, ſecutus eſt Ioſaphat in regno Iudæ. Filium enim ſuum Ioramum, impiæ Athaliæ maritum, & Achabi regnum regni ſocium ſibi adiunxit. Itaque tam hoc quam ſequenti anno, in vtroq; regna bini reges fuerunt, Achab & Ochoſias in Samaria, Ioſaphat & Ioram Hieroſolymis.

l. 3. Reg. c. 22. n. 52. Iorami regis initiū.

ANNVS MVNDI 3138

IOSAPHATI 18. ACHABI 22. & vlt.

AMARIÆ 1. TEMPLI 116.

OPHRATANIS 15. Imperij Aſſyr. 1207.

ANTE CHRISTVM 915.

Mortem duorum regum in Iſraele habet hic annus, parentis & filij; nouumque Pontificem Amariam, quem ſuggerit ſeries Aaronitarum pontificum in 1. Paral. & ipſemet Ioſaphat rex, qui cum è bello, in quo mortuus eſt Achab, reuerſus, populum ſuum ad pietatem adhortaretur, adiecit. Amarias autem Sacerdos, & Pontifex veſter, in his quæ ad Deū pertinent, præſidebit. Hic porro tertius eſt annus à fœdere ab Achabo cum Syris inito: in quo deſcendit Ioſaphat rex Iuda ad Achabum regem Iſrael, propter mutuam inter vtrumque amicitiam & affinitatem, cuius cauſa poſtea à propheta Iehu reprehenſus eſt. Faciliorem autem reddebat iſtam profectionem, nuper regno aſcitus Ioramus, qui interea regni negotia adminiſtraret. Lautè acceptus eſt ab Achabo, Ad eius enim aduentum *mactauit arietes boueſque plurimos, ipſi & populo, qui erat cum eo*. Cupiebat enim eum demereri, ad ineundam ſecum Syriacam expeditionem, & vrbem Ramoth, quæ erat in Galaaditide, recuperandam; quam à Syris pridem occupatam, Benadab ex proximo fœdere non reſtituebat.

I. Amarias Pontifex. *cap. 6. v. 11.*

Ioſaphat adit Achabum. *3. Regum 22. 2. 2. Par. 19. 2.*

Ea de re cum Achab conſultaret cum ſuis, omneſque idem cum eo ſentirent, ſperarentque facilem de Syro victoriā, quē tanta nuper clade ſemel iterumq; affeciſſent, Achab Ioſaphatum ad eam ſecum inuitat expeditionem; cui Ioſaphat cito conſentit; ſuper ea tamen dominum conſuli cupit: Congregauerat enim rex Iſraël prophetas quadringentos, qui vno omnes ore autores erant Achabo expeditionis in Ramoth. Mirum porro eſt improbū hoc ſemen tam cito

II. Cui Achab perſuadet Syriacam expeditionem.

in tantam multitudinem excreuiſſe, ex quo magnus ille zelotes in Carmelo videbatur id, ad imam vſque radicem, ſuccidiſſe. Nimirum facile erat iſtis in Pſeudoprophetas Baalis euadere, cum id ex eorum voluntate penderet, præſertim cum magnis, ad eam aſſentationis nequitiam, præmiis incitarentur à Iezabele, de cuius menſa nutriebantur, & ab Achabo ipſo. Nihilominus aliquem de prophetis Domini Ioſaphatus conſuli cupit. Cui gratificari cupiens Achab. *Remanſit vir vnus*, inquit, *per quem poſſumus interrogare Dominum*, plures vtique erant, ſed hic vnus, eorum qui Samariæ habitabant, notus erat regi; & licet regi odioſus ac reginæ, diuina tamen prouidentia protegebatur.

Suadentibus Pſeudoprophetis.

2. Par. 18. 7.

Ait enim rex, *Sed ego odi eum, quia non prophetat mihi bonum, ſed malum omni tempore, Eſt autem Michæas filius Iemla.* At Ioſaphat, qui ſtolidam & iniuſtam odij cauſam audiebat, noratque vulgò obſequium amicos, veritatem odium parere, amica tamen obiurgatione, *ne loquaris*, inquit, *ita rex*, fauſta fortaſſe ipſe quoque vaticinabitur. Non erat autem mirum ſi mala ſemper agendo, diuinas ſibi ſemper conciliabat minas. Quid plura? Acceſſitur Michæas, & à nuncio incitatur, vt ſe regis voluntati, & aliorum prophetarum vocibus accommodet, qui interea ſtrenuè de corde ſuo prophetabant; adeo vt vnus eorum Sedecias cornua ſibi ferrea fecerit, & capiti impoſuerit, dicens, His ventilabis Syriam, donec deleas eam: poſt receptam ſcilicet ciuitatem Ramoth. Venit Michæas, & interrogatus à rege ironicè reſpondet, conſentaneè Pſeudoprophetis. Id ſenſit Achab; præſertim cum aliud conſuetum, *Hæc dicit Dominus*, non præmiſiſſet. Ideóque cum etiam, atque etiam adiurat, vt veritatem dicat, in nomine Domini, quam tamen nolebat audire.

III. Repugnãte Michæa.

Qui primum ironicè reſpõdet.

Hic propheta ſignificat ſibi à Domino reuelatum, exercitum Iſraeliticum fuſum iri, fugatumque à Syris in montibus Galaad, & rege ſuo priuandum, illoque in prælio mortuo, ad ſua pacificè, re deſperata, redituros vniuerſos. Tum Achab, in ſubitam effuſus iram, *dixit ad Ioſaphat, Nunquid non dixi tibi, quia non prophetat mihi bonum, ſed ſemper malum?* Nihilominus Michæas aperit ei, quæ ſibi Dominus in viſu oſtendiſſet. Dominum permiſiſſe dæmoni, vt eſſet ſpiritus mendax in ore omnium prophetarum eius. Tum Sedecias, qui inter Pſeudoprophetas eminebat, indignatus ſe ſuoſque, in tali tantoque conſeſſu argui mendacij, acceptam vlturus iniuriam, acceſſit ad Michæam, & percuſſit maxillam eius, & dixit ironicè inſultans, *Mene ergo dimiſit Spiritus Domini, & locutus eſt tibi?* qui videlicet ſum te multo præſtantior, eam illi audaciam agnita regis ira ſuppeditauit. Quo diſſimulante, licet Propheta iniuriam pro veritate patienter ferret, ſuam tamen ſortem Sedeciæ prædixit, fore vt vulnerato rege, ipſe fugitiuus in intimum ſe cubiculum abſcondat, ne à domeſticis & amicis regis interficiatur, quod falſo vaticinio regi mortem intulerit. Cum autem nihil de ipſius morte pronunciet, apparet illum tunc mortem effugiſſe.

IV. Mox cladem denũciat,

indignante Achabo.

V.

At Deus qui contra Achabum ſententiam mortis protulerat, vt in eam ſponte incurreret, negauit impio lumen, quo verum à falſo diſcerneret, nec inclinauit cor eius ad Michæam, ideóque fidem illi non adhibuit, ſed iuſſit illum deduci in carcerem, partim vt illum nuncè manibus Pſeudoprophetarum, quorum commouerat bilem, eriperet, ne ab illis diſcerperetur, partim vt mox reuerſo in pace rege, conuictus mendacij merito ſupplicio afficeretur; interim iubet, eum pane tribulationis, & aqua anguſtiæ ſuſtentati. At Michæas teſtem appellat populum vniuerſum, velle ſe haberi Pſeudoprophetam, ſi rex fuerit reuerſus in pace; quod erat prius editum cladis vaticinium confirmare. Aſcendit itaque vterque rex in Ramoth Galaad. Quamuis autem Achab ex Michææ vaticinio aculeum geſtabat in pectore, habebat tamen quadringentos vates ſuæ expeditionis autores, quibus adhibebat fidem: mirum tamen videtur expeditionis comitem factum eſſe Ioſaphatum, qui prophetis illis abrogabat fidem, Michææ autem adhibebat. An permiſit Dominus illum de Michæa dubitare, cui vni quadringenti repugnarent; ne ſi ipſe militiam detrectaret, Achabus, quem Deus ducebat ad victimam, ab incepto reſiliret, nec mortem ſibi tunc deſtinatam reperiret.

Quã Deus morti deſtinarat.

Michæas reducitur in carcerẽ.

Regum expeditio, mira in Ioſaphat.

Cum ventum eſſet in Ramoth, & idoneo loco caſtra locata eſſent. Achab habitum mutauit ne rex agnoſceretur, in omnem euentum, vt tanto eſſet à Michææ vaticinio tutior; ſimulque Ioſaphatum imperio vniuerſi exercitus honoraret: fortaſſis etiam conſilium Syrorum didicerat, de vno Iſraelitarum rege inuadendo: id enim præceperat Benadab triginta duobus principibus curruum. Non fuit quidem mens Syri plane prohibere cædem Iſraelitarum, neque enim ad regem ſine multorum propugnantium cæde perueniri poterat, ſed omnia voluit ad illum vnum aut capiendum, aut interficiendum referri. Ea cauſa fuit cur robur totius hoſtilis exercitus in Ioſaphatum regio cultu ornatum, quaſi is eſſet Achabus, irrueret. Quo in periculo Ioſaphat Dominum cum clamore inuocauit, & Syri agnito Ioſaphato, auerterunt ſe ab illo, Achabum, qui latebat, quærentes. Cum gregarius aliquis miles, telum in confertam multitudinem iaciens, nihil minus cogitans quam Achabum, cum Deo ſagittam dirigente, confodit, telo per anteriorem armorum commiſſuram ingreſſo, & inter ſcapulas, & ceruicem eius fortiter erumpente.

VI. Achab habitum in caſtris mutat, & cur.

Ioſaphat periclitatur, & Achab vulneratur.

Accepto tam graui, tamque inſperato vulnere, dixit rex aurigæ ſuo, *verte manum tuam, & eiice me de exercitu, quia grauiter vulneratus ſum.* Non plane voluit exire de exercitu, ne ſe ille daret in fugam, ſed retrocedere aliquantum, vt tutius vulneri remedium aliquod adhiberet. Interim autem *fluebat ſanguis plagæ in ſinum currus.* Durauitque prælium vſque ad veſperam, quando mortuus eſt Achab, & præco inſonuit in vniuerſo exercitu, antequam ſol occumberet dicens, Vnuſquiſque reuertatur in ciuitatem & in terram ſuam; ſicque diuina prædictio expleta eſt, & infelix Achab ad diuinum tribunal raptus eſt; corpus autem delatum eſt Samariam, ibiq; ſepultum eſt. Et lauerunt currum

VII. Exit è prælio, & moritur.

3. Reg. 22. 34.

eius in piſcina Samariæ, & linxerunt canes ſanguinem eius, & habenas lauerunt, iuxta verbum Domini, quòd locutus fuerat per Eliam prophetam dicentem. In loco hoc, in quo linxerunt canes ſanguinem Naboth, lingent quoque ſanguinem tuum. Quæ verba de communi loco, ſiue regione videntur accipienda, cum conſtet piſcinam Samariæ à fonte Iezraël non parum abfuiſſe: niſi placet *ſanguinem tuum* de filiis Achabi interpretari, quos Iehu poſtea interfecit, iuxta illud, *Proijce tela manu ſanguis meus*.

3. Reg. 21. 19. Quomodo ei conuenerit Eliæ vaticinium.

4. Reg. 9. 25. & 26.

VIII. Ioſaphat redit in Ieruſalem, & diuinitus arguitur. 2. Par. 19.

Interea reuerſus eſt Ioſaphat Hieroſolymam, Syris nihil ei negotij faceſſentibus in via; quamuis contra eos in acie pugnaſſet cum Achabo, Deo ipſum vtrobique protegente. Nec tamen eam culpam Dominus diſſimulauit, ſed prophetam obiurgatorem miſit, Iehu filium Hanani, qui diceret, *Impio præbes auxilium, & his qui oderunt Dominum amicitia*, atque adeo affinitate *iungeris. Et idcirco iram quidem Domini merebaris*, pœnam ſcilicet ex iuſta ira profectam, *ſed bona opera inuenta ſunt in te, eò quod abſtuleris lucos de terra Iuda; & præparaueris cor tuum, vt requireres Dominum Deum patrum tuorum*, quem ſcilicet impius ille deſeruit. Vides hic mercedem bonorum operum, etiam in hac vita; quandoquidem ea diuinam vltionem peccatis debitam, à Ioſaphato auerterunt. Abſtulit autem lucos de Iuda, nihil enim poterat in regno Iſraëlis; ſed quæ iam pater eius ſuſtulerat de Iuda initio regni ſui, eadem Ioſaphat malè pullulantia, quantum in ſe fuit, ſuccidit.

Boni operis meritũ.

Vide an. Ioſaph. 2. n. 4

IX. Ochoſiæ regnum 4. cladibus breui affectum. c. 22. v. 52. 1. Achabi morte.

Mortuo Achabo filius eius Ochoſias ſolus regnare cœpit, ſed permodico tempore, vt propterea regnum eius ſacram chronologiam non augeat, ſed biennium eius periodo regni Achabi contineatur, vt ex 3. Regum extremo colligitur. Quin etiam permodico tempore in varias incidit calamitates. Parentis enim mortem, & ſubditi regis defectionem, & iacturam claſſis ſuæ, ruinamque mortiferam deplorauit; id agente Domino, vt vel plagis eruditus reſipiſceret, vel pœnas paternæ, ſuæque impietatis luere inciperet. *Fecit enim malum in conſpectu Domini, & ambulauit in via patris ſui & matris ſuæ*, colentium Baal, *& in via Ieroboam filij Nabat, qui peccare fecit Iſraël*. Retinuit videlicet vitulos aureos, eoſque coluit. De paterna morte nihil præterea dicimus, niſi quod videatur eum filius magnifica ſepultura extuliſſe, à quo maturius rex factus fuerat, & qui in regni iuribus aſſerendis fuerat extinctus, regnumque ipſum oppidis ac domibus variè ornauerat.

X. 2. Moabitarum defectione. 4. Reg. c. 3.

Quod ad alteram cladem attinet, Moabitæ qui ab ipſo regno Dauidis Hebræis tributa penſitabant, & ſubſecuta regni diuiſione, regibus Iſraëlis ſeruierunt, ſicut Idumæi regibus Iuda, audita Syrorum victoria & Achabi morte, iugum excuſſerunt: quod erat vectigal centum millium agnorum, & totidem arietum cum velleribus ſuis. Verum cum mox Ochoſias in lethiferam ægritudinem incidiſſet, arma in eos mouere non potuit; ſed id poſtmodum à Ioramo ipſius fratre, initio regni ſui, factum eſt, vt ſequenti anno dicetur. Sequitur iactura ſiue confractio nauium; ea ſiquidem Ochoſiæ lapſum antecedit, vt exigit Scripturæ ordo narrandi; & ipſa ratio, quæ poſtulat vt prius illa negotiatio inter vtrumque regem ſuſcepta fuerit, quam grauis hic morbus ſuperueniret; quo durante tantum negotium non ſuſciperetur.

3. Confractione nauium.

XI. Cuius particeps Ioſaphat. 3. Reg. 22. 49.

Conuenit ergo inter duos reges vt claſſe constructa *nauigarent in Ophir propter aurum*. Sed res triſtem habuit exitum, imo principium. Naues enim curſum inſtituere nequiuerunt, *quia confractæ ſunt in Aſiongaber*. In ipſo videlicet portu, claſſis, priuſquàm inde ſolueret, naufragium fecit. Hanc pœnam tulit Ioſaphat, initæ cum Ochoſia ſocietatis, qui paulò ante de amicitia cum Achabo reprehenſus fuerat. Hoc ergo damno affectus, huiuſmodi commercij ſocietatem diremit, quamuis ab Ochoſia inuitatus; vt patet ex fine tertij Regum. Manſit tamen amicitia eius cum domo Achab, vt qui poſtmodum bellum cum Ioramo fratre Ochoſiæ contra Moabitas ſuſceperit, vt patet ex quarto regum. c. 3. 7. 8. &c.

XII. Lapſus Ochoſiæ conſulit Beelzebub.

Supereſt lapſus Ochoſiæ per cancellos cœnaculi ſui, quod Vatablus explicat decidiſſe in cœnaculum cum deambularet in tecto, per feneſtram, qua immittebatur lumen in cœnaculum, quæ feneſtra obſtructa erat lignis cancellatim intertextis, quæ labente rege frangi contigit aut aperiri. Ea ruina, conquaſſato ac contrucidato corpore, ægrotauit Ochoſias, adeo vt de recuperanda ſanitate dubitaret. Itaque miſit nuncios in Accaron ciuitatem Palæſtinæ ad conſulendum idolum Beelzebub, quod certiora cæteris oracula fundere ferebatur, an deſperata eſſet necne ſalus eius. Illi dũ profectionem parant, Angelus Domini iuſſit Eliam iis occurrere, atque arguere, quod omiſſo Deo Iſraëlis, Beelzebub Deum Accaronitarum conſultum irent; cui falſo & ſacrilegè diuinitatem, & ſcientiam futurorum tribuerent. *Quam ob rem*, ait Elias, *hæc dicit Dominus, de lectulo ſuper quem aſcendiſti non deſcendes, ſed morte morieris*. Hæc fuit pœna conſulti dæmonis, aut potius voluntatis eius conſulendi, quæ totam peccati malitiam continebat, ſiue reuera leuis fuiſſet caſus, ſiue grauis, qua de re conſule Lector annales.

Eliás nunciis occurrit.

XIII. Qui redeũt ad regem.

Perfunctus munere ſuo redit Elias in Carmelum, nuncij autem in Samariam. Neque enim erat cur progrederentur, cum certiores facti eſſent de dubitatione ſua. Cum enim audiſſent illum vltro enunciantem quò irent, licet Eliam non noſſent, eum tamen Dei prophetam eſſe, & veritatem enunciare rectè credere potuerunt; ac ſimilem ſibi ipſis pœnam timere, ſi pergerent. Ergo regreſſi Eliæ dicta regi cum fide renunciant, eumque ita deſcribunt, vt Rex Eliam agnoſceret, eiſque referret, *Elias*, inquit, *Thesbites eſt*. Et mirum ſanè videtur, Eliam, iam tot annis in regno Iſraëlitarum, totque prodigiis publicè perpetratis celebrem, ab hiſce nunciis, ne de nomine quidem, notum fuiſſe. Apparet eos fuiſſe Accaronitas, qui caſu fuerint in Samaria, quo tempore decidit Ochoſias, eique Deum ſuum tanquam egregium diuinatorem commendarint, ideoque ad eum de caſu regis interrogandum miſſi fuerint. Dicitur autem *vir piloſus* non ſolum cæſarie, barbáque promiſſa eremitarum more, ſed villoſa etiam veſte, quales deſcribit Apoſtolus, cum ait, *Circuierunt in melotis & pellibus caprinis*, quæ erant loco pallij; nã interius cilicinam

Cultus corporis Eliæ.

Hebr. 11. 37.

tunicam geſtaſſe cenſet, probatque Toſtatus, eò quod ſanctus Domini præcurſor talem ſicut & zonam pelliceam geſtarit, quem omne Eliæ vitæ inſtitutum ſecutum oportuit, vt Elias putaretur à Iudæis.

XIV. Ochoſias Eliam acerſit ſemel iteromque.

Ochoſias autem non minus ea denunciatione triſtis, quam prophetæ reprehenſione iratus, militarem manum ad eum comprehendendum, & ad ſe adducendum miſit, coacturus fortaſſe ad exorandum à Deo regi vitam. Cumque dux ille militaris Hominem Dei per ludibrium, vt apparet, appellaſſet, Elias ex peculiari Dei inſpiratione, *Si homo Dei ſum* inquit, *deſcendat ignis de cœlo, & deuoret te & 50 tuos,* quod illico factum eſt, formidoloſo vtique planeque horribili ſpectaculo, ſi pœnæ acerbitas cum culpæ leuitate conferatur, quorum totum crimen videtur, impio regi obtemperaſſe. Sed nimirum iſti non hanc vnam culpam luebant, nec id vnum Dominus propoſitum habebat, vt in Annalibus declaratum eſt. Cum autem primus quinquagenarius, neque Eliam vinctum ad regem adduceret, neque nuncium de re tota mitteret, impatiens moræ alterum nuncium eadem ex ſuperbia in Carmelum miſit, qui ſciret quid ſocio factum eſſet, & eodem cum illo munere, ſi res ferret, fungeretur; ſed eundem hic quoque legationis ſuæ ſortitus eſt exitum, ſimilique cum ſuis incendio deflagrauit.

4. Reg. 1. 10. Nuncij duo pereũt incendio. nu. 11. & ſeqq.

XV. Tertius nuncius humilitate ſeruatur.

Cum autem nec ſecundus quinquagenarius deſiderium regis expleret, iterum miſit principem quinquagenarium tertium, & quinquaginta, qui ei parebant. Interea fama iterati prodigij ſpargebatur, & ad hunc tertium ducem peruenit: quem perterrefecit, vt ſumma corporis verborumque humilitate Eliam ad miſericordiam flecteret. Eum fuiſſe Abdiam, Achabi dudum procuratorem putat Ioannes Hieroſolymitanus, qui ita erat Aulicus, vt eſſet nihilominus Eliæ diſcipulus. Interea locutus eſt Angelus cum Elia, iuſſitque adire Samariam cum hoc duce, nihilque formidare. Adiit, & coram moribundo rege carmen illud terrificum iterauit, quod primis Ochoſiæ nunciis dixerat, *de lectulo, ſuper quem aſcendiſti, non deſcendes, ſed morte morieris.* Ita dictum, ita factum. Mortuus eſt Ochoſias, *& regnauit Ioram frater eius pro eo,* quod liberis careret.

Elias regẽ adit, qui & moritur.

l. 4. Reg. 1. 17.

XVI. Ioſaphat, inuiſit regnum. 2 Par. 19. 4.

Dum hæc in regno Iſraëlitarum gerebantur, Ioſaphat è bello reuerſus pacificè Hieroſolymis habitabat; cum ſubiit animum eius pia cogitatio inuiſendi regni ſui, vt ſi quid, pro humanarum rerum inconſtantia, atque infirmitate deprauatum eſſet ac luxatum, corrigeretur. Et in primis quæ oppida præſertim in tribu Ephraim, ad eius regnum pertinebant, ab omni impietate purgauit, ſi qua, vt aſſolet, ex vicinitate impiorum cultorum Baalis, & vitularum, irrepſerat. Stabilita religione, etiam populi negotia per idoneos magiſtratus tractari curauit Iudices enim conſtituit, eoſque officij ſui ac timoris Domini diligenter admonuit; Concilium in primis Hieroſolymitarum, ad quod inferiorum vrbium cauſæ deuoluebantur; ad officium exhortatur, alludens ad legem in Deuteronomio latam, vbi ſententiæ ſummi ſacerdotis ſtandum aſſeritur, tanquam in huiuſmodi concilio præſidentis; vnde & ſubdit, *Amarias autem ſacerdos & pontifex veſter, in iis quæ ad Deum pertinent, præſidebit.* De politicis vero negotiis addit. *Porro Zabadias filius Iſmael, qui eſt dux in domo Iuda,* id eſt princeps in tribu regia, *ſuper ea opera erit, quæ ad regium officium pertinent,* regium videlicet agens procuratorem.

Pietati ac iuſtitiæ proſpicit.

ca. 17. & ſeq.

ANNVS MVNDI 3139.

IOSAPHATI 19. IORAMI filij ACHABI 1.

AMARIÆ 1. TEMPLI 117.

OPHRATANIS 16. Imperij Aſſyr. 1208.

ANTE CHRISTVM 914.

Memorabilis eſt hic annus clariſſimi prophetæ Eliæ tranſlatione, & ei ſuppari Eliſæi vaticiniorũ ac prodigiorum initiis; alteróque anno ſeculari ætatis regum Hebræorum, quam ab ineunte Samuelis magiſtratu exorſi ſumus. Habet & principium regni Iorami, cuius cum Ioſaphato celebris eſt cõtra Moabitas expeditio, vt mox dicemus. Sed ab Eliæ raptu ducamus initium, quoniam is Moabiticam expeditionem anteceſſit, in qua fit mentio ſucceſſoris eius, ipſo Elia vltra non comparente, idque ordo ipſe narrationis Scripturæ poſtulat, quem inuertere nihil cogit, & in quo chronologi omnes fere conſentiunt. Cum autem Eliæ & Enochi eadem cauſa ſit pleriſque in rebus, quæ de hoc, ſuo loco dicta ſunt à nobis. Eliæ accommodanda ſunt. Quæ autem Eliæ ſunt propria, in hoc eius tranſitu, veſtigia Scripturæ ſectando, videamus.

I. Ratio temporis.

4. Reg. 2.

Cum ergo leuare vellet Dominus Eliam per turbinem in cœlum, Angelorum ſcilicet miniſterio, excitauit Dominus ventum vehementem, qui mox ſpiritus Domini appellatur à filiis prophetarum, quem moderabatur Angelus, tum vt ne deficeret vis eius, niſi quando placeret Domino, tum ne in incertum ferret vt venti ſolent, ſed in locum à Deo deſtinatum. Toſtatus ait huius venti fuiſſe partes duas, alteram in modum nubis addenſatam, & inſtar ignis rutillantem, itáque denſam, vt Eliæ corpus & ſuſtinere poſſet, & capere, & in modum currus ignei circumuoluere; alteram quæ vim impreſſam acciperet & priorem impelleret, angelo quaſi auriga dirigente ad condictum locum. De hac porro tranſlatione ſua apparet eum diuinitus præmonitum, cum de ea plerique diſcipulorum eius variis in locis habitantes, diuinitus edocti fuerint, quos, vt ait Ioannes Hieroſolymitanus, ſigillatim inuiſit abiturus, quibus & monita ſalutis dedit, & de ſpiritali patre ac gubernatore prouidit Eliſæo, præſertim in monte Carmeli.

II. Quis modus tranſlati Eliæ.

Præmonitus fuit à Deo.

Inde ambo digreſſi venerunt in Galgala, erat enim religioſus ille locus, ab ingreſſu Iſraëlitarum in Chananitidem: ibique iam inde à Samuele virorum religioſorum videtur fuiſſe collegium, ideoque idoneum, in quo à Samuele, cum Saule rege, ſacrificaretur, & ab ipſo fortaſſis Elia, ſicut nuper in Carmelo. Salutatis

III. Inuiſit ſuos Eliſæo comite in Galgalis.

ergo diſcipulis, qui erant in Galgalis, & iis Domino commendatis, *ibant Elias & Eliſæus de Galgalis*, magiſtrum enim diſcipulus honoris atque obſeruantiæ cauſa comitabatur: eum autem à ſe dimittere cupiebat Elias, demiſſionis animi gratia, nolens glorioſæ tranſlationis ſuæ quenquam habere teſtem, ne intimum quidem ſocium, diſcipulum, ac ſucceſſorem Eliſæum. Ideóque, *ſede hic*, inquit, *quia Dominus miſit me vſque Bethel*. Erat is quoque ab antiquo religioſus locus, ibidemque aliud prophetarum collegium habitabat. Intelligens autem Eliſæus non præceptionem eam eſſe, ſed adhortationem, ne is hunc itineris laborem ſuſciperet, neque ignarus diuini conſilij, iureiurando affirmat ſe eum non derelicturum.

Comitem dimittere cupit.

IV. Inuiſit Bethel, & Iericho.

Cumque appropinquaſſent Bethel, egreſſi ſunt eis obuiam filij prophetarum, qui cum eos domi ſolita charitate accepiſſent, dixerunt Eliſæo, Eliam eodem die à Domino ablatum iri. Qui reſpondit *Et ego noui, ſilete*, ne præ vobis feratis vos hoc ſcire. Cumque inde abiturus eſſet, neque perſuaderet Eliſæo, vt ſubſiſteret in Bethel, venerunt ambo Ierichuntem, vbi erat aliud cœnobium prophetarum; neque enim Ioſue maledixerat ei qui habitaret, ſed qui ædificaret Iericho. Cumque eadem in Iericho, quæ in Bethel, & in Galgalis contigiſſent, dixit iterum Elias Eliſæo, *Sede hic, quia miſit me Deus vſque ad Iordanem*, & cum idem reſponſum accepiſſet, ierunt ambo pariter, & 50 viri de filiis prophetarum ſecuti ſunt eos, & quidem præter vtriuſque voluntatem; cuius rei ſignum eſt, quòd ſteterunt à longe, deſiderio videndi finem. Illi autem ambo ad ripá Iordanis ſubſiſtebant. Cumque nec pons vllus eſſet fluuio impoſitus, neque vadum occurreret, neque nauicula vlla appareret qua traijcerent, tulit Elias pallium ſuum, & inuoluit in formam oblongam & rotundam, aptam ad percutiendum.

Venit Iordanem.

V. Quem aperit mirabiliter. 4. Reg. 2. 8.

Et percuſſit aquas, quæ diuiſæ ſunt in vtramque partem, & tranſierunt ambo per ſiccum. Geminum apparet miraculum, primum diuiſi Iordanis, conſiſtentibus aquis, quæ ex ſuperiori parte ſeptentrionali fluebant, & aliis ad meridiem cito decurrentibus; alterum in fundo fluuij lutulento ſtatim exſiccando. Etſi autem Elias non legitur hoc loco Dominum oraſſe ad impetrandum hoc prodigium, id tamen factum fuiſſe intelligendum eſt. Non enim in Elia vis erat vlla faciendi miracula, nedū in eius pallio, niſi moralis: autore ſcilicet natura ſupra naturæ vires operante, ad preces amici ſui. In cuius rei ſignum mox in reditu, ad primam pallij percuſſionem non eſt diuiſum flumen, niſi poſt inuocatum Deum Eliæ. Cumque tranſiſſent, non ſine ſtupore renouati à tot annis in Iordane miraculi, Elias dixit ad Eliſæum, *poſtula quod vis vt faciam tibi, antequam tollar à te*, in monimentum amicitiæ, & auxilium impoſiti oneris bene adminiſtrandi: par enim eſt patres filiis ſuis theſaurizare.

Oratione tacitâ.

Dat optionē Eliſæo. A. M. 2. 84. 555.

3119.

VI. Qui petit ſpiritum duplo maiorem. n. 22. 23. & ſeqq.

Dixitque Eliſæus, obſecro vt fiat in me duplex ſpiritus tuus; qua oratione non petiit duas partes, & quaſi beſſem ſpiritus eius, vt quidam hebraizantes putant, neque gratiam duplicem, prophetiæ videlicet ac miraculorum Eliæ parem, ſed gratiam duplo maiorem ea, quæ in præceptore reſidebat, vt in Annalibus oſtenſum eſt pluribus. Et ſane Eliæ reſponſio, quæ habet, rem difficilem ab Eliſæo poſtulatam, minus quadrat expoſitioni de parte ſpiritus, quam ſecundæ de toto ſpiritu; maximè autem tertiæ de eo duplicando conuenit. Nam portio illa poterat communis eſſe multis prophetarum filiis, qui iam dono prophetiæ donati erant; quippe quibus Eliæ tranſlatio reuelata fuerat. Gratiam autem obtinere Eliæ parem, quo nemo par ab ipſo Moſe repertus fuerat in terris, valde difficile. Nam prioribus ſeculis, nemo fuerat qui arbitratu ſuo cœlum clauderet & aperiret, & aquas inde flammaſque deduceret; nemo qui mortuos excitaret: at longe difficillimum fuit duplo maiorem ſpiritum obtinere. Itaque non vnum, ſed duos mortuos ſuſcitauit Eliſæus; nec triennij cum dimidio, ſed ſeptennij famem, peccatorum vindicem induxit in terras, aliáque ſimiliter.

VII. Quem ſub conditione promittit.

Merito igitur dubitauit Elias, tantamne gratiam Dominus concedere vellet Eliſæo; eo tamen inſpirante ſub conditione promiſit, *ſi me videris*, inquit, *quando tollar à te*, nam ipſe Elias totus extra ſe poſitus, eum viciſſim obſeruare non potuit. *Cumque pergerent, & incedentes ſermocinarentur, currus igneus, & equi ignei diuiſerunt inter vtrumque*. Nubes videlicet rutilans in quandam ſoliditatem addenſata, & quaſi meteorum quoddam in ſpeciem currus, & equorum igneorum efformata ſuper terram decurrere videbatur verſus vtrumque prophetam; & inter vtrumque pertranſiens alterum ab altero ſeparauit; & raptus eſt Elias ab Angelo ad currum igneum, vbi conſedit; ſtatimque conſurgens ventus vehemens, equos paulatim ac currum è terra extulit, donec ab oculis ſpectantis & inclamantis Eliſæi ſubducerentur: qui clamor valedicentis fuit, ac teſtantis ſe Eliam abeuntem videre, ideóque voti compotem fieri oportere: itáque factum non immerito credi poteſt.

Elias aufertur in curru igneo.

VIII. Nec vltra comparet.

Ad eum clamorem nihil reſpondit Elias, ac ne eum quidem vidit amplius Eliſæus, vt qui ad humanæ vitæ conſuetudinem non redierit: ſimulque quaſi lugens ſuam ſuorumque iacturam atque ſolitudinem, *apprehendit veſtimenta ſua, & more lugentium ſcidit illa in duas partes*. Abiit ergo Elias ex hominibus, & per turbinem aſcendit in cœlum, mortis quodammodo, quamuis ea nondum deuicta, triumphator, hac vna re vel maxime commendabilis, quod rebus geſtis & multiplici virtutum genere Chriſti Domini egregius typus fuit. Eius enim cum Chriſto ſimilitudinem, qualis eſt bene depictæ imaginis, ad ſpirantem ac viuam, plerique ſanctorum Patrum, in primiſque ſanctus Cyprianus & Auguſtinus agnouere, ſcriptiſque prodidere: quorum ſapientiam atque inſtitutum, non indiligenter opinor, in Annalibus noſtris æmulati ſumus. Addidimus quoque in ſanctiſſimum hunc atque antiquiſſimum religioſorum patriarcham Elogium, quaſi vitæ epitomen, quæ pius Lector, vt arbitror, non inutiliter conſulet.

Typus Chriſti fuit.

Tranſlatus annis ante Chriſtum 914. adde inde 1634?

2548.

IX. Eliſæus cū Eliæ pallio redit ad ſuos.

Nos interim ad Eliſæum regrediamur, qui factus ſpectator tranſlationis, & quaſi triumphi præceptoris ſui, noua erga multiplicem familiam ſibi commiſſam ſollicitudine incitatus, ad ipſam regreditur cum pallio, quod Eliæ in

currum aſcendenti diuina Prouidentia ceciderat, vt tam Eliſæo, quam cæteris Eliæ diſcipulis innoteſceret ipſum in officio, ſicut in pallio prophetali, ſucceſſiſſe, ſibique miraculorum factam eſſe poteſtatem, vt qui pallium adeptus eſſet, quo proximè Elias inſigne miraculum ediderat. Recordatus etiam eſt vocationis ſuæ, quam eiuſdem pallij iniectione, pridem acceperat. Hoc ergo pallium, magni theſauri ac muneris inſtar, cum iuſta veneratione complexus, venit ad Iordanem, & proximi prodigij memor, *percuſſit aquas, & non ſunt diuiſæ*, non vtique propter eius diffidentiam, alioquiue ſecunda quidem percuſſione diuiſiſſet. *Qui enim hæſitat*, ait Iacobus, *non exiſtimet quod accipiat aliquid à Domino*. Sed, vt ait Toſtatus, ne nouus propheta ſpiritu prophetico recens accepto, cupiam vanitati & inani lætitiæ ſuccumberet, ſi illico fluuius ſcinderetur; ſed vt ad Deum oratione recurreret, Eliæ merita imploraret, quibus id miraculum tribueret.

Secunda percuſſione Iordanem aperit, & cur.

X
Recipitur à filiis prophetarum vt pater ac magiſter.

Nec minus propterea apud ſuos autoritate aut virtutis opinione valuit. Honoratur enim ac ſuſcipitur primo à filiis illis prophetarum, qui eos à longe ſecuti fuerant, quique ex editiore aliquo loco prope Iericho, miraculum aſpexerunt, dixeruntque, requieuiſſe ſpiritum Eliæ ſuper Eliſæum. *Et venientes in occurſum eius, adorauerunt eum proni in terram.* Magna quippe illi viro veneratio debebatur, qui tanti a Deo miraculi poteſtatem accepiſſet, & quem ſuum ipſi ſuperiorem, & ſpiritalem patrem agnoſcerent, in eius pallio, qui prius eodem officio fungebatur. Sed & putarunt ſui eſſe officij eundem perquirere; quod cum ab Eliſæo extorſiſſent irrito labore poſt triduum domum redierunt in Iericho, vbi tantiſper ſubſtiterat Eliſæus. Permiſerat autem inquiſitionem, ne illi forte ſuſpicarentur, Eliſæum, ambitione tactum, nolle Eliam ad ſuos reuerti.

Qui fruſtra triduo Eliam quærunt.

XI.
Interim ſanat aquas Iericho. c. 19.

Triduo vero illo, dum ſuos, qui ibi habitabant prophetas, ac religioſos conſolatur, atque exhortatur ad perfectionem (Nam hoc decimo nono Ioſaphati anno Eliſæum cœpiſſe paſcere Iſraelem, vſque ad decimum annum Ioas ſcribunt Hebræi in Seder Olam) Ierichuntini ciues videntes eum Eliæ ſucceſſiſſe, & gratia miraculorum præditum, eum rogarunt, vt qui tantum miraculum in aquis fecerat, beneficum ſe, in ſanandis ipſorum aquis, præberet. Erant enim in eo oppido quædam aquæ amaræ, & propterea terra circumpoſita ſterilis, neque enim ſterilitas, de qua conqueruntur, de toto Ierichuntino agro accipienda eſt, cuius habitationem ipſimet optimam fatentur, ſed de ea terræ parte, quæ id vitium, ex aqua noxia præterfluente qua imbuebatur, contrahebat. Optatam ergo ſalubritatem, iniecto in fontem ſale, aquis in perpetuum confert, eaſque etiam meliores reddit, ſimulque ſterilitatem à terra depellit.

XII
Illuditur à pueris.

Aſcendit autem Eliſæus ex Iericho, quæ erat in campeſtribus, in oppidum Bethel, *cumque aſcenderet per viam, pueri parui egreſſi ſunt de ciuitate, & illudebant ei, dicentes. Aſcende calue, Aſcende calue.* Erant pueri iſti, quamuis parui, doli ac malitiæ capaces, qui putarent caluitium eſſe aliquid exprobrabile: pleroſque certe illud ſibi pudori ducere indicio eſt, quod pileolo, aut ementita cæſarie illud obtegant. Puerili quoq; petulantia offenſus eſt Eliſæus, *& maledixit eis in nomine Domini*, id eſt inuocato Dei nomine, pueris à Deo punitionem expetiit, quæ in parentes, qui iſtiuſmodi licentiam patiebantur in pueris, redundaret. Neque abfuit ab hac petitione diuina inſpiratio; quoniam Deus contemptum ſui, in propheta ſuo volebat vlciſci. *Ergo egreſſi ſunt duo vrſi de ſaltu*, qui facto celeriter modo in hos, modo in illos impetu, *lacerauerunt ex eis quadraginta duos pueros*. Sic docuit Dominus, quantum ſibi diſpliceat illata ſeruis ſuis contumelia, quamque eam ſeuerè aliquando in grandioribus vlturus ſit, quam tot puerulorum, leuitate magis quam malitia peccantium, terribili laceratione iudicauerit eſſe puniendam.

Qui ab vrſis lacerantur ſeuero Dei iudicio.

XIII.
Abit in Carmelū & Samariam.
4. Reg. 2. 25.

Abiit autem inde Eliſæus in montem Carmeli, locum ordinariæ habitationis ſuæ, ſuos, qui eum montem incolebant, viſitaturus, & de amiſſo Elia conſolaturus. In tranſitu autem hoſpitio Sunamitidis eſt vſus, vt ſequenti anno dicetur, *& inde reuerſus eſt in Samariam*, quo eum Spiritus Domini ducebat, vt imminenti contra Moabitas expeditioni adeſſet, & Hebræorum regibus opem ferret. Dum enim hæc fiunt, Ioramus rex Iſraelis, poſt duorum regum eodem anno funera, & iuſta parenti & fratri perſoluta, contra fœdifragum Moabitam arma quamprimum parat; regiſque Iudæ, & Idumæorum copias auxiliares corrogat. Quæ priuſquam à Scriptura narrentur, præmittit aliqua de moribus eius, quod licet idolis adhæſerit, Achabo tamen & Iezabele melior fuerit, vt qui ſtatuas Baalis, à patre introductas abſtulerit, quod difficillimum factu videtur fuiſſe, viuente adhuc Ieſabele. Id autem ei perſuaſum videatur à Ioſaphato, alioqui recuſante illi militare auxilium, vt qui nuper ob datum patri eius auxilium reprehenſus fuiſſet à propheta Iehu.

Ioramus parentibus melior.

2. Par. 19. 2.

XIV.
Vt ſuſtulerit Baal.

Eam ergo præbendi auxilij conditionem videtur Ioſaphatus obtuliſſe, ſi Ioramus idolum Baal è medio tolleret; ſperans ſe illum paulatim ad Dei cultum penitus traducturum. Eam conditionem cum Ioramus accepiſſet, factus eſt illi Ioſaphat armorum ſocius, cum ſtipendiario ſuo prorege Idumæorum. *Non enim erat tunc Rex conſtitutus in Edom*, qui tamen mox dicitur Rex. Accedebat quoque illa ratio ſuppetias afferendi Ioramo, à quo tributarius Moabita defecerat. Prudenter enim vidit Ioſaphatem hic ſuam agi; Si enim Moabita defectionem impunè tuliſſet, illico Idumæus Iudæ tributarius, eius exemplum ſecutus fuiſſet. Cum autem de via dubitatum eſſet, qua hoſtem adoriri placeret, vel tranſmiſſo ad Galgalam Iordane per tribum Ruben, quod erat iter expeditiſſimum, vel per Idumææ deſertum, hac potius ire placuit, vt ex itinere commilitonem acciperet Idumæum, & ſimul regno ſuo parceret; exercitus enim non pertranſeunt regionem innoxij. Denique vt ſic hoſti inſperati ſuperuenientes, eum facilius opprimerent.

Cur ei Ioſaphat opē tulerit.
3. Reg. 22. 48.

XV.
Siti laborat exercitus in deſerto.

Cum ergo ſeptiduo per deſertum itum eſſet & ſiti laboraret exercitus, de Domino Ioramus impie, ac ſtolidè queritur: nam huic neceſſitati prudenter ab eo prouiſum oportuit, nec decuit à Deo ſperare auxilium, & prouidentiam

ſingularem

ſingularem, hominem Deo inimicum, & vitulorum profanum cultorem. Ioſaphat autem cum cenſuiſſet conſulendum Deum, & didiciſſet adeſſe Eliſæum, qui nuper fundebat aquam ſuper manus Eliæ, tres cum reges adeunt, nec imperioſè vt Ochoſias accerſunt. Obiurgatur nihilominus Ioramus à propheta, & contemptim repellitur; in gratiam tamen Ioſaphati optimi principis, iuſſit pſaltem ad ſe adduci, qui aliquid ad Dei laudem ex pſalmis Dauidis caneret, *Cumque caneret pſaltes*, ſpiritu prophetico afflatus eſt Eliſæus, iuſſitque in arido torrente plurimas fieri foſſas, quas Dominus, ad potandum exercitum, mox repleturus eſſet aquis, inſuper & victoriam de Moabita daturus, tantam vt cunctis vrbibus cladem, regioni vaſtitatem eſſent illaturi.

Cui prouidet Eliſæus.

XVI. *Moabitæ occurrunt Hebræis.*

Ergo mane facto, hora matutini ſacrificij aquæ ad exercitũ defluunt, & foſſæ, ad eas excipiendas præparatæ, replẽtur aquis, & videlicet præſenti hominum ac iumentorum neceſſitati ſit ſatis. Interim Moabitæ audito aduentu hoſtium, ſe in regni finibus ad pugnam parant. Ibi cum vidiſſent aquas ſole aduerſo rutilantes, mutuam hoſtium cædem ſuſpicati ſunt; itaque ad eos confertim, nullo ordine, tanquam ad certam prædam, non ad pugnam, concurrerunt; quo faciliorem de ſe præbuere victoriam. Ab Hebræis enim cæſi ſunt, & late vaſtata regione, in vrbem regiam cuius erant muri lateritij, totum belli pondus incubuit. Itaque cincta eſt fundibulariis ciuitas, qui ſaxorum grandine propugnatores è muris deturbarent, dum ſui muros quaterent atque diruerent, perque ruinas in ciuitatem conferti irrumperent.

Vincuntur, vaſtantur, obſidẽtur.

XVII. *Rex filium deſperatione rerũ immolat.*

Quod cùm Moabita præuideret, aſſumptis ſecum ſeptingentis viris, facto impetu erumpere atque elabi conatus eſt, qua parte rex Idumæus obſidebat vrbem, ſed irrito conatu. Nam in vrbem repulſus, rem extremæ deſperationis aggreditur. Arripiens enim filium ſuum primogenitum, qui regnaturus erat pro eo, obtulit holocauſtum ſuper murum, ſiue ad extorquendum auxilium à diis ſuis, quibus talia ſacrificia grata erant, ſiue ad impetrandam ab Iſraëlitis commiſerationem. Propterea enim non ſeorſim in aliquo fano, ſed in muro, in oculis omnium eum iugulauit, atque incendit. Nec fruſtra, commiſeratione enim tacti, obſidionem ſoluerũt. Doluerunt videlicet ſe miſerum regem, ad huiuſmodi neceſſitatem ac deſperationem perpuliſſe, quaſi in ipſos pars aliqua tanti criminis redundaret: & ille viciſſim videretur ſatis graues luiſſe pœnas defectionis ſuæ, regni totius vaſtitate, & cæde primogeniti ſui. Itaque obſidione ſoluta, reuerſi ſunt in ſuam quiſque regionem.

Soluitur obſidio.

(∴)

ANNVS MVNDI 3140.

IOSAPHATI 20.

IORAMI ISRAELITÆ 2.

AMARIÆ 3. TEMPLI 118.

OPHRATANIS 17. Imperij Aſſyr. 1209.

ANTE CHRISTVM 913.

DVobus inſignibus Eliſæi miraculis nobilitatur hic annus, multiplicationis olei in gratiam pauperculæ viduæ, & depulſæ ſterilitatis ab honeſta matrona; cuius poſtea filium inſigniori etiam miraculo à mortuis excitauit. Hæc autem prodigia poſteriora eſſe bello Moabitico, cùm alia, tum ſeries ipſa ſacræ narrationis oſtendit: quæ ipſa requirit vt miraculum multiplicati olei, matronæ conceptum antecedat; ſic vt natiuitas pueri in tertium Iorami Iſraëlitæ annum cadat, ſeptimus autem peregrinationis matronæ in eiuſdem regis duodecimum vt explicatius habetur in Annalibus, & chronologia Scripturæ poſtulat. Nec ea multiplicatio prius ponenda fuit, vt ſit tempus aliquod, quo tẽpore pauperis viduæ vir Eliſæum, poſt tranſlationem Eliæ, frequentarit; vt non Eliæ, ſed Eliſæi ſeruus dicatur. Potuit autem didiciſſe mulier gratiam ab eo præſtitam Ierichuntinis, in eorum aquis ſanandis, & toti exercitui ſiti laboranti. Ergo ſperauit ab eo viro miſericordiam erga pauperem, ipſique addictam familiam ſuam, qui erga tot impios, ignotoſq;, beneficum ſe ac miſericordem præbuiſſet.

I. *Ratio tẽporis miraculorum Eliſæi.*

Hanc porro viduam fuiſſe vxorem Abdiæ procuratoris regij, Achabo regnante, plerique duce Ioſepho crediderunt, quos falli putamus, vt docemus in Annalibus. Hæc ergo vidua, non regij procuratoris, ſed prophetæ pauperis, & obærati, clamauit ad Eliſæum, opem poſtulans, ne filij ſui in ſeruitutem à creditore raperentur. Non tamen vt ſerui, aut mancipia fierent, amiſſa libertate, ſed famuli, & mercenarij, dum debita à parente contracta diſſoluerentur. Neque enim Hebræi ex lege vendebantur, niſi debitum ex delicto contractum eſſet. Cumque propheta intellexiſſet eam nonnihil olei habere apud ſe, quantulum ſufficeret vngendæ ſemel faciei, vel capiti; iubet illam plurima vaſa corrogare à vicinis, in eaque infundere oleum ex lecyto ſuo iugiter manante. Quod cum factum eſſet, quandiu vaſa vacua reperta ſunt: *Vade*, inquit propheta, *vende oleum, & redde creditori tuo* quod illi debetur, *Tu autem & filij tui viuite de reliquo*. Atque ita vno eodemque miraculo & iuſtitiæ, & miſericordiæ benigniſſimè prouiſum eſt.

II. *Circa viduam obæratam, eius oleo multiplicato.*

Abul. q. 5. in cap. 4. Regum.

Cum autem per Sunam de more tranſiret (quæ vrbs erat in tribu Iſſachar, quam adibat homo Dei, iter faciens de Carmelo in Iericho, aut Bethel, aut Galgala, inuiſens ſubiecta ſibi collegia prophetarum) inſignis quædam mulier tam probitate quam opibus, viro perſuaſit vt cœnaculum ſua ſupellectili inſtructum præpararent, quo virum Dei, illac ſæpius tranſeuntem, hoſpitio acciperent: quod vbi crebrius

III. *Circa matronã Sunamitem.*

factū eſſet, Eliſæus, pro ſuo gratitudinis ſtudio, mulierem accerſitam rogat, per famulum ſuum Gieſi, num qua re prophetæ opera, gratiáue egeat apud regem; quod cum illa negaret; Ne quæras, inquit Giezi, quid illa velit, cum filium non habeat, & vir eius ſit ſenex, ideoque ſpe prolis careat, niſi diuinitus ei opem feras. At propheta, Deo celeriter pro eius fœcunditate exorato, filium ei ſpondet, intra tempus quod conceptioni geſtationiq; neceſſarium eſt. Norat enim bis dare, qui cito dat.

IV. Cui obtinet filium à Deo.

Hic vehementer exhilarata mulier, & promiſſi auidior quam certior. *Noli quæſo*, inquit, *Domine mi, vir Dei, noli mentiri ancillæ tuæ.* Timebat enim ne non prophetice prædiceret, ſed eius exhilarandæ gratia filium ei polliceretur; cuius tamen confirmandæ cauſa promiſſionem ipſe per ſe, non per famulum ſuum pronunciarat. Nihilominus promiſſionis veritatem res ipſa docuit.

Naſcitur anno ſequenti.

Proximo enim anno, qui fuit Iſraëlitæ Iorami tertius, naſcitur infans Sunamiti, miraculo genitus, & maiori etiam miraculo deſtinatus. At filius Achabi, matris artibus ſuperſtitionis ſuæ tenax, ſpem Ioſaphati, & Eliſæi, & omnium bonorum eluſit. Ideóque mox cum Dominus, cum toto regno ſuo grauiſſima fame, aliiſque malis exercuit.

ANNVS MVNDI 3143.

IOSAPHATI 23. IORAMI ISR. 5.

AMARIÆ 6. TEMPLI 121.

OPHRATANIS 20. Imperij Aſſyr. 1212.

ANTE CHRISTVM 910.

I. Ioram Iudæus bis viuo patre nominatur rex.

Rationem temporis ſatis hoc anno impeditam, & accuratius in Annalibus explicatam, hic breuiter ſic expedio, Ioramus Ioſaphati filius bis viuo patre nominatus eſt rex, primum quidem cum is cum Achabo ad Syriacum bellum profectus eſt, qui & filium ſuum Ochoſiam, regem ſe abſente agere voluit, ita vt ambo proreges potius, quam reges dici poſſent: cum neuter rex depoſuiſſet regni adminiſtrationem. In eo bello Achabo mortuo Ochoſias verè & propriè rex fuit in Iſraële. At in Iuda reuerſus Ioſaphat regnum de more adminiſtrauit, Ioram filius eius quieuit. Quia tamen collata prius dignitas verbo ſublata non fuit, propterea & ſecundus illius annus in Scriptura memoratur. Quid eſt ergo quod 4. Reg. 8. dicitur filius Ioſaphati regnaſſe anno 5. Iorami filij Achabi, qui præſens annus eſt, quaſi nunc primum regnare cœperit? Nimirum Ioſaphatus cum iam annum vigeſimum tertium in regno ageret, cum regni collegam eſſe voluit, non proregem; ideóque ab hoc anno verius regni eius anni à Scriptura memorantur, diciturque annis octo regnaſſe, qui potuit dici regnaſſe quatuordecim. Collegam dixi, quia pater eius adhuc biennio regnauit: nam cum 25 annis regnaſſe ex ipſa Scriptura conſtat.

4. Reg. 1. 17. v. 16.

4. Reg. 8. 17. 2. Par. 21. 5. 3. Reg. 22. 42. & 2. Par. 20. 31.

II. Annus Sabbat. 80.

Hic porro annus, qui eſt ab ingreſſu in Chanaanitidem 560. idem eſt ſabbaticus ordine octogeſimus, quo anno bellum à Moabitis & Ammonitis contra Ioſaphatum conflatum eſt, quod 2. Paral. 20. fusè narratur, quod in hunc ipſum annum refert chronicon Hebræorum. Id à Moabitis videtur excitatum, quòd ante annos quatuor, cum Ioramo Iſraëlita militans, eos maxima clade, nihil ab eis læſus, affecerat, ideóque incredibili vindictæ cupiditate ardebant. Iis facile fuit Ammonitas habere commilitones, fœderatos ſemper & ſocios, & ab antiquo fratres. Tertij fuerunt Idumæi, authore Hieronymo, ipſáque Scriptura, quæ quos vocarat initio Ammonitas, mox oſtendit fuiſſe incolas montis Seir; qui ſub armis Ammonitarum latere cupiebant, metu Ioſaphati, cuius erant tributarij. Hi ſpe libertatis iniecta à Moabitis & Ammonitis, ſe eis adiunxere: & ex improuiſo inuaſere Ioſaphatum, vt illi ægrè ſubditorum arma contrahere, nedum externa auxilia implorare liceret. Congregati porro ſunt in regione Engaddi, iuxta Mare mortuum.

Bellum contra Ioſaphat, eius autores & cauſæ.

Seder Olam c. 17.

v. 10. 22. 43.

III. Ioſaphat cum ſuis ad Deum recurrunt.

Quæ cum Ioſaphato nunciata eſſent, timore perterritus, totum ſe contulit ad rogandum Deum, ſed & populo ſuo indixit ieiunium, ad quod acceſſit publica & communis oratio, ad nouum templi atrium, vbi rex tam ſuo, quam populi ſui nomine de inimicis ſuis queritur, opemque implorat. Nec fruſtra. Suſcitat enim Dominus Leuitam qui eum conſolatur, & de illis victoriam, ſe vno repugnante, promittit. Id vaticinium Rex populuſque vniuerſus grata atque humili adoratione exceperunt. *Cumque mane ſurrexiſſent, egreſſi ſunt* obuiam hoſti *per deſertum Thecue*, quod duobus milliaribus diſtat à Bethleem orientem verſus; ibique rurſum Ioſaphat ſuos monet, de ſuſcitanda in Deum fiducia, & in fronte exercitus conſtituit cantores, qui *voce conſona dicerent*, *Confitemini Domino, quoniam in æternum miſericordia eius* ex Pſal. 135. aut 105.

IV. Hoſtes ſe ipſi conficiunt.

Cumque cœpiſſent Leuitæ *laudes canere*, & ſacerdotes perſonare tubis, vt ait Ioſephus, cum longius adhuc abeſſet hoſtis, cœpit Dominus pugnare pro eis. Nam *vertit inſidias eorum in ſemetipſos, & percuſſi ſunt.* Id quomodo contigerit, in tanta Scripturæ breuitate, difficile eſt intelligere. Apparet eos, audito Ioſaphati aduentu, idoneo in loco ei ſtruxiſſe inſidias, in quas alij de eodem hoſtili exercitu temerè illapſi, creditique hoſtes pugnatum eſt; dumque alij aliis vtrinque ſuperueniunt, non prius pugnare deſtiterunt, quam Idumæi profligati ceciderunt. Ammonitæ enim & Moabitæ aduerſus eos inſurrexerunt, rati fortaſſe eos fauere Ioſaphato, *& deleuerunt eos. Cumque hoc opere perpetraſſent, etiam in ſemetipſos verſi*, rixa aliqua temerè ſuborta, *mutuis concidere vulneribus.* Atque ita priuſquam ventum eſſet ad manus, debellatum eſt. Qua re ex colle aliquo à Iudæis cognita, venerunt ad detrahenda ſpolia mortuorum, cæteramque prædam, quam vix triduo auferre potuerunt.

V. Filius Sunamitis moritur.

Hæc dum agerentur in regno Iudæ, Eliſæus in Iſraële mirabilia faciebat. Cum enim creuiſſet filius Sunamitis, tertiumque annum ageret, delatus eſt ad patrem, qui cum meſſoribus erat in agro, vbi feruenti ſolis radio tactus, male habere cœpit, & delatus ad matrem, pro ſuo in vnigenitum amore, poſuit eum ſuper genua

ſua, vſque ad meridiem & mortuus eſt. Infuditque illico Dominus in eius animum ſpem reſurrectionis opera Eliſæi. Ad quam aditura, puerulum mortuum collocat ſuper lectulum viri Dei. Et diſſimulata morte ne ſenex de morte vnigeniti nimiũ affligeretur, petit ab eo commeatum excurrendi cum famulo & aſina vſque ad Carmelum. Quo impetrato, profecta eſt ad virum Dei. Quam cum appropinquantem vidiſſet ex colle vir Dei, cauſæ ignarus miſit famulum in occurſum eius, ſciſcitatũ an recte ageretur circa ſe, aut circa virum ſuum, aut filium; quæ verita ne dimitteretur ex via, cum ironia reſpondit: *Recte*. Et venit ad montem, & ſe ad pedes viri Dei abiecit: quam cum Giezi amouere vellet, *dimitte illam* inquit propheta, *anima enim eius in amaritudine eſt*; eamque ex ipſo vultu colligebat, quam illa vltra non componebat ad hilaritatem, ſed ad mœrorem & luctum, conciliandæ miſericordiæ cauſa.

Quæ adit Eliſæum.

VI. Et apud eũ lamentatur.

Cum autem negaret propheta rem ſibi diuinitus reuelatam, mulier quæ adhuc tacita iacebat ad eius pedes, & lacrymis, ſingultibuſque loquebatur, calamitatem ſuam, abrupta oratione prodidit: *Nunquid* ait, *petiui filium à Domino meo? Nunquid non dixi tibi ne illudas me?* Quaſi dicat, ſatius fuiſſet non genuiſſe filium, quam eo tam breui tempore priuari. Sperauiſſe ſe beneficium vltro oblatum & conceſſum, conſtantius ac diuturnius fore. Illuſam ſe in expectatione ſua, & vna cum filio ſuo, omnia ſibi gaudia, omnia deſideria concidiſſe. Hac propheta miſeratione commotus erga hoſpitem ſuam iubet famulum ſuum Giezi celeriter abire cum baculo ſuo, & imponere ſuper corpus mortui, ſi forte velit Dominus vti eo inſtrumento ad miraculum, vt olim virga Moſis, & nuper Eliæ pallio in aperiendo Iordane, cupiens id prodigium non ſibi aut famulo ſuo, ſed vni Deo tribui. Ergo Giezi celeriter antecedit. At mulier prophetam exorat, vt veniat ſecum ante reditum famuli: cui redeunti occurrunt, diſcuntque non ſurrexiſſe puerum, neque vlla vitæ argumenta præbuiſſe.

VII. Ceremoniæ prophetæ in ſuſcitatione pueri. 3. Reg. 17. 20.

Itaque Sunam vſque progrediuntur, & ingreſſus eſt Propheta in cœnaculum ſuum, in quo puer iacebat mortuus ſuper lectum eius: clauſitque oſtium ſuper ſe, & ſuper puerum, vt poſſet remotis arbitris puero incubare, & calefacere corpus eius. Ordo rei geſtæ hic fuit. Primum preces ad Deum fudit impetrandi cauſa miraculi, vt Elias in negotio ſimillimo. Secundo aſcendit ſuper lectum, in quo iacebat puer, & incubuit ſuper eum, donec calefieret caro mortua à viuente. Id autem conſecutus eſt ponendo os ſuum ſuper os eius, atque inſpirando, vt habent Septuag. & oculos ſuos ſuper oculos eius, & manus ſuas ſuper manus eius. Vtique non ſimul, ſed alternatim, nam membra non congruiſſent. Tertio cum ſatis diu procubuiſſet ſuper mortuum, adeo vt calefieret cadauer, deſcendit è lecto, & inambulauit per cubiculum, Deum orans pro ſuſcitatione pueri. Et vno atque altero ſpatio confecto, rurſum aſcendit ad lectum, iterumque puero incubuit vt prius: idem ſæpius facturus, donec puer aliqua vitæ ſigna ederet, ad quæ calefactio diſponebat.

VIII.

Deus autem qui iuxta arcana prouidentiæ ſuæ conſilia modo celerius, modo tardius exaudiebat ſeruorum ſuorum preces, Eliſæum ad ſecundam orationem exaudiuit; qui Eliam pro Sarephtanæ viduæ filio, vſque ad tertiam orationem, voti compotem non fecit. Ait autem Abulenſis vtrumque in miraculis quæ publicè in fidei confirmationem faciebant, illico exauditum fuiſſe, ne populi fides infirmior vacillaret; priuatim autem vbi aberat in periculum, Deum, vt humiliores & ferventiores ad orandum redderet ſeruos ſuos, non ſtatim eos voti compotes feciſſe. *Et oſcitauit*, ſiue ſternutauit, vt alij ex Hebræo vertunt, quidam, ſingultiuit *puer ſepties, aperuitque oculos*. Quæ recuperatæ vitæ ſigna minimè vacant myſteriis; ſed ea perſequi, alterius eſt otij, & inſtituti. Vbi autem ſe exauditum vidit propheta, puerumque viuere, gratias, vt par erat, egit Deo, puerumque reddidit matri ſuæ; & ne ibi laudes ſuas, & gratiarum actiones audiret, muliere de imminenti ſeptem annorum fame præmonita, *reuerſus eſt* ad cœnobium ſuum *in Galgala*, Iordanem verſus.

Cur Deus tardius celeriúſue exaudiret 3. Reg. 17. 21 9. 5. ſuper c. 4.

IX. Reuerſuſne ſit Eliſæus in Galgala, an in Carmelum.

At quomodo dicitur Eliſæus reuerſus in Galgala, & non potius in Carmelum, vnde fuerat euocatus? Apparet inter excitationem pueri, & monitionem mulieri factam de imminenti fame, tempus aliquod, vnius fortaſſe vel alterius menſis, interceſſiſſe, intra quod vir eius ſenex mortuus fuerit. Si enim ille vixiſſet, viro, qui familiam regebat, non mulieri dixiſſet, vt peregrè proficiſceretur cum vxore ſua, & filio. Ergo Eliſæus excitato puero redit ſtatim ad dilectum ſibi Carmelum. Et poſt vnum alterumue menſem; Suna tranſiens, inuenit patremfamilias defunctum: ideóque Sunamitidem monuit de peregrinatione ſuſcipienda, ad famem, quæ incipiebat declinandam; ab illa autem admonitione reuerſus eſt in Galgala. Fames autem ipſa ſequenti anno initium habuit, ad quem hæc admonitio referri poteſt.

X. Mors Homeri poëtæ. c. 51. n. 34.35.39:

Cadit in hunc annum, qui eſt 271 ab excisa Troia, Mors Homeri, qui idem eſt 160 ante Vrbem conditam, vt tradit Solinus, quæ duæ annorum periodi conficiunt 432 annos, quos Halicarnaſſenſis inter caſum Troiæ & Romæ ortum numerat. Qua tota de re vide Annales noſtros cum ſcholis in hunc locum, vbi reperies ex Herodoto mortis Homericæ rationem. Annus porro 160 ab exciſa Troia, fuit natalis Homeri. Vixit enim centum & quatuor annos.

ANNVS MVNDI 3144.

IOSAPHATI 24. IORAMI ISR. 6.

AMARIÆ 7. TEMPLI 122.

OPHRATAN. 21. Imperij Aſſyrior. 1213.

ANTE CHRISTVM 909.

I. Primus annus famis,

IOrami regis Iſraelitarum annus 6 primus fuit ſeptennij famis ab Eliſæo prænunciatæ,

qua Deus & regis & populi Iſraelitici peccata, & maxime continentem Idololatriam, vel emẽdare voluit vel punire. Nam fames hæc non videtur vltra regnum decem tribuum progreſſa, nec Iudæam, neque Paleſtinam attigiſſe, vbi diu peregrinata eſt mulier. Idque innuit propheta cum ait Deum vocaſſe famem, eamque eſſe venturam ſuper terram: vt intelligatur præter naturæ ordinem in peccatores iſtos immiſſa: ex Sunamitis enim hiſtoria intelligi poteſt, terram parcè quidem, & malignè fruges protuliſſe, nonnullas tamen produxiſſe. Alioqui rex poſt ſeptennium non iuſſiſſet reddi Sunamiti vniuerſos reditus agrorum, à die qua mulier reliquerat terram, vſque ad illud tempus. Quoniam vero non conſtat quoto famis huius anno contigerit geminum illud miraculum, quod mox ab excitato puero Sunamitis narratur, Scripturæ ordine ſeruato, vtrumque ad hunc annum, & famis huius initia, referemus.

4 Reg. 8. 2. Cuiuſmodi ea fuerit.

4. Reg. 4. 38.

II. Eliſæus in Galgalis edit miraculum.

Cum ergo inualeſceret fames, Eliſæus profectus eſt in Galgala, vbi agitabat familia vna diſcipulorum eius, vt eos inuiſeret vt magiſter & ſuper communi malo famis conſolaretur vt pater: aut vt eis leuamentum aliquod afferret, vt propheta, & vir Dei, à quo apparet eum ad hoc iter incitatum. Cum ergo mandaſſet vni de diſcipulis ſuis, vt herbas in agro colligeret, in offam filiis prophetarum, iam enim hortenſes defecerant: iſque inuenit quaſi vitem ſylueſtrem, & in ea cucurbitas agreſtes, quas vocant colocynthidas, quas cum concidiſſet & miſiſſet in ollam ratus eſſe cucurbitas, & poſt coctionem infudiſſet ſociis, tantam ſenſerunt omnes guſtando amaritudinem, vt clamarent omnes *mors in olla vir Dei*, quaſi venenum iniectum eſſet in lebetem. Hic propheta miſſa in ollam farinula, ſummam amaritudinem ingenti miraculo abſterſit. Vix enim magna farinæ vis paululum colocynthidis, quam ob amaritudinem fel terræ appellant, emendare potuiſſet; nedum quantum paratum erat centum viris.

Circa agreſtes cucurbitas.

III. Et multiplicatis panibus.

Acceſſit & aliud miraculum. Quidam enim vir tulit ad virum Dei panes primitiarum hordeaceos numero viginti, & frumentum nouum in pera. Non multum fuit frumentum, quod in pera ferri poterat. Acceptum munus Eliſæus in communem impendit vſum; erat enim illis menſa communis, vt religioſis viris. Cumque miniſter miraretur tantulum cibi apponi centum viris, iuſſit nihilominus propheta illis apponi: qui comederunt omnes, & ſaturati ſunt, & Domino multiplicante, reliquiæ ſuper fuerunt, in perſpicuam figuram miraculi tanto poſt à Chriſto Domino ſemel iterumque perpetrati. Hinc autem apparet Eliſæi, cæterorumque prophetarum paupertas, & quidem vltrò ſuſcepta, vt ex Theodoreto in Annalibus oſtendimus.

Mat. 8. Ioan. 6.

q. 19. in 4. Reg.

(∴)

ANNVS·MVNDI 3145.

IOSAPHATI 25. & vlt.

IORAMI ISRAELITÆ 7.

AMARIÆ 8. TEMPLI 123.

OPHRATANIS 22. Imperij Aſſyr. 1214.

ANTE CHRISTVM 908.

I. Secundus annus famis, & mors Ioſaphati. *3. Reg. 22. 42. & 2. Par. 20. 31.* Laus eiuſdem.

SEcundo Iſraeliticæ famis anno mortuus eſt Ioſaphat rex Iuda. Hic eſt enim vigeſimus quintus regni eius, & ætatis ſexageſimus. Nam 35 erat annorum, ait Scriptura, cũ regnare cœpiſſet, & 25 annis regnauit in Ieruſalem. Fuit is in clariſſimis ac laudatiſſimis Chriſti Domini progenitoribus regibus Iuda, cuius pro pietate ac religione zelus à Scriptura celebratur. Qua in re etiam patrem ſuum Aſam, virum quoque valde egredium, & à ſordibus idolorum immunem, ſuperauit; vt qui fiduciam aſſumpſit pro Domino, ad excelſa ſuperſtitioni dicata demolienda, qui reliquias effœminatorum eraſit, & populum ſuum vniuerſum in diuina lege erudiendum curauit. Itaque Deus illum diuitiis & gloria inclytum reddidit, bello fortem ac fœlicem; adeo vt in eius gratiam, hoſtium in ſeipſos arma conuerteret. Numeroſa quoque prole fortunatum diceremus, ſi ea quoque fortunata fuiſſet, nec habuiſſet bonus princeps primogenitum, qui cum fratribus inſtar patris eſſe debuiſſet, eis inſtar tyranni ac tortoris fuit.

II. Ratio temporis.

Cæterum quæ deinceps in Scriptura ponitur hiſtoria Naamanis Syri ad vltimum Iorami annum pertinet, vt ſuo loco docebimus. Cætera Eliſæi miracula nullam ſuggerunt notam, ex qua certum annum, quo facta fuerunt, conijcere poſſimus. Nam quæcunque ad Eliſæum pertinent, continenti ſerie Scriptura pertexuit. Apparet tamen intra ſeptennium famis contigiſſe, quæ c. ſexto & ſeptimo continentur, Nam octauum famem iam finitam ponit, ſicut & quintum quod eſt de Naamane Syro. Huc ergo pertinet prodigium ferri aquæ innatantis. Nam vt obſeruauit Abul. frequentia illa prophetarum, quæ hoc tempore confluebat ad Eliſæum, & anguſtam reddebat habitationem, index eſt egeſtatis, qua ſæuiente religioſi ad Eliſæum, tanquam communem parentem vndique conuolabant, vt ab eo vel diuina ſubſidia, per miracula; vel humana, per eximiam eius apud omnes gratiam, conſequerentur, & promiſſam Deo paupertatem facilius ferrent. Vide quæ in Annal. ex Hieron. Theodoreto & Ioanne Patriarcha retulimus.

n. 5. & 6.

III. Eliſæus ad Iordanem. *l. 4. c. 6. n. 2. & c.*

Apparet autem nunc quoque habitaſſe Eliſæum in Galgalis, vbi duo illa miracula ediderat, ſublatæ amaritudinis, & multiplicatorum panum, neque enim aliò profectus legitur. Ibi ergo *filij prophetarum dixerunt ad Eliſæum. Ecce locus in quo habitamus coram te anguſtus eſt nobis. Eamus vſque Iordanem, & tollant ſinguli de ſylua materias ſingulas.* In Hebræo & Græco eſt vnus quiſque *tignum vnum, vt ædificemus nobis ibi locum ad habitandum.* Nolunt

ſua dilatare tuguria, ſed nouæ ad Iordanem coloniæ parare domicilium, vt reliqui in Galgalis, in Iericho, in Bethel laxius habitarent. Profectionem non permittit modo propheta, ſed rogatus proficiſcitur cum eis, ſiue ad deſignandas illis colonias, eaſque benedicendas, ſiue ad animandos præſentia ſua operarios ad laborem. Accidit autem dum vnus eorum materiam ſuccideret, vt ſecuris de manubrio fugiens demergeretur. Quam iacturam cum is lamentaretur, quod ſecurim mutuo accepiſſet, nec haberet vnde Domino faceret ſatis,

IV. Securis ex aquis enatat.

Miſericordia motus homo Dei, indicato ſibi loco vbi ceciderat ferrum, præcidit ipſemet lignum, aptauitque vt eſſet manubrium, & proiecit in aquam. Ex quo geminum conſecutum eſt miraculum; alterum quod manubrium rectà incidit in foramen ferri, eoque ſponte ſe induit; alterum quod manubrium fecit natare ferrum. Vnde Tertullianus lib. 3. contra Marcionem:

Demerſam fluuio releuauit virga ſecurim.

An ope Angeli.

Itaque vtrumque præter naturam accidit, vt & quod leue erat mergeretur, & quod erat graue, aquis innataret. Potuit tamen res tota, ſine alio miraculo, vnius Angeli miniſterio perfici, qui proiectum lignum apprehenderit, in fundum detulerit, ferro inſeruerit, in altum euexerit, & ſecurim ibi fluitantem ſuſtentarit, dum eam lignator acciperet. Eoque modo rem contigiſſe putat Abulenſis, *In hunc loc.* vtique admodum probabiliter.

V. Eliſæus ſæpius patefacit Syrorum conſilia. *Achabi 18. & 19.*

Sequitur alterum Eliſæi miraculum, quod in occultorum reuelatione conſiſtit. Cum enim Syri infeſto eſſent animo in Iſraelitis, à quibus magnis fuerant affecti cladibus, ante annos decem, & ingenti cum dedecore ſupplices Achabo facti, hoc dedecus & illam cladem obliterare cupientes, Rex eorum Benadab, cum aulicis ſuis, concilium iniit de inſidiis certis in locis collocandis, vt illic ex inſperato Iſraelitas inuaderent, initi inter ſe fœderis immemores. Miſit itaque vir Dei, qui diuinitus de hoc Syrorum conſilio edoctus fuerat, ad regem Iſrael nuncium, qui moneret ne temerè talem adiret locum, quia deliberatum erat Syris ibi inſidias ſtruere. Quo cognito Ioram locum occupauit prior, & diſpoſitis ibi militibus eum conſeruauit ſibi, idque ſæpius. Ex quo intelligi poteſt id non tantum hoc anno factum, ſed forte etiam præterito, & ſequenti, quo Syrorum conatum ad comprehendendum Eliſæum referemus.

ANNVS MVNDI 3146.

IORAMI IVD. 4. IORAM. ISR. 8.

AMARIÆ Pont. 9. TEMPLI 124.

OPHRATANIS 23. Imperij Aſſyr. 1215.

ANTE CHRISTVM 907.

I. Tertius annus famis. *2. Par. 21.*

TErtius eſt hic annus famis apud Iſraelitas, quo primum anno Ioramus, defuncto patre Ioſaphato, regnauit Hieroſolymis, qui triſtis Iudæis, ac luctuoſus illuxit. *Surrexit* enim *Ioram*, ait Scriptura, *ſuper regnum patris ſui, cumque ſe confirmaſſet, occidit omnes fratres ſuos gladio.* Confirmauit ſibi regnum: dum eos ſibi muneribus aut promiſſis deuinxit, qui ei poterant negotium facere. Oportuit enim illum prouidere, ne perpetrando id facinus, quod moliebatur, totum regnum turbaretur, & ab ipſo deficeret. Neque ſex fratrum cædibus contentus, occidit etiam *quoſdam de principibus Iſrael*, id eſt Iuda. Nam Iudæi erant quoque filij Iſrael, ſiue Iacobi. Et illos quidem interfecit, quia ſolus ſine timore regnare cupiebat. Meticuloſa eſt enim & ſuſpicax ambitio, & qui iam cum patre diu regnarat, ſociorum regni pertæſus, non ſibi videbatur rex, dum fratres, quaſi æmulos imperij, apud ſe haberet. Principes vero de media ſuſtulit, quia fratrum credebat amicos; & mortis eorum vindices formidabat. Sed non impunè tulit tantum facinus. Nam & regnum Idumæorum breui amiſit; & poſt annum ſequentem, grauiſſima ægritudine biennio vexatus, extinctus amiſit & ſuum.

Ioram interficit fratres, & eorum amicos.

II. Rex Syriæ Eliſæum capere conatur.

Hæc dum Ieroſolymis aguntur, conturbatum eſt cor regis Syriæ, eò quod ſua de ſtruendis inſidiis conſilia, regi Iſraelitarum innoteſcerent; cumque non poſſet caſui aut fortunæ tribuere illam præueniendarum inſidiarum cõſtantiam, eam ſuorum proditioni aſcribebat. At illi contra regem ſuum edocent, opera Eliſæi patefieri conſilia ſua, quamtumuis arcana, Ioramo regi. Tum Syrus, *Ite* inquit, *& videte vbi ſit, vt mittam* validam armatorum manum, *& capiam eum.* Inſipienter, qui non cogitaret æquè poſſe diuinitus prophetæ innoteſcere inſidias ſibi paratas, ac regi, eaſque irritas reddere, atque inanes. Ierunt ergo Syri iuſſu regis: & tam domi, quam in regno Iſraelis diſſimulanter ſciſcitati ſunt vbi eſſet Eliſæus: & re ſatis explorata, reuerſi nunciarunt eum eſſe in Dothain, oppido tribus Zabulon, vt placet Adrichomio, aut potius, vt aliis, in tribu Manaſſe; oportet enim eam fuiſſe vicinam Samariæ, quò Eliſæus Syros, ſine cibo & fraudis ſuſpicione duxit.

III. Eóque mittit militarem manum.

Miſit ergo Rex Benadad illus equos & currus & robur exercitus, nocte, vt improuiſi ciuitatem præſidio deſtitutam vallarent, & ciues ſupremæ cladis metu, ad deditionem prophetæ compellerent. Quo ſpectaculo cum famulus prophetæ vehementer territus fuiſſet, & ad prophetam cum clamore confugiſſet, eo rogante aperuit ei Dominus oculos, & vidit montem plenum curribus, & equis igneis, cum ſuis videlicet equitibus, & militibus ad pugnam pro Eliſæo expeditis. Erant autem angeli, qui aërem addenſatum ita efformarant, & igneum colorem adiecerant. Quamquam non erant illi contra Syros pugnaturi, & ſi fuiſſent pugnaturi, vnus aliquis eorum ſufficiebat ad multo plures aut perdendos, aut aſpectu terrifico vertendos in fugam; ſed totus hic apparatus angelorum eò tantum ſpectabat, vt famulo iſti, ad prophetæ preces, eriperetur metus. Vſque adeo verè de diuina bonitate dictum eſt, *voluntatem timentium ſe faciet, & deprecationem eorum exaudiet.*

Angelorũ pro Eliſæo præſidium.

2. Pſal. 144. 19.

IV. Syri qua excitate perculſi 4. Reg. 6. 18.

Videtur porro Eliſæus ex Dothain cum puero ſuo, accinctus ad iter Samariam verſus, ad quem cum Syri venirent, ad eum de Eliſæo, & loco eius interrogandum: ipſe ad orationem conuerſus, *Percute obſecro*, inquit, *gentem hanc cæcitate. Percuſſitque eos Dominus ne viderent*, id eſt ne vere agnoſcerent res quas videbant, propter immutationem ſpecierum ab obiectis manantium, cum aliqua perturbatione phantaſiæ, oculis in ſua naturali diſpoſitione permanentibus; ſic oculi diſcipulorum tenebantur, ne Dominum, alioqui probe cognitum, agnoſcerent. *Dicit autem ad eos Eliſæus: Non eſt hæc via, neque iſta eſt ciuitas.* Petierant videlicet ab ipſomet Eliſæo non agnito, nunquid hæc eſſet ciuitas, in qua erat Eliſæus, & ſi non eſſet, quæ via ad illam duceret. In qua reſponſione non eſt mentitus propheta, quidquid dicat Abulenſis, ſed ad mentem ſuam locutus eſt, non ipſorum. Nimirum eam ciuitatem non eſſe Samariam; nec eos hactenus eam tenuiſſe viam, quæ ad illam duceret, & in qua inuenturi & agnituri erant Eliſæum.

Ducuntur à propheta in Samariam.

q. in hunc locum.

Sequimini me, inquit, *& oſtendam vobis virum quem quæritis*, quod reuera fecit, ſed in hoſtili ciuitate. Duxit enim eos in Samariam: ſimulque curauit regem Ioramum, qui illic erat, tota de re per famulum ſuum admoneri, vt validiore ciuium & armatorum manu cingerentur, ante quam proprium ipſi periculum poſſent agnoſcere. Eliſæo duce ingrediuntur Samariam, vbi cum maioribus Iſraelitarum copiis cingerentur, orauit Dominum propheta, vt eis aperirentur oculi, & agnoſcerent periculum ſuum; quod & factum eſt. Viderunt enim ſe in medio eſſe Samariæ, & validiore exercitu circumfuſos; à quo omnes ad vnum telis configi, rege annuente potuiſſent; feciſſetque ſi propheta ab eo conſultus id probaſſet; & non iuſſiſſet potius eos accipi conuiuio, & mox incolumes ad Dominum dimitti. Quam tamen gratiam ille, pro ſtupore ſuo, aut ſuperbia non agnouit. Hanc ſuam potius numerauit iniuriam, quaſi ab Eliſæo ſibi illuſum eſſet, & ab Ioramo contemptius inſultatum. Quod probabile reddit atrox bellum mox à Syris excitatum.

V. Vbi agnito periculo ſuo amicè dimittuntur.

ANNVS MVNDI 3147.

IORAMI IVDÆI 5.

IORAMI ISRAELITÆ 9.

AMARIÆ 10. TEMPLI 125.

OPHRATHANIS 24. Imperij Aſſyr. 1216.

ANTE CHRISTVM 906.

I. Obſidio [illegible] ...4. 6.

Quartus agitur annus famis, quo Benadad Syrus Samariam obſedit, ſtatimque, vt in fame, ad ſummam egeſtatem adduxit. De rege autem Iudæ nihil aliud hoc tempore dicere poſſumus, quam illud 2. Paral. *Ambulauit in viis regum Iſrael, ſicut egerat domus Achab, filia quippe Achab, erat vxor eius*, Athalia nomine, quæ Ioramum perdidit, ſicut antea mater eius Iezabel Achabum. Id autem maxime videtur contigiſſe poſt occiſos fratres & eorum amicos, per quos minime illi impunè licuiſſet aut Baali, aut vitulis aureis ſeruire, & excelſa in vrbibus Iuda fabricari. Denique ſatis ſcelerum perpetrauit, vt merito poſſet Dominus eum, eiuſque familiam vniuerſam exſcindere. Imitatorem enim & æmulum impietatis Achabi, Baaſæ, & Ieroboami, non diſſimili pœna plecti conueniebat. *Noluit tamen Dominus diſperdere domum Dauid, propter pactum quod inierat cum eo*, de propaganda regia familia eius, per eiuſdem filios ac nepotes; hac autem vna pœna excepta, multa in eum ac peracerba verbera Dominus intorſit, quæ ſequenti anno videntur inchoata.

Iorami Iudæi vita.

Syrus autem qui gratum habere debuiſſet, tot inſignibus viris exercitus ſui, qui in hoſtium poteſtatem deuenerant, vitam ac libertatem fuiſſe conceſſam, beneficio exaſperatus; *congregauit vniuerſum exercitum ſuum, & aſcendit, & obſidebat Samariam*, & quidem tam diu donec caput aſini venundaretur 80 argenteis, id eſt 110 francis noſtratibus. Id autem nemo crediderit principio ſtatim obſidionis contigiſſe, ſed multa alia anteceſſiſſe vulgaria, in obſidionibus fieri ſolita, quæ Scriptura prætermiſit. Interim autem toti regno Syrus de more vaſtitatem intulit: quanquam fame quartum iam annum regionem peruagata, nihil admodum, quod vaſtare poſſet, inuenit.

II. Dira fames Samariæ.

ANNVS MVNDI 3148.

IORAMI IVDÆI 6.

IORAMI ISRAELITÆ 10.

AMARIÆ 11. TEMPLI 126.

OPHRATANIS 25. Imper. Aſſyriorum 1217.

ANTE CHRISTVM 905.

I. Summa rerum anni huius.

Hic annus vtrique regi Hebræorum admodum luctuoſus fuit. Nam Rex Iuda regnũ Idumææ infelici, atque irreparabili iactura perdidit. Quin etiam in regno ſuo amiſit ciuitatem Lobnam, & triſtiſſima ab Elia nuncia accepit; & inſuper inſanabili alui languore diuinitus percuſſus eſt: quæ ad hunc annum referenda credimus, propter rectam coordinationem eorum, quæ ad Ioramum pertinent. Rex autem Iſrael arctiſſima obſidione preſſus in Samaria, extrema quæque cum populo ſuo perpeſſus eſt, quæ paulo diſtinctius explicanda ſunt nobis.

II. Defectio Idumæorum. c. 21. 8. l. 7. c. 2. antiq.

Huc ergo illa pertinent, quæ 2. Paral. habentur: *In diebus illis rebellauit Edom, ne eſſet ſubditus Iudæ, & conſtituit ſibi regem*, qui eſſet defectionis caput, cæſo rege ſuo, vt ait Ioſephus, qui Ioſaphato hactenus paruerat. Nimirum permiſit Dominus, vt qui à ſe impiè defecerat, ſibi ſubditos perfidos experiretur; & qui paterna & auita pietatis exempla neglexerat, ſtipendiarium regnum, à patribus, auiſque ſibi relictum, prorſus amitteret

Et mirum quidem videtur Idumæos, qui ante quinque annos cum Ammonitis & Moabitis magna clade affecti fuerant, tam cito auſos fuiſſe deficere à Domino ſuo. Sed Deus qui eos Ioramo aduerſarios ſuſcitauit, eis quoque animos & audendi & reſiſtendi dedit; eorum mala voluntate bene vſus, ad puniendum Ioramum. Nec credibile eſt magnum Idumæorum exercitum ſe tunc Moabitis adiunxiſſe: quippe qui latere inter alios cupiebant, quod in magna multitudine fieri nequiuiſſet. Itaque permulti in tota Idumæa relicti, qui auidi libertatis, & tributorum pertæſi, Iorami mandata neglexerunt. Animos quoque facere potuit obſidio Samariæ, quæ impediebat ne rex Iſraelitis regi Iudæ opem ferre poſſet aduerſus Idumæos.

Eiuſque ratio.

III. Idumæi deuicti, nec tamen reducti.

Hac defectione cognita venit Ioram in Seira montem Idumæorum, à quibus nocte vndique cinctus eſt. Fiducia quippe locorum ſpem eis dabat Iudæos opprimendi. Verum Ioram cum ſuis de nocte ſurrexit, & Idumæos inuaſit, fuditque: ſed ipſi in nota latibula ſeſe proripuerunt. Nec tamen hac expeditione quidquam profecit. Neque ſane facile victoria de eiuſmodi hominibus expectari poteſt. Monticolæ enim inter rupes & denſa ſyluarum abſconditi, ægerrime vinci poſſunt: paucorum enim vim facile eludunt, magni autem exercitus ibi fame domantur. Itaque re infecta, & amiſſis Idumæis reuerſus eſt domum; vbi aliam eodem tempore cladem accepit. Lobna enim vrbs tribus Iudæ, verſus Philiſthæos, & occiduam plagam, à Ioramo defecit. Verum autem ſuas ſibi res agere voluerit, an ſe alteri regi ſubiecerit, aut Philiſthæos vicinos protectores acceperit, non liquet. Certe non perpetuam fuiſſe defectionem hanc, ſed ab Ozia poſt annos 82 Lobnam recuperatam, quinto ipſius anno dicemus.

A. M. 3138.

IV. Ab Elia tranſlato literæ. 2. Par. 21; 12.

Interea allatæ ſunt Ioramo ab Elia propheta literæ, cùm decimum iam annum ab hominibus abeſſet, ſiue eæ tum ſcriptæ fuerint, & datæ Eliſæo, hoc tempore reddendæ; ſiue potius hoc ipſo tempore ſcriptæ ſunt, angelo reuelante Eliæ quonam ſtatu res eſſent, & quæ Deus vellet Ioramo nunciari, moxque epiſtolam ad Eliſæum deferente, qui curarit regi dari. In iis cum primum arguit, tanquam à patris auique pietate degenerem, & ſectatorem impietatis regum Iſrael, & populi ſui corruptorem. Tum accuſat eum cædis fratrum ſuorum. Pœnam autem ipſi imminentem in hæc verba ſubiungit. *Ecce Dominus percutiet te plaga magna, cum populo tuo, & filiis, & vxoribus tuis*, mala enim quæ iſti ferent, in te redundabunt. Neque his terminis mala tua definientur. Nam vniuerſa ſubſtantia tua diripietur. Tu autem ægrotabis peſſimo languore vteri tui, id eſt viſcerum tuorum, donec egrediantur vitalia tua paulatim per ſingulos dies. Vt ea ſit quotidiana monitio ad reſipiſcendum, aut futurorum ſuppliciorum rudimentum. Nec tardæ minæ. Hoc enim ipſo anno acri viſcerum dolore torqueri, cœpit, totumque biennium cruciatus eſt, donec vita pariter & morbo caruit.

Earumque ſententia.

V.

Iam quod ad Samariæ obſidionem attinet, quæ de ea in Scriptura narrantur ſatis oſtendunt obſeſſos extrema quæque paſſos eſſe, nec corporibus ſolum ſed animis. Quippe quibus nulla ſpes eſſet quin poſt mala omnia, quæ in longa obſidione ferri ſolent, in manus hoſtium deditione veniendum eſſet, & ea ſubeunda, quæ hoſti victori, & longa obſidione macerato, collibitum eſſet. Interim argumenta famis traduntur in pretio capitis aſinini, de quo dictum eſt, & in columbæ ſtercoribus; quæ diluta in aqua ſumebantur in cibum, vt quoquo modo latranti ſtomacho illuderent; poſtremo in paterna propriorum filiorum deuoratione; quam cum audiſſet rex inhorruit, & *ſcidit veſtimenta ſua*, quo facto apparuit *cilicium, quo veſtitus erat ad carnem intrinſecus*. Quo fortaſſe Deum placare voluit, vt ante annos aliquot pater eius Achab. Et certe probabilitate non caret, idque affirmat Abulenſis, ſicut humiliationi, & ieiunio, & cilicio Achabi data eſt commeriti ſupplicij dilatio, ita & huic pœnitentiæ Iorami, conceſſam obſidionis ſolutionem.

Samaritanorum deſperatio, & fames.

Cilicium regis impij non inutile. 3. Reg. 21. 27.

VI. Voluit occidere Eliſæum.

Exarſit tamen iracundia in prophetam in præſenti caſu tam inopinato, quod ciuitatem quam præcibus ſuis liberare potuiſſet, ad tantam calamitatem deuenire pateretur. Demens qui non intelligeret, in ſe, non in propheta reſidere culpam. Eum nihilominus, edito temerè iureiurando, immiſſo ſicario perimere conatus eſt, qua re propheta præuiſa ac patefacta, mutauit ſententiam rex, & querulus apud eum dixit, in eum ſtatum res eſſe redactas, vt nihil à Deo deinceps vel beneuolo expectandam, vel irato timendum videatur. At contra Eliſæus, facto ad ſe verbo Domini ingentem vilitatem annonæ in craſtinum diem promittit. Quod cum dux quidam, qui erat à rege tertius incredibile, atque impoſſibile diceret, audiuit à propheta, *videbis oculis tuis* vt conuincatur incredulitas tua, *& inde non comedes*, vt per quæ peccat quis, per eadem & puniatur. Quomodo autem Deus fidem prophetæ liberauerit, obſidione ſoluta, exactè Scriptura recenſet.

VII. Ratio & modus ſolutæ obſidionis.

Quatuor ſcilicet leproſos, certa morte in incertam commutata, ad Syros transfugiſſe, in caſtris eorum omnia vacua reperiſſe, militibus tanto terrore dilapſis, vt ſupellectilem omnem cum tentoriis, arma iumentaque deſererent; præclarè ſecum agi credentes, ſi vitam conſeruare poſſent, regibus Hethæorum, puta Cypriorum & Cretenſium & Ægyptiorum in ipſos irruentibus, quorum ſuperuenientium currus & equites, ſibi audiſſe videbantur: Deo in hoſtes ſuos illudente, adeo vt nullum agnoſcendi hoſtem, nullum reſiſtendi conſilium caperent; nullis præſidiis ſe ſatis munitos, nullis foſſis aut aggeribus ſatis vallatos, nullis armis ſatis tectos putarent: ſed meticuloſa in nocte, qua nec hoſtem venientem videre, nec ſonitus veritatem explorare poſſent, fuga præcipites auolarent dirum timorem in pectoribus, ſalutem in pedibus, hoſtem in auribus circumferentes. At leproſi, qui eam fugam nondum didicerant, in obuiis primum tabernaculis prædam ſemel iterumque inuentam auferunt, abſconduntque; tum ne ſoli tanta lætitia prædaque fruantur, vrbem

Syrorum pauor & fuga.

adeunt, & caſtrorum inanitatem nunciant.

VIII. Præda ingens Iſraëlitarum.

At rex inſidias Syrorum veritus, mittit exploratores in caſtra eorum, qui è caſtris Iordanem vſque viam ſpoliis conſtratam repererunt. Nam perſeuerante creſcenteque ſonitu, ob æſtimatam hoſtis vicinitatem, quæcumque raptim è caſtris abſtulerant, vt aurum, argentum, factum infectumque, veſtem neceſſariam, obuiaque arma, nam equis ne frena quidem iniicere præceps permiſerat pauor, ea omnia dominante metu, vt celerius currerent, abiiciebant. Reuerſique nuncij nunciauerunt regi quid in caſtris, quid toto itinere Iordanem vſque repeririſſent, & videlicet incredibili gaudio populum ſemiuiuum compleuerunt. *Et egreſſus populus diripuit caſtra Syriæ*, in quæ iſti congeſſerant quidquid prædarum toto ex regno Iſraëlitico ante corraſerant. Cumque rex ducem illum, de quo Eliſæus vaticinatus fuerat, conſtituiſſet ad portam, ſiue vt hoſtium alicubi fortaſſe latitantium, & repente irruentem reprimeret, ſiue vt cohiberet proruentis multitudinis impetum, ne ſe inuicem conculcando obtererent, hoc ipſemet paſſus interiit. Hunc habuit exitum obſidio Samaritana, quam regis aut populi conuerſio, quantumuis annitente Eliſæo, non eſt conſecuta.

Dux Samaritanus opprimitur.

ANNVS MVNDI 3049.

IORAMI IVDÆI 7.

IORAMI ISRAELITÆ 11.

AMARIÆ Pont. 12. TEMPLI 117.

OPHRATANIS 26. Imperij Aſſyr. 1218.

ANTE CHRISTVM 904.

I. Mœror & morbus regis Syriæ.

SExtus eſt hic annus famis ab Eliſæo prænunciatæ. Etſi enim Samaria obſidione ſoluta ex præda reſpirabat, non tamen propterea totum regnum neceſſariis abundabat, quod miſerè à Syris paulò ante fuerat expilatū. Sub anni porro huius initium, vel certe præcedentis extremum, morbum Benadadi regis Syriæ, ex quo denique mortuus eſt, credimus contigiſſe. Nam poſt ignominioſam Samaritanæ obſidionis ſolutionem, & exprobrabilem fugam, ex mœrore languit, vt ait Ioſephus. Accedebat ingens diuitiarum ſuarum iactura, quibus hoſtes cum eius irriſione fruebantur, cum ipſi nudi atque inermes, curſu, fame, pauore, fatigatione confecti aufugiſſent, domumque irriſi reuertiſſent.

l. 9. c. 2.

II. Qui mittit Hazaëlem ad eum. 4. Reg. 8 7.

Interea venit Eliſæus Damaſcum, vtique Dei monitu, ad inungendum Hazaëlem in regem Syriæ, quod ante 24 annos Elias in mandatis acceperat, eique prædixerat. Cum autem Benadad prophetæ didiciſſet aduentum, Hazaëlem cum muneribus miſit in occurſum viri Dei, vt eius opera Deum conſuleret de infirmitate ſua. Quæ munera præſertim tanta, vt iis 40 cameli onuſti eſſent, paupertatis amans propheta repudiauit, ne ſuis eſſet offendiculo, aut vaticinium vendidiſſe videretur. Stetit Hazaël coram propheta & ait, *filius tuus Benadad rex Syriæ miſit me ad te dicens, ſi ſanari potero de infirmitate mea hac. Dixitque ei Eliſæus, vade; dic ei, ſanaberis. Porro oſtendit mihi Dominus, quia morte morietur.* Quæ verba, vt à mendacio excuſentur, ſic explicantur à pleriſque. Potes quidem ei dicere, quod ad vim quidem morbi attinet, eum non eſſe lethalem. Reuera tamen Dominus oſtendit mihi eum eſſe moriturum. Licet tamen interpretari, *vade, dic*, quaſi dictum eſſet, Vades, & dices ei, eum ſanitatem recepturum, ne ſis tanti mali nuncius, morietur tamen. Sic Dominus dixit ſpiritui malo coram Michæa, *egredere, & fac ita*, hoc eſt egredieris, & ita facies, præſens imperantis, pro futuro permittentis.

Qui regis ſanitatem & mortem prædicit.

III. Hazael inauguratur.

Hic Eliſæus cum diuinitus veniſſet in cognitionem malorum, quæ Iſraëlitis facturus erat Hazaël, animo vultúque conturbatus fleuit, & rogatus, ei cauſam lacrymarum ſuarum aperuit, nec defore facultatem, vt qui rex Syriæ futurus eſſet. Et hic commodè fieri potuit Hazaëlis inunctio, & reuera facta videtur. Mox enim reuerſus ad Dominum ſuum, dixit ei prophetæ nomine eum recepturum ſanitatem. Poſtridie autem pannum madefactum, vt ait Kimhi, regi porrexit, quaſi febri æſtuantem refrigeraturus, re autem vera ſuffocare voluiſſe, itáque feciſſe. Alij malunt tam regis petentis, quam Hazaëlis porrigentis imprudentia mortem contigiſſe: prius tamen videtur credibilius, vt qui iam ius haberet ad regnum, quod homo crudelis crudeliter eſt auſpiratus. In ſumma mortuus eſt Benadad, *& regnauit Hazael pro eo.*

Moritur Benadad.

IV. Ioram iacet in tormentis.

Non meliore conditione fuerunt Iudæi, quam Iſraëlitæ. Nam rex ipſe exquiſitiſſimis in dies viſcerum computreſcentium tormentis excruciabatur, vt nec publicæ rei vacare, nec ſui ſatis compos eſſe poſſet; oſtendente Domino quantum ei diſplicuiſſet barbara illa crudelitas, qua eiſdem viſceribus effuſos fratres nefariè ſuſtuliſſet. Populus autem, & rex ipſe cum eo, longe grauiſſima clade affectus eſt à Philiſthæis & Arabibus, Deo ſcelera Iudæorum vindicante. Suſcitauit enim Dominus contra Ioram ſpiritum Philiſtinorum, qui in pœnis Hebræorum iampridem dormiebant, & Arabum qui confines ſunt Æthiopibus, ſiue Madianitis. Belli cauſa facile occurret, ſi meminerimus Lobnæ, & Idumæorum anni præteriti defectionem. Cum enim Lobna vicina eſſet Philiſthæis, Arabibus Idumæa, vtrique proximos ſuos ad bellum contra Iudam incitarunt, regni Iudæ calamitates ſuam pacem, & felicitatem non male interpretati.

2. Par. 21. 16. Magnis afficitur damnis.

V. A Philiſthæis & Arabibus. *verſ. 17.*

Aſcenderunt ergo iſti in regnum Iuda & vaſtauerunt illud; diripueruntque omnem ſubſtantiam, quæ inuenta eſt in domo regis, inſuper & filios eius, & vxores, nec remanſit ei filius, niſi Ioachas, qui minimus natu erat, qui proximo capite dicitur Ochoſias, vbi habetur fratres eius à latronibus Arabiæ fuiſſe interfectos: occiſas etiam regis vxores tradit Ioſephus. In quo ſi quis clariſſimum Dei iudicium non videt, cæcus eſt, qui non videat hoſce barbaros crudeli cæde filiorum regis, regiorum fratrum manibus parentaſſe,

2. Par. 22. 1. *l. 9. c. 3.* Dei in ipſum iudicium.

Filium Ochoſiam regno ſibi ſociat.

& ei qui interfectorum fortunas, vt aſſolet, proprio fiſco addixerat, proprias abſtuliſſe. Et inſuper, ne deeſſet epimetrum, eius vxores, prius fortaſſe violatas, ritu barbarico iugulaſſe. Cum autem videret Ioram ſe atroci vexatum morbo quotidie deficere, neque publicæ rei vacare poſſe, Ochoſiam regem ac ſucceſſorem declarat, iſque regnare cœpit hoc anno, cum pater iaceret in tormentis; ſequenti autem, mortuo patre ſolus regnauit in regno Iudæ.

ANNVS MVNDI 3150

IORAMI IVDÆ 8. & vlt.

IORAMI ISR. 12. & vlt.

AMARIÆ 13. TEMPLI 128.

OPHRATANIS 27. Imperij Aſſyr. 1219.

ANTE CHRISTVM 903.

I. Summa rerum anni huius.

Annus hic qui Sabbaticorum numeratur 81 plurimis variiſque rebus abundat. In Iuda enim moritur Ioram, eique ad breue tempus ſuccedit Ochoſias, cui naſcitur regni ſucceſſor Ioas, pugnat contra Hazaëlem Syrum, inuiſit regem Iſraëlis. In cuius regno finitur fames; redit è ſeptennij peregrinatiòne Sunamitis, ſuáque recuperat. Mittitur Naaman à Syro, & ſanatur ab Eliſæo, ea lepra, quæ in famulum prophetæ transfunditur. Ioram bellum innouat contra Syros ob ciuitatem Ramoth, Galaad, in pugna vulneratur, ægrotat in Iezraël. Mors autem eius, & Ochoſiæ regis Iuda, qui eodem tempore occiſus eſt, à Iehu, ad initia regni eius commodè differri poteſt.

II. Mors Iorami.

Quod ergo ad mortem prioris Iorami attinet, *cum diei ſuccederet dies*, ait Scriptura, *& temporum ſpatia voluerentur duorum annorum, expletus eſt circulus, & ſic longa conſumptus tabe, ita vt egereret etiam viſcera ſua, languore pariter & vita caruit.* Integros annos duos ægrotaſſe Ioramum, Hebræa & Græca volumina conſentiunt. Cum autem hic annus integer non fuerit, magna enim pars eius ad Ochoſiam pertinet, etſi Ioramo tribuatur, ſequitur Ochoſiam, qui annum vnum regnaſſe dicitur, non augere chronologiam regum Iuda: quia prior anni pars, qua cum patre languente regnauit, patri tribuitur: poſterior autem, qua mortuo patre regnauit, in vltimo eiuſdem patris anno includitur. Neque vero Ioram morte felicior, quam vita fuit; quæ in ſumma impietate, & publico ſcandalo, aliiſque ſceleribus tranſacta eſt, neque Deo in longa ægritudine per pœnitentiam legimus reconciliatum; Subſecuta eſt mors, quæ ad æterna ſupplicia tranſitus fuit. Sed & corpus ipſum populo execratum, & magna contumelia affectum eſt hoc ipſo, quod in ſepulchra patrum ipſius illatum non eſt.

Regnum Ochoſiæ non auget chronologiam.

2. Par. 21, 19.
4. Reg 8. 26. & 2. Par. 22. 2.

III.

Eo mortuo ſolus in regno Iudæ regnauit Ochoſias, annos natus duos & viginti, vt in 4. Reg. ſcriptum eſt, non 42. vt mendosè ſcriptum eſt in 2. Paral. ſic enim filius patre ſuo biennio ſenior fuerit. Nam ex Scriptura conſtat Ioramum eius patrem duorum & 30 annorum fuiſſe, cum regnare cœpit, & 8. annis regnaſſe. Mendum agnoſcunt in illo loco Paral. Caiet. Torniellus, Turcellinus, Mariana, Gordonus, Dionyſ. Petauius, Tirinus, Menochius. Agnoſcit & Scaliger, & Capellus, ſed omittamus Sectarios. Vixit autem ad ſummum viginti tribus; tot enim numerantur ab anno 3128. incluſiuè ad præſentem, qui eſt 3150.

4. Reg. 8. 26.

Quo ætatis anno regnarit.

2. Par. 22. 20.

Quid eſt autem cur Scriptura dicat, & ex ea Ioſephus, habitatores Ieruſalem conſtituiſſe Ochoſiam Iorami filium regem pro eo; præſertim cum iam viuo patre regnaret? Turbas aliquas videtur innuere, quæ circa Iorami mortem contigerint. Nam populus ab eo valde auerſus fuit, vt cuius execrandum cadauer ſepulchris regum inferre noluerit, qui crudelis in ſuos, in Deum impius fuerit, & multarum autor calamitatum in populum. Itaque cum odium in filium quoque ipſius, à quo, vt iuuene, & paternæ impietatis æmulo, nihil boni ſperaret, facile redundaret, eum à regno repellere, aliumque aliquem ſubrogare voluit. Sed præualuit populus Hieroſolymitanus, cumque in paterni, ac Dauidici regni poſſeſſione conſtituit. In quo nihilominus peſſimè ſe geſſit, ſecutus vias domus Achab, & matris ſuæ Athaliæ, filiæ Achabi & Ieſabelis,

Motus in cõſtituendo eo rege

IV. Ioas ei naſcitur.

Hoc ipſo anno natus eſt Ioas Ochoſiæ filius, qui poſt Athaliæ tyrannidem in regno Iuda, opera Ioiadæ magni Sacerdotis, regnauit, vt ſuo loco dicetur, qui autem ab altero patre natum putant Ioas, ſuppoſititium quendam Philonem ſecuti, inepti ſunt, & Scripturam habent multipliciter repugnantem, vt in Annalibus docuimus. Pugnauit hoc ipſo anno Ocholias contra Syros, & quidem infeliciter, quod priuſquam exponamus, quædam de regno Iſraëlitarum, quæ anteceſſerunt hanc pugnam præmittenda ſunt.

nu. 14.

V. Septimus annus famis, & reditus Sunamitis.

Septimus eſt hic annus famis ab Eliſæò prænunciatæ, quo regnum Iſraëlis, Deo terræ fertilitatem reſtituente, reſpirare cœpit. *Cumque finiti eſſent anni ſeptem.* Videntur autem anni famis à meſſe in meſſem dimetiendi; cum ergo copioſam meſſem Dominus populo Iſraëlitico, quamuis impio, & ingrato tribuiſſet, *reuerſa eſt mulier*, cui Deus precibus Eliſæi filium dederat, & mortuum reſtituerat, reuerſa eſt, inquam, *de terra Philiſthiim*, in terram ſuam Sunam, ſed omnia bona ſua inuenit ab aliis, occaſione abſentiæ diuturnæ, occupata, exiſtimantibus eam peregre cum filio perijſſe. Ea re cognita venit mulier in Samariam, *vt regem* Ioramum Achabi filium *interpellaret pro domo ſua, & pro agris ſuis*, quæ ſponte reddere nolebant, qui in ea inuaſerant.

VI. Recuperat bona ſua.

Diuina autem prouidentia factum eſt; vt Giezi Eliſæi famulus, rogante rege narraret familiariter mirabilia prophetæ opera. Ex quo apertiſſimum, videtur Giezi non fuiſſe adhuc lepra inſanabili, qua totus albicabat, percuſſum; neque enim ad regis palatium, nedum ad eius familiare colloquium fuiſſet admiſſus. Cum ergo Giezi regi narraret, quomodo mortuum ſuſcitaſſet, apparuit mulier cum filio coram rege. Tum Giezi, *Domine mi Rex, hæc eſt*

4. Reg. 8. 5.

mulier, & hic eſt filius, quem ſuſcitauit Eliſæus. Et interrogauit rex mulierem, quæ diſtinctius ei cuncta narrauit. Deditque ei rex Eunuchum, quem iuſſit curare, vt omnia ſua, cum agrorum redditibus, redderentur. Conciliauit enim mulieri regis fauorem, quod eam agnouit à Deo, tam inuſitato miraculo honoratam.

VII. Naaman Syrus adit Eliſæum ſanitatis cauſa.

Iam quod ad Naamani curationem attinet: *Is erat princeps militiæ regis Syriæ, vir magnus apud Dominum ſuum, & honoratus: per eum enim dedit Dominus ſalutem Syriæ.* Quo autem id bello factum fuerit, Scriptura tacuit, Ioſephus autem totam hanc hiſtoriam, quamuis perilluſtrem, & prodigiis nobilitatam, miſſam fecit. *Erat autem vir fortis, & diues, ſed leproſus.* Cum autem didiciſſet vxor eius ab ancilla, poſſe herum ab Eliſæo mirabilium patratore curari: idque viro retuliſſet vxor: Accepit is commeatum à rege ſuo, literaſque commendatitias ad regem Iſraël, vt curaret Naamanum à ſua lepra curari: quamuis epiſtola ferociores ſpiritus regum Syriæ ſapiat, itáque Ioramum turbarit, vt ſcinderet veſtimenta ſua. Cumque Eliſæus ægrum euocaſſet ad ſe, nec adhibuiſſet curationis modum, quem ipſe cupiebat; & contemptum ſe putaret, quod per nuncium ſecum ageret Eliſæus, nec cogitaret Deum præuiam gratiæ ſuæ humilitatem & obedientiam requirere, recedebat indignans; deinde perſuaſus à ſuis obtemperauit, & ablutus ſepties in Iordane, mundatus eſt.

Iraſcitur, obtemperat, ſanatur.

VIII. Redit ad prophetã, qui eius munera nõ accipit, & cur.

Et illico reuertitur ad virum Dei, vt de accepto beneficio illi, atque in primis Deo, cuius ipſe perſonam repræſentabat, gratias ageret: deinde vt munera, in ſignum grati animi, tam Deo, quam prophetæ ipſius offerret. Volebat quoque apud virum Dei, ſuam erga verum Deum profiteri fidem, cuius potentiam, experimento in ſuo ipſe corpore, didiciſſet. Ea nihilominus præfractè negauit propheta ſe accepturum, quod eam ſciret eſſe Dei voluntatem: qui voluit hunc proſelytum doceri diuina beneficia pecunia rependi, aut æſtimari non poſſe; omniaque terrena, ad illa comparata nimium vilia, atque abiecta eſſe. Satis tamen conſtat hæc munera à propheta recipi potuiſſe nomine eleemoſynæ, qui pauper eſſet, ſicut & diſcipuli eius, & aliena forte benignitate viuerent. Itaque nuper panes primitiarum ab offerente accepit. Præſertim cum hæc liberalitas collatam à propheta gratiam non antecederet, ſed omnino ſequeretur.

IX. Conuerſio Naamani, eiuſque poſtulata.

Reſpondet Naaman, *v. vu.* Non acquieſcis precibus meis, ego acquieſcam voluntati tuæ: non ſum dignus vt quidquam à me accipias, qui tanto beneficio me deuinxiſti; ego tamen aliquid à te accipere velim; vt augeam obligationes erga te meas. Quia enim verebatur ne non liceret colere Deum Hebræorum, niſi in terra, aut ſuper terram ipſorum ei ſanctificatam, ideo vult ſibi dari de humo Iſraëlitica, quantum par mulorum ferre poſſet: vt ſcilicet altare concauum de lapidibus excitet, in quod eam humum inmittat, & ſuper eam Deo vero Iſraëlitarum ſacrificet, alienis funditus repudiatis. Neque tamen ritibus Moſaicis ſe obligabat, ſed à legis oneribus liber Deum ſpiritali cultu fidei, ſpei, charitatis coleret, vt alij quondam viri iuſti in lege naturæ. Cultum quoque externum adhiberet, vt corporis animique Dominum illum agnoſceret; puta ſacrificium aliquod, ieiunium, orationem, genuflectionem, prout illa tempora ferebant: Petit tamen vt liceat ſibi adeſſe regi ſuo, in templo Remmon, ſeque cum rege adorante incuruare, in ſpeciem adorantis, licet reuera non adoret. Quam illi poteſtatem propheta facit. An autem id eſſet ſimulare idololatriam, vide in Annalibus. n. 32. & 33.

X. Videtur ſuos conuertiſſe.

Minime porro dubium eſt, quin Naaman domum reuerſus, ad veri Dei cognitionem, tanti miraculi commemoratione, & vitæ commutatione vxorem, propinquos, amicos, alioſque non paucos traduxerit, in primiſque ſuos illos famulos miraculi teſtes, & adiutores, dum Dominum ſuum ad ſimplicem obedientiam cohortati ſunt.

Giezi eum accurrit, & accipit munera.

Cum autem ille reuerteretur gaudens in curru ſuo, Giezi luctu lætitiam proſequebatur abeuntis, & ſtimulante auaritia, de magiſtro ſuo queri cœpit, quod Syri opibus peperciſſet, in domeſtica paupertate ſua. Et cucurrit poſt eum, vt ſibi priuatim aliquid ab eo acciperet, Callidè autem nouam cauſam excogitauit, quæ ab ipſius Syri digreſſu contigiſſet, vt mutatio voluntatis prophetæ probabilis appareret. Callidè quoque ſe cogi finxit ad accipienda duo talenta argenti: quaſi prophetæ mandatum de vnico talento præterire non auderet. Acceptamque pecuniam ſaccis immiſſam duobus, in totidem famulorum humeros cum veſtibus impoſuit, & in domum ſuam deferri curauit, vbi ea omnia ſtudioſè abſcondit, ne qua rumoris aura prophetæ aures afflaret.

XI. Res prophetæ diuinitus patefit. 4. Reg. 5. 27.

Ergo ſub veſperam redit ad prophetam, ignarus cuncta illi manifeſtata diuinitus: cumque rem diſſimularet, totam rei ſeriem ab Eliſæo audiuit, qui adiecit & pœnam, *Lepra Naaman*, inquit, *adhærebit tibi, & ſemini tuo vſque in ſempiternum.* Statim autem diuina vltio ſubſecuta eſt denunciationem prophetæ. Nam egreſſus eſt à conſpectu prophetæ albicans, lepra quaſi niue conſperſus. Hunc habuit exitum auaritia Giezi, fraude, mendacio & ſacrilegio cumulata; quippe qui pretium accepit diuinitus à propheta traditæ ſanitatis: quamuis ipſe ſanitatem neque vendidiſſe, neque emiſſe videatur; quia illam non dedit, ſed Eliſæus; neque accepit, ſed Naaman, quia pretium, intuitu datæ diuinitus ſanitatis, accepit. Etſi autem ea pecunia non data fuerit Giezi, ſed Eliſæo, in quem Naaman eius dominium tranſtulit; videtur tamen illam Giezi ex prophetæ indulgentia retinuiſſe, vt deinceps factus ab hominum communione extorris, cum filiis ſuis, haberet vnde vitam tolerare poſſet. Dedit quoque in compenſationem famulatus, quò ei aliquot annis inſeruierat.

A quo & lepra percutitur, cui ſuam pecuniam indulget.

XII. Ioram cum Ochoſia adeunt Ramoth. Ibi vulneratur Ioram.

Interea Ioram filius Achab, audita morte regis Syriæ, conſilium ſuſcepit de repetenda Ramoth Galaad, paternis inſiſtens veſtigiis, regemque Iudæ Ochoſiam bellicæ ſocium expeditionis habuit. His acriter reſtitit Hazaël, itáque ad vrbem pugnatum eſt, vt rex ipſe Ioram multis vulneribus affectus, bellum deſerere, idque ducibus ſuis, in quibus erat Iehu, conficiendum relinquere coactus ſit. Diuino autem inſtigante numine in Iezraël profectus

eſt,

eſt, vt à plagis ſuis curaretur. Ochoſias autem à prælio confeſtim Ieroſolymam ſe proripuit; vbi cum, vt fit, de Iorami valetudine per nuncios inquiſiſſet, & morbum eius diuturniorem compeiiſſet, ad eum inuiſendum Hieroſolymis profectus eſt in Iezraël. Sed aliud Deo fuiſſe conſilium, poſtmodum res ipſa docuit. Obſidio porro vrbis, & morbus Iorami, & Ochoſiæ viſitatio reliquum annum tenuit.

ANNVS MVNDI 3151.

ATHALIÆ 1. IEHV 1.

IOIADÆ 1. TEMPLI 129.

OPHRATANIS 28. Imperij Aſſyr. 1220.

ANTE CHRISTVM 892.

I. Res anni huius.

HIc eſt annus vltionis Domini aduerſus domum Achab, quæ in domum quoque Iuda redundabit. Nam Iehu rex nouus Iſraëlis, in dominum ſuum inſurgens, Achabi familiam exſcindet vniuerſam. Et Athalia noua Proſerpina, propriæ familiæ peſtis, in ſuum ipſa genus & ſanguinem horribili ſcelere bacchabitur. Pſeudo autem prophetæ & Sacerdotes Baal centeni, in eiuſdem Idoli templo quaſi per iocum trucidabuntur. Noluit tamen Dominus perire totum ſemen Iuda, propter Dauid ſeruum ſuum, cuius familiam tantum non ad interitum præcipitantem, ope magni Sacerdotis Ioiadæ, retinuit ac ſuſtentauit. Propterea enim ipſum iam grandem natu ad hæc difficillima tempora reſeruauit. Fuiſſe autem ipſum pontificem Scriptura dubitare non ſinit, quæ eum ſæpenumero pontificem vocat, eique ea munera tribuit, quæ in ſolum ſummum Pontificem cadunt, qualis eſt regis inauguratio, & fœdus initum inter regem & populum, Deumque ipſum ipſo interprete, & cædes Athaliæ reginæ, aliáque id genus; quæ præter ſummum pontificem nemo auſus eſſet; nec ſi alius tum fuiſſet ſummus Pontifex, hæc à quoquam alio fieri paſſus eſſet, vt diligentius in Annalibus explicatum eſt.

Ioiadæ Pontifex.

n. 3. & 4.

II. Mittitur propheta ad inungendum Iehu.

Vt autem ad rem ipſam aggrediamur, Redierat Ioramus rex Iſraëlis è bello Syriaco ſaucius, & in Iezraële curabatur: cum ad eum officij gratia, vti diximus, deſcendit Ochoſias rex Iuda, eius ex ſorore Athalia nepos. Interea, Deo monitore, miſit Eliſæus vnum de filiis prophetarum, ad inungendum Iehu in regem Iſraël: & quidem magna cum totius acceleratione negotij, dum collectus erat exercitus, qui de Achabi familia pœnas ſumpturus erat; & reges morti deſtinati congregati erant. Nam ſi alter Hieroſolymam, alter Samariam reuertiſſet, difficillimum fuiſſet, ſine diuturna obſidione, & multa populi cæde, reges, & eorum familias, & optimates habere in poteſtate. Ingreſſus eſt ergo diſcipulus Eliſæi in ciuitatem Ramoth, paulò ante à Iorami ducibus occupatam, in domum aliquam vbi principes exercitus conſederant, & oculis in Iehu coniectis, ſeuocatum deduxit in cubiculum, ibique cum inunxit in regem, iuſſitque ex ore Domini, vt Achabi familiam deleret funditus, in vltionem impietatis eius, & nominatim ſanguinis innocentis à Iezabele crudeliter effuſi, quam prædicit abijciendam canibus inſepultam.

III. Is rex agnoſcitur, & proclamatur.

His ita perfectis, abit propheta celeriter, vti iuſſus fuerat. Iehu vero à ſociis amicè interrogatus, quid noui propheta ille attuliſſet, ex habitu enim prophetam agnoſcebant, pronunciat regnum ſibi delatum. Ad eam vocem omnes diuinitus excitati, ſtatim ei regnum detulerunt, & raptim compoſito ſolio, cum in eo collocarunt, & regem in exercitu voce tubaque proclamarunt. Acceſſit poſtremo fœdus regem inter & populum, quo hic regi fidem & obedientiam, ille populo paternam prouidentiam, defenſionemque contra hoſtes promitteret. Id verbo coniurationis, quæ eſt multorum ſimul iurantium, ad firmandum pactum aliquod, continetur. Ea ſuorum voluntate cognita, regnóque admiſſo in perniciem Domini ſui, proſpiciendum fuit, ne is maturè monitus fuga ſibi conſuleret. Itaque edicit Iehu, ne quis de ciuitate profugus exeat, & coniurationem Ioramo in Iezraële nunciet; incautum enim opprimere voluit: & relicta oppugnatione arcis in quam Syri amiſſa ciuitate confugerant, feſtinus cum exercitu venit in Iezraël, vbi ægrotabat Ioram, cuius vnius petebatur caput, ad quem viſitandum deſcenderat Ochoſias.

Venit coniuratus ad Ioramum.

IV. Qui ei venit obuiam cum Ochoſia.

Vidit ſpeculator venientem globum, ad quem rex equitem curſorem mittit, qui renunciet quid rei ſit. At is non permiſſus eſt regredi, ne regem periculi admoneret. Idem factum ſecundo. Mox autem ſpeculator agnoſcens ex præcipiti curſu Iehu, eius aduentum nunciat. Exiſtimauit Ioram honorandum Iehu principem exercitus ſui, quem putauit optima nuncia ipſum per ſe afferre voluiſſe; ideóque retinuiſſe nuncios: itaque egreſſus eſt in occurſum eius, & cum eo Ochoſias, ſinguli in curribus ſuis. Occurrunt autem in agro Naboth Iezraëlitæ, vbi cum Iorami ſalutatio à Iehu cum conuitio excepta eſſet, ſenſit ſe imprudenter egreſſum, dum neſciret quo animo veniret is, qui ferebatur præceps, neque nuncios remittebat: iuſſitque aurigam habenas equorũ dextrorſum aut ſiniſtrorſum inflectere ad fugam. *Et fugiens, ait ad Ochoſiam, inſidiæ Ochoſia. Porro Iehu tetendit arcum manu, & percuſſit Ioram inter ſcapulas*, auerſum ſcilicet, ad fugam, *& egreſſa eſt ſagitta per cor eius, ſtatimque corruit is in curru ſuo.* Quem Iehu proijci iuſſit in agrum Iezraël, vt Eliæ prophetia impleretur. An autem caruerit ſepultura in Annalibus diſputatum eſt.

Agnoſcit coniurationem Ioram, & in fuga occiditur.

Fugit & Ochoſias, & vulneratur.

Ochoſias porro rex Iuda videns Iorami cladem, fugit quantum potuit; quem tamen aſſecutus eſt Iehu, & percuti iuſſit in curru ſuo, & percuſſerunt eum in aſcenſu Gauer, qui eſt iuxta Ieblaam, qui fugit in Mageddo, & mortuus eſt ibi. Ita ſcriptum eſt in 4. Regum. Cum autem hæc omnia loca vicina ſint ciuitatis Iezraël in tribu Manaſſe, quomodo in 2. Paral. dicitur perquiſitus Ochoſias, latitans in Samaria, & adductus ad Iehu, iuſſu eius occiſus? Dicendum videtur Samariam pro regno Iſraëlis, cuius caput erat Samaria ſumi, in quo regno erat Mageddo, & Gauer, & Iezraël: vt

ca. 9. 27.

ca. 22. 9. Moxque moritur in Mageddo regni Samariæ.

an. 30.

in Annalibus explicatum eſt diligentius. *Et impoſuerunt eum ſerui eius ſuper currum ſuum*, in quo lethale vulnus acceperat, *& tulerunt in Ieruſalem*, & ſepelierunt eum in ſepulchro cum patribus ſuis in ciuitate Dauid. Quo honore affectus eſt, *eo quod eſſet filius Ioſaphat* principis optimi.

& ſepelitur Hieroſolymis. 2. Par. 22. 9.

VI. Iezabel occiditur præcipitio.

Interea Iehu venit in ciuitatem Iezraël, priora enim illa facta ſunt in via. *Porro Iezabel introitu eius audito, depinxit oculos ſuos ſtibio, & ornauit caput ſuum.* Quem ad finem hic vetulæ fucus? num vt placeret Iehu, quem atroci conuitio venientem accipiebat? Reſpiciēs enim per feneſtram ingredientem Iehu per portam, *Numquid*, ait, *pax eſſe poteſt Zambri, qui interfecit dominum ſuum?* per conuicium vocat Iehu Zambri, inſignem proditorem & parricidam domini ſui; vt ſi quis quempiam vocet Iudam, Cain, Neronem, alióve quopiam nomine facinoroſi hominis. Nimirum venerationem reginæ debitam captare voluit, quam etiam verba contumelioſa augerent. Ad eam vocem leuauit Iehu faciem ſuam ad feneſtram, *& ait, Quæ eſt iſta?* Et inclinauerunt ſe ad eum in eadem feneſtra, *duo vel tres Eunuchi*, cubicularij regij, vt viderent, quid ille vellet. Qui *dixit eis præcipitate eam deorſum.* At illi, qui eam heri adorauerant, nihil cunctati, *præcipitauerunt eam, aſperſuſque eſt ſanguine paries, & equorum vngulæ conculcauerunt eam.*

VII. Et voratur à canibus.

Cumque introgreſſus eſſet vt comederet, biberetque, ait: *Ite, & videte maledictam illam, & ſepelite eam, quia filia regis* eſt; Nempe Ethbaalis regis Sidoniorum. Detur hic honor regiæ familiæ ex qua orta eſt. Nec filia regis tantum fuit, ſed vxor, & nurus, & mater & ſocrus, & auia; neque eam tot nomina à tam infami, totque ſceleribus eius debita morte liberarunt. In qua iuſſione non neglexit Iehu illud oraculum, *nec erit qui ſepeliat eam*: ſed eius immemor tum fuit, quod mox reuerſis famulis ſuis, memoria repetiit; Deus autem in recenti re, abſtulit ei memoriam Iezabelis, vt dum ille pranderet, canes quoque in lacerandis Iezabelis carnibus, rabidam exaturarent famem. *Cumque iſſent vt ſepelirent eam, non inuenerunt niſi caluariam, & ſummas manus*, quibus agnoſci vtcumque potuit. Nimirum ſtatim atque pertranſiit equitatus, famuli pedites certatim eam monilibus, omnique ornatu ac veſtibus ſpoliarunt. Tum diuino inſtinctu, validi toto ex oppido canes, vngulis equorum deformatam, & contrucidatam dentibus appetere, diſtrahere, dilacerare membratim, omnibus ad ſpectaculi magnitudinem admiratione defixis; vnde erupit illa vox? *Haeccine eſt illa Iezabel.*

Achabi. Amri. Iorami. Ochoſiæ. Ioas.

VIII. Cædes 70 filiorum Achabi.

4. Reg. 10. 1. 2. &c.

Et hæc quidem eſt epitaſis fabulæ progreſſúſque funerum, hic quaſi ſecundus cruentiſſimæ tragœdiæ actus. Qui tamen ambo nihil admodum luctuoſum habent: quod hi hactenus interfecti ſunt, in quorum cæde facile dixeris, *factum bene*: mali enim, vt æquum erat, male periere. Quæ autem nunc ſequitur 70 filiorum regiorum cædes, vere tragica eſt, & plane atrox, quorum tota culpa fuit, in familia regis impij eſſe natos. Iehu ergo non immemor quem ad finem rex factus eſſet, & ſatis intelligens ad ſuſceptam Achabitarum ſtragem, celeritate, & concepto iam ex duorum regum, & reginæ morte, terrore vtendum eſſe, ſcripſit quamprimum litteras, & miſit in Samariam, ad optimates ciuitatis, vt eligerent aliquem de Achabi familiæ in regem, eademque opera ſe ad bellum pararent, pro eo tuendo. Satis intellexerunt Samaritæ, non eſſe hoc conſilium Iehu, vel præceptum, ſed meram ironiam, vel minacem potius belli denunciationem, niſi ipſum pro rege ſuſciperent, & imperata quamprimum facerent.

IX. Optimates metu Iehu eos obtrūcant.

Incuſſit hæc oratio in hoc rerum ſtatu terrorem vehementem, dixeruntque, *Ecce duo reges non potuerunt ſtare coram eo, & quomodo nos valebimus reſiſtere?* Vtique non ſatis prudenter ratiocinati. Non enim Iehu cum exercitu ſuo, vtrumque regem, regio vallatum exercitu ſuperauit, ſed incautos, & ab armis viriſque imparatos, non maiore conatu, quam ad perdendum vnum atque alterum priuatum virum. Ipſi autem præſidio Samariam tenebant, quæ tot annos Syrorum vires eluſerat, aliaſque plurimas ciuitates, contra quas Iehu diuturna obſidione detineretur, dum conſurgens regnum Iuda interfectorem regis ſui perſequeretur ac male perderet. Sed Deus eorum prudentiam in timorem conuertit. Itaque obſequium vniuersè pollicentur, eumque in regem ſuſcipiunt. Qua re cognita, iubet deferri ad ſe poſtridie capita 70 filiorum, tam Achabi, quam Iorami, quos videlicet ex diuerſis vxoribus ſuſceperant, vt eo facto probaret, an reuera illi ſe ipſi dederent; & eo facinore optimates iſtos ſuis partibus neceſſariò adſtringeret, vt à populo vltore, ſi quando res ita ferret, tuti eſſent.

X. Et ad ipſū in cophinis mittūt.

Cum veniſſent literæ ad eos, tulerunt filios regis, & occiderunt 70 viros, & poſuerunt capita eorum in cophinis, & miſerunt ad eum in Iezraël. Etſi autem in hoc facinore multorum innocentium, vt par eſt credere, continebatur cædes; in eo tamen mandando, aut exequendo ſcelus abfuit, ſi Iehu propoſitum habuit Dei vnius voluntati obtemperare; & iſti optimates crediderunt id facinus diuino decreto fuiſſe imperatum. Sin autem adacti metu, vt eorum verba præ ſe ferunt, & ignari legitimæ poteſtatis, & vocationis Iehu, mandatum, quod iniuſtum putabant, executi ſunt, graui ſe omnes crimine obſtrinxerunt. Noctu porro facta videtur hæc ſtrages, & pluribus ſimul locis, ne populi miſeratio erga regiam iuuentutem, ſeditionem excitaret, néve aliqui furtim ſupplicio ſubducerentur, quorum ſalus in capita magiſtratuum redundaret. Eadémque nocte delata ſunt in Iezraël. Cumque portæ vrbis clauſæ eſſent, capita foris in duos aceruos iuſſu Iehu congeſta ſunt. *Cumque diluxiſſet, egreſſus eſt, & ſtans dixit ad omnem populum*, qui tantæ rei nouitate excitus, magno numero confluxerat; iuſti eſtis, ſi ego coniuraui contra Dominum meum, & interfeci eum, quis percuſſit omnes hos? quaſi dicat, vtrorumque eandem eſſe, aut iuſtitiam, aut culpam. 4. Reg 10. 9.

XI. Cædes Achabitarum in Iezraël.

Cæterum dum in Samaria filij Achab occiduntur, eadem diuina vltio ciuitatem Iezraël peruagata eſt: perquiſiti ſunt omnes, qui Achabum conſanguinitate, vel affinitate contingerent, quique hoc titulo quoquo modo ad regnum aſpirare poſſent; atque adeo qui ad regiam familiam vehementer affecti, vltionem

expe-

expetituri viderentur; qui omnes interfecti ſunt; cum alioqui, vel ſolo idololatriæ nomine, rei mortis eſſent. Nec dum cædium finis. Cum enim Iehu inde Samariam proficiſceretur, occurrit in via camera paſtoralis, in qua oues tonderi ſolebant, vbi fratres ſiue nepotes Ochoſiæ latitabant, numero 42. rei tamen totius, cuius ignari eſſe non poterant, ſe ignaros finxerunt, dixeruntque liberè ſe deſcendiſſe Ieroſolymis, ad ſalutandos filios regis, & filios reginæ, id eſt Iorami, & vxoris eius, aut etiam Iezabelis, qui paulò ante occiſi fuerant; Quos omnes Iehu viuos comprehendi iubet, & interfici. Etſi enim aliqui erant de tribu Iuda, propter Ochoſiam, pertinebant tamen ad domum Achab, propter Athaliam filiam eius, vt cum cæteris mactari poſſent.

42. cognati Ochoſiæ in via cæſi.

XII. Iehu ſecū aſſumit Ionadab,

Cumque appropinquaret Samariæ occurrit ei Ionadab filius Rechab, qui ex proprio vitæ inſtituto habitabat extra vrbes, vir probus ac religioſus; Qui cum inter ſe, peramanter conſalutaſſent, leuauit eum ad ſe in currum, vt eum zeli ſui pro Domino teſtem haberet, ſimulque ingreſſi ſunt Samariam. Vbi mox ſicut in Iezraël, *percuſſit omnes*, qui quoquo modo Achabum contingebant, quique eius familiæ addicti erant, ideóque rebus nouandis idonei, aut nouandarum ſuſpecti. His ſubdit Scriptura cædem pſeudoprophetarum & ſacrificulorum Baal, ad quam videtur Iehu Ionadabum inuitaſſe. Nec iſti quamuis timuerunt, euocatione facta abeſſe auſi ſunt. Tantus enim erat omnibus ex tot funeribus iniectus terror, vt publicus timor priuatum ſuperaret: præſertim cum nemo adhuc idololatriæ nomine fuiſſet interfectus: nec ipſe Iehu ſe Baalis inimicum præ ſe tuliſſet: & alioqui videbant, niſi iuſſi veniſſent, ſibi certiſſimè moriendum, propoſita enim pœna capitis omnes euocati ſunt ad ſolenne ſacrificium Baal. Ergo, ne pro incerto malo certum atque indubitatum ſubirent, venerunt omnes ad vnum, tanto numero vt capaciſſimum Baalis templum, *à ſummo vſque ad ſummum* repleretur. Videtur ſignificare ſurſum deorſumque, in ſuperioribus, & inferioribus ambulacris, & xiſtis, in imo templo, in tecto & ſolario, ad aras & veſtibula, omnia plena ſacrificulis.

& parat cædem ſacrificulorum Baal.

4. Reg. 10: 19.

XIII. Dum illi ſacrificium parant. *verſ. 22.*

Iuſſit quoque Iehu, eos *qui ſupra veſtes erant proferre veſtimenta vniuerſis ſeruis Baal*, veſtes intelligit deſtinatas cultui Baal, lineas, laneas, ſericas, vt his impediti veſtibus, minus habiles eſſent ad reſiſtendum militibus. Apparet quoque animalia ſuppeditaſſe, quæ illi ſacrificaturi erant, quam volebat eſſe decipulam ad eos perdendos. Congregatis omnibus pſeudoprophetis ac ſacrificulis, ingreſſus eſt Iehu cum Ionadab in templum, *atque cultoribus Baal, Perquirite & videte, ne quis forte vobiſcum ſit de ſeruis Domini, ſed vt ſint ſerui Baal ſoli.* Solique mactentur. His dictis egreditur, & templi aditus omnes munit octoginta fortiſſimis viris, qui fugientes ſeruos Baalis exciperent, ea lege, vt qui aliquem elabi permitteret, eam indulgentiam capite lueret. Ergo illi certatim ſacrificant, pluribus, vt apparet, locis, atque altaribus, cum Iehu percuſſores immittit, qui ſtricto ferro in confertam ingreſſi turbam, à dextris ac ſiniſtris, punctim cæſimque cædentes, nequidquam Baal & Iehu horrendo clamore vociferantes, *percuſſerunt in ore gladij*, & proiecerunt cadauera eorum foras, ne qui inter occiſos laterent.

Immiſſis percuſſoribus cæduntur.

Non contentus autem Iehu diuinam vltionem exercere in impios iſtos idololatriæ architectos & miniſtros, in Idola quoque, atque eorum fana ſæuiit. Ierunt enim ipſe cum ſuis *in ciuitatem templi, Baal*, id eſt, in quamcumque vrbem, quæ haberet templum Baal, plures enim fuiſſe in regno Iſraëlis, ſuadet incenſum ſtudium Iezabelis & Achabi aduerſus Baal, & vbique *protulerunt ſtatuam de fano Baal*, & quam inuenerunt ligneam combuſſerunt, lapideam vero aut metallicam comminuerunt. *Deſtruxerunt quoque ædem Baal*, in ſingulis videlicet oppidis, & locum latrinis publicis addixerunt. Nam id non in ſola Samaria factum eſſe, docet quod ſtatim ſubditur, *Deleuit itaque Iehu Baal de Iſraël*, de omnibus ſcilicet locis in quibus colebatur. Sed vide ac mirare Lector humanæ mentis imbecillitatem. Is enim qui tam ſtudioſè aduerſus vniuerſam Achabi familiam arma ſumpſerat, vt obſequeretur Deo, qui Baalis aras euerterat, ſtatuas confregerat, ſuccenderat lucos, templa oppidatim in probroſiſſimos vſus conuerterat, Sacerdotes immani cæde proſtrauerat, quique propter rem bene geſtam à Deo laudem, præmiumque glorioſiſſimum acceperat: auitam tamen vitulorum idololatriam non ſuſtulerit: ſed eius ſectator fuerit, ſuperſtitione cum vero Dei cultu ac religione copulata, ex iniuſto vtique, atque inconſulto metu, vt in Annalibus noſtris non negligenter explicatum eſt.

XIV. Idola Baalis diſperdit, & fana.

Nec tamen idola deſerit.

n.66.67.68.

Exterminato cum ſumma ſeueritate & contumelia cultu Baalis è regno Iſraëlis, nam in regno Iuda eam peſtem fouit Athalia; dixit Dominus ad Iehu, fore vt filij eius vſque ad quartam generationem ſederent ſuper thronum Iſraël, ob exterminatam domum Achab: cui ipſius Iehu familia ſucceſſit, ad centum & duos annos. Videtur autem hæc prophetia edita ſtatim poſt deletam Achabi familiam, Baaliſq; cultores, miſſumque prophetam, qui præmium ei denunciaret; quo ſimul excitaretur ad perſiſtendum in bene cœptis, vnique Deo corde perfecto ſeruiendum. Pœna vero idololatriæ eius mox ſubijcitur, de qua anno ſequenti dicetur. Interim breuiter quæ ad regnum Iudæ pertinent videamus.

XV. Merces Iehu ob deletā Achabi familiam.

28. *Iehu.* 17 *Ioachaz.* 16. *Ioas.* 41. *Ierobo.* 101.

v.31.& ſeq.

Dum hæc à Iehu in Iſraële perpetrantur, Athalia Hieroſolymis carnificinam in regiam ſobolem crudelis exercet. Videns enim mortuum filium ſuum Ochoſiam, *ſurrexit, & interfecit omne ſemen regium.* Sed qui tanto facinori cauſam dedit, an vt regnaret? At ſuperſtitibus nepotibus nihilominus regnatura erat. Cum enim pater eorum Ochoſias anno vitæ vigeſimo tertio occiſus fuerit, non potuerunt filij non eſſe pueruli, quorum Ioas anniculus fuit. An dicendum ambitioſam mulierem non alieno nepotis nomine, ſed proprio regnare voluiſſe: ideóque de medio tollere omnes, quorum intuitu ſubditi, vt ei regnum eriperent, moliri potuiſſent. Acceſſit & timor, quod ſe meminiſſet Achabi filiam, ideóque morti deſtinatam. Totum ergo regnum Iuda habere voluit in poteſtate, quod opponeret Iehu, &

XVI. Athalia occidit regiam ſobolem. 4.Reg.11. 1.

Et quare.

cuius ope vindictam exercere poſſet in eum, qui paternam eius familiam perdidiſſet. Hic ergo primus regni eius annus numerabitur.

XVII. Ioas internecioni ſubducitur ab vxore Ioiadæ.

At Dominus, qui Dauidis familiam conſeruatam volebat, eam mentem dedit Ioſabethæ, quæ filia Iorami erat, & ſoror Ochoſiæ, vt vnum de nepotibus ſuis infantulum Ioas nomine morti eriperet: abſconditque eum cum nutrice ſua in triclinio, ſiue cubiculo lectulorum, locum admodum ſecretum eſſe oportuit, in quo pauciſſimis conſciis ſeruaretur. Videtur autem fuiſſe iuxta exedram pontificis, vbi Ioſabetha vxor eius, ſingularem infantis curam gerere poterat, & ab ipſo pontifice crebro viſitari. Nos eum ibi tantiſper ſine metu, metuere enim non permittebat ætas, non tamen ſine periculo, niſi quod erat ſub Dei tutela, ſummique pontificis viri ſanctiſſimi ac ſapientiſſimi, relinquamus.

ANNVS MVNDI 3152.

ATHALIÆ 2. IEHV 2.

IOIADÆ 2. TEMPLI 130.

OPHRATANIS 29. Imperij Aſſyr. 1221.

ANTE CHRISTVM 901.

I. Regnum Athaliæ.

Secundus hic annus Athaliæ, & reliqui ad regnum eius pertinentes, rebus geſtis diſtingui non poſſunt: ideo pauca quæ de ea legimus huc congerentur. De illa enim, vſque ad mortem eius, hoc tantum legimus, *Porrò Athalia regnauit ſuper terram*; in quibuſdam Latinis codicibus reperitur additum, *ſeptem annis*, quod ab emendatis recte ſublatum eſt. Nam ſeptimum annum vix attigit, & is primus eſt Ioas filij Ochoſiæ. Res ex 2. Paral. clara eſt, vbi dicitur Ioas, *abſconditus in domo Dei ſex annis, quibus regnauit Athalia ſuper terram.* Quæ phraſis innuit eam regnandi tantum curam habuiſſe, Baalis ſuperſtitionem in Iſraele collapſam, in Iuda omni ope fouiſſe atque amplificaſſe: diuinum autem cultum quantum potuit euertiſſe: putat, vt iniurias Baali à Iehu illatas, vlciſceretur, & in Deum ſcelerata rependeret. Sic enim ſcriptum eſt. *Athaliæ enim impiiſſima, & filij eius*, id eſt Sacerdotes idolorum, interprete Hieronymo. Veros enim filios, Ochoſiæ fratres, Arabes interfecerant. Impij ergo ſacrificuli, *deſtruxerunt domum Dei, & de vniuerſis, quæ ſanctificata fuerant in templo Domini ornauerunt fanum Baalim.* Denique regnauit Athalia ſuper terram, quo iure, quáve iniuria, oblita Dei, terræ duntaxat memor.

2. Par. 22. 12.

Quæ fouet ac promouet idololatriam in Iuda.

1. Par. 22. 1. 2. Par. 24. 7.

II. Iehu retinet cultum vitulorum.

Porrò ſperabatur Iehu, poſt exciſum Baalis cultum, & Achabi familiam, acceptamque diuinitus regni poſſeſſionem ad quartam vſque generationem, in veri Dei cultum incubiturum, & ſublatis vitulis aureis, pietatem toti regno reſtituturum: ſed is expectationem piorum fefellit, in maximum damnum ſuum; & auitum vitulorum cultum, qui erant in Bethel & in Dan, conſeruauit. Inualuerat quippe inter hoſce principes diabolica hæc opinio, regnum Iſraëlis, ſublatis vitulis aureis, cum quibus fuerat à principio conſtitutum, ſtare non poſſe, populo Hieroſolymam religionis cauſa repetente. Id malum gemitu proſequi Scriptura videtur, cum ait: *Cœpit Dominus tædere ſuper Iſraël. Percuſſit eos Hazael in vniuerſis finibus Iſraël, à Iordane contra orientalem plagam, omnem terram Galaad & Ruben, & Manaſſe.* Longè maxima fuit hæc clades. Abſtulit enim regno Iſraëlis, quidquid omnino poſſidebat trans Iordanem. Itaque Iehu in contumeliam ſuam, non ſolum perdidit Ramoth, quam paulò ante receperat; ſed inſuper, in pœnam impietatis ſuæ, bonam partem regni ſui, in annos circiter ſexaginta.

Cui Syrus eripit regionẽ omnem trans Iordanem.

III. Quomodo id factum, & quam crudeliter.

Itaque Hazaël videns Iehu cum exercitu abiiſſe trans Iordanem, ad regnum occupandum, facile recepit Ramoth Galaad, ſed totam inſuper regionem Galaad acquiſiuit. Quanta autem in hiſce victoriis inſolentia, & crudelitate bacchatus ſit, ex iis quæ Eliſæus, dum mentis oculos in hæc tempora conjiceret, fecit & dixit, non eſt difficile colligere. *Conturbatus eſt enim vſque ad ſuffuſionem vultus, fleuitque vir Dei.* Et cauſam rogatus ab Hazaële: *Quia*, inquit, *ſcio mala quæ facturus es filiis Iſraël: ciuitates eorum munitas igne ſuccendes, & iuuenes eorum interficies gladio, & paruulos eorum elides, & prægnantes diuides.* Quin etiam rebus eorum ita acciſis, tributum in ſubiectionis argumentum de more victis impoſuit.

4. Reg. 11. 11. &c.

IV. Lycurgus floret.

Hoc ipſo tempore 150 annis ante vrbem conditam, & 125 ante initium olympiadum, floruit Lycurgus Lacedæmoniorum legiſlator, annis omnino non gentis ante ortum magni legiſlatoris Chriſti Domini, vt in Annalibus oſtendimus. Leges autem tulit Lacædemoniis, multis annis poſt adminiſtratam Charilæi regis, nepotis ſui, tutelam, quam ſuſcepit annis centum & octo ante Olympiades; indéque longam peregrinationem ſuſcepit, qua annis 14 vt quidam putant, factus rerum cognitione inſtructior, in multa apud ſuos opinione ſapientiæ, Rempublicam Spartanam legibus temperauit.

ANNVS MVNDI 3157.

IOAS REGIS IVDÆ 1. IEHV 7.

IOIADÆ 7. TEMPLI 135.

OPHRATANIS 34. Imperij Aſſyr. 1226.

ANTE CHRISTI ORTVM 896.

I. Ratio temporis. 4. Reg. 12. 1.

Anni huius, qui Sabbaticus eſt ordine 82, chronologia, quod ad vtrumque Hebræorum regem pertinet, perſpicuè à Scriptura firmatur, quæ tradit anno ſeptimo Iehu, regnaſſe Ioam, id eſt regnare cœpiſſe, ætatis octauo ineunte. Anniculus enim erat cum neci ſubtractus eſt, ſex annis latuit in domo Dei. Expletis ergo ſeptem annis, octauus ætatis cum primo regni inchoatus eſt, qui & morte impiæ Athaliæ, & noui regis inauguratione celeberrimus eſt; accedente ruina idololatriæ in regno Iudæ pietate & induſtria Ioiadæ pontificis; qui pertæſus impietatis & ſacrilegiorum Athaliæ, &

Ioiadæ cõſilia & zelus pro pietate, & familia Dauidis.

accenſus zelo pro domo Domini, & familia Dauidis, quam pridem animo verſabat curam, in rem deducere magno animo ſtatuit; & re per multas preces & ſacrificia, vt credere par eſt, Deo commendata, aſſumpſit de tribu ſua quinque centuriones Leuitas, à quibus ſecretum iureiurando firmatum exegit. Tum actum cum eis de cæde Athaliæ, & noui regis, quem ipſis oſtendit, inauguratione. Id ipſum factum (2. Par. 23.3.) in congregatione Leuitarum, *& principum familiarum Iſrael*, Id eſt Iuda, neque enim regno Iſraelis res communicata eſt. Et in omnes coram Deo, & pontifice, regi Ioas fidem religioſe ſpoponderunt.

II. Rex Ioas creatur.

Tum Leuitas, qui perfuncti erant vice ſua, retinuit, iunxitque iis, qui recens veniebant ad miniſtrandum, quos certis locis cum armis conſtituit, ad vim omnem propulſandam. Cinxerunt etiam armatis totum Leuitarum atrium à dextris & ſiniſtris *altaris & ædis, per circuitum regis*, vt ait Scriptura, ſignificans Regem fuiſſe conſtitutum in atrio Leuitarum, intra altare holocauſtorum, ne eo regis conſpectus impediretur, excitato ſuggeſtu, qui columnis nitebatur, & ad quem gradibus aſcendebatur, vt puerulus vndique totis atriis conſpicuus fieret. Produxit ergo regem Ioiada pontifex, impoſito ſuper caput eius diademate, ſiue corona regia, & dato in manu eius teſtimonio, id eſt Deuteronomio legis; acceſſit purpura, & ſceptrum, & reliqua regum ornamenta. Adhibita autem fuit in primis vnctio, quæ regem vel maximè conſtituit, & conſecrat; vnde coniunctim dicitur, *feceruntque eum regem, & vnxerunt*, id eſt vngendo fecerunt regem, oleo videlicet ſacro, quod in templo aſſeruabatur. Vnxit porro illum Ioiada pontifex & filij eius, imprecatique ſunt ei, atque dixerunt, *viuat Rex*, quod certatim à toto populo, & à cantoribus conclamatum eſt.

III. 2. Par. 23. 12. Athalia occiditur.

Quod cùm audiſſet Athalia, ingreſſa eſt ad populum in Templum Domini, diuina prouidentia illam ducente ad victimam. Sperabat enim ſe præſentia ſua ſeditioſos conceptus diſſipaturam, partumque ſibi regnum conſeruaturam, & ſe coniecit imprudens in manus quærentium animam eius. Quæ ſi regia ſe continuiſſet, & rem per nuncios didiciſſet, difficillimam pontifici, cæteriſque inimicis ſuis victoriam dediſſet, vt quæ magiſtratus, & militiam, & magnam populi partem haberet in poteſtate. Nunc vltro ſe coniecit in laqueum; Sed nec diſſimulare potuit, (4. Reg. 11. 14.) ſed ſcidit veſtimenta ſua, & clamauit, *Coniuratio, coniuratio.* Cui obtonabat populus, Viuat Rex, viuat rex Ioas, moriatur Athalia. Muliere autem fruſtra vociferante, *Egreſſus Ioiada pontifex* ex atrio Leuitarum, vbi regem conſecrarat, adiit centuriones, & principes exercitus, & dixit eis, *Adducite illam extra ſepta templi, & interficiatur foris gladio.* Septa intellige totius templi loricam, ſiue peribolum omnia templi atria circunquaque ambientem: occiſa eſt enim ante palatium regium, trangreſſa (v. 12.13.14.15.) pontem voraginis Mello; vt diligentius in Annalibus explicatum eſt.

IV. Ioiada fœdus renouat inter Deum, regem, & populum. 4. Reg. 11. 18.

Hoc tempore pepigit Ioiada fœdus inter dominum & regem cum populo ſuo, exigens promiſſionem vnius Dei colendi, omni ſuperſtitione exterminata. vnde ſequitur, *Ingreſſus eſt omnis populus terræ templum Baal, & deſtruxerunt aras eius, & imagines contriuerunt validè.* Id fœdus maximè neceſſarium fuit hoc tempore, quo per profanam Athaliam in Iuda luxata erant omnia. Deinde autem fœderis inter regem & populum mediator fuit Pontifex, exigens à populo fidem, honorem, omniáque legitima obſequia eius erga regem ſuum; & vice verſa à rege erga populum ſuum protectionem, gubernationem, paternámque beneuolentiam. Vt autem ſtabilita pietate primo quoque tempore ſcandalum & offenſio ex oculis religioſi populi tolleretur, itum eſt in templum Baal, ſiue id in vrbe ipſa, ſeu potius in ſuburbiis fuit, & hoc primo populi feruore, ſimulacra deturbata ac deformata ſunt, poſtmodum autem ædes ipſa à ſummo culmine diruta eſt: & Mathan Sacerdos Baalis coram altari interfectus.

Baal exterminatur in Iuda.

V. Rex adit palatium,

Sed prius Rex è templo educitur, cum inſigni legionum apparatu, quæ ſe ſtatim legitimo principi dediderunt, & venerunt per viam portæ ſcutariorum, quæ erat ad meridiem templi, qua ibatur in palatium, & ſedit ſuper thronum Regum. Et lætatus eſt populus terræ & ciuitas conquieuit: quæ in tam ſubitò & inſperato tumultu, turbata fuerat. Pontifex deinde in templum regreſſus, conſtituit præpoſitos in domo Domini, vt legitima Domino ſacrificia offerrent. Conſtituit quoque ianitores in portis domus Domini, vt qualibet immunditia pollutos ab ingreſſu eius arcerent. Denique omnia quæ regnante Ioramo, Ochoſia, & Athalia neglecta fuerant, iuſſu pontificis renouata fuerunt. Sed id non paucarum horarum, ſed multorum potius dierum opus fuit.

Pontifex templi res ordinat.

ANNVS MVNDI 3158.

IOAS 2. IEHV 8.

IOIADÆ 8. TEMPLI 136.

OPHRATANIS 35. Imperij Aſſyr. 1227.

ANTE CHRISTVM 895.

I. Regis inſtitutio, & pontificis in eum beneuolentia.

Plurimi anni vtriuſque regis admodum ieiuni ſunt. Quæ autem in duobus Scripturæ locis de Ioas pietate traduntur, dum Ioiada doctore vſus eſt, quantum quidem ætas ferre potuit, ad hæc quoque tempora pertinent. Magno quippe amore pontificem ac reuerentia proſequebatur. Quidni autem faceret puer? virum pietate ſanctiſſimum, ætate venerabilem, affinitate coniunctiſſimum, dignitate pontificem, amore & meritis parentem. Accedebat Ioſabeth vxor pontificis, amita regis, cui vitam debebat, vt pontifici regnum. Hoc ipſo tempore Iehu inglorius regnabat in Samaria, imo & infelix. (Res Iehu;) Regnum quippe eius Syrorum populationibus ſubiacebat. Deus enim, quem ſimul cum idolis colebat, non deſtitit eum Syrorum flagellis grauiter cædere, vt, ſi quo modo fieri poſſet, ad mentis ſanitatem reuocaretur.

ANNVS MVNDI 3164.

IOAS 8. IEHV. 14.

IOIADÆ 14. TEMPLI 142.

OPHRATANIS 41. Imperij Aſſyr. 1233.

ANTE CHRISTVM 889.

I. Annus Sabbaticus 83.

Cadit in hunc annum Sabbaticus tertius ſupra octogeſimum, quem minime dubitarim, annitente Ioiada religioſiſſimo Pontifice, qui omnia in Repub. poterat, ſanctè ac religioſè obſeruatum. Agebat nunc Ioas ætatis annum decimum quintum, regni octauum, in eóque, vt credere par eſt, ad omnem virtutem informando, Pontifex ſtudioſiſſimè incumbebat: non ignarus quantum ineſſet in ea educatione momenti, ad Dei gloriam, populique ſibi atque ipſi commiſſi ſalutem. Ergo Deuteronomium legis, quod puerulo inaugurando dederat in manus, explicabat in dies, & vt teneræ menti magis quam chartis inſcriberetur, enixè ſatagebat.

ANNVS MVNDI 3166.

IOAS 10. IEHV 16.

IOIADÆ 16. TEMPLI 144.

OPHRATANIS 43. Imperij Aſſyr. 1235.

ANTE CHRISTVM 887.

I. Ioas ducit vxorem.

Hoc circiter anno crediderim datam à Pontifice adoleſcenti regi vxorem, anno ætatis decimo ſeptimo. Nam cum valde ſollicitus eſſet de propagando ſemine regio, quod in vnius adoleſcentis capite vertebatur, non videtur vltra hoc tempus diſtuliſſe: ſed neque anteuertiſſe, de adoleſcentuli incolumitate ſollicitam curam gerens. Quam ob cauſam etiā non cenſeo duas ei ſimul vxores copulaſſe, ſed alteram alteri, ſeu viuæ, ſeu demortuæ ſucceſſiſſe. Sicque intelligenda eſt Scriptura, cum ait Ioiadam accepiſſe ei vxores duas, è quibus genuit filios, & filias. (2. Par. 24. 3.) Decimus porro annus Ioas regis Iudæ, qui eſt 144 à iactis Hieroſolymitani templi fundamentis, inſignis habetur conſtructione illius impij Romani æmulæ Carthaginis, cum Tyro profecta Dido regnante Pygmalione nauigauit in Africam. (Conditus Carthaginis.) Id affirmat Ioſephus, primo libro aduerſus grammaticum Apionem: probatque ex Annalibus Tyriis, & Menandro Epheſio; quod ſtudioſus Lector in Annalibus noſtris examinatum reperiet. (n. 4. 5. & ſeqq.) Etſi autem hac quæſtione nihil incertius, neque inconſtantius in antiquis recentibuſque ſcriptoribus, adeo vt Euſebij chronicon tribus, aut quatuor diuerſis locis, iuxta diuerſas autorum opiniones, conditam Carthaginem ponat, prædictæ tamen ſententiæ plerique ſubſcribunt, in quibus Torniellus, Gordonus, Petauius, Scaliger, & alij, à qua chronologia minimum abeſt Solinus, vt ibidem oſtendimus.

ANNVS MVNDI 3170.

IOAS 14. IEHV 20. IOIADÆ 20.

OPHRATAN. 47. Imperij Aſſyr. 1239.

ANTE CHRISTVM 883.

I. Lycurgi tutela, & ratio temporis.

Tutelam Lycurgi Legiſlatoribus in hunc annum refert Clemens Alexand. ex Eratoſthene: *Nam Eratoſthenes*, inquit, *tempora ſic deſcribit, A capta Troia ad Heraclidarū reditum, anni 80. Hinc autem ad emigrationem Ionicam anni ſexaginta.* Quam vtramque epocham ſuis locis notatam reperies; illa cadit in annum Samuëlis 11, hæc autem in Dauidis 32. pergit. *Deinceps autem ad Lycurgi vſque tutelam, anni 159.* Quæ ſummæ perueniunt ad annum ab exciſa Troia trecenteſimum excluſiuè, quem Annales in indice notatum habent: Addit poſtremo Eratoſthenes. *Ad annum autem qui prima præcedit Olympia, anni 180.* Quos explent 27. qui reliqui ſunt regni Ioas, & 29 Amaſiæ, & Oſiæ 52. Deinceps autem Olympiades inchoantur. (80. 60 159 | 299. | 27 29 52 | 108.)

II. Lycurgi iuſtitia & fides.

Quod ad Lycurgi porro tutelam attinet, rem ſic explicat ex Simonide Plutarchus. Regnabat Lacedæmone Polydectes, Lycurgi frater, quo breui poſt patrem Eunomum defuncto, regnum Lycurgo omnium ſententia delatum eſt: quod ille geſſit tantiſper, dum fratris ſui vxorem grauidam ignorauit. Deinceps enim regnum ad conceptum fœtum, ſi quidē maſculus eſſet pertinere affirmauit, ſe autem Tutoris loco regnū adminiſtraturum. Virtutem autem ſuam atque integritatem patefecit cum grauida mulier, quę regina malebat audire, quam regis mater, ei ſignificaſſet ſe fœtum abolituram, ſi is eam vellet vxorem ducere. Id enim conſilium ſe probare finxit; monuit tamen ne fœtum medicamentis abigeret, ne ſibi illa noceret: ſibi curæ fore vt in lucem editus, è medio tolleretur. (Erga nepotem regem.) Curauit autem vt parti adeſſent fidi cuſtodes, qui natum infantem illico ad ſe deferrent. Ergo cœnante illo cum principibus, cum allatius eſſet infantulus, eum Lycurgus acceptum in regio ſolio collocauit, dicens aſtantibus, illis natum eſſe regem, quem Charilaum vocauit, quod omnes magno pere gauderent, animique eius magnitudinem ac iuſtitiam admirarentur.

III. Olympica certamina ab Iphito, & Lycurgo reſtituta.

Cumq. regnum menſibus octo, vt Plutarchus ait, adminiſtraſſet cognatorum inuidiam & calūnias non ferens, peregrè profectus eſt; moxq; in Græciam reuerſus, Elienſibus autor fuit inſtaurandorum certaminum Olympicorum, quæ iampridem ab Hercule inſtituta, iam ſeculis aliquot fuerant intermiſſa. Commodùm apud Elienſes tunc regnabat Iphitus cognatus Lycurgi: quod ambo haberent autorem generis Herculem. Narrat autem Polybius, & Ariſtodemus Elienſis, victores Olympicos deſcribi cœptos à 27 Olympiade, priores autem id neglexiſſe. (Olympiacum geminum initium.) Vigeſima vero octauo Olympiade, cum in ſtadio victor euaſiſſet Chorœbus Elienſis, primum inſcriptū fuiſſe; eamque Olympiadem, primam conſtitutam eſſe, & ab ea Græcos tempora numerare cœpiſſe. Ex quibus intelligitur præſentem annum Olympicis certaminibus initium dediſſe, decurſaſque fuiſſe 27 Olympiadas, quæ centum & octo annis reſpondent, priuſquam illa quæ prima vocetur, celebraretur, quot nos ad primam Olymp. numeramus.

IV. An. Sabbat. 84. Ortus Amaſiæ.

Biennio poſt, id eſt decimo ſexto anno regni Ioas, qui fuit alter à Sabbatico quarto & octogeſimo, Rex idem auctus eſt filio, eodemque ſucceſſore Amaſia, qui 25 annorum fuit cum regnare cœpit, quot annis regnauit adhuc pater eius Ioas.

Mors Ophratanis imperiũ Ocrazapis.

Sequenti deinde anno, qui fuit Ioas decimus ſeptimus, mortuus eſt Ophratanes, anno imperij ſui quinquageſimo: cui ſucceſſit Ocrazapes ad annos duos & 40.

ANNVS MVNDI 3177.

IOAS 21. IEHV 27.

IOIADÆ 27. TEMPLI 155.

OCRAZAPIS 4. Imperij Aſſyr. 1246.

ANTE CHRISTVM 876.

I. Ratio temporis inſtaurati templi. 4. Reg. 12. 6.

INſtaurationem templi Salomonis ad hunc annum ab eo fundato 155 referimus, Chronicum Hebræorum ſecuti, qui hunc annum illi operi tribuunt. At videmur repugnare Scripturæ, quæ apertè aſſerit Sacerdotes, non inſtauraſſe ſarta recta templi, vſque ad annum 23 regni Ioas. Verùm duo tempora huic inſtaurationi aſſignanda ſunt, alterum quo iuſſa eſt à rege, qui præſens eſt annus, iuxta Chronicum Hebræorum: alterum quo executioni mandari cœpit, qui, iuxta Scripturam fuit 23. Ideóque Leuitæ in 2. Paral. dicuntur egiſſe negligentius: quos propterea legimus à rege fuiſſe reprehenſos, vt poſtea dicetur. Non videntur autem parietes ipſi ædis ſacræ feciſſe vitium, quorum erat firmitas ac ſoliditas maxima. Sed tectum potius, & ſicubi habitacula Sacerdotum, atque Leuitarum: maximè autem inſtauranda erant templi ornamenta, vaſáque aurea & argentea, quibus profani reges ornauerant fanum Baal: quod nominatim de Athalia ſcriptum eſt. (2. Par. 24. 6.) (2. Par. 24. 7.)

II. Rex iubet pecuniam colligi à Leuitis. 4. Reg. 12. 4.

Rex igitur, monente Pontifice, iubet pecuniam ſanctam à Sacerdotibus & Leuitis colligi ad inſtaurationem templi. Ea porrò triplici ex capite proueniebat. Primum enim pendebatur à tranſeuntibus in cenſum populi, qui ſcilicet attingebant vigeſimum annum, qui ex lege dimidium ſicli pendere incipiebant, & ita deinceps, quæ erat quædam profeſſio ſeruitutis, qua ſe Domini vectigales oſtendebant. Erant deinde, qui ex voto pecuniam domino deberent. Erant poſtremo qui ſponte offerrent donaria in templi vſum, ſine vlla obligatione legis: quales erant quos aſpiciebat Dominus, mittentes munera in gazophylacium templi. Eam autem pecuniam colligebant Sacerdotes & Leuitæ, iuxta ordinem vicis ſuæ, & adminiſtrationis in templo. (Exod. 30. 12. &c.)

III. Mors Iehu, anno Sabbatico 85. A. M. 3178.

Sequenti anno, qui eſt Sabbaticus quintus ſupra octogeſimum, mortuus eſt Iehu. Eſt enim 28 eius annus, qui concurrit cum 22 Ioas regis Iuda; vt deinde primus Ioachaz filij Iehu incidat in vigeſimum tertium Ioas, quod affirmat Scriptura. De morte autem Iehu, quam ſuperius occupauit, narratis per epitomen iis, quæ ab eo poſt deletam Achabi familiam, & cultam ab eo vitulinam idololatriam, geſta fuerant, hæc leguntur, *Reliqua autem verborum Iehu, & vniuerſa quæ fecit, & fortitudo eius, ſcripta ſunt in libro verborum dierum Regum Iſrael*, qui liber magna Hebraïcæ hiſtoriæ iactura interiit. *Et dormiuit Iehu cum patribus ſuis*, morte ſcilicet minime violenta, *ſepelieruntque eum in Samaria.* Eius porro fortitudo, quam Scriptura celebrat, prodidit ſe in occupando regno, & recipienda in ſe ruina ampliſſimæ, fundatiſſimæque Achabi familiæ. Sed nimirum in Domino faciebat virtutem. Sed cum poſtmodum meticuloſa ambitione, vitulos aureos præcedentium regum, ipſe quoque venerari auſus eſſet, conuerſus eſt ſpiritus eius in ventum, fortitudo in formidinem, & animi præſentia in deſperationem. Qui Syros fugauerat, fugatus eſt à Syris, & qui vnam eis ciuitatem eripuerat, ab eis latiſſima prouincia ſpoliatus eſt, & inglorius reliquam vitam tranſegit. (4. Reg. 13. 1.) (Eius elogium.)

ANNVS MVNDI 3179.

IOAS 23. IOACHAZ 1.

IOIADÆ 29. TEMPLI 157.

OCRAZAPIS 45. Imperij Aſſyr. 1248.

ANTE CHRISTVM 874.

I. Regnum Ioachaz.

PRimus exoritur in familia Iehu hoc anno princeps, cuius chronologia apertè à Scriptura ſtabiliter. *Anno*, inquit, *vigeſimo tertio Ioas filij Ochoſiæ regis Iuda regnauit Ioachaz filius Iehu ſuper Iſrael in Samaria decem & ſeptem annis*: Eſt autem hoc tempus querelæ regis Ioas, apud pontificem, de negligentia Leuitarum circa pecuniæ collectionem, quæ obſcuritate non caret, cum in 2. Paral. dicantur neglexiſſe colligere pecuniam: in 4 autem Regum dicantur accepiſſe, & prohibeantur deinceps accipere. Dicendum videtur cum Abulenſi, vtrumque verum eſſe, & Leuitas fuiſſe negligentes in colligenda pecunia, quia iuxta regis præceptum, non fuerant egreſſi ex vrbe, neque luſtrauerant ciuitates regni Iudæ, ad colligendam oppidatim pecuniam: & tamen receperat pecuniam, quam ſponte ad eos populus deferebat Hieroſolymam, & acceptam retinebant, nec operi admonebant manum. (ca. 14. 6. c. 12. 7.)

II. Rex prouidet inſtaurationi templi.

Rex ergo vtrique malo remedium adhibuit, Quoniam enim Leuitæ non abierant oppida regni Iudæ, iuſſit præconis voce denunciari populo, vt pecuniam ſinguli, à Moſe conſtitutam, deferrent in Ieruſalem, ſicque illi oppidatim diſcurrendi labore leuarentur. Et quia in plurium manibus manebat otioſa pecunia; multi quoque cunctabantur eis dare pecuniam, fidem eorum fortaſſe ſuſpectam habentes, præcepit Rex confici arcam recipiendæ pecuniæ idoneam, quæ publico expoſita loco eſſet, ad quam ſinguli per ſeipſos pecuniam Deo debitam afferrent. In primiſque Sacerdotes ipſi ac Leuitæ iuſſi ſunt acceptam hactenus pecuniam in eam inferre, neque vltra eam à populo accipere: quod ab eis factum

minimè dubium eſt. Quin etiam hæc regis conſtitutio abiit in conſuetudinem, & inualuit, adeo vt poſt nongentos ferme annos, tempore Chriſti Domini eſſet in vſu. *Luc. 21. 1.*

Sunt quibus paulò ſeuerius rex egiſſe videatur cum Ioiada pontifice, qui ei erat inſtar parentis optime de ſe meriti, nec ſatis tam longæuæ ætati indulſiſſe; agebat enim hoc tempore 125 annum. Verum hæc libertas facile tribui poteſt maximæ familiaritati, quæ regem inter & pontificem intercedebat. Abulenſis autem regem ſuo iure vſum reſpondebit, ſiue Sacerdotum principem obiurgando, ſiue Sacerdotes ipſos nonnulla officij ac miniſterij ſui parte priuando. Ait enim iuriſdictionem Leuiticam in veteri lege, à laica non fuiſſe diſtinctam, & regem vtrique æquè præfuiſſe. Nam Salomon Abiatharem pontificem redegit in ordinem, & in pagum ignobilem relegauit, remiſſa aduerſus eum mortis ſententia; & quidem eo tempore, quo innocentia & ſapientia maximè florebat; nec ea de re vnquam magis repræhenſus fuit, quam ob punitum Ioabum aut Semei. Nimirum nihil ad perfectum adducebat lex. Et cum regum dignitas eadem fuerit in vtroque teſtamento, Sacerdotum dignitas in nouo infinitum accepit incrementum, adeo vt peccata remittere, & ipſum Sacroſanctum Chriſti Domini corpus conficere poſſint.

III. Ius regis in pontificem in lege veteri. *q. 8. in c. 12. 4. Reg.* *Sacerdotũ dignitas aucta in noua.*

Lætatique ſunt cuncti principes tribuum, familiarum, turmarum: denique omnes optimates, virique primarij, *& omnis populus* de mutata à rege forma conferendæ pecuniæ, *& ingreſſi* templum ad limina atrij Leuitarum, *contulerunt* publicè pecuniã in manus Sacerdotum deferendam coram ipſis *in arcam Domini, atque miſerunt, ita vt impleretur.* Cumque viderent nimiam pecuniam eſſe in gazophylacio, aſcendebat ſcriba regis, & pontifex, effundebantque & numerabant pecuniam, quæ inueniebatur in domo Domini. Mox arcam reportabant in locum ſuum, ſicque faciebant per ſingulos dies, & congregata eſt infinita pecunia, quæ mox à quæſtoribus dabatur operarum præfectis viris honeſtiſſimis, à quibus ratio dati & accepti non exigebatur, *ſed in fide tractabant eam.* Argumentum fidei horum præfectorum eſt, quod cum compleſſent *Omnia opera, detulerunt coram rege, & Ioiada reliquam partem pecuniæ, de qua facta ſunt vaſa templi in miniſterium & holocauſta, phialæ quoque, & cætera vaſa aurea & argentea.* Quamuis à principio pecunia hæc ad hunc vſum non fuiſſet deſtinata, vt in 4. Regum intelligendum eſt.

IV. Noua ratio colligẽ pecuniæ. 2. Par. 24. 10. *& diſtributæ operariis.* *2. Par. 24. 14.* *cap. 12. 13.*

ANNVS MVNDI 3180.

IOAS 24. IOACHAZ 2.

IOIADÆ 30. TEMPLI 158.

OCRAZAPIS 7. Imperij Aſſyrior. 1249.

ANTE CHRISTVM 873.

I. 2. Par. 24. 14.

Vrgetur hoc anno, & ſequentibus aliquot in Iuda inſtauratio templi, & ornamentorum eius: ſed & ſacrificia legitimè ſuis quæque temporibus offeruntur. Quandiu enim vir Dei Ioiadas vixit, religio ac pietas Hieroſolymis, totóque regno Iudæ floruit. Regis enim ad exemplum populus conformabatur. Rex in Ioiadam, Ioiadas in legem Moſis ſtudioſè intuebantur. Eoque conterebat non parum ſanctè tranſacta regis pueritia, & adoleſcentia. Quo fit vt minimè eos probandos putem, qui ante Ioiadæ mortem Syros contra Ieruſalem aſcendiſſe arbitrantur. In regno potius Iſraelis bacchati ſunt Syri. Cum enim, vt ſcriptum eſt in 4. Reg. Ioachaz faceret malum coram Domino, ſequereturque peccata Ieroboam, *iratus eſt furor Domini contra Iſrael, & tradidit eos in manu Hazael regis Syriæ, & in manu Benadad filij eius cunctis diebus.*

4. Reg. 12. 2. Reſpub. flo. et ſub Ioiada & Ioas. *Syri vexãt Iſraelem.* *ca. 13. 2. 3.*

ANNVS MVNDI 3183.

IOAS 27. IOACHAZ 5.

IOIADÆ 33. TEMPLI 161.

OCRAZAPIS 10. Imperij Aſſyrior. 1252.

ANTE CHRISTI ORTVM 870.

Memorabilis eſt hic annus Moſaico Iubilæo ordine duodecimo. Sexcenteſimus quippe agitur annus ex quo Ioſue, tranſmiſſo Iordane, in Chananitidem ingreſſus eſt. Hoc circiter etiam anno, qui eſt Charilai regis Lacedæmoniorum, & peregrinationis Lycurgi tutoris eius decimus quartus, videtur Lycurgus in patriam, magna omnium gratulatione reuertiſſe, celebreſque illas Spartanæ Reipub. leges edidiſſe, quas à Ioue, vel Apolline accepiſſe creditum eſt, vt accuratius in Annalibus explicatum eſt ex Herodoto, Pauſania, Plutarcho, Clemente Alexandrino, & aliis.

I. Moſaicus Iubilæus 12.

Et ſanè aut Iouem, aut Apollinem impuriſſimos dæmones ſapiunt tam egregia inſtituta, quæ Ariſtoteles rectæ rationi, & bonis moribus vehementer aduerſari docet. Ait enim in ea Repub. mulieres ita legibus informari, vt intemperanter & luxurioſè viuant: idcóque dimidiam Reipub. partem legimus non eſſe temperatam. Rem clarius explicat Xenophon, docetque per Lycurgi leges adulteria fuiſſe probata, quorum maritus ipſe procurator fieret, ac productor. Ad quam ſcilicet honeſtatem à teneris inſtituebantur in γυμνοπαιδίαις, in quibus pueri puellæque nudis corporibus exercebantur; à quibus ſpectaculis arcebantur, qui cœlibem vitam agere voluiſſent. Et ne ſolius pudoris naufragium fieret, quales ad iuſtitiam violandam ſtimuli pueris, adoleſcentibuſque ſubdebantur, cum furta, modo perfecta callidè, laudabantur; vt ſcilicet quiſque res ſuas attentius cuſtodiret. Quod ſi Reſpub. Lycurgi præ cæteris eminebat; quibus reliquæ tenebris erant occæcatæ? & quam neceſſarius erat mundo cæleſtis ille Legiſlator, qui omnes iſtas ſordes abſtergeret?

II. Lycurgi leges quales eſſent. l. 2. de Rep. c. 9.

ANNVS MVNDI 3184.

IOAS 28. IOACHAZ 6.

IOIADÆ 34. & vlt. TEMPLI 162.

OCRAZAPIS 11. Imperij Aſſyrior. 1253.

ANN. ANTE CHRISTVM 869.

I. Obitus Ioiadæ Pontif. *A.M.* 3184. 3054. 120. 2. *Par.* 24. 15.

POſtremum hunc annum vixit, ſacramque Iudæorum Rempub. adminiſtrauit Ioiadas pontificum clariſſimus. Ratio temporis firmatur ex Hebræis, qui eum natum ſcribunt ſub tempus deprauati Salomonis, ſub annum regni eius trigeſimum quintum; à quo anno ad præſentem 130 anni numerantur, quam vitæ periodum ei Scriptura tribuit. Eidem chronologiæ fauet rerum geſtarum ordo; cum non cogamur priorem Syrorum aduentum ponere ante mortem Ioiadæ, & regis populique peccata. Recte porro exiſtimare poſſumus Ioiadam, qui prurientes aliquorum aulicorum animos ad idolorum nequitiam ſentiebat, cum iaceret in lecto moribundus, regem, qui ad ipſum inuiſendum venerat, paterna cura, atque autoritate commonefeciſſe, de vera in Deum pietate retinenda, ſi vellet imperium, quod florens ipſos iam 18 annos experiebatur, in beata felicitate perſeuerare. Sic enim ſtatuere debere, Deum, vt adhuc fecerat, impietatem in vtroque regno caſtigaturum. Simulque ei longo ordine numerat à ſe viſos vtrobique reges, quorum pietatem vel impietatem ſecundæ, vel aduerſæ res exceperint, nominatim Ochoſiam patrem, auum Ioramum, & proauum Ioſaphatum.

Eius pia ad regem monita.

II. Glorioſè ſepelitur communibus omniũ ſtudiis.

Cumque hæc aliaque his ſimilia magno animi ſenſu protuliſſet, non ſine adſtantium lacrymis exceſſit è viuis. Quia rex Ioas, animo grato & pio, in maiorum ſuorum ſepulchris, inſigni cum gloria condidit, tanquam de ſe totaque re publica ſacra profanáq; bene meritum. Nec dubium eſt vniuerſum populum, tenerum pij regis affectum erga Ioiadam fuiſſe ſecutum, planxiſſeque illum, vt verum patriæ parentem, qui idololatriam, peſtem patriæ, è regno ſuſtulerat; qui Athaliam regni facem ac turbinem, regiis ſanguinis parricidam, è ſolio deturbarat, & legitimum in eo regni hæredem collocarat. Denique mortuus eſt Ioiadas in ſenectute bona, & annorum, & meritorum magno numero computata: plenus antiquæ fidei atque probitatis, vt qui antiquos illos proceres ipſa ætate referebat.

(∵)

ANNVS MVNDI 3185.

IOAS 29. IOACHAZ 7.

PEDAIÆ Pont. 1. TEMPLI 163.

OCRAZAPIS 12. Imperij Aſſyr. 1254.

ANTE CHRISTVM 868.

I. Pedaiæ pontificatus. Annus Sabbat. 86. *Vide Ann. n. 1. & 2.*

EXigit hic annus, qui eſt Sabbaticus 86, nouum pontificem, quem autem Ioiadæ ſufficere poſſimus, ægrè ſanè reperimus. Itaque cum à chronico Hebræorum mutuari cogimur, quod eum Pedaiam, Ioſephus Phidiam vocat. Regnum igitur, ait Seder-Olam, recepit Ioas 40 annis, Ioiada & Pedaia per ordinem Sacerdotum principi ■, Zacharia Ioiadæ filio Sacerdote ſimul, & propheta. Hæc illi, quibus ſubſcribit Genebrardus, & ſi qui alij, & apparet eum fuiſſe filium Ioiadæ fratrem Zachariæ natu maiorem. Cæterum Pedaias parum fœlix in pontificatu fuit, quippe qui breui Regem oblitum Ioiadæ, à principibus aulicis deprauatum vidit, fruſtráque à prophetis admonitum, ſenſim ad deteriora prolabentem. Vidit Hazaëlem regem Syriæ Hieroſolymis imminentem, vltorem facinoris impiorum. Vidit Templum Domini, egregiis nuper ornamentis decoratum, à rege ipſo ſpoliatum, vt Deo conſecrata vaſa & donaria, regi barbaro & crudeli, in prædam profananda traderentur. Vidit regem ipſum, ſe & Sacerdotis, & prophetæ ſanguine, ingratiſſimo ſcelere, polluentem: & iterum vltorem Syrum de rege & principibus ſupplicium ſumentem, iſtos interficientem, in illum ignominioſa iudicia exercentem. Vidit denique miſerum regem in magnis languoribus iacentem, à ſeruis domeſticis in lectulo ſuo perfidioſiſſimè iugulatum.

Quæ mala eo pontifice contigerint.

II. Ioas rex deprauatur à ſuis. 2. *Par.* 24. 17.

Malorum autem & deprauationis miſeri Ioas hoc exordium fuit. *Poſtquam obiit Ioiada, ingreſſi ſunt principes Iuda, & adorauerunt regem.* Vtique petentes ſibi fieri poteſtatem colendi Baal, ſicuti ſub Ioramo, Ochoſia, & Athalia factitarant, *qui delinitus obſequiis eorum, acquieuit eis. Et dereliquerunt Templum Domini Dei patrum ſuorum, ſeruieruntque lucis; & facta eſt ira contra Iudam, & Ieruſalem propter hoc peccatum*: tam regis permittentis idololatriam aulicis ſuis, quam ipſorum id ſcelus perpetrantium. Neque enim rex ipſe accuſatur idololatriæ à Scriptura, licet id Ioſephus, alijque putarint. Illi ergo expreſſa à rege licentia, dereliquerunt templum Domini, magnificè nuper inſtauratum, & ad lucos & ſculptilia, & idolorum fana reſtituenda ſacrilega æmulatione conuerſi ſunt. *Seruierunt enim Aſtartæ*, vt habent Septuaginta, *& idolis*, quæ Ioiadas, tot annorum ſpatio, haud dubiè ſuſtulerat. Cæterum hæc impietatis inſtauratio, non ſe totam ſtatim effudit, vt quæ pene ab inuito rege fuiſſet extorta, ſed paulatim, & quaſi ſine ſenſu: ac ne paucorum quidem ſumptuum fuit: ne illa diuini numinis ſimia, parum magnificè pro ſua ſuperbia, diuinam maieſtatem

Qui ſeruiunt idolis.

æmulari videretur. Interim autem collecta eſt ira Dei, quæ breui ſuper regnum Iudæ, ipſamque Ieruſalem effuſa eſt.

ANNVS MVNDI 3186.

IOAS 30. IOACHAZ 8.

PEDAIÆ 2. TEMPLI 164.

OCRAZAPIS 13. Imperij Aſſyrior. 1255.

ANTE CHRISTVM 867.

I. 2. Par. 24. 19. Deus populum monet per prophetas. Deut. 4. 26. & 30. 19. & 31. 28. & 32. 1.

DVm principes populi, populo impietatis autores ac duces fiebant, & idololatriam ſtudioſè promouebant, *mittebat eis, Dominus prophetas vt reuerterentur ad Dominum, quos proteſtantes illi audire nolebant.* Obteſtabantur ſcilicet eos, & fruſtra cœlum & terram teſtes contra eos, exemplo Moſis, inuocabant. Vox porro illa *mittebat*, non vnam aliquam miſſionem, ſed plures apertè ſignificat; idemque eſt ac ſi diceret ſæpius miſiſſe prophetas; non ſolum rerum futurarum præcones, ſed diuinæ quoque legis doctores, & qui de ſuperiore loco populum docerent, arguerent, increparent, cum multo zelo, patientia & doctrina. In iis Pedaiam principem Sacerdotum, ſuo erga regem & optimates munere functum eſſe, non videtur dubitandum, Deo illum, & per eum cæteros animarum curatores vehementius, pro rei neceſſitate incitante. Sicut & fratrem eius Zachariam filium Ioiadæ. Cum enim plurium filiorum Ioiadæ in regis inauguratione fiat mentio, & de Zacharia perſpicuè Scriptura tradat, eum fuiſſe pontificis filium, haud dubiè ei in pontificatu ſucceſſiſſet, niſi Pedaias, ei iure primogenituræ præferendus fuiſſet.

Maximè per Pontif. & Zachariam.

2. Par. 23. 11.

2. Par. 24. 20.

ANNVS MVNDI 3187.

IOAS 31. IOACHAZ 9.

PEDAIÆ 3. TEMPLI 165.

OCRAZAPIS 14. Imperij Aſſyr. 1256.

ANTE CHRISTVM 866.

I. Pſal. 106. 40. Hazaël capta Geth, adit Ieruſalem. 4 Reg. 12. 17.

CVm iamdudum effuſa eſſet contentio ſuper principes, & illi errarent, *in inuio & non in via*; effuſa quoque eſt ira Dei ſuper eos, & ſuper ciuitatem Ieruſalem, & ſuper vniuerſum regnum Iudæ. Nam *tunc aſcendit Hazael rex Syriæ, & pugnabat contra Geth, cepitque eam, & direxit faciem ſuam, vt aſcenderet in Ieruſalem.* Elatus ſcilicet victoria expugnatæ vrbis Geht, quæ olim Philiſthæis, nunc Iudæis parebat, adiecit animum ad inuadendam regiam vrbem. Hoc bellum poſt mortem Ioiadæ contigiſſe, iam ſupra diximus, quòd non conueniat pœnam eſſe culpa priorem. Fuerunt porro duæ Syrorum expeditiones contra regnum Ioas, quas, licet admodum à Scriptura diſtinctas, nonnulli confundunt. Nam in priore aſcendit Hazael ipſe rex Syriæ, vtique cum toto robore exercitus ſui; alioqui enim nunquam de Hieroſolyma capienda cogitaſſet. In poſteriore tacetur Hazael, & permodicus Syrorum numerus dicitur veniſſe contra Iudam & Ieruſalem; & inde præda corraſa, ad regem mittitur in Damaſcum. In priore non venitur ad manus, nemo interficitur, ſed ingenti pecunia redimitur vrbis obſidio, ac direptio. In poſteriore pugnatur, multi à paucis ſuperantur, cuncti principes populi interficiuntur, rex ipſe male mulctatur.

Gemina Syri expeditio.

2. Par. 24. 23.

II. Ioas redimit pacem à Syris.

Cum ergo videret Ioas victrices Syrorum copias, gloria & ſpoliis captæ vrbis animoſiores, copias multis iam annis in profligandis Iſraelitis exercitatas, vehementer extimuit; vt qui ſe intelligeret inimicum Deo, & ingentis in illum peccati participem, non expectandam obſidionem ratus, cum Syro per internuncios de redimenda obſidione, immenſa quadam auri vi conuentum eſt: quam vt diſſolueret, omnia donaria precioſa, tam aurea, quam argentea, quæ Ioſaphat, Ioram & Ochoſias, & ipſe quoque Ioas obtulerat, *& vniuerſum argentum, quod inueniri potuit in theſauris templi Domini, & in palatio regis* collegit, abſtulit, *miſitque Hazaeli regi Syriæ*, quibus ille acceptis *receſſit ab Ieruſalem*: dum auri ſacra fames hominem ad iterandam extimularet expeditionem, ac prædam: cui cito aditum tam regis, quam populi peccata patefecerunt.

ANNVS MVNDI 3192.

IOAS 36. IOACHAZ 14.

PEDAIÆ 8. TEMPLI 170.

OCRAZAPIS 19. Imperij Aſſyr. 1261.

ANTE CHRISTVM 861.

I. Mors Zachariæ, & ratio temporis.

ZAchariæ filij Ioiadæ pontificis mortem in hunc annum 36 regni Ioas incidiſſe poſſumus cum Euſebio probabiliter affirmare, cùm ea chronologia rebus ipſis belle conueniat. Trigeſimo enim ſexto Zachariam iuſſit occidi: anno vertente aſcenderunt iterum Syri contra eum, ab iiſque victus, captus, & male tractatus eſt. Sequente biennio in languoribus magnis decubuit, quo tempore regnum adminiſtrauit Amaſias filius eius, anno denique quadrageſimo à ſeruis ſuis occiſus eſt. Vt autem quod inſtat agamus, verberum ſenſu paulatim ſedato, rex cum ſuis, puerorum inſtar, redeunt ad ingenium, & magnum illum magiſtrum ad verbera grauiora compellunt. Hic videlicet prophetæ clamant, Deique iuſſu tam in ipſum regem, quam in principes, & totum populum ſeueriſſimas intentant minas. In his facile eminebat is, qui multum dignitate, atque autoritate præſtabat, Zacharias filius Ioiadæ, Sacerdos ac propheta, cuius mater erat amita regis, vir ætate venerandus, annis 70 aut 60 non minor. Quibus nominibus cum egregia virtus accederet, & ſapientia; eum rex quoque reuerebatur: nec dubitabat illum verum eſſe Dei interpretem.

II. Zacharias obiurgat peccatores.

Nec ſine cauſa; *induit enim eum ſpiritus Domini, & ſtetit in conſpectu populi*, & dixit eis: *Hæc dicit Dominus Deus. Quare transgredimini præceptum Domini? Quod vobis non proderit*, imo perniciem maximam importabit. *Et dereliquiſtis Dominum*, ex quo factum eſt *vt derelinqueret vos*. Hæc quidem ſumma eſt obiurgationis propheteæ; ſed multo cum plura, magno ſpiritus feruore dixiſſe ex eo intelligitur, quod ſpiritus Dei dicitur illum induiſſe, animum videlicet ſubintraſſe, aut tanquam armatura valida, illum vndique obtexiſſe: quodque populus ſeditioſus, in primiſque aulici regij moleſtum reprehenſorem impatienter ferentes, in eius perniciem dicuntur congregati. Regem autem in primis calumniis in ipſum onerant, quibus denique perſuaſus, & moleſto inſuper monitore carere deſiderans, fruſtra monitum vt taceret, niſi rebus ſuis male vellet eſſe conſultum, aduerſariis ſuis permittit: eiſque poteſtatem facit hominem iterum in obiurgatione deprehenſum lapidibus impetendi, & ex atrio fugatum in cubiculum ſuum compingendi, & niſi id ſatis ſit ad continendum hominem, etiam obruendi.

Rex in eius necem cõſentit.

III. Lapidibus obruitur à populo.

Cum ergo inſtaret operi ſuo Zacharias, obiurgaret, obſecraret, increparet, cœlum terramque conteſtaretur; alterum inſuper Syrorum aduentum intentaret, qui non ſolum publicas, priuatáſque opes euerteret, ſed qui cædibus omnia miſceret, eoſque maxime perderet, qui perdendæ pietatis autores fuerant, atque promotores: cum in his, inquam, totus eſſet Zacharias, congregatus eſt aduerſus eum populus, *& miſerunt lapides, iuxta regis imperium, in atrio domus Domini*, in atrio ſcilicet Leuitarum, quod templo proximum erat, in cuius medio erat altare holocauſtorum, quod modico interuallo ædem ſanctam ab occidente habebat, vt conueniat illud Chriſti Domini, *vſque ad ſanguinem Zachariæ filij Barachiæ, quem occidiſtis inter templum & altare*, iuxta communiorem eius loci expoſitionem. Credibile eſt Zachariam: cum lapidum grandine, ex atrio & porticibus Iſraëlis, vndique quateretur, intra ipſam ædem confugere voluiſſe, ſed ſaxo quopiam deiectum concidiſſe, ibique obrutum eſſe.

IV. Summa regis ingratitudine. 2. Par. 24. 22.

Et non eſt recordatus Ioas rex miſericordiæ, quam fecerat Ioiada pater illius ſecum, ſed interfecit filium eius. Ita Scriptura diuina, quaſi ingemiſcens in morte Zachariæ, cum exprobratione aduerſus ingratum, ac ſacrilegum principem, qui tanti oblitus beneficij, quantum in hac vita accipere potuerat, eximiam miſericordiam dira crudelitate rependit: qui mortem intulit filio, à cuius parente vitam & regnum acceperat. Non eripuit prophetam de manu aulicorum ſuorum, cuius mater eum de manibus ſatellitum ac ſicariorum Athaliæ eripuerat. Eum autem occidendo, ſimul ſibi, ſuóque imperio ſuſtulit validum protectorem: & perpetuum apud Deum deprecatorem, vertit in iuſtæ vltionis candidatum. Nam ſequitur, *Qui cum moreretur, ait: Videat Dominus, ac requirat*. Cum enim iudicem in terris non haberet, ad quem prouocare poſſet, Deum appellauit cauſæ ſuæ cognitorem ac iudicem, & quidem iuſtitiæ deſiderio, non liuore vindictæ, vt qui à Chriſto Domino iuſtis, & impiè à Iudæis occiſis annumeretur. De hoc enim noſtro Zacharia Chriſtum egiſſe, non de alio quapiam in Annalibus noſtris diligenter oſtendimus, quos ſtudioſus Lector conſulere poteſt, vt nos iis hoc loco prætermittendis conſulimus breuitati.

Deum requirit vltorem.

an. 9 ad 19.

V. Mors Hazaëlis Syri. 4. Reg. 13. 14.

Mortuus videtur hoc anno Hazael rex Syriæ, poſt plurima damna vtique Hebræorum regno illata, nec diu Hieroſolymitana præda potitus, *& regnauit Benadad filius eius pro eo*. Ex initio enim c. 13. 4. Reg. vbi de initio regni Ioachaz, & eius idololatria agitur, colligitur Benadad regem Syriæ regnaſſe tempore regni Ioachaz, cuius perpauci anni ſuperſunt; ab vtroque enim rege vexatus eſt. At non niſi mortuo patre regnauit Benadab. Accedit quod cùm Syri anno euoluto à morte Zachariæ, contra Iudam pugnauerint, nulla vltra fiat mentio Hazaëlis, fuit autem hic annus regni eius 43. tot enim numerantur à ſexto anno famis, quo mortuus eſt prior ille Benadad, & rex factus eſt Hazael, qui à Ioſepho dicitur diuinos honores apud Syros conſecutus.

l. 9. ant. c. 2.

ANNVS MVNDI 3193

IOAS 37. IOACHAZ 15.

PEDAIÆ Pont. 9. TEMPLI 171.

OCRAZAPIS 20. Imperij Aſſyrior. 1262.

ANTE CHRISTVM 860.

I. Syrus redit contra Iudam.

CVm euolutus eſſet annus à morte Zachariæ, quod tempus fruſtra datum eſt regi, vt reſpiceret ſe, & conuerteretur ad Dominum, *aſcendit contra eum exercitus Syriæ*, cauſa in obſcuro eſt. Niſi forte Ioas tributum aliquod ſpoponderat Syris, quod nunc Hazaële defuncto, pendere recuſauit. Primaria porro cauſa fuit Deus, vltionem expetens pro Zacharia, in optima cauſa, per ſummam ingratitudinem, interempto.

Eúmque bello ſuperat. 2. Par. 24. 24.

Cum autem pauci eſſent numero Syri, & Ioas infinitam hominum multitudinem collegiſſet, vt Scriptura teſtatur, non potuerunt munitiſſimam vrbem Ieruſalem obſidere. Sed iis in regnum Iudæ ingreſſis, venit obuiam Ioas cum aulicis ſuis, & infinita populi multitudine; à quibus nihilominus infeliciter pugnatum eſt. Non enim contra Syros, ſed contra Deum ſuum pugnabant, qui illis animos, & alacritatem, his ſegnitiem & pauorem infundebat.

II. Principes necat, regem male mulctat. verſ. 15.

Ergo victores Syri *cunctos populo principes interfecerunt, atque vniuerſam prædam* debellati exercitus *miſerunt regi* Benadab *in Damaſcum*. In Ioas quoque *ignominioſa exercuere iudicia*, qui optimatibus ſuis iniuſta petentibus infracto animo ceſſerat, bello victus captuſque, aliter à Syris, quam regem deceret, tractatus eſt. Multis videlicet vulneribus, licet non lethiferis, afflictum Scriptura ſignificat, cum ait abeuntes Syros dimiſiſſe *eum in languoribus magnis*. Et certe mira eſt hic quoque diuina prouidentia, quæ non permiſerit regem à Syris occidi, aut in Damaſcum captiuum abduci, Hieroſolymorum ſeruitute redimendum, aut ipſam vrbem occupari, qui regem eius, tam multoſque viros primarios haberent in poteſtate. Ni-

mirum Dominus pœnas & clades pro arbitrio permittit ac temperat.

III. Ioas in Iſraële fit regni ſocius. c. 13. v. 10. & 11.

Hoc ipſo *anno trigeſimo ſeptimo Ioas regis Iudæ, regnauit Ioas filius Ioachaz, in Samaria ſedecim annis.* Ita ſcriptum eſt in 4. Reg. Nimirum hoc anno Ioachaz filium ſuum Ioam, cognominem regi Iudæ ſibi ſocium regni aſſumpſit; neque tamen 16 anni regni eius ab hoc tempore numerari incipiunt, ſed à patris morte duntaxat, quæ poſt biennium contigit inchoatum. Cauſa porro cur Ioachaz filium ſuum Ioam in collegam regni ſui nunc acceperit, videtur fuiſſe quod nunc in ſpem meliorum temporum excitatus fuerit. Cum enim in regno Iſraëlis deterrimo in ſtatu res eſſet, adeo vt Ioachaz in copiis ſuis 50 tantum equites, decem currus, & decem millia peditum numeraret, ſuaſore, vt apparet, Eliſæo, *deprecatus eſt faciem Domini, & audiuit eum Dominus. Vidit enim anguſtiam Iſraël, quia attriuerat eos rex Syriæ, & dedit Dominus Saluatorem Iſraëli.* Habes ergo, Lector, hic exemplum diuinæ clementiæ ſingulare, quæ regem impium miſerata precantem, aut populum potius attritum malis liberare voluerit, eoſque à cladibus reſpirare permiſerit, qui nullum vnquam finem impietati ſuæ poſuerunt.

Ioachaz attritos cladibus Deum exorat. 4. Reg. c. 13. v. 7. v. 4.

IV. Qui dat ei Saluatorem vnum, atque alterum. 4. Reg. 13 ſ.

Fuit hic Saluator Ioas filius Ioachaz, qui nunc regnare cœpit cum patre, qui tres clades intulit Syris, & recuperauit vrbes, quas Hazaël abſtulerat patri ſuo. Conuenit nihilominus titulus Saluatoris Ieroboamo filij Ioas, nepoti Ioachaz. Illum enim ſuſcitauit Dominus in liberatorem ac vindicem populi ſui, quamuis rebellis, iuxta ſermonem Ionæ prophetæ. Nam ipſe reſtituit terminos Iſraël, ab introitu Emath, vſque ad mare ſolitudinis. Itaque eum quoque Saluatorem Scriptura vocauit, cum ait noluiſſe Dominum delere nomen Iſraël de ſub cœlo, ſed *ſaluaſſe eos in manu Ieroboam filij Ioas.* Itaque Dominus pro vno Saluatore geminum dedit, alterum qui libertatem Iſraëlitarum inchoaret, alterum qui perficeret.

ANNVS MVNDI 3194.

IOAS 38. IOACHAZ 16.

PEDAIÆ 10. TEMPLI 172.

OCRAZAPIS 21. Imperij Aſſyr. 1263.

ANTE CHRISTVM 859.

I. Regnum Iudæ idololatria purgatur.

CVm Dominus nefarios illos idololatriæ in regno Iudæ inſtauratores Syrorũ gladio de medio ſuſtuliſſet, & rex languere potius quam regnarẽ dici poſſet, admodum credibile eſt Pedaiam pontificem, omneſque prophetas, ac viros pios hac occaſione vlos incubuiſſe, ad curſum idololatriæ impediendum, & pietatem priſtinæ dignitati reſtituendam: neque apparet regem, diuina iudicia agnoſcentem, ſeſe difficilem præbuiſſe. Præſertim cum, vti diximus, idola ipſe non coleret, ſed tantum precibus impiorum fatigatus, eorum ſacrilegæ voluntati acquieuiſſet: & poſt alteram plagam nunc diuinitus acceptam, etiam tertiam, vtráque acerbiorem timeret, quæ regem cum tota repub. funditus perderet. Hos ergo, qui ſuperſunt, vitæ annos ac regni Ioas, abſque idololatria tranſactos, facile mihi perſuadeo, regemque Amaſiam, vti à patre acceperat, regnum in veri Dei cultu plurimos annos conſeruaſſe. Quin etiam hoc ipſo tempore, dum pater cum doloribus ſuis luctatur in lecto, & præteritarum culparum pœnitentiam agit: eamque, vt credi poteſt, fructuoſam, videtur Amaſias, qui nunc vigeſimum ſecundum agebat annum, regnum non ſuo, ſed patris nomine adminiſtraſſe: præſertim cum Ioas filius Ioachaz, in Samaria cum patre regnaret, & Ioas ipſe, vt maxime vellet doloribus afflictus, publicæ rei vacare non poſſet.

Amaſias regnum ægro patre adminiſtrat.

ANNVS MVNDI 3195.

IOAS 39. IOACHAS 17. & vlt.

IOAS filij eius 1.

PEDAIÆ 11. TEMPLI 173.

OCRAZAPIS 22. Imperij Aſſyrior. 1264.

ANTE CHRISTVM 858.

I. Obitus Ioachaz, & ratio temporis.

HIc eſt decimus ſeptimus, idemque poſtremus annus Ioachaz filij Iehu regis Iſraëlis. Cum enim ineunte vigeſimo tertio Ioas regis Iudæ regnare cœperit, ad hunc trigeſimũ nonum eiuſdem ſaltem inchoatum oportuit perueniſſe, vt dici poſſit regnaſſe 17 annis. Inchoatum quoque, quia neceſſe eſt hunc primum filij annum cum vltimo patris concurrere, vt ſedecim, quod ait Scriptura, regnaſſe reperiatur: ijque eo tempore finiri poſſint, quo eadem Scriptura poſtulat. Mortem porro Ioachaz paucis perſtringit ſacer hiſtoricus. Cum enim commune illud elogium impietatis regum Iſraëlis replicaſſet, ſubdidit reliqua illius geſta, & fortitudinem eius literis mandata in libro regum Iſraël. At mirum videtur laudari fortitudinem Ioachaz, cuius nullum extat in ſcriptura memorabile facinus, ſed perpeſſiones tantum probroſæ, & clades aggeſtæ cladibus. An quia eis non ſuccubuit, neque de auxilio diuino deſperauit, ſed illud non ſine fructu implorauit? Nam in patiendo magis quam in agendo, atque aggrediendo fortitudinem ſpectari conſtat.

Qualis eius fortitudo.

ANNVS MVNDI 3196.

IOAS IVD. 40. & vlt. IOAS ISR. 2.

PEDAIÆ 12. TEMPLI 174.

OCRAZAPIS 23. Imperij Aſſyr. 1265.

ANTE CHRISTVM 857.

I. Mors Ioas ex Dei vindicta.

CElebris eſt hic annus morte regis Ioas filij Ochoſiæ Iudæi, & diuina in eum vltione. Nam *ſurrexerunt contra eum ſerui*: quod facinus

permiſit Dominus, *in vltionem ſanguinis filij Ioiadæ ſacerdotis*. Sicut ignominioſa illa iudicia, quæ in eum Syri exercuerunt, Deo vltore pertinebant ad puniendam illam indulgentiam, qua ſuis aulicis cultum idolorum permiſit. Eo ergo ſcelere, cruciatibus æquo animo toleratis, expiatus eſt Ioas, ſed ſupererat luendum alterum facinus, & regis ipſius vita, piis Sacerdotis manibus parentandam. At quid cauſæ ſicariis iſtis fuit inſurgendi in regem ſuum? num eadem quæ Domino permittendi? Ita quidam non rectè crediderunt; quid enim iuris in proditoribus iſtis aduerſus regem ſuum fuit? vt illius ſe primum iudices, deinde tortores conſtituerent? cuius ne fimbriam quidem veſtimenti maleuolo animo attingere potuerunt. Priuata ergo cauſa quæpiam hos parricidas in regem armauit, ſi forte ab illis aliqua re offenſus, (vt ſolent ægri facile offenſionis. & irarum cauſas inuenire) mortem illis comminatus fuerit, ipſi autem facinus anteuerterint; quod Dominus, præter eorum intentionem, in finem debitæ ſibi vltionis direxit.

Cum iniquiſſimo ſicariorum ſcelere.

Et priuata cauſa.

II. *Eorum genus, & potentia. 2. Par. 24. 26.*

Mortuus eſt ergo Ioas, impiorum gladiis in lectulo ſuo trucidatus, quorum genus ex Ammonitide, & Moabitide Scriptura memorat, ſignificans ad infamiam prouinciarum pertinere, quæ talia monſtra pepererunt. Punierit fortaſſe Dominus connubia populi ſui cum alienigenis, ex quibus regum ſuorũ parricidas exurgere paſſus ſit, fuiſſe autem eos potentes ex eo colligitur, quod Amaſiam filium eius, qui vigeſimum quartum agebat annum, & mox regnaturus erat, non timuerint: Nec ipſe Amaſias auſus fuerit eos ad commeritum ſupplicium rapere, niſi poſtquam roboratum ſibi ſenſit imperium. Sepultus eſt autem in ciuitate Dauid, nec tamen regum ſepulchris illatus eſt, vt Scriptura notauit, quamuis id in filij eius Amaſiæ dedecus redundaret. Exiſtimo in danda aut neganda regum ſepultura, habitam fuiſſe rationem diſpoſitionis cadaueris. Quia enim Ioramus mortuus fuerat in infirmitate peſſima, & totus tabe diffluebat, funebri pompa caruit, ſine qua non inferebantur corpora regum ſepulchris. Idem de Ioas, qui diu in infirmitate languerat, dicendum videtur: qua nihilominus patienter tolerata expiatus, potuit felicitatem ſuo tempore adipiſci, idemque de pleriſque aliis eſto iudicium. Nam orco deſtinati, & grauibus onuſti criminibus, fere *ducunt in bonis dies ſuos, & in punčto ad inferna deſcendunt*.

Sepultura Ioas, cur non in regum ſepulchris. 4. Reg. 14.

Bona de eo ſpes.

Iob. 21. 13.

III. *Obitus Pedaiæ Pont.*

Hoc quoque tempore mortuus creditur Pedaias pontifex. Chronicum enim Hebræorum, quod hoc loco ſequimur, non vltra regnum Ioas regis Iudæ, ſummum eius ſacerdotium extendit: quamuis neque huius, neque cuiuſquam alterius pontificis, annorum initium aut finem notet, quod in primis optandum fuit. Fuiſſe tamen hunc virum bonum & Ioiadas pater, vt creditur, & Zacharias frater, idemque ſacerdos, & propheta, facile perſuadent.

(.·.)

ANNVS MVNDI 3197.

AMASIÆ 1. IOASI ISRAELITÆ 3.

SEDECIÆ Pont. 1. TEMPLI 175.

OCRAZAPIS 24. Imperij Aſſyr. 1266.

ANTE CHRISTVM 856.

I. *Ratio temporis Amaſiæ. 2. Reg. 14. 1.*

PRimus annus Amaſiæ magna ex parte ſecundo & tertio Ioas Iſraelitæ reſpondet. Secundo quidem, quia cum Amaſias regnare cœpit, nondum euolutus erat annus ſecundus, ex quo Ioas ſine patre regnare cœperat: reſpondet etiam magnæ parti tertij: quoniam niſi primus Amaſiæ concurrat cum tertio Ioas verum eſſe non poterit vixiſſe Amaſiam quindecim annis, poſtquam idem Ioas Iſraelita mortuus eſt; vt Scriptura tradit; quod requiret vt decimus ſextus Ioaſi cum 14 Amaſiæ concurrat, & conſequenter tertius illius, cum primo huius. Cum autem viginti quinque annorum fuiſſe Amaſiam hoc regni ſui initio Scriptura dicat, rectè eius ortum in annum Mundi 3172 coniecimus. Pontificem autem Sedeciam ex Hebræorum chronico mutuati ſumus, ex quo etiam habetur floruiſſe hoc tempore Amos prophetam Eſaiæ parentem, & Amaſiæ regis fratrẽ. Regis initia Scriptura commendat, adeo vt Dauidi pene ſupparem, patri autem Ioas plane exæquet; quam comparationem eo rectè retuleris, quod regis vtriuſque principia laudabilia fuerunt, extrema non item, vtroque tunc, licet in diuerſo genere, peccante. Ad hæc initia pertinet ſupplicium ſumptum à rege de percuſſoribus patris ſui; laudatque Amaſiam Scriptura, quod illud ad innocentes filios non extenderit, Dei lege ſuper ea re obſeruata, qua Legiſlator ipſe non tenetur, qui viſitat peccata parentum in filios ad quartam vſque generationem; quippe qui omnem habet in omnes vitæ neciſque poteſtatem.

4. Reg. 14. 17.

2. Par 25. 1 Sedecias Pont. Amos proph.

ANNVS MVNDI 3199.

AMASIÆ 3. IOAS 5.

SEDECIÆ 3. TEMPLI 177.

OCRAZAPIS 26. Imperij Aſſyrior. 1268.

ANTE CHRISTVM 854.

I. *Annus Sabbat. 88. 4. Reg. 14. 2. 4. Reg. 15. 1.*

SAbbaticus eſt hic annus, ordine octauus ſupra octogeſimum, quem in his Amaſiæ regni initiis bene ac religioſè obſeruatum par eſt credere. Cæterum cum Amaſias annos 29. regnauerit, primus autem annus Azariæ ſiue Oziæ filij eius incidat in 27 Ieroboami filij Ioas Iſraëlitæ, neceſſe eſt Ieroboamum hoc anno cum patre regnare cœpiſſe; cumque eo duodecim annis, ſolum autem quindecim, viuente ac regnante adhuc Amaſia. Quæ ratio conciliandi ſcripturas longè commodior eſt, atque expeditior ea, quæ in regno Iudæ inſerit duodecim annorum interregnum. Hoc interim anno, &

Ieroboam regnat cũ patre.

ſequentibus aliquot, atque præcedentibus vtrumque regnum Hebræorum à crudeli Syrorum vexatione aliquantulum reſpirabat, vireſque colligebat, quas primum in hoſtes quiſque ſuos exercerent; deinde etiam. Deo peccata ipſorum vindicante, in ſemetipſos.

ANNVS MVNDI 3204.

AMASIÆ 8. IOAS 10.

SEDECIÆ 8. TEMPLI 182.

OCRAZAPIS 31. Imperij Aſſyr. 1273.

ANTE CHRISTVM 849.

I. Eliſæus ægrotat, & ratio temporis eius. 4. Reg. 13. 14. Seder Olam ca. 19.

ELiſæus, ait Scriptura, *ægrotabat infirmitate, qua & mortuus eſt. Deſcenditque ad eum Ioas rex Iſraël, & flebat coram eo; Anno nimirum,* aiunt Hebræi, *regni ſui decimo. Ex quo colliges quot annis Eliſæus pauerit Iſraelem, nempe ab anno 19 Ioſaphat, ad hoc vſque tempus, per annos plus ſexaginta,*. Hæc illi; nimirum 66. qui conficiuntur ex 7. reliquis Ioſaphati, 5 Iorami, 6 Athaliæ, 40 Ioas, & octo Amaſiæ. Quibus annis ſi addideris annos 12, quibus cum Elia verſatus eſt, & 30 circiter annos quos natus erat, cum ab Elia vocatus eſt, centum & octo annos vixerit, quibus facile patiar octo auferri, vt vigeſimum ſecundum annum agens, aratrum, Elia vocante, reliquerit: ſicque centeſimum annum expleuerit. Non traditur vbi ægrotauerit propheta, neque vnde rex deſcenderit. Arbitror vtrumque fuiſſe in Samaria, & regem ex arce & palatio ſuo, in domum prophetæ, quam habuit in Samaria, officij cauſa deſcendiſſe. 4. Reg. 6. 32.

II. Inuiſitur à Rege.

Ex quo intelligitur prophetam magno in pretio apud regem fuiſſe, etſi is ritu patrio idola vitulina coleret. Credibile autem eſt, ſicut Herodem audito Ioanne, ita & reges Iſraëlitarum (ſex autem regum tempore prophetauit, Achabi, Ochoſiæ, Iorami, Iehu, Ioachaz, Ioas) eo audito multa feciſſe, multáque eum mala, conſilio, & autoritate ſua auertiſſe. Quæ videtur cauſa fuiſſe, cur Iſraëlitarum regnum cum ſuis non deſereret. Oportebat quoque ipſum, cum familia ſua religioſa, pleroſque viros pios Deum colentes, qui in Iſraële commorabantur, in Dei timore & idolorum fuga ſuſtentare. Flebat autem rex coram eo, ſiue priuato amore, ſiue regni ſui iactura incitante, cui inſtar erat equitum ac currum plurimorum, propter gratiam qua valebat apud Dominum Deum exercituum: & quo è vita diſcedente, tanquam orphani, inimicorum iniuriis patebant.

III. Quê Propheta conſolatur. 4. Reg. 13. 15.

Sed regis lachrymas verbis propheta, factiſque conſolatur, *Affer*, inquit, *arcum & ſagittas*, quæ cum tuliſſet rex, *pone*, inquit propheta, *manum tuam ſuper arcum*, ſiniſtram ſcilicet, vt ſolent qui iaculari volunt, dextra ad chordam & telum reducta. Qua ceremonia reddebat attentos omnes qui aderant, vt qui non intelligerent quid moliretur ſenex. Tum ſuperpoſuit Eliſæus manus ſuas manibus regis, vt is intelligeret Deum, qui ore prophetæ liberationem Iſraëlis de Syrorum tyrannide prædicebat, etiam applicatione manuum prophetæ, qui eius gerebat vices, oſtendere ſe eiuſdem libertatis effectorem fore. Cumque iuſſiſſet aperiri feneſtram orientalem, quæ reſpiciebat regionem Iſraëlitarum trans Iordanem, quæ occupabatur à Syris, & recuperanda erat, iuſſit quoque eò mitti ſagittam; qua miſſa, *ait Eliſæus: ſagitta ſalutis Domini*, id eſt ſalutis à Domino de manu Syrorum obtinendæ, *percutieſque Syriam in Aphec*, vbi eos olim Achab ingenti clade proſtrauerat, *donec conſumas eam*.

IV. Eique victoriam de Syris pollicetur.

Quoniam vero inquirere potuit rex, vnóne prælio, an pluribus rem confecturus eſſet, iuſſit Eliſæus ſagittis terram percuti; quod cum ille ter tantum feciſſet, doluit propheta non percuſſam terram ſæpius, quod non plures tribus victoriis de Syris eſſet obtenturus. Dominus enim, qui immerentibus haſce victorias gratis dabat, potuit eas ad quem libuit caſum, circunſtantiam, conditionem alligare. Ea porro prælia, quæ hîc ſignificantur, à Scriptura prætermittuntur. Quæ enim ad regnum prophanum Iſraëlitarum pertinent, non niſi obiter à Scriptura tanguntur, niſi coniuncta fuerint cum Iudæorum rebus. Id vnum refertur, Ioam his præliis recepiſſe vrbes, quas victus à rege Syriæ Ioachaz pater eius amiſerat. 4. Reg. 13. 25.

V. Eliſæus moritur, & honorifice ſepelitur.

Morienti porro prophetæ affuiſſe, non ſolum viros religioſos, tam Carmeli, quam aliorum locorum cultores, quos ipſe tot annis excoluerat, quibuſque Dominus, cum regum Iſraëlitarum indulgentia, incrementum dederat, rationi conſentaneum eſt, ſed alios quoque viros inſignes, vti diligentius in Annalibus explicatum eſt: vbi habes illius vitæ epitomen in paucas digeſtam periodos, vna cum parallelo prophetæ huius cum Chriſto Domino, quæ ſtudioſi earum rerum inde petent. An autem communem aliquem patrem loco ſuo conſtituerit, qui omnibus religioſæ vitæ profeſſoribus præeſſet, affirmare non poſſum. Non defuiſſe ſaltem ſingulis locis aliquem virum ſapientem, qui familiam regeret, merito credi poteſt. Sepultus eſt autem in agro ſuburbano Samariæ, vt ex ſequentibus colligitur. De loco ac tempore mortis eius extat teſtimonium Romani martyrologij, decimo quarto Iunij in hæc verba: *Samariæ in Paleſtina ſancti Eliſæi prophetæ cuius ſepulchrum dæmones perhorreſcere, S. Hieronymus ſcribit.* Hæc ibi. Epi. 27. in Epitaphio Paulæ.

ANNVS MVNDI 3205.

AMASIÆ 9. IOAS 11.

SEDECIÆ 9. TEMPLI 183.

OCRAZAPIS 32. Imperij Aſſyrior. 1274.

ANTE CHRISTVM 850.

I. Eliſæi contactu mortuus reuiuiſcit.

REferimus in hunc annum prodigium ſuſcitati mortui ad ſepulchrũ Eliſæi, & primam Iſraëlitarum contra Syros pugnam, atque victoriam. Ait enim Scriptura veniſſe latrunculos Moabitas in regnum Iſraël populabundos, *in ipſo anno*, quo ſcilicet mortuus eſt Eliſæus, ſiue intra vnius anni circulum; Chaldæus

habet *in introitu anni*, alij *ineunte* aut *vertente anno*. Cum ergo ex Romano martyrologio conſtet mortuum Eliſæum medio Iunio, merito ad hunc annum ineuntem excitationem huius mortui retulimus. Nec minus propterea *hoc ipſo anno* res contigerit, id eſt intra illius anni circulum, quo mortuus eſt Eliſæus. Cum ergo Moabitæ transmiſſo Iordane circa Samariam excurrerent, contigit vt quidam cadauer hominis mortui deferrent in ſepulchrum, & cum onere ſuo iuxta ſepulchrum Eliſæi, caſu aliquo apertum tranſirent; qui viſa à longe militari turma, ſarcinam illico in apertum ſepulchrum abiecerunt, quamprimum ſeſe in fugam darent. Hoc ergo cadauer *cum oſſa Eliſæi tetigiſſet, reuixit homo, & ſtetit ſupra pedes ſuos*. Eoque facto Dominus ſanctitatem prophetæ ſui declarauit, ſimulque docuit ſanctorum lipſana, per quæ ipſe mirabilia patraret, ab hominibus eſſe veneranda.

II. Cauſa eius miraculi.

Sed apparet alia etiam cauſa excitati mortui. Cupiebat enim Dominus vt Iſraëlitæ de poſtremo Eliſæi vaticinio, quo Syrorum clades fuerant prænunciatæ, indubitatam retinerent fidem; etſi nuſquam vlla ſpes humanitus affulgeret, qua id oraculum probabile reddi poſſet. Ideo nouo miraculo tam regem, quam populum ipſum firmare voluit, ne propheta vel decepiſſe, vel deceptus fuiſſe putaretur. Eo vero relatum eſſe à Deo miraculum Scriptura ſignificat, cum ait hoc miraculum illo ipſo anno contigiſſe. Vt autem res innoteſceret, voluit Dominus non deeſſe teſtes reſurrectionis, qui regi populóque tota de re fidem facerent. Ergo rex Ioas aduerſus Syros ſumpſit audaciam, credens regnum ſuum quamprimùm, è miſero ſtatu ad florentem & beatum, quaſi à morte ad vitam eſſe reuocandum. Conuocat populum ſuum, conſcribit militem, quantulum Syri, per clades 30 annorum, reliquum fecerant.

III. Prima de Syris victoria.

Hoſtis mirari primum Iſraëlitarum temeritatem, qui Syros rebus omnibus ſuperiores, non dubitent bello laceſſere, & miſereri potius imminentem eis perniciem, quam conatum reformidare: tum numeroſas ac florentes expedire copias, & in Aphec vtrimque conuenire. Quid multa caſtris ibidem poſitis tubæ perſtrepunt, concurritur, pugnatur. Funduntur, ſternuntur, mactanturque cateruatim: Iſraëlitæ victores campo caſtriſque potiti, partem aliquam regionis ſuæ, ex qua hoſtem papulerant, recuperarunt: benéque bonis initiis animati, frementium Syrorum arma in proximum annum præſtolantur.

IV. Altera victoria. An. Sabbat. 89.

Is fuit Sabbaticus nonus ſupra octogeſimum, in quo magno ſine dubio apparatu, magniſque animis ab vtriſque pugnatum eſt. Nam Syros armatorum multitudo, auita gloria, & conſcia virtus acuebant. Incendebat etiam pudor, & deſiderium acceptæ nuper ignominiæ oblitterandæ. Iſraëlitas autem vice verſa certa victoriæ fiducia, diuina Eliſæi promiſſione firmata mirificè erigebat. Accedebat collectum à priore prælio, robur corporum atque animorum, cum dulcedine prædæ. Itaque ſecundò vincuntur Syri grauiore vtrique damno, maioréque ignominia. Ea victoria recuperauit Ioas reliquas ciuitates, quas amiſerat Ioachaz pater eius. Nam quas amiſerat Iehu, pronepos ipſius Ieroboam recuperauit, vt ſuo loco dicemus.

ANNVS MVNDI 3207.

AMASIÆ 11. IOAS 13.

SEDECIÆ 11. TEMPLI 185.

OCRAZAPIS 34. Imperij Aſſyr. 1276.

ANTE CHRISTVM 846.

I. Tertia de Syris victoria.

Nihil abſurdi eſt in ſingulos annos, ſingula hæc Syrorum bella digerere, ſingulaſque victorias Iſraëlitarum. Tertio itaque anno redintegratum eſt bellum: nec dubitari debet, quin Benadad pudore ictus, & ad paternam felicitatem aſpirans, omnes omnino neruos intenderit ad geminam ignominiam reſarciendam, & Iſraëlitas gemina victoria feroces, & Syris inſultantes comprimendos. Pugnauerunt ergo tertio Syri contra Ioas & exercitum eius, & tertio victi, fractique ſunt, & impletum eſt illud Eliſæi vaticinium, *nunc autem tribus vicibus percuties eam*. Victoriæ autem fructus ita refertur. *Porro Ioas filius* Ioachaz tulit vrbes de manu Benadad filij Hazaël, quas tulerat de manu Ioachaz patris ſui iure prælij, tribus vicibus percuſſit eum Ioas, & reddidit ciuitates Iſraël. Remanſit nihilominus in Syrorum poteſtate, Iſrëlitarum regio trans Iordanem, quæ Ieroboamo poſtmodum regnaturo ſeruabatur, & regnante Iehu amiſſa fuerat, vt ſuo loco dictum eſt. 4. Reg. 13. 19. 4. Reg. 10. 33.

ANNVS MVNDI 3208.

AMASIÆ 12. IOAS 14.

SEDECIÆ 12. TEMPLI 186.

OCRAZAPIS 35. Imperij Aſſyr. 1277.

ANTE CHRISTVM 845.

I. Amaſias bello inuadit Idumæos.

Tertiò repetitæ victoriæ ac triumphi regis Ioas, vt Syrum quieſcere coëgerunt, & ſua tutari potius, quam inuadere aliena, ita vicinum atque æmulum regem Amaſiam excitarunt, vt aliquid regno ſuo glorioſum aggrederetur. Nec defuit cauſa ad bellum ſuſcipiendum idonea. Receſſerant quippe Idumæi à dominatu regni Iudæ; tempore Iorami regis, ante annos ſexaginta. Præſertim cũ illi ad debilitandos dominos ſuos, noua eis bella, nouoſq; hoſtes ſuſcitaſſent, eiſque adhæſiſſent, vt ſuis locis declaratum eſt. Hoc porro anno duodecimo regni Amaſiæ bellum hoc contra Idumæos contigiſſe teſtatur Chronicum Hebræorum, & res poſtmodum cum Ioas geſta confirmat. Collegit autem trecenta millia iuuenum, ſiue electorum qui vigeſimum annum attigiſſent aut ſuperarent. Et nihilominus collegit de Iſraël centum millia robuſtorum centum talentis argenti. Quos tamen Dei iuſſu, internuncio propheta, dimittere cogitur, etiam cum iactura pecuniæ; ne copiæ auxiliares, à quibus Deus ſit auerſus, perniciem reliquo exercitui afferant. No- 2. Par. 25. 5. ca. 19.

Colligit auxilia Iſraëlitarũ. ver. 6. c. 25. 2. Par.

lebat Dominus infideles fidelibus coniungi, licet vtriſque ſeorſim victorias largiretur. Vide hic Annales ipſos. *n. 6. & 7.*

II. Quæ mox dimittit. *l. 9. Ant. c. 10.*

Acquieuit Amaſias Deo, & prophetæ eius. Itaque Iſraëlitas dimiſit, præfatus, vt ait Ioſephus, ſe donare illis quidquid mercedis nomine accepiſſent. Neque tamen illis, vtpote Idumæorum prædæ inhiantibus, ſatisfecit; imo *contra Iudam vehementer irati*, vt ait Scriptura, *reuerſi ſunt in regionem ſuam.* Cuius iræ non leuia mox ſigna ediderunt. Rati enim operam ſuam pro inutili damnatam, impetum in Amaſiæ regnum fecerunt, dum is pugnat aduerſus Idumæos; *& diffuſus eſt exercitus in ciuitatibus Iuda, à Samaria vſque ad Bethoron, & interfectis tribus* hominum *millibus, diripuit prædam magnam*, ſublatis ſcilicet colonis, qui populationi reſiſtebant, facile ſpoliati ſunt pagi, & abacti pecorum greges. *2. Par. 25. 10.*

III. Vincit Idumæos.

Porro Amaſias confidenter eduxit populum ſuum: fiduciam quippe dederat homo Dei, & abiit in vallem ſalinarum, ita dictam à puteis ſalis, qui ibi viſuntur, & vallis ſyluestris in Geneſi dicitur, eſtque ad mare mortuum. Ibi contra Idumæos feliciter pugnauit Amaſias, & decem eorum millia in pugna percuſſit. *Et alia decem millia virorum ceperunt filij Iuda, & adduxerunt ad præruptum, cuiuſdam petræ* quæ dicta eſt Iectehel, *præcipitaueruntque eos, de ſummo in præceps, qui vniuerſi crepuerunt.* Sed ecce nefandum Amaſiæ facinus. Poſt cædem enim Idumæorum, & abductos in prædam eorum Deos, *ſtatuit illos in Deos ſibi, & adorabat eos, & illis adolebat incenſum.* Apparet hæc ſimulacra, pretij & pulchritudinis cauſa fortaſſe conſeruata fuiſſe, & in larario repoſita: paulatim autem inſtigante dæmone, & in eis reſponſa reddente, inuectam Idololatriam, per ſummam Amaſiæ ingratitudinem atque dementiam. Ingratus, qui talem gratiam redderet victoriæ autori Deo de regno Idumæorum recuperato: demens, qui victos captiuóſque Deos victori ſibi iugum turpiſſimæ ſeruitutis imponere pateretur. Verum is paulò poſt magnò emit dementiſſimam temeritatem, ingratiſſimámque dementiam.

Et captiuos eorum Deos adorat.

ANNVS MVNDI 3209.

AMASIÆ 13. IOAS 15.

SEDECIÆ 13. TEMPLI 187.

OCRAZAPIS 36. Imperij Aſſyr. 1278.

ANTE CHRISTVM 844.

I. Arguitur à propheta ſine fructu.

NOn paucorum dierum videtur fuiſſe illa Amaſiæ deorum Edom adoratio, ſed ſatis diuturni tẽporis, puta menſium aliquot. Id enim ſatis oſtendunt illa verba, *& adorabat eos, & illis adolebat incenſum.* Quam ob rem iratus Dominus contra Amaſiam, miſit ad illum prophetam, eundem, vt aiunt Hebræi, quo monitore vſus Iſraëlitas dimiſerat. Cuius eum facti fortaſſe pœnituit, audita cæde, & populatione ab illis commiſſa, præter centum talentorum non leuem iacturam. Itaque facilius nunc in iram concitatus eſt, cùm ei propheta diceret: *Cur adoraſti Deos, qui non liberauerunt populum ſuum de manu tua?* Reſpondit enim, *Num conſiliarius regis es? quieſce, ne interficiam te.* Hebræus, *ne percutiant te*; nimirum ſatellites iuſſu meo. Tum propheta morte propoſita non terretur, ſed vice verſa, regi mortis metum à Deo intentat, vt pœnam tanto crimini debitam; accedente inſuper neglectu propheticæ monitionis de comburendis idolis, & agenda pœnitentia, vt Hier. explicat. Nondum tamen moriturus erat, quia nondum natus erat, qui ei ſucceſſurus erat in regnum. *in Trad. Hebr.*

II. Temerè bellum ſuſcipit contra Ioas.

Cum ergo Amaſias monenti prophetæ non acquieſceret, Dominus eum peſſimis conſiliariis ſuperbiæ & temeritati permiſit, ſic vt Ioam regem Iſraëlis prouocaret ad bellum, vlturus fortaſſe populatores illos Iſraëlitas, nuper à ſe dimiſſos, niſi rex ſibi ſatisfieri curaret. Sperauit forte Amaſias ſe facile victorem fore: quia propheta dixerat, Deum non eſſe cum Iſraële. Stulta vtique ſpe, qui non intelligeret à ſe quoque Deum vel maxime alienum eſſe, vt ab homine ſacrilego, ingrato, atque impio. Inconſultus Amaſias, qui eo tempore regem Iſraëlis prouocauit ad bellum, cum ille tribus victoriis debellato Syro, potentior factus erat, & bellicoſior. Longe ſapientius exquiſiſſet à Ioa, vt coniunctis animis Syros, qui iam inclinabant ad ruinam, & à quibus vterque rex tot malis affectus fuerat, armis inuaderent, & theſauros illos ſacros, regioſque recuperarent.

III. Qui eum contemnit. Apologus Ioas.

At Ioas, ad deprimendam Amaſiæ ſuperbiam, cum apologo contemptim reſpondet, carduo illum aut paliuro comparat; ſe autem cedro. Cedrus & carduus eodem in Libano ſunt, vt rex vterque in eadem Chananitide. Filia quam petit carduus filio ſuo eſt regnum Iſraël, quod Amaſias cupit coniungi regno ſuo. Beſtias Libani intelligit exercitum ſuum, quem minatur proculcaturum Iuda. Noluit Amaſias audire Ioam, ſed ſuperbo eius reſponſo exaſperatus, vehementius in bellum incubuit, Deo id permittente & vlciſcente idololatriam Amaſiæ; cuius multos de populo fuiſſe participes Regemque imitatos eſſe, ex Hebræo textu intelligi poteſt.

ANNVS MVNDI 3210.

AMASIÆ 14. IOAS 16. & vlt.

SEDECIÆ 14. TEMPLI 188.

OCRAZAPIS 37. Imperij Aſſyr. 1279.

ANTE CHRISTVM 843.

I. Res anni huius. *Ant. l. 9. c. 10.*

AMaſias decimo quarto regni ſui anno infeliciter pugnauit cum Ioa rege Iſraëlis, Ioſepho teſte: nec ſerius potuit, cum Ioas hunc annum habuerit regni ſui decimum ſextum & vltimum, vt ex Scriptura conſtat. Hoc quoque anno natus eſt Amaſiæ filius, & regni ſucceſſor nomine Azarias, qui & Ozias dictus eſt, & quidem ſub eius initium. Sic enim neceſſe eſt, vt vigeſimus nonus Amaſiæ ſit decimus ſextus Azariæ, vt Scriptura poſtulat. *Sedecim*

Ortus Azariæ, qui & Ozias. *4. Reg. 13. 10. 4. Reg. 15. 2.*

enim

enim *erat annorum cum regnare cœpiſſet.* Fuit porro hic annus regno Iudæ valde luctuoſus, & ſuperioris anni lætitiam facile obliterauit. Belli initium factum eſt à Ioas, qui prior cum exercitu aſcendit in Iudam; vbi hoſtiles exercitus *in Bethſames Iudæ mutuos ſibi præbuere conſpectus. Percuſſuſque eſt Iuda coram Iſrael, & fugerunt vnuſquiſque in tabernacula ſua.* Hæc Scriptura breuiſſimè. Addit Ioſephus inſtructa vtrimque acie tantum repente pauorem diuinitus inuaſiſſe milites Amaſiæ, vt priuſquam confererentur manus, iam terga verterent, & aliis aliò diffugentibus, regẽ à ſuis deſertum, in hoſtis poteſtatem veniſſe.

Prælium Ioas contra Amaſiam, & illius victoria.

Tunc nimirum viderunt ſe mutuo Ioas & Amaſias, cum alterius ſubſannatione moleſtiſſima, & alterius incredibili luctu: eoque facto diuina prouidentia tam ipſi regi, quam ipſius populo conſuluit. Sic enim multo vehementius attritus eſt faſtus Amaſiæ. Elapſus quoque redintegraſſet exercitum, pugnam atque cædes, cum Deus multitudini parceret. Neque voluit eadem prouidentia infelicem principẽ in prælio cadere; & in grauiſſimis animi morbis perire, quibus quid hæc calamitas medicinam factura erat. *Et adduxit eũ in Ieruſalem*, vinctũ videlicet, vt ait Abul. aut arcti potius ſeptum cuſtodia: quod ſic explicat Ioſephus, Ioas illi mortem minatus eſt, niſi efficeret vt Hieroſolymitæ apertis portis ſe cum victore exercitu admitterent. Ea neceſſitate & vitæ amore adactus, perſuaſit ciuibus vt hoſtem admitterent. Quo facto, ſi victori regi collibitum fuiſſet, Amaſias vitam vnà cum regno amittebat, quæ vtraque mox precario, & ex hoſtis miſericordia ſeruaturus erat; qua deiectione nihil poteſt elatis mentibus intolerabilius contingere.

II. Capitur Amaſias.

Ioas introducitur Hieroſolymam.

Ioas autem ingreſſurus Ieruſalem deſtruxit muros eius ad cubitos quadringentos, vt quaſi triumphans ingrederetur, nec vrbe concludi, ſed pro arbitrio ingredi atque egredi poſſet. Ingreſſus autem theſauros ſacros prophanoſque abſtulit, & in Samariam aſportauit; nec minus propterea regem, eiuſque ſubditos ſibi habere voluit vectigales: vtque tributum ſuis temporibus ex fide perſolueretur, præcipuarum familiarum filios accepit obſides. At non diu victoria ſua potitus eſt Ioas. Sed Samariam reuerſus hoc ipſo anno regni ſui decimo ſexto mortuus eſt. Neque enim vlterius progreſſum eſſe ipſius imperium Scriptura teſtatur, quæ cum in viis Ieroboam filij Nabat ambulaſſe tradit, neque ab eis declinaſſe. Fuit itaque Ioas rex Iſrael virga Domini, ad cædendum primùm regem Syriæ, deinde regem Iuda, quibus caſtigatis, miſit Dominus in ignem virgam ſuam.

III. Cuius muros ex parte diruit, aufert theſauros, reddit Amaſiã vectigalẽ.

Moxque moritur. 4. *Reg.* 13. 10. 11.

ANNVS MVNDI 3211.

AMASIÆ 15. IEROBOAMI II. 1.

SEDECIÆ 15. TEMPLI 189.

OCRAZAPIS 38. Imperij Aſſyrior. 1280.

ANTE CHRISTVM 842.

DEcimum quintum annum Amaſiæ cum alterius Ieroboami anno primo componimus, vt Scriptura poſtulat. Quia tamen vigeſimus ſeptimus Ieroboami dicitur primus Azariæ filij Amaſiæ, neceſſe eſt hunc eundem annum, qui eſt primus à morte Ioas, eſſe duodecimum, ex quo regnare cœperat, cum eodem Ioa patre ſuo. Cum autem regnaſſe dicitur in Samaria anno vno, & 40. non poſſunt iſti anni inchoari ab eo tempore, quo regnare cœpit cum patre quia ſic illi finirentur non 38 Azariæ, vt ait Scriptura, ſed decimo ſexto; ergo Ieroboami regnum ab hoc anno inchoandum eſt. Cæterum Amaſias miſerè victus, ſpoliatus & deiectus à rege Ioas, reliquam vitam vixit inglorius, & vectigalis. Et fere id contigit ſuperbis, vt ſemel proſtrati præ animi imbecillitate, nunquam ſe humo tollere audeant, ne ſecunda quapiam plaga penitus conterantur. Erat quidem mortuus Ioas, ſed ei ſucceſſerat in regnum vir fortis & bellicoſus Ieroboam, qui annos iam vndecim cum patre regni negotia adminiſtrarat, vt in eum ne hiſcere quidem auderet Amaſias, totis illis annis quindecim, quibus hoſti ſuo Ioa ſuperſtes fuit.

I. Alterius Ieroboami. 1. 4. *Reg.* 14. 23.

4. *Reg.* 15. 8.

Amaſias viuit inglorius.

ANNVS MVNDI 3212.

AMASIÆ 16. IEROB. II. 2.

SEDECIÆ Pont. 16. TEMPLI 190.

OCRAZAPIS 39. Imperij Aſſyrior. 1281.

ANTE CHRISTVM 841.

NOn dubium eſt Ieroboamum virum ſtrenuum his annis ac proxime ſequentibus minime otioſum fuiſſe, quin potius deſtinatum diuinitus regni ſui Saluatorem, manum operi quamprimum admouiſſe, & à patre feliciter inchoata, ſtudioſè promouiſſe; quæ omnia Scriptura regno Dauidis intenta, breuiſſimo compendio, ſine vlla annorum diſtinctione complexa eſt. Itaque eos oportebit ex coniectura diſtinguere. Rerum porro ab eo geſtarum initium à prophetæ Ionæ exhortatione ſumendũ videtur, à quo ad meliora indies ſperanda animatus eſt, ſicut Ioas pater eius ab Eliſæo moribundo. Vterque enim ad inſtaurationem regni Iſraelis diuinitus deſtinatus erat, & vterque Saluatoris nomine comprehendebatur. Nam de Iona ſic habet Script. *Ipſe* Ieroboam *reſtituit terminos Iſrael ab introitu Emath*, qui locus prope Damaſcum eſt, & montem Libani, & Iſraëli ad ſeptentrionem fuit, *vſque ad mare ſolitudinis*, quod vſque ad Idumæos ad meridiem Iudæ protendebatur, *iuxta ſermonem Domini Dei Iſrael, quem locutus eſt per ſeruum ſuum Ionam filium Amathi prophetam.*

I. Res à Ieroboamo geſtæ.

4. *Reg.* 13. 5. 4. *Reg.* 14. 25.

Cauſa porro victoriarum Ieroboami de Syris, non fuit pietas eius aut fortitudo. Nam ipſe quoque cum patribus ſuis vitulorum impietatem ſectatus eſt, ſed commiſeratio Domini ſuper regnũ Iſraëlis quod adhuc deleri nolebat. Eo tamen Iſraëlitæ à Syris repacti fuerant, nuſquam vt prodire auderent, hoſtibus totis campis latè dominantibus: niſi forte miſeri quidam & inopes, quos hoſtis, tanquam armis & ira ſua indignos, contemneret. Fuit porro hic Ionas non filius viduæ Sarephtanæ, vt Hebræi

II. Ex Dei cõmiſeratione in Iſrael.

Quis fuerit Ionas.

putarunt, fuiſſet enim Tyrius aut Sidonius, & idolorum cultor, qui tamen Hebræum ſe profitetur, & veri Dei cultorem, eſſetque is nunc centenario maior, parumq; idoneus legatus ad nationem longinquam. Eſt enim vnus idemque propheta qui ad Ieroboamum & Niniuitas miſſus eſt, vt parentis nomen Amathi ſatis docet.

Ion. 1. 9.

III. Animat ad bellum Ieroboami.

Ieroboam igitur bene animatus à Propheta, expeditionem ſuſcepit contra Syros, qui regionem Galaad trans Iordanem adhuc tenebant, eoſque multis præliis fatigatos, omnibus iis terris ſpoliauit, quæ cis montem Libanum à Septentrione, à primis temporibus Ioſue, Iſraelitæ poſſederant, videlicet à ciuitate Emath, quæ ad radices montis Libani ſita erat; vſque ad mare mortuum meridiem verſus, vbi olim Sodoma à Gomorra diuino incendio conflagrarunt; ſed hæc hoc tempore inchoata, in multos annos conſequentes videntur propagata.

IV. Res Amaſiæ. *2. Par. 26. 9.*

Amaſias vero ne nihil ageret, videtur hoc tempore ingentem illam quadringentorum cubitorum lacunam in muris inſtauraſſe, quem locum poſtea filius eius Ioſias diligentius communiuit. Nam tantam in muris labem quindecim annis quibus Amaſias ſuperſtes fuit neglectam fuiſſe nulla ratio perſuadet, licet id ſignificet Ioſephus. Sequens porro annus Amaſiæ 17. Sabbaticus fuit ordine nonageſimus. Decimus autem nonus eiuſdem, poſtremus fuit Ocrazapis Aſſyriorum imperatoris, poſt annos 42 in regno tranſactos.

l. 9. c. 11. Ann. Sabbat. 90. Mors Ocrazapis.

ANNVS MVNDI 3216.

AMASIÆ 20. IEROBOAMI II. 6.

SEDECIÆ 20. TEMPLI 194.

SARDANAPALI 1. Imperij Aſſyr. 1285.

ANTE CHRISTVM 837.

I. Initium Sardanapali & regum numerus. *l. 14.*

SVfficitur hoc anno Aſſyriorum imperio Sardanapalus Anacyndaraxis filius, vt eſt in eius ſepulchro apud Strabonem, qui paſſim apud omnes qui regum iſtorum catalogos texuerunt, vltimus numeratur. Ei tamen pleroſque ſufficiunt, qui hiſtoriæ ſacræ potius, vt ratio poſtulat, quam prophanæ aſſenſi ſunt: vtramque tamen in fine Sardanapali conciliare conabimur. Eſt is apud Diodorum Siculum trigeſimus à Nino: in Euſebij autem catalogo, ab eodem Nino trigeſimus ſextus. Apud Africanum vero, qui à Belo exorditur, & quatuor reges ab Euſebio prætermiſſos inſeruit, quadrageſimus primus. Vterque illi 20 annos regni tribuit, vterque gemino appellat nomine Thonos Concoleros Aſſyrio, & Græco Sardanapalus, quam tamen vocem Scaliger fidenter Aſſyriacam affirmat.

II. Amaſiam non perſeueraſſe in cultu idolorum.

Amaſiam porro quidam putant in cultu idolorum perſeueraſſe, quod ex Scriptura probare non poſſunt; quæ ſignificat duntaxat Deum permiſiſſe coniurationem in eum fieri, eáque etiam interfici, in vltionem præuaricationis eius, & adorationis deorum Seir; non autem in ea dementia perſeueraſſe. Et ſane cum vexatio det intellectum, nec eum Deus in flagranti, quod aiunt, delicto perdiderit, ſed multis annis afflixerit, non videtur abſurdum exiſtimare eum his annis ad ſe reuerſum, ſeſe pœnitentiæ dediſſe, & omnem idololatriam pellum dediſſe. Alioqui enim extaret aliqua memoria in regno filij eius, eum patris idola ſuſtuliſſe. Quin potius legimus Oziam feciſſe quod rectum erat in oculis Domini, *iuxta omnia quæ fecerat Amaſias pater eius*. Quomodo poneretur Amaſias in exemplum recti cultus Domini, ſi tot annos in cultu idolorum perſeueraſſet, & in ea inſania è viuis exceſſiſſet? & non potius calamitates ſuas in pœnam peccatorum ſuorum, æquo animo ſubiiſſet.

4. Reg. 15. 3.

Ieroboam prælijs atterit Syros. *4. Reg. 14. 20.*

In regno autem Iſraelis perſeuerat Ieroboam perpetuis præliis atterere Syros, adeo vt etiam Damaſcum & Emath regno Iſraelis acquiſierit, vel vt Scriptura loquitur, *reſtituerit*, habita ſcilicet ratione Dauidis, qui Damaſcum Syriamque totam pridem habuit vectigalem.

III. Ionas Niniuem mittitur hoc tempore, & fugit.

Ad hæc porro tempora, quibus floruiſſe Ionam, & Ieroboamo vaticinatum eſſe diximus, alteram quoque propheticam eius hiſtoriam contra Niniuem referre merito poſſumus, Hieronymo duce in prologo in Ionam, aliiſque non paucis: Dominus ergo qui non Hebræorum tantum, ſed etiam gentium Deus ſemper fuit, nunquam eas plane deſeruit, quin opportunis temporibus aliqua ſalutis præſidia eis largitus ſit: quod ex miſſione Ionæ in Niniuem facile coniici poteſt. Sed eam miſſionem ſubterfugit Ionas, veritus ne Deus, exoratus Niniuitarum precibus, ſententiam mutaret, & ipſe qui imminentem ciuitatis ruinam prænunciarat, mendax deprehenſus, populi irriſionibus, forte & verberibus afficeretur. Ergo qui nihil habebat propoſitum, quam ex patria diſcedere, quocunque tuliſſet caſus, deſcendit in Ioppem, portum mediterranei maris, & inuenta naui, quæ curſum dirigebat in Tarſis, pretio vecturæ perſoluto, vela fecit.

IV. Ex fuga tempeſtate retrahitur.

Sed ecce diuinitus excitatur tempeſtas tanta, vt præſentiſſimum naufragium timeretur, & nautæ iacturam facere cogerentur, cum Ionas deſcendit ad inferiora nauis, ſiue vt minus iactationem ſentiret, ſiue ne Dei vindices fluctus aduerſum ſe videret intumeſcere, ibique mærens ſomno oppreſſus eſt. Eum gubernator excitat, & ad preces inuitat: ratus ventos & fluctus ob alicuius culpam deſæuire, quam ſorte inuenire conati ſunt; & Deo ſortes temperante, ſors cecidit ſuper Ionam, qui fatetur culpam ſuam, & conſentit in pœnam. Nihilominus nautæ timentes ne Deum contra ſe vehementius irritarent, ſi eius ſeruum, qui nihil aduerſus eos deliquerat, ſpargerent in fluctus, conati ſunt eum in terram deponere, quod cum per tempeſtatem non liceret, tulerunt Ionam, & miſerunt in mare, *& ſtetit mare à feruore ſuo. Et timuerunt nautæ timore magno Dominum, & immolauerunt hoſtias Domino*, & ab idolis conuerſi ſunt ad Dominum, vt Hieron. affirmat in hunc locum.

V. Abiectus in mare à piſce voratur.

At Dominus præparauit piſcem grandem vt deglutiret Ionam in cuius ſtomachũ receptus, Deum orauit intentius; quo exaudiente preces fugitiui ſui, cetus celeritate mirabili, vt quidam putant, trium dierum ſpatio, totam medi-

terranei

terranei maris longitudinem, & omnia vndiq; Africæ littora peruolauit, & Ionam incolumen euomuit in aridam in Arabia. At rectius alij cenſent piſcem remenſo itinere, ad Ioppem vnde ſoluerat, reportaſſe Ionam, vt inde traiecta latitudine Chananitidis, facilius ad Tygrim & Niniuem peruenire poſſet. Reduci in portum littuſq; Palæſtinæ, factum eſt ſecundò verbum Domini ad Ionam, iteratumq; præceptum nunciandi Niniuitis, fore vt Niniue intra quadrageſimum diem ſubuerteretur, nam quod triduum habent Septuag. Theodoretus per errorem amanuenſium factum putat. Ingreſſus eſt ergo Niniuem Ionas, eiuſque tertiam partem concionabundus obambulauit, crebro in vicis & plateis ſubſiſtens; At inde ad reliquos confeſtim prædicationis ſermo peruenit. *Hier. in Ionam.*

VI. Mira Niniuitarum conuerſio & pœnitentia.

Admirabilis porro fuit tunc, apud iſtos Aſſyrios, diuini verbi efficacitas. Nam *crediderunt viri Niniuitæ in Deum, & prædicauerunt ieiunium, & veſtiti ſunt ſaccis à maiore vſque ad minorem*, rege præſertim edicto regio pœnitentiam indicente. Neque abſurdum eſt hominem luxu perditum, qualem Sardanapalum omnes antiqui prædicant, pœnitentiam egiſſe: nam illa pertinet ad principium regni eius, quando nondum erat ita deprauatus. Nemo enim repente fit peſſimus. Eam pœnitentiam per circunſtantias ſuas diligenter explicatam, in Annalibus ſtudioſus lector inueniet. Fuit autem huiuſmodi, vt Deum quoque ſententiæ ſuæ pœniteret, non facta diuinæ voluntatis, ſed vitæ Niniuitarum mutatione, qua prouiſa terrere ſtatuerat, non perdere. Ergo Niniue effugit nunc quidem imminentem calamitatem: ſed cum poſtea ad ingenium ex inolita conſuetudine reuertiſſet, viſa eſt cladem non effugiſſe, ſed diſtuliſſe ad Nabuchodonoſoris imperium, vt ſuo loco dicetur. Nunc redeamus ad prophetam. *n. 25. 26. & ſeqq.*

VII. Ionas perturbatur.

Obita legatione egreſſus eſt Ionas de ciuitate, & conſtruxit ſibi tuguriolum in quo ſederet in vmbra, expectans quid accideret ciuitati. Exiſtimauit enim ſi non ſubuerſionem, ſaltem cladem aliquem ciuitati ſuperuenturam, ne penitus falſus propheta crederetur. Cumque tempus deſtinatum cladi eſſet elapſum, & omnia in ciuitate ſuo loco conſiſterent conturbatus eſt ſuper irrita comminatione ſua. Nec doluit, vt ait Theophylactus, quod ſeruatis inuideret, aut ex eorum interitu voluptatem caperet, ſed voluiſſet decretoriam nunciare ſententiam, & non ex euentorum mutatione pendentem: ſua vtique magis cauſa quam Dei, & ideo mox à Domino reprehenſus eſt: cum par ſit famulum non eligere Domini ſui mandata, ſed exequi. An hic quoque vſurpandum eſt illud Apoſtoli, *Nihil ad perfectum adduxit lex.* Necdum enim didicerant homines abire à conſpectu concilij gaudentes, quod pro nomine Domini contumeliam paſſi eſſent. *Hebr. 7. 19.*

VIII. Et à Deo reprehenditur.

Reprehenditur autem ira eius à Domino, quod ignominiam ſuam, præ totius populi ſalute negligere debuit; præſertim cum falſitatis arguentibus, in promptu adeſſet illa reſponſio, Deum fuiſſe eorum pœnitentia placatum. Tentauit autem illum areſacta hedera, ſiue cucurbita, vt inde colligeret quanto plus eſſet occaſionis Deo dolendi ſuper interitu maximæ ciuitatis, *in qua*, inquit, *ſunt pluſquam centum viginti millia hominum, qui neſciunt quid ſit inter dexteram & ſiniſtram ſuam, & iumenta multa?* Infantium damnis & cædibus tangi paterna viſcera, nihil ſane mirum: Sed illa meritiſſimò notatur hoc loco dulcedo ſuauiſſimæ bonitatis Dei, quæ etiam iumentorum morte tangatur, quæ pœnitentiam cum Dominis ſuis quoque modo participauerant. Quomodo ergo non dolebit ſuper morte peccatorum, quos fruſtra tantis affecerit bonis, tantis redemerit ſuppliciis, & ad tantam felicitatem deſtinarit. *Eiuſdem etiam in bruta commiſeratio.*

Reliqua quæ de Ionæ vita & morte dicenda videbantur, & nominatim quatenus Chriſti Domini figura fuerit, ſtudioſus Lector in Annalibus non negligenter explicata reperiet. *Reliqua Ionæ vita. nu. 36. & ſeqq. vſque ad 43.*

ANNVS MVNDI 3220.

AMASIÆ 24. IEROBOAMI II. 10.

SEDECIÆ Pont. 24. TEMPLI 198.

SARDANAP. 5. Imperij Aſſyriorum 1289.

ANTE CHRISTVM 833.

I. Annus Sabb. 91.

Altum eſt hoc tempore in vtroque Hebræorum regno ſilentium, niſi quod ſeptimi menſis hoc anno tubæ hilariori ſono ſabbatiſmi cauſa perſtrepuerunt, fuit enim ſabbaticus ordine 91.

Sub hoc tempus ponit Euſeb. duas vrbes à Sardanapalo vna die conditas, Tharſum & Anchialem, quod ex Strabone mutuatus eſt. Eodem forte die aut inchoatæ fuerunt aut perfectæ: Etſi rex iſte id opus tanquam admiratione dignum, ſepulchro ſuo inſcribi iuſſerit. Cum autem Tarſus multis ante ſeculis condita reperiatur, dici poteſt aut vnam, aut vtramque à Sardanapalo non conditam, ſed inſtauratam. *Duæ Sardanapali vrbes.*

ANNVS MVNDI 3225.

AMASIÆ 29. & vlt. IEROBOAMI II. 15.

SEDECIÆ 29. TEMPLI 203.

SARDANAP. 10. Imperij Aſſyrior. 1294.

ANTE CHRISTVM 828.

I. Ratio temporis & mors Amaſiæ. *4. Reg. 14. 17. & 15. 1. an. 3. regni Amaſiæ.*

Vltimus annus regis Amaſiæ, incidit in medium tempus regni Sardanapali, quo ille ad deteriora prolabebatur, donec fieret omnium nequiſſimus atque deterrimus. Eſt hic idem annus 15. Ieroboami, ex quo mortuus eſt Ioas pater eius. Sextus autem & vigeſimus, ex quo quaſi regni collega, à patre fuerat aſſumptus, vt ſupra dictum eſt. Amaſias porro ſuorum ſcelere ad fugam compulſus, mox etiam interfectus eſt. Non ſatis apparet qui fuerint huius coniurationis autores, Scriptura neminem nominante. Ex ea tamen ſatis intelligi poteſt non fuiſſe illos priuatos quoſpiam, quales fuerunt qui Ioas occiderunt, ſed publicam fuiſſe coniurationem magnæ partis populi, & principum eius. Nam cum coniuratio ipſimet regi innotuerit, niſi potentiores *Ex coniuratione publica.*

fuiſſent aduerſarij, non fugiſſet Rex, ſed eos egiſſet in crucem. Neque mox Ozias priuatis ſicariis peperciſſet, ſed multitudini neceſſario ignoſcendum fuit: præſertim ſi cauſa non improbabili mota videretur.

II. Eius cauſa diuina & humana. 4. Reg. 14. 19.

Et cauſa quidem ex parte Dei fuit caſtigatio idololatriæ. Etſi enim eam abdicaſſe iamdudum, & in luctu vixiſſe cenſuimus, Deus tamen illam cenſuit præcedentibus verberibus non ſatis fuiſſe caſtigatam. Populus autem commotus fuiſſe videtur, non propter bellum Iſraeliticum temerè contra ſe accerſitum, eáque mala, quæ illi annexa fuerunt; neque enim vindictam ipſos 15 annos diſtuliſſet. Illud potius mouit, quod ab eo tempore regnum Iudæ ſeruiret regno Iſraelis, & ſeruitutem tributo quotannis perſoluendo teſtaretur. Eo autem mortuo promiſſionem vectigalis iureiurando firmatam antiquatum iri ſperabant. Itaque iniuſtiſſimo huius immunitatis amore, regem ſuum Deo permittente trucidarunt. Plerique igitur de proceribus validam coegere manum, qua cum regiam obſederunt: At rex ſibi in malo repentino diffidens, clam per poſticum elabitur, & fugit in Lachis, vrbem munitiſſimam, vbi Rex temporum anguſtiis, & coniuratorum vi ac diligentia oppreſſus eſt. Et vt publico bono videretur occiſus, ab ipſis coniuratis Hieroſolymam ad ſepulturam relatus eſt.

Eius fuga & cædes.

ANNVS MVNDI 3226.

OZIÆ ſiue AZARIÆ 1. IEROB. II. 16.

IOELIS Pont. 1. TEMPLI 204.

SARDANAPALI 11. Imperij Aſſyr. 1295.

ANTE CHRISTVM 827.

I. Oziæ regis initium. 4. Reg. 14. 21. & 15. 1. 2. 2. Par. 26. 1.

Sepulto Amaſia *tulit vniuerſus populus Iuda Azariam annos natum 16, & conſtituerunt eum regem pro patre ſuo.* Eius autem primus annus concurrit cum decimo ſexto Ieroboami ſecundi, ex quo ſolus regnare cœperat, cum vigeſimo autem ſeptimo ex quo regnare cœperat cum patre, vt nullum interregnum ſit hoc loco neceſſarium. Significat autem Scriptura Oziam factum fuiſſe regem ab vniuerſo populo, contra nitentibus fortaſſe, ſibique metuentibus coniurationis autoribus, Deo Dauidis familiam in regio throno conſeruante, quamuis & pater occiſus eſſet, & filius eſſet adoleſcentulus.

II. Et Ioëlis pontificis. 2. Par. 26. 20.

Quod ad nouum pontificem attinet, Ioëlem huc, cum chronico Hebræorum introducimus: quẽ Ioſephus Iulũ vocat, Hæbræo vocabulo ad Romanam vocem, adulatoriè fortaſſis, inflexo. Verum cum conſtet Pontificem, qui Regi Oziæ reſtitit in templo, dictum fuiſſe Azariam, eum vel binominem fuiſſe dicendum erit, vel nomen Azariæ, quod ſignificat Auxilium Domini, appellatiue ſumi, vt in duce Tobiæ Raphaële. Aliàs quoque nomen Azariæ aliis nominibus non ſemel legimus ſubſtitutum honoris, vt apparet, cauſa. Nam Zacharias filius Ioiadæ à Septuag. vocatur Azarias. Et rex ipſe Ozias dictus eſt Azarias & quidem cognomento, vt ait Hieron. Et Pontifex, qui tempore Ezechiæ floruit, ab Hebræis vocatur Nerias, at in 2. Paral. nominatur Azarias.

in c. 1. Amos. 2. Par. 31. 13.

ANNVS MVNDI 3227.

OZIÆ Regis 2. IEROBOAMI II. 17.

IOELIS 2. TEMPLI 205.

SARDANAP. 12. Imperij Aſſyrior. 1296.

ANTE CHRISTVM 829.

I. Sabbat. 92.

Hoc anno qui eſt ſabbaticus ordine ſecũdus ſupra nonageſimum; & aliquot ſequentibus, res in vtroque regno proſperum tenuere curſum, Deo Iſraelitis fauente, & Iudæis ſub rege adoleſcente Ozia, & Ioële pontifice Deo religioſè ſeruientibus. Pergit enim florere Ieroboam, Syris late domitis formidabilis; licet in cultu idolorum, tritam omnium impiorum regum veſtigiis, viam decurreret; Domino experimentum capiente, an quos calamitates, quibus attriti fuerant, ad mentis ſanitatem non reduxerant, iis proſperitates & diuina beneficia, reconciliationem cum Deo patrum ſuorum perſuaderent. Sed cum & aduerſæ res, & ſecundæ irritæ cecidiſſent, non vltra diuina bonitas de curandis Iſraelitis, ſed iuſtitia de exterminandis cogitare cœpit. Ozias vero *fecit quod rectum erat in oculis Domini*, vt ait Scriptura, his præſertim initiis, quibus recens erat memoria parentis eius, qui ſuo malo edoctus, filiũ in Dei timore, verbis exemplisque inſtituerat.

Floret vtrumque regnum Hebræorũ.

2. Par. 26. 4. 5.

II. Oziã Ioël & Zacharias inſtituunt.

Profuit etiam bene inſtituendæ regis adoleſcentiæ pontifex Ioël. Profuit & Zacharias ſacerdos & propheta, quem eius quaſi pædagogum Scriptura ſuggerit, & quem S. Hieron. filium poſthumum Zachariæ, & nepotem Ioiadæ, ex Hebræorum traditione affirmat. Si ergo Zacharias hic natus eſt poſthumus, potuit hoc tempore annum agere trigeſimum quintum, natus regni Ioas Iudæi trigeſimo ſexto, quo mortuus eſt eius parens. Hic ipſe Zacharias filiam habuit nomine Abiam, quæ nupſit regi Achaz, & genuit Ezechiam regem optimum, vt ibidem tradit Hieron. Nullum porro propheticum eius ſcriptum extat. Nam qui legitur penultimus in minoribus prophetis, facile trecentis ab hinc annis diſtat. Extant aliorum quos ſub Ozia & Ieroboamo floruiſſe certum eſt, in quibus Oſeas, & Amos, & Eſaias, vt ipſemet in principio ſui vaticinij ſcribunt quibus Ionam Scriptura, Ioëlem, Abdiam & Micheam, Hieronymus, aliique annumerant.

Quis hic Zacharias 2. Par. 29. 1. Vide an. 3533. 3227. 360.

III. Qui nunc prophetæ floruerint.

Horum omnium ſemper antiquiſſimus habitus eſt Oſee, forte propter illa verba *Principium loquendi Domini in Oſee*, quæ in eam ſententiam Hieron. interpretatur: quæ tamen ipſemet mox ſine comparatione ad alios prophetas ita explicat, vt his primum verbis, quæ mox ſequuntur, locutus ſit Dominus ad Oſee. Itaque Ionas, qui tempore Amaſiæ fuit, Oſeam anteceſſerit. Anceps eſt Oſee genus & patria, de quibus conſule Ann. Ac ne dubitatione quidem caret eius coniugiũ. De quo cõmunior veriórq;

Oſeas.

ſententia eſt, Oſeam Dei iuſſu reuera duxiſſe vxorem Gomer filiam Debelaim dudum meretricem, factam poſtea continentem: idque inter alios Hieron. & Auguſt. affirmant. Filios ex ea ſuſcepit reuera legitimos; filij tamé fornicationum dicuntur, quod filij eius eſſent, quæ dudum ſediſſet in fornice. Quibus apertè præmonſtrata eſt, tam imminens abdicatio regni Iſraelis, quam poſtea ſecutura totius gentis derelictio.

IV. Ioel & Amos. Oſeam tempore proxime ſequitur Ioël, de quo Hieron. Tempora in quibus prophetauit eadem debemus accipere, quæ & in Oſee legimus, in diebus Oziæ, Ioatham, Achaz & Ezechiæ regum Iuda, & in diebus Ieroboam filij Ioas regis Iſrael, & alibi affirmat Ioëlé ſub iiſdé regibus prophetaſſe, quibus Oſee & Amos. *Init. comm. in Eſaiam.* Quod ipſum ſentiunt Theodoretus, & Rufinus, & alij paſſim. Notat autem Hieron. initio Ioëlis, quomodo ad decem tribus Oſee vaticinium refertur, ſic vaticinium Ioëlis ad Iudam & Ieruſalem pertinere. Ad hos quoque reges pertinet Amos ille, è paſtore propheta, vt initium prophetiæ ipſius oſtendit, in quo Ozias & Ieroboã diſtinctè nominantur. Verum quia in eodem initio diſtinctius tempus ipſum, annuſque vaticiniorum eius notatus eſt, ad eum nobis locum differendus eſt Amos.

ANNVS MVNDI 3229.

OZIÆ 4. IEROBOAMI II. 19.

IOELIS 4. TEMPLI 207.

SARDANAPALI 14. Imperij Aſſyr. 1298.

ANTE CHRISTVM 824.

I. Bellum Oziæ contra Idumæos. *2. Par. 26. 4. Reg. 14. 22.* Non pauca neque vulgaria ab Ozia domi foriſque geſta, in Scriptura memorantur, ſed ſine diſtinctione temporum, vt quid prius poſteriuſue factum fuerit, a gre conſtare poſſit. Et apparet quidem eum domi quieuiſſe annos aliquot, Ioëlis pótificis, & Zachariæ prophetæ conſilio vtentem. Nam tenuis erat domi res à Ieroboami victoria, rapinis, & iugi exactione tributorum. Erat & turbata à cęde Amaſię, in quem populus ipſe inſurrexerat; adeo vt pene præcariò regnaret Ozias. Sed cum ſub optimis præceptoribus Domino ſtudioſè famularetur, *Dominus direxit eum in omnibus*, atque in ſublime extulit, & crebris victoriis, aduerſus circumpoſitas gentes, potentem reddidit. Quibus hoc fere tempore initium dedit, cum incaleſceret catulus leonis Iuda; vt qui vigeſimum iam ætatis annum ageret, quo primum anno Hebræi idonei militiæ cenſebantur, & in numerum bellatorum tranſibant.

II. Et victoria. Recuperat Elath. Exorſus autem videtur ab Idumæis, quos ante annos aliquot fregerat pater eius Amaſias; & aliqua occaſione data, priuſquam illi ſatis ex accepta clade reſpirare poſſent, occupauit Elath, & reſtituit ditioni Iudæ. Nam à Iuda, Ioramo regnante, deſciuerant Idumæi, occupatam autem vrbem inſtaurauit, quam tamen poſtea Raſin Syriæ rex occupauit, & Idumæis, Iudæis eiectis, reſtituit. *4. Reg. 16. 6.* Hoc porro primum fuiſſe opus Oziæ, illa verba ſignificãt, *reſtituit* ditioni *Iudæ*, *poſtquam dormiuit rex* Amaſias pater eius, *cum patribus ſuis*: quod etiam ordo ſacræ narrationis confirmat.

ANNVS MVNDI 3230.

OZIÆ 5. IEROBOAMI II. 20.

IOELIS 5. TEMPLI 208.

SARDANAPALI 15. Imperij Aſſyr. 1299.

ANTE CHRISTVM 823.

I. Bellum Oziæ contra Philiſthæos. Cum expeditio contra Idumæos Oziæ bene ceſſiſſet, ſequenti anno, vt conijcimus; nihil enim præter coniecturas, in ratione & ordine temporis, hîc afferre poſſumus: negotiũ illi cum Philiſthæis fuit, qui pridem anno Iorami 7 Iudæ regnum cum Arabibus vaſtauerãt. Quo ipſo fere tempore Lobna ciuitas regni Iudæ ſubnixa fœdere & vicinitate Philiſthinorum, à Ioramo defecit. Ad eam igitur recuperãdam Ozias viribus iam & armis potens, & inſuper diuina in ſe beneuolentia nixus, animum adiecit. Et collegit ſupra trecenta millia militum, præter bis mille & ſexcentos eorum duces, omnemque exercitum armis inſtruxit & machinis: quibus inſtructus in Philiſthæos mouet infeſtus. Et primò quidem ciuitati Lobnæ deditionem imperat, aut vim minatur. Credibile eſt vim expectatam fuiſſe, annitentibus Philiſthæis, eamque vrbem præſidio ſuo propugnantibus: quippe qui ſatis intelligerent hanc tempeſtatem vltra Lobnam effuſum iri, niſi eam tanquam regni ſui propugnaculum omni ope tutarentur.

II. Recuperat Lobnam & Geth Philiſthæorũ. *2. Par. 26.* Sed Deo, qui in omnibus dirigebat Oziam, auxilium ferente, Lobna in legitimi principis poteſtatem redacta eſt: validóque in ea impoſito præſidio, militibus enim abundabat, itinere ſibi ad Philiſthæos patefacto, contra eos aciem inſtruit, manus conſerit, victor euadit, hoſtiles copias fundit, fugat, cæditque. Inde ad vrbium oppugnationem ventum eſt. Et plurima quidẽ oppida minus firma, ſine vi nouum dominum, eumque victorem admiſere: ſed in maioribus viribus diutius deſudatum eſt. Getha in primis & Azoto, quæ pridem fuerant duæ de ſatrapiis Philiſthinorum. Sed Getham eis ſuſtulerat Dauid, retinuerat Salomon, Roboam inſtaurarat; poſtea Hazaël rex Syriæ expugnarat, & Philiſthæis vectigalibus habitandam permiſerat: denique Ozias eam vi cœpit, muróque ſpoliatam, in pœnam defectionis ad Syros, & Palæſtinos, in pagi formam redegit. Et Iamiam. Inde in Iabniam, ſiue Iamiam ciuitatem maritimam, portu celebrem & munitam, arma conuertit; fuerat fortaſſe eiuſdem ſocia, participſque culpæ. Ea quoque ciuitas vi capta, parem cum Getha murorum iacturam paſſa eſt.

III. Et Azotum quas muris ſpoliat. Inde ventum eſt in Azotum crebris cladibus & inſtaurationibus celebratam, qua hoc quoque tempore potitus eſt Ozias; eámque pari cum præcedentibus calamitate affecit. Non cótentus autem euertere & diſſipare, animum etiam ad ædificandum adiecit. Nam in agro Azoti & Philiſthinorum oppida ædificauit, quæ Iudæis contra reliquos Philiſthæos præſidio eſſent, ad deuictos autem in officio continendos.

valerent. Denique pugnauit contra Arabes & Ammonitas, quos debellatos tributa ſibi pendere coëgit.

ANNVS MVNDI 3233.

OZIÆ 8. IEROBOAMI II. 23.

IOELIS Pont. 8. TEMPLI 211.

SARDANAPALI 18. Imperij Aſſyrior. 1302.

ANTE CHRISTVM 820.

I. Iubilæus Moſaicus. a. m. 1231. n. m. 1583. 650.

EST hic annus Moſaicus Iubilæus decimus tertius, eſt enim ab ingreſſu in Chananitidem 650, quem Ozias piè haud dubiè, ac religioſè celebrauit, Ioële pontifice, & Zacharia propheta annitentibus. Pertinet autem ad hunc annum Sardanapali decimum octauum obſidio Nini, quam Niniuem appellant ſacræ literæ. Narrat enim Diodorus Siculus, quo nemo diſtinctius aut accuratius iſta tradidit, eam biennio à coniuratis obſeſſam fuiſſe, ac tertio demum, qui fuit Sardanapali vigeſimus & vltimus in hoſtium poteſtatem veniſſe. In coniuratis primus memoratur Arbaces Medus, & copiarum, quæ quotannis è Media Ninum mittebantur præfectus: qui cum à Beleſo quodam Chaldæo didiciſſet ipſum aliquando Aſſyriorum imperio potiturum, eique Arbaces ob peritiam artis ſuæ fidem habuiſſet, & alioqui ab effœminatis Sardanapali moribus vehementer abhorreret, cum Beleſo coniurationem init, promiſſa illi Babyloniorum præfectura, ſi res ex animi ſententia contingeret. Itaque Arbaces Medos, & Perſas, Arabeſque, Beleſus Babylonios à Sardanapalo abductos, in ſuas partes trahunt.

Niniue obſidetur à coniuratis.

II. Eorum copiæ & pugnæ aduerſus contra regios.

Hi omnes cum quadringentorum millium copiis Ninum confluunt, verbo quidem, vt vicarias de more copias ad regem adducerent, re autem vera vt imperium Sardanapalo ereptum in Arbacem transferrent. Ea defectio cum innotuiſſet regi, cæterarum nationum copias in eos duxit, eoſque triplici prælio fregit: quod de aliquo egregio ac fideli Sardanapali duce, non de ipſomet rege, nequitia diffluente, intelligendum eſt. Poſt tot tamque continentes coniuratorum clades, ſpe victoriæ abiecta, duces ſuam quiſque domum abire cogitabant, cum Beleſus perſuaſit vt quinque adhuc dies expectarent; intra quod tempus aſtra illi victoriam pollicerentur. Interea venit Bactrianorum exercitus, regi opem laturus: quem cum Arbaces ad eiuſdem libertatis ſpem adduxiſſet, ſuiſque copiis adiunxiſſet, regias copias ex improuiſo inuadunt, victos caſtris exuūt & in vrbem compellunt. Cumque rex imperium caſtrenſe Salæmeni vxoris fratri tradidiſſet, is à coniuratis bis prælio victus, cum toto pene exercitu deletus eſt.

Reſumunt animos additis Bactrianis.

III. Rex filios dimittit in Paphlagoniam cum gaza.

Rege autem in vrbe obſeſſo, coniuratorum copiæ augebantur in dies. Rex autem animaduertens quanto in diſcrimine imperium verſaretur, tres filios, duaſque filias, magna cum gaza in Paphlagoniam, ad præfectus ſibi addictiſſimum mittit, & tabellariis per omnes regni prouincias dimiſſis, militum delectus agit, & ad tolerandam obſidionem neceſſaria comparat, incredibili murorum firmitate fretus, quæ omnium rebellium conatus facile eluderet; dum copiæ vndique, ad principem ſuum in libertatem vindicandum, confluerent. Itaque obſidio ſequentem quoque annum tenuit.

Annus Sabbat. 93.

Interim autem apud Iudæos feriæ anni ſabbatici tertij ſupra nonageſimum agitabantur; quas ſecundiſſimis in rebus Oziam ritè obſeruaſſe, quamuis proxime annus Iubilæus anteceſſiſſet, minime dubitandum videtur; & nihilominus partim hoſtes expugnaſſe, partim ædificaſſe, iuxta ea quæ ſupra anno eius quinto dicta ſunt.

ANNVS MVNDI 3235.

OZIÆ 10. IEROBOAMI II. 25.

IOELIS 10. TEMPLI 213.

SARDAN. 20. & vlt. Imperij Aſſyr. 1304.

ANTE CHRISTVM 818.

I. Vltimus Sardanapali annus.

VLtimum hunc annum egit in viuis, qui vltimus in regibus Aſſyriorum ab omnibus ſcriptoribus antiquis, nemine plane, præter ſacros, excepto, numeratur. Is cum biennium iam obſidionem in regni ſui metropoli tolerаſſet, tertio demum anno, vt ſcribit idem Diodorus, accidit vt Euphrates, aut Tygris, vt alij malunt, continuis imbribus excreſcens mœnia vrbis plurimo incurſu quateret, & murum ad 20 ſtadia deiiceret. Tum demum Rex animaduertens finem habere oraculum, de fluuio, qui factus hoſtis ciuitati, eius ruinam denunciaret, ſpem omnem ſalutis abiecit. Itaque ne in hoſtium deueniret manus, rogum in palatio conſtruxit ingentem, quo aurum & argentum omne, & quidquid erat regiæ ſupellectilis coniecit. Tum concubinis & Eunuchis in domunculam, quam media in pyra conſtruxerat, concluſis, ſe, regiamque cum illis omnibus, abſumpſit incendio. De Eunuchis tamen vnum effugiſſe ait, eumque ad Beleſum transfugiſſe, eique autorem fuiſſe petendi ab Arbace, vt cineres, qui ex pyra in loco deflagrationis reliqui erant, Babylonem transferret, quod cum impetraſſet, ingentem auri argentique vim, quæ incendio ſuperfuerat ſecum deuexiſſe. De loco autem ſepulchri, aliiſque eò pertinentibus conſulat hoc loco Lector Annales.

Se ſuáque abſumit incendio.

n. 2. & 3 & in ſcholiis.

II. Niniuem nunc non prorſus deletam, ex Scriptura conſtet. 4. Reg. 19. 36.

Ninum porro ipſam, non ſolum ruina & incendio deformatam tradit Diodorus, quod dictu creditque facile foret, ſed etiam ſolo æquatam: Ciuibus autem qui ſuperfuerant, in diuerſos pagos diſtributis, Arbacem ſuas poſſeſſiones reſtituiſſe. Verum non exciſam plane fuiſſe ciuitatem, in qua plerique adhuc Aſſyriorum reges Scriptura teſte regnarunt, & nominatim Sennacherib, res ipſa loquitur. Adde quod in eadem habitauit Tobias cum familia ſua, atque adeo cum omni tribu ſua, eò poſt annos ferme 80. tranſlata. Inde ſine dubio veniebat Phul rex Aſſyriorum in terram Iſrael, cui Manathen erat vectigalis.

4. Reg. 15. 19.

Quæ quinque præterea reges ſuggerit.

Denique multo poſt hæc tempora, & Nahum propheta, & Tobias interitum Niniues prædixerunt. Memorantur autem Aſſyriorum reges à Scriptura, primum prædictus ille Phul, qui regnante Ozia Aſſyriis imperauit. Secundo Theglath Phalaſar, qui tempore Ioathan filij Oziæ regnauit, & plurimos Iſraëlitas tranſtulit in Aſſyrios. Regnauit deinde Salmanaſar tempore Ezechiæ filij Achaz, & reliquos Iſraëlitas in captiuitatem abduxit. Hunc ſecutus eſt Sennacherib, quem eiuſdem Ezechiæ preces, maxima clade affectum Niniuem compulerunt. Vbi cum à filiis interfectus eſſet, ei ſucceſſit Aſarhaddon.

III. Quomodo Phul obtinuerit principatum.

Cum ergo nouum Aſſyriorum regnum ex ipſa Scriptura teneamus, neceſſariò dicendum eſt illud Imperium non plane ſub Arſace Medo concidiſſe, ſed poſtmodum, ſub Phule Aſſyrio viro ſtrenuo, reuixiſſe, atque adeo imperij eius diuturnitate refloruiſſe. Eſt autem admodum veritati conſentaneum, non duos tantum Aſſyriorum præfectos inter ſe conueniſſe de imperio inter ſe diuidendo, ſed Phulem quoque Aſſyrium in iſtam partitionem, quà vi, quà voluntate admiſſum fuiſſe, vt qui admodum inter cæteros Sardanapali præfectos emineret. Itáque pro vno Aſſyriorum Imperatore tres facti ſunt principes: inter quos cum plurimum viribus atque autoritate polleret Arbaces, dictus eſt in Medos imperium tranſtuliſſe. Sicut autem autor eſt Diodorus, Beleſum ab Arbace Babylonem, citra penſitationem tributi obtinuiſſe: ita eadem lege Phulem, quamuis quaſſatam bello Niniuem recepiſſe, in eáque deinceps ita regnaſſe, vt regum Aſſyriorum nomen, quamuis vehementer potentia, ac iuriſdictione imminutum, quoquo modo ſuſtentaret.

IV. Et quomodo eius anni & ſucceſſorum eius digerendi.

De horum principum annis, & nominatim Aſſyriorum, non facile eſt certam proferre ſententiam, cùm illos Scriptura prætermiſerit, & ægrè ex ea aliquorum duntaxat regni periodus colligatur. Plerique, ſecuti Metaſthenē Annij, Phuli 48 annos regni tribuunt; quidam tardiùs Sardanapalo ſucceſſiſſe putant. Ego cum nullam differendi regni cauſam idoneam videam, Phulem Sardanapalo ſine vllo interregno ſufficiam; tamdiúque in Aſſyriorum imperio retinebo, donec nos Scriptura monuerit, Theglatphalaſari eius ſucceſſori, locum dandum eſſe.

ANNVS MVNDI 3236.

OZIÆ 11. IEROBOAMI II. 26.

IOELIS 11. TEMPLI 214.

PHVLIS Regis Aſſyriorum 1.

Imperij eorundem 1305.

ANTE CHRISTVM 817.

I. Initium regni Phulis, ex Arbacis le-

Conſentaneè iis, quæ paulò ante de extincto ac renouato Aſſyriorum imperio conſtituta ſunt à nobis, hic erit primus annus Phulis Aſſyriorum regis. Non eſt enim credibile principes iſtos diuturnis contentionibus, quod plerique putant, inter ſe decertaſſe. Siue quia Arbaces, vt tradit Diodorus, miti erat ingenio, adeo vt victis ſua prædia perhumaniter, poſſeſſionéſque reliquerit: ſiue quia cum non minus prudentia, quam fortitudine valeret, maluit à principio aliquid de occupato à ſe iure concedere, quam præfractius omnia ad viuum reſecando, aleam de re tota periculosè iacere. Ergo qui reliquiis Nini conceſſit poſſeſſiones ſuas, non negauit in parietinis, & vſtulatarum domorum ruinis ad habitandum locum; quibus Phul Aſſyrius, factus de præfecto princeps, imperaret; & quidem tam prúdenter atque induſtriè, vt regnum quoque Babyloniorum recuperaſſe exiſtimetur.

nitate ac prudentia.

II. Reges Medorum.

Eſt porrò hic annus regni, ſiue Imperij Medorum primus, cuius annos ſigillatim perſequi non eſt viſum, propter infinitam regum & annorum diuerſitatem, vt alio loco dicetur: maximè cùm illi breui ab Aſſyriis iterum ſubacti fuerint, vt in Phulis ſucceſſore dicemus. Chronologiam porro noſtram de tranſactis adhuc Aſſyriorum annis, bellè confirmat Auguſtinus, l. 18. de Ciuit. c. 21.

ANNVS MVNDI 3241.

OZIÆ 16. IEROBOAMI II. 31.

IOELIS 16. TEMPLI 219.

PHVLIS 6. Imperij Aſſyriorum 1310.

ANTE CHRISTVM 812.

I. An. Sab. 94.

Sabbaticus eſt hic annus ordine 94, quem ſub pio principe rite obſeruatum putámus, ſicut & conſequentes, vſque ad Achaz Oziæ nepotem impium ac profanum.

Ozias ædificat in vrbe; 2. *Par.* 26. 9. 10.

Cæterum bellicis rebus duodecim circiter annis, Ozias rectè glorioſéque perfunctus, deinceps ad peculiarem vrbanarum ac domeſticarum rerum curam animum adiecit, quæ res non paucis ipſum annis videntur tenuiſſe. *Ædificauit enim*, vt ait ſacer hiſtoricus, *turres in Ieruſalem ſuper portam anguli, & ſuper portam vallis, & reliquas in eodem muri latere, firmauitque eas.* Muri latus intelligit occidentale, iuxta Villelpandum, qui ſtatuit portam vallis, ducentem ad Caluariæ montem, quam vallem cadauerum vocat Ieremias, quòd ibi ſontes ſupplicio affecti ſepelirentur. Portam vero anguli ait terminaſſe idem latus occidentale, & inchoaſſe aquilonare. Ex quo intelligitur aliam fuiſſe hanc muri partem, ab ea quam Ioas capto Amaſia diruerat. Porta enim Ephraim longe diuerſa eſt à porta vallis. Vide Annales.

c. 31. 46.

II. Et in ſolitudine;

Extruxit etiam turres in ſolitudine, præter caſas & tuguria paſtorum, ad tutelam videlicet, & receptacula ouium & paſtorum, cum res ferret: *& effodit ciſternas plurimas, eo quod haberet multa pecora, tam in campeſtribus, quam in eremi vaſtitate.* Agricolas quoque habuit & vineas, *& vinitores in montibus, & in Carmelo*, id eſt fertilibus locis, *erat quippe homo agricultura deditus.*

ANNVS MVNDI 3245.

OZIÆ 20. IEROBOAMI II. 35.

IOELIS 20. TEMPLI 223.

PHVLIS 10. Imperij Aſſyriorum 1314.

ANN. ANTE CHRISTVM 808.

I. Ratio temporis Heſiodi.

NOn differendus eſt vltra hunc annum Heſiodus, Audi enim Suidam : *Fuit Heſiodus ex aliquorum ſententia Homero antiquior : cui illum æqualem alij faciunt. Porphyrius autem, & alij plurimi, centum annis iuniorem fuiſſe definiunt, vt qui 32 tantum annos primam Olympiadem anteceſſerit.* Sic ille. In iſtis plurimis eſt, Cyrillus l. 1. in Iulianum, & Euſebius in chronico, vbi, ex ſententia Porphyrij, ait hoc ipſo tempore floruiſſe Heſiodum. Poſtremum videlicet floruiſſe, atque obijſſe, cum certus aſſignetur annus. Plurimis enim annis floruiſſe, & non vno aliquo, cum multa opera ediderit, nemo dubitauerit. Ab hoc autem anno, ad primam Olympiadem 32 anni numerantur. Quòd ſi eodem autore, aliiſque plurimis, Heſiodus Homero centum annis iunior fuit, cum ſtatuerimus Homerum natum anno mundi 3039, natus fuerit Heſiodus anno circiter 3140, tribus quatuórve annis ante mortem Homeri, quem mortuum poſuimus anno 3143. *n.34.& 35.* M. certe Varro l. 1. de imaginibus, ait non eſſe dubium, quin hi duo Poëtæ eodem aliquo tempore vixerint. Vt mirum ſit M. Tullium, cui Varro notiſſimus fuit, in Catone maiore dicere, videri ſibi Homerum multis ſeculis Heſiodum præceſſiſſe. Ex his autem conſequens eſt Heſiodum vitam ad centeſimum quintum annum propagaſſe; quæ fuit quoque periodus vitæ Homeri.

II. Mors eiuſdem.

De eius morte ſcribit idem Suidas, eum, cùm hoſpitio acceptus fuiſſet apud Antiphum & Ctimenum, ab iis noctu per imprudentiam occiſum fuiſſe, loco eius qui ſorori eorum vitium obtuliſſet. Eadem ferme eſt Pauſaniæ & Plutarchi ſententia. Qui de eiuſdem ſepultura non ſatis conſentiunt. *in Bœoticis, l. 9.* Pauſanias enim ait illum Naupacti, vbi interfectus fuerat, ſepultum fuiſſe, eius tamen oſſa ad Orchomenios fuiſſe deportata. *l. de ſolertia animi.* Plutarchus autem ait Heſiodi cadauer in mare deiectum, ſtatim à Delphinorum grege exceptum fuiſſe, & Molycriam Ætoliæ vrbem, ad quam confugerant ſicarij, deportatum. Cúmque cadauer ad littus deferri videretur, miratos ciues eò accurriſſe, & corpus recens interfecti Heſiodi agnouiſſe, & hominis gloria permotos, cædis autores quæſiſſe, & canis indicio inuentos, viuos in mare præcipitaſſe, & diruiſſe eorum domum. Sed hæc, aliáque in Annalibus pluribus, vbi & catalogum operum eius ex Pauſania reperies.

(:.)

ANNVS MVNDI 3248.

OZIÆ 23. IEROBOAMI II. 38.

IOELIS 23. TEMPLI 226.

PHVLIS 13. Imperij Aſſyriorum 1317.

ANTE CHRISTVM 805.

I. Amos incipit prophetare. Annus Sabbat. 95.

DEdit Amos hoc anno Sabbatico 95, initium ſuæ prophetiæ, biennio ante terræ-motum, qui Oziæ 25 contigit, vt ſuo loco dicetur. Multum portò diſtat hic Amos ab eo, qui initio Eſaiæ memoratur eius pater, qui ne litteris quidem in Hebræo conſentiunt: & cùm pater Iſaiæ illuſtri loco natus ſit, vtpote frater regis Amaſiæ, huius humile genus eſt, ait enim ipſemet ſe fuiſſe ex numero paſtorum & armentariorum oppidi Thecue. Nec eſt quod quenquam moueat, quod propheta hic agat cum Amaſia cap. 7. Non enim rex erat ille Amaſias, ſed ſacrificulus vituli in Bethel. Denique illius nulla ſcripta extant, hic tertius eſt è minoribus prophetis.

II. Contra Damaſcũ.

Prophetat autem ab initio contra Damaſcum metropolim Syriæ, quam, propter plurima ſcelera, Dominus grauiſſimo ſupplicio ſe affecturum dicit, maximè autem propter inſignem crudelitatem, qua ſæuierant in Galaaditas : quam flens predixerat Eliſæus Hazaëli, nondum regi Syriæ. *4.Reg.8.12.* Pœna vero hæc eſt, quod permiſſurum ſe ait, vt in ſuis ſceleribus & obſtinatione permaneant, donec igne ferróque vaſtati, in captiuitatem abducantur, quod contigit Achaz regnante Hieroſolymis, & Razin in Syria, vt ſuo loco dicetur. *6. eiuſdem anno.* Damaſcum quidem Ieroboam ante 32 annos ſubegerat, & tributo contentus, mitius videtur egiſſe cum eis, vt propterea grauius eis ſupplicium propheta comminetur. Inde pari modo prophetat contra Philiſthæos, Tyrios, Idumæos, Ammonitas, Moabitas item, Iudæos denique & Iſraëlitas, in quos alij quoque prophetæ crebras intentant minas. *aliosque populos.* Vide Annales hoc loco.

III. Contra decem tribus.

Altero quoque anno vaticinatus eſt Amos, præſertim contra decem tribus, quia nominatim ad eas mittebatur, quibus etiam vicinam captiuitatem, poſt annos videlicet 65 denunciat. *Biennio tantum vaticinatus eſt.* Cæterum non vltra duos annos hunc prophetam vaticinatum eſſe ex eo colligitur, quod in Hebræo non habetur, *ante duos annos terræ-motus*, vt habet Vulgata & Septuag. Sed duobus annis ante terræ-motum : quomodo etiam habet Chaldæus paraphraſtes, quaſi dicat, illo duntaxat biennio, quod probant Montanus & à Caſtro.

ANNVS MVNDI 3250.

OZIÆ 25. IEROBOAMI II. 40.

IOELIS 25. TEMPLI 228.

PHVLIS 15. Imperij Aſſyriorum 1319.

ANTE CHRISTVM 803.

I.

CElebris eſt hic annus, qui eſt mundanus Iubilæus 65. terræ-motu, qui initio pro-

Terræ motus quando contigerit. phetiæ Amos, & Zachariæ 14. memoratur: & denunciatione futuræ captiuitatis, quæ ab Eſaia quoque celeratur. Et terræ motum quidem Ioſephus exiſtimauit contigiſſe eo tempore, quo lepra percuſſus eſt Ozias, quem plerique ſunt ſecuti. Verum lepram Oziæ multo tardius contigiſſe, vel ex eo liquet, quod Scriptura teſtatur Ioatham Oziæ filium Rempub. adminiſtraſſe, patre lepra percuſſo. Sed is nondum hoc anno natus erat. Nam 25 annorum erat, cum regnare cœpit patre mortuo, at ſuperſunt adhuc 27 anni Oziæ, quippe qui regnauit annis 52. Hoc tamen anno 25 Oziæ contigiſſe terræ motum Hieronymus ex Hebræorum traditione refert, alijque paſſim. Eáque nihil habet abſurdi, ſicut lepra Oziæ, ſi in hunc annum referatur. (2. Par. 26. & 27. 1.)

II. Et quem in finem. Verus porrò fuit atque inſignis hic terræ motus, vt qui ita obſeruatus fuerit ab omnibus, vt inde ratio temporis tanquam à noto termino peteretur. Pertinuit autem, ſi moralem eius cauſam quærimus, ad imminentes animorum motus, totiuſque regni decem tribuum, ſignificandos, qui mox moriente Ieroboam ſecuti ſunt, & quidem tanti, vt regnum, ad annos circiter duodecim, variis ſeditionibus iactatum, rege caruerit: & qui illud denique obtinuit Zacharias 6 tantum menſibus eo potitus fuerit: cui mox Sellam ad vnum tantum menſem ſucceſſit, & rurſum alius, qui barbaram in ſuos crudelitatem exercuit, & externum hoſtem in regnum ſuum acciuit, vt eum doceret inire viam ad perdendum Iſraëlem, & eum in captiuitatem abducendum; qui fuit alius motus longè maximus, & prædictus fuerat ab Ahia Silonite, Ieroboami vxorem arguente.

III. Vaticiniũ 65 annorum Eſaiæ. cap. 7. 8. Hoc quoque anno dicimus editam prophetiam, cuius meminit Eſaias: *Et adhuc*, inquit, *ſexaginta & quinque anni, & deſinet Ephraim eſſe populus.* Vbi illud adhuc ex communi ſententiâ, non refertur ad poſteriora tempora, quaſi adhuc remanerent 65 anni, cum hæc diceret Eſaias, cum vix duodecim ſupereſſent ante captiuitatem ab eo prænunciatam, ſed ſenſus eſt, ipſo interprete Hieronymo, adhuc currere, & in fluxu eſſe illos 65 annos pridem prædictos, nec plane effluxiſſe. Eorum autem initium, ex Hebræorum ſententia, ſumitur ab hoc anno 25 Oziæ, cuius ſuperſunt adhuc 27 anni, ſequuntur ſedecim anni Ioatham, & totidem Achas, cui ſucceſſit Ezechias, cuius anno 6. capta eſt Samaria, & regnum Iſraël exciſum eſt: & hi anni ad 65 perueniunt. Reſpexit autem Eſaias ad prophetiam Amos cap. 5. extremo, & cap. 6. & 7. in fine, quamuis Eſaias non meminerit prophetæ Amos: nec Amos annorum 65. (27 Oz. 16 Io. 16 Ach. 6 Eze. — 65 — ver. 7. 8.)

ANNVS MVNDI 3251.

OZIÆ 26. IEROBOAMI II. 41. & vlt.

IOELIS 26. TEMPLI 229.

PHVLIS 16. Imperij Aſſyriorum 1320.

ANTE CHRISTVM 802.

I. 4. Reg. 14. 23. MOritur hoc anno Ieroboam primo & quadrageſimo regni ſui anno, vt Scriptura teſtatur, regno non vtique piè, ſed feliciter adminiſtrato. Nam non receſſit ab omnibus peccatis Ieroboam filij Nabat, & Syros regni ſui hoſtes afflixit, & amiſſa recuperauit. Denique dormiuit cum patribus ſuis regibus Iſraël; & quorum facta impiè, & præ cæteris ingratè erga Deum ſecutus fuerat, exitum quoque animo quam corpori funeſtiorem accepit: & qui Saluator diuinitus datus fuerat Iſraëli, ei felicitatem naſcendo attulit, & abſtulit moriendo, res porrò ab eo geſtæ ſuis quæque locis explicatæ ſunt. (Ieroboami II. obitus.)

II. Mors prophetæ Amos. cap. 7. 17. Poſſumus ad hunc quoque annum mortem prophetæ Amos referre; ſiue quia ipſe ait, ſe vtroque rege regnante propheta ſſe, quorum nunc deficit alter. Siue quia Amaſias ſacrificulus gratia valebat apud Ieroboamum, vt impunè potuerit interficere prophetam, ſibi moleſtè obſtrepentem, imò adulterium vxoris ſuæ, filiorum & filiarum ſuarum cædem, omnium bonorum iacturam, ipſi denique captiuitatem ac mortem prædicentem. Poſtremo cùm biennio tantum prophetam egerit, hic annus & vitæ, & vaticiniis eius finem attulit. De eius morte in Romano Martyrologio habetur, cum 31. Martij, Tecue in Palæſtina mortuum, quem, inquit, Amaſias Sacerdos frequenter plagis afflixit, & filius eius Ozias vecte per tempora transfixit. Qui poſtea ſemiuiuus in patriam deuectus, ibidem expirauit, ſepultuſque eſt cum patribus ſuis. Quæ ferè tranſcripta ſunt ex Iſidoro. S. Epiphanius ait filium Amaſiæ fuſte prophetam, ſecundum tempora feriendo, occidiſſe. Rectè. Quomodo enim tranſfixis temporibus ſemiuiuus perſeueret, dum deferatur in patriam. Sed hæc diligentius explicata ſunt in Annalibus. (Nam tranſfixis temporibus. — n. 3. 4. 5.)

ANNVS MVNDI 3252.

OZIÆ 27. INTERREGNI IN ISRAELE

IOELIS 27. TEMPLI 230.

PHVLIS 17. Imperij Aſſyriorum 1321.

ANTE CHRISTVM 801.

I. Interregnum in Iſraële annorum duodecim. MOrtuo Ieroboamo anno ſuperiori, qui fuit Oziæ 26, nequaquam illi Zacharias filius eius ſtatim ſucceſſit, cum Scriptura apertè dicat illum anno 38 Azariæ, ſiue Oziæ, ad ſex tãtum menſes regnaſſe in Samaria. Itaque plerique omnes chronologi duodecim interiectos annos ciuilibus de regni ſucceſſione contentionibus rectè tribuunt. Hoc ergo anno inteſtinis diſcordiis Iſraëlitæ tumultuari cœperunt, quas Scriptor ſacer non percenſeat, ex cædibus tamen Zachariæ & Sellam, qui perbreui tempore regnarunt, facile eſt hos tumultus, ſeditiones, belláque ciuilia conjicere.

II. Ortus Ioathami. 4. Reg. 15. 33. Sequenti anno, qui eſt ante Chriſtum octingenteſimus, & Oziæ 28. Natus eſt ei Ioathan regni ſucceſſor, qui viginti quinque annos natus regnare cœpit, totidem autem hinc ad

mortem patris eius numerantur. Cum ergo conſtet Ioathamum hoc anno natum, decepti ſunt qui hoc eodem anno Oziam lepra percuſſum putant, aut quod abſurdius etiam eſt regni 25. Quomodo enim nondum natus, aut paucorum dierum infantulus, regiam domum gubernare potuit, quod tamen ab eo factum Scriptura teſtatur. Itaque lepra ad vlteriora tempora differenda eſt. Agebat porrò nunc 44 ætatis annum Ozias, vt mirum ſit ei tam tardè natum primogenitum. Fortaſſe alios etiam genuit prius, quibus morte ſublatis, Ioatham factus eſt primogenitus. Quanquam non ſemper primogenitus factus eſt regni ſucceſſor, vt in Salomone patet, & in Abia Roboami filio.

4.Reg.15.5. & 2. Par. c. 26. 21.

1. Par. 11. 22.

ANNVS MVNDI 3255.

OZIÆ 30. INTERREGNI 4.

IOELIS 30. TEMPLI 233.

PHVLIS 30. Imperij Aſſyriorum 1324.

ANTE CHRISTVM 798.

I. Annus Sabb. 96. Oziæ quieta tempora.

Trigeſimus annus regni Oziæ incurrit in annum Sabbaticum ordine 96, qui hoc anno altiſſima pace fruebatur, quam ei tum pietas in Deum, tum victoriæ de Palæſtinis, Arabibus, & Philiſthæis pepererant, & conſeruabant. Sed eam pacem & rerum abundantiam, multa, vt aſſolet, magnáque peccata comitabantur. Itaque mortuo Ieroboamo ſuſcitaſſe creditur Dominus Eſaiam, qui peccata populi grauiſſima oratione caſtigaret, qualis habetur primo capite vaticinij eius. Verùm ea de re commodiùs agemus eo anno, quo mortuus eſt Ozias. Hoc ipſo tempore prophetare cœpit Abdias, quo & Ioël, vt volunt Hieronymus & Cyrillus, & recentiores interpretes, idque ordo ipſe librorum, prout in bibliis ſacris digeſti ſunt, ſatis confirmat. Prophetat autem contra Idumæos perpetuos Iudaici populi hoſtes, ſæpè compreſſos, ſæpius rediuiua cornua attollentes.

Eſaiæ 1.

Abdiæ vaticinium.

II. Contra ſuperbiam Idumææ.

Id ſignificat Abdias, cum eorum ſuperbiam ita exagitat: *Ecce paruulum dedi te in gentibus, contemptibilis tu es valde. Superbia cordis tui extulit te habitantem in ſciſſuris petrarum, exaltantem ſolium tuum*, &c. Nec eſt quod improbabilis videatur iſta Idumæorum ſuperbia, poſtquam vſque adeo ab Amaſia contriti fuerunt. Id enim iam ante annos quinque & 40 contigerat, quo ſpatio potuerunt animalibus natura ſuperbis renaſci cornua. Tam ferui enim erant, vt cum ſemper vincerentur, ſemper tamen ſe deinceps inexpugnabiles fore crederent, propter aſpera, atque inacceſſa loca, in quibus habitabant. Interea pergebat Oſeas inſiſtere Iſraëlitarum conuerſioni; vt cùm cap. 3. iubetur propheta diligere, & in domicilium ſuum recipere mulierem dilectam amico, & adulteram, ſicut diligit Dominus filios Iſraël, licet ipſi reſpiciant Deos alienos, & idola inutilia: In quo agnoſcitur paternus Dei amor in populum iſtum, quamuis propter adulterium aduerſus Deum ſuum eſſet odio digniſſimus. Non fuit autem hæc mulier Gomer vxor prophetæ, ex qua iam tres ſuſceperat liberos, ſed alia quæpiam.

Oſeas diligit adulteram in figuram Domini.

ANNVS MVNDI 3260.

OZIÆ 35. INTERREGNI 9.

IOELIS 35. TEMPLI 238.

PHVLIS 25. Imperij Aſſyriorum 1329.

ANTE CHRISTVM 793.

I. Amulij regni initium.

Romanum imperium ſub Amulio Syluio Latinorum rege decimo quinto natum, inuitauit nos, vt initium regis huius notaremus, quod vt ne prius collocaremus cum Euſebio, fecit initium Olympiadum & Romuli ortus, & conditæ Vrbis primordia, iuxta probatiſſimam temporum, in primiſque Dionyſij, rationem: quo etiam duce illi annos regni duos & quadraginta, non 44. cum Euſebio aſſignamus. Quæ autem ad hunc regem pertinent, quaſi rei Romanæ præludia futura ſunt.

II. Vt eo ſit potitus.

Proca, ergo Siluius rex Albanorum, cum tribus & viginti regnaſſet annis, duos filios Numitorem & Amulium æquis patribus heredes inſtituit. Tum Amulius in vna parte regnum tantummodo, in altera totum parentis patrimonium collocauit, fratrique Numitori, qui erat natu maior, optionem dedit; at is priuata bona regno prætulit. Amulius ergo regnum obtinuit, quod vt firmius poſſideret, fratris filium, quem Dionyſius Ægeſtum vocat, in venatione interimendum curauit: tum etiam Rheam Syluiam eius ſororem Sacerdotem Veſtæ fieri iuſſit, id ſibi à Veſta in ſomnis imperatum fingens, ne quis ex ea naſceretur, qui auitas perſequeretur iniurias, vt ſcripſit Valerius Antias, quæ latiùs diducit Dionyſius Halicar. qui tamen ſentit diuiſionem per vim, non ex compoſito, fuiſſe tranſactam.

l. 1 p. 62. Gr. Lat.

ANNVS MVNDI 3263.

OZIÆ 38. INTERREGNI 12. & vlt.

ZACHARIÆ 1. & vltimus.

IOELIS 38. TEMPLI 241.

PHVLIS 28. Imperij Aſſyriorum 1332.

ANTE CHRISTVM 790.

I. Finis interregni, & regnum Zachariæ.

Impoſitus eſt hoc anno finis ambitioſis de regno Iſraëlis contentionibus, & is deniq; factus eſt votorum compos, cui imperium diuina ordinatione debebatur. Nam, vt Scriptura teſtatur, *Anno 38 Azariæ regis Iuda regnauit Zacharias filius Ieroboam, ſuper Iſraël in Samaria ſex menſibus.* Itaque tam breuis fuit iſta quies, vt illa duodecim annorum contentio, non tam extincta, quam ſopita dici poſſit. Vicit ergo Zacharias in contentione ciuili, & ſub finem 38 Oziæ factus eſt rex, in demortui pa-

4.Reg.15.8.

tris

Deletur familia Iehu.

tris locum, non propriis ei meritis, ſed diuina promiſſione fauente, in mercedem exterminatæ à Iehu domus Achab; quæ promiſſio ad quartam generationem propagata eſt, etiam non numerato Iehu. Hi fuerunt Ioachaz, Ioas, Ieroboam, Zacharias. Merita autem Zachariæ quæ fuerint, ſuo illo quaſi ſolenni carmine Scriptura declarat. *Et fecit quod malum eſt coram Domino, non receſſit à peccatis Ieroboam filij Nabat*, &c.

ANNVS MVNDI 3264.

OZIÆ 39. SELLVM, ET INITIVM MANAHEM.

IOELIS 39. TEMPLI 242.

PHVLIS 29. Imperij Aſſyriorum 1333.

ANTE CHRISTVM 789.

I. Tres reges vno anno in Iſraël. 4. *Reg.* 15. 10.

TRes vidit Ozias, hoc anno regni ſui 39. in Iſraële reges, in magnum Reipub. collabentis argumentum. Nam Zacharias inchoatum anno ſuperiore ſemeſtre abſoluit hoc anno, à Sello coniuratione facta cæſus, qui & regnauit pro eo ad menſem vnum, donec & ipſe à Manahen occiſus fuit, & regnum occupatum. Apparet autem magnam fuiſſe potentiam huius Sellum, & coniurationem præualidam ipſius, vt qui palam, & aperta vi regem adortus eſt, nihil veritus arma regiorum ſtipatorum, quos forte ad ſuas partes attraxerat, eumque fruſtra reſiſtentem violentus oppreſſit. Etſi enim clam & inſidioſè facta eſt coniuratio, palam tamen, & coram populo cædes. Sicut in Athaliæ cæde factum fuit. Hunc finem habuit familia Iehu, cum regnum Iſraëlis vltra centum annos tenuiſſet: præſertim ſi numeretur interregnum duodecim annorum, quibus ius habuit ad regnum ex ordinatione diuina.

Quandiu regnum ſteterit in familia Iehu. *Iehu* 28. *Ioach* 17. *Ioas* 16. *Ierob.* 41. *Inter.* 11. *Zach.* 8. 6. m. 114. 6.

II. Ea de re vaticinium Oſeæ. c. 1. 4.

Hoc porrò anno impleta eſt ex parte prophetia illa Oſeæ: *Adhuc modicum*, ait Dominus, *& viſitabo ſanguinem Iezrael*, id eſt puniam peccata Iſraëlis, cuius Iezraël erat altera metropolis, *ſuper domum Iehu*, quæ idololatriam ſectata eſt, quam Dei iuſſu exterminarat. *Et quieſcere faciam regnum domus Iſrael.* Hæc eſt altera pars prophetiæ, quæ poſt 50 annos implenda erat, ſuperſunt enim Oziæ 14. Ioatham 16. Achaz 15. Nam decimus ſextus cum primo Ezechiæ concurrit, cuius anno ſexto exciſum eſt regnum Iſraël. Sellum ergo ambitioſa impietate cæcatus regem ſuſtulit, regnum inuaſit, Eo tamen nihil minus cogitante, vſus eſt Dominus ad Zachariæ peccata punienda, & regnum à familia Iehu in alium transferendum. Occiſo autem Domino ac rege ſuo, regnum mercedem iniquitatis accepit, ſed mercedem multo opinione ſua breuiorem. Vno enim tantum menſe regnauit in Samaria.

14 *Oziæ.* 16 *Ioath.* 15 *Achaz* 6 *Ezech.* 51.

Sellum regnum occupat. 4. *Reg.* 15. 13. 14.

III. Interficitur à Manahem. 3. *Reg.* 16. 23.

Nam *aſcendit Manahem filius Gadi de Therſa*, vrbe in qua olim regnauerat Amri ſex annis, prius quam emeret montem Samariæ, venitque in Samariam, & percuſſit Sellum filium Iabés, & regnauit pro eo. Sicque intra vnum menſem à patrato ſcelere pœnas dedit. Rectè Manahem, cum eſſet regij præfectus exercitus, vt ait Ioſephus, cum iiſdem copiis aduerſus hominem facinoroſiſſimum inſurrexit, qui rege occiſo tyrannidem inuaſerat; malè autem; quòd propria autoritate, vt idem ait, regnum inuaſerit, & culpam quam vlciſcebatur, perpetrarit. Non enim ad eum regno inaugurandum populus conſenſit, ſed ei plerique, vt mox dicetur, reſtiterunt.

Qui regnũ inuadit.

ANNVS MVNDI 3265.

OZIÆ 40. MANAHEM 1.

IOELIS 40. TEMPLI 243.

PHVLIS 30. Imperij Aſſyriorum 1334.

ANTE CHRISTVM 788.

I. Primus annus Manahem. 4. *Reg.* 15. 17. *Ibid. v.* 23.

EXtremo anno præcedente Manahen regnum decem tribuum inuaſit; ideóque hic annus non ſecundus, ſed primus illius appellatur. Idque neceſſario factum eſt à nobis, vt & illi loco Scripturæ ſatisfieret, in quo dicitur Manahem regnaſſe 39 anno regis Azariæ. Et rurſum alteri, in quo habetur filium eius Phaceiam anno quinquageſimo eiuſdem Azariæ regnare cœpiſſe; cum tamen decem tantum annis regnaſſe dicatur. Ergo primus ipſius neceſſario erit præſens Oziæ 40. Vltimus autem, qui eſt eiuſdem 49. Cum primum autem Manahem regnum ſuum ſtabiliuit in Samaria, Thapſam adiit cum infeſto exercitu, eo quod eius imperium detrectaret; & primùm eius agrum populatus eſt, incipiens à finibus Therſa. Deinde vrbe occupata, vt reliquis vrbibus exemplo eſſet, ac terrori, eam inſigni crudelitate vexauit. Populum enim omnem, qui erat in ea, interfecit, & inſuper prægnantes omnes diſſecuit, & vna eademque cæde, matrem cum prole carnifex barbarè dilacerauit.

Sæuitia eius in Thapſam.

II. Euocat Aſſyrios.

Et quoniam timida eſt ambitio, timuit Manahem ne propter crudelitatem in Thapſenſes, vel propter vſurpatum propria autoritate imperium, populus vniuerſus in eum inſurgeret, eumque regno & vita priuaret; ideò euocauit in terram Iſraël Phul regem Aſſyriorum: *vt eſſet ei in auxilium, & firmaret regnum eius*. Quod auxilium mille talentis argenti redemit, quorum ſingula valent tribus ſiclorum millibus: vniuerſæ vero vni millioni 375 millibus aureorum noſtratium. Quæ pecuniæ magnitudo ſuadet, vt ſemel tantum Aſſyriis numerata dicatur, eáque indictione in potentes & optimates confecta eſt, quoniam duodecim annorum ſeditiones ac tumultus ærarium regis exhauſerant, plebemque conſumpſerant. Indixit autem in ſingula capita 50 ſiclos argenti, id eſt 68. Francos, cum 15 ſolidis Turon. Quanquam non abſurdum eſt illa Scripturæ verba, *veniebat Phul, & dabat Manahem mille talenta*, de annuo tributo interpretari, vt eius recuſatio cauſa fuerit poſtmodum Theglatphalaſari, inuadendi regnum Iſraëlis.

eique fit vectigalis.

ANNVS MVNDI 3274.

OZIÆ 49. MANAHEM 10. & vlt.

IOELIS 49. TEMPLI 252.

PHVLIS 39. Imperij Aſſyriorum 1343.

ANTE CHRISTVM 779.

I. Ortus Achaz.

TRibus rebus inſignis eſt hic annus, natiuitate Achaz filij Ioathami, Oziæ lepra, & morte Manahem regis Iſraëlis. Natum enim eſſe hoc anno Achaz, cum Ioatham pater eius vigeſimum ſecundum ætatis ageret, ex primo anno regni eiuſdem Achaz perſpicuum eſt, quo vigeſimum agebat annum, ad quod vſque tempus quatuor anni Oziæ, & 16 Ioathami filij eius intercedunt. (2. Par. 28. 1.) Deinde cum Ioathamus annos natus 25 regnare cœperit, oportet eum vigeſimum ſecundum nunc egiſſe, quandoquidem poſt triennium rex factus eſt. Hoc quoque anno admodum probabile arbitror Oziam lepro diuinitus fuiſſe percuſſum, eamque pœnam reliqua vita pependiſſe. (Ozias lepra percutitur.) Nam & id tempus ſufficit, ad ſententiam verborum Scripturæ, ſine vlla violentia retinendam. Et habuit hic annus nati Achaz, quod regem ad ſacrificandi temeritatem inuitaret, & tam grandem natu in ſuperbiam elatum præcipitaret.

II. Propter ſuperbiam, & ſacrilegium.

Quippe qui cerneret ſe tam diuturno iam 49 annorum imperio fulgentem, tot victoriis vndique nobilitatum; tanta pace, tot opibus: denique tam præſenti Dei auxilio corroboratum experiretur: interim dum regnum Iſraëlis tumultibus & latrociniis, & regum cædibus abundaret: ſed noua inſuper ſe prole auctum, qua longiſſimè propagaretur, & roboraretur imperium, hoc anno lætaretur. In hanc enim ſententiam accipere licet illa Scripturæ verba, (2. Par. 26. 16.) *Sed cum roboratus eſſet, eleuatum eſt cor eius in interitum ſuum.* Regna enim non tam opibus & ſubditis, quam legitimorum principum minime dubia ſucceſſione roborantur. Occaſione igitur natiuitatis, aut oblationis eius in templo poſt quadrageſimum diem, voluit Ozias ſenex in ſolenniori ſacrificio, (eius occaſio.) *adolere incenſum ſuper altare thimiamatis*, quod erat iuxta Sanctum Sanctorum: *Statimque ingreſſus poſt eum Azarias Sacerdos*, qui Ioël dicebatur, vt initio pontificatus eius diximus, & cum eo Sacerdotes Domini 80, viri fortiſſimi, non tam robore membrorum, quam animi præſentia, *reſtiterunt regi*, negantes id eſſe officij regij, ſed Sacerdotalis.

III. Quam iuſta Dei punitio.

Non acquieuit rex bene monentibus, ſed *iratus* eſt, *& tenens in manu thuribulum vt adoleret incenſum, minabatur Sacerdotibus.* In facto vno culpa mutiplex. Nam ex ſuperbia, & neglectu Dei peccauit, vt Scriptura teſtatur, & loci ſanctitatem, & officij ſacri profanauit: & cum peruicacia non admiſit correptionem pontificis, ſed in male cœptis perſeuerauit, veritus confuſionem apud aulicos ſuos. Denique minas, iratus bene monentibus, intentat. Nec diu dilatum eſt ſupplicium: ſtatim enim orta eſt lepra in fronte eius; qua à pontifice & Sacerdotibus animaduerſa, *feſtinato expulerunt eum. Sed & ipſe perterritus feſtinauit egredi; eo quod ſenſiſſet illico plagam Domini*, ſuperbiam ignominioſo morbo comprimentis. Atque ita qui Sacerdotale munus inuaſerat, regium amiſit; qui Sacerdotum verba neglexerat, Dei verbera ſenſit; & qui in locum ſanctum temerè inuaſerat, ne in communi quidem, ac profano habitare permiſſus eſt, toto templo, atque adeo tota ciuitate excluſus: & qui mortem minabatur admonitoribus, in lepra languet vſque ad mortem.

IV. Mors Manahem. 4. Reg. 15. 22.

Supereſt mors Manahem, quæ in extremum hunc annum cadit; nam filius eius ei anno Oziæ quinquageſimo ſucceſſit: *Et dormiuit Manahem cum patribus ſuis*, ait Scriptura, *regnauitque Phaceia filius eius pro eo.* Cumque alij reges Iſraëlitarum idololatriæ crimine infames deceſſerint, addidit etiam hic crudelitatem, ob quam mirum eſt, ac ſatis nouum, illum ſicca, vt ait Poëta, morte deceſſiſſe.

V. Regnum Phaceiæ 1.

Sequenti anno, qui fuit Oziæ quinquageſimus, *regnauit Phaceia filius Manahem ſuper Iſrael in Samaria biennio.* Etſi enim reuera Ozias non regnabat, nec ſeſe Reipub. negotiis admiſcebat, vtpote à communi habitatione ſeparatus: anni tamen omnes, quandiu vixit, eius regno annumerati ſunt, quamuis Ioatham eius loco Regnum adminiſtraret. Vtroque ergo regno principe ſuo ſpoliato, altero per morbum, per mortem altero, vtrique ſucceſſit filius, priori Ioatham vt adminiſtrator, poſteriori Phaceia vt rex, & ordinarius princeps. Quamuis enim pater eius tyrannicè occupaſſet imperium, deinde tamen populus ſe illi ſponte ſubjiciens, illum legitimum regem fecit, eoque munere biennio tantum potitus eſt, paternæ impietatis, ſicut & imperij, atque adeo, ſi Ioſepho credimus, crudelitatis hæres. De Olympiadibus, quarum initium Euſebius huc retulit, initio regni Ioathami dicemus.

ANNVS MVNDI 3276.

OZIÆ 51. PHACEIÆ 2. & vlt.

AZARIÆ 51. TEMPLI 254.

PHVLIS 41. Imperij Aſſyriorum 1345.

ANTE CHRISTVM 777.

I. Annus Sabb. 99. Cædes Phaceiæ.

HOc anno ſecundo Phaceiæ fere exeunte, fuit is Sabbaticus vndecenteſimus, Phacee filius Romeliæ coniurauit contra regem, cum eſſet dux in eius exercitu, præpoſitus mille viris, vt ait Ioſephus, aut, vt Hebræi, tertius eſſet à rege. *Et percuſſit eum*, ait Scriptura, *in Samaria in turre domus regiæ, iuxta Argot & iuxta Arie, & cum eo 50 viros de filiis Galaaditarum, & interfecit eum, regnauitque pro eo;* Ea cædes ſub anni finem patrata eſt, nam Phacee non niſi vltimo anno Oziæ regnare cœpit. Porrò ex Hebræo, Chaldæo, & Græco, ſententia loci eſt Phacee ſocios habuiſſe coniurationis Argot & Ariam, & cum iis 50 Galaaditas, quibus adiutus facinus perpetrauit. Hie- (eiuſque modus.)

ronymus

gonymus autem ea nomina vt propria locorum accepit. Videtur autem occiſus in turre ad quam confugerat. Fuit hic Phacee improbitate par Sello, qui Zachariam interfecit. Vterque enim regem ſuum, nulla autoritate, ambitione dominandi, per inſidias ac coniurationem interfecit, & regnum per tyrannidem inuaſit, & vterque alterius non diſſimili ſcelere, periit.

II. Ortus Tobiæ ſenioris, & puerilis inſtitutio.

Hoc anno natum putamus Tobiam ſeniorem, ſicut & 39 ætatis abductum in captiuitatem, vt ſuo loco dicetur. Patria eius fuit Galilæa ſuperior, tribus Nephtalim. Oppidum etiam dicitur Nephtali in vulgata; at in Græca editione dicitur Thiſbe, ex qua etiam Helias Thiſbites, ſiue Theſbites putatur oriundus. Mature autem probatus eſt à Deo rebus aduerſis. Nam vtroque parente orbatus eſt puer, & à Debbora matre patris ſui, inſtitutus eſt in timore Dei. Ipſe enim ſe Hieroſolymam quot annis profectum in feſtiuitatibus fatetur, & quæ ex lege præcepta erant, obſeruaſſe.

ANNVS MVNDI 3277.

OZIÆ 52. & vlt. PHACEE 1.

IOELIS ſiue AZARIÆ vltim.

TEMPLI 255.

PHVLIS 42. Imperij Aſſyriorum 1346.

ANTE CHRISTVM 776.

I. Viſio Eſaiæ cap. 6.

CElebris eſt hic annus nobili illa viſione Eſaiæ, qua vidit Dominum ſedentem ſuper ſolium excelſum, quando & ignito calculo, quem Seraphim forcipe ſumpſerat de altari, purgata ſunt labia prophetæ, quo calculo ſpiritus propheticus intelligitur, vt Sanctio placet, & Hieronymum laudat autorem, qui in hac viſione datus eſt Eſaiæ, eoque purgatum & habilem redditum deinceps prophetaſſe: Et idcirco quæ primis quinque capitibus continentur, eſſe poſteriora ordine temporis. Et quia oportet Eſaiam etiam Oziæ tempore prophetaſſe, vt in ipſo prophetiæ titulo ſcriptum eſt, propheta non dicit ſe hanc habuiſſe viſionem Ozia mortuo, ſed eo anno quo mortuus eſt, nimirum aliquot menſibus ante mortem eius. Certe ex Hieremia conſtat ordinem temporum in tota eius prophetia minime fuiſſe ſeruatum. Acris quoque illa populi & optimatum reprehenſio, quæ capite primo continetur, non videtur ſatis Oziæ temporibus minime deprauatis congruere: neque profecta ab homine polluti oris, & feruore ſpiritus prophetici carente. Fuiſſe porro viſionem imaginariam, ſicut & ipſam templi commotionem, communis eſt ſententia, præſertim ſi viſio dormienti, vt fere contigit, oblata eſt.

Epiſt. 142. ad Damaſ.

Quando contigerit.

Fuit imaginaria.

II Oziæ mors ac mores. *4. Reg. 15. 7. 2. Par. 26. 23.*

De morte Oziæ hæc tantum habet Scriptura: *Et dormiuit Azarias cum patribus ſuis, ſepelieruntque eum cum maioribus in ciuitate Dauid*, additur in libro Paralip. *in agro regalium ſepulchrorum, eo quod eſſet leproſus.* Videtur Dominus voluiſſe penitus, illam ſuperbiam regis huius, & ſacrilegam temeritatem expiare, qui & viuentem hominum conſortio, & mortuum regum ſepulchro priuauit: vt tanto melior de eius æterna ſalute, certiorque coniectura haberi poſſit, quo grauius in hac vita eam culpam, quæ vna à Scriptura profertur, Dominus vindicauit. Nam quod excelſa non abſtulit, hoc illi cum aliis probatiſſimis regibus commune eſt. Denique feciſſe ait: *quod erat placitum coram Domino, iuxta omnia quæ fecerat Amaſias pater eius.* Imò etiam rectiùs fecit: nam peccatum Amaſiæ multis partibus grauius fuit. Quin & in laude Ioathami ponitur, quod fecerit, quod rectum erat coram Domino, iuxta omnia quæ fecerat pater eius, excepto ingreſſu templi. Illa porro duriora epitheta, quæ plerique patrum in eum tanquam ſpicula coniiciunt, illi tantum tempori conueniunt, quo in templo peccauit.

& æterna ſalus ex cōiectura.

III. Regnum Phacee.

Hic ipſe annus primus eſt Phacee filij Romeliæ, qui regnum obtinuit tanquam præmium impiæ proditionis, ac coniurationis in Dominum ſuum; dubium impiuſne magis fuerit an iniuſtus, ait Ioſephus. Vtramque, enim fuit, impius in Deum ob idololatriam, & iniuſtus in regem & populum, ob illatam cædem, & vſurpatam tyrannidem. Hoc ipſo anno Romuli ac Remi natiuitatem contigiſſe putat S. Hieronymus, idque ex chronico Euſebij confirmat. Sed ea natiuitas, niſi ſtabilitis debito loco Olympiadibus, firmiter ſtare non poterit, quod proximo anno faciendum eſt.

l. 9. Ant. c. 11.

Epiſt. 142. ad Damaſ.

OLYMPIADES.

ANNVS MVNDI 3278.

OLYMPIADIS I. AN. 1.

IOATHAMI 1. PHACEE 2.

IOATHAMI Pont. 1. TEMPLI 256.

PHVLIS 43. & vltim. Imperij Aſſyriorum 1347.

ANTE CHRISTVM 775.

I. Initium Olympiadum.

PEruenimus aliquando, Deo bene propitio, ad Olympiadas, temporum notam accuratiſſimam, atque certiſſimam, qua ſibi tota Græcorum hiſtoria gratulatur. Græcis Romani conſentiunt. Nam Cenſorinus [a], *Varro*, inquit, *tria diſcrimina temporum eſſe tradit. Primum ab hominum principio, vſque ad cataclyſmum priorem, quod propter ignorantiam, vocatur* ἄδηλον. *Secundum à cataclyſmo priore, ad Olympiadem primam, quod, quia in eo multa fabuloſa referuntur,* μυθικὸν *nominatur. Tertium à prima Olympiade ad nos, quod dicitur hiſtoricum, quia res in eo geſtæ veris hiſtoriis*

a l. de die Natal. c. 21.

Tria temporum diſcrimina.

continentur. Sic ipſe. Sed diuina prouidentia, & liberalitate factum eſt, vt ope ſacrorum Bibliorum de primo illo tempore, pauca quædam, ſed tamen certiſſima, atque adeo numerum illorum annorum exactè teneamus [a]. De ſecundo, ampliſſimam hiſtoriam Hebraïci populi, ab ipſis eius incunabulis, ad 1621 annos [b], ſine vlla fabularum admiſſione didicimus. Tertia pars, ab iiſdem ſacris codicibus, pleriſque in locis, & lucem accipit, & firmitatem.

a 1656. an. à Creat. b 1621. à Diluuio.

3277. ante Olymp.

II. Certitudo Olympiadum.

Accuratam autem iſtam notandarum Olympiadum curam fouebat gloria. Nam in quaque Olympiade, victorum nomina ſcribebantur in tabulis, & columnis, quales erant eæ quibus leges Athenis, aut Deorum feſta publicè proponebantur, vt victoris gloria, non in Græcia ſolum, ſed vbique gentium, in omnem poſteritatem propagaretur. Itaque 27 illæ Olympiades, quibus nomina victorum nondum ſcribebantur, obliteratæ ſunt. Quoniam ergo deinceps Scriptores pene omnes Græci, Latini, Barbari, rebus geſtis quas memorant, Olympiadis notam aſſignant: imo ſæpe præcurrentia tempora, ad initia Olympiadum exigunt, vt alibi de Agone Olympico ab Euſebio notatum eſt [c], qui Olympiades 430 annis anteceſſit; ſicut diluuium Ogygium [d] mille & viginti, & tutela Lycurgi [e] 108. æquum erit à nobis in poſterum Olympiades ſingulis fere annis diligenter annotari, ad finem vſque totius operis, quod in Chriſti morte terminatur.

c an. m. 1849. n. 42. & 43. d a m. 2258. n. 1. e a m. 3170. n. 1. & 3.

III. Statuitur hoc anno Epocha Olympiadum.

Vt autem diuerſas opiniones de Olympiadum initio miſſas faciamus, ſtatuimus primum annum Olympiadum, cum primo Ioathami Iudæorum regis anno concurrere. Alioqui falſus reperitur Africanus de Ogygij Diluuio; falſus Euſebius de Agone Olympico; falſus apud Clementem Alexandr. [f], Eratoſthenes de tutela Lycurgi, niſi initium Olympiadum hoc anno collocetur. Falſus Cyrillus Alexandrinus [g], qui ab ortu Moſis ad primam Olympiadem quindecim annos numerat ſupra octingentos. Falſus Dionyſius Halicarnaſſenſis [h], qui ſe hæc perquiſiſſe ſtudioſiſſimè, & accuratiſſimè expendiſſe profitetur, qui 408 annos ab exciſa Troia ad Olympiadas vſque conſtituit. Falſus & qui ei ad vnguem ſubſcribit Euſebius [i], lib. 10. de Præpar. Euang. c. 9. Et Solinus cap. 2. Nutabunt quoque anni Vrbis conditæ, & imperij Cyri, & 70 Iudaïcæ deſolationis anni. Quæ omnia poſtulant hoc ipſo anno Ioathami primo Olympiadas inchoari.

f l. 1 Strom. p. 246. Gr. Lat.

g l. 1. in Iul.

h l. 1. & 2. hiſt. Rom.

i edit. Græ. Lat. p. 484. Rurſum qui &c.

IV. Reſtitutæ ſunt non inſtitutæ.

Sit ergo nobis hic annus primus primæ Olympiadis, vel annus potius, quo primùm ludi Olympici, ab Iphito Elæorum rege, reſtituti ſunt, qui olim ab Hercule Idæo, nimirum ante annos 430 inſtituti fuerant, & variis ex cauſis intermiſſi, vt Pauſaniæ placet [k], qui ait in his ludis primùm præmia curſus fuiſſe propoſita, quæ Chorœbus Elæus obtinuit.

k l. 1. c. p. 154. Græ.

Ioatham Pontifex.

Hoc ipſo anno, cum nouo Iudæorum rege Ioathamo, nouum quoque pontificem ei cognominem ſubſtituimus, vt tradit chronicon minus Hebræorum. Hoc quoque anno mortuum ponimus apud Aſſyrios Phulem anno regni ſui 43. etſi non ignorem ei tribui ab Annio Viterbienſi, & qui eum ſecuti ſunt, annos 48. At nos idoneos habemus autores, cur illi ſequenti anno ſucceſſorem demus.

ANNVS MVNDI 3279.

OLYMPIADIS I. AN. 2.

IOATHAMI 2. PHACEE 3.

IOATHAMI Pont. 2. TEMPLI 257.

THEGLATPH. 1. Imperij Aſſyrior. 1348.

ANTE CHRISTVM 774.

I. Clades Iſraëlitarum ab Aſſyriis.

SEcundus annus primæ Olympiadis, toti regno Iſraëlitarum luctuoſiſſimus fuit. Quam enim regionem Iehu, & filius eius Ioachaz regibus Syriæ victoribus amiſerant; quamque, ex ſingulari Dei benignitate, Ioas & Ieroboam, facti ſaluatores Iſraëlis, recuperauerant: eam nunc ab Aſſyrio rege ſubiugari cœpti, penitus ac nunquam recuperandam amiſere. *Legamus*, ait Hieronymus, *Regum & Paralip. libros, & inuenimus ſub rege Phacea, qui regnabat decem tribubus, veniſſe Theglatphalaſar regem Aſſyriorum, & magnam populi Samariæ partem in Aſſyrios tranſtuliſſe. Quo tempore apud Græcos ſecundus annus primæ Olympiadis fuit*, &c. Sic ipſe temporis rationem confirmat.

l. 1. in Oſeæ ſub fin.

II. Phaceæ res geſtæ.

Res porro à Phacea geſtas tenebris obrutas Scriptura reliquit, communi illa querela contenta. *Et fecit quod erat malum coram Domino, non receſſit à peccatis Ieroboam filij Nabat, qui peccare fecit Iſraël.* Cæteráque etiam geſſit, quæ conſentanea ſunt homini, qui per vim, ac regis ſui cædem arripuiſſet imperium. Nam huiuſmodi principes dominatum nouum, multa cæde cognatorum, & amicorum præcedentis principis, omniumque ſibi ſuſpectorum ſtabilire ſolent. Sicque congregauit contra ſe, regnumque ſuum diuinam iram, quæ hoc ipſo anno ſolita vehementius effundi cœpit, propter mali diuturnitatem; iacturam ſcilicet libertatis & patriæ, & exilium inter gentes barbaras ſempiternum. Audi enim Scripturam: *In diebus Phacee regis Iſrael venit Theglatphalaſar rex Aſſur, & cepit Aion, & Abel domum, Maacha, & Ianoë, & Cedes, & Aſor & Galaad, & Galilæam, & vniuerſam terram Nephtali, & tranſtulit eos in Aſſyrios.* Et alio in loco dicitur rex tranſtuliſſe *Ruben, & Gad, & dimidiam tribum Manaſſe, & adduxiſſe eos in Lahela, & in Habor, & Hara, & flunium Gozam vſque ad diem hanc.* Sic ibi.

4. Reg. 15. 29.

1. Par 5. 26.

III. Quanta fuerit ea clades, & quanta Dei clementia.

Ex quibus intelligitur quanta fuerit hæc prima calamitas Iſraëlitarum, cum ea duas tribus cum dimidia trans Iordanem amiſerint; cis Iordanem autem totam tribum Nephtalim, qua tota ſuperior Galilæa, quæ Gentium dicta eſt, continetur. Serio quippe

iam cœpit Dominus vlciſci, tam diuturnam Iſraelitarum impietatem. In qua ipſa caſtigatione, quam inuitè ad verbera procedat diuina clementia, facile animaduerti poteſt. Ná prius, ita eis regionis ſuæ partem abſtulit, vt poſtea redderet. Deinde poſt expectatam ducentis & viginti annis populi huius conuerſionem, & toties ingeminatas minas, cum tempus vltioni deſtinatum aduenit, per partes cum regno & terra ſua priuare voluit, ſi forte, qui remanebant adhuc in terra ſua, reſipiſcerent, vt Deus ab vltione ceſſaret, & in priſtinum eos ſtatum reuocaret. *ab an. 3060. ad 3279.*

IV. Quæ cauſa eius ex parte Aſſyrij.

Et quoniam ex propria intentione non venit Aſſyrius, vt ſcelera Phacee & populi eius caſtigaret: id enim Deus agebat per Aſſyrium alia omnia cogitantem; expeditionis huius cauſam ſuſpicari licet negatum tributum, quo Manahem phul patri eius pendere conſueuerat, quo præter ignominiam ſeruitutis, omnes regni facultates exhauriebantur. Id ergo iugum Phacee excutere voluerit, ſed magno ſuo malo: quippe qui magna regni ſui parte mulctatus eſt, ſic vt regionem ſimul cum populo, qui aliò transſportabatur, amitteret, barbaris in eorum locum ſuccedentibus; vt ille plane de recuperatione deſperaret. Fortaſſis etiam Phacee reliquam vt regni ſui partem retineret, eodem quo antea Manahem tributo, aut moderatiore aliquanto redemit. Ex locis porro ad quæ tranſlati ſunt nunc Iſraelitæ intelligi poteſt Medos iam Aſſyriis fuiſſe ſubiectos: ad ciuitates enim Medorum tranſlati dicuntur. Neque enim Aſſyrij ſeruos ſuos, ad regionem principis ſibi non ſubditi amandaſſent. *4. Reg. 17. 6. & c. 18. 11.*

ANNVS MVNDI 3280.

OLYMPIADIS I. AN. 3.

IOATHAMI 3. PHACEE 4.

IOATHAMI Pont. 3. TEMPLI 258.

THEGLAT. 2. Imperij Aſſyr. 1349.

ANTE CHRISTVM 773.

I. Amulius Rheam Veſtæ conſecrat. vide a m. 3260.

Dionyſius l. 1. autor eſt Amulium Latinorum regem, poſt necatum in venatione Ægeſtum Numitoris filium, à quo ſibi timebat, ne paternæ iniuriæ vltor euaderet, animum ad alterum etiam facinus adiecisse, & ſpecie religionis aſſumpta Rheam Siluiam, ſiue Iliam, neptem ex eodem Numitore ſuam iam nubilem, Veſtæ Sacerdotem conſecraſſe, vt perpetuæ caſtitatis voto nuncupato, nulla ex ea proles exiſteret. At ea lex mitior fuiſſe videtur apud Albanos. Ait enim Dionyſius, has puellas non minus quinquennio nuptiarum immunes manere debuiſſe. Iliam autem quarto anno grauidam factam fuiſſe, nimirum ſecundo anno ſecundæ Olympiadis: ſicque Romulus & Remus nati fuerint anno tertio; deinde duodeviginti annos nati Vrbem condiderint initio ſeptimæ Olympiadis, quam nos deinceps temporis rationem ſequemur. *l. 1. p. 62. Gr. Lat.*

II Ioathamus Templi portam a iáque ædificat.

Cæterum cum hoc tempore Ioathamus pacificè in regno ageret, & alioqui pius eſſet, videtur his primis regni ſui annis ad templi ornatum animum adieciſſe, & ædificaſſe *portam domus Domini ſublimiſſimam*, id eſt orientalem, nulla enim erat excelſior, ſiue portæ nomine templi oſtium accipiamus, cui vſque ad fornicem 32 cubitos altitudinis tribuit Villalp. latitudinis autem 14. ſiue orientalem faciem veſtibuli templi, quæ ad 120 cubitos erigebatur, vt ſuo loco dictum eſt. Quo factum eſt, primùm vt facilius ex remotis locis templi facies conſpici poſſet. Deinde vt ab iis qui in atriis erant, velis atriorum reductis, oculi facilius in interiora templi conijci poſſent, & tum velum oraculi, tum altare thymiamatis, candelabra item cum lucernis, menſæ cum panibus, à populo venerabundo conſpici, atque honorari. Hanc igitur portam, vel ipſam veſtibuli faciem, ædificaſſe dicitur Ioatham, id eſt inſtauraſſe, ſicut & murum Ophel Hieroſolymis, & vrbes in montibus Iuda. *an m. 3024.*

ANNVS MVNDI 3283.

OLYMPIADIS II. AN. 2.

IOATHAMI 6. PHACEE 7.

IOATHAMI Pont. 6. TEMPLI 261.

THEGLATPH. 5. Imperij Aſſyrior. 1352.

ANTE CHRISTVM 770.

I. Iubilæus Moſaicus 14. Sabb. 100. 3283. 2583. 700.

Incidit in hunc annum Iubilæus Moſaïcus 14. eſt enim ſeptingenteſimus ab ingreſſu Iſraelitarum in Chananitidem, qui incidit in annum Mundi 2504. numeratis extremis. In hunc ipſum annum incurrit annus Sabbaticus ordine centeſimus: neceſſe eſt enim in annis ſeptingentis, centum annorum ſeptenaria reperiri.

II. Romuli & Remi conceptus.

Narrant quoque plerique Solis eclipſim hoc anno contigiſſe, quo Romulus dicitur conceptus, matre eius Rhea à Marte oppreſſa. Sed hæc in fabulis Dionyſius numerat: *Quarto poſt anno*, inquit, ex quo ſcilicet Rhea Siluia Veſtæ Sacerdos conſecrata fuerat, *Iliæ ſacrorum cauſa puram aquam in Martis luco petenti, ſtuprum in fano neſcio quis intulit. Quidam dicunt vnum de procis eius fuiſſe, amore captum virginis. Alij vero ipſum Amulium inſidiantem potius*, vt morti poſſet addicere corruptam, *quam libidini ſeruientem, corpore armis ad ſummum terrorem ſepto, cunctiſque faciei notis, quantum fieri poterat obſcuratis. At plurimi fabulantur numen ipſum, cuius id fanum erat, ſe puellæ hac ſpecie obtuliſſe: quippe quod præter alia diuinitatis efficta, Solem quoque obſcurarit, & tenebris cœlum obduxerit.* Hæc Dionyſ. Sed nubilum cœlum, obſcurumque aërem in eclipſim ij commutarunt, qui Romana initia auguſtiora reddere voluerunt.

III. Eorum parens Amulius.

Nam M. Octauius, & Licinius Macer, vt eſt in libello de Origine Romanæ gentis, tradunt Amulium patruum Rheæ Sacerdotis, eius amore captum, nubilo cœlo, obſcuróque aëre, cum primum illuceſcere cœpiſſet, in vſum ſacrorum aquam petenti inſidiatum, in luco Martis eam compreſſiſſe. Ex eadem hæc ambitione ficta videntur à Romanis, qua impuriſſimum ſtupratorem diuinitate affecerunt. *Quia Deus*, inquit Liuius, *honeſtior culpæ autor erat, Martem incertæ ſtirpis patrem nuncupat vi compreſſa Veſtalis.* In quo ipſo crimine, licet diuinum aduerſus Amulium iudicium animaduertere, qui gemino inceſto fœdè perpetrato; nam patruus erat, & Sacerdotem polluebat, factus eſt eorum parens, à quibus poſtea regno & vita ſpoliatus eſt.

Dei in eum iudicium.

ANNVS MVNDI 3284.

OLYMPIADIS II. AN. 3.

IOATHAMI Reg. & Pont. 7.

PHACEE 8. TEMPLI 262.

THEGLATPH. 6. Imperij Aſſyrior. 1353.

ANTE CHRISTVM 769.

I. Natiuitas Romuli & Remi. *Vide Bunting. Dionyſ. l. 1.*

QVi conceptum Romuli & Remi deliquio ſolis inſignem illuſtremque reddiderunt, die quinto Maij id contigiſſe affirmant, ex quo ſequitur eos ineunte Februario natos eſſe. Cum ergo Rhea vterum ferret, ægritudine matris monitu ſimulata, à ſacris abſtinuit. Amulius autem ſiue facti conſcientia, ſiue ſuſpicione veriſimili motus, re anxiè perquiſita didicit neptem vterum ferre, diuinamque generationem cauſari, & oraculum de gemina prole datum. Rex cuſtodes parturienti dedit, à quibus nunciatum eſt editos geminos infantes. Re ad iudicium delata, dicta eſt ex Regis voluntate ſententia, vt mater ob violatam pudicitiam iuxta legem virgis cæſa necaretur, proles vero abiiceretur in fluuium: ſed Amulij filia, quæ vnica erat, & patri cariſſima, vitam Iliæ patrueli impetrauit, ſic tamen vt clam in carcere teneretur, ex quo mortuo Amulio liberata eſt. Alij tamen necatam cenſuerunt, vt M. Octauius & Licinius Macer. Priorem ſententiam ſecutus eſt Liuius, vtramque vt probabilem retulit Dionyſius.

Quid factum matri.

II. Filij expoſiti, & liberati.

Qui de infantibus ex multorum ſcriptorum ſententia refert, eos Amulij iuſſu miſſos, vt in flumine demergerentur. Sed cum exundaſſet Tiberis ad radices Palantij montis eſſe depoſitos, qui cum vagientes in cœno volutarentur, lupa forte ſuperueniens, diſtentis à recenti partu vberibus, mammas eis præbuit. Addit Liuius Fauſtulum paſtorem infantes ab vbere ferino raptos, ad vxorem Laurentiam detuliſſe, quæ infantem mortuum recens ediderat. *Sunt qui Laurentiam*, ait Liuius, *vulgato corpore lupam inter paſtores vocatam putent, inde locum fabulæ ac miraculo datum.* Sic ipſe.

ANNVS MVNDI 3285.

OLYMPIADIS II. AN. 4.

IOATHAMI Reg. & Pont. 8.

PHACEE 9. TEMPLI 263.

THEGLATPH. 7. Imperij Aſſyrior. 1354.

ANTE CHRISTVM 768.

I. Ortus Ezechiæ.

NAtus eſt hoc anno Ezechias Rex optimus, atque religioſiſſimus. Erat enim 25 annorum cum regnare cœpit; cœpit autem regnare anno mundi 3309. In cuius ortu illud eſt admirabile, quod Achaz pater eius vix duodecimum nunc agebat annum. Natus eſt enim an. m. 3274. Vixitque quatuor annis regnante auo, & octo Ioathamo patre ipſius regnante, qui eſt præſens annus, vitæ eius duodecimus, quo mirum eſt eum habilem fuiſſe generationi: imò & anno vndecimo. Si enim hoc anno natus eſt Ezechias, ſuperiore vtique anno genitum eſſe oportuit. Multa ad hunc nodum ſoluendum congerit S. Hieronymus in epiſtola ad Vitalem, quæ in Annalibus expenduntur. Hic dicendum videtur, cum communi Doctorum ſententia, hanc fœcunditatem inter cætera diuinæ potentiæ miracula numerari poſſe. Author quippe naturæ, legibus naturæ non ſubiacet. Accedit illud vulgò iactari ſolitum, malitia ſupplet ætatem. Quod probat Hieron. exemplo mulierculæ, quæ de puero decem annorum conceperat, Deo impuriſſimam mulieris libidinem vindicante. Itaque Achazi libidini tribuatur, quod quaſi præcox facta fuerit natura eius; in cuius rei ſignum vix trigeſimum ſextum vitæ totius annum expleuit; Quo enim quidque citius maturitatem ſuam attigerit, hoc citius etiam defloreſcit, ac deficit. Extant & alia in Scriptura præproperæ fœcunditatis exempla, in filij Iudæ & Benjamin, de quibus alibi dictum eſt.

Epiſt. 132.

ex patre puero.

in Annal. a. m. 2319. nu 10. & ſeqq.

ANNVS MVNDI 3286.

OLYMPIADIS III. AN. 1.

IOATHAMI Reg. & Pont. 9.

PHACEE 10. TEMPLI 264.

THEGLATPH. 8. Imperij Aſſyrior. 1355.

ANTE CHRISTVM 767.

I. Olympicus victor. Abaris. *lib. 4.*

ANdroclus Meſſenius in Olympico ſtadio, hac Olympiade tertia ineunte victor factus eſt. Quo tempore Abaris ex hyperboreis legatus venit in Græciam, quem Herodotus ait ſagittam per vniuerſam terram nihil plane comedentem, circumtuliſſe, & fortaſſe homines de diuina ſcelerum vindicta, & emendanda vita commonebat, eo vrgente, qui vult omnes homines ſaluos fieri.

II. Bellum Ioatham contra Ammonitas. 1. Par. 27. 5.

Hoc circiter tempore, neque enim notatus eſt annus, pugnauit Ioatham contra Ammonitas. Cuius belli cauſam ſi requirimus, facile eſt conijcere (nam tacente Scriptura, nihil hîc præter coniecturas afferre poſſumus,) Ammonitas iam à 55 annis ab Ozia ſubiugatos, tributi iugum moleſtiſſimum excutere voluiſſe. Sed pietati Ioathami fauente numine, paterna inſtaurata victoria, grauiore etiam onere oppreſſi ſunt, centum ſcilicet talentorum argenti, id eſt quadringentis & duodecim francorum millibus: præter *decem millia coros tritici, & totidem coros hordei.* Quæ Ammonitæ ter tantum perſoluerunt: quo tributo vt debilitatus eſt hoſtis, ita *corroboratus eſt Ioatham, eò quod direxiſſet vias ſuas coram Dômino Deo ſuo.* Et vice verſa filius eius Achaz, derelicto Deo ſuo, omnibus vicinis ſuis præda fuit.

ANNVS MVNDI 3290.

OLYMPIADIS IV. An. 1.

IOATHAMI Reg. & Pont. 13.

PHACEE 14. TEMPLI 268.

THEGLATPHALAZARIS 12.

Imperij Aſſyriorum 1359.

ANTE CHRISTVM 763.

I. Ann Sabbat. 101.

VIctor hoc anno in Olympico puluere fuit Polychares, & ipſe Menenius. Quando Iudæi annum Sabbaticum centeſimum primum celebrarunt. His porrò annis Ioathami, aliqua ab Eſaia & Michęa edita vaticinia ſatis conſtat. Id certe de cap. 6. Eſaiæ Hieronymus affirmat. Septimum autem vſque ad finem decimi quarti, ad filium eius Achaz ait pertinere. Quod ad Michæam attinet, qui ſe ſub Ioathamo prophetaſſe teſtatur, apparet ex verbis vltimis capitis primi, eum prophetare cœpiſſe abducta iam in captiuitatem parte vna populi. Ait enim, *Decaluare & tondere, ſuper filios deliciarum tuarum, dilata caluitium tuum ſicut aquila, quoniam captiui ducti ſunt ex te,* eodemque modo habetur in Chaldæo, & Græcis omnibus, & Latinis. Adde quod ſigna triſtitiæ, quæ hîc à propheta memorantur, cladi potius acceptæ conueniunt, quam futuræ. Eodem referre licet illud: *Depopulatione vaſtati ſumus, pars populi mei commutata eſt.* Ad vltimam autem captiuitatem illa pertinent, *Ponam Samariam quaſi aceruum lapidum in agro,* &c. quod ſexto Ezechiæ anno contigit.

Vaticinia temporis huius contra Iſrael.

c. 1. 16. & cap. 2. v. 4.

ca. 1. v. 6.

II. Et contra Iudam. Vide & c. 4. 10. 2. Par. 27. 2. in Mich. c. 1.

Nec mitiora vaticinatur contra Iudam, licet clades eius eſſet longinquior, *Sion quaſi ager arabitur, & Ieruſalem quaſi aceruus lapidū erit.* Quamuis autem Ioatham valde pius eſſet, populi tamē pietas ei ex æquo non reſpondebat, ſed *delinquebat*, id eſt corruptis erat moribus, & idolis clam ſeruiebat, vt ait Hieronymus, in eundem prophetam. Nec ſane impunè. Nam iuſto Dei iudicio, qui peccatorum permiſſione peccata punit, paulò poſt peſſimum principem Achaz in regē habere meruerunt, vt qui in ſordibus erant, magis magiſque ſordeſcerent. Alius porrò fuit hic Michæas ab eo, qui Achabi tempore vaticinatus eſt, eique mortem prædixit, quæ ante centum & quinquaginta duos annos contigit. Sed nec nomina, nec patriæ, nec tribus vtriuſque prophetæ ſunt eadem.

Michææ duo.

a m. 3138.

ANNVS MVNDI 3293.

OLYMPIADIS IV. An. 4.

IOATHAMI 16. & vlt. PHACEE 17.

IOATHAM Pont. 16. TEMPLI 271.

THEGLATPHALAZARIS 15.

Imperij Aſſyriorum 1362.

ANTE CHRISTVM 760.

I. 2. Par. 27. 8. 9 Ioatham morte ſubtrahitur imminentibus malis.

S*Edecim annis regnauit Ioatham in Ieruſalem, dormiuitque cum patribus ſuis,* ætatis ſuæ anno 41: *& ſepelierunt eum in ciuitate Dauid:* in arce Sion, vbi erat locus regalium ſepulchrorum. Qui cum eſſet optimus princeps maturè ſubtractus eſt ab hominibus, ne videret mala, quæ regno ſuo imminebant, & quorum guſtum aliquem habuiſſe videtur, antequam è viuis excederet. Idque ſignificant verba ſequentia, quæ Scriptura inſerit narrationi mortis eius. *In diebus illis cœpit Dominus mittere in Iudam Raſin regem Syriæ, & Phacee filium Romeliæ.* Poſtremis ſcilicet diebus eius fiebant Syrorum & Iſraelitarum excurſiones contra regnum Iuda, ad caſtiganda populi peccata, quæ fuerunt certa præludia futurorum malorum. *Et regnauit Achaz filius eius pro eo,* idque ſub huius anni finem, vt comprobetur illud, *Anno decimo ſeptimo Phacee regnauit Achaz.* Sicque verum etiam erit, quod ibidem ſubditur, *& ſedecim annis regnauit in Ieruſalem.* Niſi enim aliquid ei de vltimo Ioathami anno tribuatur, decimum ſextum regni ſui annum non attigerit.

4. Reg. 15. 37.

Initium Achaz.

4. Reg. 16. 1.

II. Phacee fœdus cum Syris.

Hoc porrò decimo ſeptimo anno regni Phacee renouatum videtur fœdus Syrorum cum Iſraelitis in perniciem regni Iuda. Cum enim Syri vehementer attriti fuiſſent à Ioas, & Ieroboamo regibus Iſraelitarum, pax & fœdus inter eos bello finem attulit: quod eò diligentius ſeruabant Iſraelitæ, quo nuper fuerant acerbius ab Aſſyriis afflicti. At rex Iuda Aſſyriis hoc tempore amicus fuit, ideóque cum primum Syri & Iſraelitæ inuaſerunt regnum Iudæ, rex Achaz Aſſyrios in auxilium euocauit. Hæc ergo amicitia Iudæ cum Aſſyriis, Iſraelitas malè habebat, quod ab illis magna regni ſui parte priuati eſſent. Ergo cum damna ſua ex Iudæ clade reparare vellent, Syros belli ſocios facile inuenerunt, qui priuatim etiam oppidum Ailam, quod Iudæi Syris eripuerant, poſtliminio repetebant. Quanquam, vtri horum belli autores fuerint contra Iudam, non ſatis conſtat. Bellum ipſum in proximum annum cadit.

Et Achaz cum Aſſyriis.

III. Inſtitutio Romuli & Remi.

Sub hoc tempus cum decimum circiter annum agerent Romulus & Remus necdum ad laborioſa opera per ætatem idonei eſſent, & liberalis diſciplinæ capaces facti eſſent, Gabiis, Græcarum, Latinarumque litterarum ediſcendarum gratia commoratos eſſe, auo Numitore clam omnia adminiſtrante, autor eſt Aurelius Victor, in libello de Origine Romanæ gentis, autoremque laudat Valerium Antiatem. Formam etiam commendant, Dionyſius & Plutarchus, & magnitudinem corporis, quæ pro generis nobilitate teſtimonium darent.

ANNVS MVNDI 3294.

OLYMPIADIS V. An. 1.

ACHAZ 1. PHACEE 18.

VRIÆ Pont. 1. TEMPLI 272.

THEGLATPHALAZARIS 16.

Imperij Aſſyriorum 1363.

ANTE CHRISTVM 759.

I. Ephori Spartæ inſtituti. Plut. in Lycurgo.

QVinta Olympiade ineunte, Æſchines Elæus patria Meſſenius ſtadij palmam tulit; quando primùm Ephori Lacedæmone conſtituti ſunt: regnante ibi Theopompo Nicandri filio, qui fuit Licurgi nepos, cum Polidoro regni collega. Fuerunt autem numero quinque, qui regibus oppoſiti fuerunt: vt Romæ conſulibus Tribuni plebis. Et ſicut à Coſſ. Romæ denominabatur annus, ita Spartæ à primo Ephoro, qui hoc anno dictus eſt Elatus. Teſte Plutarcho.

II. Regnum Achaz.

Quod ad ſacram hiſtoriam attinet, etſi primus annus Achaz cum 17 Phacee inchoauit, vt diximus, maxima tamen ex parte decimo octauo illius anno reſpondet. Vriam porrò pontificem Ioathami pontificis ſucceſſorem exhibet breue chronicon Hebræorum, cui conſentiunt Ioſephus atque Hieronymus. Scriptura quidem eum tantum Sacerdotem vocat, quem tamen Vatablus principem Sacerdotum interpretatur, & in cap. 8. Eſaiæ affirmat fuiſſe pontificem, ſicut & Mariana. Et ratio videtur poſtulare, vt cum rex ex ipſa Syria ſcriberet. Hieroſolymam, de nouo altari conſtruendo, non ad priuatum aliquem Sacerdotem, ſed ad ipſum pontificem litteras & mandata dederit: cum probe intelligeret, neminem id facinus, inſcio vel inuito pontifice ſuſcepturum.

4. Reg. 16. 10.

& Vriæ pontificatus.

III. Ordo bellorum cõtra Iudam. in c. 28. 2. Par in c. 28. 2. Paral. in c. 7. Eſaia & alij.

Iam vero quod ad bellum Syrorum & Iſraelitarum contra Iudam attinet, prius ſinguli contra Iudam, quam coniunctis armis, animiſque pugnarunt, vt notauit Theodoretus atque Hieronymus. Certe conſtat in priore bello victum captumque regem Damaſcum abductum, in poſteriore in vrbe irrito conatu obſeſſum fuiſſe. De priore igitur bello Scriptura, enumeratis ſceleribus Achaz, hæc ſubdit: *Tradiditque eum Dominus Deus eius in manu regis Syriæ, qui percuſſit eum, magnamque prædam cœpit de eius imperio, & abduxit ad Damaſcum.* Apparet collectos fuiſſe vtrimque exercitus, & Syros cum Iudæis in acie concurriſſe, victumque Achaz ac captum fuiſſe, Deo hominis impietatẽ hac plaga atque ignominia vindicante. Eadem porrò opera Syrus diu deſideratam vrbem Ailam, ad oram ſinus Arabici poſitam, clade victi regis Iudæ territam, captiuò rege permittente, & vt videtur, ſuam captiuitatem redimente, recepit, Iudæos ciecit, & ibi collocauit Idumæos.

Achaz à Syris captus, amittit Ailam.

4. Reg. 16. 6.

IV. Ab Iſraelitis ingenti clade afficitur. 2. Par. 28. 6.

Eodem anno Achaz aliam cladem accepit. Nam *manibus quoque regis Iſrael traditus eſt, & percuſſus plaga grandi.* Vtique & valde grandi. Nam ſequitur, *Occiditque Phacee filius Romeliæ de Iuda 120 millia in die vno, omnes viros bellatores.* Permiſit Dominus tam immanem cladem inferri populo ſuo à deſertoribus Iſraelitis, *eò quod reliquiſſent,* etiam ipſi, *Dominum Deum patrum ſuorum,* qui eorum impietatem per Iſraelitas punire voluit, quemadmodum mox Iſraelitarum, & Syrorum non minora ſcelera, per Aſſyriorum reges puniturus erat. Sed nec ipſi Aſſyrij diu impunẽ ſua ſcelera laturi erant, cito à Babyloniis perdendi. Omnes enim in exequenda Dei voluntate peccabant; quippe quibus mens erat, non Deo, ſed improbiſſimæ ſuæ cupiditati ſeruire. Refert nominatim ſacer hiſtoricus aliquos primarios viros in prælio deſideratos.

V. verſ. 8. Multitudo captiuorũ & charitas in eos exercita.

De captiuis autem hæc addit: *Ceperuntque filij Iſrael de fratribus ſuis ducenta millia* imbellæ multitudinis, *mulierum, puerorum, & puellarum, & infinitam prædam, pertuleruntque eam in Samariam.* Qui dum abducerentur, prophetæ interuentu, egregium & memorabile facinus ab Iſraelitis patratum eſt. Venienti enim exercitui victori occurrit Oded propheta, & de proxima in cæſos crudelitate reprehenſos, deterret ne captiuos abducant, in ſeruitutem, metu imminentia à Deo vltionis. Non fuit irrita prophetæ oratio, remiſſi quippe ſunt omnes captiui liberi, quibus etiam de neceſſario commeatu liberaliter prouiſum eſt, quod à Scriptura ipſa accuratè narratur.

à v. 9. ad 16. 2. Par. 28.

ANNVS MVNDI 3295.

OLYMPIADIS V. An. 2.

ACHAZ 2. PHACEE 19.

VRIÆ Pont. 2. TEMPLI 273.

THEGLATPH. 17. Imperij Aſſyriorum 1364.

ANTE CHRISTVM 758.

I. Syri & Iſraelitæ ſimul bellũ redintegrant. c. 7. 6.

HOc anno redintegratum eſt bellum à Syris, & Iſraelitis contra Iudæos. Ratin enim & Phacee præteritis victoriis ad audaciam erecti, & prædæ magnitudine inuitati, Ieroſolymam redeunt, inde amoturi regem Achaz, & in eius locum poſituri filium Tabeel, vt ait Eſaias. Nimirum Achaz amicus erat Aſſyriorum, quibus illi facilius reſiſterent, ſi Hieroſolymis regem fauentem ac fœderatum haberent. Cum ergo Hieroſolymis nunciatum eſſet Syrorum exercitum ad Samariam ex via ſubſtitiſſe, moxque Hieroſolymis cum Samaritis affuturum, non ſine cauſa

perterrefacti ſunt. Cum enim ſinguli reges paulò ante grauiſſimas clades intuliſſent Iudæis, meritiſſimò de vtriuſque regis aduentu, cum gemino exercitu, turbabantur. Accedebat conſcientia ſcelerum, & deſerti diuini cultus; quam cauſam diuinæ iracundiæ, deſertionis, & cladium, Micheas, & Eſaias intonabant.

II. Obſident Ieruſalem.

Interim aſcendunt Hieroſolymam duo reges, eamque obſidione cingunt, & quidem diuturna, vt ait Ioſephus, *& non potuerunt debellare eam.* Itaque merito ſolutionem obſidionis in ſequentem annum differemus. Interea mittit Dominus Iſaiam prophetam ad Achaz ſolum apud ſe, de aduocando ad auxilium ſuum rege Aſſyriorum, deliberantem: prohibetque illum timere, quod nihil ſit periculi à duobus illis regibus, prædicens eorum conatus irritos fore; quin potius illos, vt titionum extrema, breui, fumum ſine flamma daturos; ſignificans vtrumque cito periturum, quod proximo anno contigit. Quin & renouat vaticinium de interitu regni Iſraël, poſt abſolutos 65 illos annos, de quibus ſupradictum eſt. Quæ cum Achaz non crederet, vltro propheta ſignum illi offert quodcumque vellet quoniam ſigna neceſſaria ſunt infidelibus, quæ cum ille nihilominus recuſaret, ratus fieri non poſſe vt duo reges ſe viribus exhauſtum, non redigerent in ſuam poteſtatem. Propheta contra id minime difficile Domino futurum dicit, qui aliud aliquando prodigium longe difficilius facturus ſit, vt ſcilicet Virgo, illibata virginitate concipiat, pariatque Meſſiam, qui populum ſuum liberaturus ſit ab hoſtibus longe peioribus, Satana, morte, idololatria, & omnibus peccatis ſuis. Sed hæc diligentius in Annalibus explicantur.

Eſaias confirmat Achaz.

An Oziæ 25.

III. Qui auxilium quærit ab Aſſyriis. *4. Reg.* 16. 7.

Cum interea ciuitas obſidione ab vtroq; rege premeretur, nec impius Achaz multum moraretur prophetæ minas aut promiſſa, vel quod à Deo, quem perfidè deſeruiſſet, non expectaret auxilium: vel, ſi ſapientius de eo æſtimare placet, quòd Deo cooperandum eſſe arbitraretur, non autem expectandum, vt otioſis victoria cœlitus deuolaret in ſinum, miſit nuntios ad Theglatphalaſar regem Aſſyriorum, qui auxilium ab eo contra hoſce reges poſtularent. In quo vtique Deum offendit, ob aduocatum profani hominis auxilium, cum Dominus ipſi nominatim auxilium contra hoſce reges, & ſecuritatem per Eſaiam ſpopondiſſet, ſignóque quod ille neglexerat, confirmare voluiſſet. Subdit autem Scriptura miſſa munera regi Aſſyriorum, quæ potius promiſſa videntur, & poſtea à rege Achaz ad eum in Damaſcum delata. Idque ratio exigit. Cum enim Ieruſalem arctè à gemino exercitu regio obſideretur, non facile fuit elabi nuncios, nedum vis ingens pretioſarum rerum ab eis tuto perferri.

Cum promiſſione mercedis. *ver.* 8. 2. *Par.* 28. 21.

(∴)

ANNVS MVNDI 3296.

OLYMPIADIS V. An. 3. ACHAZ 3.

PHACEE 20. & vlt. VRIÆ Pont. 3.

TEMPLI 274. THEGLATPHAL. 18.

Imperij Aſſyriorum 1365.

ANTE CHRISTVM 757.

MAgnam huius anni partem tenuit obſidio Hieroſolymorum; cuius occaſione, promiſſæque ab Eſaia libertatis, multa ipſe deinceps de Chriſto venturo, & mortales de duriſſima ſeruitute liberaturo vaticinabatur. At Theglatphalaſar tum regis Iuda humilitate ac precibus, tum munerum promiſſione allectus; tum etiam Syriacæ, atque Iſraëliticæ prædæ ſpe incitatus, *acquieuit voluntati eius. Aſcendit enim rex Aſſyriorum in Damaſcum, & vaſtauit eam.* Agrum, vt fit, primò populatur. Quod Raſim intelligens, relicta obſidione Ieruſalem, domum cum ſuis copiis redit: ne dum affectat aliena, nec ea acquirat, & inſuper amittat ſua. Ibi, quod admodum credibile eſt, cum Aſſyriorum rege congreditur, pugnáque ſuperatus occumbit, aut certe paulò poſt ab hoſte interficitur. Aſſyrius autem victoria vſus Damaſcum occupat; ac diripit, *& eius habitatores Cyrenen transfert*, id eſt in ſuperiorem Mediam, vt Ioſephus interpretatur: ex quo intelligitur Medos hoc tempore Aſſyriis fuiſſe ſubiectos. Neque enim Aſſyrius in alterius principis regionem captiuos ſuos abduxiſſet.

I. Res contra Raſim Syriæ ab Aſſyriis geſta.

4. Reg. 16. 9.

Qui Medos ſubegerant. *l.* 9. *c.* 13.

Miſit etiam populabundum exercitum in Iſraëlem, vnde & multam abſtulit prædam, vt teſtatur Eſaias; multos etiam comprehendiſſe captiuos, autor eſt Ioſephus. Chronicum quoque Hebræorum ait hoc anno Aſſyrium abſtuliſſe ex tribu Dan vitulum aureum. Phacee autem Rex Iſraël, ſiue quia in obſidione deſertus erat à Syris, ſiue quia domi contra Aſſyrium, & contra domeſticos hoſtes prouidendum erat, relicta Hieroſolyma, ipſe quoque ad regni ſui defenſionem accurrit. Sed eodem tempore coniuratio Oſeæ filij Ela erupit, qui ex inſidiis in apertam erupit audaciam, & percuſſum Phacee interfecit, anno regni eius vigeſimo. Sic Deus peccatorem; per ea quæ peccauerat puniens, inſidias inſidiis, & coniurationem coniuratione rependit. Sic qui regem Dominum ſuum ſeruus occiderat, à ſeruo ſuo rex & Dominus eſt occiſus: & qui proprio ſcelere regnum alienum inuaſerat, alieno ſcelere proprium regnum amiſit. Sic breui, iuxta verbum Eſaiæ, duæ titionum fumigantium caudæ extinctæ ſunt, Aſſyriorum fluuio inundante. Dicitur porro hic annus Ioathami vigeſimus, quia ſi is vixiſſet adhuc, vigeſimum hoc tempore inchoaret.

II. Res geſta contra Phacee. Vitulus ex Dan ſublatus. *ca.* 8. 4. *ca.* 11. Soluit obſidionem, & à ſuis occiditur.

Interim periculo perfunctus Achaz, & pernicie ipſos in hoſtes diuina prouidentia deriuata, in Aſſyrij occurſum perrexit Damaſcum, qui ibi cum exercitu victore reſederat, vt eum mox Hieroſolymam, quaſi triumphantem deduceret: detulitque ad eum muneris loco, quid-

III. Achaz occurrit Aſſyrio Damaſci.

Magnitudo munerũ eius. 4. Reg 16. 8. 2. Par. 28. 21.

quid auri argentique corradere potuit ex domo Domini, & ex theſauris ſuis, imo etiam ex domibus principum Iuda: quæ maxima fuiſſe intelligi poteſt ex diuitijs & gloria Oziæ, & Ioathami, plurimis annis, longáque pace illibatis. Neque enim Razim, neque Phacee regiam vrbem attigerant. Quin etiam huiuſmodi munera eſſe debuerunt, quæ Aſſyriorum imperatorem decerent. Quæ tamen profuſio nihil ei profuit, Deo eius infidelitatem & diffidentiam vlciſcente. Ab eodem enim vaſtatus eſt, vt poſtmodum dicetur.

IV. Nouum altare conſtitui iubet Hieroſolymis.

Damaſci porro cum eſſet Achaz, templum profanum Syrorum ingreſſus, vidit ibi altare, diis Syrorum excitatum, eximij cuiuſdam artificij, cuius formam cum adamaſſet, miſit Hieroſolymam ad Vriam pontificem exemplar illius accuratum, iuſſitque ab eo curari ſimile Hieroſolymis. Et ſane præclari artificij eſſe oportuit, vt ei Hieroſolymitanum præ illo vileſceret. Niſi idem regi Achaz contigiſſe dicamus, quod inſanis quibuſdam adulteris, qui nobiles & eximiæ formæ vxores, præ vilibus ſcortis negligunt. Cum autem hoc opus ad reditum Achaz è Syria elaboratum fuerit, vt mox dicetur; & credibile ſit regem Aſſyriorum magno cum apparatu veniſſe Hieroſolymam: ibique tanquam in triumpho receptum, dum ea apparantur, & reges temporis opportunitatem eligunt, abiit annus præſens, & menſes aliquot ſubſequentis. Nam Phacee, ſub extremum annum cæſus eſt.

ANNVS MVNDI 3297.

OLYMPIADIS V. An. 4.

ACHAZ 4. OSEÆ 1.

VRIÆ Pont. 4. TEMPLI 275.

THEGLATPHALAZARIS 19.

Imperij Aſſyriorum 1366.

ANTE CHRISTVM 756.

I. Annus Sabb. 101. Achaz Aſſyrium magnificè accipit.

Menſibus aliquot in Syria & Damaſco ab vtroque rege poſitis, & illius prouinciæ rebus pro Aſſyrij regis arbitrio compoſitis, Hieroſolymam venerunt ſub initium anni Sabbatici 102. cuius ritus haud obſcurum eſt ab impio rege fuiſſe neglectos. Econtrario quanta maxima fieri potuit magnificentiæ, & beneuolentiæ ſignificatione acceptum Theglatphalaſarem. Voluit enim Achaz tam potentem principem ſibi omni officio atque obſequio demereri, vt eo quaſi propugnaculo, contra vicinos omnes populos vteretur. Demens qui non animaduertit ſe in illam prophetæ maledictionem incurrere. *Maledictus homo qui confidit in homine, & ponit carnem brachium ſuum, & à Domino recedit cor eius.*

Ier. 17. 5.

II. In altari nouo, atque illegitimo ſacrificat. Vide Ann.

Cum autem perfectum eſſet altare, quale rex Damaſco deſcripſerat, vidit illud Achaz, & veneratus eſt, in eóque ſacrificium obtulit, quod regis nomine ſolebat offerri, & quidem, vt apparet, ipſe per ſeſe. Nec tamen vt Ozias percuſſus eſt lepra, quia reſeruabatur impius in diem malum, Ozias autem punitus eſt in hac vita, ne in æternum periret. Nec ab Vria & ſacerdotibus prohibitus eſt. Emarcuerat enim ſacerdotalis vigor: idque ex eo patet, quod tam facile Vrias ad principis impij iuſſionem altare legitimum non ſolum auferri permiſit, ſed & ipſe quoque aliud ſacrilegum, ex idolorum diſciplina conſtruxerit, & in eo illegitimè legitima ſacra peregerit. Neque obſtat, quod ab Eſaia teſtis fidelis dicitur, ſiue fide dignus. Id enim dignitati eius non moribus datur.

III. Aduentus Aſſyrij Iudæ luctuoſus. c. 28. 20.

Cæterum hunc Aſſyrij aduentum fuiſſe ipſi Achaz & ciuibus Ieruſalem luctuoſum, patet ex 2. Paral. vbi habetur Dominum adduxiſſe contra Achaz regẽ Aſſyriorum, qui *afflixit eum, & nullo reſiſtente vaſtauit.* Significans barbarum illum ſe geſſiſſe Hieroſolymis, non vt ſocium, & amicum, ſed vt hoſtem ac prædonem. Pecuniis autem ita exinaniuit, vt præſentes futuraſque opes exhauriret. Nam graue tributum regi ac regno impoſuit, quod ille perſeuerauit pendere vſque ad mortem, & ad regnum Ezechiæ filij eius, qui rebellauit contra Aſſyrium, nec illi, tributo pendendo ſeruiuit. Cum ergo Achaz animo vehementer affligeretur, videns illum ipſum Aſſyrium, in quem ſperauerat, graſſari Hieroſolymis, non confugit infœlix ad Dominum, ſed furore animi in tranſuerſum actus, indignationem, quam in Theglatphalaſarem non poterat, in ipſum Deum inſanus effudit. Diripuit quippe omnia vaſa domus Dei, atque confregit, clauſitque ianuas templi Dei, vt nec ipſe eum coleret, nec ab vllo coleretur.

Achaz in Deum inſanit.

IV. Summa capita malitiæ eius 1. Dei veri deſertio, & idolorum introductio.

Quoniam igitur hoc maxime anno regis huius impietas foras videtur erupiſſe, eius ſumma capita breuiter ſub vnum aſpectum ponamus. Prima igitur mali labes, & omnium calamitatum eius origo fuit, quod propria malitia alienatus à Deo, patris & aui ſui, pietate neglecta, idololatriam adamauit, adeo vt nouas idolorum ſtatuas opere fuſorio conderet, in honorem Baal, tanta copia, vt *in vniuerſis angulis Ieruſalem*, & in omnibus regni ſui vrbibus ſpargerentur; & in omnibus aras extrueret, & thura diis alienis adoleret. Nominatim autem idolis Syrorum, quæ colebantur in Damaſco; pro quo facinore inſultat ei Scriptura: & Moloch idolo Ammonitarum, cui *filium ſuum conſecrauit, transferens per ignem*, luſtratione ſuperſtitioſa, non exuſtione, vt putauit Ioſephus.

2. Par. 28. 23. 4. Reg. 16. 3.

V. Triplex eius in templum contumelia. q. 20. in 4. Reg.

Denique in templum Dei contumelioſiſſimus fuit, illudque tripliciter violauit, ſpoliando, profanando, claudendo. Etſi enim alij quoque reges vrgente neceſſitate, theſauros domus Dei abſtulerunt, quos deinde ex hoſtili præda, manubiiſque repararunt, vt ait Theodoretus: Achaz tamen in hoc ipſo facinore impius fuit, qui cum haberet fideiuſſorem Deum, ne ſibi à Syris timeret aut Iſraëlitis, nihilominus Aſſyrium, cum hac ſacrilega præda in ruinam ſuam euocauit. Profanum etiam templum reddidit, ſublato inde altari legitimo, profanóque ſubſtituto, in quo diis Damaſci ſacrificauit: ſuſtulit & alia templi vaſa è locis ſuis, atque confregit, non in vſum aliquem ſuum, ſed in contemptum Dei. *Direptis denique omnibus vaſis domus Dei atque confractis, clauſit ianuas templi Dei, & fecit ſibi altaria in vniuerſis angulis Ieruſalem.*

2. Par. 28. 23. 24.

ſalem. Hæc porro non ſtatim perpetrata ſunt omnia, ſed pedetentim & per gradus. Creſcente enim ſenſim malitia, creſcebant etiam à Deo plagæ, & cum plagis contemptus, impietaſque creſcebat.

VI. Initia regni Oſee turbuléta. 4. *Reg.* 15. 30 4. *Reg.* 17. 1.

Hoc anno, qui fuit 4 Achaz, & fuiſſet vigeſimus patris eius, ſi adhuc vixiſſet, Oſee, interfecto Phacee, regnare cœpit, & hoc primum fuit regni eius initium, geminum enim eſt; alterum autem incidit in annum duodecimũ regni Achaz, & ab vtrouis initio regnauit annis nouem, omnino autem 18. qui ſuperſunt vſque ad ſupremam regni Samariæ cladem. Verùm priores illos annos, vtpote tyrannicos Scriptura indicauit propter chronologiam, non numerauit tamen, quod res adhuc turbidæ eſſent, ſiue ex domeſticis vtriuſque familiæ Phacee ſcilicet & Oſee tumultibus, intra quos populus Oſeam non acceptauit in regem: ſiue ex Aſſyriorum oppreſſione. Rex enim Aſſyriorum Damaſco Hieroſolymam veniens, vel inde rediens, Samariam venit, vbi omnia ex regis cæde confuſa reperit, omnia ex tot cladibus perturbata. Itaque facile Iſraëlitas ad quaſuis ſeruitutis & tributi conditiones adegit, eiuſque colligendi ſoluendique curam Oſee, qui multum in Repub. poſſe videbatur, commiſit, cum nonnulla forte promiſſione regnandi, ſicque domum ſpoliorum, diuitiarum & gloriæ plenus reuerſus eſt.

Quot annis omnino regnarit.

Fit Aſſyriis vectigalis.

ANNVS MVNDI 3298.

OLYMPIADIS VI. An. 1.

ACHAZ 5. OSEE 2.

VRIÆ Pont. 5. TEMPLI 276.

THEGLATP. 20. Imperij Aſſyriorum 1367.

ANTE CHRISTVM 755.

I. Status Reipub. Iudæorum.

HVius Olympiadis initio, diſceſſerant Aſſyrij in terram ſuam, & Iudæi, Iſraëlitæ, ac Syri viribus fracti, ſpoliati opibus, tributis onerati, ſicut poſt multam tempeſtatem conquaſſatæ naues quieſcebant: ad quorum populorum quietem Syrorum & Iſraëlitarum trãſmigrationes non parum ſeruiebant. Neque tamen Achaz, aut populus eius quieſcebant agere peruersè, iam tot eruditi malis, aut diſcebant benefacere: quando Idumæi, qui in cladibus regum Iuda triumphabant, ſicut eorum fœlicitate rumpebantur, erexerunt caput, & vlciſcente numine *venerunt in regnum Iuda, & percuſſerunt multos ex eo, & ceperunt prædam magnam.* Nec eſt quod in Idumæis cauſam harum excurſionum, aut latrociniorum quæramus. Nam præter auitum vtriuſque populi odium, iamdudum cladibus fracti, priuati regibus, ſeruitute oppreſſi, in rupibus ſuis ac ſpeluncis prædones agebant, & quò ſe cumque dediſſent, rapto viuebant.

In eos inſurgunt Idumæi. 2. *Par.* 28. 17.

II. Nemine reſiſtente.

In Iudæos autem præſertim irruebant, quibus omnia ſua mala ferebant accepta. Neque tamen quidquam à Iudæis repugnatum, aut vindictæ acceptum legimus, quandiu vixit Achaz. Ita egregia illa vis bellatorum Iudæ alternatim ſub piis impiiſque regibus florebat, languebatque. Cæterum neque has Idumæorum excurſiones, neque Philiſthæorum bella, quæ mox referentur ante hoc tempus putamus contigiſſe. Nam ſi adhuc fuiſſet in Syria Theglatphalaſar, facile eos motus, rogatu Achaz compreſſiſſet.

III. Romuli & Remi adoleſcentia.

Romulus autem & Remus adoleſcentiam ingreſſi, decimum enim quintum agebant annum, neque in ſtabulis, neque ad pecora ſegnes ſed venando peragrare ſaltus, feras ſiſtere, in latrones præda onuſtos impetum facere, paſtoribus rapta diuidere, & cum his creſcente in dies iuuenum grege, ferias ludoſque celebrare, quæ dicta ſunt lupercalia: Pani Arcadico ſacra.

ANNVS MVNDI 3299.

OLYMPIADIS VI. An. 2.

ACHAZ & VRIÆ 6.

OSEE 3. TEMPLI 277.

THEGLATP. 21. Imperij Aſſyrior. 1368.

ANTE CHRISTVM 754.

I. Philiſthæi bellum mouent in Achaz.

AD hunc, & aliquot annos ſequentes bella Philiſthæorum, & damna, temporibus Achaz Iudæis illata referimus. Exiſtimamus quippe Dominum diuturnioribus flagellis Iudam, eiuſque regem cædere voluiſſe, vt verberum diuturnitate, malorum ſuorum cauſam aliquando intelligerent, & , vt ait Eſaias, ad percutientem ſe reuerterentur, qui Syros ab Oriente, Philiſthæos euocabat ab occidente, *vt Iſrael toto ore deuorarent.* Cuius belli cauſam Deus habuit regis populique peccata. Ipſi autem Philiſthæi, antiquiſſimum Hebræorum odium, à quibus vexandis nunquam quieuerunt, quandiu non defuerunt vires. Adde quod non ita pridem fuerant ab Ozia vehementiſſimè compreſſi atque afflicti. Itaque hanc opportunitatem attritarum virium Iuda libenter arripuerunt, vt eſſent eis quaſi *vngula in vlcere.*

c. 9. 12. 13.

Belli cauſa.

2. *Par.* 26. 6.

II. Vrbes pagoſque occupant. 2. *Par.* 28. 18.

Diffuſi ſunt ergo Philiſthæi per vrbes campeſtres, ad meridiem tribus Iudæ poſitas, eaſque cum pagis ſuis occuparunt, & habitarunt in eis. Earum ſex à Scriptura memorantur. Aliæque vrbes, quæ ab antiquo Philiſthæorum fuerant, quas eis Ozias pridem abſtulerat, ab ipſis hoc tempore videntur receptæ. Nam Michæas, qui non niſi poſt Oziam mortuum prophetauit, de Getha quaſi hoſtili ciuitate, quæ de Iudæorum clade lætetur, loquitur. Et Ieremias Azoti & Gazæ, Aſcalonis, & Accaronis meminit, quaſi vrbium Philiſthæarum, ab eis videlicet poſtliminio recuperatarum. Non obſtantibus tamen hiſce nouis Iudæorum damnis & iacturis, Achaz, qui non minus rei, quam animi, & pietatis inops erat, domi ſe continebat. Neque ceſſabat propterea Aſſyriis tributa pendere, ſicut nec Oſee, eoſque ſemper potentiores reddebant in damnum ſuum: experiebanturque ambo num præſtaret Deo, cum

Et ſua recuperant.

Achaz Aſſyriorum vectigalis.

2. Par. 2. Deut. 28. 46.

rerum omnium copia, quam hominibus cum penuria, ignominiaque ſeruire, quod olim Moſes fuerat interminatus.

Annus ſecularis 33.

Proximus porro annus ſecularis fuit ab orbe condito 33. ſimulque Iubilæus 66, quem plerique natalem Vrbis eſſe voluerunt, ſed nos aliam rationem temporum, & quidem meliorem, vt credimus, ſecuti ſumus.

ANNVS MVNDI 3302.

OLYMPIADIS VII. An. 1.

ROMVLI, & ROMÆ CONDITÆ 1.

ACHAZ & VRIÆ 9.

OSEE 6. TEMPLI 280.

THEGLATP. 24. Imperij Aſſyrior. 1371.

ANTE CHRISTVM 751.

I. Natalis annus Vrbis.

Septimam hanc Olympiadem, nihil æquè reddit illuſtrem, quam natalis annus Romanæ vrbis, & primi Romanorum regis initium, quod Dionyſ. Halicar. poſt accuratiſſimam diligentiam, & antiquorum ſcriptorum perueſtigationem, in primum ſeptimæ Olympiadis annum refert, qui idem eſt 432. ab exciſo Ilio. Idem omnino Cato ſentit apud eundem Dionyſium, cum ait Romam quadringentis & triginta duobus annis Iliaco bello poſteriorem, quem annum index anni huius exhibet: quo ipſo ait Albanos Romuli & Remi ductu miſiſſe coloniam, à quibus Vrbs condita, & Roma à Romulo nomen accepit. Idem habent plurimi antiquorum, quos recenſet Onuphrius, vbi de anno & die conditæ vrbis diſſerit, de quibus conſulet Annales ſtudioſus lector, tam hoc ipſo anno, quam initio Olympiadum.

In Annal.

In Faſt.

II. Ratio temporis circa Olympiadas.

Illud hoc loco monuiſſe ſufficiat, nos annis quantum poſſumus vti Iulianis, quorum eſt in primo Ianuarij exordium, & vrbem, vt mox dicetur, in Palilibus condi cœptam, & Olympiadas ſub æſtiuum ſolſtitium inchoari. Ex quibus conſequens eſt anno Iuliano, tam poſteriorem partem anni olympici præcedentis, quam priorem anni ſequentis reſpondere. Itaque anno præſenti Iuliano 3302. reſpondet dimidia pars anni quarti ſextæ Olympiadis, & dimidia pars anni primi ſeptimæ Olympiadis. Ex quo illud etiam conficitur, vt quicunque Vrbis exordium ad quartum ſextæ Olympiadis referunt, nobiſcum ſentiant, in quibus Verrius Flaccus autor tabularum capitolinarum, Iulius Solinus, Clemens Alexandrinus, alijque ab eodem Onuphrio numerati. Cum enim ſcriptores paſſim omnes XI. Cal. Maij Vrbem conditam agnoſcant, vtique finis ſextæ Olympiadis in anno noſtro Iuliano includetur: & qui primum ſeptimæ Olympiadis produnt, eius inchoantis rationem habent, eóque Palilia duobus tantum menſibus antecedentia retrahunt: ideóque eundem nobiſcum mundi annum notant.

III.

Addamus aliquid de die conditus, qui minime controuerſus eſt, eo quod feſti dies quotannis à populo celebrabantur, quod in eos natalis dies vrbis incidiſſet, notum eſt illud Propertij.

Dies Vr. con. Palilia 21. Aprilis. *l. 4.*

> *Vrbi feſtus erat, dixere Palilia patres,*
> *Hic primus cœpit mœnibus eſſe dies.*

Proprius erat feſtus paſtorum dies, quo à Pale dea vberes pecorum partus impetrare cupiebant; vnde & parilia quidam vocauerunt, alij id vocabulum à partu Iliæ traxerunt, vt ait Solinus; ſed celebratius eſt Paliliorum nomen illi feſto, quod in 21 Aprilis diem cadebat: is enim eſt vndecimus ante Calendas Maij. Erat porro hic idem annus ab ortu Romuli decimus octauus exactus, & à menſe Februario 19 inchoatus, iuxta ea quæ in eius conceptu, ortuque diximus. Audi Ouidium, *Martia ter ſenos proles adoleuerat annos*, moxque ſubdit *Mœnia conduntur.* Dionyſius, Annum porro egreſſi octauum ſupra decimum, &c. ſic enim vertendum eſt. Solinus autem *Romulus auſpicatò fundamenta iecit, duodeuiginti natus annos, XI. Cal. Maias.* Res ipſa vt ex Dionyſio liquet, in hunc fere modum geſta eſt.

Olymp. 11. an. 1. & 3. Romuli ætas.

l. 1. p. 66. ἔτη ὀκτὼ ϰαὶ δέκα γεγονότες ἤδη.

IV. Albana colonia.

Defuncto Amulio, Numitor regno reſtitutus quamprimum inſtaurauit imperium, moxque de paranda, recens cognitis nepotibus ſuis, propria ditione, nouáque vrbe ea de cauſa condenda cogitauit: & communicato cum iuuenibus conſilio, poſtquam id ipſis quoque placuit, dat eis agros, vbi educati fuerant in pueritia. Populi quoque ſuſpectam partem, ne quando res nouas moliretur, & ſi quibus ſponte migrare libebat, attribuit. In his erat magna plebis pars, vt fieri ſolet in migrationibus; non pauci autem ex optimatibus nobiles; Troiani quoque generis nobiliſſimi quique, ex quibus quinquaginta ferme familiæ ad noſtram ætatem ſuperſunt. Hæc ſe Dionyſius ſumma cura de Romanorum genere perueſtigaſſe ait, permultis Græcorum & Romanorum ſcriptis euolutis. Itaque valere iubet eos, qui Romam Barbarorum, fugitiuorum, lare carentium domicilium faciunt. Neque tamen Aſylum repudiat, ſed admittit ipſe quoque. Verum ipſius Vrbis ſemen primarium negat è fugitiuis & ſacrilegis, & huiuſmodi hominum fæce coaluiſſe, ſed ex ciuibus Alba traductis, & iis, qui ea iam loca incolebant, in quibus oppidum ſtatuebatur. Amplificatam autem fuiſſe Vrbem aperto Aſylo.

Aſylo propoſito aucta.

V. Contentio inter fratres augurio permiſſa.

Cum autem populus collectus geminum haberet ducem, quos inter neque ætatis, neque generis diſcrimen erat, alijque Remo fauerent, alij Romulo, inuitante ambitione de loco Vrbis condendæ diſceptatum eſt, eáque controuerſia Auſpicio permiſſa eſt.

l. 3. faſt.

> *Res placet*, ait Ouidius, *Alter init nemoroſi ſaxa Palati:*
> *Alter Auentinum mane cacumen init.*
> *Sex Remus, hic volucres bis ſex videt ordine, pacto.*
> *Statur, & arbitrium Romulus Vrbis habet.*

Morte Remi dirimitur.

Imo ſtatur, nam vtraque multitudo ſuum regem conſalutat, Remum quia prior vidiſſet aues, Romulum, quia plures duplo. Inde altercatione orta venitur ad manus, & in turba Remus ictus occubuit, vt Dionyſius, Liuiuſque conſentiunt. Eum defunctum Romulus mœrens

Plut. in Rom. Hieron. apud Euſeb. Ouid. in faſt. &c.

rens in Remuria ſepeliuit, vbi is viuens vrbem condere voluerat. Vterque autem improbat vulgatam famam de cauſa mortis Remi, foſſam vrbis per ludibrium tranſilientis, etſi ea opinio bonorum autorum fuit.

VI. Ortus Numæ Pompilij.

Hoc ipſo non ſolum anno, ſed etiam die natum Numam Pompilium, qui ſecundus Romæ poſtea rex fuit, ſcribit Plutarchus in Numa.

ANNVS MVNDI 3303.

OLYMPIADIS VII. AN. 2.

ROMVLI & VRB. COND. 2.

ACHAZ 10. OSEE 7.

VRIÆ Pont. 10. TEMPLI 281.

THEGLATP. 25. Imperij Aſſyrior. 1372.

ANTE CHRISTVM 750.

I. Reipub. forma Romæ conſtituta. Romulus fit rex.

EXoriens Romana Reſp. ſuggerit, quæ in hunc ſecundum eius annum duce Dionyſio conferamus. Foſſa igitur & mœnibus abſolutis, perfectiſque ad præſentem neceſſitatem ædibus, de conſtituenda Reip. forma ex materni aui ſententia Romulus diſſeruit. Quam illi monarchiæ aſſueti maluerunt eſſe monarchiam, vt qui Romulum iam in vulturum auſpicio conſalutaſſent regem: generis quoque nobilitate, ſapientia, ac fortitudine inuitante. Admiſſa dignitate, auguſtiorem ſe imperij inſignibus aſſumptis reddidit, duodecim lictoribus, ſumpto à finitimis Hetruſcis exemplo. Deinde vniuerſa multitudine tripertito diuiſa ſingulis ſingulos præfecit duces, & vnamquamque rurſus partitus in decem, totidem eis præfecit duces.

Lictores 12. imperij inſignia.

Tres tribus Curiæ 30. decuriæ.

Harum partium maiores, Tribus, minores, Curias appellauit; vnde illi Tribuni, iſti Curiones dicti. Curiæ rurſum in decurias ab eo tributæ ſunt, quarum rectores Decuriones appellati.

II. Agri diſtributio.

Ita digeſto Romæ per Tribus & Curias populo, agro quoque in 30 ſortes æquales diuiſo, ſingulas curias ſingulos agros ſortiri iuſſit, exempto prius quantum templis ſufficeret, & quadam parte, quæ eſſet publici iuris. Aliam quoque ciuium diſtributionem inuexit, vt qui genere opibuſque præſtarent, Patres dicerentur, à quibus Patricij propagati ſunt; alij tenuioris fortunæ Plebei.

Patricij Plebei.

Illi magiſtratus gererent, iura populis redderent, ſacra curarent: iſti agros colerent, pecora alerent, queſtuoſa opificia exercerent. Illi patroni pauperibus fierent, eoſque tutarentur: iſti optimatum clientes eſſent, eos patrum inſtar obſeruarent, neutris ius eſſent alteros accuſare.

Senatus qui electus.

Senatum autem, quo cum Remp. adminiſtraret, ſic elegit. Primum Patriciorum ex ordine vnum elegit, qui eſſet princeps Senatus, cui Rex abſens gubernationem, quaſi proregi committeret. Tum vnamquamque Tribum iuſſit tres viros eligere, qui ætate & ſapientia & genere præcellerent. Poſt hos nouem mandauit rurſum ſingulis curiis, vt è Patriciis ternos eligerent, factique ſunt 90, & cum prioribus decem, centenarius numerus Senatorum impletus eſt. Elegit quoque ex primaria iuuentute trecentos equites, tam ad tutelam corporis ſui, quam ad alia munia peragenda, eiſque Celerum nomen dedit. Sed hæc ad ſequentes quoque annos pertinere, ſaltem vſque ad amplificatam ex Sabinorum coniunctione Rempub. res ipſa loquitur.

Equites.

ANNVS MVNDI 3305.

OLYMP. VII. A. 4. ROMVLI & V.C. 4.

ACHAZ 12. OSEE 9.

VRIÆ Pont. 12. TEMPLI 283.

THEGLATP. 27. Imperij Aſſyriorum 1374.

ANTE CHRISTVM 748.

I. Ratio temporis. *4. Reg. 17. 1.*

ANno duodecimo regni Achaz, ſed exeunte, ſecundùm regnare cœpit Oſee, ſic vt totus fere 13 Achaz cum ſecundò regni Oſee primo anno concurrat, & 14 cum ſecundo, & ita deinceps; vt nonus annus Oſee ſecundùm regnantis, cum ſexto Ezechiæ, & fine regni Iſraëlitici concurrat, vt hiſtoria ſacra deſiderat. Cum autem Theglatphalaſar videret Oſee nonum iam annum fideliter tributa ſibi reddere, & quaſi Dominum agnoſcere, ei regis nomen conceſſit, ea tamen lege, vt is conſtanter perſeueraret in penſitatione tributi, quod ille iugum vſque ad Theglatphalaſaris mortem tulit, quæ incidit in vltimum annum Achaz, vt ſuo loco dicetur.

II. Oſee mores minus mali. *4. Reg. 17. 2. ca. 22.*

Quod ad Oſee mores attinet, ait Scriptura, *eum feciſſe malum coram Domino*, id eſt idololatriæ Samaritanorum deditum fuiſſe, verum addit, *ſed non ſicut reges Iſrael, qui ante eum fuerant.* Quod exponens chronicum Hebræorum ait Oſeam, cum cerneret abductos eſſe ab Aſſyriis vitulos aureos, qui erant in Dan, & in Bethel, ſuſtuliſſe præſidia, quæ iampridem, poſuerat Ieroboam filius Nabat in regni ſui finibus, ne populus Hieroſolymam ad adorandum aſcenderet. Nihilominus diuina vltio tam multis annis collecta contra impios Iſraëlitarum reges, & regibus non diſſimilem populum, in hunc minus impium quam cæteros, ſed impium tamen, incubuit, vt dicemus. Vitulum porro aureum ex Dan ſublatum diximus vltimo anno Phacee. Alterum autem, qui colebatur in Bethel aiunt Hebræi anno 12 Achaz fuiſſe ſublatum; quod tamen in annum primum Salmanaſaris differendum videtur, qui cum Ezechia regnare cœpit.

Chron. c. 22. med.

III. Romani à connubiis repulſi.

Quod ad Romanam rem attinet, ſcribit Dionyſius Romulum vicinas ſibi gentes per connubia conciliare voluiſſe; quæ Romanos eo repudiarunt, quod fæx hominum, per Aſyli impunitatem ad eos confluxiſſet; nam coloniæ ex Albanis profectæ cur negarentur vxores, cauſa non fuit. Vt ergo cæteris quoque prouideretur. Numitore in conſilium adhibito, rapiendis virginibus connubia quærere ſtatuerunt; ceſſuros denique parentes rati, cum neceſſitate, non iniuriæ cauſa vim factam intelligerent. Ergo votis editis arcanorum conſilio-

rum præſidi Deo, quem Conſum vocabant, Romulus indixit celebritatem, feſtumque Neptuno equeſtri diem, in quo varia hominum & equorum certamina agitarentur. Confluxit ad dictum diem ingens hoſpitum multitudo, præſertim ex Sabinis cum vxoribus & liberis. Extrema vero ludorum die, mandat iuuenibus vt ſigno dato, è virginibus ſibi quiſque rapiat, quam ſors obtulerit, ſeruetque in ſequentem diem. Quo die Romulus eas conſolatus, conſenſum in coniugium perſuaſit.

Coniuges in ludis rapiunt.

IV. *Cæninenſes & Antemnates iniuriam vlturi vincuntur.*

Id factum refert Cn. Gellius in annum quartum Romuli, quod probat Dionyſius, eique Romani faſti conſentiunt. Id facinus cum plurimis populis diſplicuiſſet, primi Cæninenſes & Antemnates contra intruſos generos bellum mouerunt, de quibus victor Romulus primum Romæ triumphum egit. Cæninenſium Rex Acron cum Romulo ſingulari certamine pugnaſſe dicitur, victuſque cecidiſſe, & vrbe capta ciues iuſſos Romam demigraſſe, factoſque Romanos. Eodem modo vſus victoria in Antemnates domum reduxit exercitum, ſpolia hoſtibus in prælio detracta præferens, votiuaſque manubiatum primitias. Ipſe pompam claudebat extremus, indutus purpura, & laurea coronatus, atque vt regiam maieſtatem tueretur, quadrigis inuectus. Reliquæ peditum equitumque copiæ, quæ illum aſſectabantur, pro ſuo quæque gradu exornatæ, hymnis canebant Deos patrios, & ducem incondito carmine prædicabant: effuſa obuiam ciuitate gratulabunda, cum vxoribus & liberis ex vtroque viæ latere. Vt vero in Vrbem ventum eſt, præſto erant cratéres vino pleni, & menſæ variis inſtructæ cibis ante ædes optimatum, cuiuis ad fruendum propoſitæ. Hæc ſpecies Romulæi triumphi, quæ poſtea tota ad diuitiarum oſtentationem conuerſa eſt. Abiit inde Romulus in locum, qui poſtea Capitolium dictum eſt, vbi ſpolia opima Feretrio Ioui, cum templo dicauit, quod Romæ primum omnium fuit.

Romam transferuntur. Romuli triumphus.

Eius antiquus modus.

ANNVS MVNDI 3306.

OLYMPIADIS VIII. An. 1.

ROMVLI & VRB. COND. 5.

ACHAZ 13. OSEE 10. Idemque 1.

VRIÆ Pont. 13. TEMPLI 284.

THEGLATP. 28. Imperij Aſſyrior. 1375.

ANTE CHRISTVM 747.

I. *Bellum Sabinorum ob raptas puellas.*

CVm Sabini, ad quos bona pars raptarum pertinebat, viderent proſperos Romanorum ſucceſſus, veriti ne illi paulatim in vicinos populos imperium ſibi arrogarent, ſuam iniuriæ vindicandæ tarditatem incuſant, & bellum auſpiciis T. Tatij regis parant, in quod Romani iamdudum intenti erant. Venitur ad manus, arx Romana, proditione Sp. Tarpeij, in hoſtium poteſtatem venit, cuius recipiendæ cauſa crebro pugnatum eſt. Cumque ſemel Romani, poſt Hoſtilij caſum, effuſi eſſent in fugam, voto Ioui nuncupato, qui inde Statoris cognomen accepit, conſtiterunt, & ad pugnam reuerſi tandiu pugnarunt, donec fatigatio quietem imperauit vtriſque. Quando mulieres, quæ hinc patres germanoſque, inde maritos lamentabantur, & quarum cauſa pugnabatur, Herſilia duce, muliere claro apud Sabinos loco nata, conſilium ceperunt pacis inter vtroſque conciliandæ. Et in mediam aciem progreſſæ, vt placet Liuio, vel potius, vt Dionyſio viſum eſt ad Romanorum primùm, deinde Sabinorum conſilium profectæ, primum inducias, poſtmodum pacem obtinuere. Poſt triennium enim congreſſis inter ſe regibus, fœdus ictum eſt & iureiurando firmatum, vt ſuo loco dicetur.

Triennium tenuit.

II. *Epocha Nabonaſſaris.*

Ab hoc porro anno initium annorum Nabonaſſaris deſumitur, vt in Annalibus ex Ptolemæo docuimus, & rurſus in morte Alexandri magni, quæ poſt 424 annos contigit, explicabitur.

ANNVS MVNDI 3307.

OLYMPIADIS VIII. An. 2.

ROMVLI & V. C. 6.

ACHAZ & VRIÆ 14.

OSEE 2. TEMPLI 285.

THEGLATP. 29. Imperij Aſſyriorum 1376.

ANTE CHRISTVM 746.

I. *Achaz & Oſeas condunt leges iniquas. in 4. Eſa.*

REliquis Achazi annis nihil videtur immutatus regni Iudaici, vel Iſraëlitici ſtatus, vtroque rege Aſſyriis cum fide tributa pendente. Quoniam vero quæ à 7 cap. Eſaiæ, vſque ad 14 extremum prænunciata ſunt ad regni Achaz tempus pertinent, autore Hieronymo, facile eſt ex decimo capite intelligere, Achaz oppreſſum onere tributorum, *leges iniquas condidiſſe*, & viciſſim pauperes, viduas, & pupillos exactionibus oppreſſiſſe. Quod ad Oſeam quoque pertinere, idem propheta ſignificat, qui mox contra vtrumque regnum apertè vaticinatur. Et eadem nunc vtrique regi cauſa peccandi fuit, ex tributorum penſitatione penuria. Ibidem Dominus aduocat Aſſyrios ad vltimam regni Iſraëlitici vaſtitatem, ac deſolationem imminentem. Arguit autem eos quod victorias ſuas, non diuinæ iuſtitiæ, quæ eorum manu vteretur, ſed potentiæ propriæ inſolenter adſcriberent, vnde & mox ſe eorum potentiam & gloriam deiecturum minatur, quod anno Ezechiæ decimo quarto contigit.

eod. c. 10. v. 10. 11.

II. *Eſaiæ de Cyro oraculum. l. 11. c. 1.*

Scribit Ioſephus Eſaiam oraculum de Cyro edidiſſe 210 annis ante ſolutam Babylonicam Iudæorum captiuitatem, & 140 annis ante templi euerſionem, quod vtrumque rectè & accuratè cum noſtra chronologia congruit, & ad hunc ipſum annum ſpectat, vt videre eſt in Annalib. noſtris. Cum autem vaticinium hoc, cap. 44. & 45. contineatur, oportet capita prophetiæ fuiſſe perturbata, nec ordine temporum digeſta. Hæc enim capita, ad tempus Achaz non videntur pertinere, cum tota Ezechiæ hiſtoria præceſſerit, & cap. 39. terminetur.

ANNVS MVNDI 3309.

OLYMPIADIS VIII. AN. 4.

ROMVLI & VRB. COND. 8.

ACHAZ 16. & vlt. EZECHIÆ 1.

OSEE 4. NERIÆ Pont. 1. TEMPLI 287.

THEGLATP. 31. & vlt. Imperij Aſſyr. 1378.

ANTE CHRISTVM 744.

I. Pax inter Romanos & Sabinos & communicatio ciuitatis.

OCtauo Romuli, & V. C. anno, pax Sabinos inter & Romanos, mulierum cauſa violata, mulierum induſtria reſtituta, ac ſtabilita eſt, exacto ab illarum raptu triennio, vtroque fere populo pugnando fatigato. Pacis conditiones fuere, teſte Dionyſio, vt Romæ pari honore, parique poteſtate Romulus Tatiuſque regnarent, Vrbs nomen à conditore deductum ſeruaret, ciues ſinguli Romani, vniuerſi Quirites à Curibus. Tatij patria nominarentur. Sabinis, qui id cuperent, ius Romanæ ciuitatis daretur, & cum ſuis ſacris, in tribus curiaſque reciperentur. His iureiurando ſancitis, ariſque in idipſum, circa mediam viam ſacram erectis, permixti ſe inuicem conſalutarunt, & ex duabus ciuitas vna facta eſt.

Conditiones pacis.

II. Rex Sabinus Romæ habitat, & vbi.

Digreſſis autem cum ſuis copiis ducibus exteris, Tatius rex cum tribus illuſtriſſimis viris, Toleſo, Tallo, & Metio Curtio Romæ habitaturi ſubſtiterunt, cum plurimis cognatis atque clientibus: itaque cum ciuitas valde aucta eſſet, viſum eſt regibus duplicare Patritiorum numerum: vrbem quoque auxerunt, additis duobus collibus Quirinali, Cœlioque. Romulus tenebat Palatium, eique contiguum montem Cœlium, Tatius vero Capitalium quod primum occupauerat, & Quirinalem collem. Planiciem autem Capitolio ſubiectam in fori vſum verterunt, multáque templa ſinguli partim ex voto, partim ex propria deuotione conſtruxerunt. Addit Plutarchus vtrumque regem cum ſuis centum Patriciis ſeorſim prius conſultaſſe, quam in vnum omnes locum conuenirent.

III. Mors Achaz.

Quod ad hiſtoriam ſacram attinet, habet hic annus abeuntem è viuis impius regem Achaz, eique ſuccedentem filium Ezechiam; & nouum pontificem Vriæ ſucceſſorem, & Theglatphalaſaris Aſſyriis vitæ ſimul & regni finem: quæ non exiguam ſecum rerum ſyluam trahunt. Et primum neceſſe eſt decimum ſextum Achaz, cum primo Ezechiæ concurrere, & annos duos imperfectos, perfectum vnum integrumque conficere, vt ſextus Ezechiæ annus cum nono Oſee conueniat, vt Scriptura poſtulat. Itaque moritur Achaz, cum trigeſimum ſextum ætatis annum ageret, incipit regnare Ezechias, ineunte vitæ anno vigeſimo quinto, vt alibi dictum eſt. Moritur Achaz, cuius memoria non ſolum infamis, ſed etiam execrabilis, præ omnibus regibus Iudæ, qui eum antecesſerunt, perſeuerat, vt pote hominis qui toto regni ſui tempore impius fuit, & in eadem impietate diem clauſit extremum, eiuſque magnitudine actus in rabiem, ferrum quodammodo diſtrinxit in ipſum Deum; aram eius euertit, ſacra vaſa confregit, templum expilatum ac profanum redditum obſtruxit, Deo denique quantam maximam potuit iniuriam intulit. Quin etiam verberibus, quibus Dominus aliorum ſcelera expiauit, factus deterior *augenſque contemptum*, ab eo in perpetuum abiectus eſt, neque ſepultura regia donatus.

4. Reg. 18. 10. a m. 3285.

Eiuſque ſuprema impietas.

2. Par. 28. 22. 27.

IV. Cui Ezechias feliciter ac publico bono ſuccedit, ſub paſcha.

Impio parenti diuino munere, & in familiam Dauidis amore, ſucceſſit religioſiſſimus filius, qui Dei cultum quamprimum inſtauraret, & proſtratam Rempub. erigeret: quamprimum inquam. Nam primo ipſo die primi menſis iuſſu regis cœperunt ſacerdotes & Leuitæ mundare templum Domini, qui fuit primus menſis primi anni regni Ezechiæ. Ex quo intelligitur totum ferme hunc annum ad Ezechiam pertinere. Primum enim menſem Scriptura intelligit Niſam, in quo paſcha celebrabatur, quod hoc anno ante ſecundum menſem celebrari non potuit. Conuocauit itaque Ezechias ſtatim à morte patris ſacerdotes & Leuitas, qui tum temporis Hieroſolymis reperti ſunt, *de repente quippe hoc fieri placuerat*, in primiſque Neriam pontificem, quem breue chronicon Hebræorum ſuggerit tempore Ezechiæ: qui tamen à Scriptura vocatur *Azarias ſacerdos primus de domo Sadoc.* Dicique poteſt nomen Azariæ quaſi appellatiuè ſumi. Congregauit autem eos in plateam, ſiue aream templi orientalem, ibique eos monuit, vt ſanctificarentur ipſi primùm, inde templum Dei mundarent.

2. Par 29. 3. & 17.

2. Par. 30. 2. 3.

c. 29. ſ.

2. Par. 31. c. 13.

Nouus Pontifex.

V. Curat mũdari templum.

Hoc accepto mandato Sacerdotes & Leuitæ octo diebus exteriora templi, atria ſcilicet omnia & porticus, moxque totidem aliis templum ipſum, eiuſque ſuppellectilem omnem expiauerunt, omnemque immunditiam extulerunt in torrentem Cedron: in quibus immunditiis, omnia idolorum ſimulacra, aræ, ſupellex intelliguntur, & nominatim altare illud Damaſcenum, in cuius locum Salomonicum reſtitutum eſt. Inde plurimo oblata ſunt ſacrificia, ad placandum Deum, & fœdus cum eo renouandum. Cui celebritati neque tubæ, neque pſalteria; neque alia inſtrumenta muſica, pſalmis canticiſque concinendis, defuerant. Et hæc quidem Hieroſolymis primo menſe facta.

VI. Apparat paſchalem celebritatem.

Quoniam vero prius Ezechias, diuino ſimul & iuuenili feruore plenus, reſtituendæ pietatis ſtudio flagrabat, ad eamque inſtaurationem non parum adiumenti allatura videbatur paſchalis celebritas, ſi ea quam maximo apparatu, & populorum frequentia perficeretur; omnes tam ſibi, quam vicino regi Oſeæ ſubditos, ad hanc celebritatem, dimiſſis vndique nunciis, inuitauit, & ad pietatis cultum, longo denique interuallo reuocandum. Præſertim cum Oſeas, amiſſis vitulis aureis, minus eſſet idololatriæ ſtudioſus, ſuiſque ſubditis iter Hieroſolymitanum, Dei adorandi cauſa, patefeciſſet. Neceſſaria quoque erat iſta conuocatio, ratione regni Iudæ, quoniam legitimæ ſolennitates

Paſchæ, Pentecoſtes, tabernaculorum abie- rant in deſuetudinem, regnante Achaz, qui introducto idolorum cultu, & occluſo templo Dei, eas antiquauerat.

VII. Ad quam euocat etiam Iſraelitas. 2. Par. 30. 6.

Perrexerunt ergo curſores cum epiſtolis, ex regis imperio, & principum eius, monentes vtriuſque regis ſubditos, vt reuerterentur ad Dominum Deum patrum ſuorum, ſpondentes Dei miſericordiam in reliquias populi Iſraëlitici, quæ nondum ab Aſſyriis abductæ fuerant in ſeruitutem. Quin etiam conuerſionem eorum valituram promittit, in vtilitatem fratrum ſuorum, qui iam ſuperioribus annis ducti fuerant in captiuitatem, vt in terram ſuam reuerti poſſent. Legationis porro hic fuit exitus, vt plerique irriderent, & ſubſannarent regis nuncios, præſertim in terra Ephraim, & Manaſſe, & Zabulon. Plerique tamen ex illis ipſis tribubus, aliiſque venerunt Hieroſolymam, & comederunt paſcha. Hic etiam annumerandi ſunt aliqui de tribu Nephtalim, qui adhuc in patria remanſerant, vt Tobias ſenior, de quo legimus cum pergere ſolitum in Ieruſalem in templum Domini, cum cæteri adirent vitulos aureos. Tobiæ autem Ananias & Ionathas ſocios ſe adiungebant, vt habetur in textu Græco.

an. 1. Theglatph. Quo fructu. 2. *Par.* 30. 18.

VIII. Mundatur Ieruſalem ab idololatria. *ver.* 13.

Itaque *congregati ſunt in Ieruſalem populi multi, vt facerent ſolennitatem azymorum in menſe ſecundo.* Dumque expectatur paſchalis dies, magna alacritate, & diuino zelo incitati, *ſurgentes deſtruxerunt altaria, quæ erant in Ieruſalem,* excitarat enim Achaz altaria in vniuerſis angulis Ieruſalem: *atque vniuerſa vaſa in quibus idolis adolebatur incenſum, ſubuertentes proiecerunt in torrentem Cedron.* Sacerdotes & Leuitæ templum intus & foris mundauerant. Nunc populus ipſe ſuppari diligētia ciuitatem ipſam vicos, plateas, ædes priuatas publicaſque, idolorum ſordibus expurgarunt. Hieroſolymitas mox imitati ſunt cæteri de vrbibus Iuda, & fregerunt ſimulachra, ſucciderúntque lucos, demoliti ſunt excelſa, & altaria deſtruxerunt. Quo toto in opere maxime fulſit regius zelus; qui & prodidit ſe in Moſaico ſerpente tollendo, quod eo populus abuteretur. *Non ſolum de vniuerſo Iuda & Beniamin*, quod erat regnum Iuda, de quo ſupra dictum fuerat. *In omnibus quoque vrbibus Iuda extruxit aras ad cremandum thus*. Sed idem zelus in alterum quoque regnum redundauit; nam ſequitur. *Sed & de Ephraim quoque & Manaſſe* omnia veſtigia idololatriæ ſuſtulerunt, *donec eam penitus euerterent.*

Regnum quoque Iuda. 2. *Par.* 31. 1. c. 28. 15. 4. *Reg.* 18. 4.

Et Iſraëlis.

IX. Celebritas Azymorũ cum inſolita lętitia. c. 30. 15. & 24.

Ipſi porro dies Azymorum, inuſitata lætitia, ſacrificiis, epuliſque celebrati ſunt. Ezechias enim rex Iuda præbuerat multitudini mille tauros, & ſeptem millia ouium. Principes vero dederant populo tauros mille & ouium decem millia. Cumque tranſacti eſſent ſeptem illi legitimi Azymorum dies, placuit vniuerſæ multitudini, vt celebrarent etiam alios dies ſeptem, quod & fecerunt cum ingenti gaudio, ſupererant videlicet multæ victimæ pacificæ, tranſactis prioribus ſeptem diebus, & forte plerique ex remotioribus locis regni Iſraëlis tardius venerant. Omnis denique multitudo, quæ conuenerat Hieroſolymis, magna hilaritate perfuſa eſt, & inuſitato gaudio. Hic enim erat ducenteſimus & quinquageſimus annus, ex quo, diuiſo regno Salomonis, vterque populus non conuenerat, niſi quando in mutuam armati perniciem, inteſtis gladiis teliſque concurrebant. Ergo facta eſt grandis celebritas in Ieruſalem, qualis à diebus Salomonis in ea vrbe non fuerat.

X. Rex prouidet ſuſtentationi Leuitarum. 2. *Par.* 31. 2.

Celebrato paſchate, adiecit animum Ezechias ad diuinorum miniſtrorum ſuſtentationem inſtaurandam, quam Achaz, veri Dei cultum abolere geſtiens, neglexerat. Vt ergo perpetua forent religioſa templi miniſteria; hinc quidem turmas ſacerdotales, Leuiticaſque conſtituit in officio quamque ſuo, ſacrificandi, miniſtrandi, canendi. Inde autem rex ipſe de ſuo ſtatu aſſignauit ſacrificia, *Præcepit etiam populo* Hieroſolymitano, *vt darent partes Sacerdotibus & Leuitis, vt poſſent vacare legi Domini.* Vide hic egregiam populi liberalitatem, cum enim id mandatum *percrebuiſſet in auribus multitudinis,* ait ſacer hiſtoricus, erat autem tempus primitiarum, & imminebat meſſis, plurimas obtulere primitias filij Iſrael, frumenti, vini, & olei, mellis quoque, & omnium, quæ gignit humus, decimas obtulerunt: boum quoque & ouium decimas, & quæcunque ex priuata deuotione Deo vouerant, tanta copia, vt cum menſe tertio inchoaſſent aceruos frugum, vix ſeptimo complerentur, & multa eorum copia, Leuitarum & Sacerdotum victui, vſibuſque ſuperelſet, quæ iuſſit rex in horrea Domini tranſferri, & per idoneos procuratores diſtribui templi adminiſtris.

Mira populi in eam rem liberalitas

XI. Denunciatur calamitas Philiſthæis. *Eſa.* 14. 28 2. *Par.* 28. 18.

Hoc ipſo anno quo mortuus eſt Achaz, Eſaiæ denunciata eſt calamitas imminens Philiſtæis. *Ne læteris*, inquit, *Philiſthæa omnis tu, quoniam comminuta eſt virga percuſſoris tui. De radice enim colubri egredietur regulus, & ſemen eius abſorbens volucrem*, &c. Id difficile intellectu eſt, cum Achaz non percuſſerit Philiſthæos, ſed è contrario ab illis percuſſus, ingentem cladem acceperit. Dicendum videtur, lætatos Philiſthæos de morte Achaz. Quandiu enim vixit Achaz, cui illi vrbes aliquot eripuerant, & cui ſciebant in pectore viuere deſiderium vltionis, timuere. At eo mortuo, crediderunt mortuum eſſe percuſſorem ſuum, id eſt eum, à quo percuſſionem ſibi imminere putabant. Percuſſor enim non eum tantum ſignificat qui percutit, aut percutere ſolet; ſed eum etiam qui percutere cupit, & percutiendi commoditatem captat. Sic Nabuchod. dicitur vaſtator à Ieremia, quia talis futurus erat; & Chriſtus ab Eſaia ſaluator & propugnator. Ezechiam autem timere debuerunt Philiſthæi, quia plus eis nociturus erat quam Achaz; Iſte quippe hoſtem habebat Deum, ille protectorem, & militiæ ducem.

XII. Mors Theglatphalaſaris.

Mortuus quoque traditur hoc anno Theglatphalaſar, & quidem in fine anni, vt ait Torniellus, ex quo ſequitur vltimum eius annum cum Ezechiæ primo concurrere, & primum Salmanaſaris cum Ezechiæ ſecundo: idque Scripturæ conuenientius arbitror. Nam ſic ante aduentum eius ſecundum, tempus Ezechiæ dabimus belli contra Philiſthæos gerendi, vt victoria factus potentior, probabilius ab Aſſyriis defeciſſe videatur.

ANNVS MVNDI 3310.

OLYMPIADIS IX. AN. 1.

ROMVLI & VRB. COND. 9.

EZECHIÆ 2. OSEE 5.

NERIÆ 2. TEMPLI 295.

SALMANASARIS 1. Imperij Aſſyrior. 1379.

ANTE CHRISTVM 743.

I. Initium Salmanaſaris.

PRimo anno Olympiadis nonæ Salmanaſar apud Aſſyrios tenuit principatum, quem quidam cum Nabonaſſare confundunt. At diuerſos eſſe, cum diuerſis locis temporibuſque regnarint, diuerſoſque habuerint ſucceſſores, neceſſe eſt. Nam Nabonaſſar Babylone regnauit, Salmanaſar in Niniue; ille regnum initio octauæ Olympiadis auſpicatus eſt, iſte initio nonæ; illi Merodach, iſti Sennacherib ſucceſſit. Quin etiam exiſtimamus hunc Nabonaſſarem Babylonium, ſiue Chaldæum, Salmanaſari fuiſſe ſubditum. Id ex eo ſatis probatur, quod Aſſyrius inde populos eduxit, quos in deuicta à ſe Samaria collocauit: quo etiam argumento ſupra oſtenſum eſt, Medos à tempore Sardanapali, in Aſſyriorum poteſtatem venisse.

Qui alius fuit à Nabonaſſare.

4. Reg. 17. 24.

a. 2. prima Olymp in fine.

II Ezechias cogitat libertatem ab Aſſyriis.

Ezechias autem diuina re primo regni ſui anno bene conſtituta, ad publicam bene regendam ſe conuertit, & de excutiendo aliquando Aſſyriorum iugo ſollicitus, primùm Philiſthæos adoriri ſtatuit, vt iis Deo bene propitio ſuperatis, rebuſque ſuis receptis vel tutius negare tributum poſſet, vel tolerabilius perſoluere. Exiſtimo porro cum Salmanaſari pactum patri eius vectigal aliquot annis penſitaſſe. Quod cum Oſeas, Theglatphalaſaris obitu inuitante, facere cunctaretur, illi cito ſuffectus Salmanaſar, re cognita contra eum aſcendit. Videtur tamen res tota ſine bello pacificè tranſacta: alioqui longe ſeuerius cum eo acturi erant Aſſyrij, ſed acceperunt excuſationem, quanta fieri potuit probabilitate coloratam: factuſque eſt ei Oſee ſeruus, ſicut & patri eius reddebatque ei tributa. Quod autem non dicitur aſcendiſſe contra Ezechiam, ſignum haud obſcurum eſt, cum illi hoc tempore non negaſſe vectigal.

Salmanaſar aſcendit contra Oſeam. 4. Reg 17. 3.

III. Ezechiæ bellum cõtra Philiſthæos 4. Reg. 18. 8.

Videtur ergo hoc anno Ezechias bellum geſſiſſe contra Philiſthæos, antequam Aſſyriis tributa negaret, ſicut & Ioſepho viſum eſt, licet Scriptura prius recitet defectionem eius ab Aſſyriis, quam bellum contra Philiſthæos, ordine temporis non ſeruato. De quo bello hæc illa tantum. *Ipſe percuſſit Philiſthæos, vſque ad Gazam & omnes terminos eorum, à turre cuſtodum vſque ad ciuitatem munitam.* Paucis verbis ſignificat longe grauiſſimam Philiſthæis importatam calamitatem. Nam *parta victoria*, inquit Ioſephus, *omnes eorum vrbes, à Geth vſque Gazam, ſuæ ditioni adiecit*, vt tanto magis intelligantur recuperata, quæ tempore Achaz perdita fuerant, quæ fuerat ſuſcipiendi belli cauſa. Hæc videtur illa Philiſthæorum calamitas, quam dudum prædixerat Amos, *Et mittam*, inquit, *ignem in murum Gazæ, & deuorabit ædes eius, & diſperdam habitationem de Azoto, & tenentem ſceptrum de Aſcalone, & conuertam manum meam ſuper Accaron, & peribunt reliquiæ Philiſtinorum, dicit Dominus Deus.* Huc pertinet illud Chronici Hebræorum, Paleſtinos, ex quo ceciderunt regnante Ezechia, proprium deinceps regem nunquam habuiſſe; ſicut nec Idumæos, ex quo ab Amaſia patre Oziæ deuicti ſunt.

& victoria.

c. 1. 7.

Olim prædicta.

ca. 1. 6.

ANNVS MVNDI 3311.

OLYMPIADIS IX. AN. 2.

ROMVLI, & VRB. CON. 10.

EZECHIÆ 3. OSEE 15. qui & 6.

NERIÆ Pont. 3. TEMPLI 289.

SALMANASARIS 2. Imperij Aſſyrior. 1380.

ANTE CHRISTVM 742.

I. Ann. Sabbat. 104. 1383. 728.

3311.

SAbbaticum annum 104 excepit cum deuotione, religioſéque celebrauit Ezechias, regni ſui anno tertio; eſt enim 728 ab ingreſſu in Chananitidem. Hoc quoque anno videtur Ezechias pugnaſſe contra Philiſthæos, maior eſt enim in hoc bello rerum moles, quam vt vno anno perfici potuiſſe videatur. Tanta porro victoria diuino beneficio potitus, (*Erat enim Deus cum eo*, vt ait ſacer hiſtoricus, *& in cunctis ad quæ procedebat ſapienter ſe agebat*) exiſtimabat Deum ſibi æquè affuturum contra Aſſyrios, ſicut contra Philiſthæos affuiſſet: itaque diſcupiebat onus ab Aſſyriis impoſitum patri, prorſus excutere. Verum ea cogitantem ac cupientem, retinuit vicini regis exemplum, quem ſimilia improuidè attentantem, cum regno ſuo Aſſyrius profligauit ac perdidit. Itaque bonam aliquam occaſionem ſibi captandam putauit.

3. Reg. 8. 7.

II. Oſeas molitur defectionem. 4. Reg. 17. 4.

At infelix Oſeas incautius pro meditata defectione ſua ſatagebat, & ad Ægyptij regis auxilia reſpiciebat, vt eius præſidio tectus, vltra Aſſyrio tributa non penderet; non animaduertens ſe, pro vno Domino, geminum habiturum. Hanc defectionis machinationem cum Salmanaſar deprehendiſſet, bellum contra eum parauit, quod proximo anno auſpicatus eſt. Hinc autem intelligitur iam tum Aſſyriis cum Ægyptiis non bene conueniſſe; quod clarius tempore Ioſiæ, & filiorum eius cognoſcetur.

Coniugiũ Tobiæ. ca. 1 9.

Ad hunc annum pertinere videtur illud Tobiæ. *Cum vero factus eſſet vir, accepit vxorem Annam de tribu ſua, genuitque ex ea filium.* Agebat is ætatis annum 36. natus Oziæ 51 vt ibi diximus.

(∴)

ANNVS MVNDI 3312.

OLYMP. IX. A. 3. ROMVLI & V. C. 11.

EZECHIÆ & OSEE 7.

NERIÆ Pont. 4. TEMPLI 290.

SALMANASARIS 3. Imperij Aſſyrior. 1381.

ANTE CHRISTVM 741.

I. Salmanaſar populatus obſidet Samariam. 4 Reg 18. 9. c. 17. 5.

Anno quarto regis Ezechiæ, qui erat annus ſeptimus Oſee filij Ela regis, aſcendit Salmanaſar rex Aſſyriorum in Samariam, & oppugnauit eam. Sed prius *peruagatus eſt omnem terram* Iſraelitarum. Ex quo apparet Oſeam non auſum fuiſſe congredi cum Aſſyriis, ſed maturè, de viribus diffidentem, in Samariam vrbem munitiſſimam proripuiſſe, vt olim Ioramus cum veniſſet contra eum Benadad Syrus. Nec tamen ſingulas vrbes, quaſi per otium expugnare aggreſſus eſt, præbens interim hoſti tempus colligendi ſui, atque roborandi, ſed Samariam ipſam regni caput hoc anno circa eius initium obſidere cœpit, vt trium annorum obſidio conſtare poſſit. Quod videns Ezechias alieno malo factus ſapientior, dilato excutiendæ ſeruitutis conſilio, de more tributa perſoluit.

II. Ortus Tobiæ iunioris. q. 8 in c. vlt. Tob.

Ad hunc annum Tobiæ iunioris natiuitatem referimus cum noſtro Serario. Neque enim videtur diutius ab inito matrimonio caruiſſe liberis. Concepit ergo Anna quamprimum, peperitque filium; cui pater nomen ſuum impoſuit, eumque ab infantia docuit timere Deum, & abſtinere ab omni peccato. Natum autem fuiſſe ante captam Samariam, & relegationem in Medos & Aſſyrios, Scriptura docet, quæ ſtatim ſubdit *deueniſſe per captiuitatem cum vxore, & filio, & omni tribu ſua in ciuitatem Niniuem.* (c. 1. 10. 11.) Ad ſequentem porro annum, qui eſt obſidionis Samaritanæ, ſecundus videtur pertinere vaticinium Eſaiæ, quod vocat onus Arabiæ, in quo dicitur Iſmaëlis, qui Cedareni & Agareni ſunt, vt occurrant Iſraelitis à facie Aſſyriorum fugientibus, cum panibus & aquis, vt fame & ſiti confectos reficiant. Quod quia illi neglexerunt, prædicit propheta eos intra annum vnum magna clade affectum iri, quod anno ſequenti contigit, quæ eſt S. Hieronymi expoſitio.

c. 21. 13. Eſaiæ contra Arabas vaticiniū.

Et contra Moabitas ca. 16. 1.

Ad hunc etiam annum prophetiam Eſaiæ cōtra Moabitas referre, vaticinij ſimilitudo inuitat: vbi propheta ſuadet Moabitico populo, vt abſcondat profugos ex Iſrael, & vagos ne prodat, cum videlicet eos Aſſyrius ad exilium congregaret; ſed ſit potius eorum latibulum à facie Aſſyrij vaſtatoris. Deinde extremo capite, addit intra tres annos gloriam Moabitarum, & populi multitudinem valde imminutum iri. Sub hoc tempus, viuo quippe adhuc T. Tatio, prius bellum Camerinum à Romanis geſtum eſt: poſterius autem 16. ab Vrb. Con. vt eo loco dicetur.

ANNVS MVNDI 3314.

OLYMPIADIS X. An. 1.

ROMVLI & VRB. COND. 13.

EZECHIÆ 6. OSEE 9. & vlt.

NERIÆ Pont. 6. TEMPLI 292.

SALMANASARIS 5.

Imperij Aſſyriorum 1383.

ANTE CHRISTVM 739.

I. Mors Tatij collegæ Romuli.

Decima Olympiade ineunte Dotades Meſſenius, vt curſorum velociſſimus coronatus eſt. Eodem anno, qui ſextus fuit, ex quo T. Tatius cū Romulo regnauit, mortuus eſt idem Tatius. Cauſam cædis eius tradit Plutar. quod cum quidam Tatij familiares Laurentium legatis Romam venientibus occurriſſent, pecuniis eos ſpoliare aggreſſi, reſiſtentes obtruncaſſent. Id facinus Romulus morte luendū cenſuit. Tatius rem extraxit. At cæſorum propinqui, cum per Tatium ius ſuum ipſis perſequi non liceret, eum Lauinij cum Romulo rem diuinam peragentem, impetu facto trucidarunt. Id facinus minus ægre tuliſſe Romulum, quam dignum erat, ait Liuius, ſiue ob infidam regni ſocietatem, ſiue quia iure cæſum credebat. Nihilominus, quaſi cædes cæde perſoluta eſſet, fœdus inter Romam & Lauinium vrbes renouatum eſt.

Eiuſque cauſa.

II. Finis regni Iſraëlitici. ab an. Mun 3050. ad 3314

Quod ad ſacram hiſtoriam attinet, hic eſt decretorius ille, ac fatalis annus, qui regno Iſraelitarum finem impoſuit. Hic eſt ille 65 annus, iam à 25. regni Oziæ pronunciatus nominatim, & ante aliquot annos ab Eſaia in memoriam populo reuocatus. Cum enim regnum Iſraelis, ex quo Ieroboami opera, & Roboami ſtultitia à regno Iudæ diſtractum eſt, per annos 255 perpetuo cum omnibus ſuis regibus idolis ſeruiſſet: quin etiam ſeueras atque multiplices prophetarum minas obſtinata mentis inductione neglexiſſet, atque adeo ad ipſas etiam plagas, quas Theglatphalaſar ante annos 35 intulerat, tertia regni parte occupata, induruiſſet, hoc denique anno Deus, per filium eius Salmanaſarem interitum attulit regno funditus vniuerſo. Super ea calamitate, eiuſque cauſis quas attigimus, fuſius Scriptura ipſa lamentatur. 4. Reg. 17.

III. Capitur Samaria, vi ne an deditione. l. 9. c. 14.

Cum ergo ſextus Ezechiæ regis ageretur annus, & Oſeæ regis Iſraëlitarum poſtremi, nonus & vltimus, & obſidionis Samaritanæ tertius, capta eſt Samaria, vi ne, an deditione, ex ipſa Scriptura non conſtat. Ioſephus vi captam affirmat, eſtque admodum probabile, ob ſeueritatem qua vſus eſt victor; niſi dicas eum barbarico more pactis conditionibus non ſtetiſſe: Quidquid ſit veniſſe Samariam, & cum ea regnum vniuerſum, & cum regno ipſum regem, in hoſtium poteſtatem nec habitum in libera cuſtodia, ſed vinctum, & in carcerem miſſum, Scriptura confirmat. Et regi quidem quid denique factum ſit non

Quid factum Oſee.

4. Reg. 17. 4. & 18. 10.

ſatis liquet, ſunt qui in carcere mortuum putent. In 4. Eſdræ habetur cum captiuum à rege Salmanaſare, cum populo ſuo tranſlatum trans flumen Euphratem; populumque ipſum conſtat in ciuitatibus Medorum, iuxta fluuium Gozan fuiſſe collocatum, vnde paulatim per totum orientem diffuſi, ac proſeminati ſunt.

ca. 13. n. 40.

IV. Tobię captiuitas. *Tob. 1. 11.*

Inter captiuos autem nominatim fuit Tobias ſenior vir ſanctiſſimus, diuina vtique prouidentia, vt & bonis eſſet in captiuitate ſolatio, & malis ad meliorem vitam incitamentum. Sed quomodo dicitur deueniſſe in captiuitatem non ſolum cum vxore & filio, ſed etiam *cum omni tribu ſua*, quam tamen in captiuitatem abductam conſtat à Theglatphalaſare initio regni ſui, anno abhinc trigeſimo ſexto. Dicendum videtur, Scripturæ mentem eſſe Tobiam deductum fuiſſe in exilium, quo ante tota ipſius tribus abducta fuerat, ita vt particula *cum* non temporis, ſed loci, aut calamitatis ſocietatem ſignificet, quam tum puer fere quinquennis effugerat. Neque porro putandum eſt Iſraëlitas ita ex patria factos extorres, vt nemo eorum in ipſa remanſerit. Multi enim fuga lapſi in Iudæam, atque adeo ad Arabes & Iſmaëlitas, & Moabitas profugerunt, vt ex Iſaia dicebamus, anno præcedenti, qui poſtea deſolatam patriam repetierunt.

a m. 3279.

Fugitiui ex Iſrael.

V. Cedareni ab Aſſyriis afflicti. *Eſa. 21. ſi. In eum locum.*

Quoniam vero ibidem diximus, Cedarenorum & Iſmaëlitarum cladem hoc anno contigiſſe, oportet Salmanaſarem partem aliquam copiarum ſuarum, ad comprimendos iſtos Cedarenos miſiſſe, iiſque debellatis, cum rege in patriam remigraſſe. Et Sanctius noſter, licet putet probabilius hæc tempore Nabuchodonoſoris fuiſſe impleta, ait tamen longe magis expeditum videri, vt hæc de illis Iſraelitis accipiantur, qui à Salmanaſare victi ſunt, quique barbaræ captiuitatis ignominiam & ærumnam aſſumpta in proximas regiones fuga, declinarunt.

Ortus Iudithæ.

Hoc denique anno natam nobilem illam Iuditham exiſtimamus, vt centeſimus quintus annus vitæ eius cadat in 24 Ioſiæ, & ſeptem annis pacis in Iſraele ſuperſint. Vt comprobetur illud. *In omni autem ſpatio vitæ eius non fuit, qui perturbaret Iſrael, & post mortem eius annis multis.* Qua de re iterum in regno Manaſſis diſſerendum erit.

ANNVS MVNDI 3315.

OLYMPIADIS X. An. 2.

ROMVLI & VRB. COND. 14.

EZECHIÆ & NERIÆ 7.

TEMPLI 293.

SALMANASARIS 6. Imperij Aſſyrior. 1384.

ANTE CHRISTVM 738.

I. Tobię captiuitas. *Tob. 1.*

Pertinent ad hunc primum captiuitatis annum, miſſæ ab Aſſyriis in terram Iſraelitarum coloniæ, prophetia Nahum, & initia vitæ Tobiæ in captiuitate. A quo vt ducamus initium, *cum captus eſſet in diebus Salmanaſar regis Aſſyriorum, in captiuitate tamen poſitus viam veritatis non deſeruit*, imo *memor fuit Domini in toto corde ſuo.* Hæc eſt prima viri laus pietatis in Deum. Sed acceſſit miſericordia & charitas in proximum, & quidem tanta, vt *omnia quæ habere poterat, quotidie concaptiuis fratribus, qui erant ex eius genere, impertiret.* Nec paucorum dierum fuit iſta benignitas: ſed ad regnum Sennacheribi propagata eſt. Addidit & abſtinentiam prophanorum ciborum, quæ & in aliis ſanctis eluxit. Quas ob res dedit illi Dominus gratiam in conſpectu Salmanaſaris, tantam, vt fieret regis diſpenſator, ac eoque perampla honoraria acciperet; adeo vt cum veniſſet in Rages ciuitatem Medorum, ex his quibus honoratus fuerat à Rege, decem argenti talenta Gabelo amico mutuo dare potuerit. Sed id non videtur hoc primo ſtatim anno contigiſſe. Neceſſarium enim fuit tempus aliquod, quo regis gratiam demereri poſſet.

Pietas & charitas.

Apud Salmanaſarem gratioſus.

II. Noui Samariæ coloni.

Quod ad colonias attinet, ne terra, quæ lacte olim & melle manabat, deſerta relinqueretur, miſit rex Aſſyriorum variis ex locis varios, qui regnum Samaritanum inhabitarent. Cumque ibi habitare cœpiſſent, *non timebant Dominum, & immiſit in eos Dominus leones, qui interficiebant eos.* At inquies, ne in patria quidem ſua timebant Dominum, ac ne cognoſcebant quidem, & tamen nihil eis à leonibus accidebat mali, ſicut neque cæteris idolorum cultoribus; alioqui facile mundus interiiſſet vniuerſus. Cauſa ergo cladis huius, non ſimpliciter idololatriæ tribuenda eſt, ſed idololatriæ, quæ in terra pertinente ad cultores Dei, & quam ſibi Deus peculiariter elegerat, vt in ea coleretur, exercebatur. Propterea Dominus Iſraelitas hactenus variis cladibus caſtigauerat, quod terram polluerent, quam Dominus ſibi ſanctificauerat, ex eaque eandem ob cauſam nouiſſimè eiecerat, ſicut olim Chananæos.

Cur à leonibus vexati.

Vide Leuit. 18. 24. 25.

III. Edocentur Dei cultũ.

Id quoque modo noui hi coloni videntur intellexiſſe, cum cauſam cladis ſuæ tribuebant ignorantiæ rituum Dei terræ Iſrael, qui pro arbitrio ſuo coli velit ab incolis; alioqui eos inde eiiciat, vel immiſſis leonibus interficiat. Quo audito miſit eò Salmanaſar Sacerdotem, qui reuerſus habitauit in Bethel, & docebat eos quomodo colerent Dominum, quod cum illi facerent leonum laniena ceſſauit; nulla quippe querela deinceps exaudita eſt. Quod tamen mirum eſt, cum illi nihilominus idola ſua colerent. Reſpondeo cum Toſtato, Deum noluiſſe punire nunc iſtorum Idololatriam; ſed ne Aſſyrij putarent Deum Hebræorum ex impotentia permiſiſſe populum ſuum in ſeruitutem abduci, voluit Deus oſtendere potentiam ſuam, cui ferociſſima animalia ad nutum obtemperarent: ſimul etiam docere ſe Iſraëlitas Aſſyriorum opera expuliſſe, quia non colebatur ab eis, ſicut nunc eadem ex cauſa nouos Samaritas expulſurus erat per leones. Colebant nihilominus ſinguli populi Deos ſuos. Exiſtimabant enim, ſicut apud cæteras gentes, plures dij coli ſolebant, cum bona venia

Quem cũ diis ſuis colunt. *q. 10. & ſeqq. in c. 17. 4. Reg.*

Et tamen liberantur.

ſingulorum, modo nullius cultus propterea negligeretur: ita ne huius quidem terræ Deum ægrè laturum, quandoquidem aſſumptus eſſet eius cultus, ſi patriorum deorum cultus ſimul retineretur.

IV. Prophetia Nahum contra Niniuem.

Ad hunc porro annum, & aliquot ſequentes pertinet prophetia Nahum, quæ contra Niniuem eſt, & Dominos eius Aſſyrios. D. enim Hieron. *Michæam*, inquit, *ſequitur Nahum, qui interpretatur conſolator. Iam enim decem tribus ab Aſſyriis deductæ fuerant in captiuitatem, ſub Ezechia rege Iuda; ſub quo etiam nunc, in conſolationem populi tranſmigrati, aduerſus Niniuem viſio cernitur.* (*in prol. comm. in Nahum.*) Et mox eandem conſolationem ait ad eos quoque pertinere, *qui de Iuda & Beniamin ab iiſdem hoſtibus obſidebantur, vt audirent Aſſyrios quoque à Chaldæis eſſe capiendos.* Idque confirmatur ex eodem Hieronymo, & aliis interpretibus, qui interitum Sennacherib, & exercitus eius, à Nahum extremo capite primo affirmant illis verbis prædici, *Celebra Iuda feſtiuitates tuas*, &c.

ANNVS MVNDI 3316.

OLYMPIADIS X. AN. 3.

ROMVLI, & VRB. CON. 15.

EZECHIÆ 8. NERIÆ Pont. 8. TEMPLI 294.

SALMANASARIS 7. Imperij Aſſyrior. 1385.

ANTE CHRISTVM 737.

I. Moabitarum ab Aſſyriis clades.

HOc anno impleta eſt prophetia Eſaiæ contra Moabitas, de eorum poſt tres annos calamitate, quam ab Aſſyriis illatam affirmat S. Hieron. in eum locum: (*Eſai.16.14.*) etſi memoria lapſus Sennacherib, pro Salmanaſare poſuit; hic enim captiuos abduxit Iſraelitas, non ille. Quamuis autem hoc tempore Moabitarum gloriam ab Aſſyriis deiectam dicamus, & eorum numerum valde imminutum: non negamus tamen Moabitas à Nabuchodonoſore, poſt cladem Hieroſolymorum, fuiſſe proſtratos, ſuper quam cladem fuſius vaticinatur Ieremias; (*an.m.3451.*) ſed ea poſt 135 annos contigit, vt ſuo loco dicemus.

II. Tobias dat argentum Gabelo.

Hoc ipſo anno, qui eſt 41 Tobiæ ſenioris, viginti annis, antequam is mitteret filium ſuum ad Medos, mutuo dedit Tobias Gabelo decem argenti talenta, hanc enim temporis notam habet ex Hebræo textu c. 5. Serarius, vbi habetur. (*9.6.inc.vlt. Tob.*) *Ex quo argentum in manu eius poſui, 20. anni ſunt.* Ex quo etiam confirmatur Salmanaſarem adhuc in viuis fuiſſe, qui ſcilicet Tobiam dilexit, quem filius eius Sennacherib, ſicut & reliquos Hebræos vehementer afflixit. Quoniam vero ea pecunia dicitur egenti data, vtique in vſus ſuos, non plane depoſitum dicendum eſt, etſi ita vocetur in textu Græco, ſed mutuum. Porro hic Gabelus, ſiue Gabaëlus, vt vocatur à Græcis, dicitur ab iiſdem frater Gabriæ cap. 1. (*ca. 1.*) cap. autem 4. filius Gabaæ, oportet idem nomen patri & filio fuiſſe commune, ſicut & Tobiæ nomen.

ANNVS MVNDI 3317.

OLYMPIADIS X. AN. 4.

ROMVLI & VRB. COND. 16.

EZECHIÆ 9. NERIÆ Pont. 9. TEMPLI 295.

SALMANASARIS 8. Imperij Aſſyrior. 1386.

ANTE CHRISTVM 736.

I. Geminum bellum contra Camerinos.

SCribit Diony. bis à Camerinis contra Romanos pugnatum; prior pugna vtriuſque regis auſpiciis facta eſt, poſterior Romuli ſolius, Tatio Sabino iam mortuo: illa bellum affectum fuerit, iſta plane confectum; prius bellum excitauit emiſſa à Camerinis latronum manus in agrum Romanum; cumque res ad bellum progreſſa eſſet, deuicti Camerini, armis, & tertia parte agri priuati ſunt. Vrbſque eorum Romana Colonia facta eſt, quibuſdam Romanis eò profectis, & Camerinis, quotquot vellent Romæ habitare permiſſis. Verum anno 16 ab Vrb. Cond. Camerini, freti perdifficili Romanorum tempore, apud quos peſtilentia vehementer graſſabatur, colonos Romanos partim occiderunt, partim ex oppido eiecerunt. Id ſcelus Romulus vlturus, ſex millibus in prælio cæſis, & vrbe denuo potitus, eam militi diripiendam dedit, ibidemque valido præſidio ad hoſtem continendum relicto, copias Romam reduxit, & de Camerinis ſecundũ triumphum egit, quę pluribus apud Dionyſium, Liuium, & Plutarchum leges.

II. Alterum contra Fidenates.

Inter vtrumque bellum, Fidenates, cum in nauigia, quæ commeatum Romam deuehebant, impetum feciſſent, commeatum diripuiſſent, & ſi qui obſtabant occidiſſent, & iniuria affectis ſatisfacere neglexiſſent, Romulus cum valido exercitu in eorum agrum irrupit, & ingenti præda potitus eſt: quam cum abduceret, ſuperuenerunt Fidenates, quos cum in fugam dediſſet, cum fugientibus vrbem ingreſſus, eáque potitus, ſumpto de paucis ſupplicio, vrbi præſidium trecentorum virorum impoſuit, ciues agri parte mulctauit, & Romanam coloniam, miſſis eò nouis ciuibus, fecit.

Hoc quoque anno Salmanaſar bellum contra Tyrios geſſiſſe videtur, de quo Ioſephus pluribus. (*l.9.c.14.*)

(∴)

ANNVS MVNDI 3318.

OLYMPIADIS XI. AN. 1.

ROMVLI & VRB. COND. 17.

EZECHIÆ 10. NERIÆ 10.

TEMPLI 296. SALMANAS. 9. & vlt.

SENNACHERIB 1. Imperij Aſſyrior. 1387.

ANTE CHRISTVM 735.

I. Annus Sabb. 105. Cadit in hunc annum Sabbatiſmus ordine 105, conſentiente atque annitente pio Ezechia, rite celebratus. Cadit & initium vndecimæ Olympiadis. Hoc quoque anno Salmanaſarem mortuum eſſe neceſſe eſt: (Obitus Salmanaſaris.) atque adeo filium eius Sennacherib ei in regnum ſucceſſiſſe: alioqui, quod fert communis opinio, non regnauerit 7 annis, cum conſtet eum anno decimo ſexto Ezechiæ per iſſe. De Salmanaſaris autem morte quidam intelligunt illud Eſaiæ, vbi poſtquam Dominus hortatus (ca. 16. 4.) eſt Moabitas ad abſcondendum fugientes Iſraëlitas à facie vaſtatoris, ſubdit, *Finitus eſt enim puluis, conſummatus eſt miſer, defecit qui conculcabat terram.* Quaſi dicat, eos non diuturno charitatis officio vſuros, in iis abſcondendis à facie Salmanaſaris Aſſyrij, vt qui cito interiturus eſſet.

ANNVS MVNDI 3319. & 20.

OLYMPIADIS XI. AN. 2. & 3.

ROMVLI & VR. CO. 18. & 19.

EZECHIÆ & NERIÆ 11. & 12.

TEMPLI 297. & 8.

SENNACHERIB 2. & 3. Imperij Aſſyriorum 1388. & 9.

ANTE CHRISTVM 734. & 33.

I. Regnum Sennacherib. Mortuo Salmanaſare, eique Sennacheribo filio ſuccedente, non propterea auſus eſt Ezechias Aſſyriis negare vectigal, ſed in ea ſeruitute per vnum adhuc, alterumque annum perſeuerauit. Certum eſt enim Aſſyrium, qui 14 tantum anno Ezechiæ in Iudæam cum exercitu infeſtus aſcendit, ſtatim eum, aut proximo certe anno, bello petiturum fuiſſe. Quanquam dici poſſet eum anno duodecimo non ſoluiſſe, variis excuſationibus, & differendi cauſis excogitatis. Decimo autem tertio plane ſolutionem negaſſe, vnde mox anno conſequenti atrox bellum exarſit, ad quod ſe maturè interea præparauit. Nam nec ſapientis fuit non præparaſſe ſe ad defectionem quam parabat, & quæ in eam rem facta memorantur, non exiguum temporis ſpatium requirunt.

II. Ezechias defectionē & bellum parat. Ezechias ergo antequam vllam cogitatæ defectionis ſuſpicionem daret, pro ſua prudentia, occultè ſe ad indubitatum bellum præparauit. Et primùm, inito cum principibus conſilio, obturauit capita fontium, quæ erant extra vrbem, ne aquis fruerentur Aſſyrij, iiſq; ciuitatem priuarent, & mutato aquæ ductu, induxit aquam in medium ciuitatis, rupe ferro perfoſſa, *& ædificauit ad aquam puteum.* (Eccl. 48. 19.) Ciſternam quandam peramplam in rupe exciſam ſignificat, in quam aquæ ex aquæ ductu influerent, in vſum populi totius, quæ piſcina in Scriptura vocatur. Sed hæc accuratius in Annalibus explicata reperies. Secundò *ædificauit omnem murum, qui fuerat diſſipatus, & excitauit turres deſuper, & forinſecus alterum murum.* (4. Reg. 20. 20. n. 2. 3. 4. 5. 2. Par. 32. 5.) Antiquum videlicet murum ciuitatis vndique inſtaurauit, additis etiam turribus vbi opus fuit. Sed tertium inſuper inſtruxit murum, qui Beſetham, ſiue nouam ciuitatem includeret, quo modo ciuitas non ſolum aucta eſt, ſed maiorem etiam rotunditatis formam accepit, eáque pars ciuitas Ezechia à Sapiente appellatur. (Eccli 48. 19. 20.) Inſtaurauit etiam Mello in ciuitate Dauid. Video, mi Lector, hæc maiorem deſiderare lucem, ſed ea ex Annalibus petenda eſt.

III. Prophetia Eſaiæ eodem pertinens. Addidit poſtremo Ezechias ad præparationem belli, vniuerſi generis armaturam, tam ad offendendum, quam ad defendendum idoneam, magnam quoque vim frumenti, ac vini, cæterique commeatus; Hieroſolymis præſertim, ad obſidionem, ſi res ita ferret, ſuſtinendam. Ad hoc porro tempus pertinere videtur prophetia cap. 22. Eſaiæ, quæ eſt de calamitate Hieroſolymitana; Ex occaſione enim huius bellici apparatus in ciuitate, aperuit Dominus oculos prophetæ ſui, vt videret quid tanto poſt futurum eſſet Hieroſolymis circa muros iſtos, qui ab Ezechia partim inſtaurabantur, partim extruebantur, & circa collectionem aquarum, & piſcinam ab eo factam.

IV. Ezechias auxilia Ægypti quærit. Ad eundem belli apparatum pertinent auxilia quæſita foris. Liber enim Eſaiæ, imo & oratio Rapſacis dubitare non ſinit, Ezechiam ad Ægyptiorum auxilia reſpexiſſe, magniſque muneribus, quamuis irrito conatu, ea redimere voluiſſe. Id enim oſtendit Eſaias, cum ait (cap. 30. 6.) Hebræos portaſſe ſuper humeros iumentorum diuitias ſuas, & ſuper gibbum camelorum theſauros ſuos ad populum, qui eis profuturus non eſſet. Id valde diſplicuiſſe Deo, & quaſi defectionem à ſe interpretatum eſſe, illa Eſaiæ verba demonſtrant: *Væ filij deſertores dicit Dominus, vt faceretis conſilium, & non ex me, & ordiremini telam, & non per ſpiritum meum, vt adderetis peccatum ſuper peccatum, qui ambulatis vt deſcendatis in Ægyptum, & os meum non interrogaſtis: ſperantes auxilium in fortitudine Pharaonis, & habentes fiduciam in vmbra Ægypti. Et erit vobis fortitudo Pharaonis in confuſionem, & fiducia vmbræ Ægypti in ignominiam.* (cap. 31. v. 1. & 8.) Deinceps enim oſtendit eos in Deo ſuo fiduciam habere debuiſſe, cuius gladio Aſſyriorum exercitus delendus erat, non viribus humanis.

V. Vita Tobiæ in captiuitate. Quæ autem fuerit hoc tempore vita Tobiæ in captiuitate, liber eius paucis explicat: (cap. 1. 18.) *Poſt multum vero temporis*, ab euerſo videlicet regno Iſraëlis, quod fere ſex annorum fuit, mortuo Salmanaſare rege, cum regnaret Sennacherib filius eius pro eo, & filios Iſraël ha-

beret exoſos in conſpectu ſuo, Tobias quotidie pergebat per omnem cognationem ſuam, & conſolabatur eos, diuidebatque vnicuique, prout poterat, de facultatibus ſuis; eſurientes alebat, nudiſque veſtimenta præbebat: & mortuis atque occiſis ſepulturam ſolicitus exhibebat. Quæ licet Græci codices nominatim ad tempus Salmanaſaris referant, ad vtraque tamen tempora pertinent, & ad poſteriora in primis, quando hæc opera charitatis magis neceſſaria erant, ſed ſub Salmanaſare apertè fiebant, ſub filio autem eius occultè propter improbitatem eius, & aulicorum delationes.

ANNVS MVNDI 3321.

OLYMPIADIS XI. An. 4.

ROMVLI, & V.C. 20. EZECHIÆ, & NERIÆ 13. TEMPLI 299.

SENNACHERIB 4. Imperij Aſſyriorum 1390.

ANTE CHRISTVM 732.

I. Ezechias tributum recuſat Aſſyriis.

IActa ſunt hoc anno belli ſemina Iudæos inter & Aſſyrios, Ezechia tributi iugum excutiente, & non à principio regni eius, vt putauit Abulenſis. Quid enim cauſæ probabiliter afferri poteſt, cum ſi æquè vterque rex Hebræus Aſſyriis tributa negauit, non æquè contra vtrumque infeſta ſigna tulerit Aſſyrius, aut non vterque contra eundem arma in eadem cauſa coniunxerit? Iuſta porrò fuit Ezechiæ defectio, Nullum enim ius habuit rex Aſſyriorum in Iudæos: & quod videbatur à Theglatphalaſar acquiſitum, tyrannicum fuit. Aduocatus enim ab Achaz maximis muneribus, vt amicus & fœderatus, contra Syros & Iſraëlitas, eum non ſolum afflixerat, ſed reddiderat etiam vectigalem. Etſi enim Ezechias miſſis ad Aſſyrium nunciis, fatetur ſe peccaſſe, & ſatisfactionem offert, id ex illius fatetur opinione, ad eum mitigandum, non ex ſua.

Iuſta eiuſdem defectio.

4. Reg. 18. 14.

II. Sennacherib copias parat. an. 3311.

Cognouit porro Sennacherib Ezechiam in rebellando Ægypti viribus niti, quod non ita pridem Salmanaſar in Oſea deprehenderat: itaque contra vtrumque hoc anno copias ingentes comparauit.

ANNVS MVNDI 3322.

OLYMPIADIS XII. An. 1.

ROMVLI, & V.C. 21. EZECHIÆ 14. NERIÆ Pont. 14. TEMPLI 300.

SENNACHERIB 5. Imperij Aſſyrior. 1391.

ANTE CHRISTVM 731.

I. Olymp. 12.

COpioſam hoc anno materiam res ſacra ſuppeditat: itaque priuſquam eam attingamus, profanam paucis expediamus. Hunc ipſum annum duodecimæ Olymp. primum Romuli vigeſimum primum, Onuphrius in factis addicit bello geſto contra Veientes, quod vltimum à Romulo geſtum eſt. Belli prætextus fuit, vt ait Dionyſius, clades Fidenatium. Nam vera cauſa fuit timor ab excreſcente Romana potentia, eóque iam vicina. Miſſis ergo legatis poſtulabant vt Romani præſidium Fidenis abducerent, ademptumque eis agrum reſtituerent; quo non impetrato, ventum eſt ad manus, acriter vtrimque pugnatum, donec incertos victoriæ nox diremit.

Bellũ contra Veientes, eiuſq; cauſa.

II. A Romulo vincuntur.

Interea ſummiſſa ab vrbe auxilia Romulus prope hoſtium caſtra collocauit, quæ ſigno à Romulo dato, in hoſtem pugna fatigatum à tergo irruerunt, facilemque Regi ſuo victoriam tribuerunt, magna parte Tiberinis vndis hauſta; quippe qui labore pugnæ feſſi, armis inſuper & vulneribus impediebantur. Cumque nihilominus prælium redintegraſſent, iterata clade ſuperati ſunt, multáque præda, & captiuorum turba, ſecundo flumine Romam deuecta, tertium Romuli triumphum, prioribus magnificentiorem fecit. Mox legatis pacem & veniam petentibus, ager qui vocatur Septempagi ademptus, cum Salinis, quæ ſunt ad fluminis oſtia. Quinquaginta inſuper obſides ad firmandam pacem imperati. Sicque ad annos centum fœdus vtrinque pactum eſt, conditiones in columnas inciſæ, captiui gratis dimiſſi. Qui Romam patriæ prætulerunt, quorum maior pars fuit, ciuitate donati ſunt.

III. Sennacherib venit in Iudæam, mittit Thartanũ contra Palæſtinos, & inde in Ægyptum.

Dum hæc in Italia geruntur, Sennacherib vlturus Ezechiam, copias ex Aſia vniuerſa contraxerat, quas bipertitò diuiſit, partem vnam Thartano duce miſit in Azotum Palæſtinæ vrbem, quæ tum Ezechiæ parebat, vt ea potitus, Ægyptum & Æthiopiam Ezechiæ fœderatas peteret: alteram reſeruauit ſibi, vt cum ea regnum Iudæ ſuo imperio ſubiugaret. Interea iubet Dominus Eſaiam nudum & diſcalceatum per vrbem incedere, triduo fortaſſe, vt putat Sanctius, vt triennij calamitatem, quæ Ægyptiis & Æthiopibus imminebat, portenderet; qua captiui omnis generis, nudi & diſcalceati in Aſſyrios deportandi erant. Porrò in Eſaiæ nuditate, non malè Sanctius aliquam agnoſcit auxeſim; ſic vt non planè nudus propheta prodierit, quod bonis moribus atque honeſtati repugnat, ſed extimam tantum veſtem prophetalem, calceoſque depoſuerit; ſicque per vrbem, vt ſcurra quiſpiam, triduo obambularit; quomodo diſcoopertum & nudatum Dauidem Michol deriſit; nudum item Saülem propheta ſſe diximus; quod ambo depoſitis regiis veſtibus, indecorè veſtiti eſſent, ſaltando atque prophetando, cum tamen de Dauide conſtet, ipſum Ephod lineo indutum fuiſſe.

Eſaiæ nuditas qualis.

2. Reg 6. 20. 1. Reg. 19. 24. 2. Reg 6. 14.

IV. Thartan occupat Palæſtinam.

Oppugnauit igitur Thartan Azotum, vrbem vtique admodum firmam atque munitam, vt quæ Aſſyriorum exercitui reſiſtere non dubitarit. Non diu tamen videtur obſidionem toleraſſe, ſed cito in hoſtium poteſtatem, ſeu vi, ſeu deditione veniſſe: eiuſque, vt apparet, exemplo, reliquæ Palæſtinorum vrbes, quæ Ezechiæ à ſecundo regni ſui anno parebant, dixerunt ſe imperata facturas, Iudæorum iugo in Aſſyrium commutato. Inde rectà Thartan profectus eſt in Ægyptum, &

a. m. 3310. n. 5.

Adit Ægyptum.

ad Peluſium, Herodoto ac Ioſepho teſtibus, cum exercitu conſedit, eamque vrbem, Ægypti propugnaculum, Iudæam verſus diū obſedit, ſæpiuſque non irrito conatu pugnauit, vt ſequenti anno dicetur.

V. Ezechias ſe ad tolerandam obſidionē parat.

Interea Sennacherib, qui cum validiſſima, maximáque ſuorum manu in Iudæa ſubſtiterat, ciuitates eius oppugnare cœpit. Ezechias autem, qui totum impetum belli cernebat verti contra Ieruſalem, eam magna diligentia permuniit, extremamque manum aquæductui, cæteriſque munitionibus adhibuit, populum in platea regia conuocauit, cumque conſolatus eſt, & animauit magna in Deum fiducia, vt qui ſibi conſcius eſſet, ſe officio in hoc genere egregiè functum eſſe: ne alioqui Deum tentare videretur. Nihilominus vt nihil intactum relinqueret, quod humana prudentia ſuggereret, ad auertendam regiæ ciuitatis cladem ac vaſtitatem, & miſeratus tot oppida, quæ à barbaro milite vaſtabantur, miſit nuncios ad regem Aſſyriorum, qui obſidebat Lachis, qui eum humili oratione placare conarentur. *Peccaui*, inquit, *recede à me, & omne quod impoſueris mihi feram.* Simulauit Aſſyrius non ingratam ſibi eſſe legationem, ratus ſe & quod vltra daretur, mulctæ nomine primò habiturum; deinde reliqua omnia, quæ inuitis eſſet accepturus.

Et nihilominus pacem ab hoſte quærit.

VI. A quo ingenti pecunia mulctatur.

4. Reg. 18. 14. 15. &c. 1362500.

Indixit autem argenti talenta trecenta, & auri 30. Eam pecuniæ vim licet ingentem, aſcendit enim ad duos miliones 362 millia librarum, ſiue francorum, & inſuper 500. conficiendam putauit Ezechias, ratus ſe eâ longe maiorem iacturam eſſe redempturum. Itaque corraſit omne argentum, quod repertum fuerat in domo Domini, & in theſauris regis. Quin etiam *confregit valuas templi Domini, & laminas auri, quas ipſe affixerat, & dedit eas Regi Aſſyriorum*, publica neceſſitate id exigente, & quidem cum reſtituendi voluntate, cuius facultatem ampliſſimam Dominus illi breui largitus eſt. Ea pecunia recepta Barbarus, præter eam omnem prædam, quam ex aliquot iam oppidis hauſerat, pacta non præſtitit, ſed miſit aliquot principes viros Hieroſolymam, cum militari manu, qui deditionem ſuaderent. Qui cum non admiſſi eſſent in vrbem, quippe qui venerant cum manu valida, regem ad colloquium euocarunt. At is non venit ad eos, ſiue quod ſibi ab eis timeret, ſiue quod rectius erat, & regiæ maieſtati conuenientius, per nuncios cum nunciis agere.

Et inſuper per nūcios deditionē poſtulat.

VII. Rabſacis in eam ſeui oratio.

Qui autem fuerint iſti nuncij ex Annalibus Lector petet, & affectanti breuitatem ignoſcet. Aſſyrio porro legato, cui nomen Rabſaces oratio tribuitur tota comparata ad terrorem Hebræis incutiendum, Aſſyriorum viribus ac magnificentia exaggeranda, & diruendis omnibus ſpei & fiduciæ Hebræorum propugnaculis: denique ad deditionem ſuadendam, quam deportatio in peregrinas regiones conſequatur. Falluntur porro, qui nunc putant obſeſſam à Rabſace Ieruſalem, eo quod dicat, *in qua habentes fiduciam ſedetis obſeſſi in Ieruſalem.* Nam ex Eſaia, & 4. Regum conſtat, eam non fuiſſe obſeſſam ab Aſſyriis, Deo id ſerio promittente; cuius eſt illa vox, *non mittet in circuitu eius aggerem, nec circumdabit eam munitio*, &c. Et Rabſaces à legatione reuerſus, inuenit Regem ſuum obſidentem Lobnam. Neque alia vis eſt eorum verborum, quam, inſtar obſeſſorum portas habetis obſeratas, nec vſquam prodire audetis.

Num Ieruſalem obſeſſa fuerit.

c. 17. v. 35

I. 4 c. 19. 32.

VIII. Eius in Deū blaſphemiæ.

Cum autem totus in eo eſſet Rabſaces, vt Iudæis non ſolum ſpem ab Ægyptiis, ſed etiam à Deo ſuo eriperet, eumque nec ipſos iuuare velle mentiretur, quaſi Aſſyrios miſiſſet ad perdendum Ieruſalem; neque poſſe, ſicuti nec cæterarum gentium Dij cultores ſuos de manu Aſſyriorum liberare potuerant: Nuncij Ezechiæ, qui inuitiſſimis auribus blaſphemas haſce voces audiebant, & verebantur ne offenſus populus ſagittis eos ex muro peteret, rogauerunt Rabſacem vt Syriacè loqueretur. Ille contra tanto intentiori voce Hebraico ſermone populum alloqui cœpit, quod eius intereſſe diceret iſta noſſe; qui alioqui fame & ſiti in obſidione periturus erat. Nihilominus populus, vt habuerat in mandatis à rege, ſiluit, iramque continuit, legati autem, laceratis veſtibus ſuis, venerunt ad regem, eique nunciauerunt verba Rabſacis. Quem apparet nihil reſponſi à rege accepiſſe, ſed ſilentio indicatum neque Regem, neque populum imperata facturos, eoſque in diuina potentia, quam ille contemneret, & miſericordia, quæ ſupplices conſolatur, fiduciam habituros: ſicque ille cum ſuis ad Dominum ſuum, re infecta diſceſſerit.

& importunitas.

IX. Ezechiæ luctus. Iſaiæ 37.

Quæ cum audiſſet Ezechias, ſcidit ipſe quoque veſtimenta ſua, & indutus eſt ſacco, quem nuncij, & ſeniores de Sacerdotibus imitati ſunt. Miſit autem eos rex ad Eſaiam, qui ad eum rem totam referrent, vt à Deo vltionem de inimicis eius blaſphemis obtineret. At is per prophetam reſpondet, non eſſe cur timere debeat Aſſyriorum minas, illum audito mox nuncio ex Iudæa abiturum; deinde in terram ſuam reuerſurum, ibique domeſtico gladio periturum: quæ non modica Regi, populoq; eius conſolatio fuit, pro fide atque autoritate, qua pollebat Eſaias. Rediturus porrò ad Regem ſuum Rabſaces accepit eum receſſiſſe à Lachis, & oppugnare Lobnam. Non exprimit Scriptura an expugnarit Lachis. Id tamen certum videtur, Neque enim apparet cur ea minime expugnata, cum confuſione ſua nouam oppugnationem aggreſſus eſſet: Adde quod vniuersè dictum eſt Sennacheribum cepiſſe in Iuda omnes ciuitates munitas; idemque de Lobna dicendum videtur.

A Deo prædicta victoria conſolatur.

Sennacherib expugnat vrbes Iuda.

X. Adit e ſtatuit Ieruſalem. 4 Reg 19. 9. & 14.

In qua expugnanda dum laborat, adeſt Rabſaces, refertque Regem populumque Dei ſui præſidio nixum tectumque, Aſſyriorum arma contemnere. Quo ille reſponſo indignatus parte copiarum ad Lobnæ expugnationem relicta, robur ipſum copiarum Hieroſolymam ducere conſtituit. Sed ſuper hæc ecce alius nuncius ex Ægypto, aduentare Tharacam Æthiopem cum ingentibus copiis: qui nuncius Hieroſolymitanam Aſſyrij expeditionem dubiam primum reddidit, mox etiam diſtulit atque diſjecit. Viſum enim eſt conſultius fore arma prius mouere in Æthiopem, Ezechiam autem iterum tentare per litteras, aut etiam detinere; ne geminis Æthiopum atque Iudæorum armis, à tergo ſimul ac fronte petitus obrueretur. Earum litterarum eadem ſententia fuit, quæ prio-

& mutato conſilio Ægyptum petit.

Et litteris Ezechiam vrget.

ris legationis: quas cum legiſſet Ezechias, aſcendit in domum Domini, & expandit eas coram Domino; quod erat eximium fiduciæ in Deum argumentum, cui conſentanea fuit eiuſdem oratio.

XI. Quas is expandit coram Domino.

Ei Dominus reſpondet per Eſaiam, & inſultat Aſſyrio, ſignificans non ita multo poſt, Ieruſalem eum, poſt cladem diuinitus acceptam, & ignominioſam fugam, irriſuram, & ludibrio habituram, qui ſtultè atque impiè præpotentem Deum per ſeruos ſeruos contumelioſis vocibus inuadere auſus ſit. Ad conſolationem autem pij regis, & ſignum propinquæ Aſſyriorum cladis, admonet vt hoc anno, Ezechiæ videlicet decimo quarto, comedat cum populo ſuo quæ repererit, quæ videlicet iamdudum collegerat ad obſidionem tolerandam. In ſecundo autem, id eſt decimo quinto ſequenti, comedes quæ ſponte naſcuntur. Cum enim hoc anno populus propter Aſſyrios ſeminare non potuiſſet, oportebat eum, vt in anno Sabbatico, ex ſponte natis victitare. *Porrò in tertio anno*, decimo ſexto videlicet, quo mox à reditu Sennacherib ex Ægypto, eius exercitum delebo, & eum fugitiuum in patriam à ſuis interficiendum ejiciam, in tertio, inquam, anno *ſeminate & metite* ſecuri videlicet, & ab hoſte liberati.

Qui libertatem intra triennium ſpondet.

XII. Sennacherib adit Ægyptum. *cap. 10. 24.*

Hæc dum Hieroſolymis aguntur Sennacherib in Ægyptum contendit, cuius profectio ab Eſaia deſcribitur, vbi inter alia: *Noli timere populus meus habitator Sion ab Aſſur: in virga percutiet te*; cum ſcilicet aliquas Iudææ vrbes capiet, in aduentu ſuo in Iudæam: alias autem ſociarum ciuitatum clade perterrefaciet, vnde ſubdit, *& baculum ſuum leuabit ſuper te*; minas ſcilicet in reditum ſuum intentando; *in via Aegypti*, id eſt proficiſcendo in Aegyptum; viæ enim à termino ad quem itur nomen accipiunt, quo etiam modo Septuag. hic viam Aegypti accipiunt, licet Hieronymus de reditu accipiat, alijque eum ſecuti.

XIII. Ezechias ægrotat, ratio temporis.

Dum autem in Aegyptum rex Aſſyriorum proficiſcitur, Iudæamque non modica ex parte onere inuiſo leuat, Ezechias in grauem incidit ægritudinem, quæ in hunc annum neceſſario referenda eſt, ne quindecim annos vitæ, ei diuinitus per Eſaiam conceſſos malignè interpretemur: cum contra deceat priuilegia principum, quam ampliſſimè interpretari. Itaque longè falluntur, qui poſt deletos Aſſyrios, morbum contraxiſſe putant; longéque etiam abſurdius, qui cauſam huius ægritudinis referunt in regis ingratitudinem, aduerſus Deum tantæ victoriæ autorem. Sed eos Dominus ipſe refellit apud Eſaiam, vbi reuocata mortis ſententia: *Ecce ergo*, inquit, *adijciam ſuper dies tuos quindecim annos, & de manu regis Aſſyriorum eruam te, & ciuitatem iſtam*, &c. Non ergo adhuc ereptus erat rex, neque ciuitas ipſa de manu Aſſyriorum.

cap. 38. 6. 4. Reg. 20. 6.

XIV. Cauſa morbi.

Cauſa porrò morbi huius contracta videtur ex horum temporum ſtatu infelici, quo regnum vniuerſum populatus erat Aſſyrius, & propediem ad portas ipſius regiæ ciuitatis timebatur affuturus, nondum edito ab Eſaia de liberatione vaticinio. Quin & virum ſanctum animo & corpore male affecerint Aſſyriorum blaſphemiæ, quas vlciſci digna pœna non poſſet. Denique hæc ægritudo ad Dei, qui eam mirabiliter curaturus erat, gloriam ordinabatur. Nam ſi vlcus, ad quod curandum ficus adhibebantur, huiuſmodi medicinam vt noxiam reſpuebat, miraculum fuit, ſin autem vtiles erant illi morbo ficus, vt putat Franciſcus Valeſius, tantam tamen vim non habebant, vt hominem ſemimortuum triduo curarent. Cum ergo rex ex lethifero morbo lecto affixus iaceret, mittit ad eum Dominus prophetam, qui moneret vt ordinaret, quæ poſt mortem fieri vellet, tanquam valetudine conclamata.

De ſacra Phil. c. 39.

XV. Orat Rex mortis metu.

At rex tam triſti perculſus nuncio, conuertit faciem ad parietem, ne lachrymas ſuas adſtantibus oſtentare videretur, néve eorum conſpectus impediret, ne Deo motus cordis ſui libere patefaceret. Angebat autem regem maximè, vt ait Hieron. & Ioſephus, quia videbat promiſſionem Dauidi factam in ſua morte perituram, quod tum filio careret. Eam tamen petitionem in ſuum canticum non retulit, ſed omnia cordis ſui deſideria ipſius arbitrio permiſit. Itaque miſericordia motus Dominus, qui deducit homines ad inferos, & reducit, medio ex atrio palatij remittit prophetam ad regem, nunciaturum triduo ſanatum iri, ſic vt ad templum gratias Deo acturus adire poſſet; *& addam*, inquit, *diebus tuis quindecim annos. Sed & de manu regis Aſſyriorum liberabo te, & ciuitatem hanc, & protegam vrbem iſtam propter me, & propter Dauid ſeruum meum.* Vide quam multiplicem lætitiæ cauſam pius Dominus pro vnico ſerui ſui luctu, liberaliter ei rimetiatur.

Deus reuocat priorem ſententiam.

XVI. Quî id fieri queat.

At quomodo, inquies, vera fuit prior prophetia, cum reuera tum Rex non eſſet moriturus? dicendum eſt verum fuiſſe prius oraculum, & iuxta id quod cauſæ ſecundæ exigebant, reuera fuiſſe moriturum, niſi preces & lachrymæ interueniſſent, quibus præuiſis Deus à principio ſtatuit vim morbi huius infringere, & vitam ad annos quindecim propagare. Iſti autem dies ab eo tempore videntur computandi, quo promiſſa eſt ſanitas, ſic vt is primus fuerit; ſecundo integra ſanitas reſtituta èſt, tertius fuit gratiarum actionis in templo. Momento enim temporis ſanatum non fuiſſe, docet tum adhibitum cataplaſma, quod vim natiuam momento non exerit, tum vel maximè ſigni petitio, in qua neque de diuina veritate, neque de potentia experimentum capere voluit, ſed de propheta ipſo, qui eadem hora gemina vaticinia ſibi contraria protuliſſet, vt diligentius in Annalibus noſtris explicatum eſt, ſicut & miraculum diei longioris.

An ſine culpa ſignũ petat.

n. 85. & 86.

XVII. Prodigium non fuiſſe priuatum.

De quo hic breuiter dicimus, Non fuiſſe hoc priuatum miraculum in vmbra ſola horologij Achaz, naturali ſolis curſu & diei longitudine inuariata, quod aliqui viri graues admodum probabile putant, ſed cum vmbra, ipſum quoque ſolem retroceſſiſſe, factumque toti mundo commune prodigium. Nam pleriſque in locis Scriptura non vmbræ ſolum, ſed ipſius quoque ſolis regreſſionem tradit, & 2. Paral. dicuntur Babylone miſſi legati, *vt interrogarent de portento, quod acciderat ſuper terram*: non ergo occultè geſtum in palatio. Idem ſenſit ſcripſitque Areopagita ille Dionyſius, cum ad Policarpum

Sed publicum ipſius ſolis.

c. 32. v. 31.

ſcri-

ſcribens, ex mutatione curſus aſtrorum Apollophanis infidelitatem arguit, qui eum non coleret, cuius nutu Sol & Luna immota conſiſtant, & quo imperante, illius quidam dies continuatione fere triplo longior effectus eſt etiam 20 totis horis, quæ 12 ordinariis annumeratæ diem fecerunt horarum triginta duarum. Certe vmbra horologij non potuit diem facere longiorem. Moxque ſubdit, ea re Babylonios iure fuiſſe deterritos; aliáque addit in eandem ſententiam, quam deinceps Origenes, Nazianzenus, Theodoretus, Hieronymus, Auguſtinus, alijque ſecuti ſunt, vt in Annal. videre licet.

Longitudo huius diei.

nu. 90. & ſ. 99.

XVIII. Fructus prodigij huius, *Orat. 19.*

Atque ita Dominus famulum ſuum non ſolum gratia ſanitatis affecit, ſed prodigio honorauit, vt ait Gregorius Theologus. Vtique honorauit ducem populi ſui, cui voluit Solem, regem cæleſtis militiæ deſeruire, & per renaſcentem diem, reuiuiſcentem principem vniuerſo terrarum orbi nunciare: & potentiam ſuam, contra quam Aſſyrij blaſphemauerant, non ſolum hominibus, ſed ipſis etiam aſtris præſidentem demonſtrare. Interea vero adhibitum eſt ab Eſaia cataplaſma ficorum, vt diximus, ne humana remedia negligenda putaremus, poſtridiéque ſanatus, tertio gratias Deo acturus aſcendit in templum, cecinitque canticum, quod habetur in manibus, & in Hebræo & Chaldæo ſcriptura dicitur, quod eam orationem rex ſcripto mandaſſet, forte vt ſolenniter in templo Domini, à cantoribus coram rege, ad perpetuam gratiarum actionem, decantaretur. Quo poteſt illud ex eodem cantico referri, *Domine ſaluum me fac, & pſalmos noſtros cantabimus, cunctis diebus vitæ noſtræ in domo Domini.*

Rex gratias agit in templo, ſcripto cantico.

Iſaiæ 38. 20.

ANNVS MVNDI 3323.

OLYMPIADIS XII. AN. 2.

ROMVLI & VRB. COND. 22.

EZECHIÆ 15. NERIÆ Pont. 15.

TEMPLI 301.

SENNACHERIB 6. Imperij Aſſyrior. 1392.

ANTE CHRISTVM 730.

I. Res à Sennacherib in Ægypto geſta.

Silent deinceps Romanæ res, ad annum vſque Romuli 37. & vlt. Ac ne Græca quidem hiſtoria prodit aliquid, quod hiſce Annalibus inſerendum videatur. Vt ergo ſacram modico ex interuallo repetamus, hunc annum Sennacherib traduxit in Ægypto, dum aliquæ ipſius copiæ partim aliqua oppida in Iuda obſidebant, partim populabundæ vagabantur, & agriculturam impediebant: Ezechia interim Hieroſolymis reſidente, & reliquam ibi prophetici vaticinij comprobationem, de promiſſa Aſſyriorum clade, ſtudioſè, patienterque præſtolante. Diu autem manſiſſe Aſſyrios in Ægypto, obſidendo Peluſium, teſtis eſt Ioſephus, atque Herodotus, qui ait Sethonem Ægypti regem Vulcani Sacerdotem in ſomnis admonitum vt Sennacheribi copiis, quæ Peluſium obſidebant, iret obuiam, ſe ipſi auxiliarios miſſurum. Eò cum perueniſſet effuſa eſt noctu vis ingens murium agreſtium in caſtra hoſtium, qui illorum pharetras, arcus, ſcutorum habenas corroſerunt, ita vt poſtero die armis priuati aufugere coacti fuerint. Hæc ille, quæ ſunt fabulis perſimilia, quamuis legamus in 1. Regum ebulliſſe olim mures, qui demoliti ſunt terram Philiſthæorum.

Ex Herodoto.

cap. 5. 6. & ca. 6. 5.

Rebus tamen ab Aſſyriis in Ægypto geſtis, lumen aliquod à prophetica obſcuritate mutuari poſſumus. Eſaias enim iuſſus eſt nudus incedere & diſcalceatus, quia Ægyptij & Æthiopes nudi & diſcalceati in captiuitatem abducendi erant; quod ſine pugna contigiſſe nemo dixerit, nemo crediderit. Quin etiam paulò ante Dominus, ex interpretatione Sanctij, Aſſyrios aduocat contra Æthiopas, qui ab illis tanta afficiantur clade, nullus vt locus futurus ſit, quem non cadauerum multitudo conſternat; quæ in montibus volucres, & in campis belluas carniuoras paſcant: idque tam diu, vt æſtatem hyememque in cadauerum pabulo traducant. Neceſſe eſt ergo non fugiſſe Aſſyrium ad Tharacæ Æthiopis aduentum, ſed illi obuiam proceſſiſſe, concurriſſe acies, & Aſſyriis fauente victoria, ingentem Æthiopum ſtragem editam, & fugaces per ardua montium & plana camporum occupatos, interfectos fuiſſe, tanta copia, quantam nunc ex Iſaia diximus. Multi quoque deditione facta, ſeminudi ſemique laceri triumpho reſeruati.

II. Ex Iſaia c. 18. 19. 20.

cap. 20.

ca. 18.

Refellitur Herodotus.

Victos etiam ab Aſſyriis Ægyptios, ipſis quoque Ægyptiis inter ſe pugnantibus, ex eodem propheta conſtat, traditoſque *in manu dominorum crudelium*, id eſt ducum, & præpoſitorum in exercitu Aſſyriorum, ſub rege Sargon, ſiue Sennacherib, de quo ſequitur, & *Rex fortis dominabitur eorum.* Dicamus igitur, conſentaneè hiſce prophetæ oraculis, non ſolum Æthiopes magnis cladibus affectos ab Aſſyriis, ſed etiam Ægyptios, prælliis deuictos, oppida occupata, nec obſeſſum tantum Peluſium, ſed expugnatum, magnamque inde captiuorum turbam abductam, omnium rerum egentiſſimam. Alioqui quomodo verum erit de vtriſque illud oraculum. *Sic minabit rex Aſſyriorum captiuitatem Ægypti, & transmigrationem Aethiopiæ iuuenum & ſenum, nudam & diſcalceatam,* &c. Fœliciter igitur debellatis Aethiopibus, & ſubacta Aegypto, Iudæam cogitat, ſed anni tempeſtate impeditus in hyberna conceſſit, tam in ipſis Ægypti vrbibus, quam in Azoto, reliquaque Palæſtina.

III. Æthiopes & Ægyptios magna clade affectos, c. 18.

& captiuos factos.

Interim autem Ezechias diuinitus ſanitati reſtitutus, & in dies factus certior de Aſſyriorum expeditione, & rebus Aegyptiis, & mox de tyranni reditu in Iudæam, cum Eſaia, reliquoque populo ſuo Deum orare pergebat, vt quamprimum, in ruinam hoſtium ſuorum, liberaret fidem ſuam. Et forte diuinitus prohibitus eſt, abſente Sennacheribo, pugnare contra Aſſyrios, qui in Iudæa Palæſtináque remanſerant, quod facile vtiliterque poterat; Volebat nimirum Deus totam victoriam ſuam eſſe: & regem Ezechiam, ſine vllius de populo ſuo interitu, vel læſione, propter ſuam in Deum pietatem ac fiduciam, egregiè triumphare, ſicut ſub initia ſequentis anni contigit.

IV. Quid interea Ezechias.

ANNVS MVNDI 3314.

OLYMPIADIS XII. An. 1.

ROMVLI & VRB. COND. 23.

EZECHIÆ 16. NERIÆ 16.

SENNACHERIB 7. & vlt.

ASARHADDONIS 1. Imp. Aſſyr. 1393.

MERODACHI Babyloniorum Regis 1.

ANTE CHRISTVM 729.

I. Reditus Sennacherib in Iudæam.

TEmpus adeſt cædis maximi exercitus Aſſyriorum, & deiectionis ſuperbiſſimi hominis, qui potentiſſimos Æthiopum atque Ægyptiorum exercitus nuper afflixerat, qui regionem cadaueribus conſtrauerat vniuerſam, qui congregauerat quaſi arenam captiuitatem, qui de eorum regibus triumphabat, *& tyranni ridiculi eius erant*; quod mox Habacuc de Nabuchodonoſore prophetauit. (Haba. 1. 9. 10.) Nunc autem glorioſus iſte bellator, qui centenas legiones ſub ſignis habebat, Deo ſolo pro populo ſuo pugnante, omnibus morti datis, animam ſuam fuga letho eripiet, maiore mox ſcelere ex corpore extrudendam. Egreſſus ergo de Ægypto Sennacherib, cum omnibus copiis ſuis, & plurimis captiuorum turmis, & in Iudæam præcipiti celeritate regreſſus, partem copiarum, quam in ea reliquerat, euocauit ad ſe, vt maximæ vrbis obſidioni, maximus exercitus par eſſe poſſet.

II. Copiæ eius circa Ieruſalem diuinitus cæduntur. 4. Reg. 19. 35. 2. Par. 32. 21.

Et factum eſt in nocte illa, qua ſimul omnes Aſſyriorum copiæ congregatæ erant, & vrbi propinquabant, *venit Angelus Domini, & percuſſit in caſtris Aſſyriorum 185 millia*; & in iis *omnem virum robuſtum, & bellatorem, & principem exercitus regni Aſſyriorum*, vt alio loco Scriptura tradit. Ex qua illud quoque diſcimus non gregarios ſolùm milites occiſos, ſed duces quoque ac tribunos, nullo diſcrimine, excepto rege, qui alio in loco, filiorum ſuorum manu, orco victima ſeruabatur. Hæc enim clades Aſſyriorum iuxta Ieruſalem facta eſt, vt ait Hieronymus. Non tamen in pomeriis eius aut ſuburbiis, ſed in eo loco, in quo ſors tulit eos cum rege, caſtris locatis pernoctare. Et forte erat iam in conſpectu ciuitatis ſanctæ, cum Eſaias dicat illum *contra filiam Sion, & collem Ieruſalem* minacem intentaſſe manum. (Iſa. 10. 32.)

III. Et cur in Iudæa.

Ratio quoque poſtulabat, vt in Iudæa, & non in Ægypto, aut Aſſyria, Dominus hanc victoriam de ſuis hoſtibus reportaret, ne ea Diis eorum tribueretur, & non Deo, ſuas populique ſui iniurias, vlciſcenti. Oportebat, quoque reparari clades ab Aſſyriis in Iudæa acceptas, & ſacrilegam de ore leonis excuti prædam, nec tantas diuitias populo Dei perire: vnde extiterunt ingentes illæ diuitiæ, quas poſtmodum imprudenter bonus Ezechias oſtentauit. Denique par fuit laudari Deum à populo Iudæ, de nobiliſſimo miraculo, in ſui gratiam, perpetrato; quod vnus ille populus facere poterat, & debebat. Itaque non miſſis per denſa tonitrua fulminibus, perdidit Dominus hoſtem ſuum, ac ne peſtilentia quidem, ne præda periret incendio, aut inficeretur, ſed conſeruaretur Iudæis: Certe ſine ſtrepitu & tumultu rem factam apparet Angelo corda eorum, aut fauces elidente. Non enim ſurrexiſſent diluculo, quaſi cladis ignari, ſed clamoribus pereuntium excitati omnes, vt olim in Ægypto, quaſi lymphati diſcurriſſent; aut fugam patriam verſus iniuiſſent.

IV. Cur Rex ipſe ibi nõ perierit.

Quod ad ipſum regem, quem Hebræi decem tantum fugæ comites habuiſſe memorant, non oportuit cum ſuis illum in communi clade momento periiſſe. Oportebat eum grauiſſimo luctu confici ſuper iactura maximi ac florentiſſimi exercitus, quam alioqui non ſenſiſſet. Oportebat eum incredibilem apud ſuos ſubire ignominiam, cuius culpa tanta ſtrages regnum potentiſſimum perculiſſet. Oportebat denique illum longe acerbiore morte, & modis omnibus execranda conſumi: à propriis enim filiis confodiendus erat, & in loco diuinitati conſecrato. Peruenit itaque in Niniuem, non minus ira quam dedecore plenus, ibique ad 45 dies, vel, vt in Græco textu, ad 50, vel 55 dies ſuperſtes fuit. Quo tempore cum iram in Deum autorem cladis ſuæ effundere non poſſet, in populum eius tela ſuæ indignationis effudit. Multos enim occidit ex filiis Iſraël; quorum corpora Tobias ſepeliebat.

V. Qui in patria ſæuit in Hebræos. Tob. 1. 21. 22.

Nec defuerunt cruenti delatores, qui ignem gladio fodicarent, & pij hominis charitatem ferre non poſſent, ſed regi eam criminosè deferrent. Quod cum Rex accepiſſet, *iuſſit Tobiam occidi, & tulit omnem ſubſtantiam eius*. At ille, *cum filio & vxore fugiens, nudus latuit, quia multi diligebant eum*, etiam de ipſis Aſſyriis. Virtus enim, ipſis quoque hoſtibus, amori, atque admirationi eſſe ſolet. Nec cæteri Iſraëlitæ tunc ſatis tuti eſſe potuerunt, nedum aliis latebras præbere, regiis miniſtris apud ipſos prædonum more, atque impunè graſſantibus, in quo & prædam acquirebant, & inſuper regis ſui gratiam ſibi conciliabant. (& nominatim in Tobiam.) Verum Rege poſt dies aliquot cæſo, *reuerſus eſt Tobias in domum ſuam, omniſque facultas eius reſtituta eſt ei*. Vt pergeret, ad multos annos, eſſe portus ac perfugium pauperum, atque afflictorum.

VI. Mors Sennacheribi. c. 1. v. 24. 4. Reg. 19. 37.

Quod ad Sennacheribi mortem attinet, poſt dies 45. vt eſt in libro Tobiæ, *occiderunt regem filij ipſius Adramelech & Seraſar, cum adoraret in templo Neſroch Deum ſuum, & percuſſerunt eum gladio, fugeruntque in terram Armenorum*, ex quo apparet Armenos, tunc non fuiſſe ſubiectos Aſſyriis. Hic primum dubium eſt vnde numerandi ſint iſti 45 dies, an à die acceptæ cladis in Iudæa, an à reditu eius in Niniuem, an à proſcriptione Tobiæ, Serarius putat ab accepta clade. Sed non eſt magna dierum differentia inter vtrumque terminum: forte quinque dies manſit in itinere, ſicque Græci computabunt dies ab accepta clade, Latini à reditu in Niniuem. Habetur autem in quodam Hebraïco textu, Tobiam nouendecim tantum dies delituiſſe, & ſe occultaſſe. (Apud Hebræos. Lyran. & Toſt.)

VII. Et gemina eius cauſa.

Gemina porro mortis eius cauſa traditur. Prior eſt regni optimates ob cædem cognatorum

torum ſuorum commotos, in regem coniuraſſe; eumque quaſi in aſylum, in templum Dei ſui confugiſſe, ibique vouiſſe, ſi hoc periculum euaderet, ſe in eius honorem duos maiores natu filios ſacrificaturum. Quo cognito illi paternum facinus non diſſimili parricidio anteuerterunt. Poſterior, eáque vt arbitror, probabilior, atque ſimplicior, eſt, Regem deſignaſſe Aſarhaddonem minorem natu filium regni ſucceſſorem, propter amorem quo matrem eius proſequebatur: quod indignè ferentes maiores natu, patrem in templo peremerunt. Quæ ipſa cauſa fuit Sinochio Perſæ, Choſroëm parentem fratremque Medarſem interficiendi. Dauid tamen & Roboam impunè non primogenitos regno præpoſuerunt.

VIII. Aſarhaddō fit Rex.

Cum autem parricidæ Deo hominibuſque deteſtabiles, fuga ſeſe in Armeniam recepiſſent, regno inde mortui patris locum ſuffectus eſt Aſarhaddon, magnamque huius anni partem regnauit, idque ex eo colligitur, quod iuxta Eſaiæ vaticinium, eo anni tempore fugit ex Iudæa Sennacherib, quo licebat adhuc ſerere Iudæis; quæ ſcilicet primo vero ſeminari ſolent.

IX. Babylonius prorex deficit ab Aſſyriis.

Occaſione porro immenſæ cladis, quæ res Aſſyriorum proſtrauerat: addita etiam morte Sennacheribi, & fuga maiorum natu filiorum eius, & hæredis infirma ætate, & indole molli, vt putatur, Merodach Baladan, filius Baladan, qui, ſicut & pater eius, hactenus fuerat in Babylone prorex nomine Aſſyriorum, aut eorum certe rex vectigalis, Regem planè agere cœpit, liberumque ſibi regnum, contracta cum aliis regibus amicitia, ſtabilire. Quæ cauſa fuit cur ad Ezechiam viſitandum, qui & ipſe tributarium iugum nuper excuſſerat, legatos cum muneribus miſerit. Medorum autem præfectus, eadem ipſa occaſione incitatus, & exemplo reguli Babylonici, hoc quoque tempore ſibi conſilia capere, reſque ſuas agere cœpit, ſed furtim, quod fortaſſe vel autoritate, vel viribus minus poſſet, quam Merodach Babylonius, donec res tota poſt decennium, in morte Aſarhaddonis erupit, vt ſuo loco dicetur. Certe Herodotus & Diodorus Siculus tradunt Medos ab Aſſyriis, aliquot annis poſt defectionem Babyloniorum, defeciſſe.

& poſtmodum Medorum.

X. Quis fuerit Merodach, &c. Eſa. 39. 1. 4 Reg. 20. a.

Cæterum Merodach, qui & Berodach, & apud Ptolemæum Mardocempadus, filius fuit Nabonaſſaris apud eundem. Itaque Baladam, quo eum nomine Scriptura vocat, fuit nomen quod priuatus habuit, nomen autem regium fuit Nabonaſſar, vt putat Scaliger. Itaque pater dictus fuerit Nabonaſſar Baladan, filius autem Merodach Baladan: ille prorex, vel rex Aſſyriorum vectigalis, hic pleno ac nouo iure rex Babylonis. Cui ſententiæ Scriptura ipſa fauet, quæ Merodach Regem Babylonis vocat, non autem patrem eius Baladan. Itaque omiſſo parente, ab eius filio Babyloniorum regnum: quod poſtea in Imperium tranſiit, hoc anno, & hoc rerum ſtatu, & ea occaſione quam diximus, Merodacho rege inchoabimus. Nam attritis proxima clade Aſſyriorum viribus, & rebus in Niniue, ex Sennacheribi cæde, & filiorum fuga vehementer perturbatis, Aſarhaddon Babyloniæ defectionem diſſimulare coactus eſt, cum cætera propemodum precariò retineret. Sicque Sennacheribo contigit, vt dum aliena in Iudæa occupare conatur, Babylone amitteret ſua.

Occaſio defectionis eius.

XI. Mittit legatos ad Ezechiam.

Miſiſſe porrò hoc tempore Merodachum munera & litteras ad Ezechiam, poſt deletum videlicet maximum illum exercitum, ex eo probari ſatis poteſt, quod alioqui vix habuiſſet Ezechias, quæ legatis Babylonicis oſtentaret, aut templo reſtitueret. Nam omnia exhauſta fuerant, ſublatis illis trecentis argenti talentis, & auri triginta: & inſuper miſſis in Ægyptum muneribus, in camelis & iumentis auitri, vt ait Eſaias. Tres porro cauſas huius legationis inuenio, congratulationem recuperatæ valetudinis, interrogationem de portento, tertiam autem magis ſecretam atque reconditam, vt eum amicum haberet ac fœderatum, quem ſciebat Aſſyriorum, à quibus deficiebat, inimicum. (Eſt enim timida omnis ambitio) ſicque ſi res ferret, animis armiſque coniunctis Aſarhaddoni reſiſterent. Requiſita igitur Ezechiæ amicitia, per ſpeciem gratulationis receptæ ſanitatis, allataque munera coaleſcenti regno deſeruiunt. Ioſephus certe ad amicitiam & ſocietatem Ezechiam à Balada inuitatum ſcribit.

cap 30. 6. Tribus de cauſis.

l. 10. c. 3.

XII. Lætitia Ezechiæ, & opum oſtētatio.

Lætatus eſt autem Ezechias in iſtorum legatorum aduentu, quippe qui ſe à magno principe honorari ſentiebat, & ſibi vltro videbat oblatam amicitiam, quam magno pretio emptam voluiſſet, vt hoc præſidio, ab Aſſyriis, à quibus ipſe quoque defecerat, tutior eſſet. Ne forte autem illi Iudæi regem contemnerent, & parum dignum Merodachi amicitia putarent, oſtendit eis omnes opes ſuas, & quidquid habere poterat in theſauris ſuis. Id quia cum quadam elatione animi, & diuinorum beneficiorum ingratitudine coniunctum fuit, Domino ingratum fuit, & per Eſaiam apertè reprehenſum, & poſtea Babylonica animaduerſione punitum. Huius quoque vanitatis particeps fuit populus, ſicut & poſtmodum humiliationis. Optimates enim Ezechiæ, ſecundum regem ſuum, Babylonios iſtos, conuiuiis, ludis, feſtiſque gratulationibus, vt fieri ſolet, exceperunt, & lætitiam ſuam, de recenti Aſſyriorum ruina cum iis communicabant, qui de ea ipſi quoque lætabantur.

XIII. Mutuáque munera.

Nec dubitandum videtur quin legatis priuatim, & in primis regi Babylonis deferenda munera largitus ſit, & amicitiæ coniunctionem libenter admiſerit, litteras ad eum fidei beneuolentiæque pleniſſimas dederit, lætoſque dimiſerit: ex ſuis etiam comites dederit amicitiæ, ſocietatiſque interpretes & adminiſtros. Oportuit enim præſenti liberalitate teſtari magnificentiam, quam oſtentarat: & animus ſuperba lætitia ebrius, facilè profundebat opes, quas dudum amiſſas, ex prædonum manibus quaſi de luporum dentibus, eripuerat. Id quidem ſcriptum non eſt; ſed non decet exiſtimare principes, eorumve conſiliarios iſta decoris & honeſtatis officia obliuiſci, aut miſſa facere potuiſſe.

XIV.

His ita tranſactis, venit Eſaias Dei moni-

Arguitur ab Eſaia.

tu ad regem, qui totam rem prophetæ, vt geſta fuerat, lætitia adhuc perfuſus effudit; moxque audiuit hoſce omnes theſauros, Deo vanitatem vlciſcente, Babylonem deportandos. Ex quo agnoſcas diuinorum iudiciorum ſeueritatem, qui minora, quæ putantur, proborum peccata, maximo ſupplicio afficit; nam mox ad hanc pœnam adiecta eſt iactura, & captiuitas regiorum liberorum, qui tamen ſæpe ad grauiſſima impiorum ſcelera videtur conniuere. Sed nimirum illa peccata in hac vita virorum virga puniuntur, hæc in æternum, *crudeli*, vt ait Ieremias, *caſtigatione* punienda differuntur. Videtur etiam Dominus hanc cum Babyloniis ſocietatem improbaſſe, vt qui notat Hebræos, nihil ferè ex huiuſmodi fœderibus cum alienigenis, emolumenti accipere, ſed veræ potius pietatis, & in Deum ſuum fiduciæ detrimentum, vt pluribus in Annalibus explicatum eſt.

Seueritas diuinæ iuſtitiæ. — *ca. 30. 14.* — *n 33. & 37.*

XV. Captiuitas filiorum Ezechiæ prædicitur. — *in c. 38. Eſaiæ.*

Addit porrò Eſaias alterum animaduerſionis genus: *Sed & de filiis tuis, qui egredientur ex te, quos generabis, tollentur, & erunt Eunuchi in palatio regis Babylonis*: quæ verba ſatis indicant ante hæc tempora Ezechiam non genuiſſe liberos, & ipſum poſtea alios præter Manaſſem ſuſcepiſſe. Hebræi, vt retulit Hieronymus, putant hic intelligi Danielem, Ananiam, Aſariam, Miſaëlem, quos Ezechiæ filios eſſe temporis longinquitas non patitur. Ad id enim vſque tempus, quo facti ſunt Ephebi honorarij, in palatio Nabuchodonoſoris, anni circiter 90 numerantur quo tempore pueri, & coæui puerorum & adoleſcentulorum vocantur. Itaque plerique filios Ezechiæ interpretantur poſteros. Quod videtur eſſe præter mentem Eſaiæ, qui non contentus dicere aliquos *de filiis* eius captiuos fore, quia nepotes quoque filij dicuntur, addidit, *qui egredientur ex te*: & rurſum, *quos generabis*. Propterea nihil eſt abſurdi exiſtimare agi hoc loco de fratribus Manaſſis natu minoribus, qui cum eo in Babylonem abducti ſunt, ibique in pueris honorariis Chaldæi regis locum habuerint.

55. Manaſ. 2. Amon. 31. Ioſiæ. 3. Ioacim. Dan. 1. 4. 10.

Qui illi fuerint.

XVI. Humilitas Ezechiæ.

Ezechias audito tam triſti nuncio, *Bonus*, inquit, *ſermo Domini, quem locutus es, ſit pax & veritas in diebus meis*. Humiliter acquieſcit rex diuino decreto. Attamen optat vt ſi quid Dominus, pro ſua iuſtitia, in regno ſuo turbare voluerit, ne id contingat tempore vitæ, ſibi à Deo miſericorditer conceſſæ. Quæ autem Rabini contra pium regem hoc loco improbè cauillentur, in Annalibus, cum eorum refutatione, reperies.

(∴)

ANNVS MVNDI 3325.

OLYMPIADIS XII. An. 4.

EZECHIÆ, & NERIÆ Pont. 17.

ROMVLI, & VR. CON. 24.

ASARHADDONIS 2. Imperij Aſſyrior. 1394.

MERODACHI Babyl. Regis 2.

ANTE CHRISTVM 728.

I. Ezechiæ felicitas. Annus Sabb. 106.

Ezechias fracta diuinitus Aſſyriorum potentia, diuinitus quoque ſanitate tanto cum prodigio recuperata, & inita cum Babyloniis ſocietate & amicitia, pacem habuit cum finitimis gentibus: quò illi facilius fuit & pronius annum Sabbaticum ſextum ſupra centeſimum celebrare. Regis felicitatem celebrat ſacer hiſtoricus: *Saluauit Dominus*, inquit, *Ezechiam, & habitatores Ieruſalem de manu Sennacherib regis Aſſyriorum, & de manu omnium*; præſertim Philiſthinorum, quos iam à principio regni ſui ſibi ſubiugarat, & paulò ante ab Aſſyriis afflictos, facilè tanquam ſibi ſubditos receperat. *Et præſtitit eis quietem per circuitum. Multi etiam deferebant hoſtias & ſacrificia Domino in Ieruſalem.* Qui ſe tam admirabilem & propitium Ezechiæ, tam formidabilem hoſtibus eius præbuiſſet. In his videntur fuiſſe noui decem tribuum incolæ, quos eò recens miſit Aſarhaddon, vt ex libro Eſdræ colligitur. Ægyptios quoque & Æthiopas, pro crudeli hoſte ipſorum interfecto, pacificas Deo hoſtias obtuliſſe, ex illo Eſaiæ loco firmari poteſt. *Et cognoſcetur Dominus ab Ægypto, & colent eum in hoſtiis & in muneribus, & vota vouebunt Domino, & ſoluent.*

Deus à gentibus colitur. — *l. 1. c. 4. 2.* — *cap. 19. 21.*

II. Ezechias fama & opibus inclytus. — *ca. 32. 27.*

Neque ſolum fama Ezechias, ſed etiam diuitiis factus eſt inclytus, multis vndique ad illum munera deferentibus. Diuitias eius omnis generis fusè deſcribit liber Paral. 2. vbi Ezechias dicitur theſauros ſibi plurimos congregaſſe, auri, & argenti, & pretioſorum lapidum, aromatum & armorum vniuerſi generis, & vaſorum magni pretij. Apothecas quoque frumenti, vini & olei, & præſepia omnium iumentorum, caulaſque pecorum, ad quorum omnium cuſtodiam certas deſtinauit vrbes, & diligentius communiuit, habebat quoque greges ouium & armentorum innumerabiles, *eò quòd dediſſet ei Dominus ſubſtantiam multam nimis.* Sed hæc ad plures annos pertinere perſpicuum eſt, quos tamen diſtinguere non poſſumus.

III. Aſarhaddō mittit colonos in Samariam. — *a. m. 3318. ab hinc 193. annis.*

Quod autem de Aſarhaddone attigimus, apparet id ſub hæc regni eius initia contigiſſe. Merito enim timuit, ne occaſione tantæ cladis bene vſus Ezechias in regnum Iſrael à ſuo imperio iampridem malè diſtractum, & paucis Aſſyriis frequentatum inuaderet. Ideòque miſit colonos, qui regnum frequentarent ac tutarentur. Quorum poſteri acceſſerunt ad Zorobabelem, profeſſique ſunt ſe Deum quærere, eique victimas immolare, iam inde à diebus regis Aſarhaddon, qui illuc eos

adduxerat. Et ſanè mirum eſt id regnum decem tribuum non fuiſſe hoc tempore ab Ezechia occupatum, cum viribus valeret & copiis, & ſocium haberet Babylonium, nec ſibi timeret ab Aſſyriis, & mira ſoleat eſſe inter principes æmulatio, dum ſinguli omni ſtudio creſcere appetunt, nec minore tamen cura vicinorum incrementa impedire contendunt. Sed id Dominus fortaſſe prohibuit, vt olim vetuit Roboamum contra Ieroboamum pugnare. Nec forte eum inuiſſet Merodach Babylonius, veritus ne aliena amplificatio, cederet in ruinam, aut diminutionem ſuam: cum vice verſa Iudæorum ſuprema calamitas à Babylone profecta ſit.

Cur id regnum non occuparit.

Ier. 1. 14.

ANNVS MVNDI 3326.

OLYMPIADIS XIII. An. 1.

EZECHIÆ, & NERIÆ 18.

ROMVLI & VRB. COND. 25.

ASARHADDONIS 3. Imperij Aſſyr. 1395.

MERODACHI Babylon. Regis 3.

ANTE CHRISTVM 727.

I. Ortus Manaſſis, eiuſque ſors mirabilis.

TErtius eſt hic annus vitæ Ezechiæ diuinitus conceſſæ, quo natus eſt ei Manaſſes. Duodecim enim annorum erat cum regnare cœpit, & totidem ad Ezechiæ mortem superſunt. Quod ſi quis miratur non prius natum Ezechiæ filium, ſaltem primo anno illorum quindecim; cum præſertim maximus ei fuiſſet mœror, liberis carentem vita fungi, vt plerique patrum tradidere: miretur potius hominem precibus & lacrymis pij regis à Deo exoratum, tam ſceleratum extitiſſe. Voluit fortaſſe Dominus oſtendere, quantum poſſet naturæ corruptæ libertas in malum, quæ puerum duodennem, in ſanctiſſima patris diſciplina educatum, & precibus à Deo impetratum in tranſuerſum egit. An populi ſcelera talem merebantur vltionem? vt ſi qui adhuc furtim in idolorum ſordibus volutabantur, ſordeſcerent adhuc. Sed Dominus, qui Manaſſem ad tempus deſeruit, cordis ſui mali ſectantem vias, per caſtigationem Babylonicam eum reduxit ad ſe, & propter Ezechiam ſeruum ſuum fecit ne in æternum periret.

II. Aſarhaddon vexat Iſraelitas.

De Aſarhaddone illud hoc loco notandum, eum male tractaſſe hoc tempore Iſraëlitas in regno ſuo, patris ſui veſtigiis inſiſtendo: qui ex quo fuga ſe recepit in Niniuem, eos vexauit. Id ſatis intelligitur ex Tobiæ hiſtoria. Cum enim dixiſſet, poſt Sennacheribi mortem, Tobiam ſeniorem reuerſum fuiſſe in domum ſuam, omnemque eius facultatem ipſi reſtitutam; mox refert vnum ex filiis Iſrael iugulatum in platea iacuiſſe, eumque occultè à Tobia raptum, non ſine amicorum ſuorum reprehenſione, poſt ſolis occaſum ſepultum eſſe. Vnde intelligitur has cædes non ex priuatorum querelis ortas, ſed publica factas autoritate, quæ etiam ſub pœna capitis, ſepulturam illorum prohibebat: volente rege, præter mortis iniuriam, etiam occiſorum corpora, volucribus & feris abiici inſepulta.

ca. 1. & 2.

Ex quo agnoſcitur eximia Dei bonitas in ſuos, qui bonum Tobiam cum familia ſua conſeruabat etiam regis mandata propter timorem Dei violantem. Nec in Tobiam ſolùm Dominus prouidentiæ ſuæ protectioniſque dulcedinem extendit, ſed in propinquos etiam eius. Nam hic ipſe rex Aſarhaddon magnis affecit honoribus Achiacharum, Anaëlis fratris Tobiæ filium, vt ex Græco Tobiæ textu conſtat: vbi dicitur primò conſtitutus à rege pincerna ipſius, deinde ab annulo regio, tertio totius regiæ domus adminiſtrator, quarto rationibus omnibus præfectus; apud quem ſcilicet quæſtores omnes rationem dati acceptique redderent, poſtremo ſecundus à rege, Siue vicarius eius. Et hic idem Achiacharus impetrauit à rege, vt patruus ſuus Tobias rediret in Niniuem, & in integrum reſtitueretur.

III. Dei in Tobiam prouidentia.

Achiachari opes & officia.

ANNVS MVNDI 3327.

OLYMPIADIS XIII. An. 2.

EZECHIÆ, & NERIÆ 19.

ROMVLI, & VR. C. 26.

ASARHADDONIS 4. Imperij Aſſyr. 1396.

MERODACHI Babylon. Regis 4.

ANTE CHRISTVM 726.

I. Summa rerum huius temporis.

NIhil diſtinctè ad tres quatuórve annos, ex ſacra hiſtoria, profanáve referre poſſumus. Ezechias regnum ſuum pacificè adminiſtrat, pluresque gignit liberos, in captiuitatem Babylonicam cum Manaſſe, iuxta vaticinium Eſaiæ, poſtea abducendos. Iſraelitæ ab Aſarhaddone apud Aſſyrios vexantur, vt paulò ante dicebamus. Illo autem ignauia languente, Merodach ad regnum Babyloniorum ſtabiliendum curas omnes induſtriamque conuertit, vt regni eius fundator merito dici poſſit; idcóque à Chaldæis in Deorum numerum relatus videtur, apud Ieremiam prophetam. Sed de prophetis Eſaia præſertim, & Habacuc occurrit aliquid, quod ad hoc tempus pertineat.

ca. 50. n. 2.

II. Eſaiæ de Chriſto vaticinia.

Nam Eſaias à cap. 40. ſuæ prophetiæ, ad finem vſque, totus eſt in Chriſti aduentu, vita, miraculis, prædicatione, paſſione, cæteriſque Chriſtianæ religionis myſteriis, vocatione gentium, Iudæorum reprobatione explicandis; & quidem tanta cum luce orationis, vt Euangeliſtam potius quam prophetam agere videatur, vt notarunt Hierony. & Auguſtin. Perpauca tamen alia inſerit, cap. 47. quod eſt contra Babylonem, & 58, quo mores arguit deprauatos; & ſi quas alia ſparſim addit capitum particulas. Quæ omnia ad hoſce annos Ezechiæ pertinent, vltra quos non prophetauit, vt ex initio prophetiæ ipſius colligitur, vbi Manaſſes non nominatur, nec vſquam in toto eius vaticinio.

Præf. in Eſ. l. 18. in Ciu. c. 29.

III. Habacuc ad hoc ne tempus pertineat.

Huc etiam coniicimus prophetiam Habacuc, qui autore Hieronymo prophetat contra Iudæam & Ieruſalem, contra quas nunciat ſuſcitandos Chaldæos, gentem amaram & velocem, &c. quod de Nabuchodonoſore omnes interpretantur: quod autem de regibus dicitur triumphaturus, de Aſſyriis aliqui explicant: quod fieri nequit; nam 50 annis ante natum Nabuchodonoſorem debellati fuerant, regnante Ezechia, vt autor eſt Ioſephus. Poſt extinctum Aſarhaddonem, cuius mors in Ezechiæ vigeſimum quintum cadit. Itaque ſi tyrannos illos ridiculos, & triumphatos reges placet accipere Aſſyrios, Merodachus Babylonius, ſiue Chaldæus, loco Nabuchodonoſoris accipiendus erit: & prophetia eius ad Ezechiæ tempora pertinebit. Proptereáque Habacuc, qui prandium ad Danielem tulit, (Dan. 14. 33.) longe alius ab isto eſt, vt ratio temporis omnino poſtulat, & ſuo loco intelligetur. Quod ſi placet audire Hebræos, ille prior Habacuc ad tempora Manaſſis differendus erit. Vide (Seder. Olam. c. 30.) Annales, vbi hæc vberius, diſtinctiuſque traduntur.

ANNVS MVNDI 3331.

OLYMPIADIS XIV. AN. 2.

EZECHIÆ, & NERIÆ Pont. 23.

ROMVLI, & VRB. CON. 30.

ASARHADDONIS 8. Imperij Aſſyr. 1400.

MERODACHI Babylon. Regis 8.

ANTE CHRISTVM 722.

I. Tobias excæcatur.

SExtus & quinquageſimus eſt hic annus vitæ Tobiæ ſenioris: tot enim ab anno 51. Oziæ, quo anno eum natum diximus, euoluti ſunt; idemque eſt 18 captiuitatis Iſraelitarum, quo anno vir iſte ſanctus excæcatus eſt, vt habetur in extrema eius hiſtoria. Tempus autem & modus cæcitatis huius diſtinctius habetur in textu Græco, vbi apertè traditur hæc (c. 14. 3.) in feſto Pentecoſtes contigiſſe, quo habuit conuiuium, & poſt eiuſdem diei veſperam ſepultum ab eo mortuum, & ab ea ſepultura cæcitatem ei contigiſſe. *Et quando*, inquit, *occiderat Sol, abij, & fodiens ſepeliui eum, & in ipſa nocte redij cum ſepeliuiſſem, & cubui pollutus iuxta murum atrij.* Nimirum ex lege ingredi domum non licebat ei, qui ex cadaueris contactu inquinatus fuiſſet.

II. Eiuſque mali modus.

Itaque legis obſeruantiſſimus Tobias, venit quidem in domum ſuam, vt ait Vulg. non tamen ingreſſus eſt, ſed extra ad murum atrij procubuit. *Et facies mea*, inquit Græcus, *diſcooperta erat, & non vidi quia paſſeres in muro erant, & oculis apertis, immiſerunt paſſeres calidum in oculos meos, & factæ ſunt albugines in oculis meis.* Non meminit apertorum oculorum textus Latinus, ſic nec Græcus dormitionis. Apparet illum compoſuiſſe ſe ad dormiendum, & cœlum intuentem Deo ſe commendaſſe, illo ipſo tempore, quo fordes deciderunt in oculos eius. Pergit Tobias: *Et iui ad medicos, & non profuerunt mihi.* Is nimirum qui hanc ei tentationem venire permiſerat, præparabat ei cæleſtem medicum, & mirabilem medicinam, cum eximio patientiæ fructu, & poſteritatis exemplo.

ANNVS MVNDI 3332.

OLYMPIADIS XIV. AN. 3.

EZECHIÆ, & NERIÆ 24.

ROMVLI, & VR. C. 31.

ASARHADDONIS 9. Imperij Aſſyr. 1401.

MERODACHI Babylon. Reg. 9.

ANTE CHRISTVM 721.

I. Tobias ſuorum exprobratione vexatur.

TObias qui vitæ ſanctitate, Iobi mores expreſſerat, eius quoque patientiam imitatus, nec ſtultum aliquid locutus eſt, Dei accuſando erga ſe prouidentiam, nec eam impiè accuſantes tacitus tulit. Vterque enim ſuorum exprobrationes in calamitate ſua expertus eſt; quas huc diſtulimus, quoniam huiuſmodi caſus à principio commiſerationem pariunt, progreſſione autem temporis, tædium & querelas: *Sicut ergo beato Iob inſultabant reges*, vt ait Scriptura, *ita iſti parentes, & cognati eius irridebant vitam eius, dicentes. Vbi eſt ſpes tua, pro* (Tob. 2. 15.) *qua eleemoſynas faciebas?* Curuæ in terras animæ, & cæleſtium inanes, quæ terrenam duntaxat mercedem ſpirant, & profano ſpiritu atque iudaico, felicitatem, huius vitæ commodis metiuntur. Quos Tobias ſapienter corripit, ac docet: *Nolite*, inquit, *ita loqui, quia filij Sanctorum ſumus, & vitam illam expectamus, quam Deus daturus eſt iis, qui fidem ſuam nunquam mutant ab eo*, ſed in proſperis & aduerſis ei conſtanter adhærent. Sed acceſſit alia Tobiæ probatio *in camino paupertatis.* (Eſa 48. 10.)

II. Rurſum ſpoliatur fortunis.

Videtur enim hæc inſultatio nouæ cuiuſpiam calamitatis occaſione nata, puta ſpoliationis propriorum bonorum; Nam in Græco textu legimus Achiacharum eius nepotem ipſum nutriuiſſe. In Latino vero & Græco Annam vxorem Tobiæ vitam ſeruili labore toleraſſe, marito cæcitate percuſſo. In opere enim textrino laborabat, marito filióque nutriendis. Cumque hœdum aliquando detuliſſet domum, & vir vocem balantis audiuiſſet, *Videte*, inquit, *ne forte furtiuus ſit, reddite eum dominis ſuis, quia non licet nobis, aut edere ex furto aliquid, aut contingere.* Potuit Tobias non temerè ſuſpicari furtum, qui ſciret homines operariis pauperibus malignè potius mercedem perſoluere ſolere, quam auctarium gratis addere; nec ignoraret maleſuadam eſſe egeſtatem: & experiebatur vxorem non ſatis timentem Deum. Id enim illa eius verba teſtantur.

Suſpicatur furtum.

III. Ab vxore obiurgatur.

Manifeſtè vana facta eſt ſpes tua, & eleemoſynæ tuæ modo apparuerunt. In Græco eſt: *Vbi ſunt eleemoſynæ tuæ, & iuſtitiæ tuæ?* Quaſi dicat; Quid vſque adeo iuſtitiæ tenax es, & anxiè times alienum contrectare: Viden' quem referas fructum iuſtitiæ, & chari-

charitatis tuæ. Eiuſdem generis eſt iſta vox, eiuſdemque malitiæ, cuius & ſuperiores illæ opprobrationes. Et ſane furtum mulier indirectè defendit, dum maritum reprehendit vſque adeo ſollicitum, inquirendo an furtiuus ſit hœdus: neque tamen propterea ſignificat ſe furto hœdum ſuſtuliſſe. Quippe Tobias ipſe veritate perſpecta, fatetur hœdum, vxori, præter legitimam mercedem, datum fuiſſe ex commiſeratione fortaſſe.

ANNVS MVNDI 3333.

OLYMPIADIS XIV. AN. 4.

EZECHIÆ 25. NERIÆ Pont. 25.

ROMVLI, & VR. CON. 32.

ASARHADDONIS 10. & vlt.

Imp. Aſſyr. 1402. & vlt. MERADOCHI 10.

ANTE CHRISTVM 720.

I. Finis imperij Aſſyriorum.

Moſaïcus Iobilæus 15. qui hunc in annum cadit, Aſſyriorum imperio funeſtus fuit. Cum enim totis iam 14 ſeculis, ſub regibus 37. vt Euſebio placet, aut vno & 40, vt habet Africanus, ſtetiſſet; & occidente Sardanapalo nutaſſet, ac pene collapſum eſſet: ſub quinque deinde regibus, quos ſacra hiſtoria ſuggerit, reſumpſit vires; adeo vt Medos iterum, Babyloniosque ditioni ſuæ ſubiiceret, & populos inde pro arbitrio transferret in Chananitidem; & hinc nouos in Mediam colonos, Babyloniamque transcriberet, donec Sennacherib exercitu diuinitus internecione deleto, ipſóque mox nefaria coniuratione filiorum extincto, ita accisæ ſunt Aſſyriorum vires, vt filius eius Aſarhaddon ægrè Aſſyriorum nomen, & præterita potentiæ vmbram ſuſtentaret.

II. Aſſyrij vectigales Babyloniis. *Eſaia 31. 8.*

Suſtentaret autem? imò pene precario rex fieret, & tributa ſuis dudum ſubditis pendere cogeretur. Nouum id videri poſſit, & inauditum, non nouo tamen, neque exiguæ fidei teſte probari poteſt. *Et cadet Aſſur*, ait Eſaias, *in gladio non viri, & gladius non hominis vorabit eum, & fugiet non à facie gladij*, Angelus enim Domini non deleuit exercitum eius gladio, pergit: *& iuuenes eius vectigales erunt. Filij Aſſur*, ait Sanctius, *ant ſerui illius vbi uti ſi principes vectigal ex eo ferme tempore ſoluerunt primum Chaldæis*, ſiue Babyloniis, *à quibus non longè poſt hanc cladem ſuperati ſunt.* Deinde Perſis & Medis, tempore videlicet Cyri & Darij Medi. Nam quod gloſſa ait Aſſyrios factos Nabuchodonoſori primùm tributis obnoxios, de Merodacho accipiendum eſt, qui toto Iudithæ libro dicitur Nabuchodonoſor.

III. Mors Aſarhaddonis.

Cum ergo Aſarhaddon Merodacho tributa pendere cogeretur, apparet pertæſum ignominiæ, acie contra Merodachum, ſubditum quondam ſuum, hoc anno regni ſui decimo decertaſſe, victumque regno ac vita caruiſſe; ſtatimque Niniuem, & pene totum Aſſyriorum imperium, in victoris iura, poteſtatemque ceſſiſſe. Sed ita tamen vt non Aſſyriorum, ſed Babyloniorum rex dici vellet, ſieretque deinceps non Aſſyriorum, ſed Babyloniorum imperium. Nonnunquam tamen Reges Babylonis, deinceps in Scriptura reges Aſſyriorum dicuntur. Et hic ipſe Merodach nouus Babylonici fundator, ac denominator Imperij, Rex Aſſyriorum dicitur, cum eius principes dicuntur cepiſſe Manaſſem, & vinctum duxiſſe Babylonem, vt ſuo loco docebimus. Ergo rex Aſſyriorum dicitur, quia id regnum habebat in poteſtate; quia tamen regni ſedem Babylone collocauerat, ductus eſt Manaſſes in Babylonem. Sed hæc luculentius in Annalibus habentur.

Initium imperij Babylonici, cuius reges dicuntur aliquãdo Aſſyrij.

IV. Geminum Merodachi initium regni & imperij.

Cæterum cum ex Scriptura conſtet eundem Merodachum regem fuiſſe Babyloniorum, quando munera & legatos miſit ad Ezechiam, ex quo decimus annus agitur, & nihilominus primus à Ptolemæo ponatur, neceſſe eſt geminum initium Merodachi ponere, primum regni, alterum imperij, quando maximis, poſt deuictos Aſſyrios, auctus eſt incrementis, & Babyloniorum factus eſt Imperator. Erit ergo nobis hic annus, ſed extremus, Imperij Babyloniorum initium, nec primus dicetur annus; quia ratione habita Iulianorum, primus annus imperij huius maxima ex parte ad ſequentem pertinet. Idque propter hiſtoriam Iudithæ neceſſarium eſt.

IMPERIVM BABYLONIORVM.

ANNVS MVNDI 3334.

OLYMPIADIS XV. AN. 1.

EZECHIÆ & NERIÆ Pont. 26.

ROMVLI & VRB. CON. 33.

MERODACHI 11. Imperij Babylon. 1.

ANTE CHRISTI ORTVM 719.

I. Primus annus Imperij Babylonici.

Dabit hic annus initium Imperio Babylonico, iuxta ea quæ ſuperiore anno poſita ſunt. Quemadmodum à principio ex Babyloniis Imperium Aſſyriorum natum fuerat, vt alibi dictum eſt: ita nunc, vice verſa, ex Aſſyriorum ruinis Babylonicum imperium conſtructum eſt, initio Olympiadis XV. Porro non ſatis conſtat an Medi, qui nuper Aſſyriis parebant, ſuas ſibi res ſeorſim agere cœperint, an tributariam ſeruitutem, Domino mutato, retinuerint. Illud ego certe probabilius duxerim; exiſtimante Merodacho diſſimulandum eſſe, paulatimque progrediendum arridente fortuna; donec ſtabilito plane imperio, in Niniue, & in iis vrbibus, quæ propriè ad Aſſyriam pertinent, occaſione data, Medi quoque imperata facere iuberentur: quod poſt duodecim fere annos contigit, quando Arphaxad Medus à Nabuchodonoſore, qui eſt

a. m. 1931. n. 56. & an. 1931 n. 1. Medi an & quando paruerint Babyloniis.

idem cum Merodacho Babylonio, victus eſt, vt poſtea dicetur. Videntur tamen Medi mox occiſo Holoferne reſpiraſſe, donec à magno Nabuchodonoſore debellati ſunt.

II. Iſraelitæ Ezechiæ ſubditi.

Interea igitur res ſuas ab ipſa morte Aſarhaddonis egiſſe videntur. Idque eo fit probabilius, quod apparet etiam Ezechiam, ſub hæc tempora, non pauca de regno Iſraëlis vel recuperaſſe, vel acquiſiuiſſe. Nam capite 4. Iudithæ mittit pontifex, *in omnem Samariam per circuitum*, & ad vniuerſos, qui erant contra Eſdrelon, & Dothaim, vt impedirent tranſitum Holofernis ducis Aſſyriorum, ſiue Babyloniorum; quod minimè facturi erant, ſi ipſi Aſſyriis, & non potius Iudæis paruiſſent: præterquam quod Bethulia in regno decem tribuum erat, in Galilæa inferiore.

Tobiæ patientia.

Tobias vero hoc tempore patientia ſua cum cæcitate, paupertate, & propinquorum cauillis, improperiiſque tertium iam annum certabat, ſed corona patientiæ propinquabat.

ANNVS MVNDI 3335.

OLYMPIADIS XV. An. 2.

ROMVLI & VRB. COND. 34.

EZECHIÆ, & NERIÆ 27.

MERODACHI 12. Imperij Babylonici 2.

ANTE CHRISTI ORTVM 718.

I. Ratio temporis, & Tobiæ illuminatio, &c.

IN hunc annum ſecundum Imperij Babyloniorum, cum Ezechias accepta diuinitus ſanitate decimum tertium iam annum fruebatur, incidit Tobiæ ſenioris illuminatio, & quæcunque reliquo ipſius libro, excepto extremo capite, quod eſt de Tobiæ morte continentur. Fuit hic annus ab excæcatione quartus, à captiuitate 22. à natiuitate ſexageſimus. Textus quidem Græcus habet Tobiam anno vitæ 58. viſum amiſiſſe, eundemque poſt annos 8 recuperaſſe; ſed Vulgata editio autoritate præponderat. Tobias ergo cæcitate, paupertate, ſenectute, ſuorum improperiis, & in Deum blaſphemiis, quartum iam annum vexatus, & inſuper quandam corporis ægritudine affectus, ingemuit, Deumque cum lacrymis orare cœpit, vt iuberet in pace recipi ſpiritum ſuum, quod ſibi mors magis, quam vita expedire videretur; eam tamen petitionem, propriæ voluntatis in diuinam tranſcriptione communit.

Gemitus eius. *in tex. Hel.* g

II. Et Saræ filiæ Raguelis.

Dum hæc apud Niniuem Tobias lamentaretur, Sara filia Raguelis, alia in Rages, ſiue Ecbatanis ciuitate Medorum lamentabatur; audito improperio ab vna ex ancillis patris ſui, quoniam tradita fuerat ſeptem viris, quos dæmon Aſmodæus interfecerat, priuſquam vxore potirentur, vt habetur in Græco textu, Deo improbum libidinis affectum, etiam aduerſus vxorem, vlciſcente morte repentina. Cum ergo Sara caſtigaret ancillam ob aliquam eius culpam, ipſe iræ impotens: *Amplius*, inquit, *non videamus ex te filium aut filiam ſuper terram, interfectrix virorum tuorum.* Triplex committitur ab hac muliercula peccatum. Nam Dominæ ſuæ ſterilitatem imprecatur, eam grauiſſimo conuicio afficit, & per grauiſſimam calumniam ſeptemplicis homicidij ream facit: quæ animo iamdudum ægram conſolari debuiſſet.

Ab ancilla offenſæ.

III. Eiuſdem patientia.

At vide Saræ inſignem patientiam, & in Deum fiduciam. Non enim inuolauit in oculos procacis ancillæ, aut præcipitem exegit domo, ſed tacita confugit ad Deum, & ad inſignem orandi conſtantiam, ieiunium adiungit & lacrymas, & ita orat, vt non vltionem iſtam à Deo exigat, ſed miſeriæ ſuæ remedium imploret. Eius autem precibus & lacrymis ſocium ſe Raguel eius parens addebat, & exauditæ ſunt preces eius, ſicut & Tobiæ, decretuſque eſt diuinitus Raphaël, qui vtrique familiæ remedium afferret. At Tobias qui ſe breui moriturum ſperabat, de filio ſuo ſollicitus eum accerſit, eique ſalutaria monita, tanquam migraturus e viuis tradit, de religione in Deum, de pietate in parentes, de miſericordia in pauperes, de continentia, modeſtia atque iuſtitia. Et quoniam ex abundantia cordis os loquitur, redit pius ſenex ad inculcandam filio miſericordiam in viuos ac mortuos, & addit præceptum de conuictu improborum vitando, aliaque id genus. Poſtremo de recuperanda pecunia Gabelo tradita monet, quam illi ante annos 20 tradiderat, cum filius quadriennis eſſet.

Tobias dat filio monita.

Ezechiæ 8. eiuſdem 4.

IV. Eumque mittit in Rages duce Raphaële.

Acquieſcit parenti iuuenis, quæritur viæ dux, occurit Angelus tanquam iuuenis ſpecie liberali, expeditus ad iter, qui cum ſeni probaſſet ſe, paratáque eſſent ad iter omnia, ſalutatis parentibus, & cum mœrore multo relictis, in viam ſe dant. Viden' vt properemus? etſi enim ſuauiſſima eſt hiſtoria, eſt tamen notiſſima. Primo die ad veſperam iuxta fluuium Tygris accepto hoſpitio, egreſſus eſt Tobias ad pedes in flumine abluendos, cum ecce piſcis immanis exilit ad eum inuadendum. Veriſimile eſt, ait Valleſius in ſacra Philoſophia, Callionymum piſcem eum eſſe. Eſt enim voraciſſimus, & carniuorus, aſpectu immanis, ſerratis dentibus, oculos habens in ſummo vertice, & os inter oculos ſitum. Non ſine cauſa igitur iuuenis tam inſolito aquatici draconis aſpectu, quam periculo imminenti territus, exclamat, *Domine inuadit me.* At comes conſtanter iubet eum apprehendere branchiam eius, & extrahere ad ripam, mortuumque exenterare, & ſepoſito corde, felle, & iecore ipſius, ad certum vſum, cætera ſalierunt, quæ ſufficerent eis ad victum, donec peruenerunt in Rages ciuitatem Medorum, diuina prouidentia etiam de cibo prouidente famulo ſuo, & de remedio parenti eius & cognatis.

Tobias à piſce periclitatur.

cap 42.

Dei in eum prouidentia.

V. Accipitur hoſpitio à Raguele.

Quid multa? dum colloquuntur, peruenitur ad vrbem, Angelus ſermonem ingerit de nuptiis cum Sara; à quibus refugit Tobias timore dæmonis. Sed cum confirmat Angelus, docetque quomodo vis eius omnis irrita reddatur, & cum ea nuptiæ iniri poſſint. Hæc vice ſermonum ingreſſi ſunt ad Raguelem, *quæ eos ſuſcepit cum gaudio*, etſi nondum notos, niſi vt Iſraelitas, ſed id gaudium mirum in

Et Saram petit vxorem.

modum auctum eſt, cum is Tobiam cognatum agnouit. Cum autem paratur conuiuium Tobias ſatis ab Angelo confirmatus, petit à Raguele filiam eius vxorem. At ille expauit, ſciens quid ſeptem illis viris contigiſſet. Sed cum timorem depulit Angelus, ſic vt laudato Deo conſentiret in nuptias, traderetque Saram filiam ſuam Tobiæ in vxorem, coniugijque contractum perſcriberet, quo dimidium omnium quæ poſſidebat Raguel in præſentia Tobiæ dabat, reliqua poſt Raguelis & Annæ obitum *Tobiæ dominio* deuentura erant. Secutum eſt nuptiale conuiuium, & dæmonis expulſio, & religatio in deſerto, ſuffumigatione à Tobia facta.

VI. Orant ſimul coniuges trinoctio.

Qui mox Saram coniugem ad orationem inuitat, Deique pariter miſericordiam implorant, vt incolumes in coniugio viuant, indéque ſedant quieti. Nam Tobias ex itinere fatigatus erat, & Sara multas iam noctes dieſq; inſomnes in lacrymis & oratione traduxerat. Interea circa pullorum cantum euigilans Raguel iuſſit accerſiri ſeruos ſuos, vt in omnem euentum ſepulchrum Tobiæ præpararent, ſed eo inuento incolumi cum vxore ſua, effuſus eſt cum Anna in gratiarum actionem, & poſtulationem incolumitatis in futurum. Die facto conglobantur congratulationes Raguelis & Annæ primùm, tum vicinorum omnium & amicorum, quibus exhibetur conuiuium, dies nuptiales diebus quatuordecim agitantur, Tobia à ſocero adiurato. Interea compendium temporis facturus Tobias, ſocium ad Gabelum, ad recipiendam pecuniam, inſigni cum animi ac verborum humilitate deſtinat. Quo ille munere egregiè fungitur. Nam inuento Gabelo recepit ab eo omnem pecuniam, reddiditque illi chirographum ſuum; quin & illum ſecum deduxit ad Tobiæ nuptias, vbi nouis coniugibus magno animi ſenſu bene precatus, nuptialis conuiuij factus eſt particeps.

Et conſeruātur cum gratulatione communi.

Angelus recepta pecunia Gabelum deducit ad nuptias.

VII. Luctus parentum Tobiæ.

Sed tempus eſt vt reuiſamus Tobiam ſeniorem, eiuſque vxorem Annam in abſentia filij lugentes, & inſperatæ huius felicitatis ignaros. Vt merito Rагueli cunctanti generum dimittere, diceret Tobias, *Ego noui quia pater meus, & mater mea modo dies computant* abſentiæ meæ, & quot omnino ſufficiant vſque ad reditum, *& cruciatus ſpiritus eorum in ipſis.* Matris præſertim, cuius erant illæ voces, *heu, heu me fili mi, vt quid te miſimus peregrinari, lumen oculorum noſtrorum, baculum ſenectutis noſtræ, ſolatium vitæ noſtræ, ſpem poſteritatis noſtræ, omnia ſimul in te vno habentes, te non debuimus dimittere à nobis.*

c. 10. 4.

Qui à Raguele diſceſſum exorat.

Hæc ergo cum animo Tobias præſentiret, non poterat acquieſcere Rагueli detinenti ſe, & ſuauiſſima nouorum coniugum conſuetudine diutius frui deſideranti. Itaque diſceſſum exorat, eique ſocer tradit filiam ſuam piis monitis ſapienter inſtitutam, cum dimidia parte omnium fortunarum ſuarum, eoſque bene precatus dimittit.

VIII Et familiā cum Raphaële antecedit.

Quoniam vero multa erat familia, & plurima viæ impedimenta, trium aut ad ſummum quatuor dierum iter, ægre vndecim diebus confecere. Itaque autor eſt Tobiæ Raphaël, vt ambo præcedant dum familia tota lento gradu ſubſequetur, quod cum vtrique, ipſique Saræ placuiſſet, accepto ſecum felle piſcis, vt quamprimum ſenex à cæcitate liberaretur, anteceſſerunt, & intra triduum Niniuem peruenerunt. Sara autem cum familia idem iter ſeptiduo confecit. At Raphaël præmonet clientem ſuum, quomodo ſe gerere debeat in ingreſſu domus, vtque viſum oporteat reſtituere parenti, oculis eius piſcis felle linitis. Mater autem cum de more ex ſupercilio montis circumſpiceret, vidit agnouitque filium, & nuncium feſtina detulit ad maritum; qui conſurgens cœpit offendens pedibus currere, & data manu puero, occurrit obuiam filio ſuo cum vxore, cumque vterque oſculatus *cœperunt flere præ gaudio.* Hanc enim optimorum parentum charitatem merebatur optimus filius. Cumque adoraſſent Deum, & gratias egiſſent pro felici reditu, conſederunt; moxque linitis oculis ſenis de felle piſcis, intra dimidiam horam cœpit albugo, quaſi membrana oui egredi ex oculis, qua à Tobia iuniore extracta, viſum recepit ſenex, & cum amicis & cognatis omnibus, gratias egit Deo.

Domum perueniūt quam exhilarant.

Tobias patri viſum reſtituit.

IX. Aduenit Sara cum familia. Tobiæ vtriuſque erga viæ ducē gratia.

Ingreſſa eſt etiam poſt ſeptem dies Sara, cum omnibus quæ ſecum habebat, ſana & incolumis, & familiæ gaudium magna acceſſione cumulauit: inſtaurari ſunt dies conuiuij ſeptem. Quibus tranſactis vterque Tobias dum de gratitudine erga viæ ducem Aſariam cogitant, eiq; dimidium omnium bonorum, quæ ſecum detulerant perlibenter offerunt, Dominus qui bonorum noſtrorum non eget, non ſolum eis omnia reliquit, ſed voluit quoque eos in agnitionem venire diuinæ in ipſos prouidentiæ ac beneuolentiæ; qui principem Angelum in eorum obſequium, ac remedium de cœlo miſerit. Cum ergo illi orarent *vt dignaretur dimidiam partem omnium quæ attulerant*, quibus ſcilicet acquirendis tam inſignem ipſe operam nauarat, *acceptam habere:* Ipſe reſpondet, gratias in primis habendas ac referendas Deo, primario omnium beneficiorum largitori; tum bonorum operum efficacitatem ac meritum apud Deum memorat, quæ à Tobia frequentata, & Deo ab angelo oblata fuerant. Explicata denique neceſſitate tentationum, fatetur ſe angelum, nomen ſuum, gradum & officium declarat.

Angeli monita.

X. Angeli diſceſſus.

Tantæ, tamque inſperatæ rei nouitas ſanctam hanc turbauit familiam, ita vt trementes caderent in faciem ſuam; ſed mox eos conſolatus eſt Angelus, & iterato præcepto de Domino benedicendo, & enarrandis mirabilibus eius, ab oculis eorum euanuit. Quæ tota hiſtoria tanquam diuinæ prouidentiæ erga ſuos ac beneficentiæ inſigne argumentum, vt omnibus deinceps ætatibus nota fieret, ambo Tobiæ eam ſcribendam cenſuerunt; accedente præſertim angelico præcepto. Sic enim in textu Græco legitur. *Et nunc confitemini Deo, quoniam aſcendo ad eum, qui miſit me, & ſcribite omnia quæ conſummata ſunt in libro.* Scripſit ergo hunc librum Tobias, & narrationi præteritorum, adiecit etiam vaticinium de Hieroſolymorum futura clade, etſi præteritum pro futuro prophetico more vſurpat. Diuina quoque prouidentia circa fortunas Tobiæ deinceps eluxit. Quod ſcilicet cum ingens calamitas Ecbatanis immineret, quæ mox ſub Manaſſe contigit, ita præuenit Dominus, vt maturè & matrimonium Tobiæ iunioris fieret, & dimidia pars bonorum ſoceri eius, & pecunia in manibus Gabeli depoſita, à proximo naufragio eriperetur. Quæ

Scriptio & autor huius hiſtoriæ.

Diuina prouidētia circa bona Tobiæ.

eadem prouidentia vice verſa, imminente excidio Niniues, & refloreſcente Ecbatana notata eſt. Nam tunc eduxit Dominus Tobiam ex Niniue, & ad ſocerum ſuum Ecbatanam reduxit, hæreditatem reliquam accepturum.

ANNVS MVNDI 3337.

OLYMPIADIS XV. An. 4.

EZECHIÆ 29. & vlt. NERIÆ 29.

ROMVLI, & VR. CON. 36.

MERODACHI 14. Imperij Babylonici 5.

ANTE CHRISTVM 716.

I. Obitus Ezechiæ, & laus ob pietatem.

VLtimus ad eſt optimi ac ſapientiſſimi regis annus, regni vigeſimus nonus, vitæ autem quinquageſimus quartus, ſed tantum inchoatus; vt ex vtriuſque initio apertè colligitur. Rex hic ſi quis alius, in Scriptura egregiè commendatur, hoc ipſo quod pietati Dauidis cum exæquat. *Fecit*, inquit, *quod erat bonum coram Domino, iuxta omnia quæ fecerat Dauid pater eius*: & quidem pietati, cum eximia fortitudine coniunctæ. *Ipſe* enim *diſſipauit excelſa, & contriuit ſtatuas, & ſuccidit lucos: confregitque ſerpentem æneum* &c. quæ poſt corruptiſſimum ac deprauatiſſimum Achazi regnum, non potuit Ezechias ſine magno animi robore ſuſcipere, nec ſine magna in Deum fiducia auxilióque ſingulari conficere, in quibus maximam regni partem ſibi habuit, tanquam pro aris ac focis, repugnantem, nihil veritus ne illi ad Aſſyrium deficerent, eumque regno exigerent, quippe qui *in Domino Deo Iſrael ſperauit*, nec confuſus eſt ab expectatione ſua. Sed hæc tota laus principis huius, aliaque multiplex, accuratius in Annalibus explicata reperietur.

II. Et difficilem obedientiam.

Illam tamen, cum bona lectoris venia, præterire non poſſum animi demiſſionem, & propriæ apud Deum voluntatis depoſitionem in re tanta, quantam illa Iſaiæ poſtrema comminatio continebat. Lætatus erat Rex in legatorum longinquæ regionis aduentu, gratulatus erat ſibi amicitiam ſuam ab exteris expeti regibus, & Dei erga ſe beneuolentiam prodigiis declaratam agnoſci: oſtentarat opes ſuas, & hoſtibus erepta ſpolia; quod vulgò principes non in crimine, ſed in laude ponunt. Et tamen audit. *Ecce dies venient, & auferentur omnia, quæ ſunt in domo tua, & quæ condiderunt patres tui, vſque in diem hanc in Babylonem. Non remanebit quidquam ait Dominus*. Fortunæ igitur omnes auitæ recenteſq; regi peribunt; ſed fortaſſe perſonis familiæ regiæ bene erit, imo non erit, audi enim reliqua. *Sed & de filiis tuis, qui egredientur & quos generabis tollentur, & erunt eunuchi in palatio regis Babylonis*. Duriſſima ſunt omnia. Quæ tamen audit ſine murmure, ſine excuſatione, ſine querela, ac pene ſine gemitu: non lacrymatur, non percutit femur, non eleuat culpam, non dilacerat purpuram ſuam.

III. Quæ illam amplificét.

Dixiſſet aliquis: quid feci? quod eſt peccatum meum, vt tam ſeuera animaduerſione puniatur? Num oſtentatio bonorum meorum, impiorum rapina & latrociniis vindicanda eſt? Quis mercatorem merces ſuas populis inaniter commonſtrantem, prædonibus propterea addicendum putet? Sed eſto, ſuperbia mea & ingratus in Deum animus, qui me tot promeritis ac prodigiis in altum extulit, deiectionem iſtam meretur: quid meruere filij mei puerili, damnati antequam nati: ſeruituti addicti, nondum deguſtata libertate? Nihil horum ille, ſed *bonus ſermo Domini, quem locutus es*. O demiſſionem animi ſingularem! religioſam, ac plane regiam obedientiam! Regum enim virtutes omnes non populares ac plebeiæ, ſed ſublimes & regiæ eſſe debent. Denique tantus extitit princeps Ezechias, vt merito regum omnium principi, ac monarchæ Chriſto Domino, tanquam illius figura nobiliſſima, conferatur: quod in Annalibus conati ſumus.

IV. Regis ſepultura. 2. Par. 32. extr.

Iam quod ad regis huius ſepulturam attinet, Scriptura ſignificat ſolenniores fuiſſe eius exequias, & ſepulchrum aliorum regum ſepulchris magnificentius; quod non ſolum beneuolentiæ populari, ſed mortis etiam præſcientiæ tribui poteſt. Cum enim tam Regi ipſi, quam toti populo conſtaret de tempore mortis eius, apparari omnia magnificè potuerunt, & rex ipſe ſe ad diuinum iudicium præparare. Abiit ergo è viuis Ezechias, variè flantem reflantemque fortunam expertus: & vt in cæteris rebus beatus fuerit, in eo parum fœlix videtur fuiſſe, quod Achazi fuerit filius, & Manaſſis parens. Nimirum roſa è ſpinis orta rurſum degenerabit in ſpinas: & è tempeſtate nata tranquillitas, in teterrimam deſiit tempeſtatem.

ANNVS MVNDI 3338.

OLYMPIADIS XVI. An. 1.

MANASSIS 1. OSAIÆ Pont. 1.

ROMVLI 37. & vlt. VRB. COND. 37.

MERODACHI 15. Imp. Babylonici 6.

ANTE CHRISTVM 715.

I. Præludium de Manaſſe.

INeunte 16 Olympiade, ab optimo, ac religioſiſſimo principe Ezechia, ad crudeliſſimum, maximéque impium regem Manaſſem non ſine gemitu tranſit oratio, quos inter mirabilis reperitur antitheſis. Nam Ezechias ſtatim ab initio regni ſui, quæ pater circa religionem & Dei cultum violarat, religioſiſſimè reparauit. Manaſſes ſtatim initio regni ſui quæ pater circa pietatem ſtabiliuerat, contumelioſè peſſumdedit. Ille infideles, ex alieno etiā regno reduxit ad veram fidem: iſte fideles in regno ſuo ad impietatem traduxit. Ille Dei ſacerdotes & Leuitas acciuit in templi miniſteria, & laudem Dei; eos iſte proſcripſit, & ſacerdotes idolorum in eorum locum ſubrogauit. Ille Dei prophetam Iſaiam, reliquoſque vates, tanquam Dei interpretes, & conſcios arcanorum eius prodigiorumque diuinorum effectores veneratus eſt. Iſte Iſaiam ſanguine propinquum, diuturna iam canicie venerabilem, plagis male mulctatum occidit, atque adeo, proh barbarum facinus! ſerra diſſecuit.

II. Et eius cũ patre antitheſis.

Ille filios à Deo precibus & lacrymis obtinuit, iſte filios dæmonibus ſolemni ritu conſecrauit: ille Deum per prophetas ſacerdoteſque conſuluit, iſte dæmones magicis incantationibus, & maleficis artibus ſollicitauit. Ille famulantem ſibi habuit ſolem, & cum ſole ſydera vniuerſa, omnium creatore Deo deſideriis eius obſecundante: iſte in contumeliam creatoris Solem & Lunam, omnemque cœli militiam adorauit, & coluit. Ille nocentibus & peccatoribus ſubditis veniam à Deo precibus impetrabat; iſte innocentium ſanguine totam ciuitatem repleuit. Itaque ille diuinitus glorioſiſſimam de hoſte potentiſſimo victoriam ſine ſanguine & ſudore obtinuit: iſte vleiſcente numine in hoſtium poteſtatem redactus, & ſeruilem in modum vinctus catenis, è regno eiectus, in carcerem proiectus eſt. Quando autem & quomodo iſta contigerint, & pleraque alia, quæ in longiſſimum eius regnum cadunt, non facile eſt vel in ſuos annos digerere, vel explicare.

III. Oſaias pontifex.

Quod ad pontificem attinet, quem de more cum principe commutamus, chronicon Hebræorum, tempore Manaſſis ſuggerit Oſaiam, quem Ioſephus Odeam vocat, cui forte captiuo rege ſucceſſit Eliacim, qui in libro Iudithæ memoratur. Rex porro duodecim annorum erat, & decimum tertium inchoabat cum regnare cœpit: regnum autem ad quinquageſimum quintum propagauit annum, quod regni tempus tripertito diuidere poſſumus, vt prima pars ſit malitiæ, ſecunda pœnitentiæ, tertia pietatis atque iuſtitiæ; primus quaſi actus fabulæ huius ad captiuitatem eius protenditur, & annos continet fere ſeptem, iuxta temporum rerumque diſpoſitionem, quam maxime probabilem putamus. Quorum hic primus eſt annus, in quo infelix puer ab impiis aulicis, qui ſuam Ezechia regnante impietatem per ſummam diſſimulationem texerant, miſerè in fraudem inductus eſt, & idololatriæ permiſit habenas, vt valde probabiliter putat Abulenſis. Quo modo Ioas, mortuo Ioiada, aulicorum delinitus obſequiis, quam placebat religionem ſequi, permiſit.

Ratio temporis Manaſſis.

Et mala initia.

q. 1. in c. 21. 4. Reg.

IV. Præludia idololatriæ. 4. Reg. 21. 3.

Idololatriæ præludium fuit inſtauratio excelſorum; nemo enim repente fit peſſimus, ſed quibuſdam quaſi gradibus, & ad virtutum apicem ſcanditur, & in profundam vitiorum voraginem deſcenditur. Ædificauit ergo Manaſſes excelſa, quæ diſſipauerat Ezechias pater eius, & in iis erexit aras Baal non vnam aliquam, ſed plures in pluribus locis, vt tanto amplius Idololatria frequentaretur. Et vt amœnitas loci populum ad hoc flagitium alliceret, fecit lucos, ſicut fecerat Achab rex Iſraël. Confertur enim Achabo Manaſſes, quod vterque idolorum cultui deditiſſimus fuit, & vterque virorum ſanctorum ſanguine cruentatus, & vterque in regno omnis improbitatis exemplar. Sed hæc non ſunt paucorum dierum, vel menſium opera; verum hoc primum anno male inchoata, peius in ſequentes propagata ſunt.

V. Romuli mors & variæ de ea opiniones.

In hunc annum Iulianum plerique omnes Romuli mortem referunt, & quidem nonis Iulij, qui eſt ſeptimus eiuſdem. Ex quo ſequitur mortuum anno ſecundo Olympiadis decimæ ſextæ, & 38 Vrb. Cond. à Palilibus inchoando, quæ incidebant in 21. Aprilis. Sed nobis ratio habenda eſt annorum Iulianorum quorum hic eſt 37 ab inito regno; vitæ autem 55. Conſentiunt Scriptores nulla ex ſe prole relicta defunctum. Eius mortem plerique fabulis honeſtarunt, vt ſentit Dionyſius, à patre videlicet Marte raptum in cœlum. Alij probabilius cenſent à ſuis ciuibus interemptum, ſuperbiæ ac crudelitatis cauſa, vt qui non regio, ſed tyrannico more imperium gereret; ideoque patricios in eius perniciem coniuraſſe, & in curia ipſa, quæ in æde Vulcani habebatur, necaſſe, & ne cadauer compareret, corpus fruſtatim à ſenatoribus diſcerptum, elatumque ſub togis, & clam terra obrutum. Hæc pluribus Dionyſ. & Plut. quibus conſentanea ſcribit S. Auguſtinus. Credibilius fortaſſe quis dixerit, Romulum diuinitatis opinionem captantem, non inuitum à malo dæmone abreptum fuiſſe, qui cum populo Deum factum mentiretur; Quirinumque dici velle, vt ſuperſtitio in totam poſteritatem propagaretur, remque Romanis, vt ſibi glorioſam, facile à ſubornato Iulio Proculo fuiſſe perſuaſam.

1. Dionyſ. Plutar.

2.

l. 3 de Ciu. c. 15.

3.

Vide Aug. c. 18. de Ciu. l. 44.

ANNVS MVNDI 3339.

MANASSIS & OSAIÆ 2.

OLYMPIADIS XVI. An. 2. VR. C. 38.

MERODACHI 16. Imp. Babylon. 7.

ANTE CHRISTVM 714.

I. Interregnum Romæ.

Quadringenteſimus agitur annus ab inito à Samuele principatu, quo regũ ætatem inchoauimus; quo anno Romana reſpub. principe caruit, ſed multos habuit per interualla, qui regem repræſentarent. Nam centum Patres vt ait Liuius, decem decuriis factis, ſingulíſque in ſingulas decurias creatis, qui ſummæ rerum præeſſent, conſociant: decem imperitabant, vnus cum inſignibus imperij & lictoribus erat, quinq. dierum ſpatio finiebatur imperium, & per omnes in orbem ibat; annuumq; interuallum regni fuit, quod ab ipſa re dictum eſt Interregnum, & qui erat cum inſignibus imperij Interrex. Eadem habet Dionyſius, niſi quod ducentos patres & 20 decurias conſtituit, eo quod Senatorum numerus, admiſſis in Rempub. Sabinis, fuiſſet duplicatus.

II. Incrementa ſuperſtitionis Hieroſolymis.

Interea gliſcit in dies magis idololatria in regno Iuda, excitantur luci, arbores artificioſè digeruntur: certis etiam locis columnæ, arcus, ſtatuæ ad ornatum collocantur, dicantur Ioui, Marti, Veneri, cæteræque militiæ cœli; honorantur à rege primùm, regem ſequuntur aulici, inde populus vniuerſus. Et credibile eſt iſta primum ad ornatum, & animi oblectationem fuiſſe quæſita, ſed ea mox dæmonum fraude in idololatriam tranſiiſſe; idque Scriptura videtur ſignificare voluiſſe, cum ait populum ſeductum fuiſſe à Manaſſe *vt faceret malum ſuper omnes gentes, quas contriuit Dominus à facie filiorum Iſraël.*

ANNVS MVNDI 3340.

MANASSIS, & OSAIÆ Pont. 3.

MERODACHI 17. Imp. Babylonici 8.

OLYMPIADIS XVI. An. 3.

NVMÆ 1. VRB. COND. 39.

ANTE CHRISTVM 713.

I. Initium regni Numæ.

IN terregni annus aut abibat Romæ, aut iam plane abierat, cum plebs fremere cœpit multiplicatam ſeruitutem, viginti pro vno Dominos factos. Iuſſit itaque populus, vt Senatus decerneret qui Romæ regnaret. Veteres Senatores è Sabina gente, Pompilij viri illuſtris filium elegerunt, Numam nomine, prudentiſſimos ætatis annos ingreſſum. Non multum enim aberat ab anno 40: vt qui eo anno natus eſſet, qua anno Romulus vrbis fundamenta iecit. Accedebat regia formæ dignitas, & ſapientiæ fama apud vicinas gentes. Eum ergo ad regnum ineundum adduxerunt anno 3. decimæ ſextæ Olymp. qua ſtadio vicit Pytagoras Lacedæmonius. Ita Dionyſius. Et hinc quidam Numam Pytagoræum crediderunt. At libentius audio Ciceronem, qui arbitratur propter Pythagoræorum admirationem, Numam quoque regem Pythagoræum à poſterioribus exiſtimatum: quod vtrumque ſapientem fuiſſe conſtaret, ætates autem & tempora ignorarent. Auxit ſapientiæ & virtutis opinionem, quod legatis ad regnum ſe vocantibus diu reſtitit, donec patre fratribuſque deprecantibus ceſſit. Quapropter venienti itum eſt obuiam, & in vrbem cum crebris gratulantium ſalutationibus deductus eſt; & communibus omnium ſuffragiis Rex declaratus, patrum augurumque calculo confirmatus eſt.

Cur Pythagoræus creditus. *4. Tuſc. init.*

II. Manaſſis multiplex idololatria.

Hoc ipſo anno, & aliquot ſequentibus, roborata eſt Hieroſolymis, & in omni Iudæa Idololatria. Nam Manaſſes non contentus excelſa inſtaurare, ibique tam Deo, quam Baali ſacrificare, plantare lucos, omnem cœli militiam adorare, etiam in domo Domini aras extruxit, id eſt in duobus templi atriis; gentium videlicet, & Iſraëlis. Deinde proficiens in peius, etiam atrium Leuitarum, in quo ſacerdotes ſacrificabant, idolo luci contaminauit. Potuerunt ſeptem areæ Iſraëlitici atrij ſeptem planetis dicari, cum ſuis ſingulæ altaribus ac ſimulacris, & rurſus in quatuor angulis atrij gentium. Idolum autem luci fuit quoddam præcipuum ſimulachrum, quod in eo loco & luco, quem rex plantauarat, eique conſecrarat, præ reliquis honorari volebat. Hoc tamen idolum videtur intellexiſſe S. Baſilius, cum ait Manaſſem in templo Dei quadriformia idola collocaſſe, vt neceſſe eſſet cuilibet vndelibet templum ingreſſo, ante idola procumbere. Oportuit ergo in atrio Leuitico, & in eius quaſi centro collocari, vbi erat altare holocauſtorum; quem locum omnes portæ & porticus atrij Iſraëlitici, ab ortu, aquilone, & meridie intuebantur. Euſebius in Chron. ait eum ſuam ſtatuam poſuiſſe, quinque facies habentem.

Simulachrũ luci. *Hom. de pœnit.*

Vide Ann. n 6. & ſeq.

Nec finis ſuperſtitionis. Nam hiſce annis filium ſuum, ſiue filios traduxit per ignem in valle Benhennon, in ſuburbio orientali Ieruſalem, & fiebat aliquando nuda traiectio, aliquando etiam igne conſumebantur. Nec repugnat ætas Manaſſis generationi filiorum; is enim 18 annorum eſſe potuit. Id quoque ratio temporis exigit. Cum enim ſtatuerimus Iudithæ hiſtoriam ad tempora Manaſſis eſſe referendam, & cædem Holofernis poſteriorem eſſe reditu Manaſſis è Babylone, cum ea cædes contigerit decimo tertio anno Imperij Babylonici, qui annus in nonum Manaſſis cadit: Oportet vt Manaſſes anno ſeptimo regni ſui captus ſit à Babyloniis, octauo redierit, quo anno Arphaxad à Nabuchodonoſore victus eſt, nono cæſus Holofernes. A reditu autem ex Babylone, nemo eſt qui eum idololatriæ vacaſſe putet; ideoque non eſt quod filiorum eius traiectionem per ignem, ad ea tempora reſeruemus. Itaque & hoc tempore filios habuiſſe, & ſub ipſam eorum natiuitatem, ſacrilega illa ceremonia eos dæmoni conſecraſſe dicendum eſt.

III. Filios habere potuit nunc, eoſque per ignem traduxit.

Ratio temporis.

Superſunt alia duo generalia crimina Manaſſis Magia & Homicidium. Nefarias enim & diabolicas diuinãdi artes ſectatus eſt, per aſtrorum inſpectionem, per auium garritus & volatus, per obſeruationes ſomniorum, per pithones Pithij Apollinis ſacerdotes, per haruſpices hoſtiarum & extorum ſcrutatores. Denique ſecum habuit magos atque maleficos, maleficiis homines ex dæmonum imperio infeſtantes. Quin & ipſe veneficiis, & maleficiis inſeruiebat, vt eſt in 2. Paral. Itaque perditus iſte iuuenis magiam idololatriæ coniunxit, vt aſſolet: & tortori illi Sathanæ per magiam factus familiaris, facile ad cædes, præſertim imperandas, ab eo compulſus eſt. Fudit ergo ſanguinem multum nimis, non ſceleratorum hominum, à quibus ad hæc ſcelera pertrahebatur, ſed innocentum, nec innocentum modo, ſed ſanctiſſimorum hominum, ſeruorum Dei prophetarum, in quibus Eſaias ſanguine regio, & vaticiniis illuſtriſſimus; nec paucorum ſe crudeli morte contaminauit, ſed Ieruſalem, quaſi vas aliquod, ad orificium vſque impleuit.

IV. Eiuſdem magicæ artes. *ἐφαρμακεύετο. c. 33. 6. in Sept.*

Cum enim Manaſſes contra Deum hominesque nefariè bacchatetur, Deum ſolio pelleret, homines morti, ſeipſum dæmoni addiceret, iuuenem miſeratus miſericors Deus ſacerdotes excitauit, qui templi iniurias & profanationem lamentarentur, verba Domini ad Dauidem, & ad Salomonem de templo ſuo inculcarent: excitauit & prophetas, qui minas acerbiſſimas intonarent, dicentes; *quia fecit Manaſſes rex Iuda abominationes iſtas peſſimas, ecce ego inducam malum ſuper Ieruſalem, & Iudam, vt quicunque audierit tinniant ambæ aures eius*, id eſt ſtupeat, attonituſque reddatur. Alias quoque plurimas denſarunt minas, vt videbis in Annal. ſed ſacerdotes & prophetæ ſurdis canebant cantilenas; conuerſi ſunt enim in arcum prauum contra eos, imo & in feroces beſtias, quæ eos crudeliter lacerauerunt. Cauſam autem tot tantarumque cædium fuiſſe putat Abulenſis, quod Manaſſes non ſolum obiurgatores trucidaret, ſed eorum etiam filios, fratres, cognatos, quo modo Achab non ſolum Nabothum, ſed eius quoque filios interfecit.

V. Et cædes ſacerdotũ & prophetarum, & aliorum innocentium.

n. 16. 17. & ſeqq.

9. 17. inc. 24. 4. Reg.

VI. Oſaiæ Pō- tif. & Iſaiæ cædes.

In his probabile arbitror etiam ipſum ſummum pontificem Oſaiam interfectum eſſe; in cuius locum, Rege in captiuitatem adducto, ſuffectus ſit Eliacim, ſiue Ioakim, cuius celebris eſt in libro Iudithæ mentio. Cuius tempore Nicephorus Conſtant. in ſuo Chronol. ait Ioakim ſummum geſſiſſe pontificatum: ideóque cum deinceps pontificem Oſaiæ ſubſtituemus. De Iſaia certe id certiſſimum videtur. Nam paſſim omnes eum crudeliter à Manaſſe interemptum referunt; eamque cædem tum ſupplicij genere, tum regia affinitate amplificant. Ei ſententiæ communi martyrologium Romanum graue autoritatis pondus affert. Nam pridie nonas Iulij, qui eſt ſextus eiuſdem. *In Iudæa*, inquit, *S. Iſaiæ prophetæ, qui ſub Manaſſe rege ſectus in duas partes occubuit.* Eius mortis cauſas varias in Annalibus reperies, ſed ea quam dixi, de regis increpationibus maxime communis eſt, maximéque probabilis. Cum enim genus, & ætas, & in primis zelus diuinæ gloriæ & animarum ſalutis animos prophetæ faceret, & regem & principem & populum vniuerſum acerbius accuſaret, regi feruido iuueni bilem commouet, vt eum morti traderet.

Vide Sanct. in proœm. Iſaiæ c. 7.

nu. 25. & ſeqq.

ut c. 1. & 57.

VII. Eſaiæ cædes. inc. 57 Eſa. 1.

Quod ad mortis genus attinet, omnes tradunt eum crudeliter ſerra diſſectum occubuiſſe. Vnde Hieron. in illa verba, *à facie malitiæ collectus eſt iuſtus*, ex Iudæis dicit Eſaiam ea de ſua prophetare morte, *quod ſerrandus ſit*, inquit, *à Manaſſe ſerra lignea, quæ apud Hebræos certiſſima traditio eſt. Vnde & noſtrorum plurimi, illud quod de paſſione ſanctorum in epiſtola ad Hebræos ponitur, ſerrati ſunt, ſecti ſunt, ad Eſaiæ referunt paſſionem.* Idem ſenſit Tertul. non vno in loco. Addit Iſidorus à vertice per medium diſſectum, ſicque atroci ſupplicio excruciatum atque extinctum fuiſſe; quod alij ab imo ad ſummum factum putant. Aquam etiam morienti diuinitus datam Dorotheus, Epiphanius, aliíque tradiderunt. Scribit autem Epiphanius Eſaiam glorioſè, & honorificè à populo fuiſſe ſepultum ſub quercu Rogel, id eſt fullonis, cui etiam vicinus fuit fons Rogel.

L. de patiēt. c. 14. & l. 3. cont. Marcion.

ANNVS MVNDI 3341.

MANASSIS 4. OSAIÆ Pont. 4.

MERODACHI 18. Imp. Babylonici 8.

OLYMPIADIS XVI. An. 4.

NVMÆ 2. VRB. COND. 40.

ANTE CHRISTVM 712.

I Numa turbas Reip. componit

Congeſtis in eundem locum iis, quæ ad Manaſſem ad annum vſque ſeptimum regni ipſius pertinebant, aliqua de Romana re, eiuſque rege Pompilio delibemus. Is initia regni ſui, in componendis Reipub. turbis ab obitu Romuli concitatis, collocauit, vt virum ſapientem decebat. Nam antiquiores patres à iunioribus ambitio diſtraxerat, & ſuos quique clientes habebant, à quibus Reſpub. bipertitò ſcindebatur. Plebis quoque non parua pars nuper in ciuitatem recepta, neque agros habebat, neque vlla commoda, ideóque nouarum rerum occaſionem captabat. Quibus omnibus ita prouidit Numa, vt & pauperes ſubleuaret, & conciliaret diuites, agris honoribuſque communicatis. Deinde vrbem vi & armis conditam, legibus ac moribus, maximéque religione ſtabilire conſtituit, feroceſque animos armorum deſuetudine mitigare.

II. Et ſacra inſtituit malis artibus vſus. *l. 7. de Ciui. c. 35.* Ex Auguſt.

Itaque ſacra inſtituit, quæ vt altius in animos deſcenderent, ſimulat vt ait Liuius, ſibi cum Dea Ægeria cōgreſſus eſſe nocturnos, eius ſe monitu ſacra inſtituere, quæ Diis acceptiſſima forent, ſacerdotes ſuos cuique Deorum præficere. Ita Liuius, quæ ſic explicat S. Auguſt. Ipſe Numa, ad quem nullus Dei propheta, nullus ſanctus Angelus mittebatur, hydromantiam facere compulſus eſt, vt in aqua videret imagines Deorum, vel potius ludificationes dæmonum, à quibus audiret, quid in ſacris conſtituere atque obſeruare deberet. Hæc, & plura ibid. Auguſt. quæ apertè Numam magicæ ſuperſtitionis inſimulant: quæ fere fuit ſapientia eorum ethnicorum, qui præ cæteris ſapere, & arcana didiciſſe ferebantur. Huiuſmodi ſacra libris octo complexus eſt Numa, totidemque ſacrorum hominum claſſes inſtituit, prima fuit 30 Curionum, ſecunda trium Flaminum Ioui, Marti, Romulo dicatorum, tertia Tribunorum Celerum, Augurum quarta, quinta Veſtalium. Sexta Saliorum, ſeptima Fecialium, octaua Pontificum fuit, de quibus conſulet ſtudioſus lector Annales, ſicut de Herophile Sibylla, quam huc retulit Euſebius.

Octo ſaciorum claſſes.

in Chron. hoc anno.

ANNVS MVNDI 3342.

MANASSIS & OSAIÆ Pont. 5.

MERODACHI 19. Imperij Babylonici 9.

OLYMPIADIS XVII. An. 1.

NVMÆ 3. VRB. COND. 41.

ANTE CHRISTVM 711.

I. Numa reſtituit annum.

Polus Epidaurius Olympiadem XVII. notat, in ſtadio Olympico victor effectus. Quo ipſo anno Aſtacus in Bithynia condita perhibetur, quæ poſtea ſub Olympiadem 129 à rege Nicomede ampliata, Nicomedia dicta eſt, autore Euſebio, atque Pauſania. Refert porro in hunc tertium Numæ annum Euſebius rationem anni apud Romanos bene conſtituti, additis prioribus decem menſibus Ianuario & Februario. Ii tamen ſi decem tantum fuerunt, cum neque Solis neque Lunæ curſibus conuenirent, variis intercalationibus exæquabantur, vt fieret annus 360 dierum, vt Plutarcho placet. Quanquam probabilior multo ſententia eſt, annum ab antiquo fuiſſe 12 menſium, ſed eorum ordinem commutatum, vt Martius non vltra primus eſſet, ſed tertius, nec Februarius vltimus, ſed ſecundus, vt affirmat Plutarchus in Numa.

II. Qui ab initio fuit 12. menſiū.

Certe, vt Cenſorinus eſt autor, Licinius Macer, & Feneſtella annum Romæ ab initio 12 menſium fuiſſe dixerunt, vt olim apud Aſianos

Tyrios, & Hebræos, & nominatim apud Troianos, à quibus Albani primùm, deinde Romani originem inſtitutionemque traxerunt. Nec probabile eſt Romulum aut Numitorem, à quo ille fuit inſtitutus, tam rudes fuiſſe, vt annum 10 menſium, neque Lunæ neque Solis curſibus conuenire non animaduerterent, aut attemperare negligerent. Illud quoque à Numa curatum, vt lunaris annus vndecim diebus ſolari minor, ſolari æquaretur, addito alternis annis menſe intercalari 22 aut 23 dierum qui Marcidinus, autore Plutarcho, dicebatur, & poſt Februarium inſerebatur. Sed accuratior exæquatio poſtea à Iulio Cæſare facta eſt.

Intercalatio Marcidini menſis.

III. Numa dat congiariũ, ex aſſibus ligneis, ſcorteis, & figlinis.

Quarto autem anno regni ſui, Numa, vt eſt in Chronico Græco Euſebij, Capitolium à fundamentis excitaſſe dicitur, quod tamen poſterius inchoatum, ex probabiliore opinione, ſuo loco dicemus. Ibidem additur eum Romæ dediſſe congiarium, aſſibus vſum ligneis, ſcorteis, & figlinis: vtique in ſupplementum æneorum, qui iam tum in vſu erant, ſed ita, vt recuperato poſtea ære, ſcortei, teſtacei, ligneique abolerentur. Et apparet propter illius pecuniæ inſolentiam, Numos à Numa fuiſſe dictos, quod teſtantur Iſidorus, Epiphanius & Cedrenus, etſi æs primum ſignatum à Seruio rege Plinius dicat. At ſatis conſtat Ianum cum in Italia regnaret, Saturnum naue in ſuas oras deuectum hoſpitio accepiſſe, regni collegam aſſumpſiſſe, & in eius gratiam æreos ſignaſſe nummos, in quibus ex vna parte effigiem ſuam, ex altera nauem, aut eius partem inculpſit. Vide Lactantium, Macrobium & Alexandrum ab Alexandro.

Ab eo numi dicti.

l. 33. c. 3. Antiqua Italiæ pecunia. l. 1. c. 13. l. 1. c. 7. Sat. l. 4. c. 15.

ANNVS MVNDI 3344.

MANASSIS 7. IOAKIM Pont. 1.

MERODACHI 21. Imp. Babylonici 11.

OLYMPIADIS XVII. An. 3.

NVMÆ 5. VRB. COND. 43.

ANTE CHRISTVM 709.

I. Myſcellus Crotonem condit, & Archias Syracuſas.

l. 6. Geogra.

Meminit huius anni Dionyſ. Halicar. cũ ait integro quadriennio poſt aſſumptum à Numa principatum Myſcellum Crotonem condidiſſe; ex quo probat ineptè dici Numam Crotone ſtudiis operam dediſſe, cum ad regnum aſſumptus eſt, cum ea ciuitas ne condita quidem tunc eſſet. Strabo ait Myſcellum eam vrbem condidiſſe, adiuuante Archia Syracuſarum conditore, qui forte fortuna eò appulit, cum ad Syracuſas condendas curſum intendiſſet. Vtrumque Delphos veniſſe conſulendi oraculi cauſa, interrogatoſque à Deo diuitiaſne mallet an ſanitatem? Archiam diuitias ſibi optaſſe, Myſcellum ſanitatem. Ideoque Syracuſis contigiſſe vt diuitiis abundarẽt, Crotone ſanitate, itaq; cum viribus Crotoniatę pręſtarent, bellicis rebus, & athleticæ ſtuduiſſe, in eaq; floruiſſe, adeo vt vna Olymp. ſeptem viri qui ſtadio vicere, omnes Crotoniatæ fuerint, dictumq; fuerit extremum Crotoniatarum, reliquorum Græcorum eſſe primum. Auxit Vrbis gloriam athletarũ celeberrimus Milo, & diſcipulorum Pythagoræ, qui ibi verſati ſunt, multitudo.

II. Ratio temporis Iudithæ. c. 4. 7. c. 15.

Hoc ipſo anno ſeptimo regni Manaſſis ponimus eius captiuitatem, ſimul & finem idololatriæ ab eo turpiſſimè reſtitutæ. Addimus & nouum pontificem, qui Rempub. abſente rege gubernarit, vt ex hiſtoria Iudithæ liquet, qui tum Eliachim, tum Ioakim appellatur. Quo autem tempore Iuditha floruerit controuerſum eſt, aliis poſt captiuitatem, & regnum Cyri eam collocantibus; aliis ante captiuitatem, quos rectius ſentire arbitramur, cum illos grauiſſimæ difficultates vrgeant; hos autem & leuiores, & multo pauciores, vt in Annalibus oſtendimus. Exiſtimamus itaque Iuditham ad Manaſſis tempora pertinere, eamq; chronologiam cum Scriptura recte congruere; præſertim quæ de pace Iudæorum toto tempore Iudithæ in extremo eius libro memorantur. Conueniunt quoque reges & conſtructio Ecbatanæ, eorum item potentia, tempuſque bellorum, quæ Scriptura celebrat.

III. Merodach & Nabuch. idem.

Ponimus autem cum Bellarmino, & omnibus, qui Iuditham referunt ad regnum Manaſſis, Nabuch. qui in Iuditho libro memoratur, eſſe Merodachum, qui ex multorum chronologia 52 annos regnaſſe perhibetur. Non potuit ergo alius eſſe rex Babylonis Nabuch. quam hic Merodachus, qui & Mardocempadus; quare autem dicatur rex Aſſyriorum, ſupra explicatum eſt. Poſſidebat enim Niniuem, magnamque partem antiqui illius imperij, quod ſibi reddiderat vectigale. Quin etiam Ioſephus Manaſſem à Babyloniis & Chaldæis captum ſcribit; itaque illud Scripturæ interpretatur. *Superinduxit eis principes exercitus regis Aſſyriorum, ceperuntque Manaſſen*, Ioſephum autem omnes paſſim recentiores ſecuti ſunt, in quibus Zonaras, Comeſtor, Philippus, Sigonius, Baradius, Dionyſius, Bellarminus, Gretſerus, Pererius, Salmeron, Turcellinus, Lyranus, Gordonus, & aliquot ſectarij.

2. Par. 33. 11.

IV. Manaſſis captiuitas huc pertinet.

Non poteſt autem Manaſſis captiuitas vltra ſeptimum regni eius annum differri, qui eſt præſens. Nam neceſſe eſt reditum Manaſſis è Babylone prius contigiſſe, quam cædem Holofernis. Nam vt recte vidit Bellarm. Iudæorum rege in poteſtate Babyloniorum poſito, non fuiſſent auſi Iudæi Holofernem principem militiæ Babylonicæ, non ſolum vrbibus excludere, ſed etiam interficere, quæ cædes in caput Manaſſis, & ſociorum eius eſſet redundatura. Oportet ergo prius ipſum regno ſuo fuiſſe reſtitutum. Atqui cæſus eſt Holofernes 13. Nabuch. ſiue Merodachi, cui eſt Manaſſis nonus, duodecimo autem, qui eſt Manaſſis octauus, victus eſt Arphaxad. Oportet ergo vndecimo anno imperij Babylonici, qui eſt præſens annus, captum captiuatumque Manaſſem. Cur autem in libro Iudithæ nulla fiat mentio Manaſſis, commodius poſtea dicetur.

Manaſſ.	*Merodach.*
7.	11.
8.	12.
9.	13.

V. Eius cauſa ex parte Dei & Merodachi. 2. Par. 33. 11.

Cauſam captiuitatis eius ex parte Dei facile reperire eſt. Nam Scriptura enumeratis ſceleribus Manaſſis, *idcirco*, inquit, *ſuperinduxit eis principes exercitus regis Aſſyriorum, ceperuntque Manaſſem, &c.* Oportebat quoque impleri prophetiam Eſaiæ, de filiis Ezechiæ Babylonem

exportandis

exportandis. Ex parte autem Merodachi, qui fœdus iamdudum inierat cum Ezechia, aut Manaſſis nihil apparet: cauſæ cladis huius. An forte Merodach, cum regnum ſuum firma iam radice nixum animaduerteret, neglexit adoleſcentis regis amicitiam, & ambitione ſuadente, voluit eum habere tributarium, ſicut pater eius & auus Aſſyriis, quos ipſe repræſentabat, fuerant vectigales. Ad eas etiam anhelabat opes, quas Aſſyriis ereptas in clade Sennacheribi, Ezechias legatis ſuis oſtentarat. Sumpto itaque aliquo offenſionis obtentu, tributum à Manaſſe petiit; quo negato, arma in ipſum hoc anno mouit, atque adeo illum cepit.

VI. Manaſſes vinc captus an dolo. *2. Par. 33.* *Ant. 10. 4.*

Sed vine, an dolo, an deditione regem in ſuam, aut principum exercitus ſui, redegerit poteſtatem, non liquet. Scriptura captum duntaxat memorat, *vinctumque catenis atque compedibus*, ſiue, vt eſt in Hebræo, catenis duabus. Ioſephus & vim memorat & dolum, quem Scriptura non negat. Dolum aliquem militarem, ſiue ſtratagema ſuſpicari fas eſt, eoque iuuenem regem incautè foras abductum, & inſidiis, cum flore nobilitatis ſuæ, interceptum. Sed alia quoque fraude vſi videntur Chaldæi, eiuſdem generis cum ea, qua poſterioribus ſeculis vſus eſt Triphon. Qui cum haberet in poteſtate ſua Ionathan, finxit ſe eum detinere propter centum argenti talenta, quæ ſi darentur, ſimulque duo filij Ionathæ obſides, remiſſurus eſſet patrem cum filiis. Sed perfidus recepit argentum cum pueris, nec dimiſit patrem. Sic iſti fortaſſe, ingentem pecuniam petierunt, tributi nomine Aſſyriis iampridem debiti, & obſides fratres Manaſſis aut filios, vt dimitterent iam captum regem: quibus acceptis, & illos cum theſauris retinuerunt, nec regem dimiſerunt, ſed omnia ſecum, Babylonem tranſtulere. Sicque Iſaiæ prophetia & minæ, ſine vlla vrbis expugnatione, rectè impleta videri poteſt. Manaſſes autem Babylone coniectus in carcerem, cœpit recogitare annos, & actus ſuos, in amaritudine animæ ſuæ.

1 Mach. 13. 14. &c.

ca. 39.

ANNVS MVNDI 3345.

MANASSIS 8. IOACIMI 2.

MERODACHI 22. Imp. Babylon. 12.

OLYMPIADIS XVII. An. 4.

NVMÆ 6. VRB. COND. 44.

ANTE CHRISTVM 708.

I. Numa inſtituit ſummum Pont. Numam Marcium.

SExtum hunc Numæ annum, Onuphrij faſti conſulares inſignem exhibent primo Romanorum pontifice Maximo Marcio Numa filio M. Marcij Sabini, qui autore Plutarcho, Numam Pompilium, vnà cum eius patre hortatus eſt ad regnum à Romanis oblatum accipiendum, cumque ſecutus Romam è Sabinis commigrauit. Ergo eius filio Rex pontificatum maximum attribuit, cum ſuprema omnium ſacrorum cura. Pontificiam autem dignitatem eximiis prærogatiuis ornatam ſcribit Dionyſ. In quibus illæ eminent, vt à iudiciis, & multa ſint immunes, nec teneantur Senatui populóue rationem reddere; nec alius à populo in demortui locum, ſed à collegis eligatur, &c. Eidem quoque Pontifici maximo, Numa filiam ſuam pompiliam dedit vxorem, qui ex ea genuit Ancum Marcium quartum Romanorum regem.

Quem aſſumſit generum.

II. Merodach aſpirat ad integrum imperium Aſſyriorũ.

At merodach Babylonius Imperator læto ſucceſſu capti Manaſſis, & theſaurorum eius factus animoſior, ad maiora in dies aſpirare cœpit, & integrum Aſſyriorum imperium affectare, cuius partem non modicam Medi tenebant Rege Arphaxado, qui *multas gentes imperio ſuo ſubiugauerat*, vt eſt in exordio libri Iudith, quæ victoriæ opes eius auxerunt animoſque, *gloriabatur* enim *quaſi potens in potentia exercitus ſui, & in gloria quadrigarum ſuarum.* Eam ſuperbiam augebat ciuitas Ecbatana ab eo magnificè conſtructa. Cumque Merodach non minora cogitaret, vt dixi, dominandi cupiditas facile bellum inter vtrumque concitauit, nec apparet cum in vtroque eadem eſſet cauſa bellandi, vterque alterum æmularetur ac timeret, vter prior initiũ bello dederit. Vtvt ſit, Merodach, qui & Nabuchodonoſor, qui apud Aſſyrios & Niniuem rerum potiebatur, etſi regni ſedem haberet Babylone, vbi & captiuum habebat Manaſſem, Merodach, inquam, pugnauit contra Arphaxad, & obtinuit victoriã. Pugnæ locus fuit campus magnus nomine Ragau in Meſopotamia, tempus, annus duodecimus imperij Merodachi. Hæc tantum de tanto bello in latino textu.

Et pugnat cum Arphaxado eadem cogitante.

III. Pugnæ & victoriæ modus.

In Græco autem tota res paulò fuſius hoc modo. *Et aciem inſtruxit in potentia ſua contra Arphaxad in anno ſeptimo decimo, & prævaluit in prælio ſuo, & euertit omnem virtutem Arphaxad & omnem equitatum eius, & omnes currus eius, & dominatus eſt ciuitatibus eius. Et peruenit vſque Ecbatana & obtinuit turres, & prædatus eſt plateas eius & ornatum eius poſuit in opprobrium eius. Et cepit Arphaxad in montibus Ragau, & iaculis ſuis confixit eum, & exterminauit eum vſque in diem illam.* Hæc ibi, & ſic glorioſus humiliatus eſt, & omnis magnificentia eius data in præceps, cæſus exercitus, confractæ quadrigæ, direptæ opes, ciuitas regia ambitioſiſſimè exornata, & munita in hoſtium vſum conceſſit. Additur autem mox Nabuchodonoſorem reuerſum in Niniuem, ibique quieti & conuiuiis ad 120 dies, id eſt quatuor menſibus indulſiſſe. Cum autem conſtet ex 2. libri Iudith, ſub menſem Martium bellum à Nabuchodonoſore redintegratum, facile eſt intelligere Arphaxadum ſub menſem Nouembrem deuictum & occiſum fuiſſe. Nec tamen propterea Medorum regno illatus eſt finis. Cum enim, vt dicetur anno ſequenti, cæſo Holoferne maxima clade affectus eſſet Merodach, & tumor cordis eius, opera mulieris vnius, diuinitus compreſſus; facile eſt intelligere Medos ſua recepiſſe, & regnum ad Cyri vſque tempora propagaſſe.

Et tempus.

IV. Reditus Manaſſis in regnum probabilis.

Vt autem captiuum Iudæorum regem inuiſamus, plurimorum ſententia eſt Manaſſem regno ſuo fuiſſe iam reſtitutum, quo tempore Holofernes Iudæam bello petiit, quod proximo anno contigit; ideoq; hoc ipſo anno regẽ poſtliminio rediiſſe dicendũ eſt. Idq; Scripturæ cõſentaneũ eſt. *Nuper autem*, ait Achior Ammonita, *reuerſi ad Dominum Deum ſuum, ex diſperſione*

qua diſperſi fuerant, adunati ſunt. Quomodo adunati, ſi rex ipſe cum ſuis adhuc hoſtili carcere vinculiſque tenebatur, miſerè à populo ſuo, regnoque ſeparatus? vtique iam ad Dominum Deum ſuum regnumque reuerterat. Alioqui ſubditi eius legatos Merodachi ſine honore, vti cæteri, non abiecilſent, ſed rogaſſent ipſi quoque quæ pacis ſunt, tanto iam pignore occupati, nedum principem militiæ eius per fraudem occidiſſent, omneſque illius copias toto regno hoſtiliter perſecuti fuiſſent.

V. Ex Scriptura firmatur. 2. Par. 33. 12. 13.

Innuit etiam Scriptura non diuturnam fuiſſe captiuitatem eius, ait enim. *Qui poſtquam coangustatus eſt, orauit Dominum Deum ſuum, & egit pœnitentiam valde coram Deo patrum ſuorum, deprecatuſque eſt eum, & obſecrauit intentè, & exaudiuit orationem eius, reduxitque eum in Ieruſalem in regnum ſuum, & cognouit Manaſſes quod Dominus ipſe eſſet Deus.* Cum ergo non multum temporis neceſſarium fuerit Regi ad anguſtias carceris, & ferri pondera ſentienda, & vt homini vexationis inſolenti, vexatio daret intellectum, ſequitur non diu dilatam fuiſſe rationem: quæ cum valde feruens & humilis fuerit, apparet promptam fuiſſe exauditionem, vt Achabi quoque humiliationi contigit. Prompta quoque liberatio vtilis futura erat pietati in regnum Iuda reſtituendæ, & idololatriæ quamprimum exterminandæ.

Et ratione.

3. Reg. 21. 29.

VI. Cur nulla mentio Manaſſis in bello Holofernis.

Nulla porro fit mentio Manaſſis, in toto bello Holofernis, tum quia bellum Hieroſolymam vſque, vbi rex erat, non peruenit: tum quia rem pontifici, qui adminiſtrarat eo abſente Rempub. permiſit; neque ſe bello iſti voluit immiſcere, conſcius promiſſi Merodacho facti, cum ad ſua redire permiſſus eſt. Id enim ſolet in ancipitibus euentis à principibus factitari, vt ea permittant à ſuis ſubditis fieri, quæ ſi proſperè cedant, approbent; ſin ſecus, grauiter reprehendant; ſeque inſciis ſuſcepta fuiſſe ſerio profiteantur. Nec tamen rem bene geſtam præ ſe tulit rex approbare; quia ſciebat non ita contritas hoc bello Babyloniorum vires, quin reſumptis animis Iudæos debellare poſſent, vt ſenſerunt nepotes eius. Cum autem Manaſſes vere conuerſus eſſet ad Dominum, ſolamque peccatorum ſuorum veniam poſtularet, iuxta orationem, quæ illi tribuitur, non ſolum illam conceſſit, ſed etiam quæ non poſtularat, nimirum promptum in regnum reſtitutionem; vſque adeo vera pœnitentia placet diuinæ clementiæ.

VII. Manaſſes gratioſus fit regi Merodacho. 2. Par. 30. 9.

In Manaſſe porro impletum eſt, quod pater eius Ezechias denunciabat futurum, dum Iſraëlitas ad reſipiſcendum excitaret. *Si enim vos reuerſi fueritis ad Dominum, fratres veſtri & filij habebunt miſericordiam coram dominis ſuis, qui illos duxerunt captiuos, & reuertentur in terram hanc.* Id multos expertos legimus & nominatim Tobiam, Ieremiam, Danielem; ſed haud ſcio an vllum exemplum illuſtrius fingi poſſit eo quod habemus in manibus. Dimittit enim Merodach Manaſſem, eo tempore, quo mittebat Holofernem, vt omnem terram ſuo imperio ſubiugaret, nec timuit ne is ſuis hoſtibus adderetur. Nimirum cor regum in manu Dei, & quocunque voluerit inclinat illud. Inclinauit ergo Merodachum, vt mitiore vultu intueretur in principem, ſuis ſpoliatum theſauris, vt ætati, vt regi, vt Ezechiæ amici iamdudum ſui filio aliquid indulgeret; & fidem, & vectigal annum promitentem à ſe dimitteret. Exterruit etiam eum fortaſſe per viſum Dominus, eique obtemperare neceſſarium putauit. Sicque inſperatus & improuiſus, cum ſociis eiuſdem ſeruitutis, ad ſuos reuerſus eſt.

ANNVS MVNDI 3346.

MANASSIS 9. ELIACHIMI 3.

MERODACHI 23. Imp. Babyl. 13.

OLYMPIADIS XVIII. AN. 1.

NVMÆ 7. VRB. CON. 45.

ANTE CHRISTVM 707.

I. Annus Sabb. 109 439. ante temp. 324. poſt.

Sabbaticus eſt hic annus ordine 109. Eſt enim ab ingreſſu Iſraëlitarum in Chananitidem 763. In quem etiam annum incurrit initium Olympiadis decimæ octauæ, in qua Tellis Sycionius curſu victor fuit. Incurrit etiam glorioſiſſima illa de Holoferne victoria, quam ideo Dominus per manum imbellis fœminæ de potentiſſimo aduerſario retulit, vt facilius intelligeretur, à quo tantum opus profectum eſſet, & cui ſtatuendum trophæum, ei videlicet, *qui facit mirabilia magna ſolus.* Merodachus igitur euerſo fortunis omnibus & ipſa vita rege Medorum, adiecit animum non tantum ad integram Aſſyriorum monarchiam, ſed ad totius etiam terrarum orbis imperium; id fuit myſterium quod amicis communicauit. Non enim id vulgo præ ſe tulit, ne ab omnibus nationibus ſimul coniurantibus obrueretur. Iactatum ergo in vulgus fuit, velle regem *defendere ſe*, id eſt vlciſci eorum contemptum, qui ad belli ſocietatem contra Medos vocati cum ſuperbè contempſiſſent. Sed aliud quoque myſterium fuit, quod incredibilem hominis arrogantiam prodit. In mandatis quippe Holoferni dedit, vt omnes Deos terræ exterminaret, vt ipſe ſolus diceretur Deus ab omnibus nationibus, quos ſubiugare potuiſſet.

Conſilium Merodachi publicum & ſecretum.

cap. 3. 13.

II. Bellum committit Holoferni. ca. 2. 1.

Itaque approbato ab omnibus belli ducibus ac dynaſtis conſilio, in primiſque ab Holoferne militię principe, ei exequendum datur, eo tẽpore, quo ſolent reges ad bella procedere dies 22 primi menſis notatus in textu, quatuor iam menſibus in hybernis militi reficiendo conſumptis. Fuit is genere Perſa, bellicoſus in primis ac ferox, quem etiam rex ipſe ad crudelitatem exaſperat, verbis tanta ſuperbia tumentibus, vt ſi ſuperbia ipſa loqueretur, non aliam, opinor, ederet vocem vt ex Annalibus intelliges. Habuit autem ſub ſignis 120 *millia peditum pugnatorum*, non numerato videlicet omni ſeruitio calonum atque lixarum, *& equitum ſagittariorum duodecim millia.* Præmiſit autem *multitudinem innumerabilium camelorum*, qui commeatum ferrent, impedimenta, machinas, & armorum bellicorum copiam ingentem. *Boum quoque armenta præmiſit, gregeſque ouium quorum non erat numerus*: ne ſcilicet fame laboraret

Eius copię, cõmeatus, pecuniæ.

tantus

tantus exercitus, dum pagani omnia ſua cogunt in ciuitates munitas, à facie hoſtilis exercitus. *Frumentum quoque ex omni Syria in tranſitu ſuo parari conſtituit. Aurum vero & argentum* belli neruos, in ſumptus & ſtipendia militum, *de domo regis* ſiue quæſtoribus regiis, *aſſumpſit multum nimis.*

III. Obuias vaſtat prouincias.

Et profectus eſt ipſe, cum omni exercitu, *qui operuit faciem terræ ſicut locuſtæ*, omneſque regiones obuias peruaſtauit, memor illius præcepti, *Non parcet oculus tuus vlli regno*, quod ſcilicet reſiſtere audeat; At mali principis ſeruus peior, etiam in humiles, & ſeipſos vltro dedentes, barbarè ſæuiebat; tantáque erat hominis impotentia, *vt omnes deos exterminaret.* Beatus vtique ſi veri Dei honore incenſus, iſta perpetraſſet, & non ſuprema impietate, contra opinatam à ſe diuinitatem, gigantum more conſurgeret. Cumque ea tempeſtas multas regiones ſæuiendo percurriſſet, in ciuitatibus in Chananitide occupatis, per dies 30 ſubſtitit, dum ipſius omnes copiæ, quæ varia ſimul loca populabantur, ad eum congregarentur. Quæ cum Iudæi magno cum timore accepiſſent, ſummo ſtudio ſe ad reſiſtendum pararunt, occupato tranſitu locorum difficili, muniendo pagos, colligendo frumenta, obſidioni tolerandæ: nam ſegetes commodùm iam demeſſæ erant.

Et earum Deos.

Subſiſtit in Chananitide.

IV. Iudæi defenſionem parant moderatore pontifice.

Fiebant hæc moderatore ſacerdote magno, quo inuitante ad Deum, pœnitentes Niniuitas imitati, confugiunt; quos idem pontifex Ioacim ad perſeuerantiam, obeunda regione adhortatur, diuino auxilio ac miſericordia promiſſa. Quibus in orationibus & corporum afflictationibus ſacerdotes ac Leuitas populo prælucebant, adeo vt præcincti ciliciis, & capitibus cinere conſperſi, & ieiunia frequentantes ſacrificia offerrent. Manaſſes autem ex recuperato regno ac libertate hilaris, publicam tamen tacitus calamitatem lugebat, & cognito quod Dominus ipſe eſſet Deus, cultum eius euerſa idololatria reſtituebat. *Abſtulit* enim, vt ait Scriptura, *Deos alienos, & ſimulacrum de domo Domini*, quod erat in atrio Leuitico, quod erat ſcandalum omnium maximum; *aras quoque quas fecerat in monte domus Domini*, id eſt in monte Moria, in atriis templi Domini, *& in tota vrbe Ieruſalem, & proiecit omnia extra vrbem*, in locum ſcilicet profanum, puta in Tophet, ad torrentem Cedron, exemplo Ezechiæ patris ſui. Inſtaurauit quoque altare Domini, vbi pridem poſuerat idolum luci, *& immolauit ſuper illud victimas, & pacifica, & laudem*: id eſt ſacrificia pacificorum & gratiarum actionis. Denique extra ciuitatem Dauid, muros inſtaurauit.

Diſſimulante Manaſſe, & Dei cultu reſtituente. 2. Par. 33. 15.

2. Par. 29. 16.

V. Belli apparatus Iudaicus innoteſcit Holoferni.

Hic belli apparatus in Iudæa fieri non potuit, quin fama perueniret ad Holofernem; qui nimio furore exarſit, indignatus ſibi reſiſti ab infirmioribus, qui potentiores deditione, ſine pugna ſubiugaſſet. Memor tamen prudentiæ ac dignitatis ſuæ, eos accerſit, à quibus, propter Iudæorum viciniatem, diſcere poſſet, quæ de Iudæis ſcire cuperet. Quamquam non videtur ignoraſſe de Iudæis quæ petebat, vt qui recens eorum regem vidiſſet Babylone captiuum, ſed ex indignatione interrogaſſe, quod vilis Iudæorum populus, tanto regni, tantoque exercitui, & tot prouinciarum victori reſiſtere auderet. Nam ſi ab ignoratione profecta fuiſſet interrogatio, non ita exarſiſſet in Achiorem Ammonitam, à quo modeſtè ipſam veritatem audierat. Sed expectabat Holofernes, vt Achior, more palatinorum, eius arrogantiæ velificaretur, Iudæos ſuperbiæ, & dementiſſimæ temeritatis accuſaret. Eodemque modo optimates eius, non ignorantia, ſed ex indignatione rogant. Quis eſt iſte, qui dicat filios Iſrael reſiſtere poſſe regi Nabuchodonoſor, & exercitibus eius? homines inermes, & ſine peritia artis pugnæ, quæ iſti ab Achiore non audierant, ſed iam ſciebant.

Qui in eos indignatur.

VI. Achioris ad eum oratio in gloriam Dei Hebræorum.

Cæterum Achior alte ducto narrationis initio, docet Iudæos Deo opt. max. cuius eſſent cultores, ſemper curæ fuiſſe, & pro ſtudio pietatis, aut neglectu, ita ſemper fuiſſe à Deo ſuo vel defenſos vel caſtigatos: peccantes prædæ fuiſſe hoſtibus ſuis, bene agentes omnibus populis timori & admirationi. Quæ cum fusè docuiſſet Achior, iram illorum ita excitauit, vt, cum acerbæ mortis interminatione, ad arborem alligaretur, ac dederetur Iudæis. Quem cum Iudæi ſoluiſſent, deduxerunt in Bethuliam, à quo & rem totam didicerunt. Eoque commendato, quòd verum pro Deo teſtimonium tuliſſet: ei poteſtatem fecerunt aggregandi ſe ad populum veri Dei cultorem, cum Deus illum liberaſſet ab hoſtibus ſuis. Interim Ozias uir in ciuitate primarius, ſuſcepit eum in domum ſuam. Vbi conuocatis ſenioribus ciuitatis, ſub veſperam expleto ieiunio refecti ſunt. Moxque non contenti diem totum in precibus traduxiſſe in loco orationis, etiam noctem in eadem animi contentione poſuerunt, vt diuinæ miſericordiæ vim afferrent, & optatam miſericordiam extorquerent.

Cum ira accipitur & deditur hoſti.

Ab Ozia accipitur.

VII. Holofernes obſidionem incipit. c. 7. 1. 2. &c.

Holofernes autem poſtridiè quam illa cum Achiore geſta fuerant, præcepit exercitibus ſuis vt aſcenderent contra Bethuliam, quorum multitudinem cum vidiſſent filij Iſrael *proſtrauerunt ſe ſuper terram, mittentes cinerem ſuper capita ſua, vnanimes orantes, vt Deus Iſrael miſericordiam oſtenderet ſuper populum ſuum.* Dum autem anguſtos montium aditus tota die ac nocte cuſtodiunt, & obſeſſam à longe Bethuliam circuit Holofernes, animaduertit à parte auſtrali vrbis fontem, qui per canalem ciuibus aquam largiebatur aliò auerti poſſe. Itaque incidi præcepit aquæductum, & aquas in vſum exercitus ſui deriuari. Erant tamen non longe à muris fontes, ex quibus, inciſo canali, furtim aquas non ſolum noctu, ſed interdiu etiam in hoſtium oculis haurire cogebantur, quo per Ammonitas & Moabitas animaduerſo, rem ad Holofernem detulerunt. Qui centenos in ſingulis fontibus cuſtodes conſtituit, quæ cuſtodia cum viginti dies, vel vt eſt in Græco 34 tenuiſſet, defecerunt ciſternæ, & collectiones aquarum, quamuis aqua parcè ciuibus diſtribueretur.

Incidit aquæductu & fontibus adhibet cuſtodes.

VIII. Ciuium in ſiti ad magiſtratum querimonia. c. 7. 11. 12. 13. &c.

Itaque cum tota ciuitas ſiti deficeret, ad Oziam primarium magiſtratum queruli, gementeſque veniunt inopeſque conſilij, produnt ægri animi ac variè fluctuantis æſtus oratione ſua. Fluctus vnus eſt, quod populari more, exitu conſilia metientes, magiſtratum accuſant, quod non fecerit, quod ipſi quoq; fieri no-

lucrat. Fluctus alter eſt quod ſe venditos à Deo, id eſt hoſti traditos, aut ſine vlla dubitatione tradendos aſſerunt. Fluctus tertius, quod non ſit qui adiuuet, ne ipſe quidem Deus, tot precibus ſuppliciiſque ſollicitatus. Huic quartus à tergo imminet decumanus, deditionem eſſe faciendam. Sed ecce iterum ferociſſimi hoſtis crudelitate percelluntur, & nonnulla diuini auxilij ſpes reflante quodammodo ſuſtentantur, vnde iterata lamenta, præceſque ad Deum ingeminant; *& per multas horas vna voce clamauerunt ad Deum dicentes. Peccauimus cum patribus noſtris, iniuſtè egimus, iniquitatem fecimus. Tu quia pius es, miſerere noſtri aut in tuo flagello vindica iniquitates noſtras, & noli tradere confitentes te, populo qui ignorat te, vt non dicant inter gentes, vbi eſt Deus eorum*, ſignificantes intereſſe diuinæ gloriæ liberationem ſuam.

IX. Ozias deditioni acquieſcit intra quintum diem.

Denique cum *fatigati his clamoribus, & his fletibus laſſati ſiluiſſent, Exurgens Ozias infuſus lacrymis dixit. Æquo animo eſtote fratres, & hos quinque dies expectemus à Domino miſericordiam: forſitan enim indignationem ſuam abſcindet, & dabit gloriam nomini ſuo. Si autem tranſactis quinque diebus non venerit adiutorium, faciemus hæc verba, quæ locuti eſtis.* Eam autem promiſſionem iureiurando firmauit, vt ex ſequentibus intelligitur.

Deus ſuſcitat Iuditham, & cuiuſmodi ea eſſet. *Hoc anno n. 57.*

Hactenus Iudaici populi negotia, diſſimulante Domino, ad ſummum fuere deducta diſcrimen: cú Deus recordatus miſericordiæ ſuæ, ſuſcitat mulierem ad opus, in quo perpetrando fortiſſimi bellatores contremiſcant; mulierem genere, forma, opibus, pietate præſtantem; addo etiam ætate, & quæ vix trigeſimum tertium agebat annum, vt docemus in Annalibus, præter multorum opinionem; mulierem quartum iam annum viduam, cuius eximia fama cum inſigni virtute certabat, quæ *in ſuperioribus domus ſuæ fecerat ſibi ſecretum cubiculum, in quo cum puellis ſuis clauſa morabatur, & habens ſuper lumbos ſuos cilicium, ieiunabat omnibus diebus vitæ ſuæ, præter feſtos dies.*

X. Euocat magiſtratum, & arguit.

Hæc igitur mulier, tot titulis illuſtris, cum audiſſet Oziam, primarium in ciuitate magiſtratum, in deditionem Bethuliæ intra quintum diem conſenſiſſe, preſbyteros Charmi & Chabri euocauit ad ſe, ne publicè argueret: neque blandam adhibuit orationem, ne mollis oratio, ex elegantiſſimæ, ſapientiſſimæque mulieris ore profecta, viriles animos ad molliciem frangeret, quando firmandi erant ad certamen. Venerunt illi ad Iuditham, & cum ipſis etiam Ozias, ſtudio addicendi aliquid, quod ad communem patriæ ſalutem faceret; quod vt ſperarent, publica & conſtans de eius ſanctitate opinio faciebat. Euocatos autem arguit, quod iſta dierum certorum definitione, defectu confidentiæ in Dei prouidentiam & bonitatem laborent, atque ita non prouocent miſericordiam eius, ſed furorem accendant. Itaque admonitis de imploranda ſuper hoc ipſum Dei clementia, ſpem diuini auxilij exſuſcitat, ex recordatione bene actæ vitæ, & ſuggerit eiſdem hac ipſa de re exhortationem.

XI. Eiuſdem apparatus ad certamen per preces.

Eam Iudithæ admonitionem cum Ozias & ſocij æquiſſimo animo accepiſſent, illius ad Deum preces tanquam ſanctæ mulieris implorarunt; illa viciſſim preces eorum, totiuſque populi poſtulat, vt quæ Dominus, pro communi ſalute ſuggerebat, perficere poſſet. Et quoniam eorum iniuſſu ex vrbe exire, noctu præſertim, & in tanta rerum perturbatione, non licebat, liberum ſibi cum ancilla ſua exitum petit. Quo impetrato *ingreſſus eſt oratorium ſuum, & induit ſe cilicio*, depoſita ſcilicet zona cilicina, qua lumbi tantum aſperabantur, maius cilicium induit, quo humeri & pectus, & totum pene corpus affligebatur, & Dominum pro ſuſcepto facinore perficiendo obſecrauit, cladem hoſtibus, & nominatim Holoferni imprecando. Non optauit autem ſcandalo eſſe Holoferni, vt in libidinoſam voluntatem, ex ipſius aſpectu, verbiſque corrueret; ſed deſiderauit potius vt ille coniugium optaret, quod in ſalutem totius populi redundaret.

XII. Et corporis cultum. c. 10. 4.

Cum autem conſtantiam à Domino ac fortitudinem enixè poſtulaſſet, quæ ad corporis cultum formamque pertinebant, quoniam eo telo maximè pugnatura erat, diligenter curauit. Cuius etiam pulchritudinem Dominus amplificauit, *vt incomparabili decore omnium oculis appareret.* Cumque de cibis quoque prouidiſſet ſibi, ne profana menſa pollueretur, exiit ab vrbe cum plurima comprecatione ciuitatis. Hactenus noui huius belli apparatus, nunc ad certamen ipſum veniendum eſt. In quo poſt partem noctis extra vrbem in oratione poſitam, primus eſt Aſſyriorum occurſus, tum transfugium ſimulatum, inde pulchritudinis admiratio, ad Holofernem deductio, eius adoratio, & amica receptio, quæ fuſius à Scriptura memorantur. In qua narratione dubitationes aliquot occurrunt, quas in Annalibus diligentius explicatas hîc perſtringemus, vt compendij ratio poſtulat.

XIII. An ſimulatione, adoratione, & imprudentia peccarit.

Prima eſt de ſimulatione transfugij, quæ virtuti Veritatis opponitur, eſtque mendacium factorum, cui eiuſdem generis verba famulantur. Ait enim ſe fugiſſe à facie ſuorum ciuium, & cognouiſſe futurum vt præda fierent Aſſyriis, aliáque id genus. Reſpondeo Iuditham recte dolo ac ſtratagemate aduerſus iniuſtiſſimum hoſtem vti potuiſſe, & frequenti ſubinde ironia vti, quæ mendacium dici non debet. Altera de adoratione impio ac profano viro exhibita; quæ accuſatio nullum habet pondus. Licitam enim venerationem principibus viris, qui Dei locum in mundi gubernatione tenent, plurima Scripturæ exempla docent. Nam Abraham Ephronem, & populum terræ adoraſſe legitur, & Iacob fratrem Eſau, & patriarchæ Ioſephum, & Moſes cognatum Iethro. Tertia eſt de adito grauiſſimo periculo caſtitatis: qua in re dici poteſt eam peculiari Dei inſtinctu cognouiſſe, ſe à Deo & Angelo eius protectum iri, vt ipſa poſtea in reditu ſignificauit. Deinde prudenter ſperare potuit ſe Holofernem ad voluntatem & ſpem coniugij allecturam, cum iſtiuſmodi principes plurimas vxores habere ſolerent.

XIV. Vt excepta fuerit ab Aſſyriis. ca. 11. 19.

Orationem Iudithæ omnium aſtantium, atque ipſius Holofernis excepit admiratio, vt dicerent, *Non eſt talis mulier ſuper terram, in aſpectu, in pulchritudine, & in ſenſu verborum. Et dixit ad illam Holofernes, Bene-*

fecit Deus, qui miſit te ante populum, vt des illum tu in manibus noſtris. Et quoniam bona eſt promiſsio tua, ſi fecerit hoc Deus tuus, erit & Deus meus, & tu in domo Nabuchodonoſoris magna eris, & nomen tuum nominabitur in vniuerſa terra.

ca. 12. 21. Videtur hæc Holofernis promiſſio, non ex pietate proficiſci, ſed ex ſtudio oblandiendi Iudithæ gratiam, cuius amore, iam primo aſpectu, flagrabat. Tunc iuſſit eam introire, vbi repoſiti erant theſauri eius, & iuſſit illis eam manere, & conſtituit quid daretur illi de conuiuio ſuo, in ſignum intimæ beneuolentiæ. At Iuditha ſignificauit ſe religione prohiberi, ne alienos cibos vſurparet, vt ille ſuperſtitionem potius, quam contemptum interpretaretur.

XV. Reditum maturè parat.

Hactenus cibo & habitationi prouiſum eſt. Deinceps maturè reditum parat. Impetrat enim ab Holoferne vt noctu, & ante lucem liceret ei foras egredi, ad orationem more patrio. Crebrius autem exiuit, vt nocturnos excubitores aſſuefaceret, vt quacunque noctis hora exiret, nihil mali ſuſpicarentur, ſed eam more ſuo ad orationem exire crederent. Foris autem lauabat ſe aqua ritu Iudaico, vt quidquid labis ex profana cohabitatione contraxiſſet, elueretur, ſicque purior ad orationem accederet. Atque ita tres dies totidemque noctes abierunt. Quarto autem die cœnam fecit domeſticis ſuis, ad quam, internuncio Eunucho Vagao, Iuditham euocauit. Verborum autem Eunuchi duplex erat ſententia, altera ſimplex qua tantum ad cœnam, ad familiaritatem, & hilaritatem Iuditha inuitabatur; altera inſidioſa & tectior, qua ad flagitium vocabatur, priorem ſenſum accepit Iuditha, ideoque ſe ad eius obſequium paratam eſſe profeſſa eſt; Holofernes autem & Vagao alteram verborum ſententiam ſpectabant, & decepti ſunt ambiguitate verborum. Et reuera venit Iuditha ad cœnam eius, & comedit & bibit coram ipſo, eodem & verbo exemplo inuitante, *bibit enim vinum multum nimis, quantum nunquam biberat in vita ſua*, id eſt in die vna, vt habetur in Græco, imo & quantum nunquam erat bibiturus.

Simulatus eiuſdem conſenſus.

XVI. Apparatus ad cædem Holofernis.

Ventum eſt iam ad Holofernis cædem, & nobiliſſimæ bellatricis glorioſum in patriam reditum. Vt autem ſero factum eſt, ait Scriptor ſacer, feſtinauerunt ſerui illius ad hoſpitia ſua, ne ſcilicet propere vino domiti ea repetere non poſſent, & turpiter ebrietatem proderent, *erant enim omnes fatigati à vino*, & concluſit Vagao oſtia cubiculi; ſic tamen vt Iuditha egredi poſſet, *quæ ſola erat in cubiculo*, vigil ſcilicet. Nam ſequitur. Porro Holofernes iacebat in lecto nimia ebrietate ſopitus, immemor iam & impos inſtituti flagitij. Hic Iuditha iubet ancillam egredi, & ſtare ante cubiculum, & obſeruare, ne quis admoueret aurem propius. Apparet autem ex recepto more non defuiſſe lumen in cubiculo, *ſtetitque Iudith ante lectum orans cum lacrymis, & labiorum motu in ſilentio.*

XVII. Quemanimosè obtruncat.

Etſi enim ille obrutus vino, vel clamantem exauditurus non erat, conſcientia tamen tanti facinoris ſilentium imperabat & metum. Nihilominus exſuſcitanda in Deum fiducia ſemel iterumque orauit, moxque arrepto acinace, qui pendebat ad lectuli caput, totis viribus inſurgens bis in [illegible] eius immerſit, & abſciſſum caput conopeo inuolu[illegible] [illegible]nus autem euoluit in terram, vbi illud poſtea Vagao [illegible]rit, in ſuo ſanguine tabefactum. Prudenter autem eius conopæum abſtulit, ne forte qui non norant Holofernem, id caput alicuius nebulonis eſſe crederent. Cumque aliquantiſper reſediſſet reſpirandi cauſa, totum enim ſpiritum quodammodo, effuderat in obeſa ceruice geminato ictu abſcindenda. Sed & ſollicitudo ipſa periculoſiſſimi facinoris, ipſam reſpirationem intercluſerat. Itaque poſt puſillum exiuit, & caput tradidit ancillæ ſuæ, iuſſitque illud immittere in calathum, in quo cibos ſuos ante poſuerat.

XVIII. Et cum capite redit ad ſuos.

Et exierunt ambæ de more quaſi ad orationem, & tranſierunt caſtra, & gyrantes vallem venerunt ad portam ciuitatis, cumque Iudith à longe murorum cuſtodibus dixiſſet vt portas aperirent, eius voce cognita, euocato magiſtratu omnes concurrerunt ad eam, expectatione ſuſpenſi, quid illa boni nuncij afferret, eoque magis quod cœperant de eius reditu deſperare. Itaque facto ſilentio, rem omnem enarrat, caputque Holofernis, cum eius conopæo oſtentat, Deo victoriæ gloriam cum animi demiſſione tribuens, ſimulque de conſeruata pudicitia gratias agens. Hic populus vniuerſus, in primiſque Ozias princeps populi, in gratulationem & gratiarum actionem effunditur. Achior quoque quem conueniebat participem fieri tantæ lætitiæ, à Iuditha nominatim euocatur, eique Dei victoria, cuius ille virtutem prædicauerat, nunciatur. At ille viſo capite Holofernis ſtupore tantæ, tanquam inſperatæ rei, deliquium paſſus eſt. Poſtea vero quam reſumpto ſpiritu recreatus eſt, procidit ad pedes eius, eique cum reliquo populo, diuinam victoriam gratulatus eſt: & circunciſione ſuſcepta ad populum Dei eſt aggregatus.

Achioris admiratio, & conuerſio.

XIX. Suſpenditur è muris caput.

Sed quoniam nondum erat perfecta victoria, & ſublato principe militiæ, non erat deletus exercitus, qui poterat vnum aliquem de ducibus in locum demortui ſubrogare, qui obſidionem vſque ad deditionem ciuitatis vrgeret; ſuadet populo Iuditha, vt è murorum eminenti aliquo & conſpicuo loco ſuſpendatur Holofernis caput, vt eodem ſpectaculo & hoſtibus terror iniiciatur, & ciuibus audacia ſuſcitetur; tum vt ſub ortum ſolis vehemens fiat in hoſtes eruptio, vt ij ad tabernaculum Holofernis concurrentes, & inuenientes occiſum terrore ſubito affecti, fugiant, & à perſequente Iſraele conterantur, quæ vt prædixerat, ita facta ſunt, conciſoque in fuga Aſſyriorum exercitu, ſpoliis & præda ditati ſunt vniuerſi; Ea enim tanta fuit, vt vix ſpatio 30 dierum collecta fuerit. Quæ autem Holofernis pecularia fuerunt, Iudithæ à populo tradita ſunt omnia. ca. 15. v. 13.

Aſſyrij territi fugiũt & à Iudæis cæduntur.

XX. Lætitia & gratulatio victoriæ.

Interim autem effuſa circumquaque tantæ victoriæ fama, quin etiam vt ratio exigit certi ab Ozia ad Ioacimum ſummum pontificem nuncij, eum ab ipſo Hieroſolyma cum ſacerdotibus, vniuerſo ſenatu Hieroſolymitano Bethuliam vſque acciuerunt, quibus obuiam progreſſa Iuditha, eximia

cum laude & gratulatione accepta eſt, omneſque certatim cho... ...ucentes laudauerunt Deum ... ...a præeunte cum cantico ſuo, quod ...p. 16. præſcriptum eſt, perſeuerauitque lætitia, donec communi conſenſu, ſuadente in primis Ioacimo pontifice decretum eſt, vt pro tam inſigni victoria, Deo publicè ab omni populo gratiæ agerentur Hieroſolymis in templo Domini; eoque profecti, & à cædibus Aſſyriorum purificati, vota quiſque ſua Deo perſoluerunt, feſtoſque dies per tres menſes agitarunt, ipſaque Iudith vaſa bellica Holofernis, & conopæum Deo conſecrauit, vt eſſent anathema, quo diuinum hoc beneficium ab obliuione vindicaretur.

ANNVS MVNDI 3347.

MANASSIS 10. IOACIMI 4.

MERODACHI 24. Imp. Babylon. 14.

OLYMPIADIS XVIII. An. 2.

NVMÆ 8. VRB. COND. 46.

ANTE CHRISTVM 706.

I. Saliorum Romæ inſtitutio.

Saliorum inſtitutionem Romæ in præſentem Pompilij annum refert Plutarchus in Numa. Quod cum morbus peſtilens tota Italia, ipſaque in Vrbe graſſaretur, pelta aurea è cœlo delapſa, in Vrbis ſalutem miſſa eſſet. Ea vt facilius à furibus conſeruaretur, vndecim aliæ quam ſimillimæ confectæ ſunt, quas cuſtodes quidam conſeruarent, eaſque in chorea per vrbem armati, ſalienteſque deferrent, vnde & Saliorum nomen adepti ſunt, quæ pluribus in Annalibus & Plutarcho leges, & quidem nonnullis ornata, vel potius inquinata fabellis, vt prudens lector facile iudicabit.

II. Vtilitas ex Holofernis clade.

Cæterum multiplicem attulit proxima de Holoferne, & Aſſyriorum exercitu victoria, omnibus circumquaque gentibus vtilitatem. Nam Manaſſes, eiuſque populus omnis vehementer excitatus eſt, ad diuinum cultum ſerio atque ex animo reſtituendum. Non exigua etiam fuit adeptæ à toto populo Iudaico libertatis vtilitas, quæ nuper ad vltimum fuerat adducta diſcrimen. Acceſſit infinita præda, & ex variis prouinciis collecti theſaurorum aceruí, quibus Iudæi, qui nuper in captiuitate Manaſſis, cum rege ſuo ſpoliati fuerant, locupletati ſunt. Sed vicini quoque omnes Aſiæ populi Rempub. ipſi ſuam, cum auita libertate recuperarunt. Quod de Medis in primis exiſtimandum eſt, quorum regnum, cum ſuis aliquot regibus, vſque ad Cyrum Perſarum imperatorem ſtetit.

Medi recuperant ſua.

III. Merodach afflictus quieſcit.

Quid autem Nabuchodonoſor, qui & Merodach, tanta clade affectus, & acciſis propemodum Aſſyriorum viribus, quæ ſe ad tantam expeditionem effuderant vniuerſæ? Eius vtique iracundiæ calor, quaſi ſuperfuſa frigida deferueſcit, neque vlli negotium faceſſit, dum paulatim opibus viribuſque refloreſcat: hoc interea in lucro deputãs, quod afflicti ab eius exercitu populi, viciſſim in eum non coniurarent, & infeſta, contra tot populorum hoſtem, arma caperent. Intellexit quoque, niſi plane amẽs fuit, alium eſſe potentiorem ſe Deum, qui infinitas eius copias, vel manu fœminæ facile delere potuiſſet: & qui meminerat cædem exercitus Sennacheribi, non multo poſt ſecutam Regis ipſius cædem, ſibi quoque ipſi poterat formidare. Apparet autem, iuſſu eius, nomini Holofernis, dedecoris & infamiæ notam inuſtam eſſe ſempiternam.

IV. Iudithæ gloria, & caſtitas inſignis.

At Iuditha domum regreſſa, gloria & celebritate nominis Iſraëlitas antecedebat vniuerſos; præſertim cum virtuti caſtitas eſſet coniuncta, vt quamquam à multis, præſtantibus vtique viris, in coniugium expeteretur, innupta nihilominus, continenſque permaneret. Quæ laus hoc erat maior: quo ipſa ætate florentior. Cum enim ſtatuerimus eam ſub annum ætatis 33 extinxiſſe Holofernem, quando iam à tribus annis cum dimidio vidua erat, dicendum eſt eam vigeſimum nonum annum egiſſe cum facta eſt vidua. Facit ad eandem laudem eius formæ præſtantia, faciunt ampliſſimæ facultates, facit magnitudo gloriæ, & vitæ diuturnitas, & conſtans Reipub. tranquillitas: & quod omnium maximum cenſeatur, iterandi coniugij incitamentum, defectus prolis; quem ex eo recte probat Serarius, quod in Græco textu habetur, eam priuſquam moreretur, omnia bona ſua affinibus, & conſanguineis diuiſiſſe. Itaque vel perpetuo liberis caruit, vel ij præmaturè è viuis abiere. Eius autem ancilla, quamprimum libertate donata, videtur cum Domina, quamuis conditione mutata, in eius domo conſenuiſſe.

Caruit liberis. c. 16. q. 8.

ANNVS MVNDI 3350.

MANASSIS 13. IOACIMI 7.

MERODACHI 27. Imp. Babyl. 17.

OLYMPIADIS XIX. An. 1.

NVMÆ 11. VRB. CON. 49.

ANTE CHRISTVM 741.

I. Iubilæus mundanus 67. Manaſſis opera bona.

Mundanus Iubilæus agitur hoc anno ab orbe condito 67. & initium Olymp. 19. Autor porro imperfecti operis in Matthæum de his ſequentibus annis Manaſſis, ita loquitur. *Et ſeruiuit olim Domino Deo in toto corde ſuo, & in tota anima ſua, omnibus diebus vitæ ſuæ, & reputatus eſt iuſtus. Et ideo ſorte vocatus eſt. Ab inſurgente, & ex obliuione; quia liberauit eum Dominus ab inſurgente, & obliuione Dei, factus eſt memor Dei*, Eum quoque commendabat valde Ioſephus, & alij ſecundum illum plurimi. Adde etiam de eo, quæ belli tempore ædificare cœperat in Ieruſalem, ea per otium hoc & ſequentibus annis perfeciſſe, quorum plerique nihil habent, quod in hanc epitomen referendum videatur.

ANNVS MVNDI 3370.

MANASSIS 33. IOACIMI 27.

MERODACHI 47. Imperij Babyl. 37.

OLYMPIADIS XXIV. AN. 1.

NVMÆ 31. VRB. COND. 69.

ANTE CHRISTVM 683.

I. Nouem magiſtratus annui Athenis.

NOuem magiſtratus, quos aliqui Archontes retenta voce Græca, alij Principes, alij denique Prætores vocant, Athenis ſingulis annis Rempub. adminiſtrare cœperunt hoc anno, iuxta Euſebij chronologiam, quam Pauſanias integra Olympiade anteuertit. Eorum primus rex dicebatur, ſacrorum videlicet, vt apud Romanos, mox ab exactis Regibus fieri cœptum eſt. Alter Polemarchus, ſiue Militiæ præfectus, tertius Ephorus, qui nomen anno dabat, is dictus eſt Creon, vnde res Creone Prætore facta dicitur, atque ita deinceps in cæteris Ephoris. Reliqui ſex Theſmothetæ dicti ſunt. In Olympico autem ſtadio vicit hoc anno Cleoptolemus.

II. Ortus Amonis regis.

Sequenti autem natus eſt Amon regni Iudaici hæres. Cum enim duorum & 20 annorum fuerit cum regnare cœpit, oportet eum natum eſſe ſub initium 34 anni Manaſſis, vt primus regni Amonis, ſit ætatis eius 23. Qui cum regno tanquam primogenitus ſucceſſerit, apparet priores Manaſſis filios, dæmoni pridem ab impio parente conſecratos, vlciſcente Numine non diu fuiſſe ſuperſtites.

ANNVS MVNDI 3374.

MANASSIS 37. IOACIMI 31.

MERODACHI 51. Imperij Babylon. 41.

OLYMPIADIS XXV. AN. 1.

NVMÆ 35. VR. COND. 73.

ANTE CHRISTVM 679.

I. Olymp. 25. & Annus Sabbat. 113.

OLympias 25. Olympionicam habuit Talpium Lacedæmonium curſorem. Fuit hic annus apud Hebræos Sabbaticus 113. Quem, ſicut tres proximè elapſos, rite Hieroſolymis obſeruatos par eſt credere, cum Manaſſes diuinitus iamdudum caſtigatus, pietatem coleret.

Merodachi obitus.

Sequens autem annus fuit Merodachi 52. & vltimus, vt communis fert ſententia. Qui anni à Sennacheribi morte inchoati, hoc anno finiuntur; quorum decem prioribus Babylone regnauit, reliquis, occupatis Aſſyriis, factus eſt imperator, ſed à morte Holofernis nomine magis quam re fuit Imperator, vt ſupra declaratum eſt. Mors eius à Scriptura non traditur.

An m 3347. n. 2. & 3.

ANNVS MVNDI 3376.

MANASSIS 39. IOACIMI 33.

BEN-MERODACHI 1. Imp. Babyl. 43.

OLYMPIADIS XXV. AN. 3.

NVMÆ 37. VR. CON. 75.

ANTE CHRISTVM 677.

I. Ben-Merodach rex Babyloniorum.

ANnus Manaſſis 39. cum primo noui Babyloniorum regis anno concurrit; qui cum idem haberet cum priore rege patre ſuo nomen, ad differentiam dictus eſt Ben-Merodach, id eſt filius Merodach: quem Babyloniorum regem prioris ſucceſſorem Euſebius quoque agnoſcit. Cæterum ab hoc anno, vſque ad initium regni Nabuchodonoſoris, qui cognominatus eſt Magnus, anni intercedunt 53, quarto enim anno Ioachimi regnare cœpit. Eos omnes annos cum eiuſdem patri tribuere non poſſimus, Beroſo ac Ioſepho repugnantibus, vt mox dicemus, bipertito diuidere oportet, & partem vnam tribuere patri illius Nabuchodonoſoris, alteram auo, de quo nunc agimus. Porrò pater apud Ioſephum, l. 1. contra Apionem vocatur Nabolaſſar, eique 29 anni tribuuntur. At l. 10. Antiq. c. 11. ex eodem Beroſo, vocatur Nabuchodo. ſenior, eique annus vnus, & 20 aſſignantur. Quæ loca ita conciliat Torniellus, vt Nabolaſſar octo annis cum patre, vnum & 20 ſine patre regnarit. Ipſius ergo annus primus cadet in 14 Ioſiæ, reliqui erunt anni duo & 30, qui ad Ben-Merodach pertinebunt.

Manaſ. 17
Amon. 2
Ioſiæ. 31
Ioach. 3
53

Quam diu regnarit.

l. 3. Chaldaicorum.

II. Res ab eo geſtæ.

Huius regis geſtæ res in obſcuro manſerunt. Significat ex Beroſo Ioſephus, cum Ægypto, inferiori Syriæ, ac Phœniciæ dominatum eſſe. Quæ cum à patre eius Merodach Baladan non legamus proprio adiecta regno, quod ſpe ſua fruſtratus eſſet, amiſſo in Iudæa Holoferne cum maximis copiis, conſequenter ab hoc eius filio bello acquiſita dicendum erit.

l. 1. cont. Apion.

ANNVS MVNDI 3377.

MANASSIS 40. IOACIMI 34.

BEN-MERODACHI 2. Imp. Babyl. 44.

OLYMPIADIS XXV. AN. 4.

NVMÆ 38. VR. CON. 76.

ANTE CHRISTVM 676.

I. Tobiæ ſenioris ætas & mors.

INcidit in annum Manaſſis quadrageſimum mors Tobiæ ſenioris. Hic enim eſt annus 102. vitæ eius, à 51. anno Oziæ; centeſimus quippe annus agitur ab initio Olympiadum, ante quod duo regis illius anni elapſi erant. Eſt hic idem annus 42 ab illuminatione, quæ 27 Ezechiæ anno contigit, & ſexageſimo vitæ Tobiæ. Quos annos Scriptura teſte tranſ-

Tob. 14. 2. &c.

Eius ad ſuos monita.

egit in gaudio, *& cum bono profectu timoris Dei.* Noluit bonus ſenex in eximio virtutum ante partarum gradu conquieſcere, ſed cum bonorum operum & meritorum incremento conſenuit, & perrexit in pace. Quin etiam ſollicitus in aliis, domeſticis præſertim, promouere timorem Dei, filio, & ſeptē filiis eius nepotibus ſuis, monita ſalutis, præſertim beneficentiam in pauperes moriens inculcauit, eiuſque vtilitatem illuſtribus confirmauit exemplis. Tum diuino ſpiritu afflatus, tribus de rebus vaticinatus eſt.

in tex. Græco.

II. *Et vaticinium de clade Niniues.*

Primum vaticinium eſt de propinquo interitu Niniues, propter quem autor eſt filio, vt in Mediam proficiſcatur, vbi ait pacem futuram ad tempus, quo ſcilicet magnus Nabuchod. totam ſibi Aſiam occupaturus erat. Porrò Niniue ſæpius capta & vexata, & inſtaurata eſt. Exiſtimo autem Tobiam non ſignificare poſtremam euerſionem Niniue, qua funditus deleta eſt, anno 24 regni magni Nabuchodonoſoris, ſed eam quæ ab eius patre facta eſt primis Ioſiæ annis, ante mortem Tobiæ iunioris, vt diligentius explicatum eſt in Annalibus. Huius ruinæ cauſam à Tobia ſi exquiramus, *Video*, inquit, *quia iniquitas eius finem dabit ei.* Quaſi dicat, non tempus edax rerum, & ſeculorum vetuſtas finem dabit ei, quæ Noëtico diluuio prope æqualis fuit, non item arma Chaldæorum, aut Medorum, ſed iniquitas eius, quæ iſtos in interitum eius armabit. Pœnitentia quidem eorum ad prædicationem Ionæ ante centum & ſexaginta annos, diuinam iram an ipſis auerterat, ſed redintegrata ſcelera eam renouarunt.

c. 14. v. 13.

An. m. 3216.

III. *De reditu Iudæorum,*

Secundo vaticinatur de reditu Iudæorum in terram ſuam, poſt annos videlicet 70 captiuitatis eorum. De ea enim loquitur, etſi prophetico more, præterito tempore pro futuro vtatur, vt ex Græco textu apparet, in quo futurum tempus vbique vſurpatur. Tertio denique de vocatione gentium ad veri Dei cognitionem. Nomine enim Ieruſalem Eccleſiam Catholicam intelligit, ſicut nomine regis Iſraël Chriſtum Dominum. Nullus enim fuit à reſtaurato templo rex Iſraël, quem reges adorarent, præter eum quem reges Magi adorauerunt, de quo populus in Hieroſolymitano triumpho, *Benedictus qui venit in nomine Domini rex Iſraël.* Pluribus alloquitur Tobias Ieruſalem ciuitatem Dei, eique tribuit, quæ terrenæ conuenire non poſſunt: præſertim quæ habentur in textu Græco, vt ſcilicet, *gaudeat in omnia ſæcula ſæculorum, vt luce ſplendida fulgeat: vt omnes fines terræ adorent eam.* Nam quæcunque tandem fuit à Veſpaſiano Ieruſalem à mille & quingentis annis in tenebris, in luctu, in captiuitate, ſine vllo propemodum lucido interuallo, perdurauit.

& vocatione gētium.

Vide Annal. n. 12.

IV. *Obitus & laus Tobiæ.*

His ergo in hora mortis ſuæ, à Tobia ſeniore de ſancta ciuitate, ad quam ipſe pertinebat, diuino afflatu cognitis, ac prænunciatis, appoſitus eſt ad patres ſuos in ſenectute bona, & in Niniue honorificè ſepultus; quem Deus in id vel maximè videtur ſuſcitaſſe, eius vt exemplo mortales omnes doceret, quam ſit ei grata miſericordia in pauperes. Quam diu autem vxor eius Anna ſuperſtes fuerit, non conſtat: illud non dubium eſt, iuniorem Tobiam, præcepto parentis obſecutum, matrem ſuam in paterno ſepulchro condidiſſe.

Carnia Apollinis feſtum.

Sequens annus primus fuit Olympiadis 26, cui Spartanus Calliſtenes nomen dedit, & in qua Carnia Apollinea, placando Apollini, qui peſte ſæuiebat in Heraclidas, inſtituta ſunt, ob Carnum vatem Apollinis interfectum. Qua de feſtiuitate, vide plura in Annalibus ex Athenæo.

An. m. 3378. nu. 3.

ANNVS MVNDI 3382.

MANASSIS 45. IOACIMI 39.

BEN-MERODACHI 7. Imp. Babyl. 49.

OLYMPIADIS XXVII. An. 1.

NVMÆ 43. & vlt. VRB. CON. 81.

ANTE CHRISTVM 671.

I. *Mors Numæ, & regni tēpus.*

Evrybates Athenienſis in Olympico ſtadio victor hoc anno fuit, vt ait Dionyſ. Quo ipſo anno mortuus eſt Numa Pompilius, cum tres & 40 regnaſſet annos, vt communis fert ſententia, Euſebius tamen, Eutropius & Caſſiodorus duos illi auferunt. Annos autem vitæ exegit vnum & 80. Vrbi enim conditæ æqualis fuit, vt Plutarcho placet: *Id conſecutus eſt Numa*, inquit Dionyſ. *vt & ſubditi eum amarent, & finitimi æmularentur, & poſteri bonâ-fica memoria celebrarent*: & paulò poſt, *Quem æquidem inter celeberrimos felicitatis opinione viros numerare non dubitauerim. Nam & regio genere natus erat, & regia forma præditus, diſciplini ſque ſe dederat non inutilium literarum, ſed quibus in ſtudio pietatis, & cæterarum virtutum erudiretur.* Cuiuſmodi autem fuerit iſta pietas, anno Numæ ſecundo, ex S. Auguſtino diximus. Sed pergit: *Habuit ſubditos toto vitæ ſuæ tempore obſequentiſſimos. Integris ſenſibus longiſſimum traduxit æuum, nullo conflictatus infortunio, faciliima morte abſumptus eſt.*

l. 3. init.

I. *Eiuſdem progenies.*

De poſteris autem eius hæc ſubdit, Liberos reliquit, vt plerique ſunt autores, mares quatuor, & vnam fœminam, quorum & nunc ſuperſtes eſt poſteritas. Eos Plutarchus in Numa nominat Pomponem, Calpum, Pinum, & Mamercum, à quibus quatuor familiæ Romanæ propagatæ ſunt, Pomponiorum Calpurniorum, Pinariorum, & Æmiliorum: filiam autem Pompiliam, quam Marcio pontifici nuptui dedit, vnde natus eſt Ancus Martius, qui tertio poſt Numam loco regnum tenuit, vt ſupra diximus. Publicus in eum amor ex ſepultura patuit, quam fœderati quoque populi celebrarunt, Patricij feretrum tulerunt, Sacerdotes affuere, lectumque ſecuti ſunt: reliqua etiam virorum mulierumque multitudo, cum eiulatu & fletu funus duxerunt. Corpus crematum non eſt, quod ipſe, vt fertur, prohibuiſſet. In arca vna lapidea conditus, extra vrbem trans Tyberim ſepultus eſt. In altera autem libri Sacrorum incluſi erant, quos ipſe compoſuerat, quos ſecum ſepeliri iuſſit, vbi ea docuiſſet Sacerdotes, quæ in ipſis ſcripſerat: vt ait Plutarchus. Vide vt circa eas

Et arcæ duæ lapideæ.

arcas

l. 7. de Ciu. c. 34. & 30. An m. 1873. V. C. 572.

arcas philoſophatur S. Auguſt. quæ rurſum in lucem prodiere poſt 491 annos.

ANNVS MVNDI 3383.

MANASSIS 46. IOACIMI 40.

BEN-MERODACHI 8. Imp. Babyl. 50.

OLYMPIADIS XXVII. An. 2.

TVLLI HOSTILII 1. VR. CON. 82.

ANTE CHRISTVM 670.

I. Iubilæus Moſaicus 16.

OCtingenteſimus annus agitur ab ingreſſu Iſraëlitarum in Chananitidem, & Iubilæus Moſaicus decimus ſextus. Qui autem Amoni, filio & ſucceſſori Manaſſis, 12 regni annos attribuerunt, cum hoc anno, paterni regni 46. ætatis autem ſuæ 12 regnare cœpiſſe dicant oportet, niſi omnia turbare velint. Quod facit Euſebius, & qui eum ſecuti ſunt, qui ſeorſim à regno patris, duodecim annis Amonem regnaſſe tradit, ex Sept. interpretum ſententia, vt ipſe ait, quæ tamen ſententia nulla in editione Græca nunc reperitur. Certe Scaliger non dubitat affirmare Euſebium decem illos annos addidiſſe de ſuo, vt redderet catenam illam regnorum ſibi melius congruentem. In gratiam tamen multorum, qui Euſebium de 12 Amonis annis ſunt ſecuti, dicere poſſemus, Manaſſem iam propemodum regni pertæſum, ſimul etiam vt filium ad regnum recte gubernandum, ipſa etiam praxi informaret, eum ſibi quaſi regni ſocium hoc anno aſſumpſiſſe, qui tamen anni patri, vt par erat, non filio tribuuntur. Quæ illi fortaſſis occaſio fuit, vt ab impiis quibuſdam occultè dementaretur.

Amonis initium regni, ſecundum aliquos.

II. Tulli Hoſtilij regnum.

Quod ad Romanam rem attinet, Dionyſius prædictam rationem temporis, & Hoſtilij regis initium accuratè confirmat. Autor eſt Liuius Numæ morte rem ad interregnum rediiſſe, patreſque certis diebus, vt poſt mortem Romuli adminiſtraſſe Rempub. Inde Tullum Hoſtilium nepotem Hoſtilij regem populum iuſſiſſe, Patres autores factos. Cui egregia virtus aui plurimum videtur fauiſſe, vt ex Annalibus intelliges. Ipſe autem rex nouus, teſte Dionyſio, à facto longè magnificentiſſimo auſpicatus imperium, egenam plebem ſibi vehementer deuinxit: cum agrum, qui propria iam regũ poſſeſſio cenſebatur, inopi plebi viritim diuiſit, profeſſus patrimonium ſibi ſufficere in ſacrificia, ſumptuſque domeſticos. Qua humanitate illis vitæ commoditatem aliquam, ſibi magnam beneuolentiam conciliauit & gloriam. Sed ne ad habitandum deeſſet locus, promotis mœnibus Cœliam montem Vrbi adiecit, vbi qui lare carebant ædificare cœperunt, ipſomet præeunte.

A beneficentia inchoatur.

(∴)

ANNVS MVNDI 3385.

MANASSIS 48. IOACIMI 42.

BEN-MERODACHI 1. Imp. Babyl. 52.

OLYMPIADIS XXVII. An. 4.

TVLLI HOSTILII 3. VR. CON. 84.

ANTE CHRISTVM 668.

I. Victoria Argiuorũ de Lacedæmoniis.

ANnum quartum Olymp. XXVII. Quo Piſiſtratus apud Athenienſes ſummum magiſtratum geſſit, memorabilem facit Pauſanias in Corinthiacis, prælio Argiuorum contra Lacedæmonios, quo illi ad Hyſias, eſt id Argolicum oppidum, Spartanos vicerunt. Videntur autem fuiſſe, vt pridem, de finibus controuerſiæ.

II. Bellũ contra Albanos, eiuſq; cauſa.

Habet hic idem annus, ſi credimus faſtis Onufrij, bellum à Tullo Hoſtilio contra Albanos geſtum. Nec ſane video cur homini perquam erudito, & inueſtigandæ antiquitatis ſtudioſo non credamus. Præſertim cum legamus apud Liuium, Virgilium, Auguſtinum, alioſque, regem hunc bellorum admodum appetentem fuiſſe. Vice verſa, Dionyſius hunc belli pruritum Cluillio Albanorum principi attribuit, ægrè ferenti Romanorum incrementa. Siue ergo alter, ſiue vterque hoc ingenio fuit, non potuit publica res diu à bellis immunis eſſe. Apparet hic quoque cauſa belli huius ambitio, quam Græcus Hiſtoricus mauult in Albanum ducem, Latinus in Romanum transferre. Populationes quidem, vtriuſque conſenſu, vtrimque factæ, ſed ille initium iniuriæ in Cluillium refert, iſte in regem Hoſtilium. Vterque tamen fatetur in legationibus de rebus repetendis miſſis, rem à Romanis vafrè, ab Albanis candidè, & ſine dolo factam eſſe.

III. Tergeminorum Curiatiorum & Horatiorum pugna finitur.

Ergo bellum vtrimque ſumma ope parabatur, cum ſubita & inopinata mors Albanum ſuſtulit ducem, quæ viſa eſt Albanam diuino iudicio damnare cauſam. Cui ſuffectus Metius Suffetius, de finiendo potius, quam ſuſcipiendo bello cœpit agere. Eoque denique diſputando ventum eſt, vt paucorum certamine controuerſia de principatu dirimeretur. Contigit autem tunc in vtroque exercitu tergeminos reperiri fratres, duabus ſororibus genitos, quorum Albani Curiatij, Romani Horatij dicebantur, vtrique neque ætate, neque viribus diſpares. Cum vtriſque agunt reges, vt pro ſua quiſque patria ferro dimicent, ibi imperium fore, vnde victoria fuerit. Nihil recuſatur, in loco & tempore vtrique conueniunt, &, vt erant ſanguine propinqui, mutuis ſe prius amplexibus atque oſculis, cum multorum lacrymis conſalutarunt; tum pleni adhortantium vocibus; & ſuopte ingenio feroces, & præmij magnitudine inflammati, in medium, duas inter acies, procedunt.

IV. Horatiorum victoria.

Datur ſignum, infeſtiſque animis terni iuuenes, magnorum exercituum animos gerentes concurrunt: ſtatimque duo Romani, ſuper alium alius, vulneratis tribus Albanis, ex-

pirantes corruerunt. Sed Romanus ſuperſtes integer fuit, qui vt tribus ſolus nequaquam par erat, ſic aduerſus ſingulos ferox. Itaque ſimulata fuga, tres habuit inſequentes, ſed longo interuallo, prout ſingulorum vulnera ſinebant. Ergo in hoſtem conuerſo vultu proximum inuadit, ac ſternit, priuſquam alij adeſſe poſſent: moxque ſecundam victor pugnam petit, eàque prius defungitur, quam tertius conſequi poſſet. Iamque æquato marte ſinguli ſupererant, ſed nec ſpe, nec viribus pares. Alterum intactum ferro corpus, & geminata victoria ferocem, in tertium certamen dabant. Alter feſſum vulnere, feſſum curſu corpus trahens, & fratrum ſtrage animo debilitatus, facilem de ſe victoriam dedit. Sicque tergemina ſpolia præ ſe gerens, Romam cum totius populi congratulatione reuertitur. Sed dæmon quinque iuuenum cognatorum ſanguine nondum ſatur, ſuperſtitem iſtum in ſororem, ſponſi mortem deplorantem ſtimulat, quam ille gloria & ira ebrius, ſtricto gladio transfigit. Vocatuſque ea re in iudicium, à populo patris precibus datus, mortem euaſit. Quæ pluribus apud Liuium, & Dionyſium, vnde hæc petita ſunt, leges.

Victor ſororem interficit, & morti eripitur.

ANNVS MVNDI 3386.

MANASSIS 49. IOACIMI 43.

BEN-MERODACHI 11. Imp. Babyl. 53.

OLYMPIADIS XXVIII. AN. 1.

TVLLI HOSTILII 4. VR. CON. 85.

ANTE CHRISTVM 667.

I. Meſſeniaci belli finis.

VIgeſima octaua Olympiade, Prætore Athenis Autoſthene, ſecundum bellum inter Meſſenios & Lacedæmonios, Ita oppido Meſſeniorum exciſo, vndecimo denique anno, poſtquam obſideri cœperat, terminatum eſt, vt fusè tradit Pauſanias in Meſſenicis.

Belli contra Fidenates apparatus.

Hoc anno apud Romanos quieta res fuit, Albanis tantiſper Duce Metio imperata facientibus, & Hoſtilio victore permittente, vt ſuam quiſque dignitatem, ordinemque retineret. Scribit tamen Dionyſius per integrum annum bellum contra Fidenates apparatum eſſe, quod ij, aſcitis Veientium auxiliis, à Romanis defeciſſent, & antiquo fœderi ſub Romulo inito renunciaſſent.

ANNVS MVNDI 3387.

MANASSIS 50. IOACIMI 44.

BEN-MERODACHI 12. Imp. Babyl. 54.

OLYMPIADIS XXVIII. AN. 2.

TVLLI HOSTILII 5. VR. CON. 86.

ANTE CHRISTVM 666.

I. Ortus Ioſiæ.

QVinquageſimus annus regni Manaſſis, nouum vidit Dauidici regni ſucceſſorem, Ioſiam Amonis filium, cum is 17 ætatis annum ageret. Eſt hic idem annus 327, à quo vir Dei in Bethel prædixerat naſciturum in Dauidis familia regem, Ioſiam nomine, qui Sacerdotes excelſorum ſuper altare profanum erat immolaturus. Tot enim anni ab 3061, quo id vaticinium contigit, numeratur. *3. Reg. 13. 2.*

Mors Annæ vxoris Tobiæ. Tob. 14. 15.

Circa hæc tempora mortua eſt Anna, vxor Tobiæ ſenioris, qua honorificè ad mariti corpus ſepulta, Tobias iunior breui, cum tota familia ſua, in Mediam, ad ſoceros ſuos commigrauit, paternis mandatis obſecutus: *Inuenitque eos incolumes in ſenectute bona, & curam eorum geſſit, & ipſe clauſit oculos eorum, & omnem hæreditatem domus Raguelis ipſe percepit*, vixit autem adhuc annos 23, vt ſuo loco dicetur. *An. m 3411. moritur.*

II. Bellum contra Fidenates.

Romana porrò hiſtoria, iuxta ea quæ proximè dicta ſunt, bellum habet geſtum contra Fidenates, quod tertio à deuictis Albanis anno contigiſſe, ex Dionyſio apertè conſtat, & ad ſequentem annum protractum eſſe. Albanum autem hoc ipſo anno cum exciſa Alba finitum eſt. Cum enim Metius Suffetius Albanus, qui tertium iam annum dictaturam Romæ gerebat, & Fidenates ad pergendum in defectione, & ſuos ad proditionem contra Romanos incitaſſet, & in ipſa pugna ſuos à prælio abduxiſſet, licet eo facinore Rex ex tempore bene vſus, victoriam nihilominus obtinuiſſet, poſtridie coacto ad concionem tam Romano, quam Albano exercitu, Metium perfidiæ ac proditionis conuictum, bigis in contrarium actis, diſtrahi iubet, tum proditionis ſocios interimi; cæteros omnes Alba diruta patria mulctari, vt ex duabus vna vrbs, vna reſpublica fieret. Ergo Alba diruitur, eiuſque ciues Romam transferuntur, & per tribus & curias diſtribuuntur.

Alba exciſa.

III. Eius duratio.

Sic Alba, inquit, Dionyſius, quam olim Aſcanius Æneæ filius condiderat, cum per quingentos poſt ædificationem annos, tredecim demptis ſtetiſſet, eóque temporis ſpatio, populi frequentia 30 oppidorum Latinorum mater extitiſſet, à nouiſſima ſua colonia ſolo æquata eſt. Stetit ergo Alba ex Dionyſij ſententia 487 annis; Ex quo in eiuſdem ſententia conſequens eſt Albam conditam anno 30, ab exciſa Troia, id eſt anno Mundi 2900; à quo hic annus eſt 487. *3387. 2900. 487.*

3388. IV. Fidenates debellati.

Sequens annus Manaſſis 51. idem Sabbaticus eſt ordine 115. quo apud Romanos à Tullo Hoſtilio aduerſus Fidenates debellatum eſt; Nam prælio victi, & in vrbem compulſi, obſeſſique, quibus placuit conditionibus deditionem fecere. Rex vrbe potitus, occiſis defectionis autoribus, reliquis veniam dedit, & priſtina cum bonis ſuis ciuitatis iura permiſit: dimiſſoque exercitu, vrbem ſecundùm triumphans inuectus eſt. Primus enim triumphus de Albanis fuit, tertius aliquanto poſt de Sabinis, vt omnes faſti conſentiunt.

Tres Hoſtilij triumphi.

(∵)

ANNVS MVNDI 3389.

MANASSIS 52. IOACIMI 46.

BEN-MERODACHI 14. Imp. Babyl. 56.

OLYMPIADIS XXVIII. An. 4.

TVLLI HOST. 7. VRB. CON. 88.

ANTE CHRISTVM 664.

I. Bellum contra Sabinos exoritur.

PRoximo à deuictis triumphatiſque Fidenatibus anno, bellum Romanis contra Sabinos exortum eſt: cuius belli cauſam Liuius Tulli cupiditati, vel ambitioni haud obſcurè tribuit, cum ait illum poſtquam vidit Romam Albæ ruinis vehementer auctam, fiducia virium Sabinis bellum intuliſſe, genti ea tempeſtate ſecundum Etruſcos opulentiſſimæ, & armis viriſque inſtructiſſimæ. Verum à Sabinis factum iniuriarum initium ad Feroniæ fanum Romanis profectis, ſpoliatiſque, atque adeo in vincula coniectis, autor eſt Dionyſius. Hinc nato bello, eductiſque magnis vtrimque copiis, collatis ſignis dubio marte decertatum eſt ad noctem vſque, neutram in partem inclinante victoria. Sequentibus diebus, conſiderata vtrimque cæſorum & ſauciorum multitudine, non libuit armis experiri denuo, ſed relictis caſtris diſceſſum eſt, nec amplius quidquam eo anno tentatum.

3390. II. Ortus Periandri.

Sequenti anno, qui habuit initium Olympiadis 29. & in ea victorem Xenophontem Corinthium, natus eſt Periander, vt eſt in Olympionicarum catalogo, qui poſtea in patria tyrannidem exercuit, parentem & ſocerum imitatus. Nam Cypſelus eius pater Corinthi ſequenti olympiade tyrannidem occupauit, Patrocles autem pater Meliſſæ vxoris eius, apud Epidaurios, autore Pauſania in Corinthiacis. Ad hanc ipſam Olympiad. Euſebius refert Archilochum, Simonidem, & Ariſtoxenum muſicum; Sed pro Archilocho S. Cyrillus ſubſtituit Hipponactem. Ad eandem Olympiadem vndetrigeſimam, quidam Arionem referunt. Sed ea narratio potius ad vndequadrageſimam pertinet.

l. 1. p. 71. Græ. Viri clari in hac Olymp.

III. Bellum contra Sabinos inſtauratum. *Dionyſ. l. 3.*

Romæ autem hoc anno inſtauratum eſt bellum contra Sabinos & maioribus concurſum copiis ex Veientibus mercede conductis. Pugnatum eſt autem contra Eretum 107. ab Vrbe ſtadio; vbi cum diu æquo marte certaretur, voto à rege facto Saturno & Opi de inſtituendis ſolennibus feriis & duplicando numero Saliorum, redintegratis animis in fugam acti Sabini, & caſtris exuti ſunt. Agróque eorum pro arbitrio longè latéque populato, magna cum præda domum reuerſi ſunt, tertióque à Rege triumphatum. Pax quoque cum iis, ſed parum conſtans conſtituta, quamuis in templis columnis inſcripta fuiſſet.

ANNVS MVNDI 3392.

MANASSIS 55. & vlt. IOACIMI 49.

BEN-MERODACHI 17. Imp. Babyl. 59.

OLYMPIADIS XXIX. An. 3.

TVLLI HOSTILII 10. VR. CON. 91.

ANTE CHRISTVM 661.

I. Mors Manaſſis.

HIc annus finem impoſuit vitæ & regno Manaſſis: viri in quo inſignis Dei miſericordia, cum ſingulari hominis impietate certauit; quæ & immania ſcelerum portenta perpetrantem patienter tulit, & paterno caſtigatum flagello emendauit. Qui hominem illum in viam & ſpem æternæ felicitatis reduxit, qui tam multis, & verbis & exemplis, aditum ad æternam calamitatem patefecit. Qui illum incolumem illi regno reſtituit, propter cuius peccata illud ipſum regnum incredibili vaſtitate deſolatum eſt, itáque deſolatum, vt nunquam in priſtinam dignitatem ſit reſtitutum. Qui eius oblationes iterum in ſuo templo recepit, propter cuius ſacrilega ſacrificia, & profanam idolomaniam ibi exercitam, illud ipſum templum cædibus & flagitiis contaminatum, flammis incenſum, & ſolo æquatum eſt. Peccatis enim Manaſſis Scriptura non ſemel tribuit, quæ à Nabuchodonoſore, filiorum Ioſiæ temporibus, Iudæorum Reipub. luctuoſiſſima contigerunt.

Dei erga illum clementia.

4. Reg. 20. 11. 12. 13. & ca. 24. 5. & c. 21. 26.

Dormiuit ergo Manaſſes cum patribus ſuis, anno ætatis 67. *& ſepultus eſt in horto domus ſuæ in horto Oza*: in quo mox conditus legitur Amon filius eius. Dicitur autem hortus palatij regij hortus Ozæ, fortè quod ab antiquo ille hortus Ozæ fuiſſet, qui percuſſus eſt in tranſlatione Arcæ Domini: vbi Manaſſes ſibi ſuiſque proprium excitauerit Mauſolæum: ideóque in ſepulchris regum Iuda non fuerit ſepultus. Nec probandus videtur Abulenſis, quod id illi negatum dicat à populo, propter priora ſcelera. Nam cum adeſſe filius eius viginti duorum annorum, regnique ſucceſſor, mirum eſſet valde populum de corpore defuncti regis, pro arbitrio ſtatuere potuiſſe.

II. Eius ſepultura.

2. Reg. 6. 7.

ANNVS MVNDI 3393.

AMONIS 1. SELLVM Pont. 1.

BEN-MERODACHI 18. Imp. Babyl. 60.

OLYMPIADIS XXIX. An. 4.

TVLLI HOSTILII 11. VR. CON. 92.

ANTE CHRISTVM 660.

I. Pontificatus Sellū.

NOuum Pontificem cum nouo rege de more tradimus, Chronicum Hebræorum ſecuti, à quo appellatur Sellum, ſicut & in 1. Paral. cap. 6. A Ioſepho autem Saldumus, qui habuit filium Helciam, in pontificatu, ſub regno Ioſiæ, ſucceſſorem. In hoc porro pon-

tifice, ad catalogum pontificum, qui 1. Paral. 6. habetur, regredimur, vnde nos, ſub annum 29 regni Ioas, neceſſitas abduxerat, vt ibi diximus.

II. Amonis regnum, & peccata.

Quod ad Regem attinet, viginti duorum annorum erat Amon cum regnare cœpiſſet, natus quippe eſt anno 33. regni patris ſui, Dei cultu Hieroſolymis iam reſtituto, quo magis mirum eſt illud. *Et ambulauit in omni via, per quam ambulauerat pater eius, ſeruiuitque immunditiis, quibus ſeruierat pater eius, & adorauit eas, & dereliquit Dominum Deum patrum ſuorum.* Sed illud deterrimum, quod *non eſt reueritus faciem Domini, ſicut reueritus eſt pater eius Manaſſes, & multo maiora deliquit.* (2. Paral. 33. 23.) Quomodo ergo illi non tribuitur clades Reipub. Iudæorum ſicut Manaſſi? Reſponderi poteſt ex Hebræo & Græco haberi, *& multiplicauit delictum*, id eſt multa ſcelera commiſit, ſine vlla comparatione ad Manaſſem. Sed hæc diligentius in Annalibus explicatur. Verum vnde tam ſubita mutatio, & tam inſperata rerum facies, poſt 46 annos ab Idololatria relegata, ab eo ipſo, qui eam ab inferis excitarat? Apparet certe, viuo patre, illum ab impiis quibuſdam aulicis clam fuiſſe corruptum, ſicut de Ioas legimus. Itaque vterque coniuratione ſeruorum ſuorum occiſus eſt, vt eos ſcelerum paterentur vltores, quos habuerant ad peccandum incentores.

Corruptus ab aulicis.

III. Ortus Ieremiæ.

Hoc circiter tempore natus videtur Ieremias propheta, vt qui 13 anno regni Ioſiæ ſe puerum eſſe profiteatur, puta 14. aut 15 annorum. Quamuis enim aliqui ipſum à ſe dici puerum ex humilitate dicant, plures tamen ætatis pueritiam agnoſcunt, in quibus S. Ignatius, Origenes, Ambroſius, Hieronymus, Theodoretus, atque Chryſoſtomus. Fuit autem filius Helciæ, non ſummi pontificis, qui ſub Ioſia rege pontificatum geſſit, ſed alterius Sacerdotis, qui in pago Anathoth, iuxta Ieruſalem habitauit, & Hieroſolymam ad miniſtrandum veniebat, in ordine vicis ſuæ.

Mors Amonis. 3394

Sequenti autem anno qui fuit primus xxx. Olympiadis, raptus eſt velociter Amon ad Dei tribunal, ne malitia magis magiſque deprauaret intellectum eius, & quandoquidem periturus erat, vt res ipſa docuit, minore ſarcina degrauatus, deuolueretur in Tartarum. Raptus eſt autem domeſtico ſcelere, Deo celeriter eius idololatriam puniente, & aditum optimo regi quamprimum patefaciente. Neque vero impunè ſacrilegi manus ſuas regio ſanguine cruentarunt. Percuſſit enim populus terræ omnes, qui coniurauerant contra regem Amon, vt ait Scriptura. Non tamen apparet manu facta populum irruiſſe in hoſce coniuratos, ſed ad eius poſtulationem Iudices ordinarios debito ſupplicio proditores affeciſſe: quando is qui ſummum ius animaduertendi habebat in ſontes, eo iure vti per ætatem non poterat, vtpote octo duntaxat annorum puerulus. Sepultus eſt autem in paterno Mauſolæo: vt paulò ante ſignificatum eſt.

A populo vindicata.

ANNVS MVNDI 3395.

IOSIÆ 1. HELCIÆ Pont. 1.

BEN-MERODACHI 20. Imp. Babyl. 62.

OLYMPIADIS XXX. An. 2.

TVLLI HOSTILII 13. VR. CON. 94.

ANTE CHRISTVM 658.

I. Ioſiæ regnum.

Diuinæ iracundiæ flammam aduerſum Iudam à Manaſſe dudum excitatam nonnihil imminuit eiuſdem pœnitentia, ſed eam iterum exſuſcitauit Amonis filij eius impietas, qui patrem ſecutus peccantem, non eſt ſecutus pœnitentem. Vtrique ſucceſſit Ioſias laudatiſſimus princeps, qui pietate ſua vltionem in gentem ſuam pridem paratam non ſuſtulit, ſed prolatauit ac diſtulit, omnem quantum in ſe fuit, profanum cultum ex toto Iſraële profligando: Dominus autem illi ſuſcitauit adiutorem Ieremiam, qui 18 ipſos annos, ſub eius regno, duos & viginti, filiis eius regnantibus, & aliquot etiam amplius prophetando conſumpſit, cum alia vitia, tum maximè idololatriam diuino iuſſu reprehendens: ſæpius etiam iterata comminatione imminentis exitij.

II. Dei ſingularis in eû prouidentia.

Ioſias ergo, patre mortuo, in ſolium Dauidis ab vniuerſo populo Iuda euectus eſt, cæſis omnibus, qui coniurauerant aduerſus regem Amon. Patre enim pueri occiſo, neceſſe fuit populum Deo inſpirante zelari pro domo Dauidis, & puerum octennem ſibi regem conſtituere. Quo facto Dominus apertè docuit, quanta ſollicitudine regnum Dauidis inter proſpera & aduerſa tutaretur, dum non permittit ſicarios illos, qui regem valida ætate iuuenem interfecerant, tantula ætate puerum, è medio tollere, & regnum in ſe ſuaſque familias, vt in regno Iſraëlis crebro contigerat, transferre: nec paſſus ſit populum iſtum, ſuper puerum regem faſtidioſo ſupercilio nauſeare. Atque vtinam is fuiſſet populus, qui tali rege dignus eſſet, auertiſſet fortaſſe Dominus iram ſuam. Sed habitabat in eo regno lupus cum agno, & pardus cum hædo accubabat: vitulus, & leo & ouis ſimul morabantur, & puer paruulus minabat eos. (Eſa. 11. 6.) *Itaque noluit Dominus propitiari.* (4. Reg. 24. 4.)

III. Helcias pontifex.

Quod ad pontificem attinet Helciam regno Ioſiæ, Scriptura præeunte, omnes aſcribunt, de quo plura ſuis locis dicenda erunt. His porro Ioſiæ initiis videtur propheta ſſe Sophonias. Nam is initio ſuæ prophetiæ non ſolum ait ſe Ioſia regnante egiſſe prophetam, ſed ea etiam prædicit, quæ aliquot poſt annos pius rex in diſperdenda Idololatria perfecit. Sicque videtur Dominus præparaſſe Sophoniam, & miſiſſe ante faciem Chriſti ſui Ioſiæ, vt ei adhuc adoleſcentulo muniret aditum, ad glorioſum facinus ſuſcipiendum. Cui inchoato Ieremias ſuperueniret adiutor, qui ea copioſius & frequentius populi auribus ingereret.

Sophonias propheta.

ANNVS MVNDI 3400.

IOSIÆ, & HELCIÆ 6.

BEN-MERODACHI 25. Imp. Babyl. 67.

OLYMPIADIS XXXI. AN. 3.

HOSTILII 18. VRB. COND. 99.

ANTE CHRISTVM 653.

I. Senior Nabuchodonoſor regnat cum patre.

TRigeſimo quarto mundi ſeculo, eiuſdemque ſexageſimo octauó Iubilæo, regni autem Ioſiæ 6. ſenior Nabuchodonoſor, pater magni Nabuchodonoſoris, qui Nabolaſſar quoque à Beroſo & Ioſepho dictus eſt, vnà cum patre Ben-Merodacho regnare cœpit, vſque ad annum Ioſiæ 14. quando ſolus imperio Babylonico præfuit, iuxta ea quæ anno Manaſſis 39 diximus. Quanquam aſſertionem de annis 21 veriorem putamus, ideóque Nabolaſſarum ad illum Ioſiæ annum differemus.

Coniugiũ Ioſiæ, & ortus Eliacim. 2. Par. 36. 4.

Maturè porro, atque adeo hoc ipſo anno, quo Ioſias 14 ætatis annum agebat, duxit vxorem Zebidam filiam Phadaiæ: ex eáque proximo anno, qui eſt Ioſiæ 15, regni autem 7. Suſcepit Eliacim; cui poſtea rex Ægypti nomen Ioakim impoſuit. Cum enim 25 annorum fuerit cum regnare cœpit, ſic vt 26 ætatis fuerit regni primus, oportet eum hoc anno fere incunte natum eſſe, vt 25 ætatis cum 31. regni Ioſiæ concurrat.

3401. II. Bellum cũ Latinis ſuſcipitur.

Quod ad Romanam rem attinet, autor eſt Dionyſius Latinas vrbes hoc tempore à Romanis diſcedere cœpiſſe, quod Alba diruta, eucrſoribus eius Romanis imperium tradere recuſarent: *Anno*, inquit, *poſt illius excidium quinto decimo*, is præſens annus eſt vrbis conditæ centeſimus, *Rex Romanus dimiſſis per 30 eius colonias legatis, poſtulabat vt imperata facerent, quòd ad victores cum cæteris Albanorum rebus, tranſiſſet etiam Latinæ gentis imperium.* Apparet ante hunc annum Romanos rem pacificè tranſigere voluiſſe; Latinos autem variis tergiuerſationibus vſos. Sed hoc denique annos miſſos fuiſſe Feciales qui bellum indicerent, niſi ſponte agnoſcerent Romanum imperium in Albanorum iura ſucceſſiſſe.

III. Sabini belli inſtaurant.

Hoc exoriente bello Sabini obliti fœderum, præſentem belli occaſionem libenter arripuerunt, ratі ſe nactos opportunitatem pecuniæ, quam Romanis perſoluebant, multo cum fœnore, vt ait Dionyſ. recipiendæ. Eſtque admodum credibile ipſos eiuſdem Latini belli, aut autores primos fuiſſe, aut incentores, belli certe ſocietatem ambiebant. Sed Tullus eorum mente cognita, cum Latinis inducias fecit, & aduerſus imminentem hoſtem, tum domeſticas, tum ſociorum vires collegit, quod à Sabinis quoque factum eſt. Ergo collatis ſignis diu æquo marte pugnatum eſt: ſub veſperam Romanis victoria, equitatu præualente ceſſit, & magna ſtrage Sabinorum edita, direptis caſtris, agro populato, domum reuerſi ſunt.

& vincuntur.

IV. Bellum cũ Latinis inchoatum.

Latini nihilominus pacem ſeruitute redimere noluerunt. Priuatim enim oppida nihil reſponſi dederunt, ſed in publico gentis conſilio duos elegerunt, penes quos arbitrium eſſet pacis aut belli. Romani viciſſim arma parant contra cognatos populos. Id bellum hoc ſeculari Vrbis anno inchoatum, ad quinquennium proceſſiſſe, teſtatur Dionyſius, quia parum hoſtiliter gerebatur, & Romani ſuis ſubditis parcebant.

Sed parum hoſtiliter.

ANNVS MVNDI 3402.

IOSIÆ, & HELCIÆ 8.

BEN-MERODACHI 27. Imp. Babyl. 69.

OLYMPIADIS XXXII. AN. 1.

HOSTILII 20. VRB. COND. 101.

ANTE CHRISTVM 651.

I. Ioſias Dei cultum palam profitetur. 2 Par. 34. 3.

IOſias octauo regni ſui anno, & ætatis decimo ſexto, qui Sabbaticus fuit ordine 117, cœpit quærere Deum patris ſui Dauid. Cœpit nimirum palam profiteri, ſe velle ſectari veſtigia Dauidis in veri Dei cultu: & humanum timorem excutere, etiam erga eos, qui plurimum in Rep. poterant, & fortaſſe ipſum puerulum in throno Dauidico, cæſis Amonis interfectoribus, collocarant. Hoc ipſo anno alteram duxit vxorem Ioſias nomine Amital, filiam Ieremiæ de Lobna, ex qua alterum filium nomine Ioachaz, anno ſequenti ſuſcepit.

& aliam ducit vxorem. 4. Reg. 23. 31.

Olymp 32. Ortus Pittaci.

Hoc autem anno ſecundam ſupra trigeſimam Olympiadem curſu celebrauit Cratinus Megarenſis, quando etiam Comæus tertius fratrum pugilatu certans victor effectus eſt. Huc quoque referunt ortum Pittaci Mitylenæi, ex Leſbo inſula, qui vnus de Septem Sapientibus fuit. Eum Mytilenæorum regem Clemens Alexand. Plutarchus tyrannum vocat, ſed de eo rurſum Olympiade 43. dicendum erit.

3403. II. Ortus Ioachaz, & quotus fuerit. cap. 3. 15.

Anno ergo ſequenti, qui fuit Ioſiæ nonus, naſcitur Ioachaz, ſecundo, vel potius tertio genitus Ioſiæ. Nam l. 1. Paral. ſuggerit Ioſiæ primogenitum Iohanan, qui in libris Regum omittitur, fortaſſe, vt putat Toſtatus, quod mortuus fuerit ante patrem, ſicque primogenitura tranſierit ad ſecundo-genitum, qui Eliacim & Ioakim dictus eſt, per quem propagatum eſt ſemen Dauidis vſque ad Chriſtum. Itaque tertio genitus Ioſiæ fuit, qui hoc anno natus eſt Ioachaz, qui & Sellum & Iechonias dictus eſt, vt in Annalibus oſtenditur. Natum vero ipſum oportet hoc anno, quia trium & 20 annorum erat cum regnare cœpit; totidem autem numerantur vſque ad mortem Ioſiæ, cui Ioachaz immediatè ſucceſſit.

an. m. 3405. n. 2. & 3.

(∴)

ANNVS MVNDI 3406.

IOSIÆ, & HELCIÆ 12.

BEN-MERODACHI 31. Imp. Babyl. 73.

OLYMPIADIS XXXIII. AN. 1.

HOSTILII 24. VRB. CON. 105.

ANTE CHRISTVM 647.

I. Ioſias mundat regnum ab idololatria. 2. Par 34.3.

COEpit hoc anno Ioſias regnum ſuum mundare ab Idololatria. Cum enim vigeſimum iam ætatis annum ageret, nec regnandi eſſet inſolens, & ſtabilitum iam videret, firmatumque regnum ſuum, illuſtre negotium, quod iamdudum mente verſabat, magno animo aggreſſus eſt; in quo vſque ad decimum octauum regni ſui, operam nauauit laudatiſſimam, vt conſtat ex 2. Paral. Et quoniam minime dubitandum videtur, quin iſta emundatio ab ipſo templo inchoata ſit, ab eo, vt par eſt, ducemus initium, licet hunc ordinem narrandi Scriptura minime ſeruarit.

ca. 34. 8.

II. Et primùm templum. 4. Reg. 23. 4.

Præcepit ergo *Rex Helciæ Pontifici, & Sacerdotibus ſecundi ordini, & ianitoribus, vt proiicerent de templo Domini omnia vaſa, quæ facta fuerant Baal, & in loco, & vniuerſæ militiæ cœli; & combuſſit ea foris Ieruſalem, in conualle Cedron, & tulit puluerem eorum in Bethel*: quaſi in locum immundiſſimum, eo quod ibi vitulus aureus diutiſſimè, adoratus fuiſſet. Sacerdotes porrò ſecundi ordinis videtur intelligere filios Ithamari. Nam primi ordinis erant filij Eleazaris, perſeuerauitque iſta diſtinctio, etiam poſt reditum à captiuitate Babylonica. Nec opus fuit vt Rex omnes Sacerdotes huic operi addiceret, cum pars vna ſufficeret.

III. Quomodo adhuc permanſerint idololatriæ veſtigia.

Illud porro admiratione dignum eſt, hanc profanam, atque deteſtabilem idololatriæ ſupellectilem, Baalis, Luci, militiæ cœli, ædiculas effeminatorum, quæ mox memorantur, altaria tectorum, & Manaſſis, Solis equos & currus, aliáque id genus, quæ in Annalibus accuratius explicamus, in templo Domini, reliquáque vrbe, poſt Manaſſis pœnitentiam, & longinquum regni tempus, inueniri potuiſſe; cum hæc ipſa ferme à Manaſſe ſublata legantur. Sed rectè dici poteſt hæc omnia, aut maximam certe partem, ab Amone filio eius intra biennium reſtituta fuiſſe: eademque conſeruata, forte & amplificata fuiſſe primis annis Ioſiæ, quibus propter pueritiam, magis impietatem ignorare, & improbare poterat, quam impedire. Altaria porro Manaſſis relicta fuerunt, fortaſſe diſturbata atque ſemiruta, quæ nulli eſſent vſui ad cultum idolorum, cum tamen ſuæ impietati, ad ingem animi dolorem, non paterentur obliuiſci: & monerent poſteros ne facerent ea, quæ ipſimet fabricatores eorum euertiſſent. Quæ tamen euerſæ idololatriæ monimenta Amon ſtudioſè inſtaurarit: & Manaſſis dicantur, quia ſuper eadem fundamenta impius Amon ædificauerit.

v. 5. & ſeq.

2. Par. 33. 15.

IV. Emundatio Ieruſalem ab idolis vbique ſparſis.

Et hæc quidem ad emundationem templi fere pertinent: ad Ieruſalem autem & ſuburbia, ea quæ de aris portarum, & Topheth, & monte offenſionis dicuntur. Significat autem in ſingulis portis ciuitatis aras idolis excitatas fuiſſet, atque adeo in omnibus vicis ac plateis} quo pertinet illud Ieremiæ, *ſecundum numerum viarum Ieruſalem poſuiſti aras confuſionis, aras ad libandum Baalim.* Adde Ezechielem, qui ad Ieruſalem de Idololatria, ſub allegoria corporeæ fornicationis, ſic loquitur: *Et ædificaſti tibi Lupanar, & feciſti tibi proſtibulum in cunctis plateis; ad omne caput viæ ædificaſti ſignum proſtitutionis tuæ.* Ioſias igitur haſce aras, quæ ingredientibus & egredientibus ſcandalo erant, cæteraſque omnes ſuſtulit. Nominatim autem aram politam ad ianuam domus Ioſuæ, primarij in vrbe magiſtratus, iuxta portam gregis ad orientem, omnium portarum celeberrimam, & templo ab orientali aditu vicinam, per quam victimæ iugiter deferebantur in templum. Omnia denique idololatriæ monimenta, quæ erant in ſuburbiis, vel ex antiqua, vel ex recente memoria, coram ſe rex diſſipari ac diſperdi iuſſit.

cap. 11. 13.

ca. 16. 25.

V. Pax inter Romanos & Latinos.

Eſt hic ipſe annus quintus ab excitato bello Romanos inter & Latinos populos, quo pax inter vtroſque conciliata eſt, vt anno Ioſiæ ſeptimo ſignificauimus. Eſt autem hic idem annus primus Olympiadis trigeſimæ tertiæ, quæ Gygem Lacedæmonium habuit in Olympico ſtadio victorem.

ANNVS MVNDI 3407.

IOSIÆ, & HELCIÆ 13.

BEN-MERODACHI 32. & vlt. Imperij Babylonici 74.

OLYMPIADIS XXXIII. AN. 2.

HOSTILII 25. VRB. COND. 106.

ANTE CHRISTVM 646.

I. Deus ſuſcitat Ieremiam.

ALacriter vrgebat Ioſias cœptam ſuperſtitionis euerſionem, cum Deus illi Ieremiam prophetam adiutorem hoc anno ſuſcitauit; quem adoleſcentulum, ac pene puerum ſpiritu prophetico hoc anno Dominus afflare cœpit, vt ex initio prophetiæ eius conſtat, cum 15 circiter annum ageret, vt primo Amonis anno diximus. Totus eſt autem hic propheta in denuncianda Reipublicæ Iudæorum imminenti ruina, per regem Nabuchodonoſorem. Qua in re ſingularem Origenes Dei bonitatem obſeruabat, qui nunquam punit eos, quos ſupplicio dignos iudicauit, ſine conteſtatione venturæ pœnæ. Iam tempore Manaſſis lata erat ſententia contra regnum Iuda, ſola executio requirebatur. Mittit nihilominus Deus prophetas ſub Ioſia, Sophoniam, & Ieremiam, appropinquante vaſtitate; mittit ſub Ioakim ea imminente; mittit denique ſub Sedecia in ipſa executione, in vltimo menſe, in vltimo die,

Ierem. 1. v. 6.

Dei in peccatores clementia.

cum iam victorum hoſtium vincula reſtringerent nocentes manus, vt quamuis ſero ad pœnitentiam confugerent: imò iam captis eis dicit, rogate me & parcam vobis, poſſum eruere de captiuitate qui tradidi. Hæc fere Origenes.

II. Ieremias excuſat infantiam.

Hoc ergo anno vocatur à Domino Ieremias ad propheticum munus: at ille excuſat infantiam ſuam, ex ætatis infirmitatem profectam, cum & eloquentes, & matura ætate prophetas eſſe oporteat, vt perſuadere copia orationis, ætatis grauitate, & mittentis autoritate poſſint. Hinc autem intelligitur prophetas non egiſſe nudos recitatores verborum Dei, ſed veros fuiſſe concionatores ad populum, quarum concionum ſumma capita mox in ſcripta referrent.

III. Gemina illius viſio.

Hoc ipſo primo anno vaticinantis Ieremiæ, oblata eſt ei gemina viſio, virgæ vigilantis, & ollæ ſuccenſæ, quæ verbera & clades populi, & templi vrbiſque incendium præmonſtrabant, quæ regno, Iudæorum ab Aquilone imminebant. Verum totum hunc locum diligenter in Annalibus explicatum ſtudioſus Lector inueniet, à quibus abſtinere compendij ratio monet. Eſt autem hoc quaſi argumentum totius prophetiæ Ieremiæ, quæ hoc anno inchoata, ad 43 ab hinc annum producta eſt. Quænam vero ſingulis quibuſque annis populo concionabundus dixerit, niſi vbi notatum eſt tempus, incertum eſt. Hoc quoque anno decimo tertio Ioſiæ, qui eſt 32 regni Ben-Merodach, qui fuit auus Magni Nabuchodonoſoris, mortuus eſt idem Ben Merodach, cum 24 annis ſolus regnaſſet, octo autem cum filio: iuxta ea quæ 39 regni Manaſſis diximus.

Mors Ben-Merodach.

ANNVS MVNDI 3408.

IOSIÆ, & HELCIÆ 14.

NABOLASSARIS 1. Imp. Babyl. 75.

OLYMPIADIS XXXIII. AN. 3.

HOSTILII 26. VRB. CON. 107.

ANTE CHRISTVM 645.

I. Initium Nabuchodonoſoris ſenioris.

Solus hoc anno regnare cœpit Nabolaſſar, qui & Nabuchodonoſor ſenior, vt dictum eſt 39 anno Manaſſis. Regnauit autem annum vnum & viginti; cui tamen tribui poſſent 29. detractis annis 8 de regno Ben-Merodach, & huic attributis, aut vtrique ſimul conceſſis. Cœptam porro anno duodecimo idololatriæ euerſionem, his annis Ioſias ſtrenue proſequitur. Cum autem is in hoc opere tam in regno ſuo, poſt purgatam Ieruſalem, quam in regno Iſraelis ſeſe exercuerit, ratio poſtulat vt prius regnum Iuda emundauerit, quam quæ ad Iſraelem pertinebant. Deleuit ergo Aruſpices, & ſacrificulos, qui Baali, & omni militiæ cæli ſacrificabant; occidit autem, neque enim minor eis pœna debebatur; erant quippe malefici, de quibus diuina lex, *Maleficos non patieris viuere.* Amouit quoque Sacerdotes excelſorum, qui non ſacrificabant illi quidem idolis, ſed Deo; verum inconceſſis atque illegitimis locis, contra id quod diuina lege fuerat conſtitutum.

4. Reg. 23. — Exod. 22. 18. — Deut. 22. 21. 22. 23.

II. Sacerdotes excelſorũ de gradu deponit.

Hos ergo omnes tam Sacerdotes, quam Leuitas eduxit de ciuitatibus Iuda, in quibus ſacrificabant, populo magis quam Deo gratificantes, excelſa autem contaminauit, immiſſis, verbi cauſa, in ea cadaueribus, vel animalium, vel haruſpicum, & id genus hominum impiorum. Deinde etiam aras euertit; non enim magis illis, quam eiuſdem generis Hieroſolymitanis, pepercit. Hos porro Sacerdotes pœna quadam affecit Ioſias. In pœnam enim præuaricationis huius, non permiſit eos ſacrificare Hieroſolymis, ſed tantum comedere de oblatis, quod erat de ordine Sacerdotali eos deiicere, & ad ordinem Leuitarum redigere. Nec grauiori pœna duxit eſſe mulctandos, quod id peccatum iampridem ab optimis regibus toleratum, ac diſſimulatum fuerat. Non defuiſſe autem in Rege iuriſdictionem ad puniendos hoſce Sacerdotes, ex eo probat Abulenſis, vt alio quoque loco notatum eſt, quòd in veteri Teſtamento æquè ſubiecti erant regiæ iuriſdictioni ac Laici; idque probat ex facto Salomonis, qui Abiatharem Pontificem exautorauit, & relegauit in Anathoth.

non illegitimè.

III. Quam difficile fuerit hoc totum opus, tam Regi, quam Ieremiæ.

In his porrò perficiendis non eſt difficile æſtimare, quantum pius rex difficultatis exhauſerit, quot deuorauit moleſtias, quot perruicerit impedimenta. Eius rei duplex occurrit coniectura, altera, quod vix ſexto denique anno res perfecta fuerit; altera quod hos omnes labores, & pugnas Dominus prædixit Ieremiæ, qui non exiguam glorioſi huius facinoris partem perfecturus erat: ad quem verba illa referuntur. *Ne formides à facie eorum, nec enim timere te faciam vultum eorum. Ego quippe dedi te hodie in ciuitatem munitam, & in columnam ferream, & in murum æreum, ſuper omnem terram.* Quibus autem? *regibus Iuda*, Ioſiæ videlicet filiis, *Principibus eius, & Sacerdotibus*, vel occidendis, vel exautorandis, *& populo terræ*. Cuius erat inſanus atque inſanabilis in idola pruritus, vt qui ſtatim mortuo Ioſia, ad ingenium properè reuerterit.

Ierem. 1. 18.

IV. Eiuſdem in concionando ſtudium.

Vbi ergo cognitum eſt populo Ieremiam Helciæ Sacerdotis filium, prophetico ſpiritu diuinitus afflatum eſſe, ſimul ei autoritas & reuerentia conciliatum eſt: & ipſe egregia fortudine, & zelo diuinæ gloriæ, & ſalutis animarum, & cœleſti ſapientia, quam citiſſimè inſtructus fuit. Itaque populis ſe concionabundus immiſit, quaſi muniens & complanans viam iis, qui Ioſiæ imperio, pernicioſas populi delicias, non ſine turbarum, & ſeditionum periculo, deſtruebant. Ad hoc autem tempus, octo vel nouem prima capita videntur pertinere, in quibus mira dicendi varietate, & omnis generis argumentis, populum allicit, monet, deterret, arguit, obſecrat, omnem denique in partem verſat, vt ſerio & ex animo ad Deum conuertatur, vt vitet calamitates capiti ſuo impendentes. Plerique enim hoc ipſo tempore, ſpecie tantum externa Deum, colebant, & in mendacio reuerſi erant ad Dominum. Cæterum hoc ipſo tempore cogebant Leuitæ & Ianitores pecuniam à toto

Ficta quorundam conuerſio. — Ierem. 3. 10.

populo, eamque deferebant in templum ad inſtaurationem eius, ſub cuſtodia Helciæ ſummi Sacerdotis.

ANNVS MVNDI 3410.

IOSIÆ, & HELCIÆ 16.

NABOLASSARIS 3. Imp. Babyl. 77.

OLYMPIADIS XXXIV. An. 1.

HOSTILII 28. VRB. COND. 109.

ANTE CHRISTVM 643.

I. Mors Tobiæ iunioris. Nonageſimus nonus, idemque vltimus Tobiæ iunioris annus in primum annum Olympiadis xxxiv, & decimum ſextum Ioſiæ cadit; tot enim à quarto regni Ezechiæ, ad hunc numerantur annum. Cum ergo veniſſet Tobias in Ecbatana, ad Raguelem & Annam ſoceros ſuos, *inuenit eos incolumes in ſenectute bona, & curam eorum geſſit*, aliquot annis quibus fuerunt ſuperſtites, & ipſe ſub eorum obitum, *clauſit oculos ipſorum*, quod vltimum erga ſe officioſæ pietatis munus, decrepiti ſenes à filiis ſuis expectant, atque expetunt. *Et omnem hæreditatem domus Raguelis ipſe percepit*: quippe cuius vxor Sara, vnica eſſet filia & hæres Raguelis. Denique *vidit quintam generationem, filios filiorum ſuorum*, atque adeo nepotes nepotum. *Et completis annis 99. in timore Domini*, mortuus eſt, *& cum gaudio* propter conſtantem in virtute perſeuerantiam, *ſepelierunt eum*, in Ecbatanis Mediæ, vt eſt in Græco textu: vbi etiam dicitur vitam ad 127 annos produxiſſe. Additur poſtremo diuinæ benedictionis complemẽtum, quæ à ſeniore Tobia, ad ſeram vſque poſteritatem redundauit.

[Tob. 14. v. 14.] [& vitæ periodus.]

II. Ioſias in Iſraele quoque contra idololatriam bellum gerit. Sed redeamus ad Ioſiam, qui duobus adhuc annis reliqua idololatriæ in Iſraele monimenta, audaci, ſed felici conatu exterminauit. In Iſraele enim altiores egerat radices impietas. Nec tamen abiecit animos optimus princeps, ſed diuino primùm præſidio nixus, Helciæ quoque pontificis, Ieremiæ, & Sophoniæ prophetarum cohortationibus magis magiſque incitatus, dæmonis regnum populabundus ingreſſus eſt, nihil veritus Babyloniæ regem, qui tum dominabatur Iſraelitarum reliquiis. Iſraelitas ergo ibi commorantes, quique ſe illi ſponte dabant, & idola nihilominus de more colebant aggreſſus eſt: non autem reliquos, quos illuc ex Aſſyria & Media rex Aſſyriorum colonos adduxerat, in quos Ioſias nullam habuit iuriſdictionem, vt diſputat Abulenſis.

[q. 27. & 28. in ca. 23. 4. Reg.]

III. Completur in Bethel vaticinium de Ioſia. Ergo & altare, quod erat in Bethel, primaria quondam ſede idololatriæ, & excelſum quod fecerat Ieroboam deſtruxit, atque combuſſit, & comminuit in puluerem: ſuccenditque etiam lucum. Et circumluſtrans oculis loca, quæ prope altare erant, vidit ibi ſepulchra, quæ erant in monte, in quo erat Bethel, & iuſſit efferri oſſa de ſepulchris, & ea ſuper altare combuſſit. Sicque editum de ſe vaticinium poſt trecentos fere & 50 annos impleuit. Agnito autem ſepulchro prophetæ illius, qui id vaticinium ediderat, prohibuit oſſa eius loco moueri; eademque opera conſeruata ſunt oſſa prophetæ illius, qui illum deceperat, & leoni tradiderat occidendum; neque enim diſtingui poterant, atque ita oſſa vnius ex aliorum ſocietate conſecrata ſunt. Eodem zelo incitatus, Samariam quoque & illius oppida purgauit, quæ erant in tribu Ephraim: vrbes quoque Manaſſis, & Simeonis, vſque ad tribum Nephtalim, quæ erat omnium remotiſſima à Ieruſalem: vbique euertit altaria, diſſipauit excelſa, ſuccendit lucos, eorumque Sacerdotes occidit, quorum cadauera ſuper profanas combuſſit aras, ſimulachra contriuit in fruſta, cunctáque delubra demolitus eſt: quibus peractis reuerſus eſt in Ieruſalem.

[Alias quoque tribus expurgat.] [2. Par. 34. 6. 4. Reg. 23. 19.]

ANNVS MVNDI 3411.

IOSIÆ, & HELCIÆ Pont. 17.

NABOLASSARIS 4. Imp. Babyl. 78.

OLYMPIADIS XXXIV. An. 2.

TVLLI HOSTILII 29. VRB. CON. 110.

ANTE CHRISTVM 642.

I. Ortus Ezechielis, & ratio temporis. Natalem Ezechielis prophetę annum putamus hunc ipſum, qui eſt Ioſiæ 17. Cum enim anno quinto tranſmigrationis regis Ioachin, cognomento Iechoniæ, qui fuit idem quintus regis Sedeciæ, apertis ſibi cœlis viſiones Dei videre cœperit, quando trigeſimum vitæ annum agebat, iuxta communem interpretationem, neceſſe eſt eum præſenti anno in lucem editum fuiſſe, à quo ad quintum illum tranſmigrationis annum, 30 omnino numerantur. Annos autem prophetæ ibi numerari, autor eſt Hieronymus in præfatione in Ezechielem. Origenes, Gregorius Papa. Iſidorus, & paſſim alij recentiores. Non deſignari autem annos Nabolaſſaris, neque Iubilæi, in Annalibus non negligenter oſtenſum eſt. Probabilius eſſet trigeſimum annum numerari, à celeberrimo illo phaſe, & inuentione diuini libri, cuius occaſione maxima cum celebritate populus vniuerſus idololatriam adiurauit, ſeſéque nouo fœdere deuinxit Deo; quoniam hæc omnia in eundem annum 18 Ioſiæ cadunt, ſi inde ad quintum tranſmigrationis, anni 30 & non 29 duntaxat reperirentur, quoniam vltimus Ioakimi cum primo Sedeciæ, vnum eundemque annum conſtituunt, vt ſuo loco dicetur.

[nu. 4. & 5.]

(∵)

ANNVS MVNDI 3412.

IOSIÆ, & HELCIÆ 18.

NABOLASSARIS 5. Imp. Babyl. 79.

OLYMPIADIS XXXIV. AN. 3.

TVLLI HOST. 30. VR. CON. III.

ANTE CHRISTVM 641.

I. Summa rerum huius anni.

Celeberrimus eſt in Scriptura Ioſiæ annus 18, in quo mundata iam terra, & templo Domini, tria eximia opera confecit; templi enim ædificia & vaſa inſtaurata ſunt, & cum pecunia ad eos ſumptus depromitur inuentus eſt liber legis, cuius occaſione renouatum eſt fœdus cum Domino, & Phaſe celebratum die decima quarta prima menſis Niſan, ſed templi inſtauratio hoc ipſo anno perfici non potuit. Iamdudum autem pecunia colligebatur ab iis, qui ad annum ætatis vigeſimum tranſibant, qui ad templi vſus dimidium ſicli pendebant, vt in Exodo perſcriptum eſt.

2. Par. 35. 1.

Exod. 30. 13. 14. id eſt 13. aſſes & 9 de.

II. Renouatio templi tam vaſorum ſacrorum.

Quod ad templi renouationem attinet, in eam Rex iamdudum intentus erat, & quidem, vt videtur à duodecimo regni ſui anno, quo tempore illud mundatum eſt, ſimulque animaduerſum inſtauratione indigere. Nec mirum, iam enim ab vltima eius inſtauratione, quæ 23 regni Ioas facta fuerat, ad hunc vſque annum ducenteſimus trigeſimus quartus agebatur annus. Duabus porro in rebus poſita erat hæc inſtauratio, nimirum in ædificiis, & vaſis ſacris reſtituendis. Si forte Ioſiæ pater, aut auus, ea deprædati fuerant. Conflata certe fuiſſe vaſa Scriptura docet, cum ait: *Argentum quod repertum eſt in domo Domini conflauerunt, datumque eſt præfectis artificum, & diuerſa opera fabricantium*; non alij erant hi artifices, quam fuſores & aurifices, nec ſacra pecunia conflata, niſi ad vaſa ſacra, ſacroſque vſus. Idque Ioſephus aperte confirmat.

ab a m. 3179.

2. Par. 34. 17.

l. 10. c. 5.

III. Quam ædificiorum.

Quod autem attinet ad ædificiorum reparationem, miſit Rex certos viros ad pontificem, vt ab eo acciperent pecuniam, quam fabris & artificibus diſtribuerent, lignariis videlicet ac cæmentariis, & iis qui interrupta componunt, vt emerentur ligna, & lapides de lapidicinis, ad inſtaurandum templum Domini, *& ad contignationem ædium, quas deſtruxerant reges Iuda*. Cum autem efferretur pecunia, reperit Helcias Sacerdos librum legis Domini; Repertus videtur in quapiam area pecuniaria, dum inde pecuniam Helcias in templi vſus effundit. Is erat liber Deuteronomij, vt ait Hierony. & poſt eum alij, quod eſt quaſi compendium Moſaicæ legis, & in quo ea continentur, quæ terrori eſſe poſſunt violatoribus eius. Is à Saphan ſcriba defertur ad regem, & coram eo legitur, quibus auditis ſcidit rex veſtimenta ſua, zelo diuini honoris, & metu vindictæ in regnum ſuum. Quem animi motum præ cæteris afferre potuit lectio capitis 28. & 32.

2. Par. 34. 11. Reperitur liber ſacer, & ad Regẽ defertur.

IV. Conſulitur ſuper eo Dominus per Oldam.

Rex autem iubet Helciam Pontificem, cum aliis viris primariis, conſulere Dominum. Qui adierunt Oldam prophetidem. Nimirum aberat tum Ieremias, vt putat Abulenſis, & totum regnum concionabundus obibat, & populum Dei iuſſu, ſalutari timore perculſum, Deo reconciliare conabatur. Habitabat autem Olda in ea parte Ieruſalem, quæ dicebatur Secunda ciuitas, & iuxta portam, quæ vocabatur Secunda, & reſpondebat portæ piſcium, quæ primo adeunda erat, venientibus in templum, à parte ſeptentrionali. Ea reſpondit ex ore Domini, populum qui dereliquit Dominum, grauiſſima animaduerſione puniendum, *Succendetur*, inquit, *indignatio mea in loco hoc, & non extinguetur*; propterea enim ollam ſuccenſam oſtenderat Dominus Ieremiæ. De rege autem reſpondet, Dominum miſericordia erga ipſum, propter pietatem eius, vſurum, ſic vt in pace colligatur ad patres ſuos. Etſi enim ex vulnere in bello accepto mortuus eſt; pacificus tamen fuit Reipub. ſtatus: & rex Ægypti, contra quem pugnando occiſus eſt, cum bello non petebat.

eiuſque reſponſum. 2. Par. 34. 24.

V. Rex conuocat maiores natu & renouat cum Deo fœdus.

His regi nunciatis, conuocauit ad ſe primarios quoſque viros de regno ſuo, & nominatim Sacerdotes & prophetas, & cum iis aſcendit in templum, & lecto libro legis: *percuſſit fœdus coram Domino*, promittens, & ſuo & populi nomine, obſeruationem legis eius. *Acquieuitque populus pacto*, ſed non omnes in toto corde ſuo, ſicut rex Ioſias, ſed plerique *in mendacio & dolo*, quod eis Dominus per Ieremiam, & Sophoniam exprobrat. Cupiebat porro Ioſias, renouando hoc fœdus Deum placare, ratus fortaſſe prædictas minas, ſub tacita conditione pœnitentiæ, intentatas, vt olim aduerſus Niniuitas: aut ſi eſſet immutabile decretum, quale fuit de abdicatione Saülis, quamuis Samuële precibus & lacrymis aſſiduis obnitente, populus præſenti fœdere abduceretur à grauibus peccatis, quibus præparata iam clades augeretur.

quo fine.

ca. 3. 10. 6. 19.

VI. Indicit celebritatem Paſchæ. 2. Reg. 23. 21.

Inito fœdere, ad celebrationem Paſchatis ventum eſt. Id indicant illa verba Regis: *Facite phaſe Domino Deo veſtro, ſecundum quod eſt in libro fœderis huius*. Itaque videtur incitatus, ex huius libri lectione, ad phaſe maiore cum ſolennitate celebrandum; ſicut etiam ad perquirendum exactius, num quæ reliquiæ ſuperſtitionis exterminandæ ſupereſſent; quamuis totis iam ſex annis in id opus incubuerat, vt ex eodem loco quarti Regum, & ex 2. Paralipomen. intelligitur. Iuſſit ergo rex, quoniam legitimum tempus inſtabat celebrandi Paſchatis, ſanctificari Sacerdotes & Leuitas, idque non ex ſpiritali poteſtate, quæ pontificis erat, non regis, ſed ex zelo & pietate optimi principis, rẽ diuinam omni ſtudio promouere cupientis. Itaque ſubditur, *hortatuſque eſt eos, vt miniſtrarent in domo Domini*. Quod autem iuſſit eos ponere arcam in Sanctuario templi, perſpicuum eſt eductam fuiſſe è Sanctuario arcam Domini, idque Amonis tempore, & pueritiæ Ioſiæ, & iis annis quibus templum, & ciuitas, totumque regnum ab idolis perpurgatum eſt; vt in feſto Paſchatis,

4. Reg. 23. 24. 2. Par. 34. 33.

Area extra Sanctuarium.

2. Par. 35. 3.

renouato cum Deo fœdere, maiore cum ſolennitate referretur in locum ſuum.

VII Multitudo ſacrificiorum per ſeptiduum.

Inſignis porrò fuit multitudo ſacrificiorum, ex Regis, Principum, Sacerdotum & Leuitarum liberalitate; ex qua multitudine Iudæi huius phaſe celebritatem & magnificentiam præ omnibus præcedentibus æſtimabant; tametſi Ezechiæ phaſe per dies 14. Ioſiæ vero, conſueto 7 dierum ſpatio, celebratum fuerit, quibus populus de ſacrificiis pacificis epulabatur. Ioſias in eam rem 30 millia ouium, agnorum, & hædorum; boum vero ſiue vitulorum tria millia largitus eſt, principes autem pro ſua quiſque deuotione. Nec defuit Pontificis, & aliorum Sacerdotum, & Leuitarum, qui erant copioſiores, in populum, alioſque Leuitas tenuiores liberalitas, vt in 2. Paral. accuratè perſcriptum eſt. Cum autem pro multitudine ſacrificiorum pauci eſſent Sacerdotes, Leuitæ in detrahendis victimarum pellibus, adiuuerunt eos.

2. Par. c. 35. 7. 8. 9.

ANNVS MVNDI 3414.

IOSIÆ & HELCIÆ 20.

NABOLASSARIS 7. Imp. Babyl. 81.

OLYMPIADIS XXXV. An. 1.

HOSTILI 32. & vlt. VR. CON. 113.

ANTE CHRISTVM 639.

I. Ortus Thaletis Sapientis.

HAbet hic annus ineuntem Olympiadem 35, ſimulque exeuntem è viuis Tullum Hoſtilium, tertium in Repub. Romana regem. Hanc olympiadem celebriorem reddit Thales ille Mileſius, à quo Philoſophorum vitas exorſus eſt Laërtius, qui primus vocatus eſt Sapiens, alijque deinceps. Primum quoque numerat Pauſanias li. 10. quos & regionibus diſtinguit: *Pro Delphici templi foribus*, inquit, *leguntur perutilia vitæ hominum documenta, ab iis hominibus conſcripta, quos Græci Sapientes & habuerunt, & appellarunt. Fuerunt illi, ex Ionia quidem Thales Mileſius, & Bias Prienenſis; Ex Æolica vero natione, & Lesbo inſula Pittacus Mitylenus: ex iis qui in Aſia ſunt Dorienſibus, Cleobulus Lindius. Athenienſis præterea Solon, & Spartanus Chilon. Septimum Plato Ariſtotelis filius pro Periandro, Corinthio, Cypſeli filio, enumerat Chenenſem Myſonem.* Sic ille. Vide S. Auguſt. l. 18. de Ciuit. c. 24. vbi legitur vixiſſe Thaletem regnante Romulo. Vtique non rectè, cum Euſebius, quem ille ſequitur, ſub Ancum Martium illum collocet.

Septem ſapientes, & eorum patriæ.

II. Mors Tulli Hoſtilij.

Mortuum porrò hoc anno Tullum Hoſtilium fatentur omnes, Dionyſius in primis, qui eius hiſtoriam ita concludit, vt illum celebret tanquam virum eximia fortitudine bellica, promptoque in periculis conſilio. Quod is maxime oſtendit in defectione, & proditione Suffetij; cùm è re nata Albanorum diſceſſum ſuo conſilio factum dixit, & fraudem perfidorum in ſuam vtilitatem vertit. Periiſſe illum incendio, & cum tota familia flammis abſumptum conſtat; vtrum autem diuinitus fuerit, an humanitus illatum incendium, id vero non conſtat. Dionyſius certe de cœlo tactam eius domum probabilius putat, eamque irato Deo conflagraſſe, ob neglectam quorundam ſacrorum curam. Quod ſenſit quoque M. Tullius in libris de Repub. apud S. Auguſtinum. Illum autem ſacrorum neglectum ita explicat Liuius, vt tam Numam, quam Hoſtilium, magicis veneficiis & cantionibus deditos oſtendat: & hunc aliquid in Iouis Elicij ſacrificio peccantem conflagraſſe; quod nunc quoque magis, atque maleficis contingere dicitur, niſi pactos cum malo dæmone, conuentoſque ritus ad vnguem ſeruent.

ex magico incendio.

l. 3. de Ciu. c. 15.

III. Idola nunc quoque in Iuda.

Pergunt hoc tempore Sophonias, & maxime Ieremias, populo parum fideliter ad Deum conuerſo inculcare minas de aduentu Chaldæorum, & Reipub. interitu ab ipſis imminente. Neque mirum; Nam non obſtante fœdere cum Deo recens inito, plerique adhuc colebant Baal, & faciebant placentas reginæ cœli. Ieremias enim accuſat populum, quod non ſolum adhuc pergeret furari, occidere adulterari, iurarè mendaciter, ſed etiam libare Baalim, & ire poſt Deos alienos; & nihilominus venirent impudenter, & ſtarent coram Domino in templo, illudque redderent ſpeluncam latronum. Sed illud omnem ſupperat admirationem. *Nonne vides*, ait Dominus, *quid iſti faciunt in ciuitatibus Iuda, & in plateis Ieruſalem? filij colligunt ligna, & patres ſuccendunt ignem, & mulieres conſpergunt adipem, vt faciant placentas reginæ cœli, & libent diis alienis, & me ad iracundiam prouocent.* Omnes videlicet certatim volunt perfidiæ aduerſum me fieri participes, & in contemptum mei, ſacrificia offerre dæmonibus.

ca. 7. 17. 18.

ANNVS MVNDI 3415.

IOSIÆ, & HELCIÆ 21.

NABOLASSARIS 8. Imp. Babyl. 82.

OLYMPIADIS XXXV. An. 2.

ANCI MARCII 1. VR. CO. 114.

ANTE CHRISTVM 638.

I. Initium regni Anci Marcij.

CEnteſimus decimus quartus vrbis annus nouum vidit in vrbe regem Ancum Marcium, de cuius inauguratione hæc habet Dionyſius: *Poſt Tulli Hoſtilij obitum interregni magiſtratus, à Senatu more patrio deſignatus, regem vrbi legit Marcium, prænomine Ancum. Cumque S. C. approbaſſet populus, & fauſta Deus ſigna oſtendiſſet, Marcius, omnibus rite peractis, capeſſit imperium anno 2. trigeſimæ quintæ Olympiadis*, &c. Cum autem Plutarchus in Numa ſcribat Ancum à Numa moriente quinquennem relictum, conſequens eſt eum nunc annum egiſſe 37. Cuius prima inſtituta, eodem autore Dionyſio, fuerunt ſumptos à pontificibus commentarios, quos de ſacris à ſe conſcriptos Numa reliquerat, populo proponere in foro legendos, vt cum à bellicis turbis ad ſtudia pacis quietiſque transferret. Alios ergo com-

Euulgat Numæ commentarios.

mentarios ab illis, Numa defoderat in arca lapidea, quæ, vt ſupra dixi, poſt plurimos annos effoſſa eſt.

II. Eius in Latinos bellum. Neque tamen Anco Marcio quies à bellis perpetua fuit, ac ne diuturna quidem. Vix enim regnare cœperat, vt ait Dionyſ. cum Latini eum contemnentes tanquam ignauum, latronum globos in agrum Romanum immiſerunt. De quorum iniuriis cum legati fruſtra queſti eſſent, educto in ipſos exercitu Politorum vrbem deditione cepit, ciueſque vniuerſos nullo affectos incommodo Romam tranſtulit, cum rebus ſuis, in curiaſque diſtribuit. Cumque anno inſequenti Latini, miſſis Politorium colonis, deſertos agros colere inſtituerent, Marcius reſumptis armis eos inuaſit, iiſque deuictis iterum cepit oppidum, eoque incenſo, diruptiſque muris, copias domum reduxit.

Politoriū cepit, & in Vrbem transfert.

3410. III. Ortus Sedeciæ. Inſequenti autem, quem dixi anno, qui fuit Ioſiæ 22. natus eſt ei filius Sedecias, qui vnius & viginti annorum erat cum regnare cœpit, totidem autem anni interiecti ſunt vſque ad initium regni eius, quando cœpit agere ætatis annum vigeſimum ſecundum. Dicebatur autem tum Machanias. Nam notius illud Sedeciæ nomen, ei à Nabuchodonoſore cum regno datum eſt; fuit autem frater vterinus Ioachazi, qui prius tribus tantum menſibus regnauit, vt ſuo loco dicetur. Hic autem addo fuiſſe hunc annum ſabbaticum centeſimum decimum nonum: eſt enim 833 ab ingreſſu in Chananitidem.

Annus Sabb. 119.

ANNVS MVNDI 3418.

IOSIÆ & HELCIÆ 24.

NABOLASSARIS 11. Imp. Babyl. 58.

OLYMPIADIS XXXVI. An. 1.

ANCI MARCII 4. VRB. COND. 117.

ANTE CHRISTVM 635.

I. Iudithæ obitus, eiuſque ætas. 3313. 105. 3418. INitio 36 Olympiadis, & 24 regni Ioſiæ, Iuditha nobiliſſima Heroina moritur. Cum enim ſexto Ezechiæ regis anno eam natam dixerimus, qui fuit Mundi 3314 neceſſe eſt vt hic annus ſit vitæ ipſius centeſimus quintus, numeratis extremis: ad quem vſque annum vitam ab ea propagatam, extremo ipſius libro perſcriptum eſt, & ad quem vſque, Holoferne occiſo, pax magna Iudæis fuit, & impletum eſt illud, *In omni autem ſpatio vitæ eius* non fuit qui perturbaret Iſraël. Quod autem additur, *& poſt mortem eius multis annis*, totis ſeptem annis, qui ad Ioſiæ mortem reliqui ſunt, cum Bellarmino definimus. Manſit in domo viri ſui, vſque dum perueniſſet ad centeſimum quintum vitæ ſuæ annum, qui fuit 73 ab Holoferne mactato. Sepulta eſt in ſepulchro viri ſui, in agro Bethulienſi. Populus autem non immemor accepti ab ipſa, ante duos & 70 annos beneficij, memoriam quippe quotannis renouabat feſtus pro victoria dies, *luxit eam diebus ſeptem*.

II. Celebrarunt eam plerique antiquorum patrum, in quibus Clemens Alexandrinus, Origenes, Ambroſius, Fulgentius, Auguſtinus, Chryſoſtomus, Tertullianus, Hieronymus, alijque, vt in Annalibus reperiet ſtudioſus Lector, vt Scripturæ ipſius elogia prætermittam, ex quibus liquidò apparet eam & ſanctiſſimæ Eccleſiæ ſponſæ Chriſti, & auguſtiſſimæ parentis eius typum egregium fuiſſe, vſque adeo illi fortitudine, prudētia, pulchritudine, zelo ſalutis animarum, ſtudio pœnitentiæ, in primiſque continentiæ ſimilis fuit. Hæc eſt enim illa Iudith, quæ cum eſſet formæ prodigium, extitit nihilominus miraculum caſtitatis, quam ieiuniis, precibus, omnique corporis afflictatione ita coluit, itaque adamauit, vt cum ætate floreret, careret liberis, diuitiis abundaret & gloria, ipſos 75 annos cœlebs perſeueraret, atque incontaminata fulgeret, ſed hæc ſuperius iam attigimus, & copioſius Annales dabunt.

Eius encomium. *Et caſtitas ſingularis.*

III Latini Medulliam capiunt. Hoc anno quarto Anci Marcij Latini Medulliam Romanorum oppidum, facto vndique in muros impetu vi capiunt. Et vice verſa Marcius Tellenas nobile Latinorum oppidum, acie primum, mox oppugnatione victor in poteſtatem redegit, Romamque tranſtulit oppidanos. Idemque cum Ficanæ oppidanis factum. Secutus enim Rex, vt ait Liuius, regum priorum morem, qui rem Romanam auxerant hoſtibus in ciuitatem accipiendis, multitudinem omnem Romam traduxit. Et cum circa palatium ſedes veteres Romani, Sabini Capitolium atque arcem, Cælium montem Albani impleſſent, Auentinus nouæ multitudini datus eſt. Dionyſius addit Medulliam per triennium à Latinis detentam, quarto demum anno à rege Marcio recuperatam.

Varij populi Romā traducti.

3419. IV. Ortus Ioachini, qui & Iechonias. Sequenti anno naſcitur Ioachinus, filius Ioakimi primogeniti Ioſiæ: Ioakimo autem regno vitáq. ſpoliato, filius eius regni miſerias potius, quam delicias mēſibus aliquot deguſtauit. Nam cum 18 eſſet annorum cum regnare cœpit, & totidem à 25 Ioſiæ ad vltimum Ioacim numerentur, hoc anno, qui erat 33 vitæ Ioſiæ aui ipſius, & 19 Ioakini patris ipſius, natum eſſe oportet. Hic porro Ioachinus paſſim Iechonias appellatur, & nominatim in Chriſti apud Matthæum genealogia. c. 1. 11. 12.

ANNVS MVNDI 3422.

IOSIÆ & HELCIÆ 28.

NABOLASSARIS 15. Imp. Babyl. 89.

OLYMPIADIS XXXVII. An. 1.

ANCI MARCII 8. VRB. CON. 121.

ANTE CHRISTVM 631.

I. Olympias 37. TRigeſima ſeptima Olympiade Euryclidas Laco in ſtadio palmam tulit.

Tarquinij ex Etruria Romam demigrant. Octauo porro anno Marcij, Tarquinius, quem Lucumonem appellat Liuius, Demarato Corinthio genitum, ex Etruria cum tota familia Romam migrauit, cuius deinde poſteri, Romæ principatum, ſemel iterumque tenuerunt. Hic ergo ſiue Lucumo, ſiue Tarquinius, in Regis ſe familiaritatem inſinuauit, qui fidem

ſuam fortitudinemque ita probauit, vt nono Anci anno, ad bellum Latinū magiſter equitum miſſus ſit; reliquiſque deinde annis Marcij, eius gratia potitus, eidem etiam poſt annos 17 in regno ſucceſſit.

II. Status Iudaicæ rei. 2. Par. 34. & ca. 7. 18.

Interea Hieroſolymis pietas, annitente Ioſia, Helcia, Ieremia, Sophonia, cæteriſque pietatis columnis, latè florebat. Nam ad hos annos illa Scripturæ verba pertinent. *Cunctis diebus eius non receſſerunt à Domino Deo patrum ſuorum.* Quod ſine dubio de externa & publica idololatria intelligendum eſt. Nam priuatim familias totas ſacrificaſſe reginæ cœli, iam ſupra ex Ieremia demonſtratum eſt; aliiſque multis ex locis probari poteſt fictam fuiſſe pluriſſimorum Iudæorum conuerſionem; impietate in eorum cordibus perſeuerante. Tantum autem abeſt vt ſerio reſipiſcerent, vt etiam Ieremiam, eis Dei iuſſu ventura mala prædicentem, interficere hoc ipſo tempore voluerint, ligno lethifero inficiendo cibum eius. Quod cum illi molirentur, Deus prophetæ ſuo conſilia ipſorum patefecit. (Ier. 11. 18.)

ANNVS MVNDI 3423.

IOSIÆ & HELCIÆ 29.

NABOLASSARIS 16. Imp. Babyl. 90.

OLYMPIADIS XXXVII. An. 2.

ANCI MARCII 9. VRB. CON. 122.

ANTE CHRISTVM 630.

I. Annus Sabb. 120. Marcius Medulliā recipit.

NOnus Romanorum regis annus, qui Iudæis Sabbaticus erat ordine 120. Romanis, Latinis, Fidenatibus, Sabiniſque inter ſe pugnantibus, non parum cruentus fuit. Primum cum Latinis ad Medulliam bellum fuit. Cum enim eam vrbem Romanis ademptam, quartum iam annum Latini retinerent, Marcius ad eam recuperandam omnes vires intendit. Ergo duobus inter ſe prælijs concurrere. In priore, cum diu æquo Marte pugnatum eſſet, neutrò inclinante victoria, dirempto prælio, vtrique in ſua caſtra digreſſi ſunt. Poſteriore Romani victos Latinos in ſua caſtra compulere. Addit autem Dionyſius poſt has pugnas nuſquam acie certatum eſſe: excurſiones tantum in finitimos agros vltro citróque factas eſſe, conſeruiſſe manus, Romano plerumque ſuperante.

II. Bellum in Fidenates.

Hoc tempore Fidenates occultis excurſionibus agrum Romanum infeſtabant. Contra quos Marcius cum expeditis profectus, contra oppidum caſtra poſuit. Illi tempus ad inquirendos noxios petunt, quod cum in belli apparatu ponerent, contra ſimulatores diſſimulanter egit Marcius. Cuniculos enim à caſtris ad mœnia vſque hoſtium agi iuſſit, quo opere perfecto, comparatis quæ ad pugnam muralem erant neceſſaria, excitum militem admouit ad auerſam partem mœnium; quò Fidenatibus concurrentibus, Romani aperto cuniculo ſe intra mœnia infuderunt, & per effractam portam ſuos intromiſerunt; & cum plurima iam cædes facta eſſet, iubet rex parci ferro, in vnum locum per præconem conuocari, armis ſpoliari, defectionis autores virgis cæſos ſupplicio affici, denique vrbem militi diripiendam dedit: relictóque in vrbe præſidio in Sabinos latrociniis agrum Romanum incurſantes mouit, eoſque variè afflictos compeſcuit. Et mox pacem nihilominus petentibus dedit, vt Latinis, contra quos adhuc bellum erat, pares eſſe poſſent. (Et Sabinos.)

III. Pharaonis apparatus ad bellum.

Eodem tempore Pharao cognomento Nechao rex Ægypti bellum contra Babyloniorum regem præparabat, Dei vt ferebat, credebaturue iuſſu, de quo ſequenti anno pluribus.

ANNVS MVNDI 3425.

IOSIÆ 31. & vlt. HELCIÆ 31.

NABOLASSARIS 18. Imp. Babyl. 92.

OLYMPIADIS XXXVII. An. 4.

ANCI MARCII 11. VRB. COND. 124.

ANTE CHRISTVM 628.

I. Ioſiæ bellum contra Pharaonē, eiuſque cauſa. 2. Par. 35. 21.

VAlde luctuoſus eſt, planéque funeſtus Hebræis hic annus, triſtiſſima regis optimi cæde quæ aditum diuinæ vindictæ aduerſus Iudam, reliquas populi quondam ſui, patefecit. Regi, quem populus impius diutius habere non meruit, ne cum eodem propinqua tempeſtate periret. Belli cauſa Pharaoni, ſi Ioſepho credimus, fuit cupiditas regni Aſiæ acquirendi: ſi autem ipſi Pharaoni, fuit voluntas obſequendi Deo hanc illi expeditionem præcipienti. Quod Ioſias minime credens, tranſitum eius per regnum ſuum prohibere ſtatuit, nec potuit de ſententia dimoueri, ſeu veritus ne ſpecie tranſitus, ſuum ille regnum occuparet, aut vaſtaret, ſeu regi Aſſyriorum improuidè gratificari cupiens, eius periculum in damnum proprium transferendo.

II. Eum adit Ioſias, & in prælio vulneratur. 4. Reg. 23. 29.

Cum ergo Pharao pacificum tranſitū peteret, nec impetraret, tranſiit nihilominus, Ioſias vero ſtatim collectis copiis, ad ipſum perrexit, quem inuenit perueniſſe ad campum Mageddo, vbi viderunt ſe, & Ioſias vulneratus à ſagittariis, quamuis mutaſſet habitum, iuxta textum Hebræum, ne in eum tela dirigerentur; dixit pueris ſuis, vt eum de prælio educerent, vtpote grauiter vulneratum; cumque in alium currum transferretur, ex accepto vulnere mortuus eſt in eodem loco: tranſlatuſque Hieroſolymam, conditus eſt in ſepulchro ſuo, *& vniuerſus Iuda & Ieruſalem luxerunt eum.* Nec immerito, vt qui ex Oldæ prophetia intellexiſſent, eo viuo rebus ipſorum pacem fore, eo collecto ad patres ſuos, mala in totam Iudæorum gentem inundatura. Luxit autem *Ieremias maximè*; cuius lamentationes ſuper morte Ioſiæ aliæ fuerunt ab ijs, quæ ſuper clade Ieruſalem, & vniuerſi regni editæ ſunt, extantque, in quibus de Ioſia mirum ſilentium, vt diligentius in Annalibus oſtenſum eſt, vbi ipſius Ioſiæ comparatio cum Christo, cuius typus admodum expreſſus fuit, reperietur.

Moritur & lugetur. 2. Par. 35. 25. — nu. 12. & ſeqq. — à nu. 15. ad 22.

III. Ioachaz regnum occupat.

Mortuo Ioſia ſtatim turbæ in regno eius, excitantur. Nam Ioachaz filius eius ſecundo gènitus, regnum eius inuadit factione populari, agens annum ætatis vigeſimum tertium, cuius trimeſtre regnum ad hunc ipſum Ioſiæ annum referendum eſt, vt Ioakim, qui ei ſucceſſit, vndecim annis regnare potuerit. Factionem popularem indicant illa verba, *Tulitque populus Ioachaz filium Ioſiæ.* Ab ambitioſo vtique iuuene ſollicitatus, promiſſa fortaſſe illi religionis libertate, vt res ipſa docuit, qui & inungi voluit, ad regnum ſibi confirmandum. Sapientior multo futurus, ſi pietatem patris æmulari, quam in thronum eius præproperè, & cum fratris iniuria inſilire maluiſſet. E contrario vero *fecit malum coram Domino, iuxta omnia quæ fecerant patres eius*, qui ſcilicet Deo nuncium, pietatique remiſerant. Idque facile admodum, ac procliuè fuit; cum populus magna ex parte corruptus, nihil admodum præter externam ſpeciem pietatis haberet, vt ſupra dictum eſt. Præſertim ſi iam ipſemet in eam ſe voraginem præcipitem dederat.

Et colit idola.

IV. Pharao victus à Nabolaſſare redit in Iudæam.

Hæc dum Hieroſolymis fiunt, Pharao è bello reuertitur. Infeliciter pugnatum ab Ægyptio quidam putant, quod feſtinus eius reditus probabile reddit. Nam ſi in acie victor euaſiſſet, vlterius vtique pugnando progreſſus eſſet, quoniam imperium Aſiæ, vt ex Ioſepho diximus, ambiebat. Conijcere autem poſſumus cum Abulenſi, veniſſe ad eum Ioacimum Ioſiæ primogenitum, & ad eum, quaſi ad arbitrum, fratris iniuriam detuliſſe: opem non ſine muneribus, maiorum exemplo poſtulaſſe: tributum etiam Ægyptio, ſi rex fieret, obtuliſſe. Ægyptius nouum ad ſe regem euocauit, quaſi eius cum fratre controuerſiam amicè ac beneuolè compoſiturus. Venit ergo Ioachaz ad Pharaonem, qui vt hominem habuit in poteſtate, eum coniectum in vincula, in Ægyptum amandauit, ne qua in vrbe ſeditio, ipſo præſente concitaretur, ibiq; mortuus eſt, vt prophetauerat Ieremias.

Eum adit Ioakim regni cauſa.

Ioachaz euocatus capitur.

V. Ieremiæ de ipſa vaticinium. ca. 22. 10.

Dum enim Ioachaz, qui & Sellum dictus eſt, ad regem Ægypti proficiſceretur. *Nolite*, inquit propheta, *flere mortuum*, Ioſiam ſcilicet multis cum lacrymis dudum regio funere elatum ac ſepultum, *plangite eum qui egreditur*, Ioachaz ſcilicet adeuntem in Rebla Pharaonem, *quia non reuertetur vltra, nec videbit terram natiuitatis ſuæ. Quia hæc dicit Dominus ad Sellum filium Ioſiæ, regis Iuda, qui regnauit pro Ioſia patre ſuo*, immediatè ſcilicet, dum adhuc populus mortuum Ioſiam plangeret, *qui egreſſus eſt de loco iſto. Non reuertetur huc amplius, ſed in loco ad quem tranſtuli eum, ibi morietur, & terram iſtam non videbit amplius.* Itaque Ioachaz celeres ſuæ impietatis, crudelitatis, nam crudelitatis ab Ezechiele accuſatur, & ambitionis pœnas dedit, tres infra menſes regno & libertate priuatus.

Moritur in Ægypto.

ca. 19.

(∴)

ANNVS MVNDI 3426.

IOAKIM 1. AZARIÆ Pont. 1.

NABOLASSARIS 19. Imp. Babyl. 93.

OLYMPIADIS XXXVIII. AN. 1.

ANCI MARCII 12. VRB. COND. 125.

ANTE CHRISTVM 627.

I. Periander clareſcit.

LAërtius hanc 38 Olympiadem, in qua Periander claruerit, cum iam 36 annos natus eſſet, in eius vita notat: quem ait primum armatis circunſeptum inceſſiſſe, & magiſtratum ad tyrannidem tranſtuliſſe, eamque ad 40 annos exercuiſſe. Verum ſupra ex Pauſaniâ diximus, eum habuiſſe patrem & ſocerum, quos ea in re imitaretur. Armatos autem circa ſe Romulus iam ante centum annos habuerat, & Saul ante 462, & quidem tunc, cum adhuc eſſet optimus princeps. Idque laudatiſſimis regibus in more poſitum eſt, ſiue ad ſecuritatem perſonæ, in cuius ſalute omnium ſubditorum vertitur ſalus, ſiue ad reuerentiam maieſtatis.

Militare præſidium principū. an.m.2904.

II. Initium regni Ioakim Azarias pontifex.

Sub initium anni huius, abdicato Ioachaz, beneficio Pharaonis regnare cœpit Ioakim, qui & Eliacim, & quidem ſub initium anni ſacri, qui ab æquinoctio verno inchoatur, vt ex Annalibus liquet. Nouum etiam pontificem cum nouo rege ſuggerunt Hebræi chronologi, quem Azariam vocant. Fuiſſe illum Helciæ filium, & Saraiæ parentem, ex 1. Paral. liquet, & 1. Eſdræ.

c.6.13.14. & 1. Eſd. 7. 2.

Ioakim Pharaonis cliens.

Cœpit porro regnare Ioakim, ſed precariò magis, quam proprio iure. Sic enim rex factus eſt, vt ſuperiorem tamen agnoſceret Ægypti regem. In cuius rei argumentum grauem ille populo mulctam impoſuit, & nomen regi commutauit. Sicque cliens, & quaſi libertus regis Ægypti factus, Chaldæorum, quibus Ægyptius erat inimicus, factus eſt hoſtis, & eorum in ſe arma conuertit, vt mox intelligetur.

III. Mulcta populi, & quæ ex culpa. *4. Reg. 23. 33.*

Interim autem Nechao impoſuit *mulctam terræ* & non ipſi regi: qui forte, iam datis illi muneribus, fuerat exhauſtus, *centum talentis argenti, & talento auri* quæ tota ſumma aſcendebat ad centum & quinquaginta millia aureorum. Qua mulcta, quoniam mulcta vocatur, non videtur facta terra vectigalis in perpetuum ſed indicta ſumma ſemel perſoluenda, quod Abulenſis quoque ſenſit. Sed in cuius peccati pœnam? An quod regem populus iniuſſu ſuo conſtituiſſet? ex quo enim Ioſiam occidit, ſe pro rege Hebræorum gerere & haberi voluit, vt qui illic regem arbitratu ſuo conſtituere, & exautorare poſſet. An quod Ioſias vltro eum cum exercitu inuaſiſſet, neque tranſitum permittere voluiſſet? An denique propter iniuriam legitimo regi factam, cui minorem natu filium prætulerant? Nunc enim Ioachaz 23. annorum erat, Ioacim autem 25, vt Scriptura teſtatur.

q. 45 in c. 23 4. Regum.

4. Reg 23. 31. & 36.

IV. Ioakim impius & crudelis.

Porro quod ad Regis huius mores attinet, impium eum fuiſſe, & feciſſe malum coram Domino, ex ipſa Scriptura conſtat. Voluerit nimirum non minus gratificari populo, quam Ioa-

chaz frater eius, vt ſibi eum beneuolum redderet, & in perſoluenda mulcta prædicta obſequentem. Fuit etiam crudelis, fratrique ſimillimus, autore Ezechiele propheta. Itaque facile eſt intelligere, cum in amicos & fautores fratris crudelem vltionem exercuiſſe. Nam hoc ipſo anno, Ioakim nobile dedit crudelitatis, & impietatis exemplum, aduerſus Vriam prophetam, qui cum prophetaret aduerſus Ieruſalem & templum eius, vt paulò poſt Ieremias, re ad regem delata, cum quæreretur ad mortem, fugit in Ægyptum. Quò cum rex miſiſſet nuncios, facile fugitiuum recepit, atque interfecit innocentem Dei prophetam, *& proiecit cadauer eius in ſepulchris vulgi ignobilis.*

ca. 19.

Occidit Vriam, prophetã. *Ier. 26. 20.*

V. Ieremias de vita periclitatur. *ca. 26. 1. 2. & ſeqq.*

Paulò poſt in eodem principio regni Ioakim, vt apud Ieremiam legimus, de vita periclitatus eſt idem Ieremias, eò quod iuſſu Domini, in templi atrio, coram vniuerſo populo diceret, niſi abiecta idololatria conuerterentur ad Dominum, Templum inſtar Silo futurum, deſertum videlicet atque deſtructum; & Vrbem Ieruſalem fore *in maledictionem cunctis gentibus terræ.* Quæ cum audiſſent improbi ſacerdotes, eiſque non diſſimilis populus, apprehenderunt eum, reumque mortis pronunciarunt. Tumultuante igitur omni populo, & aduerſus Ieremiam, præeuntibus ſacrilegis ſacerdotibus, & pſeudoprophetis, inſaniente, è regis palatio exauditus eſt confuſus turbarum clamor: & aſcenderunt in templum principes Iuda, in quibus Ahicam filius Saphan, apud quos ab illis accuſatus, ſuam cauſam egit, ab iiſque abſolutus eſt, exemplo Michææ vtentibus. Vriæ autem exemplum, quod ſubdunt, eò pertinet, ne ſe iterum occiſi prophetæ ſcelere contaminent, qui hoc ipſo anno cædis Vriæ participes fuerant.

VI. Naſcitur Daniel.

Hoc porro anno regni Ioakim primo, natum exiſtimamus Danielem, quem S. Epiphanius abductum ait in captiuitatem puſionem adhuc, & infantem. Ea contigit anno Ioakimi tertio vt dicemus, quando Daniel tertium circiter agebat annum, cui nomen puſionis & infantis recte conuenit. Sulpicius Seuerus eum non ſolum puerum, ſed etiam paruum admodum puerum vocat. Nec abſurdum eſt infantem in eam captiuitatem delatum, quoniam ibi non tam captiuus quam obſes futurus erat, vt qui erat regij ſanguinis, vt tuto Ioakim remitti poſſet in regnum ſuum. Sed & Suſannæ iudicium, quod plerique ſancti Patres, anno Danielis duodecimo contigiſſe dicunt, cum hac poſitione noſtra recte conuenit. Fuiſſe vero illum de tribu Iuda, ſicut & ſocios eius Ananiam, Azariam, & Miſaëlem, atque adeo de ſemine regio, & tyrannorum, ſiue dynaſtarum & optimatum Iudaicæ gentis, ex primo cap. Danielis intelligitur.

νήπιος ὤν.

(∴)

ANNVS MVNDI 3427.

IOAKIM & AZARIÆ 2.

NABOLASSARIS 20. Imp. Babyl. 94.

OLYMPIADIS XXXVIII. An. 2.

ANCI MARCII 13. VRB. COND. 126.

ANTE CHRISTVM 626.

I. Ioakimus aſſumit Ioachinum regni ſocium. *c. 36. v. 9. c. 24. v. 8.*

Ioakimus ſecundo regni ſui anno aſſumpſit ſibi regni ſocium Ioachinum filium, qui ſæpius Iechonias appellatur, quique nunc octauum vitæ annum expleuerat, vtpote natus anno Mundi 3419. Octo autem annorum fuiſſe dicitur in 2. Paral. cum regnare cœpit. Et nihilominus in 4. Reg. dicitur decem & octo annorum fuiſſe cum regnare cœpit. Quæ loca rectè ita conciliantur, vt Ioachin bis regnare cœperit, ſemel quidem hoc anno cum patre, & rurſus poſt eius mortem: & tamen tribus tantum menſibus cum triente regnaſſe dicitur, quia decem illi anni patri eius tribuuntur. Cur autem tam cito Ioakimus paruulum filium in regnum cooptauerit, ea fortaſſe ratio fuit, quod vereretur ne Sedecias frater ſuus, inuitatus alterum fratrem Ioachaz, regnum filio ſuo debitum factione aliqua occuparet; quod difficilius fieri poterat, eo dudum iam, & viuo adhuc patre, regni gubernaculis admoto.

II. Mores Ioakimi, crudelitas.

Porro de Ioakimi moribus, & nominatim de crudelitate iam dici cœptum, & in Vriæ prophetæ cæde ab eo imperata demonſtratum. Sed eam Ezechiel, paucis licet verbis, vehementer exaggerat. *Qui incedebat*, inquit, *inter leones & factus eſt Leo, & didicit prædam capere, & homines deuorare; didicit viduas facere, & ciuitates eorum in deſertum adducere, & deſolata eſt terra, & plenitudo eius, à voce rugitus eius.*

Quæ verba in tres primos illius annos quadrare videntur. Nam quarto ſuperuenit Nabuchodonoſor aduerſus ipſum. Cædibus igitur, & viduis & orphanis Ioakim ciuitates replebat, ciuibus autem viduabat, & quidem vt quiſque erat auitæ pietatis retinentiſſimus. Id enim principem & religione impium, & moribus barbarum & crudelem decebat. Multi autem vel iuſſi, vel ſponte ſolum vertebant, adeo vt terra deſolata videretur.

III. Auaritia. Ambitio, &c. *c. 22. 17. ver. 13.*

Alterum in eo crimen accuſat Ieremias illis verbis. *Tui vero oculi, & cor ad auaritiam, & ad ſanguinem innocentem fundendum, & ad calumniam, & ad curſum mali operis.* Eodem pertinet illud de eodem. *Væ qui ædificat domum ſuam in iniuſtitia, & cœnacula ſua non in iudicio,* amicum ſuum opprimet fruſtra, & mercedem eius non reddet ei. Merces autem operariorum defraudata, vnum eſt de peccatis in cœlum clamantibus, & proprium tyrannorum; ſicut & oppreſſio pauperum, dum in magnificis ædibus ambitioſè conſtruendis, eos aut gratis ſeruire cogunt, aut mercede pacta defraudant. Denique ibidem propheta eum ſuperbiæ & ambitionis accuſat, propter quæ probroſum eius interitum denunciat, qui poſtea ſuo loco refertur.

IV.

Secundus Ioakimi annus eſt Anci Marcij 13. quo

Res geſta cū Veientibus.

quo anno præter vrbanas legiones, excito magno ſociorum numero Veientes aggreſſus, agrum eorum longè latéque populatus eſt. Ipſi enim ſuperiore anno, irruptione in agrum Romanum facta, magnas prædas abegerant, multaſque cædes perpetrarant. Ergo Veientibus cum magno exercitū profectus obuiam, caſtris trans Tiberim poſitis, vias eis intercluſit, & in aciem prodire coactos, egregiè vicit, & caſtris eorum potitus, triumphans in vrbem reuerſus eſt.

ANNVS MVNDI 3428.

IOAKIMI & AZARIÆ 3.

NABOLASS. 21. & vlt. Imp. Babyl. 95.

OLYMPIADIS XXXVIII. AN. 3.

ANCI MARCII 14. VRB. COND. 127.

ANTE CHRISTVM 625.

I. Ioakimus obſidetur in Ieruſalem, & capitur.

Vigeſimum iam & ſecundum annum propheta Ieremias diuinas intētabat minas, virgam vigilantem, & ollam ſuccenſam à facie Aquilonis: cum cœpit hoc anno virga vigilans primos vibrare ictus, qui poſt aliquot repetentur annos, donec olla ſuccenſa ciuitatis regiæ deflagrationem, & regni totius vaſtitatem, & deſolationem afferat. Hoc enim *tertio anno regni Ioakim regis Iuda venit Nabuchodonoſor rex Babylonis in Ieruſalem, & obſedit eam.* Ita Daniel, cui repugnare videtur Ieremias, cum vocat annum quartum Ioakimi primum Nabuchodonoſoris. Reſponſio & conciliatio ex Beroſo apud Ioſephum ſumi poteſt, vnde etiam de Nabolaſſaris morte, quæ in hunc annum cadit, docebimus, & quidem ad Scripturæ veritatem accommodatè.

Ca. 1. 1. — *c. 25.* — *l. 10. Ant. c. 11. ad fin.*

II. Ordo & modus rei geſtæ.

Cum ergo Nabolaſſar, ſiue ſenior Nabuchodonoſor contra Ægyptios bellum gereret, nec vltra militiæ labores ferre poſſet, miſit filium ſuum Nabuchodonoſorem, qui poſtea magnus dictus eſt, qui cum Pharaone pugnaturus, ex itinere excurrit hoc anno in Iudæam, vbi dum rem gerit ex animi ſententia, & Ægyptum cogitat, pater eius Babylone, morbo oppreſſus interiit, cum regnaſſet annos 21. Ea re cognita Nabuchodonoſor conſtitutis pro tempore expeditionis ſuæ negotiis, amicis prædæ & captiuorum, & exercitus cura commiſſa, Babylonem celerius profectus eſt, & regni adminiſtrationem ſuſcepit, cum iam quartus Ioakimi ageretur annus: ſicque facile intelligitur prophetas inter ſe conſentire.

Mors Nabolaſſaris, ſiue Nabuchod. ſenioris.

III. Cauſa Belli Nabuchod. contra Iudæos.

Cauſa porro primæ huius contra Iudæos expeditionis Babyloniorum, omiſſa diuina vltione impietatis, reliquorumque ſcelerum Ioakimi, & populi eius, non alia fuiſſe videtur, quam Ioakimi cum Pharaone, cuius opera rex factus fuerat, ſocietas & armorum, animorumque coniunctio. Cum enim Nabuchodonoſor ſenior Pharaoni hoſtis eſſet, vt patet ex iis, quæ vltimo anno Ioſiæ contigerunt; etiam contra Ioakimum, Pharaonis amicum & clientem, hoſtiliter arma conuertit, & tanquam hoſtem tractauit, cum is nihil in eum deliquiſſet, & Pharaoni ex neceſſitate iunctus eſſet: ſed fauorem potius à Babylonio rege promereretur, cum pater ipſius Ioſias, in prohibendo hoſtis eius aduerſus ipſum tranſitu, vitam profudiſſet. Sed pondus peccatorum populi huius, tam antiquorum quam recentium, diuinam vrgebat vltionem, quam Dominus huic principi deſtinarat.

Non iuſta.

IV. Obſidet ciuitatem, & capit. *Dan. 1. 1. 2.*

Cum ergo propheticæ, imo diuinæ comminationes nihil proficerent, ad verbera, vt dicebamus, ventum eſt. Venit inſperatus Nabuchodonoſor, obſedit ciuitatem, & breui tempore, vtpote minime ad ferendam obſidionem paratam, nec ſibi cuiuſquam peccati aduerſus Chaldæos conſciam, eam ſeu vi, ſeu fraude, ſeu terrore cepit; neque enim id Scriptura explicauit. Niſi enim obſeſſa vrbe potitus eſſet, nunquam regem in poteſtate habuiſſet, quem tamen captum conſtat, & vinctum catenis ductum in Babylonem, cum parte vaſorum ſacrorum, quam repoſuit in domo theſauri Dei ſui. Cum rege porro, tum alij captiui abducti ſunt, tum maxime Daniel cum ſociis ſuis. Propterea enim initio prophetiæ ſuæ memorauit captum Ioakimum, anno regni tertio, vt ſimul doceret quo tempore, & qua occaſione Babylonem ipſe tranſmigraſſet.

Et regem cum captiuis Babylonem abducit. 2. Par. 36. 6.

V. Res à Marcio geſta cū Veientibus & Volſcis.

Interea Romæ iterum contra Veientes à Marcio pugnatum eſt ad Salinas, maiore quam ante prælio, & victoriam adeptus, cætera oppida, quæ Veientes repetebant, retinuit. In eo prælio magnam fortitudinis laudem conſecutus eſt equitum ductor Tarquinius, & Patriciorum numero adſcriptus. Hoc quoque anno Volſcorum temeritas compreſſa videtur, qui cum in agro Romana prædas agerent, viciſſim Marcius Velitris eorum vrbe obſeſſa, eos ſupplices fieri, & damna omnia reparare coëgit: ſicque in fœdus & amicitiam recepti ſunt. Hoc ipſo anno Rex ad oſtia Tyberis, vbi ſe is in mare tyrrenum exonerat, nauale condidit, & qui inter flumen & mare prominens littus curuatur in cubiti ſpeciem, oppidum Ancus muniit, Oſtiam appellauit ex ipſa re: quò & coloniam deduxit, & vicinam ſyluam condendis nauibus publicauit. Salinas quoque ibi fieri curauit.

Nauale condit ad Oſtiam.

ANNVS MVNDI 3429.

IOAKIMI & AZARIÆ 4.

MAGNI NABVCHOD. 1. Imp. Babyl. 96.

OLYMPIADIS XXXVIII. AN. 4.

ANCI MARCII 15. VRB. COND. 128.

ANTE CHRISTVM 624.

I. Ioakimus redit Ieroſolymam. c. 25. v. 9. 10. &c.

Percelebris eſt hic annus illa in primis prophetia, qua Ieremias annorum Septaginta captiuitatem Babylonicam populo denunciauit: celebris quoque reditu Ioakimi in regnum ſuum, & initio Magni Nabuchodonoſoris, illuſtrique eius de Ægyptiis victoria, aliiſque nonnullis. Vt autem à Ioakimo duca-

Digitized by Google

mus initium, cum ex ipſa Scriptura certo conſtet, cum catenis vinctum abductum in Babylonem; & ex altera parte Ieremias prædixerit eum proiectum iri extra portas Ieruſalem, & ſepultura aſini ſepeliendum: certum item ſit eum annis vndecim regnaſſe Hieroſolymis, neceſſe eſt eum remiſſum fuiſſe Hieroſolymam, ſub conditione tributi, retentis obſidibus Daniele & ſociis, qui nobiliſſimi, &, vt fert communis opinio, regij ſanguinis erant. Anno itaque Ioakimi tertio, ſub eius finem Rex captus eſt, abductuſque Babylonem, ibique plures menſes verſatus eſt, dum procurat dimiſſionem ſuam, qua obtenta, quarto anno in patriam reuertitur, & promiſſum tributum anno quinto, ſexto & ſeptimo cum fide perſoluit, tribus enim annis ſeruiſſe dicitur regi Babylonis, octauo autem non ſoluit, vana ab Ægypto ſpe deceptus, & procraſtinationibus lactando Chaldæum. Cum autem ne nono quidem ſoluiſſet, venit denique contra eum Nabuchodonoſor anno decimo, & initio vndecim illum in poteſtatem redegit. Hic ordo rei geſtæ eſt, quem ſequens hiſtoria confirmabit.

2.Par.36.6. c. 22. 19. 4. Reg.23. 36. Et qua cõditione.

Tribus annis ſoluit tributum.

4.Reg.24.1.

II. Septuagenaria captiuitas. a 4 & ſeqq. ad 26. Finitur primo anno Imperij Cyri.

Sequitur vt de ſeptuagenaria Iudæorum captiuitate, quoniam illa ab Ieremia hoc ipſo anno denunciata eſt, breuiter dicamus, de qua accuratiorem diſputationem in Annalibus noſtris ſtudioſus Lector inueniet. Cum autem tam de initio captiuitatis huius, quam de fine dubitari poſſit, ſtatuimus primò, cum extremo ſecundi Paralipomenon, & initio libri Eſdræ, ſeptuaginta iſtos annos, primo anno imperij Cyri Perſarum regis eſſe terminatos, quo Chaldæorum monarchia, occiſo Balthazare concidit: quod nos ſuo loco plenius Deo fauente demonſtrabimus. Neque tamen, conſtituto licet fine, de initio certo conſtare poteſt, quoniam regum Babyloniorum numerus & anni valde controuerſi ſunt. De initio igitur omiſſis aliis opinionibus, ſtatuimus 70 annos ab vltima clade Hieroſolymitana, vrbis templique deflagratione inchoandos eſſe.

Inchoatur à fine regni Sedeciæ.

III. Probatur ex Ieremia c. 25.

Hæc eſt profecto clariſſima, ipſius Ieremiæ eam cladem denunciantis, ſententia, ſi quis eam integer ſtudioſius examinarit. Nam primò ne quis minorem aliquam calamitatem denunciari putet, quæ partem populi duntaxat attingat, profitetur agere ſe *de omni populo Iuda*, non de parte, qualis fuit quæ 3. Ioakimi, & 1. Iechoniæ cõtigit. Deinde accuſato populo de diuturna impœnitentia, hanc in eum ſententiam pronunciat. *Pro eo quod non audiſtis verba mea. Ecce ego mittam & aſſumam vniuerſas cognationes Aquilonis, & Nabuchodonoſor regem Babylonis ſeruum meum, & adducam eos ſuper terram iſtam, & ſuper habitatores eius, & ſuper omnes nationes, quæ in circuitu illius ſunt, & interficiam eos, & ponam eos in ſtuporem, & in ſibilum, & in ſolitudines ſempiternas.* Prædicit ſe inuecturum calamitatem, quæ Iudæis communis futura ſit cum circumpoſitis gentibus, quod non contigit, niſi poſt mortem Sedeciæ.

ver. 8.

IV. Daniele, Ioſepho, Hieronym.

Deinde duas adiungit huic cladi circunſtantias, quæ hanc veritatem confirment. Prior eſt fore talem cladem, quæ deſolationem & ſolitudinem perpetuam inuehat, id eſt diuturnam & non interruptam, quod ſoli calamitati congruit quæ à morte Sedeciæ contigit: poſterior eandem cladem coniunctam fore cum 70 annorum Babylonica ſeruitute. Et ita hunc locum intellexit Ioſephus, cum annos ſeptuaginta numerat à concremato templo, & totius populi, non partis alicuius, captiuitate, vſque ad Cyrum. Imo ita intellexit Daniel, cuius eſt illa oratio. *Ego Daniel intellexit in libris*, ſacris *numerum annorum* de quo factus eſt ſermo Domini ad Ieremiam prophetam, vt complerentur deſolationis Ieruſalem ſeptuaginta anni, non dicit captiuitatis, ſed deſolationis, alludens ad ipſamet verba Ieremiæ; quæ ilam ſolitudinem ac deſolationem inculcant. Vbi S. Hieronym. *Prædixerat Ieremias ſeptuaginta annos deſolationis templi, poſt quos rurſus veniret populus in Iudæam, vt ædificaretur templum, & Hieruſalem.*

l. 1. con. Apion. & l. 10. Ant. c. 11.

c. 9. 2.

Eandem ſententiam ex aliis Scripturæ locis confirmatam reperies in Annalibus, & inſuper ex ſancto Irenæo, Clemente Alexandrino, Leontio Bizantino, Euſebio Cæſarienſi, Iulio Hilarione. Sancto Auguſtino, Beda, Adone Viennenſi, Sulpicio Seuero, vtroque Nicephoro, Freculpho, Lactantio Firmiano, qui omnes vel ab excæcato Sedecia, vel ab euerſo combuſtoue templo, vel ab euerſa Ieruſalem hanc ſeptuagenariam deſolationem inchoant. Hos ſequuntur doctiſſimi quique recentiorum ſcriptorum Peterius, Serarius, Villalpandus, Carolus Sigonius, Torniellus, Turcellinus, Verronius, Mercator, Adrichonius, vt omittam Phrygionem, Functium, alioſque ſectarios.

V. Et aliis antiquis atque recentibus ſcriptoribus.

Hoc ipſo anno primo Nabuchodonoſoris, & quarto Ioacimi geſtum eſt bellum Ægyptios inter & Babylonios, cuius exitus Ægyptiis luctuoſus fuit, vt paulò ante Ieremias prædixerat, & habetur cap. quadrageſimo ſexto prophetiæ ipſius. Victus eſt enim in Charcamis iuxta fluuium Euphratem, & ſpoliatus tota regione, quæ Euphratem & riuum Ægypti interiacet, vt eſt apud eundem prophetam, itaque *non addidit vltra Rex Ægypti vt egrederetur de terra ſua*, vſque ad poſtrema Sedeciæ tempora, & vltimam obſidionem Ieruſalem. Hoc eodem Ioacimi anno quarto iuſſus eſt Ieremias ſcribere ſermones, quos ad hanc diem, aut per eum Dominus locutus fuerat, vt dictis apud populum, momentum aliquod ad eius conuerſionem haberent, vt nuper ſub Ioſia contigerat.

VI. Bellum Chaldæorum cõtra Ægyptios.

c. 37. 4. 4.Reg.24.7.

c. 36. v. 2.

Exiſtimo etiam hoc tempore Rechabitarum demigrationem, è campeſtri in tabernaculis commoratione, in vrbanam Hieroſolymorum habitationem, contigiſſe, tot exercitibus breui tempore vltro citròque commeantibus, nec innoxiè, vt aſſolet, iis qui ruri commorantur. Id ipſi apud Ieremiam referunt, cum iam in vrbe commorantes, eos Dei iuſſu Ieremias adiiſſet, & ad bibendum vinum inuitaſſet; quod anno ſexto Ioakimi creditur contigiſſe. Hoc ipſo anno quarto Ioakim, vt notauit Ieremias, cum Baruch ex ore Ieremiæ ſcripſiſſet verba Domini, id eſt querelas, minas, terrores, famem, peſtem, gladium, vaſtitatem; eáque populo renunciare ac recitare iuberetur, veritus ne excitato tumultu populari, comprehenderetur, vt nuper magiſter eius Ieremias, aut etiam occideretur, vt Vrias, perinuitus ſuſci-

VII Rechabitæ migrant Ieroſolymam.

c. 35. 11.

ca. 45.

Baruch ſcribæ Ieremiæ metus.

piebat

piebat hoc munus, & ab eo ſe ſubducere cupiebat. Quem propterea reprehendit Ieremias Dei iuſſu, monens ne vitam propriam, ſaluti & conuerſioni proximorum anteferat, cui etiam Dominus quietem aliquam pollicetur. Certe poſtea Babylone incolumis, exulibus ſociis conſolationi fuit.

ANNVS MVNDI 3430.

IOAKIMI & AZARIÆ 5.

NABVCHOD. 2. Imperij Babylonici 97.

OLYMPIADIS XXXIX. An. 1.

ANCI MARCII 16. VRB. COND. 129.

ANTE CHRISTVM 623.

I. Annus Sabb. 121. Olympiade 39. ineunte celebrari oportuit annum Sabbaticum 121. nam reuera celebratum eſſe, ſub impio, crudeli, auaro, & tributario principe, vix crediderim. Quando & Draco Athenienſibus leges tulit, quas Demades non atramento, ſed ſanguine ſcriptas dicebat. Eum circa hanc Olympiadem floruiſſe autor eſt Clemēs Alexandrinus, & Tatianus apud Euſebium. Eas leges poſtea Solon magna ex parte antiquauit, vt dicemus Olympiade 46. Huc quoque pertinet Arion ille Methymnæus Cyclei filius, qui certaminis in Sicilia victor, à Delphino in Tænarum Lacedæmoniorum portum deuectus eſt, vbi ab eo donarium ex ære, Arionis Delphino inſidentis conſecratum eſt, vt eſt apud Pauſaniam, & Herodotum in Clio; vbi totam hiſtoriam fuſè enarratam leges. Ex qua etiam intelligitur Arionem hunc ad hanc potius Olympiadem, quam ad 29 pertinere.

Draco Legiſlator.

Arion Delphino vectus.

II. Primus annus ſoluti tributi Baruch legit vaticinia Ieremiæ. *in fi. c. 3. num. 1.*

Quintus hic annus Ioakimi primus fuit tributi ab eo Chaldæis perſoluti, iuxta rationem temporis, quam ſtatuimus ſuperiore anno, quo anno miſſus eſt à Ieremia Baruch, vt coram vniuerſo populo legeret Ieremiæ vaticinia à ſe conſcripta; quoniam ipſe diuino ſpiritu detinebatur, aut certe, vt aliis placet, regis & optimatum prohibitione, ne ſe daret in publicum, ne ab impiis occideretur. Non erat autem in Baruchо par periculum, qui iuſſus aliena recitabat, non ſua: quanquam etiam Ieremias non ſua, ſed diuina recitabat. Hos ergo ſermones, & in die ieiunij, vtriq; extraordinarij, quod propitiandi Numinis cauſa videtur indictum, legit Baruch ex volumine, in domo Domini, in gazophylacio Gamariæ, audiente omni populo, legit & mox apud optimates, à quiqus monetur vt abſcondat ſe cum ipſo Ieremia, ne à rege, quem cum libro adituri erant, iuberentur occidi.

III. Leguntur coram rege & ſciſſa comburuntur. *Iere. 36.22.*

Veniunt ergo ad regem, qui erat in domo hyemali menſe nono, & poſita erat coram eo arula plena prunis, & re ad ipſum relata, iubet rex librum ad ſe deferri ac legi, auditaque parte aliqua, *ſcidit illud ſcapello ſcribæ, & proiecit in ignem*, cum eum opportuiſſet ſcindere veſtimenta ſua, & cum lacrymis pœnitentiam agere; quin potius tam Ieremiam quam Baruch quæſiuit ad mortem, *abſcondit autem eos Dominus*, iam erant abſconditi, ſed prouidit Dominus ne inueniri poſſent. Facile quippe illi fuit omnium mortalium conſpirantem ſolertiam inutilem reddere. At Deus iubet volumen iterum deſcribi, in quo minacia vaticinia contra Ioakimum iterantur, & nominatim quod non habiturus eſſet filium, qui ſederet ſuper ſolium Dauid: tres enim illi menſes quibus Ioachimus eius filius regnauit, pro nihilo reputantur. Iterat illud quoque Dominus de ipſius cadauere ignominioſè abiiciendo.

Latebræ Ieremiæ Baruch.

3431. IV. Ieremias adit Rechabitas 2. annus tributi.

Proximo anno, vt ante ſignificatum eſt, factum eſt verbum Domini ad Ieremiam de adeundis Rechabitis, & inuitandis ad vinum bibendum contra ipſorum inſtitutum, quod illi ſe facturos conſtanter negarunt. Noluit quidem Dominus eorum abſtinentiæ propoſitum labefactare, ſed inde argumentum ſumere reprehendendi populum, diuiniora, magiſque veneranda Dei præcepta violantem, quod non leue eſt Chriſtianis hominibus maximeque religioſis, quos Rechabitæ repræſentabant, documentum, vitæ ex virtute, ſanctiſque legibus patrum ſuorum inſtituendæ ne Rechabitæ quoque exurgant in iudicio contra ipſos: vnde ſequitur populi obiurgatio cum laude eximia, & remuneratione Rechabitarum.

ANNVS MVNDI 3432.

IOAKIMI & AZARIÆ 7.

NABVCHOD. 4. Imperij Babylonici 99.

OLYMPIADIS XXXIX. An. 3.

ANCI MARCII 18. VRB. COND. 131.

ANTE CHRISTVM 621.

I. Tertius annus tributi Prophetia per lombare. *Ierem. 3.*

Hoc quoque anno pendit Ioakim tributum Chaldæis, quo ſub hieroglyphis lumbaris, & lagunculæ, oſtendit Dominus regnum Iuda, quaſi lumbare putridum, & quaſi confractam lagunculam redditum iri: & homines omnis conditionis, quaſi vino redundantes, & mentis impotes, & quò ſe vertant ignorantes, huc illucque diſperſum iri: fratres à fratribus, filios à parentibus, parentes à filiis diſtrahendos atque diuellendos, vt ſcilicet collibitum fuerit victori, qui eos in ſeruitutem abduxerit, eoſque diuerſis heris diuenditurus ſit. Recte autem hoc præceptum de lumbari, ſiue zona linea qua lumbi, reneſue præcinguntur, ad Iordanem deferendo, ibique in foramine petræ abſcondendo, in hunc annum cadit, quo, perſoluente adhuc Ioakimo tributum, impunè Euphratem adire licebat. Sicque habuit ſingulis annis populus hic nouum aliquod ad reſipiſcendum incitamentum. Vſque adeo Dominus ad decretoriam illam, longéque ſeueriſſimam animaduerſionem contra regnum Iuda deſcendebat inuitus,

II. Et lagunculam.

Quod ad lagunculam attinet, comparat Dominus vnumquemque de populo ſuo, à regibus ad ſacerdotes, à Prophetis ad ſingulos

habitatores Ieruſalem, lagenis, idque duplici de cauſa. Prior eſt vt intelligant ſe vino indignationis diuinæ replendos, & ingurgitandos, vt præ inopia conſilij attoniti fiant, & mentis impotes, vt neque alios offendere, neque ſeipſos defendere valeant. Poſterior vt ſibi perſuadeant, ſe tanquam vaſa teſtea confractum & diſperſum iri, vt lagunculæ colliſæ huc illucque diſſiliunt: quæ ſimilitudo capite 19. eiuſdem prophetæ iteratur. Vide & ſimilitudinem calicis pleni mero, quo potandæ ſint omnes gentes, ab eorum domitore Nabuchodonoſore. *ca. 25. 15.*

ANNVS MVNDI 3433.

IOAKIMI & AZARIÆ 8.

NABVCHOD. 5. Imp. Babylonici. 100.

OLYMPIADIS XXXIX. An. 4.

ANCI MARCII 19. VR. CO. 131.

ANTE CHRISTVM 620.

I. Ioakim deficit à Nabuchodon.

IOakimus pertæſus ſoluendi tributi, inductuſque vana ſpe expeditionis Ægyptiacæ contra Chaldæos, ab eis tributo negato defecit. Nec tamen, vt ante dixi, credibile eſt eum ſuperbè negaſſe pactum vectigal, ſed procraſtinationibus vſum eſſe. Ex quo factum videtur, vt Chaldæus tardius contra eum arma ſumpſerit. Suaſerit defectionem Ægyptius, qui regem ſibi vicinum, quaſi propugnaculum eſſe voluit contra Chaldæos: contra vero Iudæi exiſtimabant ſatius eſſe habere vicinum regem fœderatum & amicum, longinquum autem hoſtem, quam vice verſa. Apparet autem hanc defectionem à Ieremia, qui eam perniciosam videbat, improbatam; ſed ſurdis canebat cantilenam.

II. Danielis & ſociorũ eius inſtitutio puerilis.

Exiſtimamus hoc circiter anno contigiſſe, quæ initio libri Danielis habentur, de ipſius & ſociorum eius inſtitutione puerili, quam ex regio mandato accepturi erant ab Alphenesprǣ poſito Eunuchorum. Cum enim peregrinæ iſtæ li eræ, & ſolidioris rudimenta doctrinæ ingenuis & liberaliter educatis pueris tradi ſoleant, anno circiter ſeptimo vel octauo, non eſt quod vltrà hanc differamus eruditionem. Qui autem plurimos annos iſti inſtitutioni tribuunt, propter illud *eruditos omnis ſapientia*, &c. videntur pueros hoſce doctiores facere voluiſſe, quam ferat epheborum conſuetudo, qui in aulis regum verſantur, quos videmus vbique literis leuiter tinctos eſſe, niſi vulgaribus. Cui rei argumento eſt, triennium omni iſti ſapientiæ deſtinatum. Nam quod inuenti ſunt decuplo doctiores cunctis ariolis, & Magis Chaldæorum, id non humanum, ſed diuinum fuit: ſicut & forma corporis, in victu ruſticano, non exiguum habuit cœlitus incrementum.

III. Eorundem abſtinẽtia.

Cum enim cibo regio vti nollent, ne polluerentur, quod contingere poterat, ſi vel idolis conſecrati fuiſſent, vel propria lege prohibiti, vt lepus, ſus, aper &c. precibus euicerunt apud præpoſitum ſuum, vt decem diebus experimento diſceret, num vilis leguminum cibus, & aquæ potus formam eorum detereret: quod cum è contrario contigiſſet, apparet eos deinceps, tenui victu contentos, à cibo regio abſtinuiſſe. Hanc ergo Deus dedit pueris iſtis abſtinentiæ mercedem, ſed addidit & illam quoque quam dixi ſcientiam atque ſapientiam, & nominatim *intelligentiam omnium viſionum, & ſomniorum*, adeo vt expleto triennio, cum introducti ad regem, ſteterunt in conſpectu eius, omne verbum ſapientiæ, quod ſciſcitatus eſt ab eis Rex, inuenerit decuplum ſuper cunctos ariolos & magos, qui erant in vniuerſo regno eius. Sicque non coæuos ſolum pueros & condiſcipulos, ſed magiſtros quoque longo interuallo ſuperarunt. A meliore quippe magiſtro fuerant edocti. Cæterum ſecularis hic imperij Babyloniorum annus cadit in decimum ſeptimum Moſaicum iubilæum. *Anno 1. Nabuch. num. 1.* *à Deo munerata.*

3434. IV. Ioakimus bellum parat.

Anno ſequenti, in quem cadit initium Olympiadis quadrageſimæ, quam Ioakimus pecuniam Chaldæis tributi nomine ſoluebat, eam congregat ad bellum contra eos cum Ægyptio gerendum. Sed Deus qui contra eum pro Chaldæis bellum gerebat, ſuſcitauit in eum *latrunculos Chaldæorum, & latrunculos Syriæ, & latrunculos Moab, & latrunculos filiorum Ammon, & immiſit eos in Iudam, vt diſperderet eum.* *4. Reg. 24. 2.* Videntur hi Chaldæi in præſidiis fuiſſe, pro rege Babylonis in regno Iſrael, cæteri autem ei parebant à deuicto in Charchamis Ægyptio, Nabuchodonoſoris anno primo. Hi ergo variis excurſionibus regnum Iuda vexabant, & regis conſilia cædibus rapiniſque diſturbabant; vt vel eum ad tributum cogerent, vel irritam eius defectionem tantiſper redderent, dum rex ipſe, cum iuſto exercitu, in Iudæam veniret. *A prædonibus vexatur.* Hoc enim anno valde occupatum fuiſſe Nabuchodonoſorem, in cogendo contra Tyrum & Ieruſalem exercitu, ad vtramque ciuitatem obſidendam, quarum ſingulæ hoſti potentiſſimo plurimum negotij faceſſere poterant, quæ ſequenti anno facta ſunt, ſatis docebunt. *num. 6.*

ANNVS MVNDI 3435

IOAKIMI & AZARIÆ 10.

NABVCHODON. 7. Imp. Babyl. 102.

OLYMPIADIS XL. An. 2.

ANCI MARCII 21. VR. CON. 134.

ANTE CHRISTVM 618.

I. Ieruſalem obſidetur hoc anno.

ANnus Ioakimi decimus, non quietis & lætitiæ Iudæis, ſed maximi mœroris in Ieroſolymorum obſidione fuit. Malum auxit, quod cum imminens neceſſitas poſtularet, vt Iudæi terræ fructus ad plures annos congregarent, multiplices illi prædones, prædas toto regno agentes, tenuem omnino

& miſeram meſſem, aut tamen potius Iudæis reliquerunt. Cœpit autem Nabuchodonoſor hoc ipſo anno regni ſui ſeptimo obſidere Tyrum rege Tyriorum Ithobalo, eáque obſidio Chaldæum 13 annos detinuit, vt Diocles, & Philoſtratus apud Ioſephum affirmant. Tam diuturna itaque obſidione facile oſtendit quam eſſet tum ea ciuitas & viris & armis potens. Chronicum quoque Hebræorum habet Tyrum deſolatam, & traditam in manus Nabuchod. anno 13 obſidionis, & anno deinceps conſequente Hieroſolymam ipſam, anno abhinc duodecimo. Sed de Tyro poſtea.

Et Tyrus annis 13.

l. 1. con. Apionem, c. 26. fi.

II. A rege Nabuchod.

Nabuchodonoſor igitur, etſi operoſiſſimam Tyrij obſidionem ſuſceperat, Ioakimum nihilominus tributo non perſoluentem, & cum hoſte ſuo fœdera contrahentem, non diutius impunitum relinquendum ratus, contra eum venit infeſtus, & ciuitatem ſub finem huius anni obſedit. Initio autem vndecimi in vrbem admiſſus eſt, fide data nihil ſe hoſtiliter in vrbe facturum: at ille receptus non ſeruauit fidem, vt ſequenti anno dicetur; oportet enim Ioakimum vndecimum regni ſui annum attigiſſe.

ANNVS MVNDI 3436.

IOAKIMI 11. & vlt. SEDECIÆ 1.

SARAIÆ Pontificis 1.

NABVCHODON. 8. Imperij Babyl. 113.

TRANSMIGRATIONIS 1.

OLYMPIADIS XL. AN. 3.

ANCI MARCII 22. VRB. COND. 105.

ANTE CHRISTVM 617.

I. Summa rerum huius anni. Saraiæ pōtificatus.

TRes Iudææ reges vidit hic annus, quorum vnus miſerè periit; Alter breui in perpetuam ſeruitutem, & 37 annorum carcerem Babylonem abreptus eſt: tertius regnum infelix, ac prope deſolatum adminiſtrare cœpit. Nouum etiam habet annus præſens de more pontificem Saraiam nomine Azariæ filium; vt eſt in 1. Paral. qui etiam in 4. Regum vocatur Sacerdos primus. Eum Chronicon Hebræorum agnoſcit pontificem hoc tempore. Eiuſdem filius fuit Eſdras, vt in eius libro ca. 7. habetur, Non fuit tamen primogenitus: Nam Ioſedech Saraiæ Babylone ſucceſſit, vt dicemus.

c. 6. 14. c. 25. 18. Et Hierem. c. 52. 24.

Ratio temporis Ioakimi.

Quod ad Ioakimi annos attinet, iam ſupra diximus, ei à Scriptura vndecim annos tribui quòd nimirum decimum regnando prætergreſſus, etiam vndecimum attigit: Nam ſi eum vndecimum compleuiſſe dixerimus, fieri non poterit vt Sedecias vndecim annos regnauerit, neque vt Nabuchodonoſor decimo octauo Ieruſalem expugnarit, quod tamen Scriptura affirmat. Verum accuratiorem temporis huius rationem ex Annalibus Lectori petere licebit.

4. Reg. 25. 2. 3. Ierem. 32. 1. Hoc anno n. 2. & in Schol. vem. 3419.

II. Nabuch. obſidet Tyrum.

Nabuchodonoſor igitur, qui ad Orientis imperium aſpirabat, non minus quam ille alter, qui Arphaxad Medum interfecerat, & Tyriorum potentiam ac ſuperbiam, qualem deſcribit Ezechiel, ferre non poterat, aliqua etiam fortaſſe ab eo affectus iniuria, eam ſibi ciuitatem expugnandam omni animi contentione ſuſcepit, Deo Chaldæi viribus eam ſuperbiam deiicere cupiente. Quoniam ergo difficillimo contra Tyrios bello tenebatur, cupiebat bello Hieroſolymitano quoquo modo finem imponere, vt omnibus viribus in Tyri expugnationem incumbere. Cum ergo ſuperiore iam anno menſes aliquot in Hieroſolymæ obſidione poſuiſſet, eamque longius proferendam timeret, huius anni principio conſilium cepit obtinendi in Vrbem ingreſſum, promittens interpoſita iuriſiurandi religione, pacificum fore ingreſſum ſuum, vt Ioſephus ait. Cui promiſſioni Ioakimus eo facilius aſſenſum præbuit, quo minus erat inſtructus à commeatu: & eius clementiam iam fuerat expertus, Babylonem, tertio ſui regni anno abductus, remiſſuſque.

c. 26. & 27.

Obtinet ingreſſum Ieroſolymam. *l. 10. c. 8.*

III. Regem interficit, & abijcit inſepultum.

Ergo Nabuchodonoſorem cum exercitu ſuo mœnibus accepit. *At ille receptus, non ſeruauit fidem*, vt ait Ioſephus, *ſed florem iuuentutis Ieroſolymitanæ, vnà cum ipſo rege interfecit.* Ratus videlicet fœdifrago frangendam fidem; quem etiam inſepultum, extra mœnia proijci iuſſit, vt Ieremiæ vaticinium impleretur, qui prædixerat extra portas Ieruſalem proijciendum, ad æſtum per diem, & ad gelu per noctem, & putrefactum ſepultura aſini ſepeliendum: nemine omnino in tanto populo reperto, qui nocturnam pietatem regio cadaueri exhiberet, exemplo Tobiæ. Sed oportuit Vriæ prophetæ cadauer, proiectum ſuper ſepulchra ignobilis vulgi, vindicari. Quod autem nihilominus dicitur dormiſſe cum patribus ſuis, ſciendum eſt eam locutionem etiam in morte violenta aliquando à Scriptura vſurpari, vt in Iorami, & Achabi morte. Denique in ſecundo Paralip. ſignificatur in eius corpore inuentas eſſe notas, quæ oſtendebant eum alicuius idoli ſtigmaticum factum fuiſſe, quales in magis & maleficis ſæpe repeiuntur.

c. 22. 19.

4 Reg. 24. 5. 3 Reg. 22. 40.

Fuiſſe ſtigmaticum *4. Reg. 8. 24. 2. Par. 36. 8.*

IV. Ioachinus fit rex.

Eodem anno, & ſecundo anni menſe in demortui patris locum Nabuchodonoſor ſubſtituit filium eius Ioachinum; vel quod eodem redit, iam à decem annis cum patre regnantem, in regno perſeuerare paſſus eſt; atque ita bis regnare cœpit, vt diximus, ſemel cum patre, & eo occiſo iterum ſolum ex Nabuchodonoſoris indulgentia, & Dei patientia, expectantis vt implerentur peccata Amorrhæorum iſtorum. Qui tamen paſſus non eſt adoleſcentem diutius ſequi paterna impietatis veſtigia, ſed Babylonium regem incitauit, vt regium beneficium, quod ei nupertimè dederat, quamprimum auferret. Imminentis tamen cladis hominem per Ieremiam admonet, eique perpetuum prædicit exilium, & regni priuationem poſteritati eius; propterea enim eum virum ſterilem vocat, neque enim liberis caruit, cum in lib. Paralipomenon octo filij eius nominentur, quorum ſecundus eſt Salathiel, à quo ad Chriſtum vſque, Dauidis familia propagata eſt.

Monetur à Ieremia.

l. 1. c. 3. 17. 18.

Eodem autem ipſo anno, atque adeo poſt tertium menſem, Nabuchodonoſor veritus, vt ait

Abdicatur à Nabuch.

4. Reg. 24. 10. 11.

Ioſephus, ne memor patris per iniuriam occiſi, regionem ad defectionem perpelleret, miſſo exercitu obſedit Ieruſalem, quò & ipſe mox venit, cum ſeruis ſuis. At Ioachinus, qui nullus criminis contra Nabuchod. ſibi conſcius eſſet, neq; ſe illi reſiſtere poſſe intelligeret, egit primum cum Chaldæo per internuncios, promiſitque Nabuchod. nihil ſe mali illaturum ciuitati, velle tantum ſibi obſidibus cautum eſſe, ne Iechonias à ſe deficiens Tyriis, vel Ægyptiis hoſtibus ſuis iungeretur; vel tributum, patris exemplo, negaret. Cum autem ita conuentum eſſet, *Egreſſus eſt ad eum, ipſe & mater eius, & ſerui eius*, puta domeſtici, *& principes eius, & eunuchi eius, & ſuſcepit eum rex Babylonis anno octauo regni ſui*: qui menſe quinto anni ſacri inchoabatur, ſicut & anni Sedeciæ. Ad externam quidem ſpeciem ſuſcepit eum pacificè; præualens tamen viribus, cum in poteſtate habuit, nec deinceps liberum eſſe permiſit. Simulque cum exercitu in ciuitatem ingreſſus, eam pro arbitrio viris ſpoliauit, ac theſauris.

VI. Eiuſdem transmigratio cum decem millibus. v.14. & ſeq.

Et tranſtulit omnem Ieruſalem, & vniuerſos principes, & omnes fortes exercitus decem millia captiuorum, vt ſi forte temeritas ad defectionem impelleret, facultas ad deficiendum deeſſet, *nihilque relictum eſt, exceptis pauperibus populi terræ.* Ex quo intelligi poteſt quale fuerit ſub Sedecia regnum, etſi alioqui potuerit eſſe numeroſum. *Tranſtulit quoque Ioachin in Babylonem, & matrem regis, & vxores regis*, iam plures habebat vxores octodecim annorum adoleſcens, *& eunuchos eius*, cubicularios ſcilicet, qui regi ſunt ab intimis miniſteriis. Addit Ieremias multos ſacerdotes & prophetas cum Ioachino transmigraſſe, in quibus Ezechiel, qui nunc 26 agebat annum. Hos autem captiuos non ipſe per ſe, ſed per milites ſuos Babylonem adduxit. Longius enim à Tyro, quam maximo ſtudio oppugnabat, abeſſe nolebat, ſperans fortaſſe ſimul ſe de vtraque ciuitate triumphaturum. Itaque hic nobis primus erit transmigrationis annus, cuius duodecimus erit deſolationis, primus, vt 25. transmigrationis, ſit 14 deſolationis, ſiue, vt loquitur Ezechiel, percuſſæ ciuitatis.

c. 29. 1. ab anno 3411.

c. 40. 1.

VII. Sedecias fit rex, eiuſq; regni conditiones.

Interim vero dum Iechonias cum populo ſuo, regno & libertate amiſſa, vinctus Babylonem extruditur, & illuſtre palatium in triſtem carcerem ad 37 annos commutat, Nabuchodonoſor regnum luctuoſum patruo Iechoniæ tradit, eique Matthaniæ nomen in Sedeciam commutat, vt clientem ſe intelligeret ſub patrono Chaldæo; ſed iureiurando etiam ipſum adegit vt fidem ei ſeruaret, nihil in regno moueret, Ægyptiorum ſocietate abſtineret, tributa cum fide penderet, & quæ ſunt generis eiuſdem. Rebus in Iudæa ex ſententia compoſitis, Nabuchodonoſor ad vrgendam Tyri obſidionem, vt pareſt credere, profectus eſt. Sedecias vero in eandem cum fratribus impietatis foueam præcipitem ſe dedit, vt ex eadem cloaca, ipſe quoque etiam peſtilentiorem aquam hauriret. *Iraſcebatur enim Dominus contra Ieruſalem, & contra Iudam, donec proiiceret eos à facie ſua.*

Sectatur impietatẽ.

4. Reg. 24. 20.

VIII. Fugitiui ad eum confluunt.

Cum autem Nabuch. Hieroſolymis abiiſſet, plerique eorum, qui Chaldæorum metu huc illucque diffugerant, in Ægyptum præſertim vbi ſe propter vtriuſque regis inimicitias tutiores fore arbitrabantur, Hieroſolymam reuerſi ſunt, & ſeſe adiungentes Sedeciæ, regnum abiectum & humile, in quo ſoli pauperes terræ relicti fuerant, paulo ſplendidius reddidere. Necdum porro illi redierant, cum de ipſis, ſimulq; de iis, qui cum Iechonia transmigrarant, factum eſt verbũ Domini ad Ieremiã cum viſione imaginaria duorum calathorum ficuum, qua & transmigratis multam proſperitatem, ſuamque protectionem denunciat; fugitiuis autem omnia infelicia & luctuoſa. Ex quo loco non obſcurè colligi poteſt, Iudæos, vexatione dante intellectum, in transmigratione ab idolis abſtinuiſſe, ideoque etiam gratiam ibi apud Dominos ſuos inueniſſe, acquiſiſſe diuitias, ædificaſſe domos &c. atque adeo nonnullos conſtat eorum magna virtute ac ſanctitate floruiſſe, vt Ezechielem, Danielem, Suſannam, Eſdram, Nehemiam, Zorobabelem &c.

c. 24. 1. Viſio duorum calathorum.

IX. Liber Ieremiæ ad transmigratos. c. 29.

Et quoniam intererat hæc nota eſſe transmigratis, Ieremias occaſione legatorum, quos Sedecias mittebat Babylonem, miſit Epiſtolam ad omnem populum, qui tempore Ioakimi, & filij eius eò abducti fuerant, vel erant abducendi, qua ſuadet eis, vt perſuaſum habeant, ſe non breui reuerſuros in Iudæam, ſicut quidam pſeudoprophetæ mentiebantur, ſed ibidem vſque ad ſeptuageſimum annum manſuros; ideóque poſſe illic ędificare domos, plantare vineas, aliaque agere, quæ peregrini non ſolent, ſed ciues. Cæterùm, propheta nihil de initio horum 70 annorum dicit, quia initium non erat vnum & idem omnis transmigratis, finis autem maxime. Quidam enim cum Ioakimo demigrauerant, alij cum Iechonia, tertij in fine regni Sedeciæ, migraturi erant, ſed omnibus vna eademque remigratio futura erat. Sic tamen vt etiam vltimi transmigrati ibi ſeptuageſimum annũ eſſent impleturi. Fruſtra itaque ex hoc loco quidam probare contendunt non deſolationem, ſed transmigrationem annis 70 à Propheta definiri.

v. 8.

An transmigratio fuerit 70. annorum.

X. Improbi ſenes Suſannę apud Ieremiam.

In his autem pſeudoprophetis duo erant impoſtura & nequitia nobiles, Achab & Sedecias, contra quos ſtylum acuit Ieremias, eiſque ſupplicium crudele denunciat, quodque in exemplum maledictionis vſurpetur. Eos S. Hieron. Origenes, aliique plurimi antiqui recentioreſque putant fuiſſe ſenes illos duos qui à Daniele falſi teſtimonij conuicti, interfecti ſunt. Nec immerito, facile enim omnia conſentiunt, tempus, perſonæ, locus, crimen, ſupplicium. Tempus eſt primus annus Sedeciæ & transmigrationis, quo datum eſt vaticinium de iſtorum ſupplicio, quod deinde anno tertio eiuſdem transmigrationis contigit, cum Daniel duodecim iam eſſet annorum, cum illorum factus eſt Iudex, vt S. Ignatius & Seuerus Sulpicius, aliique prodidere, vt autem perſonæ iudicium, crimen adulterij, ſupplicium ignis lapidationiſque conueniant, in Annalibus ſtudioſus lector inueniet.

n. 45. 46. & ſeqq.

(∴)

ANNVS

ANNVS MVNDI 3437.

SEDECIÆ & SARAIÆ 2.

TRANSMIGRATIONIS 2.

NABVCHODON. 9. Imp. Babyl. 104.

OLYMPIADIS XL. AN. 4.

ANCI MARCII 23. VRB. CON. 136.

ANTE CHRISTVM 616.

I. Ieremiæ epiſtola ad tranſmigratos. *verſ. 11.*

IEremias, vt ſuos qui erant in Babylone in officio contineret, frequentes ad eos literas dabat, in quibus, autore Chaldæo paraphraſte, eſt quæ 10 capite Ieremiæ continetur, quæ eſt aduerſus idololatriam; vt eadem opera, & ciues ſuos aduerſus Idololatriam, ad quam incredibili pruritu trahebantur, præmuniret, & ipſos Chaldæos inſipientię ſuę in colendis idolis commonefaceret, ideóque verſus 11. *Sic ergo dicetis eis*, &c. Chaldaico ſermone ſolus ſcriptus eſt, vt haberent Iudæi, qui reſponderent Chaldæis patrio eorum ſermone, vt melius intelligerentur.

II. Semeias ſomniator, eiuſque contra Ieremiam epiſtola. *v. 24. & ſeqq.*

Huc pertinet hiſtoria Semeiæ ſomniatoris, quæ habetur cap. 29 Ieremiæ. Nam cum ſupradictum libellum, ſiue epiſtolam miſiſſet Ieremias ad tranſmigratos, vnus eorum Semeias nomine, officio pſeudopropheta & ſomniator, qui Deum ſibi apparere, & per ſomnia loqui fabulabatur, cum animaduertiſſet, ſe à Ieremia maximè petitum fuiſſe, vehementer indignans ſcripſit Ieroſolymam, per eoſdem forte legatos, ad Sophoniam Sacerdotem ſecundum, puta Saraiæ ſacerdotis primi, id eſt pontificis vicarium, eique autor eſt vt Ieremiam increpitum, ob diuturnam captiuitatem falsò populo denunciatam, in vincula conjiciat, imo & occidat, vt notat S. Hieron. imitando ſcilicet Ioiadam, qui interfecerat Mathan ſacerdotem Baal, ad quod facinus eum, adulatoria poteſtatis eius amplificatione, alliciebat, tribuendo illi, quæ primi ſacerdotis erant, non quæ ſecundi. *4. Reg. 25. 18.*

III. Vaticiniũ contra Semeiam.

Quæ cum Sophonias ad Ieremiam retuliſſet, factum eſt verbum Domini ad Ieremiam, reſponſionem ad epiſtolam Semeiæ dictantis, qua ipſum falſitatis accuſat, ſignificans eum cum ſua ſtirpe funditus periturum, nec fore quenquam eorum, ſocium remigrantium ſuo tempore in patriam. Iuſtum ſane ſupplicium, vt qui alieno tempore finxit terminatum iri captiuitatem, ipſe cum ſuis eam perpetuam patiatur; & qui præpropera, & inani ſpe patriæ lactauit populum, certa ipſe deſperatione repetendæ vnquam patriæ affligatur. Cæterum hoc tempore perſeuerabat tertium iam annum in obſidione Tyri Nabuchodonoſor, & Sedecias in fide erga ipſum, & perfidia in Deum.

ANNVS MVNDI 3438.

SEDECIÆ & SARAIÆ 3.

TRANSMIGRATIONIS 3.

NABVCHODON. 10. Imp. Babyl. 105.

OLYMPIADIS XLI. AN. 1.

ANCI MARCII 24. & vlt. VR. CON. 137.

ANTE CHRISTVM 615.

I. Suſannæ hiſtoria confirmatur. *num. 10.*

IN annum Sedeciæ tertium, & Danielis 13 incidit præclariſſima Suſannæ hiſtoria, quæ illuſtrium eius virtutum, caſtitatis, fiduciæ in Deum, conſtantiæ, patientiæ nobiliſſima documenta continet; ſicut & diuinæ prouidentiæ atque iuſtitiæ erga probos, & improbos. Rationem temporis anno primo Sedeciæ perſtrinximus. Nunc quoniam hominum hoſtis dæmon vtiliſſimam hiſtoriam nobis à multis iam ſeculis inuidens, eius autoritatem infringere conatus eſt, eam pro viribus in Annalibus propugnare conati ſumus, grauiſſimorum ſcriptorum exempla ſecuti. Hic de more breuiter dicimus, eam veriſſimam eſſe hiſtoriam, vtpote omnibus temporum, locorum, & perſonarum circunſtantiis communitam. *Erat*, inquit, *vir habitans in Babylone, & nomen eius Ioachim, & accepit vxorem, nomine Suſannam, filiam Helciæ pulchram nimis, & timentem Deum.* Fuit hic Helcias alius à pontifice dudum mortuo, hic autem adhuc erat in viuis cum vxore ſua, vt patet ex fine hiſtoriæ huius. Adde quod Helcias pontifex erat filius Aaronis, Suſanna vero erat filia Iuda. *Dan. 13. 1* *v. 63.* *v. 57.*

II Reſpondetur obiectis.

Neque vero obſtat hiſtoriæ veritati, quod in ea tacita ſunt nomina improborum ſenum; parcitum quippe voluit Daniel honori conſanguineorum eorum, quibus cum habitabat; præſertim cum eorum nomina apud Ieremiam Hieroſolymis extarent. Nec eſt abſurdum, quod cauſabatur Africanus, in ſua ad Origenem epiſtola, Græcum interpretem adumbraſſe in Græca lingua alluſionem vocum σχῖνε & πρῖνε quam inuenerat in Hebræa: aut Iudæos etiam tunc habuiſſe Babylone annuos iudices ſuos, pro priuatis inter ipſos controuerſiis, & Chaldæis nihilominus magiſtratibus ſubditos fuiſſe, ſi quid litis ipſis incideret cum Chaldæis. Idque fatetur Origenes etiam temporibus ſuis vſu receptum fuiſſe, & Romæ quoque Iudæis exulibus permiſſum, quod alibi quoque paſſim vſurpari ab ipſis, conceditque conſtat. *c. 13.*

III. Eſſe canonicam, ſemper ab Eccleſia receptam.

Denique ne longum faciam hiſtoriam Suſannæ ſemper pro hiſtoria canonica in Eccleſia fuiſſe habitam, autor eſt Hieron. in proœmio in Danielem, vbi fatetur omnes Chriſti Eccleſias tam Græcorum quam Latinorum, Syrorum quoque & Ægyptiorum, hanc hiſtoriam, ſicut & alia, quæ in Hebræo deſiderantur, in diuinis officiis legere. Addit Rufinus eam in Eccleſiis iuſſu Apoſtolorum Petri & Pauli, legi perpetuo ſolitam, vt egregium caſtitatis exemplum. Et nouiſſimè Concil. Tridentinum,

enumerato inter cæteros libros ſacros Daniele, anathema iis dicit, qui ipſum integrum, cum omnibus ſuis verſibus, pro ſacro & canonico non ſuſceperit. Merito itaque qui ſecus ſenſerit, non in filiis Eccleſiæ Catholicæ, ſed in ſpuriis Synagogæ cenſeatur: nos autem ne eas Scripturæ partes contemnamus, quæ Hebraïcè non habentur; quin potius chariores habeamus, hoc ipſo quod diuina prouidentia factum eſt, vt gypſatas Hebræorum manus euaderent. Quoniam vero nihil admodum occurrit præterea in hiſtoria vulgatiſſima, quod lectorem remoretur, ad alia tranſeamus.

I. Olymp. 41. Ne tamen hiſtoriæ profanæ obliuiſcamur, duabus rebus inſignis eſt hic annus, altera Græca, Romana altera. Nam Græci nouam hoc anno proferunt Olympiadem, à quadrageſima primam, in eáque Thebanum Cleonidam ſtadio victorem. Teſtis Halicarnaſſ. Dionyſ. li. 3. qui addit principatum tunc Athenis obtinuiſſe Heniochidem. Romana vero hiſtoria Ancum Marcium hoc ipſo anno defunctum, regno & vita caruiſſe paſſim tradit. Hæc iſte rex, ait Dionyſius, imperij ſui tempore geſſit memorabilia, vrbemque non paulo quam acceperat maiorem, ſucceſſoribus tradidit, & imperio per 24 annos adminiſtrato, deceſſit, filiis duobus ſuperſtitibus, altero iam pubeſcente; qui deinde, immani admiſſo facinore, in exilium acti ſunt.

Mors Marcij quarti Rom. regis.

ANNVS MVNDI 3439.

SEDECIÆ, & SARAIÆ 4.

TRANSMIGRATIONIS 4.

NABVCHOD. 11. Imp. Babyl. 106.

OLYMPIADIS XLI. AN. 2.

L. TARQVINII PRISCI 1. V. C. 138.

ANTE CHRISTVM 614.

I. *Res huius annis.* QVingenteſimus agitur quintæ ætatis annus, tot enim à primo Samuëlis anno numerantur, qui Ætati regnum dedit initium. Habet autem hic annus profectionem Sedeciæ regis in Babylonem, & legationes vicinorum principum ad Sedeciam, vnà cum amplis vaticiniis calamitatum, quæ tam in Babylonem, quam in reliquas gentes imminebant. Accedit in Romana republica rex nouus ordine quintus, L. Tarquinius Priſcus. Scribit ergo Ieremiam, Sedeciam anno quarto regni ſui profectum Babylonem, & comitem itineris habuiſſe Saraiam, non vtique pontificem filium Azariæ filij Helciæ pontificum, ſed filium filij Neriæ Maaſiæ. Cauſa porro profectioni, huius videtur fuiſſe, tum vt Iechoniam nepotem ſuum in vinculis, & reliquam tranſmigratorum multitudinem inuiſeret, & conſolaretur: Regem Chaldæorum patronum ſuum ſalutaret, & Iudæi mitiorem redderet, Iechoniæ præſertim, quem fortaſſe poſtulauit vinculis ſolutum in libera cuſtodia detineri: tum denique vt pactum ei tributum perſolueret, aliáque munera, promerendæ beneuolentiæ cauſa, largiretur.

Scribit Ieremias Sedeciam profectum Babyloné. c. 51. 59.

II. *Et cladem eius cum ſigno prædicit.* Cum ergo Sedecias profectionem adornaret ſcripſit Ieremias mala quæ Babylonios oppreſſura erant in fine ſeptuagenariæ deſolationis, quæ capite 50 & 51 prophetiæ eius continentur; mandauitque Saraiæ vt ea Babylone, vtique coram captiuis Iudæis, legeret, & inde ad Euphratem profectus, qui mediam interfluebat vrbem, vaſtitatem & ſolitudinem Babyloniis à Domino imprecaretur, tum lapidem libello iſti alligaret, & vtrumque proiiceret in flumen, cum imprecatione hac, *Sic ſubmergetur Babylon*, &c. Summa porro prophetiæ illis capitibus comprehenſæ eſt denunciatio ſupremæ calamitatis, quæ Chaldæis à Perſis & Medis imminebat, & aliis gentibus aquilonaribus, quas iſti ſub ſignis erant habituri. *c. 51. 64.*

III. *Legati vicinorum regnum ad Sedeciam de defectione. c. 27. & 28.* Hoc ipſo anno quarto Sedeciæ, ſub eius initium, cum Rex idem pararet profectionem ſuam, & vicini reges nuncios ad eum miſiſſent, ſiue tributi, vnà cum ipſo ad Chaldæum deferendi cauſa, ſiue inſtituendæ defectionis, quam Tyri maxime cupiebant, vt cogeretur Nabuchod. cœptum laborioſæ & diuturnæ obſidionis Tyri negotium deſerere. Sed dum iſti populi de libertate cogitant, Dominus eis mirabili antitheſi longam denunciat ſeruitutem. Iubet enim Dominus Ieremiam ſibi facere vincula & catenas, & ceruicibus ſuis impoſitas, per vrbem circunferre; tum eas ad vicinos reges per ipſorum legatos mittere, in monimentum Babylonicæ ſeruitutis, qua ſeruituri erant Nabuchodonoſori, & filio eius Euilmeradocho, & nepoti Balthazari, donec veniat tempus, quo ipſimet ſuorum ſcelerum pœnas luant. Itaque tam ipſis, quam Sedeciæ autor eſt Ieremias, vt fidem ſeruent Chaldæis; niſi malint peſſimè perire, quam pacifice ſub eorum dominatu viuere.

Catenæ Ieremiæ in ſignum futuræ ſeruitutis.

IV. *Oraculum de ſacris vaſis contra Pſeudoprophetas.* Deinde propheta oratione ad Sacerdotes & populum conuerſa, quos Pſeudoprophetæ fallebant, inani ſpe recuperandi quamprimum vaſa, quæ Nabuchodonoſor in tranſmigratione tranſtulerat, docet conſeruata vaſa cito amittenda eſſe, nedum amiſſa cito recuperentur, quod poſt ſeptimum annum contigit. Cum ergo Ieremias multum de Chaldaïco iugo verbis factiſque prophetaret, & mendacij Pſeudoprophetas ſuper vaſorum reſtitutione argueret, vnus eorum Hananias nomine, ad confirmandam falſam promiſſionem ſuam, de 70 annis in biennium commutandis, inuadit in Ieremiam, & iugum de collo eius ereptum, in totius populi conſpectu confringit, & ſimul poſteriore impoſtura priorem confirmat: ratus fortaſſe omnes iſtas gentes, quæ ad defectionem aſpirabant, in eandem breui coniurationem conſenſuras, & propter multitudinem, non ſolum Nabuchodonoſori pares, ſed etiam ſuperiores fore. Demens qui humanam prouidentiam incertam & timidam, pro certiſſimis Dei promiſſionibus venditabat.

Et nominatim contra Hananiam.

V. *Eiuſdem ſupplicium.* Ieremias contra illi Dei iuſſu denunciat fore, vt iugum ligneum in ferreum commutetur, & vt homo vaniſſimus, qui popularis ſeruitutis finem vſque adeo accelerabat, celerem etiam ſui vaticinij mercedem acciperet. *Hoc anno*, inquit, *morieris; aduerſum enim Do-* *c. 28. 17.*

minum locutus es. Et mortuus eſt Hananias in illo anno menſe ſeptimo : cum prophetia menſe quinto facta eſſet. Itaque mortuus eſt miſer intra menſes duos ; & ſic qui intra biennium toti populo libertatem pollicebatur, intra menſes duos, raptus ad furuæ regna Proſerpinæ, æternis ſuppliciis mancipatus eſt : & qui ſanctum prophetam mendacij ad populo blandiendum impudenter arguebat, cum iuſto populi terrore, & Ieremiæ purgatione, mendacij conuictus eſt.

VI. Vaticiniū per lagunculam teſtaceam. *c. 19. & 20.*

Ad hunc ipſum annum quartum Sedeciæ Toſtatus non improbabiliter refert vaticinia quæ capite 19. & 20. Ieremiæ continentur. Vbi præcipit ei Dominus, vt accipiat à figulo laguncula teſtaceam, & ſecum aſſumat aliquos de ſenioribus populi, & Sacerdotum, & cum illis egrediatur ad vallem filiorum Ennon. Ibique denunciet afflictionem ſuper eum locum, tantam, vt qui audierit eam tinniant aures eius, propter idololatriam & parricidia ibi commiſſa, parentibus filios ſuos idolo ſacrificantibus.

De horribili Iudæorum clade.

Itaque deinceps prædicit horribilem Iudæorum cladem, quam mox Nabuchod. intulit, in qua impletum eſt illud, *& cibabo eos carnibus filiorum ſuorum, & carnibus filiarum ſuarum* ; in pœnam ſcilicet eorundem ſacrificatorum in Topheth idolo Moloch. Denique contrita laguncula in conſpectu populi, ait ita conterendum populum, vt vltra inſtaurari non poſſit. Neque enim vnquam ad priorem rediit dignitatem.

VII. Eadem in templo denunciat, ob quæ Phaſſur eum vexat, non impune. *ca. 20. 1.*

Inde reuerſus Ieremias, cum ſtetiſſet in atrio domus Domini, & eadem ferme iteraſſet, Phaſſur Sacerdos, vnus de præpoſitis templi, *percuſſit Ieremiam*, pugno fortaſſis aut palma, neque ea contentus iniuria, coniectum in carcerem tormento applicuit, eduxitque poſtridie ; At Ieremias nihilominus forti animo ſupremam ei cladem tam ipſius & amicorum eius, quam totius Reipub. Iudaicæ, per manum Nabuchodonoſoris denunciat ; à quo theſauri omnes diripiendi eſſent : homines autem partim obtruncandi gladio, partim in captiuitatem, cum ipſo amiciſque eius abducendi.

VIII. Tarquinius Priſcus fit Rex.

Quod ad Romanam rem attinet, Scribit Dionyſius Tarquinium, qui altero poſtea regnante Tarquinio vocatus eſt Priſcus, regnum adiiſſe anno 2. Olympiadis 41. Hic cum Romam è Tarquiniis, ſub octauum Anci Marcij annum, demigraſſet, regiſque & populi totius amicitiam, egregia fortitudine, prudentia, liberalitate, omnique humanitate breui adeptus eſſet, inſtitit vt quamprimum comitia regi creando fierent, & per cauſam venationis ablegatis Anci filiis, orationem etiam ad conciliandos plebis animos, non fruſtra habuit, Rex quippe creatus eſt, & regnum annos duodequadraginta adminiſtrauit.

Non ſine ambitione

Mox autem vt principatum accepit, ad conciliandum ſibi plebis gratiam, ſelectis ex ea centum viris, fortitudine prudentiáque præſtantibus, in Senatorum numerum cooptauit, qui poſtea minorum gentium dicti ſunt.

auget Senatum, & ordinem equeſtrem.

Auxit deinde Sabino bello equitum centurias, aut earum potius numero ſeruato, ſingulas auxit, ſic vt nomine tenus centuriæ dicerentur, & in tribus quæ dicebantur centuriis, mille & octingenti numerarentur, Liuio teſte.

ANNVS MVNDI 3440.

SEDECIÆ, & SARAIÆ 5.

TRANSMIGRATIONIS 5.

NABVCHOD. 12. Imperij Babylon. 107.

OLYMPIADIS XLI. AN. 3.

TARQVINII PRISCI 2. V.C. 139.

ANTE CHRISTVM 613.

I. Bellum in Latinos renouatū.

ETſi Ezechiel propheta hoc primum anno nos ad ſe non parua de re vocat; pauca tamen prius de Romanis rebus deguſtanda ſunt, quæ hoc initio regni Tarquinij cœpta, in plures annos propagata ſunt. Latini enim Anci obitu ſolutas eſſe fœderis conditiones arbitrati, latrociniis, & excurſionibus Romanum agrum infeſtabant ; qui à rege prope oppidatim victi, expugnatique ſunt, déque iis ab eodem Tarquinio Romæ magna gloria triumphatum. Vt propterea Eutropius & Florus ſcribant eum Romæ primum quatuor equis, & curru aureo triumphaſſe.

II. Initium prophetiæ Ezechielis primáque viſio.

Illuſtratur porrò hic annus initio nobiliſſimæ prophetiæ Ezechielis, & mirabili illa viſione, quæ primo eius capite continetur, & cadit in quintum Sedeciæ, Ioachini, & tranſmigrationis annum, qui fuit trigeſimus ætatis prophetæ, vt 17 Ioſiæ anno declaratum eſt. Eius porrò viſionis expoſitionem compendio traditam ex fuſis Hieronymi Pradi commentariis in Annalibus noſtris reperies ; neque enim vllam inueni vero ſimiliorem expoſitionem, quæ horribile monſtrum quatuor capitum effugiat, nec ſingulis animalibus ſingula capita, ſinguloſque vultus tribuat, quaternas tamen formas, ſiue figuras animalium, ſingulis decorè accōmodet.

hoc anno, n. 3. & ſeqq.

Facies hominis videbatur, in erecta corporis figura, in vultu iuuenili, brachiis, manibus, cruribus & tibiis humanis. Facies leonis apparebat in ceruicibus, armis, atque pectore iubato. Facies aquilæ in alis quaternis, quarum duabus volabant, & duabus medium tegebant humani corporis ; Facies denique vituli cernebatur in bifidis pedum vngulis. Quaterni autem illi iuuenes, quatuor ex lateribus currum Domini circunſtabant, qui, tanquam è curru bellico, inuehebat contra Ieruſalem diuinæ indignationis, atque vltionis incendium.

III. Mittitur ad tranſmigratos, & quales illi tunc eſſent.

Ad hunc ipſum annum pertinent cap. 2. & 3. eiuſdem prophetæ, in quibus à Domino mittitur ad tranſmigratos, vt eis denunciet, quæ à Domino iuſſus fuerit. Qualis autem eſſet hic populus in tranſmigratione, non difficile eſt æſtimare, non ſolum ex nequitia ſenum illorum, iudicum populi, quos Daniel iure ac merito vocauit inueteratos dierum malorum, ſemen Chanaan & non Iuda, innocentum oppreſſores, & dimiſſores fontium ; ſed ex eo quod Dominus totum populum vocat gentem apoſtatricem, filios dura facie, & indomabili corde, domum exaſperantem, & Deum ad iracundiam prouocantem. Neque id ſatis: *Incredoli*, inquit, *& ſubuerſores ſunt tecum, & cum*

ſcorpionibus habitas. Ad hoc igitur Dei miſſu cum veniſſet, manſit ſeptem diebus mœrens in medio eorum, & iniecta ſunt ei à familiaribus vincula, ſicut ei prædixerat Dominus, quod verſus putaretur in furorem: ſicque rebus ipſis obſidio, qua ciues clauſi mœnibus, quaſi vinculis conſtricti erant, repræſentabatur.

IV. Aliæ futuræ cladis typicæ demonſtrationes.

Sed eadem clarius capite 4 repræſentatur, vbi iubetur Propheta deſcribere ciuitatem Ieruſalem in laterculo, ordinare aduerſus eam obſidionem, ædificare munitionem, comportare aggerem, ponere arietes in gyro, ſumere ſartaginem ferream, & ponere eam quaſi murum ferreum inter ſe & ciuitatem; obfirmare faciem in ſignum ſeueritatis, & latæ ſententiæ immutabilis contra eam: quæ fortaſſe illi, qui mos improborum eſt, riſu & cachinnis excipiebant: ſicut accubationem 390 dierum ſuper ſiniſtrum latus, & 40 ſuper dexterum, & panem afflictionis, bouino fimo lignorum loco, excoctum, eumque parcè quotidie ad pondus decem vnciarum ſumptum: & capillos nouacula deſectos, & tripertito diuiſos, partimque igne conſumptos, partim conciſos gladio, partim diſperſos in ventum; quæ Propheta ipſe quæ explicat, ex parte operoſum eſt, & alterius inſtituti diſtinctius examinare.

ANNVS MVNDI 3441.

SEDECIÆ, & SARAIÆ 6.

TRANSMIGRATIONIS 6.

NABVCHOD. 13. Imperij Babyl. 108.

OLYMPIADIS XLI. An. 4.

TARQVINII PRISCI 3. V. C. 140.

ANTE CHRISTVM 612.

I. Tarquinij bellum in Sabinos.

SEquenti anno, ait Dionyſ. Tarquinius, mouit in Sabinos, qui obuiam progreſſi, cum eo acerrimè pugnarunt. Neutram autem in partem inclinante victoria, ad ſua quique redierunt, ea mente, vt ineunte vere, vtrique maioribus copiis bellum redintegrarent.

Ezechiel raptus Hieroſolymam in ſpiritu.

Multa porro ſuperiore anno prædixerat Ezechiel funeſta & horribilia contra Ieruſalem, quæ ne forte prophetam ipſum in tentationem inducerent, hoc anno Hieroſolymam in ſpiritu rapitur, & videt nefarias abominationes, quæ circa idola in templo Domini perpetrabantur; ex quibus facile intelliget, quam iuſtas illi, meritaſque luituri ſint pœnas. Anno igitur ſexto tranſmigrationis, & regni Sedeciæ, quinto die ſexti menſis, cum ſederet Ezechiel in domo ſua, ad eum conuenerunt aliqui de ſenioribus Iudæ, noui aliquid à Propheta, poſt tot prodigia cognituri, cum viſus eſt ſibi per medium aërem inſtar volucris ſublimis vehi, & transferri in Ieruſalem, ipſumque templum.

Ezech. 8. 1. 2. &c.

II. Quæ in têplo Hieroſolymitano viderit.

Ibi iuxta oſtium interius, quod reſpiciebat ad aquilonem, vidit collocatum idolum Baal, quod vocatum eſt zeli, quòd ibi Deus ad æmulationem prouocaretur, dum Baal haberet populum eius, & principes, & ſacerdotes, eo derelicto ſibi famulantes. Inde vt videat ſcelera, quæ in ſecreto à Iudæis fiebant, oſtendit eis 70. ſeniores, adorantes ſimulachra depicta, eiſque thus offerentes. Locus vt eſſet tantæ multitudinis capax, & ſecretus eſſet, forte ſubterraneus fuit: huiuſmodi enim pleraque erant in templo; quoniam tota hæc impietas principi tenebrarum, in occulto exercebatur, non Dei aut legum metu, ſed propter ingenitum hominibus pudorem, qui ſcelerum arbitros auerſatur. Tertio oſtenduntur Prophetæ, mulieres ſedentes, & plangentes Adonidem Veneris amaſium. Quarto introducitur in atrij ſacerdotalis intima, inter veſtibulum & altare, vbi videt 25. viros dorſa vertentes Sanctuario, & adorantes ad ortum ſolis. Propter quæ ſcelera, aliáque id genus, oſtenditur ei cædes Hieroſolymis perpetranda, per ſex primarios Nabuchodonoſoris duces, qui, præter aliquos ſigno Tau notatos, omnes obuios nullo diſcrimine occiſuri erant.

Supplicium Iudæorum à gladio.

ca. 9.

III. ca. 10.

Quoniam vero non ſolus gladius ciuitatem ac templum vaſtaturus erat, ſed flamma quoque vtrique interitum erat allatura, iubetur Angelus in conſpectu Prophetæ implere manum ſuam prunis è prunario, quod erat in extremo curru Domini, & effundere ſuper ciuitatem, tanquam omen incendij, quo deflagratura erat. Sicque currus gloriæ Domini aſcendit de ciuitate, ſteritque ſupra montem Oliuarum: & Propheta viſus eſt ſibi rurſum transferri in Chaldæam, & ſublata eſt ei viſio imaginaria quam viderat, & locutus eſt ad tranſmigrationem, quæcumque illi Deus in ea viſione patefecerat. Deinceps autem iubetur Ezechiel tranſmigrationem Sedeciæ & comprehenſionem vrbe capta in perſona propria repræſentare, quæ tam perſpicue à Propheta referuntur, vt hiſtoria rei geſtæ non ſit illuſtrior, vt anno vndecimo Sedeciæ intelligetur. Quæ autem vaticinia Ezechielis ad caput 20. ſequuntur, ad hunc ipſum annum ſextum Sedeciæ pertinent, vt ipſemet Propheta ſignificat.

Et incendio.

Finis viſionis huius.

ca. 12.

ca. 20. 1.

ANNVS MVNDI 3442.

SEDECIÆ, & SARAIÆ 7.

TRANSMIGRATIONIS 7.

NABVCHOD. 14. Imperij Babyl. 109.

OLYMPIADIS XLII. An. 1.

TARQVINII PRISCI 4. V. C. 141.

ANTE CHRISTVM 611.

I. Olymp. 42. Res Græcæ.

QVadrageſima ſecunda Olympiade Lycoras Lacedæmonius in Olympico ſtadio palmam tulit. Euſebius, eumque ſecutus S. Cyrillus aiunt Pittacum Mitylenæum, vnum de 7 Sapientibus Græciæ, circa hanc Olympiadem floruiſſe. Itemque Alcmæonem, & Steſichorum poetas, Sappho & Erinnam poëtrias,

vide

vide Laertium in Pittaco, & Catalogum Olympionicarum in hanc Olympiadem 42.

& Romanæ.

Tarquinius autem Priſcus finito Latino bello, ineunte Vere contra Sabinos arte atque incendio pugnauit, geminis eos caſtris exuit, & magna clade affectos ad petendas inducias compulit in ſexcennium, Dionyſius rem pluribus executus eſt.

II. cap. 20. 1. Iudæi volunt interrogare Dominũ. v. 32. 33. ca. 20. 33. Qui acerbè accipiũtur ab eo.

Hoc anno tranſmigrationis ſeptimo, menſe quinto venerunt viri de ſenioribus Iſraël ad Ezechielem, vt interrogarent Dominum; quibus Dominus negat ſe reſponſurum, ſed eis ſuam exprobrat impietatem, & idololatriam patrum ipſorum in Ægypto, in Deſerto, in Chananitide, quos ipſi ad hanc diem pari ſacrilegio imitarentur, imo de Deo penitus deſerendo deliberarẽt, dicentes, *Erimus ſicut Gentes, & cognationes terræ, vt colamus ligna & lapides.* Et videlicet Deus nos ſicut illas deſeret, & pacificè nos agere ſinet. Ipſæ quoque gentes, ad quas eiecti fuerimus, mitius tractabunt nos, eiuſdem religionis fœdere copulatos. Quibus reſpondens Dominus, *Viuo ego*, inquit, *quoniam in manu forti, & in brachio extento, & in furore effuſo regnabo ſuper vos. Et educam vos de populis, & congregabo vos de terris, in quibus diſperſi eſtis, in manu valida, & in brachio extento, & in furore effuſo regnabo ſuper vos.* In priſtinam videlicet redigam ſeruitutem, vt velitis nolitis, me habeatis Regem, & eius ſentiatis iram, cuius clementiam neglexiſtis.

III. ca. 21. 19. Deliberatio & ſortitio Nabuchodon. per tela. v. 25. v. 28.

Deinde Dominus reuelat Ezechieli Nabuchodonoſorem Babylone venientem, & in biuio poſitum deliberantem, ad dextram-ne, Ieruſalem verſus, an ad ſiniſtram verſus Rabbath Ammonitarum Metropolin, cum infeſto veniret exercitu; & ex ſagittarum coniectu ſortientem, vtram in partem ſibi eundum eſſet, atque ſortem caſuram contra Ieruſalem, vt prophanum & impium Sedeciam de throno deijciat; quem, quaſi iam ſacro Regis honore ſpoliatum, hac oratione cruentat, *Tu autem profane, impie dux Iſraël, cuius venit dies, &c.* Ammonitæ autem, qui ad ſiniſtram in biuio relicti fuerant, cum non ſolum gauderent ſe intactos à Chaldæis, ſed Iudæorum etiam vaſtitati inſultarent, & in Deum ipſorum blaſphemarent, quaſi inualidum ad reſiſtendum Chaldæis, accipiunt & ipſi vaticinium de ſua vaſtitate, quæ mox à Hieroſolymorum ruina contigit. Capite deinde 22 habetur accuſatio ſcelerum ciuitatis Ieruſalem, & prædictio pœnæ imminentis; Capite denique 23, quod eſt vltimum eorum, quæ ad hunc annum pertinent, ſub parabola duarum meretricum, conqueritur Dominus de impietate Samariæ & Ieruſalem, ſpondetque fore, vt ſicut Samaria ſectata ſimulacra Aſſyriorum, ab eis in ſeruitutem abducta eſt; ita Ieruſalem imitata Chaldæorum ſuperſtitiones, ab ipſis quoque omnibus ſuppliciis, & contumeliis affecta, rapietur in ſeruitutem.

(∵)

ANNVS MVNDI 3443.

SEDECIÆ, & SARAIÆ 8.

TRANSMIGRATIONIS 8.

NABVCHOD. 15. Imperij Babyl. 110.

OLYMPIADIS XLII. AN. 2.

TARQVINII PRISCI 5. V. C. 142.

ANTE CHRISTVM 610.

I. Romanorũ bellũ contra Etruſcos.

Etruſci perpetua Romanorum felicitate, continentibuſque victoriis, nuperque Sabinorum cladibus, nihilo prudentiores effecti; atque irati potius, quod Tarquinius Legatis ſuis captiuos non reddiderat. (Nam in clade Sabinorum, captos magno numero Etruſcos, arcta cuſtodia retinebat, quaſi obſides, vt amicos eorum in officio contineret, veritos ne ipſorum temeritatem iſti capite ſuo luerent) omnes communibus auſpiciis decreuerunt bellũ Romanis inferre. Eo decreto confirmato, eduxerunt copias, & traiecto Tyberi prope Fidenas caſtra poſuerunt. Id oppidum ab eis diſſentiebat: eo per proditionem potiti ſunt, præſidióque contra Romanos firmarunt, captiuos, prædamque ex agro Romano ceperunt, atque ita domum ſe quiſque receperunt. Eam ob cauſam Tarquinius contra eos proximo anno Vere ineunte duxit exercitum.

II. ca. 13. 33. Vaticiniũ contra Sedeciam & vxorem eius. Obſtinatio Iudæorum. Ier. 13. 23.

Pertinet ad hunc annum Prophetia Ieremiæ ad Regem & dominatricem, id eſt Sedeciam & vxorem eius, quos monet vt imminente tanta calamitate ſua, deiiciant elatæ mentis ſuperbiam, eóque modo ſeſe ad miſericordiam Dei impetrandam idoneos reddant: alioqui vniuerſum Iudam, cuius pars iam tranſmigrauerat in Chaldæos, integra & perfecta tranſmigrationis ſuis è ſedibus excutiendum eſſe. Fuiſſe autem hoc tempore Iudæos mirum in modum moribus perditos, atque in ſceleribus ſuis obſtinatos, nulla vt ſpes emendationis ſupereſſe videretur, verba illa Ieremiæ apertè ſignificant. *Si mutare poteſt Æthiops pellem ſuam, aut pardus varietates ſuas, & vos poteritis bene facere, cum didiceritis malum?* Et infra, *Væ tibi Ieruſalem non mundaberis poſt me, vſquequo adhuc.* id eſt interprete Hieronymo, quandiu te expectabo, quandiu feram?

III. Sedecias à Chaldæis deficit.

Cæterum, cum Sedecias ſeptem annis cliens Babyloniorum, & vectigalis fuiſſet, ad libertatem fatali dementia cœpit aſpirare: idque permiſit Dominus in pœnam & interitum deprauatiſſimæ ciuitatis. Cum autem ſciret immortales Ægyptiorum cum Chaldeis inimicitias, ſperauit ſi cum illis vires coniungeret, facile ſe Babylonios ſuperaturum. Tyrio præſertim bello diſtentos, & vicinis populis, qui nuper ad eũ legatos miſerant, ſimul conſpirantibus. Spem quoque faciebant Pſeudoprophetæ numero plurimi, qui Sedeciæ cupiditati ſtudioſè famulabantur; quibus Ieremias vnus Hieroſolymis reſiſtebat. Itaque fidei immemor, & iuriſiurandi, à Chaldæis deficiens, ſocietatem iniit cum Ægyptiis, Quod vrget Scriptura cum ait.

2. Par. 36. 13. c. 17. v. 15. Et nuncios mittit in Ægyptum.

A Rege quoque Nabuchodonoſor receſſit, qui adiurauerat eum per Deum, & indurauit ceruicem ſuam & cor, vt non reuerteretur ad Dominum Deum Iſrael. Quæ copioſius exaggerat Ezechiel: aitque Sedeciam miſiſſe in Ægyptum, vt Pharao illi equos, & populum multum ſuppeditaret; eiuſque conatum irritum fore, & in vltionem ſpreti iuriſiurandi, in medio Babylonis moriturum fœdifragum Regem.

ANNVS MVNDI 3444.

SEDECIÆ, & SARAIÆ 9.

TRANSMIGRATIONIS 9.

NABVCHOD. 16. Imperij Babyl. 111.

OLYMPIADIS XLII. An. 3.

TARQVINII 6. VRB. COND. 143.

ANTE CHRISTVM 609.

I. Ortus Anaximandri.

Anno huius Olympiadis tertio natus eſt Anaximander Mileſius Philoſophus, vt ex Laërtio colligitur. Tarquinius vero, & ſuopte ingenio, & Etruſcorum coniuratione aduerſus Romanum nomen, prouocatus ad bellum, quanto maximo potuit exercitu, ineunte Vere mouit in Etruſcos. Et exercitu bifariam diuiſo, ſocios, quorum pars maxima Latini erant, Egerio cognato ſuo commiſit, iuſſo Fidenas petere. Is cum iuxta oppidum loco parum tuto caſtra poſuiſſet, propter contemptum hoſtium, pene totus deletus eſt, ea clade Deo inuiſam ſibi ſuperbiam caſtigante. Ipſe autem Tarquinius ductis contra Veios legionibus, eorum agro vaſtato, commiſſoque prælio victor effectus, cum magna præda, magnoque captiuorum numero, extrema iam æſtate domum remigrauit. Vbi ludos maximos ſiue circenſes in circo maximo inſtituit. Circum autem ex hoſtium manubiis extruxit, Auentinum inter & Palatinum.

Bellum Tarquinij contra Etruſcos.

Circus, & circenſes ludi. Onuph. faſti.

II Nabuchod. expeditio contra Sedeciam.

Quod ad hiſtoriam ſacram attinet. Intellecta à Chaldæis defectione Sedeciæ, Nabuchodonoſor copiis celeriter inſtructis, hoc anno in Iudæam armatus irrupit, & Hieroſolymæ obſidionem inchoauit. Sed mox aduentante Pharaone, & auxilium ferente Iudæis, obſidione ad tempus ſoluta, contra Ægyptios deſcendit, quibus facile repulſis, ad obſidionem reuerſus, tandiu Ieruſalem oppugnauit, donec plane expugnaret, atque opprimeret. Hæc ſumma rei totius, quæ paulo plenius ex ipſa Scriptura explicanda eſt. Cum ergo Nabuchodonoſor, ex omnibus regionibus ſibi ſubiectis, quam maximas copias contraxiſſet, ſeque dediſſet in viam, impleuit quod prædixerat Ezechiel de ſortitione per tela in biuio facta. Conſtat item ex Ieremia Chaldæum bello ſimul aggreſſum eſſe Ieruſalem, & alias vrbes Iuda munitas, ſic vt belli primo impetu, quaſi torrens inundans, omnes non ſolum pagos, ſed vrbes etiam munitas, præter Lachis, & Azecha, aut vi ſubita, aut deditione in ſuam poteſtatem redegerit.

Ierem. 34. 1. c. 21. 19. c. 34. 7.

III. Ier. 37. 6. 7. Prior obſidio Ieruſalem.

Apparet autem priorem hanc Hieroſolymæ obſidionem, ſub initia anni noni fuiſſe inchoatam; vt ne tempus profectioni in Ægyptum, & reuerſioni hoſte repulſo deſit, & poſterior obſidio menſe decimo huiuſmet anni noni poſſit inchoari, vt Scriptura poſtulat. Priore igitur obſidione inchoata, perculſus timore Sedecias, quomodo enim mens ſibi male conſcia, præſente ſupplicio non timeret? miſit ad Ieremiam eius ad Deum preces poſtulans; reſponſumque accepit in hæc verba. *Ecce ego tradam ciuitatem hanc in manu Regis Babylonis, & ſuccendet eam igni, & tu non effugies de manu eius*, quamuis te in fugam dederis, *ſed comprehenſione capieris, & in manu eius traderis*, &c. Qua denunciatione hoc maxime tempore deterritus, ad placandum aliqua ex parte Deum, Ieremiæ, vt par eſt credere, hortatu, anno præſertim Sabbatico inuitante, qui nunc eſt ordine 123. ipſe cum optimatibus ſuis dimiſerunt liberos ſeruos, & ancillas Iudæos, quos contra præſcripta Diuinæ legis retinebant, & in templo Deo teſte ſpoponderunt ſe legem deinceps obſeruaturos.

4. Reg. 25. 1.

Rex adit Ieremiam.

Ante templum 419. poſt temp. 421.

462.

IV. Ierem. 37. 4. Chaldæi obſidione ſoluta Ægyptum adeunt.

Dum hæc Hieroſolymis fiunt, *Exercitus Pharaonis egreſſus eſt de Ægypto. Et audientes Chaldæi qui obſidebant Ieruſalem huiuſmodi nuncium, receſſerunt ab Ieruſalem*, ne ſimul cum gemino ſibi hoſte pugnandum eſſet, & in occurſum Pharaonis profecti ſunt. Quod videntes Ieroſolymitæ, timore ſimul, & religione ſoluti, & cupiditate ſua victi, *Retraxerunt ſeruos & ancillas ſuas, quos dimiſerant liberos, & ſubiugauerunt in famulos & famulas.* Id facinus vindici oppreſſorum Deo grauiſſimè diſplicuit, idque ſe fame, peſte, bello, deportatione, incendio ſpondet vlturum. Et nominatim de Sedecia, & aulicis eius, ait ſe traditurum eos in manus exercituum Regis Babylonis, *qui receſſerunt*, inquit, *à vobis. Ecce ego præcipio, dicit Dominus, & reducam eos in ciuitatem hanc, & præliabuntur aduerſus eam, & capient eam, & incendent igni, & ciuitates Iuda dabo in ſolitudinem, eo quod non ſit habitator.* Hæc eſt deſolatio quæ poſt biennium cœpta eſt. Vide autem rectitudinem diuini iudicij. Liberarant iſti ſeruos ſuos innocentes, Deus ipſos, quamuis nocentiſſimos ſeruos, obſidione liberarat; retraxerunt illi in ſeruitutem liberos: retraxit Dominus hoſtem, qui eos dira obſidione maceratos, quaſi flagris ſeruilem in modum contuſos, Chaldæorum mancipet ſeruituti.

Ier. 34. 11.

Prædicuntur reuerſuri.

V. Idque Regi confirmat Ieremias. ca. 37. 5.

Hæc cum plerique falſa & ficta iactarent, negarentque redituros Chaldæos, miſit Rex nuncios ad Ieremiam, qui cum ea de re interrogarent. Quod cum Propheta confirmaſſet, idque reſponſum Hieroſolymis percrebuiſſet, & impiis ex diſceſſu Chaldæorum creuiſſet audacia, odium ſibi debitum, in ſanctum Prophetam conuerterunt. Cum enim is egrederetur ex vrbe, profecturus in oppidum Anathoth, vnde ipſe oriundus erat, ad portam Benjamin à Ieria cuſtode comprehenſus, & adductus in iudicium, quaſi proditor & transfuga accuſatus eſt. At iudices nimium creduli, & plane iniuſti, ſine teſtibus, ſine alia probatione, calumniatori fide habita, *irati contra Ieremiam, cæſum eum miſerunt in carcerem.* Cæſum aliqui putant ab iratis iudicibus pugnis, atque colaphis; alij

Qui tanquam fugitiuus comprehenditur.

autem

autem, eorum iuſſu, flagellis, prioribus fauent Septuag. Chaldæus, & notata iræ circunſtantia. Forte vtrumque ab iniquis & crudelibus iudicibus factum fuit.

VI. c. 37. 14. Et cæſus in carcerem mittitur.

Cæſum igitur Prophetam *miſerunt in carcerem, & ingreſſus eſt Ieremias in domum la.i, & in ergaſtulum, & ſedit ibi Ieremias diebus multis.* Fuiſſe hunc locum foſſam ſubterraneam, tetram atque horribilem, in quam conijciebantur grauiſſimorum ſcelerum rei; ſatis deinceps Propheta ipſe ſignificat. Quandiu porro ibi manſerit, & quo ſe vſque dies iſti multi porrexerint, non ſatis conſtat. Suſpicor autem ibi manſiſſe ad duos treſue menſes, & reditum Chaldæorum; cum nouo metu affectus Sedecias, eum euocauit ad ſe clam, & rogauit num quem haberet à Domino ſermonem. Ab eoque audiuit ipſum in manus Regis Babylonis traditum iri: moxque conqueſtus de crudeli atque iniuſto carcere, eius mutationem exorat, in veſtibulum, ſiue atrium eius, vbi etiam iuſſu Regis victum deinceps accepit, quamuis laborante fame ciuitate.

c. 37. 16.

In atrio carceris conſtituitur.

VII. Chaldæi, repulſis Ægyptiis, redeunt Ieruſalem. a Ca. 25. 1. b Ca. 39. 1. & c. 52. 4. c Ca. 24. 1. 2. d l. 10. c. 10. v. 16.

Repulſis igitur Ægyptiis, Chaldæorum exercitus Hieroſolymam rediit, eamque iterata atque vltima obſidione cinxit, menſe decimo, decima die anni noni, vt ſcriptum eſt in quarto Regum [a], & apud Ieremiam [b] & Ezechielem [c]. Notauit & hunc diem Ioſephus [d], omneſque deinceps Iudæi, qui eum ſtato & ſolemni ieiunio miſeri conſecrarunt, vt in eorum Calendario notatum eſt. Dominus porro præmonſtrauit Ezechieli, tantam Hieroſolymis fore frequentiam funerum, vt ne in coniunctiſſimorum quidem morte ritus funebres obſeruari poſſint. Quod innuit quoque Ieremias cap. 16. 4.

ANNVS MVNDI 3445.

SEDECIÆ & SARAIÆ 10.

TRANSMIGRATIONIS 10.

NABVCHOD. 17. Imp. Babyl. 112.

OLYMPIADIS XLII. An. 4.

TARQVINII 7. VRB. COND. 144.

ANTE CHRISTVM 608.

I. Romana res.

HOc, & ſequentibus aliquot annis, Tarquinius Priſcus contra Veios pugnauit. Tribus enim eruptionibus ita eorum agrum in eorum oculis deuaſtauit, vt toto triennio nihil fructuum ſuis ex agris maxima ex parte deſertis, perciperent. Inde ad Cere, olim dictam Agyllam, feliciter pugnauit. Hoſtem denique Fidenis hærentem oppugnaſſe, poſt illum in acie acriter pugnantem deuictum, oppidum vi cepiſſe, præſidiarios, reliquoſque Etruſcos in vincula conieciſſe, conſtat, defectionis autoribus partim in exilium perpetuum actis, partim ſecuri percuſſis. Hæc fere geſta cum Etruſcis ad annum vrbis 150. quo de Etruſcis à Tarquinio triumphatum eſt. Nunc Hieroſolymam modico ex interuallo reuocamur.

II. Iudæorum ſtatus infelix.

Totus hic annus decimus Sedeciæ, in magnis animorum & corporum anguſtiis actus eſt Hieroſolymis, à Iudæis, non ſolum foris cum gladiis, & telis Chaldæorum, ſed intus etiam cum fame, ſiti, & peſte confligentibus. Addunt Ieremias & Ezechiel beſtias peſſimas, pauorem ingentem, & ſi qua alia, quæ in Annalibus collecta, digeſtáque reperiet ſtudioſus Lector. Huc porro pertinent, quæ capite 21. & 32. Ieremiæ continentur. In priore Sedecias ab hoſte concluſus, conſulit Dominum per Prophetam, ſicut & præcedenti anno ſub obſidionis initium, an Nabuchodonoſor inſigni aliquo Dei miraculo, abiturus ſit obſidione ſoluta. Cui reſpondet Ieremias Dominum debellaturum Sedeciam, cum populo ſuo, in furore & indignatione, & ipſorum arma verſurum in peſtem ipſorum atque perniciem. Vniuerſo autem populo deditionem ſuadet, ea lege vt qui ad Chaldæos tranſfugerit, victurus ſit, qui in ciuitate remanſerit, gladio, fame, & peſte ſit periturus. Quæ ſine inſigni magnitudine animi dici non potuerunt ab eo, qui meminiſſet ſe anno præterito ob ſuſpicionem perfugij, in teterrimum carcerem fuiſſe coniectum: indéque ægrè ereptum, nunc quoque in atrio carceris, conniuente Rege detineri.

Sedecias conſulit Ieremiam.

Qui deditionem ſuadet.

III. Iubetur emere prædium à patruele.

Caput 32 quod habet decimum annum Sedeciæ notatum, Domini iuſſionem continet Prophetæ factam, de emendo prædio patruelis ſui Hanameelis, filij Sellum, patrui ſui, adhibito omni legitimæ emptionis ritu, & quidem vilj pretio, pro ſtatu rerum perturbatiſſimo, & imminente tranſmigratione ſeptuagenaria omnium, qui gladio, peſti, & fami ſuperfuiſſent. Quod cum Propheta ipſe miraretur, intellexit Dominum hoc facto adducere velle populum in ſpem reuerſionis à captiuitate Babylonica, poſt-quam agros iterum eſſent poſſeſſuri. Quod ipſum cap. 33. confirmatur; eaque occaſione delabitur ad denuncianda tempora optatiſſima Chriſti venturi, quæ perſeueratura dicuntur, quandiu nox diei ſucceſſura eſt, vnde apparet hæc non ad carnalia Iudæorum ſacrificia, & regnum Dauidis temporale pertinere, ſed ad ſpiritale & ſempiternum Chriſti Domini regnum in Eccleſia ſua, in qua diuina Sacramenta, & auguſtiſſimum ſacrificium perſeuerabunt vſque ad conſummationem ſeculi. Sed hæc in Annalibus pluribus.

Vt ſpem det reuerſionis poſt captiuitatem.

a 20. 21. 22.

IV. c. 29. Vaticiniũ contra Pharaoně.

Ad hunc ipſum annum decimum pertinet Ezechielis vaticinium contra Pharaonem Regem Ægypti, qui Iudæos ſpe auxilij fruſtratos, Chaldæis deuorandos præbebat, magna illum ab eis clade afficiendum prophetat, atque adeo regnum eius ad annos quadraginta ſubuertendum: quæ magno verborum apparatu dicuntur, quod hanc ſentiebat aliquam eſſe populo ſuo conſolationem, cum viderent Dominum iudicia exercentem in aduerſarios ſuos.

(∴)

ANNVS MVNDI 3446.

SEDECIÆ, & SARAIÆ II. & vlt.

TRANSMIGRATIONIS II.

NABVCHOD. 18. Imperij Babyl. 113.

OLYMPIADIS XLIII. An. I.

TARQVINII 8. VRB. COND. 145.

ANTE CHRISTVM 607.

I. Pittaci certamen ſingulare.

OLympias 43 victorem habuit in Olympico puluere Cleonem Epidaurium, in quo Pittacus Mitylenæus ſingulare certamen iniit contra Phrynonem Athenienſium ducem, quem reti, quod clypeo tegebat implicatum interfecit, vt refert Laërtius. Hæc pauca de Græcis, pauciora de Romanis quæ hoc tempore per annos ſingulos diſtingui non poſſunt: plura ſuggeret ſacra hiſtoria.

Luctuoſus Iudæorum ſtatus.

Habet enim hic annus luctuoſiſſimum Iudaicæ Reipub. occaſum, eam quotidie fame, peſte, ac bello ad interitum perurgentibus: dum Sedecias cum ſuis Nabuchodonoſori, Ieremiæ, ac Deo ipſi inconſulta temeritate, ac fatali obſtinatione reſiſtunt. Nam quæ de flagellis Dei Hieroſolymam immiſſis anno ſuperiore dicta ſunt, tanto incremento amplificata ſunt hoc anno, tragœdiam vt omnem ſuperare videantur. Id facile præter hiſtoricam Scripturæ narrationem, ex aliquot Ieremiæ & Ezechielis prædictionibus intelligi poteſt, quas cum in rem ipſam deductas neceſſariò fatendum ſit, tanquam rerum geſtarum narrationes accipiendæ ſunt. Quin etiam loca è threnis petita germanas narrationes continent, licet poëtica forma potius, quam hiſtorica deſcribantur.

II Præſertim à fame.

Ex his ergo locis, quos in Annalibus digeſtos habes atque deſcriptos, intelligitur ciuitas oppreſſa fame intolerabili, obſidione decimum nonum iam menſem perſeuerante, quam confirmat antegreſſa ſterilitas, & ſitis, & innumera inſectorum examina, ſegetem in herba, herbamque ipſam præproperè demetentia, atque inſaturabili fame deuorantia. *Præualuit*, ait Scriptura, *fames in ciuitate, nec erat panis populo terræ.* Quaſi dicat, multis modis contra famem certatum eſt, multa præter morem & conſuetudinem omnem, præter decorum & vtilitatem verſa ſunt in cibum, vt quoquo modo rabida fames euinceretur; præualuit ipſa nihilominus, vſque adeo vt non paucis aliquibus tenuioribus, ſed vniuerſo populo terræ nihil ſupereſſet ad cibum. Eadem fames enecabat infantulos in ſinu matrum, & paruulos in plateis, & adultos, hoſtili metu ſuperato, extrudebat foras. Patres, matres, liberos, amicos, & neceſſarios in mutuas animabat cædes, artuſque fœdè laceratos, nefarios in cibos conuertebat. Et quamuis peſtilentia effusè graſſaretur, mitior tamen erat quam fames, qua miſeri diuturniore cruciatu tabeſcebant.

Quæ ad mutuas cædes.

III. ca. 38. 1. 2. &c.

Contigit hoc anno vt Ieremias crudeliter ab impiis in profundum ac cœnoſum puteum demergeretur. Cum enim ex ipſo carceris atrio deditionem populo ſuaderet, adierunt Regem viri primarij, rogantes vt interficeretur, quod de induſtria virorum bellantium manus diſſolueret; quod cum à Rege impetraſſent, tulerunt Ieremiam, & funibus ſubmiſerunt in lacum, non ſolum vt neminem alloqui poſſet, ſed vt ibi fame, frigore, pædore, diutina crudelique morte extingueretur. Id cum Abdemelech Æthiops intellexiſſet, Regem adiit, accuſans iſtorum crudelitatem in ſanctum virum, roganſque illum inde extrahi. Cui Rex aſſenſus, *Tolle tecum*, inquit, *hinc 30 viros, & leua Prophetam Ieremiam de lacu, antequam moriatur.* Non erant tam multi neceſſarij ad extrahendum Ieremiam, ſed ad vim iſtorum arcendam, ſi forte impedire valent ne extraheretur.

Ieremias in cœnoſum puteum demittitur.

IV. Ierem. 38. 11. &c. Educitur, & agit cum Rege occultè.

Itaque demiſſis ad eum veteribus pannis ne à funibus læderetur, extraxerunt eum. Ex quo intelligitur Prophetam ſeminudum eò demiſſum fuiſſe, alioqui propriæ veſtes læſionem impedire potuiſſent. Sed & humanitas hominis alienigenæ cernitur, in ciuium iniuſtiſſima crudelitate. Itaque reſtituto Ieremia veſtibulo carceris, nunciauit Dominus, Abdemelech ipſum in communi Iudæorum clade euaſurum Chaldæorum manus. Sub hæc ſecreto Ieremiam euocauit Sedecias, vt ab eo ſciret quid ſibi denique futurum eſſet, aut quid conſilij daret, cumque mortis metu Propheta reſpondere cunctaretur, iureiurando illius confirmatus reſpondet, eique deditionem ſuadet. At Rex timens à transfugis illudi: id enim principibus viris intolerantiſſimè contigit, non acquieſcit. Ieremias autem negat traditum iri illudendum, bene potius ei futurum. Alioqui fore vt ipſi, capto à Chaldæis, à mulieribus quaſi per cantilenam inſultetur. Hic Sedecias remittit Prophetam ad veſtibulum carceris, imperato ſuper hac re ſilentio.

ca. 39. 15.

Cui ſuadet deditionē.

V. Fugitiui gratiam Chaldæi Regis Ieremiæ conciliant

Cæterùm non eſt omittendum hoc loco, quo de Iudæis fugitiuis fit mentio, certum videri pleroſque illorum, dum Nabuchodonoſorem adirent, & cauſam defectionis ſuæ in diuinam voluntatem, & Ieremiæ ſuaſionem referrent, etiam pluribus retuliſſe non ſolum viri ſanctitatem, & futurorum ex diuina reuelatione præſenſionem, ſed etiam quam ille videretur bene erga eum affectus, qui Regi, totique populo deditionem ſuaderet; propterεáque multis iam malis affectus, etiam nunc carcere detineretur. Qua relatione factum eſt, vt Chaldæus Rex propenſiore in eum eſſet animo, adeo vt præciperet Nabuzardano Magiſtro militiæ, vt capta ciuitate, omni cum humanitatis officio proſequeretur; quod & fecit, vt ſuo loco dicetur. Sub hoc tempus, cum iam de Ieruſalem actum eſſe putaretur, Tyrus quæ gloriæ illius ſemper æmula fuerat, vt Romæ Carthago, & Niniue Babylonis, lætata eſt, vt ait Ezechiel, ſperans ſe inuictam fore, & ſpoliis Iudæorum ditatum iri. Demens quæ non videbat ſe tanto facilius expugnatum iri à Chaldæis, quo magis illi vires ſuas in vnum ad eam debellandam coëgiſſent.

39. 11.

Tyri æmulatio, eiſclades prædicitur. cap. 26. 2.

VI. Arca & altare incenſi ſeruant.

Valde autem aſſentior iis, qui exiſtimant ſub huius anni finem, quoſdam de primariis Sacerdotibus, Ieremia non ſolum conſcio, ſed

autore etiam & hortatore, arcam fœderis, & altare incenſi, ignem perpetuum, nonnulláque alia, quæ facile aſportari poterant abſtuliſſe, & ſubterraneo quopiam in loco, maximo ſtudio abſcondiſſe; Deo Religioſos illos viros peculiari prouidentia ab hoſtibus protegente. Qua de re ſequenti anno dicetur. De rebus autem à Iudæis, toto tempore obſidionis geſtis contra Chaldæos, mirum eſt in Scriptura ſilentium. Dederat enim illis Dominus cor pauidum, & animam deficientem, vt hoſtem vix intueri, nedum in aciem prodire, & cum eo congredi auderent; niſi cum ad illum, famo compellente, profugerent. Maxima tamen pars aut certe primaria impiorum erat, qui dictis Ieremiæ increduli, nullam à Chaldæis veniam, aut miſericordiam expectabant; miniméque omnium Sedecias, qui crudelem Ioakimi fratris interitum, & raptationem, & ſepulturam aſini meminiſſet; & ſimillimam culpam ſuam in Chaldæorum Regem non ignoraret.

Metus Sedeciæ & Iudæorũ.

Reliquus eſt vltimus actus tragœdiæ huius, qui incidit in nonum diem menſis quarti huius anni, quo die vel vi & aperto marte, vel clam & improuisò apertus eſt murus, per quem aliqui Chaldæorum ingreſſi, portam piſcium, quæ erat ciuitati à Septentrione, occuparunt, & toti exercitui aperuerunt: indéque ad ſecundum murum progreſſi ſunt, in quo erat porta, quæ tum ſecunda, tum etiam media dicebatur, quæ erat in muro dicto Bezetha, templum à Septentrione cingente, ibique primarij Chaldæorum duces *ſederunt*, id eſt locum habuerũt in poteſtate, & ſubito præſidio tenuerunt. Ea porta occupata nihil admodum erat, quod eos à templo excluderet. Inde autem ad regiam & arcem Sionis facillimus, & ordinarius erat Regis tranſitus, & Palatinorum eius. *Cumque vidiſſet eos Sedecias Rex Iuda, & omnes viri bellatores* non dixerunt *moriamur, & in media arma ruamus*, ſed *fugerunt & egreſſi ſunt nocte de ciuitate, per viam horti Regis, & per portam, quæ erat inter duos muros, & egreſſi ſunt ad viam deſerti.* Ita Ieremias. Filios quoque Regis fugæ comites fuiſſe conſtat.

VII. Tempus modúſque captæ vrbis.

Ierem. 39. 4.

Paulo obſcurior eſt locus, pendetque ex topographia ciuitatis. Egreſſum arbitror ex Palatio ſuo & monte Sion, quò nondum penetrauerat hoſtis. Quærenda primum fuit via, quę quàm occultiſſimè duceret in hortum Regis, qui erat in valle Hermon, ad torrentem Cedron, indéque deſertum verſus, & Iericho. Erant autem duæ portæ ciuitatis vicinæ Palatio Regis, quæ eo ducebant, porta ſcilicet equorum & aquarum, quarum prior erat in angulo muri ciuitatis, & muri Ophel, ideoque dicitur fuiſſe *inter duos muros*, fuitque omnium occultiſſima, & in ima valle quæ dicitur Tyropeon, ideóque fugæ opportuniſſima. Videtur autem clauſa fuiſſe hoc tempore muro lapideo, qui noctu ad egreſſum Regis perfoſſus fuerit, iuxta Ezechielis Prophetiam. *Et dux*, inquit, *qui eſt in medio eorum, in humeris portabitur*, propter periculum nocturni, & trepidi, & decliuis deſcenſus, in ſella geſtatoria à fortibus & induſtriis, & fidis famulis delatus eſt ad imam vallem Tyropeon, in qua erat porta equorum Orientalis, qua exibatur ad hortum Regis. Pergit Propheta, *in caligine egredietur, parietem perfodient, vt educant eum, facies eius operietur, vt non videat oculo terram*, atque adeo vt à nemine videri, vel agnoſci poſſit.

VIII. Locus & modus fugæ Regis. Vide Hieruſalem Villalpãdi.

Ca. 12. 12.

Verum fugientem noctu Regem Chaldæi excubitores ſenſerunt, qui erant in circuitu ciuitatis, monitiſque celeriter ducibus, vt quique erant expeditiſſimi procurrerunt, parte idonea exercitus ſubſequente, ſi fortè pugnandum eſſet; multi enim viri bellatores Regis comites *diſperſi ſunt, & reliquerunt eum*, pleroſque tamen ex fuga retractos, & cum Rege ductos in Reblata ad Nabuchodonoſorem, ibi iuſſu illius occiſos, cum filiis Sedeciæ, mox intelligetur.

IX. Chaldæi fugientem perſequũtur, & comprehendunt.

4. Reg. 25. 5.

Dum Sedecias in fuga comprehenſus ad Nabuchodonoſorem deducitur, luctuoſiſſima Iudæis illuceſcit dies, in qua nihil ad ſummam calamitatem deſideratum eſt, non rapinæ, non cædes, non templi profanatio, non ſtupra, non adulteria, non omnis generis infandæ libidines, & cumulatæ ſubſannationibus iniuriæ, aliáque id genus, quæ ex ſanctis literis in Annalibus digeſſimus.

Ciuitatis clades.

n. 41. & ſeqq.

Quæ dum Hieroſolymis à Chaldæis impunè perpetrantur, militares cohortes, quæ fugientem Sedeciam comprehenderant, peruenerunt in Reblata, quæ fuit in terra Emath, in Iudææ finibus, Libanique montis, quatuor circiter dierum itinere à Ieruſalem. Illic tunc Nabuchodonoſor tanquam in peramœno loco morabatur, expectans euentum obſidionis Hieroſolymorum & Tyri, à qua etiam bidui ferè itinere diſtabat. Cum ergo Sedecias metu ac pudore pleniſſimus oblatus eſſet Nabuchodonoſori, *Locutus eſt*, ait Scriptura, *cum eo iudicium*. Quod ſic explicat Ioſephus. *Quem poſtquam in conſpectu habuit, impium & fœdifragum vocare cœpit, & promiſsionum immemorem. Exprobrat etiam ingratitudinem: quod cum à ſe regnum accepiſſet, Ioakimo fratri debitum, accepta poteſtate abuſus eſſet, in autorem beneficij. Sed magnus eſt*, inquit, *qui te propter mores tuos peſſimos in manus meas tradidit.*

X. Sedecias ſiſtitur Chaldæo.

A quo obiurgatur.

His verbis cum Sedeciam increpuiſſet, è veſtigio iuſsit, ipſo, & aliis captiuis inſpectantibus, filios eius, & amicos trucidari: quamuis puerulos & innocentes, nam pater trigeſimum ſecundum duntaxat agebat annum, ſed ea cædes in ſupplicium patris redundabat. Ipſi autem, dum ſupremas perfidiæ pœnas expectat, iuſſit oculos effodi, inijci catenas, & Babylonem abduci. Atque ita concidit regnum Iuda, in poteſtatem & iura Chaldæorum redactum, cum à Saule primo Hebræorum Rege ſtetiſſet annis 485. Numerantur enim à iactis templi fundamentis 424. quibus tres priores anni Salomonis, Dauidis 40. Samuelis 18. addendi ſunt, iuxta ea quæ primo Saulis anno ſunt conſtituta. Non numerato autem Saule, neque Athalia, Dauidis familia per vnum & viginti Reges propagata eſt.

XI. Et punitur cæde filiorum.

Propria cæcitate, catenis, & deportatione. Quandiu ſtetit regnum Iuda.

18
40
3
424

485

(∵)

ANNVS MVNDI 3447.

IOSEDECI PONTIFICIS 1.

TRANSMIGRATIONIS 12.

TEMPLI 425. & vlt. DESOLAT. 1.

NABVCHODON. 19. Imperij Babyl. 114.

OLYMPIADIS XLIII. An. 2.

TARQVINII 9. VRB. COND. 146.

ANTE CHRISTVM 606.

I. Summa rerum anni huius, & ratio temporis.

CAdit in hunc annum ruina & deflagratio templi atque ciuitatis, deportatio captiuorum, Ieremiæ lamentatio, collectio Iudæorum & fuga, Tyri calamitas. Ad ea quinque capita referuntur quæcumque in ſacra hiſtoria ad hunc annum pertinent. Quod ad primum attinet geſtæ rei tempus ab hiſtorico ſacro ita deſcribitur. *Menſe quinto, ſeptima die menſis, ipſe eſt annus nonus decimus regni Babylonis, venit Nabuzardan Princeps exercitus, ſeruus Regis Babylonis in Ieruſalem.* (4. Reg. 25.) Quæ à Ieremia repetuntur: niſi quod pro ſeptima die menſis legitur decima. Arbitror die ſeptima quinti menſis venire cœpiſſe ex Reblata, quæ tridui fere Hieroſolymis aberat, die autem decima Hieroſolymam perueniſſe. Eſt autem hic menſis quintus anni ſacri decurrentis, qui dicitur Ab apud Hebræos, & Iulio noſtro reſpondet, quo menſe incipiebat annus Nabuchodonoſoris 19, & 12 Sedeciæ incepturus erat, vt alibi dictum eſt.

II. Ieruſalem cum templo ſuccéditur, ac diruitur. l. 10. Ant. c. 8.

Abiit ergo menſis vnus in cædibus, & populatione ciuitatis: Quo interim tempore Principes exercitus conſuluerunt Regem, quid Hieroſolymis fieri placeret. *Ille autem*, vt ait Ioſephus, *Nabuzardan ducem miſit Hieroſolymam cum mandatis, vt templum ſpoliatum incenderet, Regia quoque ſimiliter cremata, vrbem à fundamentis dirueret, populum in Babylonem traduceret.* Quæ ille accuratè præſtitit, pretioſa vero ſupellex tam ſacra quam profana conſeruata eſt. Nam in libro Paralip. enumeratis cædibus, quæ nullo delectu loci, ætatis, aut ſexus perpetratæ ſunt, ſubdit, *Vniuerſáque vaſa domus Domini tam maiora quam minora: & theſauros templi, & Regis, & Principum tranſtulit in Babylonem.* (2. c. 36. 17. 18.) Sed prius *incenderunt hoſtes domum Dei, diſtruxeruntque murum Ieruſalem, vniuerſas turres combuſſerunt, & quidquid pretioſum fuerat, demoliti ſunt.* Apparuit autem in hac conſeruatione vaſorum, diuina miſericordia, quæ paupertati Iudæorum, poſt finitos deſolationis annos, conſulebat.

Sed vaſa conſeruantur.

III. An libri ſacri perierint.

Sed exiſtit hoc loco non negligenda quæſtio, num libri omnes ſacri, in hac templi & vrbis conflagratione perierint, & ab Eſdra poſtea reſtituti fuerint: quod plerique ſanctorũ Patrum exiſtimarunt, ſcriptoque tradiderunt, Baſilius, Irenæus, Tertullianus, Hieronymus, Euſebius, Clemens Alexandrinus, Iſidorus, Theodoretus, Rabanus, Leontius, Leo Caſtrius, quorum ſententias in Annalibus deſcripſimus. Quæ opinio ex eo confirmatur, quod anno 18. Ioſiæ Regis, pene pro miraculo affertur inuentio libri ſacri, ab Helcia Pontifice, (n. 10. 11. & ſeqq.) cum tamen deinceps, omnes Reges fuerint impij, & ciuitas ſancta non ſemel venerit in poteſtatem barbarorum.

IV. Non videri.

Hæc tamen opinio validè impugnari poteſt, quia ſupponit libros ſacros à Chaldæis combuſtos; & eos nuſquam gentium, præterquam in Iudæa, reperiri potuiſſe. At neutrum eorum probari poteſt. Non prius; neque enim tantam cladem ſacer hiſtoricus in libris Regum, aut Paralipom. ſilentio præteriſſet. Quomodo autem Ieremias iacturam tam deplorandam, neque deſcribit in Prophetia, neque lamentatur in Threnis? qui tamen tam multa alia, quæ combuſta, quæ fracta, quæ aſportata ſunt, memoret, pene minutatim? Neque minus curæ fuiſſet Spiritui ſancto id Ieremiæ, aut alicui ſuggerere Pophetarum, ad futuri miraculi magnitudinem celebrandam, quam cum Machabæorum tempore ſcribi voluit libros diuinæ legis, iuſſu Antiochi, combuſtos, atque diſciſſos: & apud quemcumque inuenirentur fuiſſe trucidatum.

V. Libri ſancti priuatim habiti. Dan. 9.

Ex quo loco habetur, non publicè tantum ſeruatos fuiſſe diuinos libros, ſed priuatim etiam à pleriſque. Id autem à ſanctis viris, Daniele, Ezechiele, Ieremia, Baruch, hoc maxime tempore factum fuiſſe, quis poterit dubitare? De Daniele certe conſtat eum habuiſſe libros ſacros, & nominatim Ieremiæ Prophetiam de 70 annis exilij, quam longè poſt hæc tempora legerit, & intellexerit. Quin & Ionathas tempore Machabæorum libros ſacros ſe habere gloriatur, (1. Mach. c. 12. 16.) quantauis cura ab Anthiocho ad eos perdendos adhibita. Quamuis autem daremus omnes libros ſanctos Hieroſolymis hoc tempore periiſſe, certum eſt Iudæos pene vbique terrarum habuiſſe Synagogas, in quibus ſacræ literæ per omne ſabbatum legebantur; (Et vbique gentium. Act. 13.) & Danielem in regno Perſarum oſtendiſſe atque expoſuiſſe Cyro, quæ de ipſo ab Iſaia prædicta fuerant, vt autor eſt Ioſephus, & Theodoretus. (l. 11. Ant. c. 1. comm. in Dan.) Erant ergo in Perſide libri ſacri. Adde quod Scriptura nuſquam dicit, Eſdram ex mente ſua recitaſſe libros Moſis, ſed detuliſſe librum legis Moyſi, & coram populo diſtinctè & intelligenter, ad meridiem vſque legiſſe. (2. Eſd. 8.) Probabile autem eſt illum librum, qui tempore Ioſiæ mirabiliter inuentus eſt, fuiſſe illud ipſum autographum, quod à Moſe ſcriptum fuerat, vt ſignificat Genebrardus. (Liber inuentus ſub Ioſia quis. n. 10. ad 15.) Sed de hac quæſtione hoc loco ſatis, accuratiorem de ea diſputationem Annales ipſi ſtudioſo Lectori ſuppeditabunt.

VI. Aliqui de captiuis cur occiſi videantur.

Sequitur deportatio captiuorum. Ex quibus cum aliquos ſetius interfectos legamus, alios non interfectos, ſed in vinculis habitos vt tranſmigrarent, dubium eſt quid cauſæ fuerit, cur Chaldæi pari erga omnes clementia, aut ſæuitia non ſint vſi. In qua dubitatione ſic dicendum videtur. Dum templum ac Hieroſolymitanorum domos priuatas publicaſque, Chaldæi ſollicitè ſcrutantur atque diripiunt, (4. Reg. 25. 18.) maxime autem dum eas ſubiectis facibus incendunt, exierunt mures è cauernis ſuis, & qui mortis aut ſuppliciorum metu, latebras occultiſſimas petierant, ſe in conſpectum dederunt, in quibus fuerunt Saraias Pontifex

In quibus Saraias Pontifex.

& Sophonias, qui eius vices gerebat, & aliquot alij viri primarij, & inſuper è vulgo 60 viri, quos Nabuzardam duxit ad Regem in Reblata, vbi iuſſu eius ſunt interfecti, nec cæteris captiuis additi ad exilium. Forte poſtquam primus feruor cædendi deferbuit, iuſſi ſunt omnes dedere ſe, ad Babyloniam ſeruitutem, idque pœna mortis propoſita, ſi quis intra certum tempus imperata facere cunctaretur. Illi ergo, cum ſuis confiſi latebris non paruiſſent, capitali ſupplicio affecti ſunt, reliqui cum transfugis ſolum verterunt.

VII. Relicti in Iudęa pauperes, & cur.

Relicti tamen ſunt pauperes aliqui vinitores atque agricolæ, vt terram non ſuo, ſed Chaldæorum nomine colerent, ne terra fructuoſa nouis dominis eſſet inutilis. Sed quia neceſſarius erat aliquis, qui rudem hanc & imbellem plebeculam contineret, ac regeret, eam curam dedit Rex Godoliæ, qui videtur fuiſſe aliquis de Iudæis transfugis, quem ſibi fidelem fore Chaldæus credidit. Quia tamen Iudæos non ſemel fœdifragos expertus fuerat, ita regionem recens acquiſitam fidæi Iudæi hominis commiſit, vt prudenter tamen ei ſocios Chaldæos adiungeret, qui cum eo morarentur in Maſphath. Sed Dominus, qui hanc regionem deſolatam volebat, permiſit hoc conſilium quamprimum diſijci, ac diſturbari. Quid autem factum eſt Ieremiæ? Ita cum eo videtur actum.

Sub cura Godoliæ. 4. *Reg.* 25. 25.

VIII. Ieremias adducitur in vinculis in Rama.

Cum accepiſſet Nabuzardam mandatum à Rege ſuo, vt Ieremiam tractaret humaniter, miſit is præfectos, qui captiuos Babylonem deportandos in Rama deducerent, nominatimque Ieremiæ, qui in veſtibulo carceris eſſe dicebatur, curam gererent. Illi eum cum cæteris catenis vinctum in Rama deducunt. Vbi Nabuzardam cum agnitum catenis exemit, deditque poteſtatem demigrandi Babylonem, aut in Iudæa cum Godolia remanendi, aut etiam quocunque libuiſſet abeundi. Maluit is habitare cum Godolia, vt reliquias Iudaici naufragij colligeret ac curaret. Addit Ioſephus Prophetam à præfecto militiæ, vt ſibi ſocium Baruchum, qui ſimul cum ipſo vinctus deductus fuerat in Rama, concederet, quod & obtinuit, eiuſque opera ſcripſit epiſtolam, in vſum eorum qui abducebantur captiui in Babylonem, quæ habetur ſexto capite libri Baruch.

IX. Vt abducti captiui, & nominatim Sedecias. *In 13 Iſaia c.* 41. 10. & 43. 6.

In captiuis autem, qui bini terniue catenis vincti longo agmine ducebantur, vt ſolent nunc qui ad triremes ducuntur, erat Sedecias ipſe, ſed in cauea incluſus, vt ait Hieron. nulla alia prærogatiua cætera turba felicior, niſi quod ſuam ipſe miſeriam effoſſis oculis non videbat. Filiæ autem eius, quarum Ieremias meminit nominatim, quas apparet in palatio cum cæteris mulieribus, vxoribus, & concubinis, Rege fugiente fuiſſe relictas, vt olim à Dauide fugiente Abſalonem, filiæ inquam, quæ aliquid ſolatij reliqua ætate patri afferre poterāt, in iſta oculorum, filiorum, regni, libertatis orbitate, ei conceſſæ non ſunt, ſed Godoliæ cum reliquis captiuis permiſſæ, quas Iohanan filius Caree in Ægyptum captiuas abduxit, vt à Chaldæorum elapſæ manibus, Ægyptiorum petulantiæ periculum adirent.

X. *ca.* 52. 29.

De numero captiuorum hæc habet Ieremias. *Iſte eſt populus quem tranſtulit Nabuchodonoſor, in anno ſeptimo*, id eſt in tranſmigratione Ioachini, *Iudæos tria millia & 23. in anno octauo decimo Nabuchodonoſor*, in illo quippe anno captiui facti ſunt, initio tamen 19 amandati: *de Ieruſalem animas octingentas triginta duas*. Quod addit Ieruſalem, videtur innuere etiam de aliis ciuitatibus multos abductos fuiſſe, quorum numerus initus non eſt. In anno autem 23 eiuſdem abducti ſunt 745. de quibus infra ſuo loco dicetur. In huius autem anni captiuis fuit in primis Ioſedec, filius Saraiæ Pontificis, paulo ante occiſi, cuius annos nunc inchoamus, qui patri in nudo titulo Pontificatus ſucceſſit. De quo Script. in 1. Par. *Saraias genuit Ioſedec. Porro Ioſedec egreſſus eſt, quando tranſtulit Dominus Iudam & Ieruſalem per manus Nabuchodonoſor*, Ioſephus quoque, *Ioſedechum etiam Pontificem vinctum ſecum duxit Sareæ Pontificis filium, quem modo Reblathæ affectum ſupplicio diximus.*

Numerus captiuorū ſub Nabuchod.

Nouus Pontifex Ioſedec.

li. 1. *Paral.* 6. 14.

l. 10. *Ant. c.* 11.

XI. Ieremias abſcondit arcam & altare thymiamatis. 2. *Mach.* 2. 4. 5.

Dum illi abeunt Ieremias de ſacro depoſito ſolicitus, diuino monitu locum adit, in quo illud abdiderat, eaque inde trans Iordanem vſque transfert in montem, ex quo Moyſes terram Chanaam ſub mortem contemplatus fuerat. Quò cum perueniſſet, *Inuenit locum ſpeluncæ, & tabernaculum, & arcam, & altare incenſi intulit illuc, & oſtium obſtruxit; & acceſſerunt quidam ſimul qui ſequebantur, vt notarent ſibi locum, & non potuerunt inuenire.* Ita Scriptum eſt in 2. Machab. Eo miniſterio piè perfunctus Ieremias ad deſertam Ieruſalem rediit: ibique per otium contemplatus eſt, non vltra ciuitatem perfecti decoris, dominam gentium Principem prouinciarum, gaudium vniuerſæ terræ. Non vltra templum illud Salomonicum, Hebraicæ gentis gloriam, mundi miraculum, exemplar diuinæ architecturæ; ſed diſiectorum murorum aceruos, diffractarum ædium cumulos, omnia rudera & parietinas afflatus fumo, fuligine nigricantes, quæ planxit ea lamentatione, quæ eius Prophetiæ ſubiecta eſt.

Et lamentatur ſuper vrbem & templum.

XII. Aditque Godoliam. *vide Mach.* 3. 46.

Sequitur vt de noua Iudæorum collectione, & fuga dicamus. Ieremias lacrymis iam exhauſtus atque ſuſpiriis, deſertæ plebeculæ curam ſpiritalem geſturus, ad Godoliam venit in Maſphath; quem locum Samuel olim ſacrificiis, populuſque vniuerſus orationibus celebrauit, fuitque in terra Iuda, vt ait Ieremias, è regione Ieruſalem ad Occidentem. Illuc ergo Ieremias cum muneribus & litteris commendatitiis à Nabuzardane venit, & habitauit cum Godolia in medio populi, quo etiam alij viri primarij ex fuga ſe receperunt. Qui cum vidiſſent Chaldæos cum Godolia, timuerunt ne illis traderentur, per fraudem Babylonem abducendi, rati ob eam cauſam cum Godolia relictos: quos confirmare conatus eſt Godolias, etiam Iureiurando adhibito. Mirum autem eſt quod addit Ieremias, hoſce fugitiuos collegiſſe in reditu vinum & meſſem multam nimis. Nimirum hinc diſciplina militaris Chaldæorum agnoſcitur, quorum duces hæc non Iudæis, ſed ſibi ipſis ſeruabant, ignorantes quam diuturna futura eſſet obſidio, quam experti erant ad trigeſimum vſque menſem protractam fuiſſe: nec dubitabant ſibi terram omnem, & fructus eius eſſe acquiſitos, & dum ea ſeruarent, ſua ſibi conſeruare.

c. 40. 12.

Ad eūdem alij confluunt.

Ibid.

Colligunt meſſem & vinum.

XIII. Iſmael Godoliæ cædem molitur, & cur.

Ierem. 41.

Conſilio Regis Ammonitæ.

Nondum erant exſiccatæ miſerorum Iudæorum lacrymæ, cum noua lugendi materia ſuperuenit: proditoria videlicet Godoliæ cædes, cuius induſtria poterant Iudæi quoquo modo coaleſcere, ſed oportebat prænunciatam Septuagenariam deſolationem, quæ nunc inchoabatur, expleri. Cauſam ſuſcepti, perfectique facinoris Scriptura ſuſpicandam dedit. Iſmaël enim cum eſſet de ſemine regio, inuidit hanc dignitatem Godoliæ, quamuis eam ſe aſſecuturum nonſperaret: ſed in eo fructum ponebat ſceleris ſui, ſi quo ipſe bono carebat, alterum ſe inferiorem frui non pateretur. Communicato ergo cum Rege Ammonitarum conſilio, qui hoſtis erat Chaldæorum, facile ab eo inductus eſt, vt Godoliam Chaldæorum clientem, & Chaldæos, qui cum eo erant, mactandos ſuſciperet. Res venit in notitiam Iohanan, & cæterorum optimatum, qui eam ad Godoliam detulerunt, ſed is fidem eis adhibere, magno ſuo malo noluit, neque permittere vt Iohanan Iſmaëlem interficeret.

XIV. Godolias fruſtra monitus interficitur cum ſuis. Ibid.

Ant. l. 10. cap. 11.

Alijque inſuper, & reliqui ad Ammonitas abducuntur.

Ergo ſeptimo menſe anni huius duodecimi, qui erat tertius anni 19 Nabuchodonoſoris, venit Iſmaël cum decem viris, & optimatibus aliquot Regis Ammonitarum, qui ſe honoris & gratulationis cauſa, à Rege ſuo miſſos mentiebantur, qui cum conuiuio accepti fuiſſent, à Godolia in Maſphath, ſurrexit Iſmaël, & decem illius ſocij, & Godoliam interfecerunt. Addit Ioſephus cæteros quoque conuiuas, præſertim Chaldęos, fuiſſe interfectos. Poſtridie commiſſi facinoris, eoque nondum euulgato, quod ſcilicet, vt ait Ioſephus, nocte intempeſta perpetratum fuiſſet, venerunt 80 viri ad Godoliam adoraturi, & ploraturi in templi ruinis. In eorum occurſum venit Iſmael, pari triſtitia ſimulata, & in vrbis medium adductos interfecit, ne, cum eſſent amici Godoliæ, eius necem vlciſcerentur: decem tamen viri vitam ſuam pretio redemerunt. Nec eo ſcelere contentus, *Omnes reliquias populi, qui erat in Maſphath* & in iis filias Sedeciæ, abduxit ad Ammonitas.

XV. Liberantur à Iohanan.

Qui cogitat abire in Ægyptum, cum reliquiis populi.

Repugnãte Domino.

In hoc cædium & captiuorum tumultu, fieri non potuit, quin elaberetur aliquis, qui Iohanã filium Caree, reliquoſque viros militares eius ſocios de hac tota clade doceret. Qui properè aſſumptis quiſque militibus ſuis, contra Iſmaëlem venerunt, & excuſſa de manibus eius præda, non ſine ſanguine, in fugam ad Ammonitas compulerunt. Iohanan autem cum ſuis, & reduce populo cogitant de fuga in Ægyptum, rati Chaldæum nullo diſcrimine in Iudæos omnes, quaſi Godoliæ & Chaldæorum necis autores, vltorem exercitum quamprimum miſſurum; nec cogitarunt hanc eorum fugam facturum reos necis, cuius erant innocentes. Neque tamen prius ſe in fugam dederunt, quam Dominum ſuper ea re per Ieremiam conſuleret. Quod cum Propheta feciſſet, reſponſum accepit à Domino, quo prohibebantur deſcendere in Ægyptum, promiſſa diuinitus incolumitate in Iudæa.

XVI. Cui reſiſtunt peruicaces, & Ægyptum abeunt. Ierem. 43. 2.

Quæ cum Propheta illis accuratè atque animosè inculcaret. Illi contra non ſolum contumaces & perfidi, ſed contumelioſi etiam in ſanctum Prophetam, *Mendacium*, inquiunt, *tu loqueris, non miſit te Dominus Deus noſter dicens, ne ingrediamini Ægyptum, vt habitetis illic.* Adducunt etiam calumniam contra Baruch eius ſocium, qui eos velit perditos, neque adire Ægyptum, vt à Chaldæis partim interficiantur, partim Babylonem abducantur. Et habebat locum aliquem iſta ſuſpicio, quod Baruch vnà cum Ieremia, liber à Chaldæis dimiſſus eſſet, & in eorum gratiam, deditionem ſæpe Regi, populóque ſuaſiſſet. Itaque nitentes in vetitum, cupienteſque negata, proficiſcuntur in Ægyptum, cum omnibus reliquiis Iudæ, vndecunque collectis: Et in iis ſecum etiam abducunt Ieremiam & Baruch ſocium eius. Atque ita regio Iudæorum plane deſerta, & deſolata manſit.

XVII. Ibi Ieremias contra eos Prophetat. c. 44.

& contra Ægyptum.

ca. 33. 34. c. 32. n. 70. &c.

Vix in Ægyptum peruenerunt, quod octauo minimùm huius anni menſe contigit, cum ibi factum eſt Verbum Domini ad Ieremiam, iubeturque ſumere lapides grandes in conſpectu Iudæorum & abſcondere eos in crypta, ſub muro lateritio; vt repræſentarentur Iudæi, qui ſe crederẽt tutos fore tectoſq; in Ægypto lateritia, aduerſus Nabuchodonoſorem; quem tamen Dominus ſe euocaturum dicit in ruinam Ægyptiorum, & eorum qui ſub eorũ vmbra latere voluiſſent; quos partim vita, partim libertate priuaturus eſſet. Quæ minæ non in longum tempus abiere. Anno enim decimo quinto tranſmigrationis, qui fuit Nabuchodonoſoris vigeſimus ſecundus, Ægyptus in eius poteſtatem venit, eamque pro arbitrio populatus, Ægyptios ac Iudæos partim iugulauit, partim in ſeruitutem abduxit. Huc porro pertinent aliquot Ezechielis vaticinia, tam de Iudæis habitantibus in ruinoſis, ſuper humum Iſrael, quam de Ægyptiis, quibus Chaldæorum gladius imminebat, de quibus conſulentur Annales.

XVIII. Expugnatio Tyri, aut pacificatio.

v. 22.

Ca. 29. 18. Sine deprædatione.

Supereſt vt de Tyri expugnatione dicamus aliquid, quam anno 19 Nabuchodonoſoris, 13 obſidionis, & vno anno à vaſtata Ieruſalem contigiſſe paſſim omnes conſentiunt. Idque probari poteſt ex 25 Ieremiæ, vbi non ſolos Iudæos, ſed omnes etiam gentes, quas enumerat ibidem, Regi Babylonis annis 70 ſeruituras affirmat, quibus cunctos Reges Tyri, & vniuerſos Reges Sidonis annumerat; ſignificans non plane vaſtandam Tyrum hoc tempore, ſed Regi Babylonio ita ſubiugandam, vt ſpatio illo 70 annorum Tyrij & Sidonij principes, Chaldæorum clientes eſſent, & vectigales. Donec Chadæi ipſi afflicti à Cyro, Perſis ſubiicerentur & Medis. Non fuiſſe autem Tyrum vi captam, neque præda patuiſſe Chaldæis, ex Ezechiele intelligitur, qui à Domino monetur, exercitum Chaldæorum multis incommodis in hac obſidione affectum; neque tamen ei mercedem redditam, ideóque Ægypti ſpolia ei datum iri à Domino, cui in hac expeditione ſeruierant.

(∴)

ANNVS MVNDI 3448.

IOSEDECI & DESOLAT. 2.

TRANSMIGRATIONIS 13.

NABVCHOD. 20. Imperij Babyl. 115.

OLYMPIADIS XLIII. An. 3.

TARQVINII 10. VRB. COND. 147.

ANTE CHRISTVM 605.

I. Ratio temporis mortis Ieremiæ.

Continet hic annus vltimum Ieremiæ vaticinium, eiuſdemque mortem in Ægypto, pro Dei cauſa glorioſè obitam. S. enim Hieron. initio Comment. in Ieremiam, ait eum Prophetaſſe annis quadraginta & vno, præter illud tempus, quo ductus eſt in Ægyptum; quod vnius circiter anni fuit, cum autem à 13 Ioſiæ Prophetare cœperit, inde annus præſens 42 numeratur. Sed prius quæ fuerint cædis Prophetæ quaſi præludia videamus. Iudæi, inuito Domino ac Ieremia in Ægyptum profecti, vitam impiam, atque vtrique inuiſam traducere cœperunt, aut potius perrexerunt, & ad Prophetæ voces, querelas, comminationes non ſolum obſurdeſcere, ſed etiam ſeſe coram de ſua impietate iactare, voluntatem in propoſito idola colendi, quaſi facta coniuratione, obſirmare; calamitates ſuas non peccatis ſuis, ſed Dei cultui tribuere; pacem autem & felicitatem, ſi quam vnquam degustaſſent, cultui idololorum, ingratiſſimo animo, execrandáque lingua aſcribere. Quæ ſatis docent has populi Iudaici quiſquilias, ad extremum impietatis barathrum deſcendiſſe, nihilque aliud vltra deſideratum, quam vt ſceleſtiſſimi apoſtatæ, vtriuſque mortis rei, vtraque propediem plecterentur.

c. 44.

Iudæorum in Ægypto peruicacia.

II. Contra Deum & Ieremiam.

Ex quo autem Iudæi in Ægyptum deſcenderunt, qui primum in Taphnis ſubſederant, deinde in tres alias vrbes diſperſi ſunt Magdalum Memphim, & Phatures, vbi hæc Prophetia videtur edita, populo Dei iuſſu, illuc conuocato. Cui cum impudentes, vt dixi, in Deum calumnias reſponderent viri ac mulieres, iurat Dominus in nomine ſuo magno, in ruinam obſtinati populi, & ipſius Regis Ægypti, in quo iſti fiduciam habebant. Cum autem diuturna & vehemens Prophetæ obiurgatio, cum peruicaci popularium eius malitia certaret, arbitrati ſunt, ſi eum è medio ſuſtuliſſent, ſe quietos fore, & moleſtiſſimo admonitore carituros. Ergo cripuit aliquando inſani populi furor, lapidibus crudeles eorum armauit in illum manus, qui diuinam in ipſos iram perpetuo mitigare conabatur. Hoc enim mortis genere eum occubuiſſe teſtis eſt Epiphanius, Dorotheus, Hieronymus, omniaque Martyrologia. Romanum primo die Maij ſic habet. In Ægypto S. Ieremiæ Prophetæ, qui à populo lapidibus obrutus apud Taphnas occubuit, ibique ſepultus eſt. Ex quo intelligi poteſt, Ieremiam ſeptem fere menſibus in Ægypto fuiſſe.

Quem lapidibus obruunt.

Tempus mortis eius.

III. Et ſepulchrum glorioſum.

Epiphanius & Dorotheus ſepultum fuiſſe ab Ægyptiis in loco, in quo habitauerat Pharao. Nam beneficiis ab eo affecti, ait Dorotheus, id honoris illi impenderunt. Iſidorus, enim in libro de ortu & obitu Prophetarum, ait Ieremiam in Ægypto pro liberatione à ſerpentibus Deum oraſſe, iiſque ſublatis, magno apud eos in honore fuiſſe; & impie à ſuis occiſum, honorificè ab alienigenis, iuxta Regis palatium, ſepultum fuiſſe. Mortuum quoque beneficia præſtare fidelibus autor eſt Epiphanius, & facta ad eius ſepulchrum oratione, ſumpto inde puluere, morſibus aſpidum mederi, & crocodilos è ſuis finibus profligare. Verum non dubium eſt ad maiorem Prophetæ gloriã cedere, quod omnium virtutum genere clariſſimus fuerit, quibus Chriſtum Dominum in vita & morte tam inſigniter adumbrauit, vt ea in re nulli Prophetarum cedere, ſed cunctis antiere videatur, quæ religioſus Lector in noſtris Annalibus haud indiligenter explicata reperiet. Sicut & breuem vitæ ipſius ſub Epitaphij titulo epitomen.

Figura Chriſti fuit.

ANNVS MVNDI 3449.

IOSEDECI & DESOLAT. 3.

TRANSMIGRATIONIS 14.

NABVCHOD. 21. Imperij Babyl. 116.

OLYMPIADIS XLIII. An. 4.

TARQVINII 11. VRB. CON. 148.

ANTE CHRISTVM 604.

I. Baruch Babylonẽ cogitat.

Mortuo in Ægypto, ſepultoque Ieremia, Baruch Propheta, eiuſdem Scriba & diſcipulus, qui propter magiſtrum tantũm in Ægypto reſidebat, Babylonem cogitare cœpit, quod vix vllam de Iudæorum ſalute ſpem haberet: non ſolum quia quod Ieremias irrito conatu ſuſceperat, non videbatur Baruch felicius aggreſſurus, quippe qui multo minore apud omnes erat autoritate, & opinione ſanctitatis, ſed etiam quia peculiariter in eum erant infenſi. Vnde aiebant Ieremiæ, *Baruch filius Neriæ incitat ſe aduerſum nos, vt tradat nos in manus Chaldæorum, vt interficiat nos, &c.* vt mirum ſit cum non eadem opera, cum Ieremia ab ipſis occiſum. c. 43. 3.

II. Tranſit per Iudæam.

Egreſſus igitur ex Ægypto Babylonem profecturus, modico itineris flexu ruinas templi, & Hieroſolymorum reuiſit, vbi etiam videtur aliquandiu ſubſtitiſſe, quoniam illic nonnulla iam Iudæorum manus collecta erat. Nam anno quinto deſolationis, Iudæi collectam Babylone pecuniam miſerunt ad Ioakim, aliosque Sacerdotes, qui in vrbis ruinis habitabant, vt ibi Deo ſacrificarent. c. 1. Baruc. 7. Oportet igitur eos illuc ex diuerſis locis adrepſiſſe, ex quo Ieremias cum reliquo populo, in Ægyptum abducti fuerant; & Baruchum nunciata Ioakimo morte Ieremiæ,

Qui tum ibi fuerint.

ei autorem fuiſſe vt iis in locis, in quibus altare holocauſtorum & thymiamatis ſteterant, informe quodpiam altare excitaretur, ad aliquam Iudæorum conſolationem. Erat autem iſte Ioakim filius Helciæ grandæuus, vt qui patruus erat Saraiæ, nuper occiſi Pontificis. Credibile etiam eſt Baruchum, qui propter Ieremiam nonnihil gratia valebat apud Nabuzardam, ab eo impetraſſe, vt pauci illi fugitiui, in parietinis illis non tam commorarentur, quam templi & patriæ caſum lamentarentur.

III. Mors Sedeciæ Regis, & quæ illius cauſa.

Hoc ipſo tempore mortuus videtur Sedecias. Etſi enim non conſtat quo anno ſit mortuus, credibile tamen eſt eum ad annum ſequentem non perueniſſe. Cum enim in eo cœtu, qui tum coactus eſt, Ioachim fiat mentio, Sedeciæ non fiat, quamuis vterque in carcere Babylone teneretur, videtur ſane iam fuiſſe defunctus. Adde quod præ animi mœrore, & oculorum cruciatu, orbitate liberorum, & templi regnique interitu, carceris etiam fortaſſe duritia; erat enim propter ingratitudinem & perfidiam inuiſus Regi Chaldæo, non potuit diu eſſe ſuperſtes; idque putat Toſtatus, omiſſa inepta traditione Rabinorum, quam recitat Hieronym. cum in conuiuium à Nabuchodonoſore illudendi cauſa vocatum, ibique Sedeciam, vt illi gratificaretur, laxius perpotaſſe, moxque ebrietate dominante, indecore corpus denudaſſe, & toti conuiuarum cœtui, ſeſe deridendum propinaſſe, moxque ad ſe reuerſum, tantum opprobrium non ferentem, breui in carcere fuiſſe mortuum. *In c. 2 Habacuc. v. 15.*

IV. Non fuiſſe violentam.

Quidquid ſit, illud certo affirmandum eſt, Sedeciam morte violenta non fuiſſe defunctum, vt impleretur illud Ieremiæ, *Non morieris in gladio, ſed in pace morieris, & ſecundum combuſtiones patrum tuorum Regum priorum comburent te, & væ Domine, plangent te, &c.* Ioſephus quoque ait Nabuchodonoſorem Babylonem reuerſum Sedeciam in carcere quidem vſque ad mortem eius detinuiſſe, mortuum tamen Regia funeris pompa elatum ſepeliſſe, atque ita videtur eius ignominiam honorifica ſepultura compenſare voluiſſe. Vtrum autem Sedecias tot obrutus malis, ad ſanam mentem redierit, & pœnitentiam ex animo egerit, certo affirmari non poteſt, etſi in mitiorem partem libenter propendeam; quia video pleroſque è prioribus regibus, hoc ipſo nonnullam de ſua ſalute ſpem reliquiſſe, quod à Deo in hac vita caſtigati ſunt, nec in flagranti, vt aiunt, facinore, ad diuini iudicij tribunal abrepti. Suſpicionem auget quod Baruch ſcribit, eum vaſa argentea in templo Domini feciſſe, eorum loco, quæ Nabuchodonoſor Babylonem cum Ioachino tranſtulerat. Accedit quod Ezechielem habuit, & Danielem in captiuitate ſocios, à quibus potuit ad bene moriendum iuuari, & ad futura mala præſentibus redimenda. *Ierem. 34. p.* *Sed honorificè ſepultum.* *An periiſſe videatur.*

V. Apparatus Chaldæi ad expeditionem.

Hoc ipſo tempore Nabuchodonoſor bellicam expeditionem parauit in Ægyptum, ad Ieremiæ & Ezechielis oracula comprobanda, vt anno ſequenti dicetur: fuit autem tanto maior apparatus, quanto victoria de pluribus hoſtibus parabatur. Prius autem quam abiret è Chaldæa, illa videtur executus, quæ memorat Ioſephus, vaſa videlicet quibus templum Hieroſolymitanum ſpoliauerat, diis ſuis conſecraſſe, populo in Babylonia certas ſedes attribuiſſe, & Ioſedecum Pontificem è vinculis exemiſſe. *li. 10. c. 11. Dan. 3. 1. Eſdr. 7.*

ANNVS MVNDI 3451.

IO SEDECI & DESOLAT. 5.

TRANSMIGRATIONIS 16.

NABVCHODON. 23. Imperij Babyl. 118.

OLYMPIADIS XLIV. An. 2.

TARQVINII 13. VRB. COND. 150.

ANTE CHRISTVM 602.

I. Expeditio Nabuchodon. in Ægyptum.

HIc annus eſt maximarum victoriarum Nabuchodonoſoris, & amplificati imperij, in omnes longe lateque regiones, de quibus Ieremias cap. 25 prophetauerat, quæ cauſa nonnullis fuit, vt Babyloniorum imperium, hoc anno inchoandum putarint; quod nos duximus ab exciſo Aſſyriorum imperio auſpicandum: etſi id à principio modicum fuerit, & in vtriuſque Nabuchodonoſoris regno magna ceperit incrementa. In hiſce populis ac regionibus imperio ſuo ſubijciendis, Ægyptus facile primum locum tenuit, erant enim antiquæ iam inter vtrumque Regem inimicitiæ, & Dominus oracula Prophetarum ſuorum volebat impleri. Ægypto autem, quam primaria intentione petebat, ſubiugata, torrentis inſtar, in cætera regna, & prouincias inundauit. Hunc rerum gerendarum ordinem Ieremias confirmat. Primo enim loco Ieruſalem ponit & regnum Iuda, ſecundo Pharaonem cum omni populo eius, tum terram Auſitidem & Paleſtinam: quarum ex Ægypto redeuntibus Septentrionem verſus illa ad Orientem ſita eſt, ſicut Ammonitis & Moabitis, hæc ad Occidentem, ſicut Tyrus & Sidon. *Et ordo victoriarum eius.*

II. Clades Ægypti præuiſa.

Quod ergo ad Ægyptum attinet, etſi venienti Chaldæo, alij populi domandi prius occurrebant, præcipuum tamen aduerſarium primùm inuadendum cenſuit, cum ei per Iſraëlitarum regionem iter eſſet ad Ægyptios, expeditum: quorum cladem plerique Prophetarum prædixerunt, Eſaias, Ieremias, Nahum, Ezechiel; quorum vaticinia in hiſtoriam verſa ſunt poſtea, quæ retulimus in Annalibus; Sufficiet hic nobis vnus Ezechielis locus. *Ceſſare faciem, ait Dominus, multitudinem Ægypti in manu Nabuchodonoſor Regis Babylonis. Ipſe & populus eius cum eo, fortiſſimi gentium adducentur ad diſperdendam terram, & euaginabunt gladios ſuos ſuper Ægyptum, & implebunt terram interfectis.* Et mox. *Et diſperdam ſimulachra, & ceſſare faciam idola de Memphis.* Ea enim Chaldæi rapuerunt, & abduxerunt in captiui- *c. 30. 10. Et prædicta ab Ezechiele.*

Etiā Deorum gentium. ca. 34. 12.

tatem cum cultoribus ſuis, incenſis eorum delubris, vt ait Ieremias. Barbaræ enim gentes contra hoſtium ſuorum Deos bellum gerebant. Nam Aſſyrij vitulos Iſraëlitarum ſuſtulerunt, Chaldæi Chamos Moabitarum, & Melchon Ammonitarum Deos; ideóque & templum Ieroſolymitanum nuper incenderunt, omni ſacra ſupellectili ſpoliatum. Et Holofernes habebat in mandatis, *omnes vt terræ Deos exterminaret.* Denique Sennacherib Deum Emath, & Deum Arphad, & Deum Sepharuaim deleuerat de terris, in quibus colebantur.

Iudith 3.13.

III. Et ipſius regis Ægypti. c. 30. 18. c. 29. 30. 31. &c.

Pergit Ezechiel. *Et dux de terra Ægypti non erit amplius*, externis videlicet & alienigenis principibus, aut certe non regij ſeminis ibi dominantibus. Et certe Herodotus poſt Apriæ, ſiue Ephree mortem, ait Amaſim hominem de plebe fuiſſe factum regem. Eóque referri poteſt illud Ezechielis, *Et in Taphnis nigreſcet dies, cum contrivero ibi ſceptra Ægypti.* Pluribus agit hic idem propheta contra regem Ægypti, quem vocat Draconem magnum, quem prædicit extrahendum de medio fluminum ſuorum, & projiciendum in deſertum &c. De populo autem ſubdit. *Et dabo terrorem in terra Ægypti, & diſperdam terram Phatures, & dabo ignem in Taphnis, & faciam iudicia in Alexandria*, quæ ſcilicet poſtea dicta eſt Alexandria, tunc autem vocabatur No ab Hebræis. *Et effundam indignationem meam ſuper Peluſium robur Ægypti.* Erat enim quaſi propugnaculum venientibus ex Syria, Iudæa, & Palæſtina, ad primum Nili oſtium ſitum, quod nunc Damiatam vocant, & interficiam multitudinem Alexandriæ, & dabo ignem in Ægypto, quaſi parturiens dolebit Peluſium, & Alexandria erit diſſipata, & in Memphis anguſtiæ quotidianæ. *Iuuenes Heliopoleos, & Bubaſii gladio cadent, & ipſæ captiuæ ducentur*, totæ ſcilicet vrbes, vel, vt habent Septua. mulieres ipſæ in exilium deportabuntur: quo pertinet illud Ieremiæ, *vaſa tranſmigrationis fac tibi habitatrix filia Ægypti.*

c. 30. 13. 14.

Et populi eius in primariis eius vrbibus.

c. 46. 19.

IV. Iudæi in Ægypto partim cæſi, partim Babylonē tranſlati. c. 43. & 44. c. 52. 15. Numerus tranſlatorum. v. 7. v. 7.

Hæc ergo vt diuinitus prædicta fuerant, ita & contigerunt, & in abducendis Ægyptiis, quæ, Iudæorum quiſquiliæ in Ægypto repertæ ſunt partim gladio perierunt, partim cum Ægyptiis Babylonem tranſlatæ ſunt, vt illis Ieremias prædixerat. Qua in re vſus eſt rex Chaldæus opera principis militiæ ſuæ; id enim teſtatur Ieremias, qui etiam numerum captiuorum recenſuit. *In anno*, inquit, *23 Nabuchod. tranſtulit Nabuzardan magiſter militiæ animas Iudæorum* 745. In quo numero non fuerunt qui in ruinis & ſpecubus Hieroſolymorum latitabant, aut ad tranſitum Chaldæorum, huc illucque diffugerant. Nam ad eos hoc ipſo anno ſcripſerunt Babylone Iudæi; vt patet ex cap. 1. Baruchi, & 9. Danielis. Subiugata porro à Chaldæis Ægypto, cum multo circumquaque poſitarum regionum terrore, etiam Æthiopas Nabuchod. ſibi creditur ſubieciſſe, neque id Sophonias obſcurè ſignificat: vbi agens de iis gentibus, quas deuicit hoc tempore Nabuchodonoſor, poſt enumeratos Philiſthæos, Moabitas, & Ammonitas, ſubdit. *Sed & vos Æthiopes interfecti gladio meo eritis.* Certe Megaſthenis apud Ioſephum, ait eum magnam Africæ partem ſibi ſubiugaſſe.

Æthiopes à Chaldæis deuicti. c. 2. 12.

l. 1. cont. Apionem.

V. Et aliæ deinceps nationes.

Inde reflectens iter Idumæos cum Auſitide, Philiſthæos, cum omnibus Satrapiis ſuis, Moabitas & Ammonitas, Iſmaëlitas & Agarenos, Tyrios & Sidonios, Syros & Arabes, & inſularum mediterranei maris incolas, cæteroſque circumquaque populos, cladibus & ſeruitute oppreſſit, iuxta oracula prophetarum quæ in Annalibus ordine digeſſimus, pro ratione temporis ac locorum. Nec ſane plures videtur hoc anno gentes Nabuchodonoſor ſibi ſubiicere potuiſſe, ſed hiſce populis vel vi vel deditione ſubactis, Babylonem ad hyberna conceſſiſſe; ſequenti autem anno, Elamitas, Niniuitas, & Medos, aliaſque nationes ſuis adiéciſſe triumphis. Hanc ſententiam ſuadet quod Elamitæ, Medi & Niniuitæ trans Babylonem erant, partim ad Orientem, partim ad Septentrionem. Itaque venienti ex occidente & meridie, quaſi ex itinere diuertendum erat Babylonem, ibique nonnulla quiete reficiendæ vires, & tot captiuis variæ aſſignandæ ſedes. Sicque vides quanta celeritate Nabuchodonoſor turbinis inſtar perflauerit, imo maximis exercitibus peruaſerit, exceptáque Europa, totum pene ſibi ſubegerit Orientem, Occidentem, Septentrionem atque Meridiem.

VI. Baruch in Chaldæa librum recitat corā captiuis. Baruch. 1. 2.

Nunc Babylonem nos quoque cum Baruch profecti, tranſmigrationem inuiſamus, ad quam cum perueniſſet, librum, quem Ieremia dictante conſcripſerat, hoc deſolationis anno quinto, ex quo Chaldæi vrbem Ieruſalem ceperant atq; ſuccenderant, & ſeptima die quinti menſis populo recitauit, in primiſque Iechoniæ; nam Sedecias mortuus erat, vt diximus. At Iechonias cum eſſet in carcere, vel ad breue tempus emiſſus eſt, ad librum cum populo audiendum, aut certe ad eum ingreſſus eſt Baruch cum libello ſuo. Quo porro fructu is lectus fuerit, ſubditur. *Qui audientes plorabant & ieiunabant, & orabant in conſpectu Domini*, id eſt publicè & palam, in cœlum & coram omni populo, neque enim erant in templo, ſed *ad flumen Sodi*, qui fuit riuus ex Euphrate, ſicut & Chobar apud Ezechielem. Neque id vno tantum die factum videtur, ſed pluribus; ſicut ea collectio, quæ ſequitur, plures dies, & fortaſſe menſes tenuit. *Et collegerunt pecuniam ſecundum quod potuit vnius cuiuſque manus.* Magna quippe videtur collecta pecunia, quæ ſufficeret non ſolum victimis emendis ad ſacrificia, ſed quibuſdam vaſis redimendis à Chaldæis, vt ex propheta colligitur. De quibus dicemus anno ſequenti, quo miſſa fuerunt.

Quo Fructu.

Sodi & Chobar.

Collecta pecunia, quo fine.

ca. 1. v. 2.

VII. Tarquinij de Etruſcis victoria.

Hoc autem, qui numeratur 150 ab vrbe condita, quóque Tarquinius Priſcus de Etruſcis poſt nouennale bellum triumphaſſe perhibetur, poſtremo cum illis prælio pugnatum eſt, quod pax conſecuta eſt. Acies, autore Dionyſio, in agro Sabino conflixerunt, quod ſperarent Etruſci Sabinos exacto iam induciarum ſexcennio, ſibi ſocios expeditionis fore, quod minime contigit. Nihilominus commiſſum eſt prælium, ſuperiorum omnium longe maximum. In quo cum Tarquinius victor euaſiſſet, Romana res magna cepit incrementa. Etruſcis contra collapſi ſunt animi, & in communi gentis concilio de pace actum eſt, ad quam impetrandam cum perhonorificam inſtruxiſſent

Et ſubiectio Romano imperio.

legationem ad Tarquinium, ſe ſuaſque ciuitates ipſius poteſtati permitterent, non ſolum pacem petierunt, ſed ei principatum in totam gentem ſuam, cum inſignibus regni detulerunt, quæ ille cum bona S. P. Q. Ro. venia admiſit. Diuina porro circa Tarquinium prouidentia obſeruanda eſt, quæ omnes hoſce populos adegit, vt illum ipſum in principem aſſumerent, quem antea contemptum, ne in oppidulo quidem magiſtratum vllum attingere, peregrinitatis cauſa, paſſi eſſent.

ANNVS MVNDI 3452.

IOSEDECI 6. DESOLATIONIS 6.

TRANSMIGRATIONIS 17.

NABVCHOD. 24. qui & 1. Imp. Babyl. 119.

OLYMPIADIS XLIV. An. 3.

TARQVINII PRIS. 14. VRB. COND. 151.

ANTE CHRISTVM 601.

I. Expeditio Nabuchod. in nationes circum poſitas.

TErminauit hic annus Nabuchodonoſoris pugnas contra ſibi propinquas nationes, ſicut præcedens contra remotiores, ſimulque imperium eius longe maximum ac potentiſſimum reddidit; adeo vt ab hoc anno, imperij ſui annos numerare cœperit, vt ex Danielis chronologia anno ſequenti patebit. Hoc ergo anno, vt à re Iudaica ducamus initium, pecuniæ & ſacra vaſa delata ſunt Hieroſolymam. Cum enim ſtatuerimus menſe quinto lectum eſſe librum Baruch, neceſſe videtur affirmare menſe Siuam, qui eſt tertius anni ſequentis, qui menſis mox à propheta memoratur, perlata eſſe in Ieruſalem illa vaſa; non autem præmiſſa eſſe ante lectionem libri: quia collectio pecuniæ ſecuta eſt lectionem libri, & anteceſſit redemptionem & miſſionem vaſorum. Miſerunt autem ad Ioakim filium Helciæ, de quo ſupra diximus, qui in ruinis Ieruſalem morabatur, ab vno vel altero anno, tam pecuniam ad emendas victimas in ſacrificia, quam vaſa argentea, quæ Sedecias fieri curauerat in locum eorum, quæ Nabuchodonoſor in transmigratione tranſtulerat; quæ ipſa poſtmodum fuerant cum ipſo Sedecia Babylonem tranſlata, & nunc à Iudæis redempta fuerant, & miſſa per certos nuncios, qui ſuo ea periculo deferrent, & redderent ſacerdoti, coram populo qui illic erat.

Miſſio captiuorum in Iudæam ad Ioakim ſacerdotem &c. *an. Deſolat. 3. & 4.*

II. Eorum literæ.

Miſerunt etiam literas in hanc ſententiam. Ecce miſimus ad vos pecunias, de quibus emite holocautomata & thus, & facite manna, ea vox oblationem hoc loco ſignificat, & offerte pro peccato ad aram Domini Dei noſtri, quam diximus tumultuario opere priſtino in loco excitatam; & orate pro vita Nabuchod. *regis Babylonis, & pro vita Balthaſar filij eius*, non ſucceſſit hic Nabuchodonoſori, ſed Euilmerodach, quem aliqui putant dictum Balthaſarem, dum eſſet priuatus; alij putant fuiſſe primogenitum, ſed mortuum ante patrem. Liberum eſt vtrouis modo ſentire, modo ne hunc cum Balthazare Danielis, qui ne natus quidem nunc erat, confundamus. Vbi autem pro regia familia orationes poſtularunt, exorſi in ipſo libro à confeſſione diuinæ iuſtitiæ, & agnitione culpæ populi totius, ex qua in præſentes calamitates inciderant, Deum ad miſericordiam variis rationibus conantur inflectere, populumque erudire, & ad diuinæ legis obſeruationem incitare, & ad ſpem meliorum &c.

Supra. 3. & 4. deſol.

Balthaſar geminus.

Orandum pro regibus etiam malis.

III. Bellum Chaldæorum contra Elamitas ſiue Perſas.

Primum hoc anno contra Elamitas Chaldæorum bellum fuit, quorum calamitatem Ieremias ca. 49. perſequitur: fuit autem Elam prouincia Perſidis, quæ apud prophetas, pro tota Perſide vſurpatur. De his ergo Dominus apud Ieremiam. *Ecce ego*, inquit, *confringam Ælam, & ſummam fortitudinem eorum*, erant enim ſagittandi peritiſſimi, vt qui ab anno quinto illi ſtudio, Strabone teſte, vacarent. Sed quod ad rem præſentem attinet, ſignificatur Nabuchodonoſorem contra Perſas pugnaſſe, eoſque fuſos, fugatoſque ad varia vndique regiones fugiendo perueniſſe: Chaldæum autem, poſito in Ælam ſolio, regnum occupaſſe, quod Dominus vocat ſolium ſuum, quia illi ad tempus omnia mundi regna conceſſerat. Babyloniorum quoque iugum Medi ſubiere, qui ab euerſo Aſſyriorum imperio, Chaldæorum æmuli, de Aſiæ, atque orientis imperio, permanſerant. Itaque Cyaxares, qui nunc apud eos regnabat, factus eſt Chaldæorum cliens & vectigalis, eáque ſeruitus ab Aſtiage ſucceſſore tolerata, ad imperium vſque Cyri perdurauit.

Ier. 49. 35. & 15.

Et Medos. *Ierem. 25. 5. & 26.*

IV. Et reges Aquilonis, Aſſyrios, Armenos, Hircanos &c.

Poſtremum in catologo Ieremiæ, locum obtinent, *reges Aquilonis de prope & de longe*, in quibus præter Medos, qui viciniores ſunt mari Caſpio, & Septentrioni, quam Chaldæi, propinqui ſunt Aſſyrij, remoti autem Armeni atque Hircani, & qui habitant Meſopotamiam. Maxime autem expugnata eſt hoc tempore Niniue, atque euerſa funditus, adeo vt nulla deinceps reperiatur eius mentio in ſacris literis, aut profanis. Si quid enim in eius ruinis poſtea, ob loci opportunitatem ædificatum eſt, non vltra vel nomen vel commendationem Niniues habuit. Eius ruinæ cauſam ſuſpicari poſſumus defectionem ad Medos. Erat enim ea vrbs Chaldæis & Medis optabilis ad imperij ſedem: quam vtrique ambiebant, vt anno Manaſſis 40 diximus, & eam vtrique deinceps obtinuerunt. Nabuchodonoſor autem Medis ſubactis, Niniuem toties perfidam, totieſque ſubactam deleuit, & quidquid in ea eximium fuit Babylonem tranſtulit, cum reliquis totius orientis opibus, vt eſſet imperij Babyloniorum ſedes, in eaque mox gloriabundus diceret. *Nonne hæc eſt Babylon magna, quam ego ædificaui in domum regni, in robore fortitudinis meæ, & in gloria decoris mei?*

Vide anno 40. Manaſſ. Niniue ſuprema clades.

Dan. 4. 27.

V. Eiuſque cauſæ, & modus.

Ipſius porro Niniuiticæ cladis cauſas, ordinem ac modum, obſidionem & prælia, verberata mœnia, patefactum per Tygrim in vrbem aditum, ciuium fugam, irruptionem hoſtium turbas captiuorum, domorum deprædationem, templorum totiuſque ciuitatis euerſionem, hoſtilem irriſionem, vrbis deſolationem, & ſi qua ſunt alia, ex prophetis Nahum & Sophonia petita, in Annalibus noſtris non negligenter digeſta reperies. Sicque Nabuchodonoſor, ſine vllo riuali, factus eſt Dominus Aſſyriorum,

n. 6. 7. & ſeqq.

non

[Supremus Nabuchodonoſoris principatus.] non ſecus ac Chaldæorum, factus item Medorum, & reliquarum regionum toto pene orbe ſparſarum, & inſuper earum quas anno ſuperiore debellarat, Syriæ vniuerſæ, Phœniciæ, Palæſtinæ, omniſque Arabiæ, Iudææ, Idumææ, Moabitarum & Ammonitarum, Ægypti atque Æthiopiæ, & inſularum in mari mediterraneo diſperſarum. Quos omnes populos vino furoris Domini inebriauit, iuxta Ieremiæ vaticinium, [c. 25.] & factus eſt Imperator toto terrarum orbe maximus.

[VI. Tarquinij bellũ contra Sabinos.] Hoc fere tempore Tarquinius feliciter abſoluto bello, quod nouem ipſos annos contra Etruſcos geſſerat, Sabinos aggredi ſtatuit. Illi enim ſoli ſupererant, qui cum Romanis de principatu contenderent. Nec deerat bello cauſa, quòd Sabini ſuos populares, qui Etruſcos ad bellum contra Romanos incenderant, Tarquinio dedere noluiſſent. Indixit ergo bellum, quod Sabini animosè occuparunt, facta in agrum Romanum irruptione. At rex aſſumptis Romanæ iuuentutis expeditiſſimis, prædones oppreſſit, cæſiſque plurimis, omnique præda recepta, prope hoſtem caſtra poſuit, [Quos equitatu circũuentos deuicit.] receptiſque breui ab vrbe copiis, auxiliiſque ſociarum, in campum progreſſus, Sabinis pugnandi copiam fecit, locato prius in inſidiis equitatu: qui cum inter pugnandum à tergo Sabinis apparuiſſet, illico animis fracti, ne vtrimque cæderentur, ſe in fugam dederunt, in qua paſſim ab equite perſequente conciſi ſunt; caſtra & munitiones in Romanorum poteſtatem deditione venerunt.

ANNVS MVNDI 3453.

IOSEDECI, & DESOLATIONIS 7.

TRANSMIGRATIONIS 18.

NABVCHOD. 25. qui & 2. Imp. Babyl. 120.

OLYMPIADIS XLIV. An. 2.

TARQVINII 15. VRB. COND. 152.

ANTE CHRISTVM 600.

[I. Bellũ contra Sabinos integratur.] Sexcenteſimus annus ante Chriſti ortum habet redintegratas pugnas Romanos inter & Sabinos, qui ſe proximo anno fraude potius circumuentos rati quam virtute ſuperatos, nouas contraxere copias, quibus & nouum præfecerunt imperatorem; qui cum, caſtris loco arduo ac prærupto collocatis, pugnæ copiam non faceret, Tarquinius omni prohibitos commeatu compulit ad fugam, intempeſta ac procellis turbida nocte; caſtris, omnique bellico apparatu deſerto.

[Somnium Nabuchod. eiuſque tempus.] Incidit in hunc quoq; annum mirabile ſomnium Nabuchodonoſoris, eiuſque admirabilior interpretatio Danielis, quæ ſecundo illius prophetiæ capite continetur, & *ſecundo regni eius anno* dicitur contigiſſe, ex quo videlicet [11. Ioakim. 11. Sedeciæ. 7. Deſolat. 19.] tot debellatis gentibus totius orientis obtinuit principatum, iuxta S. Hieron. & Ioſephi, & aliorum communiſſimam interpretationem, atque adeo Danielis ipſius, qui eum non regem ſimpliciter, ſed regem regum appellat, cui Deus omnia regna tradiderit, in quibus homines habitant. Agebat autem Daniel annum 29. tot enim à primo anno Ioakimi, quo eum natum ponimus, computantur.

[II. Eius obliuiſcitur, & ignaros coniectores interfici iubet. Dan 2. 1. & ſeqq.] *Vidit ergo Nabuchodonoſor ſomnium, & conterritus eſt ſpiritus eius, & ſomnium eius fugit ab eo.* Ita oblitus eſt ſomnij, vt ſe tamen ſomniaſſe meminiſſet, remanſerat quoque ex horribili viſione pauor, qui eum mire ſollicitum reddebat, reuocandi in mentem ſomnij, & addiſcendi ſignificationem eius. Præcepit ergo rex ſomniorum coniectores conuocari, à quibus cum tam ſomnium, quam eius interpretationem exquireret, ſolertiæ præmio propoſito, & pœna fallaciæ; quod nimirum ſolerent pro animi libidine, ſomniorum fingere interpretationes. Ratus eos, qui cœlitus ſomniorum interpretationem diſcerent, ipſa quoque ſomnia diſcere poſſe: alioqui pro fraudatoribus habendos. Cumque illi tergiuerſarentur, rex furore percitus iuſſit interfici omnes ſapientes Babylonis. Cumque illi raperentur ad necem, *quærebatur Daniel, & ſocij eius, vt perirent.*

[III. Oblitus Danielis, & ſociorũ eius.] Oblitus erat Rex Danielis, & ſociorum eius ſiue quia 18 iam anni abierant, ex quo acceperat experimentum ſcientiæ ipſorum, præ omnibus Chaldæis, & interea maximis expeditionibus diſtentus fuerat; ſiue quia diuina prouidentia id factum eſt, quæ volebat ex oppoſita magorum ignorantia, tanto illuſtriorem fieri prophetæ ſui ſapientiam. Itaque qui excuſſit à rege memoriam recentiſſimi ſomnij, ſuſtulit etiam antiquam memoriam famuli ſui Danielis. At præfecti rerum capitalium, qui prophetas ab ariolis non diſtinguebant, & vtroſque [Daniel à Deo docetur.] in ſapientibus æquæ numerabant, Danielem & ſocios ad mortem quærebant. Quæ cum Daniel ab Ariocho principe militiæ didiciſſet, regem adiit, ab eoq; noctis vnius ſpatium ad conſulendum Dominum impetrauit, & cædis magorum intermiſſionem. Ingreſſus ergo domum, cum ſocios certiores feciſſet, quo ſtatu res eſſet, & omnes ſe in preces, magna animi contentione dediſſent, Danieli myſterium regis per viſionem nocte reuelatum eſt.

[IV. Regem adit, ab eoque rogatus.] At Daniel gratiis Deo actis de accepto, in tempore tam neceſſario beneficio, adiit quamprimum Ariochum præfectum, petens ab eo ne perderet ſapientes, ſed eum ad regem introduceret, facturum ipſum voti compotem. Quod cum ab Ariocho factum eſſet, rogatur à Rege de ſomnio & interpretatione eius, cui ita reſpõdet, vt eum primum à magis & ariolis auertat, quos negat indicare poſſe propoſitum myſterium, tum inſtillat ei venerationem & amorem veri Dei, qui ſolus id poſſit, & in eius gratiam voluerit reuelare, quæ ventura ſunt in nouiſſimis temporibus, tam ipſi, quam Danieli propter ipſum.

[Reuocat ſomnij memoriam de ſtatua.] Reuocat igitur Regi in memoriam viſam ab ipſo in ſomnis ſtatuam vnam, qua quatuor imperia Mundi repræſentarentur, quæ & magna erat propter amplitudinem poteſtatis ſingulorum, & ſplendore præſtans, quod metalla omnia ex quibus conſtabat, rutilarent; multum enim gloriæ & fulgoris, omnia illa imperia in orbe obtinuerunt. Denique intuitus illius erat terribilis, quia omnes hæ monarchiæ multum

terroris ſuis quæque temporibus mortalibus intulere.

V. Quam de regno Chaldæorum explicat.

Eius caput erat aureum, eoque Babyloniorum repræſentabatur imperium, vt Daniel ipſe interpretatus eſt. Quod enim quis dixerit Aſſyriorum imperium primum fuiſſe tempore, nec infimum fortaſſe dignitate: reſpondetur Deum voluiſſe duntaxat oſtendere Nabuchodonoſori futura, ſicut & ipſe tantum ſollicitus cogitabat *quid eſſet futurum poſt hæc*. Oſtenſum eſt autem aureum caput, non quod imperium Chaldæorum cæteris præſtantius fuerit, aut ditius, neque comparatione ſubſequentium, ſed eorum quæ tunc vſquam erant, vel opinione Chaldæorum, apud quos agebat Daniel, qui præſentia tantum videbant, & more hominum ſua mirabantur, nihilque præſtantius exiſtere poſſe arbitrabantur.

VI. Perſarum.

Secundum imperium argenteo pectore, & brachiis repræſentabatur, non tam quod Perſæ & Medi illud quaſi brachia tenuerint, quam quod pectus & brachia proximè ſequuntur caput, & regnum Perſarum ordine temporis poſterius fuerit; non autem potentia & dignitate, quippe quod Chaldæos ſubegerit, & proprio adiecerit imperio, quidquid illi poſſederunt. Non enim ſi aurum argento præſtat, ita Babylonicum imperium Perſico dicendum eſt præſtitiſſe; aut iſtud Græco, aut Græcum Romano, ſed comparatio ad æſtimationem Chaldæorum, vt cœptum fuerat, accommodata eſt.

VII. Græcorum.

Tertium imperium in ventre & fœmoribus ferreis figuratum eſt. Id fuiſſe regnum Græcorum, quod ab Alexandro magno partum fuit, & regno Perſarum ſucceſſit, vt venter & fœmora ſuccedunt pectori, fatentur omnes. Dicit autem nominatim de hoc imperio Daniel, ipſum imperaturum vniuerſæ terræ, quod de Perſarum regno non dixerat; partim quod Macedonum, quam Perſarum imperium maius fuit, partim accommodatè ad futuram hominum opinionem loquitur, qui Alexandrum magnum totum terrarum orbem ſubiugaſſe crediderunt; licet dimidiam eius partem non poſſederit, ac ne agnouerit quidem.

VIII. Ac Romanorum.

Supereſt quartum imperium, tibiis ferreis, & pedibus, partim ferreis, partim fictilibus repræſentatum, quod perſpicuè pertinet ad Romanos, quod inſtar ferri omnia comminuit atque perdomuit, & cæteris omnibus latius imperauit. Ex forti autem & fragili compoſitum ait Daniel, & quidem in pedibus, quia poſtremis temporibus deliciis elanguerunt, in Aſia, Græcia, Ægypto, quas imperio ſuo adiunxerant. Quo rerum ſtatu venit in mundum, de monte ſancto Dei, lapis ille exciſus ſine manibus, Chriſtus Dominus, diuinitus ex virgine natus, qui regnum fundauit Chriſtianorum, qui cum regem agnoſcimus, & eius regni, cuius nullus eſt futurus finis. Cætera vero imperia, vel iam contrita ſunt, vel in fine temporum conterentur.

IX. Nabuch. Danielem adorat, & in ſublime effert. c. 2. 46. & ſeqq.

His auditis Nabuchodonoſor cecidit in faciem ſuam, & Danielem inſtar cuiuſdam Dei, ipſo licet repugnante adorauit, & coli iuſſit. Cumque videret Rex Danielem hunc honorem ſibi vltro delatum non admittere, ſed affirmare Deo cœli omnium Domino tribui oportere, dixit ei. *Vere Deus veſter Deus Deorum eſt, & Dominus regum, & reuelans myſteria, quoniam tu potuiſti aperire hoc ſacramentum. Tunc Rex Danielem in ſublime extulit, & munera multa & magna dedit ei, & conſtituit eum principem ſuper omnes prouincias Babylonis, & præfectum magiſtratuum ſuper cunctos ſapientes Babylonis*, quod fuit ipſum proregem totius imperij conſtituere. Eam dignitatem non recuſauit Daniel, non ambitione, ſed eximia charitate in ſuos, vt eis in captiuitate præſidio apud Regem, & Chaldæos magiſtratus eſſe poſſet: eamque etiam ob cauſam poſtulauit à Rege, vt ſocij ſui *ſuper opera prouinciæ Babylonis*, in qua Iudæi diſperſi erant, conſtituerentur.

ANNVS MVNDI 3454.

IOSEDECI 8. DESOLATIONIS 8.

TRANSMIGRATIONIS 19.

NABVCHOD. 26. Imp. Babylonici 121.

OLYMPIADIS XLV. An. 1.

TARQVINII 16. VRB. COND. 153.

ANTE CHRISTVM 599.

Noua Olympiade ordine quadrageſima quinta Anticrates Epidaurius in Olympico ſtadio palmam tulit, qua & Camarina ciuitas in Sicilia condita memoratur apud Euſebium, ſicut & Maſſilia in Gallia Viennenſi à Phocæenſibus ex Aſia profectis, vt plurimi ſcriptores antiqui prodidere, quorum qui dixere Phocæenſes à Phocæa profectos, vitantes inclementiam Harpali præfecti Cyri, decepti ſunt, cum Cyrus ne natus quidem nunc eſſet, vt in Annalibus probatum eſt, forte Harpagum Aſtyagis præfectum dicere voluerunt. Decepti quoque qui Phocæam Aſiæ prouinciam, cum Phocide Græciæ confuderunt, quarum hæc nihil ad Maſſilienſes pertinet. I. Conditur Camarinæ & Maſſiliæ.

Natus eſt hoc anno Darius Medus, qui, vt ſcribit Daniel ca. 5. extremo, Balthazari nepoti magni Nabuchodonoſoris *ſucceſſit in regnum annos natus ſexaginta duos*. Ab hoc autem anno, ad finem deſolationis totidem numerantur. Dicitur porro Darius Medus, quod de ſemine Medorum eſſet, vt ait Daniel, ad differentiam Darij Hyſtaſpis, Darij Nothi, & Darij filij Arſami, qui Perſæ fuerunt, nec in Media, vt ille, ſed in Perſide regnarunt. Eius patrem Daniel Aſſuerum vocat, quem plerique omnes Aſtyagem interpretantur, ducibus Ioſepho atque Hieronymo, pluribus in locis, & nominatim in ca. 5. Danielis & 8. *Arietem*, inquit, *Darium vocat auunculum Cyri, qui poſt Aſtyagem patrem regnauit in Medis. Cornu autem ſucreſcens ipſum Cyrum ſignificat, qui poſt Aſtyagem auum maternum, cum auunculo Dario, quem Græci Κυαξάρην vocant, Medis imperauit & Perſis.* Sic ipſe. Intelligit autem Xenophontem. Nam quod pleriq; ſcripſerunt Aſtyagem prole maſcula caruiſſe; reſpondere poſſumus cum Pererio, ex c. 16. hiſtoriæ Scholaſticæ, Cyaxarem Aſtyagis filium fuiſſe, non natura, ſed adop-

II. Ortus Darij Medi.

Qui & Cyaxares, ab Aſtyage adoptatus.

tione, in odium Cyri, quem præuiderat regnum à Medis ad Perſas tranſlaturum. Et de Dario Medo ſiue Cyaxare hoc loco ſatis. Plura dabit præfatio quarti tomi, cum Appendice ſua.

ANNVS MVNDI 3455.

IOSEDECI 9. DESOLATIONIS 9.

TRANSMIGRATIONIS 20.

NABVCHOD. 27. Imperij Babyl. 122.

OLYMPIADIS XLV. AN. 2.

TARQVINII PRIS. 17. VRB. CON. 154.

ANTE CHRISTVM 598.

I. Aurea ſtatua Nabuchod. cur facta.

REfero ad hoc tempus erectionem ſtatuæ Nabuchodonoſoris, & mirabilia illa, quæ eius occaſione contigerunt, Theodoretum ſecutus atque Hieronymum, qui breue tempus interiectum ſentiunt inter præcedens ſomnium, & ſtatuæ huius erectionem. *Velox*, ait Hieronymus, *oblitio veritatis, vt qui dudum ſeruum Dei, quaſi Deum adorauerat, nunc ſtatuam ſibi fieri iubeat, vt ipſe adoretur in ſtatua.* Nimirum audierat à Daniele ſe per caput aureum ſignificari. Potuit etiam hanc ſtatuam moliri ad oſtentationem opulentiæ ac magnificentiæ ſuæ, quod illi facile fuit corraſis totius orientis opibus, & quidem magnificentiorem ea, quam illi nuper Deus per ſomnium oſtenderat. Potuit etiam hac ſtatua voluiſſe Deos ſuos, eorumque ſacrificulos placare, quibus videri poterat factus Iudæus, Deum cœli, eiuſque famulos inſigniter honorando. Admodum certe probabile eſt Chaldæos regem ad huius ſtatuæ erectionem incitaſſe, inuidia ſtimulante, vt Danieli & ſociis perniciem ſtruerent. Sciebant enim eos non poſſe in alio crimine deprehendi, quam in Chaldaicæ ſuperſtitionis contemptu.

II. Magnitudo eius.

Fecit ergo Nabuchodonoſor ſtatuam auream, non quidem ex auro ſolido; ſed lapideam aut ligneam, vt ait Chryſoſtomus, quam craſſis auri laminis obtexit, vt vaſta moles ex incluſæ ſtatuæ pondere haberet firmitatem. Vaſta, vtique moles, vt quæ 60 cubitos haberet altitudinis, ſex autem latitudinis, ſiue 90 pedes longitudinis, latitudinis autem nouem, quæ eſt decima pars altitudinis. Id ſi de ſola ſtatua ſumatur nulla videtur habita ratio proportionis: nam latitudo humani corporis, vix eſt ſexta pars longitudinis, nedum decima. Itaq; in altitudine 60 cubitorum, videtur ara quæpiam, & baſis comprehendi, tota vt ſtatua, ab infinita multitudine populi, longe latéque cerni poſſet: fueritque ara 12 cubitorum, baſis totidem, ſtatua vero ipſa triginta ſex.

III. Conuocantur Satrapæ ad dedicationē.

Conſtructa iam ſtatua, erectáque, iuſſit rex omnes ſatrapas, præfectoſque regionum, qui ſubditos omnes populos repræſentarent, conuenire ad dedicationem ſtatuæ, vt Hebræis operum præpoſitis, Danielis ſociis, quibus vel interitus, vel defectio à vera religione parabatur, abeſſe non liceret. Conuenerunt ergo cum reliquis Sidrach, Miſach & Abdenago, non quidem adoraturi ſtatuam, ſed ne abſentia ſua regem offenderent: oſtenderent potius ſe, quatenus eis liceret, paratos eſſe regi obtemperare. Daniel vero, cuius hic nulla fit in accuſatione mentio, vel non adfuit, vel cum rege fuit; vt qui ſumma cum eo familiaritate coniunctus eſſet, qui cum ſuam ipſe ſtatuam non adoraret, Daniel eum honeſtis ſermonibus detinebat. Nec tamen cum ſociis accuſatus eſt, aut quia propter excellentem virtutem diligebatur ab omnibus; aut quia propter eminentem autoritatem, & gratiam apud regem, omnibus erat venerationi.

Et in iis ſocij Danielis.

IV. Qui non adorant ſtatuam & accuſatur.

Quid multa? Promulgatur edictum regis de adoranda ſtatua, inſonant tubæ, omniáque inſtrumenta muſica, ſiuæ ad magnificentiam dedicationis, magno numero ac varietate fuerant præparata; procidunt in terram populi, & adorauerunt ſtatuam; quod cum tres illi Iudæi non facerent, ſtatim apud regē accuſati ſunt. Quod eſt manifeſtum indicium, accuſatores iſtos intentos fuiſſe in tres iſtos viros, quos præ inuidia cupiebant perditos. Eos accerſitos rex arguit, terretque propoſiti ſupplicij magnitudine. Cumque illi nihilominus in propoſito conſtanter perſiſterent, & regi in faciem reſiſterent, iuſſit fornacem ſuccendi ſolito vehementius ſeptuplum. Neque videbat præ iræ magnitudine, reos eò promptius pœnis exemptum iri, quò maius foret incendium. Sed diuina prouidentia id permiſit, vt tanto eſſet illuſtrius miraculum quod parabat.

V. Conijciuntur in ignē cum multiplici miraculo.

Cum enim illi cum veſtibus ſuis colligati coniecti eſſent in ignem, egreſſa flamma quæ illis pepercit, miniſtros exuſſit. Sicque apparere cœpit diuina potentia, cui rex inſultarat, dicens. *Et, quis eſt Deus qui eripiet vos de manu mea?* Nam vel ipſa diuinæ celeritate vindictæ omnes intellexerunt Deo elementa ſeruire, ſiue ad puniendum impios, ſiue ad parcendum piis; etſi iſtos potius, qui in medium fornacis ſeptuplum accenſæ miſſi fuerant exuri contentaneum fuiſſet quam eos, qui ad oram tantum fornacis acceſſerant, & illi vincti eſſent, vt ab incendio euadere non poſſent, iſti ſoluti, vt ſe quamprimum periculo eriperent. Et tamen iſti puncto temporis flammarum globis inuoluti conflagrarunt, illorum ne veſtes quidem, aut capilli afflati ſunt incendio. Et cum ne capillus quidem eſſet aduſtus, vincula tamen vel combuſta, vel diſſoluta fuerunt, vt videretur ignis ad eis inſeruiendum, non ad moleſtiam inferendam comparatus, quod S. Hieron. Chryſoſtomus, Theodoretus obſeruarunt. *In An. n. 16.*

VI. Angeli miniſterio.

Id autem factum Angeli miniſterio qui deſcendit in fornacem, & excuſſit flammam ignis, ſecreuit videlicet, & ſeparauit è medio, quæ in latera erumpens, vicinos Chaldæos ſpectantes, vel miniſtrantes ſuccendit, dum medium fornacis ventus rore madens perflare videretur, adeo vt ibi cum iucunditate manerent, & ad canendas Deo laudes incitarentur. Vidit hoc ſpectaculum Nabuchodonoſor, & obſtupuit, & accedens ad oſtium fornacis euocauit eos. Neque enim flamma, quam fornax euomebat, egredientibus magis nocitura erat, quam in medio fornacis inambulantibus, ſtatimque egreſſi ſunt, flamma eis vbique cedente, &

Agnoſcitur cum admiratione miraculum.

deinceps agnitioni miraculi ſeruiente. Ad regem enim ſatrapæ omnes congregati, facti ſunt prodigij exploratores & teſtes. Ipſeque Nabuchodonoſor in laudes diuinæ potentiæ erupit. An autem tunc deſerto idolorum cultu, ad Deum fuerit conuerſus, non ſatis conſtat, & pars negans probabilior videtur, ſiue quod non iubeat Deum à populo coli, ſed tantum pœnæ propoſita edicat ne quis in Deum Hebræorum conuitia de more iactet: ſiue quia cum nuſquam Deum ſuum vocet, neque abroget aliorum Deorum diuinitatem.

An rex cõuerſus.

VII. Concluſio hiſtoriæ.

Finis huius hiſtoriæ illis verbis continetur. *Tunc Rex promouit Sidrach, Miſach & Abdenago in prouincia Babylonis.* Vt ſcilicet qui præfecti tantum fuerant operum in prouincia, nunc fierent iudices & præpoſiti prouinciarum, vt ait D. Hieron. In Septuag. Xiſti additur, & amplificauit eos, & dignos habuit ipſos, qui præeſſent omnibus Iudæis, qui in regno ſuo. Quæ verba etiam Theodoretus agnoſcit. Sicque impiorum atque infidelium inuidia, arteſque nefariæ ad perdendos innocentes, ad maiorem Dei, & ipſorum gloriam ceſſerunt. Et Rex ipſe, qui Deum ante contempſerat, magnificis eum verbis honorauit, & qui eius cultores flammis perdere voluerat, nunc eius contemptores ſtatuit in fruſta diſcerpere, & infamia notare ſempiterna, domo eorum in ſterquilinium conuerſa, iuxta Chaldæam paraphraſim.

ANNVS MVNDI 3458.

IOSEDECI, & DESOLATIONIS 12.

TRANSMIGRATIONIS 23.

NABVCHOD. 30. Imp. Babyl. 125.

OLYMPIADIS XLVI. An. 1.

TARQVINII 20. VRB. COND. 157.

ANTE CHRISTVM 595.

I. Olymp. 46 Epimenidis cum Solone amicitia.

CHryſomaxus Lacon Olympiadi quadrageſimæ ſextę ineunti nomen dedit, in qua Solon & Epimenides Athenis amicitiam contraxerunt, cum hic expiandæ ciuitatis peſte laborantis Creta accitus veniſſet Athenas. Incidit quoque in Olympiadis huius initia Sabbaticus 125. cum iam tota regio perpetuum ſabbatum celebraret. *Cunctis enim diebus deſolationis egit ſabbatum, vſque dum complerentur ſeptuaginta anni*, vt ait Scriptura. Eſtque hic annus ab ingreſſu in Chananitidem 875.

2. Par. 36. 21.

II. Finis belli contra Sabinos.

Hoc circiter anno exiſtimamus Tarquinij Priſci bella contra Sabinos, quæ autore Dionyſio totos quinque annos perdurarunt, eſſe terminata: quo toto tempore agri vtrimque mutuis excurſionibus vaſtati ſunt, multáque identidem commiſſa maiora, minoráque prælia, in quibus Sabini rarius, Romani ſæpius proſpera fortuna ſunt vſi: donec vltimum prælium, in quo totis vtrimque viribus certatum eſt, ſupremam bello manum impoſuit. Tandem Romanus, vt cæteris rebus par eſſet, continenti certe exercitatione fortior, victor euaſit, ſtratiſque multis viris fortibus, cæteris actis in fugam magnum eorum numerum in fuga cepit: & caſtris vtriſque potitus, ſpoliiſque admodum locupletatus, domum reuerſus Tarquinius, tertium de Sabinis triumphum reportauit. Cumque ſequenti anno Rex nouam pararet expeditionem, illi priuſquam ſubuerſionis, & ſeruitutis periculum adirent, Tarquinio ſe ſuaque oppida dediderunt, eiſdemque legibus, quibus Etruſcos ante receperat in amicitiam & ſocietatem eos recepit, captiuoſq; ſine pretio reſtituit. Sicque finis præliis à Tarquinio impoſitus eſt.

Se dedunt Romanis.

ANNVS MVNDI 3459.

IOSEDECI & DESOLATIONIS 13.

TRANSMIGRATIONIS 24.

NABVCHOD. 31. Imperij Babyl. 126.

OLYMPIADIS XLVI. An. 2.

TARQVINII PRIS. 21. VRB. C. 158.

ANTE CHRISTVM 594.

I. Initium regni Aſtyagis.

HOc anno 31 Nabuchod. regnare cœpit Aſtyages, Darij Medi, qui à Xenophonte & Ioſepho Cyaxares dicitur, non natura, ſed adoptione pater. Cum enim 35 regnarit annis, vt affirmant Herodotus & Diodorus Siculus, à trigeſimo primo Nabuchod. vſque ad vigeſimum ſecundum Euilmerodachi, quo anno eum mortuum fuiſſe exiſtimamus, triginta quinque anni numerantur. Hunc Aſtyagem, quem Aſſuerum quoque Daniel vocat, celebrem reddidit Cyrus, eius ex filia nepos: Cyrum autem Aſtyagis timor, eiuſque perdendi cupiditas: ſed diuina in primis erga ipſum prouidentia, eum illuſtrauit, quæ eum naſcituri imperij principem, & populi ſui libertatis vindicem deſtinarat. Eius ortus cum incertus ſit, de eo breuiter hoc loco atque occaſione dicamus aliquid, ex Herodoto, vnde cæteri mutuati ſunt.

ca. 9. 1. c. 13. fin.

Cyri ortus.

II. Propter Mandanes matris ſomnium traditur occidẽdus.

Ex eo notum eſt geminum Aſtyagi ſomnium de Mandane filia ſua, quæ coniectorum interpretatione, filium erat editura, qui auum regno ſpoliaret, & Medos Perſarum ſubijceret ſeruituti. Ergo filiam nuptui dedit Cambyſi Perſæ viro mediocris fortunæ, ſedatique ingenij, eamque prægnantem acceſſit. Parienti cuſtodes apponit, & natum filium Harpago dedit occidendum: qui vel metu, vel commiſeratione captus, regio bubulco exponendum dedit. Is ab vxore, quæ mortuum ediderat, perſuaſus, viuum alienum ſuo mortuo ſubſtituit, aluitque. Poſt annos decem ex ludo, in quo regem agebat, agnitus ab Aſtyage, conſeruatus eſt nihilominus, quod auo de ipſius cæde deliberanti, magi reſpondiſſent, iam ſomnio & fatis ſatisfactum eſſe, quod regem inter pueros egiſſet. Gauiſus Aſtyages Cyrum in Perſidem ad eius parentes ablegauit. Quæ autem deinceps tam auo, quam nepoti contigerint, ſuis dicentur locis.

Conſeruatur tamen mirabiliter.

Quod

III. Tarquinij opera Romæ mœnia & cloacæ.

Quod ad Romanam rem attinet, Sabino bello confecto, & pace circumquaque ſtabilita. Tarquinius Romæ præclara quædam opera aggreſſus eſt. Cum enim Vrbis mœnia, quæ rudi opere atque extemporali condita fuerant, ſectis ad regulam lapidibus excitare vellet, Sabinum bellum cœptis interuenit, quo feliciter confecto, ſusceptum opus, magno ſtudio, conatuque ſuſcepit. Cœpit & cloacas fodere quibus deriuaretur in Tyberim quidquid aquarum è viis conflueret. Id opus Dionyſius inter opera illa numerat, quibus imperij Romani magnitudo indicatur, de quibus conſule Iuſtum Lipſium. *l. 3. c. 12.*

ANNVS MVNDI 3460.

IOSEDECI & DESOLATIONIS 14.

TRANSMIGRATIONIS 25.

NABVCHOD. 32. Imp. Babylonici 127.

OLYMPIADIS XLVI. An. 3.

TARQVINII 22. VRB. COND. 159.

ANTE CHRISTVM 593.

I. Viſio templi Ezechielis, qui tranſmigrationem à deſolatione ſeparat.

CAdit in hunc annum vltima nobiliſſimaque viſio Ezechielis, quæ à cap. 40. ad finem vſq; prophetiæ ipſius protenditur, & ab ipſo propheta duabus notis inſignibus Tranſmigrationis & Deſolationis definitur vigeſimo quinto illius anno, & huius decimo quarto: quo facto egregie chronologiam noſtram confirmat, & eos confutat, qui parum prouidè tranſmigrationem cum deſolatione, ſiue ciuitatis percuſſione confundunt. Addit & anni exordium, id eſt menſem Niſan, vt Chaldæus interpretatur, & diem decimũ, quo templi & ciuitatis Ieruſalẽ deflagratio inchoata eſt. De hac porro perobſcura templi deſcriptione vnum illud hoc loco explicandum videtur, an templi illius idea cum Salomonico templo congruat, quod rectè affirmat Villalpandus, pluribuſque confirmat.

II. Eſſe eandem cum Salmonico probatur, *t. 2. l. 1. c. 9. & ſeqq.*

1. Primum quia idem numero locus vtriuſque, idemque mons excelſus, vergens ad auſtrum, ſicut & Moria. 2. Secundo quia duplex atrium vtrique templo ab Ezechiele, tam in priore ſua viſione, quæ habetur ca. 8. quam in poſteriore tribuitur, & tamen prior viſio templo adhuc ſtante contigit, poſterior iam euerſo. 3. Tertio in vtroque, atria ſenis porticibus, & ſeptenis ſubdialibus areis diſtincta fuerunt, & ſingulæ porticus triplici contignatione in altum excitatæ. 4. Quarto huc facit quod Ioſephus, qui templum Salomonis deſcribit, atria illius templi, eadem qua Ezechiel magnitudine, definit. 5. Quinto quod Sanctum & Sanctum Sanctorum eiuſdem omnino menſuræ ſunt in vtroque templo. Quod ſi primariæ templi partes, & illa ipſa domus, quæ maxime propriè templum dicitur, eadem prorſus eſt in vtroque templo, cætera quoque omnia, quæ ex ea ordinem, menſuram, diſpoſitionem accipiunt, eadem eſſe neceſſe eſt. Quod ſi Angelus de parte vna illius ideæ, quam Ezechieli oſtendebat, vere dicere potuit. *Hoc eſt Sanctum Sanctorum*, vtique templi Salomonis, cui ſpatium totum, & menſuræ ſingulæ reſpondebant, quomodo non liceat nobis conſequenter de reliquis partibus vere dicere, hæc ſunt atria templi Salomonis, hi gradus, hæ porticus, hæc veſtibula, hæ portæ, hæc gazophylacia, & ita de cæteris omnibus?

III. Solon Athenis princeps & Legiſlator.

Ad hunc annum Solon ille Athenienſium Legiſlator pertinet in primis. Idoneus eſt eius rei teſtis. Laërtius, qui in eius vita, *floruit*, inquit, *maxime circa quadrageſimam ſextam Olympiadem, cuius tertio anno princeps Athenienſium fuit, vt ait Soſicrates, quo etiam tempore leges eis dedit.* Sic ipſe. De tempore conſentit Clemens Alexandrinus, Euſebius in Chronico, & Cyrillus in Iulianum. Plutarchus in eius vita, electum fuiſſe ait Ciuitatis principem poſt Philombrotum, ſimulque & arbitrum, & legum conditorem; in eum tam diuitibus, quam pauperibus libenter conſentientibus, illis quod locupletem noſſent, iſtis quod mitem. At ipſemet Solon ſcripſit ſe ægre initio Rempub. attigiſſe, quod & horum cupiditatem, & illorum ſuperbiam metueret. Phanias autem Leſbius narrat eum vtriſque impoſuiſſe, quò ſaluti publicæ conſuleret, clanculum pauperibus agrorum diuiſionem, nouaſque tabulas, diuitibus confirmationem contractuum pollicendo.

IV. Recuſat tyrannidem.

Cum autem perturbatiſſimus eſſet hoc tempore Athenarum ſtatus, & Solon vir eſſet omni ex parte præclarus, qui primas in Repub. dignitates gerebant ei tyrannidem offerebant, vt rebus omnibus in ſuam poteſtatem acceptis, ægrotanti Reipub. medicinam facere aggrederetur. Cumque ille tyrannidi ex animo reluctaretur, atque adeo Piſiſtratum quamuis propinquum, eò aſpirantem modis omnibus prohibere conaretur, ab amicis obiurgabatur, quod propter nomen à tyrannide abhorreret, cum liceret ei qui tyrannidem inuaſiſſet, virtute ac modeſtia ſua, tyrannidem in regnum commutare. Quaſi facienda ſint mala, vt eueniant bona, aut regnum à tyrannide ſola gubernatione miti aut rigida, herili aut paterna differat: & non vel maxime legitimo gubernandi iure, quo rex præditus eſt, tyrannus caret. Quod ius ſi maxima & præcipua Reip. pars Soloni vltro deferret, vtique rex in ciuitate futurus erat, non tyrannus. Quanta porro illi poteſtas tradita fuerit, quomodo pauperum onera, tam lege lata, quam proprio exemplo ſubleuarit, leges Draconis correxerit, geminum Senatum inſtituerit, ſtudioſus Lector reperiet in Annalibus breuiter explicatum.

Quid ea differat à regno.

Vt Rempub. adminiſtrarit. *n. 10. 11. 12.*

3461.

V. Ortus Salathielis. *4. Reg. 24. 8.*

Sequenti anno, qui fuit Iechoniæ tranſmigrationis 26. ætatis 44. octodecim enim annorũ erat, cum regnare cœpit & exulare, Torniellus Salathielem ab eo genitum putat, in captiuitate Babylonica, ex quo poſtea ortus eſt Zorobabel, qui tempore Darij Hyſtaſpis, de re fortiſſima coram rege diſputauit adoleſcens, vt ſuo loco dicemus.

(∴)

ANNVS MVNDI 3462.

IOSEDECI & DESOLAT. 16.

TRANSMIGRATIONIS 27.

NABVCHOD. 34. Imperij Babyl. 129.

OLYMPIADIS XLVII. An. 1.

TARQVINII 24. VRB. COND. 161.

ANTE CHRISTVM 591.

I. Deus dat Ægyptum in mercedem Chaldæis.

SVb initium anni huius Dominus ait Ezechieli ſe velle reddere mercedem exercitui Chaldæorum, pro labore in obſidione Tyri tolerato, & *ſeruitute*, inquit, *qua ſeruiuit mihi aduerſus eam.* Si non fuit Nabuchodonoſoris mens Deo in illa expeditione ſeruire, ſed propriam vlciſci iniuriam, aut explere cupiditatem, nullam vtique mercedem promeritus eſt. Quoniam ergo Dominus fatetur ſuam illi mercedem eſſe reddendam, videtur is ab aliquo Propheta eſſe admonitus, vt contra Tyrum arma caperet: quod cum feciſſet, Dominus illi mercedem dare voluit, dominium terræ Ægypti, & ſpolia eius. At enim iam poſſidebat eam: inde enim initium victoriarum accepit, quibus factus eſt Orientis Imperator, quomodo ergo nunc poſt vndecim annos datur illi Ægyptus pro mercede?

Dubia duo.

II. Ægyptij iterum rebellantes vincuntur & ſpoliantur.

Dicendum videtur Chaldæos præſenti anno iterum in tumultuantem Ægyptum, & noua molientem arma conuertiſſe, eamque attriuiſſe ac deprædatos eſſe. In reditu autem, Iudæorum ſpicilegium factum eſſe. Abductis videlicet illas Iudæorum reliquias, ad quas Baruch librum cum pecuniis ad ſacrificandum miſerat, vt Iudæa penitus deſolata remaneret, iuxta Ieremiæ vaticinium. Nulla porro deinceps ab hoc anno Ezechielis habetur mentio; proptereaque circa hoc tempus vita functus, aut potius occiſus putatur. Nam de eo Romanum Martyrologium decimo Aprilis hæc habet. *Ezechielis Prophetæ*, nimirum obitus, vel natalis dies, *qui à Iudice populi Iſrael, quod eum de cultu idolorum argueret, apud Babyloniam interfectus, in ſepulchro Sem & Arphaxad progenitorum ſepultus eſt, ad quod orationis cauſa multi confluere conſueuerunt.* Additur apud Epiphanium, Chaldæos in tanta hominum frequentia, ad eius monumentum confluentium, timentes ne Prophetæ corpus auferretur, ſolitos comitari, ac deducere egredientes. Ille porro Iudex, à quo fertur occiſus, non diſſimilis eorum fuit, qui Suſannam morti addixerant.

c. 16. 11.

Mors Ezechielis & ſepultura.

III. Mortis genus.

De mortis genere hæc habet Autor operis imperfecti apud Chryſoſtomum. *Miſi ad te Iſaiam, & ſecraſti eum: Miſi ad te Ieremiam & lapidiſti eum; Miſi Ezechielem & tractum ſuper lapides excerebraſti eum. Quomodo ſanaberis, quæ nullum ad te medicum venire permittis?* Nonnulla miracula ab eo edita circumferuntur, quæ Rabinorum artem & officinam redolent, quæ in Annalibus reperies. Sicut & quæ habet Origenes de eodem Propheta, vt Chriſti figura, quæ hic ſtudio breuitatis omittimus.

IV. Olympias 47.

Cæterum Olympicus eſt hic annus ordine quadrageſimus ſeptimus, in quo Spartanus Eurycles ſtadij palmam tulit. Soſicrates apud Laërtium tradit Anacharſim Scytham Athenas hac Olympiade conceſſiſſe, Eucrate Athenis Prætore vel Principe, quo maxime tempore Solon Rempublicam Athenis, legeſque componebat: quod eius inſtitutum fertur riſiſſe Anacharſis, qui ſperaret ſe ciues ſuos ab iniuſtitia, & cupiditatibus reuocaturum ſcriptis legibus, quæ telis aranearum ſimiles, tenues retinerent, à potentibus perrumperentur. Reſpondit Solon pactis conuentis facile ſtare homines, ſi vtrique parti expediat conſeruari: leges quoque ſe ferre, quas pauperum interſit, diuitumque obſeruare.

Plut. in Solone. Solon & Anacharſis.

ANNVS MVNDI 3463.

IOSEDECI & DESOLAT. 17.

TRANSMIGRATIONIS 28.

NABVCHOD. 35. Imperij Babyl. 130.

OLYMPIADIS XLVII. An. 2.

TARQVINII PRISCI 25. V. C. 162.

ANTE CHRISTVM 590.

I. Arbor Nabuchod & ratio temporis.

OBiectum eſt hoc anno Nabuchodonoſori ſomnium, & viſio mirabilis arboris, quæ Danielis quarto continetur. Nam is quadrageſimo quarto regni ſui anno mortuus eſt, qui annus cum trigeſimo ſeptimo Tranſmigrationis concurrit, quo Euilmerodach illi ſucceſſit in regnum. Ea mors non multo poſt tempore contigit, à quo reſtitutus eſt ſibi. Nihil enim feciſſe legitur ad Dei gloriam, ab illo tempore, præter publicam illam confeſſionem, quam narrare inſtituimus. Poſſumus ergo reliquos Nabuchodonoſoris annos ita digerere, vt quadrageſimus tertius ſit recuperatæ ſanitatis, furor ſeptennij trigeſimo ſexto inchoatur, ſomnium & interpretatio eius in trigeſimum quintum cadat, quam duodecim menſium interuallum excepit. Totam porro narrationem, ſomnij, & omnium quæ illi coniuncta ſunt, voluit Daniel, ad maiorem fidem faciendam, ipſius Regis verbis referre, quæ ſimul eſſent publicum teſtimonium diuinæ in hunc Regem prouidentiæ, & in omnes deinceps Principes viros.

II. Præfatio narrationis eius.

Incipit porro hæc hiſtoria ab extremo capite tertio, quo præfatio quædam continetur, ſalutationem populorum omnium, ad quos dirigitur iſta narratio, & generali propoſitione conſtans, cum inſigni Dei laude coniuncta. Refert autem primùm oblatum ſibi ſomnium, cum quietus eſſet in domo ſua, cum videlicet

bella,

bella conſediſſent, & ſubiecti populi nihil hoſtile molirentur: idemque Chaldæis coniectoribus fruſtra fuiſſet propoſitum. Etſi enim Danielis ſapientia Regi explorata erat, voluit tamen, in re quam magni eſſe momenti perſuaſum habebat, plurium audire ſententias. Acceſſiuit ergo Danielem, quem vocat collegam ſuum, eò quod ipſum quaſi imperij ſui participem fecerat, conſtituens illum Principem ſuper omnes prouincias Babylonis, & præfectum magiſtratuum, &c. quem & laudat quaſi diuina ſcientia præditum; vtitur autem plurali Deorum nomine, iuxta captum, & opinionem populorum ad quos ſcribebat, & prout ipſe tum credebat, & loquebatur, cum hæc facta ſunt; licet ipſe nunc Deum vnum cœli & terræ conditorem, coleret, vt ſequentia clarè docent.

III. Narratio ipſa bipertita.

Somnij autem narratio bipertita eſt, prior pars felicem & florentem Regis ſtatum, ſub arboris pulcherrimæ figura, repræſentat, amplitudinem imperij, multitudinem ſubditorum, diuitiarum abundantiam; cuius quaſi arboris opacæ protectione tecti populi, feliciter viuerent, & nullius vim aut potentiam formidarent. Poſterior pars ſententiam diuinam aduerſus Nabuchodonoſorem continet, quam Angelus, qui perpetuo vigilat, Dei mandatis exequendis intentus, denunciat, de ſuccidenda arbore, & præcidendis ramis eius, eius tamen radice relinquenda in terra, vt iterum pullulare poſſet. Addit etiam illum, qui hac arbore ſignificetur ferro vinciendum, & belluarum inſtar, in ſyluis ad ſeptennium victurum; vt homines intelligant, quæ ſit Dei in omnes mortales, tam abiiciendos, quam extollendos autoritas, ac potentia.

Sententia Dei in Nabuchod.

IV. Turbatio Danielis, & interpretatio ſomnij.

Turbatur Daniel intellecto ſomnio, nam commiſeratione mouebatur & admiratione, ex tam inſolenti perſonæ & fortunæ commutatione. Eo ſiquidem pertinet Danielis illa vox, *Domine mi Rex ſomnium his qui te oderunt, & interpretatio eius hoſtibus tuis ſit.* Et paulo poſt. *Hæc eſt interpretatio ſententiæ Altiſſimi, quæ peruenit ſuper Dominum meum Regem.* Denique enunciata perſpicuis verbis, ſine vlla allegoria, aut diſſimulatione diuina ſententia, ei dat ſalubre conſilium, redimendi peccata ſua eleemoſynis largiendis, quæ Deo propitiando multum valent. Exiſtimauit enim Daniel fieri poſſe, ſi hæc eſſet duntaxat comminatoria ſententia, qualis olim lata fuerat in Niniuitas, vt eleemoſynis & piis operibus placatus Deus, ſententiæ acerbitatem, vel minuere, vel commutare ſtatuiſſet: ſi tamen hæc miſericordiæ opera, vera in Deum conuerſio & peccatorum dolor antecederet.

V. Tempus interiectum ante executionem.

Abiere menſes duodecim à ſomnio ad pœnam eò denunciatam, quibus Nabuchod. non ſatis ſtrenuè, & conſtanter Danielis conſilium eſt executus. Sic enim ſcribit S. Hieron. *Fecit quidem Nabuchodon. iuxta Danielis conſilium, miſericordias in pauperes, & idcirco vſque ad menſem duodecimum in eum eſt dilata ſententia. Sed quia poſtea ambulans in aula Babylonis gloriatur & dicit. Nonne hæc eſt Babylon magna, quam ego ædificaui in domum regni, in robore fortitudinis meæ, & in gloria nominis mei? bonum miſericordiæ perdidit malo ſuperbiæ.* Ita Hieron. Et forte

Quid interim Rex egerit.

præſens felicitas ipſum incitauit, ad abrogandam palatim Prophetæ fidem, ſuper tam inuſitato atque inaudito malo; aut certe ad metum vel temporis interuallo obliuione delendum, vel præſentium deliciarum dulcedine diluendum. Aliter tamen videtur ſentire Theodoretus. Ait enim Regem Prophetæ ſe durum & inexorabilem præbuiſſe, & male definitum pœnitentiæ tempus conſumpſiſſe. Neutra ſententia clarè colligitur ex textu, prior nobis magis placet, vtpote magis conſentanea ſaluti Regis.

ANNVS MVNDI 3464.

IOSEDECI & DESOLAT. 18.

TRANSMIGRATIONIS 29.

NABVCHOD. 36. Imperij Babyl. 131.

OLYMPIADIS XLVII. AN. 3.

TARQVINII 26. VRB. CON. 163.

ANTE CHRISTVM 589.

I. Primus annus ſeptennij dementatis Regis.

PRimus eſt hic annus ſeptennij admirabilis Dei prouidentiæ ſuper filios hominum. Si quando enim poſt homines natos demonſtrauit ſe Regum dominatorem atque Principem, hoc ille maxime tempore demonſtrauit, quo magnum illum Imperij Babylonici Principem, beſtiarum in morem infatuatum, ſubditorum regulorum ſubſannationi, domeſticorum cachinnis, amicorum commiſerationi expoſuit. Et Imperatorem omnium gentium Dominum, humili Regum famulatu dudũ gloriantem, inaudita nunc inſania dementatũ ita deiecerit, nullum vt ſubditum, ſeruulum, aut amicum habuerit, cuius miniſterio vti poſſet, *comparatus iumentis inſipientibus, & ſimilis factus illis.*

Habac. 1. 10.

II. Hiſtoriæ huius veritas, & quæ obiici ſolent diluuntur.

Hanc autem Hiſtoriam, quam vt veriſſimam narrationem Catholica fides amplectitur, Origenes abſurdiſſimè de diabolo interpretatus eſt, vt in Annalibus docemus. Quæ autem in contrarium adducuntur, vt morem humanum ſuperent, non ſuperant omnipotentiam conditoris. Quanquam quid abſurdum eſt herbis victitaſſe Nabuchodonoſorem, tanta in eo commutatione facta, quantam poſtea dicemus, cum ſciamus tot Anachoretas, rationis & iudicij bene compotes, herbis agreſtibus, & radicibus, ipſos 60 annos, incolumes valenteſque victitaſſe. Vidi ego puellam in Burgundię comitatu honeſto loco natam, quę carbonibus crebro veſceretur, & in iis gratum quendam guſtum reperiret, & in diuerſis carbonibus alium aliis gratiorem. At quod inter beſtias ſeminudus, ſine vlla corporis laceratione vixerit, tribuamus diuinæ prouidentiæ, & Angelicæ cuſtodiæ, quod Anachoretarum tribuimus ſanctitati, qui nudi vel arborum foliis induti, ſub dio, vel in ſpeluncis, multo diutius perdurarunt.

1. de cibo.

2. de cultu corporis.

III. 3. de interregno.

Neque vero difficile fuit regnum ab Euilmerodacho filio interim adminiſtrari, & peracto ſeptennio eidem reſtitui, conſilio & autoritate

Danielis, qui, vt proregis dignitatem omittam, ab omnibus colebatur vt vir ſanctiſſimus, & diuino ſpiritu plenus, qui vt hanc tantam metamorphoſim ante prædixerat, ita & finem eius certò pronunciabat. Accedebat & peculiaris à Deo motus in cordibus ſubditorum, filij præſertim, qui natiua inſuper in patrem reuerentia, beneuolentia, & commiſeratione mouebatur. Itaque cum omnes ad finem ſeptennij magna expectatione & deſiderio ſuſpenſi penderent; cum primum eo elapſo, rex ſibi redditus eſt, libentiſſimis animis, ſummáque omnium ordinum gratulatione exceptus, regnóque reſtitutus eſt. Quod denique Scriptores Ethnici huius rei non meminerint, nihil derogat veritati, aut ſacrorum voluminum fidei, quæ humanis teſtimoniis non eget, neque iis nititur. Et forte ſcripſerunt, quæ per tot Babylonis ruinas & incendia, ad poſteros non peruenerunt. Quanquam de Nabuchodonoſore furore correpto diuinitus, aliquid ex Abydeno & Megaſthene ſcribit Euſebius.

4. de ſilentio Ethnicorum.

IV. Quæ fuerit in Nabuch. deformatio. Gen. 19. 26.

Iam vero quod ad ipſam deformationem potius, quam transformationem attinet, etſi omnimoda transformatio diuinæ potentiæ negari non debet, ab iis qui vxorem Loti, in ſtatuam ſalis verſam credunt; ſed eam fidem à nobis circa Nabuchodon. Scriptura non exigit, quæ non obſcurè ſignificat, ei tantum rationis vſum, ad certum tempus, fuiſſe ſublatum. Nam ipſemet rex ait ſenſum ſuum ſibi fuiſſe redditum. Cumque referat capillos ſuos & vngues ſibi inſtar aquilarum creuiſſe, ſi qua in membris fuiſſet facta mutatio, vel forma corporis humani perdita, id quoque Scriptura minime tacuiſſet, Ergo neque forma, neque figura corporis in rege mutata eſt, ſed phantaſia ipſius diuinitus ita perturbata eſt, vt ſe in beſtiam conuerſum eſſe arbitraretur, vt aliquibus ex melancholici humoris intemperie, phreneſi, aliove morbo ſæpe contigit. Ex quo fiebat vt hominum conſortia fugeret, & ſylueſtribus ſe feris aggregaret, & eorum more prono corpore quadrupes ambularet; vnde poſtea oculos in cœlum leuaſſe dicitur, nec humano more articulatas voces proferret, ſed ritu beſtiarum inconditos ſonos reſonaret.

V. Quando & qua occaſione contigerit.

Omnia hæc, inquit Daniel, *venerunt ſuper Nabuchodonoſorem regem.* Cum enim poſt finem menſium duodecim in ſolatio ſupra tectum palatij, vnde circunquaque vrbis proſpectus patebat, inambularet, eius admirans magnitudinem, pulchritudinem, & magnificentiam, faſtu vaniſſimo tumens dixit. *Nonne hæc eſt Babylon magna, quam ego ædificaui in domum regni,* primariam ſcilicet imperij ſedem, *in robore fortitudinis meæ, & in gloria decoris mei?* Eius ſe conditorem appellat, eo quod eam vehementer amplificaſſet, ornaſſet, & plurimarum gentium ſpoliis locupletaſſet. *Cumque ſermo adhuc eſſet in ore regis, vox de cœlo ruit*, iteratque ſententiam damnationis eius: qua reipſa addicitur in ſeptennium pœnæ dementiæ, amiſſionis regni, vitæ ac victus ferini. Videtur autem à principio, cum fugere cœpit, vinculis fuiſſe ligatus, & quidem, vt par eſt credere, mollioribus: ſed iis diffractis, validioribus, & quidem ferreis: dictum enim fuerat, *alligetur vinculo ferreo & æreo.* Sed cum vna cum vinculis, inſania & rabies creſcerent, & ipſe ratus ſe feram, quam maxime fugere conaretur, vt reliquæ ſolent belluæ, videntur domeſtici, conſilio Danielis vſi, cum foras, non ſine charorum gemitu, luctuque dimiſiſſe.

VI. Ferina eius vita.

Ex hominibus ergo *abiectus eſt, & fœnum vt bos comedit, & rore cœli corpus eius infectum eſt,* pluuias ſcilicet ſoleſque perpeſſus, & cum gelu æſtuque confligens, aliam neceſſariò colorem imbuit. Septuaginta & Theodoretus aiunt capillos eius quaſi leonum iubas factos eſſe. Hebræo tamen vulgata conſentit, qua ſignificatur hirſutum factum fuiſſe, vt ſicut aquilæ plumis, ita ipſe pilis toto corpore hiſpidus euaderet; & cæſaries per vultum, ceruicem, humeroſque fluitaret, vngues autem in morem auium prædatricum creſcentes rigeſcerent. Sicque totum ſeptennium noctes dieſque eiulans atque vlulans, per ſaltus auiáque diſcurſans, & vbi ſors tuliſſet, & defatigatio compuliſſet iacens, vitam rex infœlix poſt homines natos inauditam traduxit. Dum interea regnum ab Euilmerodacho filio Nabuchodonoſoris ſecundo genito adminiſtraretur, vt ex Hebræis refert Abulenſis, & quidem ſatis inſolenter, vt poſtea dicetur: etſi habebat præ oculis tam prodigioſum parentis exemplum.

ANNVS MVNDI 3465.

IOSEDECI & DESOLATIONIS 19.

TRANSMIGRATIONIS 30.

NABVCHODON. 37. Imperij Babyl. 132.

OLYMPIADIS XLVII. AN. 4.

TARQVINII 27. VRB. COND. 164.

ANTE CHRISTVM 588.

I. Anni aliquot eiuſdem vitæ.

ALter agitur annus ferinæ vitæ Nabuchodonoſoris: cor enim eius ab humano commutatum erat, *& cor feræ datum erat ei*, feræ inquam ſylueſtris, non equi aut bouis, aſiniue, vel cuiuſpiam pecudum cicurarum, ſed leonis, vrſi vel apri; alioqui ſtabulum potius, quam ſyluas & ſubdialia loca petiiſſet. Nam quod fœnum comeſturus dicitur, quod feræ non ſolent, fœnum late pro quouis animalium cibo ſumitur, quanquam pleræque ferarum comedunt fœnum. Hoc ergo tempore quæ belluarum ſunt propria, phantaſia ſola dominante cogitat, amat, ſectatur, & quæ illæ fugiunt, puta domos, & humanam conſuetudinem, ipſe quoque omni ſtudio refugit. Quæ autem de hiſce duobus annis dicta ſunt, de quinque reliquis ſunt intelligenda.

II. Olymp. 48. cum Solis Eclipſi.

Sequens annus initium habet Olympiadis quadrageſimæ octauæ, in qua Glaucias quidam, quem aliqui Glyconem vocant, Crotone oriundus, victor effectus eſt. Eiuſdem autem Olympiadis anno quarto eclipſis Solis quam Thales Mileſius prædixerat, dicitur contigiſſe, dum Lydis ac Medis, Aſtyages &

Alia-

Aliattes inter ſe pugnarent, eoque ſpectaculo territi, pacem inter ſe conciliarunt, vt ſcribit Herodotus. Verum quæ hanc rem dubiam faciant, vide in Annalibus.

ANNVS MVNDI 3470.

IOSEDECI 9. DESOLATIONIS 24.

TRANSMIGRATIONIS 35.

NABVCHOD. 42. Imperij Babyl. 137.

OLYMPIADIS XLIX. An. 1.

TARQVINII PRIS. 31. VR. CON. 169.

ANTE CHRISTVM 583.

I. Olymp. 49. & an. vltimus feringvitæ.

HOc anno explentur ſeptem illa tempora, diuinitus Nabuchodonoſori deſtinata, ad præcedentis vitæ peccata eluenda, & ſuperbiam in primis edomandam. Eſt hic idem annus initium Olympiadis 49, qua Lycinus Crotoniates puluerem olympicum non inutiliter collegit, quando & Iſthmica certamina inſtaurata ſunt, quæ temporibus Cypſeli Corinthiorum tyranni neglecta fuerant. Refertur in hunc annum Solonis ſimulatio ad bellum pro Salamina contra Megarenſes ſuadendum, quæ tamen inſaniæ ſimulatio non ſatis rectæ rationi temporis videtur conuenire, vt in Annalibus docemus.

ANNVS MVNDI 3471.

IOSEDECI & DESOLATIONIS 25.

TRANSMIGRATIONIS 36.

NABVCHOD. 43. Imperij Babylon. 138.

OLYMPIADIS XLIX. An. 2.

TARQVINII 33. VRB. CON. 170.

ANTE CHRISTVM 582.

I. Annus reſtitutæ ſanitatis Nabuchod. ſt. a. c. 181

HOc altero 49 Olympiadis anno eclypſem Solis contigiſſe refert Buntingus, anno, vt ſcribit Plinius, ab vrbe condita 170 quam cum ea, quæ biennio ante contigit, videtur confudiſſe, cum tamen illa in menſe Maio, hæc in autumno dicatur contigiſſe, ſole tertium gradum Libræ perambulante.

Eſt autem hic ipſe annus memorabilis Nabuchodonoſoris ſanitate regnóque recuperatis. Expleto enim ſeptennio pœnitentiæ Nabuchod. à iudice Deo præſcripto, *Ego*, inquit, *Nabuchodonoſor oculos meos ad cælum leuaui, & ſenſus meus redditus eſt mihi, & altiſſimo benedixi & viuentem in ſempiternum laudaui & glorificaui.*

Et eius ordo.

Vides ordinem recuperatæ ſanitatis. Primum oculos tollit in cœlum, vnde illi venturum erat auxilium, tum illo ei ſuperueniente, reformatur interior eius, exteriorque diſpoſitio: humorum & cerebri, imaginationiſque temperies renouatur, redit antiquus rationis & humanorum organorum vſus. Verum illam ipſam oculorum eleuationem diuinæ miſerationis inſtinctus anteceſſit; alioqui enim ad mortem vſque, in eadem ſui Deique obliuione perſeueraſſet. Et ſicut huius inſaniæ origo non humana fuit ſed diuina, ita debuit curatio diuinitus inchoari.

II. Deum laudat & gratias agit.

Illam eleuationem oculorum, & reparationem internam, excepit gratiarum actio, & Dei glorificatio. *Poteſtas eius*, inquit, *poteſtas ſempiterna, & regnum eius in generationem & generationem. Et omnes habitatores terræ apud eum in nihilum reputati ſunt*, quantacunque tandem poteſtate polleant. Et quoniam ipſum nihil quod à ſeipſis habent, nullam habet actionem, nullam reſiſtendi facultatem; ideo Deus omnia bona in hominibus, pro ſuo arbitrio operatur, vnde ſubdit. *Iuxta voluntatem enim ſuam facit, tam in virtutibus cæli*, id eſt angelis, quibus Deus fuerat vſus adminiſtris, ad puniendum ipſum, *quam in habitatoribus terræ, & non eſt qui reſiſtat manui eius, & dicat ei, quare feciſti.* Ecce itaque animo mutatum & corpore Nabuchodonoſorem, reſtitutum ſibi, & reconciliatum Deo, moxque regno ſuo reſtitutum. Ipſe enim ait ſe ad honorē regni ſui, decoremque perueniſſe, ab optimatibus regni & magiſtratibus requiſitum, & regno redditum cum magnificentia ampliore.

III. Recuperat regnum.

Tradunt enim Epiphanius atque Dorotheus, Danielem ſapientia ſua atque autoritate perfeciſſe, vt non ſolum ſine vlla difficultate reciperetur à ſuis, quem ille affirmaret fore deinceps ſapientiſſimum, regiiſque virtutibus decoratum: ſed vt ſummo illius deſiderio tenerentur omnes, dum finis ſeptennij expectabatur. Itaque mutationem hanc conſecutum eſt magnum totius populi gaudium, magna gratulatio, & ſolito maior omnium ordinum erga ipſum amor & reuerentia, qui tam admirabilium operum Domini ſubiecta materies extitiſſet.

ANNVS MVNDI 3472.

IOACINI & TRANSMIGRAT. 37.

IOSEDECI & DESOLATIONIS 26.

NABVCHOD. 44. & vlt.

EVILMERODACHI 1. Imperij Babyl. 139.

OLYMP. XLIX. A. 3. TARQ. 34. V. C. 171.

ANTE CHRISTVM 581.

I. Nabuch. curat ſcribi hanc hiſtoriam.

DIuturno totius regni luctu in gaudium commutato, & rege depoſita impietate, atque ſuperbia, ad modeſtiam, ad veri Dei cognitionem, deprædicationem & cultum conuerſo, hanc totam ipſemet hiſtoriam conſcribendam curauit, & vbique gentium voluit eſſe teſtatam; cuius exemplum Daniel ipſe fideliter in propheticum librum ſuum tranſtulit. Cumque in eam curam Rex omni ſtudio incumberet, vt Dei erga ſe mirabilia

opera efferrentur; & ea quoque mente eſſet, vt par eſt credere, verum vt Dei cultum, exterminata paulatim idolola tria, toto ſuo imperio ſtabiliret, Deus cuius conſilia, & iudicia abyſſus multa, eius bona voluntate contentus, cum breui tempore è viuis eripuit; & quidem ea morte, quam, vt communis fert ſententia, æterna felicitas ſit conſecuta.

II. Hic annus ad vtrumq; regem pertinet.

Vltimus porro fuit hic annus Nabuchodonoſoris, & Primus Euilmerodachi filij eius, ſed prior pars ad patrem pertinet, poſterior ad filium: quem non eſt veriſimile, poſtquam factus eſt rex, totum annum Tranſmigrationis trigeſimum ſeptimum diſtuliſſe educere de carcere Ioachinum, ſed quamprimum, atque adeo primo ipſo regni ſui die, vt Hebræis placet. Scriptura certe illum hoc anno regem factum eſſe docet. Prior ergo pars regni ad Nabuchodonoſorem pertinet, ſicque annum 44 regnando attigerit. Cum enim octauus Nabuchodonoſoris ſit tranſmigrationis primus, vt ex Scriptura conſtat, neceſſe eſt 37 Tranſmigrationis cadere in 44 Nabuchodonoſoris. Cuius anni cum incipiant menſe quinto, vt alibi dictum eſt, menſe ſexto aut ſeptimo abierit è viuis, reliquo anno regnauerit Euilmerodach. De morte autem patris eius, Beroſus Chaldæus apud Euſeb. tradit, cum affecto Babylonis muro, cum in morbum incidiſſet, è vita migraſſe, cum tres & 40 regnaſſet annos, integros ſcilicet, neglecta parte 44.

Seder holam c. 28. 4. Reg. 25. 27. Iere. 52. 31. 4. Reg. 24. 37.

l. 9. c. 40. de Præp.

III. De ſalute Nabuch. ſatis certa.

Cæterum de ſalute Nabuchodonoſor nequaquam temeraria eſt aſſertio. Satis enim conſtat ex ſcriptis S. Auguſtini cum non ſolum de Nabuchodonoſoris ſalute, ſed etiam Darij Medi bene ſentire, id colligendo ex miraculis eorum ipſis diuinitus pro eorum ſalute factis; quod etiam contrario Antiochi exemplo confirmat. Libro quoque de prædeſtinatione & gratia, cum Pharaoni opponit, nihil dubitans de alterius regis perditione, alterius ſalute, ſed huius tam diuerſi effectus cauſam inquirit. Eadem eſt Tertulliani mens libro de Pœnitentia, vbi vocat hos duos reges quaſi pharos humanæ ſalutis, vt eorum exemplis ante oculos poſitis, intelligeremus eos, qui ob culpas ſuas ſalubriter in hac vita affliguntur, fœlicitati, reliquos qui ad diuinas plagas inſtar Pharaonis obdureſcunt, damnationi eſſe deſtinatos. Theodoretus quoque ex eiuſdem regis pœnitentia ſalutem eius coniicit, & quidem ex oppoſito Balthazaris nepotis eius exemplo. Eadem eſt ſententia S. Ambroſij, Ioſephi, Epiphanij, Dorothei, & multorum recentiorum. Neque qui contra ſentiunt, ſolidi quippiam habent quo nitantur, vt in Annalibus oſtendimus.

ep. 122. to. 2. c. 15. refertur 23 q. 4. c. Nabuch.

in fine.

In Dan c. 3. & 5.

n. 11. & ſeq.

IV. Eius ſucceſſor Euilmerodach.

Sequitur vt de Nabuchodonoſoris ſucceſſore dicamus. Eum Euilmerodachum Scriptura nominat, qui mox à morte patris Ioachinum eduxit è carcere. Idque neceſſe eſt, ſi conſentimus communiſſimæ ſententiæ antiquorum atque recentium, qui Nabuchodonoſori 43 annos tribuunt, aut 44 inchoatos, qui in 37 Tranſmigrationis incidunt. Cum autem de numero ſucceſſorum Nabuchod. & annis ſingulorum multæ reperiantur, pugnanteſque ſententiæ, nos Scripturam ſecuti, duos tantum reges illi ſubſtituimus, filium eius, & filium filij eius, quorum ille Euilmerodach dictus eſt, iſte Balthazar. Sic enim apertè ſcripſit Ieremias, *Et ſeruient ei*, puta Nabuch. *omnes gentes, & filio eius, & filio filij eius donec veniat tempus terræ eius*, id eſt ruina imperij Babylonici. Quæ eſt expoſitio ſancti Hieronymi, D. Thomæ, Iſidori, Rabini, Lyrani, & omnium paſſim interpretum. Quoniam autem vſque ad hanc ruinam & ſolutionem captiuitatis ſuperſunt anni quadraginta quatuor, eorum tres & viginti Euilmerodacho, reliquos 21 Balthazari tribuemus.

4. Reg. 25. 27. & Ierem. 52. 31.

Et deinde Balthazar. c. 27. 7.

26. Deſol. 44. 70.

V. Periodus regni eius.

Euilmerodacho tres & 20 annos Hebræi in Chronico, & alibi tribuunt, eamque ſententiam Ribera ait omnium eſſe receptiſſimam, non paucos in Annalibus recenſuimus, qui eam ſequantur. Cum primum autem rerum potitus eſt, eduxit de carcere Iechoniam, in quo 7 iam ac 30 verſabatur annos: nec eo contentus, *poſuit thronum* eius ſuper thronum *regum, qui erant cum eo in Babylone.* Apparet patrem eius, pleroſque reges è ſubiugatis populis, ſecum abduxiſſe captiuos, ſicut è Iudæa Ioakimum primo, inde filium eius Iechoniam, poſtremo huius patruum Sedeciam. Addidit & victum, veſtitumque præſenti ſtatui congruum, non enim habebat aliunde vnde ſe ſuoſque ſuſtentaret. Quæ beneficentia ſolertiam Iudæorum fortaſſis excitauit, ad fabulas de eo excogitandas. Illud tamen probabilitate non caret, quod ab iiſdem refertur, reſtitutum ſibi Nabuchodonoſorem, filium ſuum Euilmerodachum, propter malam regni adminiſtrationem durante ſeptennio in carcerem conieciſſe, ibique illum cum Ioachino familiaritatem contraxiſſe: animos enim aliquando etiam fortunæ ſimilitudo conciliat, & experientia miſeriarum, animos ad miſericordiam inflectit. Itaque mortuo patre Ioachinum iterum ad regiam dignitatem Babylone extulit, & dum vixit charum habuit.

Ioachinus educitur è carcere, & honoratur.

Euilmerodach à patre in carcerem coniectus.

ANNVS MVNDI 3473.

IECHONIÆ & TRANSMIGRAT. 38.

IOSEDECI & DESOLAT. 27.

EVILMERODACHI 2. Imperij Babyl. 140.

OLYMPIADIS XLIX. AN. 4.

TARQVINII 35. VRB. COND. 172.

ANTE CHRISTVM 580.

I. Ratio temporis Danielis in foueam leonum coniecti.

NE mortuo Nabuchod. ſub rege nouo, ſemina pietatis recens iacta in ſolo Babyloniæ, exortis repente ſpinis, ſuffocarentur, néue Iechonias ipſe, (quem apparet, tum diuturni carceris calamitate, tum diuinis circa Nabuchodonoſorem prodigiis reſipuiſſe,) in gratiam bene de ſe meriti Euilmerodachi, ad priſtinum Belis ſiue Baalis cultum facile reduceretur, ad diuinam prouidentiam pertinuit, cognitionem & timorem ſui nominis, nouis ſubinde miraculis fouere ac ſuſtentare. Id hoc ipſo tempore ingenti, & multiplici miraculo, circa Danielem in lacum leo-

Dan. c. 14. fuſe.

Non cadere in regnũ Cyri.

num coniectum, factum videtur. Nam quod aliqui hanc hiſtoriam ad Cyri tempora differunt, eis repugnare videtur Cyri poteſtas & gloria, cui Satrapæ Babylonij obſtrepere, nedum minas intentare, auſi non eſſent, afflicto præſertim iam, ac proſtrato Babyloniorum imperio.

II. Sed initio Euilmerodachi.

Ac ne opinionem quidem ſuam ſatis probant, qui hæc puero Daniele contigiſſe putant, & ſub idem tempus, quo Suſannæ iudicium exercuit. Quomodo enim duodennis puer tanti Monarchæ conuiua eſſe potuit, atque adeo honoratus ſuper omnes amicos eius? Ne tempore quidem Balthazaris res iſta contigit, ei enim ignotus fuiſſe videtur, vt illa verba ſignificant, *Tu es Daniel de filiis captiuitatis Iudæ*? Quomodo igitur erat conuiua Regis, & honoratus præ omnibus? Reliquus eſt ergo Euilmerodach; in cuius regnum vt hanc hiſtoriam conferamus, fauet præſens rerum ſtatus, fauent Euilmerodachi mores, quem Scriptura hoc ipſo beneuolum fuiſſe docet in Iudæos, quod Iechoniam quamprimum eduxit è carcere, & præ omnibus regulis honorauit. Nominatim autem in Danielem recte affectus fuiſſe videtur, propter eius in patrem ſuum præclara merita, & ſpectatam iampridem diuinam ſcientiam, & ſanctitatem: Nec conuenit hiſtoriam hanc ad finem regni Euilmerodachi referre. Parum enim eſſet probabilis obliuio rerum Danielis in Balthaſare, qui ei proxime ſucceſſit.

Dan. 14. 1.

Idque confirmatur.

III. Quæ eius mali cauſa.

Cum ergo Danielis apud Regem gratia inuidiæ fomitem aulicis miniſtraret ea velamento religionis, vindicandique numinis tecta, in Danielem exarſit, Rege pro Deo ſuo Belo æmulatione commoto. Ad eius cultum cum Rex Danielem inuitaret, negauit ipſe ſe manu facta idola colere, ſed viuentem Deum, qui omnibus mortalibus dominetur, non Bel qui eſt ſtatua inanima, intus lutea, ænea foris. Propterea que neque comedens, neque bibens. Indignatus Rex ſe ſacrificulorum fraude deluſum, aut in Belis contumeliam ſe à Daniele derideri, conuocat Sacerdotes, veritatis exprimendæ cauſa, & ſciendi quomodo tantus ciborum apparatus conſumeretur: illi perſtant in mendacio, & doloſum Regi experimentum offerunt, quod cum Daniel patefeciſſet, iratus Rex ſibi hactenus ab impuris nebulonibus illuſum eſſe, eos morti dedit, ne quis deinceps ſub religionis ſpecie fucum faceret. Nec ſolis iſtis doli architectis iratus, etiam fraudis machinam & officinam Danieli permiſit, qui Belum cum ipſius templo ſubuertit.

IV. Rex Danielem ad cultum Draconis inuitat.

Secutum eſt alterum Danielis contra idololatriam Babyloniorum certamen, nec tam contra Draconem corporeum, quam ſpiritalem illum tartareum, qui cum à mundi primordiis iudicaſſet illud animal ſuis conſiliis opportunum, moribuſque conſentaneum, in eo deinceps honorari ac coli voluit. Cum ergo Rex Danielem ad draconem adorandum inuitaret: ille vt eius infirmitatem oſtenderet à diuinitate alieniſſimam, petit à Rege ſibi fieri poteſtatem eius interficiendi. Rege annuente, coniecit in os eius maſſas ex pice, adipe, & pilis confectas, quibus deuoratis *diruptus eſt Draco*, ſiue id naturali virtute contigit, ſiue etiam diuina, angelo in ſtomacho Draconis ita maſſas inflante, vt diſrumperetur, ſiue iis in eius faucibus ita adhæreſcentibus, vt ſpiritu intercluſo ſuffocaretur. Quo audito, Bablonij in ſeditionem verſi ſunt contra Regem, ab eoque extorſerunt, vt vindictam de Daniele ſumerent, qui Bel deſtruxerat, Draconem interfecerat, & Sacerdotes occiderat: qui cum permulti eſſent, & permultas familias affinitate & conſanguinitate contingerent, non fuit difficile ingentem ſeditioſorum turbam concitare, & Regem neceſſitate compellere, ad Danielem eorum voluntati permittendum.

A quo interficitur, & excitatur in Regem ſeditio.

V. Daniel in foſſam leonum deijcitur.

Qui correptum coniecerunt in locum leonem, foſſam ſcilicet ſubterraneam ſeptem leonum crudelitate formidabilem, quorum quotidianus cibus erat duæ oues, & totidem reorum corpora, ad eum vſum conſeruata. *Et tunc non data ſunt eis, vt deuorarent Danielem.* Quod tamen minime cõtigit, Angelo Domini feras continente, & famem earum, temperato natiuo calore, moderante. At cum dies vnus miraculo demonſtrando ſufficeret, id argumento eſt Chaldæos quotidie obſeruaſſe, an deuoratus eſſet Daniel, & quotidie ferina rabie contra ipſum obduruiſſe, vt cogerent beſtias, intolerabili ventris rabie ſtimulante, diſcerptum deuorare Danielem. Acceſſit alterum prodigium, vt qui leones ſine cibo ſuſtentabat, vellet de cibo famulo ſuo miro modo prouidere: abducto ex quopiam angulo Iudæo Habacuc, qui prandium ferebat meſſoribus; ipſo autem angelico miniſterio in Babylonem tranſlato, ea celeritate atque impetu, quo ſolent ſpiritus, ſiue Angeli iter facere; & cibo Danieli officioſè tradito, in ſuum locum reſtitutus eſt, Daniele gratias agente Domino, de diuina in ſeruos ſuos prouidentia.

Et à Deo ibidem conſeruatur, & paſcitur.

VI. Agnoſcitur à Rege prodigiũ.

Venit autem Rex die ſeptimo, vt lugeret Danielem, quem ſcilicet iam à primo die dilaceratum ac deuoratum putabat, & die ſeptimo cædis eius, ei lacrymis ſuis quoquo modo parentare. Hic enim dierum numerus videtur antiquitus luctui defunctorum deſtinatus, vt conſtat ex pleriſque Scripturæ locis. Daniel autem qui lugebatur mortuus, inuentus eſt viuus. Nam vt introſpexit Rex in lacum, ex ſuperiore aditu, vnde leonibus deiiciebatur præda, ecce Daniel incolumis in medio leonum ſedens, quaſi paſtor in medio agnorum. Et exclamauit voce magna Rex dicens, Magnus es Domine Deus Danielis, & extraxit eum de lacu leonum. Porro illos qui quantum in ipſis fuerat, *perditionis eius cauſa fuerant, intromiſit in lacum, & deuorati ſunt coram eo in momento.* Primarios autores huius facinoris, & ſeditionis in Regem, coniectos in foueam credibile eſt; ſicque in laqueum, quem iuſto parauerant, impij ceciderunt. Et Rex præclaro elogio, non ſe quidem Iudæum, quod Chaldæi calumniabantur, ſed veri præconem, cultorem, & admiratorem profeſſus eſt, dignumque qui toto terrarum orbe, cum religioſo metu coleretur.

Impij à leonibus deuorãtur.

VII. Filij Anci Marcij per calumniam regnum affectant.

Hæc dum Babylone agitantur, ambitio Romæ res minimè quietas eſſe permiſit. Filij enim Anci Marcij, qui iampridem ſe, opera Tarquinij, de ſpe regni paterni deiectos gemebant, quarto ante mortem eius anno ipſum

de principatu deijcere moliti ſunt, accuſantes eum cædis Neuij auguris, qui repentè non comparuerat, à dæmone, vt de talibus eius mancipiis credere par eſt, ſublatus. At Rex pro ſe cauſam dicere exorſus, egregie calumniam diluit, & tempeſtatem illam facile diſcuſſit, annitente præſertim genero eius Tullio, qui multum gratia apud populum atque autoritate valebat, ſuſcepto præſertim patrocinio veritatis. Vicit itaq; veritas, & ſeditioſi è foro abire cum dedecore coacti ſunt: moxque reconciliatione per amicos quæſita, Regem memorem paternorum beneficiorum ad veniam facilem inuenerunt. Ipſi autem mala mente præditi, & voluntate iampridem ambitione deprauata, triennio in ficta amicitia permanſerunt.

ANNVS MVNDI 3474.

IECHONIÆ & TRANSMIG. 39.

IOSEDECI & DESOLAT. 28.

EVILMERODACHI 3. Imperij Babyl. 141.

OLYMPIADIS L. AN. 1.

TARQVINII 36. VRB. COND. 173.

ANTE CHRISTVM 579.

I. *Dionyſ. l. 4. init.* Septem Græciæ ſapientes florent. *In eius vita.*

QVinquageſima Olympias Epitelidē Laconem illuſtrauit, ſed multo magis ſeptem Græciæ ſapientes, quos S. Cyrillus ait in ea maxime celebratos, vnàque Anaximandrum Mileſium phyſicum. Secutus eſt ſanctus Cyrillus Euſebij Chronicum, vbi illos ait ſub hoc tempus Sapientis nomen eſſe conſecutos. Primus Thales Mileſius id nomen obtinuit, teſte Laërtio, quo tempore, inquit, Damaſius Athenis Princeps erat. Sub quo ſeptem quoque ſapientes appellati ſunt, vt ſcribit Demetrius Phalereus in deſcriptione Principum. Magnam inter eos animorum conſentionem extitiſſe Plutarchus ait, magnamque de ſingulis ſingulorum exiſtimationem, quæ perſpicere in aureo tripode patefacta eſt. Ferunt enim Cois naſſam iacientibus, eam capturam à Mileſiis hoſpitibus, incerta adhuc fortuna, emptam fuiſſe, extractumque reti tripodem aureum. Cumque vtrique altercarentur conſultum Pithiam præcepiſſe, vt ſapientiſſimo eum tripodem darent. Ita eum primo ad Thaletem miſſum, qui cum ſibi Biantem præferret, ad eum miſiſſe, & hunc ad alium miſiſſe viciſſim, & ita in reliquis contigiſſe, donec ad Thaletem rediret. Denique Mileto Thebas tranſportatum, atque Iſmenio Apollini conſecratum. Vtique ſapienter viri ſapientes ad Deum fontem ſapientiæ præmium ſapientiæ retulerunt, ſi eum illis agnoſcere contigiſſet.

Mutua eorum beneuolentia, & exiſtimatio.

Tripus aureus.

(·:·)

ANNVS MVNDI 3476.

IECHONIÆ 41. & vlt. SALATHIELIS 1.

TRANSMIGRATIONIS 41.

DESOLAT. & IOSEDECI 30.

EVILMERODACHI 5. Imperij Babyl. 143.

OLYMPIADIS L. AN. 3.

TARQVINII 38. & vlt. VRB. CON. 175.

ANTE CHRISTVM 577.

I. *l. 4. c. 3. Eſd.* Viſio Eſdræ apocryphi.

ANno 30 ruinæ ciuitatis, & deſolationis regni Iudæ, qui nunc in curſu eſt, Eſdras quidam, alius omnino ab eo, cuius extat canonicus liber, qui ne natus quidam erat hoc tempore, fuiſſe ſe ait hoc anno Babylone, & in cubiculo ſuo valde conturbatum, dum pacem peccatorum videret, & piorum deſolationem. Cuius querelæ reſpondet Angelus, minimè veſtigabiles eſſe vias Domini, & iudicia eius eſſe abyſſum multam, quod multiplici ſimilitudine declarat. At facile eſt directè reſpondere, alias gentes tanquam mercenarios Dei famulos, recipere in hac vita mercedem ſuam, neque fieri hæreditatis filiorum participes. At veri Dei cultores & filij, tanquam filij hic erudiuntur, & caſtigantur dum peccant, & quidem flagello laneo, quod nec graues infligit pœnas, nec diuturnas, & mox hæredes fiunt regni cœleſtis, cum illi cæduntur virga ferrea, & tanquam vaſa teſtea figuli confringuntur.

II. *v. 16.* Mors Iechoniæ, & Salathielis initium.

Capite autem quinto dicit idem Eſdras veniſſe ad ſe Salathielem ducem populi, ex quo intelligitur Iechoniam patrem eius, ſub hæc tempora fuiſſe defunctum, &, ſi eius amicitia cum Euilmerodacho perſeuerauit, honorificè tumulatum. Eius ſalus, ſicut & Sedeciæ patris eius, ambigua eſt, diu tamen toleratus carcer in pœnam peccatorum, & Danielis præſentia, neque enim Duci populi ſui morituro, defuiſſe credendus eſt, aliquid boni pollicentur. Mortuus autem fuerit anno ætatis vndeſexageſimo. Octodecim enim erat annorum cum regnare cœpiſſet, & inde hic 41. annus eſt.

III Mors Tarquinij Priſci.

Eſt hic quoque Tarquinij priſci poſtremus annus, quo aggreſſus eſt ædificare templum Iouis, Iunonis, & Mineruæ, vt votum perſolueret, quod poſtremo contra Sabinos bello nuncuparat. Poſtremus, inquam, cum Dionyſio teſte, ne fundamenta quidem illius morte præuentus iacere potuerit. Cum enim annum regni ageret 38. & ætatis 80. Ancij Marcij filij duos coniuratorum audaciſſimos ſelegerunt, qui habitu paſtoritio, & falcibus ſignatoriis inſtructi, meridie regiam adeunt, ibique mutuis ſe maledictis inceſſunt, ob illatam iniuriam, magniſque clamoribus Regis opem implorant. Vocati ad Regem, dum inter ſe contendunt, & ludibrio habentur, falcibus impetunt Regis caput, vel, vt ait Liuius, dum Rex ad alterum eorum conuerſus eſſet, alter elatam ſecurim in caput deiecit,

Per filios Anci Marcij.

relictóque in vulnere telo, ambo ſe foras eijciunt, ſed comprehenſi, tormentiſque admoti, autores inſidiarum prodiderunt, moxque meritas dedere pœnas.

ANNVS MVNDI 3477.

SALATHIELIS 2. TRANSMIG. 42.

IOSEDECI & DESOLAT. 31.

EVILMEROD. 6. Imperij Babyl. 144.

OLYMPIADIS L. An. 4.

SERVII TVLLII 1. VR. CO. 176.

ANTE CHRISTVM 576.

I. Regnum Seruij Tullij.

Tarquinio Priſco indigna morte ſublato, ei ſucceſſit Ser. Tullius gener eius, anno quarto, vt ait Dionyſius quinquageſimæ Olympiadis, qua in ſtadij curſu vicit Epitelides Lacon. Principe Athenis Archeſtratide, & Vrbis Cond. 176. quem numerum exactè conficiunt 44. integræ Olympiades, quæ hoc anno conficiuntur, poſito vrbis conditu in ſeptimæ Olympiadis initio cum Dionyſio, qui Ser Tullij patrem vocat Tullium Corniculanum, qui cum Corniculum oppidum à Romanis caperetur, in pugna interiit. Eius vxor Ocriſia præſtanti forma mulier tum prægnans, Tarquinio Regi extra ſortem data eſt, quæ cum peperiſſet, mariti nomen filio dedit, ſed quia natus erat in ſeruitute Seruium appellauit. Cui cum in ſomnis caput ardere viſum eſſet, augures regiam ei dignitatem prædixerunt. Itaque regio deinceps more, tanquam ad tantam dignitatem natus, educatus eſt: cumque regiæ indolis euaſiſſet, neque Romæ vllus ei conferri poſſet, Tarquinij Regis factus eſt gener.

Genus eius.

Opera ſocrus Tanaquildis regnat.

Refert idem Dionyſius Tullium opera Tanaquildis, quæ erat Socrus eius, & Tarquinij priſci coniux regnũ obtinuiſſe. Animaduertens enim quanto in periculo verſaretur ipſa, & duo infantuli ex filio defuncto nepotes, totaq; familia Regia, ſi Regis percuſſores filij Anci Marcij rerum potirentur, aduocato in conſilio Seruio Tullio genero ſuo, ſtatuit rumorem ſpargere, Regem non lethaliter vulneratum, eiuſque nomine populo commendare, vt interim dum curatur, Seruio quaſi ſibi ipſi, vt alias non ſemel factum fuerat, obtemperarent. Tu autem, accepta, inquit, poteſtate, voca inſidiatores vitæ Tarquinij in iudicium populi, primoſque omnium Marcij filios, qui ſi comparuerint, capite plectito: ſin cauſam deſeruerint, quod potius facturos arbitror, perpetuo exilio, & bonorum proſcriptione mulctato. Inde monet vt ſibi fauorem multitudinis conciliet, deinde vbi opportunum fuerit, Regis mortem declaraturum, palamque eius funus celebraturum. Quæ accuratè facta ſunt omnia, & pulſa factione Marcia, & vicaria Reipub. adminiſtratione ſuſcepta, Lucij & Aruntis Tarquiniorum tutor habitus, ſimul patrimonium eorum & Reipubl. negotia quadragenarius ſtudioſè curauit.

Quaſi tutor filiorum regiorum.

ANNVS MVNDI 3478.

SALATHIELIS 3. TRANSMIG. 43.

IOSEDECI & DESOLAT. 32.

EVILMEROD. 7. Imperij Babyl. 145.

OLYMPIADIS LI. An. 1.

SERVII TVLLII 2. VRB. CON. 177.

ANTE CHRISTVM 575.

Eratoſthenes Crotoniates hac Olympiade nomen ſuum illuſtrauit, cætera vita perobſcurus. Interea in Iudæa triſte ſilentium, ad annos adhuc duodequadraginta; Babylone tam ciues quam peregrini quietam vitam ducunt. Valdéque mihi probabile eſt Salathielem Euilmerodacho charum fuiſſe. Valuerit enim apud ipſum, Ioachini ſibi dilecti è viuis abeuntis commendatio; valuerit & Danielis apud eundem Regem gratia, & autoritas, recentibus prodigiis, perpetuaque innocentia & vitæ ſanctitate conciliata. Diuina maxime prouidentia, quæ Dauidis familiam in ſpem Meſſiæ ſuſtentabat, egregie patrocinante, adeo vt Iechoniæ filios octo in 1. Paral. legamus, in quibus Salathiel ſecundo loco nominatur, ex quo deinde natus eſt Zorobabel dux populi in deſolatam patriam, Cyri permiſſu reuertentis.

I. Status Iudæorum Babylone.

Salathiel Regi charus.

ca. 3. 17.

Math. 1.

Sequens porro annus, qui eſt deſolationis 33. numeratus fuiſſet Sabbaticus 128. Sed erant nunc omnes anni in Iudæa Sabbatici, & terra longa Sabbata, iuxta diuinum oraculum celebrabat, *Donec*, inquit, *compleretur ſermo Domini ex ore Ieremiæ, & celebraret terra Sabbata ſua. Cunctis enim diebus deſolationis egit Sabbatum, vſque dum complerentur 70 anni*, qui 10. Sabbatiſmos conficiunt.

II. 3479. Annus Sab. 128. 439. 424. 33.

8y6.

Referre huc poſſumus initium belli Romani contra Etruſcos. Defuncto enim Tarquinio, ciuitates, quæ ſe illius imperio ſubmiſerant, nolebant vltra ſtare conditionibus fœderis, dedignatæ parere Tullio, homini obſcuris natalibus; & ſublatæ ad ſpes nouas, quod viderent Patricios à Rege diſſidere, quod is ſine decreto Senatus callidè regnum occupaſſet. Initium defectionis à Veientibus ortum eſt, qui legatis à Tullio miſſis reſponderunt, ſe nec vllum ei principatum conceſſiſſe, nec amicitiæ, ſocietatiſque fœdus cum eo pepigiſſe. Hos autores ſecuti ſunt Ceretani, & Tarquinienſes, poſtremo vniuerſa Etruria in armis fuit. Hoc bellum ad annos 20 continuatum eſt, multiſque præliis decertatum, è quibus victoriam reportauit Tullius, quotieſcumque vel cum ſingulis ciuitatibus, vel cum tota gente dimicatum eſt: tandemque tertiùm triumphatos, imperij frenum accipere coëgit. Primus eius triumphus cadit in annum vrbis 182. ſecundus 186. tertius 196.

III. Bellum contra Etruſcos vicennale.

Tres de iis Seruij triumphi.

ANNVS MVNDI 3482.

SALATHIELIS 7. TRANSMIG. 47.

DESOLAT. & IOSEDECI 36.

EVILMERODACHI 11. Imperij Babyl. 149.

OLYMPIADIS LII. AN. 1.

SER. TVLLII 6. VRB. CON. 181.

ANTE CHRISTVM 571.

I. *Anacreon. Tyrannis Phalaridis.* AGis Eleus Olympiade 52 palmam tulit in ſtadio, quo tempore Anacreon poëta Lyricus floruiſſe memoratur, & Phalaris Siciliam totam tyrannide diuexaſſe. Id enim de vtroque Suidas affirmat; addit etiam illum Cyri tempore Olympiade 55 extinctum fuiſſe. Phalaridem vero ad ſequentem Olympiadem refert Euſebius. Cæterum cum tyrannorum violenta omnia, atque iniuſta eſſe ſoleant, & in tyrannis Agrigentinus Phalaris non vltimum obtineat locum, duo tamen eius opera, iuſtitiæ vnum, alterum humanitatis, illud à Plutarcho, Plinio, Ouidio, hoc ab Æliano referuntur. Nam *Perillus.* Perillum fabrum ærarium, qui buculam æream cruciandis hominibus, & mugitibus tanquam à boue eliciendis, artificioſè conflauerat, eique dono dederat, in eam conіecit, & primum ementitos mugitus edere compulit.

II. *In varia hiſt. Phalaridis humanitas.* Refert autem Ælianus Menalippum adoleſcentem à Phalaride quapiam affectum iniuria, eum perimere ſtatuiſſe, remque ad amicum Charitonem detuliſſe, is timens adoleſcenti, finxit id ſibi pridem deliberatum eſſe, itaque totum ſibi negotium permitteret. Cum autem in ipſo conatu à tyranni ſatellitibus eſſet comprehenſus, & tormentis ad declarandos ſocios vrgeretur, iſque tacere pergeret, re cognita Menalippus Phalaridem adit, ſuum id eſſe facinus non Charitonis conteſtatus. Miratus amicitiam tyrannus, vtrumque liberum dimiſit, exulare tamen iuſſit, & bonorum ſuorum redditibus frui.

ANNVS MVNDI 3483.

SALATHIELIS 8. TRANSMIG. 48.

DESOLAT. & IOSEDECI 37.

EVILMERODACHI 12. Imperij Babyl. 150.

OLYMPIADIS LII. AN. 2.

SER. TVLLII 7. VRB. COND. 182.

ANTE CHRISTVM 570.

I. *Iubilæus 18.* NOngenteſimus eſt hic annus ab ingreſſu Iſraëlitarum in Chananitidem, mirabiliter tranſgreſſo Iordane, ideoque Iubilæus 18 hoc anno agitur. Conficitur ille numerus ex 439 annis, qui templi fundationem anteceſſerunt, ſecluſo ipſo anno, quo fundatum eſt, ne bis numeretur, tum 424 annis quibus ſtetit, & 37 à quo deflagrauit.

439.
424.
37.
900.

II. *Primus Seruij de Etruſcis triumphus.* Notatus eſt hic annus Seruij Tullij primo de Etruſcis triumpho, ſed cum mitius à Romanis victi tractati eſſent, quia dum ipſis eorumque bonis parcebant, ſuis ipſorum bonis ſubditiſq; parcebant, cito ad ingenium, & ſpem priſtinæ libertatis redierunt. Itaque bellum ab eis iterum præparatum eſt. Sed priore victoria Seruio regnum ita confirmatum eſt, vt neque apud Patrum animos, neque apud plebem periclitaretur. Itaque hoc & ſequentibus annis, ciuitati ornandæ atque amplificandæ operam dedit. Vrbi enim duos colles Viminalem & Eſquilinum addidit, & vrbis pomœria protendit, duobus ad quinque colles adiectis. Vrbem in quatuor partes tribuſve diuiſit, quæ dictæ ſunt vrbanæ, agrum autem vniuerſum in 26, ſicque factæ ſunt Romanæ tribus omnino 30. Hæc ex Dionyſio. *Vide Annales.*

III. 3484. *Obitus Pittaci.* Anno ſequenti Pittacus Mitylenæus, vnus è 7 ſapientibus Greciæ mortuus eſt, cum iam ab 42 Olympiade floruiſſet, ſuperque 70 annos, Laërtio teſte vixiſſet; à quo etiam diſces quid illi negotij cum Crœſo Lydorum Rege, ſuper diuitiarum contemptu fuerit. Ad hanc *Æſopus.* ipſam Olympiadem 52 Æſopum fabulatorem pertinere, ſeneſcente iam Chilone, & 54 defunctum ſcribunt Laërtius, & Suidas.

ANNVS MVNDI 3486.

SALATHIELIS 11. TRANSMIG. 51.

IOSEDECI & DESOLAT. 40.

EVILMERODACHI 15. Imperij Babyl. 153.

OLYMPIADIS LIII. AN. 3.

SER. TVLLII 10. VRB. COND. 185.

ANTE CHRISTVM 567.

I. *Annus Sabb. 129.* VIctor fuit in Olympico ſtadio Agno quidam Peparethius: ortus videlicet ex Peparetho inſula Macedoniæ, prope montem Athos. Hic porro annus ab euerſa Hieroſolyma quadrageſimus, eſt Sabbaticus ordine 129. Quo anno ſeditio Athenis conflata eſt à cupidis rerum nouarum, quæ anno tertio huius Olympiadis erupit.

II. 3487. *Seruius Romanos cenſet.* Sequenti anno, Vrbis 186. pugnatum eſt feliciter à Rege Tullio contra Etruſcos, & ſecundus de iis relatus eſt triumphus. Quo ipſo tempore Rex vniuerſum populum primum cenſuit, luſtrauit, certaſque digeſſit in claſſes, pro cuiuſque facultatibus. Eam ad rem iuſſit omnes ciues dare nomina, ſuaque bona cenſere, addito iureiurando ſe vere illa, & bona fide æſtimaſſe; adſcriptis etiam ætatis annis & parentum nominibus, atque adeo coniugum & liberorum; ad hæc quam quiſque Vrbis regionem, quemue agri Romani pagum incoleret. Ei qui cenſum neglexiſſet pœna propoſita, vt bonis in fiſcum redactis, virgis cæſus in ſeruitutem venderetur. Pœnæ timor & iuriſiurandi religio, omnes adegit, vt vere quiſque de ſuis opibus pronunciaret. Accedebat & inſitus honoris amor, quo intelligebant prælatum iri tenuioribus copioſiores.

Peracto

III. Digerit in ſex claſſes. *Mina.17. mille æris 10.*

Peracto cenſu primùm ſelegit ex omni numero partem, cuius cenſus erat maximus. Centum minas quiſque habuit in bonis, vt ait Dionyſ. id eſt 1750 Francos, vel, vt ait Liuius, centum millia æris, id eſt bis mille Francos, vt diligentius in Annalibus explicatum eſt. Ex quo perſpicuè intelligitur, quam tenuis tum res eſſet Romanis, apud quos ditiſſimi quique minus habebant in omnium æſtimatione bonorum, quam nunc mediocri fortuna viri habeant in reditibus annuis. Hanc ciuium partem Rex primam claſſem appellauit, quam in 80 centurias diſtribuit, quas & bipertito diuiſit, vt 40 iuniorum eſſent, qui foris bella gererent, ab anno 17 ad 45, totidem ſeniorum, qui domi ad vrbis cuſtodiam remanerent. In ſecunda tertia & quarta claſſe vicenæ erant centuriæ, quæ in ſeniores quoque ac iuniores diuidebantur, & facultatibus diſtinguebantur. In quinta claſſe erant 30 centuriæ, quindecim iuniorum, & ſeniorum totidem. Sexta claſſis egenorum fuit, vnica centuria conſtans, militiæ & tributorum immunis, eaque proletarij & capite cenſi continebantur. Addit Dionyſius 4. centurias inermes, duas fabrûm ad machinas ferendas, & totidem tubicinum ac tympaniſtarum, quarum illæ additæ ſunt ſecundæ claſſi, iſtæ quartæ.

Et quot cẽturiis quælibet conſtaret.

4 centuriæ inermes.

IV. Equitum 18 centuriæ.

Equitum etiam delectum habuit Seruius è ciuibus maximi cenſus, & eorum 18 centurias conſtituit. Ita vt primæ claſſis eſſent omnino 98 centuriæ, ſecundæ cum fabris 22. Tertiæ 20. Quartæ cum tympaniſtis 22. Quintæ 30. Sextæ vnica. Omnes 193. Singulis autem centuriis ſinguli præerant centuriones ſpectatæ virtutis. Quæ Rex tam ſapienter conſtituit, vt in primas centurias, ſicut maxima ex parte belli onera incumbebant, ita maximus eis tribueretur honos. Nam prima claſſis poterat ſuis ſuffragiis cuncta conficere. Cum enim ſingulæ centuriæ vnicum haberent ſuffragium, prima claſſis 98 ſuffragia poſſidebat; itaque ſi omnes eius centuriæ conſentirent, res confecta erat, cum dimidiam partem ſuffragiorum omniũ excederet: nec opus erat à cæteris claſſibus, rogare ſuffragia: Sin minus adſecundam claſſem, tertiamque & reliquas deſcendebatur, donec plures dimidia parte centuriç, id eſt 97. in vnam ſententiam conſentirent. Itaque grauiſſima quæque negotia Reipub. potentiorum arbitrio tranſigebantur.

Dignitas primę claſſis.

V. Primum luſtrum Rom. eiuſque modus.

Peracto cenſu iuſſit Rex ciues omnes in campo Martio cum armis adeſſe. Ibi equitibus turmatim diſpoſitis, & peditibus in aciem directis, velitibuſque per ſuos item ordines digeſtis, luſtrauit eos tauro, ariete & hirco: quas hoſtias ter circum caſtra duci iuſſas, Marti conſecrauit. At Liuius, & cæteri ſuem, ouem & taurum ſacrificari ſolita teſtantur, quod vox *Suouetaurilia* abundè docet. Fuerunt autem vniuerſorum ciuium Romanorum, quorum fortunæ tunc cenſæ ſunt, 85 millia minus trecentis, quem numerum Liuius quinque millibus diminuit, aitque ex Fabio Pictore, cum numerum fuiſſe tantum eorum, qui arma ferre poſſent, id eſt ab anno 17 ad ſexageſimum. Edixit denique Rex, vt quinto quoque anno, ciuium cenſu habito, luſtrum conderetur, quod ab ipſo quater obſeruatum, vt ait Valer. Maximus, Tarquinius ſucceſſor eius neglexit, nec deinceps alij ſatis accuratè ſeruarunt, adeo vt octauum luſtrum in annum vrbis 280. cadat.

Eius obſeruatio.

l. 3. c. 4.

ANNVS MVNDI 3488.

SALATHIELIS 13. DESOLAT. 42.

TRANSMIGRATIONIS 53.

EVILMÉROD. 17. Imperij Babyl. 155.

OLYMPIADIS LIII. An. 3.

SERV. TVLLII 12. VR. CO. 187.

ANTE CHRISTVM 565.

I. Piſiſtratus Athenis tyrannidem occupat, eiuſque modus.

TVmultuabatur iamdudum Athenis Reſpublica, tribus diuiſa factionibus, quarum anteſignani erant Lycurgus, Megacles, & Piſiſtratus, qui plebi maxime patrocinabatur, eamque valde habebant obſequentem; cuius hoc anno tyrannis erupit, Comio ſupremum gerente magiſtratum. Erupit autem hoc modo. Piſiſtratus impoſitis ſibi ipſi, & mulis cu rulibus domi vulneribus, bigis in forum prouectus, multitudinis opem contra aduerſarios implorauit, à quibus Reipub. cauſa ita deformatus eſſet, dum potentioribus reſiſtit, qui plebem opprimere ac deuorare conarentur. Quæ cum voce, vultu, geſtuque, quibus multum valebat, & oratione maxime ad veritatem compoſita diceret, populo perſuaſit, vt ſibi 50 corporis cuſtodes darentur. At ille trecentis ſatellibus cinctus, arcem Athenis, & cum arce tyrannidem occupauit, aduerſariorũ factionibus fuga dilapſis. Cumque ei Solon & naſcenti, & natæ fruſtra reſtitiſſet, eumque Piſiſtratus ipſe, vt hominem populo charum, omni honore atque obſeruatione coleret, abiit ipſe nihilominus ad Crœſum Lydiæ Regem. Vnde cum Piſiſtratus, literis perhumaniter reuocare conatus eſt. Itaque duplex apparet Solonis peregrinatio, altera decennij, ad legum ſuarum confirmationem; altera fere biennij, ad odium tyrannidis legibus omnibus inimicæ, Athenienſibus demonſtrandum. Vt ex Phania Epheſio ſcribit Plutarchus.

Phil. in Solone.

Quamuis repugnante Solone.

II. 3489. Qui ſequẽti anno in Cypro moritur.

Altero porro anno ab occupata à Piſiſtrato tyrannide Hegeſeſtrato Prætore, vltimo anno Olympiadis 53 & mortuus eſt Solon, 80 natus annos, & quidem in Cypro, vt ait Laërtius, cum patriam tyrannidis cauſa reliquiſſet: additque eum ſuis mandaſſe, vt oſſa ſua Salaminam transferrent, & in cinerem ſoluta per prouinciam diſſeminarent, vt plerique fide digni tradiderunt, quamuis repugnante Plutarcho, qui ita eum, multa cum ſapientiæ laude, diutiſſimè vixiſſe tradit, vt impuris puerorum amoribus deditum fuiſſe fateatur: idque ait cum ex amatoriis eius carminibus intelligi, tum ex lege quam poſuit, ne quis ſeruus pueros amaret: quaſi ingenuorum hic amor eſſet & honeſtorum, quos ad eum tacitè inuitabat, cum alios repelleret. Hæc & plura Plutarchus. Ex quibus intelligis, Chriſtiane

Fœdi mores Solonis.

lector, quales fuerint inſipientes in populo, qui tales haberet ſapientes. Si enim ipſa lux tenebroſa fuit, ipſæ tenebræ quantæ erant? Quo magis intelligi poteſt quantum Seruatori noſtro, integritatis atque innocentiæ Principi, debeamus, qui hanc ſentinam purgauit, tyrannidem carnis compeſcuit, & corporis animique munditiam inuexit in mundum.

ANNVS MVNDI 3490.

SALATHIELIS 15. TRANSMIG. 55.

IOSEDECI & DESOLAT. 44.

EVILMEROD. 19. Imperij Babyl. 157.

OLYMPIADIS LIV. AN. 1.

SERVII TVLLII 14. VR. CO. 189.

ANTE CHRISTVM 563.

I. Ibycus. Æſopus. Abaris. *Euſeb. Suidas. Monod. in Baſil.*

HIppoſtratus Crotoniates hac Olympiade coronatus eſt, in qua Ibycus poëta Lyricus Samum, Crœſo Lydorum Rege, veniſſe perhibetur. Æſopus autem Delphos, ibique è ſaxis Phadeiadibus in præceps datus. Abarim quoque de Scythia in Græciam veniſſe memorat Euſebius. Ferunt, inquit Nazianzenus, Abarim apud Scythas ab Apolline ſagittam accepiſſe, quam iaculans, ſimul & ipſe cum ea ferebatur. Itaque velociſſimè populos tranſmeans per eam reſponſa dabat. Sic ipſe. Non erat vtique difficile dæmoni, quo inſtante vaticinabatur, eodem transferente, aërem ſagitta celerius peruolare, & immenſa terrarum ſpatia peragrare.

II. 3491. Piſiſtratus vrbe pellitur.

Anno ſequenti Piſiſtratus, quarto Dominatus anno, opera æmulorum ſuorum Megaclis & Lycurgi vrbe pellitur, vt libro primo ſcribit Herodotus, & in Eretriam, quæ vrbs erat in Eubœa inſula, vel vt aliis placet, in Theſſalia, veniſſe ait.

Ioſedeci Pontificatus.

Video porro diuturnum iam videri poſſe Ioſedeci Pontificatum, ſed nullus alius reperitur Pontifex toto hoc deſolationis tempore. Itaque Genebrardus ei annos ſeptuaginta Pontificatus attribuit, & filij eius Pontificatum, cum Zorobabelis principatu conſociat. Neque enim abſurdum eſt, cum Sarias Pontifex à Nabuchodonoſore occideretur, Ioſedecum eius filium valde iuuenem fuiſſe, ideóque & Pontificis inane nomen, ſine Pontificiis muneribus, valde diu Babylone retinuiſſe. De ipſo ergo ſub finem deſolationis iterum agemus.

(∴)

ANNVS MVNDI 3493.

SALATHIELIS 18. TRANSMIG. 58.

IOSEDECI & DESOLAT. 47.

EVILMEROD. 22. Imperij Babyl. 160.

OLYMPIADIS LIV. AN. 4.

SERVII TVLLII 17. VR. COND. 192.

ANTE CHRISTVM 560.

I. Finis regni Aſtyagis.

TRigeſimus quintus & vltimus agitur Aſtyagis Regis Medorum annus, tot enim regni annos ei tribuunt Herodotus & Diodorus Siculus, totidemque à trigeſimo primo Nabuchodonoſoris numerantur. Quomodo autem, Cyri & Harpagi opera, regno deiectus fuerit Aſtyages, paucis ex Herodoto dicendum eſt. Manebat Harpago Satrapæ alta mente repoſita iniuria, quam ab Aſtyage in filij ſui nece, ac ferali conuiuia acceperat: quam vt vlciſceretur Cyrum regia ſtirpe progenitum, pridem in Perſidem ablegatum, quique in virilem iam ætatem euaſerat, per occultas literas ad bellum contra auum excitat, Medorum defectionem promittens, quos ipſe interea ab Aſtyage, qui alioqui eis erat acerbior, alienos, rerumque nouarum cupidos reddebat. Quibus literis excitatus Cyrus, Perſas ſuos à Medis, ſpe iucundiſſimæ vitæ, abiecto Medorum iugo, abducit, & contra Aſtyagem adducit infeſtus. Is parat exercitum vt Perſis occurrat, eique Harpagum præficit, qui in pugna præuaricatus, victoriam Cyro dedit.

Harpagi proditio.

II. Aſtyages vincitur, & venit in poteſtatem Cyri.

Aſtyages nihilominus minas intentans Cyro, cum Magos, à quibus ſupra Cyri fortuna deceptus fuerat, egiſſet in crucem, omnem armat ætatem, quam in Cyrum ipſemet ducit, ſed in pugna victus, fugatur, viuuſque capitur: eique capto aſtans Harpagus inſultauit, cædem filij, cœnamque feralem exprobrans. Cyrus Aſtyagi regnum ademit, eumque apud ſe habuit, quoad ille vixit. Quæ cauſa poſtea Crœſo Lydorum Regi fuit, vt Cyrum bello peteret: Aſtyagem enim, ſororis ſuæ Arienæ maritum, illi eripere cupiebat. Neque abſurdè aliqui exiſtimant, Cyrum hoc Aſtyagi materno auo dediſſe, vt dum viueret, Rex Medorum appellaretur; ipſius autem ex adoptione filius, qui Cyri erat auunculus, (quem alij Cyaxarem, vt Ioſephus & Xenophon, alij Darium Medum, vt Scriptura, alij denique iuniores Aſtyagem appellant) in Media precario regnare permiſit, vt ſibi Medos conciliaret, quos ſciebat Perſis, quibus paulo ante dominati fuerant, inuitiſſimè obtemperare.

A quo conſeruatur.

Dario Medo filio eius permittit regnum Mediæ.

(∴)

ANNVS MVNDI 3494.

SALATHIELIS 19. TRANSMIG. 59.

IOSEDECI & DESOLAT. 48.

EVILMEROD. 23. & vlt. Imperij Babyl. 161.

OLYMPIADIS LV. An. 1. CYRI 1.

SER. TVLLII 18. VRB. CO. 193.

ANTE CHRISTVM 559.

I. Mors Euilmerodachi.

EVilmerodachus Magni Nabuchodonoſoris filius, hoc anno & vitæ & regni finem accepit, à ſororis ſuæ marito, propter iniuſtitias & libidines, vt ait Beroſus apud Ioſephum, interfectus. Cæterum celeberrimus eſt hic annus primus Olympiadis 55, in qua idem qui proxima victor fuit Hippoſtratus Crotoniates, initio regni Cyri Perſarum Regis, idque tam certum ſcriptores antiqui cenſuerunt, vt ab hac epocha, vltro citroque annos numerarent & confirmarent. Id ſentit & ſequitur Euſebius in Chronico, & lib. 10. de Præpar. cap. 10. Vbi ex 3 Chronographiæ Africani hæc habet. *Cyrus Perſicũ regnum obtinuit, cum Olympias ageretur LV, vti ex Diodori Bibliotheca, Thalli, & Caſtoris, nec non Polybij, & Phlegontis hiſtoriis, auferre licet, aliiſque præterea, qui Olympiadum ſeriem texuerunt: omnibus enim in eo tempore definiendo conuenit.* Sic ipſe, qui mox diſtinctius primum annum eiuſdem Olympiadis nominat. Septem ergo habemus huius Chronologiæ teſtes, quorum recentiſſimus eſt Euſebius, quem Hieronymus ſequitur, imo communis eſt omnium ſententia, vt ait Africanus.

II. Regnum eius ab Imperio diſtinctum. 2. *Paral. fi. 1. Eſdr. init.*

Sed grauis eſt hoc loco, neque diſſimulanda difficultas. Nam Africanus idem eodem anno, ſeptuagenariam Iudæorum captiuitatem dicit exactam. Imo Scriptura ipſa non vno loco, ait primo anno Cyri dimiſſos Babylone Iudæos, ſiue poteſtatem abeundi factam, ſcriptoque traditam. Reſpondendum eſt ex multorum certiſſima, veriſſimaque doctrina, duplex regnandi initium Cyro eſſe tribuendum, alterum in Perſide, quod in hunc annum cadit, alterum Babylone, quando ea capta Imperium Babyloniorum tranſtulit in iura Perſarum; & de hoc 1. anno Imperij Scriptura, & prædicti Chronologi, & omnes paſſim interpretes intelligẽdi ſunt, quod poſt 22 annos contigit. Ingenuè tamen fatendum eſt non paucos tam antiquos ſcriptores, quam nouos, annos regni, & Imperij Cyri non diſtinxiſſe, quos tamen minime confundendos eſſe in Annalibus accuratè docuimus.

n. 3. 4. & ſeqq.

III. Confirmatur ex Beroſo, Herodoto. *Apud Ioſep. l. 1. c. Apion.*

Hic tantum dico Beroſum Chaldæum de vltimo Chaldæorum Rege agentem ita ſcribere, Eius regni anno 17, egreſſus Cyrus è Perſide, cum magno exercitu, vniuerſa Aſia ſubacta, impetum fecit in Babylonem. Quod Herodotus explicans, poſtquam Aſtyagem à Cyro deuictum narrauit, multas prouincias populoſque enumerat, quos Cyrus partim ſua, partim Harpagi opera ſibi ſubiecit. Quam enumerationem concludens, ait Cyrum, vbi continentem vniuerſam ſuæ ditionis feciſſet, Babyloniis bellum intuliſſe. Quomodo ergo dici poteſt initium regni eius, à Babyloniorum deleto Imperio, vel quod idem eſt, à ſoluta Iudæorum captiuitate ducendum eſſe? & non potius à deuicto Aſtyage, aut ciuili eius morte, iuxta illud Danielis, *Et Rex Aſtyages appoſitus eſt ad patres ſuos, & ſuſcepit Cyrus Perſes regnum eius.* Quid enim probabilitatis habet, Cyrum priuatum adhuc, ſtatim Babylonios infinitarum gentium victores & Dominos aggreſſum eſſe, niſi plane dementiſſimum dicamus, quem tradunt fuiſſe prudentiſſimum, & non potius per quædam incrementa, à paruis initiis ad ſumma feliciter perueniſſe?

l. 13. 65.

& ratione

IV. Regnum nunc inchoatur, Imperium excîſa Babylone.

Ex his ergo, aliiſque recte colligimus, Imperium ſiue Monarchiam Cyri ab eius regno diſtinguendam eſſe, vt ſupra de regno & Imperio Nabuchodonoſoris dicebamus. Et regnum quidem Cyri, ab Olympiade quinquageſima quinta ineunte inchoandum eſſe, Imperium autem à ſubiugata Babylone, & ſoluta Iudæorum captiuitate incipere oportere, & de primo quidem anno Imperij accipienda eſſe, quæ hac de re in fine 2. Paral. & initio 1. Eſdræ habentur. De primo autem regni anno ſcriptum à Daniele Cyrum ſuſcepiſſe regnum Aſtyagis: vtique quod ille habebat in Media, & Perſide, non autem in Chaldæa & Babylone, in qua Euilmerodach Chaldæus regnabat, non Aſtyages Medus.

V. Initium regni Darij Medi. *l. 8 Pædia.*

Hoc ipſo anno exiſtimamus Darium Medum, ſiue Cyaxarem in Media Cyro permittente regnare cœpiſſe, vt anno ſuperiore dicebamus, & pacem inter eos affinitate firmatam. Nam vt ſcribit Xenophon, Cyaxares ei filiam, quam habebat vnicam, in matrimonium dedit, & nomine dotis etiam regnum pactus eſt; vt ſcilicet illud non iure belli tantum, deuicto Aſtyage, ſed pacis quoque iure, accepta in vxorem regni hærede, poſſederit. Firmam fuiſſe hanc pacem, vel ex eo conijcere licet, quod iunctis armis animiſque, omnia in Aſia bella geſſerunt, quodque, vt Scriptura tradit, cum eo Babylonem expugnarit. Eodem igitur tempore deiecto Aſtyagi, qui Perſis imperabat & Medis, vt ex Herodoto conſtat ei, Cyrus in Perſide, Darius autem in Media ſucceſſit, ſed ille vi, iſte precario.

Dat Cyro filiam vxorem.

Amboque ſimul regnant.

ANNVS MVNDI 3495.

SALATHIELIS 20. TRANSMIG. 60.

IOSEDECI & DESOLAT. 49.

BALTHAZARIS 1. Imperij Babyl. 162.

OLYMPIADIS LV. An. 2.

CYRI, & DARII MEDI. 2.

SER. TVLLII 19. VR. COND. 194.

ANTE CHRISTVM 558.

I. Regnum Balthazaris. *Ierem, 27. 7.*

BAlthazarem hoc anno Chaldæorum Imperio præficimus, poſt exactos 23 annos Euilmerodachi, quos ei communior ſententia tribuit: quam etiam ſecuti, imo & Scripturam ipſam, reliquos vel tyrannos, vel fictitios Re-

ges exautoramus, iuxta ea quæ in morte Nabuchodonoſoris poſita ſunt. Balthazari autem, cuius Imperium ad occaſum vſque Monarchiæ Babyloniorum cum Scriptura producimus, vnum & viginti tribuimus; quot videlicet ad extremam Deſolationem, eiuſque annum ſeptuageſimum ſuperſunt. Ad primum autem eorum pertinet ſomnium Danielis de quatuor ventis, totidemque beſtiis, quibus quatuor Imperia ſignificabantur Babyloniorum, Perſarum, Græcorum ſiue Macedonum, & Romanorum, quod excipiet Antichriſtus, cuius dominatus iudicio Dei generali, & ſeculi cõſummatione terminabitur. Florebat hoc tempore Chilo Lacedæmonius, vnus de 7 Græciæ ſapientibus, qui hac ipſa Olympiade Ephorus fuit, primuſque inſtituit, vt Ephori Spartæ regibus iungerentur, vt ait Laërtius; quamuis hoc inſtitutum alij Lycurgo tribuant.

Chilo Lacon de 7. ſapient.

ANNVS MVNDI 3496.

SALATIELIS 21. TRANSMIG. 61.

IOSEDECI & DESOLAT. 50.

BALTHAZARIS 2. Imperij Babyl. 163.

CYRI, & DARII MEDI 3.

OLYMPIADIS LV. An. 3.

SER. TVLLII 20. VRB. COND. 195.

ANTE CHRISTVM 557.

I. An Daniel à Rege abierit.

Creditur Daniel ſeſe ex impij Regis curia ſubduxiſſe, ex quo factum ſit, vt Regi ſub eius mortem eſſet incognitus. Probabilius tamen videtur illam ignorantiã ex ebrietate fuiſſe profectam. Nam non potuit plane ignorare Danielem, vnius aut plurĩũ etiam Prouinciarum Imperij Babylonici præſidem. Vnde in fine viſionis, quæ anno ſequenti contigit, dicitur Daniel, poſtquam ex ægritudine conualuiſſet, ſeſe Regiis negotiis de more applicuiſſe.

c. 8. 27.

II. Herod. Piſiſtratus tyrannidem commento recuperat.

Huius Olympiadis anno tertio, vt ſcribit Sigonius, Piſiſtratus exul tyrannidem ridiculo commento recuperauit. Cum enim Megacles & Lycurgus quorum opera ille Athenis pulſus fuerat, inter ſe ad ſeditionem vſque diſſentirẽt, Megacles ea fatigatus miſſo caduceatore Piſiſtratum inuitat ad filię nuptias, tyrannide in dotem promiſſa. Accipiente conditionem Piſiſtrato ambo mulierem quandam ſubornarunt, Phyam nomine, quæ ſe Mineruam ſimularet. Eam igitur Mineruæ ornatu armiſque inſtructam, & curriu impoſitam in vrbem agunt, præmiſſis præconibus, qui dicerent, *Athenienſes bonâ mente excipite Piſiſtratum, quem Minerua ipſa in ſuam reducit arcem.* Quod cum illi credidiſſent, mulierem illam vt deam coluerunt, & Piſiſtratum recepere, qui recuperata tyrannide, Megaclis filiam duxit vxorem.

III. Cyrus inualeſcit, Crœſus in eum arma cogitat.

Cyrus interea paulatim inualeſcebat, cum Crœſus vereri cœpit ne rebus Perſarum augeſcentibus, ipſe quoque principatu, ſicut Aſtyages, deiiceretur, ſed Aſtyagis quoque, qui ſororem ſuam Arienam habebat vxorem, conditione mouebatur. Multum autem temporis poſuit in oraculis toto orbe conſulendis, à quibus deceptus eſt, multum quoque in auxiliis vndique conquirendis, vt eſt apud Herodotum. l. 1.

Etruria ſe Romanis ſubiicit.

Hoc vigeſimo anno Seruij, vt autor eſt Dionyſius, coactæ in conſilium duodecim Etruſcæ gentis vrbes, tam viris quam opibus bello conſumptis, Romanis, iiſdem quibus antea conditionibus principatum tradidere: quos Rex poſita ira, & omnium iniuriarum memoria, voti compotes fecit, agri parte mulctatis iis, qui belli autores fuerant, Tarquiniis, Veientibus, & Cæretanis.

IV. 3497. Viſio Danielis de ruina Imperiorum.

Sequens annus, qui fuit Balthazaris tertius, nobili Danielis Prophetia illuſtratur, octauo illius capite comprehenſa; in qua de euerſione Imperij Perſarum per Alexandrum Macedonem, deque Antiochi Epiphanis in Iudæos crudelitate, impietate, nefandiſque ſceleribus, quæ poſt trecentos & octoginta circiter annos contigerunt, ſanctus Propheta vaticinatur, quæ in Annalibus ſtudioſus Lector non negligenter explicata reperiet; maxime autem vbi ad Machabæos ventum fuerit. to. 6. ſub init.

V. 3499. Zorobabelis ortus. c. 3.

Anno autem fere quinto Balthazaris, Tornielus non improbabiliter exiſtimat genitum Zorobabelem à Salathiele filio Iechoniæ, olim Rege Iudæorum. Id enim conſentaneum eſt iis, quæ 3 libro Eſdræ ſcripta ſunt, vbi Zorobabel vnus eſt de tribus iuuenibus, qui erant Regij corporis cuſtodes, ſub initium regni Darij Hyſtaſpis. Eiuſdem autem Balthazaris anno ſexto, contigit Iubilæus ab Orbe condito ſeptuageſimus, (eſt enim mundi 3500,) quo exciſo pridem Aſſyriorum Imperio, etiam Babylonium inclinabat ad ruinam, inualeſcente in dies Cyro, illudque crebris carpente victoriis, dum Balthazar, vt extrema docuerunt, in maxima ampliſſimáque fortuna, genio, & cuti curandæ inſipienter indulget. Fuit hic idem annus Sabbaticus 131.

3500. Iubilæus 70.

Sabbaticus 131.

ANNVS MVNDI 3501.

SALATHIELIS 26. TRANSMIG. 66.

DESOLAT. & IOSEDECI 55.

BALTHAZARIS 7. Imperij Babyl. 168.

OLYMPIADIS LVI. An. 4.

SERVII TVLLII 25. VR. CO. 200.

ANTE CHRISTVM 552.

I. Secularis annus Romæ, cum cenſu & luſtro.

Adeſt Romanæ vrbis alter ſecularis annus, quem veriſimile eſt multis Romæ ludis, ſacrificiis, conuiuiiſque celebratum. Ad maiorem autem huius anni celebritatem, videtur tertium luſtrum à Rege cõditum, eſt enim hic annus à primo luſtro decimus quintus, numeratis extremis. Mirum eſt autem Dionyſium dicere hunc Regem vehementer affectum fuiſſe erga Fortunam, ideoque duo illi templa excitaſſe, vnum bonæ fortunæ, alterum fortunæ virilis, ob perpetuum eius fauorem: qui vt prima ætate fuerit fœlix, extrema fuit infeliciſſimus, vt ſuo loco dicetur.

III. Piſiſtratus iterum exulat.

Hoc ipſo anno Piſiſtratus, qui nuper Athenis tyrannidem ſimulatæ regionis ope receperat, iterum vrbe cedere, atque exulare cogitur. Cum enim vxorem tanquam piacularem contemneret, atque ab ea abſtineret, Megacles ſocer eius iratus, cum Lycurgo, eiuſque factione in gratiam rediit, & cum iis aduerſus Piſiſtratum coniurauit; quod ille ſentiens, in Eretriam profectus eſt, vbi in priore exilio vixerat.

ANNVS MVNDI 3502.

SALATIELIS 27. TRANSMIG. 67.

IOSEDECI & DESOLAT. 56.

BALTHAZARIS 8. Imperij Babyl. 169.

OLYMPIADIS LVII. AN. 1.

SER. TVLLII 26. VRB. COND. 201.

ANTE CHRISTVM 551.

I. Olymp. 57. Simonides.

LAdromus Lacedæmonius in Olympicis hoc anno Princeps curſorum fuit, ex quo fortaſſe hoc nomen accepit. Florebat vero in primis hac Olympiade Simonides, qui in Lyrica poeſi eam laudem tulit, vt propter carminis ſuauitatem Melicertes appellaretur. Certe Plinius eum Melicum ſiue mellitum vocat, non vtique à patria, vt qui ex inſula Ceo eſſet oriundus. Eidem ars memoriæ, & inuentio aliquot literarum Græcarum tribuitur. Hac ipſa Olympiade quinquageſima ſeptima collocat Euſebius expeditionem Crœſi aduerſus Cyrum; cuius cauſas iam ſupra attigimus, metum potentiæ Cyri, & ſtudium liberandi Aſtyagis mariti ſororis ſuæ.

Vide Plin. l. 7. c. 24.

Crœſi apparatus ad bellum *a. 20. Ser. Tullij.*

ANNVS MVNDI 3506.

SALATHIELIS 31. TRANSMIG. 71.

DESOLAT. & IOSEDECI 60.

BALTHAZARIS 12. Imperij Babyl. 173.

OLYMPIADIS LVIII. AN. 1.

SERVII TVLLII 30. VR. CO. 205.

ANTE CHRISTVM 547.

I Templi Appollinis incendiũ.

CElebris eſt Olympias 58, cum aliis rebus, tum iis maximè, quæ à Cyro cótra Crœſum, tunc in Aſia inferiore potentiſſimũ Principem geſta perhibentur. Nam huius Olympiadis initio, Daphnici Apollinis templũ conflagraſſe refert Pauſanias libro ſeptimo. *Conflagrauit*, inquit, *hoc templum Principatum obtinente Athenis Euriclide octaua & quinquageſimæ Olympiadis anno primo, qua palmam tulit Diognetus Crotoniates.* Sic ipſe. Secundum fuiſſe hoc incendium ſcribit Euſebius: ſed ſæpius etiam deinceps eandem cladem miſer Apollo paſſus eſt, cum infinita rerum pretioſiſſimarum iactura: dum à templo ſuo abfuit, Crœſi iuuandi cauſa. Claruit hac ipſa Olympiade Theognis poëta, quando Anaximander Philoſophus annum ætatis egit 64, pauloque poſt obiit, vt eſt apud Laertium; maxime autem floruit ſub Polycrate Samiorum tyranno. Sanctus Auguſtinus ait eum fuiſſe Thaletis auditorem, & nihil diuinæ menti in rerum operibus tribuiſſe. Thaletem autem nonagenarium hac olympiade mortuum, autor eſt in eius vita Laertius.

Theognis. Anaximander.

l. 8. de Ciu. c. 2.

II. Argiuorũ cum Spartanis pugna inſignis.

Narrat Herodotus, quo tempore Crœſus, à fœderatis ſibi Lacedæmoniis, obſidente Lydorum Regiam Cyro, auxilia petiit, eos inteſtino contra Argiuos bello fuiſſe occupatos, de finibus autem ſuis contendiſſe. Cumque placuiſſet non totis exercitibus concurrere, trecentos vterque exercitus delegit qui ea conditione pugnarent, vt Regio controuerſa victorum eſſet: & ne ſuccumbentibus ſocij opem ferrent, vterque exercitus domum abiit. Iſti tanta animorum obſtinatione certarunt, vt de ſexcentis viris duo tantum Argiui, & vnus Lacon ſupereſſet, cumque illi victoriam ſibi vindicarent, quod duo eſſent ſuperſtites, hi quod ſuus campo ſolus perſtitiſſet, & ſpoliaſſet hoſtem, concurrente rurſum vtroque populo, Lacedæmonij victores fuerunt, & agrum magnò emptum obtinuerunt.

III. Crœſus Halim ſuperat.

Iam quod attinet ad præcipuam huius temporis hiſtoriam, initium bello datum eſt à Crœſo, qui prior Halim, quo fluuio Cyri & Crœſi diſtinguebantur fines, traiecit infeſtus, & venit in Cappadociam. Dum autem Cyrus cogit exercitum, ille prædia Syrorum vaſtat, & vrbem Pteriorum expugnat, diripitque. Adeſt Cyrus, diriguntur acies, concurritur, pugnatur acriter, & multis vtrinque cadentibus, ad extremum nocte interueniente dirimuntur acies, neutris victoribus, neutriſque victis. Poſtera die cum Cyrus quieſceret, Lydus regreſſus eſt Sardeis, & fœderatorum auxilia dimiſit, & ad quintum menſem Sardeis adeſſe iuſſit. Dimiſit quoque exercitum ſuum, minime credens Cyrum, qui proximè æquo marte pugnaſſet, Sardeis Lydorum Metropolim oppugnaturum. Quo cognito, Cyrus quam maturrimè poteſt, exercitum Sardeis promouet. Crœſus inopinata re territus, Lydos tamen educit in prælium, equitatu maxime confiſus. Eius vt vim Cyrus eluderet, camelos equis eius obiecit, quorum odorem cum equi ferre non poſſent, auerſi equites abducebant à prælio. At Lydi ex equis deſiliunt, & pedites cum Perſis confligunt, multiſque aliquandiu vtrinque cadentibus, tandem Lydi vertuntur in fugam, muroſque ingreſſi à Perſis obſidentur.

Cui Cyrus occurrit, æquo marte pugnatur.

Crœſi Imprudentia.

IV. Sardeis à Cyro expugnantur. Crœſus capitur, incendio liberatur. *num. 6.*

Hic Crœſus mittit ad ſocios vt quamprimum conueniant, opem laturi Sardibus iam obſeſſis. Sed tardiora fuerunt auxilia: Nam 14 die ciuitas expugnata eſt, direptáque cum ibi Crœſus totidem regnaſſet annis. Crœſus viuus in Cyri poteſtatem venit, in cuius cædis periculo, mutum filium locutum Herodotus fabulatur, vt in Annalibus oſtendimus. Cætera notiora ſunt, quam vt fuſius perſeribantur. Quomodo ſcilicet vinctus compedibus, ſuper ſtruem lignorum, cum 14. Lydorum

filiis, impoſitus fuerit, vt viuus crematetur, vt Solonem ter ingemiſcendo inclamauerit, à quo didicerat neminem ante obitum dici poſſe beatum: vt ea re cognita Cyrus ipſe, reueritus fortunæ inconſtantiam, cum flammis eripi mandarit: ſed cum iam pyra maiore flagraret incendio, quam vt humana diligentia poſſet extingui, vt rogatus à Crœſo Apollo, denſiſſimis imbribus, cum adhuc ſudum eſſet, flammas extinxerit, Crœſuſque ſeruatus ſit, quem Cyrus deinceps apud ſe honorificè habuerit, eiuſque conſilio multa peregerit.

ANNVS MVNDI 3510.

SALATHIELIS 35. TRANSMIG. 75.

IOSEDECI & DESOLAT. 64.

BALTHAZARIS 16. Imperij Babyl. 177.

OLYMPIADIS LIX. AN. 1.

SER. TVLLII 34. VRB. CON. 209.

ANTE CHRISTVM 543.

I. Crœſi obitus.

HAc Olympiade, qua Archilochus Cercyræus curſu, Praxidamas Ægineta pugilatu victores facti memorantur, Crœſus mortuus perhibetur in catalogo Olympionicarum. Et probabile eſt hominem à tanto faſtigio, ad tantam calamitatem repentè deturbatum, mœrore animi cito contabuiſſe. Præſertim ſi vera ſunt quæ ſcribit Cteſias, Crœſi filium obſidem Cyro datum, in patris conſpectu interfectum; eamque calamitatem eius matrem intuitam, è muro ſe præcipitem dediſſe: ipſum autem Regem ſæpius repetitis vinculis fuiſſe colligatum. Herodotus tamen eum viuum retinet vſque ad tempora Cambyſis, filij Cyri, ac ſucceſſoris. Ad hanc ipſam Olympiadem Laërtius, & ſanctus Cyrillus in Iulianum, tradunt Pherecidem Syrum Pythagoræ præceptorem cœpiſſe innoteſcere: itemque Phocylidem & Xenophanem tragicum Poëtam; quos Euſebius differt ad ſequentem.

L. 1.

Pherecydes. Procylides. Xenophanes.

Cyrus autem hac maxime Olympiade 59 tam ipſe per ſe, quam per ſuos duces Aſiam pene vniuerſam occupauit, aditumque ſibi per multiplices victorias, ad Babyloniam denique occupandam, & imperium in Perſidem transferendum muniuit. Iones & Aeoles audita Crœſi & Lydorum clade, qui ante Cyri amicitiam recuſarant, eandem per legatos expetierunt, oblato tributo, quod Crœſo perſoluere ſolebant. Quos cum Cyrus reieciſſet; ipſi ſe ad arma parant, & Lacedæmoniorum auxilia petunt, qui per legatos Cyrum monent, vt à Græcis Aſianis violandis abſtineat, alioqui id ſe minimè toleraturos. Quibus reſpondit Cyrus, ſe daturum operam, vt propria potius incommoda, quam aliena deplorent. Itaque illos per Harpagum Ducem domuit, alioſque deinceps inferioris Aſiæ populos Perſarum iugum ſubire coëgit. Ipſe autem ſuperiorem Aſiam expiditionem ſuſcepit.

II. Cyrus Aſiã latè occupat.

III. 3511. Ab an. 4. Olymp. 54. Piſiſtratus tertiùm tyrannidem occupat.

Huius Oylmpiadis anno 2. Piſiſtratus poſt annos vndecim quam vrbe ceſſerat, exercitu comparato, & ſecundo prœlio ad Marathonem cum ciuibus ſuis facto, vrbe potitus, tyrannidem renouauit & confirmauit, vbi pleraſque ciuitates ſibi conciliaſſet, & ab iis copias pecuniaſque corraſiſſet, Marathonem in Attica occupaſſet, vbi ſeditioſos ex vrbe ad ſe confluentes excipiebat. Itaque conflato exercitu vrbem verſus mouet, Athenienſes obuiam progreſſos repellit, ac vertit in fugam. Fugientibus autem immittit equites, non qui cæderent, ſed qui Piſiſtrati nomine iuberent bono eſſe animo, & ad ſua quemque incolumen abire. Qua humanitate victi Atheniẽſes, eius ſe tyrannidi tertio ſubiecere: quam ille auxiliariorum copiis, pecuniarum prouentibus, & obſidibus Naxum tranſlatis, diligentius ſtabiliuit.

ANNVS MVNDI 3514.

SALATHIELIS 39. TRANSMIG. 79.

IOSEDECI & DESOLAT. 68.

BALTHAZARIS 20. Imperij Babyl. 181.

OLYMPIADIS LX. AN. 1.

SERVII TVLLII 38. VRB. COND. 213.

ANTE CHRISTVM 539.

I. Mors Habacuc Prophetæ.

HOc anno, qui fuit Sabbaticus 133. mortuum eſſe Prophetam Habacuc, Epiphanius in eius vita teſtatur. Hic Propheta, inquit, non pauca de Aduentu Domini vaticinatus eſt, atque ante bienniũ quam populus Babylone rediiſſet, mors Prophetam occupauit, & magnis honoribus in agro ſuo ſepultus eſt. Hunc autem Habacuc alium eſſe ab eo; cuius extat Prophetia ratio temporis euincit, vt in Annalibus explicatum eſt. In hac porro Olympiade ſexageſima Apellæus Eleenſis in Olympicis coronatus eſt; circa quam Xenophanes Colophonius claruit, qui Homerum atque Heſiodum iambis inſectatus eſt, propter eas fabulas, quas de diis inuexerunt, vt autor eſt Laërtius, qui ait eadem floruiſſe Pythagoram Samium, Principem Italicæ Philoſophiæ: ſicut Ionice Thaletem Mileſium. Vixit ad 80 aut vt aliis placet, ad 90 annos, habuitque in Pythagorica diſciplina ſucceſſores vſque ad nonum decimumque doctorem. Scripſit Heraclides eum Metaponti, cum diutius viuere nollet, inedia vitam finiiſſe.

Xenophanes Colophonius.

Pythagoras, eiuſque mors.

II. Parat Cyrus expeditionem in Chaldæos.

Ipſo primo anno huius Olympiadis videtur Cyri expeditio aduerſus Babylonios inchoata. Nam vt ex Herodoto & Xenophonte colligitur, ea minimùm tenuit biennium: captam autem Babylonem ſub initium ſeptuageſimi anni Deſolationis, oſtendit illud Ieremiæ, *cum cœperint impleri in Babylone 70 anni, viſitabo vos.* Idque requirunt res, quæ in eundem annum cadunt. Illuſtris huius biennij coniectura habetur ex Ieremia, cum ait biennio ante ruinam Babylonis belli rumorem ſparſum iri, & confirmat Iudæos ne illo rumore turbentur.

Et ne

c. 51. 46. Ratio temporis.

Et ne forte, inquit, *molleſcat cor veſtrum, & timeatis auditum, qui audietur in terra, & veniet in anno auditio, & poſt hunc annum auditio, & iniquitas in terra, & dominator ſuper Dominatorem.* Id eſt, ne paueatis ad quemcunque belli rumorem per Chaldęam diſſipandum. Nam vno anno belli rumor ſpargetur (hic eſt annus præſens 68 Deſolationis) in altero autem audietur fama Perſarum atque Medorum iam iamque aduentantium. In alio denique Chaldæus dominator opprimetur à dominatore Cyro.

III. Magnitudo copiarum.

Magnitudinem copiarum' eius non ſolum Xenophon, ſed Ieremias quoque vehementer exaggerat, & quamuis vterque taceret, res ipſa clamat, tantam vrbem, quæ iam centum & 80 annis ſedes Imperij totius Orientis extiterat, ſine maximis copiis tentari ab homine ſano non debuiſſe: immenſæ autem ei ex tota iam Aſia ſubiugata ſuppetebant. Maximarum ergo copiarum famam audiuit Rex Babylonis, *& diſſolutæ ſunt manus eius*, vt ait Ieremias. Ex eoque timore factum eſt, vt Chaldæi multorum annorum commeatum Babylonem comportarent. Quibus nihilominus Propheta denunciat, diuinam eis vltionem imminere. *Acuite ſagittas*, inquit, *implete pharetras; ſuſcitauit Dominus Spiritum Regum Medorum, & contra Babylonem mens eius eſt, vt perdat eam; quoniam vltio Domini eſt, vltio templi ſui* profanati, expilati, incenſi, & æquati ſolo. Regem autem Medorum intelligit Cyrum & Darium, quorum ille iure belli Medorum Rex erat, iſte precario, vt ante dixi.

c. 50. 43.

c. 51. 11.

IV. Cyrus amnem diſſecat in 360. partes.

Dum autem Cyrus Babylonem verſus iter faceret ad Gyndem amnem, qui influit in Tygrim ſubſiſtere coactus eſt, quod ſine nauibus, quibus carebat, traijci non poſſet. Interim quidam è ſacris equis candidis fluuium petulanter ingreſſus, vorticibus eius abſorptus eſt. Id Cyrus indignè ferens, minatus eſt ſe tam tenuem eum redditurum, vt facile deinceps vel à mulieribus traijci poſſet, ne genua quidem tingentibus. Itaque vtraque ex parte fluuij 180 foſſas duci iuſſit, in quas fluuij aquas deriuauit, tota æſtate in huiuſmodi opere ab vniuerſo exercitu conſumpta, Babylonis interim obſidione dilata. Tantum valuit Regis vanitas inconſulta.

V. Conſilia Tarquinij contra ſocerum Regem.

Hæc dum in Oriente gerebantur; Romæ L. Tarquinius Seruij Tullij gener, ægre ferebat ſoceri tam diuturnum regnum, quod ſibi debitum, vt Tarquinij Priſci nepoti, interpretabatur, omnique ſtudio diſpiciebat, quo modo illud occupare poſſet, quantumuis vxore, quæ miti erat ingenio, diſſuadente. Arunti autem Lucij fratri natu minori, minor quoque Seruij filia vxor contigerat, ſed ferox homini mitiſſimo. Vterque maritus cum innatos ſequeretur mores, ab vxore traducebatur in contrarios. Nec res vlterius hoc anno progreſſas, ſequens annus oſtendet.

(.·.)

ANNVS MVNDI 3515.

SALATHIELIS 40. TRANSMIG. 80.

IOSEDECI & DESOLAT. 69.

BALTHAZARIS 21. Imperij Babyl. 182.

OLYMPIADIS LX. An. 2.

SER. TVLLII 39. VRB. CON. 214.

ANTE CHRISTVM 539.

I. Spes & preces Iudæorum.

QVo propior erat nunc ſeptuagenariȩ Deſolationis terminus, hoc magis Daniel, cum ſociis, & Ioſedec & Ioſue filius eius, aliique temporis huius Prophetæ & Sacerdotes, intenti erant offerendis Domino precibus, illud Dauidicum inculcantes, *Tu exurgens miſereberis Sion, quia tempus miſerendi eius, quia venit tempus.* Nec minus intenti erant in Babylonis cladem ab eodem Propheta prænunciatam, & eodem annorum curriculo circunſcriptam, cuius non obſcurum videbant apparatum in Cyri & Darij Regum Perſarum & Medorum ingentibus copiis, vrbi imminentibus, & rerum ab iis hactenus geſtarum perpetua felicitate, pugnacibus animis, corporibus laborum tolerantiſſimis, & inexplebili dominandi cupiditate. Accedebat fortaſſe Balthazaris ignauia, & maior conuiuiorum, quam præliorum cura.

Pſ. 101. 14.

c. 25. 12.

II. Cyrus Chaldæos prȩlio vincit, & obſidet Babylonem.

Acceſſit itaque hoc anno ad ipſam vrbem Cyrus cum omnibus copiis ſuis, Babyloniis cum producto exercitu præſtolantibus. Cumque ventum eſſet ad manus, Chaldæi hoſtilem impetum ferre non valentes, in oppidum fuga ſe receperunt. Hoc iam primum omen victoriæ Cyri, & initium timoris, quem Babyloniis Ieremias Propheta prædixerat, quos ille vno prælio perculſos, opere laborioſiſſimo obſidere, atque oppugnare cœpit: non ſine obſeſſorum contemptu, qui commeatum in vrbem, in plurimos annos intulerant. Multos quoque de Cyri exercitu ſibi quam Perſis amiciores fore ſperabant, & ſcilicet, cum res ferret, præuaricatores fore.

III. Fluuij aquas aliò deriuat.

At Cyrus, vt ait Xenophon, iuſſit exercitum latiſſimam profundiſſimamque foſſam vndique ducere circum muros, vt aqua fluminis eo deriuata, reliquum vado tranſiri poſſet, & exercitus per medium fluminis alueum in vrbem penetraret. Herodotus vero ait aquam deriuatam fuiſſe in lacunam, quam ante multos annos Nitocris Regina, longe ſupra Babylonem neſcio quo conſilio defoderat, latitudine quoquouerſus trecentorum viginti ſtadiorum, profunditate vero ad aquam vſque, ſiue, vt ait Diodorus 35 pedum: & probabile eſt vtrumque factum. Reliquum ergo huius anni tempus in egerenda vtrobique terra, nouoque alueo & ſede flumini paranda poſitum eſt, cuius ſub initium anni ſequentis vſus fuit.

IV. Iudæi ad Cyrum transfugiunt. c. 51. 6. & 45.

Hoc ipſo tempore multi Iudæorum Babylone fugiſſe videntur, prout eos Ieremias tanto ante promouerat, ne cum illis perirent, qui

propter ſua ſcelera diſperdendi erant. Videntur autem ad Perſas & Medos, tam præteritis Eſaiæ, & Ieremiæ oraculis admoniti, quam præſentibus Danielis & ſociorum eius, confugiſſe. Quo etiam factum eſt, vt Cyro ac Dario tanto erga ſe clementioribus vſi fuerint. Qua etiam occaſione dici poteſt Cyrum concepiſſe votum illud, cuius fit mentio in 3. Eſdræ, vbi, ex textu Græco, habetur Cyrum vouiſſe exſcindere Babylonem, ſi vinceret, & vaſa ſacra remittere in Ieruſalem, cum primum ea haberet in poteſtate.

Cap. 4. 44. Eiuſdem votum.

V. Tullia Tarquiniũ ad coniugium per cædes inuitat.

Hæc dum Babylone geruntur, magnoque nec irrito conatu clades eius præparatur, Romæ quoque res nouas vehementiore conatu L. Tarquinius, & vxor Aruntis fratris eius Tullia moliuntur. Nam iſta illum ambitione iam præcipitem in furorem egit, eique per atrociſſima facinora viam ad regnandum munit. Hæc ergo mulier ferox & nata patricidiis, vt ait Dionyſius, quærebat quomodo ſe liberaret à moleſto coniuge, quem ad ſceleſta contra patrem conſilia impellere non valebat. Tandem naturæ peruerſitate ad deſperatam audaciam prouecta, & rata ſororis virum ſuis moribus maxime conuenire, accerſit eum in colloquium ſecretum, & ſilentio impetrato ad ambiendum regnum, patrique eripiẽdum omni ratione atque artificio inflammat. Et quoniam intelligebat hæc furia, in Lucij Tarquinij regno, nihil ſibi acquiſitum iri, quæ tamen Regina audire cupiebat; vxoris cædem Tarquinio perſuadet, parata ipſa in cædem mariti, vt ambo mox patefacto nuptiis loco, contraherent matrimonium, atque exturbato, vel occiſo etiam Rege parente, regnarẽt. Tarquinius conditionem accepit, moxque data & accepta fide, & delibato inceſtarum nuptiarum fructu abiit. Quæ autem ſecuta ſint annus ſequens explicabit.

ANNVS MVNDI 3516.

QVINTÆ ÆTATIS 577. & vlt.

SALATHIEL. 41. & vlt. TRANSMIG. 81.

IOSEDECI & DESOLAT. 70. & vlt.

BALTHAZ. 22. & vlt. Imperij Babyl. 183. & vlt.

REGNI CYRI, & DAR. MEDI 23. & vlt.

OLYMPIADIS LX. An. 3. V. C. 215.

ANTE CHRISTVM 537.

I. Summa capita rerum anni huius.

Celeberrimus eſt hic annus, & rebus maximis inſignis, quas huius anni titulus incidat. Hoc enim anno Iudæorum captiuitas, & ſeruitus Babylonica terminatur, Balthazar in mediis epulis prodigioſam ſcripturam videt, quam Daniel interpretatur, moxque regno ac vita priuatur. Imperium Chaldæorum concidit, Darius aliquot menſibus imperat cum Cyro, eoque mortuo, ſolus imperat Cyrus. Daniel apud Darium Medum in lacum leonum iterum mittitur, ac diuinitus liberatur: moxque orans magnum myſterium ſeptuaginta Hebdomadorum addiſcit. Accedent poſtremo infauſtæ Lucij Tarquinij & Tulliæ nuptiæ, gemino parricidio copulatæ.

II. Babylonis magnificentia. *Dan. 4. 27.*

Vt autem à Babylonis clade ducamus initium, à qua reliqua fere pendent; concidit hoc anno magna illa Babylon, quam tanti Imperij pene parens Magnus Nabuchodonoſor, qui tot alias regnorum metropoles & viderat, & euerterat, glorioſè, & cum quadam admiratione celebrat, dicens, *Nonne hæc eſt Babylon magna, quam ego ædificaui in domum regni, in robore fortitudinis meæ, & in gloria decoris mei?* Viderat ille Niniuem in Aſſyria, Alexandriam in Ægypto, Hieroſolymam in Iudæa, Gazam in Paleſtina, Tyrum & Sidonem in Phœnicia, Damaſcum in Syria, Suſam in Perſide, Ecbatanam in Media: de ſua nihilominus Babylone dicebat. *Nonne hæc eſt magna Babylon, quam ego ædificaui, &c.* Omnium quippe aliarum opibus locupletata, ſexcentorum principum copiis roborata, & innumeris ædificiorum prodigiis decorata fulgebat. Sed de hac totius ciuitatis magnificentia, murorum præſertim longitudine, latitudine, altitudine, turribus & cubiculis, de Vrbis portis, foſſis ac pœmeriis, ædium frequentia & celſitate, de Euphrate ciuitatem interfluente, & bipertitò diuidente, qui latiſſima crepidine vtrimque prætexebatur, de ponte eidem impoſito, regia duplici, altera ad occaſum, ad ortum altera, de cuniculo ſub fluuio, templi Belis, eiuſque turri admirabili, hortis penſibus, & obeliſcis, aliiſque regiæ magnificentiæ miraculis, præcipua, breuiter ex probatiſſimis autoribus explicata, ſtudioſus Lector in Annalibus noſtris reperiet. *n. 3. ad 19.*

III. Ratio & modus occupatæ vrbis.

Rationem occupatæ vrbis Herodotus tradit. Abiiſſe videlicet Cyrum, cum infirmiori parte ſui exercitus, & lacum illum, trecentorum quaquauerſum ſtadiorum ambitu, profunditate autem triginta quinque pedum, admittendo flumini præparatum, patefacto eius oſtio aperuiſſe, admiſſoque flumine, priſtinum Euphratis alueum vadoſũ ac permeabilem reddidiſſe. Quod vbi factum agnouere Perſæ, qui ad hoc ipſum inſtructi ac parati erant, per alueum vnde Euphrates abſceſſerat, mediorum fere femorum tenus gnauiter Babylonem introiere: quos Babylonij, ſi rem ſenſiſſent, potuiſſent, ex crepidine fluuij peſſimè accipere, aut certe ſingulorum vicorum portas æreas, quæ ad crepidinem ferebant, occludere: quas Dominus ſe patefacturum per Eſaiam promiſerat, ſicut & per Ieremiam venas maris Babylonici, ſiue Euphratis ſiccaturum. *c. 45 & 44. 17. Ier. 51. 36.*

IV. In die feſto, mediiſque ludis, ac conuiuiis. *c. 5. n. 4.*

Cauſa porro cur ex improuiſo deprehenſi captique ſunt, fuit, eodem autore Herodoto, quod cum Chaldæis in dies feſtus eſſet, ludis, choreis, atque conuiuiis opera dabatur, cumque diem Cyrus de induſtria captauit, vt ſcribit Xenophon. Apparet autem Babylonios alicui deorum ſuorum tunc feſtum diem celebraſſe: quò pertinet laus deorum ſupermenſam à Daniele memorata, & ſiue præ virium fiducia, hoſtiumque contemptu, ſiue ne quid de

ſolita diei celebritate detraherent, ad obſidentium conatus attendere neglexiſſe. Quidquid ſit, hic fuit ille feſtus, imo infauſtus ac decretorius dies, hæc illa conuiuia tota vrbe à rege ciuibuſque celebrata, quorum vnum à Daniele refertur, in quo funeſtus Regis Balthazaris, & imperij Babylonici occaſus prodigioſè repræſentatus, & cum iam iamque immineret, prædictus eſt. Cum enim in Regis conuiuio mille optimatum frequentia celebrato laxè ab omnibus, ſecundum cuiuſque ætatem, biberetur, ad regis imperium allata ſunt vaſa ſacra, & profanæ menſæ adhibita, & in honorem Deorum Chaldæorum ſiccata.

c. 5. v. 5.

Profanatio ſacrorum vaſorum.

V. Digiti apparent in pariete ſcribentes. v. 6.

Cum Dominus zelator honoris ſui, & rerum ſibi conſecratarum, hoc poſtremo ſacrilegio impleri voluit menſuram iniquitatum populi huius. In eadem quippe hora apparuerunt digiti, quaſi manus hominis ſcribentis contra candelabrum è regione ſolij regij, quòd cauſa regis in primis ageretur, qui & aſpiciebat articulos manus ſcribentis. Eſt autem rationi conſentaneum viſam quoque à cæteris conuiuis ſcripturam, vt Dei iudicium aduerſus regem omnibus innoteſceret, neque res perturbatæ regis phantaſiæ tribueretur. Hinc regem ingens occupauit pauor, & triſtium rerum naturali præſentione æſtuabat. Videtur autem Rex operam dediſſe quamprimum, vt legeret ipſe ſcripturam, deinde etiam reliqui conuiuæ, idque irrito conatu: quod ſtatuiſſet Dominus Danielem euocari, vt in iſtum quoque regem diuini Iudicis ſententiam pronunciaret.

VI. Daniel euocatur ad ſcripturam legendam. v. 10.

Cum ergo, ne ſpe quidem ingentium præmiorum, euocati Magi ſcripturam legere potuiſſent, nedum illam interpretari, reſque tota vulgaretur aula, ſuperuenit Regina conuiuio, cuius ſuaſu acceſſitur Daniel, quem rex ſiue ex præſenti temulentia, ſiue ex perturbatione terroris ad tam inſolens ſpectaculum, non ſatis cognitum, ad myſterium enunciandum, propoſito præmio inuitat. Is hac occaſione ſumpta regem ad Altiſſimi cognitionem & timorem adducere conatur, propoſito exemplo admirabili atque domeſtico aui eius, vt quem ſecutus erat peccantem & ſuperbientem, ſequeretur pœnitentem; cum è contrario peccata vetera nouis accumulans, ſacrilegio Dei ſummi vaſa ſacra profanaret. *Idcirco*, inquit, *miſſus eſt articulus manus, quæ ſcripſit hoc quod exaratum eſt.* Diuino iudicio tribus verbis comprehenſo, Mane, Thecel, Phares.

VII. Qui eam legit & interpretatur.

Quibus ſignificatum eſt numeratos fuiſſe annos à Deo, ſub cuius nutu vitæ noſtræ momenta decurrunt, annos ſiue regni Balthazaris, ſiue totius imperij Babylonici, quos ab extincto Aſaraddone, vltimo Aſſyriorum imperatore, numerauimus, quorum hic eſt 183. Altera vox ſignificat diuino iudicio, quaſi in ſtatera, expenſas regis actiones, quoniam alios non habent reges in terra iudices, & ipſi nominatim vicariam pro Deo præfecturam in regnis ſuis gerunt; & inuentas eſſe iniuſti ponderis & reiectitias ipſius actiones: ideoque ipſum, quod tertia vox ſonat, à regno eijciendum, & illud ita diuidendum, vt pars vna Medis cederet, altera Perſis; donec Dario Medo breui extincto, & quidem hoc ipſo anno, omnia in vnius Cyri poteſtatem redacta ſunt, & ſub eo Imperium Perſarum ſumpſit exordium, cui & Media, & Babylonia, & reliquæ Aſiæ regiones erant vectigales.

VIII. Rex eum magnificè honorat & cur.

Tunc iubente rege indutus eſt Daniel purpura, & circundata eſt torques aurea collo eius, & prædicatum eſt de eo coram mille conuiuis, totaque familia regia, *quod haberet poteſtatem tertius in regno ſuo.* Non deſtitit Rex ſtare promiſſis, quamuis triſtia nunciaſſet, ſiue quod crederet hæc longo poſt tempore eſſe ventura, ſiue quod ſperaret, honorando Dei prophetam, ſe veniam conſecuturum, vt ait ſanctus Hieronymus. At tempus vix paucarum horarum fuit. Nam *eadem nocte interfectus eſt Balthazar Chaldæus, & Darius Medus ſucceſſit in regnum, annos natus 62.*

Regis cædes & vrbis expugnatio ſummatim.

Hæc eſt totius fabulæ cataſtrophe vno verbo comprehenſa. Ea tamen pluribus ab Eſaia, Ieremia, Daniele, aliiſque prophetis, qui contra Babylonem oracula ediderunt, ita prædicendo, explicantur, vt narrationi Herodoti, Xenophontis, aliorumque antiquorum non parum congruant, vt accuratè in Annalibus explicatur. Quo ſcilicet modo vrbs occupata fuerit, qui terror ciuium, qui fugientium clamores, quæ occurrentium cædes, qui concurſus ad regiam, qui ad ipſam tumultus, quæ regis turbatio, defenſio, & cædes.

IX. Rex cum ſuis dormiens occiditur. c. 51. 57.

Quanquam quæ ea de cæde Xenophon probabilitatem ſecutus tradit, à Ieremia refelluntur, ſignificat enim regem cum aulicis ſuis ſomno vinoque ſepultos fuiſſe interfectos. *Et inebriabo*, inquit, *principes eius, & ſapientes eius, & duces eius & magiſtratus eius*, illos ſcilicet mille conuiuas, *& fortes eius, & dormient ſomnum ſempiternum, & non expergiſcentur*, morte videlicet ſomno ſociata. Nec ſatis Xenophonti acquieſco, dum Cyrum, in hac ipſa vrbis occupatione, prudentiæ, clementiæ ac moderationis laude præſtantem inducit, vt qui audiam Iſaiam vaticinantem, indigniſſimis cædibus in omnes etiam paruulos atque innocentes ſæuitum iri. *Infantes eorum*, inquit, *allidentur in oculis eorum, diripientur domus eorum, & vxores eorum violabuntur.* Et Dauid tanto ante, *filia Babylonis miſera, beatus qui retribuet tibi retributionem tuam, quam retribuiſti nobis. Beatus qui tenebit, & allidet paruulos tuos ad petram.* Significat quoque Eſaias ibidem, militem in hac expugnatione nulli Babylonio parciturum, quantouis auro oblato, & monilibus quantumcunque precioſis.

Sæuitia Perſarum in Chaldæos. c. 13. 16. 17. Pſal. 136. 8.

X. Deprædatio Babylonis. c. 14. 23. c. 50. 10. & 17. ca. 51. 44.

Nihilominus poſtquam ceſſatum eſt à cædibus, verſus eſt exercitus ad prædá. Nam Dominus per Eſaiam prædixerat, ſe velle, quaſi ſcopis ad manum ſumptis, euertere, quæcumque tot annis Babylon vbique rapuerat. Ieremias quoque ait Chaldæam fore in prædam, & omnes vaſtantes eam repletum iri theſauris eius pridem conſtructis, & tributis per totum corpus imperij eius. Templa quoque Chaldæorũ à Perſis Mediſque expilata ſcribit Diodorus quod nominatim de Bele ſcripſit Ieremias. *Viſitabo*, inquit, *ſuper Bel in Babylone, & eiiciam quod abſorbuerat de ore eius*, donaria ſcilicet pretioſa, & vaſa aurea atque argentea, præſertim quæ Hieroſolymis fuerãt exportata. Quæ dum fierent, multos fuga dilapſos, ex Iſaia atque Ieremia ſatis conſtat, & nominatim Iudæos, qui patriã verſus iter arripiebant,

Et templorum eius.

XI. Captiui Chaldæi.

In prædam porro non res tantum, ſed perſonæ etiam venerunt, non Chaldæorum ſolum, ſed eorum quoque, qui eis iamdudum ſeruiebant, qui non propterea libertatem aſſecuti ſunt, ſed heros ac dominos commutarunt. Cum autem in captiuis Daniel vel maximè emineret, quippe qui paulò ante indutus fuerat purpura, & torque ornatus aurea, & tertius in regno Babylonico declaratus, Cyrus qui Darium Medum paſſus eſt Balthazari ſuccedere, & ſocerum veneratus, & ſenem; tanto etiam magis paſſus eſt captiuos in eius eſſe iure atque arbitrio. Daniel autem Dario vſque adeo placuit, vt pari eum poteſtate apud ſe eſſe voluerit, quam Balthazar ei ante detulerat. Dedit enim operam Dominus, vt ſicut olim iuſſu Nabuchodonoſoris, Nabuzardan princeps militiæ eius, Ieremiam multa beneuolentia proſecutus fuerat, ita nunc Daniel, gratioſus fuerat regibus Chaldæorum, Perſis quoque & Medis charus fieret, in vtilitatē captiui populi ſui.

Et Daniel Darij in bonum populi.

XII. Quando contigerit euerſio murorum.

Tria reliqua ſunt de clade Babylonica, euerſio murorum, irriſio captiuorum eius, ipſiuſque vrbis deſolatio, quæ ſine dubio contigiſſe neceſſe eſt, cum tam perſpicuè à prophetis enuncientur, ſed non neceſſe eſt hæc omnia hoc ipſo tempore contigiſſe, cum poſt 18. annos Babylonem iterum rebellaſſe conſtet, iterumque deuictam atque euerſam, vt tempore Darij Hyſtaſpis, qui capta Zopyri opera Babylone, vt ait Herodotus, muros eius circumquaque deiecit, & portas omnes amolitus eſt, quorum neutrum, inquit, Cyrus fecerat prius eidem à ſe captæ. Apparet ergo hæc ex parte fuiſſe diruta, deinde autem paulatim inſtaurata, dum inſolitæ ſeruitutis pertæſi, defectionem molirentur. Repræſentant etiam Prophetæ Iudæorum, aliorumque populorum irriſiones, quibus oppreſſæ Babyloniorum ſuperbiæ inſultatum eſt. Solitudo denique paulatim per iteratas Babylonis clades ſecuta eſt; præſertim poſt conſtructam à Nicatore ex eius ruinis Seleuciam; ſecuta eſt inquam deſolatio, qualem Chaldæi Hieroſolymis attulerant, iuxta illud, *vltio Domini eſt, vltionem accipite de ea, ſicut fecit facite ei*, & qualem tam prophetæ quam Scriptores exotici deſcripſerunt. Sic ergo euerſum eſt imperium Chaldæorum, & ad Perſas Medoſque ita tranſlatum, vt licet non ſtatim euerſa, ac ſolo æquata fuerit Babylon, ipſum tamen imperij ius à Chaldæis perditum fuerit, & pro Dominis Aſiæ, Medorum ac Perſarum partim ſerui, partim clientes facti ſint.

l. 3. ſub fin

Irriſiones captiuorū & vrbis ſolitudo. *Eſaiæ 14. 3. Ierem. 50. 23. & 15. 7. 8.*

Ier. 50. 15. Vide Ann. n. 51. & ſeqq.

XIII. Cyrus Babylone ſubſtitit. Darius abit in Mediam cum Daniele.

Apparet autem Cyrum ad tempus aliquod Babylone ſubſtitiſſe, vnde & Iudæos mox dimiſit, eiſque ſacra vaſa reſtituit. At Darius abijt in Mediam, & Danielem prophetam ſecum abduxit, magnóque in honore habuit. Cum enim 120 ſatrapas conſtituiſſet in regno ſuo, eis tres præfecit principes, quibus illi rationem redderent, in quibus Daniel eminebat. Audierat enim Darius, vt ait Hieron. quæ illi nuper apud Balthazarem contigiſſent, & quo ab illo honore fuiſſet affectus. Itaque hominem diuino ſpiritu plenum, quo cæteri Satrapæ erant inaniſſimi, *cogitabat conſtituere eum ſuper omne regnum*, vt ipſe vnus proximus eſſet à Rege, vt quondam in Ægypto Ioſephus, & pro triumuiro proregem ageret. Et hinc videlicet inuidia ſatraparum exarſit in Danielem, & ſtudium vt eum a Regis latere, ac beneuolentia abducerent.

Inuidia ſatraparum in eum.

XIV. Et apud Regem machinatio.

Cum ergo illi cauſam quærerent, vt Danielem à rege abalienarent, inuenerunt eum tanta innocentia tractare negotia, vt quantumuis inuidi, neque culpam in eo, neque ſuſpicionem culpæ reperire poſſent, vnde & dixerunt. *Non inueniemus Danieli huic occaſionem aliquam*, & calumniæ materiam, *niſi forte in lege Dei ſui*. Itaque per fraudem & ſurreptionem obtinuerant à rege quod deſiderabant, aut etiam per tumultum, qualis eſt ſeditioſæ & concitatæ turbæ, à qua armatæ preces afferuntur. Exigunt ergo, ex totius populi conſenſu, vt fiat edictum ne intra dies 30 quiſquam ab vllo vel Deo, vel homine quippiam petat, præterquam à Rege: pœna propoſita, vt ſi quis contra fecerit, leonibus obiiciatur deuorandus. At Rex partim ſeditionis metu, partim ratus id ad gloriam regiæ maieſtatis pertinere, quam ſolent reges vehementer ambire, in legem tam iniuſtam, tamque inutilem, ac difficilem conſenſit; neque præuidit quantum inde damni poſſet emergere. Nihil à patre filius, nihil miſer à locuplete petere poterat, præterquam à rege, qui nec vbiqua erat, neque poterat omnia.

Cui cōſentit inuitus.

Vide Ann. n. 63.

XV. Daniel inſtitutum ſeruat orādi.

Quod cum Daniel comperiſſet, domum ſuam de more ingreſſus, & conuerſus contra Ieruſalem, ter Deum orabat, non in contemptum regiæ poteſtatis, ſed ſancta libertate vſus, nihil de priſtina orandi conſuetudine, ac modo remiſit. Quod cum æmuli eius obſeruaſſent, rem ad Darium retulerunt, rem quantum potuerunt exaggerantes. Hic videlicet animaduertit Rex, temerariam fuiſſe legem ſuam, & per eam induiſſe ſe laqueos ab inuidis præparatos, vt ſubditum fideliſſimum atque amantiſſimum, ſua ipſe ſententia, morte crudeliſſima perdere cogeretur. Nihilominus Rex, vel certus de Danielis innocentia, vel triſtis de tanti viri iactura, ſtuduit liberare eum, nolens inquit Hieron. autoritate regia, ſed ratione atq; conſilio eū de tāto diſcrimine liberare. Tandē vel timens ſeditionē aliquam, vel tot principum virorum gratiam demereri volens, ceſſit inuitus.

Defertur ad regem, qui eum ſtudet liberare.

XVI. Daniel mittitur in foſſam.

At illi confeſtim Danielem adducunt, quem apparet egiſſe cauſam ſuam coram rege, qui eius conſolandi gratia, *Deus tuus*, inquit, *quem colis ſemper, ipſe liberabit te.* Cuius ſpei id ſignum eſt; quod allatus eſt lapis vnus, & poſitus eſt ſuper os laci, obſignatuſque eſt, tam regis, quam optimatum eius annulo, ne forte Daniel minus feritatis in leonibus, quam in hominibus reperiret. Abit inde rex & in luctu poſitus, cibo & ſomno tota nocte caruit, ſpem inter metumque pro Daniele ſuo conſtitutus. Primo autem diluculo conſurgens, feſtinus ad lacum leonum perrexit, appropinquanſque lacui Danielem voce lachymabili inclamauit. *Daniel ſerue Dei viuentis, Deus tuus, cui tu ſeruis ſemper, putas ne valuit te liberare à leonibus?* Non eſt abſurdum hominem ad hanc diem infidelem, non nihil circa diuinam potentiam fluctuaſſe. Niſi forte *valuit*, idem eſt hoc loco quod, *voluit*, ſicut Ioſeph Ægyptiæ heræ dicebat, *quomodo poſſum hoc malum facere?* id eſt quomodo inducā in animā hoc ſcelus perpetrare?

Rex eum luget, & poſtridie viuum reperit.

XVII.

Et Daniel Regi reſpondens ait, *Rex in æter-*

Accuſatores leonibus obijciuntur.

num viue. Deus meus miſit Angelum ſuum & concluſit ora leonum, & non nocuerunt mihi. Tunc rex vehementer grauiſus, factuſque animoſior iuſſit Danielem educi de lacu, forte demiſſum per funem, vt iamdudum Ieremias, & nulla læſio inuenta eſt in eo, quia fiduciam habuit in Deo, eiuſque ſe voluntati, prouidentiæque permiſit. *Iubente autem rege, adducti ſunt viri illi qui accuſauerant Danielem*, vtique ignari imminentis mali, & in lacum leonum miſſi ſunt ipſi primum; tum filij & vxores eorum, & non peruenerunt vſque ad pauimentum laci, donec acciperent eos leones, & omnia oſſa eorum comminuerent. Magnitudo miraculi ita obtupefecit accuſatores impios, itáque eis omnem reſiſtendi vim abſtulit, vt qui pridie ipſimet regi formidoloſi fuerant, nunc in ſuo ſuarumque vxorum ac liberorum horribili interitu, ne mutire quidam audeant, ſed iuſtiſſimam talionis pœnam ſubeant.

XVIII. Decretum regis, & euulgatio miraculi.

Supereſt publica tanti miraculi, diuinæque potentiæ confeſſio, qualem iampridem Nabuchodonoſor, viſis illuſtribus Dei miraculis, toto regno ſuo vulgauerat; in quo Deo magnificè laudato, prodigium Danielis à leonibus liberati, enarrauit, videtur enim fuſior deinceps adiecta narratio, quæ toto hoc capite continetur, & hîc breuitatis cauſa non repetitur. Cum autem imperet ſubditis omnibus vt contremiſcant & paueant Deum Danielis, apparet eum illis exemplo prælucere voluiſſe, idque verba illa ſatis probant. *Ipſe eſt enim* inquit *Deus viuens, & æternus in ſecula, & regnum eius non diſſipabitur, & poteſtas eius vſque in æternum.* Ea certe eſt S. Auguſtini ſententia, vt ſupra anno vltimo Nabuchodonoſoris explicatum eſt.

Et Darij conuerſio.

Quod autem idola, cum quibus veri Dei cultus ſtare non poteſt, tolli non iuſſit, ſi tamen non iuſſit, id ad breuitatem regni eius referri poteſt. Daniel autem proſpera deinceps fortuna apud Darium, quandiu is vixit, vſus eſt, quod tempus perbreue fuit, hoc enim ipſo anno climacterico, & vitæ eius 63 abijt è viuis, & vni Cyro vniuerſum imperium liberum reliquit. Cui quoque Daniel charus fuit, vt ſequenti anno dicetur. Quo autem mortis genere obierit, non liquet.

Et mors.

XIX. Prophetia Danielis anni huius, qui orat intentius pro populo.

Ad hunc ipſum vltimum deſolationis annum, & Darij Medi primum ſiue vnicum, pertinet prophetia capite nono Danielis comprehenſa, vbi habetur feruens Danielis oratio, pro ſolutione captiuitatis & deſolationis Babylonicæ, cui ieiunia, ſaccum & cinerem adiungebat, veritus ne peccata populi Deum incitarent ad producendam vlterius ſeptuagenariam deſolationem. Tam feruens autem, tamque intenta atque humilis ſanctiſſimi prophetæ deprecatio, non ſolum obtinuit à Deo, vt ſtatuto tempore deſolatio terminaretur, & populus cum libertate rediret in Iudæam, quod ſtatim anno ſequenti factum eſt; ſed etiam vt mitteretur Gabriel Angelus, à quo tempore aduentus Chriſti doceretur quoniam temporalis hæc Iudaici populi liberatio, facienda per Cyrum, figura illius erat, qua electus Dei populus de ſeruitute diabolica per Chriſtum eripiendus erat.

Mittitur ad eum Gabriel.

XX. Qui 70. Hebdomadas ei nunciat.

Gabriel ergo celeriter ad Danielem veſpertinis horis orantem deuolat, eique nunciat intra 70 Hebdomadas, ſiue 70 annorum ſeptenaria, Chriſtum ad populum ſuum, cui factæ ſunt de Meſſia promiſſiones, eſſe venturum, vt pro totius mundi præuaricationibus & peccatis ſatisfaciat; eius autem periodi initium ſumendum eſſe ab eo tempore, quo princeps Perſarum, in cuius poteſtate erunt Iudæi, permittet iterum ædificari Ieruſalem. Ab eo enim tempore ad Chriſti manifeſtationem & prædicationem intercurrent 69. hebdomadæ, ita vt Septuageſima ſit initium prædicationis Chriſti. Intra autem illas hebdomadas 69. imo intra ſeptem primas, quæ ſeorſim nominantur, rurſum vici & plateæ Ieruſalem, & muri eius breuiſſimo tempore, id eſt diebus 52 ædificabuntur.

XXI. Quæ breuiter declarantur.

Poſtquam autem elapſæ fuerint ſeptem illæ & 92 hebdomadæ, occidetur Chriſtus intra proxime ſequentem hebdomadam ſeptuageſimam. Cuius criminis pœna erit, vt non ita multo poſt adueniat Romanus populus, cum duce ſuo Tito, qui populum, qui Chriſtum negaturus eſt, & viciſſim à Chriſto abdicabitur, exſcindet, ciuitatem & ſanctuarium diſſipabit, & ſempiterna deſolatione vaſtabit. Hæc poſtrema hebdomada inſignis erit; primò eo quod Chriſtus Meſſias in ea ſtabiliet & confirmabit fœdus nouum Euangelicæ legis, cum multis de populo, qui Chriſtiani fient, per Chriſti & Apoſtolorum prædicationem atque miracula. Secundo, quia in dimidio eiuſdem hebdomadæ hoſtiæ & ſacrificia Iudaica per Chriſti mortem ita deficient, vt inutilia plane, atque inania reddantur. Denique poſt 40 circiter annos, obſidebitur à Romanis Ieruſalem, & capietur, & templum idolis & ſacrificiis polluetur, & ad finem vſque mundi Iudaicæ gentis deſolatio perſeuerabit. Sed hæc digna ſunt quæ fuſius in Annalibus legantur, propter myſterij magnitudinem, & propheticæ locutionis obſcuritatem.

à n. 89. ad 96.

XXII. Tarquinij frater moritur, ipſe viduam ducit vxorem.

Quod ad Romanam rem attinet tradit Dionyſ. l. 4. ſe in Romanis Annalibus inueniſſe Aruntem fratrem Tarquinij Superbi natu minorem anno 40 Seruij Tullij, in quo nunc verſamur eſſe defunctum. Quorum id ſcelere factum fuerit, minime dubium relinquit, tum Tulliæ vxoris eius, cum Tarquinio coniuratio; tum quod proximè ſecutum eſt, Tarquinij cum ipſa matrimonium, quod inuitis parentibus contractum eſt. Vt vero coniuncta ſunt ingenia duo nefaria, regno pellere Tullium, ſi ſponte non cederet machinati ſunt: ſed hæ machinæ ante quatuor annos optatum exitum ſortiri non potuerunt.

XXIII. Concluſio Quintæ Ætatis.

Atque ita peruenimus aliquando, Chriſtiane lector, ad Quintæ Ætatis mundanæ finem, quæ eſt regum Hebræorum, qua populus ille, ſicut in virili ætate, maxime floruit; cuius periodus 577 annorum fuit: quæ in Samuele propheta inchoata, in Hieroſolymorum vaſtitate, & Iudaicæ gentis ſeptuagenaria captiuitate, ac deſolatione terminata eſt, & nos ad Imperium Cyri, & ſextam cum eo Mundi ætatem deduxit. Gloria Patri, & Filio, & Spiritui Sancto.

SEXTA MVNDI ÆTAS, *quæ eſt principum, & Sacerdotum Hebræorum.*

IMPERIVM PERSARVM.

ANNVS MVNDI 3517.

SEXTÆ ÆTATIS 1.

SOLVTÆ CAPTIVITATIS 1.

ZOROBABELIS Ducis 1. IOSVE Pont. 1.

CYRI & Imperij Perſarum 1.

OLYMPIADIS LX. An. 4.

SER. TVLLII 41. VRB. COND. 216.

ANTE CHRISTVM 536.

I. Sextæ Ætatis initium & imperij Cyri *an.* 1940.

NOuum Perſarum imperium, nouáque forma Reipub. Iudæorum, ſextæ huic Mundi ætati dabit initium, iuxta eam diſtributionem, quam initio Quintæ ætatis digeſſimus, quam à Samuele inchoatam, in Balthazaris morte concluſimus, quæ eſt, vt dixi, 577 annorum periodus.

Extincto ergo nuper postremo Babyloniorum Imperatore Balthazare, & Chaldæis Medorum atque Perſarum iugum, iam anno præterito viuo Dario, ſubire coactis; nunc tam illo æmulo, quam hoc conſorte imperij morte ſublatis, ad vnius Cyri arbitrium & dominationem, omnia ferme orientis regna ceſſerunt. Cæterum res Babylonicas ita conſtituit nouus Imperator, vt eius Vrbis nimium glorioſæ faſtum comprimere mallet, eamque ſibi reddere obſequentem, quam ipſam, nimium indulgendo iracundiæ, funditus perdere. Tradit enim Xenophon, Cyrum tres ſibi vrbes ad habitandum delegiſſe, Babylonem, vbi 7 *hybernis* menſibus, Suſam vbi vernis menſibus tribus, & Ecbatanam duobus menſibus æſtuoſis habitaret: ſicque in perpetuo quodam vere ætatem tranſigeret.

Vbi habitarit. *l.* 8.

II. Solutio Iudaicæ captiuitatis per Cyrum.

Iam vero quod ad res Iudaicas attinet; hoc primum anno ſoluta eſt Babylonica Iudæorum captiuitas, tot piorum votis ac precibus à Deo expetita, atque impetrata. Deus autem ipſe, qui ſæpius hanc libertatem pollicitus fuerat, eam etiam mentem Cyro dedit, vt ſe facilem Iudæorum precibus, atque exorabilem præberet. *Anno primo*, inquit Scriptura, *Cyri Regis Perſarum, ad explendum ſermonem Domini quem locutus fuerat per os Ieremiæ, ſuſcitauit Dominus ſpiritum Cyri regis Perſarum* &c. ſuſcitauit autem Danielis opera vſus, vt ſcribit Ioſephus, & ex eo Theodoretus, qui cum ei familiaris eſſet, oſtendit illi, quæ tanto ante Eſaias de ipſo prædixerat, fore ſcilicet vt Deus illi victoriam de Babyloniis daret, & ipſe viciſſim Iudæis poteſtatem faceret redeundi in patriam, & Ieruſalem templumque ædificandi.

2. *Par. fin.* Quem ſuſcitauit Dominus. *l.* 11. *c.* 1. *in c.* 1. *Dan. c.* 44. 26.

III. Opera Danielis vſus.

Cyrum porro Danielis opera ad huius vaticinij cognitionem veniſſe, facile coniectare licet. Cum enim Daniel Dario Medo Cyri ſocero, & imperij conſorti chariſſimus fuerit, ſummóque apud eum magiſtratu functus ſit, non potuit Cyro ignotus eſſe, imo illi plane venerationi, atque admirationi fuit. Quis enim dubitet Cyrum, vel priuatis Darij literis, vel publico eius decreto, aut ſaltem rumore nuncio didiciſſe, quid Danieli nuper contigiſſet, cum inuidorum artibus, in lacum leonum fuiſſet cõiectus; quid illi conuiuio Balthazaris, quod in rem Perſarum ac Medorum faceret, & diuinam erga ſe prouidentiam patefaceret, paulò ante accidiſſet. Nec minus præcedentia quoque, de fraude, quæ ad Belis idolum exercebatur, de dracone interfecto, de ſeptiduo commorationis innoxiæ inter famelicos leones, de prodigiis, quæ circa Nabuchodonoſorem facta fuerant, libenter audiuit. Hæc, inquam, aliáque id genus Danielem Cyro ſtudioſè retuliſſe credibile eſt: quod intelligeret eorum cognitionem multum ad iuſtum idolorum contemptum, multum ad veri Dei cognitionem & cultum eſſe valituram.

IV. Eius cum Cyro familiaritas.

Audiebat itaque Daniel apud Cyrum mirabilium patr[illegible]or, & interpres myſteriorum Dei. Audiebat viciſſim à Daniele Cyrus, quid Deus ab illo poſtularet, quem ad tantum imperium extuliſſet, & nominatim à tot iam ſeculis elegiſſet, ad dandam populo ſuo libertatem. Hæc ergo cum probe teneret Cyrus, & Deus illi maiorem erga Danielẽ beneuolentiam, eiuſque populum in dies inſtillaret, maioribus natu Iudæorum annitentibus, ſtatuit publico decreto notum facere omnibus, ac ſtatuere quid ea de re fieri placeret, [illegible] totidem verbis extat initio libri Eſdræ. In quo tanta cum veneratione de Deo loquitur Imperator, vt eum agnoſcat totius mundi principem ac moderatorem, qui regna pro arbitrio diſtribuat hominibus, atque diſpenſet. Deinde ſe illius ſubditum profitetur, vt qui humiliter eius præceptis obſequatur. Agnoſcit tertio peculiarem eius prouidentiam in populum, quem ſibi ſingulariter elegerat. Quarto poſtpoſita memoria omnium, qui vulgò appellantur dij, de populi huius Deo dicit. *Ipſe eſt Deus.* Tanta eſt diuini numinis in corda regum poteſtas.

Decretum Cyri pro reditu Iudæorum, eiuſque in Deum pietas.

V. Et in populũ, eius humanitas.

Perhumaniter etiam cum eius populo agit. Non enim illum à ſedibus expellit ſuis, ſed abire permittit, omnibus bene precatus. Quin aliorum etiam excitat liberalitatem, erga eos qui penuria impediti, longinquum iter ſuſcipere non poſſent: vt ſcilicet geminam exerceant benignitatem; aliam in viaticum pauperum tranſmigrantium, aliam in donaria in templum Dei. Neque verbo contentus pius princeps, etiam præiuit exemplo, vt qui voluerit templum ſuis ſumptibus ædificari, vt ex ſequentibus apertè conſtat. Quod autem ſolius templi meminerit, non propterea vetuit ciuitatem ædificari, ſed qui templum ſuis ſumptibus ædificari volebat, ciuitatis muros & domos propriis Iudæorũ ſumptibus, atq; induſtria permittebat. Et certe ſi Tẽplũ Dei, & ſacra ſupellex futura erãt

An permiſerit ædificari Ieruſalem. *cap.* 6. 4.

in tuto

intuto, neceſſario muri excitandi erant, qui hoſtium & prædonum prohiberent incurſus. Quod ſi Eſaiæ vaticinium Cyrum excitauit ad ſoluendam captiuitatem Iudęorum, certe in eodem habetur, non ſolum templum ædificandum, ſed ipſam etiam ciuitatem Ieruſalem. Sed hæc vberius in Annalibus, diſtinctiuſque traduntur.

VI. Apparatus ad profectionem. 1 II. c. 1.

Decreto promulgato, & in publicas tabulas relato, *ſurrexerunt*, inquit Eſdras, *principes patrum de Iuda & Beniamin, & Sacerdotes & Leuitæ, & omnis cui ſuſcitauit Deus ſpiritum vt aſcenderent ad ædificandum templum Domini.* Nam pleroſque Iudæorum Babylone remanere maluiſſe, nec poſſeſſiones ſuas voluiſſe relinquere, autor eſt Ioſephus. Pergit Eſdras, *vniuerſique qui erant in circuitu*, id eſt vicini eorum: dubium autem eſt an Iudæos remanentes intelligat, an alienigenas, qui forte Cyro gratificari voluerunt. Ioſephus amicos regios vocat. Iſti ergo *adiuuerunt manus eorum in vaſis argenteis & aureis, in ſubſtantia & iumentis, in ſupellectili*, præter donaria, quæ templo Dei conſecrarunt, & quæcunque inſtaurationi Hieroſolymorum addixerunt. Rex quoque Cyrus protulit vaſa templi Domini per manum Mithridatis præfecti ærarij, qui ea Zorobabeli numerauit, qui Chaldaicè dictus eſt Saſſabazar, ſicut Nehemies Atherſata.

Et in abeuntes liberalitas.

Cyrus vaſa ſacra reſtituit.

VII. Profectio quam diuturna.

Qui porro fuerit tam vaſorum, quam perſonarum demigrantium numerus, non ſatis conſtat. Illud autem ſatis conſtare poteſt eos menſe Martio, vel Aprili ſeſe in viam dediſſe, & quatuor circiter menſibus hoc iter confeciſſe, propter multitudinem perſonarum omnis generis & ætatis, cum tot impedimentis vaſorum, pecorum, variæque ſupellectilis. Oportuit autem eos diſponere domui & habitationi ſuæ vno vel altero menſe, dum interea menſis ſeptimus aduentaret, deſtinatus ſolemnitati Tabernaculorum: in quod tempus indictus eſt conuentus Hieroſolymis, ad dedicandum altare Domino. Magna enim prouiſione, ait Beda, primò altare ædificauerunt, vt quia templum nondum erat fundatum, haberent tamen, vbi ſacrificantes, deuotionem ſuæ mentis oſtenderent.

VIII. Dedicatio altaris & ſacrificiorũ inſtauratio. l. 1. c. 3. v. 1. 1. Eſd. 3. 6. 7.

Iamque aduenerat menſis ſeptimus, inquit Eſdras, *& erant filij Iſrael in ciuitatibus ſuis*, vbi ſcilicet ipſi, aut patres eorum pridem habitauerant: & condicto tempore venerunt Hieroſolymam, *& ſurrexit Ioſue filius Ioſedec, & fratres eius ſacerdotes, & Zorobabel filius Salathiel, & altare Dei collocauerunt ſuper baſes ſuas, & obtulerunt ſuper illud holocauſtum Domini mane & veſpere.* Itaque à primo die ſeptimi menſis, qui fere in Septembrem cadit, antiquus holocauſtorum, & ſacrificiorum ritus inſtauratus eſt. Deinceps autem & de templo ædificando actum, & conuentum eſt cum latomis, cæmentariis, & fabris lignariis, de pretio materiæ, vectura, & operæ prætio; qui dum incumbunt operi, annus abiit.

IX. Iudęi deinceps alieni iuris, & vectigales. 1. Eſd. 4. 13. 2. Eſd. 9. 6.

Cæterum hoc primo anno inſtauratæ quoquo modo Reipub. Iudæorum, aliquid de eorum ſtatu ac conditione dicendum eſt. Et primo ſtatuendum eſt Hebræos nunquam deinceps plane fuiſſe iuris ſui, ſed primum Perſis, tum Græcis, poſtremo Romanis ſeruiuiſſe: ita vt qui Chaldæis ante ſeruierant, eorum poſtmodum ſerui, aut potius ſubditi fuerint, & vectigales in patria ſua. Duces quoque & magiſtratus habuerunt in Iudæa, idque ex alienigenarum voluntate ac venia, nec magiſtratus ſolum primarios, ſed minores quoque: nam iſtos enim conſtituendos Eſdram ab Artaxerce poteſtatem accepiſſe legimus. Ex quo intelligimus ſummos pontifices, qui erant maximi magiſtratus, & totius Cleri, ſæpe etiam Reipub. Principes, alienigenis fuiſſe ſubiectos; vt quamuis patribus ſuis naturali generatione ſuccederent, ab illis tamen approbari & confirmari oporteret: itaque ab eis etiam ſæpe inſtitutos legimus atque exautoratos. An vero dux pontifici, an vice verſa pontifex duci ſubordinatus eſſet, vel vterque ex æquo Imperatoribus ſubeſſent, vix poteſt ex ipſa Scrip. definiri.

Ab alienigenis magiſtratus accipiunt, etiam pontificatum. 1. Eſd. 7. 25.

X. Zorobabel dux, & Ioſue pontifex.

Chronologia porro ſacra deinceps, quæ obſcura ſæpe atque interrupta reperitur, ad Perſarum primo, deinde Græcorum & Romanorum principes dirigenda erit. Et quoniam Zorobabel & Ioſue reliquos Cyri annos, & alios complures tenuerunt, eos ſimul numerabimus, donec aut nouus princeps, aut aliena finiendi probabilitas, nouum vel ducem vel pontificem ſuggerere nos admonebit. Quæ cauſa eſt cur hoc anno, initium pontificatus Ioſue filij Ioſedeci collocemus, licet probabile admodum ſit, cum annis iam aliquot Babylone egiſſe pontificem, eo modo quo pater eius Ioſedec vmbratilẽ pontificatũ ibidem nomine tenus exegerat.

XI. Romanæ res.

De re autem Romana nihil occurrit noui, quod propriè in hunc annum cadat. Nam quod ait Dionyſ. Tarquinium & Tulliam nouam eius coniugem pertraxiſſe in partes ſuas eam Patritiorum factionem, quam adminiſtratio popularis à Rege alienarat, & palam coëmiſſe fauorem plebeiorum, qui in magna inopia nulla iuris cura tangebantur, æquè ad hunc & ſequentem annum videntur pertinere.

ANNVS MVNDI 3518.

SOLVTÆ CAPTIVITATIS 2.

ZOROBABELIS & IOSVE 2.

CYRI & Imperij Perſarum 2.

OLYMPIADIS LXI. An. 1.

SERVII TVLLII 42. VR. CON. 217.

ANTE CHRISTVM 535.

I. Templi noua fundatio. l. 1. 3. 8. c. 21 19.

NOtatur hic annus ab Eſdra, eſtque prima templi, poſt ſolutam captiuitatem, fundatione celebris, prima inquam, quoniam ſecũdus Darij annus altera fundatione celebratur, apud Aggæum prophetam, de qua ſuo tempore dicetur. Hæc autem contigit, *Anno ſecundo aduentus* ſiue reditus Iudæorum in patriam, menſe ſecundo, & in nouilunio ſecundi menſis qui eſt Aprilis, cœperunt Zorobabel & Ioſue cum ſuis iacere fundamenta templi. Ad id enim tempus operarij parauerant materiam neceſſariam, locumque perpurgarant, vt congregato populo nulla eſſet mora in primo

lapide rite deiiciendo. Quanquam credibile eſt magnam antiquorum fundamentorum partem, & ab incendio, & à Chaldæorum machinis incorruptam perſtitiſſe. Nondum quippe Dominus ſuper vniuerſam templi fabricam, triſtem illam emiſerat vocem. *Non relinquetur lapis ſupra lapidem, qui non deſtruatur.*

Matth. 24. 2.

Ritus illius; populi lætitia, & lacrymæ. *Pſ.117.135.*

Dum autem fundaretur ſteterunt ſacerdotes in ornatu ſuo cum tubis, & Leuitæ filij Aſaph in cymbalis, cantantes pſalmos Dauidicos, quibus ſuccinebat populus. Omnis quippe populus vociferabatur clamore magno. Plurimi quoque de ſenioribus, qui viderant prius templum, & eiuſdem nouæ fundationi aderant, flebant voce magna, & multi viciſſim in lætitia eleuabant vocem, eratque clamor ex lætitia triſtitiaque confuſus, & quidem tantus, vt tubæ non exaudirentur, vt eſt in Græco. Clamor erat ab interno exultantis ſimul ac gementis animi motu, planctus propter ruinam templi prioris, & lætitia propter ſpectaculum eiuſdem quaſi reuiuiſcentis.

III. Æmuli Iudæorum opem ad templi cõſtructioné offerunt.

Verum non admodum diuturna fuit iſta lætitia, cito quippe noua ſollicitudine temperata eſt. Iudæorum enim æmuli, adierunt Zorobabelem, aliosque populi principes, ſeque obtulerunt ad ædificandum cum eis, ſumptibus ſcilicet, operibuſque pro ſua parte ſuppeditandis. Quos Iudæi non immerito repulerunt, vt quos intelligerent non ſyncerè agere, ſed fraudulenter, vt poſtea templum ſibi pro ſua parte vindicarent; atque adeo ſacrificulos ſuos cum cultu Idolorum ſuorum illuc introducerent, & præteritum Idololatriæ ſcandalum renouarent. Simul autem egregium exemplum poſteritati reliquerunt deuitandi hæreticos, quibuſcum nulla nobis, ob periculum apoſtaſiæ debet eſſe communio, dum ab Ethnicis mendicare maluerunt, quam ab iſtis vltro oblata ſuſcipere. Qui hanc ignominiam non ferentes, ſtatuerunt templi ædificationem impedire.

IV. Et repulſi eam impediunt. *l. 11. Ant. c. 2.*

Sed quoniam id aperta vi perfici non poterat, quia Cyri decretum extabat, & conſtabat de eius in Iudæos beneuolentia, id clam per regios Cyri adminiſtros perfecerunt; *Rogarunt enim Satrapas*, inquit Ioſephus, *& eos quibus commendata erat hæc ædificatio, vt Iudæos impedirent, quo minus vrbem, ac templum inſtaurare valerent. Illi vero pecuniis etiam corrupti, vendiderunt* Cuthæis *ſuam circa demandatum officium, ceſſationem & negligentiam, Cyro neſciente, vtpote diſtracto in alia negotia.* Sic Ioſephus. Malim non tam cito querelam ad Cyrum delatam: imo neque tam cito Iudæos fraudem ſenſiſſe, quæſtoribus regiis quorum erat præbere ſumptus, non ſtatim corruptelæ & præuaricationis ſuſpicionem præbentibus, ſed alias atque alias, vt aſſolet, cauſas prætexentibus, vt primo tardè ſoluerent, ſicque operæ ceſſare cogerentur. Cyro autem mortuo aperto marte pugnarunt, vt ſuo loco dicemus. Interim Iudæos lætiſſimo labori operam dare permittamus.

V. Olympias 61.

Thespis poëta.

Agones olympici hoc anno inſtaurati victorem in ſtadio celebrarunt Agatharchum, principe Athenis Heraclito, vt notauit Dionyſius. Catalogus Olympionicarum Cercyræum appellat, ex Cercyra videlicet ſiue Corcyra inſula maris Ionij oriundum, additque ex Suida hac Olympiade 61. Theſpim primum drama docuiſſe; Athenis ſcilicet, vbi ille floruit, primuſque populo rudes adhuc tragœdias dedit, repugnante Solone. Vide Laërtium, & Plutarchum in Solone.

ANNVS MVNDI 3519.

ZOROBABELIS & IOSVE Pont. 3.

CYRI & Imperij Perſarum 3.

OLYMPIADIS LXI. An. 2.

SERVII TVLLII 43. VRB. CON. 218.

ANTE CHRISTVM 534.

I. Poſtrema viſio Danielis. *c. 10. v. 11.*

Pertinet ad hunc annum poſtrema viſio Danielis, quæ cap. 10. 11. & 12. continetur. Id enim Daniel ipſe teſtatur; cui Dominus magnum inſtillarat deſiderium ſciendi, quid eſſet euenturum populo Iudaico in nouiſſimis diebus, vt ex ipſius Angeli verbis, qui eum docturus venerat, intelligitur. Tantum autem fuit deſiderium, vt tribus hebdomadis verſaretur in luctu, pane deſiderabili, carne, vino, & vnguentis abſtinens: Solenne enim fuit ſanctis viris, precibus, & corporis afflictationibus diuinam clementiam exorare. Prænunciat autem Gabriel doctor eius, aliqua de futuris Perſarum regibus, tum de Alexandro magno, qui finem Perſico imperio illaturus erat. Tum pleraque ſubdit de bellis, quæ Syriæ & Ægypti reges inter ſe geſſere, quæ in ſua tempora differenda ſunt. Illud tantum dico, Angelum in Antiocho Epiphane diutius immorari, quod is omnium maxime vexaturus eſſet Hebræos. Ab eoque Propheta ad Antichriſtum tranſit, à figura videlicet ad rem figuratam. Nos ad Regem Tullium tranſeamus.

Eius feruida oratio.

II. Seruius Tarquiniũ arguit.

Hoc penultimo Seruij Tullij anno multa Romæ contra eum, ab ambitioſo genero, & filia ſacrilega turbata ſunt. Cum enim Seruius rex Tarquinium videret haud obſcurè res nouas moliri, timeretque ne imparatus opprimeretur à coniuratis, ſæpe generum coram amicis acciuit in colloquium, priuatimque incuſatum monuit, vt ab inferenda iniuria abſtineret. Cumque ille ſe coram Senatu accuſationi reſponſurum diceret: coacto Senatu multa Tarquinius contra ſocerum criminatus eſt, quæ ille cum accuratiſſimè refelliſſet, iniecto magno pudore inimicis, Senatum dimiſit, moxque per præconem populum in concionem vocauit, vbi cum egregia, & plena affectibus oratione, ſua erga Rempub. merita commemoraſſet, cum ſingulari populi approbatione, ſcire cupientis quò tenderet iſthæc oratio, tandem ait à Tarquinio ſe accuſari, quod regnum ſibi debitum iniuſtè obtineret, nec populo ius eſſe aliena alteri donare.

Et cauſam ſuam in ſenatu agit, & in comitio.

III. Populus ei plaudit vniuerſus contra Tarquiniũ.

Ad quæ, coorto cum indignatione vniuerſi populi clamore, poſtquam ſilentium eis imperaſſet, poſtulauit vt ſine tumultu euocatum Tarquinium pro ſe dicentem audirent, cauſaq; cognita ſiue affectus iniuria, ſiue principatu dignior videretur, regnum illi traderent: ſe enim illud depone re, ipſorumque poteſtati reddere,

à quibus

à quibus accepiſſet. Poſt hæc verba paranti à tribunali deſcendere, acclamatum eſt vndique cum precibus & lacrymis, ne cui cederet principatum: nec deerant qui clamarent *ferri Tarquinium*, vtique multiplici ſcelere imminutæ maieſtatis reum, & in Reipub. perniciem emergentem. Quod ille metuens domum refugit cum ſociis. Tullium vero plebs vniuerſa cum gaudio & plauſu domum reduxit. Hæc fere hoc anno Romæ.

ANNVS MVNDI 3520.

ZOROBABELIS & IOSVE 4.

CYRI & Imperij Perſarum 4.

OLYMPIADIS LXI. AN. 3.

SERVII TVLLII 44. & vltimus.

VRBIS CONDITÆ 219.

ANTE CHRISTVM 533.

I. Res à Cyro geſta contra Lydos.

DVm Cyrus imperium Perſarum ſtabilire, atque amplificare meditatur, ei cum Lydis iterum negotium fuit. Nam hoc fere tempore videtur Lydorum à Cyro defectio contigiſſe. *Interiecto deinde tempore*, ait Iuſtinus, à deuictis ſcilicet Babyloniis, & Crœſo eorum rege in poteſtatem redacto, *occupato in aliis bellis Cyro Lydi rebellauere: quibus iterum victis, arma & equi adempti, iuſſique*, contemptim videlicet permiſſi ſunt, *cauponas & ludicras, artes & lenocinia exercere*. Et ſic gens induſtria, quondam potens, & manu ſtrenua, effeminata mollicie, luxuriáque, virtutem priſtinam perdidit. Id conſilium à Crœſo profectum Herodotus tradit; cum enim adhuc viuum cum Cyro retinet.

Otij & ignauiæ malum.

II. Lenta Iudæorum ædificatio.

Interea Iudæi Hieroſolymis, in cœptis templi, vrbiſque operibus, quoquo modo progrediuntur: ſuis magis & amicorum ſumptibus, quam regiis, propter regiorum miniſtrorum præuaricationem, atq; perfidiam. Romæ autem Tarq. Superbus malis artibus Ser. Tull. optime de ſe meritum, regem & ſocerum, principatu & vita ſpoliat. Poſtquam enim, vt ſcribit Dionyſ. conatus, quem proximo anno retulimus, Tarquinio parum ſucceſſit, anxius ſe domi continebat, cum vxore conſulente non eſſe molliter agendum amplius, conciliato prius per amicos rege, quò minus vt amicum iam caueret obſeruato tempore, quo plebs paſſim per agros colligendis frugibus eſſet intenta, prodiit cum amicis gladios ſub veſte occultantibus, miniſtris quibuſdam ſecures capere iuſſis. Ipſe regio amictu ſumpto, cæteriſque principatus inſignibus, venit in Comitium, iuſſitque patres à præconibus in curiam vocari.

Tarquinius regnũ inuadit.

III. Seruius adit curiam, ibique de gradibus deijcitur.

Hi dum conueniunt in curiam, nunciatur Regi, Tarquinium progreſſum cum veſte regia, Senatum cogere. Ille admiratus hominis audaciam, procurrit ex ædibus cum paucis comitibus, & ingreſſus in Senatum, videt Tarquinium in ſolio regio, & in eum cum conuitio impetum facit, quaſi eum è ſolio deturbaturus; ille ætate viribuſq; validior, fruſtra miniſtrorum opem implorantem, medium corripit, & ſub limen per curiæ gradus deiicit. Senex cum è caſu ægre ſe collegiſſet, vt vidit circunquaque omnia plena fautoribus Tarquinij, & circa ſe magnam amicorum ſolitudinem abiit gemens, paucis toto corpore grauiter afflictum ſuſtentantibus, ac deducentibus. Quæ cum Tullia didiciſſet, carpento inuecta venit in forum, & in ſummis curiæ gradibus Tarquinium ſtantem conſpicata, cum prima Regem magna voce ſalutauit, tum ſeorſum abducto cœptum facinus cæde Tullij perficere ſuadet, quod ille celeriter immiſſis percuſſoribus conficit, priuſquam Rex domum peruenire potuiſſet.

Et filia ſuadente trucidatur.

IV. Et mulis, carpentoque procalcatur.

Recenti cadaueri, & adhuc palpitanti ſuperuenit filia, quæ in anguſto vico carpentum & iumenta, vel per mortuum traduci iubet: ex quo tam atroci facinore, vicus ſceleratus eſt dictus. Porro cum ob Regis cædem magnus tumultus vrbem haberet, ſeditionem & vim populi veritus, regio funere ſepeliri vetuit, ſed noctu ex vrbe cum paucis efferri iuſſit: quod à defuncti vxore, Tarquinij Priſci filia, diras genero & filiæ imprecante factum eſt. A monumento domum reuerſa, vnam non amplius diem ſuperſtes funeri, ſequenti nocte obiit, ſiue illa ſibi manus intulit, vt quidam crediderunt, ſiue generi & filiæ opera, laqueo ſtrangulata eſt. Hunc finem ſortitus eſt Seruius Tullius, poſt exactum in regno annum quartum ſupra quadrageſimum. Hic ille beatus, & fortunatus Fortunæ cultor Tullius, quem illa, ſi quid poſſet, non poterat maiore mactare infortunio, ſiue tanti regis cædem, ſiue cædis modum, ſiue autores contemplemur.

Concluſio de Seruio.

ANNVS MVNDI 3521.

ZOROBABELIS & IOSVE 5.

CYRI & Imperij Perſarum 5.

OLYMPIADIS LXI. AN. 4.

L. TARQVINII SVP. 1. V. C. 220.

ANTE CHRISTVM 532.

I. L. Tarquinius vnde dictus Superbus.

HOc anno L. Tarquinius cognomento Superbus, per vim & ſcelus, vt dictum eſt, regnum Romanorum ſeptimus, idemque vltimus vſurpauit, ſexageſimæ primæ Olympiadis anno quarto, vt Dionyſius accuratè notauit. Qui de eius moribus ita loquitur vt cognominis rationem reddere voluiſſe videatur. *Hic* inquit *contempta plebe*, quam ſcilicet ſocer eius coluerat, *contemptis & Patriciis per quos ad regnum prouectus fuerat, confuſiſque legibus, ac moribus patriis, & omni decore corrupto, quo ciuitas ſub prioribus regibus floruerat, principatum in manifeſtam tyrannidem vertit. Nec tamen iſtum Tarquinium*, ait Auguſtinus, *Romani crudelem aut ſceleratum, ſed ſuperbum appellauerunt, fortaßis regios eius faſtus, alia ſuperbia non ferentes.* Videtur Auguſt. alludere ad Platonem, qui dicebat Diogenem faſtum calcare Platonis, ſed alio faſtu.

l. 3. de Ciu. c. 15.

II. Theognis floret. Annus Sabbaticus 134.

Floruit ſub hæc tempora Theognis poëta Megarenſis; Megaris enim in Achaia natus eſt, quemadmodum & Euclides. Theognidem ad initia regni huius retulit Euſebius, qui potius ad præcedentem regem pertinet, cui decem regni annos ſuſtulit Euſebius, quos iſti Superbo reſtituit. Fuit hic idem annus apud Iudæos Sabbaticus ordine 134. quem par eſt credere fuiſſe obſeruatum, quomodo hæc tempora ferre potuerunt. Niſi forte hic annorum ſabbaticorum ordo ſeptuagenaria deſolatione, & quaſi perpetuo ſabbatiſmo perturbatus eſt, quod nec certo affirmare poſſumus, nec negare. In re igitur incerta inchoatam iampridem horum annorum ſeriem retineamus.

ANNVS MVNDI 3522.

ZOROBABELIS & IOSVE 6.

CYRI & Imperij Perſarum 6.

OLYMPIADIS LXII. AN. 1.

L. TARQVINII SVPER. 2. V.C. 221.

ANTE CHRISTVM 531.

I. Apparatus Cyri ad bellum contra Maſſagetas.

Cyrus hoc anno expeditionem decernit in Maſſagetas, ac bellum præparat, quod ſequenti anno ab eo infeliciter geſtum eſt. Nihil autem mirum videri debet expeditioni præparandæ annum præuium aſſignari. Nam ducenta Perſarum millia in armis ſecū habuiſſe in bello Maſſagetico, tradit Iuſtinus, quo in numero aliæ fortaſſe gentes, quibus imperabat non continentur. Nec improbabile eſt eum Indos, non minus quam Semiramidem, vel Bacchum, aut etiam vlteriora cogitaſſe, vt Strabo ſignificat, propria in bellis, probataque ſæpius felicitate ipſum inuitante. Prodigia quoque illa, quæ in eius ortu contigerant, ſuadebant vt aliquid ſibi ſupra humanam ſortem tribueret, vt affirmat Herodotus.

II. Res Iudaica.

Cum ergo Cyrus in tantæ expeditionis apparatum eſſet intentus, Iudæis non licuit de Perſarum præfectis & Samaritis queri. Ioſephus enim ait Cyrum neſciuiſſe quo ſtulli modo aduerſus Iudæos gererent, vtpote diſtractum in alia negotia, Scythicæ videlicet expeditionis. Quod ſi, vt probabilius videtur, adnitente Daniele ad Imperatorem admiſſi ſunt. Cum alia ex parte Præſides illi prouinciarum, & Cuthæi multis modis Iudæos criminarentur, & ſuam improbitatem honeſtis rationibus obuelarent, Cyrus rem totam in ſuum reditum fortaſſe diſtulerit: aut aliis etiam commiſerit, quibus ius faſque non magis curæ fuerit, quam prioribus.

III. Tarquinius tyrannicè regnat.

Ad hunc porro annum, & aliquot ſequentes pertinent, quæ Dionyſius de Tarquinio ſcribit anno non notato. Eum ſcilicet, cum iam firmatum ſibi regnum videret, nequiſſimorum hominum opera, multos illuſtres viros criminibus capitalibus inuoluiſſe, quos à ſe, vel ab ſua adminiſtratione ſentiebat alienos: diuites præſertim, quibus vel cæſis, vel in exilium pulſis, in eorum bona inuolabat, nonnulla particula in eorum accuſatores collata. Quo factum eſt vt plerique ſponte exilium occuparent, & ſeſe tyrannidi eriperent, & Senatus magna ex parte vacuaretur, quem ille ſuis fautoribus explebat. In primis autem M. Iunium qui vxorem habebat Tarquiniam, Tarquinij Priſci filiam, de medio ſuſtulit; quæ cauſa fuit L. Iunio, tum adoleſcenti, ſtultitiam ſimulandi, ex quo Bruti cognomen adeptus, ad familiæ regiæ oblectationem, aliquandiu in regia retentus eſt.

IV. Olymp 62. Milo Crotoniates. n. 5. & 6.

Eſt hic idem annus primus Olympiadis 62. quæ victorem habuit Erexidam Chalcidenſem, vt eſt in catalogo Olympionicarum, vbi & Milonis Crotoniatæ athletæ roboris ſtupendi palmæ ad hanc Olympiadem referuntur, quas Suidas quoque memorat, ex Pauſania vt arbitror. Aliquot roboris huius argumenta in Annalibus ſtudioſus lector reperiet, ne ipſum properantem hic moremur. De morte autem eius Olymp. 67. dicemus.

ANNVS MVNDI 3523.

ZOROBABELIS & IOSVE 7.

CYRI 7. & vlt. Imperij Perſarum 9.

OLYMPIADIS LXII. AN. 2.

VRB. C. 222. L. TARQVIN. SVPER. 3.

ANTE CHRISTVM 530.

I. Ratio temporis Cyri.

Trigeſimus eſt hic annus partim regni, partimque Imperij Superioris Cyri, qui ab initio 55 Olympiadis inchoati, hoc anno terminantur. Quod autem ſeptem illi duntaxat annos Imperij tribuerimus, Xenophontem in 8 Pædiæ, cum pleriſque ſecuti ſumus. Cum enim conſtans eſſet apud antiquos opinio, Cyrum triginta circiter annis regnaſſe, ipſeque Herodotus ſcriptum reliquiſſet, cum vnde triginta annos omnino regnaſſe, id eſt impleuiſſe: quid fuiſſet cauſæ cur Xenophon ei ſeptem duntaxat annos imperij daret, qui non ignorabat diuturnitatem imperij, ad felicitatem principum pertinere, niſi ſignificare lectori, teſtarique voluiſſet, Cyrum de triginta annis ſeptem in Imperio, reliquos in regno vixiſſe? Marc. Tullius ex Dionyſij Perſici libris refert Magos Cyri ſomnium interpretantes, dixiſſe, cum triginta annos regnaturum, itáque contigiſſe. Nam ad ſeptuageſimum peruenit, cum quadraginta annos natus regnare cœpiſſet. Sic ipſe. Sed hos 40 annos parum eſſe probabiles, in Annalibus docuimus. *l. 1 de Diu.* *a. m. 3454. num. 5.*

II. Penetrat Cyrus ad Maſſagetas.

Verum his omiſſis, Cyrum ad Maſſagetas iter habentem aſſectemur. Eam gentem conſtituit Herodotus ad mare Caſpium, orientem verſus, in maxima planicie, quam fluuius Araxes claudit. Cum ergo hoc quoque regnum Cyrus in ſuam poteſtatem redigere ſtatuiſſet, eſſetque eius gentis regina Tomyris nomine, quæ regnum defuncto viro, filióque adoleſcente moderabatur, ad eam Cyrus legatos miſit, qui

nuptias

nuptias eius peterent. Illa prohibet acceſſum; & tranſmittenti nihilominus fluuium pugnæ optionem offert, moxque filium cum copiis mittit, quos vino epuliſque ſopitos, Cyrus interficit. Tomyris cognito exercitus filij ſui caſu, exprobrat Cyro, quod dolo non dolore vicerit, monetque vt reddito ſibi filio in Perſidem reuertatur, addit & minas, quas Cyrus contempſit. At Spargapiſes, ſic enim filius ille vocabatur, vt ad ſe ex ebrietate rediit, cum vt à vinculis ſolueretur, impetraſſet, continuo ſibi manus intulit, pudore ſeruitutis.

III. Cyrus in prælio occumbit. Eius funus. *l. 1. ad fin. c. 4. & ſeq.*

Inde cum ad pugnam ventum eſſet, & vtrinque acerrimè pugnaretur, ad extremum Maſſagetæ ſuperiores extitiſſe feruntur partem, tum vero Cyrum ipſum occubuiſſe; cuius cadauer inter cæſorum aceruos cum Tomyris inueniſſet, caput in vtrem humano cruore plenum immiſit, & inſultans ait. *Satia te ſanguine quem ſitiſti.* Hæc ex Herodoto breuiter; quæ ſi vera ſunt, & quæ paſſim ad omnes obtinuerunt fidem, excepto Xenophonte, certe Perſæ non Cyri corpus in ſepulchro, ſed merum cenotaphium habuerunt, quod tamen ornare non deſtiterunt, vt apud Strabonem leges, cum hac inſcriptione. *O homo ego Cyrus ſum qui Perſis Imperium paraui, & Rex Aſiæ fui. Ne igitur mihi monumentum inuideas.* Hæc pluribus in Annalibus.

IV. Quibus rebus fœlix.

Ita mortuus eſt magnus ille Cyrus, Perſici fundator imperij, toties ſacris literis profaniſque celebratus, non tam regnorum amplitudine felix, quam quod in veri Dei cognitionem veniens, ea ſibi tanto antequam naſceretur promiſſa diuinitus, preſtitáque deinceps agnouit, atque profeſſus eſt. Felix quem Deus tanto honore dignatus eſt, vt eum Chriſti Domini typum, & quendam quaſi Seruatorem populi ſui eſſe voluerit. Sed longe felicior, ſi quem cœli terræque Dominum prædicauit, cuius cultum teſtituit, cui templum ſuis ſumptibus excitari præcepit, cuius cultores beneuolentia & fauore proſecutus eſt, eundem etiam ipſe, abiecta inanium Deorum ſuperſtitione, veneratus eſt. Quem è contrario in Deos relatum refert Arrianus, aitque ædiculam in turris ambitu exſtructam fuiſſe à Magis, qui ſepulchrum cuſtodiebant, iam inde à Cambyſe filio Cyri.

Relatus in Deos. *l. 6. in fi.*

V. Tarquinius Herdonium per calumniam interficit.

Videtur hoc anno Tarquinius regnum Latinorum affinitate firmaſſe, quos ſibi atroci facinore conciliauit, Turno Herdonio, per atrocem de proditione calumniam, interfecto. Sicque Latini ei ſe ſubmiſerunt, iiſdem conditionibus, quibus quondam ſuo eius Tarquinio Priſco, & ſocero Seruio Tullio.

(:)

ANNVS MVNDI 3524.

ZOROBABELIS & IOSVE 8.

CAMBYSIS 1. Imperij Perſarum 8.

OLYMPIADIS LXII. AN. 3.

TARQVINII 4. VRB. COND. 223.

ANTE CHRISTVM 529.

I. Cambyſis imperium.

CYro vita functo, regnum ſuſcepit filius eius Cambyſes, quem Pater Araxem traiecturus, remiſerat in Perſidem, in omnem mortis eius euentum, vt autor eſt Herodotus. Cuius de ſucceſſione ſententiá amplectuntur Thucydides, Xenophon, Ioſephus, Euſebius Iuſtinus, & omnes qui res Perſarum attigerunt, Græci, Latinique. Itaque qui 1. Eſdræ cap. 4. dicitur Aſſuerus, & Cyro proximè ſubiicitur, omnino Cambyſes intelligendus eſt, cui gentilitium Aſſueri nomen, honoris ergò tribuitur; ſicut longius poſtea Artaxerxi Eſtheriæ marito. Vocatur etiam eodem loco Eſdræ, Artaxerxes. Etſi enim id videtur ambiguum, tamen ex 3. Eſdræ, & Septuag. Xiſti id declaratur. Quæ enim in 1. Eſdr. dicuntur ſcripta ad Aſſuerum, in tertio data leguntur ad Artaxerxem. Imo in quibuſdam libris ita ſcriptum eſt. *In regno autem Aſſueri, ipſe eſt Artaxerxes, in principio regni eius*, &c. Ioſephus denique prædictis nominibus, non alium quam Cambyſem intellexit.

Dictus eſt Aſſuerus & Artaxerxes. v. 6. 7.

Eſther. c. 1. &c. *c. 4. 7.*

c. 2. v. 116.

II. Apud Cambyſem Iudæi accuſantur.

Cùm primùm igitur Cambyſes imperij Perſici factus eſt Dominus, Iudæorum hoſtes, ipſo regni eius initio, ad eum accuſationem ſcripſerunt, pro impetranda prohibitione ædificationis Ieruſalem, ciuitatis rebellis ac peſſimę, & quæ vbi ædificata fuerit, tributa Perſico imperio negatura ſit. Eam accuſationem vbi accepit Cambyſes, reſcripſit, ſimulque prohibuit Vrbem ædificari. Id edictum cum ad Cuthæos, Samaritas, alioſque Iudæorum hoſtes perlatum eſſet, venerunt ipſi Hieroſolymam, *& prohibuerunt eos in brachio & robore. Tunc intermiſſum eſt opus domus Domini in Ieruſalem*: quod ad eam diem Iudæi ſuis ſumptibus promouerant, ceſſatumque eſt vſque ad annum ſecundum Darij Hyſtaſpis. Nec tamen plane videntur deſtitiſſe Iudæi, ad illum vſque annum, ab ædificando templo. Nam præfecti Darij id coram rege fatentur, *Ex eo tempore* inquiunt quo ſcilicet Zorobabel poſuit fundamenta templi, *vſque nunc ædificatur, & necdum completum eſt*, præſertim cum decretum Cambyſis ſolam vrbis conſtructionem prohibuiſſet, & tot annorum ceſſationem ardens Iudæorum zelus ferre non poſſet. Quod autem ait opus domus Domini intermiſſum in Ieruſalem, accipi poteſt de ipſa vrbe, quæ propter templum extruebatur, vt id eſſet in tuto.

l. 15. 4. 23. 24. Et prohibentur ædificare Ieruſalem. An & templum.

l. 2. c. 5. 16.

III. Cauſæ expeditionis Cambyſis in Ægyptum.

Initio quoque regni ſui, Cambyſes multum operæ circa patris ſui funus ac ſepulchrum poſuit, vt ſupra attigimus, ſed affinitatibus etiam ſibi adiungendis operam dediſſe ſatis conſtat, vnde illi occaſio Ægyptiæ expeditionis data fuerit. Sed ea quã parũ probabiliter excogitata

fuerit ab Herodoto, ex Annalibus noſtris perſpicuè intelliges. Alias quoque cauſa idem inquirit in Thalia. Non alias tamen inquirendas puto, præter hominis vel ambitionem, vel auaritiam, vel ſi ex factis conſilia placet elicere, odium Ægyptiacæ ſuperſtitionis, quam iam Dominus, eius opera deterere voluit.

IV. Bellum contra Volſcos apud Sueſſam. *l. 1.*

In Italia hoc anno Tarquinius conciliatis ſibi, mutuòque fœdere coniunctis Latinis populis, bellum contra Sabinos, Volſcos appellat Liuius, gerere aggreſſus videtur, delectis è Romana gente iis, quos ſi in armis eſſent, minus libertatem ſuam aſſerturos ſuſpicabatur. Peruaſtato hoſtico, & profligatis qui auſi eſſent acie congredi, contra Pometinos dixit, qui Sueſſam incolebant; quos cum initio in confiniis prælio, magna ex parte ſtrauiſſet, cæteroſque in fugam verſos in oppidum compuliſſet, diu obſidione fatigatos expugnauit. Vrbe opulentiſſima potitus, armatos occidit, cæteros addixit ſeruituti, vrbem agrumque diripuit; auri autem & argenti tantum collegit, vt decimis in templi fabricam ſepoſitis, quinque argenti minæ ſingulis militibus obueniſſe dicantur: ſacratæ vtero argenti decimæ quadringentorum talentorum numerum expleuerint.

Victoria cū magna præda.

87. Fran 10. *Sol.* 420000 *Attic.*

ANNVS MVNDI 3525.

ZOROBABELIS & IOSVE 9.

CAMBYSIS 2. Imperij Perſarum 9.

OLYMPIADIS LXII. An. 4.

TARQVINII SVPER. 5. V.C. 224.

ANTE CHRISTVM 528.

I. Cambyſes dictus ſecundus Nabuch. Hiſtoria Iudithæ.

CAmbyſes dictus eſt ab Hebręis, apud Euſebij Chronicum, ſecundus Nabuchodonoſor, ab iis credo, qui Iudithæ hiſtoriã, quamuis repugnantem, ad hæc tempora aptare voluerunt. Niſi malis Iudæos principem ſibi inimicum ita appellaſſe, quod quæ Nabuchodonoſor euertiſſet, Cambyſes eius veſtigiis inhærens, inſtaurari non pateretur. Dici quidem poteſt ſub hæc tempora ſcriptam eſſe illam hiſtoriam; eius enim autor fuiſſe dicitur Ioacim ſacerdos filius Ioſue, ac poſtea ſucceſſor, vt autem hoc tempore res geſta ſit, nullo modo dici poteſt. Conſule quæ diximus anno octauo & nono Manaſſis.

II. Sabini victi ſubdunt ſe Romanis.

Tarquinius porro nondum Sueſſa diſceſſerat, cum ei nunciatum eſt Sabinorum lectam iuuentutem duobus agminibus in eum agrum irrupiſſe, & prædas, quæ in Romanorum iura ceſſerant, inde abigere. Ad quos ille adiens diuerſis copiis ſuis, vtrumque agmen, priuſquam ad mutuum auxilium conuenire poſſent, concidit: præter eos, qui ſupplices facti deditionem fecerunt. Itaque Sabini vrbium ſuarum expugnationem veriti, legatos ad Tarquinium de pace miſerunt, promiſſo in poſterum tributo. Pace his data, Sueſſam reuerſus eſt. Inde aſſumpto præſidio quod reliquerat, prædáque cum impedimentis cæteris, ditatum exercitum Romam reduxit, vbi & de Sabinis triumphauit: Et templum Capitolinum inchoauit, Sueſſana præda, quæ huc deſtinata fuerat, inuitante.

III. Fundamēta Capitolij.

Cupiebat quoque aui ſui vota perſoluere, qui vltimo bello cum Sabinis dimicans, ſi illa pugna vinceret, Ioui, Iunoni, & Mineruæ templa vouerat. Et rupem quidem ſacro ædificio deſtinatam ingenti ſumptum exæquarat: at ipſa templa morte præuentus abſoluere non potuerat. Cum ergo id opus perficere cogitaret nepos, & fundamenta in magnam altitudinem perduxiſſet, ibique recens occiſi hominis caput inueniſſet, Etruſci vates conſulti reſponderunt eum locum fore totius Italiæ caput. Vnde loco nomen Capitolij datum; Et rege ſtructuram vrgente; magna eius pars perfecta eſt, nec tamen totum opus, variis impedimentis interuenientibus, niſi poſt exactos reges abſolutum eſt:

IV. Iudæorum ad Deum preces.

Inter hæc Iudæi triſtes, vehementerque afflicti in Iudæa, Perſide, & Babylonia, diuinam erga ſe miſericordiam, & regis beneuolentiam, vt par eſt credere, implorabant: in primiſque Daniel, qui etiam tum viuebat, & Aggæus, & Zacharias, qui non ita multo poſt diuino ſpiritu agi cœperunt: & vel maxime Zorobabel populi Dux, & Ioſue Pontifex. Earum precum index eſt illa vox apud Zachariam. *Domine exercituum, vſquequo tu non miſereberis Ieruſalem, & vrbium Iuda, quibus iratus es? Iſte iam ſeptuageſimus annus eſt*; dolent enim ac gemunt quod 70 Captiuitatis annis elapſis, non liceat ædificare Ieruſalem, & cæteras vrbes Iudæ.

1. 12.

ANNVS MVNDI 3536.

ZOROBABELIS & IOSVE 10.

DARII HYSTASPIS 5. Imp. Perſ. 10.

OLYMPIADIS LXIII. An. 1.

TARQVINII SVPERBI 16. V. C. 225.

ANTE CHRISTVM 527.

I. Expeditio Cambyſis in Ægyptum.

PArmenides Camarinæus in Olympico ſtadio victor euaſit, quo tempore & Cambyſes expeditionem parabat in Ægyptum, & Amaſis Ægypti rex obiit, cum regnaſſet annis, vt placet Herodoto, 55. Ad eam autem expeditionem multum adiutus fuit opera Phanis Ægypti, qui ad ipſum transfugerat, vt Perſarum copiæ ſitim, in deſertis Arabiæ locis, effugerent.

II. Rurſum res geſtæ contra Volſcos.

Ordo porro temporis ac narrationis Halicarnaſſenſis Dionyſij requirit, vt in hunc annum res contra Volſcos à Tarquinio geſtas referamus, quas ipſe turmatim in hæc pauca congeſſit. Fecit, inquit, poſtea multas in Volſcos expeditiones, nunc totis viribus, nunc parte copiarum educta, prædáque potitus eſt numeroſa. Sic ipſe. Et quoniam Tarquinius in Capitolinorum triumphorum fragmentis bis legitur triumphaſſe, Sigonius vnum de Volſcis, alterum de Sabinis egiſſe merito arbitratur.

ANNVS MVNDI 3527.

ZOROBABELIS & IOSVE 11.

CAMBYSIS 4. Imperij Perſarum 11.

OLYMPIADIS LXIII. AN. 2.

VRB. COND. 226. L. TARQ. SVPERB. 7.

ANTE CHRISTVM 526.

I. Cambyſis geſta ad Peluſium. *Herod. l. 3.*

HAbet hic annus inchoatam Perſarum de Ægyptiis victoriam. Nam Cambyſes traductis per Arabiam copiis Peluſium peruenit. Ibi habet caſtra Pſammenitus Amaſis iam defuncti filius, Cambyſem opperiens; cum Cteſias Cnidius Amyrtæum vocat. Et Perſæ quidem non longe ab Ægyptiis ſubſedere, tanquam iam congreſſuri, cum Græci & Cares Ægyptiorum auxiliarij, filios Phani, qui exercitum Perſarum contra Ægyptum adduxerat, barbaro facinore, in patentis oculis, in medio duorum exercituum peremerunt: moxque inito prælio victi, verſus Memphim ſine ordine fugiunt. Cum eo ſe recepiſſent, miſit Cambyſes aduerſo flumine nauim mithylenæam, cum caduceatore Perſa, qui eos ad deditionem hortaretur. Quam vbi Ægyptij Memphim aduentare vident, ex vrbe frequentes effuſi, nauim corrumpunt, viroſque fruſtatim dilaniatos in oppidum afferunt: quod ipſum mox, obſidione aliquandiu tolerata, in Perſarum poteſtatem venit, cum ipſo rege, regiáque familia: quos, cum 6 millibus Ægyptiorum, Suſam tranſlatos Cteſias tradit.

Ad Memphim.

II. Quid Regi factum, ad affectus prodendos.

At longe alia Herodotus. Ait enim regem in cuſtodia ſuburbana à Cambyſe poſitum, vt animi eius ſenſum, in domeſticis externiſque malis, experiretur. Itaque miſiſſe Pſammeniti filiam, cum aliis primæ nobilitatis virginibus, famulari habitu, ad ſeruile miniſterium aquæ in hydria comportandæ: quo ſpectaculo rex deiecto vultu obmutuit; eodemque modo ſe geſſit paulò poſt, cum filius eius, vna cum duobus Ægyptiorum millibus, æqualis ætatis, fune in collum iniecto, ad ſupplicium raperetur. At viſo amico iam grandæuo olim beato, nunc mendicante, ingentem ploratum edidit. Cauſam à Cambyſe rogatus reſpondit, priora illa mala domeſtica maiora fuiſſe, quam vt ea deflere poſſet. Amici autem miſeriam, lacrymis & eiulatu fuiſſe dignam. Quæ cum à Cambyſe audita eſſent, miſericordia motus miſit, qui regis filium morti eriperent, ſed is primus omnium fuerat obtruncatus; patrem autem ad regem adduxerunt, quo cum ſine alio damno vixit, donec deprehenſus affectare res nouas, & Ægyptios ad defectionem inducere, iuſſu Cambyſis, taurino cruore epoto, expirauit.

III. Cambyſis geſta in Saim.

Hoc quoque anno vrbem Saim adijſſe potuit Cambyſes, vbi cadauer Amaſias omni contumeliarum genere affectum, contra morem Perſarum atque Ægyptiorum comburi iuſſit: nulla ſatis idonea cauſa exacerbatur. Hæc fere hoc anno quarto Cambyſis, quo ipſo Romanis natum eſt bellum finitimum, quos ipſos totis ſeptem annis vehementer exercuit. Id geſtum fuit contra Gabinos Vrbem Latini nominis, Albanorum quondam coloniam. Eo confluxerant Pometini, qui de Sueſſa profugerant, cum eam Tarquinius dirueret; eodem plerique Romani exules, qui ſibi à Tarquinio metuebant, eiſque perſuaſerunt vt arma contra Tyrannum ſumerent, ſeque in patriam reſtituerent. Volſci quoque Gabinos ad belli ſocietatem contra Tarquinium inuitarant. Poſt hæc igitur magnis copiis vtrimque in agrum hoſtiũ irruptiones factæ, patratæ cædes, abductæ prædæ, aliis alios viciſſim vincentibus.

Bellum Rom. in Gabinos.

ANNVS MVNDI 3528.

ZOROBABELIS & IOSVE 12.

CAMBYSIS 5. Imperij Perſarum 12.

OLYMPIADIS LXIII. AN. 3.

TARQVINII SVPERBI 8.

VRBIS CONDITÆ 227.

ANTE CHRISTVM 525.

I. Dynaſtia Perſarum in Ægypto.

EVſebius quintum annum Cambyſis, annum vocat occupatæ ac deuictæ Ægypti. A quo parum abeſt Diodorus Siculus huius Olympiadis anno tertio, vnde petitur initium Dynaſtiæ vigeſimæ ſeptimæ Ægypti, quæ Perſarum fuit, & vſque ad annum XI. Darij Nothi, per annos CXI. propagata eſt. Ad hunc ipſum annum, vt ex conſequenti Herodoti narratione patet, tres ſimul à Cambyſe expeditiones ſuſceptæ, prima aduerſus Carthaginenſes, altera contra Ammonios, tertia in longæuos Æthiopes. Prima irrita fuit Phœnicibus id bellum detrectantibus, quod Carthago ipſorum eſſet Colonia, ideóque contra filios ſuos pugnare fas non eſſet. Secunda non ſolum irrita, ſed etiam infœlix fuit. Cum enim Thebas ventum eſſet, delegit de exercitu ſuo circiter quinquaginta millia, quibus præcepit vt Ammonæos diriperent, deinde oraculum Iouis incenderent. Cumque inter Caſim & Ammonios perueniſſent, ingeſtis auſtro flante magnis arenæ molibus, obruti periere.

Tres Cambyſis expeditiones.

II. Ad Æthiopas.

Tertia expeditio fœlicior non fuit, quam ipſe ſibi reſeruauit. Cum enim ad Æthiopes miſiſſet exploratores, per ſpeciem dona ferendi ipſorum Regi, & Solis menſam inuiſendi, Æthiops non ignarus quorſum illi ad ſe veniſſent, durius eis reſpondit, quaſi alienorum bonorum cupidis, & valde inconſultè aggredientibus hoſtem, multo ſe fortiorem. Quæ cum Cambyſi renunciata eſſent, ira percitus contra eos mouit, cum omni peditatu, ſine vlla cura commeatus: quam temeritatem mox egregiè luit. Nam ante quam quintam itineris partem confeciſſet exercitus, protinus cum omnis commeatus defecit, mox & iumenta ad veſcendum defecerunt, cumque vlterius etiam progrede-

Temerariæ expeditionis exitus.

rentur, & ad arenas deueniſſent, ex ſeipſis ſortiti, decimum quemque comederunt. Quæ audiens Cambyſes, relicta expeditione in Æthiopes, retro rediit, Thebaſque peruenit: indéque Memphim deſcendit, multis de ſuo exercitu amiſſis.

III. Quæ Memphi geſſerit in reditu.

Ibi cum reperiſſet Ægyptios diem feſtum agere, quod eorum Deus ipſis apparuiſſet; ipſe contra ratus lætari eos de clade ſui exercitus, adductum ad ſe Apium ferro percuſſit quo ex vulnere ille mox extabuit, eiuſque ſacerdotes flagris cædi iuſſit, & ferias agitantes occidi. Multa quoque templa partim ferro vaſtauit, partim igne conſumpſit, ob quæ ſcelera, præſertim Apis vulnerati, dicitur Cambyſes inſaniiſſe. Sed hæc pluribus habentur in Annalibus, maximéque apud Herodotum, tam hoc quam duobus annis ſequentibus, quos Cambyſes in Ægypto traduxit. Nam fratrem, quem amandarat in Perſidem, iuſſit interfici. Sororem duxit vxorem, quam quod fratris mortem lugeret, interemit: amici monitoris filium, adacta per cor illius ſagitta transfixit; Perſas, 12 viuos defodit in caput. In templum Cabyrorum, aliis inacceſſum ingreſſus, quæ illic repetit ſimulacra, multis in eis verbis iocatus, concremauit.

Fratrem Suſis occidi curat, aliaque eius ſcelera.

ANNVS MVNDI 3531.

ZOROBABELIS & IOSVE 15.

CAMBYSIS 8. & vlt. Imperij Perſarum 15.

OLYMPIADIS LXIV. AN. 2.

TARQVINII 11. VRB. COND. 230.

ANTE CHRISTVM 522.

I. Magi duo inuadunt imperium.

CAmbyſe circa Ægyptum commorante, & multa ſæpe inſanæ mentis iudicia demonſtrante, mors illum quinto menſe octaui anni regni ſui oppreſſit improuidum, cũ Magi duo germani fratres contra eum Suſis coniuraſſent. Nimirum recte cecinit mitiſſimus Dauid, *viri ſanguinum non dimidiabunt dies ſuos.* Nam ne quadrantem quidem regni paterni expleuit. Magorum alter Patizithes dictus eſt, quem Cambyſes in Ægyptum proficiſcens, rei domeſticæ reliquerat procuratorem: alter autem Smerdis, qui corporis habitu quam ſimillimus erat Cyri filio, quem Cambyſes à Prexaſpe interficiendum curauerat, & cum eodem nomine reſerebat. Hic ergo Smerdes Cyri ſe filium ſimulat, & regium ſolium regij procuratoris artibus occupat; loco videlicet Cambyſis, emotæ mentis viri. Fabulam quoque iuuabat, quod verus Cambyſis frater, nemine conſcio cæſus fuerat.

Pſ. 54. 24.

Smerdis filium Cyri ſe ſimulat.

II. Res Cambyſi innoteſcit.

Cum ergo rex nouus toto regno vulgaretur, res Cambyſi innoteſcit, cui cum de fratris cæde certo conſtitiſſet, Magorum fraude cognita, iubet ſtatim, vt erat animo præceps, exercitum Suſam verſus iter arripere; ipſe concitus in equum inſilijt, inſilienti vagina gladij excidit, vnde nudatus gladius in eius femur infixus eſt, ea in parte corporis, in qua percuſſerat Apim Ægyptiorum Deũ. Ita Herodotus, agnoſcens diuinam in Cambyſem vltionem, & manifeſtam ſacrilegij pœnam. Quæ ſi ille, non ad veri Dei gloriam, quem non poterat ignorare, ſed ex ſuperbia, & repugnante conſcientia perpetrauit, etiam in bono opere peccauit. Cumque vigeſimum iam diem ægrotaret, ſeque moriturum videret, accitis Perſarum ſatrapis, tam fratris ſui cædem, quam Magorum fraudem detegit, rogatque vt iis pulſis, regnum apud Perſas retineant, ſicque ſortem ſuam lamentis proſecutus, interiit.

Præcepi reditum parat & vulneratur.

Moritur.

III. Perſæ credunt fratrẽ Cambyſis regnum inuaſiſſe.

Cambyſe mortuo nequaquam perſuaſum eſt Perſis rerum potiri Magos, ſed reuera fratrem illius regnare; præſertim cum Prexaſpens tunc pernegaret Cambyſis fratrem à ſe interfectum. Ergo hic ſuppoſititius, per hanc credulitatem ſecurus, regnauit ſeptem menſes, qui reliqui erant ad implendum octauum annum regni Cambyſis. Per quos menſes regnum ſibi ſtabilire eximia in ſubditos liberalitate cœpit. Rem aliter narrat Iuſtinus, ſed concinnior eſt Herodoti narratio, fortaſſis & verior, plurium certe calculo probatior.

IV. Sterilitas in Iudæa.

In Italia Romanos inter & Gabinos res, hoc & ſequenti anno, eodem ſtatu fuit. Iudæos autem apparet terræ ſterilitate vexatos, propter negligentiam eorum, in domo Domini ædificanda, vt ex Aggæi vaticinio perſpicuè conſtat. Oportet igitur prius illud eorum ſtudium vehementer refrixiſſe, ex quo Cambyſes vrbem ædificari vetuerat. Licet enim Templum extrui non prohibuiſſet, Iudæi tamen dicebant nondum aduenire tempus templi ædificandi, hoc ipſo quod non liceret ædificare ciuitatis muros, per quos templum, & quæcunque in eo erant, eſſent in tuto. Quæ tamen excuſatio eos non ſatis tegebat, cum nihilominus ipſi magnificas ſibi domos extruerent; & templum ipſum firmiter ædificari poſſet & defendi.

Ob ædificandi negligentiam. *Aggæi c. 1. 2. 4.*

ANNVS MVNDI 3532.

ZOROBABELIS & IOSVE 16.

DARII HISTASPIS 1. Imperij Perſarum 16.

OLYMPIADIS LXIV. AN. 3.

TARQVINII SVPERBI 12. V. C. 231.

ANTE CHRISTVM 521.

I. Summa rerum anni huius.

ANni huius initio Imperium Perſarum Smerde incubatore liberatur. Darius Hyſtaſpis, communibus principum votis ſuffragiiſque capeſſit imperium. Zorobabel ſpe noua ſub nouo principe ſollicitatus, aulam iamdudum deſertam feliciter repetit, de ſingulis eodem ordine pauca dicamus. Octauo menſe ex quo Magus regnum inuaſerat, anni huius initio ſurreptitius iſte rex patefactus eſt. Othanes Caſſandanes frater, & Cambyſis auunculus, idemque ſocer, vt qui ei filiam Phædimam dederat vxorem, primus Magi fraudem odoratus eſt ea coniectura, quod neque ex arce progrediebatur vſquam, neque ſuum ad conſpectum quenquam admittebat, ne Cãbyſis

Magus agnoſcitur.

quidem vxores & concubinas. Phædima igitur monitu patris dormientis aures explorat, iis enim Cyrus illum pridem priuauerat. Quod cum illa manifeſtè deprehendiſſet, rem quamprimum ad pâtrem detulit.

II. Coniuratio 7 principũ contra eum.

Othanes rem cum duobus Perſarum ſatrapis ſibi fideliſſimis communicat, interque eos conuenit, vt quiſque eorum alterum ſibi ſocium adſciſceret. Itaque cum iam ſex in eam ſententiam conueniſſent, vt Imperium ab impuro illo Hypobolimæo liberarêt; ſuperuenit Darius filius Hyſtaſpis. qui in eandem ſocietatem admiſſus, perfecit qua ratione, qua metu, ne res vel in alterum diem differretur. Interea Magi Prexaſpem, qui fratrem Cambyſis, iuſſu eius, clam interfecerat, ſibi conciliant, cumque multis allectum promiſſis inducunt, vt, congregatis Perſarum primoribus, filium Cyri viuere mentiretur. At ille totius rei veritatem ab initio patefecit; Perſaſque hortatus, vt Magos vlciſcerentur, ſeſe ſumma è turri dedit in præceps, ex eáque ruina mortuus eſt. Cuius rei fama cum ad coniuratos in itinere perueniſſet, regiam adeunt, admiſſique, reſiſtentes Eunuchos interficiunt, tum Magos ipſos inuadunt, nec ſuo ſine ſanguine interficiunt.

Cum fratre interficitur.

III. Populus in Magos cõcitatur.

Interfectis Magis capita demunt, eáque geſtantes, quinque eorum, nam duo ſaucij arcem tuebantur, foras procurrunt, cum vociferatione & tumultu; cæteros ſibi Perſas adiungunt, Magos quotquot occurrunt obtruncant, donec tenebræ Magorum cædem terminarunt. Ea dies deinceps in Perſide Magophonia appellata, qua die nemini Magorum in publicum prodire fas fuit. Poſt quintum diem, vbi reſedit tumultus, Principes de conſtituenda Reip. deliberant, in qua deliberatione cum Darij ſententia, quæ erat de principatu vni deferendo, viciſſet, Regis ipſius electionem caſui permiſerunt. Quia enim Perſæ Solem adorabant, eique equum immolabant, conuenit inter eos, vt ſub ortum Solis, conſcenſis equis vectarentur, & cuius equus primus hinnitum edidiſſet, is Rex eſſet. Id cum Dario, famuli ſui induſtria contigiſſet, Dario ab omnibus & voce & adoratione delatus eſt principatus: peculiari vtique interuenienta Dei prouidentia, qui huius Regis opera ſtatuerat vti, vt reliquiæ populi ſui patriam repeterent, templi intermiſſi fabricam inſtaurarent, illudque ipſe voti reus ædificaret, quod ille votum non multo poſt feliciter exoluit.

Darius Hyſtaſpis fit Rex.

IV. Zorobabel repetit Babylonem.

Sub hæc tempora Zorobabel Babylonem, vbi multi adhuc de Iudæis habitabant repetiit, vtique cum iis conſilium capturus, de vrbis templique inſtauratione impetranda: vnde etiam Suſam, vbi erat Perſarum Regia, mox profectus eſt. Satis credibile eſt Iudæos, audita morte Cambyſis, quem nunquam beneuolum experti fuerant, ſpe meliorum incitatos, in Perſidem miſiſſe Zorobabelem, veterem, vt Ioſephus ait, Darij amicum, vt eius opera fieret voti compos. Diuina vero prouidentia factum eſt, vt ille idem Darius in Imperium eueheretur, ſicque non per ipſum, ſed ab ipſo tota res impetranda foret. Quod vt ſuauius fieret, ob veterem amicitiam Cyri tempore contractam, non ægrè impetrauit, vt cum duobus ſociis, in Regij corporis cuſtodes cooptaretur, vt rei bene gerendæ occaſioné commodius captare poſſet.

Se in Regiam inſinuat.

ANNVS MVNDI 3533.

ZOROBABELIS & IOSVE 17.

DARII HYSTASPIS 2. Imp. Perſ. 17.

OLYMPIADIS LXIV. AN. 4.

TARQVINII SVPERBI 13. V. C. 232.

ANTE CHRISTVM 520.

I. Regni comitia cui fini.

INſignis eſt hic annus nouis duorum Prophetarum vaticiniis, nouaque templi inſtauratione, poſtquam diuinitus cõciliato Iudæis Dario, plurimi Iudæorum, duce iterum Zorobabele, rurſus Ieroſolymam profecti ſunt. Cuius rei occaſio ex ſolenni Darij conuiuio, & comitiis omnium principum eius ſumpta eſt. Ad præſentem enim annum conuiuium illud, & trium iuuenum concertatio referenda eſt, vt ex 3. Eſdræ perſpicuè intelligitur. Indictus eſt autem hic conuentus, tum vt Rex nouus ab omnibus prouinciarum præfectis, vicem populorum agentibus, agnoſceretur & confirmaretur: tum vt populorum ſuorum tributa ordinaret, quæ ſub Cyro & Cambyſe incerta fuerant & voluntaria. Quam ob cauſam Perſæ dicebant Darium fuiſſe inſtitorem, Cambyſen autem Dominum, Cyrum vero patrem; Quod Darius inſtar eſſet prudentis & attenti patrisfamilias, Cambyſes aſper ac moroſus, Cyrus autem mitis, ac de omnibus bene merendi ſtudioſus.

ca. 5. 6. & c. 3. 4.

Cum autem manducaſſent & bibiſſent & ſatiati reuerterentur, tunc Darius Rex aſcendit in cubiculum ſuum, & dormiuit, apparet ſomnum fuiſſe pomeridianum, poſt quod euigilante Rege, & viris Principibus ad eum iterum congregatis, ſapientiæ & ingenij certamen inſtitutum eſt. Cum enim tres iuuenes diſputationem inſtituiſſent, de re omnium fortiſſima, propoſitis ex Regis conſenſu ingentibus victori præmiis, ſuam ſinguli propoſitionem ſcripſerunt, déque ea iuſſi diſſeruerunt. Primus de vino dixit ad vulgi ſenſum accommodatè; alter Regum dignitatem extulit ac potentiam, quod eorum voluntati omnia obtemperent. Tertius autem fuit Zorobabel, qui geminam ſententiam poſuit, alteram in laude muliebris poteſtatis, quam habere videantur, alteram in veriſſima commendatione veritatis. In quibus Scriptor libri huius, non quam vere quidque dicatur inquirit, ſed hæc in eo cœtu dicta fuiſſe teſtatur; quorum examen in Annalibus Lector noſter inueniet.

II. Diſputatio iuuenum de re omnium fortiſſima.

III. Vincit veritas verus ſcilicet Deus.

Merito porro veritas omnium calculis ſupremum potentiæ locum, atque dignitatis obtinuit. Nil enim aliud Zorobabel nomine veritatis intellexit, quam ipſum verum Deum, rerum omnium conditorem. Neque enim alioqui veritatem cœlo & terræ, Soli, quem Perſæ colebant, & aſtris, mulieribus & regibus, & omnibus hominibus prætuliſſet. Rex autem ipſe in primis intimis affectus eſt ſenſibus, & ad Zorobabelem conuerſus, iuſſit eum petere, præter ea quæ ſcripta erant, quidquid libuiſſet. Qua occaſione excitatus, Re-

Votum Darij.

gi reuocat in memoriam votum ab ipſo editum, de ædificanda Ieroſolyma, in die qua regnum acceperat, & de ſacris vaſis reſtituendis: idque Zorobabel à Regia liberalitate poſtulat: à quo multo etiam plura obtinuit, quam ſperabat.

IV. 3. Eſd. 4. 47 Inſignis & multiplex Regis in Iudæorum liberalitas.

Nã Rex ſcripſit ad locorũ præfectos, per quos Iudæi tranſituri erant, vt ſi quando opus foret, militaria illis præſidia traderent 2. ad Tyrios ſcripſit atque Sidonios, vt ligna cedrina Iudæis traderent, ad vrbis & templi conſtructionem, cuius eos voluit eſſe adiutores. 3. Voluit eorum loca & perſonas à tributis eſſe immunes. 4. vt Idumæi à Iudæorum caſtellis, quæ occupauerunt, decedere cogerentur. 5. iuſſit annis ſingulis viginti talenta de regiis reditibus dari, ad templi conſtructionem, donec abſolueretur. 6. vt in ſumptus ſacrificiorum, alia talenta decem Iudæis traderentur. 7. vt omnes Iudæi, ſiue ſerui facti iure belli, ſiue in ſeruitute nati, liberi cenſerentur. 8. vt ne iidem ad ſumptus extraordinarios, vt ludorum, aliquid perſoluerent, ſed eis potius ciuitatem cuſtodientibus ſtipendia darentur. Denique ſtolam ſacram, aliáque veſtimenta leuitica, & vaſa ſacra, quæcumque Cyrus edixerat, Hieroſolymam remitti iuſſit.

V. Et Dei in ipſum mutua.

Ex quibus omnibus apparet quam cumulatè optimus Princeps votum ſuum ſtuduerit exſoluere, pro qua eius tam pia ac propenſa in ſe populumque ſuum voluntate, Deus veritatis quem ille benedixit, non leuiter muneratus eſt, tributo illi diuturno ſex & 30 annorum Imperio. Hæc autem omnia cum Zorobabel à Rege munificentiſſimo impetraſſet, ad ſuos Babylonem verſus profectus eſt, vbi cum ſeptiduo feſtos egiſſent dies, magno numero profecti ſunt Ieroſolymam, deducentibus mille Regis equitibus, & plurima muſicorum turba comitante, ita vt profectio inſtar haberet ouationis, vel triumphi, vt merito conijcere liceat eos tardius Hieroſolymam perueniſſe: ſub idem ſcilicet tempus, quo Dominus Aggæum Prophetam, & Zachariam ſuſcitauit, vt vaticiniis clareſcerent, & populum ad templi conſtructionem incitarent, declarata pœna negligentiæ præteritæ, & propoſita mercede futuræ pietatis.

Zorobabel Babylonẽ adit, & inde Iudæã

1. *Agg.* 16 *& ſeqq.*

VI. 1. *Eſdr.* 5. 3. *Agg.* 1. 19. Hieroſolymis ædificat, Præfecti Darij ad eum ſcribunt.

Cum ergo Iudæi ædificare cœpiſſent, ſub finem menſis, aliquanto poſt præfecti Darij Iudæos audierunt rogantes, qua auctoritate templum ædificarent, quod videntur ex officio & conſuetudine feciſſe, licet regias literas accepiſſent à Zorobabele: nec ſeuerius cum ipſis egerunt, diuina id agente prouidentia; neque enim eos ab ædificatione prohibuerunt, donec nouum acciperent à Rege mandatum, ad quem officiosè ſcripſerunt, quę cauſę eorum fauerent, omiſſis querelis præcedentium magiſtratuum, & prohibitione Cambyſis. Illud porro cauſæ eorum fauet, quod dicuntur ædificare de lapide impolito, & ligna parietibus inſerere, & à tempore Cyri ædificaſſe vſque nunc, neque opus adhuc eſſe perfectum. Facilius enim conceditur, vt opus iamdudum inchoatum quodq; continenter promotum fuit, perficiatur, quam vt recens inchoetur.

VII.

Illud autem de lapidibus impolitis confirmatur ex Aggæo, qui iuſſu Dei alloquitur eos, qui priorem domum à Salomone conſtructam viderant, præ qua quæ nunc ædificabatur contemptibilis videbatur, & nihili. Promittitque ſe redditurum nouiſſimam hanc domum glorioſiorem priore; quod eam præſentia ſua glorificaturus eſſet, qui eſt *deſideratus cunctis gentibus*. Et ratio ipſa docet, ſuperfluam eſſe mentionem Chriſti Domini, ex quo gloria iſta dependeat, ſi gloria hæc ex ipſo ædificio peti debet. Hinc etiam ſequitur hoc ipſum templum Zorobabelis ſtetiſſe ipſius Chriſti tempore; & non aliud, quod ab Herode à fundamentis excitatum, Ioſephus finxit. Hæ porro litteræ, cum extremo anno ſcriptæ eſſent, reſponſio, ex tam longinqua regione, non ante ſequentem annum reddita eſt.

Nouiſſimum hoc templum priore glorioſius.

Stetit ad Chriſtum vſque.

VIII. Expeditio in Babylonem rebellantem.

Non differam vltra hunc annum, initium expeditionis Darij, contra rebellantem Babylonem, Herodotum ſecutus, qui licet annum inchoati belli non nominet, initio tamen regni Darij geſtum eſſe non obſcurè demonſtrat. *Nam quandiu*, inquit, *Magus imperauit, & ſeptem coniurati rem aggrediuntur, per hoc omne tempus, & per occaſionem rerum turbatarum Babylonij ſe ad ferendam obſidionem inſtruxerunt*, conſilium tamen defectionis diſſimulantes, dum ſe modis omnibus paratos ad bellum viderent. Tum demum apertè à Perſis deſciſcunt. Matres deinde vrbe eijciunt; mulierem vnã, quam ſibi quiſque voluit è domeſticis elegit quam retineret ad conficiendum panem: cæteras in vnũ contractas ſtrangulant, ne rem frumentariam abſumant, quod illi ſcelus in patibulo poſtmodum penderunt. Quibus cognitis Darius maturè aduerſus eos contractis omnibus copiis contendit.

IX. Ratio temporis.

Babyloniorum ergo apparatus, & diſſimulatio, vltimum annum Cambyſis, & Magi 7. menſes, & primum Darij annum tenere potuit. Secundo autem apertè patefacta eſt. Expulſæ enim matres, rem vbique, vt aſſolet, quiritando declamarunt. Acceſſerunt negationes tributorum, præſidiariorum militum, & magiſtratus Perſarum cædes, aliáque id genus. Quoniam autem magni momenti erat hæc ciuitas, ne aliis ad defectionem præiret, exiſtimo Darium hoc ſtatim anno exercitum contra Babylonios duxiſſe, quos vigeſimo denique menſe, vt tradit Herodotus, ſubiugauit. Quantum autem munitionibus ſuis confiderent, & rebus omnibus neceſſariis, ad diutiſſimè tolerandam obſidionem inſtructi eſſent, ex eo patet, quod licet ſe obſidione cinctos viderent ab ipſomet Imperatore Perſarum, cum innumeris copiis; illi tamen conſcenſis propugnaculis tripudiare, probráque ingerere Dario, eiuſque exercitui non dubitabant.

Babyloniorum fiducia.

X. Finis belli in Gabinos.

Hoc ipſo anno bellum in Italia, Romanos inter & Gabinos, vtriſque penuria annonæ laborantibus, finitum eſt. Sed acceſſit fraus à Romanis maiore penuria vexatis. Cum enim anxius eſſet Tarquinius, quod nec ignominioſam pacem vellet admittere, nec longiores belli moras ferre valeret. Sextus eius filius inſignem fraudem, ſolo patre conſcio, & cooperatore commentus eſt. Fingit ſe offendiſſe patrem, quod bellum finiendum contenderet. Itaque virgis in foro à patre cæſus, quò latius ſe fama ſpargeret, & aliis contumeliis affectus,

Stratagema ſexti Tarquinij.

ad

ad Gabios, cum pleriſque amicorum transfugit, à quibus etiam dux eligitur. Tum patris conſilio præcipuos Gabinos tollit è medio, vt in Græcia Periander, & patrem intempeſta nocte in vrbem admittit; à quo Rex Gabiis conſtituitur, gente in finem & amicitiam Romanorum recepta. Atque hunc finem habuit bellum Gabinium.

ANNVS MVNDI 3534.

ZOROBABELIS & IOSVE 18.

DARII HYSTASPIS 5. Imp. Perſ. 18.

OLYMPIADIS LXV. AN. 1.

TARQVINII SVPER. 14. V. C. 233.

ANTE CHRISTVM 519.

I. Reſcriptũ Darij ad præfectos ſuos in Iudæam.

Reſcripſit hoc anno Darius præſidibus Syriæ & Phœnicis in cauſa Iudæorum. Neque enim ante hunc annum res confici potuit, vt iam ſuperiore anno ſignificatum eſt. Acceptis ergo præſidum literis, Cyri decretum in gratiam Iudæorum perquiſitum eſt, & inuenta permiſſio ædificandi templi Hieroſolymitani Regiis ſumptibus, ſumptuum quoque promiſſio, ſuppeditandorum in quotidiana ſacrificia: inuenta etiam reſtitutio ſacrorum vaſorum. Et quoniam intelligebat Darius improbitatem & odium Samaritanorum in Iudæos, & cacozeliam in Templi, vel Vrbis inſtauratione impedienda, prædicta omnia confirmat pœna capitali propoſita in eos, qui hoc decretum violare auſi eſſent.

1. Eſdr. 6. 11 *Tollatur*, inquit, *lignum de domo ipſius, & erigatur, & configatur in eo, domus autem eius publicetur.* Hoc de ſubditis ſuis intelligit; aliis enim regnis & populis diuinæ domus violatoribus, diuinam vindictam imprecatur.

II. Zopyri ſtratagema in Chaldæos

Sub huius anni finem, vigeſimo menſe ab obſidionis initio, mirabili Zopyri ſtratagemate Babylon in Darij poteſtatem venit. Anno enim ac ſeptem menſibus in obſidione conſumptis, vt ait Herodotus, ſub finem libri tertij, cum iam Darium, & totum eius exercitum tædere cœpiſſet obſidionis, Zopyrus Megabyſi filius, vnus è ſeptem, qui Magum ſuſtulerant, inſigni audacia, atrox in ſe facinus patrauit. Nares quippe ſibi, auriculaſque deformiſſima mutilatione præcidit, comam deformiter circumtotondit, & ſeſe flagris crudeliter cæcidit; ſicque ad Darium perrexit, quem tali ſpectaculo attonitum docuit, ſe vltro in ſeipſum ſæuiiſſe, Babylonios fallendi cauſa. Ego enim, inquit, ita deformatus, ad muros vt transfuga fugiam, dicamque me hæc à te paſſum, & hoc corporis habitu fidem faciens, conſequar exercitus præfecturam.

III. Eo Babylon capitur.

Inde monet, vt per certa dierum interualla milites gregarios certo in loco conſtituat, in quos ipſe irrumpens eos ſine graui Darij iactura conficiat. Quod cum tertio factum eſſet, & Zopyrus maximam Babylone fidem obtinuiſſet, monet vt poſtridie ab vltima victoria, qua Perſarum quatuor millia deleta fuiſſent, reliquis omnibus copiis muros oppugnet, Babylonis autem ad hoſtem propellendum concurrentibus, ſe Perſis portas patefacturum, clauibus ſibi à magiſtratu permiſſis, itaque Darium vrbe potiturum. Hæc vti dixit ita perfecit, atque ita Babylon iterum capta eſt. Qua potitus Darius muros eius circuncidit, & portas omnes amolitus eſt, tria millia procerum patibulis affixit, cæteris venia data, Vrbem incolendi poteſtatem fecit, quam Zopyro immunem, quoad viueret, in peculiarem portionem dedit, aliaque plurima, quæ erant apud Perſas honoratiſſima.

IV. *l. 4.* Romana res Capitolium ex ædificatur. *An. V. C. 224. n. 2. & 3.*

Quod ad Romanas huius anni res attinet, Rex Tarquinius, vt ait Dionyſius, data populo bellorum & expeditionum requie, vertit ſe ad templorum fabricam, vt aui ſui vota perſolueret: quæ Liuij quoque mens videtur, qui explicata Gabina re, de inchoata Capitolini templi ædificatione incipit agere. Quam tamen prius inchoatam ex Sueſſana præda; ſupra probabilius exiſtimauimus. Itaque hoc tempore potius in ea conſtructione, forte propter belli moleſtias intermiſſa, diligentius laboratum eſſe credimus.

Olymp. 65. Pindarus Hecatæus & Dionyſius Mileſij.

Olympias porro 65. quæ hoc anno inchoatur Acocham Tarentinum curſorem nobilitauit. Eadem natum Pindarum tradit Suidas, probatque ex eo quod ſub expeditionem Xerxis, quæ in Olympiadem 75 cadit natus erat annos 40. Indeque eodem autore quindecim vixit annos. Addit hac ipſa Olympiade floruiſſe Hecatæum Mileſium Protagoræ auditorem, & Dionyſium Mileſium Hiſtoricum, ex quo profecit Herodotus.

ANNVS MVNDI 3535.

ZOROBABELIS & IOSVE 19.

DARII HYSTASPIS 1. Imp. Perſ. 19.

OLYMPIADIS LXII. AN. 2.

TARQVINII 4. VRB. CO. 234.

ANTE CHRISTVM 318.

I. Danielis obitus, & ratio temporis.

Cvm Iſidorus ſciebat Danielem ad centeſimum decimum ætatis annum peruenisse, quem nos primo Ioacimi Regis anno natum cenſuimus, oportet eum hoc anno viuendi finem feciſſe, totidem enim ab illo initio, ad quartum Darij Hyſtaſpis numerantur. Nimirum tres ante initium regni Nabuchodonoſoris, tum 18. eiuſdem Regis ante Deſolationem Hieroſolymæ, à qua 70 anni captiuitatis Babylonicæ fluxerunt. Item Cyri 7. octo Cambyſis, & Darij 4. Dies autem mortis ſanctiſſimi Prophetæ in Martyrologio Romano proditur 21. Iulij, cui conſentiunt Bedæ, reliquorumque Latinorum Martyrologia. Græci autem eius obitum vnà cum tribus ſociis, ad 16. Cal. Ianuarij in Menologio referunt.

3
18
70
7
8
4
110

II. Eius commendatio ex Chriſti figura.

Dorotheus in Synopſi eum ſepulchro Regio conditum ſcribit, nec immerito, vt qui Regio genere ortus, Regis Regum Chriſti Domini clariſſimus typus fuit, quod tota pene Danielis

clamat hiſtoria; vt qui propter peccata maiorum ſuorum, dictus eſt in captiuitatem, puer in quo nulla erat macula, decorus forma, & eruditus omni ſapientia, qui duodennis contra ſenes diſputat, eoſque coarguit nequitiæ, ac falſitatis; adoratur à regibus, odium atque inuidiam profanorum Sacerdotum incurrit. Qui in lacum leonum proiectus, ibi incolumis permanet, indéque mox in apertam Dominicæ reſurrectionis figuram, egreditur liber, hoſtibus eius in perniciem ei præparatam proiectis: qui Belis idolum deſtruxit, Draconem interemit, & afflictis aduerſariis ſuis, in ſublime euectus eſt à regibus terræ. Quæ omnia, aliaque id genus, Christo Domino pulcherrimè conueniunt, vt in Annalibus inuenies diligentius explicatum; vbi & vitæ ipſius epitomen, Lector breuitatis amicus, breuem & contractam in pauca, reperiet.

III. Annus Sabbat. 1.6.

Hic addo eſſe hunc annum Sabbaticum ordine 136. tot enim annorum ſeptenaria ab initio principatus Ioſue numerantur, qui incidit in annum mundi 2684. De re quoque Perſica hoc addo, Darium bello Babylonico iam confecto, expeditionem aduerſus Scythas præparaſſe vt Herodotus Iuſtinuſque teſtantur. Quæ cum admodum longinqua eſſet, atque operoſi laboris, merito hic annus apparatui illi videtur aſſignandus, quo dimiſſis ad nationes quibus imperabat nunciis, alios peditatum, claſſem alios præparare iuſſit: alios etiam Boſphorum Thracium ponte iungere. Suſcepti belli cauſam aſſignat Herodotus deſiderium vlciſcendi Scythas, qui iam pridem in Aſiam irruptione facta, duodetriginta annis eius Imperium tenuerant. Iuſtinus ait Darium ab eorum Rege Lantino filiam in vxorem petiiſſe: quam cum non impetraſſet, bellum Scythis intuliſſe.

Darius parat expeditionem in Scythas, eiuſque cauſa.

ANNVS MVNDI 3536.

ZOROBABELIS & IOSVE 20.

DARII HYSTASPIS 5. Imp. Perſ. 20.

OLYMPIADIS LXV. AN. 3.

TARQVINII SVPERBI 16. V. C. 235.

ANTE CHRISTVM 517.

I. *Herod. l. 4.* Scythica Darij expeditio, barbaro facinore inchoata.

Darius vbi omnia illi ad profectionem expedita fuerunt, copias ex vrbe Suſis eduxit, ſimulque inauſpicato facinore infelicem ſibi reddidit expeditionem. Cum enim Oeobazus quidam Perſa Regem rogaret, vt de tribus filiis, quos ſecum abducebat in bellum, vnum ſibi relinqueret ſolatium ſenectutis. Vbi ſe omnes illi relicturum promiſiſſet, omnes interfecit. Quod facinus poſtea Xerxes filius eius maiore ſcelere cumulauit. Suſis ergo mouens Darius peruenit ad Boſphorum Thraciæ, vbi pons opera Mandroclis Samij freto imponebatur, vbi & duos cippos erexit è lapide candido, cum hoc elogio, *Monimentum Aſiæ cũ Europa coniunctæ*. Ibi traducto in Europam exercitu, partẽ eius ad Iſtrum miſit, eique pontem imponi iuſſit, dum ipſe Thraciã eò perueniret. Quò cum perueniſſet, deuictis ex itinere Getis, atque exercitum traduxiſſet, Scythas ſeſe ſubducentes ſequitur, & ad deſerta loca pertrahentes.

n. 7. ipſius.

Boſphorus Thraciæ ponte iunctus.

II. Scytharum ad Dariũ munera hieroglyphica.

Ibi cum Perſæ inopia laborare cœpiſſent, miſerunt Scythæ caduceatorem ad Darium cum muneribus, aue, mure, rana, & quinque ſagittis, iubentes eos, ſi ſolertes eſſent, interpretari quid illa ſignificarent. Cumque Darius interpretaretur Scythas velle facere deditionem, Gobrias vnus è ſeptem qui Magos ſuſtulerant, ſic ea dona eſt interpretatus. O Perſæ niſi aues effecti ſubuoletis in cælum, aut mures ſubeatis terram, aut ranæ inſiliatis in paludes, non remeabitis vnde veniſtis, his ſagittis confixi. Quæ magis ex faceto Herodoti ingenio, quam ex hiſtoria petita crediderim. Interim autem cum Iones poſt dies 60. vti iuſſi fuerant, à Rege reuocati, pontem iterum iunxerunt, & exercitum, alioqui funditus periturum, traduxerunt, 90. hominum millibus amiſſis. Darius autem ipſe per Thraciam iter faciens nauibus traiecit in Aſiam, relicto in Europa Megabyſo, cum 80. millibus militum, qui reliquam Græciam ſubiugarent.

Iones Pontem ad Darij reditũ reſtituunt.

III. *Dionyſ. l. 4.* Circeia & Signia coloniæ. *1. Eſdr. 6. 14. 15.*

Sub hoc tempus, quieſcente à bellis Romana Republ. Signia & Circeia coloniæ deductæ ſunt, quibus Tarquinius duos è filiis ſuis præfecit, Circeis Aruntem, Signiæ Titum. Sextus autem Gabiis imperabat. Interea autem Iudæi Hieroſolymis templi conſtructionem, annitentibus Prophetis, adiuuantibus Darij præfectis, vehementer vrgebant, adeo vt ſequenti anno res tota perfecta legatur.

ANNVS MVNDI 3537.

ZOROBABELIS & IOSVE 21.

DARII HYSTASPIS 6. Imp. Perſ. 21.

OLYMPIADIS LXV. AN. 4.

TARQVINII SVPER. 17. V. C. 236.

ANTE CHRISTVM 516.

I. *1. Eſdr. 6. 14. & c. & 3. Eſdr. 2.* Completa templi ædificatio.

Celebratur apud Eſdram hic annus, vt in cuius exitu completa ſit templi ædificatio. *Seniores enim*, inquit, *ædificauerunt, & conſtruxerunt, iubente Deo Iſrael*, per Prophetas videlicet Aggæum & Zachariam, *& iubente Cyro & Dario & Artaxerxe regibus Perſarum*. Coniecit in vnum locum omnes Perſarum Principes, qui res Iudaicas à ſoluta captiuitate promouerunt. Etſi enim nunc ſolus Darius Hiſtaſpes Iudæis fauebat, Cyrus tamen per repetitionem, Artaxerxes Longimanus per occupationem recenſentur. *Et compleuerunt Domum Dei iſtam*; quæ à ſoluta captiuitate ædificata eſt, *vſque ad diem tertium*, ſiue 23. *vt eſt in 3. Eſdræ menſis Adar*, is eſt duodecimus anni ſacri, *qui eſt annus ſextus regni Darij Regis*. Itaque templi huius conſtructio non tenuit ſeptennium, vt vult Ioſephus, ſed annos quatuor menſem vnum & dies nouem, nimirum à die 24. menſis noni anni ſecundi Darij, qua die iacta ſunt fundamenta templi, vt ſcriptum eſt ab Aggæo, vſque

6. 2. 19.

que ad diem tertium menſis Adar, anni ſexti eiuſdem Darij.

II. An 46. annis extructum.

Multo etiam grauius neceſſe eſt erraſſe Iudæos, qui Chriſto Domino obijciebant templum illud ſex & 40 annis fuiſſe ædificatum, quod tum è triuio petitũ iactabatur. Quod verum eſſe non poterat, ne ſi à primo anno Cyri templi conſtructio inchoaretur, à quo anno hic eſt vigeſimus primus: ſed hæc in Annalibus accuratius. Completam domum excepit dedicatio facta à Sacerdotibus & Leuitis magno cum gaudio. In qua obtulerunt vitulos centum, arietes ducentos, agnos quadringentos, hircos caprarum, pro peccato totius Iſraël, duodecim, iuxta numerum tribuum Iſraël.

Eiuſdem dedicatio.

III. Hiſtiæus locum vrbi à Dario accipit.

Quod ad rem Perſicam, cum Suſis eſſet Darius, Megabyſus, qui anno proximo à Rege in Europa, quaſi Prorex fuerat relictus, per Thraciam arma circunferens, omnes eius vrbes & prouincias Regi ſubiiciebat, iuxta Darij præceptum: qui Hiſtiæum Mileſiorum principem, qui tutum ei à Scythis reditum, reparato Iſtri ponte præbuerat, optare iuſſit quid præmij mallet. Is locum petiit ad Strymonem fluuium, non procul ab Helleſponto, nomine Myrcinum, in quo vrbem conderet: quam dum ſtrenuè condit, cingitque muris, Megabyſi opera à Dario in Perſidem reuocatus eſt. Vnde primaria extitit origo defectionis Ionum à Perſis, ex qua bella omnia Græcos inter & Perſas proſeminata ſunt; donec tandem ipſum Perſarum Imperium, armis Græcorum, & nominatim Alexandri Macedonis euerſum eſt.

Semen belli Perſas inter & Græcos.

IV. Paſchæ celebritas, ad eam qui conuenerint.

Sequenti anno paſcha legitimo tempore à filiis Tranſmigrationis celebratum eſt, non ſolum qui erant de regno Iuda, ſed etiam de cæteris tribubus. Reditus enim à Cyro & Dario indiſcriminatim permiſſus fuerat, & erant omnes nunc ſub Perſarum Imperio. Quin etiam *omnes qui ſe ſeparauerant à coinquinatione gentium terræ*, ad eos ſe aggregarunt, *vt quærerent Dominum Deum Iſraël.* Hæc erat non vulgaris cauſa lætitiæ, quod plerique mortales deſertis Idolis ad verum Deum facti Proſelyti conuerterentur, & cum iis, qui origine Iudæi erant, ritus Hebraicos celebrarent. Forte etiam Scriptura eos intelligit, qui tempore captiuitatis ad vicinas gentes peregrinati, ſordibus idolorum cum ipſis inquinati fuerant, & ad Iudæorum reditum reſipiſcentes, ad eos ſeſe aggregauerunt: agnita Principum Perſarum in eos beneuolentia.

Noui Proſelyti.

V. Olympias LXVI. Darius monitu Megabyſi Hiſtiæum euocat ad ſe.

Fuit hic idem annus primus Olymp. LXVI. quo anno cum Megabyſus Sardeis Lydorum Metropolim, vbi tum Darius erat, veniſſet è Thracia, Regem liberè monuit, non eſſe è re Imperij Perſici locum dediſſe ad vrbem condendam in Thracia Hiſtiæo Mileſio viro Græco, eidemque ſolerti & induſtrio, qui toti Græciæ dux ad defectionem eſſe poſſet, ſicque domeſticum ſibi bellum ipſemet pareret. Itaque ſuaſit vt Heſtiæum ad ſe ſuauiter euocaret, neque permitteret vt vnquam in Græciam reuerteretur. Darius probato conſilio, illum ad ſe peramanter euocauit, ſecumque Suſam, vt fidiſſimum conſiliarium abduxit.

VI. Ariſtagoras deficit à Perſis ab Hiſtiæo incitatus.

Hiſtiæus autem Ariſtagoram generum & conſobrinum ſuum, Mileti loco ſuo procuratorem reliquit ac gubernatorem. Qui cum à Perſis Mileto priuari timeret, de defectione cogitabat, ſociosque facinoris circunſpectabat: cum ad eum Suſis ab Hiſtiæo nuncius venit, compuncto notis capite, quibus Ariſtagoræ defectionem ſuadebat, ſperans eo facto ſe ad mare cum Rege venturum, & eo relicto Ionibus contra Darium ducem futurum; alioqui ſe Mileto perpetuo cariturum. Re intellecta Ariſtagoras vicinos populos ad quærendam libertatem induxit. Deinde etiam Lacedæmonios in belli contra Perſas ſocietatem inducere conatus eſt: ſed cum id à Cleomene ipſorum Rege non impetraſſet, ad Athenienſes ſollicitandos meliore ſucceſſu tranſiuit, quod non niſi anno ſequenti arbitror fieri potuiſſe.

ANNVS MVNDI 3539.

ZOROBABELIS & IOSVE 23.

DARII HYSTASPIS 8. Imp. Perſ. 23.

OLYMPIADIS LXVI. An. 2.

TARQVINII SVPERBI 19. V. C. 238.

ANTE CHRISTVM 514.

I. Ariſtagoras defectionem Athenienſibus perſuadet.

Ariſtagoras Mileſius à Cleomene Rege Lacedæmonio Sparta reiectus, Athenas venit, vbi eadem quæ in Sparta commemorauit, de commodis quæ eſſent in Aſia, deque Perſici belli facilitate. Addebat etiam Mileſios eſſe Athenienſium colonos, quos æquum eſſet ab ipſis, qui & multum poterant, & eorum quaſi parentes eſſent, libertati reſtitui. Eos denique in ſuam pertraxit ſententiam. Ad quod non leue momentum attulit præſens Athenarum ſtatus. Hippias enim Piſiſtrati dudum tyranni filius, Athenis pulſus, Artaphernem Darij fratrem contra Athenienſes accendebat, eumque impulerat, vt ad Athenienſes ſcriberet, vt ſi ſalui eſſe vellent, rurſus Hippiam reciperent. Quod cum ipſi recuſarent, ſuperueniens Ariſtagoras facilius Athenienſibus bellum Perſicum perſuaſit. Decreuere igitur 20 naues Ionibus auxilio mittendas Melanthio Nauarcho. Ariſtagoras autem Miletum reuectus, Pæoniis Thraciæ populis, quos dudum Megabyſus in Aſiam abduxerat, fugam è Phrygia in patriam perſuaſit, ſpe recuperandæ libertatis.

Occaſione Hippiæ.

II. Cum claſſe Epheſum veniunt & Sardeis captas incendunt.

Interea claſſis Athenienſium ad Mileſios appulit, cum quibus, aliiſque belli ſociis Epheſum peruenere, vbi relictis nauibus, Sardeis improuiſi adueniunt, eaſque, præter arcem quam Artaphernes ipſe tutabatur, capiunt & incendunt, Perſis autem ad arma concurrentibus, fugæ ſeſe dedidere; multiſque è ſuis in pugna Epheſi commiſſa, amiſſis, ad propria euaſere. Ea re cognita Darius ardens cupiditate vlciſcendi Athenienſes, apud Hiſtiæum quaſi defectionis conſcium conqueritur: At is tergiuerſari, ac dicere, ſi quid à ſuis commiſſum eſt mali, id propter abſentiam ſuam contigiſſe, ſed ſi à Rege dimittatur, facile omnia in priſtinum ſtatum repoſiturum. Quibus perſuaſus Darius Hiſtiæum dimiſit, hoſtium deinceps contra ſe ducem futurum. Res Artaphernem non latuit, eique

Hiſtiæus à Dario improuidè dimittitur.

defectionem cum obieciſſet, Hiſtiæus prima ſtatim nocte fuga ſe ad mare proripuit, duxque factus eſt Ionici belli contra Darium.

III. 3540. Res geſta ab Ionibus contra Perſas, à quibus deuicti ſunt.

Athenienſes porro præcedente in Perſas expeditione perfuncti, ab Ionibus ſeiunxerunt ſe, & nihilominus vtrique ſeorſim deinceps ſeſe hoſtiliter contra Perſas geſſerunt. Nam Iones Helleſpontum inuecti, Bizantium & cæteras circa vrbes in poteſtatem redegerunt, & magnam Carlorum & Cypriorum partem in belli ſocietatem adduxerunt: ſed infeliciter contra Perſas pugnauerunt, & in ſeruitutem denique poſt longam obſidionem redacti ſunt. At contra Athenienſes non tam cito à Perſis pugnatum eſt: ad eos enim ſibi, per deuictos Iones, iter parabant. Interea cum Hiſtiæus Chium tranſmiſiſſet, ab iis in vincula coniectus eſt, exiſtimantibus illum à Dario miſſum, ad res nouas moliendas. Verum vbi rem omnem didicere, hominem ſoluerunt, qui non deſtitit Perſas, qui Sardibus habitabant, ad rebellandum ſollicitare per literas. Quod cum Artapherni innotuiſſet, de multis Perſis, Sardibus ſupplicium ſumpſit.

Hiſtiæus capitur, ac dimittitur.

ANNVS MVNDI 3542.

ZOROBABELIS & IOSVE 26.

DARII HYSTASPIS 11. Imp. Perſ. 26.

OLYMPIADIS LXVII. An. 1.

TARQVINII. 22. VR. COND. 241.

ANTE CHRISTVM 511.

I. Annus Sabbat 137

SAbbaticus fuit hic annus ordine 137. idemque Olympiadi 67 initium dedit, qua Phanas Pellinæus vir fortiſſimus triplici certamine victor fuit, ſtadij, duali, ſiue iterati curſus, & armatę exercitationis, quæ Olympiade 65 introducta fuerat. Hoc porro ac præcedenti anno Perſæ contra Cares & Mileſios non incruenta bella geſſerunt. Quando victus Ariſtagoras in Thraciam fugiens, à Thracibus cum ſuis interfectus, pœnas ſuſceptæ Ionicæ defectionis exoluit. Hiſtiæus autem exoratis Chiis, à quibus dudum fuerat coniectus in vincula, Mileſium reductus eſt. Sed Mileſij libenter Ariſtagora liberati, alium tyrannum deguſtata libertate non cupiebant. Hiſtiæus nihilominus conatus ſub noctem Miletum introire, à quodam Mileſio in femore vulnus accepit; ſicque reiectus à patria, rurſus ſe recepit in Chium, & inde Mitylenem, Leſbiiſque vt ſibi naues traderent perſuaſis, octo illorum triremibus armatis, piraticam exercebat.

Perſæ contra Cares, & Mileſios bellum gerunt.

Ariſtagoræ mors.

Hiſtiæo & Mitylenæis hæc agentibus, aduerſus ipſam Miletum ingens hoſtium exercitus terra marique imminebat. Hos aduerſus Miletum & cæteram Ioniam, cum venturos Iones accepiſſent, in commune deliberarunt quid eſſet opus facto; viſumque eſt claſſe tantum pugnare cum Perſis, Mileſiis pro mœnibus ſuis ſtrenuè pugnantibus. Ergo apud Ladam, quæ parua eſt inſula Mileto obiacens, conuenere Ionicæ triremes 363. Barbaræ vero ſexcentæ. Pugnatum eſt, victi Iones fugatique, alij aliò profugere. Perſæ victores Mileti obſidionem aggreſſi ſunt, quæ ad annum ſequentem tenuit, qui fuit ſextus à quo rebellauerat Ariſtagoras, vt ait Herodotus. Suffoſis ergo muris, & omni tormentorum genere quaſſatis, occupata, direpta, funditusque euerſa eſt: Mileſiorum pars à Perſis cæſi, pars Suſan in ſeruitutem abducti, nonnulli in Siciliam effugere: vxores ac liberi, bonáque omnia in prædam ceſſere, templa conflagrarunt. Statim autem expugnata Mileto, Perſæ Cariam partim vi, partim deditione cepere.

3543. Miletus expugnatur.

Videtur hoc anno Tarquinius Superbus bellum contra Ardeates ſuſcepiſſe, cauſam prætexens, vt ait Dionyſ. quod Romanos exules excepiſſent, eoſque in obtinendo reditu adiuuarent, cum reuera eorum diuitiis, vt omnium Italorum locupletiſſimis inhiaret. Itaque cum hoſtis fortiter reſiſteret, diu durauit obſidio.

III. Tarquinij bellū contra Ardeates. l. 4.

ANNVS MVNDI 3544.

ZOROBABELIS & IOSVE 28.

DARII HYSTASPIS 13. Imp. Perſ. 28.

OLYMPIADIS LXVII. An. 3.

TARQVINII SVPER. 24. V. C. 243.

ANTE CHRISTVM 509.

I. Hiſtiæi piratica, & mors.

HIſtiæus Mileſius dum circa Bizantium agit, & Ionum onerarias naues, quę è Ponto curſum tenebant intercipit, nuncium accipit de rebus ad Miletum geſtis, & cum Leſbiis Chium proficiſcitur, eoſq; ex nauali prælio afflictos ſubigit; inde aduerſus Thaſum contendit, moxque in Leſbum cum omnibus copiis traijcit. Cumque mox frumentandi gratia egreſſus eſſet in terram, in Harpagum Perſam incidit, non parui exercitus ducem, & certamine commiſſo maiore parte exercitus cæſa, ipſemet Hiſtiæus captus, & Sardeis perductus, iuſſu Artaphernis & Harpagi, capite truncatus, & in crucem ſublatus eſt. Sperabat tamen ſi viuus ad Darium perductus fuiſſet, ſe veniam fuiſſe impetraturum. Hunc finem ſortitus eſt Hiſtiæus, Ionici belli contra Perſas, defectioniſque primarius artifex: quo non multo feliciorem exitum poſtea nactus eſt Hippias, qui Perſas contra Athenienſes incitauit.

II. Bellum ducitur contra Ardeates.

Quod ad bellum Ardeatinum attinet. Cum Ardeates viris fortuniſque abundarent, & ſe ſuaque fortiter propugnarent, longius protrahebatur obſidio. Itaque & in caſtris milites lentum bellum fatigabat, & in vrbe ciues continua tributa exhauriebant, ſpectabatque res ad defectionem, ſi modo quis præberet initium, quod proximo anno factum eſt, quo exutus eſt regno Tarquinius.

ANNVS MVNDI 3545.

ZOROBABELIS & IOSVE 29.

DARII HYSTASPIS 14. Imp. Perſ. 29.

OLYMPIADIS LXVII. An. 4.

TARQVINII 25. & vlt. VR. CO. 244.

ANTE CHRISTVM 508.

I. Iones à Perſis domiti.

PErſarum nauticæ copiæ, vt ſcribit Herodotus, circa Miletum hybernantes, altero à profectione anno haud difficulter inſulas continenti adiectas ceperunt, Chium, Leſbum, Tenedum; vrbes quoque in continente. Sicque tertio Iones in ſeruitutem redacti ſunt. Primo à Lydis, bis deinceps à Perſis. Profectuſque ab Ionia naualis exercitus, omnia quæ ad læuam ſunt, in Helleſpontum nauigantibus, ſubegit. Attaphernes autem Sardium præſes, Ioniam per paraſangas diuiſit (ita enim Perſæ tricena ſtadia nuncupant) & regionatim vectigal impoſuit, quod Iones Regi, ad ætatem Herodoti, penderunt.

II. Annus Regum Roma eiectorum.

Iam vero quod ad rem Romanam attinet, hic eſt annus eiecti ex vrbe regnique Tarquinij ſuperbi, & mutatæ in nouam formam Reipublicæ. De anno, vt varias mittamus opiniones, conſentientes habemus in annum ducenteſimum quadrageſimum quartum duos hiſtoriæ Romanæ principes Dionyſium ac T. Liuium. Quorum ille omnium diligentiſſimus, ita libro quarto rem definit. *Regium ergo Imperium cum annos ab Vrbe condita ducentos quadraginta quatuor, numero perduraſſet, & ſub poſtremo Rege in tyrannidem degeneraſſet, euerſum eſt.* Liuius quoque, *L. Tarquinius Superbus*, inquit, *regnauit annos quinque & viginti. Regnatum Romæ ab condita vrbe ad libertatem, annos ducentos quadraginta quatuor.* Hi autem M. Varronem, & Meſſalam Coruinum in libello de Auguſti progenie duces habuerunt. Vide tamen Annales in hunc locum.

III. Eius cauſa Lucretia violata.

Facinus porro, cuius occaſione Regiæ Dominationi impoſitus eſt finis, fuit adulterium Sexti Tarquinij in Lucretiam, Tarquinij Collatini coniugem, perpetratum. Ad flagitium autem illa conſenſit, ingenti compulſa metu, cum is minaretur ſe illam interfectam cum famulo compoſiturum, vt in flagitio deprehenſi, interfectique viderentur. Sed hæc culpa Lucretiæ neque vltima fuit, neque maxima. Nam qui crimen perſuaſerat Dæmon, eius etiam tantum intulit dolorem, vt præ illius impatientia, illa coram cognatis & amicis denarrato facinore, & vltione illius efflagitata, ſtrictum cultrum, qui veſte latebat, in præcordia altè demiſerit, & luctantem animam in paternis vlnis emiſerit. Tam atroci facinore, eiuſque euentu concitati cognati, cum Collatino coniuge, & Iunio Bruto coniurant, de Tarquinio & filiis vrbe pellendis. Id cum toti populo expoſitum eſſet ac probatum, plebiſcitum ſuper ea re factum eſt, & ad caſtra miſſum, vt exercitus totius vrbis iudicium & conſenſum ſequeretur, quod annitentibus T. Herminio & M. Horatio, perfectum eſt.

Eiuſque cædes.

IV. Defectio à Tarquinio; eiuſque fuga.

Res Tarquinio innoteſcit, qui effuſis in curſum equis in vrbem properat, immaturam defectionem præuenire cupiens. Cumque portas clauſas repeteriſſet, referraque armatis propugnacula, quantocius caſtra gemens, ſeſeque affligens repetebat; ſed illuc quoque rebus iam perditis, peruenit. Itaque vrbe excluſus & caſtris, non vltra Superbus, ſed abiectus & humilis Gabios cum paucis ad filium fugit, ex quo facto ab antiquis Romanis dictum eſt Regifugium, quod 6. Cal. Martias factum, deincepſque celebratum eſt.

Creantur Conſules ad Regifugium.

Quoniam vero neceſſe erat repudiato Rege, ab aliquo magiſtratu regi Rempublicam, populus, Bruto in primis autore, ſtatuit abdicata poteſtate Regia, etiam nomen abrogandum, & poteſtatem Regiam in duos, qui mitiore vocabulo dicerentur Conſules, eſſe diuidendam, qui annuo magiſtratu pari iure atque autoritate fungerentur, vt alter alterum revereri, & ſi quando res ferret, in officio continere poſſet. Creati autem ſunt L. Iunius Brutus, & L. Tarquinius Collatinus, ambo Patricij. Nam hoc tempore vniuerſa Reſpublica in Patriciorum poteſtate fuit. Hi autem reliquo anno vſque ad Palilia, quæ XI. Calend. Maij celebrabantur, quod is eſſet vrbis conditæ dies, indeque annus inchoaretur, Conſules fuerunt, & anno deinde ſequenti, eundem, vt dicetur, tenuere magiſtratum.

V. Induciæ cum Ardeatibus.

T. porro Herminius, & M. Horatius, qui paulò ante exercitui pro Rege præerant, in annos 15 inducias cum Ardeatibus pacti, domum copias reduxerunt. Coſſ. autem vocato in concionem populo, nouo decreto confirmarunt ea, quæ prius in vrbe ſancita fuerant, perpetuoque exilio Tarquinios mulctarunt: Regem poſthac Romæ neminem creaturos, neque creari paſſuros, pro ſe ſuiſque poſteris iurauerunt, ne tamen Regis nomen funditus deleretur, quoniam plerique eorum de Republ. bene meriti fuerant, decreuerunt vt Pontifex cum Auguribus vnum è ſenioribus crearent, qui ſacris præeſſet, & Rex ſacrorum diceretur. Primus creatus eſt Manius, ſiue C. Papirius. Ad vitandam autem apud populum inuidiam, ne pro vno Rege duo creati viderentur, inſtituerunt vt alterum Conſulem duodecim lictores cum ſecuribus præcederent: alterum totidem cum ſolis faſcibus, idque alternatim ſingulis menſibus fieret. Initium à Bruto ductum eſt.

Rex ſacrorum.

(∴)

ANNVS MVNDI 3546.

ZOROBABELIS & IOSVE 30.

DARII HISTASPIS 15. Imperij Perſarum 30.

OLYMPIADIS LXVIII. AN. 1.

VRBIS CONDITÆ 245.

ANTE CHRISTVM 507.

I. Dionyſ. l. 5. Incremẽta Perſarum. l. 6. p. 152. Græc. Lat. SExageſima octaua Olympiade, Prætore Athenis Iſagora, Iſchomachus Crotoniates in Olympico ſtadio victor fuit, quando res Perſica maiora in dies incrementa capiebat. Ita enim ſcribit Herodotus. Ineunte ſtatim vere, aliis ducibus ab Rege abdicatis, Mardonius Gobriæ filius adhuc adoleſcens, & recens in matrimonium accepta Darij filia Artozoſtra, ad mare deſcendit, permagnas ducens peditum & claſſiariorum copias. Quo cum exercitu poſtquam peruenit in Ciliciam, aliis ducibus pedeſtres copias in Helleſpontum ducentibus, ipſe Aſiam claſſe præteruectus multis ciuitatibus potitus eſt, quarum Dominis in ordinem redactis, ſtatum popularem in ciuitatibus conſtituit. Hæc autem omnia eo tendebant, vt vniuerſam Græciam, in primis autem Athenas Perſæ paulatim ſibi ſubijcerent. Sed res lentè feſtinabat.

Initia Mardonij.

II. Tarquinius Etruſcos in Romanos concitat. Romæ autem feruebant omnia, Tarquinio lapidem omnem mouente, vt amiſſa recuperaret, Conſulibus contra omni ope certantibus, vt acquiſitam tuerentur libertatem. Cum enim Tarquinius fruſtra Latinas ciuitates ſollicitaſſet, vt bellum contra Romanos ad ſe reducendum ſuſciperent: Etruſcam ciuitatem adiit, vbi legatos impetrauit, qui res eius Romæ agerent, quos conſiliis, literis, pecunia, rebuſque omnibus inſtructos Romam miſit. Qui cum fruſtra poſtulaſſent admitti Tarquinium, ad omnem licet ſatisfactionem paratum; bonorum ſaltem reſtitutionem petiere. Eo diſſoluendo nodo ita certatum eſt, vt ij qui retinenda bona cenſebant, ab alteris, qui reddi iubebant, vno tantum calculo victi fuerint, vtique neque iuſtè neque ſapienter, vt in Annalibus demonſtratum eſt. Quin etiam ſententia quæ vicit, & quæ rudi tum populo iuſtior, & magnitudini animi propior videbatur, in magnum Reipub. ceſſit incommodum.

III. Eorum legati Romæ coniurationem excitant. Legati enim dum Tarquiniorum bona colligunt, pleroſque deprauarunt, in iiſque duos Bruti filios, & duos Aquilios Collatini Conſulis nepotes, qui coniurationis pro reducendo Tarquinio participes facti ſunt. Quæ res cum Conſulibus innotuiſſet, comprehenſi ſunt, conuictique proditionis. Brutus filios ad tribunal ſuum à lictoribus adduci iuſſos, in populi ætatem commiſerantis conſpectu, probris affectos, & virgis fœdè laceratos, ſecuri percuti iuſſit. Tum Aquilios Collegæ nepotes ad eandem pœnam depoſcit, pro quibus cum Brutum oraret Auunculus, ille contra conuocato in concionem populo, Collatinum collegam, vt fautorem Tyrannorum, accuſauit, & eiſdem vt cognatione, ſic & voluntate coniunctum, qui in manifeſta proditione patriæ deprehenſos nepotes ſupplicio eripere velit: tantumque effecit, vt illi abrogato magiſtratu, abire ex vrbe iuberetur; qui Lauinium profectus, ibi conſenuit, ac mortuus eſt.

L. Brutus filios occidit, & Collatinum collegam abdicat.

IV. Cui ſufficit P. Valerium. At Brutus nolens ſolus imperare, ne ciues ſuſpicarentur eum regni cupiditate Collegam expuliſſe patria, collegam aſſumpſit P. Valerium, cuius conſenſu continuo ſupplicium ſumpſit de omnibus, qui pro Tarquiniorum reſtitutione coniurauerant. Inde præcipuos ex plebe in Patriciorum ordinem allegerunt, & ex his Senatum ad trecentorum numerum ſuppleuerunt, à Tarquinio Priſco pridem conſtitutum, & variis inde cædibus, & eiectionibus, & bellis ita imminutum, vt 164 ex legitimo numero deeſſent. Bona quoque Tyrannorum ciuibus auferenda permiſerunt: agrum agro carentibus diuiſerunt: ciuibus, qui cum Tyranno profugerant, reditum in patriam, intra dies viginti permiſerunt, intra quos, ſi quis non rediiſſet, perpetuo exilio mulctaretur, & bona eius in publicum ærarium referrentur, quibus rebus Tarquinij factio valde imminuta, atque infracta eſt.

V. Tarquinius contra Romanos pugnat. Cum ergo Tarquinius nihil hiſce artibus profeciſſet, ad apertam vim progreſſus eſt, & collectis vndique militibus, ex Veientibus præſertim & Tarquiniis, contra Romanos duxit exercitum, qui eis obuiam animoſè proceſſerunt. Cumque Aruns Tarquinius conuitiis Brutum inceſſens, eum ad ſingulare certamen prouocaret, vterque procurrit extra ordines, tantoque impetu equos ex aduerſo committunt, vt haſtiſſis per clypeos & thoraces adactis, certo vterque ictu ſit confoſſus, cuſpide alter in coſtas, in alia alter impacta. Ducibus ita iacentibus, reliquæ copiæ magno clamore concurrere, paribuſque fere damnis, ſub occaſum ſolis, in caſtra rediere. Sed Valerius hoſtilia caſtra noctu inuaſit ac cepit. Poſtridie ſpoliatis hoſtium cadaueribus, ſuiſque humatis, in vrbem rediit, Senatu obuiam honoris cauſa progreſſo. Poſtera die pullatus ipſe, Bruti Collegæ corpus in foro propoſuit, in lectica ornatiſſima, aduocatoque in concionem populo, & conſcenſo tribunali funebrem habuit orationem.

Aruntis & Bruti certamen & vtriuſque cædes.

Bruti funus.

VI. Ei ſufficitur Sp. Lucretius, & mox M. Horatius. Porro cum P. Valerius collegam ſibi aſciſcere cunctaretur, & nihilominus in eminentiore vrbis loco ædificaret, in ſuſpicionem venit affectati regni. Qua de re admonitus ab amicis, indicto comitiis die, Sp. Lucretium Conſulem legit, quo poſt paucos dies defuncto, in eius locum ſubrogauit M. Horatium, quintum huius anni Conſulem. Deinde domum è ſummo tumulo, in imum cliuum tranſtulit; multiſque rebus è populi ſententia inſtitutis, Poplicolæ cognomen adeptus eſt.

(∴)

ANNVS MVNDI 3547.

ZOROBABELIS & IOSVE 31.

DARII 36. Imperij Perſar. 31.

OLYMPIADIS LXVIII. An. 2.

VRBIS CONDITÆ 246.

ANTE CHRISTVM 506.

I. L. 6. Mardonij ac Perſarũ geſta.

HOc anno Perſæ duce Mardonio non exiguum bellum inceperunt. Refert enim Herodotus, Mardonium cum in Helleſpontum veniſſet, ingentem ibi vim nauium ac peditatus coëgiſſe, eaſque copias Helleſpontum traiecisse, perque Europam iter habuiſſe, Eretriam verſus atque Athenas. His enim ciuitatibus Darius intentabat bellum, cum tamen in animo haberet omnem ſibi Græciam ſubijcere. Itaque & claſſe Thaſios, & pedeſtri exercitu reliquos ſubegit Macedonas, & apud eos ſtatiua habuit.

II. Bellum contra Porſennam inchoatũ.

Hoc ipſo anno Coſſ. profert Dionyſ. quo ſideliorem teſtem aut diligentiorem habemus neminem, P. Valerium Poplicolam iterum & T. Lucretium Tricipitinum, quorum conſulatu bellum contra Porſennam inchoatum eſt, & ciuium cenſus habitus, quo 130 millia Romæ inuenta, qui pubertatem attigiſſent. Tributorum quoque ratio ex inſtituto Regis Tullij ita reſtituta, vt omnia ad deliniendos, imminente Etruſco bello pauperes, dirigerentur, ne oneribus grauati, prodita Republica, ad tyrannos omnia pollicentes tranſirent. Imminebat, cum Larte Porſena Cluſinorum Rege, bellum Etruſcum cum ad Regem illum Tarquinij confugiſſent; qui ratus non eſſe è re ſua conſuetudinem pellendi Reges, quæ frequentabatur in Græcia, in Italiam introduci, miſit Romam legatos, qui vel reconciliationem Tarquiniorum impetrarent, aut ſaltem adempta bona reciperent. Cum neutrum impetraſſet, bellum Romanis indixit, quod vtrique reliquo anno ſtudiosè comparatunt.

ANNVS MVNDI 3548.

ZOROBABELIS & IOSVE 32.

DARII HYSTASPIS 17. Imperij Perſar. 32.

OLYMP. LXVIII. An. 3. V.C. 247.

ANTE CHRISTVM 505.

I. Gemina clàdes à Mardonio accepta.

APpetente vere claſſis Perſica, quæ ducem habebat Mardonium Darij generũ, & apud Thaſios hyemauerat, è Thaſo tranſmittens, dum montem Athon circumuertit, ventus atrox in claſſem ingruit, nauiumq; ſupra trecentas in montem propulſas ita afflixit, vt ſupra 20 hominum millia interierint. Mardonium autẽ cum pedeſtribus copiis in Macedonia ſtatiua habentem, Thraces ſub noctem inuaſere, multiſque occiſis, etiam Mardonium vulnerarunt, nec tamen propterea Perſarum ſeruitutem effugere valuerunt. Non enim prius ex iis locis deceſſit Mardonius, quam illos ſubegiſſet, eoque facto, re male geſta, reuertit cum reliqua claſſe in Aſiam.

II. Porſenna Ianiculum occupat, vincitque Romanos.

Romani autem magnitudine belli contra Porſennam territi, Ianiculũ montem trans Tyberium firmioribus præſidiis communiunt, quem tamen ille primo impetu cepit, ſuóq; ibi præſidio collocato, ad vrbem perrexit. Vbi ad manus ventum eſt, diu acriter vtrimque pugnatum, quod Etruſci multitudinę, Romani animi magnitudine præſtarent. Cumque poſt multam vtrimque cædem, Romani vidiſſent duces Valerium & Lucretium ex acie referri ſaucios, erat ille Conſulis Frater, hic ſuperioris anni Conſul, metu correpti, in vrbem, per pontem quendam ligneum, confugiunt: hoſtes magna vi à tergo inſtant, parumq; abſuit quin vrbs eo die caperetur, niſi trium virorũ, Sp. Largij, T. Herminij, qui proximo anno Coſſ. facti ſunt, & P. Horatij Conſulis ex fratre nepotis, qui ex amiſſo in pugna oculo dictus eſt cocles, præclara virtus obſtitiſſet.

III. Qui afflicti inopia Mutij ope liberantur.

Poſt hoc prælium, Romani & vltra Tiberim à Rege, & citra à Tarquiniis, fluuium tranſgreſſis, valde vexantur, magnaq. fatigantur inopia; qua cognita Rex per caduceatorem poſtulauit, vt Tarquinium reciperent, ſi bello & fame liberari vellent. Cumque Romani extrema omnia pati mallent, C. Mutius Cordus, quem Scæuolam Liuius appellat, bellum terminare, illata Regi morte conſtituit: & in prætorium diſſimulanter ingreſſus, Scribam Regium pro tribunali ſedentem & militi ſtipendia diuidentem, Regem ratus, interfecit. Comprehenſo Rex minatur ignes, niſi ſocios huiuſmodi coniurationis proderet. Ille dexteram in foculum ſacrificio præparatum iniicit, tandiuque ardere permiſit, dum Rex prope attonitus rei miraculo, iuſſit iuuenem ab altari dimoueri. At Mutius, quaſi rependens gratiam, ſignificat trecentos Romanæ iuuentutis principes, non minore fortitudine in ipſius caput coniuraſſe. Quo audito, filius eius ſuadet Romanos ex hoſtibus amicos facere; quod mox æquis conditionibus, & acceptis obſidibus fecit, obſides quoque & dono remiſit, icto cum Romanis fœdere.

Porſenna fœdus init cum Romanis.

IV. Templum Iouis Capitolini abſoluitur, ac dedicatur.

Hoc quoque anno, tertióque Conſulatu templum Capitolini Iouis abſolutum eſt, & à M. Horatio Conſule dedicatum, autore Dionyſio, cui Sigonius & Onuphrius, præ Liuio, merito aſſentiuntur.

V. C. 248

V. Etruſci plerique ciuitate donantur.

Sequens autem annus cuius iam Coſſ. prodidimus, quem Hebræi Sabbaticum 138 numerabant, Romæ à bellis quietus fuit. Quo anno plerique Etruſci perhumaniter à Romanis accepti, Romam relicta patria ſe contulere quibus Senatus locum in vrbe ad ædificandum dedit, in valle inter Palatinum collem & Capitolinum, qui vicus deinceps appellatus eſt Tuſcus. Darius autem Thaſios à vicinis inſimulatos, tanquã defectionẽ molirentur, iuſſit diruere muros, & naues in Abdera recipere; quod vtrũque illi præſtitere. Inde tentandum ratus quid in animo Græci haberent, circa deditionem aut pugnam, legatos per Græciam dimittit; alios aliò, iuſſos petere terram & aquam, quod erat apud Perſas deditionis indicium. Alios etiam ad maritimas ciuitates ſibi tributarias

Darius Græcorum animos tentat.

mittit, imperans longas naues & Hippophoras; quæ omnes paſſim imperata fecere, etiam Æginetæ. Quæ res Athenienſium contra ipſos & ſuſpicionem & iram excitauit, quæ ſequenti anno in apertum erupit.

ANNVS MVNDI 3550.

ZOROBABELIS & IOSVE 34.

DARII HYSTASPIS 19. Imp. Perſ. 34.

OLYMPIADIS LXIX. AN. 1.

VRBIS CONDITÆ 249.

ANTE CHRISTVM 503.

I. Athenienſes Æginetis infenſi.

ANno poſt eiectos Reges quinto, inquit Dionyſ. Olympias erat nona ſupra ſexageſimam, qua idem qui ſuperiore Olympiade in ſtadio victor fuit, idemque Athenis Prætor. Cum autem Ægynetæ apud legatos Perſarum profeſſi eſſent ſe imperata facturos, veriti ſunt Athenienſes, ne vnà cum eis in ſe arma ferrent, propter antiquas inter vtrumque populum inimicitias. Ergo Athenienſes Spartam profecti eos accuſarunt, quaſi eo facto Græciam Barbaris prodidiſſent. Spartæ autem Rex Cleomenes præcipuos facti autores comprehenſurus Æginam venit, ſed Crio, aliiſque Æginetis reſiſtentibus, irrito conatu: contentione inter vtrumque Spartanum Regem concitata.

Eos apud Lacones accuſant.

II. Initiũ belli Sabini.

Conſulatum Romæ geſſerunt M. Valerius, Valerij Poplicolæ frater & P. Poſthumius Tubertus in quorum Conſulatum cadit initium belli Sabini. Quorum quidam, arbitrati clade Etruſca debilitatam Romanam Remp. latrociniis eam vexare cœperunt. Contra prædones autem cum alter Conſulum profectus eſſet, magnam eorum ſtragem edidit, moxque immiſſo à Sabinis exercitu, ad Anienem fluuium, acriter vtrimque pugnatum eſt; tandemque victoria Romanis ceſſit, qui hoſtium caſtris potiti ſunt, & copioſam prædam militi permiſere. Tum primum Reſpub. Romana ex Etruſca ſe clade collegit, reſumptiſque viribus, antiquum ſibi in finitimos imperium vindicare auſa eſt, ac decreuit vt ſimul duo Coſſ. triumpharent.

ANNVS MVNDI 3551.

ZOROBABELIS & IOSVE 35.

DARII HYSTASPIS 20. Imp. Perſ. 35.

OLYMPIADIS LXIX. AN. 2.

VRBIS CONDITÆ 250.

ANTE CHRISTVM 502.

I. Contentio inter Spartæ Reges.

SPartæ Reges erant Cleomenes & Demarathus, ſed hic illius artibus regno pulſus, in Aſiam ad Darium traiecit, à quo beneuolè acceptus eſt. Cleomenes autem Leutychidem in eius locum ſubſtitui curauit, Pythoniſſa corrupta, falſumque oraculum edente. Quod crimen digno ſupplicio vterque luit. Nam Cleomenes miſerè periit, vt ſuo loco dicetur. Leutychides autem pecuniariæ corruptelæ reus, è Sparta profugit, & in exilio diem obiit, domo eius exciſa. Vſque adeo Deus hoſtis ſacrilegij videtur fuiſſe, vt etiam in ſacrilegis ipſis ſimulachris, quos vnos illi agnoſcebant Deos, ſacrilegia ſeuerè vindicarit. Quod rurſum anno Darij 22 clariùs agnoſcetur.

Oraculum corruptũ.

Hoc regni Darij anno vigeſimo Lunæ eclipſim contigiſſe notauit Ptolemæus li. 4. cap. 9. Quo ipſo anno Sabinorum gens vniuerſa bellum contra Romanos integrauit, à Tarquinio perſuaſa proximi anni cladem copiarum imbecillitate, & ducis imperitia contigiſſe. Verum electus ipſemet Imperator, quamuis auctis copiis ex Fidenatum & Cameriensium defectione, Romanorum virtute ac prudentia, Sabini victi ſunt iterum cum Tarquinio, & Fidenæ pœnas defectionis dedere, cuius autores virgis cæſi, & ſecuri percuſſi ſunt. Coſſ. Romam regreſſi ex S C. triumpharunt, Ludoſque ſeculares celebrauere, vt Plutarchus in vita Poplicolæ, eiuſque quarto Conſulatu ſignificat. Qua de re plura in Annalibus.

II. Progreſſus belli Sabini.

Ludi ſeculares.

ANNVS MVNDI 3552.

ZOROBABELIS & IOSVE 36.

DARII 21. Imperij Perſarum 36.

OLYMPIADIS LXIX. AN. 3.

VRBIS CONDITÆ 251.

ANTE CHRISTVM 501.

CVm Cleomeni res in Demarathum ex animi ſententia ſucceſſiſſet, aſſumpto ſecum Leutychide contendit aduerſus Æginetas, maiorem in modum illis infenſus, propter priorem ignominiam à Crio acceptam. Æginetę vtrique Regi non repugnandum rati, eos admiſerunt, qui decem ex ipſis elegerunt, genere opibuſque præſtantiſſimos, & nominatim Crium illum Polycriti filium, quos in Atticam adductos, penes inimiciſſimos Æginetis Athenienſes depoſuerunt, vbi non exiguas traxere moras.

I. Cleomenes Æginetas inuadit, & eorum Primarios Athenienſibus tradit.

Sabini vero prioribus cladibus non ſatis edomiti, hoc anno Romanis Coſſ. tertium de ſe triumphum prębuerunt, non ſine clade aliqua Romanorum per Poſthumij Conſulis imprudentiam recepta, qui in paratas pertractus inſidias, ita cum Sabinis pugnauit, vt pleriſque cæſis, ipſemet Cõſul tantum non captus fuerit. In aſpero certe monte concluſus, à Collega Menenio cum valida armatorum manu ſuperueniente liberatus eſt. At Romani ægre ferentes cladem & ignominiam, quæ Sabinorum animos extulerat, totis viribus in agrum Sabinum expeditionem fecere, contumelioſis legationibus extimulata vtrimq; ferocia. Ac primum Poſthumius abolendæ ignominiæ cupidus è ſiniſtro cornu, dextrum hoſtium cornu impu-

II. Sabini tertium contra Romanos pugnant, tertiumq; vincuntur.

Poſthumij imprudentia, & feruor.

impulit : morte enim ipſa victoriam redimere cupiens, ſe in medios conijciebat hoſtes. Quo factum eſt vt qui cum Menenio dextrum cornu tenebant, fracti iam, & de ſuo ſtatu exturbati, cognita Poſthumianorum victoria, receptis animis, impreſſione facta aduerſum cornu in fugam auerterunt. At Romani tergo hærentes, & ſimul irruentes, vtraque illorum munitione potiri ſunt, pleroſque nox, & ſemitarum in patrio ſolo peritia, morti eripuit.

III. Ouat. collega triũphante. Poſtridie Coſſ. collectis ſpoliis domum cum ſplendida victoria, alter ouans, alter triumphans inuecti ſunt. Ouationem enim Poſthumius propter priorem culpam, qua Romana res in periculum per eius imprudentiam adducta fuerat, duntaxat obtinuit; & quidem primus; vt auctor eſt Plinius. (*l. 15. c. 29.*) Differt autem, ait Dionyſ. quod in Ouatione dux non curru vt ille, ſed pedibus in vrbem præcedit militarem pompam. (Ouationis modus.) Deinde pro picta auróque intertexta trabea, induitur toga prætexta; nec ſceptrum geſtat vt triumphantes, ſed coronam lauream. Hoc etiam anno T. Liuius ſcribit duas colonias Latinas Pometiam & Coram ad Auruncos defeciſſe. Cum Auruncis bellum initium eſſe, fuſoque ingenti exercitu, qui ſe ingredientibus fines Conſulibus ferociter obtulerat, magna ſeueritate in victos actum eſſe. Quippe poſt prælium paſſim trucidatos, & ne à trecentis quidem obſidibus abſtinuiſſe. Quæ res ſequenti anno Pometianos rabie ac deſperatione compleuit.

IV. P. Valerij Poplicolæ obitus, & laus. Incidit in hunc annum, autore Dionyſio P. Valerij Poplicolæ obitus, cuius tanta continentia frugalitaſque celebratur, vt qui Patricius cum tribus primis Patriciis Reges expulerat, qui intra ſeptennium quater Conſul fuerat, & duobus maximis bellis victor, de Sabinis & Etruſcis triumphauerat, totque honeſtas parandæ pecuniæ occaſiones habuerat, moriens non haberet vnde, pro tanti viri dignitate ſepeliri poſſet. Itaque decreto Senatus publico ſumptu ſepultus eſt, & matronæ illum vti Iunium Brutum, per annum integrum, auro purpuraque depoſitis, luxerunt, vt ſolent ſingulæ coniunctiſſimos. Sic Dionyſius.

ANNVS MVNDI 3553.

ZOROBABELIS & IOSVE 37.

DARII HYST. 22. Imperij Perſarum 37.

OLYMPIADIS LXIX. An. 4.

VRBIS CONDITÆ 252.

ANTE CHRISTVM 500.

I. Cleomenis ſacrilegium innoteſcit. AD quingentos adhuc annos, abſente diuina in humano corpore Veritate, temporis filia veritas ſacrilegam Cleomenis fraudem aduerſus Demaratum patefecit. Ergo Spartiatarum metu in Theſſaliam, moxque in Arcadiam fugit. Cumque Arcadas contra Spartam incitaret, à ciuibus ad priſtinam dignitatem reuocatus eſt. Sed eum reuerſum ſtatim inſaniæ morbus inuaſit, vt eum propinqui ſoleis ligneis illigare coacti fuerint. At is cum à cuſtode gladium extorſiſſet, ſeſe ipſe à ſuris incipiens dilacerauit. (Et miſerè ex amentia ob ſacrilegia perit.) Carnes enim in longum diſcindebat è tibiis ad femora & coxas, quouſque ad ventrem peruenit, in quo diſſecando expirauit. Idque vt plerique Græcorum memorant, quia Pythiam corruperat, ad falſum oraculum dicendum contra Demaratum : ſiue quod, vt aiunt Athenienſes, adortus Eleuſinam, fanum Deorum depopulatus fuerat, ſiue denique, vt Argiui aſſerunt, quod eos qui è pugna fugerant in templum Argiuorum, inde abſtractos obtruncarat, eiuſque lucum contemptim incenderat. Sic Herodotus, oſtendens hominem, ſiue vno ſiue pluribus ſacrilegiis reum, diuina ira vindicante male periiſſe.

II. Sabini debellantur. His Coſſ. bellum contra Sabinos, à quatuor iam annis inchoatum Spurio duce abſolutum eſt, commiſſo ad Cures magno prælio, in quo plus decem millibus Sabinorum deſiderata ſunt, capta fere quatuor millia. Ea clade perculſi Sabini, legatos de pace miſerunt ad Conſulem; à quo ad Senatum remiſſi, eam ægrè, nec niſi multis grauatam oneribus, impetrarunt. Atque ita cum Sabinis debellatum eſt, Caſſius Conſul triumphans in vrbem rediit. Alter Conſul Virginius contra Camerinos, qui belli tempore à Romanis defecerant, duxit dimidiam partem exercitus, & noctu iter emenſus, oppidanos incautos oppreſſit, oppidum militi diripiendum dedit : defectionis autores capite truncauit, reliqua turba ſub haſta vendita. (Camerini opprimuntur.) At Liuius his ſimilia non de Camerinis, ſed de Pometinis & Auruncis recitat, additque rabie quadam efferatos, pluresque igne, quam ferro armatos, in Romanos irruiſſe, cæde atque incendio cuncta compleuiſſe, & Conſulem graui vulnere ex equo deiectum prope interemiſſe.

ANNVS MVNDI 3554.

ZOROBABELIS & IOSVE 38.

DARII HYSTASPIS 23. Imp. Perſ. 38.

OLYMPIADIS LXX. An. 1.

VRBIS CONDITÆ 253.

ANTE CHRISTVM 499.

I. Ortus Abiud. HOc circiter anno putat Torniellus à Zorobabele genitum Abiud, per quem propagata eſt genealogia Saluatoris.

Æginetæ ſuos repetunt ab Athenienſibus, nec obtinent. Æginetæ autem audita morte Cleomenis, Spartam miſere nuncios vociferatum contra Leutychidem pro obſidibus ſuis, qui Athenis tenebantur. Eò venit Leutychides cum Æginetis : nec tamen illi obſides reddere voluerunt, propter antiquum Athenienſium in Æginetas odium, quod Thebanis contra ſe auxilio fuiſſent. Æginetæ igitur Athenienſes vlturi biremem quandam eorum, Athenienſium (& viciſſim Athenienſes capiũt.)

primoribus plenam, quæ Delum quotannis proficiſcebatur, inſidiis interceperunt, & viros in vincula coniecerunt. Ea clade accepta Athenienſes omni ſtudio in vltionem contra Æginetas incubuerunt, cuius occaſio, anno, vt arbitror, ſequenti, eis data eſt.

II. Olymp. 70 qui floruerint.

Hoc ipſo anno, qui ſeptuageſimæ Olympiadis initium eſt, in ſtadio vicit Nicæas Locrus, cum Myrus Athenis Prætor eſſet, vt ſcribit Dionyſius. Eadem floruit in primis Zeno Eleates, vt autor eſt Laërtius; cui adiungit Euſebius Hellanicum Hiſtoriæ ſcriptorem, Democritum Philoſophum, Heraclitum cognomento Tenebricoſum, & Anaxagoram Phyſicum, de quibus plura in Annalibus collecta reperies, & rationem temporis ipſorum examinatam. Extat certe apud Laërtium epiſtola Darij Hyſtaſpis Heraclitum ad ſe inuitantis, cum reſponſione Philoſophi ſeſe excuſantis. Cuius faſtum illud indicat, quod cum iuuenis eſſet, nihil ſe dicebat ſcire, vir autem factus, nihil ignorare, omniaque ſe à ſemetipſo didiciſſe.

III. Latini populi à Romanis deſciſcunt.

Hoc anno Latini populi ad 30, concitante Octauio Mamilio Tarquinij genero, à Romanorum ſocietate deſciuerunt, communi conſilio Ferentini coacto. Cumque M. Valerius vir conſularis ſingulas obiret ciuitates pacis firmandæ gratia, à Latinis reſponſum accepit, fœdus à Romanis eſſe violatum, ſeque per otium deliberaturos, quomodo acceptas iniurias vlciſci oporteret. Ipſum autem bellum in aliquot annos dilatum fuiſſe, Liuius ait, & Dionyſius ſignificat. Interea vero Romæ ſeruilis concitatus eſt motus, de occupandis arcibus, & vrbe locis aliquot incendenda. Coniuratione patefacta, comprehenſi ſerui, omnes in crucem acti ſunt. Sunt qui dicant eos è ſcopulo fuiſſe præcipitatos.

Romæ ſeruilis motus.

ANNVS MVNDI 3555.

ZOROBABELIS & IOSVE 39.

DARII HYSTASPIS 24. Imp. Perſ. 39.

OLYMPIADIS LXX. AN. 2.

VRBIS CONDITÆ 254.

ANTE CHRISTVM 598.

I. Res Athenienſium cum Æginetis.

CVm Æginetæ Athenienſes, occupata eorum biremi, vlti eſſent, eoſque ad reddendos ſuos obſides, captis Athenienſium primoribus, cogerent. Nicodromus quidam Ægineta ſuis infenſus, conſilium de prodenda Athenienſibus patria ſuſcepit. At illi vno die ſerius quam conuenerat affuerunt, ſicque corrupta res eſt. Nicodromus cum ſuis aufugit, coniurati ad ſeptingentos comprehenſi, & ſupplicio affecti, Athenienſes autem cum 70. nauibus congreſſi, Æginetas ſuperarunt, propter ſupplicem è loco ſacro abreptum, & interfectum, vt ait Herodotus.

II. Fidenates à Romanis deficiunt.

Fuit hic annus decimus ab exactis regibus, quo Fidenates à Romanis Tarquiniorum opera defecerunt, eiectis ciuibus, qui in fide perſtabant cum Romanis; quorum ſuper ea re legatos ne auditos quidem, à ſe eiecerunt. Contra quos ſenatus Manium conſulem miſit, cum valido exercitu, à quo agro impunè vaſtato, & caſtris ad ipſa mœnia poſitis, omnem commeatum, & ſociorum auxilia interclusit. Illi trepidè à Latinis auxilium petunt: qui coacto conſilio Romam legatos mittunt, qui poſtulent Tarquinios exules recipi, & obſidionem ſolui; alioqui ſebelli conſilium inituros. Romæ autem legati plebem obæratam contra diuites incitant, & ſeruos qui proximo anno ſupplicium euaſerant ſpe libertatis contra Dominos iam male animatos exacuunt. Sed diuina prouidentia coniuratio Sulpitio conſuli patefit. Is Senatum monet, legatos dimittit, coniurationis indices callidè adhibet, ad coniuratos noctu in forum cogendos; cum interea conſul opportuna loca occupaſſet armatis, quibus coniurati circumfuſi ſunt, & coniurationis conuicti, à Senatu populóque damnantur, & immiſſo milite omnes ad vnum interficiuntur.

Cic in Brut.

Legati Latiorum motus in vrbe excitant.

Coniuratio extinguitur.

III Luſtratur ciuitas, Conſul ex caſu moritur.

Quo facto Coſſ. contra neminem amplius iudicium admiſerunt, ſed quotquot è coniuratis præſentem pœnam effugiſſent, omnibus veniam dederunt, vt omnis turbarum materia in vrbe aboleretur. Factum eſt mox SC. vt tota ciuitas ciuili ſanguine fœdata luſtraretur, tum ludi gratulatorij triduo celebrati, in quibus dum Tullius conſul cum pompa deducitur, è ſacro curru in ipſo circo prolapſus, tertio poſt pompam die defunctus eſt. Ad reliquum anni tempus, quia exiguum fuit, Sulpitius ſolus magiſtratum obtinuit.

IV. Fidenę obſeſſæ, fame premuntur.

Sequenti anno Æbutius & Veturius facti ſunt Conſules; illi res vrbana commiſſa eſt, ne quid pauperes rerum nouarum in vrbe molirentur. Veturius autem ad Fidenarum obſidionem continuandam miſſus eſt. Solebat enim alter conſulum domi res vrbanas curare, alter foris bellicas; niſi ſi quando res ferret, vt vterque Conſul domi retineretur, aut vterque prodiret foras. Veturius cum Fidenas expugnare non poſſet, vrbem arctè cinctam, fame domare conſtituit. Quibus iam fame laborantibus, auxilio venit Sex. Tarquinius, cuius copiis animati, foras ad pugnam prodeunt, ſed victi, & in vrbem repulſi, in priſtinas difficultates redacti ſunt. Tarquinius autem contra Signiam Romanorum coloniam profectus, indéque re infecta repulſus eſt.

Irrita Tarquinij auxilia.

ANNVS MVNDI 3557.

ZOROBABELIS & IOSVE 41.

DARII 26. Imperij Perſarum 41.

OLYMPIADIS LXX. A. 4.

VRBIS CONDITÆ 256.

ANTE CHRISTVM 496.

I.

HOc anno fame domiti Fidenates, neque à Latinis ſociis adiuti, ad deditionem

Fidenatiũ deditio & pœna.

quibus liberet conditionibus, compelluntur. Conſul Largius conſilio à Senatu capto defectionis autores, virgis cæſos capite truncauit, bona ærario addixit. Reliquos omnes permiſit, bonis ſuis & patria frui; agri dimidium ademit, quem præſidiarij Romani, qui ibi ad arcis cuſtodiam relinquebantur, ſorte inter ſe diuiſerunt. Huius deditionis fama, vt perlata eſt ad Latinos, turbatæ ac territæ ſunt vrbes vniuerſæ, & annitentibus Tarquinio, & genero eius Mamilio, rurſum coniurarunt populi 24. aut vt habet Liuius 30. Imperatores creati Octauius Mamilius, & Sex. Tarquinius, quibus poteſtas data quantas vellent copias colligendi.

Latini in Romanos concitantur.

II. Pauperes Romæ militiam detrectant.

At Romanos res non parua turbauit. Cum enim amicorum auxiliis fruſtrati eſſent, domi in conſcribendo milite difficultas fuit, egenis & obæratis militiam detrectantibus; imo non deerant qui ſe vrbem minarentur deſerturos, ad idque ſe mutuo hortarentur. Videntur iſti fuiſſe ſextæ claſſis, qui etſi erant militiæ ac tributorum immunes, vt anno 10 Seruij Tullij dictum eſt hoc tamen tempore quo 24, aut 30 populi contra Romanos coniurauerant, & ipſi ab amicorum auxiliis deſtituti erant, videntur ad militiam euocati, ne difficillimis Reipub. temporibus deeſſent; quod ipſum ſequentibus aliquot annis videtur contigiſſe. Res accurate diſcuſſa eſt in Senatu. Quidam enim mitiores ſuadebant remittenda inopibus debita, paruóque diſpendio multorum ciuium beneuolentiam redimendam. Rigidior fuit Appij Claudij ſententia, qui ante ſex annos à Sabinis Romam cum ſuis tranſierat, qui perquam eleganti ac forti oratione docuit, indulgentiam hanc in egenos, perniciosam eſſe Reipub. ac deinceps fore, aliáque huiuſmodi, quæ in Annalibus vtiliter ac iucundè leges. Sicut & mirabilem T. Largij primi dictatoris moderationem.

Res agitatur in Senatu. V. C. 250.

Appij Claudij prudens ac fortis oratio. n 5. & 6. n. 11. 12. 13.

III. Dictator eligitur; eiuſque poteſtas.

Mediæ erant ſententiæ, quarum ea multum probabatur, quæ controuerſiam in belli finem differebat, ſuſpenſis interim omnibus exactionibus. Ea ſuſpenſio cum plebi non ſatisfaceret, decreuit Senatus conſulari poteſtate in præſens ſublata, alium creare magiſtratum, penes quem belli pacíſque plena poteſtas eſſet, qui nec reddendæ factorum ſuorum rationi eſſet obnoxius. Ei ſemeſtre ſpatium præſtitutum, quo exacto Coſſ. Reipub. gubernacula reciperent. T. Largius primus dictus eſt Collega Dictator, cui vix denique ſatigatus omnium precibus acquieuit, ſimulque Magiſtrum equitum creauit Sp. Caſſium virum conſularem. Deinde oſtendere valens populo quanta eſſet huius magiſtratus poteſtas, ad terrorem magis quam ad vſum, iuſſit lictores cum faſcibus ſecures ſibi per vrbem præferre, renouato more qui à Coſſ. agente Poplicola, fuerat intermiſſus. Eo facto rerum nouarum ſtudioſis perterrefactis, cenſet populum ex Seruij Tullij inſtituto.

T. Largius primus Dictator.

IV. Cenſet populum.

Reperta ſunt ciuium 150 millia & ſeptingenti. Ætatem militarem quadripertito diſtribuit, quarum partem vnam Vrbi præſidio reliquit, cui Largium fratrem præfecit; alteram Cœlio dudum collegæ attribuit, tertiam Magiſtro equitum, quartam autem eamque præcipuam circa ſe habuit. Eductis copiis, qua maxime parte Latinos venturos ſuſpicabatur, terna caſtra metatus eſt. Vt autem etiam hoſtium vires debilitaret, ſtuduit inter præcipuos Latinorum ſpargere de pace conſilia; ſic enim effecit ne omnes æque ad hoc bellum procliues eſſent. At Latinorum Imperatores Sextus & Mamilius intra Tuſculum copias continebant, dum reliquus exercitus conueniret. Inde pars aliqua diuulſa cum Romanum agrum popularetur, immittit in eos Dictator Cœlium cum fortiſſima militum manu, qui paucos aliquot repugnantes interficit, reliquos viuos capit; quos Dictator ex vulneribus curatos, cæteriſque humanitatis officiis deuinctos, vniuerſos Tuſculum, ſine vllo pretio remiſit; & cum iis legatos Romanorum nobiliſſimos; per quos effectum eſt, vt dimiſſo Latinorum exercitu, induciæ in annum fierent.

Eiuſdem prudentia & humanitas.

Induciæ annuæ.

His geſtis domum reduxit exercitum, & antequam totum Imperij tempus expleuiſſet, deſignatis prius Coſſ. Dictaturam depoſuit, magno prudentiæ ac moderationis exemplo poſteritati relicto, quod ad L. Cornelium Syllam valuiſſe autor eſt Dionyſius, fuitque deinceps Dictatura inſanabilium malorum Reipub. præſentiſſimum remedium.

V. Maturius abit magiſtratu. Dictatura perfugium Reip.

3558. VI. Res quieta Romæ.

Sequens annus, qui fuit primus Olympiadis Septuageſimæ primæ, habuitque Olympionicam Tiſicratem Crotoniatam, Prætorem Athenis Hipparchum, Romæ autem Coſſ. Sempronium, & Minucium, quietus Romæ fuit, propter inducias cum Latinis, & ſuſpenſam ex SC. fœneratorum exactionem, vſque ad finem Latini belli. His Coſſ. templum Saturno dicatum in cliuo, quo è foro in Capitolium aſcenditur. Dionyſius tradit, & ferias publicas cum ſacrificio decretas in annos ſingulos, quæ dicta ſunt Saturnalia: quæ à principio vnius tantum diei fuerunt, id eſt 14. Ianuar. deinde plures adiecti ſunt dies, vt pluribus explicat Macrobius.

Saturnalia.

l. 1. c. 10.

ANNVS MVNDI 3559.

ZOROBABELIS & IOSVE 43.

DARII HISTASPIS 28. Imperij Perſarum 43.

OLYMPIADIS LXXI. An. 2.

VRBIS CONDITÆ 225.

ANTE CHRISTVM 494.

I. Dictator ſecundus Aulus Poſthumius Regillenſis.

INduciæ annuæ cum Latinis, à T. Largio Dictatore initæ, cum hoc anno terminatæ eſſent, bellum vtrimque magno apparatu inſtauratum eſt. Cumque omnes vno conſenſu iudicarent eſſe è Repub. vt Dictator iterum crearetur A. Poſthumius, qui in hoc honore dictus eſt Regillenſis, à Collega Virginio dictus eſt Dictator, qui magiſtrum equitum aſſumpſit T. Æbutium conſularem. Idem exemplo primi Dictatoris copias omnes quadripertito diuiſit. Fuerunt autem in acie Romana peditum 24. millia, & equites mille. In latina vero 40 peditum, & equitum tria millia, qui ad Regillenſem lacum caſtra poſuere. Eorum duces erãt Sex. & T. Tarquinij, & Octauus Mamilius Superbi gener; Romanorum autem Dictator

Vtriuſque populi copiæ.

& Magiſter equitum, cum T. Virginio collega Conſulatus, & A. Sempronio proximi anni Conſule.

II. Prælium contra Latinos diuinitus adiutum.

Romani cum tribus ex locis Latinos concluſiſſent, & viam commeatus illis Mag. equitum obſtruxiſſet, ſperabant ſine prælio victoriam. Sed cum interceptis Volſcorum literis, didiciſſent magnas ſociorum copias circa diem tertium affuturas, Dictator prælium accelerari iuſſit. In quo tanto ardore pugnatum eſt, vt vtraque ex parte primarij quique duces mutuis ſeſe vulneribus conficerent. Huic prælio affuiſſe Cn. Marcium, qui poſtea Coriolanus dictus eſt, in eóque fortiter pugnaſſe, & coronam ciuicam meruiſſe, autor eſt Plutarchus in eius vita. In eodem prælio duo iuuenes humana ſpecie auguſtiores, pro Romanis pugnaſſe dicuntur, magnumque ad victoriam momentum attuliſſe, quos Caſtorem fuiſſe ac Pollucem opinati ſunt. Id prælium ac victoriam Idibus quintilibus, qui eſt Iulij 15. contigiſſe autor eſt Dionyſius.

Virtus Cn. Marcij.

III. Latini victi cum magna clade.

Cæſis ducibus mox omnes Latini confeſtim fugam arripiunt, caſtra à Romanis capiuntur, vbi luculenta præda militi ceſſit. Latinorum clades maxima fuit, vix enim è tanto numero dena hominum millia domum rediere. Dictator Poſthumius illa nocte in caſtris acta, ſequēti luce coronauit eos, qui in prælio præclarè ſe geſſerant, in primiſque Marcium Coriolanum, & captiuis cuſtodiæ traditis, ſacra victoriarum largitori Deo debita, inſcius dæmoni pro victoria fecit. Cui etiam tum coronato, & ſacrificanti nunciatur aduentare Volſcorum exercitum, qui tardius auxilio venerat Latinis: quorum clade accepta, dubitantes an in feſſos & ſemiarmatos irruerent integri recenteſque, an victoribus impares retro cederent, tandem ſpeculatores ſpecie legatorum ad Romanos mittunt, qui ſe eis auxilio veniſſe fingerent. Sed deprehenſi, mira nihilominus Dictatoris humanitate, dimittuntur ad ſuos. Romanus autem Imperator cum victore exercitu, ingenti præda, & quinque captiuorum millibus ac quingentis, Romam triumphans, ingenti populi gratulatione inuectus eſt.

Volſcorū aduentus & ficta legatio.

IV. Latini pacem & veniam petunt, atque impetrant.

Poſt aliquot dies legati totius Latini nominis, ex ea factione quæ bello reclamauerat oppidatim delecti, ſupplicum ritu cum oleæ ramis Romam venerunt, veniam cum lacrymis petentes & pacem. Cumque variæ fuiſſent ſententiæ, Largij nuper Dictatoris in primis probata eſt, nimirum priſtinum cum Latinis fœdus renouandum eſſe, modo captiuos dimittant, perfugas dedant, exules eiciant. Quod cum feciſſent, à Senatu in priſtinam recepti ſunt amicitiam, renouato iureiurando. Hic finis fuit belli, quod cum Tarquiniis poſt eorum eiectionem per quatuordecim annos geſtum eſt. Ipſe autem Tarquinius Rex ſolus ſuo generi ſuperſtes, nonageſimo fermè ætatis anno, affinibus liberiſque orbatus, omnibus Italiæ populis, quibus tot inuexerat clades, eum reiicientibus, in Campaniam Cumas ſe contulit ad Ariſtodemum tyrannum; apud quem cum dies aliquot ſuperuixiſſet, mortuus eſt, ab eoque ſepultura donatus, pauci comites alij alio diſperſi, vitam in exilio finiere.

Tarquinij & reliquorum exulū finis.

V. Mirum autem eſt hoc bello finito, & obtenta de tot populis victoria, poſt ingentem prædam & tributa millium mortalium ſpolia, Romæ adhuc perſeueraſſe inopiam, & æs alienum tantum, vt ad ſeditiones inuitaret. Nimirum ſpe aliqua nouarum tabularum data, iuxta mitiorem multorum ſenatorum ſententiam, inopes ſe dicebant, dicique volebant, vt gratis ære alieno liberarentur. Cum ergo plebecula hæc memor eſſet hanc totam controuerſiam ad finem Latini belli triennio ante dilatam, ideóque nunc domeſticæ turbæ, debitores inter & creditores recrudeſcerent, à quibus plus periculi eſſet quam ab externis præliis, Dictator eos bello implicádos cenſuit. Itaque priuſquam ſe dictatura abdicaret, cum collega Conſule ſolennes magiſtratus inſtituit, Appium Claudium, atque Seruilium perquam diſſimili ingenio viros.

Mira plebis Romanæ inopia.

ANNVS MVNDI 3560.

ZOROBABELIS & IOSVE 44.

DARII HYSTASP. 29. Imperij Perſar. 44.

OLYMPIADIS LXXI. An. 3.

VRBIS CONDITÆ 259.

ANTE CHRISTVM 493.

I. Plebs militiam in Volſcos detrectat.

COſſ. prope animaduertentes, quod A. Poſthumius Dictator ante iam viderat, nihil eſſe magis è Repub. quam vrbanas turbas abſtrahi in externa bella, ne tumultuarētur domi, expeditionem in Volſcos, cuius alter ipſorum dux eſſet, apparabant, vlturi quod contra ſe Latinis ſuperiore anno auxilia miſiſſent. Sed cum Plebei obærati militiam detrectarent, Seruilius cui expeditio iſta obtigerat, blandius cum eis agebat, Appius autem rigidius. Ille igitur multis precibus & obſequiis plebe ad belli ſocietatem adducta, conſcriptis voluntariis copiis, contra Volſcos celeriter profectus, nondum paratos oppreſſit, quo factum eſt vt illi ſe diſſimulanter Seruilio dederent, obſides darent, cæteraque imperata facerent. Qui tamen mox digreſſis Romanis, ſtudioſius bellum inſtaurarunt, & ad eius ſocietatem Hernicos, Sabinoſque adduxerunt: conati ſunt & Latinos, qui eorum legatos vinctos Romam perduxerūt, ſeque belli ſocios contra Volſcos obtulere. Quam fidem promptumque iuuandi ſtudium, Senatus gratuita captiuorum reſtitutione muneratus eſt.

Quam Seruilius vincit obſequiis. Volſci bellum inſtaurant.

Latinorum fides.

II. Rurſum plebs detrectat militiam ſeditionē mota.

Inde ad priores anguſtias, & militis conſcribendi difficultates reditum eſt. Cum enim quidam publicè creditoris in ſe inhumanitatem demonſtraſſet, coorta eſt in vrbe ſeditio, qua Appius Claudius, aliique Patricij ſibi fuga conſuluere. Tumultum tantiſper ſedauit Seruilius dum Senatus eorum inopiæ & creditorum ſeueritati prouideret. Interea Volſcus adeſt armatus, trepidant ciues, lætantur inopes, perinde ac ſi Volſci eorum iniurias vlturi eſſent. Senatus Seruilium orare inſtitit vt patriæ conſuleret. Is conuocata concione, plebem ſuo nomine rogauit, pro ſua in ipſos conſtanti be-

Seruilius eos rurſum demulcet & ducit in Volſcos.

neuolentia, ne ſe in expeditionem profectu- rum desererent, addens pollicitos ſibi patres ratum fore quidquid ipſe plebi promiſiſſet, ſeque viciſſim promiſiſſe plebi ſe perſuaſurum ne patriam hoſti proderent. Quibus dictis iuſſit præconem proclamare nihil creditoribus interea licere contra eos, qui ſecum in Volſcos proficiſcerentur, contra reliquos actionem omnem eſſe creditoribus. Ea vox omnes flexit inopes, & ad bellum gerendum magna alacritate repleuit.

III. Eoſque vicit, & dat militi prædam, ſemel iterumque. Aſſumpto ergo exercitu Seruilius Volſcis occurrit, manum conſerit, hoſtem fundit fugatque, caſtris ſpoliat, quæ maximis referta bonis militi diripienda tradidit. Tum ducto exercitu contra Sueſſam vrbem opulentam, eam noctes dieſque ſine intermiſſione oppugnatam cepit, prædam totam militi conceſſit, nihil in publicum retulit. Vt propterea deinceps obæratorum querelæ incredibiles videri poſſint: & tamen eadem inopia mox ſeceſſioni cauſam dedit. Interim autem Seruilius perdomita tota Volſcorum prouincia, victor in vrbem redit, in eamque inuito Senatu triumphans inuectus eſt. (Romæ inuito ſenatu triumphat.) Populique fauore vſus, cum Sabinis Auruncisque feliciter pugnauit: quo in bello Poſthumij, qui ſuperiore anno Dictator fuerat, induſtria & virtus inſignis enituit.

IV. Pythagoræ obitus, & Magia. His Coſſ. extinctum Pythagoram tradit Marianus. Euſebius autem ſeptem annis maturius Largio & Clœlio Coſſ. Magum autem illum fuiſſe apparet, cum de ipſo Suidas ex Philoſtrato referat vſum illum fuiſſe Deorum conſuetudine, ex eiſque didiciſſe, quatenus hominibus delectentur, aut eos auerſentur, & alios quidem ex coniectura loqui de diis, ad ipſum vero veniſſe Apollinem profitentem nomen ſuum &c. Sed de eo plura in Annalibus hoc loco, & primo anno Numæ, & rurſum initio Olympiadis ſexageſimæ.

ANNVS MVNDI 3561.

ZOROBABELIS & IOSVE 45.

DARII HISTASPIS 30. Imperij Perſarum 45.

OLYMPIADIS LXXI. An. 4.

VRBIS CONDITÆ 260.

ANTE CHRISTVM 492.

I. Perſarum in Eretrienſes & Athenienſes expeditio. Perſæ hoc anno copias aduerſus Eretriam & Athenas congregarunt; & Eretrienſes quidem hoc anno vicerunt, ſequenti vero ab Athenienſibus apud Marathonem deuicti ſunt. Belli autem duces, amoto Mardonio, qui dudum rem naualem malè geſſerat, Darius conſtituit Datim genere Medum, & Artaphernem, Artaphernis fratris ſui filium, qui ſexcentis cum triremibus in Ioniam contenderunt, & Samo ſoluentes, inter Cycladas curſum tenuere. (Inſulas Ægæi maris occupant.) Naxum occuparunt, vrbem & delubra incenderunt, Delios terruerunt, atque adeo inſula ipſa Delos contremuiſſe fertur, impendentia Græciæ mala ſignificans; Inde reliquas inſulas perluſtrarunt, ex quibus & copias ſumebant & obſides. Caryſtum autem Eubocæ portum appulſi, eadem negantem, obſederunt, agróque vaſtato ad deditionem compulere. Inde Eretriam obſident, acrique ad eam pugna per ſex dies decertant, ſeptimo proditione capta eſt, eius templa ſpoliata atque incenſa, in vltionem eorum, quæ Sardibus deflagrauerant; hominibus, Darij iuſſu, ſeruituti addictis. (Eretriam obſident, & occupant.) Inde Athenas, Prætore Themiſtocle, nauigarunt.

II. Renouatur bellum Sabinum. Interea Sabini bellum renouant, quibus ſe Medullini adiungunt, & plebe detrectante militiam, hoſtes multis in locis ſæuiebant, dum iter in vrbem facerent. Quibus malis vt remedium adhiberetur, creatus eſt Dictator Man. Valerius ex familia maxime populari, qui Q. Seruilium Mag. equitum ſibi aſſumpſit. (Dictator creatur.) Valerius bellum plebi perſuaſit debitorum remiſſione promiſſa. Itaque 10 legiones conſcriptæ ſunt, ſingulæ quaternorum millium, è quibus ternæ cuique Conſulum attributæ, reliquæ Dictatoris auſpicia ſequebantur. Ad vrbis cuſtodiam T. Largius cum ſenioribus, & pauca iuniorum manu relictus eſt. Breui tempore bellum à ſingulis feliciter confectum eſt. (Vincit, triumphatque.) Et nominatim Dictator Sabinos aggreſſus, prælio fuſos caſtris exuit, & videlicet præda militem ditauit, & triumphans vrbem ingreſſus populum militia liberauit, repugnante Senatu ne inopes tam cito promiſſa repeterent, è quibus ipſe Dictator coloniam in agrum veliternum dimiſit, qui & contra hoſtem præſidio eſſent, & ſeditioſam in vrbe turbam minuerent. (Colonia Veliterna.)

IV. Dictator abit magiſtratu. His ita ordinatis, petit à Senatu vt ſtet promiſſis. Verum illi periculo liberati, contempſerunt audire, imo acerbius in eum, vt plebis deprauatorem, inuecti ſunt. At Valerius purgat ſe apud populum, & abit magiſtratu. Inopes autem agitatis inter ſe de ſeceſſione conſiliis Conſules ad bellum contra Æquos & Sabinos ſecuti, armis & ſignis potiti, à Coſſ. defecerunt, inſtigante quodam Sicinio Belluto, ad quem, nouis creatis Centurionibus, rei ſummam detulerunt, armatique ad Anienem fluuium, montem, qui poſtea dictus eſt ſacer, occuparunt, (Plebs ſecedit in montem ſacrū.) nec inde vllis aut Coſſ. aut Centurionum precibus tunc abduci potuerunt, ad eos potius plerique ex vrbe profugiebant. Patres interim in vrbe timor inceſſit, ne ſe iſti hoſtibus coniungerent, & cum illis in vrbem irruerent. Itaque miſſa eſt ad eos legatio ſed irrita: nihil enim legati præter accuſationem Senatus retulere, cum grauibus minis. Coſſ. autem impeditiſſimi negotij pertæſi, maturius magiſtratu abiere.

(∴)

ANNVS MVNDI 3562.

ZOROBABELIS & IOSVE 46.

DARII HYST. 31. Imperij Perſarum 46.

OLYMPIADIS LXXII. A. 1. V. C. 261.

ANTE CHRISTVM 491.

I. Ratio temporis, & pugna Marathonia. INeunte Olympiade 72 qua Tiſicrates Crotoniates iterum in ſtadio palmam tulit, & Darius annum egit imperij 31. Marathonia pugna contigit, Perſarum clade nobilitata: cui chronologiæ antiqui Scriptores recenteſque ſubſcribunt, vt in Annalibus declaratum eſt. Certe Dionyſius, vt cæteros taceam, ait pugnam Marathoniam ſedecim annis funere Bruti eſſe poſteriorem. Mortuus autem eſt anno Darij 15. Cum ergo Perſæ Eretria capta in Atticam nauigaſſent & in ea populabundi verſarentur, Hippias Piſiſtrati filius, qui Athenis pulſus ad Perſas auxilij cauſa confugerat, eos ad Marathonem deduxit, numero 300 millia, vt ait Pauſanias. *l. 4. p. 235. Græc.* Eodem venere Athenienſes decies milleni, cum mille Platæenſibus. *Copiæ Perſarum & Athen.* Nam Spartani, quatridui ſuperſtitione detenti, auxilio ſociis non venere. Cumque deni eſſent Athenienſium duces, & pleriq; tantam hoſtium multitudinem reformidarent: Miltiades nihilominus pugnam ſociis perſuaſit, qui imperium illi detulerunt.

II. Pugnæ modus atque victoriæ. Athenienſes ferociter pugnam occupabant Barbaris audaciam in ea paucitate demirantibus, cumque diu fortiter vtrimque pugnaretur, Perſæ & Sacæ in acie media vicerunt; Athenienſes autem in vtroque cornu: ac Barbaris qui terga dederant fugere permiſſis, cornua contrahunt, & cum iis qui mediam aciem fregerant dimicantes victores fiunt, auxilio cœlitus accepto, & panico vt apparet, terrore barbaris perturbatis. Nam è tanto numero ſex millia & quadringentos duntaxat occubuiſſe legimus, in iiſque Datim ipſum militiæ principem, & Hippiam Athenienſium tyrannum, belli contra patriam autorem & conciliatorem. Ex Athenienſibus autem 192. Scribit Herodotus Perſas amiſſo prælio circumuectos Sunium Atticæ promontorium, quod Cretam reſpicit, Athenas ante reditum Athenienſium occupare voluiſſe. At illi re animaduerſa, ad tutandam patriam celeriter regreſſi, Perſas præuerterunt, qui circa ea loca propter tempeſtatem aliquandiu morati, cum præda Eretrienſi in Aſiam remigrarunt.

III. Legatio ad plebem ſepoſitam. Romæ autem Coſſ. maturius creati, quam primum ad Senatum de reuocanda plebe retulere. Vbi cum diu contentioſè diſputatum fuiſſet, electi ſunt legati decem, omnes viri conſulares, cum poteſtate negotium componendi, quibuſcumque ipſis viſum eſſet conditionibus. Quæ cum plebs præſenſiſſet, proceſſit eis obuiā. Interea L. quidam Iunius, qui & Bruti cognomen acceperat, plebi quæ ſeceſſerat perſuaſit, vt ſe difficilem præberet in poſtulatis ſuis, ſeque eius oratorem obtulit. Cum itaque multa de Senatu, & Creditoribus queſtus eſſet, à legatis poſtulauit, quibus plebem conditionibus reuocare vellent. Hic Menenius Agrippa celebratam illam habuit orationem, in qua fabulam diſſidij inter membra humani corporis intexuit: obtulit debitorum remiſſionem, & à pœnis liberationem, quod ad præteritos contractus; de futuris vero ratum fore quidquid ipſi cum Senatu ſtatuiſſent. *Conditiones reconciliationis.* Adhibuit & vehementes motus, quibus cum plebs ſe victam daret. Iunius pro plebe Tribunos annuos petiit qui eum à potentiorum iniuriis tutarentur, eſſentque inuiolabiles. *Tribuni plebis creantur.* Quos cum Senatus agnoſceret fore perpetuum ſeminarium diſſenſionum in Repub. ægrè aſſenſus eſt: aſſenſus eſt tamen, primique creati ſunt L. ille Iunius, & C. Sicinius Bellutus, qui magiſtratum inierunt quarto ante Idus Decembris. *10. einſdem.*

IV. Expeditio in Volſcos. Pacata Repub. magna plebis alacritate delectus habitus eſt, & expeditio in Volſcos ſuſcepta à Conſule Poſthumo; qui ſingulis fere diebus, ſingula eorum oppida occupauit, præter Coriolos, vbi paulò diutius ac laborioſius gemino prælio certatum eſt, & C. Marcius, virtutis ergò, Coriolani nomen eſt cōſecutus. Interea Conſul alter in vrbe fœdus cum Latinis renouauit. Cumque Menenius Agrippa eodem tempore objiſſet, neque eius facultates ſufficerent, ad hominem pro eius dignitate tumulandum, decreto Senatus ex publico ærario ſepultus eſt. *Menenius publico ſumptu ſepelitur.* Plebs nihilominus, quæ patri mortuo deſtinarat in funus, viuis filiis largita eſt.

ANNVS MVNDI 3563.

ZOROBABELIS & IOSVE 47.

DARII 32. Imperij Perſarum 47.

OLYMPIADIS LXXII. An. 2. V. C. 262.

ANTE CHRISTVM 490.

I. Annus Sabb. 140. Gelonis tyrannis. OLympiadis 72 annum alterum, qui fuit Sabbaticus 140 notat Pauſanias l. 6. vt inſignem occupata à Gelone tyrannide Syracuſis, ſuccedens Hippocrati fratri, & ei viciſſim demortuo, Hiero frater alter ſucceſſit. Hoc ipſo anno in Græcia initæ ſunt induciç tricennales inter Athenienſes & Lacedæmonios, quibus bella ad Eubœam geſta terminata ſunt; *Induciæ Græcorum tricennales id eſt Olymp. 85. a. 3. Thucyd. l. 1.* ſed ex decimo quarto anno ruptæ ſunt, cum bellum Peloponeſiacum inchoatum eſt. Darius porrò audita clade Marathonia, infenſior factus eſt Athenienſibus, ac propenſior ad bellum Græciæ inferendum, miſſiſque omnem in partem nunciis, totam Aſiam triennio apparatu bellico fatigauit. *Perſicus belli apparatus triēnij.* Miltiades autem cum ab ea victoria expeditionem ſuſcepiſſet in Parum inſulam, & templum Cereris occupare conatus eſſet, grauiter ſaucius in vrbem rediit; vbi accuſatus, & 50 talentis mulctatus, exceſſit è viuis, femore, vt ait Herodotus, putreſcente, in pœnam ſacrilegij, quod quadam ſacrificula vſus eſſet, ad patriæ proditionem. *Miltiadis mors.* Quò etiam mors Cambyſis, & Cleomenis regis Lacedæmonum aggregari poſſunt.

II. Annonæ caritas in Vrbe ob ſeceſſionē. Magna hoc anno annonæ caritas, atque adeo fames vrbem inuaſit, ex ſeceſſione orta, cum plebs ſub ipſum ſementis initium ſeceſſiſſet, &

agri per tres fere menſes inculti manſiſſent, quam ſcilicet fuit diuturna ſeceſſio. Itaque legati mittuntur frumentatum varia in loca, parum felici euentu, præterquam in Sicilia; vnde P. Valerius Poplicolæ filius, & L. Geganius Geganij Conſulis frater multum commeatum exacta hyeme adduxerunt. Paulo poſt facta eſt in Antiates excurſio, duce Marcio Coriolano, qui exercitum rebus omnibus locupletatum domum reduxit, gementibus iis, qui Tribunorum concionibus obſecuti (iam enim turbas excitare cœperant, & cum Conſule contendere) pari fuerant fœlicitate fraudati.

Marcij excurſio in Antiates.

ANNVS MVNDI 3564.

ZOROBABELIS & IOSVE 48.

DARII HYSTASPIS 31. Imp. Perſ. 48.

OLYMPIADIS LXXII. An. 3.

VRBIS CONDITÆ 263.

ANTE CHRISTVM 489.

I. Gelonis frumentũ Romę cauſa turbarũ.

HIc eſt annus ſecundus apparatus Perſici, aduerſus Athenienſes, & Græciam vniuerſam; quo magnæ turbę Romæ, in cauſa C. Marcij ſunt excitatæ, & maiorum etiam ſementis facta eſt. Cum enim legati cum 50 millibus Medimnûm Siculorum rediiſſent in vrbem, quorum dimidium emerant admodum vili pretio, reliquum Tyrannus dono miſerat. Qui in Patriciis æquiſſimi erant, pauperum miſerti, domum Gelonis plebi diuidendum putabant, quod autem pretio emptum fuerat, vili pretio diſtrahendum. Cæteri qui neceſſitate ad modeſtiam compellendam plebem putabant, neque donari quidquam volebant, & inſuper quod venderetur, cariſſimè vendendum. Quo in numero erat Marcius ille Coriolanus, plebi, ob repulſam Conſulatus, nominatim infenſus, qui in Senatu coram Tribunis ſeueriſſimam dixit in plebem ſententiam, quam illi ad plebem pro concione retulerunt, cumque ad cauſam apud populum dicendam arceſſiuerunt, ſed contumelioſè reiecti ſunt.

Marcius cur infenſus plebi.

II. Accuſatur à Tribunis, defenditur à Conſule.

In publico deinde conuentu à Tribunis accuſatus, & à Minucio Conſule eleganter defenſus eſt, planeque abſolutus fuiſſet, ſi ferox eius animus populo ſupplex fieri potuiſſet. Deinde lis ei tyrannidis affectatæ intenditur, quam ille à ſe forti oratione repulit. Denique cum tributis comitiis nouo more iudiciũ factum eſſet, & non centuriatis, in quibus Patricij plurimum poterant, eaque in re Senatus male Tribunis ceſſiſſet, Tribuni, decreta perpetui exilij pœna, calculum tribubus permiſerunt. Cumque vna & viginti tum tribus eſſent à nouem abſoluebatur, à reliquis damnatus eſt, & cum ingenti Patriciorum luctu, & plebeiorum lætitia in Volſcos exulatum abiit. Nec in communi amicorum dolore ac lacrymis, & domeſticorum eiulatu ipſe gemitum vllum edidit. Addit Plutarchus Marcium, cum primum Roma pulſus eſt, per paucos dies in quadam villa ſubſtitiſſe, deliberantem apud ſe, & de inimicis ſuis vltionem meditantem: moxque ad Tullum Attium, principem apud Volſcos virum, fuiſſe profectum, & ab eo percupidè acceptum, vt mox dicetur.

Condẽnatur exilij.

Et abit ad Volſcos.

3565. III. Portenta Romæ, & ludi propter præſultorem inſtaurati.

Anno autem ſequenti, qui fuit tertius Perſici apparatus, Roma multis oſtentis territa eſt, Conſulibus Q. Sulpicio Camerino, & Sp. Largio II. Ioue quoque quendam T. Latinum torquente, vt Senatum moneret de ludis inſtaurandis, quòd præcedentes moleſtum ſibi præſultorem habuiſſent: ſeruum videlicet, quem ſocij diris lacerabant flagellis, & ad voces motuſque inconditos compellebant; quem per forum ad crucem deductum, ludorum pompa fortuitò ſubſecuta.

ANNVS MVNDI 3566.

ZOROBABELIS & IOSVE 50.

DARII HYSTASPIS 35. Imp. Perſ. 50.

OLYMPIADIS LXXIII. An. 1.

VRBIS CONDITÆ 265.

ANTE CHRISTVM 487.

I. Ægyptiorum à Perſis defectio.

QVartus hic annus à pugna Marathonia, idemque primus Olymp. 73 Perſis, & Romanis in primis luctuoſus fuit. Nam Ægyptij, qui à Cambyſe ſubacti fuerant, poſt annos 40 à Perſis defecere, & Marcius Romanos bello inuaſit. Darius autem copias contra Græciam deſtinatas, eadem opera contra Ægyptum parat, vtrorumque iniurias eadem expeditione vlturus. Eam cum longinquam, & periculoſam ſeni videret Darij liberi, more patrio inſtiterunt, vt regni ſucceſſor à patre declararetur. Et erat iuſta dubitandi cauſa, inter Darij liberos ante regnum à Gobriæ filia ſuſceptos, & in regno ab Atoſſa Cyri filia. Superiorum natu maximus erat Artabazanes, poſteriorum Xerxes. Ille ius ſuum natiuitatis antiquitate tutabatur, hic matris nobilitate, quę filia Cyri eſſet, qui Perſis peperiſſet imperium. Verum Darius cunctatus eſt, vſque in annum ſequentem, ferre ſententiam.

Regni ſucceſſor quæritur.

II. Marcius quo ſe modo Volſcis dederit.

Marcius autem Coriolanus, qui perpetuo exilio à Romanis iniuſtè mulctatus fuerat, diſpiciens qua ratione inimicos vlciſci poſſet, credidit ſe id Volſcorum ope poſſe conficere, ſi eorum eligeretur Imperator; ſed hominem ab ea ſpe, non patriæ reuerentia, quam in odium verterat, ſed timor eorum deterrebat, quibus tot clades hactenus intuliſſet. Nihilominus ſpreta periculi magnitudine, Antium vrbem Volſcorum nobiliſſimam noctu venit, Attium Tullum adiit, & enarrata neceſſitate, qua compulſus eſſet ad hoſtes confugere, orat ne ſupplicem pro hoſte habeat, pollicens ſe Volſcis, ſi in eorum gratiam recipiatur, tantum allaturum boni, quantum mali antea intuliſſet inimicus. Comiter eum accipit Attius, eique ciues primum ſuos, tum reliquam Volſcorum gentem conciliat. Marcius autem belli contra Romanos cauſam excogitat, occaſione ludorum, qui magno inſtaurabantur apparatu. Tullo

Ope Attij Tulli.

Suſcitat bellum in Romanos.

enim ſuadet, vt cum magna ſuorum multitudine Romam veniat, quando per inducias id liceat. Tum Romæ, per amicorum fidiſſimum, Conſulem moneat, Volſcos vrbem noctu velle inuadere, ideoque veniſſe tam multos. Cumque propterea vrbe eiecti eſſent, non defore belli cauſam.

III. Volſci bellum parāt, eique Marcium præficiunt ducem.

Ergo Volſci Roma eiiciuntur, cum calumnia meditatæ proditionis, proptereáque incentore Tullo oppidatim bellum parant. Quibus congregatis eiuſdem ſuaſu accitus eſt Marcius qui rem Romanam, ſi quis alius, & conuellere poſſet, & vellet; à quibus videlicet tam inſigniter violatus eſſet. Is euocatus recenſet illatas ſibi à Romanis iniurias, quas vehementer vlciſci cupiat, laudat Volſcos, à quibus tanta humanitate acceptus ſit, & pro hoſtibus, amicos benefactoreſque repererit. Hortatur deinde vt belli occaſionem ambiant, repetendis rebus, ſibi prioribus bellis per vim ademptis, quas nunquam inducturi eſſent animum vt redderent. Monet adeſſe temporis opportunitatem, dum illi ob ſeditionem ſibi ſuſpecti ſunt inuicem, & militiæ duces habent imperitos. Poſtremo ſtudium ſuum quam humiliter prolixeque defert, qui apud ſuos rigidum animum inflectere animi demiſſione nequiuerat. Nimirum apud eum vindictæ appetitus, amore patriæ ac ſuorum potentior fuerat.

IV. Mittitur legatio Romam, quæ bellū ſuſcitet.

Mittitur ergo Romam legatio repetendarum rerum cauſa, ſed irrita, quod eas iuſto bello dicerent acquiſitas. Accepto reſponſo Volſci communi conſilio Romanis bellum indicunt, & Imperatores Tullum & Marcium eligunt, quorum ille Volſcorum res domi tueatur, hic Romanos inuadat. Interea vero, dum totæ coguntur copiæ, vterque imperator, cum electa manu agros Latinorum & Romanorum latè populantur, prædaſque auchunt ingentes. Vtque Romæ diſſenſio creſceret Patriciorum bonis parcebant, plebeiorum res rapiebant ferebantque. Mox Marcius Circeios petit, eóque oppido potitus, Romanis expulſis, illud Volſcis tradidit. Tum vero maior Romæ tumultus extitit, Patriciis plebem incuſantibus, quod virum bellicoſum atque magnanimum falſo implicitum crimine, ex vrbe eieciſſent, Volſciſque ducem dediſſent. Tribuni autem Patricios criminabantur, quaſi belli contra plebem conſcios, atque incentores, vt quorum bonis ab hoſte parceretur. Has inter turbas Senatus iubet Coſſ. delectum habere militarem, ſociorum auxilia accerſere, nec prius ex vrbe educere, quam probè parata eſſent omnia. Sed quoniam vicina erant conſularia comitia, res inchoata nouis Conſulibus tradita eſt.

Marcius multa oppida capit.

Romani contentioſè turbantur.

ANNVS MVNDI 3567.

ZOROBABELIS & IOSVE 51.

DARII 36. & vlt. Imperij Perſarum 51.

OLYMP. LXXIII. AN. 2. V.C. 266.

ANTE CHRISTVM 486.

I.

POſtremus eſt hic annus Hyſtaſpidæ Darij, iuxta Herodoti probatam omnibus chronologiam. Quo anno lis de ſucceſſore regni Perſarum inter Xerxem & Artabazanem, definita eſt. Cum enim Xerxes apud patrem, ſuadente Demarato Spartano, dixiſſet, ſe primum ex rege natum, ideóque regni ſe eſſe primogenitum, Artabazanem vero ex Dario homine tum priuato genitum, ideoque priuati hominis, non regis ſucceſſorem eſſe debere, Darius Xerxem regni ſucceſſorem declarauit. Xerxi quoque fauebat Atoſſa mater, quæ tum omnia in regno poterat. Imperij porro ſucceſſore declarato, cum conaretur Darius rebus apparatiſſime in expeditioné, altero à defectione Ægyptiorum anno, ſupremum diem obiit, ſex & triginta regni annis expletis, nec tamen voti compos de Athenienſibus & Ægyptiis vlciſcendis. Sic Herodotus.

Xerxes declaratur regni ſucceſſor.

Obitus Darij.

II. Exitus Zorobabelis, & laus. l. 11. c. 5.

Ad Darij porro exitum Zorobabelem & Ioſue produximus, quod non conſtet quando ille Sacerdotio, vel ille Reipub. adminiſtrationi finem impoſuerit. Nouum tamen ſub Xerxe Pontificem, à Ioſepho nominatum Ioacimum Ioſue filium reperimus, vt proximo anno dicemus. De Zorobabelis porro morte id vnum ab Hebræis traditur eum, ædificato vrbis muro, aptatáque æde Sanctuarij, Babylonem rediiſſe, ibique eſſe defunctum. Et quidem, vt par eſt credere, piè ac religioſè, vt qui de pietate ac Dei cultu, totáque Hebræorum gente bene meritus fuerat, & ſuum in diuinam veritatem amorem ac venerationem, in conſpectu regum profeſſus fuerat, eamque rebus omnibus antetulerat. Quam confeſſionem videtur Dominus non ſolum Darij gratia ac munificentia, ſed æterna quoque vita remuneraſſe.

III. Marcius Romanos latè vexat.

Sequitur Romana res, quæ Volſcorum imperatore Marcio vehementius afflicta, ab eius matre Veturia, filio affectibus expugnato, reſtituta eſt. Rem in tota hiſtoria Romana pulcherrimam, non negligenter in Annalibus perſecuti ſumus, quam piget nunc contrahendo corrumpere. Dicamus tamen breuiter, quoniam iampridem iacta eſt alea, Romanos quidem Coſſ. ſtudioſè domi bellum paraſſe, ſed pleroſque ſociorum, fide labante, ſpem eorum feſelliſſe, & ad Volſcos vel clam, vel apertè abiiſſe. Quibus fretus Marcius, Romanos Latinoſque agros populari, oppida expugnare, atque diripere, nemine congredi audente. Volſcis noui imperatoris peritiam, fortitudinem, felicitatem deprædicantibus, & Romanorum ſociis quotidianis legationibus opem aduerſus Marcium fruſtra implorantibus; ipſo autem Romano populo Senatum vrgente, ad reditum in vrbem Marcio decernendum, cui iam imminebat infeſtus.

Populus agit de antiquando in eum decreto.

IV. Prima ad Marcium legatio. Altera duplo maior.

Ea neceſſitate coacti Patres, quinque è ſuo numero elegerunt, Corioliano gratioſiſſimos, qui de pace cum illo agerent: quorum ſapientiſſimam orationem ille mira ingenij felicitate refutauit, oſtendens inter alia, ſe Romam ab ipſis in certiſſimam perniciem vocari. Ne tamen ferreus patriam plane exſcindere velle videretur, duriſſimas exigit conditiones pacis, datis interea ad deliberandum 30 dierum induciis. Subactis interea ſeptem Latinorum oppidis, Romam propius acceſſit, cum Senatus ad eum decem legatos miſit, qui reſponſum patrum quam blandiſſimè proponerent. Pacem cum

Volſcis iniri poſſe, ſi deductis ex agro Romano vel Latino copiis, armiſque poſiti eam peterent. At ille eos è veſtigio abire iuſſit, minatus, ni facerent, pro exploratoribus habiturum. Cum autem ſpei adhuc ſupereſſet aliquid flectendi Marcium, miſſa eſt ad eum tertia legatio ſacerdotum, aliarumque perſonarũ ſacratum, cum religioſo veſtium apparatu; ſed irrita, cum Marcius iuberet Romanos imperata facere, nec aliter ad ſe reuerti.

Tertia ſacrorum virorum.

V. Quarta matronarũ & nominatim matris, & vxoris eius.

Statuerunt nihilominus matronæ nobiles, ſuadente Veturia ſorore Poplicolæ, deſperatum alioqui tentare negotium, eamque prouinciam committere quamuis repugnanti Veturiæ, Marcij parenti, eiuſque vxori Volumniæ. Quibus denique acquieſcentibus, illæ cum filiis, & multo matronarum comitatu ad hoſtilia caſtra profectæ ſunt, vultu, veſtituque lugubri, & omnibus ad commiſerationem compoſitis. Ille vt ſenſit adeſſe matrem, magno cum honore ac pietatis ſenſu eam accepit, tum ſecuta eſt multiplex ac vehemens vtrimque poſtulatio ac recuſatio, quibus haud ſcio an quidquam artificioſius fingi poſſit. Poſtrema fuit hæc Veturiæ concluſio. *Quod ſi repuleris,* inquit, *matrem tuam & inhonoratam dimiſeris, quid tibi propterea mali venturum ſit non poſſum dicere; auguror tamen certe, nihil euenturum proſperi.* Et mox. *Nam Veturia ſi coram tot teſtibus contumelioſam patiatur repulſam, non ſuſtinebis vel minimum temporis ſpatium ſuperuiuere, ſed in conſpectu omnium veſtrum me ipſam interficiam Diraſque & furias tibi pro me vindices atque vltrices relinquam.*

Veturia Marcium expugnat.

VI. Qui mox à Volſcis lapidibus obruatur.

Hæc elocuta humi ſe abiecit, & ambabus manibus Marcij pedes amplexa deoſculabatur, ſimul vim intolerabilem Marcio pectori afferens. Acceſſit quaſi ex compoſito, ingens & longus vniuerſarum matronarum eiulatus. Volſci quoque qui aſſidebant, nouitatem eius ſpectaculi non ferentes, auerterunt oculos. Ipſe Marcius proſiliens è ſella, correptam matrem ſemianimen erexit, eamque complexus exclamauit. *Vicisti mater, quod nec tibi bene vertet nec mihi. Nam patriam quidem ſeruaſti, pium vero & indulgentem filium perdidiſti.* Nec vanus augur fuit. Cum enim copias deinceps innoxius reduxiſſet, odium Volſcorum incurrit, à quibus præſertim à factione Attij Tulli, in conuentu publico lapidibus obrutus eſt. Plerique tamen, qui eius auſpiciis non ſine fructu militarant, imperatorio cultu ornatum honorificè ſepelierunt, Romani publicè priuatimque luxerunt: Volſci autem cito pœnas dederunt, vt mox dicetur, cætera ex Annalibus petantur.

ANNVS MVNDI 3568.

IOACIMI Ducis & Pontificis 1.

XERXIS 1. Imperij Perſarum 52.

OLYMPIADIS LXXIII. An. 3. V.C. 267.

ANTE CHRISTVM 485.

I. TRadunt Hebræi anno 52 Imperij Perſarum mortuos eſſe Aggæum, Zachariam & Malachiam, id eſt non ante id tempus eſſe defunctos, non autem omnes hoc ipſo anno. Sic Thare dicitur vixiſſe 70 annis, & genuiſſe Abrã, Nachor, & Aram, id eſt non ante ſeptuageſimum, ſed poſtea, ſuo quemque tempore. Sed quia certus annus nobis incertus eſt, de eorum morte dicamus hic aliquid. Fuit Aggæus de tribu Leuitica, atque adeo Sacerdos. Nam ab Epiphanio dicitur ſepultus honorificè Hieroſolymis apud Sacerdotes, & à Dorotheo cum honore ſacerdotali. Mors eius in Romano Martyrologio 4 Iulij ponitur, in Menologio autem Græcorum 16 Decembris. Legitur autem apud eoſdem, Aggæum habuiſſe cum Zacharia commune ſepulchrum.

Mors prophetæ Aggæi. *In Chron. breui.*

Et Zachariæ.

Zachariæ autem mortem martyrologium Romanũ cum reliquis Latinis in 6 Septẽb. refert, menologium vero Græcorum in præcedentem diem. Fuiſſe etiam ipſum de tribu Leuitica, atq; etiam ſacerdotem, autor eſt Dorotheus in Synopſi. Propheta ipſe filium ſe Barachiæ profitetur, & nepotem Addo. De hoc Zacharia non agit Chriſtus Dominus Matthæi 23. vt oſtendimus, tam in hoc Annalium loco, quam anno 36. Ioas. Adde quod Epiphanius & Dorotheus ſatis apertè ſignificant eum, cum eſſet valde ſenex, naturæ neceſſitati ceſſiſſe. De Malachia, & an idem fuerit cum Eſdra, dicemus in Artaxerxe.

c. 1. 1. v. 35 & Lu. 11. 51.

II. Xerxis imperium. *l. 11. c. 5.*

Defuncto Dario, inquit Ioſephus, *ſucceſſit Xerxes filius, ſicut regni, ita & hæres paternæ pietatis. Nihil enim ex patris inſtitutis circa diuinum cultum mutauit, & Iudæos ſumma beneuolentia proſecutus eſt.* Sic ipſe, ex quo colligitur Darium toto vitæ tempore ſacrificiorum ſumptus Hieroſolymis, magna ſaltem ex parte ſuppeditaſſe, vt ex iis literis apparet, quas in gratiam Iudæorum, à principio regni ſui, miſerat in Iudæam. De Pontifice autem ſic pergit, *Hoc regnante pontifex erat Ioacimus filius Ieſu ſiue Ioſue. Apud Babylonem vero degentium Iudæorum primarius ſacerdos erat Eſdras vir iuſtus*, &c. Pergit enarrare, quæ 1. Eſdræ c. 7. ſub Artaxerxe contigerunt, in eo vehementer hallucinatus, quod eundem Xerxem cum Artaxerxe fecerit, patrem ſcilicet cum filio, toto regno Xerxis, quod vnius & viginti annorum fuit, per imprudentiam prætermiſſo. Nihilominus Ioacimum ſub Xerxe fuiſſe pontificem, apertè ſuadet longinquitas prioris, pontificatus, & quod filius eius Eliaſib, ſub huius Xerxis ſucceſſore pontifex fuerit, vt ex 2. Eſdræ c. 3. perſpicuũ eſt.

Ioacimi pontificatus.

Ioſephi lapſus ingens.

III. Xerxes ad expeditionem in Græcos & Ægyptios incitatur.

Scribit Herodotus Xerxem à principio non fuiſſe animatum ad bellum Græciæ inferendum, ſed Ægypto, quæ à Perſis paulò ante defecerat. At Mardonius ei autor fuit vt domitis Ægyptiis, de Athenienſibus quoque vindictam ſumeret. Cæterum idem Herodotus ait Xerxem ſecundo à morte Darij anno in Ægyptum expeditionem ſuſcepiſſe. Nimirum primo anno regnum ſuum circũquaque rectè ſtabilire conatus eſt, nequid poſtea in eius abſentia turbaretur.

IV. Bellum in Hernicos & Volſcos.

Interea Coſſ. viri bellicoſi decreto ſenatus bellum Hernicis & Volſcis intulerunt. Aquilius Hernicos diu fortiter repugnantes ægrè ſuperauit: ægrius etiam Volſcos, & Tullum eorum ducẽ Siccius. Reperit enim eos ex Marcij diſciplina probe exercitatos. Itaque ad multam diei horam vtrimque æquo marte certatum

eſt, donec pene omnes tam in acie quam in propugnatione caſtrorum confecti vulneribus, in quibus & Attius Tullus, non inulti ceciderunt. His Romæ cognitis ingens gaudium fuit, & Aquilio ouatio, Siccio triumphus decretus, magnoque apparatu celebratus eſt. Quod maiore vrbe terrore liberaſſet, inſolente Volſcorum exercitu, cum eorum duce deleto.

Mors Attij Tulli.

Epicharmus.

In hunc annum refert Suidas Epicharmum poëtam, quem ait docuiſſe Athenis ſex annis ante bellum Perſicum, eundemque vnà cum Phormo, comœdiæ inuentorem extitiſſe.

ANNVS MVNDI 3569.

IOACIMI Ducis & Pont. 2.

XERXIS 2. Imperij Perſarum 53.

OLYMPIADIS LXXIII. AN. 4. V. C. 268.

ANTE CHRISTVM 484.

I. Ægyptus iterum à Perſis edomita.

Annus hic Perſis lætus, Romanis turbulentus, Ægyptiis funeſtus fuit. Nam Xerxes, autore Herodoto, altero à morte Darij anno, primam expeditionem fecit aduerſus Ægyptios, qui rebellauerant, quos ſubactos, & in arctionem, quam ſub Dario fuerant, ſeruitutem redactos, Achæmeni fratri ſuo tradidit gubernandos. Tenuit hoc bellum annum vnum. Siquidem à debellata Ægypto, per totum quadriennium Xerxes comparauit exercitum, vt idem ait, atque eius apparatum quinto anno incautè mouit, id eſt primo anno Olympiadis ſeptuageſimæ quintæ, vt omnes fatentur.

II. Romana res.

Res autem Romana ab anni initio ſatis bene habuit. Coſſ. in bellum profecti, Virginius Æquos, nuſquam prodire auſos, deuaſtauit: Caſſius autem Volſcos & Hernicos; qui mox rebus ſuis diffiſi, pacem à Conſule certis conditionibus impetrarunt, quam etiam Senatus probauit; non probauit autem, quod eas conditiones cum patribus non communicaſſet; ideóque reuerſus in Vrbem triumphum petiit, & ægrè obtinuit. Mox autem trium Conſulatuum, & duorum triumphorum honore præ ciuibus ſuis fulgens, maiora cogitans, plebem ſibi demerendam, agri frumentique largitione putauit. Tum primum, inquit Liuius, lex agraria promulgata eſt, nunquam deinde vſque ad hanc memoriam, ſine maximis rerum motibus agitata.

Caſſius Tyrannidē parat.

III. Ortus Sophoclis.

Refert in hunc annum Suidas Sophoclis poëtæ ortum, quippe quem annis 17 ait fuiſſe Socrate natu grandiorem, quem Laërtius ex Apollodoro tradit natum anno quarto Olympiadis 77. Fuit hic patria Athenienſis, & tragœdiam maxime celebrauit. Vide Suidam, & Annales.

(∴)

ANNVS MVNDI 3570.

IOACIMI Ducis & Pont. 3.

XERXIS 3. Imperij Perſarum 54.

OLYMPIADIS LXXIV. AN. 1. V. C. 269.

ANTE CHRISTVM 483.

I. Annus Sabb. 14[1]

Xerxis de expeditione in Græciam deliberatio.

Initio Olympiad. 74, in quod cadit annus Sabbaticus 141, vicit in ſtadio Aſtyllus Syracuſanus: quando Xerxes redacta in poteſtatem Ægypto, ſuorum monitis incitatus, bellum olim in Athenienſes deſtinatum, vniuerſæ Græciæ, atque adeo Europæ ſtatuit inferre: incitante Mardonio regis affine. Reges quoque Theſſaliæ, & Piſiſtratidæ idem ſuadebant. E contrario Artabanus Darij frater Xerxiſque patruus rem vehementer diſſuadebat, ex præteritis futura coniectans, clade ſcilicet Marathonia, nouam à Græcis imminentem. Itaque Mardonium, qui Græcorum vires ineptè depreſſerat, mendaciæ & vanitatis arguit, & ſponſione prouocat. Cuius cum orationem Rex ipſe reſpuiſſet, poſtmodum inconſtanter Xerxis, & concilij totius voluntatis ſubſcripſit, mandauitque omnibus Perſarum Satrapis, vt certo tempore, cum maximis florentiſſimiſque copiis adeſſent. Apparet datum triennium huic apparatui ſuper annum præſentem: nam initio ſequentis Olympiadis omnes copiæ ſe in viam dedere.

II. Armorum ſocia Carthagine.

Addit Diodorus Siculus Xerxem legatos Carthaginem de re communiter gerenda miſiſſe, atque ita cum illis conueniſſe, vt Græciæ incolas inuaderet; ipſi autem eodem tempore Græcos, qui Siciliam & Italiam tenebant, bello opprimerent. Ergo Carthaginenſes, vti conuenerat, ſtipendiarios, non ex Africa ſolum & Lybia, ſed ex Italia & Liguria, Gallia & Iberia conduxerunt, ad trecenta hominum millia, nauesque ducentas, etſi Herodotus horum ſubſidiorum non meminit.

III. Caſſij accuſatio.

His Conſulibus Sp. Caſſius ſuperioris anni Conſul, agrariæ legis autor, ad populum ambitæ tyrannidis delatus eſt, oſtenſumque à Quæſtoribus, qui eum accuſabant, omnia eius facta, dicta, conſilia eò relata fuiſſe: arma quoque, vires, pecunias, ipſi ab alienigenis in promptu eſſe ad id facinus perpetrandum: quæ cum idoneis teſtibus confirmarentur, populus hominem capite damnauit, veritus ne ſi in exilium mitteretur, vir imperatoriis artibus clarus, idem faceret quod nuper Marcius Coriolanus. Ergo virum genere nobilem ac Patricium, tertium exconſulem & triumphalem, liberis, cognatis, amiciſque ſordidatis, quæſtores in forum adducunt, & ex imminente rupe, toto ſpectante populo, præcipitem dederunt, eiuſque bona publicarunt. Cum autem extincto Caſſio nulla vltra diuiſionis agrorum mentio fieret, plebem ſui iudicij pœnitere cœpit. Quin & militiam detrectabat, ſed verita ne Appius Claudius Dictator fieret, militiæ nomina dedit, Cornelius Veientes inuaſit, Volſcos Fabius: ſed tota præda, ſpolia, &

Et damnatio.

pecunia

pecunia ex captiuis venditis, in ærarium relata eſt: quod iram plebis in patricios accendit.

ANNVS MVNDI 3571.

IOACIMI Ducis & Pontificis 4.

XERXIS 4. Imperij Perſarum 55.

OLYMP. LXXIV. An. 2. V. C. 270.

ANTE CHRISTVM 482.

I. Perſicæ expeditionis apparatus.

XErxis annus quartus, imo quintus quoque ac ſextus omnes eius ſubditos in apparanda expeditione tenuit, Carthaginenſes quoque, vt ex Diodoro diximus. Romæ autem Patres qui plebem videbant dolere de damnatione Caſſij, prouiderunt ne crearentur Coſſ. populares, qui turbas in Repub. concitarent. Itaque L. Æmilium & Cæſonem Fabium, vtrumque plebis minime ſtudioſum, Conſulatum ambire iuſſerunt; quem etiam inuita plebe, & è campo Marcio abeunte obtinuere: vnde Liuio teſte nonnulla eſt orta ſeditio, ad quam comprimendam commodè contigit iterata Volſcorum defectio, qui rurſum victi, priorem ignominiam poſteriore cumularunt, ſi Liuio credimus. Nam Dionyſ. ait Æmilium contra Volſcos infeliciter pugnaſſe, remque ad Triarios fuiſſe redactam: adeo vt Conſulem in poteſtatem redacturi eſſent, niſi collega ſubſidio veniſſet.

Conſul cōtra Volſcos male pugnat.

II. Ariſtides oſtraciſmo exulat.

Huius Olympiadis anno ſecundo Ariſtides oſtraciſmo ab Athenienſibus in exilium pulſus eſt. Erat autem Oſtraciſmus vt Plutarchus ait, non improbitatis pœna, ſed nimiæ potentiæ imminutio, atque inuidiæ ſententium; quæ odium ſuum decennali abſentia exaturaret. Ariſtidi autem exilij cauſa fuit inuidia mixta metu. Cognomen Iuſti, vt idem ait, primum Ariſtidi amorem, poſtea inuidiam excitauit, Themiſtocle præſertim in vulgus ſpargente, Ariſtidem, dum omnia ipſe iudicat, (plurimi enim controuerſias ſuas eius arbitrio permittebant, eique propter vitæ integritatem iniurato fidem habebant) ſublatis tribunalibus, regnum ſibi, multo ſtipatum ſatellitio, parauiſſe. Itaque exilio mulctata eſt virtus eius: quæ in eo quoque egregiè eluxit, quod vrbe diſcedens precatus eſt, ne Athenienſibus ea vnquam tempora contingerent, quibus populus Ariſtidis meminiſſe cogeretur. Ergo quaſi ex euangelica lege bene precatur inimicis, & voluntariæ paupertatis amator, Xerxis Daricos, & Calliæ diuitias contemnit, atque repudiat, vt in Annalibus ex Plutarcho leges.

Laus eius.

l. 15. c. 23.

Natalis Herodoti.

Eſt hic ipſe annus Herodoto natalis, ſi Pamphilæ apud Gellium credimus. Cum enim initio belli Peloponneſiaci fuerit annos natus 53. id autem bellum inciderit in annum 2. Olympiadis 87, neceſſe eſt hoc anno natum eſſe Herodotum.

ANNVS MVNDI 3572.

IOACIMI Ducis & Pont. 5.

XERXIS 5. Imperij Perſarum 56.

OLYMP. LXXIV. An. 3. V. C. 271.

ANTE CHRISTVM 481.

I. Græci bellum parāt.

CVm Aſia tota bellico iamdudum apparatu Xerxe imperante ferueret, Athenienſes in quorum maximè perniciem à principio hæc omnia parabantur, omni viciſſim ſtudio publicè ac priuatim ſe ad reſiſtendum comparabant: qui ſciebant ingentem vindictæ appetitū in corde Perſarum viuere, non ſolum à tempore pugnæ Marathoniæ, ſed à Sardiū etiam expugnatione; eundemque tam à Mardonio, cæteriſque Perſis, quam à Græcorum exulibus Demarato Lacedæmonio, & Hippia Athenienſi perpetuo ſuſcitari, ſi tamen Hippias viuebat adhuc. Demaratus autem ita Xerxem excitabat, vt Græcis eius conſilia artificioſè proderet. Vnde rebus inter Græcos communicatus, totius Græciæ comitia Corinthi in proximum annum indicta ſunt, vt ex Diodoro Siculo perſpicuè colligitur.

II. Plebs militiam detrectat.

Conſules initio magiſtratu poſtularunt vt centuriæ, quæ bello contra Volſcos non parum fuerant imminutæ, ſupplerentur. Impetratoque Senatus-conſulto diem perſcripſerunt, qua militaris ætatis homines præſto eſſent ad danda nomina, plebe imperia cum vociferatione detrectante, quod promiſſa de diuidendis agris fallerentur. Itaque in Conſulum & Tribunorum altercatione, cum Tribuni ſuam poteſtatem vrbe ipſa definitam haberent, Coſſ. vrbe egreſſi in adiacenti campo, ſellis imperatoriis poſitis, delectum habebant; & qui citati non parebant, grauiter mulctabantur; itaque ſub ſuis quique ſignis, plebei à Tribunis ſuis deſtituti, nomina profeſſi ſunt. Ergo Valerius in Volſcos profectus eſt, ſed cum miles pugnaret inuitus, & Imperatorem imperitię calumniaretur, nihil rectè agi potuit. In ipſa autem vrbe Pompilia virgo Veſtalis, polluta libidine, per forum traducta, in ſpecu ſubterraneo viua defoſſa eſt. Qui autem eam polluerant, publicè verberati, necatique ſunt.

Tribunorum poteſtas.

Pompilia Veſtalis viua defoditur.

ANNVS MVNDI 3573.

IOACIMI Ducis & Pont. 6.

XERXIS 6. Imperij Perſarum 57.

OLYMP. LXXIV. An. 4. VR. CO. 272.

ANTE CHRISTVM 480.

I. Coſſ. per interregem creati.

ROmæ cum tempus comitiorum adeſſet, magna de creandis Conſulibus, Patritios inter ac plebeios, contentione certatum eſt. Donec creati ſunt interreges, qui cum bona vtriuſque partis gratia Coſſ. elegerunt vnum è plebis fautoribus C. Iulium, alterum Q. Fabium ex factione optimatium

in cuius ſecundum Conſulatum plebs conſenſit, odio Appij, cuius filius Conſulatum ambiebat, eiuſque repulſa plebs maxime lætabatur. Interea Æqui & Veientes Romanos Latinoſque agros incurſabant, contra quos profecti conſules nihil memorabile geſſerunt.

II. Comitia Græciæ Corinthi tollunt priuatas inimicitias.

Habita ſunt hoc anno Corinthi totius Græciæ comitia, de publica Græcorum ſalute, & clade quæ à Perſis imminebat, auertenda. Ei rei duo maxime profutura erant, mutua Græcorum inter ſe concordia, & belli cum aliis populis ſocietas. Ergo à priuatis odiis diſceſſere tantiſper, in primiſque Athenienſes cum Æginetis, & cum Ariſtide Themiſtocles inimicitias communi ſaluti Græciæ condonarunt. Quin & Athenienſes, abrogata lege Oſtraciſmi, omnibus exulibus reditum decreuerunt, maximéque Ariſtidi, ne is ſe cum hoſte coniungeret, multiſque ciuium ad Barbarum deficiendi autor exiſteret. Quod ad alterum caput, miſſi ſunt nuncij contrahendam aduerſus Perſas belli ſocietatem, Agros, Siciliam, Corcyram, Cretam, vt communi omnes ſtudio, communi periculo conſulerent. Numerum copiarum refert Diodorus, cum ait deuictum Barbarum trecentas agentem myriades, id eſt tricies centena millia, vel tres milliones, vt vulgò loquimur. Græcorum autem & ſociorum copias non ſuperaſſe centum & decem millia. At Herodotus, vt ex ordine docemus in Annalibus, ait copias Perſicas tam claſſiarias quam terreſtres, tam Aſiaticas quam Europæas, adiectis eorundem ſeruitiis ad quingentas & viginti tres myriades, & inſuper quinque millia ducentos & viginti aſcendiſſe, Eunuchis ac mulieribus prætermiſſis.

Colligunt b lli ſocios. l. 11.

n. 7. & ſeq. Perſicæ copiæ.

5283220.

III. Xerxes Sardibus hyemât.

Eas copias Xerxes cum lætitia gemituque conſpexit, quod ſe Dominum tantarum copiarum videret, quodque ſciret intra centeſimum annum neminem fore ſuperſtitem. Sed hæc paulò poſt contigerunt. Nunc Xerxem accingentem ſe itineri, & iter Sardeis vſque facientem aſſectemur, vbi tranſacta hyeme, cum vere nouo in Europam tranſibit. In itinere autem cum Celænas tranſiret, ibi Pythium Atys filium inuenit, qui omnem regis exercitum, qui ſcilicet terra iter habebat, atque ipſum Xerxem magnificentiſſimo accepit hoſpitio, ſpoponditque ſe pecuniam ei in bellum ſuppeditaturum, quam tamen rex non accepit, ſed auctam de ſuo, hoſpiti ſuo remiſit. Sed eam gratiam hoſpitis ſui Xerxes barbarum in morem remuneratus eſt, vt dicemus.

l. 7. Eum Pythius, eiuſque exercitum accipit hoſpitio.

IV. Xerxes à Græcis deditionem poſtulat.

Simul ac Sardeis ingreſſus eſt, præcones miſit in Græciam, qui à ſingulis vrbibus ignem & terram in ſignum deditionis expoſcerent. Partito inde exercitu, partem quæ ad iungendum ponte Helleſpontum, partem quæ ad perfodiendum iſthmum montis Athos, qui duodecim ſtadiorum eſt, ſufficeret, emiſit, non tam vt totum exercitibus, & quam breuiſſimum tranſitum pararet, quam vt operum magnitudine Græcos perterrefaceret. Alioqui enim longe breuior erat traiectus ex Æolide & Ionia in Atticam quam longo in ſeptentrione circuitu Helleſpontum & montem Athon petere. Ad quem, quia pridem multæ Perſarum naues naufragium fecerant, cum iniuriæ memor, perfodi iuſſit. Pari vanitate cum Helleſpontum ponte iunxiſſet, cumque perrupiſſet tempeſtas, Helleſponto trecenta verbera infligi iuſſit, & compedes in vndas conijci, & fabros interfici; tum pontem alium firmiorem, atque adeo geminum conſtrui.

Iſthmum perfodit, & pontem imponit Helleſponto.

ANNVS MVNDI 3574.

IOACIMI Ducis & Pontificis 7.

XERXIS 7. Imperij Perſarum 58.

OLYMPIADIS LXXV. An. 1. V.C. 273.

ANTE CHRISTVM 479.

I. Tranſitus Xerxis & ratio temporis.

Celeberrimus eſt hic annus tranſitu Xerxis in Europam, mari ponte conſtrato. De tempore Olympiadis, & Athenarum Prætore Calliade, conſentiunt Herodoto Dionyſius; atque Diodorus, Polybius item, & A. Gellius. Poſtquam ergo Xerxi nunciatum eſt iſthmum Athi montis eſſe perfoſſum, & Aſiam Europæ factam eſſe interiecto ponte continentem. Sardibus vbi fuerat in hybernis, ineunte vere Abydum verſus cum exercitu profectus eſt, vnde breuiſſimus eſt Helleſponti in Europam traiectus. Eo iter habente contigit Solis eclipſis. Qua perturbatus Pythius, qui eum proximo anno hoſpitio exceperat, rogauit vt ex quinque liberis ſuis, qui eius copiis adſcripti, cum eo in Græciam proficiſcebantur, vnum ſibi natu maximum ſolatium ſenectutis relinqueret. At Barbarus indignatus, illum ipſum medium diſcindi iuſſit, mediaſque inter partes traduci exercitum. Barbaro planè ingratiſſimi hominis facinore. Quo vno fortaſſe ita diuinam in ſe iram concitauit, vt breui pro glorioſa victoria, quam quærebat, probroſam fugam inuenerit: ſicut & pater eius in non diſſimili facinore, cum expeditionem pararet in Scythas. Vide Annales vtroque in loco. Poſteriore autem ex Herodoto reperies ordinem procedendi exercitu Perſici.

Pythij filium crudeliter interficit.

An. mund 3556. n. 1. & 3574. n. 4. & 5.

II. Copias cum fletu circumſpicit.

Poſtquam Abydum peruentum eſt, Xerxes è throno regio, quem ei Abydeni in tumulo erexerant, terreſtres ſimul naualeſque ſuas copias conſpiciens, beatum ſe putauit, vt diximus, & nihilominus lacrymas fudit ſuper breuitate vitæ mortalium, ad quorum tamen cædes tanto apparatu ferebatur. Inde cum Artabano collocutus, eum Suſam, proregem ibi futurum dimiſit, reliquos Perſarum principes ad rem bene gerendam adhortatur, omnes in poſterum diem ad traiectum Helleſponti paratos eſſe iuſſit. Ipſe cum ſol eſſet exortus: ex aurea phiala libans, apud Solem vota fuit, ne quid ſibi aduerſi contingeret, quo prius deſiſteret Europam ſubigere, quam ad illius terminos perueniſſet. Hæc precatus phialam in Helleſpontum proiecit, aureumque craterem, & gladium Perſicum, ſiue Soli dedicans, ſiue Helleſpontum, quem paulo ante ſtultè verberari iuſſerat, placare deſiderans.

Artabanũ remittit in Perſidem.

Solique ſacrificat.

III.

His peractis per alterum pontium, qui vergebat

Tranſitus Helleſpôtiá.

gebat in Pontum, peditatus omnis, equitatuſque tranſiuit; per alterum, qui vergebat in Ægeum, iumenta atque ſeruitiá, præcedentibus decem millibus Perſarum coronatis omnibus, quos promiſcuus omnium nationum ſequebatur exercitus: quem tranſitum ſeptem dies, totidemque noctes tenuiſſe ſcribit Herodotus. Inde circumducto per Thraciam exercitu, Tempe & Theſſalia potitus eſt: vnde excluſi Græci, aditum Thermophylanum cuſtodire ſtatuerunt, ne Barbari aut multitudine, aut equitatu contra Græcos vti poſſent. Eum ergo locum Græci ex variis collecti prouinciis occuparunt: in quibus eminebat Leonidas, cum trecentis Lacedæmoniis: ad quos Xerxes miſit nuncios vt ab armis diſcederent, & Perſarum deinceps ſocietatem colerent: quibus iuſſa negligentibus, Thermopylas Perſæ perueniunt. Medi pugnæ initium faciunt ſpectante rege, quibus denique cedentibus ſubmiſſi ſunt Ciſſij, quorum inſignis erat virtus, qui licet recentes & integri defatigatis committerentur, à Leonidæ tamen militibus, cum quibus deteriore conditione pugnabant, vertuntur in fugam.

Græci amiſſa Theſalia, Thermopylas occupant, ibique fortiter pugnant.

IV. Leonidas cum ſuis circumuenti obruuntur.

Hic Rex ſuorum clade animaduerſa, lectiſſimos è Perſis mittit, quos immortales vocant, quorum dux erat Hydarnes, qui credebantur hoſtes facile profligaturi. Verum & ipſi congreſſi, nihilo magis quam Medi aut Ciſſij, loci & armorum iniquitate, profecerunt. Nox prælium diremit: poſtridie, pertinacius quidem, eodem tamen euentu pugnatum eſt. Ibi Regem inopem conſilij adit quidam Epialtes, polliceturque ſe, cui montium ſemitæ notæ forent, Perſis ducem fore, vt Leonidæ copias à tergo circumueniant, circumuentos nullo negotio deleri poſſe. Rex mirè lætatus hominem præmiis afficit, & 20 hominum millia deducenda tradit. Hi tota nocte itinere confecto, ſub auroram in cacumen montis euaſere, & Phocenſium præſidio miſſilibus fugato, Leonidas cum ſuis tanta Perſarum multitudine circumuenti, iaculis obruti non inulti periere, & Perſæ victoriam, ſed Cadmæam obtinuere.

V. Claſſis Perſica tempeſtate vexatur.

Interea nauales copiæ, ad occupandum Euboeæ fretum proficiſcuntur: inde enim iter parebat in Achaiam, & Atticam totam, ſicut è Thermopylis pedeſtre iter in Græciam erat expeditum. Dum autem claſſis Magneſiæ oram teneret & longo ordine ſtaret in anchoris, ſub diluculum tempeſtas ſubſolano flante coorta eſt, qua ad quadringentas naues, concuſſæ conuulſæque periere. Cum autem Græci duces de pugnæ naualis ratione deliberarent, cæterique cenſerent ad Artemiſium hoſtium incurſum operiendum eſſe, perſuaſit ſociis Themiſtocles hoſtem inſtructa claſſe inuadere, dum hoſtiles copiæ toto mari diſperſæ, ex variis portubus exeunt, & neceſſario tumultuariè pugnaturæ ſint, nec ſibi inuicem opem laturæ. Id conſilium victoriæ initium fuit. Abundante nihilominus nauium Perſicarum multitudine, Perſarum conſilium fuit Græcas à tergo & fronte concludere; verum ea pars quæ Eubœam circumuehebatur, eratque ducentarum nauium ſelectarum, per noctem & tempeſtatem in ſaxa impingens, prope Gereſtum & Capharæum promontorium, tota funditus periit.

Conſilium Themiſtoclis de Perſis inuadendis, qui rurſum tempeſtate cladem accipiunt.

VI. Naualis pugna.

Claſſis interea Græcorum tribus & quinquaginta nauibus Atticis aucta, animos ſumpſere inuadendi Barbaros, & in Cilicium naues inuecti eas corrupere. Poſtridie autem tota, quæ reliqua erat, Perſarum claſſe collecta ad Artemiſium, paribus fere damnis pugnatum eſt, propter Græcorum per Barbaris paucitatem, qui etiam quinque Græcorum naues eo die, cum ſuis propugnatoribus, ceperant. Quo factum eſt vt Græci de fuga in vlteriora Græciæ deliberarent: audita præſertim per id tempus Thermopylarum clade. Ergo ab Artemiſio profecti, ad Salaminam inſulam, rogatu Athenienſium ſubſtitere, quò aliis quoque nauibus confluentibus claſſis Græcorum 380 nauium effecta eſt. Cum autem de eligendo ad pugnam loco deliberatur, nuncius ad eos venit de occupata à Perſis Attica, Athenis captis, arce expugnata, & omnibus ſacris, profaniſque locis ferro flammaque vaſtatis.

Græci de fuga deliberant, & Salaminã adeunt.

VII. Priuſquam ſeparentur arte Themiſtoclis, cum Perſis pugnant.

Quibus auditis tantus omnes terror inuaſit, vt plerique de fuga potius, quam de pugna cogitarent. Cumque Peloponnenſes, ad ſua, quæ adhuc erant intacta, defendenda relictis ſociis proficiſci vellent, Themiſtocles clam nuncium mittit ad Perſas, qui eis perſuaderet vt diſſidentes Græcos, & fugam parantes, & à terreſtri exercitu ſeiunctos, quamprimum inuaderent. Fide temerè habita Themiſtoclis nuncio, Perſæ omnem Græcorum claſſem ad Salaminam poſitam ſua ipſi circumueniunt. Qua re animaduerſa Græci, miſſo abeundi conſilio, ad pugnam, quod cupiebat Themiſtocles, neceſſario ſe comparant. In pugna Iones infideliter ſe gerunt, Perſa deſerto. Naualis quoque Imperator fortiter pugnans occumbit. Vnde cum deeſſet, qui ſubſidia laborantibus ſubmitteret, nam Xerxes pugnam à longe ſpectabat innoxius, etſi metu illius, quem pugnæ & fortitudinis teſtem habebant, Perſæ fortiter ſe gerebant, tandem inclinata re fuſi Barbari fugatique, in portum Athenienſium ſe recepere.

Vincuntque.

VIII. Xerxes fugit, præfecto reliquis copiis Mardonio.

Cognita Xerxes clade ſua, de fuga cogitat, quam ei Mardonius perſuadet, relictis ſibi triginta militum myriadibus, quibus reliquum bellum feliciter conficiat. Abit ergo celeriter Helleſpontum verſus, ne eum Græci preueniant, ponteſque interrumpant: imprudens, cui tot adhuc naues præſto erant, & omnes portus in Aſia. Herodotus certe ſcribit, fuiſſe qui dicerent Xerxem nauem Phœniciam conſcendiſſe, eamque, dum pelago ſæuiente periclitaretur, pleriſque Perſarum adorato rege in mare vltro deſilientibus, onere leuatum in Aſiam perueniſſe. Ea fuga cognita Græci deliberatione inita ſtatuunt non ſequi, ſed belli reliquias conficere, & patriæ inſtaurandæ pro facultate diligenter incumbere. Mardonius autem paucis poſt pugnam diebus, mouit in Bœotios, & inde in Theſſaliam ad hyberna conceſſit, vt incunte vere tentaret Peloponneſum.

IX. Pœni Perſarum ſocij in Sicilia male rẽ gerunt.

Dum hæc in Græcia geruntur, Carthaginenſes quoque in Sicilia infeliciter pugnarunt. Cum enim ingentes copias aduerſus Græcos, qui erant in Sicilia & Italia compa-

taſſent, vt inter ipſos Perſaſque conuenerat, cis Amilcarem præfecerunt, qui dum Lybicum marem traijcit, tempeſtate iactatus, nauigia, quibus equi & currus vehebantur, amiſit. Nihilominus Panormum Siciliæ portum inuectus, triduóque exercitu recreato, refectiſque naufragij damnis, Himeram obſedit, cum Gelo Siracuſis accitus, multa Pœnorum palantium millia cepit. Cumque literas Selinunciorum ad Amilcarem intercepiſſet, quibus illi ſe ad certam diem ſpondebant venturos cum copiis; eadem die Gelo nauales ſuas copias mittit, quę ſe à Selinunciis venire fingerent; eæ naues vt ſociæ admiſſæ, primum Amilcarem ſacrificantem obtruncarunt, tum ignem in punicas naues iniecere. Interim autem Gelo cum Pœnis terreſtri prælio congreſſus eſt, neutram in partem inclinante victoria, donec flamma è nauibus erumpente, & Imperatoris morte nunciata, Carthaginenſes animo fracti, & in fugam conuerſi, ad 150 millia perierũt. Nam Gelo viuos ſeruari vetuerat: reliquiæ in reditu abſumptæ naufragio, vix vt pauculi cum ſcapha Carthaginem appulſi, vrbem totam luctu repleuerint, & ad legatos de pace mittendos ad Gelonem impulerint.

Gelonis ſolertia & fortitudine.

Romæ autem de creandis Coſſ. contentione orta Optimates inter & plebeios, tandem inter partes ita conuentum eſt, vt vniquæque Conſulem daret. Senatus Cæſonem Fabium II. qui Caſſium tyrannidis reum peregerat, plebs Sp. Furium dedit. Cum autem vterque cum exercitu, alter contra Æquos, alter in Etruriam profecturus eſſet, Icilius Tribunus plebis conſcribi militem non ſinebat. Sed Appij conſilio cæterorum Tribunorum interceſſione introducta, Icilij vis omnis infracta eſt. Conſcriptus eſt miles, Furius in Æquos profectus, victorum ſpolia militi donauit. At Fabius cum militi eſſet exoſus, & is ſe Imperatoris mandatis exhiberet contumacem, in vrbem, cum deſertorum caſtrorum ignominia redire coactus eſt, non mediocri cum periculo, dum in tenebris per hoſticum, nullo ordine diſceſſere. Hoc ipſo anno primo Olympiadis 75 natum eſſe poëtam Euripidem, autores ſunt Laërtius & Suidas.

X. Fracta interceſſio Tribunorum. Ortus Euripidis.

ANNVS MVNDI 3575.

IOACIMI Ducis & Pont. 8.

XERXIS 8. Imperij Perſarum 59.

OLYMPIADIS LXXV. AN. 2. V. C. 274.

ANTE CHRISTVM 478.

I. Res in Etruria geſta.

PRiuſquam Perſarum Græcorumque res anni huius, quæ Athenis Prætore Xantippo contigerunt, attingamus, Romanam eiuſdem anni hiſtoriam paucis expediamus. Cũ Etruſci deſerta nuper à Romano milite caſtra, propter odium Fabij, quaſi victores populati eſſent, noui Coſſ. ad eum tumorem comprimendum, cum exercitu profecti ſunt, ſed minime ſponte militante, propter dilatam adhuc agrorum diuiſionem. Itaque veriti Coſſ. pugnæ copiam facere, ſuis vterque caſtris, in duobus tumulis ſe continuere, hoſte quantumlibet ad pugnam extimulante: donec variis ab hoſte inſultante probris & contumeliis affecti, vno animo à Coſſ. pugnam poſtularunt, atque impetrarunt, iureiurando etiam addito, de non repetenda patria, niſi cum victoria. Ergo acerrimè vtrimque, ſi vnquam alias, pugnatum eſt; adeo vt alter Conſulum C. Manlius in pugna ceciderit, alter immani vulnere ſaucius ita decubuerit, vt ſe magiſtratu abdicare coactus ſit. Mortuus quoque eſt vnus legatorum Quintus Fabius, qui bis Conſul fuerat, aliique multi Duces, Tribuni, Centuriones. Penes Romanos hoc ipſo victoria ſtetit, quod Etruſci proxima nocte deſertis caſtris abiere.

Et cruenta Romanorũ victoria.

Claſſis Perſica, poſt Salaminiæ pugnæ cladem Cumis in Hybernis fuit. Inde appetente vere in Samum traiecit, vt Ioniam, cuius dubia erat fides, in officio contineret. At Græci, quibus ſe Iones dedere cupiebant, metu Perſarum vltra Delum progredi non audiebant. Interea Mardonius Athenienſes, quorum totam regionem habebat in poteſtate, ſibi conatur adiungere; cumque id omnẽ conſilium Lacedæmonij diſieciſſent, eiſque cum auxiliis præſto eſſe, aut cum Pauſania Rege adfore quamprimum, Mardonius è Theſſalia citato curſu Athenas contendit, eaſque incendit, & ſi quid murorum, aut priuatarum ædium, aut ſacrarum ex priore clade ſupererat, eo omni diſiecto atque obruto, ſubduxit exercitum, Thebaſque reuerſus eſt, vbi proximam cladem ad Platæas Perſæ diſcicerunt, quam tamen nemo Imperatori Mardonio referre audebat.

II. Perſę Græcique pro Ionibus ſollicito.

Athenienſes ab vtriſque ſollicitantur.

Conuenit enim Græcorum exercitus ad Platheas, conuenit & Perſarum, numeroſus vterque, & Aſopo fluuio ſeiungebantur. Vtrumque exercitum haruſpices prohibebant tranſgreſſo fluuio hoſtem, inuadere, quod tamen Mardonius valde cupiebat, & plerique equites, non ſine Græcorum damno, factitarunt. Cumque Græci caſtra, mutarent, Perſa fluuio tranſgreſſo, Lacedæmonios & Tegeates, qui vltimi abibant, aſſecutus, pugnam inchoauit, in eaque pugnaciſſimè dimicatum eſt, Mardonio duce cum mille Perſarum conſtantiſſimis ordines obeunte, & animante pugnantes, & multam cladem, quandiu ſuperfuit, Lacedæmoniis inferente. Vbi autem Mardonius, & agmen quod circa ipſum erat, occubuit. Perſæ Lacedæmoniis ceſſere, & alij aliò diffugere. Quos aſſecuti Græci, præter paucos, qui cum Artabazo fuga euaſerunt, omnes ferme deleuerunt, perpaucis Græcorum deſideratis.

III. Clades Perſarum ad Platæas.

Mardonij cædes.

Necdum Perſis malorum finis. Qua enim die ad Plathæas clade maxima ſunt affecti, eadẽ ad Mycalem vehementer afflicti ſunt. Cum enim vterq; exercitus ad pugnam ſe compararet, hinc rumor ſparſus eſt Mardonij copias in Boeotia fuiſſe deletas, inde Xerxem cum nouis copiis aduẽtare. Ita commiſſa eſt pugna, ſumma vtrinque virtute, pertinaciq; conſtantia; ceſſerẽ tamen aliquando Perſæ, & in munitiones ſuas ſe recepere; quibus à Græcis perruptis, hoſte cęſo, naues, egeſta in littus, præda, incenderũt. Indéq;

IV. Perſarum clades ad Mycalem.

Ionum cum Græcis Europæis ſocietas.

in Samum vela fecerunt, vbi de Ionibus in Græciam transferendis deliberatum eſt, ne grauibus ſupplicijs afficerentur à Perſis. Tandem decretum eſt vt Samij, Chij, Lesbij, ac cæteri inſulani, vna cum Ionibus, addit Aeoles Diodorus, ſocietatem cum Græcis inirent, & iureiurando firmarent, ſe mutuo, cum res ferret, armis protecturos. Lacedæmonij Spartam redière, Athenienſes Seſtum ad Helleſpontum occuparunt. Perſæ perpauci fuga lapſi Sardeis peruenerunt; vbi Rex accepto vtriuſque cladis ad Platæas & Mycalem nuncio, parte exercitus Sardibus, ad bellum continuandum relicto, trepidus Ecbatanam verſus iter intendit.

Xerxes adit Ecbatanam, & bellum Perſicum finitur.

Itaque bellum Perſicum cum per biennium duraſſet, quinque præliis ad Artemiſium & Salaminam, Thermopylas & Platæas, denique ad Mycalem finitum eſt, vbi hiſtoriam ſuam finit Herodotus, inchoatque Thucydides.

ANNVS MVNDI 3576.

IOACIMI Ducis & Pont. 9.

XERXIS 9. Imperij Perſarum 60.

OLYMP. LXXV. AN. 3. VR. CO. 275.

ANTE CHRISTVM 477.

I. Obitus Gelonis.

IN annum tertium Olympiadis 75. refert Diodorus Gelonis Syracuſani Principis laudatiſſimi funus, poſt ſeptimum regni annum, Hieroni fratri natu maximo regno relicto, quod is ad vndecim annos, & octo menſes tenuit. Refert & Athenarum inſtaurationem, Themiſtoclis inſigni prudentia, nequicquam repugnantibus Lacedæmoniis, inchoatam atque perfectam. Cum enim hi timerent ne Athenienſes, per quotidiana incrementa, totam ſibi Græciam ſubiugarent, illique viciſſim in patriæ inſtaurationem, maximeque murorum incumberent, miſere Lacedæmonij legatos, qui autores eſſent ne mœnia reficerent, imo quæ ſtarent adhuc in Græcia demolirentur, ne ſi redirent Barbari, tutum receptui locum, vt nuper Thebas haberent, Peloponneſum enim omnibus receptaculum & perfugium ſatis tutum fore.

Athenarum inſtauratio.

II. Induſtria Themiſtoclis pro reparandis mœnibus.

Athenienſes autem de Themiſtoclis ſententia, Lacedæmoniis quam primum dimiſſis, ſuis eos renunciare iuſſerunt, ſe legatos ea de re Spartam miſſuros. Interea autor fuit Athenienſibus, vt ſe Spartam quamprimum mitterent, alios autem mittere cunctarentur, donec mœnia ad eam eſſent altitudinem erecta, vt inde hoſtem propulſare poſſent, omnibus omnino ciuibus in opus incumbentibus, etiam aliis ędificiis, ſi opus foret, ad materiam ſuppeditandam deiectis. Interea ſe Lacedæmone, quæ è re forent curaturum. Quo cum veniſſet non ſtatim adit magiſtratum, ſed rem trahebat, ſuos collegas expectare ſe dicens, eoſque propediem ſperare venturos. Cum autem interea Athenis vrgeretur opus, eaque de re Lacedæmonij priuatum certiores fierent, ſuaſit Themiſtocles, vt ſpectatæ fidei viros Athenas mitterent, qui certa & explorata renunciarent. Quos cum illi miſiſſent, Themiſtocles per nuncios ſuis clam ſignificat, vt illos retineant, nec dimittant, antequam ipſe cum reliquis ſociis, qui iam venerant domum rediiſſent, ne re comperta Lacedæmonij, ſe non amplius dimitterent. Tum vero Themiſtocles & ſocij magiſtratum adeunt, vrbem ſuam mœnibus cinctam fatentur, ita Reipub. ſuæ viſum conuenire, nec in ea re cuiuſquam vel egere conſilio, vel imperium expectare.

III. Noui Conſ. contra Veientes infeliciter pugnant.

Romæ cum Senatus interreges comitiorum cauſa elegiſſet, maturius quippe magiſtratu abierat M. Fabius Conſul ægritudine impeditus, eius frater Cæſo Fabius, qui primus fortitudinis è ſuperiore bello retulerat, nunc tertium factus eſt Conſul, & cum eo T. Virginius, qui contra Veientes progreſſus eſt. Hi cum à principio mœnibus ſe continuiſſent, vbi Romanum militem, ad prædas nullo ordine effuſum viderunt, egreſſi inſtructa manu eos inuadunt, prædas eripiunt, cædunt, fugantque. Et niſi T. Siccius legatus auxilio veniſſet, totus exercitus internecione deletus fuiſſet. Huius interuentu, reliquis data eſt copia colligendi ſe, & tumulum quendam occupandi, vbi & noctem à Veientibus obſeſſi tranſegerunt, breuique ſe cum armis dedituri erant, omni commeatu deſtituti, niſi collega Fabius ſuperueniens rebus deſperatis ſalutem attuliſſet.

Fabius auxilio eſt Collegæ. Fabiorum præſidium ad Cremeram.

Cumque nihilominus Veientes excurſionibus Romanum agrum infeſtum haberent. Viſum eſt Senatui præſidium in eorum finibus excitare ad Cremeram fluuium, vnde & caſtro datum nomen, ad cuius propugnationem ſe gens Fabia cum ſuis clientibus & amicis obtulit, qui quadripartito diuiſi, parte vna in præſidio relicta, cæteri excurſionibus Veientes innumeris afficiebant malis.

ANNVS MVNDI 3577.

IOACIMI Ducis & Pont. 10.

XERXIS 10. Imperij Perſarum 61.

OLYMP. LXXV. AN. 4. V.C. 276.

ANTE CHRISTVM 476.

I. Themiſtocles maris imperium Athenienſibus parat.

THemiſtocles mœnibus Athenarum prudenter excitatis, maiora omnino deſtinans, ciues ſuos ad maris Imperium ſibi vendicandum excitauit. Eo ſeruiebat in primis Piræeus, portus Athenarum commodiſſimus atque ampliſſimus, qui tres portus natura munitos habebat, ad quadringentarum nauium claſſem continendam. Is ædificari cœptus fuerat, dum Themiſtocles Athenis annuum gereret magiſtratum, idem vt perficeretur perſuaſit, excitatuſque eſt murus, duorum millium paſſuum longitudine, vt ait Strabo, latitudine autem, quantam duo currus ſibi occurrentes poſtulant.

Excitat Piræcum.

Magnam quoque eius altitudinem deſtinarat, vt paucorum, eorumque infirmorum præſidio, hoſtium conatus facile eludi poſſent, dum cæteri pugnaciores naues conſcenderent; ſed repugnantibus Lacedæmoniis, dimidio humilior factus eſt. Perſuaſit etiam populo, vt ad

præſentis claſſis numerum, viginti quotannis triremes adderent, & inquilinos & opifices ciuitate donarent, tum vt populoſa fieret ciuitas, tum vt magnam artificiorum varietatem ſibi compararent, quod vtrumque ad maris Imperium ſtabiliendum vtile iudicabat.

II. Reliquiæ Perſarum è Græcia exterminātur.

Interea Lacedæmonij, qui terreſtribus copiis erant inſtructiſſimi, Imperatore Pauſania, Græcas vrbes barbaricis adhuc præſidiis occupatas, liberare ſtatuunt; quibus adiuncti Athenienſes, ducibus Cimone & Ariſtide, claſſem [illegible] nauium vniuersè conficiunt. Cyprum nauigant, ibique multas ciuitates, eiectis barbaris eximunt ſeruituti, inde in patriam hyematum redeunt, proximo vere in Helleſpontum ac Byzantium profecturi. Hæc anno Iudæorum Sabbatico 142 geſta ſunt.

III. Æmilius in Veientes & Etruſcos.

Romæ L. Æmilius Conſul contra Veientes & Etruſcos cum exercitu profectus eſt ſociumque habuit Cæſonem Fabium ſuperioris anni Conſulem, qui gentilibus ſuis, in Cremerenſi caſtro commorantibus, auxilio eſſe cupiebat. Conſul porro cum Veientes cladibus fractos, ad ſe de pace acturos, ſupplicum ritu venire coëgiſſet, & Romam ad eam à Senatu impetrandam, abire permiſiſſet, Senatus legatis auditis, & Conſulis literis acceptis, rogantis ac monentis, vt bellum Etruſcum celeriter finirent, pacem quam petebant dari ſtatuit, iis conditionibus, quæ Conſuli probarentur. Eas cum Æmilius ex æquitate magis, quam ex victoris populi vtilitate feciſſet, nec eas retuliſſet ad Senatum, id arrogantiæ tributum eſt: ſed & imprudentiæ, quod ne obſides quidem, ad firmandam pactorum fidem, accepiſſet. Itaque cum re bene geſta triumphum peteret, iuſſus eſt in Volſcos traducere copias, & collegæ laboranti opem ferre. Eam repulſam ægrè ferens Æmilius, apud militem de Senatu queſtus eſt, quaſi ægrè ferret bellis finem imponi, ne agri plebi promiſſi traderentur.

Non ſatis prudens, neque in Senatum modeſtus.

ANNVS MVNDI 3578.

IOACIMI Ducis & Pont. 11.

XERXIS 11. Imperij Perſarum 62.

OLYMP. LXXVI. An. 1. V. C. 277.

ANTE CHRISTVM 475.

I. Claſſis Græcorum in Helleſpontum.

OLympiade 76. vicit in ſtadio Scamander Mitylenæus, Phædone Athenis Principe; cum Græcorum claſſis, cum primum nauigandi tempus aduenit, Helleſpontum verſus duce Pauſania curſum intendit, eóque cum Proponcide ſuperatis, Byzantium cepit, & barbaris partim cæſis, partim exturbatis, vrbi libertatem reddidit. Plutarchus, ait Cimonem, cum quatuor Athenienſium nauibus, tredecim hoſtiles cepiſſe, multoſque magni nominis Perſas ibi captos, Gongylo Eretrienſi in cuſtodiam à Pauſania traditos, quaſi ad ſupplicium reſeruandos; re autem ipſa, vt Xerxi reſtituendos curaret. Occultis enim pactis amicitiam cum Rege contraxerat, & futurum erat vt filia Regis vxorem acciperet, ad prodendam ipſi Græciam; quæ Thucydides fuſius exequitur. Ea re cum Pauſanias ritu Barbarico inſoleſceret, & ſe aditu difficilem præberet, Ariſtides contra benignè Græcos acciperet vniuerſos, multi ſe Athenienſibus in clientelam dedere, idque multum profuit deſtinato maris Imperio. Crebreſcentibus autem de Pauſania querelis, Spartam ab Ephoris reuocatus eſt; nec tamen de proditione, quaſi re non ſatis explorata, damnatus eſt. Alius tamen eius loco miſſus, cui cum ſocij non parerent, toto belli Perſici cura in Athenienſes recidit.

In Cimone.

l. 1.

Pauſaniæ infidelitas, & pacta cum Perſa.

II. Gens Fabia ab Etruſcis cæſa.

Romanis porro hic annus, qui Coſſ. habuit C. Horatium Puluillum, & T. Menenium Lanatum, admodum luctuoſus fuit, tota pene gente Fabia ab Etruſcis cæſa. Cum enim Etruſcorum vndecim populi bellum Fabiis obtuliſſent, niſi Cremerenſe caſtrum diruerent, & præſidium Romanum inde excederet, illique rem per literas Romæ nunciaſſent, iuſſi ſunt ambo Coſſ. in bellum proficiſci, Horatius in Volſcos, Menenius in Etruſcos profectus eſt; ſed cum hic lentius agit, plebe militiam detrectante, Fabij in inſidias per ſpem prædæ pertracti, miſſilibus obruti ſunt. Quibus ita deletis, profecti Cremeram, reliquos ad ſuorum vindictam progreſſos, internecione deleuerunt, & caſtrum propugnatoribus vacuum occuparunt. Quod autem vnicum è tota gente Fabium ſuperſtitem fuiſſe nonnulli crediderunt, à Dionyſio refellitur, quod abſurdum ſit trecentorum & ſex bellatorum non plures fuiſſe aut filios aut fratres nondum ad bellum idoneos. Ea victoria elatus hoſtis, Menenium Conſulem aggreſſus eſt, qui contra eos imprudenter infeliciterque pugnauit, & præter fortiſſimos quoſque viros, etiam caſtra amiſit, cumque Romam progrederetur hoſtis, ab altero Conſule è Volſcis regreſſo repreſſus eſt.

An ad vnum?

ANNVS MVNDI 3579.

IOACIMI Ducis & Pontificis 12.

XERXIS 12. Imperij Perſarum 63.

OLYMP. LXXVI. An. 2. V. C. 278.

ANTE CHRISTVM 474.

I. Athenienſes maris Imperium ſtabiliunt ſibi.

MAritimum Imperium Athenienſium hoc anno vehementer ſtabilitum eſt. Cum enim Lacedæmonij bellum contra Perſarum reliquias reliquiſſent Athenienſibus, ipſique ſibi delatum libenter accepiſſent, ſtatuerunt à quibus vrbibus pecunias, & à quibus naues aduerſus Barbaros præberi oporteret. Eaque de cauſa tum primum apud Athenienſes conſtitutus eſt magiſtratus eorum, qui Græcorum quæſtores dicti ſunt, & tributum recipiebant, quod primum conſtitutum eſt, 460 talentorum: quæ ſi Attica fuerunt valent 483000 Francorum, ſin autem Euboica 644000, illa enim valent 60. minis, hæc 80, & ſingula 17½. Eius pecuniæ ærarium fuit Delos, vna è Cycladibus oraculo Apollinis celebris, in cuius templo conuentus fiebant. Itaque Athenienſes ab hoc bello contra Xerxem, vſque ad initium belli Pelo-

Tributum vrbibus ad bellum impoſitum.

ponne-

ponneſiaci, quod ſpatium 50 annorum fuiſſe Thucydides affirmat, ad magnam potentiam peruenere; accedente humanitate Cimonis, & iuſtitia Ariſtidis in rebus adminiſtrandis, quibus poſtea deficientibus, turbata ſunt omnia.

II. Fames Romæ.

Hoc anno Vrbis Cond. 278. Romæ commeatus inopia laboratum eſt. quod proxima hyeme incultus fuiſſet ager, propter occupatum ab hoſte vicinum Ianiculum, & continentes excurſiones, quæ externos quoque negotiatores ab importando commeatu prohibebant. Cumque plebs & Tribuni ea de cauſa inſanirent, Coſſ. varios in diuerſa loca frumentatum miſerunt, & in vrbe omnes profiteri iuſſerunt quantum quiſque frumenti haberet, vt quod vſui familiæ ſupereſſet, in publicum honeſto pretio venale proferretur. Itaque plebis audacia hoc modo repreſſa, adiecit animos ad bellum, ne ſi cunctaretur hoſtem è finibus eiicere. intra mœnia obſeſſi, partim fame, partim inteſtinis ſeditionibus interirent. Itaque Conſul vterque in Etruſcos intempeſta nocte mouet, & æquatis fere damnis vtrimque pugnatur; Seruilius periclitatur, ei Virginius collega fert opem, vnde ſecuta clades Etruſcorum & fuga: qua cognita qui Ianiculum occuparant, cum ſubſidia vltra deſperarent, noctu Veios abierunt. Romani caſtris potiti, caſtellum, quod illi vice Cremeræ conſtruxerant, diruerunt; nec Coſſ. in funeſta victoria triumpharunt. Menenius autem Agrippæ filius exconſul, ob rem ſuperiore anno malegeſtam, à Tribunis accuſatus, mulctatuſque, mœrore deceſſit.

Seruilius periclitatur, cui Collega ſubuenit. Etruſci fuſi fugatique. Menenij obitus.

ANNVS MVNDI 3580.

IOACIMI Ducis & Pont. 13.

XERXIS 13. Imperij Perſarum 64.

OLYMP. LXXVI. An. 3. V.C. 279.

ANTE CHRISTVM 473.

I. Pauſanias redit Byzantium, inde pulſus migrat in Aſiam.

NOn potuit diu Pauſanias, excelſo vir animo & ambitioſo, otioſus domi priuatuſque quieſcere, nec pati ſpem tantam, quæ nuper enaſcebatur, ſocordia euaneſcere, itaque Byzantium iterum iniuſſu Lacedæmoniorum profectus, vrbem occupauit, vnde ab Athenienſibus, & Byzantiis, Cimone duce pulſus eſt, & Heracleam ad conſulendum profectus oraculum, ſubobſcurè didicit excidium ſibi, vbi Spartam perueniſſet, imminere. Ergo traiecit in Aſiam, ibique cum Barbaris agitare conſilia perrexit. Quæ cum à Cimone & Ariſtide cognita fuiſſent, & literis Spartam delata, ab Ephoris domum reuocatus eſt. Sed non ante annum ſequentem: Quo cum publico caduceatore reuerſus, ab Ephoris in carcerem coniectus eſt, ſed re mox cum magiſtratu pecunia verbiſque tranſacta, purgatis vtrimque ſuſpicionibus, & data de more ſponſione iuratoria ſiſtendi ſe ad nutum magiſtratui, dimiſſus eſt.

II. Seruilius accuſatur & abſoluitur.

Sp. autem Seruilius exconſul in populo iudicium à Tribunis, ob rem male geſtam vocatus eſt. Quæ actio Patriciis merito viſa eſt grauiſſima, atque indigniſſima, vt qui ſe pro Repub. fortiter hoſtibus obiicerent, ſi ſpem aduerſa fortuna feſelliſſet, ignauiæ ab iis accuſarentur, qui nunquam in acie ſtetiſſent. At Seruilius fortiter cauſam ſuam egit: Egit & pro eo Collega Virginius, qui cum gratia plurimum valeret apud populum, obtinuit vt, fruſtra indignante tribuno, omnium calculis abſolueretur. Paulo poſt Valerius Conſul, in Etruriam expeditione ſuſcepta, rem præclare geſſit, in eáque expeditione Seruilij Conſularis paulo ante iudicio populi totius abſoluti, virtus in primis enituit.

Pax cum Veientibus.

Proximo anno A. Manlius Conſul rurſum in Veientes duxit exercitum, qui à ſociis Etruſcis & Sabinis deſerti, à Romanis obſeſſi, fame vrgente ad Conſulem venerunt, pacem cum ſupplicum inſignibus poſtulantes, quam rogatu Conſulis, non leui pecunia mulctati, à Senatu ad annos 40 obtinuerunt.

ANNVS MVNDI 3582.

IOACIMI Ducis & Pont. 15.

XERXIS 15. Imperij Perſarum 66.

OLYMP. LXXVII. An. 1. VR. CO. 281.

ANTE CHRISTVM 471.

I. Pauſaniæ cum Ilotis conſpiratio.

CHares principatum gerebat Athenis, cum in Olympico ſtadio victor euaſit Dates Argiuus, vt ait Dionyſius, quem Diodorus Dandem vocat; & Pauſanias cum Ilotis contra Rempub. conſpirauit. Audax enim ingenium atque turbulentum, cum foras erumpere non poſſet, domi tumultuari cœpit, & ſeruos, quorum tanta erat turba, vt ſepteni cum ſingulis Spartanis ciuibus contra Perſas militarint, ad libertatem vocare, eiſque ciuitatem polliceri. Erupit ea res multis magniſque ſeruorum indiciis, nec tamen eis habita eſt fides: nec in Pauſaniam adhuc animaduerſum eſt, donec poſt annos aliquot deprehenſum eſt illum ad Xerxem, & ad Artabazum literas mittere, quarum tabellarios ab ipſis iubebat occidi, ne quid reuerſi Spartæ vulgarent.

Vide Ann. an Xerxis 8. n. 5. & 9.

II. Romæ turbæ à Genutio tribuno plebis.

Romæ autem ceſſantibus externis bellis, domeſticæ ſeditiones de agrorum diuiſione Rempubl. perturbarunt. Genutio Tribuno plebis Conſules perurgente, & Conſulares viros in iudiciũ populi vocante. Sed cum Genutius pridie iudicij, in lecto ſuo inuentus eſſet mortuus, res ſopita eſt. Donec Conſules turbas improuidè renouarunt. Cum enim Voleronem quendam, ſine vlla illius culpa, è centurione gregarium militem facere vellent, cumque recuſantem virgis à lictore cædi iuberent; ille autem & validè vim vi repelleret, & Tribunorum opem implorare, exorta eſt ſeditio, qua & Volero ereptus, & lictores abacti, & in ipſos Coſſ. impetus factus eſt, vt non ſine periculo illi ſe è foro proripuerint. Indéque in Senatu, Conſules inter & Tribunos, contentioſè reliquo anno certatum eſt.

Et à Volerone.

ANNVS MVNDI 3583.

IOACIMI Ducis & Pontificis 16.

XERXIS 16. Imperij Perſarum 67.

OLYMP. LXXVII. An. 2. VR. CO. 282.

ANTE CHRISTVM 470.

I. Iubilæus Moſaicus 12.

Milleſimus agitur annus à morte magni Legiſlatoris & Prophetæ Moſis, idemque Iubilæus Moſaicus ordine vigeſimus, ex quo Iſraëlitæ, duce Ioſue, tranſgreſſo ſicco veſtigio Iordane, in Chananitidem ſunt ingreſſi. Eodem ipſo anno natus eſt Thucydides: quippe qui quadragenarius fuerit initio belli Peloponneſiaci, vt eſt apud Gellium, hinc autem ad id bellum 40. anni numerantur. Eius eſt in hiſtoria peraccurata diligentia & fides, de quo plura in Annalibus leges.

l. 15. c. 23.

Supra Xerxis 7. n 5. Themiſtocles Oſtraciſmo pellitur, & cur.

Hoc anno patria pulſum Oſtraciſmo Themiſtoclem, qui eſt à pugna Salaminia decimus, ſcriptum reliquit Diodorus, Cimone Miltiadis filio in eius locum ſubrogato. Eius expulſionis tres omnino cauſas reperio. Prima illi cum pleriſque illuſtribus viris communis fuit, excellens nimirum gloria, quæ rebus parta præclarè geſtis, non exiguis opibus nitebatur; altera fuit eius in agendo ſeueritas; tertia ſuſpicio occulti cum Perſa fœderis & conſpirationis. Perſis enim occultè fauere, & tutum apud ipſos perfugium captare, ſuſpicio fuit. Pulſus autem patria profectus eſt Argos, & nihilominus reliquas Peloponneſi partes adibat, vt ait Thucydides, & apparet Spartam quoque adiſſe, & ibi egiſſe cum Pauſania, & ab eo ad ſua conſilia incitatum: irrito conatu, vt ait Plutarchus in vita Themiſtoclis, eius tamen conſilia non euulgauit.

II. Prodigia & peſtis Romæ.

Romæ prodigia hoc anno viſa, contigit & peſtilentia, ob Vrbiniam, vt creditum eſt, Veſtalem corruptam, & ſacra impurè tractantem; qua cum inceſti patratoribus ſolito ſupplicio punita, peſtilentia Romæ ſæuire deſijt. Quod ergo iudicium ab vltore Deo expectandum eſt ſacrarum rerum profanatoribus, qui talibus malis ac ſuppliciis paſſus eſt affici, qui res impias, quas ſacras putabant, impurè tractabant. Romæ quoque P. Volero, qui ſe nuper Conſulibus præbuerat contumacem, & ſpem faciebat plebi, ſe optimatibus animoſè reſtiturum, factus eſt tribunus plebis, legemque promulgauit, vt tribunorum comitia non centuriata eſſent, ſed tributa, quod in illis Patricij omnia poſſent, in his autem plebs in ſuas tribus ſegregata. Cui legi cum Coſſ. & Patricij diu reſtitiſſent, ſuperueniens peſtilentia, quæ totam quoque Italiam peruagata eſt, rem in ſequentem annum diſtulit, quo idem Volere ambiit & obtinuit Tribunatum.

Volero Tribunus eiuſque lex.

ANNVS MVNDI 3584.

IOACIMI Ducis & Pont. 17.

XERXIS 17. Imperij Perſarum 68.

OLYMP. LXXVII. An. 2. V. C. 283.

ANTE CHRISTVM 469.

I. Ortus Democriti, & Archelai.

Sabbaticus 143 Iudæorum annus in hunc annum cadit, quo ſummum Athenis magiſtratum gerebat Demotio; quo ipſo Thraſylus, apud Laërtium in vita Democriti, natum ſcribit Democritum, anno ſcilicet tertio Olympiadi 77æ, atq; ita anno vno maiorem natu Socrate fuiſſe, & æqualem Archelai Anaxagoræ diſcipuli.

II. Cimon Græcæ claſsis Imperator. Eionem expugnat

Exautorato porro, atque adeo patria pulſo Themiſtocle, belli dux contra Perſarum reliquias electus eſt Cimon, qui aſſumpta claſſe, Byzantium itinere directo Eionem vrbem, Perſarum adhuc iugo preſſam obſedit, atque expugnauit, & incolas vrbe direpta, in ſeruitutem abduxit. Addit in Cimone Plutarchus Barbaros primum prælio victos in vrbem fuiſſe compulſos, deinde Thraces, qui ſupra Strymonem habitabant, vnde Barbaris commeatus ſubuehebatur, regione eieciſſe, totamque cuſtodiendo, in eas anguſtias Medos Perſaſve conieciſſe, vt Butes dux regius, quem Bogem vocat Herodotus, Pauſanias Boëm, rebus deſperatis vrbem incenderit, ſeque vna cum coniuge, liberis, concubinis, amiciſque perdiderit. Id facinus, quod inconſultè laudat Herodotus, Annalibus examinatum reperies, atque damnatum. Huius vrbis muros aqua dilatos Pauſanias ſcriptum reliquit. Ea obſidio, quia ad vltimam rerum deſperationem tenuit, Cimonis in Scyrum inſulam expeditionem ad annum ſequentem differemus. Romam interim repetamus.

Butes, ſiue Boges.

l. 8 p. 241 Græc.

III. Romæ tumultus pro lege comitiorum.

Romæ enim optimates animaduerſis Voleronis tribuni plebis hominis factioſi, eiuſque ſociorum ſtudiis, eis oppoſuerunt virum auſterum, & plebi infeſtum Appium Claudium, eius filium, qui plebi reducendæ plurimum reſtiterat. Appium ergo, vt in Senatu ante decreuerant, ita in comitiis & repugnantem, & abſentem Conſulem elegerunt. Eius Collega fuit T. Quintius Capitolinus, vir mitis, & in plebem propenſior; vt vtilior eſſet Reipub. ex vtriuſque moribus temperata gubernatio. Cæterum Tribunus Volero cum collegis de lege, quam ſuperiore anno perferre non potuerant, iterum rogationem tulerunt; addideruntque vt iiſdem comitiis tributis etiam ædiles plebis crearentur, & quidquid per plebem agi decernique deberet, tributis comitiis ageretur. Id erat funeſtam ſecurim, poteſtati optimatum iniicere; itaque huic rogationi, ad ſeditionem vſque, Coſſ. cæterique Patricij reſtiterunt. Et Quintius quidem, vir moderatus & facundus, rogationem ita diſſuaſit, vt ſuaſores legis prorſus hærerent, reſque tranſacta erat, niſi Appius orationis acerbitate omnia perturbaſſet: adeo vt C. Lectorius Tribunus plebis non dubitaret, nomine Collegij iubere Appium Conſulem in

Appij ſeueritas odioſa plebi.

carcerem duci. Inde rixa & aperta ſeditio, quæ Quintij moderatione ſedata eſt: lex tamen ipſa denique perlata, & deinceps perpetuo obſeruata eſt.

IV. Res à Coſſ. geſta.

Conſules vero ſunt in bellum profecti, mox Quintius in Æquos, Appius in Volſcos. Ille militibus vſus obſequentiſſimis, rem bene geſſit, & cum gloria domum rediit. At Appius, qui in ſibi infenſos milites habebat imperium, proteruos ac fugaces expertus eſt; qui cum plagis & ignominia ſua, ducis gloriam cuperent impedire, ideóque ordines deſererent, ſigna abiicerent, in caſtra ignominioſè confugerent, vbi facile ab hoſte confici potuiſſent, niſi ex re tam inſueta Romanis, illi inſidias ſuſpicati fuiſſent. Verum vbi in agrum pacatum ventū eſt, Conſul exprobrata ignauia, ordinum ductores, quorum manipuli fugerant, & anteſignani, qui ſigna amiſerant, partim ſecuri percuſſi ſunt, partim occiſi fuſtibus. E reliqua multitudine decimus quiſque neci datus eſt. Quam pœnam ſolennem fuiſſe, dicit Dionyſius, Romanis qui ordines deſererent, vel ſigna amitterent.

Appius in milites ſuos animaduertit.

ANNVS MVNDI 3585.

IOACIMI Ducis & Pont. 18.

XERXIS 18. Imperij Perſarum 69.

OLYMP. LXXVII. A. 4. VR. C. 284.

ANTE CHRISTVM 469.

I. Ortus Socratis.

Vltimo anno Olympiadis de huius natus eſt celebris ille Socrates, autore Laërtio, qui ſentētiam ſuam Apollodori in Chronicis, & Demetrij Phalerei autoritate confirmat. Addit etiam diem ſextum menſis Thargelionis, id eſt ſub finem menſis Aprilis. Quo die, inquit, luſtrant Athenienſes ciuitatem, Dianamque natam Delij tradunt. De Athenarum Prætore contentio eſt, Laërtio Apheplionem, Diodoro Siculo Phædonem ſuggerente. Laërtium hæc ex inſtituto tractantem probabiliorē puto. Eio ne porro in poteſtatem Athenienſium Cimonis auſpiciis redacta, itum eſt in Scyrum inſulam, in Ægæo ſitam, quam Dolopes incolebant, eamque incolis in ſeruitutem abſtractis diripuerunt, & colonia eo miſſa ipſi incoluerunt. Ita l. 1. Thucydides. Addit in Cimone Plutarchus Dolopes iſtos mare infeſtum habuiſſe rapinis, & ne ab hoſpitibus quidem, & negotiatoribus ſuis abſtinuiſſe. Iis ergo perdomitis, Cimon Ægeum mare pacauit, ex eaque inſula Theſei Lipſana, poſt 715. annos, Athenas retulit, de quibus ne pigeat Annales conſulere.

Res in Scyro à Cimone geſta. Dolopes.

II. Sophocles clareſcit, & vincit Æſchylum.

Athenienſes eam Cimonis gratiam munerati ſunt, eo iudice conſtituto in tragœdorum certamine, in quo viciſſe Sophoclem tradunt, Æſchilumque ægerrimè id ferentem in Siciliam conceſſiſſe, ibique mortuum. Apparet pudori fuiſſe, quod ætate prouectus, ſæpiuſque iam victor, ab adoleſcente in prima eius fabula, à viris grauiſſimis victus iudicatus eſſet. Scribit enim Suidas, cum in pugna Marathonia cum fratribus contra Perſas pugnaſſe, & poetico certamine vicies & octies, vel, vt alij tradunt, decies & ter victorem extitiſſe. Sub dit autem de morte ipſius. Cum autem collapſis tabulatis eo tragœdiam agente, in Siciliam fugiſſet, teſtudine ab aquila in caput eius deiecta, periit anno ætatis 58.

Æſchyli mors.

III. Pro agrorū diuiſione contentio.

Hoc anno Romæ quæſtio de agrorum diuiſione renouatur à Tribunis, quod vtrumque Conſulem haberent fauentem. Venerunt ergo in Senatum & moderata oratione antiquum S. C. de agrorum diuiſione ratum haberi, & decemuiros in eam rem creati poſtularunt. Primus ſententiam rogatus L. Æmilius pater alterius Conſulum, ſibi è Repub. videri dixit, vt bona publica ab omnibus potius, quam à paucis poſſiderentur. Eam ſententiam Appius Claudius ſuperioris anni Conſul, non ſolum accuratè, ſed etiam aſperè atque acerbè ſuo more refutauit, & in plebem inſtituto patrio fuſius inuectus eſt, iis in ſua accuſatione poſitis, quæ ſuperiore anno à ſuo exercitu paſſus fuerat, vt non præmio nunc, ſed pœna, tanquam de Repub. male meriti, digniſſimi iudicandi ſint. In quam ſententiam cum cæteri ferme omnes diſceſſiſſent, Tribuni repulſam paſſi, in Appium ira fremere, & vltionem meditari.

Appius ei acriter reſiſtit.

IV. Vocatur in iudiciū. Eius conſtantia, & cædes voluntaria.

Placuit ei diem dicere apud populum, & hominem capitis acceſſere. Cumque ei pro concione multa crimina obiecta eſſent, ille antequam iudicij adueniſſet dies, neque rei habitum ſumere, neque populo ſupplicare per ſe aliumue voluit, ſed quaſi populo inſultans, ſibi ipſi miſer violentas intulit manus. Cauſam ſuam ſemel dixiſſe ait Liuius, ſed accuſatorio ſpiritu, quo ſemper agebat omnia, adeoque conſtantia ſua & tribunos obſtupefecit, & plebem, vt diem ipſi ſua voluntate producerent. Perlato deinde in forum corpore, cum Tribuni non ſinerent cum more maiorum à filio laudari, ſed iuberent cadauer è toro tolli, reſtitit eis populus, funebremque orationem adoleſcenti permiſit, imo æquis auribus audiuit, & exequias frequens celebrauit. Nimirum inſitum eſt hominibus non certare cum mortuis, & quantaſuis inimicitias, eodem quo mortuos tumulo ſepelire; qui ſecus faciunt humanitatem penitus exuerunt.

Funus laudatur à filio.

V. Res geſta contra Volſcos.

Sequenti anno quo Olympias 78 inchoata eſt, nihil admodum memoria dignum reperio. Romæ tamen pro re agraria excitabatur ſeditio, & vltima vis parabatur, vt ait Liuius, cum Volſcos adeſſe, fumo ex villarum incendiis, & agreſtium fuga cognitum eſt; cum Numicius Conſul, oppidulum quoddā maritimum eorum occupauit, quod Antiatibus erat nauale ſimul & forum, quod totum permiſſu conſulis militi ceſſit in prædam, mancipia, pecuniæ, pecora, merces. Captæ ſunt etiam naues longæ 22, & alia nauium armamenta. Incenſæ ædes, diruta nauium receptacula, æquata ſolo mœnia. Poſthæc coniunctis duobus exercitibus fines Sabinorum ingreſſi agroſque depopulati ſunt, & ſub anni finem domum copias reduxerunt. Quæ populationes & prædæ cum pene quotidianæ eſſent, & iis omnium circunquaque populorum opes Romam transferrentur: mirum plane fuit diuinum iudicium, quo fiebat vt perpetui iſti populorum prædones, penuria atque

Prædáque multiplex.

egeſtate ita premerentur, quotannis ab ipſis Romæ ſeditio timeretur.

ANNVS MVNDI 3587.

IOACIMI Ducis & Pont. 20.

XERXIS 20. Imperij Perſarum 71.

OLYMP. LXXVIII. AN. 2. V. C. 286.

ANTE CHRISTVM 466.

I. Ratio temporis mortis Pauſaniæ ducis Lacedæm.

HOc, vt arbitror, anno Pauſanias manifeſtæ proditionis conuictus, mori coactus eſt. Eius mortem ad extrema Xerxis tempora alij quoque retulerunt. Nam Thucydides & Diodorus in eius morte referenda rationem temporis non habuerunt. Cum ergo Pauſanias in inſtituto perſeueraret, nec eum Ephori; quamuis ſeruorum indiciis delatum, ſupplicio afficere vellent, donec ex ipſius ore crimen tenerent: contigit Argilium quendam literas eius ad Regem ſcriptas, ad Artabazum deferendas accipere; qui cum cogitaret pleroſque ante ſe nuncios à Pauſania miſſos in Aſiam, neque eorum quenquam adhuc inde reuerſum, ſuſpicatus eſt, quod res erat, ipſos Bellerophontæas ad Perſam literas detuliſſe; timenſque ne idem ſibi quoque contingeret, literas aperuit, & in eis quod timebat inuenit, ſeipſum quoque morti addictum eſſe.

II. Eiuſque modus.

Eas literas cum ipſe Ephoris oſtendiſſet, ex compoſito ad Neptuni templum, tanquam ad tutiſſimum Aſylum confugit, ibique tugurium conſtruxit, in quo aliquos de Ephoris concluſit, vt eius cum Pauſania ſermocinationem audirent. Cum ergo Pauſanias ad eum veniſſet, quæſiſſetque cur eò confugiſſet, ille conqueſtus eſt, ſe ab ipſo morti addictum, qui fideliter hactenus ipſi; negotiis cum Rege tractandis, inſeruiſſet. Quæ cum exprobrans ille commemoraret accuratius, nec ille diffiteretur, fidemque nihilominus daret, nihil ipſum mali paſſurum, ſed acceleraret iter ad Regem, neque ſua negotia perturbaret. Quæ cum Ephori audiſſent, vnus eorum ei nutu fugam ad aſylum ſuaſit. Fugit ergo Pauſanias ad templum palladis, vbi eum, foribus muro obſtructis, Ephori fame necauerunt; qui mox tanquam piaculares homines, & Aſyli violatores, ab oraculo Delphico rei facti, ab Athenienſibus ad ſupplicium poſtulati ſunt. At Lacedæmonij viciſſim Themiſtoclem eiuſdem proditionis reum, ad cædem poſtularunt; quod cum Themiſtocles, qui propter oſtraciſmum Argis habitabat, præſenſiſſet, Corcyram ex Peloponneſo profugit.

In Aſylo fame necatur.

Themiſtocles ad ſupplicium quæritur, & fugit.

III. Athenienſes à ſociis deferũtur.

Athenienſes autem, qui Perſarum reliquias iamdudum in Græcia perſequebantur, cum pecunias à ſociis ſeuerius exigerent, eoſque pro ſociis ſeruos efficerent, ab ipſis deficere cœperunt. Primi ergo Naxij, Ægæi maris incolæ, acerbius ab Athenienſibus tractati, militiæ ſocietatem repudiarunt, & pecunias pendere detrectarunt; ſicque Athenienſium aduerſarij facti, non ita multo poſt eorum arma ſenſerunt: bello tum primum ab hoſte, in ſocias ciuitates, populoſque conuerſo.

IV. Bellum in Æquos & Volſcos.

Romani autem duce Conſule Seruilio, bellum in Sabinos nihil repugnantes, ſed intra muros ſe continentes, & agrorum ſuorum deuaſtationem ſufferentes, facile confecerunt. At Æqui & Volſci operoſius à Quintio, cui ſorte obuenerant, debellati ſunt. Dubio enim Marte diu certatum eſt; donec Imperator victoriam ſtratagemate quæſiuit. Dextro enim cornui maxime laboranti cum fortiſſimis equitum ſuccurrit, fingens ſuos in altero cornu eſſe victores. Quod cum creditum eſſet, & ſuis audaciam, & hoſti pauorem iniecit, & auertit in fugam; moxque ad alterum celeriter aduolans fugatam hoſtium partem oſtendens, eos qui adhuc ſtabant cedere compulit, & effuſa fuga caſtra repetere. Sed mox redintegrata pugna, atque victoria Antium deditionem fecit, Romanumque præſidium in vrbem recepit. Quo facto militem Romam reduxit, obuiam procedente Senatu: & triumpho illum honorante.

Antij deditio.

ANNVS MVNDI 3588.

IOACIMI Ducis & Pont. 21.

XERXIS 21. Imperij Perſarum 72.

OLYMP. LXXVIII. AN. 3. V. C. 287.

ANTE CHRISTVM 465.

I. Themiſtocles in Corcyram.

THemiſtocles ſextum iam annũ patria pulſus oſtraciſmo, & inſuper proditionis nũc inſimulatus, nullum tota Græcia receptui locum inueniens, quod duæ primariæ ciuitates, quorum alterutram vniuerſa pene Græcia ſequebatur, in ipſum coniuraſſe viderentur, quamuis Aſiam cogitans, Corcyram interim profectus eſt, quod de ipſa in Græcorum concilio bene meritus eſſet. Verum Corcyræi ſibi timentes ab Athenienſibus & Spartanis, in oppoſitam continentem eum deduxerunt. Cum ergo in Epirum traieciſſet, ad Regem Moloſſorum Admetum, quamuis non amicum, diuertere coactus eſt, ſicut aliquanto poſt, ad Artaxerxem Perſarum Regem; ſuorum recentem inuidiam magis metuens, quam antiquam iram Admeti, qui vxoris ſuæ ope placatus, nec Themiſtoclem Græcis tradidit, nec ad Perſam adire prohibuit, ſed omnibus neceſſariis ad eam fugam inſtruxit, cum iam ibidem vxorem & liberos Athenis, opera Epicratis Acharnenſis acceptiſſet. Proximè autem Pydnam Macedoniæ vrbem diuertit, vbi apud Alexandrum Amyntæ filium reliquum traduxit annum.

Epirum & Pydnam fugit.

II. Athenienſes Naxũ oppugnant.

Hoc anno Athenienſes Naxum oppugnare cœperunt: eaque obſidio ad annum ſequentem propagata eſt. Erant enim potentes, & ſe ad vim Athenienſium propulſandam comparauerant. Ex Thucydide certe conſtat nondum eam fuiſſe expugnatam, cum Artaxerxes iam Xerxi mortuo ſucceſſiſſet.

Controuerſia de agraria componitur.

Interea Romæ controuerſia de re agraria, ſub nouis demum conſulibus, renouata eſt, cum Q. Fabius, conſilio neutri parti acerbo, rem expediuit.

pediuit. Cum enim proximo anno Quintij auſpiciis aliquantum agri captum eſſet a Volſcis, Patribus autor fuit vt Antium, propinquam & opportunam vrbem, colonia deduceretur. Ea ſententia cum probata eſſet, & Triumuiri agro diuidendo creati eſſent, refrixit multorum ſtudium, quod mallent Romæ, quam alibi agrum accipere. Eo nihilominus colonia deducta eſt. Porro Fabius cum copias aduerſus Æquos duxiſſet, pacem illi & amicitiam maluerunt quam bellum; & pro ea obtinenda legationem non irritam miſerunt, ea lege vt Romanorum ſubditi eſſent. Nihil tamen præter auxilia, quoties accita eſſent, propriis ſumptibus præbere cogerentur.

Pax inita cũ Æquis.

ANNVS MVNDI 3589.

IOACIMI Ducis & Pontificis vlt.

XERXIS 22. & vlt. Imperij Perſarum 73.

OLYMPIADIS LXXVIII. AN. 4. V.C. 288.

ANTE CHRISTVM 464.

I. Pax cum Æquis corrupta.

Romana huius anni res paucis expediri poteſt. Erat enim domi ab agrariis contentionibus quies, & eam vel ipſi morbi, quibus hic annus Romæ obnoxius fuit, imperabant. Ab Æquis tamen fœdus propere violatum eſt, prædonibus eorum, agrum Latinum incurſantibus. Ad eos miſſus Q. Fabius, qui fœdus cum gente pepigerat, quæſiuit num publico conſilio prædones excurriſſent. Quod cum illi negarent, nec tamen res ablatas repetenti, & ſontes ad ſupplicium depoſcenti acquieſcerent, furtim potius arma pararent, bellum eis per feciales denunciatum eſt, quod propter vrbis valetudinem, non niſi ſequenti anno geſtum eſt.

II. Mors Xerxis.

Mortuus autem eſt hoc anno Xerxes. Cum enim primus Artaxerxis cadat in annum primum Olympiadis 79, vt dicetur, oportet totam 78 partim Xerxi, partim interfectori eius Artabano tribui. Cumque hic dicatur ab Euſebio in Chron. ſeptem regnaſſe menſibus, oportebit Xerxem priores quinque menſes vltra viginti & vnum annum regnaſſe. Sed id mox viderimus. Diodorus ergo anno quarto Olympiadis 78 ſcribit Artabanum natione Hyrcanum, principem ſatellitum regiorum, Xerxis necandi, regnique ad ſe transferendi conſilia iniuiſſe; partim ignaui regis contemptu, partim ſeptem robuſtiſſimorum filiorum fiducia, cum quibus veſperi regiam ingreſſus eſt, introducente Mithridate regio cubiculario; ſtatimque Artabanus regem obtruncat; eodemque ardore ad filios eius properat. Hi tres erant, Darius natu maximus, Artaxerxes, & Hyſtaſpes, qui tum aberat in Bactrianorum præfectura.

Artabani ſcelere.

III. Et mors Darij eiuſdem fraude.

Tum Artabanus profunda adhuc nocte ad Artaxerxem properat, nunciatque patrem à Dario fratre, regni occupandi gratia interfectum; eandem ſibi, niſi maturè prouideat, imminere peſtem: itaque vltione de parricida ſumpta regnum ſibi occupet; ad id facinus omnes ſe ſtipatores regios auxilio præbiturum. Perſuaſus nimium facile Artaxerxes, eiuſdem opera dormientem Darium, quaſi ſomnum fingeret, interfecit. Hic Artabanus ex improuiſo Artaxerxem ſtricto ferro inuadit, & diuina opitulante prouidentia, leuiter ferit. At is ſtrenuè in percuſſorem inſurgit, & letali vulnere inflicto proſternit; moxque filios eius ſceleris tanti conſcios, & adiutores, corripi iubet, atque mactari. Ex qua narratione à Diodoro & Iuſtino mutuata, intelligitur nullum tempus Artabani tyrannidi eſſe tribuendum, ſed Xerxem, eiuſque primogenitum Darium ſub anni finem interfectos, & vtrique Artaxerxem ſucceſſiſſe. Is μακρόχειρ, ſiue Longimanus dictus eſt, quod manum ſiue brachium dextrum altero longius haberet, vt ait Plutarchus in eius vita; vbi etiam ait eum magnitudine animi, & lenitate præſtitiſſe.

Periculum Artaxerxis.

Artabanus non regnauit.

IV. Themiſt. migrat in Aſiam.

Interea Themiſtocles cum Pydnæ aliquamdiu ſubſtitiſſet, nauem nactus onerariam, quæ in Ioniam proficiſcebatur, eam conſcendit; ſed tempeſtate delatus eſt in caſtra Athenienſium, qui Naxios obſidebant. Eo caſu territus, nauclero tam minis quam promiſſis perſuadet, ne quemquam naui exire patiatur, ſed eam retineat in anchoris, dum ſedata tempeſtate vela facere liceat, quod ille conſilium ſecutus, Epheſum peruenit, vbi Themiſtocles naucleram ſuum copiosè remuneratus eſt; plurimas enim pecunias tum Athenis ab amicis miſſas accepit, tum Argis, quas ibi habebat depoſitas. Ita Thucydides & Plutarchus. At Theopompus deprehenſam & publicatam ſummam centum talentorum, Theophraſtus 80 fuiſſe aiunt, cum ne tribus quidem talentis eius bona æſtimari potuiſſent, priuſquam Reipub. gubernationem attingeret. Naxus porro paulo poſt in Athenienſium poteſtatem deditione redacta eſt.

Eius opes.

Naxi deditio.

ANNVS MVNDI 3590.

ELIASIB Ducis & Pont. 1.

ARTAXERXIS Long. 1. Imperij Perſ. 74.

OLYMPIADIS LXXIX. AN. 1. V.C. 289.

ANTE CHRISTVM 463.

I. Ratio temporis.

Teſtes habemus huius noſtræ Chronologiæ Euſebium in Chronicis, & Catalogum Olympionicarum, & in primis Dionyſium Halicar. libro nono, & Diodorum lib. vndecimo, qui addunt Xenophontem Corinthium in ſtadio viciſſe, Archemenidem autem Athenis fuiſſe Prætorem. Nouum quoque cum Rege nouo Pontificem de more ponimus; quia etſi ex Nehemia conſtat Eliaſib fuiſſe Hieroſolymis Sacerdotem magnum regnante Artaxerxe, quoto tamen anno Pontificatum inierit, aut terminarit non conſtat. Sed de Rege ipſo maior eſt controuerſia, quod pertinet ad ſacram Hiſtoriam cum profana copulandam, fuerit ne is maritus Eſtheris necne. Nam vix vllus Perſarum

Nouus Pontifex. 2. Eſdr. 3. 1.

rex fuit, cui non plerique Eſtherem connubio ſociarint, vt in Annalibus diligenter oſtendimus.

II. Eſther vxor Artaxerxis Lógimani. *l. 11. c. 6.*

Sed omnibus aliis procis repulſam paſſis, ſolus Eſtheris reginæ coniux, nobis erit Artaxerxes Longimanus. Certe Ioſephus hiſtoriam libri Eſther ad Artaxerxem filium Xerxis retulit. In eadem ſententia ſunt plerique antiqui, recentioreſque, Seuerus Sulpitius, Nicephorus Conſtant. Suidas, Zonaras, Viues, Sabellicus, Bellarminus, Caietanus, aliique apud Serarium, quibus libenter ſubſcribimus. Nam & nomen conuenit, & beneuolentia in Iudæos, & veri Dei cognitio, & regni amplitudo, & commoratio in Perſide, & regni diuturnitas, & ſimilitudo morum, & ſi qua ſunt alia, quorum ſingula vt aliis fere Perſarum regibus conueniant, huic conueniunt vniuerſa, vt ſequentia docebunt. Quæ autem contra Longimanum argumenta iaciuntur, ibidem diluta reperiuntur.

III. Qui & Aſſuerus.

Sit ergo poſitum non alium eſſe quærendum Aſſuerum, ſiue Artaxerxem, vt eum Septuag. nominant, quam Artaxerxem Longimanum: quem ſcribit Diodorus, vindicato nuper imperio, & paternæ cædis autoribus ſupplicio affectis, regni ſui ſtatum compoſuiſſe, ſatrapas ſibi minus beneuolos exautoraſſe, fidis atque idoneis in eorum locum ſuffectis. Ioſephus quoque ait Artaxerxem, poſt ſuſceptum imperium, & conſtitutos ab India vſque ad Æthiopiam 127 ſatrapas, conuiuium celebraſſe, anno regni ſui tertio. Nimirum id negotium & magni momenti & magni operis, hunc & ſequentem annum videtur tenuiſſe, rege præſertim contra Græcos bellis, & ſuorum defectionibus occupato. Quibus rite compoſitis, tertio anno nobiliſſimum illud conuiuium celebratum eſt. *Eſth. 1. 3.*

IV. Themiſtoclis ad eũ literæ.

Hoc autem Themiſtocles, qui nuper traiecerat in Aſiam, Artaxerxis amicitiam ſcriptis ad eum literis expetiit, in quibus ingenuè confeſſus ſe, dum hoſtis fuit, plurimis affeciſſe malis Perſarum imperium, pluribus tamen affeciſſe beneficiis profitetur, puta cum impediuit pontium diſſolutionem in Helleſponto, ad tutum patris eius receptum. Affirmabat quoque ſe rem Perſicam vehementer promouere poſſe & velle, qui in odio Græcorum ſit, propter ſuam in ipſum beneuolentiam. Poſtremo ſe intra annum ipſum aditurum, & coram aduentus ſui cauſam declaraturum. Volebat autem intra illum annum addiſcere linguam Perſicam moreſque, vt ſine interprete tuto ac decenter, cum rege agere poſſet. Quod rex plurimum probauit. Interea Cimon valida cum claſſe transgreſſus in Aſiam, ea damna Perſis reponere voluit, quæ dudum Xerxes traiecto Helleſponto Græcis intuliſſet. Fuit autem ea claſſis nauium trecentarum partim Athenienſium, partim ſociarum vrbium, quibus Cariam occupauit & Lyciam, quæ à Perſis ad Græcos deſecerunt. Perſæ quoque gemino exercitu terreſtri naualique in Græcos pugnarunt: & nauali quidem ad Cyprum, vbi poſtquam diu fortiter ab vtriſque pugnatum, (nam Athenienſes & Phœnices qui pro Perſis pugnabant, erant in naualibus præliis admodum exercitati) ad extremum tamen victoria ceſſit Athenienſibus, qui multis hoſtium nauibus afflictis & peſſundatis, plures quam centum cum ipſis claſſiariis, in poteſtatem redegerunt. Reliquis nauibus ad Cyprum fuga dilapſis, milites quidem in terram euaſere: at naues propugnatoribus vacuæ, in manus Græcorum venere, quibus Cimon magna arte in hoſtium perniciem eſt vſus.

Cimonis geſta in Aſia. — Eiuſdem naualis victoria ad Cyprum.

V. Et terreſtris ad Eurymedontem.

Cum enim accepiſſet pedeſtres Perſarum copias ad Eurymedontem Pamphyliæ fluuium ſtatiua habere, in naues paulo ante expugnatas, fortiſſimos quoſque ſuorum, tiaris & reliquo ornatu Perſico inſtructos collocat, vt eas ſub noctem venientes barbari pro ſuis accipiant, figura & apparatu nauium decepti. Nocte autem oborta Cimon militem exponit, & pro amico receptus, in caſtris barbarorum incredibilem ſtragem excitat, tumultu, terrore, & cædibus replet omnia; adeo vt Pheredates, regis ex fratre nepos, occiſus fuerit. Cum autem ſcirent Græcos nauali tantum exercitu eſſe inſtructos, Piſidas finitimos ſibi iampridem inimicos, ex continenti & inopinato ſe adortos putabant; itaque ad naues quaſi ſocias refugiebant, vbi hoſte reperto, ingenti ſtrage mediis in tenebris affecti ſunt. Poſtera deinde luce, trophæo illic erecto, in Cyprum renauigant, gemina victoria nauali altera, altera terreſtri vna die potiti. Nihilominus Thaſij, qui & Thalaſij à Ptolemæo dicuntur, ab Athenienſibus defecerunt, controuerſia de metallis & emporiis oborta. Verum nauali prælio victi, obſeſſique, tertio denique anno ſe dediderunt.

Eiuſdem ſtratagema. — Thaſiorũ defectio.

VI. Romana res.

Denique hoc anno Romani Conſules contra Æquos, æquo primum marte pugnarunt, deinde variis excurſionibus, variis ſeſe damnis affecere. Altero deinde prælio deuicti, deſertis caſtris intra mœnia ſe receperunt. Romani cum præda Romam reuerſi ſunt, quoniam aliis tradendus erat magiſtratus.

ANNVS MVNDI 3591.

ELIASIB Ducis & Pont. 2.

ARTAXERXIS Imperij Perſarum. 75.

OLYMPIADIS LXXIX. An. 2. V.C. 290.

ANTE CHRISTVM 462.

I. Somnium Mardochæi. *c. 11. 2.*

IN hunc annum Artaxerxis ſecundum cadit ſomnium Mardochæi; ſicut & Themiſtoclis ad regem profectio, Ægyptiorum à Perſis defectio, obſidio Thaſiorum, & annus Sabbaticus 144. Vt autem à re ſacra ducamus initium, *Erat Mardochæus homo Iudæus*, ait Scriptura, *qui habitabat in vrbe Suſis, vir magnus & inter primos aulæ regiæ*, id per anticipationem dicitur, non enim talis erat tempore ſomnij, ſed longe poſt. Erat autem de eo numero captiuorum, quos tranſtulerat Nabuchodonoſor rex Babylonis de Ieruſalem cum Iechonia rege Iuda. Id factum anno regni Nabuchodonoſoris octauo, ex quo ad hunc annum numerantur anni 156. quibus ſi addas annos quatuordecim, quibus forte tunc natus erat, fient 170. Itaque dicendus eſt tranſlatus in auo ſuo, vel proauo, à

An & quomodo tráſlatus.

quibus in captiuitate genitus eſt. Sic Zorobabel & Ioſue & Nehemias, aliique dicuntur reuerſi in Ieruſalem de captiuitate, quam tulerat Nabuchodonoſor: qui tamen nunquam viderant Ieruſalem, nec tranſlati inde fuerant, ſed eorum parentes. *1. Eſdr. 2. 2.*

II. Expoſitio ſomnij.

Obſcurum autem tunc ſomnium hiſtoria ſubſecuta apertè declarauit. Aman enim & Mardochæus dracones erant, ambo quippe potentes, amboque vigiles, alter ad ſeruandam, alter ad perdendam Iudæorum gentem; ambo tremendos ſibilos, per nuncios toto Artaxerxis imperio dimiſſos, ediderunt. Fons etiam rectè repræſentabat Eſtherem, quæ non ſolum à paruis initiis magna facta eſt, ſed magnum etiam reſtinxit incendium. Exacto porro anno à traiectu Themiſtoclis in Aſiam, regem adiit, ab eóque peramanter, perque honorificè acceptus eſt, tantáque in gratia apud eum fuit, non ſolum vt in virorum principum inuidiam incurreret, ſed vt res abiret in prouerbium. Memorant enim, inquit Plutarchus, ſubſecutos quoque reges, quoties cuiuſpiam Græci opera indigerent, polliceri ſolitos, & ſcribere, maiorem apud ſe fore Themiſtocle. Addit quoque vſque adeo ſibi gratum fuiſſe aduentum eius, vt diis gratulabundus ſacrificarit, orâritque vt dij eam mentem ſuis aduerſariis darent, vt tales viros de medio ſui ſubmouerent. Inde mox iniiſſe conuiuium, ac præ gaudio in nocte illa ter exclamaſſe dormientem, Habeo Themiſtoclem Athenienſem.

Themiſtocles Regem adit.

III. Eius apud eundem gratia.

Eius gratiæ cauſas refert Thucydides, tum priſtinam hominis dignitatem, tum ſpem quam ei præbebat, fore vt Græciam in eius poteſtatem redigeret, tum quod plurimum prudentia præſtaret. Iuuit etiam eam gratiam præſens rerum ſtatus. Gemina enim clades eodem die ad Cyprum & Eurymedontem accepta, Regi optimis belli ducibus indigenti, Themiſtoclem facile conciliauit, qui ſciret cum Græcis infenſum, propter eius in Perſas beneuolentiam, quam propterea ſibi perſuadebat fore conſtantem. Hæc ipſa gratia eximia regis liberalitate ſe prodidit. Nam præter ducenta talenta, quæ illi in aduentu dedit, tres illi vrbes mox tradidit, Magneſiam, quæ illi quotannis quinquaginta talenta pendebat, pro pane, Lampſacum vero pro vino, Myuntem autem pro obſonio: quidam addunt duo in Throade oppida in veſtes & ſtragula. Addit Diodorus datam illi à rege vxorem, multamque familiam, omniaque ad magnificum vitæ cultum: adeo vt in conuiuio ſplendido, ſibi filiiſque ſuis gratulando, diceret, perieramus filij, niſi periiſſemus. Sed de Themiſtocle hactenus hoc loco.

Regis in Themiſtoclem liberalitas.

IV. Terræ motus Spartæ

Memorabilis hoc anno clades in Spartanos incubuit, ex ingenti terræ motu, qui plurimis domibus euerſis ſupra 20 Lacedæmoniorum millia obtriuit. Eam occaſionem Ilotæ ac Meſſenij Spartanis iam pridem infenſi corripuerunt ad Spartam propugnatoribus vacuam euertendam. Sed cum inueniſſent Archidamum regem, cum vrbis reliquiis, extra vrbem paratum ad hoſtem expediendum, à cœptis deſtiterunt: munitum tamen in Meſſenia locum Ithomen occuparunt, vnde aſſiduis incurſionibus Lacedæmonios vexarent. Qui ſociarum vrbium, nominatimque Athenienſium opem implorarunt, à quibus cum copias Cimone ſuadente, ad vrgendam Ithomes obſidionem impetraſſent, moxque animaduertiſſent, Athenienſes clam ad Meſſenios inclinare, eos dimiſerunt. Quam illi dimiſſionem contemptum interpretati, magno deinceps odio Spartanos proſecuti ſunt, adeo vt hinc grauiſſimum inter eos bellum Peloponneſiacum exortum fuerit, & in multos annos exarſerit.

Origo belli Peloponneſiaci.

V. Nouem-viæ ſiue Amphipolis.

Athenienſes hoc ipſo tempore quo Thaſios obſidebant, ad Strymonem Thraciæ fluuium decem millia colonorum tam ſuorum, quam ſociorum miſerunt, vt ibi vindicarent oppidum, quod tum Nouem-viæ, poſtea Amphipolis dictum eſt, quod à flumine cingeretur, indeque ad Mediterranea progreſſi, à Thracibus, quibus infeſtus erat ille locus, ad Drabeſcum profligati ſunt.

VI. Res Romana contra Æquos & Volſcos.

Romani porro Conſules contra Æquos & Volſcos dubio prælio & ancipiti victoria decertarunt. Et primò quidem Antium, quod ad defectionem ſpectabat, validiore Romanorum præſidio in fide retentum eſt. Cum autem vterque exercitus mediocribus cum copiis ſibi occurriſſent, & Romani caſtris ſe continerent dum ea commodiore loco collocaſſent. Æqui Romanis inſultabant, idque etiam ferocius fecerunt cum eis ſubſidia maiora ſubmiſſa eſſent. At Conſul qui ſuos vtrique populo multum impares cernebat, ſubſidia ab vrbe celeriter expetiit. Prima luce profectus eſt T. Quintius, qui ter Conſul fuerat, cum quinque millibus voluntariorum. Alter etiam Conſul, cum primum copias aliquas coëgiſſet, iuſſus eſt Quintium ſequi. Hæc ſuſpicati Æqui, maior conatu caſtra Romanorum oppugnarunt, priuſquam auxiliares adeſſent. Et iam ex vtraque parte vallum conſcendebatur. Cum erumpens Conſul cum lectiſſima iuuenum manu, forti hoſtem dimicatione repulit, quos frater Conſulis, idemque legatus, cum duabus cohortibus incautius perſecutus, ab iis circumuentus ac deletus eſt.

VII. Primum dubia deinde proſpera.

Tum iterum ad caſtra Romanorum, ad extremam pene rerum deſperationem pugnatum eſt, cum ſub veſperam Quintius cum ſuis apparuit, ſimulque oppugnatio caſtrorum ceſſauit. Cumque aliquandiu in caſtris exercitus vterque quieſceret, Æqui & Volſci partem exercitus ſui ad prædam in agrum Romanum longius dimiſerunt, ſed in reditu cum in Poſthumij copias incidiſſent, poſt acerbum prælium aliquando fracti, & vita & præda ſpoliati ſunt. Eam cladem vbi audierunt qui erant in caſtris, prima ſtatim nocte in patriam redierunt. Romani, non incruenta victoriæ potiti, vrbem repetiere.

(∴)

ANNVS MVNDI 3592.

ELIASIB Ducis & Pont. 3.

ARTAXERXIS 3. Imperij Perſarum 76.

OLYMPIADIS LXXIX. AN. 3. V. C. 291.

ANTE CHRISTVM 461.

I. Solenne Artaxerxis epulum.

ANnus Longimani tertius, epulum illud ſolenne habet, quod Eſtheris primo continetur, cum Reginæ Vaſthi repudio. Nec eſt quod quis parum probabile putet tantum, tamque diuturnum conuiuium, dum expeditio maximi momenti contra Ægyptios eſſet in manibus. Nam neque Rex ipſe proficiſcebatur ad bellum. Neque neceſſe eſt omnes omnium Prouinciarum Satrapas ſimul adfuiſſe conuiuio, ſed apparet alios aliis ſucceſſiſſe, ſicut viſum eſt Caietano. Adde quod valebat iſta celebritas, non ſolum ad Regiam magnificentiam oſtendendam, ſed ad magis magiſque ſibi demerendos recens electos Satrapas, ſiue quos emittebat ad bellum, ſiue quos in ſuas prouincias remittebat. Quid quod Rex ipſe conuiuiorum ſtudioſior fuit? Vnde Eſther ad eius ſe appetitum ac propenſionem accommodans, ſemel iterumque eum excepit conuiuio, antequam illi aperiret, quod habebat in animo.

II. Primum Optimatibus ad ſex menſes.

Tempus ergo conuiuij quod Principibus & primariis viris exhibitum eſt ſex menſium fuit, id eſt 180 dierum. Vltima tamen ſexti menſis Hebdomada vniuerſum populum Regiæ ciuitatis magnificentia Regia complexa eſt, à minimo vſque ad maximum, ſic enim videtur accipiendum illud, *Cumque implerentur dies conuiuij*. Quamquam poteſt explicari cum impleti eſſent. Nam in Græco & Hebræo textu adduntur ſex ſeptemve noui conuiuij dies. Imo & in Latino. Mox enim additur, *& iuſſit ſeptem diebus conuiuium præparari in veſtibulo horti & nemoris*, id eſt in atrio hortorum regiorum. Quin & locus conuiuij diuerſus ſignificatur, vt plebæi in atrio ſiue horti veſtibulo conuiuio exciperentur, quos non conueniebat ad interiora palatij penetrare, quò tamen admittebantur viri principes: aut certe intra ipſos hortos & lucos, vbi delicioſiſſimi fontes & vmbracula, & infinitæ illecebræ voluptatum. Quæ ſuſpicari licet ex iis quæ de ipſo atrij ornatu ſubduntur, totoque conuiuij regij apparatu, quo prouerbia illa Perſicorum apparatuum, & menſarum Medicarum confirmantur. Vide Annales; nam hîc faſtidioſis etiam regiorum conuiuiorum, rem indicaſſe ſat eſt.

Tum toti populo ad 7 dies, eiuſque magnificentia.

n. 5. 6. 7. 8.

III. Reginæ Vaſthi cōuiuium.

Quæ autem de conuiuio regio dicta ſunt, de Reginæ quoque conuiuio ſunt intelligenda, neque enim minor eſt in mulieribus magnificentiæ cura, quam in viris: quod tamen non in propatulo, ſed in palatio celebratum eſt; eáque ſeparatio ad modeſtiæ & pudoris commendationem valet: eodemque referri poteſt, illa ipſa reginæ ad regis euocationem recuſatio. Vltimo enim die conuiuij, quo rex poſt longam palati & ventris hilaritatem, etiam oculos conuiuarum inſigni ſpectaculo delectare voluit, pertinet ad totius celebritatis epilogum. Iuſſit ergo Eunuchos reginam introducere, poſito ſuper caput eius Diademate, vt oſtenderet cunctis populis & principibus pulchritudinem eius. At illa, ſiue vt legi & conſuetudini Perſarum pareret, quę vxores vetabat ab aliis, quam ab domeſticis conſpici, vt ait Ioſephus, potius quam regi temulento, ſiue arrogantiæ cauſa, vt ſcriptura ſignificat, vocata non venit, ſtulto rege conſultior, ait Sulpitius, pudens viuorum oculis ſpectaculum corporis præbere.

A rege euocata non paret, an cum culpa.

IV. De ea conſultat, eamque repudiat.

Hic rex contemptum ſe putans, *Nimio furore ſuccenſus eſt*; fecit tamen quod vehementer irati non ſolent, vt conſuleret ſapientes; ſed illud iniuſtè atque imprudenter, quod quaſi magni cuiuſpiam criminis reginam ream iam eſſe conſtaret, quæri voluit *cui ſententiæ Vaſthi regina ſubiaceret*. Id autem non in conuiuio quæſitum eſt, ſed in ſeptemuirorum conſilio, qui videntur ijdem fuiſſe cum iis, qui in libro Eſdræ memorantur, vbi dicitur à facie regis Artaxerxis, & ſeptem conſiliariorum eius Eſdram mitti Ieroſolymam. Ex quo non leuis coniectura ducitur Artaxerxem Eſdræ eundem eſſe cum Eſtheris Aſſuero, quem Septuaginta, vt dixi, vocant Artaxerxem. In eo conſilio Mamucham, ſiue quia ream putaret, ſiue quia regi, vt conſiliarij ſolent, gratificarj vellet, & ream pronunciauit, & regno priuandam cenſuit, id publici boni intereſſe contendens. In quam pœnam, licet delicto multo atrociorem, cum Rex eiuſque conſiliarij conſenſiſſent, Vaſthi repudiatur, & de huiuſmodi repudio vniuerſæ prouinciæ edocentur, ad mulierum ſuperbiam comprimendam. Hunc exitum habuit regium conuiuium. Nec videtur res vlterius hoc anno progreſſa.

Septem regis conſiliarij.

V. Expeditio in Ægyptum.

Hoc ipſo anno, vt ait Diodorus, Artaxerxes ducem belli Ægyptiis inferendi conſtituit Achæmenem, Darij filium, patruum ſuum, eique pluſquam trecenta equitum peditumque millia tradens, Ægyptum expugnare iuſſit. Is in Ægyptum profectus, prope Nilum caſtra poſuit, & refectis ab itineris labore militibus, ad pugnam ſe comparauit. Nec modicæ erant Ægyptiorum copiæ, ad quas Africanæ & Athenienſium ducentæ triremes acceſſerant; quibus, vt naualibus præliis exercitatis, victoria contigit. Et Memphim vſque progreſſi, duabus eius partibus potiti ſunt, & tertiam, quæ Murus albus dicebatur, oppugnare cœperunt.

Ægyptiorum & Athenienſium copiæ vincunt Barbaros.

VI. Thaſiorum deditio.

Hic quoque annus tertius eſt obſidionis Thaſiorum, qui cum Lacedæmoniorum auxilia, contra Athenienſes fruſtra expetita deſperaſſent, ſe dediderunt, iis conditionibus vt vrbis ſuæ muros demolirentur, naues traderent, & imperatam pecuniam tam in præſens, quam deinceps perſoluerent; ipſis denique & continente & metallis cederent. Ita Thucydides. Qui addit Lacedæmonios, cum bellum aduerſus Ilatos ſuſceptum ad Ithomen longius produceretur, cum aliorum ſociorum, tum etiam Athenienſium opem implorauiſſe, hoſque Cimone ducem, ex Thaſiana expeditione reuerſũ, cum non exiguis copiis miſiſſe, vt paulo ante

Spartani Athenienſes vocant, moxque vt ſuſpectos dimittunt.

diceba-

dicebamus. Sed mox Spartani eorum audaciam, & ingenium ad res nouandas promptum reueriti, ſolos omnium ſociorum dimiſerunt. Qui cum indignatione reuerſi, deinceps apertè Lacedæmoniorum fautoribus infeſti fuerunt, & Cimonem ipſum, vt ait Plutarchus, qui author eis fuerat auxilia ſubmittendi, in decennium oſtraſciſmo exterminauere, & nouam cum Argiuis ipſorum hoſtibus ſocietatem iniuere. Et hæc ſemina fuerunt grauiſſimi belli Peloponneſiaci.

VII. Romæ peſtilentia ſæuiſſima.

Romæ autem, neque domi, neque militiæ, quidquam memorabile geſtum eſſe tradit Dionyſius, peſtilentia acerrimè ſæuiente, adeo vt Senatorum quarta pars ea abſumpta fuerit, in iiſque ambo Conſules, maior etiam pars Collegij Tribunorum. Ea calamitas vbi vicinis gentibus innotuit, Æqui & Volſci eam occaſionem arripuerunt, rati aduenisſe tempus Romani Imperij exſcindendi: cumque vaſtato agro ſociorum, vrbem ipſam oppugnare auſi eſſent, oppugnationum imperiti, miſſilibus ex mœnibus reiecti ſunt, & in patriam, agro, quacunque iter facerent, vaſtato, redierunt.

ANNVS MVNDI 3593.

ELIASIB Ducis & Pontificis 4.

ARTAXERXIS 4. Imperij Perſarum 77.

OLYMPIADIS LXXIX. AN. 4. V. C. 292.

ANTE CHRISTVM 460.

I. Res anni huius.

Recordatur hoc anno Vaſthi Artaxerxes, ſuorumque vſus conſilio, quærit quam illi ſubſtituat: Inſuper Lacedæmonios contra Athenienſes, à quibus tam breui tempore ingentia mala terra marique acceperat, ſollicitat: & ipſe nouam expeditionem contra Ægyptios, & Græcos, qui eis aderant, parat: quando etiam Themiſtocles in Aſia moritur, & Megarenſes à Lacedæmoniis deficiunt, ſeque Athenienſibus adiungunt. Romani autem Æquos & Volſcos vlciſcuntur.

II. Rex de Vaſthi anxius.

Poſtquam igitur Aſſueri deferbuerat indignatio, recordatus eſt Vaſthi. Significat Scriptura cœpiſſe Regem ſedato animo culpam Reginæ cum ipſius pœna componere, & animaduertere hanc illa eſſe longe grauiorē: quippe leuiculam mulieris, eiuſque clariſſimæ peruicaciam, quales ſæpe in familia contingunt, quamque prudenter diſſimulare poterat, regni & coniugij priuatione in perpetuum caſtigarat. Vnde animum Regis ſubibat miſeratio, accedente præſertim memoria antiquæ cum ea conſuetudinis & beneuolentiæ: eximiæ item eius pulchritudinis, quibus animus labefactabatur, & de repetenda cogitabat. At huic cogitationi obſiſtebat decretum, quod iuxta leges patrias mutari non poterat. Itaque Rex, quaſi nauis in medio mari, contrariis agitata ventis, æſtuabat.

III. Conſiliarij ei ſuadent delectum Virginum, in quibus Eſther.

Qua regis anxietate animaduerſa conſiliarij eius ſuggerunt ei, vt toto regno quæri iubeat virgines forma præſtantes, è quibus Rex eligat, quam placuerit loco Vaſthi repudiatæ regnare. Itáque Rege annuente factum eſt. Contigit autem tum Mardochæum Iudæum eſſe Suſis cum Eſthere, quam, mortuo vtroque eius parente, adoptarat in filiam. Ea in numerum puellarum, quæ Regi quærebantur, adſcita eſt. Placuit enim Eunucho Egeo, qui præcepit alteri cuidam Eunucho ſibi ſubdito, vt accelerarct ei mundum muliebrem, cui addidit etiam ſeptem ſpecioſas virgines, quæ Eſtherem honoris cauſa comitarentur, & cum ea in commodiſſima domicilij parte collocauit. Ea porro iuxta Hebræum, non indicauit Eunucho cognationem ſuam aut patriam, ſicut nec rogata fuerat; quia cum Suſis nata, vt videtur, & educata eſſet, omnes eam Suſianam & Perſam, non Hebræam putabant. Nam interroganti nolle reſpondere, ſuſpicioſum fuiſſet. Interea vero Mardochæus curam Eſtheris gerens, quotidie inambulabat iuxta domum, in qua electæ vigines ſeruabantur.

Non agnita Hebræa.

IV. Rex ſtulta Spartã tentat pecunia.

Hæc dum aguntur Suſis, Artaxerxes ex Ægypto de clade ſuorum edoctus, familiares quoſdam, cum magna pecuniæ vi, Spartam mittit, Megabazo duce, qui de bello Athenienſibus inferendo Spartanos ſollicitant, ratus hoc pacto Athenienſes, quorum ope Ægyptij vicerant, ad tutandam patriam retractum iri, & ſic Ægyptios deſolatos facile ſuperandos. Et erat hæc Perſarum poſtulatio non incongrua tempori, quo Athenienſes ſocietatem ſuam cum Spartanis abruperant. At cum Lacedæmonij neque pecunias acciperent, nec aliis Perſarum poſtulatis aures præberent, & pecuniæ fruſtra conſumerentur, Megabazes rediit in Aſiam. Cum Rex deſperatis Lacedæmoniorum ſuppetiis, nouam expeditionem parat contra Ægyptios, & Athenienſes, qui cum eis erant. Copiis autem ingentibus Artabazum & Megabizum præficit. Rogauit quoque Themiſtoclem, vt res Græciæ ſuſciperet, præſtaretque promiſſa.

V. Themiſtocles, ne pugnet in patriã, ſe ipſe perimit.

At Themiſtocles cum patriæ bellum inferre nollet, ac ne bello quidem intereſſe; forte etiam exiſtimans ſe, quæ Regi promiſerat, præſtare non poſſe, vt eximium colophonem, vt putabat, rebus à ſe præclarè geſtis imponeret, exiſtimauit ſibi voluntaria morte eſſe pereundum. Itaque ſacris operatus, conuocatoſque complexus amicos, hauſto, vt fama eſt, taurino ſanguine, quem aiunt inſtar eſſe præſentiſſimi veneni, illico periit, anno ætatis 65. vt habet Plutarchus. Eam mortem plerique laudauerunt; atque etiam illi trophæum Magneſiæ erectum eſt, gloriæ illius monimentum; ſed cum grauiſſimo facinore coniunctum, vt in Annalibus perſpicuè demonſtratum eſt. Hoc ipſo tempore Megarenſes ad Athenienſes defecerunt, relictis Lacedæmoniis, qui Corinthiis Megarenſium inimicis fœderati erant.

Megarẽſes ab Athenienſibus deficiunt.

VI. Coſſ. Æquos vlciſcuntur.

Romæ, vt primum Conſules magiſtratum inierunt, peſtilentia ceſſauit. Cum nihil magis cordi eſſet toti ciuitati, quam pœnas ſumere de iis, qui male morbo affectam, inſuper vexauerant, omnes ſponte; etiam im-

munes militiæ nomina dedere. Volſcos Veturius afflixit, bellum oppidatim circumferendo. At Æqui Romam militibus vacuam arbitrati, cum ſe ſpe falſos agnouiſſent, deflexerunt de via, & agrũ ſuperiore expeditione intactũ. populati ſunt. Quò cum Lucret. Conſul confeſtim accuriſſet, Æqui certamen libenter inière, priuſquam alter Conſul ſeſe Lucretio adiungeret. Itaque fortiter vtrinque certabatur; donec oſtentante ſe à tergo militum manu, exiſtimauerunt alterum adeſſe Conſulem, veriti ne circumuenirentur, amiſſis in bello ducibus, & militum fortiſſimis, ſe in fugam dederunt. Moxque Coſſ. vaſtatis hoſtium agris, reductiſque domum copiis, Lucretius triumphans, Veturius ouans vrbem ingreſſi ſunt.

Deque iis triumphãt.

ANNVS MVNDI 3594.

ELIASIB Ducis & Pont. 5.

ARTAXERXIS 5. Imperij Perſarum 78.

OLYMP. LXXX. An. 1. V.C. 293.

ANTE CHRISTVM 459.

I. Perſæ Ægyptios, & Athenienſes vincunt.

Degit Eſther hoc tempore in domo Regia virginum electarum. Perſæ autem poſt variam exercitationem militarem, ducibus Artabazo & Megabizo, in Ægyptum proficiſcuntur, non temerè ſperata victoria. Hi ergo, vt narrat Diodorus, in hunc annum primum Olympiadis 80, in qua Torymbas Theſſalus victor fuit, aſſumpta in Sicilia trecentarum nauium claſſe, aſſumptoque terreſtri exercitu, per Syriam, & Phœniciam iter faciebant, prætermauigante ad latus dexterum claſſe, cum Memphim tandem peruenisſent, obſidionem Albi-muri illico ſoluunt, Ægyptiis pariter & Athenienſibus aduentu hoſtium perterrefactis, prælioque ſuperatis. Perſæ itaque Græcos Memphitide expellunt, & in Proſopitidem Nili inſulam compulſos, ad 18 menſes obſident. Sed obſidio ſub anni huius finem inchoata, ad annum ſeptimum Artaxerxis protracta eſt. Alio quoque damno affecti ſunt Athenienſes hoc anno. Nam odium Corinthiorum in eos ſuperiore annum conceptum ad apertam vim hoc anno erupit. Coactis enim copiis Corinthij, aſſumptiſque ſecum Epidauriis, qui ab Athenienſibus quoque defecerant, ad certamen vocatos vicerunt; ſed paulo poſt ab iiſdem nauali certamine ad Cecryphalæam ſuperati ſunt.

Corinthij quoque Athenienſes à quibus Epidaurij deficiunt.

II. Tribunorum rogatio de creandis decemuiris legum latoribus.

Romæ domeſticæ turbæ à Tribunis excitatæ ſunt, ſatagentibus, vt omnes ex æquo ordines ad tractandam Rempubl. admitterentur, & controuerſiæ non ex potentiorum arbitrio, ſed ex legum præſcripto dirimerentur, eaſque leges decemuiri, legitimis comitiis à populo electi conderent, ac promulgarent. Huic rogationi Conſules Patriciique vehementer obſtiterunt, in quibus Cæſo Quintius, qui calumniis, falſiſque teſtibus circumuentus, nequidquam omnia mouente parente, in exilium pulſus eſt. Eius ſocij nihilominus, ita dictis factiſque Rogationem oppugnarunt, vt hoc Conſulatu lex nullo pacto perferri potuerit.

Non perfertur.

ANNVS MVNDI 3595.

ESDRÆ 1. ELIASIB 6.

ARTAXERXIS 6. Imperij Perſarum 79.

OLYMP. LXXX. An. 2. V.C. 294.

ANTE CHRISTVM 458.

I. Eſdras innoteſcit.

Secundo anno commorationis Eſtheris in Gynecæo Artaxerxis, cœpit Eſdras Sacerdos clareſcere: quo à Rege obtinuit, vt Hieroſolymam cum multis Iudæis proficiſceretur, quò ſequenti anno, qui fuit Artaxerxis ſeptimus, profectus eſt, vt ipſemet Eſdras cap. 7. teſtatur. Vbi & genus eius Sacerdotale habetur, & doctrinæ teſtimonium, vt qui à Rege ſcriba doctiſſimus appelletur, nec iniuria. *Certum eſt* enim, inquit Hieronymus, *Eſdram ſcribam, legiſque doctorem, poſt captam Ieroſolymam, & inſtaurationem templi ſub Zorobabel, alias literas reperiſſe, quibus nunc vtimur; cum ad illud vſque tempus iidem Samaritanorum & Hebræorum characteres fuerint.* Quin etiam fatentur omnes, in primiſque Theodoretus, cum Scripturam veterem, deprauatam tempore captiuitatis, reſtituiſſe. Prophetam quoque fuiſſe plerique cenſent, nonnulli etiam Malachiam, in quibus Hieronymus ipſe, vt in Annalibus oſtenſum eſt.

L. 1. c. 7. 7. & 8.

In Prolog. Galeato & Præfat. in L. Reg.

Præf. in Pſ.

II. c. 7. 6. Quid actutus eſſet Ieroſolymis.

In eodem Eſdræ loco dicitur Regem Artaxerxem dediſſe Eſdræ, *Secundum manum Domini Dei eius ſuper eum*, id eſt iuxta diuinam inſpirationem ei factam, *omnem petitionem eius.* Erat autem ipſi propoſitum Hieroſolymam, cum ſociis præſertim Leuitis, proficiſci, & ibi docere populum legem Dei, & inſtaurare quæ vel in moribus, vel in Dei cultu deprauata erant. Sed & penuriam Sacerdotum, & Leuitarum ex Regis liberalitate ſubleuare, vt Regiæ literæ, quæ ibi ſubduntur, apertè docent. Quid autem contigerit, vt Rex tam propenſus factus ſit erga Eſdram & Iudæos, non ſatis licet. Nondum enim Eſther, aut certe genus eius, ei notum erat. Ioſephus ſignificat eum legum ſuarum peritia, & opinione ſanctitatis, in magna apud ſuos gloria fuiſſe, ſicque in Regis notitiam atque amicitiam perueniſſe. Torniellus ſatis probabiliter putat Eſdram animo prophetico ei prædixiſſe proſperum rerum ſuarum ſucceſſum, ſi verum Deum coleret, & ab eo imploraret opem, exemplo Cyri, & Darij Hyſtaſpis aui ſui. Cum ergo is proximo anno rem in Ægypto, contra Græcos & Ægyptios proſperè geſſiſſet, Prophetam veridicum, & Deum eius honorare cœpit, facilem ſe poſtulatis eius præbere, & Regia munera in Dei cultum Ieroſolymam deſtinare, vt ex regiis literis intelligi poteſt.

v. 10.

Qui factus Regi charus.

L. 11. c. 5.

An. 149 ſ. 41.

III. Artaxerxis in Iudæos magnificentia.

In iis primum dat poteſtatem Eſdræ, cæteriſque de populo Iudaico, proficiſcendi Ieroſolymam, tum eò deferendi aurum omne, & ar-

gentium, tam quod Rex & optimates, cæterique de populo, eorum amici, & in eorum legem, & nationem bene affecti, Deo cœli dicare voluerint; quam quod populus Iudaicus, & ſacerdotes ipſi ſponte obtulerint. In argumentum quoque beneuolentiæ & fiduciæ regis in Eſdram, vult eum, cum in rem præſentem venerit pecunias expendere pro ſua prudentia, prout res tulerit. Præter eam quoque liberalitatem, offert vaſa, aurea vtique & argentea, in miniſterium domus Dei. Nam vaſa alterius metalli, quæ futura erant magni ponderis, in tam longinquo itinere, ſatius erat Ieroſolymis conflare. Denique addit vniuersè, cætera omnia, quibus opus fuerit in domum Dei, quantuncumque neceſſe fuerit, datum iri de fiſco regio; quibus verbis non ſolum ſacrificia, & ſartatecta templi, ſed & victus ſacerdotum comprehenduntur. Quam ob rem ſcribit ad quæſtores ſuos in eandem ſententiam, addita etiam tributorum immunitate.

IV. Poteſtas ab Rege data Eſdræ, eiuſq; profectionis ſocij. c. 7. 25.

Reliqua eſt poteſtas Eſdræ conceſſa conſtituendi Iudices & præſides, ad dirimendas populi Iudaici, quicumque trans Euphratem degerent, controuerſias: conſtituendi etiam doctores, ad eundem populum in diuinarum rerum notitia inſtruendum: denique populum præuaricatorem pœna congrua delictis coercendi. His ita cum rege tranſactis, ſpiritu diuino confortatus Eſdras congregauit de Iſraël principes populi, qui venirent ſecum. Numerus eorum recenſetur initio capitis octaui, in turmis duodecim, mille quingenti quatuordecim: quibus paulò poſt additæ ſunt tres turmæ quæ efficiebant 261. omnes autem ſimul aſcendunt ad 1775. Et hic quidem totus ad profectionem apparatus ad annum ſextum Artaxerxis pertinet.; profectio autem, quæ incidit in primum diem primi menſis, in ſequentem, Scriptura dicente filios Iſraël aſcendiſſe anno ſeptimo Artaxerxis regis. c. 7. v. 7.

V. Bellum Athenien. contra Æginetas. Diodor.

Hoc anno bellum ab Athenienſibus contra Æginetas excitatum eſt, gloria vtrumque populum concitante, ſed Æginetæ deuicti, domumque compulſi, nouem menſibus obſidentur quamuis Corinthij ad ſoluendam obſidionem, Athenienſium ſocios Megarenſes bello vexarent. Verum Athenienſes, nouis copiis pro Megarenſibus contra Corinthios miſſis, (præter eorum ſpem, quod crederent Athænienſes, bello in Ægypto & Ægina diſtentos non poſſe opem ferre Megarenſibus, niſi Ægina, relicta, eos vicerunt, deque Corinthiis trophæum excitarunt.

VI. Romæ turbæ & calũniæ Tribunorum.

Geminati ſunt hoc anno, non ſublati Romæ tumultus: quoniam Tribuni retinuerunt magiſtratum ſuum, neque peruicaciam depoſuere; ſed per fraudem & calumniam aggreſſi ſunt à Conſulibus & Patribus rogationem extorquere, ficta Patriciorum in plebem coniuratione, quam ſubodoratus C. Claudius Conſul, eam coram patribus & plebe exagitauit, atque diſcuſſit. Interea Herdonius Sabinus, vir domi nobilis ac potens, cum clientibus & ſeruis nocte intempeſta fluuio Romam delatus, Capitolium, arcemque contiguam occupauit. Sed illa ipſa nocte exorto clamore, tota vrbe ad arma concurſum eſt, & Capitolium celeriter oppugnatum. In ea oppugnatione, cum Romani ex ſuperiore loco peterentur, & inter anguſtias ſcanderent, facile opprimebantur, adeo vt alter Conſulum Valerius interfectus ſit. Tandem tamen arx vix capta eſt, Herdonius multa edita circa ſe ſtrage, telis obrutus periit: ſocij, vltro accerſita morte, plerique omnes interiere.

VII. Surrogatur Conſul.

Finito hoc bello, ſiue latrocinio, ſtatim Tribuni ſeditionem reuocarunt. Sed Conſul poſt alias tergiuerſationes, opus eſſe dixit altero Conſule, in demortui locum: nec ſe poſſe quidquam, niſi cum Collega, pro poteſtate agere. Indictis comitiis omnium ſuffragiis renunciatus eſt Conſul L. Quintius, exulis pater: qui cum ex æquo & bono multas ciuium cauſas diudicaret, eſſetque aditu facilis, & tota die pro tribunali ſederet, ita plebi ſatisfecit, vt Tribunos non requirerent, nouas leges non deſiderarent. Exacto Conſulatus tempore, quamuis repugnante Senatu, abit magiſtratu, vt exemplo ſuo, & non verbo tantum, Tribunos reprehenderet, qui tertium iam annum in magiſtratu permanebant. Ipſe autem ſeſe rus, ad priſtinum vitæ laborem, recepit.

Qui res componit & abit magiſtratu.

ANNVS MVNDI 3596.

ESDRÆ 2. ELIASIB Pont. 7.

ARTAXERXIS 7. Imperij Perſarum 80.

OLYMP. LXXX. An. 3. V. C. 295.

ANTE CHRISTVM 457.

I. Eſdræ profectio de Babylone.

CONuenerunt Babylonem Iſraëliticæ turmæ quas diximus: & profectioni diem primum primi menſis anni ſacri indixerant, vt interim omnia ad profectionem pararentur, Eſdras cum primoribus gentis ſuæ, regem valedicturi adeunt, gratiaſque de tanta eius beneuolentia, & beneficiis acturi. Nec tamen auſus eſt Eſdras auxilia equitum bellatorum à rege petere, à quibus protegerentur in via, ne rex eam poſtulationem diffidentiam diuini auxilij interpretaretur. Primo ergo die menſis primi, qui dicitur Niſan, cœpit Eſdras cum ſuis aſcendere de Babylone, & congregari iuſſit omnes ad fluuium, ibique triduo manſit, dum Leuitæ qui deerant, congregarentur. Omnibus congregatis indixit Eſdras ieiunium, & preces, ad propitiandum numen pro itinere proſpero. Videtur autem fuiſſe octo dierum ieiunium, & inchoaſſe ſtatim poſt illud triduum; nam duodecimo die progredi cœperunt. ca. 7. 9. c. 8. 31.

II. Committit ſacerdotibus aurum & argentum.

Porro intra hos ieiunij dies, dedit Eſdras duodecim ſacerdotibus curam omnis auri & argenti Deo conſecrati, quod appendit eis ac numerauit, vollens eſſe obnoxios reddendæ rationi Ieroſolymis, quod & fecit. Cum enim duodecimo die primi menſis ſe dediſſent in viā, eamque intra menſes quatuor ſine vllo incommodo peregiſſent, Ieroſolymam peruenerunt, vbi tribus diebus quieti, amicorum congratulationi datis, quarta die appenſum eſt aurum & argentum, & vaſa in domo Dei, iuxta numerum & pondus omnium, & ſcilicet omnium ratio conſtitit. Sacrificatum quoque eſt ab eo

Iter 4 menſium.

populo, quem Eſdras adduxerat: peractiſque ſacrificiis, tradita ſunt Satrapis edicta regis Artaxerxis; qui tam populum quam domum Dei honore ac fauore proſecuti ſunt, animaduerſa videlicet Regis in eos inſigni beneuolētia.

III. Coniugia cum alienigenis Eſdræ nunciata.

Sequitur vxorium negotium Iudæorum cum alienigenis, quod ab Eſdra corrigendum erat. Vna enim de præcipuis cauſis aduentus eius erat, vt corrigeret, quæ deprauata erant in populo, circa legem Dei. Poſtquam ergo completa ſunt ab Eſdra Ieroſolymis, quæ magis vrgere videbantur, & quæ ad templum ipſum, regioſque magiſtratus ſpectabant, acceſſerūt ad eum principes populi, dixerūtque, multos de populo atque adeo magiſtratus ipſos, ſacerdotes quoque ac Leuitas coinquinatos eſſe coniugiis cum alienigenis. Quæ cum audiſſet Eſdras ſcidit

Quæ ipſe fletu proſequitur.

pallium ſuum & tunicam; capillos quoque capitis ſui, & barbæ euulſit, & ſedit mœrens vſque ad tempus ſacrificij veſpertini, quo interim tempore conuenerunt ad ipſum, huius nouitate ſpectaculi, omnes timentes Deum, coram quibus, orauit ad Dominum, agnoſcens & confitens peccata populi ſui, propter quæ ſerui erant principum alienigenarum. Nominatimque agnoſcit & deplorat peccatum connubiorum illegitimorum.

IV. Et populus quoque.

Quæ cum ille flens oraret, & iaceret ante templum Dei, collecta eſt ad eum magna populi multitudo, quæ exemplo Eſdræ in fletus ſoluta eſt. Et forte plerique lacrymarum cauſam adhuc ignorabant, ſed tanti ſacerdotis, & principis populi lacrymæ, omnes ad fletum incitabant. Facile enim ſibi perſuadebant magnam aliquam ac publicam ſubeſſe cauſam lacrymarum. Tum acceſſit ad eum Sechenias, authorque fuit Eſdræ, vt populus voto ſe obligaret

Qui promittit repudium.

Deo, ad repudiandas profanas vxores. & earum filios eiiciendos, iuxta legem Domini. Surrexit ergo Eſdras, & adiurauit principes Sacerdotum, Leuitarum, & omnem Iſraël, vt iuramento firmarent promiſſionem factam Deo. Et quoniam oportebat eum, pro poteſtate ſibi tradita, malo adhibere remedium, intra triduum conuentum indicit, graui pœna abſentibus propoſita, priuationis bonorū omnium, & ciuitatis.

V. Cōſtituuntur iudices expediendo negotio.

Conuenerunt igitur omnes viri Iuda & Beniamin in atrio templi, vigeſimo die menſis noni: quibus Eſdras denunciat repudia vxorum alienigenarum. Cui iuſſioni celeriter vniuerſa multitudo conſenſit, etſi valde operoſum erat id negotium, & ad multos pertinebat; centum enim & tredecim familiæ in textu numerantur. Rogarunt autem vt ad eam rem prudenter expediendam, conſtituerentur iudices, per quos connubia iſta dirimerentur. Quod & factum eſt.

Et trimeſtri ſpatio peragitur.

Duo enim conſtituti ſunt, cum præcipua poteſtate ſuper ea re, quibus additi ſunt ſocij duo, qui rem totam intra ſpatium trimeſtre confecerunt. Probabile autē eſt licuiſſe retinere alienigenas vxores, & ex iis ſuſceptos liberos, ſi ſe ad veri Dei cultum traduci paterentur, ſicut moris erat in mulieribus bello captis. Singuli

Deut. 21. 10.

autem pro peccato arietem in ſacrificium obtulerunt.

VI. Eſtheris nuptiæ.

Sunt qui hoc anno 70 Danielis hebdomadas inchoari putent; quæ autem pro illa opinione faciunt, in Annalibus dicta ſunt, hîc res tota ad annum vigeſimum Artaxerxis differenda eſt.

Eſth. 2. 16.

Huc autem Eſtheris nuptiæ pertinent, quæ ducta eſt, vt ait Scriptura, ad cubiculum regis Aſſueri menſe decimo, qui vocatur Tebeth, anno ſeptimo regni eius, peractis prius quæ de more à reliquis virginibus factitari ſolebant. Nec tamen quæſiuit muliebrem cultum, extraordinarium ſcilicet, ſed quæcumque voluit Egeus Eunuchus cuſtos virginum, hæc ei ad ornatum dedit. Motus nimirum modeſtia & facilitate puellæ, ſponte dedit quæ iudicauit conuenire. Erat quippe formoſa valde, & incredibili pulchritudine omnium oculis gratioſa & amabilis videbatur. Non eſt autem exiſtimandum eam Regis libidini ante nuptias expoſitam. Intelligendum enim eſt omnes iſtas virgines cum deducebantur ad regem, factas fuiſſe illius concubinas, id eſt inferioris notæ coniuges, niſi ſi quam Rex ad Reginæ dignitatem vellet euehere, quod Eſtheri contigit, quæ decimo menſe facta eſt Regis concubina, duodecimo autem Regina, vtrumque enim tempus Scriptura ſuggerit.

Prius concubina, tum regina fuit.

Serar. Caiet.

VII. An legitimæ nuptiæ.

Qua in re Eſther non tam Mardochæi, quem loco parentis habebat, aut Regis, quam Dei acquieuit voluntati, qui has nuptias in publicum gentis Iudæorum bonum deſtinabat. Quis autem eſſet affectus Eſtheris ad has nuptias, ipſa poſtea confitebatur Domino. *Noſti Domine,* inquit, *quia oderim gloriam iniquorum, & deteſter cubile incircunciſorum, & omnis alienigenæ.* Nimirum non ignorabat religioſa puella, niſi Deo has nuptias conciliante, illicitas fere lege Moſaica. Niſi placet illam prohibitionem ad illas tantum 7. gentes referre, quæ eo loco memorantur, & erant ſubiectæ anathemati. Quid quod nonnulla etiam ſpes erat conuerſionis ipſius Aſſueri, opera Eſtheris? Vt qui Deum cœli non ſolum agnoſceret, ſed hoc ipſo tempore magnis muneribus honoraſſet, & populum eius inſigni fauore proſequeretur.

Eſth. 14. 15.

Deut. 7. 1. 2. 3.

VIII. Celebrantur nuptiæ.

Adamauit ergo Eſtherem Rex, & eam prætulit omnibus mulieribus, & concubinis ſuis, & poſuit diadema regni in capite eius, & eam reginam eſſe voluit loco Vaſthi. Et nuptiale cōuiuium iuſſit magnificè præparari cunctis principibus, & aulicis ſuis. Quin etiam voluit omnes ſubditos ſuos participes eſſe letitiæ ſuæ. Dedit enim requiem vniuerſis prouinciis à penſitatione tributi. Eximia quoque dona Reginæ data, minimè dubium eſt, etſi id ſcriptum non eſt, quæ ſcilicet tantam dignitatem decerent, ſingularem amorem teſtarentur.

IX. Perſarum de Ægyptiis, & Athenienſibus victoria.

Quod ad res Perſarum in Ægypto attinet, cum decimus octauus menſis ageretur, ex quo Athenienſes, qui Ægyptiis rebellibus ſubſidio venerant, & cum ipſis in Proſopitide Nili inſula concluſi erant, in poteſtatem Perſarum inſula venit. Nam Megabyzus exſiccato foſſæ alueo, & aqua aliò auerſa, effecit vt naues in ſicco conſiderent, itaque inſulam cum peditatu traiiciens cepit. Sic igitur, ait Thuycidides, perierunt res Græcorum, qui bellum in Ægypto ſex annos geſſerant, & ex multis perpauci Cyrenem, indéque in patriam ſalui peruenerunt. Sed auxilia 50 triremium, quæ tardè Athenienſes in Ægyptum ſummittebant, accepta iam clade, in Phœnicam claſſem inciderunt, ab eáque profligata ſunt. Sed & mox ad Tanagram Bœotiæ, à Lacedæmoniis; Theſſa-

l. 1. p. 71. Gr. Lat.

lorum

lorum defectione, victi ſunt. Ægyptus autem rediit in ditionem Regis. Inarus vero Afrorum rex, qui omnium harum turbarum autor fuerat, per proditionem captus, in crucem actus eſt. Sic proditione captus proditor, ſupplicium proditorum & latronum in Africa, & rex, & Afer paſſus eſt.

X. Romana res.

Apud Romanos vterque Conſul re bene geſta de Æquis Volſciſque triumpharunt. Cornelius Antium vi cepit. Quidquid auri argentique, ac pecuniarum inuentum eſt, relatum eſt in ærarium, reliqua præda militi permiſſa. Deinde tam ex colonis, quam ex veteribus Antiatibus nobiliſſimi, defectionis autores fuiſſe conuicti, magno numero ſecuri percuſſi ſunt, prius verberibus lacerati. Æquis etiam conceſſa pax, quæ breue admodum tempus tenuit.

ANNVS MVNDI 3597.

ESDRÆ 3. ELIASIB 8.

ARTAXERXIS 8. Imperij Perſarum 81.

OLYMP. LXXX. An. 4. V.C. 296.

ANTE CHRISTVM 456.

I. Eunuchorum in regem conuratio, & cauſa eius.

EVnuchorum contra regem Artaxerxem inſidiæ, non potuerunt ante annum octauum regni eius contingere, forte etiam tardius contigerunt. Nuptias enim Eſtheris, omnemque illam celebritatem, & amplificatam Mardochæi dignitatem ſecutæ ſunt. Septuaginta quippe cõiurationis cauſam dicunt fuiſſe inuidiam ob promotionèm Mardochæi. Alij eos ægre tuliſſe aiunt repudium Vaſthi, & Eſtheris ſubrogationem. Gorionides ſignificat eos Macedoniæ regis gratiam inire voluiſſe, fuiſſe enim Amani conſiliarios, quem Rex dixit fuiſſe gente Macedonem, & ad eos imperium Perſicum transferre voluiſſe. Certe ca. 12. legimus Amanum Mardochæo, & populo eius nocere voluiſſe, pro duobus Eunuchis regis, qui fuerant interfecti. Itaque credibile eſt eum non ignarum inſidiarum fuiſſe: negotia tamen ſua apud regem ita tractauit, vt ab eo omnium fideliſſimus haberetur. Verum quæcunque cauſa conſpirationis fuerit, certum eſt eos in regis vitam coniuraſſe. *Voluerunt* enim *inſurgere in regem, & occidere eum*, vt Scriptura teſtatur.

c. 2. 21.

II. Innoteſcit, & punitur.

Ea res cum in Mardochæi, qui tum in aula verſabatur, cognitionem veniſſet, ſtatim nunciauit Reginæ Eſther, & illa Regi ex nomine Mardochæi, qui ad ſe rem detulerat, vt vtrique ſimul Regis beneuolentia conciliaretur, commendaretur fides, munificentia prouocaretur. Intellecta, re quæſitum eſt diligenter de tanto crimine, inuentáque veritate appenſus eſt vterque eorum in patibulo; relatáque hiſtoria in commentarios, in quibus quid quoquo die memoria dignum contigiſſet perſcribebatur, quæ Diaria quoque & Ephemerides vocãtur. Mardochæus quoque, vt eſt in Græco textu, ſcripſit de verbis his. Et præcepit Rex Mardochæo miniſtrare in aula, & dedit ei munera pro his. Infra quoque in Latino habetur *datis ei*, puta Mardochæo, *pro delatione muneribus*.

c. 12. 5.
c. 6. 4.

Quæ ſane videntur repugnare iis quæ cap. 6. habentur, vbi nihil honoris ac præmij Mardochæus pro hac fide accepiſſe dicitur. Eſt autem duplex reſpondendi ratio, vel in Græcis codicibus, & Latinis inde tranſſumptis deeſſe negationem, vel, prout Serario & Bellarmino viſum eſt, per anticipationem memorata fuiſſe præmia, quæ multo deinde poſt, non ſine fœnore, data ſunt Mardochæo.

III. Romanorum diſcrimen ingens.

Hoc anno L. Minucij Conſulis imprudentia rem Romanam in diſcrimen adduxit, & Dictatoris neceſſitatem attulit. Cum enim Sabini propalam defeciſſent, Æqui autem diſſimulanter. Nam contra Latinos Romanorum ſocios hoſtiliter ſe gerebant Graccho Clœlio duce, & legatis Romanorum de iniuria querentibus verba dabant. Ergo Minucius Conſul contra eos profectus eſt, Gracchus timore ſimulato recedit, & inſequentem in conuallem quandam pertraxit, cinctam montibus nudis & aſperis, & pabulationi inutilibus, cuius exitus ipſe occupauit, vt neque inde egredi, neque ibi aut pugnare, aut victum liceret tolerare, & cum capto impetu exire tentarent, multis acceptis vulneribus in ſua caſtra repellebantur, proximumque erat vt circumuallati ad deditionem fame cogerentur.

IV. L. Cincinnati Dictatoris opera diſcuſſum.

Res viſa eſt poſcere Dictatorem; Conſul Nautius L. Cincinnatũ dixit: qui ſalutem patriæ ruſticis deliciis præferẽs aſſumpto imperio Romam venit, dixitque L. Tarquinium magiſtrum equitum, collectiſque quas potuit copiis, hoſtem adit, & occupato loco vnde poterat commeatu prohiberi, tum Clœlium ad certamen minime repugnantem vocat, pugnatur acerrimè; tandem Clœlius cum ſuis in caſtra ſe recipere coactus eſt. At Dictator ex vna parte, Minucius ex altera tantopere hoſtes auxiliis & commeatibus excluſos fatigarunt, vt ſupplices legatos ad Quintium de pace mitterent. Ille dedititios armis ademptis, ignominiæ cauſa: ſub iugum mittit, Corbionem eorum oppidum diripit: præda nihilominus Minucij militem priuat, & eorum ducem conſulatu. Gracchum autem defectionis autorem vinctum catenis in triumphum ducit, cum aliis captiuis illuſtribus: & intra 16 dies magiſtratu depoſito, prædiolum ſuum, repudiatis, quæ offerebantur diuitiis, repetiit. Nec multo poſt Nautius Conſul, Sabinis acie victis, copias domum reduxit.

Hoſtem ſub iugum mittit.

3598. V. Hieroſolymis illegitima coniugia disiunguntur. 1. Eſdr. 10. 13.

Sequenti anno qui primus fuit Olympiadis 81. & Iudæorum Sabbaticus 145. illegitima coniugia, opus non exigui temporis, diſiungebantur. Pericles dux Athenienſium Sicyonios prælio vicit, Æquos & Sabinos, qui iterum in armis erant, noui Conſules Minucius & Horatius adire iuſſi ſunt, ſed Tribunis delectum impedientibus, L. Quintius nuper Dictator autor fuit Senatui, vt Patricij cum clientibus ſuis, & voluntariis hoſtem aggrederentur. Quod cum plebi nunciatum eſſet, ingemuit, verituſq; Virginius tribunus ne ſe inuito nomina bello darent, petiit vt Tribunorum numerus geminaretur, quod & impetrauit, exiſtimantibus Patriciis facilius eſſe paucos Tribunos conſpirare quam plures: & vnum aliquem è maiore cœtu abduci poſſe ad intercedendum, quam ex minore. Itaque in eam ſententiam S. C. factum eſt, & Plebiſcitum in annum ſequentem. Sedi-

tione ita ſoluta Conſules delectu habito, Sabinorum ager à Minutio peruaſtatus eſt, hoſte ſe intra mœnia continente. Æqui ab Horatio prælio victi, Corbio diruto, exercitus Romam cum victoria reductus.

ANNVS MVNDI 3599.

ESDRÆ 4. ELIASIB 10.

ARTAXERXIS 10. Imperij Perſarum 83.

OLYMP. LXXXI. AN. 2. V. C. 298.

ANTE CHRISTVM 454.

I. Bellum in Græcia trienio intermiſſum.

PRimus eſt hic annus intermiſſi triennij ſine bello Athenienſes inter & Lacedæmonios poſt quod quinquennalia fœdera inita ſunt inter ipſos. Huius porro intermiſſi belli idem videtur autor fuiſſe, qui poſtea fœderum fuit, Cimon nimirum, quem Plutarchus in eius vita, refert, poſtquam rogatione Periclis in patriam reuocatus eſt, ſuſtuliſſe bellum, & ciuitates in gratiam reduxiſſe. Itaque hoc triennium quaſi iuſtitium armorum inter Græcos fuit.

II. Icilij Tribuni pleb. autoritas.

Ac ne Romæ quidem hoc anno vllum bellum externum fuit. Sed Tribunorum potentia incrementum accepit. Nam huius anni Tribuni primi Senatum conuocare auſi ſunt, cum prius id munus honorque Conſulum fuiſſet. Id Icilius, qui collegij eius princeps fuit, obtinuit, vir induſtrius, & Romana pollens facundia. Hic idem Auentinum collem, ad ædificia plebis poſtulauit, nec ſine vi obtinuit, adeo vt Conſulum lictorem ad rupem Tarpeiam præcipitandum ducerent. Denique eodem agente Icilio lex de prædiis vrbanis perlata eſt, ad agrarias ſeditiones coërcendas, & Tribuni inter ſe conſpirarunt nihil nouare, niſi de communi conſilio: neque quenquam de collegio intercedere voluntati plurium Collegarum, quo modo Patriciorum ſpes irrita facta eſt de Tribunorum conſiliis irritandis.

Pacta conuenta inter Tribunos.

ANNVS MVNDI 3600.

ESDRÆ 5. ELIASIB 11.

ARTAXERXIS 11. Imperij Perſarum 84.

OLYMP. LXXXI. AN. 3. V. C. 299.

ANTE CHRISTVM 453.

I. Res Græcorum obiter. *Eſth. 3. Iubil. 72.*

EXiſtimamus iuxta Scripturæ ſeriem, ad hunc annum, qui eſt ſecundus ſupra ſeptuageſimum Iubilæum ab orbe condito, exaltationem Amani,& conſilium eius de perdēda gente Iudæorum pertinere: quo tempore quies erat Perſis & Græcis à bellis inter ſe. Qui tamen Ithomæ erant Ilotæ, & decimum iam annum à Lacedæmoniis obſidebantur, cum hoſti diutius reſiſtere non poſſent, deditionem fecerunt, his conditionibus, vt fide publica Peloponneſo excederent, nec illuc vnquam reuerterentur; alioqui ſerui fierent eorum, à quibus caperentur. Exierunt ergo cum liberis & vxoribus: quos Athenienſes exceperunt, quippe infenſi iamdudum Lacedæmoniis, & Naupacti in Ætolia collocarunt.

II. Amani genus,

Quod ad Amanum attinet diuerſi diuerſa de illius genere referunt. Admodum probabile eſt eum patre ac gente fuiſſe Macedonem, matre Perſam, loco Agagæum ſiue Bugæum, antiqua denique origine Amalecitam: ſicque in ſingulis opinionibus aliquid erit probabilitatis. Quare autem ad tantum dignitatis faſtigium euectus ſit, vt ſecundus à rege diceretur; imo & regis pater, & adoraretur ab omnibus, & omnibus Imperij Perſici prouinciis præpoſitus eſſet, diſtinctè non traditur. Vniuersè tamen eius merita ſignificantur cap. 13. vbi dicitur ſapientia & fide reliquos præcelluiſſe. Poſtea tamen eum rex longe alium agnouit ac prædicauit, cum illum ſuperbum, crudelem, proditorem, peſſimum mortalium appellat.

III. Eum Mardochæus non adorat.

Mirum autem eſt vnum Mardochæum Amanum ex regis mandato adorare noluiſſe: id enim neque legi Moſaicæ, neque ſanctiſſimorum virorum exemplis repugnat, Abrahami, Iſaaci, Iacobi, Patriarcharum, qui ciuiles magiſtratus, ſummos præſertim, adoraſſe leguntur. Nimirum intellexit Mardochæus Amanum diuinum à ſe honorem, qualis vulgo Perſarum regibus deferebatur, poſtulare. Nam Mardóchæus ipſe Deum alloquens, *Cuncta noſti*, inquit, *& ſcis quia non pro ſuperbia, & contumelia, & aliqua gloriæ cupiditate fecerim hoc, vt non adorarem Aman ſuperbiſſimum. Libenter enim pro ſalute Iſraël etiam veſtigia pedum eius deoſculari paratus eſſem, ſed timui ne honorem Dei mei transferrem ad hominem, & ne quenquam adorarem, excepto Deo meo.* At nonne Eſdras, & Nehemias, & Eſther regem, vt cæteri, adorabant? Cur illis Mardochæus voluit eſſe religioſior. ca. 13. 12.

IV. An rectè.

Dicendum videtur cum Serario, eos religionem ſuam & diuinam legem Regi aperuiſſe, & magnam illi de Deo ingeneraſſe opinionem; itàque factum, vt ei honorem regibus debitum & diuino inferiorem ipſo conſentiente, deferrent. Prius autem ita ſe geſſiſſe in exterioribus vt cæteri, adhibita inter ſe præmonitione, ne ſibi inuicem eſſent offendiculo. Nam latriæ cultus foris vix ab eo differt, qui regibus & ſummis viris defertur. Cum ergo Mardochæus non adoraret Amanum, & monitus perſeueraret nihilominus in ſententia, detulerunt eum aulici ad Amanum: qui cum id experimento probaſſet, crederetque in ſui contemptu, etiam regis iuſſionem contemni, *iratus eſt valde, & pro nihilo duxit in vnum Mardochæum mittere manus ſuas, audierat enim quod eſſet gentis Iudææ*, vtiq; ab aulicis: quibus ille dixerat id ſibi homini Iudæo non licere; *magniſque voluit omnem Iudæorum, qui erant in regno Aſſueri, perdere nationem.* Modus autem, quem excogitauit ad id facinus exequendum, ad initium ſequentis anni pertinet.

Id Aman agrè fert & vltionem meditatur.

V. Noui Coſſ. feueritate Rempub. perturbāt.

Creati ſunt Romæ noui de more Conſules. qui cum imminentibus hoſtibus ſeuerius delectum haberent, quam in male affecta Repub. conueniret, nec Tribunorum querelas Senatus audiret, ſed exaſperaret potius, & intentaret minas, parum abfuit quin ea die ciuitas ſeipſam perderet; adeo omnes ad arma, & ciuile

bellum

bellum parati erant. Tribuni Coſſ. diem dicunt in trinundinum, legem agrariam promulgant. Siccio Dentato eam ſeditioſè ſuadente, ſed ſuffragia populi per vim à Patriciis, amicorum & clientum opera, impediuntur.

Pugnatur contra Æquos.

Nec ita multo poſt, rurſus. Tribunis legem promulgantibus, interuenit nuncius de hoſtibus per agrum Tuſculanum magno agmine Romam præparantibus, Senatus decreuit ambos Conſules Æquis ire obuiam, cum Patriciis, eorumque clientibus & amicis; cæteriſque ciuibus, qui patriam ſaluam eſſe vellent. Eo SC. pro concione recitato, multi plebeiorum ſponte nomina dederunt. Quin etiam Siccius ipſe Dentatus, diuitum acerbus accuſator, nomen dedit cum cohorte octingentorum emeritorum, qui in eius gratiam iterum militiam ſequebantur. Qui cum hoſti contra Conſulem fortiter pugnanti à tergo ſuperueniſſet, victoriæ cauſa fuit, ſed glorioſum facinus in odium atque inuidiam & obiectationem Conſulum malitioſè conuertit, & præmium culpæ, tribunatum à plebe obtinuit.

Siccius Coſſ. inuidiam & odium conflat.

ANNVS MVNDI 3601.

ELIASIB Pont. 12. ESDRÆ 6.

ARTAXERXIS 12. Imperij Perſarum 85.

OLYMP. LXXXI. An. 4. V. C. 300.

ANTE CHRISTVM 452.

I. Res anni huius.

Reliquum ferè hiſtoriæ, & libri Eſtheris ad hunc annum pertinet, quo ſors in vrnam de perdendis Iudæis mittitur, Regis conſenſus impetratur, literæ per totum imperium mittuntur, Mardochæus, & Regina, & vniuerſi Iudæi fletibus ſe, precibus, ac ieiuniis dedunt. Eſther ad conuiuium Regem & Amanum vocat. Aman parat ſuſpendium Mardochæo, quem tamen cogitur ſummo honore afficere. Moxque à conuiuio in crucem hoſti præparatam cum ſuis agitur. Mardochæus eius dignitati ſubrogatur: & prioribus literis per noua decreta antiquatis, Iudæi de hoſtibus ſuis pœnas ſumere parant. In Græcia hoc quoque anno quieſcitur. Romæ contra, Tribunos inter & eos qui proximè Conſulatu abierant, lites. Indeque legatio legum cauſa in Græciam deſtinata. Sed à ſacra hiſtoria vt par eſt, ducamus initium.

II. Aman meditatur vltionem de Iudæis.

Cum fixum eſſet crudeli & ſuperbo Amano, contemptum ſui omnium Iudæorum interitu vindicare, rei exequendæ tempus ſorti committendum putauit, & deſcriptis menſium omnium nominibus, & in vrnam coniectis, Deo ſortes attemperante, menſis duodecimus exiit, & rurſum altera ſortitione dies eius menſis 13. ſiue vt eſt in Græco 14. Apparet autem hic primum temeritas hominis, qui prius cædis Iudæorum tempus ſortitur, quam à Rege tanti tamque difficilis facinoris poteſtatem petierit, aut impetrarit. Apparet ſecundo, quod non viderit duodecim menſium interuallum rebus ſuis parum conuenire; cum eo tempore Iudæi multa moliri, multo contra ipſum, vel contra regem agere, in tam multis regni Perſarum locis, ex ſumma animi deſperatione poſſent; aut certe ad eius eludendos conatus, ſua diſtrahere, fuga ſibi conſulere. Apparet & diuina prouidentia, quæ longiſſimum tempus ſortibus ordinarit, vt intra id tempus remedium futuræ calamitati adhiberi poſſet.

III. Eamque à rege petit, & impetrat.

Petit ergo à Rege vt gens Iudæorum, quam ne nominat quidem, ſed eam contemptim deſcribens, accuſat ſuperſtitionis, & ſuperbiæ in contemnendis regum imperiis, perire iubeatur. Et ne forte Rex cauſetur tributorum, imminutionem quæ Iudæi vbique plurimo penderent, offert regi decem millia talentorum. At rex cuius mens & animus ab Amano poſſidebatur, tanquam ſibi, totique imperio fideliſſimo, nihil inquirendum ratus, conſentit in cædem, eique pecuniam ſuam remittit. Aman autem nomine Regis, eiuſque obſignatas annulo literas dictat, mittitque per curſores regios, ad omnes prouincias imperij Perſici, omneſque ſatrapas ac magiſtratus, vt occiderent atque delerent omnes Iudæos, à puero vſque ad ſenem, paruulos & mulieres, tertio decimo menſis duodecimi, qui vocatur Adar, & bona eorum diriperent. Ipſa autem epiſtola habetur infra, c. 13. libri Eſther.

IV. Luctus Mardochæi & Iudæorum.

Dum feſtinant curſores, quos Perſæ vocabant Angaros, ſtatim in vrbe regia pependit edictum, Rege & Aman celebrante conuiuium, & cunctis Iudæis, qui Suſis erant flentibus. *At Mardochæus ſcidit veſtimenta ſua, & indutus eſt ſacco, ſpargens cinerem capiti: & in platæa ciuitatis voce magna clamabat, oſtendens amaritudinem animi ſui.* In Septuag. legitur clamaſſe. *Tollitur gens, quæ nihil iniuſtè egit.* In omnibus autem deinceps prouinciis, Iudæi ſe huiuſmodi luctui dediderunt. Cum hoc autem eiulatu, vſque ad fores palatij gradiebatur Mardochæus, nec in ipſum palatium penetrabat, quod illicitum eſſet indutum ſacco aulam regis intrare. Eo tamen facile querela peruenit. Puellæ enim reginæ, & Eunuchi, re cognita adierunt eam, & nunciauerunt quid à Mardochæo, & reliquis Iudæis fieret, nihil cogitantes, an res ipſam Reginam attingeret.

V. Et Eſtheris ad propitiandum Deum.

Quoniam autem Mardochæus ſaccum deponere nolebat, vt adiret palatium, res per internuncium Athac Eunuchum acta eſt: didicitque Eſther quo in ſtatu Iudæorum res eſſet, ſimulque monita eſt vt Regem adiret, eumque pro populo ſuo deprecaretur. Cumque illa periculum obieciſſet, & nihilominus vrgeret Mardochæus, aliud ei periculum intendens, & diuinam circa eam prætendens prouidentiam, Eſther rem ſuſcepit, populi ſui precibus, & corporis afflictationibus, in triduum imploratis, quod & ipſa cum ancillis ſuis imitata eſt. Mardochæi porro, & Eſtheris ad Deum oratio, pro auertenda imminente clade, habentur ex Græco textu infra c. 13. & 14. libri Eſther, cuius breuem explicationem in Annalibus ſtudioſus Lector inueniet. n. 16. ad 23.

VI. Regem adit cultu magnifico.

Die autem tertio Eſther depoſuit veſtimenta vulgaria, atque lugubria, indutiſque regalibus, regem adiit magnifico apparatu, eius nihilominus terribili aſpectu exanimata eſt, ſed Deus ſpiritum Aſſueri in manſuetudinem ita conuertit, vt de ſolio exurgens reginæ blandi-

retur, omnemque timorem excuteret, quod legem, de rege non adeundo, negaret ad ipſam pertinere. Cumque rex iterum in ſolio conſediſſet, *extendit contra eam virgam auream, quam tenebat manu. Quæ accedens oſculata eſt ſummitatem virgæ eius. Dixitque ad eam Rex. Quid vis Eſther regina? quæ eſt petitio tua? Etiamſi dimidiam partem regni petieris dabitur tibi.* At illa noluit ſtatim aperire petitionem ſuam, ſed illum prius conuiuio demereri, in quo factus hilarior, facilius quamuis ardua poſtulata concederet. Accedit quod multi tunc aderant, quos optabat abeſſe, & Aman aberat, quem maxime adeſſe oportebat.

Et amanter accipitur ab eo.

VII. Differt petitionem ſuam, & cur.

Cum ergo Eſther regem inuitaſſet ad prandium, eique ſocium conuiuij petiiſſet Amanum, is iuſſu regis euocatus, Eſtheris conuiuium cum rege adiit. Vbi cum Rex ex vino factus eſſet hilarior, iterauit interrogationem ſuam, cum eadem promiſſione. At regina differendam putauit petitionem in ſequentem diem, vt rex tanto firmius promiſſione ſua teneretur obſtrictus, ne in particulari negare poſſet, quod iam toties in genere conceſſiſſet. Ergo ſapiens regina vtrumque iterum in ſequentem diem inuitauit ad prandium, promittens ſe tum declaraturam, quid à Rege obtinere vellet. Egreſſus eſt à Rege ac Regina lætus Aman & alacer, ſed ea lætitia in occurſu Mardochæi, eiuſque contemptu multo ſtatim felle diluta eſt, & dolorem animi domi quamprimum vxori, amicisque patefecit, falſuſque eſt ſe vno Mardochæi contemptu affligi vehementius, quam reliqua omni ſua fœlicitate lætari. Nam *ab aſſuetis non fit paſſio*, vt ait Philoſophus. Itaque beati iſti deliciis innutriti, eas aduenientes aut præſentes vix ſentiunt. At res aduerſæ, quæ præſertim ex improba & inimica voluntate oriantur eorum, qui ſibi ſint inferiores, eos ſupra quam credi poteſt, excruciant.

Amani triſtitia.

VIII. Parat crucem Mardochæo.

De conſilio ergo vxoris & amicorum, iubet excelſam Mardocheo præparari 50 cubitorum crucem, in qua, cum bona regis venia, ſuſpendatur. Tam excelſum porro videtur elegiſſe patibulum, vt facilius vndique videri poſſet, ad maiorem eius ignominiam, & cæterorum terrorem: cum iam Deus omnia vtrique in contrarium verteret. Nulla eſt enim huius hiſtoriæ particula, quæ diuina vacet prouidentia. Nam ea factum eſt vt rex dormire non poſſet; eadem, vt hiſtorias mallet audire quam muſicam eadem, vt incitaretur ad remunerationem; eadem vt mox in atrio adeſſet Aman: qui præludia luderet in tragœdia ſua. Cum ergo inter legendum ad eum locum ventum eſſet, in quo narrabantur patefactæ à Mardochæo Eunuchorum inſidiæ, *Quid pro hac fide*, inquit Rex, *honoris ac præmij Mardochæus conſecutus eſt?* Cumq; ſerui qui aſtabant negaſſent quidquam illi mercedis datum, cœlo iam albeſcente rogauit quis eſſet in atrio. Aderat autem Aman, qui ſolito maturius venerat vt à Rege ſuſpendium Mardochæi impetraret, cum Rex eum euocatum iubet Mardochæum per plateam cum ſummo honore circunducere, quem ille ſibi factum iri ſperabat.

Diuina prouidentia in hoc negotio.

Aman glorioſè inimicum deducit.

IX. ... ſummo cum pudore.

Credibile eſt vſque adeo perculſum fuiſſe Amanum, exitu tam inopinato, nullum vt verbum profari potuerit, ac regem ad ea ſententia deducendum, præſertim cum eum videret tam ſerio, & tam aſſeueranter loqui, & ſibi à ſubita violenti regis ira metueret. Optaſſet vtique huius muneris functionem illis ipſis decem millibus talentorum redimere, quibus omnium Iudæorum interitum emere voluerat. Sed carius etiam empturus erat miſer, mox in ſummum patibuli dedecus, à ſumma felicitate puncto temporis præcipitandus. Mardochæus perluſtrata Amano duce & præcone, cum regio cultu platea, ad regem videtur ingreſſus, vtique gratias acturus de tanto beneficio, ipſique regia illa inſignia redditurus. Inde autem *ad ianuam palatij reuerſus eſt*, ad priſtinum ſcilicet officium, fortaſſis & ſaccum, dum videret quo exitu cœpta fabula clauderetur, cum Iudæi omnes interea peracto ieiunio magna expectatione penderent.

Mardochæus regem adit.

Aman vero feſtinauit ire in domum ſuam lugens, atque adeo fremens dentibus, & deſiderio vltionis tabeſcens, ſed *deſiderium peccatorum peribit.* Proripuit etiam ſe domum operto capite, quod oculos intuentium ferre non poſſet, quaſi exprobrantes obſequium capitali exhibitum inimico, *narrauitque vxori & amicis omnia quæ euenissent*, vtique ſciebant illi iam quod tota vrbe celebrabatur, ſed initia & occaſionem hiſtoriæ neſciebant. Voluit quoque effundere animum ſuum, ad accipiendam à ſuis conſolationem; quia *Strangulat incluſus dolor.* Sed pro conſolatione, reſponderunt ei Sapientes, quos habebat in conſilio. *Si de ſemine Iudæorum eſt Mardochæus, ante quem cadere cœpiſti, non poteris ei reſiſtere, ſed cades in conſpectu eius.* Quæ opinio diuinæ in Iudæos protectionis, ex conſuetudine vitæ cum Iudæis oriebatur, qui ſacras ea de re hiſtorias crebro ſermone frequentabant.

X. Amani gemitus & querela.

Clades ei à ſuis ſignificatur.

Illis adhuc loquentibus, venerunt Eunuchi regis; & cito eum ad conuiuium, quod Regina parauerat, pergere compulerunt, hac compulſionis voce, & feſtinationis, quæ in Hebræo legitur, ſignificatur iam hora tardior, & deſiderium Amani abſtinendi conuiuio, ſiue quòd pudorem ſuum lamentari mallet, quam prandere; ſiue quod triſtius etiam aliquid ipſi animus præſagiret. Et libenter haud dubie aliquid excuſationis inueniſſet; ſed regis indignationem, & reginæ offenſionem veritus, ad funeſtum ſibi conuiuium venit. In quo cum incaluiſſet vino rex, ſub ipſius conuiuij finem, menſamque ſecundam, iterat rex interrogationem illam. *Quæ eſt petitio tua Eſther* &c. Cui illa ſupplex. *Si inueni gratiam*, inquit, *in oculis tuis ô Rex, dona mihi animam meam, pro qua rogo, & populum meum, pro quo obſecro. Traditi enim ſumus ego & populus meus, vt conteramur, iugulemur, & pereamus*, quibus optabile ſit in ſeruos ancillaſque venundari.

XI. Euocatur ad conuiuium.

Petitio Eſtheris.

Tam humilis, tamque inopinata petitio, varios in regis animo excitauit motus. Nam & ſtupore affectus eſt, ad tantæ, tamque improuiſæ rei nuncium, immemor fortaſſe temerariæ conceſſionis ſuæ: & commiſeratione motus eſt in Reginam, ſibi non ſolum cariſſimam, ſed etiam innocentem; & ira excanduit in iſtius crudelitatis autorem, cuius crudelitas redundabat in regem; non ſolum quod ei maximum ſubditorum numerum eripiebat, ſed ipſius etiã

XII. Et Amanis accuſatio.

Et ſtupor, cum regis ira.

coniugium morti tradebat imprudens. Audito rex attentato tam atroci facinore. *Quis eſt*, inquit, *iſte, & cuius potentiæ, vt hæc audeat facere? Dixitque Eſther. Hoſtis & inimicus noſter peſſimus, iſte eſt, Aman.* Quod ille audiens illico obſtupuit, vultum Regis ac Reginæ ferre non ſuſtinens. *Rex autem iratus ſurrexit*, quaſi nolens vltra hominem intueri, vt ſceleſtum caput, & ominoſum ſpectaculum; & intrauit in hortum continens triclinio. Aman quoque ſurrexit de loco in quo accubuerunt, vt Rogaret Reginam pro amica ſua, ſed miſericordia, quam implorabat, facta eſt illi in peccatum. Stetit enim calumniator à dextris eius, & ait, *Etiam Reginam vult opprimere me præſente?* Quid multa? operitur eius facies, ſuggeritur Regi crux ab eo parata Mardochæo, in eáque iubetur affigi. Domus autem illius, eiuſque bona omnia, tanquam fiſco addicta Reginæ donantur.

Addicitur cruci, & bona eius fiſco.

XIII. Exaltatio Mardochæi.

Iudæorum hoſte afflicto ac perdito, Eſther ſignificauit Regi Mardochæum eſſe patruum ſuum; qui iam regi valde gratioſus, ingreſſus eſt ante faciem eius; tulitque Rex annulum, quem ab Aman recipi iuſſerat, & tradidit Mardochæo, Eſther autem conſtituit Mardochæum ſuper domum ſuam, ſibi à Rege datam, quæ fuerat Amani, cuius bonis omnibus præpoſitus eſt. Traditione porro annuli regij, Rex Amani dignitatem tranſtulit in Mardochæum, vt deinceps regiorum ſigillorum conſeruator eſſet, diceretur que, ſicut nuper Aman ſecundus à Rege, Princeps palatij regij, de quo rex affirmabat ſe eius fide & beneficiis viuere. Itaque de palatio, & de conſpectu regis egrediens fulgebat veſtibus regiis, coronam auream portans in capite, & amictus ſerico pallio, atq; purpureo.

c 8. 15.

XIV. Amani literæ antiquantur.

Verum quia non ſatis erat ad Iudæorum ſalutem, Amanum de medio eſſe ſublatum, niſi regis literæ, quibus illi perire iubebantur, nouo edicto antiquarentur, Eſther, Mardochæo ſuggerẽte, id à rege poſtulauit, & obtinuit, ſcriptæque ſunt literæ ad magiſtratus prouinciarum, quibus Iudæorum cædes fuerat demandata, vt priores literæ irritæ fierent, quin potius eis Rex imperauit, vt conuenirent Iudæos per ſingulas ciuitates, eiſque auxilio eſſent, vt eos interficerent eodem ipſo tempore, quo ſe illi ad Iudæos interficiendos præparauerant. Quoniam autem literæ regiæ ad iudices & magiſtratus mittebantur, intelligendum eſt rem non ſeditioſè factam eſſe, ſed ex iudiciorum more, legumque præſcripto. Nam innocenti homini præparaſſe mortem capitale eſt, & venenum præparatum, & ſica deprehenſa, etiam effectu non ſecuto, legibus morte vindicatur. Quòd autem contigat vt plerique innocentes occidantur, ad diuinum iudicium referendum eſt. Sic enim Deo iudice, plerique in Ægypto, qui populum Dei non afflixerant, cum parentibus, & in parentum culpa perierunt. Sed ea cædes in annum ſequentem cadit. Contigit enim menſe Iudæorum duodecimo, qui Februario reſpondet.

Et vindicta Iudæis permittitur.

XV. Exconſules a Tribunis in iudicium vocati, mulctatique.

Romæ autem nouis conſulibus creatis, exconſules, à tribunis in iudicium vocati, damnatique, multa pecuniaria affecti ſunt, Romulius decem, Veturius quindecim millibus æris, id eſt ducentis trecentiſque Francis Gallici æris. Crimini datum eſt Romulio quòd vim Tribunis attuliſſet; quodque Siccium vnà cum cohorte ſua, ab hoſtibus deleri voluiſſet. Itaque huius anni Conſules cautiores facti populares euaſerunt. Cum enim mox Tribuni ad Senatum retuliſſent de ſcribendis legibus, quibus in perpetuum ciuitas vteretur. Romulius præter omnium expectationem ſententiam dixit valde popularem, patreſque perſtrinxit, quod parum contra plebem poſſent. Deinde ſenſit legatos mittendos, cum ad Græcas vrbes quæ eſſent in Italia: tum etiam Athenas, ad leges petendas, Romanorum moribus inſtitutiſque conuenientes, Electique ſunt Legati Sp. Poſthumius, Ser. Sulpitius, & A. Manlius.

Legatio in Græciam legum cauſa.

ANNVS MVNDI 3602.

ESDRÆ 7. ELIASIB 13.

ARTAXERXIS 7. Imperij Perſarum 86.

OLYMP. LXXXII. AN. 1. V. C. 301.

ANTE CHRISTVM 451.

I. Iudæi inimicos occidunt. ca. 9. 1. 2. &c.

IN ſecundum huius anni menſem, anni Iudaici duodecimum, magna cædes toto Perſarum imperio à Iudęis perpetrata eſt: quam Scriptura breuiter in hunc modum enarrat. Igitur duodecimi menſis, quem Adar vocari ante iam diximus, tertia decima die, quando cunctis Iudæis interfectio parabatur, & hoſtes eorum inhiabant ſanguini, vice verſa Iudæi ſuperiores eſſe cœperunt, & ſe de aduerſariis vindicare. Congregatique ſunt per ſingulas ciuitates, oppida & loca, vt extenderent manus contra inimicos, & perſecutores ſuos. Nulluſque auſus eſt reſiſtere, eò quod omnes populos magnitudinis eorum formido penetrarat. Nam & prouinciarum iudices & duces, & procuratores, omniſque dignitas, quæ ſingulis locis atque operibus præerat, extollebant Iudæos timore Mardochæi, quem principem eſſe, & plurimum poſſe cognouerant. Magnum fuiſſe hunc timorem, atque adeo auctum diuinitus, cum interficientibus reſiſtere non auderent, quaſi aliquid violenta morte deterius formidarent. Sed res, vt dixi, per magiſtratum gerebatur, & pauci erant Iudæorum hoſtes in ſingulis locis, præ ipſis, & populus non audebat, in eorum gratiam ſe Iudæis opponere, metu Mardochæi.

Magiſtratu fauente, & nemine reſiſtente.

II. Ordo rei geſtæ Suſis. ca 16. 18.

Suſis quoque in ciuitate regia quingenti ſunt interfecti, præter decem Amani filios. Sed mortis eorum tempus ambiguum eſt. Nam Rex, in literis ſuis ad magiſtratus, affirmat illum & omnem cognationem eius pendere in patibulis. Nunc autem, poſt menſes octo à patris cæde, filij decem dicuntur occiſi, quos Eſther petit ſuſpendi in patibulis, vtique recens occiſos. Dicendum videtur, illo ipſo die, quo ſuſpenſus eſt Aman, & omnia eius bona regio addicta fiſco, totam omnino eius familiam carceribus mancipatam. E tota vero illa turba præcipuos decem Amani filios fuiſſe reſeruatos, vt eſſent eorum primitiæ, qui Suſis duodecimo menſe interficiendi erant; reliquam vero familiam, vxorem, concubinas, filios, filias, ſeruos ancillaſque cum patre familias, in eius

ædibus crucis patibulum percuſiſſe, moxque corpora cum crucibus ante vrbis portas fuiſſe tranſlata. Indeque ſcriptas literas, quæ eius rei meminiſſent. Poſtea vero die cædibus deſtinata, initium cædendi Suſis ſumptum eſſe à decem filiis Aman, qui reliqui erant, & ab iis ad quingentos vſque, in eadem vrbe cædem fuiſſe progreſſam. Poſtridie autem poſtulante Regina alios quoque occiſos, & decem iſtos Amani filios, in crucem ignominiæ cauſa fuiſſe ſublatos, ſicque omnia rectè conſentiunt.

III. Suſis iterata cædes, cæſorumq; numerus vniuerſus. c. 8. 11. c. 9. 16.

Illud autem nominatim Scriptura notauit, nuſquam Iudæos, ſiue Suſis, ſiue reliquis in prouinciis cæſorum bona diripuiſſe, quamuis id eis per Regis literas nominatim liceret, ne non zelo iuſtitiæ, ſed ardore auaritiæ ad tantam cædem viderentur incitati. Nam cæſorum numerum ad 75 millia perueniſſe Scriptura ipſa teſtatur. Moxque diem feſtum in memoriam cædis huius fuiſſe inſtitutum, & in poſterum propagatum, & hiſtoriam ipſam à Mardochæo literis traditam. Horum autem Iudæorum ſacrilegi poſteri, peccata vetera nouis accumulantes, ita celebrabant hunc diem, vt eius ritus contra Chriſtum traducerent, vt ex Honorij & Theodoſij prohibitione conſtat. Quoniã autem Mardochæi nulla deinceps habetur in Script. mẽtio, neque de tempore mortis eius cõſtat: eius ornamenta ſepulchralia in hunc annum in Annalibus relata Lector reperiet, vbi etiam Eſtherem propriis ornauimus & ſuis, licet eam anno Artaxerxis vigeſimo in viuis fuiſſe non dubitemus.

c. 9. 10. Sacrilega Iudæorum de Amani cæde celebritas. *Cod. de Iudæis & Cælicolis.*

a. n. 14. ad 15.

IV. Nouum ab Artaxerxe vectigal impoſitum.

Cæterum non negligenter prætereundum eſt, quod initio decimi capitis habetur, nouum ab Aſſuero vectigal impoſitum ſubditis ſuis, tam qui in continenti, quam qui in inſulis habitabant, cuius cauſa ex præſenti rerum Græcarum ſtatu colligi poteſt. Cum enim toto triennio in Græcia ceſſatum eſſet ab armis, & hoc inſuper anno quinquennale fœdus inter Græcos initium eſſet, non dubitauit Artaxerxes quin eorum concordia in ſua damna firmaretur; ſicut reuera contigit, bello ab Athenienſibus contra Cyprum, quæ Perſis parebat, Cimone duce conflato. Hoc ergo nouum vectigal ad nouum bellum vſui fuit. Suſcepti belli cauſam tradit in Cimone Plutarchus. Athenienſes otij impatientes, in mari magna cum ducentarum nauium claſſe vagabantur. Ne ergo inter ſe Græci bella ſuſcitarent, ſed Barbarorum opibus fierent opulenti, ſexaginta naues in Ægyptum nauigarunt, quas Amyrtæus, qui Perſis non parebat, & in paludibus regnabat, acceſſiuerat; reliquæ Cyprum petierunt, & Citium eius vrbem obſederunt.

Et bellum cum Græcis ad Cyprum.

V. Romæ peſtilentia grauiſſima.

De Romana re Dionyſ. in hunc annum, quo quartum Vrbis ſeculum inchoatur, ſcribit 82 Olympiade, qua vicit in ſtadio Lycus Lariſſenſis, exactò anno ab V. C. 300. P. Horatio, & Sex. Quintilio Coſſ. peſtilentiam vrbem inuaſiſſe, qua ſeruitia pene omnia abſumpta ſunt, & ciuium circiter dimidium, neque medicis ſufficientibus, neque domeſticorum atque amicorum miniſteriis. Sic ipſe. Plinius tamen in proœmio l. 29. affirmat Romam ſine medicis vltra ſexcenteſimum annum vixiſſe. Addit ille multas vulgò ceremonias ac religiones adhibitas. *Vbi vero*, inquit, *increbuit opinio non eſſe curæ diis res mortalium, nec tangi eos miſericordia, & ipſi religiones neglexerunt.* Itaque Epicuræa doctrina antiquior eſt Epicuro. Sed reuera iſtis diis curæ non ſunt res humanæ, niſi vt peſſimè habeant. Hac ipſa peſtilentia abſumptus eſt Quintilius Conſul, quique ſurrogatus eſt ei Sp. Furius, & 4. de Tribunorum collegio, Senatoreſque plurimi. Hoſtes quoque Romanorum peruagata, quieſcere eos coëgit.

Epicurea opinio ante ortum Epicuri.

ANNVS MVNDI 3603.

ESDRÆ 8. ELIASIB 14.

ARTAXERXIS 14. Imperij Perſarum 87.

OLYMP. LXXXII. AN. 2. V. C. 302.

ANTE CHRISTVM 450.

I. Perſæ ad Cyprum male rem gerunt.

HAbet hic annus rem bene geſtam ab Athenienſibus contra Perſas ad inſulam Cyprum, ſed cum Cimonis clariſſimi ſui Imperatoris iactura. Cum enim is in Citienſium obſidione diuturniores opinione ſua traheret moras, vt qui Perſicum animo voluebat imperium, ea de re legatos ad Ammonem miſit, ſed antequam illi reuerterẽtur, ipſe exceſſit è viuis. Moriens autem ſuos monuit, vt diſſimulata morte ſua, extemplò diſcederent, quaſi eiuſdem ductu auſpiciiſque Cimonis. Ita Plutarchus. At Thucidides non ſtatim quaſi re infecta rediiſſe vult, ſed gemina victoria potitos, & reditum non tam ad Cimonis mortem, quam ad famem exortam refert, eaque vrgente ad Salaminam Cypri curſum tenuiſſe: vbi cum Phœnicibus, & Cypriis, & Cilicibus naualem ac pedeſtrem ſimul pugnam commiſerunt, & in vtraque victores effecti, domum redierunt. Addit Diodorus Græcos plurimas Perſarum triremes demerſiſſe, & centum cum ipſis militibus cepiſſe. Artaxerxem vero, ſuorum in Cypro clade audita, præfectis copiarum ſuarum Artabazo & Megabyzo per literas edixiſſe, vt bellum, quibuſcumque conditionibus poſſent, dirimerent, quod & factum eſt.

Cimonis mors, & gemina Græcorum victoria.

II. Reditus legatorum cum legibus.

At Romæ ſanitas cum nouis conſulibus reddita eſt. Redierunt & legati leges afferentes Athenis, & ab Italicis Græcorum vrbibus: moxque Tribuni plebis adierunt Conſules, poſtulantes vt ex S. C. legum latores crearentur, qui rem vſque ad propinqua comitia diſtulerunt, quando & ſequentis anni Conſules ſolito maturius deſignarunt, Appium Claudium & T. Genucium. Quorum ille in Senatu cenſuit, eligẽdos decemuiros ex Senatus primoribus, quorum annuum eſſet imperium & poteſtas conſularis: interim ceſſare cæteros omnes magiſtratus, donec iuxta nouas leges creati eſſent. Decemuiros autem priuatis iura redituros, & Rempub. conſtituturos. Id SC. Tribunis, populoque gratum fuit.

SC. de decemuiris eligendis.

(.·.)

ANNVS MVNDI 3604.

ESDRÆ 9. ELIASIB Pont. 15.

ARTAXERXIS 15. Imperij Perſarum 88.

OLYMP. LXXXII. AN. 3. V.C. 303.

ANTE CHRISTVM 449.

I. Bellum ſacrum pro Delphis, geminatū

TErtius eſt hic annus à fœderibus quinquennalibus inter Athenienſes & Lacedæmonios initis: ſtabat & pax cum Perſis, quando Lacedæmonij bellum, quod vocatum eſt ſacrum, Delphis ſuſceperunt, quod Thucydides geſtum eſſe ait poſt bellum Cyprium proximè commemoratum. Cum enim Phocenſes in quorum prouincia ſunt Delphi, eo templo potirentur, id ſibi ciues Delphici probroſum putabant, &, vt par eſt credere, illius emolumenta, in prouinciales ſuos potius, quam in ſeipſos transferri ægrè ferebant. Itaque Spartanos rogarunt, vt pulſis Phocenſibus ſuum ſibi templum reſtituerent, quod & fecerunt. At Phocenſes, qui ab annis circiter nouem, erant in Athenienſium poteſtate, eos conuocarunt: à quibus Delphi duce Pericle ſuperati ſunt, & templum iterum Phocenſibus traditum. Vtraque expeditio facile vno anno capi poteſt, in non magno terræ mariſue tractu. Nec tamen propterea fœdera quinquennalia violata fuerunt.

II. Decemuirorum Romæ poteſtas.

Romæ autem vbi comitiis deſtinatus affuit dies, Tribuni conuocato populo, Coſſ. quoque deſignatos adeſſe iuſſerunt, vt decemuiri creandis legibus, à Reipub. conſtituendæ eligerentur, qui tanta poteſtate pollerent, vt ab eis, quemadmodum à Dictatoribus, nulla eſſet prouocatio, interim autem cæterorum magiſtratuum ceſſaret autoritas. In medium ergo progreſſi deſignati Coſſ. magiſtratum eiurarunt. Quos propterea populus vehementer laudauit, eorumque rationem in primis habuit in creandis decemuiris. Primi enim centuriatis comitiis creati ſunt decemuiri Appius Claudius & T. Genutius, tum P. Sextius qui tum abibat magiſtratu, his tribus adiuncti ſunt tres legati qui leges attulerunt. Denique T. Romulius cum aliis tribus Patriciis. Penes vnum faſces erant & reliqua Conſularis poteſtatis inſignia, ad dies decem, vt ſignificat Liuius, reliqui ad minuendam poteſtatis inuidiam, non multum habitu à priuatis differebant.

Creantur Conſulum loco &c. magiſtratuum.

III. Vt Rempub. cum laude regerent.

Ille autem Senatum conuocabat, decreta confirmabat, exteráque agebat pro imperio. Omnes autem à mane pro tribunali cognoſcebant cauſas priuatas & publicas, liteſque ſumma æquitate dirimebant, magna ciuitatis approbatione. Simul autem omnes conſcriptas leges, partim ex Græcorum iure, partim ex conſuetudine patriæ, in decem tabulis cuilibet cognoſcendas propoſuerunt, eorumque monita beneuolè accipientes, operam dabant vt leges omnibus probarentur. Vbi vero viſæ ſunt bene habere, primum Senatu coacto, nemine contradicente de ipſis SC. factum eſt. Deinde centuriatis comitiis in præſentia Pontificum, aliorumque ſacerdotum, centuriis dati ſunt calculi, à quibus confirmatæ, & in æreas columnas inciſæ, & in fori loco maxime conſpicuo propoſitæ ſunt. Et quoniam non Multum ſupererat temporis ad comitiam, viſum eſt reficiendos in annum ſequentem decemuiros, quod leges aliquæ adhuc deeſſe viderentur, quodque ſic tribunitia poteſtas, quod maximè cupiebat ſenatus, abrogabatur.

Leges ab illis editæ.

ANNVS MVNDI 3605.

ESDRÆ 10. ELIASIB 16.

ARTAXERXIS 16. Imperij Perſarum 89.

OLYMP. LXXXII. AN. 4. V.C. 304.

ANTE CHRISTVM 448.

I. Bellum inter Bœotios & Athenienſes. l. 1 p. 74. Gr. Lat.

AThenienſes hoc anno contra Bœotios exules, ſemel iterumque, primò feliciter, deinde infeliciter conflixere. Ait enim Thucydides, poſt geminam illam expeditionem in Delphos, hoc bellum ſuſceptum fuiſſe. Cum enim Athenienſes, anno ab hinc nono, Bœotios prælio ſuperaſſent, eorumq; agrū occupaſſent, pleriq; Bœotij partim ſponte ſua nouorum dominorum odio, partim inuiti iuſſiq; ſolum verterunt, collectique nō paruo numero, Orchomenum & Cheronæam, & alia quædā Bœotiæ oppida occuparunt. Contra quos Athenienſes duce Tolmide expeditionem ſuſceperunt & Cheronęa recepta direptaque, collocato ibi præſidio, diſceſſerunt. At Bœotorum exules, aliique eorū ſocij, Orchomeno eruptione facta, illos reuertentes ad Cheronæam inuaſerunt, victoreſq, effecti, alios occiderunt, in quibus Tolmidem ipſum, alios viuos ceperunt, pro quorum redemptione tota Bœotia cedere coacti ſunt Athenienſes, & reditum exulibus permittere, eiſque priſtinam libertatem, iuráque reddere.

Iteratur.

II. Decemuiri Romæ cōfirmantur & nominatim Appius.

At Romæ indictis comitiis Patritiorum honoratiſſimi magiſtratum petiere. Ibi omnium ore ad cœlum ferebatur Decemuirorum princeps Appius, tota plebe annitente vt in magiſtratu retineretur, illo diſſimulanter renitente, tandemque omnium præcibus cedente. Itaque rurſum centuriatis comitiis factus eſt Decemuir, multoſque competitores criminando repulit, vt amicis ſuis faueret, vt pluribus enarrat T. Liuius. Cum eo factus eſt Decemuir Q. Fabius Vitulanus III. Conſul, & alij quinque Patricij. Tres etiam è plebe aſſumpſit Appius, vt eā maiorē in modū ſibi conciliaret. Idibus Maij iniere magiſtratum; ſed ante omnia, vt ait Dionyſius, fœdus clandeſtinum inter ipſos iureiurando ictum eſt, ne quis ex collegio alteri aduerſaretur, ſed quod vni placuiſſe, omnibus probaretur, neue comitia haberent, ſed perpetuo retinerent imperium, ſinguli pari honore ac poteſtate eſſent, Senatus conſultis, & plebiſcitis raro, nec niſi neceſſario vterentur. Primo die honoris ſinguli regio cultu cum faſcibus ac ſecuribus proceſſerunt, magno cum totius populi terrore, dicentis ſe pro vno rege decem habituros. Nec eorum adminiſtratio multum à tyrannide aberat. Denique cum comitiorum tempus aduenïſſet, neque Senatus, neque populi ſuffragiis expectatis, in magiſtratu permāſerūt.

15 eiuſdem.

Tres è plebe aſſūpti.

Praua eorū conſilia & gubernatio.

ANNVS MVNDI 3606.

ESDRÆ 11. ELIASIB 17.

ARTAXERXIS 17. Imperij Perſarum 90.

OLYMP. LXXXIII. AN. 1. V.C. 305.

ANTE CHRISTVM 447.

I. Ratio temporis.

PRimo anno Olympiadis 83. Criſone Himerenſi olympionica, Romani decemuiratum abrogarunt, anno tertio ab eo magiſtratu introducto. Idem vltimus eſt annus quinquennalium fœderum inter Spartam & Athenas: quo Eubœa, Bœotorum fortuna & Athenienſium clade excitata, ab Athenienſibus defecit.

Eubœa ab Athenienſibus deficit, & Megara.

Quo tempore Pericles, qui tum Rempub. moderabatur, recuperandæ inſulæ gratia in Eubœam traiecit, ſimulque illi nunciatum eſt Megarenſes ab Athenienſibus defeciſſe, cæſis præſidiariis militibus; ſibique Corinthios, Sicyonios, Epidaurios adſciuiſſe.

Periclis prudentia.

Peloponneſios quoque irruptionem in Atticam facturos, quando primum quinquennalia fœdera, quæ erant in exitu, abſoluta eſſent. Quibus auditis Pericles reductis ad tempus ex Eubœa copiis, reuertit in Atticam, ne vel hoſtis interim vaſtaret Atticam, vel diuiſis copiis, vtrobiq; vinceretur.

II. Peloponneſios dimittit ab Attica.

Interea Lacedæmonij quoque, irruptione in Atticam facta, populati ſunt agros, duce Pliſtoanacte, Pauſaniæ Spartani regis filio. Sed Pericles conſultorem & cuſtodem eius Cleandridam muneribus corrupit, induxitque vt Pliſtoanax copias Peloponneſum reduceret, vbi Lacedæmonij eum ingenti pecunia mulctarunt; quam cum ſoluendo non eſſet, exilio ſolum vertit. Cleandridam vero, qui profugerat, rei capitalis damnauerunt.

Megarenſes vincit.

Megarenſes porro, qui Spartanos euocarant, ſeque eis adiunxerant, deſerti, prælio victi, vaſtatique ab Athenienſibus, defectionis pœnas dederunt, irritis Corinthiorum, Sicyoniorum, & Epidauriorum auxiliis.

III. Decemuiri tyrannicè agunt, præſertim Appius.

Romæ porro Reipub. ſtatus perturbatiſſimus fuit, Decemuiris quaſi totidem tyrannis eam variis facinoribus turbantibus, cum populi totius in eos odio: ipſis nihilominus magiſtratu abire negligentibus, & optimis quibuſq; viris ſolum vertentibus. Cum interim Æqui & Sabini Vrbi bellum inferrent, delectu ægre habito, duo agmina præſidio relicta ſunt Vrbi, cætera in hoſtem cum decemuiris miſſa, male rem geſſerunt, diuina prouidentia Romanæ rei fauente, ne victores tyrannidem confirmarent. Appius autem interea quantum poterat aduerſarios decemuiratus è medio tollebat. In iis Siccium, dudum tribunum plebis, multis militaribus palmis illuſtrem, quem à militibus ſuis interfici curauit.

Virginiam vindicat in ſeruitutẽ.

Denique cum Virginiam fruſtra tentatam ad flagitium, in ſeruitutem vindicaret, & ſuppoſito calumniatori plagiario dedendam ſtatuiſſet, à patre miſerè iugulatur. Qui & populum ad libertatem vocat, non irrito conatu. Inde caſtra ad defectionem adducit, docens militem ſacramento ſolutum, quod magiſtratus, tranſacto legitimo tempore, non eſſet legitimus.

IV. Plebs in Auentinũ ſecedit & montem ſacrum.

Ergo miles in vrbem reuertit innoxius, & Auentinum occupat. Sed alia quoque mox caſtra à decemuiris deficiunt, & ſe ſociis adiungunt. Indeque mox M. Duillio, qui Tribunus fuerat, hortatore tranſeunt in montem ſacrum, vbi & caſtra locauere.

Decemuiri cedunt, & vitam orãt.

In deſerta vrbe pauci Patritij, cum Horatio & Valerio, vociferantur contra decemuiros, & periculum deſertæ vrbis, vel áb hoſtibus, vel ab armata plebe ingeminant. Tandem victi decemuiri ſe in patrum poteſtate futuros affirmant, vitam orant, ſimulque monent, ne ſuo ſanguine ad ſupplicia patrum plebem aſſuefaciant. Itaque Valerius & Horatius ad plebem reuocandam à Senatu mittũtur. Abeunt, peramanter accipiuntur. Illi viciſſim pacis conditiones, quas plebs poſtulabat, admittunt. De decemuiris tamen, quas illi ad ſupplicium depoſcebant, moniti ſunt, ne crudelitatis odio crudeles fierent, ſed rem Iudicio permitterent, in quo ipſimet iúdices forent.

V. Appius accuſatus à Virginio perit in carcere, ſicut & Oppius.

Quid multa? decemuiri Senatus Conſulto ſe abdicant, Plebs redit, Tribuni creantur, & Conſules in reliquum annum. Valerius atque Horatius, quorum Conſulatus popularis fuit, legeſque latæ populares; illa in primis, vt plebiſcitis populus teneretur vniuerſus. Quibus peractis Tribuni plebis in decemuiros arma iudicialia depromunt. Et primum factus eſt reus Appius, accuſante Virginio, qui in carcerem coniectus, moritur, vel Tribunorum iuſſu, vel laqueo vltro ſibi accerſito; patruo eius C. Claudio fruſtra pro eo præhenſante. Oppius quoque decemuir damnatus necatur in carcere;

Reliqui ſponte exulant.

reliqui ſponte exulant, ſed eorum bona publicantur, & à quæſtoribus in ærarium referuntur. Virginiæ calumniator in exilium eiicitur. Reliquis decemuirorum adminiſtris datur venia, ſicque cruentis iudiciis finis impoſitus. Tum demum Coſſ. contra hoſtem miſſi, bene rem gerunt. Nec tamen triumphum obtinent à Senatu, ſed à plebe illo inuito.

3607. VI. Pericles Eubœam rurſum adit domatque & Heſtienſes exterminat.

Sequenti anno Athenienſes rebus domi non male compoſitis, in Eubœam iterum, cum 50 nauibus, & quinque militum millibus traiecerunt, eodem duce Pericle, qui reliquas quidem inſule partes, certis conditionibus in fidem ac deditionem accepit. Heſtienſes autem omnes exterminauit, eóque coloniam mille ciuium ſuorum deduxit: hac in eos ſeueritate vſus, quod illi Attica naui capta, omnes qui in ea erant, contrucidaſſent.

Romæ noui Coſſ. nouique Tribuni.

Romæ autem nonnihil in comitiis diſtentionis fuit, quod Tribuni ſibi magiſtratum continuari cuperent, idemque de Conſulibus ſentirent, neutri enim integrum annum in magiſtratu fuerunt, vt tamen longius ab inſtituto decemuirorum abeſſent, noui Tribuni, nouique Conſules creati ſunt Lartes Herminius, & T. Virginius; qui otium domi ac foris habuere, quod neutram in partem Reipub. propenderent.

Trebonius Aſper.

At L. Trebonius Tribunus plebis, ab inſectandis patribus Aſperi cognomen conſecutus eſt, obtinuitque vt Tribuni omnes vſque ad decimum ſuffragiis crearentur.

ANNVS MVNDI 3608.

ESDRÆ 12. ELIASIB 19.

ARTAXERXIS 19. Imperij Perſarum 92.

OLYMP. LXXXIII. AN. 3. V. C. 307.

ANTE CHRISTVM 445.

I. Tricenna fœdera Athen. & Lacedæm.

HIc eſt annus tricennalium fœderum inter Athenienſes & Spartanos. Hunc enim ipſum huius Olympiadis annum eis aſſignant Diodorus, Pauſanias, Euſebius. Nec alia mens Plutarchi atque Thucydidis, cum ait Athenienſes ex Eubœa reuerſos, non multo poſt cum Lacedæmoniis ſociiſque fœdera tricennalia feciſſe, quę ſub extremum hunc annum inita, & iureiurando firmata ſunt. Nam annus ſequens primus à fœderibus ab ipſomet numeratur. Romæ autem Conſules æmulationem perpetuam patres inter & plebeios continuerunt, ne in ſeditionem erumperet. (p. 14. & 15.)

II. Nuncius ex Iuda. l. 2. Eſd.

Ad finem porro huius anni 445 ante Chriſti ortum, menſe Caſleu, qui Nouembri reſpondet, pertinet occaſio, vel cauſa antegreſſa impetratæ à Nehemia facultatis ædificandi Ieruſalem, quæ capite primo Nehemiæ continetur, cap. autem 2. ipſa facultas & profectio. Sub menſem ergo Nouembrem *venit* quidam *Hanani*, quem apparet fuiſſe Leuitam, quòd cum Nehemias ſacerdos vocet de fratribus ſuis, prout ab aliis tribubus, puta Iudæa ſecernuntur, de qua erant comites eius, *viri ex Iuda*. Ipſum autem Nehemiam fuiſſe ſacerdotem & ſacerdotale munus exercuiſſe, perſpicuè habetur in 2. Machab. Nehemias ergo interrogat nuncium, quo ſtatu res eſſent in Iudæa: auditque Iudæos à captiuitate reduces eſſe *in afflictione magna, & in opprobrio*. Affligebantur autem à circumpoſitis populis, vt ex cap. 4. patebit. Sed addit nuncius murum Ieruſalem diſſipatum eſſe, & portas eius combuſtas igni, quod ad Nabuchodonoſorem referendum non eſt, ſed ad nouam aliquam cladem. (l. 2. c. 1. v. 21.)

III. An & quomodo muri Ieruſ. deſtructi núc. n. 41.

Dicendum itaque videtur, iuxta ea quæ ſeptimo Artaxerxis anno diximus in Annalibus, Iudæos partem aliquam murorum, tacito principum conſenſu coagmentaſſe, & montem Sionis in primis, & templum circundediſſe muris, vt res ſacræ eſſent in tuto, ſuper antiqua fundamenta rudi opere ædificando, lapſanteſque adhuc parietinas fulciendo: adhibitis etiam portis idoneis locis, quæ vicini Iudæorum hoſtes, facta coniuratione diruerint, huc illucque diſiecerint, portas quoque cum turrium tectis ac tabulatis incenderint. Quibus perpetratis, Iudæi iſtum Hanani cum ſociis miſerunt in Perſidem, qui de his apud Nehemiam lamentarentur, vt is pro ſua apud principem gratia remedium aliquod hiſce malis inueniret: nec tamen quemquam accuſare voluerunt; quoniam non poterant Iudæi oſtendere ſibi permiſſam murorum inſtaurationem, ſed templi duntaxat; aduerſum quod illi nondum ſacrilegas admouerant manus.

IV. Nehemias cum ſuis luctui ſe dant ad propitiandum Deú.

Hæc cum innotuiſſent Nehemiæ, luctui ſe dedit diebus multis, ieiunio & orationi: in qua poſt confeſſionem peccatorum populi ſui, & petitionem veniæ, conſentaneam antiquis Dei promiſſis, orat propitium ſibi fieri principem in ſalutem Iſraelitarum. *Dirige*, inquit, *ſeruum tuum hodie, & da ei miſericordiam ante virum hunc*, terribilem ſcilicet ac formidoloſum, ad quem ne regina quidem ipſa, ſine timore mortis, audet accedere. Ad eum tamen Nehemias aditum habet, quia illi erat à poculis. Quod officium ipſi apud Regem videntur conciliaſſe Heſter & Mardochæus, quos ſibi fideliſſimos expertus erat, & prædicabat Aſſuerus. Nec tamen ipſimet poſtularunt, quæ à Nehemia petita ſunt, veriti difficillimum hominis ingenium, cui ſi contigiſſet ingratam eſſe petitionem, periculum adibant eius gratiæ in perpetuum amittendæ. At alio petente poterant ipſi offenſionem in Iudæos vel tollere, vel mitigare: ſin autem grata eſſet, eam poterant tutò atque efficaciter promouere.

ANNVS MVNDI 3609.

NEHEMIÆ Ducis Hebræor. 1. ELIASIB 20.

ARTAXERXIS 20. Imperij Perſarum 93.

OLYMP. LXXXIII. AN. 4. V. C. 308.

ANTE CHRISTVM 444.

I. Summa huius anni, & ratio temporis.

CEleberrima de hebdomadibus Danielis & earum initio controuerſia, & excitatione murorum Ieruſalem Artaxerxis decreto, operáque Nehemiæ, memorabilem hunc vigeſimum Artaxerxis annum reddunt. Græcis autem ex recens inito fœdere quieſcentibus, Romani neque domi à tumultibus, neque foris à bellis quieuerunt. Cæterum vigeſimus annus Artaxerxis concurrit cum vltimo anno Olympiadis LXXXIII, apud Iulium Africanum in quinto temporum volumine, vt refertur à D. Hieronymo, & Euſebio. Qui ne de regno quidem Perſarum nobiſcum pugnat, etſi hunc annum 115 regni Perſarum vocat, priores enim tres ac 20 annos, ſiue integros 22. quibus Cyrus regnauit ante euerſum imperium Babylonicum, cum annis inde ſubſecutis copulauit. Profectionem quoque Nehemiæ, & inchoatos hoc anno muros in Ieruſalem, autor Euſebius in chronico, & res ex ipſo Nehemia planiſſima eſt. (In 9. Daniel l. 8. de demonſ. drm. 2. ſub. med.) (2. Eſd. 2. 1.)

II. Hebdomadæ 70 Danielis hinc incipiunt. Io. it, In hunc an.

Petendum autem ab hoc eodem anno vigeſimo Artaxerxis Longimani exordium hebdomadarum Danielis, ſcriptores grauiſſimi tradiderunt, in quibus Iulius Africanus apud Diuum Hieronymum, & alij multi quos retulimus in Annalibus noſtris, eamque ſententiam omnium maxime probabilem arbitramur. Nam cum eas Daniel aut Angelus potius, apertè ordiatur ab exitu ſermonis vt iterum ædificetur Ieruſalem, hic exitus ſermonis de alio loquente nequit intelligi, quam de eo, qui poterat eam conſtructionem vel permittere, vel impedire; principe videlicet, cui tunc Iudæi parebant. At nullus alius princeps proferri poteſt, à quo decretū ædificandæ

ciuitatis, quod quærimus editum ſit, aut tempus, quod non ſit multo grauioribus difficultatibus impeditum. Nam Cyrus nullum verbum fecit de extruenda ciuitate, ſed templo duntaxat. Darius quoque Hyſtapides templi tantum extruendi poteſtatem fecit. Nam quod Eſaias de Cyro agens, & Zorobabel de Dario meminere ciuitatis, ea vox propriè ab vtroque pro ciuium congregatione, non pro murorum conſtructione, de qua agimus, vſurpatur.

c.44.& 45. 3. Eſd.4.43.

III. Congruit tempus Artaxerxi, præterea nemini.

Deinde ſi alio tempore, quam ſub Artaxerxe facta eſt poteſtas conſtruendæ vrbis, oportet tempus 70 Hebdom. ab illo ad Chriſti mortem rectè congruere. In vltimam enim hebdomadam cadere Chriſti mortem Scriptura ipſa clarè loquitur. At nullum aliud tempus congruit. Nam à dimiſſa à Cyro captiuitate ad Chriſti mortem non 490 anni, ſed 570 reperiuntur. Ab anno vero ſecundo Darij Hyſtaſpidæ, quando rurſum multa Iudæorum turba Hieroſolymam cum Zorobabele profecta eſt, ſupra 550 annos reperiemus. Si quartum Sedeciæ, vt putauit Vatablus, 648 numerabuntur. Si autem ad Artaxerxem Mnemonem aut Ochum, multo pauciores colligentur anni, quam 70 Hebdomadæ poſtulant. At tempus Artaxerxis rectè congruit. Nam quamuis à vigeſimo Artaxerxis anno ad Chriſti mortem non inueniantur 490 anni ſolares, ſed ad ſummum 478, iſti tamen 490 lunaribus reſpondent. De lunaribus autem locutum fuiſſe Gabrielem, iampridem grauiſſimi ſcriptores ſenſerunt: Iulius Africanus, Theodoretus, Rupertus, Beda ac plerique alij: quod ipſe quoque Angelus indicauit, cum has hebdomadas vocauit *abbreuiatas*, propter emboliſmos prætermiſſos, per quos lunares anni ad ſolares reducebantur.

Anni lunares.

IV. Cur dilata petitio.

Cum ergo totum trimeſtre poſitum fuiſſet à Iudæis, partim in propitiando Numine precibus, ieiuniis, cæteriſque piis operibus; partim in conſulando, quomodo, quando, per quos, qua occaſione petendum eſſet hoc decretum, ne eos repulſam pati contingeret; aut vt eam ſaltem ſine grauiore damno paterentur; partim expectando dum tempus hybernum, parum itineri & ædificationi opportunum effluerct, vere appetente in menſe Niſan, qui reſpondet Martio, anno vigeſimo regni Artaxerxis: cum rex poſt cœnam factus eſſet hilarior, Nehemias pincerna regius eleuatum calicem porrexit regi, & quidem facie languidiore, ex metu & ſollicitudine ſuſcepti negotij. Cum ergo rex cauſam triſtitiæ ab eo ſciſcitaretur, Rex, ait, *in æternum viue*, ſtatimque explicat cauſam mœroris ſui, quod Ieruſalem, in qua ſepulchra maiorum ſuorum ſita ſunt, deſerta ſit, eiuſque portæ combuſtæ ſunt igni. Et rogante rege quid ſuper ea re poſtularet, orauit Nehemias vt rex ipſum in Iudæam mitteret, ad ædificandam Hieroſolymam.

Modus eius.

V. Conceditur à rege

At Rex, & Regina, quam Eſtherem merito credimus, nec parum hoc promouiſſe negotium; non enim hoc loco ſine cauſa nominatur, *Vſque ad quod tempus*, inquiunt, *erit iter tuum*, quod cum ille indicaſſet, conſenſit rex in profectionem. Non exprimitur id tempus à Scriptura. Conſtat quidem Nehemiam annis 12 manſiſſe Hieroſolymis, & ibi ducem populi fuiſſe: non tamen arbitror tantum tempus ad hanc profectioné inter Regem & Nehemiã fuiſſe conſtitutũ, neq; enim deſtinatũ opus tantũ tẽporis exigebat, vt res ipſa docuit, & ægrè rex, qui Nehemiã diligebat, tanto eum tẽpore abeſſe paſſus eſſet. Cum tamen iam abeſſet, & rem Iudaicam bene gereret, ei à Regina & Mardochæo impetratum fuerit, vt ibi Rempub. pro rege adminiſtraret, quandiu Regi viſum fuiſſet. Petiit quoque Nehemias à Rege literas commendatitias ad regios præfectos, vt ab iis tuto deduceretur in Iudæam, & ad Aſaph cuſtodem ſaltus regis, vt obtineret ligna, ad reparandam regiam domum, & portas turreſq; murorum poſtremo ad extruendam ſibi domum.

cum literis commendatitiis. 2. Eſdr c. 5. 14. & c. 13. 6.

VI. Venit Nehemias in Iudæam.

Cum ergo Nehemias cum regio comitatu veniſſet in Iudæam, Sanaballat & Tobias, qui clientes erant & beneficiarij regum Perſarum, iidemque putantur fuiſſe de primariis Samaritanorum, qui odio proſequebantur Iudæos, & nunc eorum inuidebant proſperitati, valdè contriſtati ſunt de regis in Nehemiam beneuolentia, veriti ne Iudæis ſubiicerentur. Venit ergo Nehemias Ieruſalem, ibique tribus diebus quieti & ſalutationibus datis, ſicut dudum Eſdras dederat, noctu ſurrexit cum paucis, vt exploraret murorum ſtatum per totum ambitum, ne quid temerè in non paruo negotio aggrederetur, priuſquam vlli aperiret conſilium ſuum. Præcipuis autem Iudęorum congregatis, *Venite*, inquit, *& ædificemus muros Ieruſalem, & non ſimus vltra opprobrium* inimicis, qui derident Ieroſolymam in pagum conuerſam. Et indicauit eis ſe ſuſcipiendi operis habere autorem Deum, & conſentientem regem, vt nihil præter eorũ alacritatem deſideraretur, contẽptis inimicorũ ſermonibus, qui magis nocere vellent, quã poſſent.

2. Eſdr. c. 2. 11. Eſdr. 8. 32. Suiſque aperit conſilium ædificandi.

VII. Ordo ædificationis

Initium ædificationis ſumptum eſt à porta orientali, quæ dicebatur porta Gregis, quæ erat templo vicina, vbi ædificauit Eliaſib ſummus pontifex ad centum cubitos longitudinis, vſque ad turrim Hananeel, quæ erat in angulo orientis & aquilonis, vbi erat porta Benjamin inferior, nam ſuperior non ducebat extra vrbem. In hac porro conſtructione murorum explicanda Nehemias ordine progreditur, ex orientali latere per aquilonare, ad occiduum & meridianum, donec redeat ad portam Gregis, vnde ductum eſt initium; quæ ſigillatim in Annalibus explicata reperiet Lector eruditus. Ex qua tota explicatione patet Ieruſalem 12. portas habuiſſe in tribus lateribus. Nam in meridiano, in quo præruptæ rupes montis Sion nullum aditum dabant, nullæ fuerunt: reliqua vero latera ſingula quaternas habuerunt.

Numerus portarum Ieruſalem.

Orientale, Portam	*Aquilonare, Portam*	*Occiduum, Portam*
Fictilem.	Beniamin.	Anguli.
Aquarum.	Piſcium.	Vallis.
Equorum.	Veterem.	Sterquilinii.
Gregis.	Ephraim.	Fontis.

s. 3. l. 3. c. 6. à n. 24 ad 42.

Aliæ portæ, quas quidam afferunt, aut ad has pertinent, aut extra vrbem non ducunt, aut nouæ Æliæ, non veteri Ieruſalem conueniunt. Sed hoc de toto argumento vide Villalpandum, & Annales hoc loco.

VIII. Inimici Iudæorum eos impedire moliuntur. *2. Eſd. 4.*

Hæc dum Ieroſolymis agerentur, & ſimul omnibus ex locis mœnia ſurgerent, inimici eorum ipſis, quaſi irrita molientibus inſultabant, & inani ſe ſpe conſolabantur, impeditum iri opifices ne ædificarent, defuturos lapides, aut fragiles futuros, vtpote exuſtos, & totam conſtructionem infirmam atque humilem, quæ ne vulpibus quidem, nedum armatis hominibus reſiſtat. Cumque verbis & irriſionibus nihil proficerent, ſed diligenter vbique promoueretur opus, ſtatuerunt eos nec opinantes opprimere, vt partim occiſis, partim diſſipatis murorum ſtructoribus, neceſſario ceſſaret ædificatio. Quia tamen ſciebant eos regia autoritate munitos, & Eſtherem & Mardochæum in aula eſſe, ac plurimum apud regem poſſe, cum nihilominus inuidia rumperentur, clam eos perdere ſtatuerunt, ne poſſent ipſi apud Regem aperti facinoris argui.

IX. Quid contra Nehemias.

Quæ cum Nehemiæ innotuiſſent, opera Iudæorum, qui finitimi erant Samaritis, Ammonitis, cæteriſque Iudæorum hoſtibus, primo ipſe cum ſuis diuinum auxilium implorauit; Deinde ſpeculatores ſuper muros diurnos nocturnoſq; conſtituit, vt aduentum hoſtium nunciarent. Tertio certis locis poſt murum conſtituit præſidia Iudæorum armatorum, hoſtem vt venientem non imparati exciperent. Acceſſit poſtremo adhortatio Nehemiæ, ad ſe ſuoſque fortiter defendendos. Quæ cum percrebuiſſent, diſſipatum eſt eorum conſilium, quoniam viderunt ſe non poſſe inuadere inſcios & imparatos. Iudæi vero reuerſi ſunt ad murale opus, in ſuo quiſque loco, habentes arma in promptu. Certis quoque locis diſpoſiti ſunt tubicines, ſi quando eſſet opus congregari, ad vim hoſtium facta manu propulſandam. Prouidit etiam Nehemias, vt noctu excubiæ intra vrbem agerentur, quas ipſe cum ſuis peruigiles obibant, nec deponebant veſtimenta ſua, niſi vt ſe aquis expiatoriis, Iudaico ritu purificarent.

X. Idem ſuorũ inopiæ prouidet.

Sed aliud erat malum inter ipſos Iudæos, cui prouidus princeps, populique ſui amans Nehemias ſapienter prouidit. Vrgebantur plerique inopia tanta, vt filios, filiaſque ſuas vellent ſeruituti addicere locupletioribus Iudæorum, vt haberent vnde viuerent. Alij oppignerabant fœneratoribus domos, agros, vineas, vt frumentum haberent, vt tributa perſoluerent: vnde & conquerebantur apud Nehemiam, ſe à fratribus inhumanè tractari. Quibus auditis congregauit ſeorſum optimates & magiſtratus, qui tenuiores opprimebant, eoſque priuatim increpauit, quod vſuras à fratribus acciperent. Deinde & publicè in magna populi concione, exprobrans quod gentes inhumanitate vincerent, vt qui fratres ipſi ſuos contra Dei legem, & iura naturæ vexarent. Sed quia potentiora ſunt exempla quam verba, offert ipſe ſe & ſuos ad debita egenis dimittenda, & ad eandem liberalitatem alios creditores inuitat, ſimulque ad reddenda gratis pignora, quod erat nouas inducere tabulas: quod à Nehemia facile placideque perfectum eſt. Sacerdotes quoque eiuſdem reos, criminis ſeorſim adiuratione increpatoria ad eandem liberalitatem adduxit.

XI. Aliæ hoſtium contra Nehemiam molitiones irritæ.

Interea non deſtiterunt hoſtes Iudæorum conari Nehemiam inſidiis intercipere, perſuaſi illo ſublato, omnia peſſum itura. Itaque miſerunt ad eum ſpecie iucundæ amicitiæ, vt ad certum locum ſe conferret, aut mortem ipſi, aut vincula illaturi. Quod præſentiens Nehemias quater congredium vrgentibus, quater recuſauit. Ac ne quinta quidam vice rebellionis calumnia per literas prouocatus, deterritus eſt, ſed opus ſuum vrgere perrexit. Aliis quoque inſidiis per Semeiam Pſeudoprophetam, & crebras falſorum fratrum epiſtolas illum circumuenire conati ſunt, quas Nehemias agnouit, atque contempſit. Itaque irritis omnibus inimicorum inſidiis, minis, calumniis, completus eſt murus vigeſimo quinto die menſis Elul quinquaginta duobus diebus: vnde conſequens eſt vt quarto menſis quinti, qui dictus eſt Ab, fuerit inchoatus. Quo referri poteſt illud Danielis, muros Ieruſalem ædificatum iri *in anguſtia temporum.* Quod non videri debet incredibile, ſiquidem multa hominum millia huic vni operi dies noctéſque incumbebant; iiſque aderant Iudæorum principes, & ipſe Nehemias, qui opus præſentia ſua, voce, manuque vrgebant. Nec mœnia omni ex parte ab imis fundamentis excitata ſunt, ſed in illis ipſis ædificatum, & interrupta inſtaurata.

Abſoluitur murus intra 52 dies.

c. 9. 25.

XII. Prouidet Nehemias vrbis cuſtodiæ, & frequẽtiæ.

Poſtquam ædificatus eſt murus, prouidit Nehemias cuſtodiæ vrbis, conſtituitque ianitores portarum, & cuſtodes de habitatoribus Ieruſalem, *ſingulos per vices ſuas, & vnumquemque contra domum ſuam.* At vices iſtæ crebro redibant. *Ciuitas* quippe *erat latanimis & grandis, & populus paruus in medio eius*: itaque ciuium frequentiæ prouidendum fuit. Id per occaſionem dedicationis murorum factum videtur. Nihil enim æque poteſt incitare populum ad frequentandam vrbem nobiliſſimam, non incenſam vt ante, & hoſtibus æque atque amicis peruiam, ſed mœnibus cinctam, & habitationi tutam, vrbem regiam opportuniſſimo loco ſitam, in qua vna Deo ſacrificare liceret, & maximas totius anni celebrare ſolennitates, quam accurata in ea diuini cultus obſeruatio, quæ per abſentiam Sacerdotum & Leuitarum languebat. Abfuiſſe autem patet ex libro Nehemiæ, vbi dicitur ad muri dedicationem accerſitos fuiſſe Leuitas *de omnibus locis ſuis*, & congregatos fuiſſe filios cantorum *de campeſtribus circa Ieruſalem.*

c. 12. 27.

XIII. Dedicatio muri quando facta.

Traditur porro muri dedicatio Nehemiæ 12. poſt pleraque alia recenſita; quæ cauſa fuit vt Beda crediderit dedicationem tardius factam eſſe. Verum nihil eſt cur negemus: ſtatim ab opere abſoluto, factam dedicationem cum ea tanquam medium aſſumeretur ad replendam habitatoribus ciuitatem: & facile fuit vergente ad finem ædificio, perſonas ad dedicationem neceſſarias conuocare: quanquam maxima pars populi iam in vrbe ædificationi operam dabat, nihil vt neceſſe foret eos conuocare, aut differre dedicationem. Voluit autem Nehemias ſanctificari & dedicari muros Deo, vt hoc quoque nomine vrbs ſancta appellari poſſet; & vt Deus peculiari cura protegeret

Et quare.

tam mœnia ipſa, quam quæcunque eorum ambitu continerentur. Ideóque ſacri ritus & ceremoniæ in hiſce encœniis adhibitæ ſunt, vt mox patebit.

XIV. Conuocantur Leuitæ, & dedicationis modus.

Itaque in dedicatione muri miſit Nehemias nuncios, qui Ieroſolymam conuocarent Leuitas de omnibus locis ſuis. *Et mundati ſunt Sacerdotes & Leuitæ, & mundauerunt populum, portas & murum*; certis ſcilicet ablutionibus, & aſperſionibus aquæ, & expiationibus, de quibus Numer. 19. Cum ea luſtratione inſtituit Nehemias comprecationem vniuerſi populi bipertitò diſtributi, vt ſuper murum diuinas laudes, & Pſalmos Dauidicos, multo cum inſtrumentorum apparatu, concinerent, tubis etiam alternatim concrepantibus. Sacerdotes autem & Leuitæ inter eundum cum faſciculo hyſſopi aqua luſtrationis murum aſpergendo ſanctificabant. Diuiſus eſt autem populus in partes, ſiue choros duos: tum vna pars, in qua erat dimidia pars magiſtratuum & populi iuſſa eſt iter ſuſcipere ad dextram; à porta videlicet Sterquilinij verſus montem Sion, & ciuitatem Dauid. Alter chorus, in quo erat Nehemias & dimidia pars magiſtratuum & populi, ex aduerſo procedebat ab eadem porta ad ſiniſtram verſus aquilonem, donec occurrerent ſibi ad portam Cuſtodiæ, quæ non ducebat extra vrbem, ſed erat vicina portæ Gregis, & templo.

Duo chori murum aduerſi circumeunt.

XV. Et templũ læti adeũt. Cauſa lætitiæ.

Steterunt ergo ambo chori in porta Cuſtodiæ, indéque aſcenderunt in templum, vbi cantores ſua cantica ingeminarunt, & tubicines ſonos, & Sacerdotes ſacrificia, & populus preces & gratiarum actiones, & vniuerſi lætitiam. Quidni enim lætarentur omnes à puluere excitatam regiam ipſorum vrbem, & opprobrium populi, quod ruinæ illæ continenter teſtabantur, fuiſſe ſublatum? Quandiu enim iacebat illa vrbs, tandiu impij in Deum, & rebelles in principes audiebant. Quidni lætarentur tutos ſe, tectoſque eſſe ab incurſionibus Samaritanorum, Syrorum, Palæſtinorum, Ammonitarum, Idumæorum, & aliorum id genus latrunculorum, qui capitali eos odio proſequebantur? Quidni gratias agerent Deo, qui eis propitium Regem Perſarum, induſtrium ac generoſum ducem, populum facilem ac labore indefeſſum dederat; qui eis ſumptus, vires, animoſque miniſtrarat, vt contemptus inimicorum minis, inſidiis, irriſionibus, tantum opus tantulo tempore inchoarent, promouerent, atque perficerent.

Et gratiarum actionis.

XVI. Inſtituti ſacri quæſtores. ca. 12. 43. & 13. v. 4.

Eadem die conſtituti ſunt, qui curam habebant recipiendi & recondendi, quæ populus offerebat in vſum Sacerdotum & Leuitarum, in quibus fuit Eliaſib Sacerdos. Tradit Ioſephus celebritatem hanc octo dierum fuiſſe, quos populus in epulis tranſegit. Cuius octidui quintus dies fuit Neomeniæ feſtum, in quo illa contigit ſacri libri lectio, quæ in lege præcipitur, & fuſè refertur cap. 8. libri huius, vbi habetur primo die menſis ſeptimi congregatum populum in platea, quæ erat ad portam aquarum, & ibi Eſdram Sacerdotem & Scribam legiſſe librum legis per ſingulos dies, à mane vſque ad meridiem, toto octiduo ſolemnitatis. Quid autem legerit non ſatis conſtat. Exiſtimauerim eum non totum omnino volumen legis populo perlegiſſe, ſed ea ex illis libris ſelegiſſe, quæ ad vniuerſi populi eruditionem, & informationem morum pertinebant, bonam ſcilicet partem Exodi atque Leuitici, maxime autem Deuteronomij, in iis locis, in quibus horribiles comminationes continentur in præuaricatores: quas cum in ſeipſis experirentur impletas, in lacrymas ſoluebantur, quos Nehemias & Eſdras conſolabantur, & ad hilaritatem inuitabant.

Eſdras legit librum Moſis.

Deut. 31. 11. 12.

ca. 8. 18.

Leuit. 26. Deut. 28.

XVII. Quidubiorum cauſa aditur. Nehem. 8. 13.

Poſtridie autem, die ſecundo menſis ſeptimi, congregati ſunt principes familiarum vniuerſi populi, Sacerdotes quoque ac Leuitæ ad Eſdram, propter peculiares aliquas difficultates exortas circa ea, quæ pridie lecta fuerant, & nominatim circa feſtum Tabernaculorũ. Nam ſtatim ſubditur. *Et inuenerunt ſcriptum in lege, præcepiſſe Dominum in manu Moyſi, vt habitent filij Iſrael in tabernaculis in die ſolemni decimo quinto, menſe ſeptimo.* Cum ergo conſultus Eſdras à populo eam ſolennitatem celebrandam eſſe docuiſſet. Iuſſit Nehemias eam voce præconis vbique denunciari, & colligi arborum ramos, quibus fierent ſub dio tabernacula, & ſcenæ frondeæ, in quibus per ſeptem dies habitarent, memores habitationis patrum ſuorum in deſerto. Itáque factum eſt, tanta deuotione & lætitia, quanta à diebus Ioſue non contigerat ſcenopegiam celebrari, ſiue propter rei iam pridem intermiſſæ nouitatem, ſiue propter ſingularem ex auditione diuinæ legis animi ſenſum, ſiue propter diuina miracula, quæ in ea celebritate præter conſuetudinem contigerunt.

Feſtum Tabernaculorum indicitur ac celebratur.

XVIII. Cum miraculo ignis. ca. 1. 18.

Per hos enim ſcenopegiæ dies, ignem de cœlo datum, quo craſſa illa aqua inflammata eſt, exiſtimamus, iuxta ea quæ 2. Machabæorum leguntur. *Facturi* ait Scriptura, *quinta & vigeſima die menſis Caſleu purificationem templi*, in memoriam ſcilicet templi à Machabæo mundati, *neceſſarium duximus ſignificare vobis, vt vos quoque agatis diem ſcenopegiæ, & diem ignis, qui datus eſt, quando Nehemias ædificato* pridem, *templo & altari, obtulit ſacrificia.* Et apparet primo ipſo die ſcenopegiæ ignem diuinitus excitatum; erat enim is dies omnium celeberrimus, & maximo ſacrificio honorabatur. Ipſum miraculum fuſius narratur eodem loco. Iudæos ſcilicet, qui præ cæteris pietate præſtabant, cum in Chaldæam captiui ducerentur, partem quandam ignis ex altari incenſi acceptam, in cauerna ſicci putei repoſuiſſe, ac diligenter occultaſſe.

Vide Anna. n. 79 & ſeqq.

XIX. 2. Mach. 1. 10. Quomodo res contigerit.

Cum autem præteriiſſent anni multi, tres videlicet ſupra 160, nimirum 70 deſolationis, & 93. Imperij Perſici, placuit Deo vt mitteretur Nehemias à Rege Perſidis; nepotes Sacerdotum illorum, qui ignem abſconderant, miſit ad inquirendum ignem, qui pro igne aquam craſſam inuenerunt. Hoc iam primum miraculum eſt, vt ignis in aquam verteretur. Et iuſſit eos haurire, & afferre ſibi, & ſacrificia, quæ impoſita erant, aſpergi ipſa aqua, & ligna, quæ erant ſuperpoſita. Cumq; ſol, qui prius erat in nubilo, mox refulſiſſet, magnus ignis accenſus eſt, ita vt omnes mirarentur renouata Eliæ miracula. Itaque ex admiratione in Dei laudes effuſi ſunt, donec conſumptum eſſet ſacrificium. Tunc autem Nehemias iuſſit reſiduum aquæ craſſæ infundi in vrnas lapideas, ex quibus mox

iterato miraculo ignis emicuit. At ignis, qui perpetuus erat in altari, ita exarſit, vt aqua quæ erat in lapidibus, inflammata fuerit atque conſumpta. Quæ autem his cognitis fecerit Artaxerxes, ad ſequentem annum pertinent.

XX. Tabernaculum quoque, & arcam, & altare incenſi tunc inuentum. n. 85. & ſeqq. 2. Mach 2. 5. 6. &c.

Exiſtimo autem hoc ipſo tempore, quo ignis, ſiue aqua illa craſſa inuenta eſt, tabernaculum quoque, & arcam, & altare incenſi fuiſſe reperta, vt diligenter à nobis in Annalibus diſputatum eſt. Hic tantum dico, eam aſſertionem ſatis ex eodem Machabæorum loco probari, vbi Ieremias prædicit tabernaculum, & arcam, & altare incenſi, quæ ipſe abſconderat, ignota fore, cum loco in quo repoſita erant, *donec*, inquit, *congreget Deus congregationem populi, & propitius fiat, & tunc Dominus oſtendet hæc: & apparebit maieſtas Domini, & nubes erit, ſicut & Moyſi manifeſtabatur*, &c. Nemo proferre poteſt tempus, in quo hæc Ieremiæ prophetia impleta fuerit, in quo viſibilis maieſtas Domini apparuerit, vt Moyſi & Salomoni, quam hoc, in quo Deus præſentiam maieſtatis in igne mirabiliter accenſo demonſtrauit, in quo nubes ſolem, & ſacrificia, & altare obtegebat, vt Moſis & Salomonis temporibus. Iſta quoque populi congregatio non alia intelligenda eſt, quam quæ poſt captiuitatem Babylonicam facta eſt, ſub Cyro, Dario, & Artaxerxe. Sicut enim per partes diſperſus fuerat populus, ita & per partes iterum collectus eſt. Id autem confirmatur ex inſtituto Ieremiæ, qui etſi arguebat ſociorum ſuorum curioſitatem, conſolari tamen eos volebat de reſtitutione futura Iudaici cultus, & ceremoniarum poſt præſentem diſperſionem.

XXI. Quare id omiſſum à Scriptura.

At inquiunt aduerſarij, ſi arca hoc tempore inuenta eſt, quare illius Scriptura non meminit, quæ ignis renouati meminit? Quare Ioſephus in ſpoliis à Tito & Veſpaſiano Romam delatis eam non numerauit? Ad priorem petitionem, obuia eſt cuiuis illa reſponſio, *Quis nouit conſilium Domini, aut quis conſiliarius eius fuit?* Quam multa optamus à Scriptura fuiſſe tradita, quæ ſunt obuoluta ſilentio? Dici tamen poteſt, monitos per epiſtolam Iudæos Ægyptios ignis diuinitus dati, quia renouabant memoriam feſti diei, ea de cauſa celebrandi, quod inuentæ arcæ, non conueniebat. Ad poſteriorem reſpondet Ribera. Quæris, cur huius inuentionis arcæ Ioſephus non meminerit; Cur abſconſionis non meminit? Cur de igne cæleſti Nehemiæ dato nihil dixit? Cur de Iobo nullum vſpiam verbum fecit. At aſſerit nihil penitus in intima templi parte fuiſſe, ergo ne arcam quidem. Forte quia iam Antiochus illam abſtulerat. Aut certe occultè reſpuit eorum calumniam, qui in intima æde à Iudæis aſini caput coli dicebant.

In 1. Agg.

l. 6 bellic. 6.

l. 2. Q. Apionem.

XXII. Populi luctus & pœnitentia. Nehe. 9. 1.

In die autem 24 menſis ſeptimi, tranſactis Tabernaculorum diebus, *conuenerunt filij Iſrael in ieiunio, & in ſaccis, & humus ſuper eos.* Quamobrem autem? Cum populus ex aſſidua legis auditione accepiſſet quam ſerio in ea vetarentur coniugia cum alienigenis, idque etiam Eſdras inculcaret vehementius, ſicut iam anno ſeptimo Artaxerxis fecerat: quicunq; huic culpæ erant affines, ſiue qui nondum eiecerant mulieres illas, ſiue qui eas repudiatas iterum acceperant, facti pœnitentes in templum venerunt, & eiuſdem Eſdræ vt videtur opera, annitente Nehemia iterum *ſeparatum eſt ſemen filiorum Iſrael ab omni filio alienigena.* Mox etiam alia emendata ſunt, quæ paſſim à populo peccabantur, & renouatum eſt fœdus Deum inter & populum. Poſtremo ad frequentiam vrbis Ieruſalem, in hoc populi cœtu definitum eſt, vt principes populi habitarent Ieroſolymis. Reliqua vero plebs miſit ſortem vt decima pars eam incoleret, præter eos, qui ſponte vellent eligere habitationem in ea.

Separatur ab alienigenis.

XXIII. Plebs Quintij Conſulis obiurgatione ad arma compellitur.

Hoc anno, & ad quinque ſequentes, Græca ſilet Hiſtoria. Romana vero populares habet de more contentiones. Quibus cognitis Æqui & Volſci Romanis populabundi inſultarunt. Donec Conſul Quintius Capitolinus graui & artificioſa plebis & Tribunorum obiurgatione, eos ad arma pudore compulit, acceſſit & ira vehementior, vbi intellectum eſt quæ hoſtis in agris perpetraſſet. Delectus decernitur, habeturque tanta celeritate, vt tertio die cum hoſte pugnatum ſit, fœliciterque depugnatum, hoſtilia caſtra expugnata, ingentes prædæ receptæ, & acquiſitæ. Nec tamen triumphatum eſt, ne triumphus hominibus potius, quam rebus geſtis delatus videretur.

Et Æquos vincit & Volſcos.

Hoc anno iudicium populo Romano delatum de finibus ſuis ab Aricinis & Ardeatibus, qui vtriſq; fecit iniuriam, cum vtriſque ademit quod vſurpauit ſibi, ex quo ſequenti anno Ardeatium defectio à Romanis exorta eſt, & conſules in præſentia pudore affecti, & populus poſterorum reprehenſionem non iniuſtam incurrit.

Iudicium de agro Ardeatino.

ANNVS MVNDI 3610.

NEHEMIÆ 2. ELIASIB 21.

ARTAXERXIS 21. Imperij Perſarum 94.

OLYMP. LXXXIV. An. 1. V. C. 309.

ANTE CHRISTVM 443.

I Nunciatur in Perſide miraculum ignis.

DElato ad Artaxerxem nuncio, de igne tot annis in ſubterraneo loco abſcondito, & in aquam craſſam, & inde rurſum in ignem conuerſo, vehementer admiratus eſt, tantóque magis, quo maiore apud Perſas veneratione ignis ſemper fuit. Itaq; rei veritatem primũ diligenter inquiri iuſſit, atque examinari: tũ cum locum ſanctum ac religioſum inſtar templi haberi voluit, eumque ac Sacerdotes multis donariis ac muneribus honorauit. Nec abſurdum eſt locum aliquem extra templum à Iudæis ſanctum æſtimari, & eo nomine honorari, præſertim in quo Deus aliquid præter naturæ ordinem perpetraſſet, vt locum in quo Dominus dormienti Iacobo apparuiſſet, & rubum Moſis & piſcinam probaticam, imo & ſua oratoria. An autem Artaxerxes ignem honorare, ex Perſica ſuperſtitione voluerit, an potius mirabiliũ omnium effectorem Deum, qui & aquam ardere faceret, & eandem ex igne produceret, dubitari poteſt. Certe in meliorem partem vt propendeam ſuadet Eſther Regina, & Mardo-

Rex locum honorat, & ipſius miraculi autorem Deum.

chæus à rege ſecundus, qui hanc occaſionem non omiſerint, regem ad pietatem propenſum, recte dirigere. Præſertim non ignarum veri Dei, vt ex eius pro Iudæis decreto conſtat. Retuli porro hæc ad hunc annum; quia non prius res & nota fieri in Perſide, & iuſſu Regis in Iudæa examinari, & locus circumcludi, & religioſus fieri potuit.

II. Rogatio de connubiis Patriciorũ cũ Plebeis, & Plebi communicando Cõſulatu.

Romæ porro domi fortiſque tumultuatum eſt. C. enim Canuleius Tribus plebis initio anni de connubiis Patriciorum cum plebeis rogationem promulgauit. Mentio quoque ſenſim illata eſt à Tribunis, vt alterum ex plebe Conſulem fieri liceret, qua de re etiam à 9 tribunis rogatio promulgata. Vtrumque indigniſſimè tulere patres; potiuſque extrema quæque patienda cenſuerunt, quam permittendum vt eæ leges perferrentur. Læti ergo audiere patres Ardeaticum populum, ob iniuriam agri abiudicati, deſciuiſſe, Veientes depopulatos extrema agri Romani, Æquos & Volſcos expeditionem parare. Cum tamen Tribuni delectum haberi non ſinerent. Conſenſit tandem Senatus, vt Tribuni militares Conſulari poteſtate, partim ex Patritiis, partim ex plebeis crearentur, vti proximis comitiis factum eſt. Addit Liuius ſumma Canulei contentione factum, vt lex etiam de communicandis connubiis perferretur.

Conuenitur in Tribunos militares.

III. Floret Meliſſus & Protagoras.

Hac Olympiade florent Meliſſus philoſophus Parmenidis auditor, patria Samius. Floruit & Protagoras Abderites, qui Atheos dictus eſt, eo quod initio cuiuſdam libri ſui ſcripſiſſet, *De diis ſintne, aut non ſint, neque ſtatuere*, &c. de quibus vide plura in Annalibus.

ANNVS MVNDI 3611.

NEHEMIÆ 3. ELIASIB 22.

ARTAXERXIS 22. Imperij Perſarum 95.

OLYMPIADIS XXCIV. AN. 2. V.C. 310.

ANTE CHRISTVM 442.

I. Creantur Tribuni milit. ex ſolis Patritiis.

VNius anni inter Liuium & Dionyſium diſſentio eſt, de tempore creatorum tribunorum Conſulari poteſtate. Dionyſ. enim cum annum vocat V.C.311. Liuius autem, quem deinceps deficiente Dionyſio, ſecuturi ſumus, 310. Eumque hoc loco Onuphrius, & Cuſpinianus ſequuntur. Sigonius maluit 309. cui ſubſcribit Pighius, & Temporarius. Placuit mediam præterire ſententiam. Hoc ergo anno comitia Tribunis Conſulari poteſtate creandis indicuntur. Et ſi autem Genutij ſententia ferebat, vt tres ex Patriciis, totidemque ex plebeis crearentur, tribus Patritiis creatis, plebs nullum præterea creare voluit, ſatiſque habuit agnoſcere ſe non fuiſſe contemptam. Creati autem ſunt Tribuni Militares Sempronius Atratinus, Atilius Longus, & Clœlius Siculus. Sed perbreuis fuit hic magiſtratus. Tertio enim menſe quam inierant, Augurum decreto, perinde ac vitio creati, honore abiere. Ex quo intelligi poteſt quantum Romæ vaniſſimæ iſti Augurum diſciplinæ tribueretur, cum primarius magiſtratus, tanta contentione expetitus, ad Augurum arbitrium tam cito in ordinem redigeretur.

Plebis modeſtia.

Abdicantur hi Tribuni.

II. Coſſ. reſtituuntur.

Hic interreges à Senatu creati, qui permiſſa plebi electione Tribunos ne creare mallent an Conſules, cum plebs patriam conſuetudinem retinẽdam iudicaſſet, facti ſunt è Patritiis Coſſ. L. Papirius Mugillanus, & L. Sempronius Atratinus. Dionyſ. ait his Coſſ. amicitiæ ſocietatiſque fœdus cum Ardeatibus pactum eſſe, omiſſa ſuper controuerſo agro expoſtulatione, quam tamen non omiſit Liuius.

Fœdus cum Ardeatibus.

ANNVS MVNDI 3612.

NEHEMIÆ 4. ELIASIB 23.

ARTAXERXIS 23. Imperij Perſarum 96.

OLYMP. XXCIV. AN. 3. VR. C. 311.

ANTE CHRISTVM 441.

I. Cenſuræ initium, eiuſque cauſa.

TRecenteſimus vndecimus vrbis annus cẽſuræ initiis illuſtratur. Cuius magiſtratus creãdi cauſa fuit, quod Coſſ. Senatum docuiſſent, propter continuas Conſulum expeditiones, cum alia multa neglecta fuiſſe, tum curam habendi cenſus, è quo & numerus eorum, qui militari ætate eſſent, cognoſcebatur, & opes pro quarum ratione vnumquemque ad bellicos ſumptus contribuere oportebat: nullum autem iam à 17 annis actum eſſe. Viſum eſt Senatui rem operoſam, & minime Conſularem proprio magiſtratu egere, quod facile toti Reipubl. perſuaſum eſt. Primique cenſores creati ſunt L. Papyrius Mugillanus, & L. Semp[r]onius Atratinus. Quòd eorum Conſulatus integer ſuperiore anno non fuerat.

Ab V.C. 195.

Primi Cenſores.

II. Res Ardeatium.

Conſules autem ipſi rem bene geſſerunt. Cum enim apud Ardeates res admodum turbulentæ eſſent, & inter ſe nobiles, plebeique cædibus ſæuirent, optimates Romanos auxilio aduocarunt, plebei vero Volſcos, qui vrbem cum plebe obſidebant. At M. Geganius Conſul ſuperueniens obſidentes Volſcos inopinatò circumuallauit, eoſque commeatu deſtitutos, & ad pugnam deſperata pace progreſſos, concidit. Qui mox ad preces à certamine verſi, dedito imperatore, traditiſque armis, ſub iugum miſſi, ignominiæ pleni dimittuntur, ſed in Tuſculanos cum incidiſſent inermes oppreſſi ſunt. Conſul autem res Ardeæ compoſuit, ſeditionis autoribus ſecuri percuſſis, & triumphans in vrbem rediit, vbi Quintius quintùm Conſul erat in magna apud ſummos & imos veneratione & gloria. Ardeam vero ſequenti anno colonia deducta eſt. 3613.

Volſci ibi cæſi.

(∴)

ANNVS MVNDI 3614.

NEHEMIÆ 6. ELIASIB 25.

ARTAXERXIS Long. 25. Imperij Perſ. 98.

OLYMPIADIS XXCV. An. 1. V. C. 313.

ANTE CHRISTVM 439.

I. Belli Samij origo.

SExto anno à tricennali fœdere, quo Criſon Himeræus tertiam in Olympico ſtadio palmam tulit, bellum Samios inter & Mileſios propter Prienem excitatum eſt, vrbem pari fere interuallo ab vtriſque diſtantem, quamque vtrique ſibi vendicabant. Iamque Samij victores facti fuerant, cum Aſpaſia mulier Mileſia Periclem, qui omnia poterat Athenis, & quem illa poſſidebat, precibus adduxit, vt eius opera Athenienſes iuberent Samios à bello quieſcere, & apud ſe de controuerſia diſceptare, quod illi recuſarunt. Ergo bellum contra Samios fabricatus eſt Pericles, quem Athenienſes Imperatorem crearunt, attributa ipſi 40. triremium claſſe. Cum qua Samum profectus, vrbe potitus, optimatum gubernationem in popularem conuertit, quod vt ſtabile foret, obſides accepit 50 viros, totidemque nobiles pueros, quos in Lemno depoſuit, præſidióque in Samo relicto, diſceſſit.

Plut. in Pericle.

Res ibi primùm à Pericle geſta.

II. Samij bellum redintegrant.

At Samij ope Piſſuthnæ Perſæ, qui tum Sardibus præerat, & Phœnicum bellum redintegrarunt, & vrbe recepta, præſidium Athenienſium in manus Perſæ tradiderunt, obſides clam è Lemno ſurripuerunt, optimatibus Rempubl. reſtituerunt, & ſtatim expeditionem contra Mileſios pararunt. Sequenti anno, non enim ante ſequentem annum debellatum eſt, vt mox intelligetur, Athenienſes cognita Samiorum defectione, claſſem 60. nauium inſtruxerunt, eique Periclem cum nouem collegis præfecerunt. Eorum aduentu cognito Samij, relicta Mileto Athenienſibus occurrerũt, cum quibus acerrimè pugnarunt, victi tamen ſunt, quamuis nauium numero ſuperiores. Athenienſes victos inſecuti portum occuparunt, vrbemque obſederunt; quæ ne tunc quidem animis fracta, eruptione facta victores ſuos prælijs fatigare auſa eſt. Sed mox ſuperuenientibus auxiliis, pedeſtri pugna victi, arctiuſque concluſi ſunt.

3615.

Et à Pericle rurſum victi.

III. Sed 9 menſibus obſeſſi deditionem faciunt.

Quo rerum ſtatu audiuit Pericles, Phœnicias naues, quæ Samiis opem ferebant, in curſu eſſe, quibus ipſe cum ſexaginta nauibus obuiam progreſſus eſt. Interea Samij duce Meliſſo philoſopho eruptione facta inſigni victoria de Athenienſibus potiti ſunt, quorum etiam captiuis frontem noctua inſcripſerunt, & per 14 fermè dies quæcunque voluerunt in vrbem importarunt. At Pericles cognita ſuorum clade, properè ipſis ſubſidio venit, & Meliſſo Samiorum prætore fuſo fugatoque, hoſtem confeſtim muro circumuallauit, nouemque menſibus obſeſſos, & Artemonis machinis afflictos, ad deditionem compulit, his conditionibus, vt vrbis muros demolirentur, obſides darent, naues traderent, pecunias certis temporibus perſoluerent; reſtituta denique Democratia, Pericles domum magna cum gloria reuerſus eſt. Byzantij autem qui cum Samiis defecerant, cum iiſdem ſe Athenienſibus ſubiecerunt. Ex quibus apparet bellum Samium biennio tenuiſſe, ſi quis tempora tot rebus gerendis neceſſaria recte dinumeret.

Byzantij.

IV. Ludi votiui Romæ.

Priore anno Romæ votiui ludi facti ſunt quos decemuiri propter ſeceſſionem plebis nuper vouerant. Poſteriore, qui Conſules habuit Proculum Geganium Macerinum, & L. Menenium Lanatum, fames vexauit vrbem vehementer, cum Sp. Melius ex equeſtri ordine, vir, vt illis temporibus, prædiues, frumento ex Etruria priuata pecunia coëmpto, largitionem facere cœpit, plebemque delinitam ad ſe trahere, faſtu maiore quam priuatum hominem deceret. Iamque non ſolum de conſulatu, ſed de regno etiam cogitabat. Verum comitia Conſularia inſtabant, quæ res, nondum maturis Melij conſiliis, hominem oppreſſit; præſertim cum, ſummo Reip bono, T. Quintius Capitolinus iam ſextùm Conſul factus, eſſet.

Spurij Melij largitio.

ANNVS MVNDI 3616.

NEHEMIÆ 8. ELIASIB 27.

ARTAXERXIS 27. Imperij Perſarum 100.

OLYMP. XXCV. An. 3. VR. C. 315.

ANTE CHRISTVM 437.

I. Bellũ Corinthiacum cum Corcyræis.

COnfecto bello Samio exortum eſt Corinthiacum, Corcyræos inter & Corinthios: quod in Peloponneſicum tandem terminatum eſt, eique cauſam dedit, vt Thucydidi placet. Belli materiam præbuit Epidamnus Illyrij ciuitas, quæ poſtea Dyrrachium dicta eſt: quæ cum inteſtina ſeditione laboraret, plebs furens potentiſſimos quoſque ciues eiecit. At illi cum ad Taulantios barbaros ſe recepiſſent, cum illis eos qui in vrbe erant, terra marique prædabantur. Itaque Epidamnij legatos Corcyram miſerunt, tanquam ad coloniæ ſuæ matrem, orantes ne ſe perdi ſinerent, & profugos ſibi reconciliarent. Sed ab iis neglecti, Corinthiorum opem non fruſtra implorarunt. In ſuam enim fidem ac clientelam receptos auxiliis iuuerunt, nouiſque colonis. Re cognita Corcyræi cum 25 nauibus Epidamnum veniunt, exuleſque recipi iubent, & præſidia Corinthiorum, nouoſque colonos dimitti. Cumque Epidamnij imperata non facerent, & à Corcyræis maioribus copiis obſiderentur, rurſum ad Corinthiorum opem cõfugiunt, qui reliquo anno exercitum ad eorum auxilium præparant.

Epidamnij à Corcyræis neglecti ad Corinthios confugiunt.

A Corcyræis obſidẽtur.

II. Melij conſilia patefiunt.

Diuina porro prouidentia Romanam libertatem protegente, factum eſt vt T. Quint. ſextùm Conſul crearetur, vir Sp. Melij conatibus minimè opportunus. Cum autem L. Minutius præfectus annonæ didiciſſet arma parari apud Melium, eumque regni conſilia agitare, Tribunoſq; mercede emptos ad prodendam libertatem, remque ad Senatum detuliſſet, Conſul Quintius ex omnium ſententia Dictatorem dixit Quintium Cincinnatum, qui Seruilium Ha-

Dictator dicitur.

lam Magiſtrum equitum dixit. Poſtero die diſpoſitis per vrbem præſidiis, cum Dictator in forum deſcendiſſet, & Melius vim ſibi paratam cerneret, miſſus à Dictatore ad eum Seruilius, ad cauſam dicendam, iuſſu Dictatoris hominem euocat. Qui dum tergiuerſatur, & plebis opem implorat, à magiſtro equitum occiditur. Id factum probauit Dictator, & mortui domum euerti iuſſit, ac bona publicari.

A Seruilio Hala occiditur, &c.

ANNVS MVNDI 3617.

NEHEMIÆ 9. ELIASIB 28.

ARTAXERXIS 28. Imperij Perſarum 101.

OLYMP. XXCV. A. 4. V. C. 316.

ANTE CHRISTVM 436.

I. Corcyræorum & Corinth. diſceptatio.

OBſidebant Epidamnios Corcyræi, Corinthiis exercitum parantibus, vt eis auxilio eſſent. Futura erat claſſis 60, & aliquot nauium, ex diuerſis collecta populis. Eo apparatu cognito Corcyræi, cum Lacedæmoniis Sicyoniiſque legatis, adierunt Corinthios, ſuadentes vt res non bello, ſed iure dirimeretur; cumque non conueniſſent, Corinthij claſſem mittunt Epidamnum, Corcyræi non intermiſſa obſidione, illis occurrunt, & nauali acie inſtructa pugnant, vincuntque, quindecim nauibus profligatis, cæteris in fugam actis. Eodem ipſo die Epidamnij obſeſſi ad deditionem coacti ſunt, iuſſique in vinculis ſeruare Corinthios, donec ſtatuerent victores quid eis fieri placeret. Corcyræi illis in locis imperium maris adepti, varia Corinthiorum loca peruagati, aliorum agros vaſtarunt, aliorum naualia incenderunt, ſicque reliquus ille annus, ac ſequens, ſine vllo inter vtrumq; populum certamine abiit. Claſſis tamen interea vtrimque præparata eſt.

Et pugna naualis, & victoria Corcyræorum.

II. Tribuni Milit. pro Coſſ. creati.

Romæ autem Tribuni, cæſo Sp. Melio, de eius nece apud populum querebantur, quod indicta cauſa, & indemnatus eſſet occiſus, & mortem ab inimicis plebis, pro ſua in egenam plebem miſericordia, retuliſſet. Peruiceruntque vt huius anni comitiis Tribuni militares crearentur, rati eorum aliquos à plebe fore, qui Melij necem vindicandam ſuſciperent; nec tamen facti ſunt voti compotes; tres enim tantum, ijque Patritij creati ſunt. In quorum magiſtratu Fidenæ, colonia populi Romani, ad Veientes, eorumque regem Volumnium defecere, eiuſq; iuſſu quatuor Romanorum legatos, cauſam defectionis inquirente interfecere, vt ſpes omnis reconciliationis, tanto admiſſo ſcelere, præſcinderetur. Ergo bellum cõtra Fidenates & Veientes hoc anno præparatum, ſequenti inchoatum à L. Sergio Conſule, moxque ab Æmilio Mamerco Dictatore perfectum eſt. Cæſus in ea pugna Rex Volumnius ab A. Cornelio Coſſo, indeque hoſti terror & fuga, & Romanis victoria. Dictator Senatus Conſulto, iuſſuq; populi triumphans in vrbem rediit. Longe maximum triumphi ſpectaculum fuit Coſſus quadrigis in vrbem inuectus, ſpolia opima Regis interfecti gerens, quæ in æde Iouis Feretrij, prope Romuli ſpolia ſolenni dedicatione fixit.

Fidenæ ad Veientes deficiunt.

3618.

Bellũ contra vtroſq; geſtum.

Coſſi ſpolia opima.

Hoc autem poſteriore anno, qui fuit Olympiadis 86æ. annus primus, natus eſt Iſocrates Rhetor egregius, quinquennio ante bellum Peloponneſiacum. Quo tempore floruiſſe legimus Democritum Abderitem, Empedoclem Agrigentinum, Hippocratem Coum, Gorgiam & Prodicum, Zenonem quoque, atque Parmenidem.

III. Ortus Iſocratis.

ANNVS MVNDI 3619.

NEHEMIÆ 11. ELIASIB 30.

ARTAXERXIS 27. Imperij Perſarum 103.

OLYMP. XXCVI. AN. 2. V. C. 318.

ANTE CHRISTVM 434.

I. Corinthiorum apparatus, & Corcyræorum legati, ad Athen.

TOto anno, poſt nauale prælium infeliciter à Corinthiis geſtum, & inſequenti, qui nunc agitur Corinthij naualẽ expeditionem ſtudioſè præpararunt, remiges militeſque ex Peloponneſo, totáque Græcia comparantes. Ea re moti Corcyræi legatos Athenas auxilij cauſa miſerunt. Miſerunt & Corinthij rogantes ne ſe hoſtibus ſuis adiungerent, vtrorumque apud Thucydidem extat oratio, mutuis plena criminationibus. Athenienſes Corcyræis diſſimulanter adhæſere, ne fœdera tricennalia, cum Lacedæmoniis, eorumque ſociis inita, violarent, ſed ſocietatem tantum ſubſidiariam cum Corcyræis fecere, vt mutuam ſibi ferrent opem, ſi quis aduerſus Corcyram, vel Athenas, vel ipſorum ſocios adiret. Verebantur enim ne Corcyra, quæ multum claſſe valebat, in Corinthiorum poteſtatem veniret, ſicq; difficilius ipſi maris imperiũ obtinerent. Ergo cum Corinthij diſceſſiſſent, Athenienſes decem naues Corcyrenſibus ſubſidio miſerunt, mandaruntque ducibus ne Corinthios inuaderent, ſed Corcyræos tantum defenderent. Quod ita fecerunt, vt multa vtrimque accepta clade, vtrique ſe victores dicerent, Corcyræi tamen Epidamno potiti ſunt: quæ cauſa fuit iræ Corinthiorum in Athenienſes, quorum opera factum fuerat, vt Corinthij Corcyræos in ſuam poteſtatem redigere non potuiſſent: idque etiam in poſterum deſperabant, quandiu illi Athenienſium præſidio niterentur.

l. 1. p. 23. 29. Gr. Lat.

Qui Corcyræis diſſimulanter fauent.

Vnde victi Corinthij

Itaque anno proximo, vt de ipſis aliquo modo vltionem ſumerent, Potidæam illorum coloniam ad defectionem impulerunt, à Perdicca Rege Macedonum, Athenienſium hoſte incitati. Cum enim Perdiccæ fratres contra ipſum bellum gererent, Athenienſes auxilio fratribus venerunt. Ergo cum ſibi ab illis metueret, operam dedit, miſſis Lacedæmonem legatis, vt bellum inter Athenienſes & Lacedæmonios oriretur. Corinthios quoque iam Athenienſibus iratos ſibi conſiliauit, vt Potidæa, aliæque Thraciæ vrbes ab Athenienſibus deficerent, vt illarum opera, fortior contra fratres ſuos & Athenienſes redderetur. Verum enimuero Athenienſes cognitis Perdiccæ & Corinthiorum conſiliis, vt earum ciuitatum defectionem anteuerterent, triginta naues cum mille grauis armaturæ militi-

II.

3620. Perdiccas rex Maced. & Corinth. Athen. infenſi.

bus in Thraciam mitere, quæ obſides à Potidæatis acciperent, vrbis mœnia demolirentur, & vicinas vrbes à defectione prohiberent.

III. Potidæatæ ad Lacedæ. confugiũt

At Potideatæ cum eam calamitatem fruſtra ab Athenienſibus deprecarentur, ad Spartanos confugerunt; qui cum polliciti eſſent ſe in Atticam irrupturos, ſi Potidæa ab Athenienſibus inuaderetur, ab eis illicò, cum ſociis oppidis defecerunt, in quibus Chalcidenſes, qui authore Perdicca, deſerto littore in Olynthum emigrarunt, ibique ſe communiuerunt. Quoniam autem 30 Athenienſium naues impares ſe bello contra ciuitates quæ defecerant, & contra Perdiccam exiſtimabant, iis relictis, in Macedoniam emigrarunt, Corinthij autem in Thraciam validum exercitum miſerunt, qui Potidæam tutaretur.

IV. Romæ peſtis biennio.

Romæ vtroque anno peſtis graſſata eſt, poſteriore præſertim; quo nihilominus Fidenates Aniene traiecto copias ad vrbem poſuere. In re trepida dictus Dictator A. Seruilius, qui luce prima ciues, qui arma ferre poterant, eduxit in aciem, & Fidenates victos in vrbem compulit, quam cum deſperaret ſe vi aut obſidione capere poſſe: agere in arcem cuniculum inſtituit, & perfoſſo monte patefecit in arcem viam, & nec opinantibus Hetruſcis, hoſtilis clamor ſupra caput vrbem captam oſtendit, quæ & mox exciſa eſt.

Fidenates a Dictatore exciſi.

ANNVS MVNDI 3621.

NEHEMIÆ 13. ELIASIB 32.

ARTAXERXIS 32. Imperij Perſarum 105.

OLYMP. LXXXVI. AN. 4. V.C. 320.

ANTE CHRISTVM 432.

I. Annus Nehemiæ abſolutus. 2. Eſd 5.14.

CElebratur hic annus apud Nehemiam, eſt enim duodecimus ducatus ſiue gubernationis eius in Iudæa. *A die autem*, inquit, *qua præceperat rex mihi, vt eſſem dux in terra Iuda, ab anno vigeſimo, vſque ad annum trigeſimum ſecundum Artaxerxis regis, per annos duodecim* altero extremorum non computato, *ego & fratres mei*, domeſticos opinor intelligit, totamque familiam, *annonas, quæ ducibus debebantur, non comedimus*, miſericordia videlicet moti erga populum egenum ac *valde attenuatum*, vt eius onera & tributa tantundem minuerentur: vnde ſequitur. *Duces autem primi, qui fuerunt ante me, grauauerunt populum, & acceperunt ab eis in pane & vino, & pecunia quotidie quadraginta ſiclos*, id eſt, in ære Gallico quinquaginta quatuor Francos cum dimidio. Magnos nihilominus ſumptus facere cogebatur. *Nam Iudæi*, inquit, *& magiſtratus, centum quinquaginta viri, & qui veniebant ad nos de gentibus, quæ in circuitu noſtro ſunt, in menſa mea erant. Parabatur autem mihi per dies ſingulos bos vnus, arietes ſex electi, exceptis volatilibus, & inter dies decem vina diuerſa, & alia multa tribuebam.*

Eius in populum indulgentia.

1. Eſd 7.20. & ſeqq.

Vbique acceptis ex fiſco regio ſumptibus, conſentanee iis quæ hic ipſe rex dari præceperat Eſdræ, procurante Regina Eſthere, & Mardochæo.

II. Perſidem adit ibique diu moratur.

Hoc ipſo anno Nehemias è Iudæa profectus eſt in Perſidem ad regem Artaxerxem, qui Rex Babylonis dicitur, & reuera ei Babylonij parebant, & forte tunc erat Babylone, & ad eum profectus eſt Nehemias, & apud eum manſit vſque ad finem dierum vitæ ac regni eius, vt ibi dicemus. Interea enim dabitur tempus Eliaſib, & Tobiæ grande gazophylacium ædificandi, male adminiſtrandi templi reditus; & eius miniſtros fugandi, vt habetur capite decimo tertio, verſu decimo. Vide Annales hoc loco. Cæterum prædictis duodecim annis ducatus Nehemiæ credibile eſt eum non ſolum beneficentiam erga populum exercuiſſe, ſed omnia promouiſſe diligenter, quæ ad Dei cultum, & legis obſeruationem pertinebant, vt propterea tanto iuſtius poſtea zelus eius exarſerit, contra violatores eius, & verbis eos caſtigarit & factis. Quod ſimul etiam arguit eum in eadem Ducis autoritate perſeuerаſſe.

3621. n. 4. & 5.

2. Eſdr. 13. 25.

III. c. 2. 13. Conſtruit Bibliothecam opera Eſdræ.

Huc autem pertinet in primis conſtructio Iudaicæ Bibliothecæ, cuius eſt mentio in ſecundo Machabæorum, ex quo loco intelligitur Nehemiam, aut Eſdram potius illius iuſſu varios ſacrarum literarum codices, earumve partes, quæ apud diuerſos variis habebantur in locis, diligenter collegiſſe, & nominatim librum Regum & Prophetarum & Pſalterium, &c. Apparet quoque, vt fieret Bibliotheca, alios quoque libros collectos, tam patriæ quam peregrinæ ſapientiæ, vel exemplo Regum Perſarum, quorum Bibliotheca Babylone conſtructa erat. Quid autem ſtudij circa libros ſacros Eſdras adhibuerit, ex antiquis patribus colligi poteſt, quorum ſententias in Annalibus recenſuimus. Hic breuiter dico Eſdram libros ſacros, quos habere potuit, diligenter cuſtodiſſe. Secundo, variis ex locis & perſonis eos collegiſſe, & in Bibliothecam Ieroſolymam contuliſſe. Tertio, varias partes
in vnum quaſi corpus compegiſſe, vt Pſalmos
in vnum librum; eodemque modo Prophetias, 1
prout quæque inuentæ ſunt. Quarto, deprauata 2
correxiſſe, recenſuiſſe, renouaſſe. Quo 3
pertinet nonorum vocabulorum in locum ve- 4
terum ſubſtitutio. Quinto, ſuppleuiſſe quæ de- 5
eſſe videbantur; qualia ſunt quæ de morte Moyſi & Ioſue ſuis habentur locis. Quin & alia quoque ſuppleta libris ſacris, poſt mortem Eſdræ, ex ipſa Scriptura demonſtratur in Annalibus.

1. Eſd. 5.17. & c. 6. 1. Eius ſtudium circa ſacros libros. Hoc an. n. 8. 9. & alibi, a. 1. Deſo. nu 10. & ſeqq.

a. 3621. n. 11.

IV. Athen. in Thraciam & Macedoniam copias mittunt.

Quæ ad Græciæ res attinet. Cum Athenienſes didiciſſent priorem ſuam triginta nauium claſſem tardius in Thraciam perueniſſe, nec pares eſſe bello Thracico ſimul & Macedonico, quadraginta naues ſubſidio miſere, quibus Calliam præfecerunt ducem. Priores iam Therma potiti erant, quæ poſtea Theſſalonica dicta eſt & Pidnam obſidebant, cui obſidioni, ſocios ſe, qui recens aduenerant, adiunxerunt. Cum autem obſidio produceretur, & ipſi de Potidæa, & Corinthiorum auxiliis, ſolliciti eſſent, pacem cum Perdica,

Athen. reconciliantur Perdiccæ.

& armorum ſocietatem iniere: cumque illic hyemem tranſegiſſent, vere nouo contra oppida quæ defecerant, vela fecerunt. Floruit Athenis hoc tempore Meto inſignis aſtrologus, anni decemnouennalis inuentor. Quod ſpatium 19 annorum ipſe vnum annum vocauit, quod intra illud tempus lunares anni, per ſeptem intercalationes, ſolaribus propemodum exequentur: puta anno 3. 6. 8. 11. 14. 17. & 19. vt fuſius anno Moſis 81 explicatum eſt. Id curriculum vulgò *aureus numerus*, propter excellentiam appellatur.

Meto Aſtrologus, Aureus numerus.

Schol. 7. ad n. 93.

V. Veientes Etruſcos fruſtra ad arma ſollicitant.

Romæ autem hoc anno vehementer trepidatum eſt. Nam Veientes & Faliſci excidio Fidenarum conterriti, totius Etruriæ populos duos & viginti ad arma conuocarunt. Itaque Romani ad nota Dictaturæ præſidia confugerunt; Senatus Æmilium Mamercum iterum Dictatorem dici iuſſit. Mox tamen intellectum eſt iuſſos Veientes ſuis viribus bellum exequi, quod ſuo conſilio ſuſcepiſſent. Tum Dictator ne fruſtra creatus eſſet, aliquod Dictaturæ monimentum relicturus, populo perſuaſit vt Cenſura quæ quinque annis gerebatur, ne pluſquam annua & ſemeſtris deinceps foret, legeque lata id perfecit. Quod Cenſores ægre ferentes ipſum Mamercum, cum Dictatura abiiſſet, ignominiæ cauſa, tribu mouerunt, ærariumque fecerunt. Quæ res tantam populi mouit indignationem, vt vis à Cenſoribus, nullius autoritate, præterquam ipſius Mamerci deterreri potuerit. Egregio plane facinore hominis vere magnanimi, qui & caſum ſuum ingenti animo tulerit, & oblatam de inimicis vindictam animo profecto Chriſtiano, ab eorum capitibus euerterit.

Dictator Mamercus contrahit Cenſuræ tempus.

Eiuſdem virtus egregia.

ANNVS MVNDI 3622.

NEHEMIÆ 14. ELIASIB 33.

ARTAXERXIS 33. Imperij Perſarum 106.

OLYMP. XXCVII. A. 1. V. C. 321.

ANTE CHRISTVM 431.

I. Apparatus ad bellum Pelopon.

HAbet hic annus apparatum ad bellum Peloponneſiacum, quo anno Callias cum omnibus copiis Macedonia digreſſus, Potidæam verſus iter intendit. 70 naues maritimam oram legebant; terra iter faciebant tria millia Athenienſium cum multis ſociis, & ſexcentis Macedonum equitibus, & propè Potidæum caſtra poſuerunt. At Potidæatæ & Peloponneſij prope Olynthum, quæ 60 fere ſtadiis abeſt à Potidæa, duce peditatus Ariſtæo: Equitatus vero Perdicca rege Macedonum, qui protinus iterum ab Athenienſibus defecerat, & Potidæates iuuabat, ne eos deſereret, quos nuper in defectionem coniecerat. Denique cum propiores factæ eſſent acies ancipiti certamine pugnatum eſt: vniuersè tamen Athenienſes amiſſo duce vicerunt, & Potidæam terra marique obſederunt. Aliarum interim vrbium, quæ defecerant, agros deuaſtantes.

Perdiccas ab Athen. deficit.

II. In Græcia vero querelæ Corinthiorum, & viciſſim Athenienſium vbique iactantur. Corinthij bellum contra eos poſtulant, & ad illud ſocios omnes inuitant. Athenienſium autem legati, qui tum Spartæ erant, diſſuadent bellum contra tam potentem ciuitatem. Poſtremo cum Peloponneſij maxima ex parte cenſuiſſent triceennalia fœdera ab Athenienſibus eſſe violata, bellum decreuerunt. Cum autem Athenienſium ſententiæ Athenis de bello ac pace variarent, Pericles, qui ſe obnoxium reddendæ rationi ingenti pecunia publica ſentiebat, conſilio Alcibiadis, qui eius erat ex fratre nepos, bellum vehementer ſuaſit, in quo ſperabat ſe Reipub. neceſſarium fore, & pecuniarias rationes ad illud tempus dilatum iri. Suaſit autem demonſtratis Athenienſium opibus & copiis, & apparatu ad victoriam, præ ipſorum aduerſariis. Itaque Lacedæmoniis reſponderunt, ſe belli initium non facturos, ſed ab ipſis illatum propulſaturos. Vide Thucydidem, qui hic primum librum abſoluit.

Bellum vtrimque decernitur.

Pericles Athen. accendit, & cur.

Romanæ res.

Romæ autem peſtilentia hoc anno aliarum rerum otium præbuit, vt ait Liuius, & ædes Apollini pro valetudine populi vota eſt, nihilominus lues in vrbe agriſque graſſata eſt.

ANNVS MVNDI 3623.

NEHEMIÆ 15. ELIASIB 34.

ARTAXERXIS Long. 34. Imperij Perſ. 107.

OLYMP. XXCVII. AN. 2. V.C. 322.

ANTE CHRISTVM 430.

I. Initium belli Peloponneſiaci.

HVnc decimum quintum annum ab initis Lacones inter & Athenienſes triceennalibus fœderibus, Thucydides primum conſtituit belli Peloponneſiaci, quod ait ſtatim ineunte vere inchoatum, quodque in annum vigeſimum ſeptimum propagatum eſt. Indicium autem belli, & animorum inter ſe hoſtiliter affectorum fuit, quod cum ſuperioribus annis multa inter Græcos hoſtilia facta contigiſſent, quæ variis excuſationibus velabantur, mutua nihilominus commercia retinebantur, & alteri ad alteros, non ſine ſuſpicione, ſed ſine caduceatore ventitabant. At deinceps nullis inter ſe commerciis amplius ſine caduceatore miſcebantur.

II. Thebani Platæam occupant, moxque cæſi captique.

Primum hoſtile facinus in Bœotia, quæ eſt Atticæ contermina, perpetratum eſt. Trecenti fere Thebani, ſtatim ineunte vere, noctu Platæam Bœotiæ vrbem, Athenienſium ſociam ingreſſi ſunt, à quibuſdam Platæenſibus introducti, qui eam vrbem Thebanis, cum quibus ſemper geſſerat ſimultates, adiungere volebant. Platæenſes ciuitatem ſuam captam animaduertentes, rati magna ſe hominum multitudine teneri, compoſitione facta Thebanis dedidere ſe. At poſtea rei veritate cognita, conſiliis inter ſe, perfoſſo communi pariete, communicatis, hoſtem nocte inuadunt atque interficiunt, viui ad centum & octoginta capti ſunt. Cum autem Thebani, qui ſuis auxilio tardius venerant, rem intellexiſſent, agros populari, & Platæenſes

Platæenſiū perfidia.

tæenſes capere cœperunt, vt ſuos permutatione reciperent. Platæenſes vero polliciti ſe reddituros, ſi illi ex agro ſuo abirent. Illis parentibus, ſuos nihilominus captiuos, cum omnia ſua ex agris in vrbem comportaſſent, perfidiosè peremerunt: & militum cadauera Thebanis reſtituerunt.

III. Athen. & Spartani belli ſocios aſciſcunt.

Hoc primum aperti belli ſignum fuit. Itaque vterque populus belli ſociis conquirendis intentus fuit, non in Græcia ſolum, ſed in Aſia quoque ac Perſide, Italia etiam & Sicilia, inſuliſque circumpoſitis. Plures porro in Lacedæmonios beneuolentia propendebant, quod libertatem Græciæ, contra Athenienſium ſuperbam tyrannidem defendere credebantur. Archidamus Rex a Lacedæmoniis Imperator eligitur; eius legatum Athenienſes faceſſere iubent inauditum. Pericles ſuos ciues ad bellum animat, & res ſuas in vrbem ex agris comportare, eamque propugnare; & centum nihilominus nauium claſſem in Peloponneſum immitti ſuadet. Archidamus Atticæ agros populatur, ad eliciendos ad pugnam Athenienſes; quos retinet Pericles, & claſſem ad paria damna in Peloponneſum mittit, eóque facto Spartanos ad patriam tutandam retrocedere cogit. Deinde aliquot Lacedæmoniorum locis captis ac vaſtatis, domum cum hyeme reuerſus eſt. Hæc pluribus Thucydides, qui addit hoc anno Solis eclipſim in æſtate contigiſſe.

Periclis de bello conſilium.

IV. Romana res.

Romæ autem vis morbi leuata eſt, neque à penuria frumenti, cui iam prouiſum fuerat, periculum fuit: belli conſilia ab hoſtibus in annum dilata. Tribuni plebis ſatagebant, vt Tribuni militares è plebe crearentur. Sed nihilominus comitia conſularia S. C. habita ſunt.

ANNVS MVNDI 3614.

NEHEMIÆ 16. ELIASIB 35.

ARTAXERXIS 35. Imperij Perſarum 108.

OLYMP. XXCVII. A. 3. V. C. 323.

ANTE CHRISTVM 429.

I. Inſignis vbique peſtilentia. *Thucyd. l. 2.*

SEcundus hic annus belli Peloponneſiaci grauiſſima peſtilentia inſignis fuit, quę initio capto ad Æthiopia in Ægyptum, Africamque deſcendit, magnamque partem regni Perſarum. Athenas autem ita vexauit, vt magnam rerum diuinarum atque humanarum confuſionem intulerit; quæ tamen Lacedæmonios dicitur leuiter attigiſſe, vt diuinum Numen in illos nominatim conſpiraſſe videretur. Bellum nihilominus vtrinque geſtum eſt: Nam priores Peloponneſij Atticam, tam ab ortu quam ab occaſu vexabant. Inde Athenienſes cum 150 nauium claſſe duce Pericle in Peloponneſum profecti ad Epidaurum in ſinumque Saronicum peruenerunt, & magna parte agri vaſtata, vrbem adorti ſunt: ſed eos morbus occupauit, afflixitque. Peloponneſij quoque morbi metu, quem ex transfugis in vrbe graſſari audiebant, & ex cateruatim congeſtis in ſepulchra cadaueribus agnoſcebant, intra quadrageſimum diem ex Attica diſceſſerunt.

Athenieſes maxime vexat.

II. Pericles magiſtratu deiicitur, moxque reſtituitur.

Athenienſes autem, & morbo & bello vexati, poſt alteram hanc Peloponneſiorum irruptionem, Periclem tamquam belli huius autorem accuſare cœperunt, atque adeo magiſtratu deiectum, ingenti pecunia mulctauerunt. Mox tamen ira depoſita, cum neminem inuenirent eius muneri gerendo parem, cum quamuis domeſtico luctu afflictum, peſtis enim duos illi filios, ac ſororem, alioſque neceſſarios abſtulerat, rurſus ad imperium ſuſcipiendum inuitarunt, ac denique perſuaſerunt. Interim autem Ariſtæus Corinthius, cum Lacedæmoniorum legatis, ad Perſarum regem proficiſcebantur, vt eum ad belli ſocietatem allicerent, & ad belli ſumptus pecunias obtinerent. Sed Athenienſium opera comprehenſi, & Athenas delati, indicta cauſa interfecti ſunt, & in profundas foſſas præcipitati, in vltionem aliquorum Athenienſium, qui eodem modo Lacedæmone tractati fuerant. Hoc quoque tempore Potidæa, fame ad deditionem compellitur, conditionibus non acerbis, quod ipſi quoque qui obſidebant multis afficerentur incommodis. Digreſſis huc, illucque ciuibus, Athenienſes eo coloniam miſerunt, ſicque ſecundus huius belli annus finem accepit.

Legati ad Perſas capti, & Athenis indicta cauſa occiſi.

III. Cũ Æquis & Volſcis bene à Dictatore pugnatum.

At Romæ non ſine ſanguine & ſudore pugnatum eſt. Volſci & Æqui intentata iamdudum arma in Romanos vltra non diſtulerunt, ſed cum ſuis ſinguli exercitibus in Algidum conuenere, vbi caſtris communitis, ingenti ſe ſtudio ad certamen exercebant. Itaque Senatui placuit Dictatorem dici. Dictus eſt à Quintio Conſule A. Poſthumius Tubertus. Qui aſſumpto eodem Conſule, copias bipertito diuiſas, gemino hoſtium exercitui oppoſuit. Acriter vtrimque & induſtria & virtute pugnatum eſt, præſertim à Vectio Volſcorum duce fortiſſimo. Quin & Romani duces plerique vulnerati in quibus ipſe Dictator. Denique vtraque caſtra à Romanis expugnata, hoſtes, præter Senatores, omnes venundati ſunt, præda partim ſpoliatis ſociis reddita, partim ſub haſta vendita. Dictator triumphans vrbem inuectus Dictaturam abdicauit.

ANNVS MVNDI 3615.

NEHEMIÆ 17. ELIASIB 36.

ARTAXERXIS 36. Imperij Perſarum 109.

OLYMP. XXCVII. AN. 4. V. C. 324.

ANTE CHRISTVM 428.

I. Mors Periclis, & ortus Platonis.

MOrtuum hoc anno Periclem Athenienſium clariſſimum ducem liquido conſtat ex Thucydide, qui ait eum duos annos à bello moto, & præterea ſex vixiſſe menſes, id eſt intra tertium annum, qui nunc agitur, obiiſſe. Cauſam mortis eius refert Plutarchus in præcedentis anni luem, quæ domi eius tanto cum damno graſſata, ipſum ita afflauit, vt varias inter mutationes corpus eius paulatim confecerit. Eius virtutes plerique celebrarunt, quas tamen fuligine tinxit, non ſolum male adminiſtrata pecunia publica; ſed quod illi ipſi eius

l.3. init n.3.

laudatores, eum facem Peloponneſiaci belli, quod tam ingentia mala in Europam inuexit, fuiſſe non negant. Hoc ipſo anno natum Platonem autor eſt Laërtius. Vide Annales.

II. Platæenſes à Laced. obſeſſi.

Ineunte Æſtate Peloponneſij cum ſociis Platæam duce Archidamo obſederunt, quod in fide cum Athenienſibus perſiſterent. Itaque imbellem multitudinem Athenas exportarunt, ſolis quadringentis ciuibus, 80 Athenienſibus, & 110 mulieribus ad parandum cibum relictis. Archidamus igitur omni oppugnationum genere eam expugnare conatus eſt: Nec machinis ſolum, ſed incendio etiam pugnauit: quod magna vrbis parte hauſta immiſſis cœlitus aquis reſtinctum eſſe dicitur. Cumque nihilominus obſeſſi nihil de ſententia & fortitudine remitterent, relictis ab obſidionem continuandam Bœotiis ac Lacedæmoniis, ſub menſem Octobrem Rex cum parte copiarum domum ſe receperunt. Interea Athenienſes in Thracia contra vrbes, quę dudum à ſe defecerant, parum feliciter pugnarunt, parum quoque proſperè Peloponneſij in Acharnania, & ad Naupactum contra Phormionem Athenienſium ducem, contra quem iterato certamine, vtrique ſemiuicti, ſemique victores fuerunt, vtrique victoriæ trophæa erexerunt.

Eorum fortitudo.

Pugnæ in Thracia, & Acharnania.

III. Conſilium Piræum occupandi irritum.

Mox autem Lacedæmonij pedeſtres iſthmum Corinthiacum tranſgreſſi, aſſumptiſque Megarenſium nauibus, ſpe Piræum Athenarum portum præſidio deſtitutum inuadendi, aduerſo vento in Salaminam reiecti, eam vaſtarunt. At Salaminij noctu ignibus in aërem iactis Athenienſes admonuerunt, tam vt cauerent ſibi, tum vt opem ſibi adferrent. Athenienſes eo ſigno moniti, primo quidem magno affecti ſunt terrore, quod hoſtem Piræo iam potitum crederent. Deinde raptim Salaminam ſe contulerunt. Quorum aduentum præſentientes Lacedæmonij Corinthum rediere.

Æqui inducias obtinent.

In Italia Æqui Volſcique, præcedentis anni damnis attriti, bellorumque pertæſi ad pacem aſpirabant. Et Æquorum quidem legati annorum octo inducias impetrarunt. Volſci autem cum propter eandem cladem alij pacis, alij belli autores eſſent, in iurgia & ſeditiones res verſa eſt. Itaque Romanis vndique otium fuit.

ANNVS MVNDI 3626.

NEHEMIÆ 18. ELIASIB 37.

ARTAXERXIS 37. Imperij Perſarum 110.

OLYMP. XXCVIII. AN. 1. V.C. 325.

ANTE CHRISTVM 427.

I. Archidamus rurſus in Atticam irrumpit.

Athenienſes huius Olympiadis initio ex Acharnania & Naupacto profecti, ineunte vere Athenas duce Phormione rediere, cum captiuis, quos, permutatione capitum facta, cum totidem è ſuis, liberos dimiſerunt. Sequente æſtate Peloponneſij, Archidamo duce, in Atticam irruerunt, ibique tandiu commorati ſunt, dum eos commeatus deficeret; itaque domum maturè, leuiter ab Athenienſium equitibus fatigati, redierunt. Interea Leſbos inſula ab Athenienſibus deficit, id agentibus Mitylenæis. Eo Athenienſes, quanquam morbo & bello feſſi 40 naues, quę circa Peloponneſum erant, confeſtim miſere, vt imparatos opprimerent, ſimulque 10 Mitylenęorum naues, quę Athenis erant, retinuerunt, vroſque nauticos in vincula coniecerunt, quorum vnus fuga lapſus, ſuos de imminenti periculo præmonitos ſeruauit. Superuenientibus enim Athenienſibus, poſt leuem velitationem induciæ factæ ſunt, dum de pace Athenis ageretur: intereáque Lacedæmonem legatos auxilij cauſa miſerunt.

Leſbos ab Athenienſibus deficit.

II. In quos Mitylenæi inuadunt.

Cum autem nihil Athenis impetratum eſſet, Mitylenæi in Athenienſium caſtra irruptionem fecerunt. In qua licet inferiores non fuiſſent, belli tamen aleam iterum experiri noluerunt, donec ſubſidia Lacedæmone obtinerent, quò rurſum aliam miſere legationem. Athenienſes autem, quibuſdam ſociis celeriter accitis, Mitylenem obſederunt. At Mitylenæi, qui primi Lacedæmonem auxilij gratia venerant, ad conuentum Olympicum remiſſi, illic Lacedæmonios omnes orarunt, vt ſe ad belli ſocietatem pro Græciæ libertate receptos, auxilio iuuarent. Nec fruſtra; quadraginta enim naues ciuitatibus impetrarunt, quibus deſtinarunt Alcidam ducem. Vna autem nauis præmiſſa eſt, quæ deſperationem auxilij prohiberet. Interea Platæenſes, qui diutius Spartanorum obſidionem ferre non poterant, & Athenienſium auxilia deſperarant, conſilium iniere deſerendæ vrbis, & per media hoſtium caſtra euadendi. Id conſilium ducenti & viginti non minus feliciter perfecere, quam audacter aggreſſi fuerant, & Athenas deluſo inſequentium ſtudio, peruenere. Quid autem Mitylenæis, & reliquis Platæenſibus factum fuerit, ad quintum belli huius annum pertinet.

Ab iiſque mox obſidentur.

Platæenſes quidam ex vrbe effugiunt.

III. 3627. *Belli annus quintus.* Mitylenæi ſe Athenienſibus dedunt.

In quo Mitylenæi obſidione fatigati, auxilio quadraginta nauium deſperato, ſeſe Athenienſibus certis conditionibus dediderunt. Qui cum iam vrbe potirentur, auxilium denique quadraginta nauium duce Alcida ſeptimo die poſt venit. Is re intellecta, ſuis licet ſuadentibus vt hoſtes Mitylenæ improuiſos opprimeret, per ſummam ignauiam progredi non eſt auſus, ſed Peloponneſum, Athenienſibus ipſum perſequentibus, ſumma contentione aufugit. At Paches, qui pro Athenienſibus Mitylenem expugnarat, mox & reliquas inſulæ vrbes deditione accepit. Mitylenæos autem, paulo plures, mille capitibus, Athenas miſit, iudicium de ſe, reliquiſque ciuibus experturos. Hi Athenis primo concilio condemnati ſunt, miſſáque triremis ad Pachetem, quæ Mityleneos omnes interfici iuberet. Sed mox altera populi concione mitior ſententia lata eſt, quæ iubebat, de iis quos miſiſſet Paches, per otium deliberari, reliquo autem populo ignoſci. Statimque alia triremis diuiſa, quæ Mitylenem peruenit, dum Paches prius decretum exequi pararet; itaque res diſcuſſa eſt. At Athenis, qui miſſi fuerant, tanquam præcipui defectionis autores, ex Cleonis feri hominis arbitrio, ad vnum omnes interfecti ſunt.

Tardo & irrito auxilio recepto.

Vt puniti fuerint.

IV. Platæenſes ſe dedunt Lacedæmoniis.

Platæenſes autem eodem tempore cum auxilia deſperarent Athenienſium, ſeſe Lacedæmoniis ea conditione dediderunt, vt nullus indicta cauſa damnaretur. Cumque Lacedæmone quinque iudices aduenissent, iuſſi ſunt Platæenſes pro ſe dicere, quorum orationem exceperunt Tribuni illis infenſiſſimi. Iudicij finis hic fuit, vt ſinguli rogarentur, an aliquo beneficio Pelopóneſios in hoc bello affeciſſent. Cumque illi nullum proferrent, ſinguli abducti, atque ad vnum interfecti ſunt. Eaque ratione fraudulentam eorum perfidiam in Thebanos, crudeliter vlti ſunt. Erant autem non pauciores ducentis, (præter 25 Athenienſes, qui vnà obſeſſi fuerant) qui eodem iudicio damnati periere. Fœminas præterea omnes ſeruituti mancipatunt, & vrbem aliquanto poſt funditus euerſam ſolo æquarunt, vt Thebanis, qui Platæenſes capitali odio proſequebantur, quoſque huic bello vtiles eſſe credebant, gratificarentur.

Supplicio afficiuntur.

a 3623. n 4

V. Res Corcyræorum.

Hoc ipſo tempore res apud Corcyræos perturbatiſſimæ fuerunt, quod alij Lacedæmoniis, alij Athenienſibus fauerent, alij ſuis viuere legibus, cum vtrorumque amicitia cuperent, & ſeditionibus atque inimicitiis efferati, immanibus in ſe inuicem cædibus deſæuirent. Qui & reliquis Græciæ ciuitatibus exemplo fuerunt ad omnia diuina atque humana iura, per belli huius occaſionem, proculcanda, vt fuſius deſcribit, deploratque Thucyd. Latius quoque extrema hac æſtate propagatum eſt hoc bellum. Cum enim Leontini & Syracuſani bellum inter ſe gererent, & Leontini in periculum adducti eſſent amittendæ vrbis ſuæ, per legatos ab Athenienſibus auxilium petunt, quoniam Syracuſani cum Lacedæmoniis fœdere iuncti erant. In legatis princeps erat Gorgias orator clariſſimus, qui Leontinorum ſocietatem facile perſuaſit; præſertim cum iamdudum Athenienſes Siciliæ ſibi ſubiiciendæ deſiderio tenerentur. eamque ob cauſam Corcyræis contra Corinthios affuiſſent.

l 3.

Et Siculorum.

Atheniēſes Siciliam affectant.

V. Et peſte vexantur & terræ motu.

Ergo 20 naues in Siciliam miſerunt, duce Lachete & Chareade, quem Diodorus Chabriam vocat, qui Rheginis Italiæ populis adiuncti, Æteliæ bellum intulerunt, & proximas aliquot Siciliæ inſulas incurſionibus vaſtarunt. Addit Thucyd. ineunte hyeme peſtilentiam, quæ nunquam plane, ab aliquot annis, ſedata fuerat, Athenis recruduiſſe, & annum integrum tenuiſſe, adeo vt nihil æquè vires eorum afflixerit. Acceſſerunt terræ motus in Bœotia, Eubœa, & ipſis Athenis. Sed & Romæ Liuio teſte, eiuſque agris graſſata multos mortales, pecoráque conſumpſit. Nihilominus Veientes in agrum Romanum excurſiones fecerunt; ſed iræ aduerſus eos in annum ſequentem dilatæ ſunt.

Res Romana.

(∴)

ANNVS MVNDI 3628.

NEHEMIÆ 20. ELIASIB 39.

ARTAXERXIS Long. 39. Imperij Perſ. 112.

OLYMP. LXXXVIII. An. 3. V.C. 327.

ANTE CHRISTVM 425.

Sexto huius belli anno Athenienſes non minus peſtilentia & terræ motus, quam Peloponneſiorum arma vexarunt, ſicut & ſuperiore biennio, adeo vt ex legionariis militibus obierint non pauciores quam quatuor millia & quadringenti, & trecenti equites; nam cæteræ turbæ, vt ait Thucydides, numerus iniri non poteſt. Itaque cum Peloponneſij nihilo ſecius duce Agide Archidami filio, ad Iſthmum vſque Corinthiacum proceſſiſſent, irruptionem in Atticam de more facturi, crebris terræ motibus deterriti, retro ſe receperunt. Terræ motibus coniunctæ reſtagnationes maris, in Eubœa & Achaia terras depreſſerunt, & vrbes aliquas non leuibus ruinis affecere; cui inundationi cauſam dediſſe terræ motum, qui violentiore impulſu mare longius amandarit, Thucydides ſcriptum reliquit. Hoc quoque anno Lacedæmonij coloniam Heracleam iuxta Oetam montem condiderunt, quod ea vrbs ad bellum contra Athenienſes idoneo loco ſita eſſet; ſed ea à Theſſalis, qui nouorum colonorum potentiam timebant, præliis attrita eſt.

I. Sextus Belli annus. Peſtis & terræ motus perſeuerant.

Reſtagnatio maris.

Athenienſes quoque, qui in Ætoliam duce Demoſthene arma tulerant, multis & ipſis velitationibus ab Ætolis vexati, fugatique ſunt, centum & viginti deſiderati. Dux re male geſta Athenas ire formidans, Naupactum rediit. Romæ non confeſtim initum eſt contra Veientes bellum, quamuis omnes centuriæ iuſſiſſent, vt Quintius, qui ſuperiore anno Conſul fuerat, de bello referret ad populum; ad ſequentem enim annum dilatum eſt, quo pro Coſſ. creati ſunt Tribuni militares.

II. Atheniēſes male pugnant contra Ætolos.

Res Romana.

ANNVS MVNDI 3629.

NEHEMIÆ 21. ELIASIB 40.

ARTAXERXIS 40. & vlt. Imperij Perſ. 131.

OLYMP. XXCVIII. An. 4. V.C. 328.

ANTE CHRISTVM 424.

Poſtremum hunc annum regnauit Artaxerxes, qui in ſeptimum belli Peloponneſiaci annum cadit, vt teſtatur Thucydides, idemque quadrageſimus regni fuit: quę communis eſt antiquorum ac recentium ſententia. In quem annum referimus Nehemiæ reditum ex Perſide in Iudæam. Quod enim anno 32 Artaxerxis Nehemias ait ſe in fine dierum rogaſſe regem, & veniſſe in Ieruſalem de fine regni eius, & non de fine 32 anni intelligendum eſt, vt ibi docuimus.

I. Mors Artaxerxis. *l. 4. p. 285. & 286. Gr. Lat. c. 13. 6.*

Cum ergo Nehemias octauum iam annum II.

abeſſet Ieroſolymis, & multis nunciis didiciſſet male ibi res ire, ſummis precibus à rege petiit, & obtinuit facultatem eundi Ieroſolymam. Ibi intellexit malum, quod fecerat Eliaſib Pontifex, in gratiam Tobiæ alienigenæ, grandi gazophylacio illi excitato, in veſtibulis domus Dei, vbi recondebantur varia munera & decimæ, maximè quæ Pontifici obueniebant, quibus Eliaſib præfecerat Tobiam propinquum ſuum, ex affinitate cum eo contracta. At his cum eſſet hoſtis Iudæorum, quæ ad Leuitarum ſuſtentationem pertinebant, interuertebat, aut malignè diſtribuebat, nixus autoritate Eliaſib. Id Nehemiæ valde malum viſum eſt, tum quia alienigenam, atque adeo Ammonitam non oportebat vſque ad templi penetrare gazophylacia, ſed vix ad atrium gentium admitti. Ideóque proiecit váſa domus Tobiæ foras de gazophylacio, & præcipit emundari gazophylacia, & eò referri vaſa domus Dei, ſacrificia, & thus: tum quia ſacrilegè defraudabatur victus veſtituſque Leuitarum, vnde cogebantur aliò confugere, vt ſibi neceſſaria compararent: ex quo etiam fiebat, vt Dei cultus deſertus eſſet. At Nehemias reſtituit vnumquemque loco & officio ſuo, & curauit deferri, & in poſterum per idoneos præfectos diſtribui, quæ cuique debebantur.

Nehemias redit Ieroſolymã, & quæ ibi correxit.

Circa gazophilacia.

III. *Et profanationem Sabbati.*

Inualuerat quoque per abſentiam Nehemiæ profanatio Sabbati, quam ſtudioſè correxit, excluſis mercatoribus, obiurgatis optimatibus, & adhibitis ad portarum cuſtodiam famulis ſuis, atque Leuitis. Correxit & tertium abuſum affinitatum male contractarum. Etſi enim ante octo annos, & rurſum ante 33 huiuſmodi connubia cum alienigenis non ſolum damnata, ſed dirempta etiam fuiſſent. Iudæi tamen nonnulli, contra promiſſionem iureiurando firmatam, in eandem ſe rurſum foueam præcipites dederant; ideóque etiam eos aſperius tractauit, adeo vt neque à verborum aſperitate abſtineret, & huiuſmodi profana coniugia irritaret, atque diſtraheret. Atque ita Nehemiæ liber abſoluitur, ad quod vero tempus vitam produxerit ignoratur. Ad Alexandrum certe magnum non perueniſſe dicendum eſt, niſi eum plus 150 annis vixiſſe fateamur.

Et affinitates male contractas.

IV. *l. 11. c. 5. ſi Obitus & laus Nehemiæ.*

Mortem eius ſic paucis perſtringit Ioſephus. Poſt hæc, inquit, & alia multa honeſta & laude digna opera Nehemias iam ſenex defunctus eſt, vir ad virtutem & iuſtitiam natus, & in populares ſuos beneficentiſſimus, relicto ſempiterno ſui monimento in Ieroſolymitanis mœnibus. Alludit vtique Ioſephus ad illud Eccli. *Et Nehemias in memoriam multi temporis, qui erexit nobis muros euerſos, & ſtare fecit portas & ſeras, qui erexit domos noſtras.* Et quidem multo labore & ſollicitudine, multus ſumptibus, multa animi corporiſque contentione, eluſis omnium aduerſariorum fraudibus, contemptis minis, & violentia fortiter ſuperata. Denique ſemel iterumque Iudæorum republica, diuino cultu, honore templi, Sacerdotum & Leuitarum miniſteriis, legitimis coniugiis, cæteriſque ex diuina lege compoſitis, atque reſtitutis. Sed non minore in laude Nehemiæ poni poteſt, quod plurimis in rebus illuſtris Chriſti Domini typus fuit, de quibus pius lector conſulet Annales: qui deinceps vſque ad Machabæos, id eſt ad 250 annos, ſola profana tractabunt. Diuinæ quippe prouidentiæ viſum eſt, hoc quoque tempore prima illa Patriarcharum tempora, hiſtoriæ ſacræ luce carentia renouare.

c. 49. 15.

n. 10. & ſeqq.

V. *Ætnæ igneus riuus.*

Huius anni initio, ipſo vere, vt ſcribit Thucydides, riuus ignis ex Ætna effluxit, qui partem agri Cataneorum vaſtauit, quinquageſimo poſt primam ignis eructationem anno. Nimirum Dominus certis temporum interuallis, fidem ac metum tormentorum, quæ improbis poſt hanc vitam parata ſunt, renouat, ſiquo modo illi, tantorum malorum iuſtiſſimo concuſſi metu, reſipiſcant. Eodem vere Meſſana, Syracuſanorum & Locrenſium opera, defecit ab Athenienſibus; & Spartani, Agide duce, in Atticam profecti, agrum de more populabantur; cum interim Athenienſes in extrema Peloponneſo, agróque Meſſenio Pylum occuparunt, & intra ſex dies communierunt. Quo perculſi nuncio Peloponneſij, Attica relicta domum rediere. Cumque ad Pylum plurima vtrinque claſſis conueniſſet, pugnatum eſt, ſed victoria penes Athenienſes ſtetit, magno cum Spartanorum dolore, qui locum in agro ſuo tumultuariè communitum, quique eis futurus erat, quaſi ſpina in pedibus, expugnare nequiuiſſent, neque ſuos in deſerta inſula ab Athenienſibus circumuentos liberare.

Meſſana deficit ab Athenienſ qui Pylum occupant.

Nec recuperatur à Spartanis.

VI. *Eorum irrita legatio ad Athenienſes.*

Ea cauſa fuit vt induciæ tantiſper fierent, dum per legatos de ſuorum liberatione Athenis ſtatueretur. Sed ſpe pacis Cleonis improbitate diſiecta, bellum ad Pylum redintegratum eſt: & Cleone cum copiis in deſertam illam inſulam tranſgreſſo, Lacedæmonij poſt diuturnum certamen, inedia fatigati dedidere ſeſe, numero 292, armiſque traditis Athenas deducti ſunt, & in vinculis ſeruati, dum forte aliqua captiuorum commutatio, aliave compoſitio fieret: quos tamen ſtatuebant interficere, ſi Peloponneſij rurſum in eorum agros irruiſſent. Qui è contrario, crebris ad Athenienſes legationibus functi, Pylum & captiuos ſibi reddi fruſtra poſtularunt, quod Athenienſes victoria elati maiora affectarent. Sub hyemem Ariſtides vnus è ducibus Atticæ claſſis, Artaphernem Perſam legatum ad Lacedæmonios intercepit, & deduxit Athenas, vnde Epheſum cum legatis dimiſſus eſt, vbi audita morte Artaxerxis, qui nuper obierat, domum rediere.

Deditio Spartanorum in deſerta inſula.

Artaphernes Perſa capitur ab Athen.

VII. *Res geſta contra Veientes.*

In Italia bello contra Veientes conficiendo, tres Tribuni conſulari poteſtate profecti ſunt, Cornelio Coſſo vrbis præſidio relicto. Illi cum inter ſe non conuenirent, & contraria etiam militibus imperarunt, Veientes in turbatos impetum fecere, & in caſtra, maiore ignominia quam damno compulere. Ea res Fidenates ad defectionem mouit. Mœſta ciuitas vinci inſueta, odiſſe Tribunos, poſcere Dictatorem. Is dictus eſt Æmilius Mamercus, qui hoſtem adit, & iugo montis à tergo eius occupato, ad pugnam elicit. Is facibus armatus erumpit, & quaſi fanaticus in Romanos ruit, eoſque pauliſper exterruit. Sed Dictatoris voce miles animatus pugnam redintegrat, & ereptis ipſi hoſti facibus, eos vſtulatos fundit fugatque. Cumq; iam à tergo fugientibus ſuperueniret Quintius Dictatoris legatus, hoſtis vtrimque cæſus, mon-

Et Fidenates.

tibus & caſtris excluſus, in flumenſe dedit, ibique maxima pars periit: pauci Fidenas euaſere, cum quibus Romani irrumpunt, captamque vrbem & caſtra diripiunt, captiuos vendunt. Dictator cum locupletato exercitu in Vrbem triumphans inuehitur, & magiſtratum die decimo ſexto deponit.

ANNVS MVNDI 3630.

IOIADÆ Ducis & Pontificis 1.

XERXIS II. & SOGDIA. Imperij Perſ. 114.

OLYMP. LXXXIX. AN. 1. VR. C. 329.

ANTE CHRISTVM 423.

I. Xerxes II. Rex Perſarum.

ANno belli Peloponneſiaci octauo nouum Hebræorum Pontificem Ioiadam, cum nouo Perſarum Imperatore ſuggerimus. Artaxerxe enim ſub finem præcedentis anni mortuo, Xerxes filius eius, qui ſolus erat legitimus, illi ſucceſſit, ſed ad breue tempus. Secundianus enim, quem alij Sogdianum vocant, poſtquam Pharnacyam Eunuchum ſibi conciliauit, cum Xerxes in quodam feſto eſſet ebrius, atque in regia ſua dormiret, ingreſſus eum interficit, die à patris morte quinto & quadrageſimo, vt Cteſias ſcriptum reliquit. Additque Sogdianum regno potitum Bagorazum Eunuchum, quo cum iampridem ſimultatem exercebat, lapidibus obrui iuſſiſſe. Quod factum cum ægerrimè tuliſſet exercitus, ſicut & Xerxis mortem, multis ad Ochum, qui poſtea Darius Nothus dictus eſt, regnoque ſucceſſit, deficientibus, per fraudem captus, & in cineres coniectus interiit, cum ſex menſes & dies quindecim regnauiſſet. Ita fere Cteſias, ſed iſti menſes pro vno anno computantur. Quidam tamen vtrumque regem propter imperij breuitatem omiſerunt.

Tum Sogdianus.

II. Athen. Cytheram occupant. Magno Spartæ damno.

Hoc anno dum Peloponneſij in Aſia non ſatis vtiliter occupantur, Athenienſes cum 60 nauibus, & duobus militum millibus Cytheram inſulam agro Laconico adiacentem, cum magno Spartæ dolore ac detrimento, duce Nicia occuparunt. In ea quippe inſula præſidium habebant, vt quæ ipſis & portus eſſet nauium onerariarum, quæ ex Africa & Ægypto veniebant, & propugnaculum contra latrocinantium circa eas oras incurſus. Nunc autem cum eam captam viderent, & Cytheræos ſibi amicos & ſubditos, in alias ſedes tranſlatos, & pro iis præſidium ab hoſte impoſitum, à quo perpetuo vexarentur, vtique vehementer angebantur; præſertim cum altera ex parte, in ipſa ſua continente, etiam Pylum teneret hoſtis cum præſidio, cuius cauſa ingentem cladem in deſerta inſula nuper acceperant, & mox cognatam & ſociam ſibi arcem Megarenſium amiſerant. Accedebat quod ſemper nauali prælio contra Athenienſes ſibi decertandum erat, in quo longe ſe inferiores agnoſcebant. Itaque cum Athenienſes maiori in dies ſpe conſurgerent, maioráque molirentur, Lacedæmonij contra animo contrahebantur, & quidquid aggreſſi fuiſſent, infelicem exitum putabant habiturum.

III. Athenienſium dāna à Braſida, Bœotis, & Corinthiis.

Reſpirare tamen cœperunt, cum & Athenienſes Siculis ſuſpectos, tota è Sicilia dimiſſos receperunt, & Braſidam ducem ſuum præclarè ſe in Thracia gerere contra Athenienſes didicere, multaſque ab eis ciuitates abducere Acanthum, Stagirum, Amphipolim, vt ſi res ferret, commutatio fieri poſſet. Quin etiam Bœoti duce Pagonda, contra Athenienſes, terreſtri certamine commiſſo, victores effecti, magnam eis cladem intulerunt, cæſis fere mille viris, cum ipſorum imperatore Hippocrate, & eoſdem ex Delij oppugnatione multis captis, occiſiſque repulerunt. Expulerunt & Corinthij Demoſthenem ducem, qui in agrum Sicyonium armatus inuaſerat: & pleriſque tum captis tum occiſis, trophæum de Athenienſibus, ſicut & Bœoti erexerunt. Amphipolitarum exemplum pleræque aliæ ciuitates certatim ſecutæ ſunt, Braſidæ manſuetudine & libertatis ſtudio motæ, ad quam ſe vocari, & ab Athenienſium vindicari tyrannide, ope Braſidæ arbitrabantur. Athenienſes vero amiſſionem Amphipolis ægerrimè tulerunt, quod & nauium fabricatio, & multarum pecuniarum prouentus ipſis eadem opera periiſſet, & via Lacedæmoniis ad omnia turbanda pateret. Itaque quantum per hybernam tempeſtatem licuit, præſidia in vrbes miſerunt. Braſidas autem auxilia Lacedæmone petiit, nec impetrauit; quod ſuis, qui Athenis captiui erant, timerent, & belli tædio afficerentur. Nihilominus Braſidas reliquum annum in oppugnandis & deditione accipiendis oppidis circa montem Athos, præſertim Toronam Chalcidicam poſuit.

Præſertim ex amiſſa Amphipoli.

IV. Romanæ induciæ.

De Romanis rebus nihil aliud hoc anno refert Liuius, quam Veientibus 20 annorum inducias datas fuiſſe, Æquis autem trium, & ab vrbanis ſeditionibus otium fuiſſe.

ANNVS MVNDI 3631.

IOIADÆ Ducis & Pontificis 2.

DARII NOTHI 1. Imperij Perſarum 115.

OLYMP. LXXXIX. AN. 2. V. C. 330.

ANTE CHRISTVM 422.

I. Darij Nothi familia.

CÆſo intra 7 menſes Sogdiano, Ochus qui poſtea Dariæus ſiue Darius Nothus dictus eſt, & ab Artaxer. ex Coſmartidene Babylonia ſuſceptus eſt, regnum inuaſit, & ad 19 annos tenuit, vxorem habuit, eandemque ſororem, ſed ex diuerſa matre Paryſatidem mulierem crudelem, cuius conſilio Sogdianum oppreſſit; Ex ea priuſquam regnum adipiſceretur duos ſuſcepit liberos, Arſacan, qui poſtea dictus eſt Artaxerxes Mnemon, & patri in regno ſucceſſit, & Amiſtrin fœminam. Poſt regnum autem occupatum ſuſcepit Cyrum minorem & alios tredecim. Vide in Annalibus ſchema familiæ huius, ex Cteſia.

II. Annuæ induciæ Athenienſiū cum Spartanis.

Ineunte vere anni noni belli Peloponneſiaci Lacedæmonij & Athenienſes annuas inducias fecerunt. Nam illos cupiditas recipiendorum captiuorum, qui Athenis tertium fere iam annum tenebantur in vinculis perurgebat; hos

autem Braſidæ felicitas magno metu afficiebat. Initæ ſunt ab vtriſque populis induciæ à 14 Elaphebolionis, id eſt Februarij, in annum ſequentem, quibus ferebatur, vt quæ quiſque ad eum diem poſſidebat, induciarum tempore retineret. Nec tamen redditi aut permutati ſunt captiui, vt ex Thucydide ſatis conſtat, etſi ea fuerat vna de præcipuis cauſis induciarum, quæ deditionibus vrbium quæ Braſidæ fiebant, turbatæ ſunt. Romæ ludi bello voti à Mamerco Dictatore, magno apparatu, & finitimorum concurſu celebrati ſunt.

3632. III. Cleonis & Braſidæ geſta in Thracia.

Sequenti anno ſolutis induciis, Cleon Athenienſibus perſuaſit, vt ſe in Thraciam contra Braſidam cum copiis mitterent, & primum Toronem abſente Braſida, expugnauit, cædibuſq; deſæuiit, vxores & liberos ſeruituti mancipauit, & viros captiuos ad ſeptingentos Athenas miſit; & relicto Toronæ præſidio, Amphipolim petiit, ſicut & Braſidas. Et Cleon quidem Amphipolim ex colle ſpeculatus, re infecta abire cupiebat. Cum Braſidas in eius exercitum impetum fecit, turbatiſque inopinata re Athenienſibus, reliquæ ex Amphipoli copiæ in eos effuſæ magnam ſtragem, cum totius exercitus fuga, ediderunt. Braſidas vulneratus, eductus ex acie, audita ſuorum victoria, expirauit, magnóque honore in funere affectus eſt. At Cleon in fuga à Myrcinio quodam exceptus, atque interfectus eſt. Deſiderati ſunt Athenienſes fere ſexcenti, Lacedæmonij vero ſeptem. Deinceps autem vtrique vehementer ad pacem propendebant.

Et vtriuſq; interitus.

Athen. & Laced. in pacē propendent.

Nam illorum ſpiritus recens acceptæ clades, tam à Bœotis ad Delium, quam à Braſida ad Amphipolim, & ſociarum vrbium defectio non parum depreſſerant. Et Lacedæmonij dolebant ſe latrociniis perpetuo vexari, ab iis qui Pylo & Cythera excurrebant. Et cum tricennalia fœdera cum Argiuis inita iam in exitu eſſent, cum duobus ſimul populis bellum reformidabant. Denique & ſuorum recipiendorum deſiderio vrgebantur, qui ſe Athenienſibus in deſerta inſula iamdudum dediderant. Itaque annitentibus Nicia, & Pliſtoanacte Pauſaniæ filio, crebra de pace conſilia agitata ſunt per hyemem ab vtriſque.

IV. Res geſta cum Volſcis.

Romæ periculoſè cum Volſcis pugnatum eſt, propter Romanorum negligentiam in parando bello, quaſi à victoria deſeri, aut à fortuna non poſſent. Et plane vincebantur, ac terga hoſti dediſſent, niſi Sex. Tempanij eximia virtus, & acrimonia in ſuis extimulandis obſtitiſſet, ancipitemque victoriam cum ſua cohorte reddidiſſet.

Vtrimque male atq; ignominioſè.

Sed hoſtis inſidiarum metu noctu caſtris deſertis, Romano exercitui victoriam dedit, qui & ipſe caſtra turpiter deſeruerat. Iamque fama aduerſæ pugnæ, deſertorum caſtrorum, amiſſorum fortiſſimorum equitum terrore vrbem, luctuque compleuerat, cum aduentus Tempanij, triſtitiam in communem gratulationem vertit. Cumque Sempronius Conſul opera Tribunorum plebis flagraret inuidia, Tempanius & modeſtè de ſe, & de Conſule cum laude locutus, magnam ab omnibus commendationem accepit. Paulóque poſt Conſul vrbem ingreſſus, non enixius à ſe culpam amouit, quam Tempanium laudibus extulit.

ANNVS MVNDI 3633.

IOIADÆ Ducis & Pont. 4.

DARII NOTHI 3. Imperij Perſarum 117.

OLYMPIADIS LXXXIX. AN. 4. V. C. 332.

ANTE CHRISTVM 420.

I. Pax anno belli vndecimo inita.

INtegro exacto belli decennio, & diebus aliquot à prima eruptione in Atticam facta, pax inter Athenienſes & Lacedæmonios in annos 50. initia eſt. Sed cum res fluctuaret, vere iā inſtante, bellicus apparatus à Lacedæmoniis oſtentabatur, vt Athenienſes facilius conditiones pacis amplecterentur.

Conditiones pacis.

Denique multis vltro citroque iactatis, in has conditiones conuentum eſt, vt vtrique redderent ea quæ bello cepiſſent. Athenienſes tamen Niſæam Megarenſium arcem retinerent, Thebani Platæam. Templa publica publicè ab vtriſque ritu priſtino frequentarentur, ſi quid quæſtionis enatum foret, iure ditimeretur. Amphipolis Athenienſibus redderetur. Incolis ciuitatum, quæ à Lacedæmoniis redderentur, impunè emigrare liceret. Captiui vtrimque liberi dimitterentur, fœdera bona fide in annos 50 terra marique ſeruarentur, & iureiurando confirmarentur, & quotannis renouarentur ab vtriſque, cum poteſtate addendi mutandique.

Fœdera Corinthiis aliiſque improbata.

Verum plerique Lacedæmoniorum ſocij, cum hæc fœdera non probarent, in quibus Corinthij, Megarenſes, Bœoti, ſocietatem cum Athenienſibus fecerunt. Cumque bellum querelis ſuis exſuſcitarent, Nicias ad firmandum pacem permouit Athenienſes & Lacedæmonios, vt belli ſocietatem inirent, quo terribiliores, deſciſcentibus & firmiores inter ſe efficerentur.

II. Qui cum Argiuis fœdus inennt.

Cum ergo Corinthij in hæc fœdera non conſenſiſſent, Argos profecti res turbare cœperunt, affirmantes hæc fœdera non in Græciæ libertatem, ſed ſeruitutem potius redundatura: quæ hoc libentius accepta ſunt ab Argiuis, quod ſibi iam bellum contra Lacedæmonios imminerer, elapſo fœdere tricennali, & ea tempeſtate opibus florerent, vt qui totis his decem annis intacti à bello fuerant, itaque ſe Peloponneſi dominos fore arbitrabātur. Corinthij ergo dederunt operam, vt Argiui decretum facerēt de Græcis omnibus, exceptis Athenienſibus & Lacedæmoniis, vno fœdere copulandis, vt ſibi mutuo adeſſent. Huic ſocietati nomina dederunt Mantinæi, & Corinthij, quantumuis obſiſtentibus Spartanis, & Elei, & Chalcidenſes in Thracia. In eam quoque Bœoti & Megarenſes propendebant.

Captiui Lacedæmonij notati.

Eodem tempore Lacedæmonij ciues ſuos, ex Athenienſium carceribus eductos, ignominia notarunt, quod arma ſua hoſti in deſerta inſula tradidiſſent; quos tamen mox in integrum reſtituerunt. Et quamuis hac tota æſtate inter vtrumque populum commercia liberè exercerentur: ſuſpecti tamen inter ſe eſſe cœperunt, quod neutri loca quæ tenebant alteris reſtituiſſent, nec ſocios quique ſuos ad recipiendum fœdus adegiſſent.

III.

Interea Romæ cum conſulate nomen propter Sempronium factum eſſet odioſum, Tri-

Sempronius ex conſul accoſatur.

buni militares creati ſunt. Ipſeque Sempronius exconſul à L. Hortenſio Tribuno plebis accuſatus eſt, ſed militum ſuorum, qui veſtem mutare parati erant, fauore liberatus eſt. Tempanius autem, aliique eius ſocij, abſentes à plebe Tribuni plebis creati ſunt.

ANNVS MVNDI 3634.

IOIADÆ Ducis & Pontificis 3.

DARII NOTHI 5. Imperij Perſarum 118.

OLYMP. XC. An. 1. V. C. 333.

ANTE CHRISTVM 419.

I. Alcibiades turbat fœdera.

CVm nonnullæ iam offenſiones inter Lacedæmonios & Athenienſes intercederent, & duodecimus belli ageretur annus, Alcibiades Athenienſis, ætate iuuenis, maioribus clarus, animo elatus & contentioſus, cum fœdera ab æmulo ſuo Nicia ſapienter inita non probaret, quod in eis tranſigendis præteritus fuiſſet, ea turbare aggreſſus eſt. Itaque priuatim nuncium Argos miſit, vt quam celerrimè Athenas venirent ad ſocietatem cum Athenienſibus ineundam, promittens ſe eis ſtudioſè affuturum. Ergo illi confeſtim legatos Athenas miſerunt, quos Eleorum & Mantinæorum legati comitabantur. Id veriti Lacedæmonij legatos ipſi quoque Athenas mittunt, cum poteſtate omnia componendi. Albiciades autem veritus ne ſi id ad populum retuliſſent plebem allicerent, & Argiuorum ſocietas reſpueretur, homo vafer Lacedæmoniis legatis perſuadet, ne coram populo faterentur, ſe cum ſumma poteſtate omnia tranſigendi veniſſe. Quod ſi fecerent Pylum illis redditurum, & cæteras controuerſias compoſiturum.

Deceptis Spartæ legatis.

II. Et vrget atque obtinet fœdus ſuorum cũ Argiuis.

Fide habita, cum in concione rogati non dixiſſent vt in Senatu, ſe cum ſumma poteſtate veniſſe, Athenienſes contra eos conclamarunt, eos inconſtanter loqui, & nihil animo verſare ſyncerum; Alcibiade in primis contra eos perfidioſè declamante, & ſocietatem cum Argiuis in odium Niciæ perurgente. Sicque illi mendacij pœnas, ac temeritatis dederunt, qui hoſti fidem habuiſſent. Et Alcibiades per huiuſmodi fraudem ac perfidiam, odium Lacedæmoniis, ſuis graue bellum, ſibi conflauit infamiam. Itaque fœdera cum Argiuis, eorumque ſociis, in centum annos inita ſunt, cum mutua fidei auxiliique promiſſione. Nec tamen propterea Athenienſes initæ cum Lacedæmoniis ſocietati renunciarunt, ſed vtriſque, quamuis inter ſe diſſidentibus, amici eſſe voluerunt.

III. Æqui turpiter fugati.

In Italia Æqui ambiguam Volſcorum victoriam pro ſua duxerunt, & bellum, quaſi eam perſecuturi, ſuſceperunt, cum Vibulanus Conſul, cui ea prouincia obuenerat, in eos profectus, cum trepidam tantum aciem oſtendiſſent, turpi ſe fugæ dedidere, haud magno Conſulis decore; itaque triumphus ei negatus eſt. Cæterum ob Semproniæ cladis leuatam ignominiam, conceſſum eſt, vt Vrbem ouans ingrederetur.

3635. Sequens annus, belli decimus tertius, nihil habet admodum inſigne ad memoriam; Alcibiades ſocietatem cum Argiuis confirmat, quos iuuat contra Epidaurios, & viciſſim Spartani Epidaurios contra Argiuos, non ſine Argiuorum apud Athenienſes querela, & crebris ſine iuſto prælio, latrociniis.

Alcibiades Societatem cum Argiuis confirmat.

IV. Romæ de magiſtratu contentio.

Romæ autem magna contentione certatum eſt, Conſules ne an Tribuni militares crearentur, adeo vt per interceſſiones magna pars anni extracta fuerit. Tandem L. Papyrius Mugillanus interrex perfecit, vt Tribuni militares omnes crearentur Patricij; deinde vt Patres paterentur promiſcuè partim ex Patriciis, partim ex Plebeis Quæſtores creari, ſoli tamen Patricij creati ſunt, quamus Antiſtij Tribuni plebis filius, & frater Sex. Pompilij, itidem Tribuni plebis, candidati eſſent.

Iudicium de Veſtali Poſthumia.

Editum eſt eodem anno nobile exemplum in Veſtali Poſthumia. Nam quamuis crimine innoxia, de inceſtu tamen cauſam dixit, ob ſuſpicionem, propter amœniorem corporis cultum, ingeniumque liberius, quam virginem deceret, quodque famæ nonnullam fidem faceret. Ampliata primum, deinde abſoluta eſt. Verum ex Collegij ſententia iuſſit Pontifex eam maxime abſtinere à iocis, & cultum corporis ſanctum potius, quam ſcitum adhibere. Magno iuſtoque documento perſonis religioſis, præſertim mulieribus, quibus maiorem inſeuit natura verecundiam, ne cultu corporis, aut verborum licentia, grauiorum criminum ſuſpicionem populo præbeant.

ANNVS MVNDI 3636.

IOIADÆ Ducis & Pontificis 7.

DARII NOTHI 6. Imperij Perſarum 120.

OLYMP. XC. An. 3. VR. C. 335.

ANTE CHRISTVM 417.

I. Lacedæmonij pro ſociis auxilia præparant.

IN media æſtate anni decimi quarti à belli exordio, Lacedæmonij, cum Epidaurij ipſorum ſocij ab Argiuis grauiter vexarentur, & periculum eſſet ne pleræque ciuitates Peloponneſi ab ipſis deficerent, quod nonnullæ iam fecerant, niſi auxilio ſociis ferendo in fide retinerentur, ingentes copias contraxere. Argiui quoque ſuas viceuerſa, ac ſociorum copias collegerunt. Cumque proximum eſſet vt concurrerent inter ſe acies, duo Argiui priuato ſuo iudicio perſuaſerunt vtriq; Imperatori vt inducias ad 4 menſes inter ſe facerent; itaque fremente vtroque exercitu re infecta diſceſſum eſt. Et Argiui quidem, qui victoriam ſpe deuorauerant, promiſſores illos lapidibus obruere cœperunt, & feciſſent niſi illi ad aras elapſi eſſent. Lacones autem Agin vehementer incuſabant, amiſſæ occaſionis Argos in ſuam poteſtatem redigendi. Cumque inſuper allatus eſſet nuncius de Orchomeno ab Argiuis capto, cum præ ira ingenti pecunia mulctarunt, quam cum poſtea remiſiſſent, legem tulerunt vt decem ei conſiliarij adiungerentur, ſine quorum ſententia rex agere nihil poſſet.

Prælium inter Argiuos & Spartanos vltro diremptũ.

II. Interea cum Tegeatæ Lacedæmoniorum

Alia pro Tegeatis Spartanorum pugna contra Argiuos atq; victoria.

auxilium contra Argiuos, ſummo ſuo periculo, imploraſſent, adfuere illi confeſtim. Quibus cum Argiui occurriſſent, acriter pugnatum eſt, ceſſitque Spartanis victoria: adeo vt de Argiuis mille & centum occiſi fuerint, de Lacedæmoniis vero fere 300. Qui licet victores extitiſſent, trophæumq; erexiſſent, legatos tamẽ de pace ad Argiuos miſerunt, quam hac occaſione facilius coalituram ſperabant, vt reuera contigit, quantumuis repugnante alcibiade. Conditiones pacis fuere vt Epidauri obſidio ſolueretur, indéque Athen. abirent, ni facerent, pro hoſtibus ab Argiuis & Lacedæmoniis haberentur. Poſtea vero relicta Athenienſium ſocietate, fœdus inter ſe, bellique ſocietatem in annos 50 pepigerunt, ſic vt cum nemine bellum pacemue gererent, niſi communi conſenſu, armiſque coniunctis.

Qui mox fœdus ineunt ad 50. annos relictis Athen.

III. Romæ irrita Seruorũ coniuratio.

Hoc anno Romani ab ingenti periculo feliciter liberati ſunt. Seruitia in Vrbis incendium diuerſis in locis conſpirauerunt; ad quod reſtinguendum dum ciues concurrerent, ipſi Capitolium occuparent. Sed nefandis conſiliis duorum indicio patefactis, illi comprehenſi, meritóque ſupplicio ſunt affecti. Indices decem millibus grauis æris, id eſt Francis noſtratibus ducentis, & libertate donati ſunt. Bellum inde ab Æquis reparari cœptum, ſed iſtorum armis anniuerſariis, noui hoſtes Lauicani ſuſcitati ſunt, quos vt diligentius obſeruarent, negotium datum eſt Tuſculanis.

3637. IV. Argiui democratiam tollunt.

Inſequenti vere apperente, mille Argiui, qui ſumptu publico bellicis muneribus exercebantur, inter ſe conſpirarunt de populari dominatu euertendo, & optimatum imperio ex ſe conſtituendo: cumque multos conſilij ſui fautores inueniſſent, Tribunos plebis comprehenſos necarunt, cæteriſque metu perculſis, Rempub. pro arbitratu octo menſibus occupatam tenuere, Spartanis incredibili cunctatione auxilia differentibus. Deinde concitato in eos populo, de poteſtate deiecti ſunt, & democratia reſtituta, cæſis, fugatiſue optimatibus. Cumque mox pars vtraque ciuium coram Spartanis & ſociis pro ſe dixiſſet, pro exulibus pronunciatum eſt, pro quibus reſtituendis Argos cum exercitu ſibi petendum cenſuerunt. Id veritus populus, cum mora quædam intercederet, Athenienſium ſocietatem iterum Græca leuitate quæſiuerunt, & longos ad mare vſque muros duxere, tota ciuitate in id opus occupata; fabris etiam Athenis accitis, vt ſi terra prohiberentur, mari commeatum Athenienſium ope reciperent.

Quæ mox reſtituitur.

Se iungunt Athenienſibus.

V. A Lacedæmoniis vexantur.

Re intellecta Lacedæmonij ſequenti hyeme exercitum, duce Agide, Argos duxerunt, & muris, qui adhuc ædificabantur, potiti, eos euerterunt, & Hyſia agri Argiui oppido capto, ingenuis omnibus interfectis, domum rediere. Argiui vice verſa agrum Phliaſium vaſtarunt, quod ij exules ſuos recepiſſent; cuius rei pœnas proximo anno dederunt, cum à Phliaſiis & ſuis exulibus intercepti, circiter 80 perierunt.

VI. Lauicani arma capiunt.

Lauicani hoc anno arma ceperunt, & cum Æquorum exercitu agrum Tuſculanum depopulati, in Algido caſtra poſuere. Contra quos profecti Romani, cum caſtra iniquo loco poſuiſſent, ab hoſte fugam ſimulante decepti ſunt. Cum enim derepente impetum ex ſuperiore loco feciſſent, multi per ſupinam vallem profligati ſunt, adeo vt caſtra vix retenta fuerint: vnde poſtridie circumfuſis hoſtibus per auerſam portam turpiter Tuſculum profugere. Ob eam cladem cum creatus eſſet Dictator Q. Seruilius Priſcus, & ſuperbia & negligentia ex re bene geſta, victoria à Romanis ducibus, ad Æquos tranſiſſet, tantus ardor in Romano milite fuit, vt impetum Æqui non tulerint, & acie victi, etiam mox caſtra amiſerint, præda militi conceſſa. Poſtridie Lauicanorum oppidum obſeſſum, captum, ac direptum eſt; eoque mox ex Vrbe colonia deducta. Dictator octauo die quam creatus fuerat, magiſtratu abiit.

Romani male pugnant, & Dictatorẽ creant, qui vincit Æquos.

Lauicam expugnat, & eò coloniam deducit.

ANNVS MVNDI 3638.

IOIADÆ Ducis & Pontificis 9.

DARII NOTHI 8. Imperij Perſarum 122.

OLYMP. XCI. An. 1. VR. C. 337.

ANTE CHRISTVM 415.

I. Alcibiadis res geſta contra Argos.

Et Athenienſium in Melios.

DEcimus ſextus belli annus victorem habuit in Olympicis Exænetum Agrigentinum. Habuit & Alcibiadem ducem contra Argiuos, qui cum 20 nauibus profectus Argos, inde trecentos ſuſpectos abduxit, & in inſulas, quæ Athenienſibus parebant, amandauit. Athenienſes quoque aduerſus Melum in mari Cretico, cum magnis copiis nauigarunt, quod Athenienſium dominatum recuſarent, & ſuas per ſe res agere cuperent, vtriſque amici, neutris ſubditi. Itaque ab Athenienſibus obſeſſi, cum gemina eruptione non leuem eis cladem attuliſſent, ad deditionem tandem compulſi ſunt, puberes omnes interfecti, pueri ac mulieres ſeruituti addicti, ipſi vrbem, quingentis colonis eò miſſis, incoluere. Qui etiam Athenienſium in Pylo erant, magnam de Lacedæmoniis prædam cepere. Lacedæmonij viciſſim edicto ſuis permiſere prædatoriam in Athenienſium finibus exercere. Qui nunc quoque ab Egeſtæis Siculis, contra finitimos pugnantibus, ad auxilium euocati, ad occupandam vniuerſam Siciliam animos erexerunt, & legatos, qui de ſtatu belli, & pecunia, quam illi pollicebantur, certa referrent, in Siciliam miſerunt.

Mutuæ Athenienſiũ & Laced. deprædationes.

3639. II. Athenienſium magnus in Siciliam apparatus.

Qui inde ſequenti anno ineunte vere, cum Egeſtæis & Leontinis reuerſi, ſexaginta nauium auxilium, promiſſis demonſtratiſque 60 talentis in ſtipendium menſtruum, poſtularunt. Athenienſes aduocata concione id auxilium, decreto confirmant, bellique duces Niciam, Alcibiadem, Lamachum inſtituunt, qui opem Egeſtæis ferrent & Leontinos ſuis ſedibus reſtituerent. Quinta die cum rurſus conuocata eſſet concio de apparanda celeriter expeditione, Nicias in concionem progreſſus, populum à propoſito affectandæ Siciliæ reuocare conatus eſt, negans eſſe è Repub. multis hoſtibus hîc relictis, alios etiam in Sicilia quærere, & huc attrahere, & aliud imperium affectare, priuſquam ſuum probe ſtabilierint; aliáque in eandem ſententiam. Tum perſtringens Alcibiadem negauit habendã orationem eorum ducum,

Diſſuaſore Nicia, hortatore Alcibiade.

qui

qui cum per ætatem minus ſapiant, cum ingenti Reipub. periculo, illuſtres fieri velint. Cui reſpondens Alcibiades, Athenienſes ad ratam habendam expeditionem hortatus eſt. Ad cuius ſuaſionem cum accederent Egeſtæorum, & Leontinorum preces, multo vehementius in expeditionem propendebant, nec magnitudine ſumptuum, quam Nicias cauſabatur, à propoſito deterreri potuerunt.

III. Siciliam claſſis petit.

Æſtate iam media claſſis portu ſoluens in Siciliam nauigare cœpit, apparatu, vt ex vna ciuitate omnium ad eam diem magnificentiſſimo. Nam Diodorus 140 triremes Athenienſium armatas fuiſſe dicit, præter reliquas, quæ arma, equos, frumenta conuehebant, armatorum autem militum ad ſeptem millia. Cumque iam claſſis Corcyram propemodum teneret, Siculi rumore nuncio territi, Syracuſani præſertim, totam ad arma Siciliam concitarunt. Cum autem Athenienſium duces in varias ſententias abirent, Catanam denique tota claſſis confluxit. Ibi nauim inuenere Salaminiam, quæ magiſtratuum iuſſu Albiciadem repetebat, ad cauſam Athenis dicendam de iis, quæ ipſi nuper obiecta fuerant; cum tamen maiore affectatæ tyrannidis ſuſpicione laboraret. Alcibiades ergo habens nauim ſuam, cum ſociis, qui vnà inſimulabantur, ex Sicilia cum naui Salaminia, tanquam Athenas ituri diſceſſerunt, ſed eam ad Thurios ſecuti, ea relicta venere Lacedæmonem, non auſi ſe iudicio Athenienſium ſiſtere, à quibus abſentes mox condemnati ſunt.

Alcibiades reuocatur, & fugit ad Lacedæmonios.

IV. Græci cõtra Syracuſanos pugnant, & aliorum ſocietatem ambiunt.

Poſt diſceſſum Alcibiadis Græci contra Syracuſanos non infelici prælio decertarunt: inde quod hyems immineret Catanam & Naxum victores rediere. Vnde Athenas triremem miſere, quæ equitatum Claſſi commeatumque colligeret; tum aliarum vrbium amicitiam ac ſocietatem, Camarinæorum præſertim irrito ſucceſſu tentauere, quod perſuaſi eſſent hanc amicitiam viam ſternere ad ſeruitutem. Syracuſani quoque in Peloponneſum ad Corinthios ac Lacedæmonios profecti, addito etiam hortatore Alcibiade, auxilia contra Athenienſes petierunt & impetrarunt. Cum enim Alcibiades & ſe apud eos purgaſſet, & Athenienſium conſilia eis pateſeciſſet, rationemque qua maxima illis damna afferre poſſent, & ſuam ipſe operam prolixè detuliſſet, perſuaſit vt copias aliquas cum Corinthiis in Siciliam contra Athenienſes mitterent, & infeſto ſimul exercitu in Atticam irrumperent: qua vtraque expeditione paranda reliqua hyems conſumpta eſt. Dum interim Athenienſes poſtulatis Niciæ ſatisfacere conati ſunt.

Syracuſani à Sparta & Corintho auxilia impetrant.

V. Romana rès in Vrbe.

Interea vtroque hoc anno Romæ cum à bellis ceſſaretur, ſeditionibus agrariis certatum eſt. Cum enim Tribuni plebis, plebiſcito de diuidendis agris, in ſummam contentionem totam Rempub. conieciſſent, quod magnæ partis nobilium fortunæ publicandæ eſſent, nec atrox inter patres plebemque certamen exitum inueniret, Appius Claudius conſilium ſuggeſſit diſſoluendæ tribunitiæ poteſtatis per collegarum interceſſionem, quod cum Senatui probatum eſſet, primarij Senatores prehenſandis Tribunis ſex eorum ad interceſſionem adduxere; ſicque reliqui Rogationis autores fumum ſine flamma effuderunt.

ANNVS MVNDI 3640.

IOIADÆ Ducis & Pontificis 11.

DARII NOTHI 10. Imperij Perſarum 124.

OLYMP. XCI. AN. 3. V.C. 339.

ANTE CHRISTVM 413.

I. Belli 18. Apparatus ad Siciliam expeditionem.

MAgnorum malorum apparatus ſuperiore hyeme in Sicilia, Peloponneſo, Attica iacti ſunt, quæ maria hoc anno, terraſque latè concutere cœperunt, qui fuit belli annus decimus octauus. Eius initio Athenienſes nonnullis præliis victos Syracuſanos ad pacis conſultationes impulerant: cum auxiliis Corinthiorum ſuperuenientibus, animis viribuſque firmiores, belli curas, magno Athenienſium incommodo, redintegrarunt. Adeo vt Nicias Athenas ſcriberet, rem Athenienſem in magno diſcrimine verſari; & niſi primo quoque tempore aut ſe reuocarent, aut alios non paucos mitterent, nullam ſpem ſalutis ſupereſſe. Eo nuncio permoti Athenienſes, quamprimum Eurymedontem cum decem nauibus & 20 talentis argenti in Siciliam miſerunt, qui laborantibus opem ferret, & ſuppetias maiores quàm primum venturas nunciaret: duce videlicet Demoſthene, qui omnem interim nauabat operam, vt nouas copias compararet.

Quis ibi ſtatus Athenienſiũ.

II. Et quis in Græcia.

Et quoniam Nicias nunciarat, Corinthi, & in reliqua Peloponneſo, naues alias auxiliares in Siciliam parari, Athenienſes 20 naues miſerunt Naupactum, vbi præſidium nauale iamdudum habebant, vt earum iter in Siciliam impedirent: contra quas Corinthij 25 nauibus inſtructi pugnare decreuerunt. Interea Lacedæmonij, inſtigantibus etiam Syracuſanis & Alcibiade, expeditionem in Atticam præparabant, ſicque duodeuigeſimus huius belli annus abiit. Quo Romani Volanos Æquorum populos, qui in agro Lauicano nouos vexabant colonos, vno prælio ſubiugarunt.

Romani Volanos ſubiugant.

ANNVS MVNDI 3641.

IOIADÆ Ducis & Pontificis 12.

DARII NOTHI Imperij Perſarum 125.

OLYMP. XCI. AN. 4. VR. C. 340.

ANTE CHRISTVM 412.

I. Belli 19. luctuoſiſſimus Athenienſibus.

DEcimus nonus belli annus Athenienſibus luctuoſiſſimus fuit; nam domi foriſque maximis damnis & cladibus affecti, pene funditus interiere. Statim enim veris initio Lacedæmonij, Agide rege ductore irruptionem in Atticam fecerunt, & agro circumiacente vaſtato, Deceleã captam communire cœperunt. Erat is locus medius inter Athenienſes & Bœotos, vt inde præſidiarij milites perpetuis damnis Athenas afficerent; & grauiora etiam, quam Pylus Spartanis, detrimenta importarent. Validum quoque exercitum cum Thebanis in Sici-

Decelea capitur.

liam miſerunt, cum nongentis grauis armaturæ militibus. Quibus profectis Corinthij, & Sicionij alterum cum ſeptingentis emiſerunt.

Copias in Siciliam mittunt.

Interea autem Athenienſes Cariclem & Demoſth. quos cum magnis copiis in Siciliam mittebant, iuſſerunt Peloponneſum circum nauigare, oramque vexare, ſi forte copias Lacedæmoniorum ex Attica eo modo extraherent. Quod ille fruſtra conatus; locum tamen è regione inſulæ Cytheræ cœpit Demoſthenes, ac communiuit, vt inde ſicut ex Pylo Spartani latrociniis infeſtarentur.

II. Ibi cum Syracuſanis male pugnant in terra.

Quæ dum in Græcia fiunt Syracuſani terra marique ſimul Athenienſes adorti, tribus eos munitionibus, cum multa cæde expulerunt: & magna pecuniæ & commeatus vi, multóque triremium inſtrumento in poteſtatem redactis, tria trophæa contra ipſos erexerunt. At nauali prælio vndecim nauibus amiſſis ſuperati ſunt, cum tres Athenienſium duntaxat depreſſiſſent. Expugnato porro Plemmyrio, vbi munitiones Athenienſium erant, commeatu excludebantur, ita vt nihil in caſtra ſine prælio importari poſſet: ex quo magnus exercitui terror illatus, & animis vehementer deiici cœpit. Dimiſerunt quoque Siculi naues duodecim, quarum vna Lacedæmone rerum Sicularum ſtatum, ſpeſque referret, & bellum ſubinde vrgeri nouis auxiliis oraret; reliquæ, Athenienſes aliquot naues, quæ oram Italiæ legebant, profligarunt, partim vt Siculos, verſus Syracuſanos cum victoria inclinantes, ad ſuas partes adducerent; nonnullæ tamen Athenienſium opera interceptæ periere.

In mari vincunt.

III. Decelea vexat Athenas quæ & inopia premuntur.

Interim Decelea incredibilibus damnis Athenienſes afficiebat, & ad proximam rerum omnium penuriam adigebat, adeo vt auxilium mille & trecentorum Thracum, qui cum Demoſthene ituri erant in Siciliam, cum tardius veniſſent, domum remittere coacti fuerint, quod eis ſtipendium perſoluere non poſſent, monitos vt in reditu hoſtem quibus poſſent damnis afficerent: qui improuiſi Mycaleſſum Bœotiæ vrbem prope funditus deleuerunt. At Syracuſani interea nauali prælio contra Athenienſes ita pugnarunt, vt ſemel iterumque congreſſi, eos non ſine damno in caſtra cum fuga compulerint. Sed ecce Demoſthenes cum tribus & ſeptuaginta nauibus in Siciliam appellit; ex cuius aduentu, & Athenienſibus vt in malis, quoddam animi robur acceſſit, & Syracuſanos non exiguus terror inuaſit. Quo vti volens Demoſthenes, quam primum munitiones non admodum feliciter inuaſit; neque mox feliciore ſucceſſu nocturnam pugnam ad Epipolas commiſit. Itaque optabat inde Catanam emigrare, vt liberiore mari pugnare poſſet, præſertim cum parum ſalubri loco caſtra eſſent.

Syracuſani nauali prælio Athenienſes vincunt.

Demoſthenes cum copiis adeſt.

IV. Nicias migrationem diſſuadet.

At Nicias migrationem diſſuaſit, quod ſperabat Syracuſanos, quorum pleroſque ſciebat fauere Athenienſibus, conſilia ipſis vtilia breui agitaturos. Itaque ibidem cum omnibus copiis perſtiterunt; donec Syracuſani auctis Carthagine copiis ſe compararunt ad Athenienſes terra marique inuadendos, præſertim cum morbi in caſtris inualeſcerent. Quæ cauſa fuit vt Nicias in migrationem cæteris ducibus conſentiret & abiſſent, niſi lunæ defectio migrationem differre coegiſſet. Quo tempore cum Syracuſani ſecretæ migrationis conſilia didiciſſent, rati ſibi commodius eſſe ibi pugnare, cum ſex & ſeptuaginta nauibus in aciem prodeunt, Athenienſes cum ſex & octoginta. Victoria penes Syracuſanos ſtetit, qui duodeuiginti Athenienſium naues ceperunt, interfectis duobus militum millibus, quæ fuerunt maiorum malorum præludia.

Tandemq; conſentit, & in pugna vincitur.

V. Syracuſani diſceſſum Græcorum impediunt.

Nam animis elati Syracuſani, magni portus, in quo erant Athenienſes, oſtia obſtruere cœperunt, ne inde abire furtim ſine certamine poſſent. Quæ dum Nicias animaduertit, cum alioqui claſſis commeatus inopia laboraret; edixerant enim Cataneis, ne quid ad ſe mitterent, quòd eò ipſi quamprimum eſſent profecturi, neceſſario claſſem ad prælium præparatunt. Milites ſuos vtrique duces cohortantur, Nicias præſertim, qui exercitum ſuum ex proxima clade conſternatum videbat, monens rem ad ſummum adductam eſſe diſcrimen, & in hac pugna omnia eſſe poſita. Cum ergo ad certamen ventum eſſet, nihil artis vel induſtriæ, nihil roboris vel audaciæ vtrinq; prætermiſſũ eſt, ſed toto ferme die ſumma pertinacia certatum; tandem tamen Athenienſes ceſſerunt, atque in fugam verſi, in terram euaſerunt, circumſpicientes ſi quam in caſtris, aut munitionibus viam ſalutis inuenirent. Diodorus 60 naues Atticas periiſſe dicit, Syracuſanas vero 4. & viginti.

Rurſumq; pugnant, & vincunt.

VI. Conſilium Græcorum de fuga.

Hic plerique Athenienſium fugam quamprimum captandam cenſebant, Demoſthenes autem & Nicias eruptionem ad auroram differendam, inſtructis interim reliquis nauibus, cum plures ſibi naues quam hoſtibus ſupereſſent, ſed duplo plus erat tunc animi triginta Syracuſanis, quam centum Athenienſibus. Nautæ enim nullam in nauibus ſpem victoriæ vel ſalutis habentes naues conſcendere noluerunt, ſed terreſtri itinere aliquò ſe recipere ſtatuebant. Id præſentientes Syracuſani deſperantes ſe feſſum & comeſſabundũ militem ad nocturnas excubias euocare poſſe, Hermocrates inſigni fraude nuncios ad Niciam miſit, nomine quorũdam, qui ei Syracuſis amici erant, ne ea nocte iter pararet, quòd tranſitus à Syracuſanis obſeſſi tenerentur. Creduli duces ad tertiam vſque noctem ibi ſubſtiterunt, vt commòdius vaſa cum quiete, animoſque colligerent. Miſeri ac ſupra modum imprudentes, qui non intelligerent ſibi magnum ab hoſte malum interea præparari.

Callidè à Syracuſanis impeditur.

VII. Qui fugientes itinere terreſtri modis omnibus vexant.

Gylippus enim dux Syracuſanus cum peditatu egreſſus, vias omnes præſidiis obſtruxerunt, riuorum omnium ac fluuiorum tranſitus obſeruarunt, vt venientem hoſtem & fatigatum, & deteriore loco ac conditione pugnantem, facile perderent. Nihil attinet dicere quam luctuoſus fuerit Athenienſium digreſſus à ſuis, quos ægros, ac vulneribus debilitatos, aut deficientes in via, hoſtium crudelitati relinquebant. Niciæ copiæ quadrato agmine præibant, Demoſthenes cum ſuis ſequebatur, vnius vel alterius diei itinere, Siculo equitatu extremos quoſque carpente, donec ex munito quodam colle cum clade repulſi, & inſuper pluuiis tonitribuſque territi, & cœlum & terram contra ſe exiſtimantes conſpiraſſe, animos magis magiſque abiiciebant. Poſtridie ac deinceps cum progredi cuperent, ſemper hoſtem habebant circumfuſum, qui telis eos vndique peteret,

multoſque

multoſque ſauciaret. Et quoties Athenienſes in Siculos impreſſionem faciebant, ipſi ſe ſubducebant; quoties vero recedebant, illis inſtabant; ſicque certamine miſerè lancinato, ſine pugna perpetuo depugnabant.

VIII. Et ad deditionem compelſunt primo Demoſthenem,

Inito deinde conſilio aliorſum iter flectere, & non vltra Catanam verſus, noctu iter atripuere. Sed cum nocturno itinere, in hoſtico iter fieret victis, & locorum ignaris, omnia turbabat trepidatio. Demoſthenis copiæ diſſipatæ ſine ordine quoquo modo ſequebantur. Vbi illuxit miſati Syracuſani hoſtem abiiſſe, eum perſecuti, ſub horam prandij aſſecuti ſunt: qui cum ad pugnam ſe compararent, Syracuſani cum deſperatis ferro decernere nolentes, ab equitatu circumuentos in locum iniquiſſimum pertraxerunt, vbi concluſi muris, telis vndique petebantur. Cumque totum diem vulneribus eos eminus afflixiſſent: tandem Demoſthenes cum ſuis deditione facta, captiui abducti ſunt Syracuſas. Poſtridie Niciam, qui 150 ſtadiis Demoſthenem anteceſſerat, aſſecuti, paribus omnino malis ad fluuium Aſinarium affectum, ad deditionem compulerunt: ex quibus tota Sicilia captiuis ac ſeruis repleta eſt. Plerique in profundas lapidicinas demiſſi, miſerrimo ac tenuiſſimo victu vitam trahentes, ſolibus & pluuiis expoſiti, morbis, ac plagis, ac pœdore confecti periere.

Deinde Niciam.

IX. Ambo interficiuntur.

Nicias autem & Demoſthenes, quamuis eos Gylippus vehementer ſeruatos cuperet, quam glorioſiſſimum ſpecimen victoriæ ſuæ, eos tamen Syracuſani, veriti ne quid noui molirentur, quamprimum interfecerunt. Et hic finis fuit omnium copiarum, quæ cum Athenienſibus in Siciliam profectæ, pari cum ipſis clade conſumptæ ſunt: & quidem ea clade, qua multis ſeculis nulla maior in Athenienſes incubuit. Tantæ cladis nuncij diu Athenis fidem non obtinebant. Tandem re credita, tam dolor præteritæ iacturæ, quam metus imminentium præterea malorum totam Rempublicam impleuit: quòd hoſtes ex Sicilia & Peloponneſo in vrbem deſolatam; nauibus, viris, pecuniiſque deſtitutam, quamprimum venturos crederent, & ſocios à ſe vbique defecturos.

Quis Athenarũ ſtatus.

X. A ſociis deſeruntur.

Et certe Diodorus ſcribit Syracuſanos extincto bello, Lacedæmonios armorum ſocios ſpoliis bello captis remuneratos eſſe, ſimulque 35 triremes in ſubſidium belli contra Athenienſes duce Hermocrate miſiſſe. Vniuerſi quoque Græci, cum accepiſſent res Athenienſium clade Sicilienſi attritas, animos erexerunt, & propter commune in eos odium & inuidiam, in ruinam inclinantes, præcipites agere conabantur. Ergo & qui neutrorum erant ſocij, ſe Lacedæmoniis ad belli ſocietatem dabant: & Laconum ſocij tanto maiore belli deſiderio flagrabant, Qui autem dudum erant Athenienſium ſocij, ab iis ſine metu deficiebant. Viſum tamen eſt non oportere frangi malis, ſed afflictis rebus opem ferre, claſſem parare, pecuniam, materiamque corrogare, ſocios, & præſertim Eubœam, præſidio firmare, res vrbanas aliqua ex parte corrigere, ſumptuſque minuere, magiſtratum qui Reipub. prouideat creare, quod eò facilius erat, quò populus, propter præſentis mali magnitudinem, erat obſequentior.

Nec tamen animis franguntur.

XI.

Lacedæmonij autem ipſi in primum ver bellum parabant, quo ſibi victrices copias è Sicilia redituras ſperabant, ſimulque perſuaſum habebant, ſi hoc eis bellum recte ſuccederet, ſe totius Græciæ imperium tuto conſecuturos.

Quos Lacedæmonij affligunt.

Itaque Agis Lacedæmoniorum rex quam maximum belli apparatum facit, ad quem Eubœenſes primi deficiunt. Eos ſequuntur Leſbij, Bœotis adiuuantibus; Chij deinde & Erythæi Spartam defectionis cauſa adierunt: Et cum iis legatus à Tiſſapherne miſſus, qui Dario rege Prætor erat inferioris prouinciæ; qui & Peloponneſios contra Athenienſes excitabat, & ipſorum copias ſe ſtipendia præbiturum ſpondebat. Alcibiades quoque Helleſpontios ad defectionem ab Athenienſibus ſollicitabat. Sicque cum hyeme vndeuigeſimum huius belli annus exceſſit. Qui ne Romanis quidem ſatis lætus fuit. M. enim Poſthumius, ducto Volas exercitu, cum leuibus præliis Æquos fregiſſet, poſtremo in oppidum irrupit, præda militibus promiſſa. Eo potitus cum fidem mutaſſet, ab iis lapidibus obrutus eſt.

Occupata Eubœa &c.

Poſthumius à ſuis necatur.

ANNVS MVNDI 3642.

IOIADÆ Ducis & Pont. 13.

DARII NOTHI 12. Imperij Perſarum 126.

OLYMPIADIS XCII. AN. 4. V. C. 341.

ANTE CHRISTVM 411.

I. Anno belli 20. ſocij Athenienſium deficiunt.

Ipſo primo vere anni vigeſimi belli Peloponeſiaci, Athenienſium ſocij, qui defectionem meditati fuerant, Alcibiade in primis annitente eam executi ſunt, Chij maxime atque Mileſij, poſt quorum defectionem, Perſæ cum Lacedæmoniis belli ſocietatem contra Athenienſes inierunt. Athenienſes autem contra Chios ter feliciter pugnarunt, contra Mileſios, autem pro quibus pugnabant Alcibiades & Tiſſaphernes, certamen anceps fuit. Cumque interim aduenitient quinque & 50 Siculorum & Peloponneſiorum naues, Athenienſes, qui de ſumma rei hoc tempore periclitari nolebant, relicta oppugnatione Mileti, Samum profecti ſunt, vnde Miletum incurſionibus fatigabant, Peloponneſiis eam propugnantibus, à quibus & Rhodus ad defectionem adducta eſt.

II. Alcibiades ad Perſas deficit, eiuſque improba conſilia.

Alcibiades porro, verſatili vir ingenio, Agidi regi Lacedæmoniorum erat inimicus, & Lacedæmone pleriſque ſuſpectus, vnde & epiſtola de ipſo interficiendo ad Aſtyochum nauarchum venit. Quod ille præſentiens, ac metuens ad Tiſſaphernem Perſam tranſiuit, apud quem cum degeret, plurimum illum docuit in vniuerſæ Græciæ detrimentum. Qualia erant, ne properaret bellum finire, ſed ſineret Græcorum vires mutuis atteri præliis, & ſeparatim imperium habere, vt Regi liceret alteram partem, in eos à quibus offenderetur, immittere. Et quoniam ſibi reditum parabat in patriam, addebat etiam Athenienſes imperij ſocios illi commodiores fore, quam Lacedæmonios, qui ad Græcos in libertatem vindicandos arma ferrent, nec paſſuri eſſent Perſas Græcis imperare. Quæ cum

probaret Tiſſaphernes, non parum fidei Alcibiadi ac beneuolentiæ tribuebat, quam is tanto colebat impenſius, quanto eam ſciret plus habituram momenti ad reditum ſuum obtinendum.

III. Pro Oligarchia ſatagit.

Ergo principes Athenienſium, qui erant in Samo inſula, inuitat ad Oligarchiam, ad quam iam ipſi propendebant: docet militem eò deductum iri, ſpe ſtipendij à rege ſuppeditandi; & totum populum ſpe auxiliorum, quæ Tiſſaphernes præbiturus eſſet: apud quem cum omnia poſſet Alcibiades, eum in patriam reuocatum iri, pulſis, qui eum damnarant, magiſtratibus. Quæ cum Phrynico non probarentur, mira is cum Alcibiade arte certauit, vt in Annalibus traditum eſt. Is nihilominus poſtea Piſandri criminatione de magiſtratu deiectus, in foro pugione percuſſus interiit. Idem Piſander, qui primarius erat inter Oligarchiæ candidatos, cum ſociis Athenas venit, vt mox dicetur, tantumque dicendo valuit, vt eam Reipub. formam populo perſuaſerit, ſperanti antiquam mox facile reſtitui poſſe. Itaque decretum fecit, vt Piſander cum collegis ad Alcibiadem, & Tiſſaphernem proficiſceretur ad rem tranſigendam. Res tamen haud proſperè ceſſit, Tiſſapherne parum ad id fœdus propenſo: quod callidè diſſimulauit Alcibiades, legatis ſe deceptos fuiſſe conquerentibus. Tiſſaphernes autem fœdus cum Lacedæmoniis tertio renouauit, ac correxit.

Maximeque Piſander, qui eam populo perſuadet.

Iudicium de clade Poſthumij.

Romæ iudicium de autoribus Poſthumianæ cædis à Conſulibus factum, non ſine plebis querela.

ANNVS MVNDI 3643.

IOIADÆ Ducis & Pontificis 14.

DARII NOTHI 13. Imperij Perſarum 127.

OLYMPIADIS XCII. AN. 2. V. C. 342.

ANTE CHRISTVM 410.

I. Vrgetur Oligarchia.

MAgna hoc anno belli vigeſimo primo Athenis rerum commutatio facta eſt. Cum enim Piſander Athenis cum ſuis diſcederet, reliquit, ſociis, qui popularem adminiſtrationem ſublatam volebant, curam, vt omnia, quæ in eam rem eſſent opportuna, diligenter procurarent: ipſe cum ſociis ad Tiſſaphernem nauigauit, ſed re infecta cum collegis eò rediit, vbi maxima pars copiarum Athenienſium verſabatur. Ibi inito cum ſuis colloquio ſtatuerunt miſſum facere Alcibiadem, deinde ſibi ipſis proſpicere, qui inchoata perturbatione Reipub. in periculo verſabantur, ſi res remitteretur. Dederunt quoque operam vt res bellica ſuſtentaretur, pecuniis de ſuo conferendis. Piſander Athenas cum quinque legatis profectus eſt, vt ibi Ariſtocratiæ, & in cæteris in tranſitu oppidis initiũ daret. Reliqui autem legati eadem de cauſa ad alia oppida dimiſſi ſunt.

II. Piſander Athenas venit, ibique eam conſtituit.

Piſander cum ſuis, acceptis ex aliquot vrbibus ſecum armatis militibus, Athenis venit, vbi pleraque à ſodalibus ſuis iam confecta deprehendit; in primiſque Androclem de medio ſublatum, acerrimum popularis ſtatum propugnatorem, & præcipuum damnandi Alcibiadis autorem, alioſque nonnullos. Et licet adhuc Senatus populuſque congregabatur, nihil tamen ſtatuebant, niſi quod placebat coniuratis: qui, cum aduenisset Piſander, coacto populo ſententiam dixerunt de eligendis decemuiris, legum ſcribendarum cauſa, qui eas ad certum diem ad populum ferrent. Qui dies vbi aduenisset, edixerunt cuiuis Athenienſium licere, quamcunque vellet pronunciare ſententiam, ingenti pœna propoſita ei qui obſtitiſſet; quo edicto & fucum faciebant plebi, quam redigebant in ſeruitutem, & ſibi omnia edicendi poteſtatem aſſumebant: ſtatim enim apertè dixerunt magiſtratus priſtino ritu non eſſe deinceps conſtituendos, ſed quadringentos viros, qui à quinque electis præſidibus deligerentur. Quorum principes fuerunt Piſander Antiphon, Theramenes &c. à quibus Senatores valere iuſſi ſunt.

III. Res in caſtris vacillat.

Sed res in caſtris vacillare cœpit. Etſi enim ibi erant trecenti pro Oligarchia coniurati, & decem ex vrbe legati fuerant, qui milites lenirent, & mutationem ad Reipub. ſalutem pertinere docerent; id tamen illis non perſuaſerunt, ſed pluribus ſibi conciliatis, Democratiam reſtituere ſtatuerunt, & præcipuos Oligarchiæ fautores partim occidere, partim in exilium mittere; præſertim cum intellexiſſent 400 in vrbe tyrannicè dominari. Verum Thraſybulus & Thraſyllus, quorum ope in reſtituenda populi adminiſtratio milites vtebantur, eorum impetum compreſſere. Adegerunt potius ad maximum iuſiurandum, cuius omnes Samij fuere participes, ſe deinceps ſolita populi adminiſtratione viſuros, quadringentis, qui Athenis erant hoſtes futuros, bellum contra Peloponneſios alacriter geſturos. Idem Thraſybulus militibus perſuaſit Alcibiadem vt reciperent, perſuaſus hanc vnam eſſe ſpem ſalutis, ſi Tiſſaphernem, apud quem Alcibiades plurimum poterat, à Peloponneſiis alienatum ad ſe traduceret. Ergo eum Samum deduxit, qui cauſam apud milites ita egit, vt ab iis in numerum ducum reciperetur.

Ope Thraſybuli & Thraſylli retinetur Democratia.

Recipitur Alcibiades.

IV. Et quæ ab eo hanc in rem geſta.

Alcibiades Tiſſaphernem adit, eumque Peloponneſiis ſuſpectum reddit, & vim cohibet à quadringentis, & eorum legatis, quos in vrbem remittens, monet vt ſuo nomine quadringentis ſuadeant, vt priſtino Senatui cedant, ſperare ſe fore vt exercitũ, qui Sami eſſet ipſis reconciliaret, & Peloponneſios ſuperaret. Quibus illi verbis multos Athenis, qui hunc rerum ſtatum ægrè ferebant, corroborarunt, iam proſpiciẽtes hunc dominatum non fore diuturnum. Cumque 400 metu ſe Peloponneſiis coniungere tentarent; & ipſi nihilominus Athen. Eubœam eripuiſſent, maximam in deſperationem adducti ſunt; præſertim cum exercitus, qui Sami erat, ab eis defeciſſet, & ipſimet ſeditione in vrbe laborarent, vt in dies viderentur infeſtis armis inter ſe concurſuri. Itaque concione aduocata quadringentos exautorarunt, & quinque millibus, quorum prætexentes gubernationem, illi regnabant, gubernationem attribuerunt; tum aliis mox concionibus cætera Reip. gubernationem ſpectantia conſtituerunt. Decreuerunt etiam Alcibiadem, omneſque eius ſocios & exercitũ, qui Sami erat, Athenas ad ſe aduocare.

Quadringentorum metus.

Exautorantur.

Quæ cum fierent Piſander & præcipui eius ſocij, clam ad Lacedæmonios abierunt.

V. Spartani ac Athen. in Helleſponto vincuntur.

Qui autem circa Miletum erant Lacedæmonij Helleſpontum adeunt, quod Pharnabazus, alter Darij præfectus, eis ſpondebat ſe daturum operam, vt omnes Athenienſium ſocij ab ipſis deficerent; quod cum Athenienſes didiciſſent, ducibus Thraſybulo atque Thraſyllo eos inſecuti ſunt. Ibidemque diebus aliquot in nauali prælio apparando conſumptis, initum eſt certamen, in quo poſt diuturnam, ancipitemque pugnam, victoria Athenienſibus ceſſit, eaque eorum animi, qui cladibus afflicti prope iacebant, ad ſpem meliorum excitari cœperunt, & trophæum ad Canis ſepulchrum, ſiue Hecubæ monimentum, ad quod pugnatum fuerat, erexerunt. Ad eam victoriam magnum attulit momentum Alcibiades, ſuperueniens pugnæ cum 18 nauibus, qui ſuis primum terrorem vt ignotus, deinde victoriam attulit, captis de hoſte 30 nauibus, nequaquam Pharnabazo contra Athenienſes pugnante: quod tamen aliqui ad poſterius certamen anni ſequentis in Helleſponto differunt.

Ope Alcibiadis.

VI. Romæ turbæ tribunitiæ & peſtilentia.

Romæ ſuperiorem annum modeſtia Tribunorum quietum fecit; In hoc qui Fabium & Furium Coſſ. habuit, L. Icilius auita Icilij in turbanda Repub. certamina, de legibus agrariis renouauit, ſed coorta minacior, quam pertinacior peſtilentia, cogitationes hominum à litibus ad curam ſanitatis traduxit. Morbum ſequenti anno excepit inopia, cui legatis frumentandi cauſa circumquaque dimiſſis ſubuentū eſt.

3644. VII. Tiſſaphernes Alcibiadem cōprehendit.

Sequenti ergo anno Alcibiades tam inſigni potitus victoria, cum affectaret ſe oſtentare Tiſaphetni, ad eum cum muneribus, & imperatorio comitatu contendit. Sed Tiſſaphernes, qui iamdudum apud Lacedæmonios male audiebat, & eorum apud Darium criminationes metuebat, Alcibiadem nihil minus cogitantem comprehendit, & Sardibus in vincula coniecit. At 30 poſt diebus habita alicunde equi copia, elapſus Sardibus Clazomenas profugit, Tiſſaphernem inſuper calumniatus, emiſſum ſe ab illo fuiſſe. Inde cum Seſtum ad Athen. caſtra veniſſet, audiſſetque Lacedæmonios Abydo Cyzicum petiiſſe, eò cum Theramene & Thraſybulo & ſex & octoginta nauibus proficiſcitur & Lacedæmonios nauali prælio circumuentos ſuperat. Inde copiis vtrimque in terram traductis Laced. dux Mindarus fortiter pugnans occumbit. Naues omnes in Athen. poteſtatem venere, ipſaque vrbs Cyzicena, quæ grandi ſe pecunia redemit, ſicut & aliæ in eodem tractu nonnullæ.

Qui fuga lapſus ſuperat Lacedæmonios.

ANNVS MVNDI 3645.

IOIADÆ Ducis & Pontificis 16.

DARII NOTHI 15. Imperij Perſarum 129.

OLYMP. XCII. AN. 4. V. C. 344.

ANTE CHRISTVM 408.

I. Mæror Lacedæmoniorum à Pharnabazo leuatur. Plut. in Alcib. Xenoph.

MIrum in modum deiectis erant animis Peloponneſij, vt qui nuper literas Spartam in hæc verba ſcripſerant. *Actum eſt de præclaris rebus noſtris; Obiit Mindarus, eſuriunt milites; quid agendum ſit ex inopia conſilij neſcimus.* At Pharnabazus eos conſolatus eſt, hortatuſque vt ſaluis adhuc corporibus, lignorum cauſa ne contriſtarentur, quorum vim magnam ditio Regis haberet. Itaque veſtem ſingulis cum viatico duorum menſium donat, nautas armat, & regionem ſuam maritimam præſidiis munit, conuocatiſque vrbium & triremium præfectis apud Antandrum tot triremes ædificare iubet, quot quiſque ipſorum amiſiſſet, materia ex Ida monte, pecuniis ex regio theſauro ſubminiſtratis. Interim Agis Lacedæmonius ex Decelea prædas agebat ad ipſos Athenienſium muros, elaborans ne mari frumentum ad ipſos importaretur. Quem cum Thraſylus Athenienſis non ſine eius damno repuliſſet, magnis copiis à ciuibus ſuis præfectus eſt, quibus Epheſi anno ſequenti vſus eſt.

II. Res in Sicilia & Romæ geſta. Diodor. Sic.

Hoc autem, qui eſt vigeſimus tertius huius belli annus, in Sicilia Annibal cum centum millibus armatorum in eam inſulam ingreſſus, trium menſium ſpatio, duas vrbes præclaras Selinuntem & Himeram, poſt maximas vtrinque clades funditus eruit. Sicque lætitia Siculorum, de ingenti Athenienſium clade, non modico felle triſtitiæ diluta eſt. Romæ autem dum Menenius Tribunus plebis de re agraria altercatur, Æqui mixti Volſcis arcem Caruentanan occuparunt. Cuius recipiendæ cauſa cum Valerius Conſul delectum haberet, cumque ille impediret, collegarum interceſſione impedimento ſublato, miles colligitur, arx primo impetu, deiecto præſidio recipitur, miles præda fraudatus iraſcitur, & Vrbem Conſul ouans ingreditur.

3646. III. Polydamas Pancratiſta.

Sequens annus, qui primus fuit Olympiadis 93 & belli 24, victorem habuit in Olympicis Polydamantem Theſſalum Pancratiſtam, de cuius mirabili robore quædam in Annalibus ex Pauſania collecta reperies. Illud tamen non omitto, quod ad firmandam temporis rationem valet, eius roboris fama permotum Darium Artaxerxis ex pellice filium donis cum & promiſſis per legatos ad ſe Suſam euocaſſe, vbi ſolus ipſe tres de cohorte regia, qui immortales vocabantur confertim in ſe irruentes, pugnis opinor & calcibus, interfecit. Thraſylus autem cum copiis, quas à ciuibus ſuis acceperat, Lydiam populatus, & aliquot aliis locis re non infeliciter geſta. Epheſum irrito conatu aggreſſus eſt, Tiſſapherne in eius ciuitatis auxilium copias vndique contrahente, Siculorum præſertim, qui cum 25 nauibus Epheſum venere, à quibus Athen. partim occiſi, partim in fugā acti Leſbum venere, vbi cum naues Syracuſanas ex Epheſo reduces prætereuehi vidiſſent, aduerſus eas in altum prouecti, quatuor, vna cum ipſis victoribus, capiunt, reliquas Epheſum vſque perſequuntur: captiuos autem Thraſylus Athenas mittit, ignominiæ ſuæ leuandæ cauſa.

Res à Thraſylo in Aſia geſta.

IV. Et in Helleſponto cum Alcibiade.

Hinc Seſtum ad exercitum Thraſylus nauigat, vnde copiæ vniuerſæ Lampſacū traiiciunt, quas cum ibi in ordines Alcib. redigere vellet, eius milites arrogantia inflati, nolebant Thraſyli militibus, victores ſcilicet victis aggregari: Ibi tamen omnes in hybernis habiti, cum Lampſacum muniuiſſent, expeditionem aduerſus

Honor Sacerdotij.

Abydum ſuſcepere; cui ferebat opem Pharnabazus; ſed prælio ſuperatus terga vertit, cumque Alcibiades perſequi non deſtitit, donec ipſum tenebræ hoſti & cladi eriperent. Plutarchus ait Sacerdotes in ea pugna captos, ab Alcibiade ſine pretio dimiſſos. Nimirum ſacerdotium etiam hoſtibus ſacroſanctum fuit.

V. Primi è plebe Quæſtores.

Hoc primùm anno ab Vr. Cond. 345. Plebeij queſtores facti ſunt, ita vt in quatuor creandis vni tantum Patricio C. Fabio Ambuſto relinqueretur locus. Ea res tribus Iciliis Tribunis plebis attributa eſt; quæ victoria eo gratior plebi fuit, quod ſic patefactus ad conſulatus & triumphos locus nouis hominibus videretur. Quod cum indigniſſimè ferret Senatus, & vereretur ne ſi Tribuni militares creaentur, in eam quoque dignitatem plebs inuaderet, omni contentione comitia conſularia poſtulabat. Ea contentio cum exitum non haberet, Arx Caruentana, digreſſo ad prædas Romano præſidio, ab hoſte recuperatur. Nec tamen propterea Tribuni ceſſere, donec SC. factum eſt de Tribunis militaribus creandis, ea tamen lege, ne Tribunis plebis magiſtratus cōtinuaretur. Tum demū delectus haberi cœptus Conſules ambo ad eam profecti arcem, eam irrita oppugnatione deſeruere. Ita domeſticis cōtentionibus opportunitas gerendæ rei periit, hoſte ſe per otium, ad tolerandam obſidionem præparante. Verruginem tamen neſcio quam Volſcis, cum ingenti præda eripuere.

Arx Caruentana perditur.

ANNVS MVNDI 3647.

IOIADÆ Ducis & Pont. 18.

DARII NOTHI 17. Imperij Perſarum 131.

OLYMP. XCIII. An. 2. V. C. 346.

ANTE CHRISTVM 406.

I. Res ab Alcibiade bene geſta.

Qvintus & vigeſimus belli Peloponneſiaci annus habet rem bene geſtam ab Alcibiade contra Chalcedonenſes, qui ab Athenienſibus defecerant, & præſidium Lacedæmoniorum receperant. Ei præerat Hippocrates, qui cum diu certamen contra Traſyllū produxiſſet, ſuperueniēte Alcibiade interfectus eſt. Mox autem Pharnabazus eos Athenienſibus, non iniquis conditionibus reconciliauit. Byzantium eodem tempore ab Athen. obſeſſum, & proditione captum eſt, admiſſo in vrbem Alcibiade. Diodorus ait ciues odio Clearchi Laced. qui moribus aſper erat, ad proditionis conſilia deueniſſe. Hæc cum Athen. proſperè cedunt, Lacedæmonij Pylum terra marique oppugnarunt. Cumq; Athen. exercitus, tempeſtate prohibente, auxilio venire nequiuiſſet, obſeſſi feſſi malis dedidere ſe, deditionem ſalute pacti. Atque ita moleſtiſſimum Caſtellum, poſt annos nouendecim, in poteſtatem Lacedæmoniorum rediit.

Pylus à Spartanis recuperatur.

Ab Olymp. 88. 4. 4. ad 93. 4. 2.

II. Romani ad Antium.

In Italia vero cum hoc tempore Æqui & Volſci, ad arma omnes prouinciarum ſuarum populos conuocaſſe dicerentur, & ad Vrbem Antium conueniſſe, Senatus Dictatorem tanquam rebus deſperatis dicendum cenſuit, repugnantibus licet militaribus Tribunis. Dictus eſt Cornelius Coſſus, qui facili prælio ad Antium vicit hoſtem. Victor exercitus Volſcum agrum depopulatus, caſtellum ad lacum Fucinum expugnauit, & tria cepit hominum millia. Dictator bello ita geſto, felicitate quam gloria maior, in vrbem rediit, & magiſtratu ſe abdicauit.

Metu Dictatorem creant.

3648. III. Perſæ fauent Laced. & nominatim Cyrus regis filius.

Sequente autem vere ineunte, Pharnabazo & legatis Athenienſium ad regem Darium pergentibus, Lacedæmoniorum legati cis occurrerunt, qui & narrarunt ſe quidquid à rege petiiſſent, impetraſſe; Cyrum quoq; iuniorem filium eius, maritimis omnibus cū imperio præfuturum, & in gerendo bello Laced. affuturum. Quæ cum Athenienſium legati didiciſſent, cupiebant vel regem adire, vel domū reuerti. Sed Cyrus volebat Athenienſes ignorare quæ in Aſia gererentur, & inani ſpe extra patriam detineri. Itaq; variis promiſſis à Pharnabazo ad triennium detenti, ad ſuos denique inanes reuerſi ſunt. Hoc ipſo anno Alcibiades ritu pene triumphali redit Athenas, & à populo inſtar Dei cuiuſdam receptus eſt. Quod fuit vtique exemplum popularis, Græcæ præſertim, inconſtantiæ & leuitatis, quæ priuatum hominem primum in altum uehementer extulit; deinde turpiter deiectum cum execrationibus expulit, mox expulſum cum ſumma gloria reuocauit: reuocatū iterum abiecit à ſe, & ad iteratum exiliū cōpulit, quem deinde reducem fruſtra deſiderauit.

Alcibiades magnifice Athenis acceptus, varie iactatus eſt à ſuis.

VI. Res ab eo geſta pro factis contra Agidē.

Sub reditum ſuum, cum apud patres & populum, violatorum ſacrorum calumniam diligenter purgaſſet, ita res tulit, vt factis ipſis rem cōfirmaret. Cum enim reditus eius in feſta quædā Mineruæ incidiſſet, ad quæ celebranda nō terra vt olim, ſed mari metu Agidis adibatur, voluit ipſe populum ritu priſtino illuc, inuito Agi de proficiſci. Ergo armatus prodit: ſed eum Agis armatum timens, prodire non eſt auſus. Itaq; Alcibiades & tutum iter populo dedit, & ſacra domum tanta cum gloria reduxit, vt populus eum ſibi regnum aſſumere deſideraret. Quæ cauſa fuit vt principes ciuitatis inſiſterent, vt primo quoque tempore expeditionem ſuſciperet, ſuſcepit autem Andrum verſus, quæ eſt Ægæi maris inſula, populo cuncta prolixè ſuppeditante. Cum autem Gaurio caſtello ibi occupato, vrbem ipſam ſemel iterumque fruſtra tentaſſet, eaque deſerta Samum veniſſet, vt militem prædatione aleret, eius gloriam non parum fuiſſe detritam Plutarchus affirmat.

Eius ad Andrum expeditio parum felix.

V. Lyſander Cyro gratioſus.

Interim Lyſander Laced. Nauarchus creatur, qui cum Rhodum appuliſſet, coactis 70 nauibus Epheſum profectus eſt; inde Cyrum Sardeis adiit, quem in rem Laced. propenſum, valdeque liberalē expertus eſt, vt mercenariū hoſtis militē vberiore ſtipendio ab hoſte ad ſe attraheret. Nec Lyſander prælium cum Alcibiade committere audebat, eius felicitatem veritus. Sed is cū Helleſpontem adiiſſet, Legatus eius Antiochus contra ducis imperium pugnat & victus occūbit, 15 nauibus amiſſis. Ea clade Athenis audita, exauctoratur Alcibiades, quo vna triremi in Cherſoneſum profecto, decem duces in locū eius eligūtur. Lyſander autem Sparta ſucceſſorem accepit Callicratidam, quē ille inopia laborantem reliquit. Cumque à Cyro pecuniam non accepiſſet, Methymnam nihilominus Leſbi oppidum captū diripit, Cononem Athen. ducem 30 nauibus ſpoliat, & claſſem eius Mitylene cōmeatu prohibet.

Timet Alcibiadem.

Eius legatus male pugnat, & ipſe exauctoratur.

Callicratidas ſucceſſor Lyſandri.

VI. Eo ad Arginuſas merſo Spartani vincuntur.

Athenienſes primum ei opem irritam ferunt, decem eorum nauibus à Callicratida comprehenſis. Deinde cum 150 nauium claſſem comparaſſent, occurrit ei Callicratidas ad Arginuſas, vbi cum inter pugnandum Callicratidas irruptione in hoſtem facta in mare delapſus, nuſquam deinde comparuiſſet, victi Peloponneſij fuga ſe in Chium & Phocæum recepere. Amiſerunt Athenienſes naues duodecim, Peloponneſij ad ſeptuaginta. Cumque illi naufragos ſuos ad ſepulturam, tempeſtate prohibente, recipere nequiuiſſent, ab ciuibus ſuis capitali ſupplicio iniuſtiſſimè ſunt affecti, qui ſingulari laude ac præmio digni erant. Sed nimirum eos poſtmodum facti pœnituit, mox tamen meritiſſimas huius iniuſtitiæ pœnas dederunt, vt Diodorus quoque animaduertit. Poſt cladem autem ad Arginuſas acceptam, Peloponneſij Ephoſi conuenere, vbi de mittendis Lacedæmonem legatis deliberatum eſt, qui Lyſandrum tam ſuo, quam Cyri nomine peterent, vt qui nuper gratioſus ſociis, hoſtibus formidoloſus fuiſſet: quem & impetrarunt. Itaque acceptis nauibus ſub huius anni finem, Epheſum verſus vela fecit.

Athenienſes duces ſuos victores damnant.

Lyſander ab exercitu repetitur.

VII. Carthaginenſes in Sicilia Agrigentũ occupant.

Hoc ipſo anno tertio Olympiadis 93, vt refert Diodorus Siculus, Carthaginenſes cum 120 triremibus in Siciliam profectis Agrigentum ad deditionem fame compulerunt, cum ipſi, licet prælio ſuperati, totis octo menſibus oppidum obſediſſent. In quem etiam annum refert occupatam à Dioniſio tyrannidem, occaſione ex Agrigentinorum calamitate ſumpta, plebem aduerſus optimates concitando, quod Agrigentum Carthaginenſibus prodidiſſe viderentur. Neque tamen tyrannis vſque ad annum ſequentem plane ſtabilita fuit, ad annos autem duodequadraginta perſeuerauit, quandiu ſcilicet ille vixit. Hoc ipſo tempore Sophocles & Euripides poetæ inſignes obiiſſe memorantur, ille ſumma lætitia ob palmam poetici certaminis adeptam; iſte mœrore ſummo, cum inuidorum opera à canibus laceraretur: qua de re ſtudioſus lector plura in Annalibus collecta reperiet.

Dionyſius parat in eos tyrannidem. Mors Sophoclis & Eurypidis. n. 21.

VIII. Romanorũ in hoſtes humanitas.

Hoc quoque anno Romæ creati ſunt Tribuni militares omnes ex Patriciis. Editum quoque à Romanis non contemnendæ clementiæ atque humanitatis exemplum. Cum enim tempus induciarum cum Veientibus exiiſſet, & Romani per Feciales res ſuas repeterent, Veientes per legatos in Senatu obtinuerunt, quoniam ipſi domi inteſtina diſcordia laborarent, ne res ab eis tum repeterentur. Inhumanum quippe rati ſunt domi vexatos etiam foris affligere; cum tamen populi Romani circumfuſi paſſim eorum diſcordias ad eos inuadendos captarent. In Volſcis Romani cladem acceperunt, amiſſo præſidio, quo Verruginem tenebant; quod ei, dum obſideretur à Volſcis, auxilium tempori præſtitum non fuiſſet.

Amittunt Verrugine præſidium.

ANNVS MVNDI 3649.

IOIADÆ Ducis & Pontificis 20.

DARII NOTHI 19. & vlt. Imperij Perſar. 133.

OLYMP. XCIII. AN. 4. V. C. 348.

ANTE CHRISTVM 404.

I. Annus belli 27 & vlt. Mors Darij Nothi. l. 13. ſ.

VLtimus adeſt imperij & vitæ Darij Nothi annus, vt omnes conſentiunt, & nominatim Diodorus Siculus, qui ait eum paulò poſt finem belli Peloponneſiaci; qui in hunc annum cadit, rebus humanis exemptum fuiſſe, cum per annos vndeuiginti tenuiſſet imperium. Xenophon initio libri de expeditione Cyri, ſignificat ipſum ex ægritudine mortuum; & ægrum vtrumque ad ſe filium euocaſſe, illiſque præſentibus cum Artaxerxi, qui dictus eſt Mnemon, regnum aſſignaſſet, Cyri autem magnam quandam præfecturam, vita deceſſiſſe. Prætulit autem Artaxerxem vt natu maiorem, licet eum ante regnum ſuſcepiſſet, Cyrum autem cum iam rex factus eſſet, contra quam in filiis Darij Hyſtaſpidæ contigerat.

Eodem ipſo anno vltimo Olympiadis 93 bellum Peloponneſiacum finem accepit, cum annos ter nouenos perduraſſet, vt diligentius in Annalibus explicatum eſt, qui annus Athenis luctuoſiſſimus fuit.

II. Lyſander cogit copias, & à Cyro pecunias.

Hoc ergo anno Lyſander Epheſum venit, ibique omnes vndique naues congregauit. Inde ad Cyrum profectus pecunias ab eo accepit, quibus exercitui ſtipendium debitum perſoluit. Athenienſes quoque apud Samum claſſem inſtruebant, vnde mox ſoluentes Regis fines depopulati, Chium & Epheſum verſus nauigabant, & ad nauale prælium ſe parabant. Sub hæc nuncius à Dario ad Cyrum venit, qui eum dicebat ab ægro patre accerſiri. Cyrus autem Lyſandrum ſtatim accerſit, vtique Athenienſibus, ex proxima excurſione in Regni fines iratus, & de ſua profectione monitum, vetat cum Athenienſibus, niſi cum maiore claſſe confligere, ad quam paradam profuſa largitione vſus, ad regem abiit. Eo digreſſo Lyſander Cedream Athenienſium oppidum expugnat & diripit; indéque Lampſacum, omnibus diuitiis & commeatu affluentem. Athenienſes, qui eius veſtigia ſequebantur, veniunt ad *Ægos Potamos*, quaſi dicas *Capræ flumen*, è regione Lampſaci, ad ſtadia quindecim, vbi eius vrbis cladem didicerũt.

Cyrus patrem adit.

Athenienſes amittunt Lampſacum.

III. Pugna ad Ægos Potamos.

Cum primum illuxit, Lyſander ſuos ad pugnam naualem inſtruxit, ſimulque edixit ne ſuo ſe quis loco moueret, aut in altum proueheretur iniuſſus. Adfuere quoque Athenienſes cum 180 nauibus ad pugnam parati. Verum vbi claſſem ſuam Lyſander non eduxit, iamque aduesperaſceret, ad Capræ flumen redeunt. Tum Lyſander naues omnium expeditiſſimas eos ſubſequi iuſſit, ac ſpeculari quid in littus egreſſi agerent, móxque ad ſe referre. Id ipſum quatriduo egit, cum interim Athenienſes quotidie aduerſus eum in altum proueherentur, & commeatum Seſto peterent. Die 5. Lyſander mandat iis nauibus quæ quotidie recedẽtes Athen. ſecutæ fuerãt, vt poſtquam ipſos de nauibus egreſſos, & per

Lyſandri ſtratagema & victoria.

Cherioneſum palantes vidiſſent, (quod illi quotidie longius faciebant, Lyſandri contemptu, qui claſſem aduerſus ipſos educere non auderet,) conuerſis ad ſe nauibus, ſcutum inter nauigandum in altum tollerent, quo facto, iubet Lyſander ſuos ad hoſtem quam celerrimè nauigare, & hoſtem imparatum inuadere. Milites enim hinc inde palati vagabantur, naues aliæ binos remiges, aliæ vnum, nonnullæ omnino vacuæ remanſerant; itaque victoriam ſine pugna conſecutus eſt.

IV. Cononis fuga.

At Cono hoſtem cum claſſe irruentem intuitus, ſigna dat ſuis vt totis viribus ad naues, opis ferendæ cauſa concurrant, ſed omnia turbata erant, & ad pugnam imparata. Sola Cononis nauis, & aliæ ſeptem circa ipſum, cum Paralo, nomen id erat publicæ nauis Athenienſium, vectoribus inſtructæ in altum prouectæ diſceſſerunt. Et Paralus quidam Athenas cladis nuncium allatura, profectus eſt. At Cono poſtquam animaduertit res Athenienſium perditas, veritus populi furorem, in ſex duces nuper agnitum, deſperato reditu ad Euagoram in Cyprum cum octo nauibus profugit.

Lyſandri præda.

Reliquas naues vniuerſas Lyſander cepit, & turbam captiuorum maximum, quos Lampſacum deduxit, & exprobrata Athenienſibus ſæuitia, eorum ad tria millia iugulauit. Cumque Paralus noctu Athenas appuliſſet, & acceptam cladem nunciaſſet, varius hominum vlulatus totam ciuitatem impleuit. Nihilominus metu ferendi, quæ tam multis Græcorum populis intulerant, ad obſidionem ferendam ſe compararunt.

Athenienſium luctus.

V. Eorum ſocios Lyſander occupat. *In Lyſandro.*

At Lyſander cum ſuis ducibus, omnia vbique oppida, excepta Samo inſula, ad defectionem compellit, præſidia Athenienſium, alioſque quos vbiuis reperiſſet, Athenas ablegat, vt tanto citius obſeſſi commeatu carerent. Tum Spartam mittit, qui nunciarunt ſe cum ducentis nauibus aduentare. Et quidem lente. Nã, vt ait Plutarchus, per vrbs tam ſocias quam hoſtiles lente circumuehebatur, & deleto paſſim populi iure, & aliis Reipub. formis, moderatores Lacedæmonios ſinguli oppidi relinquebat, & conflatis à ſe per oppida ſodalitiis, denos Rectores conſtituebat: quod ipſum mox ab eo in Aſia, & Athenis factum eſt, eoſque eligebat ex amicis & hoſpitibus ſuis, quibus vitæ & necis arbitrium tradebat, & ſpecie aſſerendi ciuitates Græcorũ in libertatem, ab Athen. ſeruitute, eos, conſtitutis apud eos tyrannis, in multo duriorem ſeruitutem redigebat.

Decemuiros vbique conſtituit.

VI. Lacedæmonij Athenas obſident.

Hæc dum maximè Lyſander agit, Lacedæmonij coactis totius Peloponneſi viribus, exceptis Argiuis, Athenas conueniunt, & ad vrbem ipſam obſidendam in Academia caſtra locant, & Pyræeum cum 150 nauibus, ne qua nauis accedere, intercludunt. Sicque terra marique obſeſſi, cum neque claſſem, neque ſocios, neque frumenti ſatis haberent, in magna rerum perturbatione verſabantur; itaque penuria laborabant, vt plerique fame interirent: nulla tamen de compoſitione mentio fiebat, & deficiente prorſus frumento, ſuperbia & contumacia non deficiebat. Et cum Spartam denique, & ad Lyſandrum legatos mittere cogerentur, cunctatione diuturna macerabantur. Etſi autem plerique, Corinthij præſertim ac Thebani,

Conditiones pacis.

Athenas funditus euertendas cenſebant, Spartani tamen id improbarũt. Tandem pax his conditionibus inita, vt muri longi & Piræus diruerentur, ipſi naues, exceptis duodecim, omnes traderent, exules reducerent, eundem cum Lacedæmoniis hoſtem vel amicum ducerent, eos mari ac terra ſequerentur, quocumque ducerent. Ipſius tamen vrbis muros non fuiſſe tum dirutos, ex ſequentibus intelligetur.

VII. Romani Anxur oppugnant.

Romæ hoc anno bellum in Veientes dilatum. Cumque duo Tribuni militares Volſcos populationibus deſtinent, vnus eorum Fabius Ambuſtus oppidum Anxur, quod poſtea Terracinæ dictæ oppugnauit, & cepit; à præda tamen abſtinuit, dum exercitus Collegarum venirent, à quibus quoque Anxur captum dicebat, hoc ipſo quod auxilia Volſcorum auertiſſent. Ergo oppidum vetere fortuna opulentum tres exercitus diripuere. Eaque benignitas Imperatorum plebem patribus conciliauit. Ad quod etiam maxime voluit, quod Senatus ſponte decreuit, vt miles deinceps ſtipendia de publico acciperet. Ea res cum publico plauſu lætitiaque accepta eſſet, non defuere tamen Tribuni plebis, qui liuore pleni & publicæ expertes lætitiæ, eam liberalitatem in deteriorem partem interpretarentur.

Expugnãt atque diripiunt.

Stipendia militum de publico.

ANNVS MVNDI 3650.

IONATHAN Ducis & Pont. 1.

ARTAXER. MNEMONIS 1. Imp. Perſ. 134.

OLYMP. XCIV. AN. 1. V. C. 349.

ANTE CHRISTVM 403.

I. Artaxerxis imperium.

INſignis eſt hic annus nouo Perſarum Imperatore Artaxerxe, Darij Nothi, & Paryſatidis filio; cui memoriæ felicitas longi nobilius cognomen dedit, quam patri eius dederat maternum genus. Eum hoc anno regnare cœpiſſe teſtatur Diodorus, qui paulò poſt pacem initam inter Athenienſes & Lacedæmonios, mortuum Darium teſtatur: ei autem ſtatim Artaxerxem ſucceſſiſſe, ſcribit Xenophon initio expeditionis Cyri. Ionathan quoque nouo Imperatori coniungimus, quod cum vel Ioſepho teſte, ſub hoc Imperatore pontificatum geſſiſſe conſtet. Hunc ipſum annum Xenophon ſolis Eclipſi notat, vocatque belli annum 28, quia etiam poſt pacem in vrbe initam, hoc anno à Lyſandro & Lacedæmoniis ad Samum contra Athenienſes pugnatum eſt, & illis denique ſubactis, Lyſander in patriam quaſi triumphans inuectus eſt. Hunc eundem annum vocat Diodorus 780 ab excidio Troiæ, quod cum noſtra Chronologia exactiſſimè congruit.

Ionathæ pontificatus. *L. 11. c. 7. L. 2.*

411. ante V. C. 349. ab V. C.

780.

II. Cyrus accuſatus ambitionis capitis periculum adit.

Hoc ſtatim regni Artaxerxis initio, turbæ in Perſide concitatæ ſunt. Poſtquam enim Darius viuendi finem fecit, & Artaxerxes imperio potitus eſt. Tiſſaphernes Cyrum apud fratrem eius accuſat ambitionis, cupiditatiſque regnandi. Adhibet ille accuſationi finem, ſiue quia timida & ſuſpicax eſt omnis ambitio, ſiue quia fratrem ſciebat rege patre natum, ſe autem ante regnum patris, ſiue quia indolem fratris eiuſque

ſuperbos ſpiritus non ignorabat. Itaque Cyrum, interficiendi conſilio, comprehendit, ſed ſumma contentione matris, ac precibus, quæ eum regem eſſe cupiebat, liberatur, & ad præfecturam ſuam remittitur. Nec calumnia fuit Tiſſaphernis accuſatio, vt Xenophon ſignificat, cum ipſemet narret duos conſobrinos eius, filios materteræ ſororis Darij patris ſui, à Cyro interfectos, quod cum occurriſſent ei manus, non obuoluiſſent, qui honos ſolis regibus deferebatur à Perſis. Quæ res ad Darium delata, Cyri ad regem accerſendi cauſa fuerat. Plutarchus quoque in Cyri vita, accuſatum ait à Sacerdote, quem Tiſſaphernes ad regem conſecrandum adduxerat, Cyro conſtitutum fuiſſe regem fratrem, dum veſtem in templo exueret, obtruncare. Quæ autem poſtea fecerit ad occupandum regnum, ex ipſiuſmet Xenophontis confeſſione dicemus. Nunc reliquias belli Peloponneſiaci perſequamur. *l. 2. hiſto.*

III. Lyſander 30 tyrannos Athenis conſtituit. Lyſander Athenis potitus non decem viros rectores in eâ conſtituit ad Rempub. gubernandam, ſicut in cæteris vrbibus, ſed triginta, quaſi ea vna tribus vrbibus par eſſet. Piræo quoque decem præpoſuit rectores, Præſidium etiam arci impoſuit, cuius curam Callibio Spartiatæ commiſit. Iſtis porro decem viris poteſtatem dedit, abrogata vbique Democratia, Senatum eligendi, inſtituendi magiſtratus, leges condendi, quibus ciuitas regeretur. Et à principio quidem improbiſſimos quoſque in iudicium pertractos necauere; mox autem fictis criminibus eos quos inſtitutam tyrannidem non laturos putabant, in quibus Theramenes vir integerrimus, alijque deinceps plurimi, id maxime agente Critia omnium improbiſſimo.

IV. Samum deditione occupat. Interea Samum Lyſander cum claſſe diſcedit, à qua cum Samij vndique obſidione premerentur, de deditione conſultare cœperunt, & in eam conditionem conuentum eſt, vt liberis hominibus, ſingulis cum vna veſte diſcedendi facultas eſſet, reliqua ipſi traderent. Quibus oppido excedentibus, Lyſander omnibus potitus, oppidum, reſque omnes ciuibus reddidit, decemuiris vt alibi conſtitutis, qui inſulam cuſtodirent. Tum naualibus copiis ſociorum dimiſſis, cum laconica claſſe Lacedæmonem nauigat cum innumerabilibus ſpoliis, ac pecuniarum theſauris, quos Spartani vix perſuaſi ſunt, vt admitterent. Eam pecuniam Diodorus ſcribit fuiſſe mille & quingentorum talentorum. Atque ita bello Peloponneſiaco, poſt 28 annos, & ſex menſes impoſitus eſt finis, vt Xenophon numerauit. *Spartam quaſi triũphans adit.* *l. 2. p. 462. Græc. Lat.*

V. Cædes Alcibiadis, eiuſque cauſa. Hoc ipſo anno occiſus eſt Alcibiades. Cum enim tyranni viderent, populo ſpem quandam meliorum affulgere, dum viueret Alcibiades, Critias Lyſandrum docuit; non poſſe Lacedæmonios tutò imperium tenere, nec Athenienſes placidè ac patienter ferre paucorum dominatum, niſi ille tolleretur. Itaque morti deſtinatur, quam ille timens, videnſque Lacedæmonios terra marique dominari, ſeceſſit in Bithyniam, vbi magna fortunarum ſuarum parte nudatus, in Phrygiam ad Pharnabazum profectus eſt, vt eius opera ſe in gratiam Artaxerxis inſinuaret; apud quem aliquandiu honorificè habitus eſt; dum Lyſander accepta Lacedæmone ſcytala, cum de medio tollere iuſſus eſt, ſiue id illi Agidis gratiæ, qui eum peſſimè oderat, ob illatum vxori vitium, tribuerunt, ſiue illi vltro Alcibiadis ſolertiam ac felicitatem formidarunt. Itaque Lyſander ad Pharnabazum nuncium mittit, vt is Alcibiadem de medio tolli curet, quod ille confeſtim per ſuos, fratrem & auunculum confecit, flamma domui circunjecta, ex qua cum Alcibiades euaſiſſet armatus, barbari non auſi cominus congredi, eum iaculis obruere.

VI. Initium belli cõtra Veios. In Italia hoc anno decennale bellum contra Veios inchoatum eſt, & Democritus in Græcia mortuus, cum ad nonageſimum vitæ annum perueniſſet, vt ſcribit Diodorus. Verum id Laertij Chronologię quam ſecuti ſumus, non congruit, ab anno enim tertio Olymp. 77 ad præſentem 67 tantum anni reperiuntur.

ANNVS MVNDI 3651.

IONATHÆ Ducis & Pont. 2.

ARTAXERXIS Mnemon. 2. Imp. Perſ. 135.

OLYMP. XCIV. AN. 2. VR. C. 350.

ANTE CHRISTVM 402.

I. Cyrus regnum affectat. POſtquam Cyrus in Perſide mortis certiſſimum diſcrimen, opera matris euaſit, conſilia ſtatim inire cœpit, quomodo ſe deinceps è poteſtate fratris eximeret, atque etiam ſi fieri poſſet, eius loco regno potiretur: & vinculorum magis quam indulgentię fraternę memor, acrius quam antea regnum ambire cœpit. Ergo populos ſibi conciliabat, auertabat à fratre, Barbaros bello reddebat idoneos, ſibique nominatim addictos; Græcas copias quam poterat occultiſſimè cogebat, nutriebatque in Peloponneſo, Theſſalia, Helleſponto, Bœotia, aliiſque locis apud amicos & hoſpites ſuos: varia apud regem & Satrapas excuſationes prætexens, ſi quid innoteſceret. Fauebat eius conatibus Artaxerxis natura lenior. Itaque ſub hæc præſertim initia, in admittendis hominibus facilem ſe præbebat, in largiendo effuſum, in puniendo minime contumelioſum, in accipienda reddendaque gratia hilarem: quorum exempla apud Plutarchum in eius vita reperies. *Mores Artaxerxis.*

II. Lyſandri ambitio rėgni. Hoc tempore Lyſander cum imperium Græciæ Lacedæmoniis acquiſiuiſſet, maxima gloria florebat: quo ſucceſſu elatus, conſilium init antiquandi regnum Heraclidarum, & regnum electioni populi permittendum, ratus ſi id obtinuiſſet, ſe ob rerum geſtarum magnitudinem in regem electum iri. Oraculum quoque Delphicum & Ammonium pecunia corrumpere conatus eſt, ut diuinitus ad regnum vocatus putaretur. Conſilium tamen de abrogando Heraclidis imperio, non niſi poſt eius mortem detectum eſt, inuenta apud eum concione, quam de eo argumento ſcripſerat, vt in eius morte diceretur. Nec ſane admodum abſurdè regnum apud eum populum ambiebat, qui diuinis illum honoribus per ſummam afficiebat aſſentatio- *Diuinis afficitur honoribus.*

nem. Feſta enim Lyſandræa pro Iunoniis celebrabantur, ei aræ vt Deo excitabantur, & immolabantur victimæ, aliáque id genus in noui Dei honorem fiebant. In Italia porro bellum contra Veientes ſegnius fuit, quod pars legionum in Volſcos traducta eſſet, quibus deuictis, tota Romana vis ad Veiorum oppugnationem incubuit.

Romanæ res.

III.

3652. 30. Tyranni ſæuiunt in vrbe.

Sequenti autem anno cum 30 Tyranni Athenis alia ex aliis facinora quotidie perpetrarent; ſibique à populo propterea metuerent, præter præſidiarios Spartanos, tria ciuium millia ſibi aſciſcunt, iiſque armatis exarmant cæteros, & vnum de ſuis Theramenem eorum ſceleribus non conſentientem, proditionis à Critia accuſatum, publicè epota cicuta interficiunt; inde in ciues liberius, bonorum rapinis, cædibuſque ſæuiunt, eoſque ad varia exilia compellunt. At Thraſybulus vnus de primariis exulibus, inſurrexit in 30 tyrannos, vna cum 70 viris, & Pylum Atticæ regionis caſtellum, centum ſtadiis Athenis diſſitum occupat, vnde eum tyranni fruſtra exturbare conati ſunt. Idem mox Piræeum cum mille ſociis inuadit. Inde venitur ad prælium, in quo Critias cecidit. Reliquos ciues Thraſybulus docet, ſe eorum clade non lætari, ſed libertatem quærere, quam tyranni oppreſſiſſent. Ergo tyranni à tribus illis ciuium milibus exautorantur; qui capta ad Eleuſinem fuga, Spartæ periculum ſuum, & populi defectionem nunciant.

Theramenem occidunt.

Thraſybulus in eos inſurgit, exautorantur.

IV. Lyſander in Pyræeum arma parat, & à Pauſania impeditur.

Re intellecta Lyſander copias à magiſtratu Spartano, pecuniaſque obtinet, vt Pyræeum terra marique obſeſſum, fame ad deditionem compellat, idque breui futurum erat: cum rex Pauſanias, qui Lyſandro inuidebat, vetebaturque, ne ille gloriam iterum captæ vrbis acquireret, eius conſilium omne diſcuſſit, & pacem inter vtroſque conciliauit. Interim autem Cyrus in paranda contra fratrem expeditione multus erat: & Romani in Veientibus obſidendis, etiam per hyemem extructis hybernaculis. Quæ cum Tribuni valde reprehenderent, Appius Claudius forti ac diſerta oratione docuit hoc inſtitutum hybernæ militiæ, & continuandi belli ad perfectam vſque victoriam, plurimum & Reipub & militum intereſſe. Hoſtes quippe per intermiſſionem belli vires animoſque redintegrare, excurrere, prædari; ſicque bella cum ſingulis populis immortalia geri. Agi de militum gloria, qui merito dixerint, ſe inertiæ patrocinium non mandaſſe Tribunis, quaſi frigora & niues pati non poſſint; ad quæ ſi durare cœperint, longe formidabiliores hoſtibus ſint futuri. Denique indignum eſſe, ſi in caſtris fuſtuarium mereatur, qui ſigna relinquant, aut præſidio decedat. In vrbe autem autores ſigna relinquendi, & deſerendi caſtra, non vni vel alteri dicere, ſed vniuerſis exercitibus impunè dicere, impunè audiri. Vide plura apud Liuium.

Romani hyeme militare incipiunt, ſuaſore Appio Claudio.

Init. l. 5.

(·.·)

ANNVS MVNDI 3653.

IONATHÆ Ducis & Pontificis 4.

ARTAXERXIS Mnem. 4. Imp. Perſ. 137.

OLYMP. XCIV. An. 4. V. C. 352.

ANTE CHRISTVM 400.

I. Expeditio Cyri in fratrem.

Habet hic annus expeditionem Cyri, ab extrema Aſia in Babyloniam, contra fratrem & male ſuſceptam, & malo exitu terminatā: Deo regem, licet minus bello, rebuſque gerendis idoneum, contra fortem & audacem bellatorem. & fortiſſimorum militum vallatum exercitu, protegente. Hoc ergo anno, vt Laërtius in vita Xenophontis affirmat, Cyrus maturam exiſtimans profectionem ſuam, ingentes copias ex Græcis Barbariſque collectas, Sardibus conuenire iuſſit; præ ſe ferens ſe Piſidas exterminare velle. At Tiſſaphernes animaduertens apparatum longe maiorem, quam pro hoſtium numero, ad regem cum quingentis, equitibus, quam celerrime potuit, contendit, copiaſque quam potuit maximas ad reſiſtendam contraxit. Cyrus autem pro copiarum multitudine muturabat iter, ingentibus promiſſis duces militeſque ſuſtentans.

II. Cum Græcis non ignaris ſuſcepti facinoris.

In his erat Xenophon, qui ſuo & Græcorum honori conſulium cupiens, ne viderentur ſcientes & prudentes, pro fratre perduelle ac perfido, contra legitimum principem arma ſumpſiſſe, ipſos etiam duces conſilij Cyri ignaros fuiſſe ait, excepto vno Clearcho, donec ad Euphratem ventum eſt, vt bellum ab ipſis videatur neceſſitate non voluntate ſuſceptum, quaſi licuerit vllo vel loco, vel tempore, pro tyranno, contra legitimum principem, militare vel pugna decernere Verum eam ignorantiam Xenophon neque Diodoro perſuaſit, neque Plutarcho, qui Spartanos diſſimulaſſe aiunt, expectantes quò belli momenta inclinatura eſſent. Interim autem in ipſa regia magna iurgia, inter Paryſatidem regis matrem, & Statiram eius vxorem, coorta ſunt, quod illa indulgentia ſua, atque importuna in Cyrum miſericordia, Regem in haſce turbas conieciſſet; à quo ſe illa probro, Regina veneno ſublata, liberauit.

Paryſatis Statiram veneno tollit.

III. Pugnæ ratio.

Nonaginta quinque caſtris ad Regis exercitum trans Euphratem peruentum eſt; cumque vtraque acies ad prælium conſtitiſſet, facile barbari Græcis oppoſiti auerſi ſunt in fugam, reliqui vario certamine dimicarunt; ſed præcipuum victoriæ momentum in fratrum pugna fuit. Erat rex in acie media, ſtipatus ſex millibus lectiſſimorum militum, inſuperque ſexcentis, qui ante agmen regis erant diſpoſiti. Cumque læuum cornu Perſarum ceſſiſſet Clearcho, nemoque aciem mediam inuaderet, cœpit ea mouere ſe loco, vt Græcos à tergo adoriretur, & barbaros vndique circumfuſos deleret. At Cyrus id veritus, cum conferto ſexcentorum equitum globo in mediam irruit aciem, & primum ſexcentos ante regis agmen collocatos loco mouit, & interfecto eorum præfecto Artagerſe vicit. Quin & agmen ipſum ſex millium in fugam auertit. Omninoque apparebat Cyrum victo-

rem fore, ſi Clearchus, vt iuſſus fuerat, in mediam aciem irruiſſet; ſed dum veritus eſt ne circumueniretur à Perſis, Cyrum ipſe circumuenit ac perdidit.

IV. Cyrus in pugna occiditur.

Cum fugitiuis regis equitibus, Cyri equites perſequendi ſtudio diſſipantur, cum viſo rege Cyrus in eum irruit inteſtus, eique pectus per mediam ipſam loricam vulnerat, dum vice verſa quidam haſtam ſub oculum Cyri adigit. Ibi dum rex & Cyrus animosè inter ſe dimicant, & qui vtrumque tuebantur, Cyrus ipſe interficitur, & ſuper ipſum octo fortiſſimi pugnatores iacuerunt; ſtatimque ei caput & dextera præciſa ſunt, ſimulque ſpes omnes Græcorum acciſæ. Paryſatis Cyri mater incredibilem exercuit carnificinam in Carem quendam, qui Cyrum à ſe iactabat occiſum. Abreptum enim hominem per dies decem excruciari iuſſit; inde oculis effoſſis, in aures eius æs feruens inſtillari, dum efflaret animam. Nec minorem Rex in Mithridatem exercuit, qui eandem necem ſibi per temulentiam arrogabat. In ſcaphis enim incluſum computreſcere viuum in excrementis coëgit. Id ſupplicij genus quale fuerit in Annalibus ex Plutarcho leges.

Perſarum crudelitas.

In vit. Artax.

V. Reditus Græcorū.

Interea Græci de reditu ſolliciti, conſilia inter ſe agitant, Clearchum ducem eligunt, in occultas Perſarum inſidias ſemper intenti, cum ſibi mutuo alteri ab alteris timerent. Nec eas tamen ſatis vitare potuerunt. Cum enim Tiſſaphernes cum magnis copiis Cyri prouinciam peteret, viæ ſe ducem ac comitem obtulit, & inito fœdere ac iureiurando vtrimque firmato, aliquot progreſſi dies Tiſſaphernes erepta Clearcho formidine, eum ad prætorium ſuum cum aliis quatuor ducibus, & 20 cohortium præfectis adducit, quos milites fere ducenti ſecuti ſunt, quaſi ad forum rerum venalium pergerent. Poſtea quam ad prætorium Tiſſaphernis ventum eſt, duces intro accerſiti ſunt, præfecti cohortium ad portas ſubſtitere. Nec multo poſt ſigno dato, tam qui intus erant comprehenſi, quam qui foris cæſi fuere, moxque duces vincti compedibus ad regem perducti, capitibus abſciſſis viuendi finem fecerunt. Reliqui per varios caſus duce Xenophonte euaſerunt, qui totam expeditionem 15 menſium fuiſſe ſcribit.

Duces à Tiſſapherne cæſi.

l. 7. extremo.

VI. Romana res male geſta, Anxur amittitur.

In Italia res à Romanis parum feliciter geſta eſt. Nam præſidium Romanum Anxuri oppreſſum eſt. Capenates & Faliſci inita auorum ſocietate, Romanorum caſtra, qua regione M. Sergius Tribunus militum præerat, inuaſerunt, nec ſatis defendebantur. Cumque remedium facile adhiberi poſſet, ſi aduocatis è maioribus caſtris auxiliis, alij ſuperuenienti hoſti reſiſterent, alij erumpentes Veios cohiberent, id tamen neglectum eſt. Caſtris enim præerat Virginius, priuatim Sergio infenſus. Is cum pleraque caſtella oppugnata, ſuperatas munitiones, vtrimque inuehi hoſtem nunciaretur, milites nihilominus in caſtris tenuit, dictitans, ſi opus foret auxilio, collegam ad ſe miſſurum. Huius arrogantiam, alterius æquabat pertinacia, qui ne quam opem ab inimico petiiſſe videretur, vinci ab hoſte; quam vincere per ciuem maluit. Diu in medio cæſi milites. Denique deſertis munitionibus aliqui in maiora caſtra, maior pars Romam cum Sergio ſe contulit. Eo cum aduocatus veniſſet Virginius, multis inter ſe in Senatu certauere maledictis. Denique noui Tribuni milit. ſolito maturius ea de cauſa creati ſunt: Calendis ſcilicet Octobris, qui ante Idibus Decembris creabantur.

Sergij & Virginij culpa.

Comitiorum tempus.

ANNVS MVNDI 3654.

IOIADÆ Ducis & Pont. 5.

ARTAXERXIS Mnem. 5. Imp. Perſ. 138.

OLYMPIADIS XCV. An. 1. V. C. 353.

ANTE CHRISTVM 399.

I. Noua belli cauſa inter Perſas & Græcos.

Etſi bellum à Græcis ſuperiore anno, Cyri geſtum auſpiciis, ſatis ampla belli ſemina Græcos inter & Perſas iecerat, quia tamen illa expeditio publico Græcorum conſenſu ſuſcepta non apparebat, ne Perſas quidem contra Lacedæmonios armauit. Nunc autem cum Tiſſaphernes totius oræ maritimę loco Cyri Satrapa factus eſſet, voluit omnes ciuitates Ionicas, quæ illa ora continentur, ſuo imperio parere. Illæ vero partim quod ſe in libertatem vindicare cuperent, partim quod Tiſſaphernē, quem Cyro poſthabuerant, timerent, eum in vrbes ſuas admittere noluerunt, & Spartam legatos miſerunt, rogatum vt qui eſſent totius Græciæ præſides, ſe Græcos homines non negligerent. Lacedæmonij turpe ducentes Græcos Aſiæ incolas Perſarum, quos contemnebant permittere ſeruituti Thimbronem cum copiis in Tiſſaphernem mittunt: qui re non male geſta, breui ab Ephoris reuocatus eſt, ei ſuccedēte Dercyllida. Domum autem reuerſus à ſociis accuſatus eſt, quod exercitui licentiam dediſſet ſpoliandi fœderatos; itaque damnatus exulatum abiit.

Lacedæmonij Timbronem contra Tiſſaphernem mittunt.

Xen. l. 3.

II. Annus Sabbaticus 153.

Diodorus ipſo primo anno huius Olympiadis, qua Minos Athenienſis in ſtadio vicit, & ſiua in Iudæa Sabbaticum annum 153 celebrari oportuit, tradit Socratem Athenienſem Philoſophum, ab Anyto & Melito læſæ pietatis in Deos, & corruptæ iuuentutis accerſitum, capite fuiſſe damnatum, & hauſta cicuta periiſſe. Cuius inquiſſimæ actionis, inquit, populum ſtatim pœnituit, omnemque iram in huius criminatores vertit, eiſque ne dicta quidem cauſa, ſupplicium capitis irrogauit. Nimirum Melitus vi multitudinis oppreſſus interiit. Anytus voluntario exilio ſimilem pœnam euaſit. Vide hac de re pluribus Laërtium, & Apologiam Platonis, qui hoc anno, triginta natus erat annos; ita potuit multos cum illo annos verſari. Confirmat hanc temporis rationem Laërtius in vita Xenophontis, quem ait vno anno ante mortem Socratis cum Cyro expeditionem feciſſe. Fuit autem hic annus vitæ eius Septuageſimus; totidem enim numerantur ab anno quarto Olympiad. 77. ad præſentem annum primum 95æ.

Mors Socratis, & ratio temporis.

S. Aug. l. 8. de ciu. c. 3.

III. Sergius & Virginius damnātur.

Romæ duo ſuperioris anni Tribuni militum Sergius & Virginius, inuidia rei male geſtæ apud Veios flagrantes, in iudicium à Tribunis plebis vocati, damnatique ſunt denis millibus grauis æris, id eſt ducentis ſinguli Francis, iuxta

æſtimationem Cenalis. Ex quorum damnatione ſuggeſſere populo Tribuni, vt pro Sergiis & Virginiis, egregios de plebe ciues ad ſummum magiſtratum promouerent. Nihil hoc anno in bello inſigne geſtum, continuata Veiorum obſidio, Anxur poſtquam prima vis irrita fuit, obſideri cœptum.

Anxur obſidetur.

ANNVS MVNDI 3655.

IONATHÆ Ducis & Pontificis 6.

ARTAXERXIS 6. Imperij Perſarum 139.

OLYMPIADIS XCV. AN. 2. V. C. 354.

ANTE CHRISTVM 398.

I. Dercyllidas Thimbroni ſufficitur, illiuſque prudentia.

CVm bellicæ res non bene à Thimbrone in Aſia geri viderentur, quod illi obſidio Lariſſæ patum ſuccederet, ei hoc anno Lacedæmone ſuffectus eſt Dercyllidas, qui quod ſolerti eſſet ingenio Siſyphus cognominabatur. Hic cum Tiſſaphernem ac Pharnabazum inuicem ſibi ſuſpectos non ignoraret, habito cum Tiſſapherne colloquio, militem in Pharnabazi ditionem abduxit: cum altero enim, quam cum vtroque bellum gerere malebat. Accedebat quod veteres illi erant cum Pharnabazo inimicitiæ. Cum ergo Dercyllidas reipſa doceret, ſe Aſianis Græcorum ciuitatibus quærere duntaxat, ſuis vt legibus viuerent, vicibus octo nouem oppida in ſuam poteſtatem redegit, in quorum vno congeſtas inuenit opes, quæ octo militum millibus, in annum vnum ſtipendio ſufficerent, quæ Midias quidam improbè ac flagitioſè deprædatus fuerat. Cumque imminente hyeme Pharnabazum rogaſſet Dercyllidas, pacemne mallet an bellum, ille inducias elegit.

Vide Xenoph. l. 3. Hiſt. Græc.

II. Conon Perſicæ claſſi præficitur.

Per earum induciarum tempus Dercyllidas Bithynicam in Thraciam profectus, hyemem ibi multo cum commeatu traduxit: Pharnabazus autem aſcendit ad regem, eique perſuaſit vt adornata claſſe, ei Cononem Athenienſem præficeret, egregium bellatorem, qui tum in Cypro apud Euagoram regem agebat, aliquam rerum conuerſionem expectans. Is oblatam dignitatem admittit, vt qui ſperaret ſe patris imperium, debellatis Lacedæmoniis, recuperaturum, & magnam ſibi gloriam comparaturum. Ergo claſſe quamuis nondum ſatis inſtructa, cum 40. nauibus in Ciliciam deuehitur.

3656.

III. Tribunatus Mil. cum plebe communicatur, Anaur recipitur.

Romæ autem hoc anno ad ſummum honorem plebi patefactus eſt aditus, P. Licinio Caluo veteri Senatore facto Tribuno militum. Anxur quoque in Volſcis breui receptum eſt, neglectis die feſto vrbis cuſtodiis. Et quia P. Licinius Caluus moderatè ſe in magiſtratu gerebat, proximus comitiis Tribuni militares omnes è plebe, excepto vno Patricio, creati ſunt. Quo anno lectiſternia placandis ſuperis ſuper aduerſam omnium animalium valetudinem primum inſtituta ſunt, quod S. quoque Auguſtinus notauit. Vrgebatur nihilominus Veiorum obſidio, & Capenates & Faliſci, qui eis ſubſidio venerant, non ſine clade repreſſi.

3. de ciu. c. 17. Lectiſternia.

IV.

Dercyllidas autem poſterioris huius anni vere ineunte, ex Bithynorum finibus excedens Lampſacum venit, vbi didicit, ex legatis ad ſe Lacedæmone miſſis, prorogatum ſibi in hunc annum imperium, quando ad Pharnabazum miſit nuncios qui rogarent, mallet, ne inducias quales per hyemem fuiſſent, an bellum. Qui cum nunc quoque inducias bello prætuliſſet, traiecto Helleſponto in Cherſoneſum venit, & Thracibus inde pulſis, iſthmum, qui 37 ſtadiis porrigebatur, muro intercludere cœpit ad Thracum incurſiones prohibendas: & locum vniuerſum in milites partitus, propoſitis præmiis, murum verno tempore inchoatum, ante autumnum abſoluit, intra murum ipſum vndecim oppida, portus plures, agrum fertilem, paſcua pulcherrima complexus, in Aſiam muneribus donatus traiecit: indéque Ephororum iuſſu in Cariam profectus eſt, vbi tum Tiſſaphernes cum Pharnabazo erant: cumque vtrimque copiæ ad pugnam paratæ eſſent, diſſuadente pugnam Tiſſapherne, ad colloquium ventum eſt. Dercyllidas, vt pax iniri poſſet, requirebat vt rex oppida Græci nominis legibus ſuis viuere ſineret. Perſæ autem vt Græcæ copiæ Regis è finibus, & Lacedæmoniorum præfecti oppidis excederent. Hæc inter ſe collocuti inducias pacti ſunt, donec Dercyllidas Lacedæmonem, Tiſſaphernes rem ad regem retuliſſet.

Dercyllidæ prorogatur imperium.

Iſthmum Cherſoneſi muro claudit.

Profectus in Cariam cum ducibus Perſarum de pace agit.

ANNVS MVNDI 3657.

IONATHÆ Ducis & Pont. 8.

ARTAXERXIS Mnemon. 8. Imp. Perſ. 141.

OLYMP. XCV. AN. 4. VR. CO. 356.

ANTE CHRISTVM 396.

I. Agis moritur, cui frater Ageſilaus ſuccedit.

AGis Lacedæmoniorũ rex hoc anno mortuus, Ageſilaum fratrem habuit Lacedæmone ſucceſſorem, repulſo Leotychide, qui ſe Agidis filiũ dicebat, cum eſſet Alcibiadis qui Agidis vxorem corruperat, qui & negarat Leotychidem eſſe filium ſuum. Rem in hunc annum refert Diodorus, idque ſeries narrationis Xenophontis exigit. Interea Syracuſanus quidam e Phœnicia veniens nunciat Lacedæmoniis, ibi claſſem trecentarum nauium à Rege ac Tiſſapherne parari, quæ videtur eſſe claſſis, cui præficiebatur Conon Athenienſis. Ageſilaus, ſuadente Lyſandro, eam ſibi expeditionem depoſcit, atq; obtinet cum 30 conſiliariis. Eo in Aſiam delato, quærit ab eo Tiſſaphernes cuius rei cauſa veniſſet. Reſpondet Ageſilaus, vt Aſiæ ciuitates Græci nominis ſuis legibus, perinde vt in Græcia, viuant. Tiſſaphernes viciſſim ſpem facit rem à rege impetrari poſſe, ſi per inducias eum conſulere liceat: cumque vtrimque promiſſum ac iuramento firmatum eſſet, rem ſine fraude tranſactum iri, Tiſſaphernes, qui moras tantum trahere cupiebat, dum maiores à rege copias acciperet, illico irritam habuit fidem.

Eius in Aſiam expeditio.

Xen. p. 496. Græc. Lat. De pace cum Tiſſapherne agit.

II. Lyſandri gratia in inuidiam verſa.

Interea pleræque ciuitates, quarum adminiſtratio perturbata erat, ad Lyſandrum frequentes ventitabant, vt quoniam is plurimum gratia valebat apud Ageſilaum, eius opera quod

optabant obtinerent. Cumque ita fieret, vt Lyſandrum multa hominum turba ſectaretur, Ageſilaus quaſi priuatus viueret, excitata eſt inuidia Ageſilai, quam factis ipſis præ ſe tulit. Quotquot enim à Lyſandro commendabantur, re infecta diſcedebant, reliqui voti compotes fiebant. Ea re animaduerſa Lyſander nemini deinceps patronus fiebat, ſed eos ſine interprete ad Ageſilaum mittebat. Apud quem cum quereretur Lyſander, cur ita amicorum autoritatem ac gratiam infringeret, reſpondit ſe id facere in eos, qui maiores ipſo videri vellent.

III. Tiſſaphernes bellum Ageſilao denunciat.

Tiſſaphernes interim acceptis à rege copiis, elatus animo bellum Ageſilao denunciat, niſi Aſia excedat; nimirum equitatu confidebat, quo carebat Ageſilaus. Qua re animaduerſa Ageſilaus relicta Caria, quo prius copias deſtinarat, iter in Phrygiam conuertit, peditibus quam equitibus commodiorem; & ſimul oppida in itinere ſita ſubegit, magniſque congregatis opibus, iter reflexit ad mare, daturus operam equitatui comparando, & in hybernis exercendo, dum proximo vere aperto campo cum hoſte confligere poſſet. Pugnauit enim, hyeme & exercitationibus tranſactis, ad Pactolum fluuium Sardibus vicinum, cum equitatu Perſarum, & victoria caſtriſque potitus, opes reperit, quæ 70 talenta ſuperarent. Aberat à pugna Tiſſaphernes, Sardibuſque deſidebat. Itaque eum Perſæ inſimularunt ſe ab ipſo deſertos ac proditos. Quæ accuſatio cum ad regem Perſarum delata eſſet, iſque perſuaſum haberet, eius vnius culpâ res ſuas male habere, miſſo Tithrauſte ſucceſſore caput ei præſcindi iuſſit. Odium Regis in Tiſſaphernem domi exacuebat Paryſatis regis mater, quòd eius maximè opera Cyrus fuiſſet oppreſſus: quod tamen facinus perpetuam regis gratiam merebatur.

3658. Ad Pactolum pugnatur.

Tiſſaphernes iuſſu regis capite plectitur.

IV. Ageſilaus cum Tithrauſte de pace agit. *Xenophon l. ſiue Græc. Lat. l. 3 p. 101.*

Cæſo Tiſſapherne, Tithrauſtes legatos ad Ageſilaum mittit, qui eum moneant, quoniam belli, Perſas inter & Græcos, autor & fautor ſublatus eſſet, vt impetrata à Rege ciuitatibus Græcis, quæ erant in Aſia, poteſtate viuendi legibus ſuis, modo Regi conſuetum tributum penderent, patriam ipſe repeteret. Negat Ageſilaus id ſe poſſe agere, niſi reſponſo Lacedæmone accepto; quod dum expectat, Tithrauſtes ei autor eſt, in Phrygiam, quæ erat in ditione Pharnabazi, concedere, 30 talentorum accepto commeatu. Interim nuncium ab Ephoris accipit, vt claſſis quoque Spartanæ quæ breui 120 nauium facta eſt, imperium accipiat. Cui Piſandrum vxoris ſuæ fratrem præfecit, ipſe in Phrygiam profectus eſt. At Tithrauſtes, qui animaduertit Ageſilaum non de reditu, ſed de bello ac victoria cogitare, miſſo in Græciam Timocrate Rhodio cum 50 talentis, Thebanos, Corinthios, Argiuos ad bellum contra Lacedæmonios concitat, vt ij Ageſilaum ad patriæ defenſionem reuocare cogantur. Acceſſerunt & Athenienſes, qui à Thebanis ad ſpem priſtinæ gloriæ excitabantur.

Spartanæ claſſis imperium accipit. Tithrauſtes bellum in Græcia ſuſcitat contra Lacedæm.

V. Lyſãder in pugna cadit.

Primi Thebani, Phocenſes Lacedæmonum ſocios inuadunt, quibus hi opem ferunt præmiſſo Lyſandro, qui auxilia ſociorum colligat, dum Pauſanias cum domeſticis copiis aduentaret. Lyſander Haliartum Bœotiæ vrbem Thebanorum ſociam inuadit, & rei gerendæ cupidus, exercitum Lacedæmone cum Pauſania venientem expectare noluit, occupatæ vrbis gloriam ſibi vni ambiens. Verum inito cum Thebanis ad vrbis muros prælio, interficitur. Eo cum Pauſanias mox veniſſet, veniſſent & Athenienſes pro Thebanis, cum ſe vtrique metuerent à pugna temperatum eſt. Pauſanias per inducias Lyſandri & ſociorum corpora tollere cupit. Negant ea Thebani ſe reddituros, niſi illi ſuis è finibus excederent, qui acceptis ſuorum cadaueribus triſtes domum reuertuntur, vbi Pauſanias ob rem male geſtam capitis iudicium ſubiit: ſed ipſe Tegeam Arcadiæ vrbem fuga ſe recepit, vbi morbo extinctus eſt, vt Xenophon extremo l. 3. prodidit, *Plutarchus* addit eum in delubro Mineruæ ſupplicem vitam tranſegiſſe. Diodorus eius mortem in annum tertium Olymp. 96. refert, & 14. annis regnaſſe ait, ſicut & filium eius Ageſipolim. De Lyſandro porro, eiuſque ambitione, & glorioſa paupertate plura in Annalibus ipſis leges.

Ab ea Pauſanias abſtinet.

Spartæ damnatus.

Eiuſdem mors &c. *Olymp. 94. a. n. 5. & 6. & Olym. 96 a. i. n. 4. 5. & 6.*

VI. Ageſilaus rem bene gerit in Aſia.

Interea Ageſilaus res proſperè gerebat in Aſia, & Phrygiæ vrbes partim vi, partim deditione ſibi adiungebat, regem Paphlagoniæ in primis. Quin & in regiam Pharnabazi profectus, eam cum vicinis vicis occupauit, & exercitum ibi hyeme illa continuit. Superueniens Pharnabazus eius colloquium & amicitiam expetiit; eum Ageſilaus ad defectionem inuitauit, quam ille promiſit, niſi ei Rex imperium conſeruaret. Ex quo apparet qualis eſſet Pharnabazi in principem ſuum fides, quam plerique mortales huius exemplo, propria gloria & vtilitate metiuntur. Hoc quoque tempore Sparta Ægyptios ad belli ſocietatem vocat, qui auxiliorum loco, Spartanis apparatum ad centum triremes, & 50. millia tritici dono miſerunt, quæ in Cononis Athenienſis manus venerunt, qui Perſarum claſſi præerat, & Rhodi repoſuit, moxque Pharnabazum imperij collegam accepit.

Et Pharnabazum ad defectionẽ inuitat. *Diodor.*

VII. Romæ in comitiis Tribuni fiunt ſoli Patricij.

Vrbis porro 355 cum Tribunorum militarium Comitia adeſſent, eorum prope maior cura patribus, quam belli erat, cernentibus non communicatum modo cum plebe, ſed prope amiſſum ſummum imperium. Itaque ſummos viros parauerunt ad petendum, quos populus præterire vereretur; partim etiam religionem iniecerunt, quaſi duobus præcedentibus annis diuinam ſenſiſſent iram propter honores vulgatos. Itaque Tribuni omnes ex Patriciis creati ſunt; à quibus tamen nihil eximium geri contigit, ſed Albani potius lacus excreſcentis prodigium, de quo oratores ad Oraculum Delphicum miſſi, Albanum lacum expiandum retulerunt, vbi & magiſtratus vitio creatos inuenerunt. Itaque illis magiſtratu abeuntibus, Interreges habendis comitiis ſunt electi. Quo ipſo anno Tarquinienſes noui hoſtes exorti ſunt Romanis. Nã quod eos bello videbant occupatos, crediderunt impunè ſe in agro Romano prædas acturos. Sed eos Tribuni duo militum præda graues oppreſſerunt, multiſque obtruncatis, omnes impedimentis exuerunt, & receptis agrorum ſuorum ſpoliis, Romam reuerſi ſunt.

Albanus lacus.

Res in Terquinienſes geſta. V. C. 357.

ANNVS MVNDI 3659.

IONATÆ Ducis & Pont. 10.

ARTAXERXIS Mnem. 10. Imp. Perſ. 143.

OLYMP. XCVI. AN. 1. V. C. 358.

ANTE CHRISTVM 394.

I. Ageſilaus reuocatur in patriā.

AGeſilaus cum bene rem gereret in Aſia, reuocatur in patriam, quam ille adit cum ſpe ac deſiderio, rebus ibi compoſitis, Aſiam repetendi: vbi ſub Euxeno præfecto 4 millia militum reliquit, quorum opera oppida tueri, & in fide continere poſſet. In Peloponneſo ad Nemeam fluuium à Spartanis contra Thebanos, eorumque ſocios acriter pugnatum eſt; victoriam non incruentam obtinere Lacedæmonij. & vice verſa claſſe victi ſunt à Conone, & Pharnabazo, illo Græcis nauibus, iſto Phœniciis præpoſito. Diodorus ait 50 triremes à Lacedæmoniis amiſſas, Periarchum claſſis præfectum occubuiſſe, claſſem reliquam Cnidum fuga perueniſſe. Ageſilaus autem in itinere Theſſalos equeſtri pugna vicit, deinde ad Cheronæam Thebanos, vbi ipſe quoque multis affectus vulneribus Delphos delatus, Deo decimam de manubiis conſecrauit, moxque domum nauigio deuectus eſt.

Pugna proſpera Laconum in Thebanos, & clades nautica.

Res ab Ageſilao in reditu geſta.

II. Laced. claſſe victi, amittunt maris imperium.

Interea Pharnabazus & Cono poſt victoriam illam naualem, tota claſſe Lacedæmoniorum ſocios inuadunt, paſſimque ad ſuas partes transferunt, adeò vt ex hoc tempore Lacedæmonij maris imperium amitterent. In illa tamen deficientium ciuitatum ruina, Abydeni, qui ad Helleſpontum habitant, in officio conſtanter ſteterunt opera Dercyllidæ, qui eo collegit eiectos Lacedæmoniorum præfectos: factaque non parua fortium virorum manu, Seſtum è regione in Europa ſitum oppidum occupauit, firmauitque præſidio, quod mox neque Cononi, neque Pharnabazo ceſſit, qui agro Abydenorum vaſtato ad hyberna profectus eſt, data Cononi cura vt oppida prope Helleſpontum ſita, quam maximam vim nauium ad ver proximum appararent. Quibus inſtructi per medias inſulas Melum petiere. Cono autem totam oram Laconicam circumuectus, quantum damni potuit hoſtibus intulit, & nominatim Cythera potitus, præſidium ibi Athenienſe reliquit.

Res à Conone geſta.

3660.

III. Extruit longos muros, & Piræeum.

Illud autem in primis hoc anno aggreſſus eſt, Pharnabazo cum pecuniis adiuuante, quo & maxime gratificaretur Athenienſibus, & ſimul Spartanos vlciſceretur, vt Athenis longos muros, vna cum Piræei mœnibus inſtauraret, quæ vt deſtruerentur, Lacedæmonij tantopere deſudarant. Ergo cum Lacedæmonij didiciſſent Cononem regis ſumptibus, & muros Athenienſium inſtaurare, & claſſem alere, quatum oppida maritima rurſus Athenienſibus adiungeret, apud Teribazum regis ducem per Antalcidam egerunt, vt id impediret, & pacem inter ipſorum Rempub. & Regem faceret. Et aliquid omnino effecturus erat. Nam Cononem, qui cum aliis legatis ad Teribazum venerat, ad conatus Antalcidæ impediendos, Sardeis pellectum coniecit in vincula, quaſi Regi iniurius eſſet, & eius copiis Athenienſium ditioni vrbes adiungeret: tum ad Regem profectus eſt, rogatum quid ei fieri placeret. Rex Strutham miſit, qui Athenienſibus fauebat; contra quem cum Lacedæmonij Thimbronem miſiſſent, qui maritimam oram Regi ſubiectam popularetur, improuiſo impetu à Strutha oppreſſus eſt. Hæc fere Græci biennio,

Xen. l. 5. p. 538. Gr. Lat.

Legati ad Teribazū, qui Cononem in vincula conijcit.

Struthas Thimbronem opprimit.

IV. Licinius Caluus curat filium creari Trib. mil.

Cuius, priore anno Licinius Caluus in comitiis Tribunus militum creatus eſt, quamuis non peteret. Sed cum is grandem ætatem cauſaretur, & filium ſuum à ſe ſtudioſè inſtitutum pro ſe offerret, populum habuit conſentientem, iſq; Tribunus mil. creatus eſt. Creati quoque Titinius, & Genutius, qui aduerſus Faliſcos & Capenates profecti, dum bellum maiore animo gerunt quam conſilio, præcipitauere ſe in inſidias, vbi Genutius morte honeſta temeritatem luit, ante ſigna inter primores cadens. Titinius in editum tumulum, ex multa trepidatione militibus collectis, aciem reſtituit. Nec ſe tamen æquo loco hoſti commiſit. Plus ignominiæ erat quam cladis acceptum. Tantum tamen terroris in caſtra ad Veios poſita, & Romam attulit rumor, vt in illis ægre retentus ſit miles, & Romæ Dictator, vt in rebus pene iam perditis creatus ſit. Is fuit M. Furius Camillus, qui in agro Nepeſino cum Faliſcis & Capenatibus magno conſilio congreſſus, non prælio tantum fudit hoſtes, ſed caſtris etiam exuit, & ingenti præda potitus eſt.

Res in Faliſcos male geſta.

Furius Camillus Dictator Faliſcos vincit.

V. Et Veios poſt annū decimum.

Inde ad Veios ductus exercitus, vbi opere laborioſiſſimo cunniculus ad arcem vſque deductus eſt: tum abundante multitudine omnibus ex locis vrbem aggreditur, quo minor ab cuniculo ingruentis periculi ſenſus eſſet. Ab co nihil ſibi metuentes Veij, in muros armati diſcurrunt, cum cuniculus delectis militibus plenus, eos repente in æde Iunonis, quæ in arce erat, effudit, & pars auerſos in muris hoſtes inuadunt, pars clauſtra portarum reuellunt, & Romanum exercitum admittunt; omnia clamoribus perſonant, armati deijciuntur è mœnibus, tota vrbe pugnatur. Seneſcente pugna Dictator edicit per præcones, vt ab inermi abſtineatur. Ergo inermes dedi cœpti, & ad prædam miles, permiſſu Dictatoris excurrit. Poſtridie libera corpora ſub corona veneunt. Iunio in Auentinum transfertur. Romæ nunciata de Veiis, poſt tot annos ibi conſumptos victoria, immenſum gaudium fuit, triduique ſupplicationes decretæ. Dictator ipſe magnificè, nec ſine inuidia, triumphauit.

Cuniculus ad arcem.

Ab an. V. C. 349. ad 358.

VI. Pax cum Æquis & Volſcis.

Inter hæc Æquis & Volſcis pacem petentibus data, vt populus ex diutino bello fatigatus, nonnihil quieſceret, quam quod ea digni eſſent, qui poſtulabant. Petierunt & anno proximo Capenates, poſt acceptam maximam vaſtitatem, & impetrarunt. Cum autem Romana colonia duceretur in Volſcos, inſtiterunt Tribuni plebis, vt in Veios potius, vrbem egregiam, agrumque fertilem transferrentur. Cui rei patres ſumma contentione obſtiterunt, ne vna ciuitas in duas vrbes diuiſa maioribus ſeditionibus ſcinderetur. Inſtitit quoque Camillus, vt populus votam à ſe Appollini decimam perſolueret: cumque propterea populus tumultuaretur, matronæ è ſuo mundo eam pecuniam confecere. Ideoque honos eis à Senatu conceſſus eſt, vt pilento, quod eſt penſile vehi-

Tribuni coloniam in Veios poſtulant.

Matronæ decimam Apollini ſoluunt.

culum

culum, quod vulgo *carroſſe* appellatur, ad ſacra ludoſque, carpento feſto profeſtoque vtentur.

ANNVS MVNDI 3661.

IONATHÆ Ducis & Pont. 12.

ARTAXERXIS Mnem. 12. Imp. Perſ. 145.

OLYMPIADIS XCVI. An. 4. V. C. 360.

ANTE CHRISTVM 392.

I. Teribazus cum Antaleida regẽ adeunt.

l. 4. extremo & l. 5. init.

CVm Teribazus conditionibus pacis repugnantem Cononem in vincula conieciſſet, ad regem cum Antalcida, qui eas propoſuerat, profectus eſt, vt rem vterque cum rege transfigeret, ſed tardius, variorum negotiorum interuentu, res confecta eſt. Interea Thraſybulus Athenienſis, & Teleutias Lacedæmonius, vterque pro ſua ciuitate, res præclarè geſſit, vt apud Xenophontem leges. Inſigne tamen ſtudium militum erga Teleutiam non omittam. Nam cum domum abiturus ad mare deſcenderet, nemo militum erat qui dexteram eius non præhenderet, hic eum ſerto redimiebat, ille vitta: quod ſi qui tardius acceſſiſſent, cum iam dux in altum proueheretur, in mare corollas abiiciebant, ſimulque ei fauſta multa præcabantur. Non ſic Thraſybulo contigit, qui per culpam militum ſuorum occiſus ab Aſpendiis, ſucceſſorem habuit Iphicratem, vt Teleutias Hieracem Spartanæ claſſis præfectum. Sed hæc poſtea.

Militum Teleuciam beneuolentia.

II. Plebs vrget migrationem in Veios.

Romæ plebs Veiorum deſiderio, eoſdem magna ex parte Tribunos plebis refecit, quibus Patres M. Furium Camillum Tribunum militum inter cæteros præſtantes viros in comitiis obiecere. Is miſſus in Faliſcos, cum eos populatione facta foras exciuiſſet, induſtria & virtute vicit, adeo vt deſertis caſtris in vrbem ſe fugitiui reciperent. Obſidio vrbis inde ſecuta, quæ diuturna futura videbatur, quod amplo iamdudum commeatu inſtructa eſſet. Verum vnius hominis, qui optimatum liberos erudiebat, perfidia, inſperatam vrbis deditionem ac pacem attulit. Cum enim pædagogus ille pueros ludibundos in caſtra Romanorum perduxiſſet, Camillus denudatum, & vinctis poſt tergum manibus, pueris verberandum, ac Falerios reducendum tradidit. Qua re ita mutati ſunt omnium Faliſcorum animi, vt legatis primum ad Camillum in caſtra, tum eius voluntate Romam ad Senatum dimiſſis, ſe ſuaque omnia Romanis dederent. Pace impetrata, Camillo & ab hoſtibus, & à ciuibus actæ gratiæ iſque iuſtitia, fide, fortitudine glorioſus, in vrbem cum exercitu reuerſus eſt.

Faliſci à Camillo victi, ſe dedunt, occaſione pædagogi.

III. Votum Camilli crater aureus.

Ea viri virtute ac gloria motus Senatus, votum Camilli ſtatuit ſine mora perſoluere, tribus legatis electis, qui craterem aureum Delphos ad Apollinem deferrent; qui à piratis Liparenſibus deprehenſi, Liparas deducti ſunt, vt de more præda publicè diuideretur, cum eorum vnus Timaſitheus religione tactus, eadem ſuos etiam impleuit, adductoſque in publicum hoſpitium legatos, Delphos etiam cum nauium præſidio proſecutus, Romam inde ſoſpites reſtituit, vbi hoſpitium cum eo ex S. C. factum eſt, donáque publicè data, ita Liuius. Diodorus addit poſt annos 137. cum Carthaginenſes Liparam occupaſſent, Timaſithei poſteros à tributis immunes, & omnino liberos eſſe iuſſiſſe. Sic Deus voluit opus animo religioſo factum mercede, & in autore ipſo, & in ſeris eius poſteris non carere; vt intelligeremus quid ipſe veræ pietatis operibus, tam in hac, quam in futura vita, mercedis relaturus ſit, qui opera, quæ vocant mortua, ſua mercede carere non patitur.

Timaſithei religio Deo grata.

ANNVS MVNDI 3662.

IONATHÆ Ducis & Pontificis 13.

ARTAXERXIS Mnem. 13. Imperij Perſ. 146.

OLYMP. XCVII. An. 1. V. C. 361.

ANTE CHRISTVM 391.

I. Res ad Æginam geſta. *Xenop. l. 5. p. 144. Gr. Lat.*

HIerax in præfectura Lacedæmoniæ claſſis Teleutiæ ſucceſſerat, & cœptam ab anteceſſore operam Æginetis contra Athenienſes, à quibus obſidebantur, nauare cœpit. Cumq. res longior futura videretur, parte copiarum in Ægina Gorgopæ legato ſuo relicta, Rhodum profectus eſt. Gorgopas autem, cũ 12 nauibus, ita vexare cœpit Athenienſes, vt illi quinto menſe obſidione ſoluere coacti fuerint. Cumque nihilominus à Gorgopa & Æginetis prædonibus vexarentur Athenienſes, Eunomum contra ipſos, cum 13 nauibus mittunt, à quibus mox nocturno prælio victus, quatuor triremibus amiſſis, cum reliquis ſe in Piræeum fuga recepit. Sed aliquanto poſt idem Gorgopas, Chabriæ ducis Athenienſis inſidiis, in Ægina ipſa interceptus, cum magna ſuorum & Æginetorum clade interemptus eſt.

II. Plebs vrget migrationem in Veios.

Reſtituti ſunt hoc anno Romæ Coſſ. cum plebs Veienſem Transmigrationem vehementer vrgeret, cui Senatus Conſuleſque totis viribus obſiſtebant. Dies dicta erat tribunis, qui ſuperioribus annis collegis interceſſerant, ne lex de migratione ferretur: & quamuis patribus Camilloque repugnantibus, mulcta pecuniaria damnati ſunt. Lex tamen ipſa, id maxime agente Camillo, perlata non eſt, ex quo plebis in ſe iras vehementer accendit; ea tamen aliquantum delinita eſt cũ Senatus Conſulto agri Veientani ſeptena iugera plebi diuiſa ſunt. Æqui autem, qui ſuperiore anno dubia primum victoria vſi fuerant, deinde haud dubia clade à Poſthumio proſtrati, vnde Romam laureatas litteras miſerat, hoc anno Vitelliam coloniam proditione occuparunt, ſed eò Conſul Lucretius cum exercitu miſſus, hoſtem acie vicit, &, vt apparet, coloniam populo Romano reſtituit.

Tribuni interceſſores mulctati.

Res geſta cũ Æquis.

ANNVS MVNDI 3663.

IONATHÆ Ducis & Pontificis 14.

ARTAXERXIS Mnem. 14. Imperij Perſ. 147.

OLYMP. XCVII. An. 2. V.C.362.

ANTE CHRISTVM 390.

I. Teleucias militi Spartano præficitur. *Xenoph. l.5. p.140. Græc. Lat.*

Gorgopa mortuo, cum Etronico apud Æginetas nauium præfecto nautæ non obtemperarent, quod eis ſtipendium non numeraret, quamuis eis dudum ex Attica prędas agere permiſiſſet: Lacedæmonij in eius locum Teleuciam, quem militibus gratiſſimum norant ſuffecerunt: à quibus magna alacritate acceptus eſt, tamet ſi nullas ſe eis pecunias afferre fateretur, quod oſtenderet ſe daturum operam, nihil vt eis deeſſet; malle ſibi quam ipſis vitæ neceſſaria deeſſe: quæ habiturus eſſet, velle ſuis omnibus eſſe communia. Viciſſim autem deſiderare, vt cum eum frigora, calores, famem, vigilias perferentem aſpicerent, eadem quoque omnia ſibi toleranda exiſtimarent. Elaboraturum vt iucundè vnà labores obirent, neque ſtipendium à Græcis aut Barbaris ſeruili adulatione eblandirentur, ſed hoſti cum gloria extorquerent. Quæ, aliaque id genus cum Xenophon de Teleutia memorat, eximium plane exemplum & quaſi vexillum in oculis principum erigit, quo ſibi ſubditorum animos incredibili beneuolentia concilient, & ad omnia pericula imperterritos reddant.

Exemplar optimi ducis.

II. Audax eius in portu Athenienſi facinus.

Cum ergo Teleucias omnium ſuorum animos haberet in poteſtate, aggreſſus eſt facinus memorabile. Cum enim perſuaſum haberet Athenienſes, re bene geſta à Chabria ad Æginam, ſolutiore animo eſſe, & paucos in nauibus, pleroſque domi ſomnum capere, cum 12 nauibus in Pyræeum prima luce inuadere auſus, triremes alias comprehendit, alias ad nauigandum reddit inhabiles: merces ac mercatores, in ſua nauigia captos infert, naues onerarias ad ſuas triremes alligat & abducit. Dumque tumultu exorto tanquam capto Piræeo ad arma concurritur, ipſe capta nauigia cum tribus quatuorve triremibus in vicinam Æginam mittit, ſimulque Atticæ oram legens, multa nauigia vectoribus plena occupat, onerarias quoque frumento aliiſq; mercibus refertas, & Æginam repetit, diſtractiſque manubiis ſtipendium menſtruum nondum debitum militibus numerat. Deinceps quoque multis excurſionibus tum vexabat hoſtem, tum ſuos alebat, & ad omne imperium paratos habebat.

III. Romæ ludi, & ædes Iunonis.

Romæ Conſules magnos ludos fecere, quos Camillos Veienti bello vouerat. Eodem anno ædes Iunonis Reginæ, ab eodem Dictatore, eodemque bello vota dedicatur, ingenti ſtudio matronarum. In Algido bellum cum Æquis, haud memorabile geſtum. Nouum quoq; bellum cum Volſinienſibus exortum eſt, qui Salpinatibus adiuncti, agros Romanos vltro incurſauerant: quibus & bellum indictum eſt, neque geſtum propter famem & peſtilentiam.

Volſinienſes prędantur.

ANNVS MVNDI 3664.

IONATHÆ Ducis & Pontificis 15.

ARTAXER. MNEMON. 15. Imp. Perſ. 148.

OLYMPIADIS XCVII. An. 3. V.C. 363.

ANTE CHRISTVM 389.

I. Initia belli inter Artaxer. & Euagoram.

Pertinet ad hæc tempora Cyprius rex Euogoras, de quo hac ipſa Olympiade Diodorus, & nobis poſtea pluribus dicendum erit. Fuit is antiquiſſimæ originis, vt qui à conditoribus Salaminis originem duceret. Cum autem exorta ſeditione in exilium pulſus eſſet, mox cum modica manu reuerſus, vrbem occupauit, Abdemone regulo, Perſarum amico vel cliente reiecto. Occupata Salamine Cypri vrbe clariſſima regnare cœpit, breuique magnis auctus diuitiis, totam inſulam inſtituit in ſuam redigere poteſtatem. At eorum aliqui ad auxilia Perſica regis Artaxerxis confugerunt: qui regum more incrementis Euagoræ minime lætabatur, & illam ſibi inſulam cupiebat adiungere, idoneam parandæ claſſi ad Aſiæ defenſionem. Ergo Amathuſiis, cæteriſque qui ad eum per legatos confugerant, auxilia decreuit, Euagoram bello petere iuſſit; ipſeque ad eam expeditionem totis viribus incubuit. Vice verſa Euagoras ad tantum hoſtem repellendum ſe comparat, & opem ab amicis petit. Athenienſes Philocratem cum decem nauibus miſerunt, quas Teleutias, dum in Rhodum nauigant, intercepit. Refert in hunc annum Thraſybuli Athenienſium ducis mortem apud Aſpendios, Diodorus, quam ſupra ex occaſione attigimus.

Thraſybuli mors. 3661. nu. 1.

II. Res geſta cõtra Volſinienſes.

Romæ autem ſuperioris anni Coſſ. morbo implicitis, per interregem creati ſunt ſex Tribuni, vt ſi cui eorum incommoda eſſet valetudo, copia magiſtratuum Reipub. non deeſſet. Ex his duo contra Volſinienſes, totidem contra Salpinates profecti ſunt; quorum illi acie victi, poſitis armis ad octo millia deditionem fecerunt, & inducias ad 20 annos obtinuerunt, ea lege, vt ſublata Romanis redderent, & ſtipendium eius anni militibus præſtarent. Salpinates ſuis clauſi mœnibus, agris ſuis vaſtitatem inferri paſſi ſunt. Eodem anno L. Apuleius Tribunus plebis Camillo diem dixit, quod Veientanam prædam publicando, ſacrandóque ad nihilum redegiſſet. Verum cum eodem tempore Camillus filio adoleſcente fuiſſet orbatus, antequam damnaretur, in exilium obiit, precatus ſuperos, vt ſi hæc innocenti fieret iniuria, primo quoque tempore ingratæ ciuitati ſui deſiderium facerent, quod & mox contigit.

Camilli exilium.

III. Legati ad Gallos.

Expulſo Camillo legati ab Cluſinis in Tuſcia venerant, auxilium petentes aduerſus Gallos, ad quos Romani tres legatos M. Fabij Ambuſti filios miſerunt, qui rogarent, ne Romanorum ſocios, à quibus nullam accepiſſent iniuriam, oppugnarent. Illi reſpondent ſe agrum ab Hetruſcis, ipſis non neceſſarium petere, armis alioqui vſurpaturi. Hic cum animi incaluiſſent, vnus legatorum Q. Fabius ducem Gallorum interemit. Quo facinoro

Gallo-

Fabius Gallum ducem interfecit.

Gallorum ira à Cluſinis ad Romanos conuerſa eſt. Prius tamen quam Romam armati venirent legatos miſerunt, qui Fabios, pro iure gentium violato, ſibi dedi poſtularent. Senatus rem ad populum reiecit: apud quem tantum gratia opibuſque valuere, vt quorum de pœna agebatur, ij Tribuni conſulari poteſtate in annum ſequentem crearentur. Quo facto Galli vehementer offenſi, bellum propalam minantes, ad ſuos redeunt.

ANNVS MVNDI 3665.

IONATHÆ Ducis & Pont. 16.

ARTAXERXIS Mnem. 16. Imp. Perſ. 149.

OLYMPIADIS XCVII. An. 4. V. C. 364.

ANTE CHRISTVM 388.

I. Reditus Antalcidæ, qui abit ad Abydenos.

EXeunte Olympiade XCVII. Antalcidas cum Teribazo Perſa Artaxerxis præfecto ex Aſia rediit, impetrata pace, regiſque ſocietate, ſi Athenienſes eorumque ſocij, pacem quam ipſe propoſuiſſet non aſpernarentur, quæ tamen ante annum ſequentem, nec propoſita, nec tranſacta eſt. Nam ſuis qui auxilio venerant Abydenis in Helleſponto laborantibus, quamprimum ſuccurrendum putauit: ſimulque ſperabat ibi quoque debilitatis Athenienſiũ viribus, eos ad conditiones pacis propenſiores fore, ſicut reuera contigit; idque tanta felicitate, vt breui 80 naues habens in poteſtate, maris imperium obtineret, neque naues è Ponto Athenas proficiſci pateretur, ſed interceptas ad ſuos adduceret. Vide l. 5. Xenoph.

p. 149. Gr. Lat.

II. Romani à Gallis vincuntur, & diſperſi fugiunt.

Romana calamitas hunc annum memorabilem reddidit, cui multum negligentia magiſtratus in parando bello ſeruiuit, quam T. Liuius vehementer exaggerat, vt minus ignominioſum ſit Romanos tanto cum ſtrage ſuperatos. Sed & violati iuris gentium agnoſcit vltorem Deũ. Gallis ergo, & eorum duci Brenno regulo ad vndecimum lapidem occurſum eſt, vbi Allia Tiberi miſcetur: Romani aciem inſtruunt, & in cornua diducunt, ne à multitudine circumueniri poſſet, ſed omnia pauore ac tumultu plena erant, ſic vt fuga prius cœpta quam prœliũ; nec ea quidem prudenter; quippe qui in vrbem, ad eam ab hoſte ſuperuenturo tutandam, non fugerent, ſed Veios, quamuis arcente Tiberi, conciti peterent. Itaque ad flumen, quò totum ſiniſtrum cornu armis abiectis defugerat, magna ſtrages facta eſt, plurimi hauſti fluctibus. Qui Veios incolumes peruenere, Romam ne cladis quidem nuncium, nedum præſidij quidquam miſere. Nec minor amentia reliquorum fuit, qui ad dextrum cornu ſteterant. Etſi enim Romam integri, intactique fugerunt, tamen ne clauſis quidem vrbis portis, in arcem confugerunt.

III. Galli Romam cunctanter adeunt.

At Galli tam repentinæ victoriæ miraculo obſtupefacti, Romam cunctanter adeunt, inſidias veriti, preſertim cum portas apertas, ac ſine præſidiario milite reperiſſent. Romam inter & Anienem conſidere, miſſis exploratoribus, qui omnia diligentius explorarent. Ij ſummam rerum confuſionem, luctumque reperiunt. Per eam cunctationem, quæ biduum triduumve tenuit, Romani conſilium ceperunt, vt arma, & commeatum quantum poſſent in arcem conueherent, eoque iuuentutem ad propugnandum cogerent, ſeniores in vrbe remanerent, ne commeatum in arce conſumerent. Hoſtem igitur obſtinato ad mortem animo, priſtinis honorum ſuorum inſignibus ornati, expectabant. Galli, qui à pugna remiſerant animos, per Collinam ingreſſi portam, quam, Diodoro teſte perfregerant, in forum perueniunt, arcem præſidio cingunt, & dilabuntur in prædam, plebeias domos obſeratas, principum atria patentia reperiunt.

Vrbem cædibus & incendio fœdant.

IV. A Camillo & Cæturio diuiſis vincuntur.

Ad eos velut ad ſimulachra verſi cum ſtarent, M. Papyrius vnus ex iis, Gallo barbam ſuam permulcenti, dicitur ſcipione eburneo in caput incuſſo iram mouiſſe, atque ab eo initio cædis orto, cæteros in ſuis ſedibus trucidatos. Poſt principum cædem, nulli deinceps mortalium parcitum, direptæ domus, exhauſtis ignes iniecti. Cædes & incendia per plurimos dies perſeuerant, in oculis eorum, qui in arce obſidebantur, ſi forte illi, miſerabili rerum ſuarum vaſtitate, de deditione cogitarent; vim quoque ad arcem adhibuerunt, ſed irritam. Itaque illos fame domandos putarunt, qua tamen ipſi premebantur in primis, frumento improuidè per incendium conſumpto. Ergo diuiſo per finitimos populos exercitu, prædas agebant. Itaque Ardeam adierunt, vbi Camillus exulabat; eoque duce primo noctis ſilentio ad caſtra Gallorũ Ardeates progreſſi, magna in iis ſtrage bacchati ſunt. Quorum exemplum ſecuti, qui Veiis erant Romani, Cæditio centurione duce, contra Thuſcos nocturna pugna ſemel iterumque graſſati, Veios rediere victores: paulatimque auctis viribus, de repetenda patria cogitant.

V. Camillus fit Dictator contra illos.

Aderat Camillus præſtantiſſimus illa ætate imperator, qui nuperrime cum Ardeatibus rem bene geſſerat contra Gallos; ipſi etiam milites magna ex parte ſub eius auſpiciis meruerant. Cumque decretum Senatus acceſſiſſet, quo & ab exilio reuocabatur, & Dictator dicebatur abſens, legati eum Ardea Veios perduxere. Interim autem magnum adiit periculum Capitolium, Gallis eò ſubluſtri nocte pertentantibus, cum M. Manlius anſerum clangore excitatus cum ſuis, eos à ſumma rupe animosè deturbauit: cumque colloquium de pace auro redimenda, obſeſſos inter obſidenteſque, haberetur, ſuperueniens Dictator altero prœlio hoſtem in ſemirutæ vrbis ſolo perculit, altero Gabina via, quò ſe ex fuga contulerat, plane deleuit. Ita fere Liuius; quæ alij aliter, vt ex Annalibus intelliges. Dictator recuperata ex hoſtibus patria, triumphans in vrbem redit, interque gratulationes, Romulus ac parens patriæ appellatur. Mox etiam rogationem Tribunorum de patria, occaſione incenſæ vrbis deſerenda, & Veiis commutanda, retenta tantiſper rogante Senatu dictatura, eleganti oratione diſcuſſit, & ad Vrbem inſtaurandam induxit.

Capitolij periculum.

Camilli triumphus.

Vide Liuiũ l. 5. extr.

ANNVS MVNDI 3666.

IONATHÆ Ducis & Pontificis 17.

ARTAXER. MNEMON. 17. Imp. Perſ. 150.

OLYMPIADIS XCVIII. An. 1. V.C.365.

ANTE CHRISTVM 387.

I. Pax Antalcidæa. Ad eam Græci neceſſitate compulſi.

AD hunc annum Antalcidæam pacem, vel Xenophonte autore referimus, vt diligentius in Annalibus explicatum eſt. Ad eam Rex ipſe adducebatur, vt ne in bello contra Euagoram Cyprium ſuſcepto à Græcis impediretur: Græci autem ad eandem, quamuis ſibi ignominioſam & noxiam, neceſſitate adducti ſunt. Nam Athenienſes, qui magnam videbant Lacedæmoniorum potentiam, eamque Perſarũ beneuolentia, copiis, ſumptibuſque ſubnixam, & Lyſandræam rurſus cladem, imminebat enim Ageſilaus, formidabant, ad eam compellebantur. Lacedæmonij quoque, quibus neceſſe erat pleraſque vrbes copiis munire, & tenere præſidio, ne vel ſibi perirent, vel à ſe deſicerent, bello finem imponi non ægrè ferebant, ſicut nec Argiui, qui copias contra ſe decretas ſcirent. Itaque die dicta ad proferendam pacis formulam, vniuerſi ad Teribazum conuenere, qui eam regiis ſignis commonſtratis, legit, in hanc ſententiam.

II. Eius pacis formula. Xenoph. l. 5. p. 510. Græc. Lat.

Rex Artaxerxes æquum eſſe cenſet, vt vrbes in Aſia ſitæ, vna cum inſulis Clazomeniis & Cypro ſibi pareant: Cætera Græci nominis oppida, parua, magna ſui iuris ſunto, Lemnus, Imbrus, Scirus excipiuntor, quas vt olim, ita nunc etiam Athenienſes obtinento. Hanc pacem quicumque reiecerint, iis equidem bellum, vna cum approbantibus eam, mari, terra, pecunia, claſſi inferam. Hæc cum vrbium legati audiſſent, viderentque plurimam iacturã fieri à potentioribus ciuitatibus, ſinguli de his ad ſuas Reſpublicas retulerunt, déque earum conſenſu iuſiurandum præſtiterunt. Soli Thebani non ſuo, ſed Bœotorum nomine tantum, iuſiurandum obtulerunt, quod cum Ageſilaus, qui pacis erat executor non reciperet, nec ſe illi ad regiarum literarum mentem accommodarent, arma contra illos mouit. Iamque Tegeam cum infeſto exercitu venerant, cum Thebani affuerunt, & ſe oppida libertati reſtituturos ſpoponderunt, & fœderis conditionibus acquieuere, idipſum Argiui & Corinthij metu Ageſilai fecerunt, & terreſtres omnes, naualeſque copiæ dimiſſæ ſunt. Et hæc prima pax inter Athenienſes & Lacedæmonios, eorumque ſocios, ab euerſione murorum Athenienſium, quæ ante octodecim annos inita fuerat.

Thebani belli metu conſentiunt.

III. Mantinæi muris priuati à Lacedæmoniis.

Eodem anno Lacedæmonij Mantinæos, quos ſibi belli tempore parum fideles experti fuerãt, ita mulctare decreuerunt, vt deinceps infidi eſſe non poſſent. Itaque miſſis ad eos legatis, muros diruere iuſſerunt: quod cum illi recuſarent, Ageſipolis ciues obſidione cinxit; quæ cum diuturna futura videretur, propter ingentem commeatus copiam ante collectam, flumen obiecto aggere in eorum mœnia immiſit, quæ cum aqua labefactarentur, timerentque Mantinæi, ne illis corruentibus, ea paterentur quę ſolent vi captæ ciuitates, & muros diruere, & ſparſim per viros habitare conſenſerunt. Itaque dirutus eſt murus, & vrbe quatuor in partes diuiſa, Mantinæi ſparſim vt olim habitarunt, eo de primoribus ſolum vertentibus. Miſit hoc anno Dionyſius Tyrannus ad Olympica certamina quadrigas celeritate præſtantes, ſcenaſque multo auro, artificioque exornatas: addidit & poëmata, quæ in illa panegyrica celebritate recitarentur; quæ primum quidem propter actorum eximium vocem actioniſque dignitatem, mirificè probabantur; vbi vero quam inepta eſſent carmina animaduerſum eſt, exploſa ſunt.

Dionyſij poemata &c.

IV. Roma inſtauratur, Fabius legatus moritur.

Romæ ciues magnis animis, & indefeſſo labore ad inſtaurandam vrbem incumbebant, cum C. Marcius Tribunus plebis Q. Fabio, cum primum abiit magiſtratu, diem dixit. Is enim erat qui ducem Gallorum legatus interfecerat. Sed illi iudicio eum mors tam opportuna ſubtraxit, vt à pleriſque voluntaria crederetur. Noui autem magiſtratus nihil antiquius habuere, quam vt Senatum de religione conſulerent. Sed eam rem Senatus ad Pontifices ſapienter reiecit: à quibus decretum eſt vt dies ad 15 Cal. Sextiles, qui eſt Iulij decimus octauus, inter atrox cẽſeretur, quòd duplici clade eſſet inſignis, Fabiorum ad Cremeram cæde, & fœda ad Alliam pugna; quaſi in diebus, & non in hominibus malæ geſtæ rei culpa reſideret. Cæterum non diu licuit quietis agitare conſilia, erigendæ ex tam graui caſu Reip. Volſcis, Æquis, Hetruſcis Romanos inuadentibus; quin & Hernici, quorum fides centeſimum iam prope annum ſteterat, defeciſſe ferebantur.

Dies cladis ſuperſtitiosè damnatur.

V. Camillus tertium Dictator bene rem cum triplici hoſte gerit.

Itaque cum tanti terrores vndique afferrentur, placuit eiuſdem auſpiciis defendi Rempub. cuius recuperata fuerat, dictuſque eſt Dictator M. Furius Camillus: qui iuſtitio indicto, delectúque habito copias trifariam diuiſit, partem vná in agro Veiente Hetruriæ oppoſuit, alteram ante vrbem caſtra locare iuſſit, tertiam ipſe duxit in Volſcos, quos nominis ſui gloria territos, igne vincit & ferro; caſtra primo impetu capit, prædamque militi permittit. Inde in Æquos tranſgreſſus, eorum exercitum ad Bolas oppreſſit, nec caſtra modo ſed vrbem aggreſſus, primo cepit inſultu. Interea cum Hetruſci, Sutrinos populi Romani ſocios, tardante auxilio ad deditionem compuliſſent, & vrbe eiecißent, eodẽ die ſuperueniens Camillus, breue gaudium Hetruſcis reliquit. Improuiſus enim vrbem inuaſit incuſtoditam, & poſt multam hoſtium cædem, eam Sutrinis reſtituit: indéque triumphans, trium ſimul populorum victor, in vrbem ingreſſus eſt.

VI. Roma ciuibus ædibuſque renouatur.

Eodem anno in ciuitatem egentem incolis, diuerſi fugitiui accepti ſunt, & Senatus Conſulto compulſi Romani aliqui, Veiis relictis in vrbem remigrare, quæ intra hunc fere annum nouis ædificiis noua ſtetit. At ne priuatis tantum ædibus vrbes augeretur, Capitolium quoque proximo anno ſaxo quadrato ſubſtructum eſt, opus vel in poſteriorum temporum magnificentia viſendum.

3667.

Arx Thebana à Lacedæmoniis occupatur.

Eodemque tempore cum Olynthij in Thracia potentia creſcerent, vicinoſque grauarent, exorati Lacedæmonij ab iis, qui iniuriam accipiebant, miſerunt Phœbidam cum copiis, qui ex itinere Thebas ingreſſus arcẽ proditione Leõtiadę

occu-

occupauit, quam is odio collegæ Iſmeniæ patrauit. Id quia iniuſſu Reipub. factum fuerat, etiam improbatum eſt, adeo vt propterea magiſtratu deiectus mille minis mulctaretur. Arcem nihilominus præſidio tenuere, perſuaſi id eſſe è Republica; Græcis valde admirantibus, quod cuius facinoris autorem pœna affeciſſent, facinus tamen reipſa approbarent. Nimirum principes proditores oderunt, proditiones ſibi vtiles, non item.

ANNVS MVNDI 3668.

IONATHÆ Ducis & Pont. 19.

ARTAXERXIS Mnem. 19. Imp. Perſ. 152.

OLYMP. XCVIII. An. 3. VR. C. 367.

ANTE CHRISTVM 385.

I. Teleutiæ de Olynthiis victoria.

TEleutias Ageſilai frater loco Phœbidæ lente Olynthum verſus progrediebatur, quod & copias maiores ex itinere contraheret, & Macedones ſubſidiarios ad bellum alliceret, vt Macedonio equitatu eſſet inſtructior. Amyntam porro Macedonum regem, & Derdam Elimææ principē excitabat vehementius, ſpe recuperādi regni, quod magna ex parte ab Olynthiis fuerat occupatum. Ergo cum Potidæam magno cum exercitu perueniſſet, inde in hoſticū acie inſtructa progreſſus, Olynthios in occurſu habuit, cum quibus atrox extitit pugna, Teleutias tamen denique victor fuit, & trophæum, victoriæ argumentum erexit: reliquus annus in quibuſdam incurſionibus conſumptus eſt.

II. *Fab. l. 5.* Pugna Perſarum cum Cypriis, & victoria.

In hunc quoque annum Diodorus refert pugnam Perſarum contra Cyprios. Et vtriuſque regis erant ingentes copiæ, cum præſertim Euagoras tam Ægyptios, quam cæteros Perſarum inimicos ſibi adiunxiſſet, in quibus Tyrij quoque fuerunt & Arabes. Cum ergo is prædatoriis nauibus onerarias Perſarum intercepiſſet, in eorum exercitum non caritatem ſolum, ſed famem etiam, & ſeditionem inuexit. Deinde nauali certamine improuiſos inuadens, non leuia Perſis damna intulit, donec illi animis viribuſque receptis ſuperiores euadunt, & Euagoriani cum magna triremium iactura fugam capeſſunt, Perſæ Salaminam Cypri terra marique obſident. Teribazus à prælio nauali in Ciliciam traiecit, atque inde ad regem profectus, victoriæ nuncium pertulit, & duo talentum millia ad belli vſus reportauit. Euagoras in belli propoſito perſeuerans, cum decem triremibus noctu Salamina ſoluit, & in Ægyptum deuehitur, regique Achori perſuadet, vt totis ſecum viribus in hoc Perſicum bellum incumbat. Inde anno ſequenti rediit, quo bellum hoc ſecuta pace finitum eſt.

Euagoras Ægyptum petit.

III. Tribus Romæ auctæ. Annus Sabbaticus.

Romæ auctis ciuibus, ædibuſque publicis ac priuatis, auctæ quoque ſunt tribus, & prioribus, Liuio teſte, additæ ſunt quatuor. Vide Annales, vbi notatum reperies hunc annum Sabbaticum 155.

ANNVS MVNDI 3669.

IONATHÆ Ducis & Pont. 20.

ARTAXERXIS Mnem. 20. Imperij Perſ. 153.

OLYMP. XCVIII. An. 4. VR. C. 368.

ANTE CHRISTVM 384.

I. Olynthiorum clades.

IAm ver appetierat, cum equites Olynthij fere ſexcenti in agrum Apollonienſium infuſi, paſſim omnia populabantur; eos enim oderant, quod nuper miſſis legatis, Spartanos in auxilium contra Olynthios euocarant. Forte autem contigit vt Derdas, qui Thraciam cum ſuo equitatu repetebat, Apolloniæ pranderet. Itaque incurſione perſpecta clam ſuum inſtruxit, & in hoſtem, vſque ad portas vrbis contemptim obequitantem, immiſit, & fugientes ad Olynthi vſque portas cædendo perſecutus eſt. Aliquanto poſt cum Teleutias Ageſilai frater denuo copias contra Olynthios duceret, primo dux eius Tlemonidas, properè atque improuidè pugnans, cum ſupra centum cetratis ſuis interficitur. Tum Teleutias ipſe hoc ſpectaculo vehementius commotus, copias omnes in Olynthios educit, eoſque ad vrbem vſque perſequitur: vbi cum è turribus denſo telorum imbre peterentur, referre pedem turbatis agminibus coguntur. Hic Olynthij equites ſuos in turbatos immittunt, indéque cetratos, reliquaſque copias: cumque ibi Teleutias acriter pugnaret, occiditur. Fuſus inde vniuerſus Spartanorum exercitus, varia in oppida corripit fugam, & ab Olynthiis perſequentibus, magno numero trucidatur.

Rurſumque de Spartanis victoria.

Teleutias occumbit.

II. Pax Euagoræ cum Perſis.

Euagoras hoc anno Cyprum repetit ex Ægypto, vt Diodoro placet. Cumq; Salaminam vehementi obſidione preſſam inueniſſet, ſeque ſociorum auxilio deſtitutum legationem de pace mittere cogitur; ſed acerbas eius conditiones Theribazus exigebat, vincula & ſeruitutem afflicto Euagoræ deſtinans, quæ ſibi ipſi imminere non putabat. Orontes enim Artaxerxis gener, inuidens Theribazi gloriæ, de Cypro Imperio Perſarum acquiſita, cum apud regem ſtudij rerum nouarum criminatus eſt, & priuatæ cum Lacedæmoniis, & copiarum ducibus amicitiæ. Quibus calumniis vſque adeo illum regi ſuſpectum reddidit, vt is reſcriberet, vt Theribazum in vincula coniectum illico ad ſe mitteret, quod & factum eſt: illéque ſuperuenientibus aliis negotiis, diu in vinculis hæſit. Orontes autem copiis cum ſummo imperio præfectus, veritus nouum aliquem motum, pacem cum Euagora iis conditionibus confecit, quibus ille cum Theribazo conſenſerat. Sic bellum Cyprium quod decennium tenuit, duobus annis perfectum eſt.

Orontis in Theribazum calumnia.

III. Camillus iterum Dictator in Volſcos bene rem gerit.

Allatus porro in vrbem rumor, quod Hetruria in armis eſſet, Camillo iterum magiſtratum conciliauit; ei quinque collegæ imperium quaſi Dictatori ſummiſerunt; quos cum ea de cauſa Senatus collaudaſſet, Camillus vtriſque, confuſus animo gratias egit, & operam ſuam Reipub. verecundè pollicitus, vnum è collegis quaſi Magiſtrum equitum conſtituit, reliquis numera

ſua, tam ad vrbis cuſtodiam, quam ad aliorum hoſtium impetum propulſandum demandauit, quæ illi ſumma concordia ſunt executi. Ad Volſcos ergo proficiſcitur Camillus, quorum exercitus Latinorum atque Hernicorum copiis ita fuerat auctus, vt centenis ſinguli Romani pugnaturi viderentur. Verum fortiſſimi Imperatoris oratione, felicitate, exemplóque confirmati, in arma ruunt. Volſci contra, certi victoriam vbique Camillum ſequi, animo debilitabantur. Denique longa pugna milite vtrinque fatigato, repentina imbrium procella pugnam diremit. Nox reliquum bellum confecit. Nam Latini & Hernici domum taciti rediere. Volſci deſerti, relictis caſtris, mœnibus Satrici ſe incluſere: vbi mox capta vrbe, armiſque abiectis, dedidere ſe. Camillus ſuperuenientibus in vrbem Hetruſcis occurrit, & capta ab eis oppida ſumma celeritate, recuperauit, & multiplici victoria glorioſus Vrbem repetiit.

ANNVS MVNDI 3670.

IONATHÆ Ducis & Pont. 21.

ARTAXERXIS Mnem. 21. Imp. Perſ. 154.

OLYMP. XCIX. An. 1. VR. CO. 369.

ANTE CHRISTVM 383.

I. Ageſipolis adit Olynthum.

An. 3657. nu. 1.

Phliaſij ab Ageſilao obſidentur.

Ortus Ariſtotelis.

Teleutiæ morte, & clade Lacedæmoniorum Spartam delata, decretum eſt eò rurſus magnas copias, cum rege Ageſipoli mittendas eſſe, quæ elatos proſpero ſucceſſu Olynthiorum animos reprimerent. Porro Ageſipoli, ſicut pridem Ageſilao in Aſiam proficiſcenti, Ephori 30 Spartanos conſiliarios adhibent, multique voluntarij ſe illi adiunxerunt, ſimulque in Thraciam hoc anno profecti ſunt. Interea Ageſilaus Phliaſios Sicyoniæ populum, exules ſuos male tractantem caſtigat, eorumque arcem ad 20 menſes obſidet. Autor eſt Dionyſ. Halicarn. natum hoc anno primo Olympiadis vndecentesimæ Ariſtotelem, prætore Athenis Diotrephe, triennio ante Demoſthenem, quando maxime florebat Parmenides, vt autor eſt in huius vita Laërtius.

II. Teribazus in iudicio abſoluitur.

Cum Orōtis ignominia.

Interea Teribazus Orontis oppreſſus calumniis, in Perſide tenebatur: cum Gaos naualis exercitus Perſarum prætor Teribazi gener, ſibi à rege metuens, ob communicata cum ſocero conſilia, à rege defecit, ſeq; Ægyptiis Lacedæmoniiſque ſociauit. Artaxerxes autem, bello quod cum Caduſiis gerebat finito, Teribazi cauſam tribus iudicibus commiſit: quibus ita ſuam probauit innocentiam, atque in Regem merita, vt ab omnibus abſolutus fuerit, & à Rege deinceps magnis honoribus affectus. At Orontem falſæ accuſationis damnatū, ex amicorum catalogo eiectum, ignominia notauit, vt ſcribit Diodorus, qui nihilominus Myſiæ Satrapa poſtea legitur effectus. Sed de eo nobis poſtea ſermo recurret. Inſigne porro fuiſſe hoc Teribazi iudicium, ex Annalibus intelliges: ſicut & Artaxerxis in Iudices iniuſtos crudelitatem.

III.

M. Manlius res nouas molitur.

In vincula à Dictatore Cornel. Coſſo cōijcitur.

Romæ autem M. Manlius, qui Gallos Capitolium nocte inuadētes depulerat, ſuperbia elatus, opibuſq; ſubnixus, Camilli gloriæ æmulus, res noua moliri cœpit, factuſq; popularis criminari patres, plebem ad ſe allicere, occaſione æris alieni, quod plerique ædificando contraxerant. Imminebat interea bellum à Volſcis, Latinorum atque Hernicorum defectione cumulatum. Quæ in ſpeciem cauſa fuit Romanis maiori, quærendæ poteſtatis. Sed noua conſilia Manlij magis compulere Senatum, ad nouum Dictatorem creandum; is dictus eſt A. Cornel. Coſſus, qui re feliciter cum hoſte geſta, gliſcēte ſeditione Manliana reuocatus eſt in vrbem, vbi ille largitione regnum, nouiſq; tabulis affectabat. Auxit ſeditionem eius in patres calumnia, quos criminabatur publicam pecuniam, Gallis pro ciuitatis redemptione numeratam, plebi ereptam, in paucorum prædam vertiſſe. Dictator euocato per viatorem Manlio, vinculorum pœna propoſita, iubet eum indicare apud quem præda iſta occultetur. Ille cum tergiuerſaretur, Dictator hominem falſi criminis inſimulantem Senatum, in vincula duci iuſſit; itaque factum, nemine in contrarium hiſcere audente: tanta erat reuerentia maieſtatis.

IV. Et Plebe tumultuāte liberatur.

3671.

Renouat ſeditiones.

Accuſatur à Trib. plebis.

De ſaxo deijcitur.

Coniecto in carcerem Manlio, magna pars plebis veſtem, vt in luctu mutauit, & in veſtibulo carceris mœſta obuerſabatur. Dictatoris mox de Volſcis triumphus inuidiam & ſeditionem auxit: cumque vis à plebe ad liberandum Manlium timeretur, vltro S. C. liberatus eſt; quo facto ſeditio nō finita, ſed dux ſeditioni datus eſt. Itaque ſeditione Manliana recrudeſcente proximo anno ſex Tribuni ex patribus creati ſunt, in quibus M. Camillus quintùm iam ſupremum adiit magiſtratum. Manlius enim ignominia vinculorum irritatus, quorū inuidiam neque Dictator, neque Senatus vniuerſus ferre potuiſſet, plebem ad vim inuitabat, & regnum haud obſcurè ambiebat. Senatus contrà, Tribunos plebis in ſuas partes traduxit, à quibus Manlio dicta eſt dies apud populum. Is ſordidatus cauſam dicit, à ſuis omnibus deſertus. Nam affectati regni crimen omnes ab eo reddebat alienos, omnia eius decora obruebat. Cumque in campo Martio iudicium ageretur, atque is protenſa ſubinde manu, Capitolium quod ſeruauerat populo oſtenderet, pleraque amica ſuffragia conſequebatur. Sed mox tranſlato alium in locum iudicio, damnatus, de ſaxo Turpeio, Tribunorum iuſſu, in præceps actus eſt, & domus, quam in arce habuit, ſolo æquata.

V. Xenoph. l. 5. 564. Græc. Lat.

Ageſipolis moritur.

Ageſilaus Phliaſios domat.

Hoc ipſo tempore Ageſipolis Olynthum fatigabat, ſociaſque illius ciuitates, è quibus Toronem vi cepit. Sed in ipſo æſtatis feruore, igneo quodam ardore correptus eſt, & ad frigidum Pallenes locum delatus, die 7. viuendi finem fecit, & melle oblitus, domumque deportatus, regiam conſecutus eſt ſepulturam. Cuius morte cognita Ageſilaus, non quaſi ſublato æmulo lætatus eſt, ſed quaſi amiſſo intimo amico lacrymas fudit. Is vigeſimum iam menſem Phliaſios obſidebat. Qui fame tandem domiti, quamuis non ſera vſi parcimonia, inducias ab Ageſilao ad Spartanam legationem impetrarunt. Vnde remiſſi & Ageſilai arbitrio permiſſi, arce ſua mulctati ſunt, Spartano præſidio occupata.

Ortus Philippi.

Natus eſt hoc anno Philippus Macedo magni Alexandri pater, regum ordine vigeſimus ſecundus. Olympiadis nonageſimæ nonæ anno ſecundo, de quo nobis ſæpius ſermo recurret.

ANNVS MVNDI 3672.

IONATHÆ Ducis & Pont. 23.

ARTAXERXIS Mnem. 23. Imperij Perſ. 156.

OLYMP. XCIX. An. 3. VR. C. 371.

ANTE CHRISTVM 381.

I. Olynthij vincuntur, & pacem à Sparta obtinent.

POlybiades, qui in curam Olynthiacæ expeditionis, loco Ageſipolis demortui a Lacedæmoniis ſuffectus fuerat, bene rem aduerſus Olynthios hoc anno geſſit. Eos enim ad ſupremam famis neceſſitatem redactos, quod iam neque terra frumentum acciperent, neque mari quidquam importaretur, vtróque aditu à Spartanis intercluſo, legatos de pace Lacedæmonem mittere compulit. Eam his conditionibus impetrarunt, vt eoſdem cum Lacedæmoniis & hoſtes haberent & amicos, eoſdemque quocunque ducerent ſequerentur. Quæ vbi promiſſa ac iureiurando firmata fuerunt, domum vtrique redierunt.

II. Coloniæ Romanæ deficiunt.

Romæ autem hoſtes noui exorti ſunt præter Volſcos, velut ſorte quadam, inquit Liuius, prope in æternum exercendo Romano militi datos, Circeij & Velitræ coloniæ, cum Lanceuinis; contra quos bellum decretum & apparatum; nec tamen, peſtilentia & inopia frugum vrgente, geſtum eſt. Quæ cunctatio ſpatium dederat colonis deprecandi Senatum, & belli à ſe auertendi: magnaque pars eò inclinabat, vt ſupplex legatio Romam mitteretur. Sed autores defectionis veriti ne Romanorum iræ dederentur, inconſultam plebem incitarunt, vt prædatum in agrum Romanum exirent, vt noua iniuria ſpes pacis omnis periret, peſſimo conſilio cum patria, quam ſoli perire malentes.

III. 3673. Lacedæm. florent.

Lacedæmonij porro, vt ad ſequentem annum tranſeamus, florebant vehementer hoc tempore, & tantum non imperium totius Græciæ terra marique poſſidebant. Nam poſt Olynthios edomitos, Thebani & Bœotij reliqui, Cadmeia occupata, omnino erant in eorum poteſtate. Corinthios fideliſſimos experiebantur, Argiui demiſſis erant animis, Athenienſes paſſim à ſociis deſerti erant. Ipſi autem Lacedæmonij, Mantinæos, Phliaſios, Olynthios, & quotquot animis non ſatis amicis in eos fuerant, non leui animaduerſione caſtigauerant. Sed eos iniuſtitiæ vindex diuina prouidentia, per Thebanos, quorum illi arcem, contra promiſſa iureiurando firmata, retinebant, eadem amiſſa, ingentibus malis afflixit, vt aliquanto poſt dicemus.

IV. Ortus Demoſthenis.

Hoc eorum ſtatu, atque hoc ipſo anno natus eſt princeps Oratorum Græcorum Demoſthenes. Nam Dionyſ. Halicarnaſſenſis, qui Ariſtotelem triennio maiorem putat eſſe Demoſthene, huius ortum differt in præſentem annum, qui centeſimam Olympiadem antecedit, quo Demophilus Prætor Athenis fuit: de quo plura in Annalibus reperiet ſtudioſus Lector, & de eodem ſæpius in poſterum ſermo recurret.

Pugnatur in colonias.

In Italia duo Tribuni milit. Sp. & L. Papyrius Velitras duxere legiones, quibus auxilio venerant Præneſtini. Secundo prælio contra vtroſque pugnatum eſt, & fuga propere in oppidum facta. Ab eius tamen oppugnatione abſtinuere Tribuni, quia & anceps erat, nec in perniciem coloniæ pugnandum cenſebant. Itaque Præneſtinis bellum hoc anno indictum eſt, proximóque geſtum.

ANNVS MVNDI 3674.

IONATHÆ Ducis & Pontificis 25.

ARTAXERXIS Mnem. 25. Imperij Perſ. 158.

OLYMP. C. An. 1. VRB. CO. 373.

ANTE CHRISTVM 379.

I. Olympias 100.

CEnteſima quam ingredimur Olymp. Dionyſidorus Tarentinus palmam in Olympicis meritus & cōſecutus eſt, Pythea Athenis Prætore. Qui annus, ſicut & ſequēs, inops rerum Græcarum ac Perſicarum fuit. At in Italia

Bellum Præneſtinum & Volſcum.

Præneſtini Volſcis coniuncti, Satricum populi Romani coloniā, pertinaciter à Colonis defenſam, vi expugnarunt, victoſque fœdè tractarunt. Eam rem ægre paſſi Romani, Camillum quamuis excuſantem, Tribunū cum quinque collegis creauerunt, eique bellū in Volſcos extra ordinē decretum eſt, & ſorte ex collegis L. Furius adiutor datus, qui cunctantem ad conferendas cum hoſte manus Camillum ad pugnam permittendam compulit. Primo fere congreſſu Volſci ficta fuga, in pugnæ locum iniquum Romanos trahunt: quando etiam validæ aliquot cohortes opportunè è caſtris in Romanos prorupere, eoſque in fugam compulere.

II. Camillus Collegam liberat.

At Camillus, qui ex alto in euentum pugnæ erat intentus, ſuis occurrēs, eis vires animoſque reſtituit, & hoſtem in veram fugam conuertit, magnamque partem in fuga, & caſtris, quæ eodem impetu capta ſunt, cecidit, pluresque captiuos abduxit, in quibus cum Tuſculani aliquot deprehēſi eſſent, qui cū deniq; publico ſe cōſilio militaſſe faterentur, iubetur Camillus à Senatu in Tuſculanos arma vertere, & quem vellet ex collegis optare. Is contra ſpem omniū L. Furium optauit; qua moderatione animi, cum Collegæ leuauit infamiam, tum ſibi gloriam ingentem peperit. Exiſtimauit enim cum euentu rei ſatis caſtigatum, ſua conſilia melioribus non prælaturum, & fortiter pugnando præteritam culpam emendaturum. Verum Tuſculi quieta omnia

Res Tuſculi geſta.

reperta ſunt; indeque Romam miſſi legati, cum ingenua confeſſione culpæ, non ſolum pacem, ſed ciuitatis etiam ſocietatem impetrarunt.

III. 3675. Præneſtini à Dictatore deuicti deditionē faciunt.

Porro Præneſtini erant in armis, nec Triboni plebi delectum fieri ſinebant, ideóque illi tanto ferocius in bellum ruebant, adeo vt peruaſtato agro Romano, ad portam Collinam ſigna inferrent. Id demum ad ſeditionem in vrbe extinguendam valuit. Quippe ad arma ſtatim conclamatum eſt, & T. Quint. Cincinnatus Dictator dictus. Quod vbi auditum eſt, ſimul hoſtes à mœnibus receſſere, ſimul iuuentus Romana conuenit. Illi iuxta Alliam fluuium caſtra ſuperſtitioſè poſuere: nec tamen equitem Romanum peditemve ſuſtinuere, ſed primo impetu ac clamore turbati terga verterunt, nec prius à fuga deſtiterunt, quam deſertis etiam caſtris Præneſte in conſpectu fuit, vbi locum tumultuosè communiunt. Sed Romanus caſtris direptis, etiam hoc munimento hoſtem expulit, & in vrbem

compulit, quæ poſt octo oppida illi ſubiecta, haud magno certamine ſuperata, etiã per deditionem recepta eſt. Velitræ quoque expugnatæ. Ita T. Quintius ſemel acie victos, binis hoſtium caſtris, nouemque oppidis vi captis, & Præneſte in deditionem accepto, Romam triumphans ingreſſus eſt, & vigeſimo quam creatus fuerat die, ſe magiſtratu abdicauit.

IV. Mauſolus moritur. *l. 36. c. 5. & 6.*

In hunc ipſum annum Plinius quamuis repugnante Diodoro, Mauſoli reguli Cariæ mortem refert, cui vxor magnificum ſepulchrum erexit, dixitque Mauſolæum: quod cæteris deinceps ſepulchris, arte materiaque viſendis, nomen dedit. Eſt hic idem annus apud Hebræos 156. Sabbaticus.

ANNVS MVNDI 3676.

IONATHÆ Ducis & Pontificis 27.

ARTAXERXIS Mnem.27. Imperij Perſ. 160.

OLYMP. C. AN.3. VRB. CO.375.

ANTE CHRISTVM 377.

I. Belli Bœotici exordium. *Xenoph. l. 5. p. 506. & ſeqq.*

Recuperatam hoc anno arcem Cadmæam à Thebanis, ſimulque exortum Bœoticum bellum Lacedæmonios inter & Thebanos, autor eſt Diodorus in hunc annum. Sed hiſtoria ipſa, quamuis temporum notis deſtituta, non leui vel autoris culpa, vel poſterorum iactura, à Xenophonte petenda eſt; qui ab hoc facto initium duxit debilitatæ Lacedæmoniorum potentiæ, quæ poſt annos octo à Thebanis in Leuctrica pugna acciſa, pene concidit. In quo diuinam etiam prouidentiam Xenophon agnouit, qua factum eſt, vt per quæ quis peccauerat, per eadem & puniretur. Nam iniuria in Thebanos à Thebanis ita vindicata eſt, vt ſicut 7 Thebanorum proditione in arcis poſſeſſionem venerant, ita à 7 exulibus Thebanis illa priuarentur.

II. Coniuratio in Thebanos Polemarchos.

Dominabantur Thebis ſeptem prætores militares, quos Polemarchos vocabant, contra quos ſeptem exules de tyrannide extinguenda coniurant; qui cætera inermes, ſicas tantum ſecum ſumunt, Thebanumque agrum noctu ingreſſi, proximo die latuerunt; veſperi more ruſticorum tarde redeuntium, in vrbem ingrediuntur, & eam noctem diemque proximum, ſe in ædibus cuiuſdam Charonis continent. Interim Phillidas, qui erat coniurationis caput, Polemarchis Veneris feſtum celebrantibus, iãque cœnatis, & vino incaleſcentibus, promiſſarum mulierculatum loco, coniuratos muliebri habitu introducit, famulis omnibus aliò callidè ablegatis. Cumque ſinguli coniurati apud ſingulos collocati eſſent, cum primum aſſidere iuſſi ſunt, quiſque ſuum Polemarchum ſica confodit.

Eorumque cædes.

III. Arx Cadmæa à Thebanis recepta.

Inde carcerem adeunt, & ſpecie adducendi reum vinculis conſtringendum admiſſi, cuſtodem carceris interficiunt, vinctos ſoluunt, armis inſtruunt, eiſque ſe ciues per præconem euocati, & de tyrannorum cæde admoniti, coniungunt; tum reliquos exules, & auxilia Atheniensium, ad arcem expugnandam euocant. Auxilia præfecti arcis repellunt, & abſeiſſos audacia ſua, & rerum ſucceſſu perterritos, inde cum armis eiiciunt, fide data de incolumitate, ſacramentóque firmata; quam tamen mox violarunt; quin & eorum liberos maiori crudelitate peremere. At Lacedæmonij re cognita, Præfectum arcis, qui ſubſidia non expectarat, morte mulctant, ſimul aduerſus Thebanos delectus habent, & Ageſilao ætatem excuſante, frater eius Cleombrotus hyeme aſpera cum copiis contra Thebanos mittitur. Hæc fere Xenophon, quę alij aliter retulerunt, vt idem ipſe Xenophon non negat.

Lacedæmoniis copias in eos mittunt.

3677. IV. Res à Cleombroto geſta.

Proximo itaque anno Cleombrotus, itinere verſus Platæas capto, Cetratos præmiſit, qui in præſidium 150 Thebanorum, qui nuper è carcere educti fuerant, cum incidiſſent, vniuerſos interfecerunt. Ipſe Platæas primum, tum Theſpias profectus, Sphodriam ibi præfecit parti copiarum, inde cum reliquis copiis, domum reuerſus eſt. At Thebani, qui nimirum potentes aduerſarios formidabant, Sphodria pecuniis corrupto, Athenienſes in belli ſocietatem traxerunt, Athenas quippe Sophodrias temerè, atque iniuſſus bello petiit. Quam ob rem cum ab Ephoris ad iudicium capitis accerſeretur, non eſt auſus ſe iudicio ſiſtere; Ageſilai tamẽ fauore abſolutus eſt. Qua re cognita Athenienſes irati arma parant, & Bœotis ſumma alacritate opem ferunt. Lacedæmonij vero nouos delectus aduerſus Thebanos decernunt. Et Ageſilaum vti exercitum duceret Cleombroti loco exorant. Is profectionẽ tum Spartana cunctatione, tum propria ab hoc bello alienatione vſus, reliquo anno comparauit.

Thebani Athenienſes belli ſocios reddunt.

V. Manlij rẽ malè gerũt cõtra Volſcos.

Romæ priore anno prouincia Volſcos debellandi Manliis extra ordinem data; eſt qui tamen parum feliciter rem geſſerunt. Nam in inſidias per imprudentiam inducti, multos ſuorum amiſerunt, ac ne caſtra quidem ſua ſatis tutati ſunt, magnáque omnino clades imminebat, ſi Volſci victoria vti ſciuiſſent, ſed ij tantiſper quieuere, dum ſequenti anno legiones ſuas in agrum Romanum intulere, cumque populati ſunt. Romani viciſſim, ſeditione ob æs alienum compoſita, binos exercitus cum totidem tribunis, in Volſcorum regionem immiſerunt: à quibus, quaſi per otium, hoſtili agro ingentes calamitates illatæ, ſi forte Volſcos ad certamen elicerent; qui cum non comparerent, hominum pecudumque abacta præda, in vrbem reuerſi ſunt. Iocularibus profecto bellis vſi videntur tam Volſci, quam cæteri fere Romanorum hoſtes, qui arma magno ſonitu ac tumultu creparent, deinde abderent ſe taciti, & abactas prædas, fumanteſque villas pauidi reſpectarent. Neque magis ſerio viſi agere Romani, qui quod bellum triennio conficere potuiſſent, hoſte ſemel afflicto, in centum annos, plures etiam protraxere.

Bella parũ prudenter aut ſerio geſta.

(.:.)

ANNVS MVNDI 3678.

IONATHÆ Ducis & Pont. 29.

ARTAXER. MNEMON. 29. Imp. Perſ. 162.

OLYMPIAD. CI. An. 1. V.C. 377.

ANTE CHRISTVM 375.

I. Ageſilai in Thebanos expeditio.

QVadringentis iam annis ab initio Olympiadum exactis, Ageſilaus electus copiarum in Thebanos Imperator, antequam in agrum Thebanum irrumperet, Cithæronem occupauit, ac Theſpias venit. Inde productis copiis Thebanorum in agrum perrexit, vbi cum hoſtem aliquandiu variis velitationibus, ac vaſtatione fatigaſſet, Theſpias reuerſus, mœnibus oppidum illud cinxit; relictóque ibi Phœbida præfecto, (hic erat qui Cadmæam arcem opera Leontiadis occuparat) ciuium exercitum domum abducit. Phœbidas autem prædonum manipulos emittens, excurſionibus agrum Thebanorum populabatur, contra quem egreſſi Thebani, male ab eo accepti ſunt. cumque referrent pedem, ad inuium quendam locum deuenerunt; vbi cum ad pugnæ neceſſitatem veniſſent, ipſum Phœbidam perſequentem, cum paucis aliis interfecerunt. Ex quo res Thebana cœpit reuiuiſcere, multique ſe iis aggregare ex oppidis, quæ Thebani bello petere cœpiſſent. Dum autem Ephori nouum delectum in ver proximum parant Polemarchum quendam cum cohorte mari mittunt, vt Theſpias præſidio teneat.

Phœbidas dux Spartanus occiditur.

3679. II. Iterata Ageſilai expeditio.

Inchoante vere Ageſilaus cum nouis copiis Thebanos vario ſtratagemate fatigat, haud magno alterutrius partis compendio, diſpendióue. Illud tamen memorabile contigit, quòd cum Thebani annonæ inopia premerentur, & frumentandi cauſa trecentos è ſuis, cum duabus triremibus & decem talentis Pagaſas miſiſſent, idque reſciſſet Alcetes Lacedæmonius, qui Eubœam cum præſidio tenebat, reuertentes inuadit, frumentum cum triremibus & hominibus capit, eoſque carceribus mancipat. Sed cum is negligentius ex arce abiiſſet, eam captiui occupant, moxque vrbs ipſa à Lacedæmoniis defecit, & Thebani magna frumenti copia abundarunt.

Thebani capti captores ſuos capiunt.

III. Pugna cōtra Volſcos & Latinos.

Romæ autem priore anno, qui fuit Vrbis 377. plebs opibus optimatum coacta, omnes Tribunos militares creauit è patribus, & contra Volſcos &, Latinos, qui coniunctis legionibus ad Satricum caſtra habebant, profecta eſt, ducibus P. Valerio, & L. Æmylio. Vbi feliciter à Romanis ſemel iterumque pugnatum eſt, hoſtiliaque caſtra capta, direptáque. Hoſtis Satricum primo profugit, inde proxima nocte Antium. Ibi ſeditio Antiates inter & Latinos coorta eſt, quod illi victi malis, in quibus nati cōſenuerant, deditionem ſpectarent; Latini ex diutina pace, & noua defectione animis ferociores, bellum mallent. Antiates ergo remotis Latinis, vrbem agroſque Romanis dedunt. Latini irati Satricum, quæ vrbs eos fugientes exceperat, incendunt; inde Tuſculum profecti, vrbem capiunt, vbi mox à Romanis & Tuſculanis, qui arcem retinuerant, ad vnum omnes interfecti ſunt.

Antiates ſe Romanis dedunt.

IV. Occaſio communicati cum plebe conſulatus.

Interea plebi ad conſulatum patefactus eſt aditus, occaſione duarum filiarum M. Fabij Ambuſti; quarum vna viro Patritio nupſerat, altera plebeio. Hæc apud patrem gemebat, quod non nupſiſſet viro, qui honorum eſſet particeps. Pater filiam bono animo eſſe iuſſit, conſiliaque inire cœpit cum genero C. Licinio Stolone, adhibito etiam L. Sextio ſtrenuo adoleſcente, de ſummo magiſtratu plebi communicando. Quod vt melius ſuccederet, Tribuni plebis facti ſunt C. Licinius, & L. Sextius à quibus tres contra Patricios promulgatæ ſunt leges: vna de ære alieno, vt deducto de ſorte eo quod vſuris pernumeratum eſſet, id quod ſupereſſet, triennio æquis portionibus perſolueretur; altera ne quis plus quingenta agri iugera poſſideret: tertia vt comitia Conſulum fierent, eorumque alter è plebe crearetur. His rebus conterriti patres, ad collegarum interceſſiones recurrere, qui cum ſæpius ſtipati patrum præſidiis vetarent, ne rogationes recitarentur, aut, ne plebs ſuffragia daret: Licinius quoque ac Sextius comitia curulia haberi prohibuerūt; ſoloſque Ædiles, ac Tribunos plebis creari paſſi ſunt: eáque ſolitudo magiſtratuum, per quinquennium Vrbem tenuit.

Tres Plebeiæ leges.

Anarchiæ a. 1.

ANNVS MVNDI 3680.

IONATHÆ Ducis & Pontificis 31.

ARTAXERXIS 31. Imperij Perſarum 164.

OLYMP. CI. An. 3. VR.C. 379.

ANARCHIÆ AN. 2.

ANTE CHRISTVM 373.

I. Expeditio Cleombroti in Thebanos inanis.

VEre iterum ineunte, cum Ageſilaus in lecto diutina ægrotatione ex vena rupta decumberet, Lacedæmonij nouis contra Thebanos copiis, Cleombrotum Ageſilai fratrem præficiunt: qui vbi cum exercitu iam ad Cithæronem acceſſiſſet, Cetratos præmiſit, vt imminentia viæ loca præoccuparent. At ea iam Thebani & Athenienſes occuparant, qui venientes male accipiunt, & ad 40 interficiunt. Quo caſu Cleombrotus ratus fieri non poſſe vt in agrum Thebanum tranſcenderet, copias inde abductas dimiſit. Id ægre ferentes Lacedæmoniorum ſocij, claſſem 60 nauium inſtruunt, qua prohibent annonam Athenas deferri. Ea neceſſitate compulſi Athenienſes naues conſcendunt, Chabria duce: qui nauali prælio cum Lacedæmoniis, eorumque duce Polle congreſſi, victoriam obtinent, & expectato frumento potiuntur. Nec plura hoc anno in Græcia,

Athenienſium de Spartanis victoria. *Xenoph l. 5. p. 579.*

II. Romanæ res.

Romæ autem duo Tribuni plebis Licinius & Sextius comitia maiorum magiſtratuum ſua interceſſione impediebant, & plebem ſibi habebant obſequentem, quod ea obſirmatione ſententiæ patrum duriciam ſe fracturos ſperabant, treſq. illas rogationes de pecuniis, de agris, de honoribus perlaturos. Interim autem diuina prouidentia factum eſt, vt quies à bellis foret.

ANNVS MVNDI 3681.

IONATHÆ Ducis & Pontificis 32.

ARTAXERXIS 32. Imperij Perſarum 165.

OLYMP. CI. An. 4. V. C. 380.

ANARCHIÆ AN. 3.

ANTE CHRISTVM 372.

I. Clades Buræ & Helices. INcidit in hunc annum, teſte Pauſania & Diodoro Siculo, horrenda clades in duo Achaiæ oppida, Buram & Helicem, quæ ob ſupplices è templo abſtractos ac trucidatos, violentis terræ motibus atque inundatione ita concuſſa ſunt, atque obruta cum omnibus ciuibus, vix vt ſumma extarent arborum cacumina. Meminit quoque Ælianus, aitque quinque diebus antequam Helice peſſum iret, ruinam præſenſiſſe mures, indeque magna eorum examina profugiſſe; Sed hæc pluribus Annales dabunt.

In hunc annum. Philippus obſes apud Thebanos. Hoc anno regnaſſe Alexandrum, fratrem Philippi, patris Alexandri magni, tradit Euſebius in Chronicis. Is inter prima initia regni ſui, bellum ab Illyriis pacta mercede, & Philippo fratre obſide, dato redemit; quem Illyrij Thebanis conſeruandum tradidere. Ibi triennio hoſpes habitus, prima pueritiæ cum Epaminonda rudimenta poſuit, ſub Pythagoræo philoſopho, cuius induſtria, ad excellentem virtutem vterque peruenit. Quod ad bella Græcorum attinet.

II. Athenienſes, rogatu Thebanorum claſſem in Peloponneſum mittunt. Cum rurſum Lacedæmonij nouam aduerſus Thebanos expeditionem pararent, rogarunt Thebani Athenienſes, vt & ipſi exercitum in Peloponneſum mitterent, ne illis copiæ ſufficerent, ad ſe ſociosque ſuos tuendos, ſimulque Thebanos inuadendos. Ergo Athenienſes 60 naues inſtruunt, quæ duce Timotheo circa Pelopponneſum oberrant, & Corcyram occupant, vbi cum ſe Timotheus magna humanitate geſſiſſet, vicinarum ciuitatum ſtudia ſibi conciliauit. Timotheus & Nicolochus duces. Contrà Lacedæmonij claſſem quoque præparant, cui Nicolochum hominem audacem præficiunt. Is cum 55. nauibus aduerſus 60 Timothei certat, & vincitur. Receptis deinde ſex ex Ambracia triremibus, ad alterum certamen ſe offert. Timotheus claſſem quoque ſuam, vſque ad ſeptuaginta naues amplificat. Athenis pecunias ſuggerentibus. Interea Thebani, quod in eorum agrum Lacedæmonii penetrare nequiuiſſent, finitima Bœotiæ oppida adoriebantur, ſibique adiungebant. Et

3682. Thebani ſocios acquirunt. nominatim in Phocenſium fines expeditionem ſuſcepere, paulò ante initium Olymp. CII. in qua Damon Thurius iterum victor effectus eſt; qui annus etiam Sabbaticus reperitur 157.

III. Phocenſes à Sparta iuuantur. Xen. l. 6. Ergo Phocenſes Lacedæmonem ſociam ac fœderatam ciuitatem legationem mittunt, ac ſignificant ſe, niſi ſuppetias ipſi ferant, ad imperium Thebanorum admittendum coactum iri. Itaque miſſus eſt Sparta Cleombrotus cum paucis in agrum Phocenſem; quod dum ille exequitur, Thebani re cognita ad fines ſuos pedem referentes, viarũ aditus præſidiis tenuerũt.

Interea Athen. qui creuiſſe Thebanos opera ſua cernerent, cum tamen nihil ipſi pecuniæ ad ſuſtentandam claſſem, cui Timotheus præerat ſuppeditarent, miſſis Spartam legatis pacem faciunt. Sed ea breuis admodum fuit. Cum enim Timotheus claſſem domum reduceret exules Zacinthios patriæ reſtituit. Quo facto Lacedæmonij claſſem inſtaurant 60 nauium cui Mnaſippum præficiunt, eumque Corcyram bello aggredi iubent. Is eam inſulam celeriter occupatam, per ſummam militum licentiam deuaſtat, ipſumque oppidum terra marique oppugnat. Pax inter Athen. & Lacedæm.

IV. Res Corcyreanſium. Corcyrenſes auxilia ab Athenienſibus poſtulant; hi Steſiclem ducem, cum ceteratis fere ſexcentis; in oppidum noctu immittunt, tum naues 60. inſtruunt, quibus primo Timotheum, deinde Iphicratem præficiunt, qui Corcyram cum 70 nauibus petit, quas etiam in itinere præparat ad nauale certamen. Fames interea Corcyrenſes vehementer vrgebat, & multi ad Mnaſippum transfugiebant, quos ille etiam flagris cæſos remittebat in vrbem; cumque eos obſeſſi non reciperent, foris miſerè peribant.

Cum autem Mnaſippus ſe quamprimum oppido potiturum ſperaret, & ideo militi ſtipendia malignè perſolueret, illi negligentius excubias agebant. Quod animaduertentes oppidani, aliquot eruptionibus afflictum interficiunt, & Lacedæmonios, metu aduentantis Iphicratis perculſos, ex inſula profugere cogunt, magna commeatus, mancipiorum & ægrotum turba relicta.

V. Quid contra eos Iphicrates. Interea aduenit Iphicrates in Corcyram, cum ex itinere oppida Cephalleniæ in poteſtatem redegiſſet: moxque decem triremes, à Dionyſio Siciliæ tyranno, in auxilium Lacedæmoniorum miſſas, venientes inuaſit, & vnà cum victoribus, in poteſtatem redegit: & claſſe prope 90. nauium iam collecta parabat ſe, vt Lacedæmoniorum fines infeſtaret. Sicque annus hic Græcis peractus eſt. Romanis autem hic quoque annus quartus ſine curulibus magiſtratibus tranſactus eſt.

ANNVS MVNDI 3683.

IONATHÆ Ducis & Pont. 34.

ARTAXERXIS 34. Imperij Perſ. 167.

OLYMP. CII. An. 2. VR. CO. 382.

ANARCHIÆ AN. 5.

ANTE CHRISTVM 370.

I. Pugna Leuctrica. *Vide Ann.* NObilitatur hic annus memorabili pugna Leuctrica, qua Lacedæmoniorum vires aliquot iam annis debilitatæ, propemodum vniuerſę conciderunt. In ratione enim temporis antiqui omnes, quotquot eius meminerũt, conueniunt, Eratoſthenes, Clemens Alexandrinus, Diodorus Siculus, Polybius, Pauſanias & ſi qui alij, præter recentiores. Cum igitur Athenienſes, ſub anni huius intium, Platæenſium & Theſpienſium exulum precibus moti, Lacedæmone de pace per legatos egiſſent, eam decreuere Lacedæmonij, his conditioni-

bus

Pax inter Græcos, exceptis Thebanis.

bus, vt præfectos ſuos ex vrbibus educerent, exercitus tam maritimos quam terreſtres dimitterent, vrbes libertate frui ſinerent. Quæ cum Lacedæmoniis & Athenienſes pro ſe ſociiſque iureiurando promiſiſſent, itidemque Thebani. Iſti nihilominus poſtridie reuerſi poſtulabant, vt mutata ſcriptura, pro Thebanis Bœoti ſubſtituerentur. Quod Ageſilaus ſe facturum negauit, nomen tamen Thebanorum ſi vellent deleturum; quod & factum videtur.

II. Cleombrotus contra eos mouet.

Nam cum Cleombrotus reſponſionem expectaret ab Ephoris, vt copias dimitteret, iuſſus eſt aduerſum Thebanos ducere, ni ciuitatibus ſuam reſtituerent libertatem. Quod cum illi negligerent, & pugnam potius contra Cleõbrotum pararent, hic improuiſus Creuſim peruenit, & vna cum oppido, duodecim cepit Thebanorum triremes. Inde à mari aſcendens ad Leuctra, Theſpienſium in finibus caſtra locat. Ei caſtra ſua Thebani duce Epaminõda, qui ſex millia duntaxat militum ſub ſignis habebat, vt ait Diodorus, aduerſo in tumulo, non magno ex interuallo opponunt. Pars vtraque compellebatur ad pugnam.

Incitamenta pugnæ.

Nam amici Cleombroti eum ad pugnam incitabant, ne ſupplicio in patria afficeretur, qui iam ſemel atque iterum ſuſpicionem dediſſet, ſui in Thebanos fauoris. Thebanos quoque vrgebat pugnæ neceſſitas, ne & finitima oppida ab ipſis deficerent, & obſeſſis Thebis, pace accepta, ipſi in exilium pellerentur, quod morte durius ducebant.

III. Spartana ſuperbia.

Interea Cleombrotus vel nimium ſuperbè hoſte contempto, vel nimium oſcitanter à prandio poſt largiorem potum, de pugna poſtremum deliberabat. Eodem morbo plerique Spartani tenebantur. Cum enim plerique ex Thebanorum caſtris abirent, eos ſocij Cleombroti, ad caſtra redire compellebant, quaſi veriti ne hoſtium vires minuerentur. Porro Thebani equites prælijs exercitati multo meliore conditione erant, quam Spartani equites, tum equitandi rudes.

A Thebanis compreſſa magna clade.

Itaque in pugna equitatus mox ſuccubuit, & fugiens in ſuos graui armaturæ milites impegit, in quos eadem opera Thebani impreſſionem fecerunt; indeque totus turbatur exercitus, & plerique duces ceciderunt, in quibus & Cleombrotus ipſe, & Spodrias, & filius eius Cleonymus, & Dino Polemarchus, eiuſque comites. Denique Thebanis victoria ceſſit, amiſſis prope mille Lacedæmoniis, & Spartanis quadringentis, præter Phocenſium, Theſpienſium, Platæenſium, aliorumque ſociorum numerum ingentem. Nam Diodorus ad quatuor millia Lacedæmoniorum, Bœotorum vero trecentos cecidiſſe ſcribit.

IV. Cum Athenienſium luctu.

Thebani trophæum erigunt victoriæ teſtem, & inducias hoſti ad efferenda cadauera concedunt, nuncium quoque coronatum Athenas mittunt, qui victoriæ magnitudinem exponat, & belli ſubſidia exoret. At illi cum mœrore exceperunt, & dimiſerunt ſine reſponſo; ideoque ad Iaſonem in Theſſaliam, auxilij cauſa legatos miſere. At vbi cladis nuncius Lacedæmonem delatus eſt, non clamores exciuit, ſed ne ludos quidem interrupit: quin potius qui ſuos in bello amiſerant nitidi ac læti poſtridie in publico verſabantur, quaſi ingenti honore affecti, qui ſuos patriæ ſaluti conſecraſſent.

Spartana conſtantia.

Quorum autem cognati ſuperſtites fuiſſe nunciati fuerant, aut publico carebant, aut triſti deiectoque vultu obambulabant, rati eos vitam fuga atque ignauia redemiſſe. Apparatum quoque belli in annum ſequentem redi negrarunt. Romæ autem hic poſtremus Anarchiæ annus fuit.

ANNVS MVNDI 3684.

IONATHÆ Ducis & Pont. 35.

ARTAXER. MNEMON. 35. Imp. Perſ. 168.

OLYMPIAD. CII. An. 3. V. C. 383.

ANTE CHRISTVM 369.

I. Lacedæmonij reſumunt animos.

Clades Leuctrica, etſi priuatim multos Lacedæmoniorum afflixit, publicè tamen Reipub. animos minime fregit, ſed inſtauratis copiis Archidamum Ageſilai filium præficiunt, quibus Tegeatæ, Mantinæi, Corinthij, Sicyonij, Phliaſij, Achæi ſocios adiungunt, & triremes ad traducendas copias inſtruunt. Thebanis viceuerſa bellum omni ſtudio moliũtur, & ab Athenienſibus vt dixi neglecti, Iaſonem Theſſalum adierunt, principem tunc prudentia clarum ac viribus. Is ſumma celeritate adfuit, pugnam tamen diſſuaſit, negans imponendam neceſſitatem Lacedæmoniis aut vincendi, aut moriendi, Lacedæmoniis viciſſim ſuaſit, ne Thebanos, ex victoria iam fortiores, niſi maioribus copiis inſtructi adoriantur, ſociorum præſertim fide labefactata: inducias potius vt peterent auctor fuit, quas & impetrauit. Itaque Lacedæmonij quamprimum abeunt, Archidamus reducit exercitum, Iaſon domum reuertitur, breuique perimitur.

Iaſon Theſſalus inducias perſuadet.

II. Romæ ordinarius magiſtratus reſtituntur.

Hoc anno Romanis ordinarij magiſtratus reſtituti ſunt Tribunis interceſſionem remittentibus. L. Furius in Veliternos iamdudum Romanis inſultantes miſſus, non ſolum Tuſculo, quod oppugnabant, ſubmouit hoſtem, ſed intra ſuamet ipſum mœnia compulit, magnaque vi obſedit, nec tamen hoc anno potuit expugnare. Ac ne ſequenti quidem aliquid memorabile geſſiſſe legitur.

3685. Pax Antalcidæa renouatur.

At in Græcia pax Antalcidæa Athenienſium opera renouatur, & iureiurando in hæc verba firmatur. *Poſitiam in fœderibus, quæ Rex ad nos miſit, & in Athenienſium ſociorumque decretis. Quod ſi quis bellum fecerit vlli ciuitatum, quæ iuſiurandum hoc præſtiterit, totis viribus opem feram.* Ita iuratum eſt ab omnibus, præterquam ab Eleis, qui ſubiecta ſibi oppida ſui iuris eſſe nolebant. Quæ cauſa fuit vt Mantinæi, qui vicatim, ac per pagos, ab Antalcidæa pace à Spartanis coacti habitauerant, iam facti iuris ſui, in vnum ſe oppidum, muros extruendo cogerent, quantumuis repugnante Ageſilao Lacedæmonio.

III. Bellum qua occaſione renouatum.

Contigit autem Tegeates inter ſe diſſidere, quorum pars vna cum auxilium à Mantinæis obtinuiſſet, alia confugit ad Spartanos Mantinæis infenſos, & ab eis auxilium duce Ageſilao recepit; qui in agrum Mantinæum profectus, agros populatus eſt: nec tamen ad manus ventum eſt, quod Mantinæi, & Arcades, qui ſe ipſis coniunxerant, non prius pugnandum

cenſerent, quam Thebani, qui omnino expectabantur, aduenissent. Cum ergo pugnæ copia non daretur, Ageſilaus hyeme iam media copias domum reduxit;

ANNVS MVNDI 3686.

IONATHÆ Ducis & Pontificis 37.

ARTAXERXIS Mnem. 37. Imp. Perſ. 170.

OLYMP. CIII. An. 1. V. C. 385.

ANTE CHRISTVM 367.

I. Ariſtoteles fit Platonis auditor.

HAc CIII Olympiade, Ariſtoteles qui ea ineunte decimum ſeptimum agebat annum, Platoni ſe inſtituendum dedit, & apud eum viginti annis commoratus eſt, vt notauit Apollodorus in chronicis apud Euſebium. Eundem ſub idem tempus audiuit Eudoxus, quamuis & præceptore, & paupertate repugnante. Hoc ipſo anno regni ſui 38 mortuus ex crapula traditur Dionyſius Siciliæ tyrannus, anno ætatis 63 vt in Annalibus explicatur.

Mors Dionyſii.

II. Res à Thebanis geſta.

In Græcia verò Arcades, poſt diſceſſum Ageſilai, Heræenſes vexarunt agro vaſtando, moxq; ſe Thebanis, in auxilium Mantinæorum venientibus, coniunxerunt. Cumque Thebani nullo hoſte inuento, de reditu agerent, perſuaſi ab Arcadibus, cæteriſque Mantinæorum amicis, Spartanam regionem inuadunt, & ſuperatis locorum anguſtiis, obuiis oppidis flammas iniiciunt, ædes intactas, boniſque refertas populantur. Spartiatæ vrbem tuentur, & ſex millia ſeruorum cum ſpe libertatis armant, breuique ſociarum vrbium auxilio recepto, cum Arcadibus & Thebanis aliquot velitationibus cōfligunt. Ipſi quoque Athenienſes auxilia Iphicrate duce miſerunt, qui Iudice Xenophonte, male atque imperitè ſuo munere functus, hoſtes præda onuſtos abire permiſit, nihilque eis in difficili tranſitu, cum maxime poſſet, moleſtiæ per ſocordiam intulit.

Spartam inuadunt.

III. Dictator creatur ad impediendas Tribunitias rogationes.

Tribunis autem Romæ creatis, principio ſtatim anni ad vltimam de legibus dimicationem ventum eſt; itaque patres ad auxilium Dictatoris accurrunt, M. Furium Camillum Dictatorem creant, qui cum in comitio conſediſſet, pro imperio inſtitit compeſcere Tribunos, & interceſſionem collegarum tueri. Verum cum vitio creatus diceretur, magiſtratu ſe abdicauit: moxque ei P. Manlius Dictator ſuffectus eſt. Interea cum Tribuni didiciſſent plebem de fœnore & agris rogationes iubere, de plebeio Conſulatu antiquare, id moleſtè tulere. Itaq; cum eos iam nonùm tribunos, etiam decimùm proximis comitiis creare vellent, negarunt ſe eum magiſtratum grauiſſimi oneris atque inuidiæ ſubituros, niſi omnes ſimul leges ferri iuberent. Qua in re cum ambitionem ſuam apertè proderent, Appius Claudius grauem in Tribunos orationem habuit, quâ id modo conſecutus eſt, vt tempus rogationum iubendarum proferretur.

Ambitio Tribunorum.

3687. IV. Athenienſes & Lacedæmonij in Thebanos conſpirāt. Xenoph. l. 7. p. 616. & ſeqq.

Sequenti anno Lacedæmoniorum legati Athenas venere, deliberaturi de ſocietate bellica, vt communibus armis animiſque Thebanos opprimerent; itaque conuenere vt alternis quinis diebus aliquis ex vtrouis populo ducis officio fungeretur. Itaque Corinthum vtrique coniunctis viribus veniunt, ſed à Thebanis, incauti deprehenſi, non exigua clade affecti ſunt. Mox autem Arcades à Thebanis, Lycomedis cuiuſdam Mantinæi opera diſtracti ſunt, dum alternatim cum Thebanis imperare volunt. Itaque Thebanos à ſe alienarunt, ſicut & Eleos, qui deinceps eorum cladibus, non minus quam Lacedæmonij ipſi lætati ſunt, ea præſertim quam ab Archidamo acceperunt.

V. Decemuiri ex patribus & plebe creantur.

Romæ autem iidem hoc anno Tribuni plebis Sextus & Licinius decimùm refecti ſunt; qui de Decemuiris ſacrorum partim ex patribus partim ex plebe creandis pertulere; qui & mox creati ſunt, patefacta quodammodo ad plebeium conſulatum via. Nihilominus Tribuni militares hoc quoque anno creati ſunt. Quibus magiſtratum gerentibus cum tumor Gallici belli ciuitatem perculiſſet, Camillus quintum Dictator eſt dictus, qui contra Gallos in agro Albano pugnauit. Et quamquam illi ingentem terrorem memoria priſtinæ cladis attulerant, nec dubia tamen Romanis, nec difficilis victoria fuit. Multa Gallorum millia in acie, multa captis caſtris cæſa; reliqui fuga, quo eos cumque mortis pauor diſtulerat, euaſere. Dictatori conſenſu Patrum Plebiſque, triumphus decretus eſt.

Camillus Dictator bellum Gallicum ſuſcipit, conficit, triūphat.

ANNVS MVNDI 3688.

IONATHÆ Ducis & Pontificis 39.

ARTAXER. MNEMON. 39. Imp. Per. 172.

OLYMPIADIS CIII. An. 3. V. C. 387.

ANTE CHRISTVM 365.

I. Græciæ legati ad Perſam. Xenoph. l. 7.

VAriæ hoc anno legationes in Perſidem è Græcia ad Artaxerxem miſſæ ſunt. Cum enim Thebani aſſiduè conſultarent, qua ratione imperio Græciæ potiri poſſent, id ſe maxime ope Regis Perſarum conſequi poſſe arbitrabantur. Cumque iam Eutycles Lacedæmonius apud Regem eſſet, ad eum miſerunt Pelopidam, Arcades Antiochum, Elei Archidamum, Argini quendam cuius nomen excidit, Athenienſes Timagoram & Leontem. Sed Pelopidas omnibus apud regem gratia, atque autoritate præſtitit: quod Thebani ſoli fere omnium Græcorum, vel cum eo ſuperioribus annis pugnauerant, vel contra eum arma non ſumpſerant, & nuper contra Lacedæmonios fortiſſime rem geſſerant. Itaque literas obtinuit quibus ex regis ſententia Meſſene à Laconum poteſtate eximebatur, & Athenienſes nauigia ſua ſubducere iubebantur, ni parerent bellum eis indiceretur; ſi qua ciuitas ſequi recuſaret Thebanos, ea prima bello peteretur. Verum totus hic eorum conatus, ciuitatibus iurare nolentibus, in nihilum recidit. Epaminondas tamen Achæos tum celeritate, tum humanitate vſus, ſibi reddidit obſequentes; idemque in cæteris obtinuiſſet, niſi per inuidiam alij præfecti ei ſubſtituti fuiſſent, qui bene inſtituta mutarent, & pro ſociis redderent inimicos.

Thebanus Pelopidas gratioſus.

II.

Camillus autem Dictator, bello Gallico feliciter

Romæ plebs conſulatum extorquet.

licitè confecto, in vrbem redierat, cum atrocem domi ſeditionem pro conſulatu inuenit. Et licet retenta Dictatura cum Senatu plebi reſiſteret, per ingentia tamen certamina Dictator, Senatuſque victus eſt, vt rogationes tribunitiæ admitterentur. Comitia conſularia ſunt habita & primus è plebe Conſul creatus eſt L. Sextius Lateranus. Et quia Patricij ſe autores futuros negabant, plebs autem ſeceſſionem minabatur, cum Dictator ædem concordiæ vouiſſet, ea conditione ſedata eſt diſcordia, vt pro conceſſo plebeio Conſule, plebs Prætorem vnum nobilitati concederet, qui ius in vrbe diceret. Duo quoque mox Ædiles Patricij creati ſunt. Itaque hic annus nouorum magiſtratuum fuit. Cumque Tribuni plebis quererentur pro vno conſule plebi conceſſo, patres curules tres magiſtratus ſibi arripuiſſe, conceſſit Senatus vt Ædiles ex plebe quoque alternis annis crearentur: poſtea vero id promiſcuum fuit.

Nouus Prætor Patricius, & duo Ædiles.

ANNVS MVNDI 3689.

IONATHÆ Ducis & Pontificis 40.

ARTAXER. MNEM. 40. & vlt. Imp. Per. 173.

OLYMPIADIS CIII. AN. 4. V.C. 388.

ANTE CHRISTVM 364.

I. Obitus Artaxerxis, eiuſque mores

MOrtuus eſt hoc anno Artaxerxes, cognomento Memor cum annos 40 regnaſſet, vt autor eſt Euſebius, & quos ille ſequitur Africanus & Manetho, & qui illum ſequuntur Hieron. & Auguſt. vt omittam Tertull. Bedam, aliosque quamplurimos, eſt enim communiſſima ſententia. De moribus eius in vtramque partem plura in Annalibus collecta reperies. Hic illud vnum ex Xenophonte & Diodoro dixerim, fuiſſe illum principem inſigniter amantem pacis, quam & in regno ſuo, & in Græcia magno ſtudio, maximiſque ſumptibus ſtabiliendam curauit. Clemens habitus eſt, vt natura mollior, vt ait Plutarchus & popularium amans: quamuis non deſint ab eo edita crudelitatis exempla. Scribit enim Iuſtinus coniuratorum filiorum coniuges omnes cum liberis, ne quod veſtigium tãti ſceleris extaret, interfeciſſe. Verum filius eius. & regni ſucceſſor Ochus tam ſæuus & atrox fuit, vt patri opinionem clementiæ conciliarit. Principem quoque mulieroſum fuiſſe, cum trecentæ & ſexaginta concubinæ, quas eis Plutarchus attribuit, tum centum & quindecim filij quos numerat Iuſtinus, ſatis docent: qui etiam ſcribit eum morbo ex animi dolore contracto, deceſſiſſe.

Eius concubinæ & filij.

II. Aliquot fœdera pacis in Græcia.

Hoc anno Athenienſes, ſalua Lacedæmoniorum amicitia, cum Arcadibus eorum inimicis fœdus iniere, interprete Lycomede. Corinthij quoque, bona cum Lacedæmonum venia, cum Thebanis, qui aduerſus Spartanos implacabile bellum gerebant, pacem fecere; neque ſe belli Laconici ſocios fieri paſſi ſunt. Quo etiam tempore Dionyſius iunior naues duodecim ſubſidio miſit Laced. qui mox Eleis contra Arcades, duce Archidamo ſemel iterumque auxilio fuerunt; vbi & Archidamus rex traiecto femore vulneratus, Arcadibus victoriam reliquit, anno Olympiaco appetente, & ſublatis per inducias mortuorum cadaueribus diſceſſit, anno Olympico appetente, vt ait Xenophon, quod chronologiam noſtram confirmat.

l. 7. p. 637. & 38.

III. Ingens Romæ peſtilentia, & Camilli mors.

Conſules porro à bellis & ſeditionibus hoc anno vacarũt, ſed peſtilentia vehementer laboratum eſt. Cenſorem enim, Ædilem curulem, & tres tribunos plebis mortuos ferunt: ex quo facile eſt conijcere quot funeribus in plebe graſſata fuerit. Eadem etiam extinctum ſignificat Liuius M. Furium Camillum, virum in Republica Romana pace belloque clariſſimum, annis poſt reſtitutam patriam viginti quinque. Eſt enim hic annus 15. à 364 quo pulſis Gallis Roma recepta eſt. Quoniam autem Appiano teſte octogeſimum annum egerat, cum Gallos proxime vicit, deque iis triumphauit, ſecundo & octogeſimo ætatis exceſſit è viuis.

l. de bellis Gallicis.

ANNVS MVNDI 3690.

IEDDOÆ qui & IADDVS Pont. 1.

ARTAXERXIS OCHI 1. Imperij Perſ. 174.

OLYMP. CIV. AN. 1. VR. CO. 389.

ANTE CHRISTVM 363.

I. Ochus Imperium Perſarum adit.

NOnus Perſarum Imperator ſuccedit imperio Artaxerxes Ochus, cui proprium Ochi nomen, quaſi cognomẽ ad regium Artaxerxis nomen additum eſt. Non fuit hic regis primogenitus, ſed Darius, quem pater per indulgentiam viuus regem conſtituerat. Verum is longioris vitæ patris, eiuſdemque collegæ pertæſus, patris interficiendi conſilium, Tiribazo impulſore cepit. At is Eunuchi opera manifeſto in ſcelere à patre deprehenſus, eiuſdem iuſſu, dicta cauſa damnatus atque occiſus eſt. De cæteris fratribus Ochus duos, qui regno proximi videbantur, alterum calumniis ad venenum compulit, alterum decrepiti patris delicias, per Harpatem Tiribazi filium interemit, vt pluribus tradit Plutarchus in Artaxerxe.

Sub finem.

Nouus Pontifex. c. 12. 11. l. 11. c. 7.

Nouum quoque regi addimus de more pontificem, qui apud Nehemiam vocatur Ieddoa filius Ionathæ, à Ioſepho Iaddus filius Ioannis, qui, vt idem ait, proprium fratrem, nomine Ieſum interfecit in templo, quam ob culpam Iudæi 7 annis ea pœna ſunt affecti, vt prius quam quotidianas hoſtias offerrent, in ſingulos annos ex publico quinquaginta drachmas penderent: qui ſunt duodecim ſicli cum ſemiſſe.

II. Ochi exordia ſæua. l. 10.

De Ochi autem initiis iſta Iuſtinus. *Hereditas regni Ocho tradita eſt, qui merito timens parem coniurationem*, ei ſcilicet quam Darius frater in Artaxerxem Mnemonem parentem excitarat, aut quam ipſemet recens in fratres duos fabricatus erat, *regiam cognomentorum cæde, & ſtrage principum replet, nulla non ſanguinis, non ſexus, non ætatis miſericordia permotus: ſcilicet ne innocentior fratribus homicidis haberetur. Atque ita velut purificato regno, bellum Caduſiis infert.* Sic ille. Incurrit autem principium regni eius, in principium Olympiadis centeſimæ quartæ quam Elei inter Anolympiades, id eſt illegitimos ludorum conuentus numerauere, vt eſt apud Pauſaniam. Eam autem Arcades celebrarunt eáque de cauſa populus vterque inter ſe decertarunt,

Arcades ſacrilegi.

Incidit in hoc quoque tempus contentio Arcadas inter & Mantinæos, quod illi pecunias ſacras ex templo Iouis Olympici acciperent, & in profanos vſus conuerterent: quod primi Mantinæi ſuo decreto prohibuerunt; quorum iudicium in publico decem millium conſilio cõprobatum eſt, declaratumque ſacrilegos, etiam in poſteris, ſuis in omne deinceps tempus eſſe puniendos.

III. Bellum ſuſcitant. a. m. 3622. n. 9. Itaque Arcadum præfecti, qui pecuniam ſacram contrectauerant, cum ſe animaduerterent de vita periclitaturos, ſi rationes reddendæ eſſent, priuatum periculum damno publico, vt olim Pericles, redimere cupientes, Thebanorum auxilia petunt, ne ſui ad Laced. partes tranſeant. At qui Arcadum & Mãtinæorum hanc expeditionem auerſabantur, Athenienſium auxilia poſtulant; Lacedæmonios quoque orant, ne Thebanos patiantur in ſeruitutem redigere Peloponneſum. Expeditio Epaminondæ. Interea Epaminondas cum multis Thebanorum, Eubœenſium, ac Theſſalorum copiis, Peloponneſum petit, ratus multa ibi oppida ad ſe defectura, Argiuos adit vt tranſeuntes Athenienſes ad defendendũ Peloponneſum interciperet. Moxque Tegeam Arcadiæ vrbem petit, ibique caſtra ponit. Interim Peloponneſij Laconum fautores Mantinæam conuenere, dum Ageſilaus, qui erat in itinere cum copiis expectabatur.

IV. Spartam improuiſus inuadit irrito conatu. Epaminondas autem occaſionem rei bene gerendæ arripiens, Spartam ipſam tum propugnatoribus vacuam nocturno itinere improuiſus inuadit, occupaſſetque reuera, niſi diuino conſilio factum eſſet, vt Ageſilaus à quodam Cretenſi de aduentu Epaminondæ curriculò monitus fuiſſet, & in ipſo temporis articulo, quo vrbs capiebatur, ſub tertiam noctis horam ſuperueniſſet, cum quo dubio certamine pugnatum eſt. *Polyb. l. 9.* Sicut & Mantinæã. Hic ratus Epaminondas Arcadas quamprimum Spartam, opis ferendæ cauſa concurſuros, nolens cum vtriſque ſimul ferro decernere, & ſperans viciſſim Mantinæam propugnatoribus, qui Spartam conuolaſſent, vacuam fore, Tegeam quam celerrimè redit, & peditatu quieſcere iuſſo, equitem ad Mantinæos miſit, qui frumenta, quæ in agris adhuc erant, diriperet, ſed eos Athenienſes repulerunt, prelio cõtra Thebanos feliciter commiſſo. Ergo Epaminondas, qui paucis diebus ſemel iterumque male pugnaſſet, ſtatuit decretoria pugna, vel aduerſos caſus abolere victoria, vel mortem oppetere in conatu relinquendi patriæ ſuæ imperium Peloponneſi.

V. Stratagemate vincit hoſtem. Itaque pugnæ certus, cum militem haberet obſequentiſſimum, aciem inſtruit, & pugnæ ſpem hoſtibus præbet. Eam tamen vt infringeret, vt hoſtem inuaderet imparatum, ſubſiſtere militem ſuum in armis iubet, & ſpeciem caſtra munientis exhibere, quo factum eſt vt maxima pars hoſtilis exercitus, huc illucque dilaberetur, perſuaſa nullam tum pugnam imminere; non diſſimili ſtratagemate illi, quo Lyſander Athenienſes, ante annos 40 profligauerat improuidè diſſipatos. Ergo improuiſus in hoſtem ducit: illi inopinato aduentu territi, turbidè ad equos ad loricas, ad arma concurrere, adeo vt cladem accepturi potius, quam illaturi viderentur. Primus ipſe cum parte copiarum longe robuſtiſſima, in hoſtem impetum facit, & qua parte eum aggreſſus eſt victoria potitus, vniuerſum hoſtilem exercitum auertit in fugam. Verum poſteaquam ipſe cecidit, ſui recte victoria vti neſciere, ſed caſu Imperatoris ſui quaſi attoniti, ne hoſtem quidem fugientem perſequi potuere, ſed quaſi ipſimet victi eſſent, trepidè per hoſtes fugientes elabebantur.

VI. Et gloriosè moritur. De ipſius autem Epaminondæ morte Diodorus, Æmilius Probus, & Iuſtinus addunt, cum multis appetitum iam telis, in pectore lethale vulnus accepiſſe, haſtilique defracto, & ferro in corpore relicto, acerbitate vulneris ſubactum illico prolapſum eſſe, & viuum in caſtra reportatum, Cumque acceſiti medici aſſeuerarent quamprimum corpore telum extractum eſſet, mortem certiſſimè ſecuturam; euocatum ad ſe armigerum rogat, num clypeus ſaluus ſit, quem cum ille oſtenderet, rurſum rogat vtri vicerint, cumque ille reſpondiſſet viciſſe Thebanos: iam tempus eſt, inquit, moriendi: ſtatimque ferrum ſibi extrahi iuſſit, & amicis cum lacrymis querentibus, an liberorum expers libéter mori poſſet, filias ſe duas ait relinquere, victoriam ſcilicet ad Leuctra, & ad Mantinæam; atque his dictis, haſtæ mucrone educto, animam placide exhalauit.

VII. Romæ morbus perſeuerat. Romæ autem cum morbus præcedenti anno exortus, etiam hoc perſeueraret, nec vis morbi, ait Liuius, humanis conſiliis, nec ope diuina leuaretur, ludi quoque ſcenici ſunt inſtituti, quibus nec religione animi, nec corpora leuata ſunt morbis. Quin etiam cum medios forte ludos circus Tyberi ſuperfuſo irrigatus, impediſſet, id vero velut auerſis iam diis, auerſantibuſq, placamina iræ terrorem ingentem fecit. At vetius Auguſt. & Paulus Oroſius, Autores ſuaſere pontifices, vt ludi ſcenici diis expetentibus ederentur: & ita propellenda temporali peſte corporum, acceſitus eſt perpetuus morbus animorum. *l. 3. de Ciuit. c. 17 l. 3.* Inſtituuntur ludi ſcenici. *a m. 3690. n. 4. & ſeqq.* Qui fuit vrbis 390. *l. 7.* Verum hæc, hiſque ſimilia pluribus referent Annales. Sequenti autem anno Idibus Septembris morbi ſedandi cauſa, & claui figendi, dictus eſt Dictator L. Manlius cognomento Imperioſus, qui cum defixit, ad dexterum latus templi Iouis, ex parte qua Mineruæ templum erat, vt autor eſt Liuius. At in Græcia poſt pugnam ad Mantineam, Græci perpetuis bellorum certaminibus defeſſi, de pace ineunda egerunt: 3691. Sed Lacedæmonij qui odio implacabili Meſſenios proſequebantur, eos fœdere communi includi noluerunt. At vrgentibus cæteris Græciæ populis, atque ipſo quoque Rege Perſarum, in ſocietatem admiſſi ſunt, ſolis Lacedæmoniis fœderis legibus excluſis.

ANNVS MVNDI 3692.

IEDDOÆ Ducis & Pontificis 3.

ARTAXERXIS OCHI 3. Imperij Perſ. 176.

OLYMP. CIV. AN. 3. VR. CO. 391.

ANTE CHRISTVM 361.

I. Multæ in Aſia defectiones. REfert in hunc annum Diodorus Siculus initia multorum in Aſia & Ægypto motuum bellicorum contra Perſarum regem Artaxerxem, quem tamen Ochum, non Mnemonem fuiſſe putamus, pleriſque ab eo popu-

lis, ſatrapiſque deficientibus, in quibus Ariobarzanes Phrygiæ ſatrapa, Orentes Myſiæ, Autophradates Lydiæ, & Manſolus Cariæ regulus: quem tamen Plinius ante quatuor Olymp. mortuum ſcribit. Addit Diodorus Lycios, Piſidas, Pamphilios, Cilices, Syros ac Phœnices. Tachos autem Rex Ægypti Achoris veſtigia ſecutus, hac defectionum occaſione vſus, bellum parat in Perſas, multiſque Græciæ ciuitatibus conductis, etiam Laced. in ſuas partes adduxit, qui tum Perſis erant infenſi, quòd rex Meſſenios communi Græciæ fœdere contineri voluiſſet. Ergo ad Ægyptum miſere Ageſilaum, quem rex mercenario e Græcia militi præfecit; Claſſi autem Chabriam Athenienſem; octoginta vero millibus peditum Ægyptiorum, Nectanabum filium ſuum.

l. 36. c. 5. & 6. Olymp. 100. a. 2.

II. Ac proditiones deſertorum.

In tanta rerum perturbatione, in tot tantiſq; defectionibus, cum magna etiam pars vectigalium Artaxerxi periiſſet, facile imperium Perſicum concidiſſet, niſi variis proditionibus in Aſia & in Ægypto, ipſi ſe hoſtes pene confeciſſent. Cum enim qui à rege defecerant, Orontem Satrapam Myſiæ toti bello præfeciſſent, is ſperans, ſi Regi ſocios prodidiſſet, ſe totius maritimæ regionis præfectura donatum iri, aliquos eorum comprehenſos ad Regem tranſmittit. Multas inde vrbes, & conductitiam peregrinorum manum, legatis à Rege miſſis prodit. Reomithres quoque, qui à Satrapis miſſus fuerat in Ægyptum, quingentis ibi talentis, & nauibus longis 50 acceptis, Leucas Aſiæ vrbem cum claſſe petit, multoſque deſertorum duces illuc accerſitos comprehendit, vinctoſque ad Artaxerxem miſit, eóque proditionis munere in eius gratiam rediit. Geminata quoque Ægyptiorum proditio rem Perſarum non parum iuuit.

III. Res Ægyptia.

Cum enim Tachos Rex Ægypti expeditione contra Perſas ſuſcepta, iam in Phœniciam perueniſſet, is quem ipſe proregem in Ægypto reliquerat, ab eo defecit, miſſiſque ad Nectanabũ nunciis hortatus eſt, vt paternum in Ægypto regnum inuaderet; qui facile perſuaſus, cum copiis quibus præerat Ægyptum occupauit. Quibus cognitis Tachos adire Perſidem, & veniam ab Artaxerxe petere non dubitauit, qui eum non ſolum abſoluit à noxa, ſed etiam ſummum belli contra Ægyptios moti Imperatorem declarauit ſperans eadem ſe opera, à patre ac filio contra ſe pugnantibus, vltionem ſumpturum.

IV. Manlio exdictatori dies dicta à Tribuno.

Huius anni principio dies Manlio exdictatori à M. Pomponio Tribuno plebis dicta eſt, ob acerbitatem, qua erga ciues in delectu militari fuerat vſus, quàque etiam nunc vtebatur in filium, quem propter aliquam linguæ mentiſque tarditatem, ruri detinebat. Qua cum filius didiciſſet, inconſultè Pomponium adiit, & præſentis mortis metu iuſiurandum expreſſit deſiſtendi ab accuſatione paterna, quod & fecit, ratus ſe eo iureiurando cõſtrictum teneri. Eodem anno, qui fuit V. C. 391. Scribit Liuius forum medium ſpecu vaſto in altitudinem immenſam fuiſſe collapſum, & monitu diuûm id illi loco dicandum eſſe, quo populus Romanus plurimum poſſet, ſi Rempub. ſaluam eſſe vellent. Cumque M. Curtius egregius bello iuuenis, negaret vllum maius eſſe Romanum bonum bellica virtute, armatus, ſubiectis equo calcaribus in ſpecum ſeſe coniecit. Quæ ſi diiudicare placet, minime dubitandum videtur, quin præſtantiſſimus iuuenis egregia ſe fortitudine, patriæ ſaluti deuouerit. Id vero maxime dolendum tantam fortitudinem non diuinæ gloriæ potius quam cruentiſſimæ dæmonum crudelitati, quæ funeribus hiſce paſcitur, fuiſſe conſecratam.

M. Curtius in ſpecum inſilit.

V. Genutius plebeius male pugnat in Hernicos, Appius Claud. Dictator.

Eodem anno L. Genutius è plebe Conſul, cum ab Hernicis in inſidias imprudenter eſſet inductus, etiam ab inſciis eſt occiſus. Cumque Senatus infelici Cõſulis plebei ductu fremeret. Appius Claudius, qui legem de communicando plebi Conſulatu diſſuaſerat, dictus eſt à Seruilio Conſule Dictator, qui cum nouo exercitu contra Hernicos profectus eſt, eiuſque legatus C. Sulpicius rem præclarè geſſit. Aduentu deinde noui exercitus, copiis hoſtiũ duplicatis, difficillimo prælio pugnatum eſt. Nam præter equites aliquot, quarta militum pars deſiderata eſt.

ANNVS MVNDI 3693.

IEDDOÆ Ducis & Pont. 4.

ARTAXERXIS OCHI 4. Imperij Perſ. 177.

OLYMPIADIS CIV. AN. 4. V.C. 392.

ANTE CHRISTVM 360.

I. Ortus Dinarchi.

HOc anno, qui Demoſthenis fuit vigeſimus primus, & Ariſtotelis 24, natus eſt Dinarchus Orator, vt ſcribit Diony. Halicar. in eius vita, & maxime Alexandri tempore floruit, cum Demoſthenes Athenis exularet. Aſia vero atque Ægyptus hoc tempore bello fremebant; ſed bellum in Aſia proditionibus elanguit; & in Ægypto bellum per Ægyptios ipſos, pro Perſis confectum eſt. In Aſia enim, referente Æmilio Probo, Datames Thyum Dynaſtam Paphlagoniæ, cognatum ſuum Regi rebellem cum viuum cepiſſet, ac Regi tradidiſſet, Rex eum magnificè muneratum ad exercitum miſit, qui contra Ægyptum parabatur, eique loco Pharnabazi præfuit. Cumque Ægyptiacam expeditionem maximè intentus eſſet, regiæ ad eum literæ venerunt, quibus iubebatur omiſſa Ægypto Aſpim Cataoniæ iuxta Cappadoces Satrapam rebellem bello aggredi. Id cum tanta celeritate confectum eſſet, quanta ne inchoari quidem poſſe videbatur, magnam Regis ex admiratione beneuolentiam conſecutus eſt, ſed maiorem etiam inuidiam emulorum.

Res à Datami geſtæ pro Rege.

II. Et contra regem metu æmulorum.

Hi enim conſilia de ipſo opprimẽdo inire cœperunt. Quod cum ille per literas amicorum didiciſſet, & fluxam alioqui regum fidem, ſi quis aduerſus inciderit caſus, apud ſe reputaret, deſciſcere à Rege cõſtituit. Quare cum Androdem exercitui regio præfeciſſet, ipſe cum ſibi fidiſſimis in Cappadociam diſcedit, coniunctamque huic Paphlagoniam occupat, celans qua voluntate eſſet in regem. Clam autem cum Ariobarzane facit amicitiam, copias comparat, vrbes munitas ſuis tuendas tradit. Interea autem audit Piſidas expeditionem aduerſum ſe parare, in quos filium Aridæum cum exercitu mittit. Sed cadit in prælio adoleſcens. Proficiſcitur eò pater, non magna cum manu, celans quantum vulnus in filij morte accepiſſet, ne ſuorum animi debilitarentur. Sed alterum mox accepit, Mettobarzane ſocero equitum præfecto, deſpera-

Eius virtus & prudentia in aduerſis.

tis generi rebus, ad hoſtes transfugiente. Id cum Datamis accepiſſet, finxit ſe conſcio ſimulatum fuiſſe transfugium, vt hoſtis intus ſimul & foris cederetur. Itaque in Piſidas ducit exercitum. At Piſidæ rati mala fide defeciſſe perfugas, eos primi adoriuntur. Iſti cum quid ageretur ignorarent, coacti ſunt cum iis pugnare ad quos tranſierant, & ab iis ſtare quos deſeruerant; quibus cum neutri parcerent, celeriter ſunt conciſi; eademque opera victi Piſidæ ac profligati ſunt.

Gener ab eo deficit.

III. Et filius, qui patrem accuſat.

Nihilominus Sciſmas eius filius natu maximus à patre defecit: & ad regem patris defectionem retulit. Contra quem rex copias ingentes duce Antophradate miſit. Sed Datamis locorum opportunitate captata, cũ regiis, paruis licet copiis, feliciter pugnauit; quos & compulit ei ſuadere vt cum Rege rediret in gratiam. Quam licet ipſe parum fidam putaret, conditionem tamen accepit; ſicque bellum contra Datamen tunc in Cappadocia finitum eſt, Antophradates in Phrygiam ſe recepit. At Tachos in Ægypto à filio ad certamẽ prouocatus, quamuis hortatore Ageſilao, pugnare non eſt auſus, ſed in ciuitatem munitam ſe cum Ageſilao incluſit, vnde poſt obſidionem educto milite, Ageſilaus ingenio loci adiuuante, cum paucis hoſtem multitudine abundantem deuicit, ac Tachon regno reſtituit. Poſtmodum cum reditum in patriam impetraſſet Ageſilaus, donatus 230 talentis argenti, diſceſſit. Cumque per hyemem littus legendo rediret in patriam, in deſertum locum, cui nomen Portus Menelai, delatus, viuere deſiit, regni anno 41. vitæ 84.

Res geſta in Ægypto.

Ageſilai mors.

IV. Galli à Dictatore victi.

Cum Galli hoc anno tertio ab vrbe lapide, via Salaria trans pontem Anienis caſtra poſuiſſent, Dictator creatus eſt T. Quintius Pœnus, qui cum eius tumultus cauſa iuſtitium edixiſſet, in citeriore Anienis ripa caſtra poſuit. Pons in medio erat, neutris eum rumpentibus, ne timoris eſſet indicium: cum eximia corporis magnitudine Gallus in vacuum pontem proceſſit, & maxima voce Romanorum fortiſſimum ad certamen ſingulare prouocauit. Tum T. Manlius, qui patrem à tribunitia vexatione liberauerat, pugnandi poteſtate à Dictatore impetrata aduerſum Gallũ progreditur, & ſcuto ſuo imum Galli ſcutum eleuans, vno alteróque ſubinde ictu ventrem hauſit, exanimemque proſtrauit, iacentis corpus torque ſpoliauit, colloque ſuo circumdedit, ex quo Torquati nomen accepit, quod in poſteros honorificè propagatum eſt. Tanti autem momenti ad victoriam ea dimicatio fuit, vt Gallorum exercitus proxima nocte, relictis trepidè caſtris, in Tyburtem agrum, atque inde ſocietate belli facta, commeatúque à Tyburtibus adiutus, in Campaniam receſſerit, iacto belli ſemine cum vtroque populo in annum ſequentem.

Manlius Torquatus.

Gallorum fuga.

ANNVS MVNDI 3694.

IEDDOÆ 5. PHILIPPI Macedonis 1.

ARTAXERXIS OCHI 5. Imperij Perſ. 178.

OLYMPIADIS CV. AN. 1. VR.C. 393.

ANTE CHRISTVM 359.

I. Regnum Macedonum ſub Philippo.

Regnare cœpit hoc anno Philippus Macedo Alexandri magni parens, cum annum ageret ætatis 24, totidem enim ab anno ſecundo Olympiade nonageſimæ nonæ numerantur, parque fuit periodus annorum regni eius; quos deinceps digerere, & Annalibus noſtris intexere viſum eſt; quòd Philippus Imperij Græcorũ, ſiue Maced. quod Perſico proximè ſucceſſit, primus fundator extiterit. Nam quibus artibus ait Iuſtinus, orbis Imperij fundamenta pater iecit, operis totius gloriam filius conſummauit. Rationem temporis pluribus explicatam, ſicut & ſchema eius familiæ, in Annalibus ſtudioſus lector inueniet. Status porro Macedoniæ cum regni eius gubernacula Philippus accepit, hic erat. Perdiccas Amyntæ filius, & Philippi frater cum Illyricum iugum excutere conaretur, ingenti prælio ab iis victus occubuit.

II. Quis tum regni ſtatus.

Orbato regno Philippus, è Thebana cuſtodia elapſus, regno malè admodum affecto opem tulit. Nam in acie contra Illyrios ſupra quatuor hominum millia cum Perdicca rege ceciderant: & qui ſuperfuerant Illyriorum vires tantopere expaueſcebant, vt nihil eis ad inſtaurandum bellum animi ſupereſſet; cum tamen Illyrij nouam in Macedones molirentur expeditionem. Eodem tempore Pœones Macedonum finitimi, eorum agros contemptim populabantur; & Pauſanias quidam de ſtirpe regia oriundus, auxilio Thracum regnum Macedoniæ inuadere conabatur. Quin etiam Athenienſes à Philippo, qui regno ſupererat alieni, Argæum ad regnum auitum deducebant, vt Amphipolim, quam vehementer ambiebant, recuperarent, miſſa ad hoc claſſe probè inſtructa, cui Mantiam ducem præfecerant. Denique legitimus regni hæres Perdiccæ filius puerulus, erat, & tantæ negotiorum moli longè impar.

III. Quodque à Philippo auxilium.

Quoniam ergo ſerum erat in infantis expectatione præſidium, Philippus à populo compulſus regnum ſuſcepit, ſed Tutoris nomine adminiſtrandum. Eoque ſuſcepto, nihil habuit antiquius, quam vt populum ſuum ad bene ſperandum animaret, & militari exercitatione armorum bene peritum redderet. Deinde operam dedit vt ſe quantum poſſet ab imminentibus periculis expediret. Primum, vt placaret Athenienſes, hoſtem eo tempore grauiſſimum, Amphipoli decedens, ſuis eam legibus viuere permiſit. Inde miſſa legatione Pœonios muneribus ac promiſſis ad pacem ineundam adduxit. Sic & Pauſaniam à Macedonia auertit, rege Thraciæ, qui eum reducturus erat, muneribus corrupto. Argæum autem regni recuperandi adiutores fruſtra requirentem, abeuntemque perſecutus, cum lecta ſuorum manu, multos ex mercenariorum turba, quos ſecum Argæus deduxerat, occidit: reliquos, qui ad collem quendam confugerat, ad deditionem compulſos, dimiſit. Qua victoria erecti Macedones, facti ſunt ad futura bella fortiores.

IV. Obitus Xenophōtis, &c.

Laërtius in vita Xenophontis refert eum obiiſſe anno primo Olympiadis CV, quo Prætor erat Callidemides, eodem anno quo Philippus Macedonibus imperare cœpit: mortuum autem Corinthi, cum ad maturam ſenectutem perueniſſet. Eum verecundiæ nomine, & eximiæ formæ commendat Laërtius; parique gratia duos filios Gryllum & Diodorum ex Phileſia ſuſcepit, adeo vt Dioſcuri appella-

rentur, quaſi Caſtori ac Polluci pares. Xenophonteæ formæ reſpondebat orationis elegantia, vt propterea Apis attica diceretur; quamuis tum Plato eius condiſcipulus viueret, & Iſocrates, quorum oratione nihil elegantius dici poteſt. Nimirum Xenophontis orationem ipſa faciei dignitas commendabat, iuxta illud Poetæ,

Virgil.

Gratior eſt pulchro veniens in corpore virtus.

V. Inſidiæ Mitridatis in Datamen.

V. Pax erat interea in Perſide, Ochum inter & Datamen, ſed ſimulata. Rex quippe implacabili in eum odio flagrabat, cumque inſidiis de medio tollere ſtatuit, quas ille ſæpe ſolerter eluſit, iis tamen aliquando circumuentus occubuit. Mitridates Ariobarzanis filius pollicitus eſt regi ſe eum interfecturũ, ſi Rex ei data dextera promitteret, ſibi impunè fore quidquid eam ad rem faceret. Quod cũ impetraſſet, defectionem à rege ſimulat, eius prouinciam excurſionibus vaſtat, caſtella expugnat, prædas agit ingentes, quarum Datamen participem facit, inita inter abſentes, ex vitæ ſimilitudine, amicitia. Quæ cum diu faceret, Datami perſuaſit ſyncero ex animo fieri, quæ ſimulato fiebant. Eum denique Mitridates monet, tempus eſſe bellum coniunctis viribus ſuſcipiendi contra regem, de qua re, ſi ei videretur, quod vellet in colloquium veniret. Die locoq; conſtituto Eo prior venit Mitridates, & locis aliquot gladios obruit, eaq; loca diligenter notat. Ipſo colloquij die vterque qui locum, atq; ipſos explorarent mittit. Deinde ipſi ſunt congreſſi. Cumq; aliquandiu collocuti diuerſi diſceſſiſſent, Mitridates in eũ locum regreditur, ac ſublatum gladium veſte tegit. Moxq; Datamen, quaſi aliquid oblitus reuocat, & reuerſum nec opinantem ferro transfigit.

Mirabile ſtratagema.

Occiditur.

IV. Pugnatur contra Tyburtios & Gallos.

IV. Tyburtium porro ſocietas cum Gallis inita cauſa fuit cur huius anni C. Petilius aduerſus Tyburtes exercitum duceret. Ad quorũ auxiliũ cũ Galli ex Cãpania rediiſſent, agrũ Romanum fœda populatione vexarũt. Gallicus ergo tumultus Dictatorem poſtulare viſus eſt, dictuſq; Q. Seruilius. Hala. Contra eos haud procul à porta Capena pugnatum eſt: vtrimque magna cædes edita, quod Romanis patria & parentes, in quorum oculis pugnabatur, eſſent incitamẽto: Gallos & pudor præteritæ fugæ, & conſcia virtus accenderent. Eorum tamen acies tandem loco ceſſit, & in fugam Tybur auertitur. Diſperſi à Conſule Petilio excipiuntur, & egreſſis ad opẽ ferendam Tyburtibus, vtrique intra portas compelluntur. Alter Conſul Fabius paruis primùm præliis, poſtremo vna inſigni pugna Hernicos deuicit. Dictator vtroque magnificè collaudato Dictaturam depoſuit. Petilius de Gallis Tyburtibuſque triumphauit, Fabius ouans in vrbem ingreſſus eſt.

Vtrique vincuntur.

ANNVS MVNDI 3695.

IEDDOÆ 6. PHILIPPI Maced. 2.

ARTAXERXIS OCHI 6. Imperij Perſ. 179.

OLYMPIADIS CV. AN. 2. V.C. 394.

ANTE CHRISTVM 358.

I. PHilippus Athenas legatos de pace mittit, quam facile impetrauit, quod nuper Athen. fortitudinis atque humanitatis exemplum in bellum contra Argæum exhibuiſſet, quodque nihil ſibi iuris in Amphipolim vindicaret. Ita nimirum tunc ſeruiendum tempori credebat homo vaferrimus. Nam non ita multo poſt, rebus ſuis melius conſtitutis, eam crebris pulſatam machinis occupauit. Bello Athenienſium liberatus, cum Achim Pœonum regem mortuum audiſſet, occaſionem arripuit Pœones, à quibus agrorum populatione fuerat laceſſitus, inuadendi. Armata itaque manu regionem illorum ingreſſus, barbaros acie vicit, eoſque deinceps Macedonibus parere coëgit. Reſtabant hoſtes Illyrij, quos magno debellandi ſtudio tenebatur, quòd ſuperioribus annis Macedones magnis cladibus affeciſſent, tributiſque vexaſſent; ipſum quoque Philippum Thebis in cuſtodia tenuiſſent. Ergo ad Bardylem Illyriorum regem legatos mittit, qui omnes Macedoniæ vrbes, quas illi occupabant, repeterent. Quam pacis conditionem cum Bardyles non admitteret, bellum vtrimque magna contentione præparatum eſt.

Philip. pax cum Athen.

Pœones ſubiugat.

Illyrios aggreditur.

II. Tyburtes autem qui ſuperioris anni triumphum de ſe irriſerant, quaſi veri materiam dare vellent, intempeſta nocte Romam infeſto agmine profecti, vrbem nocturno terrore repleuerunt, donec prima luce hoſte cognito, duabus portis egreſſi Coſſ. vtrimque hoſtem aggrediuntur. At illi vix primum Romanorum impetum ſuſtinuere.

II. Tyburtes iterum vincuntur.

3696. III. Sequenti anno Philippus copias in Illyriorum fines ducit, pedites ad decem millia, equites ad ſexcentos ſub vexillis habens: quibus ſuppares copias Bardyles oppoſuit. Diu anceps prælium fuit, propter eximiam vtriuſque exercitus fortitudinem. Tandem Illyricus ſe in fugam dedit: cui Philippus à tergo feruidus inſtitit, tantaque affecit clade, vt plus ſeptem millibus in eo prælio occubuerint. Addit Diodorus Illyrios miſſa legatione pacem impetraſſe, vbi cũctis Macedonici nominis vrbibus exceſſiſſẽt. Verum non videtur id vno prælio, neq; ante annum ſequentem, vt Diodorus innuit, contigiſſe.

III. Philippus vincit Illyrios.

IV. Interea Amphipolitæ, qui inimicis erant animis erga Philippum, eique multas belli cauſas præbebant, eius incrementis territi Athenas venerunt, rogantes vt Amphipolim in ſuam fidem reciperent. At Philippus nihil id moratus validis eam copiis inuadit, admotiſq; machinis, muri partẽ aſſidua verberatione deiecit, perque ruinas irrumpens, vrbe potitur: & ſtatim multatis exilio inimicis, humaniſſimum ſe reliquis exhibuit, quod ea ciuitas, propter opportunitatem loci, multum ad incrementa Philippi faciebat. Inde Pydnam quoque dudum Macedoniæ vrbem ſubegit, eamque Olynthiis, quorum ſocietatem ambiebat, ſicut & Athenienſes, cum agris ſuis fundiſque tradidit. Quin etiam Potidæam ſe Olynthiis ſubiecturum pollicitus eſt, quos ſciebat iampridem magno eius acquirendæ ſtudio teneri. Potidæa expugnata Athenienſe præſidium ex vrbe deduxit, & clementer tractatum Athenis remiſit vrbemque Olynthiis tradidit. Hinc ad Crenidas profectus, vrbem ciuibus auctam, de nomine ſuo Philippos nuncupauit. Quin & aurifodinas, quæ obſcuræ per illas regiones latebant, operum ſtructuris eo tandem prouexit, vt pluſquam mille

IV. Amphipolim occupat.

Pydnam ſubactam dat Olynthiis, & Potidæam.

Philippi vrbs. Auri fodinis ditescit.

talentum reditum afferrent. Vnde coaceruatis breui diuitiis, & ſibi ſplendorem, & aliis perniciem cogendis ſtipendiariis militibus, & proditionibus procurandis attulit. Hæc fere Diodorus. Qui addit Sociale bellum ab Athenienſibus inchoatum hoc anno, cum ab iis Chij, Rhodij, Coi, & Bizantij defeciſſent. Et hæc quidem in Græcia.

Initium belli Socialis.

V. Res male geſta cum Tarquinienſibus, & eorum crudelitas.

In Italia vero Tarquinienſes Romanorum agros populabundi peragrauere. Contra quos Fabius Conſul profectus, dum inconſultè pugnat, & multos amiſit in acie, & trecentos & ſeptem captiuos, quos Tarquinienſes immolarunt, in honorem Deorum ſuorum trucidatos. Hernici autem, contra quos miſſus fuerat C. Plautius Conſul, ab eo deuicti ſubactique ſunt. Interea Gallici belli fama rurſum increbreſcente, Dictator C. Sulpitius dictus eſt. Is cum prælium inferre cunctaretur, ſiue vt mora primum Gallorum impetum frangeret, ſiue vt in rerum neceſſariarum penuriam adigeret, ferox exercitus moræ impatiens, etiam minis pugnam extorſit. Nec minus Galli certaminis auidi, adeo vt vtraque acies in prælium rueret priuſquam, ſignum à ducibus daretur. Tantuſque fuit Gallorum impetus, vt ei dextrum Romanorum cornu par non eſſet; iamque nutaret, niſi Dictator increpitans milites in caſtris feroces, in acie pauidos, tam acres eorum virtuti ſtimulos admonuiſſet, vt alienatis à memoria periculi animis, hoſtem prope vecordi impetu turbarent, & turbatos immiſſo equite in fugam verterent; in qua excepti plurimi ab iis, qui in ſylua latebant, cæſique. Dictator illuſtri honoratus eſt triumpho.

Et cum Gallis dubia victoria.

ANNVS MVNDI 3697.

IEDDOÆ 8. PHILIPPI Maced. 4.

OCHI 8. Imperij Perſarum 181.

OLYMP. CV. An. 4. VR. CO. 396.

ANTE CHRISTVM 356.

I. Philippus Theſſalos ſibi deuincit.

PHilippus hoc anno à nobilibus Theſſalis euocatus in auxilium delendæ tyrannidis, eò profectus Tyrannos debellat, libertatem ciuitatibus reddit, ſibiq; Theſſalos maximo pere deuincit. Quo circa in omnibus deinceps bellis, tam ipſe quam filius eius Alexander, eos perpetuos habuere ſocios & auxiliares. Philippus idem duxit hoc anno Olympiadem Neoptolemi regis Moloſſorum filiam, ex qua ſequenti anno ſuſcepit Alexandrum magnum. Nuptias conciliauit Arymbas Rex Moloſſorum, qui ſororem Olympiadis Troadem vxorem duxerat, quæ cauſa illius exilij, malorumque omnium fuit. Nam dum incrementa regni, affinitate Philippi ſe acquiſiturum ſperat, proprio regno ab eo priuatus, in exilio conſenuit.

Ducit Olympiadē.

II. Summa belli ſacri. p. 318 Græc.

Refert in hunc annum Pauſanias inſigne ſacrilegium Phocenſium, quod bellum decennale in Græcia peperit. Nam Phocenſes, Philomelo ſuaſore, Delphicum Apollinis fanum diripuere, Agathocle Athenis principatum obtinente, Olympiadis quintæ ac centeſimæ anno quarto. Sacra pecunia potiti, ſtatim tota ex Græcia copias contraxerunt: eos Thebani bello aggreſſi, decem ipſos annos alternante victoria, diuexarunt; Philomelus in fuga, cum ſe ex arduo & prærupto ſaxo præcipitem dediſſet, exanimatus eſt. Quod ſupplicij genus ante à Iudicibus Græciæ in eius factionem fuerat conſtitutum. Quibus autem calamitatibus ea prouincia toto decennio, quo durauit bellum ſacrum, ſic enim appellatum eſt, affecta fuerit, vrbes viginti duæ ſolo æquatę abundè docuerunt. Hæc totius rei ſumma eſt. Diodorus quem cum pluribus hoc de bello ſecuti ſumus, ad biennium id differt, vbi de eo paulo pluribus, pauloque diſtinctius.

III. Res geſta cōtra Priuernates.

Præcedenti anno Priuernates & Veliterni incurſionibus in agrum Romanum, aliquam ſibi cladem accerſebant. Ergo Marcius Conſul hoc anno in agrum Priuernatem duxit, longinqua pace integrum & opulentum. Et milite in concionem vocato, cum ei caſtrorum atque vrbis prædam integram ſpopondiſſet, tantus eſt ardor militibus iniectus, vt primo impetu hoſtem auerterent, fuſum inde ad oppidum perſecuti, cum iam ſcalas mœnibus admouerent, in deditionem vrbem acceperunt, ac diripuerunt. Conſul de Priuernatibus triumphauit.

3698. IV. Finis belli ſocialis Athenienſium.

Sequenti anno qui fuit mundi 3698. Bellum ſociale Athenienſium finitum eſt. Cum enim Chares, collegis vel mortuis vel exautoratis, toti contra rebelles ſocios expeditioni præeſſet, dum Rempub. ſumptibus leuare cogitat, facinus quoddam præceps aggreſſus eſt. Pharnabazus à Rege Perſarum defecerat, & parua inſtructus manu contra Regis Satrapas inſtructos 70 armatorum millibus pugnaturus erat. Ad eum ſe Chares cum vniuerſis copiis commodum aggregat, earumque ope Pharnabazus victoriam obtinet. Qui vt gratiam pro beneficio rependeret, tanta Charetem pecunia donauit, vt inde facile ſtipendia in totum exercitum erogare poſſet. Pergratum id facinus initio Athen. fuit. Sed poſteaquam Rex de iſta iniuria cum ciuitate per legatos expoſtulaſſet, & ipſi Athenienſes rumore nuncio intellexere Regem cum trecentis nauibus ſubſidio venturum eorum hoſtibus Chiis, Rhodiis, Byzantiis, id bellum reueriti, ſociale bellum, pace inter ſe compoſita, finierunt.

V. Philippus Illyrios aliſque iterū vincit, ſuſcipit Alexādrum, & vincit in Olympicis.

Interea Thraces, Pœones, Illyrij, cum nuper à Philippo victi eſſent, cum proprio damno, & incrementis inimici affligerentur, quod ſinguli facere poſſe deſperabant, vt Philippum regno ac fortunis omnibus euerterent, vniuerſi aggrediuntur. Verum dum ſinguli adhuc copias cogunt in ipſum, ſubito aduentu Parmenionis oppreſſos, ſibi ſubiugauit. Refert in hunc annum Plutarchus Alexandri magni natiuitatem, cum ait Philippum tres eodem die lætos nuncios accepiſſe. Primum Illyrios à Parmenione ingenti prælio ſuperatos: ſecundo in ludis Olympicis ſe equi pertinacitate victorem fuiſſe declaratum: tertio natum ſibi ex Olympiade Alexandrum. Tempore ergo ludorum Olympicorum natus eſt, qui in hunc annum cadunt, in quibus Poro Melienſi victoria contigit. Cum autem feratur natus die ſexto menſis Hecatombæonis, qui Iunio noſtro extremo reſpondet: ludi enim Olympici ſub æſtiuum

Ortus Alexandri.

æquinoctium celebrantur, oportet Olympiadis cum Philippo nuptias in præcedentem annum referre.

VI. Geminum bellum à Romanis confectū.

Romæ duo Conſules duo bella geſſere, facile alterum cum Tyburtibus, quod geſſit Popilius Lænas, qui hoſte in vrbem compulſo vaſtauit agros. Faliſci & Tarquinienſes Fabium Ambuſtum alterum conſulem, prima congreſſione, furiali militum habitu territos, fuderunt: mox autem confirmatis à Ducibus animis, vertit animos pudor, & in ea ipſa quæ fugerant ſponte irruentes, auerterunt totam aciem, caſtriſque etiam eo die potiti, præda ingenti parta victores reuerterunt, militaribus iocis tum apparatum hoſtium, tum ſuum increpantes pauorem. Concitatur deinde omne nomen Hetruſcum & Tarquinienſibus Faliſciſque ducibus ad Salinas perueniunt. Aduerſus eum terrorem Dictator C. Martius Rutilus primus de plebe dictus eſt, qui magiſtrum Eq. C. Plautium item plebeium dixit. Et licet Patribus indignantibus ipſam etiam Dictaturam vulgari, & belli apparatum omni ope impedientibus, eo ſtudioſius plebs cuncta iuſſit quæ ille rogabat: moxque re bene contra hoſtem geſta, ſine autoritate patrum, populi iuſſu triumphauit.

Furialis apparatus.

Primus è plebe Dictator.

ea victoria excitatus, decreta Amphictyonum è columnis eradit, tabulas damnatorum abolet, rumoreſque diſſeminat, quibus factum ſuum tueatur; intereaque ſe totis viribus ad bellum parat, quod ſibi in primis à Bœotis imminebat. At Thebani hoc tempore expeditionem in Aſiam ſuſceperunt. Cum enim Artabazus, quem paulo ſuperius Diodorus Pharnabazum vocauerat, à Charete & Athenienſibus fuiſſet deſertus, ad Thebanos confugit; qui Pammenem cum quinque armatorum millibus ei tradunt, cum quibus traiecit in Aſiam, & iunctis cum Artabazo copiis, duobus magnis prœliis regios Satrapas vicit, & magnam Thebanis gloriam comparauit.

Anno præc.

Artabazus cum Thebanis in Aſiam traiicit, regioſque vincit.

III. Demoſthenes adit Rempub.

Hoc anno, qui fuit Demoſthenis 27. Prætore Calliſtrato, idem Demoſthenes Rempubl. cœpit capeſſere, & orationem publicam habuit contra Androtionem, pauloque poſt de immunitatibus; quam Halicarnaſſenſis Dionyſius, vocat omnium venuſtiſſimam atque elegantiſſimam. Interea Ariſtoteles trigeſimum agebat annum. Qui annus fuit vrbis 398, etſi eum Liuius vocauerit quadringenteſimum, vt in Annalibus oſtenſum eſt, quo anno nihil ad memoriam inſigne proditum eſt.

ANNVS MVNDI 3699.

IEDDOÆ 10. PHILIPPI 6.

ARTAXERXIS Ochi 10. Imp. Perſ. 183.

OLYMPIADIS CVI. An. 2. V. C. 398.

ANTE CHRISTVM 354.

I. Initiū belli ſacri, eiuſque origo. Olymp 106. 2. & 108.3

Bellum ſacrum hoc anno conflatum, nouemque ipſos annos, aut potius decem duraſſe autor eſt Diodorus Siculus, Pauſaniæ conſentiens. Sed de initio biennio diſſentiens. Eius belli hæc origo fuit. Thebani victos Lacedæmonios & Phocenſes tam Leuctrica pugna, quam quæ ad Mantinæam facta eſt, quaſi paruo ſupplicio cædes & rapinas luiſſent, eos apud commune Græciæ Concilium, quod Amphictyonum Senatum vocabant, accuſarunt. Conflatum autem erat ex 12 Græciæ populis, qui ad Thermopylas conueniebant, de communibus Græciæ negotiis diſceptaturi. Ibi Phocenſes multis talentis damnati, cum ſoluendo non eſſent: Philomelus quidam Phocenſis ſuos ad Concilij decreta reſcindenda excitat templique Delphici clientelam ſibi vindicandam. Ad id negotium cum ille dux electus fuiſſet, Lacedæmonios adit, & ipſos grandi ære mulctatos, & conſilium de Delphis inuadendis communicat. Quod cum Archidamus rex non improbaret, clam illi pecunias militeſque promiſit.

Amphictyonum Senatus.

II. Eius incentor Philomelus.

Tum Philomelus, acceptis ab eo quindecim talentis, atque ſuo totidem adiectis, conductoque milite peregrino, cum mille Phocenſibus templum Delphicum inuadit, & cæſis propugnatoribus occupat. Statim fama occupati fani finitimos Locros auxilio euocat; ſed hi cõtra Phocenſes male pugnarunt, & poſt multam ſuorum cædem domum rediere. Philomelus

ANNVS MVNDI 3700.

IEDDOÆ 11. PHILIPPI 7.

ARTAXERXIS Ochi 11. Imp. Perſ. 184.

OLYMP. CVI. An. 3. VR. C. 399.

ANTE CHRISTVM 353.

I. Bellum ſacrum augeſcit.

Trigeſimum ſeptimum ſeculum ab ortu rerum hoc anno terminatur, ſimulq; mundanus Iubilæus ordine Septuageſimus quartus, quando bellum ſacrum non exigua ſumpſit incrementa. Nam Philomelus ſentiens pleraſque Græciæ prouincias, ſacrilegij nomine ſibi infenſas, arma in Phocenſes parare, vim militum ingentem mercede conducit, pecunias in ſtipendium à Delphis exigit, vt à ſacris donariis abſtineat. Hactenus nimirum theſauros pecuniarios aureos, argenteoſque ſuſtulerat. Multi quidem ſe populi Bœotis, Thebaniſque aggregarant. At Lacedæmonij, Athenienſes, ac nonnulli præterea Peloponneſij, Phocenſium partes ſecuti ſunt, quibus cum Philomelus ſtipendium augere vellet, ſacris donariis manus inijcere conatus eſt. Inde cum decem millibus in agros Locrenſium excurrit, & quamuis Thebanorum auctos auxiliis, prælio vincit: moxque etiam Theſſalos cum ſex millibus armatorum pugnantes.

Quæ vtrinque copiæ.

II. Pugnatur, vincitur Philomelus & præcipitio perit.

Superuenit deinde Bœotorum exercitus, in quo ad 13. millia numerabantur; cum etiam Phocenſes ab Achæis Peloponneſiis mille & quingentis militibus aucti eſſent. Cumque mox iter vtrumque exercitum in ſyluoſis locis, primum velitatio, tum atrox pugna commiſſa eſſet, Phocenſes ſuccubuere. Philomelus autem ipſe, poſt animoſam pugnam, multaque accepta vulnera, in præruptum coarctatus locum, ne viuus veniret in hoſtiles manus, ſaltu

ſe abiecit in præceps, quo facto & ſacrilegij pœnas dedit, & grauioribus ſe ſuppliciis eripuit. In eum Scriptores omnes, qui hoc bellum attigerunt, ſtylum exacuunt, nec immerito. Etſi enim nihil in eo fano non profanum fuit, ſacrilegus tamen fuit, qui quæ ſacra credidit, expilare non dubitauit.

III. Philippus Methonē expugnat, ibiq; oculū amittit.

Interea Philippus Methonem expugnat, direptamque ſolo æquat, & Pagas in poteſtatem redactas, ciuibus cum ſingulis veſtimentis ſpoliat, agrum inter Macedonas diſpertit. At Iuſtinus, Cum Methonam, inquit, vrbem oppugnaret, in prætereuntem de muris ſagitta iacta dextrum oculum regis effodit; quo vulnere nec ſegnior in bellum, nec iracundior aduerſus hoſtes factus eſt: adeo vt interiectis diebus pacem deprecantibus dederit; nec moderatus tantùm, verū etiam mitis aduerſus hoſtes fuerit. Sic ille. At quomodo mitis, qui direptam vrbem ſolo æquauerit, vt Diodorus affirmat? Dedititios ciues nudos eiecerit? Vrique dolebat ab oculo Philippus. Bellum, inquit Suidas, cum Methonæis in Thracia gerenti, After quidam oculum illi excuſſit ſagitta, cui inſcripſerat, *After Philippo telum mortiferum iacit.* Philippus vero & ipſe telum coniecit, cum hac inſcriptione, *Afterem Philippus captum faciet penſilem*, quod & fecit. Nec aliam belli cauſam fuiſſe apparet, quam quod vtrumque oppidum Macedonici quandam iuris fuiſſet. Hæc anno prætore Athenis Diotimo, Demoſthenes habuit orationem de Claſſibus, anno ætatis 28.

Demoſthenes de Claſſibus.

IV. Patricij Coſſ. inuita plebe creati.

Romæ tempus comitiorum aduenerat, & de Dictatore plebeio offenſi patres, nec ab eo haberi comitia conſularia, nec à plebeio conſule volebant. Ergo per interregnum duo Patricij conſules creati ſunt, ſumma inter patres plebemque contentione; M. Fabius Ambuſtus, & T. Quintius Capitolinus; à quibus duo bella proſperè geſta, vnum de Tyburtibus; quorum vrbs Saſſula cum capta fuiſſet, cæteráque oppida eandem fortunam timerent, vniuerſa gens poſitis armis, in fidem Conſulis venit, qui de iis triumphauit. Mitis ea victoria fuit. At in altero bello, in Tarquinienſes acerbè ſæuitum. Nam multis mortalibus in acie cæſis, ex ingenti captiuorum numero, delecti 358, qui Romam mitterentur, reliquum vulgus trucidatum. Nec populus in eos, qui Romam miſſi fuerant, mitior fuit, medio in foro omnes virgis cæſi ac ſecuri percuſſi ſunt. Id pro immolatis in foro Tarquinienſium Romanis, pœnæ hoſtibus redditum.

Tyburtij ſe Romanis conſociant.

Tarquinienſes grauiter puniuntur.

Samnites cum Rom. amicitiam cōtrāhunt.

Samnites hoc primum anno amicitiam populi Romani petierunt, & impetrarunt. Plebs de propriis ſollicita debitis, minus conſularis honoris participationem curauit. Itaque proximo anno nemo de plebe obtinuit Conſulatum.

ANNVS MVNDI 3701.

IEDDOÆ 12. PHILIPPI 8.

ARTAXERXIS Ochi 12. Imperij Perſ. 185.

OLYMP. CVI. AN. 4. VR. CO. 400.

ANTE CHRISTVM 352.

I. Onomarchus Philomelo ſufficitur ad bellum ſacrum.

THebani, Bœotique victoriam de Phocenſibus adepti, Philomelo extincto, & ſacrilegorum copiis diſſipatis, extinctum quoque bellum rati, domum copias reducunt. At Onomarchus, quem Iuſtinus Oenomaum vocat, illius loco à Phocenſibus eligitur Imperator, qui collectis improbiſſimis quibuſque, & multorum facinorum reis, quorum quies bello, & clade publica ſalus continebatur, cum & ipſe iampridem legibus eſſet obnoxius, vacuos cæſorum ordines explet, augetque, arma fabricatur, ac pecuniam, qua amicos inimicoſque demeretur; primóque belli impetu multos vicinorum cogit imperata facere. Interea Lycophron Pheræorum tyrannus, iam dudum à Philippo victus, tyrannidem recuperauerat, cum Philippus à Theſſalis accitus, copias in Theſſaliam traduxit, vbi contra Phayllum Onomarchi fratrem, ſeptem armatorum millibus ſtipatum pugnauit, & profligatum è Theſſalia expulit. At ſuperueniens Onomarchus, cum Theſſalis & Philippo confligens, ſemel iterumque victor effectus eſt; adeo vt Philippus ſe in Macedoniam recipere cogeretur, Onomarchus autem expeditione in Bœotiam tranſlata, collatis ſignis Bœotos vincit, eiſque eripit Coronæam.

Philippum vincit.

II. Moxque à Philippo vincitur.

Poſtmodum Philippus in Theſſaliam cum exercitu reuerſus Lycophronem oppugnat, eique Onomarchus ſubſidio venit cum 20 peditum, & tribus equitum millibus. Redintegrato prælio victoriam Philippus obtinet, Onomarchus cum ſuis mare fugitiuus adit. Plerique proiectis armis ad triremes Athenienſium tum prætereuntes adnatabant, qui paſſim hauſti ſunt fluctibus. Nihilominus ſex millibus cæſis, tria millia in Philippi poteſtatem venerunt: in quibus Onomarchus ipſe, quem egit in crucem, cæteros vt ſacrilegos, in mare demerſit. Pauſanias tamen ait Onomarchum ad mare fugientem à ſuis militibus iaculis fuiſſe confixum, ipſius imperandi inſcitia ea ſe clade affectos affirmantibus. Philippus autem magnam gloriam conſecutus eſt, quod vindex ſacrilegij, & vltor religionum extitiſſet. Nec tamen bello ſacro tum finis impoſitus eſt, Phayllo Onomarchi fratre illi ſuccedente.

Et agitur in crucem.

l. 10 p. 318. Gr. Lat.

III. Romana plebs inopia premitur, idque mirū eſſe.

Romæ hoc quoque anno vterque Conſul Patricius fuit, nec magnum ea de re in populo ære alieno grauato, certamen fuit. Etſi incredibile videatur plebem tot ditatam prædis, tot ſpoliis onuſtam, tot victoriis, tot caſtris, tot oppidis vrbibuſque potitam, vnciario etiam fœnore leuatam, ipſa tamen ſorte ita obrutam, vt nexum iniret, vt autor eſt Liuius. Cum autem Cærites Tarquinienſibus ſe adiunxiſſent, & prædæ participes facti eſſent, & Dictator contra eos L. Manlius deſtinatus eſſet. Territi

Res in Cærites & Faliſcos geſta.

veniam Romæ infimis precibus poſtulatam obtinuerunt, & inducias in centum annos. In Faliſcos quorum præcipuum fuerat crimen, belli vis conuerſa eſt, ſed hoſte nuſquam comparente, peragratis cum populatione finibus, miles Romam reductus eſt, reliquum anni muris turribuſque reficiendis conſumptum eſt.

ANNVS MVNDI 3702.

IEDDOÆ 13. PHILIPPI Mac. 9.

ARTAXERXIS Ochi 13. Imperij Perſ. 186.

OLYMPIADIS CVII. AN. 1. V. C. 401.

ANTE CHRISTVM 351.

I. Phayllus Onomarcho ſucceſſit.

EXtincto Onomarcho Phayllus eius frater Phocenſium rebus præficitur ſub initium Olympiad. centeſimæ ſeptimæ, nec fratris clade, nec cauſæ iniquitate deterritus. Vt autem accepta damna repararet, magnam vim coëgit peregrini militis, duplo maius ſtipendium exſoluens. Arma quoque ingenti numero, aurea quoque argenteáque numiſmata fratris exemplo fabricatus eſt. Aurea quippe argenteaque donaria, fracta, conflatáque, in pecuniam bello neceſſariam conuertebat; quæ fuſius in Annalibus explicata reperies cum emendatione Diodori. Ad Phayllum porro Lacedæmonij mille armatos, Achæi bis mille miſere. Athenienſes autem quinque millia peditum, & equites quadringentos, Nauſicle duce. Lycophron quoque Pheræorum tyrannus, poſt interitum Onomarchi auxilio deſtitutus, Pheras Philippo tradidit, & data fide dimiſſus, cum duobus millibus ad Phayllum ſe contulit.

Donaria Delphica conſumit.

Eiuſdem copiæ.

II. Cito tabe côſumitur.

Phayllus ergo, cum exercitu in Bœotiam progreſſus, leuia aliquot prælia contra Thebanos parum feliciter commiſit: & nihilominus aliquot oppida Locrenſium expugnauit, diripuit, excidit. Sed longa mox tabe correptus, diu cum morbo conflictatus, inter ſæuos cruciatus, prout impietati hominis congruebat, vitam finiuit. Res ab eo geſtæ facile hunc annũ explere poſſunt. Reliquit autem moriens, qui Phocenſibus deinceps præeſſet Phalæcum Onomarchi filium, vixdum pubertatem ingreſſum, adiuncto ei curatore vno de ſuis familiaribus Mnaſea, qui mox à Bœotis cum ducentis Phocenſibus occiſus eſt. Philo in libro de Prouid. ait Philomelum, Onomarchum, & Phayllum fratres fuiſſe, & diuinitus tribus ſuppliciorum generibus, quibus ſacrilegi affici ſolent, periiſſe. Vide Annales.

Apud Euſeb. de Præp. l. 8. c. 14.

III. Athenienſes Philippum tranſitu prohibent.

Interea Philippus cum Pheræos à Tyrannide liberaſſet, rebus in Theſſalia compoſitis, verſus Pylas contra Phocenſes copias ducit. Sed cum ei tranſitus ab Athenienſibus negaretur, in Macedoniam ſe recepit, vt ait Diodorus, quæ Iuſtinus vehementer exaggerat. Demoſthenes hoc anno contra Philippum concionari cœpit, populóque ſuaſit vt mitteret conductitium exercitum, & decem celeres triremes in Macedoniam, vt domi occupatus, in Græciam tranſire, eamque turbare non poſſet.

Dionyſ. ad Ammaum.

Neque tamen eam accuſandi Athenienſes, quod Philippum infidum hominem Græcia prohibuerint, quam ille ſpecie belli Phocenſis occupare conabatur, quam quod ipſis Phocenſibus, auxilia equitum peditumque, contra Thebanos, cæteroſque ſacrilegij vindices, ſummiſiſſent. Hoc ipſo tempore, & centeſima ſeptima Olymp. inchoante, ſcriptam ab Iſocrate panegyricã orationem affirmare licet, vt in Annalibus oſtendimus: quando & Demoſthenes ſcripſit contra Ariſtocratem: autore Dionyſio Halicarn.

Sunt participes ſacrilegij Phocenſiũ.

Romæ autem cum tempus comitiorum appeteret, qui contra Faliſcos Dictator fuerat dictus T. Manlius, ea habere, & Conſulatum apud Patricios retinere moliebatur. Tribuni contra comitia non patiebantur haberi, niſi ſibi plebeius Conſul reſtitueretur. Prolatandis igitur comitiis, cum Dictator magiſtratu abijſſet, res ad interregnum rediit, & vſque ad vndecimum interregem, id tempus duorum fere menſium fuit, ſeditionibus certatum eſt. Tandem tædio victi patres, lege Licinia de promiſcuo Conſulatu, alterum fieri è plebe Conſulem permiſere. Itaque P. Valerio Publicolæ datus eſt è plebe collega C. Marcius Rutilius. Qui æris alieni cura ſuſcepta, Quinque viros menſarios creauerunt, quorum induſtria vis ingens æris alieni, non ſolum ſine iniuria, ſed etiam ſine alterutrius partis querela exhauſta eſt. Inde vano terrore belli Hetruſci, C. Iulius in caſtris dictus eſt Dictator: qui tentauit vt noui Coſſ. Patricij crearentur.

IV. Romæ Cõſul plebeius reſtituitur.

C. Iulius Dictator. Quinque viri Menſarij.

ANNVS MVNDI 3703.

IEDDOÆ 14. PHILIPPI Mac. 10.

ARTAXERX. OCHI 14. Imperij Perſ. 187.

OLYMP. CVII. AN. 2. V. C. 402.

ANTE CHRISTVM 350.

I. Thebani pecunia Perſas emungunt.

THebani belli Phocenſis laboribus defeſſi, & exhauſti ſumptibus, miſſis ad Regem Perſarum legatis, ab eo trecenta argenti talenta dono acceperunt; quod auxilia eorum in expeditionẽ Ægyptiacam expectaret. Quodque eos iam inde a Xerxis temporibus, amicos fautoreſque Perſarum eſſe didiciſſet. In Aſia vero, Ægypto, Phœnicia, Cypro grauiſſima deinceps bella renouata ſunt. Cum enim Ægyptij ſuperioribus annis à Perſis impunè defeciſſent, vt ait Diodorus, quod Ochus imbellis tum eſſet, omnia per præfectos ageret, quorum vel perfidia, vel imperitia non exiguas clades acceperat. Nunc animaduertens Phœnices & Cyprios Ægyptiorum contemptum imitari, ipſe per ſe bellum defectoribus inferre ſtatuit, eamque in rem magnum collegit apparatum. Collegerunt & Phœnicij defectione ſuſcepta, quod acerbius à regiis præfectis accepti eſſent: Sidonij præſertim, qui legatos ad Nectanabum Ægyptium de belli ſocietate miſerunt, Perſas, à quibus contumelioſius accepti fuerant, ad ſupplicium rapuere, aliaque in Artaxerxis iniuriam perpetrarunt.

Ochus bellum per ſe cogitat.

II. In Phœnices mouet.

Rex igitur in Phenices mouet; dumque eſt in itinere, Syriæ & Ciliciæ præſides coniunctis viribus Phœnices aggrediuntur. Tennes contra Sidoniæ rex, cum 4 millibus Græcorum mercenariorum, quibus Mentor Rhodius præerat, & ciuium ſuorum delectu, regios Satrapas profligauit, & Phœnicia expulit. Mox autem aduentu regio territus, ſaluti ſuæ conſulere, non fuga priuatim, ſed Sidoniorum proditione conſtituit. Itaque Theſſalionem quendam ad regem mittit, promittitque ſe illi proditurum Sidonios, inſuperque bello Ægyptio vtilem operam nauaturum. Sicque Græcæ fidei homo, vna proditione duo regna florentiſſima perdidit, vtroque nomine grauiter accuſandus, ſiue quod accepta pecunia rebelles Perſarum fouit; ſiue quod in fidem acceptos perfidè prodidit: quos regi conciliare omni ope atque opera debuiſſet. Sed accepta à Rege fide, ingentibuſque promiſſis, perfidiam ingenti ſcelere cumulauit. Ipſum enim Tennem Sidoniorum regem, eadem ſpe vel metu ſubiugatum, in proditionis ſuæ ſocietatem, miſerum dictu, ſed non impunè pertraxit.

Mentor Sidonios prodit.

III. Tennes eorum rex eoſdem prodit.

Cum ergo Rex Ochus non procul Sidone caſtra locaſſet, Tennes relicto Mentore in quadam vrbis parte ad proditionem promouendam, cum quingentis militibus ex vrbe egrediens, ad conuentum publicum Phœnicum ſe pergere ſimulabat. Habebat autem in comitatu centum primariæ nobilitatis ciues, quaſi Conſiliarios, quos, cum primum ad Regem acceſſerunt, comprehenſos Artaxerxi tradit, qui eos, tanquam defectionis autores, iaculis confixit. Interea Sidonij quingentos habitu ſupplicantium ornatos, ad Regem placandum miſere. Tum Rex vocatum ad ſe Tennem interrogat. An ei vrbem ſine certis conditionibus tradere poſſet: Cum Tennes annuiſſet, Ochus quingentos illos ſupplices iaculis confixit. Deinde Tennes perſuaſis mercenariis Ægyptiis, vt ſe cum rege intra mœnia reciperent, vrbem Artaxerxi tradit. Qui videns Tennis operam ſibi non vltra neceſſariam, cum meritiſſimo ſupplicio interfici iuſſit, qui populi ſui prædonem ac proditorem egiſſet, non regem ac parentem. Mentorem autem cui fidem dederat, & cuius opera in Ægypto egebat, reſeruauit. Sidonij, nauibus vltro incenſis, ſe ſuaque omnia incendio tradita conſumpſere.

Ochi crudelitas.

Tennes male perit, eiuſque populus.

IV. Duo Coſſ. Patricij duo bella feliciter conficiunt.

Romæ autem cum Dictator fruſtra conatus eſſet vtrumque Conſulem creare Patricium, id tamen Interreges C. Sulpicius, & M. Fabius obtinuere, mitiore iam plebe, ob recens meritum leuati æris alieni. Ad bellum ambo Coſſ. profecti, Faliſcum Quintius, Tarquinienſe Sulpicius; quorum populatione victa hoſtium pertinacia, inducias in 40 annos impetrarunt. Eodem anno Cenſura plebi, inuitis Conſulibus & Senatu, communicata eſt. C. enim Marcius, qui Dictaturam in plebem inuexerat, etiam Cenſuram extorſit. Nec tamen propterea in annum ſequentem Conſulatum apud ſolos Patricios retinere potuerunt.

Cenſor plebeius.

ANNVS MVNDI 3704.

IEDDOÆ 15. PHILIPPI Mac. 11.

ARTAXERXIS Ochi 15. Imperij Perſ. 188.

OLYMP. CVII. An. 3. VR. C. 403.

ANTE CHRISTVM 349.

I. Perſæ Cyprum occupant.

Bellum Cyprium ſuperiore anno inchoatum, iſto confectum eſt, ſicut & Ægyptium. Scribit Diodorus fuiſſe in Cypro nouem magni nominis ciuitates, quarum ſingulæ regulos ſuos habebant Perſis ſubiectos, qui omnes Phœnicum exemplo deſciuere. Ea re cognita Ochus per literas ab Idrieo Carum principe Perſarum ſocio poſtulat, vt copias in Cyprum paret. Is 40 triremes, cum octo millibus duce Phocione Athenienſi, & Euagora Cyprio, in Cyprum mittit; qui eò tranſgreſſi Salaminã terra marique oppugnare cœperunt. Dum autem Protagoras Salaminæ rex obſidionem tolerat, reliquæ omnes vrbes ſe Perſis ſubmiſere. Euagoras autem paternum ſibi regnum aſſerebat, & Perſarum auxilio reſtitutionem in priſtinam fortunam moliebatur. At Protagoras regi Perſarum ſeſe ſubijciens, regnum Salaminæ, irritis Euagoræ conatibus, retinuit.

Fruſtrato Euagora.

II. Ochus Ægyptum petit quam Mentoris induſtria occupat.

Inde Ochus cum magnis copiis, Græcorum præſertim, Ægyptum petit, & ad voragines, quæ Barathra vocant, per imperitiam locorum, partem exercitus amittit. Inde Peluſium venit ad primum Nili oſtium, vbi Thebani, qui fortitudinis gloriam præ omnibus ſociis ambiebant, foſſa quadam conatu audaciſſimo ſuperata cum præſidio, quod Peluſio eruperat, pertinaci pugna certauere, donec certamen nox ipſa dirimeret. At Rex Nectanabus, qui maximis copiis Perſæ reſiſtebat, per ſuperbiam, & conſilij inopiam, omnia perdidit. Cum enim Peluſio Memphim profectus eſſet, ea re cognita Peluſij deditio Thebanis facta eſt. Mentor Bupaſtum, aliaſque vrbes fraude in poteſtatem redegit. Rumorem enim per caſtra ſpargi curat, iſque in vrbes ope transfugarum peruaſit, Artaxerxem ſtatuiſſe quam humaniſſimè accipere eos, qui ſe ſponte dediſſent; iis autem quos vi expugnaſſet, parem cum Sidoniis exitum expectandum eſſe. Itaque inter vrbes mox certatum eſt vtra deditionem anteuerteret. Nectanabus his animaduerſis pugnare non auſus, ſpe regni abiecta, congregatis quas licuit opibus in Æthiopiam exulatum abiit. Ochus tota potitus Ægypto, eique Pherendate præpoſito, Babylonem gloria clarus, ſpoliiſque onuſtus reuertitur.

Nectanabi ignauia.

III. l. 3 c. 7. Iudæorum diſſipatio.

Omittit Diodorus, quæ Euſebius obiter in Chronicis attigit, Paulus Oroſius explicauit, in hæc verba, Ochus, qui & Artaxerxes, poſt tranſactum in Ægypto maximum diuturnumque bellum, plurimos Iudæorum in Tranſmigrationem egit, atque in Hyrcania ad Caſpium mare habitare præcepit, quos ibi in hodiernum diem ampliſſimis generis ſui incrementis conſiſtere, atque exinde quandoque erupturos opinio eſt. Sicque interpretatus eſt Oroſius, ἀποικισμὸν Euſebij hoc loco.

IV. Conſul plebeius Gallos vincit, ac triumphat.

Romæ Dictatorem hic annus habuit M. Fabium, ne Licinia lex de promiſcuo magiſtratu comitiis Conſularibus ſeruaretur; ſed irrito conatu. Nam M. Popilius Lænas è plebe factus eſt Conſul, quem fortuna illuſtriorem fecit. Nam collega morbo detento, ipſe in Gallos, qui in agro Latino caſtra poſuerant, cum 4. legionibus profectus, cum in tumulo quodam caſtra poſuiſſet, Galli prælium ineunt, ſed Romana virtute, & loci iniquitate victi ſunt. Rurſumque redintegrato in planicie prælio renouata & confirmata victoria eſt. Illi Albanam arcem ex fuga petunt: hi caſtra diripiunt victores, & ſpoliis opulenti Romam reuertuntur. Moram triumpho vulnus Conſulis attulit, eademque de cauſa Dictatoris deſiderium Senatui fecit, vt eſſet qui ægris Conſulibus comitia haberet.

ANNVS MVNDI 3705.

IEDDOÆ 16. PHILIPPI 12.

ARTAXERXIS Ochi 16. Imp. Perſ. 189.

OLYMPIADIS CVII. An. 4. V. C. 404.

ANTE CHRISTVM 348.

I. Ochus Mētorem valde honorat.

ARtaxerxes Ægyptio bello ex animi ſententia confecto, tum Græcos magnis muneribus affecit, tum Mentorem Rhodiū, qui ad eam victoriam magnum momentum induſtria ſua attulerat, magnis muneribus affecit. Nam præter centum argenti talenta ei tradita, Aſiaticæ oræ præfectura eum donauit, quæ iampridem à filiis regum ambiebatur, bellique contra defectores adminiſtrationem, ei cum ſumma poteſtate commiſit. Ea gratia recte vſus Artabazum & Memnonem, qui Perſis bellum non ita pridem intulerat, & ex Aſia profugi, apud Philippum in Macedonia morabantur, regi reconciliauit, eorumque familiam prouexit. Eadem ſpe allectum Hermæam Atarnenſem ad Helleſpontum tyrannum, ad colloquium adductum in vincula coniecit, eiuſque annulo piſcatorio potitus, literas ad vrbes quas ille poſſidebat eius nomine dedit, quibus ille ſe Mentoris opera Regi reconciliatum dicebat, ſimulque, qui caſtella Regis nomine occuparent, mittebat. Quibus literis cum fidem haberent vrbium præfecti, omnia regi, cum ſumma Mentoris gratia, reſtituta ſunt. Alios quoque duces à Rege alienos partim vi ſubegit, partim fraude circumuenit.

Qui ei reconciliat duces aliquot.

II. Philippi bellum in Olynthios, eiuſq; cauſa.

Interea Philippus Chalcidicas Thraciæ vrbes infeſto exercitu adortus, Giram caſtellum oppugnatum diruit, aliáque oppida, formidine iniecta, imperata facere coëgit: Pheraſque Theſſaliæ iterum aggreſſus Pitholaum Lycophronis ſocium, qui eò denuo irrepſerat, rurſus eiecit, ſibique retinuit, ſicut & Gritas. In Chalcidicis vrbibus maxime eminebat Olynthus, quam Philippus occupare diſcupiebat, intentus in cauſam idoneam. Cum ergo Olynthij Philippo fœderati eius progreſſus ſuſpectos haberent, eo abſente, per legatos pacem cum Athenienſibus fecerunt, & ab eis auxilia impetrarunt. Philippus in eos, quaſi fœdifragos arma corripuit, & duobus præliis victos obſidione cinxit, tamque animosè vrſit, vt licet multos ad muros vrbis amitteret, edixerit tamen alterutrum fieri oportere, vel Olyntho illis excedendum, vel ſibi Macedonia, vt ait Demoſthenes. Quomodo autem capta ſit dicetur anno ſequenti, quo eam capi contigit, vt ex Demoſthene liquet.

Orat. 3. in Phil.

III. Camillus Dictator & Conſul.

Romæ comitiorum cauſa Dictator L. Furius Camillus dictus eſt, qui reddidit patribus poſſeſſionem priſtinam Conſulatus. Nam ipſe ingenti patrum ſtudio factus eſt Conſul, & collegam dixit Appium Claudium Craſſum. Qui priuſquam inirent Conſulatum, Popilius de Gallis, magno Plebis fauore triumphauit, multis muſſitantibus, num quem Plebei Conſulis pœniteret. Camilli Conſulatum, plebe licet in illum obmurmurante illuſtrem Galli reddidere. Et primum Galli ex Albanis montibus, quò Græcorum claſſes infeſtam habebant, cum non leui Romanorum bono, prædones terreſtres cum maritimis congreſſi, ancipiti prælio decertarunt, deque victoria dubij, Galli in caſtra, Græci in naues ſe receperunt.

Bellum in Gallos Græcoſque.

IV. Defectio Latinorū.

Sed ad duo externa bella, defectio Latinorum, à quibus auxilia contra Gallos petebantur, importunè contigit. Nihilominus Romani decem legiones quaternum millium & ducenorum, equitumque trecentorum conſcripſere. Sed in belli apparatu alter Conſulum Appius Claudius mortuus eſt. Itaque res tota ad vnum Camillum rediit, quem Senatus nouo Dictatori ſubijciendum non cenſuit; quod Camilli feliciter contra Gallos decertare ſolerent. Ergo duabus legionibus vrbis præſidio relictis, reliquas octo cum L. Pinario Prætore diuiſit, quem oram maritimam contra Græcos tutari iuſſit. Ipſe contra Gallos extra ſortem venit, quos ex rapto viuentes fame domare aggreſſus eſt; cum Gallus quidam, magnitudine atque armis inſignis, Romanum aliquem ad certamen ſingulare depopoſcit. Hic M. Valerius Tribunus militum, trium & 20 annorum adoleſcens, T. Manlij gloria excitatus, cum bona Conſulis venia proceſſit ad pugnam, & corui, pro ſe contra hoſtem pugnantis, opera, oculis ac mente turbatum confecit.

Singulare certamen M Valerij Coruini.

V. Pugna & clades Gallorum.

Dum hoſtem ſpoliare parat, quietæ adhuc vtrimque acies concurrere. Valuitque prærogatiua prælij inchoati, duce atque hortatore Camillo. Et inter primos quidem atrox certamen fuit, reliqui per Volſcos & Falernum agrum, Apuliamque diſſipati ſunt. Conſul concione aduocata laudatum Valerium decem bobus, aureâque corona donauit. Moxque iuſſu Senatus ad bellum maritimum cum Prætore caſtra iunxit, donec appetente comitiorum tempore, Græcis ſe in aciem non committentibus, Dictatorem T. Manlium Torquatum comitiorum cauſa dixit.

(∴)

ANNVS MVNDI 3706.

IEDDOÆ 17. PHILIPPI Mac. 13.

ARTAXERX. OCHI 17. Imperij Perſ. 190.

OLYMP. CVIII. An. 1. V. C. 405.

ANTE CHRISTVM 347.

I. Olynthiorum clades. *Ad Ammaũ de falſa legat.*

Hvius anni principia Olynthiis funeſta fuere. Affirmat enim Dionyſ. Prætore Athenis Theophilo Philippum Olynthiorum vrbe potitum, illumque Callimacho ſucceſſiſſe. Demoſthenes quoque ait Philippum Olyntho capta, Olympia celebraſſe, quæ in hũc annum cadunt; & ad id ſacrificium, aç celebritatem omnes artifices congregaſſe, excepiiſſe conuiuiis, victores coronaſſe, muneribus ac promiſſis oneraſſe, vt eos in vrbium ſuarum proditionibus haberet obſequentes. Obtinuit autem Olynthum Eutycrate ac Laſthene, qui ſummo ioi magiſtratu fungebantur, pecunia corruptis: captum autem diripuit, & ciues ſeruituti addictos, cum reliqua præda venumdedit: ſicque magnis opibus ad reliquas vrbes pari ſcelere occupandas locupletatus eſt. Nam hoc ipſo tempore, vt ſcribit Diodorus, Micibernam & Toronem, citra pugnæ diſcrimen, proditione occupauit. Tantiſper, ait Demoſthenes, Laſthenes amicus Philippi nominabatur dum Olynthum prodidiſſet, tantiſper Timolaus dum Thebas perdidiſſet, tantiſper Eudicus & Simus Lariſſæi, dum Philippo Theſſaliam ſubieciſſent. Quo autem ſtudio ad proditionem ferrentur oſtendit, cum ait eos ancipitem Philippum reddidiſſe, nec potuiſſe præſto eſſe ad proditorum nutum, neque ſciuiſſe quid primum occuparet. Itaque Philippus auro magis quam armis, regnum ſuum creuiſſe dicebat.

Philippus proditionibus vincit pleroſque. *Or. de Corona.*

II. Mors Platonis, eiuſque ætas, &c.

Mors Platonis hunc ipſum annum inſignem facit, teſte Dionyſio, Athenæo, Laërtio, qui in eius vita, *Moritur* inquit, *vt Hermippus tradit, primò anno centeſimæ octauæ Olympiad. in nuptiis diſcumbens, octogeſimum & primum ætatis annum agens.* Natus Nimirum anno quarto Olympiad. 87, ex quo apparet eum totas 20 Olympiades viuendo expleuiſſe. De ætate conſentit Cicero, Plutarchus, Euſebius, Suidas, Auguſtinus, alij. Sepultus eſt autem in Academia, vbi pluriſmum temporis philoſophatus fuerat, vnde quæ ab eo fluxit ſecta, Academica eſt appellata, in qua ſtatim ei Speuſippus ſucceſſit. Corpus eius elatum honorificè, & ab iis qui frequentes conuenerant, conditum eſt. Sed de his plura in Annalibus. Illud tamen non omiſerim, Ariſtotelem, qui eum hactenus audierat, ad Hermeam nuper Atarnei tyrannum abijſſe, ac triennium cum eo commoratum eſſe, vt ait Dionyſ. Hic enim eſt Hermæas ille, quem Mentor præcedente anno regno exuit. Is forte nunc in vita priuata non inops, philoſophari cum Ariſtotele deſiderans, cum ad ſe honeſtis conditionibus euocauit, cum annum vitæ ageret 37. totidem enim ab anno Mundi 3670 numerantur.

a. m. 3706. n. 5. & 6. Ariſtot. ad Hermæam.

III. Romæ T. Manlius comitiorum cauſa Dictator, abſentem M. Valerium Coruinum, ſummo populi fauore, etſi tres tantum & 20 annos natum, Conſulem renunciauit, cui additus eſt Collega Popilius. Quibus Coſſ. nihil memorabile contra Grecos à Camillo geſtum. Quippe nec illi terra, nec Romanus mari bellator erat. Poſtremo cum littoribus arcerentur, aqua etiam ad vſum neceſſaria deficiente, Italiam reliquere. At Romæ fœdus cum Chartaginenſibus ſecundùm ictum eſt, vt ſcribit li. 3. Polybius, cum Romanos à bellis & ſeditionibus quietos peſtilentia vexaret: eademque quies ſequenti anno perſeuerauit.

M. Valerius Coruinus iunior ætate fit Conſul.

3707.

IV. Philippus Thebanos cõtra Phocenſes iuuat.

At in Græcia Phocenſes Phalecum ducem, interuerſarum pecuniarum reum exautorarunt, eique tres ſuffecti ſunt ſacræ pecuniæ quæſtores. Cum autem aliquot oppida in Bœotia rite communita haberent, & nominatim Orchomenum & Cheronæam, inde Bœotos ac Thebanos multis damnis afficiebant, vt ad Philippum auxilij cauſa fugere cogerentur. Is tametſi lætabatur eorum ſpiritus ex Leuctrica pugna compreſſos, auxilia tamen miſit, cum quibus Phocenſes vincunt, quorum cum fere quingenti ad vicinum Apolinis templum confugiſſent, ibi pœnam ſacrilegis debitam incẽdio pependerunt. Porro pacem hoc anno conciliatam Philippum inter & Athenienſes, author eſt Dionyſius, eamque ad ſeptem annos duraſſe. Ea, vt refert Libanius, ab vtriſque expetebatur. Nam Athenienſes hoc tempore non ſatis proſpera fortuna in bello vtebantur: & Philippus dum aduerſarios haberet Athenienſes, quæ Thebanis & Theſſalis promiſerat, præſtare non poterat, præſertim de Phocenſibus debellandis.

Init pacem cum Athenienſibus. *In Orat. de Pace.*

V. Callida Philippi malitia.

Cæterum pax iam anno ſuperiore, non ſolum tractari cœpta, ſed perfecta etiam erat, excepto iureiurando, quod à Philippo edi oportebat. Id autem diu ab eo de induſtria dilatum eſt, dum tota interea Thracia potiretur. Intelligebat enim quæ Athenienſibus eripuiſſet ante preſtitum iuſiurandum, ea ſe omnia conſtanter habiturum, neminemque propterea pacem ſoluturum, ad quod inſtitutum legati Athenienſium cum perfida cunctatione iuuerant, vt queritur Demoſthenes.

Orat. de Corona.

ANNVS MVNDI 3708.

IEDDOÆ 19. PHILIPPI Mac. 15.

ARTAXERXIS Ochi 19. Imperij Perſ. 192.

OLYMP. CVIII. An. 3. VR. C. 407.

ANTE CHRISTVM 345.

I. Finis belli ſacri ope Philippi.

Habet hic annus belli ſacri finem, cum ſuprema Phocenſium pernicie coniũctum. Bœoti enim ac Phocenſes, quorum armis atque odiis ducebatur hoc bellum, multis vtrimque præliis, direptionibus, cædibuſque fatigati, ad noua belli auxilia potius, quam ad pacis conſilia, & inimicitiarum finem ſpectabant. Itaque Phocenſes, miſſis Lacedæmonem legatis, auxilia expetiuerunt: quibus Spartani mille grauis armaturæ milites, duce Archidamo rege

miſerunt. Bœoti autem ſuppetias à Philippo per legatos poſtularunt. Is aſſumptis in belli ſocietatem Theſſalis, cum valido exercitu in Locridem deſcendit; vbi Phalecum denuo ad munus imperatorium euectum inuenit, cum octo millibus armatorum. Qui nihilominus animaduertens ſe Philippo longe viribus imparem, legatione miſſa pacem expetiit, & impetrauit, ea conditione, vt ipſe cum ſuis copiis aliò ſe ex ea regione conferret; qui mox data acceptaque fide, ſeſe in Peloponneſum recepit. Ita Phocenſes omni auxilio ac ſpe deſtituti, ſe Philippo dediderunt.

Phocenſes ad deditionem cogit.

II. *Acerbè puniuntur. Philippus concilio Amphictyonum aggregatur.*

Rex vbi citra pugnam, ex inſperato finem ſacro bello impoſitum videt, cum Bœotis ac Theſſalis conſilium capit, quid de Phocenſibus fieri placeat; decernitque vt indicto Amphictyonum cōcilio, res integra eorum arbitrio permittatur. Ab iis in eam ſententiam itur, vt Philippus cum poſteris ſuis, in Amphictyonum concilium adſciſcatur, & gemini ſuffragij ius habeat, quod Phocenſes habuerant; vt trium in Phocide vrbium mœnia deſtruantur, aliáque in Phocenſium perniciem ſeueriſſimè: quæ in rem fuiſſe redacta abundè docet in falſa legatione Demoſthenes. Ex quibus intelligi poteſt quam infenſo animo vniuerſa Græcia in ſacrilegos vnius templi expilatores fuerit: quidque ab vniuerſa Gallia in hęreticos iure decerni potuerit, tot taliumque templorum ſacrilegos expilatores atque euerſores. Perſarum cum fanum illud cacodæmoni, hæc omnipotenti Deo, in Chriſto Domini, & ſanctorum eius honorem fuerint conſecrata.

Odium Græcorum in ſacrilegos.

III. *Res geſtæ à Valer. Coruino in Volſcos.*

Romæ autem cum nunciatum eſſet legatos ab Anthio circumire populos Latinorum, ad concitandum bellum, M. Valerius Coruinus iuſſus Volſcis inferre bellum, priuſque vires ampliores colligerent, ad Satricum eorum vrbem, exercitu infeſto pergit. Cui cum Antiates aliique Volſci occurriſſent, nulla mora, inter infeſtos odio diuturno populos, dimicandi fuit, ſed Volſci ad rebellandum, quam ad bellandum ferociores, victi effuſa fuga Satricum petunt; cumque iam vrbs caperetur, ad 4 millia, præter imbellem multitudinem, ſe dedidere. Oppidum dirutum atque incenſum, excepta æde Matutæ, præda omnis militi data. Conſul deditiċios vinctos ante currum triumphans egit, de venditis deinde magnam pecuniam in ærarium redegit. Cenſorinus ludos ſeculares ſecundos hoc anno celebratos ſcribit, quem tamen 408 vocat ab V. C. quem faſti Conſulares vocant 407. Qua de re Conſule Annales hoc loco.

Ludi ſeculares.

3709. *Iuſt. l. 8.*

IV. *Philippus populos traducit.*

Sequenti anno Philippus reuerſus in Macedoniam, debellatis Phocenſibus, multas populorum transmigrationes fecit, multo cum mœrore luctúque propria derelinquentium, & in nouas terras, quaſi noua exilia demigrantium. Sic nimirum prouidebat, vt qui turbas excitare poſſent, aut ſolerent, opibus fere atque amicis, nouis in colonis deſtituti, vel inuiti quieti eſſe cogerentur. Hoc ipſo anno Archonte Eubulo Ariſtoteles, cum triennium apud Hermæam commoratus eſſet, venit Mitylenem vrbem in Leſbo inſula, Philoſophandi opinor cauſa & docendi: vnde fama eius in vicinam delata Macedoniam; mox illi additum ad Philippum, & magiſterium Alexandri muniuit.

Ariſtoteles venit Mytilenem.

V. *Bellum Auruncū.*

In Italia Auruncum bellum excitatum, plus habuit trepidationis quam damni. Itaque Dictator dictus L. Furius Camillus, votum Iunoni Monetæ vouit; tum progreſſus ad bellum, prædones potius quam hoſtes inuenit; prima itaque acie debellatum eſt. Senatus Decemuiros ad eam ædem excitandam conſtituit; Locus in arce deſtinatus eſt, quæ area ædium fuerat M. Manlij Capitolini. Ædes autem ipſa proximo anno abſoluta ac dedicata eſt, magna cum ſupplicationum pompa.

Ædes Iunonis monetæ.

ANNVS MVNDI 3710.

IEDDOÆ 21. PHILIPPI 17.

ARTAX. Ochi 21. Imperij Perſarum 194.

OLYMPIADIS CIX. AN. I. V. C. 409.

ANTE CHRISTVM 343.

I. *Philippi bellum contra Illyrios.*

Philippus regno ſuo probè vndique ſtabilito, magniſque incrementis ex aliorum ruinis amplificato, ex antiquo in Illyrios odio, quod quaſi hæreditarium à patre acceperat, eorum terras cum valido exercitu inuadit, & agros populatus, multiſq; vrbibus expugnatis, cum maxima præda Macedoniam repetit, vt ait Diodor. Itaque ad hoc tempus referre poſſumus quod ait Plutarchus, Alexandrum puerum, is nunc 13 agebat ætatis annum, cum allatum eſſet, aut nobilem vrbem à Philippo captam; aut illum inſigni potitum victoria, veritum eſſe ne nullum ſibi glorioſum facinus pater peragendum relinqueret, idque crebris apud æquales ſermonibus vſurpaſſe. Ipſe autem Philippus per ſpeciem expellendi Tyrannos Theſſalia potitus eſt. Theſſalorum autem vel inſipientiam, vel iudicium ſecuti plerique Græci, Philippo ſe dedidere; miſeri qui non intelligerent ſe non tyrannum expellere, ſed domeſticum in alienigenam mutare.

Alexandri gloriæ cupiditas.

Philippus Theſſalia potitur.

ANNVS MVNDI 3711.

IEDDOÆ 22. PHILIPPI 18.

ARTAXERX. OCHI 22. Imperij Perſ. 195.

OLYMP. CIX. AN. 2. V. C. 410.

ANTE CHRISTVM 342.

I. *Ariſt. Alexandri præceptor.*

Ariſtoteles Pythodoto Prætore ad Philippum venit, vtique acceſſitus, vt Alexand. filium, qui nunc decimum quartum, agebat annū, & grauioribus iam ſtudiis videbatur aptus, inſtitueret, cum præceptor ipſe ageret quadrageſimū ſecundū. Apud Philippum autem octo annos exegit, autore Dionyſio, id eſt ad eius vſque mortem. Philoſophorum clariſſimum, ait Plutarchus in Alexandro, Ariſtotelem Philippus acciuit, præmiumque ei dedit inſtitutionis clarum & decorum. Nam Stagiram patriam eius, quam exciderat, iterum frequentauit incolis, ciueſque eius, qui in exilio erant,

aut ſeruitute, reduxit domum. Ludum ei & ſtudij locum Nymphæum, probe Miezam Macedoniæ vrbem aſſignauit, vt & hac ætate ſedes Ariſtotelis lapideas, & ambulationes vmbroſas monſtrant. Sic Plut. Hic idem annus quartus eſt & nonageſimus vitæ Iſocratis, quo eum librum qui Panathenaicus inſcribitur, ſcripſiſſe dicitur, vt ait Cicero in Catone. Natus quippe eſt anno primo Olympiadis 86 vixitque quinquennium poſtea, vt idem ait.

Egregia à Philippo mercede.

Panathenaicus Iſocratis.

II. *Sicilia tyrannide liberata.*

Inſignis quoque eſt hic annus euerſione Tyrannidis in Sicilia, cum Timoleon Dionyſio iuniore ad ſummam trepidationem adducto, perſuaſit, vt abdicato principatu in Peloponneſum abiret, vbi & reliquum vitæ in egeſtate tranſegit. Interea duo Thraciæ reges, vt ait Iuſtinus, ad Philippum venere, quos Demoſthenes vocat Amadocum & Cherſobleptem filios Cotys, metuentes ne alterius viribus accederet, ad vtrumque ſeorſim opprimendum. At is non quaſi ad iudicium, ſed quaſi ad bellum inopinantibus fratribus inſtructo exercitu ſuperuenit, & vtrumque regno, non iudicis more, ſed latronis fraude ac ſcelere ſpoliauit.

l. 8.

Philippus regios fratres in Thracia opprimit.

III. *Initium belli Samnitici. a. V.C. 399.*

Ortum eſt hoc anno bellum contra Samnites, quibus ab annis vndecim amicitia atque ſocietas inita fuerat. Belli hæc cauſa memoratur. Samnites Sidicinis, eorumque auxiliaribus Campanis arma iniuſta intulerant, & vtroſque ex armorum inſolentia, ſemel iterumque vicerant. Victi ad Romanorum auxilia confugere, qui amicitiam cum Samnitibus cauſati, ſpoponderũt ſe legatos ad eos miſſuros, qui tanquam amicos, rogarent, ne qua vis Campanis fieret. His cum Campani ſe, ſuaque omnia Romanis dedidiſſent, miſſi ſunt ad Samnites legati, qui pro amicitia ac ſocietate peterent, vt dedititiis ſuis parcerent, neque in eum agrum, qui populi Romani factus eſſet, hoſtilia arma inferrent. Sed his non ſolum ferociter à Samnitibus reſponſum eſt, ſed coram legatis etiam miſſi cohortium præfecti, qui in agrum Campanum populabundi proficiſcerentur, vtroque populo vna eademque ſuperbia atque iniuria violato.

Campani ſe Romanis dedunt.

IV. *Romani gemino exercitu Samnites petunt.*

His Romæ cognitis, iuſſu populi Conſules ambo cum duobus exercitibus ab Vrbe profecti, Valerius in Campaniam, Cornelius in Samnium profecti ſunt. Valerio Samnitium legiones occurrunt, gemina de Campanis victoria feroces. Valerius leuibus certaminibus tentandi hoſtis cauſa aliquot diebus vſus, ſignum pugnæ propoſuit, & ſuos incredibili alacritate plenos in pugnam eduxit. Prælium magna vtrimque ſpe, contentione, pertinacia, ſi vnquam alias geſtum eſt; cumque atrox vbique cædes fieret, fugæ nemo meminerat, adeo ſola morte vinci animis deſtinauerant. Tandem inclinante ad veſperam die ceſſere Samnites. Mox autem Romani fatebantur, nunquam à ſe cum pertinaciore hoſte conflictum: & Samnites oculos ſibi Romanorum ardere viſos, iiſque magis quam gladiis in terrorem ac fugam verſos. Alter Conſul in Samnio pene ab hoſte concluſus, P. Decij Tribuni militum induſtria, non liber ſolum, ſed difficili ex pugna victor euaſit. Cumque Samnites iterum ſe ex fuga ac terrore collegiſſent, ad Sueſſulam à M. Valerio magna clade affecti ſunt, adeo vt ad Conſulem centum ſeptuaginta ſigna militaria hoſtibus erepta deferrentur. Conſules ambo glorioſè de Samnitibus triumpharunt.

Atrox prælium.

Primus de Samnitibus triumphus.

V. *Belli Samnitici diuturnitas. l. 1. Epit.*

Sicque initium bello Samnitico datum eſt, quod ad annum 482 propagatum eſt, & per annos duos & ſeptuaginta innumerabilium cædium, & triumphorum materiam præbuit, vt ſcribit Florus. Hæc prima de Samnitibus victoria vicinos Romanis populos partim fœdus cum ipſis inire, partim aliò arma conuertere perſuaſit. Carthaginenſes etiam ad gratulatoria munera incitauit. Legatos enim Romam miſere, cum coronæ aureæ dono, quæ in Capitolio in Iouis cella poneretur. Poſtremo Campanorum, & Sueſſanorum precibus datum, vt præſidium militare eò in hyberna mitteretur, quo Samnitium excurſiones arcerentur. Vnde non paruum mali Romanis exortum eſt, vt ſequens annus docebit.

Carthaginenſium gratulatio.

ANNVS MVNDI 3712.

IEDDOÆ 23. PHILIPPI 19.

ARTAX. Ochi 23. & vlt. Imperij Perſ. 196.

OLYMPIADIS CXI. An. 3. V. C. 411.

ANTE CHRISTVM 341.

I. *Obitus Artaxerxis.*

POſtremum hunc eſſe Artaxerxis Ochi annum, nec vltra vigeſimum tertium regnando progreſſum Diodorus non vno loco teſtatur: quæ eſt Sulpicij quoque Seueri, & multorum recentiorum ſententia, eáque vt arbitror veriſſima, vt quæ Olympiadibus, & annis Philippi & Alexandri rectè conſentiat. Celebratur principis huius crudelitas in primis. Nam præter ea quæ initio regni eius ex Iuſtino retulimus, & quæ in excidio Sidoniorum barbarè perpetrauit, Q. Curtius ſcribit eum vno die ad octoginta fratres ſuos interemiſſe. *Bagaos*, ait Diodorum *militum tribunus, conditione Eunuchus, ſed natura ſceleratus & bellicoſus, veneno regem tollit, medici ad hoc opera vſus.* Mortis cauſam refert Sulpicius Seuerus in irriſionem Ægyptiarum ſuperſtitionem, quas Ægyptius Bagaos vltus fuerit. Addit Ælianus, interemptum in minutas partes conciſum felibus proieciſſe, & eius loco alium regio ſepulchro condidiſſe. Cum autem in regno poſſet omnia, vt ait Diodorus, interfecto patre, filium eius Arſen natu minimum regem conſtituit, ſimulque omnibus eius fratribus necem intulit, vt desertus eo modo Rex, tanto plus obſequij illi præſtaret, eóque carere non poſſet. Sed de Arſe anno ſequenti, quo eum regnare cœpiſſe plurium eſt ſententia. Si tamen placet ei quatuor regni annos cum Euſebio tribuere, oportet primum eius annum cum vltimo patris concurrere.

Eius crudelitas & mortis cauſa.

Bagaos ſæuitia & tyrannis.

Arſes.

II. *Philippus regnum Moloſſorum interuertit.*

Arymbas rex Moloſſorum hoc tempore, poſt decimum regni ſui annum, vita decedit, filio poſt ſe relicto Æacida, qui poſtea Pyrrum genuit, ſed in defuncti locum, adiutante Philippo,

l. 7. & 8. ſu. Alexander Olympiadis germanus ſuffectus eſt. Aliter rem narrat Iuſtinus, qui paulo in Philippum videtur iniquior, ſicut Diodorus in eundem indulgentior. Media graditur via Demoſthenes, qui cum quadrageſimum annum ageret Athenis, Prætore Soſigene, nonam & decimam orationem habuit contra Philippum, vt ait Dionyſius.

Ad Ammæum. Ortus Epicuri. Natum hoc anno Epicurum voluptatis patronum ſcribit ſectator eius Laërtius ex Apollodori Chronicis. Naſcitur, inquit, centeſimæ nonæ Olympiadis anno tertio, ſub Soſigene principe, menſe Gamelione, qui reſpondet Ianuario, ſeptimo menſis, ſeptem annis poſt obitum Platonis, qui ſub initia proximè præcedentis Olympiadis abiit è viuis.

III. Romani Capuam affectant. Huius quoque anni principio, in Campania ad Capuam locus militi Romano nimium placere cœpit, adeo vt eo incolis eripiendo, ſoloque Romano deſerendo conſilia inter ſe inirent. Quæ cum Rutilio conſuli, cui Campania prouincia ſorte obuenerat, per Tribunos innotuiſſent, exercitum purgare miſſionibus turbulentorum militum cœpit, variis cauſis excogitatis; quos Romæ alter Conſul, Prætorque alias ex aliis fingendo moras retinebant. Vbi autem orta eſt ſuſpicio conſilia iſta eſſe patefacta, in vnum ſe locum non exigua manus receperunt, & prædantes, caſtris deſertis, in agrum Albanum peruenere. Cumque duce carerent, T. Quintium, in Tuſculano quietam vitam agentem, quà precibus, qua vi cogunt ad imperium ſuſcipiendum. *Seditioſi Quintum inuitum aſſumunt ducem.* Cuius opera, & Dictatoris Coruini lenitate & prudentia, improba conſilia diſiecta ſunt, & milites Reipub. reconciliati. Vide Liuium l. 7. extremo.

ANNVS MVNDI 3713.

IEDDOÆ 24. PHILIPPI 20.

ARSIS 1. Imp. Perſarum 197.

OLYMP. CIX. AN. 4. VR. CO. 412.

ANTE CHRISTVM 340.

I. Arſis imperium. Retinemus eundem in nouo Imperatore Pontificem, quia ex Ioſepho conſtat Ieddoam, quem ipſe Iaddum vocat, ad Alexandri tempora perueniſſe. Nouus porro Imperator, Ochi minimus natus, ex arbitrio Bagaos Eunuchi, imperio ſufficitur Arſes nomine, vt diximus. De quo illud vnum apud Diodorum legimus, cum triennio, pro Bagaos arbitrio imperaſſe, illumque eadem perfidia qua patrem occiderat, etiam filium ſuſtulit, vt ſuo loco dicetur.

II. Expeditio Philippi in Perinthios. Tulit arma Philippus hoc anno contra Perinthum Thraciæ vrbem ad Propontidem, ea vt expugnata Byzantio facilius potiretur, & ad Athenienſes, reliquamque Græciam ſibi ſubiiciendam viam ſterneret. Scribit Diodorus cum Perinthum cum 30 armatorum millibus, & telorum ac machinarum infinita copia tanto ſtudio obſediſſe, nullam vt obſeſſis requiem præberet. Cui non ſolum Perinthij ſtrenuè reſiſtebant, ſed Byzantij quoque, quaſi in proprio periculo, viros eis, arma, commeatum, omnia bello neceſſaria ſtudioſè ſubminiſtrabant. Regem quoque Perſarum Perinthiis auxilio fuiſſe, tradit Diodorus, nimia iam Macedonis incrementa ſuſpecta habentem, & Satrapis regionum maritimarum mandaſſe per literas, vt Perinthiis, quantis poſſent copiis, ſubuenirent.

III. Et Byzantios. Itaque æquatis hoc auxilio viribus, Perinthij facile vim Philippi ſuſtinebant; cum is callidè conſilium de diuidendo exercitu capit, ratus, id quod erat, ſe facilius Perintho potiturum, ſi ab ea Byzantiorum auxilia ſubtraxiſſet. Et rurſum Byzantium nudatum bellicis præſidiis, quæ Perinthiis commodaſſent, non ægrè ſubactum iri. Itaque copiarum parte ad Perinthi oppugnationem relicta, cum altera Byzantium infeſtus petit, magnaſque in anguſtias cogit. Iſti Athenas auxiliorum cauſa conuolant, ad quæ impetranda maximum momentum attulit Demoſthenes, vt ipſemet in oratione de corona gloriatur, ſed ea res ad ſequentem quoque annum pertinet.

IV. Bellum Priuernates & Antiates. Interea Piuernates in Italia duas populi Romani colonias depopulati ſunt. Quos Plautius Conſul victos, duabus agri ſui partibus mulctauit. Antiates quoque Volſcorum atroci prælio vicit, proximáque nocte agmine trepido, ſauciis ac parte impedimentorum relicta, Antium repetere compulit. Alter Conſul cum Samnites bello peteret, neque vſquam hoſtis occurreret, agris vaſtitatem inferebat. Cum ad eum legati Samnitium pacis cauſa adierunt, à quo reiecti ad Senatum, poſitis ferocibus animis, pacem ſibi à Romanis, bellique ius aduerſus Sidicinos petierunt, atque vtrumque impetrarunt. *Pax cum Samnitibus.* Icto fœdere cum domum reuertiſſent, extemplo inde Romanus exercitus abductus. Samnites autem, copiis iiſdem quibus Romanos petebant, Sidicinos inuaſere. At ij cum deditionem, Campanorum exemplo, facere vellent, patres vt nimium ſeram, atque extrema neceſſitate expreſſam aſpernati ſunt, aut certe ne fœdus proxime cum Samnite ictum violarent. Ergo illi ſe Latinis dedidere, cum quibus Campani quoque Samnitium agros populati ſunt. Cumque Samnites ea de cauſa ad Romanos recurriſſent. *Apparatus belli cōtra Latinos.* Reſponſum datum eſt Campanos ſeu nollent ſeu vellent quieturos. In fœdere Latino nihil eſſe quo bellare, cum quibus ipſi vellent, prohiberentur. Id reſponſum & Latinos ferociores fecit, & Campanos metu abalienauit, & Samnites dubios reliquit. Itaque Latini per ſpeciem belli parandi aduerſus Samnites, occultè bellum in Romanos parabant, quibus ſe Campani quoque aduerſus ſeruatores ſuos adiunxerunt; ſed ea coniurationis indicia Romam per amicos emanarunt.

(∴)

ANNVS MVNDI 3714.

IEDDOÆ 25. PHILIPPI 21.

ARSIS 2. Imperij Perſarum 198.

OLYMP. CX. An.1. VR.C.413.

ANTE CHRISTVM 339.

I. Athenienſes pro Byzantiis contra Philippum arma ſumunt.

Pergit Philippus hoc anno ineuntis Olympiadis centeſimæ decimę Perinthum atque Byzantium oppugnare. Byzantij quoque Athenis auxilia vrgebant, quæ agente, vt dixi, Demoſthene, impetrarunt. Philippo Byzantium obſidente, inquit Diodorus, Senatus populuſque Athenienſis pacem, quam cum eo firmauerant, violatam arbitrati, extemplo numeroſas contra ipſum copias nauales ſubſidio Byzantinis mittunt, quos Chij, & cum his Coi, Rhodiique, & Græcorum alij quidam, cum auxiliaribus copiis ſecuti ſunt. Quæ clarius habentur in Byzantiorum decreto, quod extat apud Demoſthenem, vbi inter alia, Philippo noſtrum agrum & vrbem hoſtiliter aggreſſo, ad excidium Byzantiorum & Perinthiorum, agrumque incendiis & ſucciſis arboribus deuaſtante, Populus Athenienſis opem tulit nauibus centum & viginti, frumento, telis, & legionibus, noſque magnis periculis eripuit, & patriam Rempub. reſtituit, & leges & monumenta maiorum, &c. Ex quibus patet irritos fuiſſe Philippi conatus hoc tempore, obſidionem ſolutam, & pacem cum Athenienſibus tertio redintegratam, donec homini vafro noua naſceretur occaſio, ad illam maiore vtilitate violandam.

Orat. de Corona.

Belli finis, & pax cum Athen. renouata.

II. Philippus piraticam agit. *l. 9.*

His conſequentia ſcribit Iuſtinus. Philippus inquit, longo obſidionis mora exhauſtus, pecuniæ commercium de piratica mutuatur. Captis itaque 170 nauibus mercium, & diſtractis anhelantem inopiam paululum recreauit. Ab ea re non alienum eſt, quod ſcribit Demoſthenes, Philippum per ſpeciem arcendi prædones, maris imperium affectaſſe, inſulares ab Athenienſium ſocietate & ditione abalienaſſe. Nec abſurdum eſt eum, qui prodigè pecunias in emendis proditionibus profuderat, qui prædis innocentium, & ſacrilegiis ſaginatus fuerat, male partis, male dilapſis, etiam ad piraticam fuiſſe compulſum. In Scythiam quoque prædandi cauſa expeditionem ſuſcepiſſe idem Iuſtinus affirmat: accerſitum tamen à Scytharum rege Machæa, dum is ſibi ab Iſtrianorum rege metuit: cuius tamen morte, metu mox ſolutus, irriſos Macedonas ſuum ad regem remiſit, Philippus dum vim diſſimulanter parat, & à Scytha deluditur: legationibus miſſitandis reliquus annus abiit.

Et Scythiā cogitat.

III. Romana res contra Latinos, & iſtorum ſuperbia.

Interea Romani aduerſus belli molem, quæ à Latinis populis, Volſcis & Campanis imminebat, maturius nouos conſules per interreges creauere, Torquatum & Decium, eodem anno quo Alexander Epiri rex frater Olympiadis, & magni Alexandri auunculus, in Italiam claſſe appulit. Cum ergo Samnites Romanis fœderati eſſent, eoſque Latini Campanique bello peterent, euocantur Latini Romam, roganturque vt à Samnitibus ſociis abſtineant. At Latini ſuperbia tumentes defectionem minati ſunt, niſi in ſignum æquatæ cum ipſis potentiæ ac maieſtatis, alterum conſulem è Latinis, partemque Senatus acciperent, quæ quanto aſſenſu apud Latinos propoſita, tanta indignatione à Romanis accepta ſunt, vt Latinus ſe à veſtibulo templi proriperet, & capite grauiter offenſo corruens ſemianimis iaceret, quod in omen victoriæ Romanus Conſul accepit.

IV. Decij Cōſulis deuotio & cædes.

Conſules duobus conſcriptis exercitibus, per Marſos Pelignoſque profecti, adiuncto Samnitium exercitu, ad Capuam, quò iam Latini ſocijque conuenerant, caſtra locant. Ibi dęmonū ſpectris ludificati, perſuadentur eorum fore victoriam, quorum Imperator ſe diis manibus deuoueret, atque in pugna occumberet. Itaq; cum læuum cornu Romanorum hoſti cedere inciperet, Decius facta deuotione ſe in hoſtem ferox immittit, & poſt multam editam ſtragem, telis obrutus cadit, idque primum ad victoriam momentum attuliſſe creditum eſt. Sed longe verius id Torquati Conſulis induſtriæ tribuatur. Qui cum ſciret ſe contra eos pugnare, qui iiſdem aſſueti militaribus inſtitutis, eoſdem pugnæ ordines, pugnatorumque retinerent, contra feſſos Latinorum triarios, ſuos adhuc integros ac recentes immiſit, à quibus victoria parta eſt, tantáque cæde ſeuitum, vix vt quarta pars hoſtium euaſerit. Decij corpus poſtridie inter hoſtium aceruos inuentum, honorificè à Collega ſepultum eſt.

Torquati induſtria & victoria.

V. Filium victorem occidit.

Alterum facinus hoc bello patratum eſt quod dubiam habuit apud Romanos approbationem. Cum enim Torquati Conſulis filius, ab hoſte ad certamen ſingulare prouocatus eſſet, oblitus edicto, quo vetitum fuerat, ne quis extra ordinem in hoſtem pugnaret, & detrectandi certaminis pudore compulſus, pugnat, & humi hoſte affixo, victor & ouans cum ſociis in caſtra reuertitur, & patrem ad prætorium adit cum ſpoliis, & victoriam narrat infelix. Nam pater eum auerſus, concionem claſſico aduocari iuſſit, & coram reprehenſum filium violatæ diſciplinæ militaris, imperiique patrij, ad ea exemplo terrifico ſtabilienda, iubet ei à lictore præſcindi ceruices, itáque extemplo factum eſt, vtrumque exemplum non negligenter in Annalibus examinatum ſtudioſus Lector inueniet. Hic illud vnum dixerim Torquatum hominem auſterum, qui durum erga ſe patrem olim fuerat expertus, ferreum, in filium leuiculæ culpæ reum, eſſe voluiſſe, vt Imperia Manliana deinceps prouerbio iactarentur.

n. 9. & ſeqq.

VI. Iterata pugna, & victoria de Latinis.

Cæterum cum Latini, qui ſe ex fuga Minturnas contulerant, ſe collegiſſent, & raptim conſcripto exercitu ex vicinis Volſcis ac Latinis, vt Romanos, nihil minus tum quam prælium expectantes, inuaderent, eis Conſul occurrit, ſimulque ſarcinis vtrimque in aceruum congeſtis, pugnatum ac debellatum eſt. Adeo enim acciſæ res ſunt, vt Conſuli exercitum ad populandos agros ducenti, omnes ſe Latini Campanique dediderint, vtrique agro mulctati. Conſul bello geſto Romam reuerſus eſt, eique ſoli ſeniores honoris cauſa obuiam proceſſere. Iuuentus eum & tunc, & deinceps auerſata eſt, qui ſe patrem oblitus ac Conſulem, crudelem tyrannum & barbarum egiſſet in filium innocentem.

Iuuentutis odium in Torquatū.

ANNVS MVNDI 3715.

IEDDOÆ 26. PHILIPPI 22.

ARSIS 3. & vlt. Imperij Perſarum 199.

OLYMP. CX. AN. 2. VR. C. 414.

ANTE CHRISTVM 338.

I. Arſis Perſarum regis cædes.

ARſes Perſarum Imperator, & ſeruitutis indigniſſimæ pertæſus, & Bagoæ ſceleribus offenſus, ſe pœnas de autore ſumpturum manifeſtis argumentis incautius declarauit. Inſidiis deprehenſis Bagaos Arſen cum liberis, tertio Imperij anno è vita ſuſtulit, vt ſcribit Diodorus initio lib. 17. Alexander vero magnus apud Arrianum, ſcribens ad Darium ait ipſum, opera Bagoæ vſum, Arſen interemiſſe. Hoc quoque anno moritur Speuſippus Platonis ex ſorore nepos, cum eius ſcholam octo rexiſſet annis. Cuius cum corpus omne paralyſi reſolutum eſſet, accerſito Xenocrate orauit, vt ſibi in docendo ſuccederet. Aiunt illum, inquit Laërtius, cum vehiculo ferretur in Academiam, obuium habuiſſe Diogenem, quem cum ſaluère iuſſiſſet; at tu, inquit Diogenes, nequaquam ſalue, qui huiuſmodi cum ſis viuere ſuſtines. Ac ne tu quidem, inquam, improbe atque imperite philoſophe, qui neſcius veræ fortitudinis, tam nefarium ſcelus amico ſuades; quod ille poſtmodum infeliciter perpetrauit. Ei ad 25 annos in regenda Academia ſucceſſit Xenocrates, vir haud paulò ſapientior ac melior, etſi teſte Laërtio, ingenio paulò tardiore.

l. 2. Exped.

Mors Speuſippi ex impio Diogenis conſilio.

In Speuſippo & Xenocr.

II. Philippus Elateam Athenienſibus eripit.

De Corona.

Athenis prætore Lyſimachide, qui præſens annus eſt Philippus Elateam & Cytinium oppida Athenienſium occupauit, confirmatis prius cum Athenienſibus induciis, ſic enim vocat Demoſthenes, & Thebanorum beneuolentia amicis literis renouata. Elatea occupata magnus Athenis excitatus eſt tumultus: cum Demoſthenes autor populo fuit, vt Thebanos miſſa legatione non ſolum conciliarent, ſed belli contra Philippum ſocietate coniungerent, quippe qui Thebanis, æquè atque Athenienſibus in ſeruitutem redigendis immineat. Miſſi Thebas legati, in quibus ipſe Demoſthenes, qui Pythoni viro diſertiſſimo pro Philippo oranti ita reſtitit, vt Thebani plane ſe Athenienſibus darent, & contra Philippum bellum decernerent. Is cum ſpe ſua de Thebanis excidiſſet, contra vtroſque pugnare decreuit, quod ad Cheroneam Bœotiæ anno ſequenti fecit. Interim ad Scythas expeditione parata profectus eſt, vbi irritatis vtrimque animis, prælium committitur; & licet Scythæ virtute & animo præſtarent, aſtutia tamen Philippi victi ſunt, 20 millia puerorum ac fœminarum capta, pecoris magna vis, auri argentique nihil. Sed redeunti Tribali Myſiæ populi occurrunt, qui prædam excutiunt, & Philippum ipſum tantum non interimunt.

In eumque bellum decernitur.

Scythæ à Philippo victi.

III. Res à Coſſ. geſta.

P. Philo rem bene geſſit hoc anno contra Latinos, quos victos exutoſque caſtris, in deditionem accepit, ac triumphauit. Qua re audita ab Æmilio collega, qui præliis aliquot contra Pedanos feliciter conflixerat, re nondum confecta, Romam triumphi poſtulandi cauſa venit, quem cum Patres ad captam vrbem diſtuliſſent, alienatus à Senatu, reliquum Conſulatum ſeditioſo Tribunatui ſimilem geſſit, plebeio collega minime repugnante, quem cum Dictatorem iuſſu Senatus dixiſſet Æmilius, ille non minus Dictatura quam Conſulatu popularis fuit, legibus aduerſus nobilitatem ferendis,

ANNVS MVNDI 3716.

IEDDOÆ 27. PHILIPPI 23.

DARII 1. Imperij Perſarum 200.

OLYMPIADIS CX. AN. 3. V. C. 415.

ANTE CHRISTVM 337.

I. Regnum Darij Perſæ.

SEcundo ſeculo Imperij Perſici exeunte, nouus Perſarum Imperator, idemque poſtremus exoritur, Darius Arſami filius, quem Diodorus fratrem Artaxerxis fuiſſe tradit. Iuſtinus Codomanum prius dictum ſcribit, & ob res præclarè geſtas, ad regnum euectum, & Darium honoris ergò appellatum. Diodorus tamen Regem ex arbitrio Bagoæ factum tradit, qui Imperio & Imperatori pro libidine dominabatur, etſi Satraparum ſuffragia fortaſſe ſpecie tenus vſurpauit. Verum cum mox Darij faſtidio, ei medicata potione mortem afferre inſtituiſſet, inſidiis patefactis, rex Bagoæ comiter aduocato poculum tradit, cumque ad illud exhauriendum cogit. Sic homo ſceleratus incidit in foueam quam domino ſuo parauerat. In qua pœna illud dolendum fuit, quod tot regum regiorumque iuuenum interſector crudeliſſimus, tam leui ad exemplum ſupplicio in Tartarum deſcenderit.

Qui Bagoam tyrannum perimit.

II. Pugna ad Cheronæam & Philippi de Græcis victoria.

Inſignis quoque eſt hic annus pugna ad Cheronæam Bœotiæ, in qua ab Athenienſibus & Thebanis contra Philippũ infeliciter pugnatum eſt, qua iſti Græciæ totius imperiũ partum, illis ademptum eſt. Bœotiam ingreſſus eſt Philippus, cum numeroſo exercitu equitum duorum millium, peditum triginta, nec minores Græci copias numerabant: ſed Rex belli ſcientia, Macedones aſſiduis belli indurata virtute præſtabant. Alterum cornu regebat Alexander 18 annorum adoleſcens, valido ſtipatus comitatu, alterum Philippus ipſe. In Græcorum exercitu Bœoti cornu cum, Athenienſes alterum duce Lyſida propugnabant. Atrox prælium fuit, diu neutram in partem inclinante victoria, donec Alexander ſtudio probandi patri virtutem ſuam, facto impetu oppoſitam Bœotorum aciem perrumpit, & poſt multam ſtragem in fugam vertit. Nec minus Rex ipſe in prima acie dimicans, Athenienſes è ſtatione depulit, & coniecit in fugam, vt author eſt Diodorus, licet Iuſtinus dicat aduerſus omnes vulneribus, loca quæ ducibus tuenda receperant, corporibus texiſſe morientes.

l. 9.

III. Belli clades, & euenta.

Belli cladem paucis refert Lycurgus in accuſatione Lyſiclis. *Belli prætor, inquit, fuiſti ô Lyſicles, & quanquam mille ciues occubuerunt, bis mille captiuitatem ſubierint, tropbæum ad huius vrbis ignominiam excitatum fuerit, & vniuerſæ Græciæ iugum ſeruitutis iniectum, & hæc omnia te belli Imperatore contigerint, viuere tamen audes,*

ANNVS MVNDI 3718.

IEDDOÆ 29. PHILIPPI 25. & vlt.

DARII 3. ALEX. MAG. 1. Imp. Perſ. 202.

OLYMP CXI. AN. 1. V. C. 417.

ANTE CHRISTVM 335.

I. Finis regni Philippi, & initium Alexandri

PRior huius anni pars regno ac vitæ Philippi Macedonis finem imponit, poſterior autem dat initium regno Alexandri. Propterea enim Diodorus ei 24 tantum annos regni tribuit, quod bona pars anni 25 ad Alexandrum pertineat. Rurſum neceſſe eſt Alexandrum hoc anno regnare cœpiſſe, ſi is mortuus eſt initio Olympiadis 114, vt duodecim annis regnarit, vt Scriptura tradit, & inſuper aliquot menſes, vt in eius morte dicemus. Nunc Philippi poſtrema videamus. Is veris initio, vt ait Iuſtinus, tres duces in Aſiam cum parte copiarum præmittit, Parmenionem, Amyntam, & Attalum, cuius ſororem nuper in matrimonium, repudiata Olympiade, acceperat. His autem ducibus datum eſt in mandatis, vt Græcas vrbes, quæ in Aſiæ ora ſitæ ſunt, ereptas à dominatione Perſarum, in libertatem aſſererent, dum ipſe maiora atque iniuſtiora molie-batur: eóque Pythiæ oracula dubia referebat. Nam qui Perſis ruinam ſe mox illaturum putabat, imminentem ſibi cædem improuidus non agnouit.

1. Machab. c. 1 8. — *l. 9.* — Copiæ in Aſiam præmiſſæ.

II. Filiæ Philippi nuptiæ.

Itaque Deos ſibi propitios habere ſe credens, magnifico eis ſacrificio inſtituto, ſimul Cleopatræ filiæ, quam ex Olympiade ſuſceperat, nuptias celebrabat, eamque Alexandro Epirotarum regi dabat vxorem. Maximus erat ex vniuerſa Græcia hominum ad nuptias conuentus, quos Philippus acciuerat, quaſi gratias agens de ſibi delato in Perſicam expeditionem imperio. In magno porro ludorum apparatu, illud ſingulare fuit, non minus ſuperbiæ, quam magnificentiæ monimentum. Duodecim enim Deorum ſigna, populo in theatro ſpectante circumferebantur: tum decimum tertium ipſius Philippi ſimulacrum, diuinis per omnia ſimile oſtentabatur, quaſi rege in Deorum conſortium admiſſo. Tum prodiit ipſe candidam ſtolam indutus, ſatellitibus, longo interuallo ſequi iuſſis: ſignificans Græcorum ſe beneuolentia munitum, præſidio nihil indigere.

III. Philippi cædes, eiuſque cauſa.

Erat autem Pauſanias quidam, ex Oreſtarum genere nobilis adoleſcens, quem Attalus mero grauatum fœde illudendum proſtituerat. Is cum factus ſobrius illatæ ſibi iniuriæ atrocitatem didiciſſet, regem eius vltorem fruſtra expetiit, quod is Attali opera in ſuſcepto bello plurimum indigeret: eius tamen animum ſtuduit muneribus, atque honore mitigare. At Pauſanias implacabilem iram animo fouens, non iniuriæ ſolum autorem, ſed pœnæ quoque irrogandæ negligentem vlciſci decreuit. Itaque equis ad vrbis portas diſpoſitis occulto gladio accinctus, Philippum à ſtipatoribus ſuis ſemotum, & ſeſe magnificè circunſpicientem obtruncat, curſuque ad paratos equos contendit, ſed collapſus, dum reſurgere conatur, à Perdicca multis ictibus confoſſus eſt. Hunc finem Philippus habuit, dum ſe duodecim diis, velut eiuſdem maieſtatis conſortem, annumerat. Addit Iuſtinus fuiſſe creditum, percuſſorem hunc ab Olympiade immiſſum, repudij vlciſcendi cupida. Nec ipſum Alexandrum ignarum paternæ cædis extitiſſe, qui fratrem ex nouerca ſuſceptum regni æmulum timeret. Itaque vterque Pauſaniam, de impunitate flagitij in ſe admiſſi querentem, ad eam cædem impuliſſe creduntur. Quin etiam ita ſe geſſit Olympias in Pauſaniam defunctum, vt timuiſſe videretur, ne non ſatis certo conſtaret, facinus ab ea perpetratum. Sed hæc accuratius Annales noſtri dabunt.

Cædis conſcij ac fautores. — *l. 11. c. 7. & 8.*

IV. Initium ſchiſmatis Iudaici per Manaſſem.

Sub idem tempus, quo Philippus occiſus eſt, vt ait Ioſephus, Sanaballetes à Dario rege Perſarum in Samariam prouinciæ adminiſtrandæ gratia miſſus, filiam ſuam nomine Nicaſo nuptui dedit Manaſſi fratri Ieddoæ Pontificis. Quam ob rem cum ſeniores Iudæorum tumultuarentur, poſtularentque vt Manaſſes vel externi generis vxorem dimitteret, aut non amplius accederet ad altare; & cum ipſe quoque Pontifex ab altari arceret, ſocerum adiit, dixitque inuitum ſe cogi ad dimittendam Nicaſo, quod alioqui Sacerdotio priuandus eſſet. Sanaballetes contra recepit, ſe illi non Sacerdotium tantum ſeruaturum, ſed & Pontificatum ei paraturum, & totius prouinciæ ſuæ principem facturum, modo filiam ſuam retineret vxorem: ædificaturum quoque templum iuxta Samariam Hieroſolymitano ſimile, idque ſe Darij regis autoritate facturum. His ille captus promiſſis manſit apud ſocerum: & ad eum ſe plerique profanis contaminati coniugiis, aggregarunt, à quibus ſchiſma apud Iudæos conflatum eſt. Ipſum autem templum aliquanto poſterius excitatum eſt, vt ſuo loco dicetur.

a. 5. Alex.

V. Vltio cædis Philippi.

Alexander autem ſuſceptis regni gubernaculis, paternæ cædis conſcios vel autores, ad tumulum patris occidi iuſſit, vt Iuſtinus & Diodorus affirmant: quod permirum eſt, cum vterque teſtatus ſit tam Olympiadem quam Alexandrum ipſum cædis conſcios fuiſſe. Nimirum fucus ignaro populo faciendus fuit, & verum parricidium vltori Numini reſeruandum. Inde cum varios animorum motus in ſuis animaduerteret, qui Imperium Perſarum, totamque Aſiam laceſſitam ſcirent, Græcia nondum perdomita, eos primum, tum reliquos Græciæ populos confirmat. Et concilio in Peloponneſo coacto, rogat vt patri dudum conceſſam dignitatem, Imperatoris in Perſas, in ſe transferant. Idque ab omnibus impetratum, exceptis Lacedæmoniis, qui negarunt moris eſſe apud Lacedæmonios, alios in expeditionibus ſequi, ſed præire. Athenienſes autem, qui coronam auream percuſſori Philippi decreuerant, & in templo conſecrarant, Alexandri aduentu metu non iniuſto perculſi, plura etiam quam Philippo fecerant Alexandro detulere. Qui reliquam hyemem, in crebra armorum exercitatione tranſegit.

Alexand. fit Græciæ imperator.

ANNVS MVNDI 3719.

IEDDOÆ 30. ALEXANDRI 2.

DARII 4. Imperij Perſarum 203.

OLYMP. CXI. An. 2. VR. CO. 418.

ANTE CHRISTVM 334.

I. Alexander vicinos populos domat. *Arrian. l. 1.*

ALexander ineunte vere ſtatuit per Thraciam in Triballos & Illyrios Macedoniæ vicinos excurrere, quòd nouis eos rebus ſtudere acceperat, nec niſi domitos, longinqua expeditione, relinquendos putabat: Arrepto itaque ex Amphipoli itinere Thraces Autonomos, tum Triballos, inde Getas Iſtri accolas, non minore felicitate, quam celeritate vicit. Interim autem res eius in Aſia, Græciáque vehementer laborare cœperunt. Darius enim, qui ſibi à Philippo metuebat, bellum ab Aſia in Macedoniam auertere conabatur. Sed poſtquam ille viuere deſiit, metu ſolutus, iuuentutem Alexandri non magni faciendam putabat donec eum totius Græciæ imperatorem patris loco creatum accepit. Tunc enim arma in Græcos, qui iam in Aſiam traiecerant, diligentius moliri, & Græciam largitionibus ad defectionem ab Alexandro concitare ſtuduit.

Diodorus. Darius res eius turbat.

II. Armis & pecunia. *Iuſtin.*

Ergo Memnonem Rhodium in Phrygiam cum exercitu miſit, qui vario ibi euentu cum Macedonibus pugnauit, & Demoſthenem Oratorem magno auri pondere corrupit, qui mox Athenienſes, Thebanos, Lacedæmonios ab eo auertit, affirmans Macedonum copias à Triballis eſſe deletas. Nec defectione ſua contenti Athenienſes, Attalum Macedonum in Aſia ducem, imperandi magis quàm parendi cupidum, per legatos cum Demoſthenis epiſtola ſollicitant, vt ab Alexandro, Græcarum ciuitatum exemplo, deficiat, quæ decretum de abrogando illi imperio faciebant. Verum Deus, qui eum ad euertendum Perſarum imperium, & Græcorum excitandum elegerat, omnibus cum difficultatibus ſuperiorem reddidit.

III. Alexander Attalum interfici curat.

Nam primùm Hecatæum miſit in Aſiam, cum manu armatorum non exigua, qui Attalum comprehenſum ad ſe mittat; aut ſi id fieri nequeat, nec opinantem interficiat. Is copias cum Attalo & Parmenione coniungit, intentus in opportunitatem exequendi mandati. Attalus interea mutato conſilio, epiſtolam ſibi à Demoſthene miſſam, ad Alexandrum, cum amica ſui defenſione, mittit. Cum Hecatæus illum per dolum circumuentum oppreſſit. Sicque Aſianus Macedonum exercitus deſiit ad defectionem propendere. Res autem Græciæ Alexander interim pre ſe ipſe componit. Nam deuictis barbaris victorem exercitum in Græciam tumultuantem mira feſtinatione traduxit. In tranſitu nihilominus Theſſalos ſibi adiunxit, Thermopylaſque traiecit, Ambraciotas ſibi humanitate deuinxit. Tum traductis celeriter in Bœotiam copiis, & caſtris ad Cadmæam, quæ præſidio Macedonico tenebatur poſitis, non Thebanos modo, ſed vicinos quoque Athenienſes perterrefecit: qui vt primi defecerant, ita primi miſſis legatis pacem ac veniam impetrarunt. Eam enim clementiam tum vrbis dignitati, tum rerum ſuarum ſecuritati dedit.

Et res Græciæ componit. ſibi Theſſalos adiungit, & Athenienſes reconciliat.

IV. Thebanos vincit ac delet.

Ergo tota vis Alexandri in Thebanos incubuit, qui quamuis longe viribus impares, ei tamen ſuperbè, pro libertate ſua, contempta pace reſtiterunt; quamuis Alexander, qui Aſiam præcipuè cogitabat, pacis deprecatores libenter fuiſſet admiſſurus. Itaque vehementer iratus ſtatuit Thebas exſcindere. Ergo poſt acerrimam pugnam, & multam vtrimque cædem deuictos, nullo nocentium aut innocentium delectu, deleri iuſſit vniuerſos. Cumque de Vrbis excidio coactum eſſet concilium, communi populorum vicinorum conſenſu, deleri iuſſa eſt. Nec mora vrbs diruitur, agri inter victores diuiduntur, captiui ſub corona væneunt. Fertur tamen Pindari domus, familiáque conſeruata. Quin etiam miteſcere cœpit Alexander in Thebanos, ſi qui forte effugerant, & ſeueritatem in Phocenſes, alioſque populos, qui eam ab ipſo extorſerant, transferre, eoſque Athenis habitare permiſit.

Pindari domo ſeruata.

V. De expeditione deliberat.

His in Græcia geſtis, in Macedoniam profectus, procerum ſuorum concilium de Aſiana profectione coëgit; & Antipatri quidem ac Parmenionis conſilium fuit, differendam expeditionem, dum Rex vxore ducta prolem ex ea ſuſcepiſſet. At Alexander omnis cedationis inimicus contra ſtetit; probroſum fore dicens ſi totius Græciæ imperator electus, & florentiſſimis copiis inſtructus, domi tamdiu cunctaretur. Itaque omnia ad profectionem in proximum ver apparari iuſſit, interjectum tempus ludis, ſacrificiis, conuiuiis, cum ducibus ſuis, & ciuitatum legatis conſumpſit, & ſi Iuſtino credimus, omnibus nouercæ ſuæ cognatis interficiendis. Scribunt autem Dionyſ. atque Laertius, Ariſtotelem hoc anno ſecundo CXI. Olympiadis, quo Athenis Euænetus Prætor fuit, Athenas, Philippo iam mortuo, conceſſiſſe, atque in Lycæo 12 annos ſcholas habuiſſe; decimo autem tertio Alexandro mortuo, Prætore Cephiſodoro, Chalcidem migraſſe. Non enim oportebat Philoſophum diſcipuli ſui longinquam expeditionem ſequi, cum iam ætas quinquagenaria docendi potius, quam militandi laborem pati poſſet.

Ariſtoteles Athenas migrat.

VI. Bellū cum Auſonibus & Sidicinis.

Quod ad Romanam rem attinet, anno ſuperiore Auſones, qui vrbem Cales incolebant, Sidicinis finitimis arma coniunxerant, vnoque prælio fuſi, propinquitate ſuarum vrbium, & ad fugam proniores, & in ipſa fuga tutiores fuerant. At hoc anno Romani, qui Sidicinis admodum erant infenſi, quod iam toties aut ipſi bellum mouerant, aut mouentibus auxilium tulerant, aut cauſa certe armorum fuerant, M. Valerium Coruinum IV. Conſulem fecerunt, eique extra ſortem id bellum commiſerunt. Is Cales adit, & hoſte primo impetu fuſo, etiam vrbem occupauit, impoſitoque præſidio firmauit, & cum præda victore exercitu reducto, Vrbem triumphans ingreſſus eſt. Sidicini in annum ſequentem reſeruati.

ANNVS

ANNVS MVNDI 3720.

IEDDOÆ 31. ALEXANDRI 3.

DARII 5. Imperij Perſarum 204.

OLYMP. CXI. An. 3. VR. C. 419.

ANTE CHRISTVM 333.

I. Alexander traijcit in Aſiam.

CElebris eſt hic annus illuſtri Alexandri de Perſis ad Granicum victoria, quam pleræq; aliæ ſunt ſecutæ. Ineunte ergo vere Alexander cum exercitu peditum 30 millium & equitum quinque millium, vt ait Arrianus; & 50 longis nauibus ad Helleſpontum progreſſus, trajecit in Aſiam, adminiſtratione Græciæ & Macedoniæ Antipatro tradita. In his copiis reges aliquos ſtipendiarios ſuſpectioris ingenij, ad commilitium ſecum traxit, vt ſcribit Iuſtinus, additque eum in ipſo curſu conſpecta Aſia incredibili ardore mentis accenſum, duodecim aras victoriæ proferendæ gratia vouiſſe, omneque patrimonium ſuum, quod habebat in Europa, amicis diuiſiſſe, Aſiam ſibi ſufficere præfatum: idemque erat animus exercitus. Troadem appulſus, Macedonum primus haſtam ejaculatus è naui, in littore defixit, & è puppi exiliens Aſiæ poſſeſſionem adiit, antiquorum heroum ſepulchra veneratus.

II. Perſarum de bello deliberatio.

Interea Perſarum duces, qui tranſitu Alexandrum prohibere non potuerant, eius celeritate præuenti, de ratione gerendi belli inter ſe deliberant. Et Memnonis quidem Rhodij ſententia erat, cum Alexandro collatis ſignis non dimicare, ſed agris longe lateque perualtatis, neceſſariorum inopia progrediendi facultatem Macedonibus adimere, ſimulque naualibus, ac terreſtribus Perſarum copiis in Macedoniam deportatis, totam belli molem in Europam transferre. Verum cum contraria ſententia viciſſet, coactæ ſunt vtrinque copiæ, ad Granicum fluuium interjectum, quem trajecit prima luce Alexander, non ſine multa ſuorum iactura. Pugnauit autem ipſe ſingulari certamine cum Spithrobate Darij genero, eximiæ fortitudinis viro, eumque poſt aditum magnum vitæ diſcrimen, denique interfecit. Cæteri vtrinque fortiſſimè decertarunt, initium fugæ factum eſt ab iis, qui contra Alexandrum ſtabant, quam deinde reliqui arripuere. Prima ſummaque victoriæ gloria, ipſi primum Alexandro conſenſu omnium, tum Theſſalis equitibus tributa eſt.

Pugna ad Granicum Alexandri ſingulare certamen & victoria.

III. Deditiones que multæ.

Huius terrore victoriæ affectos Sardianos primum deditione occupauit: quos ſecuti ſunt Epheſij, Magneſiani, Tralleſes tum aliæ Æolicæ & Ionicæ vrbes, quæ in Barbarorum erant poteſtate, leui opera receptæ ſunt. Miletus, quo ſe Perſæ ex fuga proripuerant, aſſiduo machinarum verbere quaſſata, quamuis telis & propugnatoribus abundaret, animis ex proxima clade debilitati, ceſſere, Macedo per diſiecti muri ruinas irrupit, Mileſij ſupplicum ritu deditionem fecerunt, Barbari partim cæſi, partim fuga lapſi, reliqui omnes capti, & mancipiorum loco habiti. Fugitiui cateruatim Halicarnaſſum, vrbem Cariæ maximam, ſe receperunt, Memnon in primis, qui vxore liberiſque ſuis ad Darium miſſis, tum vt periculi aleam deuitaret, tum vt Regi obſidum loco eſſent, ab eo ſummam imperij bellici accepit. Ad Halicarnaſſum acerrimè pugnatum eſt, celebratáque in primis virtus Ephialtis viri Athenienſis, cuius eruptione, ſuperueniente Memnone cum valida recentique manu, & ciuibus inſuper è muro hoſti damna, ſuis opem ferentibus, Macedones pedem referre coacti ſunt. Alexandro conſilij maximo dubio.

Pugnatur ad Miletū & Halicarnaſſum.

IV. Macedonū victoria, & Perſarum fuga.

Cum veterani Macedonum, hac neceſſitate compulſi, priſtinum animi vigorem exſuſcitant, & in vnum coëuntes, hoſtem prope iam victorem inuadunt. Et tandem Ephialte, multiſque aliis neci traditis, reliquum vulgus fuga in vrbem compellunt, ſub noctis initium. Ex nocte Memnon cum cæteris Perſarum ducibus vrbe diſſili, arce probe munita, ipſe cum reliquo milite opibuſque, Con inſulam petunt. Alexander, re ſub primum diei ortum cognita, vrbem diruit, arcem muro foſſaque cingit. Tum partem copiarum cum præfectis ad mediterranea ſubjicienda dimittit; illi ad maiorem vſque Phrygiam omnia Alexandro acquirunt, & commeatum ex hoſtico reliquo exercitui ſubminiſtrant. Ipſe totam littoralem Aſiam, vſque ad Ciliciam, partim vi, partim deditione recepit, donec hyems bellum intermittere coëgit. Cumque iam bonam partem vrbium maritimarum haberet in poteſtate, & claſſe inferiorem ſe Perſis cerneret, claſſem ſuam diſſoluit. Pauculas tantum naues Athenienſium retinuit machinis ſubuehendis. Romæ nihil eximium hoc anno geſtum, niſi quod Colonia Cales deducta eſt. Dictator vitio creatus abdicatur.

ANNVS MVNDI 3721.

IEDDOÆ 32. ALEXANDRI 4.

DARII 6. Imperij Perſarum 205.

OLYMP. CXI. An. 4. VR. CO. 420.

ANTE CHRISTVM 332.

I. Romana res.

PEſtilentia hoc anno in Vrbe iam à præcedenti anno graſſante, omnia auſpicia vitio contacta credita ſunt, vt ait Liuius. Itaque ne conſularia quidem comitia, quæ auſpicatò gerebantur, videntur hoc anno haberi potuiſſe, ſed manſiſſe in officio eoſdem conſules donec res ad interregnum rediit. Pighius tamen eos quos in hoc indice nominaui Conſules, ex Solino non male colligit. Nec res alterutram in partem magni refert, cum eadem conſtet ratio temporis. Itaque repetamus Aſiam, & res collabentis, imo corruentis imperij Perſici perſequamur. Quamquam huius anni exordia, res Alexandri in magnum adduxere diſcrimen.

II. Alexandri res periclitatur, Mēnonis flore.

Nam Memnon ille Rhodius, quem Darius belli totius imperatorem conſtituerat, cum ſententiam ſuam de transferendo in Græciam bello, à cæteris Satrapis improbatam, Regi probaſſet, ingenti pecuniæ vi ab eo accepta, numeroſiſque mercenariorum copiis contractis, trecentarum nauium claſſem inſtruit, Chium

inſulam ſibi adiungit, Leſbum vniuerſam expugnat, plerasque Cycladum inſulas in fidem recipit, Eubœa metu percellitur, multique Græcorum partim metu, partim muneribus victi, Perſis ſeſe addicebant: cum repentè Memnonem morbus, morſque breui ſubſecuta multa meditantem oppreſſit: eâque morte res Perſarum admodum labefactæ ſunt, & ſpes transferendi in Europam belli concidit: nemine illi celeriter ſuffecto, qui eam ſpem vel ſuſtentaret vel exequeretur. Nec deerat Charidemus, quem Alexander Athenis expulerat, qui cum regi autor fuiſſet, vt non ipſe per ſe bellum gereret, alea de toto imperio fortunæ permiſſa, ſed per fidos duces, ſeque ipſum obtuliſſet, in Satraparum, quos arguebat, inuidiam, & regis iram ita incurrit, vt eum illico capitis ſupplicio affecerit. Cuius deinde facinoris eum vehementer, ſed nimium tarde pœnituit, quod regium Perſarum decretum reuocari non poſſet. Sicque rex in ruinam præcipitans, duces egregios duos, alterum infelicitate ſua, alterum inconſulta iracundia perdidit.

Morbo interit.

Charidemi conſilium & cædes.

Dan. 6. 12.

III. *Darius Ciliciã adit.*

Ergo Rex Satraparum conſilio vſus, ingentes omnino copias equitum peditumque Babylone cogit, cum quibus Ciliciam verſus proficiſcitur. Alexander autem, qui expeditione Memnonis in Græciam valde fuerat perturbatus, eius audita morte reſpirauit. Sed & ipſe morbo contracto valde periculoſo decubuit. Sed eo feliciter liberatus, graue adiit ab Alexandro Theſſalo periculum, qui Dario principis ſui mortem obtulit, quam ille regno Macedoniæ, & mille inſuper auri talentis licitatus eſt. Sed res irrita fuit, ſiue nuncio à Parmenione deprehenſo, ſiue Darij matre per literas Alexandrum monente, vt ſibi ab illo Alexandro caueret. Itaque his ille indiciis deprehenſus, atque in cuſtodiam datus eſt. Tum edoctus Alexander Darium paucorum dierum itinere abeſſe, Parmenionem mittit ad occupandas locorum anguſtias, qui barbaris, qui loca illa inſederant eiectis, tranſitu potitus eſt. Anguſta enim loca Darius occupare ſtuduerat, vt fugam Alexandri prohiberet; tam male adhuc ille Alexandrum notat, qualem ſcilicet eum adulatores aulici Dario depinxerant.

Alexandri geminum periculum.

Parmenio anguſtias occupat.

IV. *Et Iſſam Alexander.*

Interim Alexander Iſſam Ciliciæ vrbem occupat, vbi per exploratores certior factus Darium cum immenſis copiis 30 tantum ſtadiis abeſſe: cum ipſe, ſuorum acie egregiè compoſita, atque cohortatione ad certamen, quo de ſumma rerum ageretur, excitata, Perſis obuiam procedit, dextrum agmen agens cum equitum fortiſſimis, læuo cornu Theſſalis equitibus commiſſo. Quid multa? pugna committitur, & poſt ingentes vtrimque clamores, & primam miſſilium velitationem, cominus res agitur. Alexander omni ſtudio regem oculis perquirens, in eum cum ſuis intendit impetum. Quod Oxatres Darij frater conſpicatus, regi ac fratri opem cum ſuorum fortiſſimis affert. Ibi ergo obſtinatiſſimè vtrimque pugnatur, & fortiſſimi quique in oculis ſuorum principũ depugnantes occũbunt, dumque alij aliis ſuccedunt, ingentes cadauerum ſtrues excitantur. Equi regiæ quadrigæ multis affecti vulneribus, doloris impatientia, regem in medios ferme hoſtes abripiunt. Sed in alterum tranſlatus currum, dum timorem ſuum prodit ſuis, timorem eis primum attulit, moxque exemplo illos ſuo coniecit in fugam. In qua innumerabiles cæſi, conculcati, protriti, plurimi nocte ſuperueniente in vicinas vrbes ſeſe proripuere.

Eiuſdem pugna cum Perſis & victoria.

Cæſa dicuntur in hoc prælio Perſarum peditum 120 millia, equitum ad decem millia; ex Macedonum autem peditatu 300 & 150 equites. Macedones porro perſequendi cura intermiſſa, caſtris primo impetu captis, ad prædam, Perſicaſque gazas conuertuntur, tam regiæ magnificentiæ Satraparum cæſorum, atque fugitiuorum, quam regis ipſius, regiæque familiæ, quæ in prædæ partem venit. In ea primum Regis mater fuiſſe dicitur, tum eiuſdem ſine vxor ſiue ſoror fuit, duæ item filiæ nubiles, ac ſexennis puer, quos Darius infœlix, ritu Perſico ſecum duxerat in bellum, ne non ſatis prædæ Macedones in viris inuenirent. In eam omnem familiam Alexander laudatiſſima humanitate ſe geſſit. Illud autem omnẽm ſuperat commendationem, militię principem, iuuenem, victorem, vxoris expertem, veræ diuinitatis ignarum, Deos inceſtos atque adulteros colentem: in tanta hominum corruptela temporumque licentia ſummáque impunitate, virgines ætate florentes, forma præſtantiſſimas, nobilitate regias, conditione ſupplices & captiuas, nolle attingere, nolle deſiderare, nolle quidquam indecorum audire. *Hæc qui faciat*, vt cum M. Tul. exclamem, *non eum ego cum ſummis viris comparo, ſed ſimillimum Deo iudico.*

V. *Perſica præda.*

Alexandri humanitas & cõtinentia ſingularis.

Tantam virtutem rex ipſe Darius dicitur non ſolum admiratus, ſed regno etiam munerari voluiſſe. At Alexander à prælio Parmenionem Damaſcum mittit, qui regias opes cum vrbe capiat. Damaſci enim præfectus, ſcriptis ad Alexandrum literis, obtulit omnia, & Parmenioni, fuga ſimulata, quaſi parum oppidi munimentis fidens, proditor tradidit. Verum pœna proditori debita non diu dilata eſt. Vnus enim ex eius conſciis, vt ait Curtius, credo Regis vicem etiam in illa ſorte reueritus, interfecti proditoris caput ad Darium tulit, opportunum prodito ſolatium. Hæc Curtius ſummo in frigore contigiſſe tradit.

VI. *Damaſcũ proditione obtinet.*

ANNVS MVNDI 3722.

IEDDOÆ 33. ALEXANDRI 5.

DARII 7. Imperij Perſarum 206.

OLYMP. CXII. An. 1. VR. C. 421.

ANTE CHRISTVM 331.

Darius cum ex Iſſenſi pugna ac fuga Babylonem perueniſſet, reliquias belli collegit, & quãlibet magna clade affectus, nequaquam tamen animo fractus eſt, ſed per literas Alexandrum monuit, vti fortunæ beneuolentiam humanitus ferret, permutatiſque captiuis totum Aſiæ tractum, quem Fluuius Halys curſu definit cum vrbibus acciperet, ſi amicus quam hoſtis eſſe mallet. Ita Diodorus. Addit Curtius oblatas filiæ nuptias, cui tota illa regio dotis nomine traderetur. Sed Alexander qui bellum malebat quam pacem, finxit

I. *Darius ex fuga bellũ inſtaurat.*

Alexandro pacem reſpuente & regis affinitatem.

alias

alias Darij literas, quæ Macedones exacerbarent, vt ait Diodorus, pernicioſo vtique dolo, ac minime regio. Ergo Darius res amicè componi poſſe diffidens, maximas iterum copias pedeſtres equeſtreſque coëgit, iis duplo maiores, quas ad Ilium nuper habuerat, præter ingentem multitudinem curruum falcatorum.

II. Alexander Cœleſyriã & Phœniciam occupat.

Interea Alexander Parmenionem, qui Daſmaſcum ceperat, Cœleſyriæ præfectum conſtituit. Miſit etiam in Phœniciam, quò mox erat ipſe venturus, & ad alias Aſiæ ciuitates, quæ audita fama victoriæ, nullo negotio ipſorum præfectorum deditione, in poteſtatem victorum venerunt. Venienti in Phœniciam occurrit Strato rex Aradiorum, qui ei coronæ aureæ, Aradi inſulæ, & vrbium ſibi ſubiectarum deditionem fecit, Biblon quoque & Sidonem, quæ odio Perſarum, à quibus, non ita pridem peſſimè habiti fuerant, Alexandrum ad ſe accerſiuerant, deditione accepit. Tyrum inde proficiſcenti, Tyriorum legati venere obuiam imperata facturi; cum tamen ei ſuæ vrbis aditum recuſaſſent vehementer iratus, vrbem vi capere conſtituit, quod crederet in rerum ſuarum maximè intereſſe, priuſquam Darium in Perſidem perſequeretur. Tyro enim ſtante pro Perſis Creta & Lacedæmone, facile erat Dario maris imperium obtinere, & bellum in Græciam Macedoniamque transferre. Ergo laborioſiſſimam Tyri expugnationem aggreditur, quam non negligenter in Annalibus explicatam, ſtudioſus lector inueniet.

Excepta Tyro.

III. Eam laborioſè obſidet. Ezech. 28. 2.

Hic tantum dico, Tyrum ipſam inſulam fuiſſe *in corde maris*, vt Scriptura loquitur, altis vndiq; validiſque cinctam muris ac turribus, viris, armis, diuitiis, omnique rerum apparatu inſtructam. Alexander autem aggerem ex continente ad vrbem agere ſtatuit; id interuallum 4 ſtadiorum fuit. Erat in continente antiqua Tyrus, quam demolitus eſt, vt lignis eius atque lapidibus aggerem excitaret; atque accitis vndique tota prouincia viris, qui cum ſuo exercitu, aggerendis lignis ſaxiſque, nunquam intermiſſo labore deſudarent, moles ad ducentorum pedum longitudinem vrbem verſus producta eſt. Ibi demum ex vrbe telis nauigiiſque vtrinque pugnatum eſt, hinc excitatæ turres, inde ſæuitum incendio; quin & Tyrios fluctus ipſi iuuerunt. Ventus enim vehementior fluctus illiſit in molem, crebroque impetu verberatam ita laxauit, vt per eam mediam mare procurreret, ſenſimque dirueret vniuerſam. Ea clades ſic Alexandrum afflixit, vt eum tentatæ obſidionis pœniteret.

IV. Inuiſit interim Arabiam, & Iudæos per nuncios tentat.

Nec tamen deſperat de victoria, ſed rurſum molem machinaſque meditatur, quæ dum ingenti labore conſtruuntur contra vim omnem ventorum & fluctuum, ipſe moræ impatiens, cum expedita equitum, peditumque manu Arabiam verſus iter intendit, & Antilibani regione partim vi ſubacta, partim in deditionem accepta, intra decem dies Sidonem reuerſus eſt. Hoc fuit tempus illud, quo Alexander, vt ſcribit Ioſephus, ſcriptis ad Iaddum Iudæorum pontificem literis, auxilium petebat & commeatum, vtque à Dario ad ſe beneuolentiam ſuam transferret. Sed cum pontifex fidem iureiurando firmatam violare nollet, minatus

l. 11. c. 8.

eſt, ſe Tyro capta contra Iudæos eſſe venturum. Interea Sanaballetes, qui ſocer erat Manaſſis, fratris Iaddi pontificis, defecit à Dario, & aſſumptis octo millibus de ſua prouincia, in Alexandri caſtra ſe contulit. A quo libenter acceptus, petiit vt per eum liceret templum in ſua prouincia excitare, cui generum ſuum Manaſſem pontificem præficeret. Quod vbi impetratum eſt, omni ope annitens templum ædificauit, & Manaſſem eius ſacerdotem conſtituit. Hoc ergo anno inchoatum eſt in Samariæ templum Hieroſolymitani æmulum, quod vſque ad ipſam Chriſti Domini ætatem ſtetit, in ruinam & euerſionem multorum in Iſraël, & perpetuum inter Hebræos rixarum ſeminarium.

Sanaballetes à Dario ad Alexandrum deficit.

Templum Samaritanum.

V. Vltimus contra Tyrum conatus,

Iam quod ad Tyrum attinet longum eſſet enumerare eruptiones, eſtractos refectoſque muros, captas vtrimque demerſaſque triremes, nocendi ac damni propulſandi artes vtrimque excogitatas, quas Arrianus, Diodorus, Curtius, aliique prodidere. Vltimus porro conatus, iſque non irritus in Tyrum hic fuit. Alexander copiarum duces ad vltimam pugnam cohortatus, tormenta nauibus impoſita vrbi admouet, & primo impetu amplum muri ſpatium diruit, & retractis nauibus, quibus tormenta vehebantur, duas alias cum pontibus adduci iubet, quibus per murorum ruinam tranſcendatur. Interim Tyrios variis ſimul in locis diſtineri iubet, triremes, quæ ſagittarios ferebant, muros circumnauigare, vtrumque etiam portum eodem tempore inuadere, obſeſſis vndique negotium faceſſere, dum in vrbem per vtrumque pontem inuaditur. Res ſuccedit è ſententia. Vterque portus occupatur, vrbſque ipſa tam per illos, quam per pontes nauticos capitur. Alexander cum ſuis ingreditur, Tyrij in platæa conglobantur, ac pugnant. Denique vulneribus ac multitudine oppreſſi, ceſſere. Alexander, exceptis iis qui in templa confugerant, omnes interfici, ignemq; tectis iniici iubet. Sicque Tyrus in Alexandri poteſtatem ſeptimo denique menſe venit, vt Plutarchus, Diodorus, Curtius, Ioſephus prodidere.

Eiuſdemq; expugnatio.

VI. Alexander adit Ieruſalem.

Alexander capta Tyro Hieroſolymam, indéque Gazam petit, tridui enim propior eſt Gaza Ægypto, quò tendebat Macedo, quam Ieruſalem; nec ratio exigit vt vrbem tantam, quæ auxilia negaſſet, amicitiamque reſpuiſſet, retro intactam relinqueret: licet Ioſephus Alexandrum Gaza Ieroſolymam reducat. Ait enim eum expugnata Gaza Hieroſolymam propere petiiſſe; Iaddum eius iram timentem ad Deum pro ſalute publica ſupplicationibus ſacrificiiſq; confugiſſe, edoctumque fuiſſe diuinitus, vt Macedoni portas aperiret, ipſe cum ſacerdotibus, ſolenni ſui ordinis cultu, populus autem obuiam procederet candidatus. Id agmen cum è longinquo vidiſſet Alexander, religione tactus, pontificem adiit venerabundus, & diuinum in tiara nomen adorauit. Quod cum ſui mirarentur, reſpondit; Deo cuius eſſet pontifex, eum ſe honorem exhibuiſſe, qui ſe illi de hac expeditione deliberanti in Dio Macedoniæ, hoc ipſo habitu videndum præbuerat, victoriamque promiſerat.

Vt acceptus ſit.

VII. Accepitque Iudæos.

Ergo complexus Pontificem, ſacerdotibus deducentibus in vrbem peruenit, & aſcendens in templum immolauit Deo ex ſacerdotis præſ-

L.18. de Ciu. c.41. l.11. c.8. l.1. c.8. vide 3. an Balthaſ. Chaldæi.

cripto, non ad eius cultum, ait Auguſt. vera pietate conuerſus, ſed impia vanitate cum diis cum falſis colendum putans. Pergit Ioſephus dicere, oſtenſum ei Danielis librum, in quo Græcum quendam Perſas debellaturum ſignificat, quem de ſe ipſe interpretatus eſt, lætumque conceſſiſſe quidquid ab eo poſtulatum eſſet: nominatimque vt patriis legibus viuere liceret; & ſeptimo anno immunitatem à tributis dedit. Quæ cum Samaritani quinque poſtulaſſent, rem ad ſuum reditum, puta ex Ægypto, diſtuliſſe. Ægyptum enim petebat, ſed eius iter Gaza ad duos menſes remorata eſt, quippe ſola renuit imperata facere.

VIII. Gazam oppugnat.

Vrbi præerat Eunuchus quidam Batis nomine, qui conductitiis Arabibus, & loci firmitate, & apparatu ad diuturnam obſidionem fretus, Alexandrum, etiam expugnata Tyro, vrbe recipere noluit. Erat quippe vrbs non captu ſolum, ſed etiam acceſſu difficilis, propter arenarum copiam, editum vrbis ſitum, & murorum firmitatem. Eam tamen ex æquo oppugnare aggreſſus eſt Alexander, aggere circumquaque excitato tantæ altitudinis, vt machinæ in ea poſitæ murorum faſtigium æquarent ad 250 pedes, vt ſcribit Arrianus. *l. 3. init.* His cum murus validè quaſſaretur, Gazæi eruptione facta, ignem machinis inferunt, & Macedones ex aggere quem extruxerant tantum non depellunt: cum Alexander, quamuis à vate Ariſtandro præmonitus, accurrit, fugamque, vulnere in humero accepto compeſcuit. Quin & mox aliud periculum à ſicario proditore adiit.

IX. Tandemq; expugnat, vtque ſe in eos geſſerit.

Inde cuniculis variis ex partibus ſuffodiuntur muri, adeo vt terra clam egeſta, pluribus in locis ſubſidentes corruerent. Et ter quidem oppidani Macedonum impetum, multis ſuorum interfectis, ſuſtinuerunt. At quarto impetu cum Alexander omni ex parte phalangem admoueret, aditum ſuis per murorum ruinas præbuit, à quibus portis recluſis, totus exercitus vrbe receptus eſt. Gazenſes nihilominus conglobati pugnabant, tanta contentione, vt eo ipſo loco, quo quiſque conſtiterat, pugnans vitam amitteret. Alexander eorum vxoribus & liberis in ſeruitutem redactis, coloniáque ex finitimis in vrbem deducta, eo tanquam præſidio, vſus eſt ad reliquum bellum. Hæc fere Arrianus & Curtius, qui addit Betim dum fortiter dimicaret; à ſuis deſertum captum fuiſſe, & ab Alexandro, loro crudeliter per talos traiecto religatum ad currum, equis circa vrbem fuiſſe raptatum. Et quoniam Macedonibus incruēta victoria non fuerat, Rex Amyntam in Macedoniam ad nouum delectum miſit.

X. Romana res.

Romæ autem fama belli Gallici Dictatorem dici, & intenſius delectum habere quam pro finitimis bellis coëgit, ait Liuius: formidoloſum quippe hoſtem ſemper credidere. Verum per exploratores cognitum eſt quieta apud ipſos eſſe omnia: Ex Sidicino agro exercitus deductus non eſt, propter ſuſpicionem nouarum rerum apud Samnites. Hoc ipſo anno Rex Epiri Alexander frater Olympiadis, Samnites & Lucanos in Italia vicit, & pacem cum Romanis fecit. Cenſores autem Romæ, duas tribus Metiam & Scaptiam veteribus addiderunt.

ANNVS MVNDI 3723.

IEDDOÆ 34. ALEXANDRI 6.

DARII 8. Imperij Perſarum 207.

OLYMP. CXII. An. 2. V.C. 422.

ANTE CHRISTVM 330.

I. Alexandri in Ægyptum expeditio.

Alexander vniuerſa Phœnicia, Syria, Palæſtina in poteſtatem redacta, ſeptimo poſtquam Gaza mouit die, Peluſium Ægypti vrbem peruenit; quo & claſſem ſuam è Phœnicia profectam reperit appuliſſe. Mazaces autem Perſa Ægypti Satrapa à Dario conſtitutus, de rebus eius aduerſis certior factus, cum ipſe Perſicum exercitum non haberet, & Ægyptij Perſis infenſi eſſent, vel propter eorum in dominando ſuperbiam, vel eorundem in Deos ſuos ſacrilegia, Alexandrum in Ægyptum, eiuſque vrbes amicè recepit. Peluſio itaque impoſito præſidio, nauibus Memphim aduerſo flumine petere iuſſis, ipſe Heliopolim per deſerta peruenit, oppidis, quotquot erant in itinere, deditione acceptis. Inde traiecto flumine Memphim appulit, quam ei Aſtaces Darij præfectus tradidit, multis cum talentis, regiáque ſupellectile.

II. Et literæ ad Matrem *l. 8. de Ciu. c. 5.*

Huc porro pertinere arbitror, quod ait S. Auguſt. Alexandrum ſcripſiſſe ad matrem, ſibi à magno antiſtite ſacrorum Ægyptiorum fuiſſe patefactum, Deos omnes, etiam maiorum gentium, ex hominibus factos eſſe Deos; oratumque Alexandrum, vt re matri enunciata, iuberet epiſtolam flammis abſumi. Quod S. quoque Cyprianus in libro de idolorum vanitate ſcriptum reliquit, & Minucius Felix in Octauio & ſi qui alij. Iouis filius eſſe vult. Et forte hæc cognitio incitauerit Alexandrum, ad diuinitatem Iouiſque genus ambiendum. Rebus certe in Ægypto compoſitis, Iouis Ammonij celeberrimum oraculum adire conſtituit, cum alia tum genus ſuum ab Ioue ſciſcitaturus. Quo cum per ſummas itinerum difficultates perueniſſet, in templum introductus, à Sacerdote ſimulacri nomine ſalutatur, quaſi filius ipſius Ammonij Iouis, non autem Philippi; eius quoque comites iubentur deinceps Alexandrum pro Deo non pro rege colere. Quæ Curtius fatetur à vate in adulationem compoſito protuliſſe.

III. ſtultè ac ſuperbè.

Detegit rem totam Iuſtinus, Philippus, inquit, vltimo prope vitæ ſuæ tempore, Alexandrum filium ſuum non eſſe palam prædicauerat. Qua ex cauſa Olympiadem, velut ſtupri compertam, repudio dimiſerat. Igitur Alexander cupiens originem diuinitatis acquirere, ſimul & matrem infamia liberare, per præmiſſos nuncios ſubornat antiſtites quid ſibi reſponderi velit &c. *l. 3. c. 16.* quæ apud Paulum quoque Oroſium leges. Itaque miſer atque inconſultus Imperator, dum maxime ſatagit vt filius Dei audiat, & credatur, diuino rem moderante conſilio atque prouidentia, id conſecutus eſt, vt eum omnes ſpurium, atque improbiſſimæ adulteriæ, ac *Aſſumit cornua.* ſanguinariæ filium eſſe cognoſcerent, atque prædicarent. Iouis ergo filium, ait Curtius, ſe non ſolum appellari paſſus eſt, ſed etiam iuſſit.

Et cum vidiſſet Iouis Ammonij ſimulacrum arietinis cornibus deformatum, vt eſt apud Pauſaniam, ipſe quoque ſtatuis atque imaginibus ſuis arietis cornua iuſſit apponi. *l. 8. p. 263. Græ.*

Cum autem facto ſacrificio magnificis donis ſimulacrum eiuſque antiſtites honoraſſet, in Ægyptum reuerſus Memphim, indéque ſecundo flumine Mareotim paludem ad mare mediterraneum adiit: vbi complexus quidquid loci eſt inter paludem & mare, octoginta ſtadiorum muris ambitum ciuitatis deſtinat, Dinochare vſus architecto, eamque de nomine ſuo Alexandriam voluit appellari; eaque deinceps in Ægypto princeps vrbium fuit, permultis vndique incolis illuc confluentibus, etiam ab ipſo Alexandro euocatis, vt de Iudæis Ioſephus eſt autor. Et ſcribunt quidem nonnulli, in nudo ſolo, & ædificiis vacuo, fuiſſe conſtructam, Pauſanias tamen, Alexandriam, inquit, in Canopico Nili oſtio Alexander Philippi filius condidit. fuiſſe tamen & ante non magnum eodem in loco Ægyptiorum oppidum Rhacotim memoriæ proditum eſt. Sic ille. Id autem conſentaneum eſt prophetarum oraculis, quæ Alexandriæ, anticipato ab interprete vocabulo, ante ducentos annos meminerunt, & No appellarunt.

IV. Redit in Ægyptum, & condit Alexandriam.

l. 5. p. 169. Græ.

Quæ pridem fuerat No, & Rhacotis. Ierem. 46.25. Ezech. 30. 14. 15.

Roma veneficiis hoc anno vehementer afflicta eſt, adeo vt vtrumque Conſulem ea peſtis abſumpſerit: quanquam id vera peſtilentia factum quidam credidere, neque rem vt certam Liuius tradit. Veneficij porro facinus, à quibuſdam matronis ſuſceptum, & ad multas propagatum, ancillæ indicio à Senatu cognitum ac punitum eſt. Ad 170 veneficij damnatas, pœnas dediſſe, autor eſt Liuius: additque, in hoc publico malo Senatui placuiſſe Dictatorem claui figendi cauſa creari, creatúque fuiſſe Quintilium, qui piaculi auertendi gratia fixo clauo magiſtratu ſe abdicauit.

V. Roma veneficiis vexatur.

Vide ſupra A. M. 3691.

ANNVS MVNDI 3724.

IEDDOÆ Ducis & Pontificis 35.

DARII 9. & vlt. Imperij Perſarum 208.

ALEXANDRI 7. & Imperij 1.

OLYMPIADIS CXII. An. 3. V. C. 423.

ANTE CHRISTVM 329.

Alexander per hyemem rebus ſuis in Ægypto compoſitis, cum ineunte vere, vt Arrianus ait, Tyrum perueniſſet, indéque ad Euphratem celeriter progreſſus eſſet, fluuid ad Thapſacum duobus pontibus iunctum reperit, qui tamen imperfecti ad alteram ripam non pertinebant. Ibi Mazæus Darij iuſſu, cum tribus equitum millibus, ad tranſitum impediendum conſederat. Sed is ſtatim atque Alexandrum appropinquare cognouit, cum omnibus copiis inde aufugit, & Alexander perfectis pontibus traduxit exercitum. Inde per Meſopotamiam verſus Babylonem progreſſus, in itinere didicit Darium cum maximis copiis ad Tigrim fluuium conſediſſe, ibique eum tranſitu prohibere velle. Alexander eò contendit, vbi neque Darium ipſum, neque vllum ab eo præſidium relictum inuenit. Itaque per hoſtis imprudentiam, fluuium rapidiſſimum, ægrè quidem, nec ſine iactura, nullo tamen prohibente tranſiuit.

I. Alexander redit ex Ægypto in Aſiam. l. 3.

Euphratem traiicit, & Tygrim.

Ibi nonnihil quietis dat exercitui, quo tempore ingẽs Lunę defectio fuit, quã mathematici volunt 20 Septembris, hora octaua contigiſſe. Motis caſtris à Tigri per Aſſyriam duxit exercitum, & poſt aliquot dies, quibuſdam equitibus Darij comprehenſis, didicit eum cum ingenti exercitu ad Arbelam non procul abeſſe, adeo vt 40 millia equitum, peditum decies centena millia, currus falcati ducenti, & Indici elephanti quindecim in eo numerarentur. Totus autem Alexandri exercitus ſeptem equitum millibus, & peditum quadraginta conſtabat. Ita fere Arrianus; cui cæteri in numero copiarum non plane conſentiunt. Sub hoc autem tempus mors vxoris Darij contigit, quam Alexander lacrymis dicitur proſecutus, ac magnifico apparatu ſepeliſſe, non ſecus ac ſi vir eius fuiſſet.

II. Et Darium ad Arbelam perſequitur.

Vtriuſque copiæ.

Mors vxoris Darij.

Quæ cum Darius accepiſſet, ac certior de conſeruato eius pudore factus eſſet, etſi omnia conſilia in bellum conuerterat, decem tamen legatos iterum ad Alexandrum mittit, qui cum ſuo nomine laudarent, quòd captiuos ſuos tam honeſtè tractaſſet, ac peterent vt amicitia ſecum inita, quidquid terrarum citra Euphratem eſſet, triaque millia talentûm, & alteram filiarum ſuarum vxorem acciperet. Ea re ad conſilium delata, *Ego*, inquit Parmenio, *ſi Alexander eſſem, oblata acciperem, ſta iſque fœdus iungerem. Acciperem & ego*, inquit Alexander, *ſi Parmenio eſſem.* Nihilominus his conditionibus repudiatis, legatis reſpondit, nec mundum duos ſoles, nec orbem terrarum duos ſummos principes ferre poſſe. *Proinde*, inquit, *aut deditionem hodie, aut in craſtinum bellum pararet.* Itaque deſperata pace, vterque exercitus ſe ad eam pugnam parauit, quæ finem Imperio Perſico, & initium Macedonico allatura erat.

III. Darij ad Alexandrum irrita legatio.

Ingenti ergo vtrimque ſpe ac metu acies explicantur, & ad certamen decretorium inſtruuntur. Conſilium Parmenionis fuit, vt hoſtem nocturno prælio inuaderet; idque Darius facturum coniectans, frenatos equos ſtare, magnamque exercitus partem in armis eſſe iuſſit: quod non leue momentum Alexandro ad victoriam attulit: qui cum negaret ſe latrunculorum more velle vincere, & mallet ſe fortunæ pœniteret, quam puderet victoriæ, exercitui ſuo nocturnam quietem dedit: ſicque poſtridie recentes contra fatigatos pugnarunt. Denique poſt principum pro magnitudine negotij ad ſuos adhortationem, ventum eſt ad pugnam: atque à principio effuſi falcati currus, non leuia Macedonibus intulere damna, adeo vt effuſa fuga ordines ſuos ea parte turbarent: quibus ſuperueniens Mazæus, ad ipſa vſque Macedonum impedimenta, captiuoſque penetrauit; qui iuncti ſuis Macedones ancipiti malo circumuentos inuadunt. Ad impedimenta nihilominus, quæ negligi iubebat Alexander, varia fortuna pugnatum eſt.

IV. Pugna ad Arbelam.

Macedonum periculum.

V. Pugna apud Reges.

At in acie media, & maximè apud vtrumque regem belli ſumma vis incubuit. Curru Darius, Alexander equo vehebatur, & iunctis prope agminibus prælium accendebant. Vtrumque regem delecti tuebantur, immemores ſui. Macedonibus initium victoriæ fuit auriga Darij haſta tranſfixus. Cum enim Perſæ ipſum regem occiſum eſſe credidiſſent, lugubri vlulatu, & incondito clamore totam ferè aciem, æquo adhuc marte pugnantem, turbauere. Dicitur Darius acinace ſtricto dubitaſſe, an fugæ dedecus honeſta morte pugnando vitaret: dumque ſpem inter & deſperationem hæſitat, ſenſim Perſæ cedebant. Alexander autem mutato equo reſiſtentium ora, & fugientium terga fodiebat; cum Darius quoque currum ſuum in fugam vertit. Cumque vehementius inſtaret Macedo fugientibus, altera ex parte Macedonum acies, inſtante Mazæo cum omni ſuo equitatu, vehementiſſimè laborabat. Cum Parmenio miſit ad Alexandrum, ſuorum fugam, niſi ſubueniret ocyus, ſiſti non poſſe.

Darij fuga. Alexander à perſequendo retrahitur.

VI. Perſæ fuſi fugatique.

Ille fremens ſibi eripi Darium, perſequi deſtitit, & ad aciem redit, in qua audita iam à Mazæo regis fuga Perſarum animos fregit; itaque languidius hoſtibus inſtabant. Tanto ergo Macedones reſumptis animis vrſere vehementius. Denique fuga ſe Mazæus cum ſuis è pugna eiicit, & Tigri ſuperato, Babyloniam cum reliquiis deuicti exercitus intrat, Rex ingens ſpatium fuga emenſus Arbellam peruenit, indéque trans montes Armeniæ in Mediam fugit; ratus, vt euenit, Alexandrum copias ſuas, & infinita prædæ impedimenta Suſas Babylonem, aliaſque populis frequentes vrbes potius, quam in aſpera Medorum deducturum. Reliquum ergo anni tempus Darius in fuga, copiiſque reparandis, Alexander in reficiendo primùm Babylone aliqua quiete exercitu, moxque in hoſte perſequendo conſumpſit. Babylonem autem, inſtructa quaſi ad pugnam acie ingreſſus eſt, Babyloniorum vniuerſa multitudine portis effuſa. Sacerdotes, principeſque ciuitatis ei obuiam prodiere, & munera certatim, vrbem inſuper, ac regis theſauros obtulere. Ibi ad 30 dies moratus, Suſas profectus, rebus omnibus, nemine contradicente, potitus eſt, ibique Darij matrem & filias, & Ochum filium reliquit, magiſtris, qui eos Græcam linguam edocerent, adhibitis.

Darius in Mediam, Mazæus in Babyloniam.

Alexander Babylone honorificè recipitur, & Suſis.

VII. In Græcia Antipater pro Alexandro vincit Lacedæmonios.

Interea in Græcia quoque Deus res Alexandri promouit. Cum enim Græci ducibus Lacedæmoniis, vel fortunæ Alexandri inuidentes, vel timentes ſuæ, contra Antipatrum arma ſumpſiſſent, prælium commiſſum eſt, in quo Agis rex Lacedæmonum occiſus eſt, Antipater cruentam victoriam obtinuit, vt pluribus ſcribit Diodorus, qui eam ad ſequentem annum differt, diſſentiente Curtio. Exercitu nonnulla quiete refecto Alexander Perſidem cogitat, & Mediam, quò confugerat Darius. Suſis ergo mouens, Suſianis ductoribus vſus geminas Perſidis fauces ſuperauit, & Perſepolim magnis itineribus peruenit, priuſque regij theſauri à cuſtodibus diriperentur, vt ab vrbis præfecto Teridate præmonitus fuerat. Quibus potitus, vrbem opulentam militi Græco diripiendam, moxque incendendam dedit, in vltionem malorum, quæ Græcis Xerxes olim intulerat. Quin & arcem ipſam, magnificis operibus viſendam, inſtigante Thaide quadam, temulentus incendi iuſſit; cuius eum facinoris, mox ebrietate ſoluta, valde pœnituit.

l. 5. init.

Alex. Perſepolim diripit, atque incendit.

VIII. Mouet in Mediam.

Reliqua deinde Perſide celeriter in poteſtatem redacta, in mediam mouit, vbi Darium eſſe acceperat, tanta celeritate, vt multi eum conſequi non poſſent, & Rhagas cum vndecimis caſtris perueniſſet, diei vnius itinere à portis Caſpiis, Darium eas iam tranſgreſſum accepit, multis eum deſerentibus, & ad Alexandrum tranſeuntibus: à quibus accepit Darium à ſuis ſatrapis, & nominatim à Beſſo Bactrianorum Dinaſta, in vincula fuiſſe coniectum, eiuſque imperium obtinere, ſtatuiſſeque Darium Alexandro, ſi perſequatur tradere, & imperium omni ope tueri. Ergo Alexander tametſi ſuis valde fatigatis, itinere non diebus non noctibus intermiſſo, & per viarum compendia iter accelerans, Barbaros incompoſitè fugientes aſſequitur. Beſſus interea, eiuſque comites Darium curru auehebant, ſordidis intecto pellibus ne agnoſceretur; qui vbi Alexandrum imminere ſenſerunt, Darium à ſe grauiter vulneratum deſerunt, & ſe in præcipitem fugam dedunt: iumenta quoque vulnerarunt, ne longius proſequi poſſent, quæ cum nullo regente à militari via deceſſiſſent, in valle quadam, æſtu vulneribuſque fatigata, conſtiterant.

Beſſus cum ſuis Darium plagis affectum deſerunt.

IX. Is moribundus agnoſcitur.

Haud procul erat fons, ad quem monſtratum à peritis, Polyſtratus Macedo ſiti maceratus acceſſit. Ac dum galea hauſtam aquam ſorbet, tela iumentorum deficientium corporibus infixa conſpicit, cumque propius acceſſiſſet corpus ſemiuiui hominis in ſordido vehiculo reperit, Dariumque eſſe cognouit; qui deficiens aquam popoſcit: quam allatam poſtquam bibit, Polyſtrato, qui eam tulerat, gratias egit; ſimulque, Alexandro vero, inquit, dij, pro eius ſumma in meos humanitate ac clementia, grates referant, cui hoc fidei regiæ vnicum dextræ pignus pro me dabis. Hæc dicentem, accepta Polyſtrati manu, vita deſtituit, edito multo maiori quam Alexander, lenitatis atque humanitatis exemplo, vt ex Annalibus intelligetur. Cæterum Darij morte Alexandro nunciata, ad corpus demortui perueniens, tam indignam illo faſtigio mortem lacrymis proſecutus eſt, demptaque ſibi chlamyde corpus illius contexit, atque regio ornatum cultu, ad matrem Siſygambim, patrio regióque more ſepeliendum, ac regiis maiorum tumulis inferendum miſit. Atque ita Perſarum imperium variis Alexandri incurſionibus concuſſum, atque impulſum ad ruinam, hoc denique anno, Darij poſtrema clade & morte plane proſtratum eſt, cum ducentis & octo annis ſtetiſſet, ex quo Cyrus ſuperata Babylone, imperium traduxit ad Perſas.

Et Alexandro bene precatus moritur.

num. 20.

Ab Alexandro honoratur.

(.·.)

ALEXANDER IMPERATOR.

X. Græcorum imperium ab Alexandro ortum, à Seleuco denominatur.

ETſi rationi conſentaneum erat, vt Græcorum imperium, ab Alexandro homine Græcorum, & aliquot annis poſſeſſum, ab eodem in annis eiuſdem imperij numerandis inchoarentur: Aſiani tamen, quo conſuetudinem ſecuti ſunt Iudæi, qui libros Machabæorum, & ipſi Aſiani ſcripſerunt, initium Regni Græcorum, à Seleuco primo, qui & Nicanor dictus eſt, duxerunt, vt ſuo loco dicemus. Mortuo porro Dario, non diſtulit Alexandrum eius interfectores bello perſequi, ſiue ſua ipſius, ſiue Darij cauſa. Multas enim prouincias in ſua poteſtate habebant, neque oportebat conſceleratos homines, principis ſui parricidas, à quo nulla re violati fuerant, ſed ſummis honoribus diuitiiſque aucti, tantum facinus impunè ferre. Præſertim cum Beſſus diceretur tiaram erectā, perſicamque veſtem, regium in morem geſtare, ſéque mutato Beſſi nomine Artaxerxem & Aſiæ regem vocare, plurimiſque Bactrianorum, & aliorum copiis abundare.

Alex. Beſſum perſequitur.

XI. Et factis ſe regem Aſiæ oſtendit, ſibiq; Dynaſtas reconciliat.

Alexander contra, vt ſe regem Aſiæ factis oſtenderet, Oxidati nobili Perſæ, à Dario capitali ſupplicio deſtinato, non ſolum veniam dedit, ſed ſatrapiam, Mediæ attribuit, & Oxatrem Darij fratrem in cohortem amicorum recepit, priſtinóque ſplendori reſtituit. Tum in Parthienem progreſſus, in vrbe Hecatompylos ſtatiua habuit, & motu militari de reditu in patriam compoſito, ad Hyrcaniæ fines penetrauit, vbi literas Nazarbanis, qui Darium cum Beſſo interfecerat, accepit, quibus & factum excuſabat, & fidem ab Alexandro poſtulabat. Fidem dedit Alexander ſi veniſſet, inuiolatum fore, quod & mox factum eſt. In fidem quoque ſenem Artabazum cum 9. filiis, recepit virum Dario pridem fideliſſimum, & tota Hyrcania in poteſtatem recepta, Mardos, qui reſtituri videbantur, itinere nocturno confecto, improuiſus inuaſit, & victos deditione accepit, & acceptis obſidibus, inde quinto die in ſtatiua reuerſus eſt. Bactriana vero expeditio ad annum ſequentem pertinet.

Hyrcaniā ſubigit, & Mardos.

XII. Lucani à Romanis in fidem accepti.

Romæ ſub huius anni conſulibus, Lucani Romam venerunt, orantes vt in fidem reciperentur, & ab armis Samnitium defenderentur. Senatus ad Samnites legatos miſit, qui denunciarent, & ab iis populis vim abſtinerent, qui in fide populi Rom. eſſent. Paruere Samnites, non quia pacem volebant, ſed quia nondum erant ad bellum parati. Priuernates quoque cum quibuſdam Fundanis, ſponte ſua, & non publico conſilio militantibus, bellum contra Romanos ſuſcipiunt, qui & anno ſequenti debellati ſunt.

(∴)

ANNVS MVNDI 3725.

IEDDOÆ Ducis & Pontificis 36.

Imperij ALEXANDRI 2. Regni 8.

OLYMP. CXII. An. 4. V. C. 424.

ANTE CHRISTVM 328.

I. Alexandri mollicies. *Vide ſch. 2. annis præced. in annal.* Beſſum & Bactrianos adit & Nabarzanem.

REginam Amazonium hoc tempore ad Alexandrum prolis cauſa veniſſe, plerique retulerunt, qui & turbam concubinarum eius memorant. Ea re cum & ipſe molleſceret, & offenderetur exercitus, otium bello interpellat, cuius materiam magnam Beſſus tyrannus, & legitimam ſuggerebat. Ergo cum infeſto exercitu Bactrianam regionem petit. Iter facienti litteræ afferuntur Nabarzanem, qui & Satibarzanes appellatur, & cui nuper Satrapiam Areorum, quam viuo Dario poſſederat, etiam venia data reliquerat, ad Beſſum defeciſſe, occiſo Anaxippe Alexandri amico, cum quadraginta equitibus eius ſociis. Eo cognito, quamquam Beſſo imminebat, tamen Satibarzanem prius opprimendum ratus, tota nocte facto itinere, improuiſus hoſti ſuperuenit. At is cum duobus equitum millibus Bactra perfugit, moxque ſuppliciorum metu, abſceſſit in Indiam.

II. Philotæ in Alexandrū coniuratio.

Hoc ipſo tempore Alexander domeſtico ſcelere propemodum interiit, Philotas enim Parmenionis filius, cum ſociis aliquot, in regis necem coniurauerat. Quo facinore ad regem delato, cum in quæſtionem datus eſſet Philotas, & coniurationem faſſus eſſet, ne amicorum quidem commiſerationem obtinuit, ſed omnium odio oppreſſus, ſuppliciis dilaceratus interiit; cæteri qui indicati ſunt, iaculis confoſſi perierunt. Quin etiam amici Philotæ, quamuis innoxij, graue diſcrimen capitis adiere. Non ita Parmenio Philotæ pater, quem Alexander Medorum Satrapam conſtituerat. Nam concione dimiſſa, rex Polydamantem cum fratribus ſuis vocari iubet, virum Parmenioni longe chariſſimum. Ei ergo dat in mandatis, vt in Mediam Parmenionis occidendi cauſa proficiſcatur, literas ad eum tam ab Alexandro, quam Philotæ nomine ſcriptas, eiuſque ſigillo munitas deferat, tanta celeritate, vt famam cædis Philotæ anteuertat. Eas literas dum leget Parmenio, iubet hominem confodi; fratres eius interea apud Regem obſides fore. Quæ vt mandata fuerant, ita perfecta ſunt; & tumultuantium militum ſeditio, regiis literis compreſſa eſt, caput ad regem delatum, reliqua membra tradita ſepulturæ.

Eiuſque & Parmenionis cædes.

III. Arimaſpi Euergetæ, aliiq; populi ſubacti.

His geſtis Bactrianos, Beſſumque tyrannum petit, per Arimaſpos, qui Euergetæ dicti ſunt, ob annonam præſtitam exercitui Cyri maioris, extrema inopia laboranti. Eam gentem 60 dierum ſpatio rite ordinauit Alexander, & nouis affecit beneficiis. Gedronij Euergetarum finitimi, amicè quoque Alexandrū acceperunt, qui vtrique genti Teridatem prætorem dedit, qui quondam Dario fuerat à ſecretis. Inde Ara-

choſios ſubegit, eiſque prætorem Memnonem aſſignauit, quatuor peditum millibus, & ſexcentis equitibus præſidio relictis, cum qua victoria Diodorus hunc annum definit.

IV. Romana res cum Priuernatibus geſta.

Romanos porro nondum perfunctos cura belli Priuernatis, Gallici tumultus atrocior fama peruaſit. Itaque noui Conſules, ipſis Calend. Quint. quibus magiſtratum inierant, prouincias ſortiti ſunt Mamerco Gallicum bellum obuenit, ſed ingenti comparato exercitu, Gallus hoſtis nuſquam comparuit; itaque a Gallis Priuernum omnis conuerſa vis eſt. & ſiue capta vi vrbe, ſiue dedita, Vitruuius Priuernatium dux, viuus in Plautij Conſulis poteſtatem venit, iſque Romam miſſus, in carcere vſque ad triumphum conſulis detentus, inde poſt verbera, cum ſociis noxæ necatus eſt. Mox Conſul autor Senatui fuit vt multitudini parceretur. Et quoniam Romanos inter Samniteſque interiecti erant Priuernates, quam minimum irarum inter Romanos ac Priuernates relinqui cupiebat. Et quamuis loquendi libertas legati Priuernatis res non parum turbauit, Conſulis tamen prudentia factum eſt, vt ciuitatis etiam iure Priuernates donarentur.

ANNVS MVNDI 3726.

IEDDOÆ Ducis & Pontificis 37.

Imperij ALEXANDRI 3. Regni 9.

OLYMP. CXIII. An. 1. V. C. 425.

ANTE CHRISTVM 327.

I. Alex. Paropamiſadas domat.

AD Bactrianos hoc anno tranſiturus Alexander, quo anno Olympias 113 inchoata eſt, Paropamiſadas eis ab occidente coniunctos obiectos habuit, agreſte hominum genus, & locorum aſperitati conſentaneum. Eam regionem niuibus geluque obſitam per ſummos exercitus ſui labores, ærumnaſque ſuperauit. Inde Caucaſum Taurumque montes, vnde omnia fere Aſiæ flumina decidunt, ſeptendecim dierum ſpatio emenſus eſt. Ibi ad memoratam Promethæi rupem, aliam condidit Alexandriam, vbi Barbaros qui in caſis medias inter niues, habitare ſolebant, cum iis qui in exercitu ſuo, vel ætate, vel laboribus fracti erant, habitare permiſit. Interea duces Alexandri aduerſus Satibarzanem Satrapam Areorum prælium committunt, qui cum Erigio ſingulari certamine congreſſus, faciemque iaculo confoſſus cecidit, non magno iteratæ perfidiæ ſupplicio.

Noua ad Caucaſum Alexandr.

Satibarzanes occiditur.

II. Beſſus Alexandrum remoratur.

Beſſus porro, quem vnum maxime petebat Alexander, intelligens eum aduentare, iis comitatus, qui participes cum eo conſiliorum de Dario interficiendo fuerant, aliiſque Bactrianorum fere ſeptem millibus, interiectam regionem populatus eſt, vt Alexandrum à progreſſione impediret, naues quoque, quibus Oxus traiiciendus erat, ſuccendit. At Bactriani, qui intelligebant Beſſum in vna fuga ſpem ſalutis collocare, in ſuos quique vicos dilapſi, illum reliquere; ille ad Sogdianos traiecit,

Ad Sogdianos tranſit.

Macedonum penuria, Oxum vtribus tranant.

lexander per ſumma frigora, tantamque rerum inopiam, vt ne à iumentorum quidem carnibus abſtinerent, ad Bactrianos peruenit, & regione haud ægrè potitus, eam Artabazo cum præſidio commiſit: & Oxum fluuium, in nauium ignorumque penuria vt traiiceret exercitus vtres quamplurimos ſtramentis impleuere, quibus incubâtes ſexto demum die amnem vniuerſi tranſnauere. Et progreſſurus erat in eo perſequendo Alexander, niſi ei compendium laboris & viæ, amici Beſſi coniuratione facta præbuiſſent.

III. Spitamenis in Beſſum coniuratio, & ad Al. a defectio.

Nam Spitamenes vbi Oxum fluuium ab Alexandro ſuperatum cognouit, ſiue Beſſi rebus diffiſus, ſiue Darij vindicandi cupidus, aſcitis Dataphérne & Catene coniurationis ſociis, Beſſum Alexandro tradere ſtatuit. Monitus Alexander, ad eos Ptolemæum Lagi deſtinat; qui magna celeritate vſus, ad eum vicum peruenit, in quo Beſſus cum paucis militibus agebat, quem cum equitatu cinxiſſet, edicit oppidanis omnes incolumes fore ſi Beſſum traderent. Ii Ptolemæum in oppidum admittunt à quo Beſſus captus eſt. Alium concinniorem modum capti Beſſi, quoniam properamus, in Annalibus reperies, ſicut & varias de illius cæde ſententias. Is non ſolum omni corporis ornamento ſpoliatus, ſed vinctus, laceraque veſte ſemitectus, atque adeo reſti in collum iniecta Regi ſiſtitur, & vniuerſo exercitui Græcorum atque Barbarorum. Et illi exprobrata primum Domini ſui cæde, flagris interim cædi iubetur, & in Bactra remittitur; vbi accuſata eius in Darium perfidia, nares ei, ſummæque aures præſcinduntur: tum Darij fratri Oxatri permiſſus, & minutatim per ſingula membra conciſus eſt.

Beſſus capitur, & miſe è perit.

IV. Macedones à barbaris male accepti, Alexander vulneratur.

Interea Macedones ad pabulum incompoſito agmine egreſſi, male à Barbaris accepti ſunt, qui cum ſe in montes ſuos cum captiuis recepiſſent, & ab Alexandro obſiderentur, grauiter is in crure ſagitta vulneratus eſt, & in caſtra relatus. Collis nihilominus poſtero die in poteſtatem regis, Barbarorum deditione venit, fide vtrimque data, redditiſque captiuis. Inde caſtra mouet, & lectica militari delatus, in regiam Sogdianorum Maracandam peruenit, vbi cum legatos à Scythis accepiſſet, de expeditione contra eos cogitabat. Sed conſilium diſtulit nunciata Sogdianorum defectio, quæ Bactrianos quoque traxit. Alexander Spitamenem & Catenem, à quibus ei nuper Beſſus traditus fuerat, acceſſit, ratus eorum opera redigi poſſe in poteſtatem qui defecerant. At illi ipſi defectionis autores fuerant, ſparſa in Alexandrum calumnia, de Bactrianis equitibus iuſſu eius in conuentu prouinciæ occidendis.

Maracanda regia Sogdianorum cum Spitamene deficit.

V. Alex. obſidet eorum oppida.

Quibus cognitis Alexander varia ſimul ipſorum oppida per ſe ſuoſque obſidere cœpit, ne ſibi mutuo auxilio eſſe poſſent; & partim vi, partim deditione ſeptem vrbes in ſuam poteſtatem redegit, magnáque ex parte diripuit. In iis fuit Cyropolis, cui in gratiam conditoris Cyri parcere cupiebat, ſed ciuium pertinacia, & aditum ab ipſo mortis in obſidendo periculum, ita iram ejus accendit, vt captam vrbem ſpoliatamque dirueret. Hinc Menedemum cum tribu

Cyropolim ad eam vulneratus, diripit, atque euertit.

Amittit Menedemum cum ſuis.

peditum millibus, & octingentis equitibus ad vrbem Maracandam miſit; eò enim Spitamenes profugerat, vnde & Macedonum præſidium eiecerat. At Menedemus in inſidias à Spitamene paratas incidit, vbi, cum magna ſuorum parte, fortiter pugnas occubuit.

IV. Eius in Scythas expeditio.

Interim autem Alexander contra Scythas vltra Tanaim habitantes expeditionem ſuſcepit, & ad eum fluuium quantum ſoli caſtra occupauerant muro circumdedit: ſexaginta ſtadiorum vrbis murus fuit quam Alexandriam appellari iuſſit. Opus tanta celeritate perfectum eſt, vt decimo ſeptimo die vel vigeſimo vt ait Arrianus, quam munimenta excitata fuerant, tecta quoque vrbis abſoluerentur, vt ſcribit Curtius. Ex quo iure illos accuſes, qui muros Ieruſalem duobus & 50 diebus reſtitutos non credunt, & Scripturam id affirmantem, variis interpretationibus deprauare non verentur.

Noua Alexandria.

VII. Traiicit Tanaim inuictis Scythis eoſque domat.

Rex porro Scytharum, ratus eam vrbem ſuis impoſitam eſſe ceruicibus, fratrem Carthaſim nomine, ad eam diruendam miſit, & Macedonum copias procul à Tanai ſubmouendas. Verum Alexander, etſi animo æger ob Spitamenis & Bactrianorum defectionem, & corpore ob vulnus ad Cyropolim acceptum, ita vt neque inſiſtere in terra, nec equo vehi, nec ſuos adhortari poſſet, Scythas tamen laceſſentes ferre non valens, rates iungi præcepit, quibus equites phalanxque tranſportaretur: leuius armati ſuper vtres, vt nuper, natando traiiciunt, barbaris interea nequicquam iaculantibus. Qui vt videre tranſgreſſos, non ora Macedonum, non clamorem, non arma ferentes, effuſis habenis fugam capeſſunt, quos Rex quamuis inualidi corporis vexationem ægre ferre poſſet, diu perſecutus eſt; dum æſtu correptus & ſiti, epota aqua in ſummum vitæ diſcrimen adductus eſt.

VIII. Sacas & Scythas in fidem recipit.

Hæc victoria deficientem magna ex parte Aſiam continuit, domuitque, quippe Scythas inuictos eſſe crediderant, quos Macedonum armis tractos eſſe cernebant. Ergo Sacæ miſere legatos, qui ſponderent gentem totam mandata facturam, Scythæ quoque receptis ſine pretio captiuis, miſere legatos, qui negarent totius gentis communi conſilio bellum ipſi eſſe illatum, ſed ab iis, qui latronum more ex rapto viuerent, ſe imperata facere velle. Alexander vtroſque humaniter accepit, Spitamenen quippe quam primum punire, & ſuorum cum Menedemo cædem vlciſci cogitabat. At is Alexandri aduentu cognito, cum ſuis Maracanda profugit, quem Macedo ad Scythiæ vſque deſerta inſecutus eſt, moxque reuerſus Menedemo cum ſuis parentauit, & barbaros inſidiarum adminiſtros interfecit. Eorum tamen triginta iuuenes, lætos ad mortem ſuorumque maiorum cœtum properantes demiratus, conſeruauit, fidoſque deinceps habuit. Tum reliqua Sogdianorum regione, præter rupem inacceſſam, edomita, in vrbe Zariaſpa brumam tranſegit.

Spitamenis fuga.

l. 8.

IX. Romana res.

Romæ porro, vt ſcribit Liuius, annus hic nulla re belli domiue inſignis fuit, præterquam quod Fregellas colonia deducta eſt, & populo, viſceratio data à M. Flauio, in funere matris, vt per ſpeciem honorandæ matris, à populo, à quo fuerat abſolutus, gratificaretur. Qua liberalitate mox tribunatum plebis abſens conſecutus eſt.

ANNVS MVNDI 3727.

IEDDOÆ Ducis & Pontificis 38.

Imperij ALEXANDRI 4. Regni 10.

OLYMP. CXIII. An. 2. VR. C. 426.

ANTE CHRISTVM 326.

I. Alexander 6. oppida condit.

DVm ad Zariaſpa Sogdianorum, vel vt alij malunt, Bactrianorum in hybernis cómoratur Alexander, & exercitum ſuum aliqua quiete reficit, eique nouas variis ex locis copias adiungit, circa Marginiam vrbem ſex oppidis condendis ſedem eligit, quæ modicis inter ſe ſpatiis diſſita, mutuũ ſibi auxilium præberent, & inſtar freni domitis gentibus eſſent. Erat porro apud Sogdianos inacceſſa rupes 30 ſtadiorum altitudine, & 150 circuitu, quam Arimazes Sogdianus, congeſto ad biennium commeatu, cum 30. millibus armatorum obtinebat; eam Alexander incredibili auſu, per aſperrima rupium aggreſſus, obſtupefactis omnibus, ad deditionem arbitrarium compulit, ſub imminentis veris initia, vt ait Arrianus. Nam trecentos iuuenes præmiorum magnitudine incitauit, qui ferreis fulcris, quæ ſubinde defigebant, conniſi in altum paulatim euadebant. Triginta duo fallente veſtigio in ima deuoluti periere, cæteri ſemilacri, ſemineceſque ad verticem euaſere, & Macedones ſine pennis volare poſſe docuerunt. Verum hæc concinnius fortaſſe quam verius dicta ſunt, & in Annalibus examinantur.

Sogdiana rupes deditione capta. l. 4. vide Curtium l. 7. extrem.

II. Clades Macedonum à Bactrianis. Curt. l. 8.

Exinde Alexander copias ſuas tripertito diuiſit, quoniam multis locis ſparſi erant hoſtes: partem vnam Hepheſtioni, alteram Cœnoni regendam dedit, tertiam retinuit ſibi. Exules Bactriani cum octingentis equitibus Maſſagetarum proximos vicos vaſtauerant; ad quos coercendos cum Attinas cum trecentis equitibus incautius proceſſiſſet, ab iis cum ſuis interemptus eſt. Sed ea clades mox à Cratero, altero Alexandri duce, cum vniuerſo equitatu ſuperueniente vindicata eſt, & totius regionis defectio finita. Alexander autem Maracandam repetiit, vbi Scythæ affinitatem cum Macedonibus poſtularunt, & Alexandro nuptias filiæ regis ſui obtulerunt. Phrataphernes etiam, qui Maſſagetis præerat & Dahis, miſit qui ſe imperata facturum pollicerentur, vtraque legatio benignè audita eſt. Qua forſan occaſione lætus Alexander, ſolenne conuiuium Maracandæ cum principibus ſuis celebrauit, quod luctuoſa cædis Cliti cataſtrophe terminatum eſt.

Alia viciſſim eis proſpera.

III. Clitum in conuiuio cædit.

Erat hic vetus Philippi miles, de Alexandro benemeritus, multiſque bellicis operibus clarus. Cum ergo Rex mero incaleſcens res à ſe præclare geſtas immodicè celebraret, Philippi autem patris ſui obtereret, Clitus contra, qui in contemptu operum Philippi ſe contemni putabat, præterita efferre, præſentia imminuere, cum magna Alexandri offenſione cœpit

Moxque facti pœnitet.

dolorem tamen animi preſſit, contentus iuſſiſſe vt ex conuiuio excederet. Quod dum Clitus facere cunctatur, pergit potius lingua intemperanter abuti, haſta à rege lateri immerſa confoditur. Cuius facinoris poſtridie ita illum pœnituit, vt eadem haſta primum, deinde inedia perire ſtatueret. Donec illum amici conſolandi cauſa cum alia, tum illud quoque protulerunt Clitum iure cæſum fuiſſe. Et certe ſi vera ſunt quæ de illius contentione referuntur, negari non poteſt, quin Clitus valde imprudenter ſe geſſerit, multumque in obſeruationem principi ſuo debitam peccarit.

IV. Amyntæ clades.

Decē porro diebus, maxime ad confirmandū pudorē Maracandæ conſumptis, cū parte exercitus Epheſtionem miſit in Bactrianā regionem commeatum in hyemem paraturum. Ipſam autem prouinciam, Clito nuper deſtinatam, Amyntæ dedit: quem Bactriani exules ad duo millia ducenti improuisò adorti, poſt anceps prælium atque diuturnum, haud inulti terga Macedonibus dedere: qui nihilominus veniam ab Alexandro, etiam poſt alteram defectionem, impetrarunt. Quibus in fidem receptis, in regionem quam Nauram appellant, Rex cum exercitu venit, quam cum Syſimithe Satrapa, opera Oxyartis in deditionem accepit. Id tamen imperium eidem reſtituit, ſpe maioris etiā prouinciæ facta, ſi cum fide Alexandri amicitiam coleret: duoſque iuuenes patre tradente ſecum militaturos ſequi iuſſit. Dahas deinde, quos Arrianus Scythas interpretatur, ſtatuerat petere, vbi Spitamenem, quem iam dudum perſequebatur, eſſe cognorat, ſed hoc cum labore Spitamenis vxor, proprio ſcelere leuauit. Cum enim perpetuis excurſionibus fatigata marito perſuadere non poſſet vt clementiam Alexandri experiretur, cuius denique manus effugere non poſſet, alto conſopitum ſomno capite truncauit. Sed Alexander morte ſcelerati hominis lætus, autorem tamen facinoris auerſatus eſt. At Dahæ Spitamenis nece comperta, Dataphernem defectionis eius participem, vinctum Alexandro, ſeque ipſos dedunt.

Syſimithis deditio.

Spitamenis cædes ab vxore.

Curt. l. 8.

V. Bellum Romanum contra Palæpolitas & Samnites.

Hoc anno cum Palæpolitæ Neapolitanis vicini, Samnitici auxilij fiducia, vicinos ſuos ſocios populi Romani deprædati eſſent, neque rogati ſatisfacerent, bellum eis indictum eſt. Inter Coſſ. prouinciis comparatis Palæpolitæ Publio ſorte obuenerunt, Cornelius altero exercitu Samnitibus, ſi qua ſe mouerent, oppoſitus in agro Campano ſtetit. Publius autem Senatum monuit Palæpolim munitam aduentu duorum millium Nolanorum militum, & quatuor Samnitium: qui cum Romanorum legatis expoſtulantibus atrociter reſpondiſſent, vt qui bellum mallebant, quam pacem, in illos quoque bellum decretum eſt. Verum cum & comitiorum dies inſtaret, & Publilium, ſic enim quidam appellant, imminentem hoſtium muris, auocari à ſpe capiendę in dies vrbis, haud è Repub. eſſet, ei prorogatum eſt imperium, vt bellum proconſul adminiſtraret, Cornelium quoque in Samnium ingreſſum reuocari non placuit, itaque is Dictatorem comitiorum cauſa in exercitu noctu dixit M. Claudium Marcellum.

ANNVS MVNDI 3728.

IEDDOÆ Ducis & Pontificis 39.

Imperij ALEXANDRI 5. Regni 11.

OLYMP. CXIII. An. 3. V.C. 427.

ANTE CHRISTVM 325.

I. Alexander ius dicit populis. Curtius l. 8. Arrian. l. 4.

Alexander non modo ſubiugandis ſibi populis operam dabat, ſed recte etiam per præfectos ſuos gubernandis. Itaque dum in hybernis moratur, conuertit animum ad ius eis dicendum, iniuriaſque eorum vindicandas, adeo vt nonnullos præfectos exautorarit, & in ordinem redegerit. Quibus ita geſtis Indiam atque inde Oceanum petiturus, ne quid à tergo moueretur, quod deſtinata impedire poſſet, ex omnibus prouinciis triginta millia iuniorum legi iuſſit, & ad ſe armata perduci, obſides ſimul habiturus, & milites: omninoque ſub ſignis centum & viginti armatorum millia numerauit. Quibus paratis, quomodo ſibi diuinos honores vſurparet, agitare cœpit, quo illum maxime adulatores impellebant: Macedonibuſque autores erant vt Perſarum more proſtratis humi corporibus Alexandrum ſalutarent. Quibus cum Calliſthenes philoſophus, Ariſtotelis diſcipulus & cognatus, graui oratione reſiſteret, in Regis offenſionem incurrit; ſicut & Polyſpercon, qui hunc Perſarum morem deridebat; & vterque in cuſtodiam coniectus eſt, ſed Calliſthenes diuturniorem.

Nouos habet delectus, & vult adorari.

II. Epheborum coniuratio, & iniuſta Caliſthenis cædes.

Eodem tempore cum Ephebοrum coniuratio in Alexandrum erupiſſet, Calliſthenes quaſi facinoris particeps, tametſi nuſquam nominatus à coniuratis, iuſſu regis ſuppliciis tortus interiit: quod facinus magnam regi apud Græcos inuidiam concitaſſe tradit Q. Curtius. Erat enim & vir bonus, & de rege benemeritus, nec tamen aulæ & aſſentatorum ingenio accommodatus. Diuerſas de eius morte ſententias vide in Annalibus. Ea coniuratione patefacta, oppreſſaque, Alexander adulto iam vere è Bactris mouet in Indiam, Amynta apud Bactrianos relicto, cum ter mille quingentis equitibus & decemmillibus peditum. Indiæ fines ingreſſo, multi reguli obuiam progreſſi, ſe imperata facturos profeſſi ſunt. Cumque nemo amplius occurreret, Epheſtionem & Perdiccam cum parte copiarum miſit, ad eos ſubigendos, qui auerſarentur imperium; iuſſitque ad Indum Fluuium procedere, & nauigia facere quibus exercitus ad vlteriora tranſportari poſſet. Illi quia multa flumina ſuperanda erant, ſic iunxere rates, vt ſolutæ plauſtris vehi poſſent, ruſumque coniungi.

Hoc anno n. 7. & 8.

Res in India geſtæ.

Naues ſolubiles. Vide a m. 2088. n. 4.

III. Alexand. traiicit Indum.

Alexander ſuos ſecutus plurimis populis partim vi, partim deditione ſubactis, decimis ſextis caſtris ad Indum flumen peruenit, & omnia à ſuis præparata ad traiiciendum inuenit. Eo traiecto occurrit rex Omphis, cognomento Taxiles, qui ſe iamdudum regnumque ſuum per legatos Alexandri fidei tradiderat. Itaque renouato in occurſu fœdere magna munerum magnificentia vtrimque certatum eſt. Erant Taxili hoſtes duo reges, & vterque vltra

Hydaſpem fluuium regnabat, quorum alter nomine Abiaſares, miſſis ad Alexandrum legatis, in quibus erat ipſius regis frater, ſeſeque omnia fidei Alexandri permiſit; itaque firmata inuicem pace ac fide, remiſſi ſunt ad regem ſuum. Non ſic alter nomine Porus, cuius tantus fuit ad bellum apparatus, tranſitumque Hydaſpis prohibendum, vt Macedonas vehementer deterreret, flumine præſertim niuibus æſti ſolutis exundante.

IV. Qui traiecerit Alex.

Itaque totum erat Alexandri ſtudium, vt hoſte inſcio flumen celeriter tranſmitteret. Cumque notaſſet in flumine inſulam cæteris ampliorem, & tegendis inſidiis idoneam, iuſſit Ptolemæum longius ab inſula cum omnibus turmis obequitare, & præ ſe ferre fluminis traiectionem, vt eò regias copias ex aduerſo traduceret: tam longe autem progreſſus eſt, vt inſula inſidiis deſtinata non vltra eſſet in conſpectu. Cumque maturus iam eſſet tranſitus ſonora ac tetra tempeſtate exorta, ſignum dat Alexander, vt omnes ſilentio in rates aſcenderent. Vacua erat ab hoſtibus ripa quæ petebatur: non deerant tamen ſpeculatores à Poro diſpoſiti, à quibus non prius conſpectus eſt Alexander, quam præterita ſyluoſa illa inſula, non procul à ripa abeſſet. Dumque ſpeculatores quanta maxima celeritate poſſunt ad Porum contendunt, eique rem totam trepidi nunciant, primus Alexander deſilit in terram, & ſuos, vt quique tranſibant, dirigit in ordines ad pugnam.

V. Eius pugna cum Poro.

Dum cæteri tranſeunt, Alexander cum robore equitatus ſui antecedit, ſagittariis & peditibus celeriter ſequi iuſſis. Occurrit & Porus cũ ingentibus copiis curruum, equitum, elephantorum. Diu anceps certamen fuit, & victoria fluctuans modo in Macedonas, modo in Indos inclinabat, elephantis præſertim, primò in hoſtes, deinde in ſuos, vulneribus Macedonum efferatis. Porus autem tela ex elephante ſuo in circumfuſos ingerebat, pluribuſque vulneratis, ipſe vndique maxime omnium petebatur, iamque nouem acceptis pectore tergóque vulneribus, rector belluæ eam concitat in fugam ſequente Alexandro, qui dum equum mutat Bucephalo vulneribus confoſſo, tardius inſecutus eſt Porum. Iam tamen aderat, cum elephantus quoque deficiebat; & Porus grauatus telis labebat ex bellua: cum Indus, qui elephantum regebat, deſcendere eum velle ratus, elephantum de more procumbere iuſſit in genua; qui vt ſe ſummiſit, cæteri quoque, prout erant inſtituti, in terram corpora demiſerunt; quæ res & Porum, & cæteros victoribus tradidit, quos Alexander honore & beneuolentia proſecutus, ſtudioſè curatos in amicitiam recepit; quam Porus conſtanter retinuit, coluitque.

Bucephali cædes.

Ineunt amicitiam.

VI. Res à victoria geſta.

Eum autem Alexander non auito ſolum regno reſtituit, ſed donauit etiam ampliore. Taxilem quoque Poro conciliatum in ſuum regnum miſit, iuſſum ad ſe cum lectiſſimis copiis, & elephantis poſtmodum reuerti. Ipſe autem tam inſigni victoria lætus, qua ſibi orientis fines apertos eſſe cenſebat, Soli victimis Perſico more cæſis, milites pro concione laudatos, præmiiſque donatos docet, quidquid Indis virium fuiſſet proxima pugna proſtratum reliqua prædam tantum opimam fore. Ex quo magna alacritate indita militi, duas vrbes ad oram vtramque Hydaſpis condit. Inde ad Aceſinem fluuium adit, quem in mare decurſurum Ganges intercipit. Is ſtadiis quindecim latus, vt ait Arrianus, magnis aſperiſque cautibus tranſitu difficilis eſt, què partim nauigiis, partim vtribus tranſmiſit; non pauci tamẽ, qui nauibus traiiciebant, illiſi cautibus periere. Tranſmiſſo flumine Cœnum cum ſuis copiis ad ripam relinquit, qui reliqui exercitus tranſitũ curaret, & imperaret in ſubiecta India commeatus deuectionem. Ipſe cum expeditiſſimo milite Porum, alterum ab amico perſequitur, eiuſque fugitiui regnum, totamque illam regionem gubernandam alteri Poro dedit.

Duæ vrbes conditæ.

Tranſitus Aceſinis flu.

Alius Porus.

VII. Res ad Hydraotem flu. geſta, & cum Cathæis ad Sangalam.

Inde Hydraotem fluuium Aceſine nihilo latitudine minorem, minus tamen rapidum minore negotio traiecit, obuioſque populos partim vi, partim deditione ſubegit, in quibus regum Sophitis, gentis, vt apud Barbaros, ſapientia excellentis, vnde illis nomen à Græcis impoſitum videri poteſt, de quibus pluribus, li. 9. Curtius. Cum Cathæis ſtrenuis in primis ac bellicoſis viris plus negotij fuit. Ad Sangalam tamen cum feliciter à Macedonibus pugnatum eſſet, ipſa vrbs obſeſſa, à ſuiſque ciuibus noctu deſerta eſt, ſed cum fugitiui in paratos Macedonas incidiſſent, plurimis deſideratis, in vrbem ſemel iterumque repulſi ſunt; Sed ea mox, magna cum Indorum ſtrage, expugnata, ac ſolo æquata eſt, regione Indis, qui deditionem fecerant, ab Alexandro attributa, præſidioque vrbibus impoſito, ipſi cum exercitu ad Hypaſim amnem proceſſit, qui expeditionis Alexandri terminus fuit. Etſi intra triduum vlterius progredi ſtatuerat, ibi tamen ſubſiſtere, atque hyemare coactus eſt, vt anno ſequenti dicetur.

VIII. Res geſta cum Lucanis & Palæpolitanis.

Noui Conſules cum iuſſu populi miſiſſent, qui bellum Samnitibus indicerent, noua ipſis auxilia Lucanorum & Appulorum acceſſiſſe cognouerunt, qui tamen ad Romanorum amicitiam traducti ſunt; à qua mox Tarentinorum fraude qui ſibi à Romanis timebant, abducti ſunt; cum Lucanis quibuſdam pretio conductis perſuaſiſſent, vt ſe mutuo flagris lacerarent, atque ita conciſi ſe populo ſpectandos præbuiſſent, adiecta calumnia, ſe ita iuſſu Conſulis tractatos, quod Romana caſtra ingredi auſi eſſent, ac tantum non ſecuri percuſſos. Id cum populo perſuaſiſſent, bellum contra Romanos poſtulatum eſt, & ſocietas cum Samnitibus renouata. Porro Palæpolitani cum in vrbe ſua malè & contumelioſè à præſidiariis Samnitium & Nolanorum tractarentur, leuiſſimum malorum deditio ad Romanos viſa eſt, idque perfectum, Samnitibus & Nolanis ingenioſè vrbe pulſis: Publio triumphus Romę decretus: cui duo ſingularia primùm contigere, prorogatio imperij, & triumphus tranſacto conſulatu.

Prima imperij prorogatio, & triumphus poſt Conſulatum.

(·.·)

ANNVS MVNDI 3729.

IEDDOÆ Ducis & Pontificis 40.

Imperij ALEXANDRI 6. Regni 12.

OLYMP. CXIII. An. 4. V. C. 428.

ANTE CHRISTVM 324.

I. De regreſſu ad Hypaſin contentio Alexandri cum ſuis.

Habet hic annus Alexandri ex vltima prope India regreſſionem, quando Macedones longinqua peregrinatione corporibus animiſque fatigatis, & inſuper auditis, quę vlteriore progreſſione vehementer absterrerent, Alexandrum iter ab Hypaſi flumine reflectere domum verſus perpulere. Non frangebatur Alexander periculis, quæ magna ex parte vana eſſe credebat, & totius orbis imperium mente complexus, ſe in exordiis adhuc eſſe credebat. Sed Macedones partim fortunam ſuam in caſtris deplorabant, partim ſe regem ſecuturos negabant. Adhibuit è contrario monita princeps, adhibuit & preces vehementiſſimas, ne tantas ſpes, tamquę opportunas animi debilitate infringerent. Sed illi demiſſis in terram capitibus, in triſti ſilentio perſeuerabāt. Cum Cœnus, annuentibus ſociis, pro militibus orationem habuit, qua negabat eos bellica munia detrectare, ſed ſuſtinere poſſe. Cumque in eandem ſententiam plura magno animi ſenſu dixiſſet, clamor vndique cum ploratu exoritur, orantium, vt ſuorum tanquam pater miſereretur, & precibus acquieſceret.

II. Quibus denique cedit.

Quæ indignè ferens Alexander, exiliens è tribunali concionem dimiſit: qua poſtridie rurſum iracundè conuocata, ſe quidem vlterius perrecturum dixit. Neminem vero Macedonum ad ſequendum coacturum: neque enim defuturos, qui regem ſuum ſua ſponte ſequerentur: iis autem qui abire ſtatuiſſent, per ſe liberum eſſe; amicis porro nunciarent, Rege ſuo in mediis hoſtibus deſtituto, ſe domum reuerti. Quæ cum dixiſſet, in tabernaculum ſe recepit, neque amicorum quempiam ad tertium diem in colloquium admiſit, expectans ſi qua forte animorum mutatio in exercitu fieret; qui cum nihilominus in propoſito perſiſteret, ipſe ſuper tranſitu exta conſuluit, quæ cum infauſta portenderent, conuocatis amicis iuſſit exercitui renunciari, quoniam ipſum omnia ab vlteriore profectione reuocarent, ſtatutum ſibi eſſe domum reuerti. Ea vox magna lætitiæ ſignificatione accepta eſt, omnibus Alexandro fauſta precantibus, qui à cæteris omnibus inuictus, à ſuis ſe vinci paſſus eſſet.

III. Monimentum expeditionis, Et regreſſionis initium.

Interea monimentum expeditionis ſuæ, & profectionis terminos ſtatuere decreuit, duodecim aras ex quadrato lapide viſendæ magnitudinis, & vt ait Diodorus 50 cubitorum, vel, vt ait Arrianus, maximis turribus bellicis pares. Tum toti regioni ad Hypaſium amnem Porum præfecit, ipſe ad Hydraotem fluuium redit; quo traiecto ad Aceſinem retrocedit, vbi vrbem exædificatam Epheſtonis induſtria reperit. Ibidem Cœnus, qui maxime reditum vrſerat, morbo extinctus eſt. In eam vrbem inductis colonis ex finitimis, & mercenariis ad militiam inceptis, ipſe quæ ad nauigationem Oceanum verſus neceſſaria erant, parare cœpit, & Abiſarem tum ægrum prouinciæ illius Satrapam conſtituit, tributis quæ penderet imperatis, moxque Aceſine tranſmiſſo ad Hydaſpem venit, per quem paratam claſſem in Oceanum nauigare iuſſit, in qua naues erant triginta, octoginta remorum, & in vniuerſum omnes naues bis mille, vt Arriano placet, Curtius tamen & Diodorus mille tantum numerant. Conuocatis porro amicis, & omnium Indorum ſibi parentium legatis, vniuerſæ regioni à ſe deuictæ, id eſt gentibus omnino ſeptem, & vrbibus ſupra duo millia Porum regem conſtituit.

Claſſis Alexandri

IV. Harpali fuga, res in Græcia geſta, & cædes.

Dum autem Alexander ex Indis reuertitur, multæ ad eum querelæ populorum de Satrapis eius deferuntur, in quos dum ſeuerè animaduertit, Harpalus, cuius fidei theſauros Babylonis, & regia vectigalia commiſerat, cum exiſtimaret, cum nunquam ex illa expeditione rediturum, ſibi male conſcius ſolum vertere ſtatuit, atque in Græciam, Athenienſibus in primis demerendis, proficiſci, itaque fecit; quinque millibus talentum congregatis, & ſex militum millibus mercede conductis, traiecit in Atticam, ſeque & ſua Athenienſium fidei commiſit, Oratores in eam rem, in primiſque Demoſthenem auro corrupit. At populus bello neque iuſto, neque neceſſario implicari ſe paſſus non eſt, ſed Harpalum vrbe interdixit, Demoſthenes quinquaginta talentis æſtimata lite in vincula coniectus eſt, vnde mox elapſus eſt fuga. Eadem quoque arte Harpalus Antipatrum & Olympiadem effugit, & ad milites ſuos, quos in Tænaro Laconiæ promontorio reliquerat, nauigauit, vnde profectus in Cretam, Thimbrone, vno ex amicis ſuis, dolo interfectus eſt.

V. Alexander Oceanum petens remberegerit, & tempeſtate vexatur.

Quæ vbi didicit Alexander conſilium traijciendi in Europam omiſit: ſed Babylonem cogitans, ſecundo Hydaſpis flumine defertur, atque ex itinere nonnullos Indos partim vi ſubegit, partim deditione accepit. Accelerabat autem iter, vt Mallos & Oxidracas antequā conuenirent, occuparet. Eos enim bellicoſiſſimos eſſe didicerat, & alioqui inter ſe hoſtes, nunc in commune periculo contra Alexandrum armis animiſque coniungi velle. Ergo quinto die in eum peruenit locum, in quo Aceſines influit in Hydaſpem, vbi graue naufragij periculū adiit; multæ quippe conquaſſatæ ſunt naues, duæ ita inter ſe colliſæ, vt cum vectoribus in omnium conſpectu perierint. Mox autem diuiſa claſſe, quoſdam præcedere Hepheſtione duce, quoſdam triduo poſt cum Ptolemæo Lagi ſubſequi iuſſit, vt qui vnum hoſtem effugeret, in alterum incurreret.

VI. Apud Mallos cū ſummo vitæ diſcrimine pugnat.

Ipſe autem terreſtri itinere per Siticuloſam regionem, cum tertia copiarum parte celeriter contendit in Mallos: quibus ex improuiſo ſuperueniens, pleroſque variis præliis fudit, ceciditque, vrbes vi captas ſuccendit. Tandem vnam vrbem Mallorum, aut vt placet Curtio, Oxidracarum venit, in qua omnium grauiſſimum vitæ diſcrimen adiit; ibi enim ſolus contra populum totum, Deo ipſum protegente ita pugnauit, vt periculoſum tamen vulnus acciperet, ſed curatione, vel excarnificatione potius fortiter tolerata, in ſpem vitæ rediit, quam ægre

exer-

n. 15. & ſeqq. exercitui ſuo probauit, donec in lectica primum, inde in equo apparuit, poſtremo etiam pedes in tabernaculum ſuum tranſiiit. Rem totam accuratius explicatam in Annalibus ſtudioſus Lector inueniet, hoc ipſo anno. Malli autem per legatos Alexandro totius gentis deditionem fecerunt, quos Oxidracæ ſunt imitati, additis muneribus leonum, & tygrium domitorum: vtrique genti Satrapam Philippum conſtituit.

Eoſque cū Oxidracis deditione recipit.

VII. Alioſque item populos.

His rebus ita geſtis, nauibuſque compluribus, dum pectus curatur conſtructis, militeque iis impoſito, ſecundo flumine Oceanum verſus curſum dirigit, vſque ad eum locum in quo Aceſines in Indum euoluitur. Ibi pleroſque populos per legatos in amicitiam recipit: ibi vrbem condi, ibi naualia conſtrui iubet, ratus populoſam & claram loci opportunitate ciuitatem fore. Inde in Sogdianorum regionem nauigauit, ibique aliam vrbem conſtrui iuſſit, vnde in Muſicanum regnum prouectus, Regem cum ampliſſimis muneribus obuium habuit, quo in amicitiam recepto, priſtinum illi reliquit imperium. In vrbe tamen regia arcem extrui iuſſit, & in ea præſidium imponi, ad vicinas gentes in officio continendas. Verum paulo poſt, dum aliquot alios regulos Alexander in ditionem ſuam redigit, Muſicanus, Brachmanorum ſuaſu, ab Alexandro deficit. In quem is ſubito miſſo exercitu, regnum eius occupat, eumque captum, & ad ſe adductum, in ſua ipſius regione laqueo ſuſpendi iubet, vnaque cum eo quotquot Brachmani ei fuerant defectionis autores.

Res cum rege Muſicano geſta.

VIII. Deditio reguli Pattalorum.

Eodem tempore ad eum venit Pattalorum regulus, qui eam regionem tenebat, quam Indus in formam quartæ literæ Græcorum ſuo circuitu configurat. Is autem ſe ſuaque omnia permiſit Alexandro, qui eum ſua poſſidere iuſſit & nihilominus exercitui neceſſaria præparare. Cumque ibi ſe Indus bifariam diuidat, ſtatuit per eam partem Occeanum ſubire, quæ dextrorſum ferebatur, ſed cum peritis locorum ducibus careret, vehementi tempeſtate, cum reciproco æſtu Oceani vexatus eſt, in quem ingreſſus Neptuno ſacrificat, & exploraro qua fluminis parte tutior eſſet claſſi aditus Oceani, Pattala reuerſus, per hyemem quæ erant ad reliquam nauigationem neceſſaria ſtudioſè præparauit: itaque hic huius anni expeditionis Alexandrinæ finis fuit.

Alex. tempeſtate vexatur.

IX. Res Italicæ.

Romæ bellum aduerſus Veſtinos Samnitum ſocios erupit; ea prouincia Bruto, Samnium Camillo ſorte euenit. Exercitus contra vtroſque ſeorſim educti, vt cura tuendorum finium impliciti, arma coniungere non poſſent. At L. Furium grauis morbus bello ſubtraxit, iuſſuſque Dictatorem rei gerendæ cauſa dicere L. Papyrium Curſorem, dixit, qui Dictaturam ſerius inchoatam, negotiis exigentibus in annum ſequentem protraxit, nec ea ſe prius abdicare permiſſus eſt, quam tempus creandorum Coſſ. aduenisſet. Itaque Brutus hoc anno contra Veſtinos feliciter pugnauit; eorum agris vaſtandis, ipſos pertraxit ad conſerendas manus, eoſdemque prælio victos caſtris exuit, & in vrbes compulſos tutos eſſe paſſus non eſt; ſed Cutinam & Cingiliam vi cepit, prædam militibus permiſit. Dictator autem, aut Magiſter potius equitum Fabius rem geſſit contra Sabinos anno ſequenti.

ANNVS MVNDI 3750.

IADDI Pont. vlt. ONIÆ 1.

PTOLEMÆI LAGI 1.

Imperij ALEXANDRI 7. Regni 13. & vlt.

OLYMP. CXIV. An. 1. VR. C. 429.

ANTE CHRISTVM 323.

I. Ratio temporis.

OLympiadis CXIV. anno primo mortuum Babylone Alexandrum omnes prodidere. Sicut & annos regni duodecim, quod Scriptura ipſa confirmat [a], Euſebius addit mēſes ſex, Diodorus 7. Arrianus octo: quod tempus T. Liuius, & Æmilius Probus in Eumene vocauerunt annos 13. Sulpicius Seuerus hunc annum poſtremum Alexandri vocat ſeptimum à deuicto Dario, regni & imperij annos recte diſtinguens, ſed plura in huius epochæ confirmationem Annales dabunt. [b]

a Mach. 1.8.

b n. 1. & 2.

II. Fame Macedonum apud Gedroſios.

Dum autem Nearchus Alexandrinæ claſſi præfectus, tempus nauigationi opportunum expectat [c]. Alexander vicinos mari populos perluſtrat, ſibique ſubiugat. Sed quoſdam præſertim Gedroſios per immenſas cibi potuſque neceſſitates, adeo vt ne à iumentis quidem ſuis abſtinerent; tandem in Carmaniam peruenit, quo etiam Nearchus, iis regionibus circumnauigatis, peruenit, qui & iuſſus eſt ad Suſianorum regionem, & Tigridis oſtia nauigare. Hepheſtionem autem cum magna parte copiarum præmiſit in Perſidem, quò ipſe quoque profectus apud Paſargadas, Cyri maioris ſepulchrum ſpoliatum, ac perfractum, magno animi dolore reperit. Eius culpæ per calumniam rex Orſines à quodam Eunucho accuſatus apud Alexādrum, iuſſu eius, per ſummam iniuriam interfectus eſt. Verum de Cyri ſepulchro alibi actum eſt. [d] Inde Perſepolim Perſidiis metropolim profectus, ſera pœnitentia ægrè tulit regiam illius à ſe antea per temulentiam incenſam.

c Aria. l. 6.

Cyri ſepulchrum.

Reditus Alex. in Perſidem.

d Olym. p. 62. n. 1.

III. Calani Indi mors.

Hoc tempore Calanus, vnus de Indorum ſapientibus, qui Alexandrum ad Perſidem vſque, perſuaſus à Taxile Indiæ regulo, ſecutus fuerat, cum ægrotare cœpiſſet, quod ei nunquam tota vita contigerat, ſtatuit glorioſè, vt arbitrabatur, è vita decedere. Cumque illi ab Alexandro, vt viueret perſuaderi non potuiſſet, in paratum rogum vltro conſcendit, hymnos patria lingua concinens, & Indico more coronatus, decoréque compoſitus in mediis flammis immotus ſtetit: tantum eſt animi in ſententia obſirmati, in corpus imperium! Eius funus multiplici honore proſecutus eſt Alexander, variaque certamina muſica, equeſtria, pugilatus, potandi denique celebrauit, vt in varia hiſtoria ſcripſit Ælianus [e]. Poſt hæc Suſam profectus, in præfectos aliquot prouinciarum, qui deſperato eius reditu, multa per vim & ſcelus perpetrarant, extremo ſupplicio affecit. Amicos autem multis modis honorauit, affecitque beneficiis.

e l. 2. c. 41.

IV. Varia in ſuos Alex. beneficia. *Arrianus.*

Eiuſdem vxores.

Dat miſſionem ſuis.

Nam Perſarum ac Medorum illuſtrium filias octoginta matrimonio copulauit, omnium nuptias ſimul celebrauit ipſe, atque omnibus dotes contulit. Aliis quoque Macedonibus, qui Aſiaticas vxores duxiſſent, quorum numerus erat decem millium, ſponſalia munera dedit. Ipſe præter Roxanem, quam ante duxerat, Barſinem, ex Darij filiabus natu maximam, & Paryſatin, ex Darij Ochi filiabus natu minimam accepit vxores. Adiecit etiam ad reliquam magnificentiam, vt omnium ſuorum militum debita diſſolueret, quæ largitio dicitur ad viginta millia talentûm perueniſſe: Dona etiam aliis alia pro cuiuſque meritis & dignitate diſtribuit. Quibus peractis ipſe claſſe, quæ iam in Suſiorum regionem erat appulſa, conſcenſis cum parte copiarum nauibus, per Eulæum amnem ad mare nauigauit, indéque ad Tigridis oſtia contendit, & ad Opim vrbem ad Tigrim ſitam venit. Vbi cum miſſionem dediſſet omnibus, qui patriam repetere voluiſſent, qui autem manere vellent, ſe beatos facturum polliceretur. Ipſi regis orationem in deteriorem partem interpretati, quaſi deſpectui haberentur, & bello inutiles cenſerentur, ſeditionem incœptantes à verborum inſolentia non abſtinuerunt,

V. Inde orta ſeditio, eáque ſeuere compreſſa. *Arrianus.*

Macedonum pœnitentia.

Hic Alexander in iram concitatus è ſolio proſiliens, tredecim ex iis qui ſeditionem commouebant, per Argyraſpidas ſuos ſtatim comprehendi, & ad ſupplicium rapi iubet. Quo facto cum reliqui attoniti ſiluiſſent, rurſum ſolio conſcenſo eorum eis ingratitudinem prolixè exprobrauit, qui tot acceptis à patre, & à ſeipſo beneficiis, eum nunc deſerere, & fidei Barbarorum permittere non dubitarent. Ea obiurgatione & ſociorum pœna deterriti, quid de ipſis quoque Rex ſtatueret, ſuſpenſa mente expectabant. Nam rex biduo neque corpus curauit, neque amicorum quemquam ad ſe admiſit. Tertio die vocatis ad ſe Perſarum principibus ducatus agminum inter eos partitus eſt, & ad oſculum admiſit. Qua re moti Macedones armis ante regiam in ſignum pœnitentiæ proiectis, veniam pro foribus cum clamore depoſcebant; quam commotus ad miſericordiam Alexander, cum lacrymis dedit, eamque publico epulo confirmauit. Tum eorum aliquos, qui propter ætatem, aut corporis infirmitatem bello inutiles erant, liberaliter donatos in patriam remiſit, Aſiaticos tamen eorum liberos apud ſe retinuit, vtique prudenter; patribus autem Craterum quem habebat chariſſimum, & Polyſpercontem duces longi itineris dedit.

VI. Craterum mittit in Macedoniam vnde reuocat Antipatrum.

Curt. l. 10.

Exules Græciæ reuocari iubet.

Cæterum Craterum voluit in Europa regno Macedoniæ, Thraciæ, Theſſaliæ, & reſtituendæ libertati Græcorum præeſſe. Antipatrum vero, in eorum qui dimiſſi erant locum, alios, Macedones, ætate ac viribus florentes in Aſiam ad ſe adducere, quod ſciret ei cum Olympiade in Macedonia non ſatis conuenire; quod tam ægro animo tulit Antipater, vt de veneno Alexandro tradendo ſtatueret. Cum iiſdem emeritis miſſus eſt Nicanor Stagirita, cum epiſtola Alexandri de reuocandis in patriam exulibus, vt in ſingulis vrbibus multos ſibi deuinctos haberet. Ea in ludis Olympicis, qui tunc celebrabantur recitata, ſoli Athenienſes & Aetoli reſtitere. Contra quos, dum bellum & claſſem parat, immatura morte ſublatus eſt. Bellum autem mox ab Antipatro contra Athenienſes geſtum eſt. Interim rex ad Ecbatana Mediæ profectus, dum regni negotia diſponit, Hepheſtionem, quem fratris habebat loco, morbo ſublatum amiſit, & intemperanter luxit, & rege indigna perpetrauit, vt in Annalibus explicauimus, ex Diodoro, Arriano & Plutarcho.

Hepheſtiō in Ecbatanis moritur.

Hoc anno n. 14.

VII. Alex. Babylonem adit, ibiq; intemperantia potus moritur.

Diodorus.

Poſtmodum autem in Babyloniam reuertitur, reclamantibus vatibus, & portentis: ibique omnium gentium legatos benignè ſuſceptos domum remiſit. Iiſdem fere diebus conuiuium apud Theſſalum Medium inſtitutum eſt, ad quod rex quoque cum ſodalibus venit, vbi potus intemperantia morbo correptus interijt, vt plerique omnes, excepto Curtio, retulerunt, in quibus Arrianus, Plutarchus, Iuſtinus, Athenæus, Liuius, Diodorus, Paulus Oroſius, Suidas, Valerius Maximus, Solinus, & ſi qui alij. Nominatim autem Plutarchus ait regem cum ſplendido conuiuio excepiſſet Nearchum, atque inde more ſuo lotus, cubitum iter, ad Medium obnixè rogantem comeſſatum iuiſſe, cumque in ſequentem diem perpotaſſet, febre fuiſſe tentatum, ex qua cum vehementi ſiti cruciaretur, vinum potaſſe, itáque in phrænesim incidiſſe, ac trigeſimo menſis Daſij, qui Iunio reſpondet, vita exceſſiſſe, vt Ariſtobulus apud Plutarchum ſcribit. Itaque veneni crimine repudiato, calumnia in Antipatrum, aut etiam in Ariſtotelem euaneſcit; valdéque dubia redduntur, quæ de vltimis eius cum ſuis ducibus colloquiis referuntur. Annulum tamen ab moribundo Perdiccæ datum non videtur dubitandum, ſed caſu fortaſſe, aut per aliquod lucidum in delirio interuallum.

VIII. Ætas morientis, virtutes, corporiſque dotes.

n. 25. & ſeqq.

Mortuus eſt ergo Alexander vix dimidium vitæ ſuæ curriculum emenſus, anno videlicet ætatis trigeſimo ſecundo expleto, & trigeſimo tertio inchoato. Natus quippe eſt Olympiade centeſima ſexta ineunte, & mortuus ſub initium centeſimæ decimæ-quartæ. Virtutes eius plerique ſcriptores celebrauere, fortitudinem, liberalitatem, clementiam in victos, continentiam, mortis contemptum, in parentes ac ſuperos pietatem, & ſi quæ ſunt aliæ; quarum examen in Annalibus Lector verarum virtutum amans reperiet. Corporis eius optima conſtitutio commendatur, ex qua pulchritudo, illibata in tot ac tantis laboribus ſanitas, & odoris etiam in defuncto fragrantia, quibus corpus ad diem ſeptimum ſine tabe, nullo aromatum præſidio, conſeruatum eſt. Quo ex euentu Plutarchus, Curtij de veneno refellit opinionem: veneni enim veſtigia in extincto corpore tam diu aſſeruato apparuiſſent. Et mandauerat quidem Alexander Perdiccæ, vt corpus ſuum ad Ammonem ferri iuberet. Sed Ptolemæus Lagi, cui Ægyptus ceſſit, illud Memphim, & inde paucis poſt annis Alexandriam tranſtulit.

IX. Vniuerſi regni ſucceſſor Perdiccas, cū Aridæo.

Inde ad deliberationem de regni ſucceſſione inter principes, duceſque primarios Alexandri ventum eſt; Cumque plurimi regis prærogatiuam, & quaſi ſuffragium ſecuti, in

Perdiccam conſentirent, & regis annulum tollere iuberent; is pudorem inter & cupiditatem hærebat, dum illi quod expetebat, peruicacius offerrent. Imprudens qui modeſtiam potius in gratiarum actione, quam in tergiuerſatione non poneret. Turbas enim excitauit Meleager inimicus eius, in quibus mox occiſus eſt. Ipſe autem perducto in vrbem exercitu, concilium principum virorum habuit, in quo imperium ita diuidi placuit, vt Philippus quidem Aridæus Alexandri frater, qui in proximo tumultu rex ſalutatus fuerat, regni ſummam obtineret, eique Perdiccas adeſſet & præeſſet copiis, quæ regem ſequebantur: quibus ita præfuit vt Aridæus regni vmbra videretur: Sicut & poſtea in Macedonia, cæſo Perdicca, & Antipatro dominante.

X. Quod mox varie diuiditur. c. 11. 4.

Sub Aridæo igitur & Perdicca ſtabat quoquo modo Imperium Magni Alexandri, ſed illud mox, Daniel teſte laceratum eſt. Q. enim Curtius libro decimo ſcribit decem prouincias, quaſi prima ſortitione factas, quibus totidem Satrapæ præpoſiti fuerunt, qui deinceps regna, quibus erant præfecti, pro regibus gubernarunt. Denique maxima pars imperij per quatuor ventos, vt ait Propheta, & in quatuor Duces diſtracta eſt. Ptolemæus Lagi ad meridiem occupauit Ægyptum, Antipater cum Aridæo Macedoniam ad occaſum, Antigonus Pontum & Aſiam ad ſeptentrionem, Seleucus Nicanor Syriam & Babyloniam ad orientem. Quorum duo tantum regna deinceps perſequemur, quæ frequenter à Scriptura memorantur, Syriæ videlicet & Aegypti, quæ illa regnum Aquilonis, nunc Græcorum, & regnum Auſtri crebro vocat. Res tamen Macedonias, plurimis annis cum Aſiana Romanaque hiſtoria vehementer coniunctas, prætermittere, nec poſſumus, nec debemus.

Hier. in Dan. c. 8.

XI. Ptolemæi Lagi in Ægypto dominatus.

Primus omnium amicorum ac ducum Alexandri, Ptolemæus Lagi filius prouinciam Ægytum ſortitus eſt, cum ea parte Africæ quæ in ditione Macedonum erat. Quam illi prouinciam tradidit Cleomenes, qui Alexandriam iuſſu Alexandri ædificari curauerat. Erat is homo improbus, multiſque iniuriis Ægyptios affecerat, vt ait Arrianus. Quo etiam factum eſt, vt Ptolemæus, qui non vulgari animi moderatione, fortitudine, ſapientiáque pollebat, tanto Ægyptiis eſſet acceptior, tantóq; facilius aditum ſibi pararet ad regnum, quod ad trecentos fere annos propagatum eſt. Etſi autem Lagi filius dictus eſt, ſcribit tamen Pauſanias in Atticis, eum fuiſſe Philippi filium ex Arſinoë concubina, quæ ex Philippo grauida, tradita eſt Lago, & apud eum Ptolemæum enixa eſt. Eſt porro hic primus Ptolemæi annus, qui magna ex parte cum vltimo Alexandri concurrit; quemadmodum & poſtremus incidit in primum Ptolemæi Philadelphi filij eius. Sicque verum eſt quod habet Euſebius in Chronico, eum annis quadraginta regnaſſe, nec falſum quod alij tradunt eum triginta octo annos Ægypto præfuiſſe, computatis ſcilicet, vel excluſis extremis.

Arrian l. 7.

An Lagi filius.

l. 11. ſ.

XII. Contentio inter Dictatorē & Magiſter Equitum.

Quod ad Romanam rem attinet, nam Hebræa ſilet, niſi quod Oniam hoc tempore Pontificem Ioſephus ſuggerit, repete Lector memoria, quæ anno ſuperiore extremo diximus de anno hoc, in quo Dictator & Magiſter Equitum Conſulum ſubiere vices, re contra Samnites gerenda. Et anno quidem præterito res inchoata eſt; hoc autem, propter acerrimam vtriuſque contentionem, primum aliquantulum impedita, deinde Imperatoris ſapientia, & in milites humanitate, non exiguum habuit incrementum. Contentio autem fuit huiuſmodi. Cum Dictator repetendorum auſpiciorum cauſa Romam reuerteretur, ſimul Magiſtro Equitum Fabio edixit, ne abſente ſe manum cum hoſte conſereret. At is iuuenili gloriæ cupiditate, & rei bene gerendæ opportunitate incitatus, pugnauit & vicit. At Papyrius vel Imperij ſui contemptu, vel zelo militaris diſciplinæ commotus, venit in caſtra. Cum interim Fabius, conſcius audacis facti, milites ſibi magno ſtudio conciliauit, eorumque fidei vitam ſuam, fortunaſque commendauit.

Ex Liuio l. 8.

XIII. Summum Fabij periculum.

Dictator ſtatim à reditu conuocat concionem, & per præconem Magiſtrum Equitum citat, cumque eo expoſtulat de auſpiciis, imperioque ſuo neglectis, tum expediri virgas ſecureſque iuſſit. Hic tumultuatur exercitus, & per contentionem res ad noctem trahitur; ſub eam Fabius Romam profugit ad patrem, qui ter iam conſul fuerat atque Dictator. Is de Dictatoris ſeueritate in Senatu queſtus, eius opem implorat, cuius precibus cum Papyrius non flecteretur, Pater tribunos appellans, ad populum prouocat; qui Senis lachrymis, precibuſque flexus, & iuuenis commiſeratione victoris, Dictatorem rogat, vt ſibi pœnam Magiſtri Equitum Dictator remitteret. Accedebant & Tribunorum preces, & vtriuſque Fabij ad Dictatoris genua prouoluti: quibus illum denique donat, egregiè doctum de conſeruatione diſciplinæ militaris, cum omnium ordinum gratulatione ac lætitia. Exercitus tamen ab Imperatore factus eſt alienior, quod populi precibus dediſſet Fabium, negatum ſuis. Itaque proxima in Samnites victoria, ceſſante milite impedita eſt, quem cum mox inſigni humanitate leniuiſſet; victoriam ac triumphum eſt conſecutus.

Exercitus in Dictatorem ira.

XIV. Demoſthenis reditus in patriam.

Contigit hoc ipſo anno reditus Demoſthenis in patriam. Cum enim in Græcia Antipater pro Macedonum imperio, Laoſthenes pro Græcorum libertate bellum gererent, & pro vtriſque legati paſſim excurrerent, Demoſthenes ſe legatis Athenienſium adiunxit, & populos Græciæ contra Macedones libertatis oppreſſores excitauit. Eo ſtudio Athenienſes excitati reditum ei decreuerunt: miſſáque ad eum Æginam triremi, ex Pyræo in vrbem veniens, ab vniuerſa ciuitate ad portas effuſa glorioſè acceptus eſt.

(:.:)

ANNVS MVNDI 3731.

ONIÆ Pont. 2. PTOLO. LAGIDÆ 2.

Imperij ALEXANDRI 8.

OLYMP. CXIV. An. 2. V. C. 430.

ANTE CHRISTVM 322.

I. Imperium Alexandri continuatur.

QVamuis Alexander ſuperiore anno defunctus regnare deſierit, diuiſo in multos ſucceſſores imperio, quia tamen Imperium, quod ab ipſo partum ac fundatum eſt, & ex vſu Chronologorum, atque ipſius etiam Scripturæ in Machabæorum libris, Græcorum appellatur, nondum inchoatum eſt, donec res Aſiæ in Seleuci poteſtatem ceſſerunt, & familia Alexandri in Aridæo rege Macedoniæ eius fratre, & matre Olympiade quoquo modo ſtabat: nec ſe adhuc Alexandri duces apertè reges dicebant reliquum tempus ad Seleucum primum, ab Alexandro Imperij Græci fundatore duximus appellandum. Oniæ quoque Pontificis ſecundum hoc anno ponimus, Ioſephum ſecuti, qui ait Iaddum, quem Ieddoam Scriptura vocat, eodē quo Alexandrum tempore obijſſe, & Oniam filium ſummi Sacerdotij ſucceſſorem reliquiſſe.

Oniæ Pōtificatus. *l. 11. extr.*

II. Ptolemæus Ægyptum ſibi ſtabilit. *Diodo l. 18.*

Porro Ptolemæus Ægyptum citra periculum adeptus, perhumanū ſeſe exhibebat Aegyptiis, & octo millibus talentûm potitus, mercenariū militem collegit, ſocietatem quoque inijt cum Antipatro, qui rerum in Macedonia potiebatur, quod certo futurum ſciret, vt Perdiccas ſibi Satrapiam Aegypti eripere conaretur. Ex quo enim Perdiccas regias copias & regni adminiſtrationem adeptus eſt, vniuerſum Alexandri affectabat Imperium Et quamuis Antipatrum cogitabat opprimere, prius tamen Ægyptum occupandam putauit. Verum cum eius conſilia Antipatro innotuiſſent Antigoni opera, qui ad eum ex Aſia cum Demetrio filio profugerat, ſocietatem cum Cratero, qui præfecturam Aſiæ accepturus erat, inijt. Vtrique etiam placuit legatos mitti ad Ptolemæum, Perdiccæ maxime infenſum, ipſiſque amicum, & iiſdem inſidiis appetitum, ſocietatis iungendæ cauſa, quæ Ptolemęo libentiſſimo iuncta eſt. Perdiccas autem, rebus in Aſia compoſitis, iter Aegyptum verſus intendit. Nec res vltra hoc anno inter Perdiccam & Ptolomæum progreſſa eſt.

Perdiccas affectat imperium, & fœdera contra ipſum.

III. Bellum Lamiacū. Antipater obſidetur.

Bellum autem ſuperiore anno Macedonas inter & Græcos inchoatum, quod Lamiacum eſt appellatum, hoc anno finitum eſt. Cum Antipater à Græcis prælio victus eſſet, ſeque Lamiæ vrbe Theſſaliæ permunita incluſiſſet, & ſuppetias ex Aſia præſtolaretur, à Græcis duce Laoſthene obſidetur, ſed is eruptione à Macedonibus facta occiditur. Interea Antipater Leonnatum ad ſe euocat, qui copiis in Macedonia celeriter contractis ad eum proficiſcitur. Quo cognito, Græci ei cum copiis occurrunt, priuſquam ille ſe Antipatro coniungeret. Committitur pugna, & Theſſalorū equitum virtute Leonnatus vincitur, & multis vulneribus confoſſus occumbit. Poſtridie Antipater cum agmine ſuo ſe victis adiungit, duplici nomine lætus, & quod copiis auctus eſſet, & quod Leonnatus, ei futurus æmulus, occubuiſſet.

Reparat vires.

Interea Græci qui claſſem auxerant, cum Macedonica ad Echinadas inſulas congreſſi, bis prælio victi ſunt. Craterus autem cum copiis non pœnitendis tam Macedonum, quam Perſarum, ſe iungit Antipatro, ſimulque ingentem exercitum conficiunt. Moxque Græci, quorum copiæ longe minores erant, coguntur ad certamen, victique pacem ab Antipatro petunt, & eam ſingulę ciuitates ſigillatim obtinent. Athenienſes autem & Ætoli omnium inimiciſſimi Macedonico nomini, quique primi Lamiacum bellum conciuerant, à ſociis derelicti, de bello fruſtra conſultant, Antipatro in Athenienſes omnem belli vim conuertente. Itaque pacis cauſa Demadem mittunt ad Antipatrum, qui negat ſe alia çonditione pacem Athenienſibus conceſſurum, niſi omnia ſua eius poteſtati permitterent. Qua ſcilicet nuper conditione, Antipatro Lamiæ incluſo, Athenienſes ſe pacem facturos eius legatis reſponderant. Cui conditioni cum acquieuiſſent, præſidium eis militare Menyllo præfecto impoſuit, & ad 12 millia, vel, vt alij habent, ad 22 millia ciuium tenuiorum in Thraciam è patria tranſtulit.

IV. Græcos claſſe vincit, & cogit ad pacem, præſertim Athenienſes.

Et quibus conditionibus.

Mutata porro celeriter Athenienſium fortuna, res quoque Demoſthenis illico in deterius conuerſæ ſunt, cum enim allatum eſſet Antipatrum & Craterum Athenas contendere, Demoſthenes cum ſuis clam vrbe excedit, vt qui ſibi conſcius eſſet, ſe omnibus ingenij ac linguæ viribus, populum domi foriſque aduerſus Macedones concitaſſe. Eos populus, ex Demadis rogatione, rei capitalis damnauit, tanquam publicæ rei, in grauiſſimis eius difficillimiſque temporibus, deſertores. Fugit autem in Calauriam, quæ modica eſt in Trœzenio ſinu inſula, vbi proximo anno, vt dicemus, interijt. Ariſtoteles quoque hoc anno è Lyceo ſuo profugit, Theophraſto in docendi munere ſibi ſubſtituto. Nam qui infeſtum habuerat Alexandrum propter Calliſthenem, ſibi ab eius hæredibus, in quorum manus venturæ erant Athenæ, metuebat. Supererant Ætoli, qui rebus ſuis diffiſi, deſerta magna ex parte Ætolia, in auia ſe montium loca receperant, vnde Macedonibus plurimum incommodabant; cum Antipater, intellectis ab Antigono Perdiccæ conſiliis, pacem cum illis quoquo modo compoſuit, ſperans expeditis maioris momenti cum Perdicca negotiis, ſe illos fortunis omnibus euerſurum. Sicque Lamiacum bellum cum præſenti anno terminatum eſt.

V. Demoſthenis fuga; à populo damnatur, vt deſertor. *Plut. in eius vita.*

Ariſtotelis fuga.

Antipatri pax cum Aetolis.

In Italia Samnites, pro pace quam quærebant, annuas inducias retulerunt, quas ne ſanctè quidem coluere. Nam cum Apuli recens eis ſe contra Romanos adiunxiſſent, animos ad bellum erexerunt. Sulpitio ergo conſuli Samnites, Apuli Aemilio ſorte obtigerunt, à quibus nihil memorabile actum eſt. Nocturnus tamen terror vrbem inuaſit, & ad arma excitauit Prima autem luce nec autor, nec cauſa terroris vſquam apparuit, Dæmone mortales ſibi obnoxios pro arbitrio ludificante.

VI. Romana res.

(∴)

ANNVS MVNDI 3732.

ONIÆ Pont. & PTOL. LAGIDÆ 3.

Imperij ALEXANDRI 9.

OLYMPIADIS CXV. An. 3. V.C. 431.

ANTE CHRISTVM 321.

I. *Clarorum virorum cædes.*

MVltis clarorum virorum, tam pacis, quam belli artibus inſignum funeribus nobilitatus eſt hic annus. Perdiccas quippe ducum Alexandri clariſſimus atque potentiſſimus, penes quem reges Macedoniæ Aridæus, & Alexandri filius cum regiis copiis erant, in Ægypto à ſuis interfectus eſt. Craterus quoque Alexandro chariſſimus, & Neoptolemus contra Eumenem pugnantes occumbunt. (*Diodor. l. 18.*) Poſtremo Philoſophorum atque Oratorum clariſſima lumina Ariſtoteles atque Demoſthenes è viuis abierunt. Sed funera iſta præceſſit Alexandri funus, quod biennio ab Aridæo magnis ſumptibus apparatum, maxima pompa Babylone in Ægyptum delatum eſt. (*Funus Alexandri celebratur.*) Ptolemæus ei cum exercitu in Syriam vſque obuiam venit, & acceptum corpus magna cura proſecutus, ei delubrum Alexandriæ conſtruxit, & pro dignitate exequiis, ludiſque funebribus honorauit. Quo facto, præter ſingularem, qua erga omnes vtebatur, humanitatem, & rerum gerendarum prudentiam, qua pollebat, omnium ſibi Macedonum animos conciliauit.

II. *Res Eumenis.*

Interea Perdiccas cum expeditionem in Ægyptum pararet, Eumenem virum fide ac fortitudine præſtantem, & regiæ familiæ, quam Perdiccas tuebatur, addictiſſimū, ad Helleſpontum cum idoneis copiis præmiſerat, vt Antipatrum & Craterem traiectu in Aſiam prohiberet; ſed illi iam cum Macedonicis copiis traiecerant. Et Perdiccas quidem iuſſerat Eumeni ſubeſſe Neoptolemum, qui id indignum ratus dignitate ſua, inſidias Eumeni ſtruere cœpit, & clam miſſis ad Antipatrum nunciis, ſocietatem cum illo pactus eſt. (*Neoptolemus ei aduerſatur, & ab eodem vincitur, & mox occiditur.*) Sed fraude detecta, ad manus conſerendum adactus, & copias fere omnes amiſit, & parum à cæde abfuit. Verum collectis ex fuga trecentis equitibus, ad Antipatrum ſe contulit & Craterum. Qui mox per legatos Eumenem ad ſe ingentibus promiſſis pertrahere conati ſunt. Sed cum ei rebus omnibus antiquior eſſet data Perdiccæ fides, pugnandum fuit. At cum Craterus omnibus Eumenis copiis eſſet acceptiſſimus, rumore vulgauit ſe contra Neoptolemum, non contra Craterum iniri prælium. (*Eumenis prudentia contra Craterum pugnantis.*) Neque contra illum in acie quenquam Macedonum, ſed Perſas ac Phœnices oppoſuit. Contra quos pugnans Craterus, ab equo ceſpitante excuſſus, in confuſo equitum globo proculcatus, ignotus interiit. Neoptolemus autem in acie contra Eumenem ſingulariter congreſſus, ab eo victus atque occiſus eſt.

III. *Perdiccæ in Ægypto imprudentia, & cædes.*

Hæc dum in Aſia geruntur, Perdiccas in Ægypto non procul Peluſio caſtra poſuerat, vbi cum exercitum irrito labore fatigaſſet, & oppidum Nilo vicinum, cui nomen Mons Camelorum fruſtra obſediſſet, damnis & ignominia plenus in caſtra ſua reuerſus eſt, eaque noctu mouet, & tacito itinere, in locum venit Memphi aduerſum, vbi Nilus duas in partes ſciſſus inſulam efficit, quæ & caſtra & maximum exercitum capere poſſet. Eo dum parat traducere copias, ſupra duo ſuorum millia tam fluuij profunditate, quam armorum & corporum pondere, & belluarum voracitate amiſit. Quo facto efferati in eum Macedones, duce Pythone, vno de primariis Alexandri amicis, vel Seleuco & Antigono, vt ait Probus, noctu eius tentorium inuadunt, eumque obtruncant, & Ptolemæo ſe dedunt. Atque ita qui ſe totius Imperij Alexandræi hæredem fore ſperabat, tertio ab eius morte anno, in magno omnium odio extinctus eſt; aduerſario in magna omnium gratia victoriáque derelicto. Eodem tumultu occiſi ſunt amicorum Perdiccæ fideliſſimi, atque adeo ſoror eius Atalanta, quam vxorem duxerat Attalus claſſis eius gubernator, qui hoc nuncio accepto, Peluſio ſolueus cum claſſe Tyrum venit, vbi collectos Perdiccæ amicos recreauit.

Perdicca extincto delatus eſt nuncius victoriæ Eumenis, & cædis Crateris & Neoptolemi. IV. (*Perdiccæ fautores damnantur. Diodor.*) Quod ſi pridie Perdiccæ mortem nuncius anteuertiſſet, nemo illi manus auſus eſſet inferre. Perdiccæ enim æmuli duorum ducum cæde valde debilitati erant. Nihilominus eo extincto Macedones Eumenem & Alcetam Perdiccæ fratrem capite damnant, Antipatrum in Perdiccæ locum ſubſtituunt, qui Macedoniam cum filiis Alexandri, Hercule & Alexandro poſthumo adit, vt reges in patriam reducat. (*Ei ſuccedit Antipater, qui Eumenem perſequitur.*) Antigonum cum Caſſandro filio ſuo aduerſus Eumenem & Alcetam mittit, qui eos in Cappadocia bello perſequitur. Verum Eumenes, rogatu Cleopatræ ſororis Alexandri, ſuperiorem Phrygiam adiit, ibique hyemauit. Interim autem Ptolemæus non contentus Ægypto, Perdicca cæſo, & Antipatro cum regiis copiis à ſe in Macedoniam amandato, Phœniciam & Cœleſyriam, opera Seleuci Nicanoris, quem cum iuſtis copiis illuc miſerat, acquiſiuit, præſidiiſque firmauit, vt ex Diodoro liquet. (*Ptolemęus Phœniciam acquirit, & Cœleſyriam. In fi. anni huius.*)

V. (*Cum Iudæa, ex qua magna vis captiuorum in Ægyptum abducitur.*) Hoc eſt tempus illud, de quo Ioſephus initio libri duodecimi, vbi ait Ptolemæum Lagi Hieroſolymam occupaſſe, opera ſcilicet Seleuci Nicanoris, qui poſtea Syriam & Babylonem proprio nomine tenuit; occupaſſe autem die Sabbati, Iudæis hoſtem minime arcentibus, ſed quiete & in otio agentibus; proptereáque Iudæis ſuperſtitionem ab Agatharchide exprobratum fuiſſe. Addit etiam plurimos Iudæos ex montano tractu à Ptolemæo in Ægyptum adductos. Ariſteas in libello de Septuaginta Interpretibus ad centum millia ſcribit abducta. Ex eoque numero, Regem ad triginta millia armaſſe, & per varia præſidia diſtribuiſſe, vt ſi quando Ægyptij inſoleſcerent, Iudæorum opera compeſcerentur. Cæteros autem ſeruituti addictos apparet. Nam Ioſephus ipſe tradit ad 120 millia Iudæorum in Ægypto ſeruientium, à Philadelpho huius filio liberos fuiſſe dimiſſos.

VI. Cum autem in Calauria lateret Demoſthenes, cæterique exules alij aliis in locis, miſit Antipa-

Mors Demoſthenis & aliorum oratorum.

ter ſatellites ad eos comprehendendos, quorum dux erat Archias quidam, quem Phygadotheram, quaſi exulum venatorem appellabant. Hic Hyperidem oratorem, Ariſtonicum Marathonium, & Himetæum Demetrij Phaletæi fratrem, ex Aiacis fano extractos, Cleonas ad Antipatrum miſit, vbi & interfecti ſunt. Hyperidi linguam quoque tradunt exciſam. Inde ad Demoſthenem quem in Calauria ſedere ſupplicem in delubro Neptuni acceperat, venit, iuſſitque ſecum venire ad Antipatrum. At is rogat tantulum moræ dum ſcribat ad ſuos. Calamum autem veneno imbutum ori admouit, cum de more mordicans, & aliquanto poſt cum vrgeretur ad diſceſſum, ad aram tranſiens concidit, & cum gemitu animam afflauit. Hæc fere Plutarchus, qui addit deceſſiſſe decimo ſexto menſis Pyanepſionis, qui Octobri dicitur reſpondere. Vixit autem annos ſexaginta, tot enim ab anno vltimo nonageſimæ nonæ Olympiadis, ad tertium centeſimæ decimæ-quartæ numerantur, computatis extremis.

VII. Mors Ariſtotelis.

Quod ad mortem Ariſtotelis, quem omnes Chalcide inſulæ Eubœæ metropoli poſtremò commoratum, & defunctum tradunt, Suidas ait obiiſſe hauſto aconito. Cauſam vero mortis eãdem illi fuiſſe quam Demoſtheni crediderim, vti ſupra ſignificauimus. Nec inuenio qui ſcribat vulgo iactatam fabulam, de Ariſtotele ſe in mare obiiciente, quod reciprocos illius curſus atque æſtus capere non potuiſſet. Vixit autem annis ſexaginta tribus, triennio enim Demoſthene maior fuit, vt pote natus anno primo Olympiadis nonageſimæ nonæ. *Primus omnium*, ait de ipſo Strabo, *qui nobis noti ſunt Ariſtoteles, Bibliothecam congeſtis libris compoſuit, idque Ægypti reges facere docuit.* Id certe facile fuit Ptolemæo Lagidæ perſuadere, viro non ſolum militari, ſed etiam erudito, cuius de Alexandri expeditione hiſtoriam crebro laudat Arrianus. (L. 13.)

VIII. Romanorum res.

In Italia contra Samnites ancipiti prælio diu certatum eſt. Cum enim à principio caſtra iniquiore loco poſita fuiſſent, dum noctu ea mouentur, Samnites incurſare in hoſtem, nouiſſimos carpere, iniquis ad tranſitum locis agmen detinere, denique pugnæ neceſſitatem afferre: in qua ita certarunt, vt ab hora diei tertia ad octauã certamen anceps eſſet, donec ad deſerta Romanorum impedimenta irruerunt. Ibi enim circumuenti ab acie inſtructiſſima turbati profligatiq; ſũt, ipſo hoſtium Imperatore interfecto. Hoc prælium Samnitium animos ita infregit, vt belli iniquitate damnata, fœderis frangendi autores, cum Romanæ prædæ dedendos adduxerint, pacem poſtularint, nec impetrarint. Romanus autem Imperator ex Senatusconſulto triumphauit.

(∵)

ANNVS MVNDI 3733.

ONIÆ, & PTOLEMÆI LAGI 4.

Imperij ALEXANDRI 10.

OLYMPIADIS CXIV. AN. 4. V. C. 432.

ANTE CHRISTVM 320.

I. Eumenis & Antigoni geſta huius anni. *Diodorus l. 18 Iuſt. l. 13.*

AFflictis Perdiccæ rebus, Eumenes cum illius fratre, & amicis, arbitrio Antipatri à Macedonibus proſcripti ſunt, Miſſuſq; contra eos Antigonus cum Caſſandro filio Antipatri, qui vtrinque proxima hyeme copias ingentes compararunt. Sed Antigonus contra Eumenem etiam proditionem molitus eſt. In caſtris enim Eumenis libellos ſpargi curauit, centum talenta, & honeſtum ordinem proponentes ei, qui Eumenem interfeciſſet. At Eumenes ſimulans à ſe ſparſos illos libellos, prouidit vt deinceps non ſe ab hoſte corrumpi, ſed à duce tentari milites arbitrarentur. Non fruſtra tamen ſollicitatos ab Antigono ſcribit Diodorus. Antigonus, ait, per internuncium cum Apollonide quodam equitum præfecto ingentibus promiſſis effecit, vt in pugna, Eumene prodito, ad hoſtes tranſiret. Quod cum feciſſet, victoria, cum cæde octo millium Eumenianorum, & omnium impedimentorum præda ad Antigonum deuolauit.

II. Prudens Eumenis abſtinẽtia.

Fugiens autem cum ſexcentorum amicorum tam equitum, quam peditum manu comprehenſum proditorem ſuſpendit, & cum in Antigoni impedimenta, bonis omnibus referta incidiſſet, Menandrum qui ea ſeruabat, clam monuit vt ſe tutiore loco reciperet: tum aduerſus illum aperte mouit, qui iam effugerat, ſicque ſuorum odia vitauit, quos tanto lucro priuaſſet, & Macedones, quorum bonis pepercit ſibi demereri voluit, & prouidit ne ſui præda onuſti, ad fugam minus habiles redderentur. Inde ad caſtellum munitum egregiè, Nora nomine, ſe contulit, militum ſuorum magna ex parte dimiſſa, quod pauciores eſſent quam ad ſigna conferenda, plures quam ad tegendam fugam ſuam. Ibi obſeſſum Antigonus

Noræ obſidetur.

euocat ad colloquiũ dato obſide filio fratris ſui, eumque pro veteri amicitia perhumaniter accipit, cumque eum nullam veniæ aut ſalutis ſuæ mentionem facere videret, Satrapias ſibi potius reddi poſtularet, hominis animi magnitudinem admiratus, de his ſe relaturum ad Antipatrum pollicitus, eum incolumem ſuæ arci reſtituit, in qua complures menſes, atque adeo fere biennium perſeuerauit; vbi cum ſuis viuebat hilariter, & equos artificioſè exercebat. Legatos autem ad Antipatrum de pace non ante ſequentem annum miſit. Antigonus autem relicto quod ſufficeret ad caſtelli oppugnationem præſidio, contra Alectã fratrem Perdiccæ, & Attalum claſſis eius præfectum contendit; quod ad ſequentem annum videtur pertinere.

III. Romani à Samnitibus ſub iugum miſſi.

Præſens autem Romanis admodum luctuoſus ac probroſus fuit. C. enim Pontius Samnitium Imperator, Romanum exercitum in inſidias arte perductum, & quaſi in cauea concluſum, patris ſui Herennij conſilio derelicto, nec

liberos

liberos dimittere voluit, neque interficere, ſed fruſtra pugnam, pacemue poſtulantes irriſit, nunciauitque ſe inermes cum ſingulis veſtimentis ſub iugum miſſurum. Deditionem quamuis ignominioſam perſuaſit L. Lentulus legatus, quod ea diceret eſſe patriæ charitatem, vt tam ignominia, quam morte ciuium, ſi opus ſit, ſeruanda videatur, præſertim cum rerum omnium inopia vrgerentur. Ergo primum ſexcenti educuntur obſides, armis, cæteriſque veſtibus poſitis, & ſub humili tigillo, duobus lignis hinc inde ſuſtentato, ſigillatim traducuntur, & in cuſtodiam abducuntur. Inde Conſules, ſine lictoribus & paludamento, ſeminudi, inermeſque traducuntur. Tum vt quiſque gradus proximus erat, ita ignominiæ abiectus eſt: denique ſucceſſere legiones, armatorum hoſtium riſibus expoſitæ. Indéque ſe Capuam pudore pleni, indéque Romam noctu proripuere, lucem fugitantes. Conſules quoque in priuato abditi, nihil pro magiſtratu agere, niſi quod expreſſum eſt S. C. vt Dictatorum comitiorum cauſa dicerent. Sicque annus ille abiit.

ANNVS MVNDI 3734.

ONIÆ, & PTOLEMÆI LAGI. 5.

Imperij ALEXANDRI 11.

OLYMPIADIS CXV. An. 1. V. C. 433.

ANTE CHRISTVM 319.

I. Antigonus affectat imperium.

Minuuntur in dies præclari illi duces ac bellatores Alexandri Magni, quibus, cum orbem terrarum ille ſubiugauerat, & mutuis ſe cladibus conficiūt. Antigonus enim adiunctis ſibi copiis Eumenianis, Satrapiiſque, & redditibus illarum potitus, ad maiora aſpirare cœpit. Et quamuis in præſentia erga Antipatrum amicitiam præ ſe ferret, in animo tamen ſuo conſtituerat rebus ſuis rite confirmatis, neque Regibus deinceps, neq; Antipatro obtemperare. Quæ cauſa fuit vt Eumenem, inſignem fide ac fortitudine virum quem obſidebat, omni ſtudio ad ſuas partes pertrahere conaretur, quod etiam poſt Antipatri mortem ſtudioſius fecit. Nihilominus Eumenes crebro, cum expedito equite, erumpebat, & Antigoni munitiones modo incendebat, modo diiiciebat.

Diodor. l. 18. *Probus in Eumene.*

II. In Alcetam & Attalum mouet.

Interea Antigonus, vt prius attigi, in Alcetam Perdiccæ fratrem, & Attalum eiuſdem claſſis præfectum, qui ſoli de factione Perdiccæ reſiſtere ſibi poſſe videbantur, & rei ſummam adhuc dubiam tenere, expeditionem parat, & in Perſidem è Cappadocia, vbi Eumenem vicerat, cum toto exercitu ſumma celeritate properat. Et primo cum equitatu Alcetæ feliciter inito prælio, vix ei ad pedites aditus patuit. Inde altero prælio cum toto exercitu commiſſo, victor euadit, Attalum cum Docimo & Polemone aliiſque ducibus capit, in fidemque receptos, ordinibus ſuis adſcribit, cumque iis Alcetam, qui cum lectiſſima ſexcentorum Piſidarum manu Termeſſum profugerat, perſequitur. At is priuſquam dederetur à ciuibus, mortem infelix occupauit, cuius cadauer Antigonus triduo cōtumelioſè tractauit, inde Phrygiam verſus iter intendit. Eumenes autem ex arce ſua literas ad Antipatrum mittit & legatos, quibus auxilia contra Antigonum poſtulat, impetratque. Ex quo apparet Antigoni conſilia vel patefacta, vel ſuſpecta eſſe cœpiſſe, vt eſt ambitio ſuſpicax; neque enim alioqui inimicum impotem virium Antipater in gratiam reciperet, & amicum longe potentiſſimum, ſibi ſine cauſa redderet inimicum.

Eoſque vincit, ſuiſque aggregat. Alcetas ſibi manus infert.

Diodor. *Iuſtinus.*

Eumenis ad Antipatrum legati.

III. Romani Samnites ferociter vlciſcuntur.

At Romani vlciſcendæ contumeliæ ſtudio flagrantes, primùm clariſſimos ea tempeſtate duces Conſules creant, qui ſtatim de Caudina cum Samnitibus pace referunt, Poſthumius exconſul ſententiam rogatus, cenſuit eam antiquandam, eorum deditione qui eam feciſſent, ne vel iurata fœdera violarentur, vel pátria ignomioſo fœdere teneretur. Cui cum Senatus eſſet aſſenſus, ſponſores pacis, quorum ipſe vnus erat, vincti Samnitibus à Fecialibus traduntur; ſed illi oblatos non recipiunt, ſed vinculis ſolui iubent, qui fide ſua liberata, in caſtra Romana inuiolati redierunt. At Romani Coſſ. inter ſe partiti prouincias, Papyrius Luceriam in Apulia, vbi equites pacis obſides cuſtodiebantur, petit, Philo in Samnio ſubſiſtit. Etſi autem cupiebant Samnites opem ferre Lucerię, veriti tamen à tergo inſtantem Philonem, cum eo primùm pugnare ſtatuerunt; ſed tantus erat militum clamor prælium poſcentium, vt nec adhortatio Imperatoris audiri potuerit, neque præliorum legitima ſeruari. Omnia quippe veſano impetu ira militaris agebat. Itaque fuſi non modo hoſtes ſunt, ſed ne in caſtris quidem fugam tardare potuerunt: ibi plus quam in prælio ſanguinis fuſum eſt, & prædæ maior pars ira corrupta. Fugitiui autem coacto in vnum agmine Luceriam peruenere.

Deditis p ſus pacis autoribus.

IV. Luceria edomita, Samnites ſub iugum miſſi.

Eodem contendit Philo; vbi iam Papyrius Luceriam obſeſſam fame fatigabat. Ea ne ad deditionem cogeret, Samnites ſigna cum Papyrio conferre ſtatuunt. Cumque vtrique ſe ad prælium pararent, Tarentini fruſtra prælium impedire conati ſunt. Pugnatum eſt, ſimulque fuſo exercitu, in vallum, in caſtra Romanus miles impetum facit, & ira extimulante animos ignominia exulceratos, nulli ætati aut ſexui, ac ne iumentis quidem parcitur, donec Conſul receptui cani iuſſit, ne Luceriani ſexcentos obſides deſperatione trucidarent. Denique Luceria fame expugnatur, redduntur obſides, Samnites, ad ſeptem millia, viciſſim ſub iugum miſſi, in quibus ipſum Pontium fuiſſe traditum eſt. Exercitus cum triumpho incredibilique lætitia in vrbem reductus eſt, Papyrio in annum ſequentem continuatus eſt Conſulatus.

(·:)

ANNVS MVNDI 3735.

ONIÆ, & PTOLEMÆI LAGI 6.

Imperij ALEXANDRI 12.

OLYMPIADIS CXV. AN. 2. V. C. 434.

ANTE CHRISTVM 318.

I. Antigonus res ſuas per ſe agere incipit.

INcidit in hunc annum Antipatri mors, & Antigoni dominatus, quo cœpit non quidem ſe regem dicere, ſed neminem agnoſcere ſuperiorem, & agere res ſuas ipſe per ſeſe, ſicut ſextum iam annum Ptolemæus Lagides in Ægypto. Et vt ab Antipatro ducamus initium, cum is in grauiorem morbum incidiſſet, ſeniumque migrationem è vita iuuaret, Athenienſes Demadem Oratorem virum apud Macedones gratioſum mittunt, rogaturum vt præſidium Athenis impoſitum deduceret. Verum cum eius literæ pridem ad Perdiccam miſſæ, in Antipatrum contumelioſæ atque hoſtiles, deprehenſæ fuiſſent, Caſſander Antipatri filius, ipſum cum filio trucidauit. Moxque moritur Antipater Polyſperconte regni curatore cum ſumma poteſtate relicto, Caſſandrum autem filium ſuum Chiliarchum eſſe voluit, & in regno Alexandri poteſtate ſecundum. Id Caſſander cum indignè ferret, & ſe idoneum iudicaret, qui patri, in regni adminiſtratione ſuccederet, illico res nouas moliri cœpit.

Diodor. — Demades legatus Athenienſium occiditur. — Antipater moritur.

II. Polyſperconte ſucceſſore deſignato cum graui offenſione Caſſandri.

Et Polyſpercon quidem regni tutelam ex Antipatri voluntate adiit; contra eam tamen, ex amicorũ conſilio, Olympiadem accerſit, quæ in Epirum ſeceſſerat, quod ei male cum Antipatro conueniret, eamque hortatus eſt, vt filium Alexandri puellum adhuc, ſuæ curæ commendatum haberet. At Caſſander cum amicis rus profectus eos ingentibus promiſſis ad principatus ſibi deferendum inducit; & properè Nicanorem Athenas miſit, qui Munychiam occuparet, priuſquam obitus Antigoni vulgaretur. Simul etiam per legatos Ptolemæi amicitiam renouat, cæteroſque quos potuit ſibi duces adiungit; poſtremo clam è Macedonia profectus, Helleſpontum petiit, indéque ad Antigonum in Aſiam traiicit, vt eius quoque auxilio paternæ adminiſtrationi ſuccederet. Operam veterator ille prolixè obtulit, memor, vt ferebat, amicitiæ in Antipatrum ſuæ. Qui tamen cupiebat cum prœliis in Macedonia diſtineri, vt res ſuas ipſe in Aſia ſecurius ageret, & nullius imperium in illa penitus agnoſceret.

Qui res nouas molitur.

III. Antigonus Eumenem ſibi conatur adiungere.

Quippe Macedoniam domeſtica Polyſpercontis & Caſſandri diſſentione diſtractam videbat, ideóque nihil inde ſibi timendum, & Ptolemæum in alterutrius partes abiturum. In Aſia ſe Imperatorem regiarum copiarum pridem declaratum eſſe, viris opibuſque, omnique bellico apparatu abundare; vnum Eumenem ſupereſſe virum egregium, quem pene haberet in poteſtate. Itaque ad eum ſibi deuinciendum animum induxit, omniáque ipſi, eiuſque amicis prolixè promiſit, ſi tamen iuſiurandum cõceptis verbis emitteret, ſe eundem cum Antigono amicum & hoſtem habiturum. At Eumenes, correcta formula, reges adiecit, & Olympiadem, quorum in primis hoſtibus & amicis hoſtem ſe atque amicum fore iurabat. Ita dimiſſus, copias illico contraxit, quod ſibi ab Antigono timeret, qui mutationem formulæ, & dimiſſionem eius ægerrimè tulit, ſuoſque acerbè obiurgauit ea de cauſa.

Dimittitur è caſtro.

IV. Polyſperco Græciæ ciuitates liberat,

Poſtquam autem Caſſandri conſilia in Macedonia patuerunt, Polyſperco Regum Tutor magnitudinem belli ſibi cum Caſſandro futuri proſpiciens, vt qui Antigonum & Ptolemæum habiturus ſecum eſſet, viris, pecuniiſque prępotentes, conſilio cum ſuis inito, Græciæ ciuitates ſibi obligare ſtatuit, ſua eis priſtina libertate, ac populari adminiſtratione reddita, ſed eius beneficij Athenæ, iam à Caſſandro occupatæ, participes eſſe nequiuerunt. Eumenem autem, iam regibus addictum, ſibi modis omnibus deuincit, & ad bellum contra Antigonum gerendum, viris pecuniiſque copioſè inſtruit: eique mille Argyraſpides, tanquam totius Aſiæ Imperatori deſignato, ſacramento edito ſubeſſe iubet. Et hæc quidem in Aſia & Macedonia hoc anno geſta.

Et Eumenem ſibi deuincit.

V. Res in Italia geſta cum Ferẽtanis & Satricanis.

In Italia vero Conſul Æmylius vno prælio cum Ferentanis debellauit, vrbem ipſam quò ſe fuga contulerat miles, obſidibus imperatis in deditionem accepit. Pari fortuna Conſul alter cum Satricanis, qui ad Samnites defecerant, & præſidium eorum in vrbem receperant, rem geſſit. Cum enim ad vrbis mœnia admouiſſet exercitum, ciues ad preces conuerſi, monent inſuper præſidium Samnitium proxima nocte oppido exceſſurum, quod ad obſidionem tolerandam impetratum cernerent. Conſul de hora egreſſionis & porta monitus ſuis in inſidiis opportunè collocatis, illud inuadit ac delet; interimque qui Romanis fidem ſeruauerant, alia porta eos admittunt, omniaque in Conſulis poteſtatem venerunt: qui quæſtione habita defectionis autores virgis cæſos ſecuri percuſſit, validóque præſidio impoſito, arma Satricanis ademit, & Romam ad triumphum diſceſſit.

Præſidium Samnitium deletur.

ANNVS MVNDI 3736.

ONIÆ Pont. & PTOL. LAGIDÆ 7.

Imperij ALEXANDRI 13.

OLYMPIADIS CXV. AN. 3. V. C. 435.

ANTE CHRISTVM 317.

I. Olympiadis ad Eumenem literæ. *Diodor.*

REdditæ ſunt hoc anno Eumeni Polyſpercontis Regum Tutoris literæ, redditæ ſunt etiam Olympiadis, quibus ab eo ſollicitè opem ſibi & Regibus poſtulabat, Regem nomine Aridæum Alexandri fratrem, & duos eius filios adhuc paruulos intelligens. Et quoniam eius prudentiæ & fidei plurimum tribuebat, conſilium etiam poſcebat ab eo, an ſibi autor eſſet diutius in Epiro ſubſiſtendi, an Macedoniam, quo eam Polyſpercon euocabat, reuertendi. Cui reſpondit Eumenes, ſe in fide Alexandro debita con-

ſtan-

ſtanter permanſurum, nec Antigoni ambitioni adhæſurum. Addit Conſultum videri, vt in Epiro ad finem vſque belli permaneat. Sin autem cupiat in Macedoniam redire, omnium iniuriarum obliuiſcatur, neque in quenquam acerbiore vtatur imperio. At illa neutrum fecit, nam & in Macedoniam rediit, & in ea crudeliter ſe geſſit. Verum quoniam Antigonus copioſum exercitum contra ipſum duce menandro mittebat, ex Cappadocia, cum copiis quas habebat ad manum, relicta Cappadocia, Tauróque ſuperato in Ciliciam venit.

II. Eumenes ſibi demeretur Argyraſpides.

Ibi Argyraſpidum duces Antigenes & Teutamus, Regum literis obſecuti, ad eum obuiam veniunt, cum mille ſuorum, quos tria millia eorumdem ſunt ſecuti, omnia prolixè pollicentes, & fortunæ in eo mutationem demirantes. Quorum ne inuidiam in ſe concitaret, poteſtate ſua magna cum modeſtia & moderatione vſus eſt: & quingenta illa talenta, vltro à Polyſperconte oblata, ſibi non accepit, ſed in illos liberaliter effudit, & cæterorum militum ſtipendia, quibus copias ſuas vehementer auxit. Iniquo animo tulit Ptolemæus, qui Antigono conſentiebat, Argyraſpidas Eumeni coniunctos, eoſque ambo ab illo abducere conati ſunt, ſed irrito conatu. Quoniam vero minores habebat copias Eumenes, quam vt contra Antigonũ aperto Marte pugnaret, Polyſpercontem in Aſiam cum copiis per Phœniciam transferre conatus eſt. At re parum ſibi ſuccedente, quod eam prouinciam cum Syria Seleucus occuparet, non ſine graui periculo Babyloniam verſus iter intendit, indéque deuenit in Perſidem, Antigono ex itinere male accepto: vbi per hyemem copias recreauit, & auxilia virorum pecuniarumque collegit.

Phœniciã adit & mox Perſidem.

III. Athenieſes Munychiã non recipiunt, & inſuper Piręeum amittunt.

Interea Nicanor, qui Caſſandri nomine Munychiam Athenis præſidio tenebat, ab Athenienſibus vrgebatur, vt ex ea decederet. At ille contra, etiam Piræeum occupauit, & legatos expoſtulantes ad Caſſandrum ablegauit, qui mox ab Antigono reuerſus, cum 25 nauibus longis, & quatuor militum millibus Piræeum ſubiit, & clauſtra portus in poteſtatem redegit. At Munychiam Nicanor retinuit, cum manu, quæ tutando caſtello ſufficeret. Interim Polyſpercon cum magnis copiis aduenit, quibus diuiſis partem vnam ad obſidendum Piręæum conſtituit, eique Alexandrum filium præfecit, ipſe cum altera parte in Peloponneſum profectus, Megalopolitas obſedit: cumque longius protraheretur obſidio, relicta parte exercitus ad eam continuandam, ipſe Clitum claſſis præfectum in Helleſpontum mittit, qui ſe iungat Aridæo, & hoſtium ex Aſia tranſitum impediat. Ibi Clitus primùm feliciter pugnat, contra Caſſandri & Antigoni claſſem: ſed mox viciſſim Antigoni induſtria vincitur, & claſſe exutus, dum fuga elapſus, relicta naui Macedoniam cogitat, in Lyſimachi quoſdam milites delapſus, interiit.

Res à Polyſperconte geſta.

Cliti mors.

IV. Ab eo Græci deficiũt ad Caſſandrũ. Quid Athenienſes.

Plerǽque autem Græciæ ciuitates, cum irritos Polyſpercontis conatus ad Megalopolim vidiſſent, eo contempto ad Caſſandrum defecerunt: ibique Athenienſes de pace cum eo egerunt, iis legibus, vt cętera ſibi haberent Athenienſes, Caſſander autem Munichiam retineret, donec cum Regibus debellatum eſſet, & Præfectus vrbis eius arbitrio conſtitueretur. Electus eſt autem Demetrius Phalereus, qui Vrbem pacificè ipſis decem annis adminiſtrauit. Mox autem Nicanor, è nauali contra Clitum prælio, victorem claſſem in Piræeum reduxit, & in magno apud Caſſandrum honore fuit. Verum tumidum factum, & ſuis militibus, quibus Munychiam tenebat præſidentem, dolo interceptum necauit.

Nicanoris mors à Caſſandro.

Incidit in hunc quoque annum, Diodoro teſte, Phocyonis interitus. Accuſatus enim eſt quod Munychiam, & Piræeum hoſtibus libertatis publicæ prodidiſſet. Cumque factione populari cum aliis vrbe pulſus eſſet, ad Polyſpercontem profugerunt. Ad quem viciſſim Athenienſes miſerunt eorum accuſatores; quibus benignè auditis Polyſpercon, ſiue quod Phocyonem priuatim odiſſet, ſiue quod Ciuitati gratificari vellet, & ab æmulo ſuo Caſſandro alienare, Phocionem cum ſuis comprehendit, & vinctos Athenas miſit poteſtate conceſſa vel interficiendi ſi vellet, vel abſoluendi. At populus, ne facta quidem Phocyoni poteſtate, vt ſe defenderet, omnia tumultu & vociferatione complebat; tandémque indicta cauſa, cum capite ſocioſque damnarunt, quam illi epota more patrio cicuta obierunt, omnium honorum conploratione honorati. E quibus cum quidam rogaſſet, numquid vellet ad filium. *Maxime*, inquit, *iubeo vt iniuriarum populi Athenienſis obliuiſcatur*. Egregia plane vox viri magnanimi, & meliore Republ. digni.

V. Phocionis iudicium, & cædes. *l. 18.*

Egregia hominis in patriam charitas. *Plut. in eius vita.*

Romæ hoc anno à frequentibus Samnitium populis de fœdere innouando legati, cum humi ſtrati Senatum mouiſſent, reiecti ſunt ad populum, qui negato fœdere, inducias biennij, multis fatigatus precibus conceſſit. Viuebat quippe adhuc recens memoria Caudinarum furcularum: & homines ſuperbos, inconſtantes, & ancipitis fidei, malebant perditos, quam fœderatos. Ex Apulia vero Theanenſes Canuſinique populationibus feſſi, obſidibus L. Plaucio Conſuli datis, in deditionem venerunt.

VI. Samnites negato fœdere, inducias obtinent.

ANNVS MVNDI 3737.

ONIÆ, & PTOLEMÆI LAGI. 8.

Imperij ALEXANDRI 14.

OLYMPIADIS CXV. AN. 4. V. C. 436.

ANTE CHRISTVM 316.

ARidęus qui & Philippus Alexandri frater, ex Phylinna concubina Philippi, eiuſque vxor Eurydice militaribus artibus erudita, Macedonię pręerat, cui non bene cum Polyſpercõte regni Tutore conueniebat, ſicut nec Olympiadi dudum cum Antipatro. Eam ob cauſam Polyſpercon Olympiadem cum Alexandro, Alexandri ex Rhoxane filio, in regnum reducere parabat. Qua re cognita Eurydice Caſſandrum è Peloponneſo, ad opem Macedonię ferendam euocat, & fortiſſimos quoſq, Macedonum, muneribus ac promiſſis ingentibus ad ſuas partes adducit: cum Polyſpercon iuncto ſibi Æacida

I. Polyſpercõ reducit Olympiadem.

Aridæo & Euridice reſiſtente. quia Macedonibus deſerti capiũtur.

Epirotarum rege, apud quem Olympias iam dudum verſabatur, contra Eurydicem ducit exercitum. Iamque erant caſtra caſtris oppoſita, cum Macedones Olympiadis dignitatem reueriti, & Alexandri beneficiorum recordati, mutarunt animos, & Aridæo atque Eurydice deſertis, ad Olympiadem & Polyſperconta tranſierunt. Ergo Philippus rex cum ſuo famulitio ſtatim capitur, Eurydice paulò poſt, cum Amphipolim fuga petiiſſet.

II. Et ab Olympiade trucidantur.

Olympias comprehenſos in tetram cuſtodiam coniicit, quos cum diu malè tractaſſet, Aridæum ſagittis à Thracibus configi iuſſit. Eurydicæ autem gladium, laqueum, & cicutam miſit, vt qua morte perire mallet, eligeret. Quæ ſimilia dona Olympiadi precata, zona vſa pro laqueo, vitam finiuit. Hæc fuſius Diodorus. Nec Olympias hîc cædium finem fecit. Cum enim Caſſandrum odiſſet, qui Aridæo & Eurydiſſe fauerat, & hoſtis erat Polyſpercontis, à quo in regnum fuerat reſtituta, Nicanorem Caſſandri fratrem necauit. Tum de Caſſandri amicis centum Macedones elegit, quos omnes trucidari iuſſit, cunctis eius crudelitatem deteſtantibus. Et merito quidem, præſertim ſi meminerant, quod obliuiſci non poterant, quomodo ſe iſta non regina, ſed furia, in Philippum maritum, & æmulam Cleopatram, ante aliquot annos geſſiſſet, vt in morte Philippi diximus.

Muliere crudeli.

a m. 3718. n. 6. 7. 8 & 9.

III. Eumenes Seleucum, & Pithonẽ fruſtra allicit.

Hæc dum geruntur in Macedonia, Eumenes memor ſibi demandatæ à Polyſpercонte prouinciæ, miſſis ad Seleucum & Pithonem legatis, erat hic Mediæ, ille Babyloniæ Satrapa, poſtulauit vt auxilia regibus ſubminiſtrarent, & ſecum contra eorum hoſtem Antigonum pugnarent. At illi negant ſe Eumeni obtemperaturos; quin etiam Antigenem & Argyraſpidas ſollicitant, vt Eumenem imperio ſpoliẽt, ſed fruſtra. Itaque Eumenes collaudata militum fide, & beneuolentia, contra vtrumque exercitum ducit, & Suſam verſus contendens ad Tigrim caſtra poſuit: vbi illorum Satraparum fraude, aperta vetere quadam foſſa, magnum adiit facta inundatione diſcrimen, ſed eo depulſo, Tigrim ſuperat, Seleuco tranſitum per inducias permittente. Qui nihilominus Antigonum monet, vt quam citiſſimè contra Eumenem veniat. At is ſe maturius ſex Satrapis, in quibus eminebat Peuceſtes, olim Alexandro chariſſimus, & corporis eius cuſtos, & ingentibus eorum copiis coniungit, & in Suſiana ſtipendiis exercitui in ſex menſes numeratis, cum quiete aliqua recreauit. Ea re intellecta ſubſtitit Antigonus, & maiores copias contraxit. Sicque annus præſens in Aſia tractatus eſt.

Periclitatur.

Alios ſex Satrapas ſibi iungit.

IV. Apulia Romanis ſubiecta.

In Europa vero inclinatis ſemel in Apulia ad pacem & deditionem rebus, Theates ad nouos Coſſ. fœderis cauſa venerunt, populoque Romano autores erant pacis vniuerſæ Apuliæ præſtandæ. Impetrarunt autem vt ita fœdus daretur, vt in ditione populi Romani eſſent. Tarentum quoque in poteſtatem Iunij Conſulis venit. Itaque Apulia perdomita in Lucanos itum eſt, ibique res proſperè geſta.

ANNVS MVNDI 3738.

ONIÆ, & PTOLEMÆI LAGI 9.

Imperij ALEXANDRI 15.

OLYMPIADIS CXVI. An. 1. V. C. 437.

ANTE CHRISTVM 315.

I. Antigonus in tranſitu Tigris male ab Eumene acceptus. Diodor. Plut.

Ineunte Olympiade CXVI, aut potius tranſacta hyeme, & inchoante anno, in quo illa Olympias habitura erat initium, & in quo Iudæi Sabbaticũ egerunt 165, Antigonus, motis è Meſopotamia caſtris, in Babyloniam venit, & cum Seleuco & Pithone ſocietatem iniit, & Tigrim iuncti nauigiis traiicere conatur. Cum Eumenes, cum tranſitu prohibiturus, ad Tigrim contendit: & tranſeuntem eam fluminis partem, quæ Paſitigris dicitur, tanta clade affecit, vt flumen cadaueribus compleret, & caperet ad quatuor millia. Itaque deſperata traiectione ad Eulæum Suſianæ amnem conſediſſe refert Diodorus, & in Mediam, per Coſſæorum gentem duxiſſe, vbi Pithonis opera, exercitum ſuum male habitum equis & talentis inſtruxit. Quæ vbi reſciuit Eumenes, Perſepolim cum copiis 24 dierum itinere contendit, vbi à Peuceſte, qui Perſidis erat Satrapa, totus exercitus ſolenni epulo exceptus eſt, primatum ſibi eius fauore ambiente. Sed eum Eumenes in officio continuit, fictis de aduentu Polyſpercontis contra Antigonum literis; & inſuper mutuo acceptis ab iis, à quibus ſibi magis timebat quadringentis talentis vt de credita pecunia ſolliciti, ab eo abſtinerent.

Eumenis prudentia.

II. Occurrit Antigono.

Interea nuncius ad Eumenem affertur, Antigonum recreato exercitu iter in Perſidem ſuſcepiſſe. Cui obuiam ipſe progreditur, vt certaminis aleam experiatur. Sed importuno admodum tempore, dum omnium ſe deſideriis accommodat, in morbum incidit. Cumque exercitus non amplius quam vnius diei itinere diſtarent, ipſe melluſcule habens lectica circumlatus, in ordines ſuos egregiè inſtruxit exercitum, cum Antigoni ex edito colle inſpicientis admiratione. Sed cum is locum parum eſſet pugnæ opportunus, vterque exercitus Gabienem certatim venire contendit, regionem commodam atque opulentam. Ingentes erant vtriuſque copiæ, equitum peditum, elephantorum, ſed Eumenis aliquanto maiores. Ventum eſt ad pugnam, diuque ancipiti Marte pugnatum, donec nox, itineris & pugnæ labor prælium diremit. Etſi autem neutra pars ſibi victoriam vindicauit, plures tamen ex parte Antigoni, quam Eumenis interfecti ſunt. Ille poſtridie in Gamarga Mediæ, hic in Gabienem ab hoſte intactam, in hyberna conceſſit.

Pugnatque ancipiti victoria.

III. Mulierum Indicarum mirabile certamen. Diodor. l. 16.

Prius tamen ſuos in prælio mortuos magnificè ſepeliuit. In his Ceneus quidam Indus fuit natione, duarum vxorum maritus, quas inter ingens contentio fuit, vtra earum impetraret, vt cum marito mortuo viua combureretur. Iunior magno cum gaudio inſanam victoriam adepta, æmulam quæ vterum ferebat, viuere coactam mœrore confectam reliquit.

Caſſander Olympiadẽ obſidet.

Caſſander autem in Græcia infenſus Olympiadi, ob crudelitatem in ſuos nuper exercitam, eam & tutorem eius Polyſperconta bello perſequitur. In hunc Callam ducem cum copiis mittit, qui militibus eius largitione corruptis, cum copiis, Olympiadem ſpoliauit auxilio. Ea ſe Pydnæ cum modica & imbelli manu concluſerat, & à Caſſandro terra marique obſidebatur. Cumque Æacides Epirota ei veniret auxilio, conatus eius, Epirotarum ſeditione ac defectione, irritus factus eſt, pleriſque ab eo ad Caſſandrum emigrantibus. Atque ita Olympiadis res intra breue tempus occidere: nec vltra ſequentem annum ſunt progreſſæ.

IV. Res geſta contra Samnites ad Satriculam & Pliſtiam.

In Italia L. Æmylius Dictator Satriculam oppugnare adortus, rebellandi cauſam Samnitibus dedit. Magno enim exercitu coacto, ſocijs opem ferre aggreſſi ſunt; cumque ambo ſimul Romanos inuaſiſſent, alij in vrbem cum clade repulſi, alij in acie, haud dubia victoria ſuperati ſunt. Qui nihilominus deſperata Satricula, Pliſtiam Romanorum ſociam, vt parem hoſti dolorem redderent, circumſederunt.

ANNVS MVNDI 3744.

ONIÆ & PTOLEMÆI LAGI 19.

Imperij ALEXANDRI 16.

OLYMP. CXVI. An. 2. V. C. 438.

ANTE CHRISTVM 314.

I. Summa rerum anni huius.

Debilitatur hoc anno vehementer, ac penè profligatur imperium ab Alexandro partum. Nam Eumenes maximus regiæ familiæ propugnator occumbit: Olympias Alexandri parens iugulatur Roxane cum poſthumo Alexandri filio à Caſſandro periclitatur, & cuſtodiæ traditur. Peuceſtes & Seleucus ſatrapiis, pitho etiam vita priuatur. Antigonus in Aſia, Caſſander in Græcia, Ptolemæus in Ægypto rerum potiuntur. Antigoni porro caſtra vt ab eo ducamus initium, ab Eumenianis decem dierum itinere diſtabant; qui admodum diſperſi erant, non ex vſu belli aut Imperatoris voluntate, ſed veteranorum parum obſequentium peruicacia. Eos ergo priuſquam ſe colligere poſſent, inuadere conabatur Antigonus, ſed eius ſolertiam Eumenis eluſit induſtria.

II. Antigoni contra Eumenem ſuprema pugna.

Poſt paucos autem dies, cum 40 tantum ſtadiis caſtris caſtra diſtarent, dux vterque de ſumma rerum acturus, exercitum ad prælium inſtruit. Signo pugnæ dato, initium belluæ inter ſe commiſſæ faciunt, tum equitum multitudo concurrit, cum Antigonus equites expeditos mittit, qui Eumenianorum impedimenta, quæ quinque ſtadiis aberant, occupent, qui leui pugna contra propugnatores commiſſa improuidos fugant, & puluereæ nubis denſitate tecti, omnibus impedimentis potiuntur. Interea Antigonus cum conferto lectiſſimorum globo, Peuceſtem Perſidis ſatrapam inuadit, qui cum mille & quingentis equitibus excedit è prælio,

Peuceſtis proditio.

ex antegreſſa in Eumenem conſpiratione, vt ſignificat Plutarchus. Nihilominus Eumenes fortiter reſiſtit Antigono, Argyraſpides pedeſtri victoria ſunt potiri. Et cupiebat quidem Eumenes iterum collecto equitatu cum Antigono confligere, vt non ſua ſolum, ſi viciſſet, impedimenta reciperet, ſed hoſtili quoque lucraretur.

III. Argyraſpidæ in Eumenem cõiurant, eũque comprehendunt.

Verum Eumenes qui precariò fere ducem agebat, propter militum peruicaciam, nihil impetrauit. Quin etiam Macedones amiſſis cum impedimentis vxoribus & liberis furere, & in Eumenem improbiſſimè coniurare, & mox legatione ad Antigonum miſſa de recuperandis impedimentis, Eumenem correptum ac ligatum hoſti tradunt, acceptaque fide caſtris eius aggregantur quæ copioſius ex Plutarcho in Annalibus explicata ſtudioſus lector inueniet, & indignabitur opinor in iſtos Argyraſpidas, & viciſſim in Eumenem virum optimum, ac de ipſis bene meritum commiſeratione tangetur, cum viderit illos Eumenem nihil perfidiæ ſuſpicantem, diſſimulanter circumſtetiſſe, mox impetu in illum facto, enſem duci ſuo eripuiſſe, & zona manus poſt tergum colligaſſe. Cum audierit Eumenem proditores ſuos Argyraſpidas ex vinculis increpantem fidei ac iuſiurandi violati, & mortem quamlibet à ſubditis ſuis infimis precibus implorantem.

Luctuoſo ſpectaculo

VI. Et Antigono tradũt, occiduntq;

Illum nihilominus Argyraſpides, cæteris collachrymantibus, abduci ad Antigonum iubent, qui cum primo quaſi trucem belluam cuſtodiri iuſſit, cumque Antigonus ac Demetrius, aliique principes ab eo conſeruando non alieni viderentur, Argyraſpid qui ab eo ſibi male metuebant, peruicerunt vt tolleretur, ergo biduum triduumue inedia maceratus, immiſſo percuſſore trucidatur: anno ætatis 45. quorum 7 cum Philippo, 13 cum Alexandro vixerat.

Eius ætas & funus.

Antigonus corpus conceſſit amicis, qui crema̅ti reliquias in vrnam argenteam conditas, ad vxorem & liberos eius in Cappadociam detulerunt. Inde reducto in Mediam exercitu circa Ecbatana reliquam hyemem tranſegit.

Argyraſpidę puniuntur.

Et primum Antigenem Argyraſpidem ductorem comprehendit, viuumque in loculo conditum exuſſit, tum alios etiam è ducibus ſibi infenſos ſuſtulit, Pithonem quoque defectionem in Media meditantem, promiſſis ad ſe allectum comprehendit, & necauit.

Diadems.

Pithonis mors.

Eumenis & pithonis familiares, maioribus copiis circumuentos perdidit. Peuceſtem ſatrapia Perſidis exuit, & Arachoſiorum ſatrapæ Argyraſpidarum turbulentiſſimos commendat, verbo quidem ad belli vſus, re autem ipſa ad interitum. Priuatim enim iniunxit, vt iis periculis obiiceret, in quibus perituri eſſent. Sicque Antigonus Eumenem breui vltus eſt imprudens.

V. Antigonus Aſiæ Dominus Babylone Seleucum fugat.

Cum autem ſine controuerſia iam Aſiæ Dominus eſſet, regio honore à Perſis acceptus eſt, ibique ſatrapias pro arbitratu diſtribuit. Cumque Suſis 25 millia talentûm confeciſſet, vigeſimis ſecundis caſtris Babylonem peruenit, vbi Seleucus ſatrapa eum regalibus donis honorauit, & exercitum vniuerſum conuiuio excepit. Dum autem rationes prouentuum ab eo exigit Antigonus, illeque eas reddere non vult, diſſidium naſcitur: quo gliſcente veritus Seleucus Pithonis caſum & Eumenis, ad Ptolemæum Lagidem cum 50 equitibus confugit: Antigono gaudio triumphante, quod ſine ſanguine & ſudore Babylonicam ſatrapiam Seleuco fugiente

Qui cæteros duces contra eum concitat.

recepiſſet. Ille autem apud Ptolemæum querelas congerit in Antigonum, de meditata omnium principum ruina & totius imperij Macedonici tyrannide; eaque oratione & ipſum & Caſſandrum & Lyſimachum ad arma contra ipſum Antigonum excitauit, quæ hic præſentiens miſſis ad eos legatis, rogat vt priſtinam ſecum amicitiam conſeruatam velint. Ipſe Ciliciam verſus iter inſtituit, & ad Mallum, eius prouinciæ vrbem, milites in hyberna diſpertit.

VI. Olympias fame fugatur, & capitur à Caſſandro.

Interea Olympias cum aliquibus copiis Pydnæ Macedoniæ, à Caſſandro incluſa incredibilem patiebatur rerum inopiam ac famem, qua coacti milites ad Caſſandrum transfugiunt. Illa Pydna excedit, Pellam vel Amphipolim cogitans, ſed ipſa primùm, tum tres illæ ciuitates in Caſſandri poteſtatem venerunt. At Olympias multorum ſcelerum artifex, cùm ſe ad defendendam cauſam ſuam, in Macedonum omnium cœtu præpararet, à propinquis occiſorum ab ea, in gratiam Caſſandri iugulatur.

Et à Macedonibus iugulatur.

Sicque is viam ſibi ad regnum Macedoniæ patefecit; ad quod ſibi probabilius vindicandum Theſſalonicem Philippi filiam, & Alexandri ex eodem patre ſororem, in matrimonium ducit. Roxanem autem, cum Alexandri poſthumo, Amphipoli claudit, ſublato cultu regio. Eurydicem & Philippum Aridæum, quaſi legitimus eorum hæres regio more ſepelit, Caſſandræam in Pallene condit: Thebas inſtaurat, Alexandrum Polyſpercontis filium in Peloponneſo perſequitur, vbi multas ciuitates in ſuas partes traduxit.

Caſſander Macedoniæ regnũ ſibi parat.

VII. Fabius Dictator in Samnites.

Romæ autem anno circumacto, noui Coſſ. Papyrius atque Publilius creati ſunt, qui cum à Liuio Romæ manſiſſe dicantur, bellumque à Q. Fabio Dictatore in Samnio geſtum, ſubit animum illa ſuſpicio, ne id factum ſit ob veteres ſimultates Papyrium inter & Fabium, quem ille Magiſtrum equitum, dum eſſet ipſe Dictator, in capitis diſcrimen adduxerat. Cuius etiam culpæ nonnullam hoc tempore videtur Fabius luiſſe pœnam, cum eius Magiſter equitum Q. Æmilius Ceretanus, ipſo Dictatore inconſulto, prælium in hoſtem iniit. Verum non impunè, vi qui in acie, quamuis fortiter dimicans ceciderit, Cui Caius Fabius Mag. equitum ſuffectus, cum nouis copiis Satriculam ad Dictatorem venit. Ideo Samnites Satriculam deſerunt, & Pliſtiæ obſidionem redintegrant: ſicque illa in poteſtatem Romanorum deditione venit, hæc vi à Samnitibus capitur. Inde bellum Soram; quæ ad Samnites defecerat, traductum eſt, vbi Dictatoris induſtria, hoſtis inter duas acies concluſus, ac victus eſt.

Magiſter eq. eo inconſulto pugnat.

ANNVS MVNDI 3740.

ONIÆ & PTOLEMÆI 11.

Imperij ALEXANDRI 17.

OLYMPIADIS CXVI. AN. 3. V. C. 439.

ANTE CHRISTVM 313.

I.

Bella quæ ſuperiore anno profligata videbantur, regiis rebus acciſis, inter ipſos duces, qui rerum potiebantur, æmulatione graſſante, acerbius redintegrantur. Nam cum Antigonus tam copiarum magnitudine, quam pecuniarum copia terribilis, in ſuperiorem. Syriam moueret, legati ad eum à Ptolemæo, Caſſandro, & Lyſimacho venerunt, qui ab eo poſtulabant, vt Cappadocia, Lyciaque Caſſandro, Phrygia iuxta Helleſpontum Lyſimacho, Syria tota Ptolemæo, Babylonia Seleuco traderetur. Theſauros autem, quos à pugna cum Eumene ſibi vendicaſſet, partiretur: quæ niſi faceret, coniunctis viribus bellum ipſi facturos. Verum Antigonus, qui & cætera in Aſia tenebat & in Syriam Ptolemæi imminebat, legatis reſpondit aſperius, & re infecta dimiſit: vulgauitque ſe Olympiadis mortem vlciſci velle, & Alexandri filium cum matre, Amphipolitana obſidione liberare.

Bellum inter Antigonum cæteroſque duces. Eorum poſtulata.

II. Antigonus Polyſpercontem in Caſſandrum committit. *Diodor.*

Belli quoque imminentis magnitudinem perpendens, ciuitates ac principes ad belli ſocietatem inuitabat: Ariſtodemum enim Mileſium cum mille talentis ad Polyſpercontem miſit, vt cum eo, filioque eius Alexandro firmata amicitia, Caſſandrum bello peterent, amboque rem ex eius ſententia confecere. Sed mox Alexander Caſſandri promiſſis allectus, ſperans ſe Peloponneſi ducem fore, relicto patre ad eum rurſus defecit, haud magno fructu: quippe mox à Sycionio quodam proditione interemptus eſt. Miſit quoque Antigonus Ptolemæum ex fratre nepotem cum exercitu, qui milites à Caſſandro in Cappadociam eiiceret, & eum Helleſponti tranſitu prohiberet. Ipſe in Phœniciam mouet, nauales ibi copias contracturus, quoniam tunc maris imperium penes ipſius hoſtes erat, & Tyrum, quam præſidio Ptolemæus tenebat, obſidet. Demetrium autem filium in Syria cum validis copiis, & ſapientibus conſiliariis relinquit, vt Ptolemæum bello vexet. Denique modica prælia terra marique inter fautores præcipuorum ducum vario euentu committuntur, & pars vtraque Græciæ ciuitates ſibi adiungere ſatagebat, credens in ea re magnum ad victoriam momentum eſſe poſitum. Cum autem hyems immineret, Antiochus, Tauro fruſtra tentato, in Ciliciam regreſſus, ibi cum exercitu hyemauit.

Demetriũ filium Syriæ bello præficit.

III. Sora expugnatur, & alia oppida.

At in Italia noui Coſſ. Soram, quæ à Dictatore obſidebatur, adeunt, & exercitum ab eo accipiunt, moxque Sorani cuiuſdam perfugæ opera, in arcem inuadunt, & ciuitate in poteſtatem redacta, ducenti triginta quinque, qui cædis colonorum, & deditionis autores cenſebantur, Romam ducti, virgis in foro cæſi, ſecuribus percuſſi ſunt, Soræ præſidium impoſitum. Eodem tempore tria Auſonum oppida, quæ ad Samnites quoque defecerant, proditione capta; in quæ, propter ducum abſentiam, nimia crudelitate ſæuitum eſt. Eodem anno hoſtibus prodito Romano præſidio, Luceria iterum Samnitium facta eſt: ſed non proditoribus impunita res fuit. Haud procul inde erat Romanus exercitus, cuius primo impetu capta vrbe Lucerini & Samnites ad internecionem cæſi, eodemque noui coloni ad duo millia & quingentos, miſſi, qui cæſorum bona occuparunt.

IV.

Capuæ quoque occultæ coniurationes principum, quæ Romæ quoque claros viros iniuſtè obſcu-

Capuana coniuratio. obſcurarunt, detectæ ſunt, ad eaſque indagandas C. Manius Dictator creatus eſt, nonnullique metu ſibi manus intulerunt, res tamen breui ſopita eſt, In eam ſpem Samnites intenti Caudium venerunt ex Apulia; vt ſi res Capuæ ex eorum ſententia ſuccederet, Capuam ex vicino Romanis eriperent. Eò Conſules cum valido exercitu profecti, & poſt aliquot velitationes, ad prælium totis viribus progreſſi, non ſine diſcrimine victores facti ſunt. Ad 30 millia de hoſtibus aut cæſis aut captis; reliqui Beneuentum, olim Maleuentum profugerunt. Vide hæc apud Liuium pluribus. Beneuentum.

3741. V. Tyrus ab Antigono expugnatur. Sequenti anno pleraque minuta prælia commiſſa ſunt variis in locis inter duces & ciuitates, quæ alterutri parti fauebant; nec quidquam occurrit ad memoriam inſigne, præter Tyrum ab Antigono expugnatam. Cum enim, vt tradit Diodorus, is ab anno ſuperiore iam maris potens eſſet, & frumenti importationem interclusiſſet, 15 menſibus obſidione tolerata, qui Ptolemæi nomine vrbem propugnabant, neceſſitate compulſi, deditione facta cum rebus ſuis abiere, magno vtique Ptolemæi dolore, qui eadem opera vniuerſam pene Syriam, & maris imperium, quod fere apud Tyrios erat & Phœnices, amittebat. Hoc quoque anno notata eſt Caſſandri inconſtantia. Is enim cum ea conditione in Aſia cum Antigono tranſegiſſet, vt milites omnes Antigono traderet, & Græcis vrbibus libertatem concederet, & Satrapiam, quam prius habuerat, tanquam donum retineret, & amicitiam cum Antigono fideliter coleret, ad eamque firmandam fratrem Agathonem obſidem dediſſet, poſt dies aliquot fœderis pœnitens, fratrem è cuſtodia ſurripit, & legatione ad Ptolemæum & Seleucum miſſa, vt quamprimum ſibi auxilia ferrent, contendit. Caſſandri inconſtantia.

VI. Fregellæ & Nola captæ. At Romæ ſimul cum Coſſ. creatus eſt Dictator C. Petilius, à quo arx Fregellana, a Samnitibus capta, & noctu Dictatore ſuperueniente deſerta, ſine certamine recepta eſt, validoque præſidio impoſito, ad Nolam repetendam in Campaniam venit, incenſiſque ſuburbiis, vrbem cepit. Aliquot autem coloniæ hoc anno à Romanis deductæ ſunt, Sueſſa ad Auruncos, ad Volſcos Pontia. Aliæ quoque duæ Interannum & Caſinum. Nouæ coloniæ.

ANNVS MVNDI 3742.

ONIÆ & PTOLEMÆI LAGIDÆ 13.

Imperij ALEXANDRI 19. & vlt.

OLYMP. CXVII. An.1.V.C.441.

ANTE CHRISTVM 311.

I. Ptolemæus res proſpere gerit. Principio anni huius, quem plerique initium regni Græcorum conſtituunt, Ptolemæus in Ægypto Cyrenæos deficientes, & Cyprios imperium detrectantes ſubegit. In ſuperiore autem Syria & Cilicia res proſperè geſſit; quippe ſingulari humanitate ac beneuolentia milites ſibi reddebat obſequentiſſimos, & ad omne diſcriminis genus expeditos. Quæ cum Demetrius Antigoni filius accepiſſet, è Cœleſyria in Ciliciam, ſuis opem allaturus excurrit, irrito tamen conatu, iis iam oppreſſis, quibus vt opem ferret iter incitatiſſimum ſuſceperat. Cui repugnat fruſtra Demetrius.

Seleucus bellum mouet in Demetrium. Hic Seleucus Ptolemæum inuitat ad expeditionem contra Demetrium, quem oderat vt Antigoni filium, a quo Babylonica ſatrapia fuerat eiectus: nec ægre Lagidem lætis ſucceſſibus gaudentem, perpulit ad bellum. Eduxitque ex Ægypto 18 millia peditum, & equitum quatuor millia, & ad Gazam Palæſtinæ caſtra poſuit.

II. Euinque vincit ad Gazam. Demetrius quoque eodem milites vndique ex hybernis coegit, cumque longe Seleuco copiis impar eſſet, diſſuadentibus ſuis, iuuenili ferocia incitatus, vix enim ſecundum ac vigeſimum annum exceſſerat, dimicare ſtatuit, & pugnauit, ſed euentu infelici. Nam poſt acre prælium cedentibus ſuis, ipſe quoque cedere coactus eſt; dumque plerique Gazam ex fuga inferunt ſeſe, hoſtis quoque conſertim illatus, vrbem occupauit, Demetrio noctu Azotum euadente. Scribit Plutarchus in eo prælio quinque millia deſiderata, & ad octo millia capta, quorum plerique Ptolemæi humanitate capti ei ſeſe dediderunt, & cum eo in Ægyptum profecti ſunt, vt ſcribit Ioſephus ex Hecatæo Abderita, qui cum Ptolemæo commorabatur. Huius humanitatis argumentum fuit: quod cum poſtridie à prælio Demetrius corpora ad ſepulturam poſtulaſſet, non ſolum ea conceſſit, ſed regiam quoque ſuppellectilem, quæ in ſuam poteſtatem venerat, cum pleriſque aulicis eius captiuis, Demetrio ſine redemptione remiſit, negans ſe de præda, ſed de gloria, imperióque certare. At Demetrius contrà precatus eſt Superos, ne eius beneficij diu debitor maneret. Et cum eo humanitate certat. l. 1 con Apionem.

III. Ptolemæus Phœniciã recipit, eius in Andronicum humanitas. At Ptolemæus Phœniciæ vrbes, victoria vſus, partim vi, partim deditione accepit: Sidonem etiam ac Tyrum, ad quam ſibi tradendam cum Andronicũ præſidij præfectum magnis præmiis inuitaſſet, ab eo etiam cum contumelia repulſus eſt. At cum is aliquanto poſt per ſeditionem ciuium, in manus Ptolemæi deueniſſet, expectaretque promeritum linguæ procacitate ſupplicium, non ſolum veniam ei mitis Ptolemæus dedit, ſed muneribus etiam affectum inter amicis cooptauit, probata ipſius erga principem ſuum fide atque conſtantia. Hæc porro Ptolemæi clementiã vehementer ei homines adiunxit, & ad acquirendum firmandumque imperium profuit. Nonnullam tamen mox cladem accepit, cum Cilleum Macedonem, quem cum valido exercitu reliquerat ad Demetrium iam profligatum, tota Cœleſyria exigendum, oppreſſum accepit à Demetrio, viuumque captum, & hoſtem exercitu ſine prælio potitum. Interea vero Antigonus à filio nuper auxilio euocatus ſuperueniens, iunctis cum eo copijs, Phœniciam ſine prælio recepit, cedente Ptolemæo, ne rerum ſuarum ſummam, aduerſo prælio in diſcrimen adduceret. Moxque amittit.

IV. Seleucus ope Ptolemæi Babyloniam recuperat. Seleucus interea Demetrij & Antigoni abſentiam ab Aſia, commodam ratus opportunitatem præfecturæ Babylonicæ recuperandæ; acceptis à Ptolemæo peditibus octingentis, & ducentis equitibus, Babylonem proficiſcitur, & auctis in Meſopotamia copiis, ſuiſque bene animatis, Babyloniam ingreditur, plurimos, quos quadriennij præfectura deuinxerat ſibi

adiungit, & cum iis arcem oppugnatam in poteſtatem redigit, amicos libertati reſtituit, omneſque ciues ad ſui defenſionem & obſequium propenſos reddidit. Quæ cum Nicanor Mediæ præfectus accepiſſet, cum magnis copiis in Babylonem mouet, cui occurrens trans Tigrim Seleucus delituit, & hoſtem negligentem improuiſus inuadit, omnia tumultu ac cædibus replet, ſed magna pars exercitus ad Seleucum tranſit, quo potitus, Nicanore cum paucis ad deſerta loca fugiente, humanitate, quam à Ptolemæo didicerat, facile Suſianum & Mediam ſuæ ditioni adiecit, ſicque Imperij Seleucidarum, ſiue Regni Græcorum fundamenta iecit.

Et conſeruat contra Mediæ præfectū.

V. *Non ſine periculo.*

Quod tamen dum exoritur non leuiter periclitatum eſt. Nam cum Nicanor cladem ſuam, & Seleuci ſucceſſum perſcripſiſſet ad Antigonum, ipſe de ſuperioribus prouinciis ſollicitus, Demetrium cum copiis Babylonem miſit, qui Satrapiam reciperet, eaque recuperata celeriter ad mare deſcenderet. Ille Damaſco profectus Babylonem venit, vrbem præſidio vacuam inuadit, arcium vnam expugnat, ac diripit, alteram vni ex amicis ſuis obſidendam relinquit, quoniam iuſſio patris reditum vrgebat: vrbem autem ipſam populatus eſt, quaſi defectionem ad Seleucum vlturus; ſed eo ipſo facto & regnum illius ſtabiliuit, & omnium animos à ſe ac parente ſuo reddidit alienos. Quæ quia exeunte ferme anno contigerunt, Seleuci regnum quod Græcorum dictum eſt, ad annum ſequentem dilatum eſt.

VI. *Clara Appij Cenſura.*

In Italia Valerio Decioque Coſſ. cum Samniticum bellum pene profligatum eſſet, Hetruſci belli fama Senatum ad metum & ad Dictatorem requirendum induxit. Cum autem vterque populus non inferre, ſed propulſare bellum cogitat, neuter finibus ſuis egreſſus eſt. Clara hoc ipſo anno Appij Claudij cenſura fuit, tam via ſtrata lapidibus, per mille amplius ſtadia, vt ait Diodorus, à porta Capena ad vrbem Capuam, quam aqua fluminis Anienis in vrbem per 80 ſtadia deducta, quam in Auentini vſq; verticem cōpulit, & vtraq; Appia dicta eſt, ſed de ea re plura in Annalibus ex Fontino reperies, ſicut & de cauſis cæcitatis eiuſdem.

REGNVM GRÆCORVM.

ANNVS MVNDI 3743.

ONIÆ & PTOLEMÆI LAGI 14.

SELEVCI & Imperij Græcorum 1.

OLYMPIADIS CXVII. A. 2. V. C. 442.

ANTE CHRISTVM 310.

I. *Ratio temporis. In libris Mach. l. 1. c. v. 20.*

Etſi plerique Æram Seleucidarum, quam Scriptura Regnum Græcorum vocat, in præcedenti anno collocant: ad hunc tamē differendam Scriptura ipſa perſuadet, quæ exigit vt annus 150 regni Græcorum, qui eſt mundi 3892, ſit Sabbaticus. Id autem contingere non poteſt, niſi regnum Græcorum hoc anno inchoetur. Rurſus cum ille idem annus, Ioſepho teſte, incidat in 154 Olympiadem, ſi regni huius exordium in annum præcedentem referatur, incidet ille idem annus in Olympiadem 153, eiuſque annum vltimum. Sed hæc in Annalibus diligentius explicata, hic ſupponantur. Eſt ergo hic annus exordium Imperij Græcorum, quo Seleucus, recuperata Babylone, dominari cœpit, & neminem ſuperiorem agnoſcere: & propter eximiam erga omnes humanitatem, toti populo acceptiſſimus fuit; quo etiam factum eſt, vt in poſteros eius ſubditos, qui Aſiam & Syriam incoluerunt, annus hic notabilis tranſmittendus videretur. Variè tamen à Iudæis & Chaldæis initium vſurpatum eſt. Iudæi enim, qui in Syria cenſentur, ab hoc anno regnum Græcorum inchoant, Chaldæi autem à ſequenti, vt ex libris Machabæorum conſtat, quorum prior, Syriacam chronologiam ſequitur, poſterior autem Chaldaicam. Prior enim liber Epiphanem mortuum dicit anno 149. poſterior autem refert literas Eupatoris ſucceſſoris eius anno 148. & poſt obitum Epiphanis.

49. & 54. l. 12. c. 11.

II. *Noua diuiſio imperij Græcorū.*

Scribit Diodorus hoc anno Caſſandrum, Ptolemæum & Lyſimachum pacem cum Antigono feciſſe, hiſce legibus vt Caſſander ſummus Europæ dux eſſet, donec Alexander è Roxane, ad maturam ætatem perueniſſet, Lyſimachus Thraciam haberet in poteſtate, Ptolemæus Ægypto, & contenninis in Africa & Arabia ciuitatibus imperaret, Antigonus præeſſet toti Aſiæ, Græci ſuis legibus viuerent. Quæ pacta cum nullam Seleuci mentionem faciant, apparet ab Antigono inita, vt vires omnes ſuas in Seleucum verteret, à quo ſe Aſia tota ſpoliatum iri, non ſine cauſa metuebat. Verum principes iſti non diu hiſce pactis ſteterunt, ſed ſinguli probabiles captando cauſas, ditiones ſuas amplificare conabantur. Caſſander autem in primis capitalis fuit, qui æmulum ambitionis ſuæ Alexandrum adoleſcentem, cum Roxane matre à Glaucia cuſtodiæ præfecto obtruncari iuſſit. Quo facto principes iſti omnes metu, qui ab eo rege imminebat, exoluti ſunt. Supererat tamen adhuc Hercules Alexandri ex Barſina filius, quem Caſſander poſt biennium interficiendum curauit.

III. *Romanæ res in Samnio.*

Noui Coſſ. Romæ prouincias inter ſe partiti ſunt, Iunio Samnites, Æmylio Hetruſci obtigerunt. In Samnio Cluuiam, & præſidium Romanum obſeſſum, Samnites fame in deditionem acceperant, & deditos verberibus fœde laceratos, occiderant. Huic infenſus crudelitati Iunius, oppido vno die expugnato, puberes omnes interfecit. Inde Bouianum ductus victor exercitus, oppidum Samnitium longe ditiſſimum; eóque ſpe prædæ accenſi milites breui potiuntur, vnde plus prædæ, pene quam ex omni Latino vnquam egeſtum eſt, eáque omnis militi benignè conceſſa. Nec ita multo poſt idem exercitus, in ſaltuoſis locis inſidiis appetitus ex magnitudine periculi fortitudinem amplificans, tanto ardore pugnauit, vt viginti hoſtium millia cæſi dicantur, victorque Romanus ad oblatam vltro ab hoſte prædam, ſecurus excurrerit.

IV. Et in Hetruria.

In Hetruria, Sutrium, vrbem populi Romani ſociam, Hetruſci obſidebant, conuenit vtraque acies; & dum alteri alteros expectant vltra meridiem dilatum eſt certamen. Tandem à Tuſcis inchoata pugna eſt, quæ diu anceps fuit, donec in mutuam obſtinatos cædem, nox pugnare prohibuit. Romani certe multi in prælio cæſi, plures ex vulneribus in caſtris deceſſerunt, nec vlterius hoc anno in Hetruſco bello progreſſum. Vterque Conſul alter de Hetruſcis, alter de Samnitibus triumphauit: vterque ſextili menſe, vt in faſtis Capitolinis annotatum eſt.

ANNVS MVNDI 3744.

ONIÆ & PTOLEMÆI LAGIDÆ 15.

SELEVCI Imperij Græcorum 2.

OLYMP. CXVII. An. 3. V. C. 443.

ANTE CHRISTVM 309.

I. Inſignis Eclipſis Solis. Ptolemæus bellum renouat.

NOtam inſignem habet hic annus deliquium Solis, quod tantum fuiſſe Diodorus tradit, vt interdiu ſtellis vbique apparentibus, dies omnino noctis inſtar eſſet. Cũ Ptolemæus, vt à pactis cum Antigono initis diſcederet, ei crimini dedit, quod Græcas vrbes cũ præſidio teneret. Itaque bellum renouauit in Antigonum, & miſſis, Leonide præfecto, copiis, aſperæ Ciliciæ vrbes Antigono ſubiectas poteſtatis ſuæ faciebat; ſed contra eum miſſus Demetrius Antigoni filius Ptolemæi duces vicit, & vrbes recuperauit. Interea Polyſpercon Macedonia ſe priuatum ægre ferens, commodam eius recuperandæ viam inuenit, reſtitutionem Herculis Alexandri & Barſines filij, in patrium, auitumque regnum, cui pridem Caſſander incubabat, in eam rem ſocios vndique pecuniaſque conquirit. Ætoli in primis, cum multis aliis, ad noui regis moliendum reditum confluunt, ad 20. millia peditum, equiteſque mille, ſed quam luctuoſum res exitum habuerit, ſequens annus docebit.

Et Polyſpercon.

II. Appij Claudij Cenſura.

Romæ autem Appius Claudius cum iam in Cenſura decimum octauum menſem perſeuetaret, à Tribunis acerba oratione vexatus eſt, & in vincula duci iuſſus. At appellanti Appio tres Tribuni affuere, quorum opera, cum ſumma omnium ordinum inuidia, in Cenſura perſeuerauit. Interea Sutrium Hetruſci obſidebant, cui cum Fabius auxilio eſſe vellet, acerrima vtrimque pugna certatum eſt, donec Hetruſcorum acies auerſa eſt in fugam, verſus caſtra ſua, quibus dum Romani intercurrunt, ipſi omiſſis caſtris, montes, & Ciminiam ſyluam, vulneribus multis debilitati, petunt. Romani duodequadraginta militaribus ſignis captis, caſtriſque cum ingenti præda potiti, poſt latè vagatam depopulationem, victores ingenti præda opulenti in caſtra reuertuntur. Sed hæc victoria belli propagatio fuit. Nam præter Hetruſcos, Vmbriæ finitima, ad exſcindendum Sutrium, quanto nunquam antea exercitu conuenerunt; & Romanos, propter paucitatem cunctantes, ad pugnam inuitant. Conſul ſuos de more ad hortatus, etiam ſpe noui auxilij, quod ſimulabatur, animat. Tum ad quartam noctis vigiliam hoſtem ſemiſomnem, & pridiano labore fatigatum, inuadit, tantaque in eum cæde bacchatur, vt eo die ad 60 hominum millia, partim cæſa, partim capta dicantur. Itaque legati pacis cauſa à præcipuis Hetruriæ populis Romam miſſi, inducias in annos triginta impetrarunt.

Romanorũ pugna cõtra Hetruſcos, ad Sutrium.

Renouatur bellum, quod inducię ad annos 30 ſequuntur.

III. Res in Samnio geſta.

Nec minus interea C. Martius Rutilus, apud Samnites bene rem gerebat. Cum Samnites rati Romanos in Ciminia ſylua circumuentos periiſſe, armis viriſque, ab obterendum C. Martium, quaſi is vnus cladi ſupereſſet, concurrunt. Obuius iis Conſul fuit, pugnatum vtrinque atrociter, ſed incerto euentu. Fama tamen de aduerſa pugna Romam delata, ad dicendum Dictatorem, eumque Papyrium Curſorem, qui tum gloria bellica maxime florebat incitauit. Et quia Martius qui vulnus acceperat, putabatur occiſus, ad Fabium ventum eſt, qui Papyrium, cum quo antiqua iam illi erat ſimultas, non exigua ſui victoria Dictatorem in gratiam Senatus, nocte dixit. Res autem ab eo geſta ad ſequentem annum pertinet.

ANNVS MVNDI 3745.

ONIÆ & PTOLEMÆI 16.

SELEVCI Imperij Græcorum 3.

OLYMP. CXVII. An. 4. VR. C. 444.

ANTE CHRISTVM 308.

I. Res à Ptolemæo geſta.

HOc anno, quem Sabbaticum ordine 166. Iudæi numerabant, Ptolemæus male in Cilicia à ducibus ſuis geſta correxit. Nonnulla enim oppida, atque arces munitas in Aſia minore, Lycia, Pamphilia, aliiſque locis occupauit. Tum in Con inſulam profectus, acciuit Ptolemæum, Antigoni ex fratre nepotem, qui relicto patruo, cum exercitu ad Ptolemæum Lagidem defecerat. Eum igitur ex Chalcide profectum, & Con delatum Ptolemæus humaniter accepit. Poſtea vero cum ille ſe gereret inſolentius, & res nouas moliri videretur, præoccupatum cuſtodiæ tradidit, & cicutam bibere coëgit, eiuſque milites in ſuorum ordines coniecit. Atque ita ambitio, quæ hominem deſertorem fecerat, etiam perdidit. Sed luctuoſius etiam ab ambitione facinus hoc anno contigit.

Alterius Ptolemæi cædes.

II. Caſſander & Polyſpercon filium Alexandri Ma. occidunt.

Cum enim Polyſpercon numeroſum collegiſſet exercitum, vt Herculem Alexandri filium in paternum Macedoniæ regnum induceret: Caſſander cum exercitu ſuperuenit. Cum autem caſtra caſtris vicina eſſent, nec illubentes Macedones viderent Regis ſui reditum, veritus Caſſander ne ſe deſerto, ad illum tranſirent, legatos ad Polyſperconrem mittit, qui hominem priuatim doceant, conſtituto rege, ſe ad aliena imperia adactum iri; ſin adoleſcentem ſuſtulerit, priſtinas ſtatim largitiones in Macedonia conſecuturum, & coniunctis ſecum copiis ſummum Peloponneſi ducem, & omnium ſecum honorum, ac principatus conſortem

Lyſimachia condita.

fore. Itaque fœdere cum Caſſandro clam inito, regem ſuum, & quaſi pupillum dolo circumuentum ſceleratus occidit: moxque viris ac pecuniis potens, tranſitum in Peloponneſum per Bœotios fruſtra tentauit, digreſſuſque ad Locros Achiæ, illic hybernauit. Interim in Cherſoneſo Lyſimachus vrbem condidit, quam Lyſimachiam nuncupauit. Eodemque mox iure diuerſis temporibus Seleucus, Caſſander, Antigonus, Alexandri exemplo vrbibus ſua nomina indiderunt.

III. Victoria contra Hetruſcos & Samnites.

Romanus autem Dictator Papyrius cum nouis copiis in Hetruriam venit: & ad Vadimonis locum cum Hetruſcis, pertinaci animorum contentione, certauit. Cæſum in acie quod Hetruſci roboris fuit, caſtra eodem impetu capta, direptáque. Pari ſub idem tempus periculo, gloriæque euentu contra Samnites dimicatum eſt, quibus ſcuta auro argentóque cælata, neque auxere fortitudinem, neque Romanorum minuere. Cumque Dictator dextrum cornu duceret, ſiniſtrum Mag. equitum, certamen fuit inter eos, vtra ex parte victoria inciperet. Prior forte Iunius ſummouit, ac retroëgit hoſtem. Quod vbi ſenſit Dictator, verbo atque exemplo milites ita excitat, vt fuga à Samnitibus cœpta, campi corporibus armiſque inſignibus replerentur, caſtra aſi quæ confugerant, capta direptaque incenderentur. Parta victoria ex Senatus conſulto triumphauit, cuius triumpho ſpeciem longe maximam arma captiua præbuere, quæ d inde ad ornandum forum argentariis diuiſa ſunt. Fabius autem Conſul, neque enim ſucceſſorem habuit hoc anno, reliquias Hetruſcorum perſecutus, Peruſiam deditione accepit, præſidioque impoſito Hetruſcos pacem petentes Romam miſit, ipſéque mox fauente Senatu, non minore quam Dictator gloria, triumphauit.

ANNVS MVNDI 3746.

ONIÆ & PTOLEMÆI LAGIDÆ 17.

SELEVCI & Imperij Græcorum 4.

OLYMP. CXVIII. An. 1. V.C. 445.

ANTE CHRISTVM 307.

I. Cleopatra ſoror Alexandri occiditur. *Diodor.*

HIc quoque annus Alexandri magni ſanguine cruentatur. Cleopatra enim eius ſoror Philippi filia, cuius nuptiæ cum Alexandro auunculo, ipſius Philippi cęde funeſtatæ fuerant, hoc anno Antigoni iuſſu interficitur. Eius nuptias ambiebant Caſſander, Lyſimachus, Ptolemæus quoque & Antigonus, rati Macedones eius auſpicia ſecuturos, cui Cleopatra nupſiſſet. At Cleopatra Antigono, in cuius erat poteſtate, infenſa, & in Ptolemęum propenſa, Sardibus abire, & ad Ptolemæum traſportari cupiebat, Sardium Præfecto, ex Antigoni mandato, diſceſſum prohibente. Qui mox iuſſu eiuſdem illam per fraudem necauit. Eius mortis infamiam Antigonus vt vitaret, ſcelus ſcelere cumulauit. Quaſdã enim ex mulieribus, quæ Cleopatrę famulabãtur, quaſi vitę illius inſidiatas, capite plexit, & funus regia magnificẽtia curauit.

II. Græciæ vrbes Principibus ſubſunt.

Hoc quoque anno Ptolemæus Græciæ vrbibus libertatem reſtituere conabatur, quod multum rebus ſuis, ex Græcorum beneuolentia, acceſſurum ſperaret. Idque in Andro, Sicyone, Corintho perfecerat. Verum cum vrbes frumentum, & pecuniam ſuppeditare iuſſæ, non parerent, indignatus Ptolemæus pacem cum Caſſandro, qui Athenas cum præſidio tenebat, ea conditione iniuit, vt quas quiſque tum vrbes haberet in poteſtate, eas retineret, ipſeque Sicyonem ac Corinthum præſidio firmauit, obſedit Halycarnaſſum, & obſidione à ſuis continuata Ægyptum ipſe repetiit.

III. Res à Romanis in Sannio, & Hetruria.

Romæ deuictorum Samnitium decus, magna ex parte legatis Conſulum P. Decio, & M. Valerio tribuebatur, iſque populi fauor Decio alterum Conſulatum, M. Valerio quartam Præturam conciliauit. Q. autem Fabio, ob Hetruriam egregiè perdomitam, Conſulatus continuatur. Prouincias ſorte partitis Hetruria Decio, Samnium obuenit Fabio, vbi ſecundis aliquot præliis rem bene geſſit, nominatim autem Marſos, & Pelignos; tum primum à Romanis deficientes, compreſſit. Decius autem circumferendo per Hetruriam bello, tantum hoſti terrorem incuſſit, vt omne nomen Hetruſcum fœdus à Conſule peteret; neque tamen quidquam, præter annuas inducias impetrarunt, quas etiam annuo in exercitum Romanum ſtipendio, cum binis in militem tunicis redemerunt.

IV. Et contra Vmbros geſta.

Tranquillas res Hetruſcorum, Vmbrorum defectio repentina turbauit, qui tantum copiarum contraxerunt, vt vrbem ipſam oppugnaturi crederentur. Itaque Conſul Decius ſponte, Fabius euocatus in vrbem venit. Ea re cognita tantum terroris Vmbris iniectus eſt, vt de fuga potius, quam de bello cogitarent. Ne tamen nihil egiſſe tanto conatu viderentur, Fabium caſtra vallantem adorti ſunt. Verum vbi ſe Romani collegerunt, tantam in hominibus ignauiam offenderunt, vt pene ſine vulnere vincerentur. Eam victoriam Vmbrorum deditio facile ſecuta eſt. Tum Fabius victor in ſuam prouinciam reduxit exercitum. Quas ob res, ſicut priore anno populus ei continuauerat Conſulatum, ita Senatus in annum inſequentem ei prorogauit imperium.

ANNVS MVNDI 3747.

ONIÆ & PTOLEMÆI LAGID. 18.

SELEVCI & Imperij Græcorum 5.

OLYMP. CXIII. An. 2. V.C. 446.

ANTE CHRISTVM 306.

I. Græcis vrbibus libertas data, & qua occaſione. *Diodor.*

INſignis habetur hic annus Democratia, ſiue libertate Græcorum, in primiſque Athenięſium recuperata, & rebus in Cypro Ptolemæum inter atque Demetrium geſtis. Datæ porro libertatis cauſa partim fuit, vt acquiſita vrbium beneuolentia atque ſubſidiis, ſinguli facilius æmulis ſuis præualerent, partim vt glorioſè à populis prædicarentur. Cum enim Ptolemæus obſideret Halicarnaſſum, eamque De-

metrius obſidione liberaſſet, eoque facto ingentem gloriam eſſet conſecutus, magna cupido Demetrium inceſſit, atque Antigonum Græciam vniuerſam liberandi, quæ Caſſandri & Ptolemæi dominatu tenebatur. Eum tamen dominatum Phocion vir prudentiſſimus, & verè amans Reipub. vtiliorem Athenienſibus ipſa libertate cenſebat. Nec tamen ciuium ſuorum ſeruitute, ſed virtute ac modeſtia lætabatur, quam maiorem agnoſcebat in timore præſidij, quam in laxiore, & impunita libertate.

Phocionis prudentia.

II. Demetrius Athenas liberat.

Cum ergo Demetrius, vt ait Diodorus, ab Antigono patre in mandatis accepiſſet, vt omnes Græciæ vrbes, primamq; omnium Athenas, quæ Caſſandri præſidio tenebantur adhuc, in libertatem vindicaret, cum ingenti claſſe, omnique telorum apparatu Epheſo ſoluit, & fauces portus nactus apertas, in eum inuectus eſt, & omnibus factus conſpicuus, impetrato ſilentio præconis voce proclamauit; ſe à patre ad libertatem Athenarum & præſidium ex vrbe tollendum, miſſum eſſe. Eam vocem ingentes populi clamores, plauſus, gratulationes ſunt conſecutæ. Phaleræus, qui vrbem Caſſandri nomine regebat, cum de retinenda vrbe deſperaret quam videbat Demetrio ſeſe incredibili conſenſione dedere, eundemque cum maxima claſſe portum occupaſſe, ſibi à ciuibus hoſtibuſque timens, ad Demetrium ipſum confugit, à quo Thebas deductus, in Ægyptum ad Ptolemæum venit.

III. Munychiã obſidet, & expugnat.

Demetrius autem Munychiam, quæ valido præſidio Caſſandri tenebatur, obſidet, negans ſe prius vrbem intraturum, quam ei, ſublato præſidio, ſolidam libertatem reddidiſſet. Dumque tenet obſidio, Megaram inceſſam à Caſſandro, nauigauit inicitus, eamque captam Athenienſium precibus liberam prorſus reliquit. Inde Munichiam reuerſus, ea potitus, præſidium ſuſtulit, arcemque excidit, & veterem vrbis adminiſtrationem ciuitati reſtituit; denique amicitiæ & ſocietatis fœdus cum eis ſanxit. Propter quæ merita, Athenienſes in Demetrium & Antigonum in putidas adulationes intemperãter effuſi ſunt, vt in Annalibus leges, eò quod inſuper ſperarent ſe ab Antigono frumentum & naues accepturos, quæ etiam miſſa legatione impetrarunt.

Athenienſium adulatio.

IV. Demetrius in Cypro Ptolemæũ vincit.

Interea Antigonus iubet Demetrium, tranſportatis in Cyprum copiis, quam citiſſimè cum Ptolemæi ducibus bellum gerere. Quo vt peruenit, aliquot vrbibus vi captis, Salaminam, vbi Menelaus Ptolemæi frater inſulæ præſes verſabatur, infeſtus petit, cum eo obuiam progreſſo pugnat, eumque vincit. Quin & Ptolemæum auxilio claſſe ſubuectum ſuperat, eoque in Ægyptum reiecto, tota inſula potitus, victoriam patri nunciat. Qui ſucceſſus magnitudine elatus, diadema ſibi impoſuit, & Regis nomen nuper ab Athenienſibus per adulationem delatum, ſibi deinceps filióque vſurpauit. Quod quamprimum Ptolemæus, accepta licet clade, tum Seleucus, Caſſander, Lyſimachus imitati, ſeſe Reges appellauere. Antigonus autem expeditionem in Ptolemæum in annum ſequentem parauit.

Duces Alexandri Regis nomen vſurpant.

V. Romana res.

Romæ in creatione Conſulum nonnihil certatum. Nam Appius in Cenſura Conſulatum petebat, ſed vbi ea ſe abdicauit factus eſt Conſul, Remque publicam Romæ magna cum autoritate gubernauit. Alter Conſul Volumnius contra Salentinos profectus multa ſecunda prælia fecit, benignitate militi gratus. At Fabius proconſul ad vrbem Alliſas cum Samnitibus conflixit, victoſque, & in caſtra compulſos ſub iugum miſit; eorum autem ſocios ſub corona venumdedit.

ANNVS MVNDI 3748.

ONIÆ & PTOLEMÆI LAG. 19.

SELEVCI, & Imperij Græcorum 6.

OLYMP. CXVIII. AN. 3. V. C. 447.

ANTE CHRISTVM 305.

I. Antigoni Ægyptum petentis maritima clades. *Olymp. CXVII. A. 3.*

Hic annus Antigoni Demetriique animos proſpera fortuna tumentes, inopina clade compreſſit. Nam præter filij natũ minimi obitum (is videtur fuiſſe, qui ante annos quatuor à Patre contra Phœnicem in Helleſpontum miſſus fuerat) claſſis eius ingenti clade afflicta eſt. Erat ea 150 longarum nauium, & centum militarium, in quibus omne telorum atque armorum genus. Claſſi Demetrium præfecerat, quem ſecundum copias terreſtres oram legere iuſſit. Ex conſtabant plus octoginta millibus peditum, equitũ octo millibus, & 83 elephantis: quarum copiarum ipſe ductor erat, quamuis fere octogenarius. Cumque ei nauarchi incommodam nauigationi tempeſtatem prænunciarent, ille vt nimium timidos increpauit. Sed cum Gaza ſoluiſſent, claſſem tempeſtas exorta ita deſiecit, vt naues onerariæ partim hauſtæ fluctibus perirent, partim retro Gazam repetere cogerentur; aliæ cum portum capere non poſſent, iactis anchoris in ſalo fluctuarent: Ptolemæus quippe omnia loca, quibus aditus in Ægyptum patere poterat, probe communierat. Copiæ quoque terreſtres flumine reſtagnante acceſſu prohibitæ, nihil poterant. Cumque iam commeatus omnis deficere cœpiſſet, capto conſilio ſuorum, Antigonus in Syriam reuertit, commodiore tempeſtate expeditionem redintegraturus. Eo periculo defunctus Ptolemæus, de tota re Seleucum, Caſſandrum, Lyſimachum certiores facit.

Redit re infecta in Syriam.

II. Res contra Hernicos, & Samnites geſta, ab vtroque Conſule.

In Samnio noui motus exorti, Samnitibus, vt apparet, proxima ignominia ad vltionem concitatis. Ab iis Calatia & Sora, præſidiaque Romana, quæ in eis erant, expugnata, & in captiuorum militum corpora fœde ſæuitum. Itaque P. Cornelius eò cum exercitu miſſus eſt; contra Hernicos autem, qui contra Romanos arma ſumpſerant, Marcius; qui Hernicis cito deuictis, collegæ auxilio futurus venit in Samnium, omnia enim itinera hoſtis obſepſerat, ne qua ſubuehi commeatus poſſent, & loca impeditiora erant: quam vt poſſent ad certamen compelli. At Samnites veriti ne ſimul cum duobus exercitibus ſibi pugnandum foret, qui vni vix pares eſſent, incompoſito agmine Marcium aggrediuntur. Sed eam pugnam cum editus clamor, elatuſque puluis prodidiſſet, Cornelius arma capit, & tranſuerſam hoſtium aciem, & alio iam certamine occupatam, inuadit, & gloriæ ſibi debitæ ſollicitus,

qua impetum dederat perrumpit omnia, perque mediam aciem in hoſtium caſtra tendit, eáque capit atque incendit. Quæ vbi flagrantia conſpexere Samnites, fugam paſſim ineunt; ſed omnia occupauit cædes, vſque ad 30 hominum millia. Cornelius in Samnio relictus, Samnites de pace ad Senatum miſſi. Marcius de Hernicis triumphans in vrbem rediit, cui etiam equeſtris ſtatua, ante Caſtoris templum in foro poſita eſt.

ANNVS MVNDI 3749.
ONIÆ & PTOLEMÆI LAG. 20.
SELEVCI, & Imperij Græcorum 7.
OLYMP. CXVIII. An. 4. V.C. 448.
ANTE CHRISTVM 304.

I. Demetrij in Rhodios expeditio, eiuſque cauſa. *Diodor. l. 20.*

Magnam huius anni partem, magnā item conſequentis tenuit Rhodiorum à Demetrio oppugnatio, quæ terra marique ſuſcepta, non minori contentione defenſa, quam oppugnata eſt. Eius belli cauſa fuit, quod cum Demetrius Cyprum claſſe peteret, eam inſulam Ptolemæo Lagidæ crepturus, Rhodij belli ſocietatem recuſaſſent, quod in iſtis Macedonicis bellis, nullarum partium eſſe ſtatuiſſent. In tuenda tamen Ptolemęi amicitia laborabant, quod maximam commodorum ſuorum partem ex Ægypto, per mercatores eò commeantes accipiebant. Illud quoque facinus Demetrij acuebat iſam, quod cum eius vxor Phila literas, ſtragulam veſtem, & pallia, Demetrio curaret, Rhodij captum nauigium cum rebus omnibus ad Ptolemæum eius inimicum in Ægyptum miſiſſent. Id tamen obſidione durante contigiſſe ſcribit Diodorus.

II. Belli vtrimque præparatio πολιορκητής.

Demetrius itaque Rhodiis infenſus, maximo virorum, nauium, & machinarum apparatu, quarum is erat egregius artifex, vnde expugnatoris vrbium nomen accepit, appellit in inſulam, ſtatimque emittit; qui eam terra marique populentur, ſimulque caſtra ſua ingenti opere communit. Rhodij contrà ad pacem, impetrandam omnia mouent, quod cum fruſtra feciſſent, per legatos à Ptolemæo, Caſſandro, & Lyſimacho iuſta debitáque auxilia implorant, vt qui propter conſeruatam eis fidem periclitarentur; tum turbam bello inutilem ex vrbe emittunt, bellatores ad defendendam patriam egregie animāt, machinis, baliſtiſque dant operam, naualibus excurſionibus prædas agunt, hoſtemque fatigāt. Qui interea duas teſtudines ingentes, totidemque turres quatuor tabulatorum, totidem nauibus onerariis imponit, quibus portum occupare conatus eſt, vt obſeſſos omni excluderet commeatu. Multis diebus in occupando & defendendo portu, incendendis demergendiſque machinis & nauibus, non ſine multo vtrimque damno certatum eſt.

Pugnatur ad portum.

III. Muri machinis in terra quaſſantur. 115 *l. Epiph.*

Nec minus interea terra certabatur. Nam muri tum crebro ariete, tum ſaxorum talenti pondere vibratione quaſſabantur, & cum turribus ipſis deiiciebantur, tum crebræ admouebantur ſcalæ, vt tot ſimul malis, obſeſſi pares eſſe non poſſent. Sed illi non ſolum pares, ſed ſuperiores etiam fuerunt, vt Demetrium, ad reparanda detrimenta ſua, ſeptiduum quieſcere cogerent: dum Rhodij viciſſim, ſua omnia animoſius inſtaurant. Poſt eos dies certamen ad portum ſtudioſè redintegratur, ex quo tria expedita nauigia cum fortiſſimo milite erumpunt, vt machinis ſubiectas naues roſtris pertoſſas demergant, idque per mille tela volantia, terrato etiam vallo ſuperato perfecerunt, vna tamen nauis, cum prætore claſſis, in hoſtium poteſtatem venit, reliqui domum ſalui reuerterunt. Non ita multo poſt aliam machinam fabricatus eſt Demetrius, triplo iis quas amiſerat ampliorem, quæ dum in certamen venit tempeſtate quaſſatur. Qua opportunitate vſi Rhodij, ad quadringentos Demetrianos ad deditionem cogunt; eodemque tempore à Gnoſiis, Cretenſibus, & Ptolemæo auxilia 650 virorum acceperunt.

Pugnā ad portum integratur. Virtus Rhodiorū.

3750. IV. Terreſtris pugna inſtauratur Helepolis.

Proximo autem anno, qui Olymp. 119. dedit initium, cum naualis obſidio Demetrij votis parum reſponderet, rem à terra aggreſſurus, alteram Helepolim conſtruit, forma quam deſcribunt Annales hoc loco, contra quam Rhodij alium intrinſecus murum conſtruunt, illi reſpondentem, qui oppugnatione laboraturus erat. Interim nouem naues ad commeatum afferendum, & damna hoſti inferenda emittunt, quę illi egregiè præſtiterunt. Cuniculis quoque tanta eſt in vrbem irruptio, maiore damno quam fructu. Interim autem Ptolemæus, Caſſander & Lyſimachus, magnam frumenti, & reliqui commeatus copiam nauigiis vento remiſque fauentibus, in portum inuito Demetrio intulere. Ea re animoſiores facti Rhodij, nocte illúni, ſub ſecundam vigiliam, ignes machinis ferreis licet laminis obtectis, non irrito plane conatu intulere, quibus reficiendis, dum dies aliquot inſumit Demetrius, Rhodij tertium murum ædificant, eius ambitu complexi, quidquid de mœnibus periculo expoſitum erat.

Auxilia Rhodiorū.

V. Demetrius vrbem fruſtra occupat.

Reparatis machinis, murorum diuerberatio inſtauratur, & Demetrius ea parte vrbem nocte inuadere cogitat, qua fuerat deiectus murus, eamque in rem mille & quingentos de præſtantiſſimis eligit, qui ſe in vrbem ſub ſecundam vigiliam inferant, dum ipſe omnibus ex locis terra marique diſtinet obſeſſos. Signo dato electi illi vrbem ſubeunt, & loca theatro circumiecta occupant. At Rhodij qui noua ſubſidia à Ptolemæo acceperant, iuſſis omnibus ſuam ſtationem tueri, & externum hoſtem repellere, ipſi cum agmine lectiſſimo Lagidarum, internum inuadunt, aliquandiu neutram in partem inclinante victoria, donec ſuperuenientibus ſubinde Rhodiis Demetriani oppreſſi ſunt, niſi qui deditionem fecete; cæteri cum damno omnibus ex locis repulſi ſunt.

VI. Iubetur à patre pacē facere, eiuſque cōditiones.

Sub hæc ab Antigono venere nuncij ad Demetrium, qui pacem cum Rhodiis, quibus poſſet conditionibus confici iuberent. Pacem quoque Rhodiis ſuadebat Ptolemæus. Cumque vtrique eam cuperent, expetebatur occaſio, quæ ſe obtulit, Athenienſium legatis ſuperuenientibus; in eaſque leges conuentum eſt, vt vrbs ſui iuris remaneret, hoſtili præſidio immunis, ſocietatem armorum Antigono præſtaret, niſi forte bellum Ptolemæo inferret, & centum ciues obſides traderet. Atque ita Rhodio bello impoſitus eſt finis. Ipſi in eius belli memoriam, tum diuinis honoribus Pto-

Coloſſus Rhodius. *l.* 34. *c.* 7.

lemæum, Ammone conſentiente, affecerunt, tum Solis coloſſum erexere, altitudinis ſeptuaginta cubitorum, vt Plinio placet, de quo infra, cum terræ motu deiectus eſt. Inde autem digreſſus Demetrius, Antigoni iuſſu, ad liberandas Græciæ ciuitates animum adiecit.

VII. Res Romana anni V.C. 448. cōtra Samnites.

Priore porro anno cum vterq; Conſul contra Samnites miſſus eſſet, diuerſis locis prœliiſque certarunt, moxque coniunctis copiis 47 ſigna deuictis hoſtibus retulere, ipſumque eorum Imperatorem Cellium cepere. Sed vice verſa Minucius ex vulnere in caſtra relatus, occubuit; cui ſuffectus M. Fuluius, Bondanum oppidum cepit, & in magna rerum geſtarum gloria, cum collega Conſule triumphauit. Quibus cladibus fracti Samnites, poſt bellum duobus & viginti annis geſtum, Romam, legatos de pace miſere. Suppliciter autem agentibus reſponſum eſt, niſi ſæpe bellum parantes pacem petiiſſent, de pace tranſigi potuiſſe: nunc autem probandæ veritatis cauſa Semptonium Conſulem in Samnio fore. Qui cum omnia ibi pacata reperiſſet, regreſſus eſt cum legatis, & antiquum fœdus Samnitibus redditum eſt, bellum tamen poſt aliquot annos inter Romanos & Samnites renouatum eſt; vſque adeo inuiti Italiæ populi Imperij Romani laborioſè excreſcentis iugum accipiebant.

Ab an. V. C. 427. *ad V.C.* 449. Pax cum iiſdem.

VIII. Bellum contra Æquos.

Hoc ipſo anno Vrbis 449. Æqui bellum contra Romanos renouarunt, contra quos Coſſ. ambo profecti ſunt. Verum cum Æquis viſum eſſet vt ſua quique oppida tutarentur, re cognita Coſſ. bellum ad ſingulas vrbes oppidáque circumtulerunt, ſorte tam felici, vt intra 60 dies, vnum & quadraginta oppida, omnia oppugnando ceperint, aut vt habet Diodorus 40 oppida intra dies 50, quorum pleraque diruta, atque incenſa. Et clades mouit Marrucinos, Marſos, Pelignos, Ferentinos, vt pacem à Romanis peterent, quam & impetrarunt. Quo etiā tempore C. Flauius Appij Claudij ſcriba, cum faſtos circa forum in Albo propoſuiſſet, res ea tam grata populo fuit, vt poſtpoſitis conſularium virorum filiis, ipſe Ædilis Curulis factus ſit, Ædemque concordiæ magna nobilitatis inuidia dedicarit. Quando & Fabius, propter forenſem turbam in quatuor coniectam tribus, Maximi cognomen eſt conſecutus.

Promptiſſimáque victoria.

C. Flauius ſcriba. *Vide Plin.* 33. *c.* 1.

ANNVS MVNDI 3751.

ONIÆ & PTOLEMÆI LAGID. 22.

SELEVCI & Imperij Græcorum 9.

OLYMP. CXIX. AN. 2. V. C. 450.

ANTE CHRISTVM 302.

I. Demetrius auxilio venit Athenienſibus.

INceptum pro Græciæ libertate ab Antigono & Demetrio bellum, hoc anno ſtrenuè promotum eſt. Et primùm quidem certum videtur Athenienſibus, quos bello fatigabat Caſſander, auxilio veniſſe Demetrium. Propterea enim ipſis apud Antigonum & Demetrium vrgentibus, pax cum Rhodiis conflata fuerat, ne eis Athenæ perirent, quas premebat Caſſander, præſidium ſuum inde eiectum vlturus, & Munichiam ſolo æquatam. At Demetrius cum 330 nauibus deuectus Athenas, non Attica modo Caſſandrum ſummouit, ſed fugientium tergo inhærens, vſque ad Thermopylas fudit, ſex millia Macedonum ad ſe tranſeuntium recepit, atque Heracleam, vltro ad ipſum deditione trāſeuntem. In reditu Græcos circa Thermopylas in libertatē aſſeruit, Philem & Panacton Atticæ præſidia à Caſſandro inceſſa, in poteſtatem redegit, reſtituitque Athenienſibus. Quam ob rem Athenienſes rurſus in adulationem effuſi, ei Mineruæ arcem pro diuerſorio, quaſi ab illa hoſpitio acciperetur, tribuerunt. Sed ille Mineruæ arcem, nihil virginem reueritus, in omnem effuſus nequitiam, fœdiſſimè conſpurcauit; teſte Plutarcho in eius vita.

Et quæ pro eis geſta. Eorumdem adulatio, & Demetrij nequitia.

II. Demetrij geſta in Peloponneſo.

Inde in Peloponneſum progreſſus, plurimas vrbes præſidiis ſublatis, libertati reſtituit: in quibus Sicyonios, qui non contenti, in gratiarum actionem, ſuam vrbem appellare Demetriadem, cum diuinis etiam honoribus affecerunt. Corintho quoque præſidia Ptolemęi, quæ tam Siſyphium quam Acrocorinthum occupabant, partim ad fugam, partim ad deditionem compulit, omnes enim vrbes atque arces machinarum ſuarum terrore compleuerat. Ciuium tamen rogatu Acrocorintho præſidium impoſuit, quod ſub eius tutela permanere cuperent ciues, donec cum Caſſandro debellatum eſſet.

Latronum ſpecus in Vmbria.

Romæ cum quies eſſet à bellis, nouæ ſunt deductæ coloniæ. In vmbria vero ingentem ſpeluncam occuparunt latrones non pauci, qui inde erumpentes agros populabantur, & tenebris aſſueti vulneribus ingreſſos conficiebant, donec altero ſpecus aditu reperto, nam peruius erat, vtræque fauces lignis congeſtis accenſæ partim fumo ſuffocati, partim erumpere conati, flammis abſumpti ſunt.

ANNVS MVNDI 3752.

ONIÆ & PTOLEMÆI LAGIDÆ 23.

SELEVCI & Imperij Græcorum 10.

OLYMP. CXIX. AN. 3. VR. C. 451.

ANTE CHRISTVM 301.

I. Caſſander pacem fruſtra petit ab Antigono.

FVit hic annus Hebræis Sabbaticus ordine 167. habetque apparatum belli, quod in Aſia de ſumma rerum ab hiſce regibus proximo anno geſtum eſt, in quo Antigonus occiſus eſt. Seleuci imperium vehementer ſtabilitum, Demetrij vero debilitatum eſt. Sed nunc quod inſtat agamus. Caſſander enim Macedoniæ rex multis à Demetrio ſpoliatus vrbibus ac præſidiis, non in Græcia modo, ſed etiam in Macedonia, dē ſuo regno ſollicitus, miſſis in Aſiam legatis, Antigonum de pace rogauit, ſiue quod pacem niſi ex ipſius nutu Demetrius non eſſet facturus, ſiue quod hunc, ſucceſſibus & ætate ferocem, minus tractabilem fore arbitraretur, ſed ne ſenem quidem moderatum inuenit. Non enim aliam voluit pacem admittere, quam vt ei Caſſander ſe ſuaque permitteret. Itaque deſperata pace, Lyſimachum ſibi, Ptolemæum, atq; Seleucum adiungit, & quaſi contra communem hoſtem concitat, & ab omnibus conſcribuntur exercitus, ad Antigonum in Aſia opprimendum.

II. Lyſimachũ miſit in Aſiam.

Primus Caſſander cum parte exercitus ſui Lyſimachum præmiſit in Aſiam; vbi in tranſitu multas ſibi vrbes adiunxit, & crebris ab Antigono periculis euitatis, in hyberna, dum vniuerſæ copiæ confluerent, conceſſit. At Demetrius, in noua ſua Demetriade, non erat præ ſuperbia compos ſui. Ibi enim coactis comitiis dux Græciæ, vti pridem Philippus & Alexander, renunciatus, præter ſe & parentem neminem appellabat regem. Eleuſiniis quoque Athenienſium ſacris initiatus illuſit; ſed & pecuniis. Cũ enim eis propere 250 talenta imperaſſet, eaque acerbè exegiſſet, collectum argentum iuſſit Lamiæ, cæteriſque ſuis meretricibus dari: pudore magis quã iactura pecuniæ ciues affligere. Inde in Caſſandrum proficiſci cœpit, ſed aditus ab eo ſentiens occupatos, mari proficiſcitur. Erant vtriuſque ingentes copiæ, quæ cum in conſpectu eſſent, neutra pars deſcendebat in pugnam, expectatione rerum quæ in Aſia gerebantur; cum Antigonus certior factus Seleucum ex ſuperioribus prouinciis cum ingentibus copiis deſcendere, veritus ne ſi omnes conueniſſent, prius certare cogeretur, quam Demetrius veniſſet è Græcia, ad eum mittit, vt rebus cum Caſſandro quoquo modo compoſitis, ipſe in Aſiam penetret.

Demetrii geſta Athenis.

A patre in Aſiam reuocatur.

III. Eiuſdem pax cum Caſſandro.

Itaque pacem cum Caſſandro fecit, ſi modo pacta ab Antigono patre probarentur, quæ illum certo ſciebat irritaturum, vt qui ſtatuiſſet armis bello finem imponere. Omnibus ergo ad curſum comparatis, ſoluit cum tota claſſe Demetrius, atque Epheſum appellit: eamque vrbem, & reliquas quæ paulò ante Lyſimachi opera ad Caſſandrum defecerant, recuperauit, ſibique præſidio firmauit. Caſſander autem vice verſa, poſt diſceſſum Demetrij, maritimas vrbes imperio ſuo iterum vindicauit. Tanta erat tunc vel vrbium infirmitas, vel hominum leuitas & inconſtantia. Et quoniam hoſte tum carebat, Pliſtarchum cum exercitu 12 millium peditum & quingentorum equitum ad Lyſimachum miſit. Virum in traiectu bonam copiarum partem, tam hoſtium quam tempeſtatis in curſu amiſit, ipſeque vix fragmento nauis ſuffultus in portum peruenit, & ad Lyſimachum ad hyberna ſe contulit.

Vrbium Græcarum inconſtantia.

IV. Ptolemæus falſo rumore decipitur.

Eodem ipſo tempore Ptolemæus ex Ægypto profectus, cum inſtructiſſimo exercitu, omnes vrbes in Cœleſyria redegit in poteſtatem. Dum autem Sidonem obſidet, falſus delatus eſt nuncius commiſſi inter reges prælij, & deuicti Lyſimachi, atque Seleuci; & Antigoni cum victore exercitu ad recuperandam Syriam aduentantis. Eo deceptus, cum Sidoniis inducias ad 7 menſes fecit, & præſidio munitis quæ ſubegerat oppidis, remeauit in Ægyptum. Id Antigoni ſtratagema fuiſſe videtur, ne ſimul ei contra tres exercitus pugnandum eſſet: cui occaſionem aliquam dederit defectio duorum millium & octingentorum militum, qui, per id tempus à Lyſimacho ad Antigonum, propter non ſoluta ſtipendia, defecerant. Eodem quoque tempore Seleucus, re cum Sandrocotto compoſita, ex ſuperiore Aſia coacto ingenti exercitu in Cappadociam venit, militeſque præparatis tabernaculis in hybernis collocauit, idoneam ad bellum gerendum tempeſtatem præſtolantes.

Seleucus bellum parat.

V.

Romæ autem bellum contra Æquos redintegratum eſt. Coloniam enim ægrè patientes ſuis finibus impoſitam, ſumma vi eam expugnare adorti, ab ipſis colonis pelluntur. Cæterum tantum Romæ tumultum fecere, vt eius cauſa Iunius Dictator diceretur, qui iis deuictis die octauo in vrbem triumphans rediit, & Ædem Salutis, quam Conſul vouerat, Cenſor locauerat, Dictator dedicauit.

Res geſta cum Æquis.

ANNVS MVNDI 3753.

ONIÆ & PTOLEMÆI LAGIDÆ 24.

SELEVCI, & Imperij Græcorum 11.

OLYMP. CXIX. An. 4. V.C. 452.

ANTE CHRISTVM 300.

I. Sex regum apparatus ad pugnam & copiæ. *Plut. in Demetrio.*

INtenti erant in bellum iam dudum reges Alexandri magni ſucceſſores, qui hoc anno quatuor duobus oppoſiti infeſtis armis concurrere, hinc quidem Antigonus & Demetrius habentes ſub ſignis peditum ſupra 70 millia, decem equitum, elephantos quinque & 70? At Seleuco, Lyſimacho & Caſſandro 70 millia peditum, equitum decem millia & quingenti, elephanti quadringenti, & currus bellici 120, vt refert Plutarchus in Demetrio. Apparet quoque Ptolemæi copias, in hoc decretorio certamine, non fuiſſe deſideratas, fraude ſuperioris anni patefacta, idque Diodorus affirmat. Tanta porro tunc erat Antigoni ſuperbia, vt ſuos quoque grauiter offenderet; illamque regum ſocietatem iactaret ſe, ſicut auium paſcentium globum, lapidis vnius coniectu, ac ſtrepitu diſſipaturum. Paulo tamen poſt, præſaga futuri mens hominem cogitabundum reddidit, atque taciturnum; adeo vt præter morem ſolus cum Demetrio in tabernaculo ſuo colloqueretur, eum exercitui oſtenderet, ac commendaret, ſucceſſorem deſignando, ſi quid ſibi humanitus contigiſſet.

Antigoni ſuperbia.

II. Initium pugnæ atq; victoriæ.

Cum ventum eſſet ad manus, Demetrius cum lectiſſimis equitibus concurrit cum Antiocho Seleuci filio, qui patri poſtea in regno ſucceſſit, eumque profligauit ac fudit, ſed dum hoſtium tergo ambitioſè atque inſolenter inſtat, inceptam victoriam labefecit. Regreſſus enim, coniungere ſe non potuit peditibus, elephantis interiectis. Cernens autem Seleucus aciem Antigoni equitatu nudatam, non irrupit in eam, ſed irruptionem oſtentans circumuectus eſt, ac poteſtatem militibus fecit tranſeundi ad ſe: quod & factum eſt. Magna enim pars, ab reliquo abrupta corpore, tranſitionem voluntariam ad Seleucum fecit, cæteri ſe in fugam dederunt. Tum ingens hoſtium globus Antigonum petit. Qui dum Demetrium expectat, ſuſtentat pugnam reſpectans ſi quà erumpat Demetrius. Interim autem telorum grandine in illum coniecta, oppreſſus occubuit.

Antigoni cædes.

III. Demetrii fuga.

Ea clade cognita Demetrius, cum quinque millibus peditum, & quatuor equitum fugam arripuit, & citato curſu Epheſum delatus; curſum direxit in Græciam, vt qui ſpem maximam in Athenienſium erga ſe beneuolentia repoſuiſſet, proptereáque apud eos claſſem, pecuniam

coniugem

coniugem Deidamiam reliquiſſet. Verum Athenienſium legati ei ad Cycladas inſulas occurrerunt, orantes vt ab vrbe abſtineret, eò quod populus decreto ſanxiſſet, ne quis ex regibus vrbe acciperetur. Vxorem autem eius Deidamiam Megaram honorificè, & magno cum commeatu miſerunt. Ea res maximam eius iram in Athenienſium perfidiam inflammauit, qui quem tanquam Deum nuper coluerant, nunc ne mœnibus quidem reciperent. Vlciſcendi tamen tempus minimè adeſſe videns, leuiter cum Athenienſibus per legatos expoſtulauit, petiitque vt claſſem ſibi remitterent; qua accepta in Iſthmum, vt vult Plutarchus, aut in Cyprium, vt mauult Diodorus, cum Stratonice matre nauigauit.

Ab Athenienſibus vrbe non admittitur.

IV. *Antigoni prouinciæ diuiduntur. Antiochia à Seleuco conſtruitur.*

Interea victores Reges Antigonum regio honore ſepelierunt, ſed eius imperium diuiſerunt inter ſe eiuſque prouincias, pro cuiuſque commoditate, adiunxerunt ſuis. Seleucus in primis Aſiæ ac Babyloniæ imperium ſibi magis magiſque confirmauit. Quin & Antiochiam Syriæ Metropolim, ad Orontem fluuium conſtruxit. Eam vrbem prius ædificare cœperat Antigonus Demetrij pater, & proprio nomine inſcribere. Sed breui temporis interuallo & nomen amiſit & fundatorem. Illi enim Seleucus nomen Antiochi patris ſui, qui ſub Philippo Alexandri patre claruerat, indidit. Inter omnes autem vrbes, quæ hoc nomine inſignes fuerunt, hæc fuit clariſſima, ſicut inter omnes Alexandrias, Ægyptia.

V. *Romæ duo Dictatores hoc anno ſine Conſulibus.*

Caruit hic annus Romæ Conſulibus, vt in Annalibus explicatum eſt, quorum locum duo Dictatores explerunt. Cum enim Hetruſci Marſique rebellaſſent, contra Marſos dictus eſt Dictator Q. Fabius, qui prælio vno Marſos fudit, & in vrbes munitas compulit, quarum aliquot intra paucos dies cepit, & agri parte adempta, fœdus eis reſtituit. Tum in Hetruſcos verſum eſt bellum, quod nouo Dictatori tribuendum eſt M. Valerio Coruino, qui & de ipſis hoc anno vrbis 452 triumphaſſe reperitur. Cum ergo Dictator Fabius auſpiciorum repetendorum cauſa Romam profectus eſſet, Magiſter equitum pabulatum egreſſus, inſidiis circumuentus eſt, & ſignis aliquot & militibus amiſſis, in caſtra fugere compulſus. Ea clades cum maiorem quam pro re timorem in vrbe concitaſſet, Dictator Coruinus dictus eſt, qui omnia tranquilliora quam pro fama reperit, & in primis exercitum cupiditate flagrantem ignominiæ delendæ. Præmiſit is copiarum partem cum legatis, qui hoſtem pugnando fatigarent, quibus fatigatis ipſe ſuperueniens, magnam intulit hoſti cladem. Hoc enim prælio fractæ iterum Hetruſcorum vires, indictaque mulcta, à Dictatore permiſſum, vt legatos Romam de pace mitterent. Pax negata, induciæ biennij datæ.

Res geſtæ cum Hetruſcis. 10. Cal. Decemb.

Victoria & induciæ.

(∴)

ANNVS MVNDI 3754.

SIMONIS Pont. 1. PTOLEMÆI 25.

SELEVCI Imperij Græcorum 12.

OLYMPIADIS CXX. An. 1. V. C. 453.

ANTE CHRISTVM 299.

I. *Nouus Pont. Simon.*

Nouum hoc anno pontificem Iudæi Hieroſolymis habuerunt, in quem etiam cadit initium Olympiadis vigeſimæ ſupra centeſimam, habuitque Olympionicam Pytagoram quendam Magneſium. Hoc itaque anno Simonem Oniæ filium Iudæorum Pontificem maximum ponimus Euſebium ſecuti, cui inquit, Iuſto cognomentum fuit propter ſollicitam in Deum religionem, & pronam in ſuos ciues clementiam: quæ verba ex Ioſepho deprompta ſunt.

l. 12. c. 2.

II. *Demetrij aduerſa; & affinitas inſperata cum Seleuco.*

Interea Demetrius excluſus Athenis magno animi mœrore afficiebatur: præſertim quod exemplum Athenarum ſecuti plerique in Græcia, præſidia eius eiiciebant, quæ ad eius hoſtes Caſſandrum ac Lyſimachum deficiebant. At Demetrius relicto in Græcia Pyrrho, curſum in CherſoneſumThraciæ intendit: vbi vice verſa vaſtans Lyſimachi ditionem, præda retinebat ac ditabat copias ſuas, cum hominem inſperata lux mirificè recreauit. Seleucus enim, qui omnia poterat in Aſia, filiam eius Stratonicem ſibi per legatos vxorem petiit, licet iam ex Apama Perſide filium haberet Antiochum. Sed res ſuas pluribus ſucceſſoribus ſufficere arbitrabatur, eaſdemque nouam hanc affinitatem poſtulare: quando Lyſimachum quoque videbat ex Ptolemæi filiabus vnam ſibi, filio alteram in matrimonium ſumere. Verebatur enim ne Lyſimachus Ptolemæo coniunctus, negotium ſibi faceſſeret. Itaque Demetrium quamuis afflictum demereri, ac ſibi adiungere ſtatuit.

III. *Nuptiæ celebrantur.*

Eam affinitatem Demetrius, quaſi inſperatam ſalutem libenter amplexus eſt, aſſumptáque puella cum tota claſſe ad Seleucum profectus eſt, & in tranſitu in Quindam Ciliciæ venit, in qua regum theſauri pridem cuſtodiebantur, vbi mille & ducenta talenta quæ reperit, obiter exportauit. Mox ei Seleucus ad Oroſſon venit obuiam, vbi ſe mutuo amicè ac beneuolè acceperunt, incuſtoditi ambo atque inermes, qui ad eandem infeſtis inter ſe armis, animiſque pugnarant. Poſtquam aliquot feriati ſunt dies, Seleucus, abducta ſecum Stratonice, magna cum pompa perrexit Antiochiam. At Demetrius Ciliciam occupauit, aut amiſſam potius recepit; quam Pliſtarchus Caſſandri frater tenebat, ſibi à Regibus poſt Antigoni mortem donatam: vxoremque ſuam Philam ad Caſſandrum miſit, quæ id factum purgaret. Eandem prouinciam Seleucus poſtulauit à Demetrio, puta dotis nomine; quam cum recuſaſſet Demetrius, inſtitit ille cum ſtomacho Tyrum petere ac Sidonem; quas ille nihilominus negauit, iiſque præſidio firmatis,

Demetrius adit Græciam.

nauigauit in Græciam, vltionem de Athenienſibus cogitans, apud quos Lachares tyrannidem moliebatur, ſed tempeſtate dum Atticam prætervcheretur iactatus, non exiguum nauium atque hominum numerum amiſit, & irrito inſultu Athenienſes inuaſit. Inde Peloponneſo adita Meſſenem obſedit, vbi vulnere accepto, magnum adiit vitæ diſcrimen.

IV. Noui augures, pontificeſque de plebe.

Factus eſt hoc anno ex Dictatore Conſul M. Valerius Coruinus, cum eam dignitatem neque peteret, neque Romæ adeſſet. Ei collega datus eſt Apuleius, quibus Coſſ. res foris ſatis pacatæ fuerunt. Nam Hetruſcum aduerſæ belli res, & induciæ quietum tenebant. Samnitem multorum annorum cladibus domitum, nondum fœderis noui pœnitebat. Romæ quoque plebem quietam, deducta in colonias multitudo præſtabat, cum mota eſt quæſtio Patricios inter & plebeios, de ſacerdotiis cum plebe communicandis. In ſuadenda lege inter Appium Claudium & P. Decium Murem certamen fuit, & quidem non acerbum, quippe plebeiorum Conſulum, Cenſorum, Dictatorum minimè adhuc Rempub. pœnitebat. Ita prioribus quatuor Auguribus, totidemque pontificibus, quinque augures de plebe, & quatuor pontifices adiecti ſunt. Vide hæc pluribus in Annalibus, vel apud ipſum Liuium.

ANNVS MVNDI 3755.

SIMONIS 2. PTOLEMÆI LAGID. 26.

SELEVCI & Imperij Græcorum 13.

OLYMP. CXX. AN. 2. V. C. 454.

ANTE CHRISTVM 298.

I. Demetrius obſidet Athenas.

MEſſenem Peloponneſi oppugnabat Demetrius, vt autem ſe ex vulnere collegit, & aliquot oppida, quæ defecerant recepit, rurſus incurrit in Atticam, eiuſque fines vexauit. In primis autem naue capta, quæ frumentum importabat Athenas, negotiatorem & gubernatorem ſuſpendit, alioſque eo facto ab huiuſmodi deportatione deterruit, & fame ciuitatem afflixit. Interea 150 naues circa Æginam conſpectæ, ſpem aliquam Athenienſibus dabāt. Verum eæ cum Demetrij claſſe duplo maiore congredi non auſæ, Cyprium, ad eam Demetrio eripiendam, profectæ ſunt, tyrannus Lachares deſerta vrbe profugit. Athenienſes vero licèt pœnam ſanxiſſent capitalem in eum, qui pacis cum Demetrio mentionem faceret, mox tamen à fuga Lacharis, proxima porta patefacta legatos ad eos miſerunt; non quod ab eo quidquam clementiæ expectarent, ſed quia eam legationem deſperatio exprimebat. Ingreſſus in vrbem mitius egit cum ciuibus, & magna vi frumenti donauit, magiſtratus quoque præfecit, qui populo maxime grati forent; tribus tamen præſidiis perfidam vrbem in poteſtate retinuit, Muſæo, Munichia, & Piræeo.

Et ad legationem cogit.

II. Inuadit Lacedæmonem.

Redactis in poteſtatem Athenis, mox appetiit Lacedæmonem, atque Rege Archidamo, qui apud Mantinæam ſibi occurrit, ſignis collatis fuſo fugatóque, Laconiam inuaſit; atque in ipſius Spartæ conſpectu conflixit iterum cum eo, & ducentis cæſis, captiſque quingentis, Spartam ipſam ab omni memoria intactam capturus erat, cum triſtibus nunciis aliò abſtractus eſt, gaudente fortuna hominem alternatim in altum excitare, & ex alto mox volucri viciſſitudine deiicere. Nunciatur enim Lyſimachum et vrbes Aſianas abſtuliſſe; Ptolemæum autem, etſi recens cum Demetrio, data ſorore affinitatem contraxerat, Cyprum, excepta vnica vrbe Salamina cepiſſe, in eáque liberos eius & matrem obſidere. Itaque licet anceps erat quam ſe prius in partem verteret, Cyprum tamen videtur adiiſſe, propter periculum ſuorum, quamuis tacente Plutarcho.

Amittit Cyprum.

III. Caſſandri obitus, extincta familia Alexandri. in Baeo.

Interea Caſſander Antipatri filius, vigeſimo circiter à morte parentis anno, morbo intercutis obiit. De quo ita Pauſanias. Reſtituiſſe Thebas crediderim Caſſandrum Alexandri maxime odio: eius enim domum totam funditus euertere contendit. Nam & Olympiadem Alexandri matrem, iis Macedonum, qui in eam acerrimis flagrabant odiis, lapidibus obruendam tradidit; & Alexandri filios, Herculem ex Barſine, Alexandrum ex Rhoxane ſuſceptos venenis peremit. Neque tamen ipſe fortunatus è vita diſceſſit: ex morbo enim aquæ ſubter cutem fuſæ, erumpentibus ex viuente vermibus extabuit. Ita Pauſanias. Sed & gladium quem ille in Domini ſui familiam ſtrinxerat, Deus in eius domum conuertit. Nam ex tribus filiis quos poſt ſe reliquit, Philippus primogenitus mox tabe interiit. Antipater ſecundo genitus matre Theſſalonica propria manu obtruncata, à Lyſimacho ſocero interficitur. Tertius Alexander matris cædem vindicaturus Demetrium aduocat, à quo & interficitur; ſicque intra quatuor annos ſcelerati hominis familia tota deleta eſt.

Eius familia viciſſim breui extincta.

IV. Narnia in Vmbria capta. Liu. l. 10. Mors Manlij Conſulis.

Apuleius Conſul in Vmbria fruſtra Neguinum oppidum obſedit, id noui Coſſ. proditione ſine certamine occuparunt, ibique nouam coloniam, quæ à Narnia flumine nomen accepit, deduxerunt. In Hetruria vero T. Manlius Conſul ex equo effuſus interiit, cum vixdum hoſtium fines eſſet ingreſſus. Cum autem Galli Hetruſcis iuncti dicerentur (& reuera Hetruſcos illi inuaſerant, ſed pecunia victi ſe belli ſocios pro hoſtibus fore ſpoponderant; inde promiſſione maligna interpretatione eluſa, cum Hetruſca pecunia domum redierant) Romani patres iuſſuri erant vt Valerius Coruinus Dictator diceretur, ſed conſentientibus centuriis, in demortui locum ſuffectus eſt Conſul. Cuius aduentus ita compreſſit Hetruſcos, vt nemo ad pugnam prodire auderet, ac ne vlla quidem aut agrorum vaſtatione, aut villarum incendio eliceretur ad certamen.

Galli vt iuncti Hetruſcis.

ANNVS MVNDI 3756.

SIMONIS 3. PTOLEMÆI 27.

SELEVCI 3. & Imperij Græcorum 14.

OLYMP. CXX. An. 3. V. C. 455.

ANTE CHRISTVM 297.

Philippus Caſſandri, & mox Antipater Rex Macedonum, matrem occidit, & cum fratre pugnat.

CAſſandro mortuo ſucceſſit regno Macedoniæ Philippus eius filius natu maximus, qui haud diu regnum tenuit [a]. Vt propterea Iuſtinus [b] Caſſandri Regis, & filij eius Philippi continuas mortes appellet. Non multo poſt Theſſalonice Caſſandri vxor, cum propenſior fuiſſe videretur ad Alexandrum, ab Antipatro interfecta eſt. Qui cum etiam fratrem Alexandrum regno pellere conaretur, is belli ſocios ex Epiro Pyrrhum euocauit, ex Peloponneſo Demetrium, vt & regnum ſibi conſeruaret, quo tamen eum vterque ſpoliare cupiebat, & maternam cædem vlciſceretur. Pyrrhus maturius venit, Demetrius autem rebus aliis occupatus, tardius. Quæ autem Pyrrhus pro Alexandro geſſerit, ad annum ſequentem cum Carolo Sigonio diſſeremus.

a Plut. in Demetr.
b Iuſt. l. 16.

II. Samnites propter Lucanos bellum in Romanos renouant. *Id Excerpt. legat.*

Quod ergo ad Romanam rem attinet, Dionyſius Halycarnaſſenſis, ait bellum in Samnites hac occaſione renouatum, quod Samnites aduerſus Lucanos ſibi finitimos dudum arma ſumpſerant, vetere quadam ſimultate impulſi. Id bellum cum Lucani ferre non poſſent, ſed omnibus prœliis inferiores diſcederent, & multis iam locis amiſſis de reliqua prouincia periclitarentur, Romam ad implorandam opem confugerunt. Et quia olim fidem feſellerant, *An. V. C. 457.* obſides ex ſingulis ciuitatibus pueros nobiliſſimos miſere. Cum amicitia cum Lucanis S. P. Q. R. probata eſſet, Samnitibus per legatos ſignificatur, Lucanos ſocios eſſe, & amicos populi Romani, qui eos rogat, vt ademptum Lucanis agrum reſtituant, nihilque amplius hoſtile in eos admittant. Quibus cum Samnites non acquieſcerent, negarentque pacem ea lege cum Romanis initam, vt eorum iniuſſu neminem liceret, vel hoſtem, vel amicum ducere, bellum decretum vtrimque ac paratum eſt.

Ad Volaterras vincuntur Hetruſci, ad Bouianum Samnites.

Scipioni obtigit Hetruria, Fuluio Samnis. Illi hoſtes ad Volaterras occurrerunt, & poſt diurnum prœlium, nocturna fuga, & deſertione caſtrorum ſe victos confeſſi ſunt. Fuluius autem claram de Samnitibus ad Bouianum victoriam retulit, & oppidis aliquot vi captis, Romæ Idibus Nouembris triumphauit.

ANNVS MVNDI 3757.

SIMONIS 4. PTOLEM. LAG. 28.

SELEVCI, & Imperij Græcorum 15.

OLYMP. CXX. An. 4. VR. C. 456.

ANTE CHRISTVM 296.

I. Pyrrhus pro Alexãdro contrà Antipatrũ pugnat.

CErtabant inter ſe odiis armiſque Antipater & Alexander Caſſandri filij, quorum ille Lyſimachum Thraciæ Regem, eundemque ſocerum ſibi habebat fauentem: hic autem Pyrrhum Epirotarum Regem atque Demetrium. Verum Lyſimachus atque Demetrius aliis diſtenti negotiis, ſuis clientibus maturè adeſſe non potuerunt. Affuit atque occurrit Alexandro Pyrrhus, eiuſque ope rem contra fratrem Antipatrum bene geſſit, eique nonnullas Macedoniæ vrbes eripuit, quas magna ex parte in mercedem auxilij, cedente adoleſcente, ſibi retinuit firmauitque præſidiis. Lyſimachus autem, Iuſtino teſte, veritus aduentum Demetrij, perſuaſit genero ſuo Antipatro, vt mallet cum fratre in gratiam redire, quam paternum hoſtem in Macedoniam admittere. Verum inchoatam reconciliationem, Demetrij aduentus euertit. Alexander enim eius potentiam veritus, cum exercitu enim venerat, ei ad Dion proceſſit obuiam, & ſalutatum comiter accepit: ſed res ſuas negauit iam eius præſentiam requirere. At is Macedoniæ regnum ſpe deuorauerat, & traxit moras. Hinc mutuæ extitere ſuſpiciones, quæ in Alexandri cædem denique erupere.

Lyſimachus fratres conciliare ſtuduit.

II. Fabius fit Conſul, & collegam Decium obtinet.

Romæ autem in comitiis Conſularibus, cum fama Hetruſci Samniticique belli terrorem attuliſſet, viſum eſt Fabium Maximum, primùm non petentem, deinde etiam recuſantem eligere Conſulem: qui ea deniq; conditione acquieuit, ſi ei Decius iterum collega daretur, quod & obtinuit. Vterque in Samnium profectus eſt, Fabius per Soracum agrum, Decius per Sidicinum: vterque populabundus per hoſtium graditur fines. Hoſtis autem, cum inſidiæ non procederent, ad apertam vim deſcendit; & quia contra Romanorum ſuperbiam animos faciebat indignatio, incredibili à Samnite obſtinatione pugnatum eſt; nullâque vi eorum acies dimoueri loco potuit, donec ſubtracti quidam è legionibus Romanis, occulto circuitu ex montibus deſcendere viſi ſunt, terga hoſtium inuaſuri: quos cum alterum Conſulem eſſe iactaret Fabius, tantum animi viriumque additum eſt Romanis, quantum Samnitibus detractum. Ergo ne feſſi obijcerentur integris, paſſim in fugam diſſipati ſunt. Apuli quoque à Decio deuicti ſunt, priuſquam ſe Samnitibus poſſent coniungere; & vtrique incredibili clade affecti ſunt, vt habetur in Annalibus.

Eorum pugna in Sãnio, victoriaque difficilis.

Apuli quoque victi.

III. 3758. Imperium prorogatur Coſſ. Decius oppida Samnij expugnat.

Sequenti anno, etſi noui Coſſ. creati ſunt Appius Claudius cum L. Volumnio, qui ante annos 10. Collegæ fuerant Conſulatus, Veteribus tamen Coſſ. Imperium in ſex menſes prorogatum eſt, quibus non deſtitere, vicatim circumferre bellum, & in præcipua oppida ar-

Noui Coſſ. in Hetruria rem ſimul bene gerunt.

ma conuertere, Murgantiam, Romuleam, Ferentinum vi cepere, multiſque hominum millibus cæſis, captiſque, diripuerunt. Plerique interim eorum Hetruriam petiere, omnemque mouerunt lapidem, vt viribus omnibus contra Romanos pro libertate pugnaretur; quorum Dux fuit Gellius Egnatius Samnis. In eos miſſus eſt cum exercitu Appius Claudius, qui cum militibus parum eſſet acceptus, ab ipſis è Samnio Volumnius euocatus eſt, minime probante Appio. Contentione tamen militari factum eſt, vt ſimul vterque contra hoſtem pugnaret, & æmulatione ſocij vtriuſque vim atque induſtriam acuente, feliciter.

IV. Volumnius redit in Samnites.

Dum hæc ab vtroque Conſule geruntur in Hetruria, & Fabius Deciuſque expleto prorogati Imperij tempore Romam reuerſi ſunt, Samnites Campaniæ agrum populantur. Eo magnis itineribus redit Volumnius; vtque in Calenum agrum venit. Narrarunt Caleni, hoſtes tantum prædæ ſecum trahere, vix vt agmen explicare poſſent. Dum ergo moliuntur iter, Romanus in eos inexpectatus irruit, & omnia terrore, fuga, cædibus replet. Captiui Romanis iuncti in prædones ſuos arma conuertunt, & ducem ipſum Egnatium captum ad Romanum Conſulem trahunt. Cæſa ad ſex hoſtiũ millia, duo millia, & 500 capti: recepti captiui ad ſeptem millia & quadringentos, præda veris dominis reſtituta; Romæ pro iuſtitio, ſupplicationes Conſulis nomine decretæ.

Et præda ſpoliat.

ANNVS MVNDI 3759.

SIMONIS 6. PTOL. LAG. 30.

SELEVCI, & Imperij Græc. 17.

OLYMP. CXXI. An. 2. V.C. 458.

ANTE CHRISTVM 294.

I. AnnusSab. 168. Alexander timet à Demetrio.

168
7
1176
2183
3759

Sabbaticum annum 68 ſupra centeſimum Iudæi Hieroſolymis agebant, cum Alexander, qui non ignorabat Demetrium ambire Macedoniam, cumque ad ſe imprudenter accierat, grauiter ferebat præſentem, & quo ſe liberare non poterat, occidere cupiebat, cumque euocatum ad conuiuium, inter pocula cædi deſtinaſſet, Demetrius re cognita plures ſuorum ſecum adduxit, quorum præſentia deterriti percuſſores, nihil aggredi auſi ſunt. Poſtridie autem diſceſſit ex Macedonia, gaudente Alexandro, eum non infenſum abire, quem etiam officij gratia Lariſſam vſque Theſſaliæ proſecutus eſt. Addit Plutarchus, ibi alterum alteri ſtruxiſſe inſidias, ſed Alexandrum à Demetrio præuentum, atque necatum. Iuſtinus tamen mutuas inſidias non agnoſcit, ſed totam in Demetrium culpam conijcit, qui veritus fratrum reconciliationem, quæ autore Lyſimacho cœperat coaleſcere, Alexandrum per inſidias interfecerit. Nec probabile eſt adoleſcentem vix precario regnantem (nam vnam regni partem Antipater, alteram Pyrrhus, tertiam vix ipſe retinebat) non maluiſſe Demetrium potentem ſeruare amicum, quam regni finibus iam egreſſum, periculoſiſſimo conatu perdere.

A quo & occiditur.

Quin euentus ipſe Demetrij ambitionem arguit, regno Macedoniæ non legitimum hæredi reddito, ſed ſibi vindicato. Nam vbi cædes Macedonibus innotuit, conſternati omnes, ſibi à Demetrij copiis male metuebant. Sed eos ipſe aduocatos benignè allocutus, timorem omnem abſterſit, ſibique ita conciliauit; vt quoniam Antipatrum matris percuſſorem oderant, Regem illum Macedonum appellarent, receptumque in Regem, deducerent in Macedoniam, vbi, autore Euſebio, anno ſequenti regnare cœpit.

Fit rex Macedoniæ Demetrius.

III. Hetruriæ bellum ingraueſcit.

In Italia porro L. Volumnius Romam comitiorum cauſa reuocatus erat, cum crebræ ab Appio qui in prouincia reſtiterat, literæ deferuntur ad Senatum, Hetruriæ bellum ingraueſcere, quatuor gentes arma conferre Hetruſcos, Samnites, Vmbros, Gallos. Ergo Volumnius cum ſignificaret populo, ſe Fabium Dictatorem eſſe dicturum, populuſque eum cum Volumnio Conſulem creare mallet. Reſtitit populo Fabius, vrgentemque exorauit, vt conſuetum ſibi collegam Decium reſtituerent. Nec repugnauit Volumnius, qui expertus erat in Appio, quam periculoſa eſſet mutua ducum diſſenſio. Nec tamen propterea honore priuatus eſt; ei quippe in annum hunc imperium prorogatum eſt. Ergo prouincia Hetruria extra ſortem Fabio decreta eſt, quò mox etiam, conſentiente Fabio, miſſus eſt Decius, Volumnius in Samnium abiit. Priuſquam autem Coſſ. in Hetruriam peruenirent, Galli Senones L. Scipionem proprætorem, cum vna legione circumuentum, oppreſſere, vt ne nuncius quidem cladis ſuperfuerit. Quo cognito dederunt operam Coſſ. vt eorum copias ad ſuos fines tutandos diſtraherent, ne ſimul cum omnibus pugnare cogerentur: idque ex ſententia ſucceſſit.

Fabius fit Conſul, & Decius collegam obtinet.

Scipionis clades.

IV. Coſſ. cum Gallis & Samnitibus pugnant.

Poſt velitationes aliquot, tertia die totis viribus certatum eſt, dextro cornu Galli, ſiniſtro Samnites conſtiterant, itaque æquis viribus pugnatum, vt niſi prudenter diſtractæ fuiſſent copiæ, ingens clades à Romanis accipienda foret, Cumque Fabius arceret magis hoſtem quam inuaderet, vt mox facilius fatigatos, cum ſuis propemodum recentibus ſterneret, Decius à principio vires omnes effuderat. Iamque bis Gallicum equitatum auerterat, cum è curribus pugnantes hoſtes ſuperfuſi, inſolito fragore ac tumultu, Romanos conturbarunt fuderuntque, inſtabatque acriter hoſtis fugientibus, cum Decius exemplum patris ſecutus, ſe hoſteſque diis manibus deuouit, moxque in confertiſſimam ſe aciem coniecit, vbi & telorum multitudine oppreſſus eſt. Cum Fabius, qui cunctando extraxerat diem, acrius inſtare hoſti cœpit, & dum equitum alas iubet ex tranſuerſo in Samnites quanto maximo poſſent impetu inuolare, Eum impetum Samnites non ferentes, præter ipſam Gallorum aciem, effuſo curſu feruntur in caſtra. Cumque adhuc Galli inuicti conſiſterent, Fabius facto Ioui voto, à tergo circumuentos perdidit.

Decius ſe manibus deuouet, & occiditur.

Cic. in Cat. m a.

A Fabio vincuntur.

Cæſa eo die dicuntur hoſtium 25 millia, octo capta. Nec incruenta victoria fuit, ex P. Decij exercitu cæſa ſeptem millia, ex Fabij mille ducenti, ſpolia hoſtium in aceruum congeſta, Ioui victoria cremata ſunt. Conſulis corpus poſtridie inuentum, omni honore, laudibuſque fune-

V. Quę vtrinque clades.

ratum

Fabij triũphus & Peruſinorum clades.

ratum eſt. Fabius relicto in Hetruria Deciano exercitu, ſuis legionibus ad vrbem deductis, de Gallis, Hetruſcis, ac Samnitibus triumphauit. Cum quibus tamen nondum debellatum erat. Nam Peruſini deducto in vrbem exercitu, in Romanum agrum prædatum deſcendere: quorum Fabius quatuor millia & quingentos occidit, 1740 captiuos cepit, quorum redemptionis pretium militi conceſſum eſt. Alio quoque loco in Samnites pugnauit Volumnius cum Appio, & quidem animis infeſtiſſimis: hinc ira ſtimulante aduerſus toties rebellantes, illinc ab vltima iam ſpe dimicantibus. Cæſa Samnitium 16 millia trecenti, capti bis mille ſeptingenti. E Romano exercitu deſiderata duo millia & ſeptingenti. Nec tamen in tot cædibus, & tot annorum bellis fere ſemper aduerſis, abſtinere bello poterant; adeo ne infeliciter quidem defenſæ libertatis tædebat, & vinci malebant, vt ait Liuius, quam poſt annorum 48 clades non tentare victoriam. Sed de hiſce annis conſulantur Annales.

Rurſum alia Samnitium clades.

ANNVS MVNDI 3760.

SIMONIS Pont. 7. PTOL. LAG. 31.

SELEVCI, & Imperij Græcorum 18.

OLYMP. CXXI. An. 3. VR. C. 459.

ANTE CHRISTVM 293.

I. Demetrius Rex Macedoniæ. *Plut. in Demet. Iuſt. l. 6.*

Demetrius extincto Alexandro hoc anno regnare cœpit in Macedonia, licet adhuc Antipater viueret ſub Lyſimachi ſoceri cura. Diſtuliſſe porro videtur in hunc annum Demetrius, ne præpropera regni Macedonici occupatio, ambitioſam in Alexandrum crudelitatem, & perfidioſa auxilia patefaceret. Neque eum auerſati ſunt, qui erant tunc in regno Macedones: ſiue quia memores erant ſcelerum Caſſandri aduerſus Alexandri Magni familiam, ideoque in filios eius infenſi erant: ſiue quia Philam veteris Antipatri filiam habebat vxorem, atque ex ea filium Antigonum Gonatam regni ſucceſſorem, iam tum adultum, qui patris caſtra ſequebatur. Hoc rerum ſecundarum curſu Demetrius liberos ſuos à Ptolemæo recipit & vxorem, quos ille expugnata Salamina Cypri comprehenderat, ab eo cum muneribus atque honore dimiſſos. Diſcit quoque filiam ſuam Stratonicem, quam Seleuco dederat vxorem, Antiocho Seleuci filio nupſiſſe, ac ſuperiorum prouinciarum Aſiæ renunciatam eſſe reginam. Seleucus enim eam filio ſuo perdite amanti ceſſerat, vt pluribus refert Plutarchus. Qui deinceps narrat Demetrium adepta Macedonia, etiam Theſſalia potitum fuiſſe. Cumque magna ex parte Peloponneſum, Megaram atque Athenas teneret, bellum mouiſſe Bœotiis; quod in annum ſequentem cum Sigonio referemus.

Stratonice priuigno nubit.

II. Res in Sãnio ab vtroq; Conſule geſta.

Samnium ambobus Coſſ. decreta eſt prouincia, quia fama erat tres ſcriptos hoſtium exercitus, vno Hetruriam, altero Campaniæ populationem repeti, tertium tuendis finibus parati. Et quoniam Poſthumium aduerſa valetudo Romæ tenuit, Attilius extemplo profectus, obuios habuit Samnites, qui vix dum certa luce, & eam ipſam premente caligine, Romanos ex improuiſo inuadunt, & ad 230 cum Quæſtore Opimio Panſa interficiunt. Ea fama Poſthumium eius collegam vixdum validum coegit ex vrbe proficiſci, ad cuius aduentum Samnites in vrbes munitas recepere ſeſe; quos Poſthumius inſecutus Milioniam poſt diutinam oppugnationem occupauit, & cum plurima cæde prædáque vaſtauit; tum pleraſque alias metu deſertas ſine pugna recepit. Attilio vero ad Luceriæ fines, atrox cum Samnitibus atque anceps prælium fuit, donec vtrique animis vulneribuſque fracti, diſceſſionem mallent quam pugnam. Vtrique tamen hi Conſulis clamore, illi neceſſitate compulſi pugnam repetunt; cumque Romani fugerent, Samnites terga cæderent, Attilius Ioui Statori, Romuli exemplo, ædem vouet, & ſimul ſuis in caſtra tendentibus cædem ab obiectis equitibus minitans, eos conuerſa facie remittit in hoſtem, quem non nimis auidum pugnæ ſuperauere, non incruenta victoria. Romæ Attilio triumphus negatus eſt, quem Poſthumius ægrè à populo extorſit. Hoc quoque anno cœpta eſt Romæ peſtilentia, quæ trienuium tenuit.

Ædes Ioui Statori vota.

ANNVS MVNDI 3761.

SIMONIS 8. PTOLEM. LAG. 32.

SELEVCI, & Imperij Græc 19.

OLYMP. CXXI. An. 4. VR. C. 460.

ANTE CHRISTVM 292.

I. Res ad Thebas geſta.

Cleonymus Lacon Acrotati regis Spartanorum frater, & Arei regis patruus, Thebas cum exercitu ingreſſus Bœotiorum animos ad defectionem erexit, annitente Piſide Theſpienſi, qui opibus ac dignitate, ciuium princeps erat. Verum Demetrius mox Thebas machinis admotis obſedit. Perterritus Cleonymus, ex vrbe ſubduxit ſe, Bœotij deditionem fecere. Demetrius impoſito vrbi præſidio, magnáque exacta pecuniæ ſumma, cum eis clementer egit, adeo vt Piſidem captum Theſpiis, Polemarchum crearet. Interea Lyſimachus cum bello à Dromichete rege Thracum premeretur, ne eodem tempore aduerſus Demetrium, proſpera tum fortuna vtentem, & regem Macedoniæ declaratum, dimicare cogeretur, parte Macedoniæ, quam ipſe, pro genero ſuo Antipatro, in poteſtate habebat, Demetrio tradita, pacem cum illo fecit. Sicque ille iniuſtè quæſita iure perdidit, & quæ ab inuito genero acceperat, inuitus dedit.

Plut. in Dem.

Lyſimachus cum Demetrio pacé init, data parte Macedoniæ.

II. Et generũ Antipatrũ interficit.

Atque ita Demetrius totam fere obtinuit Macedoniam, excepta ea parte quam Pyrrhus ab Alexandro mercedis nomine extorſerat; quod etiam belli, Demetrium inter & Pyrrhum ſeminarium fuit. Verum Antipater regnum ſibi ſoceri fraude ademptum, hoſtique traditum queritur: additur ei ſocia querelarum vxor Eu-

Caſſandri domus extincta. *l. 16.*

rydice Lyſimachi filia. Qua vt moleſtia Lyſimachus liberaret ſeſe, generum interfecit, & filiam in vincula coniecit. Atque ita vniuerſa Caſſandri domus, Alexandro ſeu necis ipſius, ſeu ſtirpis extinctæ pœnas, partim cæde, partim ſupplicio luit, vt ait Iuſtinus.

III. Samnitium maximus ad bellum apparatus.

Ingens fuit hoc anno Samnitium apparatus ad bellum, tam multitudine militum, nam ad 40 millia ad vrbem Aquiloniam conuenere, quam execrando, & per vim extorto ad aras iureiurando. Delecta ex omni numero ſedecim millia, quæ propter certum integumenti genus, dicta eſt Legio Linteata. Coſſ. ambo in Samnium profecti. Et Papyrius expugnata primum vrbe Duronia, venit Aquiloniam, ibique militem ſuum iam victorem, pugnæ deſiderio accendit, & contemptu replet apparatus ſuperſtitioſi, qui vt olim contra Papyrium patrem, gloriæ victoribus futurus ſit, non tegumento victis, ſuperis in tot fœderum violatores iratis. Ergo contempta execratione hoſtium, & ſuorum augurum obnunciatione, procedit ad pugnam. Romanos ardor animi & odium fœdifragorum Samnitium, & conſcia virtus impellebant ad pugnam. Samnites iam toties victos neceſſitas ac religio inuitos magis reſiſtere, quam volentes pugnare cogebat. Quò minus autem fugæ fuit, hoc magis bacchata eſt cædes. Cum autem apparuit ex colle Sp. Naucius, quem alterum Conſulem dicebat eſſe Papyrius, expugnato Cominio, ilicet funduntur Linteatæ cohortes, & iurati pariter iniuratique fugiunt, pedites ad caſtra, equites in vrbem compulſi, cædes pluſquam 30 millium fuit. Signa militaria capta ad 97, homines ad 3870.

Quid in eos Papirius Conſul. *a. v. c. 444.*

IV. Quidque alter Conſul Caruilius.

Alter Conſul Caruilius, cui veteres Attilij copiæ, Interamnæ relictæ traditæ ſunt, dum Samnites ſeſe execrationibus obligant, eis vi eripit Amiternum, multis hominum millibus cæſis, captiſve. Inde Cominium venit, vbi totis copiis corona cinxit vrbem, ſubſidiaque firma, ne eruptio fieret, portis oppoſuit, & vrbe mox per vim capta, Samnites in medium denſati forum, pauliſper reſtitere, mox abiectis armis deditionem fecere, cæſa ad 4380. Oppidum militi datum in prædam, exhauſtoque ignis iniectus. Eodem die Aquilonia, & Cominium deflagrauere. Inde ad alias vrbes bellum à Coſſ. circumlatum eſt; quatuor vrbes vi captæ, plurima mortalium millia partim cæſa, partim capta ſunt. Inde Hetruſcos quoque adiit rebellantes, réque bene geſta Romam venit, vterque glorioſo triumpho honoratus eſt, Papyrius præſertim magnificis Samnitium ſpoliis, militumque donariis: qui & ædem Quirini à Dictatore patre votam, Conſul filius dedicauit, & hoſtium ſpoliis exornauit.

Etiam contra Hetruſcos.

V. Romæ peſtilitas.

Verum dum Romani tam multa hominum millia in Sabinis & Hetruſcis morti dant, viciſſim orta ſuperiore anno peſtilentia eos populata eſt, præter multa Romanorum millia in præliis atque obſidionibus deſiderata. Quæſitum remedium, aditi libri, inuentum eſt Æſculapium Romam ab Epidauro acceſſendum. Id in annum ſequentem dilatum, hoc autem, vno die Æſculapio ſupplicatum eſt. Sed hic quoque annus luctuoſus hiſtoriæ Romanæ contingit, quo nos T. Liuius, amiſſa decade ſecunda, ad quinque & 70 annos deſerit, annis hactenus nobiſcum ad 460 decurſis.

Hiſtoriæ Liuianæ clades.

ANNVS MVNDI 3762.

SIMONIS 9. PTOLEM. LAG. 33.

SELEVCI, & Imperij Græc 20.

OLYMP. CXXII. An. 1. VR. C. 461.

ANTE CHRISTVM 291.

I. Lyſimachus male pugnat. *Plut. in Demet.*

LYſimachus in pœnam proditi atque interfecti ſuperiore anno generi, hoc anno ineuntis CXXII. Olympiadis, cum Dromichete Thraciæ Rege infeliciter pugnat, & capitur. Quapropter properante in Thraciam Demetrio, & ſperante ſe vacuam occupaturum, defecerunt iterum Bœotij, ſimulque nunciatur Lyſimachum dimiſſum eſſe. Itaque Demetrius retro recepit ſe, in Bœotios ira flagrans; ſed inuenit, eos iam in acie ab Antigono filio ſuo deuictos, & Thebas iterum obſedit. Pyrrho autem populante Theſſaliam, & vſque ad Thermopylas excurrente, relinquens ad continuandam obſidionem Antigonum, contendit in ipſum. Qui cum properè fugiſſet, decem millibus peditum, & mille equitibus ad præſidium Theſſaliæ relictis, rurſum preſſit Thebanos, & Helepolim inſtitit vrbi admouere. In ea obſidione non multos ſolum milites amiſit, ingemiſcente nequidquam Antigono, ſed ipſe quoque graue adiit vitæ diſcrimen, collo ipſius acuto telo traiecto. Neque tamen obſidione deſtitit, donec vrbe potitus eſt. In ea tamen verbis magis quam factis ſæuiit; tredecim enim interfectis, & nonnullis in exilium pulſis, cæteros noxa metuque liberauit. Moxque apud Athenienſes Pythia in honorem Apollinis celebrauit.

Demetrius Thebas obſidet & expugnat, &c.

Fabius porro Conſul cognomento Gurges male contra Samnites hoc anno pugnauit, adeo vt amiſſo exercitu, cæſis tribus Romanorum millibus in vrbem refugerit. Itaque cum Senatus de eo exautorando deliberaret, pater eius Fabius Max. ignominiam filij deprecatus, eius ſe legatum obtulit, ſi ei facultas daretur iterandi belli. Quod cum obtinuiſſet, ita bellum cum filio adminiſtrauit, vt ipſe quoque Samnitium Dux Pontius caperetur, ſed res in annum quoque ſequentem protracta eſt. Tradit Zonaras alterum quoque Conſulem rem bene aduerſus Faliſcos geſſiſſe, Sp. Caruilij ex conſulis opera.

Fabius Gurges male quoque pugnat, ſed patris opera redintegratur.

ANNVS MVNDI 3763.

SIMONIS 10. PTOLEM. LAG. 34.

SELEVCI, & Imperij Græcorum 21.

OLYMP. CXXII. An. 2. VR. C. 462.

ANTE CHRISTVM 290.

I. Demetrius in Ætolos. *Plut. in Dem.*

CVm Demetrius Pythia egiſſet Athenis, in Macedoniam regreſſus, in Ætolos, qui

ei aditum Delphicum intercluſerant, mouit exercitum, & vaſtatis eorum finibus, relictóque ibi Pantaucho, cum magna exercitus parte, in Pyrrhum Epirotam arma conuertit. Nam is paulo ante Theſſaliam populatus fuerat, & ipſémet ad quietem factus non erat, præſertim cum Macedonibus in expeditionibus magis ſibi audientes haberet, quam domi, vbi eos ſeditioſos, & rerum nouarum cupidos experiebatur. Ergo Epirum populatus Demetrius, parem Pyrrho gratiam repoſuit. Cum autem Pyrrhus in Pantauchum incidiſſet, pugnatum eſt acriter ab vtriuſque exercitu; ſed præcipuum fuit ipſorum ducum certamen. Nam Pantauchus inter Demetrij Duces & corporis viribus, & animi magnitudine longe primus, Pyrrhum prouocauit ad ſingulare certamen. At Pyrrhus, qui laudes Achilis virtute magis quam genere ſtuderet acquirere, conditionem accipit. Cumque arte gladios lacertiſque tractant, Pyrrhus vno accepto vulnere, inflictis duobus, altero in femur, ſecundum collum altero, pepulit proſtrauitque Pantauchum, nec tamen eum occidit, amicis ipſum eripientibus. Ea victoria, vt ait Plutarchus, Demetrij res vehementer afflixit, quod præter acceptam cladem Pyrrhi virtus ac fortitudo Macedonum animos ſibi vehementer conciliauit, eique aditum ad Macedoniæ regnum muniuit; quippe quem agnoſcebant Alexandro audacia & ſtrenuitate ſimillimum.

Pyrrhi & Pantauchi pugna.

In Pyrrh. Aditus Pyrrho munitur ad regnum Macedoniæ.

II. Fabij Gurg. victoria & triumphus.

Hoc anno Fabio Gurgiti, patris vt apparet ſtudio, prorogatum eſt imperium. Ea de cauſa, inquit Zonaras, cum ipſi Fabio honos eſt habitus, tum eius filio permiſſum, vt pro Conſule imperaret, tum quoque patre legato vtens, qui nihil ſenectuti ſuæ parcens, ipſe adminiſtrauit omnia, ſed diſſimulanter, vt à filio facta eſſe viderentur. Victos ergo Samnites caſtris exuit, agros vaſtauit, & ingentem prædam partim militibus diſtribuit, partim in ærarium retulit. Addit Valerius, patrem filij triumphantis currum equo inſedentem ſecutum, quem ipſe paruulum in ſuis triumphis geſtauerat.

l. 5. c. 7.

III. Æſculapius Romã defertur. *l. 3. c. 22. Epit. l. 11.*

Ad hunc ipſum annum pertinet Æſculapij Romam deportatio, altero ſcilicet anno, quam Gurges male pugnauerat, vt ait Oroſ. Cum ciuitas, inquit Florus, peſtilentia laboraret, miſſis legatis, vt Æſculapij ſignum Romam ab Epidauro transferrent, anguem, qui ſe in eorum nauem contulerat, in quo ipſum Numen eſſe conſtabat, deportauere, eoque in Tiberis inſulam egreſſo, eodem loco ſedes Æſculapij conſtituta eſt. Sic ipſe, quæ pluribus autor libri de viris illuſtribus, & Valerius Maximus. Nihil autem narrant, quod à veternoſo ac veteratore illo ſerpente, quæ primæ parenti illuſit, no facile fieri potuerit. Vide Auguſtinum libro tertio capite decimo ſeptimo de Ciuitate Dei.

l. 1. c. 8.

(∴)

ANNVS MVNDI 3764.

SIMONIS 11. PTOLEM. LAG. 35.

SELEVCI, & Imperij Græcorum 22.

OLYMP. CXXII. An. 3. VR. C. 463.

ANTE CHRISTVM 289.

Hoc anno Seleucus, vt Euſebio, placet, in eas vrbes quas extruxerat, Iudæos tranſfert, ius eis ciuium, & municipalem ordinem, cum Græcis æquali honore concedens; quod ille ex Ioſepho mutuatus eſt. Vrbes autem intelligit, quas ante nominauerat, Antiochiam, Laodiciam, Seleuciam, Apameam, Edeſſam, Berœam & Pellam. Primam à patre nominauit, alteram à matre, tertiam à ſeipſo, quartam ab vxore, reliquas ab vrbibus Macedoniæ. At Demetrius cum Pellæ Macedoniæ in ancipitem morbum incidiſſet, totam pene amiſit Macedoniam, Pyrrho ſubito incurrente, & Edeſſam vſque progrediente; obſiſtente nullo, & multis ad eum deficientibus. At amici Duceſque Demetrij ipſo vrgente, in gentibus breui contractis copiis, in Pyrrhum mouent qui quod prædandi, non belli gerendi cauſa venerat, non expectauit eos, ſed fugiens partem copiarum in itinere amiſit. Demetrius autem vbi conualuit, cum de paterno regno recuperando cogitaret, noluit cum Pyrrho confictari, & grauem ac vicinum Macedoniæ relinquere aduerſarium, ſed fœdus cum eo, pacemque compoſuit, & reliquum annum in bellico apparatu conſumpſit.

I. Seleuci vrbes. Dat Iudæis ius ciuitatis. *In Chron. l. 12. c. 3.*

Plut. in Pyrrho. & Demet.

Demetrius Pyrrhum fugat, & cũ eo fœdus init.

M. Curium hoc anno Conſulem agnoſcit M. Tullius: eſt enim quintus à morte & deuotione Decij, à quo bellum contra Samnites geſſit, eoſque ad mare vſque ſuperum ita domuit, vt Samnitico bello finem impoſuerit, & ad pacem petendam compulerit: cum quibus quartò fœdus renouatum eſſe ſcribit Florus in epitome; quod ipſum perpetuum non fuit, ſed nouem poſt annos, Tarentini belli occaſione, diremptum. Ad hoc tempus plerique referunt illud, de auro Samnitium repudiato, quaſi id miſſum fuerit hominis corrumpendi cauſa. Verum cum ſatis conſtet oblatum aurum in agello ſuo agenti, & rapas elixanti, & quidem poſt bellum confectum, & fœdus quartùm innouatum, & actum de iis triumphum, grati potius animi gratia videtur oblatum, quod ipſius autoritate pacem neque meritam, neque ſperatam obtinuiſſent.

II. Curius Samnites vincit, & pacem cum eis quartũ renouat. *De ſenect.* V. C. 458.

Aurum eorum repudiat.

ANNVS MVNDI 3765.

SIMONIS 12. & vlt. PTOL. LAG. 36.

SELEVCI, & Imperij Græc. 23.

OLYMP. CXXII. An. 4. V. C. 464.

ANTE CHRISTVM 288.

Referimus ad hunc annum mortem Simonis Pontificis Hebræorum, cognomento

I. Mors Simonis Pontif.

Iuſti, Euſebium ſecuti, qui anno ſequenti ponit initium Pontificatus Eleazari fratris eius, cum Simon 12 annis Pontificatum, ſanctè atque vtiliter adminiſtraſſet. Verum cum duo per hæc tempora reperiantur Simones, ambo Pontifices, ambo filij Oniæ, quorum vnus à Scriptura in libro Eccleſiaſtici egregiè commendatur, dubium eſt ad vtrum eorum laus illa pertineat. Quo autem res ſit apertior, ſeries Pontificum, qui ab Alexandro Magno Pontificatum geſſere, ſub vnum aſpectum ponenda eſt.

ca. 50. 1.

Series eorum.

1. *Iaddus, ſiue Ieddoa regnante Alexandro Magno Pontificium geßit.* Ioſeph. lib. 11. c. 8.
2. *Onias Iaddi filius, ſub Ptolemæo Lagida, à morte Alexandri Magni.* Ioſeph. lib. 11. in fine.
3. *Simon filius Oniæ, Iuſtus, qui & Priſcus ad differentiam poſterioris, vixit ſub eodem Lagida.* Ioſeph. lib. 12. c. 2. ante medium. *Ab Olympiade* 120. Euſeb. Chron.
4. *Eleazar frater Simonis, quod filius Simonis paruulus eſſet.* Ioſephus ibid.
5. *Manaſſes Eleazari & Simonis patruus, frater Oniæ Pontificatum aſſumpſit, geſſitque viuo adhuc Philadelpho.* Ioſeph. lib. 12. c. 3. fine: *ineunte Olympiade* 131. Euſeb.
6. *Onias ſecundus Simonis Iuſti filius, vixit ſub Ptolemæo Euergete.* Ioſephus lib. 12. cap. 3. fine.
7. *Simon ſecundus filius Oniæ,* Ioſephus lib. 12. c. 4. fine. *Sub eodem Euergete* apud Euſebium. *Olymp.* 137.
8. *Onias tertius filius Simonis, ad quem putatur ſcripſiſſe Arius rex Lacedæmonum.* Ioſephus lib. 12. cap. 4. fine, & c. 5. *qui etiam reſtitit Heliodoro.* 2. Machab. 3.

Inde Iaſon & Menelaus, vſque ad Mathatiam patrem Machabæorum. Ioſeph. l. 12. c. 6.

II. Simon Iuſtus in ſcriptura laudatur.

Priorem ergo Simonem à Ieſu Sirachide commendari credimus, tum quia ille vel Iuſti cognomento publico, vel peculiari Ioſephi laude, illuſtris fuit, iſte autem poſterior, prorſus obſcurus: tum quia apparet autorem libri Eccleſiaſtici Sirachidè, ad ſecundũ Simonem non perueniſſe, vt qui de Eleazaro viro perilluſtri, qui tempore Philadelphi miſit ad eum ſeptuaginta Interpretes, & Simoni priori ſucceſſit, nihil dixit. Denique ita ſentit Ianſenius accuratus interpres, limatique iudicij vir, in Comment. in eum librum; cui conſentiunt Torniellus, Genebrardus, à Lapide, Scaliger, Emanuel, Sa, quibus libenter ſubſcribimus. Quæ autem pro alterea opinione facere videntur, in Annalibus refutata reperies, & laudes prioris Simonis diligentius explicatas. Hic ad hiſtoriam dico breuiter hunc Simonem domum Dei ſuffulſiſſe, reparandis ſubſtructionibus, quibus templi fundamenta fulciebantur, & peribolus circumquaque nitebatur, quò populus à caſu liberaretur. Sicque ingreſſus domus, & atrij amplificatus eſt. Denique curauit, vt aquis in ciuitate deficientibus, repararentur aquæductus, vt deinceps ciuitas aquis inſtar maris abundaret.

III.

Luctuoſus porro fuit hic annus regi Demetrio, qui cum paternum in Aſia regnum recuperare contendit, nuper acquiſitum Macedoniæ regnum amiſit. Tantis viribus, ait Plutarchus, Aſiæ imminebat, quantas ſecundum Alexandrum nemo collegerat, cum Seleucus, Ptolemæus, Lyſimachus, cognita Demetrij voluntate, miſſis communi nomine ad Pyrrhum legatis, hortati ſunt eum, Macedoniam vt ſibi vindicaret, reiecto Demetrij fœdere, quod ille interim inierat, quò bellum prius quibus vellet mouere poſſet. Ea ſpes Pyrrhum aduerſus Demetrium mouit. Mouit & accepta iniuria. Nam Laſſana Pyrrhi vxor, eo repudiato Demetrio nupſerat, eique Corcyram oppidum, dotis nomine à patre Agathocle Syracuſano acceptum, tradiderat, præſidióque tenebat. Ergo ſe Pyrrhus cæteris principibus adiungit. Ptolemæus cum magna claſſe in Græciam proficiſcitur, ciuitates ſollicitat, & aliquas ad ſe trahit. Eodem tempore Lyſimachus ſuperiorem Macedoniam ex Thracia, inferiorem ex vicino Pyrrhus populantur.

In Demetrium 4. reges inſurgunt.

In Demet.

Lanaſſa Demetrio nubit.

Demetrius multis malis circumuentus, Aſiæ conſilia neceſſariò diſtulit, & Antigono filio in Græcia relicto, ipſe ad tuendam Macedoniam in Lyſimachum contendit, cum Pyrrhus, nocturno Alexandri Magni viſo, ac promiſſione roboratus, Beræam vrbem, in Emathia regione Macedoniæ, celeriter occupauit. Quo nuncio omnia apud Macedonas in exercitu Demetrij perturbata ſunt, omnia gemitu ac querelis repleta, adeo vt cuncti miſſionem peterent. Veritus ergo Demetrius ne ſi Lyſimachum infeſtus adiret, ſui ad eum deficerent, contra Pyrrhum mouit, quem vt alienigenam ſibi Macedones non prælaturos putabat. Sed Macedones, qui virtutem Pyrrhi iamdudum admirabantur, ad eum palam frequenteſque tranſiere adeo vt quidam ex eius amicis Demetrio ſuaderent, vt imperio depoſito, ſibi fuga conſuleret. Ille trepidus, vili tegmine capitis, & humili lacerna tectus, clàm ſe è caſtris proripuit, quæ mox Pyrrhus occupauit, & prædas inhibuit. Rexque Macedonum ſalutatus eſt.

IV. Qui tendit in Lyſimachum ad tuendam Macedoniam.

Moxque in Pyrrhũ, ad quem Demetriani deficiunt.

Nudatus regno Demetrius cum Caſſandriam refugiſſet, vxor eius Phila non ſuſtinens iterum priuatum & exulem videre Demetrium, abiecta ſpe omni, & fortunam eius execrata, hauſto veneno extincta eſt. Athenienſes quoque ab afflicto Demetrio defecerunt, ac Diphilum, qui ſeruatorum Sacerdos erat, id eſt Antigoni & Demetrij, quos illi retulerant in Deos, & Archontum loco annis nomen dare voluerant, è faſtis expunxerunt, & antiquæ gloriæ memores in ſpem libertatis excitati, omnia eius præſidia Pyreæo, Munichia, Muſæo expulerunt. Ipſe autem Demetrius, ſiue non ſatis ſe tutum Caſſandreæ ratus, ſiue reliquias naufragiorum ſuorum adhuc colligere deliberans, contendit in Græciam, vbi erat filius eius Antigonus, duceſque ibi amicoſque collegit. Res autem Romana nihil admodum ſuggerit hoc anno memoriâ dignum, ac ne ſequenti quidem, deficiente Liuio.

V. Fugit Demetrius, Phila veneno perit. Athenienſes ab eo deficiunt.

Romana res inops.

ANNVS MVNDI 3766.

ELEAZARI 1. PTOL. LAG. 37.

SELEVCI 1. Imperij Græcor. 24.

OLYMP. CXXIII. AN. VRB. C. 465.

ANTE CHRISTVM 187.

I. Eleazarus Pontifex.

NOuum Iudæorum Pontificem, nouamque Olympiadem ſuggerit hoc anno Euſeb. De quo Ioſephus *Simone mortuo*, inquit, *ſuperſtite vnico filio paruulo*, *frater Eleazarus*, *de quo nunc eſt ſermo*, *Pontificatum aſſumpſit*. Sic ipſe. Filius autem ille paruulus dictus eſt Onias, qui poſtea ſub Ptolemæo Euergete Pontifex fuit, Eleazaro & Manaſſe Pontificibus interiectis, vt ex tabula præcedentis anni liquet. Fuit autem hic idem annus Sabbaticus ordine 169.

II. Lyſimachus Macedoniā cum Pyrrho partitur.

Scribit Plutarchus in Pyrrho superueniſſe Lyſimachum, dum Pyrrhus ab exercitu Macedonico, qui Demetrium deſeruerat, Rex Macedoniæ ſalutatus eſt, qui et id munus libenter integrum capturus erat; Lyſimacho tamen contendente Demetrij oppreſſionem vtriuſque eſſe commune opus, & regni partem poſtulante, Pyrrhus nondum ſatis fidens Macedonibus, annuit Lyſimachi poſtulatis, regioneſque & vrbes inter ſe diuiſere, ſed ea partitio breui diſcordiarum ſemen fuit. Interea Demetrius in Græcia reſumptis viribus Aſiatici belli cogitationem reſumpſit: ſed prius ſtatuit Athenienſes vlciſci, qui tempori ſeruientes modo blandiſſimos adulatores agebant, modo hoſtes improbiſſimos. Eam ad rem Thebanos ſibi demeritus eſt, ſua ipſis Reipublicæ adminiſtratione reſtituta, tum in Athenienſes mouit, & eorum vrbem valida obſidione cinxit. Athenienſes autem ſimul Pyrrhum è Macedonia exciuere, ſimul ad eum Craterem Philoſophum magnæ ſapientiæ atque autoritatis virum miſere, qui tantum apud eum oratione precibuſque valuit, vt is Demetrium ad ſoluendam obſidionem compelleret; præſertim cum aduerſam Pyrrho pugnam timeret, & obſidionis diuturnitatem, quibus Aſiana conſilia aut nimium tardarentur, aut etiam penitus infringerentur.

Demetrius redo elcit, & Athenas obſidet.

Breuique ſoluit obſidionē Pyrrhi metu.

III. Et cū claſſe tranſit in Aſiam.

Ergo Athenienſes & vetere Demetrij dominatu, & nouo periculo liberati ſunt. Demetrius autem ſoluta obſidione, & facta cum Pyrrho pace, quæ tamen id agente Lyſimacho perbreuis fuit, coacta claſſe, in eaque vndecim militum millibus cum equitatu impoſitis, in Aſiam nauigauit, duxitque vxorem circa Miletum, Ptolemaidem Ptolemæi filiam, ne eum haberet aduerſarium; protinuſque ad vrbes, quæ Lyſimacho parebant, oppugnandas ſe conuertit, quarum multæ vltro in eius poteſtatem venere, multæ ab eo vi ſubactæ ſunt. At ſuperueniente cum exercitu Agathocle Lyſimachi filio, cum eo pugnans aliquot leuioribus prœliis ſuperior fuit. Mox tamen neceſſariarum rerum penuria vrgente, & ex fame orta peſtilentia, varia loca obire coactus eſt, & à Seleuco genero, & inimico, petere commeatum.

Quid ibi cū Agathocle & Seleuco egerit.

Quem ille primum conceſſit, miſericordia in Regem afflictum commotus. Mox autem veritus nouam aliquam Demetrij felicitatem, contra eum Ciliciam verſus duxit exercitum. Mutationem miratus Demetrius, legatos obſideſque miſit, vt ſibi quiete liceret ad duos menſes in Cataonia, quæ eſt confinis Cappadociæ, hybernare.

VI. Obitus Theophraſti.

Mortuus eſt hoc anno Theophraſtus, cum ſcholæ Peripateticæ annis ſex & triginta præfuiſſet, & innumera volumina edidiſſet, quæ recenſet Laertius; additque ad eum audiendum ad duo millia diſcipulorum concurriſſe, obiiſſeque annos natum quinque ſupra octoginta. Eius gloria hoc ipſo magna eſt, quod magni fieret ab Ariſtotele præceptore, à quo & Theophraſti nomen accepit, cum antea Tyrtamus diceretur. Mortuum Athenienſes pedibus publicè proſecuti honorauerunt, & Stratonem Lampſacenum eius loco ſcholæ præfecerunt, quam tenuit annis decem & octo. Fuit is diſertiſſimus & Phyſicorum ſcientiſſimus, vnde & Phyſici nomen accepit. Ptolemæi Philadelphi præceptorem fuiſſe ferunt, ab eoque octoginta talentis donatum. Laertius Demetrio quoque Phalereo amicus ac familiaris fuit.

Ei Strato ſuccedit.

ANNVS MVNDI 3767.

ELEAZARI 2. PTOLEMÆI 38.

SELEVCI, & Imperij Græcor. 25.

OLYMP. CXXIII. AN. 2. V. C. 466.

ANTE CHRISTVM 186.

I. Demetrius in Seleucū feliciter pugnat. Plut. in Demet.

INcluſus inſtar feræ Demetrius, vt qui hinc Agathoclem, inde Seleucum haberet obiectos, ad vim ſeſe ex neceſſitate conuertit, fineſque Seleuci depopulatus eſt, & cum adoriente Seleuco pugnans, ſemper euaſit ſuperior, & clauſtra Syriæ deiectis munitionibus, in ſuam redegit poteſtatem. Iamque plane animo erectus, cernens milites ſuos alacres, inſtituit cum Seleuco de rerum ſumma dimicare. Seleucus autem vehementer anceps fuit quippe qui iam auxilia Lyſimachi recuſauerat, quod rebus ſuis ab eo metueret. Timebatque ſolus cum Demetrio ſigna conferre, deſperationes eius formidans, & perpetuam fortunæ ipſius viciſſitudinem. At cum interea Demetrium grauis morbus occupaſſet, is non leuiter res eius afflixit, quoniam pars militum eius ad hoſtem tranſiit, pars dilapſa eſt. Cum autem poſt quadraginta dies à morbo recreatus eſſet, ſuperato Amano monte, deſcendit in Syriam.

Morbo Demetrij res eius afflictæ.

II. Pugnat in Seleucum, & à ſuis deſertus, fugit. Plut. in Dem.

Cum ſuperueniſſet Seleucus, & caſtra metatus eſſet in propinquo, mouit in eum noctu Demetrius ſopitum occupaturus; ſed eius conſilio à perfugis quibuſdam patefacto, deſtitit ab inceptis. Orta luce cum vterque aciem explicaſſet ad pugnam, & Demetrius nonnullos in oppoſito ſibi cornu egiſſet in fugam, Seleucus demiſſo equo, galeaque detracta, & parma ſumpta proceſſit in primam aciem, monſtrans ſe

mercenariis, inuitanſque vt ad ſe tranſirent, quod ipſis parcitum vellet, non Demetrio. Ibi omnes ſalutantes eum, & Regem appellantes, tranſitionem fecere. At Demetrius deflectens de via, ad Amani montis anguſtias cum paucis confugit, denſam aſſecutus ſyluam, ibi noctem tranſegit, certus ſi qua fieri poſſet, iter Caunum verſus arripere, indéque ad propinquum mare euadere. Quod cum parum ſuccederet, & montium iuga ab hoſtibus occupata cerneret, quidam ei dicere auſus eſt, vt ſe traderet Seleuco; cum Demetrius gladio manum admouit ad ſe interficiendum. Verum circumfuſi amici conſulantes eum, induxerunt vt id conſilij ſequeretur. Itaque miſſis ad Seleucum nunciis, eius fidei ſalutem ſuam permiſit.

At dedit ſe Seleuco.

III. *Ab eoque in cuſtodiā mittitur.*

Ea deditione nunciata miſit Seleucus Apollonidem Demetrio quondam familiarem, qui eum conſolaretur, diceretque ipſum non hoſtem aditurum, ſed generum. Quæ vox cum multos rurſum Demetrio conſiliaſſet, quod ſperarent ſummo eum loco apud Seleucum futurum, & ſe videlicet eius gratiæ participes fore. Ea res miſerationem Seleuci in inuidiam vertit, ac rerum nouarum timorem, cum primum Demetrius conſpiceretur in caſtris. Ergo dum Apollonides lætiora illa Demetrio nunciat, ſuperuenit ab eodem Seleuco Pauſanias, cum mille equitum peditumque militibus, qui comprehenſum Demetrium, non in Seleuci compectum, ſed in Cherſoneſum Syriæ abduxit, vbi valida cinctus cuſtodia, reliquum vitæ egit, quod fermè triennium fuit. Securus à Demetrio Lyſimachus, mouit confeſtim in Pyrrhum regni Macedoniæ conſortem: qui cum ſtatiua haberet ad Edeſſam, Lyſimachus in commeatum, qui ei ſupportabatur, incidit, eumque abſtulit. Ita annonæ difficultate primo macerauit eum: tum principes Macedonum per literas amicè obiurgauit, quód peregrinum hominem, cuius maiores ſemper ſeruiſſent Macedonibus, feciſſent dominum, amicos vero & familiares Alexandri extruderent Macedonia. Multis ita commotis, metuens ſibi Pyrrhus, cum Epiroticis ſociis diſceſſit, & Macedoniam, qua facilitate quæſiuerat, amiſit.

Plut in Pyrrho. Lyſimachus Pyrrhum pellit Macedonia.

ANNVS MVNDI 3768.

ELEAZARI 3. PHILADELPHI 1.

PTOLEMÆI LAGIDÆ 39.

SELEVCI, & Imperij Græcorum 26.

OLYMP. CXXIII. A. 3. V.C. 467.

ANTE CHRISTVM 285.

I. *Seleucus Rex Aſiæ & Syriæ.*

SEleucus cum haberet in poteſtate Demetrium, qui Syria aliqua ex parte potiebatur, ſimul etiam Syria tota potitus eſt, ſeque Regem Aſiæ, ac Syriæ deinceps appellauit. Demetrius autem in Syria cuſtodiebatur, ſed regia cuſtodia. Nam præter neceſſaria quotidie prolixè ſubminiſtrata, ambulationes Regiæ, & inſtructa feris viuaria, & amicorum conſuetudo concedebatur. Veniebant quoque à Seleuco, qui ſpem libertatis facerent, vbi Seleuci filius Antiochus, & vxor eius Stratonice filia Demetrij aduenilſent, vt eius libertas beneficium illorum foret. Nihilominus Demetrius poſtquam in eam decidit fortunam, principum fraudes ſuſpectas habens, mandauit filio ſuo, ducibuſque & amicis, qui Athenis & Corinthi erant, ne literis, vel annulo ſuo fidem haberent, ſed, perinde ac ſi mortuus eſſet, reſeruarent oppida, regnique reliquias Antigono, qui & diu in Macedonia poſtea regnauit, quique per ſe, perque amicos omnes apud Seleucum egit omnia pro patris libertate, pro qua etiam Seleuco ſe obſidem obtulit. Verum dum tempus protrahitur libertatis, prius è vita, quā è cuſtodia exceſſit, vt ſequenti anno dicetur.

Demetriū honorificè tractat.

II. *Initium regni Philadelphi. l. 10. c. 4.*

Regnare cœpit hoc anno cum Patre Ptolemæus Philadelphus, vt accuratè in Annalibus probatum eſt, ex Claudio Ptolemæus in Almageſto. Eamque regni cum patre ſocietatem requirit multorum ſententia, qui Lagidæ regnum ad quadrageſimum annum producunt. Eandémque confirmant Iuſtinus, Appianus, Pauſanias, qui ait Ptolemæum Lagidem Eurydicem Antipatri filiam vxorem duxiſſe, ex qua cum iam liberos ſuſcepiſſe, etiam Berenicem Eurydices comitem adamaſſe, & filios ex ea quoque ſuſcepiſſe, in quibus fuit Ptolemæus, quem iam prope moriens regni ſucceſſorem declarauit. Addit Pauſanias hunc ipſum Philadelphum minorem natu fratrem Argæum, eundemque vterinum ſibi inſidias parantem, vt fama ferebatur, interfeciſſe; ruſumque alterum innominatum, quod Cyprios ad defectionem ſollicitaret. Itaque duorum fratrum interfector, per antiphraſim dictus eſt Philadelphus.

l. 1. p. 6. Gr.

Vnde ſic dictus.

III. *Romana pro ære alieno ſeditio, ac ſeceſſio. In Epit. l. 11.*

Sub hoc tempus Romæ poſt luſtrum conditum ſeditio exorta eſt. Nam plebs, vt Florus ait, propter æs alienum, & graues & longas ſeditiones, ad vltimum ſeceſſit in Ianiculum: vnde à Q. Hortenſio Dictatore deducta eſt, iſque in ipſo magiſtratu deceſſit. Addit Zonaras ſeditionem non prius conquieuiſſe, quam hoſtes vrbem inuaſerunt; poſt vnum videlicet, alterumque annum. Id autem non ſolum animaduertendum, ſed etiam valde admirandum videtur, poſt congeſtas Romæ, ex vniuerſa pene Italia prædas, poſt tot vrbes opulentas à milite direptas, tanta penuria vexatam plebem Romanam, vt alieno ære obruta in ſeditionem verſa, vrbis locupletes domos diripuerit, patriam deſperata ſalute deſeruerit. Nimirum qui opes iniuſtè congregabant, quaſi eas in dolium pertuſum conijcerent, egentiores illico atque exinaniti, iuſto Dei iudicio, reddebantur.

Eáq; mira.

(∴)

ANNVS MVNDI 3769.

ELEAZARI 4. PTOL. LAG. 40. & vlt.

PTOL. PHILADELPHI 1.

SELEVCI, & Imperij Græcor. 27.

OLYMP. CXXIII. A. 4. VRB. C. 468.

ANTE CHRISTVM 284.

I. Obitus Demetrij, & funus. *Plut. in Demet.*

Moritur hoc anno Demetrius, cum annum tertium in Seleuci cuſtodia verſaretur; quandiu enim corporis exercitationibus operam dedit, recte valuit: cum autem ad ignauiam delapſus, in pocula ſeſe atque aleam præcipitaſſet, ex otio & ſagina in morbum delapſus interiit, annos natus, vt ait Plutarchus, quatuor & quinquaginta: princeps, ſi quis vnquam, crebra fortunæ mutatione mirabilis, vt ex tota præcedenti hiſtoria facilè conſtare poteſt. Eius filius Antigonus, quem ille ex Phila ſuſceperat, funus eius magnificè curauit. Lipſana enim vrna aurea condita, multiſque honoribus in via affecta; Demetriadem vrbem ab eo conditam detulit, ibique honorificè ſepeliuit.

II. Obitus Ptolemæi Lagi.

Dictus eſt Magnus, & Soter. *l. 12. c. 1.*

Ptolemæus autem Lagides annum regni ſui quadrageſimum ingreſſus, qui idem fuit ab Alexandri morte quadrageſimus, viuendi ſimul regnandique finem fecit. Etſi autem Pauſanias eum accuſat intemperantiæ, quod tres ſimul vxores habuerit, Thaidem Alexandri concubinam, Eurydicem Antipatri filiam, & Berenicem Eurydices comitem, Magni tamen cognomen eſt conſecutus, quod primus Ptolemæorum in Ægypto fundauit Imperium, quod difficillimis temporibus ad annos quadraginta gubernauit, & multam ad poſteritatem propagauit; quæ tota honoris cauſa nomen eius retinuit. Regno quoque ſuo Cyprum adiecit & Syriam. Soteris etiam cognomen illi datum Laërtius, & Suidas affirmant. Ioſephus item, qui id illi præter meritum ſcribit attributum, quòd Hieroſolymis per diem feſtum occupatis, Iudæos acerbè inclementerque tractauerit, plurimoſque in Ægyptum captiuos abduxerit. Eo itaque mortuo, & magnificè ſepulto, vt par erat ab eo fieri, à quo in regnum præ omnibus filiis, non ſpe ſolum, ſed reipſa euexerat, & conſortem Imperij viuus effecerat, ſolus ipſe regnare cœpit, & maiore quam pater potentia excreſcere, vt prædixerat Daniel, interprete Hieronymo; cum Pyrrhus interea amiſſa Macedonia, rebus ſuis in Epiro quiete fruebatur, donec breui in Italiam euocatus eſt. Lyſimachus autem in Thracia & Heraclea bellum gerebat. Conſulum vero Romanorum geſtæ res, hoc anno & præcedentibus aliquot propter librorum iacturam, ad nos non peruenere.

Regnum Philadelphi ſolius.

ca. 11. 5.

(∴)

ANNVS MVNDI 3770.

ELEAZARI Ducis & Pontific. 5.

PTOL. PHILADELPHI 3.

SELEVCI, & Imperij Græcor. 28.

OLYMP. CXXIV. A. 1. V. C. 469.

ANTE CHRISTVM 283.

I. Pharus Alexandriæ.

Sub hæc initia Philadelphi, atque adeo hoc ipſo primò anno Olymp. centeſimæ vigeſimæ quartæ ſcribit Euſebius, Soſtratum Gnidium architectum, Pharum in Alexandria, Regis vtrique iuſſu, conſtruxiſſe, ne temerè nautæ in inſulam Importuoſam prouecti, naufragium in portu facerent, ſed maturè, dum adhuc in alto nauigarent, accenſa in Pharo face monerentur. Eo porro nomine tam inſula, quam turris in ea excitata dicebatur, vt autor eſt Strabo. *Hæc inſula*, vt ſcribit Cæſar libro tertio de bello ciuili extremo, *obiecta Alexandriæ portum efficit: ſed à ſuperioribus regibus, in longitudinem paſſuum nongentorum in mare iactis molibus, anguſto itinere, & ponte cum oppido coniungitur.* Ille autem iſthmus ἑπταστάδιον dictus eſt. Id teſtatur Ioſephus, cum ait Demetrium Phalereum deduxiſſe in Pharum ſeptuaginta Interpretes. *Aſſumptis eis*, inquit, *tranſiuit aggerum illum ſeptem ſtadiorum & pontem, qui inſulam continenti adiungit*, &c. Opus autem ſuum Soſtratus diis ſeruatoribus dicauit, id eſt vtrique Ptolemæo, nam Lagides dictus eſt Soter, vt paulo ante diximus; & Philadelphus, tam nunc à Soſtrato, quam poſtea à Rhodiis dictus eſt Soter.

l. 17.

l. 12. c. 2.

II. Bellũ contra Gallos Senones.

Rurſum porro hoc anno, atque his Romæ Coſſ. bellum Senonicum contra Gallos Senonas geſtum fuiſſe ſcribit Polybius libro ſecundo. *Vix decem*, inquit, *elapſi erant anni*, & reuera hic vndecimus eſt annus à quadringenteſimo quinquageſimo octauo ab Vrbe Condita, quo Samnitibus iuncti Galli, in agro Cluſino contra Romanos pugnauerant; in qua pugna Decius iunior deuotione perierat, *cum iterum Galli magna belli mole Aretium parant obſidere*: ea eſt Thuſciæ vrbs, & Romanorum colonia. Ergo adſunt Romani ad ferendam opem. Sed ante vrbem collatis ſignis inferiores è pugna diſcedunt. In eo prælio cum occiſus fuiſſet L. Cæcilius Conſul, in eius locum ſuffectus eſt M. Curius, qui mox ad Gallos miſit de captiuorum redemptione legatos, quos ipſi, datam fidem fallentes, necarunt. Hæc ex Polybio: quæ autem ſubdit, ad proximum Dolabellæ Conſulatum pertinent.

Romani victi occiſo Conſule.

(∴)

ANNVS MVNDI 3771.

ELEAZARI 3. PHILADELPHI 4.

SELEVCI, & Imperij Græc. 29.

OLYMP. CXXIV. A. 2. V. C. 470.

ANTE CHRISTVM 282.

I. Achæorum ſocietas. l. 2.

Iuſt. l. 17.

Iuſt. l. 17. Lyſimachus Agathoclem filium occidit.

REfert ad hanc Olympiadem Polybius initia concordiæ ac ſocietatis Achæorum, cuius Patrenſes & Dymæi fundamenta iecerunt, ſunt hi in Peloponneſo populi, oppida Patræ, & Dyme. Cum autem Lyſimachus Macedoniam pacatus obtineret, pulſo Pyrrho, mortuoque Demetrio, ipſe domeſtico ſcelere turbauit omnia. Nam, vt Iuſtinus refert, breui tempore à Lyſimachia terræ motu proſtrata, Agathoclem filium ſuum, quem regni ſucceſſorem deſtinarat, per quem multa bella proſperè geſſerat, miniſtra Arſinoe nouerca, veneno ſuſtulit. Ea fuit Ptolemæi Lagidæ filia. Quid cauſæ tanto facinori aut patri, aut nouercæ datum fuerit, non liquet. Illud certo conſtat mulierem breui id ſcelus magnò emiſſe, tribus liberorum ſuorum occiſis.

II. Galli Senones à Dolabella victi. *Polyb. l. 2.*

Sena Colonia.

Victi quoque Boij, & Hetruſci.

Vltus eſt hoc anno Dolabella acceptum à Gallis Senonibus iniuriam. Cum ergo in eos duxiſſet exercitum Dolabella Conſul, proſpera fortuna vſus, maximam eorum partem concidit, reliquos ſedibus expulit; ita vniuerſa Senonum ditione potiti Romani, primam coloniam in eorum vrbem Senam, miſere. At Boij, vt Senones patria excidiſſe vident, alieno malo non ſunt facti prudentiores, ſed omnibus ſuis, qui arma ferre poterant, excitis, Hetruſcis etiã aduocatis, contra Romanos proficiſcuntur. Ad lacum Vadimonis pugnatur, cæſi ſunt plerique omnes Hetruſci, Boiorum perpauci fuga euaſere. Ita ferè Polybius. Ea victoria ab Æſi fluuio Picenorum, prope Anconam Italiæ quondam finibus, ad Rubiconem vſque iiſdem fines producti ſunt.

ANNVS MVNDI 3772.

ELEAZARI 7. PTOL. PHIL. 5.

SELEVCI, & Imperij Græcor. 30.

OLYMP. CXXIV. A. 3. VR. C. 471.

ANTE CHRISTVM 281.

I. Milites Lyſimachi cũ filio ad Seleucum deficiunt. *l. 17. vide Oroſ. in fi. l. 3.*

LYſimachi in amicos domeſticoſque crudelitas, nam præter Agathoclem regni deſignatum hæredem, alios etiam filios ſuos ſuſtulit, adeo vt ante mortem quindecim amiſiſſe variis caſibus ſcribat Iuſtinus. Hæc inquam crudelitas, militum animos valde ab eius fide, beneuolentiáque diſtraxit: adeo vt etiam qui eius copiis præerant, certatim ad Seleucum deficerent; in quibus quidam eius filius Alexander, quem illi ad bellum ipſi Lymacho patri ſuo inferendum impulerunt, ſub auſpiciis Seleuci; cum quo anno ſequenti, vltimo certamine pugnatum eſt.

Boij Hetruſcique rursũ victi.

Res à Fabricio geſta.

In Italia vero Boij Hetruſcique, iterum conſpiratione facta, bellum hoc anno, teſte Polybio, renouarunt; ſed adeo profligati ſunt, vt pene ad internecionem delerentur. Quamobrem mitigatis parumper animis, fœdus cum Romanis per legatos percuſſerunt. Ita Polybius l. 2. De re à Fabricio geſta, hæc pauca Dionyſ. in excerptis legationibus. C. Fabricius tertio anno ante Conſul Samnites, Lucanos, & Brutios magnis præliis ſuperauit, Thurioſque obſidione liberauit. Sic ipſe; quem propterea triumphaſſe, meritò Sigonius arbitratur. Hic eſt ille Fabricius multorum literis, ipſiuſque M. Tullij commendatus, ob eximium eius diuitiarum contemptum.

II. Cauſa belli Tarentini. *In Excerp. leg.*

Hoc ipſo anno bello Tarentino cauſa data eſt, quam præ cæteris tradidit Dionyſ. Cum enim Tarentini otio atque opibus abundarent, Hetruſcis, Gallis, & Samnitibus, contra Romanos bella gerentibus, ſeſe coniunxerant, nec tamen in aciem cum eis apertè deſcenderant: cum L. Valerius Romanæ claſſis præfectus, Tarentum appellit, ſociam vrbem arbitratus. At Tarentini, qui tum in theatro, ex quo proſpectus erat in portum, ſpectaculis intererant, claſſem contra ſe miſſam ex facinorum conſcientia exiſtimantes, eam hoſtiliter inuaſerunt, ac profligarunt, quinque tantum nauibus per fugam elapſis. Quibus Romam delatis, etſi omnes grauiter illam iniuriam ferebant, non prius tamen ad arma veniendum putarunt, quam de iniuria per legatos expoſtulaſſent; initi quippe nouos hoſtes, nondum perdomitis veteribus accipiebant: ſed legati ipſi, in quibus L. Poſthumius, fœdè atque ignominioſè tractati ſunt, Romamque peruenerunt, cum L. Æmylius Barbula recens Conſulatum iniiſſet.

III. Tarentini Pyrrhum accerſunt belli ducem.

Zonaras. Quæ is moliretur.

Cineam præmittit.

Interea Tarentini cum ſe Romanis armis pares non eſſe ſatis intelligerent, de accerſendo Pyrrho, eóque belli duce conſtituendo deliberabant: magnam enim belli peritiam habere credebatur; Ei conſilio optimi quique ciuium, ac prudentiſſimi reſiſtebant, publicæ libertati timentes, qui clamore, atque impetu plebis explodebantur. Miſſi ergo quamprimum in Epirũ legati, qui non ſuo tantum, ſed Italicorũ quoque nomine dona Pyrrho ferrent, monerentque electum ipſum contra Romanis belli Ducem, Italiam ipſis copias ingentes ſuppeditaturam, equitum 20 millia, peditum, ad trecenta quinquaginta millia, ex Lucanis, Meſſapiis, Samnitibus, Tarentinis. Quæ Pyrrhum & Epirotas, ad eam expeditionem libenter ſuſcipiendam, impulerunt. Nam Pyrrhus impatiens otij, cum magnam Græciæ partem ſibi obſtrictam teneret, Siciliam, Sardiniam, Carthaginem ſibi ſubijcere cupiebat, Romanos tamen laceſſere non audebat. Itaque auxilia Tarentinis pollicitus eſt, ratus eorum ſocietatem conſiliis ſuis opportunam fore; ſed ne ea pateſcerent, ſe domum ſtatim à victoria rediturum dixit; & maiore parte legatorum obſidum loco retenta, ſuas ipſe copias cum Cinea Tarentum miſit, quò non ante ſequentem annum peruenerunt.

(∴)

ANNVS MVNDI 3773.

ELEAZARI 8. PHILADELPHI 6.

SELEVCI, & Imperij Græcor. 31.

OLYMP. CXXIV. A. 4. V. C. 472.

ANTE CHRISTVM 280.

I. Prælið inter Seleucũ & Lyſimachum. *Iuſt. l. 17.*

HAbet hic annus, qui eſt Sabbaticus, 170. vltimum certamen commilitonum Alexandri Magni, Seleucum inter & Lyſimachum, quorum ille Aſiam & Syriam, hic Macedoniam tenebat & Græciam. Lyſimachus quatuor & 70 annus natus erat, Seleucus 77. Sed in ea ætate animi vtrique iuueniles erant, propter inſatiabilem Imperij cupiditatem. In eo bello Lyſimachus, vt ait Iuſtinus, amiſſis antea variis caſibus quindecim liberis, non inſtrenuè moriens, poſtremus domus ſuæ ruinæ cumulus acceſſit. Sic ipſe. Non vult tamen illum omnibus orbatum liberis interiiſſe. Nam mox ipſemet aliquot filiorũ eius meminit, quos Ceraunus in oculis matris interfecit. Scribit Appianus extinctum eius corpus, canem domeſticum diu aduerſus alites & feras protexiſſe, donec Thorax Pharſalius, aut, vt alij malunt, Alexander eius filius inuentum ac tabefactum ſepeliit. Lætus tanta victoria Seleucus, quodque ſe vltimum de cohorte Alexandri ſupereſſe videret, poſt menſes admodum ſeptem, à Ptolemæo Ceranno, cuius ſororem Lyſandram Lyſimachus duxerat, per inſidias circumuentus occiditur, regnumque Macedoniæ, quod Lyſimacho eripuerat, cum vita pariter amiſit.

Moritur Lyſimachus, cuius corpus à cane protegitur. *In Syriacis.*

Seleucus à Ptol Cerauno occiditur.

II. Romani Tarentinũ bellũ cunctanter ſuſcipiunt.

Conſulibus recens creatis, aduenit Tarento Poſthumius cum cæteris legatis, qui cum acceptam iniuriam enarraſſent, magnam omniũ indignationem mouerunt; plerique tamen bellum differendũ putabant, donec cum veteribus hoſtibus debellatum eſſet, vicit tamen ſententia quæ bellum illico ſuſcipi volebant, vt ait Halicarn. quæ cauſa etiam fuiſſe videtur, cur Æmilius, cui bellum hoc obtigit, ita illud à principio geſſerit, vt ſe pacis amãtem apertè demonſtraret. Sed diſſentione inter Tarentinos perſeuerante, deterior pars quæ bellum cupiebat, & Pyrrhum iam acciuerat, meliorem vicit, & iteratam ad Pyrrhum legationem miſit. Quo cognito, vt ait Zonaras, Æmylius agrũ populatur & vaſtat, eoſque in aciem progreſſos profligat, & quædam caſtella capit: & captiuos perhumaniter tractat, aliquot etiam è potentioribus dimittit. Quo facto cum omnium animi ad pacem propenderent, Cineas legatus à Pyrrho præmiſſis conſilia pacis euertit. Non multo poſt ſuperuenit Milo cum copiis à Pyrrho præmiſſus, qui arcem occupauit, ac præſidio Epirotico tenuit, non inuitis Tarentinis, qui laboris omnis immunitate gaudebant. Itaque militi cibaria præbuerunt, Pyrrho pecuniam miſerunt.

Cineas pacis conſilia diſſicit.

III. Æmylius ad hyberna ſe recipit.

Quando Æmylius, qui ad id tempus in caſtris ſe continuerat, Pyrrhi militum aduentu cognito, cum per hyemem vrbem oppugnare non poſſet, in Apuliam abire ſtatuit. At Tarentini anguſtis quibuſdam faucibus occupatis, iter ei miſſilibus conijciendis impediebant, cum Æmylius captiuos in fronte conſtituit, quo maxime tela mittebantur. Itaque veriti Tarentini ne ſuos pro Romanis conficerent, deſtiterunt. Aduentus autem Pyrrhi, quia pertinet ad anni ſequentis initiũ, quãuis ſub his ipſis Conſulibus contigerit, differetur. Quantum enim licet res geſtas ad annos Iulianus accommodamus.

ANNVS MVNDI 3774.

ELEAZARI 9. PHILADEL. 7.

ANT. SOTER. 1. Imperij Græcor. 32.

OLYMP. CXXV. A. 1. VRB. CO. 473.

ANTE CHRISTVM 279.

I. Breue regnum Cerauni in Macedonia. *l. 1. & 10. In Chron.*

CAdit in hũc annum breue Ptolemæi Ceranni regnum; cui id cognomen inditum ait Pauſanias; quod audax eſſet, & manu promptus. Regnum eius ſeptem menſium fuiſſet Iuſtinus ſcribit, Euſebius autē nouem; ſed rectius fortaſſe fuerit vltra vnum annum id prorogare, vt ex ſequentibus intelligitur. Ceraunum porro in Macedonia hoc anno regnare cœpiſſe, ſicut in Aſia Antiochum Soterem filium Seleuci, ex Iuſtino perſpicuum eſt, qui ait Pyrrhum in Italiam pro Tarentinis proficiſcentem, ab Antiocho Seleuci filio pecuniam, à Ptolemæo Macedonum auxilia accepiſſe. Ergo iam regno potiebantur, quamuis conſtet Pyrrhum maturius hoc anno in Italiam eſſe profectum; & verè, vt ait Zonaras, non expectato. Itaque dum Ionium mare traiicit orta tempeſtate, multis nauibus amiſſis, cæteris diſſipatis, terreſtri itinere Tarentum ægrè peruenit, quæ fuſiùs explicat Plutarchus in Pyrrho. At Cineas de eius aduentu factus certior, obuiam illi cum ſuis militibus proficiſcitur. Pyrrhus autem inuitis Tarentinis in vrbe ſtatuit, donec naues eius militeſque magna ex parte conuenerunt. Tunc enim ludis, ſpectaculis, & commeſſationibus interdictis, Tarentinam iuuentutem ordinibus ſuis inſeruit, commeatum ſuppeditare iuſſit, milites propriis ædibus recipere, vrbe ſe continere, aliáque id genus, quibus Tarentini ſe non sociũ, ſed dominum acciuiſſe, atque accepiſſe ſenſerunt.

l. 17.

Pyrrhus Italiam petens tempeſtate vexatur.

Tarentinis dominatur.

II. Valer. Læuinus in Pyrrhum mouet.

Nouis Coſſ. Romæ creatis, Tarentinũ bellum obtigit Valerio Læuino, Qui parte exercitus in vrbe præſidij, cauſa relicta, ſtatim Roma profectus eſt, vt bellum quam longiſſime à patria gereret, & terrorem Pyrrho incuteret, dum ab iis vltro laceſſitur, quorum ſe mœnia oppugnaturum putabat. Pyrrhus ergo, etſi ſocij eius ad eum nondum conuenerant, fœdum ratus hoſtem propius accedere, contra Læuinum Lucaniam vaſtantem mouit, & caduceatore præmiſſo, petit à Conſule, placeret ne antequam veniretur ad manus, vtſe iudice ac diſceptatore, ipſis Itali ſatisfacerent? Reſpondet Conſul Populum Romanum Pyrrhum, neque iudicem velle capere, neque hoſtem formidare. Is itaque vltra progreſſus, & Romana caſtra contemplatus obſtupuit, ac de rei euentu ſollicitus, pugnam detrectabat, dum fœderati conuenirent, ſperans Romanos in hoſtili agro, cómeatus penuria laboraturos. Quod

ipſum veritus Læuinus, Sirim amnem vado pluribus in locis equites pediteſque tranſmittere curat.

III. Et ad pugnam compellit.

Eo nuncio perculſus Pyrrhus aciem inſtruit, ipſeque cum tribus equitum millibus obequitans, fortiſſimi ducis, ac militis partes exequitur; cumque ita conſpicuus, omnium telis peteretur vnus, habitu armiſque cum amico Megacle mutatis, citò illum pro ſe interficiendum dedit. Elephantis demum Romanos prementibus, quod inſolitas belluas equi expaueſcerent, equiteſque tranſuerſos auferrent, immiſſo Theſſalico equitatū, eos magna cum cæde conuertit in fugam. Nec hoſti fuit incruenta victoria. Nam & ipſe Pyrrhus grauiter vulneratus eſt, & magna pars militum eius cæſa. Itaque cum ei victoria quidam gratularentur, reſpondiſſe fertur. Si denuo ita vicerimus, actum de nobis erit. Plurimos quoque vtrimque in hoſtium veniſſe poteſtatem, miſſæ de captiuis legationes oſtendūt. Caſtra quoque à Romanis deſerta cepit, ſocias ciuitates ab eis alienauit, agros late vaſtauit, eoque progreſſus eſt, vt non plus 36 millibus abeſſet ab vrbe. A pugna coniunxerunt ſe Pyrrho Lucani & Samnites: quorum licet incuſaret moram; gaudebat tamen, gloriabaturque, quod cum ſolis Tarentinis Romanorum copias profligaſſet.

Romani Elephantorum ope vincuntur.

IV. Romam cogitat Pyrrhus.

Romani in cæſorum & captiuorum locum Læuino ſupplementum miſerunt, & altero Conſule ex Hetruria reuocato, vrbem, ad quam Pyrrhum tendere audierant, præſidiis firmarunt. Læuinus renouato exercitu Pyrrhum aſſectando vexauit, & Capuam, quam ille affectabat, occupauit. Cumque Neapoli quoque mox fruſtratus eſſet, ad Romam occupandam contendit. Sed cum audiſſet alterum Conſulem ſibi venire obuiam, alterum a tergo ſequi, veritus ne ab eis in regione ignota circumueniretur, vlterius non eſt progreſſus. Vt vero recedenti, & Campaniæ fines ingreſſo, Læuinus cum maiore exercitu apparuit, *Hydra inſtar*, inquit, *Romanorum legiones cædendo renaſcuntur.* Et aciem quidem ad terrorem incutiendum Romanis inſtruxit: ſed cum eos nihil terreri animaduertit, pugnam inire noluit, & ſacra inauſpicata cauſatus, Tarentum captiuos reduxit.

V. Legatio Romanorū de captiuis.

Eo Romani legauere C. Fabriciū pro libertate captiuorum, ſiue corpora corporibus mutare vellet, ſiue certum ſingulis pretium imponere. Eam optionem cum Pyrrho legati obtuliſſent, ille re cum amicis deliberata, Cyneas cenſuit captiuos gratis eſſe reddendos, & legatos Romam de pace mittendos. Eam ſententiam Pyrrhus ſecutus, egit de pace cum legatis, quæ ſi fiat, gratis offert captiuos vniuerſos. Et Fabricium nominatim ad ſe allicere conatur ingentibus promiſſis, adeo vt primum inter ſuos amicos & duces locum illi eſſet daturus. Cui ſummiſsè Fabricius. Atqui id non fuerit è re tua. Nam illi ipſi qui nunc te venerantur, ſi me probauerint, me tibi anteponent. Quam animi celſitudinem demiratus Pyrrhus, captiuos omnes vnius illius fidei credidit, ac lege, vt ſi pacem abnuiſſet Senatus, ſalutatis amicis, Saturnalibuſque celebratis, ad ſe remitterentur. Interim Cyneam multo cum auro Romam ornamentiſque muliebribus miſit, vt ſi viri poſtulata Pyrrhi auerſarentur, vxores ornamentis allectæ viros corrumperent.

Pyrrhus Fabricium allicit.

VI. De pace cū Pyrrho in Senatu agitur.

Romam vt peruenit Cyneas, non ſtatim Senatum adiit, ſed varia cauſatus ad moram, potentium ædes circumiit, eoſque verbis & muneribus ſibi conſiliauit. Tum in Curiam admiſſus, retulit Pyrrhum in Italiam veniſſe, non vt Romanos bello vexaret, ſed vt Tarentinos ſibi ſupplices factos illis reconciliaret, propterea que captiuos ſine prætio reſtituiſſe. Et cum agrum eorum vaſtare, & vrbem oppugnare potuiſſet, ſe in numerum ſociorū atque amicorum adſcribi malle, & mutuis inter ſe meritis, officiiſq; certare. Cyneæ honeſtiſſima erat oratio, cui fauebant multi Senatores auro victi, fauebāt captiui gratis redditi, quibus niſi pax conficeretur, in captiuitatem redeundum erat, periculumque grauius, ob contemptam amicitiam extimeſcendum, fauebat prærogatiua ſufragij C. Fabricij legati: fauebat acceptæ iam cladis dolor, & non leuioris ab eo imminentis metus. Nam quantum vires Romanorum imminutæ fuerant, tanto potentior, nouorum ſociorum aduentu, Pyrrhus euaſerat. Itaque ſententia de pace vincebat, cum Appius Claudius, in Senatum delatus, eam ſua autoritate diſcuſſit: perſuaſitque non prius de pace agendum cum Pyrrho, quam ille domum reuerſus, pacem per legatos peteret: alioqui illum ex Italia non diſceſſurum, Romanos habiturum contemptui, & præmium ex illatis iniuriis accepturum. Interea Cyneam, qui ciues corrumperet, quamprimum vrbe pellendum, reſtituendoſque captiuos. Eam ſententiam frequens Senatus ſecutus eſt.

Pacem Claudius diſcutit.

ANNVS MVNDI 3775.

ELEAZARI 10. PHILADEL. 8.

ANT. SOTER. 2. Imp. Græc. 33.

OLYMP. CXXV. A. 2. VRB. CON. 474.

ANTE CHRISTVM 278.

I. Fœdus Græcarum ciuitatum. *Iuſt. l. 24.*

IN Græcia diſſidentibus inter ſe bello Ptolemæo Cerauno, Antiocho Sotere, & Antigono Gonata regibus, omnes fermè Græciæ ciuitates ducibus Spartanis, velut occaſione data, ad ſpem libertatis erectæ, miſſis inuicem legatis, per quos in ſocietatis fœdera alligarentur, in bellum prorumpunt, & Ætolos Antigoni ſocios haud ſatis proſpero euentu inuadunt. Interea inter Reges bellum finitur. Nam Ptolemæus Ceraunus, pulſo Antigono Gonata, cum regnum totius Macedoniæ occupaſſet, pacem cum Antiocho facit, affinitatemque cum Pyrrho, data ei in matrimonium filia ſua, iungit. Sic Iuſtinus: at Pyrrhus iamdudum erat in Italia. Itaque id videtur prius factum, poſteriuſque narratum. Externo autem metu depoſito, impium ac facinoroſum animum, ad domeſtica ſcelera conuertit.

Ptol. Ceraunus potitur Macedonia.

II. Specie nuptiarū ſororem fallit, vrbem occupat, filios eius interficit.

Cum enim vrbem Caſſandræam, quam ſoror eius Arſinoë vidua Lyſimachi tenebat, occupare vellet, eius nuptias petit, ac fidem obligat iureiurando, ſe filiis eius tutorem fore, quorum patrem Lyſimachum peremerat. Spe & metu victa mulier conſentit in nuptias; quibus

celebratis Caſſandræam ingreſſus, occupari arcem iubet, pueroſque interfici, quod barbarè, ac crudeliter factum eſt: & Arſinoë etiam filiorum orbata cadaueribus, ſciſſa veſte, ſparſiſque crinibus, cum duobus ſeruulis ex vrbe extracta, Samothraciam in exilium abiit. Potuit meminiſſe infelix priuigni Agathoclis, quem, furente in eius mortem Lyſimacho, eiuſdem parente, marito ſuo, ipſa veneno ſuſtulerat. Quæ ergo crudelis non pepercit alieno, nunc crudeliter amittit ſuos. Et quæ mariti ſui iuſſu, carnifex in eius filium fuerat, maritum ſuum carnificem, in filios ſuos experitur; & quidem carnificem tanto deteſtabiliorem, quod iidem & nepotes ſui erant, & pupilli, & filij, & quod caput eſt, innocentes: ipſe auunculus, tutor, & vitricus.

Diuinum iudicium.

Verum non diù tulit impunè, tot ſcelera Ptolemæus hic; breui enim poſt & regno & vita ſpoliatus à Gallis, bene meritas pœnas dedit. Id hoc ipſo anno contigiſſe oportet, cum nec integrum quidem annum, ipſum regnaſſe tradat Euſebius. Cum ergo Galli, qui totam Europam armorum ſuorum terrore complebant, Macedoniam quoque inuaderent, pacemque Cerauno ſi eam emere vellet, offerrent, ſuperbia tumens legationem eam cum faſtu repulit, ſicut & viginti armatorum millia, quæ Dardanus offerebat. Itaque acie inſtructa, prælium conſeritur, victi Macedones cæduntur. Ptolemæus multis vulneribus ſaucius capitur, caput eius amputatur, & lancea fixum, tota acie ad terrorem hoſtium circumfertur. Paucos ex Macedonibus fuga ſeruauit, qui totam Macedoniam terrore luctuque complerunt. Cum Soſthenes Macedo in ſpem aliquam, publicam ſem erigere cœpit. Nam contracta iuuentute Gallos victoria exultantes compeſcuit, & Macedoniam ab hoſtili populatione defendit, cui etiam regnum mox delatum tradit Iuſtinus, omiſſo Meleagro, qui menſes duos, & Antipatro, qui 45 dies in Macedonia; teſte Euſebio, regnaſſe perhibentur.

Ceraunus mox regno & vita priuatur à Gallis. Pauſa. l. 10. In chron.

Ei ſuccedit Soſthenes.

In Chron. l. 24.

IV. Tranſlatio Scripturæ, Dei beneficium.

Sub hoc ipſum Philadelphi tempus contigit diuinum beneficium verſionis ſacrarum literarum in Græcam linguam. Quoniam enim non ſolis Iudæis Hebræarum literarum peritis, ſed ethnicis maximè nationibus præparabatur ſalus, apud quas Græca tunc lingua, vt in Græcorum imperio, frequentabatur: & Iudæi pro ſua obſtinatione malitiæ, magna ex parte Chriſtum non erant recepturi, ſed aliis etiam nationibus lucem veritatis inuiſuri, neceſſe fuit ſacra oracula in eam linguam transferri, quæ paſſim intelligeretur; & ita transferri, vt de interpretum fide, & peritia dubitare non liceret, & tanta cura conſeruari, quantam ea volumina merebantur, quibus conficiendis vertendiſque diuina ſapientia elaboraſſet. Itaque ea interpretatione tanquam Spiritus Sancti oraculis, Apoſtoli ipſi, atque Euangeliſtæ, omiſſa quam vocant Hebraica veritate, ſunt vſi, in libris & epiſtolis, quas ad Eccleſiæ doctrinam atque inſtitutionem reliquere. Sed hæc ſtudioſus lector in Annalibus diligentius diſputata, reperiet, ſicut & temporis rationem.

V. Quando contigerit.

Communis ſententia eſt hanc interpretationem ab initio regni Philadelphi, ſiue primum eius decennium pertinere. Ioſephus enim & Ariſtæas, in epiſtola Philadelphi ad Eleazarum pontificem, ſcribunt Philadelphum cum primum adeptus eſt principatum, Iudæos maximo numero captiuitate liberaſſe, vt libros ſacros, & fidos eius interpretes facilius impetraret. Itaque Euſebius hac hiſtoria tertium Philadelphi annum inſignem fecit. Etſi enim manuſcripti codices nonnihil varient, omnes tamen ad hæc initia eandem referunt. Euſebium autem plurimi de more ſequuntur, etiam recentiores, vt Baronius, cum ait hanc interpretationem diuino conſilio elaboratam, annis 280 ante Chriſti aduentum. At Epiphanius anno ſeptimo Philadelphi, & non 17. vt habent Latini codices, factam dicit. Numerat enim 149 annos hinc ad finem vſque regni Cleopatræ, & regnum Ægyptiorum excitum, quod contigit anno 4024. quam ſententiam ſequuntur Bellarminus, Lipſius, Dionyſ. Petauius, & plerique ſectarij. Altera opinio eſt eiuſdem Ioſephi & Ariſtææ, qui tradunt eodem die Septuag. interpretes Alexandriam ad regem perueniſſe, quo is nauali prælio Antigonum Gonatam vicerat: id autem cadit in annum 18 Philadelphi, vt ſuo loco dicemus. Nos nihilominus in anno ſeptimo Philadelphi abſoluto, vel octauo ineunte hæremus, quoniam illi tota noſtra chronologia rectè congruit.

l. 12. c. 2.

120000.

an. X. 231. n. 17.

l. de Pond. & Menſ. n. 12 Gr. Lat. 1. 2.

Altera opinio.

VI. Occaſio verſionis.

Occaſionem verſionis huius Ariſtæas & Ioſephus, Euſebius & Epiphanius, aliique deinceps, afferunt cupiditatem Philadelpho diuinitus iniectam colligendi nobiliſſimam Alexandriæ bibliothecam. Cuius cum præcipuum ornamentum futuri crederentur Iudæorum libri, quos ipſi diuinos profitebantur, & ſummo ſtudio conſeruabant, nec in vulgus efferri patiebantur. Ptolemæus collato in Iudæos ingenti beneficio, ſacriſque muneribus, vim eis ſapienter iniecit; vt ſacros libros in Græcum idioma vertendos præberent, atque adeo peritiſſimos probatiſſimoſque interpretes, qui eam curam fideliter ſuſciperent, feliciterque conficerent. Res per epiſtolas vtrinque tranſacta eſt, quæ paſſim extant; & in Annalibus explicantur; ſicut & pleraque dubia, quæ circa hanc hiſtoriam à nonnullis excitata ſunt: præſertim de cellis in quibus ſinguli ſecluſi fuerint, quas S. Hieronymus reiecit, quem plerique ſunt ſecuti, in primiſque nouatores, qui communem antiquorum patrum ſententiam deriſere.

Ptolemæi liberalitas in Iudæos.

Præfat. in Pentat. & Paralip.

Catholici contrà recentiores, pro patribus ſuis certamen animosè ſuſceperunt, in quibus eminent Leo Caſtrius in diſput. de Tranſlationibus ſacræ Scripturæ, Baronius, Alphonſus Salmeron, Gretſerus, Serarius. De patribus autem, qui priuatas admiſere cellas, vnus ſit inſtar omnium S. Iuſtinus martyr, ætate antiquiſſimus, ſanctitate clariſſimus, natione Palæſtinus, patria Samaritanus, doctrina rerum Iudaicarum peritiſſimus, qui in cohortatione ad Græcos, eam rem diſtinctè narrat, Regem in inſula Pharos, pro interpretum numero domunculas extrui præcepiſſe, vt ſigillatim pro ſe quiſque interpretationem perficeret, & à mutuo congreſſu prohiberentur, quò exquiſita interpretationis veritas, ex ipſorum etiam conſenſu cognoſci poſſet. Mox autem animaduerſum, omnes 70 viros non ſolum eadem ſententia, verum etiam eiſdem verbis in tranſla-

VII. Interpretes 70 incluſi cellis ex Iuſtino martyre.

tione vſos. Nec narraſſe contentus, eam viſu ipſe ſuo, audituque confirmat. Hæc vobis, inquit, viri Græci, non vt fabulam neque vt confictam hiſtoriam renunciamus: ſed qui ipſi Alexandriæ fuerimus, & veſtigia domuncularum apud Pharum adhuc reliqua viderimus, & ab incolis, qui res patrias à maioribus per manus ſibi traditas acceperunt, audierimus, commemoramus.

VIII. Aliiſque patribus.

Non potuit vir ſanctiſſimus ſuffragium afferre manifeſtius, neque dignius quod ab omni poſteritate tanquam ipſius veritatis teſtimonium, cum debita veneratione reciperetur. Eadem ſenſit, ſcripſitque S. Irenæus, S. Cyrillus Hieroſolymitanus, S. Epiphanius, cui adhæret Iuſtinianus Imperator, Philaſtrius Epiſcopus Brixianus, D. Auguſtinus non vno in loco, Ruffinus cum Hebræis, qui diſertè ſeparatas cellas prodidere. Alios quoque eadem ſenſiſſe ex eorum verbis agnoſcitur, in quibus Philo Iudæus, Tertullianus, Clemens Alexandrinus, Chryſoſtomus, & ſi qui alij, quorum verba ipſa in Annalibus deſcripſimus, qui etiam docent fuiſſe rationi conſentaneum, vt huiuſmodi miraculo hæc interpretatio commendaretur, quo maiori eſſet venerationi, non ipſi ſolum Philadelpho, ſed omnibus gentibus, qui ex Græcis Chriſtianam fidem erant amplexuri. Denique eidem miraculo patrocinantur, quæ à Philone dicuntur, ad perpetuam rei memoriam à Rege inſtituta, de quibus aliquanto poſt.

IX. Non ſoli libri Moſis conuerſi. *In præf. l. b. 6.* *Aut l. 1. de vna moſs.*

Nam quod aliqui, in quibus Ioſephus, & Philo, non totam Scripturam, quæ tunc extabat, ab illis conuerſam putant, ſed ſolos Moyſi libros, non rectè putant: eàque opinio & rationi ipſi, & communi Sanctorum Patrum ſententiæ apertè repugnat. Nam vel ex ipſo S. Hieronymo conſtat, Chriſtum Dominum, Apoſtolos, & Euangeliſtas vetus teſtamentum, iuxta Septuag. interpretationem citare; at identidem pſalmos & prophetas afferunt. Vt ibi. *Nonne ſcriptum eſt in lege veſtra, quia ego dixi, dij eſtis,* &c. *Odio habuerunt me gratis.* Et *Populus hic labiis me honorat.* Deinde quomodo ingentem Ptolemæi famem, quæ librorum myriadas eſuriebat, quinque Moſis libelli exaturare potuiſſent, præſertim cum eos tanta beneficentia præceſſiſſet, & ij relinquerentur libri qui ſui deſiderium maximè excitare poſſunt: quales ſunt prophetici, qui futura prænunciant, quorum ſcientiam homines vehementer ambiunt; quales & hiſtorici, qui regum & principum res præclarè geſtas continent, & eis pœnas vel præmia diuinitus irrogata. Denique Hebræos illos S. Ireneus, S. Iuſtinus, Clemens Alexand. S. Epiphanius, S. Hilarius, S. Cyrillus Hieroſ. Euſebius; S. Auguſtinus atque, Chryſoſtomus apertè refellunt, quorum ſententias Annales dabunt. *n. 88. & 89.*

X. Concluſio & finis tranſlationis.

Verſionem intra & ſeptuaginta dies abſolutam ſcribunt Ariſtæas & Ioſephus, quibus Cyrillus & Epiphanius conſentiunt, ſimulque collectos omnes interpretationem comprobaſſe. Imo cum Rex ipſe acceptos à Demetrio libros adoraſſet, aſſeruari iuſſit diligenter, vt incorrupti manerent. Aſſeruatum porro & exemplar Hebraicum apud Regem videtur exiſtimare Tertullianus. *c. 8. Apolog.* Addita eſt etiam ſolennis imprecatio ab iiſdem interpretibus, ſi quis vel addere vel minuere, vel omnino mutare quidquam auderet, eorum quæ ſcripta eſſent. Denique cum ingentibus donis dimiſſi ſunt domum. At Rex annuam etiam celebritatem inſtituit. *Hodie*, inquit Philo, *ſolennis celebritas renouatur in Pharo inſula, ad quam non tantum Iudæi, ſed & alij plurimi traiiciunt locum veneraturi, in quo primum viſa eſt hæc interpretatio, & pro tanto beneficio quaſi recenti, acturi Deo gratias. Poſt vota autem & gratiarum actiones, cum amicis & domeſticis in littore epulantur.* Scio eſſe qui hanc celebritatem annuam referant ad victoriam naualem de Antigono Gonata à Philadelpho obtentam: ſed frigidè. Ea enim perexigui momenti fuit; cum nihilominus Athenarum obſidio ſoluta non fuerit, ſed ciuitas in Antigoni poteſtatem deditione deuenerit.

XI. Pyrrhus iterum pugnat cum Romanis, & cum clade vincit, ope Elephantorũ. *l. 18.* *l. 4. c. 1.* *l. 1.*

In Italia hoc anno cum Pyrrhus diſiecta pacis conſilia cerneret; & interiectis diebus ſociorum exercitus ſuperueniſſet, iteratò prælium cum Romanis fecit, in quo par fortuna priori bello fuit, vt ait Iuſtinus, id eſt, magna ſua cum clade vicit. Oroſius certè & Eutropius aiunt hoc prælio 20. hoſtium milia cæſa, Romanorum autem quinque millia. Regis ſigna ablata 53. Romanorum vndecim. De profligatis elephantis, in quibus maximum erat momentum victoriæ, diuerſa legimus. Zonaras ait Elephantos in acie collocatos, non qua falcati currus ſtabant, qui ad eos excipiendos ferratis cornibus inſtructi erant: ſed in alteram partem adductos, Romanum equitatum profligaſſe, peditibus parum nocuiſſe. At Florus de more declamans, ait eorum terrorem exoleuiſſe, poſtquam C. Minucius, quartæ legionis haſtatus, vnius proboſcide abſciſſa mori poſſe belluas oſtenderet. *Itaque*, inquit, *& in ipſas pila congeſta ſunt, & in turres vibratæ faces, tota hoſtium agmina ardentibus ruinis operuerunt.* Oroſius ait ſubiectis inter poſteriora corporis & mollia ignibus exagitatos, & in fugam compulſos. Mortuum in hoc prælio Decium Conſulem, patriam atque auitam deditionem imitatum, locuples teſtis eſt M. Tullius. *l. 2. de fin.*

Decius Conſul deuotione perit.

ANNVS MVNDI 3776.

ELEAZARI 11. PHILADEL. 9.

ANT. SOTER. 3. Imperij Græcor. 34.

OLYMP. CXXV. A. 3. VR. CO. 475.

ANTE CHRISTVM 277.

I. Clades Gallorum delphica. *l. 24.* *in Exc. l. 22. n 13.*

HVius anni chronologiæ patrocinatur Polybius, cum tradit Boios atque Hetruſcos magna clade cæſos, quod Fabricio primum Conſule contigit, quinto anno ante Delphicam Gallorum cladem: quo ſcilicet Fabricius iterùm, cum eodem collega factus eſt Conſul. Eam cladem fusè narrat Iuſtinus, ex quo hæc pauca. Brennus collectis 150 millibus peditum, & 15 millibus equitum, vel potius vt ait Diodorus 140 millibus ſcutatorum, & 10 millibus equitum, aliáque turba, in Macedoniam rurſus irrumpit. Cui agros populanti occurrit cum Macedonum exercitu Soſthenes, ſed pauci à

pluribus

pluribus, trepidi à valentibus facilè vincuntur. Itaque cum victi Macedones intra muros vrbium ſe continerent, Brennus nemine prohibente, agris infert pagiſque vaſtitatem. Inde quaſi ſpolia profana ſorderent, animum ad templa conuertit, ſcurriliter iocatus, locupletes Deos largiri hominibus oportere.

II. Diuinitus accepta.

Vbi ad templi Delphici conſpectum venere, cibo ſe primùm, potuque ingurgitant, dum vrbem ſuam Delphi, aucti ſociorum viribus permuniunt. Inde Galli ad 65 millia collecti, ad prædam ſacram feſtinant; quos ſcandentes, Delphi è montis vertice ſaxis obruebant. Acceſſit etiam diuinum auxilium, quod terræ motu contra Gallos, ac cœli tempeſtate pugnans, pene perdidit vniuerſos. Dux ipſe Brennus, inquit Iuſtinus, cum vulnerum dolorem ferre non poſſet, pugione vitam finiuit, cum prius ſuis autor fuiſſet, vt creato ſibi rege Cichorio, omnes ſaucios barbara crudelitate interficerent, vt vult Diodorus. Itaque ad 20 millia languentem ſuorum animam ferro exegerunt. Addit Iuſtinus, alterum ducem cum decem ſociorum millibus raptim è Græcia exceſſiſſe, quocunque tamen illi pergerent, carptim ab omnibus populis lancinatos, ad vnum omnes miſerè periiſſe. Voluit Dominus etiam falſæ diuinitatis contemptum, qui in veram deriuabatur, vindicare: & vice verſa ſpem in æſtimatum Deum poſitam non confundere.

Eorum in ſuos languentes crudelitas.

III. Carthaginenſes auxilia vltro Romanis offerũt.

Quod ad Romanam rem attinet, Carthaginenſes qui magna Siciliæ parte potiebantur, veriti ne Pyrrhus à Siculis euocaretur in Siciliam, eum in Italia retinere conati ſunt, centum 20 nauium claſſe Magone duce ad Romanos auxilij cauſa miſſa, vt quoniam, vt aiebant, ab hoſte oppugnabantur externo, externis auxiliis iuuarentur. Gratiæ à Senatu Carthaginenſibus actæ, auxiliaque remiſſa: ſiue quia totam deuicti Pyrrhi gloriam ſibi ambiebant, ſiue quia fraudem ſenſerant, & eorum præuaricationem timebant, quos vafro & infido ingenio eſſe non dubitabant. Nihilominus fœdus cum ipſis quartò renouatum eſt. Romani autem fœdus cum Pyrrho, quod is plurimùm optabat, non recuſabant, ſi prius ille Italiæ finibus exceſſiſſet. Itaque cum huius anni Conſulibus non pugnauit, ſed patefactis potius ab ipſis, regij Medici inſidiis, valde eis conciliatus eſt, & gratis captiuos remiſit.

Fœdus quartò innouatum.

IV. Pyrrhus Siciliam adit.

Hoc ipſo tempore Pyrrhum Siculi, Græciq; legati adierunt; illi cum ad exigendos ex inſula Pœnos accerſebant, ſimulque illi Agrigentum, Syracuſas, & Leontinos dedebant. At Græci eum ad regnum Macedoniæ, occiſo Cerauno, & deuicto Soſthene, aliiſque ducibus euocabant. Hic videlicet Pyrrhus animo fluctuabat. Tandem ratus Siciliam aditum ſibi ad res maiores patefacturam, ad eam expeditionem adiecit animum: tum Locris filium ſuum Alexandrum cum valido præſidio, reliquit. Inuitis quoque Tarentinis Milonem cum præſidio impoſuit; ipſe cum ingenti claſſe in Siciliam traiecit, cum annos duos & menſes quatuor, vt Diodoro Siculo placet, in Italia tranſegiſſet. Poſt cuius diſceſſum rem benè geſtam à Fabricio contra Pyrhi ſocios Brutios ac Lucanos, Samnites atque Tarentinos, eius triumphus, qui in extremum hunc annum cadit, ſatis declarat.

ANNVS MVNDI 3777.

ELEAZARI 11. PHILADEL. 10.

ANT. SOTER. 4. Imp. Græc. 35.

OLYMP. CXXV. A. 4. VRB. CON. 476.

ANTE CHRISTVM 276.

I. Soteris cum Gonata pax.

Antigonus Gonatas Demetrij Poliorcetæ filius, pacem hoc tempore cum Antiocho Sotere ſtatuit. Ambiebat ſcilicet regnum Macedoniæ Soter; quod pater ipſius Seleucus, occiſo Lyſimacho adeptus erat, & quod mox à Ptolemæo Cerauno occiſus amiſerat. Illud autem Antigonus Gonatas, quaſi hæreditarium, & à Demetrio patre iam pridem poſſeſſum ſibi vindicabat. Soter igitur, qui longè lateque in Aſia Syriáque regnabat, inita pace Macedonia ceſſit Antigono. Is cum in Macedoniam reuerteretur, nouus ei exortus eſt hoſtis. Quippe Galli, qui à Brenno ad terminos gentis tuendos relicti fuerant, deuictis vicinis Macedoniæ gentibus, pacem Gonatæ veniãem per legatos obtulerunt. At is cum ſuas eis copias & diuitias imprudenter oſtentaſſet, non eis terrorem, ſed prædæ cupiditatem iniecit. Ad quam cum auidè ac temerè conuolaſſent, à parte exercitus Antigoni oppreſſi ſunt.

Iuſt. n. l. 25.

Gonatæ imprudentia & victoria de Gallis.

II. Pyrrhi in Sicilia res ſecundæ. *Plut. in Pyrrho.*

Pyrrhus autem vt appulit in Siciliam, cuncta eius ſpei reſponderunt, ciuitates certatim ſe illi tradiderunt, & vbi vi opus fuit, nihil ei obſtitit. Pœnos profligauit, prouinciam eorum ſubegit, Erycem expugnauit, rex Siciliæ appellatus eſt; breuique tempore tantus euaſit, vt illius metu Pœni ex Italia militem conducerent. Qua fœlicitate lætus, Heleno filio Siciliam tanquam auitum regnum aſſignat, ſuſceptus enim fuerat ex Lanaſſa Agathoclis Syracuſani regis filia: Alexandro autem Italiæ regnum deſtinat.

III. Res geſta in Samnio & Crotona.

Interea Romani per abſentiam Pyrrhi animis confirmatis, Samnium Conſulum auſpiciis inuaſere, agriſque vaſtatis, cum fugitiuos Samnites in montes Cranitas perſequerentur, multos amiſerunt. At Rufinus ad Crotonem recuperandam profectus eſt. Ea eſt magnæ Græciæ vrbs ad ſinum Tarentinum, quæ defecerat à Romanis, Rufinum aduocabant eius amici Crotonienſes: ſed cæteri ante aduentum eius, præſidium, cui Nicomachus præerat, à Milone accerſiuerant; cuius rei ignarus, cum tanquam ad amicorum mœnia negligentius acceſſiſſet, ſubita hoſtium eruptione cladem accepit. Nihilominus mox arte quadam vrbe potitus eſt. & male accepto Nicomacho, etiam Locros Romanis acquiſiuit.

(∵)

ANNVS MVNDI 3778.

ELEAZARI 13. PHILADEL. 11.

ANT. SOTER. 5. Imperij Græcor. 36.

OLYMP. CXXVI. A. 1. VR. CO. 477.

ANTE CHRISTVM 275.

I. Pyrrhi aduerſæ res in Sicilia. *lib. 23.*

SIlet hoc anno Græcorum hiſtoria, niſi quatenus Pyrrhum attingit: quem viciſſim hoc anno aduerſæ res in Sicilia perculerunt; quamuis eius initia prioris anni curſum tenuiſſe videantur. Nam Iuſtinus ait Pyrrhum, poſt filios ſuos Siciliæ atque Italiæ reges deſtinatos, multa ſecunda prælia cum Carthaginenſibus feciſſe, quorum aliqua ad hunc annum oportet pertinere, ſicut & rem cum Mamertinis geſtam; qui cum maiorem in modum Græcos Siciliæ incolas premerent, & nonnullos inſuper feciſſent vectigales, Pyrrhus exactores tributorum comprehendit, necauitque: illos acie fudit, & pleraque eorum oppida excidit, vt ſcribit Plutarchus in Pyrrho.

II. Ex eius inſolentia, & imprudentia.

At proſperitate inſoleſcens, Carthaginenſibus pacem petentibus non iniquis conditionibus, iuſſit eos tota Sicilia excedere. Cumque ea ſpes, quæ ipſum à principio domo exciuerat, eum vrgeret ad petendam Africam, & ad eam expeditionem nauibus abundaret, claſſiariis militibus & remigibus deficeret, eos aſperius ac minaciter à ciuitatibus exegit. Penitus autem Siculos auertit à ſe, cum Thœnonem & Soſtratum principes ciuitatis Syracuſanæ, qui primi eum in Siciliam inuitarant, eique multis in rebus adfuerant, ſuſpectos habuit, quod eos nec adducere ſecum poſſet, nec vellet in Sicilia relinquere. Itaque Soſtratus ab eo defecit, Thœno autem, quaſi conſiliorum eius particeps, interfectus eſt. Tum demum res eius retro verſæ ſunt, eiuſque odio aliæ ciuitates ad Carthaginenſes defecerunt, aliæ Mamertinos acciuere. Iamque vndique defectiones & conſpirationes audiebat, cum literas à Tarentinis accepit, atque Samnitibus, qui eius opem implorabant, quod vndique à Romanis pulſi, ægrè bellum à mœnibus propulſarent.

III. Eius in Italiam reditus. *Plut. in Pyrrho.*

Hic ei idoneus obtentus fuit, ne diſceſſus eius pro fuga, & rerum Sicularum deſperatione haberetur. In traiectu cum Pœnis malè pugnauit, & claſſe magna ex parte amiſſa, cum reliquis nauibus fugit in Italiam, ſimulque ab Antigono Gonata Macedoniæ rege ſupplementum militum petit, denuncians ni mittat, redire ſe in regnum neceſſe habere, & incrementa rerum, quæ de Romanis voluerat, de ipſo quæſiturum. In ipſo in Italiam ingreſſu cum Mamertinis, quorum decem millia paulò ante tranſmiſerant, aliquot velitationibus, non acie inſtructa, neque ſati feliciter pugnauit, vt qui multos è ſuis amiſerit, & ipſemet in capite vulnus acceperit.

IV. Romæ peſtilentia ob Veſtalem corruptā *l. 3 de Ciu. c. 17.*

Interea Romæ graſſata eſt peſtis, abortuſque fœminarum, cuius Auguſtinus quoque meminit; Atque in tanta inquit ſtrage bellorum, etiam peſtilentia grauis exorta eſt mulierum. Nam priuſquam maturos partus ederent grauidæ moriebantur. Vbi ſe credo Æſculapius excuſabat, quod ἀρχίατρος ſe, non obſtetricem profitebatur. Pecudes quoque ſimiliter interibant, &c. Cauſa mali credita Sextilia virgo Veſtalis, quæ inceſti Romæ conuicta, damnatáq; ad portam Collinam viua defoſſa eſt. Hic obſerua pie lector, quantum flagitium Romani exiſtimarent violatam corporum Deo conſecratorum pudicitiam; quando Veſtalis vnius culpam tot publicis malis crederet vindicatam.

ANNVS MVNDI 3779.

ELEAZARI 14. PHILADEL. 12.

ANT. SOTER. 6. Imperij Græcor. 37.

OLYMP. CXXVI. A. 2. VRB. CO. 478.

ANTE CHRISTVM 274.

I. Pyrrhus Tarentum repetit. *In vita Pyrrhi.*

HIc eſt ſextus ac poſtremus Pyrrhi annus, ex quo primum Italiam à Tarentinis excitus, inuaſit. Nam 473. ab Vrb. Cond. primus fuit, cum iam 72. præuium præmiſiſſet exercitum. Pyrrhus ergo, vt refert Plutarchus, Tarentum cum 20. millibus peditum, & tribus equitum venit, & ſecum eductis Tarentinorum lectiſſimis, in Romanos, quorum ſtatiua erant in Samnio, ſigna mouit, diuiſáſque bipertito copias, partim in Lucanum miſit ad detinendum alterum Conſulem, ne collegæ opem ferre poſſet; partim duxit contra M. Curium, qui tuto loco ad Beneuentum conſederat, & auxilia ex Lucania expectabat: quæ priuſquam venirent maturauit Pyrrhus, cum militum atque elephantorum robore, ad caſtra Romanorum contendere. Quem vbi è vertice montium Curius vidit, ſuis ad pugnam paratis, primam Pyrrhi aciem inuaſit, qua profligata multis cæſis, & elephantis aliquot captis, terror totum inuaſit exercitum.

Pugnat cum M. Curio.

II. Et vincitur, magno Romanorū incremento.

Hoc victoriæ initium M. Curium ad prælio decernendum deduxit in campum: vbi ſignis collatis pepulit ab vno cornu hoſtem; in altero belluarum impetu pedem referre ad caſtra coactus, ſtationem frequentem, quæ ſub vallo ſtabat, & recens erat, excitauit ad pugnam. Hæc ex editiore loco decurrens, telorum procella in belluas conjecta auertit eas. Illæ fuga retro per ſuos delatæ, turbauerunt & diſſipauerunt ordines, quæ res pariter victoriam Romanis, & imperium dedit. Nam hiſce rebus contra Pyrrhum geſtis, cum animos ſumpſiſſent, opes collegiſſent, & nomen quaſi inſuperabiles adepti eſſent, Italia ſtatim, Sicilia paulò poſt ſunt potiti. Ita Pyrrhus cum hiſce in bellis ſex annos contriuiſſet, vireſque ſuas non parum imminuiſſet, ab ſpe Italica, & Siciliensi excidit. Hæc ferè Plutarchus. Addit Zonaras Regium oppugnatum à Pyrrho, ibique vulneratum multos amiſiſſe de ſuis: Locros autem in Brutiis, qui Romanum præſidium ceciderant, recepiſſe.

III. Pyrrhi diſceſſus ex Italia.

Diſceſſit nihilominus ex Italia Pyrrhus in Epirum, vt breui rediturus, Milone cum præſidio Tarenti relicto; data ſella, vt ait Zonaras, quæ loris conſtricta erat, è pelle Niciæ ob

proditionem occiſi. Addit Iuſtinus alteram profectionis cauſam, vt Antigonum, qui ſubſidia militaria recuſaſſet, vlciſceretur. Socios interim parare bellum iubet, & arcis Tarentinæ cuſtodiam Heleno filio, & amico Miloni tradit. Tranſportauit autem in Epirum octo millia peditum, & equites quingentos, vt ait Plutarchus. De ipſo autem Curius magnificè triumphauit. Audi enim Florum. Eodem poſtea his exuto caſtris, bis ſaucio, & in Græciam ſuam trans mare ac terris fugato, pax & quies: & tanta adeo de opulentiſſimis tot gentibus ſpolia, vt victoriam ſuam Roma non caperet. Neque enim temerè vllus pulchrior in vrbem, aut ſpecioſior triumphus intrauit: cum ante hanc diem nihil niſi pecora Volſcorum, greges Sabinorum, carpenta Gallorum, fracta Samnitium arma vidiſſet. Tum ſi captiuos aſpiceres Moloſſi, Theſſali, Macedones, Brutius, Apulus atque Lucanus. Si pompas, aurum, purpura, ſigna, tabulæ, Tarentinæque deliciæ. Sed nihil libentius populus Rom. aſpexit, quam illas quas timuerat cum ſuis turribus belluas, quæ non ſine ſenſu captiuitatis, ſummiſſis ceruicibus victores equos ſequebantur.

M. Curij de eo triũphus.

ANNVS MVNDI 3780.

ELEAZARI 15. PHILADELPHI 13.

ANT. SOTERIS 7. Imp. Græc. 38.

OLYMP. CXXVI. A. 3. VRB. CON. 479.

ANTE CHRISTVM 273.

I. Pyrrhi contra Gonatam pugna, atque victoria.

PYrrhus qui proximis annis Italiam Siciliamque turbauerat, hoc anno Macedoniam impatiens otij perturbauit. Cum autem inopia rei pecuniariæ premeretur, cum ei ſe Galli aliquot adiunxiſſent, vt præda exercitum aleret, in Macedoniam Gonatæ regnum incurſionem fecit, vbi cum multa oppida cepiſſet, & ad eum duo militum millia tranſiſſent, ſpe affulgente maiore, in ipſum mouit Antigonum, eiuſque copias partim concidit, partim circumuentas, præſertim Macedonum phalangem: abduxit ab Antigono, omnes quippe ductores ordinum cognoſcebat, & cœptæ cladis metu territos, nominatim inclamans, traduxit ad ſe. Antigonus Theſſalonicam ſe recepit, vt inde bellum conducta mercenariorum manu, repararet. Retinuit tamen aliquot oppida maritima, reliqua Pyrrhus à pugna recepit. Qui & mox relictum Tarenti filium Helenum, & amicum Milonem in Macedoniam acceſſiuit. Sed reditus Milonis non niſi poſt ſequentem annũ contingere potuit. Helenus autem quamprimum traiecit ad patrem. Neque enim ſatis erat hoc anno ſui arbitrij Milo Tarenti, Tarentini enim quidam Milonem, à quo male accepti fuerant, Nicone duce aggreſſi, cum nihil profeciſſent, caſtello quodam ditionis eius occupato, illi infeſti erant.

II. Romana pax cum Tarentinis.

Interim Romani, non modico Pyrrhi onere leuata Italia, bellum in Tarentinos parabant, quo cognito Tarentini odio Milonis, & ſpe Romanæ lenitatis, legatis Romam miſſis, pacem impetrarunt. Hunc enim illi aditum ſibi aperiri gaudebant, ad totam Tarentinorum regionem poſſidendam, vt ait Zonaras, ſed id non videtur tam cito contigiſſe, nec niſi Papyrio Conſule, poſt deditionem factam, vt ex eodem Zonara conſtat.

Zonaras.

3781. Sequenti quoque anno Fabio & Canina Coſſ. Philadelphus, cognitis quæ à Romanis aduerſus Pyrrhum geſta fuerant, miſſis ad eos muneribus, amicitiam pepigit; Ea re delectati Romani, legatos viciſſim ad eum miſerunt, qui ab eo magnificè donati redierunt, & munera in ærarium referre voluerunt, ſed ea Senatus non admiſſa eos habere iuſſit. Valerius Max. legatos nominat Q. Fabium Gurgitem Conſularem & Fabium Pictorem cum Q. Ogulnio; quorum abſtinentia probata, populus eos poſt aliquot anno Conſules fecit: & collegas eſſe voluit magiſtratus, qui fuerant legationis.

Et amicitia cum Philadelpho.

l. 4. c. 3.

V. C. 484.

ANNVS MVNDI 3782.

ELEAZARI 17. PHILADEL. 15.

ANT. SOTER. 9. Imperij Græcor. 40.

OLYMP. CXXVII. A. 1. VR. CO. 481.

ANTE CHRISTVM 271.

I. Gonatas cum Pyrrho malè pugnat. Iuſt. l. 25.

ANtigonus Gonatas, vt rerum geſtarum ſeries exigit, hoc anno celebratæ Olympiadis centeſimæ vigeſimæ ſeptimæ bellum reparauit, & cum mercenaria Gallorum manu, ipſe & deſiderio recuperandæ Macedoniæ, contra Ptolemæum Pyrrhi filium congreſſus, ab eo funditùs victus eſt; ita vt cum ſeptem comitibus fugiens, non recuperandi regni ſpem, ſed ſalutis latebras, ac fugæ ſolitudines captaret, vt ait Iuſtinus: maritimæ tamen vrbes, vt Plutarcho placet, in eius poteſtate remanſerant. Ergo Pyrrhus altera aduerſarij ſui clade lætus & legationibus Athenienſium, Achiuorum, Meſſeniorum gratulantium hilaratus, Græciæ & Aſiæ regnum meditatus eſt, & verbis Antigono inſultauit, qui tot rerum viciſſitudines eſſet expertus, quibus etiam non multo poſt ipſemet afflictus, planéque proſtratus eſt: quo eius caſu Antigonus, cui ille illudebat, erectus, & regno ſuo reſtitutus eſt. Vltima enim Pyrrhi expeditio in Peloponneſum hoc anno contigit, in qua tam ipſe, quam Ptolemæus filius eius occubuit, eorumque mors Romæ his Conſulibus cognita fuit, vt ait Zonaras.

Pyrrhi ſecundæ res.

II. Adiit Lacedæmonẽ ab Cleonymo euocatus. In Pyrrho, l. 25.

Cauſa, modusque ex Plutarcho & Iuſtino hic fuit. Cleonymus Lacedæmonius oriundus erat ex ſtirpe regia; ſed quod animum præ ſe ferret imperioſum atque violentum, ciuibus erat ingratus, & regnum obtinebat Areus, eius ex fratre nepos. Vxor quoque eius Chelidonis orta regio ſanguine, quam ille adoleſcentem grandæuus duxerat, hominem faſtidiebat, ſeque Acrotato Arei filio addicebat. Itaque cum ad publicam ægritudinem domeſtica acceſſiſſet, Pyrrhum Spartam inuitauit, adduxitque minimè repugnantem, cum 25 millibus peditum, equitum duobus millibus, & viginti quatuor elephantis. Qui apparatus ſtatim docuit

Cuius oppugnationem malè differt.

Lacænarũ fortitudo.

Pyrrhum non Cleonymo Spartam quærere, ſed Peloponneſum ſibi: cum tamen alia omnia præ ſe ferret. Spartam adit, quam cum moneret Cleonymus, vt ſtatim ex itinere oppugnaret, rem in ſequentem diſtulit diem. Sed ea nocte mulieres, & quicunque poſtridie pugnaturi non erant, vrbem mœnibus carentem foſſa & plauſtris, longe latéque permuniuerunt. At Chelidonis reſtim collo iniecit, ne vrbe capta veniret in Cleonymi poteſtatem.

III. Pugna ad Spartam.

Spartanarum mulierum virtus.

Pugnatum eſt acriter tum à Pyrrho, cuius impetum in prælio nemo ſuſtinebat, tum à Ptolemæo filio eius, cum duobus Gallorum millibus, & manu ex Chaonia delecta. Sed Spartanos habebant aduerſarios, & quidem mori perſuaſos, & de ſumma rerum in oculis patriæ, & in extrema deſperatione certantes. Tota die pugnatum eſt. Nox prælium diremit. Poſtridie certamen redintegratur; hinc Lacedæmonij ſupra vires defendunt Spartam ſuam; quibus præſto ſunt ſupra fœminam mulieres, quæ tela ſuggerunt, cibum & potum petentibus præbent, excipiunt vulneratos. Inde Macedones foſſam complere moliuntur, cadaueribus, armis, materiáque congeſtis. Pyrrhus foſſa, plauſtriſque ſuperatis, equo in vrbem irrumpit: ſed is cretica ſagitta ictus, pronum Pyrrhum in faſtigio lubrico effudit; qui tamen, inter amicos & Spartiatas tumultuantes, elapſus eſt, & cecinit receptui, ratus Spartanos, quod omnes ſaucij eſſent, plurimiq; interfecti, fore animis infractiores. Sed ſuperuenientibus ab Area rege & Antigono Gonata auxiliis, ſpe fruſtratus eſt.

IV. Superuenientibus auxiliis, filius eius occiditur.

Cum autem in Vrbis obſidione peruicax hyemem traducere cogitaret, cum inde Argiuæ res celeriter abduxerunt. Ariſtippus enim & Ariſtias Argiui primarij inter ſe diſſidebant, cumque Ariſtippus Antigono fauere putaretur, maturauit Ariſtias Pyrrhum Argos adducere. Is aduerſa proſperis ſarcire deſiderans, Argos è veſtigio contendit. Cumque Areus abeuntes idoneis locis per inſidias vbique vexaret, & extremos carperet, miſit Pyrrhus filium Ptolemæum, qui aſſumptis familiaribus, auxilium laborantibus ferret, dum ipſe ocyus ex anguſtiis exercitum extraheret. Sed Ptolemæus inita pugna ſtrenuè dimicans occumbit: ad cuius caſum eius caterua terga vertente, dum eam Lacedæmonij perſequuntur, relicto peditatu, in apertum ſe campum imprudentes coniecerunt. Vbi Pyrrhus audita filij nece ingenti dolore percitus, Moloſſorum equitatum conuertit, atque ipſe ante alios inuectus, ſe Lacedæmoniorum cæde ſatiauit, quaſi funebres ludos pugnando celebraret.

V. Res apud Argos geſta à Pyrrho & Antigono.

Inde mouit Argos, & Antigonum, qui in editis locis conſederat, cum probris prouocauit ad pugnam. At legati Argiuorum vtrumque adierunt, orantes ne ciuitatem vtriuſque ſtudioſam, in alterius ſinerent recidere poteſtatem. Vterque aſſenſus eſt; ſed cum multa de nocte Pyrrhus veniſſet ad muros, portam reperit ſibi ab Ariſtea patefactam; nec quiſquam eius ſenſit aduentum, donec Galli, quos ſecum habebat, inſinuaſſent ſe in vrbem, forumque occupaſſent: Sed re tandem in ſtrepitu elephantorũ animaduerſa, Argiui Antigonum per alias vrbis portas accerſunt; qui exercitu propius admoto ſubſtitit, in rei bene gerendæ occaſionem imminens. Affuit Areus quoque cum mille Cretenſibus, & expeditiſſimis Spartiatis, vrbemque omnes per noctem multo cum tumultu occuparunt. Vbi illuxit, Pyrrhus vrbem plenam armis hoſtilibus intuitus, perculſus eſt, præſertim omine ſibi mortis obiecto, in imagine ærea tauri cum lupo pugnantis.

VI. Pyrrhus occiditur, cædiſque modus.

Cum ergo vellet, ſe ex vrbe recipere, & portarum timeret anguſtias, Heleno filio, quem extra vrbem cum magna copiarum parte reliquerat, mandat, vt muri partem diruat, & excipiat exeuntes, ſi hoſtes vrgerent. At cum nuncius præ feſtinatione & trepidatione nihil certi nũciaſſet, adoleſcens in vrbem per portam, ad opem parenti ferendam pergit. Iamque regrediebatur Pyrrhus cum incurrit in ſuos, qui magna copia influebant, & inter vociferationes regis imperium non exaudiebatur; præſertim cum Maximus elephas caſu ſuo aditum portæ abſtruxiſſet. Itaque ipſimet in anguſtiis, dum alij ingredi, alij egredi properant, vt erant ſtrictis gladiis, configebant ſeſe per imprudẽtiam, & inſuper hoſtium ſagittis à tergo petebantur. Hic Pyrrhus ipſe ab Argiuo quodam vulnus non lethale accepit: contra quem dum congreditur, mota periculo filij mater, ingentem tegulam in Pyrrhi caput libratam deiecit: quo ictu merſis caligine oculis, ignotus prolabitur. Mox tamen à Zopyro, aliiſque Antigoni militibus agnitus, & in veſtibulum quoddam raptatus, quamuis horribili contuitu ferox, capite truncatur. Quod Gonatas ad ſe delatum cum reliquo trunco magnificè cremauit, & Helenum eius filium comiter acceptum in Epirum remiſit, exercitum in ſuam poteſtatem redegit. Atque ita Antigonus regno Macedoniæ reſtitutus eſt.

Gonatæ humanitas.

VII. Reges Macedoniæ breui tempore plurimi.

Nec facilè dixerim, modo hanc nobis excurſionem lector ignoſcat, vllumne regnum vſquam gentium tam breui tempore tot dominos mutarit. Nam ab Alexandri morte ibi dominatum tenui: Antipater, Philippus Aridæus, & Eurydice, omnes cum ſumma poteſtate. Mox Polyſpercon & Olympias cum filio Alexandri. Paulo poſt regnum inuadit Caſſander, quod tradidit Philippo filio, qui ſtatim mortuus Antipatro & Alexandro id reliquit. Hi autem inter ſe diſſidentes, regno priuati ſunt ab iis quos belli ſocios accerſebant, Demetrio, Pyrrho, Lyſimacho. Qui omnes Macedoniæ reges fuerunt, vndecim numero, dum vnus Ptolemæus Lagides in Ægypto regnauit. Occiſi Lyſimachi, regnum ſeptem menſes tenuit Seleucus, indéque Ceraunus non multo amplius. Tum Meleager menſes duos, Antipater alius 45 dies, Soſthenes annum vnum, aut aliquãto amplius. Inde Antigonus Gonatas, eóque pulſo Pyrrhus, cum filio Ptolemæo. Quibus occiſis, rurſum Antigonus regnum Macedoniæ capeſſit, quo etiam aliquanto poſt, à Pyrrhi filio priuatus eſt.

VIII. Finis belli Samnitici & Tarentini. Ab anno V. C. 410.

Romanis autem hic annus admodũ fœlix fuit, quo magnæ partis Italiæ imperium obtinuere, bello Samnitico fine impoſito, poſt annos 72. & Tarentino, anno decimo à quo fuerat, Tarentinorum inſolentia, inchoatum. Vtriuſq; belli reliquias paucis perſequitur Zonaras. Poſt hæc, inquit, Samnites per Caruilium ſubegerunt,

Lucanos & Brutios per Papyrium vicerunt, qui idem Tarentinos domuit. Hi enim cum Milonem, à quo vrgebantur, ægrè paterentur, interitu Pyrrhi cognito, Carthaginenſium opem implorarunt. Itaque Milo in anguſtias redactus Romanis terra, Carthaginenſibus mari prementibus, arcem Papyrio ea conditione tradidit, vt ſibi cum pecuniis, & militibus incolumi diſcedere liceret. Inde Carthaginenſes, vt Romanis fœderati receſſerunt, vrbs Papyrio deditionem fecit, armis nauibuſque traditis, muris dirutis & tributo impoſito. Quod autem Florus & Oroſius aiunt Carthaginenſes auxilio veniſſe Tarentinis, contra Romanos pugnaſſe, & ſic fœdus violaſſe; dicendum videtur Carthaginenſes non contra Romanos apertè veniſſe, ſed contra Milonem, qui arcem inuitis Tarentinis tenebat, quem Romani quoque vrgebant, & per quem ſtabat, quo minus Tarentini ſe Romanis dederent.

Non violatum nūc fœdus à Pœnis.

ANNVS MVNDI 3783.

ELEAZARI 18. PHILADELPHI 16.

ANT. SOT. 10. Imperij Græcorum 41.

OLYMP. CXXVII. 2. VRB. CO. 481.

ANTE CHRISTVM 270.

I. Mors Epicuri, & Stratonis Lampſaceni.

EPicurus natus anno 3. Olympiadis 109. hoc anno mortuus duos & ſeptuaginta impleuit annos, vt eſt apud Laërtium; qui cum calculo obiiſſe, ex Hermacho tradit, quatuordecim dierum morbo fatigatum, cum in peluim æneam calentibus aquis plenam deſcendiſſet, & meri hauſtum poſtulaſſet, amicoſque ad decretorum ſuorum memoriam cohortatus eſſet. Eodem anno mortuus eſt Strato Lampſacenus, Theophraſti ſucceſſor, cui in Philoſophiæ magiſterio ſucceſſit Lycon, qui propter dicendi ſuauitatem dicebatur Glycon, & ſcholæ annis 40 præfuit, & cum diſcipulis pudore & laudis ſtudio, tanquam freno & calcaribus, vtebatur. Hoc quoque tempore claruit Aratus poëta, cuius extant phænomena, quæ vertit M. Tullius adoleſcens, ſed de his plura in Annalibus.

Lycon qui & Glycon

& Aratus.

II. Noui in Macedonia motus. *l. 26.*

A Pyrrhi morte Antigonus Gonatas non diù tranquillam tenuit Macedoniam; quin etiam in Aſia & Græcia magni bellorum motus extitere, Iuſtino teſte, illos tamen Aſiæ motus dum tacuit, obliuione ſepeliuit Macedonicos autem intelligit, quos Philadelphus & Lacedæmonij in eum proximo anno excitarunt. Hoc autem ipſo Ariſtotimus in Epiro tyrannidem inuaſit, Heleni vt apparet contemptu, quem Gonatas, cæſo Pyrrho, eiuſque filio Ptolemæo, in Epirũ remiſerat. Sed tyrannidem, quod eſſet intolerabilior, vltra quintum menſem tenere non potuit. Narrationem elegantem, quoniam feſtinamus, ſtudioſus lector ex Iuſtino petet; ſicut à Polybio vnius Romanæ legionis perfidiam, à Genutio Conſule caſtigatam. Cum enim Regini ſibi à Pyrrho & Carthaginenſibus metuerent, Romanum ſibi præſidium poſtularunt. Miſſa quatuor millia, qui cum fidem aliquandiù ſeruaſſent Mamertinorum exemplo, atque auxilio ciuibus malè habitis, oppidum in ſua poteſtate retinuerunt: quin & Crotonem proditione captam, vt ait Zonaras, euerterunt, & Romanos ipſos in ea deprehenſos occiderunt.

Ariſtotimus Epiri tyrannus.

Defectio Romanæ legionis Regij.

III. Obſidetu[r] … cæditur.

Grauiter id Romani tulerunt, ſed aliis impliciti bellis, vindictam in hunc annum diſtulerũt. Eos Genutius Conſul intra Regium concluſos obſedit, & quidem diù. Oppidum enim eò pertinacius defendebant, quo clarius intelligebant certiſſimam ſibi perniciem imminere. Diuturnæ quoque obſidionis indicium eſt quod qui obſidebant, cum ciborum inopia, tum aliis incommodis affecti, ab Hierone Siculo, frumento & milite adiuti ſunt, quo primum beneficio Hiero, qui ſibi à Carthaginenſibus metuebat, Romanos deuinxit. Hoc ergo auxilio plurimis in propugnando cæſis, vrbe potiti ſunt, viui in poteſtatem venerunt ferme trecenti, qui Romam miſſi, virgis in foro cæſi, ac ſecuri percuſſi ſunt. Huius rei meminere inſuper Valerius, Florus, & Zonaras.

Romæ 30[…] capite […] cantur.

l. 2. ca […] Epit. 15

ANNVS MVNDI 3784.

ELEAZARI 19. PHILADEL. 17.

ANT. SOTER. 11. Imperij Græcor. 42.

OLYMP. CXXVII. A. 3. VR. CO. 483.

ANTE CHRISTVM 269.

I. Gonata[s] Gallogr[æ]cos dele[t]. *Iuſtin. l.*

DVm Ariſtotimi in Epiro tyrannis opprimitur, Antigonus Gonatas multiplici bello & Ptolemæi regis & Spartanorum premitur. Cum enim à morte Pyrrhi multis vrbibus in Græcia, & Peloponneſo potiretur, etiã Spartã à Pyrrho non leuiter afflictam, ſibi ſubiicere voluit. Illi autem ad Philadelphum, viris opibuſque florentem, confugerunt; à quo & adiuti ſunt, inita armorum ſocietate aduerſus Antigonum. Quem etiam nouus hoſtis præter opinionem conterruit. Gallogræci hi fuerunt, qui iamdudum à rege Bithyniæ in auxilium euocati, regnum cum eo parta victoria diuiſerant, eamque regionem Gallogræciam cognominarant. Hi ergo ex Aſia effuſi, in Antigonum arma conuertunt, & quaſi Deos placaturi, qui auſpicia parum læta monſtrabant, vxores liberoſque ſuos furioſè peremerunt; tum ipſimet in prælio internecione deleti ſunt, tanta ſtrage, vt dij pariter cum hominibus, in excidium parricidarum conſenſiſſe viderentur.

Eorum barbara crudelit[as].

II. Antigon[us] Bellum contra Athenien[ſes] moue[t].

Poſt huius pugnæ euentum, Ptolemæus & Spartiatæ victorem hoſtium exercitum declinantes, interiora ſe recipiunt. Antigonus quoque cognito eorum diſceſſu, recenti militũ ardore vſus, bellũ Athenienſibus infert, quod hoc anno inchoatum, in ſequentem prorogatũ eſt. Iſto autem Romæ ſæuiſſima hyeme Tyberis in magnã altitudinẽ cõglaciauit, arbores aruerũt, iumenta ex inopia pabuli perierunt. Nihilominus in fragmentis Capitolinis Blaſio Conſul de Saſſinatibus triumphaſſe memoratur. Sequenti autem, vt dicebamus, Antigonus obſedit Athenas, nec belli cauſa diù quærenda fuit; à patre ſuo Demetrio quondam defecerant, præſi-

Sæua hyẽ[ms].

3785. Belli cau[ſa].

dium Athenis, & in primis Muſæo, quod ille munierat, hoſtiliter depulerant. Vera autem cauſa fuit, quod Græcia quam ambiebat, nunquam ſe potiturum ſperaret, niſi Spartam atque Athenas haberet in poteſtate. Hoc porro bellum grauiſſimum fuit, Athenas quippe diù terra marique oppugnauit.

Philadelp. defendit Athenas, & Antigonū naꝛali prælio vincit.

At Philadelphus qui Spartam ſuperiore anno contra Antigonum defenderat, hoc Athenas contra eundem defendit. Id enim regibus innatum videtur, vicinos vt principes augeſcere nolint, etiam ſine damno ſuo, ne fortè potentiores effecti, ipſis moleſti ac formidoloſi euadant. Itaque ad eorum ſubſidium Patroclum ducem cum claſſe miſit, qui feliciter contra Antigonum pugnauit; cuius rei teſtes extant Ariſtæus & Ioſephus, qui affirmant eodem die, tam nuncium de victoria nauali contra Antigonum ad Philadelphum veniſſe, quam Septuag. interpretes Alexandriam, Hieroſolymis euocatos, appuliſſe. Quod non leue eſt argumentum nobiliſſimam illam Scripturarum conuerſionem in hunc Philadelphi annum incidiſſe. Qua de re quia commodiore loco, vt arbitramur, iuxta communiorem ſententiam actum eſt, pauca quæ de illo bello referuntur, addamus. Spartanos videlicet, quibus idem Antigonus erat infenſus, Areo rege duce Athenienſibus ſubſidio veniſſe. Neutra tamen auxilia Athenas obſidione liberare potuerunt. Ea enim perſeuerauit; donec ſalute deſperata, Antigono ſeſe dedere coacti ſunt, quod non videtur ante annum ſequentem contigiſſe.

Verſio Septuag.

IV. Bellum contra Picenos. l. 33. c. 3. Argentum primum ſignatum.

De Coſſ. traditur eoſdem hoc anno fuiſſe, qui quadriennio ante legati Ægyptum miſſi fuerant, Fabius Pictor, & Q. Ogulnius, & hoc anno bellum contra Picenos commotum, ſequenti oppreſſum fuiſſe. Iiſdem Coſſ. quinq; annis ante primū bellum Punicum, ſcribit Plinius argentū primùm Romæ ſignatum. Magnā quippe argēti vim ex præda Lollij Samnitis, qui latrocinium exercuerat, collegerunt, multóque etiam maiorem ex deuicto Pyrrho, Tarentinis, atq; Samnitibus, & tam multorum iam populorum tributis.

ANNVS MVNDI 3786.

ELEAZARI 21. PHILADELPHI 19.

ANTIO. SOT. 13. Imperij Græcor. 44.

OLYMP. CXXVIII. A. 1. V. C. 485.

ANTE CHRISTVM 267.

I. Antigonus Athenas ad deditioné compellit. l. 3.

Diuturnam Athenarum obſidionem fuiſſe teſtatur Pauſanias, Athenienſibus acriter reſiſtentibus, & omnia contra Antigonum Gonatam fruſtrà mouentibus. Ægyptios enim Lacedæmonios, Epirotas in eum concitarunt. Verum Ægyptij duce Patroclo, claſſe quidem vicerunt Antigonum, pedeſtri tamen acie cum Macedonibus certare non ſunt auſi. Spartiatæ, licet prælij aleam ſubire non recuſarent, Areus tamen Rex, eorum, commeatu iam omni ferè conſumpto, exercitū domum reportauit. Denique Alexander rex Epiri, patris ſui mortem vlciſci cupiens, Macedoniæ fines populabatur, vt de regno ſuo ſollicitus alienum dimitteret. Perſtitit nihilominus Antigonus in incœptis, donec Athenas ad deditionem coëgit, & populum ad præſidium iterum in Muſæo recipiendum compulit, quod tamen non multo poſt vltro deduxiſſe, Pauſanias affirmat. Rebus autem in Græcia ex ſententia compoſitis, in Macedoniam reuerſus, contra Alexandrum Epirotam regni ſui prædonem infeliciter pugnauit. Nam à ſuis militum tranſitione deſtitutus, regnū Macedoniæ cum exercitu amiſit, quod poſtea Demetrius Gonatæ filius, pulſo Alexandro, recuperauit.

Malè pugnat cōtra Epirotam.

II. Terræ motus, & pugna contra Picentes. l. 4. c. 4.

Rem à Romanis geſtam ſic ferè explicat Paulus Oroſius. Sempronius Conſul aduerſus Picentes duxit exercitum: & cum intra teli iactum acies vtraque conſtitiſſet, repentè horrendo fragore terra contremuit, ſic vt ſtupore miraculi diù vtrumque pauefactum agmen hebeſceret; inito tandem certamine, tantum humani ſanguinis terra ſuſcepit, vt merito prius ex horrore terra tremuiſſe videretur. Florus addit Sempronium Vellurem deam, æde promiſſa, placauiſſe. Romani vicerunt, qui tamen pauci admodum è prælio fuere ſuperſtites. His nihilominus Coſſ. duas colonias conditos, Ariminū in Gallia, Beneuentum in Sannio, autores ſunt Eutropius atque Paterculus.

l. 1. c. 19.

Ariminum & Beneuētum coloniæ. l. 1. in fi. l. 1.

3787. III. Bellum contra Salentinos & Brunduſinos.

Sequenti anno Attilio Regulo, & Iulio Libone Coſſ. bellum contra Salentinos, & caput regionis illius Brunduſium excitatum fuiſſe, Eutropius Floruſque teſtantur. Cauſam memorat Zonaras. Ait enim eis crimini datum quod Pyrrhum recepiſſent, & ſocios infeſtaſſent: *ſed verior*, inquit, *cauſa fuit vt Brunduſium ſibi ſubiicerent, propter portuum commoditatem, & facilem in Illyrium & Græciam traiectum.* In hoc bello periclitatos Romanos ad vota confugiſſe coniectura eſt, ex eo quod Florus ait, *victoria pretium paſtorum Palem templum ſibi vltro popoſciſſe.* De Salentinis Regulum triumphaſſe ſcribit autor libri de viris Illuſt. Addit Zonaras coloniā miſſam Brunduſium poſt victoriam. At id factum non eſt ante annum ab V. C. 509. vt ex Velleio colligimus. Proximo tamen anno, quo Fabius Pictor, & Iunius Pera facti ſunt Conſules rebellaſſe Salentinos, vna cum Saſſinatibus, iteratæ de ipſis victoriæ, triūphiq; teſtantur. Volſcinij quoque, apud quos ſeruorum inſolentiā Domini ſeruiebant, bello afflicti ſunt. Eos Fabius Gurges III. Conſul profligauit, & in vrbem compulſos oppugnauit, in eáque obſidione ex vulnere occubuit.

c. 40.

3788. & 89. Volcinij.

ANNVS MVNDI 3790.

ELEAZARI 25. PHILADELP. 23.

ANT. SOTER. 17. Imperij Græcor. 48.

OLYMP. CXXIX. A. 1. VRB. C. 489.

ANTE CHRITVM 263.

I. Initium primi belli Punici.

Valde inſignis eſt hic annus, initio primi belli Punici, quod omnes antiqui recentioreſque, qui Conſulū notam temporibus addunt, Appio Claudio, & Fuluio Flacco Coſſ. contigiſſe prodiderunt. In quibus eſt Polybius,

T. Liuius, Eutropius, victor, Velleius, Gellius, qui addit annum Vrbis quadringenteſimum & fermè nonageſimũ, id eſt 89. vt habet Solinus: idque requirit ſtabilita & principio cum Halicarnaſſæo chronologia, tam in annis vrbis, quam Olympiadum: in quibus Polybium habemus conſentientem. Sed de hac tota ratione temporis plura ſuggerent Annales hoc loco. Belli cauſa obtendebatur à Romanis, quod Carthaginenſes Tarentinis opem tuliſſent; à Carthaginenſibus, quod Romani cum Hierone amicitiam iniuiſſent. At vera cauſa erat, vt aiunt Florus & Zonaras, quod ſe inuicem ſuſpectos haberent, & vtriq; incolumitatem ſuam in eo ſitam eſſe putarent, ſi alteros ſubegiſſent.

Eius cauſa.

II. Eiuſdem belli origo.

Veram belli originem accuratius enarrat Polybius, quod Mamertinis latronibus, qui Meſſanam occupauerant, auxilio veniſſent, & eiecto ex arce Meſſanenſi Hannone Carthaginenſium duce, Vrbem occupaſſent. Nam Mamertini, qui vicinis ſuis ante terrori fuerant, dũ Romanorum præſidio, qui Regium tenebant iuuarentur, iſtis ſublatis, ſupplicioque affectis, aliis prædæ eſſe cœperunt, & ab Hierone Syracuſanorum duce magna clade affecti ſunt, tanta ſuorum ciuium approbatione, vt Syracuſas reuerſus, ab omnibus Rex ſalutatus ſit. Ergo fracti viribus Mamertini, ad auxilia viciniorum oculos circumtulere. Aderant Pœni cum claſſe valida, iidemque totius penè inſulæ domini. Non longè aberant Romani, à quibus dudum auxilium accipiebant, dum illi Regium tenerent. Verum in eandem ſententiam non omnes conuenere. Pars prætulere Carthaginenſes, eiſque ſe arcemque ſuam tradiderunt: pars miſſis ad populum Romanum legatis, vrbem eis offerunt auxiliumque poſtulant.

á. V. C. 482.

III. Romani bellũ contra conſcientiam ſuſcipiunt.

At Romani in ancipiti verſabantur. Perabſurdum enim putabant ſe, qui paulò ante in proprios ciues, ob occupatum contra fidem Regium, tam grauiter animaduertiſſent, nunc Mamertinis, qui eiuſdem ſceleris contra Meſſanam & Regium rei eſſent, auxilio venire. Id nihilominus Populus fieri iuſſit, licet contra ſentiente Senatu, ne ſi totam Siciliam pœni occuparent, cum haberent pontem ad traiectum in Italiam, eiuſque imperium, quod Romani tot ærumnis belliſque acquiſiuerant, occupandum. Itaque bellum Plebiſcito decretum eſt, & Appio Claudio demandatum. Dum autem Romani cunctantur, Carthaginenſes eorum auxilia veriti, cum Mamertinis, & cum Hierone qui eos oppugnabat, pacem confecerunt, & vrbe occupata, fretum, ad impediendum tranſitum Romanorum, Hannone duce, cum claſſe obſederunt.

Pœni cum Hierone & Mamertinis conueniunt & Meſſanam occupant.

IV. Romani ægrè Siciliã adeunt.

Interea C. Claudius tribunus militum, ab Appio Conſule cum paucis nauibus præmiſſus, Regium venit, ſed hoſtili claſſe territus, non auſus traiicere, cum nauicula Meſſanam appulit, & ad conflandum Pœnis odium, præ ſe tulit ſe liberandæ vrbis ergò adeſſe, eáq; re confecta reditur ũ. Eam orationem Mamertini cum laude acceperunt, apparebatq; eos inuitos teneri, & ſi Romana claſſis adeſſet, ei ſe facilè dedituros. Claudius ergo ſtatim Regiũ redit, ac paulò poſt cum tota claſſe traiicere conatus, partim à Carthaginenſibus, partim à tempeſtate ſubitò exorta malè habitus, triremibus aliquot amiſſis, cum reliquis Regium ægrè tenuit: vbi naues refecit. Hanno cauſam rupti fœderis Romanis adſcripturus, etiam captas triremes Claudio remiſit, captiuoſque reſtituit, eumque prouocauit ad pacem, quam Claudius repudiauit; & mox conſiderata freti natura, ventiſque captatis, in Siciliam nemine prohibẽtẽ traiecit, & Mamertinis perſuaſit, vt Hannonem ex arce euocarẽt, quem Romani comprehenſum in carcerem coniecerunt, ſicque tota Meſſana potiti ſunt.

Meſſanam fraude recuperant.

V. Meſſana iterum à Pœnis & Hierone obſidetur.

Hic Carthaginenſes caduceatorem mittunt, qui ſuo nomine iubeat eos Meſſana, totaque Sicilia intra certum diem excedere. Romanis vero non obtemperantibus, Italos, qui apud ſe ſtipendia merebant, occiderunt, & Hierone adiuuante Meſſanam obſederunt. At Conſul, cum promitteret ſe in Italiam vela facturum, dimiſſus eſt cum ſuis; ſed mox velificatione conuerſa, noctu non procul à caſtris Hieronis appulit, eumque ſtatim aggreſſus eſt, priuſquam vel ille ſe colligeret, vel à Pœnis iuuari poſſet; itaque victus, primùm in montes, inde Syracuſas ſe contulit. At Conſul Mamertinos recreat, Pœnos à Siculis deſtitutos inuadit, & in eorum caſtra impetum facit: quæ cum eſſent & ingenio loci & arte munitiſſima, nihil admodum profecit. Ergo præſidio Meſſanæ relicto, adit Syracuſas, vbi periclitatus ne ab hoſte caperetur, ſolerter euaſit; moxque Regium traiecit, quod & Syracuſę non facile capi poterant, & ipſe peſte ac commeatus inopia fatigabatur. Romæ nihilominus de Afris & Hierone triumphauit; qui primus fuit de Pœnis triumphus.

Hiero à Romanis deceptus vincitur.

Qui mox Regium repetunt.

VI. Volſcinij domiti.

Alter Conſul Volſcinios obſidione domitos deditione cepit, vt ſcribit Zonaras: & eos qui ſuis Dominis magiſtratus eripuerant, excruciatos necauit, vrbem euertit, indigenas, & ſeruos, qui in Dominorum fide permanſerant, alibi collocauit, & Romam ad triumphum venit. Legimus porro apud Valer. Max. hoc anno, atque his ipſis Coſſ. primum gladiatorum munus in foro Boario, à M. & D. Brutis, in honorem demortui patris datum fuiſſe, in eoque tria gladiatorum paria depugnaſſe. Euſebius quoque initio huius Olympiadis mortuum ſcribit Zenonem, Stoicum diſciplina, origine Cyprium, quem Laërtius ſcribit annis 58 ſcholæ præfuiſſe, & 8 ſupra 90 annos vixiſſe, & incolumem ac ſine morbo vita exceſſiſſe, propter continentiam ſingularem, quæ etiam prouerbio locum dederat, vt quis moderatiſſimæ vitæ diceretur *Zenone continentior*. De eius morte ita Laërtius cecinit.

Primi gladiatores.

Mors Zenonis, & mores.

Citienſem varie extinctum Zenona loquuntur:
Hi confectum annis, hi periiſſe fame.
Aſt alij dixiſſe ferunt, lapſu malè læſum,
Ecce tibi vltro adſum, quid me ita quæſo vocas?

Familiarem aliquem dæmonem videtur poſtremùm allocutus, cuius monitu ſe continuo ſtrangulans interiit. Eius nihilominus funus Athenis magnificè curatum eſt, propter diuturnam in eadem vrbe philoſophiæ profeſſionem, & vitam, vt illis locis temporibuſque, laudabilem.

ANNVS MVNDI 3791.

ELEAZARI 26. PHILADEL. 24.

ANT. SOTER. 18. Imperij Græcor. 49.

OLYMP. CXXIX. A. 2. VR. CO. 490.

ANTE CHRISTVM 262.

I. Romanorū in Sicilia progreſſus.

In Excerpt.

AVgentur hoc anno in Sicilia Bellici motus Romanos inter & Pœnos. Nam vt ſcribit Zonaras, Romani rebus Hetruriæ compoſitis, atque Italia planè pacata, Carthaginenſium autem viribus increſcentibus, vtrumque Conſulem in Siciliam ire iuſſerunt, qui inſulam tam ſimul quam ſeorſim peragrantes, plurima oppida tam Pœnorum, quam Siculorum, in ſuam poteſtatem redegerunt. Diodorus numerat 67, atque eorum copiis aſſumptis, Syracuſas petiiſſe Hieronem oppugnaturos. At is proceſſit obuiam, feliciterque contra Romanos pugnauit, multa eis oppida ſuſtulit, multos captiuos cepit. Cum autem poſtea aduerſus Valerium Conſulem malè pugnaſſet, ſeque ex pugna Syracuſas recepiſſet, Romani vrbem obſidione cinxerunt. At Hiero cum videret Syracuſanos obſidionem grauiter ferre; & populum, qui ei regnum vltro detulerat, nollet offendere, legatos de bello dirimendo miſit ad Coſſ. qui libenter admiſſi ſunt, quod Romani cuperent cum ſolis Pœnis bellum gerere; eorumque vires non parum minuerentur ſublato Hierone, quodque huius amicitia ſibi perutilis futura eſſet ad commeatum; cuius penuria ſuperiore anno laboratum fuerat. In conditionibus autem pacis fuit, vt vrbes quas Romanis acceperat, reſtitueret, captiuos ſine pretio redderet, & centum talenta perſolueret; Romani regnum illi Syracuſanum, cum vrbibus illi ſubiectis habere permitterent.

Hieronis pax & amicitia cum Romanis.

II. Eaque cōſtans ad annos 50.

Hoc fœdere Romam perlato, & confirmatis populi iuſſu conditionibus pacis, deinceps non vniuerſas copias in Siciliam mittere decreuerunt, ſed duas tantum legiones. Nam & coniunctione Regis belli onere nonnihil ſubleuatos ſe putabant, & hoc modo exercitum rerum omnium copia abundaturum arbitrabantur. Hoc autem anno quatuor totas legiones Romanas in Siciliam fuiſſe tranſuectas, præter ſociorum auxilia, Polybius auctor: erant autem ſingulæ, vt idem ſcribit, 4 millium peditum, & equitum trecentorum. Perſtitit in fide Hiero, non minore ſua, quam Romanorum gloria & vtilitate, & perſtitit, ſi Liuio credimus, ad annos quinquaginta.

3792. III. Mors Antiochi Soteris.

At ſequenti anno, qui fuit Punici belli tertius, & Antiochi Soteris decimus nonus regni, idemque poſtremus, Carthaginenſes, qui hoſtem ſibi factum Hieronem cernerent, & Romanos maiore ſtudio Siciliam ſibi vindicare, maiore apparatu ad eis reſiſtēdum incumbunt: ad quod Agrigentum deligunt, vbi & commeatum, & conductum ex Liguria, Gallia & Hiſpania militem cogunt. Noui Coſſ. cum in Siciliam veniſſent, hoſtium conſilio animaduerſo, Agrigentum cum omni exercitu adeunt, & bipertito exercitu ciuitatem obſident. Et iam quintus menſis aderat, cum nondum de ſumma rei pugnatum fuerat; & vtrique fame morbiſque preſſi, prælium generale affectabant. Ergo eductis vtrimque copiis, pugna committitur, & poſt diuturnum certamen, cum Romani mercenarium militem dediſſent in fugam, illique in elephantos incidiſſent, reliqui ordines, totuſque exercitus tumultu repletur, quem plurima cædes ſecuta eſt; reliqui Heracleam ſe fuga receperunt. Romani & beſtiis quamplurimis, & tota ſupellectile potiuntur. Hoſtis noctu euadit. Ea re cognita, Romani vrbem præſidiis nudatam occupant, militem Hannonis cædunt, Agrigentinos direptis opibus vendunt. Coſſ. Meſſanam in hyberna concedunt, tum Romam reuerſi de Pœnis triumphant: qui fuit alter de ipſis triumphus.

Romanorū victoria ad Agrigentum.

ANNVS MVNDI 3793.

ELEAZARI 28. PHILADELPHI 26.

ANT. DEI 1. Imperij Græcorum 51.

OLYMP. CXXIX. A. 4. VR. CO. 492.

ANTE CHRISTVM 260.

I. Initium Antiochi Dei.

NOuum hoc anno Aſiæ ac Syriæ regem, cum Euſebio proferimus, Antiochi Soteris & Stratonicæ filium, qui ipſe quoque dictus eſt Antiochus. Dei autem cognomen à Mileſijs accepit, cum Timarchum eorum tyrannum ſuſtuliſſet, vt autor eſt Appianus in Syriacis. Refert in hunc annum Sigonius, quod Iuſtinus l. 26. extremo, de Antigoni Gonatæ filio Demetrio tradit; eum ſcilicet admodum puerum reparato exercitu, abſente patre, non ſolum amiſſam Macedoniam recepiſſe, verum etiam regno Epiri Alexandrum ſpoliaſſe, cumque exulem ad Arcades confugiſſe; qui mox non minore Epirotarum deſiderio, quam ſociorum auxilio in regnum reſtitutus eſt.

II. In Sicilia vrbes maritimæ Pœnis cedunt, Romanis mediterraneę.

At Roma profecti noui Conſules rem benè cœptam in Sicilia ſtudioſè promouent: & cum terreſtri eſſent certamine formidabiles, multæ illis vrbes mediterraneæ ſeſe adiungebant; & vice verſa maritimæ, Africanæ claſſis terrore, vel ſe dedebant Carthaginenſibus, vel in eorum fide præſtabant. Accedebat quod Carthaginenſes Italiæ oram claſſe infeſtam habebant, quibus parem reddere vicem Romani non poterant. Claſſem itaque conſtruendam ſtatuerunt. Ad eum enim diem conductis tantum nauigiis Tarentinorum, Locrenſium, Rhegiorum, in Siciliam delati fuerant. Itaque occupata vna Carthaginenſium triremi, quæ ad littus impacta fuerat, ad eius exemplum claſſem vniuerſam ædificarunt; ſed ea res non exigui temporis fuit. Ea dum paratur, Carthaginenſes, Hannoni ob Agrigentinam cladem irati, Hamilcarem Barchinum ei ſucceſſorem dedere.

3794. III. Romani claſſem in Pœnos parant.

Anno ſequenti, qui fuit apud Græcos 130. Olympiadis initium; & apud Hebræos annus Sabbaticus 173 in curſu fuit, Scipione & Duillio Coſſ. Romani prima victoria nauali potiti ſunt; quæ tanto mirabilior fuit, quanto hoſtis

non

non ſolum potentior erat, ſed etiam exercitatior, Romanus autem horum certaminum inſolentior. Cum ergo iam 140 nauium claſſis ſtaret anchoris, eam Cornelius Conſul oram Italiæ legere iuſſit, quod paulò ante Pœni faciebant, ipſe cum nauibus aliquot Meſſanam verſus anteceſſit, & inde Liparam profectus eſt, ſpe proditionis, quam Pœni vafrè confinxerant; ibique à Boodo Annibalis ſenioris legato, cum 20 nauibus in portu circumuentus fuit. Cum autem Romani ſe ad detenſionem pararent, Pœnus eorum audaciam veritus, Romanos ad pacis conditiones prouocauit. Cumque Conſuli, & tribunis militum perſuaſiſſet, vt ipſius triremem conſcenderent, quò cum claſſis præfecto colloquerentur, eos Carthaginem miſiſſe, cæteros non repugnantes cepiſſe. Ita Zonaras, Oroſius in vinculis necatos tradit, in Punicæ fidei documentum. *Clades Cornelij Conſulis.*

Interea Romana claſſis Siciliæ appropinquabat, cum Duillius Cornelij clade intellecta, claſſem ad pugnam inſtruit, erat enim vicinus hoſtis, quo cum vt cominus congredi poſſet, ferreas manus comparauerat, & in proris erexerat, vt iis apprehenſæ hoſtiles naues, & celeriter deſugere de more non poſſent; ſed ſtatarium cogerentur inire certamen. Dux claſſis Annibal, qui ſeptireme, quæ Pyrrhi fuerat vehebatur. Signo dato triginta naues in Romanos impetum faciunt, quæ illico iniectis coruis illigatæ, Romanis aſtitum ad pugnam in tabulatis ipſis dederunt, & in poteſtatem venerunt, in quibus etiam prætoria, ex qua tamen Annibal ſe in ſcapham eiecit, atque euaſit. Reliquæ naues, etſi coruos lubrica celeritate vitabant, propius tamen, metu coruorum, accedere non audebant, atque ita 50 nauibus amiſſis, reliquæ ſe in fugam dederunt. *IV. Duillij pugna naualis. Polyb.* *In ſeniorẽ Annibalẽ.*

Romani exſcenſione in Siciliam facta, Ægeſtanos ad vltima iam redactos, obſidione liberarunt, indèque profecti Macellum oppidum expugnarunt. Et viciſſim Annibal cum 4 fere millia ſociorum Romanorum, qui à legionibus ſeceſſerant, ob natam ex prædæ diuiſione diſcordiã, incautos oppreſſiſſet, cum reliquis nauibus Carthaginem petiit, vbi diſſimulata clade, populũ interrogauit quid faciendum cẽſerent, omnibus vt pugnaret conclamantibus, *feci*, inquit, *& victus ſum*, ſicque cruci pœnam, ob rem malè geſtam effugit: puduit quippe punire, quod ipſis autoribus factum eſſet. Zonaras ait vitam illi fuiſſe conceſſam, imperium abrogatum. Polybius tamen tradit, cum non multo poſt rediiſſe cum nauibus. Duillius autem firmatis ciuitatibus, tranſacta æſtate Romam reuectus, magno plauſu exceptus triumphauit, & triumphi quandam ſpeciem tota deinceps vita prorogauit. Vide Annales, vbi hæc ex Floro & Plinio pluribus. *V. Qui callidè apud ſuos pœnã victus donitat.* *Zonaras Victor de viris ill.* *Duillios triumphat.*

(∴)

ANNVS MVNDI 3795.

ELEAZARI 30. PHILADELP. 28.

ANTIOCHI DEI 3. Imperij Græcor. 55.

OLYMP. CXXX. A. 2. VRB. C. 494.

ANTE CHRITVM 258.

Aquilius Florus in Sicilia, Scipio in Sardinia & Corſica, rem hoc anno benè geſſerunt. Nam, vt ſcribit Zonaras, poſt Duillij abitum, Hamilcar Drepanum muniit, eoque res maximi pretij contulit. Erycinum vrbem euertit, ciueſque aliò tranſtulit, ne munitiſſimus locus Romanis ad bellum gerendum vſui eſſet. Alias vrbes vi, alias proditione cepit; ac niſi ab Aquilio, qui ibi hybernabat, coercitus fuiſſet, totam Siciliam ſubegiſſet. At Scipio cum in Corſicam exercitum duceret, tempeſtate iactatus, ædem Tempeſtati vouit, dicauitque poſtea, ædiſque propylæum ornauit elogio, quod recens è terra effoſſum, atque eleganter à P. Sirmundo explicatum eſt, vt in Annalibus reperies. Ex eodem autem elogio liquet eum cepiſſe Corſicam, Aleriamque vrbem. Zonaras vi captam ſcribit, quæ cum eſſet Corſicæ princeps, reliquis citra laborem eſt potitus. *I. Res geſta ab Hamilcare.* *Et à Scipione in Corſica.*

Inde cum nauigaret in Sardiniam, & claſſem Carthaginenſem conſpexiſſet, in eam impetum fecit. Sed cum illa, priuſquam veniretur ad manus, ſe in fugam dediſſet, Olbiam vrbem aggreſſus eſt, ſimulatòque metu, ſpeciem fugientis præſtitit; inſecutiſque temere oppidanis, per eos, quos in proximo occultauerat, oppidum inuaſit, vt ait Frontinus. Valerius autem autor eſt, in huius vrbis oppugnatione, Hannonem Carthaginenſium ducem fortiſſimè pugnantem cecidiſſe, & à Scipione amplo funere elatum fuiſſe. Faſti Capitolini tradunt eum de Pœnis, Sardinia & Corſica triumphaſſe. Refert quoque Zonaras, hoc eodem anno, Romæ tria millia ſeruorum, & quatuor millia naualium ſociorum in vrbis excidium coniuraſſe: ſed ea per Elium quendam Potilium patefacta eſt, qui ideo coniurationem finxerat, vt patefaceret. *II. Hanno in pugna cadit.* *l. 3. c. 10. l. 5. c. 1. Romana coniuratio.*

3796. Sequenti anno, Attilio Calatino, & Sulpitio Paterculo Coſſ. copias Romani Panormum ducunt vbi Pœni hybernabant; & acie inſtructa, cum nemo prodiret ad pugnam, inde profecti Hippanam obſident & capiunt, tum Myſtratum poſt ſeptem menſium obſidionem, eamque tertiò repetitam; itaque acriter à Romanis in eam ſæuitum eſt. Camarinam quoque ope machinarum Hieronis occuparunt, muriſque deiectis, magnam captiuorum partem vendiderunt. Addit Zonaras, & Florus, aliique, Romanos Camarinam inconſultè aggreſſos, atque in inſidias delapſos, omnes fuiſſe perituros, niſi Calphurnius tribunus militum imminentem calamitatẽ arte correxiſſet. Cum enim tumulum quendam cum trecentis occupaſſet, omnium in ſe hoſtium tela conuertit, ibique dum pugnat, Conſul Attilius ſe ſuumque exercitum periculo ſubduxit. At illi trecenti ad vnũ omnes periere, ſolus Calphurnius vulneribus *II. Vrbes aliquot à Rom. captæ.* *Clades eorũ ad Camarinam.*

deformatus inter cadauera iacuit ſemiuiuus, moxque euaſit, triumpho longè dignior, quam Conſul ipſe.

IV. Hanibalis filij Giſconis res geſtæ, & interitus.

Sulpicius porro cum pleraque Sardiniæ loca vexaſſet, ſucceſſibus elatus, etiam Africam verſus iter intendit. At Carthaginenſes cum Hannibale Giſconis filio, patriæ metuentes, ipſi quoque ſoluerunt; ſed aduerſo vento ambo repulſi redierunt. Deinde Annibal ab Attilio per ſubornatos transfugas deceptus, quaſi eò rurſum Romani proficiſcerentur, celeriter è portu ſoluit. Cum Sulpicius contra eum inuectus, pleraſque illius naues, diù præ caligine ignorantes quid rei eſſet, ac turbatas demerſit, reliquæ ad terram refugere, atque inanes captæ ſunt. Annibal quippe eas deſeruit, quod portum minime tutum videret, & in vrbem Sulcos eiuſdem Sardiniæ ſe contulit, vbi orta contra eum ſeditione, à ſuis interemptus eſt. Polybius in crucem actum dicit, Oroſius lapidibus obrutum.

Sulci vrbs Sardiniæ.

ANNVS MVNDI 3797.

ELEAZARI 32. PHILADEL. 30.

ANTIOC. DEI 5. Imperij Græcor. 55.

OLYMP. CXXX. A. 4. VR. CO. 496.

ANTE CHRISTVM 256.

I. Bella inter Philadelphum & vtrumque Antiochũ.

PAuſanias in Atticis ſcribit Magam, qui Cyrenæis cum imperio præerat, hoſtili animo fuiſſe contra Philadelphum quamuis fratrem. Itaque Apamen Antiochi Soteris filiam duxit vxorem, ſoceróque perſuaſit, vt violato fœdere, quod ab eius patre Seleuco cum Ptolemæo ictum fuerat, in Ægyptum cum exercitu inuaderet. Quod cum Antiochus comparato exercitu moliretur, Philadelphus in omnes populos imperio Antiochi ſubiectos, copias dimiſit, quæ eos multis modis vexarunt. Quod conſilium, omnem Antiocho facultatem in Ægyptum proficiſcendi præcidit. Antiocho Sotere mortuo, hoſtiles inimicitiæ ac bella inter Antiochum Deum eius filium, & Philadelphum diù perſeuerarunt; tandemque ſub hæc tempora videntur extincta, iuxta Danielis vaticinium, quod S. Hieronymus ſic interpretatur.

ca. 11. 6.

II. Nuptiis Berenices terminantur.

Primùm Syriæ regnauit, vt diximus, Seleucus cognomento Nicanor. Secundus Antiochus, qui appellatus eſt Soter. Tertius & ipſe Antiochus, qui vocabatur Θεὸς id eſt Deus. Iſte aduerſus Ptolemæum Philadelphum qui ſecundus imperabat Ægyptiis, geſſit bella quamplurima & totis Babylonis atque Orientis viribus dimicauit. Volens itaque Ptolemæus Philadelphus, poſt multos annos moleſtum finire certamen, filiam ſuam nomine Berenicem Antiochio vxorem dedit; qui de priore vxore nomine Laodice duos habebat liberos, Seleucum, qui cognominatus eſt Callinicus, & alterum Antiochum Hieracem, Deduxitque eam (Philadelphus pater) vſque Peluſium, & infinita auri & argenti millia dotis nomine dedit, vide φερνοφόρος, id eſt dotalis appellatus eſt. Antiochus autem Berenicem conſortem regni ſe habere dicens, & Laodicem in concubinæ locum, poſt multum temporis amore ſuperatus, Laodicem cum liberis ſuis reduxit in regiam. Sic D. Hieronymus. Verum hæc reductio, vt idem ſignificat, non multum huius Antiochi Dei mortem anteceſſit, ideóq; ad illa tempora differatur.

Duæ vxores Antiochi Dei.

III. Mutua Pœnorum & Romanorum clades.

Hoc anno, vt tradit Polybius, & C. Attilius Conſul cum Tyndaridem applicuiſſet, prætemauigantem agmine incompoſito claſſem Carthaginenſium conſpicatus, cum reliquas naues ſequi iuſſiſſet, ipſe cum decem præit. Conuerſi Pœni eos inuadunt, & vndique cinctas perdunt. Prætoria etiam ipſa cum viris ſuis penè capta eſt, ſed remigum contentione, præter omnium opinionem, tandem periculo ſe ſubduxit. Interea reliquæ Romanæ naues paulatim in vnum coactæ pugnam capeſſunt, decem hoſtium naues cum hominibus capiunt, octo deprimunt. Pœni cum claſſe reliqua in Liparam ſe recipiunt. Et quoniam ex eo prælio ita ambo exercitus diſceſſerant, vt pari vtrimque periculo, & damno pugnaſſe viderentur, vtraque pars ad comparandas maiores copias nauales, & aſſerendum maris imperium omne ſtudium conuertit.

ANNVS MVNDI 3798.

MANASSIS 1. PHILADELPHI 31.

ANTIOC. DEI 6. Imperij Græcorum 56.

OLYMP. CXXXI. A. 1. VR. CO. 497.

ANTE CHRISTVM 255.

I. Athenienſium ab Antigono libertas. a. m. 3783. n. 1. & 3786. n. 1. & 2.

DVo nobis hoc anno ſuggerit Euſebius. Primum redditam Athenienſibus ab Antigono Gonata libertatem, de qua non ita pridem ex Pauſania in Laconicis dicebamus, Antigonum pace facta præſidium ipſis in Muſæo impoſuiſſe, & vltro inde præſidio ἐπὶ χρόνον deduxiſſe, quod Euſebius ſignificat hoc anno factum. Alterum eſt nouus Hebræorum pontifex Manaſſes, qui Eleazari demortui patruus fuit, vt Ioſepho placet, qui de rebus ab eo geſtis nullum verbum fecit. Sed illuſtratur in primis hic annus glorioſis Romanorum de Pœnis ad Herculeam, & in Africa ipſa victoriis. Siciliam enim quaſi ſuam ducentes animoſiores facti, Africam ipſam atque Carthaginem petere auſi ſunt. Et optabant illi quidem Africam ipſam, belli caput & fontem petere, Pœnoſque ad ſua protegenda retrahere. Pœni contra eis aditum omni ratione intercludere cogitabant, naualique prælio decernere.

l. 12. c. 3. Nouus pontifex.

II. Naualis pugna Romanorum cũ Pœnis, & victoria.

Ergo cum ſupra trecentas naues Romani, plures etiam Pœni contraxiſſent, ita eas vtriq; ad pugnam diuiſerunt, vt ſex ſimul exercitus inter ſe pugnare viderentur. Duobus Coſſ. Attilio & Manlio, duo duces Hanno & Amilcar erant oppoſiti, & paribus propemodum viribus inter ſe confligebant. Nam quantum Carthaginenſes nauium celeritate & numero, & vſu rei nauticæ præſtabant, tantum Romani pugnandi violentia, & coruorum apparatu. Illos ingens metus imminentis domi cladis vrgebat;

iſtos gloriæ amor, ardor quoque, ac conſuetudo vincendi. Denique ſumma victoriæ penes Romanos ſtetit, quorum naues quatuor & viginti periere, nulla cum viris in hoſtium poteſtatem venit. At Pœnorum amplius 30 demerſæ, tres & ſexaginta cum viris in manus Romanorum deuenere. Cæterum tam illuſtri victoria non contenti, quaſi obice ſublato, ad eam victoriam, quam primum ambiebant, properant, claſſem celeriter inſtaurant, & commeatu inſtruunt, & Africam verſus vela faciunt, Hanno autem ad tutandam Carthaginem properat.

III. Romana claſſis ad Africam appellit.

Primæ Romanorum naues ad Hermæum promontorium, quod in altum longe Siciliam verſus excurrit, cum appuliſſent, ibi tota in vnum claſſe coacta, Africæ oram ad Clypeam vſque legunt. Ibi exſcenſione facta, & nauibus in portum ſubductis, quia deditionem oppidani recuſabant, obſidionem parant. Pœni contrà, oppidum, & regionem præſidiis firmant, vt Polybio placet. At Zonaras ait oppidanos, viſo ſtatim hoſte, vrbem deſeruiſſe, Romanos vacuam occupaſſe. Ea certè Romani potiti ſunt, & relicta manu idonea ad oppidi agrique cuſtodiam, & nunciis Romam de re geſta miſſis, mox omnibus profecti copiis, agris late vaſtitatem inferunt, nemine occurrere audente; multas villas magnificè ſtructas corrumpunt, magnam quadrupedum prædam abigunt, mancipiorum amplius viginti millia ad naues adducunt, ſuorum pleroſque prioribus bellis captos recipiunt. Interea Roma redeunt, qui Senatus mandata referunt, alter vt Conſul cum idoneis viribus remaneat, alter exercitum Romam reportet. Manſit M. Attilius ſeruatis nauibus 40, peditibus ad quindecim millia, equitibus quingentis. L. Manlius, ſequiente licet hyeme, Siciliam prętereuectus, Romam peruenit, ibique de nauali contra Pœnos victoria triumphauit.

Agrum populatur, occupat oppida.

ANNVS MVNDI 3799.

MANASSIS 2. PHILADELPHI 32.

ANT. DEI 7. Imperij Græcorum 57.

OLYMP. CXXXI. A. 2. VR. C. 498.

ANTE CHRISTVM 254.

I. Res ab Attilio in Africa geſta. *Polybius.*

Monet nos hyems vt cætera, quę à Regulo geſta ſunt in ſequentem annum Iulianum differamus, quo Fuluius Nobilior, & Æmylius Paulus creati ſunt Conſules. Cum Carthaginenſes vbi ſenſere Romanos ad diuturnius bellum ſe comparare, tres duces elegerunt Haſdrubalem, Hamilcarem, & Boſtoarum, qui regionem tuerentur, & populationes prohiberent. Attilius nihilominus populabatur vicos, occupabat oppida, vel obſidebat. In quibus cum Adin oppugnaret, Pœni copias educunt, cumque ſpem ſuam in elephantis reponerent, Conſul ſtudioſè operam dedit, vt eis in pugna neque equi, neque elephanti vſui eſſent. Itaque & victi ſunt. Romanus caſtris direptis liberius deinceps agros vrbeſque incurſare cœpit. *Contra tres*, inquit Eutropius, *Carthaginenſium duces Attilius dimicans victor fuit, octodecim hoſtium millia cecidit, quinque millia cum 8. elephantis cepit*, aliqui 18 legunt, *tres & 70 ciuitates in fidem recepit.* Deinde oppido, cui Tuneti nomen, potitus, intra vrbem caſtra poſuit, illectus opportunitate loci, ad Carthaginem, vicinamque ei regionem diuexandam. Mox etiam horrendum ſerpentem, quem 120 pedum fuiſſe ferunt, qui ſquamarum duricie tela impunè reſpuebat, ſaxo murali ſpinæ eius incuſſo afflixit, moxque circumuentum telis oppreſſit.

Pœni vincuntur.

Eutrop.

Polyb.

Serpens horrendus.

II. Attilius ad pacem ferocior.

Cum autem Regulus Carthaginenſes terra marique viciſſet, & vrbis mœnibus immineret, pax ab ipſis petita eſt, quam ipſe cupiebat in primis, ne belli confecti laudem ſucceſſor Conſul obtineret. Imprudenter tamen duriores pacis conditiones imperauit, quam vt eas Pœnus, quamuis feſſus malis, ferre poſſet. Adeo autem faſtu plenus fuit, vt Romam ſcriberet, ſe metu obſignatas habere Carthaginis portas. Sed eum animi tumorem Deus breui compreſſit. Nam Xantippus egregius Imperator, idemque Lacedemonius cum mercenario milite venit è Græcia, & à Pœnis electus Imperator, cum alia probè ordinauit, tum Carthaginenſes à tumulis, in quibus præ metu agebant, in planiciem deduxit, vbi & elephanti & equitatus eorum plurimum poterat. Cumque Romani elati victoria, Xantippum vt Græculum hominem nihili facerent, ſic affectos adortus, eorum equitatu per elephantos profligato, multos occidit, multos cepit, atque ipſum Imperatorem Regulum. Cladem diſtinctius explicat Eutropius, *Duo millia*, inquit, *hominum tantum ex omni Romano exercitu remanſerunt, quindecim millia cum Imperatore Regulo capta ſunt, triginta millia occiſa, Regulus ipſe coniectus in carcerem.* At non tam multos habuit Regulus in toto exercitu ſuo. Itaque de quingentis viris cum duce captis Polybio aſſentiamur: qui tamen habet duo millia cladi erepta perſequentis hoſtis, Clypeam miraculo euaſiſſe, vbi mox à Pœnis obſeſſi ſunt: dimiſſis illico Græcis cum eorum duce, ne ab illis ſeruati viderentur, & quidem ad certam perniciem, nec mercede ſoluta.

A Xantippo vincitur.

Vide ſupra, n. 3. ſi.

III. Romani claſſem inſtaurant, & Pœnos vincunt.

Ea clade Romæ nunciata, ſtatim ad reparandam claſſem animum Romani applicant, ad eos in primis periculo eximendos, qui Clupeæ obſidebantur. Id cum Pœnis eſſet nunciatum, breui ducentarum nauium claſſem inſtruxere, cum qua obuiam prodiere Coſſ. qui initio æſtatis cum 350 nauibus Africam petebant, qui tamen Corcyram tempeſtate delati, eam occuparunt, præſidióque munierunt. Inde repetito curſu verſus Carthaginem, & mox circa Hermæum promontorium inito certamine, primo ſtatim impetu hoſtem in fugam vertunt, nauibus 114 cum omnibus vectoribus potiuntur: deinde ſuis, qui ad Clupeam erant, acceptis, quamuis reclamantibus nautis, Siciliam Romamque cogitant. Cumque Camarinæ appropinquarent tanta tempeſtate, naufragioque affecti ſunt, vt à Camarina Pachinum vſque cadauera hominum & iumentorum, fractarumque nauium reliquiæ, littus omne conſternerent. Qui euaſerant eos Hiero benignè ſuſce-

Zonar.

Mox ingenti naufragio affliguntur.

Diod. Sic.

pit, & veſtibus ciboque recreatos Meſſanam vſque deduxit incolumes.

ANNVS MVNDI 3800.

MANASSIS Pont. 3. PHILADELP. 33.

ANTIOCHI DEI 8. Imperij Græcor. 58.

OLYMP. CXXXI. A. 3. V. C. 499.

ANTE CHRISTVM 253.

I. Pœni Siciliam repetunt. *Polyb.*

ANno ab ortu rerum termilleſimo & octingenteſimo Pœni fama Romanæ cladi erecti, in ſpem venerunt Siciliæ adhuc armis retinendæ. Itaque cum primum nauigare licuit, Haſdrubalem cum claſſe trecentarum nauium, & Elephantis 160, in Siciliam miſerunt, qui expolitis copiis ſocias Romanorum ciuitates grauiter vexauit. At Romani, etſi magnum animo cepere dolorem, ob tantum virorum rerumque iacturam, ſtetere tamen animis, certi Pœnis nuſquam cedere. Itaque trimeſtri ſpatio naues 220 ædificant, in quibus noui Conſules fretum traijciunt, & aſſumptis Meſſanæ, quæ naufragio ſuperfuerant 8 nauibus claſſem ducentarum nauium efficiunt. Tempori autem aduenifſe Coſſ. in Siciliam autor eſt Zonaras, alioqui Haſdrubale totam Siciliam recepturo. Panormũ adeunt, quod erat in Sicilia Punicæ ditionis caput, & machinis admotis duobus in locis vrbem expugnare moliuntur: deiectáque turri, quæ ad mare ſita erat, inde ingreſſi milites vrbis partem, quæ noua dicebatur, occuparunt, vetus periclitabatur, itaque deditionem oppidani fecere, pactis in ſingula capita duabus minis, vt ait Diodorus, idque factum à 40 millibus, reliqua 30 millia veniere. Multæ aliæ vrbes Panormi exemplum ſecutæ. Addit Zonaras Pœnos obſeruato Romanarum nauium reditu, multas pecunia plenas intercepiſſe.

Romani rurſum claſſem parant.

Panormum obtinent.

Corraſam pecuniam amittunt.

II. 3801. Geminum Rom. naufragium. *Polyb.*

Sequenti anno, qui fuit vrbis quingenteſimus, & Iudæis Sabbaticus 174. non alia re fere, quam duobus Romanorum naufragiis inſignitur. Noui enim Coſſ. Cn. Seruilius, & C. Sempronius cum vniuerſa claſſe ſublatis anchoris in Siciliam traiiciunt, vnde mox in Africam proficiſcuntur, nauigantes autem ſecundum Africæ littus, pluribus locis exſcenſionem facere conantur, Carthaginenſibus eos vndique, ne portum capere poſſent, repellentibus. Itaque nulla re memorabili geſta, ad Lotophagorum inſulam, prope Syrtim minorem deuenerunt, vbi delati in breuia omnium onerum iactura, ægrè tandem naues ſubleuarunt, indeque fugientibus ſimiles diſceſſere. Delati autem in Siciliam ſuperato Lilybæo, iterum tempeſtate iactantur, adeo vehementi, vt amplius 150 naues amitterent, vt Polybius, Diodorus, Oroſius ſcripto tradiderunt. Quæ clades atque naufragia, populum Romanum quamuis gloriæ cupiditate flagrantem, à reparanda claſſe aliquandiu prohibuerunt, atque ad ſpem in terreſtribus copiis, oráque Italiæ 60 tantum nauibus tutanda, collocandam impulerunt, Verum id decretum celeriter indomita cupiditate adacti ruperunt.

Prius ad Syrtes.

Poſterius ad Lilybeum.

III. 3802. Romani Himeram in Sicilia capiunt. *Zonaras.*

Nam proximo anno, qui fuit primus Olympiadis 132, primuſque noui ſeculi ab Vrbe Condita, habuitque Aurelium Cottam & Seruilium Geminum Conſules, Zonaras tradit eos in Siciliam profectos, & tum alia loca, tum Himeram cepiſſe, ſed vacuam ciuibus, quos Carthaginenſes noctu aſportarant. Idem ait Aurelium Cottam, nauibus ab Hierone acceptis, & Romanis omnibus, qui in inſula erant aſſumptis, Liparam traieciſſe, quæ inſula eſt non longe à Peloro promontorio, & freto Meſſanenſi, ibique Q. Caſſio Tribuno militum relicto, qui eam ſine pugna obſideret, Meſſanam ad auſpicia repetenda rediiſſe. Sed Caſſium mandato Conſulis neglecto, vrbem aggreſſum multos amiſiſſe. Qua deinde Aurelius expugnata, omnes occidit, & Caſſio magiſtratum abrogauit. Id factum Frontinus narrat de quodam Aurelio Conſulis cognato, quem & virgis cæſum, & in gregarios milites relatum tradit: ſed hæc pluribus in Annalibus. Non omittam tamen hoc loco memorabile facinus, quo hoc anno auaritia caſtigata eſt. Refert Diodorus in Excerptis, portæ Thermarum præfectum in Romanorum manus incidiſſe, eiſque pretium libertatis ſuæ promiſiſſe, noctu ciuitatis portam ſe Imperatori patefacturum. Mittit is conſtituto tempore mille viros, quibus præfectus portam ex condicto aperit. Vbi autem præcipui quique eorum ingreſſi ſunt, cuſtodem portæ iubens portam occludere, nec alium intromittere, vt ipſi ſoli opibus potirentur. At ciues eos omnes conciderunt, digno eorum cupiditate præmio.

li. 4. Strateg. Q. Caſſius ad Liparam malè pugnat. *l. 23.*

Auaritia Romanorum punita.

ANNVS MVNDI 3805.

MANASSIS 6. PHILADELPHI 36.

ANT. DEI 11. Imperij Græc. 61.

OLYMP. CXXXII. A. 2. VR. CO. 502.

ANTE CHRISTVM 250.

I. Res à Metello in Sicilia bene geſta contra Haſdrubalem.

INſignis eſt hic annus Metelli rebus in Sicilia bene geſtis, & M. Attilij Reguli legatione celeberrima. Nam Romani tot tempeſtatibus, naufragiiſque vexati, maris Imperio Pœnis cedebant, & eorum elephantos, à quibus peſſimè habiti fuerant, exhorreſcebant. Quæ res Pœnos in Romanorum contemptum paulatim adducebant. Itaque tum noui Coſſ. in Siciliam cum 60 tantum nauibus, iuxta decretum Senatus traiecerunt, ad commeatum exercitui importandum, ſupplendaſque legiones: tum Haſdrubal Pœnorum Imperator, qui Romanos belluarum metu pauitantes animaduerterat, & alterum Conſulem Romam cum parte copiarum rediiſſe cognorat, contra Metellum Panormi agentem ex Lilybæo profectus eſt, & quidem cum 130 elephantis, & equitum peditumque amplius triginta millibus; & vicino amne ſuperato, circa muros caſtra poſuit, quæ, propter hoſtis contemptum, nec vallo, nec foſſa cinxit.

Polyb. Diod. Sic.

At Cæcilius, qui ſe portis de induſtria conti-

II.

Victoria de belluis viriſque.

nuerat, dum vniuerſi hoſtes flumen traijcerent, ne mox vel fuga elaberentur, vel fugientes fluctibus haurirentur; expeditam manum ante vrbem, & ad ima mœnia, & in foſſis collocauit, vt appropinquantes belluas telis obruerent. Ergo rectores Elephantorum, vno omnes impetu, in primos propugnatores irruunt, eoſque facile auerſos in foſſas compellunt. Cum autem telis vndique configerentur, ſæuire cœperunt, & conuerſi in ſuos irruere, pedibus conculcatos interimere, ordineſque diſſipare. Eo cognito, Cæcilius copias extemplo educit, & cum recentibus ſuis, compoſitáque acie, hoſtium incompoſitorum latera inuadit, occiſiſque plurimis, reliquos in effuſam fugam auertit. Belluæ cum Indis ſuis captæ ſunt decem, cæteræ quæ rectores deiecerant, propoſita rectoribus incolumitate, paulatim ab iis delinitæ, & ab equitibus Romanis circũuentæ, ad 120 captæ ſunt, & Romam traductæ, maximum Italicis gentibus ſpectaculum præbuere. Cum autem Haſdrubal Lilybæum profugiſſet, abſens à Pœnis capite damnatus eſt. Addit Zonaras reuocatum in patriam, & in crucem actum.

Haſdrubalis pœna.

III. Legatio M. Attilij Reguli.

Hæc victoria contrarios, vt par erat, animorum motus in Romanis & Pœnis excitauit. Nam Pœni pacem à Romanis petendam ſtatuerunt; ad eamque rem Attilium Regulum, quem quintum iam annum habebant in vinculis, cum aliis legatis mittendum putarunt, de pace & permutatione captiuorum; iureiurando adſtrictum, vt niſi ea impetraret, Carthaginem ad vincula reuerteretur. At is Romæ nihilominus diſſuaſit vtrumque, idque vt arbitror, nec ſatis prudenter, nec ſatis è Repub. vt in Annalibus oſtendimus; quamuis ille ſe & Reipubl. commodis ſeruire, & propriæ fortitudini arbitraretur. Ergo redit in Africam, repugnantibus ſuis, neque probante Repub. quippe qui cum damno patriæ reuerteretur. Vbi ſumptum de eo crudele ſupplicium, quod Romani in captiuorum principibus vlti ſunt, quos liberis Attilij excruciandos, necandoſque, iniuſtè profecto, tradiderunt, vt qui crudelitatis ſuorum ciuium non fuerant vlla ratione participes.

Parũ probata: neque Romanorum vindicta.

a V.C. 501. n. 9. 10. 11. 14.

I V. 3804. Victoria Metelli. Mutantur animi Romanorum.

Audita porro tam inſigni Cæcilij Metelli victoria, effterri omnes lætitia, animos ad pericula obfirmare, Coſſ. Attilij Reguli fratrem cum L. Manlio, vtrumque ſecundùm Conſulem creare, claſſem naualeſque copias rurſum mari committere decreuerunt. Id anno proximo factum eſt, quo etiam Metellus de Pœnis ſpecioſiſſimum triumphum egit, tredecim ducibus hoſtium & 120 Elephantis in eo ductis, vt eſt in Epitome Liuiana 19. Hoc ergo anno, qui fuit Vrbis 5o, ambo Coſſ. cum claſſe ducentarum nauium in Siciliam proficiſcuntur, & Panormum delati inde Lilybæum traiecerunt, eoque pedeſtres copiæ Romanorũ, quæ in Sicilia erant, confluxerunt. Ibi eiuſdem opidi obſidẽdi conſilium ineunt, rati eo capto ſe in Africam bellum facilè tranſlaturos, nulla Pœnis arce belli in Sicilia relicta. Quod cum Pœnis quoque notum eſſet, vterque populus, alter in oppugnanda, alter in propugnanda illa ciuitate omnia conferebat, quæ erat & arte & ingenio loci munitiſſima. Quin etiam vtriſque noua auxilia ſuperuenere, quibus obſidio diutius protracta eſt; ſed ita vt Romana res priore loco nunc, quam Punica videretur; præſertim cum illi commeatu prohibiti, peſte ac fame laborarent.

Polyb. Diod. Sic. Lilybæum obſident, nec ſatis feliciter.

ANNVS MVNDI 3805.

MANASSIS 8. PHILADELPHI 38.

ANT. DEI 13. Imperij Græcorum 63.

OLYMP. CXXXII. A. 4. VR. C. 504.

ANTE CHRISTVM 148.

I. Gemina rurſum Romanorum cladis clades.

Triſtis illuxit hic annus Romanæ Reipubl. gemina clade, altera ad Drepanum, altera ad Lilybæum accepta. Carthaginenſes qui Lilybæum propugnabant, quum equos ſuos in locorum anguſtiis inutiles viderent, eos Drepanum miſerunt, qui inde crebris excurſionibus Romanos pabulatione & commeatu prohibebant, eorumque ſociis infeſti erant. Ergo Claudius Conſul cum ad Romana caſtra, cum decem millium ſupplemento peruenisſet, Drepanũm cum omni claſſe adire, & ibi Adherbalem nec opinantem opprimere aggreſſus eſt. Itaque media nocte ſoluit; quem cum ſub lucem venientem conſpicatus eſſet Adherbal non deditionem cogitauit; vt putabat Claudius, etſi 90 tantum naues haberet, Romani autem 120. ſed aperto mari naues ad pugnam inſtruxit. Quod animaduertens Conſul naues ſuas partim intra portum receptas, partim portum ſubeuntes, retro nauigare omne iubet, magno cum tumultu nauium, nautarumque, in anguſtiis concurrentium, & remos ſibi inuicem detergentium. Eductas ad littus collocat, dum reliquas naues, paulatim prodeuntes è portu expectat.

Polybius.

II. Prior Claudij Coſſ ad Drepanũ.

Signum ex vtraque prætoria datur ad pugnam: & quamuis vtrimque à principio paribus momentis pugnaretur, paulatim tamen Punica res meliore loco cœpit eſſe, & peritia remigum, & fabrica nauium, & celeritate nauigandi, & opportunitate loci, vt ſe omnem in partem flectere poſſent, ſiue ad vitandum periculum, ſiue ad ſubueniendum à tergo periclitanti. Quibus commodis cum Romani ad littus compulſi carerent, atque è cõtrario in breuia inciderent, vel ſolo illiderentur, nec laborantibus ſuis auxilio eſſe poſſent, planè vincebantur. Quo agnito Claudius à læua fugam capeſſit cum 30 nauibus. Cæteras ad tres & 90, vt ait Polybius, cum omnibus qui intus erant, Pœni cœperunt, & miſere Carthaginem, vbi tot laudibus affectus eſt Adherbal, quot Romæ Claudij temeritas lacerata eſt maledictis, præſertim cum opinio impietatis accederet, ex auſpiciorum neglectu, vt qui pullos qui paſci nollent, in aquam mergi iuſſiſſet, vt biberent.

Cic. 1. de Diuin.

III. Poſterior Iunij ad littus Geloum, eaq; bipertita.

Quod ad Iunium Conſulem attinet, is iuſſus Lilybæum obſidentibus annonam deferre, auxiliáque ſufficere, cum 60 nauibus, quæ commeatui præſidio eſſent, Meſſanam venit, & aliis ibi aſſumptis 9 Syracuſas contendit. Inde Quæſtores præmittit cum parte nauium &

commeatus, ipſe Syracuſis ſubſtitit, expectans naues, quæ ſubſequebantur. Interea Romanæ naues quæ Lilybæi in anchoris ſtabant, male à Carthalone duce Pœnorum acceptæ ſunt, & ab oppidanis eodem tempore irruentibus. Inde Carthalo illata clade ferox, Quæſtorum naues venientes agnoſcit, & pugnam affectat, priuſquam illæ ſociis coniungere ſe poſſent. At Romani pugnam declinant, & ad littus appulſi, machinis petrariis Pœnos arcent, aliquot tamen onerarias naues amittunt. Horum ignarus Conſul Pachino promontorio ſuperato Lilybæum petebat, cui Carthalo in occurſum properat. At Conſul magnitudine claſſis inimicæ territus, pugnam detractat; & quia fugere non poterat, ad aſpera & periculoſa loca recipit ſe, ſatius iudicans, quemuis ſubire caſum, quàm integrum exercitum hoſtium permittere poteſtati. Pœnus eo loco vitato, in medio ſe claſſis vtriuſque Romanæ collocat, in vtramque pariter intentus: cum exorta tempeſtate, ipſe ægre Pachino euadit. At Romana claſſis vtraque, in locis confragoſis importuoſiſque deprehenſa, fluctibus & ſaxis ita conquaſſata, & contracta eſt, vt ne tabula quidem vllius vſus ex naufragio ſupereſſet. Quam cladem ad neglecta quoque auſpicia, Cicero, Valerius, alijque retulerunt.

Quæſtoris. — *Et Conſulis.* — *Tempeſtate conteruntur.*

ANNVS MVNDI 3806.

MANASSIS 9. PHILADELPHI 39.

ANT. DEI 14. Imperij Græc. 64.

OLYMP. CXXXIII. An. 1. VR. CO. 505.

ANTE CHRISTVM 247.

I. Laodice reducitur in Regiã. In Daniel. 11.

Svb extremos hoſce Antiochi & Philadelphi annos contigerunt ea, quæ paululum ante vtriuſque mortem legimus contigiſſe, quæ ex S. Hieronymo mutuamur. Qui poſtquam nuptias Antiochi Dei, cum Berenice altera filia Ptolomæi Philadelphi retulit, & reiectam Laodicem in concubinæ locum. *Poſt multum vero temporis ait, amore ſuperatus, Laodicem cum liberis ſuis reduxit in regiam. Quæ metuens ambigui viri animum, ne Berenicem reduceret, virum per miniſtros veneno interfecit.* Sic ipſe. Sed mors non niſi ſequenti anno, qui eſt vltimus regni vtriuſque, contigit.

II. Iunius Erycem occupat.

Sub huius anni principium, antequam noui Coſſ. magiſtratum inirent, Iunius ad legiones poſt naufragium reuerſus, in eam curam incumbebat totus, vt memorabili aliquo facinore acceptum detrimentum repararet. Itaque Erycem in monte ſitam vrbem, cum Veneris æde proditione occupauit, ad quam multa poſtea contentione inter Amilcarem & Romanos pugnatos eſſe ſcribit Polybius, ſed ſine diſtinctione temporis. Huius porro anni Coſſ. cum claſſe carerent, & Romani naufragiorum tædio, ac damnis, de maris imperio Pœnis concederent, Lilybæum & Drepanum terra vexabant, & Carthaginenſes littore prohibebant: quod Carthalo quoque in Italiæ ora tentauit; vnde & rediens mercenarium militem tumultuantem compreſſit: & Romani perpetuam cum Hierone amicitiam, remiſſis tributis annuis conſtabilierunt.

Amicitia cum Hierone firmatur.

III. 3807. Mors Antiochi, & Philadelphi.

Sequens annus, qui eſt decimus quintus Antiochi Dei, vltimus etiam fuit, vt fatentur omnes, improbiſſimæ Laodices nuper ei reconciliatæ opera; quo illa ſcelere ad reliquam deinceps crudelitatem, ſibi viam muniuit. Hoc quoque anno, qui fuit Philadelphi quadrageſimus & vltimus, conſtat ipſum eſſe mortuum: & quidem, vt apparet, paulo ante Antiochum. Mors enim Patris videtur animos feciſſe Laodice contra maritum & ſororem, quam ſequenti anno immiſſis percuſſoribus ſuſtulit. Naturali porro morte defunctum Philadelphum, ex Strabone ſuſpicari licet, qui eum tenuiſſima valetudine fuiſſe tradit, ſemperque noui aliquid perquiſiſſe, quo ſe ſine labore oblectaret. Qua eius animi diſpoſitione vſus eſt Dominus, ad inſpirandum deſiderium conuerſionis Bibliorum in Græcam linguam. Apparet autem mortuum non grandem natu, etiam poſt 40 regni annos, vt qui minimus natu omnium fratrum à Iuſtino dicatur, & à poſteriore Lagidæ vxore natus fuerit.

IV. Et Manaſſis Pontificis.

Cum huius etiam Regis morte Euſebius Manaſſis Pontificis iungit interitum, ſiue is verè hoc anno contigit, ſiue circa hæc tempora, de quibus cum non certo conſtaret, conſtaret autem ſucceſſorem eius ſub Euergete vixiſſe, Manaſſem Pontificem, cum Philadelpho vita & pontificatu functum hoc anno poſuit. Diu certè in pontificatu viuere non potuit, cum fuerit Eleazari pontificis patruus, qui ante ipſum triginta duos annos pontificatum geſſit, & Simonis Iuſti, qui eundem magiſtratum duodecim annis tenuerat, & Oniæ frater qui tres & viginti, vt ferè centenarius mortuus fuerit, ſi viginti annorum cum fuiſſe dicamus, cum frater eius Onias filius Ieddoæ, factus eſt Pontifex.

V. Amilcar Barcas dux Pœnorum. *Polyb.*

Hoc anno decimo octauo belli Punici Carthaginenſes claſſis imperium Amilcari, qui cognominatus eſt Barcas, tradidere, qui ad vaſtandam Italiam profectus, & Locrorum ac Bruttiorum populatus agros, in fines Panormitanos cum vniuerſa claſſe appulit, ibique locum Erycem inter ac Panormum occupauit: ex quo multum negotij Romanis faceſſiuit. Romani autem bello nauali propter acceptas clades publicè abſtinuere. Quidam tamen priuatim nauibus poſtulatis in Africam profecti, tum alias hoſtibus intulere clades, tum Hipponem ingreſſi, nauigia omnia, multaſque ædes incenderunt; & quamuis in portu catena concluſi, mirabiliter euaſerunt. Coſſ. autem tam ad Lilybæum, quam ad Drepanum nihil admodum hoc anno dignum literis egiſſe reperiuntur.

(∴)

ANNVS MVNDI 3808.

ONIÆ II. SIMONIS IVSTI fi. 1.

PTOLEMÆI EVERGETIS 1.

SELEVCI CALLINICI 1. Imp. Gr. 66.

OLYMP. CXXXIII. A. 3. VR. C. 507.

ANTE CHRISTVM 245.

I. Initiũ regnorum Euergetis, & Callinici.

EXtincto Ptolemæo Philadelpho, ſucceſſit ei Ptolemæus filius cognomento Euergetes, propter egregia in Ægyptum promerita. Antiocho autem Deo, filius ex Laodice improbiſſima muliere, Seleucus Callinicus. Illa vbi mariti Antiochi cæde nefaria, aditum ſibi filióque ſuo Seleuco Callinico patefecit in regnum Aſiæ, ſororis ſuæ Berenices, eiuſque filij mortem accelerat: in eos quippe zelotypiæ & ambitionis facibus incenſa furebat. Maior quippe natu erat, & prior regina fuerat: neque iis viuis pacificum ſibi filioque ſuo regnum fore ſpectabat. Itaque vt ſcribit Sanctus Hieronymus, Berenicem cum paruulo filio, quem hæc ex Antiocho Deo ſuſceperat, Icadioni & Gennæo optimatibus, Antiochiæ tradidit occidendos. (Laodice Berenicem cum filio necat.) Eam cædem Iuſtinus, à Callinico hortante matre patratam ſcribit, eóque facinore, & ſibi infamiam, & commune odium ciuitatum Aſiæ quæſiuiſſe, & bello ſe Ptolemæi Euergetis implicuiſſe. (l. 27.) Sed priuſquam ab ipſis auxilia venirent, ex aſylo Daphne, per dolum cuncta trucidatur.

II. Ortus Annibalis. l. 25.

Hoc ipſo anno in magnas Italiæ atque Africæ clades natus eſt Annibal. Nam, Polybio & Liuio teſtibus, anno 17 ſecundi belli punici, qui eſt Vrbis 551. quadrageſimum quintum agebat annum. Ex quo neceſſario ſequitur præſentem annum illi eſſe vitæ primum. (Eryce ab Amilcare capitur.) Captam quoque ab Amilcare hoc anno Erycem, etſi diſtinctè non traditur, ſeries tamen Polybianæ narrationis oſtendit. Ait enim integro biennio ibi pugnatum eſſe, nimirum continenter. (V. Coſ. 521.) Nam bellum, etiam vſque ad Catuli Conſulatum, progreſſum fuiſſe conſtat.

(Oniæ ſecũdi Pont. initium. a. m. 3765. l. 12. c. 3. fi.) Euſebius porro ad hos Conſules, & ad hæc duorum Regum initia refert Oniæ Pontificis exordium, viri, qui Simonem Iuſtum parentem habuit, ante annos tres & 40 defunctum; parum tamen ipſe iuſtus fuit, ſi Ioſepho credimus, qui eum auaritiæ inſimulat, vt ſuo loco dicetur.

III. 3809. Regni defectio & bellũ Euergetis, ob cædem Berenices & filij.

Berenices porro, filiiq; eius mors, à priuigno & fratre, à ſorore & amita illata, cũ omnibus res indigna videretur, vniuerſas ciuitates ad defectionem compulit, quæ & ingentem ſequenti anno claſſem compararunt, & Ptolemæo, qui recens ex Ægypto aduenerat, ſeſe tradiderunt, in vltionem eius quam alioqui defenſuri erant: qui niſi in Ægyptum domeſtica ſeditione reuocatus eſſet, totum regnum Seleuci occupaſſet, vt ait Iuſtinus. Cui conſentiens Hieronymus, (In 11. Dan.) *Et venit Euergetes cum exercitu magno, & ingreſſus eſt prouinciam Regis Aquilonis, id eſt Seleuci cognomento Callinici, qui cum matre Laodice regnabat in Syria, & abuſus eſt eis, & obtinuit in tantum, vt Syriam caperet, Ciliciam, ſuperioreſque partes trans Euphratem, & propemodum vniuerſam Aſiam.* Sic Hieronymus: quæ non videntur niſi ſequenti anno perfici potuiſſe. (Cædes Laodices.) In primis autem hoc ipſo anno captam & interfectam à Ptolemæo fratre Laodicen, tot criminum ream, & belli cruentiſſimi Syriam inter & Ægyptum, originem, ſcribit Appianus in Syriacis.

(IV. Parthorum defectio, & initia, ex Arſacis.) Horum autem occaſione bellorum, Parthi primùm, vt idem ait, à Macedonibus defecerunt. Macedonas vocat Seleucidas à Macedonibus ortos, qui iam reuera Aſiani erant, & in Aſia nati. Huic Chronologiæ noſtræ bellè præiuit Suidas, vbi de Arſace. *Arſaces*, inquit, *Parthus, Macedonibus qui Perſicum regnum annos 293. tenuerunt rebellis, Parthis regnum peperit.* Qui, nobis idem ipſe annus eſt ſextæ Ætatis, quæ ab imperio Cyri ſumit exordium. Huius defectionis impunitatem illis dedit Seleuci & Euergetis diſcordia, qui dum ſibi inuicem regnum eripere volunt, perſequi non potuere defectores.

(V. Clades Pœnorum ad Ægimurum.) Etſi autem nauali bello abſtinere populus Romanus iam ſecundùm decreuerat, & reuera quinquennium, & eò amplius abſtinuit, vt ex Polybio ſuo loco dicemus, hoc tamen anno alterum ex Floro nauale certamen occurrit. Nam Fabio Buteone Conſule, claſſem hoſtium in Africo mari apud Ægymurum iam in Italiam vltro nauigantem cæſam fuiſſe ait. Ex quo intelligitur hanc Romanam claſſem non ad inuadendos Pœnos, ſed ad tutandam ab eorum incurſibus Italiam fuiſſe deſtinatam. Vlterius autem ad Ægimurum progreſſam, hoſtium tergo inſtitiſſe, ibique victoria potitam eſſe, ſed breui, opulenta enim præda grandi ventorum ac fluctuum tempeſtate diſiecta eſt.

ANNVS MVNDI 3810.

ONIÆ II. 3. PTOL. EVERGETIS 3.

SELEVCI CALL. 3. Imperij Græc. 68.

OLYMPIAD. CXXXIV. A. 1. V. C. 509.

ANTE CHRISTVM 243.

I. Euergetes occupata Syria repetit Ægyptum. l. 27.

CVm Ptolemæus Euergetes res feliciter in Aſia gereret, & occupata vniuerſa Syria magnam Aſiæ partem in poteſtate haberet, excitata præter ſpem in Ægypto ſeditione, in regnum ſuum reuocatus eſt. Ita Iuſtinus. Hieronymus autem. (In 11. Dan.) *Cumque audiſſet in Ægypto ſeditionem moueri, diripiens regnum Seleuci, quadraginta milia talentorum auri tulit, & vaſa pretioſa, & ſimulacra deorum duo millia & quingenta: in quibus erant & illa quæ Cambyſes capta Ægypto in Perſas portauerat.* (Cur dictus Euergetes.) *Denique gens Ægyptiorum Idololatriæ dedita, quia poſt multos annos Deos eorum retulerat, Euergetem, id eſt benefactorem appellauit. Et Syriam quidem ipſe obtinuit; Ciliciam autem amico ſuo Antiocho gubernandam tradidit, & Xantippo alteri Duci prouincias trans Euphratem.* Hactenus S. Hieronym. Vide quanti ſtetit Laodice & filio eius ambitioſa crudelitas in ſororem ac nepotem. Dein-

l. 2. Q. Appirnenſi.

ceps autem multis annis Syriam tenuit Euergetes, in qua Iudæa tota, & Paleſtina. Itaque Hieroſolymam venit, ſiue vt eam occuparet, ſiue vt Deum veneraretur, vt Ioſephus prædicat. Id tamen quod ille narrat, non ad Euergetem, ſed ad filium eius Philopatorem pertinere, ſuo loco docebimus.

II. Pertinaces ad Erycem pugnæ.

a. m. 3808.

Hoc quoque anno Romani cum Pœnis ad Erycem pertinaciter pugnauerunt. Cum enim Romani, vt ait Polybius, Erycem, præſidio vertici impoſito, & ad radices montis, in poteſtate haberent, & Amilcar vrbem in medio monte ſitam occupaſſet, incredibile dictu eſt quam multa præſidiarij à ciuibus, & viciſſim ciues à præſidiariis, maximè ex inopia & difficultate commeatus perpeſſi ſint, vt ille pluribus explicat. Huc etiam videntur illa Zonaræ pertinere, Carthaginenſes, inquit, Romanis crebra detrimenta inferebant, nunc in Siciliam, nunc in Italiam traijciendo. Captiuos viritim permutarunt, cæteros Pœni, quorum maior erat captiuorum numerus, pecunia redemerunt. Illud autem maximo detrimento Romanis fuit, quod duces quotannis mutabant, & cum imperatoria munera diſcere inciperent, reuocabantur: quaſi non rei gerendæ, ſed excercitationis cauſa mitterentur. Ita fere Zonaras, qui propterea ſcribit pleroſque Conſules hiſce annis nihil hiſtoria dignum geſſiſſe.

Romani crebra ducum permutatione rem male gerunt.

ANNVS MVNDI 3811.

ONIÆ II. 4. PTOL. EVERGETIS 4.

SELEVCI CAL. 4. Imperij Græc. 69.

OLYMP. CXXXIV. A. 2. VR. CO. 510.

ANTE CHRISTVM 241.

I. Onias negat tributum Euergeti.

ONiam Pontificem hoc anno detrectaſſe ſoluere tributum Ægyptio Regi, quod ſolebat Syrio, ex miſſa in Ægyptum legatione, quam Ioſephus copioſè narrat, non leuis ſuſpicio eſt. Homo enim auarus, qualem deſcribit Ioſephus; mutato Domino, hoc ſe onere leuatum iri, aut ſperabat, aut moliebatur, ſed fruſtra. Nam Euergetes miſſo Hieroſolymam legato incuſabat Oniam, quod ſolita 20 argenti talenta tributi nomine non ſolueret, ſæuaſque intentabat minas. At Ioſephus quidam huius Pontificis ex ſorore nepos, legationem ad Regem ſuſcepit, eique factus amicus, imminentem Iudæis calamitatem depulit.

l. 12. c. 3. ſ. & 4.

II. Seleucus claſſem tẽpeſtate amittit, & ciuitates recuperat.

Poſt diſceſſum autem Ptolemæi Euergetis, Seleucus cum aduerſus ciuitates quæ defecerant ingentem claſſem comparaſſet, repentè orta tempeſtate, quaſi diis vltoribus parricidij, naufragio claſſem amittit vniuerſam. Quæ tamen clades optanda Seleuco fuit. Ciuitates enim quæ defecerant, quaſi diis arbitris ſatisfactum ſibi eſſet, ex naufragio in miſericordiam verſæ, eius imperio ſe reſtituunt. Ita Iuſtinus: quod tamen neque de Parthis, qui ſub Arſace perſtiterunt, neque de Syris, qui ſub Euergete, dici poteſt: nouo enim bello ad Syriam recuperandam opus fuit.

Hoc primum anno vſos ſtipendiario milite Romanos autor eſt Zonaras. Cum enim Gallis à Carthaginenſibus ſociis ſtipendia malignè ſoluerentur, præſidium quoddam ſuæ fidei commiſſum Romanis pecunia prodiderunt, ab eiſque, vna cum aliis, qui à Pœnorum ſocietate defecerant, ſtipendio conducti ſunt, cum prius peregrino milite vti Romani non conſueuiſſent. His freti, & claſſe priuatorum hominum Africam infeſtantium, naues denuo compararunt; quibus vſus Lutatius Conſul, proximo anno victor euaſit.

III. Romani ſtipendiario milite vti cœperunt.

ANNVS MVNDI 3812.

ONIÆ II. & PTOL. EVERGETIS 5.

SELEVCI CALL. 5. Imperj Græco. 70.

OLYMP. CXXXIV. A. 1. VR. C. 511.

ANTE CHRISTVM 241.

I. Seleucus iterum à Ptolemæo vincitur.

SEleucus ciuitatum ſuarum reconciliatione lætus, in luctu tamen de magna regni ſui parte amiſſa verſabatur; neque illi malo remedium apparebat vllum, niſi in eum à quo victus ac ſpoliatus fuerat, arma conuerteret. Quod cum feciſſet, prælio iterum victus, non multo quam poſt naufragium comitatior, trepidus Antiochiam confugit. Inde ad Antiochum fratrem cognomento Hieracem literas dedit, quibus auxilium eius implorat, oblata ei Aſia intra fines Tauri montis, in præmium latæ opis. Sed Antiochus non contentus iis quæ frater obtulerat, totum ei regnum eripere cupiens Gallos mercenarios conduxit, eorumque opera Seleucum vicit. Cumque iidem Galli in ipſummet Antiochum arma vertiſſent, auro ſe velut à prædonibus redemit, & cum iis belli ſocietatem inijt. Euergetes autem vtriuſque fratris arma veritus, in annos decem cum Seleuco pacem fecit. Hæc curſim Iuſtinus.

Euocat fratrem Antig. Hieracem in damnum ſuum.

II. Romani rurſum claſſem parant.

Duas alias claſſes hoc anno mediterraneum mare tulit, & duorum aliorum hoſtium cædibus cruentatum eſt. Nam Romani, qui poſt tot ac tanta naufragia, ſemel atque iterum naualia certamina publicè damnarant, quique videbant exercitus ſuos ad Lilybæum, ad Drepanum, ad Erycem multos iam annos nullo emolumento verſari, nunc mercenario aucti milite, minore periculo rati ſe in mari poſſe verſari, tertiò mutato decreto claſſem inſtruxerunt. Cumque exhauſtum eſſet ærarium, priuatis ſumptibus multæ naues conſtructæ ſunt, ea lege, vt ait Polybius, vt rebus ex ſententia confectis ſumptus reciperent. Quo collationis genere paratæ ſunt quinqueremes ducentæ, quarum fabricam inſtituerunt ad illius exemplar, quam Rhodio cuidam Nauarchæ, ad Lilybæum iamdudum eripuerant.

III. Catuli pugna ad Drepanum. *Zonaras Polyb. l. 1.*

Conſul ergo cum Prętore ſocio in Siciliam profecti, terra marique Drepanum aggreſſi, partem muri deiecerunt, oppidumque cepiſſent, niſi vulnerato Conſule, milites in eo eripiendo occupati fuiſſent. Pœni autem, vt

ait

ait Polybius, vbi cognouerunt Romanos cum claſſe in mari eſſe, illúdque ſibi rurſum velle aſſerere, extemplo naues inſtruunt, eaſque rebus omnibus inſtructas, Hannone duce in hoſtem mittunt, qui omni ſtudio intendebat ad Erycem inſciis Romanis appellere, vt ibi commeatu, cæteróque onere leuatis nauibus, cum ſuorum lectiſſimis, & amilcare in primis, poſſet cum hoſte confligere. Quæ cum Lutatius conieciſſet, properauit, quamuis aduerſo vento, cum hoſte pugnare, priuſquam ille vel onera deponeret, vel cum Amilcare coniungeretur. Ergo tranſitum Hannonis præcluſo, pugnam ineunt, & primo ſtatim congreſſu Pœni ſuperantur, naues quinquaginta demerguntur, ſeptuaginta cum vectoribus ipſis capiuntur, reliqua claſſis Hieroneſum mutato vento repetiit. Conſul Lylibæum cum multis captiuorum millibus remigrauit. Et Erycinam, ſpe commeatus deſtitutam, Romanis mari potentibus, deditione recepit, Amilcare nihil præter miſſionem ſub iugum recuſante. Miles duodeuicenis denariis æſtimatus, dimiſſus eſt.

Et altera naualis contra Hannonē, & victoria.

Erycinæ deditio.

3813. IV. *Pœni pacē petunt, nec legē impetrant. Polyb.*

Proximo anno Carthaginenſes, tanta accepta clade, etſi animis fracti non erant, Romanis tamen mare tenentibus Siciliam ſubuenire non poterant, Erycinæ præſertim, quam deditionem feciſſe neſciebant. Itaque ad Amilcarem ſcribunt, ſummamque rerum illi permittunt. Is rerum neceſſitatem intuitus, & de ſuorum ſalute ſollicitus, legatos de pace miſit ad Conſulem. Grata Lutatio res accidit, vt qui attritas hoc bello populi Romani opes, ſuiſque iam graue id onus eſſe prope ſciret. Itaque pacis conditiones in hunc ferè modum ſunt ſcriptæ. *Amicitia Carthaginenſibus cum Romanis, ſi ita populo Romano videatur, his legibus eſto. Pœni vniuerſa Sicilia excedunto, cum Hierone bellum ne gerunto. Syracuſanis armis ne petunto, neque Syracuſanorum ſocios. Captiuos omnes ſine pretio Carthaginenſes Romanis reddunto. Argenti talenta Euboica bis mille & ducenta, intra annos viginti Pœni Romanis pendunto.* His conditionibus Romam perlatis, miſſi ſunt legati, qui duo immutarunt: nam 20 annos in 10 contraxere, quibus eadem ſumma pro belli ſumptibus penderetur: & mille inſuper talenta illico, ac ſine mora perſoluerentur. Atque ita primum bellum Punicum vigeſimo quarto denique anno finitum eſt.

Conditiones pacis, & Punici belli finis. Talentum Euboicum 1400 francorum fuit, Atticum 1050. Vide Annal. in ſchol. huius anni.

Triumphum egit hoc anno de Pœnis Catulus proconſul, ei quippe honor & imperium prorogatum fuit. Valerius quoque Proprætor biduo poſt, menſe vterque Octobri V. C. 512. de iiſdem triumphauit. At huius anni Coſſ. Lutatius Cerco, & Manlius Torquatus bellum ambo contra Faliſcos, intra ſex dies quam venerant, transfegerant. Belli cauſa fuit, quod Genucium quēdam tribunum plebis contumelia affeciſſent. Quindecim millibus cæſis, cæteris pax conceſſa, dimidia tamen agri parte ſublata. Vterque menſe Martio triumphauit. Gemina clades hoc anno Vrbem vehementer afflixit, prior ab inundatione Tyberis, poſterior ab incendio, quo ſæuiente L. Metellus Pontifex maximus Palladium ex æde Veſtæ rapuit. S. Auguſtinus inſultat Romanorum diis qui cultores ſuos, neque ab aquis, neque à flammis protegere potuerunt. Interim autem dum Romani ab hiſce vexantur elementis, bellum Libycum à mercenariis militibus excitatum eſt, quod & cruentiſſimum fuit, & Carthaginem vehementer afflixit, vt copioſè ſcribit Polybius.

V. Quatuor triumphi Romæ intra annum.

Clades duę inundationis, & incendij.

l. 3. de Ciu. c. 18. Bellum Libycum. ad finem vſque l. 1.

ANNVS MVNDI 3814.

ONIÆ II. 7. PTOL. EVERGETIS 7.

SELEVCI CALL. 7. Imperij Græc. 72.

OLYMP. CXXXV. A. 1. VR. CON. 513.

ANTE CHRISTVM 239.

SParſis conſumptiſque fratribus bello inteſtinæ diſcordiæ, inquit de Callinico & Hierace Iuſtinus, Rex bithiniæ Eumenes, quaſi vacantem Aſiæ poſſeſſionem inuaſurus, victorem Antiochum, Galloſque aggreditur, & adhuc ex ſuperiore congreſſione ſaucios, integer ipſe viribus ſuperat, ſub primum annum Olympiadis centeſimæ trigeſimæ quintæ. Quo etiam videtur pertinere legatio Romanorum ad Ptolemæum Euergetem, auxilia promittentium aduerſus Regem Syriæ, vt eſt apud Eutropium, quæ Ægyptius, gratiis actis, tanquam ſera recuſauit.

I. Eumenis bellum cōtra Hieracem. l. 27.

Init. l. 3.

Hoc anno Q. Lutatius, qui proximo anno fuerat Conſul, cum fratre C. Lutatio Catulo, qui primo bello Punico finem impoſuerat, in Siciliam profectus, omnia ibi ordinauit, vt ait Zonaras, Siculis arma ademit. Denique Siciliam in prouinciæ formam redegit, itaque merito M. Tullius eam principem prouinciarum populi Romani appellat, & valde deprædicat. Regnum tamen Hieronis in eius poteſtate manſit: cuius rei gratia ille Romam veniens, Floralium occaſione ludorum, ducenta millia modiorum tritici populo dono dedit, vt ait Eutropius. Floralium porro ludorum hoc anno initium factum eſſe ex Velleio ſatis conſtat, quando & Spoletum colonia deducta eſt. In quibus ludis, vt ait Auguſtinus, tanta exhiberi turpido conſueuit, vt in eorum comparatione cæteri honeſti ſint, à quibus tamen ipſis agendis, vel ſpectandis viri graues prohibebantur, vt pluribus in Annalibus leges.

II. Sicilia prouincia.

Hieronis in Rom. liberalitas. Florales ludi inſtituti. 5. in Verr.

l. 1. de cōſen. Euan. c. 33. n. 3. & 4.

Quoniam autem ad placandos Deos, hoſce ludos tam inſtitutos, quam frequentatos liquet, ſuſpicio eſt Romanos ſuſpicatos fuiſſe Deos iratos, qui proximo anno eluuionem & deflagrationem in populum Romanum immiſerant; ideóque hiſce ludis exhilarandos eſſe, atque placandos crediđiſſe. *At ſatius erat*, ait Auguſtinus, *tales Deos irritare temperantia, quam placare luxuria: & eos honeſtate, etiam ad inimicitias prouocare, quam tanta deformitate lenire.* Perſeuerauit hoc anno bellum mercenariorum in Africa, in quo dirimendo Romani laudabilem operam dederunt. His denique Coſſ. primus omnium L. Liuius poëta fabulas docere Romæ cœpit, anno ipſo antequam Tarenti natus eſt Ennius, vt ex M. Tul-

III. Qua de cauſa.

L. 2. de Ciu. c. 27.

Liuij fabulæ, & ortus Ennij.

l. 17. c. vlt.

3815.
Pax cum Pœnis nutat.

lio in Bruto, & A. Gellio liquet. Sequenti tamen anno quo C. Mamilius & Q. Valerius Coſſ. fuerunt, Vrbis Conditæ 514. pax Romanos inter & Pœnos nutare cœpit, quod Romani mercatores hoſtibus Carthaginenſium commeatum deferrent, eoſque Pœni in vincula coniicerent. Mox tamen captiuorum permutatione res beneuolè tranſacta eſt, vetitique mercatores neceſſaria ad Carthaginenſium hoſtes deferre; & ipſi Romani mercenariis in Sardinia & Vtica deficientibus adhærere noluerunt.

IV.
Bellum inter fratres Callinicũ & Hieracem.
l. 27.

De re autem Aſiana hæc habet Iuſtinus. *Victor Antiochô Hierace, cum Eumenes maiorẽ Aſiæ partem occupaſſet, ne tum quidem fratres, perdito præmio propter quod bellum gerebant, concordare potuerũt, ſed amiſſo externo hoſte, in mutuum exitium bellum reparant. In eo Antiochus denuo victus, multorum dierum fuga fatigatus, tandem ad ſocerum ſuum Artamenem Regem Cappadociæ prouehitur. A quo cum primum benignè ſuſceptus eſſet, mox inſidias veritus, fuga ſibi conſuluit*: quandiu autem fugitiuus fuerit incertum eſt.

ANNVS MVNDI 3816.

ONIÆ II. 9. PTOL. EVERGET. 9.

SELEVCI CAL. 9. & vlt. Imp. Gr. 74.

OLYMP. CXXXV. A. 3. VR. CO. 515.

ANTE CHRISTVM 237.

I.
Libyci belli finis
Polyb. l. 1.

Bellum Libycum, quod Pœni cum mercenariis ſuis geſſerunt atrociſſimum, vna cum trecenteſimo anno ab imperio Cyri terminatum eſt. Cum tres annos & menſes ferme quatuor, vt ait Polybius, perduraſſet. Bellum, inquit, omnium de quibus fando accepimus, longè crudeliſſimum, & maxime nefarium, in quo poſt grauiſſima damna, victoria tandem potiti ſunt Carthaginenſes, & meritiſſima ſupplicia omnes belli autores obruerunt. Hamilcaris autem Barcæ virtute in primis ac fortitudine confectum eſt. Cum primum autem res in Africa ſunt compoſitæ, Carthaginenſes coactis copiis eundem Amilcarem in Hiſpaniam miſerunt. Duxit is ſecum nouennem filium Annibalem, cumque aiunt Iouis altari admodum, ad iuſiurandum adegiſſe, nunquam ſe populo Romano amicum fore. Exiſtimat autem Polybius Amilcarem eo conſilio ad res Hiſpanas animum adieciſſe, vt præſidia contra Romanos inde ſibi compararet.

Annibal cum patre Hiſpaniam petit. Eiuſdem iuſiurandum.
Polyb. l. 2.

l. 3.

II.
Romani Sardiniam petunt, Pœnis ingratis.

Eodem fere tempore Romani, ab illis mercenariis inuitati, qui Sardinia pulſi ad ipſos transfugerant, in eam inſulam nauigare inſtituerunt. Quod Pœni cum ægrè ferrent, & arma ad repetendam inſulam compararent. Romani, ea occaſione accepta, bellum contra Carthaginenſes decernunt. At hi qui propter Libycum bellum malè omnino parati erant, ad ſuſcipiendas cum populo Romano inimicitias, tempori cedendum rati, non ſolum Sardinia ceſſere, verum etiam Romanis mille ac ducenta talenta adierunt, ne bellum hoc tempore ſuſtinere cogerentur. Hæc Polybius. Ex quibus intelligas non omnia bella iure à Romanis ſuſcepta fuiſſe. Nam qui iamdudum arma in Siciliam, ad prædones Mamertinos defendendos intulerant, nunc ad mercenarios transfugas protegendos arma oſtentant; non minus Sardiniæ nunc auidi, quam tunc fuerant Siciliæ. Nam hic quoque appetitus comedendo creſcit: Et Pœni, qui vim patiebantur, etiam pœnas dederunt, quaſi vim intuliſſent.

III.
Gallici belli renouatio.
l. 2.

Gallicum bellum hoc anno in Italia renouatum, ait Polybius, poſt annos 45. à pace Gallos inter & Romanos inita. Id eſt ab anno 470 ab Vrbe Condita, quo à Dolabella ingenti clade proſtrati fuerant. Cum autem inteſtina diſcordia concitati, cædibus inter ſe mutuis, ſignis etiam collatis graſſarentur, Romani, qui eorum aduentu territi, copias ſuas eduxerant, certiores facti de pernicie, quam ſibi ipſis hoſtes intulerant, domum rediere. Ita Polybius. Verum Zonaras & Oroſius aiunt a Valerio Conſule bis pugnatum eſſe contra Gallos, & primo quidem prælio victum fuiſſe, amiſſis tribus ſuorum millibus & quingentis. Cumque ſibi Roma mitti auxilia didiciſſet, pugnam anteuertiſſe, optantem aut per ſe victoria potiri, aut mortem oppetere. Fauit illi victoria, 14 millia Gallorum cecidit, duo millia cepit: ſed ob priorem cladem triumphus Conſuli negatus eſt. Sed nec bellum hoc anno finitum eſt. Liguſticum quoque hoc anno a Sempronio Graccho inchoatum ob Ligurum latrocinia, triennium tenuit, etſi primo ſtatim anno malè accepti fuiſſent.

Res à Valerio in eos geſta.

3817. & 18.

IV.
Bellum Liguſticum.
Zonaras.

Sequenti anno vtrumque bellum continuatum eſt; tertio autem, Cornelio Lentulo, & Licinio Varo Coſſ. terminatum. Cum enim Galli, ſua multitudine feroces, per legatos Ariminenſem agrum cum vrbe à Coſſ. repeterent, Conſules nec ob paucitatem confligere auderent, nec illa concedere quæ petebatur, inducias fecerunt, dum legati Romam à Gallis mitterentur, qui cum nihil impetraſſent, in caſtra reuerſi, res ſuas mutua diſſenſione perditas inuenerunt.

V.
Et Corſicũ cum deditione Cliniæ.

Gallicis bellis iam confectis, Lentulus Conſul contra Ligures profectus, iis qui occurrebant profligatis, caſtella quædam ſubegit. At Varus eius collega Corſicam petiturus, cum propter nauigiorum penuriam traiicere non poſſet, Claudium Cliniam legatum cum parte copiarum præmiſit: qui Corſis territis, & in colloquium adductis, cum eis propria autoritate pacem fecit. Varus autem nulla pactionis habita ratione, eos oppugnare non deſtitit, donec ſubegiſſet. Romani vero ne violati fœderis crimen incurrerent, Cliniam eis dediderunt, quem non receptum, crudeliter ac contumelioſè peremerunt, vt ex Valerio Maximo in Annalibus apertè demonſtratum eſt.

a. m. 3818. n. 3.

(∴)

ANNVS MVNDI 3819.

ONIÆ II. Ducis & Pontif. 12.

PTOLEMÆI EVERGETIS 12.

SELEVCI CALLINICI 12. Imp. Gr. 77.

OLYMP. CXXXVI. A. 2. V. C. 518.

ANTE CHRISTVM 234.

I. Bellū Sardicum innouatum. *l. 4. c. 12.*

BEllum in Sardinia hoc anno geſtum, atque his Coſſ. Eutropius & Oroſius perſpicuè tradidere. Zonaras quoque Sardos dicto non audientes, à Romanis debellatos affirmat. Itaque Manlium Torquatum de Sardis triumphaſſe tabulæ Capitolinæ confirmant. Alia porro videtur hæc res geſta in Sardinia, ab ea, quam ante triennium ex Polybio retulimus. Eo enim tempore, acquiſita eſt Sardinia, iſto poſt defectionem, quam memorat Oroſius, recuperata. Quoniam autem ea deditio culpa Carthaginenſium contigiſſe videbatur, bellum contra eos decretum eſt, ſed ipſi pace ſuppliciter multis legationibus poſtulata, eam denique impetrarunt. Tam ſtudioſè autem Pœni pro pace apud Romanos egiſſe videntur, propter Amilcarem cum copiis abſentem, quem, cum bene res in Hiſpania gereret, non videbatur è Republica illum inde medio ex curſu reuocare.

Pax cum Pœnis turbata firmatur.

II. Ianus ſecundùm clauſus. *l. 2.*

Sardinia, inquit Valerius, *inter primum & ſecundum bellum Punicum, ductu T. Manlij Conſulis, certum recepit imperij iugum: immane belliça ciuitatis argumentum, quod ſemel ſub regibus, iterum hoc T. Manlio Conſule; tertio Auguſto principe, certa pacis argumentum Ianus Geminus clauſus dedit.*

3820.

Caruilij diuortium; & bellum tripertitū. *Zonaras.*

Verum quam incerta, atque inconſtans fuerit hæc pax in Sardinia, ſequentes anni docebunt. Nam anno ſtatim ſequenti, quo Poſthumius Albinus Conſul fuit, cum Spu. Caruilio, qui primus hoc anno diuortium cum vxore fecit, Sardi, Corſi, & Ligures ex condito defeciſſe, ex locorum vicinitate ſatis apparet, vt ſibi mutuo ferrent opem. At Romani copias trifariam diuiſere, Albinus in Liguriam, Caruilius in Corſicam, Publ. Cornelius ædilis in Sardiniam miſſi ſunt. Sed Cornelio demortuo, ſuffectus eſt Caruilius, qui de Sardis ingenti prælio deuictis triumphauit, vt Tabulæ Capitolinæ teſtantur. Quos nihilominus cum Liguribus rurſum ſequenti anno defeciſſe, ſuo loco dicturi ſumus.

(∵)

ANNVS MVNDI 3821.

ONIÆ II. Pont. 14. & vlt. PT. EVER. 14.

ANTIGONI TVT. 1.

SELEVCI CALL. 14. Imperij Græc. 79.

OLYMP. CXXXVI. A. 4. VR. C. 520.

ANTE CHRISTVM 232.

IADDV Onias I. Simon I. Eleazar. Manaſſes Onias II Simon I Onias II

I. Mors ſec di Oniæ. *co. 12. 2*

VLtimum hunc annum tribuit Euſebius Oniæ Pontifici, huius nominis ſecundo, qui à primo Onia quintus fuit, & cuius tertius Onias nepos fuit. Cum autem conſtet ex primo Machabæorum literas ab Aria Rege Spartiatarum miſſas ad Oniam Sacerdotem magnum, non leuis eſt controuerſia ad quem Oniam miſſæ fuerint. Quam quæſtionem in Annalibus diligenter excuſſimus. Hic breuiter dicimus, eas literas ad Oniam ſecundum pertinere, quoniam earum autor Arius, quo Areus filius Acrotati regnauit hoc tempore, & ſub extrema Pyrrhi tempora regnare cœpit, & Athenienſibus opem tulit, cum ab Antigono Gonata obſiderentur, teſte Pauſania in Laconicis, anno Philadelphi decimo octauo, vt ſuo loco dictum eſt, id eſt ante annos triginta ſex. Regnauit autem annos quadraginta quatuor, vt ſcribit Sigonius in Lacedæmoniorum temporibus; itaque totum huius Oniæ tempus facile occupauit. A primi autem Oniæ morte, iam ſexaginta octo anni tranſacti ſunt. Nec eſt vllus in tota Regum Spartanorum ſerie hoc Ario prior. Ac ne poſterior quidem, præter Arcum huius nepotem, quem Pauſanias annis octo duntaxat vixiſſe tradit; vt ad eum literæ illa pertinere non poſſint.

Arij Reg ad eum teræ.

p. 87. Gr

l. 3. ibid.

II. Earum exempla *l. 12. 20.*

Epiſtola porro ipſa ex priore Machabæorum ſic habet. *Arius Rex Spartiatarum Oniæ ſacerdoti magno ſalutem. Inuentum eſt, in Scriptura de Spartiatis & Iudæis, quoniam ſunt fratres, & quod ſunt de genere Abraham. Et nunc ex quo hæc cognouimus, benefacitis ſcribentes de pace veſtra. Sed & nos reſcripſimus vobis. Pecora noſtra, & poſſeſſiones noſtræ veſtræ ſunt, & veſtræ noſtræ. Mandauimus itaque hæc nunciari vobis.* His addit Ioſephus. *Demoteles eſt, qui has vobis reddit literas in pagina quadrangula ſcriptas, & obſignatas aquilæ ſigillo, vnguibus draconem tenentis.* Scripturam vocat Arius, Spartiatarum Annales. Et totus quidem ſtylus Hebraiſmum ſapit, potius quam Laconiſmum. Nimirum Græca Epiſtola primum in Hebræum verſa eſt, qua lingua prior ille Machabæorum liber ſcriptus fuit, Hieronymo teſte. Deinde rurſus ex Hebræo in Græcum Latinumque conuerſa eſt. Quod ad cognationem illam attinet ab Abrahamo vſque repetitam, minime abſurdum eſt coloniam aliquam Abrahamitarum, ex Cetura ſuſceptorum, in Græciam, agrumq; Spartanum eſſe deductam, remque ipſam ad poſteritatis memoriam, ſcriptis fuiſſe commendatam.

l. 12. c. 5.

Spartiatarum & Iudæorum cognatio

Epiſt. 106 c. 3.

Addimus porro deinceps Annalibus Antigonum Tutorem, cæteroſque Macedonum reges,

Antigonus Tutor Philippi.

eorum res vehementer cum Romanis coniunctæ ſunt, & ægrè alteræ; ſine alteris explicari poſſunt. Hoc ergo anno circiter exeunte mortuum eſſe Demetrium Gonatæ filium ex Polybiò ſatis conſtat. Sed quia Euſebius hunc annum primum Antigoni eſſe vult, priorem anni partem Demetrio, poſteriorem huic Antigono tribuamus, cui cognomen Tutoris ipſum eius officium dedit. Nam Philippi Demetrij filij tum paruuli Tutor fuit: ſed accepta mox in matrimonium pupilli matre Phthia, Alexandri Epirotæ filia, Pyrrhi nepte, Regem ſe conſtituere laborabat, vt ait Iuſtinus, regnauitque reuera, vſque ad decimum quartum pueri annum.

IV Sardi & Ligures rurſum tumultuantur.

Sardi & Ligures hoc anno rurſum, Pœnis inſtigantibus, vt tradit Zonaras, defecerunt vt ab his attriti, faciliorem ipſi poſtea victoriam obtigerent. Ea recognita, Carthaginenſes hoſtes iudicati ſunt, & miſſá ad eos haſta & caduceo, data eſt optio vtrum mallent. At illi nihil territi neutrum ſe velle dixerunt, ſed illud alacriter accepturos, quod legati reliquiſſent. Neutri tamen bellum adhuc auſpicari auſi ſunt. Miſſa fuit legatio à Fabio Conſule, qui de Liguribus hoc anno triumphauit, & templum Honoris dedicauit. Pomponius Matho eius collega, de Sardibus quoq; triumphum egit. His ipſis Conſulibus natus eſt Cato maior, ſi bene anni apud M. Tullium, in libello de Senectute dinumerentur, vt ex Annalibus intelligetur.

Pœnorum ſi lucia. *Vide Gell. l. 30. c. 27.*

Ortus Catonis maioris.

ANNVS MVNDI 3822.

SIMON. II. 1. PTOL. EVERGET. 15.

ANTIGONI TVTORIS 1.

SELEVCI CAL. 15. Imp. Græcor. 80.

OLYMP. CXXXVII. A. 1. VR. C. 521.

ANTE CHRISTVM 231.

I. Simon II. Pontifex.

a. V C 464. Mundi 3765.

NOuum in Iudæa Pontificem ſuggerit Euſebij Chronicum, cum ineunte Olympiade CXXXVII. cuius initium incurrit in annum Sabbaticum 177. Sed recordetur Lector priorem Simonem cum poſteriore confundi ab Euſebio, & quæ illius Priſci, & iuſti ſunt, huic tribui, vt pluribus ſuo loco explicatum eſt.

Res Macedonica & Romana.

Ad hunc annum, quo viuere ac docere deſiit Lyco Philoſophus, referre poſſumus Dardanorum & Theſſalorum incurſiones in Macedoniam, quas Antigonus Tutor compreſſit, quod ille poſtea in ſeditione mitiganda ſapienter vſurpauit, dum regni adminiſtrationem apud populum diſſimulatè deponeret, vt pluribus explicat Iuſtinus. At Zonaras de Romana re, *contra Sardos*, inquit, *denuo tumultuantes ambo Coſſ. exercitum duxerunt, qui cum magnam prædam cepiſſent à Corſis, cum eò appuliſſent, eis erepta eſt.* Qua de cauſa Romani poſtea vtroſque inuaſerunt.

II. *l. 3.*

Refert in hunc annum Polybius cauſam & originem noui belli Gallici, quod Romani Galliæ Ciſalpinæ agrum, Picenum dictum, quem deuictis Senonibus ademerant, inter ſe diuiſiſſent. Crediderunt quippe illos non iam de imperio ſecum certare, ſed omnino propoſitum habere, illos ſuis ſedibus funditus euertere ac perdere. Itaque duæ apud illos potentiſſimæ gentes Inſubres & Boij, legationem ad eos Gallos miſere, qui inter Alpes Rhodanum accolebant, qui à Gæſis ferendis, id fuit Gallici teli genus, Gæſati dicti ſunt, quomodo Cetrati, & Galeati milites dici ſolent. Sequenti anno Pomponius Conſul inquietos Sardos è ſpecubus ſuis extraxit; Papyrius eius collega rapinam Corſorum vltus eſt, & in Albano monte, vrbi vicino parum æquo ſenatu, triumphauit.

Cauſa & origo Gallici belli.

3823. Res geſta in Sardos & Corſos.

ANNVS MVNDI 3824.

SIMON. II. 3. PTOL. EVERGET. 17.

ANTIGONI TVTORIS 4.

SELEVCI CALL. 17. Imperij Græcor. 82.

OLYMP. CXXXVII. A. 3. VR. C. 523.

ANTE CHRISTVM 229.

I. Mors Amilcaris.

MOrtuus eſt hoc anno Amilcar Annibalis pater, qui nonus fuit à bello Lybico, ſine mercenario, dum Hiſpaniæ populos Pœnis ſubiugare molitur: in bello cæſum fortiter dimicantem tradit Polybius. Diodorus autem Siculus, fugientem & profundum fluuium tranſeuntem, ab equo excuſſum periiſſe. Aliter etiam Zonaras. Ei gener Haſdrubal ſucceſſit, qui nouam Carthaginem condidit ad littus maris, & 12 vrbes Hiſpaniæ ſubegit, & poſt nouem Præturæ annos occiſus eſt, vt ſuo loco dicetur.

Haſdrubal.

Præludia belli Gallici.

Interea Galli bellum, & pecunias ad id neceſſarias comparabant, præſertim venditione captiuorum, eo quod mercenario milite eis vtendum erant, quales erant Gæſati illi quos memorat Polybius. Iidem cognita expeditione Coſſ. in Liguſticum, ſe ad Romam ex improuiſo inuadendam pararunt. Quo Conſules intellecto, eos adoriuntur, diſſimulantes tamen, quaſi per amicitiæ ſpeciem eis obuiam egreſſi eſſent. Simularunt illi quoque ſe non contra illos eſſe profectos, ſed per eorum agros in Liguriam ituros.

II. Semina Illyrici belli, & eorum iniuriæ. *Polyb.*

Hoc ipſo anno Illirici belli ſemina iacta ſunt. Illirici enim Rex, contra Aetolos re bene geſta, gaudio, & ebrietate inter paucos dies conſumptus, regnum Teutæ vxori reliquit adminiſtrandum; quæ cum à ſuis piraticam exerceri pateretur, multas Italicis quoque mercatoribus intulit iniurias, quas cum illi detuliſſent in Senatum, miſit is ad Reginam legatos, qui re accuratius cognita expoſtularent. Quod cum illi feciſſent, Teuta curæ ſibi fore dixit, ne populo Romano publicè ab Illiriis iniuria fieret; vt autem impediat quominus priuatim quam poteſt quiſque vtilitatem è mari capiat, hoc vero à regibus minime poſtulandum eſſe. Eam orationem

tionem cum liberius legatus arguiſſet, miſit regina qui abeuntem, contra ius gentium, interficeret, eiuſque ſocios malè mulctaret. Cumque illa, pro improuida ac muliebri ſuperbia, parum cogitaret quales ſibi hoſtes in Italia peperiſſet, nauales copias partim Dyrrhachium, partim Corcyram miſit. Et Dyrrhachium quidem primo impetu ferè captum obſedit, Corcyræos, amiſſa nauali pugna, ad deditionem compulit, & loco præſidium impoſuit, Demetrio Phario præfecto.

3825. III. Romani Illyricum claſſe petunt.

Horum pars aliqua ad ſequentem annum videtur pertinere, qui fuit Vrbis Conditæ 524. quo facti ſunt Coſſ. Poſthumius Albinus, & Fuluius Centumalus, qui cum ducentarum nauium claſſe, dum Poſthumius cum terreſtribus copiis Roma proficiſcitur, Corcyram appellit. Læti Corcyrenſes præſidium Illiriorum, conſentiente Demetrio, Romanis tradunt. Is quippe apud Reginam calumniis appetitus, malè ſibi ab illa metuebat. Inde Corcyrenſes ſeſe de communi ſententia Romanis tradunt, vt ab Illyriis protegantur. Quibus in fidem receptis, Apolloniam claſſe petunt, ducemque habent ad reliqua peragenda Demetrium. Interea Poſthumius terreſtres copias Brunduſio traducit. Statim atque vterque exercitus Apolloniam attigit, Apolloniatès eos vrbe recipiunt, ſeque ac ſua illis permittunt. Interim Dyrrhachium obſidebatur ab Illyriis, qui cum primum aduentum Romanorum ſenſere, obſidione ſoluta, effuſam fugam capeſſiuerunt.

IV. Et ſibi ſubiiciunt.

His quoque in fidem receptis, ad vlteriora Illyrici progrediuntur, ſubactis obiter Ardyæis, mox plures populi per legatos in fidem atque amicitiam ſunt recepti. Ita ventum eſt ad Iſſam, quam Illyrij obſidebant: ſed illico ſoluta eſt obſidio, & 20. lembi præda Peloponneſiaca onuſti, obſeſſoribus erepti, & Iſſæi in fidem recepti; quædam oppida per vim expugnata. Itaque rebus omnibus Romanis è ſententia fluentibus, Teutâ cum paucis in Rizonem oppidum valde munitum cuaſit. Romani autem, pleriſque Illyrici populis Demetrio ſubiectis, vtrumque exercitum Dyrrhachium reducunt. Inde Cn. Fuluius Romam cum maiore parte copiarum reuerſus eſt. Poſthumius cum 40 longis nauibus eſt relictus, qui amicos in officio, inimicos in metu contineret.

3826. V. Teuta regina pacẽ petit, & duris conditionibus impetrat.

Sub initium autem veris, vt ait Polybius, Teuta legatis ad Romanos miſſis, pacem cum illis hiſce conditionibus ſancit, vt tributa, quæ ipſi imperarentur, quotannis penderet, Illyrico toto, præter pauca loca excederet, & ne vltra Liſſum, quæ eſt maritima ciuitas vicina Dyrrhachio, pluribus quam duobus lembis, iiſque inermibus, liceret ei nauigare. Sicque Romani iam totius ferè Italiæ Domini, omniumque inſularum mediterranei maris, ad alteram Europæ continentem delati, Imperium obtinere cœperunt. Id ne inuidioſum, ſimul & formidoloſum foret vniuerſæ Græciæ, eamque aduerſum ſe concitaret, operam dederunt, vt rebus, prout geſtæ fuerunt, probe intellectis, non commouerentur, ſed communi potius amicitia iungerentur. Cui rei operam dedit Poſthumius, qui ſuperiore anno in Illyrio, cum quadraginta nauibus relictus fuerat, miſſis ad Aetolos, & Achæorum gentem legatis. Quod primum fuit Romanorum cum Græcis per legatos commercium, vt ait Polybius.

Romani Græcorum offenſionem vitãt.

ANNVS MVNDI 3827.

SIMONIS II. 6. PTOL. EVERG. 10.

ANTIGONI TVTORIS 7.

SELEVCI CAL. 20. & vlt. Imp. Græc. 85.

OLYMP. CXXXVIII. A. 2. V. C. 526.

ANTE CHRISTVM 226.

I. Mo[r]s Seleuci Callinici.

Moritur hoc anno Seleucus Callinicus Rex Aſiæ, Syriæque: ſed titulo magis quam re ipſa. Quippe ab ipſo ferè initio regni ſui, ab Euergete, Syria, magnáque parte Aſiæ ſpoliatus, pauper & inglorioſus, reliquum vitæ ac regni ad vigeſimum vſque annum traduxit. Res ab eo geſtæ perobſcuræ ſunt, mortem eius, itemque fratris ipſius in idem tempus coniicit Iuſtinus libro vigeſimo ſeptimo extremo. Et de Antiocho primum Hierace. *Cui cum profugo nuſquam locus tutus eſſet, ad Ptolemæum Euergetem quamuis hoſtem decurrit; quod eius fidem tutiorem, quam fratris exiſtimabat; memor vel quæ facturus fuerat fratri, vel quæ meruiſſet à fratre. Sed Ptolemæus non tam ei ex deditione amicus, quam hoſtis factus; ſeruari cum arctiſſima cuſtodia iubet. Hinc quoque Antiochus, opera cuiuſdam meretricis adiutus, deceptis cuſtodibus, fugienſque, à latronibus interficitur. Seleucus quoque iiſdem fermè diebus, amiſſo regno, equo præcipitatus, finitur. Sed fratres, & quaſi germani caſibus, exules ambo, poſt regna, ſuorum ſcelerum pœnas luerunt.* Ita Iuſtinus.

Et fratri eius Antiochi Hieracis.

II. Romano[rum] fœdus cu[m] Haſdruba[le]. *Polyb. l. 2.*

Romani per hæc tempora cum multa de Gallorum conſiliis, & belli apparatu audirent, de rebus ſuis ſolliciti, ne ſimul duobus potentibus hoſtibus obiectis opprimerentur, fœdus cum Haſdrubale, qui Hamilcari ſucceſſerat, ſanxerunt, quo vltra Iberum amnem continere ſe Carthaginenſes oporteret. Tum cogitationes omnes ad bellum Gallicum conuerterunt. Sardiniam autem & Siciliam hoc primum anno per Prætores Romani adminiſtrarunt, illam M. Valerius, hanc C. Flaminius. Vide Sigonium in Faſtis.

3828. Sardinia Sicilia p[er] Prætores adminiſtrata. *In Dan.* 1[1]. 10.

Sequens annus habuit in Aſia initium regni alterius Seleuci, de quo ita Hieronymus, *Poſt fugam & mortem Seleuci Callinici, duo filij eius, Seleucus cognomento Ceraunus, & Antiochus, qui appellatus eſt magnus, prouocati ſpe victoriæ, & vltione parentis, exercitu congregato, aduerſus Ptolemæum Philopatorem arma corripiunt,* &c. Vbi neceſſe eſt ſanctum Hieronymum lapſum eſſe memoria, cum ait vtrumque fratrem contra Philopatorem arma corripuiſſe; dictum enim oportuit contra Euergetem. Nam Ceraunus hic cum triennio tantum regnarit, oc-

III. Regnum Seleuci Ceraunii.

ciſus eſt antequam Euergetes regnare deſineret. Ei enim Euſebius & Beda, aliique paſſim omnes 26 annos tribuunt, quorum hic eſt 21. Itaque prior fratrum Euergeti infeſtus fuit, poſterior vtrique. Cæterum Seleuci Ceranni primus annus, in apparando bello contra Attalum conſumptus eſt. Is enim, vt ſcribit Polybius, omnem cis Taurum Aſiam imperio ſuo ſubiecerat, qui nuper Rex Pergami tantum fuerat.

In Attalum bellum parat.

l. 4. p. 315. Gr. Lat.

IV. *Romani viuos defodiunt.*

At Romani nefario ſacrificio vrbem ſuam funeſtarunt. Gallum enim vnum, & Gallam fœminam cum muliere ſimul Græca, in foro boario viuos defoderunt, nec impunè. *Obligamentum enim hoc magicum in contrarium continuo verſum eſt*, vt ait Oroſius. *Nam diras illas quas fecerant externorum mortes, fœdiſſimis ſuorum cædibus expiauerunt.* Vide Annales.

l. 4. c. 13.

ANNVS MVNDI 3829.

SIMON. II. 8. PTOL. EVERGET. 22.

ANTIGONI TVTORIS 9.

SELEVCI CERAVNI 2. Imp. Græc. 87.

OLYMP. CXXXVIII. A. 4. V. C. 528.

ANTE CHRISTVM 224.

I. *Res Seleuci.* *An. Sab 78* *l. 4. p 315. Gr. Lat.*

SEleucus Ceraunus cum Achæo principe, qui eum cognatione attingebat, & copioſo exercitu Taurum montem ſuperauit, paterni regni partem Attalo erepturus, vt autor eſt Polybius; ſed quo fructu, ſequens annus, quo cum ibi contigit interfici, declarabit. Interea Hermiæ cuidam è Caria, homini improbo ac crudeli, regnum adminiſtrandum reliquit.

II. *Bellū Gallicum erumpit.*

Erupit hoc anno bellum, quod octauum iam annum Inſubres, Boij, Gallique finitimi contra Romanos meditabantur. Acceſſere Geſſatæ Galli cum regibus ſuis Concolitano, & Aneroëſto, & ingenti exercitu magnificè inſtructo. Pertinuit autem ad Romanorum prudentiam innumerabiles Gallorum copias deceſſione aliquorum populorum minuere. Itaque legationem miſſa Venetos atque Cenomanos ad ſe traduxere, vt neceſſe fuerit Gallorum regibus, quod ſibi ab iſtis metuerent, partem copiarum ad fines ſuos tutandos relinquere, & eadem exercitum diminuere pugnaturum. Ipſi nihilominus cum ingenti exercitu qui ſupererat, Hetruriam verſus iter arripuere.

III. *Romani tres illis exercitus obiiciunt.*

At Romani audito Celtas traieciſſe iam Alpes, magna celeritate L. Aemylium Conſulem cum legionibus Ariminum miſerunt, ſi forte illac hoſtis impetum faceret. Vni Prætorum decreta eſt Hetruria. Nam Conſul alter in Sardiniam cum parte copiarum erat profectus. Neque ſolum tota vrbs erat in armis, adeo vt ſenes, & qui legitima iam ſtipendia confecerant, ipſique Sacerdotes, qui perpetua militiæ vacatione gaudebant, ad Sacramentum adigerentur, ſed vniuerſa quoque Italia ad hoc bellum, tanquam pro aris ac focis decertatura, concurreret. Itaque Polybius ad ſeptingenta & ſeptuaginta ſeptem millia & trecentos enumerat. Poſtquam in Hetruriam peruenere Galli, latè prouinciam populantur, & Romam iter intendunt, cum audiunt Romanum exercitum, Prætore duce, ipſis à tergo imminere. Eo cognito Galli conuerſa facie eis obuiam procedunt, cumque veſpere in conſpectu eſſent, caſtris vtriſque poſitis, conſtiterunt. Prima luce maximo animorum ardore pugnatur, ſed Galli ſuperiores euaſere, Romanorum ad ſex millia periere. Plerique qui effugerant in editum collem euaſere; Gallico equitatu ne euaderent obſeruante.

Prima cum ipſis pugna Infelix Romanis.

IV. *Altera in qua Regulus Conſul occumbit.*

Interea L. Æmylius Conſul, qui ad tutandam Adriatici maris oram Arimini recederat, audito quo res ſtatu, quo hoſtis eſſet loco, magnis itineribus ad eum pergit, ſeſe adiungit ſuis. Cum Galli de ſua præda ſolliciti, ſtatuunt eam deferre domum, tum ad Romanos debellandos reuerti. Abeuntes perſequitur Aemylius, omnemque eis nocendi occaſionem captat: cum alter Conſul Attilius Regulus exercitum è Sardinia commodùm reportarat. Itaque in medio duorum exercituum Romanorum Galli tenebantur, quibus ex periculo creſcente audacia, atrox pugna committitur, in eáque dum inconſultiùs pugnat Attilius, totius rei bene geſtæ decus ad ſe transferre cupiens, occumbit. Aduenit interea Aemylius, tribuſque exercitibus acerrimè pugnatur, Gallis præſertim ſtatuentibus aut vincere, aut mori: & fortaſſe viciſſent, niſi ſagis bracciſq; reiectis, nudi cum ſolis armis pugnare, & primos ordines occupare ſtatuiſſent, à ſagittariis enim telis confixi, partim in veſtigio cecidere, partim retrocedentes ordines turbare, & Romanis præbuere victoriam. Ad quadraginta millia cæſa Gallorum, capta decem millia, in quibus Rex Concolitanus. Alter cum paucis fuga elapſus, mox ſibi ſuiſque manus intulit. Aemylius Romam vtrumque reducit exercitum, & de Gallis triumphat: eos in Capitolium ducens, qui iurarant ſe thoraces non prius exuturos, quam in Capitolium veniſſent.

Galli temeritate sua vincuntur.

De iis Aemylius triumphat.

V. *Bellum Cleomenium.*

Sub hoc ipſum Gallici belli tempus, etiam Cleomenicum geſtum eſt, quod Cleomenes Rex Spartanus contra Aratum & Achæos geſſit, & magnam Græciæ partem variis motibus cladibuſque labefecit. De quo plurima Plutarchus in Arato & Cleomene, & Polybius libro ſecundo, quæ in Annalibus contracta reperies.

(∴)

ANNVS

ANNVS MVNDI 3850.

SIMON. II. 9. PTOL. EVERGET. 23.

SELEVCI CERAVNI 3. & vlt.

ANTIGONI TVT. 10.

ANTIOC. MAG. 1. Imperij Græcorum 88.

OLYMP. CXXXIX. A. 1. VR. C. 529.

ANTE CHRISTVM 223.

I. Seleuci Ceranni mors. *l. 4. p. 315.*

SVb anni huius exordium, & Olympiadis centeſimæ vndequadrageſimæ, Seleucus Ceranus & regnum amiſit & vitam. Fulmen quippe intra breue tempus vim ſuam omnem effundit. *Iunior Seleucus*, ait Polybius, *ſtatim à ſuſcepto regno factus certior de Attalo, qui omnem iam cis Taurum Aſiam ſuo imperio ſubiecerat, rebus ſuis conſulendi impetum cepit. Sed vbi Taurum magno cum exercitu eſſet tranſgreſſus, dolo apperitus* eum dolum Appianus venenum interpretatur, *ab Apaturio Gallo, & Nicanore vitam cum morte commutauit.* Quam cædem Achæus è veſtigio vlciſcens, tanquam occiſi cognatus vtrumque trucidauit. Copias vero & res vniuerſas, & prudentia & magnitudine animi ſingulari adminiſtrauit. Cumque ei populi certatim regnum deferrent, reſtitit ipſe fortiter, & Antiocho, iuniori filio Calinici imperium conſeruans, perque omnes regiones bellum circumferens, quidquid cis Taurum fuerat amiſſum, recepit, & ab ipſo Antiocho adminiſtrandum accepit. Mediam autem Molo, Perſidem Alexander. Cæterum adhuc admodum puer regno initiatus eſt, vt propterea non diu poſt Satrapas ſuos, eius pueritiam contemnentes, tyrannos expertus fuerit.

Quam Achæus vlciſcitur, & regnum Antiocho parat.

II. Pugna cum Gallis Inſubribus.

De re Gallica, quam in tres adhuc annos propagari contigit, ſcribit Oroſius à nouis Coſſ. trans Padum Romanas ductas fuiſſe legiones, ibique cum Iuſubribus Gallis eſſe pugnatum, quorum cæſa fuerint viginti tria millia, quinque millia capta. His conſentit Zonaras, & Epitome 20. Liuij. Reliqui ſe fidei Romanæ permiſerunt. Toto deinc expeditionis reliquo tempore, propter imbres immodicos, graſſantemque peſtilentiam, nihil memoria dignum geſtum eſſe ſcribit Polybius.

3831. Achæus fideliter ac feliciter pro Antiocho pugnat. *l. 4. p. 315.*

Sequenti quoque anno Achæus Antiochi regis tum pueri cis Taurum ſatrapa, res Domini ſui fideliter geſſit, & multis ſubactum cladibus Attalum, in ipſam vrbem Pergami, paternique regni fines compegit, vt eſt apud Polybium.

III. Bellum cũ Inſubribus iteratum.

Romani porro ad Inſubres rurſum penetrant, & multas ſubinde clades accipiunt inferuntque, ſed victoria denique penes Romanos ſtetit, vt qui & diſciplinæ militaris legibus, & armorum commoditate, & aciei collocatione hoſtes ſuos longe ſuperarent, *Flaminius Conſul,* inquit Oroſius, *contemptis auſpiciis, quibus contra Gallos pugnare prohibebatur, conflixit, & vicit. In quo bello nouem milia Gallorum cæſa, decem & ſeptem millia capta ſunt.* Sic ipſe. Illud autem de contemptis auſpiciis Plutarchus explicat in Marcello. In comitiis conſularibus Coſſ. vitio creatos Augures obnunciarunt. Itaque Senatus extemplo literas in caſtra mittit, quibus Coſſ. Romam euocantur, vt ſe magiſtratu abdicent. Quod ſentiens Flaminius non prius eas aperuit, quam pugna commiſſa victoriam eſſet conſecutus. Ideòque Romam cum multa præda reuertenti populus nõ proceſſit obuiam. Quinimo nihil propius factum eſt, quam vt ei negaretur triumphus. Certe ſecundum triumphum vtrique Conſuli magiſtratus abrogatus eſt. Voluit Dominus, etiam contemptis auſpiciorum ſacrilegiis interdum victoriam contingere, interdum cladem, vt ea nihil in alterutram partem facere à prudentibus intelligeretur. Quanquam potuit & culpam ducum, contra conſcientiam pugnantium, clade caſtigare.

Flaminius vincit, etiam contemptis auſpiciis.

IV. Terræ motus, & ruina Rhodij Coloſſi. ab anno 3750.

Hoc ipſo anno, qui fuit Olympiadis 139 annus 1. contigit terræ motus ingens in Aſia, in Caria præſertim & inſula Rhodo, teſte Euſebij Chronico, tantum vt labentibus vulgo fectis, ingens quoque ille Coloſſus rueret, vt ait Oroſius, cum annum vnum & 80 ſtetiſſet. Circa quem multa peccaſſe Scaligerum in Annalibus ſtudioſus lector inueniet.

ANNVS MVNDI 3852.

SIMON. II. 11. PTOL. EVERG. 25.

ANTIGONI TVTORIS 12.

ANTIOC. MAG 3. Imperij Græcorum 90.

OLYMP. CXXXIX. A. 3. VRB. C. 531.

ANTE CHRISTVM 221.

I. Achæus tyrannidem occupat.

CVm Achæus Attalum Pergami concluſiſſet, omniaque loca, quæ ipſi eripuerat, in ſuam poteſtatem redegiſſet, inopinato ſucceſſu elatus, à recta via deflexit, & in Laodicæa Syriæ, impulſore Syniride quodam exule, diadema ſibi nomenque regium aſſumpſit. Quo ipſo tempore Molo & Alexander, Satrapæ Mediæ & Perſidis, defecerunt ipſi quoque ab Antiocho rege ſuo. Cumque Epigenes regiarum copiarum dux primarius, regi autor eſſet copias aduerſus Molonem ducere, quod rebelles regis præſentiam veriti, tyrannorum deſerturi eſſent: optimum conſilium Hermias per calumniam diſiecit, & regis adoleſcentis animum ad Syriacam expeditionem aduerſus Euergetem compulit, vt negotiorum multitudine obrutus rex, ipſo perpetuo indigeret, neque in eius vitam & gubernationem inquireret. Hæc pluribus Polybius.

Molonis item, & Alexandri defectio.

Hermias. *l. 5. p. 38.* &c.

II. Galli pacem petũt nec impetrant. *l. 2. p. 121.*

De re autem Gallica, ſcribit miſſos hoc anno à Gallis de pace legatos, ad omnem conditionem paratos, quæ ne illis concederetur, per huius anni Coſſ. M. Claudium, & Cn. Cornelium effectum eſſe, qui nolebant materiam ſibi præripi glorioſi triumphi, propriamque gloriam publicæ vtilitati anteponebant. Quamobrem Galli vltimam ſpem ſibi tentandam rati, mercenarios Gallorum Geſſatas iterum ad 30. millia conducunt Rhodani accolas, quorum dux erat Rex Virdomarus. Coſſ. primo vere

Coacti bellum inſtaurant & vincuntur.

legiones in agros Inſubrum ducunt, Acerras iuxta Padum obſident, quibus cum illi opem ferre non poſſent, traiecto fluuio, in ditionem Romanorum tranſeunt, & Claſtidium obſident. Quibus cum Marcellus opem ferret, Galli ei procedunt obuiam obſidione relicta, & à Marcello vincuntur, qui Acerras reuerſus oppidum expugnat. Galli Mediolanum, iam tum Inſubrum caput, ſe recipiunt, quod ipſum in Conſulis Cornelij poteſtatem venit, poſt pugnam, in qua fugam, & magnam ſuorum ſtragem paſſus eſt.

Opima ſpolia Marcelli.

III. Inſubres Romanis ſe dedunt.

Amiſſo Mediolano principes Inſubrum, omni ſpe ſalutis amiſſa, ſe Romanis dedunt, qui Gallici belli finis fuit. Hæc ferè Polybius & Zonaras. Cæteri addunt Virdomarum regem à Marcello ad certamen ſingulare prouocatum, ad Claſtidium oppidum fuiſſe proſtratum, & opima ſpolia ſuſpenſa Quirino. Quam victoriam magnus Poëta celebrat.

Aſpice vt inſignis ſpoliis Marcellus opimis
Ingreditur, victorque viros ſupereminet omnes, &c.

ANNVS MVNDI 3833.

SIMONIS II. 12. EVERGETIS vlt.

ANTIGONI TVTORIS 13.

ANTIOC. MAG. 4. Imperij Græc. 91.

OLYMP. CXXXIX. A. 4. VR. CO. 532.

ANTE CHRISTVM 228.

I. Mors Euergetis.

PTolemæus Euergetes tertius Ægypti rex, anno regni ſui 26 finem viuendi fecit, vt Euſebio placet, quem ſequitur Beda, & paſſim recentiores, vt habes in Annalibus. Confirmat mortem Euergetis Polybius libro 2. extremo, licet aliquantò laxius, cum ait circa Olympiadem 139. mortuum Seleucum Callini filium, qui dictus eſt Ceraunus, Ptolemæum Euergetem, & Antigonum Tutorem, quibus Antiochus cognomento Magnus, Philopator, & Philippus, in Aſia, Ægypto, & Macedonia ſucceſſerunt.

II. Antiochi magni coniugium cum Laodice.

Incidit in hoc tempus Antiochi Magni matrimonium, quantum ex ſerie rerum geſtarum quæ à Polybio narrantur l. 5. colligi poteſt. Nam cum Hermiæ impulſu Ptolemæo bellum inferre ſtuderet, & ad Zeugma Seleuciæ ageret, aduenit Diognotus Nauarchus è Cappadocia, Mitridatis Regis filiam ducens, Regis adoleſcentis matrimonio deſtinatam. Cui cum idoneo comitatu occurrit Antiochus, & nuptiis quamprimum celebratis Antiochiam deſcendit, ibique Laodicem Reginam ſalutari iubet; cætera totus in belli apparatum intentus. Cum interim Molo Mediæ Satrapa, qui ab ipſo defecerat, contra Zenonem & Theodotum ipſius duces progreſſus, eos in vrbes compulit. Quo facto vehementer animatus, etiam Seleuciam obſidere ſtatuebat, ſed nauibus ad traijciendum deſtitutus, ſeſe ad hyberna contulit Cteſiphontem.

Romanæ res.

Res porro à Coſſ. hoc anno geſtas, breui omnes compendio perſtrinxerunt. Imminens enim ſecundi belli Punici fulgor, vicina tempora obſcurauit. Zonaras ait vtrumque Conſulem ad Iſtrum Dalmatiæ duxiſſe copias, & multas illius prouinciæ gentes partim vi, partim deditione ſubegiſſe: cauſam tradit Eutropius, quia naues Romanorum frumenta portantes deprædati fuerant. *lib. 3.*

IV. Mors Haſdrubalis. *Polyb.*

Cæterum Aſdrubal Amilcaris gener poſt adminiſtratam octo annis prouinciam Hiſpaniam, & Carthaginenſium imperio, non tam armis quam comitate vehementer aucto, noctu in hoſpitio ſuo periit, à Gallo quodam, priuatas iniurias vlciſcente, per dolum cæſus. Eandem prouinciam Carthaginenſes Annibali, ſextum & vigeſimum annum agenti detulere, quod in omnibus quæ inſtitueret, magni ingenij, virtutiſque ſpecimen daret. Eius porro ætatis anni ſic colliguntur. Nouennis erat puer cum venit in Hiſpaniam cum parente, & odium iurauit in Romanos; ibi nouem annis eodem patre Amilcare gubernante vixit: adde Aſdrubalis octo, fient omnino 26, quos ei Zonaras hoc tempore tribuit, quod cum noſtra chronologia rectiſſimè congruit. Annibal ſimul ac dux creatus eſt Olcadum gentem Pœnorum imperio ſubijciendam ſuſcepit, & Althæam primariam eorum gentem ad ſua vota cōpulit, cuius exemplum plurima oppida ſunt ſecuta, in quibus cum eſſent argenti fodinæ, earum factus dominus, maximis abundans opibus Carthaginem nouam ſe ad hyberna recepit, vbi ſtipendiis militi perſolutis, magnum ſui amorem, præter egregiam de eius præſtantia opinionem, ſuis excitauit, qui amor fuit erga ipſum in tanta bellorum & caſuum varietate, perpetuus.

Annibalis initia, & ætas.

Vide Ann. 3808.

Argenti fodinæ Hiſpaniæ.

3834. V. Initium Philopatoris. *l. 19. & 30. lib. 2. In Cleomene.* Mors Euergetis.

Proximo anno, qui fuit initium Olymp. 140. Euergetis filius Ptolemæus Philopator in Ægypto regnare cœpit. Cui, ſi Iuſtino credimus, ex parricidio vtriuſque parentis, & inſuper fratris, per contrarium nomen eſt inditum. Eius tamen patrem morbo deceſſiſſe Polybius autor eſt, cui minime repugnat Plutarchus, qui etiam addit mox regnum in multam laſciuiam, vinolentiam, & fœminarum arbitrium fuiſſe delapſum. Nimirum ipſomet rege luxu perdito præcipua interim regni negotia, amica eius Agathoclia, eiuſque matre & lena Oenanthe procurantibus. Hoc quoque anno mortuus eſt Antigonus Tutor, ſub 14 regni ſui annum. Qui vt ait Plutarchus, poſt deuictum Cleomenem, Spartamque occupatam, accepto nuncio de barbaris Macedoniam deuaſtantibus, ducto contra eos exercitu, venam in prælio clamore rupiſſe, tertioque die deceſſiſſe fertur.

Ibid. Et Antigoni Tutoris.

VI. Initia Philippi Macedonis. *Iuſt. l. 29.*

Eo mortuo, Philippus Demetrij filius, cuius Antigonus Tutor fuerat, regnum 14. annos natus ſuſcepit; cuius res geſtas, cum Romanis, Aſianis & Ægyptiis implicatas, omittere non poſſumus. Quem à Tutore ſuo, præceptore vtique non pœnitendo, artem didiciſſe regnandi, eamque ad annos circiter quadraginta duos, cum potentibus aduerſariis exercuiſſe ſequentia docebunt.

VII. Antiochus in Molonē mouet. *Polyb. 5. p. 390.*

Interea cum Antiochus rem malè geſtam contra Molonem à ſuis ducibus accepiſſet, voluit ipſemet eam expeditionem quod iamdudum ſenſerat Epigenes, ſuſcipere; ſed cum

Hermias

Hermias communi omnium ſuffragio vltra reſiſtere non poſſet, Epigenem per calumniam, ficta Molonis ad eum epiſtola, & cæteris Epigenis inſerta chartis, de medio ſuſtulit. Rex contra Molonem progreſſus, vt ad Euphratem venit, aſſumptis, quas ibi habebat copiis, Antiochiam in Mygdonia circa brumam peruenit, ibique dum deſæuiret hyems, ſubſtitit. Addit Polybius Achæum hoc tempore, cum Philopatore, inimico domini ſui, conſiliorum ſocietatem iniuiſſe, idque Antiocho innotuiſſe.

Epigenes arte Hermiæ tollitur. *Caſiod. & T. Liuius l. 38.*

VIII. Via & circus Flaminius.

Roma nihil ſuggerit hoc anno memorabile, niſi quod C. Flaminius Cenſor viam Flaminiam muniuit, & circum Flaminium conſtruxit, ne Romani milites otio diffluerent.

Annibalis in Vacceos expeditio. *l. 3. p. 169.*

Sequenti Vere, vt ait Polybius, Annibal ſuſcepta in Vacceos expeditione Hermanticam repentina inuaſione occupauit, Arbucalam vi cepit, Carpetanos multo labore atque induſtria ſuperauit. Quibus deuictis nemo vltra Iberum fuit, qui contra Carthaginenſes oculos auderet attollere, exceptis Saguntinis, qui interea in futurum proſpicientes, Romanos crebris nunciis fatigabant. Annibal rurſum Carthaginem nouam hyemis cauſa conceſſit. Eadem ferè habet Liuius l. 21.

Saguntinorum metus.

ANNVS MVNDI 3835.

SIMON. II. 14. PHILOP. & PHILIP. 2.

ANT. MA. 6. Imperij Græc. 95.

OLYMP. CXL. A. 2. VRB. CON. 534.

ANTE CHRISTVM 218.

I. Cleomenes Spartanus in Ægypto detentus, ſe ſuoſque perdit.

CVm Cleomenes Spartæ rex ab Antigono Tutore victus degeret in Ægypto, vrgeretque aut publicam cum claſſe & commeatu dimiſſionem, aut priuatam ſuam cum amicis; nec Soſibius, nam rex nulli ſerio negotio attendebat, aſſentiretur, (quippe cui formidini erat hominis audacia, & mercenariorum in ipſum propenſio, & Antigoni inimici eius interitus, & regis ſui ignauia & fatuitas, & variæ inuadendi regni opportunitates,) conſilium cum amicis ſuis iniit, de eo comprehendendo antequam euaderet, & includendo, quod & factum eſt. Cumque è cuſtodia erupiſſet, & populum ad libertatem fruſtra vocaſſet, ſe ipſe interemit; cuius exemplum amici ac famuli ac filius natu maior ſecuti ſunt, reliquos cum mulieribus Ptolemæus ſuſtulit.

II. Theodotus præfectus Syriæ ab Ægypto deficit.

Nec multo poſt quam hæc acciderunt, defecit pariter à Ptolemæo Theodotus Cœleſyriæ præfectus, genere Ætolus, partim turpiſſimæ illius vitæ contemptu, partim quia procerum erga ſe ſuſpectam habebat voluntatem. Itaque Antiochum ſtatuit conuenire, ipſique Cœleſyriæ vrbes tradere, breuique rem perduxit ad exitum, vt ſuo loco dicetur. Interea Antiochus Molonem perſequitur, qui etſi à ſuis deſeri formidabat, aciem tamen contra regem inſtruit, & exercitu in duo cornua diducto, ſiniſtrum Neolao fratri committit, alterum retinet ſibi. Vbi concurrere acies dextrum cornu in fide permanſit, & acerrimè contra regios conflixit; at ſiniſtrum ad regem tranſitionem fecit. Ea re animaduerſa Molo, cum propè iam vndique cingeretur, reputans ſibi paratos cruciatus, ſi viuus in regis poteſtatem veniret, manus ſibi ipſemet intulit, pariterque omnes qui coniurationis participes fuerant. Rex Molonis corpus in crucem tolli edito loco iuſſit; rebellem autem exercitum duris increpitum, data dextera recepit in fidem; certoſque viros conſtituit, qui iſtos in Mediam reducerent, & eam prouinciam rectè conſtituerent.

Antiochus Molonem vincit.

Qui ſibi manus intert.

III. Antiocho naſcitur filius Seleucus. *Pol. l. 5.*

Ipſe autem Seleuciam verſus regrediens, præfecturarum ſtatum manſuetudine atque humanitate rite compoſuit: & terrorem nihilominus vicinis dynaſtis iniecit, ne facile ipſius ſatrapis in defectione auxilio eſſent: in primiſque Artabazani, qui inter cæteros eminebat, qui cum eſſet ætate decrepitus, ad omnes pacis conditiones deſcendit. Sub idipſum tempus natus eſt Antiocho filius, qui videtur fuiſſe Seleucus Philopator, qui patri ſucceſſit in regnũ, poſt annos 32. Eo nato ratus Hermias fieri poſſe, vt Rex in ſuperioribus Aſiæ partibus bellum gerens, alicubi moreretur, aut eius tollendi de medio aliqua ſe opportunitas offerret, ipſéque omne imperium haberet in poteſtate, nomine Tutoris infantuli, in eam expeditionem conſenſit. Cum Apollophanes medicus ab Hermia ſibi timens & Regi, Antiochum adit, eique ſuſpectum facit Hermiam; monetque vt caueat ne quis eum caſus, ſicut & fratrem Seleucum è medio tollat: & omnes eius amicos, ſicut nuper Epigenem, in eandem perniciem præcipitet. Quæ cum Rex libenter audiſſet, & in ſuſpecti ſibi Hermiæ necem conſenſiſſet, inualetudine ſimulata foras abductum, coniuratis occidendum præbet: bonis omnibus id factum probantibus. Nam etiam Apamenſium vxores, vxorem Hermiæ, & liberi liberos lapidibus obruerunt, Rex autem domum reuerſus militem ad hyberna dimiſit. Quæ nota eſt anni finientis.

Hermiæ in regem molitiones.

Occiditur cum ſuis.

IV. Bellum Illyricum contra Demetrium Pharium

Quod ad Romanam rem attinet, duo illuſtria bella in hunc annum cadunt, Saguntinum & Illyricum contra Demetrium Pharium, qui oblitus beneficiorum populi Romani, ratus eum à Gallis & Pœnis oppreſſum iri, ſibi autem auxilia Macedonica pollicitus, à Romanis defecit, eorumque ſocios vexare cœpit, paciſque leges temerè violare.

Ab Æmylio Conſule feliciter conficitur.

Ergo Romani ineunte vere Æmylium Conſulem in eum mittunt, qui primùm Dimalum oppidum rebus omnibus inſtructiſſimum, adhibitis machinis ſeptimo die expugnat. Quæ res ita hoſtium animos fregit, vt confeſtim vndique accurrerent, qui ſe Romanorum fidei permitterent. Eos Conſul receptos Pharum verſus contra Demetriũ nauigare iubet, quam arte aggreditur, magna ſuorum parte occultata, moxque cæſo vtrimque hoſte occupat. Demetrius fuga lapſus Macedoniam petit, & Philippum regem in Romanos accendit. Conſul Illyrico vniuerſo in poteſtatem redacto, rebuſque rite compoſitis, affecta iam æſtate magnificè triumphauit, nec minorem ſolertiæ, quam fortitudinis laudem è prouincia reportauit.

V.

Interea legati pro Saguntinis qui in fide & clientela populi Romani erant, Annibalem

Saguntinorum ad Annibalem irrita legatio. *Polyb. l. 3. Liuius, l. 21.*

adire; qui tergiuerſatur, querelis contra Romanos congerendis, & Carthaginem ſciſcitatum mittit, quid opus facto ſit, cum Saguntini, amicitia Romanorum freti, populos ditionis ipſorum iniuriis laceſſant. Legati quoque Carthaginem, pro Saguntinorum ſalute, proficiſcuntur. Quæ dum fiunt, & Romæ multa de bello deliberantur, Annibal ad 150 millia hominum in armis habens, Carthagine noua profectus, Saguntum petit, eamque obſidet contentione maxima; eius enim expugnationem rebus ſuis magnas opportunitates ſperabat allaturam. Ergo obſidionem acriter vrgebat, & moliendis operibus ipſe deſudabat in primis, & periculis obiiciebat ſeſe, adeo vt dum murum ſubit incautius, tragula femur grauiter ictus ceciderit, cum multa ſuorum trepidatione ac fuga. Mox autem renouata pugna quaſſati diſiectique muri ac turres, & vtrimque inter ruinas murorum, quaſi in aperto campo pugnatum eſt, donec fracti mali, Pœni ſua caſtra repeterent.

Saguntum ſumma vi oppugnat.

IV. Tandemque expugnat, ac delet.

Ibi data quies aliquot diebus, & promiſſa militi vrbis præda redintegrati animi, dum Saguntini continuato diei noctiſque labore, dirutum murum inſtaurarunt, ad quem mox contentioſius pugnatum eſt; ſed recens opera machinarum & hominum ſubruentium violentiæ facile ceſſit, vt magna iam pars oppidi eſſet in hoſtium poteſtate. Hic demum de conditionibus dedendæ vrbis actum eſt; quæ cum proponerentur acerbiſſimæ, optimates vrbis quæcumque habebant pretioſiſſima, & nominatim aurum & argentum in forum comportata flammis corrumpunt, in quas ſe plerique præcipitant. Tum arce per ruinam turris occupata, exercitus in vrbem deſolatam ingreditur, datoque ſigno omnes puberes interficiuntur qui occurrebant. Nam viri aut incluſi cum coniugibus ac liberis, domos ſupra ſeipſos concremabant, aut eundem pugnandi viuendique finem faciebant. Præda etſi tota pene corrupta flammis, quæ reliqua fuit partim diſtributa militibus, partim miſſa Carthaginem. Sicque Saguntus intra octo menſes ſibi Romaniſque periit, & ſecundo bello Punico initium dedit.

ANNVS MVNDI 3836.

SIMON. II. 15. PHILOPAT. & PHIL. 3.

ANTIOC. MAG. 7. Imperij Græcor. 94.

OLYMP. CXL. A. 3. VR. CO. 535.

ANTE CHRISTVM 217.

I. Antiochus Achæum monet. *Polyb l. 5.*

Antiochus poſt ſumptum de Hermia ſupplicium, dum in Hybernis agit, nuncios ad Achæum miſſitat, quibus eum defectionis arguit & cladem cæteris tyrannis ac perduellibus familiarem minatur. Sed illo ad tempus, ipſaque Syria dilata, Seleuciam, quæ Pieria dicitur, adit; & pleriſque pecunia promiſſiſque corruptis, captoque ſuburbio, vrbem deditione recepit, eiuſque perhumaniter tractauit. Quæ dum Rex maximè ageret, ei literæ à Theodoto Ætolo afferuntur, quibus rogabat Antiochum, vt ſe quamprimum in Syriam conferret, ſe eam totam in eius manus traditurum. Ergo Rex ad eum progreditur, ſed Theodotus, proditione patefacta, à Nicolao Ptolemæi duce in Ptolemaide obſidebatur. Verum victo in faucibus Beryti Nicolao, & obſidione ſoluta, obuiam venit Antiocho Theodotus, eique Ptolemaidem tradit ac Tyrum, & Cœleſyria peragrata, multas vrbes, alias vi, alias deditione accepit, aliæ vt Dura ſiue Dora Phœniciæ diutius obſidionem tolerarant.

Seleuciam recuperat.

Theodotus ei Syriam tradit.

II. Soſibius pro Ægyptio bellum parat.

Interea nullam quidem rerum ſuorum curam gerebat Philopator: ſed Agathocles & Soſibius, penes quos erat regni adminiſtratio, operam omnem in parando bello collocant, idque inſcio, quantum fieri potuit, Antiocho. Quin & legationibus eius impetum relaxant, confirmantque quod ille cogitabat, Ptolemæum per amicos & colloquia, omnia ſine armis confecturum. At illi interea militem Alexādriam cogunt, cumque ſtudioſè exercent, eodemque omnis generis commeatum comportant, & inducias ad quatuor menſes impetrant, ſpondente Ptolemæo ſe de ſumma re ad conditiones æquiſſimas deſcenſurum. Ergo relicto Theodoto, qui rem bellicam in Syria curaret, ipſe Seleuciam hyemem traducturus profectus eſt, & militem ad hyberna dimiſit, nullam gerens curam diſciplinæ militaris; quippe qui rem propè confectam putaret, vt qui iam partem Cœleſyriæ, & Phœniciæ haberet in poteſtate, & reliqua ſe ex conditionibus pacis accepturum ſperaret.

Antiochi negligentia.

III. Bellum in Pœnos renouatur. *Polyb li. 3. & T. Liuius l. 21.*

Sed Romana res ad ſe nos iamdudum vocat. Romæ ſub idem tempus & excidium Sagunti nunciatum eſt, & legati Carthagine reuerſi, omnia hoſtilia retulerunt. Tantuſque ſimul mœror patres, & miſericordia ſociorum indignè peremptorum & pudor non lati auxilij, & ira in Carthaginenſes, metuſque de ſumma rerum cepit, velut ſi iam ad portas hoſtis eſſet. Nihilominus legatos Carthaginem properare iubent, qui Annibalem, eiuſque ſocios, tanquam fœderis violatores, dedi Romanis iubeant, alioqui bellum denuncient. Ibi cum circa fœdera fruſtra diſputatum eſſet, bellum non recuſantibus indictum eſt. In Hiſpaniam quoque ac Galliam legati miſſi, eorum animos ab Annibale occupatos repererunt. Quibus etiam deſertio Saguntinorum obiiciebatur. Quin etiam Gallis Romanos irriſere, qui peterent Pœnos tranſitu prohiberi, vt ſcilicet bellum in Italos deſtinatum, in ſe transferrent.

Irritæ Romanorum legationes.

IV. Annibal ab Hiſpania profectionem parat.

Interea proſpexit Annibal, vt Hiſpanos hyberna quiete, promptiores ad imminentem expeditionem redderet, & Aſdrubalem fratrem, quem Hiſpaniæ præſidem relinquebat, copiis monitiſque inſtrueret. Et quò ſecuritati Africæ conſuleret, Afros milites in Hiſpaniam, Hiſpanos in Africam traduxit, & crebris literis Gallos ſubalpinos ciſalpinoſque à Romanis alienatos, eò allexit, vt ſpem de traiiciendis Alpibus facerent. Ergo cum 90 millibus peditum, & 12 equitum, primo vere ſe in viam dedit.

At Romanis conſulibus prouincias ſortitis, Cornelio Hiſpania & Annibal obtigit, Semproni Africa cum Sicilia, cum magnis ciuium & ſociorum copiis, adiecerunt & ſupplicatio-

nes, vt bellum bene ac feliciter eueniret, magna quippe ſollicitudo de hoc bello Romanos inceſſerat, quod contra maximas copias, viginti trium annorum bello duratas, idque ſub clariſſimis imperatoribus, bellum futurum erat.

V. Pyrenæum tranſit.

Annibal Pyrenæos non ſine ſuorum iactura, longinquam expeditionem detrectantium, tranſit; moxque tranſitum à Gallis obtinet, cum Boij ſollicitatis Inſubribus, quaſi iam Alpes ſuperaſſet Annibal, propere defecerunt, & L. Manlium prætorem cum exercitu miſſum, & circumuentum inſidiis non exigua clade affecerunt; ſed mox ſuperueniente alterius Prætoris ſubſidio, diffugerunt. At Cornelius Conſul cum 60 longis nauibus oram Hetruriæ, Ligurum, Salyorumque præteruectus, Maſſiliam peruenit, & ad proximum Rhodani oſtium caſtra locauit. Eum tamen fluuium Pœni, Volcarum operâ, & Annibalis induſtriâ traiciunt; & mox vtriuſque exercitus ſpeculatores inter ſe congreſſi, magnam vtrique cladem paſſi ſunt; vicerunt tamen Romani, in quoddam totius belli omen. Cumque Cornelius totis copiis contra Annibalem pugnare cuperet, & ipſe mallet integras copias Italiæ reſeruare; miſſo in Hiſpaniam fratre Cn. Cornelio, ipſe cum reliquis copiis ad occurſum Annibalis ex Alpibus deſcendentis, ſe comparat, Genuamque repetit, eo qui circa Padum erat exercitu, qui nuper, L. Manlio Prætore, malè acceptus fuerat, à Boiis, Italiam defenſurus.

Cornelius ei occurrit

Velitatio ſpeculatorum.

VI. Annibal tranſit Alpes. *Liuius l. 21. Pol. l. 3.*

Annibal vero per immenſos labores ac pericula, iacturamque hominum & iumentorum, decimo quinto die Alpes ſuperauit, quinto menſe ex quo Carthagine noua diſceſſerat. Ad reficiendum exercitum fame, frigore, labore, illuuie afflictū, iuxta Taurinos ſtatiua ſibi caſtra fecit, ex quibus mouens Taurinos triduo expugnauit. Iam prope in conſpectu erant exercitus, conuenerantque duces, vterque alterius admiratione imbutus. Annibal Scipionem hoc ipſo magni faciebat, quod aduerſum ſe potiſſimùm dux fuiſſet electus, & relictus in Gallia obuius eſſet in Italiam tranſgreſſo. Scipio Annibalem præſtantem imperatorem ducebat, quod Alpes cum exercitu traiicere potuiſſet. Cum vterque ſuos animaſſet ad pugnam, & vterque partem ſuorum ad exploranda hoſtilia caſtra præmiſiſſet, conſtiterunt ad pugnam. Anceps aliquandiu certamen fuit, Conſule tamen ſaucio, quem filius morti eripuiſſe dicitur, proxima nocte Romani vaſa ſilentio collegere, & ponte quo Ticinum amnem iunxerant, Placentiam peruenere. Quo cum poſt aliquot dies traiecto Pado perueniſſet Annibal, pugnæ poteſtatem Romanis fecit. Inſequenti nocte cum tumultus exortus eſſet in caſtris, duobus Gallorum millibus, cum ducentis equitibus ad Annibalem deficientibus, Scipio reliquorum defectionem veritus, proxima nocte ad Trebiam fluuium profectus, ibi ſtatiua communiit, dum Collega Sempronius è re bene geſta in Sicilia ad ipſum iuſſu Senatus ſe contulit.

Ei rurſum Scipio occurrit.

Nec feliciter pugnat.

VII. Ei adiungitur Collega Sempronius.

Et Cornelius quidem rem trahi cupiebat; at Sempronius è re bene geſta ferocior, nullam dilationem ferebat, præſertim cum Pœnos, qui Gallicum agrum diripiebant, immiſſo equitatu cum mille iaculatoribus inopinantes inuaſiſſet, maléque multatos, ad ſua vſque caſtra perſecutus eſſet. Tum demum ambire prælium Sempronius, ſperans ægro collegâ, totam ad ſe victoriæ gloriam peruenturam. Pugnam quoque cupiebat Annibal, qui ſciret alterum Conſulem ægrum eſſe, alterum læto ſucceſſu ferociorem facilius in fraudem induci poſſe. Itaque cum à ſpeculatoribus didiciſſet Romanos quoque parare certamen, locum ad inſidias idoneum circunſpectat, in quo mille equites, totidemq; pedites Magoni fratri committit, qui pugnantem hoſtem ex improuiſo adoriantur, & feſſum integri debilitent. Tum maturè cibo refici omnem exercitum iubet, & Numidas equites Trebiam flumen tranſgreſſos, obequitare hoſtium portis, eoſque iaculando ad pugnam elicere.

Qui imprudenter pugnam cupit.

VIII. Et ad Trebiam cum totis copiis vincitur.

Sempronius ad tumultum Numidarum omnes copias educit, quæ refugientes Numidas inſequuntur, in aquas niuali tum die præfrigidas, pectoribus tenus ieiuni ingrediuntur, egrediunturque rigido corpore, & vix ad arma tenenda idoneo. Ergo venitur ad certamen longe impari alacritate ac robore; nec diu anceps pugna fuit, præſertim ſuperuenientibus à tergo, qui latuerant in inſidiis. Cædes & fuga vndique facta, decem millia impetu facto mediam aciem perrupere, & Placentiam ſe recepere, cæteri ferè variis caſibus periere. Inſequente nocte Cornelius Conſul reliquias exercitus Placentiam, & inde Cremonam perduxit. Romam tantus terror ex hac clade perlatus eſt, vt iam ad vrbem crederent hoſtem eſſe venturum, quo mox Sempronius ingenti periculo penetrauit, & comitiis conſularibus habitis, ad hyberna reuerſus eſt.

ANNVS MVNDI 3837.

SIMON. II. 16. PHILOP. & PHILIP. 4.

ANT. MA. 8. Imperij Græc. 95.

OLYMP. CXL. A. 4. VRB. CON. 536.

ANTE CHRISTVM 216.

I. Antiochi bellum in Ægyptios.

TAndiu Ptolemæi legati tempus altercationibus, & crebro aditu redituque extraxerunt, dum bellicus Ægypti apparatus Alexandriæ paratus eſſet. Maxime autem de Achæo certabatur, quem Ægyptij volebant fœdere comprehendi. Antiochus contrà nullam eius mentionem fieri patiebatur, rem indignam eſſe clamans, quod Ptolemæus rebelles protegeret, qui interea in Aſia non exiguos profectus fecit. Cum ergo nihil de pace tranſigeretur, Antiochus ineunte iam vere copias contrahit, & ad reliquam Syriam terra marique occupandam progreditur: exercitum tripertito diuidit, in quorum medio ipſe cum prætoria ſua cohorte gradiebatur vt vel terra vel mari laborantibus ipſe opem ferret. Sed cum Ægyptij in terra ad Libanum victi eſſent, claſſis ſe Sidonem recepit. Quam vrbem vt munitiſſimam Antiochus obſidere noluit, ſed claſſe Tyrum appulſa, ipſe Iudæam peragrauit, omniaque paſſim loca vel vi, vel deditione accepit; quæ à Ioſepho prorſus omiſſa, Polybius libro 5. perſecutus eſt.

Antiochus Ptolemaidem verſus caſtra mouit, illic hybernaturus.

II Annibal hyeme Romanos fatigat.

Porro in Italia ne hyberna quidem Romanis quieta erant, vagantibus paſſim Numidis equitibus, aliiſque Annibalicis; quo fiebat vt omnes viæ commeatibus clauſæ eſſent, niſi quos Pado naues ſubueherent. Cumque Emporium prope Placentiam occupare vellet, equeſtri prælio cum Romanis propugnatoribus inito, Annibal ſaucius è pugna eductus eſt. Inde mox ad emporium Vicumuias oppugnandum progreſſus, ad 35 hominum millia, qui ei armati occurrerant, ipſe cum paucis fudit, & deditione mox facta, præſidio intra mœnia poſito, armis ſpoliat oppidanos, oppidumque quaſi vi captum, militi diripiendum dedit, & in miſeros edidit omne crudelitatis exemplum. Mox Hetruriam ſibi ſubiicere cupiens, ad prima ac dubia ſigna veris Appenninum tranſire aggreſſus, tam atroci tempeſtate vexatus eſt, vt Alpium fœditatem prope ſuperauerit: adeo vt præ ventorum procella imbrium eluuione, tonitruumque fragoribus, Pœni neque progredi, neque ſubſiſtere, neque ſatis animam reciprocare poſſent. Itaque multis ibi hominibus ac iumentis amiſſis, retro Placentiam mouit, & ad decem millia progreſſus, cum Sempronio ancipiti victoria pugnauit, & æquali partis vtriuſque pernicie, niſi tenebræ ſuperueniſſent. Romanis autem eo luctuoſior fuit, quo plures inſignes viros amiſerunt, in quibus equites aliquot, tribuni militum quinque, & tres præfecti ſociorum. Secundum eam pugnam Annibal in Ligures, Sempronius Lucam conceſſit.

Ad Vicumuias.

Appenninum præmaturè tentans tranſgredi cogitur.

Et cum Sempronio pugnat.

III. Scipio in Hiſpania rem præclarè gerit præſertim contra Hannonem.

Dum hæc in Italia, Syriáque geruntur, Cn. Scipio in Hiſpaniam cum exercitu profectus, in Emporiis claſſem appulit, & expoſito ibi exercitu, orſus à Lacertanis, omnem oram, vſque ad Iberum flumen, partim renouandis ſocietatibus, partim nouis inſtituendis, Romanæ ditionis fecit, conciliatáque fama clementiæ, etiam validas auxiliorum cohortes ex mediterraneis collegit. Ergo cum Hannone feliciter pugnat, adeo vt non victus ſolum, ſed etiam captus fuerit, ſex hoſtium millia cæſa, duo capta fuerint: caſtra cum vicino oppida capta direptaque militem ditauere: ibi quippe præter victorum ſupellectilem, ea præda potiti ſunt, quam exercitus Annibalis reliquerat longinqua expeditione ſuſcepta. Inde autem variè contra Aſdrubalem decertatum eſt, milláque re admodum memorabili edita, Tarraconem in hyberna rediit.

IV. Flaminius Conſul turbulentus.

At Romæ Flaminius fauore populi ſecundùm deſignatus Conſul in prouincia Conſulatum inire ſtatuerat, memor certaminum, quæ illi cum patribus in priore conſulatu, triumphóque contigerant, itaque veritus ne diutius in vrbe retineretur, ſimulato itinere priuatus clam in prouinciam profectus eſt, neque reuocatus ad ea Romæ exequanda quæ moris erant magiſtratibus, paruit, non magis quam priore conſulatu, literis à Senatu ad eum miſſis, ſed paucos poſt dies magiſtratum cum ſignis terrificis adiit, quæ à Liuio congeruntur vt contemptor rerum ſacrarum, & autoritatis Senatus, eam cladem quæ mox illi contigit meritus eſſe videatur. Cum ergo legiones à Sempronio exconſule, & Atilio exprætore accepiſſet, & ab Hierone ſubſidium mille & quingentorum militum, vere appetente per Hetruriam itinere tacto Aretium peruenit, collega eius Seruilius Ariminum contendit, illo vt aditu prohiberet hoſtem.

V. Annibal tranſiens Apenninũ altero priuatur oculo.

Annibal autem cum fruſtra prius Apenninum tranſgredi conatus eſſet, nunc denique vere appetente ex Hybernis mouit, Afris & Hiſpanis præeuntibus, Gallis ſequentibus, extremum agmen equitibus claudentibus. Per paluſtria loca quatriduum, & tres noctes luctatus eſt. Accedebat inedia atque vigilia, nocturnus humor, & verna intemperies; Paluſtri denique cœlo degrauante caput, cum medendi nec locus nec tempus eſſet, altero oculo captus eſt. Vbi primum inde emerſit, caſtra in ſicco poſuit. Et exploratis Flaminii conſiliis, vbi cum didicit pugnæ appetentem, inconſultam hominis iram populatione irritauit. Eam contumeliam ſibi heri ratus Flaminius, ſuis nequicquam hortantibus vt hoſtem, ab effuſa prædandi licentia, leuioribus excurſionibus prohiberet, neque prius de rei ſumma decerneret, quam collega Seruilius aduenisſet, vt maiori conſilio viribuſque res gereretur, monita prodigiis firmata neglexit.

Flaminiũ irritat.

VI. Et ad Thraſymenum trahit.

Inde cœpit exercitus incedere, quos ad ſe omni vaſtatione tradebat Annibal, ad Thraſymenum vſque lacum inſidiis aptiſſimum, quo cautiſſimè vſus eſt Annibal, & Flaminium temerè ſe locis inexploratis committentem, circumfudit. Tum ſuis omnibus ſignum dat inuadendi: illi pariter vndique irruunt, vt omnibus ex locis petiti, vix inſtituendi ordines, vix etiam arma expediendi poteſtatem haberent. Pugnatum eſt à Romanis, vt in ipſa rerum deſperatione acerrimè, viam ferro aperire, aut fortiter mori ſatagentibus, & quidem trium horarum ſpatio, tanta contentione, ardoreque animorum, vt terræ motum ingentem, qui tum concutiebat vrbes, nemo ſenſerit. Conſul Flaminius dum egregiè pugnat, omnemque in partem, qua ſuos maximè laborare cernebat, auxilij gratia irruit, ab Inſubro equite agnitus, lancea transfixus occubuit: Cum Rempub. Romanam in ſummum diſcrimen contumaci temeritate adduxiſſet; ſimulque debito Romæ dedecori, ſupplicioque ereptus eſt.

Vbi Flaminius pugnans occumbit.

VII. Fuga, cædeſque Romanorum.

Magnæ partis fuga inde primum cœpit, vt nec lacus, nec montes, nec conferti hoſtes eam reprimerent. Sex millia ferme primi agminis, per conſertos hoſtes eruptione facta, in tumulum euaſere; vnde cognito rem Romanam perditam, inde ſe quam celerrimè proripiunt; quos cum equitatu conſecutus Maherbal, cum ſuper cætera fames inſtaret, traditis armis ſe dediderunt, fide data de permiſſione liberè abeundi: quos nihilominus Annibal coniecit in vincula, dimiſſis tantum, qui erant Latini nominis. Sed non leue auctarium cladis acceſſit. Nam quatuor millia equitum, quos Seruilius Conſul mittebat ad collegam, ab Annibale circumuenta, maxima ex parte periere. Sicque vulnus vulneri additum, non ſolum Romanorum dolorem amplificauit, ſed ſummam penè deſperationem, ipſi quoque Senatui attulit. Itaque vt in rebus afflictis, abſente Conſule, à populo creatus eſt Prodictator Fabius Maximus, & Magiſter equitum M. Minucius, qui-

Alia rurſum clades.

bus publica res admodum ægra commiſſa eſt. Paulo poſt Cn. Seruilius Conſul ad tutandam Vrbem rediit.

VIII. Semina belli Macedonici.

Hic autem belli Macedonici ſemina exorta ſunt. Cum enim Philippus Macedonum rex Argis Nemæos ludos ſpectaret, nuncium per literas accepit, victos ab Annibale Romanos in Hetruria. Eam epiſtolam rex confeſtim Demetrio Phario ſecreto monſtrauit, (is dudum ad eũ confugerat, & à Romanis per legatos repetebatur,) vt habet Liuius. Qua occaſione cœpit is autor eſſe Philippo, vt omiſſis Ætolis, contra quos bellum gerebat, vicinum Illyricum Romanis eriperet, & de traiectione in Italiam, & imperio adipiſcendo ſerio cogitaret. Quod ille Regi, & Iuueni, & proſperis adhuc fortunæ flatibus vtenti, & eorum, qui orbem penè vniuerſum dom.erant ſucceſſori, facile perſuaſit. Interim Annibal recto itinere Spoletum venit, vnde magna cum ſuorum cæde repulſus, in agrum Picenum, omnium rerum copia abũdantem auertit iter, itaque per dies aliquot ſtatiua, reficiendo militi habuit, populationibus, omniumque obuiorum cædibus, quicumque ætate militari eſſent, ſicut in capiendis vrbibus fieri ſolet, operam dedit, & literas de rebus à ſe geſtis Carthaginem miſit. Quo illi nuncio exhilarati, omni ſtudio exercitibus, qui in Italia & Hiſpania rẽ gerebãt, neceſſaria ſubminiſtrabãt.

Annibalis crudelitas.

IX. Fabius cunctator, vnde & malè audit.

At Fabius, qui Sempronium Flaminiumque meminerat, præcipiti conſilio pugnando cõtra Annibalem, Romanam rem in magnum adduxiſſe diſcrimen, Annibale pugnæ copiam præbente, ſatis habebat illum è ſuperioribus locis aſſectari, & omnes rei benè gerendæ occaſiones occupare. Sed ſanis eius conſiliis, non tam infeſtũ Annibalẽ, quam Minutium magiſtrum equitum habuit, hominem ferocem atque inconſultum, qui Dictatorem quaſi ſegnem arguebat, præſertim cum Punico incendio villas Romanorum flagrantes cernerent; tunc enim pugnam atroci oratione poſtulare, & Tribunos, equiteſque in ſuam ſententiam trahere & Fabio præferre Minutium. Romam quoque deferre querelas; vt Fabij cunctatio, nõ minus in vrbe, quam in caſtris malè audiret. Itaque Romam ſpecie ſacrorum reuocatus, Minutium etiã atq; etiã rogat, vt conſilio potius, quam fortunæ confidat.

X. Minutii ferocia Fabio æquatur, & ab eo ſummo periculo liberatur.

Qui cum abiiſſet, Minutius exercitum è mõtibus in plana deduxit, & cum Annibale, pari prope vtrimque clade, pugnauit, ſex quippe hoſtium millia cæſa, quinque admodum Romanorum. Quibus tamen in Vrbem haud ex fide perlatis, iura magiſtri equitum, cum Dictatoris iure ſunt æquata, faſces cum Minutio legioneſq; diuiſæ, caſtra quoque duodecim ſtadiorum interuallo ſeparata. Nec multo poſt tota re cognita lætus Annibal, Minutiũ ad certamen diſpoſitis idoneo loco inſidiis, allectat. In ipſa pugna cum circumfuſi ab hoſte Romani, & animo ad pugnam, & ſpe ad fugam deſtituti eſſent, nihilque facto propius eſſet, quam vt ad vnũ omnes miſerè conciderentur, Fabiana ſe acies, tãquam cœlo demiſſa oſtendit, quæ Minutij exercitum præſentiſſima clade liberauit. Annibal enim receptui cani iuſſit. Eo caſu Minutius factus prudentior, non ſolum Fabio gratias egit de conſeruato exercitu, ſed abdicata poteſtate, omnia in Dictatoris arbitrio, quem patrem prędicabat, eſſe voluit. Fabio autem maxima in exercitu gloria, & Romæ, & apud ipſos Pœnos conciliata eſt.

XI. Res à Scipionibus in Hiſpania benè geſta.

Principio æſtatis qua hæc gerebantur, in Hiſpania quoque terra marique feliciter à Cn. Scipione cœptum eſt bellum, adeo vt de 30 nauibus, ad quinque & viginti religatæ puppibus, in altum extraherentur, & Romanus victa pugna toto eius oræ mari potiretur. In terra quoque egregiè rem geſſerat, duobus præliis Aſdrubalem ſuperauerat, multas vrbes, per ſe ſocioſque Pœnis ademerat, cum P. Scipio frater eius, prorogato poſt conſulatum imperio, à Senatu cum exercitu in Hiſpaniam miſſus eſt. Ea claſſis cum magna ciuium ſociorumque lætitia portum Tarracone tenuit. Inde fratrum arma animique coniuncti: & dum Aſdrubal bello cũ Celtiberis occupatur, Romani duces liberum tranſgreſſi, obſides Hiſpánorum, quos Sagunti habebat Aſdrubal, receperunt, quod vnum pignus inclinatos ad Romanam ſocietatẽ Hiſpanorum animos retinebat, ne ſanguine liberorum, parentum defectio lueretur. Eos cum ſuis Scipio reddidiſſet, & magna clementiæ laude affectus eſt, & ingenti conſenſu omnes defectionem ſpectarunt, armáque extemplo mota forent, niſi hyems interueniſſet.

Captiui, ſiue obſides liberati.

XII. Romanorum abſtinentia. *l. 21.*

Eodem tempore Neapolitani 40 pateras aureas magni ponderis, ſubleuandi ærarij gratia Romam miſerunt: gratiæ à Senatu actæ de munificentia, vnica, quæ minimi erat ponderis, accepta. Sequenti quoque anno, ait Liuius, legati à Peſto pateras aureas Romam detulerunt, quibus gratiæ quoque actæ ſunt, aurum acceptum non eſt: etſi adeo pecuniæ tunc inopes erant, vt argenteum nummum prius purum & impermiſtum, ære admiſto adulterarent, vt ait Zonaras. Ne ſcilicet Roma rerum domina ære alieno indiguiſſe, & accepto beneficio, aliquid inferiori debere videretur.

Nummos adulterant.

ANNVS MVNDI 3858.

SIMON. II. 17. PHILOP. & PHILIP. 5.

ANTIOC. MAG. 9. Imperij Græcorum 96.

OLYMP. CXLI. A. 1. VR. CON. 537.

ANTE CHRISTVM 215.

I. Antiochi & Philopatoris bellum. *Polyb. l. 5.*

Cadunt in hunc annum Olympiadicum duæ pugnæ celeberrimæ, altera inter Antiochum Magnum, & Philopatorem; altera Romanos inter & Pœnos, totis ferè viribus Aſiæ, Africæ & Europæ. Nam Antiochus & Ptolemæus, vt ab ipſis ducamus exordiũ, ineunte vere in eo erant vt expeditionem ſuſceptam prælio terminarent, hic cũ 70 peditũ millibus, & quinque equitum, & tribus & 70 elephãtis. Ille duo & 70. peditum millia, equitum ſex, duos ſupra centum elephantos ſecum trahebat. Cumque ad oppidum Raphiam, quinque à ſe inuicẽ ſtadiorum interuallo caſtra poſuiſſent, Theodotus Ætolus, qui à Ptolemæo defecerat audax facinus aggreſſus eſt. Noctu enim in Ptolemæi caſtra penetrauit eũ interfecturus; ſed cũ peculiari Dei in reges quãuis malos & inutiles prouidẽtia,

Dei in reges etiam malos prouidentia.

contigiſſet, vt rex in ſolito tabernaculo non cubaret, pro eo duos famulos vulnerauit, & Archiatrum occidit, & incolumis ad caſtra reuerſus eſt.

[II. Regum Pugna, & Ægyptij victoria.]

Poſt dies quinque viſum eſt regibus prælio decernere, inſtruuntur acies, prima pugna elephantorum fuit, ſed Libyci Aſianos & Indicos ferre non poſſunt. Cum ergo conſternatæ Ptolemæi beſtiæ, quæ ſiniſtrum cornu oppoſitum Antiocho protegebant, in fugam auerterentur, & militum ordines, quos tutari debebant perturbarent, Antiochus magno impetu irruit in turbatos, & in fugam compulit. At Ægyptiorũ cornu alterum, agnito belluarum ſuarum metu, duce Phoxida Græcorum mercenario, eductis longo agmine equitibus, hoſtium, qui elephantis à fronte tecti erant, latera inuaſit, & improuiſum Antiochi equitatum auertit in fugam, ſicque dextrum cornu Antiochi vincebat, ſiniſtrũ vincebatur. At Ptolemæus qui ad phalangem in acie media ſe recepêrat, vbi in vtriuſq; exercitus conſpectum venit, ſuis alacritatem, hoſtibus pauorem attulit & fugam. Antiochus autẽ, qui ex cornu quod vicerat, totius exercitu victoriam æſtimabat, eò cum prætorianis ſuis accurrit, ſed vbi ſuorum omnium fugam agnouit, ipſe quoque Raphiam conceſſit, ſe ipſe conſolans, quod ſua parte viciſſet, licet vniuerſa dimicatione victus eſſet.

[III. Quid inde factum à regibus.]

Ptolemæus in caſtris quaſi victor ea nocte manſit, poſtridie humatis ſuorum corporibus, inimicorũ autem ſpoliatis, ſigna mouet & Raphiam ducit. Antiochus prima luce reliquiis exercitus eductis Gazam contendit, & inde Antiochiam reuerſus eſt, Ptolemæus & Raphiam, & reliquas vrbes recepit, tanta celeritate, vt certamen inter eas eſſet, quænam alteram hoc officij genere anteuerteret. Antiochus quoque veritus ne aduerſa pugna ſubditos à ſe alienaret, præſertim cum Achæum haberet in ſuo imperio tyrannum, de pace legatos miſit ad Ptolemæum, & inducias in annum impetrauit. Is quippe Cœleſyriam recuperaſſe contentus, quietis amans, ad vitia ſibi familiaria feſtinabat. Ergo firmando fœderi Soſibium miſit. Ipſe vero tres menſes in Syria ac Phœnicia eſt commoratus, ad componendum ſingularum ciuitatum ſtatum: quibus omnibus relicto Prætore Andromacho, cum Arſinoë ſorore, & amicis Alexandriam reuerſus eſt.

[IV. Ptolemæus Hieroſolymam adit. 3. Machab.]

Hoc trimeſtri ſpatio Hieroſolymam quoque profectam eſſe ex tertio, qui dicitur Machabæorum, conſtat. Cum enim Syriæ ciuitates in recipiendo Ptolemæo, victoria gratulanda, doniſq; offerendis certarent: ipſeq; vice verſa eorum delubra inuiſeret, doniſq; honoraret, Iudæi huic officio minime defuerunt. Ille vrbis tẽplique viſendi deſiderio incitatus Hieroſolymam venit, templum adiit, cuius pulchritudinẽ admiratus, etiam adyta penetrare voluit. Quod cum Iudæi contentioſiſſimè recuſarent, & regi creſceret ex recuſatione deſideriũ, toto templo lachrymis & eiulatu, ciuitate tumultu & querelis cõfuſa, Simon Pontifex ex aduerſo tẽpli flectens genua elata voce orationem ad Deum habuit, opem ab eo præſenti neceſſitati implorãs: Ea finita, rex corpore animoque ita perturbatus eſt, vt ne fari quidẽ poſſet, & inde à ſuis abduceretur. Sequenti autẽ tempore cũ ſe collegiſſet,

[Non permittitur templi adyta penetrare.]

nequaquã à propoſito deſtitit, ſed in Ægyptum cũ atrocibus in Iudęos minis diſceſſit. Quę autẽ deinde cõſecuta ſũt ad annũ ſequentẽ pertinẽt.

[V. Terentius Varro Cõſul, & copiæ bellicæ Romanorum.]

Romæ contentioſa fuere comitia, res ad interregnum abiit, Conſul creatus eſt C. Terentius Varro, repugnante Senatu, qui hominẽ nouũ atq; præcipitem, quiq; maledicendo maioribus, tactus fuerat plebi gratioſus, nolebat ad ſummum prouchi magiſtratum; hoc præſertim tẽpore, quo tantus hoſtis in Romanam perniciẽ erat intentus. Vicit tamen populus, & Varroni collega datus eſt L. Æmylius Paulus. Copiæ coactæ ſunt quantæ nunquam antea, adeo vt 80 millia peditum, equitum ſupra ſex millia numerarentur, vt eſt apud Polybium: adeo vt plus dimidia parte hoſtium numerum ſuperarent, quia ſpem præbuerat Dictator Fabius Annibalem vinci poſſe: eius tamen monita, aut Æmylij collegæ ſuperbiæ ac temeritati Varronis ſanandæ nihil valuerunt. Vterq; Conſul venit in caſtra, Æmylius dextrũ cornu tenuit, Varro ſiniſtrum, mediam aciẽ Regulus & Seruilius exconſules, qui proximo anno fuerant imperatores.

[VI. Annibal inſidias ſtruit.]

Ea re cognita lætatus eſt Annibal, ei quippe pugnare neceſſe erat, quippe cuius exercitus omnium rerum penuria vrgebatur, & rem ſe cũ temerario aliquo duce habiturum ſperaret. Cuius etiam temeritatem auxit tumultuarium prælium, quod contra Pœnorum prædatores commiſſum fuerat, in quo Annibalici ad mille & ſeptingentos ceciderat, vix, centum Romanis deſideratis. Parat nihilominus inſidias Annibal, caſtris cũ multa præda ſimulatè deſertis, vt eò proiectum hoſte & præda impeditum circumfuſus opprimeret; ſed res mox patefacta ſucceſſu caruit. Itaque in Apuliam profectus ad oppidum Cannas caſtra locat, & opportuniſſimum occupat pugnæ locũ, ſic vt ventus & puluis ſuorum terga pugnantium, Romanorũ autẽ ora verberaret. Cumq; ſeptemtriones Pœnus, meridiem Romanus aſpiceret, futurum etiam erat vt Romanorum oculos in acie ſolis fulgor ſubinde perſtringeret.

[Adit Apuliam, & Cannas.]

[VII. Pugna Cannenſis.]

Initum eſt prælium, quo die penes Varronem imperium fuit, equeſtre certamen anteceſſit, quo Romani fuerunt inferiores: eo ad finem vergente, coorta eſt pugna peditum grauis armaturæ, in qua Romani Pudicum aciem impulere, quam dum auidius perſequuntur, coëuntia, cornua Romanos concluſerunt, qui aduerſus terga cædentes conuerſi, iniqua conditione pugnarunt, quod & incluſi aduerſus circumfuſos, & feſſi cum recentibus, vegetiſque pugnarent. Acceſſit & fraus Numidarũ, qui trãsfugio ſimulato, in mediam recepti aciem, ductique ad vltimos, cum certamen vndique ferueret, ipſi quoque terga Romanorum cædere cœperunt, & poplites ſuccidere. Ergo tumultus, pauor, & fuga fieri vndique cœpta eſt. Æmylius pugnans occumbit. Varro cum 50 ferè equitibus Venuſiam profugit: ſeptem millia in minora caſtra, decem in maiora, duo in Vicum Cannas ſe receperunt, qui extemplo à Cartalone & equitibus circumuenti ſunt, quorum ad duo millia cæſi, reliqui in hoſtis poteſtatem venerunt, vt ait Polybius.

[VIII. Et magnitudo cladis.]

Liuius 40. millia peditum, duo millia & 700 equites, pari prope ciuiũ ſociorumque numero cæſa refert; in quibus fuit alter Conſulum,

duo

duo præcedentis anni Conſules, Quæſtores duo, vnus & viginti Tribuni militum, Conſulares quidam prætorij, atque ædilitij; octoginta præterea Senatores, capta tria millia peditum, & equites trecenti. At cum binis in caſtris ſemiermis eſſet multitudo ſine ducibus, qui maioribus præerant nuncium mittunt ſociis, vt nocte ad ſe hoſte quieſcente tranſirent, vno agmine Canuſium abituros eſſe. Ad maiora caſtra ſexcenti euaſere, atque inde protinus, alio magno agmine adiuncto, Canuſium incolumes peruenere. Annibal autem cum victoria vti poſſet, & ipſam vrbem luctu & timore perditam inuadere, & quinto die victor in Capitolio epulari, maluit aliquid temporis quieti dare. Interim Romani circunſpexerunt ſe, præſertim acceptis à Varrone literis de reliquiis, & copiis, quæ Canuſij ſaluæ erant. Dictatorem eligunt Iunium Peram, vrbem muniunt, nouos delectus habent, nec ſolum libera capita, ſed ſeruitia quoque armant, quæ ad octo millia publicè coëmpta, milites habere maluerunt, quam captiuos minoris redemptos, quos duri vtique & inconſulti, iniuſtè atq; crudeliter abiecerũt, & Annibali barbarè tractandos remiſere, vt in Annalibus accuratè demonſtratum eſt: quæ non pœniteat prudentem lectorem inſpexiſſe.

Annibalis imprudentia, & Romanorum in captiuos inhumanitas.

n. 17. 28. & ſeqq. & rurſum n. 40.

IX. *Geſta Annibalis à clade Cannenſi. Capuæ ad eum defectio.*

Itaque Annibal ex Apulia, diuina Romanis parcente prouidentia, Samnium mouit, Collanam vrbem ſine certamine recipit, eique præſidium imponit. Neapolim malè accipit, Capuã ſpe imperij Italiæ ad defectionem à Romanis adducit, & in vrbem certis conditionibus admiſſus, periculum cædis adiit, Decium Magium, virum Capuæ primarium qui ei vehementer reſtiterat, ſibi deditum, & in vincula coniectum Carthaginem deportari iubet, ſed Alexandriam tempeſtate delatus, ibi viuere, indulgentia Ptolemæi permiſſus eſt. At Mago Annibalis frater nuncius Cannenſis victoriæ Carthaginem venit, cui cum Senatus eſſet datus, narrauit Annibalem cum ſex Imperatoribus, quorum quatuor Coſſ. duo Dictator & Magiſter eq. fuerant, cum ſex conſularibus exercitibus acie conflixiſſe, occidiſſe ſupra ducenta hoſtium millia, ſupra 50 cepiſſe, aliáq; id genus, quæ narrata ſunt hactenus: in cuius rei argumentum coram ſenatu ingentem aureorum annulorum vim effudit. In cuius gratiã quamuis reſiſtẽte Hannone, SC^to^ datũ eſt ei ſupplemẽtũ 40 millium Numidarum, cum multis talentis.

Carthagine celebratur eius victoria.

X. *Eius à Marcello clades Nolæ.*

Annibal recepta Capua, iterum Neapolitanos fruſtra tentat, tẽtat & Nolanos, apud quos plebe nutante, Senatus Romanorum Prætorem Marcellum cum exercitu vrbe accipit; ad cuius aduentum Pœnus agro Nolano exceſſit, & Nuceriam petiit, quam fame in deditionem acceptam, multis ciuium crudeliter interemptis, diripuit atque incendit. Cumq; Nolam noua ſpe deditionis rediiſſet, à Marcello feliciter erumpente ingentem cladem accepit, duobus millibus & trecentis ſuorum impunè cæſis. Deſperata Nola Acerras, ciuibus fuga elapſis, capit & eruit: it, Conſilium quod valido Romanorũ præſidio tenebatur, & cuius eruptionibus grauia dãna patiebatur, obſidet: & inde Capuã in hyberna cõceſſit, maiorẽq; partẽ hyemis exercitũ in tectis habuit, maximo damno ſuo; nam quos labor durauerat, Capuanæ deliciæ perdidere.

Capuæ hyemat.

ANNVS MVNDI 3839.

SIMON. II. 18. PHILOP. & PHILIP. 6.

ANTIOC. MAG. 10. Imperij Græcorum 97.

OLYMP. CXLI. A. 2. VR. CON. 538.

ANTE CHRISTVM 214.

I. *Antiochus Achæum petit, & Sardibus obſidet. Polyb.*

Antiochus compoſitis cum Ptolemæo rebus ſuis, bello per hyemem multa cura præparato, ineunte æſtate Taurum ſuperat, & tacta cum Attalo ſocietate, Achæum bello eſt aggreſſus. Quid autem ab eo factum ſit, priuſquam ſe Sardibus includeret, ibique ad alterum vſque annum obſideretur, non ſatis conſtat, propter interruptam Polybij narrationem. Pugna quæpiam vtique præceſſerit, in qua ſuperior factus Antiochus Achæum Sardeis compulerit. Ibi autem, vt ait l. 7. Polybius, leues dimicationes & pugnæ, ſine vlla intermiſſione, erumpentibus obſeſſis, diu noctúque committebantur, militibus vtrimque omnia in alterius partis damnum atque perniciem comminiſcentibus; donec ſequenti anno oppugnationi, & bello, Lagoræ Cretenſis opera, impoſitus eſt finis.

II. *Ptolemæus Hebræos vexat. l. 3. Mach.*

Ptolemæus autem, vt ex 3 Machabæorum cõſtat, in Ægyptum reuerſus, præter conſuetam temulentiam, atq; libidines, famoſis libellis Iudæorum gentem vexare cœpit, & ad Ægyptios ritus compellere; qui reſiſterent, vel occidi iuſſit, vel omni dignitate ac libertate priuatos, ſtigmaticos fieri, inuſto hederæ folio, Liberi patris inſigni; qui autem patris inſtitutis deſertis, obtemperarent, hos voluit iure Alexandrinæ ciuitatis frui. Itaque multi Regis voluntati ceſſerunt; plurimi autem conſtantes fuerunt, ſeque à vitę diſcrimine, & inuſtione, pecuniç largitione redemerunt. Cumque apoſtatas execrarentur, eoſque contumeliis afficerent, & omni conſuetudine vitæ, atque vtilitate priuarent, hi querelas ad Regem detulerunt, qui in reliquos etiam Iudæos, qui in regno ſuo eſſent, iratus, omnes in vnum locum cogi iuſſit, vltimis ſuppliciis afficiendos. Epiſtolam ipſam, cum eius interpretatione, reperiet ſtudioſus Lector in Annalibus.

num. 3. 4. & ſeqq.

III. *Edicto euocantur Alexandriam.*

Edictum hoc ab Ægyptiis, aliiſque hoſtibus Iudæorum, omni cum lætitiæ ſignificatione acceptũ eſt: à Iudæis autẽ cum luctu & lachrymis, cum gemitibus & lamentis, quibus oppida omnia, & præfecturæ, viæ omnes, domuſque perſonabant. Nimirum tam inhumaniter vbique, ipſiſque in nauibus tractabantur, vt ipſis quoque inimicis miſericordiam commouerent. Alexandriæ in Hippodromo conſtituuntur, vt omnium prætereuntium probris & irriſionibus paterent. Tum Rex Hermonem elephantorum præfectum aduocat, iubetque ſub inſequentẽ diem, multo thure in merum infuſo, potari elephãtos numero quingentos, eáque potione efferatos in Iudæos immitti, ab iis proterendos ac diſcerpendos. Sub veſperam immittũtur miniſtri, qui Iudæorum manus colligent, vt crepuſculo matutino, exitum ipſis ab elephãtis afferatur. Sed paratis omnibus, & Iudæis diuinam miſericordiam cum lachrymis implorantibus, tãtum Regi

In Hippodromo eõ pinguntur ab elephãtis conterendi.

ſoporem Deus immiſit, vt ad horam decimam non expergeſieret, donec congregatis qui ad conuiuium præmoniti erant, à cubiculario excitatus, ad conuiuium cum eis verſus eſt.

IV. Tertium à cæde diuinitus liberantur.

Inter prandendum rex Iudæorum recordatus, accerſit Hermonem, &, hodierno, inquit, ſomno illi gratias habeant. Cæterum in ſequentem diem eodem modo præparari iuſſit elephantos in miſerorum Iudæorum perniciem; cui præſens ipſemet adeſſe cupiebat, & clamoribus, detruncationibus, cædibuſque inimicorum ſuorum exſaturare crudelitatem ſuam. Adeſt ſecundus dies, adſunt elephanti, exercitus, & turbæ innumeræ populorum, qui ad ſæuum ſpectaculum confluxerant. Rex euigilat, amicos admittit, adeſt Hermon; qui regem monet parata eſſe omnia ad explendam eius voluntatem. At Rex diuinitus in obliuionem præteritorũ adductus, interrogabat quódnam id eſſet negotium, quod tanta cum feſtinatione ageretur. Cumq; Hermon cum amicis regi rem ſuggeſſiſſent, iratus rex Iudæos laudat, atque eorum inimicos in eorum locum ſubſtituendos, ipſumque Hermonem cum ſociis vehementer obiurgat; quibus ad ſua cum pudore metuque dilapſis, Iudæi hanc ſecundam Dei clementiã, cum gratiarũ actione proſecuti ſunt.

V. Vltima Iudæorum liberatio angelorum interueniente.

Nec ita multo poſt rex ad ſe ingeniumq; ſuum reuerſus inſtaurato conuiuio, tertio iubet parari elephantos, multo quam prius in Iudæos ferocior. Adit ſpectaculum, prodeunt elephanti, procedunt armati exercitus, clamorque horriſonus belluarum Iudæos de imminenti exitio monet. Illi ad lachrymas preceſque confugiunt, ſemel iterumque expertam Dei miſericordiam implorantes, cum viſi ſunt duo terribiles angeli de cœlo deſcendere, omnibus, præterquam Iudæis, manifeſti, qui Ægyptios ita perturbarunt, vt quaſi conſtricti vinculis immobiles fierent. Rex quoque totus inhorruit, atque animo commutatus feritatem deponit. Quin & belluæ in ſequentes exercitus conuerſæ, eos pedibus proterebant. Tum Rex Iudæos laudatos, vinculis ſolui iubet, Deumque ipſorum protectorem agnoſcit: deinde diebus ſeptem eos conuiuio excipi iubet, quibus expletis, accipiunt poteſtatem interficiendi apoſtatas, quorum ſupra trecentos occiderunt. Denique Ptolemaidem appulſi, rege omnes viæ ſumptus ſuggerente, ibidem conuiuia inſtaurarunt, & in ſuam quiſque domum cum gaudio incolumes reuerterunt. Nos autem ab Ægypto digreſſi, repetamus Italiam, mox etiam Hiſpaniam adituri.

Occidunt apoſtatas, & redeunt ad ſuos.

VI. Annibal varia loca occupat.

Huius anni initio Caſilinum oppidum ab Annibale fame expugnatum eſt, nequicquam opem ferentibus Romanis, vt autor eſt Liuius, eique deditione, & corporum redemptione traditum eſt. Aliis quoque locis in Italia, Sicilia, Sardinia, cum opem Romanorũ hac rerum neceſſitate implorarent populi, ſibi conſulere iuſſi ſunt, id eſt, cum hoſte quam minimo damno depaciſci. Interea qui Romam ad comitia acciti fuerant, iis adfuere; ea Dictator habuit, quibus creati ſunt L. Poſthumius III. abſens, Galliam enim prouinciam obtinebat, & T. Sempronius Gracchus, nuper Magiſter equitum, Qui cum initio magiſtratu Senatum de nouo delectu conſuleret, clades L. Poſthumij Conſulis deſignati nunciata eſt, quem Boij in Litana ſylua, in inſidias nec opinantem illapſum cum 25 armatorum millibus oppreſſerat: quam cladem Romani ingenti publicóque luctu, clauſis per multos dies tabernis, proſecuti ſunt, eique Q. Fabius Maximus ſuffectus eſt: quoniam M. Marcellus vitio creatus iudicatus eſt, quod eo magiſtratum ineunte, tonitru fuiſſet auditum.

Noui Cõſules.

VII. Scipionũ de Aſdrubale victoria.

Hoc eodem anno P. & Cn. Cornelij Scipiones, præclarè in Hiſpania contra Aſdrubalem rem geſſerunt. Qui cum iuberetur exercitum in Italiam traducere, idque Scipiones modis omnibus prohibere conarentur, nihil dubitantes eum diem, quo ſe Annibali Aſdrubal adiunxiſſet, imperij Romani vltimum fore, Iberam vrbem opulentiſſimam validè obſident, & Aſdrubalem ex itinere retrahunt, moxque cum eo velut ex compoſito prælio decernunt; Romani ſic erant in pugnam excitati, vt ea ſe pugna crederent vltimam patriæ cladem auertere; itaque obſtinauerant aut vincere aut mori. Minus pertinaces habebat acies altera. Nam maxima pars Hiſpani erant, qui vinci in Hiſpania, quam victores in Italiam trahi malebant. Itaque victi ſunt, capta caſtra, direptáque, & quæ adhuc oppida dubia erant, Romanis adiuncta. Aſdrubali vero non modo traducendi in Italiam exercitus, ſed ne manendi quidem in Hiſpania ſatis tuto ſpes relicta eſt. Quæ poſtquam literis Scipionum Romæ vulgata ſunt, non tam victoria, quam prohibito Aſdrubalis in Italiam tranſitu lætabantur. Pœni autem ea clade cognita, ſubſidia quæ Annibali deſtinauerant, in Hiſpaniam Magone duce mittunt.

VIII. Philippi cum Annibale fœdus.

Hoc ipſo anno, teſte Liuio, poſteaquàm tertia iam pugna, tertiáque victoria fauerat Pœnis, Philippus Macedonum Rex, qui Italiam ſpe deuorauerat, Demetrio Phario impulſore, & iuuenili ætate ſuadente, vigeſimum enim agebat annum, legatos ad Annibalem Capuam mittit, qui cum in Romana præſidia incidiſſent ementita legatione, periculo exempti ad Annibalem peruenerunt, certiſque legibus fœdus cum eo inierunt. Sed iiſdem in reditu deprehenſis, Romamque miſſis res patefacta eſt. At Patres, qui vix ſe bello Punico ferendo pares eſſe ſentiebant, ad noui belli Macedonici emergentis curam, anxiè deſcendebant: ei tamen non ſuccubuerunt, ſed extemplo dederunt operam, vt bello vltro Macedonibus inferendo ab Italia illud auerterent. Ergo captiuis partim in vincula coniectis, partim ſub haſta venditis, Quinto Fuluio, qui littoribus Calabriæ cum claſſe præerat, & Marco Valerio prætori præceperunt, vt primo quoque tempore in Macedoniam cum claſſe tranſmitterent, & Philippum in regno continerent. Cæterum dum capti legati Romam mitterentur, nauis vna elapſa fuerat, quæ ad Philippum peruenit, qui ex ea didicit Legatos à Romanis cum literis interceptos. Et ignarus quid confectum eſſet, legationem aliam mittit cum iiſdem mandatis, quæ felici curſu iter emenſa, & re cõfecta remenſa eſt æſtate iam circumacta, nihil vt hoc anno rex in Romanos moliri poſſet.

Eius legati capti.

IX. Romani in Italia contra Pœnos feliciter rẽ gerunt.

Interea in Italia feliciter à Romanis contra Pœnum, & qui ab eo ſtabant, dimicatum eſt. Nam Sempronius Conſul Cãpanos, qui fraude

Cumas

Cumas opprimere cogitabant, quod nollent ad Annibalem deficere, inuaſit improuiſos, & duo millia ipſorum cum duce Campano concidit, & Annibalem vltionem parantem eluſit; obſidentem repulit, & noua clade affecit ad mille & quadringentos Pœnorum occiſis, & vndequadraginta viuis captis. Iiſdem diebus Hanno in Lucanis cum Sempronio Longo malè pugnauit, & duobus militum millibus amiſſis, & ſupra 40 militaribus ſignis, Lucania pulſus, in Brutios compulſus eſt. In Sardinia quoque, quæ defecerat ad Pœnos, à Prætore T. Manlio res benè geſta eſt, Sardiniáque tota perdomita. Prætor item Otacilius contra Aſdrubalem in mari pugnauit, eique ſeptem naues cum viris eripuit. Præclarè denique à Marcello in propugnanda Nola, in Samnitibus & Hirpinis, qui Romanos deſeruerant; crebra excurſione vexãdis, & obſidione Annibalica fortiter prudenterque toleranda, res geſta eſt, non eruptionibus ſolum, ſed collatis etiam ſignis; adeo vt pugna vna plus mille hoſtium cæſa fuerint, mille & ſexcenti capti, & ſigna militaria vndeuiginti; multa cũ gratulatione plebis, quæ fuerat in Pœnum ante propenſior. Acceſſit poſtremo die inde tertio defectio 1272 equitum tam Numidarum quam Hiſpanorum, quorum deinceps forti ac fideli opera Marcellus eſt vſus. Annibale in Apuliá ad hyberna profecto, Q. Fabius agrum Campanum populatus, ad Capuam caſtra poſuit.

Præſertim Marcellus Nolæ.

X. Feliciter quoque in Hiſpania Scipiones. *Liuius l. 3.*

In Hiſpania res etiam felicius geſta eſt à Scipionibus. Commeatu enim ex vrbe accepto, Illiturgum oppidum nobile; quod tribus hoſtium caſtris Aſdrubalis, Magonis, & Amilcaris oppugnabatur, per magnas eorum ſtrages cum frumento penetrarunt; tum ciues benè animatos ad maiora caſtra, quibus præerat Aſdrubal, oppugnanda ducunt, quo reliqui etiam exercitus conuenerant, quaſi de ſumma rei agendum foret. Hoſtis ad 60 millia pugnatorum numerauit, Romanus ferè ſedecim. Quibus nihilominus ita fauit victoria, vt plures cæſi fuerint, quam ipſi Romani eſſent, ad tria millia capti, ſigna militaria vndeſexaginta, prętereà equos, & Elephantos; ternis denique caſtris eo die Scipiones potiti ſunt. Illiturgo obſidione liberato, ad Incibile quoque oppidum feliciter à Scipionibus iterùm pugnatum eſt; eamque victoriam omnium prope populorum defectio ad Romanos ſecuta eſt. Hæc ad hyemem vſque in Hiſpania contigerunt.

ANNVS MVNDI 3840.

SIMON. II. 19. PHILOP. & PHILIP. 7.

ANTIOC. MAG. 11. Imperij Græcorum 98.

OLYMP. CXLI. A. 3. VR. CON. 539.

ANTE CHRISTVM 215.

I. Res ab Antiocho in Achæum geſta. *Polyb. l. 7. & 8.*

ANtiochi magni res admodum ſecundæ hoc anno in Aſia fuerunt. Nam captis per inſignem audaciam Sardibus, & per inſigniorem proditionem Achæo, quidquid ipſi parebat, facile in legitimi principis poteſtatem redactum eſt. Et Antiochus quidem tota hac expeditione maximè cogitabat Achæum, quem vt in ſuam redigeret poteſtatem Ægyptio bello parum ſe honorificè expedierat, moxque cũ Attalo ſocietatem inierat. At ille Sardeis, inque eius arcem munitiſſimam ſe receperat; vbi alterum iam annum Antiochi conatus omnes eludebat. Hoc ergo anno Lagoras Cretenſis explorat vrbis capiendæ locum præruptum atque inuiũ atq. ideo incuſtoditũ, per quẽ ſtatuit cũ 30 ſociis audaciſſimis noctu in vrbem inuadere. Quod dum illi exequuntur, Antiochus, vt obſeſſos ab ea cogitatione auerteret, ad portam dictam Perſidem copias admouet, quaſi ea in vrbem penetraturus. Eò Aribazus vrbis præfectus copias, ad hoſtem repellendum, mittit. Interea Lagoras cum ſociis ſuperatis rupibus, ad portam ſubiectam perueniunt, qua perfracta, duo millia in id deſtinata theatri ſummam coronam occupant, moxque alij portis occupatis, totus regis exercitus irrumpit, oppidanis cum Aribazo ſe in arcem, poſt leue certamen, recipientibus.

Sardeis captæ.

II. Apparatus ad Achæi capiendum.

Supererat Achæus in arce, quem votis omnibus iampridem comprehendere cupiebat Antiochus: quod hoſtium ſuorum opera, ac proditione conſecutus eſt. Bolis quidem Cretenſis Alexandriæ in aula verſabatur, vir audacia & calliditate ſingulari. Eum Soſibius, qui Achæum intimè diligebat, & in Ægypto poterat omnia, conuenit, oratque, vt ad eripiendum ex arce Achæum comminiſcatur aliquid; nihil ipſo hoc tempore Ptolemæo gratius, nihil ſibi fructuoſius efficere poſſe. Bolis vbi multa verſaſſet animo, negotium in ſe recipit, vt qui amicum haberet ac cognatum Cambylum præfectum Cretenſium, qui in exercitu Ant. Magni, ad ipſam arcem cuſtodias agebant. Soſibius illi decem talenta interim numerat, & ingẽti ſpe plenum cum literis commendatitiis dimittit ad Nicomachum Rhodium, & Melancomã Epheſium intimos Achæi amicos, quorum opera Bolis ad perdendum Achæum improbiſſimè abuſus eſt.

III. Bolidis in eam rem artes.

Rhodum venit atque Epheſum, ſuum ac Soſibij conſilium aperit, redditis commendatitiis ad eos literis: qui viciſſim omnem operam ad Achæi ſalutẽ promiſerunt. Tum vnum è famulis ſuis Arianum mittit ad Cãbylum, vt locus ab eo & tempus deſignetur, quo tuto conuenire poſſint. Statuitur locus in quo noctu conuenerunt, & expoſito rei ſtatu in eam ſententiam conuenerunt, vt pecuniam à Soſibio acceptam inter ſe diuiderent, rem Antiocho aperirent, amicorum literis in arcem penetrarent, & Achęo fidem facerẽt, vt ſe ipſis crederet, eductum ex arce non in libertatem aſſererent, ſed comprehenſum Antiocho excruciandum traderent. Cambylus Antiocho rem aperit, Bolis autem literas à Nicomacho & Melancoma, qui rem ſyncerè agi arbitrabantur, ad Achæum exprimit, quibus hortantur vt Bolidi & Cambylo fidem habere ne dubitet. Eas Bolis mittit per Arianum ad Achæum in arcem, in quam Cambyli opera admittitur, & Achæo fidem facit, qui denique ſe Bolidi & Ariano permittere ſtatuit.

IV. Achæum ex arce educit.

Illi, priuſquam illuceſceret, admittuntur in arcem, Bolidem Achæus ſingulari comitate accipit, moxque variis interrogationibus explorat hominis fidem; quẽ cũ cerneret vultu verbiſque conſtantem, abeundi propoſitum apud ſe con-

firmat, ſed pro ſua prudentia, ſtatuit ipſi quoque Bolidi ignotus abire. Ideóque negauit Bolidi ſe cum eo nunc exire poſſe, verum tres quatuorue ex numero amicorum cum ipſo miſſurum, qui cum Melancoma colloquerentur, moxque paratum ſe fore ad exeundum. Vbi nox aduenit, præmiſſis Ariano & Bolide ad portam qua exituri erant, ibi operiri eos iuſſit, qui cum ipſis erant abituri. Mox ſalutata ac benè animata vxore, quatuor aſſumit ſocios, quibus mediocrem amictum dedit, ipſe plebeium indutus eſt. Ergo viæ ſe dant, præit Arianus propter viæ notitiā, ſequitur Achæus, pone ſubit Bolis cum reliquis, & quidem maxime anxius, vt qui omnino neſciret an adeſſet Achæus, impedientibus tenebris. Id tamen agnouit vbi animaduertit reliquos in locis difficilibus ei officioſè adeſſe.

V. Comprehenditur, & traditur Antiocho traiicitur. Vt ergo ventum eſt ad locum inſidiis obſeſſum à Cambylo, Bolis ſibilo dat ſignum. Illico exurgunt qui erant in inſidiis, aliique alios comprehendunt. Bolis Achæum cum veſtibus ſuis corripit, ſtatimque à militibus vinculis cōſtringitur, & ad Antiochum cum ſuis è veſtigio adducitur. Is enim rei exitum cum duobus tribus ſe Satellitibus ſollicitus expectabat: ſubitoque ingreſſus Cambylus vinctum Achæum humi abiectum, cum omnium admiratione deſtituit. Vbi illuxit, ex procerum ſententia placuit, vt miſer extremis primum membris mutilaretur, tum amputato capite, atque vtri aſinino inſuto, truncus in crucem tolleretur. Supplicio afficitur, & arx Antiocho. Quo facto tantus caſtra motus inuaſit, vt Laodice mariti caſum è tumultu coniiceret. Ad quam mox Caduceator aduenit totius rei nuncius, ſimul iubens vt arcem traderet: qua de re cum Ariobazus & Laodice diſſentirent, dum ſibi inuicem diffidunt, celeriter vtraque factio, ſe & arcem fidei Regis permiſit. Sicque Deus Achæum proditione perire permiſit, qui prodita per ambitionem fide ætate ſui regis abuſus, bonam regni partem hoſti ſublatam ſibi vſurpaſſet.

VI. Philopatoris vitæ ratio. Interea in Ægypto *Philopator*, vt ſcribit Iuſtinus l. 30. *continuus recuperatione vrbium, quas amiſerat, falláque pace, auidè materiam quietis arripuit, reuolutuſque in luxuriam, occiſa Eurydice vxore eademque ſorore*, eam autor l. 3. Machab. Arſinoëm vocat, ſit amen eadem fuit. Cauſam mortis ſuſpicari poſſumus zelotypiam concubinarum: ſequitur enim, *Agathocleæ meretricis illecebris capitur: atque ita omni magnitudine nominis & maieſtatis oblitus, noctes in ſtupris, dies in conuiuiis inſumit*, &c.

VII. Mors Hieronis, & motus in Sicilia. In Sicilia hoc ipſo tempore mortuus eſt Hiero rex Syracuſanus: vnde contigit res in ea inſula valde perturbari. Cum enim Hieronymo nepoti, qui decimum quintum agebat annū, regnum reliquiſſet, eumque, generoſque ſuos, quos ei gubernatores relinquebat, hortatus eſſet, vt amicitiam Romanorum, quam ipſe 50 ipſos annos coluerat, conſeruarent, ipſi contra Annibali adhærere maluerunt, eáque lege fœdus inierunt, vt cum Romanos Sicilia expuliſſent, inſula ad Himeram fluuium diuiſa, foret Syracuſani & Punici imperij. Mox autem aſſentatorum monitis acquieſcens Hieronymus alteram legationem Carthaginem miſit, qua æquum cenſebat omnem ſibi cedi Siciliam; Imperium Italiæ Carthaginenſium fore. Sed hæc vota in ventos celeriter abiere. Cum enim in Leontinos profectus eſſet, ad tentandas vrbes, quæ Romanis præſidiis tenebantur, ad viæ anguſtias à coniuratis interfectus eſt, qui mox liberas proclamauere Syracuſas.

VIII. Noui Coſſ. & belli apparatus. Romæ autem arbitrio Q. Fabij Conſules facti ſunt clariſſimi imperatores, qui contra Annibalem in acie ſtare poſſent, Fabius ipſe & Marcellus, qui omnium in ſe animos expectatione conuerterunt; multis enim annis tale par Conſulum non fuerat. Iis ad bellum proficiſcentibus, omnibus, qui cum exercitu variis in locis erant, prorogatum eſt imperium; duodeviginti legionibus bellum geri placuit. His apparatus Campanos exterruit, & ad accerſendum Annibalem excitauit. Quem ſecutus Fabius, Sempronium Gracchum iubet occupare Beneuentum; quo ipſo tempore Hanno ex Brutiis cum magna equitum & peditum manu eodem venit; vbi & acerrimè pro Romanis pugnatum eſt à Volonibus, conditione ſeruis, in præmium victoriæ libertate promiſſa, & ingens obtenta victoria. Quæ dum ad Beneuentum geruntur, Annibal agrum Neapolitanum depopulatus, ad Nolam caſtra mouet, vbi à Marcello malè acceptus eſt; & niſi per Neronis imprudentiam ſtetiſſet, accepta ad Cannas reddebantur hoſti clades. *Vide Annales n. 26.*

IX. Annibal ambit Tarentum. Deſperata Nola Tarentum venit Annibal magna ſpe, magnóque deſiderio. Nam quinque iuuenes, de quibus ipſe dudum benè meritus fuerat, quaſi totius iuuentutis legati, eum inuitarunt, ſpondentes fore, vt ſi eius ſigna eminus conſpecta forent, Tarentum deditionem faceret. Ingens autem cupido tenebat Annibalem Tarenti potiundi, vrbis in primis potentis, & opportunè in Macedoniam verſæ, Regemque Philippum hunc portum, ſi in Italiam tranſiret, cum Brunduſium Romani haberent, petiturum. Sed tardius ad eos venit Annibal. Nam T. Valerius eò maturius Proprætore miſſus, vrbem in officio tenuit, & hoſtis re infecta reuerſus eſt, & Salapiam ad hyberna deſtinans, eò ſtudioſè conuehit commeatum, & prædas equorum præſertim per Apuliam collectas.

X. Caſilinum à Coſſ. obſidetur, & capitur. Interea Conſul vterque Caſilinum venit, quod valido Campanorum & Pœnorum præſidio tenebatur, cumque res minus benè ſuccederet, Fabius curas aliò vertendas cenſebat; At Marcellus conſtantiam metu aduerſæ famæ, collegæ perſuaſit. Cumque machinæ omnis generis admouerentur vrbi, Fabium Campani orabant, vt abire tutò Capuam liceret, agreſſi ad 50; Sed Marcellus portam qua egrediebantur occupauit; deinde irruptione facta, vrbe potitus eſt. Captiui Annibalici, Campanique Romam miſſi, carceribus mancipati ſunt. Marcellus Romam rediit, vbi aduerſa valetudine tentatus eſt. Fabius in Samnio multa oppida vi cepit, recepitque perfugas 370: quos cum Romam miſiſſet, virgis in comitio cæſi omnes, ac de ſaxo deiecti. Perfugarum ſupplicium. Quæ dum in Italia geruntur, pleraque feliciter à Romanis in Sicilia, Hiſpania, & Illyrio contra Philippum Macedonem geſta ſunt.

XI. Occiſo in Sicilia Hieronymo, Demarata filia Hieronis vxor Andronodori, maritum ſti-

Andronodorus tyrannidem affectat in Sicilia.

tulabat ad vſurpandam tyrannidem; cui cum is acquieuiſſet, acciuit in conſilij ſocietatem Themiſtium, cui Gelonis filia Harmonia nupſerat. At re ad Prætores clam delata, in curiam euocati, occiſi ſunt ambo, & mox cum ipſis eorum vxores. In eorum locum legati Annibalis Hippocrates & Epicides Prætores effecti ſunt Syracuſis, à quibus turbata ſunt omnia, quæ de pace, & renouata cum Romanis ſocietate agi cœperant. Cum enim nouam Carthagine claſſem in Siciliam appuliſſe intellectum eſt, illi depoſito timore Romanos criminantur, & in odium vocant. Sed mox ſapienti Apollonidis oratione perſuaſi, Syracuſani legatos ad Marcellum Conſulem mittunt, pacis confirmandæ cauſa. Marcellus pacem confici poſſe negat, niſi Hippocrates & Epicides tota Sicilia ablegentur, vt qui recentibus iniuriis Romanos affecerant. At Leontini, quos illi à Romano fœdere interfecta ſtatione abduxerant, ferociter reſpondentes Romana in ſe arma concitarunt.

Legati Annibalis ibi omnia turbant.

XII. Leontini deficiunt, & capti puniuntur.

Marcellus in eos mouet, Appio quoque accito, qui ad Murgantiam cum claſſe aderat, vt ex altera parte vrbem aggrederetur. Tanto ardore militum vſus eſt, vt primo impetu vrbem expugnarent: ad duo millia transfugarum verberati, ac ſecuri percuſſi. At turbarum duces cum ex arce profugiſſent, occurrerunt exercitui Syracuſano, qui Romanis auxilio veniebat, eique retulerunt Romanos vrbem cædibus repleuiſſe, nec quemquam ſupereſſe puberem. Ea re temerè credita, cum Hippocrates inſuper fictis literis mercenarios cõcitaſſet, quaſi morti deſtinati eſſent, aliiſque mendaciis non milites ſolum, ſed pleroſque etiam optimates à Romanis auertiſſet, Syracuſæ in priſtinam ſeruitutem recidere. Romani ſemel iterumque Syracuſas mittunt, ad hoſce tumultus pacificè componendos, qui vix tuto elapſi ſunt. Inde terra marique cœptæ obſideri Syracuſæ, ſed Romanorum conatus variis artibus machiniſque ludificabatur Archimedes, adeo vt ſpeculis vſtoriis in remotas naues flammas iniiceret, itaque in tertium annum obſidio protracta eſt.

Et Syracuſani decepti calumnis, qui obſideri cœpti.

Archimedes.

XIII. Res geſta contra Philippum in Illyrico, eiuſque fuga.

Eadem æſtate cum Macedone quoque res geſta eſt. M. Valerius Prætor Brunduſinæ claſſi præerat. Ad eum legati ex Orico Epiri vrbe maritima venerunt opem implorantes, quod eorum vrbem Philippus occupaſſet. Eò Prætor cum claſſe traiecit, & pulſo Philippi præſidio vrbem recepit. Eò legati ex Apollonia venerunt, nunciantes obſideri ſe, quòd à Romanis deficere nollent. Prætor mille milites duce Næuio Criſpo Apolloniam miſit, qui nocte vrbem, nemine hoſtium ſentiente, ingreſſus eſt. Poſtridie agnitis vrbanis copiis, & oppugnantium negligentia, eruptionem in proximam noctem parat; quæ ei tam feliciter ceſſit, vt caſtra occuparet, & hoſtem pro arbitrio cæderet: & Rex ipſe ſomno excitatus, ſeminudus ad flumen naueſque perfugeret. Criſpus paulominus tribus hoſtium millibus, aut cepit, aut occidit, caſtra diripuit, machinas vrbi capiendæ, ad eam defendendam in vrbem tranſtulit. Quæ cum Orici Valerius accepiſſet, claſſem protinus duxit ad fluminis oſtium, ne Rex nauibus effugeret. Itaque Philippus incenſis nauibus cladium plenus ac pudoris, terra Macedoniam petiit, Prætor cum claſſe Orici hybernauit.

XV. Et in Hiſpania con[tra] Pœnos. *Vide Anna[l.] n. 44. 45. 4[6.]*

In Hiſpania vario euentu à Pœnis Romaniſque certatum eſt, ad Caſtrum altum, ad montem victoriæ, ad Illiturgum, ad Mundam, ad Auringem. Denique Saguntum oppidum, pulſo Punico præſidio, receptum eſt, ciuibuſque, quo belli vis reliquerat, reſtitutum: anno ſexto ex quo in poteſtatem hoſtium venerat, quamuis in Liuio legatur octauus.

ANNVS MVNDI 3841.

SIMON. II. 20. PHILOP. & PHIL. 8.

ANTIOC. MAG. 12. Imperij Græcorum 99.

OLYMP. CXLI. A. 4. VR. CO. 540.

ANTE CHRISTVM 212.

I. Res Philippi. *In eius vit[a] Pol. l. 8.*

ALtum eſt hoc anno, & aliquot ſequentibus de Antiocho Magno, & Philopatore ſilentium, donec hic per immenſam nequitiæ turpitudinem extinctus eſt. Hebraicæ quoque res, vſque ad mortem Simonis in obſcuro ſepultæ iacent. De Philippo Plutarchus ait eum, cum turpiſſimè bello Romano victus eſſet, vt proximè dictum eſt, ex miti Rege, & modeſto adoleſcente, in virum laſciuum, ac deteſtabilem degeneraſſe tyrannum. In Peloponneſo contra Meſſenios bellum geſſiſſe, & Aratum, qui Achæorum prætura decies & ſepties cum laude functus fuerat, veneno ſuſtuliſſe. Interea Valerius Læuinus in eum erat intentus, ne quo modo Pœnis contra Romanos adeſſet. Itaque per ſecreta colloquia Ætolos, qui hoc tempore potentes erant, quoſque Philippus recenti fœdere occuparat, tentare cœpit, vt ſcribit Liuius, idque ſequenti quoque anno factitatum eſt, minime irrito conatu.

Arati mors.

II. Conſular[is] autoritas.

Romæ Sempronius Conſul in Lucanos, in Apuliam Fabius profectus, cui Fabius cunctator pater legatus venit, probauitque Conſularem aduerſus parentem autoritatem, cum equo deſiliens ad lictoris imperium, *Experiri*, inquit, *volui, fili, ſatin ſcires Conſulem te eſſe.* In ea caſtra Altinius Arpinas venit, qui oppidi proditionem pollicebatur, qui pridem ad Pœnos à Romanis transfugerat. Vt cognitum eſt in oppido abeſſe Altinium, monitus Annibal, coniugem eius ac liberos in caſtra accitos, viuos combuſſit, eos videlicet, meditatæ defectionis conſcios arbitrabatur. Fabius Arpos noctis ac pluuiæ fauore occupauit, & Arpinates prudenti admonitione eò deduxit, vt conuerſis armis, ipſi quoque Pœnos inuaderent. Hiſpani quoque fere mille ſecuti ſunt Arpinates, ea conditione, vt ſine fraude Punicum præſidium emitteretur. Itáque factum: deincepſque Hiſpani hi dedititij fortem fidelemque operam Romanæ Reipub. nauarunt. Romæ fœdum incendium per duas noctes, & vnum diem tenuit, lateque vagatus ignis, ſacra multa profanáque conſumpſit; quæ clades addita publicis malis, cauſa eſſe potuit Oppio Tribuno plebis legis ferendæ de ſumptu mulierum, quæ Oppia dicta eſt

Arpinates ad Romanos deficiunt, di[-]miſſo præſidio.

Romæ incendium. & lex Oppia.

Liuius l. 23.

quam conſtat hoc anno latam.

III. Syphax Numida ſe iungit Romanis.

Hoc anno P. & Cn. Scipiones, cum in Hiſpania res proſperè gererent, etiam in Africam ſpem extenderunt. Cum enim Syphax Rex Numidarum ſubito Carthaginenſibus hoſtis factus eſſet, Scipiones tres ad eos legatos miſerunt, de amicitia & ſocietate iungenda, & Numidis-è Pœnorum caſtris ad Romana caſtra traducendis. Cumque ab vno legatorum pedeſtris militiæ diſciplinâ didiciſſent, tantum profecerunt, vt Carthaginenſes, collatis ex æquo ſignis, ſuperarent. At Pœni Gelam ex altera Numidiæ parte regnantem adeunt, docentque Syphacem ſeſe Romanis in perniciem populorum Africæ coniunxiſſe, ideóque opprimendum, priuſquam Romanorum copiis iuuari poſſet. Rex filium ſuum Maſaniſſam magnæ ſpei adoleſcentem contra eum miſit, qui iunctis Carthaginenſium legionibus, Syphacem ſimul iterumque magna clade affecit, dum Marcellus in Syracuſarum obſidione perſeuerat. Annibal autem in ambienda Tarenti proditione, magnam anni partem fruſtra conſumpſit.

A Maſaniſſa vincitur.

ANNVS MVNDI 3842.

SIMON. II. Ducis & Pont. 21.

PHILOPATORIS, & PHILIPPI 9.

ANTIOC. MAG 13. Imperij Græcorum. 100.

OLYMP. CXLII. A. 1. VRB. C. 541.

ANTE CHRISTVM 211.

I. Res anni huius.

IN hiſtoriæ Græcæ Iudaicæque ſilentio, hoc regni Græcorum anno ſeculari, & primo Olympiadis CXLII. Romana hiſtoria copioſam rerum geſtarum ſyluam ſuppeditat; quarum hæc primaria, & ſumma ſunt capita, Tarentinorum defectio in magna Græcia, Capuæ in Campania obſidio, Syracuſarum in Sicilia expugnatio, clades multiplices Romanorum in Hiſpania, cum vtriuſque Imperatoris cæde, quibus alia minutiora coniunguntur, quæ Liuius toto 25 libro fusè perſequitur, & octauo Polybius. Cum ergo Tarentinorum defectio iamdiu & in ſpe Annibali, & in ſuſpicione Romanis eſſet, cauſa illius maturandæ fuga obſidum Tarentinorum fuit, qui mox ex fuga retracti, & virgis in comitio cæſi de ſaxo deiecti ſunt. Ea pœna Tarentinos ad defectionem ad Annibalem concitauit. Id negotium in primis Nico & Philemenes, per ſpeciem venationis, cum Annibale tractarunt, moxque planè confecerunt.

Vide a. m. 3840. n. 9. Cauſa defectionis Tarenti.

II. Ab Annibale per proditionem occupatur.

Portis enim duabus eorum opera patefactis, cæſiſque cuſtodibus, Annibal cum peditum agmine ingreditur, forum occupat, ſuos per vrbem diſpertit, Romanos occurrentes cædi mandat, parci Tarentinis, quos & quieſcere iubet, & bono eſſe animo, ſibi libertatem non perniciem adeſſe. Præfectus tumultu excitatus ſemiſomnis in portum, indéque aſſumpta ſcapha cum paucis in arcem confugit. Vbi illuxit vrbem ab Annibale captam eſſe cognitum eſt, notatæ, ex mandato Annibalis, Tarentinorum ædes, vt cæteræ diriperentur. Inde arx oppugnari cœpta, erumpentes malè à Pœnis accipiuntur; quibus viciſſim Romani cladem reponunt, ſubſidio à Metapontinis accepto. Reliqua erat ſpes Annibali, arcis fame ad deditionem compellendæ. Sed cum arx in peninſula poſita faucibus portus immineret, ad quem cõmeatus mari inferrentur; propius erat vt obſidentes quam obſeſſi fame premerentur. Itaque ſtatuit naues è portu abſtractas, per mediam vrbem, in medium mare ante fauces portus transferre, idque cum omnium admiratione perfectum eſt. Neque tamen arcis deditionem extorſit; quin ipſam quoque vrbem poſt triennium amiſit.

Romanorũ cædes ac direptio.

Arx perſtat in fide.

III. Capuani obſidioné timent, nec prudenter frumentationi prouident.

Interea vterque Conſul erat in Samnio, & Capuam obſeſſuri videbantur. Iamque famem ante obſidionem Campani metuebant, quippe Romanorum exercitus eos ſementem facere prohibuerant. Itaque per legatos frumentum ab Annibale flagitant, qui opera Hannonis magnam eis frumenti vim ex Brutiis procurat, ſed Capuanorum ſocordia factum eſt, vt pauca tantum plauſtra reciperent. Nam occaſione amiſſa, ſuperuenientibus Coſſ. Hannonis caſtra cum cæde multorum expugnantur; multa hoſtium millia cum frumentatoribus Campanis, totoque frumenti apparatu capiuntur, quod in arcem Tarentinam & Metapontum deuehi curant, Conſul Beneuentum redit, quo mox alter Conſulum venit. Ab iis præda, quam Hanno ex ſociorum agris corraſerat, partim vendita, partim diuiſa eſt. Hanno furtim in Brutios rediit, malè à Romanis per culpam Capuanorum acceptus.

IV. Aliquot damna Romanorum.

At viciſſim Romani non leuia damna paſſi ſunt hoc tempore. Nam Capuani, qui ſibi à Romanis malè metuebant, duo millia equitum ab Annibale acceperunt, qui agros ipſorum populatione prohiberent, Metapontini frumento à Romanis accepto, ſe Pœnis dediderunt, ſicut & Thurij, & alij in eadem ora, non tam odio Præfectorum, quam dolore obſidum crudeliter interfectorum. Sempronius Gracchus proconſul, ſpe conciliandi ſibi Lucanos, in Punicas deductus inſidias, fortiter pugnans occubuit; mortui corpus ab Annibale dicitur honoratum. At Volonum exercitus, qui eo viuo ſumma fide ſtipendia fecerat, velut exauctoratus morte ducis, à ſignis abſceſſit, quos poſtmodum Senatus conquiri, & ad ſigna reuocari iuſſit. Coſſ. in agrum Campanum prædas agebant, cum Magonis & oppidanorum eruptione, ſupra mille & quingentos ſuorum amiſere. Annibal autem viciſſim in agrum Beneuentanum veniens, Romanis fecit pugnandi poteſtatem. Pugnatum eſt, & acies Romana equitum incurſu grauiter laborare cœpit; cum procul viſus Sempronianus exercitus, cui Cornelius Quæſtor præerat, vtrique parti parem metum attulit, ne noui hoſtes aduentarent. Itaque velut ex compoſito, vtriumque ſignum receptui datum eſt.

Supra n. 1.

Gracchi morte Volones militiam deſerunt.

V. Gemina clades ab Annibale, in Lucania & Apulia.

Paulo poſt Annibal geminam intulit Romanis cladem; alteram in Lucanis contra M. Centenium, quem ſecum congredi auſum acie vicit, atque interfecit, cum ſeptem millibus, tam ciuium, quam ſociorum, vix mille

fuga elapſis. Alteram in Apulia contra Cn. Fuluium Prætorem, qui milites ſuos proſpero neſcio quo euentu elatos, vix imperio continebat, qui tamen ne primum quidem hoſtis impetum ſuſtinuere. Nam Dux vbi aciem inclinatam, ac ſuos trepidantes vidit, cum ducentis fermè equitibus effugit. Cætera acies à fronte pulſa, ab alis circumuenta, eouſque cæſa eſt, vt ex duodeuiginti hominum millibus, duo millia haud amplius euaſerint. Quæ clades alia ſuper aliam Romam allatæ, ingentem luctum ac pauorem ciuitati attulerunt; eos tamen res à Conſulibus bene geſtæ conſolabantur.

VI. Obſidio Capuæ. Vbi enim Conſules Annibalem Capua, ad Lucanos Apuloſque auerterunt, Capuæ obſidionem ſumma cura aggrediuntur, frumentum ad maritima caſtella conuehunt; ad Vulturni oſtium præſidium imponunt, vt & mare proximum, & flumen eſſet in poteſtate. Tria prætoria ad Capuam excitata ſunt, Conſulis vtriuſque & Claudij Neronis Prætoris, ſimulque à tribus exercitibus, diuerſis locis vallo foſſaque vrbs cingi cœpit, & caſtella modicis interuallis excitari, Capuanis nequicquam ad impediendum excurrentibus, & Annibalem euocantibus, qui Tarentinam arcem interea neque vi occupare potuerat, neque proditione Brundiſium. Legatis magnificè reſpondit Annibal, & antea Conſules obſidionem ſoluiſſe, & nunc aduentum ſuum non laturos. Interim literæ à Prætore Vrbano acceptæ, vt poteſtas fieret Capuanis, vſque ad Idus Martias, Capua cum rebus ſuis exeundi, poſt eam diem, quique exiſſent, quique ibi manſiſſent, hoſtium loco futuros. Quæ temporis nota monet, vt reliqua ad ſequentem differamus annum.

Annibal euocatur.

II. Eiuſdem.

VII. Syracuſæ expugnantur, & quis expugnationis modus. Sequitur non minus illuſtris, quam luctuoſa Syracuſarum expugnatio, M. Marcelli auſpiciis hoc anno perfecta, quæ iam penè deſperabatur, mari commeatum ſuppeditante. Cum autem occaſione colloquij de Damaſippo quodam Lacedæmonio redimendo, Romani muri altitudinem & ordines lapidum æſtimaſſent, vidiſſentque multo humiliorem opinione ſua murum, & ſcalis ſuperari poſſe, Marcellus clam ſcalas parari iubet, & feſto Dianæ die muris, nocte applicari, cum ciues vino madidi, & obruti ſomno iacerent. Vbi ſine tumultu ac ſtrepitu, primi euaſerunt in murum, alij atque alij deinceps ſecuti ſunt; à quibus qui in turribus, aut cubilibus reperti ſunt, vino fatigati facile perierunt. Inde terrendi hoſtis cauſa ſignum occupatæ vrbis tuba datur, tum ciues, omnia ab hoſte teneri exiſtimantes, huc illucque diffugiunt, plerique ne mali quidem ſui magnitudinem, partim propter ſomnum & crapulam, partim propter vrbis amplitudinem ad lucem vſque ſenſerunt, cum Marcellus effracto Hexapylo, copias omnes ſuas in vrbem induxit, eamque è ſuperiore loco contemplatus, propter imminentem tantæ ciuitatis vaſtitatem, lachrymas tenere non potuit.

VIII. Marcelli humanitas. Omnes ſubinde partes vrbis deditionem fecerunt, rogantes Marcellum, vt cædibus atque incendiis parceretur. Is militibus edixit ne quis liberum corpus violaret, cætera prædæ futura. Signoque dato milites diſcurrerunt ad prædam, neque rapinis ante modus fuit, quam omnia diuturna felicitate cumulata bona egeſſere. Bomilcar ſub ipſum expugnationis initium Carthaginem profugit, vnde irritum mox retulit auxilium. Memoriæ porro proditum eſt Archimedem in tanto tumultu quantum vrbs tanta, in diripientium militum diſcurſu ciere poterat, intentum formis, quas in puluere deſcripſerat, ab ignaro milite quis eſſet, interfectum. Addit Valerius interrogatum quiſnam eſſet, nomen ſuum, propter nimiam ad figuras illas ſuas attentionem, edere non potuiſſe, ſed protecto manibus puluere oraſſe ne lineamenta confunderet; iratumque militem hominem obtruncaſſe, admodum ægrè ferente Marcello, vt Liuius, & Plutarchus in Marcello, prodiderunt. A quo illud quoque proditum eſt, Marcellum res in Sicilia ita compoſuiſſe, vt deinceps populi, à Romanis clementiæ & humanitatis exempla non deſiderarent.

Cædes Archimedis. l. 8. c. 7.

Marcelli humanitas.

Secuta eſt noua Marcelli pugna contra Duces Annibalis, in qua Romanus ægrè victor fuit, ope tamen deficientium Numidarum vicit, eique Syracuſas reuerſo, imperium in annum ſequentem prorogatum eſt. Quæ dum in Sicilia geruntur, M. Valerius Læuinus, qui Græciæ & Philippo imminebat, non ſolum Ætolos ſibi deuincire, & à Philippo abducere conatus eſt; ſed vltra progreſſus, in Aſia Attalum Pergami Regem populo Romano ſocium acquiſiuit; idque hoc facilius fuit, quòd ille ſibi magis ab Antiocho vicino, & recens Achæi victore metuebat. Duos quoque Illyriorum regulos Pleuratum & Sardiletum, populoſque duos Lacedæmonios & Eleos, fœdere, quod cum Aetolis anno proximo initum eſt, voluit comprehendi.

IX. Eius pugna contra Annib. Liuius l. 26.

Romanorum cum Attalo & aliis ſocietas.

Reſtant Hiſpanicæ res anni huius, quo Scipiones ex hybernis egreſſi, copias coniunxerunt, vt ſi quomodo fieri poſſet, bellum in Hiſpania finiretur, ad quod magnum momentum allatura videbantur 30 millia Celtiberorum, illa hyeme ad arma excitata. Tres erant Pœnorum exercitus, Aſdrubalis vnus, Magonis alter, tertius filij Amilcaris, qui & ipſe Aſdrubal dicebatur, Annibalis frater. Sed duo illi coniunctis copiis, quinque fermè dierum itinere à Romanis aberant; propior erat cum exercitu ad vrbem Anitorgim Annibalis frater, quem primum opprimere Scipiones cupiebant. Sed veriti ne hoc deuicto, cæteri fugitantes bellum extraherent, copias tripertito diuiſere, ſic vt P. duas partes contra priores illos duceret, reliqua Cn. contra Aſdrubalem pugnaret. Is paucitate contempta, etiam Celtiberos, quorum auxilio Scipio nitebatur, fidem fallere magna mercede perſuaſit. Scipio conſilij inops, cum nec pugnare poſſet, nec fratri iamdudum antegreſſo coniungi, retro vnde venerat abire conſtituit, neque vſquam hoſti pugnæ copiam dare.

X. Hiſpanicæ res.

Nec minus interea negotij P. Scipioni creatum eſt, cui Maſaniſſa, eo tempore Carthaginienſium ſocius, cum lectiſſimo Numidarum equitatu occurrit, qui dies noctesque illi erat infeſtus. Res etiam iniquiore loco futuræ erat, vbi ſe Indibilis Pœnis coniunxiſſet, qui cum 7.

XI. P. Scipionis vltima pugna & cædes.

millibus & quingentis Sueſſetanorum aduentabat. Itaque conſilium capit illi occurrendi, & cum eo ſolo pugnandi, relicto modico in caſtris cum T. Fonteio præſidio. Cum hoſte congreſſus, ſuperior, vt in tumultuaria pugna, Romanus erat: ſed equites Numidæ, quos ſe fefelliſſe Scipio arbitrabatur, repentè adfuerunt, & ad pugnantium latera circumfuſi, magnum terrorem intulere. Sed tertius inſuper hoſtis ſuperuenit, duces Pœni, in quos vnos ſe pugnaturum Scipio crediderat. Igitur Romani tot hoſtibus circumfuſi, in cumulum malorum etiam Imperatorem lancea transfixum amittunt: ſtatimque deſperatis rebus, fuga vndique fieri cœpta eſt, in qua tam multi occiſi, vt niſi nox interueniſſet, nullus fuiſſet ſuperfuturus.

XII. Item Cn. Scipionis.

At Pœni duces confeſtim è prælio ad Aſdrubalem Amilcaris filium accurrunt; & copias cum eo coniungunt, cum nondum ad Romanos tantæ cladis fama perueniſſet; eam tamen Cn. facile ſuſpicabatur. Itaque iniquo marte pugnat vel inuitus, & multitudine oppreſſus occumbit. Magna pars tamen militum, cum in propinquas refugiſſent ſyluas, ad caſtra T. Fontei perfugerunt. Cæterum cum deletus exercitus, amiſſæque Hiſpaniæ viderentur, L. Marcius eques Romanus, collectis ex fuga militibus, & quibuſdam ex præſidiis deductis, cum ea manu, quæ erat cum Fonteio, rem Romanam reſtituit. Improuida enim Pœnorum caſtra, quaſi accenſi rabie, vlturi ſuorum Imperatorum cædem, inuadunt, & ingenti clade afficiunt, fugientes paratis in ſylua interiecta inſidiis, exceptos conficiunt. Inde ad ſecunda hoſtium caſtra prioris cladis ignara noctu perueniunt, quæ planè incuſtodita reperiunt; itaque ferro flammáque ſæuiunt, ſi quis ad altera caſtra fugam arripiebat, in eaſdem incidebat inſidias. Itaque nocte & die Pœni geminis exuti ſunt caſtris, dum hoſte contempto, ſecuri negligenteſque degunt. Sicque aliquandiu res in Hiſpania quietæ fuere, poſt tantas clades vtrimque acceptas.

L. Marcius victores delet.

ANNVS MVNDI 3843.

SIMON. II. Ducis & Pont. 22.

PHILOPATORIS, & PHILIPPI 10.

ANTIOC. MAG 14. Imperij Græcorum. 101.

OLYMP. CXLII. A. 2. VRB. C. 542.

ANTE CHRISTVM 210.

I. Obſidio Capuæ.

Ampla quoque eſt huius anni rerum Romanarum ſeges, in magno reliquarum ſilentio. In primis autem vis omnis belli verſa erat in Capuam, quæ fame potius quam telis vrgebatur. Elapſus eſt medios inter hoſtes Numida nuncius, ad perurgendum Annibalis aduentum. Is licet arcem Tarentinam valde affectabat: ratus tamen pluris eſſe Capuam ſibi non perire, ad eam, ſi poſſet, obſidione liberandam copias celeriter traduxit. Ergo Romanorum caſtra totis viribus aggreditur, eo ipſo tẽpore, quo Capuani ex Vrbe erumperent, vnáque Punicum præſidium, cui Boſtar & Hanno præerant. Verum Campanos Appius Claudius facile vallo arcebat, Fuluius ab Annibale premebatur. Etiam ſexta legio loco ceſſerat, eaque pulſa cohors Hiſpanorum cum tribus elephantis ad vallum vſque peruaſit, & periculum erat ne vel in caſtra irrumperet, vel eam legionem, à reliquo diuulſam exercitu profligaret. Verum eximia virtus Q. Nauij Centurionis, periculum depulit, edita ingenti hoſtium & elephantorum ſtrage, quorum corporibus foſſa oppleta, quod reliquum erat cohortis euaſit.

Annibalis auxilium irritum.

II. Annibal Capua deſerta Romam cogitat.

Annibal ſtrage ſuorum animaduerſa, receptui cani iuſſit; Flaccus quoque ardorem militis inſequentis cohibuit, præſertim Appio proconſule vulnerato; ſatis hac pugna demonſtratum ratus, quam parum ab Annibale Campanis auxilij afferri poſſet. Qui cum nec Romanos ad pugnam poſſet elicere, nec ad Capuam per eorum caſtra perrumpere, veritus ne ſuos commeatus noui Coſſ. intercluderent, præſertim cum antea proconſules latè totis agris vaſtitatem intuliſſent, animo verſabat quam ſe in partem deſerta Capua conuerteret. Subijt animum cogitatio, Romam ipſam belli caput, nec opinato pauore perculſam occupari poſſe. In eo diſcrimine, vel alterum, vel vtrumque Conſulem, omiſſa Capua, ad ſe venturos, & ſic tam ſibi, quam Capuanis bene gerendæ rei copiam daturos. Ne autem Capuani cognito eius diſceſſu deditionem facerent, eos de re tota per literas, quas fictus transfuga tulit, monitos continuit, tantæ rei expectatione ſuſpenſos.

l. 9. p. 545. Gr. Lat.

III. Irrito conatu.

Scribit Polybius clam ex caſtris ſuis nocturno itinere profectum Annibalem, & clam quoque itinere confecto, repentè Romanis ad quintum ab Vrbe lapidem apparuiſſe. Ex quo tanto maior, inquit, Vrbem terror occupauit, quod crederent fieri non poſſe, vt niſi deletis Romanis legionibus, tantus hoſtis Vrbi tam vicinus adeſſet. Ergo viris vndique in munienda vrbe occupatis, mulieres omnia conploratione in templis domibuſque replebant. A nouis autem Coſſ. legio vna dudum conſcripta, & iuramento firmata, eo die Romam venit, quando & altera legio recens delecta probabatur, quę cauſa fuit, vt multi eo die viri militares Romam peropportunè confluerent. Eos animoſè Conſul vterque ante vrbem obiecit Annibali, & à conſilio oppugnandæ vrbis auertit. Quin potius magna præda ex locis iampridem intactis collecta, feſtinatò retroceſſit, vt incautum Appium ad Capuam opprimeret: ideòque oblatam ſibi à Coſſ. pugnam detrectauit, & in tranſitu Anienis trecentos de ſuis, cum magna prædæ parte amiſit. Sed hæc aliter à Liuio narrata in Annalibus Lector inueniet, & mecum, vt arbitror, Polybio æquali illorum temporum, plus fidei tribuet. n. 9. 12. 13.

IV. Eiuſdem reditus, Capuanorum deſperatio, ac deditio.

Idem ſcribit regreſſum Annibalem caſtra Romanorum noctu aggreſſum multos occidiſſe, reliquos eieciſſe caſtris, poſteróque die in Brutios, Rhegiumque capto itinere peruolaſſe. Inde intellexere Capuani relictos ſe deſertoſque, & ſpem Capuæ retinendæ apud Pœnos eſſe deploratam. Neque tamen ad Romanos facta eſt ab ipſis vlla tranſitio, dum timent ne

fidem Campanis ea religione Romani teneant, quam Romanis ipſi ad Pœnos tranſeundo tenuiſſent. Cumque omnia teneret deſperatio, coacto concurſu populi in curiam Senatu, de legatis ad Romanos Imperatores mittendis agebatur, cum Virius, qui defectionis autor fuerat, ſententiam dixit nihil à Romanis gratiæ, aut veniæ expectandum eſſe, ſed mortem cum cruciatibus & ignominia. Itaque Senatui autor fuit mortis ſibi veneno conſciſcendæ: quicumque ita ſentirent domum ſuam ad epulas & venenum inuitauit. 27. aſſenſi, ſecutique ſunt. Alij populi Romani clementiam ſæpius experti, legatos de vrbe dedenda miſerunt.

V. Cn. Fuluij in conſeueritas.

Ingreſſus eſt C. Fuluius legatus cum legione vna & duabus alis; arma omnia, teláque ad ſe deferenda curauit, cuſtodias ad portas omnes diſpoſuit, præſidium Punicum comprehendit. Senatum in caſtra ad Imperatores miſit; quo cum perueniſſent, omnibus extemplo iniectæ catenæ, & quidquid auri argentiue haberent expilatum, & ad quæſtores delatum eſt. Tres & 50 Senatores in cuſtodiam traditi. De eorum ſupplicio non ſatis inter Imperatores conſtabat, Claudius ad veniam erat propenſior, & rem totam ad Senatus arbitrium dereiebat. Q. Fuluius erat durior. Itaque Appius Romam ea de re ſcripſit. Sed Fuluius omnes virgis cæſos ſecuri percuſſit, priuſquam aut venirent ab Vrbe literæ, aut legerentur. Ita ad 80 Senatores periere. Trecenti quoque Campani nobiles in carcerem conditi, alij per ſociorum Latini nominis vrbes in cuſtodias dati, variis caſibus interierunt, alia multitudo venundata, & in nullam ſpem reditus diſſipata. Vrbi, tectiſque propter agri bonitatem parcitum, vt eſſet habitatio aratoribus ac vinitoribus, quibus daretur quotannis aliquis ex vrbe magiſtratus. Sed in Græciam ad Valerium Læuinum, & Aetolos tranſeundum eſt.

VI. Læuinus fœdus init cum Græcis. *Vide Liuiũ l. 26. & Iuſtinũ l. 29*

Cum ergo iam Aetolorum animi, opera Læuini, in Romanos bene affecti eſſent, Concilium Aetolorum indictum eſt. Ad id Valerius cum expedita claſſe venit; vbi Syracuſas, Capuamque captas oſtentauit, in teſtimonium Romanæ potentiæ. Addit Philippum & Macedonas, graues eorum accolas, à ſe ante biennium domitos, eóque redactos, vt non ſolum Aetolorum vrbibus excedant, ſed Macedoniam etiam infeſtam habeant. Daturum denique operam, ut Acarnanes, quos ægrè ferrent Aetoli à ſuo corpore diremptos, eorum ditioni reſtituantur. Ea ſpes maximè mouit Aetolos ad ſocietatem ineundam; quà amici ſocijque populi Romani facti ſunt; eodemque iure Elæos, Lacedæmonios, Attalum Pergami Regem, Pleuratum & Sardiletum Illyrij Reges comprehenderunt. Bellum extemplo Aetoli contra Philippum terra gerere cœperunt; quibus Romani, cum viginti quinqueremibus, auxilio fuerunt, & aliquot Acarnanum oppida capta, ex fœdere Aetolis attribuere, ſicque Philippum bello implicitum, ab Italia cogitanda prohibuerunt.

VII. Exercitus Capuæ in Hiſpaniam traducitur.

Interea proconſules Capuana cura perfuncti, exercitum in Hiſpaniam Claudio Neroni tranſportandum dedere, Tarraconem is appulit, & ad Iberum flumen progreſſus, exercitum à L. Martio, & T. Fonteio accepit: ſed cum ab Aſdrubale deceptus fuiſſet, ſucceſſorem accepit Scipionem cum Syllano. Cum enim Romæ quæreretur idoneus Imperator, qui duobus Scipionibus in Hiſpania ſuccederet, obtulit ſe P. Cornelius, Publij, qui nuper in Hiſpania ceciderat, filius: cui populus vniuerſus ſingulari fauore decreuit Hiſpanias, & ad copias quas ibi recens habuerat, decem millia peditum, & mille equites addidit. Et quia vigeſimum quartum duntaxat agebat annum, datus eſt ei ſocius Iunius Syllanus proprætor ætate prouectus. Ita cum 30 quinqueremium claſſe profectus, Emporiis copias expoſuit: inde nauibus ſequi iuſſis, Terraconem pedibus adiit, quo ſe omnium ſociorum legationes effuderant, quibus ſe mirificè probauit, ſicut & militibus, & L. Martio, quem ſemper apud ſe ſummo in honore habuit. Denique omnibus rite diſpoſitis, Terraconem in hyberna conceſſit. Hoſtes tripertitò diuiſi hyemarunt.

Eique præficitur P. Scipio.

VIII. Marcelli ouatio.

Sub extremam æſtatem claſſis Punica è Sicilia Tarentum accita ad ſubigendam arcem, nullo edito operæpretio dimiſſa eſt. Eodemque tempore Marcellus ſucceſſorem accepit, M. Cornelium, & negato triumpho Romam ingreſſus eſt ouans, cum pridie in Albano monte triumphaſſet; ſignis autem, & pacis bellique ornamentis Vrbem locupletauit vniuerſam. Cum autem Coſſ. ambo Apuliam prouinciam haberent, quoniam minus iam ab Annibale terroris erat, ſortiti Apuliam & Macedoniam, hæc P. Sulpicio exconſuli euenit, & Læuino ſucceſſit, Fuluius Romam comitiorum cauſa euocatus eſt.

ANNVS MVNDI 3844.

SIMONIS. II. Ducis & Pont. 23.

PHILOPATORIS & PHILIPPI 10.

ANTIO. MAG. 15. Imperij Græcorum 102.

OLYMP. CXLII. A. 3. VR. CO. 543.

ANTE CHRISTVM 209.

I. Torquatus recuſat Conſulatum.

Romæ in comitiis Conſularibus quamprimum factus eſt Conſul T. Manlius Torquatus, cum collega T. Otacilio, qui paulo poſt mortuus in Sicilia nunciatur, abſens enim creatus fuerat. Manlius autem Torquatus, ne Conſul fieret valetudinem oculorum excuſauit, negauitque gubernatoris eſſe, vel imperatoris, omnia alienis oculis agere. Cumque nihilominus centuriæ in ſententia perſiſterent. *Atenim*, ait Torquatus, *neque veſtros mores Conſul ferre potero, neque vos imperium meum.* Ergo Valerius Læuinus, qui res egregiè aduerſus Philippum terra marique geſſerat, & cum eo M. Marcellus quartùm factus eſt Conſul. Ad Læuinum autem delatæ ſunt literæ nuncię Cōſulatus, & P. Sulpicij exconſulis ſucceſſoris ſui, cum Anticyram vna cum Aetolis oppugnaret, quæ intra paucos dies deditione recepta, Aetolis tradita eſt, Romanis præda ex pacto ceſſit. Læuinus autem ipſe, diuturno ibi morbo implicitus, ſerius omnium ſpe Romam venit.

II. Lis Marcellum inter & Syracuſanos.

M. enim Marcellus, qui Conſulatum Idibus Martiis inierat, Siculos obtrectatores ſuos, ad accuſationes ſuas in Senatu promendas prouocabat, cum primum collega Læuinus aduenisſet, neque prius quidquam agi patiebatur. Itaque dum ille expectatur, prope iuſtitium Romæ fuit. M. quippe Cornelius, qui in Sicilia Micello ſucceſſerat, & literas & querulos de eo nuncios Romam miſerat, ad Marcelli gloriam deterendam. Cumque nihilominus factus eſſet Conſul, reliqua eorum ſpes in Læuino collega fuit. Graues quoque erant Campanorum de Flacco querelæ. Itaque Læuino Conſuli Capuam prætereunti multitudo Campanorum circumfuſa eſt, obſecrantium cum lachrymis, Romam vt ſibi ad Senatum ire liceret, oratum, ſi qua tandem miſericordia flecti poſſent, ne ſe vltimum perditum irent, & Campanorum nomen à Quinto Flacco deleri ſinerent.

III. Et inter Capuanos & Q. Fuluium Flaccum.

Verum eorum cauſam valde affligebat, per eos dies Romæ excitatum incendium, à quo publica priuatáque ædificia, cum graui damno comprehenſa fuerant, & Manno quodam ſeruo reuelante cognitum fuerat, id à Campanis, quorum parentes à Fuluio Flacco ſecuri percuſſi fuerant, excitatum. Itaque comprehenſi, ſuppliciöque cum conſciis affecti ſunt. Flaccus autem apud Læuinum Conſulem negare vllam ſibi cum Campanis priuatam eſſe ſimultatem, publicas & hoſtiles eſſe, vt qui hoſtili eſſent animo in Romanos. Eorum aliquos ex vrbe, tanquam feras è caueis, elapſos, partim ad Annibalem confugiſſe, partim ad Romam incendendam eſſe profectos. Inuenturum Conſulem in ſemiuſto foro veſtigia ſceleris Campanorum. Nec tutum cenſere eos intra mœnia Romana verſari. Læuinus Campanos iureiurando à Flacco adactos, quinto die quam à Senatu reſponſum accepiſſent, Capuam redituros, ſequi ſe Romam iuſſit. Hac multitudine circumfuſus, ſimul Siculis obuiam egreſſis, Romam venit.

IV. Syracuſanorum cauſa diiudicatur.

Ibi in Senatu, de rebus à ſe in Græcia geſtis diſſeruit. Inde cum de prouinciis, & copiis quibus obtinendæ eſſent, fuiſſet actum, & in ſortitione Conſulum, Sicilia & claſſis Marcello, Italia cum bello contra Annibalem Læuino obueniſſet: ea ſors velut captis iterum Syracuſis, ita exanimauit Siculos, vt comploratione dolorem animi publicè teſtarentur, omnemque Senatum in veſte ſordida circumirent, orantes ne Marcello, nec ante beneuolo, & nunc irato, Siculos iterum dederent affligendos: tantumque perfecerunt, vt inter Coſſ. fieret permutatio Prouinciarum. Quibus permutatis Siculi in Senatum introducti, de Hieronis regno miſerè à Marcello deformato conqueſti ſunt, & miſericorditer ſecum agi poſtularunt, præſertim cũ quæ in Romanos feciſſent, id eo tempore feciſſent, quo à Tyrãnis oppreſſi ſui iuris non eſſent. Quæ vbi à Marcello refutata eſſent, & inde ſeceſſiſſet, decreuit Senatus, quæ à Marcello in Sicilia facta eſſent, rectè facta videri. Rem Syracuſanam ſibi curæ fore, & Læuino commendatum iri. At legati, ne tantum virum inimicum haberent, ad genua ſe Marcelli Conſulis proiecerunt, veniam poſtulantes, ſi quid in deploranda patriæ calamitate dixiſſent acerbius, aut feciſſent, quos ille clementer appellatos dimiſit.

Marcello reconciliantur.

V. Campani à Senatu dānantur.

Deinde Campanis datus eſt Senatus. Ij culpam non negabant, meritaſque pœnas, verum ſatis ſe ſupplicij in 80 Senatorum cæde; & totius vrbis clade perpeſſos credebant. Qui cum ab Attilio, abſente Fuluio accuſati eſſent, Senatus de iis ſeueriſſimè cenſuit, præter præcedentem omnem calamitatem, eorum bona publicanda, ipſos qui ſupereſſent, cum liberis atque coniugibus vendendos, aliaque id genus, quæ fuſius apud Liuium reperies: ob quæ miſeri, mœſtiores quam venerant, Capuam ex condicto reuerterunt.

Marcellus rem benè gerit.

Interea Annibalem angebat, quod amiſſa Capua, multorum Italiæ populorum animos à ſe auertebat, quibus captandis Marcellus Conſul nequaquam deerat. Itaque Salapiam Apuliæ oppidum cęſo Punico præſidio recepit. Maroneam etiam & Meles Samnitibus vi eripuit, tribus millibus præſidiariorum militum oppreſſis, & multo conmeatu acquiſito. At Cn. Fuluius proconſul, qui per abſentiam Annibalis Herdoneam recipere cupiebat, ſuperueniente Annibal ingentem cladem accepit, & præter multa ſuorum millia, caſtra quoque amiſit, & præda locupletauit hoſtem. Quintius quoque ad Tarentum cum Nicone claſſe pugnauit, & per imprudentiam occiſus, Pœnis victoriam dedit; quem luctum læta eruptio præſidij leniuit.

Fuluius cladem accipit ad Herdoneā.

VI. Læuinus Agrigentum proditione recipit.

Eodem tempore Læuinus Conſul, magna iam anni parte circumacta, Syracuſis noua pace compoſitis, Agrigentum, quod belli reliquum erat, proditione Pœnorum accepit. Ea vrbs valido Pœnorum præſidio tenebatur, & Hannone licet Imperatore, Mutines, qui & Hipponiates, omniá gerebat, totáque Sicilia prædas ex Romanorum ſociis agebat, nec interciudi Agrigento, neque impediri vi vlla, vel arte poterat. Cumque eius gloriæ Hanno inuidere cœpiſſet, eius præfecturam ſub filio dedit, ratus ſe cum imperio, autoritatem quoque ipſi inter Numidas erepturum. Quod longe aliter euenit. Nam veterem eius fauorem ſua inſuper auxit inuidia: & Mutines indignitatem iniuriæ non ferens, vrbem Læuino prodidit. In eam cum Hanno ſenſiſſet admiſſos Romanos, aſſumpto Epicide comite, per auerſam portam emiſſus, cum paucis ad mare peruenit, nactique opportunè nauigium, relicta hoſtibus Sicilia, de qua tot annis certatum fuerat, in Africam traiecerunt. Læuinus oppido recepto, qui capita rerum Agrigenti erant, virgis cæſos ſecuri percuſſit, cæteros, prædamque vendidit, omnem pecuniam Romam miſit.

Hanno & Epicides deſerta Sicilia fugiunt.

VII. Romani totam Siciliam obtinent.

Fama cladis Agrigentinorum Siciliam cum peruaſiſſet, omnia repentè ad Romanos inclinarunt. Prodita ſunt breui 20 oppida, ſex vi capta, voluntaria deditione in fidem venerunt ad quadraginta. Quarum ciuitatum principibus, pro cuiuſque merito cum præmia pœnaſque Conſul exoluiſſet, coegiſſetque Siculos poſitis tandem armis terram colere, ab Agatirna inconditam multitudinem quatuor millium hominum exulum, obæratorum, criminoſorum, ad leuandam Siciliam ſecum in Italiam tranſuexit, & Rheginis ad populandum Brutium agrum, qui Pœnis parebat, attribuit

Itaque

Itaque hoc anno in Sicilia debellatum eſt, qui fuit 56, ex quo primum Romani in eam inſulam ad iuuandos Mamertinos tranſgreſſi fuerant, anno ſcilicet ab Vrbe Condita 489. quo primum anno bellum Punicum inchoatum eſt.

VIII. P. Scipio Hiſpanos ſibi conciliat. In Hiſpania res hoc anno à Scipione, cum annum gereret 25. feliciter geſtæ ſunt. Principio veris vniuerſum exercitum Tarracone conuenire iubet, eóque mox ipſe, cum quinque millibus ſociorum venit. Ibi cum omnes copias ſibi ſumma modeſtia conciliaſſet, & ad ſpem rerum benè gerendarum erexiſſet, relicto ad præſidium regionis eius M. Syllano cũ tribus peditum millibus, & trecentis equitibus: cæteras omnes copias, erant autem viginti quinque millia peditum, equitum duo millia & quingenti, traiicit Iberum: tum vno C. Lælio, quem præfectum claſſis habebat, conſcio, Carthaginem nouam, vrbem rebus omnibus inſtructiſſimam, vno eodemque die occupare ſtatuit, nec minus audaci conatu, quam felici ſucceſſu eam cum arce expugnauit. (Carthaginem nouam aggreditur.) Vrbi Mago præerat, & contra terræ mariſque oppugnationem omnia diligenter moliebatur, duo millia oppidanorum ab ea parte qua caſtra Romana erant, aperta porta immiſit in hoſtem: qui Romani ducis iuſſu ceſſit parumper, inde ſubmiſſis auxiliis, tam acriter inſtitit, vt effuſè fugientibus immiſtus in vrbem irrupturus eſſet, niſi receptui Scipio ceciniſſet.

IX. Et expugnat. Cum autem Scipio animaduertiſſet ex tumulo, Vrbem magna trepidatione turbatam, cum præſertim claſſis è mari Vrbem machinis verberaret, peteretque miſſilibus. Scalas vndique admoueri iuſſit, militemque in muros euadere. Imminebat vrbi vna ex parte palus, quæ decedente æſtu erat admodum imminuta; quare facilem inde tranſitum in vrbem haberi poſſe Scipio monitus, quod ea pars palude ſatis defendi credebatur, eò armatos Scipio ducit, faciléque in muros, præter Pœnarum opinionem, inuadit, quod nulla ibi armatorum ſtatio eſſet oppoſita. Inde curſu ad eam portam ad quam pugnabatur euadunt, propugnatores, qui vrbem captam non ſenſerant, à tergo petunt, & ancipiti pugna perturbant, atque conficiunt, portas intus foriſque confringunt, iiſque patefactis, multitudo pugnatorum ingreſſa, in forum cum ducibus progreſſa eſt. Inde cum hoſtis partim ad arcem, partim ad tumulum, qui quingentorum militum præſidio tenebatur, confugeret, Scipio partem copiarum ad tumultu expugnandum miſit, qui primo impetu captus eſt, partem ſecum ad arcem duxit, & Magonem vſque adeo perterruit, vt ſe protinus, arcemque cum præſidio dederet.

X. Scipionis in victos humanitas. *Liuius 25. 26. & ſeqq.* Tum demum ſigno dato finis cædibus factus eſt, & miles ad prædam conuerſus, quæ ingens omnino fuit. Scipio in captos ciues inſigni humanitate vſus, eos ſibi mirum in modum conciliauit. Sed & magnam Hiſpaniæ partem, obſidibus, vltro ac ſine precio parentibus ſuis amiciſve reſtituendis. Exempla quoque edidit continentiæ ſingularis, ac liberalitatis, quæ diligentius à Liuio, Polybio, & Floro celebrantur, vt ex Annalibus intelliget Lector eruditus. Militaribus quoque præmiis diſtributis, Magonem cum captiuis, & quindecim Senatoribus, qui ſimul capti fuerant, Romam à C. Lælio deducendos, nuncios victoriæ miſit. (*Liuius l. 27.*) Omnibus autem in vrbe rectè compoſitis, data etiam militi nonnulla quiete refecti, quos machinæ quaſſauerant muris, diſpoſitiſque ad vrbis cuſtodiam præſidiis, ipſe Tarraconem, quò conuentum edixerat, eſt profectus. Lælius Romam Tarracone quarto & trigeſimo die ex quo ſe in viam dederat, in huius anni exitu peruenit.

XI. Legationes & fœdera. Huius anni æſtas variis legationibus Romæ celebrata eſt, Syphacis præſertim, qui cum prius Romanorum amicitiam, miſſa dudum ad Scipiones legatione, expetiiſſet, nunc eam ab ipſo fonte petere voluit. Senatus non legatis modo benignè reſpondit, ſed & ipſe legatos cum donis mitit ad Regem, alioſque Africæ regulos. Amicitiam etiam cum Ægypti Rege Philopatore, iam ab anno Vrbis Conditæ quadringenteſimo octogeſimo initam, confirmauit.

ANNVS MVNDI 3845.

SIMONIS II. Ducis & Pont. 24.

PHILOPATORIS & PHILIPPI 12.

ANTIOC. MAG. 16. Imp. Græcorum 103.

OLYMP. CXLII. A. 4. VR. CO. 544.

ANTE CHRISTVM 208.

I. Meſſalæ in Africam excurſus. Cvm Marcellus comitiorum cauſa euocaretur à Senatu, iſque negaret eſſe è Republ. Annibalem deſerere, Læuinus è Sicilia reuocatus eſt, qui prouincia atque exercitu Prætori Cincio commendato; Miſſo etiam M. Valerio Meſſala præfecto claſſis, cum quinquaginta nauibus in Africam, prædatum ſimul, & ſpeculatum quid rei agerent Pœni; ipſe cum decem nauibus Romam profectus, cum proſperè perueniſſet, Senatum extemplò habuit, & res à ſe geſtas commemorauit. Mutinem etiam, quo autore Romani Aggrigento potiti fuerant, ciuitate donari, aliiſque alios præmiis pro meritis affici curauit. Interim ad eum literæ è Sicilia deferuntur, Meſſalam cum ante lucem ad Africam appuliſſet, improuisò in agrum Vticenſem excurſionem feciſſe, & cum multa præda intra tredecim dies in Siciliam rediiſſe: Et ex captiuis didiciſſe Maſaniſſam cum quinque millibus Numidarum eſſe Carthagine, & alios per totam Africam milites mercede conduci, qui in Hiſpaniam ad Haſdrubalem traiicerent, & cum ea in Italiam trangreſſi, Annibali ſe coniungerent. Ingentem quoque parari claſſem ad Siciliam recuperandam. (Pœnorum nouus ad bellum apparatus.)

II. Noui Cõſules in metu facti. Hæc à Conſule recitata, cum ex captiuis quoque, quos ſub idem tempus C. Lælius ex Hiſpania Romam deduxerat, confirmarentur, ita mouere Senatum vt Dictatorem comitiorum cauſa quamprimum dici vellent. Marcellus

Q. Fuluium Flaccum Dictatorem dixit, qui & ipſe Conſul non ſine Tribunorum contentione factus eſt, additusque Collega Q. Fabius Maximus, quoniam tales viros Imperatores tempore poſtulabant. Idibus Martij Conſulatum inierunt: Fabius ad Tarentum, Fuluius in Lucanis & Brutiis rem gerere iuſſus eſt, Marcello nihilominus in Italia Imperium eſt prorogatum, ſicut & in Hiſpania Scipioni, Sylanóque. Quando & murmur duodecim coloniarum Romanorum excitatum eſt, decimum iam annum delectibus & ſtipendiis exhauſtarũ, quot ſcilicet iam annis ſecundum bellum Punicum perſeuerabat. Itaque ſtatuebant & militem deinceps & ſtipendia negare Conſulibus. Ea res Senatum vehementer afflixit. Quippe ſi earum exemplum reliquæ duodeuiginti ſequantur, actum eſſe de Romano Imperio. Verum cum reliquæ ſtudioſè in officio perſtarent, publicéque à Coſſ. Senatu, populóque vniuerſo commendati eſſent, in harum laude valentium, ægræ ad ſanitatem ſunt reſtitutæ.

12 coloniarum ſeditio, 18 in fide perſeuerantibus.

III. Fabius Tarenti expugnatione molitur.

His ita Romæ tranſactis, Coſſ. ad bellum profecti ſunt prior Fuluius Capuam prægreſſus eſt, quem poſt paucos dies Fabius conſecutus, coram obteſtatus eſt, & per literas Marcellum, vt quam acerrimo bello diſtinerent Annibalem, dum ipſe Tarentum oppugnaret, vt ea vrbe hoſti adempta, vbi in Italia conſiſteret non haberet. Nuncium etiam ad præfectũ præſidij Rhegiũ miſit, vt Brutios, qui ab Annibale ſtabant, ſtrenuè popularetur. illáque perditorum hominum manu vteretur, quam ex Sicilia Leuinus abduxerat, deinde etiam Cauloniam vrbem occuparet; At illi rapto viuere aſſueti, iuſſioni Conſulis libentiſſimè paruerunt. Marcellus quoque Annibali ad Cannuſium occurrit, cumque vehementer vrget. Annibal crebris incurſionibus rem agebat, nec ad vniuerſam pugnam deſcendere cupiebat. Ad eam tamen à Marcello pertractus, inſtante nocte pugnatum, & æquo marte diſceſſum eſt.

Marcellus pugnã ambit cum Annibale.

IV. Et vincitur nõ exigua cum clade.

Poſtero die luce prima pugna commiſſa eſt vltra duas horas, in eáque victus eſt Marcellus, qui etſi fortiſſimè ſe geſſerat, non leuiter tamen peccabat opinione ſui. Notauit enim non otioſè Liuius, Marcellum ita in animum ſuum induxiſſe, ſe præ cæteris Romanorum ducibus Annibali parem eſſe. Itaque cum tumorem Dominus exercituum duorum millium & ſeptingentorum clade compreſſit. Nec tamen ille animo fractus, vehementer hortatus eſt ſuos, ne permitterent prius heſternæ fugæ quam hodiernæ victoriæ famam Romam peruenire. Itaque mirante Annibale, rurſum initum eſt certamen pugnatumq; acerrimè, Pœnis ad retinendum heſternum decus annitentibus, Romanis ad ignominiam abſtergendam. Tandem Pœni ab elephantis ſuis perturbati ſunt, eis quippe Romani pilis vehementer infeſti erant, adeo vt fugam verſi, ſuos etiam auerterent. Tum in fugientes Marcellus equitatum immitit; nec ante finis factus eſt inſequendi, quam in caſtra pauidi compulſi ſunt. Vbi cum in ipſa porta duo elephanti corruiſſent, coacti milites per foſſam vallumque in caſtra ruere, magna cæde conciſi ſunt.

Moxque iterum pugnat & vincit.

V. Multæ deditiones factæ Romanis.

Annibal proxima nocte caſtra mouit, victoria non incruenta Romanis relicta, Bruttioſque petiit, vbi Cauloniæ oppugnatores in tumulum compulſos, mox deditione accepit. Sed viciſſim Fuluius iiſdem ferè diebus Hirpinos, Lucanos, Volſcenſes, traditis præſidiis in fidem recepit. Brutiis quoque ſimilis veniæ ſpes facta eſt. At Fabius Manduria oppido in Salentinis vi capto, cum quatuor ferè hominum millibus Tarentum profectus eſt, omniáque ad vrbis expugnationem inſtruxit; eius inſtituto fauit quod claſſis Punica tranſmiſſa fuerat Corcyram ad Philippum Ætolos oppugnantem iuuandum; fauit & Carthalo præfectus Punici præſidij, qui mulierculæ, cuius frater erat in caſtris Fabij, amore captus, diſſimulanter patriam vrbem Romanis prodidit. in qua perinde ſæuitum eſt, ac ſi per vim fuiſſet occupata. Mox autem præfectus ille ad Conſulem veniens, ab inſcio milite obtruncatus, perfidiæ, nequitiæque meritas pœnas dedit. Et Fabius, qui vi captum Tarentum videri voluit, gloriam ſuam nota ambitioſæ crudelitatis aſperſit. Moxque Metaponti ſpe nouæ proditionis, penè in manus Annibalis incidit.

Fabius Tarentum expugnat.

VI. Multi in Hiſpania ad Scipionem tranſeunt.

Hæc dum geruntur in Italia, P. Scipio in Hiſpania, cum hyemem totam reconciliandis Hiſpanorum animis conſumpſiſſet, eius rei fructum non exiguum cepit; multi enim viri principes, relictis Pœnis, ad Scipionem tranſiere; cui & regium nomen, ſumma omnium conſenſione obtulere, quod ipſe viciſſim ſumma conſtantia recuſauit. Fœdere porro cum Scipione percuſſo, copiis ſecum adductis, duces Romanis aduerſus Aſdrubalem fuerunt. Cum quibus Scipio contra eundem, quamuis periniquo loco pugnans, victor euaſit, & hoſtem magna clade affectum ſpoliauit caſtris, cæſis octo virorum millibus: præda omnis militibus conceſſa. In recenſendis captiuis decem millia peditum, duo equitum Scipio inuenit. Ex his omnes Hiſpanos nomum ſine prætio remiſit, Afros à Quæſtore vendi iuſſit. In his inuentus eſt puer Numida nomine Maſſiua, cuius auunculus Maſaniſſa, ad quem decore ornatum tuto deduci nepotem iuſſit, non irrito conſilio egregij bellatoris ſibi demerendi. Paucis poſt prælium diebus, ſerum videlicet auxilium Aſdrubal Giſconis, & Mago ex vlteriore Hiſpania ad Aſdrubalem venerunt, & collatis inter ſe de reliquo bello conſiliis, Aſdrubali traiiciendum cenſuerunt in Italiam cum Hiſpanis, qui in patria ad Scipionem facilè deficiebant. Alteri Aſdrubali & Magoni in vltimam Hiſpaniam, quo nondum Romanus fauor penetrauerat, bellum eſſe traducendum: dum Maſaniſſa citeriorem Hiſpaniam Romanis fœderatam, cum tribus equitum millibus fatigaret.

Qui magna clade Aſdrubalẽ afficit.

Noua Pœnorum de bello conſilia.

VII. Marcellus malè audit, & accuſatur moxque fit quintùm Conſul.

At Romæ Scipionis fama floreſcente, Fuluij ſeneſcebat, Marcellus autem etiam malè audiebat, & quia primùm malè pugnauerat, & quia vagante per Italiam Annibale, ipſe media æſtate Venuſiam ſub tecta milites abduxiſſet, tantumque profecit accuſando Bibulus, vt de Imperio illi abrogando ageretur. Verum cum amicorum Marcelli rogatu ad eius aduentum dilatum eſſet iudicium, ipſe ſe defen-

defendit, itáque res ſuas populo probauit, vt ab eo quinto conſulatu honoraretur.

Ortus Ptol. Epiphanis.

Natus eſt hoc anno Ægyptij regni ſucceſſor Ptolemæus Epiphanes, filius & nepos Philopatoris. Ex Eurydice quippe ſorore & coniuge. Eum ſuſcepit Philopator quinque annis antequam vita fungeretur.

ANNVS MVNDI 3846.

SIMONIS II. 25. & vlt.

PHILOPATORIS & PHILIPPI 13.

ANTIOC. MAG 17. Imp. Græc. 104.

OLYMP. CXLIII. A. 1. VR. C. 545.

ANTE CHRISTVM 207.

I. Noui Coſſ. Hetruriæ motus. *l. 27.*

VNdecimum hunc annum ſecundi belli Punici vocat Liuius, quo Conſulatum inierunt M. Marcellus quintùm, & T. Quintius Criſpinus, qui tum Prætor erat: ſeu vtrique Conſulatus hic funeſtus fuit, vt mox dicetur. Ipſorum comitiorum diebus ciuitas de Hetruriæ defectione ſollicita fuit, cuius principium ab Aretinis fiebat. Eò miſſus Marcellus Conſul deſignatus, cum poteſtate eò transferendi exercitum, metu continuit Hetruſcos; cum autem mox eadem fama renouaretur Aretium præſidio firmatum eſt, obſides 120 ipſorum Senatorum liberi accepti, & Romam abducti. Septem primarij Senatores cum liberis ſuis nocte euaſerunt, eorumque bona venierunt.

II. Tarentinorum cauſa, Liuiique diſceptatur.

Tarentinorum legatis pacem petentibus, cum libertate ac legibus ſuis, ei non parum fauebat Fabius Conſul à quo capti fuerant, alij contrà eos Campanorum noxæ ac pœnæ æquabant, cũ Senatus Conſultum factum eſt, vt oppidum præſidiis cuſtodiretur, Tarentini omnes intra mœnia continerentur, & cum tranquillior eſſet Italiæ ſtatus, res integra referretur. De Liuio quoque Præfecto arcis certatum eſt, aliis hominem notantibus, quod eius ſocordia Tarentum proditum fuiſſet hoſti, aliis præmia decernentibus, quod per quinquennium arcem tutatus eſſet, maximéque eius opera Tarentum receptum fuiſſet, res ad Cenſores autore Fabio reiecta videtur. Eam operam cum amici iactarent, merito eleuauit Fabius, dicens recipi non potuiſſe oppidum, niſi amiſſum foret; nam huic operæ præmium non debebatur, illi autem ſocordię vtique pœna debebatur.

III. Coſſ cum Annibale pugnam ambiunt.

Vtrique porro Conſuli Italia prouincia decreta eſt, P. autem Scipioni, & M. Syllano ſuæ Hiſpaniæ, & ſui exercitus in annum decreti. Ambo Coſſ. cum ſuo quiſque exercitu in Apuliam venerunt, & minus trium millium interuallo conſederunt, cupidi iunctis viribus cum Annibale de belli ſumma decernere. Id cum vitaret Annibal, inſidiis tamen locum quærebat. Cum ergo terra marique Locros oppugnare vellent, & partem exercitus eum in finem, Tarento euocarent, opportuno loco Annibal viam inſedit inſidiis, in quæ cum Romani inexploratò euntes incidiſſent, ad duo armatorum millia cæſa ſunt, & fermè mille ducenti viui capti, cæteri fuga per agros ſaltuſque diſſipati, Tarentum rediere. Atque ita qui nuper inermes, & dedititios Tarentinos internecere, quam viuos capere maluerant, vt vi potius, quam proditione captum Tarentum videretur, nunc diuina vltione crudelem vlciſcente fraudem, hoſtili fraude perierunt.

Annibal Romam ex inſidiis clade afficit.

IV Aliis inſidiis Coſſ. profligat.

Eodem ipſo tempore inſidiæ Annibali feliciter ſucceſſere. Erat tumulus quidam ſylueſtris inter Punica & Romana caſtra, quem Annibal inſidiis idoneum ratus, aliquot Numidarum turmis occupauit prior. Eum deinde collem Conſules ipſi cum paucis exploraturi profecti ſunt. Nec multùm progreſſi erant, cum Numidæ à ſpeculatore moniti conſurgunt, eoſque à tergo prius, quam à fronte circumueniunt. Ibi cædes & fuga facta, præſertim cum Marcellum transfixum lancea, ex equo prolabentem viderunt, & Criſpinum duobus iaculis grauiter ſaucium, vna cum adoleſcente Marcello item ſaucio fugientes agnouere. Ita Marcellus eſt mortuus dum inconſulte munus explorandi, quod expedito militi, & leuis armaturæ debebatur, ipſe ſibi Imperator aſſumit, & collegam in eandem temeritatem inducit.

Marcelli mors.

V. Corpus humaniter ab Annibale tractatur. *Valer. l. 5. c. 1.*

Annibal autem Marcelli corpus inuentũ honorauit Romana manſuetudine, quem punico aſtu deceperat. Nam reliquias cõbuſti corporis in argenteam vrnã coniectas, cũ corona laurea ad Marcellum filium remiſit; quæ tamen vrna à Numidis prædonibus occupata eſt, & proiectis oſſibus ſublata. Ne autem Marcelli annulo abuteretur Annibal, Criſpinus tam ſapienter prouidit, vt Salapiani præmoniti ſexcentos Annibalicos, quos in vrbem fraudulenter admiſerant, interficerent. Inde profectus Annibal Locrorum obſidionem ſoluit, Romanis ad naues, relictis operibus machiniſque, fugientibus. At Criſpinus cum publicæ rei pro tempore prouidiſſet, & Dictatorem comitiorum cauſa dixiſſet L. Manlium Torquatum, ex vulneribus Capuæ, vel vt aliis placet, Tarenti moritur. Sicque ambo Conſules, quod nullo ante bello contigerat, ſine memorando prælio interfecti, orbam quodammodo Remp, reliquerunt.

Cladem accipit per fraudem ad Salapiam.

Criſpinus Conſul moritur.

VI. Nauale certamen in Africa cum Rom victoria.

Eadem æſtate M. Valerius cum claſſe centum nauium, ex Sicilia tranſmiſit in Africam, & ad vrbem Clupeam excenſione facta prædas egit. Cum autem fama vulgaſſet Punicam adeſſe claſſem cum tribus & octoginta nauibus, prædones raptim in naues recepti ſunt. Pugnáque ad Clupeam commiſſa Romanus vicit, & 18 nauibus captis, cum magna terreſtri naualique præda, Lilybæum reuertit. Interea Philippus opem fert Achæis contra Ætolos Romanorum ſocios, eoſque, cum Romano Attalique auxilio, ſemel iterumque vicit. Cum diuidendi prædam, nuncius aduenit à Macedonia, ibique motus retulit excitatos. Ipſe eò celeriter ſe confert, relictis in Græcia bis mille & quingentis armatis: decimiſque caſtris Demetriadem Theſſaliæ peruenit, vbi maiores etiam motus agnoſcit, Dardanis in Macedoniam effuſis, quod Philippum in Græcia occiſum accepiſſent. Poſt cuius profe-

Et Philippi in Græcia.

ctionem P. Sulpicius Æginam claſſe profectus, Attalo ſeſe coniunxit, vbi & cum eo hyemem traduxit.

VII. Antiochus vincit Euthydemū.

Huc quoque refertur Antiochi Magni de Euthydemo, qui ab ipſo defecerat victoria. Ea in Bactriana regione ad Arium amnem contigit, & à Polybio extremo libro decimo narratur. Vbi inter alia habetur, in hoc prælio occiſo Regis equo, Regem pugnaſſe peditem, & accepto in ore vulnere, dentes quoſdam amiſiſſe, inſignemque fortitudinis famam adeptum eſſe.

ANNVS MVNDI 3847.

ONIÆ III. Ducis & Pont. 1.

PHILOPATORIS & PHILIPPI 14.

ANTIOC. MAG. 18. Imp. Græc. 105.

OLYMP. CXLIII. A. 2. VR. CO. 546.

ANTE CHRISTVM 206.

I. Nouus Pontifex. *l. 12. c. 4. ſ.*

NOuum hoc anno Pontificem ſuggerit Euſebij Chronicum, Oniam tertium, Simonis filium. Nam Ioſephus, *Deinde*, inquit, *vita perfuncto Simone, Onias filius eius ſucceſſit, ad quem Lacedæmoniorum Rex Arius legationem miſit cum literis.* Verum hæ literæ non ad tertium hunc Oniam, ſed ad ſecundum miſſæ fuerunt, vt ſuo loco diligentius explicatum eſt. *a. m. 3821.*

II. Nouique Coſſ. eorūque prouinciæ.

Conſul factus eſt hoc anno C. Claudius Nero, vir promptus & acer, qualem hæc tempora poſtulabant; eius tamen acre ingenium moderato collega temperandum cenſebant. Occurrebat M. Liuius, qui poſtea dictus eſt Salinator, duodecimum iam annum exconſul. Verum is & abhorrebat a magiſtratu, propter antiquam ignominiam iudicio populi acceptam, & veteres inimicitias cum Nerone exercebat. *Vide An. V. c. 534.* Vtrumque tamen impedimentum, *vicit amor patriæ, laudumque immenſa cupido.* Nam & populus præteritam ignominiam præſenti honore compenſauit: & Senatus ab vtroque obtinuit, vt poſitis ſimultatibus, communi animo conſilióque Rempubl. adminiſtrarent. Neroni aduerſus Annibalem Brutij Lucanique decreti, Liuio Gallia aduerſus Aſdrubalem, quem iam Alpibus appropinquare fama erat. Cenſebantque omnes primo quoque tempore Conſulibus eundum in prouincias, vt alter Aſdrubali occurreret, priuſquam Gallos Ciſalpinos, aut Hetruriam in ſpem rerum nouarum erectam ſollicitaret; alter proprio bello diſtineret Annibalem, ne quà emergere ex Brutiis, & fratri ſe coniungere poſſet.

III. C. Hoſtilius feliciter pugnat contra Annibalem.

Dum autem Claudius Nero in prouinciam proficiſcitur, C. Hoſtilius Annibalem ducentem in Salentinos exercitum, adortus cum expeditis cohortibus, incompoſito agmini terribilem intulit cum clade tumultum. Ad quatuor hominum millia occidit, nouem militaria ſigna cepit. Inde Capuam petens, ad Venuſiam obuius fit Claudio Conſuli. Ibi ex vtroque exercitu electa quadraginta pedi um millia, & quingenti equites, quibus Conſul aduerſus Annibalem rem gereret: reliquas copias Hoſtilius Capuam ducere, & Quinto Fuluio proconſuli tradere iuſſus eſt. Interim Annibal à Brutiis ad Lucanos venit, ſpe recipiendi oppida, quæ per metum ad Romanos defecerant. Eum Nero perſequitur, & leuibus primum præliis fatigat, tum legitimo prælio impugnat & vincit, artificio occultatæ partis exercitus, quæ integra in feſſos irruens, Romano duci victoriam dedit; cæſis ſupra octo millibus, captiſque ſeptingentis.

IV. Annibal Apuliam petit.

Conſequentibus aliquot diebus Annibal ſe caſtris, quamuis laceſſitus continuit: Inde nocte Apuliam verſus iter intendit. Eum Conſul inſecutus, haud procul Venuſia aſſequitur, vbi tumultuaria quoque pugna fuit, nec Punicæ cladis expers. Nocturnis mox, montaniſque itineribus, ne locum pugnandi daret, Metapontum petiit, vbi Hannonis copias adiunxit ſuis, tum Venuſiam iiſdem itineribus repetiit, atque inde Canuſium proceſſit, Nerone veſtigiis eius ſemper inſiſtente. Inter hæc literæ ab Aſdrubale ad Annibalem miſſæ interceptæ ſunt, quibus ſcribebat ſe fratri in Vmbria occurſurum. Ea re motus Nero, ſelectis è ſuo exercitu ſex peditum millibus, & mille equitibus, quam poteſt occultiſſimis, maximiſque itineribus ad alterum Conſulem properat, ne id callidiſſimus hoſtis perſentiſceret. Ad Senam Liuij caſtra erant, in quæ Nero cum ſuis nocturnus ingreditur, & à ſui quiſque ordinis hominibus magna lætitia accipitur. Statimque prælium iniri perſuadet, ne conſilium ſuum, quod tutum celeritas fecerat, tempus ducendo temerarium fieret. Dum errore tenetur Annibal, exercitum Aſdrubalis deleri poſſe, & repeti Apuliam.

Nero clam occurrit Aſdrubali.

V. Eumque pugna vincit.

Ergo ſignum pugnæ proponitur: nam hoſtes ante caſtra inſtructi ſtabant. Sed moram pugnę attulit, nouarum copiarum indicia ab Aſdrubale notata, atque alterius Conſulis aduentus animaduerſus. Itaque ſiniſtrum aliquid de Annibale ſuſpicatus, receptui cecinit, moxque ſigna ferri iuſſit ſecundum Metauri fluminis ripam, vbi eum aſſecutus Romanus exercitus, inuitum pugnare cōpulit. Et primo quidem elephantorum incurſu res Romana fluctuare cœpit; tum Neronis induſtria reſtituta pugna, Romani vincunt; cum Aſdrubal & Imperatoris, & militis munere præclarè functus, cū haud dubie hoſtiū victoriam eſſe cerneret, concitato equo, in cohortem ſe Romanam immiſit. Ibi vt patre Amilcare, & Annibale fratre dignum erat, fortiter pugnans cecidit. Polybius in hac pugna deſideratos ait, tam Carthaginenſium, quam Gallorum, non pauciores decem millibus, Romanorum circiter duo millia: quem vtrumque numerum Liuius ſupra fidem ſupráq; modum amplificat. Poſtridie cum Liuio Conſuli nunciatum eſſet hoſtium reliquias agmine incompoſito, ſine duce, ſine ſignis, ſine imperio abire, & facilè poſſe immiſſa vna equitum ala deleri, *ſuperſint*, inquit, *aliqui, nuncij & hoſtium cladis, & noſtræ virtutis.* *l. 11.*

VI.

Nero ea nocte quæ ſecuta eſt pugnam, etiam citatiore itinere quam venerat, ad exercitum

ſuum

ſuum die ſexto rediit, & victoriæ famam anteuertit. Caput Aſdrubalis quod attulerat, prope caſtra Annibalis affixit cruci, Afros captiuos oſtentauit, duos ſolutos ad Annibalem ire iuſſit, & quæ acta erant expromere. Facilè eſt coniicere quanto luctu fuerit affectus Annibal, & publica & priuata clade. Itaque caſtris inde motis in Brutios, extremum Italiæ angulum, Carthaginis fortunam deplorans, ſe contulit. Non diſpar fuit Romæ lætitia, nec minus effuſa eſt tota ciuitas in gratiarum actionem, ad omnes ædes ſacras, omneſque cælites, quam fuerat ante, dum immineret periculum, in ſupplicationibus & votis. Vtrique conſuli decretus eſt triumphus, ſed quia in prouincia M. Liuij res geſta fuerat, M. Liuius quadrigis in vrbem, proſequente exercitu, inuectus eſt, Claudius, cum inſigni modeſtiæ laude, equo contentus fuit.

Redit in Apuliam. Luctus Annibalis ob fratris cædem.

Aſdrubale ad Annibalem in Italiam profecto ſuffectus eſt Hanno, qui cum nouo exercitu ex Africa tranſgreſſus, Magonique iunctus, in Celtiberia magnum hominum numerum armauit. Re cognito, Scipio aduerſus eum M. Syllanum cum decẽ peditum millibus, & quingentis equitibus miſit. Qui ſumma celeritate vſus Celtiberos, qui Magonẽ habebant ducem, inuadit, cæditque: Dux ipſe vix inito prælio, cum equitatu, & duobus ferme peditum millibus in Gaditanam prouinciam, quæ Giſconis filio parebat, profugerunt. Sed Hanno alter Imperator, cum his qui poſtremi, iam profligato prælio, aduenerant, viuus capitur, victoriæ peropportunus. Scipio magnificè collaudato Syllano, aduerſus alterum Aſdrubalem Giſconis, qui Bœticam præſentia ſua in fide continebat, profectus eſt. At is pugnam declinãs, exercitum in ciuitates dimiſit, vt & muris ſeipſi, & armis muros tutarentur. Earum vnam Oringim opulentiſſimam L. Scipioni obſidendam dedit, cum decem millibus peditum, & mille equitibus, quam & breui expugnauit. Cecidere in eius vrbis oppugnatione duo ferme hoſtium millia, Romanorum haud plus nonaginta, Captiui ad Publium Scipionem deducti, qui fratre valde commendato, cum Romam cum Hannone, cæteriſque nobilibus captiuis miſit: ipſe mox Tarraconem ad hyberna conceſſit.

VII. Hiſpanicæ res.

Hanno à M. Syllano capitur.

L. Scipio Oringim expugnat, Romam à fratre mittitur.

Eodem anno Romana claſſis, cum M. Valerio Læuino proconſule, ex Sicilia in Africam tranſmiſſa, in Vticenſi & Carthaginenſi agro, atque adeo circa Vticæ mœnia populationes fecit. Repetentibus Siciliam claſſis Punica ſeptuaginta longarum nauium occurrit, pugnatum eſt, decem & ſeptem Africanæ captæ, quatuor in alto merſæ, cætera fuſa & fugata claſſis. Terra marique Romanus victor cum omnis generis præda Lilybæum repetit. Toto inde mari pulſis hoſtium nauibus, magni commeatus frumenti Romam ſubuecti ſunt.

VIII. Læuinus Africam claſſe populatur, & Punicam vincit.

At P. Sulpitius proconſul rem benè geſſit, in Græcia contra Philippum. Cum enim in Ægina inſula, vnà cum Attalo Rege hybernaſſet, Lemnum ambo cum ſexaginta quinqueremibus, quarum 25 erant Romanæ, 35 Regiæ, tranſmiſerunt. Quarum aduentu cum Ætoli animos ſuſtuliſſent, vicinos omnes aut terrebant, aut populabantur. Inde illi in Euboeam tranſmittunt, & Oreum vrbem duplici arce munitam Romani à terra, Regij à mari obſident: ſed eam Plator, qui illic Philippico præſidio præerat, hoſtibus prodidit, & ad Attalum ſe recepit. Hoc ſucceſſu lætus Sulpitius Chalcide in irrito conatu petit, Attalus Opuntem occupauit. Inde vterque Oreum ſe recepit, mœrente & fortunam ſuam inculante Philippo, quod iam tertio, quamuis ſumma celeritate vſus eſſet, tempori tamen ad opprimendum hoſtem adeſſe non potuiſſet, Oreitis videlicet, Opuntiis, & Eleis, Toronem tamen, & aliquot alia oppida cepit.

Res à Sulpitio geſta in Græcia.

Attalus autem cum accepiſſet Pruſiam Bithyniæ Regem in fines regni ſui tranſgreſſum, omiſſis Romanis atque Ætolis, traiecit in Aſiam; Sulpitius Æginam, vnde initio Veris abierat, claſſe repetiit. Philippus Elatia Phocidis vrbem venit, vbi iuſſerat Ptolemæi & Rhodiorum legatos, qui de finiendo Ætolico bello rurſum acturi erant, & iam Heraclææ concilio Romanorum & Ætolorum adfuerant, ſe opperiri. Sed re Machanidæ tyranni expeditione in Eleos impedita, cum eum fruſtra perſecutus eſſet, Ægium ad concilium Achæorum venit, inde Oreum vrbem à Romanis direptam, ab Attalo deſertam repetit, & ciuibus qui fugere maluerant, quam ſeruire Romanis, eam cuſtodiendam committit. Caſſandreæ operam claſſi fabricandæ nauat: & rebus in Græcia diſceſſu Attali tranquillioribus, ipſe retro in regnum, Dardanis bellum illaturus, reuertitur. Hoc quoque anno bellum Antiochi contra Euthydemum perſeuerauit: & Philopœmen Machanidam Spartanum tyrannum confecit.

IX. Attalus Aſiam repetit, legati de pace.

Philippus Macedoniam repetit.

Machanidas tyrannus.

ANNVS MVNDI 3848.

ONIÆ III. Ducis & Pont. 2.

PHILOPATORIS & PHILIPPI 15.

ANTIOC. MAG 19. Imp. Græc. 106.

OLYMP. CXLIII. A. 3. VR. C. 547.

ANTE CHRISTVM 205.

POpuli Romani fauor in vtrumque Conſulem victorem, fecit, vt Philo & Metellus Coſſ. hoc anno fierent. Nam illi legatos in bello, ſuos magnis extulerant laudibus, hortatique erant plebem, vt eos Coſſ. in annum proximum crearent, quod & factum eſt, comitia habente M. Liuio, quem ea de cauſa Claudius Nero dictatorem dixerat, non leui redintegratæ gratiæ argumento. Vtrique Conſuli Brutij prouincia decreta, vt ambo cum Annibale bellum gererent, quod cum extrema tantum Italia gerendum eſſet, eis Senatus agriculturam reliqua Italia commendauit, in agro præſertim Cremonenſi & Placentino, qui nominatim Manlio Prætori ſunt commendati. Coſſ. in Conſentinum agrum duxerunt exercitum, neque inde prædam ſine periculo, à Brutiis Numidiſque iaculatoribus, extulerunt. Inde in Lucanos profecti, totam

I. Noui Cõſules.

Lucani à Romanis recepti.

gentem ſine certamine in ditionem populi Romani reduxerunt. Cum Annibale porro nihil hoc anno geſtum. Nam neque ſe ipſe obtulit in tam recenti vulnere publico priuatóque; neque. Romani laceſſiuerunt quietum; tantam ineſſe vim in illo vno duce cenſebant, quamuis omnia circa illum ruerent.

II. Scipionis cum Aſdrubale pugna.

In Hiſpania Giſconis filius Aſdrubal, regreſſus à Gadibus, adiuuante Magone Amilcaris filio, ingentes per vlteriorem Hiſpaniam copias armauerat, peditum ad 50 millia, equitum quatuor millia & quingentos, quem numerum etiam auget Polybius, præter quatuor & triginta elephantos. Scipio cum exercitu quinque & quadraginta millium, ad Bætulam vrbem, Tarracone profectus, venit: vbi caſtra ponentem Mago & Maſaniſſa aggreſſi, cum omni equitatu turbaſſent, ni Scipio abditos de induſtria poſt tumulum equites, in effuſos improuiſò immiſiſſet; à quibus, aliiſque viciſſim vtrimque ſuperuenientibus, ita pugnatum eſt, vt Pœni denique funderentur, in omen euentus iuſtæ ac legitimæ pugnæ, ad quam Romani audaciores, Pœni timidiores facti ſunt.

Et victoria gemina.

Ea poſt varias velitationes, & aliquot dierum quietem commiſſa eſt. In qua victoriam Scipioni dedit, non ducum ſolum & militum fortitudo, ſed Imperatoris etiam prudentia, quæ & aciei ordinem, præter hoſtis expectationem, mutauit, & ſuos maturè inſtructos, paſtos paratoſque in aciem eduxit, & hoſtem minus his rebus paratum pugnare compulit, & pugnam ad multum diem extraxit, vt feſſi fame, æſtu, labore deficerent.

III. Ad Scipionem plerique deficiunt.

Acceſſit ad damna Pœnorum, ſuorum defectio, in primiſque Attanis Turdetanorum in Luſitania reguli, qui cum ſuis ad Romanos defecit. Duo quoque præſidia cum oppidis, à præfectis tradita Romanis. Id malum ne latius ſerperet, Aſdrubal noctis ſilentio caſtra mouit. Eum inſequitur Scipio, & incurſando detinet dum ſuperuenere legiones, à quibus ingens hoſtium cædes patrata eſt, donec dux ipſe, nocte relicto exercitu, Gades profugit.

Altera de Aſdrubale victoria.

Ea re audita Scipio decem millia peditum cum mille equitibus, M. Syllano reliquit, qui hoſtium reliquias conficeret, ipſe cum cæteris copiis Tarraconem ſeptuageſimis caſtris peruenit, cauſas ciuitatum regulorumque cogniturus. Interim Maſaniſſa cum Syllano collocutus defectionem meditans, cum paucis popularibus traiecit in Africam. Cæteri deſerti à ſuis ducibus, partim tranſitione ad Romanos, partim fuga in proximas ciuitates diſſipati ſunt. Nec multo poſt Syllanus debellatum referens, tertio decimo anno poſt initum bellum, Tarraconem ad Scipionem rediit.

IV. Scipio fratrem cum captiuis Romam mittit. Syphacem ſibi adiungit. Illiturgum delet.

Is maiora molitus, primùm L. Scipionem cum multis nobilibus captiuis, nuncium receptæ Hiſpaniæ Romam miſit. Ipſe regulos tentaturus, traiecit in Africam cum C. Lælio, vbi inito cum Syphace fœdere, Hiſpaniam repetiit, & duabus vrbibus, malè de Romanis meritis, parauit vltionem. Illiturgo quod labore multo expugnauit, erat enim certamen cum deſperatis, funditùſque deleuit: & Caſtuloni, quam partim Hiſpani, partim Pœni ex fuga collecti tutabantur. Terror cladis Illiturgitanæ cunctos ad ſibi conſulendum mouebat. Sciſſa eſt bipertito ciuitas; & Hiſpani clam Scipioni vrbe tradita, mitiorem victoriam ſunt experti.

Caſtulonem recipit.

Scipio Carthaginem nouam, ad vota ſoluenda, munuſque gladiatorium, quod parentis patruique manibus honorandis parauerat, venit: vbi & plerique viri illuſtres contentiones ſuas ſingulari certamine, quas iure non potuerant, ferro diremerunt.

V. Aſtapenſium atrox clades.

L. Martius inde in Barbaros, ſi qui nondum perdomiti erant, ſub ditionem redigendos mittitur, & Circio amne ſuperato, duas opulentas ciuitates, ſine certamine in deditionem accepit. Verum Aſtapenſium non minus, quam Illiturgitanorum atrox fortuna fuit, vt diſtinctius habetur in Annalibus. (nu. 15. & 16.) Hi deſperatione horribili, domeſticis, fortuniſque omnibus in medio foro cædi atque incendio deſtinatis; ipſi cæci furore in ferrum & vulnere vecordi audacia ruebát, donec acie patefacta circumfuſi, omnes ad vnum trucidantur; tum 50 iuuenes, vti iuſſi fuerant, imbellem omnem multitudinem obtruncant, & in paratum incendium, illos, ſeque ipſos cum armis præcipitant. Sub idem tempus Romanus irrupit, & tam luctuoſi ſpectaculi ſpectator fuit, prædæ flagrantis particeps non fuit. Ita ciuitas tota, & parricidis ciuibus, & hoſti, qui miſeros in eam deſperationem adegerat, funditus periit.

VI. P. Scipionis morbus, & ſeditio exercitus, & pœna.

Interim autem dum ad Gaditanum fretum bene atque è Repub. à L. Martio & C. Lælio contra Hannonem & Magonem res geritur, Scipio Carthagine grauem in morbum incidit, quem cum grauiorem etiam fama feciſſet, nec ſocij in fide manſerunt, neque exercitus potuit in officio contineri; is præſertim qui ad Sucronem erat, vbi non ſolum ſeditio excitata eſt, ſed ſeditionis etiam principes Imperij honore, cum ſecuribus & faſcibus ſunt affecti. At cum paulo poſt non mors Scipionis, ſed incolumitas nunciata eſt, omnia illico refrixerunt. Duces deſtinati ſua ipſi inſignia, cum iuſto timore imminentis ſupplicij, repudiarunt. Imperatoris tamen humanitas ſpem veniæ faciebat. Nihilominus exercitu conuocato, 35 ſeditionis autores à Tribunis militaribus diſſimulanter comprehenſi, in concione deligati ad palum, virgiſque cæſi, & ſecuri percuſſi ſunt, vniuerſo exercitu obtorpente metu.

Res cum Mandonio & Indibili geſta.

Mandonius & Indibilis Hiſpaniæ reguli, qui opinione mortis Scipionis defecerant, vulgata eius vita, & noxiorum ſupplicio, cum ſuam perfidiam pari pœna caſtigatum iri crederent, arma compararunt, in acie ſteterunt, magnáque ſuorum parte conciſa, veniam ſupplices poſtularunt, eamque à Scipionis clementia impetrarunt.

VII. Scipionis cum Maſaniſſa fœdus.

His ita geſtis, Syllano Tarraconem remiſſo, Scipio Martium in vlteriorem Hiſpaniam præmittit, vt clam cum Maſaniſſa fœdus ineat. Ea res ante fuerat inchoata, ſed dilata quod Maſaniſſa coram Scipione ipſo agere, atque eius dextera fidem ſancire cuperet. Itaque certior factus adeſſe Scipionem tres principes Numidarum præmittit, ad tempus locumque colloquio ſtatuendum, quorum duos Scipio pro obſidibus retineret, tertium remitte-

ret, qui quo iuſſus eſſet adduceret Maſaniſſam. Cum paucis ventum eſt in colloquium; gratias agit de fratris filio remiſſo, cupere ſe illi, populóque Romano eam nauare operam, quam nemo alius in Africa, quod nondum in Hiſpania potuiſſet. Si ipſum ducem Romani in Africam mittant, ſatis ſperare Carthaginem non diuturnam fore. Lætus cum Scipio vidit audiuitque; quippe qui ſciret Maſaniſſam in Pœnorum equitatu, caput rerum fuiſſe, fidéque data & accepta, Tarraconem Scipio, Maſaniſſa reuerſus eſt Gades ad Magonem, re tota diſſimulata.

VIII. Mago iubetur traiicere in Italiam, eiuſdemque apparatus.

Magoni autem paranti traiicere in Africam, deſperatis in Hiſpania rebus Carthagine nunciatum eſt, iubere Senatum, vt claſſem, quam Gadibus haberet, in Italiam traiiceret: conductáque illic Gallorum ac Ligurum quanta maxima poſſet iuuentute, Annibali ſe coniungeret: ad eamque rem pecunia Magoni aduecta eſt & ipſe quantam potuit à Gaditanis extorſit, ſacram, profanam, priuatam, atque publicam. Cumque Hiſpaniæ oram præteruheretur Carthaginem nouam tentauit, ſed ab ea cum ignominia & clade repulſus, retro ad oceanum vnde venerat euaſit, Gadeſque repetiit: ſed inde excluſus ad Cimbim locum vicinum claſſe appulſa, legatos mittit, quæritque quam ob cauſam amicum ſociumque excluſerint, ſummóque eorum magiſtratu ad colloquium euocato, laceratum verberibus cruci iuſſit affigi. At Gaditani poſt eius diſceſſum ſe Romanis dedunt; ille ad Baleares inde profectus, & vrbe ſine certamine potitus, duo millia auxiliariorum ibi conſcripſit, quos Carthaginem ad hybernandum miſit.

IX. P. Scipio Romam venit. *Polyb.*

Scipio autem rebus in Hiſpania feliciter geſtis, exercitu Iunio Syllano, & L. Marcio tradito, cum C. Lælio aliiſque amicis Romam cum decem nauibus venit. Ei Senatu in æde Bellonæ dato, quas res in Hiſpania geſſiſſet expoſuit, quot prouincias occupaſſet, quot fudiſſet exercitus, & reliqua id genus; neque tamen triumphum obtinuit; quia neminem ad eam diem triumphaſſe conſtabat, qui ſine magiſtratu res geſſiſſet.

ANNVS MVNDI 3849.

ONIÆ III. 3. PHILOPAT. & PHIL. 16.

ANTIO. MAG. 20. Imperij Græc. 107.

OLYMP. CXLIII. A. 4. VR. CO. 548.

ANTE CHRISTVM 204.

I. Scipio fit Conſul, magnamque ſuſtinet expectationem.

Comitia conſularia maiore quam antea frequentia celebrata ſunt, P. Scipio magno omnium fauore factus eſt Conſul, quem animo ſibi deſpondebant, bellum hoc Punicum, quod decimum quartum iam tenebat annum, finiturum. Ergo illi extra ſortem Prouincia Sicilia data eſt, ex qua ſcilicet in Africam facilis traiectus eſſet. Sub initum autem Conſulatum, ludos, quos in Hiſpania vouerat, Senatu conſentiente fecit. Inde de Scipione in Africam mittendo, quod ipſe cupiebat in primis, deliberatum eſt. Aiebat enim ſe ad bellum non gerendum, ſed finiendum factum eſſe conſulem, eamque prouinciam ſperabat ſe à populo, vel inuito ſenatu impetraturum. Id conſilium primoribus patrum non placebat, idque à Fabio diſſuatum eſt. Cui etſi magnificè reſpondit Scipio, non tamen obtinuit quod petebat, ſed ita decretæ ſunt prouinciæ, vt alteri conſuli Sicilia daretur, cum 30 nauibus roſtratis, quas ibi ſuperiori anno C. Seruilius habuiſſet, permittereturque vt in Africam traiiceret, ſi id è Rep. eſſe cenſeret; inde illi ea prouincia extra ſortem vt dixi, data eſt, eius collegæ Licinio, qui eſſet pontifex max. cui ab Italia abeſſe non licebat, Brutij dati ſunt.

II. Proficiſcitur in Siciliam eximia diligentia.

Non obtinuit Scipio vt delectum haberet, obtinuit tamen vt voluntarios ſibi milites ducere liceret, & à ſociis accipere, quæ vltro in claſſem fabricandam darent. Ipſe autem ita inſtitit operi, vt die 45, quam detracta à ſyluis materia eſſet, triginta longæ naues inſtructæ armatæque erint; impoſitiſque in eas ſeptem ferè voluntariorum millibus in Siciliam traiecit, eoſque illic in ordines centuriaſque redegit, ex quibus trecentos iuuenes elegit, quos circa ſe haberet, eoſque Siculorum armis, qui domeſticam quietem longinquo bello anteferebant, inſtruxit, & diligenter exercuit. Inde legionibus inſpectis, plurimorum ſtipendiorum milites delegit, maximè qui ſub Marcello, in oppugnatione Syracuſarum operam nauarant, vt iis in oppugnatione Carthaginis, quam verſabat animo vteretur. Moxque C. Lælium in Africam, cum aliquot nauibus, prædatum miſit, ipſe Syracuſis interim ciuium controuerſias componit.

III. Mago Italiam adit, cum magnis copiis.

Eadem æſtate Mago Amilcaris filius, ex minore Balearium inſula, vbi hybernarat, cum 30 fermè roſtratis nauibus, & multis onerariis, duodecim peditum millibus, & duobus equitum, in Italiam traiecit: Genuamque præſidiis maritimis deſtitutam, repentino aduentu cepit, inde oram Ligurum claſſe luſtrauit, ſi quos ibi motus facere poſſet. Et præda Sauone depoſita, quia fama erat Scipionem traiecturum eſſe Carthaginem, decem longis nauibus in ſtatione ad præſidium relictis, cæteras Carthaginem ad oram tutandam miſit. Exercitum autem congregauit ingentem, Gallis ad eum, odio Romani nominis, vndique confluentibus. Ea re cognita Romæ dederunt operam patres, vt eò legiones vrbanas & Hetruſcas ad conatus illius frangendos mitterent. In Brutiis nihil fere memorabile actum eſt, peſte Romanum exercitum Punicumque vexante. Annibal propter Iunonis Laciniæ templum æſtatem egit, vbi & aram condidit, dedicauitque, cum ingenti rerum à ſe geſtarum titulo, literis Græcis Puniciſque inſculpto.

Annibalis cippus inſculptus Græcè & Punicè.

IV. Bellum ab Indibili renouatum, qui in eo perit.

Interea bellum in Hiſpania renouatum eſt. Indibili maxime id agente, & quidem tanto ſtudio, vt intra paucos dies 20 millia peditum, quatuor fermè equitum millia in armis haberet. Romani Imperatores L. Lentulus, & L. Manlius in eas copias arma mouent, pugnatur vtrinque fortiter, ſed Romani cum induſtriè hoſtem vſu equitatus prohibuiſſent, victoriam obtinuere. Ipſe Indibilis in acie fortiter pugnans occubuit, & ſæpius

Renouata Hiſpanorum deditio, Mandonius ſupplicio afficitur.

tractæ Romanis fidei pœnas dedit. Tredecim millia Hiſpanorum eo die cæſa feruntur, octingenti fermè capti. Romanorum paulò amplius ducentis deſiderati. Hiſpani ex fuga collecti, Mandonio euocante concilium coëgere, vbi increpitis defectionis autoribus, legatos miſerunt ad arma tradenda, deditionemque faciendam. Qui in deditionem accepti ſunt, ſi Mandonium, cæteroſque belli concitatores tradidiſſent viuos. Illi comprehenſos Romanis ad ſupplicium tradiderunt. Ita Hiſpaniæ rebellantis tumultus breui compreſſus eſt.

V. Lælius Hipponem deprædatur.

C. autem Lælius ad Hipponem Regium hoſtem cædibus ac rapinis vehementer perturbauit: cum Maſaniſſa fama Romanæ claſſis accitus, quaſi adeſſet Scipio, Lælium etiam atque etiam rogat, vt is quamprimum in Africam cum claſſe traiiciat, neque Syphaci, nihil ſyncerè agenti, fidem habeat: ſe tametſi regno pulſum, cum copiis non contemnendis illi affuturum. Poſtridie Lælius Siciliam repetit, Maſaniſſæ mandata Scipioni exponit, exercitum magnitudinem prædæ ad Africanam expeditionem accendit. Sed opportunitas recipiendi Locrorum vrbem rem diſtulit. Captiui enim Locrenſes Romano militi à Scipione miſſo aditum in arcem præbuerunt, ſed arx altera tenebatur à Pœnis, & vrbs ipſa periclitabatur. Amilcar qui præſidio præerat, euocat Annibalem, ſed Scipio, fratre in Sicilia relicto, in Italiam ſecundo mari traiicit, & in vrbem hoſte improuiſo ingreditur, ab eáque repellit Annibalem; quo abeunte, Pœni, arce quoque ſua deſerta, cum conſecuti ſunt, & Scipio rerum potitus eſt Locris, ſumptoque de autoribus defectionis ſupplicio, & Q. Plemminio legato ad vrbem tutandam relicto, Meſſanam reuerſus eſt. Sed Plemminius multa auarè, crudeliter, flagitioſè in ea vrbe perpetrauit, vt videri poſſet non armis ſolum Pœnos, ſed vitiis etiam ſuperare voluiſſe. Quæ pluribus in Annalibus explicata reperientur.

Scipio Locros recuperat.

Plemminij improbitas.

n. 11. & 12.

VI. Idæa Peſſinunte legatione petitur.

Eodem tempore cum Romæ ex Sybillino carmine intellectum eſſet, hoſtem alienigenam Annibalē ſcilicet, ex Italia pelli, vincique poſſe, ſi mater Idæa Peſſinunte Romam aduecta eſſet. Miſſi ſunt in Aſiam legati ad Attalum, regem ſocium & amicum, propter commune bellum contra Philippum. M. Valerius Læuinus princeps legatorum fuit, qui res in Græcia cum eo geſſerat. Ab eo Pergami comiter accepti legati, Peſſinuntem in Phrygiam deducti ſunt; ſacrumque iis lapidem, quem matrem Deûm incolæ eſſe dicebant, tradidit ac deportare Romam iuſſit, & ab eo qui Romæ vir optimus cenſeretur, hoſpitio accipi. Vide Auguſt. de Ciuitate Dei. Ea itaque magnificè Romam deuehitur, quò non niſi ſequenti anno peruenit. Hoc autem videtur pax ab Antiocho magno cum Eutydemo ſatrapa Bactrinorum compoſita. Cum enim is poſt multa vltro citróque relata nuncia, Demetrium filium, ad fœdus ſanciendum miſiſſet, eius indole ac ſpecie rex delectatus, regno dignum iudicauit, eique vnā de filiabus ſuis vxorem promiſit. Eutydemo nomen regis vſurpare permiſit, & fœdus cum eo iureiurando firmauit, & elephantos eius accepit. Moxque ſuperato Caucaſo, Indorum fines ingreſſus amicitiam cum Sophagaſeno rege renouauit, ibique alios etiam elephantos accepit; vt iam centum & quinquaginta haberet. Inde per Aracaſiam, & Drangianam itinere habito, in Carmaniam venit, vbi per hyemem cum copiis reſedit, vt eas miteſcente cœlo in Ægyptum deduceret.

l. 1. c. 30. & ibi Viuem. Polyb. l. 11.

Pax Antiochi cum Eutydemo.

Eiuſdem in Indos expeditio. & reditus.

ANNVS MVNDI 3850.

ONIÆ III. Ducis & Pontificis 4.

PHILOPAT. 17. & vlt. PHILIPPI 17.

ANTIO. MAG. 21. Imperij Græcorum 108.

OLYMP. CXLIV. A. 1. VR. CO. 549.

ANTE CHRISTVM 203.

I. Mors Philopatoris. *Vide ſupra a. 3845. ſi. Inc. 11. Dan.*

HOc anno regni 17 moritur Philopator, homo vitæ turpitudine infamis, cum is ab Agathocle & Agathoclæa, & vtriuſque matre Oenanthe, turpiter cum toto regno, vt ſcribit Iuſtinus, regeretur, *adeo vt nemo minus in regno quam rex ipſe poſſet; cum interim, relicto quinquenni ex Eurydice ſorore filio, moritur.* Hieron. in Danielem 4 annorum fuiſſe dicit, nempe expletorum, ſic vt quintus eſſet in curſu, pergit Iuſtinus. *Sed mors eius dum pecuniam regiam rapiunt mulieres, & imperium inita cum perditiſſimis ſocietate occupare conantur, diu occulta fuit*, &c. Huc autem in primis pertinet illud Danielis oraculum. *Et conuertetur rex Aquilonis*, nimirum Antiochus Magnus interprete Hieronymo, ab expeditione Bactriana reflectet iter, *& præparabit multitudinem multo maiorem quam prius*, cum ſcilicet anno regni ſui nono adiit infeſtus Ægyptum, vnde & victus potius quam victor abierat. Quod autem ſubdit propheta, *& in fine temporum annorumque veniet* etſi rectè explicari poteſt exacto tempore aliquot annorum, ſiue poſt annos aliquot, puta duodecim, non malè tamen opinor, de hic annorum vitæ & regni Philopatoris explicabuntur, in quod tempus hæc Antiochi expeditio prorſus cadit: adeo vt cum exercitus Antiochi ex ſuperiore Aſia in Ægyptum deducitur, Philopator mortuus fuerit, & bellum quod parabatur in patrem, in filium eruperit.

Danielis de ipſo vaticinium.

c. 11. v. 13.

II. Explicatur, ac confirmatur.

Illud porro Danielis, *veniet properans cum exercitu magno, & opibus nimiis*, ſatis ex Polybio intelligitur. Centū enim illi & quinquaginta elephanti, & omnes dynaſtæ ſuperioris Aſiæ ab eo domiti ingentem vtique copiarum multitudinem ſatis indicant. Denique quod multos in regem Auſtri conſurrecturos dicit, non ſolum multos populos Aſianos intelligit, qui Antiocho magno parebant, & domeſticos: qui in Ægypto dominante Agathocle tyrannidi eius fauebant, ſed etiam Europæos, qui ſuberant Philippo regi Macedonum. Nam, vt ait S. Hieron. hi duo reges pace facta, aduerſus Agathoclem & Ptolemæum ea conditione dimicaturi erant, vt proximas regno ſuo ciuitates, aut prouincias potius ſibi adiungerent. *Orabant*, ait Iuſtinus, *legati Alexandrini Romanos, vt pupilli regnum tuerentur, quod iam Philippum & Antiochum, facta inter ſe pactione diuiſiſſe dicebant*

bant, vt ſcilicet Philippus Ægyptum & Cariam, Antiochus vero Syriam cauam & Phœnicem obtineret, vt habet Polybius, ſub initium libri tertij.

III. Res in Græcia compoſitę, & pax cum Romanis à Philippo facta.

Res porro Græciæ biennio neglectæ fuerunt à Romanis. Itaque Philippus Ætolos ab eis deſertos, quibus voluit conditionibus ad pacem adegit; quam niſi maturaſſet, aderat cum copiis P. Sempronius proconſul, ſociis opem allaturus. Vixdum enim pace facta, nuncius Regi venit Romanos Dyrrachium veniſſe, Dymalum vrbem Illyriorum oppugnare, Ætolis iratos, quod ſine eorum conſenſu, pacem cum Rege feciſſent. Eamque Sempronius Tuditanus, miſſis quindecim in Ætoliam nauibus, diſturbare conatus eſt. Philippus contrà Apolloniam Romanorum ſociam oppugnare cœpit. Itaque Epirotæ belli vtriuſque tædio, tentata prius Romanorum voluntate, legatos de communi pace ad Philippum miſere, qua multi reges populique continebantur. Induciæ à Sempronio ad duos menſes factæ ſunt, donec Romam mitterentur Legati de conditionibus pacis. Iuſſerunt eam omnes tribus; quia verſo in Africam bello, cæteris in præſentia leuari volebant. Nec minus Philippus res in Ægyptum & Syriam cum Antiocho Magno tranſigere feſtinabat. Sempronius pace facta Romam ad Conſulatum profectus eſt, Scipioni in annum imperium prorogatum eſt, omnibus in eam ſpem erectis, hoc anno in Africa debellatum iri.

IV. Idæa mater Romam accipitur. *Liuius l. 8.*

Conſultatum eſt de matre Idæa accipienda, quæ Terracinæ iam eſſe, quinquageſimo ab vrbe lapide nunciabatur. Qui eam reciperet, vir optimus iudicatus eſt P. Scipio Cn. filius, eius qui in Hiſpania cum fratre occubuerat, nondum Quæſtorius. Is cum omnibus matronis Oſtiam Deæ obuiam ire iuſſus, ibi à ſacerdotibus eius ſimulachrum accepit, & matronis ſibi inuicem ſuccedentibus ferendum dedit, quod in ædem Victoriæ, quæ erat in palatio pertulere, ciuibus omnibus cum thuribulis accenſo thure precantibus, vt propitia Vrbem intraret,
n. 16. ſed hac de re plura in Annalibus leges.

V. Locrenſium legatio, & querela de Plemminio, eiuſdemque mors.

Secuta eſt Locrenſium legatio & querela, de Q. Plemminio legato, qui Locris tyrannum egerat, potius quam legatum. Eorum oratio ita Senatum concitauit, vt Fabius princeps Senatus ſententiam dixerit placere Plemminium legatum vinctum Romam deportari, & ex vinculis cauſam dicere, ac ſi vera eſſent, quæ Locrenſes quererentur, in carcere necari, bonaque eius publicari. Ergo Romam deductus & in carcerem conditus, cum duobus & 30 ſcelerum ſociis, prius in vinculis mortuus eſt, quam iudicium de eo perficeretur.

Ei iudicio inſertus Scipio, & cum gloria abſolutus.

Quoniam autem Scipio Plemminio fauiſſe videbatur, & iniuſſu Senatus prouincia deceſſerat, militarem quoque diſciplinam in Sicilia diſſoluere ferebatur, placuit Senatui Pomponium prætorem, cum decem Senatoribus, Locros primum, deinde in Siciliam mitti, vt de Scipione inquirerent, eiuſne iuſſu aut voluntate ea facinora eſſent perpetrata. Quod cum Locrenſes conſtanter negaſſent, ſed id vnum dicerent, aut Plemminio nimium, aut ſibi parum fuiſſe creditum, magno onere Prætorem ſocioſque leuarunt. Quibus in Siciliam profectis, cum Scipio egregium belli apparatum oſtendiſſet, & militem inſtructum ad terreſtrem militaremque pugnam, eiſque omnia vehementer probaſſet, cum felici comprecatione ac laude Romam redierunt, totaque accuſatio ad maiorem Scipionis gloriam redundauit.

VI. Syphax à Romanis deficit ad Pœnos, affinitate contracta.

Interea Syphax, cuius maxime fiducia Scipio in Africam traiecturus erat, ab Aſdrubale Giſconis filio à Romanis abducitur, ac Carthaginenſibus, ſibique data illi in vxorem filia ſua, fœdere copulauit: quin & puellæ blandiciis victus, literas ad Scipionem dedit, quibus eum à traiectione auerteret; ſe enim pro Carthaginenſibus, quibus cum fœdus atque affinitatem contraxiſſet, & pro terra Africa, in qua natus eſſet, neceſſario dimicaturum. Perculit ea res Scipionem, & Regem per literas grauiter monuit, ne fœdus ſecum ſanctè initum violaret.

Scipionis diſſimulatio & profectio in Africam.

Apud exercitum autem præ ſe tulit euocari ſe in Africam à Syphace, ſicut nuper à Maſaniſſa, mirarique profectionis tarditatem. Itaque ſe primo die ad nauigandum idoneo vela facturum; itaque fecit copiis omnibus in Lilybæum coactis: vbi & delectum habuit, & omnia ad profectionem ſummo ſtudio per ſe, perque M. Pomponium in Sicilia Prætorem, & C. Lælium claſſis præfectum, L. Scipionem fratrem, & M. Catonem ſeniorem tum Quæſtorem præparauit. *T. Liu. l. 29.*

VII. Pœnorum metus.

Scipio è prætoria naue bene precatus, tuba ſignum proficiſcendi dedit, proſperáque nauigatione vſus, cum 50 longis nauibus, & quadringentis ferme onerariis, ad Pulchri promontorium, Zonaras Apollonium vocat, appulit, copiaſque omnes in terram expoſuit, & in proximis tumulis caſtra metatus, claſſem Vticam cum C. Lælio miſit. Magnum id terrorem attulit Africæ vniuerſæ, Carthagini præſertim, in cuius caput vibrabatur hoc telum. Augebat metum, quod neminem tum ducem habebant præter Aſdrubalem, quem Scipio toties in Hiſpania fuderat: nec exercitum niſi tumultuarium, quem florentiſſimis Romanorum copiis opponerent.

Prælium tumultuarium ad prohibendam exſcenſionem.

Itaque velut ſi vrbem aggreſſurus eſſet extemplo Scipio, ad arma conclamatum eſt, portæque raptim clauſæ, & armati in muris, vigiliæque, & ſtationes diſpoſitæ. Proximo die quingenti equites ad mare progreſſi, ad exſcenſionem prohibendam, in ſtationes Romanorum inciderunt: cum quibus inito certamine, Pœni aliqui in ipſa pugna, plures in fuga ceciderunt, in quibus Hanno eorum præfectus iuuenis nobilis. Scipio late vaſtatis agris, vrbem etiam ſatis opulentam occupauit atque diripuit, prædam, in qua erant octo millia capitum, tam liberorum quam ſeruorum, in Siciliam miſit.

VIII. Maſaniſſa Scipioni ſe coniungit.

Lætiſſimus etiam initio rerum gerendarum Maſaniſſæ aduentus fuit, cum ducentis equitibus, cum quibus nouum Carthaginenſium equitatum quatuor ferè millium ad certamen, & ad inſidias Romanorum fugitando pertraxit, vbi dux ipſe captus & cum matre Maſaniſſæ permutatus eſt, vt ait Zonaras. Inde Scipio omiſſis populationibus, Vticam expugnare aggreſſus eſt, omnemque operam in ea obſidenda terra marique adhibuit, cum Aſdrubal & Syphax cum ingentibus copiis ſuperuenere;

Pœnorum & Syphacis copiæ.

ille ad 30 millia peditum, & tria equitum ſub ſignis habuiſſe dicitur, Syphax autem 50 millia

peditum & decem equitum; qui cum prope Vticam, munitioneſque Romanas conſediſſent, Scipio 40 diebus omnia circa Vticam expertus, obſidionem ſoluit: & in idoneo ad hyemandum promontorio, caſtra vtrique exercitui tuta communiuit.

IX. Geminum cum Annibale prælium, aduerſum & proſperum.

Quæ dum in Africa gerunt, gemino prælio in Brutiis cum Annibale pugnatum eſt, in priore P. Sempronius Conſul ad mille & ducentos de ſuis amiſit. Qui proxima nocte, miſſo ad Licinium proconſulem nuncio, vt ſuas legiones admoueret, copias iunxit: ita duo duces cum duobus exercitibus ad Annibalem rediere. Nec mora dimicandi facta eſt cum Conſuli duplicatæ vires, Pœno recens victoria animos faceret. Conſul ædem Fortunæ primigeniæ vouit, ſi vinceret, vicit, adeo vt ſupra quatuor armatorum millia Pœnorum amiſerit Annibal, & Crotonem exercitum reliquum abduxerit. Quo tempore alter Conſul Hetruriam totam fermè ad Magonem inclinantem, non tam armis, quam iudiciorum terrore continuit. Cenſores interim M. Liuius, & Claudius Nero, dudum collegæ in Conſulatu, Senatum, recitarunt, princeps iterum lectus Q. Fabius Maximus. Vectigal nouum ex ſalaria annona ſtatuerunt. Id vectigal quia populus Liuij commentum eſſe credebat, Salinatoris ei cognomen dedit. De hac cenſura vide plura in Annalibus.

Liuius Salinator. n 14. & 15.

ANNVS MVNDI 3851.

ONIÆ III. Ducis & Pontificis 5.

PTOL. EPIPHANIS 1. PHILIP. 18.

ANTIO. MAG. 22. Imperij Græcorum 109.

OLYMP. CXLIV. A. 2. VR. CO. 550.

ANTE CHRISTVM 202.

I. Initium regni Ptol. Epiphanis, & ſeditio Alexandrina. Iuſt. l. 30.

ÆGypti regno ſuccedit hoc anno Ptolemæus Epiphanes, Philopatoris ex Eurydice ſorore filius, ætate quinquennis, Agathocle regnum, ſicut & viuo patre, adminiſtrante, cum Antiochus & Philippus conſpiratione facta, & neglecta filij infantia, ſicut nuper Patris ignauia atque nequitia, bellum Ægypto inferant. Qua re moti Alexandrini Legatos Romam mittunt. Sed hanc legationem anteceſſit Tutorum regiorum cædes. Nam Agathocles, qui primas tenebat, breuiſſimo tempore, vt ait Polybius, vitam cum adminiſtratione perdidit. Cum enim communi ciuium odio flagraret, ſeditio in eum exorta eſt. Ille Macedonum opem, qui præſidium habebant Alexandriæ, implorauit, moxque ſe cum Rege occultat in regia. Sed eum Macedones cogunt ſibi regem tradere, quem in publicum educunt, & in regio throno collocant, populo lætitia geſtiente. Statimque produci iubent ad ſupplicium malorum authores Agathoclem cum ſuis, qui omnes crudeliter à furente populo interfecti ſunt, vt pluribus narrat Polybius.

l. 15. Mors Agathoclis.

II. His de medio ſublatis, cum Regis infantia tutoribus carere non poſſet, nec regnum eius propugnatoribus, Alexandrini, vt dixi, legatos Romam miſerunt, vt pupilli tutelam ſuſciperent, regnumque Ægypti tutarentur; quod iam Philippum & Antiochum inter ſe diuiſiſſe dicebant. Grata legatio Romanis fuit, cauſam belli aduerſus Philippum quærentibus, qui Carthaginenſibus in hoc bello fauerat. Sed legatio non tam cito exitum habuit. Itaque Antiochus interim Syriam & Phœnicem, à Philopatore dudum occupatam, ad ſe autem ſuoſque minores iampridem pertinentem, inuaſit, cum Romana legatio aduenit, qua denunciabatur ei vt regno pupilli abſtineret: ſed is in inſtituto permanſit. Interea vero Soſibius, vt ex Polybio colligitur, regnum adminiſtrabat, & quantum poterat tutabatur, & Scopas militiæ præerat, vt ex ſequentibus intelligetur. Iudæi autem in medio poſiti ab vtriuſque regis ducibus alternatim vexabantur, vt tradunt Hieronymus ac Ioſephus.

Alexandrini Romam legatos mittunt. Antiochus Syriam recuperat & Phœnicem. in c. 11 Dan. l. 13. c. 6.

III. Studia Romanorum in Scipionem.

P. Scipioni hoc anno imperium nouo modo prorogatum eſt. Nam cæteris in annos ſingulos, ipſi donec debellatum in Africa foret; decretumque vt ſupplicatio fieret, vt Africana expeditio populo Romano, ipſique duci atque exercitui ſalutaris eſſet. Ex quo intelligitur quam propenſus eſſet in pietatem populus, ſi veram noſſe potuiſſet, vt qui non tam à viribus ſuis, ab Imperatore præſtantiſſimo, à lectiſſimis copiis, quam à ſuperis victoriam expectaret. Et quoniam quam in regionem eruptura eſſet Carthaginenſium claſſis, ignorabat, Siciliam, Sardiniam, Italiæ oram, Hiſpaniam, tum veteribus legionibus & claſſibus inſtruxit, præter duas legiones vrbanas ad incerta belli. Viginti omnino legionibus, & 100 nauibus longis Romana res hoc anno geſta. Conſules Prætoreſque in ſuas Prouincias profecti ſunt, omnes tamen Africæ curam gerebant, & Scipioni certatim vndique de commeatu prouidebant.

Et prouidentia eius.

IV. Leges pacis à Syphace prolatæ.

At Scipio qui hyeme belli opera non remiſerat, de reconciliando Syphace cogitabat: qui niſi pace Pœnos inter & Romanos inita, à fœdere ſuo non videbatur receſſurus: pacis autem eam conditionem proferebat, vt Romani Africa, Pœni Italia excederent, & quæ vterius populus nunc poſſideret, ea deinceps retineret. Dum hæc conditiones pacis vltro citroque agitantur, Romani Pœnorum caſtra diligenter obſeruant, & agnoſcunt incendio peropportuna. Itaque Maſaniſſæ curam dat, multis locis in caſtris Syphacis, quæ illi ſatis explorata erant, ignes iniicere, Lælio excipere fugientes, atque obtruncare; quæ dum fiunt, ipſe in Punicis caſtris excitat incendium; immenſo vtrobiq; damna. Duces ambo, & ex tot millibus armatorum, duo peditum millia, & quingenti equites ſemiermes, magna pars ſaucij afflatiq; incendio, effugere. Cæſa ſunt aut hauſta flammis, ad 40 hominum millia, capti ſupra ſex millia, multi Carthaginenſium nobiles, Senatores vndecim, ſigna militaria 178. Equi numidici ſupra duo millia ſeptingenti; elephãti ſex capti, octo flamma ferroque abſumpti, armorum vis magna Vulcano ſacrata, incenſa eſt. Hæc fusè Polybius, & ex eo T. Liuius.

Hoſtilia caſtra à Romanis ad incendium obſeruantur. Pœnorum clades ab igne. lib. 14. lib. 30.

Aſdrubal ex fuga cum paucis. Afrorum vrbem proximam adiit, atque inde Carthaginem

Bellum ab Aſdrubale renouatũ.

ad belli conſilia renouanda. In Senatu tres dictæ ſententiæ, vna de pace legatos ad Scipionem decernebat: altera Annibalem ad tuendam ab exitiali bello patriam reuocabat; tertia, Romanæ conſtantiæ in aduerſis rebus exemplo, reparandum cenſebat exercitum, orandumque Syphacem ne bello abſiſteret. Hęc ſententia propter Aſdrubalis preſentiam, eiuſque fautorum, quæ factio Barcina dicebatur vicit. Itáque miſſa claſſis aduerſus eos qui Vticam obſidebant, & Vrbs ad ferendam obſidionem parata, miſſi quoque ad Syphacem legati, quorum poſtulata vxor precibus iuuabat & lachrymis. Spem quoque opportunè oblatam legati adferebant, 4 millia Celtiberorum, qui mercede conducti fuerant. Denique paucis poſt diebus conuenere Syphax & Aſdrubal, quorum totus exercitus triginta ferè millium armatorum fuit.

VI. Renouatur & clades.

Scipio qui, quaſi iam debellatum eſſet, Vticæ expugnandæ machinas admouebat, ad nuncium redintegrati belli certamen parat, & aciem in magnos, qui dicuntur, campos ducit. Ibi magnis animis viribuſque à ſæpius victore exercitu pugnatum eſt. Itaque Syphax & Aſdrubal cito fuſi fugatique ſunt. Victoriam Celtiberorum deſperatio retardauit. Nam neque in fuga ſalus vlla oſtendebatur locis ignotis, neque ſpes veniæ à Scipione erat, quem bene de ſe & gente ſua meritum, mercenariis armis in Africam oppugnatum veniſſent. Itaque dum pugnant, & alij ſuper alios vſque ad noctem cadunt, tutam Pœnis fugam præſtiterunt. Poſtridie Scipio Lælium & Maſaniſſam cum omni Romano & Numidico equitatu, ad perſequendos Syphacem atque Aſdrubalem mittit, dum ipſe Tunetum, locum & natura & arte munitum, 12 millia paſſuum Carthagine diſtantem occupat. Inde claſſem Punicam vidit Vticam Carthagine petentem, Terruit ea res Scipionem, qui naues haberet, non ad certamen nauale præparatas, ſed ad oppugnationem vrbium. Quod ſi claſſis hoſtilis celeritate vſa, impetum quamprimum feciſſet in Romanorum naues, inſigni haud dubie clade eos affeciſſet: nunc tot cladibus timidiores effecti, retardato conflictu, & præparata pro tempore à Scipione claſſe, vix quidquam damni acceperunt, excepta ſex onerariarum iactura, quas harpagonibus in portum Carthaginenſem pertraxere.

Tunetum.

Scipionis nauale damnum.

VII. Syphax à Maſaniſſa capitur, regnumque occupatur.

At Lælius & Maſaniſſa in Numidiam die decimo quinto perueniunt, vbi Syphax breui tempore magnas copias contrahit, exercitum ad pugnam inſtruit, atque Romano more diſtribuit, cum tamen eis Romanam fortitudinem non dediſſet. Romanæ legionis ſtataria pugna, Numidarum equitum procurſiones fregit, & auertit in fugam. Ibi Syphax dum obequitat hoſtium turmis, ſi pudore, ſi periculo ſuo fugam ſuorum ſiſtere poſſet, equo grauiter icto effuſus opprimitur, capiturque, & ad Lælium viuus adducitur: cui Maſaniſſa perſuaſit, vt ſe cum equitatu, victóque Syphace; Cirtam, quæ erat regni caput, præcedere ſinat; ipſe cum peditatu modicis itineribus ſubſequatur. Aſſentiente Lælio, Cirtam adhuc regij caſus ignaram venit, ad cuius vincti ſpectaculum comploratione, metu, ac deſperatione orta patefactæ ſunt portæ, admiſſus victor exercitus. Maſaniſſa idoneis locis præſidio occupatis, ad regiam contendit. In ipſo limine occurrit Sphoniſba vxor, & genibus eius aduoluta, per omnia ſacrata profanaque orat, vt ipſe de captiua pro arbitrio ſuo ſtatueret, nec in poteſtatem Romanorum venire permitteret, ſed ab ipſis, ſi nulla alia re poſſet, morte liberaret. At Maſaniſſa non Reginæ ſolum miſericordia, ſed amore etiam præſtantis captiuæ captus, ratus non alia ſe ratione ipſam à Romana ſeueritate liberare poſſe, eam illico duxit vxorem.

Sophoniſba ab eodem capta ducitur.

VIII. Moxque detegitur Romanorum voluntate, & veneno tollitur.

Factis nuptijs, ſuperuenit Lælius, factumque vehementer improbauit, eamque niſi victus Maſaniſſæ precibus, ad Scipionem cum Syphace rege reliquiſque captiuis miſiſſet. Interim autem cæteras Numidiæ vrbes, quæ præſidiis regiis tenebantur, adiuuante Maſaniſſa recepit. Syphax autem à Scipione cum perfidiæ exprobratione accipit; neque ille quod excuſaret habebat, præter importunas vxoris preces, quod Maſaniſſæ quoque cauſam grauabat, qui mulierem belli facem aduerſus Romanos, qui amicum ac fœderatum Romanis regem blanditiis ſuis alienaſſet, & in arma præcipitem coëgiſſet, & nunc Romani iuris factam accepiſſet vxorem; quam cum rege captiuam Romam mitti oporteret. Hæc cum Scipio ſeorſim Maſaniſſæ amicè demonſtraſſet, ſimulque hortatus eſſet ne incontinentiæ vitio cæteras virtutes deformaret, ille poſt multos gemitus, ſuſpiriáque luctantis animi, inter amorem mulieris & Romanorum metum, promiſſi memor, venenum mulieri, ne illa in Romanorum poteſtatem veniret, miſit. Illa dirum poculum ſine trepidatione hauſit, & præteritis flagitiis, hoc omnium teterrimum infelix adiunxit.

IX. Scipio Maſaniſſam regno Syphacis muneratur.

Poſtero die Scipio, vt à pręſenti luctu auerteret animum Maſaniſſæ, concione aduocata in tribunal aſcendit, & eum egregiè laudatum, regio titulo ac veſtitu, inſignibuſque ornat, & in ſpem propinquam erigit, ſublato Syphace omnis Numidiæ potiundæ. Lælium deinde, reliquoſque, pro ſuo quemque merito, muneribus donat. Inde C. Lælio cum Syphace, aliiſque captiuis Romam miſſo, cum quibus & Maſaniſſæ legati profecti ſunt, ipſe rurſum ad Tunetum caſtra refert, & quæ munimenta cœperat, permuniit. Carthaginenſes autem hoc rerum ſtatu, bellum auerſati, 30 ſeniores ad pacem petendam ſupplicum habitu ad Scipionem mittunt, veniamque ciuitati rogant. At Scipio qui victoriam prope haberet in manibus, has tamen pacis conditiones dixit, vt captiuos & perfugas ſine pretio reſtituant, exercitus ex Italia, Galliáque deducant, Hiſpania abſtineant, Inſulis omnibus, quæ inter Italiam & Africam ſunt, decedant; naues longas, præter viginti, omnes tradant: tritici 50, hordei trecenta millia modiorum, certamque pecuniæ ſummam perſoluant. His conditionibus pacem offert, & triduum ad deliberandum, ſi placuerint inducias fore, dum Legati Romam ad Senatum mittantur.

Carth. pacem non ſynce è petunt.

X. Spe Annibalis, quem ex Italia cum fratre reuocant.

Ita dimiſſi Carthaginenſes, cum nullas pacis conditiones recuſandas duxiſſent: quippe qui moras temporis quærerent, dum Annibal in Africam traiiceret, legatos alios ad Scipionem, qui inducias facerent, alios Romam ad

pacem petendam mittunt. Lælius Romam cum Syphace captiuiſque nobilibus venerat, reſque geſtas cum communi omnium lætitia in Senatu expoſuerat, auditique erant Maſaniſſæ legati, & omnia quæ à Scipione geſta promiſſáue fuerant Senatus probauerat, inſuperque captiuos Numidas Maſaniſſæ donauerat, vt inde ſibi popularium beneuolentiam conciliaret, & ipſi priuatim donis affecti fuerant, præter ea quæ Regi Maſaniſſæ delaturi erant: cum legatos Carthaginenſium aduentare auditum eſt; interim retentus eſt Lælius, Syphax Albam in cuſtodiam miſſus eſt. Interea Mago in Liguria parum feliciter pugnauerat contra Prætorem Quintilium, & Cornelium proconſulem, ſauciuſque è prælio ſublatus fuerat, cum proximæ noctis ſilentio ad maritimos Ligures peruenit. Ibi cum Legati Cathagine miſſi adierunt iubentes primo quoque tempore in Africam traiicere, idem & fratrem eius Annibalem facturum; nam ad eum quoque iuiſſe legatos eadem iubentes. Ille dum obtemperat, vix dum ſuperata Sardinia, ex vulnere moritur.

Geſta Scipionis à Senatu firmantur.

XI. Annibal Africam gemens petit.

Annibal autem aditis legatis, vix à lachrymis temperauit, Senatum incuſans, qui iampridem ſupplementum & pecunias non miſiſſent. Iam autem animo præſagiens ſe reuocatum iri præparauerat naues, & in ſpeciem præſidij turba inutili nonnullis locis relicta: occiſis quoque in Iunonis templo nonnullis Italici nominis, qui in Africam abire nolebant, quod reliquum erat roboris in naues imponens, ſæpe Italiæ littora reſpiciens, Cannaſque animo retractans, in Africam tranſuexit. Interea Q. Fuluius Gillo legatus Scipionis, Carthaginenſes Romam adduxit, quibus vetitis vrbem ingredi, Senatus ad ædem Bellonæ datus eſt, ab iiſque pax ſummiſſe, ſicut prius à Scipione poſtulata. In ſententiarum diuerſitate ea vicit, quæ ſpeculatores non legatos eſſe dicebat, omnia ſimulare, dum noui duces cum ſuis copiis in Africam traieciſſent. Id cum vel nonnullis indiciis cognitum eſſet, vel ex ingenio & perfidia Punica creditum, legati pace infecta, ac prope ſine reſponſo dimiſſi, Carthagine omnia hoſtilia nunciarunt. Cum autem Pœni recens inducias violaſſent, & claſſem Cn. Octauij tempeſtate diſiectam: Scipio bellum deintegrò præparauit, nec aliorum iniuriam in legatis, quos habebat in poteſtate, vlciſci voluit, non ſine Pœnorum, ipſiuſque Annibalis approbatione.

Legati Pœnorum vt Romæ accepti.

Bellum inſtauratur.

XII. Querelæ de Philippo.

In huius anni exitu legati ſociarum vrbium ex Græcia, queſti ſunt de Philippo rege, qui agros earum à præſidiis regiis impunè vexari pateretur. Simulque nunciarunt quatuor millia militum, cum Sopatre duce in Africam traiicere vt eſſent Carthaginenſibus præſidio. Senatus legatos miſit qui Regi nunciarent, hæc aduerſus fœdus Patribus facta videri.

(∴)

ANNVS MVNDI 3852.

ONIÆ III. Ducis & Pontificis 6.

PTOL. EPIPHANIS 2. PHILIP. 19.

ANTIO. MAG. 23. Imperij Græcorum 110.

OLYMP. CXLIV. A. 3. VR. CO. 551.

ANTE CHRISTVM 201.

I. Scopas Syriam capit & Iudæam. l. 12 c. 3.

PTolemæus Epiphanus, Scopa principe militiæ deſtinato, Iudæam capit & plurimas Syriæ ciuitates. Ita Euſebius in chronico hoc anno, quæ ex Ioſepho mutuatus eſt. Ioſephus autem ex Polybij 16. quem citat in hæc verba. Scopas copiarum Ptolemæi dux, ad mediterranea verſo impetu, per hyemem Iudæorum gentem ſubegit. Nec plura de his Polybius, quin ne hæc quidem ipſa extant apud Polybium, ſed apud Ioſephum tantum. Hieroſolymis autem, atque ipſa eius arce poſitum eſſe, in eaque poſuiſſe præſidium, intelligetur ex iis, quæ poſt annos aliquot ab Antiocho in recuperanda Iudæa geſta ſunt, anno regni Græcorum 114. Hunc porro annum, quo à Scipione in Africa debellatum eſt; & cum Annibale ibidem pugnatum, Polybius decimum ſeptimum belli huius vocat, quo Dictatura comitiorum cauſa vſurpata, ad Syllæ vſque Dictaturam ad 120 annos intermiſſa eſt: ad annum ſcilicet Vr. Cond. 671.

Ratio temporis, Dictaturæ intermiſſio.

II. Res à Conſule Nerone geſta.

Principio huius anni cum de Prouinciis à Coſſ. ad Senatum relatum eſſet, amboque Africam cuperent, populus Scipionem in Africa bellũ gerere iuſſit. Nihilominus cum voluntate Patrum Italia atque Africa in ſortem coniectæ eſſent, T. Claudio contigit Africa, decreuitque Senatus vt in Africam, cum quinqueremium claſſe traiiceret, parique imperio, cum Scipione Imperator eſſet. Cumque ad primum nũcium defectionis Carthaginenſiũ iuſſus eſſet maturè in Siciliam claſſem ducere, atque inde in Africam traiicere, ſegniter omnia confecit, eò quod Patres de pace, Scipionis potius arbitrium eſſe quibus legibus daretur, quam Conſulis cenſuerant. Verum huius negligentiæ non exiguas pœnas dedit. Non tempeſtate variè multumque iactatus eſt, naues diſiectæ, quaſſatæ, quædam etiam fractæ ſunt. Ita vexata & lacerata claſſis Sardiniam tenuit, vbi dum ſubductæ reficiuntur naues, hyems oppreſſit, & anni tempus circumactum eſt, & nullo imperiũ prorogante, claſſem priuatus Romam reduxit.

III. Communis pro bello metus.

Diſceſſus Annibalis ex Italia Romanos non exiguo liberauit metu, manebat tamen ſollicitudo, ne qua Scipionem in Africa, contra tantum imperatorem pugnãtem, clades affligeret, & priſtina omnia decora peſſumdaret. Nec minor Carthaginenſes formido turbabat, cum bis ſe iam victos acie, captum Syphacem, eiuſque viribus armatum contra ſe Maſaniſſam animaduerterent. Denique Scipionem, ingenito quodam ſenſu, tanquam in perniciem ſuam natum ducem horrebant. Auxit hunc metum apud Annibalem fiducia Scipionis, qui captos eius ſpeculatores per omnia caſtra ſua circum-

Fiducia Scipionis.

duci iuſſit, & omnia pro arbitrio explorare, indéque tuto ad Annibalem remitti: vt qui non dubitaret eam fiduciam magnis viribus eſſe nixam; præſertim cum eo die contigiſſet Maſaniſſam cum ſex millibus peditum, & quatuor equitum in Romana caſtra peruenire. Itaque nuncium ad Scipionem, colloquij impetrandi cauſa miſit, & obtinuit; æquiores pacis conditiones ratus obtinere poſſe, ſi integer, quam ſi victus eam peteret. Nihil tamen eo colloquio perfectum eſt, Scipione poſtulante, vt Pœni ſe patriamque ſuam Romanorum fidei permitterent, aut prælio dimicantes vincerent.

Annibal pacem fruſtra petit.

IV. *Poſtrema pugna, & Scipionis victoria.*

Pace infecta paratur vtrinque prælium, decretoriumque certamen, & ab vtroque Imperatore inſtruitur acies ſcitiſſimè; pugnatur, & Elephantis in ſuorum damna conuerſis, Romani meliore loco eſſe incipiunt; tum redintegrato certamine victores euadunt. Vltimum ad victoriam momentum attulere Lælius & Maſaniſſa, qui pulſos equites per aliquantum ſpatium ſecuti erant, & reuerſi in auerſum hoſtium aciem incurrere. Is demum impetus hoſtem, cum vtrimque cæderetur perculit, totiſq; câpis cædes & fuga latè vagata eſt. Annibal cũ paucis equitibus inter tumultum elapſus, Adrumetum profugit. Accitus Carthaginem poſt ſextum & trigeſimum annum, ex quo puer inde cum patre diſceſſerat, in curia faſſus eſt, ſe non ſolum prælio, ſed etiam bello victum eſſe, nec ſpem ſalutis alibi, quam in pace impetranda ſupereſſe. Itaque cum Scipio perculſæ Carthagini terrorem admouere, terra, marique præpararet, decem legati principes ciuitatis ab Annibale miſſi ad eum veniunt, veniam ac miſericordiam implorantes, qui ſine alio reſponſo Tunetum venire iuſſi ſunt.

Punica pax. A. M. 3816.

V. *Conſilia de pace cũ Pœnis, eiuſque cauſæ.*

Ibi etſi omnes ira ſtimulabat ad delendam Carthaginem, non tamen ſpes omnis pacis intercluſa. Reputabant enim animo Vrbis muniſſimæ longinquam obſidionem: quin & Scipionem ipſum metus ille angebat, ne ſibi ſuccederetur, miſſo qui victoriam & finiti belli gloriam, ſuo periculo partam ſibi vindicaret: etſi proximo anno imperium ipſi prorogatum fuerat, donec debellatum eſſet, populi tamen inconſtantiam verebatur, & iam Claudius Nero Conſul pari poteſtate in Africa donatus fuerat à Senatu; itaque omnium animi in concilio ad pacem verſi ſunt. Poſtera die aduocatis legatis, & de perfidia vehementer increpitis, pacis conditiones propoſitæ ſunt, quas ipſemet Annibal Senatui vnico perſuaſit, quæ etiam Romam miſſæ, & anno ſequenti confirmatæ ſunt, vt dicemus. Interea induciæ Carthaginenſibus ad tres menſes datæ, ab ipſis autem in præſens perſoluta, quæ tempore induciarum in nauibus Romanis rapuerant, quæ ad 25 millia pondo æſtimata ſunt, & centum obſides arbitrio Scipionis dati. Cum legatis Carthaginenſibus tres Scipio Romam miſit, & in iis L. fratrem, & L. Veturium Philonem, qui ſub comitia conſularia Romam peruenerunt.

Legati Romam miſſi.

25000. aureis.

ANNVS MVNDI 3855.

ONIÆ III. Ducis & Pont. 7.

PTOL. EPIPHANIS 3. PHILIP. 20.

ANTIOC. MAG. 14. Imperij Græc. 111.

OLYMP. CXLIV. A. 4. VR. C. 552.

ANTE CHRISTVM 200.

HVnc Punicæ pacis annum, ab inchoato bello decimum octauum, celebrat Liuius, eumque quadrageſimum à pace poſtremo facta, quo anno Scipionis acta Romæ probata, & confirmata ſunt. Cum enim legati Romani cum Carthaginenſibus in Vrbem veniſſent, Senatus eis ad ædem Bellonæ datus eſt, vbi L. Veturius Philo retulit ſuprema pugna cum Annibale & Pœnis eſſe pugnatum, finemque tandem lugubri bello impoſitum. Verminam quoque filium Syphacis bello victum. Reſponſum dilatum eſt, dum Coſſ. creati eſſent. Quibus creatis, de prouinciis eorum nihil prius agi placuit, quam legati Philippi regis, & Carthaginenſium auditi eſſent, præſagientibus animis belli vnius finem, alterius initium fore. Priores illi ſunt introducti, qui primo conati ſunt purgare, quæ queſti erant Roma miſſi legati, de populatione ſociorum, tum M. Aurelium vnum de legatis accuſarunt, qui Macedonas bello contra fœdus laceſſiſſet. Poſtremo petebant vt Macedones, duxque eorum Sopater, qui apud Annibalem mercede militaſſent, captique in vinculis eſſent, ſibi reſtituerentur.

I. *Senatus legatis datus.*

Primum Philippi regis.

Ad quæ Furius pro Aurelio ex Macedonia miſſus reſpondit, relictum in prouincia M. Aurelium ne ſocij feſſi populationibus, ad Philippum deficerent; & dediſſe operam ne impunè in agros eorum populatores tranſcenderent. Sopatrum ex propinquis regis eſſe, cum nuper miſſum in Africam, cum quatuor millibus Macedonum, & pecunia, vt eſſet Annibali & Carthaginenſibus auxilio. De quibus cum rogati Macedones perplexè reſponderent; reſponſum acceperunt, Regem bellum quærere, ſi pergat, prope diem inuenturum: dupliciter fœdus ab eo violatum, & quod ſocios populi Romani iniuriis & damnis affecerit; & quod hoſtes Romanorum auxiliis & pecunia iuuerit. Ita Macedones dimiſſi ſunt. Nec propterea Philippus deſiit bello vexare Athenienſes, & populato agro obſidionem parare, vt ſequenti anno intelligetur.

II. *Status rei Macedonicæ.*

Inde introducti Carthaginenſes, quorum ætas ac dignitas, & humilis oratio ita mouit Patres, vt ad pacem omnium animi propenderet, nihil quippe in eis ſimulatũ vt prius agnoſcebatur. Decreuit Senatus vt P. Scipio ex 10 legatorum ſententia pacem cum populo Carthag. quibus ei legibus videretur faceret. Gratias egere legati, tum etiam petiere, vt vrbem ingredi, & ſuos captiuos inuiſere liceret, idque cum impetraſſent, etiam vt ducentos ſibi redimere liceret orarunt. Conſenſit Senatus vt in Africam deportarentur, & ſi pax conueniſſet, Scipio eos ſine pretio Carthaginenſibus redderet. Ita di-

III. *Pax cum Pœnis admiſſa.*

Eiuſque conditiones. *Ex Polyb. l. 15. & Liuio l. 30.*

miſſi legati, & pax in Africa his conditionibus confecta eſt. Vt quæ Carthaginenſes ante hoc vltimum bellum in Africa poſſediſſent, vrbes, agros, pecora retinerent, ſuis legibus viuerent, nullo præſidio tenerentur. Quæ per inducias malè abſtuliſſent; captiuos item ac fugitiuos redderent; naues omnes longas, præter decem triremes traderent, eadem lex de Elephantis eſſet. Bellum extra Africam nemini omnino inferrent, ac ne in Africa quidem, iniuſſu populi Romani. Sua omnia Maſaniſſæ redderent: Decem millia talentum argenti, deſcripta penſionibus æquis, ducenum Euboicorum talentum in annos 50 ſoluerent. De qua pecunia conſule Annales.

in Schol. anni 3852.

IV. Executioni mandatur.

Ergo naues longas, elephantos, perfugas, fugitiuos, captiuorum quatuor millia tradiderunt. Naues prouectas in altum Scipio, magno cum luctu ciuitatis, incendi iuſſit, ſed & cum populi Romani, ad quem ex nunc pertinebant, non leui damno. De fugitiuis qui Latini nominis erant, ſecuri percuſſi ſunt, Romani in crucem acti. Bona quæ Syphacis fuerant, ex S. P. Q. R. voluntate Maſaniſſæ tradit, præter regnum paternum. Legatos ad pacem confirmandam Romam miſit; Ipſe terra marique pace parta exercitu in naues impoſito, Lilybæum traiecit, indéque Romam, totius Italiæ effuſa gratulatione peruenit, & omnium clariſſimo triumpho Vrbem eſt inuectus, & Syphax ipſe, vt tradit Polybius, cum cæteris captiuis, per vrbem ductus eſt in triumphum, qui & poſt tempus aliquod in carcere diem ſupremum obiit. Cæterum huius triumphi magnificentiam in Annalibus ex Appiano retulimus, qui addit Maſaniſſam fretum Romanorum amicitia, magnam ſibi agri Carthaginenſium partem vendicaſſe, & eorum opera obtinuiſſe. Primus hic Imperator, nomine à ſe deuictæ gentis eſt nobilitatus, vt Africanus diceretur; ſiue id militaris primum fauor, ſiue popularis aura celebrarit.

Scipio Romam proficiſcitur, ibique triũphat *l. 16. liter à liter Liuius l. 30.*

In fine 2. belli Pun. n. 9. 10. 11. a m. 3853.

Maſaniſſæ auaritia, & Africani cognomẽ. *T. Liu. l. 30. fi.*

V. Romana in Ægyptũ legatio.

Interea ad Ptolemæum Ægypti regem tres legati miſſi C. Claudius Nero, M. Æmylius Lepidus, P. Sempronius Tuditanus, tum vt Annibalem, Pœnoſque victos regi nunciarent, tum vt Regi gratias agerent, quod in rebus dubiis, cum finitimi etiam ſocij Romanos deſererent, in fide manſiſſet, & peterent vt ſi coacti iniuriis bellum aduerſus Philippum ſuſciperent, priſtinum animum aduerſus populum Romanum conſeruaret. Legatis regis nomine ſatisfecit Soſibius, qui regnum pro puerulo rege adminiſtrabat, nec tutorem, vt putauit Iuſtinus, ab vrbe requirebat. Cæterũ Romæ frequẽs Senatus decreuit, vt P. Ælius Conſul cum imperio mitteret, qui claſſe accepta: quam ex Sicilia Cn. Octauius reduceret, in Macedoniam traiiceret. M. Valerius Læuinus Proprætor miſſus cum 38 nauibus in Macedoniam tranſmiſit. Ad quem cum M. Aurelius legatus veniſſet, edocuiſſetque quantæ eſſent Philippi copiæ, maiore apparatu id bellum capeſſendum eſſe cenſuit, idemque Senatui per literas perſuaſit. Neque res vltra hoc anno progreſſa eſt.

Læuinus cum claſſe tranſit in Macedoniam.

ANNVS MVNDI 3854.

ONIÆ III. Ducis & Pont. 8.

PTOL. EPIPHANIS 4. PHILIP. 21.

ANTIOC. MAG. 25. Imperij Græc. 112.

OLYMP. CXLV. A. 1. VR. C. 553.

ANTE CHRISTVM 199.

I. Initium belli Macedonici.

IN hunc annum initium belli Macedonici Omnes cum Liuio referunt, paucis menſibus poſt pacem Carthaginenſibus datam. Idibus martiis, quo primum die initus eſt Conſulatus. P. Sulpicius Conſul retulit ad Senatum de bello regi Macedonum inferendo. Dumque per ſacrificia diuina voluntas exquiritur, literæ Aurelij legati, & M. Valerij Læuini, cum noua Athenienſium legatione venerunt, quibus animi ad hoc bellum magis irritati ſunt. Nam Athenienſes nunciarunt Philippum appropinquare finibus ſuis, breuique non agros modo, ſed vrbem etiam in eius ditione futuram, niſi quid in Romanis eſſet auxilij. Iis gratiæ à Senatu actæ ob fidei conſtantiam: de auxilio vero tum reſponſum iri, cum Coſſ. prouincias ſortiti eſſent. Obuenit Macedonia Sulpicio Galbæ, Aurelio Italia.

II. Id populus primum improbat, deinde approbat.

Sulpicius populo rogationem promulgauit de bello Philippo inferendo, eiuſque iniuriis contra ſocios vindicandis. Sed ea rogatio ab omnibus fermè centuriis antiquata eſt Quod Q. Bæbius tribunus plebis in concionibus ſuis Patres criminaretur, quaſi bella ex bellis ſererent, ne plebs pace vnquam frui poſſet. Quem cum Patres in Senatu probris laceraſſent, inſtitere Sulpicio vt deintegrò comitia rogationi ferendæ ediceret, doceretque populum id agi bellum ne contra Philippum gerere, tranſlatis in Macedoniam legionibus, an hoſtem viribus potentem in Italiam admittere velint, quod ille iam Annibali ſpoponderat, feciſſetque niſi miſſo Valerio Læuino, in Macedonia retentus fuiſſet. Adhuc in Italia hæſurum Annibalem, ſi piguiſſet bellum in Africam transferre: ſatius eſſe Macedoniam bello ardere quam Italiam. His aliiſque id genus perſuaſus populus, bellum, vti Conſul rogarat, Quirites iuſſerunt.

III. Gallicus tumultus.

Omnium animis in bellum Macedonicum verſis, repentè Gallici tumultus fama exorta eſt. Inſubres, Boij, Cenomani, Ligures, Amilcare Pœno duce, qui in iis locis de Annibalis exercitu ſubſtiterat, Placentiam inuaſere, & direptã vrbem magna ex parte incendere, tum traiecto Pado ad Cremonem diripiendam perrexere. Quibus ad auxilia Romana confugientibus, iubet Senatus Aurelium Conſulem exercitum Getruriæ deſtinatum Ariminũ cogere, & coloniam obſidione liberare. Quæ dum parantur decreto Senatus mittuntur legati Carthaginẽ, qui Amilcarem nuncient Gallos ad arma contra populum Romanum conciuiſſe, fœdus violare, eum ſi pax placeat reuocandũ illis, & dedẽdũ populo Rom. Reſponſũ eſt à Carthag. nihil vltra ſe facere poſſe, quã vt eum exilio mulctarent, bonáq; publicarent. Sed ipſi labore cõ-

Legatio ad Carthag. de Amilcare.

prehēdēdi, & dedēdi Amilcaris liberati ſunt, vt qui mox in prælio contra L. Furium pugnando perierit, magna cum clade Gallorū. Furiæ enim genti Gallica bella conficere fatale videbatur. Triumphauit ergo de Gallis Furius prætor, repugnante Conſule, qui eam ſibi laudem vendicabat, & inuito ferè Senatu, ſiue quod alieno exercitu Aurelij Conſulis rē geſſiſſet, ſiue quod prouinciam triumphi auiditate reliquiſſet.

Furius Gallos vincit, & triumphat.

IV. Aliæ legationes.

Qui porro legati Carthaginem de Amilcare miſſi fuerant, iidem in Numidiam ad Maſaniſſam abire iuſſi, eidemque gratulari, quod nō patrium modo regnum recuperaſſet, ſed parte florentiſſima, quæ Syphacis fuiſſet, amplificaſſet. Ab eo mille equites in ſubſidium belli Macedonici acceperunt, quos ille in naues impoſitos, cum frumenti commeatu miſit in Græciam. Per eos dies Verminæ filij Syphacis Legati Senatum adiere, errorem & adoleſcentiam regis ſuis excuſantes, poſtulāteſque vt Rex & amicus & ſocius populi Rom. à Senatu nominetur. Reſponſum eſt legatis, pacem illi prius petendam eſſe, quam ea nomina, quæ Senatus, non niſi bene meritis de populo Romano principibus conferre conſueuerit. Romanos legatos in Africa fore, à quibus leges paucis accipiat, quarum confirmationem poſtea ſit à Senatu poſtulaturus, quod & factum eſt.

Vermina amicitiam Rom. petit.

V. Sulpicius traiicit in Macedon.

P. Sulpicius Conſul, cui obuenerat Macedonia, votis in Capitoli nuncupatis, Brunduſium venit. indéque traiecit in Macedoniam. Ibi ei præſto fuere Athenienſium legati, orantes vt ſe obſidione eximeret. Miſſus extemplo Athenas eſt Claudius Centho cum 20 longis nauibus, & militum copiis. Neque tamen Rex ipſe per ſe Athenas obſidebat, ſed Abydum, cum iam naualibus certaminibus cum Rhodiis & Attalo parum feliciter pugnaſſet. Abydenos autem non iniqua ab eo poſtulantes, feroci reſponſo ad deſperationem adegit, qualem ſupra de Saguntinis & Aſtapenſibus in Hiſpania legimus. Eo profectus Æmylius cum Philippo collocutus, dixit viſum eſſe Senatui eum hortari, ne quē Græcorum bello impeteret, néue rebus Ptolemæi manus iniiceret, & pro iniuriis Rhodiis & Attalo illatis iudicium ſubiret; ſin minus ſe ad bellum pararet. Ille fœderi cum Antiocho nixus, bellum non recuſauit, & impoſito Abyri præſidio, rediit in regnum; vbi didicit Conſulē iā in Epiro eſſe, & Apolloniā terreſtres copias, nauales Corcyram in hyberna deduxiſſe. Nam autumno fermè exacto, venerat in prouinciam.

Abydenorum clades. n. 13. & Vide Ann. ſeqq.

VI. Claud. Centho Chalcidem occupat, & diripit.

At Claudius Centho cum claſſe ſua, & tribus Rhodiorum quadriremibus, Athenas, agrumq; circumpoſitum ab hoſtium incurſionibus liberum reddidit; & exulum Chalcidentium monitu, Chalcidem improuiſus occupauit, multáq; cæde fœdatam populatus eſt. Præſidii præfectus Sopater occiſus. Carcer à Rhodiis refractus, emiſſique captiui, quos Philippus illic tanquam in munitiſſima cuſtodia condiderat. Statuis inde Regis deiectis, truncatiſque, ſigno receptui dato Piræeum redierunt. Demetriade tum Philippus erat, quo cum clades ſociæ vrbis delata eſſet, quamquam ſerum erat auxiliū perditis, vltionem tamen expetens, Chalcidem cum expedita manu accurrit, ſi quo modo poſſet Romanos opprimere; ſed ea ſpe fruſtratus, ad deforme ſpectaculum fumantis adhuc ac ſemirutæ vrbis venit. Ergo pari celeritate per Bæotiam venit Athenas, quas ſine dubio improuiſus occupaſſet, niſi per noctem à ſpeculatore præmoniti ciues, irritum quoque hunc Philippi conatum reddidiſſent. In vindictam tamen ſuccenſæ Chalcidis, quidquid circa vrbem erat ſancti amœniue, diruit, ac ſuccēdit. Inde Argos ad cōciliū Achæorū venit, eoſq; bello contra Romanos implicare conatur, ſpe Nabidis tyrāni bello opprimendi. Itaq; magna ſpe depulſus, Athenas iterum fruſtra tētat, & ira in loca ſacra conuerſa, pagatim omnia confregit atque diripuit.

Philippus imminet Athenis, ac ſpe bis fruſtratur.

ANNVS MVNDI 3855.

ONIÆ III. 9. PTOL. EPIP. 5. PHIL. 22.

ANTIOC. MAG. 26. Imp. Græc. 113.

OLYMP. CXLV. A. 2. VR. C. 554.

ANTE CHRISTVM 198.

Ipſis huius anni initiis, cum primum tempus rei gerendæ facultatem dedit, Sulpicius adhuc Conſul, T. Apuſtium legatum è caſtris ad populandos Macedoniæ fines emittit; qui cum ad Conſulem cum magna præda reuerteretur, incidit in regium Præfectum Athenagoram, qui eum in tranſitu Apſi fluminis turbauit; ſed mox acie in pugnam directa, Romanus effectus eſt victor. Itaq; bello feliciter inchoato, multi principes accolæ Macedonum, qui inimico erāt in eos animo, operam conſuli ſuam obtulerunt; qui eorum ſe opera dixit vſurum, cum in Macedoniam exercitum induceret. Interim Animādro Athamanū regulo Ætolos vicinos ad bellū concitandos attribuit. Et in eorū Panætoliū miſit, qui idem vrgeret. Philippus quoq. per legatos vehementer vrgebat conſtantiā fœderis nuper ſecū initi. Ibidē Athenienſes in regē, à quo plurima damna acceperāt, grauiter inuecti ſunt. Verū Damocritus Prætor animos Ætolorū in Romanos propendentes, callida cunctatione auertit, pecunia, vt fama eſt, à rege accepta, & dimiſſis ſuſpenſa re legatis, Genti ſuæ autor fuit, vt mox ad eam ſe partem conferrēt, in quā melior belli fortuna vergere videretur.

I. Bellum à Rom. in Macedonia feliciter inchoatum.

Ætoli vtrique ambiunt.

II. Philippus bello ſtudioſè incumbit.

Interea Philippus terra mariq; impigere bellū parat, filium Perſeum adhuc puerū mittit ad anguſtias, quæ ad Palegoniam ſunt obſidendas, diruit aliquot vrbes non ignobiles, ne claſſi hoſtiū prædæ eſſent; nauales copias in Theſſalia cōtrahit, cui Heraclidem, vnà cū ora maritima, præficit, vt Romanæ Attaliq; claſſi reſiſtat. Mox Conſul ad Regem mouet, ſimulq; alā equitū exploratorū mittit, qui exquirat quō Rex loco ſit. Idipſū cū à Rege factū eſſet, ſibi equites vtrimque occurrerūt, pugnáque inierunt, quā fatigatio diremit, paribus ferè vtrimque dānis. Facta eſt mox altera velitatio equitū peditūque, pari fermè vtrimque numero. Verū cū ſtatariam & conſtantem Romanorū pugnam, longè à fugaci illa & curſoria certandi ratione diuerſam regij milites experirentur, non tulere diū dimicationem, ſed cito in caſtra refugerunt. Vno deinde intermiſſo die, Rex cum omnibus copiis pugnaturus erat, & nocte ceteratos opportuno inſidiis

Exploratores vtrique pugnant.

loco conſtituerat, quo cedentes equites hoſtem adducerent. Et equitatus quidem ceſſit, verum inſidiæ ante tempus excitatæ occaſionem bene gerendæ rei amiſere.

III. Res frumétarios intercipit, moxque graue periculum adit.

Rex deinde aliquandiù diſſimulans, ſuos in caſtris tenuit, moxque ſumma celeritate frumentarios à reliquo exercitu interclusos oppreſſit, ſed & equites Romanos celeriter accurrentes, malè mulctauit, verum auiditate cædis intemperantius ſecutus Romanos equites eouſque fugauit, dum ante greſſa peditum ſigna iis occurrerent, quibus conſpectis animoſiores facti, conuerſo vultu eos fugare cœperunt, à quibus in fugam acti fuerant; eaque in fuga multi periere, rexque ipſe amiſſo equo inſigne vitæ diſcrimen adiit, indéque ſe ad tutiora loca recepit. At Conſul poſt aliquot loca partim vi, partim metu occupata, peragratis hoſtium agris, ad Apolloniã ſe recepit. Ætoli audita ea pugna, cum rem ad Romanos inclinare iudicaſſent, ad eos Philippo relicto rediere; ſtatimque ad arma confugiunt contra Philippum; ſed ſemiermes & incompoſiti. Itaque ſuperueniens Philippus eos fundit, fugat, cædit, caſtriſque ſpoliat. Cum interea Athenagoras Dardanos in Macedoniam progreſſos non ſine clade compeſcuit, ſicque damna à Romanis accepta reparauit. Sed hæc quæ in Macedonia à Liuio in æſtate geſta narrantur, haud dubie ad P. Villium Conſulem, cui obuenerat Macedonia, pertinent, qui iam ab Idibus Martiis Conſul fuerat, ſed narrationem rerum in Macedonia geſtarum Hiſtoricus noluit interrumpere.

Ætoli à Philippo deficiunt, à quo malè accipiuntur.

IV. Athenienſiũ leuitas & linguæ petulantia in Philippum.

Eiuſdem æſtatis principio claſſis Romana à Corcyra cum L. Apuſtio legato profecta, circa Scyllæum Attalo regi coniuncta eſt. Tum vero Athenienſium ciuitas, quæ adhuc Philippi metu retenta fuerat: ne odium in illum ſuum plane proderet, id omne præſentis auxilij ſpe nixa profudit, rogatione edita firmataque decreto, quod gentis leuitatem, & muliebrem vlciſcendi libidinem prodit; quam aliis quoque illuſtribus exemplis confirmatam in Annalibus reperies. Alia minutiora ſunt, quam vt huic breuitati conueniant, quæ ibi ſi placet, leges. Duo tantum addo, de Philippo vnum, alterum de Romanis. Philippum præter hoſtes tam multos, terra marique vndique imminentes, etiam ſociorum, imo & ſubditorum Macedonum dubia fides angebat. Itaque & Achæos ſibi ſolido iureiurando firmauit, eiſque demetendis aliquot ipſis oppida reddidit. Macedonas autem inhenti gaudio affecit, cum Heraclidem multis criminibus oneratum, coniecit in vincula. Deinde bellum ſi vnquam aliâs magna cura præparauit, & militem per hyemem diligenter exercuit.

n. 14. & 15.

Philippi cura multiplex.

V. Romana clades ab Inſubribus.

At C. Bæbius Pamphilus pretor, qui à C. Aurelio exercitum, cũ prouincia Gallia acceperat, temere ingreſſus Gallorũ Inſubrium fines, prope cum toto exercitu circumuentus eſt: ſupra ſex millia & ſexcentos milites amiſit. Tanta ex eo bello, quod iam timeri deſierat, clades accepta eſt. Ea res L. Lentulum Conſulem ex vrbe exciuit; qui vt in prouinciam plenam tumultu & trepidatione venit, Prætorem ſeuerè increpitum prouincia decedere, & Romam abire iuſſit. Neque ipſe Conſul memorabile quidquam geſſit, Romam comitiorum cauſa reuocatus.

ANNVS MVNDI 3856.

ONIÆ III. Ducis & Pontificis 10.

PTOL. EPIPHANIS 6. PHILIP. 32.

ANTIOC. MAG. 27. Imp. Græc. 114.

OLYMP. CXLV. A. 3. VRB. C. 555.

ANTE CHRISTVM 197.

I. Antiochi iterata in Syriam expeditio, & victoria.

Habet hic annus expeditionem Antiochi Magni aduerſus Scopam, principem militiæ Ptolemæi Epiphanis, vt ex T. Liuio aperte colligimus, eamque ad Cœleſyriam, aliaſque prouincias recuperandas; quas cũ iam à principio regni Ptolemæi Epiphanis recuperaſſe cõſtet, vt ſuo loco cũ Hieron. & Ioſepho diximus, oportet Scopam intra hoc quinquennium eas iterum occupaſſe, vt eas hoc anno Magnus Antiochus iteratò receperit. Quo factum eſt vt Iudæa in medio poſita, alternatim ab vtroq; ſubinde vexaretur, vt ait Ioſephus. De re autem anni huius ita ſcribit. Aliquanto autem poſt Antiochus, ad fontes Iordanis cum Scopa prælio congreſſus, fit ſuperior: cumque recepiſſet occupatas à Scopa vrbes Cœleſyriæ ſimul & Samariæ, Iudæi quoque vltrò deditionem fecerunt, receptumque intra mœnia eius exercitum, & elephantos liberaliter aluerunt, & oppugnantibus præſidium in arce à Scopa relictum, impigrè auxilium tulerunt. Ipſam porro Antiochi pugnam contra Scopam, victoriamque paucis ita perſtringit S. Hieronymus. Antiochus volens Iudæam recuperare, & Syriæ vrbes plurimas, Scopam ducem Ptolemæi iuxta fontes Iordanis, vbi nunc Paneas condita eſt, inito certamine fugauit, & cum decem millibus armatorum obſedit clauſum in Sidone. Ob quem liberandum miſit Ptolemæus duces inclytos Europum, & Menecleam, & Damoxenum. Sed obſidionem ſoluere non potuerunt, donec fame ſuperatus Scopas manus dedit, & nudus cum ſociis dimiſſus eſt.

Vide Annal. a. m. 3851. n. 8.

l. 12. c. 3.

In c. 11. Dan.

II. Coſſ. cum interceſſione facti, & cur.

Romæ facti ſunt hoc anno Conſules Quintius Flamininus Patricius, & Sex. Ælius Pætus non ſine interceſſione Tribunorum propter tranſgreſſos medios magiſtratus. Sed ea interceſſione Senatus autoritate ſublata, prædicti facti ſunt Coſſ. Prætor autem M. Porcius Coto, cui Sardinia obtigit, Flaminino Macedonia, Italia Ælio Pæto. Attali deinde legatos in Senatum Conſules introduxere, qui retulerunt Antiochum regnum Attali terreſtribus naualibuſque præſidiis deſtitutum inuaſiſſe, dum iis Romanum Conſulem contra Philippum iuuat. Miſerunt Romani ad Antiochum legatos, qui rogarent vt Attali regno abſtineret, belloque abſiſteret; æquum eſſe ſocios & amicos populi Romani reges, inter ſe ipſos quoque pacem ſeruare. Acquieuit Antiochus & finibus Attali deduxit exercitum. Quod beneficium Attalus gratiarum actione, cum ingenti aurea corona rependit.

Legati Attali de Antiocho queruntur.

III.

At Quintius Coſſ. Brundiſio maturè profectus, cum octo millibus peditum & octingentis

Quintius venit in prouinciã.

equitibus Corcyram tenuit, indéque Epirum profectus, Romanis copiis ſe adiunxit, Villio exconſule dimiſſo. Tum conſilio habito de inuadenda tuto circuitu per Daſſaretios Macedonia, aut ipſo Philippo recta via inuadendo, qui fauces Macedoniæ ad Antigoniam difficillimo aditu occuparat, hoc ille iter prætulit, ne lõge à ſua claſſe diſcederet. Et quadrageſimum iam diem in hoſtiũ conſpectu cunctabantur, cũ Philippus ſermones de pace cum Conſule intulit irrito conatu. Victoriæ viam aperuit paſtor quidam à Charopo principe Epiratorũ miſſus, qui eorum locorum ſcientiſſimus, quinque millia peditum cum trecentis equitibus Romanis, ſupra hoſtium capita deduxit, & inde ſigno, vti conuenerat, fumo edito. Conſul pugnam capeſſit, Romanis iniquitate loci valde laborantibus, cum exortus à tergo clamor, & cœpta pugna regios vehementer exterruit, cum à tergo & à fronte cæderentur, & locus ipſe perincommodam præberet fugam. Et poterat deleri totus exercitus, niſi per ta aſpera & confragoſa loca & eques inſequi non poſſet, & pedes grauis armis tardaretur. Cæſa sũt nihilominus ad duo fere millia, & regiã caſtra direpta.

Romani occupatas fauces trãſcendunt, & vincunt.

IV. Multæ res aduerſæ Philippi.

Res ad quinque millia fuga progreſſus, ſuos collegit, Theſſaliam petiit, & oppida, per quæ ſubiturus erat hoſtis, incendens, Macedoniam petiit. Ea Philippi clade audita, Ætoli, Animander, & Flamininus Conſul, ſuis quiſque ex locis in eum inſurgunt, & variis damnis afficiunt. Tres item claſſes Romana, Rhodia; & Attalica in eius perniciem conuenerunt, & in Eubœa, Cariſtum & Eretriam tum vi, tum deditione occuparunt. Inde Cenchreas Corinthiorum nauale petierunt, Corinthum oppugnaturæ. Quod priuſquam aggrederentur, Achæos à Philippo, poſt multam Sicyone diſputationem, abdu erũt, eis promiſſa Corintho, quæ tamen irrito conatu oppugnata, Philippo conſeruata eſt, & inſuper Argos, opera Philoclis, cui ſe dedidit ciuitas, acquiſiuit: Sed viciſſim Elateam à Conſule vi captam & direptam amiſit. Romæ autem ſeruilis tumultus excitatus, & quingẽtorum ſupplicio oppreſſus eſt ab Vrbano Prætore. Ab altero autem Conſule Placentini & Cremonenſes in ſuas colonias reducti ſunt.

Achæi eum deſerunt.

Seruilis motus Romæ.

ANNVS MVNDI 3857.

ONIÆ III. Ducis & Pont. 11.

PTOL. EPIPHANIS 7. PHILIPPI 24.

ANTIOC. MAG. 28. Imp. Græc. 115.

OLYMP. CXLV. A. 4. VR. C. 556.

ANTE CHRISTVM 196.

I. Antiochi in Epiphanem expeditio.

SCribit Liuius l. 33. Antiochum cum priore æſtate omni Cœleſyria, quæ tam Iudæam quam Phœnicem comprehendit, potitus eſſet, & Antiochiæ hyemem tranſegiſſet, his Coſſ. omnibus regni viribus contra Epiphanem eſſe connixum, & ingentes terra marique copias contraxiſſe: illas filiis ſuis Sardeis ducendas tradit, has ipſemet deducit, per omnem oram Ciliciæ & Cariæ, tentaturus vrbes, quæ Ptolemæo parebant, ſimulque Philippum, quocum nondum debellatum fuerat, adiuturus. Cũque plurima iam oppida tum vi tum deditione occuparet, mittunt ad eum Rhodij legatos, qui nuncient ſe, niſi deſiſtat, obuiam cum armis ituros, quos Antiochus prudenter à ſe, atq; amicè dimiſit. Qui mox audita Philippi clade ad Cynocephalas, obuiam ire Antiocho cum claſſe ſtatuunt, adiutis interim vrbibus, quæ fœdere cum Ptolemæo iunctæ erant.

Quam Rhodij turbare conantur.

Creatis Romæ Conſulibus, eiſque patentibus Macedoniam & Italiam prouincias ſortiri, Tribuni plebis obſtiterunt, quod Macedonia longinqua eſſet prouincia; nec aliam magis rem impedimento fuiſſe ne bellum iam confectum eſſet, quam quod vixdum inchoatis rebus, in ipſo conatu gerendi belli, prior Conſul reuocaretur. Hæc autem Quintius per amicos Romæ ſatagebat, paratus aut pacem, aut bellum conficere, prout fuiſſet à Senatu de ſucceſſore decretum; ne ſcilicet proprij laboris laudem & fructum ſucceſſori concederet. Quæ etiam cauſa fuit Scipioni pacis in Africa faciendæ, qua in re propriam gloriam publicæ vtilitati, haud ſane laudabiliter, ante tulerunt. Itaque T. Quintio prorogatum eſt imperium, donec ei ſucceſſor veniſſet. Eidemque ſupplementum decretum eſt, peditum quinque millia, & trecenti equites, & ſociorum naualium tria millia. Claſſis etiam præfectura L. Quintio eius fratri prorogata eſt.

II. Quintio prorogatur imperium in Macedonia.

Id nondum Flaminino cognitum fuerat, cum rex miſſo caduceatore, Conſulis colloquium de pace expetiit, & pacis conditiones non improbabiles obtulit, & conceſſis in duos menſes induciis, miſit Romam legatos, miſit & Quintius ac cæteri populi, qui cum Philippo contendebant. Vt ventum eſt Romam, prius ſociorum legati quam regij auditi ſunt, Senatumque aperte docuerunt, ſi Philippus Demetriadem in Theſſalia, Cholchidem in Eubœa, Corinthum in Achaia retineret, Græciam liberam eſſe non poſſe; quas ipſemet Philippus Græciæ compedes appellaret. Legati deinde Regis intromiſſi, quibus longiorem orationem exorſis, breuis interrogatio ſermonem incidit, ceſſurúſne eſſet iis tribus vrbibus Philippus. Cum negaret ſibi quidquam de his nominatim eſſe mandatum, infecta pace dimiſſi ſunt, & arbitrium pacis ac belli Quintio permiſſum: qui victoriæ quam pacis auidior, nullam de pace vocem admiſit, quam quæ Philippum tota Græcia decedere nunciaret, quod is nunquam erat facturus.

III. Philippus cum Quintio de pace colloquiũ.

Compedes Græciæ.

Quin potius de Achaia, quæ plurimum à ſe remota erat, Argiſque ſollicitus, quæ vrbs nuper ad eum defecerat, eam Nabidi Lacedæmoniorum tyranno fiduciariam dare conſtituit, eam vt ille ſibi victori reſtitueret, ſin aliquid aduerſi accidiſſet, retineret ſibi. Argos ille noctu ingreſſus, vbi eam in poteſtate habuit, in ciues, qui eum execrabantur, per ſe ipſe, perque vxorem ſuam vehementer graſſatus eſt, & Philippo deſerto, tranſiit ad Romanos. Ipſe autem Quintius Philippum, vt dudum Fabius Annibalem ſequebatur; ſed Rex ex occaſione potius hoſtem clade aliqua

IV. Argos Philippus Nabidi credit, homini crudeli & perfido. *Vide hic Annales n. 10. 11. & 12.*

afficere, quam de ſumma rei iuſto prælio decernere cupiebat; quod è contrario Flamininus optabat. Cumque vicini eſſent exercitus duces, vtrique ſpeculandi gratia tricenos equites, totidemque velites miſerunt, inter quos atrox & diuturna pugna commiſſa eſt; tandem Macedonum deterior conditio fuit. Aliquanto poſt Quintius Stotuſſam verſus, Philippum diuerſis itineribus ſecutus, decem equitum turmas, & velites ad mille dimiſit, iuſſos cautè loca explorare; qui mox, propter eius diei caliginem, in ſtationes Macedonum inciderunt.

Polyb. l. 17.

V. Pugna inter exploratores.

Hic videlicet conſeruntur manus. In eo concurſu Romani cum laborare inciperent, ſubſidium è caſtris ſuis acciuerunt: ſummittit Quintius duo peditum millia, cum quingentis equitibus, quo auxilio recreati animosè pugnant, Macedones cedere incipiunt, & à Philippo interim opem curriculò petunt. Ille qui nunquam futurum cogitarat, vt eo die de ſumma rei dimicaretur, bonam partem ſuorum pabulatum dimiſerat, nihilominus laborantibus ſuis, Theſſalicum equitatum, & Macedonicum auxilio ſubmiſit, quibus aucti Macedones Romanos de ſummis collibus depellunt, & niſi pertinax Ætolorum propugnatio Macedonibus obſtitiſſet, terga penitus vertere hoſtes coëgiſſent, ſed Ætoli dum hoſtium impetum audacius ſuſtinent, Romani ex fuga ſeſe colligunt, & in hoſtem rurſus obuerſi conſiſtunt. Hic Quintius videns ex illorum fuga totum exercitum affectum metu, copias omnes educit, & ad pugnam inſtruit. Philippus viciſſim accepto nuncio de fuga Romanorum, inchoatam victoriam vrgere cupiens, toto exercitu prælij aleam ſubit, dumque animosè vtrimque pugnatur, pars vna vtriuſque exercitus vincit, altera vincitur.

VI. Pugna vtriuſque exercitus.

At dum dextrum Macedonum cornu ſiniſtrum Romanorum vehementius perſequitur, dextrum Romanorum perſequentes à tergo perſequitur, & concluſam phalangem, quæ ſe retrorſum conuertere, & viritim prælium capeſſere non poteſt, atrociter cædit, dum Romani conuerſo vultu eos à quibus fugabantur inuaderent. Itaque fugam proiectis armis arripiunt. Quos dum Titus perſequitur, in ſiniſtros Macedonum ordines incurrit, à quibus cædendis abſtinuit, quia ſariſſas in altum erectas tenebant, quaſi deditionem aut tranſitionem facturi. At Philippus fuga ſuorum animaduerſa, congregata ſubito Thracum & Macedonum manu, fugæ ſe dedit verſus Tempe, ſuos ex fuga collecturus. Quintius autem victoria caſtriſque potitus eſt, amiſſis circiter ſeptingentis. E regiis vero deſiderata ſunt circiter octo millia, nec pauciores quinque millibus viui capti. Sed & multæ ciuitates in victoris partes conceſſerunt. Quod cum audiſſet Philippus, caduceatoribus miſſis, pecuniáque & filio Demetrio præter alios obſide dato, inducias à Flaminino impetrauit, & legatos Romam pro pace miſit, qui cum legatis Quintij, ſub ipſa comitia conſularia Romam venerunt: itaque & pax in annum ſequentem differenda eſt.

Et Romanorum victoria.

Zonaras.

VII. Alia Philippidāna.

Hæc dum in Theſſalia aduerſus Philippum geruntur, L. Quintius Imperatoris frater Leucadem Acarnaniæ caput oppugnat, & proditione expugnatam ad deditionem compulit. Et poſt paucos dies audito Philippi aduerſus prælio tota Acarnania deditionem fecit. Iiſdem diebus Rhodij Peræam regionem à Philippo dudum armis occupatam, armis recuperarunt. Interea dum audiſſet Philippus Dardanos regni fines transgreſſos, ſuperiora Macedoniæ euaſtare, quamuis vndique ſe ſuoſque profligante fortuna, vrgebatur; tamen ratus morte triſtius eſſe, etiam Macedoniæ poſſeſſione pelli, raptim collectis aliquot millibus, hoſtes oppreſſit improuiſos; eáque expeditione refectis ſuorum animis, Theſſalonicam recepit ſeſe. Quæ cum ad Orientem geruntur, noui in Hiſpania excitati ſunt motus, de quibus anno ſequenti, quibus prouiſum eſt, dicendum erit. Hoc autem ipſo Coſſ. ambo in Italia contra Ligures, Boios atque Inſubres feliciter pugnarunt, deque iis magnis cladibus affectis triumpharunt, ſed Minutius in Albano monte. Quintio autem, vt dixi, prorogatum eſt imperium, vt pacem vti cœperat, conficeret, & res Macedonicas, Græcaſque componeret.

Quæ à Coſſ. in Italia geſta.

ANNVS MVNDI 3858.

ONIÆ III. Ducis & Pontificis 12.

PTOL. EPIPHANIS 8. PHILIP. 25.

ANTIOC. MAG. 29. Imp. Græc. 116.

OLYMP. CXLVI. A. 1. VR. CO. 557.

ANTE CHRISTVM 195.

GEmina pace inſignis eſt hic annus, qui Olympiadem inchoat 146. altera Philippi cum Romanis, altera Antiochi cum Epiphane. Et priorem quidem illam ſub huius anni Conſules factam, autor eſt Liuius; poſteriorem autem memorat, vbi Antiochus legatis Romanis, à quibus pax Philippica tractata fuerat, reſpondet, ſibi cum Ptolemæo amicitiam eſſe, & id agere ſe, vt breui etiam iungatur affinitas. Quod ergo ad priorem attinet, creatis nouis Coſſ. Quintij literæ exeunte anno datæ de Philippo debellato, à S. P. Q. R. magna cum lætitia, & gratulatione ſunt exceptæ, quod diuina prouidentia factum eſſet, ne ſimul cum duobus regibus huius æui potentiſſimis pugnandum eſſet. Datus eſt Senatus Philippi legatis in æde Bellonæ: nec multis verbis actum eſt, cum Macedones quæcumque Senatus cenſuiſſet, id regem facturum eſſe dicerent. Decem legati more maiorum decreti quorum ex conſilio T. Quintius Imperator leges pacis Philippo daret, quarum ſumma fuit, vt Philippus Macedoniæ antiqua poſſeſſione contentus, Græcas omnes ciuitates liberas eſſe, ſuiſque legibus vti permitteret, & præſidia, quæcumque in iis haberet, deduceret; captiuos, transfugaſque redderet, naueſque bellatrices cum mille talentis. At Græciæ libertas cum in publica ludorum celebritate, præconis voce promulgata eſſet, incredibili gaudio & gratulatione Græcia vni-

I. Gemina Rom. pax. *lib. 33.*

Cum Philippo, & quibus legibus.

Græciæ libertas proclamatur. *Vide Anno. n. 8. 9. & ſeqq.*

ueрſa perſonuit; tres tamen illæ, quæ dicebantur Græciæ compedes, cum præſidio retentæ ſunt, ne ab Antiocho occupatæ, compedes in collum transferentur.

II. Romanorum aduerſus Antiochum pro Ptolemæo mandata.

Secundum iſta Quintius, & decem legati Regum, gentium, ciuitatum legationes audiuere. Primi omnium Antiochi legati vocati ſunt, quibus apertè pronunciatum eſt, vt Aſiæ vrbibus, quæ aut Philippi, aut Ptolemæi fuiſſent excederet, eaſque liberas relinqueret, ſicut & Græcas omnes, neque in Europam cum copiis traijceret. Quæ dum in Græcia fierent, Antiochus longe alia in Aſia meditabatur. Omnes enim Aſiæ ciuitates in antiquam Imperij formulam redigere cupiebat, ducto initio à Smyrna in Æolide, & Lampſaco in Helleſponto, ratus reliquas vrbes harum exemplum ſecuturas; itaque Epheſo miſit, qui eas obſiderent. Ipſe initio veris, Epheſo, vbi hyemauerat profectus, traiecit Helleſpontum, & naualibus, terreſtribuſque copiis iunctis, Cherſoneſi vrbes deditione accepit, Lyſimachiam, à Thracibus euaſtatam, inſtaurare cœpit, quos ipſe viciſſim populatus eſt, ibidemque Seleuco filio ſuo regni ſedem parabat.

III. Et querelæ.

Sub hoc tempus L. Cornelius miſſus à Senatu, ad dirimenda inter Antiochum Ptolemæumque certamina, ſimulque alij tres legati, ex iis qui pacem Philippicam fecerant; Lyſimachiam petiere, quo mox Antiochus ipſe ex Thracia venit. Ibi cum Romani quererentur in primis de ciuitatibus in Aſia Ptolemæo ademptis, reſpondit ſibi cum Ptolemæo & amicitiam eſſe, & id, vt dixi agere ſe, vt breui etiam affinitas iungatur, quæ hoc anno, id eſt ſeptimo adoleſcentis, vt ait Hieronymus, exacto videlicet, coaluit; anno autem decimo tertio nuptiæ celebratæ ſunt, vt ſuo loco dicemus. Inter has diſceptationes rumor increbuit mortuum eſſe Ptolemæum, quod quidquam certi definiri prohibuit, cum legatis. Ex Polybio autem ſuſpicari licet, Scopam Regi mortem eſſe machinatum, ſed ab Ariſtomene præuentum, atque interfectum eſſe, vna cum Dicearcho præfecto nauium Philippi, homine inſigniter impio, vt qui duas excitarat aras, vnam Impietati, Iniquitati alteram, & iis ſacrificauit; ſignificans ſe glorioſum putare, impiè in Deum, & iniuſtè in homines impunè facere.

Reſponſio Antiochi.

Ad 11. Dan.

lib. 17. Scopas Regi ſuo mortem molitur.

Dicearchus impius.

IV. Antiochi naufragiũ.

Antiochus autem, qui durante rumore cogitabat Ægyptum, cùm Pataris cognouiſſet viuere Ptolemæum, omiſſa Ægypto, tetendit in Cyprum. In eo itinere & ſuorum ſeditione, & maris tempeſtate iactatus, naufragium fecit: collectiſque naufragij reliquiis, ſpe tentandi Cyprum depoſita, Seleuciam redijt, vbi ſubductis, propter hyemem inſtantem nauibus, ipſe in hyberna proceſſit Antiochiam.

V. Romana clades in Hiſpania.

Romæ autem ſub huius anni principium, cum noui Coſſ. prouincias ſortirentur, triſtis ex Hiſpaniis allatus eſt nuncius, C. Sempronium Tuditanum proconſulem in citeriore Hiſpania prælio victum, exercitum eius fuſum fugatumque, & illuſtres viros in acie cecidiſſe; ipſumque Tuditanum, cum graui vulnere ex prælio elatum, non ita multo poſt expiraſſe. Ergo noui Prætores cum nouis copiis in Hiſpaniam profecti ſunt, à quibus quid factum fuerit, anno ſequenti intelligetur. Cum autem vtrique conſuli decreta eſſet Italia, Marcellus ingreſſus Boiorum fines, caſtra fatigato exercitu ponebat, cum Boiorum regulus Corolanus occupauit incautum, & ad tria hominum millia occidit, in iiſque nonnullos illuſtres viros, adeòque vix caſtra retinuit; cui cùm alter Conſul veniſſet auxilio, & Romanos ira pudorque acceptæ cladis animaret, ita pugnatum eſt, vt vix nuncius cladis hoſti ſupereſſet. Inſubres quoque, quibus ſe Comenſes adiunxerant, ingenti clade victi, triumphatique.

Et in Boiis & iſtorum viciſſim clades, ſicut & Inſubrium.

ANNVS MVNDI 3859.

ONIÆ III. Ducis & Pont. 13.

PTOL. EPIPH. 9. & PHILIPPI 26.

ANTIO. MAG. 30. Imperij Græc. 117.

OLYMP. CXLVI. A. 2. VRB. CO. 558.

ANTE CHRISTVM 194.

I. Hiſpania obuenit Catoni.

Cvm noui Coſſ. ad Senatum de prouinciis ex more retuliſſent, Patres cenſuerunt, cum tantum in Hiſpania gliſceret bellum, vt iam Conſulari & duce & exercitu opus eſſet, placere Conſules, Hiſpaniam citeriorem, & Italiam prouincias ſortiri. Hiſpania Catoni obtigit, Gallia Ciſalpina Valerio, cui duæ legiones datæ, ad retinendam prouinciam, in qua proximo anno hoſtes fuerant vehementer attriti: Hiſpaniis autem multæ copiæ deſignatæ. Refrixit tamen aliquanto poſt metus Hiſpanici belli, cum literæ à Q. Minucio allatæ ſunt, quibus ferebatur ipſum ad oppidum Turbam, cum duobus Hiſpanorum imperatoribus ſignis collatis, proſperè pugnaſſe, 12 hoſtium millia cæſa, vnum ex Imperatoribus captum, cæteros fuſos fugatoſque. Itaque omnes curæ in bellum Antiochenum conuerſæ, multæque copiæ Quintio decretæ.

Quæ ibi à Minucio geſta.

II. Quo ſtatu eſſent res Antiochi ad bellum.

Nam decem legati ex Græcia reuerſi, expoſitis quæ cum Philippo geſta eſſent, non minorem belli molem ab Antiocho reſtare docuerunt. Ingenti illum claſſe, egregio terreſtri exercitu in Europam traieciſſe. Sed ne Ætolos quidem quieturos, gentem & ingenio inquietam, & Romanis iratam. Hærere quoque in Græciæ viſceribus ingens malum Nabin nunc Lacedæmoniorum, mox ſi liceat, vniuerſæ Græciæ tyrannum, vt qui iam Argos velut arcem Peloponneſo impoſitam teneat. Cenſebat Senatus rem contra tyrannum eſſe maturandam, præſertim Antiocho in Syriã tranſgreſſo; rem tamen Quintij arbitrio permiſerunt. Illud potius animaduertendum putabãt, quid Annibal & Carthaginenſes, ſi cum Antiocho bellum gereretur, eſſent facturi, præſertim cum non deeſſent, qui Romam ſcriberent, literas nuncioſque ab Annibale ad Antiochum & viciſſim crebro commeare; quæ cum Annibalis ſcriberentur, minorem obtinebant fidem. Tandem tamen miſſi ſunt in Africam legati, qui ea de re inquirerent, & apud eorum Senatum expoſtularent. Verum Annibal ſe vnum peti in-

Timor ab Annibale, qui fugit ad Antiochum.

telligens, clam ad Antiochum profugit, quem Epheſi eſt conſecutus, nec ei modicum momentum attulit, ad bellum contra Romanos ſuſcipiendum.

III. Bellum in Nabidem omnibus probatum.

Interea T. Quintius in hybernis gaudio pacis cum vniuerſa Græcia fruebatur, exceptis Ætolis, quibus non pro ſpe ſua victoriæ præmia contigerant, cum Senatus Conſultum de bello aduerſus Nabim tyrannum affertur. Quod cum omnibus in conuentu Corinthiaco, præterquam Ætolis, placuiſſet, auxilia ex vrbibus ad Quintium libenter ſummiſſa ſunt: qui Argos primum obſedit, deinde ad ipſum belli fontem exſiccandum, Spartam, vbi erat Nabis arma tranſtulit. Eò Philippus mille & quingentos Macedones, & quadringentos equites Theſſalos miſit. Eodem nauales copiæ L. Quintij, Rhodiæ item & Eumenicæ confluebant. Nec minus Lacedæmoniorum exules, duce Ageſipoli, qui Regiæ familiæ cum eſſet, à Lycurgo tyranno pulſus fuerat, in Romana caſtra ſpe recuperandæ patriæ conueniebant. At Nabis licet copias haberet non pœnitendas, illis tamen impares, & ſibi à ciuibus quoque ſuis timeret, octoginta principes iuuentutis accepit obſides, quos cuſtodiæ traditos, proxima nocte crudeliter interfecit. Deinde quoſdam Ilotas transfugere voluiſſe inſimulatos, per omnes vicos verberibus actos necauit. Sicque multitudinem nefarius homo terrore continuit.

Nabis crudele facinus.

IV. De pace agit, Quintio in eum inclinante, & quare.

Nihilominus terra marique concluſus, de pace cum Quintio cœpit agere, quam cum concilium omne reſpueret, in eam tamen Quintius inclinabat, quod Spartæ obſidionem fore diuturnam videret, ad quam dum ſtarent copiæ, non erant quibus Antiocho, ſi ingrueret ab eo bellum, reſiſteretur: & priuatim veritus ne ſibi à nouo Conſule ſuccederetur, qui fructus decerperet laborum eius, in tranſuerſum actus eſt, & infandum caput ad certas pacis conditiones admiſit, & Argiuis liberatis, ſeruam Spartam reliquit, Achæis & omnibus bonis gementibus: Ætolis etiam in Romanos maledicta torquentibus, qui cum libertatem ſe Græcis omnibus reddere gloriarentur, nihilominus nobiliſſimam ciuitatem in manu teterrimi tyranni relinquerent, legitimo Rege contempto, ciuibuſque nobiliſſimis, quos in exilio viuere cogerent, ſed & Græciæ compedes Philippo ereptas, ipſi haberent in poteſtate. His illi aculeis Romanum Imperatorem figebant, qui copias Elatiam reduxit, vnde Romam literas miſit, de rebus ad Lacedæmonem geſtis.

Eique cum bonorum gemitu conceditur.

V. Lex Oppia abrogatur.

Romæ porro priuſquam in Hiſpaniam Cato proficiſceretur, de lege Oppia, quæ erat de mulierum ornatu, magna contentione certatum eſt. Cato pro lege ne abrogaretur grauem orationem habuit, ſed Valerius Tribunus plebis probabiliorem, quæ & vicit, Tribunis qui intercedebant, mulierum importunitate interceſſionem remittentibus. Oppia lege abrogata, Cato extemplò cum viginti quinque longis nauibus Hiſpaniã proficiſcitur, cuius admodum æger erat ſtatus, maiorque incumbebat Romanis difficultas, quam ſuperioribus annis. Nam Hiſpani tunc tædio Carthaginenſiũ, ad Romanos facile deficiebant: nunc ex vſurpata libertate, iterum velut in ſeruitutem aſſerendi erant. At Cato cum haud procul Emporiis caſtra haberet, tres ad eum legati ab Ilergetum Regulo venere, quorum vnus erat Reguli filius. Hi à Catone poſtularunt aliquot millia militum, ad hoſtem ſibi imminentem depellendum. Verum Cato haud tutum ratus inter hoſtes minuere copias, neque honeſtum ſocios in ſummo diſcrimine deſerere; præ ſe tulit auxilia miſſurum, quæ etiam in naues impoſuit, moxque reuocauit ad ſeſe. Præcedens interim aduentantis auxilij rumor, & Ilergetum erexit animos, & hoſtium concilia diſcuſſit.

Cato adit Hiſpaniã.

VI. Quæ ibi ab eo geſta, eiuſque virtus.

Interea Cato cum viciniore hoſte non ſine periculo pugnauit, victorque caſtra expugnauit, multiſque millibus cæſis diripuit; eam victoriam multorum oppidorum deditio ſecuta eſt. Cum autem Imperator ipſe laboris eſſet patientiſſimus, & diligentiſſimus diſciplinæ militaris obſeruator, adeo vt parcimonia & vigiliis & labore cum militum vltimis certaret, nec quidquam in exercitu ſuo præcipui haberet, præter honorem & imperium, totum exercitum habebat obſequentiſſimum: idque obſequium victorias ſine magno labore pariebat. Sed ad perpeſſionem laborum induſtria ducis accedebat. Cum enim in Luſitania Turdetani Celtiberos auxilio euocaſſent, ipſe operam dedit, vt Celtiberos diſtraheret à Turdetanis, duplici ſtipendio propoſito, aut data venia, quod ſe Romanorum hoſtibus adiunxiſſent, ſi domum ſe infecta pugna reciperent. Inde ad Iberum Cato regreſſus Lacetanis vrbe prudenter elicitis, ipſorum occupauit vrbem, & eos in deditionem accepit; moxque & Vergeſtanos deuicit, ac vendidit. Prouincia pacata, vectigalia ex ferrariis & argentariis fodinis inſtituit, quo prouincia in dies locupletior facta eſt.

ANNVS MVNDI 3860.

ONIÆ III. Ducis & Pont. 14.

PTOL. EPIPHANIS 10. PHILIPPI 17.

ANTIO. MA. 31. Imperij Græcor. 118.

OLYMP. CXLVI. A. 3. VR. C. 559.

ANTE CHRISTVM 193.

I. Noui Conſules.

CVm à Scipione & Sempronio huius anni Coſſ. de prouinciarum diſtributione relatum eſſet, & Senatus frequens in eam ſententiam iret, vt quoniam in Hiſpania & Macedonia debellatum eſſet, vtrique Conſuli prouincia eſſet Italia: Scipio ſentiebat Italiæ vnum ſatis eſſe Conſulem, alteri decernendam eſſe Macedoniam, quod graue bellum ab Antiocho, qui iam in Europam traiecerat, immineret, ad quod Ætoli, & Annibal ipſe ſtimularet. Et apparebat Scipionem bellum ambire Aſiaticum. Non placuit tamen Senatui, nouum in Macedoniam deduci exercitum, ſed eum potius qui ibi erat, à Quintio reduci in Italiam, ac dimitti.

Scipio ambit bellum Aſiaticum.

II.

Quintius autem veris initio, cum de repetenda vrbe cogitaret, conuentu edicto Corinthum

venit,

Quintius Græcis valedicit, & de Nabide excuſat.

venit, quaſi Græciæ vale dicturus, vbi cum de rebus à ſe geſtis ageret, probata ſunt omnia vehementer, præter pacem tyranno datam, quam Senatus hoc anno ratam eſſe voluerat. Eam tamen excuſabat, quod Nabis exarmatus eſſet, & ſine Spartæ ruina opprimi non potuiſſet. Illud autem fuit longè gratiſſimum, quod ad perfectam Græciæ libertatem compedes eius ſuſtulit, dimiſſis præſidiis, quæ Corinthum, Chalcidem, & Demetriadem, Oreum quoque & Eretriam continebant. Theſſaliam quoque, vbi omnia confuſa erant, & perturbata, præclarè compoſuit, & ingentem numerum ciuium Romanorum, præſertim quos bello Punico Annibal, cum à ſuis non redimerentur, venundederat, tota indulgente Græcia, ſeruitute liberauit. Denique Brunduſium copias omnes tranſportauit, quæ per totam Italiam ad Vrbem vſque propè triumphantes venerunt. Vbi triumphus Quintio decretus, triduóque magna pompa celebratus eſt.

Romani ſerui ei donantur.

Cato redit ex Hiſpania.

Rediit quoque ex Hiſpania Cato, vbi plura recepit oppida, quam dies egiſſet in Hiſpania, & magnificè quoque de ea triumphauit; quamuis vtriuſque triumphum Faſti capitolici prætermittant.

III. Sedes Senatoriæ in ludis diſcretæ. *Liuius.*

De Arnſp. reſp. l. 2. c. 4.

In vrbe hoc anno Cenſores Sex. Ælius Pætus, & C. Cornelius Cethegus, Scipionem ſecundùm Conſulem principem Senatus legerunt; quo eum honore priores etiam Cenſores affecerant. Gratiam quoque ingentem ſibi apud Senatum pepererunt, quod ludis Romanis Ædilibus Curulibus imperarunt, vt loca Senatoria, quæ hactenus promiſcua fuerant, à reliquo populo ſecernerentur. Id factum M. Tullius Scipioni iterum Conſuli tribuit, eaque re Valerius Max. ait vulgi animos à Scipione non mediocriter auerſos.

IV. Cum Inſubribus & Boiis res geſta.

In Ciſalpina Gallia L. Valerius Flaccus proconſul, circa Mediolanum cum Gallis Inſubribus, & Boiis, qui Padum tranſgreſſi fuerant, ad Inſubres concitandos, ſigni collatis depugnauit, & ad decem hominum millia cecidit. At Sempronius Conſul in Boios profectus, totam gentem ad rebellandum concitatam inuenit, tanta multitudine, vt collegæ copias accerſeret, & interim pugnam tergiuerſando extraheret. Ea re cognita, Boij caſtra tribus ex locis oppugnare aggreſſi ſunt, ibique diu, non irrito labore pugnarunt, Poſthumij Quæſtore cum ducentis militibus interfectis. Qui mox extraordinaria cohorte, à Conſule ſummiſſa, repulſi, & ad ſua caſtra compulſi, ibique viciſſim oppugnati ſunt. Ibi dum quidam pertinacius pugnant, nec reuocanti Conſuli obtemperant, erumpentibus Gallis male mulctati, & in caſtra ſua compulſi ſunt. Ita varia hinc atque illinc victoria, & fuga fuit.

(.:.)

ANNVS MVNDI 3861

ONIÆ III. Ducis & Pont. 15.

PTOL. EPIPH. 11. & PHILIPPI 28.

ANTIO. MAG. 32. Imperij Græc. 119.

OLYMP. CXLVI. A. 4. VRB. CO. 560.

ANTE CHRISTVM 191.

CVm Coſſ. in ſuas prouincias profecti eſſent, T. Quintius à Senatu poſtulauit, vt legatos de rebus à ſe geſtis in Græcia, audiret, & ſi videretur, confirmaret; auditi omnes, benignéque omnibus reſponſum; At cum Antiochi legatis diſceptatio diuturnior fuit, qu Quintio huius negotij ſcientiſſimo commiſſ eſt. Eius hæc ſumma fuit. Illi amicitiam populi Romani petebant, hic conditiones dua afferebat, alteram vt Antiochus omni Europ abſtineret, alteram vt Romanis ius eſſet Græcarum Aſiæ ciuitatum amicitias, & tueri qua habent, & nouas amplecti. Reſpondent lega iniuſtè agere Romanos, qui Antiochum aui poſſeſſione in Thracia priuare velint. Nequ rectum fuerit externum principem eximer velle ſubditos aliquos à ſubactione Regis ſu ſub ſpecioſo titulo libertatis, præſertim cu Antiochus nollet Græcas haſce ciuitates ſer uas habere, ſed ſubditas, vt antea, retinere. Ita que iniuſte illarum ciuitatum odium confla bant Antiocho, cum ad fucum faciendum no minibus ſeruitutis & libertatis abuterentur, lo co ſubiectionis & rebellionis. Sed hæc lima tius in Annalibus ſtudioſus Lector diſputat reperiet. Legati porro ſuper ea re ad Antic chum Roma mittuntur.

Vixdum ij profecti erant, cum Carthagin legati attulerunt, bellum ab Antiocho, min ſtro Annibale haud dubiè apparari. Is ann triennium ex Africa ad Antiochum profuge rat, eique autor erat, vt bellum in Italia gerere tur, ibi tantum Romanos vinci poſſe, ſibi cer tum tectas naues, ſedecim millia peditum, mille equites depoſcebat: ea ſe claſſe primu Africam petiturum, & confidere ſe Carthag nenſes ad rebellandum adducturum, ſi illi cu ctentur, ſe in aliqua Italiæ parte bellum R manis excitaturum, Regem cum cæteris c piis in aliqua Græciæ parte ſubſiſtere oport re, expectantem rei benè gerendæ occaſioner Excitaſſe autem Pœnos, miſſo ad eos Ariſt ne, autor eſt Liuius, ab eóque Carthagine ſuſpicionibus impletam. Neque eam vna fuiſſe Pœnis legationis cauſam, ſed vt de fin bus ſuis, male à Maſaniſſa vſurpatis, quere rentur; cui Romani, ipſéque Africanus n mium fauentes, eam controuerſiam dirime noluerunt, ne ſcilicet ſocium fideliſſimum M ſaniſſam amitterent, quod tamen ſine alioru iniuria factum oportuerat.

In Hiſpania poſt reditum M. Catonis plur ma oppida rebellauerant, contra quæ Digiti Prætor crebra magis quam dictu digna præl fecit, atque adeo pleraque aduerſa, vix vt d midium militum quos acceperat, ſucceſſori r

liquerit. At contra P. Scipio Cn. filius multa ſecunda prælia fecit, quibus plus 50 oppidis recepit. Difficilem tamen obtinuit de Luſitanis victoriam, & poſt votos Ioui ludos, vt ait Liuius, ſed inſignem. Ad duodecim quippe hoſtium millia cæſa ſunt, capti 540, omnes fermè, equites, & ſigna militaria 134. De Romano autem exercitu tres tantum & ſeptuaginta deſiderati. Præda quam illi, peruaſtata vlteriore prouincia, corraſerant, quæ agnoſci potuit, ſuis dominis reſtituta; reliqua militi diuiſa. Succeſſit C. Flaminius Prætor, ſed tardius in prouinciam venit. Nam totum ferè tempus conſumpſit in delectu habendo in Italia & Sicilia, quin etiam in Africam tempeſtate delatus eſt. Itaque Iluciam oppidum in Oretanis tantum cepit: deinde milites in hyberna deduxit, vnde & aliquot excurſiones in prædones, non ſine iactura, fecit.

IV. Res geſta contra Ligures & Boios.

Romæ principio anni crebri terræ motus contigerunt. Cornelius Conſul Galliam prouinciam Minucius Liguriam ſortiti ſunt. Ligures ad 20 millia in armis erant, & multitudine freti, prælium de ſumma re ambiebant. At Conſul ſuos in aciem non educebat milites, quos nouos habebat & paucos. Paulo tamen poſt idem Minucius in agro Piſano contra eos conflixit & vicit, & eorum caſtra diripuit. Cornelius quoque Merula contra Boios feliciter pugnauit, eorumque inſidias irritas reddidit. Itaque aperta acie pugnatum eſt, multaque vtrinque ſtrage edita, Romanus victor fuit. Cumque Romam, ad habenda comitia Conſularia, fuiſſet euocatus, triumphum quem petebat, non obtinuit: quippe ſupra quinque millia militum amiſerat, centuriones tres & viginti, præfectos ſociorum quatuor, Tribunos militum ſecundæ legionis duos.

ANNVS MVNDI 3862.

ONIÆ III. Ducis & Pont. 16.

PTOL. EPIPHANIS 12. PHILIPPI 29.

ANTIO. MA. 33. Imperij Græcor. 120.

OLYMP. CXLVII. A. 1. VR. C. 561.

ANTE CHRISTVM 191.

I. Ambitio pro Conſulatu.

Conſularibus comitiis tam candidatorum, quam petitorum gratia incaluit ambitio. Petebat enim L. Quintius, qui in Græcia claſſi præfuerat, fratre T. Quintio in bello Philippico Imperatore. Petebat & P. Cornelius Cn. filius, qui nuper in Hiſpania rem benè geſſerat, & habebat pro ſe petitorem Africanum; & ipſemet ante 11 annos à Senatu fuerat vir optimus iudicatus. Petebat quoque Africanus pro C. Lælio ſibi chariſſimo, ſed in vtraque petitione victus eſt Africani fauor, populo in eum, ob ſedes theatri diſcretas, nonnihil infenſo. L. ergo Quintius factus eſt Conſul, & quia alterum è plebe eſſe oportebat, Domitius Ænobarbus. Verum Africani candidati alter proximo, alter deinde ſequenti facti ſunt Conſules. a. m. 3850.

II. Ætoli omnes in Romanos excitant.

Hoc anno Olympico Græciæ res Aſiæque vehementer turbari cœperunt, Ætolis bellum vbique contra Romanos excitantibus, legatis ad Nabin, ad Philippum, ad Antiochum miſſis, quibus auxilia ſuperbè pollicebantur. Sed regibus tardius motis, Nabis extemplo ad arma conuolat, maritimoſque vicos à Romana ſocietate abductos, ſibi pecunia metuque ſubiicit, & Gytheum oppugnat: qua de re Achæi ad eum primo, deinde Romam per legatos querelas detulerunt. Antiochus autem Ptolemæo Epiphani Cleopatram filiam in matrimonium dedit, conceſſa dotis nomine Cœleſyria, vna cum Phœnice, Iudeáque & Samaria; diuiſiſque inter vtrumque Regem vectigalibus, optimates ſuæ quiſque patriæ exactionem eorum redimebant, & collecta quæ imperata eſſet pecunia, conferebant eam in regium Ærarium, vt ait Ioſephus. Ex quo intelligitur ita traditam Ptolemæo Syriam, vt Antiochus in ea dimidium vectigalium, quaſi penſionem ſibi retineret: vt præter præſens emolumentum, etiam aditum haberet ad eandem prouinciam aliquando recuperandam.

Ioſeph. l. 12. c. 3.

Antiochus dat filiam Ptolemæo.

III. Eumenes eius affinitatem recuſat.

Alios quoque Regulos ſibi affinitate coniungere ſtatuit, vt potentior contra Romanos redderetur, Antiochidem enim dedit Ariarathi Regi Cappadociæ, tertiam etiam obtulit Eumeni Pergami, filio Attali, qui affinitatem recuſauit, ne contra Romanos bellum gerere cogeretur, & fœdus cum eis à patre initum violare. Quin potius legatos Roma ad ſe miſſos, ad bellum quantum potuit incitauit. In his legatis fuiſſe Africanum ſcribit Appianus, & alij, eumque cum Annibale Epheſi de præſtantiſſimo Imperatore collocutum. Cumque Annibal primum nominaſſet Alexandrum, Pyrrhum alterum, tertium ſeipſum. *Quid tu*, iniquit Scipio ſubridens, *diceres, ſi me viciſſes? Tum vero me*, inquit illi, *& ante Alexandrum, & ante Pyrrhum, & ante omnes Imperatores eſſe.* Arguto reſponſo propriæ laudis offenſionem, Scipionis laude, atque aſſentatione temperauit. Romani autem Rege adito, inſtitutum colloquium cum eo non perfecerunt, morte filij Regis audita: cum Minione autem diſceptatione ſuſcepta, Romam re infecta rediere. Ipſum autem Regem ſui ad bellum perpulere, certam polliciti victoriam, ſi modo Græciam maturè præoccupaſſet. Ibi enim Aetolos in media acie habiturum, in vno cornu Nabidem, in altero Philippum, acceſſurum Annibalem, qui Pœnos ducat in Romanos, quos iſti omnes peſſimè oderint.

Zonaras. Val. Max.

Annibalis cum Scipione colloquium.

Antiocho bellum perſuadetur.

IV. Deſignantur Coſſ.

Rex aliquanto poſt Helleſpontum cum exercitu traiecit: quod cum Romanis Eumenes, miſſo ad eos Attalo fratre, nunciaſſet, & Aetolos in armis eſſe, proximo quoque tempore viſum eſt Conſules deſignare, qui proximo anno inirent magiſtratum, Scipio Naſica, & Acilius Glabrio. Prætor autem Attilius claſſem parat, & in Græciam proficiſcitur. Interim autem ibi Quintius, cum cæteris legatis, ſocias vrbes populoſque circumeunt & confirmant, Athenas, Chalcidem, Demetriadem, ne eas Aetoli ad Antiochum traherent. Aetolorum quoque concilio interfuerunt, Athenienſibus id agentibus. Ibi nihilominus decretum fit, vt Antiochus ad liberandam Græciam euocare-

Legati ſocios in Græcia continent.

tur, & ad controuerſiam Ætolos inter & Romanos dirimendam. Id decretum cum poſceret. Quintius ab Ætolorum prætore Damocrito ſuperbè reiectus, Corinthum cum legatis reuerſus eſt.

V. Ætoli res vrbes affectant, & quo euentu.

Demetrias capitur, Nabis occiditur.

Poſt quorum diſceſſum ſtatuerunt vno die Demetriadem, Chalcidem, & Lacedæmonem occupare; Thoas Chalcidem, Alexamenus Lacedæmonem, Diocles Demetriadem miſſus eſt, qui eam per ſpeciem reducendi Eurylochi, occupauit; Alexamenus eductum foras Nabidem, ſpecie exercendi militem ad Antiochi aduentum, equo deturbatum confodit. Sed Ætoli præproperè ad prædam verſi; à populo partim cæſi, partim ſub corona venierunt. Lacedæmonij, opera atque induſtria Philopœmenis, Achæorum ſocietati ſe adiunxerunt. Thoanti quoque conatus occupandæ Chalcidis parum feliciter ſucceſſit, quod is principibus ciuitatis innotuiſſet, & maturè ſociarum vrbium præſidio, ciuitatem ſuam muniuiſſent. Cumque Aetoli munitiſſimæ vrbi vim afferre non poſſent, re infecta domum reuerſi ſunt: eamque mox Quintius præſidio firmauit. Conatus eſt quoque Demetriadem ab Ætolis liberare, ſed eò miſſus Villius, infecto negotio ad Quintium rediit, & cum eo Corinthum ſe recepit.

Chalcis fruſtra tentatur.

VI. Romanorum ad bellum apparatus.

Iam ferè in exitu annus erat, & in dies magis fama & cura de Antiochi bello creſcebat, cum de prouinciis magiſtratuum deſignatorum agi cœptum eſt, vt parationa eſſent omnia, decretum vt Conſulibus Italia, & quo Senatus cenſuiſſet, prouinciæ eſſent; intelligebant autem omnes bellum in Antiochum, cui ea ſors obtigiſſet, decem millia peditum, & ſeptingentos equites, tam ciuium, quam ſociorum, decreuerunt: præter claſſem, & copias quæ in Brutiis ſtationem habebant, vt Græcorum & Aſianorum appulſum in Italiam prohiberent. Antiochum autem tres ciuitates morabantur Smyrna in Ionia, Lampſacus & Troas in aditu & exitu Helleſponti; quas neque vi expugnare ad eam diem potuerat, neque in amicitiam pellicere, neque à tergo relinquere volebat. Aetolus quoque Thoas, & Annibal diuerſa in concilio ſentiebant, tantumque ille effecit, vt Annibalis ſententia vtilior repudiaretur, ipſéque etiam ſuſpectus fieret.

VII Antiochus Demetriadem venit.

Antiochus Demetriadem, quæ erat in Aetolorum poteſtate, cum ingentibus copiis venit, & ab iis belli decernitur Imperator; cui etiam triginta conſiliarios attribuunt; cum quibus capto conſilio, viſum eſt Chalcidem nuper fruſtra tentatam, primùm aggredi, cui cum deditionem fruſtra ſuaſiſſent, Demetriadem reuerſi ſunt. Inde in Achaia coactum eſt concilium, vbi legati Antiochi, & Ætolorum cum Achæis, & T. Quintio conuenerunt. Ætoli Achæos excitarunt, vt neutri parti ſe adiungerent, ſed ab vtriſque pacem peterent. At Quintius contrà monet ne Regis vel Aetolorum vanitati, ſed expertæ Romanorum fidei ac fortitudini ſeſe committant; neutri autem parti ſeſe addicere, non ſolum vanum, ſed etiam perniciosum fore; quippe ſine gratia, ſine dignitate, vtriuslibet victoris prædam fore. Aſſenſere Quintio Achæi, & ex eius voluntate quingentos milites in Chalcidem, totidem in Piræeum miſerunt, quod Athenis res fluctuarent. Nihilominus Chalcidenſes Antiocho imminenti portas aperuerunt, cuius exemplum tota Eubæa ſecuta eſt. Rex captiuos Romanos omnes ſine fraude dimiſit, & Chalcide hyemem traducens, partim legatis ciuitates ſollicitabat, partim excipiebat venientes: Annibale improbante, quod ciuitates facile in vtramlibet partem defecturæ eſſent. Philippi potius ſocietatem captandam, qui totius belli molem ſuſtinere poſſet.

Concilium Achæorū.

Achæi Romanis fidem ſeruant.

Chalcis & Eubæa Antiocho paret.

VIII. Philippus ab Antiocho alienatur.

Sed is leui quadam de cauſa ab Antiocho alienatus eſt, dum is ſe Philippo gratificaturum ſperat. Miſit enim Cynocephalas, vbi cum Philippo debellatum fuerat à Romanis, qui oſſa Macedonum, qui ibi ceciderant, ſepulturæ mandarent. At Philippus neglecti officij ſe accuſari exiſtimans, Romanis ſe Antiocho deſerto dedidit, qui ante à conſilium ex belli euentu capturus videbatur. Addit Zonaras ortam offenſionem, quod Antiochus ei quædam Thraciæ loca eripuiſſet. Pheras quoque & Scotuſſam, & aliquot alia oppida in ſuam poteſtatem redegit. Sed Lariſſa fruſtra tentata, Demetriadem, & inde Chalcidem venit, ibique per hyemem, cum filia hoſpitis ſui, ineptis copulatus eſt nuptiis; indéque tempus conuiuiis, & voluptatibus tranſegit: Ducíque exemplum exercitus ſecutus eſt.

Nouæ Antiochi nuptiæ.

IX Hiſpaniæ res.

In vtraque Hiſpania res hoc anno proſperè geſtæ. Nam C. Flaminius oppidum Litabrum opulentum ac munitum expugnauit, & Regulum Corribilionem viuum cepit: & M. Fuluius proconſul, cum duobus hoſtium exercitibus duo ſecunda prælia fecit, oppida quatuor, caſtella multa expugnauit, denique & Toletum operibus cepit. At in Liguria male pugnatum eſt, & caſtra Conſulis ægrè defenſa. Nec ita multo poſt in eas anguſtias adductus eſt Romanus exercitus, vt niſi Numidarum equitatus ludibundus euaſiſſet, & flammis in Ligurum vicos iniectis, Ligures ad eas extinguendas accurrere coegiſſet, Caudinam cladem Romani iterato ſubijſſent. At cum Conſul vterq; diuerſis ex locis Boios peruaſtaſſent, illi belli cladiumque pertæſi, ad Conſules turmatim transfugerunt. Denique hoc quoque anno L. Quintio Conſule, vrbem duo maximi terrores tenuerunt, terræmotus per duodequadraginta dies, & incendium, quod ortum à foro Boario, diem noctemque ædificia ad Tyberim verſa exuſſit.

Et Italicæ ambiguæ.

Romæ terræ motus, & incendium.

ANNVS MVNDI 3863.

ONIÆ III. Ducis & Pont. 17.

PTO. EPIHANIS 13. PHILIPPI 30.

ANTIO. MAG. 34. Imperij Græc. 121.

OLYMP. CXLVII. 2. VRB. CO. 562.

ANTE CHRISTVM 190.

I Bellum Antiochum. Acilio Imperatore.

ERupit hoc denique anno bellum, Antiochum inter & Romanos, vbi diu inter vtroſque variis diſſimulationibus, legationibus,

apparatibus tractum fuiſſet, quo anno M. Cato ait ſe ad Thermopylas, Acilio Glabrione Conſule, quarto à ſuo Conſulatu anno, Tribunum militum, aut potius legatum pugnaſſe. Cæterum cum S. P. Q. R. bellum contra Antiochum, rogante Cornelio Conſule, iuſſiſſet, auctæ ſunt etiam copiæ, quæ iam decretæ fuerant anno præcedente. Acilio Græcia, Cornelio Italia ſortitione contigit. Sub idem tempus legati à duobus regibus Philippo & Ptolemæo Ægyptio Romam venerunt, belli auxilia offerentes; quæ Romani non accepere. Reſponſum tamen eſt Philippo, cum Senatui, populoque Romano gratum facturum, ſi Acilio Conſuli non deeſſet. Nec minus Carthaginenſes & Maſaniſſa, adiumenta belli obtulerunt, quæ Romani recuſarunt, præter quingentos Maſaniſſæ equites, & viginti elephantos.

Philippus & Ptolemæus ſubſidia Romanis offerunt.

II. Antiochus Ætolos vrget.

Interea in Græcia Antiochus, ſub veris initium, magnam Acarnaniæ partem occupat, Philippus Athamaniam, Lariſſam Acilius Conſul, cui etiam Theſſaliam proficiſcenti, aliquot oppida præſidiáque ſeſe dediderunt. Dum hæc agerentur Chalcide erat Antiochus, quem ſero pœnitebat Thoantis Ætoli potius, quam Annibalis ſecutum eſſe conſilium. Ne tamen temerè cœpta, per ignauiam euerteret, nuncios in Aetoliam mittit, qui delectum vrgeant, ipſe in ſaltum Thermopylarum ſe recipit, ibique caſtra diligentiſſimè communit, ne inuitus cogeretur ad pugnam, dum exercitum expectat ex Aſia, quem quotidianis nunciis efflagitabat. Ætolos autem iuga montium imminentium occupare iubet. Sed ad eos inde exturbandos Catonem & Valerium Flaccum legatos Conſul cum binis millibus mittit. Interea Conſul pro loci natura aciem explicat, prælium que parat, ſuis prius, pro magnitudine negotij, bene animatis. Rex quoque copias ſuas educit, qui vt ſuperiore loco pugnabat, & Macedonum robur pro vallo collocarat, ingruentes Romanos malè accipiebat: & irrito liberè receptui canere coëgiſſet, niſi Cato ex iugo vnde deiecerat Ætolos, apparuiſſet. Ea re cognita, regios tantus terror inuaſit, vt omnes abiectis armis fugerent. Rex ipſe non prius ab effuſo curſu conſtitit, quam Elatiam perueniret, vbi fugæ & pugnæ reliquiis collectis, cum exigua manu ſemiermium militum Chalcidem ſe recepit, indeque Epheſum tranſmiſit. Accepta inſuper ab Attilio Romanæ claſſis præfecto, maritima clade.

In Thermopylis ſubſiſtit.

Pugnat, & opera Catonis vincitur, & fugit Epheſum.

III. Romani Chalcidem & Eubœam recipiunt.

At Romanis non facilè fuit perſequi fugientes. Nam & munimenta & vallis anguſtiæ fugientes à tergo tutabantur, ſicut & Elephanti, quos pedites ægrè præterire poterant, & equites ne adire quidem, equis ad eorum viſum, & odorem tumultuantibus. Caſtrorum etiam direptio Romanos remorata eſt. Paulo poſt Conſuli Chalcidem venienti, vnde Rex iam abierat, portæ patuerunt; præfecto quoque vrbis Ariſtotele ad eius aduentum vrbe excedente. Chalcidis exemplum reliqua inſula nunc quoque ſecuta eſt, Inde Conſul M. Catonem Romam miſit, vt per eum S. P. Q. R. quæ geſta fuerant certo cognoſceret; ipſe quippe non exigua victoriæ pars fuerat, adeo vt Conſul adhuc à victoria calens, cum diu in complexu tenuerit, & præ gaudio exclamarit, neque ipſum, neque populum totum Catonis meritis referendæ gratiæ parem eſſe.

Plutar. Cato Romam mittitur.

IV. Conſul Heracleam Ætolorum obſideret.

Hæc cum ita geſta eſſent; Conſul à Thermopylis Heracleam miſit, qui Aetolos ad deditionem, & veniam à Romanis petendam inuitarent. At ipſi ſibi conſcij quam malè de Romanis meriti eſſent, quantique belli incentores extitiſſent, nihil pacati reſponderunt. Ergo Conſul vrbem munitiſſimam ipſos quatuor & vinginti dies, diu noctuque oppugnauit. Sed Aetolos rerum deſperatio fatigari non ſinebat, donec Conſul eos ficta ceſſatione deceptos expugnauit, & mox arcem, quò illi confugerant, deditione recepit. Paucis autem diebus priuſquam Heraclea caperetur, Ætoli concilio Hypatæ coacto, legatos ad Antiochum miſerunt, vt primum à Rege peterent, vt ipſe coactis iterum terreſtribus, naualibuſque copiis, in Græciam traiiceret, aut certe pecunias & auxilia mitteret: ni faceret, Romanos deuictis Ætolis, nemine repugnante in Aſiam traiecturos. Quod Rex ſatis perſuaſus, primum pecuniam, deinde & copias ſe miſſurum ſpopondit, quas Thoas, qui vnus erat ex legatis, in Aſia expectauit.

V. Expugnatque; tum illi pacem petunt.

Verum Heracle capta, fregit tandem animos Aetolorum, qui abiectis belli conſilijs, legatos ad Conſulem de pace miſerunt, in quibus Phaneas orator, qui cum dixiſſet Aetolos ſe ſuáque omnia fidei populi Rom. permittere, exiſtimans id eſſe, optare ſe victoris clementiam experiri, non autem ſe eius arbitrio permittere, cum Conſul principes aliquos viros, qui defectionis cauſa fuerant, ſibi dedi iuberet, & ni facerent vincula in præſentia minaretur. Territus Phaneas inducias decem dierum petiit, dum hæc à Senatu populóque Aetolorum probarentur. Populus autem ſæuitia imperij exacerbatus, bellum præoptauit. Præſertim cum Nicander ex Aſia rediens, pecunias attuliſſet, & affirmaret bellum ab Antiocho terra marique præparari. Ergo proximo decreto antiquato, Aetoli Naupactum concurrunt, illudque ad ſuſtinendum Romanorum impetum vndique communiunt; nec tamen difficiles montium tranſitus ſtolidi occupant: Conſul autem iis occupatis, Naupactum cum copiis circunſedit.

Moxque bellum redintegrant, & Naupacti obſidionem ferunt.

VI. Quintij ope & miſericordia reſpirant.

Iamque poſt duos oppugnationis menſes imminebat exitium, & ſimul omne Ætolorum nomen ad internecionem peribat, cum Quintius Zacyntho Naupactum traijcit, & miſericordia motus, dum muris obambulat, agnoſcitur, & concurſu facto obſecratur, vt opem ferat pereuntibus, eoſque propitius conſeruatos velit. Qui eorum cauſa ſuſcepta Conſulem exorat, vt eis inducias concedat, dum Romam legatos mittant, qui ſe ſuaque Romano Senatui permittant; ſicque obſidio ſoluta, exercitus in Phocidem miſſus eſt. Eodem tempore Philippus coronam auream in Capitolium miſit, ad ædem Iouis, cuius legatis non ſolum benignè à Senatu reſponſum eſt, ſed Philippi quoque filius Demetrius, qui erat obſes Romæ, ad patrem deducendus eiſdem traditur.

Demetrius patri Philippo redditur.

VII. Maritima clades Antiochi.

Neque vero Antiochus maritima, quam terreſtri expeditione fortunatior fuit. C. Liuius præfectus Romanæ claſſis fuit, Regiæ

vero Polyxenidas, qui pugnandum cenſuit, priuſquam Eumenis & Rhodiorum naues Romanis iungerentur. Itaque pari ferè vtrimque nauium numero concurritur, cum Eumenes qui inchoato iam certamine aduenerat, vt vidit læuum cornu hoſtium à Liuio turbatum, dextrum ipſe, vbi æqua pugna erat, inuadit,

Hier. in Dan. 11.

paulóque poſt fuga cœpit à læua, cum Polyxenidas, vt virtute militũ ſuperari ſe vidit, ſublatis dolonibus effusè fugam capeſſit, quem ſecuti ſunt, qui ad dexteram contra Eumenem pugnabant. Romani & Eumenes, quo ad ſufficere remiges potuere, ſatis pertinaciter ſecuti ſunt: ſed ſuperiores pugna, fugiendi celeritate victi ſunt. Nec prius Regij fugiendi finem fecerunt, quam in portum Epheſinum peruenerunt. Tredecim tamen naues cum milite & remige Romani ceperunt, demerſerunt decem, vnicam à principio, eamque punicam amiſerunt. Poſtero die cum Romani hoſtem perſequi intenderent, medio ferè curſu Rhodiæ naues 25 obuiæ fuerunt; cum quibus hoſtem perſecuti, ante hoſtium portus Epheſini acie inſtructa ſteterunt. Et poſtquam confeſſionem à victis ſati expreſſerunt, Rhodij & Eumenes domos dimiſſi, C. Liuius Cannas ad hybetna conceſſit.

VIII. Boiorum clades & deditio.

Alter Conſul Scipio Naſica in prouinciam profectus, Cn. Domitio ei exercitum tradente, in agrum Boiorum legiones induxit, & cum ipſis cum magna ipſorum clade conflixit, caſtra cepit, eoſdem ad deditionem compulit, obſides accepit, & gentem dimidia ferè agri parte mulctauit, deque iis triumphauit. Sicque apparet cum Boiis hoc anno planè fuiſſe debellatum. Minucius quoque Proconſul ſupra quatuor Ligurum millia confecit, trecentis ferè de ſuo exercitu amiſſis.

ANNVS MVNDI 3864.

ONIÆ III. Ducis & Pont. 18.

PTOL. EPIPH. 14. & PHILIPPI 31.

ANTIOC. MAG. 35. Imp. Græc. 122.

OLYMP. CXLVII. A. 3. V. C. 563.

ANTE CHRISTVM 189.

I. Ætoli pacem non impetrant.

SVperior annus Antiocheni belli præludium fuit, præſenti cum eo Rege debellatum eſt. Cum primum creati ſunt Coſſ. Aetolorum legati variis in Senatu interrogationibus fatigati ſunt: eis quippe Patres, & indomitæ & inſociabili genti ſuccenſebant, duæ illis ad pacem conditiones datæ ſunt, vt vel mille talentûm darent, & eoſdem amicos haberent & inimicos; vel Senatui liberum de ſe arbitrium permitterent. Exprimere cupientibus quarum rerum in ipſos arbitrium poſtularent, nihil certi reſponſum eſt, ſed infecta pace dimiſſi. Tum de Conſulum prouinciis cœptum eſt agi. Cumque ambo Græciam cuperent, ambo relicta

Græcia prouincia Scipioni tribuitur.

ſorte, rem arbitrio Senatus permiſerunt. Senatu in electione ſuſpenſo, dixit Africanus, ſi fratri ſuo Lucio Græciam prouinciam decreuiſſent, ſe ei legatum iturum. Ea vox certamen ſuſtulit. Prope totus Senatus Scipioni Græciam, Lælio Italiam decreuit, claſſis Æmylio Regillo Prætori obtigit, qui C. Liuio Salinatori ſucceſſit. Ad eum autem exercitum, quem Scipio Cõſul ab Acilio Glabrione exconſule accepturus erat, multa millia, præſertim voluntariorum adiecta ſunt; adeo vt tredecim millia peditũ, cum equitibus quingentis Apolloniam tranſuexerit.

II. Ptolemæus Romanis iungitur.

Venerunt hoc tempore à Ptolemæo & Cleopatra ex Ægypto legati, gratulantes, quod M. Acilius Conſul Antiochum Græcia expuliſſet, hortanteſque vt in Græciam traiicerent. Quod ſi mirum videtur generum & filiam Romanis gratulari, ſoceri & patris cladem, & hortari ad regnum eius inuadendum, memoria repetendum eſt affinitatem hanc in ruinam Ægypti fuiſſe contractam; Cleopatram coniugi fauere

T. Liuius l. 36.

maluiſſe quam parenti. Itaque eius conſilia marito patefecit, ex quo alienati ſunt animi; & iure affinitatis & cõſanguinitatis violato, procuratum vt Romani viribus eius debilitatis, impotentem ad Ægyptum inuadendam redderent.

III. Captiui Ætolorum in latomiis.

Sub illud porro tempus, quo prouinciæ Romæ diſtribuebantur, principes Ætolorũ tres & quadraginta, inter quos Damocritus & frater eius erant, qui in expugnatione Heracleæ capti fuerant, Romam deducti, in latomias coniecti ſunt. Viciſſim autem eorũ legati cum Roma retuliſſent nullam ſpem pacis eſſe, rati Romanos ad oppugnationem Naupactiredituros, Coracem montem præſidio occuparunt. At Conſul

Ætoli bellum redintegrant, moxque pacem requirunt.

Lamiã ex inſperato oppugnauit, & intra biduũ ad deditionem coegit. Inde Amphiſſam ventum eſt, quæ dum obſidetur, allatum eſt Scipionem Conſulem ſucceſſorem aduenisse, cum Africano fratre, qui honeſtã ſoluendi Ætoli belli cauſam quærebat, in Aſiã & Regem Antiochum intentus; itaq; Ætoli, Athenienſibus deprecatoribus vſi, obtinuerunt ſex menſium inducias, quibus iterum Romam legati mitterentur, interim Amphiſſæ obſidione ſoluta. Exconſul Acilius exercitũ Scipioni tradit, deque prouincia decedẽs, Romã ad triumphum profectus eſt. Conſul au-

Conſul ducit in Aſiã.

tem Amphiſſa Theſſaliã repetit, vt per Macedoniam & Thraciam duceret in Aſiam. Cui expeditioni cum Philippus amicam operam nauaſſet, Scipiones ei reliquum pecuniæ debitæ remiſerunt, vt Senatus mandarat.

IV. Antiochus reparat copias.

Antiochus autem poſt naualem ad Corycum pugnam, totam hyemem in terreſtri, naualique apparatu poſuit, nauali præſertim, ne tota maris poſſeſſione pelleretur. Romana vero claſſis, cui ſe maturè Rhodia cum 36 nauibus, & Eumenia coniunxerat, Helleſpontum petiit, & multas ex itinere ciuitates deditione occupauit, & Abydi oppugnationem parauit. At Polyxenidas Regiæ claſſis præfectus genere Rhodius, vnde & exulabat, cum Pauſiſtrato Rhodiarũ nauiũ præfecto gerebat inimicitias, quem ſimulata proditione deceptũ, intercepit; at is fortiter pugnans vitam cum 19 nauibus amiſit. Nam quinque tantum Rhodiæ, cum duabus Cois, prælata contis flamma effugerunt. Inde deditio impedita, Pho-

Clades Rhodiæ claſſis.

cæa à Romanis cum maritima illa ora, Seleuci Antiochi filij opera deficit. Rhodij ingenti luctu affecti, neque minori cupiditate vindictæ viginti naues, ſtudio magno inſtruunt. & ſe Romanis Sami coniungunt. Cum iis ſta-

tim Epheſum adeunt, vt aut nouo certamine decernerent, aut recuſata pugna, timoris confeſſionem exprimerent. Nemine prodeunte claſſem diuidunt, pars in ſalo ſtetit in anchoris, pars in terram milites ad prædam expoſuit. Sed in eos præda onuſtos Andronicus Macedo è præſidio irruit, & magna prædæ parte exutos, ad naues compulit, qui mox inde Samum reuerſi ſunt; quo nouus prætor Æmylius peruenit. Liuius aliquot vrbibus ex itinere deditione acceptis, & conuentis in Theſſalia Scipionibus, in Italiam reuerſus eſt.

V. Res à Seleuco geſta. *Liuius l. 37.*

Interea Seleucus Antiochi filius Eumenis ſocij populi Romani fines populatur, Elæam & Pergamum caput regni eius oppugnat, quo & Antiochus ipſe venit. Venit & Eumenes ad ſua defendenda: eodemque Rhodia & Romana claſſis, ad Eumeni opem ferendam veneruut; Achæi quoque eidem ſocietate coniuncti. Cum Antiochus Aemylij Prætoris colloquium expetiit, de pace acturus: at re in aduentum Conſulis dilata, populationibus vtrimque agitur. Naualis quoque pugna, Rhodios inter & Regios, ad Eurymedontem Pamphyliæ fluuium commiſſa eſt, in qua ſiniſtrum cornu regebat Annibal, Rhodiis victoria ceſſit, Eudamo, qui Pauſiſtrato ſucceſſerat, claſſis præfecto; qui etſi ab Annibale periclitatus eſt, ab eo denique Annibal actus eſt in fugam. Interea Antiochus Pruſiam Bithyniæ Regem, & literis ſollicitabat, & nunciis in Romanos, quaſi in Regnum perniciem coniuratos; cum eum animo iam fluctuantem, literæ Conſulis, atque in primis Africani, & C. Liuius Roma legatus, ab ea ſuſpicione liberarunt. Vbi Rex à ſpe ſocietatis Pruſiæ decidit, Notium oppidum Colophoniorum oppugnare aggreditur, ad quod liberandum cum Romana claſſis aduenisset, occaſio pugnæ naualis & victoriæ Romanorum data eſt, in qua Rex duas & quadraginta naues amiſit, cum exiguo damno Romanarum atque Rhodiarum.

Antiochus pacē petit, & nauali pugna vincitur ad Eurymedōtem fluuium.

Et ad Notium oppidum.

VI. Æmylius Prætor Phocæam recuperat.

Ea clade territus Antiochus, quia maris poſſeſſione pulſus, longinqua ſe poſſe tueri diffidebat, præſidium è Lyſimachia, ne ibi à Romanis opprimeretur, inconſultiſſimè deduxit, loco rebus omnibus ad diuturnam obſidionem ferendam permunito, dum ipſe pacem quoquo modo tentaret. Itaque contemptis ciuium precibus atque lachrymis, ciuitatem cum omni armorum, frumenti, pecuniæ, machinarum apparatu, in vſum hoſtium dereliquit. Notij quoque obſidione ſoluta, Sardeis ſe recepit, & ad copias vndique contrahendas incubuit. Æmylius autem Prætor à victoria nauali Epheſum profectus, qua hoſti inſultans, naues aliquot ante portam diripuit. Inde Chium, quo ante prælium nauigare ſtatuerat, profectus, quaſſatas naues refecit, moxque Phocæam traiecit, quæ dudū à Romana ſocietate defecerat. Eam gemino portu inſtructam Prætor ad hyberna Romana deſtinabat. Et miſit qui ciuium animos tentarent; obſtinatos duobus ſimul locis ariete verberat. Denique cum nulla ſpes auxilij ab Antiocho eſſet, portas aperuerunt, pacti ne quid hoſtile paterentur, ſed, vel inuito Prætore, directi ſunt.

VII. Per idem ferè tempus Conſuli Thraciæ fines ingreſſo, nunciatur victam claſſem Regiam, & Lyſimachiam à præſidio relictam eſſe: quod multo, quam victoria naualis, lætius fuit. Refertam quippe omnibus commeatibus vrbem inuenerunt; velut in aduentum exercitus præparatis, vbi vltimā inopiam, & labores in obſidenda vrbe ſe perpeſſuros crediderant. Inde poſt aliquot dierum quietem, per Cherſoneſum ad Helleſpontum perueniunt: vbi omnibus, cura Regis Eumenis, ad traiiciendum paratis, ſine tumultu traiecerunt; quam tamen traiectionem multi certaminis fore crediderant, & eſſe oportuerat, ſi Rex ſuis rebus ſapienter conſuluiſſet: multo enim ſuauiores pacis conditiones, vt mox faſſus eſt Africanus, obtinere potuiſſet.

L. Scipio Lyſimachiam occupat, & traiicit in Aſiam.

VIII. Antiochus iterum de pace agit cum Africano, & Conſule.

Nam per eos dies in caſtra venit Heraclides, legatus ab Antiocho, de pace acturus. Et primùm, vt iuſſus fuerat, adiit Africanū, virum fortitudine, & clementia ſingularem, cui præter ingens auri pondus, regni ſocietatem Regis ſui nomine obtulit, Regis titulo duntaxat excepto, filium quoque eius, quem apud ſe habebat captiuum, gratis redditurum ſpopondit. Scipio aurum reſpuit, de filio gratias egit, ſpondens ſe priuatim gratiam cum liceret, beneficiumque repoſiturum: publicè autem ſuadere, vt pacem quibuſcumque tandem conditionibus facit. Inde Conſulem legatus adit, concilioque coacto ait Dominum ſuum, Lyſimachia ceſſiſſe, ne quid in Europa retinere videretur, quod prius Romani deſiderauerant (ſic enim Rex inſignem illam imprudentiam ſuam, in bonā cauſæ ſuæ vertere conabatur.) Aſiæ ciuitatibus, de quibus diſceptatum fuerat ceſſurum, & dimidium impenſarum bello factarū Romanis perſoluturum. Verum cum Romani poſtularent, vt Rex tota Aſia, quæ cis Taurū ſita erat, cederet, totaſque belli impenſas redderet, Rex à ſpe pacis abductus, ad bellum ſumma contentione conuertit, miſſo interim ad Scipionem filio; à quo monitus eſt ne prius in aciem deſcenderet, quam intellexiſſet Scipionem in caſtra reuertiſſe: ab iis enim æger aberat.

Non conueniunt.

IX. Poſtrema cum Antiocho pugna.

Et id quidem cupiebat Antiochus: ideóque caſtris circa Magneſiam poſitis, ea duplici vallo ingentique foſſa communiuit, ne inuitus pugnare cogeretur. Verum Romani poſt aliquot dies vehementius inſtantes, magno ardore parati caſtra perrumpere, ſi Rex pugnæ copiā non faceret. Antiochus non vltra tergiuerſandum ratus, ne ſuorum animos infringeret, præſertim cum copias haberet multo Romanis maiores, copias eduxit, prudenterque digeſſit; ſed quod illi ad victoriam magnum momentum allaturum erat, initium cladis fuit. Falcatæ enim quadrigæ perturbationem Romanis ordinibus, perniciemque allaturæ erant. Verum cum Eumenes terrorem equis eas trahentibus ingenti telorum grandine per Cretenſes Sagittarios intuliſſet, illæ retrorſum auerſæ, non exiguam ſuis calamitatem intulere, ſic vt totum læuum cornu inclinaret ad fugam. A dextro cornu pugna feliciter cedebat Antiocho, Romani enim effuſo curſu in caſtra compellebantur. Verum iis occurrens M. Æmylius Tribunus militum cum duobus millibus, qui ad cuſtodiam caſtrorum relicti fuerant, fugitiuos ad repetendam pugnam coëgit.

X. Et Romanorum victoria.

Antiochus cum eos quos ad fugam compulerat, repetere pugnam vidit, & nouam è caſtris

aciem

aciem, & aliam à dextro cornu victricem turbam irruentem, in fugam vertit equum, quem videlicet multi ſequuti in fuga cæſi ſunt. In caſtris quoque grauis pugna cædeſque edita. Fugitiui enim iis adiuncti, qui ad caſtrorum cuſtodiam relicti fuerant, diù reſtiterunt. Tandem vbi victores perrupere aditus, maiorem ab ira cædem ediderunt. Ad quinquaginta millia peditum eo die cæſa dicuntur, equitum quatuor mille, & 400 capti, & quindecim cum rectoribus elephanti. Antiochus fugiens media ferme nocte Sardeis peruenit. Ibi cum audiſſet Seleucum filium, & quoſdam amicorum Apamæam prægreſſos, ipſe cum coniuge & liberis Apamæam petit, Zenoni tradita vrbis cuſtodia. Inde etiam in Syriam profectus ſcribit Appianus. Cuius fugam deditio ciuitatum Aſiæ in fidem Conſulis, ditionemque populi Romani conſecuta eſt. Nec minus Rex legatos de pace miſit ad Conſulem, quæ opera Africani admiſſa, non aliis conditionibus, quam quæ ante hanc pugnam fuerant conſtitutæ, quas diligentius explicatas in Annalibus ſtudioſus Lector, non fruſtra requiret. Illud non omitto paucos poſt dies Epheſum ad Conſulem adductos obſides, in quibus fuit Regis filius iunior, qui poſtea Epiphanes dictus eſt, qui Romam cum legatis ad pacis confirmationem profecti ſunt.

Regis fuga, & ciuitatum deditio.

Iteratur pax iiſdem conditionibus.

Antiochi filius obſes.

XI.
Acilij de Antiocho triumphus.

Duo Proconſules ferè ſub idem tempus cum ſpe triumphi Romam redierunt, Q. Minucius ex Liguribus, M. Acius ex Ætolia. Auditis vtriuſque rebus geſtis, Minucio negatus eſt triumphus, Acilio Magno conſenſu decretus, iſque de Rege Antiocho, & Ætolis triumphus fuit, niſi quod milites defuerunt, qui currum ſequerentur, quoniam ſucceſſori L. Scipioni traditi fuerant. Verum huius triumphi lætitiam minuit triſtis ex Hiſpania nuncius, L. Æmylium Paulum proprætorem aduerſa pugna, apud oppidum Lyconem cùm Luſitanis conflixiſſe, ſex millia de Romano exercitu cecidiſſe, cæteros pauentes intra vallum compulſos, ægrè caſtra defendiſſe, & ad modum fugientium in agrum pacatum reductos. Sed eam maculam Aemylius non multo poſt egregiè deleuit vt anno ſequenti dicetur. Hoc autem anno Iudæi celebrarunt annum Sabbati cum 183.

Romana clades in Hiſpania.

ANNVS MVNDI 3865.

ONIÆ III. Ducis & Pontificis 19.

PTOL. EPIPHANIS 15. PHILIP. 32.

ANTIOC. MAG. 36. Imp. Græc. 123.

OLYMP. CXLVII. A. 4. VR. C. 564.

ANTE CHRISTVM 188.

I.
Ratio temporis.

Trigeſimum ſextũ Antiochi Magni annum, plerique Euſebium ſecuti, faciũt eiuſdem regni vltimum. At nos cum Polybio, Liuio, Appiano, & aliis, ei etiam ſequentem tribuimus; quod ipſa quoque Euſebij Chronologia poſtulat, quæ Seleucum eius filium poſt ſequentem annum in regno collocat, anno ſecundo Olymp. 148. cuius toto regno Onias tertius in Pontificatu perſeuerat, vt ex 2. Machab. conſtat.

c. 4. v. 7.

Ætolorum legatio irrita.

Cum autem ſub initium Conſulatus Fuluij & Manlij Romæ falſus increbuiſſet rumor, de aduerſis in Aſia Romanorum rebus, Aetolorum legati, qui Romæ veniæ obtinendæ gratia per inducias aderant, animos natura feroces nonnihil extuierant, cumque in fatenda culpa, & venia imploranda toti eſſe debuiſſent, beneficia bello Philippico in Romanos collata, odioſè referebant. Itaque irritatis animis odium pro miſericordia inuenerunt. Interrogati enim ab vno Senatore, permitterent ne arbitrium de ſe populo Romano; deinde ab altero, habituri ne eſſent eoſdem hoſtes & ſocios, quos populus Romanus, nihil ad ea reſpondentes, egredi templo iuſſi ſunt: tum ab vniuerſo propè Senatu conclamatum eſt, totos adhuc Aetolos Antiochi eſſe, bellum cum haud dubiis hoſtibus gerendum eſſe, feroceſque animos perdomandos. Itaque abire quamprimum ex vrbe, atque Italia iuſſi ſunt.

II.
Aliæ legationes.

Dimiſſis Aetolis de prouinciis Conſularibus actum eſt, Aetolia Fuluio, Aſia obuenit Manlio. Cumque nihil adhuc Romæ de Antiocho victo intellectum eſſet, magnum millitum ſupplementum vtrique prouinciæ decretum: nec tamen audita victoria quidquam mutatum eſt, metu ne cum Gallogræcis bellandum foret. Haud multo poſt M. Aurelius Cotta Scipionis Conſulis legatus, cum Antiochi legatis, & Eumenes Rex, Rhodiique Romam venerunt. Cotta in Senatu primum, deinde in concione narrauit, quę eſſet geſta in Aſia. Eumenes deinde, poſtulante Senatu, ſua merita in hoc bello, poſtulatáque modeſtè expoſuit, cui Rhodij tam pro ſe, quam pro libertate Græcarum ciuitatum reſtiterunt. Inde auditi ſunt Regij legati Antipater & Zeuxis, qui obteſtati ſunt P. C. vt ſuæ potius clementiæ mores, quam Regis culpæ, qui ſatis ſuperque pœnarum dediſſet, pacem à L. Scipione Imperatore, datam autoritate ſua confirmarent. Auditæ quoque ſunt, & aliæ legationes ex Aſia.

Pax cum Antiocho probatur.

III.
Reſponſa legatis.

Quibus omnibus datum eſt reſponſum Senatum more maiorum decem legatos miſſurum in Aſiam, ad res diſceptandas, componendaſque. Interim pacem cum Antiocho, cum conditionibus à Conſule conſtitutis, ſeruandam cenſere, & eam populum iuſſurum, & fœdus cum Antipatro principe legationis, eodemque Regis ex fratre nepote, in Capitolio ictum iri. Legatos autem in Aſia Eumeni attributuros, quæ cis Taurum montem intra fines regni Antiochi fuiſſent, præter Lyciam & Cariam, vſque ad Mæandrum amnem, quæ ciuitatis Rhodiorum eſſent futuræ. Cæteræ Aſiæ ciuitates, quæ Attali vectigales fuiſſent, eædem Eumeni vectigal penderent: quæ vectigales Antiochi fuiſſent, eæ liberæ atque immunes eſſent: quorum executio magna ex parte in annum ſequentem cadit.

IV.
Clades Bæbij Prætoris.

Per eos dies, quibus hæc geſta ſunt Romæ, legati Maſſilienſium nunciauere Lucium Bæbium Prætorem, in Hiſpaniam vlterio-

tem proficiſcentem, ab Liguribus circumuentum, magna parte comitum cæſa, vulneratum ipſum cum paucis Maſſiliam ſine lictoribus profugiſſe, & intra triduum expiraſſe. Eius loco Iunius Brutus, qui in Hetruria Proprætor erat, ſuffectus eſt. Sed priuſquam in eam prouinciam veniret, L. Æmylius Paulus, qui poſtea Macedonicum bellum confecit, cum præcedenti anno infeliciter rem geſſiſſet, tumultuario exercitu collecto, cum Luſitanis pugnauit; fuſi fugatique ſunt hoſtes, cæſa decem & octo millia armatorum, tria millia & trecenti capti, & caſtra expugnata. Quæ victoria tranquilliores in Hiſpania res fecit.

V. Triumphus L. Æmylii, & L. Scipionis Aſiatici.

Sub id tempus Romæ Cenſores creati ſunt T. Quintius Flamininus, & M. Claudius Marcellus, eius filius, qui quinquies Conſul, in ſecundo bello Punico cæſus eſt. P. Scipio Africanus iam tertiùm princeps Senatus lectus eſt. Per eoſdem Cenſores, L. Æmilio Regillo, qui præfectum claſſis Antiochi deuicerat, magno Patrum conſenſu triumphus naualis eſt decretus, actuſque, vt Liuio placet, Calendis Februarij. Quem ſecutus eſt pridie Cal. Martias L. Scipionis, de Antiochio in Aſia debellato, triumphus magnificentiſſimus, quem idem ait ſpectaculo maiorem fuiſſe, quam Africani fuerat, ſed æſtimatione certaminis atque periculi tanto minorem, quanto minor belli dux Antiochus, quam Annibal fuit: qui etſi prælio ad Magneſiam interfuit, belli tamen Imperator non fuit. Ne autem L. Scipio cognomine fratri cederet, Aſiaticum ſe voluit appellari, de cuius apparatiſſimo triumpho vide Annales, hoc loco aut ipſummet Liuium lib. 37.

VI. Fuluius Ætolos ad pacem petendam cogit.

Fuluius Conſul cui Ætolia prouincia obuenerat, Epirotarum conſilio obſedit Ambraciam, primariam Ætolorum ciuitatem, nam illi obſidionē ſoluere irrito labore conati ſunt; cum autem ſimul à Pleurato Illyriorum Rege maritima ora Ætolorum vaſtaretur, & à Perſeo Philippi filio Amphilochia & Dolopia; tribus ſimul locis, hoſtibuſque fatigati, pacis iterum conſilia repetunt, eamque duris admodum conditionibus, Athenienſibus & Rhodiis deprecatoribus obtinent, & Romam legatos eiuſdem confirmandæ cauſa mittunt, vbi cum occupatas iam à Philippo de ipſorum iniuriis expoſtulante, Senatorum aures inueniſſent, iiſdem tamen deprecatoribus confirmata eſt. Quæ dum fiunt, Conſul Cephaleniam inſulam occupauit; & controuerſias Achæos inter & Lacedæmonios componere, adita Peloponneſo, conatus eſt; bello certe abſtinere, & Romam legatos mittere iuſſit, quo & ipſe comitiorum cauſa profectus eſt.

Achæos & Spartanos Romam mittit.

VII. Cn. Manlij bellum in Gallogræcia.

Eodem tempore alter Conſul Cn. Manlius in Gallogræcia bellum geſſit. Is principio Epheſum venit. Ibi copiis à L. Scipione acceptis, in Galatiam Attalo duce ac comite proficiſcitur. Multi in itinere populi ſalutem pecunia frumentóque redimunt, multos timor in abdita ſyluarum, montiumque compellit. Denique auditum eſt magnam Gallorum vim, tribus Regulis ducibus, in altiſſimis montibus conſediſſe, eóque res ſuas, cum longi temporis commeatu contuliſſe. Et quamuis eos loci altitudo tutaretur, ipſos nihilominus vertices, in quibus inſederant, munimentis tutati ſunt; ſed cum telorum miſſilibus non ſatis prouidiſſent, prius ferè Romanorum telis confixi ſunt, quam ferro cominus dimicare poſſent; cum præſertim conferti impreſſionem hoſtium, nudique de more expectarent, cumque tela intra caſtra, vbi erat promiſcua puerorum ac mulierum multitudo, penetrarent, qui ploratu omnia & confuſione replebant. Denique fuga vndique facta eſt, magna ſtrages fugientium edita, captiuorum numerus quadraginta millia dicitur expleuiſſe, quia omnis generis, ætatiſque turbam illi ſecum traxerant.

VIII. Et contra Tectoſages.

Inde Conſul adit Tectoſages, & Ancyræ Galatiæ metropoli ſtatiua conſtituit. Eo Tectoſages Oratores de pace mittunt, ſed ſimulatè, dum Romanos ex inſidiis occuparent: quorum etiam plurimos præualente multitudine peremerunt, magnáque pars oppreſſa foret, niſi pabulatorum ſexcenti equites ad clamorem & cædem fugientium occurriſſent. Hi arma expediunt, profligatam pugnam integri accipiunt, & terrorem à victis ad victores conuertunt, in fugam compellunt, & maximam partem cædunt, reliquos fuga ſeruauit. Poſtridie Romani ira ardentibus animis, cum omnibus copiis ad hoſtem peruenerunt, & locis, ne fraus ſubeſſet, diligenter exploratis, Conſul prælium eodem modo, quo in altero monte init, & à paribus initiis cœpta res, eundem exitum habuit, magna pars, poſt plurimam ſuorum cædem, dextra læuáque effuſi, quo quemque tulit impetus, fugerunt. Mox autem ex diſſipata fuga, vnum in locum congregati, magna ex parte ſaucij aut inermes, oratores de pace ad Conſulem mittunt, qui eos Epheſum venire iubet, vbi ipſe hyemem erat acturus. Ibi reſponſum acceperunt, ſe, cum Eumenes veniſſet, eis leges eſſe daturum.

Qui pacē petunt.

ANNVS MVNDI 3866.

ONIÆ III. Ducis & Pont. 20.

PTOL. EPIPH. 16. & PHILIPPI 33.

ANTIOC. MAG. 37. & vlt. Imp. Gr. 124.

OLYMP. CXLVII. A. 1. V. C. 565.

ANTE CHRISTVM 187.

I. Fuluio & Manlio prorogatum Imperium.

Antiochum Magnum hoc quoque anno vixiſſe, qui nouæ Olympiadis primus fuit, iam ſuperiore anno diximus, ſicut & M. Fuluium Romam comitiorum cauſa profectum, vbi creatis Maſſala & Salinatore Coſſ. ipſe Proconſul in prouinciam Ætoliam reuerſus eſt. Cn. quoque Manlio in Aſia prorogatum eſt Imperium, Conſulum alteri Piſæ cum Liguribus, alteri Gallia prouincia decreta eſt; illa Meſſalæ, iſta C. Liuio contigit. Manlius Proconſul ex hybernis, quæ traduxerat Epheſi, Apamææ bis mille & quingenta talenta ab Antiocho pacta recepit, cum frumento, quod militibus diſtribuit. Inde Pergam

Pax & fœdus cum Antiocho confirmatū promulgatur. à n.4.ad 13.

gam Pamphyliæ vrbem adiit, eamque deducto Regio præſidio, occupauit. Et quia Eumenem, & decem legatos Romā Epheſum veniſſe audierat, Antiochi legatis ſequi iuſſis, Perga Apamæam reduxit exercitum. Ibi, ex decem legatorum ſententia, fœdus Romæ confirmatum, vna & viginti conditionibus conſtans, recognoſcitur, quod ex Polybio, Liuioque conflatum, in Annalibus ſtudioſus Lector inueniet.

II. Et iuramēto vtrimq; roboratur.

In id fœdus iurauit, Cn. Manlius proconſul, miſitque in Syriam Q. Minucium Thermum, vnum de decem legatis, & L. Manlium fratrem ſuum, vt à Rege Antiocho iuſiurandum exigerent. Ipſe proconſul elephantos, quos à Rege ex fœdere acceperat, omnes Eumeni dono dedit, & in eius gratiam Ariarathem Regem Cappadociæ, non tantum in amicitiam populi Romani accepit, ſed remiſit etiam ei partem dimidiam pecuniæ imperatæ: per eos quippe dies Ariarathes filiam ſuam Eumeni deſponderat. Deinde cum decem legatis Apamææ cauſas ciuitatum, Eumenis quoque ac Rhodiorum conſtituit, iuxta ea quæ à Senatu Romano definita fuerant. Fabium quoque Labeonem, qui claſſi præerat, iuſſit Pataram extemplo proficiſci, & regias naues, quæ ibi eſſent, concidere ac cremare. Ille Epheſo profectus, quinquaginta naues tectas concidit, aut incendit, exemplo obedientiæ memorabili, ad terrorem Romani nominis augendum. Inde Telmeſſo in Lycia occupata, traiecit in Græciam, vnde totam claſſem in Italiam reduxit.

Alia Manlij geſta.

Naues Antiochi incendit.

III. Dat leges Gallo Græcis.

At proconſul Manlius, rebus ita confectis, cum decem legatis, omnique exercitu ad Helleſpontum profectus, euocatis eo Gallorum Regulis, leges quibus pacem cum Eumene ſeruarent, edixit, monitoſque vt more vitæ vagæ ac prædatoriæ relicto, ſuis ſe finibus continerent, dimiſit. Contractis deinde omni ex ora nauibus, & Eumenis etiam claſſe, quam eò frater eius adduxerat, omnes copias in Europam traiecit; inde per Thraciam itinere difficili, & impedito agmen trahens, omnis generis præda graue, in Thraciæ prædones incidit. Cum enim diuiſis copiis, pars vna cum Imperatore antecederet, altera longo interuallo ſequeretur, in medio erant impedimenta, prædáque omnis cum pecuniā, cum decem millia Thracum prædam in locorum anguſtiis adoriuntur, cæſiſque cuſtodibus, rapiunt feruntque. Clamor ad vtrumque peruēnit agmen; in medium vtrimque concurritur, & confuſo prælio hîc prædo, illic prædæ vindex cadit, prout locus aut numerus fauebat alterutris. Vtrinque plerique cecidere, in quibus Minutius Thermus, vnus de decem legatis. Inde in Macedoniam ac Theſſaliam traductus exercitus, Poſtremo per Epirum cum Apolloniam perueniſſet, non auſus traiicere imminente hyeme, Apolloniæ hybernauit.

Incidit in prædones.

IV. Mors Magni Antiochi. *l. 32.*

Interea moritur Antiochus Magnus, magnam fortunæ varietatem 37 annis expertus, de cuius morte hæc habet Iuſtinus. In Syria Rex Antiochus, cum graui tributo pacis à Romanis premeretur, ſeu inopia pecuniæ compulſus, ſeu auaritia ſollicitatus, qua ſperabat ſe, ſub ſpem tributariæ neceſſitatis, excuſatius ſacrilegia commiſſurum, adhibito exercitu nocte templum Dyndimæi Iouis aggreditur. Qua re prodita, concurſu incolarum cum omni militia interficitur. Idem ferè habet Strabo, niſi quod pro Iouis templo, Beli ædem ponit. Sed hæc pluribus in Annalibus, ex Daniele, & S. Hieronymo proſecuti ſumus.

l. 16. vbi de Elymais. n. 19. & ſeqq.

ANNVS MVNDI 3867.

ONIÆ III. Ducis & Pontificis 21.

PTOL. EPIPHANIS 17. PHILIP. 34.

SELEVCI 1. Imperij Græcorum 125.

OLYMP. CXLVIII. 2. VR. CO. 566.

ANTE CHRISTVM 186.

I. M. Æmylij Conſulatus. *Liuius l. 38.*

IN exitu prope ſuperioris anni, M. Valerius Conſul ex Liguribus, Romam ad magiſtratus ſubrogandos venit, nulla memorabili re in prouincia geſta. Porro M. Æmylius factus eſt Conſul, qui iam bis in petendo Conſulatu repulſam paſſus fuerat, tum annitente inimico eius M. Fuluio, tum quod prouinciam Siciliam, quam Prætor adminiſtrabat, petendi cauſa, inconſulto Senatu, reliquiſſet. Ita præpropera ambitio, repulſa & tarditate punita eſt. Deinde tamen iterum factus eſt Conſul, & Cenſor, & ſexcies princeps Senatus.

II. Exordium regni Seleuci. *Vide ibid num. 10. l. 11. c. 4. ſi*

Regnare cœpit hoc anno Seleucus cognomento *Philopator*, natus annos triginta duos; natus quippe eſt anno regni paterni ſexto, mūdi autem 3835. Cognomen Philopatoris videtur conſecutus in bellis contra Romanos, pro patre geſtis. Ioſephus eum Soterem cognominat; nec cauſam affert vllam. Id certè rebus geſtis non eſt conſecutus, quippe quem Daniel vocat viliſſimum, & indignum decore Regio. Vbi Hieron. *Seleucum dicit cognomento Philopatorem, filium Magni Antiochi, qui nihil dignum Syriæ, & patris geſſit Imperio, & abſque vllis præliis inglorius periit.* Ex quo fortaſſe factus eſt Rex: nam regnante patre, nonnulla ab eo geſta leguntur, quæ ſupra attigimus.

c. 11. 20.

a. m. 3864 n. 15. 17. 41.

III. Achæorum & Spartanorum diſſidia. *Liuius l. 38*

Superiore anno Achæorum & Lacedæmoniorum legati Romæ diſceptarant, neque à Senatu, qui Achæos tunc potentes nolebant offendere, reſponſum ſatis explicatum acceperant, ideóque Achæi Spartanos ſuæ poteſtati traditos interpretabantur. Itáque multa in eos ſuperbè ac crudeliter perpetrarunt; & inſuper Lycurgi legibus abrogatis, Achæorum legibus viuere iuſſerunt; ſuas tamen leges aliquanto poſt, populi Romani beneficio, recuperarunt. Nihilominus Lacedæmonij hoc anno Romam querelas detulerunt, & literas à M. Aemylio Conſule expreſſerunt, quibus Achæos obiurgabat, ob Spartæ res malè adminiſtratas. Potentia Achæorum, quæ Philopœmene Prætore, viro admodum inſigni nitebatur, ex eo quoque agnoſcitur, quod hoc ipſo anno Ptolemæus Epiphanes, legatum miſit Demetrium Athenienſem, qui fœdus cum eis amicitiamque renouaret. Qui fœdere libenter renouato, legatos in Ægyptum miſerunt, quid illud

Plut. in Agyde.

Achæorum cum Ptolemæo fodus. *Polyb num. 37.*

In Lega. num. 37.

ibi iureiurando firmarent, in quibus fuit Lycortas pater Polybij, vt ipſe teſtatur.

IV. Æmilij Fuluij diſſidia.

Romæ vterque Conſul in Ligures deſtinanatur, ægre ferente Æmylio, ac iactante M. Fuluium, & Cn. Manlium, alterum in Europa, alterum in Aſia, quaſi Philippo & Antiocho ſubſtitutos regnare; vagari eos cum belli terrore per nationes, quibus bellum indictum non ſit, pacem prætio venditantes. Quin etiam legatos Ambracienſes in Senatum induxit, qui quererentur ſibi bellum illatum, cum in pace eſſent, & imperata à Coſſ. facerent, terrore ſubitæ populationis clauſiſſe portas, inde omnia hoſtilia expertos. Æmylij tamen Collega Flaminius abſentis Fuluij cauſam ſuſcepit, obtinuitque vt ea de re iudicium in aduentum Fuluij differretur: Æmylius nihilominus per abſentiam Flaminij à Senatu obtinuit, vt Ambracienſibus res ſuæ redderentur, in libertate eſſent, ac legibus ſuis viuerent. Non tamen obtinuit, vt Fuluio aut Manlio ſuccederet, ſed eos Senatus iuſſit decedere de prouinciis, & Romam exercitus tranſportare. Id vterque fecit, & poſt multam contentionem aduerſariorum, vterque triumphauit. Eam contentionem Liuius copioſè perſecutus eſt.

Manlij & Fuluij triūphus.

Scipiones Romæ. *Vide Anna. n. 9 & 10 & n. 19. 20. 21.*

V. Africanus maior Romæ accuſatur, vtque ſe in iudicio geſſerit.

Hoc quoque anno clarior contra Scipionem Africanum contentione excitata eſt. Duo Q. Petilij Tribuni plebis ei diem dixere, & pecuniæ malè acceptæ, maleque geſtæ rei bello Aſiatico reum fecerunt. Scipio iuſſus cauſam dicere, de rebus à ſe geſtis, criminum purgatione neglecta, magnificè perorauit: & aurium faſtidium aberat, quod ea non ſuperbè pro gloria, ſed neceſſariò pro periculo dicerentur. Orationibus in noctem perductis producta dies eſt. Vbi ea venit Tribuni in roſtris prima luce conſederunt. Citatus reus magno agmine amicorum & clientum per mediam concionem ad roſtra ſubiit, ſilentióque facto, Tribunos, populumque Romanum monuit, illum ipſum eſſe diem, quo cum Annibale & Carthaginenſibus feliciter in Africa pugnarat. Itaque ſe inde recta in Capitolium, ad gratias ſuperis agendas proficiſci, auctoremque eſſe ipſis omnibus, vt eodem gratulabundi ipſis procedant, deoſque orent, vt multos ſibi ſimiles principes concedant. Inde recta in Capitolium profectus, totam ſecum concionem abduxit, ſolis Tribunis cum pudore derelictis. A Capitolio per totam vrbem omnia templa cum populo Romano, maiore prope gloria quam cum triumpharet, circumiit: nam feſto habitu, & non reorum more ſordidatus, in iudicium venerat.

Appianus.

VI. Vltro abit in exilium.

Poſt eum diem cum inuidiam, & certamina cum Tribunis proſpiceret, in Linternum coloniam prope Neapolim conceſſit, cumque abſens citaretur ad iudicium L. Scipio, morbum abſentiæ cauſam excuſabat. At illi excuſationem non accipere, ſed accuſare ſuperbiam, quæ cum nunc declinare iudicium, eique nuper inſultare coëgiſſet. Tandem ſtatuerunt morbi excuſationem accipere, diemque producere; annitente Tib. Graccho, quamuis inimico: qui rei commotus eſt indignitate, vt is reus adoleſcentium conuiciis exponeretur, qui Romanam Rempub. rebus vbique gentium præclārè geſtis, ad tantam dignitatem extuliſſet. Ei Senatus eo nomine gratias egit, quod Reipub. maieſtatem, quæ in Africano violari videbatur, priuatis ſimultatibus potiorem habuiſſet. Et hinc fortaſſe factum, vt poſtea inimicitiæ affinitate tollerentur, Graccho Africani filiam Corneliam in vxorem accipiente: ex qua ſuſcepti illi Gracchi, qui poſtea Rempub. perturbarunt.

Ei Gracchus fauet, fitque illius gener.

Vide Vell. l. 2. & infra a. V. C. 620. num. 20.

VII. Cato eius inimicus.

Eius abſentia creuerunt inimicorum animi, quorum princeps fuit M. Cato, eóque autore exiſtimantur Petilij, & præſente Africano rem aggreſſi, & exule rogationem promulgaſſe, qua iuſſit populus inquiri de pecunia bello Antiocheno quæſita, qua rogatione L. Scipio, & Cn. Manlius petebātur, cumque Terentio prætore damnatus eſſet Scipio, & in vincula duceretur, Gracchus idem interceſſit. Permiſit tamen Quæſtores in bona eius inuadere, quæ cum modica inuenta eſſent, intellectum eſt eum non furti, ſed inuidiæ fraternæ cauſa eſſe damnatū. Itaque Scipionum inuidia in Prætorem, eiuſque concilium, & accuſatores conuerſa eſt; adeo vt poſt damnationem eius, & bona vendita, legatus in Aſiam miſſus fuerit, ad dirimenda inter Antiochum Magnum, ſeu potius Seleucum eius filium, & Eumenem certamina, tantumque illi pecuniæ collatum, vt ludos ante votos, per dies decem fecerit.

L. Scipio damnatur, & mox in Aſiam legatur.

l. 39. Liuius.

VIII. Res apud Ligures geſta.

Cum Liguribus porro ambo Coſſ. pluribus ſecundis præliis decertarunt, & armis ſpoliatos in deditionem acceperunt. In Ciſalpina Gallia M. Furius Prætor inſontibus Cenomanis ademerat arma. At ij magna contentione apud Senatum & Æmylium Conſulem conqueſti, obtinuerunt vt ſibi arma redderentur, ipſéque Prætor decedere prouincia iuſſus eſt. Et Latini, qui ſponte Romam immigrarant, Prætoris iuſſu domum ad duodecim millia redierunt.

ANNVS MVNDI 3868.

ONIÆ III. Ducis & Pont. 22.

PTOL. EPIPHANIS 18. & PHILIPPI 35.

SELEVCI 2. Imperij Græcorum 126.

OLYMP. CXLVIII. A. 3. V. C. 567.

ANTE CHRISTVM 185.

I. Ortus Demetrij.

l. 39.

Bacchanalia Romæ extincta.

NAtus eſt hoc anno Seleuco Philopatori Demetrius filius, qui poſtea tredecim annis Romæ obſes fuit, loco patrui Antiochi Epiphanis. Romæ autem extincta eſt inteſtina coniuratio, ſic enim vocat Liuius nefanda quædam Bacchanalia, in quibus omnia flagitiorum genera patrabantur. Modum proditæ & extinctæ nefariæ coitionis fuſius perſequitur Liuius, in qua licet agnoſcere repræſentata Ammonitarum, imo & Iſraëlitarum ad idolum Moloch, & in Tophet impuriſſima ſacrificia. Infernus enim ille parricida ſibi ſemper ſimilis fuit. At magiſtratus, omnibus veſtigiis odorari indicatos ſibi coniuratos, comprehendere, ſuppliciis addicere, præmia indicibus largiri; denique tota fœdiſſimorum ſcelerum officina oppreſſa eſt.

II. Conſul Marcius malè pugnat in Ligures.

Perfectis quæſtionibus, Q. Marcius Conſul in Ligures Apuanos profectus eſt. Quos dum penitus in ſaltus abditos, quæ latebræ receptaculáque illis ſemper fuerant, perſequitur, in præoccupatis anguſtiis, loco iniquo circumuentus, quatuor amiſit militum millia, ſignáque militaria ciuium & ſociorum plurima; arma quoque multa, quæ quia fugientibus per ſylueſtres ſemitas impedimento erant, paſſim iactabantur, in hoſtium poteſtatem venerunt. Conſul vbi primum ex agro euaſit hoſtili, dimiſit exercitum, ne quantum eſſent diminutæ copiæ appareret. Nec tamen malè geſtæ rei famam obliterare potuit: quippe ſaltus ille Marcius eſt appellatus. At in Luſitania proprætor Catinius ingenti prælio victor, vulnus accepit, ex quo intra paucos dies occubuit. In citeriore vero Hiſpania L. Manlius cum Celtiberis ita pugnauit, vt incerta victoria diſceſſum fuerit: Illi tamen caſtris nocte motis, non leue dederunt conceſſæ victoriæ argumentum; quod paucos poſt dies, maiore etiam clade, confirmatum eſt ad oppidum Callagutrim: & quidem tanta, vt niſi ſucceſſoris aduentus victoris impetum repreſſiſſet, Celtiberi planè ſubacti forent.

Res Hiſpanica.

ANNVS MVNDI 3869.

ONIÆ III. Ducis & Pont. 23.

PTOL. EPIPHANIS 19. PHILIPPI 36.

SELEVCI 3. Imperij Græcorum 127.

OLYMP. CXLVIII. A. 4. VRB. CON. 568.

ANTE CHRISTVM 184.

I. Semina 2. Belli Macedonici.

IActa ſunt hoc anno ſemina renouati belli Macedonici. Dolebat enim Philippus ad-ptum ſibi ius ſæuiendi in Macedones, qui à ſe in bello defecerant. Querebantur quoque de eo apud Romanos Theſſali, atque Perrhœbij de vrbibus ſuis ab eo poſſeſſis. Querebatur & Eumenes de quibuſdam Thraciæ oppidis à Philippo per vim occupatis, quæ ſibi à Romanis data contendebat, aliaque nonnulla. Cùmque miſſi Roma legati non ſatis ex Philippi arbitrio iudicaſſent, grauiter eum offenderunt, præſertim cum præſidia eius, ex quibuſdam vrbibus deduci iuberent. Itaque conqueſtus ſe non vt regem ſocium & amicum, ſed quaſi hoſtem tractari, bellum animo agitare cœpit, quod poſtea Perſeus filius eius infeliciter geſſit.

II. Manlius ouat.

Interea Romam L. Manlius ex Hiſpania redierat, triumphumque petebat, cui tantum permiſſum eſt, vrbem vt ouans ingrederetur. Etſi enim rerum geſtarum magnitudo digna triumpho videbatur, negatus eſt tamen, quod nec victorem exercitum deportaſſet, nec prouinciam pacatam ſucceſſori reliquiſſet. Eodem anno L. Poſthumius Prætor in Apulia ſeruorum ac paſtorum motus, ſeuerè exercita quæſtione compeſcuit. C. Calphurnius & L. Quintius Prætores varia in Hiſpania fortuna iactati ſunt. Nam primo vere in Carpetania victi, & in caſtra compulſi, eadem proxima nocte deſeruerunt. Poſtmodum ad Tagum atrox prælium

Res geſtæ in Apulia, & Hiſpania.

fuit, hinc Hiſpanis recenti victoria inflatis, inde Romanis inſueta ignominia, quam delere cupiebant, incenſis, & metu Hiſpaniæ amittendæ, ſi hæc ſecunda clades contigiſſet. Ergo perrupto eorum cuneo ita vicere, vt non plus quam quatuor millia de 35 millibus effugerent. Romani autem captis 135 ſignis militaribus, ad 750 de ſuis duntaxat amiſerunt.

In Liguria Conſul vterque proſperis aliquot pugnis afflixit hoſtem, oppida, vicoſque cepit, agros vaſtauit, ſaltus incendio aperuit, captos belli authores ſecuri percuſſit. Inde prior Claudius comitiorum cauſa Romam venit, quoniam fratrem habebat candidatum Conſulatus. Sub huius porro anni finem mortuum eſſe Scipionem Africanum, ante quam M. Cato crearetur Cenſor, autor eſt Liuius, & M. Tullius in Catone. Linterni autem ſepeliri ſe iuſſit, ne ſibi funus in patria ingrata fieri voluit. Cum autem Liuius & Polybius affirment, eum, initio ſecundi belli Punici, annum egiſſe decimum ſeptimum, neceſſe eſt eum natum eſſe anno V. C. 519. à quo hic quinquageſimus eſt, quamuis cum Plutarchus 4. & 50 annos vixiſſe tradat.

ANNVS MVNDI 3870.

ONIÆ III. Ducis & Pontificis 24.

PTOL. EPIPHANIS 20. PHIL. 37.

SELEVCI 4. Imperij Græcorum 128.

OLYMP. CXLIX. A. 1. V. CO. 569.

ANTE CHRISTVM 183.

PEtebant in hunc annum Conſulatum è Patriciis viri clari, iam aliquoties repulſam paſſi, eóque intentius Claudius Conſul pro fratre candidato petebat, adeo vt toto foro ſine lictoribus, ſuffragia emendicando volitaret, non ſine offenſione competitorum; ſed etiam Senatus, qui monebat vt Conſulem ſe populi Rom. eſſe meminiſſet: coërceri tamen ab effuſo ſtudio non potuit, donec peruicit, vt deiecto competitore Fabio, fratrem crearet Conſulem. Ex plebeis, cum multi gratioſi ambirent, L. Porcius Licinius obtinuit Conſulatum.

Sub his Coſſ. atque huius Olympiadis anno primo, collocat Euſebius hiſtoriam Heliodori, quæ accuratè traditur tertio cap. 2. Machab. Simon videlicet quidam de tribu Beniamin, qui officio cuipiam in templo præpoſitus erat, iniquum aliquid in ciuitate moliebatur, qualia fortaſſe poſtea ab impio Iaſone, fratre pontificis Oniæ, perpetrata legimus. Cumque Simoni reſiſteret pontifex, ille ad Apollonium prouinciæ præfectum ſe contulit, eius vt opera, vel inuito pontifice, obtineret, quod optabat: & quidem multarum pecuniarum interuentu, quas cum ſuppeditare ipſe non poſſet, aperiebat viam qua alienæ in eius, aut regis poteſtatem venirent. Nunciauit enim ei pecuniis innumerabilibus plenum eſſe ærarium, quæ poſſent in Seleuci regis cadere poteſtatem. Quæ cum rex, qui ingenti tributo Romanis

erat obnoxius, libens accepiſſet, Heliodorum regiis negotiis præpoſitum mittit Hieroſolymam, qui eas pecunias regio ærario vindicaret.

III. Heliodorus dat pœnas ſuſcepti ſacrilegij.

Quod cum ille pontifici denunciaſſet, neque Heliodorus Oniæ rationibus, precibuſue, aut populi tumultuantis dolori acquieſceret, Pontifex acerbius angebatur. Timebat enim ne populus ad ſeditionem concitatus, Heliodorum cum ſuis trucidaret, eáque clades in totius populi ruinam, rege vlciſcente, redundaret; aut ne mutuis ciuium & regiorum cædibus, templum Domini pollueretur. Cum autem nihilominus Heliodorus inſtitutum vrgeret, Deus oſtento ſingulari, præſentem ſe, ac propugnatorem oſtendit ſancti loci; ſic vt qui conuenerant ad ſanctum ærarium ſpoliandum, diuina virtute animo viribuſque deſtituerentur. Apparuit enim illis eques ornatu ſplendido, armis auro rutilantibus, vultu minaci, cuius equus in Heliodorũ inſurgens, anterioribus vngulis impulſum proſtrauit in terram; Proſtratum inuadunt iuuenes duo, inſigni gloria & decore, à quibus in ipſum vtrimque plagæ continenter ingerebantur, donec Heliodorum multa caligine circumfuſum famuli rapuerunt, atque in ſella geſtatoria poſitum, ex gazophylacio eiecerunt. Cumque ille iaceret mutus, ac plane de ſalute periclitaretur, Onia pro ipſo ſacrificium offerente, reſtitutus eſt ſanitati, iuſſuſque à caſtigatoribus angelis Dei prædicare virtutem. Reuerſus ad regem, totam illi narrauit hiſtoriam, & à deſtinato ſacrilegio reuocauit. At Simon tam illuſtri miraculo non reſipiſcit, ſed euadit deterior, & præcedentia crimina nouis accumulans, Pontificem, bene de tota gente meritum, quaſi regni inſidiatorem calumniatur.

Simon non reſipiſcit.

IV. Res Macedonicæ per legatos agitantur.

Principio huius anni, legati qui in Græciam ad diſceptandum Eumenem inter & Philippum, reliquoſque eius aduerſarios miſſi fuerant, legationem renunciarunt, ſimulque partis vtriuſque legatos in Senatum introduxerunt. Quibus auditis, decreuit Senatus aliam legationem in Macedoniam & Græciam, ad viſendum redditæne eſſent ciuitates Rhodiis, Theſſalis, Perrhœbiis. Eius princeps Appius Claudius exconſul fuit. Item mandatum vt ab Æno & Maronæa præſidia deducerentur, omniſque ora maritima Thraciæ à Philippo liberaretur. Quæ cum Philippus accepiſſet, infenſus omnibus, iram in Maronitas effudit, in eamque vrbem tanquam bello captam cædibus graſſatus eſt. Id facinus cum Maronitæ apud legatos Romanos quererentur, iuſſus eſt Philippus Onomaſtum & Caſandrum, per quos res facta diceretur, Romam mittere ad Senatum. Ea poſtulatione perculſus Philippus, & veritus ne Onomaſtum multorum conſiliorum conſcium amitteret, Caſandrum obtulit, quem etiam in itinere, vt opinio fuit, veneno tolli curauit. Quia vero res ad rebellandum nondum maturæ erant, ad moram interponendam, Demetrium minorem natu filium, qui dudum obſes Q. Flaminino datus fuerat, & poſtea vltro à Senatu patri redditus, Romam mittere ſtatuit, tum ad purganda crimina, tum ad iram Senatus, cui dudum fuerat acceptiſſimus, molliendam.

Demetrius Romam à patre iterũ mittitur.

V.

Conſulibus hoc quoque anno Liguria prouincia data eſt, quoniam nuſquam alibi bellum erat; à quibus nihil hoc anno, vel domi vel foris memorabile geſtum eſt. De Cenſoribus certatum eſt. Multi enim, iique viri clariſſimi, ambiebant, in quibus Cato eminebat, cuius ſeueritas erat pleriſque formidini: Cenſuram tamen non ſibi ſolum, ſed Valerio etiam Flacco, qui ante decennium eius fuerat in Conſulatu collega, obtinuit: in eaque Flamininum conſularem, notata eius libidine, è Senatu mouit, L. quoque Scipionem Aſiaticum equo priuauit, nec culpa memoratur. Conſtat certè eum odio perſecutum eſſe fratrem eius Africanum, verentem ne inſignis illa claritas Africani, exemplo noceret Reipub. qui timor fortaſſe in L. quoque redundabat. Prætores C. Calphurnius Piſo & L. Quintius ex Hiſpania reuerſi, magno Senatus conſenſu triumpharunt, multa auri argentique vi inde relata.

Cenſura Catonis.

558. V. C.

Res Hiſpanica.

VI. Pruſiæ bellum contra Eumenem. Annibalis opera.

Hoc circiter anno, Pruſias Bithyniæ rex, contra Eumenem bellum geſſit, & Annibalis fiducia prior intulit. Namque Annibal, cum Romani ab Antiocho dedi ſibi poſtularent Annibalem, admonitus à rege primum Cretam, deinde Bithyniam fuga petiit, & à Pruſia amanter acceptus, terra victum, mari victorem nouo commento reddidit, plurimis ſerpentibus, quos in lagenas fictiles incluſerat, in naues hoſtium proiectis.

ANNVS MVNDI 3871.

ONIÆ III. Ducis & Pont. 25.

PTOL. EPIPHANIS 21. PHILIPPI 38.

SELEVCI 5. Imperij Græcorum 129.

OLYMP. CXLIX. A. 2. VR. CO. 570.

ANTE CHRISTVM 182.

I. Simon. exilium opera Oniæ.

AD hunc annum Sabbaticum ordine 184. conſentaneum eſt pertinere illud, quod in Euſebij chronico legimus. Oniam pontificem curaſſe Simonem extorrem patria fieri, à Seleuco videlicet, & quidem Heliodori ipſius interuentu, quem ille non ſolum in ſpem inanem, ſed ad vltimum vitæ diſcrimen adduxerat, eamque rem probabilem faciunt inimicitiæ, quas Scriptura deinceps vlterius proceſſiſſe docet, in tantum, vt etiam per quoſdam Simonis neceſſarios homicidia fierent. In Græco habetur, per quendam ex iis, qui Simoni accepti erant. Innuitur vtique abſentia Simonis, qui per ſuos cædes patraret eorum quos oderat. Confugerat autem ad Appollonium eumdem Cœleſyriæ præpoſitum, qui malitiam Simonis augebat, & mutuo ſe acuebant ad vindictam de Onia ſumendam, qui vtrumque regi ingratum de vana promiſſione reddiderat. Hoc rerum ſtatu Onias ad regem profectus eſt, vt is de tota re edoctus, remedium, turbulento Simone coërcendo, adhiberet, & pacem Hieroſolymis redderet.

Onias adit Seleucum regem.

II. Querelæ de Philippo Romam delatæ.

Multæ rurſum querelæ hæc anno de Philippo Romam delatæ, ab Eumene præſertim. Querebatur enim frater eius, non ſolum præſidia

dia ex Thracia non deducta, ſed etiam auxilia contra ſe à Philippo ad Pruſiam miſſa eſſe. Quibus cum Demetrius coram Senatu ſatisfacere non poſſet, eius tamen excuſatione, moderatione ac promiſſione plurimum lenitus eſt, adeo vt ſcripſerit ad Philippum, nihil eum magis è re ſua facere potuiſſe, quam quod Demetrium filium, iis quæ perperam facta eſſe dicebantur, defendendis, vel excuſandis miſiſſet: & integra ſibi eſſe omnia cum populo Rom. Demetrij filij beneficio. Sicque illum Senatus ad patrem remiſit. Sed ea Demetrij apud populum Rom. gratia, primo illi inuidiam apud Philippum, ac Perſeum; deinde etiam perniciem attulit. Cui etiam illud nocuit, quod in ſpem inductus eſt, quaſi eum Romani regem non multo poſt eſſent conſtituturi.

Demetrius ad patrem remittitur.

III. *Annibalem Romani à Pruſia expoſcunt.*

Sub hæc miſſus eſt legatus ad Pruſiam T. Quintius Flamininus, cum L. Scipione Aſiatico, & P. Scipione Naſica, tum vt controuerſias eius cum Eumene componerent, tum vt deditium Annibalem repeterent. His legatis, vt ait Æmylius Probus, Pruſias non eſt auſus negare Annibalem: illud tamen recuſauit, ne id à ſe fieri poſtularent, quod ea res contra hoſpitij ius eſſet: ipſi ſi poſſent comprehenderent, locum enim vbi eſſet facilè inuenturos. Hærebat is in caſtello ſibi à rege dato, quò cum Romani veniſſent, & ille ſe elabi non poſſe intelligeret, ne vitam alieno arbitrio dimitteret, veneno hauſto, ſeptuageſimo ætatis anno, interiit. Ita Probus. Verum ſi nonum agebat annum, cum à patre in Hiſpaniam ductus eſt, anno V. C. 515. vt ex Polybio diximus, neceſſe eſt eum ad 65 duntaxat annum perueniſſe. Mortuus quoque eſt hoc anno Philopœmen, annū agens, autore Plutarcho, ſeptuageſimum, & octauam Achæorum Præturam; qui dum æger contra hoſtem pugnat, & receptui ſuorum indulget, in confragoſis locis equo lapſus, in manus hoſtium venit, à quibus veneno mori compulſus eſt, ſed mox à ſuis victoribus magnificè tumulatus eſt. Vide in eius vita Plutarchum.

Is veneno ſe necat.

Philopœmen moritur.

IV. *Galli tráſalpini coloniam in Italia fruſtra moliuntur.*

Interea Galli, cum coloniam in Italiam deduxiſſent, eique tuendæ oppidum conderent, occurrenti Marcello Conſuli ſeſe innoxios dedidere, ab eo nihilominus ſpoliati ſunt, iuſſique oppido & agro decedere. Rogatus Senatus reſpondit, neque illos rectè feciſſe, qui locum ad ædificandum in Romano agro iniuſſi occupaſſent, neque Senatui placere deditos ſpoliari. Itaque iuſſu Senatus ſua eis reddita, ipſi trans Alpes remiſſi cum legatis, quos beneuolè tranſalpini Galli excepere, ſuorum temeritate damnata, Romanáque clementia, ac moderatione laudata, legatos cum donis proſecuti ſunt, modeſtia ac moderatione non minore.

(∴)

ANNVS MVNDI 3872.

ONIÆ III. Ducis & Pont. 26.

PTOL. EPIPHANIS 22. PHILIPPI 39.

SELEVCI 6. Imperij Græcorum 130.

OLYMP. CXLIX. A. 3. VRB. CON. 571.

ANTE CHRISTVM 181.

Conſulibus anni huius Liguria prouincia decreta eſt, nouique delectus habiti, non ſolum qui in Liguriam, ſed etiam qui in Hiſpaniam mitterentur. Nam & Apuani Ligures ad defectionem ſpectabant, periculumque erat ne in agrum Piſanum impetum facerent. Et ex Hiſpaniis citeriorem in armis eſſe, & cum Celtiberis bellare conſtabat; & in vlteriore propter diuturnum morbum mortemque Sempronij Prætoris, diſciplinam militarem otio eſſe ſolutam. Eò maturius Prætores Q. Fuluius Flaccus, cui citerior obtigerat, & P. Manlius, cui vlterior, iuſſi ſunt in ſuas prouincias proficiſci. Nihil tamen ab ipſis aut à Conſulibus in ſuis prouinciis geſtum inſigne memoratur. Attamen Terentius Proprætor, ex Hiſpania reuerſus, in vrbem ingreſſus eſt ouans, cum multo auro & argento. I. *Motus in Liguria & Hiſpania.*

Multæ hoc anno legationes tranſmarinæ auditæ ſunt, Eumenis, Pharnacis, Rhodiorum, Achæorum, Lacedemoniorum, & Philippi Macedonis. Sed illis breuitatis cauſa omiſſis, reſponſum eſt Philippi legatis à Senatu, ita ſe Philippum laudare ab ea quæ iuſſus fecerat, vt cauendum ipſi in poſterum diceret; ne quid aduerſus populum Romanum faceret. Q. enim Marcius legatus inde reuerſus Senatum docuerat, illum rebellionem moliri: cuius non leue argumentum fuit, quod omnem ferè multitudinem ciuium cum familiis ſuis, ex maritimis ciuitatibus in Emathiam traduxiſſet, & in eorum locum Thraces, alioſque barbaros induxiſſet, quos ſibi fideliores in Romano bello crederet: ſed eæ tranſmigrationes ingens Macedonum odium aduerſus Philippum accenderunt. Adiecit & crudelitatem tyranno, non rege dignam. Filios enim eorum, quos dudum interfecerat, variis de cauſis & criminationibus tollendos curauit è melio. Quibus facinoribus id conſecutus eſt, vt vulgò ipſum, liberoſque eius execrarentur, Deóque vltore inter ipſos inteſtina odia naſcerentur. II. *Variæ legationes ad Senatum.* *Philippus defectionem molitur ſuorum tranſmigratione.*

Perſeus certe Demetrij fratris ſitiebat vitam, quod eum natu minorem, & legitimæ vxoris filium, in dies creſcere apud omnes fauore cernebat, & apud Romanos gratias valere plurimum. Itaque illi parentis odium quantum poterat conflabat, eiuſque amicos ad ſe pertrahere conabatur, non irrito vtrique conatu, vt qui cernerent incautum Demetrium fraternæ fraudi ſuccubiturum; eo quod amore in Romanos ſuo patefaciendo, obuium ſe criminationibus fratri, & parentis ſuſpicionibus faciebat: adeo vt expertem eum omnium de Romanis conſiliorum Philippus haberet: totuſque in Perſeum verſus, ab eo non ſine fide audiret III. *Odium & inuidia Perſei in fratrem Demetrium.*

Apud Philippum patrem gemina calumnia proditur.

Demetrium, ſi non proditorem, certè ſpeculatorem regni pro Romanis eſſe: animum apud ipſos, corpus apud ſuos eſſe. Quin & ſemel eum accuſauit, quod ipſum interficere voluiſſet, ideóque cum armatis in domum ipſius veniſſet. Ea calumnia cum veriſſima defenſione depulſa fuiſſet, addidit alteram Perſeus. Demetrium enim inſimulabat, quaſi cum T. Quintio, aliiſque Romanis de regno ſibi interuertendo tranſegiſſet. Eam vt ſuſpicionem rex illuſtraret, Philoclem & Apellem legatos Romam miſit, quos, præter opinionem patris, Perſeus fraudis ſuæ participes habuit, & adminiſtros.

ANNVS MVNDI 3873.

ONIÆ III. Ducis & Pont. 27.

PTOL. EPIPHANIS 23. PHILIPPI 40.

SELEVCI 7. Imperij Græcorum 131.

OLYMP. CXLIX. A. 4. VR. CO. 572.

ANTE CHRISTVM 180.

I. Peſtilentia Romæ & in Italia.

HOc anno terra Italica peſtilentia, mare piratarum latrociniis infeſtum fuit. Peſtilentiæ tanta vis fuit, vt cum propter defectionem Corſarum, bellumque in Sardinia concitatum, delectus in Latio habendus eſſet, vt octo millia peditum, & trecenti equites à M. Pinario Prætore in Sardiniam traducerentur, is militum numerus effici non potuerit. Tantum vbique vel ægrorum, vel mortuorum erat. In vrbe quoque tanta vis eius erat, vix vt mortuis Libitina ſufficeret. In Macedonia res hoc anno in deterius ſunt prolapſæ, vſque adeo vt Demetrius Perſei artibus, Philippi vel iuſſu, vel conſenſu interfectus ſit. Rex enim ne miles otio deterior fieret, & ſimul vt opinionem parandi in Romanos belli auerteret, exercitum in Pœoniam proficiſci iubet. Ipſe præcelſum montis Æmi verticem adit, vt inde ſubiiceret oculis vias opportunas Romano bello, de quo vt cum Perſeo conſultaret, eum ſecum adduxit, Demetrium ab ſe in Macedoniam ablegauit, iuſſitque Didam, qui Pœoniæ præerat, comitari Demetrium. Hunc quoque Perſeus inter coniuratos in fratris perniciem habuit. In præſentia dedit ei mandata, vt per omne obſequium, ſe quam maxime in intimam eius familiaritatem inſinuaret, vt omnia eius conſilia arcanoſque ſenſus eliceret.

Philippus adit montem Æmum.

Didas Demetrij proditor.

II. Eius conſilia de fuga expiſcatur.

Rex interim in incepto progreditur, & montem Æmum multo labore tranſcendit, & temerario incepto, exercitum in ſolitudine inopia & fame fatigatum, cogit ſociorum agrum, non ſecus atque hoſtium populari. At Didas cum incauti iuuenis ſimplicitatem, ſuis haud immerito ſuccenſentis, aſſentando, indignandoque captaret, in omnia vltro ſuam operam offerens, fide data aperuit ſe fugam ad Romanos meditari, gratiſque ſuperis agebat, quod is ſibi fugæ adiutor datus eſſet, per cuius prouinciam tutò elabi poſſet. Verum hoc conſilium extemplò fratri proditur, & ipſo autore indicatur patri. Inde Herodorus, qui amicorum Demetrij princeps erat, in cuſtodiam eſt coniectus, Demetrius diſſimulanter aſſeruari iuſſus, dum rex legatorum ſuorum ex vrbe reditum expectabat: qui poſt aliquot menſes reuerſi literas iam in Macedonia ante profectionẽ meditatas, T. Quintij nomine, eiuſque ſigno adulterino ſignatas, ad Regem afferunt. Deprecatio erat in literis, ſi quid adoleſcens, cupiditate regni prolapſus, ſecũ egiſſet, nihil eum aduerſus quẽquam ſuorum facturum; neque ſe eum eſſe, qui vllius impij conſilij autor, vel adiutor fieri vellet.

Et Perſeo prodit.

III. Demetrius fratris calumnia occiditur.

Hæ literæ fidem Perſei criminationibus fecerunt. Itaque Herodorus extemplo diu excruciatus, ſine rei vllius indicio, in tormentis moritur. Demetrius apud patrem de capta fuga accuſatur, & falſis Quintij literis in primis vrgetur. Philippus eum dolo interficiendum cenſuit, ne pœna eius, conſilia aduerſus Romanos nudaret. Itaque ipſe Theſſalonica Demetriadem profectus, Demetrium ad Æſtræum Pœoniæ mittit, eodem comite Dida; cui digredienti mandata dediſſe dicitur, de filio occidendo. Sacrificium à Dida vel inſtitutum vel ſimulatum eſt: ad quod celebrandum inuitatur Demetrius, eique in cœna datur venenum. Poculo epoto extemplo fraudem ſenſit, & mox coortis doloribus relicto conuiuio, cum in cubiculum receptiſſet ſeſe, crudelitatem patris conquerens, parricidium fratris, ac Didæ ſcelus incuſans, iniectis in caput tapetibus, ne forte à veneno reualeſceret, intercluſo ſpiritu ſuffocatur.

IV. Æmylius Ligures Ingaunos domat, deque iis triumphat.

Dum hæc in Macedonia geruntur L. Æmylius Paulus, prorogato ex Conſulatu imperio, principio veris in Ligures Ingaunos duxit exercitum, ſtatimque hoſtis fictam de pace legationem mittit, inducias decem dierum impetrat, intra quos ingenti cura exercitum parat: & repentè multitudine maxima Romanorum caſtra portis omnibus adoriuntur, ſummaque vi diem totum oppugnant, vt nec ſigna efferendi, neque aciem inſtruendi Romanis ſpacium darent. Sub veſperam cum Æmylius fruſtra vicinorum imperatorum opem implorasſet, per ſe fortunam tentare ſtatuit, præſertim cum iam ſegnius ab hoſte oppugnaretur: & inſtructa diligenter acie, atque ad cupiditatem vlciſcendæ ignominiæ incitata; certamen init in Ligures, nihil tum minus quam pugnam expectantes. Exiguo tempore aliqua pugnæ ſpecies fuit, fuga deinde effuſa, & fugientium cædes paſſim, donec ſuis quoq; exuti ſunt caſtris, ſupraquindecim Ligurum millibus occiſis, captiſque duobus millibus & quingentis. Triduo poſt omne Ligurum Ingaunorum nomen, obſidibus datis in deditionem venit, pacemque perpetuam poſtulauit, Æmylius autem triumphum, quem & obtinuit.

V. Duæ arcæ Numæ effodiuntur. a. m. 3382.

Hoc eodem anno poſt 491 annos à morte Numæ, in agro L. Petilij ſcribæ ſub Ianiculo dum cultores agri terram altius moliuntur, arcæ duæ lapideæ inuentæ ſunt, operculis plumbo deuinctis, in altera ſcriptum erat Numam Pompilium ibi eſſe conditum, in altera libros eius. Eas arcas cum ex amicorum ſententia Petilius aperuiſſet, quæ titulum ſepulti regis habuerat, prorſus inanis reperta eſt: altera ſeptenos habuit libros. Septem Latini erant de iure

ponti-

Libri eius publice comburuntur. *l. 7. c. 34. & 35.*

pontificio, totidem Græci de diſciplina ſapientiæ. Sed hi libri cum à Prætore vrbano lecti eſſent, is rem ad Senatum retulit, dixitque ſe paratum eſſe iuſiurandum dare, illos libros legi, ſeruarique non oportere, quod pleráque ad diſſoluendas religiones valerent. Itaque ex mandato Senatus, in conſpectu populi à victimariis in comitio combuſti ſunt, vt Liuius affirmat & Plutarchus. Cum autem S. Auguſt. in ciuitate Dei, ſcribat Numam magna dæmonum familiaritate vſum, artibuſque nefarijs, nihil admodum abſurdum videtur, etiam corpus à dæmonibus retecto operculo aſportatum; vt arca lapidea plane vacua reperiretur. Non enim fieri poteſt vt integrum hominis cadauer in aërem ita diſſipetur, nihil vt oſſium aut pulueris appareat, præſertim cum in ſimili arca libri non incorrupti modo, ſed recentiſſimi etiam reperti perhibeantur.

VI. Fuluius Flaccus Celtiberos cruenta victoria ſuperat.

Celtiberos Q. Fuluius Flaccus ingenti prælio vicit. Ad 35 hominum millia in armis habere dicebantur, quantum nunquam antea. Ad montem vtraque caſtra poſita erant, ſed Flaccus ſex millia ſuorum nocte montem circumire iubet, & dum hoſtem à fronte inuadit, à tergo ignem caſtris eius iniicere, moxque hoſtiliia terga cædere. Itaque hoſtis dum vtrimque cæditur, nec receptum vllum habet in caſtris igne flagrantibus, valde cruentam Romanis victoriam reliquit, adeo vt 3410 ex Romano exercitu deſiderata referantur. Inde Prætor ad Contrebiam legiones duxit, eamque circumſedit; & tardantibus auxiliis Celtiberorum, ad deditionem compulit, indéque tarda auxilia & improuida, ad 12 millia concidit, præter eos qui viui in eius poteſtatem venere. Res quoque in Luſitania, Corſica, Sardinia Romanis ceſſit è ſententia: qui Pœnorum quoque controuerſiam cum Maſaniſſa de finibus compoſuerunt, & Carthaginenſibus centum obſides reſtituerunt.

Maſaniſſa conciliatur Pœnis.

ANNVS MVNDI 3874.

ONIÆ III. Ducis & Pont. 28.

PTOL. EPIPH. 24. & vlt. PHILIPPI 41.

SELEVCI 8. Imperij Græcorum 132.

OLYMP. CL. A. 1. VRB. CON. 573.

ANTE CHRISTVM 179.

I. Expulſio Philometoris & mors patris eius Epiphanis. *Vide Anno. Pauſan. l. 1. in legat. n. 57.*

IN hunc annum primum Olympiadis 150. cadit expulſio Philometoris in Cyprum; id agente ipſius matre Cleopatra, quæ illum oderat. Conſtat enim ex Pauſania eum ablegatum eſſe viuo adhuc patre, quem plurimi antiqui recentioreſque hoc anno mortuum tradunt, regni ſui anno vigeſimo quarto. Meminit mortis eius Polybius, dum ait eum renouare cupientem cum Achæis ſocietatem, miſſo legato decem naues obtuliſſe omnibus rebus inſtructas. Verum legatio iſta patriæ fines non exceſſit, Ptolemæi morte ſub idem tempus interueniente. Mortis autem genus aut modum non explicat, ſicut nec Ioſephus.

l. 11. c. 3.

II. Piſonem Conſulem vxor interficit.

Romanorum Coſſ. Calphurnius Piſo intra duos menſes domeſtico ſcelere proſtratus eſt. Necatus enim à Quarta Hoſtilia dicebatur, vt filius ipſius Q. Fuluius Flaccus, qui in comitiis conſularibus ter repulſam tulerat, loco vitrici demortui ſufficeretur. A principio ea mors peſtilentiæ tribuebatur, quæ nouum quoque Prætorem ſuſtulerat, multoſque alios illuſtres viros: & tertium iam annum Romam Italiamque latè vaſtabat, ſed mulierem vox ſua prodidit, meritoque ſupplicio perdidit.

III. Deditio Ligurum.

Ligures porro Apuani poſt multas antiquas clades ſeſe populo Romano hoc anno ſine certamine dedidere, oppreſſi inopinato Cornelij & Bæbij proconſulum aduentu. Imitati ſunt videlicet Ligures Ingaunos, qui præcedenti anno Æmylio Paulo, poſt magnam cladem acceptam, deditionem fecerant. Iſti autem Apuani ex auitis ſedibus ac montibus Senatus autoritate, ſuaſu Proconſulum abducti ſunt, quod negarent vllum alioqui Liguſtini belli finem fore. Grauis erat Liguribus iſta tranſmigratio, eamque per legatos ſæpe deprecati ſunt. Stetit tamen Senatus in ſententia; cui illi acceptis 150. millibus ſeſtertium, quibus ſibi de habitatione prouiderent, denique paruerunt. Traducta ſunt publico ſumptu ad 40 millia liberorum capitum, & tranſlata in agrum Samnitium, qui Tauraſinorum fuerat, quem iidem Proconſules, qui traduxerunt, eis diuiſerunt, & veteri exercitu Romam deducto, omnium primi nullo geſto bello triumpharunt.

Et tranſmigratio.

Triũphus ſine bello.

IV. Res à Fuluio geſta contra Celtiberos.

Hoc ipſo anno à Q. Fuluio Flacco Proprætore, cum ex prouincia deceſſurus eſſet, res præclarè contra Celtiberos geſta eſt. Cum enim Tarraconem duceret exercitum, ex noui Prætoris Gracchi mandato, Celtiberi ſaltum Manlianum, quà tranſeundum erat, obſederunt, & Romanos in eum intrantes, duabus ſimul ex partibus repentè inuaſerant. Fuluius quantum locus tempuſque ferebant; ſuos inſtruxit atque animauit ad pugnam. Acies vtrimque concurrerunt, atrox vbique prælium fuit: auxilia Romanorum cedebant Celtiberis, ſed Romanæ legiones eos virtute ſuperabant; quarum vim vt perrumperent, cuneo facto impreſſionem fecerunt, quo genere pugnæ tantum valent, vt quam in partem cuneus impactus fuerit ſuſtineri non poſſit, ſed medios diffindat globos. Tunc quoque turbatæ ſunt legiones, & acies media prope interrupta: cum iuſſu Fuluij equitum turmæ, vtraque ex parte cunei immiſſæ, bis vltro citroque cum magna hoſtium ſtrage, infractis omnibus haſtis tranſcurrerunt. Diſſipato cuneo, in quo omnis ſpes fuerat, Celtiberi trepidare, fugæ locum circumſpicere; Romani equites in perturbatos irruere, & toto ſaltu cædere diſſipatos: cruenta denique victoria potiti ſunt. Fuluius Romam reuerſus cum parte exercitus exautorata, triumphum obtinuit, & in annum ſequentem conſulatum.

Cuneus militaris.

V. Querela de Gentio rege Illyrici.

Eodem anno L. Duronius in Senatu de Gentio Illyriorum rege queſtus eſt, omnes latrocinantium naues, & oram infeſtam habentium ipſius eſſe; nec legatis ad eum miſſis conueniendi ſui poteſtatem feciſſe. Multis ciuibus Romanis, & ſociis Latini nominis, In regno eius factas iniurias, multos captiuos Corcyræ retineri. Eos omnes Senatus Romam adduci iuſſit, &

apud Prætorem vrbanum diſceptare; nec ante Gentij legatis reſponſum dari.

ANNVS MVNDI 3875.

ONIÆ III. Ducis & Pont. 29.

PTOL. PHILOMETORIS 1. PHIL. 41.

SELEVCI 9. Imperij Græcorum 133.

OLYMP. CL. A. 2. VR. CO. 574.

ANTE CHRISTVM 178.

I. Exordium regni Philometoris. *in c. 11. Dan. li. 10. l. 12. c. 5.*

INitium regnandi Philometori hoc anno tribuunt, Euſebio duce, plerique omnes, qui Patri eius Epiphani 24 annos regni concedunt, qui fuit vitæ 18 autore Hieronymo, vel 29 autore Iuſtino. Ex quo etiam intelligitur Philometorem tenera adhuc ætate regnare cœpiſſe. Certè Ioſephus, *Moritur* inquit *Ptolemæus, & ipſe eodem cognomine dictus Epiphanes, ſuperſtitibus duobus filiis impuberibus, quorum grandiori cognomen inditum Philometor, minori vero Phiſcon.* Teneræ etiam ætatis indicium eſt, quod poſt 6 annos, eius auunculus Antiochus Epiphanes tutor eius eſſe voluit, vt ſpecie tutelæ regnum eius inuaderet. Porro de Philometoris regni exordio, & cauſa nominis, hæc habet Pauſanias. *l. 1.* *Qui Philometor eſt dictus, octauus eſt à Ptolemæo Lagi filio*; imo ſextus. Primus enim eſt Ptol. Lagides, 2. Philadelphus, 3. Euergetes, 4 Philopator, 5 Epiphanes, cui ſucceſſit ſextus Pgilometor. [Vnde id cognomen] *Id autem cognomen per ironiam nactus eſt; neque enim regum quiſquam fuit ex omnibus, quem maius mater odio proſecuta fuerit. Hunc enim, maiorem quamuis natu, regem ſalutari paſſa non eſt, & vt in Cyprum viuente patre ablegaretur effecit, ſperabat enim iuniorem ſibi obſequentiorem fore.* Hæc & plura Pauſanias, quæ ſuis reddentur locis.

II. Philippi mors ex mœrore. *l. 40. extremo, & ſub init. 41.*

Hoc ipſo anno, atque his Coſſ. mortuum fuiſſe Philippum Macedoniæ regem, teſtatur Liuius, & Perſeum regnare cœpiſſe. Nimirum patri mortuo filius illico ſucceſſit in regnum. Ait autem Liuius cum mœrore magis, ob indigniſſimam Demetrij necem, quam ſenio conſumptum, vt qui vix annum agebat ætatis 56. Ei autem Demetriade hybernanti calumnia innotuit, indicante Xycho, qui fuerat ſcriba Philoclis & Apellis, qui T. Quintij literas fabricati fuerant; deinde Philocle, qui comprehenſus, in tormentis, aut tormentorum metu rem omnem patefecit. [Cognita in Demetrium calumnia.] Sicque Philippo geminatus eſt luctus, quod filium innocentiſſimum perdiderat, & ſcelere fraterno. Perſeus certior factus omnia eſſe detecta, potentior quidem erat, quam vt fugam neceſſariam duceret; tantum curabat vt procul abeſſet à patre, quem conſolabatur Antigonus, Antigoni Tutoris ex fratre nepos, qui ſolus ei fidus remanſerat, proptereàque eum Perſeus peſſimè oderat: & Perſeum viciſſim Philippus, ſed ſpe potiendi corporis eius amiſſa, id ſtudebat, ne præter impunitatem, etiam præmio ſceleris ſui frueretur.

III. Initium regni Perſei.

Itaque Antigonum regno deſtinat; omnique genere honoris afficit, & circumiens Macedoniæ vrbes, cum in Thracia eſſet Perſeus, principibus eum, præfectiſque commendabat. A Demetriade autem profectus Theſſalonicam, inde Amphipolim venit, vbi graui morbo implicitus, cum identidem ſpecies inſontis filij interempti recurreret, curis, vigiliiſquè confectus moritur. Admoueri regno poterat Antigonus, niſi tum, Philippi iuſſu, legatus obfuiſſet, & Philippi mors præmaturè à Calligene medico Perſeo nunciata fuiſſet, qui accurrens regnum ſcelere partum inuaſit, ſtatimque Antigonum interfici iuſſit, & dum firmaret res ſuas, legatos Romam ad amicitiam paternam renouandam miſit, petendumque vt Rex à Senatu appellaretur, quod & impetrauit. *Patet ex Liuio l. 41.*

IV. Reconciliatio Æmylij Lepidi, & Fuluij Nobilioris. *Liuius l. 40. Vide Anno. n. 9. & 10.*

Inſignis hic annus Romæ fuit reconciliatione duorum virorum, principum ciuitatis, M. Æmylij Lepidi, & M. Fuluij Nobilioris; quorum vterque conſularis, hic etiam de Ætolis triumpharat, ille erat Pont. Max. Cum ambo in Cenſorum comitiis Cenſores creati eſſent, ad eos principes Senatus venere, vt mutuas multorum annorum inimicitias, in noui magiſtratus honore in gratiam Reipub. & Senatus noua gratia terminarent, idque in primis Q. Cœcilij Metelli interuentu perfectum eſt. Inde fideli concordia Senatum legerunt, cuius princeps electus eſt M. Æmylius Lepidus Pont. Max. tres eiecti de Senatu. Eo biduo quo Senatum legerunt Cenſores, Q. Fuluius Conſul profectus in Ligures, per montes valleſque inuias, ſaltus cum exercitu tranſgreſſus ſignis collatis cum hoſte pugnauit, nec tantum acie vicit, ſed caſtra quoque eodem die cepit. [Res geſta in Ligures.] Tria millia & ducenti hoſtium, omniſque ea Ligurum regio in deditionem venit. Sic Liuius, qui addit Conſulem Ligures deditos in campeſtres agros deduxiſſe, quod tamen anno præcedenti à Cornelio & Babio factum iam videtur. Triumphauit de Liguribus Fuluius, contigitque eius triumphus eodem die, quo priore anno in Prætura triumphauerat.

V. Et in Hiſpania, ab Albino, & Sempronio Graccho.

In Hiſpania Albinus & Gracchus, quibus Proprætoribus imperium fuerat prorogatum, rem benè geſſerunt. Mundam Sempronius vi cepit, deditione Certimam, à qua quater & vicies ſeſtertium exactum eſt, quæ ſunt 40 millia coronatorum. Inde ad Alcem vrbem cum Celtiberis, qui ingenti prælio deuicti ſunt, deinde vrbs ipſa deditione recepta eſt, ſicut & Ergania, quæ mox abductis legionibus rebellaſſe dicitur, & alteram cladem viginti duobus hoſtium millibus cæſis, accepiſſe. At Poſthumius in vlteriore Hiſpania bis cum Vaccæis, cum ingenti eorum clade, pugnaſſe traditum eſt. At Liuius propius vero eſſe putat; eum ſerius ad prouinciam perueniſſe, quam vt ea æſtate res gerere potuerit. Vtrumque tamen anno ſequẽti triumphaſſe, vnum de Celtiberis, alterum de Luſitanis idem ipſe tradit, & Gracchum in Hiſpania Terraconenſi oppidum Gracchurim, monimentum rerum à ſe geſtarum, condidiſſe.

ANNVS MVNDI 3876.

ONIÆ III. Ducis & Pont. 30.

PTOL. PHILOMETOR. & PERSEI 2.

SELEVCI 10. Imperij Græcor. 134.

OLYMP. CL. A. 3. VR. C. 575.

ANTE CHRISTVM 177.

I. Legatio fratrum Eumenis. a. n. 56. ad 60.

SVb hoc tempus videntur contigiſſe, quæ à Polybio in Excerptis legationibus traduntur. Eumenem ſcilicet tam bello cum Pharnace, quam morbo releuatum, fratres omnes ſuos Romam miſiſſe legatos, vt eorum ſtudio bellum eius cum Pharnace plane finiretur, eos enim plurimum gratia valituros ſperabat apud pleroſque Romanorum optimates, ſibi ex bello Antiocheno cognitos. Excepti ſunt Romæ, tum ab iis magnificè priuatim, tum publice ab ipſo Senatu. In quo cum Attalus de Pharnacis iniuriis queſtus patres oraſſet vt negotium ſuſciperent, & Pharnacem caſtigarent: reſpondit Senatus miſſurum ſe legatos, qui bello iſti finem eſſent impoſituri, quibus id conditionibus factum ſit, apud Polybium leges. Qui deincep. de Perſeo ſcribit, eum regni poſſeſſionem adeptum, firmandi eius cauſa, Laodicen, Rhodiam vt arbitrio, vxorem duxiſſe. Rhodiorum enim, qui tum mari potentes erant, beneuolentiam quæſiuit: & quia in Romanos perturbatis tunc erant animis, quod ij ſtatuiſſent Lycios, quos bello Rhodij oppreſſerant, cenſendos Rhodiorum ſocios, non famulos pro munere datos. Ergo eos muneribus, & pleraſque alias ciuitates, templis & theatris extruendis, magnificè donauit, earum beneuolentiam aduerſus Romanos tacitè ambiens.

num. 59. Perſeus colligit amicos contra Romanos.

II. Res à Mãlio in Hiſtria malè geſta.

Conſulibus anni huius prouinciæ decretæ ſunt Manlio Gallia, Bruto Liguria. Verum Manlius cum aduentum Hiſtrorum ſenſiſſet, non expectato ſuper ea re decreto Senatus, ac ne conſulto quidem, ab Aquileia profectus, caſtra poſuit ad lacum Timaui, mari ſupero imminentem: & vt à mari ad caſtra, quinque millibus diſtantia commeatus tutius ſupportarentur, ſtationes ab omnibus caſtrorum partibus circumpoſitæ ſunt. Quæ cum inualida Hiſtri animaduertiſſent, duo ſimul præſidia aggreſſi ſunt. Nebula matutina texerat inceptum, qua dilabente ad primum teporem ſolis, lux adhuc incerta ſpeciem rerum omnium multiplicem intuenti reddens, non ſolum hoſtem patefecit, ſed multo maiores copias, quam res ferebat adeſſe perſuaſit. Ergo territi vtriuſque ſtationis milites, cum in caſtra ingenti tumultu confugiſſent, nec dicere poſſent quid fugiſſent, haud paulò ibi plus, quam ſecum ipſi attulerant, terroris fecerunt; adeo vt ex caſtris ſeſe omnes ad mare, vbi erant Romanæ naues, partim armati, partim inermes proriperent. Quos cum neque autoritate Conſul, neque precibus retinere poſſet, ipſe quoque caſtris deſertis, ad mare profectus eſt; vbi non minor trepidatio fuit, quaſi iam omnia in ſtationibus & caſtris eſſent profligata.

Terror panicus Romanorum.

Interea Hiſtri in caſtra vacua impetum faciunt, ibi paucos, qui ad defenſionem caſtrorum ſubſtiterant, obtruncant, & copia rerum omnium expoſita fruuntur, hoſtium & armorum obliti. Tum demum nuncius venit ad tertiam legionem, quæ longius aberat, & experterroris fuerat, & ſimul ex omnibus locis ad caſtra recipienda, demendamque ignominiam rediti cœptum eſt. Omnia incuſtodita, plurimoſomno vinoque ſepultos inueniunt, paſſimque omnes quotquot offendunt, magna indignatione trucidant. Ad octo millia cæſi, captus nemo quia ira & indignatio immemores prædæ fecit. At rex Hiſtrorum temulentus, ex conuiuio raptim à ſuis, in equum impoſitus fugit. Romam fugæ nuncius primo Aquileiam, deinde Roman trepidatione compleuit, & ad delectus nouo copiaſque vnique contrahendas adduxit, do nec totius rei euentus innotuit, literis Iunij Bruti, qui & ipſe ex Liguria, quaſi ad reſtinguend incendium accurrerat. Idem Romam venit a habenda comitia. Nam Manlius Romæ ardeba inuidia, ob cladem & ignominiam acceptam, & Tribuni plebis eum mox abire magiſtratu cupiebant, vt rationem populo Romano redderet & malè ſuſcepti, & malè adminiſtrati belli Vtrique nihilominus Conſu i prorogatum e imperium, & ab iis legiones Aquileiam ad hyberna reductæ.

ANNVS MVNDI 3877

ONIÆ III. Ducis & Pontificis 13.

PTO. PHILOMETORIS & PERSEI 3

SELEVCI 11. Imperij Græcorum 135.

OLYMP. CL. 4. VRB. CON. 576.

ANTE CHRISTVM 176.

COnſularibus comitiis creati Coſſ. Claudius & Sempronius: Sardinia & Hiſtri propter belli magnitudinem prouinciæ conſulares factæ. Hiſtriam ſortitus eſt Claudius Gracchus Sardiniam, vtrique binæ legione conſcriptæ. Idibus Martiis magiſtratum inierunt. Hoc ipſo anno, (ad quem Polybius legationem Licyorum de Rhodiis expoſtulantiu refert) miſſam apparet à Seleuco legatione ad Romanos, Antiochi fratris, qui poſtea dictus eſt Epiphanes, repetendi cauſa, qui i obſes tertium decimum iam annum agebat: ſequenti quippe anno dimiſſus eſt à Romani accepto in eius locum Demetrio, eius ex fratr nepote.

Iunius autem & Manlius exconſules, principio veris exercitum ex Aquileia in fines Hiſtrorum duxerunt, vbi cum effuſè popularentur, dolor magis & indignatio Hiſtros, res ſua diripi cernentes, exciuit, quam ſpes ſatis ſibi virium fore contra duos exercitus conſulare Concurſu facto iuuentutis ex omnibus populi repentinus, & tumultuarius exercitus, acri primo impetu, quam perſeuerantius pugnauit. Ad 4 millia cæſa, cæteri ad ciuitates paſim diffugerunt; vnde legatos de pace

Propera Conſulis ambitio.

caſtra Romana, tum obſides imperatos miſerunt. Quæ cum Romæ Proconſulum literis cognita fuiſſent, præceps in prouinciam venit Claudius, ne fortè ea res prouinciam exercitumque ſibi adimeret, non votis nuncupatis, nec cæteris, quæ moris erant Romæ, peractis. Ac ne in aditu quidem prouinciæ moderatè ſe geſſit. Exprobrauit quippe in concione ſuperioris anni fugam; Proconſules quoque verbis increpitos, prouincia decedere iuſſit. Sed ei tam exercitus, quam Imperatores ſe parituros negarunt, donec more maiorum in prouinciam veniſſet. Itaque ille coactus, ad ea explenda, quæ temerè omiſerat, Romam rediit.

III. *Tribus oppidis captis Hiſtriam domat.*

Interea Proconſules Neſatium in Hiſtria, quò ſe Hiſtrorum principes, & regulus ipſe receperat, ſumma vi oppugnant, cum Claudius eò cum nouo exercitu superuenit, & vetere exercitu, cum duobus ſuis dimiſſo, ipſe oppidum circumſedit, & amnem mœnia præterfluentem, aliquot dierum opere auertit in nouum alueum. Qua re moti barbari, in deſperationem acti, coniuges liberoſque trucidant in muris, atque inde præcipitant. Dumque interea Romani oppidum occupaſſent, Rex ne in eorum poteſtatem veniret viuus, pectus ſibi ferro traiecit; cæteri capti, aut occiſi. Duo deinde oppida Mutila, & Faueria vi capta & deleta, autores belli virgis cæſi & ſecuri percuſſi. Sicque tota Hiſtria trium oppidorum excidio & morte regis, in Romanorum poteſtatem venit. Inde Claudius mandato Senatus in Liguriam de more tumultuantem traduxit exercitum, eamque ingenti clade compeſcuit. Itaque diuarum gentium vno anno victor Romam reuertit, & de vtraque triumphauit. Nec tamen illis minus, poſt Romani exercitus diſceſſum, conuenientes in populationem agri Mutinenſis, etiam coloniam ipſam ceperunt, ne vllus deeſſet annus, quo miſeri Romanorum armis non mactarentur.

Barbarorum crudelitas.

Et Ligures.

IV. *Quid Sempronius in Sardinia.*

Sempronius quoque in Sardinia feliciter pugnauit, cæſis ad 12 armatorum millibus & arma victorum in aceruum congeſta, Vulcano ſacra cremauit. Inde victorem exercitum in hyberna ſociarum vrbium reduxit. Nec minus tamen habuit quod ageret anno ſequenti in Sardinia, quo anno imperium illi prorogatum eſt, cum nouus Prætor iuſtam Senatui excuſationem attuliſſet, cauſamque non ſuccedendi.

ANNVS MVNDI 3878.

ONIÆ III. Ducis & Pontificis 32.

PHILOMETORIS & PERSEI 4.

SELEVCI 12. & vlt. Imperij Græc. 136.

OLYMP. CLI. A. 1. VRB. C. 577.

ANTE CHRISTVM 175.

I. *Finis regni Seleuci.*

DVodecimus eſt idemque poſtremus hic annus Seleuci Philopatoris Antiochi Magni filij, quo domeſtico ſcelere interfectus eſt, anno ætatis 44. vt qui anno regni patris ſui ſexto natus eſt, vt ibi diximus. Rem paucis perſtringit Appianus. *Antiocho magno defuncto,* inquit, *in regnum ſucceſſit Seleucus filius, qui fratrem Antiochum obſidem à Romanis recepit, dato in eius vicem filio ſuo Demetrio.* Is nunc decennis fuit, vt ex Annalibus clarè intelligitur. Cum primum autem Romam attigit, vel huius anni exordio, vel fine præcedentis, Antiochus cupidus libertatis ſe dedit in viam. *Iamque Athenas peruenerat*, ait Appianus, *cum Seleucus inſidiis Heliodori cuiuſdam amicorum eius oppreſſus interiit.* Sic ipſe. Hunc fuiſſe Heliodorum, qui ſuper regni negotia erat, miſſuſque dudum fuerat ad ſacrum ærarium expilandum, plerique merito cenſent. Nam & perſonæ dignitas, & nomen, & tempus rectè conſentiunt. In qua etiam re obiter diuinum agnoſcas iudicium. Nam cuius opera Rex vti voluerat ad ſacrilegium perpetrandum, eadem Deus ad illud vindicandum eſt vſus.

In Syriacis.

num. 1.

Occiditur ab Heliodoro.

II. *Cauſa necis.*

Cauſam porro cædis in ambitionem Heliodori refert Appianus. Qui enim hactenus Regis ſui nomine regnabat, proprio & ſuo regnare cupiebat; præſertim cum regni hæres Demetrius Romam ablegatus eſſet, & Antiochus Regis frater, qui regnum ſibi vendicare poterat, abeſſet adhuc. Itaque maturè parricidium regis, ante illius aduentum occupauit, ſed irrito conatu. Nam Eumenes Pergami Rex cum fratre Attalo, Heliodorum expulerunt, deducto in poſſeſſionem regni Antiocho, vt eum ſibi amicum hoc beneficio redderent, qui à Seleuco dudum vexati fuerant. Eius cædis Eumenes quoque ſuſpicione non caruit. Oportet autem hoc facinus ſub finem anni contigiſſe, cum ex Scriptura conſtet, Antiochum non ante ſequentem annum regnare cœpiſſe. Daniel intra paucos dies contritum iri dixit, quod non ad 12 regni annos retulerim, ſed ad ipſam necem; ſignificans crimen intra paucos dies ſuſceptum fuiſſe, atque perfectum.

Vide Annal. an. m. 3864. num. 17.

c. 11. v. 17.

III. *Mutinam Romani recuperant.*

Romæ creatis Coſſ. C. Claudius, cui prorogatum erat in annum imperium, & Gallia prouincia, ad recuperandam Mutinam reuerſus eſt; Vrbi admouit exercitum, eamque oppugnare cœpit, & ante triduum ab hoſte receptam, colonis reſtituit, octo Ligurum millibus intra mœnia cæſis. Qua victoria elatus Romam ſcripſit, ſua virtute ac felicitate neminem cis Alpes iam hoſtem populi Romani reperiri. Sed non multo poſt ad ſpiritus hominis comprimendos illi ipſi Ligures rebellarunt. Ad quos idem Claudius proconſul recurrit; contra quem illi montibus muro cinctis ſeſe obſepiunt: ſed qui tardius ex agris demigrarunt oppreſſi, mille & quingenti periere. Cæteri montibus ſe tenebant, & ne in metu quidem feritatis obliti, ſæuiunt in prædam, quæ Mutinæ parta erat, captiuos quippe cum fœda laceratione interficiunt.

Ligures rebellant.

IV. *Cornelij Conſulis obitus.*

Res conſularis hoc anno plurimum turbata eſt. Nam cum Cn. Cornelio Piſæ, Ligures Petilio obtigiſſent, Cornelius ex Albano rediens ita concidit, vt parte membrorũ captus, ad aquas Cumanas profectus ingraueſcẽte morbo Cumis deceſſerit. Vnde mortuus Romam

delatus, magnifico funere ſepultus eſt: cui ſuffectus eſt M. Valerius Læuinus. At Petilius Conſul veritus ne ſe abſente debellaretur, recepto exercitu à Claudio proconſule, dum montes oppugnat, dum incautius ante ſigna obuerſatur, vt ſuos à fuga cohibeat, miſſili traiectus occumbit. Ea cædes cum prudenter occultata fuiſſet, Romanus exercitus nihilominus montes ſine duce ſubiit atque occupauit, & ad quinque Ligurum millia proſtrauit, amiſſis duntaxat duobus & quinquaginta de ſuis. Et profecto valde mirum eſt iam tot annis; poſt tot mortalium millia in Liguribus cæſa, tot deditiones, tot emigrationes, tot incendia & vaſtitates, tot prædas, vlla ibi non dicam hoſtium, ſed hominum vel animantium veſtigia reperiri potuiſſe. Bella tamen atrocia ibidem intra triennium ſemel iterumque recrudeſcent.

Itemque Petilij. — *Miræ tot Ligurum clades.* — *an. V. C. 580.*

V. *Res in Sardinia geſta.* In Sardinia Proconſul Sempronius, vtiliter in debellanda prouincia laborauit, multis quippe ſecundis prælijs Sardos, cum quindecim millium cæde, perdomuit, & ad deditionem compulit. Tum pacata prouincia Romam legatos miſit, vt victorem exercitum ad triumphum deportare liceret. Verum Senatus crebris defectionibus rebellantium motus, cum cum exercitu in prouincia eo anno remanere iuſſit; annitente Popilio Prætore, qui Senatum docuit quantum Reipub. intereſſet, res in prouinciis bene cœptas, ab iiſdem imperatoribus perfici, & non ſucceſſoribus interrumpi. Eodem modo Prætores duo quibus Hiſpaniæ obuenerant, profectionem excuſarunt, & proprætoribus, qui eas prouincias tenebant, prorogatum eſt imperium, & militum ſupplementum de more tranſmiſſum. Meminit porro huius anni qui eſt Ptolemæi Philometoris quartus, Heſteris libellus. Vbi dicitur Doſitheum in Ægyptum tuliſſe illam hiſtoriam, à Lyſimacho interpretatam 276 annis poſt rem geſtam, proxime ante initium Antiochi Epiphanis.

In Hiſpania Prætoribus imperiū prorogatum. — *Verſio libri Heſter. c. 11. 1. 3602.* — *376. 3878.*

Tomus ſextus.

ANNVS MVNDI 3879.

ONIÆ III. 33. IASONIS PSEVD. 1.

PTOL. PHILOMET. & PERSEI 5.

ANT. EPIPHANIS 1. Imperij Gr. 137.

OLYMP. CLI. A. 2. V. C. 578.

ANTE CHRISTVM 174.

I. *Proluſio in libros & tempora Machabæorum.*

INgredimur in luctuoſiſſima Iudaicæ Reipub. tempora, quibus in eam omnia ſcelera, cum deſerto magna ex parte Dei cultu, & inuectis Idololatrarum ritibus, patefacta per ſuos ianua, inundarunt, quibus ex æquo crimina ſuppliciis, & peccatis ſua pœna certauit, vt ex libris Machabæorum, qui huc maximè pertinent, facile intelligemus: quando tanta feritate atque barbarie in ſanctos Dei famulos, à perditiſſimo tyranno Antiocho, teterrimis facinoribus Illuſtri ſæuitum eſt, vt in eo Antichriſti præcurſorem cum ſancto Hieronymo, & eius regni præludia facilè poſſis agnoſcere. Talis enim moribus & crudelitate, & in Deum impietate fuit Antiochus hic, ea ſatellitum eius immanitas, ea impiorum Iudæorum crimina: ea ſanctorum in eadem gente pro religione certamina, vt poſtremis Antichriſti temporibus, quę atrociſſima futura ſunt, iſta ſimillima, & quaſi gemina videri poſſint; & iſte rex illi ſuppar, quo nihil ſceleratius ſol ille vnquam vidit, aut viſurus eſt in terris.

in c. 11. Dan. Antiochus figura Antichriſti.

II. *Inſinuatur in regnum Seleuci. 1. Mach. 1. 11*

Cum ergo proximo anno Seleucus, aulici ſui Heliodori ſcelere regnare ac viuere deſiiſſet, in eius ſe regnum inſinuauit Antiochus, anno regni Græcorum 137. Vt Scriptura teſtatur, ab Eumene & Attalo, vt ait Appianus, *in regni poſſeſſionem deductus, quem*, inquit, *Syri cognominarunt illuſtrem, quod alienis, regnum vſurpantibus*, Heliodoro videlicet, vel Ægyptiis, *ipſe auitæ ditionis* Syriæ nimirum, *aſſertor exortus, ſuis illuxerit.* Sic ipſe. Quæ non videntur ſatis conſentanea iis, quæ habet Daniel. *Et ſtabit in loco eius*, puta Seleuci, *deſpectus & vilis*, homo nihili, nullius pretij, *& non tribuetur ei honor regius, & veniet clam & obtinebit regnum in fraudulentia.* Quomodo enim illuſtris appellatur, qui deſpectus priuatur honore regio? Aut quomodo clam venit, ſi euocatus à fratre, miſſo in locum eius Seleuci regis filio Demetrio? Dicendum videtur non ſtatim à principio appellatum Epiphanem, ſed poſt primam eius in Ægyptum expeditionem, quæ illi admodum ex ſententia ſucceſſit. Deſpectum autem fuiſſe propter conditionem obſidis, qui tot annis Romæ captiuus detentus eſt, & qui, dum viuebat Demetrius regni hæres, precariò, atque alieno nomine rex erat.

Qui Antiochus dictus Epiphanes. c. 11. v. 21.

III. *Clam regnum obtinet, & quomodo.*

Non dicitur autem exiſſe clam, ex Vrbe videlicet, ſed veniſſe clam in poſſeſſionem regni Aſiæ, prætextu ſcilicet aliquo vtentem; ne videretur filium fratris ſui abſentem, quique eius libertatem ſua captiuitate redemerat, regno fraudare voluiſſe. Aſia quoque & Babylone potitus, rebuſque ſuis ibidem conſtitutis, Syriam, nepotis ſui Philometoris pro uinciam, quaſi auunculus, & naturæ iure tutor inuiſit, poſt diuturnam in Europa peregrinationem, non vt eam nepoti confirmaret, ſed vt vindicaret ſibi. Et hic eſt clandeſtinus aduentus, quem Propheta commemorat. Nimirum præ ſe tulit ſe nepotis ſui Tutorem agere, eiuſque nomine velle rem Syriacam adminiſtrare, nihil ſibi quærere, ſed paternæ ſollicitudini pro ipſo, curæque ſuccedere. Eumenes quoque & Attalus erga præpoſitos & duces Ægyptios tanquam fidi monitores acceſſerunt, nouo vt Regi planè confiderent, eiuſque arbitrio permitterent vniuerſa; ne virum, qui parentis inſtar obtineret, virum Romana beneuolentia, & vicinorum regum amicitia, ſtudiiſque ſubnixum, hoſtem ſibi imprudenter quærerent, quem patronum habere & amicum ſeruare poſſint, ac debeant. Denique victi ſunt, & omnia illi, tanquam ipſi regi commiſerunt. At ipſe mox amicis ſuis omnia loca munita commiſit: & regni non tutorem, ſed prædonem egit.

Eumenis opera.

IV. Iaſon ambit pontificatum Oniæ fratris.

Hic Iaſon Oniæ Pontificis frater, pertæſus diuturni pontificatus fratris ſui, eius adipiſcendi cauſa, maturè nouum adiit regem, ſperanſſe illi gratum fore; præſertim cum minimè gratis eam dignitatem obtinere vellet, & Rex pecuniarum eſſet appetentiſſimus, ad ſuum, patriſque ſui æs alienum Romæ diſſoluendum. Ergo regem adit, & fratrem, quem ſolio deturbare cupiebat, ambitioſorum more calumniatur, tanquam parum ipſi fidelem: ſe ſi velit pontificatus honore dignari, ipſi fideliſſimum atque addictiſſimum fore. Ac ne ingratum quidem ſe, aut ſordidum eſſe velle. Ea quippe dignitate ornatum, habiturum ſe in poteſtate ingentem auri argentique vim, quæ in templi ærario, ac gazophylaciis congeſta eſſet, quam dudum frater eius Seleucus, obnitente Onia, obtinere nequiuiſſet: Deo ipſi reſeruante ea, quibus ille fruſtra inhiaſſet. Quantam autem auri argentique uim promitteret, habes in Annalibus explicatum. Hic tantum dicam, incredibilem fuiſſe hominis ambitionem, & parem ambitioni nequiſſimi capitis impietatem ac turpitudinem, quod tantis opibus pontificatum emere, & Dei religioſo cultu, ſanctiſque legibus antiquatis, impudentiſſimæ nequitiæ ſcholam aperire non erubuerit, pro qua occludenda, eum vitam ipſam profundere oportuiſſet.

Multa pecunia.

V. Onias fugit Antiochiam.

Intruditur ergo Iaſon in pontificatum, & autoritate regia, & ſacrilega pecunia. Onias autem ita circumuentus, & extruſus à fratre, vitans fortaſſe mortis admodum probabiles inſidias, Antiochiam ſecus Daphnem, tutum ſcilicet in locum ſe recepit. Iure tamen pontificatum ad mortem vſque tenuit: neque enim illo viuo, & nullius criminis reo, alius potuit eſſe legitimus pontifex: ne duo capita vni corpori Eccleſiæ tribuantur. Accedit quod Iaſon obtento à rege principatu, *ſtatim ad gentilem ritum contribules ſuos transferre cœpit*. Itaque ipſo autore & hortatore Ethnicorum inſtituta ſecuti ſunt. *Ædificauerunt gymnaſium Hieroſolymis, ſecundum leges nationum, & fecerunt ſibi præputia*, abdicata videlicet circumciſione, *& receſſerunt à teſtamento ſancto; & iuncti ſunt nationibus, & venundati ſunt vt facerent malum.* Hæc autem, atque his ſimilia apoſtatarum ſcelera autorem habuerunt Iaſonem. *Etenim auſus eſt*, vt ait Scriptura, *ſub ipſa arce gymnaſium conſtituere, & optimos quoſque epheborum in lupanaribus ponere. Erat autem hoc non initium, ſed incrementum quoddam & profectus gentilis & alienigenæ conuerſationis, propter impij & non Sacerdotis Iaſonis nefarium & inauditum ſcelus.* In Græco eſt, non pontificis. Qui enim pontifex eſſe poterat, qui ne Iudæus quidem erat, ſicut nec reliqui ſectatores eius apoſtatæ.

Iaſon deſerta religione, profanos ritus inducit. 2. *Mach.* 4. 10. 1. *Mach.* 1. 15. — 2. *Mach.* 4. 12.

VI. Priuilegia patriæ antiquat. 2. *Mach.* 4. 11.

Huic in Deum impietati, & contra naturam dedecori, addidit Iaſon tyrannicam improbitatem in patriam. Priuilegia quippe tam à Syriæ, quam ab Ægypti regibus, per Ioannem Eupolemi patrem impetrata, antiquauit: omnem ſibi poteſtatem, nulliſque finibus circumſcriptam cum Pſeudopontificatu arrogans. Fuit: huic Eupolemus vnus de legatis Romam à Iuda Machabæo miſſis, bene de Repub. meritus, ſicut Ioannes pater eius. Hæc porro priuilegia, ſiue *legitima ciuium iura*, fuiſſe arbitror, vt per principes, quibus ſubditi erant, liceret patriis vti legibus & inſtitutis Moſaicis, quæ deſertor iſte *deſtituens, praua inſtituta ſanciebat*. Et hæc fuerunt Hieroſolymis initia & cauſæ malorum imminentium.

VII. Res Liguſtica & Macedonica. l. 41.

Romæ in principio anni tumultus Gallicus Liguſticuſque exortus eſt, qui à Conſulibus armis haud magno conatu compreſſus fuit. Patres tamen belli Macedonici ſubibat cura, inquit Liuius, miſcente Perſeo Dardanos inter Baſtarnaſque certamina. Horum enim opera Dardanos primum ſubiugare, tum victores in Romanos immittere cogitabat, ex Philippi parentis inſtituto. Et iam legati, qui ad res viſendas in Macedoniam miſſi fuerant, reuerterant, & bellum in Dardania eſſe nunciabant. Simul venerant & Oratores à Perſeo, qui eum purgarent, docerentque neque accitos à rege Baſtarnas, neque autore ipſo quidquam facere. Senatus neque immunem ab ea culpa Regem eſſe dixit, neque quaſi obnoxium arguit: moneri eum tantummodo iuſſit, vt etiam atque etiam curaret, vt ſanctum haberet fœdus, quod ei cum Romanis eſſet. Quod ille minime ſatagebat, vt qui legatos miſiſſet in Africam, ad Carthaginenſes contra Romanos excitandos, vt ſequenti anno intelligetur.

ANNVS MVNDI 3880.

ONIÆ III. Ducis & Pont. 34.

IASONIS PSEVDOPON. 2.

PTOL. PHILOMETORIS, & PERSEI 6.

EPIPHA. 2. Imperij Græcorum 138.

OLYMP. CLI. A. 3. VRB. CON. 579.

ANTE CHRISTVM 173.

I. Profani ritus Hieroſolymis inualeſcunt.

INualeſcebant hoc tempore Hieroſolymis impuriſſimi Ethnicorum ritus, id agente in primis pſeudopontifice Iaſone, Onia pontifice, qui hæc, ſi quis alius, prohibere poterat, expulſo, de quibus ritibus paulò ante ex occaſione diximus. Sed ad hoc ipſum quoque tempus pertinet illud, quod ſub quinquennali agone Tyrio contigiſſe Scriptura tradit. Cum enim in ea ludorum celebritate Rex adeſſet, *miſit Iaſon facinoroſus ab Hieroſolymis viros peccatores*. Vtique peccatores erant, & qui mittebat, & qui mittebantur, nefariæ idololatriæ publici procuratores & adminiſtri. Sed cum Græcus textus eos vocet Θεωρὺς, forte legendum eſſet in Vulgata *viros ſpectatores*. Erant enim Θεωροὶ, qui ad ſpectacula, feſta, oracula, rerumque diuinarum curationem mittebantur. Itaque Iaſon miſit huiuſmodi ſpectatores, cum trecentis drachmis *in ſacrificium Herculis*: ſed is ſacrilega ſpe ſua falſus eſt. Qui enim eam pecuniam attulerant obtinuerunt, vt in fabricam nauium potius, quàm in ſupernacanea ſacrificia conſumeretur.

2. *Mach.* 4. 19. Iaſon ſacrificat Herculi.

II. Sacerdotes ſub Iaſone quales. 2. *Mach.* 4. 14.

Habuit quoque Iaſon dignos ſuo pontificatu ſacerdotes, qui vt Scriptura refert *non iam circa altaris officia deduti erant, ſed contempto templo, & ſacrificiis neglectis feſtinabant participes fieri paleſtræ, & præbitionis eius iniuſtæ, & in exercitiis diſci.* Ad verbum in Græco eſt, poſt diſci prouocationem, propoſito ſcilicet præmio ab agonotheta, profani ſacerdotes cum palæſtritis & athletis, publicè, cum ignominia dignitatis ſuæ, decertabant, & eorum inſtituta æmulabantur, & illis *per omnia* corpore ſcilicet & animo *ſimiles eſſe cupiebant*, adducto videlicet præputio, *vt nudi quoque*, vt ait Ioſephus, *non eſſent Græcis diſſimiles: & contemptis omnibus patriis ritibus, imitabantur mores externarum gentium*; quas poſtea hoſtes atrociſſimos habuerunt. [*l. 12. c. 16.*]

III. Antiochus affectat Ægyptum.

Interea Antiochus cum ſe in regno Aſiæ confirmatum ſenſit, regnum etiam Ægypti ſtuduit occupare. Et ſicut olim pater eius per ſpeciem affinitatis & nuptiarum, ita nunc Antiochus, cuius ſoror Cleopatra mater erat Philometoris, ſub ſpecie regni Tutoris nomine adminiſtrandi, regnum pupilli nepotis inuadere cupiebat. Itaque miſit in Ægyptum Mneſtei filium Apollonium, qui cum regni optimatibus ageret, vt ſibi tanquam auunculo, tutelam regis adoleſcentuli committerent: quod illi recuſarunt, non ignari conſiliorum eius, & in Syria, ab eo ſibi iam occupata, ſatis edocti. Eam repulſam indignè ferens, bellum Ægypto inferre ſtatuit, ſi quo modo id ſibi per Romanos liceret, quorum propterea beneuolentiam ſtudioſè captabat. Interim Tyro profectus venit Ioppem, & inde Hieroſolymam: vbi magnificè ab Iaſone in ciuitate acceptus eſt, cum feſtis, ignibus, & acclamationibus, quales à populo fieri ſolent in admittendis cum pompa principibus viris in amicas vrbes, quibus eis vitam, victoriam, felicitatem gratulantur, aut imprecantur. Poſtmodum autem digreſſus inde, in Phœnicem exercitum conuertit, vt inſtructa ibi claſſe, ſuo tempore Ægyptum inuaderet. [*l. 2. Mach. 4. 21.*] [Honorificè accipitur Hieroſolymis.]

IV. Res Macedoniæ. *Liu. l. 4.*

Quod ad Perſei & Macedoniæ res attinet, Romanorum legati nonis Iulij ex Africa redierant, vbi didicerant legatos à rege Perſeo illuc veniſſe, iiſque noctu Senatum in æde Æſculapij datum eſſe. Carthagine quoque legatos in Macedoniam miſſos. Itaque Roma legatos in Macedoniam mittendos Senatus cenſuit, miſſique ſunt C. Lælius, Meſſala, & Digitius. Interea Perſeus Dolopes, qui de controuerſiis ſuis Romanos appellabant, ſubiugat. Deindè per Græciam, ſine vlla cuiuſquam iniuria vel damno, iter habet, poſtulatque vt veterum ſimultatum obliuionem, Philippo patre mortuo induerant. Maximè autem Achæos ſollicitat, apud quos vtramque in partem diſputatum eſt. Tandem decretum in fauorem Perſei dilatum eſt, indignatione principum, quod legatos ea de re non miſiſſet: nec decere aiebant eum id paucorum verſuum literis impetrare. Sed cum poſtea legatos Amphipolim ad concilium miſiſſet, data eſt opera, ab iis qui Romanorum offenſionem timebant, ne in concilium admitterentur. [Perſeus grecas vrbes ſibi conciliat.]

V. Romæ peſtis graſſatur.

Scribit Liuius Romæ hoc anno delectum militum, qui in Corſicam mitterentur, ægrè confici potuiſſe, quod peſtilentia, quæ priore anno in boues ingruerat, hoc verterat in hominum morbos; *qui inciderant* ait, *haud facile ſeptimum diem ſuperabant: qui ſuperabant, longinquo quartanæ morbo implicabantur. Seruitia maximè moriebantur, eorum inſepultorum ſtrages erat per omnes vias; quod ne liberorum quidem funeribus libitina ſufficiebat.* M. Æmylio Lepido proconſuli à Senatu negotium datum eſt, vt Patauinorum ſeditionem comprimeret, qua re feliciter procurata, reducem Cenſores principem Senatus iterum legerunt, & de eo nouem eiecerunt, in ijs L. Cornelium Scipionem prætorem vrbanum, & M. Cornel. Maluginenſem prætorium, atque adeo L. Fuluium Cenſoris germanum fratrem. Sed hęc pluribus apud Liuium leges. [Æmylius princeps Senatus.] [*l. 4. ſub ſi.*]

VI. Res Hiſpanicæ.

In Hiſpania res ab Appido Claudio Proprætore contra Celtiberos, qui ad eius aduentum rebellauerant, feliciter geſta eſt, adeo vt ad quindecim millia cæſa vel capta fuerint, duo & triginta ſigna adempta, caſtra etiam eodem die expugnata, & ad viginti annos debellatum, nempe Vrbis Con. ſexcenteſimum. Ipſe ouans vrbem iniit, vi multa auri argentique in ærarium delata.

ANNVS MVNDI 3881.

ONIÆ 35. IASONIS PSEVD. 3.

PHILOMETORIS, & PERSEI 7.

EPIPHA. 3. Imperij Græcorum 139.

OLYMP. CLI. A. 4. VRB. CON. 580.

ANTE CHRISTVM 172.

I. Prior Antiochi expeditio. *l. 44.* *1 Mach. 1. 17. 18.*

HAbet hic annus priorem Antiochi Epiphanis in Ægyptum expeditionem, quæ, vti Liuio placet, ideo ſuſcepta eſt, vt maior natu Ptolemæus, matris artibus regno pulſus Auunculi opera reſtitueretur; ſimul etiam vt negatam ſibi ab optimatibus Ægypti regni tutelam, vi & armis ſibi vendicaret, & ſub ſpecie tutelæ regnum ipſum occuparet, vtrumque enim regnum affectaſſe ſcriptura teſtatur, Ergo *intrauit in Ægyptum*, ait Scriptura, *in multitudine graui, in curribus & elephantis, & equitibus; & copioſa nauium multitudine, & conſtituit bellum aduerſus Ptolemaeum regem Ægypti*, minorem ſcilicet natu, nam maior cum ipſo erat, & ad eum confugerat: *& veritus eſt Ptolemaeus* quem Pauſanias Alexandrum, Euſebius Euergetem, Ioſephus Phyſconem vocauit: *à facie eius, & fugit*, Alexandriam vt munitiſſimam; vbi aliquandiu ab auunculo Epiphane obſeſſus eſt, *& ceciderunt vulnerati multi. Et comprehendit ciuitates munitas in terra Ægypti, & accepit ſpolia terræ Ægypti.* Hæc ibi. Quæ Ioſephus explicans, *Profectus*, inquit, *cum magno exercitu Peluſium, aſtu circumuento Philometore, Ægyptum occupat, & redacta prius in poteſtatem Memphi, lociſque circumuicinis, ad Alexandriam duxit, & vrbem & Regem* iuniorem *ſubiugaturus.* [Quæ ibi ab eo geſta.]

Sic ille. Liuius addit Antiochum fruſtra tentatis mœnibus Alexandriæ, abſceſſiſſe, cæteráque Ægypto potitum, relicto Memphi maiore Ptolemæo, eique cætera Ægypto tradita, Peluſij validum præſidium reliquiſſe: quo apparebat eum clauem Ægypti ſibi retinere, vt cum vellet rurſum in Ægytum exercitum induceret, vt res ipſa docuit.

II. Res Macedonica.

Romæ principio huius anni legati, qui in Macedoniam, & Ætoliam miſſi fuerant, multa de Perſeo, & eius in bellum Romanum tacito apparatu, deque colligenda Græcarum ciuitatum gratia renunciabant, quæ legati Theſſali confirmabant. Occiſum quoque ab eo Apellem, quo ille fraternæ cædis adminiſtro fuerat vſus, ne Romani rem omnem ab eo reſciſcerent, & indigniſſimam regij adoleſcentis necem vlciſci vellent. Hæc, aliáque id genus odium Romanorum in Perſeum accendebant. Quia tamen in ſuſcipiendis bellis admodum cunctari ſolebant, placuit Senatui rurſum quinque legatos in Macedoniam mittere, ad regem, vt tam ipſe, quam cæteri omnes intelligerent, eos bellum neceſſitate compulſos ſuſcipere. Iidem Alexandriam ad Ptolemæum renouandæ amicitiæ cauſa proficiſci iuſſi ſunt.

III. Antiochus legatos Romam cū tributo & muneribus mittit.

Nec oblitus eſt ſui vafer Antiochus. Præuenire enim vel famam, vel querelas Ægyptiorum volens, legatos Romam miſit, quorum princeps erat ille Apollonius Mneſtæi filius, qui in Senatum introductus, multis regem excuſauit quod ſtipendium ſerius præſtaret, id ſe omne aduexiſſe, ne cuius rei niſi temporis, gratia regi fieret. Illa nimirum quindecim millia talentûm, quæ manus Antiochus perſoluere debuerat, ad rependendos belli ſumptûs, nondum erant perſoluta, licet annus duodecimus iam dudum abiiſſet. Donum præterea afferre, edixit vaſa aurea quingentûm pondo, id eſt 50 millium nummorum aureorum. Petere regem vt quæ cum patre ſuo ſocietas atque amicitia fuiſſet, ea ſecum renouarent. Sentis Lector, vt arbitror, vnde tanta pecunia prouenerit. Vtique ex Ægyptiaca præda, quam bonus iſte Tutor ex ciuitatibus pupilli ſui, auidè copioſéque corraſerat: de qua Daniel. *Et abundantes & vberes vrbes ingredietur, & faciet quæ non fecerunt patres eius, rapinas, & prædam, & diuitias eorum diſſipabit.* Acceſſerunt quingenta illa & nonaginta talenta impij & ſacrilegi Iaſonis, quæ magna iam ex parte perſoluerat.

Vnde ea ſumpta.

Dan. 11. 24

IV. Vt Romæ accepti.

Benignè reſponſum eſt legatis à Senatu, idemque iuſſit Atilium Prætorem vrbanum ſocietatem, quæ cum patre fuerat, cum Antiocho renouare. Quæſtores vrbani ſtipendium, vaſa aurea Cenſores acceperunt, quæ in quibus templis videretur reponerent. In legatos quoque minimè parci fuerunt. Sociis tamen graues eſſe cœpere. Nam Poſthumius Conſul à Senatu miſſus in Campaniam, ad agrum publicum à priuato terminandum. Præneſtinis iratus, literas ad eos miſit, vt ſibi magiſtratus exiret obuiam, locum publicè pararet, vbi diuerteretur, iumentáque, cum exiret inde præſto eſſent: quæ nemo adhuc Conſul ſociis imperauerat. Sed modeſtia & patientia Præneſtinorum fecit vt, quaſi exemplo probato, grauiora in dies imperia vſurparentur.

Liu. l. 42. init.

Socij Rom. grauari incipiunt.

V.

Maiorem etiam licentiam Q. Fuluius Flaccus Cenſor, idemque Pontif. Maxim. cum magna omnium inuidia vſurpauit, dum tegulas ædis Iunonis Laciniæ, in templum fortunæ equeſtris, quam magno ſtudio conſtruebat, tranſtulit, quæ Senatus reſtitui iuſſit. Item Senatus, cum alter Conſulum Popilius hoc anno ſeuerius in victos Ligures, ac dedititios deſæuiſſet, vrbem enim Caryſtum diruerat, ſuperſtites armis ſpoliarat, ipſoſque cum bonis ſuis vendiderat, eam ſeueritatem improbauit, & referente Attilio Vrbano prætore, Senatus Conſultum factum eſt, placere Senatui M. Popilium Conſulem, Ligures, pretio emptoribus reddito, reſtituere in libertatem, bona reſtitui, arma in ea gente quam primum fieri, Conſulem de prouincia decedere, cum deditos Ligures in ſuam ſedem reſtituiſſet. Claram quippe victoriam fieri vincendo repugnantes, non ſæuiendo in afflictos.

Fuluij ſacrilegium.

Lenitas Senatus in Ligures.

ANNVS MVNDI 3882.

ONIÆ III. Pontificis 36. & vlt.

IASONIS vlt. MENELAI 1. PHILOM. 8.

EPIPHANIS 4. Imperij Græcorum 140.

OLYMP. CLII. A. 1. VR. C. 581.

ANTE CHRISTVM 171.

I. Iaſon deijcitur pontificatu. *2. Mach. 4. 23.*

IAſon pſeudopontifex, patriæ religionis deſertor & transfuga, priore quoque huius anni parte pontificatum malè vſurpatum, viuo adhuc Onia tenuit, poſteriore Menelaus, qui ad malas artes & Simoniam, generis defectum, vt in Annalibus docuimus, & cædem veri pontificis adiecit. De priore hæc habet Scriptura. *Poſt triennij autem tempus*, cum ſcilicet iam quartus annus eſſet in curſu, ex quo Iaſon Oniæ ſolio pontificio incubabat, & Rex ex Ægypto rediſſet in Syriam: *Miſit Iaſon Menelaum, fratrem ſupra dicti Simonis de tribu Beniamin*, qui tempore Seleuci Oniæ multum negotij faceſſerat, *portantem pecuniam regi*, precium videlicet ſacerdotij, & vt de neceſſariis negotiis cum Rege ageret. *At ille commendatus regi*, à Iaſone ſcilicet aut amicis, cum plurimum regi adulatus eſſet, ob potentium in Aſiæ, Syriæ, & Ægypti regna, multum quoque ſe regi venditaſſet, quaſi Iaſone potentiorem, vt qui maiorem vim pecuniæ regi polliceretur, ſi rex in ipſum vellet transferre pontificatum, ſupplantato Iaſone, *In ſemetipſum retorſit ſummum ſacerdotium*, pollicitus ſe trecenta talenta pecuniæ Iaſonis additurum.

Fraude Menelai.

II. Qui ſit pſeudopontifex.

Ergo Menelaus *acceptis à Rege mandatis*, quibus loco Iaſonis pontifex eſſe iubebatur, venit Hieroſolymam, pontificatum viuentis, ipſe quoque occupauit, *nihil dignum habens ſacerdotio*, ac ne tribum quidem Leuiticam, *animo vero crudelis tyranni, & feræ belluæ iram gerens*, quam mox multis patratis in vrbe cædibus patefecit. Et Iaſon quidem, qui proprium fratrem circumuenerat, & per ſacrilegam fraudem expulerat Sacerdotio

eodem modo circumuentus ipſe, *profugus in Ammanitidem expulſus eſt regionem*, vt inde mox rediret cum copiis ad cladem ſuis ciuibus inferendam, in conatu recuperandi Pontificatus. *Menelaus autem principatum quidem obtinuit, de pecuniis vero Regi promiſſis nihil agebat*, neque Soſtrato quæſtori Regio, arci & vectigalibus præpoſito, à quo Regis nomine exigebantur, ſatisfaciebat. Cumque Soſtratus rem detuliſſet ad Antiochum, vterque ad Regem euocatus eſt, cui cum pro pecuniis verba daret, *Menelaus amotus eſt à Sacerdotio*, ad tempus videlicet Pontificatu abdicatus eſt, dum promiſſam pecuniam expediret. Interea Lyſimachus eius frater vicario nomine, ſummum adminiſtrauit Sacerdotium.

Suſpenſo Menelao ad tempus, Lyſimachus ſufficitur.

Vide Anna. n. 2.

III. Menelaus Andronicum ſacrilegis demeretur donis 1. *Mach.* 4. 30. *&c.*

Et cum hæc agerentur, contigit Tharſenſes & Mallotas Ciliciæ populos, *ſeditionem mouere*, quòd ſe contemptim tractari arbitrarentur, *eo quod Antiochi Regis concubinæ dono eſſent dati. Feſtinanter itaque Rex venit ſedare illos, relicto ſuſtecto*, ſiue vicario ſuo in vrbe Antiochena, *Andronico* vno de præfectis ſuis; quem demereri donis conatus eſt Menelaus, vt haberet eum conſiliorum ſuorum fautorem. Ratus igitur Menelaus accepiſſe ſe tempus opportunum, aurea quædam vaſa è templo furatus, donauit Andronico, & alia vendiderat Tyri, & per vicinas ciuitates, ſcilicet Ptolemaidem, Sidonem, Beritum, Laodiceam, & fortè Antiochiam vſque, ex quo factum eſt, vt res Oniæ Pontifici, qui erat Antiochiæ, innoteſceret, & eam ob cauſam Menelaum arguere ſacrilegij. Quod ille indignè ferens Andronicum rogabat, vt Oniam interficeret, ſiue vt moleſto liberaretur obiurgatore, ſiue ne is fluctuantem adhuc Pontificatum recuperaret.

IV. Qui Oniã pontificem interficit.

Quæ ſubodoratus Onias, in Daphnem Antiochiæ ſuburbanum peramœnum, & aſyli iure præditum ſe recepit. Eo cum veniſſet Andronicus, ei ſuadebat, vt inde exiret, quod cum recuſaret Onias, ille data ei cum iureiurando dextera, hominem ex aſylo euuctum ſtatim peremit; non publicè quidem, & in oculis hominum, ſed in poteſtatem redactum, domique clauſum, ſine tumultu afflictum ſenem extinxit. Nec impunè. Cum enim Epiphanes Antiochiam reuerſus eſſet, Iudæi apud illum de iniqua Oniæ cæde conqueſti ſunt. Contriſtatus autem Rex *Andronicum purpura exutum*, ſciſſiſque veſtibus, *per totam ciuitatem circumduci iuſſit, & in eodem loco, in quo Oniam interfecerat, ſacrilegum vita priuari.* Ita ergo mortuus eſt vir ſanctus, ſacrilegiorum ac ſicariorum profano ferro, qui ipſos ſex ac triginta annos Iudæorum ſacram profanamque Rempublicam magno animi robore ſuſtentarat. Eſt porro credibile eum honorificè tumulatum, ſiue iuſſu Regis ipſius, pro ſua in ipſum beneuolentia, quam lacrymis teſtatus fuerat, ſiue grata piorum amicorum voluntate.

παρέκλειεν.

Et is viciſſim iuſſu Regis occiditur.

V. Lyſimachus ſacrilegia inſtaurat. 2. *Mach.* 4. 39. 40. *&c.*

Interea Lyſimachus, Menelai conſilio ac voluntate, multa in templo ſacrilegia perpetrabat, vt promiſſa Regi pecunia ſolueretur. Quod cum emanaſſet in vulgus, congregata eſt multitudo aduerſus Lyſimachum, *multo iam auro exportato. Turbis autem inſurgentibus, & animis ira repletis, Lyſimachus* vim multitudinis reformidans, *armatis ferè tribus millibus*, quibus Tyrannum quendam præfecit ætate pariter & dementia prouectum, vt ait Scriptura, in ciues graſſari cœpit. At illi contra, alij lapides alij fuſtes validos arripuere, quidam vero cineres in Lyſimachum, & videlicet in reliquam eius cohortem iecere, ſignificantes eos dignos, qui flammis redigerentur in cineres. In eo porro tumultu ac ſeditione multi vulnerati ſunt, quidam etiam cæde proſtrati, reliqui in fugam conuerſi ſunt. *Ipſum ſacrilegum ſecus ærarium interfecerunt*, vt ſcilicet vbi ſcelus commiſerat ſacrilegij, ibidem ſacrilegam animam effunderet: ſicut paulo ante Andronicus, in eodem loco, in quo impiam cædem commiſerat, debitam exoluit pœnam. Hæc de re Iudaica.

Et in tumultu occiditur.

v. 38.

VI. Poſtrema ad bellum Macedonicum diſpoſitio.

Poſtrema hoc anno diſpoſitio allata eſt ad bellum Macedonicum, multis iam annis & Romanis non ſine cauſa ſuſpectum, & à Philippo & Perſeo deſtinatum, ad excutiendum Romanorum iugum. Hoc enim anno apertius conſilia Perſei de bello patefacta ſunt, quo is Romano fœderi atque amicitiæ renunciauit. Romani viciſſim eum hoſtem iudicarunt, vtrique alteros ſuis finibus excedere iuſſerunt, vtrique copias & commeatum, ad graue & diuturnum bellum appararunt. Nam Eumenes Pergami Rex amicus ac ſocius populi Romani fideliſſimus, eóque etiam nomine Perſeo inuiſus, Romam vltrò venit, & Senatui patefecit, quæ & dudum à Philippo, & deinceps à Perſeo ad hoc bellum prouiſa, ſuſcepta, ac præparata forent. Itaque cum Perſei legatis poſt paucos dies Senatus datus eſſet, animis ab Eumene Rege præoccupatis, omnis defenſio eorum ac deprecatio reſpuebatur: præſertim cum princeps legationis Harpalus, extrema oratione dixiſſet, Regem, ſi peruicacius cauſam belli quæri videat, forti animo defenſurum ſe, Martem communem eſſe, & exitus bellorum incertos.

Perſei geſta Romanis ab Eumene nunciantur.

VII. Perſeus Eumeni ſtruit inſidias.

Dimiſſa legatione Harpalus quanta maxima celeritate potuit, regreſſus in Macedoniam, quo ſtatu res omnis eſſet Regi nunciauit. Itaque Rex Eumeni vehementer infenſus ad eum de medio tollendum adiicit animum, immiſſiſque percuſſoribus in deſtinatum locum, ita ſaxis afflictus eſt, vt efferretur ſemiuiuus, & mortuum in Græcia & Aſia, Romæ quoque fama vulgaret. vbi mox ex hoſpite Brunduſino cognitum eſt Perſeum veneficiis quoque in Romanos agere. Cum Perſeus legatos iterum Romam miſit Solonem & Hippiam, qui cum alia, tum crimen inſidiarum Eumeni factarum purgare conarentur. At Senatus, qui bellum iam in Macedonem decreuerat, denunciauit eis, vt & ipſi, & quicunque è gente Macedonum Romæ adeſſent, extemplo mœnibus vrbis, Italia in trigeſimum diem excederent, ne cum quoquam colloquerentur, & Perſeo aditum Italiæ plane interdictum nunciarent; qui non regio tantum animo bellum pararet, ſed per clandeſtina ſcelera latrociniorum ac veneficiorum graſſaretur. Ergo Perſeus hoſtis iudicatus eſt, qui viciſſim Romanos legatos triduo ſuis finibus excedere iuſſit, Romanorum amicitia renunciata. Sicinius prætor copias maturè Brunduſium ducit, & traiicit in Epirum, vt maritimas vrbes occupet ad exercitum, Con-

Polyb. in legat. n. 60.

Macedones vrbe & Italia pelluntur, & Perſeus hoſtis iudicatus.

ſulis cui bellum Macedonicum obtigiſſet, aduentum. Legatos quoque in Aſiam & inſulas miſerunt, renouandæ amicitiæ, quam recens Thraces, magna Senatus lætitia, experierunt, quod eos à tergo Macedones inuaſuros ſperarent.

VIII. Pœnorũ de Maſaniſſa querelæ.

Romæ quoque Pœni de Maſaniſſa queruntur, qui Romana fretus amicitia, biennio ad 70 oppida caſtellaque in agro Carthaginenſium vi & armis occupaſſet. Et quamquam aderat pro Maſaniſſa Guluſſa filius, cum tamen negaret ſibi facile eſſe de his agere, cum Senatus ad patrem miſit, qui nunciaret vt quamprimum legatos, de iis quæ Carthaginenſes querebantur, mitteret, vt ius vtrique parti reddatur, nec gratia, qua Maſaniſſa apud Romanos valet, iniuriæ præſidio ſit. Nihil porro hoc anno Coſſ. memoria dignum geſſere. Magis è republica viſum Ligurum animos ſedari, quam exaſperari, cum bellum Macedonicum expectaretur, & Gentium Illyriorum Regem cum Perſeo ſentire ac facere cognitum eſſet, qui Romæ ſpecie legatorum ſpeculatores haberet.

ANNVS MVNDI 3883.

MENELAI PSEVDOP. 2.

PTOL. PHILOMET. & PERSEI 9.

ANT. EPIPH. 5. Imp. Græcor. 141.

OLYMP. LII. A. 2. VR. CON. 582.

ANTE CHRISTVM 170.

I. Menelaus pecunia euadit iudiciũ, & pœnam in accuſatores deuoluit.

Annus præſens, qui fuit Iubilæus Moſaicus 26. fuit idem ingentium Iudaici populi malorum præcurſor atque prænuncius: cuius ipſum initium, inſigni quadam iniuſtitia, in cauſa Menelai Pſeudopontificis, funeſtatur. Cum enim Lyſimachus, propter ſacrilegia in templo perpetrata, conſilio, ac voluntate Menelai, qui eo ſacrilegiorum adminiſtro potius, quam pontificatus procuratore vtebatur, à populo per ſeditionem concitato interfectus fuiſſet; aliorum quoque vtrimque fuga, vulnera, cædes contigiſſent: probe intelligens Menelaus rem ad iudicium regium deductum iri, & ſe de iis ſceleribus periclitari, quæ & mortis Lyſimachi, & ſeditionis cauſa fuerant, aulicum quendam Ptolemæum auro corrumpit, & per eum Regem ipſum ita deprauat, vt ſibi debitam mortem inſontes transferret, *& propter eorum, qui in poteſtate erant auaritiam, permaneret in poteſtate, creſcens in malitia, ad inſidias ciuium.* (c. 4. 50.) Quæ Scripturæ verba ſatis oſtendunt Menelaum non fuiſſe planè de pontificatu deiectum, neque illum ad Lyſimachum fuiſſe translatum. Alioqui dicendum fuiſſet, reſtitutum ei fuiſſe principatum, non in eo permanſiſſe.

II. Cõmunis de Macedonico bello ſollicitudo.

Interea Romæ prouincia Macedonia obtigit Licinio Conſuli, Italia Caſſio. Sed in bellum Macedonicum non ſolum Romani ſingulari cura, & extraordinario rerum omnium apparatu erant intenti, ſed omnes penè populi ac Reges Aſiæ, Africæ, Europæ, atque ipſæ inſulæ expectatione pendebant, quod vel in alteram partem propenderent, vel alteram obrui planè, cum publico damno reliquorum formidabant. Etſi autem ingentes erant vtriuſque partis terreſtres, maritimæque copiæ, Perſeus tamen optabat pacem, eamque per legatos expetijt, oblata ſatisfactione ex Senatus arbitrio: ſed illi ad Conſulem ſunt reiecti, qui breui futurus eſſet in Macedonia, & intra vndecimum diem ex Italia abire iuſſi. Nihilominus Perſeus conſilia pacis agitabat: & Q. Marcij legati colloquio expetito, atque impetrato, cum legatus querelas de Perſeo, & cauſas ſuſcepti à Romanis contra eum belli coram expoſuiſſet, Rex tam accurata reſponſione ad ſingula obiecta ſatisfecit, vt Marcius dicenti aſſenſus, autor ei fuerit Romam legatum mittendi, ad idque inducias dederit, eò libentius, quod eæ, Romanis nondum ſatis præparatis, neceſſariæ viderentur, Perſæo autem damnoſæ, qui cum omnia haberet inſtructa, vana ſpe pacis ludebatur. Itaque nihil à legatis eius Romæ actum eſt.

Perſeus optatae petit pacem, irrito conatu.

III. Eius de bello conſilium.

Poſtquam autem legati Roma regreſſi ſpem omnem pacis præciderunt, Perſeus de rerum ſuarum ſumma Pellæ, in vetere Macedonum Regia, conſilium habuit. Ibi quoniam multo maior pars cenſebat cum Romanis pacem eſſe non poſſe, niſi toto regno cederet, & ignominioſus in aliquam ſe inſulam conijceret; Satiuſque eſſe armatum, fortunæ, dignitatiſque ſuæ vindicem, vt forti viro dignum eſt, aut pati quidquid tulerit belli caſus; aut victorem, orbem terrarum ab Imperio Romano liberare. *Geramus ergo*, inquit Rex, *bellum*, *dijs bene iuuantibus.* Omnibuſque copiis Citium Macedoniæ oppidum contractis, & ad bellum cohortatur, & cum multas fiduciæ cauſas aperit, tum etiam rei bene gerendæ neceſſitatem. Agi enim hoc bello de ipſius Macedoniæ poſſeſſione retinenda, vel de illa ſuperbis dominis cum Rege ſuo tradenda, & Macedonibus olim terrarum dominis, iugum Romanæ ſeruitutis ſubeundo. Tota Regis oratio magno aſſenſu excepta eſt.

Et ad ſuos exhortatio

IV. Leuiores pugnæ inter Romanos atque Macedones.

Inde ad hoſtem per Theſſaliam profectus, agros latè populabatur, ſi quo modo Romanos, longius à caſtris abſtractos, opprimere poſſet: idque veriti Romani, dum quieſcunt, non leuem ſibi inuidiam conflarunt. Rex ex conceſſa impunè vaſtatione ſumptis animis, ad hoſtem cum equitibus ac leui armatura propius accedit; ibi pari ferè numero cum Eumenianis certatum eſt: & primæ velitationis, dum neutra ex parte ſubſidia ſummittuntur, incerta victoria fuit. Poſt aliquot dies legitimo certamine vtrimque pugnatum eſt. Thraces equites & initium pugnæ, & victoriã dedere Perſeo, Romanorum equitatu perculſo. Perſeus etiam ipſe, non leue ad victoriam momentum attulit, cum in mediam invectus aciem, Græcos primo impetu auertit. Et opinio fuit, ſi inclinatis Romanorum rebus, Rex conſtantius inſtitiſſet hoſti, eo die debellari potuiſſe. Sed dum ſperat re bene geſta, ſe meliores pacis conditiones habiturum, receptui cani iuſſit; ſpem eandem fouebat clades Romanæ claſſi eodem tempore ad Oræum illata. Itaque legatos ad Conſulem de pace mittit, cum iis conditionibus quas pater eius

Perſei pugna legitima, & victoria.

Rurſumq; pacem fruſtra quęrit.

Philippus à T. Quintio Flaminino accepiſſet. At Romani aduerſis rebus facti ferociores, reſponderunt ita pacem dari, ſi de ſe Rex, deque tota Macedonia ſtatuendi liberum ius Senatui permitteret.

V. Pompeiũ in ſummũ diſcrimen adducit.

Ergo bellum redintegrat, in omnem occaſionem intentus bene gerendæ rei, & nominatim L. Pompeium Tribunum militum cum præſidio octingentorum militum Romanorum in ſummum diſcrimen adduxit, ſed Conſule ſuis ſuccurrente, grauiore pugna dimicatum eſt; in qua Regis prudentia deſiderata eſt. Neque nunc primum. Nam Conſul Licinius ex Epiro Theſſaliam petens per aſpera difficiliaque loca, miratus eſt ab hoſtibus ea non fuiſſe occupata, vbi Romani cladem ingentem accipere potuiſſent. Denique non leuibus damnis vtrimque acceptis, poſt dies aliquot Rex copias in Macedoniam traduxit, Conſul in Bœotiam, vocantibus Thebanis, ſe ad hyberna recepit.

C. Caſſij temeritas & violentia.

Interim autem C. Caſſius Conſul neque in Gallia, quam ſortitus erat prouinciam, memorabile quidquam geſſit, & per Illyricum ducere legiones in Macedoniam inconſulto Senatu, vano incepto conatus eſt, & medio ex itinere per legatos reuocatus, multa damna quietis intulit; qua de re querelæ Romæ proximo anno auditæ ſunt. Hoc autem, ex Hiſpania de Romanis præfectis; cui malo & in præſens per quorundam exilia, & in futurum certis legibus prouiſum eſt.

Vide ſupra an. V. C. 580. n. 5.

Mors Flacci in pœnã ſacrilegij.

Hoc quoque anno notatum eſt Q. Fuluium Flaccum, pœnam ſacrilegij fœda morte pependiſſe.

ANNVS MVNDI 3838.

MENELAI PSEVDOP. 3.

PTOL. PHILOMET. & PERSEI 10.

ANT. EPIPH. Imp. 6. Græcor. 142.

OLYMP. CLII. A. 3. VR. CON. 583.

ANTE CHRISTVM 169.

I. Antiochus alteram in Ægyptum profectionem parat. 2. *Mach.* 5.

Circa hoc tempus arbitramur Antiochum ſecundam profectionem in Ægyptum paraſſe; ipſa enim expeditio, omnium conſenſu in ſequentem annum cadit. Eius cauſa, conſentaneè iis, quæ de priore dicta ſunt, ex Liuio atque Polybio. Hæc fuit. Antiochus Memphi conſtituerat Philometorem Regem, dum Euergetes minor natu frater, Alexandriæ clauſus obſideretur; cuius mœnibus fruſtra tentatis, callidè in Syriam abduxit exercitum, partim ne Romanis ſuſpectus eſſet, quaſi Ægyptum ſibi occupare vellet, ſpecie reducendi maiorem natu in regnum ſuum: partim ſperans fore, vt ipſimet fratres armis inter ſe decertarent, & ipſe mox victorem certamine debilitatum integer aggrederetur.

Fratres Reges reconciliantur.

Huius voluntatis non ignarus Philometor, dum minorem fratrem habet obſidione conterritum, cum ipſo eiuſque amicis, vtriuſque ſorore adiuuante, non prius agere deſtitit, quam ſtabilita pace in Alexandriam cum omnium conſenſu reciperetur.

II.

Quibus cum Antiochum lætari par eſſet, adeo eſt offenſus, puta quòd ipſo, qui Auunculus eſſet, & Tutorem ageret, minime conſcio, atque adeo ſuſpecta de mala in nepotes ſuos voluntate, pacem inter ſe conciliaſſent, multo vt acrius atque infeſtius adverſus vtrumque nepotem, quam ante aduerſus vnum bellum pararet.

Magno Antiochi dolore; eiuſdem de hac expeditione conſilia.

Ergo primo vere in Cœleſyriam, indeque in Ægyptum infeſtis armis progreſſurus, claſſem extemplo miſit in Cyprum. Hoc autem ſe facilius victoria compotem fore credidit, quod bellum Macedonicum, quod inceptum erat, non Romanos ſolum atque Macedonas; ſed omnes quoque Reges ac populos, qui pro alterutris erant in armis, detenturum erat, ne Ægyptiis opem ferre poſſent. E contrario Achæi gratulandi, & amicitiæ renouandæ gratia, legatos in Ægyptum miſerunt. Cum autem vterque Ægyptius intellexiſſet Epiphanem in eos arma parare, per legatos auxilia Achæorum petiuerunt, quibus Lycortas & Polybius præfuturi erant.

III. Oſtenta Hieroſolymitanæ cladis prænuncia. 2 *Mach.* v. n. 1. *& ſeqq.*

Interim multa oſtenta futurorum malorum prænuncia Hieroſolymis ad dies 40. viſa ſunt, vt iis Iſraëlitæ conterriti, peccatorum ſuorum magnitudinem agnoſcerent, atque ſub ipſum imminentis pœnæ tempus, deplorarent. Iis dedit initium impijs Iaſonis conatus, ad recipiendum Hieroſolymis pontificatum, qui in ſexti menſis anni huius initium cadit, vt in Annalibus explicatum eſt.

an. 5. & 6. Iaſon vrbẽ inuadit, irrito conatu.

Quo tempore cum falſus de morte Epiphanis rumor increbuiſſet, impius ille apoſtata, occupata improuiſo impetu cum mille viris ciuitate, non parcebat ciuibus ſuis, ſed cædibus graſſabatur. Quo tempore, fugiente in arcem Menelao, qui erat inſtar pontificis, & cædibus tota ciuitate turbata, etiam templum deſolatum eſt, & ſacrificia intermiſſa, Sacerdotibus vnà cum Pſeudopontifice fugientibus, vel latebras captantibus. Quid autem hac clade conſecutus eſt Iaſon? *Principatum autem non obtinuit*, ait Scriptura, *finem vero inſidiarum ſuarum confuſionem accepit.* Ab vrbe ſcilicet præter opinionem expulſus, multitudine aduerſus ipſius Iaſonis manum conglobata.

c. 5. v. 7.

IV. Et profugus miſerè perit. *v. 8. & 9.*

Inſidiarum mentio innuit præter apertam vim, quæ memorata eſt, etiam proditionem aliquam ab amicis Iaſonis interueniſſe. Sed præualente multitudine *profugus abijt iterum in Ammanitidem.* Addit his Scriptura conſequenter, quæ deinceps Iaſoni ad mortem vſque contigerunt, temporis diſtinctione prætermiſſa. Significat enim ab Ammonitis abijſſe ad Arabas, ibique ſuſpectum molitionis alicuius aut criminis, in vincula fuiſſe coniectum; indeque etiam emiſſum, & eiectum, inſtar Caini profugum, ad Antiochi aduerſarios in Ægyptum ſe contuliſſe. Bello autem perfecto, veritus ne ab Antiocho ad ſupplicium repoſceretur, vt qui vrbem per vim fraudemque occupaſſet, & multam ibi cædem perpetraſſet, ad Lacedæmonios euaſit, apud quos miſerè perijt, & inſepultus abiectus eſt: cuius calamitati Scriptura, quaſi diuinæ iuſtitiæ congratulans, non immeritò inſultat.

V. Multæ de Romanis præfectis in Senatu querelæ.

De Romana re huius anni, nihil ferè proditum eſt, præter querelas Græcorum contra Licinium Conſulem & Lucretium Prætorem, eiuſque ſucceſſorem Hortenſium, à quibus cru-

deliter & barbarè bellatum eſſe ferebatur, & ſocios præſertim Abderitas, hoſtili more tractatos. Gallorum quoque legati, Carnorum, Hiſtrorum, lapidum eadem de C. Caſſio exconſule querebantur, Chalcidenſium item contra Lucretium & Hortenſium; Quibus omnibus Senatus quantum fieri potuit, curauit vt fieret ſatis; maximéque vt ſeruituti addicti manu mitterentur. Ligures nihil hoc anno mouerunt, Hoſtilius in Macedonia nihil memorabile geſſit. Quia tamen bellum in Illyrico à Gentio ſuſpectum erat, eò miſit Appium Claudium, qui Illyricum tutaretur, cum quatuor millibus peditum. Qui ad Vſcanam oppidum, dum ſe gerit incautius, ingentem cladem accepit. Ea tamen mox in Romanorum poteſtatem venit. Sed illam Perſeus proxima hyeme obſedit, & ad deditionem coëgit, Romanos inde eiectos armis exuit, ciues Vſcanenſes, Illyrioſque venditione diſtraxit, vt habet Liuius. Hæc & alia haud proſperè in Macedonia geſta ſunt hoc tempore à Romanis, diuino numine iniurias, & oppreſſionem pauperum vindicante. Satis autem proſperè agebat Perſeus. Sed eleuabatur, vt mox ruina maiore corruens, confringeretur.

Res ad Vſcanam geſta.

ANNVS MVNDI 3885.

MENELAI PSEVDOP. 4.

PTOL. PHILOM. & PERSEI 11.

EPIPHANIS. 7. Imperij Græc. 143.

OLYMP. CLII. A. 4. VR. CO. 584.

ANTE CHRISTVM 168.

I. Secunda Epiphanis in Ægyptũ expeditio. 1. Mach. 1. 21. & 2. Mach. 5. 1.

NEceſſe eſt, niſi à Scriptura diſcedere placet, hoc anno 143 Regni Græcorum, alteram Antiochi expeditionem in Ægyptum contigiſſe fateamur. In qua tamen hoſtiliter, vt animo deſtinarat, ſe gerere non potuit, Romanorum metu, vt diſerte Ioſephus aſſeruit, & Liuius diligenter explicat. Primo inquit vere Antiochus cum exercitu Ægyptum petens, proceſſit in Cœleſyriam. Ea re cognita, Ptolemæi legatos ei obuiam mittunt, qui cauſam ſuſceptæ expeditionis exquirant, illique omni ratione ſatisfacere conentur: ſimul etiam, niſi potius id factum prius, Romam alios deſtinant, qui à Romanis quamprimum impetrent, vt vel gratia, vel iuſſione, à bello ipſis inferendo Antiochum auertant. Priores illum ad Rhinocoruram offendunt, qui negat ſe reducturum exercitum, niſi ſibi & tota Cypro, & Peluſio cum eius agro cedatur, & Cœleſyriam retineat, diemque præſtituit, intra quam de admiſſis conditionibus reſponſum accipiat. Interea vero, dum finem inducijs præſtitutum expectat, excurrit in Arabiam, eiuſque populos ſibi ſubijcit.

l. 12. c. 5. init.

Eiuſdemq; poſtulata.

II. Alexãdrini Romæ opẽ implorant, & legatos obtinent.

Alexandrini vero legati ſumma celeritate vſi Romam peruenerunt, & in curiam admiſſi docuere patres Antiochum Ægypto imminere, regeſque Ægypti, populi Romani amicos & ſocios, niſi opem ferant, ſubiugaturum. Eam eſſe Senatus in Antiochum autoritatem & merita, vt ſi legatos mittat, qui ſignificent Senatui non placere ſociis regibus bellum fieri, extemplo Alexandria relicta, in Syriam cum exercitu ſit rediturus. His precibus moti Patres, legatos extemplo mittunt, quorum princeps C. Popilius Lænas, qui nuncient niſi bello abſiſtatur, per vtrum ſtetiſſet, cum neque amicum populi Romani, neque ſocium fore. Illi quamprimum Ægyptum petunt; cum interim finitis dudum induciis, Antiochus Peluſium adierat, & interiectam Ægyptum Alexandriam vſque ſubiecerat, ipſamq; Alexandriã modicis itineribus petebat, cum legati Romani ei occurrũt. Quos cum Rex ſalutaret prior, dextramque Popilio, ſibi iamdudum familiariter noto porrigeret. Ille tabellas ei ſcriptas offert, ac prius legere iubet; & differentem radio circunſcribit, ex quo priuſquam excedat, reſponſum dare iubet, quod Senatui referri velit. Obſtupefactus Antiochus tam violento Imperio, faciam inquit, quod cenſet Senatus. Tum demum Popilius dextram Regi, tanquam ſocio & amico, beneuolè porrexit. Mox etiam conſtituta à legatis die Ægypto exceſſit Antiochus, & Cyprum, ſubductis nauibus, Ptolemæis dimiſit.

Qui Antiochum territum ab incœpto retrahunt.

III. Præmaturã comitia Coſſ.

Hunc annum, quo iterum Q. Marcius cum Seruilio Cæpione creatus eſt Conſul, Rhodij tertium belli annum vocant, in ſua in vrbem legatione, qua de eo finiendo agunt: quo anno præmaturè habita ſunt comitia Conſularia, ad quintùm Cal. Septembris, vt expeditis & paratis per hyemem rebus neceſſarijs, cum primum nauigare liceret, Macedonia claſſe peteretur, cum exercituum ſupplemento. Marcio obtigit Macedonia, qui partim maritimo, partim terreſtri itinere Theſſaliam petijt, vbi Hoſtilius prioris anni Conſul erat cum exercitu, quo ab eo accepto, Macedoniam verſus difficillimo itinere proficiſcitur, vt faterentur omnes, vniuerſum exercitum a Macedonibus, ſi quid animi vel induſtriæ habuiſſent, deleri potuiſſe. Multis diebus non magno itinere laborioſiſſimè confecto, Marcius ad vicina Regi loca peruenit. Quo accepto nuncio ita perturbatus eſt Perſeus, vt de fuga potius, quam de prælio cogitans, omnes Romanis aperuerit victoriæ vias, & quæ temeritas Conſulis videri potuiſſet, eam non inconſultam audaciam fecit. Qui ſi vel decem dies terrorem appropinquantis ferre potuiſſet, Romanis extrema omnia ferenda erant.

Geſta Marcij in Macedonia, & inſignis Perſei imprudentia.

IV. Conſul malè deſerta loca occupat.

Conſul ergo & inertia & ſtultitia Regis vſus, loca ab hoſte temerè derelicta occupauit, & explorato circa Dium tranſitu, poſtquam omnia in omnem partem patere animaduertit, ſecundis caſtris Dium peruenit, & vrbem ingreſſus eſt egregiè munitam, vix vt ſibi Conſul perſuadere poſſet non ſubeſſe alicubi inſidias. Itaque diem vnum explorando circum omnia moratus, progreditur vlterius, ſed inopia commeatus regredi ad Dium coëgit, indéque etiam Philam petere. Cum Perſeus agnita præcedenti culpa ſua, & Conſulis diſceſſu Dium regreſſus, omnia, quæ vaſtata fuerant à Romanis, diligenter inſtaurat, & animo ex improuido pauore recepto, ſtulta Imperia reuocat, & non impleta lætatur. Nam trepidans

Perſeus crudeliter reſipiſcit.

gazam Pellæ in mare deijci, & Theſſalonicæ naualia iuſſerat incendi, ne hoſtibus vſui forent. At Andronicus Theſſalonicam miſſus traxerat tempus, pœnitentiæ Regis dato prudenter loco. Incautior Nicias pecuniæ partem, quam Pellæ inuenerat, proiecit in mare: ſed ea mox per vrinatores recepta eſt. Tantus porro Regi pauoris eius pudor fuit, vt vrinatores clam interfici iuſſerit: deinde Andronicum quoque,& Niciam, ne quis tam dementis Imperij conſcius exiſteret. Hoc nimirum deerat criminibus miſeri Regis, quæ illum ad probroſam ruinam trahebant.

V. Romanorum res aduerſæ.

Interea Romani maiori damno quam emolumento, conſulari exercitu, atque prætorio in diuerſas vrbes impetum fecerunt, Theſſalonicam, Antigonæam, Caſſandræam, Toronem, Demetriadem, Melibæam, Rege ſimul & Regiis eas vrbes egregiè propugnantibus: adeo vt fama fuerit tractatas Demetriade conditiones amicitiæ inter Eumenem & Perſeum Reges. Eumenes tamen, qui maritima auxilia ad Caſſandræ obſidionem irrita detulerat, ad Conſulem nauigauit, eique proſperum in Macedoniam gratulatus ingreſſum, Pergamum in regnum abijt, ille ad hyberna conceſſit.

VI Legationes querulæ, & Rhodiorum ſuperbæ.

Multæ legationes Romæ obitæ ſunt hoc anno Gallorum, Pamphiliorum, Bythinorum & maximè Rhodiorum, qui ſuperbè, atque incōſultè pacem cum Perſeo non rogabant, ſed imperabant, adhibitis etiam minis, ſe in eos arma moturos, per quos ſtetiſſet quo minus pax conficeretur. Sed eos poſtea huius legationis vehementer pœnituit, ſed in præſentia quoque. Factum eſt enim Senatus Conſultum quo Cares & Lycios, qui tum Rhodiis parebant, liberos eſſe populus Romanus iubebat, literæque extemplo miſſę, quibus id iis populis indicabatur. Cæterum in exitu iam annus erat, & populus de bello Macedonico finiendo ſollicitus, circunſpiciebat quos Conſules eſſet creaturus: ideóque de comitiis primo quoque tempore habendis S. C. factum eſt.

VII. Clades Hieruſalem quando contigerit.

Expeditis porro iis quæ ad profanam hiſtoriam pertinent, luctuoſiſſimam Hieroſolymitanæ ciuitatis cladem, atque adeo totius Reipub. Iudaicæ immenſam calamitatem paucis exequamur; quam minimè dubium eſt Ægyptiaco bello ſoluto contigiſſe. In poſteriore ſiquidem Machabæorum perſpicuè habetur Antiochum *efferatis animis* ex Ægypto profectum, armis ciuitatem cepiſſe, idque 143 anno regni Græcorum, vt habetur in priore, exeunte videlicet, & ſequentibus deinceps. Cur autem *efferatis animis*? Nimirum ſuſpicatus eſt Iudæos ad Regem Ægypti, tanquam legitimum Syriæ Regem defectionem moliri. Augebat ſuſpicionem ſparſus de eius morte rumor viſis prodigiis, quæ ſupra ſignificauimus; quibus cum lætati eſſent Iudæi, vt ait Gorionides, voluit Antiochus gaudium eorum in luctum vertere. Acceſſit eius ira in Romanos, à quibus iuſſus erat Ægypto, quam ſpe deuorauerat, abſtinere. In Iudæos enim, malè alioqui erga ſe affectos, iram in ſuperba Romanorum imperia collectam, crudeliter effudit.

c. 5. v. 11.

l. 1. c. 1. de bello Iud.

Eius cauſa.

VIII. Capta ciuitas, & quanta in ea cædes.

Cum autem Scriptura dicat, eum cū ingentibus copiis armis cepiſſe ciuitatem, apparet reſtitiſſe ciues, & vrbem, vt ait Ioſephus, fortiter expugnatam; quæ autem ibi perpetrarit partim ad ipſam ciuitatem, partim ad templum pertinent. Ad ciuitatem pertinet illa iuſſio de interficiendis, nullo ætatis ſexuſve diſcrimine omnibus obuiis, ipſaſque penetrarē domos, ibique repertos, pro libidine trucidare. Itaque triduo bacchatus militaris furor, quadraginta millia ferro perdidit in ipſo ardore certaminis, totidemque vendita ſeruituti mancipauit. Non dubium eſt autem has inter cædes & captiuitates multos fuga, vt fit, euaſiſſe, & in Ægyptum terrâ mariue penetraſſe, in quibus fuit Onias, Oniæ iuſti nuper occiſi filius natu minimus, qui ibi beneuolentiam Philometoris & vxoris eius Cleopatræ conciliauit ſibi, vt ſequentia docebunt.

Neque his contentus Antiochus, quæ in reliqua ciuitate patrauerat, *auſus eſt etiam intrare templum vniuerſa terra ſanctius, Menelao ductore, qui legum & patriæ fuit proditor.* Leges enim violando templo profanabat, per introductionem hominis profani atque ſacrilegi, quo ne Iſraëlitæ quidem, niſi eſſent Sacerdotes, admittebantur. Violatis autem legibus & profanato templo, conſequenter patriam, quæ illis nitebatur, hoſtibus euertendam prodebat. Ex hoc autem loco intelligitur, Menelaum adhuc in occupato ſummo Sacerdotio perſeueraſſe. Honoratiſſimus quippe Sacerdotum, Regem honoris cauſa deducebat. *Et ſceleſtis manibus ſumens ſancta vaſa, quæ ab aliis regibus & ciuitatibus erant poſita, ad ornatum loci & gloriam, contrectabat indignè & contaminabat*, nec contractabat modo, ſed deprædebatur, Domino id propter Iudæorum peccata permittente, & eorum ſcelera ea iactura caſtigante. *Igitur mille & octingentis*, tam auri, quam argenti, *ablatis de templo talentis, velociter Antiochiam regreſſus eſt.* Ea porro pecunia, etiam vaſa ſacra, tam aurea, quam argentea continentur, prout diſtinctiu habetur in priore libro, vbi dicitur *accepiſſe altare aureum, & candelabrum luminis, & vniuerſa vaſa eius, & menſam propoſitionis* extrahendo inde auri argentique laminas, & ligna, quibus ſuſtentabantur, Iudæis relinquens. Quæ autem Ethnici in templo ab Epiphane inuenta mentiantur, vide in Annalibus.

ANNVS MVNDI 3886

MENELAI PSEVDOP. 5.

PTO. PHILOM. & PERSEI 12. & vlt.

ANT. EPIPH. 8. Imperij Græc. 144.

OLYMP. CLIII. A. 1. VR. CO. 585.

ANTE CHRISTVM 167.

LAmentabantur hoc tempore Iudæi acceptas anno proximo ab Epiphane clades, & effuſam indignationem eius in ſanctuariū Dei quam apud Romanos ne præ ſe quidem ferre auſus eſt. Eius enim legati Romæ retulerunt pacem quæ Senatui placuiſſet, omni victori ei viſam eſſe potiorem. Falſum id quidem cum efferato animo eum inde redijſſe Scriptu

ra teſtetur. Ad hunc autem annum in primis illa pertinent, quæ poſt diſceſſum Antiochi ex vrbe, miniſtri eius, Domini ſui voluntate, in Iudæa perpetrarunt. *Reliquit & præpoſitos*, ait Scriptura, *ad affligendam gentem, Hieroſolymis quidem Philippum genere Phrygem, moribus crudeliorem eo ipſo, à quo conſtitutus eſt. In Garizim autem Andronicum, & præter hos Menelaum qui peſſime aliis ciuibus imminebat*, vt eſt in Græco. Nimirum hic Pſeudopontifex ſtimulus erat præpoſitis illis barbara feritate ſæuientibus, & vnguis in vlcere ciuium ſuorum, tam Hieroſolymis, quam Samariæ vbi erat mons Garizim, & in eo templum Samaritanorum: per quotidianas fortunarum expilationes, corporum verbera, ſeruitutes ac cædes, tam in priuatos inimicos, quam in patriorum inſtitutorum tenaces.

Incitante Menelao.

II. Æmylio Conſuli obuenit Macedonia.

Sed iam in Macedoniam dudum in ruinam inclinantem, & hoc anno planè collabentem inuiſamus. Ea ſors L. Æmylio Paulo, poſt 15 annos iterùm Conſuli, obtigit, ineunte Olympiade CLIII. Qui primùm legatos in Macedoniam miſit, qui explorarent, certóque referrent, quis eſſet tam Romanæ rei, quam Macedonicæ ſtatus. Id cum factum eſſet, Conſul, cum Cn. Octauio præfecto claſſis, in Macedoniam eſt profectus.

Perſeus Gentium fallit, aliósque Reges tentat.

Interea Perſeus Gentium Illyriorum Regem, promiſſa pecunia, & perfidioſè fraudata, Romano bello implicat, legatis eorum tanquam exploratoribus in vincula coniectis. Rhodios quoque Eumenem & Antiochum pertentat, docetque populum Romanum ſingulos aggredi Reges, vniuerſos ſi poſſit perditurum. Indignum eſſe facinus ſi Regum viribus expugnentur Reges, ſi Macedonia ſublata fuerit, Aſiam ruinæ proximam fore, quam iam ex parte ſub ſpecie liberandarum ciuitatum ſuam fecerint, aliáque id genus.

III. Auaritia Perſeo pernicioſa.

Verum Perſeus non in ſolo Illyriorum Rege fallendo prodidit auaritiam ſuam, ſed in Eumene quoque, & in Gallis. Nam cum Eumenes mille & quingenta talenta requireret, vt a bello abſtineret, aut ne pacem cum Romanis tranſigeret: ea ſe daturum re perfecta ſpondebat Perſeus, Eumenes partem præſentem habere cupiebat. Ita nihil inter eos perfectum, præter infamiam Eumeni conflatam. Cum autem Gallorum ingens agmen ex Iſtria effuſum eſſet in finibus Macedoniæ, operamque ſuam ſtipendiariam offerret, dum parcit pecuniæ, eamque victoribus inconſultè conſeruat, eos à ſe alienatos dimittit, quibus ſi rem ſuam rectè adminiſtraſſet, ad certam victoriam vti poterat. Agnoſcit Polybius in hac Perſei auaritia diuinam prouidentiam. Nam ſi largiri voluiſſet, plurimi ſe eius partibus adiunxiſſent; ſicque aut plena victoria parta ſuperbam dominationem exercuiſſet; aut ſi vinceretur in eiuſdem ruinæ ſocietatem plurimos attraxiſſet. Rhodios tamen miſſa legatione attraxit, cui pondus addidit non modo claſſis Macedonica, quæ Antenore & Callippo præfectis, toti Ægeo imperitabat; ſed coniunctio ipſa Perſei Gentiique, & fama Gallorum magno equitum peditumque numero Perſeo venientium. Itaque cum Rhodiis animi acceſſiſſent, palam ſuperbè pronunciarunt, ſe bello finem authoritate

n. 77. Aliis Dei prouidentiâ vtilis.

Rhodiorũ iterata ſuperbia.

ſua impoſituros, qui & Cretenſes in Perſei ſocietatem adduxerunt.

Polyb n. 80. & 87.

IV. Res Illyrica, & Gentij clades.

Dum hæc à Rhodiis & Perſeo geruntur, Æmylius Conſul in Macedoniam, Cn. Octauius Oreum ad claſſem, Anicius in Illyricum peruenerunt. Hic cum viciniore & inermiore hoſte negotium gerens, citius rem confecit. Gentius ad quindecim armatorum millia Liſſum contraxerat, & inde ſocias Romanorum vexabat vrbes. Cui cum copiis ſuis reſiſtebat Appius; quando Anicius Prætor cum nouo exercitu ad eum venit, & apparet eum feliciter cum hoſte pugnaſſe, quam pugnam multarum vrbium deditio ſubſecuta ſit. Ad Scodram ventum eſt, vrbem & ingenio loci, & arte munitiſſimam, quam Rex vt totius regni arcem & belli caput, cum tota Illyriorum gente tutabatur. Anicius tamen quia prima ſucceſſerant, ſperans repentinum terrorem ad victoriam valiturum, inſtructo exercitu ſuccedit ad mœnia. Egreſſi Illyrij male pugnant. Pulſi & fuga conglobati, cum ducenti amplius in ipſis portæ faucibus cecidiſſent, tantum intulerunt terrorem, vt extemplo Gentius legatos de induciis mitteret ad Prætorem, vt de rebus ſuis ſtatueret. Triduum datum eſt ei, intra quod fruſtra expectatis cum fratre auxiliis, Prætori ſeſe ſuáque omnia dedidit, vxorem, fratrem, filios, parentem, cum aliis Illyriorum principibus, quos cum ipſo Gentio Anicius Romam ad triumphum miſit, bello intra dies triginta confecto.

Et deditio cum familia Regia.

V. Timor Perſei, & legatio Rhodiorum importuna.

Quibus diebus hæc agebantur, Perſeus quoque in magno terrore erat, propter aduentum noui Conſulis, & Prætoris, ſed cum mox Illyricæ victoriæ fama vehementer auxit, & vice verſa animos Romanorum erexit. Quo tempore cum Rhodiorum legati pacis imperia ferentes aduenisſent, prope præcipites è caſtris eiecti ſunt, & in eorum contemptum belli conſilia ſtudioſius agitata ſunt, & mox Scipio Naſica cum Milone Perſei duce feliciter pugnauit. Cumque aliquanto poſt traiecto fluuio Æmylius Scipioni ſe coniunxiſſet, pugnam à Perſeo oblatam recuſauit, tum propter maiores hoſtium copias, tum propter temporis, locique incommoditatem. Caſtris permunitis Sulpicius Gallus Tribunus militum prædixit, lunæ deliquium ea nocte futurum, qua præmonitione ſublatus eſt Romanis timor, qui Macedonas perculit, ratos eo prodigio regni ſupremam cladem nunciari, quæ reuera erat in ianuis, licet ad eam ſyderis illius defectio nihil pertineret.

Lunæ defectio.

VI. Suprema pugna cum Perſeo, eiuſque occaſio & modus.

Poſtridie occaſio ſupremæ pugnæ præter ſpem exorta eſt. Medius erat fluuius haud magnus inter vtraque caſtra, in quo vtrique aquabantur; quod dum fit, vnius iumentum in vlteriorem ripam euadebat, id tres milites quorum duo erant Thraces ſecuti ſunt, vt ad ſe retraherent; quibus dum Romani reſiſtunt, vnus Thracum occumbit, & iumentum à Romanis abducitur. Eam rem Thracos indignè ferentes, qui ad ripam ad octingentos in præſidio erant, ad perſequendos interfectores, primum pauci fluuium tranſgreſſi ſunt, deinde plures, poſtremo omnes, & cum præſidio Thracum, reliquum etiam exercitus in aciem proceſſit. Pugnatum eſt vtrimque acriter, donec phalange

lange

lange Macedonica, quæ à fronte erat intolerabilis, à lateribus carptim diſſipata eſt, & victoriæ datus eſt aditus. In eà cædenda dum Romanus inſiſtit, equitatus prope integer pugna exceſſit: princeps fugæ Rex ipſe erat, & à Pydna ad quam pugnabatur, Pellam petebat, cædes & fuga reliqui exercitus ſecuta eſt. Cæſa ſunt ad 20. hominum millia, ad ſex millia, qui Pydnam ex acie profugerant, viui cum ipſa vrbe capti, & vagi ad quinque hominum milia. E victoribus ceciderunt non plures centum, vulnerati aliquanto plures.

Fuga Perſei.

VII. *Deſeritur à ſuis.*

Perſeus per Pieriam ſyluam noctu fugiens, multis comitum amiſſis, Pellam ſub mediam noctem peruenit, variè terrore, & viæ difficultatibus vexatus, vbi Euctum & Eudæum ærario præfectos, eum intempeſtiua libertate admonentes pugione confodit; quo facto omnes prope amicos à ſe abegit: qui cum euocati non venirent, veritus ne ab iis dederetur hoſti, quarta vigilia noctis Amphipolim verſus cum quingentis ferè Cretenſibus profugit. Quò cum aduerſæ pugnæ fama perueniſſet, ipſe ad concionem coacto populo cum filio Philippo ad ciues confirmandos venit; ſed animi dolore & lacrymis impeditus, cum profari non poſſet, & Euander, cui eam Rex curam committebat, præ lacrymis etiam ipſe loqui non poſſet, multitudo Euandri fletus aſpernata, *Abite*, inquit, *hinc, ne pauci qui ſuperſumus propter vos pereamus.* Hæc ferocia vocem Euandro clauſit. Rex domum ſe recepit, & oratores cum caduceo ad Paulum miſit, pecuniáque & auro, argentoque in lembos, qui in Strymone ſtabant delatis, in flumen deſcendit, indéque in Samothraciam, cum duobus talentum millibus peruenit.

Eiuſdem luctus irritus.

VIII. *Æmylius recipit totam Macedoniam.*

Interea Conſul recepto filio, quem amiſſum timuerat, pleraſque omnes Macedoniæ ciuitates, intra biduum deditione recepit, & præſides ad eas miſit, ne qua deditis iniuria fieret, retentiſque apud ſe caduceatoribus Regis, P. Naſicam Amphipolim miſit, ipſe Pellam vrbem munitiſſimam Macedoniæ Regiam, temerè à Rege derelictam venit, vbi trecenta duntaxat talenta reperit, quæ ad Gentium deſtinata deindè violata fide retenta ſunt. Ibi accepto nuncio Perſeum Samothraciam traiecisse, profectus à Pella, quartis caſtris peruenit Amphipolim, turba omni obuiam effuſa, in ſignum ſe adhuc non bono ac iuſto Regi parui ſſe. At Æmylius, acceptis per tres ignobiles legatos à Perſeo Rege literis, ſorti humanæ collacrymaſſe dicitur. At poſtquam in inſcriptione legit. *Rex Perſeus Conſuli Paulo S.* ſtultitia hominis fortunam ſuam ignorantis omnem miſerationem exemit; itaque ſine reſponſo ea legatio dimiſſa eſt. Mox ergo priuatis literis obtinuit, vt aliqui ad ſe mitterentur, cum quibus de rebus ſuis agere poſſet, nihil tamen cum ijs perfectum eſt, Perſeo Regium nomen mordicus retinente, Paulo è contrario contendente, vt ſe ſuáque omnia fidei ac clementiæ populi Romani permitteret.

Cum Rege per legatos agit.

IX. *Victoriæ nuncij Romæ.*

Victoriæ nuncij Q. Fabius, qui poſtea minor Africanus, Lucius Lentulus, & Q. Metellus cum Romam ſumma feſtinatione veniſſent, præceptam tamen eius rei lætitiam inuenere. Nam quarto poſt die quam cum Rege pugna-tum eſt, cum in circo ludi fierent, murmur re-pente populi tota ſpectacula peruaſit, pugna-tum in Macedonia, & deuictum Regem eſſe, nec quærentibus magiſtratibus autorem re-pentinæ lætitiæ, quiſquam apparuit. Add[...] his Polybius legatos Rhodios nondum d[...] miſſos, poſt nunciatam victoriam in Sena-tum vocatos eſſe, velut ad ludibrium ſtolid[...] ſuperbiæ: qui cum admiſſi gratularentur vi-ctoriam, à patribus cum exprobratione vanita-tis reiecti ſunt.

Etſi autem parta erat victoria, nondum ta-men Rex venerat in poteſtatem Romanorum. Itaque claſſis Octauij prætoris in Samothra-ciam, vbi ſe Rex tam religione tutabatur, ap-pulſa eſt. Ibi L. Attilius queſtus eſt apud ma-giſtratum inſulæ ſanctitatem violari, Euandri homicidæ præſentia, qui Eumenem Regem a[...] Delum proditione mactare voluiſſet. Mag[...] ſtratus, qui totam iam inſulam in Romano-rum poteſtate eſſe videret, Regem ipſum adij[...] & Euandrum iudicio permitti poſtulauit. A[...] Rex cernens crimen ſuum patefactum ir[...] Euandrum vltimum amicorum interfici cura-uit, & mox eum manus ſibi intuliſſe vulgaui[...] Quo facto omnium qui ſecum erant alienau[...] animos, & pro ſe quiſque ad Romanos con-fugere, præſertim vbi iuſſu Prætoris Octau[...] per præconem nunciatum eſt, regios pueros reliquoſque Macedonas, qui eſſent in Samo-thracia, libertatem & ſua omnia ſeruaturos. Rex tamen nihilominus fugæ conſilium capi[...] opera Oroandis cuiuſdam Cretenſis, qui acce-pta Regis pecunia, dimiſſo Rege vela fecit, [...] Gentium Illyriorum Regem inſcius vltus eſ[...] Rex autem cum neminem apud ſe haberet vlt[...] præter Philippum natu maximum, ſe ipſumqu[...] Octauio tradidit.

Is ipſum in prætoriam nauim cum filio in[...] poni iuſſum, cum pecunia quæ reliqua apu[...] Regem inuenta eſt, extemplo cum tota claſſ[...] deduxit Amphipolim. Inde Octauius Rege[...] ad Conſulem miſit in caſtra; vbi honorifi[...] ab Aemylio, omnibus vndique ad id ſpecta-culum confluentibus, exceptus eſt, & ad ſpe[...] bonam de Romana clementia erectus, [...] Ælio ſeruandus traditur. Hic finis belli cu[...] Perſeo, idemque finis Regni Macedoni[...] cum quadriennium, totum pugnatum eſſet, du-raſſetque ab Alexandri Magni obitu 156 anni[...] ab initio Philippi patris eius centum nonagin[...] tribus.

ANNVS MVNDI 3887

MENELAI PSEVDOP. 6.

PTOL. PHILOMETORIS 13.

ANT. EPIPH. 9. Imperij Græcorum. 145.

OLYMP. CLIII. A. 2. VRB. CO. 586.

ANTE CHRISTVM 166.

Malorum huius temporis incrementa con-tra Iudæos eiuſmodi fuerunt, vt nihil ad[...]

Iudæorum nouæ calamitates. *l. 1. Mach. c. 1. 30. &c.*

modum iis cederent, quæ biennio ante contigerant, quod ad cædes, expilationes & fugas: ſed habet inſuper domorum incendia, murorum euerſionem, & arcis, ad vſum tyrannidis, inſtaurationem. Habet diuinam legem Imperio Regis antiquatam, atque conſciſſam, templum etiam horribilius profanatum, & abominationem deſolationis conſtitutam in loco ſancto, barbaras & inauditas in Moſaïcæ legis obſeruatores, crudelitates. Quæ poſt duos annos dierum contigiſſe Scriptura teſtatur, id eſt plenos & integros, ſuiſque omnibus diebus conſtantes. Duos autem annos dicit à priore clade numerandos, quando ipſemet Hieroſolymam, & templum, infeſtus & populabundus intrauit. Præſens autem clades per Apollonium Regium quæſtorem facta eſt, quem cum exercitu duorum & viginti millium miſit Antiochus, iuſſum *omnes perfectæ ætatis interficere, mulieres ac iuuenes vendere.* Vt apparet ſane principem nouo aliquo facinore offenſum, aut recenti calumnia irritatum, vt iſta mandaret, quæ in Annalibus diligenter ordinata, & breuiter explicata reperies.

Poſt biennium. *l. 2. c. 5. 24.*

II. Iudæi diffugiunt, in quibus Mathatias cum ſuis. *l. 1. c. 2. l. 2. c. 5. 27.* [illegible]

Dum autem furor hic in theatro, in templo, totáque vrbe bacchatur, *fugerunt habitatores Ieruſalem*, in quibus Mathatias cum ſua familia, quæ decem perſonis conſtabat. Eò enim pertinet, quòd alio loco dicitur, Iudam Machabæum, *qui decimus fuerat*, id eſt vnus è decem, *ſeceßiſſe in deſertum locum, ibique inter feras vitam in montibus egiſſe cum ſuis*, herbiſque ac radicibus vitam toleraſſe, donec anno ſequenti proceſſerunt in publicum, & ſe profanis hominibus, murum pro domo Domini, obiecerunt. Interea deſolata ciuitate, & valido Antiochenorum præſidio in arce collocato, nuſquam vt Iudæi ſe commouere poſſent, *miſit Rex ſenem quendam Antiochenum, qui compelleret Iudæos, vt ſe transferrent à patriis, & Dei legibus.* Decretum enim Regis ferebat ad omnes ſubditos eius, *vt eſſet omnis populus vnus*, quod ad diuinum cultum attinet, *& relinqueret vnuſquiſque legem ſuam.* Voluit autem Antiochus hanc legem generalem eſſe, vt Iudæi, quos ſciebat rituum ſuorum retinentiſſimos, facilius, communi cæterorum exemplo, mandatis Regiis obtemperarent. Neque id ægrè à cæteris gentibus impetratum eſt, præſertim cum ea iuſſio capitali pœna ſanciretur. Sed plurimi quoque Iudæi ſeſe ad eos aggregarunt, *qui* prius cum Iaſone *dereliquerant legem Domini.*

Decretum Antiochi de antiquanda Iudaica lege. *l. 1. c. 1. v. 43. l. 2. c. 6. 1.*

l. 1. c. 1. v. 55.

III. Quo prohibet ſacrificia, &c.

Nominatim autem miſit diplomata Regia Hieroſolymam, quibus prohibebantur holocauſta & ſacrificia omnia, Sabbatha & dies feſti tollebantur, luci & delubra idolis ædificari iubebantur, carnes ſuillæ & immunda pecora immolari, circumciſio morte quoque propoſita vetabatur, ciborum delectus antiquabatur. Nouum quoque templi dedicationem, aut execrandam potius profanationem fieri iuſſit, quæ decima quinta die menſis noni contigit, quo abominandum idolum Iouis Olympij altari holocauſtorum impoſitum eſt, & templum nominatum Iouis Olympii; ſicut & illud quod erat in Garizim Iouis hoſpitalis, prout conueniebat moribus & inſtitutis Samaritanorum in eodem loco, vbi hoſpitij iura exercebant. Libros quoque diuinæ legis conſciſſos combuſſerunt igni, & apud quemcunque inueniebantur, aut quicunque legem domini obſeruabant, ex Regis edicto trucidabantur; itaque nemo ſe Iudæum confiteri audebat, ſed tanquam cultores Bacchi *in die natali Regis cogebantur hedera coronati Libero circuire*, id eſt choreas agere circa Bacchi ſimulachrum; ſacrificare quoque, & idolotytis in conuiuiis participare. Ad quæ ipſa apud vicinas gentes adigebantur.

Ioui templum conſecrat.

IV. Iudæi occiduntur propter circumciſionem ſeruatam. *l. 2. c. 6. n. 10. l. c. 1. v. 63.*

In hac tanta religionis ac morum ruina, inuenti ſunt aliqui ſexus vtriuſque, qui conſtantes patriis ritibus adhæſerunt. *Duæ* enim *mulieres delatæ ſunt*, ac productæ, quod circunciſiſſent infantes ſuos, *quas infantibus ad vbera ſuſpenſis, cum publicè per ciuitatem*, ad aliorum terrorem, *circumduxiſſent, per muros præcipitauerunt. Alij vero ad proximas coeuntes ſpeluncas, & latenter Sabbati diem celebrantes, cum indicati eſſent Philippo* præfecto Regio *flammis ſuccenſi ſunt, eò quod verebantur, propter religionem & obſeruantiam, manu ſibimet auxilium ferre*, id eſt ſe defendere, hoſtique reſiſtere, ne Sabbatum violarent, ac ne aditum quidem ſpeluncæ obturare auſi. Et hæc quidem exempla ſunt eorum, qui pro circunciſionis & Sabbati obſeruatione crudeliter interempti ſunt; Deinceps alia duo longe clariſſima à Scriptura referuntur pro ciborum delectu. Eleazari ſenis, & ſeptem adoleſcentum cum matre ſua: in quibus diuina lex de immaniſſimo tyranno, per pueros, mulierem, & decrepitum ſenem egregiè triumphauit: quæ à Scriptura fuſius narrata, & in Annalibus breuiter explicata reperientur: ne forte bilem breuitatis amatoribus moueamus. Adeamus itaque Romam, Antiochia ad modicum tempus derelicta.

Et Sabbatum.

Et ciborum delectum.

V. Legatio Eumenis.

Eò multi legati, perfecto Macedonico bello, confluxerunt, Romanis victoriam gratulaturi, tres præſertim Eumenis, Maſaniſſæ, & Rhodiorum. Eumenis legatus erat frater eius Attalus, vtique prudenter electus. Erat enim Romæ gratioſus, & res Eumenis valde laborabant, ob dubiam eius in eo bello fidem; vt videretur paratus Senatus ad omnia Eumeni eripienda, & Attalo tribuenda. Nec ab ea ſpe & cogitatione abhorrebat Attalus; ſed Statius medicus, in eam rem ab Eumene prudenter electus, rem peſtiuis admonitionibus hominem ab ea voluntate dimouit, felici profecto, difficilique victoria. Itaque introductus in Senatum, gratulatus victoriam, vbi Ænum & Maronæam à Senatu ſibi petiit, curia exceſſit, eorum ſpe deſtituta, qui fratre accuſato, partitionem regni petiturum crediderunt. At vide glorioſum veræ virtutis fructum. Non enim magno tantum aſſenſu omnium eſt auditus, ſed omnibus honoribus, muneribuſque, & præſens cultus eſt, & inde proficiſcens, quod fidem fratri ad vltimum præſtitiſſet.

Attali modeſtia.

VI. Legatio Maſaniſſæ.

Altera legatio fuit à Maſaniſſa, quam obiit eius filius Maſgabas, tam gratiarum actionis, pro acceptis à populo Romano beneficiis, quam gratulationis, pro deuicta Macedonia. Cui Senatus humaniſſimè reſpondit, & muneribus ſuam in patrem, filioſque teſtatus eſt beneuolentiam, præter præbitum omnem ſumptum quandiù in Italia ſubſtitit. Tertia

fuit

Et Rhodiorum.

fuit legatio ſiue concertatio Rhodiorum, qui cum victoriam Macedonicam in veſte candida gratulari vellent, tam malè accepti ſunt, vt prætor vrbanus rogationem ad populum ferre vellet, vt bellum Rhodiis indiceretur. Itaque illi, poſt obitas in veſte ſordida principum domos, precibus lachrymiſque obtinuerunt, ne indicta cauſa damnarentur. Admiſſi tandem in Senatum orationem habuerunt, quam Liuius elegantiſſimè repræſentauit. In qua tam fortiter ſuauiterque pugnarunt, vt Portius etiam Cato, etſi aſper ingenio, in lenem mitemque Senatorem conuerſus ſit. Nihilominus Rhodiis ita reſponſum eſt, vt nec hoſtes fierent, neque ſocij remanerent, & Lycia & Caria, quibus dudum donati fuerant, mulctarentur. Tantum inconſulta illa legatio, in ſuperbis Romanorum animis, vulnus inflixerat! Tantum atrocis vltionis reliquerat appetitum! Eam pœnam Rhodij, qui deteriora timuerant in lucro poſuerunt, & virgam qua cæſi fuerant, exoſculati, coronam viginti millium aureorum decreuerunt, vt ſocietatem cum Romanis impetrarent.

Romana in eos ſeueritas.

VII. Legati in Macedoniam & Illyricum.

Gratiis porro Superis à Senatu actis, decreti ſunt legati, de quorum ſententia Imperatores Aemylius, & Anicius in Macedonia, & Illyrico res componerent, in Macedonia decem, quinque in Illyrico. Cæterum quamquam tales viri mittebantur, quorum de ſapientia & conſilio ſperari poſſet, Imperatores nihil indignum, neque clementia, nequ grauitate populi Romani eſſe decreturos: tamen in Senatu quoque agitata eſt ſumma conſiliorum, vt inchoata omnia legati, domo ad Imperatores ferre poſſent: qualia fuerunt, vt libertas vtrique populo conſeruaretur, vectigalia dimidia parte minuerentur, partim etiam tollerentur. Macedonia in quatuor regiones deſcriberetur, & ſuum ſingulæ concilium haberent: eſſet inſuper totius gentis commune concilium. Similia his & in Illyricum mandata; cætera ipſis Imperatoribus legatiſque permiſſa. Quæ Anicius in Illyrico, cum quinque legatis eſt executus, pro conditione regionis.

VIII. Æmylius dat vrbes militi diripiendas.

Quæ dum in Illyrico geruntur, Paulus ante aduentum decem legatorum, Q. Maximum filium iam ab vrbe regreſſum, & L. Poſthumium ad aliquot vrbes diripiendas miſit, magis, vt apparet, ad ſatiandum præda militem, quam ad culpas vindicandas. Ipſe in Græciam, eius viſendæ ſtudio, per autumnum profectus, maximam eius partem perluſtrauit. Inde venit Demetriadem, vbi audito decem legatorum aduentu, ad eos Apolloniam venit, & concilium indixit Amphipoli, vbi omnia ex mente Senatus ſunt conſtituta, Legeſque tanta cura datæ, vt non hoſtibus victis, ſed ſociis bene meritis datæ viderentur. Pleroſque tamen Optimatum, qui haud facile in Macedonia quieturi videbantur, ſolum vertere, & in Italiam mortis pœna propoſita venire iuſſit. Hoc cautelæ fuit: illud humanitatis, quòd ludos magno apparatu exhibuit, epulaſque adiecit. Imprudentiæ vero, quòd prædæ Macedonicæ ſpectaculū exhibuit, quo inuidiā & dolorem Macedonibus, qui tanquā à potentioribus prædonibus ſpoliabantur, acuere potuit, & Romani

Amphipoli res Macedoniæ conſtituit.

militis auaritiam vehementer accendit; adeo vt permiſſa iterum in Epiro, atque Illyrico ſeptuaginta oppidorum, quæ Perſeum iuuiſſe dicebantur, direptione ſatiari non potuerit, ſed centum etiam & quinquaginta millia captiuorum in ſeruitutem abduxerit, quantumuis promiſſa ciuitatibus libertate.

Alia rurſum direptio 70 oppidorum.

Paulus Oricum ad mare deſcendit, ibique exercitu in naues impoſito, in Italiam traiecit, quem poſt aliquot dies, receptis iiſdem nauibus, Anicius cum ſuo exercitu, & Octauius cum claſſe ſua ſecutus eſt. Romam primùm Reges captiui Perſeus & Gentius, in cuſtodiam cum liberis abducti, dein alia turba captiuorum, tum ij Macedonum optimates, quibus denunciatum fuerat, vt Romam venirent. Paulus ipſe, poſt dies paucos, regia naue ingentis magnitudinis inuectus eſt, ornata Macedonicis ſpoliis, cui aduerſo Tyberi nauiganti, ripæ effuſa multitudine complebantur. Poſt aliquot deinde dies Anicius & Octauius claſſe ſua ſunt aduecti. Omnibus decretus, datuſque eſt triumphus, quamquam de Æmyliano, odio Sulpicij Galbæ, & multorum militum, quorum auaritiam non ſatis expleſſe videbatur, aliquandiù certatum eſt, Senatu ipſo, boniſque omnibus non ſine cauſa frementibus. Denique triduo magnificentiſſimè triumphauit, vt habes in Annalibus, ex Æmylio Plutarchi.

IX. Æmylius Romam venit.

Et magnificè triumphat.

Et Perſeus quidem & Gentius per illos dies humanorum caſuum documento fuere mortalibus, in catenis ante currum victoris, per vrbem hoſtilem deducti; ſed Paulus etiam documento fuit, licet auro purpuráque fulgens. Is enim duodennem filium quinque diebus ante triumphum amiſit; triduo autem poſt, alterum, quem reliquum habebat quatuordecim annos natum. Quam cladem ſi quis rectè æſtimare voluerit, non ad temperandam felicitatem contigiſſe dicat, ſed ad puniendas culpas, quas obſecundante fœlicitate contraxerat. Meminiſſe poterat tot oppidorum in rapinam conceſſorum ad ſaginandam militarem auaritiam, quos etiam diuino iudicio habuit triumphi ſui refragatores. Meminiſſe oportuit Perſeum ad ſibi manus inferendas, cum irriſione à ſe inuitatum. Cum enim miſiſſet ad Æmylium Perſeus, qui deprecarentur ne in triumphum duceretur, ei molliciem, ac vitæ cupiditatem exprobrans, reſpondit, hoc in eius fuiſſe poteſtate, & etiam nunc eſſe. Cæterum Rex Gentius cum liberis, fratre & coniuge, Spoletium in cuſtodiam ex Senatus Conſulto ductus eſt. Rex autem Perſeus cum Alexandro filio Albam deductus, deprecante Æmylio, pro carcere in libera cuſtodia tentus eſt, & ad cumulum malorum eius, inedia vltro conſumptus.

X. Pauli orbitas non immerita.

Plutar. in vita Æmyl.

Gentij carcer, & mors Perſei.

(∴)

munus exercuit, cum in diuina lege, circa Sabbati obſeruationem diſpenſauit, aut certè interpretatus eſt, illud in hoſte repellendo non violari. Accedit quod nullus erat tunc legitimus Pontifex. Nam Onias mortuus erat, eius filius in Ægyptum profugerat, vbi ſub hoc tempus, ſacrilegum templum ſchiſmaticus erexit, Iaſon religionis apoſtata in malam rem abierat, Menelaus ne Leuita quidem erat, nedum Sacerdos aut Pontifex. Itaque Mathatiæ Pontificatum plerique antiqui, recentioreſque agnouerunt, atque prædicarunt, vt videre eſt in Annalibus. Ad eum ergo, vt legitimum ducem, atque Pontificem, plurimi ſe aggregarunt. *Hoc anno n. 21.* Ea enim munera tum coniuncta erant, ſicut ab aliquot iam ſeculis, & deinceps plurimis annis, vſque ad regnum Herodis, iuncta permanſerunt.

VII. Ad eum multi confluunt.

Cum autem à principio metu violandi Sabbati, non pauci ab hoſte cæſi eſſent. A Mathatia, vt ait Ioſephus, quaſi communi parente, & diuinæ legis interprete, ſtatutum eſt, vt in Sabbatis ſe populus ab inuadente hoſte defenderet. Indéque quaſi ex reſcripto Imperatoris, aut definitione Pontificis, ille mos ad Ioſephi ætatem inoleuerat. *L. 12. c. 8.* In iis autem, qui ad Mathatiam confluxerunt, numeratur in primis Synagoga Aſſydæorum, quæ erat virorum religioſorum familia, quales erant Eſſeni quoque. Illi ergo qui in Repub. Iudaica non viribus ſolum pollebant, ſed ſanctitate quoque & zelo diuinæ gloriæ, tum alij omnes viri boni, tanto numero, vt exercitum conficerent: *percuſſerunt peccatores in ira ſua*, Iudæos ſcilicet apoſtatas occiderunt, præter eos, qui *fugerunt ad nationes* infidelium, *vt euaderent. Et perſecuti ſunt filios ſuperbiæ* regios puta præfectos, & comites eorum, quibus in fugam actis, *diſſipauerunt aras* cum idolis ſuis, *& circumciderunt pueros incircumciſos, quotquot inuenerunt in finibus Iſrael*: neque permiſerunt deinceps impios tam liberè tollere cornua, & innocentes neminè repugnante vexare. *Perdunt impios.*

VIII. Mathatias moriturus hortatur ſuos. 1. Mach. 2. 49.

Quæ dum ſtrenuè aguntur, *appropinquauerunt dies Mathatiæ moriendi.* Cum ſenex congregatos ad ſe filios hortatus eſt ad fortitudinem & conſtantiam in patriis inſtitutis, & diuinis legibus propugnandis, dum Deus hoſtium ſuorum ſuperbia vtitur, ad caſtigandos & probandos ſuos: idque exemplo veterum patrum, qui tentationibus probati, fideles ſe exhibuerunt, & gloriam apud Deum hominesque ſunt conſecuti. Addidit exhortationi teſtamentum, quo diſponens domui ſuæ, & Reip. Iudæorum belli ducem conſtituit Iudam Machabæum, eique dat conſiliarium Simonem natu maiorem, vt quidam ex huius officij conditione ſuſpicantur. Denique paternam ac pontificiam benedictionem omnibus impertitus, *appoſitus eſt ad patres ſuos. Et defunctus anno 146. ſepultus à filiis ſuis, in ſepulchris patrum ſuorum in Modin, & planxerunt eum omnis Iſrael planctu magno*, quaſi communem, ac benè de omnibus bonis meritum parentem.

ANNVS MVNDI 3889

IVDÆ MACHAB. Ducis & Pont. 1.

PTOL. PHILOMETORIS 15.

ANT. EPIPH. 11. Imperij Græc. 147.

OLYMP. CLIII. A. 4. VR. CO. 588.

ANTE CHRISTVM 164.

SVggerit hic annus nouum Pontificem, eundemque populi ducem clariſſimum Machabæum: cuius auſpiciis Iudæi, non reſpirare ſolum, vt proximo anno ſub Mathatia, ſed florere etiam, hoſtibuſque ſuis terrori eſſe cœperunt. *Surrexit ergo Iudas*, ait Scriptura, *qui vocabatur Machabæus filius eius pro eo*, in vtroque ſcilicet officio ducis atque Pontificis, tam voluntate patris, quam iure primogenituræ, quod teſtatur Ioſephus, & ipſa ratio poſtulat. Si enim pater iuniorem primogenito, contra iura naturæ, & conſuetudinis patriæ prætuliſſet, diſcordiæ ſeminarium inter eos reliquiſſet. Itaque Ioſephus Gorionides, *Protulit*, inquit, *Mathathias cornu cum oleo, & effundens ſuper caput eius, vnxit eum ad prælia; vociferanſque vniuerſus populus, & clangentes tuba dixerunt, viuat Rex.* De pontificatu etiam conſentit Ioſephus, quamuis non recte cum Alcimo ſucceſſiſſe dicat, cum ex Scriptura conſtet Alcimum vno anno Iudæ fuiſſe ſuperſtitem. Iudas enim mortuus eſt anno Græcorum 152. menſe primo. Alcimus autem anno 153. menſe 2.

Iudas ergo collectis copiis, præter eas quas à patre acceperat, ad ſex millia virorum ſub ſignis habuit, & inuocato diuino auxilio *intolerabilis gentibus efficiebatur, quoniam ira Domini in miſericordiam conuerſa erat, & ſuperueniens caſtellis & ciuitatibus, improuiſus ſuccendebat eas, & opportuna loca occupans non paucas hoſtium ſtrages dabat.* Hæ fuerunt velitationes, & quaſi præludia ante legitimum certamen. Mox enim iuſtis præliis contra præfectos regios pugnauit quater viuo Antiocho, quorum tria prælia ad hunc annum pertinent. Primum contra Apollonium fuit, qui auditis quæ à Iudæis duce Iuda gerebantur, congregauit ingentem à Samaria exercitum: cui Iudas proceſſit obuiam, eumque interfecit, & ceciderunt vulnerati multi, & reliqui fugerunt; & accepit ſpolia eorum, & nominatim gladium Apollonij, quo deinceps perpetuo vſus eſt.

Alterum prælium Iudæ contra Seronem fuit, principem exercitus Syriæ ſub Apollonio, ita vt eo mortuo, ipſe locum eius tenuerit, in adminiſtranda prouincia; idque innuitur cum mox dicitur, cum ſtuduiſſe nomen ſibi ex debellato Iuda comparare; vt ſcilicet egregio facinore gratiam Regis adeptus, ex Vicario Syriæ Apollonij loco fieret Præfectus. Seronis porro copiis ſe coniunxerunt *auxilia impiorum*, eorum ſcilicet qui fidem & religionem eiurauerant, quod viderent Iudam cum ſuis ſibi eſſe infenſiſſimum, eoſque ferro flammiſque perſequi. Vterque exercitus conuenit ad Bethoron, ſed Iudæi multo pauciores erant; & inſuper labor

itineris, & ieiunio fatigati: ſed Iudæ oratione in Deum fiducia benè animati, inſiluerunt ſubito in hoſtem, & contritus eſt Seronis exercitus, cæſique octingenti viri, reliqui ad Philiſthæos fuga ſe receperunt. Duobus prælijs feliciter à Machabæo & fratribus eius confectis, cecidit formido ſuper omnes gentes in circuitu eorum: & mox peruenit ad Regem nomen eius.

IV. 3. contra alios Antiochi duces.

Sequitur itaque tertium prælium aut multiplex potius, quod contra Gorgiam, Ptolemæũ, Nicanorem, Antiochi duces, aliquot pugnis confectum eſt. Vt ergo geminam ſuorum cladem accepit Antiochus, *iratus congregauit exercitum vniuerſi regni ſui*, ad octoginta millia peditum, & equitũ 14 millia, rebus omnibus probe inſtructa. Aperuit quippe Rex ærariũ ſuum, & ſtipendia exercitui prærogauit in annum, ſicque exinanito ærario, timuit ne non haberet in ſumptus & munera, qualia iam ſemel & iterum magnificè dederat, in quibus præcedentiũ Regum magnificentiam poſt ſe reliquerat. Ex quibus intelligitur quanta Iudæis tempeſtas immineret, qui vix ſeptem hominum millia ſub ſignis habebant, quorum plerique neque gladijs ſatis inſtructi erant, neque tegumentis. Ergo timore illo excitatus Epiphanes cogitauit ire in Perſidem & ſuperiores Aſiæ regiones; ad pecunias tributis congregandas, & Lyſiam regio genere hominem, proregem conſtituit, & nutritium filij ſui Eupatoris, donec rediret: & tradidit ei dimidium exercitus vniuerſi cum elephantis, iuſſitque delere funditus Iudæorum nomen, & eorum regionem dare alienigenis incolendam, vt iampridem in Iſraële contigerat. Cum reliquo exercitu ipſe profectus Antiochia, traiecit Euphratem.

Eiuſdem Regis copiæ.

1. *Mach.* 4. 6.

V. Pugna contra Nicanorem, eiuſque ſtulta confidentia. *l. 12. c. 11.*

Lyſias autem in mandatum Regis intentus, tres duces elegit Ptolemæum, Nicanorem, & Gorgiam, quos contra Iudæos miſit, cum 40 millibus peditum, & ſeptem millibus equitum, quibus Ioſephus addit magnum numerum perfugarum. Nominatim autem miſſus eſt Nicanor cum viginti millibus. Neque enim ſimul omnes mittendi erant, ſed reſeruandi qui ſuppetias ferrent, & integri ſuccederent fatigatis. Nicanor autem ſtulta confidentia, pellem vendit nondum capta fera. Ratus enim certam ſe de Iudæis habere victoriam, conuocauit vicinarum ciuitatum mercatores, ad emptionem mancipiorum Iudaicorum, promittens ſe viliſſimo eos pretio diſtracturum: & ſperans ſe inde Regem ære alieno Romano liberaturum, quod erat duorum millium talentorum.

Vide Anno 21.

VI. Iudæ ad hoc bellũ apparatus.

At Iudas his cognitis de præſenti periculo ſuos admonet, partim vt formidoloſi ex priuilegio legis dimitterentur, partim vt Dei fiducia in viris fortibus excitaretur, quorum plerique ſua vendebant, aut quaſi morituri, ſi res ferret, aut neceſſarijs belli vſibus prouiſuri; plerique enim, vt diximus, malè ad bellum erant inſtructi. Deum porro deprecabantur in primis, vt eos liberaret ab impio Nicanore, qui eos priuſquam cominus veniret, vendiderat. Orabant autem in Maſphat, antiquo orationis loco, quia Ieruſalem, & templum eius erat in manu infidelium, cum ipſa Sionis arce, quæ gentium præſidio tenebatur. In Maſphat igitur orauerunt, neque id ſolum, ſed *ieiunauerunt* etiam, *& induerunt ſe cilicijs, & cinerem impoſuerunt capiti ſuo & diſciderunt veſtimenta ſua, & expanderunt libros legis*, vt olim Ezechias, quaſi Deum admonentes de promiſſa ſuis pœnitentibus venia, & auxilia aduerſus impios, quæ impij curioſè ſcrutabantur, vt ea ſacrilego mendacio diis ſuis affingerent. Attulerunt quoque ornamenta ſacerdotalia, erepta ſcilicet ex rerum ſacrarum naufragio, quæ pariter poſuerunt in conſpectu Domini lamentantes apud eum, quod nullus nunc eſſet eorum vſus, nec primitiæ, nec decimæ offerri poſſent, neque circa Nazaræos legitima præcepta ſeruari.

VII. Gorgias Iudam fruſtra conatur opprimere. *l. 1. c. 3155.* & *l. 2. c. 8. 21.*

Denique conſtitutis exercitus ſuis ducibus, fratribus ſuis, ſingulis millenos & quingentenos ſubiecit, omneſque ſtudioſè animauit ad pugnandum fortiter, & mortem pro patria, diuiniſque legibus oppetendam, omni nihilominus euentu diuinæ prouidentiæ permiſſo. *Sicut*, inquit, *fuerit voluntas in cælo, ſic fiat.* Cum autem prælium in proximum diem paratum eſſet, Gorgias incautos noctu opprimere conatus eſt, & aſſumptis quinque millibus peditum, & mille equitibus electis, Iudæorum caſtra, ducibus præſidiarijs Sionis, adijt. Ea re cognita Iudas, capta ſapienter opportunitate diuiſum exercitum inuadendi, profectus eſt ad Emmaum contra Nicanorem, dum abeſſet ſcientiſſimus belli Gorgias. Qui cum veniſſet in caſtra Iudæ noctu, & neminem inueniſſet, ratus eos fugere, quærebat hoſtes ſuos in montibus. At Iudas cum ſuis itinere noctu facto, apparuit in campo prope Emmaum, ſuoſque inſtruxit ad prælium contra Nicanorem, qui obuiam profectus in prælium, clangentibus tubis, *in prima acie dux ipſe Iudas commiſit cum Nicanore, & facto ſibi adiutore omnipotente, interfecerunt ſupra nouem millia hominum. Maiorem autem partem exercitus Nicanoris, vulneribus debilem factam fugere compulerunt.* In fuga vero, nouiſſimi omnes cæſi ſunt, *vſque ad tria millia virorum.*

l. 1. c. 4. 1.

Iudæ prudentia, & victoria de Nicanore.

VIII Eiuſdem religio.

Is his fugitiuis fuerunt etiam mercatores, qui ad emptionem Iudæorum cum pecunijs venerant, quos *ſublatis pecunijs vſquequaque perſecuti ſunt, ſed reuerſi ſunt hora concluſi.* Finiente ſcilicet tempore profeſto, quo Iudæis pugnare fas erat, imminente Sabbato, quod à veſpera incipiebat, *Reuerſus eſt ergo Iudas, & exercitus eius ſequens eum.* Et videlicet ſtatim ad ſpolia & prædas conuertebantur, & ignem in caſtra coniiciebant, cum eos tantiſper cohibuit Iudas, quod eis dimicatio immineret contra Gorgiam, ex irrita expeditione reuertentem. Statimque apparuit pars quædam exercitus proſpiciens de monte, vnde Gorgias agnouit fugam ſuorum, & caſtrorum incendium. Vidit & Iudam cum ſuis paratum ad prælium, & exterriti fugerunt omnes in campum alienigenarum, verſus Ptolemæum Cœleſyriæ ducem primùm, à quo exiſtimatur mox redintegratum prælium, Timotheo, & Bacchide ducibus: deinde vero ad Lyſiam proregem ſe contulerunt.

Et victoria de Gorgia.

l. 1. c. 4. 26.

IX. Spolia, & præda piè diſtributa.

Interea victor reuertitur *ad ſpolia caſtrorum, & acceperunt aurum multum, & argentum, & hyacinthum*, & purpuram marinam, & opes magnas. Vnde hæc in exercitu? niſi à ſpoliatis

mercatoribus, qui præter pecuniam etiam merces attulerant, quas victori exercitui venderent, aut eum captiuis Iudæis commutarent. Et reuerſi ſunt Iudæi cum laude Numinis, & gratiarum actione. Transacto vero ſabbato debilibus, & orphanis, & viduis partem ſpoliorum largiti ſunt, vtique monente Iuda, qui vt dux & pontifex, pater erat populi, & eius gerebat vices, qui ſe patrem orphanorum, & iudicem viduarum appellat. Mox autem ſecutum eſt aliud certamen Iudæ cum Timotheo & Bacchide, quos Ptolemæus dux Cœleſyriæ Phenicis, in locum Nicanoris & Gorgiæ ſubmiſit. Hi ergo prælium contra Iudæos redintegrauit, ſimulque dedecus ſuum, & ipſorum gloriam. *Ex iis enim qui cum Timotheo & Bacchide erant*, quorum incertus eſt numerus, *ſupra viginti millia interfecerunt*.

Pſal. 67. 6.

Victoria de Timotheo & Bacchide.

X. *Turpis fuga Nicanoris. l. 2. c. 8. 34.*

Nonnulli tamen fuga ſalutem ſunt conſecuti, in quibus Nicanor, cui Scriptura in hunc modum inſultat. *Facinoroſiſſimus autem Nicanor, qui mille negotiat ad Iudæorum venditionem adduxerat, humiliatus auxilio Domini, ab his quos nullos exiſtimauerat, depoſita veſte gloriæ, per mediterranea fugiens, ſolus venit Antiochiam, ſummam infelicitatem de interitu exercitus ſui conſecutus. Et qui promiſerat Romanis tributum ſe reſtituere de captiuitate Ieroſolymorum, prædicabat nunc protectorem Deum habere Iudæos, & ob ipſum inuulnerabiles eſſe, eò quod ſequerentur leges ab eo conſtitutas*. Quod Iudæi dicuntur inuulnerabiles, indicium eſt omnes in his prælijs fuiſſe incolumes, nec quemquam in pugna deſideratum. Iudæi autem vſi victoria *munitiones excelſas obtinuerunt, & plures prædas* ab hoſte pulſo acceptas *diuiſerunt, æquam portionem debilibus, pupillis, & viduis, ſed & ſenioribus facientes. Et cum arma eorum diligenter collegiſſent, omnia compoſuerunt in locis opportunis*. In eorum ſcilicet vſum, qui forent malè armis inſtructi.

Iudæi inuulnerabiles.

XI. *Romana res.*

De Romana re deficiente nunc Liuio, vix eſt certum aliquid quod dicamus. Manlium & Octauium Coſſ. ſuggerunt Capitolinæ tabulæ, Caſſiodorus & Iulius Obſequens, qui peſtilentia, fame, multiſque prodigiis Vrbem hoc anno territam ſcribit. Hunc autem puto eſſe Cn. Octauium qui triennio poſt legatione functus in Aſiam, ibi iuſſu Lyſiæ interfectus eſt, vt ex Polybio & Zonara ſuo loco dicetur. Huc autem illud ex Epitoma 46. pertinet, legatos Pruſiæ Romæ conqueſtos de Eumene, quod fines ſuos depopularetur, dixeruntque eum conſpiraſſe cum Antiocho Epiphane contra populum Rom. quæ à Polybio in legationibus firmantur. Quibus auditis, Senatus neque criminationes reſpuit, neque mentem ſuam aperuit, ſed clam apud ſe habuit. Eumeni atque Antiocho penitus diffidens. Et erat iam inter eos à principio regni Antiochi contracta amicitia, vt ex Appiano diximus, quam par à Romanis diſiunxerat metus. Eodem tempore Rhodij, legatum agente Aſtymede, ſocietatem cum Romanis, poſt varias tergiuerſationes tandem obtinuerunt.

Legati Pruſiæ.

n. 104. Amicitia Eumenis & Antiochi Romæ ſuſpecta.

Polyb. ibid.

XII. *l. 7. de bel. 30. l. 12. Ant. c.*

Ad hæc ipſa tempora referenda eſt noui Iudaici templi conſtructio in Ægypto. Ex Ioſepho enim habetur extructum regnante Philometore, poſt fugam Oniæ filij Oniæ pont. & aliquam eius in Ægypto moram; item poſt vaſtatam Iudæam, & templum deſolatum, & viuo adhuc Antiocho Epiphane, qui anno proxime ſequenti mortuus eſt. Itaque Onias Antiochiæ profugus, videns vaſtatam Iudæam ab Antiocho, volens æternum ſibi nomen comparare, petiit à Regina Cleopatra vt liceret ſibi templum in Ægypto ædificare, inſtar Hieroſolymitani, & in eo Leuitas & Sacerdotes ex ſuo genere conſtituere. Ita enim contra Antiochum libentius pugnaturos Iudæos, qui templum Hieroſolymis deuaſtaſſet, ipſi beneuolentiores fore, eoque plurimos Iudæorum religionis ergo collectum iri. Aſſenſus eſt Ptolemæus, eique locum dedit 180 ſtadiis à Memphi diſtantem in tractu Heliopolitano, apud Leontopolim. Ibi Onias templum excitauit, ad ſimilitudinem Hieroſolymitani, ſed magnitudine diſpar, aram quoque imitatus eſt, & lichnum aureum loco candelabri: ei autem adſumptus rex donaria & reditus aſſignauit. Hæc & alia Ioſephus, quæ in Annalibus examinantur. Durauit autem profanum hoc templum, ad tempora vſque Veſpaſiani, annis 237. Tot enim à præſenti anno ad 75. à Chriſto nato numerantur, quo anno exciſum fuiſſe autor eſt Baronius.

35. & l. 13. c. 6. Oniæ templum in Ægypto.

ANNVS MVNDI 3890.

IVDÆ 2. PTOL. PHILOMET. 16.

EPIPHANIS 12. Imperij Græc. 148.

OLYMP. CLIV. A. 1. VR. C. 589.

ANTE CHRISTVM 163.

I *Emundatio templi. 1. Mach. c. 4. 52. l. 12. c. 11.*

ADmodum ieiuna eſt Romana hiſtoria, vſque ad initium tertij belli Punici, verum tanto copioſior eſt Hebræa, quam Scriptura ipſa ad annum regni Græcorum 148. Ioſephus ad Olymp. 154. referunt. Nominatim autem celebris eſt emundatio templi, Iuda Machabæo Hebræi populi Iudice atque pontifice celebrata, & tam ante, quam poſt eam complures ab eodem relatæ victoriæ. Quarum hoc erit initium. Lyſias poſt acceptas clades, quas ſuperiore anno retulimus, dolore animi ardens & cupiditate vindictæ, congregauit virorum electorum ſexaginta millia, & equitum quinque millia, vt debellaret Iudæos. Et venerunt in Iudæam, caſtra poſuerunt in Bethoron, & occurrit illis Iudas cum decem millibus, qui viſo tam valido exercitu, ad nota fidáque orationis præſidia confugit. Nec fruſtra: commiſſo enim prælio ceciderunt de exercitu Lyſiæ quinque millia virorum. Modica hæc erat pars tanti exercitus, ſed non modicus pauor reliquos auertit in fugam. Nam ſequitur. *Videns autem Lyſias fugam ſuorum, & Iudæorum audaciam, & quod parati ſunt aut viuere aut mori fortiter, abiit Antiochiam, & elegit milites, vt multiplicati rurſus venirent in Iudæam*.

1. 1. c. 4. 28. &c. Iudæ victoria de Lyſia.

1. Mach. 4. 35.

II *Diuinum cultum reſtituit Hieroſolymis.*

Interea Machabæus expleto ſtrenuè ducis atque imperatoris officio, pij ac religioſi pontificis curam ſuſcepit. Conſilio enim cum fratribus inito, diuinum cultum reſtituere Hieroſolymis quamprimum ſtatuit. Nec fuit in vrbe

1. Mach. 3. 45. occupanda mora. Nam *Ieruſalem non habitabatur, ſed erat ſicut deſertum*, vt ait Scriptura. Ergo cum omni exercitu aſcenderunt in montem Sion. Oportuit autem congregari exercitum, vt ſacram ceremoniam tuto celebrare poſſent, præſertim ab imminente hoſtili præſidio, quod erat in arce, ſive ciuitate Dauid: ſimul etiam maiore vt pompa & numero ſolennitas cohoneſtaretur. *Et viderunt ſanctificationem deſertam*, domum ſcilicet ſanctam conſtantem porticu, ſancto, & oraculo. *Et altare profanatum*, æneum ſcilicet, nam aureum iamdudum abſtulerat Antiochus: profanatum autem vel ſacrificiis idolorum, vel impoſito idolo Iouis Olympij, *& portas exuſtas*, cuius ſceleris pœnas dederat exuſtus cum portis & domicilio ſuo Calliſthenes, *& in atrijs* tam ſacerdotum & Leuitarum, quam Iſraëlitarum & Gentium, *virgulta nata ſicut in ſaltu, vel in montibus*, exedras quoque & gazophylacia diruta.

2. Mach. 8. 33.

III. Rei geſtæ modus. v. 3. c. 8. & 19.

Etſi autem iamdudum ſciebant quam luctuoſus eſſet templi ſtatus, obiectum tamen præſens vehementiores concitauit motus. Itaque *sciderunt veſtimenta ſua, & planxerunt planctu magno, & impoſuerunt cinerem ſuper caput ſuum, & ceciderunt in faciem ſuper terram.* Poſt eum luctum clangore tubarum denunciauerunt encœnia. Interim autem Iudas partem copiarum conſtituit, vt præſidiarios, ſi forte erumperent, repellere poſſent. Elegit quoque ſacerdotes ſine macula, zelo diuini cultus præditos, & mundauerunt Sanctuarium, ſublatis omnibus idolorum ſordibus, quas in locum immundum detulerunt, puta in vallem Tophet ad torrentem Cedron. Aras quoque, & delubra, quæ alienigenæ per plateas extruxerant, demoliti ſunt. Altare quoque holocauſtorum ab ethnicis profanatum euerterunt, reſeruatis lapidibus in loco idoneo, & nouum excitarunt ad prioris ſimilitudinem, exedras quoque & paſtophoria inſtaurarunt, cum uaſis ſanctis, nominatim *intulerunt candelabrum, & altare incenſorum, & menſam in templum* & accenderunt lucernas, & incenſum apposuerunt ſuper altare, vtique & panes propoſitionis ſuper menſam, *& de ignitis lapidibus igne concepto ſacrificia obtulerunt poſt biennium.*

l. 1. c. 10. 5.

n. 14. & ſeqq.

IV. Biennium pontificatus Iudæ.

Quo referendum ſit hoc biennium, in Annalibus diſputatum eſt. Hic breuiter dico, illud in pontificatu Iudæ inchoari, & in hac Encæniorum celebritate terminari; quæ expoſitio Serario quoque probatur & Marianæ. At profanatio templi per ſacrificia idolis oblata, vſque ad tempus purificationis huius per legitima ſacrificia, integri triennij fuit. Nimirum à 25 die menſis noni anni 145 ad eundem diem & menſem anni 148. Dici tamen poteſt profanationem per tres annos & ſex menſes duraſſe inchoando eam non ab Idolo Iouis Olympij ſuper altare conſtructo, ſed ex quo Apollonius cum exercitu duorum & viginti millium, ab Antiocho miſſus venit Hieroſolymam, vbi die feſto multam ciuium ſtragem edidit *& contaminauit ſanctificationem*: quò videtur quoque reſpexiſſe Ioſephus l. 1. de bello c. 1. ubi dicitur quotidiana religionis aſſiduitas, per annos tres ſexque menſes inhibita.

l. 2. c. 10. 5. & l. 1. c. 1. 62. & c. 4. 52.

l. 1. c. 1. v. 39.

V. Lætitia populi, & encœnia octidui.

Dum autem celebrantur ſacrificia, luminaria rutilant, panes propoſiti cernuntur in menſa, organa muſica hilares reddunt ſonos, *accidit omnis populus in faciem, & adorauerunt, & benedixerunt in cælum eum, qui proſperauit eis.* Hæc porro lætitia ad dies octo propagata eſt in modum Tabernaculorum; ea que ſancita eſt in poſterum ad octiduum. Ornauerunt quoque faciem templi coronis aureis, & ſcutulis, & dedicauerunt portas & paſtophoria, quæ recens fuerant inſtaurata. Dicti autem ſunt iſti dies Encæniorum, & Scenopegiæ & Luminum apud Ioſephum. Porro dies Scenopegiæ bis quotannis à Iudæis, Encœnia vero etiam tertiò celebrabantur. Nam præſens feſtiuitas dicta eſt Scenopegia menſis Caſleu, quia acta eſt in modum quo feſtum Tabernaculorum celebrabatur, ad differentiam menſis Tiſri, in quo propriè dicta Scenopegia à Moyſe decreta agebatur. Encœnia vero templi Salomonis in menſe Tiſri, Zorobabelis menſe Adar, Machabæi vero menſe Caſleu agitabantur.

L. 12. c. 11. L. 1. c. 10. 6. Triplicia celebrata.

IV. Munitur locus templi.

Diuino cultu & religionibus piè feliciterque reſtitutis, etiam prouidendum fuit, vt id bonum Iudæis perpetuum foret, neque iterum locus ſanctiſſimus prædæ & profanationi impiorum pateret. Itaque ædificauerunt in tempore illo montem Sion, & per circuitum muros altos, & turres firmas, in quibus conſtituit Iudas præſidium validum, vt populum templum adeuntem protegeret, contra præſidium impiorum, qui erant in arce. Contra remotiores autem hoſtes, qui ab Idumæa veniebant, Betburam alio præſidio communiuit. Curam quoque geſſit Iudas librorum ſacrorum, quos Antiochus diſperdere conatus fuerat, (vt in eo viro non ſolum prouidendum Reip. ducem agnoſcas, ſed religioſum etiam, ſapientemque Pontificem) eoſque libros vndique conſtructa Bibliotheca, vt olim Nehemias, congregauit. Quæ autem bella in hoc tempus cadunt, & ægrè à poſterioribus ſeparari poſſunt, in annum ſequentem non incongruè differemus.

Iudas ſacram bibliothecam curat.

VII. Legatio fratrum Eumenis.

Ad præſentem vero pertinere arbitror, quæ habet Polyb. in legationibus, n. 106. de miſſis Romam ab Eumene fratribus ad diluendas criminationes, quibus eum præcedenti anno Pruſias in Senatu onerauerat. Viuo enim adhuc Antiocho ea legatio facta eſt, vt mox patebit. Hi ergo, Attalus, inquam, & Athenæus, curiam ingreſſi obiectionibus non malè viſi ſunt reſpondere; itaque à Senatu honore affecti ſunt. Neque tamen propterea ſuſpicionem dudum conceptam aduerſus Eumenem & Antiochum remiſit Senatus, Sed Sulpicium Gallum, & M. Sergium decreuit legatos, partim vt res Græcorum propius aſpicerent, partim vt de conſiliis Eumenis & Antiochi, quæ admodum tecta videbantur, accuratè inquirerent, nunquid bello neceſſaria compararent, cui ſuſpicioni ſeruire poterant, quæ Lyſias contra Iudæos apparabat.

(∴)

ANNVS MVNDI 3891.

IVDÆ MACHABÆI 3.

PHILOMETORIS 17.

ANT. EPIPH. 13. & vlt. Imperij Græc. 149.

OLYMP. CLIV. A. 2. VRB. C. 590.

ANTE CHRISTVM 161.

I. Ratio temporis mortis Antiochi. l. 1 c. 6. v. 5. & ſeqq. v. 16.

MOrtuum hoc anno Antiochum Epiphanem perſpicuo Scripturæ teſtimonio conſtat; & quidem ſub anni huius initium. Scriptum eſt enim eum accepto nuncio victoriarum Iudæ, & emundationis templi, in ſupremam ægritudinem incidiſſe, qua & extinctus eſt, anno 149. Peruenit ad eum hic nuncius non multo tempore poſt rem geſtam. Clarè Ioſephus. *Sacro autem ritu vix ciuitati reddito, moritur Antiochus.* At ille ſacer ritus, vt diximus, eſt redditus extremo anno 148, vigeſimo quinto noni menſis. Quæ cauſa eſt vt hic annus non ipſi, ſed eius filio tribuatur.

l. 1. belli c. 1. & l. 12. Ant. c. 14.

II. Res ab eo geſta. l. 1. c. 3. 57.

Cum ergo Antiochus aſſumpta parte exercitus ſui, exiſſet Antiochia, anno 147, & traiecto Euphrate ſuperiores regiones Aſiæ, corradendæ pecuniæ cauſa peragraret, bellum ei cōtra Artaxiam Armenorum regem contigit, quem deuictum cepit, Appiano teſte, atque Polybio, Porphyrius quoque apud D. Hieron. in c. 11. Danielis v. 45. Dum autem in ea pecuniaria cura anno ſuperiore verſatur, audiuit eſſe ciuitatem Elymaidem, quæ Perſepolis quoque dicta eſt, auro argentóque abundantem, templumque in ea valde locuples, & precioſis donariis iam inde ab Alexandro magno refertum. *Quærebat*, itaque, *capere ciuitatem, & deprædari eam*, vtique & templum eius, iam expertus Hieroſolymis quam expedita eſſet eiuſmodi via ad magnas opes, *& non potuit, quia res innotuit ciuibus, & inſurrexerunt in prælium, & fugit inde, & abiit cum triſtitia magna*, Babyloniam verſus, neque enim eò peruenit: nam morbo correptus in itinere periit. Inter fugiendum autem cum veniſſet circa Ecbatanam, didicit quæ contigerant in Iudæa, & expauit: & plenus minarum & cædis, iuſſit agitari currum ſuum, ſine intermiſſione agens iter, cum Deus eum inſanabili atque inuiſibili plaga percuſſit, ita vt diro viſcerum dolore torqueretur. Cum tamen nullo modo à ſua malitia ceſſaret, ſed negotium magis magiſque acceleraret, contigit illum impetu euntem de curru cadere, & graui corporis colliſione membra vexari.

n. 59. l. 1 c. 6. v. 1. 2. Mach. 11, 3.

Vult capere Perſepolim, & ſpoliare templum.

Percutitur à Deo.

III. Lecto affixus torquetur.

Itaque cum currus agitationem ferre ipſe non poſſet, vt Babylonem, quam cogitabat, appelleret, in humili geſtatorio portabatur, manifeſtam Dei virtutem in ſemetipſo conteſtans, *Et decidit in lectum, & incidit in languorem præ triſtitia*, quod res illi præpoſterè, tam in Perſide quam in Iudæa, contigiſſet, & pro lucro ignominiam vtrobique reportaſſet, & inſuper quod intimis viſcerum doloribus torqueretur. Cumque per dies multos iaceret æger, renouata eſt alio ex capite triſtitia magna ex conſcientia admiſſorum ſcelerum, quæ cum amicis lamentatur, & prægustatione imminentium alterius vitæ tormentorum: arbitratus quippe eſt hanc ægritudinem ſibi lethalem fore. Interea intimæ plagæ rupta cute eruperunt foras, ſic vt de corpore impij vermes ſcaturirent, ac viuentis in doloribus carnes eius effluerent, & illius fœtore exercitus grauaretur, nec quiſquam eum poterat propter intolerantiam fœtoris portare. Quæ cum Scriptura dicat, apparet eum voluiſſe in ſella geſtatoria Babylonem deferri, vt commodius ibi curaretur, ſed viui cadaueris teterrimum fœtorem, nemo, ac ne ipſe quidem denique ferre poterat, neque cruciatum, doloribus per momenta ſingula capientibus incrementum.

Eius fœtor. l. 2. c. 9.

IV. Agnoſcit morbi cauſam, & qualis eius pœnitentia.

Poſtremo agnoſcit culpam, eamque vocem propria ſuperbia damnata, pronunciat. *Iuſtum eſt ſubditum eſſe Deo, & mortalem non paria Deo ſentire*, & tamen audit. *Orabat autem hic ſceleſtus Dominum, à quo non eſſet miſericordiam conſecuturus*, ſanitatem videlicet, aut veniam peccatorum. Nimirum vera pœnitudine propter offenſum Deum non tangebatur, ſed propter dolores ſuos inſtar improbi ſerui ad plagas eiulantis. Fruſtra quoque in Iudæorum gratiam, & ſatisfactionem vota nuncupat, quæ, ſi voti compos fieret, irritaret illico, ac derideret. Ad eos autem blandiſſimè ſcribit, in gratiam filij, quem deſignabat ſucceſſorem, veritus ne Demetrius, qui Romæ erat obſes, filius Seleuci primogeniti Magni Antiochi, regnum ſibi debitum vendicaret; quod & fecit, Lyſia & Eupatore occiſis, vt ſuo loco dicetur. Quoniam autem puerulus adhuc erat filius Antiochi, *vocauit Philippum vnum de amicis ſuis, & præpoſuit eum ſuper vniuerſum regnum ſuum, & dedit ei diadema, & ſtolam ſuam & annulum*, vt eſſet quaſi nutritius pater regij pueri: qui cum eſſet apud Lyſiam, Rex imprudens, diſcordiarum ſeminarium ſuſcitauit Lyſiam inter & Philippum. *Igitur homicida & blaſphemus*, ait Scriptura, *peſſime percuſſus, vt & ipſe alios tractauerat, peregre in montibus miſerabili obitu vita functus eſt*, in Tabes oppido Perſidis, vt habet Porphyrius apud S. Hieronymum. Breuem vitæ ipſius epitomen, inſtar Epitaphij, Lector ſtudioſus in Annalibus reperiet, hîc omiſſam, ne fortè faſtidioſis ſtomachum moueremus.

Curam gerit ſucceſſoris, & moritur.

l. 2. c. 9. fi. in c. 11 Dan. v. 45.

V. Res ſub idē tempus geſtæ à Iuda. l. 1, Mac. c. 5

Nunc priuſquam de Eupatore Antiochi ſucceſſore dicamus, quædam quæ ſub interitum Antiochi geſta ſunt à Iudæis breuiter proferenda ſunt, quæ non facilè diſiungi poſſunt, & modico diſtant interuallo temporis. Cum ergo Ethnici, qui in circuitu Iudæorum erant, audiſſent altare, & Dei cultum cum ſanctuario reſtitutum, *irati ſunt valde, & cœperunt occidere de populo, & perſequi*, improuiſis videlicet excurſionibus, inſidiis, aliiſque hoſtilibus modis. Contra quos conſurrexit Iudas, & primum contra Idumæos, qui erant in Acrabatane, quos ingenti clade affecit; tum Bæanitas, qui ex turribus ſuis erumpentes, Iudæis vt laquei feris inſidiabantur: at Iudas incendit turres eorum igni, cum omnibus qui in eis erant. Tertia expeditio fuit in Ammonitas, & ipſorum ducem Timotheum. Et commiſit cum eis prælia multa, eoſque contriuit capta ciuitate Gazer, cum pagis ſuis. Cumque inde Iudas in Iudæam reuerſus eſſet, Galaaditæ vicinos

Contra Idumæos, & alios vicinos hoſtes.

Iſraëlitas vexare cœperunt, & in munitionem Dathemam compulerunt: vnde auxilium per literas à Iuda poſtularunt: qui ad eos quamprimum cum fratre Ionatha profectus eſt, miſſo in Galilæam Simone, contra Tyrios & Sidonios, & vtrobique res benè geſta eſt à Iudæis, & vtrique liberatos Iudæos deduxerunt in terram Iuda.

VI. Deducit Iudæos in terram Iuda.

Grauibus vtique de cauſis: Siue vt tuti eſſent ab inſultibus, & vexatione infidelium, quorum multitudini pares eſſe non poterant: ſiue ne in medio nationis prauæ, diſcrimen amittendæ religionis adirent: ſiue vt terram Iuda, quam Antiochus eiuſque duces deſolatam cladibus ac pene deſertam effecerant, populoſiorem & fortiorem ad reſiſtendum gentibus efficerent. Cum ergo Galaaditæ, duce Iuda, veniſſent vſque ad Ephron, ciuitatem magnam atque munitam, in ipſo itinere poſitam: Ephronitæ animaduerſa tanta multitudine, & colonia nouarum ſedium candidata, occluſerunt vrbis ſuæ ianuas, & lapidibus etiam obſtruxerunt. A quibus cum Iudas pacificum tranſitum peteret, nec impetraret, obſeſſam vno die ac nocte ciuitatem expugnauit, atque deleuit, omnibus maribus ferro ſublatis: quos ſine dubio oportet maioris alicuius criminis fuiſſe reos, quam negati tranſitus, ne ſit longè impar culpæ ſupplicium. Inde tranſmiſſo Iordane veniunt in Iudæam incolumes, *& aſcenderunt in montem Sion cum lætitia, & obtulerunt holocauſta, quod nemo ex eis cecidiſſet*, quamuis medios inter hoſtes ſibi viam patefeciſſent.

Expugnat Ephron.

VII. Infelix expeditio Ioſephi & Azariæ. l. 1. c. 5. v. 19. & 56.

Verum Deus hæc gaudia non modica triſtitia permiſit temperari. Dum enim Machabæi abſunt, Ioſephus & Azarias moti cupiditate gloriæ, quam Iudas cum fratribus acquirebant, contra ducis atque pontificis mandatum, expeditionem ſuſceperunt contra Iamniam ciuitatem maritimam, quam Gorgias præſidio tenebat, qui Iudæis egreſſus obuiam in pugnam, occiſis duobus hominum millibus, reliquos egit in fugam; cuius cladis cauſa fuit non ſolum violatio mandati, ſed diuina electio, quæ ipſos ad haſce victorias non elegerat. Sed eam cladem Iudas hoſtibus cito repoſuit erepta Idumæis Hebrone cum pagis ſuis, & aliquot in Samaria & Palæſtina ciuitatibus, & nominatim Azoto, *& diruit aras eorum, & ſculptilia Deorum ipſorum ſuccendit igni*, (quod Ioſephus non eſt auſus confiteri,) *& cepit ſpolia ciuitatum, & reuerſus eſt in terram Iuda.*

Iudæ contra felix.

VIII. Philippus corpus Antiochi defert in Ægyptum, metuens Lyſiam. l. 12. c. 8. l. 1. c. 6. ſ.

Quæ dum à Machabæis glorioſè circumquaque perpetrantur, Philippus corpus Antiochi, nuper in ſuperiore Aſia mortui, transferebat Antiochiam, opinor ad Eupatorem & Lyſiam, quibus abſentibus, occupauit ciuitatem. Sed *metuens filium Antiochi, ad Ptolemæum Philometorem in Ægyptum abiit.* Non ille ſibi opinor à nouenni puero metuebat, ſed à Lyſia, qui eum habebat in poteſtate, & de regio erat genere, & regno fuerat à defuncto rege præpoſitus, à flumine Euphrate, vſque ad flumen Ægypti. Philippus autem acceperat à moriente rege diadema, annulum, veſtemque regiam, & mandatum gubernandi & nutriendi regem & conſequenter abducendi à Lyſia; quod ſine ſumma eius offenſione fieri non poterat. Itaque Philippus ſe tanquam æmulum dignitatis proregis à Lyſia

l. 2. c. 9. 28. l. 1. c. 3. 32.

de medio ſublatum iri formidabat: nec ſe parem illi viribus aut gratia exiſtimans, competitori cedens, in Ægyptum profectus eſt; id tamen non ante annum ſequentem contigiſſe, ex ſequentibus intelligetur. Interim nos paululum ad Eupatoris initia regrediamur.

IX. Lyſias Eupatori regnum attribuit. l. 1. c. 6. 15. l. 1. c. 6. 17. l. 2. c. 10. 11.

Cum Lyſias mortem Antiochi didiciſſet, filium eius quem nutriebat regno ſuffecit, eumque vocauit Eupatorem, in gratiam videlicet patris, qui de ſe benè meritus fuerat. Nam Scriptura: *Nunc autem*, inquit, *de Eupatore Antiochi impij filio, quæ geſta ſunt narrabimus*. Eupator autem *ſuſcepto regno Lyſiam ſuper negotia regni conſtituit.* Confirmauit videlicet poteſtatem, ipſi ab Epiphane traditam. Id enim Lyſias propter æmulum Philippum ſatagebat. Sub hæc autem initia, Ptolemæus quidam cognomento Macer, qui Cyprum ſibi creditam à Philometore, Epiphani prodiderat, minus acerbus erat in Iudæos, quos iniuſtè vexatos cernebat. Cumque in præmium proditionis ſuæ, nulla eſſet honorifica præfectura decoratus, & inſuper Iudæorum inimicis odioſus eſſet, & ſubinde proditor audiret, ad voluntarium exilium, hauſto veneno, compulſus eſt.

Obitus Ptol. Macri.

X. Gorgias & Idumæi vexant Iudæos quibus fert opem Machabæus.

Interim Gorgias, qui nuper Ioſephi & Azariæ temeritate bene vſus, magnam Iudæis cladem intulerat, frequentibus excurſionibus eis moleſtus erat. Idumæi quoque eos incurſabant, & fugatos Hieroſolymis recipiebant in munitiones ſuas in quas Machabæus inuaſit, & iis occupatis, ad viginti millia trucidauit, partim in occurſu pugnæ, partim propugnantes in muris. Cumque ad alias munitiones, quæ magis vrgebant, proficiſceretur, Simonem cum idoneis copiis reliquit, ad duas turres, ſiue munita caſtella expugnanda. At milites pecuniæ cupiditate victi, quoſdam fuga elabi permiſerunt. Quod cum Machabæo innotuiſſet, collecto concilio, *eos accuſauit, quod fratres pecunia vendidiſſent, aduerſariis eorum dimiſſis.* Non enim vitam ſuam duntaxat, aut bona recipiebant, ſed poteſtatem recuperabant vexandi Iudæos cædibus & rapinis. Hos igitur proditores cædi iuſſit, & confeſtim prædicta caſtella expugnauit, in quibus *plus quam viginti millia peremit*, præter eos, qui pecunia ſibi ſalutem inuenerant.

XI. Mira Iudæ de Timotheo victoria. l. 2. c. 10. 24. 1. Mach. 5. 6. l. 2. c. 8. 30.

Sequitur aliaglorioſiſſima de Timotheo Iudæ victoria, in qua Machabæus ſingulari Dei benignitate armigeros habuit angelos. Cum enim Timothæus, qui prius à Iudæis ſuperatus fuerat, in Galaaditide, cum dux Ammonitarum eſſet, & primo Machabæi anno cum Bacchide, ingentes copias in Aſia collegiſſet, & Iudæam expugnaturus aduentaret, Iudæi cauſam ſuam infimis precibus, & corporis afflictationibus Domino commendarunt. Inita cum ſolis ortu pugna, apparuerunt aduerſariis de cœlo viri quinque in equis, frenis aureis, vtique & reliquo egregij bellatoris apparatu decori, ducatū Iudæis præſtantes. Ex quibus duo Machabæū mediū habentes armis ſuis circumſpectū incolumen conſeruabant, in aduerſarios autem tela & fulmina iaciebant. Ex quo & cæcitate ob igneum fulgorē cōfuſi, & repleti perturbatione cadebant. Interfecti ſunt autem viginti quinq; millia quingenti & ſexcenti equites. Qui autem ab hoſte viſi ſunt, ad terrorem, fortaſſe

Angeli pugnatores.

etiam

tiam à Iudæis viſi ſunt, ad fiduciæ incrementum. At Timotheus fugit in Gazaram: quo loco à Iuda quinto die expugnato, occultantem ſe Timotheum, cum fratre Chærea & Apollophane peremit.

XII. Alia de Lyſia victoria.

Non minorem deinceps victoriam, aut multo etiam maiorem de Lyſia prorege Iudas obtinuit. Contra Iudæos enimvenit eſt 80 peditum millibus, & vniuerſo regis equitatu, & elephantis 80. Iamque Bethuræ præſidium expugnabat; cum Iudas ad ſolita primùm Dei præſidia confugit, ſuos hortatus, hoſti obuiam Ieroſolymis procedebat, cum apparuit eis præcedens eques in veſte candida, armis aureis haſtam vibrans. Quo cæleſti auxilio vehementer animati, leonum more irruentes in hoſtem, proſtrauerunt ex eis vndecim millia peditum, & equitum mille ſexcentos, reliquis in fugam actis. Sed & ipſe Lyſias turpiter fugiens euaſit, iam tertio prælio ſuperatus, quamtumuis ſingulis præliis copias vehementer auxiſſet. Itaque intelligens Deum pugnare pro Iudæis conſilia pacis init, quibus Iudas acquieuit. Res autem hunc in modum progreſſa eſt. Mittit Lyſias ad Iudam legatos de pace, promiſitque ſe æquis eius conditionibus conſenſurum, & regem puerum, quem habebat in poteſtate, compulſurum amicum fieri.

Angeli rurſum pugna.

XIII. Lyſiæ de pace conſilia.

Machabæus publicæ vtilitati conſulens Lyſiæ precibus acquieuit. Petiiſſe autem patriis vt legibus, atque inſtitutis viuere liceret, ſatis omnes intelligunt; quando hanc vnam fuiſſe Iudæis belli c[illegible]am, Lyſias quoque fatebatur. Id certè conſtat tam Lyſiam, quam regem ipſum, quæcunque poſtulauerat Iudas conceſſiſſe. Extant enim de hoc toto negotio Regis & Lyſiæ epiſtolæ, quas in Annalibus reperies breuiter explicatas. Ad pacis autem firmitatem, vult Rex quandam quaſi amniſtiam induci eorum, quæ hoſtiliter vtrimque geſta fuerant hactenus, quaſi per ignorantiam, cui venia facile tribuitur, fuiſſent perpetrata. Illud autem obiter monendum, literas Eupatoris ſubſcribi anno Regni Græcorum 148 cum patrem eius conſtet mortuum anno 149. Nimirum anni Græcorum à Iudæis prius ſex menſium ſpatio inchoabantur, quam à Syris. Itaque ſcriptor prioris libri Iudæorum Chronologiam ſecutus eſt, poſterioris autem Syrorum. Vide Annales.

num. 78. & ſ. 99.

Gemina chronologia Iudæorum & Syrorum.

num 79.

XIV. Iudæi ad Romanos legatos cõfugiunt. l. 2. c. 11. 34.

Iam quod ad Romanos attinet quorum epiſtola prioribus ſubiicitur, facile intelligi poteſt Iudæos, qui viderent omnia circumquaque regna ex eorum nutu pendere, ad eorum legatos qui tum erant in Syria, confugiſſe, vt quæ cum Lyſia geſta erant confirmarentur, quod & obtinuerunt. Iudæorum tamen legatos Antiochiam, vbi erat conſilium regium, euocarunt, vt de quibuſdam coram diſceptaretur. Nec mirum eſt alios hic nominari Romanorum legatos ab iis, quos ex Polybio in fine proximi anni retulimus. Neque enim neceſſe eſt omnes à Polybio fuiſſe nominatos; & apparet alios ad Eumenem in Aſiam, alios ad Antiochum in Syriam fuiſſe profectos. Nihilominus cito rupta ſunt iſta fœdera à quibuſdam ducibus regis. Nimirum miles pacem non amat, qui belli ſpoliis rapiniſque ſaginatur. Vicinorum enim locorum quinque præfecti, dum Lyſias regem adit, & Iudæi quieſcunt, in eos ſe hoſtiliter geſſerunt. Nam Ioppitæ ducentos Iudæorum in altum perductos ſubmerſerunt. Re cognita Iudas ſuperueniens cum ſuis, cum primo impetu oppido potiri non potuiſſet, in nauale & portum flammas iniecit, moxque diſceſſit, certus redeundi, & vniuerſos Ioppitas euaſtandi. Per ſimilem quoque Iamnitis intulit cladem, qui ſimile facinus aggrediebantur: & meditatum in vndis facinus, ſucconſis eorum nauibus impediuit.

Miles fœdera rumpit.

Ioppitarũ in Iudæos crudelitas à Iuda punita. 2. Mach. 12. 3.

Iamnitarũ quoque.

XV. Idolorum donaria malè à Iudæis ſeruata.

Alias quoque pugnas commiſit Iudas contra latrones Arabiæ, contra Timotheum & Gorgiam præpoſitum Idumææ, & ſi quos alios, quos breuitatis cauſa omittimus. Illud autem non omittendum, notare Scripturam in pugna contra Gorgiam *contigiſſe paucos ruere Iudæorum*, ſuis tamen relicta victoria. A qua Iudas collecto exercitu venit in ciuitatem Odollam, iuxta quam ſpelunca erat in tribu Iuda, conſcia latebrarum Dauid, vbi cum dies ſabbati ſuperueniſſet, ſecundum conſuetudinem quieuerunt. *Et ſequenti die venit cum ſuis Iudas, vt corpora proſtratorum tolleret, & cum parentibus poneret in ſepulchris paternis. Inuenerunt autem ſub tunicis interfectorum de donariis idolorum, quæ apud Iamniam fuerunt, à quibus lex prohibet Iudæos. Omnibus ergo manifeſtum factum eſt, ob hanc culpam eos corruiſſe. Omnes itaque benedixerunt iuſtum iudicium Domini, qui occulta fecerat manifeſta.* Tacita hæc admiratio ſatis oſtendit in præliis Iudæ, victorias incruentas illi diuinitus ſolitas eſſe contingere. Donaria vero fuerunt parua quædam dona idolis oblata magni pretij, quæ cupiditatem accenderent, & facile ſub tunicis laterent.

Deut. 7. 25.

Vide l. 1. c. 5. 54.

XVI. Vt ſe in eos geſſerit Iudas.

Vide autem hic accuratè expletas à Iuda, & ſociis eius virorum religioſorum partes. Principio diuinum iudicium in ſuorum caſtigatione agnoſcunt & probant, cum iuſtum appellant & benedicunt Deum, qui etiam in eo ſcelere vindicando miſericordia vſus, victoriam nihilominus Iudæ conceſſerit, cùm olim violato ab Achan anathemate, Iudæorum exercitus cum cæde actus fuiſſet in fugam. Deinde ad preces conuerſi, Deum rogauerunt vt id delictum perfectè deleretur, vt culpa ſcilicet per animi dolorem deleta, pœna quoque illi debita deleretur. Tertio Iudas, ea occaſione bene vſus, ſuos hortatur vt hac Dei animaduerſione in ſocios admoniti, Dei offenſam reformident. Quarto deſtinat ſacrificium expiatorium, pro animabus eorum à pœnis eripiendis: eamque in rem collatitia pecunia datur, & à Iuda Hieroſolymam mittitur. Porro hoc Iudæ factum, ad quod acceſſit conſenſus vniuerſi exercitus, apertè docet vſu receptas apud Iudæos preces, & ſacrificia pro defunctis, & animorum immortalitatem, & corporum reſurrectionem fuiſſe creditam, & mercedem benefactorum exiſtere apud Deum.

τελέως ἐξαλειφθῆναι.

Publica Iudæorum fides.

XVII. Demetrius miſſionem fruſtrà petit à Senatu. Polyb. in legat. 107.

Cæterum cum Antiochus Epiphanes ſub anni huius initia mortuus eſſet, vt ex literis filij eius Eupatoris apertè conſtat, nuncius mortis eius maturè Romam delatus, Demetrium Seleuci filium, qui Romam in locum patrui Antiochi à patre miſſus fuerat obſes, vehementius incitauit, vt miſſionem à Senatu flagitaret: qui enim moleſtè tulerat patruum ſuo

loco regnare, iniquius etiam ferebat, in eius filio patruele ſuo, eam iniuriam tolerari. Itaque ingreſſus in curiam à Patribus poſtulauit, vt per populum Romanum regnum ſibi debitum redderetur. Erat quippe filius primogeniti Antiochi magni, Eupator autem ſecundo geniti; & regno iam annis duodecim priuatus fuerat. At is in optima cauſa Romanos, quos appellabat Patres, ne iudices quidem ſatis æquos expertus eſt. Etſi enim æquitate poſtulationis mouebantur, omnes tamen communi conſenſu decreuerunt Demetrium eſſe retinendum, & Eupatori puero regnum firmandum. Cuius conſilij cauſam fuiſſe putat Polybius, quod florem ætatis, in qua erat Demetrius, agebat autem annum vigeſimum tertium, ſuſpectum habebat Senatus, & rebus ſuis conducibiliorem iudicabat Eupatoris ætatem, qui iam regno ſucceſſerat. Itaque Cn. Octauium, aliosque duos legatos miſerunt in Aſiam, ad regnum illud ex voluntate Senatus adminiſtrandum: idque non difficile fore putabat, rege puero, & principibus aulæ bene ſecum agi exiſtimantibus, ſi Romani Demetrio regnum non traderent, qui alios ſibi aulicos cooptaret.

Senatus cur faueret Eupatori, ad quem mittit legatos Octauium, &c.

XIII. Conſules anni huius, & vnius ſubita mors. l. 9. c. 12.

De Coſſ. huius anni perpauca traduntur, prior fuit T. Sempronius Gracchus ſecundùm Conſul, pater eorum Gracchorum, qui multas poſtea turbas in Repub. excitarunt, cui Sardinia regenda obtigit; eius autem collegæ M. Iuuentio Thalnæ Corſica; Qui, vt ſcribit Valerius, cum in Corſica, quam nuper ſubegerat, ſacrificaret, receptis literis decretas ei à Senatu ſupplicationes nunciantibus, intento illas animo legens, caligine oborta ante foculum collapſus, mortuus humi iacuit: idque præ gaudio, vt idem interpretatur. Nemo ei reperitur ſuffectus.

ANNVS MVNDI 3892

IVDÆ MACHABÆI 4.

PHILOMETORIS 18.

EVPATORIS 2. Imperij Græcor. 150.

OLYMP. CLIV. A. 3. VR. CO. 591.

ANTE CHRISTVM 161.

I. Præludia belli, à Sionis præſidiariis. l. 1. c. 6. 20. li. 2. c. 13.

HAbet hic annus bellum à Iuda geſtum contra Eupatorem, & eius proregem Lyſiam, & cædem Menelai pſeudopontificis, Eupatoris iuſſu, Lyſiæ hortatu perpetratam. Mortem item Eleazaris fratris Iudæ, & res à legatis Romanis in Syria geſtas, aliáque his connexa nonnulla. Præludia belli orta ſunt ab hoſtibus, qui erant in arce Sionis, à quibus crebri fiebant incurſus in Iudæos, qui templum frequentabant, & in omnem erant occaſionem intenti, vt eos male mulctarent. Itaque cogitauit Iudas diſperdere eos, & conuocauit vniuerſum populum, vt obſiderent eos anno centeſimo quinquageſimo, & admouerunt expugnandæ arci machinas. Quod cum vidiſſent qui erant in arce, timuerunt incredibilem Iudæ in bello felicitatem, quamuis in loco totius regni munitiſſimo atque firmiſſimo clauſi eſſent. Huius timoris indicium eſt, quod exeuntes quidam ex eis qui obſidebantur, quibus adiunxerunt ſe aliqui impij ex Iſrael, & regem adierunt, vt eo cũ magnis copiis aduenicnte obſidio ſolueretur, & Iudas opprimeretur cum ſuis. *venerunt*, ait Ioſephus *ad Antiochum poſtulantes ne ſe in extremum periculum à ſuis contribulibus redactos deſpiceret: maximè quod patris ipſius autoritatem ſecuti, in eam neceſſitatem adducti eſſent, dum malunt patrios ritus, quam regis mandata contemnere.*

Eos Iudas obſidet, qui ad regem confugiunt.

Lib. 12. c. 14.

II. Rex in Iudæos mouet, & Menelaum occidi iubet. l. 2. c. 13.

Quibus auditis, rex cum Lyſia congregant vndique copias ingentes equitum peditumque, cum elephantis, curribuſque falcatis. Regi venienti occurrit Menelaus ille pſeudopontifex, qui cæteris commixtus apoſtatis, deprecabatur Antiochum, non pro patriæ ſalute, ſed ſperans ſe loco Iudæ conſtitutum iri populi ducem atque pontificem; At ipſum ſua ſcelera iandudum ad interitum depoſcebant. Itaque *rex regum ſuſcitauit animos Antiochi in peccatorem*: & ſuggerente Lyſia hunc eſſe cauſam omnium malorum, mandauit, vt eſt in Græco, Berœeam abducendum, eóque loco vſitato ſupplicio necandum. Erat enim ibi turis 50 cubitorum plena cineribus; quæ machinam habebat in ſummo verſatilem, vndique decliuem in cineres. Ibi eum qui damnatus eſſet ſacrilegij, aut inſignis alicuius facinoris, omnes protrudebant ad interitum. Ibi præuaricatorem legis Menelaum mori contigit, neque mortuum terræ mandari.

III. Iudas obſidione ſoluta Regi occurrit. l. 2. c. 13. 9.

Sed rex mente efferatus veniebat, nequiorem ſe patre ſuo Iudæis oſtenſurus. Quibus Iudas cognitis, præcepit populo, vt die ac nocte Dominum inuocarent, vt ſolito præſidio iis adeſſet. Neque propterea defuit officio ducis, & communicato cum ſuis conſilio, priuſquam Rex admoueret exercitum ad Iudæam, & occuparet ciuitatem, ſtatuit exire obuiam regi, & exercitum ſuum circa Modin conſtituit, arcis obſidione ſoluta. Interea hoſtes venerunt per Idumæam, & applicuerunt ad Bethſuram, & *pugnauerunt dies multos*, obſidendo arcem egregiè munitam, adhibitis machinis. Sed exeuntes Bethſuræi eas incenderunt, & pugnauerunt viriliter. Iudas autem caſtra mouit ad Bathzacharam contra caſtra regis. Et quia temerarium videbatur modicam manum contra tantas copias aperto marte pugnare, nocturnam occupauit pugnam, ipſumque regis Prætorium eſt aggreſſus, vbi ad quatuor virorum millia interfecit, qui eo defendendi regis cauſa confluebant: Caſtriſque metu ac perturbatione repletis, victores ad ſua redierunt.

Et nocte inuadit.

IV. Iratus rex belluas efferat. l. 1. 6. 33. &c.

Hoc tumultu Rex excitatus ſurrexit ante lucem, & aduerſus Iudam mouit exercitum, nocturnam contumeliam in eius autores vindicare cupiens, & iræ eius indicium erat, quod belluas quoque efferari volebat, vino & mórorum ſucco potatas. Erant autem numero triginta duæ, quibus ſingulis millenos tribuerat viros, equiteſque quingentos; eratque egregius armorum apparatus, ita vt ſole radios in clypeos aureos æreoſque vibrante, vicini colles reſplenderent. Quid plura? *Appropiauit Iudas & exercitus eius in prælium, & ceciderunt de exercitu regis ſexcenti viri.* Tum Eleazar cognomento Abaron frater Iudæ, vt Ioſepho

V. Eleazar vna pe... rempta occumbit. l. 1. 6. 42. &c.

placet

Lu. c. 14. & IJ. bell. c. 1.

placet, ratus præclaro elephanto inſidere Regem, illuc curſu, cæſis hinc & inde hoſtibus, peruenit, & ſuccedens ſub ventrem eius belluam confodit, & ipſe ſimul pondere eius illabentis oppreſſus eſt. Iudas autem animaduertens hoſtem tanto ſuperiorem numero, Hieroſolymam ſe recepit; volens, vt idem ait, arcem iterum oppugnatione aggredi, ſimul & ſuccurrere Bethſuræis fame laborantibus, quos Rex obſidebat, ſed *fugabatur* per eruptiones incluſorum, *impingebat*, per temerarios obſidentium inſultus, *minorabatur* per varias ſuorum cædes & funera, quæ bellum fameſque inferebant.

V. Bethſura à Rege obſidetur.

Interea iis qui intus erant, Iudas, pro ſua tenuitate, neceſſaria occultè mittebat, cum rem Rhodocus quidam ad hoſtem transfugere cupiens, ei patefecit, ſed eo à Iudæis comprehenſo, & in carcerem coniecto. *Rex iterum ſermonem habuit ad eos, qui erant in Bethſuris, dexteram dedit, accepit, abiit*, ait Scriptura. Quaſi dicat. Rex primo quidem allocutus eſt Bethſuræos, & ad deditionem inuitauit, ſed contemptus, repulſus, ac damnis affectus eſt. At poſtquam eos fame laborare cognouit, & vias obſtruxit inferendo commeatui, iterum eos allocutus, ad amicam deditionem adduxit. Itaque *dexteram dedit, accepit, abiit*. In primo autem libro. *Et fecit pacem cum his, qui erant in Bethſuris, & exierunt de ciuitate, quia non erant eis ibi alimenta concluſis, quia ſabbata erant terræ*, annus videlicet ſeptimus, quo terræ vacatio dabatur, qui eſt annus ſabbaticus 187 ab ingreſſu Iſraëlitarum in Chananitidem: ex quo noſtra circa annos ſabbaticos chronologia egregiè confirmatur.

Et facta conuentione deditur.

Annus ſabbaticus 187 *Vide Anna. n. 16*

VI. Antiochus obſidet Ieruſalem.

Antiochus Bethſura potitus, eâque præſidio firmata, copias omnes traduxit Hieroſolymam, ad quam obſidendam iam partem copiarum miſerat, dum ipſe Bethſuram obſiderat. Vrbe autem potitus, noua templi propugnacula diebus multis obſedit. Cumque propugnatores inopia ciborum victi dilaberentur, ad deditionem veniendum erat, niſi Deus neceſſariam deditionem per ipſos hoſtes præueniſſet. Cum enim Lyſias protex audiſſet Philippum æmulum ſuum Antiochiam occupaſſe, & regni negotia velle ſuſcipere, redacto ſcilicet in ordinem Lyſia, qui hoc munere fungebatur, eius conatus quamprimum infringere conatus eſt. Vt ergo totas regni vires in illum converteret, Iudææ negotia quamprimum componere ſtuduit. Itaque Regi ducibuſque perſuaſit, vt pacem darent Iudæis, permiſſa eis libertate viuendi iuxta ritus patrios. Cumque pax Iudæis placuiſſet, & vtrimque iureiurãdo firmata eſſet, Rex templum ingreſſus obtulit munera, & ſacrificia, Iudam amplexus eſt, ornauit præfectura.

Lyſias procurat pacem, propter æmulum Philippum.

VII. Initur pax non diuturna. *l. 1. c. 6. v. 62.*

Sed breuis fuit hæc beneuolentia, breuis iuriſiurandi fides. Nam in priore libro ita legimus. *Et intrauit Rex montem Sion, & vidit munitionem loci, & rupit citius iuramentum quod iurauit, & mandauit deſtruere murum in gyro. Et diſceſſit feſtinanter, & reuerſus eſt Antiochiam, & inuenit Philippum dominantem ciuitati, & pugnauit aduerſus eum, & occupauit ciuitatem.* Ex itinere autem adiit Ptolemaidem, vbi inuenit ciues grauiter ferentes quædam Iudæis conceſſa ob quæ volebant fœdera pacis irritare. Erant enim Ptolemæenſes hoſtes Iudæorum, & indignabantur datam Machabæo præfecturam. Ob quam cum illi tumultuarentur; *aſcendit Lyſias tribunal, & expoſuit rationem, & populum ſedauit, regreſſuſque eſt Antiochiam.* Ex eo igitur quod dicitur populum ſedatum à Lyſia, eius rationibus acquieuiſſe, ſatis intelligitur fœdus cum Iudæis non fuiſſe ſtatim diremptum, præſertim ſi verum eſt Iudæos Eupatorem multum iuuiſſe in recuperanda Antiochia: quo tempore ait Menelaum ſuaſu Lyſiæ, & iuſſu Regis, Berœam amandatum, ibique interfectum.

Ptolemais inimica Iudæis. *l. 2. c. 13. 26.*

VIII. Quæ à legatis Romanis geſta. *n. 108.*

Hoc anno legati Romanorum Cn. Octauius, Sp. Lucretius, & L. Aurelius in Aſiam & Syriam ſuperiore anno deſtinati, in Aſiam primò ad Ariarathem regem Cappadociæ venerunt, vt ex Polyb. in legat. perſpicuum eſt, qui ſe, de ſua cum Galatis controuerſia, promiſit eorum iudicio acquieturum: quin & comitem ſe illis in Syriam obtulit, vbi res ſciret admodum eſſe turbatas, nimirum propter Lyſiæ & Philippi æmulationem, & Iudæorum cum rege pugnas. Legati beneuolentiam grato animo, & cum laude acceperunt, comitatum remiſerunt. Inde Laodiceam Syriæ venerunt; vbi quid factum ſit his verbis declarat Appianus. *Cum audiſſet Senatus multos elephantos eſſe in Syria, & naues aliquot ſupra definitum Antiocho numerum, legati miſſi ſunt, qui elephantos interficerent, & naues exurerent. Hoc ſpectaculum miſerabile viſum eſt, occidi manſuetas & raras belluas, & naues concremari. Id non ferens quidam Leptines*, quem Zonaras à Lyſia ſubornatum atque ſummiſſum tradit. *Cn. Octauium legationis principem, dum vngitur in gymnaſio confodit, quem Lyſias ſepeliit.* Sic Appianus. Ea cæde patrata ille nihilominus Laodiceæ in publico verſatus, qui etiam ſe obtulit vt Romam iret, factumque ſuum Senatui Romano probaret. Fuit & Rhetor quidam Iſocrates, qui eam cædem publicè probaret, & reliquos etiam legatos diceret occidendos, vt Romani diſcerent modeſtiùs imperare.

In Syriacis. Cn. Octauius occiditur, Laodiceæ.

IX. Lyſias eam de remittit legatos. Demetrius fugam cogitat. *Polyb. legat. n. 114.* Senatus iniquior Philometori.

Statim ab ea cæde Lyſias Romam legatos miſit, qui Senatum docerent, Regem eius cædis non fuiſſe conſcium. At Senatus legatos remiſit, nulla prolata ſententia, quia mentem ſuum prodere omnino nolebat. Eo accepto nuncio Demetrius de fuga cum Polybio conſilium capit, quod ſequenti anno in rem deductum eſt. Vtriuſque etiam Ptolemæi legati in Senatu pro dominis ſuis contenderunt. Et Senatus iuniori fauens Cyprum minori addixit, quia diuiſum cupiebat Ægypti regnum, vt ſi res ferret, diuiſum facilius in ſuam poteſtatem redigeret, vt ait Polybius, quam vnitum. Itaque legatos miſit, qui iuniorem in Cyprum reducerent.

(∴)

ANNVS MVNDI 3893.

IVDÆ MACHABÆI 5.

PTOLEMEI. 19. DEMETRII SOTER. 1.

ANT. EVPAT. 3. & vlt. Imperij Gr. 151.

OLYMP. CLIV. A. 4. VR. CON. 592.

ANTE CHRISTVM 160.

I. Demetrius de fuga conſtruit. 1. *Mach.* 7. 2 *Mach.* 14.

HOc anno regni Græcorum 151. Demetrium Seleuci filium, ab vrbe Roma fuga lapſum, in Syriæ vrbe maritima regnare cœpiſſe Scriptura teſtatur. Sed prior huius anni pars ad Eupatorem pertinet, qui regnauit partem anni 149, quo mortuus eſt pater eius, & partem 151, quo Demetrius ex Vrbe venit: quam profectionem ſic explicat Polybius. Cum ſtatuiſſet Demetrius ſequi conſilium Polybij monentis ne bis in eundem lapidem impingeret, quo eum obſcurè hortabatur ad fugam, non fruſtra iterum tentato ſenatu, vt eius opera regno ſuo reſtitueretur; Diodorum, qui recens è Syria venerat, ad ſe vocat, hominem vafrum à quo fuerat olim educatus. Ab eo diſcit res in Syria, propter Octauij cædem, eſſe turbatas, cum neque Lyſias populi fideret, neque Lyſiæ populi, & Senatus crederet, opera & fraude aulicorum, legatos ſuos fuiſſe violatos. Syros ſi ſe ipſis oſtenderit regnum illico in ipſum tranſlaturos, neque Romanos auxilium Lyſiæ, qui tantum facinus admiſiſſet, eſſe præbituros.

II. Et quis fugæ modus.

Cum perſuaſiſſet fugam, eius quoque viam modumque aperit opera Menithylli legati Philometoris, qui fingens reditum ad ſuos, illi nauem præparauit Carthaginenſem, quæ Tyrum vela faceret. Cum dicta profectioni dies, aduenisſet, Nauarchum adit, fingitque noui ſibi aliquid à rege mandatum, quod cum adhuc Romæ detineret, ſed daturum nihilominus loco ſuo iuuenes aliquot probatiſſimæ fidei, qui Tyrum proficiſcantur. Exeunte tertia vigilia Demetrius adeſt cum octo ſociis, quinque famulis & tribus pueris, quos cum Menithyllus Nauclero, qui rem totam ignorabat, diligenter commendaſſet, cum prima luce vela faciunt. De eius diſceſſu nihil Romæ cogitatum ante diem quartum, quo ſollicitè quæſitus non comparuit. Die quinto cum Senatus ea de re fuiſſet habitus, patres abeuntem perſequendum non duxerunt, ſed legatos mittendos, qui res in Græcia primùm inſpicerent: deinde in Aſiam tranſgreſſi, quid moliretur Demetrius obſeruarent, animos item aliorum regum explorarent.

III. Scribit ad Senatum, & regno occupato, Eupatorem & Lyſiam necat

Interea Demetrius defertur in Lyciam, vnde ad Senatum ſcribit, ſe non contra patruelem Antiochum, ſed contra Lyſiam, ad vlciſcendam Octauij necem proficiſci. Inde Tripolim Syriæ appellit, vbi à Syris magna omnium gratulatione acceptus eſt, quod à Senatu ad regnum occupandum miſſus putaretur, vt ait Zonaras, & Apamea potitus, comparatis copiis Antiochiam contendit, ibique puerum & Lyſiam amicè obuiam egreſſos, Romanorum enim metu armis abſtinuerant, interfecit. *Et factum eſt*, ait Scriptura, *vt ingreſſus eſt domum regni patrum ſuorum* ſibi ſcilicet à patre Seleuco, & auo Antiocho magno debitum, tanquam primogenito Seleuci eius primogeniti, comprehendit exercitus Antiochum & Lyſiam; vt adducerent eos ad eum. *Et res ei innotuit, & ait, nolite mihi oſtendere facies eorum*, ne ſcilicet à me aliquid extorqueant, *& occidit eos exercitus.* Sicque ſublato æmulo *ſedit Demetrius ſuper ſedem regni ſui.* 1. 1. c. 7. 2.

IV. Dei in Epiphanem vindicta.

Cædem Eupatoris Sulpitius tribuit diuinæ iuſtitiæ perfidiam eius vlciſcenti; & reuera datam Iudæis pacem breui tempore ſemel iterumque violauit. Verum merito poſſumus altius diuinam vltionem repetere, patris peccata grauiſſima in filio vlciſcentem, & radicem eius de terra tollentem, ſicut domum Achabi & Ieroboam, & aliorum impiorum principum. Sic radix peccatrix in primo frutice exaruit. Occiſis porro qui regna Demetrij domi maximè officere poterant, & locis munitis opportunè occupatis, de Romanis omni ratione placandis atque demerendis cogitauit. Primum inſigni comitate aduerſus Romanos legatos, in Pamphylia & Rhodo vſus eſt, præſertim in Tyberium Gracchum, cuius maximè opera obtinuit vt rex ab eis ſalutaretur. Secundo conſiliatis ſibi perſonis, quæ cauſam ſuam Romæ fructuosè agerêt, muneribus quidem, vt par eſt credere, legatos priuatim proſecutus eſt, ſed publicè etiam S.P.Q.R. corona aurea maximi pretij dono miſſa, Tertio ad expiationem Octauianæ cædis, non contentus Lyſiam & Eupatorem eius conſcios, vel autores interfeciſſe, Leptinem, qui cædem patrarat, & Iſocratem qui approbarat, Romam miſit, dedititios, & pro arbitrio ſuppliciis afficiêdos: qui non ante annum ſequêtem Romam peruenerunt. In illorum autem cæde id Demetrio percômode cecidit, vt quos de medio tolli rerum eius maximè intererat, in iiſdem etiã tollendis, magnã Romanis ſatisfactionẽ præberet.

Demetrius Romanos placare ſtudet. 1. *Pol. n.* 110. 2. 3.

V. Alcimus prophanus ambit ſacerdotij confirmationem.

Regno porro Syriæ à Demetrio occupato, *venerunt ad eum viri iniqui & impij ex Iſrael*, qui ſcilicet ad profanos defecerant Ethnicorum ritus, *& Alcimus dux eorum*, qui & ipſe non coactus ſuppliciis, ſed *voluntariè coinquinatus fuerat* eo tempore, quo Iudæi commiſti ſunt gentibus neglecto ciborum delectu, ſuperinducto præputio, ludis ſacrificiiſque idolorũ celebrandis. Itaque factus erat irregularis, & alienus à ſacerdotio, atque adeo bonis omnibus execrandus. Nihilominus cum eſſet de genere ſacerdotali, occiſo ab Eupatore impio Menelao, ipſe à Rege pontificatũ obtinuit, & Menelao ſucceſſit, vt autor eſt Ioſephus l. 12. c. 15. Rege autem mortuo *volebat fieri ſacerdos*, id eſt ſibi à Demetrio confirmari pontificatum, ad quem aditũ ſibi præcluſum cernebat, propter præcedentem impietatẽ, & apoſtaſiam à Iudaica religione. Sed eum defectum muneribus ſupplere conatus eſt, data corona aurea, quæ fortaſſis ea fuit, quam Demetrius hoc tempore Romam miſit, & vna quæpiam de iis quibus Iudas ornauerat faciem templi, in nupera eius dedicatione: Addidit quoque palmam & thallos, id eſt ramos palmarum ſeparatos ab ipſa palma, *qui templi eſſe videbantur*, & inde ſublati ſacrilegio, ſicut & reliqua. Atque ita impius Alcimus factus ſiue confirmatus eſt pſeudopontifex.

Sacrilegis muneribus.

l. 1. c. 4. 57. l. 2. c. 14. 4.

VI. Incumbit in ruinam Iudæ.

At is cum intelligeret non ſatis eſſe obtinere à rege pontificatum, niſi Iudam qui eo potiebatur, & amicos eius, fautoreſque, regis opera tolleret, Demetrium adiit, Iudamque, & eius ſocios, & nominatim Aſſidæos, qui erant omnium religioſiſſimi, quaſi regni perturbatores accuſauit: tantumque apud Regem profecit, vt is Bacchidem in Iudæam mitteret, vt videret quam regioni calamitatem Iudas intuliſſet, ſimulque Alcimum in pontificatus poſſeſſionem mitteret, & ambo vltionem in filios Iſraël exercerent. Ergo in Iudæam cum exercitu magno profecti, Iudam cum fratribus circumuenire conati ſunt. At Iudas ex diuino lumine, & rerum militarium peritia, facile intellexit, neque ſacrilego Alcimo, neque Bacchidi adhibendam fidem. Alij autem viri minime mali fidē eis abhibentes, in eorum retia inciderūt. Alcimus enim iureiurando violato 60 viros, qui ab eo pacem poſcebant, vno die crudeliter interfecit. Itaque pleriq; tā eius quam Bacchidis perfidiam auerſati, ab eo profugerunt, quorum quidam ex fuga retracti pœnas immeritas dederūt; *quoſdam etiā de populo mactauit, & in puteum magnum proiecit.* Denique Bacchides abiturus ad regem *commiſit regionem Alcimo*, vt ſcilicet dux eſſet, & pontifex loco Iudæ, vt eum omni ope perſequeretur: eumque in finem auxilium ipſi militare reliquit. Abiit itaque ratus Iudææ negotiis ſatis eſſe proſpectum, ſi mutuis ſe ipſi cædibus Iudæi attererent, ne poſſent deinceps Demetrio reſiſtere.

60 viros perfidioſè necat. 1. *Mach.* 7. 19.

VII. Facinoroſi ad Alcimū confluunt, & vexant bonos. 1. *c.* 7. 21.

Bacchide Antiochiam ad regem reuerſo Alcimus ſatagebat vt Iudam ſummo ſacerdotio ſpoliaret, eóque ſe iuxta regis voluntatem indueret. *Et conuenerunt ad eum omnes, qui perturbabant populum ſuum, & obtinuerunt terram Iuda, & fecerunt plagam magnam in Iſraël.* Excurſiones videlicet faciebant, & in iis cædes, rapinas, & omne genus hoſtilitatis exercebant. Contra quæ fortiter inſurrexit Iudas, & impiorum inſultus non ſolum debilitauit ac repreſſit, ſed etiam ſuſtulit, *& ceſſauerunt vltra exire in regionem.* Alcimus autem videns præualuiſſe Iudam cum ſuis, neque ſe illis parem eſſe poſſe, *regreſſus eſt ad regem, & accuſauit eos multis criminibus.* Cuius criminationibus motus Demetrius, neque ſuis rebus tutum exiſtimans, ſi Iudæ vires augere ſineret, miſit Nicanorem præpoſitum elephantorum, qui hoſtili erat animo in Iudæos, cui mandata dedit profligare populum, capere Iudam, eius comites diſpergere, & Alcimum in poſſeſſionem pontificatus mittere. Oderat iſte Iudam, à quo iamdudum turpiter victus fuerat, ſed nondum iuſtas malitiæ ſuæ pœnas dederat.

Eos tollit Iudas.

Demetrius mittit Nicanorem.

VIII. Ad eum fugitiui conueniunt. *l.* 2. 14. 15. *l.* 1. 7. 21. Conatur Iudam dolo capere.

Venit ergo Nicanor in Ieruſalem cum exercitu magno, cui ſe adiungebant ij, quos nuper Iudas pro Alcimo pugnantes, ex Iudæa fugauerat. Qua re cognita Iudæi ad ſolita orationum præſidia confugerunt. At Nicanor colloquium Iudæ expetiit, deſiderans eum ex mandato regis comprehendere: fingens videlicet contentiones eorum verbis componi poſſe. At Iudas Simonem fratrem virum conſilij miſit, qui ageret cum Nicanore, qui viſo Simone loco Iudæ anceps animi atque conſilij, in re inopinata, ſubito obmutuit. Ille autem ſuſpicatus inſidias, continuo receſſit. At N[...] canor nihilominus non cupiebat ferro dece[...] nere, expertus iam virtutem Iudæ & comitu[...] eius in patria propugnanda. Itaque per n[...] cios de pace cœpit agere cum Iuda; cumq[...] res diù agitata fuiſſet, tandem ſecretò coll[...] cuti, pacem quamuis inconſulto rege ſtabili[...] runt, vixeruntque pacificè, adeo vt Nicano[...] Iudas ex animo charus eſſet.

Alcimus autem tabeſcebat inuidia, propte[...] irritos iam ſemel iterumque conatus ſuos, lu[...] gens eum quem quæſierat æmulo ſuo perdue[...] lem, factum illi ex animo amicum. Itaqu[...] tertiam hoc anno profectionem ad regem in[...] ſtituit: vt coaleſcentem amicitiam quampr[...] mum diſtraheret, atque diſiungeret: Regem[...] que monuit Nicanorem ſe negotiis, quæ à re[...] gis commodis aliena eſſent, implicare, Iudam[...] que regni inſidiatorem ita complecti, vt illu[...] vicarium ſuum deſtinaſſe videretur. Quibus cri[...] minationibus exaſperatus rex, ſcripſit Nicano[...] ri ſe grauiter ferre eius amicitiam cum hoſt[...] ſuo, iubere tamen Machabæum vinctum quam[...] primum mitti Antiochiam. Perculit ille nun[...] cius Nicanorem, quia tamen regi ſuo reſiſte[...] non poterat, & eius amicitia rebus omnibu[...] antiquiorem habebat, *opportunitatem obſerua[...] bat, qua præceptum perficeret.* Id ſubodoratu[...] Iudas, occultauit ſe à Nicanore. At is v[...] ſenſit detectas inſidias, venit ad templum[...] *ſacerdotibus ſolitas hoſtias offerentibus, iuſſ[...] que ſibi tradi virum. Quibus cum iuramento d[...] centibus neſcire ſe vbi eſſet*, iureiurando affirm[...] uit, ſe, niſi Iudam vinctum ſibi traderent[...] Dei templum Hieroſolymitanum ſolo æquatu[...] rum, & eius loco alterum Libero patri con[...] craturum.

His dictis abiit ad regem, tum vt ſe c[...] obiectis ab Alcimo criminibus purgaret, tu[...] vt collectis iterum viribus, nam magnam pa[...] tem copiarum, inita cum Iuda amicitia, d[...] miſerat, vim adhiberet, vbi fraus irrita ceſ[...] ſiſſet. At Iudæi, in re quæ ipſis erat long[...] formidoloſiſſima, territi, Deum ſupplicite[...] orabant, vt Nicanoris minas redderet irr[...] tas. Poſt aliquod tempus venit iterum Nic[...] nor Hieroſolymam cum exercitu magno, [...] miſit ad Iudam ſe velle cum eo, & fratribu[...] eius pacificè agere. Fingebat videlicet Re[...] gem à ſe placatum, inuiolatam deinceps in[...] ter ipſos amicitiam fore, & his ſimilia. Qu[...] bus Iudas ita credidit, vt caueret ſibi, [...] fraudem, ſi qua eſſet, circunſpiceret, ac v[...] taret. Venit enim Nicanor ad Iudam, & ſ[...] lutauerunt ſe inuicem pacificè. Et hoſtes para[...] erant rapere Iudam, vt ait Scriptura. Quod cu[...] Iudæ innotuiſſet, noluit amplius videre facie[...] eius. Sed vtrimq; pugna parata eſt, & Nican[...] obuiam progreſſus eſt Iudæ, & commiſſa p[...] gna ceciderunt de Nicanoris exercitu fe[...] quinque millia. Fugitiui autem in Sionis a[...] cem ſe receperunt, quam regij milites adhu[...] occupabant.

Eodem venit & Nicanor, indéque facile h[...] buit trāſitum ad templum; quo cum appropi[...] quaret, exierunt ei obuiam ſacerdotes honor[...] cauſa, & oſtenderunt ei ſacrificia, quæ pro R[...] ge offerebantur Deo; quæ ille contempſi[...] & ſacerdotes ipſos ignominioſè tractauit

ſuaſque illas iterauit minas, niſi Iudam ſibi cum exercitus ipſius traderent; ineptus, qui poſt irritam vim minas valituras credebat; inconſultus, qui temerè ſibi promittebat pacificum reditū ſuperato Machabæo, à quo ſemper fuſus, fugatus, cæſuſue fuerat. At ſacerdotes, eo dimiſſo, ingreſſi ſunt in templum, ibique diuinam opem contra Nicanorem ſuppliciter implorarunt, vt eius blaſphemias vlciſceretur.

XII. Raziam capere cupit. 2. Mach. 14. 37.

Interea cum eſſet Hieroſolymis Nicanor, & in cunctis domibus Iudam quæreret, vt ait Gorionides, delatus eſt ad Nicanorem vir inſignis nomine Razias, *qui pro affectu, pater Iudæorum appellabatur*, quique tempore illo, quo nemo ſe Iudæum confiteri audebat, multa paſſus perſtiterat conſtans, & confeſſionis gloria erat illuſtris; quem propterea oderat Nicanor: qui volens oſtendere ſuum in Iudæos odium, miſit quingentos milites vt eum comprehenderent. Turbis ergo militaribus irruere cupientibus in domum eius, & ianuas diſrumpere, atque ignem admouere, cum proximum eſſet vt comprehenderetur, *gladio ſe petiit*, & ex alto ſe præcipitem dedit in turbas, quibus locum cedentibus in vacuum decidens toto corpore conquaſſatus, animosè tamen ſurrexit, & curſu in petram quandam aſcendit, ex qua inteſtina ſua ſpargens ſuper turbas, inuocans Dominum vita functus eſt. Hoc factum cum Diuus Auguſtin. variè omnem vertet in partem, ad condemnandum multo pronior eſt, quam ad probandum. Quod & ipſa facti natura poſtulat, & id tunc temporis Donatiſtarum, contra quos diſputabat, & Circumcellionem furioſa dementia requirebat. Exiſtimari tamen poteſt id facinus ab illo patratum impulſu Spiritus ſancti, quippe quod à Scriptura commendatur; & ipſe Razias tanquam vir bonus, & religioſi profeſſor inſtituti, laudatur, & tanquam populi Dei amator, & parens, & boni nominis apud omnes; quique iam plagas à tyranno pro religione pertulerat, & pro ea corpus & animam tradere ſemper paratus fuerat.

Et ad mortem adigit.

Quale hoc eius facinus. Epiſt. 61. & l. 2. contra Gaudent. c. 23. & l. de Ciu. c.

XIII. Apparatus Nicanoris & Iudæ ad pugnam. l. 2. c. 15. & l. 1. c. 7. & ſeqq.

Cum Nicanor intellexiſſet Iudam abeſſe Hieroſolymis, & in locis Samariæ verſari, exiit Hieroſolymis, cum ei copiarum incrementum ex Syria aduenit, & caſtra poſuit ad Bethorum, Iudas autem ad Adarſa cum tribus virorum millibus, 30 modò ſtadiis ab hoſte. Dabat autem operam Nicanor vt pugnaret die Sabbati, ratus fortaſſe Iudæos vt olim, ne arma quidem ad ſui defenſionem capturos, ſed in ſua ſimplicitate morituros. Verum illi columbarum ſimplicitate, iam ſerpentum prudentiam Iudæi addiderant. Cumque amicè moneretur à quibuſdam Iudæis, qui eum ex neceſſitate ſequebantur, vt diei ſabbati, eiuſque authori honorem deferret, monitores ſuperbè reiecit. Tanto magis Machabæus orabat cum ſuis, ac ſperabat auxilium ſibi diuinitùs affuturum. Quos egregiè animauit, declarato eis nocturno viſo apparentis ſibi Oniæ, dudum defuncti pontificis, pro omni populo Iudæorum protenſis manibus orantis; Hieremiæ item prophetæ, qui viſus eſt dediſſe Iudæ gladium aureum, dixiſſeque, *Accipe ſanctum gladium munus à Deo, in quo deiicies aduerſarios populi mei Iſraël.*

Viſum Machabæi.

XIV. Commiſſum eſt ergo prælium, quod tam feliciter Iudæ ſucceſſit, vt non minus 35. hoſtium millia, tam in prælio, quam in fuga proſterneret. Cum enim Nicanor ipſe in acie cecidiſſet, idque innotuiſſet exercitui, proiecerunt arma ſua ad expeditiorem fugam. Iudæi autem inſtabant animosè fugientibus, & ſimul tubis omnes Iudæos euocabant, vt vndique conuolarent ad fugientium hoſtium cædem. Qui dum fugientibus occurrunt, & rurſum faciem ad eos conuertere coguntur, à quibus fugabantur, in medio concluſi, ad vnum omnes cæſi ſunt. Reuerſi Iudæi in locum certaminis, cognita morte Nicanoris; vehementi gaudio affecti ſunt. Eius caput Iudas amputari iuſſit, & manum cum humero abſciſſam Hieroſolymam perferri, & hoſtibus, qui in arce erant, oſtentari. Linguam etiam præciſam iuſſit particulatim auibus dari: manum autem dementis contra templum ſuſpendi, & deinceps feſtum diem in gratiarum actionem decima tertia die menſis Adar, qui eſt duodecimus, celebrari. Nihil habet hoc anno Romana res, quod huc referendum videatur, Conſulantur Annales.

Nicanor cum omnibus copiis deletur.

Iudæorum de illo vindicta.

ANNVS MVNDI 3894.

IVDÆ 6. & vlt. IONATHÆ 1.

PTOL. PHILOMETORIS 20.

DEMETRII 2. Imperij Græcorum. 152.

OLYMP. CLV. A. 1. VRB. CON. 593.

ANTE CHRISTVM 159.

I. Res anni huius.

LVctuoſiſſimus Iudæis annus exoritur, triſtiſſimo funere Iudæ Machabæi. Anteceſſit eam cladem Romam miſſa legatio, amicitiæ Romanos inter & Iudæos, & fœderis ineundi cauſa. Sed ea legatio priuſquam Romam perueniret, Iudas, qui eam mittebat, ex humanis ſublatus eſt: & aliquando poſt Ionathas frater in eius demortui locum ſuffectus eſt. Erant porro iam Romæ legati Demetrij, & dedititios, & dona ferentes. Verum, vt ſcribit Polybius, perdiù dubitatum eſt à Patribus, quid eſſet opus facto. Tandem Senatus legatos ſuſcepit, & coronam. Leptinem vero cum ſocio dedititios non recepit: ne vulgò crederetur Senatum debitas pro eo facinore exegiſſe pœnas à Syris, ſi eius autores ſupplicio affeciſſet. Illis autem reiectis, omnia ſibi integra ſeruare voluit, vt quoties vellet vindicandi criminis in Demetrium, eiuſque regnum integram poteſtatem haberet. Sicque Demetrium ſpem inter & metum retinuit, dum & dedititios reiecit; & dona recepit, ne eum in deſperationem, & apertas coniiceret inimicitias.

in legat. n. 121. Demetrij legati vt accepti Romæ: dedititii cur reiecti.

II. Iudas quærit Romanorum amicitiam. l. 1. Mach. c. 8.

At Iudas extincto Nicanore, & ingenti eius exercitu deleto, ad pacem gentis ſuæ tenendam, & humana quoque præſidia circumſpiciens, dum Romanorum potentiam didiciſſet quantumque ſibi Demetrius inde timeret, eum augere metum, & in rem ſuam conuertere conſtituit. Suadebat etiam humanitas,

quod

quod omnibus populis regibuſque afflictis perfugio eſſent, atque præſidio. In explicanda porro potentia Romanorum, excurrit in varias victorias ab eis toto paſſim orbe adeptas, quas ſuis locis explicatas reperies. Addit & varia eorum inſtituta, quæ hoc loco iterare non eſt neceſſe. Quæ tamen in narratione Iudæ de Romanis obſcura ſunt vel ambigua, in Annalibus ſtudioſus lector explicata inueniet. Nos ipſos Iudæ legationem conſideremus, quam Eupolemus & Iaſon obierunt. Et ingreſſi curiam dixerunt. *Iudas Machabæus, & fratres eius, & populus Iudæorum miſerunt nos ad vos ſtatuere vobiſcum ſocietatem & pacem, & conſcribere nos ſocios, & amicos veſtros.* Vriſſe vero in primis vt eximerentur à poteſtate Demetrij, queſtoſque de eo Romæ legatos, reſcripti verba ſignificant. Porro Iudæ, fratrumque, ac populi totius nomine facta eſt legatio, vt maioris autoritatis res eſſet, & ſi quid humanitus Iudæ contigiſſet, vt reuera contigit, eius ſucceſſores eodem fœdere comprehenſi reperirentur.

Legati de rege Demetrio queruntur.

III. Amicè accepta Romæ legatio.

Romani legatorum poſtulatis libenter acquieuerunt, non ſolum quod amicis abundare vtile, atque honorificum eſt, ſed maximè quia hoc quaſi freno Demetrium in officio retinere voluerunt. Decreti porro fœderis ſententia fuit, vt Iudæi pro Romanis, & Romani viciſſim pro Iudæis ſuis ſumptibus militare cogerentur, pro eorum arbitrio, in quorum vtilitatem ſuſciperetur expeditio. Nam quibus bello neceſſaria ſuppeditando ſunt, ij non amici aut ſocij, ſed milites videntur mercede conducti. Nominatim autem fit mentio Demetrij, qui Iudæos bello vexabat, ad quem ſcripſit Senatus, expoſtulans quod ſeruilem in modum opprimeret, Iudæorum gentem ſibi amicam & ſociam. Si ergo iterum, inquit, adierunt nos aduerſum te, faciemus illis iudicium; perſequemur ſcilicet ius eorum armis, & pugnabimus contra te mari terráque. Quo porro fructu initum fuerit hoc fœdus, nuſquam apparet. Nihil enim auxilij à Romanis aut petitum à Iudæis aut acceptum reperitur in his libris, etſi ſemel iterumque à Ionatha & Simone renouatum fuerit idem fœdus.

Cum minis ad Demetrium.

IV. An malè initum hoc fœdus. *l. 10. c. vlt. in c. 9. l. 1.* Non videri.

Cæterum non deſunt qui Iudam reprehendant initi fœderis cum Romanis: eamque proximè ſubſecutæ mortis ipſius cauſam fuiſſe æſtimare non dubitant, eandemque culpam & pœnam cum Ionatha & Simone communicant: In iis Rupertus & Emanuel Sa, quibus in Annalibus non negligenter reſpondimus. Hic tantum dico. Cum Iudas, cæterique principes Machabæi neceſſitate coacti has amicitias & fœdera expetierint, eáque ad ſanctiſſimum finem retulerint, nullum periculum propriæ ſubuerſionis adierint, nemini in ea re offendiculo fuerint, neque ſe gentilitiæ impietatis protectores exhibuerint, nullam ſuper ea re prohibitionem acceperint, & vbi non eſt lex ibi non ſit præuaricatio, parum videtur idonea eorum accuſatio, quos Scriptura non arguit, imo vehementer commendat tanquam viros, imo Heroas fortitudine & ſanctitate clariſſimos; Quin etiam arbitror eos id fœdus non prudenter ſolum. ſed etiam religioſè ex diuina inſpiratione iniuiſſe, ne Deum tentare, humana præſidia negligendo viderentur: quæ aduocare poterant debita in Deum fiducia nihil imminuta, cuius prouidentia concurſum deſiderat, & cooperationem cauſarum ſecundarum.

V. Bacchides & Alcimus redeunt in Iudæam.

1. Mac. 9. 4.

Quod ad poſtremam Iudæ pugnam attinet, vt audiuit Demetrius cæſum Nicanorem, eiuſque exercitum deletum, miſit iterum in Iudæam Bacchidem & Alcimum, qui primo menſe anni 152 applicuerunt exercitum ad Ieruſalem; quærebát ſcilicet Iudam cum copiis ſuis, in eius quippe vel clade, vel cæde victoria vertebatur. Ergo ipſo ibi non inuento, abierunt in Beream viginti millia virorum, & duo millia equitum. Iudas autem poſuerat caſtra in Layſa, cum tribus millibus electorum, qui viſa hoſtium multitudine timuerunt valde: & multi ſubtraxerunt ſe de caſtris, & non remanſerunt cum Iuda niſi octingenti viri. Mirus profectò fuit hic timor, in iis qui pari numero paulò ante Nicanorem cum multo maioribus copiis internecione deleuerant; quique iſtum ipſum Bacchidem proximo anno ex Iudæa re infecta repulerant. Ac forte ex precedente victoria vanitas quædam, & fiducia ſui Iudæis obrepſit, quę nunc iſta timiditate diuinitus caſtigetur; dum ſeſe potius intuentur, quam victoriarum largitorem Deum.

Iudæ copiæ diffluunt.

VI. Reliqui pugnam prudenter diſſuadent. nec perſuadent. *Vide Sa in c. 9. n. 10.*

Cumque octingenti qui remanſerant multo potiori iure timerent, & autores eſſent Machabæo pugnam in aliud tempus differendi, Iudas id probroſum ratus eſt; etſi reuera nullum erat dedecus tam impares viribus ad tempus cedere, quin potius id recta ratio poſtulabat. Niſi forte exiſtimabat eam fugam Dei exercituum gloriam imminuere, qui fortaſſe ſtatuiſſet, ea die vitæ ipſorum periodum terminare, quod decretum ipſe ſtatuiſſet amplecti. Ventum eſt igitur ad pugnam: cumque exercitus regius in duo cornua tenderetur, & cornu dexterum, cui præerat Bacchides eſſet firmiſſimum, conuenerunt ad Iudam omnes conſtantes corde, & contrita eſt dextera pars ab eis: & perſecutus eſt eos Iudas, vſque ad montem Azoti. Quod cum vidiſſent, qui in ſiniſtro cornu erant, perſecuti ſunt Iudam & eos qui cum ipſo erant à tergo, & ingrauatum eſt prælium, quod iam à mane ad veſperam durauerat, & ceciderunt vtrimque multi vulnerati, & Iudas cecidit, & cæteri fugerunt. Nimirum deiecta columna, corruit quæ illi innitebatur domus.

Pugna poſtrema, in qua Iudas cadit.

VII. Qualis victoria Bacchidis.

Ita victoria Bacchidi ceſſit, non cruenta ſolum, ſed etiam pudenda: cum viginti duobus militum millibus, octingenti viri non ſolum totum diem reſtiterint; ſed robur ipſum exercitus contriuerint, fuderint, fugarint, & cæſum ducem ſuum incolumes à prælio ſui fratres abſtulerint; quod tamen per inducias factum Ioſephus tradit; quas Scriptura prætermiſit. *Et Ionathas, inquit, & Simon tulerunt Iudam fratrem ſuum, & ſepelierunt eum in ſepulchro patrum ſuorum ciuitate Modin. Et fleuerunt eum omnis populus planctu magno, & lugebant dies multos*, ſeptemne, vt Saulem Iabeſitæ, aut Iuditham omnis populus? An triginta vt Moyſem & Aaronem Iſraëlitæ in deſerto, an ſeptuaginta vt Ioſephum Ægyptij? In funebri autem nænia iterabant

Lugetur Iudas. *1. Reg. ſi. Iudith. ſi. Num. 20. 30. Deut. 34. 8. Geneſ. 50. 3.*

illud. *Quomodo cecidit potens, qui ſaluum faciebat populum Iſrael*, forte & illud addebant. *Et dilatauit gloriam populo ſuo, & induit ſe loricam ſicut gigas, & ſuccinxit ſe arma bellica ſua in prælijs, & protegebat caſtra gladio ſuo. Similis factus eſt leoni in operibus ſuis*, &c. Imo ſimilis factus eſt Chriſto Domino, vt in Annalibus explicatum eſt, vbi habes & epitomen vitæ eius appenſam Mauſolæo, quam fortaſſe non pigeat lectorem percurriſſe.

1. Mach. 3. 3.

n. 25. & ſeqq.

VIII. Rerum miſerandus ſtatus ab eius morte. *l. 1. c. 9. 23.*

Poſt obitum autem Iudæ emerſerunt iniqui in omnibus finibus Iſrael, qui ſcilicet metu Iudæ, aut abſcondebant ſe, aut pietatem ſimulabant, hi nunc impunè volitare, & perfricti fronte impietatem oſtentare, hoſti ſeſe adiungere. Cumque fames vrgeret eos, qui præſidia Machabæorum tenebant, omnis regio, & loca omnia munita ſe Bacchidi dediderunt; nihil vt tutum fratribus & amicis Iudæ remaneret, qui partim in deſerta loca fugere compulſi ſunt, vt tempore Epiphanis, partim comprehenſi multis modis afflicti, atque illuſi fuerunt. Bacchides enim deſertores illos præpoſuit regioni, qui perſcrutabantur amicos Iudæ, eoſque adducebant ad Bacchidem pro arbitrio caſtigandos. Quæ cauſa fuit vt reliquiæ virorum bonorum Ionatham Iudæ ſuffecerunt, ne oues ſine paſtore morſibus luporum paterent. Et ſuſcepit Ionathas tempore illo principatum, & vnà coniunctum illi pontificatum. Nec vlla fuit de ſucceſſione ambitio: res enim erat non tam honoris, quam oneris, grauiſſimique periculi.

Ionathas fit dux & pontifex.

IX. Fugit à Bacchide.

Cognita electione Ionathæ, Bacchides quærebat eum occidere; quod cum illi, eiuſque fratri Simoni, & ſociis innotuiſſet, fugerunt in deſertum Thecuæ, & conſederunt ad aquam lacus Aſpar, omnis quippe regio ſe tradiderat Bacchidi, & potiebatur omnibus munitis locis. Itaque cum nullum haberent in Iudæa tutum receptum, aut ſibi, aut rebus ſuis, ad externos confugerunt. Nam Ionathas miſit fratrem ſuum Ioannem, cum militum manu, & rogauit Nabuthæos amicos ſuos, qui longius trans Iordanem ab orientem habitabant, vt apud eos ſua impedimenta deponerent. Quibus occurrerunt filij Iambri ex Madaba, quos Arabes fuiſſe ſcribit Ioſephus, & incurſu in eos facto, Ioannem cum ſociis occiderunt, prædáque omni collecta, abierunt. Neque tamen diuturna fuit horum prædonum lætitia. Cum enim didiciſſet Ionathas celebrari nuptias filiæ vnius principis gentis illius, cum ambitione magna, multoque optimatum illorum comitatu, *ſurrexerunt ex inſidiis*, factoque in eos impetu partem occiderunt, ſi Ioſepho credimus, ad quadringentos; *& ceciderunt vulnerati multi & reſidui fugerunt in montes, & acceperunt omnia ſpolia eorum, & conuerſæ ſunt nuptiæ in luctum, & reuerſi ſunt ad ripam Iordanis.*

Non impunè.

X. Bacchidis pugna cum Ionatha, & illius periculum.

Non latuit ea res Bacchidem, & vltionis appetens, parem Iudæis cladem feſto die ſabbati reponere conatus eſt, ſiue in contemptum diei ſancti, vt Nicanor, ſiue vt quietos Iudæos incautoſque opprimeret, ratus non repugnaturos, propter religionem diei, ſed eos iamdudum Mathatias iſta religione ſoluerat. Monuit Ionathas ſuos de neceſſitate pugnandi, quod vndiq; circumuenti eſſent, nec vllum vt nuper pateret effugium. Ergo patrio more ad preces recurritur: tum pugnatur. In ea pugna Ionathas Bacchidem inuaſit infeſtus, ſed ictum letiferum Bacchides cautè declinauit. Ergo Ionathas, cum ab inferendo meditato vulnere aberraſſet, deſperans de victoria, licet mille hoſtibus occiſis, natatu cum ſuis Iordanem tranſiuit, nec cum hoſtis perſequi conatus eſt. Sed reuerſus in Ieruſalem, omnia loca Iudææ ad reſiſtendum idonea communiuit, additis præſidiariis & commeatu, obſides quoque accepit, quos in Sionis arce concluſit. Nec plura nobis hoc anno ſacra hiſtoria ſuggerit.

Tranſit cum ſuis Iordanem.

1. Mach. 9. 50. & c.

XI. Mors Æmilij Pauli.

Romana vero, mortem L. Æmilij Pauli, eius qui deuicto Perſe, Macedoniam populo Romano acquiſierat. Cuius funus, authore Plutarcho, non auro vel ebore ornatum eſt, ſed eximia ciuium beneuolentia, atque adeo eorum populorum, quos ipſe deuicerat, Nam qui tum Romæ fuerunt iuuenes Macedonum, Ligurum, Hiſpanorum, eius feretrum vltro ſubierunt. Eius abſtinentiam, propter pugnantes ſcriptorum ſententias, in ambiguo relinquimus.

ANNVS MVNDI 3895.

IONATHÆ Ducis & Pontificis 2.

PTOL. PHILOMETORIS 21.

DEMETRII 3. Imperij Græcor. 155.

OLYMP. CLV. A. 2. VR. CON. 594.

ANTE CHRISTVM 158.

I. Mors Alcimi.

LÆtos ſibi poſt hac ſpondebat annos, & liberum ab æmulis pontificatum impius Alcimus, opinione ſua ſummus ſacerdos, re autem ipſa pſeudopontifex, fidei deſertor, & ſicarius improbiſſimus; ſpondebat, inquam, ſibi pontificatum, proſtrato Iuda Machabæo, cum duobus fratribus Ioanne & Eleazaro, quorum hic ab elephanto, alter à latronibus Madabæis oppreſſus interiit: pulſis procul vltra Iordanem qui reliqui erant, Ionatha & Simone: & tota regione, cum omnibus vrbibus & præſidiis, in Demetrij, à quo Sacerdotium obtinuerat, poteſtatem redacta, diuinitus hoc anno 153 regni Græcorum menſe ſecundo extinctus eſt, cum cœpiſſet deſtruere muros domus ſanctæ interioris. Poteſt intelligi atrium Leuitarum, quod quatuor ex partibus muro cingebatur, ad altitudinem duorum cubitorum & ſemis, ne liber eſſet aditus Iſraëlitis in atrium Leuitarum. Videtur autem hic murus conſtrui iuſſus ab Aggæo & Zacharia, quibus prophetantibus hoc templum excitatum eſt; ideoque dicitur opus prophetarum. Vide Annales.

1. Mach. 9. 50.

1. Mach. 9. 54.

II. Eius cauſa & modus. *v. 55.*

Cum ergo inuito Numine hæc in templo moliretur Alcimus, forte vt poteſtatem ſuam pontificiam oſtentaret, qua viuo Iuda vti non licuerat, percuſſus eſt diuinitus, *& impedita ſunt opera illius, & occluſum eſt os eius, & diſſolutus eſt paralyſi, nec vltra potuit loqui verbum,*

& mandare de domo ſuo, & mortuus eſt cum tormento magno. Inſultat Scriptura iſti Pſeudopontifici, qui cum de domo Dei improba mandata dediſſet, de domo ſua nihil mandare potuit, & qui opus Prophetarum diſſoluebat, paralyſi diſſolutus eſt, & cum tormento magno ad maiora deſcendit. Eo mortuo, Bacchides reuerſus eſt ad Regem, puta ut eum de Pontifice Hieroſolymis conſtituendo conſuleret, neque enim Ionatham quamuis legitimum Pontificem à ſe non conſtitutum habebat pro Pontifice. Itaque illo abſente *ſiluit terra annis duobus.* Silet quoque Romana hiſtoria.

v. 57.

ANNVS MVNDI 3896.

IONATHÆ Ducis & Pontific. 3.

PTOL. PHILOMETORIS 21.

DEMETRII 4. Imp. Græc. 154.

OLYMP. CLV. A. 3. VRB. CON. 595.

ANTE CHRISTVM 157.

I. Rerum ſtatus in Iudæa. 1. *Mach.* 50. *& ſeqq.*

IOnathas hoc anno cum ſociis trans Iordanem agit, tota Iudæa in Demetrij poteſtate poſita, vt paulo ante cum Scriptura dicebamus: itaque boni in metu viuebant; improbi licentia infinita abundabant.

De Dalmatis querelæ. *n.* 124. *in legat.*

Ad hunc ipſum annum pertinent querelæ, quas Dalmatarum finitimi de iis ſis Romam detulere: quibus auditis, Senatus mittit C. Fannium ad res Illyrici viſendas, & maximè Dalmatarum. Hic populus, inquit Polybius, quandiu vixit Pleuratus ei paruit. Poſt obitum vero illius, cum regno Gentius ſucceſſiſſet, ab illo defecerunt Dalmatæ, & bella cum finitimis gerebant, eoſque imperio ſuo ſubijciebant, ita vt eorum nonnulli tributa ipſis penderent pecoris & iumenti.

II. Statuæ è foro ſublatæ. *l.* 34. *c.* 6.

Scribit Plinius his Coſſ. Cenſores P. Cornelium Scipionem, & M. Popilium ſtatuas circa forum, eorum qui magiſtratus geſſerant, ſublatas omnes, præter eas quæ populi, aut Senatus ſententia ſtatutæ eſſent. Valuit id ad ambitionem immeritorum caſtigandam, qui vltro viris præſtantibus, ac publico iudicio probata virtute, præmiis æquari volebant, qui meritis non valebant. Hic idem Scipio Naſica in Cenſura primus aqua diuiſit horas, æque noctium ac dierum, idque horologium ſub tecto dicauit anno Vrbis Conditæ 595. Tandiu populo Romano indiſcreta lux fuit. Sic ille.

Plin. l. 7. *c. vlt. Cenſor. c.* 23. Horologiũ aqueum.

III. Demetrij res in Cappadocia.

Demetrius autem liber à bello Iudaico, res turbauit in Cappadocia; vbi duo fratres Ariarathes & Oroſernes de principatu contendebant. Demetrius acceptis mille talentis, pulſo Ariarathe, Oroſernem in regnum induxit, quamuis Romanis placeret vtrumque fratrem pariter regnare. Ita Appianus in Syriacis, quamuis aliter Iuſtinus, Polybius, Zonaras. Vide Annales.

nn. 5. *&* 6.

3897.

IV. Turbæ in Iudæa renouatæ.

Sequenti anno renouatæ ſunt turbæ in Iudæa. *Cogitauerunt* enim *omnes iniqui*, ait Scriptura, *dicentes. Ecce Ionathas, & qui cum eo ſunt, in ſilentio habitant confidenter.* Id nimirum grau… eſt hominibus improbis ac turbulentis, ſi ini… micos, ſuos, quamuis innoxios, bono paci… frui perſpexerint. *Nunc ergo*, inquiunt, *addu… camus Bacchidem, & comprehendet eos omnes in vn… nocte, & abierunt & conſilium ei dederunt*, atqu… adeo perſuaſerunt nouam expeditionem in Iu… dæam. *Surrexit* quippe *Bacchides vt veniret cu… exercitu multo.* Verum quia multus exercit… non niſi multo molimine iter conficit, faciliu… que incauti à paucis, quam à pluribus oppr… muntur, miſit occultè epiſtolas ſociis ſuis, q… erant in Iudæa, vt comprehenderent *Ionatha… & qui cum eo erant. ſed non potuerunt, quia inno… tuit eis conſilium eorum, & apprehendit* Ionath… *de viris regionis, qui principes erant malitiæ quin… quaginta viros, & occidit eos.* Et quia id erat i… ritare crabrones, ſeceſſit Ionathas & Simo… cum ſociis in deſertum Tecuhuntinum, eiu… que oppidum Bethbeſſem, quod diligenter in… ſtaurarunt, & communierunt, armis, viris… commeatu.

Vt autem cognouit Bacchides inſidias fuiſſ… irritas, & Ionathan in tutum ſe locum rece… piſſe, vi agendum ratus, congregauit vn… uer… ſam multitudinem ſuam, & iis qui de Iudæ… erant denunciauit, vt venirent ad expugnan… dum prædictum locum, quem & oppugnaru… diebus multis, adhibitis etiam machinis. A… Ionathas relicto Simone fratre ad propugnan… dam vrbem, exiit in regionem, collectáque mi… litum manu, irruit in caſtra Bacchidis, & ali… quot primarios viros interfecit. Et inde re… ſum… ptis animis cœpit cædere hoſtes, & factis egre… giis clareſcere. Simon vero cum ſociis eruptio… ne facta, *incenderunt machinas, & pugnauerun… contra Bacchidem*: eodem tempore, vt ait Ioſe… phus, quo Ionathas alia ex parte pugnabat: *& contritus eſt ab eis.* Itaque ea clade vehemente… afflictus, iram conuertit in viros impios, qu… expeditionis huius ipſi autores fuerant, *& mul… tos ex eis occidit*, & factum eſt iuxta prouer… bium vetus, malum conſilium conſultori peſſi… mum.

Cumque cogitaret quomodo ex ſua & Regi… dignitate poſſet obſidioni finem imponere: mi… ſit ad eum Ionathas de pace legatos, quam ill… libenter accepit, & redditis vtrimque captiuis… pax inita eſt, iurante Bacchide ſe nihil ei mal… facturum omnibus diebus vitæ ſuæ. Sicque re… uerſus eſt in terram ſuam, Antiochiam videli… cet ad Regem ſuum, vt Ioſepho placet, nec vn… quam poſthac Iudæam cum exercitu repetiit. Ionathas vero hanc ſecuritatem nactus, & de… gens apud Machmam oppidum, adminiſtratio… ni rerum, & iuri populis reddendo operam de… dit, & ſeuerè animaduertens in religionis pa… triæ deſertores, gentem ſuam ab huiuſmod… contagione purgauit.

Duæ legationes memorabiles hoc anno Ro… mam venerant, altera ex Illyrico, ex Cappa… docia altera. Meminit vtriuſque Polybius. Retulit ex Illyrico Fannius Dalmatas, neque ſatisfacere iis voluiſſe, quos plurimis iamdudum iniuriis affecerant, neque aures ſibi præbere, vt qui negarent quidquam ſibi cum Romanis eſſe commune; & non ſolum nulla ſibi hoſpitij & humanitatis officia exhibita, ſed equos etiam ademptos, & vim timentem, ſilentio ex…

eorum finibus excedere coactum. Eam belli occaſionem Romani libenter arripuere, qui Italicos homines longa pace torpere nolebant. Agebatur autem duodecimus iam annus à bello Macedonico. Itaque bellum Dalmatis indictum eſt. Altera legatio fuit Ariarathis Cappadociæ Regis, quam obiuit ipſemet, ea ſpecie quæ afflictam eius fortunam oſtenderet. Queſtus eſt de fratre Oroferne, & Demetrio Sotere, quorum opera regno pulſus fuerat. Sed quoniam iſti paratos habebant legatos, qui obiectionibus reſpondebant, & Ariarathem criminabantur, donáque Romanis præbebant, plures vnum facile obruerunt. Florus tamen eum à Senatu reſtitutum tradit.

Legatio Ariarathis. Epit. 47.

ANNVS MVNDI 3898.

IONATHÆ 5. PTOL. PHILOM. 24.

BELLI DALMATICI 1. & 2.

DEMETRII SOT. 6. Imp. Græc. 156.

OLYMP. CLVI. A. 1. VR. CO. 597.

ANTE CHRISTVM 155.

I. Status Iudææ hoc tempore.

QVatuor annorum res Iudaicas, ad annum idelicet Regni Græcorum 160, Scriptura ſilentio inuoluit, quod iis nihil memorabile cõtigiſſe videretur, Bacchide ad Demetrium Regem reuerſo, & illo in Cappadocia pro Oroferne res agente, Ionatha vero ad Machmas ius Hebræis dicente, & apoſtatas perſequente. Quo tempore Græci in Olympiacis conſueta certamina celebrarunt, vbi Leonidas Rhodius pedeſtri certamine tertiam palmam tulit. At Romani bellum Dalmaticum Figulo Imperatore inceperunt, ob cauſas paulo ante dictas. Sed Dalmatæ primam Figuli impreſſionem ita fregere, vt Romanas copias, ad Naronem vſque fluuium, fugientes perſequerentur. Inde incompoſitè reuertentes Conſul inuadens, in fugam vertit, & ad vrbem vſque Delminium compulit. Quam cum parum vtiliter obſideret, bicubitales ſudes, pice ac ſulphure ſtuppáque componens, ex catapultis iacit in oppidum, quæ ab impetu ſuccenſæ, quæcunque attigiſſent igne corripiebant. Ea res multum vexauit Dalmatas; nec tamen ad deditionem ad annum vſque ſequentem, Conſule Naſica bellum vrgente, compulſi ſunt, qui de ipſis etiam triumphauit, vt in Capitolinis fragmentis notatum eſt. Victor tamen in lib. de viris illuſtr. ait eum oblatum à Senatu triumphum recuſaſſe.

Bellũ Dalmaticum.

Delminij deditio.

3899. c. 44.

II. Legatio Attali contra Pruſiã.

Circa hoc idem tempus, qui fuit Hebræis annus Sabbaticus 188, Attali de Pruſia querelæ auditæ ſunt Romæ, Attali fratre Athenæo cum P. Lentulo legationem obeunte. Quibus auditis miſit Senatus tres legatos, qui Pruſiam bello contra Attalum abſtinere iuberent. Adfuerunt etiam Romæ Maſſilienſium legati, quos iampridem Ligures vexabant: tum vero vrbes eorum Nicæam & Antipolim obſidebant. Quibus à Senatu auditis legatio decreta eſt partim ad inuiſendum regionum illarum ſtatum, partim ad emendandum, ſi fieri poſſet, ſine armis, quæ peccata erant à Barbaris. Vide Polybium in legationibus.

ann. 131. & 134.

ANNVS MVNDI 3900.

IONAT. 7. PTOL. PHILOMET. 26.

DEMETRII SOT. 8. Imp. Græc. 158.

OLYMP. CLVI. A. 3. VRB. CO. 599.

ANTE CHRISTVM 153.

I. Bellum Liguſticum pro Maſſilienſibus.

EXplet hic ſecularis annus 78 mundi Iubilæum, in quo Poſthumio Conſuli Luſitania, Opimio Gallia Liguſtica prouinciæ contigerunt: ſed Poſthumius in prouinciam proficiſcens, poſt diem ſeptimum æger Romam relatus expirauit, vt ſcribit Iulius obſequens. Mortuo ſuffectus eſt M. Acilius Glabrio. Quod autem ad bellum Liguſticum attinet. Legati tres cum Maſſilienſibus profecti, Ægitnam vrbem in agro Oxybiorum naues appulerunt. At Ligures cum accepiſſent veniſſe illos, vt obſidionem ſolui iuberent, cæteros quidem tum exſcenſionem facere prohibuerunt, Flaminium autem, qui primus erat in legatis, cum iam naui egreſſum inueniſſent, & ſarcinas in terram expoſitas, principio excedere agro ſuo iuſſerunt, deinde, quia imperium contemnebat, impedimenta illius diripere, eos qui pro ſarcinis dimicabant vi ac ferro inuadere, ipſum Flaminium vulneribus affectum in nauim compellere, vt ægrè ſaluti ſuæ præciſis anchoris conſuleret. Inde Maſſiliam delatus, omnique ſtudio curatus eſt.

Pol. n. 134.

Ligurum in legatos iniuriæ.

II. Ab Opimio victi puniuntur.

Quibus intellectis Senatus Opimium Conſulem extemplo mittit, qui Ægitnam oppidum, vbi fuerant violati legati, vi occupat, ciues mulctat ſeruitute, authores iniuriæ catenis oneratos Romam mittit: tum obuiam hoſti procedit, Oxybij de venia deſperantes, cæco impetu in Romanos irruerunt, idem mox Deciatæ faciunt, ſed vtrique victi, ſe ſuaque in fidem Romanam dederunt. Quos Conſul exarmauit, magnam agri ipſorum partem Maſſilienſibus attribuit, eiſque obſides certis temporibus renouandos dari iuſſit. Atque ita hoc bellum magna celeritate ſuſceptum atque confectum eſt, vnde Opimius triumphauit. Quo autem tempore miſit eum Senatus ad gerendum bellum aduerſus Oxybios, iunior Ptolemæus in vrbem venit, & ingreſſus in Curiam cœpit accuſare fratrem ſuum, eumque autorem dicere inſidiarum quibus fuerat appetitus; ſimul vulnerum cicatrices oculis ſpectandas exhibebat: qua re ita flexit Senatorum animos, vt cum adeſſent ſenioris Ptolemæi legati, ad eius criminationes refellendas, ne audientiam quidem obtinere potuerint: ſed iis faceſſere iuſſis, quinque legatos decreuerit, quibus negotium dedit, vt Ptolemæum, cum quo proficiſcebantur, in Cyprum reducerent. Scripſerunt etiam ad ſocios Græcos & Aſiaticos, licere ipſis Ptolemæum contra fratrem, in quem erant parum æqui, adiuuare.

Iunior Ptolemęus Romæ queritur.

Senatus iniuſtitia.

ann. 139.

Ad hunc ipſum annum pertinere arbitror

Hera-

Heraclidis pro Alexādro legatio. num. 138.

Heraclidis legationem, quam habet Polybius cum is Romam deduxit Alexandrum & Cleopatram ſororem eius, quos filios Epiphanis eſſe dicebat, qui poſtmodum magnas in Syria turbas excitauit contra Demetrium, cuius regnum ope Romanorum occupare cupiebat, vt pleniùs ex ſequentibus intelligetur.

ANNVS MVNDI 3901.

IONATHÆ 8. PTO. PHILOM. 27.

DEMETRII 9. Imp. Græc. 159.

OLYMP. CLVI. A. 4. VR. CO. 600.

ANTE CHRISTVM 152.

I. Tempus Conſulatus initi variatū.

ANnus ſexcenteſimus ab Vrbe Condita, antiquum inſtitutum ineundi Conſulatū mutauit. Nam, vt autor eſt Caſſiodorus, hi primi Coſſ. Calendis Ianuariis magiſtratum inierunt, propter ſubitum Celtiberiæ bellum. Manſiſſe autem ab anno 531. ad hunc vſque annum ſolennem Cōſulatus diem in Idibus Martiis, ſcribit Sigonius. Deinceps vero ſtante Repub. in Calend. Ianuariis perſeueraſſe. Habet Porro hic annus initium belli Celtiberici, quod ad vigeſimum ferme annum, & Numantiam deletam propagatum fuiſſe tradunt Strabo atque Paterculus, *illæ prouinciæ*, inquit iſte, hiſpanicæ videlicet, *Scipiones conſumpſeſerit: illæ contumelioſo 20 annorum bello, ſub duce Viriatho, maiores noſtros exercuerunt*, &c. Id bellum quod Fuluio Nobiliori obtigit, hoc anno, hac occaſione, vt ſcribit Appianus exarſit, quod Segeda vrbs Celtiberorum ampla & potens, fœderique Sempronij Gracchi adſcripta, minoribus oppidis excitos ciues ad ſe traducebat, murum ambitu 40 ſtadiorum ducebat, idemque vicinos facere cogebat; tributa quoque, & ſocietatem militiæ recuſabant.

lib. 5. lib. 2.

Initium belli Celtiberici, eiuſque cauſa. l. de bellis Ibericis.

II. Res à Nobiliore parum proſperè geſta.

Aduerſus eos profectus Nobilior, cum exercitu ferè 30 millium, contra Carum Segedenſem, qui locum inſidiis opportunum inſederat, æquo ferè marte, paribuſque damnis pugnauit. Eo duce mortuo, hoſtis Numantiam vrbem validiſſimam venit, vbi duces Ambonem & Leuconem creauit. Triduo poſt Nobilior ſubſecutus, trecentos equites à Maſaniſſa, cum decem elephantis accepit. Quibus aſſumptis aciem in hoſtem promouet, belluaſque poſt principia, ne conſpici ab hoſtibus poſſent, collocat. Inito prælio, cum ſe acies deduxiſſet, belluæ ex improuiſo conſpectæ, tantum terroris tum Celtiberis, tum eorum equis iniecerunt, vt terga vertentes in oppidum fugerent, fugientibus inſtans Romanus Imperator, mœnibus admouet elephantos, quorum vnus ſaxo in caput impacto ſaucius, iras cum ingenti barritu concepit, & in ſuos conuerſus in obuium quemque ſæuire cœpit: quem cæteri imitati Romanos proterere, diſijcere, proboſcide in altum tollere, atque affligere. Inde effuſa Romanorum fuga; quam è mœnibus conſpicatus hoſtis, in palantes erumpit, multáq; millia trucidat. Alias quoque accepit offenſiones & clades, quibus ſociorum quoque animi ſunt auerſi. Nam Ocilis vrbs, in qua Romanorum commeatus, & pecuniæ aſſeruabantur, ad Celtiberos tranſiit. Denique in hybernaculis cum fame & frigore conflictatus, nomine, & cladibus nobilior, quam rebus geſtis euaſit.

III. Res felicius à Mūmio in Luſitania geſta.

Neque in Luſitania Romanæ res, L. Mummiore Prætore feliciorem habuere ſucceſſum. Nam Luſitani Punico duce, agros ſociorum populi Romani populati, Romanos Imperatores Manlium, & Calphurnium, cum ſex millium cæde, in quibus Terentius Varro quæſtor, in fugam egerunt. Qua victoria Punicus elatus, arma victrica ad Oceanum vſque circumtulit, donec Blaſtophœnicas obſidens, ſaxo in caput impacto mortuus, alteri duci, nomine Cæſaras, locum dedit. Hic cum L. Mummij recenti exercitu pugnans victus fugit. Sed mox in hoſtem effuſè & incompoſitè perſequentem conuerſus, ad nouem eorum millia concidit, & præda omni, caſtriſque ſuis receptis, Romanorum caſtris potitus, ſigna multa, armáque diripuit, & tota Celtiberia per ludibrium circumtulit. Res Mummio felicius ſucceſſit, pugnanti contra Luſitanos, alteram Tagi partem incolentes. Nam cum ingenti hoſtium ſtrage, obſidionem Ocilæ amicæ vrbis ſoluit, & prædam auertentes ad vnum concidit, atque deleuit; quam partim militibus diſtribuit, partim diis belli præſidibus conſecratam ſuccendit, & Romam reuerſus triumphauit.

IV. Attali res contra Pruſiam. Polyb. n. 135. 136.

In Aſia vero Attalus cum Athenæo fratre, & ſociis Ariarathe & Mitridate, contra Pruſiam terra marique pugnarunt, in quem etiam Romani legati ſeueriores videntur extitiſſe: pax tamen inter eos ſequenti anno compoſita eſt. Interim Attalus iunior Eumenis filius Romam venit, vt Senatui ſe commendaret, & amicitiam hoſpitiique ius, quod patri fuerat cum populo Romano renouaret, qui à Senatu & paternis amicis beneuolè acceptus, ac dimiſſus eſt, omnibus Græciæ ciuitatibus cum cum honore accipientibus, propter ſolitam, vt apparet, Romani Senatus commendationem. Affuit quoque per id tempus Romæ Demetrius Demetrij Soteris filius, quem pater Romam videtur miſiſſe, vt ipſi, quem regni hæredem habebat, maturè fauorem populi Romani conciliaret; ſine cuius gratia regnare non poterat. Sed is modico paratu, vt puer, acceptus, in patriam denuo ſe contulit, vt ſcribit Polybius, qui tum Romæ verſabatur.

Eumenis filius Romæ honorificè acceptus, itemque Demetrij filius.

num. 140.

V. Heraclides eblanditur S. C. pro Alexandro contra Demetrium.

Aderat etiam Romæ Heraclides ab æſtate præterita, cum Alexandro & Laodice Antiochi Epiphanis, vt dicebat, filiis, quibus Romanorum beneuolentiam conciliabat, vt eorum ope regnum Syriæ, abdicato Demetrio, conſequerentur. Eamque in rem S. C. obtinuit. Ergo Heraclides militem extemplo conducit, multoſque viros illuſtres ſibi adiungit. Deinde Epheſum vt venit, bellum quod moliebatur ſedulo apparare cœpit. Hæc ferè Polybius. Ex quibus intelligi poteſt Heraclidem iſtum à Demetrio aliqua re offenſum, hunc ei æmulum ſuſcitaſſe: Senatum autem, qui diſcordiam malebat in regnis quam pacem, ne potentiores eſſent ad reſiſtendum, vt ſi res ferret, cum altera parte coniuncti, alteram facilius opprimerent, Senatum inquam non ægrè ei poteſtatem feciſſe regnum Syriæ occupandi: cum tamen co-

num. 140.

Senatus iniuſtitia.

dem ipſo tempore Demetrio Demetrij filio, amicos ſe beneuoloſque exhibuiſſent. Ex his autem non modicam lucem accipient, quæ ſequenti anno de Alexandro, & Demetrio ex Machabæorum libro referemus.

ANNVS MVNDI 3902.

IONATHÆ Ducis & Pontific. 9.

PTOLEM. PHILOMET. 28.

DEMETRII 10. Imperij Græcor. 160.

OLYMP. CLVII. A. 1. VR. CO. 601.

ANTE CHRISTVM 151.

I
Initia Alexandri Balæ.

REdimus ad ſacram hiſtoriam hoc anno Olympiaco, qui Leonidam Rhodium quartùm in ſtadio victorem vidit: quo anno dum regnũ Demetrij labefactatur, res Iudaicæ refloreſcunt. Horum motuum initia temporúque paucis Scriptura notauit. *Anno*, inquit, *centeſimo ſexageſimo aſcendit Alexander Antiochi filius, qui cognominatus eſt nobilis, & occupauit Ptolemaidam, & receperunt eum, & regnauit illic.* Filius dicitur Antiochi Epiphanis, ſiue quia filius eius reuera, ſed illegitimus fuerit, ex Bala quadam concubina, ex qua dictus eſt Bales, ſiue Balas, ſiue quia talem ſe ipſe dixerit, & à pleriſque creditus fuerit. Nam Polybius, qui tum Romæ verſabatur, cum hic Alexander, opera Heraclidis emerſit, & quem tanquam filium Antiochi Epiphanis Romanis obtruſit, hoc totum negotium, fictam vocat commentitiamque fabulam, ſanæ mentis hominibus odioſam. Iuſtinus ait Antiochenos, qui prius contra Demetrium conſpirauerant, ſubornaſſe Prompalum quendam ſortis extremæ iuuenem, qui ſe filium Antiochi diceret, & Alexandri nomen vſurparet, adiuuantibus Ptolemæo Rege Ægypti, & Attalo Rege Aſiæ, & Ariaratho Rege Cappadociæ, qui bello fuerant à Demetrio laceſſiti, Appianus quoque in Syriacis. Aduerſus hunc, inquit, puta Demetrium Soterem, exortus eſt quidam Alexander, falſo in Seleucidarum gentem ſe ingerens, quem Ptolemæus Ægypti Rex fouebat odio Demetrij. Florus quoque Epitom. 52 vocat hunc Alexandrum hominem ignotum, & ſtirpis incertæ. Sulpitius ait, eum ſe Antiochi filium falsò dictitaſſe, Genebrardus ſuppoſititium vocat.

l. 1. Mach. c. 10. — Quis fuerit. — *In legat. nu. 140.* — *lib. 35.* — *Epit. 52. l. 2. hiſt.*

II.
Belli conflati cauſa.
l. 13. c. 3.

Conflati porro in Demetrium odij cauſam, quod ad vicinos attinet Reges, iam ex Iuſtino attigimus. Quod ad ſubditos autem hanc refert Ioſephus. *Alexander*, inquit, *Antiochi Epiphanis filius, veniens in Syriam Ptolemaidem occupauit proditione militum, qui eam tenebant præſidio, mœſtique Demetrij oderant, vt parum comis, & admodum ſuperbi. Incluſus enim in regiam quoddam caſtellum, munitum quatuor turribus, non procul ſitum ab Antiochia.* Daphnem fortaſſis intelligit, locum in ſuburbiis Antiochiæ Syriæ delicioſiſſimum, *neminem admittebat, & omiſſa Reip. cura, degebat in otio per ſegnitiem, vnde grauiora etiam odia contra eum exorta ſunt.* Sic ipſe,

Demetrius odioſus ſuis.

cui repugnat Iuſtinus, vt paulo ante dicebamus. Non ſolum autem Antiocheni, ſed Ptolemeenſes quoque infeſti erant Demetrio, quando primi omnium tyrannum, contra legitimum principem, pro Rege acceperunt. Tyrannum inquã. Nam quamuis hic Alexander fuiſſet legitimus Ephanis filius, ad eum tamen regnum non pertinuiſſet, ſed ad Demetrium iſtum Soterem, qui ex Seleuco Philopatore primogenito Antiochi Magni natus erat, cuius Antiochus Epiphanes erat ſecundo genitus.

III.
Prudenter rebus ſuis prouidet.

Cum ergo Demetrius accepiſſet occupatam ab æmulo Alexandro Ptolemaidem, copioſum contraxit exercitum, vt tyrannum opprimeret, ſed interim gemina prouidentia rebus ſuis proſpexit. Nam primùm, vt Iuſtinus ait, initio belli huius, duos filios Demetrium Nicanorem, & Antiochum Sedetem, qui ambo poſtea regnarunt, apud hoſpitem ſuum Gnidium, cum magno auri pondere depoſuit. Deinde in augendis belli ſociis elaborauit; proptereáque Ionathæ reconciliari, eúmque ab Alexandro ſtuduit auertere, miſſa ad eum epiſtola, qua pacem ante quadriennium initam, interprete Bacchide, renouaret, ne nunc data occaſione turbarum, memor eſſet Ionathas omnium malorum, quæ Demetrius in Iudæa perpetrarat, & vltionem expeteret. Itaque dedit illi poteſtatem congregandi copias, & armis inſtruendi, vt armis animiſque coniunctis Alexandrum debellarent. Vt autem illius gratiam aliquo beneficio demereretur, Iudæorum obſides, qui erant in arce, ei reddi iuſſit, quos ipſe reddidit parentibus eorum: ipſa tamen arce ſibi retenta.

Vide Ann. nu. 7. — Eius filij duo.

VI.
Ionathas recipit Iudæam, & Ieruſalem.

Nixus porro Ionathas præſenti fauore Demetrij, relinquens Machmas habitauit in Ieruſalem, & cœpit ædificare & innouare ciuitatem, ab Antiocho & Apollonio pridem vaſtatam: montem autem Sionis quadratis lapidibus communiuit, contra inſultus præſidij, quod erat in arce: quod ipſum iam fecerat Iudas, ſub templi emundationem, ſed eum murum Eupator deſtrui iuſſerat aliquanto poſt. Alienigenæ quoque & Apoſtatæ qui erant in regiis Demetrij præſidiis, veriti ne venirent in manus Ionathæ, deſertis præſidiis fugerunt, exceptis iis qui Bethſuram tenebant, propter eximiam loci firmitatem. Quibus cognitis Alexander Ionathæ amicitiam quæſiuit, quod eum didiciſſet eximia virtute præditum eſſe, & peculiares odij cauſas in Demetrium habere, ob illatas viciſſim, acceptaſque clades. In pignus autem amicitiæ, miſit ei purpuram & coronam auream, & quantum in ſe fuit conſtituit eum pontificem, quam tamen dignitatem nonum iam annum tenebat. Ionathas vero non neglexit quod dabatur, ſed ſtolam ſanctam in die ſolenni Scenopegiæ induit, non tunc primùm, ſed nouo titulo Regiæ conceſſionis, quoniam iam vſus à Pſeudopontificibus introductus, habebat, vt Reges Pontificatum conferrent. Vide Annales hoc loco.

l. 1. c. 4. v. 61. l. 1. c. 6. v. 62. — Alexander quærit eius amicitiam dato pontificatu. — *Vide Anna. nu. 11. 12. & ſeqq.*

V.
An Ionathas iniuſtè ſe gerat.

At enim, inquies, nonne iniuſtè facit Ionathas, ſiue ab vtraque parte bellantium beneficia recipiendo, cum vtrimque bellum iuſtum eſſe non poſſit, & ipſe receptis vtrimque muneribus, vtrique ſe commilitonem futurum ſpondeat; ſiue deſerta iuſta parte, quæ prior

ſocie-

ſocietatem eius ambierat, iniuſtæ adhærendo. Reſpondendum eſt, Ionatham nihil à Demetrio præter obſides accepiſſe, quos ille iniuſtè retinebat, ſicut & totam Iudæam iniuſtè vexabat, quam etiam iniuſtè occuparat, cum ea prouincia ad Iſraëlitas à mille & trecentis annis pertineret. Et quamuis regio fauore vſus fuerit ad ſolatium gentis ſuæ, ei tamen armorum ſocietatem non promiſit. Poſtremo dicimus Demetrium iuſtum quidem Syriæ fuiſſe Regem, non tamen Iudææ, ſed eam tyrannicè vexaſſe: à qua vt Ionathas populum ſuum liberaret, potuit alteri adhærere; imo auxilium eius vltro aduocare, ſicut Iudas licitè ad Romanos confugit.

VI. Demetrius multis promiſſis Iudæos ſibi demereri cupit.

Vt audiuit autem Demetrius Alexandrum præoccupaſſe Ionathæ amicitiam, mittendis ſcilicet donis, & conferenda Pontificia dignitate; nam alioqui Demetrius anteuerterat Alexandrum in ambienda Ionathæ amicitiâ, contriſtatus eſt valde. Statuitque duplici in Iudæos vti liberalitate, remittendo debita, ſiue præſtationes; & varia dona conferendo. Et ne inania tantum promiſſa iactare videatur, ſubdit ad duodecim rerum capita, quibus Iudæis gratificari velit, quæ ad illa duo ſumma, quæ dixi capita reuocantur, quæ in Annalibus expoſita, hic breuitatis cauſa prætermittuntur. Ex magnitudine porro iſtarum remiſſionum intelligitur quanta Iudæi ſub iſtis regibus ſeruitute premerentur. Tam profuſa porro promiſſorum copia, hoc ipſo parum probabilis viſa eſt, quod ab homine proficiſceretur, qui rebus ipſis docuiſſet ſe odiſſe Iudæos, nihilque eorum præſtiturum, ſi à præſenti neceſſitate euaderet. Repudiato itaque Demetrio, Ionathas Alexandri partibus adhæſit, à quo victus eſt ſequenti anno Demetrius. [Fruſtra.]

VII. M. Marcelli geſta in Hiſpania.

Hoc anno Marcellus Conſul in Celtiberia Nobiliori ſucceſſit, Mummio Attilius prætor in Luſitania. Ille cum octo millibus peditum, & quingentis equitibus in prouinciam venit: & vitatis prudenter inſidiis ad Ocilim caſtra poſuit, & vt erat bello felix Imperator eam ſtatim ſubiecit, & acceptis obſidibus, & triginta talentis argenti ei veniam dedit. Ea lenitate moti Nergobriges pacem petierunt, datis 100. equitibus, qui cum Conſule militarent. At cum interea quidam eorum nonnihil ex Romanorum ſarcinis diripuiſſent, Marcellus equites vinciri, equos vendi iubet, & vrbem eorum, agros populatus, obſidet, mœnia quatit, nec pacem miſſo caduceatore petentibus concedit, niſi cæteri populi, qui rebellauerant, eam peterent: quod cum illi feciſſent, res ad Senatum rejecta eſt, qui eam improbauit, quod ſe Romanis, vt Nobilior ante cenſuerat; non permiſiſſent. Sed res aliter à Polybio narratur, quem conſule. [num. 143.]

VIII. Et Attilij in Luſitania.

At ſucceſſor Mummij M. Attilius incurſione in hoſtem facta ſeptingentos Luſitanos interfecit, exciſáque maxima eorum vrbe, ſic vicina loca terruit, vt omnia deditione acciperet: ſed Attilio in hyberna profecto, omnes illico defecerunt, atque adeo quoſdam Romanorum ſubditos obſederunt: ita materia bello in annum ſequentem parata eſt. In Aſia vero, pax inter Pruſiam & Attalum, interuentu trium legatorum Romanorum compoſita eſt, Pruſia ad duras conditiones adacto.

IX. Pœni bellum occulte parant. Hor. Epit. 48.

Interea Carthaginenſes, Maſaniſſæ iniuriis iamdudum fatigati, & iniquis Romanorum iudiciis, bellum contra Romanos diſſimulanter parabant. Placuit Senatui mitti Carthaginem legatos, qui rem explorarent. Ij caſtigato Carthaginenſium Senatu, quod contra fœdus exercitum & materiam naualem haberent, pacem inter ipſos & Maſaniſſam facere voluerunt, Maſaniſſa agro, de quo lis erat, cedente. Sed Giſco Amilcaris filius, homo ſeditioſus qui tum in magiſtratu erat, turbauit omnia, itaque bellum ſuadendo populum aduerſus Romanos concitauit, vt legatos, quominus violarentur, fuga explicuerit. Ea res nunciata Romæ, infeſtum iam Carthaginenſibus Senatum, reddidit infeſtiorem. At Cato, qui bellum Pœnis nunc indicendum cenſebat, filium ſub hoc ipſum tempus amiſit, quem Pater apud Ciceronem in libro de Senectute luget.

X. Andriſcus emergit. Epit. 49.

Sub hæc poſtrema Demetrij Soteris tempora Andriſcus quidam vltimæ ſortis homo, Perſei Regis ſe filium ferens, & mutato nomine Philippus vocatus, ab vrbe Roma, quò illum Demetrius, ob hoc ipſum mendacium miſerat, clam profugit, de qua fuga ſuo loco dicetur.

ANNVS MVNDI 3905.

ALEXANDRI BALÆ 1.

IONATHÆ 10. PTO. PHILOM. 29.

DEMET. SOT. 11. & vlt. Imp. Græc. 161.

OLYMP. CLVII. 2. VR. CON. 602.

ANTE CHRISTVM 150.

I. Mors & periodus regni Demetrij. 1. Mach. 9. 1. 1. Mach. 10. 1.

Demetrius Soter hoc anno, regni vndecimo inchoato extinctus eſt. Cœpit enim regnare anno 151, quo Roma exiit. Ei ſuſcitatus eſt æmulus Alexander anno 160. cuius anni quod reliquum fuit contrahendis vndique copiis & ſociis poſitum eſt, vt ſub huius anni primordia, quando ſolent Reges ad bella procedere, prælio inito pugnans occumberet. Quo mortuo regnare cœpit Alexander, qui viuo Demetrio tyrannus fuit. *Congregauit ergo Rex Alexander exercitum magnum*, vt ait Scriptura, *& admouit caſtra contra Demetrium. Et commiſerunt prælium duo Reges, & fugit exercitus Demetrij, & inſecutus eſt eum Alexander, & incubuit ſuper eos*, qui fugiebant, *& inualuit prælium nimis, donec occidit ſol*, de regno quippe Aſiæ retinendo, acquirendoque agebatur, *& cecidit Demetrius in die illa*, & cum regno vitam pariter amiſit. [1. Mach. 10. 48.] [Pugnáque poſtrema.]

Vnicum prælium ponit Scriptura, Iuſtinus, vt videtur, geminum: *Demetrio*, inquit, *animus in propulſando bello non defuit. Nam & primo prælio hoſtem fugauit; & regibus* Alexandri ſcilicet fautoribus *bellum reſtituentibus, multa millia cecidit in acie. Ad poſtremum tamen inuicto animo inter confertiſſimos hoſtes fortiſſimè dimicans cecidit*, cui conſentit Ioſephus, qui cum paulo ante otioſæ ignauiæ accuſauerat. [l. 13. c. 5. ſi. l. 13. c. 3.]

Victor Alexander deſiderans partum ſibi regnum Syriæ confirmare Ptolemæi Regis affi-

Alexander affinitatem Ptolemæi petit.

nitatem expetiit, eius filia in vxorem requiſita; quam ei Ptolemæus ita promittit, vt patriũ illi, auitumque regnum gratuletur: quod argumento eſt illum non fuiſſe infimæ ſortis hominem, vt dixit Iuſtinus, ab ipſomet Ptolemæo & aliis ſuppoſitum, ſed potius filium illegitimum Antiochi ex Bala concubina. Aſſignat porro Ægyptius locum nuptiis Ptolemaidem; ſed eæ non ante annum ſequentem celebratæ ſunt, vt Scriptura teſtatur, anno ſcilicet centeſimo ſexageſimo ſecundo.

v. 57.

III. Marcellus pacem in Hiſpania cupit.

Quod ad res Hiſpanicas attinet, ſcribit Polybius ita remiſſos Hiſpanorum legatos ad Marcellum, vt quoniam exiſtimabant eum metu bellum deſugere, legatis ſuis arcana darent mandata, vt bellum fortiter, atque vt Romanos deceret gererent. At Marcellus non belli metu, ſed triumphi cupiditate de Hiſpania pacata, pacem quærebat. Ea tamen erat de ipſo Romæ opinio. Ideoque cum bellum continuari placeret, de alio duce mittendo cogitabant. Itaque noui Coſſ. omni ſtudio bellum apparant, ſed quo maiore ſtudio in delectum incumbunt, hoc magis milites ab Hiſpanico bello abhorrebant, tum propter opinatum illum Marcelli metum, tum propter ſermones militum Q. Nobilioris, qui formidoloſa inde referebant. Magiſtratus autem cum non haberet quò ſe verteret, P. Cornelius Scipio, qui bellum ſuaſerat, ſurrexit, dixitque ſiue Tribunum, ſiue legatum ſe in Hiſpaniam mittere vellent cum Cõſulibus iturum. Excepta eſt magna omnium approbatione eius oratio, eáque ita iuuentutem commouit, vt deinceps cateruatim nomina profiterentur. Fuitque Scipio Lucullo Conſuli legatus, ille inquam Scipio, quem mox Carthago & Numantia vehementer illuſtrarunt.

Iberum bellum Romani defugiunt, Scipionis fortitudo.

IV. Marcellus dat pacem Hiſpanis.

Dum Lucullus cum ſuis in bellum proficiſcuntur, Marcellus omni ſtudio conabatur ante eius aduentum bello finem imponere, & Celtiberis perſuadere, vt ſe, ſuáque omnia arbitrio ſuo permitterent, quod cum Numantini feciſſent, acceptis quos imperarat obſidibus ac pecuniis, cunctos liberos dimiſit, ſicque bellum ante aduentum Luculli magna ex parte extinctum eſt. Triumphaſſe Marcellum de Celtiberis creditur, quoniam tres eius triumphi, ſicut & Conſulatus celebrantur. Scribit tamen Pedianus, cum ad ipſam Africam paulo ante tertium bellum Punicum naufragio periiſſe: quod Cicero quoque confirmat; eò fortaſſe in reditu ex Hiſpania, tempeſtate projectus eſt.

Et in mari perit.

Luculli auaritia crudelis.

At Lucullus tum gloriæ, tum rei familiaris, quam anguſtam habebat, augendæ cupidus, vt ait Appianus, vltro Vaccæis bellũ intulit, nullo mandato Senatus, nulla iniuria prouocatus. Et cum poſt aliquas velitationes ad Caucam vrbem, ciues pacem petiiſſent, eamque obtinuiſſent datis obſidibus, & centum argenti talentis, vrbem ingreſſus eam cædibus impleuit ac diripuit, perfidiam Romanorum ac crudelitatem deteſtantem.

V. Res ad Intercatiam & Palantiã geſta.

Melius ad Intercatiam geſta res eſt, vbi Scipio barbarum Romanos ad ſingulare certamen prouocantem interemit, & Intercatios fidei Scipionis ſe permittentes certis conditionibus cladi exemit. Inde Palantiam profectus Lucullus, vrbem nobilem, in quam multi confugerant fruſtra tentauit, & commeatus inopia in Turdetaniam hiematum abiit, vbi quatuor millia incurſantium Luſitanorum concidit, & circa Cades ad mille quingentos fudit, infinita hominum multitudine capta. At Galba Prætor, qui Attilio ſucceſſerat, cum præproperè cum fatigato exercitu hoſtem fugatum perſequitur, ſeptem millia ſuorum amiſit. Ergo vindictæ auidus, cum ad eum legati ad fœdus renouandum veniſſent, terram eis opulentam promittit, ſi amici eſſe velint. Perſuaſos tres in partes diuiſit, & primam partem exarmatam circumuentam crudeliter ac perfidiosè peremit. Eodem modo ſecundos, & tertios, priuſquam aliquid de ſuorum clade inaudiſſent, ſumma celeritate deleuit, Deûm atque hominum fidem implorantes, & Romanorum perfidiam deteſtantes.

Galbæ perfidia & crudelitas.

VI. Viriathus emergit.

Euaſere tamen ex illis pauci, in quibus Viriathus, qui mox non paucis Romanos affecit detrimentis. Cumque Galba ditiſſimus eſſet, & nihilominus Lucullum auaritia ſuperaret, in iudicium tractus, quamuis accuſante M. Catone octogenario, diuitiarum præſidio euaſit. De Punicis autem rebus illud ad belli præparationem pertinet, quod his Coſſ. Guluſſa Maſaniſſæ filius, denunciauit Carthagine delectus agi, claſſem comparari, & haud dubium bellum ſtrui. Cum Cato ſuaderet, vt iis bellum quamprimum indiceretur, Naſica lentius agendum cenſeret, placuit eò decem mitti legatos, exploratum, in quibus Catonem fuiſſe autor eſt Plutarchus, qui ſequentibus Coſſ. reuerſi ſunt. Scipio autem à Lucullo in Numidiam miſſus ad Maſaniſſam, inde Elephantos in Hiſpaniam deuexit.

Præparatio belli Punici.

ANNVS MVNDI 3940.

IONAT. 11. PTOL. PHILOMET. 30.

ALEXAND. BALÆ 2. Imp. Græc. 162.

OLYMP. CLVII. A. 3. VR. CO. 630.

ANTE CHRISTVM 149.

I. Alexandri & Cleopatræ nuptiæ. 1. Mach. 10. 57.

CElebratæ ſunt hoc anno nuptiæ inter Alexandrum Balæ, & Cleopatram filiam Philometoris. *Exiuit enim Ptolemæus de Ægypto & Cleopatra filia eius, & venit Ptolemaidem anno 162, & occurrit ei Alexander Rex; & dedit ei Ptolemæus Cleopatram filiam ſuam. Et fecit nuptias eius Ptolemaide ſicut Reges in magna gloria.* conuiuiorum ſcilicet, ludorum, certaminum, ſpectaculorum, & conuentu virorum principum, in quibus Ionathas Dux & Pontifex Iudæorum, ab Alexandro euocatus ad nuptias honoris cauſa. Cumque vtrique Regi, & eorum amicis, vtique & nouæ nuptæ munera dediſſet, *inuenit gratiam in conſpectu eorum.* Quo facilius impiorum Iſraëlitarum in ipſum querelas eluſit, & factus eſt glorioſior, adeo vt eum Rex, non quidem regni ſui ſocium, ſed quaſi proregem in omni regione Iudæorum, quæ Syriæ Regi ſubeſſet, conſtitueret. Quem cum eius inimici purpura indutum vidiſſent, eius potentiam

Ionathæ gloria.

tentiam veriti, & ſibi debitas pœnas, fugerunt vniuerſi. *Et reuerſus eſt Ionathas, in Ieruſalem cum pace & lætitia.*

II. Viriathi initia, in Vetilium Prætorem.

Celtibericum porro bellum langueſcens, induſtria Viriathi renouatum eſt. Nam, vt ait Appianus. Hiſpani, quos Luculli & Galbæ perfidia reliquos fecerat, ad decem millia congregati Turdetaniam incurſionibus vaſtarunt. Aduerſus quos Roma miſſus Vetilius prætor cum nouis copiis, hoſtem in arctum compulit locum, in quo aut fame moriendum erat, aut Romanis deditio facienda. Quos cum inde Viriathus ſolerter eduxiſſet, dux eorum factus eſt, & Vetilium in ſylua occupatum inſidiis, ſuperauit, atque interfecit, cum quatuor Romanorum millibus, Reliquos ex fuga receptos Vetilij quæſtor Carpeſſi per mœnia diſtribuit adhuc trepidantes. Ac quinque millia ſociorum obuiam Viriatho miſit, quos ille ita cecidit, vt ne nuncius quidem cladis ſuperfuerit. Exinde Quæſtor intra vrbem quietus auxilium Roma expectabat, quod ſequenti anno C. Plautius attulit.

III. Gemina ex Africa, & in Africam Romanorũ legatio.

Interea Acilio & Flaminino Coſſ. legati decem ex Africa cum Carthaginenſium oratoribus, & Guluſſa Maſaniſſæ filio redierunt, dixeruntque & exercitum, & claſſem ſe Carthagine deprehendiſſe. Perrogari ſententias placuit, Catone & aliis principibus Senatus ſentientibus quamprimùm exercitum in Africam deportandum: Naſicæ tamen ſententia obtinuit, vt à bello deſiſteretur, ſi Pœni claſſem exuſſiſſent, exercitum dimiſiſſent; ſin minus, proximi Coſſ. de bello Punico referrent. Quæ dum Romæ deliberantur, Carthaginenſes cum Maſaniſſa, rupto fœdere, quod inter eos Scipio Naſica pepigerat, pugnarunt, & magno prælio victi ſunt, & inſuper bellum Romanum meruerunt. Hæc fere Zonaras, quæ pluribus ab Appiano narrantur.

Pœni à Maſaniſſa victi.

IV. Andriſcus inualeſcit, & Rex factus Macedoniam occupat.

Nec minus interim turbæ in Macedonia ab Andriſco, qui & Pſeudophilippus, excitatæ ſunt. Cum enim Roma profugiſſet, aut vt ait Zonaras, per contemptum dimiſſus eſſet, magnam factioſorum hominum manum collegit, multas vrbes extraxit. Denique regio habitu ſumpto, collectóque exercitu in Thraciam profectus, multis populis liberis, multis Dynaſtis Romanorum Imperium ægrè ferentibus adſcitis impreſſionem fecit in Macedoniam, eáque occupata, in Theſſaliam tranſgreſſus, non pauca loca ſubegit, licet Achæorum auxiliis per Romanorum legatos defenderentur.

(∴)

ANNVS MVNDI 3905.

IONATHÆ 12. PTO. PHILOM. 31.

ALEXAND. BALÆ 3. Imp. Græc. 163.

OLYMP. CLVII. A 4. VR. CO. 604.

ANTE CHRISTVM 148.

SAcra Machabæorũ Hiſtoria hunc, & ſequentem annum tranſilit. Hunc autem celebrem reddidit initiũ tertij belli Punici, quo denique Carthago exciſa eſt, quæ eſt communiſſima ſentẽtia. Omnes enim huius anni Coſſ. proferunt, licet aliqui eos ad diuerſos Vrbis annis referãt, pro varia ratione numerandi nobis cum magna parte Chronologorum eſt 604. Cum ergo Romani optarent, & M. Cato continenter vrgeret, vt Carthago deleretur, ratus illa ſtante Imperiũ Romanum ſtare non poſſe, eius alteri potentiã, perpetuis propemodum Maſaniſſa iniuriis, non moleſte ferebant; idque experientia ipſa docti Carthaginenſes non ignorabant. Nunc autem accepta clade à Maſaniſſa vehementer debilitati, & ipſum regem timebant, magnas habentem copias in propinquo, & populũ inſuper Romanũ, quem non dubitabant arma pro amico & ſocio Maſaniſſa ſumpturũ. Nec mali fuerunt coniectores. Romani quippe ſine mora milites tota Italia imperarunt, vt parati eſſent, in quem eos cũq; locũ Senatus deſtinaret. Pœnis autẽ bellũ indici placuit, quod contra fœdus naues haberent, & extra fines duxiſſent exercitũ, quodque ſocio & amico populi Rom. arma intuliſſent.

Carthaginenſes omnem operam dederunt, vt Romanos mitigarent, & crimina diluerent per legatos, negãtes bellũ publica autoritate illatũ, publicè è cõtrario dãnatos qui illud intuliſſent. Cum autem res in eo diſcrimine verſaretur, incommodiſſime factũ eſt, vt Vticenſes Romanis ſeſe per legatos vltro dederent. Quæ res Carthaginenſibus peracerba fuit. Et merito; Nam præterquam quod Romanus commodiſſimam in propinquo belli gerendi ſedem habiturus erat, ſexaginta enim tantum ſtadiis Carthagine diſtat, eo etiam vehementer angebantur, quod eam vltimam ſpem ad placandos Romanos deſtinatam, ſibi ereptam viderent. Nihilominus quia bellum gerendum erat, ad quod malè inſtructi erant, poſt cladem à Maſaniſſa acceptam, aut Romanis deditio facienda; poſt multam denique in Senatu contentionem, Romam legationem mittere decreuerunt, quæ pro præſenti rerum ſtatu, Reipub. quàm minimo poſſet damno conſuleret.

Dum illi abeunt Senatus Romanus Vticenſium deditione excitatus, & iampridem ad bellum propenſus, & paratus, decernit Carthaginenſes bello perſequendos eſſe; continuóque in Africam vtrumque deſtinat Conſulem, Manilium cum exercitu pedeſtri, Cenſorinum cum claſſe, eiſque ſecreto mandat, ne niſi diruta Carthagine, à bello deſiſtant. Attribuit eis 80 millia peditum, & equitum quatuor fere millia. Ad tantam enim expeditionem, ſpemque tam certam, Romani ciues ſociique vltro properabant. Perueniunt interea Romam legati, & non ſo

Digitized by Google

Legati ſuos ciues Romanis dedunt.

lum bellum decretum, ſed exercitus etiam cum ducibus profectos inuenerunt. Itaq. cum nullum ſupereſſet deliberandi tempus, ſe ſuáque omnia Romanorum fidei atque arbitrio permiſerunt. Hic laudare illos patres, quod rectam concilij viam inueniſſent, concedere libertatem, leges ſuas, agrumque omnem, ſi tamen intra triginta dies obſides trecentos principum ciuitatis liberos, Lilybæum mitterent, & ea facerent, quæ Coſſ. imperarent. Quæ poſtrema conditio legatos Romæ, & domi Senatum ſuſpenſum tenuit, nec immerito, ſed deditione facta, iacta erat alea.

IV. Carthaginenſes dãt 300 obſides.

Iam pene ad portas erat maximus exercitus, & Carthaginenſes omnibus rebus erant ad bellum, vel ad obſidionem tolerandam imparati. Et quamuis ſuſpicabantur ne datis quidem obſidibus, ſatis firmam pacem habituros, tamen in tanto rerum diſcrimine, ſpem in parendi celeritate collocarunt. Obſides magno cum gemitu lachrymiſque parentum ac neceſſariorum mittunt, qui Romam continuo à Siciliæ prætore deportati ſunt. Terreſtres copiæ, poſtquam in Africam traiecerunt, caſtra metatæ ſunt vbi quondam Scipio. Claſſis in portus Vticenſium diuertit: eodem & legati Pœnorum venerunt, & cauſam ſuam apud Conſules egerunt, non minus accuratè quam verè, vt pluribus apud Appianum leges, oſtendentes iniuſtè ſe bello præſenti vrgeri, præſertim cum ſe ſuáque omnia eorum arbitrio permiſiſſent.

V. Exarmantur, claſſiſque ſuccenditur.

Reſpondit Cenſorinus Conſul, quoniam pax futura erat, nihil armis opus eſſe, itaque arma omnia tradere iuſſi ſunt. Cumque legati reſponderent, velle ſe quidem ea in re parere, ſed ſibi prouidendum eſſe quomodo Aſdrubali, quem proſcripſerant, quique cum viginti millibus armatorum contra ſe venturus eſſet, reſiſterent, reſponderunt Coſſ. id S. P. Q. R. curæ fore. Ergo vis ingens armorum ex vrbe educta eſt, plauſtra ſequentibus legatis, Sacerdotibus, ac principibus ciuitatis. Inde claſſem ſibi tradi poſtularunt, vt ait Florus, quam ſub ipſa Vrbis ora ſuccenderunt. Inde Cenſorinus laudata eorum obedientia, in obſidibus, armis, & claſſe tradenda, vnum dixit supereſſe mandatum Senatus paulo durius, quod tamen eis ad certam pacem, obeundum, ac fortiter ferendum ſit. Cedite nobis, inquit, Carthagine, ſedes ad quemlibet ditionis veſtræ locum transferre, modo vltra octogeſimum à mari ſtadium; certum eſt enim nobis hanc diruere.

Vrbe cedere iubētur. l. 2. c. 15.

VI. Vt acceptus fuerit is nuncius à legatis.

Hæc Conſulis verba excepti clamor tollentium manus ad cælum, & Deos irritorum fœderum teſtes inclamantium, non ſine multis grauibuſque conuitiis, ſiue mortem appetebant, ſiue mentes erant impotes: procumbebant humi, & ſolum frontibus manibuſque pulſabant, veſtes dilacerabant, ſua ipſi corpora præ furore laniabant, adeo vt Romanis ipſis lacrymas elicerent. Deinde facto ſilentio redintegrarunt preces, ſed nihil impetrarunt, reſpondente Cenſorino, id eſſe mandatum Senatus, quod neque à ſe mutari, neque differri poſſet. Cumque his dictis ſummouerentur, & abire iuberentur, rogauerunt vt claſſem ad ipſam vrbem admouerent, ſi forte eo metu, ad hanc calamitatem ferendam adigi poſſent, nec à ciuibus ſuis diſcerperentur. Illis profectis Cenſorinus cum viginti quinque remibus, circa vrbem ea de cauſa oberrabat: Legatorum pars ex itinere diffugerunt, alij taciti in vrbem pergebant, multis vbique ſciſſitantibus, & nemine reſpondente ingemiſcentibus, vt rebus perditis, aliis prope vim inferentibus, niſi dixiſſent primum opus eſſe rem ad Seniores deferre.

VII. Et à ciuibus;

In curia ſummotis cæteris legati Senioribus iuſſa Conſulum renunciarunt: ad quod nuncium orta conclamatione in curia, plebs quoque foris clamorem reddidit. Tum facto ſilentio, pertexentibus legatis, quid à ſe fruſtra dictum eſſet, ad flectendos Romanorum animos, præ ſumma rerum deſperatione ingentem vlulatum ediderunt: ad quem plebis irrupit in Curiam, & acerbiſſimo nuncio cognito, omnes quaſi in furorem acti, alij in legatos irruebant, alij in optimates, qui autores fuerant tradendorum obſidum, vel armorum, cum contumeliis inſurgebant; alij in Italos, qui in vrbe tum reperti ſunt, inuolabant, & variis cruciatibus afficiebant. Matres obſidum, quaſi furiæ quædam tragicæ, perditos filios lamentabantur, & Senatoribus exprobrabant, plorabant armamentaria vacua, naualia exinanita, claſſem exuſtam, Deos denique ipſos conuiuiis furioſè impetebant; omnia clamoribus & eiulatibus perſonabant.

VIII. Defenſionem parãt.

Verum alij magis ſobrij vrbis portas claudere, defenſionem parare, lapides in muros congerere, quod mallent patriam ſuam hoſtium manibus euerti, quam ſuis. Senatus eadem die bellum decernit, ſeruos per præconem ad libertatem vocat, Aſdrubalem eligit belli ducem, paulo ante capite damnatum, qui foris cum viginti millibus armatorum erat, mittit curriculò qui oret, vt patriæ miſereatur in ſummo diſcrimine conſtitutæ, culpam condonet, in ſe immerentem, cogente neceſſitate admiſſam. In vrbe autem alterum Aſdrubalem, Maſaniſſæ ex filia nepotem, ducem creat. Deinde à Coſſ. per nuncios 30 dierum inducias petunt, Romam vt legatos mittant. Quibus non impetratis, totam vrbem in officinas armorum vertunt, tantáque contentione die nocteque operi inſtiterunt, vt breui copiam non exiguam compararint, cunctantibus Conſulibus vim afferre ciuitati, quam exarmatam, ſe cum liberet occupaturos ſperabant: & tempus aliquod dandum putabant ciuibus, dum furor aliquantulum reſediſſet, nullo vt ſuo periculo vrbem diruerent.

IX. A Romanis fruſtra oppugnantur.

Inter hæc paucis diebus trāſactis, vrbem terra marique oppugnare parant, Verum cum & armatos, & ad pugnam, repellendamque vim alacres reperiſſent, falſi opinione ſua retroceſſerunt: iterato deinde conatu, cum hoſti res non ſucceſſiſſent, creuere animi Pœnis. Coſſ. vero timentes Aſdrubalem, qui à tergo non longe caſtra poſuerat, & ipſi bina caſtra munierunt: deinde vrbem variis aſſultibus, ſed irritis petierunt, & murorum partes crebro ariete, nullo tamen emolumento deiecerunt. Et vice verſa Pœni Himilcone duce, nonnulla damna Romanis intulere, in quibus illud fuit memorabile, quod ſcaphas arida materia clam oppletas, & pice deinde ac ſulphure conſperſas, immiſſo

Quibus viciſſim clades inferunt.

igne, vento obſecundante, in Romanorum claſſem immiſerunt, quo facto magna eius pars conflagrauit. Deinde cum Cenſorinus paulo poſt comitiorum cauſa Romam eſſet profectus, Pœni facti animoſiores Manilij caſtra nocturna eruptione inuaſerunt, & iam vallum conuellere cœperant, cum Scipio Tribunus per auerſam caſtrorum partem cum equitibus procurrens, eos in vrbem compulit; quod ſecundò etiam fecit, cum hoſtis nauale Romanorũ intempeſta nocte eſſet aggreſſus. Himilco etiam equitum præfectus, non paucas ex inſidiis intulit Romanis clades. Conſul quoque Manilius, cum Aſdrubalem iniquo loco eſſet aggreſſus, ingentem accepit cladem, qua tres Tribuni militum periere.

X. Viriathi victoriæ.

In Hiſpania Viriathus C. Plaucium Prætorem gemina clade ita perculit, vt nuſquam prodire auſus, media æſtate ſe ad hyberna reciperet. In altera deinde parte Hiſpaniæ contra Quintium ancipiti marte pugnauit, aliáque geſſit è re Hiſpanorum, dum Quintius Cordubæ maneret incluſus. Andriſcus quoque, quem Romani ante contempſerant, P. Iuuentium Prætorem cum exercitu deleuit.

ANNVS MVNDI 3906.

IONATHÆ Ducis Pontific. 13.

PTOL. PHILOMETORIS 32.

ALEXANDRI 4. Imperij Græcor. 162.

OLYMP. CLVIII. A. 1. VR. CO. 605.

ANTE CHRISTVM 147.

I. Controuerſia Iudæorum & Samaritanorum. *l. 13. c. 6.*

EVſebius ad initium huius Olympiadis refert controuerſiam Alexandriæ agitatam Samaritanos inter & Iudæos, quam Ioſephus ad hæc tempora retulit. His Hieroſolymitanum templum legitimum eſſe profitentibus, illis autem Garizitanum; cuius religio ſub Alexandro Magno fuerat inducta. Ad Regem porro, & conſeſſum amicorum eius prouocatum eſt, ſed ea lege, vt ait Ioſephus, vt vtrius partis patroni ſuccumberent, morte mulctarentur. Acerba vtique pœna, ſed non indigna ſeditioſis hæreticis, errorem pro veritate ſponte colentibus, & immenſam animarum ſtragem excitantibus; Patrocinabatur Samaritis Sabbæus cum Theodoſio, Hieroſolymis Andronicus; eamque pœnam vltro à Rege vtrique popoſcerunt. Probauit primum Andronicus ex lege Moſis ſacrificia, & celebritates præcipuas ter in anno fieri oportere, in loco quem elegiſſet Dominus, illumque locum eſſe Ieruſalem, vbi ſibi templũ à Salomone conſtrui nominatim iuſſiſſet, illudque ingentibus prodigiis ſanctificaſſet, & regibus ipſis honorabile reddidiſſet. Poſtremo Sacerdotium in eo per continuam ſucceſſionem propagaſſet, quæ neque Garizitano templo, neque Heliopolitano conuenirent, quæ nuper admodum per ſeditionem extructa conſtaret. Itaque damnatis Samaritis victoria Iudæis ceſſit.

Iudæorum victoria.

II. Maſaniſſæ mors.

Extremo porro anno ſuperiore, aut hoc ineunte dum hyems eſſet in curſu, vt ait Appianus, mortuus eſt Maſaniſſa. Nam ſub anni huius initium Manilius Scipionem Romam miſit, cum iam à Maſaniſſa rediiſſet, quem mortuum reperit, & regno eius filiis diuiſo, vnum eorum Guluſſam deduxit ad Conſulem Manilium. Maſaniſſa ergo morbo ſenioque feſſus, erat enim nonagenario maior, etſi varie à variis definitur eius ætas, Scipionem, vt auitum amicum, literis ad Manilium Conſulem datis accerſiuit, conſulturus eum de regno liberis relinquendo. Quos habebat plurimos ex concubinis, tres autem ex legitimo matrimonio. Scipio ad eum confeſtim profectus eſt, ſed paulo autem quam perueniſſet, Maſaniſſa agens animam vxori liberiſque præcepit, Scipioni vt parerent regnum quo is cumque modo diuideret. Quo ille munere ſapienter procuiuſque ingenio atque ætate perſunctus, Guluſſam, cui belli pacisque curam commiſerat, ſecum, vt dixi ad bellum punicum Carthaginem deduxit. Stemma vniuerſæ familiæ Maſaniſſæ ſtudioſus Lector in Annalibus reperiet.

Vide Ann. nu. 6.

Eius in Scipionem amor & fiducia.

nu. 8.

III. Scipio Himilconem ad tranſitionem ad Romanos adducit.

Reuertens Scipio cum Guluſſa, Himilconem cognomento Phamæam oſtendit in prælio, quem ad defectionem induxit, quando patriæ ſaluti eſſe non poſſet, promiſſa apud Romanos non ſolum venia, ſed etiam gratia. Nec ille admodum cunctatus, cum bis mille & ducentis ferme equitibus Scipioni adhæſit. Quo facto Manilius Conſul, qui rurſus imprudenter Aſdrubalem aggreſſus, in periculum Romanos adduxerat, euaſit impune, hoſtibus tanta equitum deceſſione diminutis. Manilius autem audito ſibi ſucceſſorem venire Piſonem, præmiſit Romam cum Himilcone Scipionem, quem exercitus deduxit ad naues, comprecatus ſuperos, vt Carthaginem Conſul ad eam expugnandam reuerteretur: idque multi Romam ſcribebant ad ſuos, Senatus Scipionem publicè laudauit, Phamæam donis honorificis cumulauit, iuſſitque ſperare ampliora, ſi conficiendo bello ſtrenuam operam attuliſſet. Ille omnia pollicitus, in Africam ad Romana caſtra profectus eſt.

IV. Piſonis Conſulis res geſta.

Interea eodem venit Piſo Conſul, cum L. Mancino claſſis præfecto, qui nec Carthaginem tentarunt, nec Aſdrubalem, ſed bellum circa oppida circumtulerunt. A Clupea, terra marique oppugnata, repulſi ſunt. Piſo propinquum oppidum cepit, atque diripuit. Hipponem, quæ media inter Carthaginem & Vticam, Romanos commeatus intercipiebat, profectus eſt, vlturus latrocinia, vt ſperabat. Sed cum ad eam vrbem rebus omnibus inſtructam per totam æſtatem aſſediſſet, & obſeſſi bis eruptione facta, Carthaginenſibus quoque opem ferentibus, Romanorum machinas incendiſſent, irrito labore Vticam in hyberna conceſſit. At Carthaginenſes ſpe atque animis erigebantur, cum & Aſdrubalis exercitũ haberent incolumem, & ad Hipponem ſuperiores fuiſſent: aucti etiam octingẽtis equitibus Numidis, qui Bithya duce à Guluſſa transfugerant, Phamææ iactura aliquatenus reſarcita, viderentque alios Maſaniſſæ filios, in ſuppeditandis armis pecuniiſque tardiores,

Pœni reualeſcunt.

timentes ne ſublata Carthagine, ipſi quoque ſubiugarentur; quem metum Pœni Mauris quoque ingerebant, & Andriſcum in Macedonia aduerſus Romanos hortabantur ad bellum, pollicentes naues illi ac pecunias Carthagine non defuturas.

V. Andriſcus profligatur.

Hic porro Andriſcus, qui & Pſeudophilippus, hoc anno victus ac profligatus eſt. *Prætore Metello*, inquit Florus, *populus Romanus amiſſum cum legione Prætorem*, Iuuentium *pleniſſimè vltus eſt. Nam & Macedoniam*, quæ ſe Andriſco dediderat, *ſeruitute multauit, & ducem belli deditum, ab eo ad quem confugerat Thraciæ regulo, in vrbem in catenis reduxit: hoc quoque illi in malis ſuis indulgente fortuna, vt de eo populus Romanus, quaſi, de vero Rege triumpharet.* Sic ipſe. Addit Eutropius 25 millia militum Andriſci interfecta. Rem totam pluribus Zonaras tradit, quem retulimus in Annalibus. Porro Metellus cum triumpho, Macedonici cognomen eſt conſecutus.

VI. Græcorum motus contra Romanos. *nu.* 143. & 144.

Andriſcus autem ita Græcos odio Romanorum repleuerat, vt bis eorum legatos violarent, vt autor eſt Polybius. Primum ea legatione cuius princeps fuerat Aurelius, qui Senatu retulit, prope factum fuiſſe, vt vitæ & omnium rerum periculum adirent. Iterum quando miſſi à Metello legati blandè conabantur eos à ſtudio contentionis, & odio Romanorũm auertere, turbæ non ſe continuere, ſed legatos ſubſannantes, cum tumultu & clamore concione eiecerunt. *Et cum omnes*, inquit Polybius, *ciûitates ſtultitiâ, quæ populari quodam morbo tenerentur, Corinthiorum tamen præ cæteris amentia inſignis extitit.* Quæ etiam cauſa fuit vt Corinthij, apud quos Achæorum comitia celebrata ſunt, præ cæteris pœnas darent.

Eorum cauſa.

Vera porro cauſa turbarum, & Achaici belli, quantum ex Iuſtino & Pauſania colligitur, fuit quod Achæi nimium potentes in Græcia videbantur, non tam propter opes ſingularum ciuitatum, quam propter conſpirationem vniuerſarum: itaque ab Achæorum ſocietate Spartam & Corinthum ſeparare voluerunt. Ergo Achæi tumultuantes eiectis legatis, Critolaũ belli ducem elegerunt, Bœotos etiam, qui grandi pecunia à Metello mulctati fuerant, ad arma concitarunt. Hæc fuerunt ſemina belli Achaici.

VII. Viriathus Vnimanũ delet. *l.* 2. *c.* 17.

Quod ad Celtibericum attinet, C. Plaucio contra Viriathum ſucceſſit Claudius Vnimanus, de quo hæc habet Florus. Viriathus caſtra Prætorum, & Præſidum aggreſſus, Claudium Vnimanum, pene ad internecionem exercitus cecidit, inſignia trabeis & faſcibus noſtris, quæ ceperat, in montibus ſuis trophæa fixit.

ANNVS MVNDI 3907.

IONATHÆ 14. PTO. PHILOM. 33.

ALEXAND. BALÆ 5. Imp. Gr. 165.

OLYMP. CLVIII. 2. VRB. CON. 606.

ANTE CHRITVM 146.

I. Demetrius Iunior exoritur. *l. 1. c.* 10. 67.

HAbet hic annus nouas in Syria turbas Alexandrum inter atque Demetrium, Demetrij Soteris filium, quas deinceps Scriptura perſequitur, à quibus par eſt nos initium ducere. Sequãtur deinceps Punica, Celtiberica & Achaica. In tribus enim mundi partibus Aſia, Africa, & Europa bellicum hoc tempore flagrabat incendium. Anno ergo Regni Græcorum 165. *venit Demetrius filius Demetrij à Creta*, quo eum pater initio belli ablegarat, vt ex Iuſtino ſupra diximus; venit autem regni paterni recuperandi cauſa, *acceptis*, vt ait Ioſephus, *multis mercenariis militibus à Laſthene Cretenſi, ſoluens ab ea inſula, traiecit in Ciliciam.* Agebat hic Demetrius decimum ſextum circiter annum, quem ad audendum incitauit Alexandri deſidia inter ſcortorum greges captiui. Præter autem Cretenſium auxilia, Antiochenſes quoque, veterem in patrem offenſam nouis meritis correcturi, ſe ei tradiderunt. Sed & milites paterni, fauore Adoleſcentis accenſi, ſigna ad Demetrium trãſtulerunt. Et hæc cauſa fuit cur Alexander ex Phœnicia reuerſus ſit Antiochiam, vt ſcilicet Antiochænorum defectionem impediret, qui, pro inſita ſibi leuitate, nutabant.

A. Græc. 160. *l.* 35. *l.* 13. *c.* 8.

II. Apollonius præfectus Cœleſyriæ ei adhæret. *l.* 35.

Et conſtituit. Rex Demetrius Apollonium ducem, qui præerat Cœleſyriæ; & quidem à tempore Demetrij Soteris, quam præfecturam Alexander, in defectionis præmium, ipſi confirmarat; quò pertinet, quod ait Iuſtinus, paternos milites ad filium Demetrium ſigna tranſtuliſſe. Hunc ergo Apollonium Rex nouus conſtituit exercitus ſui ducem ad Iudæos, qui Alexandro fauebant, debellandos. Is congregauit exercitum magnum, quo pleroſque ab Alexandro traduxit ad Demetrium, cumque Ionathas in fide Alexãdro data perſiſteret, ſcripſit ad eum, expoſtulans, ſiue quod aliorum non ſequeretur exemplum, in rege legitimo agnoſcendo, ſiue in non agnoſcendo Apollonio Cœleſyriæ præfecto, ad quam Iudæa, cui præerat Ionathas, pertinebat. Quoniam autem plurimum ſe valere equitatu credebat, prouocat Ionathã ad certamen in planicie, additq; multa thraſonicè. Quibus cõmotus Ionathas, elegit decem millia virorum, cum quibus exiit Hieroſolymis, eique ſe adiunxit frater eius Simon, & applicuerũt caſtra in Ioppem. Sed præſidiũ Apollonij, quod ibi erat, eos à ciuitate excluſit. Ciues tamen eorum obſidione territi, apertis ianuis deditionem fecerunt.

l. 1. *c.* 10. 47.

Eius in Ionathan conatus.

Ioppe ſe dat Iudæis.

III. Ionathæ de Apollonio altera victoria. *l.* 13. *c.* 8.

Vt autem audiuit Apollonius Ioppen amiſſam, vltionis appetens, parauit tria millia equitum, prę̃ter pedeſtres copias, quas octo millium fuiſſe Ioſephus ait, & profectus eſt Azotũ verſus, relictis in inſidiis mille equitibus, vt cum Ionathas perſequens Apolloniũ prætergreſſus eſſet inſidiarum locum, illi à tergo exurgerẽt, &

Apol-

Apollonius conuerſi copiis inſtaret à fronte, ſicque Iudæi vtrimque cederentur. Vt autem Ionathas prætergreſſus eſt inſidiarum locum, agnouitque inſidiatores emergere, & caſtra eius circumire, iuſſit ſuos iacula ſcutis excipere, dum equites & telis & viribus ad veſperam vſque iaculando fatigati eſſent. Tum demum Simon copias ſua contra pedites eduxit, quod & contriuit, fugauitque. Equites quoque ſparſi per campum fugerunt vſque Azotum, adeóque ad fanum vſque Dagonis: qui eis præſidio non fuit. Nam Ionathas Azoto vim attulit, captamque & ſpoliatam ſuccendit, cum circumpoſitis pagis, ſed & templum, cum omnibus qui in illud confugerant, ſuccendit, itaque ad octo virorum millia, tam gladio, quam incendio perierunt.

IV. Tertia ad Aſcalonem.

Hac altera victoria refutata eſt inanis Apollonij iactantia, ſequitur tertia, ſed incruenta ad Aſcalonem, quæ aliquando vltra Azotum erat meridiem verſus, media inter Azotum & Gazam. Ionathas ergo victoria prudenter vſus, Aſcalonem adit infeſtus; ſed illi proxima clade Azotiorum territi, exierunt de ciuitate obuiam ipſi, magnóque honore illum affecerunt. Sicque reuerſus eſt Ionathas victor in Ieruſalem cum exercitu, præda & ſpoliis onuſto; data Apollonio iuſtiſſima cauſa iterandi illud, *Ergo autem factus ſum in deriſum, & in opprobrium.*

Ionathas ab Alexandro honoratur.

Quæ vbi Alexandro innotuiſſent, perrexit honorare Ionathan, *& miſit ei fibulam auream, ſicut conſuetudo eſt donare cognatis Regum.* Quales nunc dantur torques equitibus velleris aurei, S. Michaëlis, aut S. Spiritus. Alij militare cingulum intelligunt, cui veſtium ora, vel enſis annectebatur. *Dedit quoque ipſis Accaronem*, Philiſthæorum olim oppidum, ſicut Azotus & Aſcalon, *& omnes fines eius in poſſeſſionem.* Sequens porro expeditio, quia ad annum ſequentem pertinet, abeamus in Africam.

V. Scipio ætate illegitima fit Conſul, eiq; datur extra ſortem Africa.

Cum in vrbe de Piſonis ſegnitie, & hoſtium incrementis nunciatum eſſet, & Scipio, rerum iam Hiſpania, & Africa, quamuis ſine imperio, geſtarum gloria celebraretur, à populo factus eſt Conſul, quamuis decem annis legitima ætate minor, cum ipſe ambiret ædilitatem. Quin etiam Druſo collega ſortitionem prouinciarum Conſularium de more poſtulante, populus extra ſortem Scipioni Africam dedit, permiſitque vt voluntarios ad militiam acciperet, & literas ad Reges & ciuitates nomine populi Romani daret, ad belli auxilia, quæ & impetrauit.

Ibi liberat Mancinũ.

Expeditione rectè præparata, vela fecit in Siciliam, atque inde Vticam traiecit, & aduentu ſuo Mancinum claſſis præfectum, qui in munitione quadam circumcluſus, ad deditionem breui fame adigendus erat, & per præruptas rupes agendus in præceps, adductis eo copiis liberauit, eoque facto ad tria millia & quingentos milites morti eripuit: & Mancinum Romam remiſit, quoniam ei Serranus ſucceſſor aduenerat, ſimulque animum ad inſtaurandam militarem diſciplinam adiecit.

VI. Megaram occupat.

Inde Megaram petiit, vbi peramplum, mœnibuſque contiguum locum, noctu occupauit, cum quatuor militum millibus, quem tamen cum ſuis periculoſum animaduertiſſet, mox deſeruit. Eam audaciam indignè ferens Aſdrubal, vbi lux rediit quotquot ex Romanis captiuos habebat, productos in mœnia, vnde ſuis poterant eſſe conſpicui, aut oculis, aut linguis, aut neruis, aut pudendis mulctauit, aliiſve cruciatibus affectos præcipitauit per rupes; ne ſuis ſpem vllam pacis à Romanis impetrandæ relinqueret, ſed in ſolis armis ſalutem reponerent.

Aſdrubalis crudelitas.

At illi contra timidiores effecti, etiam Aſdrubalem oderant, qui eis ſpem veniæ præcidiſſet. Cumque Senatus intempeſtiuam eius crudelitatem deteſtaretur, eorum aliquot comprehenſos, vt proditionis ſuſpectos interfecit. Interea Scipio intentius Carthaginem obſidet, foſſáque & muro ingenti cinctam, commeatu excludit, eos quoque portus ingentibus ſaxis obſtruit. Sed Pœni alio patefacto portu magnam vim nauium inſtructarum eduxerunt, quibus deſertas tum Romanorum naues, ſi mens non læua fuiſſet, occupare potuerant, ſed ſtulta oſtentatione contenti, in portum reuerterunt.

VII. Pugna naualis.

Tertia inde die nauali prælio ad noctem vſque certamen fuit, paribus ferè vtrimque damnis & lucris. Poſtridie Scipio occupauit aggerem, qui erat ante mœnia ſpacioſus, vnde vrbem machinis quatere cœpit: At Pœni, quamuis fame maliſque fatigati, noctu eo natatu peruenerunt, & quamuis accenſis facibus agniti, ora & pectora configerentur telis, non remittebant tamen impetum, ſed more ferarum in vulnera ruebant, donec incenſis machinis, nudi propugnatores earum verterunt in fugam.

Pœnorum audacia.

Itaque in eo occupando cum diù pugnatum eſſet, tandem totum Scipio occupauit, eóque permunito quatuor militum millibus inſedit, vnde tela in hoſtes aduerſos non parce tota æſtate ingeſta ſunt.

Nepheris expugnatio.

Hyemis initio Scipio Nepherim profectus, vnde commeatus hoſti ſummittebatur, vrbem per duos & viginti dies obſeſſam partim vi, partim inſidiis occupauit, caſtriſque potitus, ingentem hominum multitudinem, vel occidit, vel cepit: tum reliqua eius regionis loca deditionem fecerunt. Nec plura In Africa hoc anno geſta.

VIII. Res à Viriatho, & Metello geſta.

Hoc quoque tempore C. Nigidius Prætor Vnimano contra Viriathum ſucceſſit, eodem cum illo ſucceſſu, ab eodem quippe cum copiis ſuis oppreſſus eſt. Itaque Viriathus florebat hoc tempore, & copiis in dies viribuſque creſcebat, ſiue ad Romanorum faſtum comprimendum, ſiue ad Prætorum auaritiam & crudelitatem caſtigandam. Cum autem bellicus Achæorum apparatus Romæ auditus eſſet, bellum eis indictum eſt, & Metello Prætori, qui Macedoniam regebat imperio prorogato demandatum. Is in Peloponneſum deſcendit armatus, ne qui in Theſſaliam iam intrauerant, in Macedoniam quoque penetrarent. Ergo cum Achæis, vt ex Epitome Liuiana conſtat, Metellus ad Thermopylas bello conflixit, vicitque, quamuis illi Bœotios & Chalcidenſes auxiliarios haberent: quibus victis, dux eorum Critolaus veneno ſibi mortem conſciuit. Diæus vero, qui militem ex Arcadia deducebat, ab eodem Metello & L. Mummio ſequenti anno cum exercitu ſuo oppreſſus eſt.

ANNVS MVNDI 3908.

IONATHÆ 15. PTO. PHILOM. 34.

ALEX. BALÆ 6. & vlt. Imp. Gr. 166.

OLYMP. CLVIII. A. 3. VR. CO. 607.

ANTE CHRITVM 145.

I
Expeditio Philometoris.
l. 1. c. 11. 17. & 18.

HAbet hic annus expeditionem Philometoris Ægyptij in Syriam, & amiſſum ab Alexandro regnũ cum ipſa vita: Philometore eandem regni & vitę aleam triduo poſt ſubeunte. Veram expeditionis huius cauſam Scriptura refert in ambitionem Philometoris, cupientis regnum Syriæ, quo potiebatur Alexander, occupare, & Ægyptio coniungere. Præ ſe tamen ferebat ſe auxilio venire Alexandro genero ſuo contra Demetrium: proptereaque Alexander omnia ipſi in vrbibus ſuis permittebat. At is cum introibat in ciuitatem aliquam, Alexandri præſidia commutabat ſuis. Cumque Azotij ei occurriſſent honoris cauſa, eique acceptam nuper à Ionatha cladem inuidioſè narrarent, tacuit Rex. Eique Ionathas magnifico cum apparatu occurrit, cumque ad fluuium Eleutherum comitatus, poſtridie reuerſus eſt Hieroſolymam, vt in tuto expectaret, quem res exitum eſſet habitura, in abſentia Alexandri, qui tunc erat in Cilicia.

Et in generum perfidia.

II.
Occupat ciuitates eius.
1. Mach. 11. 8.

Cum autem iam multas obtinuiſſet Syriæ ciuitates, vſque ad Saleuciam maritimã, apparuit eius ambitio; quæ cum innotuiſſet Alexandro, amico ſuo Ammonio curam dedit illius interficiendi, quod is Ptolemaide irrito conatu tentauit. Moxque ad Demetrium legatos miſit, quibus ei filiam ſuam Alexandro ereptam obtulit, offerens etiam auxilium ad regnum Syriæ obtinendum, quod tamen ille fictè dicebat, vt qui nouum hoc regnum cuperet ſibi; ſed ſimul vtrũque ſibi aduerſarium habere nolebat: ſperans altero ſublato, alterum facile in ruinam impelli poſſe. Ea porro ambitio mox innotuit, cum ingreſſus Antiochiam impoſuit duo diademata capiti ſuo, Ægypti & Aſiæ, vt Scriptura teſtatur. Quæ cum accepiſſet Alexander, qui tũ erat in Cilicia, propter Cilicum defectionem, contractis copiis contra Ptolemæum, à quo perfidioſè regno, vxore, omnibuſque rebus euerſus fuerat, bellum mouit. Et forte minus inſtructus ab exercitu; certe non accitis amici Ionathæ copiis. Non ita Ægyptius, nam produxit Ptolemæus Rex exercitum, & occurrit ei in manu valida, & fugauit eum.

Et Demetrio dat filiã vxorem Alexandri.

1. Mach. 11. 13.

Alexander à Ptol. vincitur.

III.
Ptolemæus vulneratur.
l. 13. c. 8.
Epit. 52.

Neque tamen Ptolemæus è prælio euaſit incolumis. Nam Ioſephus, Strabo, & Florus teſtantur, eum in prælio equo excuſſum, vulneribus ab hoſte in caput inflictis, à ſuis exportatum & inter curationem, dum oſſa medici terebrare contendunt, expiraſſe. Interim autem Alexander, qui fugerat in Arabiã, vt ibi protegeretur, ab Zebdiele Dynaſta interfectus eſt, eiuſque caput Ptolemæo miſſum; ſiue illi ſponte gratificari voluit, ſiue ab eo redemptus ſicarius ad vitandam, quam à violato tam inſigniter genero, timere poterat vltionem. Sed vltionem dominus ipſe occupauit: die enim tertia mortuus eſt. Verum autem accepto Alexandri capite, incertum eſt. Id Ioſephus affirmat, aitque ex ſatiatũ fuiſſe gaudio, ex interitu inimici, quod Scriptura, cæterique tacuerunt. Scribit Iuſtinus Ptolemæum iſtum ſegnem admodum fuiſſe, & quotidiana luxuria ita marcidum, vt non ſolum regiæ maieſtatis officia intermitteret, verum etiam ſenſu hominis nimia ſagina careret. Id tamen valde dubium reddit in prælio mors obita, & rgni longinquitas, quæ 34 annorum fuit: etſi 35 ipſi tribuat Euſebius. Quod ita accipi poteſt, vt initium tantum anni ſequentis ei tribuamus: nam illum ipſum annum Demetrio Scriptura aſſignauit. Alexãder autem poſt ſextum regni annum, meritas occupati regni Syriæ, & occiſi Demetrij legitimi Regis pœnas dedit, vt à Iuſtino quoque notatum eſt.

Alexander occiditur.

Ptolemæus moritur.

l. 1. c. 11. v. 19.
l. 35. ſ.

IV.
Scipio proconſul in forum irrumpit.

Sub veris initium, creatis iam à Cal. Ianuariis Romæ Coſſ. Scipio Conſulari Imperio prorogato, Byrſam arcem, & portũm quem Cothonem vocabãt, occupare aggreſſus eſt. Eius murum Lælius inualit, vnde Scipio in forum propinquum irrupit, vbi, quia nox imminebat, pernoctauit armatus, ciuibus ita affectis, quaſi ferrum iam in viſcera recepiſſent. Vbi illuxit 4 millia recentium militum euocauit, qui templũ Apolinis deprædati ſunt, tam diues, vt Appiano teſte, præda mille talentorũ fuerit; faſtigium quippe laminis aureis opertum fuiſſe dicitur. Interim Scipio properabat ad Byrſam, ad quam tribus vijs aſcendebatur à foro. Sed cum ex ædibus circumpoſitis Romani peterentur telis, prioribus expugnatis, ex iis ſeſe à proximis defendebant, & in eas tranſuerſis trabibus quaſi pontibus traijciebant, ſociis interim in mediis viis pugnantibus, & ingẽtes ſtrages edentibus. Erant omnia plena clamoribus & ciulatibus, dũ alij cominus cæduntur, alij viui deijciuntur in præceps, quorum nonnulli cadentes rectis haſtis, lanceis, gladiiſve excipiebantur. Quoſdam ædium ruinæ, alios abſumebat incendium, denique deploratiſſima rerum facies totis ſex diebus fuit.

Inde tendit in arcem.

Vrbanæ ſtrages.

Vide Annu. 10. 11. &c.

V.
Arcis deditio, & Aſdrubalis.
Oroſ. l. 4. & c. vlt.

Die ſeptimo quidam ſupplices adiere Scipionem, vt ſaluis ex arce liceret excedere, quod ille omnibus, præter transfugas, conceſſit. Illi ergo duplici agmine prodierunt, primũ agmen mulierum fuit ſatis miſerabile ad 25 millia, alterum fuit virorum ſitu & ſqualore deformius, ad 30 millia. Transfugæ autem ad ſummum nongenti, deſperata ſalute, in Æſculapij templum, cum Aſdrubale, vxore, duobuſque filiis, ſe receperunt. Inde, vt è loco edito & munito, facile reſiſtebant. Tandem famis, vigiliarum, pauoris impatientia, exitio iam appropinquãte, fano deſerto in ſummã ædem ſe proripuere. Sed Aſdrubal clam cum ramis oleæ ad Scipionẽ confugit: quem cũ ille transfugis oſtendiſſet, miſeri, poſt multa in Aſdrubalem probra effuſa, templũ incenderunt, & ſeipſos concremarunt. Multos tamen in Scipionis poteſtatem veniſſe autor eſt Florus, quos ille feris obiecit, ſiue elephãtis obterẽdos, ſiue leonibus dilacerandos. Ipſe autem Aſdrubal Romã in triumphum adductus, vitam deinde in libera cuſtodia exegit, cum obſidibus & aliquot aliis claris viris. Dum autem vndiq; ſuccenderetur ignis, vxor Aſdrubalis aſtantibus duobus filiis, Scipioni bene precata, in maritum contumelias, probra & imprecationes vbi conieciſſet, iugulatis duobus filiis, eos in ignem, ſeque inſuper inſana proiecit.

Perfugarũ interitus, & vxoris ac filiorum Aſdrubalis.

Epit. 51.

VI. Luctuoſus ciuitatis interitus.

Reliqua vrbe, ædificiis horriſono fragore corruẽtibus, cadauera omnis generis, ſexus, ætatiſq; mortaliũ, confertim cũ ruderibus proruebant, quos vel incendium, vel Romani militis, vel proprium etiam, aut neceſſariorum ferrum crudeliter hauſerat. Quidam etiam viui, præſertim ſenes, mulierculæ, pueri, qui ſe intimas in ædium latebras abdiderant, aut vulnerati, aut ſemiuſtulati, triſtiſſimos edebant clamores & ex alto, cum lignorum lapidumque fragmentis cadendo lacerabantur. Deinde congeſtores ruderum, raſtris, furcis, aliiſque ferramentis, viuos mortuoſque in foueas tractim cum cætera materia congerebant: vbi diu palpitantes, alij hac, alij illa parte corporis extantes, vngulis equorum dedita opera conterebantur. Quæ cum ex parte vidiſſet Scipio, illacrymaſſe dicitur, hoſtium triſtiſſimæ ſorti condolens, & vrbi euerſæ atque incenſæ, quæ per annos ſeptingentos maris & inſularum imperio floruerat, armis, claſſibus, elephantis, auro argentoque, cum maximo quoque regno conferenda:, & ſimilem aliquando cladem patriæ ſuæ reformidans; vt ſpectator Polybius ſcripto reliquit.

Ipſimet Scipionl.

VII. Præda vrbis: victoria nunciatur.

Plurima præda partim ruina contrita eſt, partim incendio conflagrauit, partim etiam reſtituta eſt Siculis, aliiſque populis, qua Pœni ipſos ſpoliauerunt, partim diſtributa militibus, partim ærario & triumpho reſeruata. Exornata nihilominus ſpoliis naui celerrima, victoriæ nuncia miſit in vrbem: vnde mandata Senatus accepit, vt cum decem legatis eam prouinciam ordinarent, ſi quid Carthaginis ſupereſſet diruerent, habitationem eius locis diris execrationibus interdicerent, oppida, quæ hoſti fauiſſent delerent, agros Vticenſibus, aliiſque populi Romani ſociis contribuerent, cæteros tributarios facerent. Quæ executus, claſſe reuectus in Vrbem, triumphum egit omnium nobiliſſimum, refertum ſtatuis & donariis, quæ Carthaginenſes per tot ætates, ex tot victoriis toto orbe partis in Africam comportauerant. Hoc ipſo porro anno Vrb. C. 607. delectam Carthaginẽ. & à Scipione triumphatum, autor eſt Macrobius, quando & Africani cognomen accepit. Addit Appianus in fine libri Punici, triumphum Scipionis eo tempore contigiſſe, quo de Macedonibus & Pſeudophilippo tertiò triumphatum eſt.

Africa in prouinciæ formam redacta.

Scipionis & Metelli triumphi.

l. 2. c. 11.

VIII. Clades Corinthia.

Eodem anno quo Carthago deleta eſt, inquit Oroſius, *Cn. Cornelio Lentulo & L. Mummio Coſſ. ruinam Carthaginis euerſio Corinthi ſubſecuta eſt, duarumque potentiſſimarum vrbium, paruo vnius temporis internallo, per diuerſas mundi partes miſerabile colluxit incendium.* Cum enim Critolao cæſo, vt ait Zonaras, Græci in duas partes diſtracti eſſent, cum alij poſitis armis pacem expeterent, alij ſeditionem vrgerent, Diæo ſumma rerum permiſſa eſt. Quo Romani cognito Mummium Metello ſucceſſorem miſerunt, qui primùm contra Diæum malè pugnauit; tum victor effectus, Diæum deſperatis rebus ad mortem compulit. Cum enim prius domum incendiſſet, & interfectam à ſe vxorem in ignem præcipitaſſet, veneno periit. At Corinthij, qui mœnia propugnabant omnes periiſſe rati, vrbem deſeruerunt. Qua Mummius occupata, illos & cæteros Græcos ſine labore domuit, eiſque armi, donaria templorum, ſtatuas, picturas, & reliqua ornamenta ademit. Corinthum autem nominatim ex SC. diruit; quia ibi Romanorum legati violati fuerant. Thebæ quoque & Chalcis, quæ auxilio fuerant dirutæ ſunt. Mummij triumphus in ſequentem annum cadit. Patre vero Mummij cum aliis ad res poſt victoriam componendas miſſo, omnes liberos, ſuique iuris eſſe paſſus eſt, præter Corinthios, quos diligenter conquiſitos ſub corona vendidit, agro eorum publicato, cuius partem maximam Sycionij obtinuerunt.

Diæi atrox facinus.

Victor. in viris Ill.

Corinthus diruitur.

ANNVS MVNDI 3909.

IONATHÆ Ducis Pontificis 16.

PTOLEM. EVERGETIS 1.

DEMETRII NIC. 1. Imp. Græc. 167.

OLYMP. CLVIII. A. 4. VR. CO. 608.

ANTE CHRISTVM 144.

I Regnum Demetrij. 1. *Ma.* 11. 19. 1. *Mach.* 10. 67. *l.* 13. *c.* 8.

DVorum regum initium in hunc annum Græcorum, à Scriptura refertur, quæ habet regnaſſe Demetrium anno 167. mortuo ſcilicet Alexandro Balæ, quo viuo, etſi biennio ante in Syriam, tegram patrum ſuorum venerat, non tamen regnaſſe dicitur, niſi æmulo eius ſublato. Hunc porro Demetrium Ioſephus Nicanorem, Appianus Nicanorem ſecundum cognominat, idque ei cognomen à Syris inditum ait, quod alienum à ſua familia Alexandrum regno pepuliſſet. Poſt cuius obitum cum triduo Philometorem conſtet eſſe defunctum, conſequens eſt & fratrem natu minorem qui Cyrenis regnabat ſucceſſiſſe, vt eſt in Epit. 52, Strabone, Ioſepho, Iuſtino, Phiſconem cognominat Ioſephus, & Strabo, & Clemens Alexand. quaſi dicas Ventrioſum, Epiphanius Philologum, Euſebius Euergetem, prout ille ſe dici volebat, Alexandrinis illum Cacergetem ſiue Maleficum appellantibus. Strabo certè hunc ſeptimum Ptolemæum inter deterrimos nequiſſimoſque numerat. De cuius in regnum ingreſſu, hæc habet Iuſtinus.

l. 17. *l.* 2. *contra Appionem.* *l.* 38. Nomina huius Ptolemæi.

II. Initium regni eius, & crudelitas tyrannica.

In Ægypto mortuo rege Ptolemæo, ei qui Cyrenis regnabat Ptolemæo, per legatos regnum, & vxor Cleopatra regina ſoror ipſius defertur, vt ducta regina ſimul rex eſſet, & pupillorum tutor. Pergit. *Lætus igitur hoc ſolo Ptolemæus, quod ſine certamine fraternum regnum recepiſſet, in quod ſubornari à matre Cleopatra, & fauore principum fratris filium cognouerat. Cæterum infeſtus omnibus, ſtatim vbi Alexandriam ingreſſus eſt, fautores pueri trucidari iuſſit. Ipſum quoque puerum die nuptiarum, quibus matrem eius in matrimonium recipiebat, inter apparatus epularum, & ſolemnia religionem in complexu matris interficit; atque ita thorum ſororis, cæde filij eius cruentus aſcendit. Poſt quod non mitior in populares, qui eum in regnum vocauerant, fuit.* Hæc ibi, vt non ſine cauſa eum Cyrenenſes tanquam tyrannum execrati ſunt, regnoque expulerint, vt docet Polyb. in legat. n. 115. Quando autem in regno quietus

fuit, metu Romanorum qui fratrum diſcordias nutriebant, quietus fuit.

III. Conatus Ionathæ pro arce. 1. Mach. 11. 20.

Ad horum regum exordia, pertinet conatus Ionathæ, ad occupandam Hieroſolymorum arcem, vt tutum ſe redderet Hieroſolymis in hac mutatione regum Aſiæ & Ægypti, in quarum medio erat Iudæa. Id licet ad ſalutem ac libertatem populi pertineret, abierunt tamen quidam, qui oderant gentem ſuam, viri iniqui ad regem Demetrium, & renunciauerunt ei, quod Ionathas obſideret arcem. At rex nolens id ſibi præſidium eripi, quo Ieruſalem, & omnem pene Iudæam habebat in poteſtate, venit Ptolemaidem, & ſcripſit Ionathæ ne obſideret arcem, ſed occurreret ſibi ad colloquium feſtinatò. Ionathas non expectata vi regem adire, cumque placare ſtatuit, iubens nihilominus obſidionem vrgeri: quam tamen ſolutam fuiſſe expugnationis difficultate, ſiue potius propinqui regis imperio, ex ſequentibus patet, vbi Ionathas à rege poſtulat ab arce præſidiarios eiici. Omnino credibile eſt Ionatham in adeundo rege præparaſſe, quid ei de arcis obſidione reſponderet. (v. 41.) Id ſe videlicet neceſſitate compulſum aggreſſum eſſe, quod multis quotidie à præſidiariis afficerentur iniuriis, eſſetq; id perfugium omnium ſceleratorum gentis ſuæ: id vt probaret deduxit ſecum primarios in Repub. viros, & ſacerdotes fide digniſſimos. Accepit & munera precioſa, quibus ſibi aditum ad gratiam patefecit, & irritos reddidit impiorum Iudæorum conatus. Et licet alias publicis literis conceſſit immunitates, arcem tamen ſibi retinuit, promittens ſe tutos ab iniuria Iudæos redditurum.

IV. Demetrius imprudenter dimittit militem veteranũ.

Rebus cum Ionatha & Iudæis compoſitis, Demetrius videns ditionem ſuam pacatam, retento peregrino milite, quem minimo periculo dimittere poterat domeſticum ac veteranum dimiſit, cuius bona pars dudum Alexandrum ſecuta, & reconciliata fuerat, & facile poterat, tali occaſione data, fidem frangere, vt reuera fregit. Fiduciam porro illi videtur attuliſſe, tum affinitas cum rege Ægyptio; eius enim ſororem recens vxorem acceperat, tum amicitiam Ionathæ, quam ſibi aliquanto poſt expertus eſt ſalutarem, idque, vt arbitror, ſequenti anno: neque enim tantæ turbæ tam cito concitari potuiſſe contra regem videntur, præſertim cum Tryphon, qui cum cætero exercitu miſſione accepta, in Arabiam ſe contulerat, ibi dicatur manſiſſe *diebus multis*; quibus perſuaſit Emalchueli Arabi, nutritio Antiochi pueruli, filij Alexandri, ſibi hunc ipſum Antiochum tradere in paternum regnum ſua opera collocandum. Duæ res Tryphonem ipſum acuebant, odium in Demetrium, à quo, tanquàm ſibi inutili, dimiſſus eſſet, ex quo propterea vltionem expetebat; & deſiderium regni tutoris nomine adminiſtrandi, aut etiam ſibi obtinendi, vt poſtea res ipſa docuit.

Tryphon res nouas molitur. v. 40.

V. Metellus repulſam patitur Conſulatus quem Mãcini comitas obtinet. l. 7. c. 43.

Quod ad Romanam rem attinet, & huius anni Coſſ. ſcribit Valerius Q. Cæcilium Metellum, quamuis triumphalem paſſum eſſe repulſam in petitione Conſulatus; quem tamen comitate quadam adeptus eſt Hoſtilius Mancinus, qui primus, inquit Plinius, Carthaginem irruperat ſitum eius, expugnationeſque deſpectas proponendo in foro, & ipſe aſſiſtens populo ſpectanti, ſingula enarrando: ea comitate proximis comitiis conſulatum adeptus eſt. (l. 35. c. 4.) Subiugata porro triumphatáque Macedonia, deleta Carthagine ac Corintho, & toto Oriente ad Romanum nomen trepidante, non tamen illi in Hiſpania pax fuit, nec factus animo eſt Viriathus, qui tot iam Romanos duces, exercituſque deleuerat. Miſſus eſt hoc anno contra illum C. Cælius prætor, qui nuper in Africa cum Scipione militauerat. Is Cicerone teſte, Viriathum fregit Prætor & comminuit, ferocitatemque eius ita repreſſit, vt facile bellum reliquis traderet. Priuſquam autem abiret in prouinciam rogationem diſſuaſit, quæ ſacerdotum electionem, à collegis eorum, ad populi ſuffragia transferebat.

Lælius cõtra Viriathum. l. 2. offi. l. de Amic.

VI. Et Fabius Conſul.

Miſſus quoque eſt in Hiſpaniam hoc anno Conſul Fabius Æmylianus, filius Æmylij Pauli, qui Perſeum regem Macedonum ſuſtulerat, qui parcens veteranis militibus tot expeditionibus fatigatis, tyronum duas legiones conſcripſit, additiſque ſociorum auxiliis, quindecim millia peditum, & duo circiter equitum ſub ſignis habuit, magnáque anni parte diligenter exercuit, ne rudem & inexercitatum militem, obiiceret hoſti peritiſſimo. Eo tamen abſente, nonnullæ velitationes eius legato parum feliciter ceſſerunt. Ipſe iuſto prælio cum Viriatho, quamuis aſſiduè prouocante, pugnare noluit, vſque ad annum ſequentem.

VII. L. Mummij triumphus. l. 6. Æn.

Iam quod ad L. Mummij triumphum attinet, quem nobiliſſimus Poëta celebrat illo carmine,

Ille triumphata Capitolia ad alta Corintho
Victor aget currum, cæſis inſignis Achiuis.

Eum ſuperiore anno geri non potuiſſe certum eſt, quamuis illud plerique ad annum V.C.607. referant, quo anno finito bello, cum legatis Roma miſſis, totius prouinciæ res compoſuit. De ſpoliis & Mummij continentia, victor in viris illuſtr. Mummius Corinthum ſignis, tabuliſque ſpoliauit, quibus cum totam repleſſet Italiam, in domum ſuam nihil intulit. An quia magnanimitatis erat, quàm artificiorum ſtudioſior, vt ait Strabo, ideoque illa petentibus facilè largiebatur An quia rudi erat ingenio? Audi enim Velleium. *Mũmius, inquit, tam rudis fuit, vt capta Corintho cum maximorum artificum perfectas manibus tabulas, ac ſtatuas in Italiam portandas locaret, iuberet prædici conducẽtibus, ſi eas perdidiſſent, nouas reddituros.*

Spolia Corinthi, & Mummij abſtinentia.

& ἰδιωτεία.

ANNVS MVNDI 3910.

IONATHÆ 17. PTOL. EVERG. 2.

DEMETRII NIC. 2. Imperij Græc. 168.

OLYMP. CLIX. A. 1. VR. CON. 609.

ANTE CHRISTVM 145.

I. Res anni huius.

FRemebat iam inde ab anno præterito Syria militum imprudenter à Demetrio dimiſſorum tumultibus, fremebant Antiochenſes ſeditione contra Demetrium; ſed iſti opera Ionathæ compreſſi ſunt, ab illis Tryphone duce regno pulſus eſt Demetrius, in eiuſque locum intruſus

truſus Antiochus puer: cui Ionathas adhæſit, pugnauitq; feliciter, quæ anno primo Olymp. 159. contigerunt. Sed hæc paulò latius explicanda ſunt. Ionathas qui regis Demetrij voluntate, arcis Hieroſolymitanæ obſidionem ſoluerat, expectabat vt præſidiariorum inſolentiam Rex pro ſua autoritate comprimeret. Quod cum ille non faceret, Ionathas ad eum ſuper eodem negotio legatos miſit. Cum autem interea Antiocheni grauiſſima ſeditione mota regem Demetrium vellent interficere. Reſpondit legatis ſe non ſolum poſtulata facturum, ſed glorioſum illum cum gente ſua effecturum, cum opportunum foret; nunc enim popularibus ſe motibus impediri, abſente exercitu ſuo; ideóque & auxilium ab eo militare poſtulare. Cui Ionathas quamprimum obſecutus, tria millia virorum fortium miſit Antiochiam.

Ionathas petit leuari præſidio arcis. li.2.c.11.41.

II. *Mittit auxilia Demetrio contra Antiochenos.*

Eos excepit Demetrius in ſupremæ neceſſitatis articulo; iam enim ad centum & viginti millia ciuium conuenerant, qui regem cupiebant interficere. Rex fuga ſe recepit in arcem: illi per omnes vicos diſperſi ſunt, qui ducebant in arcem, ne qua via regi ferretur auxilium, vt is ſe coniuratis dedere cogeretur. Sed superuenerunt Iudæi, qui diſperſos ſigillatim aggreſſi, maxima ſtrage conciderunt ad centum hominum millia; *ſuccenderunt quoque ciuitatem, & ceperunt ſpolia multa.* Id facile eſt intelligere de maxima, atque opulentiſſima, & tot annis intacta bello ciuitate, in quam omnia Syriæ bona confluebant: & ex eo in primis quod eam rex ipſe iuſta hac animaduerſione caſtigari cupiebat, vt ne ſi vellent quidem deinceps poſſent animos tollere, tot cædibus ac direptionibus attriti. Qui autem ſupererant veniam proiectis armis ſuis obtinuerunt. Iudæi vero gloria ſpoliiſque inſignes, regreſſi ſunt in Ieruſalem. Sed vide hominis imprudentiam atque ingratitudinem, qui cinctus adhuc infeſtis hoſtibus, fidem fallat, abalienato à ſe Ionatha, à quo vitam regnumque receperat.

Qui eum alienat à ſe.

III. *Et fidem ingratè atque imprudenter frangit. l. 1. Mach. 1..54.*

Poſtquam enim atroci illa ſeditione ſopita, *ſiluit terra in conſpectu eius*, compreſſis aliquantiſper reliquis hoſtibus, audita tanta Antiochenorum cæde, tantaque vrbis regiæ vaſtitate atq; incendio, quaſi nihil ſupereſſet hoſtium, nihilque vltra Iudæis opus haberet, *Rex mentitus eſt omnia quæcumque dixit*, de educendis præſidiariis ex arce & caſtellis, *& abalienauit ſe à Ionatha, & vexauit eum valde*, opera vtique Antiochenorum, qui ſuam in regem iram in Iudæos, per quos rex ipſos caſtigauerat, transferebant. Quin etiam bellum minatus eſt, vt ait Ioſephus, niſi redderet tributa omnia, quæ Iudæorum gens ſolebat prioribus regibus pendere. Feciſſetque etiam, ni impeditus fuiſſet à Tryphone, coactus apparatum contra Ionatham factum, in illum potius vertere. Reuerſus enim ex Arabia in Syriam cum Antiocho adoleſcentulo, diadema capiti eius impoſuit, *& congregati ſunt ad eum omnes exercitus, quos diſperſerat Demetrius, & pugnauerunt contra eum.* Qui victus fugit in Ciciliam.

l. 13. c. 9. Tryphon coronat Antiochum & Demetrium victum fugat.

IV. *Occupat Antiochiã.*

At Tryphon victoria potitus, Demetrij elephantos accepit, & vrbem Antiochenam. Facile enim fuit viduatam ciuibus ciuitatem, & incendio deformatam occupare. Qua occupata vt maiorem cum authoritate regnũ adminiſtraret, Tutorem ſe pupilli à populo conſtitui voluit. Deinde eius nomine ſcripſit ad Ionathan, quem ſciebat Demetrio propter recentem iniuriam infenſum: confirmans eius ſacerdotium & principatum, aliiſque eum muneribus afficiens, tanquam regis amicum. Simonem quoque fratrem eius conſtituit ducem à terminis Tyri, vſque ad fines Ægypti, totius videlicet Palæſtinæ, vt eam ſibi Iudæorum armis ſubiectam redderet. Addit Ioſephus, ex congrua probabilitate, Ionathan etiam ipſum legatos ſuos ad Antiochum & Tryphonem miſiſſe, amicum ſe & ſocium profeſſum, contra communem hoſtem Demetrium, à quo pro beneficio, iniuria ſibi repoſita fuiſſet. Et conueniebat amorem & fidem in Alexandrum defunctum, in filium eius à Ionathia transfundi, atque transferri.

Ionathan demeretur.

V. *Próque eo militat, & Palæſtinam acquirit.*

Cum ergo Ionathas ciuitates trans Iordanem luſtraret, & ſe Antiocho iuniori, & Thryphoni militare oſtendiſſet, *congregatus eſt ad eum omnis exercitus Syriæ*, qui à Demetrio alienatus erat, & cum iis venit Aſcalonem; neque enim eos aſpernatus eſt, aut ſolis ſuis contribulibus vti voluit, ne eos à ſe, ſicut ante Demetrius, redderet alienos. Aſcalonitæ eum honorificè acceperunt. At Gazæi portas ipſi occluſerunt, Ionathas autem ſuburbia villaſque deprædatus, incendit. Ea clade accepta Gazæi pacem poſtularunt, datiſque obſidibus impetrarunt. Cumque miſiſſet obſides Hieroſolymam, & perambularet latè regionem vſque Damaſcum, audiuit quoſdam *principes Demetrij*, qui ſcilicet partes Demetrij ſecuti fuerant, aut ſequebantur adhuc, ſi erant ex peregrino exercitu, qui non fuerat exautoratus: paratum habere exercitum in Cades Galilææ, *volentes eum remouere à negotiò regni, occurrit illis.* Dum autem contra eos progreditur, fratrem Simonem reliquit in Iudæa, vbi oppugnatum Bethſuram, ad deditionem compulit, & eiecto inde alieno præſidio, ſuum collocauit, ſicque locus ille munitiſſimus, poſt multos denique annos, rediit in Iudæorum poteſtatem.

Geſta Simonis in Iudæa, vbi recipit Bethſurã. Vide Ann. n. 14.

VI. *Pugna Ionathæ in agro Aſor.*

Hæc dum in Iudæa fiunt, multis enim diebus durauit obſidio loci, totius Iudææ munitiſſimi. Ionathas ad aquas Geneſar caſtra poſuit, & in campum Aſor nobiliſſimæ quondam ciuitatis, ante lucem peruenit, vbi hoſtilem exercitum inuenit; qui inſidias in monte te tenderat: quæ cum ſe in conſpectum dediſſent, veriti Iudæi, ne in medio intercepti contrucidarentur, in fugam ſe dederunt, ita vt pene omnes Ionathan in periculo deſererent, exceptis duobus ducibus, cum quinquaginta virorum fortium manu. Tum *Ionathas*, ſuper ſuorum timiditate *ſcidit veſtimenta ſua*, & ad exorandum humilitate diuinum auxilium, *poſuit terram in capite ſuo, & orauit*, & ab oratione vires accepit, non à deſperatione audaciam, vt ait Ioſephus: & reuerſus eſt cum paucis illis ad prælium, & conuertit eos in fugam. Qua fuga à Iudæis, qui Ionathan deſeruerant, animaduerſa, reuerſi ſunt ad eum, & cum eo hoſtem fugientem ad ſua vſque caſtra ceciderunt, & tribus eorum millibus interfectis, reuerſi ſunt Hieroſolymam.

Periculum, fuga, victoria. Ioſeph l. 13. c. 8.

VII.

Sequitur in Romana hiſtoria res à Fabio Æmyliano proconſule in Hiſpania geſta. Neu-

Romana res in Hiſpania.

in Celtib.

trum enim Conſulum eo mitti placuit, alterum propter inopiam, alterum propter auaritiam. Nec ſine cauſa Galba reiiciebatur, qui Prætor in Hiſpania auaritia ſua & crudelitate parauerat incendium, quod mox Viriathus accendit, in multorum Romanorum perniciem, qua de cauſa à Catone maiore fuerat accuſatus. De re autem à Fabio geſta, hæc breuiter Appianus. *Exacta hyeme exercitato iam & confirmato exercitu, Viriathum fortiter prælиantem ſecundus ipſe in fugam vertit.* Et quis primus fuit? An Vetilius, qui primus quæ à Lucullo, & Galba deprauata fuerant, corrigere cœperat, & eos qui à Romanis defecerant, ad pacem petendam compulerat? qui tamen mox ab eo occiſus eſt. An potius C. lælius? qui Cicerone teſte *Viriathum ipſum fugientem ad locum vſque, cui nomen erat Baecor inſecutus, multos peremit, deinde Cordubæ hyemauit.*

Gemina Viriathi fuga.

ANNVS MVNDI 3911.

IONATHÆ Ducis & Pontificis 18.

PTOLEM. EVERGETIS 3.

DEMETRII NIC. 3. Imp. Græc. 169.

OLYMP. CLIX. A. 2. VR. CON. 610.

ANTE CHRISTVM 142.

I. Demetrius regnat etiam Syria pulſus.

QVamuis pulſum è Syria Tryphonis coniuratione Demetrium, regem tamen numerare pergimus, non ſolum quia regno in ſuperioribus Aſiæ prouinciis potiebatur, ſed etiã quia Tryphon & Antiochus eius pupillus tyranni erant, non legitimi principes. Inuaſerant enim regnum Demetrij Nicanoris, filij Demetrij Soteris, qui ex Seleuco primogenito Antiochi Magni ortus fuerat. Interea Ionathas videns res ſibi proſperè cedere, pulſo Demetrio, Demetrianis victis, Antiocho & Tryphone beneuolis, recordatus fœderis à fratre ſuo iampridem cum Romanis initi, illud renouare ſtuduit, vt vndique ſubnixa Iudæorum Reſpub. firmiùs conſiſteret. Elegit in eam rem legatos duos Numenium Antiochi filium, & Antipatrum Iaſonis, qui etiam à Ionatha mandatum acceperunt, vt in reditu Lacedæmonios obiter inuiſerent, eoſque cognationis ac priſtini fœderis admonerent, data in eam rem epiſtola, quæ mox ſubditur, prius enim ſumma Romanæ legationis ponitur.

Legatio Ionathæ Romam.

II. Et ad Spartiatos, cum literis mutuis. 1. *Mach.* 11.

Et abierunt Romam, & intrauerunt Curiam, & dixerunt. Ionathas ſummus ſacerdos, & gens Iudæorum miſerunt nos, vt renouaremus amicitiam & ſocietatem ſecundum priſtinum: prout ſcilicet inita ac ſtabilita fuerat ante annos 18 eo ipſo anno, quo mortuus eſt Iudas, regni Græcorum 152. Et impetratis, ait Ioſephus, quæ volebant omnibus, acceptiſque literis commendatitiis ad præſides locorum, per quæ tranſituri erant quò tutius poſſent iter facere; in reditu peruenerunt etiam ad Lacedæmonios, & obtulerunt eis Ionathæ literas, quibus renouatur memoria fœderis iampridem, id eſt ante annos 90 circiter initi, & literarum inter Oniam II. & Arium regem, anno regni Græcorum 79, vt ibi accuratè probatum eſt. In ſignum autem perſeuerantis amicitiæ, declarant ſe pro eis preces, & ſacrificia offerre Deo. Ad eorum etiam conſolationem pertinet, commemoratio malorum & cladium, quibus Iudæi diu multumque fuerant exerciti: nunc autem reſpirare cœperant vt Spartani quoque finem aliquem ſuarum ærumnarum ſperent. Epiſtolæ porro Ionathæ ſubditur antiqua epiſtola Arij regis ad Oniam, de qua ſuperius ſuo loco actum eſt. c. 14. 20. Reſcriptum autem Spartiatarum, ad præſentes Ionathæ literas, inferius alia occaſione, defuncto iam Ionatha recitatur.

III. Demetriani rurſum inſurgunt in Ionatham.

Interea vero Ionathæ quieto eſſe non licuit. Qui enim partes Demetrij ſequebantur, & nuper à Ionatha victi fuerant, maiore cũ exercitu cõtra eum venerũt, eò quod Tryphoni & eius pupillo, Antiocho adhæreret. Quibus occurrit Ionathas in extremis finibus Chananitidis, ad vrbem Amatham, quæ & Epiphania dicta eſt. Miſit autem Ionathas ſpeculatores in caſtra eorum, qui renunciarunt, quod ibi audierant, illos nocte ſuperuenturos contra Iudæos. At Ionathæ iuſſu tota nocte in armis ſteterunt, parati ad pugnam. Quod cum audiſſent aduerſarij, timore perculſi per caſtra ſua crebris ignibus excitatis, Iudæis opinionem dare voluerunt, totis ſe caſtris obſeruare vigilias, & ad pugnam expeditos eſſe, cum tamen ſe illi clam proriperent, & hoſti poteſtatem promptè inſequendi, & fugientium humeris inhærendi adimerent. Eam fraudem Ionathas ad matutinum vſque tempus non agnouit: itaque fruſtra eſt eos inſecutus, quippe qui iam flumen Eleutherum tranſiuerant. Ne porro laborioſa expeditio ſine fructu abiret, Ionathas diuertit ad Arabas Zabadæos, viros ex rapto viuẽtes, & percuſſit eos, & acceptis ſpoliis venit Damaſcum, & perambulabat omnem regionem illam, inquirens ac perſequens Demetrianos.

Et territi clam fugiunt.

IV. Simon conſeruat Ioppem. *v. 71. & 76.*

Nec quieuit interea Simon, ſed expeditione ſuſcepta Aſcalonem verſus, & proxima præſidia, occupauit Ioppem. Erat illa quidem in poteſtate Ionathæ, vt ex cap. 10. intelligitur, ſed præuenit defectionem eius. Audiuit enim quod ciues tradere vellent præſidium Iudæorum partibus Demetrij, & poſuit ibi cuſtodes, vt cuſtodirent eam. Poſtquam autem huic periculo prouiſum eſt, Ionathas reuerſus ab expeditione ſua, conuocauit ſeniores populi, & cogitauit cum eis ædificare præſidia in Iudæa, & ædificare, inſtaurare videlicet, muros Ieruſalem; & in primis excelſo muro ſecludere arcem à ciuitate, vt omni commeatu impedito, fame domiti præſidiarij ſuccumberent, ſicut & factum eſt. Cauſa vero inſtitutæ reparationis fuit, quod pars muri orientalis, quæ reſpiciebat torrentem Cedron, corruerat.

Ionathas Hieroſolymis ædificat. c. 13. v. 49. c. 12. 37.

V. Iudæorum literæ in Ægyptum.

Inter hæc Iudæi ſcribunt in Ægyptum, ad eos, qui illic habitabant, Iudæos: & habetur inſerta ea epiſtola in compendium redacta, in alia, quæ multo poſt ad eoſdem ſcripta eſt. Vtraque habetur c. 1. ſecundi Machabæorum. Hæc autem de qua agimus habetur v. 8. in hæc verba. *Regnante Demetrio anno* 169. is præſens annus eſt, vbi vides Demetrium agnoſci regem non autem Antiochum; quem Tryphon intruſerat, *nos Iudæi ſcripſimus vobis, in tribulatione*

& impetu, id eſt ſummo rerum diſcrimine, inquo verſati fuerant, à defectione Iaſonis, & ſociorum eius, quæ defectio ante duos & 30. annos contigerat, initio regni Epiphanis, quando impij *portam* templi ſcilicet, aut vrbis *ſuccenderunt*, *& effuderunt ſanguinem innocentem: & orauimus ad Dominum, & exauditi ſumus*, Domino ſuſcitante Mathatiam, & filios eius; *& obtulimus ſacrificium, & ſimilaginem, & accendimus lucernas, & propoſuimus panes.* Hæc facta ſunt in emundatione templi Iuda Machabæo pontifice, anno 148. quando ſtatutum eſt vt quotannis hæc templi dedicatio, per dies octo celebraretur in menſe Caſleu, ad quam celebritatem frequentandam hac epiſtola inuitantur Ægyptij.

w.reg.Græc. 237.

l.1.c.4.v.52

IV. Viriathi res geſta cum Quintio.

In Celtiberia hoc anno Viriathus collatis ſignis cũ Quintio Prætore dimicauit, & victus montem Veneris repetiit; vnde iterum in hoſtem conuerſus, ex Quintianis militibus mille ferro ſuſtulit, ſignis aliquot captis, atque hoſtibus in caſtra propulſis. Quin etiam præſidium, quod Itucæ erat, vi deiecit, & Baſitanorum regionem depopulatus eſt, Quintio interea Itucæ incluſo, & C. Marcium per eruptiones emittente. Hoc anno natus videtur Romæ M. Antonius Orator, apud M. Tullium celeberrimus. Nam eum triennio L. Craſſo maiorem: qui natus eſt Lælio & Cæpione Conſulibus, idem Tullius in Bruto teſtatur.

Ortus M. Antonii Oratoris.

In Salaſſos Claudius pugnat.

Veſtalium autoritas.

Porro Appius Claudius Conſul hoc anno aduerſus Salaſſos in Inſubribus bellum geſſit, pari fere vtrimque clade. Itaque cum triumphum Romæ non impetraret, priuatis ſumptibus triumphare inſtituit. Quem cum Tribunus plebis non dubitaret violenta manu è curru detrahere, filia eius Quintia, Virgo veſtalis, aut vt alij malunt ſoror, Tribunum repulit. Ex quo illud licet animaduertere, quanto in honore eſſent virgines Veſtales, vt eius filiam Tribunus plebis repellere non fuerit auſus, quem Conſulem & triumphantem de curru deturbare aggreſſus fuerat.

ANNVS MVNDI 3912.

IONAT. 19. & vlt. PTOL. EVERC. 4.

SIMONIS Ducis & Pontificis 1.

DEMETRII NIC. 4. Imp. Græc. 170.

OLYMP. CLIX. A. 3. V. CON. 611.

ANTE CHRITVM 141.

I. Tryphonis conſilia in Antiochum & Ionathā.

Annus præſens Iudæorum luctum redintegrauit, amiſſione Ionathæ principis ſui, atque pontificis, quem nimia credulitas ſua, & Thryphonis fraus ſacrilega perdidit. Eum luctum cumulauit irrita patris redemptio, & indigniſſima trucidatio filiorum. Cũ enim ſtatuiſſet Tryphon occupare pupilli ſui Antiochi regnum, & timeret ne Ionathas, pro defenſione regii adoleſcentis, arma ſumeret; quod illum ſciret virum, non ſolum fortem ac potentem; ſed qui pietatem ac fidem ambitioni, rebuſque omnibus anteferret, hoc ſe impedimento liberare volens, *quærebat comprehendere eum, & occidere.* Ergo cum copiis venit in Bethſam, ciuitatem in tribu Manaſſis, citra Iordanem, quæ & Scythopolis dicta eſt. Cum autem ſuſpecta eſſet Ionathæ Tryphonis expeditio, ne ſuſpius à Demetrio Iudæam occupare vellet, exiuit illi obuiam, cum 40. millibus virorum electorum: terruitque Tryphonem, qui nec auſus eſt immittere in illum manus: ſed diſſimulata perfidia, excepit illum cum honore, & commendauit cum omnibus amicis ſuis, & dedit ei munera, & præcepit exercitibus ſuis, vt obedirent ei, ſicut ſibi.

II. Quem deceptum comprehendit, caditque mille Iudæos.

Hoc ille honoris fumo excæcare voluit Ionathæ oculos, ne videret anguem ſub herba latentem. Denique perſuaſit vt exercitum dimitteret, paucis retentis, cum quibus in poſſeſſionem Ptolemaidis mitteretur. Quod ille hoc facilius credidit, quod erant contentanea illi promiſſioni. *Conſtituo te ſuper quatuor ciuitates, vt ſis de amicis regis*, &c. & quod Ionathas nullius ſibi in regem aut Tryphonem delicti eſſet conſcius, & ſe illis in primis vtilem videret. Itaque ei credidit, & dimiſſis reliquis copiis tam in Iudæam, quàm in Galilæam, mille tantum viros ſibi retinuit, cum quibus profectus eſt Ptolemaidem, nimirum cum Tryphone, cuius imperio clauſis portis ciuitatis, comprehenſus eſt Ionathas, & omnes, qui cum eo intrauerant, interfecti ſunt. Neque mille virorum ſtrage contentus Tryphon, miſit exercitum & equites in Galilæam, qui illa duo millia paulò ante dimiſſa perderent. Verum cum acceptaclades illis innotuiſſet, parauerunt ſe in prælium. At Tryphonis milites, rati ſibi cum deſperatis, & in vltionem proditionis, ac mortis principis ſui furentibus rem fore, reuerſi ſunt ad ſuos.

III. Simon loco Ionathæ eligitur.

Iudæi quoque reuerſi ſunt domum, & vniuerſi Iſraëlitæ magno luctu proſecuti ſunt acceptam cladem, & timuerunt, tanquam oues paſtore deſtitutæ: quo viciſſim proſtrato, lupi exultare cœperunt, & gregis vniuerſi interitum moliri. Congregauit enim Tryphon exercitum copioſum, vt veniret in terram Iuda, & attereret eam. Qua re cognita, Simon aſcendit Ieruſalem, populóque conuocato oſtendit, quam bene merita eſſet Mathathiæ familia de tota Repub, pro qua fratres vniuerſi, ſe videlicet excepto, periiſſent. Nam Iudas in prælio cecidit, Eleazar ab elephanto oppreſſus eſt, Ioannes à Iambritis interceptus occubuit. Ionathas in manibus erat perfidi Tryphonis, cædem in ſingulas horas expectans, nihilominus operam ſuam obtulit populo ad defenſionem eius. Quæ cum ille audiſſet, accenſus eſt ſpiritus eius aduerſus eum, electuſque eſt magno conſenſu in principem, loco Iudæ & Ionathæ. Ergo Simon ſtatim publicæ rei prouidere cœpit, militem colligere, abſoluere murorum inſtaurationem, Ioppem periclitantem nouo firmare præſidio, cæteróque boni ducis munere fungi.

l.1.c.9.36.

IV. Altera fraus Tryphonis.

Interim Tryphon venit in Iudæam cum exercitu, & Ionatha, quem habebat in vinculis, proditoria fraude magis, quam bellatoribus armatus. Videns enim Iudæos ad prælium paratos, fingit Ionatham à ſe detentum, propter debitum centum talentorum argenti; quæ ſi mittantur: & ſimul duo filij eius obſides, ne

demiſſus vincula ſua velit vlciſci, ſpondet eum dimiſſum iri liberum. Fraudem agnouit Simon, viditque pecuniam & liberos incrementum fore iacturæ. Videbat è contrario ſe accuſatum iri auaritiæ, quod vitæ fratris pecuniam prætuliſſet, & fortaſſe ambitionis, quod vt rerum ipſe potiretur, fratrem vinculis eximi noluiſſet. Sicque populi odium incurreret, cumque tam neceſſario tempore forti ac fideli duce priuaret, minus malum maiori ſapienter prætulit, & pecuniam, pueroſque miſit, & vtraque perdidit. Mentitus eſt enim Tryphon, & non dimiſit Ionatham. Necdum tamen interfecit, cogitans ſi quam aliam fraudem patrare poſſet. Sed cum peragrantem regionem cum exercitu, Simon conſectabatur armatus.

Simonis prudentia.

Et Tryphonis perfidia.

V.
Cædes Ionathæ & filiorum eius.
Vide Ann. n. 2. & ſeqq.

Venit autem in Galaaditidem, & cum appropinquaſſet Baſcaman oppidum, occidit illic Ionathan, & filios eius, genus mortis, quia expreſſum non eſt, nihil videtur habuiſſe ſingulare. Barbarus autem Simoni fratri petenti corpus ad ſepulturam, vtique & filiorum Ionathæ, non negauit, quæ magnifico ſepulchro condidit. At Tryphon ſublato impedimento, quo vno ſibi obſtrui aditum ad regnum Aſiæ arbitrabatur, non diſtulit, cæſo rege adoleſcentulo, illud inuadere. Itaque ſubdit author. *Tryphon autem cum iter faceret cum Antiocho rege adoleſcente, dolo occidit eum, & regnauit loco eius, & impoſuit ſibi diadema Aſiæ.* Eum dolum refert Liuius Epitome 55. *Alexandri filius*, inquit, *Rex Syriæ decem annos admodum habens, à Diodoro, qui Tryphon cognominabatur tutore ſuo, per fraudem occiſus eſt, corruptis quidem medicis, qui eum calculi dolore conſumi ad populum mentiti, dum ſecant illum, occiderunt.* Atque ita miſer ille Deus, ſic enim illum Ioſephus cognominat, mortuus eſt cum cruciatu.

l. cit. c. 13. 31. Et regis Antiochi.

VI.
Tryphonis tyrannis.
l. 13. c. 12.

Quam primum autem Tryphon declaratus eſt rex, vt ait Ioſephus, non amplius diſſimulare prauum ingenium valuit, ſed perſona depoſita, Tryphonem agere cœpit, hominem ſcilicet vafrum, ambitioſum, crudelem, perfidum, denique tyrannum. Simon autem prouinciam ſuam vndique communit, & ad Demetrium, quamuis Syria profugum, tranſit, tyranno proditore repudiato. Miſſiſque legatis cum muneribus, amicitiam petiit, & vocationem ab oneribus & tributis, propter Tryphonis rapinas & direptiones, quæ facile impetrauit. Gaudebat enim Demetrius, qui tota Syria erat excluſus, & reditum in eam multo pretio libenter redemiſſet, illum per Iudæos ſibi conſentientes obtinere. Itaque Demetrius honorificè ſcripſit ad Simonem, pacem conceſſit, & ipſum, gentemque totam magnis prærogatiuis ornauit. Quæ vt liberaliter promiſit, ita & cum fide præſtitit, & ſic ablatum eſt iugum gentium ab Iſraëlitis, anno 170. facti deinceps regum Syriæ non ſubditi, ſed amici, & plane ſui iuris, quandoquidem & ab omni penſitatione, tributi liberati ſunt, & præſidia, quæ ab ipſis vnis dependerent, habere permiſſi. Ea res tanta lætitia populum perfudit vniuerſum, huius vt temporis notam in omnes deinceps annos transfundi voluerit, in contractibus, publicisque geſtis. Sed adeamus Hiſpaniam atque Viriathum.

Simon adhæret Demetrio.

Iudæi fiunt planè liberi.

l. 1. Mach. 13. 41. 42. Epocha principatus Simonis.

VII.

Seruilianus in prouinciam profectus eſt cum ſedecim peditum millibus, & equitibus mille ſexcentis. A Micipſa quoque rege Numidarum decem elephantos, cum trecentis equitibus accepit. Eis Viriathus cum ſex militum millibus occurrit, quos Romanus, quantouis impetu ac terroris apparatu irruentes, fortiter ſuſtinuit, atque irritum repulit; deinde auctis copiis vltro Viriathum aggreſſus, eum fudit fugauitque. Sed dum turbatis ordinibus inſequitur fugientem, reuerſus Viriathus tria millia interfecit; reliquos in caſtra compulit, quæ noctis beneficio magis, quam militum virtute defenſa ſunt. Nec deſtitit deinceps noctu diuque Seruilianum fatigare, donec eum Itucam motis caſtris migrare compulit. Ipſe in Luſitaniam conceſſit. Seruilianus abeuntem non aſſecutus in Bœturiam tranſlato bello quinque oppida, quæ Viriathi rebus ſtuduerant, diripuit, & in Cuneos Romanorum ſubditos hyematum abiit.

Res geſta à Seruiliano contra Viriathum.

VIII.
Metelli geſta in Celtiberia.
n. 38. & 39.

Metellus autem Macedonicus, qui ſuperiore anno in Celtiberiam Conſul venerat, hoc quoque anno res bellicas Procõſul adminiſtrauit, & egregia diſciplinæ militaris & humanitatis exempla edidit, quæ in Annalibus retulimus. Sed omnem eam laudem odij in Q. Pompeium Conſulem ſucceſſorem ſuum magnitudine fœdauit. Audi enim Valerium Max. *Q. Metellus cum prouinciam Hiſpaniam Conſul prius, deinde proconſul pene totam ſubegiſſet, poſtquam cognouit Q. Pompeium Conſulem inimicum ſuum ſucceſſorem ſibi mitti, omnes, qui modo militiam ſuam voluerunt finiri dimiſit.* Et mox, *horrea cuſtodibus remotis, opportuna rapinæ præbuit; arcus ſagittaſque Cretenſium frangi, atque in amnem abiici iuſſit: Elephantis cibaria dari vetuit. Quibus factis vt cupiditati ſuæ indulſit, ita rerum magnifice geſtarum gloriam corrupit, meritumque honorem triumphi, hoſtium quam iræ fortior victor amiſit.* Sic ille. Et tamen Paterculus vocat acres & innocentes eius pro Republica cum inimicis contentiones. Quæ nocentes ſunt, ſi hæ innocentes?

l. 9. c. 3.

Pernicioſum eius odium in Q. Pompeium.

l. 2.

Exortus eſt hoc anno in Macedonia quidam Pſeudophilippus Eutropio teſte, qui ſe Perſei filium eſſe dicebat, qui collectis ſeruis rebellauit: & cum ſeptemdecim armatorum millia haberet, à Tremellio Quæſtore, ſuperatus eſt.

Pſeudophilippus.

ANNVS MVNDI 3913.

SIMONIS 2. PTOL. EVERGET. 5.

DEMETRII NIC. 5. Imp. Græc. 171.

OLYMP. CLIX. A. 4. VR. CON. 612.

ANTE CHRISTVM 140.

I.
Ortus Antiochi Gryphi.
1. Mach. 13. 41.
Simon Gazam domat & purgat.

NAſcitur hoc anno Antiochus Gryphus Demetrij filius: vt Ioſepho teſte mortuus fuerit ætatis anno 45. qui fuit 215. regni Græcorum. Simon autem dux & Pontifex Hebræorum, pace cum Demetrio, plenáque libertate conſtituta, Gazæos, qui mortuo Ionatha rebellauerant, obſedit, & adhibitis ad vrbem machinis ad deditionem compulit: nec delere voluit, ſed eam ab omnibus idolorum ſordibus

emundauit

emundauit, & eiectis de ciuitate ſeditioſis ciuibus, viriſque Dei cultoribus ibi conſtitutis, *in ea ſibi habitationem fecit*, in quam ſcilicet ſubinde ſe conferret. Nam pontificia ſedes erat Hieroſolymis, vbi etiam ſibi ædes iuxta templum & & arcem ædificauit. Sed Gaza vrbs erat egregia in primis, & ad belli vſus opportuniſſima, & frequentem principis præſentiam, propter inconſtantiam populi, requirebat.

II. Arcem Sionis recuperat. v. 49.

Arcem quoque Sionis tamdiù fruſtra expetitam atque tentatam hoc anno ſubiugauit. Cum enim poſt triennij obſidionem, qua egredi prohibebantur, & ſibi de cibo conſulere, multi fame perirent, *clamauerunt ad Simonem vt dextras acciperent*, incruenta videlicet deditione facta; & acquieuit petitioni eorum, & eiecit eos inde, & mundauit arcem à contaminationibus. Et intrauerũt in eã tertia & vigeſima die ſecũdi menſis Iiar anno 171. cum laude & gratiarum actione, ob iugum hoc ingens deiectum de ceruicibus ſuis, quas die ac nocte, ipſos 27. annos preſſerat. *Et conſtituit vt omnibus annis agerentur hi dies cum lætitia. Et muniuit montem templi, qui erat ſecus arcem, & habitauit ibi ipſe, & qui cum eo erant.* Filium quoque ſuum Ioannem nomine, bellicis negotiis præpoſuit, & habitauit Gazæ, vbi pater eius nuperrime ſibi habitationem conſtituerat. Sed hæc multum à Ioſepho deprauata, & ex ipſa Scriptura emendata in Annalibus, lector veritatis amicus inueniet.

ab an. Græc. 145.
l. 1 Ma. 3. v. 35. 36.
Filium ſuũ conſtituit militiæ principẽ.
nu. 6. ad 11.

III. Seruiliani in Celtiberia geſta.

In Celtiberia cum Seruilianus apud Cuneos hyemaſſet, rurſus in Luſitaniam contra Viriathum contendit. In itinere duo prædonum principes Curius & Apuleius, cum decem hominum millibus obuiam facti Romanos turbauere; conſertoque mox prælio, in quo Curius cecidit, prædam eripuerunt: quam omnem non multo poſt Seruilianus recepit. Alia quoque oppida vi cepit, Viriathi firmata præſidiis, quorum nonnulla diripuit, aliis veniam dedit. Ex decem millibus captiuorum quos habuit, quingentos ſecuri percuti iuſſit, reliquos vendidit. Poſt hæc in hyberna, inde Romam rediit, altero ſui imperij anno. Hæc Appianus. Addit Valerius, omnium qui ex præſidiis Romanis ad hoſtes transfugerant, manus abſcidiſſe, vt trunca præ ſe brachia geſtantes, defectionis metum reliquis iniicerent. Id tamen ſupplicium alij aliis tribuunt.

Truncat manibus transfugas.
l. 2. c. 7.

IV. Pacem init cum Viriatho.

Hoc ipſo anno factam cum Viriatho à Seruiliano pacem refert Appianus. Dum inquit Seruilianus Viriathum perſequens Eriſanem eius vrbem vallo foſſaque circundat, Viriathus vrbem noctu ingreſſus, facta ſub lucem eruptione, non ſolum eos qui vallum ducebant in fugam ligonibus abiectis coniicit, verum etiam reliquas copias à Seruiliano inſtructas, vrgendo inſtandoque, in loca prærupta atque iniqua, vnde euadere non licebat, deduxit. Ibi Viriathus non inſolenter ſua fortuna vſus, honeſtis conditionibus bellum extingui, & magnam à Romanis gratiã iniri poſſe ratus, fœdus pepigit, quod poſtea populus Romanus ratum eſſe voluit: ipſumque Viriathum amicum nominauit, & eius ſocios, quos agros poſſidebant, habere iuſſit. Sic bellum Romanis grauiſſimum, cum bona gratia videbatur extinctum, niſi Seruiliani frater Cœpio, qui ei ſucceſſit, pacem male fregiſſet.

Romæ probatam.

ANNVS MVNDI 3914.

SIMONIS 3. PTOL. EVERGET. 6.

DEMETRII NIC. 6. Imp. Græc. 172.

OLYMP. CLX. An. 1. VR. CON. 613.

ANTE CHRISTVM 139.

I. Demetrius male pugnat cum Parthis, & capitur. *l. 1. Mach. 14. 1.*

Annus regni Græcorum 172. Demetrio luctuoſus, Iudæis iucundiſſimus fuit. Ille enim dum cogitat Iudæorum ope Tryphonem tyrannum Syria exturbare, & temerè Arſacem aggreditur, ab eo captus, & in vincula coniectus, in multos annos regno caruit. Belli à Demetrio contra Arſacem ſuſcepti cauſam Ioſephus atque Iuſtinus hanc referunt, quòd cum Demetrius Syria pulſus, in ſuperioribus Aſiæ Prouinciis incertis ſedibus verſaretur, per crebras legationes euocatus fuerit à Græcis & Macedonibus, qui ab Arſace Parthorum rege opprimebantur, pollicentibus deditionem ſi veniret, & auxilia contra Parthos. Ea ſpe accenſus properauit ad illos, modicis cum copiis, ſperás auxilia eorum à quibus euocabatur, & cogitans ſi res aduerſus Parthos proſpere ceſſiſſent, facile deinde ſe Tryphonem Syria expulſurum. Magna alacritate exceptus eſt Demetrius ab illius regionis hominibus, & contracto valido exercitu in fines regni Parthorum inuaſit. Cùm Arſaces miſit vnũ de principibus ſuis, qui prælio victum, & in caſtra compulſum Demetrium caſtris expugnatis eum comprehendit, & deduxit ad Arſacem, qui eum traduxit per ora ciuitatum, in ludibrium populis, qui deſciuerant, vt ait Iuſtinus.

l. 13. c. 9. ſi.
l. 36. init.
l. 36. init.

II. In pace Iudæorum geſta Simonis terra mariq;.

Dum autem Demetrius in ſuperiore Aſia teneretur captiuus, & Tryphon cum fratre & vxore Demetrij digladiaretur, vt poſtea ex Ioſepho referemus, Iudæi Simone duce atq; pontifice, iucundiſſima pace fruebantur. Nam Simon ſtudioſus erat commodorum Reip. & viciſſim in ſumma erat apud ſuos gratia, quos mari terràque potentes reddidit. Celeberrimo enim portu Ioppes potitus eſt, ex quo in mare & inſulas excurrere licuit, ſiue ad petenda auxilia, ſiue ad negotiationes, commerciáque celebranda. Dilatauit quoq; fines gentis ſuæ, occupatis pleriſque Palæſtinæ locis, vt Gaza, Azoto, Ioppe, Aſcalone. Plurimos quoque Iudæorum, qui variis locis captiui tenebantur, vel gratia, vel precio recepit. Sed & ipſam Hieroſolymam, recepta Sionis arce, & Bethſura, intus & foris à ſeruitutis iugo liberauit. Nec minus egit pontificem Simon, exquirenda lege diuina, & in eius obſeruationem incumbendo, improbis aut conuertendis aut auferendis, ſanctis locis honorandis, vaſiſque ſanctis multiplicandis, quæ pridem ab Antiocho Epiphane, & ſacrilegis Pſeudopontificibus ſublata fuerant. Deniq; res in morte Ionathę & filiorum eius & mille inſuper primariorum ciuium, pene deſperatæ, in ſtatum non ſolum quietum, ſed etiam florentiſſimum Dei benignitate conuerſæ erant.

Et pro Dei cultu.

III. Res geſta cum Romanis, & Spartanis.

Res quoque Iudaicæ foris commodiſſimo loco fuerunt. Nam legati Ionathæ Romam peruenerãt, & ſocietatem eius nomine cum Romanis renouarant. Ipſis autem inde digreſſis, & La-

cedæmonem venientibus, auditum eſt Romæ, & Lacedæmone de morte Ionathæ, & vtrique valde doluerunt ſuper indigniſſima cæde principis optimi. At quia non oportebat legatos è medio curſu Romanum iter remetiri, non adito prius nouo pontifice, & nouis ab eo mandatis acceptis, Hieroſolymam adeunt, renouata interim cum Spartiatis nomine Simonis amicitia. Et hæc fuit cauſa cur ſolæ Spartiatarum literæ ad Simonem nouum pontificem directæ fuerint: & cur ſtatim legati Romam à Simone remiſſi fuerint cum muneribus, à qua legatione, non niſi anno 174. reuerſi ſunt, vt capite 15. ſcriptum eſt. Reſponſio vero Spartiatarum ad hunc ipſum annum pertinet, quæ habet acceptos ab eis glorioſè legatos, renouatamque amicitiam, ipſumque fœdus tabulis æneis ad glori.m & diuturnitatem exaratum, & ad Simonem miſſum.

l. 1. c. 15. v. 15. c. 14. 20.

IV. Ordo rei geſtæ.

Quæ vt à Numenio legato Simon accepit, eundem in Vrbem remiſit, cum clypeo aureo magno mille minarum, ad ſtatuendam cum eis amicitiam, aut renouandam ſocietatem, iam cũ Iuda & Ionatha initam. Interim autem dum ille obit legationem, populus Iudæorum, auditis quæ ab Spartiatis ſcripta, & Romæ geſta fuerant, prout Antipater & Numenius retulerant, commotus grati animi affectu. *Quam, inquiunt, gratiarum actionem reddemus Simoni & filiis eius?* Ratio petitur à beneficiis acceptis, quæ ſic habetur in Græcis. Firmauit enim ipſe, & fratres eius, & domus patris eius, nimirum Iſraëlem, & debellarũt inimicos Iſraëlitarũ, & præſtiterunt populo libertatem. Itaq; ſtatuerũt deſcribere in tabulis æreis bonam partem egregiorũ operum quę Machabęi, præcipue autẽ Ionathas, & Simõ pro Rep. Iudaica perpetrarant, eaq; ad perpetuam rei memoriam publicè legenda proponere. Erat autem huiuſmodi narratio, *Octaua decima die menſis Elul*, qui eſt ſextus, & reſpondet ex parte Auguſto, *anno 172* regni Græcorũm, *anno 3 ſub Simone Sacerdote magno*, nimirum pontificatus eius & principatus: quod eſt reuocare in praxim, quod ſupra decretum fuerat & iteratur infra v. 43. de numerandis annis Simonis in publicis actis, quale fuit hoc decretum; quod in conuentu magno principum populi celebratum eſt. Sequitur deinceps narratio ipſa rerum fusè perſpicuéque deſcripta, & ſuis iam locis explicata.

Gratus Iudæorum animus in Simonem.

à v. 28. ad 17.

V. Cæpio pacem dirimit cum Viriatho.

In vtraq; Hiſpania gemina pax hoc anno, altera facta, altera fracta eſt à Romanis, Cæpione Conſule, & Proconſule Pompeio, quorum ille pacẽ cũ Viriatho indecore fregit, & turpius etiã quem amicum habere nolebat, & timebat hoſtem per proditionem interfecit: hic pacem indecoram cum Numantinis compoſuit. Itaque Cæpio Seruiliani ſucceſſor & frater, pacem ab ipſo initam cum Viriatho criminabatur, tantumque Senatum obtundendo effecit, vt is ruptis fœderibus bellum Viriatho inferendum decerneret. Eum ergo perſequitur, pugnam de induſtria vitantem, quod de reſarciendo fœdere cogitaret: de qua etiam intimos amicorum ad Cæpionem miſit, qui ingentibus ab eo promiſſis onerati, in proditores verſi ſunt, & Viriathum dormientem ſicarij peremerunt. Magno Cæpionis probro & Viriathi gloria, qui non niſi per fraudem, & percuſſores domeſticos viſus eſt vinci potuiſſe.

Et per ſicarios interficit.

VI. Eius mores & ſuorum amor. *Vide Annot. n. 24.*

Mortem eius ſui luctu ingenti & apparatiſſimo funere celebrarunt, eius enim æquitatem, fortitudinem ac liberalitatem dilexerant, itáque perpetuo fuerant obſequentes, quocumque ducere liberet, vt quamuis haberet exercitum variis ex gentibus conflatum, 11. annis, quibus bellum geſſit, nulla ſeditio in caſtris eius exorta ſit. Mortuus eſt autem anno belli Celtiberici 14, tertio quippe illius anno exortus eſt Viriathus. Nec eo extincto, id bellum plane extinctum eſt. Nam milites eius Tantalum quendam eius loco Imperatorem creant, eoque duce aduerſus Saguntum expeditionem ſuſcipiunt: ſed inde repulſi, cum Bætim amnem tranſirent, ſubſecutus Cæpio ita preſſit, vrſitque, vt Tantalus ſuis rebus diffidens, & ſe & exercitum ea conditione traderet, vt eos non iniquius tractaret quàm ſubditos. Omnibus armis ſpoliati, & ne deinceps latrociniis viuerent, terra ſatis ampla donati ſunt. Sicque bellum in Luſitania, & vlteriore Hiſpania finitum eſt.

Tantalus pro eo exurgit.

Appian.

VII. Res ad Numantiam geſta, & pax à Pompeio inita.

In citeriore Metellus iam bellum pene confecerat, ſed reſtabant oppida duo, Termantia & Numantia. Cumque Numantia tam ingenio loci, quam militum præſidio egregiè firmata eſſet, Pompeius quotidianis excurſionibus ita fatigabatur, vt plures à paucioribus ſubinde carperentur, Termantiam tranſtulit exercitum, vbi aliquoties maiore damno, quam emolumento pugnauit. Mox ad Numantiam obſidendam reuerſus, cum fluuium quendam aliò deriuare conaretur, egreſſi oppidani præfectum operis cum quadringentis interfecerunt; miles quoque in caſtris morbis tentatus eſt. Itaque Pompeius, quem tot cladium pudebat, pacem clam cum Numantinis quæſiuit, de qua cum iam conueniſſet, ſuperuenit ſucceſſor eius Pompilius Lænas Conſul, de quo ſequenti anno dicetur.

ANNVS MVNDI 3915.

SIMONIS 4. PTOL. EVERGETIS 7.

DEMETRII NIC. 7. Imperij Græc. 173.

OLYMP. CLX. A. 2. VR. CON. 614.

ANTE CHRISTVM 138.

I. Cleopatra res Mariti exſuſcitat.

DVm Iudæa, Simone principe ac Pontifice Iudæorum, alta pace fruebatur, & Demetrius Nicanor apud regem Parthorum Arſacem habebatur in vinculis, res Syriæ non parum turbatæ erant. Nam Tryphon tyrannus magnam Syriæ partem occupabat: Demetrij vero vxor Cleopatra cũ filiis ſuis Seleuciam tenebat, cum quibuſdam copiis, quæ nuper cum Ionatha conflixerant. Sed Tryphone tyrannicè agente, cum ſuis, plerique eo deſerto ad Cleopatram transfugerant; quæ vt partes ſuas redderet validiores, etiam mariti fratrem natu minorem Antiochum, quem Ioſephus Soterem, Euſebius Sidetem vocat, ſibi adiungere ſtatuit, ei coniugium ſuum cum regno vltro offerens.

l. 1. c. 11. 63. & c. 12. 24. l. 12. c. 12.

Ducit fratrem eius.

Quod autem Ioſephus ait eum oberraſſe, dum nulla vrbe metu Tryphonis exciperetur, id de initio tyrannidis eius accipiendum videtur, vt propterea ad inſulas confugere coactus fuerit, vnde ad Simonem literas dedit, vt Scriptura teſtatur, & quidem poſtquam in ſpem regni à Cleopatra fuiſſet adductus: quod illa eius verba teſtantur, *cum obtinuerimus regnum noſtrum*.

II. Simonem demeretur. 1. *Mach.* 15. 1.

Scripſit autem ad Simonem pontificem, quem potentem ſciebat, vt ſibi eum deuinciret, veritus ne propter beneuolentiam, & ſocietatem Simonis cum Demetrio, ſe fratrem ipſius, quaſi regni inuaſorem vellet excludere. *Et miſit Rex Antiochus*, ait Scriptura nomen dignitatem anticipans, *filius Demetrij* Soteris, quem Alexander Balæ interfecerat, *epiſtolas ab inſulis maris*, id eſt Rhodo, vt ait Appianus in Syriacis, *Simoni ſacerdoti, & principi gentis Iudæorum, & vniuerſæ genti ſalutem*. In ipſa vero epiſtola, queſtus de hoſtibus ſuis, oſtendit ſe ad vltionem ſumendam paratum, ne forte regis nomen fruſtra vſurpaſſe videretur. Inde conciliandi Simonis cauſa eas ſpondet immunitates, quas pridem Iudæi à regibus acceperant: addit & ius cudendæ monetæ in ſignum ſupremi dominij. Denique promittit ea quibus Iudæos maximè capi poſſe intelligebat, pro ſua in Deū pietate, & zelo in cultum eius. Quid autem reſponſi datum ſit à Simone ex ipſa Scriptura non liquet. Ioſephus ait Simonem poſtulata eius libenter admiſiſſe.

III. Res Hiſpanica.

Quod ad res Hiſpanicas, videtur hoc anno Cæpio, confecto bello Viriathico prouinciam ordinaſſe Luſitaniam. In citeriore vero Hiſpania Pompeius ſciens ſe ignominioſam pacem, & iniuſſu populi cum Numantinis feciſſe, inficiari cœpit à ſe quidquam cum eis fuiſſe tranſactum. At cum eum plurimi teſtes omnis generis reuincerent, Popilius eos Romam ad Senatus iudicium dimiſit. Apud quem cum diſceptatum eſſet, Senatui placuit bellum cum Numantinis geri. Quæ dum agitantur, Popilius, Mancino ſibi ſuccedente, Romam rediit, cum malè in prælio à Numantinis fuiſſet acceptus.

ANNVS MVNDI 3916.

SIMONIS 5. PTOL. EVERGETIS 8.

DEMETRII NIC. 8. Imp. Græc. 174.

SIDET. 1. OLYMP. CLX. A 3. V. C. 615.

ANTE CHRISTVM 157.

I. Initia Antiochi Sidetis.

HOc ſextæ ætatis anno quadringenteſimo duos Syriæ reges ad octo annos ponemus; ambos fratres, ambos Demetrij Soteris filios, ambos ſimul vnius vxoris viros; alterum cum regni iure in Aſiam captiuum, alterum cum regni poſſeſſione in Syria dominantem, & Tryphonem tyrannum bello perſequentem. Hunc enim, annum Græcorum, initio Antiochi Sidetis Scriptura tribuit. Is ergo accepta conditione regni atque coniugij, quam Cleopatra ipſi obtulerat, Seleuciam ad ipſam venit, eóque confluxerunt exercitus omnes, ita vt pauci cum Tryphone remanerent. Addit Ioſephus eum Tryphoni bellum intuliſſe, & prælio victum eieciſſe è ſuperiore Syria, & Phœnicem vſque perſecutum eſſe, & compulſum in Doram caſtrum munitiſſimum, illudque obſidione cinxiſſe. Quæ ſunt Scripturæ conſentanea, quæ habet obſeſſam fuiſſe Doram cum centum viginti millibus peditum, & equitum octo millibus; & terra marique vexatam.

1. *Mach.* 15. 10.

Obſidet Tryphonem.

II. Reditus Numenij legati, & Romanæ pro Iudæis literæ.

Interea venit Numenius ab Vrbe cum ſociis, habens epiſtolas diuerſas ad aliquot reges, & regiones, ſcriptas in gratiam Iudæorum, eratque vna omnium ſententia. Exempli vero cauſa ponitur ea, quæ erat ad Ptolemæum Euergetem Ægypti regem. Nomine autem Reipub. ſcribebat. *L. conſul Romanus.* Quis autem fuerit ille Conſul prænomine Lucius, nonnulli ambigunt. Ego minime dubito fuiſſe L. Calphurnium Piſonem præcedentis anni Conſulem, quo anno ſcriptæ ſunt literæ, Numenio Romæ exiſtente. Piſo autem Romæ erat, Popilio eius collega in Hiſpaniam profecto. Extat autem illud eius prænomen apud Valerium Max. Scripſit ergo L. Piſo in hanc ſententiam. *Legati Iudæorum venerunt ad nos amici noſtri*, in Græco additur & ſocij, *renouantes priſtinam amicitiam & ſocietatem, miſſi à Simone principe ſacerdotum, & populo Iudæorum. Attulerunt autem & clypeum aureum minarum mille*: id eſt centum millium aureorum, ſi minam pro libra ſumpſeris. Placuit itaque nobis ſcribere regibus & regionibus, vt non inferant illis mala, neque impugnent eos, & ciuitates eorum & regiones eorum, id eſt agros ciuitatibus circumpoſitos, & vt non ferant auxilium pugnantibus aduerſus eos. *Viſum eſt autem nobis accipere ab eis clypeum. Si qui ergo peſtilentes*, perfugas intelligit patriæ & religionis deſertores, *refugerunt de regione ipſorum ad vos, tradite eos Simoni principi Sacerdotij, vt vindicet in eos ſecundum legem ſuam.*

l. 1. c. 4.

III. Ad diuerſos miſſæ.

Deinde ſubduntur quinque regna, Ægypti, Syriæ, Pergami, Cappadociæ, Parthiæ, & loca minora nouemdecim. Et ad quoſdam quidem eorum populorum datæ literæ videntur, quia in ipſo nauigationis curſu adeundi erant; ad alios, quia peculiariter addicti Romanis, ad alios denique, quia multum Iudæis prodeſſe poterant, vel obeſſe. Apud omnes autem populus Romanus multum autoritate valebat. Denique harum literarum exemplum ad Iudæos miſſum eſt, in quorum gratiam cæteris omnibus ſcribebatur. Sed oportuit etiam proprias ad ipſum Simonem literas cum aliqua gratiarum actione ſcriptas eſſe, quæ prætermiſſæ ſunt, neque apud Ioſephum extant.

IV. Ortus Syllæ & Craſſi. *Cic. in Bruto. l. 9. c. 2. l. 1. Ciuiliū.* Curiatius Tribunus Coſſ. in carcerem coniicit.

Quod ad Romanam rem attinet, natus eſt hoc anno L. Cornelius Sylla, fax prima Romanæ Reipub. biennio poſt natum L. Craſſum Oratorem, & quinquennio poſt M. Antonium. 60. enim annos Sylla vixit, vt ex Valerio cōſtat & Appiano, & mortuus eſt anno V.C. 675. Conſul porro Naſica magna apud populum autoritate fuit, eam tamen C. Curiatius Tribunus plebis non parum labefactauit; non tam impoſito illi ridiculo Serapionis nomine, quam ipſo cū Bruto Collega in vincula cōiecto, vt teſtis eſt M. Tullius. Bruti porro res geſtæ in Luſitania,

præſertim contra latrones ab Appiano celebratur; ſed illud etiam exemplum clementiæ memorat. Quod cum Talabriga ſæpſius rebellaſſet, eiuſque ſe nihilominus arbitrio permitteret, primùm imperauit vt transfugas Romanorum & captiuos, armaque omnia cum obſidibus traderent, deinde vt cum vxoribus & liberis vrbe migrarent. Quod vbi facere ſuſtinuerunt, circunfuſis copiis eos includens, orationem habuit, qua quoties defeciſſent, quoties bellum renouaſſent diſſeruit, ad extremum iniecto metu quaſi grauiter in eos eſſet animaduerſurus, verborum caſtigatione contentus, ſuam ipſis vrbem habitandam præter ſpem addidit. Popilius porro Proconſul parum feliciter apud Numantiam rem geſſit, vt ex Frontino conſtat.

l. 3. de leg. — Bruti in Hiſpania clementia. — *l. 3. c. 17. n. 9.*

V. Scipionis minoris Africani legatio.

Sub hoc ipſum tempus contigit minoris Africani legatio, cum L. Mummio, & L. Metello. Scipioni amicitiæ cauſa ſocius fuit C. Lælius, doctrinæ autem Panætius, vt eſt apud Cic. in Lucullo, & auctorem de viris illuſ. c. 58. de qua legatione Cic. in Somnio. *Cum autem*, inquit, *Carthaginem deleueris, triumphum egeris, cenſorque fueris, & obieris legatus Ægyptum, Syriam, Aſiam, Græciam, delegere iterum abſens Conſul, bellumque maximum conficies*, &c. Eius legationis cauſa fuit varius multiplexque motus in prouinciis ſociorum populi Romani, vt ex Athenæo & Strabone liquet, qui propter piratas ſuſceptam ſignificant. In Ægypto autem Ptolemæi ſæuitia maximam ciuium partem ad voluntarium compellebat exilium, itaque peregrinos edicto ſollicitabat, quando legatis Romanorum proceſſit obuiam: quibuſtam ridiculus fuit, quam fuerat ciuibus ſuis cruentus. *Erat enim*, vt ait Florus, *& vultu deformis, & ſtatura breuis, & ſagina ventris non homini, ſed belluæ ſimilis*, &c. Pergami quoque, vt idem ait, & cum eo Iuſtinus, Attalus florentiſſimum regnum cædibus amicorum, & cognatorum ſuppliciis fœdabat, nunc matrem anum, nunc Berenicem ſponſam maleficiis eorum necatas confingens. Denique tantum luctum ſuſcepit, vt inſanire, & pœnas pendere manibus interfectorum videretur. In Græcia quoque & Macedonia res à Pſeudoperſeo mouebantur; vt propterea ad hos omnes populos, regioneſque miſſa legatio à Cicerone memoretur.

l. 6. l. 14. — Ptolemæi ſæuitia, & Attali. — *Epit. 59.* — *l. 36.* — *in Somnio.*

ANNVS MVNDI 3917.

SIMONIS 6. PTOL. EVERGETIS 9.

DEMETRII NIC. 9. Imperij Græc. 175.

OLYMP. CLX. A. 4. VR. CON. 616.

ANTE CHRISTVM 136.

I. Obſidio Doræ iterata. *1. Mach. 15. 25.*

AD hunc annum pertinere arbitror, quam ſecundò factam obſidionem circa Doram oppidum Scriptura teſtatur. Non intermiſit ille quidem obſidionem, fugiſſet enim Tryphon, & vtrumque illa verba ſignificant; *admouens ei ſemper manus, & machinas faciens, & concluſit Tryphonem, ne procederet.* Ergo ſemper vaſit obſidionem, ſed cum haberet infinitam hominum multitudinem, ipſe per hyemem ſubduxerit ſe, & cœlo clementiore redierit ad caſtra, & nouo conatu preſſerit hoſtem. Hoc rerum ſtatu *miſit Simon ad Antiochum duo millia virorum electorum in auxilium* contra communem hoſtem, *& argentum, & aurum, & vaſa copioſa*, varia ſcilicet arma bellica, quæ Hebræi vocant *vaſa belli*, *& noluit ea accipere Antiochus, ſed rupit omnia quæ pactus eſt cum eo antea, & alienauit ſe ab eo.* Quem aduerſa fortuna mitem fecerat & manſuetum, proſpera efferauit. Vidit totius pene regni vires ad ſe confluxiſſe, victum ſine certamine tyrannum, oppido clauſum teneri; inuidit Iudæis ampliſſimi regni particulã, eamque ſibi voluit vindicare: & repudiandis muneribus malè affectum animum prodidit, & ſibi præfidentem.

Antiochus Sid. alienat ſe à Simone.

II. Mittit ad eum Athenobium, & quæ eius legatio.

Id etiam clarius conſtitit, miſſo ad eundẽ Simonẽ legato Athenobio, qui Gazã & Ioppem, & arcem Sionis à Simone repeteret, tributa exigeret, damnis ſatisfacere iuberet, mille talenta poſtularet, additis poſtremo minis; *ſin autem veniemus, & expugnabimus vos.* Venit Athenebius Hieroſolymam, & vidit Simonis magnificentiam, & nominatim abacum, multo auro, argentóque inſtructum, & reliquum domeſticum apparatum, & obſtupuit, & retulit ei verba regis. At Simon ſe aliena negauit oppida poſſidere, ſed ea legitimi belli iure, in quod grauibus iniuriis eſſet impulſus. Redimendæ tamen vexationis gratia obtulit ei centum talenta. Ille cum ira ad regem ſuum reuerſus eſt; putabat enim ſe contemni, cui decima pars poſtulatæ pecuniæ offerebatur. Nec minore Antiochus, qui videbat ſibi non obtemperari, nec obiectam vim timeri. Auxit etiam iram, quod pro vno bello geminum ſibi ſubito enatum videbat. Tryphon quippe naui fugit in Orthoſiadem vrbem Phœniciæ, ſparſis per viam pecuniis, vt ait Frontinus, vt iis colligendis equites moraretur inſequentes. Sparſit vbique opinor, non quomodo ſparguntur lapides, ſed quomodo ſparguntur pecuniæ in cuſtodes, vt ipſis conniuentibus aliquis effugiat.

Ibid. 8. & 33. — Tryphon fugit Orthoſiadem. *l. 2. c. 13. n. 2.*

III. Quem Rex perſequitur mittitque Cendebæum contra Iudæos.

Ergo rex copias ſuas diuidit bipertitò, partem alteram Cendebæo duci tradit contra Iudæos: cum altera contra primarium hoſtem ipſe proficiſcitur, cum quo de ſumma rei erat diſceptatio. Cendebæo porro mandauit vt Gedorem oppidum inſtauraret, firmaretque præſidio militari, vt indeè vicino Iudæos impunè vexare poſſet, quod & ſtudioſè fecit. Vt enim peruenit Iamniam, cœpit Iudæos pagorum incolas excurſionibus irritare, & dum Gedor ædificatur, infeſtam habere Iudæam cædibus & rapinis, vt ei rex dederat in mandatis. Cætera pertinent ad annum ſequentem, quo Tryphon ad manus ſibi inferendas compulſus eſt.

IV. Brutus Gallæci cognomen obtinet.

Romanæ autem res partim infœliciter ad Numantiam à Mancino Conſule, partim fœliciter à Iunio Bruto Proconſule in Luſitania contigerunt: vbi perdomitis ad extremum Oceanum Luſitanis Gallæci cognomẽ obtinuit, vt ait Appian. cui Strabo conſentiens, *Gallæci* inquit, *vltimi ſunt, montes incolentes, ac propterea qui ſubigantur difficillimi, qui Bruto, qui Luſitanos debellauit, cognomen dederunt.* Victoriæ ma-

l.5.c.5.

gnitudinem oſtendit Oroſius, Brutus, inquit, in vlteriore Hiſpania ſexaginta millia Gallæcorum, qui Luſitanis auxilio venerant, aſperrimo bello & difficili, quamuis incautos circumueniſſet, oppreſſit: quorum in eo prælio 50 millia capta referuntur, pauci fuga euaſerunt.

V. Mancinus rem malè gerit. *Obſeq. l. de Prod. Valer. l.1.c.7.*

Mancini autem primum ominoſam profectionem tradunt: deinde cum Numantinis ſæpius congreſſus, vt ait Appianus, ſemper victus fuit: tandem multis amiſſis in caſtra fugit. Et falſo rumore iactato Cantabros & Vaccæos auxilio Numantinis aduentare, trepidus noctis ſilentio, quam totam extinctis ignibus traduxit, in deſertum locum fugit, eumque neque præparatum neque munitum, vbi à Numantinis ſub lucem incluſus eſt, necem minantibus, niſi pax fieret. Ergo pacem iniit; quæ Romæ valde improbata eſt. Itaque miſſus eſt alter Roma Conſul Æmylius, Mancino Romam ad dicendam cauſam reuocato, ſequentibus Numantinorum legatis. Hæc ex Appiano, qui ipſas pacis conditiones omiſit.

ANNVS MVNDI 3918.

SIMONIS 7. PTOL. EVERGETIS 10.

DEMETRII NIC. 10. Imperij Græc. 176.

OLYMP. CLXI. A. 1. VR. CON. 617.

ANTE CHRISTVM 135.

I Tryphonis interitus & diuturnitas dominatus eius.

REleuatur hoc anno Olympico Syria, nequiſſimi tyranni Tryphonis interitu, quem in Orthoſiade obſeſſum, Antiochus, vel vi vel deditione captum, interfecit: aut certe vt Strabo prodidit, ad mortem ſibi conſciſcendam adegit: poſtquam vel tutorio, vel proprio nomine ad annos 9. rerum potitus eſſet. Cum enim regnare cœperit Antiocho filio Alexandri & Ionatha pontifice occiſis; nunc autem Simonis fratris & ſucceſſoris Ionathæ ſeptimus inchoëtur, clarum eſt longe falli Ioſephum, qui Tryphoni triennium tantum regni tribuit. Porro illis ſeptem annis à morte Ionathæ, ferè tres anni addi poſſunt, quibus puerum regium habuit in poteſtate, ab anno regni Græc. 168. Itaque tota illius dominatio nouem circiter annorum fuit.

Ioſeph. l.13. c.12. l.14.

II. Cēdebæus Iudæos vexat.

Interea Cendebæus Sidetis iuſſu Iudæam populabatur, eamque in primis partem, quæ olim ad tribum Simeonis, in qua erat Gaza, pertinebat. Proptereáque Ioannes Simonis filius, qui Gazæ à Patre præpoſitus fuerat, inde aſcendit Hieroſolymam, nunciauitque patri, quæ à Cendebæo gerebantur. *At Simon vocauit duos filios ſeniores Iudam & Ioannem*, (tertius erat minimus natu Mathatias, qui anno ſequenti cum patre interfectus eſt,) in eorumque humeros depoſuit belli onus, quod totis triginta annis, ipſe cum fratribus ſuis tulerant: ab anno ſcilicet 146. quo mortuus fuerat Mathatias, vſque ad præſentem 176. Paterna exhortatione animati, ac benedictione roborati iuuenes bellum parant. Ioannes in primis, qui egregius erat bellator, & mortuo parente ac fratribus, Iudæorum Rempub. ſacram & profanam adminiſtrauit: ad quem pertinet illud. *Et elegit de regione viginti millia virorum belligeratorum, & equites, & profecti ſunt ad Cendebæum, & dormierunt in Modin*, oppido ipſorum natali, eóque vicino Gedori, vbi erat hoſtis, vt inde recentes, & non de via feſſi, prælium inirent.

Simon bellum filiis committit.

Ioannis copiæ. *l. 1. Mach. c. 16. 4.*

III. Hoſtem adeunt.

Et ſurrexerunt mane, & abierunt in campum, vbi eis occurrit copioſus aduerſariorum exercitus, ſed interjectus erat torrens, cuius tranſitum Iudæi formidabant, veriti ne hoſtis tranſeuntibus ſuperueniret, eoſque male mulctaret. Sed Ioannes prior vadum ingreſſus eſt, ducemque celeriter populus eius ſecutus eſt: quem ita diuiſit, vt equites in medio peditum poſiti, eos protegerent, & viciſſim protegerentur ab ipſis, contra ingentem aduerſariorum equitatum. Datum eſt pugnæ ſignum, *& exclamauerunt ſacris tubis*, nimirum ſacerdotes, quorum in bello fere id officium fuit, *& in fugam conuerſus eſt Cendebæus & caſtra eius, & ceciderunt ex eis multi vulnerati*, ſiue qui in acie, ſiue qui in caſtris pugnauerant: *reſidui autem in munitionem fugerunt*, Gedorem ſcilicet, vbi habebant ſtatiua. Sed fugientium tergo hærere non potuit vterque dux. Nam vulneratus eſt Iudas frater Ioannis: Ioannes autem inſecutus eſt eos, diuque perſecutus, ad duo hominum millia cecīdit, & ſuccenſis turribus, & locis munitis in agro Azotio, incolumem in terram Iuda reduxit exercitum; his victoriæ præludiis principatu, cuius erat candidatus, ornato.

Quem & vincunt.

IV. Res Demetrij apud Parthos, & nouum cōiugium. *Iuſt. l. 38.*

Interea Demetrius apud Parthos non cultum tantum regium accepit ab Arſacide, ſed etiam affinitatem, data ipſi in vxorem filia ſua, quam Appianus Rodogunam vocat, fide data ſe illi regnum Syriæ, quod per eius abſentiam Tryphon occupauerat, redditurum. Sed Arſacide mortuo, deſperato reditu Demetrius, priuatam vitam, quamuis opulentam in Hyrcania pertæſus, fugam molitur ad ſuos. Et iam habitu Parthico Babyloniam, Callimandro duce peruenerat, cum a Phraate, qui Arſacidæ ſucceſſerat, perſequente comprehenſus, & verbis grauiter caſtigatus, ad nouam vxorem in Hyrcaniam remiſſus eſt, & arctioribus excubiis cuſtodiri iuſſus. At Sidetes, occiſo Tryphone, priuſquam expeditionē in Parthos ſuſcipiat, tam fratrem, quam plurimas regni partes, quas illi occupauerant, recuperaturus, de Iudæis, à quibus recēs victus fuerat Cendebæus, vlciſcendis cogitat; & Ieruſalem occupanda. Cui rei occaſionem dedit facinus ſequenti anno contra Simonem, à genero eius perfidioſiſſimè perpetratum.

V. Mancini cauſa Romæ.

Romæ hoc anno Mancini cauſa & fœdus examinatum eſt, quod Senatus diſſolui iuſſit, & Mancinum dedi Numantinis, quorum legati fœdus valere cupiebant, aut ſibi Romanum exercitum, vti fuerat, captiuum reddi. Mancinus culpam reijciebat in Pompeium ſuperiorem ducem, qui ignauum ſibi exercitum tradidiſſet, quem ille ſæpius victum, inito fœdere, ab interitu liberaſſet. Nihilominus Patres Mancinum dedendum cenſuere, rati ſe hoc modo fœderis violati religione liberari. Adductum in Hiſpaniam L. Furius Conſul Numantinis nudum dedidit, à quibus is minime receptus eſt. Hæc Appia. *Nudato corpore*, ait Oroſ.

l.5. c.4 ſ.

manibus poſt tergum reuinctis, ante portas Numantinorum expoſitus, ibi vſque in noctem manens, à ſuis deſertus, ab hoſtibus autem non ſuſceptus, lacbrymabile vtriſque ſpectaculum præbuit, de cuius iniquitate iudicij pluribus ille, vt ex Annalibus intelliges.

an. 14. & 15.

VI. Æmylius iniuſtum bellum ſuſcipit, ac malè gerit.

Interea Æmylius Lepidus, qui properè in locum Mancini miſſus fuerat, dum ab vrbe reſponſa de Numantina pace expectat, impatiens otij, Vaccæos iniuſto bello petit, eorumq; agris vaſtatis, Palantiam aggreditur, Bruto ſocero ſuo, in eiuſdem belli ſocietatem accito. Quod cum Senatus per legatos Cinnam & Cæcilium prohibuiſſet, ille nihilominus in incœpto perſtitit: ſed pro malè quæſita gloria, ignominiam eſt conſecutus, Nam cum Palentiæ diutius obſidio traheretur, & Romani fame perirẽt, Æmylij & Bruti pertinacia inopiæ magnitudine ſuperata eſt. Repente noctu circa vltimam vigiliam feſtinatò diſcedũt, cum Palentini abeuntes, & tantum non fugientes adorti, à prima luce ad veſperam multis detrimentis affecerunt. Senatus re cognita imperio ipſi abrogato, Romam priuatum reuocarunt, & pecunia inſuper mulctarunt. Addit Oroſius ſex millia Romanorum in bello iniuſto iuſtè periiſſe, reliquos exutos caſtris, armis etiam perditis euaſiſſe.

ANNVS MVNDI 3919.

SIMONIS 8. & vlt. PT. EVERG. 11.

DEMETRII NIC. 11. Imp. Græc. 177.

OLYMP. CLXI. A. 2. VRB. CON. 618.

ANTE CHRISTVM 134.

I. Mors Simonis ex ambitione generi.

INſignis eſt hic annus iniuſtiſſima morte Simonis; quam Scriptura teſtatur anno regni Græcorum 177 contigiſſe. Eius autor fuit Ptolemæus filius Abobi Simonis gener, à quo præpoſitus fuerat Ierichuntinæ prouinciæ, qui cum diuitiis abundaret, proprio nomine regionem obtinere cupiebat. Itaque *cogitabat dolum aduerſus Simonem & filios eius, vt tolleret eos*, & ſimul patriæ ſeruitutem, & religioni ruinam afferret. Ergo deſtinato intentus facinori, dum quærit occaſionem, contigit Simonem, dum luſtrat Iudææ regiones, deſcendere in Iericho, cum duobus filiis Mathatia & Iuda; quos ille conuiuio excepit in præſidiaria domo, abſconditis ibi ſicariis, cum quibus, vbi conuiuæ bibiſſent aliquando laxius, in eos armatus irruit, & ſocerum ſenem eundemque pontificem cum duobus filiis, & aliquot famulis interfecit; ſtatimque de perpetrato ſcelere regem Sidetem certiorem fecit, petens ab eo exercitum in auxilium, vt ei regionem omnem Iudæorum, cum ciuitatibus eorum traderet in manus. Quæ tam ſubita enunciatio patrati criminis, promiſſióque tradendæ regionis, non leuem ingerit ſuſpicionem totum hoc facinus non ignaro rege fuiſſe ſuſceptum, & ab eodem dignitatem quam iſte proditor ambiebat, illi in pretium ſceleris, prius fuiſſe promiſſam.

Sidete conſcio.

II.

Ecce autem facinoroſus iſte Ptolemæus, non contentus tanto parricidio, etiam alios ſicarios in Gazam miſit, vt incautum Ioannem è medio tollerent, & ne à Iudaicæ militiæ ducibus, qui ſub Ioanne militabant impedirentur, eos ad ſe multis cum promiſſis euocauit. Miſit & militarem manum ad occupandam Ieruſalem, & montem templi. At Dominus qui familiam Simonis conſeruatam volebat, prouidit vt præcurreret aliquis, qui Ioannem de periculo ſuo, & accepta iam clade faceret certiorem. Quo tam triſti nuncio etſi conſternatus eſt animo, meditatum tamen ſicariorum ſcelus anteuertit, & occidit eos. Sicque Machabæorum familia deinceps ad annos inſuper 105 propagata eſt, vſque ad poſterioris Hircani mortem, quæ in tempora Herodis cadit, & annum Vrbis. Cond. 723. quando & nepotes eius Antigonus & Ariſtobulus ab Herode ſublati ſunt. Sicque tota Machabæorum, & Veteris Teſtamenti hiſtoria terminatur, præter pauca, quæ ad annum 188 pertinent, & habentur initio libri 2.

Alia eiuſdẽ facinora.

Ioannes mortem euadit.

III. De bello Numantino.

De bello Numantino hoc tantum habet Appianus; eò miſſum Calphurnium Piſonem conſulem, qui verſus Numantiam exercitum non duxit, ſed Palentinorum fines ingreſſus, exigua præda inde abacta, quod ſupererat temporis imperij, in Carpetania hybernando conſumpſit. Nimirum cum Mancinus, Æmylius, Pompeiuſque terrebant, qui ex ſuis expeditionibus nihil ſibi præter infamiam, & detrimenta collegerant. Fœlicior fuit eius collega Fuluius Flaccus, cui Illyrij obuenerant, quos Romanis ſubditos, cum finitimæ gentes temerè inuaſiſſent, nec legatis, qui ad eos deterrendos miſſi fuerant, obtemperarent, eò miſſus eſt Conſul, cum decem millibus peditum, & ſexcentis equitibus, ab eoque ſubactæ ſunt non ſine ſolito præmio triumphali.

Et Illirico.

IV. Seruille bellum Eudo duce. *Florus Oroſ.*

His ipſis Coſſ. ortum eſt in Sicilia ſeruile bellum, cuius initium fuit Eunus ſeruus, natione Syrus, à quo ad ſeptuaginta ſeruorum millia collecta referuntur, ab iiſque memorantur victi prætores Manilius, Lentulus, Piſo, Hypſæus; donec à Perpenna de ipſis ſupplicium ſumptum eſt, aut à P. potius Rupilio, vt ſuo loco dicetur.

ANNVS MVNDI 3920.

IOANNIS HYRCANI Pont. 1.

PTOLEM. EVERGETIS 12.

DEMETRII NIC. 12. Imp. Græc. 178.

OLYMP. CLXI. A. 3. VR. CON. 619.

ANTE CHRISTVM 133.

I. Annus Sabb. 191.

OCcidit hoc anno Sabbatico 191. noſtris Annalibus ea lux, quam ex ſacris autoribus hauriebant. Nunc Ioſephum ferè vnicum in hiſtoria Iudaica ducem habebimus, non peritiſſimum vtique viæ ducem, & quod deterius eſt, ſponte, vt in Annalibus crebro docuimus, à recto veritatis tramite aberrantem, quem deinceps ex ipſa Scriptura reducere in viam non poterimus. Quemadmodum tamen præ-

greſſa lux, nonnullas etiam reliquias fulgoris relinquit in oculis noſtris: ita & Scriptura finem imponens narrationi ſuæ in morte Simonis, certum hunc reliquit annum primum Pontificatus Ioannis filij eius: qui mox ex Aſiana expeditione cum Sidete, Hyrcani cognomen adeptus eſt. Nam cum eam mortem contigiſſe tradat anni 177. menſe vndecimo, conſequens eſt vt eius filius eius ſucceſſor, à præſentis anni exordio Iudæorum Dux, & Pontifex eſſe cœperit.

Pontificatus Ioannis Hyrcani.

II. De obſeſſo Ptolemæo fabula Ioſephi.

Ex eadem Scriptura affulget, & alia ſcintilla lucis, ad corrigendum Ioſephum initium rerum geſtarum Hyrcani à fabuloſa narratione ducentem, de matre ipſius & fratribus ad mœnia à Ptolemæo illo parricida verberatis, quam fabulam perſonæ, tempus, & locus multiplicis arguunt falſitatis. Nam, vt cætera taceam, quæ veritatis ſtudioſo Lectori Annales dabunt, dicit verberatos in obſidione Hircani fratres, & poſt eam ſolutam occiſos, quos ex Scriptura conſtat ſimul cum patre necatos. Verior omnino eſt Hieroſolymitana obſidio à Sidete, nunc contra Ioannem ſuſcepta. Cum enim Ptolemæus Abobi ſimul euocaſſet exercitum regium, ſimul etiam miſiſſet qui Ieruſalem & montem templi occupaſſent, re intellecta Ioannes, Gaza illico profectus, ad propugnandam Hieroſolymam venit, quam ſeptenis caſtris Regem cinxiſſe tradit Ioſephus, toto ſcilicet exercitu in ſex partes diuiſo, ad obſtruendos omnes aditus, exituſque obſeſſorum. Obſidio porro ad annum vſque ſequentem protracta eſt.

1. Mach 16 16.

Ieruſalem obſidetur à Sidete.

l. 13. c. 16.

III. Scipio fit iterū Conſul contra Numantiā

Iam quod ad Romanam rem attinet, vigeſimus agebatur Celtiberici belli annus, & Numantia Romanis Imperatoribus atque exercitibus inſultabat, cum longioris belli pertæſus populus Romanus alterum Conſulatum Scipioni, qui Carthaginem deleuerat, mandauit. Fuerat is primum Conſul an. Vrbis Conditæ 606. quando autore Velleio annum agebat 36. Itaque non fuit nunc infra ætatem Conſularem, vt putauit Appianus, ſed ea fuit ſex annis prouectior. Ea tamen lege ſolutus eſt Scipio, quam tulerat Cato, ne quis iterum Conſul fieret. Et reuera à Conſulatu M. Claudij Marcelli, qui in annum vrbis 601 cadit ad 649, quo C. Marius iterum Conſul fuit, nemo præter hunc Africanum bis factus eſt Conſul. Sed geminam præterea prærogatiuam addidit ei populi fauor, alteram vt neque ambienti, neque præſenti deferretur Conſulatus: alteram vt ei extra ſortem Hiſpania, vt prius Africa, tribueretur. Amicorum & voluntariorum ſub ſignis habuit ad quatuor millia, præter copias quæ iam erant in Hiſpania, vbi diſciplinam militarem pluribus militum laboribus inſtaurauit, ac tum demum Numantinos propius adiit, quibus commeatum, quem à Vaccæis accipiebant ſuſtulit, & in ſua tranſtulit caſtra. In agro Palentino inſidias hoſtium ſemel iterumque feliciter euaſit. Inde hybernatum in fines Numantinorum tranſiit, quò Iugurtha Maſaniſſæ nepos ex Africa venit cum duodecim elephantis, & qui vnà in aciem prodirent, ſagitariis & funditoribus.

In Somnio Scipio Val. Max. l. 8. c. 16.

Eius copiæ, in quibus diſciplinam militarem reſtituit.

IV. Attali hæres popul. Romanus.

Hoc quoque anno Attalus Pergami Rex moriens populum Romanum hæredem reliquit. Ea pecunia vbi cum tabulis Romam delata fuiſſet, egit apud populum Tiberius Gracchus, vt diſtribueretur in plebem, quæ rogatio cauſa fuit tum multarum turbarum in populo, tum mortis eiuſdem Gracchi, quæ in ſequentem annum cadit.

ANNVS MVNDI 3921.

IO. HYRCANI Ducis & Pontificis 2.

SIDETIS 6. EVERGETIS 13.

DEMETRII NIC. 13. Imp. Græc. 179.

OLYMP. CLXI. A. 4. VR. CO. 620.

ANTE CHRISTVM 128.

HVius anni videtur eſſe poſterior illa fuga Demetrij, quam refert Iuſtinus, ex qua iterata infœlicitate retractus eſt, & in Hyrcaniam remiſſus, vxori, libériſque reſtitutus eſt. Nec ſeuerius in eum ab illa gente actum eſt, quod ipſo vti vellent in bello, quod ipſis, in fratrem eius Antiochum Sidetem imminebat, prout res, ac belli fortuna exegiſſet. Interea Antiochus obſidionem Hieroſolymorum conſtanter vrgebat, cum Hyrcanus Pontifex veritus famem, non ſatis humani et imbellem multitudinem vrbe eiecit, ſed cum Rex inuiolatam in vrbem repelleret, nec admitterentur, mœnibus miſerabiliter oberrantes media conficiebantur. Cum autem ſuperueniſſet feſtum Tabernaculorum, miſeratione ſuorum rurſus in vrbem recepti ſunt. Rex etiam rogatus, vt gratia feſti ſeptem dierum inducias concederet, non ſolum eas conceſſit, ſed victimas etiam magnificas miſit, & pocula tam aurea, quam argentea referta omnis generis aromatibus, vnde & Pij cognomen eſt adeptus, quod alij quoque à Iudæis vſurparunt, vt eſt apud Appianum.

Ea pietas aditum aperuit paci: Nam ea permotus Hyrcanus legatos de pace miſit, modo patriis ſibi legibus viuere liceret, quod & impetrauit à Rege, repulſis, qui ſuadebant vt gentem inſociabilem exſcinderet. Adiecit & alias conditiones, quas Iudæi admiſerunt, excepto præſidio, quod Rex vrbi imponere cupiebat, cuius loco dederunt obſides, in quibus fuit ipſius Hyrcani frater, & inſuper quingenta talenta, ſicque obſidio ſoluta eſt. Maioris quippe momenti Rex arbitrabatur Parthicam expeditionem, in qua magna pars regni eius agebatur, quam vt diutiùs circa vnam vrbem moras traheret. Præſertim cum eam gentem vel ſociam expeditionis habiturus eſſet, vel ſi ſocietatem recuſaret, bello in ſuperiore Aſia rite confecto, facilem totius Iudææ expugnationem crederet. Forte etiam Romanorum cum Iudæis amicitiam verebatur, quæ patentibus literis per totam Aſiam, atque Europam fuerat euulgata: qua tamen nihil vſos fuiſſe Iudæos, mirum ſane videtur. Id certe Ioſephus minime tacuiſſet, qui haud obſcurè indicat expeditionem Aſianam ad ſequentem annum pertinere.

Interea Scipio in Hiſpania opprimendæ Numantiæ intentus erat, geminis caſtris propè v[...]

da, quæ pene nulla fuit: omninoque exiſtimo voculam *millia* in eo loco abundare, vt diligentius in Annalibus probatum eſt. *nu. 6.*

III. A Rupilio cum ſeruis in Sicilia debellatum eſt. *In frag. l. 34 tit. 2.* Fames horrenda.

Quod ad ſeruile bellum attinet, id in Sicilia ingraueſcebat, vt Diodorus prodidit, donec Rupilius Imperator Tauromenium recuperauit, cum per acerrimam oppugnationem ad extremas famis anguſtias redegiſſet obſeſſos, adeo vt à carnibus liberorum deuorandis exorſi, & ad vxorũ corpora progreſſi, ne ſibi quidem, dum alter alterum vorat, parcerent. Ibi Comanum Cleonis fratrem ex vrbe circunſeſſa fugientem cepit. Poſtremo cum Serapion Syrus arcem prodidiſſet, omnes in ea fugitiui in poteſtatem Conſulis venerunt, quos excruciatos præcipites dedit. Hinc Ennam progreſſus, eodem modo deſertoribus coarctatis ſpem omnem ſalutis ademit, & Cleonem ducem vrbe egreſſum fortiſſimè pugnantem vicit, quo mox ex vulneribus mortuo, ea quoque vrbe proditione potitus eſt. Eunus autem aſſumptis ſexentis ſtipatoribus, ad prærupta quædam loca fuga ſe contulit. In quos cum Rupilius duceret, cruciatum metu, præciſis ceruicibus ſe mutuo perimebant. Eunus autem ex ſpeluncis, in quis ſe cum quatuor famulis abdiderat, extractus, & in carcerem compactus, phthiriaſi conſumptus eſt. Indeque Rupilius cum exigua delectorum manu, per totam Siciliam excurrens, eam ab omni latrocinio ſpe celerius liberauit.

Mors Cleonis & Euni.

ANNVS MVNDI 3923.

HYRCANI 4. PT. EVERGETIS 15.

DEMETRII NIC. 15. Imp. Græc. 181.

OLYMPIA. CLXII. A. 2. V. CON. 622.

ANTE CHRISTVM 130.

I. Demetrius in Syriam remittitur. *Iuſt l. 38.*

CVm Phraates in ſuperiore Aſia ab Antiocho Sidete, & iis qui ad eum defecerant vehementer vrgerentur, Demetrium in Syriam ad occupandum regnum cum Parthico præſidio mittit, vt eo pacto Antiochus ad ſua tuenda à Parthia reuocaretur. Interim autem inſidiis Antiochum, quoniam viribus non poterat, vbique tentabat. Quoniam autem exercitum ſuum Sidetes propter multitudinem per ciuitates in hyberna diuiſerat, ciuitates cum tam militum iniurijs, quam præbitionibus grauarentur, ad Parthos deficiunt, & ſtatuta die omnes apud ſe diuiſum exercitum, ne inuicem auxilia ferre poſſent, per inſidias aggrediuntur. Quæ cum Antiocho nunciata eſſent, auxilium proximis laturus, cũ ea manu quæ ſecum hyemabat, progreditur. In itinere obuium Regem Parthorum habuit cum quo fortiter pugnans à ſuis deſertus occubuit. Cui Phraates exequias regio more fecit, filiamque Demetrij, quam ſecum adduxerat Antiochus, captus amore virginis, vxorem duxit.

Antiochi copiæ diuiſæ delentur, & ipſe cum eis.

II. Phraates Demetriũ retrahere conatur.

Pœnitere deinde dimiſſi Demetrij cœpit, nimirum ſublatus erat Antiochi morte metus, propter quem eum dimiſerat. Ad quem retrahendum cum turmas equitum feſtinatò miſiſſet, Demetrium hoc ipſum metuentem, iam in regno miſſi inuenerunt, fruſtráque omnia conati, ad Regem ſuum reuerſi ſunt. Porro diuerſa de Antiochi huius morte narrantur. Appianus ait eum ſibi manus intuliſſe, Ælianus ſe de quodam loco deieciſſe præcipitem, Iuſtinus occiſum in prælio. Verum Scriptura initio lib. 2. Machabæorum refert eum in templo Nannææ fuiſſe lapidibus obrutum à Sacerdotibus, dum ſperat ſe in vxorem ducturũ deam illam, & ingentes pecunias dotis nomine accepturum. Nam Regem illum Scriptura vocat Antiochum, nec eſt vllus Antiochus præter Sidetem cui vel tempus, vel res ipſæ conueniant.

In Syriacis l. 10. c. 34. de Anim. l. 38. c. 1. 12. &c. Antiochus in templo Nannææ ſaxis obruitur.

III. Vt refertur initio 2. Machab.

Itaque Rupertus, Sigonius, Michaël Medina, Ioannes Mariana, Serarius, rectè de hoc Antiocho Sidete interpretantur. Nam tempora conſentiunt. Eique rectè verba illa conueniunt, quibus Iudæi ſe fatentur de magnis periculis liberatos, quippe qui biennium ferè obſidionem illo oppugnante pertulerant. Aduerſus eum quoque dimicauerant, tam ante obſidionem viuo Simone, quam poſt ipſius mortem Hyrcano duce. Ipſe eſt qui abduxit in Perſidem, & regiones Aſiæ ſuperioris immenſum exercitum, vt Iuſtinus quoque teſtatur, in quo erat, qui pugnauerant contra Iudæos, & obſederant Hieroſolymam. Nec obſtat quod reconciliatus Iudæis eoſdem habuit commilitones, vt propterea de eius morte non ſibi congratulaturi fuiſſe videantur. Nam merito hominem ambiguæ fidei, in poſterum ſi victor fuiſſet, metuebant, qui à principio maximam cum Simone beneuolentiam præ ſe tulerat, moxque ruperat omnia, quæ cum eo pactus fuerat. De modo autem cædis non conuenit inter Scriptores, vt dixi, & ſicut occultè illata eſt, ita apparet fuiſſe occultatam, tanquam probroſam & ſacrilegio fœdam; innotuiſſe tamen Iudæis, & à Cyrenæo Iaſone fuiſſe ſcripto traditam, Scriptura oſtendit.

Cur de eius morte lætentur Iudæi.

1. Mach. 15. 27.

2. Mach. 2. 24.

IV. Hyrcanus Syriam repetit, & Iudæam, & quæ ibi geſſerit. *l. 13. c. 17.*

Cæterum Hyrcanus, vt inquit Ioſephus, *audita morte Antiochi, confeſtim ad vrbes Syriæ reduxit exercitum, ratus, id quod erat, inuenturum ſe eas vacuas propugnatoribus. Medabam igitur non ſine labore ſexto demum menſe vi cepit.* Non carebat ergo propugnatoribus. Hæc eſt autem vrbs, ex qua exeuntes filij Iambri comprehenderunt Ioannem fratrem Ionathæ & Simonis, & interfecerunt eum, moxque, vltoribus iiſdem fratribus, pœnas dederant, vt eſt in priore Machabæorum: quæ etiam cauſa videri poteſt cur eam nunc Hyrcanus ſubiugare voluerit, & patrui cædem vlciſci. Ea vrbe potitus Samegam, cum vicinis oppidis, ſiue pagis, & inſuper Sichimam & Garizim occupauit, cum gente Cuthæorum, quæ accolebat templũ inſtar Hieroſolymitani extructum permiſſu Alexandri, à Sanaballete duce in gratiam generi ipſius Manaſſis, qui fuerat frater Iaddi Pontificis. Id templum ſi hoc anno ab Hyrcano deſolatum eſt, ducentis annis ſtetit, vt rectè ſubduxit annos Ioſephus. Nec plura videntur hoc anno ab Hyrcano geri potuiſſe.

c. 9. 36. & ſeqq.

A. Alex. 5. V. C. 421.

l. 13 c. 17.

V. Demetrius ſuos malè tractat.

Demetrius autem vbi rediit ad ſuos, cum omnis Syria eſſet in luctu, propter amiſſum ingentem, cum Antiocho Sidete, exercitum: & ipſe redux populum ſuum humaniter tractare, & conſolari debuiſſet, pro innata morum aſ-

li. 39. l. 13. c. 17.

Cleopatræ 4. mariti, & proles eorum.

peritate, ſuper ſe crudeliterque greſſit, ſic vt eos breui ad defectionem coëgerit, vt ex Iuſtino & Ioſepho conſtat. Idque hoc imprudentius ab eo factum, quod malo domeſtico vexabatur, Ægyptia ſcilicet Cleopatra Philometoris filia, quæ quartum iam maritum mutarat. Primum enim nupſerat Alexandro Balæ, ex quo ſuſceperat Antiochum Deum, quem Tryphon interfecit. Secundo Demetrio iſti Nicanori, ex quo genuit Seleucum & Antiochum Gryphum, qui poſtea ad duodecim regnauit annos. Tertio Antiocho Sideti, qui nuper in Perſide periit, ex quo ſuſcepit Antiochum Cyzicenum. Quarto rurſus Demetrio Nicanori ex Perſide reduci. Ab ea tamen, propter Rhodogunes zelotypiam, repulſus eſt, vt ſequentia docebunt.

VI. Altera Cleopatra auxilium à Demetrio petit. Vide a. m. 3922. n. 4. in Annal. l. 38. & 39.

Interea Cleopatra ſoror & coniux Ptolemæi Euergetis, quem ſui ob crudelitatem expulerant, cum fraterno bello vrgeretur, per legatos à Demetrio recens ex Parthis reuerſo auxilium petiit, & regnum Ægypti pretium auxilij pollicita eſt, vt ait Iuſtinus; ſed id non ante annum ſequentem videtur attuliſſe Demetrius, & quidem maiore damno ſuo, quam reginæ Ægyptiæ vtilitate.

VII. Bellum Rom. contra Ariſtonicum, eiuſque cauſa.

Iuſt. l. 36.

Craſſi in eum expeditio.

Hoc anno bellum à Romanis contra Ariſtonicum infeliciter inchoatum eſt. Belli cauſa fuit Pergami regnum, quod ante biennium Attalus moriens populo Romano teſtamento reliquerat, cum viuens æque ac moriens in conſanguineos parum æquus fuiſſet. Eius frater fuit Eumenes, qui ex pellice Epheſia ſuſceperat Ariſtonicum, qui poſt mortem Attali, velut paternum regnum inuaſit Aſiam, qui cum multa ſecunda prælia feciſſet aduerſus ciuitates, quæ Romanorum metu ei ſe tradere nolebant, iuſtuſque Rex iam videretur, Aſia Licinio Craſſo Conſuli decernitur, qui attentior Attalicæ prædæ quam bello, cum extremo anni tempore inordinata acie prælium conſeruiſſet, victus pœnas inconſultæ auaritiæ ſanguine dedit. Ita Iuſtinus. Hoc porro admirabilior fuit Ariſtonici victoria, quod Eutropius & Oroſius aiunt Craſſum ſecum habuiſſe infinita regum auxilia.

VIII. mortis eius modus. l. 5. c. 10. Valer. l. 3 c. 2.

De mortis genere ſic ſcribit Oroſius. Conſerto prælio bello victus eſt Craſſus, & exercitu poſt plurimam cædem in fugam acto, cum ipſe iam circumuentus ab hoſtibus, & pene captus eſſet, virgam, qua vſus erat ad equum, in oculum Thracis impegit. Barbarus autem cum ira & dolore exarſiſſet, latus Craſſi gladio tranſuerberauit. Ita ille excogitato genere mortis, effugit & dedecus & ſeruitutem. Mortui caput reſectum Ariſtonico oblatum eſt, corpus Smyrnæ ſepultum. Atque ita mortuus P. Licinius Craſſus, vir qui, vt ſcribit Gellius, traditur quinque habuiſſe rerum bonarum maxima & præcipua, quod eſſet ditiſſimus, quod nobiliſſimus, quod eloquentiſſimus, quod iuriſconſultiſſimus, quod Pontifex Maximus. Nihilominus, ſi Iuſtino credimus, tot titulis illuſtre caput, auaritia dominante à barbaris detectum eſt.

Eiuſdem prærogatiuæ l. 1. c. 13.

ANNVS MVNDI 3924.

IOANNIS 5. PTOL. EVERGET. 16.

DEMETRII NIC. 16. Imp. Græc. 182.

OLYMP. CLXII. 3. VR. CON. 625.

ANTE CHRISTVM 129.

I. Hyrcani in Idumæos expeditio, qui ad Iudaiſmum tranſeunt.

REferimus deinceps in hunc annum Hyrcani geſta aduerſus Idumæos, ordine narrationis à Ioſepho inſtitutæ, necnon expeditionem Demetrij in Ægyptum, & Syriæ defectionem, quam Iuſtinus ordine ſuggerit. *Hyrcanus*, inquit Ioſephus, *etiam Idumææ vrbes cœpit Adoram & Mariſſam: ſubiugatiſque omnibus Idumæis edixit, vt circumciderentur, niſi mallent è propiis pelli ſedibus. At illi amore patriæ admiſerunt, & circumciſionem, & reliquam iuxta Iudaicos ritus viuendi formulam. Atque ex eo primum tempore inter Iudæos cenſeri cœpti ſunt.* Non male Hyrcanus Idumæos Eſau & Abrahæ filios ad circuncißionem adegit, ad quam Deus totam Abrahæ poſteritatem obligauerat. Circuncidentes autem ſe debitores facti ſunt vniuerſæ legis, ideóque rectè cæteros ritus dicuntur amplexi. Hyrcanus porro late in vniuerſa Iudæa rerum potitus eſt. Etſi enim Demetrius Iudæam, tanquam Syriæ partem, ſibi cuperet vendicare, & Hyrcano bellum inferre, opportunitatem tamen non habuit; tum quia, tam Syris, quam militibus ſuis erat inuiſus, propter morum importunitatem, tum quia Ægyptiaca expeditio longe glorioſior, atque fructuoſior futura videbatur.

II. Hyrcani potentia. Legatos Romam mittit.

At Hyrcanus qui Idumæos à Meridie, Ammonitas ab Oriente, Samaritas à Septentrione recens domuerat, non videtur tamen Gazam, Accaronem, & Ioppem habuiſſe in poteſtate, aliaſque aliquot ad Occidentem vrbes, proximo contra Sidetem bello amiſſas, vt ex literis Fānij prætoris intelligi poteſt. Itaque ad eas recuperandas ad præſidium Romanorum reſpexit, quod ad ea quoque firmanda quæ poſſidebat non parum valiturum erat. Et hoc fuit argumentum, & finis legationis ab Hyrcano hoc anno, vt arbitror, miſſæ, quam Simon, Apollonius, & Diodorus obierunt, de qua ſequenti anno, quod reſponſum eſt à Romanis, dicendum erit. Quod certius affirmare poſſemus, ſi Ioſephus in ea referenda Conſulem eius anni nominaſſet. *Hyrcanus*, inquit, *Pontifex renouaturus cum Romanis amicitiam, miſit legatos ad Senatum*, vbi recitatis eius literis, amicitia firmata eſt.

III. Demetrio parante bellum Ægypto, Syria ab eo defecit. li. 39.

Demetrius autem cum bellum Ægypto inferre ſtatuiſſet, inquit Iuſtinus, *Cleopatra ſocru regnum Ægypti pretium auxilij aduerſus fratrem pollicente, dum aliena affectat, vt aſſolet fieri, propria per defectionem Syriæ amiſit. Siquidem Antiochenſes primi, duce Tryphone execrantes ſuperbiam Regis, quæ conuerſatione Parthica crudelitatis intolerabilis facta erat, mox Apamenij, cæteræque ciuitates exemplum ſecutæ, per abſentiam Regis à Demetrio defecerunt.* Quis fuerit iſte Tryphon non ſatis apparet: Ille certe quem Scriptura memorat, iam à ſex annis

a. m. 3918.

erat

erat extinctus, vt ſuo loco docuimus. Itaque apparet Iuſtinum Demetrij & Tryphonis tempora confudiſſe. Interea vero cum Euergetes in Cypro exularet, mittunt ad eum Syri legatos rogantes, vt aliquam ex Seleuci genere eis daret, quem poſſent ſibi Regem conſtituere: Eóque tacto illum tacitè obligabant, ſi res ita poſtularet, ad eius ſuique defenſionem, contra legitimum Regem Demetrium. Sed ille non ante ſequentem annum miſſus eſt, cum iam Demetrius in Syriam reuertiſſet, vt ex Iuſtino dicemus.

IV. Turbæ à Tribunis, Africani conſtantia.

Romani autem neque domi ſatis quieti fuerunt, neque Ariſtonicum diu de victoria lætari permiſerunt. Nam vt habetur Epit. 59. cum C. Carbo Tribunus plebis rogationem tuliſſet, vt eundem Tribunum plebis, quoties quidem vellet creari liceret; rogationem eius P. Africanus grauiſſima oratione diſſuaſit, & à Carbone rogatus quid de Tib. Gracchi cæde ſentiret, reſpondit ſi is occupandæ Reipub. animum habuiſſet, iure cæſum videri. Obſtrepente autem populo, *Taceant*, inquit, *quibus Italia nouerca non mater eſt.* Nimirum priuigni obſtrepunt nouercis, non filij matribus. Nihilominus acerba erat populo Tiberij cædes, & præ ſe ferebat vltionis ſe opportunitatem exſpectare. Et vero iam Scipioni Naſicæ iudicia intentabantur, cui Senatus ad ſecuritatem liberam legationem in Aſiam decreuit; quam ille obiit, licet Pontificatu Maximo eſſet deuinctus. Ad Ariſtonicum autem ſe contulit, cuius labefactatis fortunis Pergami ſibi ipſi miſer intulit manus, vt ait Plutarchus.

Pluth. in Gracch.

Naſicæ libera legatio.

V. Perperna Ariſtonicũ ad ditionem cogit. l. 5. c. 10.

Iam vero de re geſta à M. Perperna Conſule, cui Aſia obtigerat, ſic Oroſius. *Perperna Conſul, qui Craſſo ſucceſſerat, audita morte Craſſi, & clade Romani exercitus, raptim in Aſiam peruolauit, Ariſtonicum recenti victoria feriatum, improuiſo bello adortus, nudatumque omnibus copiis in fugam vertit. Cumque Stratonicem vrbem, ad quam ille confugerat, obſidione cinxiſſet, fame ad deditionem coegit: Perperna Conſul apud Pergamum morbo diem obiit.* Ariſtonicus autem Romam deportatus, iuſſu Senatus in carcere ſtrangulatus eſt anno ſequenti.

ANNVS MVNDI 3925.

IO. HYRCANI 6. EVERGETIS 17.

DEMETRII NIC. 17. Imp. Græc. 183.

OLYMPIA. CLXII. A. 4. V. C. 624.

ANTE CHRISTVM 128.

I. Res à Iudæis Romæ geſta. *Ioſeph. l. 13. c. 17.*

IVdæorum Romana legatio ad hunc annum pertinent, & Demetrij reditus in Syriam, & fuga Ægyptiæ Cleopatræ, & noui tyranni Alexandri Zebinæ in Syria ſuſcitatio. Reliquiæ item belli Aſiatici Ariſtonici, Romana ſeditio Triumuirorum, mors Africani iunioris. Prima occurrit Fannij reſponſio data legatis Iudæorum, quæ in ſextum Februarij cadit. Cuius literis præcipitur, vt quæcunque per Antiochum Sidetem poſtremo bello Iudæis, præter decretum Senatus ablata fuerant, reſ[...] tuantur, eaque legati à Senatu miſſi reddi c[...] rent, & precium agrorum eodem bello vaſt[...] torum æſtiment; vetent que milites turmat[...] per ipſorum regionem iter facere, legati aut[...] Iudæorum commendatitiis literis donentur [...] Reges & liberos populos, quò tutius in p[...] triam reuerti poſſint; denique viatico ſump[...] publico inſtruantur.

Demetrius autem cũ in Ægypto Syriæ def[...] ctionem intellexiſſet, propere Ægypto relict[...] in qua ipſi cum Euergete pugnandum fuera[...] in Syriam reuertitur. Cleopatra vero hoc o[...] bata præſidio, Euergetis crudelitatem reform[...] dans, in Syriam ad generum confugit, & f[...] liam, opibus Ægypti nauibus impoſitis. Qu[...] bus cognitis, Ptolemæus immittit iuuene[...] quendam Ægyptium Protarchi negotiator[...] filium, qui regnum Syriæ armis peteret, con[...] poſita fabula, quaſi per adoptionem Antioc[...] Regis, in Regiam familiam receptus eſſet, Sy[...] ris qui defecerant, nullum Regem aſpernant[...] bus, modo ne Demetrij ſuperbiam paterentu[...] Nomen iuueni Alexander imponitur, que[...] Ioſephus Zebinam cognominat, eique ex Æ[...] gypto ingentia auxilia ſubmittuntur. Iuuit f[...] bulam, quòd corpus Antiochi, interfecti a R[...] ge Parthorum, in loculo argenteo ad ſepult[...] ram in Syriam remiſſum peruenit, cum iam i[...] adeſſet Alexander, qui ingenti luctu, ſtudi[...] que ciuitatum Regis corpus excepit, quæ res [...] magnum fauorem populárium conciliaui[...] omnibus in eo veras lachrymas exiſtimar[...] tibus.

Quod ad reliquias belli Aſiatici, Florus a[...] M. Aquilium eas confeciſſe miſtis veneno fo[...] tibus, ad deditionem quarundam vrbium; qu[...] res vt maturam ita infamem fecit victorian[...] Triumphaſſe nihilominus, ſed poſt annum te[...] tium in tabulis Capit. legitur, ſiue quod reb[...] in prouincia ordinandis longiores traxerit m[...] ras, ſiue quod ei diutius pro triumpho cum in[...] micis certandum fuit, à quibus etiam poſte[...] accuſatus eſt. Et fortaſſe ipſemet Ariſtonicum[...] quem à Perperna captum in vinculis reperi[...] Romam duxit, non exiguum ad triumphu[...] impetrandum momentum allaturum. Cui ta[...] men Senatus iuſſit in carcere frangi ceruice[...] Quod Velleius ſcribit M. Aquilio Conſule con[...] tigiſſe.

Vrbis porro ſeditiones nequaquam mortu[...] Graccho extinctæ ſunt. Populus enim, cæte[...] ris Tribunis flammas iracundię miniſtrantibu[...] iraſci cœpit in Optimates, ipſumque in prim[...] Naſicam cædis autorem, adeo vt Senatus [...] hunc dimittere ſub ſpecie legationis coact[...] fuerit, & plebis leniendæ cauſa, contentione[...] de agraria lege remittere, aliumque triumu[...] rum Tib. loco, agris diuidendis deſignare, [...] ſcribit Plutarch. in vita Gracchorum. Ea di[...] uiſio ſeditiones excitabat, quibus cum iuni[...] Africanus aduerſaretur, cum pridie domum v[...] lidus ſe recepiſſet, poſtridie in cubiculo inue[...] tus eſt mortuus. Nec caruit ſuſpicione dati v[...] neni Sempronia vxor eius, & Gracchorum ſ[...] ror, cum quibus ſimultas Africano fuerat. [...] innuit Tullius in Somnio, cum ſuperiorem Afr[...] canum ita loquentem inducit. *Dictator Re[...] pub. conſtituas oportet, ſi impias propinquorum m[...]*

nus effugerit. Contigit ea mors anno ætatis eius 56. iuxta illud eiuſdem. *Nam cum ætas tua ſeptenos octies ſolis anfractus, reditusque conuerterit*, &c. De tanto tamen viro ita ſublato, nulla quæſtio propter triumuirales ſeditiones habita eſt, Senatu talium virorum cæde deterrito.

V. Sempronij res geſta in vrbe, & in Illyrico.

Porro Sempronius Tuditanus, vt ait Appianus, electus eſt iudex cauſarum, quæ in agrorum diuiſione plurimæ ac difficillimæ enaſcebantur. Id negotium Conſul aggreſſus, cum perdifficile animaduerteret, prætextu Illyrici belli, abiit in prouinciam. In qua, vt ait Florus, *Epit. 59. a. V. C. 625.* primo rem malè geſſit, mox victoria cladem acceptam emendauit, virtute Iunij Bruti, qui Luſitaniam ſubegerat. De iis etiam triumphaſſe hoc ipſo anno Cal. Octob. habetur in tabulis Capitolinis.

VI. Obitus Carneadis.

Eadem anno Carneades nouæ Academiæ autor, generer Afer, patria Cyrenæus, cui M. Tullus tribuit diuinam quandam celeritatem ingenij, dicendique copiam, cum venenum ſponte bibiſſet, extinctus eſt, quarto huius Olympiadis anno, cum vixiſſet annos 85. vt refert Apollodorus in Chronicis, aut vt habet M. *4. Acad.* Tullius in Lucullo XC. de eo plura apud Laërtium, ipſumque Ciceronem leges.

ANNVS MVNDI 3926.

HYRCANI 7. PT. EVERGETIS 18.

DEMETRII NIC. 18. Imp. Græc. 184.

OLYMP. CLXIII. A. 1. V. CON. 625.

ANTE CHRISTVM 127.

I. Demetrius à Zebina vincitur.

DEmetrius infeliciter hoc anno contra Alexandrum Zebinam, regni æmulum à Ptolemæo ſummiſſum, pugnauit: nec mirum, qui contra ſuos ſimul alienoſque pugnabat, eademque pugna & exercitum amiſit, & regnum. Nec tamen Zebinam tyrannum, quandiù ille vixit, Regem agnoſcimus. De hac pugna ita Ioſephus. *l. 13. ant. c. 17.* *Cumque Ptolemæus miſiſſet Alexandrum Zebinam, commiſſo prælio Demetrius vincitur, & refugiens à pugna ad Cleopatram vxorem in Ptolemaidem, excluſus eſt ab ea, delatusque inde Tyrum, ab inimicis capitur, & diu miserè vexatus, tandem interficitur.* Hæc diutina vexatio cauſa eſt, cur Demetrij mortem in annum ſequentem differamus: vt ei quatuor annos à reditu in Syriam cum Euſebio ſaltem inchoatos tribuamus. A filiis quoque deſertum Iuſtinus tradit. *Filij Demetrij. l. 39.* Appianus autem ait vnum tantum è filiis, Seleucum nomine, adfuiſſe in Syria, Antiochum vero cognomine Grypum Athenis fuiſſe; alterum autem Antiochum cognomine Cyzicenum filium Sidetis, fuiſſe Cyzici ad Propontidem. Interea Ptolemæus reconciliata ſororis gratia, in regnum, autore Iuſtino, reuerſus eſt.

II. Lælij de Amicitia ſermo.

Magnæ erant hoc tempore turbæ Romæ, Tribunos inter & Optimates, ex agrorum diuiſione excitatæ: magna quoque hominum, vel admiratio, vel querela de morte Africani, vt ſcribit M. Tullius in Lælio, cum C. Lælius, qui cum Scipione intima iunctus fuerat amicitia, cum generis ſuis C. Fannio, & Q. Mutio, de Amicitia ſermonem habuiſſe dicitur, vt ſe ipſe, ſuper amantiſſimi hominis morte conſolaretur: quem ſermonem Cicero mandauit literis, in libello quem inſcripſit de Amicitia, & illum ipſum poſſis in præcedentem annum referre. Paucis enim diebus poſt Africani mortem habitam eam diſputationem, ſcribit ibidem eius autor Tullius.

ANNVS MVNDI 3927.

IO. HYRCANI 8. PT. EVERGETIS 19.

DEMETRII 19. & vlt. Imp. Græc. 185.

OLYMP. CLXIII. A 2. VR. C. 626.

ANTE CHRISTVM 126.

I. Demetrij mors ei ab vxore illata.

DIſtulimus in hunc annum Sabbaticum 192. apud Hebræos, Demetrij Nicanoris mortem, vt quadriennium illi à reditu Parthico cum Euſebio tribueremus. De cuius morte, præter ea quæ proximè ex Ioſepho dicebamus, ſcribit Iuſtinus eum à ſuis derelictum, cum paucis ſeruulis Tyrum petiiſſe, vt ibi ſe templi religione, quaſi Aſylo tueretur, *ſed naui egrediens*, inquit, *præfecti iuſſu interficitur*, id factum autoritate Cleopatræ intelligendum eſt; quæ propterea ab Appiano in Syriacis, à Liuio Epit. 60. maritum dicitur interfeciſſe. Nec eo ſcelere contenta ſæua Proſerpina, vltra etiam progreſſa eſt, vt mox dicemus.

C. Gracchus ſomnio ad Remp. euocatur.

De rebus Italicis illud vnum occurrit ex Plutarcho C. Gracchum declinantem Reipub. tractationem, in ſomnis à fratre monitum atque incitatum, vt Rempub. fatis exigentibus capeſſeret. Nimirum malus Dæmon turbarum autor & ſeditionum incentor, ſub ſpecie fratris, quaſi fati neceſſitate, Caium ad paratas turbas immiſit. Itaque perſuaſus, proximo anno Oreſte Conſule factus eſt Quæſtor. Huius ſomnij meminit M. Tullius 1. de Diuin. & Valer. Max. *l. 1. c. 8.*

3928. II. Seleucus regnare aggreſſus, à matre interficitur.

Sequenti anno cum Zebina victor Demetrij in Syria dominaretur, familia tamen Demetrij non plane iacebat. Multa enim in poteſtate Cleopatræ ab eo fuiſſe relicta, in gratiam Ptolemæi Euergetis eius patrui, ex eo ſatis conſtat, quod Seleucus Demetrij filius, & quidem, vt apparet, primogenitus, regnare aggreſſus eſt. Sed cum Cleopatra mater, aut furia potius, ſcelera ſceleribus accumulans, interemit, quod iniuſſu ſuo diadema ſumpſiſſet: ſagitta illum ſua manu emiſſa confixit, vt ait Appianus, ſiue metuens ne ille patris necem vlciſceretur, ſiue eodem furore gerens omnia. Potuit etiam Zebinæ gratiam quærere, qui regnum poſſidebat, eius æmulum tollendo. Alexander autem, inquit Ioſephus, regnum adeptus fœdus feriit cum Hyrcano Pontifice, vt ſcilicet ea ex parte res ſuas roboraret in Syria, contra filios Demetrij, & Antiochi Sidetis, à quibus tyrannidi ſuæ metuebat. Credibile autem eſt Pontificem non tam fœdus iniiſſe cum tyranno, quam populi ſui vexationem vitaſſe, eo tempore, quo nihil legitimo hæredi prodeſſe poterat. Ad-

dit

dit porro Ioſephus Hyrcani res maximis hoc tempore auctas fuiſſe incrementis; quippe qui ſecurè totius Iudææ prouentibus frueretur.

III. Ætnæ incendium, & Liparæ. *l. 5. c. 10.*

His Coſſ. vt ſcribit Oroſ. Ætna vaſto tremore concuſſa exundauit igneis globis. Rurſuſque alio die Lipara inſula, & vicinum circa eam mare in tantum æſtum efferbuit, vt aduſtas quoque rupes diſſoluerit, exanimatos piſces, & ſupernatantes excoxerit: homines quoque, niſi qui longè diffugere potuere, reciprocato habitu calidi aëris, aduſtis introrſum vitalibus ſuffocarit.

Oreſtis in Sardos expeditio. *Plut. in Grach.*

Profectus eſt hoc anno contra Sardos Conſul Oreſtes, quæſtore vſus C. Graccho, qui in ea inſula, iuſtitiæ, fortitudinis, omniſque virtutis ſpecimen dedit. Gratia quoque & eloquentia tantum valuit, vt cum atrox ſimul & inſalubris hyems in Sardinia contigiſſet, nec imperatam veſtem à ciuitatibus Imperator obtinuiſſet, quin potius ciuitates eius oneris immunitatem à Senatu impetraſſent, Caius ciuitatibus aditis perſuaſit, vt veſtes Romanis militibus ſponte mitterent. Plura in eandem ſententiam ſuggeret Plutarchus.

C Gracchi dicendi vis.

ANNVS MVNDI 3929.

IO. HYRCANI 10. EVERGETIS 21.

ANTIOCHI GRYP. 1. Imp. Gr. 187.

OLYMPIA CLXIII. A. 4. V.C. 628.

ANTE CHRISTVM 124.

I. Initiũ regni Grypi, & Zebinæ cædes, opera Ptolemæi.

INitium regni Antiochi Grypi in hunc annum cadit, quo Regis Ægipti ope, Zebinam tyrannum victum captumque interfecit. Nam qui ex humilibus orti principiis in magnam dignitatem caſu euehuntur, ipſi ſe propter anguſtias animi ſatis capere non poſſunt, ſed facilè inſoleſcunt, etiam aduerſus eos, à quibus ſunt in altum euecti. Nam Zebina tumens ex ſucceſſu rerum, vt ait Iuſtinus, ipſum etiam Ptolemæum, cuius opera Syriam occuparat, ſuperba cœpit inſolentia ſpernere. Itaque Ptolemæus reconciliata ſororis gratia, Zebinam ſumma ope conſtituit euertere. Mittit igitur ingentia Grypo auxilia, & filiam Tryphenam eidem nupturam, vt populos in auxilium generi, non ſocietate belli tantum, ſed ſua etiam affinitate ſollicitaret. Euocauerat enim recens Athenis Cleopatra Grypum filium in Syriam, vt regnaret, ſed ita vt Regis nomen penes filium, ius autem totius imperij penes matrem eſſet.

II. Zebinæ ſacrilegia, fuga, interitus.

Cum ergo Grypum inſtructum Ægyptiis copiis Syri viderunt, paulatim ab Alexandro Zebina deficere cœperunt. Prælio deinde decernitur, quo victus Alexander Antiochiam profugit, quæ ipſum prima receperat. Ibi inops pecuniæ cum ſtipendia militibus deeſſent, ex Iouis templo ſolidum ex auro victoriæ ſignum colli iubet, dicens commodatam ſibi à Ioue victoriam. Interjectis deinde diebus, cum ipſius Iouis aureum ſimulacrum infiniti ponderis tacitè euelli iuſſiſſet, deprehenſuſque in ſacrilegio, concurſu multitudinis verſus eſſet in fugam, magna vi tempeſtatis oppreſſus, ac deſertus à ſuis, à latronibus capitur, perductuſque ad Grypum interficitur. Ita tyrannus citò exaltatus, citò dejectus eſt. Quam ad rem ſacrilegium non leue momentum attuliſſe, ethnici ipſi ſenſerunt, ſæpiuſque in diuerſis principibus notarunt, præſertim Syriæ regibus, Antiocho Magno, Antiocho Illuſtri, Antiocho Sidete, Heliodoro, & nunc in iſto Zebina, quem Ioſephus in prælio cæ[ſ]um occubuiſſe tradit.

His Conſulibus, incredibilis in Africa peſtilentia orta eſt à maxima multitudine locuſtarum, quæ cum viuæ quidquid erat virens corroſiſſent, vento in mare proiectæ, & fluctibus in omnia ſparſæ littora, multis vbique aceruis ita computruerunt, vt inde enata peſtis infinitam hominum, atque omnium animantium multitudinem morte proſterneret, vt pluribus explicat Paulus Oroſius. Romæ porro minimè quietæ res erant. Nam Fuluius Flaccus & triumuir agris diuidendis & Conſul multa mouebat, ius ciuitatis Italicis populis tribuere volens, quantumuis reſiſtente Senatu, qui ſubditos æquari ciuibus ægrè ferebat. Fuluij tamen conatus irritus fuit. Ita rebus affectis C. Gracchus ſe candidatum Tribunatus profeſſus eſt, tanto ſtudio Romanæ plebis totiuſque Italiæ, quæ in vrbem influxerat, illuſtriore, quanto maiore conatu nobilitas illi vniuerſa reſiſtebat. Etſi autem renunciatus eſt quartus, inito tamen magiſtratu facilè omnium primus fuit, vt qui facundia, vt nemo alius polleret, quam in deploranda fratris calamitate patefecit. Confeſtim autem, inquit Appianus, cœpit dolos Senatui nectere, lege lata de frumento menſtruo plebi viritim ex publico diuidendo, qua re plebe ſibi celeriter deuincta, Flacco adiutante, in ſequentem quoque annum Tribunus refectus eſt.

Hoc ipſo anno geminum Romanorum bellum occurrit, alterum in Italia, in Gallia alterum. Nam Fregellæ populi Romani colonia cum ab eo defeciſſent à L. Opimio Prætore deuictæ, & ad deditionem compulſæ ſunt, Pulli cuiuſdam Numitoris proditione interueniente, Tullio teſte. Defectionis cauſa creditur ſpe data populis Italicis Romanæ ciuitatis, & mox irrita facta. Eius coniurationis creditus eſt conſcius C. Craſſus, quod tamen crimen ille accuratè purgauit. Confecto bello, non triumphauit Opimius, quod cautum eſſet, vt pro aucto imperio, non pro rebus recuperatis triumphus decerneretur.

Exortum quoque bellum eſt, quod vocatum fuit Allobrogicum, quod à M. Fuluio Flacco geri cœptum, à Q. Fabio Maximo poſt quadriennium confectum eſt. Cauſa belli fuit quod Gallici quidam populi, Maſſilienſium populi Romani ſociorum, fines popularentur.

(∴)

ANNVS MVNDI 3930.

HYRCANI 11. PT. EVERGETIS 22.

ANTIOCHI GRYPI 2. Imp. Gr. 188.

OLYMP. CLXIV. A. 1. V. CON. 629.

ANTE CHRISTVM 123.

I. Epiſtola ex initio 2. Machab.

HOc anno regni Græcorum 188. Iudæi, qui erant Hieroſolymis, ſcripſerũt Iudæis qui erãt in Ægypto; quæ epiſtola habetur initio ſecundi Machabæorum, quæ incipit à ſalutatione, & precatione, cui ſubditur admonitio de epiſtola ad eoſdem miſſa ante annos nouemdecim, cum mentione aliquorum, quæ in ea continebantur. Inde ſubijciunt præcipuum totius epiſtolæ argumentum, de frequentandis diebus feſtis ſcenopegiæ, & inſtaurationis diuini cultus, quæ à Iuda Machabæo facta fuerat, menſe Caſleu, ante annos quadraginta. Nimirum Regni Græcorum 148. Tum diſtinctiùs in epiſtola ponitur tam tempus quo ſcripta eſt; quam quorum nomine, & ad quos ſcribatur, eaque occaſione ſalutatio iteratur. Deinceps autem cauſa memoratur cur prædicti dies feſti celebrandi ſint, in gratiarum ſcilicet actionem, quod diuinitùs à magnis periculis & calamitatibus liberati fuerint, tam tempore Iudæ & fratrum eius, quam nuper tempore pontificatus Hyrcani, Antiocho Sidete in Perſide extincto, vt ſuo loco expoſitum eſt.

Vide 1 Mach. c. 4. n. 52. & ſeqq.

a. m. 3923. nu. 6. & ſeqq.

II. Iudas Eſſenus, & Ariſtobulus, Philoſophus. *l. 13. c. 15.*

Ille porro Iudas, qui hic v. 10. nominatim ponitur, fuit quidam Iudæus, ſectà Eſſenus, prædictionis gratia celebris, cuius prædictiones, inquit Ioſephus, nunquam fefellerunt, quique Antigoni, filij Hyrcani mortis diem, ac locum certò ante prædixerat. Hunc ergo Iudam hoc loco intelligi par eſt, virum religione & prophetiæ gratia celebrem, ideoque magnæ apud Iudæos omnes authoritatis: præſertim circa ea quæ ad religionem, & Dei cultum pertinerent, quod erat epiſtolæ huius argumentum. Ariſtobulus autem hic qui magiſter Ptolemæi, puta Euergetis memoratur, qui vigeſimum iam & ſecundum regnabat annum, aut, vt alij malunt, Philometorem, & de Sacerdotum genere fuiſſe dicitur. Ariſtotelicæ peritus philoſophiæ fuit, vt teſtatur Euſebius, ſcripſitque librum ad Ptolemæum, in quo docet quomodo membra intelligenda ſint quæ tribuuntur Deo, ex quo nomen magiſtri Ptolemæi videtur conſecutus, de quo plura ſuggerent Annales.

III. Alia capita eiuſdem epiſtolæ.

nu. 79. & ſeqq.

Ea porro morte narrata, quæ in delubro Nanææ contigit, Iudæi Hieroſolymitæ hortantur Ægyptios, vt Deo agentes gratias pro hoc beneficio, quod ad ipſos quoque, vt pote fratres, & Iſraëlitas, pertinebat, non ſolum diem feſtum purificationis templi cum ipſis agant: ſed & feſtum ignis diuinitùs dati, cuius rei hiſtoriam fusè tradunt, à verſ. decimo nono, vſque ad finem capitis, quæ expoſita ſunt à nobis anno Artaxerxis Longimani vigeſimo, qui eſt mundi 3609. Sequuntur deinde, quæ cap. 2. ex deſcriptionibus Ieremiæ recitantur vſque ad v. 15. de tabernaculo, & arca, & altari ab eo abſconditis, quæ pertinent ad Hieroſolymitanæ deſolationis initium; vbi & de iis breuiter egimus, an. Vrb. C. 146. De Bibliotheca quoque Nehemiæ, vide quæ diximus anno 32. eiuſdem Artaxerxis. Nehemiæ exemplum imitatus Iudas Machabæus, quæ ad reſtituendam Remp. Iudæorum ſacram profanamque diligenter executus eſt. Nominatìm autem librorum ſacrorum curam geſſiſſe, quos Epiphanes ſumma cura abolere conatus fuerat, conſentaneum eſt pietati Iudæi Machabæi. Neque enim hic eſt ille Iudas, quem paulo ante Scriptura nominauit, vt plerique omnes fatentur.

Bibliotheca Machabæi.

IV. Concluſio epiſtolæ ad tollendum ſchiſma Iudæorum. *Onia fugiente in Ægyptum a. m. 3886.*

Reliqua eſt Epiſtolæ concluſio, in qua renouatur adhortatio celebrãdi feſtũ purificationis templi Hieroſolymitani. Id autem pertinebat ad tollendum ſchiſma eorũ, qui aliud in Ægypto templum erexerant, ante vnum & 40. annos, ſi Hieroſolymitanum, quaſi legitimam diuini cultus ſedem agnoſcentes, eius purificationis & dedicationis feſtos dies agerent. Accedit poſtremò comprecatio illa. *Deus autem qui liberauit populum ſuum, & reddidit hæreditatem omnibus, & regnum & Sacerdotium, & ſanctificationem ſicut promiſit in lege*, hæc autem temporibus Simonis & Hyrcani rectè congruunt, pergit *ſperamus quod citò noſtri miſerebitur, & congregabit de ſub cœlo in locum ſanctum* ſublato ſcilicet Garizitano templo atque Ægyptio, Hieroſolymitano ſolo, ſecundum legem Domini retento. Id autem ſperatur. *Eripuit enim nos*, inquiunt, *de magnis periculis, & locum purgauit*, quaſi aduentui ſuorum ex omnibus locis illud præparans. Interìm dum Syriæ reges mutuis ſe præliis cædibus, interceptionibuſque conficiunt.

V. Grypus matrem cogit ad venenum.

Nam hoc ipſo tempore Antiochus Grypus recuperato regno patrio, externiſque periculis liberatus, vt ait Iuſtinus, inſidiis matris appetitur. *Quæ cum cupiditate dominationis prodito marito Demetrio, & altero filio Seleuco interfecto; huius quoque victoria* de Zebina tyranno, *inferiorem dignitatem ſuam factam doleret, venienti ab exercitatione veneni poculum obtulit. Sed Grypus præſcitis ante iam inſidiis, veluti pietate, cum matre certaret, bibere ipſam iubet, abnuenti inſtat. Poſtremò prolato indice eam arguit, ſolum defenſionem ſceleris ſupereſſe affirmans, ſi bibat quod obtulit filio. Sic victa Regina ſcelere in ſe verſo, veneno quod alij parauerat extinguitur.* Minore vtique longè, quam commerita fuerat ſupplicio, furioſa dominandi cupiditate mulier, aut furia potiùs Ægyptia, quæ marito & filio, Rege vtroque, interfectis, etiam tertium Syriæ Regem, eundemque filium interficere parabat; quæ facinora Iudæi deinceps ſunt imitati, vt in Ariſtobulo Hyrcani filio, matris, ac fratris interfectore intelligetur.

Sceleſtam mulierem.

VI. Gracchi iteratus Tribunatus & ſeditioſæ leges.

C. autem Gracchus, opera Fuluij Flacci continuato ſecundo anno Tribunatu, acriùs vrgere cœpit inſtitutũ deliniendi populi, iudiciis cum equeſtri ordine communicatis, aut etiam, vt nonnulli putãt, ad equites planè tranſlatis, propter inuidiam quorundam Senatorum, qui auro corrupti, aliquos repetundarum reos dimiſerant. Alias quoque leges de coloniis deducendis, de viis muniendis, de ædificandis horreis, tuliſſe ſcribit Plutarchus, omnibuſque illis operibus rectorem ſe & diſpenſatorem præfeciſſe, omniáque ad optatum exitum perduxiſſe, incredibili animi robore, atque conſtantia.

Sunt

VII. Mors Polybij.

Sunt qui putent hoc quoque anno è viuis abiiſſe Polybium, anno ætatis 82. vt ait Lucianus in longæuis, quem minoris Africani præceptorem fuiſſe ſcribit Suidas. Velleius autem, *Scipio*, inquit, *tam elegans liberalium ſtudiorum, omniſque doctrinæ & auctor & admirator fuit, vt Polybium Panætiumque, præcellentes ingenio viros, domi militiæque ſecum habuerit.* Addit Pauſanias, illum ſtatua honoratum fuiſſe, & Scipioni vtenti eius conſilio cuncta fœliciter eueniſſe: in iis vero offendiſſe, in quibus minus illi audiens fuiſſet.

ANNVS MVNDI 3932.

IO. HYRCANI Ducis & Pontific. 12.

PTOLEMÆI EVERGETIS 23.

ANTIOCHI GR. 5. Imp. Gr. 189.

OLYMP. CLXIV. 2. VR. CON. 630.

ANTE CHRISTVM. 122.

I. Quietum Grypi regnum.

Deuicto, interfectoque Zebina, ſublatis, vindicatiſque domeſticis inſidiis, parata regni ſecuritate, Grypus octo annis quietem & ipſe habuit, & regno ſuo præſtitit, vt autor eſt Iuſtinus libro 39. Neque tamen auſus eſt expeditionem ſuſcipere contra Iudæos, audito quod frater ipſius Antiochus cognomento Cyzicenus, copias contra ipſum Cyzici colligeret. Erant autem vterini fratres eadem Cleopatra geniti, & patrueles, quia Demetrius & Sidetes fratres, ex eadem muliere illos ſuſceperant. Rumorem autem illum falſum fuiſſe oportet, aut non tam citò natum, ſi verum eſt quod de octo annorum quiete Iuſtinus ſcribit.

Antiochus Cyzicenus

II. Coloniæ Aquæ Sextiæ, & Carthago. l. 2.

Hoc anno Sextius Caluinus Proconſul prorogato imperio Saluciorum gente perdomita, coloniam Aquas Sextias deduxit, ob aquarum copiam, & calidos frigidoſque fontes, atque à nomine ſuo appellauit, vt eſt in Epitome 61. & apud Velleium: qui hoc quoque anno Carthaginem coloniam C. Graccho autore deductam ſcribit, vel vt ait Plutarchus, Rubrio Trib. plebis, ſed Graccho tributa eſt Rogatio, quod eo maxime annitente perlata eſt, & deducendi munus ſortitus, eò nauigauit, nec ſine prodigiis auſpicatus eſt, in ruinis ipſius Carthaginis, anno ab illa clade 24. Rebus autem ibi digeſtis atque compoſitis, diebus non amplius 70. Romam regreſſus eſt, cum Fuluium à Druſo premi accepiſſet, & ipſæ res præſentiam eius requirerent. Fuluium nihilominus de Liguribus, Vocantiis, & Salybus triumphaſſe conſtat ex tabulis Capitol. Quæ dum Romæ geruntur Q. Cæcilius Metellus Conſul rem fœliciter geſſit contra Baleares & Piratas, vnde & Balearici cognomen eſt conſecutus, déque iis proximo anno triumphaſſe videtur. In quo Fannius cognomento Strabo, opera Gracchi factus eſt Conſul, L. Opimio repulſam paſſo, vnde atroces inimicitiæ inter eos ſunt exortæ.

Metellus Balearicus.

3932.

III. Plut. in Gracch.

Cum ergo populus C. Gracchum in oculis ferret, ob populares leges ab eo latas, dixit ille in concione gratiam ſe ab eo petiturum, quam ſi eſſet, adeptus, inſtar ſe omnium habiturum, ſin tuliſſet repulſam, nihil de eo conqueſturum. Id dictum ad Conſulatus petitionem pertinere putabatur, atque opinionem omnibus præbuit, ipſum conſulatum pariter & Tribunatum petiturum. Inſtantibus comitiis conſularibus, omnibuſque expectatione ſuſpenſis, prodiit Caius ad Fannium in Campum deducendum, atque ad iuuandum ſtudio ſuo, cum amicis illius petitionem. Nec fruſtra, Fannius Conſul, C. autem Tribunus plebis, cum non eſſet candidatus, populi ſtudio renunciatus eſt. Nec tamen Graccho Fannius admodum gratus fuit, opera enim Senatus, eo deſerto ad Optimates ſe conuertit, & orationem contra eum habuit de ſociis, & nomine Latino, contra legem quam ille promulgabat, de aſciſcendis in ciuitatem Latinis. Liuium quoque Druſum Gracchi collegam Senatum ei ſuſcitauit aduerſarium, & omnibus eius aduerſariis fauit, vt nimiam eius potentiam infringeret.

Fannius fit Conſul opera Gracchi.

Cic. in Bruto. Cui tamen aduerſatur opera Senatus.

ANNVS MVNDI 1933.

HYRCANI 14. PT. EVERGETIS 25.

ANTIOCHI GR. 5. Imp. Græc. 191.

OLYMPIA. CLXIV. 4. VRB. C. 632.

ANTE CHRISTVM 120.

I. Gracchi fauor langueſcit.

Romæ turbæ Tribunitiæ, hoc anno C. Graccho necem, id maxime agente Opimio conſule, pepererunt, anno à fratris morte duodecimo. Is quippe anno V. C. 620. interemptus eſt. Cum ergo L. Opimius Gracchi fauore iam elangueſcente, conſul factus eſſet, ille æſtate ſequenti Tribunatu ſibi continuari cupiens, excidit à ſpe ſua, non ſuffragiorum defectu, ſed quod eius collegæ, quos paulo ante in gladiatoriis ludis per ferociam offenderat, deſignatum fraudulenter non renunciaſſent, vt ait Plutarchus. A quibus, Minucio præſertim, pleræque eius leges antiquari, & Carthaginenſis colonia turbari cœpta eſt: quibus rebus ſtimulabant eum, vt cum cauſam iræ præbuiſſet interficeretur. Cumque ab amicis, Fuluio præſertim excitaretur, ne leges ſuas pateretur antiquari, aggreſſus eſt præſidium aduerſus Conſulem contrahere. Ergo qua die Opimius eius leges erat antiquaturus, vtraque factio inſedit prima luce Capitolium. Cumque rem diuinam Conſul faceret, vnus è lictoribus eius, aliò exta auferens, ad Fuluij cohortem ait, *date locum bonis improbi ciues*: ibique è veſtigio configitur longis ſtylis, ad id ipſum paratis: quod Caius ægerrimè tulit.

Gemina factio Gracchi & Opimij.

II. Opimius Senatus Conſulto armatus Gracchum perſequitur, & Fuluium.

Opimius hac occaſione accepta, populum ad vltionem exaſperat, & Senatum conſulit quid facto ſit opus. Patres Conſuli mandant, vt prouideat ne quid Reſp. detrimenti capiat. Ille denunciat patribus vt arma capiant, equitibus edicit, vt ſinguli cum luce binos ſeruos armis inſtructos adducant. Fuluius quoque parauit ſe, & coëgit multitudinem, cum qua noctem in vino & tumultu tranſegit. Caium è foro digredientem multi affectati ſunt, vicem eius miſerantes, totamque noctem apud ipſum

excubias agentes. Vbi diluxit, ægrè excitauerunt ſopitum mero Fuluium, armaueruntque ſe ſpoliis, quæ ille dudum Gallis detraxerat, & ad occupandum Auentinum contenderunt. Gracchus cætera inermis, modico ſe pugione ſuccinxit. Exeuntem Licinia conjux fruſtra retinere conata eſt; ille ad Fuluium tacitùs cum amicis proceſſit. Fuluius, vbi frequentes conuenerunt, filium minorem de Caij concilio, cum caduceo mittit in forum, vt de pace cum Conſule & Senatu ageret. At Opimius iuſſit eos, vt ſontes, ad cauſam dicendam deſcendere, & Senatui ſe permittentes pœnam deprecari. Et adoleſcenti edixit, vt niſi his condicionibus ne rediret; redeuntem nihilominus comprehendit, & tradidit in cuſtodiam.

III. Fuluius cũ filio obtruncatur.

Inde in Fuluij cohortem impreſſionem facit, eâque cum vulneribus diſſipata, Fuluius in balneum contemptum confugit, vnde extractus, cum filio natu maiore obtruncatus eſt. C. autem in ædem Dianæ ſe recepit, vbi cum ſibi manus inferre conaretur, ab amicis prohibitus, gladio ſpoliatus, & ad fugam compulſus eſt. Interea pronunciata per præconem impunitate iis, qui ſeditioſos desererent, plerique ad Opimium ſe contulere. In Gracchum autem fugã capeſſentem inferentibus ſe hoſtibus, & eum ad pontẽ ſublicium aſſecutis, ijdem amici hortati ſunt eum, vt iter ante caperet, dum ipſi ad pontem irruentium impetum ſuſtinerent, nec cuiquam dum vixerunt tranſitus patuit. Interea C. lucem Furinæ confugit, vbi à famulo fugæ comite, iuſſu ipſius obtruncatur, ſtatimque eodem ſe ferro perfoſſum, ſuper Domini cadauer adjecit. Ceij caput præciſum amicus Opimij Septimulejus abſtulit, quod pari auri pondere repenſum eſt, vti ſpoponderat Opimius: quamuis plumbum exempto cerebro eſſet infuſum.

Et Gracchus à famulo.

IV In eius factionem ſæuitur.

Ex factione Gracchi, inquit Oroſius, 250. in Auentino cæſa referuntur. Opimius Conſul ſicut in bello fortis, ita in quæſtione crudelis fuit. Nam amplius quam tria millia hominum ſuppliciis necauit, ex quibus plurimi innocentes, ne dicta quidem cauſa, interfecti ſunt. Alij addunt cadauera in amnem proiecta, & eorum bona publicata. Inde luſtrata vrbe à cædibus, concordiæ Fanum in foro Senatus Conſulto conditum eſt: quod plebs in deteriorem partem accepit, quaſi de tanta ciuium ſtrage triumphus agi videretur. Sed de his pro inſtituto ſatis, plura in Annalibus ſtudioſus Lector inueniet.

V. Res Allobrogica.

Cum autem Domitio Conſuli prorogatum eſſet imperium, Allobroges, quo nomine Delphinates & Sabaudi continentur, cũ Cauaribus, ad Vindalium oppidum, & Sulgam fluuium ingenti prælio vicit. Fabius quoque Maximus contra Aruernos fœliciter pugnauit. Quamquam id prælium aliqui Domitio tribuunt. Certe ſatis conſtat Aruernos Allobrogico bello fuiſſe comprehenſos, & Fabium victorem Allobrogicum eſſe nuncupatum.

ANNVS MVNDI 3934.

IO. HYRCANI 15. PT. EVERGETIS 26.

ANTIOC. GRYPI 6. Imp. Græc. 192.

OLYMP. CLXV. A 1. VRB. C. 633.

ANTE CHRISTVM 119.

I. Plebs Opimium perſequitur, quem Carbo defendit.

IN nouam Olympiadem nouus quoque Sabbaticus annus incurrit, ordine 193. Et vt in Syriæ res quietæ erant, ita Romæ in agitatione & motu. Crudelitas enim Opimij ab eo plebis animos abalienauit, & in mortuorum Gracchorum fauorem conuertit. Cum primum enim à magiſtratu abiit, apud populum à Q. Decio Tribuno plebis accuſatus eſt, quod indemnatos ciues in carcerem conieciſſet, imo etiam ad tria millia morte affeciſſet, præter eos qui in conflictu ceciderant. Verum L. Opimij cauſam Carbo conſul, qui antea popularis, ad Optimatum partes tranſierat, defendit ad populum, Gracchum pro ſalute patriæ iure cæſum confeſſus. Verum cum omnia Senatus Cõſulto armatus feciſſet, quo ei Dictatoria poteſtas in Conſulatu tradi videbatur, abſolutus eſt: inuiſus tamen, & probris à populo agitatus conſenuit. Gracchorũ autem ſimulachra erexerũt, & loca, in quibus fuerant interempti, conſecrarunt.

Epit. 61. Plut. & Oroſ.

Et mortuos Gracchos plebs honorat.

II. Fabij bellũ contra Aruernos.

Pugnatum eſt hoc anno contra Aruernos, à Fabio Proconſule, & eorum Regẽ Bituitũ; qui maximas copias ſub ſignis habebat, cui Fabius tam paruo cum exercitu occurrit, vt Rex paucitatem Romanorum, vix ad eſcam canibus ſuis ſuffecturam iactaret. Quæ iactatio videtur ad precedentis anni prælium pertinere, cum nondum Bituitus Romanorum vires eſſet expertus. Nam Strabo affirmat Aruernos bis cum Rege ſuo contra Romanos pugnaſſe: & iam ſemel victo, hæc verborum vanitas parum conueniret, præſertim cũ Fabius nunc ad 30. millia in ſuo exercitu habuiſſe dicatur. Is cũ ad tranſferendas copias, vnum in Rhodano pontem ſibi non ſufficere crederet, alium compactis lintribus, catenisque connexũ ſuperſtratis confixiſq; tabulis inſtruxit. Conſerta pugna, poſt diuturnum certamen victi Galli, fugatique dum ſibi quiſque timet, coaceruatis ſupra pontem agminibus, vinculiſque reptis, cum ipſis lintribus ſubmerſi ſunt. De 180. milibus, 150. millia, vel cæſa, vel ſubmerſa ſcribit Oroſius.

III. Et Senatus contra Regem eorum iniuſtitia.

Rex ipſe poſtea captus, & in triumphum ductus eſt, cum argenteo carpento, in quô pugnauerat. *Vtriuſque victoriæ*, ait Florus, *quod quantumque gaudium fuerit, vel hinc æſtimari poteſt, quod & Domitius Aenobarbus & Fabius Maximus ipſis quibus dimicauerant in locis, ſaxeas erexere turres, & deſuper exornata armis hoſtilibus trophæa, præter Romanum morem fixere.* Sed illud minimè omittendum, quod ibi ſubdit. *Et cum ipſe* Bituitus, *ad ſatisfaciendum Senatui Romam profectus eſſet, Albæ cuſtodiendus datus eſt, quia contra pacem videbatur*, id eſt contra firmitatem pacis, *vt in Galliam remitteretur. Decretum quoque eſt, vt Congentiatus filius eius comprehenſus Romam mitteretur.* Valerius

Epit. 61.

per-

perfidiam in hunc Regem admiſſam agnoſcit. Nam pace facta vltro ad vrbem profectus, ibi capitur, ibi in triumphum ducitur, & in perpetuum carcerem conjicitur: & ne quid injuſtitiæ deeſſet, etiam regni hæres eandem cum patre calamitatem ſubire cogitur. Et tamen populus Romanus iis ignouiſſe dicitur, quia ſcilicet maiori etiam facinore, pace facta, gentem funditùs delere potuerit. Ita paulatìm ea perpetrabat hic Domitor terrarum populus, quæ aliquando in caput eius verterentur: eámque libertatem ipſe perderet ſibi, quam aliis injuſtè rapiebat.

ANNVS MVNDI 3935.

IO. HYRCANI 16. EVERGETIS 27.

ANTIOCHI GR. 7. Imp. Græc. 193.

OLYMPIA. CLXV. A. 2. V. C. 634.

ANTE CHRISTVM 118.

tia belli Iugurthini.

ARbitramur hoc anno L. Opimium miſſum legatum in Numidiam, ad regnum, improbitate Iugurthæ vehementer perturbatum rectè componendum. Micipſa enim mortuo, in regulorum conuentu, dum de regni adminiſtratione diſſeritur, Iugurtha dixit oportere quinquennij conſulta, & decreta omnia reſcindi, quod per ea tempora confectus annis Micipſa parum animo valuiſſet. Tum Hiempſal. id ſibi placere reſpondit. Nam illum ipſum tribus vltimis Regis annis in regni iura adoptione perueniſſe: Id verbum cum in Iugurthæ pectus altiùs deſcendiſſet, ira & metu anxius, omnia ad interitum Hiempſalis molitus eſt. Denique in eius domum cum armata manu ingreſſus, eius caput obtruncat. Inde Africa bipertito diuiditur, aliis Iugurtham, aliis Adherbalem ſequentibus. Adherbal Romam mittit legatos, qui de fratris morte Senatum doceant. Iugurtha vrbes partim vi, partim voluntate ſibi adiungit, & Adherbalem ad pugnam inductum, vincit, ac fugat in prouinciam, vnde Romam contendit.

Iugurtha Hiempſalem occidit.

II. Romanos pretio corrumpit, & Opimium in primis.

Iugurtha tota Numidia potitus, timere Romanos, nec ſpem ſalutis, niſi in Romanorum auaritia ponere, à quibus Numantiæ didicerat, omnia Romæ eſſe venalia. Itaque paucis poſt diebus legatos Romam cum multo auro & argento mittit iuſſos veteres amicos explere muneribus, nouos acquirere, largitionibus omnia moliri: quod ab illis tanto ſtudio perfectum eſt, vt iuſtiſſimæ Adherbalis querelæ propemodum irritæ ceſſerint. Decretum quippe factum eſt, vti decem legati regnum Micipſæ Iugurtham inter & Adherbalem diuiderent. Cuius legationis princeps fuit L. Opimius, quem Iugurtha accuratiſſimè accepit, dandoque & pollicendo multa perfecit, vti famæ fideique ſuæ, iuſtitiæ, rebuſque omnibus Iugurthæ commoda præferret: idemque cæteris ferè legatis contigit. Itaque in diuiſione regni melior pars Iugurthæ data eſt, altera deterior Adherbali, cui vtramque datam oportuit, & æmulo eius inſuper pœnam irrogari.

Et dimidiũ regni obtinet.

III. C. Marius fit Tribunus plebis.

Hoc primum anno C. Marius in theatrum Romanum ingreditur, multas in eo turbas deinceps excitaturus, factuſque Tribunus plebis, ſe non ſolum ſpectandum, ſed etiam formidandum exhibuit, multas prius paſſus repulſas. Cum enim Cæcilij Metelli fauore eam dignitatem fuiſſet adeptus, legemque ferret de ſuffragiis, cui vterque Conſul reſiſtebat, Cottæ minatus eſt ſe eum ducturum in carcerem, niſi Senatum de ſententia deduceret. Metellum etiam collegæ conſentientem, accito viatore duci præcepit in vincula, quo alios Tribunos appellante, nemo fuit ei auxilio. Itaque cedens Senatus ſuum antiquauit decretum. Marius victor in concionem egreſſus legem pertulit: habituſque eſt inuictus à metu, ſed ignarus pudoris, quem Metello debebat, & benefactori, & Conſuli.

Eius in Conſules acerbitas.

ANNVS MVNDI 3936.

HYRCANI 17. PT. EVERGETIS 28.

ANTIOCHI GRYPI 8. Imp. Græc. 194.

OLYMP. CLXV. A. 3. V. CON. 635.

ANTE CHRISTVM 117.

I. Iugurtha fines Adherbalis inuadit.

RES Ægyptiæ, atque Syriacæ ſilent, Numidia nouum ſcelus Iugurthæ loquitur. Poſtquam enim diuiſo regno legati Africa diſceſſere, & Iugurtha, præmia ſceleris adeptum ſe videt, in regnum Adherbalis hominis placido ingenio, atque injuriæ opportuno, animum intendit, vt ſuam in Romanos largitionem alieno damno repararet. Itaque ex improuiſo fines eius cum magna manu inuadit, & multa cum præda, magna illata clade, in regnum ſuum regreditur. Adherbal legatos ad Iugurtham de iniuriis queſtum miſit: qui tametſi contumelioſa dicta retulerant, prius tamen omnia pati decreuit, quam malè antea tentatum bellum redintegrare.

II. Narbo Martius colonia. *l. 5. c. 14.*

Deducta eſt hoc anno colonia, quæ Narbo Martius dicta eſt, à Conſule à quo deducta eſt, vt Velleio placet. Et quidem, vt apparet, poſt bellum in Gallia Narbonenſi à Martio Conſule confectum; de quo hæc habet Oroſius. *Q. Martius Conſul Gallorum gentem ſub radice Alpium ſitam*, at Narbo adiacet Pyrenæo, *bello aggreſſus eſt: qui cum ſe Romanis copiis circumſeptos viderent, belloque impares fore intelligerent, occiſis conjugibus ac liberis in flammas ſeſe projecerunt. Qui vero præoccupantibus Romanis capti fuerant, alij ferro, alij ſuſpendio, alij abnegato cibo ſeſe conſumpſerunt, nulluſque omnino, vel paruulus ſuperfuit, qui ſeruitutis conditionem vitæ amore toleraret.* Furore vtique incredibili, maximo malo multo minus redimentes: & inſuper calamitate ſua, grauiſſimis in innocentes parricidiis, cumulata. Porro M. Cato, huius anni Conſul, filius illius Catonis fuit, qui Prætor deſignatus viuo patre mortuus eſt, & nepos nominatiſſimi Catonis, qui dictus eſt Cenſorinus. In Africam autem Conſul profectus ibi mortem obiit. Vide Gellium. *l. 13. c. 18.*

III. Mors Ptol. Euergetis. *l. 39.*

Sequenti anno mortuus eſt Ptolemæus Euergetes. Hic eſt enim regni eius vigeſimus nonus, ad quem vſque perueniſſe, Euſebius Epiphanius, Tertullianus, Clemens Alexand. aliique teſtantur. De cuius morte ita Iuſtinus. *Inter hæc Regni Syriæ parricidiales diſcordias, moritur Rex Ægypti Ptolemæus, regno Ægypti vxori & alteri filio, quem illa elegiſſet, relicto.* Sic ipſe. Merito reprehendenda inſipientis principis imprudentia, qui ius majoris in regnum negligebat, vt blandienti mulieri gratificaretur, bellorumque tumultus moriens in regnum accerſeret. Sed non erat mirum ſi qui in perniciem regni ſui, ſuorumque neceſſariorum vixerat, ſibi contentaneus etiam moriens populo calamitates, filiis parricidia parturiret.

IV. Cyzicenus æmulus regni Syriæ, contra fratrem Grypum. *l. 39.*

De re autem Syriaca Iuſtinus idem, cum quietos octo Grypi annos poſuiſſet, ita pergit. *Natus deinde illi eſt æmulus regni frater ipſius Cyzicenus, eadem matre genitus,* Cleopatra, trium Syriæ Regum conjuge, *ſed ex Antiocho patruo* Sidete *ſuſceptus, quem cum* Grypus *veneno tollere voluiſſet, vt maturiùs cum eodem armis de regno contenderet, excitauit.* Quem & regno expulit & pro eo poſt triennium in Syria regnauit. Apparet autem eum hoc anno, qui fuit Grypi nonus, veniſſe cum copiis in Syriam. Fratribus autem mutuo ſe bello atterentibus, Iudæi ſub Hyrcano magna pace, opibuſque fruebantur, vt ait Ioſephus.

V. Metellus Dalmaticus.

Metellus porro, cuius Conſulatus in hunc annum cadit, is eſt qui deuictis hoc tempore Dalmatis, Dalmatici nomen eſt conſecutus. Cæcilius Metellus, ait Appianus, Conſulatum adeptus, nihil delinquentibus Dalmatis, triumphandi libidine, bellum ex decreto intulit: à quibus amicè ſuſceptus, in Salone eorum vrbe tranſegit hyemem, poſtremo Romam delatus nulla ex cauſa triumphauit. Hic idem quod diu in publico verſaretur, fronte, in qua vlcus habebat, obligata, Diademetus appellatus eſt, Mutius autem eius collega, ob eximiam augurandi ſcientiam, vel ſtudium, Augur eſt appellatus.

Cic. pro Planc. Plut. in Mario Marius ædilitatem cum gemina repulſa petit.

Vtramque Ædilitatem, curulem & plebeiam petiit hoc anno C. Marius, & in vtraque repulſam eodem die paſſus eſt. Cum enim prius ædilitatem curulem peteret, & ſe præteriri videret, confeſtim tranſiit ad alterius Ædilitatis candidatos, cum vtriuſque magiſtratus comitia eodem die haberentur, ibique etiam, tanquam arrogans & ambitioſus præteritus eſt.

VI. Iugurtha Numidiam affectat.

Iugurtha interea non vt antea cum prædatoria manu, ſed magno exercitu comparato, bellum gerere cœpit, & apertè totius Numidiæ imperium petere, & obuia quæque vaſtare. Cui Adherbal non niſi ſumma neceſſitate coactus, & quam tardiſſimè obuiam venit, vrbes interim munire contentus, nolens totius rei ſummam huius prælij diſcrimini committere.

(.·.)

ANNVS MVNDI 3938.

IO. HYRCANI Ducis & Pontific. 19.

PTOLEMÆI LATHVRI 1.

ANTIOCHI GR. 10. Imp. Gr. 196.

OLYMP. CLXVI. 1. VR. CON. 637.

ANTE CHRISTVM 115.

I. Initiũ Ptol. Lathuri. *l. 13. c. 18. l. 6. c. 30.* Africa tota circumnauigata. *Iuſt. l. 39.*

NOuum Regem in noua Olympiade profert Ægyptus, qui præter vulgare Ptolemæi nomen dictus eſt Lathurus, ſiue Lathyrus apud Ioſephum & Plinium, qui ſcribit eo regnante totam circumnauigatam fuiſſe Africam ab Eudoxo quodam fugitiuo. Cum ergo Cleopatra defuncti Euergetis vxor regnum haberet in poteſtate, vt illud pro arbitrio, aut Lathuro natu maiori, aut Alexandro traderet: ipſa cum pronior eſſet in minorem filium, a populo compellitur maiorem eligere. Id tamen illa obtinuit, vt Lathurus vxorem, eandemque ſororem Cleopatram dimitteret, minorem autem ſororem Seleucem, ſiue Selenem duceret, non materno, ſed tyrannico iudicio, quo vtrique faciebat injuriam, præſertim Cleopatræ, cui maritum eripiebat & regnum; ſed ea in Syria Cyziceno nupſit, eique exercitum Cyprium quaſi dotalem deduxit.

Cyzicenus à fratre in pugna victus.

Par igitur viribus iam factus Cyzicenus, prælium committit, ac victus in fugam conuertitur, & Antiochiam venit. Secuta eſt vrbis obſidio & expugnatio, quæ non videtur ante annum ſequentem contigiſſe.

II. Adherbal cum Iugurtha pugnat, & vincitur.

Adherbal autem Numidiæ regulus, vbi intellexit res eò progreſſas, vt regnum, aut relinquendum, aut armis retinendum eſſet, neceſſario copias parat, & Iugurthæ obuius procedit. Exercitus vterque propè Cirtham oppidum conſedit. Iugurthini autem milites dato ſigno, noctũ caſtra hoſtium inuadunt, exercitum partim trucidant ſemiſomnem, partim fundunt, fugantque. Adherbal cum paucis equitibus Cirtham profugit.

Cirtha obſidetur.

Iugurtha oppidum obſidione cingit, feſtinans tempus legatorum ante capere, quos ante prælium ab Adherbale Romam miſſos audierat. A quibus cum Senatus accepiſſet, quæ in Numidia gererentur, tres adoleſcentes in Africam legat, qui ambos Reges adeant, eiſque S. P. Q. Rom. verbis nuncient, velle & cenſere eos ab armis diſcedere. Legati maturantes in Africam veniunt: quod Romæ, dum proficiſci parant, de bello facto, & oppugnatione Cirthæ audiebatur. Iugurtha reſpondet legatis, Adherbalem dolis vitæ ſuæ inſidiatum; quod vbi comperiſſet, eius ſceleri obuiam iſſe, ſe breui legatos Romam de omnibus eſſe miſſurum. Ita illi, cum appellandi Adherbalis copia non eſſet, Romam reuertuntur. Sic ille Romanos verbis, & calumniis innocentes ludificatus, ſcelera ſceleribus cumulabat, dum quamuis ſera Dei vindicta, perditi hominis nefandum caput obrueret.

III.

Hæc autem, hoc & ſequenti anno qui fuit Vrbis C. ſexcenteſimus trigeſimus octauus, An-

3939. Antiochia à Grypo obſidetur. *Iuſt. l. 39.*

tiochia, vna orientalium vrbium ſeditioſiſſima ab Antiocho Grypo obſidebatur, ciuitas perpetua tyrannorum fautrix, & in legitimos principes rebellis, vt in Annalibus explicatum eſt, vbi & aliquot iſtarum mulierum furorem breuiter collegimus. Grypus nihilominus victum in acie Cyzicenum, etiam in obſidione vicit, atque in fugam compulit: ſed noua Cyziceni vxor Cleopatra pœnas pro ipſo luit. Capta enim vrbe, Grypina vxor Grypi nihil antiquiùs habuit, quam ſororem in ſuam redigere poteſtatem, quam hoc ipſo ream eſſe dicebat, quod hoſti ſuo nubere auſa eſſet. At Grypus omnia expertus, vt vxorem ſuam à nefario inſtituto reuocaret, mulieris pertinacia victus eſt. Illa militum manum in templum immittit, qui eam ſimulacrum Deæ amplexantem, truncatis manibus confoderunt: ne ſcilicet minus ſorores inter ſe, quam fratres pugnare viderentur.

Eius vxor ſororem necat.

IV. Hyrcanus obſidet Samariam. *Ioſeph. l. 13. c. 18.*

Dum autem Grypus & Cyzicenus populationibus inter ſe cædibuſque graſſantur, Hyrcanus vtroque contempto, exercitum ducit ad Samariam vi occupandam, infenſus ei propter injurias illatas Mariſſenis colonis Iudæorum & ſociis, ſed Syriæ regi ſubditis. Cumque vrbem foſſa, duplicique muro per ſtadia 80. cinxiſſet, obſidioni præfecit filios Antigonum, & Ariſtobulum, quibus vrgentibus ad eam famis neceſſitatem venerunt, vt cibos homini inſuetos vſurparent, poſtremóque Cyziceni opem implorarent, quam is non ante ſequentem annum, quo reſpirare cœpit, afferre potuit.

Scaurus Ligures vincit, genus eius, & authoritas. c. 72.

Memoratur hoc anno Æmylij Scauri bellum aduerſus Ligures, déque iis reportatus triumphus, vt eſt in libello de viris illuſt. vbi habetur eum è paternis auitiſque ſordibus, carbonariam quippè exercuerat, eloquentiæ præſidio emerſiſſe, adeo vt mox non ſolum Conſul, ſed princeps etiam Senatus effectus ſit: & quidem iis Cenſoribus, à quibus duo & triginta Senatu moti fuerant: in quibus etiam Geta conſularis, qui tamen poſtea factus eſt Cenſor. Sed & illud eximiæ ſignum autoritatis in Scauro fuit, quod Conſul P. Decium prætorem, ipſo tranſeunte ſedentem iuſſit aſſurgere, atque veſtem diſcidit, & ſella eius conciſa edixit, ne quis ad eum in ius iret.

Epit. 63.

ANNVS MVNDI 3940.

HYRCANI 12. PTO. LATHVRI 3.

ANTIOCHI GRYPI 12. Imp. Gr. 198.

ANTIO. CYZICENI 1.

OLYMP. CLXVI. A. 3. VRB. CO. 639.

ANTE CHRISTVM 113.

I. Cyzicenus fratre victo regnat.

ANtiochus Cyzicenus, Antiochum Grypum hoc anno vicit, ac regno deiecit, eoque plurimis potitus eſt annis. Ideoque Euſebius Grypo deinceps præterito, Cyzicenum Syriæ conſtituit regem. Nos Ioſephum ſecuti, à quo Grypus non 12. ſed 29. annis regnaſſe traditur, ei dum in viuis fuerit, regni annos continuabimus. Regni tamen ſocium adiungemus Cyzicenum fratrem, & quamuis inuitos, ſimul regnare patiemur, vt nuper Demetrium & Sidetem fratres. Cyzicenus ergo non multo poſtquam à Grypo victus fuerat, prælij congreſſione repetita, victor euadit, & Gryphinam Grypi vxorem, quæ paulò ante ſororem interfecerat, vleiſcente Numine cepit, eiuſque ſupplicio vxoris manibus parentauit.

Et Grypi vxorem interimit. *Iuſt. l. 39.*

II. Samaritæ Cyziceni opem bis fruſtra implorant. *Ioſeph. l. 13. c. 18.*

Interea arctè obſeſſi Samaritæ, fame vehementer premebantur, ideóque Cyziceni victoris opem implorarunt. Qui cum propè venisſet, victus eſt ab Ariſtobuli militibus, & fratribus eum Scytopolim vſque, quæ & Bethſa dicitur, perſequentibus, ægrè euaſit. Quam victoriam illico diuinitùs ab Hyrcano pontifice ſacrificante agnitam, ac prænunciatam, ſcribit Ioſephus, non abſurdè, etſi de viro non ſancto. Reuerſi bellatores rurſum Samaritas intra vrbem cogunt, & ad petenda rurſum à Cyziceno auxilia compellunt. Is acceitis à Ptolemæo Lathuro circiter ſex armatorum millibus; cum iis per Hyrcani ditionem prædas agens vagabatur, non audens aperto marte decernere, exiſtimans tamen ſe vaſtandis agris effecturum, vt Hyrcanus obſidionem Samariæ ſolueret. Sperabatque ſe liberatis Samaritis eorum opera Iudæos ſuperaturum, & regno Syriæ iterum aggregaturum. Sed poſtquam multos è ſuis amiſit, exceptos hoſtium inſidiis, profectus eſt inde Tripolim, Callimandro & Epicrati ducibus bello Iudaico demandato. Ex his Callimander, audaciùs quam prudentiùs cum hoſte congreſſus, cum ſuis profligatus occubuit. Epicrates autem corruptus à Iudæis pecunia, Scythopolim, aliáque oppida illis prodidit: neque Samaritis obſeſſis profuit.

III. Hyrcanus Samariam ſolo æquat.

Hyrcanus autem integro anno in obſidione exacto, non contentus vrbem capere, eam ſolo æquauit, non tamen inductis eò torrentibus, vt ſcribit Ioſephus. Quomodo enim id fieri queat in ciuitatem ſupra montem poſitam? ex quo vt ipſemet alibi refert, quaquauerſum longiſſimum habebat proſpectum.

Cato bellũ Thracicum malè gerit. *Cic. in Piſonem.*

Bellum Thracicum infœliciter hoc anno à C. Catone Conſule geſtum eſt. Interceptus enim à Scordiſcis Thracibus, perierat cum toto exercitu, niſi Didius Prætor Conſulis ignominiam fœliciter correxiſſet. Quo facto conſecutus eſt triumphum. Iugurtha interea omni ope Cyrthæ expugnationem vrgebat. Adherbal vbi ſentit omnes fortunas ſuas in extremo ſitas, per medias hoſtium munitiones, duos noctũ Romam mittit cum literis, quibus apud Senatum rerum ſuarum ſtatum lamentatus, obteſtatur, vt ſe ab impiis manibus eripiant. Quibus literis recitatis, fuere qui ſtatim Adherbali cum exercitu ſubueniendum cenſerent: fautorum tamen Iugurthæ artibus effectum eſt, ne id decretum fieret. Miſſi tamen ſunt legati viri illuſtres, in quibus Æmylius Scaurus, qui graues Iugurthæ intentaret minas, quod ab oppugnatione non deſiſteret. Sed Scauro pecunia victo diſceſſere legati, & Iugurtha ſuſceptum facinus audaciùs perfecit.

Adherbal legatos iterum Romam mittit.

ANNVS MVNDI 3941

HYRCANI 22. PTO. LATHVRI 4.

GRYPI 13. CYZICENI 2. Imp. Græc. 199.

OLYMP. CLXVI. A. 4. V.C. 640.

ANTE CHRISTVM 112.

I. Annus Sabbat. 194.

AD hunc annum, apud Hebræos Sabbaticum ordine 194. ſequenteſque annos illa Euſebij verba in Chronico pertinent. *Antiochus Cyzicenus, Grypo eiecto, Syriam obtinuit, ac rurſum Grypus ſuperato Cyziceno eandem recepit. Ita ex ſucceßione regnabant aduerſum ſe inuicem dimicantes.* In Græco vero ita legitur, Primus Grypus cum regnaſſet annis 4. expulſus eſt à Cyziceno, & regnauit annis quatuor & ſic viciſſim inter ſe bella ferebant. Sic ibi: nos vtrumque ſimul regem, vt vides, conſtituimus. Vterque enim, vt ea ferebant tempora, ius regni habuit.

II. Adherbalis & Cyrthæ deditio.

Quod ad rem Numidicam, poſtquam legatorum diſceſſus Cyrthæ nunciatus eſt, Italici, quorum virtute mœnia defendebantur, confiſi ſe inuiolatos fore, Adherbali ſuadent, vti ſe & oppidum Iugurthæ tradat, tantum ab eo vitam paciſcatur, de cæteris Senatui curæ fore. Ille inuitus, vt qui perfidiam Iugurthæ noſſet, deditionem facit. Iugurtha in primis Adherbalem excruciatum necat: tam in Numidia magna cæde bacchatur.

Adherbalis cædes.

Quod poſtquam Romæ cognitum eſt, & res in Senatu agitari cœpit, miniſtri regis variis artibus rem extenuare, tempus trahere prolatandis conſultationibus; & niſi C. Memmius Tribunus plebis deſignatus, vir acer populum incitaſſet, omnis inuidia dilapſa foret.

III. Metellus in Macedonia rem bene gerit.

Metellus huius anni Conſul, quartus eſt Metelli Macedonici filius, quem moriens pater prætorium, & candidatum Conſulatus reliquit. Macedonia illi obtigit, Illyricum Carboni. Ille re bene geſta, de Macedonia, in quam infeſti Thraces irruebant, cum fratre ſuo Marco, qui tertio ab hinc anno cum Scauro Conſul fuerat, triumphauit, ſed M. de Sardinia & Corſica.

3939.

Carbo male in Illyrico contra Cimbros.

At Carbo, cum Cimbri populabundi in Illyricum veniſſent, ab iis cum exercitu ſuo fuſus eſt. Id ad Nerciam oppidum contigiſſe Strabo ſcribit. His enim Coſſ. Cimbri & Teutones Rhenum transgreſſi ex Germania eruperunt. *Sexcenteſimum & quadrageſimum annum*, ait Tacitus, *vrbs noſtra agebat, cum primum Cimbrorum audita ſunt arma, Cæcilio Metello ac Papyrio Carbone Coſſ.* Sopitum nihilominus apparet hoc bellum ad quadriennium.

(∵)

ANNVS MVNDI 3942.

HYRCANI 23. PTO. LATHVRI 5.

GRYPI 14. CYZICENI 3. Imp. Græc. 200.

OLYMP. CLXVII. A. 1. VR.C. 641.

ANTE CHRISTVM 111.

SEculari hoc regni Græcorum anno, & aliquot ſequentibus, nihil nobis Ægyptus, Syria vel Iudæa ſuggerit, vſque ad Hyrcani pontificis mortem, quæ poſt annos octo contigit. Sola ergo Romana Hiſtoria interim contentos eſſe oportebit; quæ Iugurtham ad aliquot annos dabit: cuius nunc negotia Romæ agitabantur per homines, Iugurthina pecunia ſaginatos, qui contendebant vt Iugurthæ ſcelus ei condonaretur. Sed vbi Senatus populum, quem tribuni ad vindictam excitabant, timere cœpit, lege Sempronia prouinciæ futuris conſulibus decretæ ſunt. Numidia & Italia, illa Calphurnio Beſtiæ, hæc Naſicæ. Dum Druſus, hoc & ſequenti anno aduerſus Thraces bene rem gerit. I. Hiſtoriæ ſilentium.

3943. II. Initium belli Iugurthini.

Bellum itaque à multis iam annis Iugurthæ ſceleribus debitum, & Romanorum Optimatum auaritia dilatum, anno Vrbis 643. inchoatum eſt: dumque Calphurnius ſtudioſè Numidicam expeditionem parat. Eo nuncio accepto Iugurtha filium & cum eo duos familiares ad Senatum legat, iuſſos mortales omnes aggredi pecunia. Quibus Romam aduentantibus conſulente Calphurnio decreuit Senatus, niſi regnum, ipſumque regem deditum veniſſent, decem proximis diebus Italia decederent; Itaque illi re infecta domum diſcedunt.

Iugurthæ legatio reiicitur.

Calphurnius autem in Numidiam cum exercitu ingreſſus, multos mortales, & vrbes aliquot pugnando cepit. Sed vbi cum Iugurtha per legatos tentare pecunia, & belli quod adminiſtrabat aſperitatem cœpit oſtendere, animus æger auaritia facile conuerſus eſt. Scaurus quoque pecuniæ magnitudine victus, atque in prauum abſtractus eſt. Prauiæ pacis induciæ fiunt. Sextus queſtor fidei cauſa in oppidum Vaccam mittitur, Iugurtha venit in caſtra, ac pauca præſenti concilio locutus de inuidia ſui facti, atque vti in deditionem acciperetur, reliqua cum Beſtia & Scauro ſecreta tranſegit.

Ipſe pecunia pacem emit.

Poſtero die de concilij ſententia in deditionem accipitur, 30. elephanti, pecus atque equi multi cum non paruo argenti pondere, quæſtori traduntur. Calphurnius Romam proficiſcitur ad rogandos magiſtratus, pace Numidiæ relicta, ſed vendit, Senatus populique iniuſſu.

(∵)

ANNVS MVNDI 3944.

HYRCANI 25. PTO. LATHVRI 7.

GRYPI 16. CYZICENI 5. Imp. Gr. 202.

OLYMP. CLXVII. An. 4. VR. CON. 633.

ANTE CHRISTVM 109.

I. Ea pax Romæ improbatur.

POſtquam res in Africa geſtas, quóque modo geſtæ fuiſſent fama vulgauit, Conſulis factum populo Rom. dolorem & inuidiam, Senatui metum & dubitationem attulit, probaretne tantum flagitium, an decretum Conſulis ſubuerteret, cuius Æmylius Scaurus author fuiſſet. Mammius interea Tribunus plebis populum concionibus acuebat, ad vindicandum in eos, qui hoſti Remp. prodidiſſent. Denique populo perſuaſit vt L. Caſſius, qui tum Prætor erat, ad Iugurthum mitteretur, eumque interpoſita fide publica Romam duceret, vt eius indicio Romanorum auaritia proderetur; quæ tum quoque in Africa, inter Beſtiæ milites graſſabatur. Caſſius adit Iugurtham, eique perſuadet vt Romam veniat, & miſericordiam populi Rom. quam vim experiri malit. Ille perſuaſus, Romam cum Caſſio venit cultu miſerabili, & ſolitis vtens artibus. C. Bæbium tribunum plebis magna mercede ſibi contra Memmij accuſationem parat, eamque irritam, cum populi offenſionem reddit.

Iugurtha Romam adducitur.

II. Vbi Maſſiuam curat interfici.

Interea Maſſiua filius Guluſſæ Maſaniſſæ nepos, qui Adherbali fauerat, ex Africa profugus, Romæ agebat. Hunc Spurius Albinus Conſul incitat ad regnum Numidiæ à Senatu petendum, quoniam Iugurtha magno tum odio, ob ſua ſcelera flagrabat. Quod vbi Iugurtha ſenſit, ad præcedentia crimina & illud adiecit, vt hunc regij ſanguinis iuuenem, opera Bomilcaris interficeret, quem Iugurtha clam in Numidiam amandauit, ipſeq; mox iuſſus à Senatu Italia decedere, paucis diebus eodem profectus eſt. Interim Albinus renouato bello maturè in Africam cum commeatu ad exercitum profectus eſt, vbi cum laxè ageret omnia, creditus eſt conſilij regij haud ignarus. Denique ad comitia Romam venit. Aulo fratre in caſtris pro Prætore relicto. A quo quam malè res geſta fuerit, anno ſequenti, menſe quippe Ianuario pugnatum ſcribit Saluſtius, cum ipſo dicemus.

Et redit in Numidiā.

III. Minucius rem gerit cum Thracibus. *l. 2. c. 4. n. 3.*

At M. Minucius, qui Macedoniam ſortitus erat, bellum fœliciter contra Sordiſcos, reliquoſque Thraces adminiſtrauit, quos toto Hebro vaſtaſſe ſcribit Florus, multos tamen ſuorum amiſiſſe, dum per ſtrictum glacie flumen equitatur. De iis nihilominus triumphaſſe ex Velleio liquet. Vide Frontinum.

(.·.)

ANNVS MVNDI 3945.

HYRCANI 26. PTOL. LATHVRI 8.

GRYPI 17. CYZICENI 6. Imp. Græc. 203.

OLYMP. CLXVII. A. 4. VR. CO. 644.

ANTE CHRISTVM 108.

I. A. Albinus malè rem gerit in Numidia.

A. Albinus pro Prætore in caſtris Numidiæ relictus à fratre, milites menſe Ianuario ex hybernis eduxit, & temerè oppidum Suthul, vbi regij theſauri erant, aggreditur. Sed mox inde à Iugurtha abſtractus, & circumuentus, turpiter victus armis caſtriſque exuitur, & in colle circumſeſſus ſub iugum mittitur, & intra dies decem tota Numidia eiicitur. Tam probroſa pace Romæ audita, omnia indignatione replentur. Albinus exconſul omnia mouet ad eam ignominiam delendam, copias ad ſupplementum exercitus cogit, auxilia ſociorum accerſit, quæ tamen Tribuni plebis abducere non permittunt. Ergo ſolus in prouinciam venit, vbi exercitus Numidia excluſus agebat, & quamuis inuſtam delere ignominiam ardebat, ſolutam tamen videns diſciplinam militarem, ne ignominiam veterem noua clade cumularet, nihil ſibi agendum putauit. Irrita quoque Romæ rogatio fuit Mamilij tribuni plebis de inquirendo in eos, qui pecunias à Iugurtha accepiſſent, nimirum de tribus quæſitoribus, Scaurus, qui reus erat in primis, electus eſt vnus.

Rogatio in depeculatores.

II. Metello Numidia obrigit, & quæ ibi geſſerit.

Interea Coſſ. prouincias ſortiuntur, obtigit Metello Numidia, qui diffidens veteri exercitui, conſcripſit nouum & in prouinciam, magna omnium ſpe ac fauore, proficiſcitur, exercitum imbellem inertemque ab Albino traditum corrigit, & reſtituta diſciplina militari, confirmat. Quæ cum Iugurtha cognouiſſet, ſimulque Metelli noſſet integritatem, veram deditionem per legatos fruſtra facere conatus eſt. Nam Metellus genus Numidarum infidum, & ingenium mobile perſpectum habens, eos ſeorſum omni ſtudio ad Iugurtham ſibi viuum, vel certè mortuum tradendam inuitabat: palam autem Regi nec ſpem plane dabat, neque præcidebat; ſibique ab hoſte vaferrimo vehementer cauebat, munitoque agmine incedens, prima regebat, Marcus legatus in poſtremo agmine cum equitibus verſabatur. Mox Vaccam adit oppidum inſigne, & poſito in eo præſidio, quæ bello vſui forent, imperat. At Iugurtha vbi ſuis ſe artibus tentari animaduertit, ſtatuit armis agere, & hoſtium explorato itinere, inſidiis loca opportuna captare, denique tumultuario penè concurſu, dubiaque victoria pugnatum eſt, Bomilcar qui Rutilium legatum aggreſſus erat, ne ſuis veniret auxilio, ab eo victus eſt, quatuor & 40. elephantis locorum iniquitate amiſſis. Rutilius victor ad Metellum noctu venit.

III. Iugurtha Metellum inſequitur, non irrito conatu.

Inde Metellus loca Numidiæ opulentiſſima populatur, oppida temerè munita capit, omnia cædibus incendióque miſcet, & ad deditionem compellit, magno Iugurthæ mœrore, qui cum delectis equitibus Metellum inſequitur, ac ſubinde inexpectatus incurſat, & illata clade in

proximos colles euadit. At Romanus Imperator vbi ſe dolis fatigari videt, neque ab hoſte pugnæ copiam fieri, Zamam regni arcem ſtatuit oppugnare, ratus Iugurtham laborantibus ſuis auxilio venturum, ibique prælium fore. Quod ille edoctus, Metellum magnis itineribus anteuenit, & oppidanos monitis viriſque confirmat: & ſe cum exercitu in tempore adfore pollicetur. Inde occultè digreſſus, Marium, qui cum cohortibus aliquot Siccam oppidum, quod paulò ante à Rege defecerat, frumentatum venerat, improuiſus inuadit, ciueſque ad hoſtem à tergo inuadendum hortatur; ſed Marius properè ex oppido egreſſus, periculum & Siccenſium perfidiam euaſit, & Zamam, poſt leue cum Rege prælium, peruenit.

Marij periculum ad oppidum Siccam.

IV. Metellus Zamam obſidet parum fœliciter.

Eam vrbem Metellus ingenti ſtudio vndique oppugnabat, cum Iugurtha Romana caſtra inuadit, eo ſucceſſu vix vt 40. euadere in collem editiorem potuerint. At Marius ſuperueniens, ea non ſine regis clade, recuperat. Cumque Zama iamdudum irrito labore propter Iugurthæ incurſus oppugnaretur, exacta æſtate ſoluit obſidionem & Regi per Bomilcarem inſidias parat, qui Iugurtham ad deditionē faciendam impellit. Qua facta, armis, viris, pecuniiſque ſpoliatus, cœpit miſer, ſtimulante conſcientia, digna factis ſupplicia extimeſcere, & ſeruilē conditionem cum regia comparando animum reflectere, & bellum de integro reſumere. Interea Romæ Senatus iuſſit Metellum pro conſule Numidiam, eiuſque bellum adminiſtrare.

Ei prorogatur imperium.

V. Res geſta cum Cimbris. l. 3. c. 3. & Epit. 65.

Ad hunc annum pertinet res à Silano Metelli collega male geſta cum Cimbris. Quam Florus ait à Cimbris per legatos aditum, indéque Senatum, agrum ſibi dari poſtulantibus ad incolendum: repulſos autem, armis rapere conſtituiſſe, quod precario obtinere nequiuerant. Sed nec primum ait impetum barbarorum Silanus, nec ſecundum Mamilius, nec tertium Cœpio ſuſtinere potuerunt. Sic ipſe. Sed iam ante quadriennium Carbo malè ab eis in Illirico fuerat acceptus, vt ſupra diximus.

V.C. 640.

ANNVS MVNDI 3946.

HYRCANI 27. PTO. LATHVRI 9.

GRYPI 18. CYZICENI 7. Imp. Gr. 204.

OLYMP. CLXVIII. A. 1. VR. CO. 645.

ANTE CHRISTVM 107.

I. Marius Romam dimittitur.

IMperio in alterum annum Metello prorogato, C. Marius eius legatus ad Conſulatum aſpirare cœpit, & petendi gratia à Metello miſſionem rogat; quam cum non impetraret, obloqui de Metello, & milites laxiore imperio habere cœpit, vt eorum fauore ad deſtinatam dignitatem pertingeret; è quibus plurimos ſollicitauit, qui Romam ad ſuos in deteriorem partem de Metello ſcriberent, & Marium Imperatorem poſcerent. Metellus ergo Marium profectionem vrgentem dimitit, ratus inuitum publicæ rei parum vtilem fore.

Interim Iugurtha, qui deditionis pœnitens, belli conſilia renouarat, Vaccenſes, apud quos Metellus præſidium ab initio poſuerat, Regis precibus fatigati, coniuratione facta, per diem feſtum Italicum omne præſidium inter epulas inuadunt, atque trucidant. Quæ vbi Metellus accepit, accenſus ira ad vltionem ſumendam feſtinat. Legionem cum qua hyemabat, & quam plurimos poteſt Numidas equites pariter cum occaſu ſolis educit, & Vaccam cum luce peruenit. Vaccenſes vbi animaduerterunt exercitum ad ſe pergere, primo vti res erat, Metellum rati, portas clauſere. Deinde vbi neque agros vaſtari, & eos qui primi aderant Numidas equites vident, rurſum Iugurtham arbitrati, cum magno gaudio obuij procedunt, ibique ſigno dato cæduntur, occupantur portæ, & turres. Ita Vaccenſes biduum modo de perfidia lætati, ciuitas magna & opulenta tota pœnæ aut prædæ fuit. Præſidij vero præfectus Turpilius, qui vnus cædem intactus euaſerat, ſuſpectus proditionis, capite pœnas luit.

II. Iugurtha bellum renouat.

Vaccenſes defectionis dant pœnas.

III. Bomilcar inſidiis deprehenſis interficitur

Per idem tempus Bomilcar, qui Iugurthæ deditionis autor fuerat, Regi ſuſpectus inſidias illi parat, adiuncto ſibi ſocio Nabdalſe regi gratioſo, qui cum non veniſſet ad dictam inſidiis diem, obiurgatur per literas à Bomilcare, quæ literæ cum ad Iugurtham delatæ fuiſſent, omnia patefecerunt. Iugurtha Bomilcarem, alioſque ſuſpectos interficit, & deinceps nemini fidens, neq; die neq; nocte tutò quieſcit, omnia circũſpectat, ab amicis deſeritur, Pugna quoq; cũ Metello conſerta vincitur. & per ſolitudines Thalā oppidum opulentum proficiſcitur. Eum Metellus perſequitur, & intra 40. dies oppido potitur, ſed ab oppidanis incenſo. Imminente enim expugnatione præcipuā prædā in regiam comportarunt, ibique vino epuliſque onerati flammas tectis iniiciunt, & ſecum omnia incendio conſumunt. Ea clade cognita, Iugurtha Getulos adit, eoſque ſibi armorum ſocios facit, tum etiam Bocchum generum ſuum Mauritaniæ regem: cum quibus copiis Cirtham ad Metellum venit, vbi is cum de ſucceſſore Mario cognouiſſet, gemens bellum ad eius aduentum traxit.

Iugurtha trepidat, Thala expugnatur, & inceditur.

IV. Scaurus malè acceptus à Cimbris.

Interea Scaurus cui obtigerat Gallia, in locum Silani miſſus, tertiam à Cimbris cladem accepit, ab iis fuſus fugatuſque, & exutus exercitu, teſte Velleio. Melius res Q. Seruilio Cæpioni Prætori cecidere. Nam cum Luſitanos rebellantes viciſſet, de iis etiam Proprætor hoc anno triumphauit.

ANNVS MVNDI 3947.

HYRCANI 28. PTOL. LATHVRI 10.

OLYMP. CLXVIII. A. 2. V. C. 646.

GRYPI 19. CYZICENI 8. Imp. Gr. 205.

ANTE CHRISTVM 106.

I. Marius fauore plebis fit Conſul, & Metello ſobrogatur.

CVm Marius à Metello digreſſus Romam veniſſet, literæ quæ pro ipſo, contra Metellum erant, ſuis redditæ, tantos in plebe animorum motus fecere, vt annitentibus Tribunis plebis, qui nouos homines extollere cupiebant,

baut, C. Marius perculſa nobilitate factus ſit Conſul, & Metello in Iugurthino bello ſubrogatus, irrito Senatus decreto, de prorogando imperio Metello. Qui cum rem totam Romæ didiciſſet, doluit partam eam victoriam ſibi eripi, & Mario æmulo ſuo concedi. Itaque à pugna abſtinuit, ne ſuo periculo rem alienam curaret, & Bocchum, qui dudum Romanam affectabat amicitiam, per legatos à Iugurthæ ſocietate abſtrahere conatus eſt. Interea venit in prouinciam Marius rebus omnibus bello neceſſariis plebe ſecundiſſima præparatis. Exercitus ei traditur à P. Rutilio legato. Nam Metellus conſpectum Marij vitauerat, & Romam profectus, contra ſpem ſuam lætiſſimis animis excipitur, inuidia iam ſopita, adeo vt rebus ab eo biennio præclarè geſtis, clariſſimum triumphum egerit, & inſuper Numidici nomen ſit conſecutus.

Qui nihilominus triumphat. *de Vir. ill. c. 62.*

II. Marius in prouincia benè rem gerit.

Marius cum primum Africam attigit, ad militem ſibi demerendum, cum præda ſaginat, exercet tamen adeo, vt tyronum virtus veteranis æquaretur. Duobus quoque regibus, qui intenti erant vt Romanos incautos opprimerent, ſtudioſè inuigilabat, eoſque ex itinere pugna vicit, & armis exuit. Capſum oppidum magnum atque munitum, ad deditionem coactum diripuit, præda militibus conceſſa, atque incendit, terrore hoſtibus iniecto, qui pleraque alia loca metu deſeruere. Denique Mulucham munitiſſimam temerè aggreſſus, expugnatione penè deſperata, induſtria Liguris militis, qui nouum aditum in caſtellum per ardua ſaxa inuenerat, feliciter occupauit. Interea L. Sylla quæſtor magno cum equitatu in caſtra venit, citóque ſe probauit vniuerſis. At Iugurtha cunctantem Bocchum, promiſſa tertia Numidiæ parte, traxit ad partes ſuas, ſimulque ſub veſperam Romanos ad hyberna proficiſcentes inuadit, vexatque plurimum tota nocte; ſed cum Romanus iuſſu Marij duos colles occupaſſet, poſtridie in Numidas ſemiſomnes effuſi, maximam eis intulere cladem, & plurimis armis ſigniſque captis, in hyberna, vbi cœperant, profecti ſunt.

L. Sylla Marij Quæſtor.

III. L. Caſſius malè à Tigurinis acceptus. *l. 1. de bell. Gall.*

Alter Conſulum L. Caſſius, cui prouincia Gallia obtigerat, contra Tigurinos rem infeliciter geſſit, adeo vt cum exercitu ſuo cæſus fuerit. Milites tamen, qui ex ea clade ſuperauerant, obſidibus datis, & dimidia rerum omnium parte, ſub iugum inſuper miſſi, vt autor eſt Cæſar, incolumes dimiſſi ſunt. Quod dedecus nuper quoque in Numidia, Albino duce ſubierant.

ANNVS MVNDI 3948.

HYRCANI 29. PTO. LATHVRI 11.

GRYPI 20. CYZICENI 9. Imp. Græc. 206.

OLYMP. CLXVIII. A. 3. VR. C. 647.

ANTE CHRISTVM 105.

I. Lathurus à matre re-gno pellitur.

Crediderim hoc circiter anno Ptolæmeum Lathurum à Cleopatra matre Alexandria pulſum, in Cyprum eſſe profectum. Ioſephus enim apertè ſignificat, florente adhuc Hyrcano, Iudæos in Ægypto & Cypro, in bello contra Lathurum ſuſcepto, in magna apud reginam gratia & fide perſtitiſſe, licet cæteri ad Ptolemæum deficerent: Iudæorum autem duces fuerunt Ananias & Chelcias filij Oniæ. Ex quo apparet Iudæos Cleopatræ tyrannidi addictos fuiſſe, quæ legitimum expulerat Regem, & in ea perfidia obduruiſſe, quod Ioſephus non animaduertit genti ſuæ probro eſſe. Ex Strabone autem intelligitur Lathurum ſatis diu in Cypro regnaſſe, cum affirmat reginam crebrò copias in Cyprum contra Lathurum miſiſſe; & ibi adhuc Iannæo pontifice fuiſſe. Nec contenta Cleopatra expuliſſe regem Alexandria, etiam Seleucenі vxorem, à qua duos ſuſceperat filios, abduxit ab ipſo, & Alexandrum eius fratrem loco eius regnare fecit, aut tyrannum potius legitimi regis loco agere: quæ cauſa eſt cur cum Regibus Ægypti annumerandum, quandiù vixit Lathurus, non cenſuerimus.

Iuſt. 39.

II. Marius debellat in Numidia contra Iugurtham.

C. Mario Romæ in alterum annum de more prorogatum eſt imperium, vt in Numidia debellaret, quod & fecit. Et primum cum vtroque rege pugnat ad Cirtham, vbi illi copias quadripertito diuiſerant, vt quamcumque ſe in partem Romanus inferret, aliqui ipſum à tergo inuaderent. Sed Marius ſpem Iugurthæ fefellit, dum ſtetit immotus, in omnem hoſtis impreſſionem intentus. Ergo in prima ſimul & poſtrema pugnatur acie, à Voluce Bocchi filio contra Syllam, à Iugurtha contra Marium, quem cum Iugurtha à ſe clamaret occiſum, & gladium cruentum oſtentaret, Romanos penè dedit in fugam. Sed Marij & Syllæ virtute ſuſtentati, ac reſtituti, etiam victores facti ſunt. Aduerſarij multa cum clade Cirtham abiere. Poſt dies quinque Bocchus de pace cum Romanis agit. Eum Sylla hortatur, vt populi Romani amicitiam, deſerto Iugurtha, quærat, ne ſceleſtiſſimi hominis pœnis inuoluatur. Perſuadet vt Romam ea de re legatos mittat. Mittit, & veniam impetrat, & ſpem amicitiæ ac fœderis vbi id promeruerit; egregio ſcilicet in gratiam Romanorum facinore.

Bocchus de pace agit cum Romanis.

III. Et in ſuſcipienda proditione fluctuat & tandem Iugurtham prodit.

Cumque Sylla Iugurthæ ab eo deditionem expoſceret, & Bocchus multis vtrimque de cauſis fluctuaret, Syllam ne Iugurthæ, an Iugurtham Syllæ traderet, tandem tutiùs ratus Romanos amplecti, à quibus ſublato Iugurtha ſperabat omnia, cum ſpe pacis lactatum, in Syllæ manus tradit, quem is vinctum ad Marium deduxit; iuſta in eo Dei emicante prouidentia, quæ huius belli confecti gloriam à Mario ad Syllam vertebat: vt quoniam Marius ea malis artibus Metellum priuauerat, eadem ipſe à Sylla orbaretur, Romanis, qui Mario aduerſabantur, exordium belli, eiuſque præcipua Metello, extrema & finem Syllæ tribuentibus: quæ prima ſementis extitit atrociſſimi belli ciuilis, quod poſtea Syllam inter & Marium concitatum eſt, quod Romanum imperium penè dedit in præceps.

IV. Cæpionis bellum cũ Tectoſagis & eius ſacrilegium.

Q. autem Seruilius Cæpio huius anni Conſul, Galliam prouinciam ſortitus, bellum cum Tectoſagis geſſit, de quo nihil præter ſacrilegium, ab eo Toloſæ commiſſum memoriæ proditum eſt. Iuſtinus cum Delphicos theſauros à Gallis direptos memoraſſet, id factum

anno Vr. C. 475. *Tectoſages*, ait, *cum in antiquam patriam Toloſam veniſſent, & lue peſtifera comprehenſi eſſent, non prius recuperauere ſanitatem, quam aruſpicum reſponſis moniti, aurum argentumque bello ſacrilegiiſque quæſitum; in Toloſenſem lacum mergerent, quod omne magno poſt tempore*, (172. annis) *Cæpio Romanus Conſul abſtulit*: & quidem ſacrilegio, vt ipſi putarunt, adeo vt Cæpioni, eiuſque exercitui excidij cauſa fuiſſe creditum fuerit. Verum ſi memoria ſacrilegij obliterata fuerat, theſauri non minus ex aqua, quam ex terra extrahi ſine culpa potuerunt; quanti autem illi fuerint, ex Annalibus addiſces.

V. Natalis Pompeij magni, & Ciceronis. *l. 17. c. 2. l. 2.*

Illuſtris eſt hic annus duorum clariſſimorum virorum natalibus, Cn. Pompeij magni, qui ortus eſt pridie. Cal. Octobris, teſte Plinio, atque Velleio: nouem videlicet poſt Ciceronem menſibus. Is enim authore Gellio, huius anni Coſſ. die tertio Ianuarij natus eſt, quod ipſemet Cicero confirmat in Bruto, quando L. Craſſus legem Seruiliam ſuaſit, de communicandis cum Senatu & Equitibus iudiciis. Porro Pompeius natus eſt anno Sabbatico 195. apud Hebræos inchoato. De vtroque crebra nobis deinceps erit mentio.

ANNVS MVNDI 3949.

HYRCANI 30. PTO. LATHVRI 12.

GRYPI 21. CYZICENI 10. Imp. Græc. 207.

OLYMP. CLXVIII. A. 4. VRB. C. 648.

ANTE CHRISTVM 104.

I. Marius ordinat Numidiam prouinciã.

Poſuit hunc annum C. Marius in ordinanda Numidia prouincia, per multos iam annos, tam Numidarum inter ſe bellis, quam Romanorum aduerſus Numidas conquaſſata: ſed & in apparatu triumphi, quem ipſo ſtatim anni ſequentis, initio geſſit. Itaque etiam hoc anno Marius cum imperio fuit, in quo diù perſeuerauit. Geminum contigit Romanis hoc anno bellum & vtrumque luctuoſiſſimum. Alterum in Luſitania; his enim Coſſ. cæſum à Luſitanis Romanum exercitum, notauit Iulius Obſequens, & ex eo Cuſpin. & Sigonius: alterum quo Q. Seruilius Cæpio Proconſul maxima omninò clade à Cimbris affectus eſt, cum eadem prouincia Gallia Cn. Mallio ſiue Manilio conſuli obtigiſſet. Florus vtrumque ſeorſim pugnaſſe ſignificat, cum ait, *nec primum impetum barbarorum Silanus, nec ſecundum Manilius, nec tertium Cæpio ſuſtinere potuerunt.* Rem ſic explicat Oroſius.

Bellum Luſitanicum.

II. Et Cimbricum.

C. Manilius Conſul, & Q. Cæpio Proconſul, aduerſus Cimbros & Teutonas, & Tigurinos & Ambronas Gallorum & Germanorum gentes, quæ tunc, vt imperium Romanum extinguerent, conſpirauerant miſſi, prouincias ſibi Rhodano flumine medio diuiſerunt; vbi dum inter ſe grauiſſima inuidia, & contentione diſceptant, cum magna ignominia, & periculo Romani nominis victi ſunt. Siquidem in ea pugna M. Aurelius Conſularis captus, atque interfectus eſt. Scaurum intelligit, qui ante triennium Conſul fuerat, *duo filij Conſulis cæſi*, octoginta millia Romanorum ſociorumque ea tempeſtate trucidata, 40. millia calonum atque lixarum interfecta ſcribit Antias. Hunc ſcriptorem Liuius nonnunquam nimiarum exaggerationum arguit, qui & addit ex omni penitùs exercitu decem tantum homines ſuperfuiſſe, itáque rem tranſactam nihil vt prædæ victor, nihil miſericordiæ victus agnoſceret. Tantam cladem maximus Romæ luctus, metuſque conſecutus eſt, quo Italiam omnem contremuiſſe teſtatur Saluſtius, indéque ad ætatem ipſius Romanis perſuaſum fuiſſe alia omnia virtuti ſuæ prona eſſe, cum Gallis pro ſalute non pro gloria certari.

V. C. 645.

III. Q. Cæpionis pœna. *l. 6. c. 11.*

Maxima iræ pars in Cæpionem deriuata eſt, C. Norbanus in eum ſeditionem concitauit, qua imperium illi abrogatum, bona publicata; crudeli etiam morte affectum eſſe author eſt Valerius Max. & in publicis vinculis ſpiritum depoſuiſſe: corpuſque eius funeſtis carnificis manibus laceratum, in ſcalis Gemoniis iacens, magno cum horrore totius fori Romani conſpectum eſſe. Sic ipſe, quæ in Annalibus examinata reperies.

ANNVS MVNDI 3950.

HYRC. 31. & vlt. PTO. LATHVRI 13.

GRYPI 22. CYZICENI 11. Imp. Græc. 208.

OLYMP. CLXIX. An. 1. VR. CON. 649.

ANTE CHRISTVM 103.

I. C. Marius abſens fit Conſul, & triumphat.

Poſtquam, inquit Saluſtius, *bellum in Numidia confectum, & Iugurtham Romam vinctum adduci nunciatum eſt, Marius Conſul abſens factus eſt, & ei decreta prouincia Gallia*, vtique extra ſortem, alioqui eam prouinciam illi obtigiſſe dixiſſet, pergit, *iſque Calendis Ianuarijs magna gloria Conſul triumphauit: ea tempeſtate ſpes atque opes ciuitatis in illo ſita.* Ei concinens Florus, *Actum erat*, inquit de Romana Rep. *niſi Marius illo ſeculo contigiſſet.* Eum ſcilicet afflictus ac deiectus Cæpio, in altum gloriæ faſtigium, ſpe metuque populum incitante, ſuſtulit. De triumpho eius hæc habet Plutarchus, Marius deportatis ex Africa legionibus, ipſis Cal. Ian. quem diem Romani principium anni celebrant, Conſulatum iniit, & triumphauit atque incredibile populo Rom. ſpectaculum exhibuit, vinctum Iugurtham, quo viuo nemo ſperauerat ſe prouinciam illam confecturum. Addit Liuius cum ante C. Marij currum cum duobus filiis ductum fuiſſe catenatum, moxque iuſſu Conſulis in carcere ſtrangulatum, fame tamen ſextidui enectum Plut. affirmat.

l. 3. c. 1.

in Mario.

Epit. 67.

II. Barbari in Hiſpaniam digrediuntur. *in Mario.*

In hoc altero Conſulatu Marius magno fortunæ fauore vſus eſt, vt ait Plut. Nam cum Barbari, quaſi quodam impetus reflexu priùs ferrentur in Hiſpaniam, ſpatium habuit corpora militum exercendi, & animos eorum ad audendum firmandi, & ſuis ipſius moribus aſſuefaciendi. Iuſtitiæ atque integritatis eius idem hoc memorat exemplum, quod Trebonium adoleſcentem, qui C. Luſium Marij ex ſorore nepotem, pudicitiæ conſeruandæ cauſa interfecerat

fecerat, non ſolum innocentem indicauit, ſed corona etiam virtutis ergo donauit. Nec ſua mercede Marius ipſe caruit. Il enim poſtquam Romæ nunciatum eſt, tertium ei Conſulatum confecit. Sic Plut. Et conueniebat vt qui milites ſuos egregiè ad bellum parauerat, dum hoſtis Celtiberiam populatur, ibique in fugam agitur, cum imperio in illum decertaret.

Thraces à Rom. victi. *l. 39. egl. 1. n. 5. 6. 7. 8.*

His Coſſ. Thraces à Romanis victos tradit Iulius Obſequens. Bellum autem Seruile ſecundum excitatum in Sicilia, compreſſumque, Licinio Nerua prætore, ſcribit Diodorus Siculus pluribus. Conſule Annales.

III. Hyrcani mors. *Ioſeph l. 13. c. 18. fi.*

Hoc quoque anno, qui fuit mundanus Iubilæus 79. & Hyrcani 31. Mortuus eſt idem ſacrorum ac Reipub. Iudaicæ princeps Ioannes Hyrcanus, Simonis filius, Mathathiæ nepos: relictis, vt ait Ioſephus, quinque filiis ſuperſtitibus, tribus maximis à Deo habitus dignus honoribus, principatu gentis, pontificatu, & prophetia, cuius exempla duo apud Ioſephum leges; qui dum ei in Antiquit. vnum & 30. pontificatus annos attribuit, videtur corrigere voluiſſe totos triginta & tres annos, quos ei alio loco tribuerat. Eum etiam affirmat à Phariſæis ad Saducæorum ſectam tranſiuiſſe.

l. 1. de bell. c. 3.

ANNVS MVNDI 3951.

ARISTOBVLI Pont. & Regis 1.

PTOLEMÆI LATHVRI 14.

GRYPI 25. CYZICENI 12. Imp. Gr. 209.

OLYMP. CLXIX. A. 2. VB. C. 650.

ANTE CHRISTVM 102.

I. Ariſtobulus rex & pont. *l. 13. c. 19. init.*

D*Efuncto*, inquit Ioſephus, *Hyrcano, Ariſtobulus natu maximus volens principatum in regni formam vertere, diadema ſibi primus impoſuit. poſt 481. annos, & menſes tres, ex quo de captiuitate Babylonica liberatus populus, ad priſtinas ſedes poſt liminio reuerſus eſt.* Verum cum id primo anno Imperij Cyri contigerit, inde 55. tantum anni ſupra quadringentos numerantur, quot anni ſextæ ætatis iam decurſi ſunt, vt diligentiùs in Annalibus, aduerſus vtrumque Ioſephum explicatum eſt. Sed Iudæum de Ariſtobulo audiamus. Cumque fratrem ſuum ſecundum Antigonum amaret, in ſocietatem dominationis eum aſſumpſit, cæteros vero in vinculis habuit, matrem etiam coniecit in carcerem principatus æmulam: nam illam Hyrcanus dominam rerum reliquerat, atque eo crudelitatis proceſſit, vt eam fame necaret in vinculis. An autem hæc regni æmulatio vera fuerit, non habeo vnde confirmem: niſi placet imitationem Cleopatræ Ægyptiæ, quæ Lathurum expulerat regno, apud Hyrcani vxorem valuiſſe.

Matrem interfecit.

II. Et fratrem Antigonũ calumniis decepit.

Sed audi cætera. *Poſt matrem vero interfecit fratrem quoque, quem præ aliis diligere videbatur, & in regni ſocietatem admiſerat, alienatus ab eo per calumnias*, & artes Salomes vxoris ſuæ, quæ & Alexandra dicta eſt, quæ non magis ferre valuit mariti fratrem regni æmulum aut riualem, quam maritus tulerat matrem. Niſi fortè vtramque cædem muliebris ambitio machinata eſt, & à muliere exorſa, audacius in virum armata eſt. Ergo Antigono quaſi regnum inuadere cupiente, iuſſu Ariſtobuli interfecto, cœpit Ariſtobulus, qui ex ægritudine decumbebat, fraternæ cædis pœnitentia, ita vexari, vt ſanguinem etiam vomeret, qui diuina prouidentia in eo effuſus eſt loco, vbi is Antigoni ſanguinem fundi iuſſerat. Qui & mox eadem ægritudine hoc ipſo anno extinctus eſt; poſt auctam, vt idem ait, multis beneficiis patriam, illato bello Ituræ, magnáque eius parte attributa ad Iudeæ limites, cuius habitatores comminatione exilij, coëgit circunciſionem, cæteroſque Iudaicos ritus admittere. Qua in re nullam eis fecit iniuriam: erant enim omnes Ituræ incolæ origine Iudæi. Pertinebat quippe Ituræa ad tribum Nephtalim.

Vide Ann. a. 5. & ſeqq.

Moxque ipſemet moritur.

III. Tertius Marij Conſulatus.

Interea vero dum Hyrcani filij ſuſpicionibus in Iudæa, cædibuſque agitantur, Grypus & Cyzicenus in Syria, in Cypro mater contra filium, de regno aliquot iam annos certabant. Tertius autem Marij Conſulatus in apparatu belli conſumptus eſt, dum aduentus Barbarorum, ineunte vere, expectatur, & populus non vult alio duce contra illos Martis aleam facere. Hoc ipſo anno Cn. Domitius Tribunus plebis legem tulit, vt ſacerdotes quos antea collegæ ſufficiebant, populus crearet, vt ait Velleius lib. 2. Ipſéque primus populi ſuffragus pontifex maximus creatus eſt. Cum interim ſeruile bellum in Sicilia gliſceret in dies, ſiue Prætorum ignauia, ſiue ſeruorum nequitia, ſiue ſeueritate Dominorum. Nam Saluius regis aſſumptis inſignibus, Athenionem militiæ principem ſibi aſſumpſit, à quo mox ſibi timens, eum in vincula coniecit, vt ſcribit Diodorus Siculus.

Lex de ſacerdotibus.

Epis. 69. Seruile bellum.

l. 36. in Egl.

IV. Res in eo à Luculo geſta.

Contra hos tandem à Senatu eligitur L. Licinius Lucullus, qui Siciliam cum 17. hominum millibus adiit. Qua propter Saluius, qui ſe Tryphonem cognominabat, Athenionem vinculis & culpa ſolutum in conſilium adhibet, eiuſque hortatu acie cum Romanis certare inſtituit. Athenio cum 40. millibus Lucullo occurrit; vbi multis affectus vulneribus, viginti millibus amiſſis inter mortuos delituit, reliqui fauentibus tenebris, Tricalam egregium oppidum, à ſeruis iſtis non ita pridem occupatum, confugere. Nono poſt die Lucullus ad Tricalam obſidendam venit, vbi res eius alternatim meliore ac deteriore loco erant, tandemque inferior diſceſſit, nihilque deinceps egregium præſtitit. Ita Diodorus loco citato.

(∴)

ANNVS MVNDI 3952.

IANNÆI Iudæ Regis & Pont. 1. LAT. 15.

GRYPI 24. CYZICENI 13. Imp. Gr. 210.

OLYMP. CLXIX. A. 3. VR. CON. 651.

ANTE CHRISTVM 101.

I. Iannæi pontificatus. *l. 13. c. 20.*

P*Oſt Ariſtobuli obitum*, inquit Ioſephus, *Salome eius vxor, quam Græci Alexandram nominant, ſolutis eius fratribus, quos ipſe vt diximus vinxerat, Iannæum, qui & Alexander eſt, regem conſtituit; ætate cæteros, atque modeſtia præcedentem. Cui accidit vt mox natus exoſus patri factus ſit, nec vnquam dum ille viueret, in eius conſpectum admiſſus. Eius odij hanc cauſam ferunt. Cum aliquando in ſomnis ei Deus apparuiſſet, rogauit de ſucceſſore, ſollicitus de Ariſtobulo, & Antigono, quos præ cæteris fratribus diligebat. Sed cum Deus Iannæi effigiem deſignaſſet, contriſtatus quod is in omnes fortunas eſſet ſucceſſurus, in Galilæa eum voluit educari.* Iniuſtum plane ac nefarium Hyrcani odium, ſi Ioſephum vera narrare credimus. Primùm quod filium innoxium atque immerentem odiſſet, atque ab ſe amandaſſet: ſecundò quod diuina ipſius electio in regem, & odij cauſa eſſet, quæ debuerat eſſe ſingularis beneuolentiæ ac venerationis: qui ſi Deum quo par erat honore proſequeretur, eius prouidentiæ non conaretur reluctari. Potitus regno Iannæus alterum fratrem ſibi inſidiantem peremit, alterum nomine Abſalonem, priuata vita contentum, in honore habuit.

Et patris in eum iniuſtum odium.

Fratrem mature interficit.

II. Quartus Marij Conſulatus per diſſimulationem obtentus.

Romæ autem vrgentibus comitiis, cum Oreſtes collega defunctus eſſet, inquit Plutharc. in Mario, relicto ad exercitum M. Aquilio, Marius contendit Romam, vbi multis inſignibus viris Conſulatum ambientibus, cum ſe Marius detrectare ſimulabat, & callidè per L. Saturninum tribunum, qui plebem tum maximè regebat, ambiebat, qui ipſum Marium proditorem patriæ appellare non dubitauit, quod tanti belli periculo impendente, magiſtratum repudiaret. Quamuis autem hæc colluſio hiſtrionica non admodum lateret: populus tamen cum arbitraretur hoc tempus Marij virtutem requirere atque fortunam, Conſulem eum quartùm crearunt, eique collegam Lutatium Catulum, virum primariæ autoritatis, addiderunt. Vtrique prouincia Gallia cũ Cimbrico bello tributa eſt. Vbi Marius hoſtem propè eſſe intellexit, raptim ſuperauit Alpes, & caſtris ad amnem Rhodanum communitis, ingentem foſſam à Rhodano in mare duxit, vt per eam nauigia ad caſtra vſque commeatum deueherent, ea foſſa Mariana eſt appellata, retinuitque deinceps nomen, autore Plutarcho. Inſula certè inter duo Rhodani oſtia intercepta *Camargue* dicitur, id eſt Camaria ſiue Camarea, à C. vtique Mario molitore.

Res ab eo geſta contra Barbaros.

Interea Barbari bipertito diuiſi ſunt, Cimbri per Noricos qui nunc Bauari ſunt, aduerſus Catulum mouere, Teutones per Liguriam aduerſus Marium. Sed illis cunctantibus, iſti confeſtim ad caſtra Marij progreſſi, eum ad certamen immenſa multitudine prouocabant. Sed Marius de induſtria certamen tardabat, tum vt iram ſuorum acueret, in prouocatores barbaros, tum vt eos ad vocem, & conſpectum hoſtium aſſuefactos, minus formidabiles redderet. Ergo Teutones poſt oppugnata non ſine damno caſtra Marij, Alpes tranſgredi ſtatuunt, Prægreſſos Marius compoſito gradu ſubſequitur donec ad aquas Sextias peruentum eſt. Ibi loci commoditate captata Marius prælio decernere ſtatuit: quod ei feliciter contigit, in eoque Teutonicarum mulierum incredibilis audacia ſeſe prodidit, nec minor amor caſtitatis. Nam Oroſius, Mulieres eorum, inquit, conſtantiore animo quam ſi viciſſent, conſuluerunt Conſulem, vt ſi inuiolata caſtitate, virginibus ſacris, ac diis ſeruiendum eſſet, vitam ſibi reſeruarent. Quod cum non impetrarent, paruulis ſuis ad ſaxa colliſis, cunctæ ſeſe ferro, aut ſuſpendio peremerunt.

III. Eos cunctatione fatigatos magna clade afficit.

Teutonicarum mulierum ferocia & amor caſtitatis.

l. 5. c. 16.

IV. Alia Barbarorum clades.

Supererant adhuc innumeræ Barbarorum legiones intactæ, quæ cum iniquo loco contra Marcellum pugnare magna cum clade cœpiſſent, in planicie quoque tanta ſtrage affecti ſunt, vt plus centum millibus vel capti, vel trucidati fuerint, adeo vt Maſſilienſes oſſibus mortuorum vineas ſuas circumſepſiſſe perhibeantur. Florus ſcribit ipſorum regem Teutobocchum in fuga proximo in ſaltu comprehenſum, inſigne triumphi ſpectaculum fuiſſe, quippe virum eximiæ proceritatis, ſuper trophæa ipſa eminuiſſe. Interea Catulus Cimbris obuerſus, cum diffideret Alpium iuga tueri ſe poſſe, deſcendit in Italiam, amnemque Atheſim obiecit hoſtibus, atque cum egregiè vtrimque vallauit, & ponte iunxit, vt ſi res ferret vnum ſe in locum omnes reciperent. At Cimbri cum ſaxis ingentibus atque arboribus amnem replerent, pontemque concuterent, tantus Romanos terror inuaſit, vt fugam plerique, caſtris deſertis ſignisque, arriperent. Quos cum retinere monitis Catulus precibuſque non poſſet, præmiſſa aquila fugæ ſe ducem præbuit. Barbari agrum præſidio deſtitutum latè vaſtarunt.

V. Seruile bellum augeſcit in Sicilia.

In Sicilia per Luculli ſiue ignauiam, atque laxitatem, ſiue ob munerum corruptelam, ob quam poſtea repetundarum poſtulatus eſt, ſeruorum audacia vireſque creuerunt: contra quos C. Seruilius in Luculli prouinciam miſſus ſucceſſor, nihil memoria dignum geſſit; proptereaque vt Lucullus in iudicium vocatus, pœnas exilio dependit. Mortuo inter hæc Tryphone, qui & Saluius, regnum Athenioni obtigit. Is quà vrbes oppugnans, quà regionem totam populationibus, non obſtante Seruilio, ſine metu vexans, ingenti præda potitus eſt. Hæc ex Diodoro Siculo, & Floro.

l. 36. Eccl. 1. l. 3. c. 19.

(∴)

ANNVS

ANNVS MVNDI 3953.

IANNÆI 2. PTOL. LATHVRI 16.

GRYPI 25. CYZICENI 14. Imp. Gr. 211.

OLYMP. CLXIX. A. 4. VR. CO. 652.

ANTE CHRISTVM 100.

I. Vltimum ante Chriſtum ſeculum.

VLtimum inimus ſeculum ante Chriſti Domini ortum, in quo reliquæ ferè orbis terrarum prouinciæ & regna, in primiſque Syriæ, Aſiæ, Iudææ, Ægypti, Galliæ, faſces imperio Romano ſubiecerunt, quoniam omnibus populis vnius poteſtati ſubiectis, naſciturus erat Dominus ac princeps regum terræ. Habet hoc idem ſeculum luctuoſiſſimas populi Romani calamitates, eóque luctuoſiores, quod inteſtinæ fuerunt atque domeſticæ, quibus magnis diuturniſque motibus ambitionis concuſſa libertas, tandem oppreſſa eſt, quando illuxit mundo Ieſus Chriſtus autor ſummæ perfectæque libertatis.

II. Iannæus Ptolemaidem obſidet.

In Iudæa Rex notus idemque Pontifex Iannæus, cognomento Alexander rebus domi conſtitutis, ad Ptolemaidem duxit exercitum, & cum proſperè pugnaſſet, victos intra mœnia compulſos obſedit: volebat quippè totam ſibi illam oram ſubiicere, dum Grypus & Cyzicenus pro regno Syriæ ſe ſe cladibus atterebant, quando Zoilus quoque tyrannus Stratonis turrim & Doram occupauerat. Itaque Ptolemenſes à Lathuro Ægyptio petunt opem contra Alexandrum, ſpondentque multos illum in Syria habiturum qui eum adiuuent, Zoilum, Gazæos & Sidonios. Quibus promiſſis perſuaſus ex Cypro expeditionem parat, quæ in annum ſequentem cadit.

Ciues Lathurum euocant.

III. Marij quintus Conſulatus.

Quod ad Cimbricum bellum attinet, cum Marius deuictorum Teutonum armis ac ſpoliis facem ſubiecturus eſſet, affertur ei Roma nuntius delati ad eum quinti Conſulatus, quem illi tam victoria Teutonica, quam Catuli fuga, & imminentes Vrbi Cimbri conciliarunt. Ergo reuocatus ad vrbem, triumphum oblatum diſtulit: in Catuli caſtra profectus eum crexit, legiones ſuas è Gallia exciuit, quæ vbi aduenere, traiecto Pado inſtitit arcere barbaros ab Italia ciſpadana. Mox Cimbrorum rege poſtulante, præſtitutus eſt prælio locus ac dies. Pugnatum eſt apud Vercellas, & infinita ſtrages edita barbarorum. Prædam, ait Plutarchus, milites Marij diripuerunt, ſpolia, ſigna militaria, tubæ in Catuli caſtra relata, docuerunt ab eo maximè victoriam fuiſſe partam. Cui conſentit Eutropius, Mario tamen, vt idem ait, & ſuperior victoria, & maieſtas quinti Conſulatus, huius quoque prælij laudem adſcripſit: tanto Romanæ plebis fauore, vt tertius Romæ conditor appellaretur. Vtrumque etiam triumphum ſoli decernere voluerunt. At ille vel modeſtiæ cauſa, vel inuidiam exercitus Catuli veritus, eum ſocium voluit habere triumphi.

Et de Cimbris victoria, & triũphus cum Catulo.

IV. Seruile bellum ab Aquilio confectum. l. 36. eccl. 1. l. 6.

Aquilius autem Marij collega Seruile bellum in Sicilia poſt quartum ferè annum tam hoc, quam ſequenti anno confecit, ſeruis in primis inſigni prælio deuictis, tum Athenione ſingulari prælio proſtrato, atque interempto, reliqui ad beſtias damnati, mutuis ſe vulneribus ad publicas aras concidere. Hæc pluribus Diodorus Athenæus ſcribit his bellis ſeruilibus ſupra centum myriades ſeruorum periiſſe.

ANNVS MVNDI 3954.

IANNÆI 3. PTO. LATHVRI 17.

GRYPI 26. CYZICENI 15. Imp. Gr. 212.

OLYMP. CLXX. A. 1. VR. CO. 653.

ANTE CHRISTVM. 99.

I. Lathurus venit in Syriam.

LAthurus à Ptolemæ enſibus euocatus in Syriam, cum magna ſpe rei benè gerendæ, Cypro diſcedit, pretextu cedendi matri, quæ illic ipſum iam ab aliquot annis perſequebatur. Id enim ſibi populi beneuolentiã conciliaturum ſperabat; & Syriam quæ offerebatur, meritò Cypro anteferebat. Syria vero ſi eſſet potitus, facilè ſe non ſolum Cyprum, ſed Ægyptum etiam recuperaturum. Sed cum Syriam cogitat, Ptolemais, autore Demæneto, ſententiam mutat, & metu aſcitæ dominationis, Lathurum excludit. Illi nihilominus curſum tenuit, & Sycaminum Phœniciæ appulſus, militum 30. millia expoſuit; quibus Ptolemaidem adductis, Iannæi obſidionem ſoluit, qui in Zoilum & Gazæos conuerſus, eorum agros populari cœpit; at illi ad Lathurum confugerunt, eius opem contra Iudæos implorantes. Quem cum Lathurus ſpopondiſſet, Iannæus Zoili conſilia euertit, inita ſpecie tenus cum Ptolemæo amicitia, & quadringenta argenti talenta pollicitus, ſi is Zoilum tolleret, & agros eius Iudæis attribueret, quod & ſyncerè à Lathuro factum eſt.

Iannæus ſoluit obſidionem.

Et fictè cõciliatur Lathuro.

II. Et Cleopatram ad eũ opprimendum euocat.

Iannæus autem perfidè ac proditoriè interim Cleopatram, quam ſciebat pluſquam hoſtili in filium animo eſſe, clam ad Ptolemæum opprimendum euocauit, opem ad eam rem ſuam, induſtriamque promittens: quod cum ille comperiſſet, ſoluto cum proditore fœdere, ad Ptolemaidem, quæ ei portas clauſerat, oppugnandam, indéque etiam contra Iudæos profectus eſt. Hæc ex Ioſepho, quæ expeditio, aut in annum ſequentem dilata, aut ad eum vſque protracta videtur. Hoc ipſo tempore Lathurus Antiochum Cyzicenum, alterum de fratribus, de regno Syriæ obſtinatè concertantibus, ſibi amicitia & ſocietate iunxit: Cleopatra vero timens ne Ptolemæus à Cyziceno, ad recuperandam Ægyptum auxiliis iuuaretur, ingentia Grypo miſit auxilia, vt Iuſtinus ait, idque, vt apparet, anno proximè ſequenti.

l. 13. c. 20. Lathurus ſe adiungit Cyziceno, Cleopatra Grypo mittit auxilia.

III. Sextus Marij Conſulatus, & eius in Metellum cõſilia. *in vita Marij.*

Sextum Conſulatum Marius vehementer affectauit, quam denique magna vt pecuniæ per tribus pronunciata, vt Plutarchus ait, adeptus eſt; & Valerium Flaccum, aſſeclam potius, quam collegam dignitatis accepit. Quoniam vero conſiliis ſuis Q. Metellum Numidicum, de quo pridem in Iugurthino

bello malè meritus fuerat, aduerſarium intelligebat, eum euertere molitus eſt, & propoſiti ſui adiutores aſciuit Saturninum Tribunum Plebis, & Glauciam Prætorem, homines improbos ac ſeditioſos, & à Metello Cenſore notatos Ergo Saturnini opera vſus, legem promulgauit agrariam, vt quem agrum Marius in Gallia pulſis hoſtibus acquiſiſſet, is populo Romano diuideretur: in eamque legem, vbi à populo iuſſa eſſet, à ſingulis Senatoribus intra quintum diem iureiurando firmaretur: qui non iuraſſet, viginti talentis, & eiectione à Senatu mulctaretur. Hoc legis caput Marius in Senatu ſibi diſplicere ſimulans, negauit ſe iuraturum, idem alij negarunt, & Metellus in primis, cui in primis inſidiæ tendebantur.

IV. Marius præuaricatur. *Appian. l. 1. Ciuil.*

Mox autem cum in rem ventum eſt, lege per vim lata, iuſiurandum à Saturnino, coram populo exigi cœptum: Marius magno cum Senatus dolore, præuaricatus eſt, eumque plerique omnes metu ſecuti ſunt. At Metellus in propoſito conſtans, quamuis orantibus neceſſariis perſtitit, iuramentum reſpuit, ac diſceſſit è foro. Mox Saturninus rogationem tulit, vt Metello aqua & igni interdiceretur: & cum plurimi ad Metellum confluerent, veritus ille ſeditionem & ciuium cædem, ſapienti conſilio vrbe ceſſit. Verum non diù hominis innocentis iniuria flagitioſi viri lætati ſunt. Cum enim Saturninus in tertium rurſus annum Tribunus plebis refectus eſſet, addito collega fugitiuo quodam, qui ſe Tiberij Gracchi filium mentiebatur, in comitiis conſularibus M. Antonio omnium ſuffragiis Conſule deſignato, Glaucia & Memmius competitores erant. Et apparebat Memmium creatum iri; quem Glaucia & Appuleius timentes, in ipſis comitiis percuſſores immiſerunt, qui palàm fuſtibus hominem conficerent. Sed ipſi poſtridie in Capitolio, quod occupauerant obſeſſi, à plebe Curiæ tegulas conuellente, & in eos intorquente, interempti ſunt.

Metellus foro & vrbe cedit.

Glaucia & Appuleius in Capitolio perimuntur.

V. Reliquiæ belli ſeruilis. *Cic. pro Flacco.* Ortus Iulij Cæſaris. *Macr. l. 1. c. 12.*

Hoc anno M. Aquilius Proconſul in Sicilia reliquias ſeruilis belli confecit, ſed ita vt non ſatis ſe ab auaritia immunem præſtiterit; ouans nihilominus in reditu Capitolium aſcendit, ne dignitas triumphi ſeruili inſcriptione violaretur. Natus porro eſt hoc ipſo anno C. Iulius Cæſar, Romani ſub vno principe fundator imperij, quintili menſe, qui in eius honorem dictus eſt Iulius, duodecimo eiuſdem menſis die, vt ex Macrobio, Suetonio, Appiano, Eutropio colligitur. Vide Annales hoc loco.

ANNVS MVNDI 3955.

IANNÆI 4. PTO. LATHVRI 18.

GRYPI 27. CYZICENI 16. Imp. Gr. 213.

OLYMP. CLXX. A. 2. VR. CO. 654.

ANTE CHRISTVM 98.

I. Cleopatræ tyrannica dominatio. *Iuſt. l. 39.*

CVm audiſſet Cleopatra ex Iannæi pontificis epiſtola, Lathurum in Syriam profectum, verita ne à Cyziceno, ad recuperandam Ægyptum iuuaretur, ingentia Grypo auxilia, vt ſuprà diximus, & Seleucem vxorem Grypo nupturam miſit. Ita hæc virago ſcenicum in morem filiis ſuis & filiabus illudebat, regna & maritos, & vxores eis auferens, mutans, transferens pro arbitrio, ac tyrannica dominandi cupiditate. Cæterum Ptolemæus cum oppugnationem Ptolemaidis inchoaſſet, relicta ad eam continuandam parte exercitus, ipſe cum reliquis copiis contra Iannæum proficiſcitur in Iudæam, eius perfidiam & proditionem vlturus, & aliquot eius oppida occupauit. Ei Iannæus venit obuiam cum 50 millibus, & cum eo ad Iordanem pugnauit, diuque alternante victoria, ea tandem, Deo pontificis perfidiam vindicante, ad Lathurum inclinauit, qui Iudæos fugientes eouſque cecidit, donec laſſatis manibus ferrum quoque hebeſceret, triginta millibus in eo prælio deſideratis, præter eos qui capti, addictique ſunt ſeruituti. Reliquæ autem Ptolemæi copiæ Ptolemaidem expugnarunt, & Gazæorum vrbe potiti ſunt.

Ptolemæi cum Iannæo bellū, & victoria. *Ioſeph. l. 13. c. 20.*

II. Metellus reuocatur ab exilio. *Appian.*

Romæ autem Appuleio, Saturnino, & Glaucia interfectis, populus magnis clamoribus Metellum reuocari ab exilio flagitabat, eoque de re Cato & Pompeius rogationem, magno totius vrbis gaudio promulgarunt, Mario nequicquam verbis factiſque obſiſtente; P. enim Furium ſuſcitauit, qui rogationem impediret. Cui cum publicè Metelli filius ad genua procidiſſet, & ille preces eius & lachrymas aſpernaretur, Metellus quidem Pij cognomen eſt conſecutus. Furius autem cum ob eam pertinaciam, reus capitis apud populum à Canuleio Tribuno factus eſſet, non expectata defenſione, à furente multitudine diſcerptus eſt. Metello autem ſumma omnium ordinum gratulatione reuocato. Marius in Galatiam & Cappadociam nauigauit, verbo quidem vt vota magnæ matri perſolueret, re autem vera vt Metelli conſpectum vitaret, & nouæ gloriæ materiam quæreret. Itaque Mithridatem, à quo omni officio atque honore acceptus fuerat, non dubitauit hiſce vocibus prouocare. Aut enitere Rex, vt plus poſſis quam populus Romanus: aut obſequenter fac imperata.

Marius abit in Aſiā ſeritque ſemina belli.

III. Dolabella Luſitanos domat.

His Coſſ. bene rem à Dolabella proprætore geſtam, & rebellantes Luſitanos ſubactos, author eſt Iulius Obſequens. De quibus & triumphum egiſſe 5. Cal. Febr. anni ſeq. legitur in fragmentis capitolinis. Iiſdem Coſſ. primum omnium elephantos in circo pugnaſſe, Claudij Pulchri ædilitate curuli, refert ex Feneſtella Plinius. Q. autem Mutius Scæuola eodem anno Aſiam Prætor integerrimè gubernauit, adeo vt in exemplum magiſtratibus proponeretur.

Scæuolæ integritas.

(∴)

ANNVS MVNDI 3956.

IANNÆI 5. PTOL. LATHVRI 19.

ANTIOC. GRYPI 28. Imp. Gr. 214.

OLYMP. CLXX. A. 3. VRB. CON. 655.

ANTE CHRISTVM 97.

I. Cleopatræ in Syriam contra filiū Lathurum expeditio.

CLeopatra, quæ cum Alexandro iuniore filio, in Ægypto Lathuri loco regnabat, videns eius augeri potentiam, Ægypto timens, nauales pedeſtreſque copias exciuit, quibus Chelciam & Ananiā Iudæos præfecit; & Phœnicem cum Alexandro filio appulſa peruenit Ptolemaidem, vnde præſidio Lathuri excluſa, oppugnationem eius vrbis inſtituit. Interim autem Lathurus relicta Syria, properauit in Ægyptum, ſperans ſe ex improuiſo vacuam præſidiis occupaturum. Sed opinione ſua fruſtratus eſt; quo cognito Cleopatra miſit partem exercitus, à quo Lathurus tota Ægypto pulſus, Gazæ hyemem exegit. Cleopatra vero Ptolemaidem expugnauit: ad quam cum Iannæus cum muneribus veniſſet, amicè acceptus eſt, & cum ea apud Scythopolim fœdus iniit; poſt quod Iannæus nihil ſibi à Ptolemæo timens, expeditione in Cœleſyriam ſuſcepta, Gadara poſt 10. menſium obſidionem, & Amathunte potitus eſt, amiſſis prius ſuorum decem millibus, & propriis impedimentis.

Ptolemaidem expugnat, & cū Iannæo fœdus init.

II. Metellus nepos Conſul. a. V. C. 640

Romæ autem Metellus cognomento Nepos, Balearici filius, & Macedonici nepos, Conſulatum fauore Metelli Numidici reducis videtur conſecutus. Eius autem collega Didius; qui Proprætor de Thracibus triumpharat, miſſus in Celtiberiam, Vaccæorum vigenti millia deleuit, Termiſſum oppidum amplum Romanis ſemper infidum, in planiciem tranſtulit, & ſine mœnibus eſſe iuſſit. Colendam vrbem, poſt ſeptimeſtrem obſidionem deditione accepit, ciues omnes cum liberis & vxoribus vendidit: & pleroſque qui ex rapto viuebant, circumuentos trucidauit. Fuit autem tum in Hiſpania ſub Didio Tribunus militum Q. Sertorius, vbi & præclarè ſe geſſit, teſte Plutarcho in eius vita. Romæ autem M. Aquilius cauſam dixit de pecuniis repetundis, qui & Marci Antonij Oratoris eloquentia, damnationem euaſit.

Res à Didio in Hiſpania geſta.

III. 3957. Iannæi in Gazæos expeditio, eiuſque crudelitas, & perfidia. l. 13. c. 21.

Sequenti vero anno cum Iannæus animaduertiſſet Lathurum, vbi Gazæ hyemem exegiſſet, in Cyprum ea relicta reuertiſſe, & matrem eius Cleopatram in Ægyptum, infenſus Gazæis, quod Lathurum contra ſe in auxilium acciuiſſent, vrbem eorum oppugnauit, occupata prius Raphia, & Anthedone, quæ in eorum agro erant. Gazam porro Lyſimachi deditione obtinuit; qui primo pacatus introgreſſus eſt, vt ait Ioſephus: deinde in oppidanos militem immiſit, permiſſa ſæuiendi licentia. Ac paſſim Gazæi non inulti trucidabantur; alij vero deſolatas prius ædes incendebant, ne hoſtis præda potiri poſſet; quidam etiam ſuiſmet manibus vxores ac liberos contrucidabant, ne in captiuitatem abſtraherentur. Senatores autem numero quingenti, in Apollinis confugerant, quibus Alexander iugulatis & diruta inſuper vrbe, reuerſus eſt Hieroſolymam, anno poſtquam caſtra ad Gazam admouerat. Hæc Ioſephus. Ex quibus apparet hic altera Iannæi perfidia, cum inſigni crudelitate ſacrilegioque coniuncta, vt ex Annalibus clariùs intelliges.

IV. Antiochi Grypi cædes.

Eodem tempore, quo ſcilicet Gaza diruta eſt à Iannæo Pont. Antiochus Grypus occiſus eſt, Heracleonis inſidiis, anno ætatis ſuæ quinto & quadrageſimo, regni vero nono ſupra vigeſimum. Sic Ioſephus, inſidiis illis non explicatis. Eius porro Chronologiam de Grypo, licet diſſentiente Euſebio, ſecutis ſumus.

Romæ humana ſacrificia, & nefariæ Magorum ſuperſtitiones interdictæ. Craſſus in Luſitania rem benè geſſit, & triumphum promeruit. M. autem Antonius Orator, cum L. Valerio Flacco Cenſor fuit.

ANNVS MVNDI 3958.

IANNÆI 7. PTO. LATHVRI 21.

SELEVCI 1. CYZI. 19. & vlt. Imp. Gr. 216.

OLYMP. CLXXI. A. 1. VR. C. 657.

ANTE CHRISTVM. 95.

I. Seleucus Grypi filius.

CVm noua Olympiade noui reguli in Aſia & Syria exorti ſunt. Grypo ſucceſſit Seleucus filius, qui cum patruo Cyziceno bellum gerens, prælio captum neci tradidit. Id quamprimum factum videri poteſt, cum ei octodecim tantum anni ab Euſebio, aliiſque tribuantur. *Antiochus Cyzicenus*, ait Clemens Alex. *cum egeret pecuniis, Iouis auream ſtatuam, quæ erat magnitudinis 15. cubitorum fundi iuſſit, & ex alia viliori materia ſtatuam illi ſimilem, laminis inauratam reponi.* Simile facinus de Alexandro Zebina ſupra ex Iuſtino retulimus: ſimile itidem refert Clemens de Dionyſio Iuniore tyranno, qui auream Iouis veſtem mutauit lanea, quæ æſtate leuior eſſet, & hyeme calidior. Ad hunc porro annum pertinere videtur contra Iannæum Hieroſolymis orta ſeditio, in qua pontifex quibuſdam iniuriis populariter appetitus, contumeliam ſex ferè millium cæde vltus eſt, vt ait Ioſephus, qui tamen l. 1. de bello cæſos tantum dicit ſupra octingentos, cum vix pauculi eſſent in culpa, non vtique digna pontifica lenitate, ſed barbara Iannæi, ferinaque crudelitate.

in Protrep. Cyziceni mors & auaritia. a. 3929. n. 2.

Seditio in Iannæum eiuſque ſæuitia. l. 13. c. 21. c. 3.

II. Regnum filiorum Grypi & Cyziceni.

Porro filiorum Grypi & Cyziceni, qui hoc tempore paternarum contentionum hæredes, magis quam regni, armis inter ſe caſtriſque pugnabant, quam diuturnum fuerit regnum nemo antiquorum prodidit. Itaque recentiores, quo quiſque potuit modo, annos Seleucidarū vſque ad Tigranem dimenſus eſt, cui Syria, regulorum bellis feſſa, ſe dedidit, vt ait Iuſtinus l. 40. nos id tempus 13. annorum putamus, quos quanta poterimus cura diſtinguemus, & primum Seleuco Grypi filio triennium; cum pluribus ſcriptoribus tribuemus.

III.

His Coſſ. Ptolemæus Cyrenarum rex, cognomento Apio, moriens populum Romanum,

Populus Rom. regũ hæres. *Epit. 39. l. 39.*

hæredem reliquit, & eius regni ciuitates Senatus liberas eſſe iuſſit. Hunc Ptolemæum Iuſtinus ſcribit fuiſſe fratrem Ptolemæi Lathuri, ſed ex pellice ſuſceptum, cui pater id regnum teſtamento reliquerat, eamque Libyæ partem prouinciam factam eſſe. Imitatus eſt Ptolemæus hic Attalum Pergami regem, qui iam regnum ſuum in Romanos hæredes tranſtulerat. Vtriuſque deinde exemplum Bithyniæ rex Nicomedes ſecutus eſt. Quis ſcit an iniuriam prædæ in liberalitatis beneficium vertere voluerint. Vide A. M. 3979. n. 4. & 5.

ANNVS MVNDI 3959.

IANNÆI 8. PTO. LATHVRI 22.

SELEVCI 2. ANT. PII 1. Imp. Gr. 217.

OLYMP. CLXXI. A. 2. VR. CO. 658.

ANTE CHRISTVM 94.

I. Antiochus Euſebes filius Cyziceni Seleucum vincit. *l. 13. c. 21*

CApto, cæſoque Cyziceno à Seleuco Grypi filio, Antiochus cognomento Euſebes ſiue Pius, filius Cyziceni, patris mortem vlturus, peruenit Aradum, & impoſito ſibi diademate, Seleuco bellum intulit, quem vno prælio victum tota Syria expulit, vt ait Ioſephus. Significat Appianus in Syriacis, & Seleucum, occiſo patruo Cyziceno, hunc eius filium Antiochum occidere voluiſſe, quem non immeritò paternæ mortis vltorem timebat; quo magis ille paternam accelerauit vltionem: quæ cum feliciter ipſi contigiſſet, Pij nomen videtur obtinuiſſe, vltio enim paternæ iniuriæ, paſſim pietati tribuitur. At Appianus per iocum ipſum Pium dictum fuiſſe putat, vt qui Selenem vxorem duxerit, quæ prius patri eius Cyziceno, & patruo Grypo nupſerat.

Ratio cognominis.

II. Lex Licinia Italici belli ſeminarium.

Hoc anno ab optimis Coſſ. Craſſo & Scæuola, lata eſt lex, quæ Italici belli ſeminarium fuit, ea dicta eſt Mutia Licinia, de redigendis in ſuas ciuitates ſociis, qui ſe paſſim pro ciuibus Romanis gerebant. Ea lege, vt ait Aſconius, ita alienati ſunt animi principum Italicorum, vt ea vel maxima cauſa fuerit Italici belli, quod poſt triennium exortum eſt. Craſſo citerior Gallia prouincia obtigit, Aſia Scæuolæ. Ille latrones quoſdam, prouinciam infeſtam habentes, ſuſtulit, neque collega reſiſtente, triumphum obtinuit. Scæuola vero, vt iam in Prætura feciſſe diximus, ita Conſul Aſiam adminiſtrauit, vt cæteris deinceps magiſtratibus in exemplum à Senatu proponeretur. Sed huius innocentiæ non minus argumentum eſt, quod in eius honorem Aſiani Mutia inſtituerunt, feſtos dies.

Innocens gubernatio Scæuolæ. *Val. l. 8. c. 16.*

Mutia feſtidies. *Aſcon. in Verr.*

3960. III. Seleucus in Cilicia periit.

Sequenti anno, cum Seleucus Syria pulſus à Pio, fuga delatus eſſet in Ciliciam, poſtquam à Mopſueſtenis receptus eſt, cœpit ab eis tributa exigere, qui non ferentes exactionem, vna cum regia, ipſum, & amicos concremarunt, vt ait Ioſephus, Appianus in Gymnaſio tradit eſſe combuſtum. Iannæus autem poſt immanem in ſuos ciues crudelitatem, ab iis petitus inſidiis, conductitios milites in Cilicia, Piſidiaque accerſiuit, & in Arabiam expeditionem ſuſcepit, ne ſui ex otio domi tumultuarentur. Nomine autem Arabiæ Ioſephus Moabitidem & Galaaditidem, contra quos nunc Iannæus pugnauit, comprehendit. Impoſito autem his populis tributo Amathuntem regreſſus, caſtellum diruit, quod nuper Theodorus Zenonis filius amiſſum, cum decem millium Iudæorum cæde receperat. Iannæus autem cum Obeda Arabum rege congreſſus, in inſidias deductus totum amiſit exercitum, obtritum multitudine camelorum; ipſe ægrè elapſus, Hieroſolymam fuga petiit.

Iannæi geſta.

Amathuntem diruit, & amittit exercitum contra Arabes.

IV. Res in Hiſpania geſta à Flacco. *Appian. in Hiſpan.*

In Belgida vrbe Hiſpaniæ, populus ad defectionem ſpectans, Senatum tardantem & recuſantem in ipſa Curia cremauit, cuius facinoris authores adueniens Flaccus, cæſis viginti millibus puniit, ac defectionem repreſſit. Vrbes etiam dirutas tradit Obſequens, & principes ſupplicio conſumptos. Inde reuerſus Flaccus induſtriæ, ac fortitudinis præmium, proximo anno adeptus eſt Conſulatum.

ANNVS MVNDI 3961.

IANNÆI 10. PTOL. LATHVRI 24.

OLYMP. CLXXI. A. 4. VR. C. 660.

ANTIOC. PII 3. Imp. Græcorum 219.

ANTE CHRISTVM 92.

I. Frater Seleuci regnum ambiens à Pio caditur. *l. 13. c. 21.*

OCciſo Mopſueſtiæ Seleuco, eius frater Antiochus regnandi auidus, Antiocho Pio patrueli ſuo regnum eripere fruſtra molitur. Eum enim bello aggreſſus, vitam ſimul amiſit atque exercitum, vt Ioſephus eſt author. Qui etiam addit Iudæos tumultibus fuiſſe ciuilibus agitatos, contra Iannæum pontificem, ob acceptam nuper ab Arabibus cladem, bellumque hoc ſeditioſum ad ſextum vſque annum eſſe propagatum. Romæ autem hoc anno P. Rutilius vir ſummæ innocentiæ, Qui Q. Mutio legatus in Aſia fuerat, & à publicanorum auaritia & fraudibus Aſiam defenderat, inuiſus equeſtri ordini, penes quem iudicia erant, repetundarum damnatus, in exilium miſſus eſt. De eo iudicio plura in Annalibus, ex M. Tullio, & Paulo Oroſio leges: qui addit eum periurio Iudicum condamnatum, Smyrnam commigraſſe, & literarum ſtudiis intentum ibi conſenuiſſe.

P. Rutilij iudicium. *Flor. Ep. 70.*

3962. II. Philippus tertius Grypi filius.

Sequenti autem anno, ſecundo filio Antiochi Grypi in prælio occiſo, tertius nomine Philippus non auſus prælio decernere, cum patruele ſub Antiocho Pio, exemplo fratris territus, maluit Syriæ partem aliquam ſibi aſſumere, cum regio nomine gubernandam, quam in totam Syriam aſpirando, totam amittere, vt iam duobus fratribus ſuis videbat contigiſſe.

Craſſus & Ænobarbus Cenſores.

Conſules anni huius Claudius Pulcher & Perperna nihil habent memorabile, Cenſores autem Cn. Domitius Ænobarbus, & L. Craſſus orator, propter diſſimilitudinem morum, frequentem iurgiis cenſuram geſſere, quorum exempla nonnulla in Annalibus leges. Mirum eſt autem Craſſum inſignem eloquen-

Rhetores Roma pulſi à Craſſo. *l. 15. c. 11.*

tia virum Rhetores parum fungentes officio, non emendaſſe potius, quam vrbe exegiſſe. Ipſum edictum, aliáque ipſi conſimilia, apud Gellium leges.

ANNVS MVNDI 3963.

IANNÆI 12. LATHVRI 26.

ANTIOCHI PII 5. Imp. Græc. 221.

OLYMP. CLXXII. 2. VRB. CO. 662.

ANTE CHRISTVM 90.

I. Demetrius Eucær. regnare incipit.

QVartus Antiochi Grypi filius Demetrius cognomine Eucærus, motus Philippi fratris exemplo, auxilio Ptolemæi Lathuri, in parte quoque Syriæ regnare cœpit, nimirum apud Damaſcum, vt ait Ioſephus. Iunctis autem cum Philippo fratre viribus, Antiochum Pium patruelem ſuum bello fatigant, iiſdem armis, quibus erant inter ſe poſtea conflicturi: quæ interim fortiter repulit Antiochus, ſed non diù. Nam dum alieno bello ſe immiſcet, neque aliquid in regno alieno promouet, & inſuper amittit ſuum, vt dicetur anno ſequenti.

II. Initium Italici belli, & qui eius autores.

Cæſaris porro & Marcij conſulatu initium Italici belli celebratur, quod plerique in annum ſequentem referunt. Id nimirum ab Italis hoc anno inchoatum eſt, à Romanis ſequenti. Italicum bellum dictum eſt, quod in Italia, & contra Italos geſtum fuit. Sociale quod contra eos, qui cæteris omnibus expeditionibus ſocij Romanorum erant, Marſicum quod Marſi, duce Silone Popedio, autores defectionis extitiſſent. Velleius tamen aſſerit id malum ab Aſculanis ortum, vbi Seruilius proconſul, Fonteiuſque legatus occiſi fuerant, ac deinde à Marſis acceptum, in omnes Italiæ penetraſſe regiones. Ex parte autem Romanorum Liuius Druſus Tribunus plebis autor Socialis belli dicitur

l. 2.

Romæ Druſus Senatui cupiens gratificari.

Epit. 71. dum Senatui gratificari cupit. Senatus, inquit, cum impotentiam equeſtris ordinis in iudiciis exercendis ferre nollet, omni vi niti cœpit, vt ad ſe iudicia transferrentur, ſuſtinente cauſam eius M. Liuio Druſo Tribuno pl. qui vt maioribus viribus ſuſceptam Senatus cauſam tueretur, ſocios, & Italicos populos, ſpe ciuitatis Romanæ ſollicitauit, iiſque adiuuantibus per vim legibus agrariis, frumentariiſque latis, legem quoque iudicialem tulit, vt æqua parte iudicia penes Senatum & equeſtrem ordinem eſſent.

III. Fit omnibus inuiſus, & occultè occiditur. *Appian. in ciuil.*

Eo facto, quod minimè ſperabat, vtrumque ordinem offendit. Cumque ciuitatis promiſſa largitio non procederet, Italicis quoque populis factus inuiſus, rarò prodibat in publicum, & cum domi in obſcura quadam porticu quotidianos cœtus haberet, accidit vt veſpere dimiſſurus multitudinem, exclamaret ictum ſe, & dicto citiùs cecidit. Velleius ait percuſſum in atrio, laterique infixo cultro, & in vulnere relicto, intra paucas horas expiraſſe. Eo mortuo, nulla de eius cæde quæſtio eſt habita: quin imò omnes eius leges, tanquam contra auſpicia latæ, Marcio Philippo conſule referente, vno Senatu Conſultò ſublatæ ſunt. Quin etiam Equites, per vim ac metum, perfecerunt vt lex à Q. Valerio Tribuno perferretur contra eos, qui ſociis Italicis pro ciuitate obtinenda fauiſſent. Statimque ſubornatis accuſatoribus, plerique ſponte, alij damnati iudicio in exilium abiere, in quibus Cotta, Beſtia, Mummius Achaicus.

Eiuſque leges antiquantur.

IV. Socij deficiunt & fœdus inter ſe ineunt.

Quibus cognitis Italici ſocij, deſperata ciuitate, decreuerunt à populo Romano deficere, eique totis viribus bellum inferre. Itaque per occultas legationes fœdus ineunt, datis vltro citroque obſidibus. Quod vbi Romani ſenſere, miſerunt exploratores, qui rem accuratiùs diſcerent. Ex his vnus conſpicatus adoleſcentem Aſculanum, pro obſide ductum in aliam vrbem, indicauit Seruilio, qui tum pro Conſule in illis regionibus agebat. Seruilius properè Aſculum ingreſſus, dum oppidanos ab incœptis deterrere conatur, ab iis interficitur, ſimulque Fonteius ipſius legatus, quod defectionem patefactam intelligerent. Iis ſublatis, eodem oppidanorum impetu Romani omnes occiſi ſunt, bonaque eorum direpta. Et omnes finitimi populi, qui à Liri amne vſque ad intimum Adriaticum ſinum continentur, arma corripuerunt. Romam nihilominus legatos miſerunt, qui quererentur ſe ad ius ciuitatis non admitti. Quibus cum Senatus reſpondiſſet, ſe eos auditurοs vbi reſipuiſſent, indignatè, totis viribus bellum pararunt.

Seruilium & Fonteiũ occidunt.

ANNVS MVNDI 3964.

IANNÆI 13. PTO. LATHVRI 27.

ANTIOCHI PII 6. & vlt. Imp. Gr. 222.

OLYMP. CLXXII. 3. VRB. C. 663.

ANTE CHRISTVM 89.

I. Mors Antiochi Pij à Parthis. *l. 13. c. 21.*

FVit hic poſtremus Antiochi Pij filij Cyziceni annus. Qui de re audi Ioſephum. *His duobus fratribus*, Philippo ſcilicet & Demetrio Eucæro, *ſtrennè reſiſtens Antiochus* Pius, *breui extinctus eſt*. Laodiceam enim Galatiæ profectus, belli ſocius Galatenorum, ſiue Galatarum reginæ, quæ bellum cum Parthis gerebat, fortiter pugnans cecidit. Sic enim arbitror corrigendum locum, vt in Annalibus oſtendimus. *Quo facto*, inquit Ioſephus, *Syriæ regnum remanſit penes duos fratres, Philippum atque Demetrium.* Refertur porrò ad hunc annum in Euſebij Chronico mors Cleopatræ Ægyptiæ, ab Alexandro filio, Lathuri fratre ipſi illata, cum illa occultis inſidiis exitium Alexandri machinaretur, vt ait Iuſtinus l. 39. Apparet autem hanc cædem aliquandiù latuiſſe populum Alexandrinum, vt ſequenti anno dicetur.

Et Cleopatræ à filio.

II. Res geſta in bello Italico, & vtriuſque partis apparatus.

Quod ad bellum Italicum attinet ſcribit Appianus Italicos delectu habito ad centum millia equitum peditumque conſcripſiſſe: nec minores fuiſſe Romanorum copias, additis auxiliis ſociorum, qui in fide permanſerant. His præerant ambo Coſſ. ambobus enim tam graue bellum committi placuit. Quin & Coſſ. additi ſunt legati, viri eius ætatis ſpectatiſſimi: Rutilio Cn. Pompeius magni pater, Q. Cæ-

pio, C. Marius, C. Perperna, Valerius Meſſala. Cæſari autem Sextus eius frater, P. Lentulus, T. Didius, Licinius Craſſus, Cornelius Sylla, M. Marcellus. Singulis attributæ ſunt ſuæ prouinciæ, omnes proconſulari dignitate ornati. Italici autem imitatione Romanorum, Corfinium, quaſi ſedem imperij conſtituerunt, eóque pecunias & commeatum ad belli vſum contulere: ibi curiam & Senatum quingentorum virorum elegere, à quibus lata lex eſt, vt quotannis duo conſules, & duodecim imperatores crearentur, qui duodecim Italiæ partibus præeſſent. Quod cum factum eſſet multo maiorem hoc anno Romanis intulere cladem, quam accepere. Nam, vt alia taceam, Rutilius Conſul a Vetio Catone inſidiis circumuentus, multis cæſis, multis Liri flumine abſorptis, ex pugna ſaucius moritur, quarto Idus Iunij. Hæc initia fuerunt belli cruentiſſimi, quale poterat expectari ab iis, qui paribus inſtructi viribus, iiſdem bellis exercitati, iiſdem imbuti præceptis, ſumma inſuper animorum contentione inter ſe, atque alienatione certabant.

Diodor. l. 39. Eccl. 1.

Italici ſuperiores fiunt.

III. Apparatus ad bellum Mithridaticum.

Hoc ipſo anno maior acceſſit ad bellum Mithridaticum diſpoſitio. Nam cum nuper in Cappadociæ regnum, à Sylla, inuito Mithridate, reſtitutus eſſet Ariobarzanes, & in Bithyniam Nicomedes, & vterque mox artibus Mithridatis expulſus eſſet, Romani legationem in Aſiam mittunt, cum mandatis, vt armis L. Caſſij, qui Aſiam Pergamenam cum exiguo exercitu obtinebat, & opera Mithridatis, qui ſe adhuc ſimulabat amicum, vterque in regnum ſuum reſtitueretur, quod & perfectum eſt, Mithridate tamen; qui ſuperioribus rebus erat offenſus, nihil adiuuante. Hæc ante Pompeium Conſulem facta eſſe, ſignificat Liuius Epit. 74.

ANNVS MVNDI 3965.

IANNÆI 14. PTO. LATHVRI 28.

PHILIPPI 4. Imp. Græc. 223.

OLYMP. CLXXII. A. 4. VR. C. 664.

ANTE CHRISTVM 88.

I. Alexander Ægypto pellitur, & moritur. *l. 39.*

Alexandro Lathuri fratri materna cædes inulta non fuit. *Nam vbi primum compertum eſt*, ait Iuſtinus, *per ſcelus filij matrem interfectam, concurſu populi in exilium agitur, reuocatóque Ptolemæo regnum redditur, qui neque cum matre bellum gerere voluiſſet, neque à fratre armis repetere, quod prior poſſediſſet.* Sic ipſe, qui vtique fallitur, dum ait per ſcelus à filio perpetratam cædem. Is enim, vt ſupremus Iudex, infandum mulieris caput, vel ob vltimam hanc & Regis & filij attentatam cædem, dedere morti iuſtiſſimè potuit, ac debuit, ne illa deinceps Regum capitibus regniſque illuderet. Porrò in hunc annum refert Euſebius huius Alexandri mortem, quoniam ſequenti reſtituit regno Lathurum, quem nos continenter Regem diximus, propter ius regni nunquam amiſſum, ſed eius poſſeſſionem tantum, per mulieris vim atque tyrannidem, interruptam. Romæ autem iactatum eſt Alexandrum moribundum, populum Romanum hæredem Ægypti, teſtamento reliquiſſe. Apparet autem vi caruiſſe teſtamentum, quoniam in viuis erat Lathurus legitimus regni hæres, ac natu maior Alexandro.

An relictis Rom. hæredibus.

Vide Cic. or. 1. contra Rullum.

II. Iannæus ſuis infeſtus.

Interea Philippus & Demetrius ſeorſim in Syria regnabant. Hieroſolymis autem Alexander Iannæus, ſextum iam annum à clade Arabica, cum ſuis variis cædibus tumultuabatur, adeo vt Ioſephus dicat eum, non minus quam quinquaginta millia Iudæorum, occidiſſe. Quos cum hortaretur ad reconciliationem, eorum odia magis accendit, dum roganti quid ſe vellent facere, vno ore reſponſum eſt, vt ſe interficeret. Moxque miſerunt ad Demetrium Eucærum, qui ab illo auxilia peterent; quæ & impetrarunt, ſed bellum in ſequentem quoque annum protractum eſt.

III. Bellum Italicum minuitur, data pleriſque ciuitate.

Ambo conſules hoc quoque anno bellum Italicum ſortiti ſunt: & nihilominus imperium conſulare Cæſari prorogatum eſt, qui occiſis octo millibus hoſtium, ad Aſculum morbo abſumptus eſt. Interea Hetruſci & Vmbri cum quibuſdam finitimis ad defectionem ſpectabant. Eo metu Senatus libertos tum primum admiſit ad militiam; ſociis vero, qui etiam tum in fide manebant, decreuit ius ciuium. Quo decreto per Hetruriam vulgato, eodem beneficio, & amicos deuinxit amplius, & dubios in fide retinuit, & hoſtem ſimilia ſperantem mitiorem reddidit. At ſuperioris maris accolæ, ignari mutatæ ab Hetruria ſententiæ, dum eo ſe cum 15. millibus per deuios calles conferunt, occurrente Pompeio Conſule, quinque millia amiſerunt: reliqui dum ad ſuos ſe recipiunt, dimidia ex parte tam fame, quam frigore perierunt. Deinde etiam Marſos, Marrucinos, Veſtinoſque magnis cladibus affectos ſubegit, deque iis triumphauit. Alter Conſul Porcius Cato eadem hyeme dum contra Marſos bellum gereret, a C. Marij filio dicitur occiſus, quod ſe C. Mario gloriabundus æquaret. L. autem Sylla re primum malè contra Cluentium geſta, deinde pluribus in locis feliciter, Romam petendi conſulatus cauſa profectus eſt.

Res à Pompeio geſta.

Mors Catonis.

Vide Annal. n. 6.

IV. Mithridaticum bellum ex Romanorum injuria. *Appian. in Mithrid.*

Hoc primum anno, qui L. Syllæ conſulatum præit, à Mithridate contra tres Romanorum duces feliciter pugnatum eſt. Cum enim L. Caſſius & M. Aquilius Nicomedem & Ariobarzanem in Bithyniam & Cappadociam ſua regna reduxiſſent, vtrique ſuadebant, vt vicinam Mithridatis ditionem incurſionibus infeſtarent, ſpem auxilij oſtentantes, idque Nicomedi cum perſuaſiſſent, miſit Mithridates Pelopidam oratorem ad Romanos duces, quorum voluntate hæc facta non ignorabat, expoſtulatum, ſimulque petit vt injuriam vindicent, vel vindicari patiantur. Reſponderunt Romani, etſi iam Nicomedi auxilia decreuerant, neque placere ſibi Mithridatem moleſtia affici à Nicomede, neque Nicomedem bello affici paſſuros. Eam reſponſionem cum Pelopides redarguere vellet, à concilio dimiſſus eſt, mox tamen remiſſus petiit, vt ne tantum bellum, inſcio S.P.Q.R. aggrediantur. Quæ oratio cum viſa eſſet inſolentior iuſſerunt Mithridatem à Nicomede & Cappadocia abſtinere, Pelopidam ſtatim caſtris excedere, & niſi Rex iuſſa faciat, non redire amplius.

V. Eiuſdem pugna, atque victoria.

Itaque Romani duces non expectata ex Vrbe de tanto bello ſententia copias nauales pedeſtreſque contrahunt Caſſius, Aquilius & Oppius, quibus ſe adjungit Nicomedes. At Mithridates longè maiores illis copias objicit, diùque alternante victoria, tandem ſuperior fit Mithridates, incredibili ſtrage à falcatis curribus edita: & caſtris prædáque omni potitus, captiuos omnes benignè tractatos, cum viatico domum remiſit, ad famam clementiæ colligendam. Caſſius Apameam, cum reliquiis copiarum ſuarum. Nicomedes Pergamum, Manius Rhodum verſus receſſit. Q. Oppium à Laodicenſibus proditum, ſecum ducebat illæſum & ſolutum, oſtentabatque captiuum ducem Romanum. Nec multo poſt M. Aquilium legationis huius, & belli autorem præcipuum, captum vinctumque in aſino circumuehebat, coactum ſuapte voce apud ſpectatores proclamare ſe eſſe Manium; donec ſequenti anno Pergami, aurum liquatum in os eius infudit, in corruptelarum exprobrationem. Hæc præludia belli Mithridatici fuerunt.

Som Romanorum ducum.

Aquilij mors.

ANNVS MVNDI 3966.

IANNÆI 15. PTO. LATHVRI 29.

PHILIPPI 5. Imp. Græc. 224.

OLYMP. CLXXIII. A. 1. VRB. C. 665.

ANTE CHRISTVM 87.

I. Demetrius Eucærus adit Iudæam. *Ioſeph. l. 13. c. 22.*

COpioſam malorum meſſem in damna Romanorum ſuggerit hic annus, quo vniuerſa Aſia, vicinæque prouinciæ, quo Italia, quo Roma ipſa concutitur, ſed prius pauca de rebus Syriacis dicamus. Demetrius Eucærus Philippi frater, Iudæorum accitu, in eorum regionem cum exercitu venit, vtique ſperans ſe vna parte edomita, altera facilè potiturum, atque ita Iudæam à Syriæ regibus amiſſam, paulatim recuperaturum. Ei Iudæi Iannæi hoſtes occurrunt, & iunctis copiis circa Sicima caſtra ponunt, in quibus erant equitum tria millia, peditum 40. Alexander autem cum mercenariorum ſex millibus & ducentis, & Iudæorum ſuæ factionis viginti millibus illi occurrit. Nec ſtatim ad manus ventum eſt. Nam Demetrius mercenarios Iannæi ad defectionem ſollicitabat, Iannæus autem Iudæos, qui erant cum Demetrio. Cumque res non ſucсederet, pugnatum eſt, & victoria penes Demetrium fuit. Mox tamen cum ſibi à fratre Philippo metueret, retrò abiit.

Et Iannæũ vincit.

II. Belli Italici extrema.

Italicum porrò bellum maxima ex parte ſopitum eſt hoc anno. Nam, vt ſcribit Appianus, cum Coſconius Prætor plurimis Italiæ populis deditione potitus eſſet, ſucceſſor eius Cæcilius Metellus accepto exercitu, Apulos adortus prælio vicit, in quo Popedius vnus de defectionis autoribus cecidit, reliquiæ cladis cateruatim ad victorem transfugerunt. Fuerunt tamen qui legatos ad Mithridatem mitterent, vt is in Italiam ad opprimendos Romanos cum exercitu traijceret; quod ille ſe facturum reſpondit, ſimulatque Aſiam ſuæ ditioni ſubjugaſſet. Id quia lentum fore videbatur, deſpondebant animos. Pauci erant reliqui Samnites & Lucani, qui belli reliquias fouebant. *Itaque bellum ſociale*, ait Appianus, *maxima contentione geſtum elanguit, cum priuatim vniuerſa Italia ciuitatem Romanam adepta eſt, præter Lucanos & Samnites, qui & ipſi aliquanto poſt voti compotes effecti ſunt.* Quanto id ſapientiùs factum fuiſſet, priuſquam tota Italia tot vbique cladibus ac cædibus, toto quadriennio cruentaretur?

Legatio ad Mithrid.

III. Syllæ Conſulatus, ei Aſia obtigit.

Interea Sylla cùm rebus vbique geſtis clareſceret, conſulatum omnium pene ciuium ſuffragiis adeptus eſt, eique bellum Mithridaticum, Aſiaque prouincia ſorte obtigit. Cumque vrbe egreſſus circa Nolam moraretur, vt ait Velleius (ea quippe vrbs adhuc arma pertinaciter retinebat, exercituque Romano obſidebatur) P. Sulpicius Trib. plebis, vir acer ac diſertus, Mario, qui belli Mithridatici cupiditate flagrabat, ſeſe addixit, legemque ad populum tulit, qua Syllæ imperium abrogabatur, C. Mario bellum Mithridaticum decernebatur. Quibus cognitis Sylla cum ſex legionibus ad vrbem rediit, eamque, inita cum Marianis pugna, victor armis occupauit, cóque primum tempore Romanus exercitus hoſtiliter patriam ingreſſus eſt. Sylla 12. autores nouarum rerum, inter quos Marium cum filio, & P. Sulpicium vrbe exturbauit, atque proſcripſit. Sulpitium fugientem equites aſſecuti, in Laurentinis paludibus iugulauere, caputque eius pro roſtris poſitum, omen imminentis proſcriptionis fuit. Marius ipſe qui limo obrutus, oculis tantummodo, ac naribus eminentibus latuerat, vltimumque mortis periculum adierat, Minturnenſium miſericordia ſeruatus, traiecit in Africam, cum filio, quem circa Ænariam fuerat aſſecutus.

Moxque imperium abrogatur.

Reuerſus ſæuit in Vrbe cædibus, Marij periculum.

IV. Factio Marianorum, & Pompeij Conſulis cædes.

At Sylla, præmiſſo exercitu, redit in Campaniam, inde traiecturus in Aſiam. Romæ autem profugorum factio ſuorum reditum omni ſtudio, vel cum pernicie conſulum, deſiderabat: quoniam ipſis incolumibus res confici non poterat. Et Sylla quidem cum exercitu ſatis tutus erat: alterius periculum miſeratus populus, Italiam ei decreuit, & exercitum, qui Cn. Pompeij proconſulis auſpiciis militabat, quod Pompeius tam ægrè tulit, vt tumultu in exercitu excitato, eum interficiendum curaret. Atque ita populus dum Pompeij Conſulis incolumitati ſtudet, eum præcipitem egit in ruinam. Ea re cognita Sylla maturauit in Aſiam traijcere, vbi Romana res peſſimè habebat.

V. Mithridatis conſpiratio, & crudelitas in Romanos.

Mithridates enim Satrapis omnibus ſuis ac ciuitatum magiſtratibus ſecretas ſcripſit literas, vt vniuerſi dicta die inuaderent armis Romanos, Italoſque, cum vxoribus, ac liberis, eoſque interficerent, inſepultos abijcerent, bona partim Regi, partim percuſſoribus cederent: qua denunciatione 150. millia Romanorum vno die cæſa ſcribit Plutarchus in Sylla, quam cladem S. Auguſt. eleganter deplorat. Interea Rex cum Rhodios magno apparatu aggreſſus eſſet, inde regredi cum damnis & ignominia coactus eſt. Eius tamen duces meliore ſucceſſu bellum geſſerunt, Pelopidas in

l. 3. de Ciu. c. 22.

Malè pugnat in Rhodios.

Sylla Græciam adit, & pugnat contra Archelaum.

Lycia, Archelaus in Græcia, Ariarathes filius in Thracia, & Macedonia, Metaphanes in Eubœa, Demetriade & Magneſia: vſque ad Syllæ aduentum in Græciam, cum quinque legionibus, & cohortibus aliquot. Ibi mox pecuniis, auxiliis, commeatuque ex Ætolia & Theſſalia accerſito, contra Archelaum tranſiuit in Atticam: in quo itinere penè tota Bœotia cum Thebis ad ipſum eadem leuitate defecit, qua ad Archelaum paulò ante defecerat; cum quo Sylla ad Pyræeum vario euentu, ad hyemem vſque certauit. Quo tempore princeps Academiæ Philo cum Athenienſium optimatibus Romam profugit, cui M. Tullius annos vndeuiginti natus ſeſe erudiendum tradidit.

Philo Ciceronis magiſter.

ANNVS MVNDI 3967.

IANNÆI 16. LATHVRI 30.

PHILIPPI 6. Imp. Græcorum 225.

OLYMP. CLXXIII. 2. VRB. C. 666.

ANTE CHRISTVM 86.

I. Iannæi in Iudæos immanis crudelitas. *Ioſeph l.13 c.22.*

Iudæi auxilio Demetrij deſtituti, nec tamen depoſito in Alexandrum Iannæum odio, propriis viribus aduerſus eum bellum geſſerunt, ſed ſemper victi multos è ſuo numero amittebant. Tandem potentiſſimos eorum in Bethoma compulſos oppugnauit, expugnatoſque abduxit Hieroſolymam, vbi facinus commiſit longè immaniſſimum. Epulans enim cum concubinis excelſiore loco vnde proſpectus patebat, ad octingentos iuſſit crucibus affigi, & in conſpectu adhuc viuentium, iugulauit vxores eorum, & liberos, pœnas pro acceptis iniuriis exigens; propter quam crudelitatem Thracidæ cognomen apud Iudæos inuenit, vt ait Ioſephus. Demetrius autem relicta Iudæa Beræam profectus, Philippum fratrem ſuum oppugnauit in ea; ſed mox Arabum & Parthorum ſuperuenientibus auxiliis, captus, atque ad Mithridatem Parthorum Regem miſſus eſt, ibique morbo conſumptus. Philippus autem profectus Antiochiam, totius Syriæ regno potitus eſt.

Demetrius à Parthis captus morbo perit.

II. Cinna creatus Conſul, cum Syllanis perfidè agit.

Interim Romæ bellorum ciuilium incendium ſuperiore anno excitatum, vehementiùs inflammatum eſt. L. Cornelio Cinna faces inijciente. Is creatus eſt Conſul, tametſi Marij, cæterorumque profugorum partibus faueret; ſed exacto priùs ab eo per amicos Syllæ iureiurando, de conſeruanda cum Sylla amicitia. Sed inito mox magiſtratu, trecentis delinitus talentis fracto iureiurando, ſe amicis exulum dedit, & ingentem è tota Italia frequentiam in vrbem acciuit, promittens ſe eos veteribus tribubus inſcripturum, qui in octo nouas tribus contributi fuerant, cum his præoccupato foro, & ſicis veſte tectis, vim parabat vt lex ferretur, & Tribuni qui intercedebant, de roſtris pellebantur. At pro veteribus ſtabat alter Conſul Octauius, qui ſuperueniens, Italicos non ſine cæde diſſipauit. Cinna vbi vidit victos ſuos, per vrbem diſcurrens ſeruos vocabat ad pileum, ſed nemine occurrente, vrbe egreſſus ad nouos ciues ſollicitandos Nolam vſque profectus eſt. Quam ob cauſam Senatus eum abſentem conſulatu abdicauit, Cornelio Merula ſuffecto.

Cum Octauio malè pugnat.

III. Vrbe pulſus à Nolano exercitu recipitur:

At Cinna variis artibus à Nolano exercitu receptus, & redditis faſcibus Conſulem agere iuſſus eſt. Cumque totus exercitus in eius verba iuraſſet, retinens inſignia conſulatus, patriæ cum ingentibus copiis, quas vndique corradebat, bellum intulit. Octauius interim & Merula Coſſ. vrbem diligenter communiunt, & Pompeium proconſulem cum exercitu ad eius protectionem euocant. Qui properato itinere ad portam Collinam caſtra poſuit. At Cinna mox affuit, qui tetendit in proximo. Affuit & C. Marius cum ſex Hetruſcorum millibus, qui ad Cinnæ partes tranſiit: Qui mox vrbem tribus caſtris circumdedit, vnis Marius, aliis Sertorius, tertiis Cinna & Carbo præerant. At Conſules, qui altero exercitu opus habebant, nec Syllam ex Aſia reuocare poterant, Cæcilio Metello reliquias belli Samnitici perſequenti ſignificant, vt quibuſcumque honeſtis conditionibus re compoſita, obſeſſæ patriæ quamprimum ſuccurrat. Sed dum ille cunctatur Samnitium admittere poſtulata, Marius eis cuncta pollicitus, eos ſuas in partes traxit.

Et vrbem cum Mario obſidet.

IV. Eam occupant, mox que repelluntur.

Interea Appius Claudius Tribunus Ianiculi cuſtos C. Marium, diluculo aperta porta, in Vrbem admittit, cum quo & Cinna irrumpit. Verum Octauio Pompeioque occurrentibus continuo repulſi ſunt. Moxque Pompeius cum pleriſque ſuorum fulminibus icti, aut vt Velleius mauult peſtilentia, periere. Cum autem interim Vrbs inopia laboraret, occupatis vndique ab hoſte commeatibus, Senatus legatos ad Cinnam de pace mittit. Is autem ante omnia rogauit ad Conſulemne, an ad priuatum venirent, qui cum reſponſum expedire nequirent, reuerterunt. Fame autem vrgente, & multis ad Cinnam vt fortiorem tranſeuntibus, Senatus iterum legatos, vt ad Conſulem de pace mittit, vnum tantum deprecans, vt iureiurando caueret, ſe temperaturum à cædibus. Ille iureiurando abſtinuit, promiſit tamen ſe conſcio neminem cæſum iri. Mox tamen vrbe cum Mario admiſſus, in ea rapinis, cædibuſque ambo ſæuierunt, Octauius Conſul capite truncatur, & caput pro roſtris poſitum, Merula ſuffectus Conſul ſibi manus infert, M. Antonius gladiis militum, Cinnæ & Marij iuſſu confoditur. Q. Catulus ſibi mortem accerſit, vt & P. Craſſus; eius autem filius ab equitibus Fimbriæ interemptus eſt, cum pleriſque aliis Prætoriis & Conſularibus viris, quorum capitibus in roſtris ad ludibrium expoſitis, ne corpora quidem ſepulturæ mandare fas fuit. Sylla iudicatus hoſtis, eius leges abrogatæ, bona publicata, diruta domus, amici interfecti, vxor liberique ad necem quæſiti, ægrè euaſerunt. Denique nihil illa victoria fuiſſet crudeliùs, vt ait Velleius, niſi mox Syllana ſecuta fuiſſet.

Senatus penuria preſſus pacem ab eo petit.

Cinna & Marius vrbe recepti in Syllanos hoſtiliter ſe gerunt.

V. Res à Sylla geſta in Græcia. Mors filij Mithridatis.

At Sylla in Græcia perſtabat obſtinatiùs in oppugnando Piræeo, & in eo defendendo Archelaus, dum filius Mithridatis occupat Macedoniam, moxque dum contra Syllam proficiſcitur, morbo in itinere extinctus eſt. Ille interim ſacros Græciæ theſauros prædatur.

Athe-

Athenarum clades.

Athenas Martiis Calendis expugnat, cædibuſque replet. Arcem quoque mox deditione recipit, cuius propugnatores magna ex parte ſupplicio affecit. Tum ad Piræei oppugnationem rediit, & cum Archelao duce Mithridatis, ne tertia quidem copiarum parte ei par, captata loci opportunitate conflixit, maximamque victoriam eſt conſecutus, vt de 110. millibus, vix decem millia cum Archelao perniciem vitarint, cum de Romanis tredecim tantum viri deſiderati dicantur.

ANNVS MVNDI 3968.

IANNÆI 17. PTO. LATHVRI 31.

PHILIPPI 7. Imp. Græc. 226.

OLYMP. CLXXIII. A. 3. VR. C. 667.

ANTE CHRISTVM 85.

I. Dionyſius quintus Gryp. filius.

PHilippus Grypi tertius filius, Demetrio Eucæro fratre regni æmulo liberatus, modico tempore quietus fuit. Quamprimum enim quintus eius frater Antiochus cognomento Dionyſius in regno Damaſci ei ſuffectus eſt æmulus. Qui cum exercitum duxiſſet contra Arabes, re cognita Philippus eius frater Damaſcum aduolat, & opera Mileſij arcis præfecti vrbe potitus eſt, cuius beneficium cum non agnoſceret, viderique vellet vrbem terrore non proditione cœpiſſe, eam rurſus amiſit. His auditis Dionyſius confeſtim ex Arabia reuertitur, rebuſque ſuis compoſitis, eodem mox rediens, per Iudæam, inuito Iannæo, tranſiit, & cum Arabe præliatus eſt acriter; iamque de victoria certus, occiſus eſt, dum alterum ſuorum cornu laborans vult in integrum reſtituere. Sicque Syria Damaſcena in Aretæ Regis Arabum manus venit, qui nihil ad Seleucidas pertinebat: De quibus ſoli duo ſupererant Philippus tertius Grypi filius, & Antiochus Antiochi Pij filius, qui regno in Tygranis poteſtatem redacto, in Aſia delitescens Aſiaticus eſt appellatus.

Antiochus Dionyſius regnat Damaſci.

Quam Arabes occupant cæſo Dionyſio.

Appian. in Syriac.

II. Cinna & Marius ſe ipſos Coſſ. creant.

Romæ Cinna & Marius ſine vllis comitiis ſeipſos in ſequentem annum Conſules renunciarunt: eodemque die quo magiſtratum inierant Marius Sextum Licinium Senatorem de ſaxo deijci iuſſit, editiſque multis ſceleribus decimo tertio, vel vt Plutarchus ait, decimo ſexto die conſulatus exceſſit è viuis, & quidem ex vltro ſuſcepta intemperantia, vt idem ait, metu Syllanæ vindictæ: Dubium reliquit vtrum bello melior patriæ, an pace pernicioſior fuerit. Ei ſuffectus eſt ab ipſo Cinna miſſuſque in Aſiam Valerius Flaccus, vt pro Sylla iam hoſte declarato, prouinciæ præeſſet, ac bellum contra Mithridatem gereret. Verum pars exercitus eius ad caſtra Syllæ tranſiit, ſicut & Senatores, qui Cinnæ & Marij crudelitatem euadere potuerant, à quibus Sylla rogabatur, vt patriæ penè perditæ opem ferret. Flacci ſocius, aut potius legatus Fimbria, cum à Conſule parum honorificè tractatus eſſet, ipſum ex puteo in quo latebat, extractum interemit, ſeque ducem exercitus propria authoritate conſtituit. Deinde aliquot præliis cum filio Mithridatis non infeliciter geſtis, traiecit in Aſiam, vbi Regem ipſum ad fugam compulit.

Liu. Epit. 80.

Mors Marij, & Valerij.

Fimbriæ geſta.

III. Mithridates copias mittit in Græciam.

Verum is cladis ad Cheronæam acceptæ non ignarus, cum mallet in Græcia, quam in Aſia bellum geri, in gentem rurſus per hyemem collegit exercitum octoginta millium quem Dorylaus ad Archelaum duxit in Græciam, qui reliqua illa decem millia retinebat. Et ille quidem pugnam cum Sylla affectabat, deterrente eum Archelao, qui Romanam virtutem, & Syllæ fœlicitatem eſſet expertus: ideoque leuioribus aliquot præliis contentus fuit, donec ad Orchomenon Bœotiæ ventum eſt, vbi Syllani, hoſtilis equitatus multitudine territi, pugnam detrectabant. Cumque Sylla neque precibus quidquam, neque minis proficeret, deſiliit ex equo, & correpto ſigno procurrit inter duas acies cum ſatellitio, clamans. *Si quis vos milites rogarit, vbi nam Imperatorem veſtrum prodideritis, reſpondete, pugnantem ad Orchomenon.* Tum præfecti eius periculo moti, ſuccurrerunt è ſuis ordinibus: cæteri certatim pudore ſecuti, hoſtem inferentem ſe, non ſolum feliciter repulerunt, ſed quindecim etiam millia, & in iis filium Archelai Diogenem peremerunt. Poſtridie caſtra eius expugnauit & infinita barbarorum ſtrage edita, Archelaum cum nauicula in Chalcidem eiecit. Ipſe Bœotiam diripuit, tranſgreſſuſque in Theſſaliam, Lucullum cum nauibus expectans, hyemauit.

Sylla qua arte ſuos ad pugnam traxerit.

ANNVS MVNDI 3969.

IANNÆI 18. PTO. LATHVRI 32.

PHILIPPI 8. Imp. Græc. 227.

OLYMP. CLXXIII. A. 4. VR. CO. 668.

ANTE CHRISTVM 84.

Philippus vltimus Seleucidarum regnat.

SOlus hoc anno, & vltimus Seleucidarum Philippus Grypi filius regnauit in parte Syriæ, Damaſco ac Cœleſyria per Aretam Arabem occupata. Etſi enim Philippo poſterior fuit ætate Antiochus Dionyſius, filius Antiochi Pij, is tamen & breuiſſimè regnauit, & Philippo extinctus eſt prior, vt affirmat Ioſephus; itaque in Seleucidarum regibus non numeratur. Fuit porrò hic annus Sabbaticus, ordine 198. tot enim annorum ſeptenaria ab initio principatus Ioſue numerantur.

II. Cinna ſe ipſum conſulē creat, & collegā aſſumit Carbonem.

Romæ autem cum Cinna dominaretur, ſeipſum tertium creauit Conſulem, & in locum occiſi Valerij Flacci, collegam aſſumpſit Carbonem, in hunc & ſequentem annum. Interim autem Fimbria Aſianos populos populationibus vexabat: cum Ilienſes ab eo oppugnati confugerunt ad Syllam, qui & ſe venturum promiſit, & Fimbriæ denunciauit, vt à ſuis deditiis abſtineret. Ille laudauit reuerſos in populi Romani amicitiam, rogauit autem vt ſe quoque Romanum hominem vrbe reciperent. Ingreſſus autem interfecit omnes obuios, & concremauit omnia. Tum eos qui legationem ad Syllam obierant variis cruciatibus necauit: &

Fimbriæ contra Ilienſes crudelitas.

qui in Mineruæ confugerant, cum ipſo fano combuſſit. Quin & mœnia diruit, ac poſtridie obiuit vrbem circumſpiciens nũquid reliquium ſupereſſet. Fuit ea clades Ilij, vel Auguſtino teſte, longè maior Agamemnonia, quæ hanc annis 1099. anteceſſit.

l. 3. de Ciu. c. 7.

III. Mithridates quærit à Sylla pacem, & impetrat.

Mithridates autem audita clade Orchomenia ſcripſit Archelao, vt pacem cum Sylla quam honeſtiſſimis poſſet conditionibus faceret: ad quam Sylla cogebatur, vt qui neque claſſem haberet, neque pecunias ab Vrbe reciperet, vtpote hoſtis iudicatus, & pecuniam in Græcia corraſam abſumpſerat, & cupiebat quamprimum exercitum recentem contra inimicos in Italiam tranſportare. Itaque conſenſit in pacem, & ad eam Mithridatem, duris licet conditionibus adegit. Sicque primum bellum Mithridaticum ſedatum eſt, interfectis à Sylla 160. millibus militum Mithridaticorum, vt ipſe apud Archelaum & Mithridatem gloriatus eſt. Addit Plutarchus Syllam cum vidiſſet offenſos ea pace milites, reſpondiſſe, non potuiſſe ſe ſimul Fimbriam & Mithridatem, ſi conueniſſent inter ſe, ſuſtinere. Ab ea pace contra Fimbriam Sylla progreditur, quem ſui milites, quamuis omnia molientem, deſeruere, & ad manus ſibi in fano Æſculapij inferendas compulere: Sylla accepto eius exercitu, prouinciam compoſuit, & ſe ad ciuile bellum maturandum conuertit. Frangendum quippe hoſtem prius, quam ciuem vlciſcendum putauit.

Fimbriam ſui deſerũt, ipſe ſe perimit.

ANNVS MVNDI 3970.

IANNÆI 19. PTO. LATHVRI 33.

PHILIPPI 9. & vlt. Imp. Gr. 228. & vlt.

OLYMP. CLXXIV. A. 1. VRB. C. 669.

ANTE CHRISTVM 85.

I. Regni Græcorum finis. *Vide A. M. 3764. n. 11.*

Hic poſtremus eſt regni Seleucidarum, ſiue Græcorum annus, idemque à primo Seleuci Nicanoris, & ab eo recuperatæ Babylonis 228. vt diligentiùs in Annalibus oſtenſum eſt (durauitq; viginti annis amplius quam Imperium Perſicum) idemque eſt Philippi non ſecundus, vt habet Euſebius, ſed nonus, vt ex Ioſepho anno 3962. deduximus. Eius porro mors incomperta eſt, de ſucceſſore Tigrane ſequenti anno dicemus. Interea Sylla res Aſiæ componit, Nicomedem & Ariobarzanum in propria regna à Curione reduci iubet, Ilienſes, Chios, Lycios, Magneſios, alioſque aliquot populos, ſociis populi Romani aſcribit, ſeruos à Mithridate manumiſſos, in herilem poteſtatem reducit, & tota gemente Aſia, immenſas extorſit publicè priuatimque pecunias, vt milites rapina ſaturatos, ſuis haberet voluntatibus obſequentes. Denique Murena cum duabus Fimbrianis legionibus in Aſia relicto, ad cætera ordinanda, ipſe in Græciam, & inde in Italiam traiecit, cum copioſo, & egregie erga ſe animato exercitu, cum claſſe plurima, ingentibus pecuniis, omnique belli apparatu, & immenſo vltionis appetitu.

Sylla res Aſiæ componit.

Vbi Murenam relinquit.

II. Coſſ. copias in Syllam parant.

Quæ cum non ignorarent Coſſ. omnia ad ei reſiſtendum, non in vrbe ſolum, ſed tota Italia terra marique compararunt. Interea ſcribit ad Senatum Sylla literas querelarum, exprobrationum & minarum plenas, quæ cum pauorem omnibus inieciſſent, miſſi ſunt legati, qui eum cum aduerſariis reconciliare conarentur, & Senatus voluntatem ad ei ſatisfaciendum oſtenderent. Sed ipſe ferox ac ſæuus, reconciliationem reſpuit: ad quam vt eum Senatus alliceret, Cinnam iuſſerat ceſſare à delectibus. Qui tamen poſt legatorum deceſſum, ſe cum collega in proximum annum Conſulem deſignat, ne opus haberet comitiorum cauſa vrbem repetere. Mox autem ambo Coſſ. peragrata Italia, conſcriptiſque legionibus in Dalmatiam traijcere parabant, vt Syllæ occurrerent, non ſatis ſecundis, ſiue ventis, ſiue ſuorum voluntatibus; quas cum Cinna etiam minis exaſperaſſet, ab iis confoſſus interiit, ſub initia quarti ſui conſulatus. Reliquo anno ſolus Corbo Conſul fuit.

Cinna à ſuis confoditur.

III. Syllæ copiæ.

At Sylla cum claſſe mille & ſexcentarum nauium Brunduſium appulit, ineunte Olympiade 174. & triginta millibus armatorum: quas copias auxit in itinere Metelli Pij, Cn. Pompeij, & Cethegi nonnullis copiis. Ipſe vero cum Metello agebat Proconſulem, quia neuter depoſuerat dignitatem. Ciues autem omni ſtudio defenſionem parabant, memores prioris eius in vrbem ingreſſus, & plebiſcitorum, quibus eum, eiuſque amicos vexauerant. Et tamen tanto facilior erat ciuium apparatus quod Sylla contra Remp. & Coſſ. arma ferret, ipſi pro Repub. auſpiciis legitimi magiſtratus pugnaturi erant. Atque ita hic annus, ad nouos vſque Coſſ. abiit.

ANNVS MVNDI 3971.

IANNÆI 20. PTO. LATHVRI 34.

TIGRANIS IN SYRIA 1.

OLYMP. CLXXVI. 2. VRB. C. 670.

ANTE CHRISTVM 82.

I. Tigranis initium.

Nouum Syriæ Regem Tigranem Armenum hoc anno, ad decimum octauum vſque ſuggerimus, quando à Pompeio Magno deuictus, Syria quoque ſpoliatus eſt. Qua in re Iuſtinum potius quam Appianum ſequimur, qui annos 14. tantum Tigrani tribuit, ea moti conjectura, quod proximo anno Romanos inter & Mithridatem pax inita eſt, inter quos flagrante bello, quo & ipſe Tigranes gener Regis erat implicitus, non facile licuiſſet in Syriam arma transferre. Hæc ergo erit quaſi appendix Regni Græcorum & Syriæ, donec Tigrane victo, omnia in Romanorum poteſtatem ceſſere. De hac porro tranſlatione regni Syriæ in Tigranem ſcribit Iuſtinus, Syros bellis regulorum attritos, ad externos Reges circumſpexiſſe, & Tigranem Regem Armeniæ cæteris antetuliſſe, inſtructum, præter domeſticas vires, Parthica ſocietate, & Mithridatis affinitate. Interea tamen Aretas Arabs Cœ-

Et in eum regni Syriæ tranſlatio.

leſyriam tenebat vocatus à Damaſcenis, qui & expeditione in Iudæos ſuſcepta, victor euaſit, & certis conditionibus ad ſua reuerſus eſt.

I. Coſſ. in Syllam mouent.

Quod ad ciuile bellum attinet, huius anni Conſules cum Carbone malè ſibi à Sylla metuentes, cum ſuis quiſque copiis contra hoſtem ibant. Sylla quoque per Italiam progrediebatur innoxius, vt populos ad ſuas partes traheret, quin etiam præ ſe ferebat ad bellum æquis conditionibus componendum ſe paratum eſſe. Nihilominus primùm cum Norbano Conſule ita conflixit ad Canuſium, vt ſex millia ex Norbani exercitu deſiderata fuerint, ex Syllanis vero perpauci. Deinde contra alterum Conſulem fraude pugnauit. Cum enim eius exercitus pacis magis quam pugnæ cupidus eſſet, cum ſermones de concordia de induſtria à Syllanis iniectos accepiſſent, deſerto Conſule, omnes ad Syllam tranſierunt, adeo vt ſolus cum Conſule filius eius remaneret, quos Sylla dimiſit incolumes; qui poſtea teſte M. Tullio, Maſſiliæ in exilio vixere. Omnes inde copiæ diuerſis itineribus Vrbem adibant. Carbo prior in Vrbem delatus, effecit vt Metellus, & quotquot alij Senatores Syllæ ſe adiunxerant hoſtes indicarentur. Quo ipſo tempore Capitolium caſu deflagrauit, pridiè nonas quintiles, qui eſt ſextus Iulij, viginti annis ante Catilinariam coniurationem, vt autor eſt Salluſtius.

Qui Norbanum vincit & Scipionem exercitu ſpoliat.

Pro Sext. Syllani opera Carbonis hoſtes iudicati. *Caſſiod.* *Iul. Obſeq.*

Incendium Capitolij.

II. Sertorij initia.

Interea Sertorius dudum ſortitus Hiſpaniam; poſtquam Sueſſam, quæ à Syllanis tenebatur, occupauit, dum Sylla Scipionis exercitum ad defectionem trahebat, profugit, in prouinciam; in qua cum ei non ſuccederetur, magni belli ſegetem præparauit. Dum hinc Conſules & inde Sylla copias ſuas vndique augere conabantur, quo in ſtudio vtriumque reliquum anni conſumptum eſt.

ANNVS MVNDI 3972.

IANNÆI 21. PTO. LATHVRI 35.

TIGRANIS 1. SYLL. Dict. 1.

OLYMP. CLXXIV. A. 3. VR. C. 671.

ANTE CHRISTVM. 81.

I. Iannæi expeditio triennij. *Ioſeph. l. 13. c. 23.*

Alexander Iannæus cum ſe ab Areta Rege Arabum & Damaſci certi conditionibus expediuiſſet, triennij expeditionem ſuſcepit, in qua primùm Dion oppidum vi cepit, deinde Eſſam duxit vbi erant Zenonis tyranni, & Theodori eius filij res pretioſiſſimæ; eóque oppido expugnato, Gaulon & Seleuciam ſubegit, & vallem Antiochi, & caſtellum municiſſimum Gamala, ita dictum quod Cameli ſimilitudinem præ ſe ferret, eorumque locorum dominum Demetrium principatu exuit, multis criminibus objeſtis. Hæc ille triennio, quibus peractis domum reduxit exercitum, magna alacritate Iudæis eum, ob res proſperè geſtas excipientibus.

II.

Romæ autem Papyrius Carbo tertium factus eſt Conſul, eique collega datus eſt M. Marius Gratidianus, vigeſimum quintum annum agens, quem C. Marius ſepties Conſul adoptauerat, cum liberis careret. Hic parum feliciter contra Syllam pugnauit, & parte ſuorum ad Syllam tranſeunte, Præneſte compulſus eſt, ibique Syllæ iuſſu obſeſſus, dum fame expugnaretur. Eam obſidionem ſoluere Carbo Conſul non ſemel aggreſſus, occupatas ab hoſte fauces, per quas ſolus erat tranſitus, perrumpere non valuit, ſed magna cum clade repulſus eſt. Irritus quoque fuit conatus Lucanorum, Samnitium, Capuanorum, liberati Conſulis gloriam ambientium, ſed ipſi quoque cum ſeptuaginta millibus excluſi ſunt. Ac ne Marius quidem ipſe, ſæpius conatus erumpere, quidquam profecit. Itaque deſperatis rebus, mundata prius Prætori aliquot inſignium virorum cæde, ſibi ipſi manus intulit.

Conſul Marius victus à Sylla, Præneſte obſidetur.

Et ſe ipſe interimit.

III. Sylla Vrbem adit, ad eamque pugnat. *l. 5. c. 20. & 21.*

Quibus cognitis Sylla copias ad vrbem non vno itinere miſit, quas vrbe receptas ſcribit Appianus. At Oroſius ait Syllam cum Lamponio Samnitium duce, & Carinatis reliquiis, ante ipſum, vrbem, portamque Collinam, ad horam diei nonam depugnaſſe, tandemque viciſſe. Octoginta, inquit, millia hominum ibi fuſa dicuntur; duodecim millia ſeſe dediderunt; reliquam multitudinem in fugam verſam, inſatiabilis victorum ciuium ira conſumpſit. Atque ita trepidam vrbem victor ingreſſus eſt, exercitu in campo Martio ante portas in ſtatione relicto, omnibus aduerſæ factionis ciuibus fuga dilapſis, quorum bona ærario addicta, continuo ſub haſta vendi iuſſit; aduocatáque concione, iuſſit populum bono eſſe animo, viſuros propediem finem malorum, & Rempub. conſtitutam. Deinde ordinatis quæ præſens poſcebant remedium, ad reliquias belli conficiendas profectus eſt. Et cum Carbone acerrimo prælio per totum diem conflictatus, neutram in partem inclinante victoria. Tandem cum multi vndique ad Syllam deficerent, aut à Syllanis ducibus profligarentur, cum Norbanus Rhodum profugiſſet, ibique ſe, ne dederetur, interemiſſet, tota Ciſalpina Gallia defeciſſet ad Metellum, Lucullus ad Placentiam proſperè pugnaſſet, Albinouanus, cæſis aliquot partium ſuarum ducibus, ad Syllam tranſfugiſſet, deſerta ſegniter Italia, profugit in Africam.

Et victor ingreditur, moxque belli reliquias perſequitur.

Carbo fugit in Africam.

IV. Carboniani Vrbem adeunt, & ad eam cum Sylla pugnant.

Aliquot autem Carboniani duces cum Marium Conſulem liberare nequiuiſſent, vrbem adierunt, nihilque propius factum eſt, quam vt vrbem præſidio carentem inuaderent. Cum Sylla vrbi metuens, properè præmiſſis ſeptingentis equitibus, qui hoſtium agmen remorarentur, ipſe accelerato cum omnibus copiis itinere ad portam Collinam caſtra poſuit, ibique Calend. Nouembris hora decima ſignis collatis, dextrum Syllæ cornu vicit ſiniſtrum ſuum ad vrbis portas effugit, vbi cataracta demiſſa multi oppreſſi ſunt, alij neceſſitate coacti tota nocte pugnarunt, & Sylla quidem in hoc prælio ſupremum vitæ diſcrimen ſemel iterumque adiit, Carboniani autem duces, qui prælio ſuperfuerant, diuerſa loca fuga petierunt. Cum autem Samnites maximè hanc ei cladem attuliſſent, tantum in eos odium concepit, vt cum ſuper octo millia captiuorum haberet in poteſtate, quia maior pars

Tandemq; victi diffugiunt.

Syllæ odiũ & crudelitas inſanites, & Romæ exercita.

Samnites erant, omnes iaculatoribus conficiendos obiecit. Quorum vociferatione cum Senatus, qui in æde Bellonæ coactus erat, eſſet attonitus, ille conſtanti vultu, patres animum aduertere iuſſit, neque curare quid ageretur foris: nonnullos improbos ſuo iuſſu caſtigari.

V. Et Præneſte, & oppidum diripit.

Cum autem Præneſte Lucretio, à quo obſidebatur, mortuo Mario deditionem feciſſet, quotquot ibi Senatores Marianæ factionis deprehendit, aut ſtatim interfecit, aut miſit in cuſtodiam. Quos Sylla tripertito diuiſit, vt eſſent Romani ſeorſim à Samnitibus & Præneſtinis, Romanis per præconem data venia, alios omnes iaculis confixit ad 12. millia, ſi qua Plutarcho fides, oppidumque eo tempore ditiſſimum diripuit. *in Sylla.* Norba vero Campaniæ vrbs cum per proditionem in Æmylij Lepidi poteſtatem veniſſet, tota vel mutuis cædibus, vel incendio obſumpta eſt. Alia loca à Syllanis ducibus obita, præſidiiſque, vbi viſum eſt opus eſſe, firmata ſunt. Pompeius autem in Africam contra Carbonem, & in Siciliam contra eius amicos, Metellus in Hiſpaniam contra Sertorium miſſus eſt. Ipſe autem in Vrbe populo ad concionem vocato, multa de ſe magnificè, & vehementer ad eum terrendum locutus, ita concluſit orationem vt diceret, Populi quidem ſtatum in melius ſe mutaturum, in ſuos autem inimicos animaduerſurum.

Pompeij in Africam & Metelli in Hiſpaniam expeditio.

VI. Syllæ proſcriptio immanis. *Plut.*

Poſt concionem ſine mora Senatores quadraginta, equites, mille & ſexcentos proſcripſit, præmio duorum talentûm percuſſoribus propoſito. Nec multo poſt alios octoginta nemini re communicata proſcripſit, & vno interiecto die 220. mox tertio die non pauciores adiunxit, denique pro concione adiecit, vt ait Plutarch. ſe eos, quorum meminiſſet proſcripſiſſe, qui ipſum nunc fugerent, deinceps proſcripturum. Nec minor fuit ſociorum expulſio, direptio, cædes, qui Carboni, Norbano, Mario, eorumve legatis paruerant, qui opem aliquam contra Syllam contulerant, quibus de rebus ſeueriſſima tota Italia iudicia exercebantur. Denique totos populos Sylla vexare aggreſſus eſt, quorundam arces, aliorum mœnia diruit, alios grauiſſimis exactionibus vexauit, alios tranſmigrationibus, fautoribus ſuis deportatorum bonis attributis. Integra quoque municipia ſub haſta venierunt. Nec mitior in Carbonem ter Conſulem Pompeius, qui cum eius ſocios viros claros, ne in conſpectum quidem admiſſos interfici iuſſiſſet, ipſum Carbonem vinctum, ad ſuos pedes ſtratum, obiurgatum occidit, & reſectum caput ad Syllam miſit.

Pompeij crudelitas.

VII. Populi in Syllam adulatio.

Hæc tamen omnia metu extorquente rata populus habuit. Quin etiam ſtatuam equeſtrem auratam pro roſtris, quæ ille tot clariſſimorum virorum capitibus ad ludibrium cruentarat, illi poſuit cum hoc elogio *Cornelio Syllæ Imperatori felici.* Cumque iam reipſa Rex, aut potius tyrannus eſſet, cum nulli eſſent Conſules, nam vnus in Sicilia, alter Præneſte perierat, vt potentiam ſuam legitimè poſſidere videretur, curauit ſe priſco more Dictatorem creari, Reipubl. conſtituendæ cauſa, in eamque rem ſuam patribus operam attulit, qui hanc vel fucatam libertatis vmbram amplexi, cum Dictatorem crearunt, ipſe Valerium Flaccum Magiſtrum equitum aſſumpſit. Eo magiſtratu poſt 120. annos renouato, vt ait Velleius. *lib. 2.*

Fit Dictator.

VIII. Bellũ Mithridaticum renouatur. *Appian.*

Hoc anno bellum Mithridaticum in Aſia renouatum eſt. Mithridates enim in Pontum reuerſus, cum Colchis & Boſphoranis, qui ad eius imperio defecerant, bellum gerebat. Colchi filium eius Mithridatem, ſibi Regem poſtularunt, eóque impetrato ſub imperium ſtatim redierunt. Id factum Rex ſuſpicatus ambitione filij paternum regnum affectantis, vocatum ad ſe vinxit aureis compedibus, nec multo poſt necauit.

Aduerſus Boſphoranos autem claſſem parabat & magnum exercitum, adeo vt ſuſpicio exorta ſit, tantum apparatum in Romanos parari. Duo etiam ſuſpicionem iuuabant. Nam neque Ariobarzani ſolidam Cappadociæ poſſeſſionem reddiderat, retentis ſibi aliquot locis, neque Archelao ſatis fidebat, quem putabat in Græcia conditionibus pacis plus æquo Syllæ conſenſiſſe. Quod vbi ille ſenſit territus ad Murenam fugit, cumque adduxit vt prior Mithridati arma inferret. Iſque mox per Cappadociam, Comanam Vrbem inſignem occupauit.

Archelaus à Rege deficit ad Murenam.

ANNVS MVNDI 3973.

IANNÆI 22. PTO. LAT. 36. & vlt.

TIGRANIS 3. SYLLÆ. Dict. 2.

OLYMP. CLXXIV. A. 4. VR. CO. 672.

ANTE CHRISTVM. 80.

I. Finis Lathuri, & regnum nepotis eius 19 dierum. *l. 1. Strom. Inc. 9. Daniel.*

Trigeſimum ſextum & vltimum hunc Ptolemæi Lathuri annum ponimus, ſecuti Clementem Alexand. quem etiam ducem habuimus in coniungendis tribus eius regni partibus, ſicut & Tertullianum in libro contra Iudæos, & ſanctum Hieronymum. Nec ratio patiebatur, vt legitimum Regem, matris improbitate ad aliquot annos regno pulſum, etiam Regis nomine priuaremus. Hunc porro annum Lathuri poſtremum nobiſcum facit Euſebius, de Olympiadis anno quarto, deque Romanis Coſſ. conſentiens. Ei ſuffecit Sylla Alexandrum Lathuri ex fratre nepotem, ſperans multum ſe auri collecturum ex regno opulentiſſimo. Sed Alexandrini Regem hunc Sylla fiducia inſolentiùs imperantem, decimo nono die, è regia protractum in gymnaſium, peremerunt. *Appian l. 1. bell. Ciu.*

II. Sylla iubet creari Coſſ. & quæ ab eo Romæ geſta. *Ex eod.*

Et ſi autem Sylla Romæ omnia poterat, vt priſtina tamen Reipub. forma manere videretur, permiſit creari Coſſ. de ducibus ſuis, Deculam & Dolabellam. Cumque Q. Lucretius Ofella, cuius opera Præneſte & Marium expugnauerat, Conſulatum præmaturè ambiret, neque dehortantem Dictatorem audiret, ab eo interfectus eſt, nemine contra mutire audente. Ei quippe vt Dictatori viginti quatuor ſecures præferebantur, & frequenti ſatellitio ſtipabatur, leges pro arbitrio aliàs ferebat, aliàs antiquabat; Tribunitiam poteſtatem adeo debilitauit, vt ſublata videri

poſſet.

poſſet. Senatum ad magnam paucitatem redactum ſuppleuit, allectis ad eum ex equeſtri ordine ferè trecentis, ad eoſque iudicia ab equitibus tranſtulit, vt ait Paterculus. Plebi vero pluſquam decem millia ex proſcriptorum ſeruis, vt quiſque maximè viribus, & ætate florebat, inſeruit, libertate prius & ciuitate donatos, eoſque de patroni ſui nomine Cornelios appellauit, vt eos ſemper ad iuſſa paratos haberet. Idem obſequium tota Italia ſibi prouidens, 23 legionibus multum agrorum oppidatim diuiſit, Vrbes deſolauit integras, & regna alia ſuſtulit, alia inſtituit pro arbitratu. *l. 2.*

III. Triumphat de Mithridate.

Triumphauit hoc anno tertio Calend. Febr. Sylla de Mithridate, iam ludum victo, & ad fœdera pacis compulſo, de Vrbe tamen, totáque Italia ſubacta noluit triumphare. Triumpho magnificè, & cum multa adulatione tranſacto, enarratis quæ fortitèr egiſſet, quæque ſibi feliciter eueniſſent, felicem ſe dici iuſſit, quod nomen tam ipſe iamdudum, quam eius familiares vſurpabant. Inſignis quoque fuit hic annus primo Pompeij triumpho, ob res in Africa contra Domitium Marianum Ducem & Hiarbam regulum bene geſtas, & quidem tanta celeritate, vt intra quadraginta dies hoſtes oppreſſerit, Africam ſubegerit, regna, regumque negotia compoſuerit. Vt Romam venit, cum omnes certatim illi obuiam effunderentur, Sylla quoque progreſſus obuiam cum humaniſſimè complexus, Magnum alta voce appellauit, iuſſitque aſtantes eum hoc nomine ſalutare; quod ei nomen deinceps manſit. Cumque ei nihilominus triumphum negaret, tum propter immaturam ætatem, ſextum enim tantum ac vigeſimum agebat annum, tum quia legem ipſe tulerat ne triumphus cuiquam niſi Conſuli aut Prætori concederetur, audito Pompeio dicente plures ſolem orientem adorare, quam occidentem, triumphet, inquit, triumphet. Quod ille aggreſſus eſt curru elephantis iuncto, ſeu cum eos vrbis porta non caperet, inuectus eſt equis.

Et de Africa Pompeius, Sylla inuito.

Victor de viris ill.

IV. Murena Regi ditionem vaſtat.

Quod ad res Mithridaticas attinet, Murena in Mithridatis ditione prædas agente, Rex ad Senatum, & ad Syllam miſit, qui de eo expoſtularent. At ille interim traiecto Haly flumio, quadringentos Mithridatis vicos incurſauit, nuſquam occurrente Rege, & legatorem reditum expectante. Venit autem ex Vrbe Callidius, qui omnibus audientibus denunciauit, iubere Senatum, vt à fœderato Rege abſtineret. Deinde ſeorſim cum Murena viſus eſt loqui. Quid autem dixerit ex eo colligi potuit, quod mox ad ingenium Murena rediit, Rex autem aperto ſe bello iam peti videns, vaſtatis vicis qui Romanis parebant, Murenam prælio vicit, & in Phrygiam fuga compulit. Tum pax Syllæ iuſſu, Gabinio interprete renouata eſt.

V. Initium Sertoriani belli. *Plutarch.*

In Hiſpania vero bellum cum Sertorio hoc anno inchoatum eſt. Cum enim Sertorius ſpe conſeruandæ Vrbis obiecta, in Hiſpaniam, quam prius obtinuerat Prætor, tranſiiſſet, vt ibi perfugium amicis, in Italia oppreſſis pararet, eas gentes ab imperio Romano, Prætorum iniuriis atque auaritia alienatas ſibi conciliauit, & omnia bello neceſſaria præparauit. Deinde cum Syllam rerum potiri accepit, haudquaquam dubitans ſe quamprimum bello petitum iri, ſaltum Pyrenæum per Liuium Salinatorem ſex millibus armatorum occupauit, nec multo poſt mittitur à Sylla C. Annius, qui Salinatore per fraudem occiſo, dilapſis militibus, in Hiſpaniam penetrauit, Sertorius autem traiecit in Africam: & inde reuerſus Annij præſidium oppreſſit, Pacianum nouum Syllæ ducem occidit, eius copias ad ſe tranſtulit; à Luſitanis accitus ſit Imperator, multis ad eum deficientibus, & idoneis inſtructus copiis, multas Romanis poſtmodum intulit clades, vt ſuis dicetur locis.

C Annij in eo geſta.

ANNVS MVNDI 3974.

IANNÆI 23. PTOL. AVLETIS 1.

TIGRANIS 4. DICT. SYLLÆ 1.

OLYMP. CLXXV. 1. VR. C. 673.

ANTE CHRISTVM. 75.

I. Initiũ Auletis Ægyptij. *Pro Rabir Poſth.*

Nouum in Ægypto Regem, hoc anno, atque huius Olympiadis initio, & huius anni Coſſ. cum Euſebio in Chronico ſuggerimus, quem ipſe Dionyſium cognominat, ſicut & plerique alij. Auletem Cicero, & plerique recentiores. Strabo libro decimo ſeptimo Lathuri ſucceſſorem, & Cleopatræ patrem, & affert cauſam cognominis Auletæ. Hic præter alia flagitia, inquit, etiam Choraulam exercuit, & ea ſe adeo iactauit, vt non pigeret eum certamina in regia celebrare, ad quæ ipſe quoque cum aliis certaturus prodiit. Retineamus nos quoque Auletis nomen, ad differentiam Ptolemæi Dionyſij, qui eius filius, & Cleopatræ frater fuit, in qua ſtirps Lagidarum defecit, & non in Lathuro, vt putauit Appianus, ex Romanorum opinione, qui id iactabant, regni Ægypti cupiditate: quod non obſcurè ſignificat Tullius. *Vide Annal.*

II. Secundus Syllæ conſulatus, & quæ in eo geſta. *Orat. 2. in Rullum.*

De dictatura Syllæ, nouiſque huius anni Coſſ. ſcribit Appianus Syllam quamuis Dictatorem, ad retinendam aliquam Reipub. formam, iterum conſulem factum eſſe, collega Metello Pio, Murena ex Aſia à Sylla reuocatus, triumphauit, Prætor. Cum autem Sertorius in Luſitania inualeſceret, contra eum miſſus eſt Metellus Conſul, qui eò tardius profectus videtur, dum interea Sertorius contra pleroſque Romanorum duces benè rem geſſit. Mithridates autem otium nactus à Romanis, ſubegit Boſphorum, & genti vnum ex filiis Macharem Regem dedit. Deinde legatos in Vrbem miſit, qui leges fœderis conſcriberent. Sed res, defuncto tum Sylla, nullum exitum habuit.

3975. III. Sylla deponit vltro Dictaturam inſigni cõfidentia. *Appian. in ciuil.*

Anno ſequenti, populus quidem Syllam deſignauit Conſulem, at is deſignatus, Coſſ. creauit Seruilium Iſauricum, & Claudium Pulchrum; moxque ipſe poteſtatem ſummam, nemine interpellante depoſuit. Idque eo magis mirum, quod ſibi non timuerit, plus centum millibus iuuentutis in hoc bel-

lo aſſumptis, & in his Senatoribus aduerſæ factionis nonaginta, Conſularibus viris quindecim, equitibus Romanis bis millè ſexcentis, annumeratis exulibus eius ordinis, eorum bonis addictis ærario, multorum etiam cadaueribus proiectis; neque eos qui in vrbe verſabantur, neque vrbe pulſos formidaſſe. Ac ne eas quidem vrbes quarum arces, mœnia, agros, pecunias, immunitates ſuſtulerat. Tanta erat in eo viro, vel audacia, vel felicitas. Fertur, inquit idem Appianus, cum magiſtratum in medio foro deponeret, dixiſſe paratum ſe rationem actorum ſuorum reddere, ſi quis expeteret, ſimulque dimiſiſſe lictores cum ſuis ſecuribus, atque ſatellites, & ita cum ſolis amicis diù obambulaſſe, attonita rei miraculo multitudine. Suetonius certè ſcribit Cæſarem Dictatorem dixiſſe, Syllam neſciſſe literas, qui Dictaturam depoſuiſſet.

IV. Quibus rebu eius fiducia nitetetur.

Tantæ autem fiduciæ cauſam exponit Appianus, quod per Italiam haberet ad centum viginti millia virorum, qui ſub eo militauerant, qui agros & diuitias eius largitione poſſidebant; præter decem Corneliorum millia, aliosque factioſos, qui in vrbe ex eius vnius nutu pendebant; quique facinorum patratorum impunitatem in eius incolumitate reponebant. Vixiſſéque deinceps illum ait in ſeceſſu ruſtico imperij, bellorum rerumque humanarum ſaturum: Profectum enim in ſuum Cumanum, ibi piſcationibus vacaſſe, & venationibus; ſed non ante annum ſequentem, vt qui eorum conſulum creationi interfuerit, vt dicemus. Huius autem anni Coſſ. obtigerunt prouinciæ Claudio Pulchro Macedonia, Seruilio Iſaurico Cilicia & Pamphilia, vbi per quinquennium exercitui præfuit, vt ait Tullius, ibique Iſauris domitis intra triennium, & Tauro ſuperato, Iſaurici nomen cum triumpho meritus, & conſecutus eſt.

Secedit in Cumanum.

Seruilius Iſauricus.

V. Metellus malè rem gerit cõtra Sertorium. *l. 5. c. 23.*

Hoc & ſequenti anno à Metello contra Sertorium parum feliciter pugnatum eſt. Aduerſus hunc, ait Oroſius duo duces miſſi Metellus & Domitius, quorum Domitius ab Herculeio Sertorij duce, cum exercitu oppreſſus eſt. Oppreſſus & Manilius Proconſul Galliæ, & M. Antonius legatus. Metellus autem multis præliis fatigatus, per deuia oberrans, hoſtem mora fatigabat, donec Pompeij caſtris conſociaretur, quod anno ſequenti factum eſt. Fiebat autem Sertorius Metello ſuperior, vt ait Plutarchus, quod Sertorius promptus & alacer, & expedito inſtructus exercitu, nullam ſtatariæ pugnæ, cui erat aſſuetus Metellus, copiam daret, ſed omnibus occaſionibus intentus, vexaret hoſtem. Metellus autem annis iam grauior, ad remiſſam ſe tranſtulerat vitam. Hæc ille perſequitur pluribus, quæ in Annalibus quoque reperies.

In eius vita.

(∴)

ANNVS MVNDI 3976.

IANNÆI 25. PTOL. AVLETIS 3.

TIGRANIS IN SYRIA 6.

OLYMP. CLXXV. A. 3. VR. CON. 675.

ANTE CHRISTVM 77.

I. Iannæi morbus triennij. *Ioſeph. l. 1. Belli l. 4. l. 13. Ant. c. 23.*

ALexander Iannæus Rex atque Pontifex Iudæorum, morbum hoc anno ex temulentia contraxit, quo intra triennium extinctus eſt. Et quia quartano febrium recurſu fatigabatur, depulſum iri valetudinem credens, intempeſtiuæ militiæ ſeſe dedit, &c. Sic Ioſephus; ſed hæc in Iannæi morte pluribus.

Noui Coſſ. improbante Sylla. *Plutar. in vita Sylla.*

Cæterum nondum Sylla in Cumanum ſeceſſerat, cum creati ſunt huius anni Coſſ. ſcribit enim Plutarchus vidiſſe cum M. Lepidum deſignari conſulem, ſtudio ac prænſatione Pompeij, qui multum gratia valebat apud populum. Qua re cum lætum vidiſſet Sylla Pompeium, eum adiit, monuitque ſtolidiſſimum ab eo conſulem eſſe factum, & quidem aduerſarium ſuum, vt potè Marianæ factionis hominem, quod rei exitus declarauit. Ante ſeceſſum quoq; ſuum videtur Sylla decimam patrimonij ſui vniuerſi Herculi conſecraſſe, & ſplendidum epulum populo præbuiſſe multis diebus, tanta copia, vt multa quotidie cibaria in amnem proiicerentur.

Eius epulum.

II. Deliciis ſe dedit, & morbum contrahit pedicularem.

Cum autem in illo Cumano cum mulieribus, mimis, hiſtrionibus & exoletis non diſſimulanter viueret, morbum contraxit, & perdite exulcerata ſua viſcera ignorauit. Hinc putrefactum corpus in pediculos ita ebullire cœpit, vt omnem vinceret famulorum in iis tollendis diligentiam, iiſque omnes veſtes, balneum, pollubrum, cibique replerentur, cum ille nihilominus in rerum à ſe geſtarum commentariis ſcribendis pergeret, & vigeſimum ſecundũ, biduó antequam decederet, abſoluiſſet. Pridie autem quam moreretur cum ei nunciatum eſſet Granium, qui magiſtratum gerebat, Reipub. quod debebat non exoluere, ſed diem eius ſupremum expectare, acciuit eum in cubiculum, ibique miniſtris ſuis circumfuſum præcepit ſtrangulari, vt maiore criminum pondere detruderetur in Tartarum. Sed non oportebat tam crudelem ac cruentam beſtiam ſine ſanguine vitam fundere. Nam inter vociferationem & iactationem corporis dirupta vomica, vim magnam ſanguinis profudit. Hinc defectus viribus, nocte per grauem cruciatum tranſacta, extinctus eſt.

Supremum eius facinus & interitus cruẽtus.

Plut. & Valer. l. 9. c. 3.

III. Syllæ funus & felicitas.

Corpus eius admirabili magnificentia elatum eſt, vt fuſiùs narrat Appianus. Addit etiam Plutarchus eius funeri cœlum ipſum fauiſſe, temperando à pluuia dum debita funeri abſoluerentur, vt mortuum quoq; perpetua felicitas comitaretur, quæ ſi quid boni egerat in hac vita, muneraret, immenſa vero crimina æquiſſimo Dei iudicio, æternis ſuppliciis punirentur. Sed huic pulcherrimo argumento diligentius in Annalibus ſatisfactum eſt. Cum autem Coſſ. ab officio funeris reuerterentur, inter ſe iurgati ſunt, quod Catulus ſu-

n. 10. & 11.

Coſſ. iurgia.

premis

premis Syllæ honoribus gratularetur, Lepidus cadauer eius ſummo dedecore afficiendum diceret, & agros Italiæ populis ab eo ademptos reſtitui oportere; Cumq; ambo populi partem haberent fauentem, Senatus bellum metuens, vtrumque iureiurando deuinxit, ne controuerſiam armis decernerent.

IV. Res Mithridatica.

Mithridates Sylla mortuo, Tygranem generum ſubornauit, vt ſpoliatam colonis Cappadociá, ad recenta hominum millia traduceret in Armeniam, & agros eis ad incolendum cum aliis attribueret: tumque primum regni Armeniæ ſibi diadema impoſuit, & oppidum Tigranocertam à ſe denominauit. Sed hæc ad ſequentem quoque annum pertinere poſſunt.

Et Sertoriana contra Metellum.

Sertorius autem etiam hoc anno Metellum exercuit; irritam quippe eius obſidionem contra Lagobritas reddidit. Nam neque eos ſiti, vt ſperabat, ad deditionem compulit, & ipſe fruméto indigens, ſex militum millia, quos frumentatum miſerat, à Sertorio circumuentos amiſit. Itaque factus eſt Hiſpanis gratiſſimus, quos docebat Romano ritu prælia gerere.

Sertorij prudentia.

Ex prouinciis quoque, quæ ipſi parebant, nobiliſſimos pueros Oſcam deduxit, iiſque doctores præfecit literarum Græcarum, atque Latinarum. Sicque verbo illos erudiebat, reipſa obſides habebat, promittens ſe ipſos vbi adoleuiſſent, ciuitate Romana, honoribuſque donaturum.

ANNVS MVNDI 3977.

IANNÆI 26. PTOL. AVLETIS 4.

TIGRANIS IN SYRIA 7.

OLYMP. CLXXV. A. 4. VR. C. 676

ANTE CHRISTVM. 76.

I. Lepidi bellum contra Syllanos, eiuſdemque mors. Flor. l. 3. c. 23.

Q. Catuli, & Æmylij Lepidi iurgia ſuperioris anno, in apertum hoc anno bellú erupêrunt. Lepidus enim ſibi perſuadebat ſe iuramento ſimul cum magiſtratu eſſe ſolutum. Ergo profectus in Etruriam, arma inde & exercitum Vrbi admouerat. Sed iam Miluium pontem, collemque Ianiculum Lutatius Catulus & Cn. Pompeius Syllaniæ dominationis duces alio exercitu inſederant. A quibus primo ſtatim impetu retro pulſus, hoſtiſque à Senatu iudicatus, incruenta fuga in Etruriam, inde in Sardiniam receſſit, ibique morbo & pœnitentia interiit. Dolore ſcilicet animi, ob rem malè geſtam, quem probrum quoque vxoris augebat, vt refert Plutarchus in Pompeio.

Pompeij perfidia.

Cum autem Brutus Galliam Ciſalpinam obtinuiſſet, euiuſq; exercitus tranſiſſet ad Pompeium, dux vitam ſuam in Pompeij permiſit fidem: à quo tamen mox interfectus eſt, idque facinus magnam ei conciliauit inuidiam.

II. Perperna iungitur Sertorio contra Pompeium. Appian.

Interea Perperna cum parte exercitus Lepidi, quæ ad eum confugerat, peruenit in Hiſpaniam, Pompeius profligato Lepido, circa vrbem retinuit exercitum, donec ei decreta eſt Hiſpania, in Alpium autem tranſitu, Sertorium Italiam cogitantem retro in Hiſpaniam ſummouit, vt ipſemet ſcripſit ad Senatum. Dum autem ſaltum Pyrenæi tranſcenderet, Perperna, qui bellum ſuis auſpiciis contra Metellum gerere cupiebat, à militibus ſuis ſeſe coniungere Sertorio, cum ſuis tribus & quinquaginta cohortibus coactus eſt. Cum autem aduentu Pompeij, qui iam magna erat vbique gloria, multæ vrbes, quæ parebant Sertorio, nutarent, Pompeio apud Lauronem, quam Sertorius obſidebat, deuicto, mutauere ſententiam. Ipſi autem Lauronenſes deditionem fecere, Sertorius venia ipſis data, oppidum incendit, in opprobrium eorum, qui Pompeium in admiratione habebant, in cuius oculis, ſui impunè conciſi fuerant, & vrbs, cui glorioſè victoriam promiſerat, incenſa.

3978. III. Mors Iannæi. Ioſeph. l. 13. c. 23.

Sequens annus Iannæo regi & pontifici Iudæorum, morbi & vitæ finem attulit, pontificatum per 27 annos, per multam crudelitatem, grauiſſimáque ſcelera adminiſtrato, cum vitæ annum ageret vndequinquageſimum: Moriens autem Alexandræ vxori permiſit, deligendi pontificis arbitrium, vt ait Ioſephus, qui de modo mortis eius hæc habet. Alexander ex temulentia morbo contracto, & triennio integro quartana laborãs, nec tamen abſtinens à caſtrenſibus officiis, tandem exhauſtis viribus fato conceſſit in Geraſenorum finibus, obſidens caſtellum Ragaba. Cum autem apud moribundum vxor lamentaretur, ſuaſit vt capto oppido, & eius morte tantiſper celata, Phariſæos indulgentia demereretur, eorum opera, & ſibi magnificum funus, & ipſi totiùs populi gratiam non defuturam. Quæ illa accuratè atque vtiliter obſeruauit, vt proximo anno dicetur.

IV. Legatio ad carmina Sibyllina.

Hoc autem anno Romæ legatio ſuſcepta eſt Erythras, ad carmina Erythrææ Sibyllæ colligenda, & Romam deportanda, vt eorum loco eſſent, quæ cum Capitolio deflagrauerant. Scribit Eutropius miſſum Curionem in Macedoniam Appio Claudio ſucceſſorem, ſed poſt conſulatum, anno videlicet Vrbis 678. Ab eo vero Dardanos victos, & vſque ad Danubium penetratum, triumphumque meruiſſe, & intra triennium bello finem impoſuiſſe.

V. Bellum Sertorianum illuſtre, & varium.

Sed nihil erat hoc tempore bello Sertoriano illuſtriùs, ſiue propter ducum præſtantiam, ſiue propter caſuum magnitudinem atque varietatem. Nam Pompeius ad Valentiam contra Herennium & Perpernam Sertorij legatos feliciter, pugnauit, cum decem millium hoſtiũ clade. Ad Sucronem autem amnem contra ipſum Sertorium, & quidem præcipiti iam in veſperam die, ſigna contulit, veriti ambo ne ſuperueniret Metellus, hic quò ſolus, ille vt cum ſolo dimicaret; ſed prælium incerta victoria diremptum eſt. Vtriuſque enim alterum cornu vicit: inter duces tamen laus penes Sertorium maior fuit. Sic ferè Appianus, quæ explicatiùs habentur in Plutarchi Sertorio, vbi memoratur Pompeij fuga, ſummumque diſcrimen, & Afranij in altera cornu victoria, & caſtrorũ Sertorianorum direptio, & alterum in Saguntinis campis prælium, in quo Pompeius à Sertorio cum ſex millium clade victus eſt, & contra Perperna à Metello cum paulo minore damno. Sequenti die Sertorius in caſtra Metelli fecit impetum, ſed irritum, propter aduentum Pompeij. Inter hos conatus elapſa æſtate, in hyberna diſceſſum eſt.

ANNVS MVNDI 3979.

HYRCANI II. 1. PT. AVLETIS 6.

TIGRANIS 9. ALEXANDRÆ Reg. 1.

OLYMP. CLXXVI. A. 2. VR. CON. 678.

ANTE CHRISTVM 74.

I. Pontificatus a regno ſeparatur in Iudea. *l. 13. c. 24.*

COepit hoc anno regnum apud Iudæos à pontificatu ſeparari, Alexandra Iannæi vidua regno potiente, & pontificatum Hyrcano maiori natu filio permittente: non tam ætatis prærogatiua, inquit Ioſephus, quam quod propter ſegnitiem rebus adminiſtrandis parum idoneus videretur. Quaſi res ſacræ deique cultus, quæ prima ſunt, hominibus ignauis, & nihili committi debeant. Ariſtobulum autem factum ab ea militiæ principem, quod eleganti forma eſſet, & pedibus agilis. Apparet mulieris electio: at ſatius erat in principe militiæ prudentiam & fortitudinem quæri, & commendari. Alexandra igitur capto Ragaba caſtello, mariti ibidem defuncti monitis obtemperans, dedidit ſe Phariſæis, quos Iannæus vexauerat, & eorum opere, & commendatione regnum ſibi ſtabiliuit atque conſtituit, & mox ex eorum arbitrio adminiſtrauit.

II. Sertoriana res, & Pompei penuria. *Saluſt. in frag.*

Vigebat interea bellum Sertorianum, & Pompeius à Senatu ſtipendium, milites, arma, frumenta poſcebat, Aurelius Cotta Conſul, pro his obtinendis, ſedandoque tumultu, orationem ad Quirites habuit. Coëgit tamen ærarij penuria, vt tardè admodum, neque ante Lucullum conſulem Pompeij deſiderio fieret ſatis. Sertorius autem cum in montanum oppidum Calagurium ſe recepiſſet, duces ſuos in varia loca, ad nouos delectus dimiſit, quibus redeuntibus, ipſe per medios elapſus hoſtes, ſuis ſe adiunxit, viribuſque auctus in illos rediit, & terra marique adeo fatigauit, vt Metellus in Galliam recedere. Pompeius ob pecuniæ difficultatem, incommodè in Vaccæis hybernare cogeretur, ſcriberetque Senatui, niſi ſtipendium mitteretur, ſe exercitum in Italiam deportaturum. Quin & Romæ magnus rumor fuit, Sertorium priorem Pompeio in Italiam eſſe venturum. *Appian.*

III. Fœdus Sertorij cum Mithridate. *Plut. in Sertorio.*

In Aſia quoque Sertorij nomen rumoribus celebrabatur, adeo vt Mithridates amicitiam eius, & armorum ſocietatem ambiret. Negabant enim ſui, ſi coniuncti forent, Romanos poſſe reſiſtere. Itaque legatos ad Sertoriũ miſit, naues & pecunias ad bellum obtulit, ab eo viciſſim poſtulauit omnem ſibi Aſiam reſtitui, qua Romanis ceſſerat in fœdere Syllano. Quod cum Sertorij concilium probaret; ipſe tamen ſolam Bithyniam & Cappadociam conceſſit. Coaluit fœdus. Sertorius ei M. Marium ducem cum militibus miſit, Mithridates tria millia talentum, cum quadraginta nauibus. Nec minus ipſe, Romanas iam expertus vires, & conſcius belli ſine cauſa moti, nullam ſperans veniam, totus erat in apparatu belli, in eoque reliquum æſtatis & integram hyemem conſumpſit, fabricandis armis atque nauibus, & copiis ex Aſia atque Europa cogendis, ita vt ſub eius ſignis 140 peditum millia, equitum ſedecim millia cenſerentur, præter centum falcatos currus. *Regis in Romanos apparatus.*

IV. Metellus caput Sertorij licitatur.

Hunc rerum Sertorianarum ſucceſſum arbitror Metello fuiſſe cauſam pronunciandi ingentia præmia in Sertorij caput. Ita apertæ deſperatione victoriæ, eius mortem proditione licitabatur. Quam cauſam apparet fuiſſe Sertorio ſuſpicionem & diffidentiæ, quæ ſequenti anno clariùs eruperunt.

ANNVS MVNDI 3980.

HIRCANI II. 2. PT. AVLETIS 7.

TIGRANIS 10. ALEXANDRÆ 2.

OLYMP. CLXXVI. 3. VRB. CON. 679.

ANTE CHRISTVM 73.

I. Iudææ res.

PHariſæi Alexandræ Reginæ indulgentia abutentes, plurimas in Iannæi amicos cædes perpetrabant, exulibus reditum, vinctis ſolutionem procurabant, in eoſque maximè ſæuiebant, qui Iannæo autores fuerant ſumendi de octingentis ſimul viris ſupplicij. Ipſa autem Regina magnum numerum conductorum militum alebat, & circumuicinis tyrannis terrori erat, vt ſcribit Ioſephus. *l. 13. c. 24.*

II. Lucullus bellum ambit Mithridaticum.

Multis hoc tempore bellum Mithridaticum, quod renouatum erat, ambientibus, Luculo Conſuli moleſtum fuit, ſibi Galliam ciſalpinam contigiſſe, quæ rerum magnarum materiam non habebat. Eum autem in primis Pompeij gloria ſtimulabat, qui omnium opinione, ſi cum Sertorio debellatum eſſet, aut ipſe exercitum in Italiam deportaſſet, vt ſe facturum ſcripſerat ad Senatum, dux contra Mithridatem deſignabatur. Quare vehementer inſtitit Lucullus, vt ad eum pecunia, cum duabus legionibus mitteretur, ne qua occaſione in ſuo conſulatu reuerteretur. Cum autem L. Octauij, qui Ciliciam Proconſul obtinebat, mors nunciata fuiſſet, eam prouinciam Lucullus affectauit, ſperans ſi eam eſſet conſecutus, neminem alium contra Mithridatem miſſum iri, quia adhærebat ei Cappadocia, Ciliciam Cethegi opera obtinuit, ſimulque omnes ei bellum Mithridaticum decreuere. *Et obtinet.* Collega eius Cotta multis à Senatu precibus obtinuit, vt cum claſſe ad Propontidem & Bithyniam protegendam mitteretur. L. autem Lucullus cum vna legione ex vrbe profectus, quatuor in Aſia aſſumptis, ad triginta millia peditum, & mille & ſexcentos equites ſub ſignis habuit.

III. Res Sertorij labefactatæ.

Interea res Sertorij nonnihil labefactatæ ſunt. Nam Metellus & Pompeius acceptis duabus legionibus à Pyrenæo deſcenderunt ad Iberum, occurrente Sertorio cum Perperna. Quo tempore cum multi Sertoriani ad Metellum transfugiſſent, exacerbatus Imperator, multos barbarica ſæuitia tractauit, ex

quo in odium ſuorum incurrit. Quod vehementer auctum eſt, cum Sertorius ſemotis à cuſtodia corporis ſui Romanis, Celtiberico ſatellitio ſtipauit ſeſe, malens his quam illis ſalutem ſuam committere, nimirum Metelli licitationem timebat. Quin & Perperna eius æmulus odioſum reddebat, & clam res eius corrumpebat. Res tamen ſuas ſatis adhuc ſuſtentabat Sertorius; adeo vt Pompeium Palantiam obſidentem ſuperueniens obſidionem ſoluere coëgerit. Illo quippe ſeculo, vt ait Appianus, dux illo felicior non fuit, neque rei militaris peritior, adeo vt à Celtiberis alter Annibal appellaretur. Quin etiam ipſe Mithridates, M. Marium ducem à Sertorio miſſum, in vrbes cum virgis & ſecuribus inuectum, tanquam maiorem poteſtatem ſequebatur: qui aliis libertatem, aliis immunitatem Sertorij nomine concedebat, & Aſiam ſub auaritia publicanorum & præſidiariorum militum gementem leuabat, multamque eo nomine Sertorio beneuolentiam conciliabat.

Quæ eius gloria apud Celtiberos, & ipſum Mithridatem.

Appian. in Mithrid.

IV. *Mithridates ſuos parat ad bellum Bithyniam inuadit.*

Mithridates autem in Paphlagonia concionem ad milites ſuos habuit, qua eorum odium in Romanos accendit, vt qui auaritia & crudelitate domeſticos externoſque affligerent. Contemptum etiam excitabat, tum magnificè iactando apparatum ſuum, tum hoſtem deprimendo, vt qui a Sertorio in Hiſpania, à ciuibus in Italia, à Piratis toto mari impunè vexaretur: contra quos etiam ipſorum optimates, quos præſentes oſtendebat, bellum pro ſe gererent. Hac oratione irritato exercitu inuaſit Bithyniam, cui tum Cotta Luculli collega præerat, quem copiis ſuis Mithridates deterritum terra marique profligauit, adeo vt occupato Chalcedonenſi portu quo ille confugerat, quatuor hoſtiles naues incenderet, reliquas ſexaginta religatas ad puppes ſuarum abſtraheret, neque Cotta, neque Nudo præfecto eius prohibentibus, ſed mœnibus ſe continentibus, tribus ſuorum millibus amiſſis, & Luculli auxilia expectantibus.

Cottam terra marique vincit.

V. *Cyzicum oppugnat. L. Manij proditione decipitur. Plutar.*

At Lucullus contemplatus hoſtium multitudinem, & obſtupefactus, ad trecenta quippe hominum millia eſſe ferebantur, bellum ducere voluit, eoſque fame & penuria commeatuum domare; idque ex parte L. Manij proditione conſecutus eſt. Cum enim contra Cyzicenos mouiſſet Mithridates, non ſolum quia vrbs erat fideliſſima Romanis, ſed etiam quia in proxima Chalcedonenſi clade ciuium tria millia & decem naues amiſerant, nimboſa nocte vt Lucullum falleret caſtra mouit, & locum opportunum in Adraſtiæ monte ad obſidendum inſedit. At Manius miſſo ad Lucullum clam nuncio, ab eoque fide accepta, Regi perſuaſit vt ſineret Romanos in montem tranſire, quem ille occuparat, quòd Fimbrianæ legiones, quæ ſub Sertorio militarant, ad ipſum vellent transfugere. Quod cum rex imprudenter credidiſſet, paſſus eſt Romanos contra ſe magnum montem munire, eoque facto regium exercitum excludere commeatu.

VI. *Cladem accipit à Lucullo. Appian.*

Hic Mithridates, quamuis maturè per medios hoſtes, fauente multitudine potuiſſet erumpere, maluit tamen ad Cyzici expugnationem omni ope conniti, vt ſic eadem opera & locorum difficultati, & egeſtati mederetur. Cumque fruſtra & machinas & miſericordiam captiuorum ciuium adhibuiſſet, & diuturnior eſſet obſidio, Mithridates partem aliquam copiarum, quas inedia vexare cœperat, deuiis itineribus in Bithyniam ad hyberna mittebat. Hos Lucullus in traiectus fluuij aſſecutus, magna edita ſtrage, cepit virorum fermè quindecim millia, equorum ſex millia, & magnum numerum iumentorum. Interea vtriuſque partis duces aliis in locis mutuis ſe damnis afficiebant, & nominatim Eumachus & Deiotarus, quorum ille Phrygiam, Piſidiam, Ciliciam incurſans multos Romanos, eorumque ſocios interficiebat: hic illum vagantem aſſecutus, cum magna hominum cæde repreſſit.

Eumachus & Deiotarus.

ANNVS MVNDI 3981.

TIGRANIS 11. HYRCANI II. 3.

ALEXANDRÆ 3. AVLETIS 8.

OLYMP. CLXXVI. A. 4. VR. CO. 680.

ANTE CHRISTVM 72.

I. *Res Iudæorum ſub Phariſæis. Ioſeph. l. 13. c. 24.*

DVm veteres Iannæi amici, in Iudæa alij poſt alios Phariſæorum artibus, regina diſſimulante cædebantur, eorum potentiores cum Ariſtobulo Alexandræ filio natu minore, in regiam conueniunt, & apud Reginam conqueſti, ab ea impetrant, vt per caſtella Iudææ diſtribuantur, vt ab inimicorum inſidiis tuti, reliquam exigant vitam. Hæc pluribus Ioſephus.

II. *Mithridates Cyzicū oppugnat.*

Mithridates bello & machinis, fraude quoque Cyzicenos oppugnabat. Cum enim illi neſcirent vbinam gentium eſſet Lucullus, Mithridatici eius caſtra ſub oculis ciuium poſita, Armeniorum eſſe ac Medorum auxilia a Tigrane miſſa iactabant. At re poſtmodum patefacta, animoſiores ad ferenda obſidionis mala euaſerunt: dum Mithridates ipſe rerum penuria & fame, per hyemem intercluſo mari, vehementius obſidetur; adeo vt cadaueribus eius exercitus veſceretur, herbiſque omnibus in cibum verſis, morbi vulgarentur. Cumque Cyziceni crebris eruptionibus famelicū exercitum vexare perſeuerarent, Mithridates ſoluta obſidione claſſe profectus eſt Parium; exercitus autem itinere terreſtri Lampſacum petiit. Sed cum Lucullus in tranſitu Æſepi fluuij, qui tum intumuerat aſſecutus, multos concidit, & Lampſaci obſedit, quos inde claſſe Mithridates abduxit, in Bithyniam, relictis decem millibus electorum, ſub tribus ducibus, quos Lucullus victos captoſque partim interfecit, partim ad mortem compulit, vel triumpho reſeruauit, & de rebus ſuis laureatas literas ad Senatum miſit.

Soluit obſidionem.

III. *Tigranem generum adit, per nuncios.*

Rex autem ipſe Pontum petens, bis tempeſtate iactatus, amiſit virorum decem millia, & naues ad 60. Itaque ad generum ſuum Tigranem, & Macharem filium in Boſphoro regnantem miſit, Metrodorum Sceptium, vt properè auxilia contraherent. Ad Scythas quoque finitimos, cum multis donis, & magno auri pondere, Dioclem ire iuſſit; ſed ille cum donis & auro ad Lucullum transfugit. Qui multa loca

per hyemem oppugnauit, Mithridate è Cabiris vbi hyemabat, copioſè omnia ſubminiſtrante. Quo tempore Sertorij res collabebantur, Romanis vrbes eius inuadentibus: & Perperna cum ſociis tumultus excitante: quando ille ex priſtina humanitate degenerans, Hiſpanorum filios, qui Oſcæ educabantur, partim occidit, partim ſub corona vendidit. Sic Plutar. quem oportuiſſet cauſam aliquam proferre inſolitæ huius inhumanitatis.

IV. Bellum gladiatorium Spartaci *Appian. l. 1. Ciuil. Plut. in Craſſo.*

Hoc porro anno gladiatorium bellum Spartaco duce inchoatum eſt, qui genere Thrax, quondam Romanam militiam ſecutus, tunc ex captiuo gladiator, circiter 70 eiuſdem conditionis perſuaſit, vt pro ſua libertate potiùs quam pro ſpectaculorum voluptate dimicarent. Eam gladiatoriam familiam Lentulus Batianus Capuæ educabat, qui effracta cuſtodia, raptiſque armis, & aucta confluentium multitudine, primum loca circumpoſita latrociniis infeſtarunt. Primus contra eos miſſus eſt Prætor Clodius, tum P. Varinus, denique ipſius collega Coſſinius, qui Spartacum cladibus ſuis, illiuſque victoriis nobilitarunt, adeo vt præſto haberet virorum 70 millia, arma fabricaret, magnoſque faceret apparatus. Hæc primo huius belli anno.

Tres Prætores vincit.

ANNVS MVNDI 3982.

HYRCANI II. 4. HERODIS ortus.

TIGRANIS 11. AVLETIS 9.

OLYMP. CLXXVII. A. 1. VR. CO. 681.

ANTE CHRISTVM 71.

I. Natiuitas Herodis, & ratio temporis. *l. 17. c. 8. init. l. 1. de bello c. 21. pr.*

SVb finem anni huius naſcitur Herodes; ſic enim anno V. C. 751. in cuius fine natus eſt Chriſtus, vt ſuo loco dicemus, Herodes abſoluet annum vitæ ſeptuageſimum, tertioque deinde menſe morietur. Sicque verum erit quod vult Ioſephus, Herodem dum mortuus eſt, egiſſe annum fermè ſeptuageſimum, id eſt paulò plus minuſue. Porro prudens lector meminerit, eius annos tantum eſſe inchoatos. Natus eſt autem authore Ioſepho ex Antipatro, qui maximam inter Idumæos autoritatem habuit, apud quos duxit vxorem, illuſtri apud Arabes loco natam, Cypron nomine; ex ea quatuor nati ſunt ei filij, Phaſaelus & Herodes, qui poſtea regnauit, Ioſephus atque Pheroras, & filia Salome. Hæc Ioſephus. Sed de eius genere alius erit dicendi locus.

l. 14. c. 12. ſi.

II. Lucullus bis à rege vincitur, ſemel vincit.

Hoc tempore Lucullus Mithridatis vrbes obſidebat, & pugnam in campo vitabat, quod illum equitatu fortiorem videbat. Rex autem tum opem ferebat obſeſſis, tum nouos habebat delectus, ita vt 40 peditum millia, equitum quatuor ſub ſignis haberet. Itaque vno atque altero prælio victus Lucullus, tertio loci commoditate Romanis fauente, victi ſunt regij, itáque diſperſi, vt qui noctù in caſtra euaſerant, cum ſe ſolos incolumes putarent, cladis per ſe magnæ, maiorem famam ac timorem facerent. Quo rex ipſe perculſus, imminentem ratus Lucullum, ſe in fugam dedit ad Tigranem generum. Quin etiam de regno deſperans, Eunuchum quendam ad regiam ſuam miſit, qui vxores, ſorores, concubinas, quocunque modo poſſet, interficeret, ne in poteſtatem hoſtium delapſæ illuderentur; quod miſeræ regium erga ſe beneficium interpretabantur. Lucullus cum gemitu accepit id nuncium, & à perſequendo Mithridate regreſſus, pleraſque eius vrbes tum vi, tum deditione recepit, & miſſa ad Tigranem legatione, quam obiit Appius Claudius, cuius ſororem Lucullus habebat vxorem, ad repetendum Mithridatem, ipſe ad res Aſiæ componendas regreſſus eſt.

Mithrid. fugit ad Tigranem, & familiã interficit.

III. Sertorius à Perperna occiditur.

Dum hæc in Aſia geruntur, Sertorianum bellum, cæſo Perpernæ proditione Sertorio, terminatum eſt, ipſomet Perperna, in ſceleris pœnam, breui conſumpto; & Hiſpaniis à Pompeio receptis. Nam Perperna eius æmulus, aſſumptis decem militibus conjurationis ſociis, cum de medio tollere conatus eſt, ſed patefacta re cum Perperna effugiſſet, tanto ei magis accelerauit exitium, vocatumque ad epulas, vna cum ſtipatoribus, iam vino madidum occidit in triclinio. Rem paulò amplius, nec ſine diuerſitate narrat Plutarchus. Mox autem odium Sertorij apud militem, eius morte in miſericordiam verſum eſt; ſtatimque ingenti odio Perperna flagrauit, præſertim cum aperto Sertorij teſtamento, cum inter hæredes aſcriptum eſſe apparuit; quod ille omni ope ſedare conatus eſt. Decimo demum die contra Pompeium pugnans profligatus eſt, fugienſque ſe in dumetum abdidit, non ſuorum minus quam hoſtium metu. Sed cum deprehenſum quidam equites ad Pompeium trahebant, quod diceret multa ſe habere de vrbanis ſeditionibus, quæ indicaret Pompeio. At ille non paſſus in conſpectum venire, iuſſit occidi hominem, vt ſemina diſſenſionum euelleret; quod ei magnam laudem attulit. Atque ita belli Hiſpanienſis finis, idem qui Sertorij vitæ fuit, vt ait Appianus.

In eius vita.

Et ipſe viciſſim poſt decem dies.

IV. Bellum Spartaci contra vtrumque Conſulem.

Extincto in Hiſpania hoc incendio, alterum quod in Italia Spartacus excitarat, maxime flagrabat, adeo vt Senatus, quaſi ad grauiſſimum bellum, contra gladiatores vtrumque Conſulem mitteret. Quibus ſaluti fuit quod Crixus cohortes Germanicas, à Spartaciis diſtraxerat. Cum eo Gellius Conſul ad Garganum pugna commiſſa, viginti hominum millia interemit. Eam victoriam Arrio Prætori Florus attribuit, cumque refert mox à Spartaco cum Gellio Conſule ſuperatum. Spartaco porro per Apenninum ad Alpes, & inde porro in Galliam properanti, alter Conſul præuento iter præcluſit, altero tergis imminente. Ille ſingulos per vices aggreſſus repulit; quibus trepidè fugientibus, trecentorum Romanorum cæde Crixi manibus parentauit. Inde auctus ad 120 millia peditum, vrbem petebat, cum eum Coſſ. iterum in Piceno aggreſſi, magno prælio victi ſunt. Cumque adhuc virium pœniteret, & militum non ſatis ad tantum opus inſtructorum, in Taurinos deflexit, vbi eum Caſſius Prætor aggreſſus, victus multos milites amiſit, ipſe ægrè fuga ſalutem adeptus eſt.

Epit. 96.

Vrbem petit, & Caſſium Prætorem vincit.

ANNVS MVNDI 3983.

HYRCANI II. 5. HERODIS Ætat. 2.

TIGRANIS 13. AVLETIS 10.

OLYMP. CLXXVII. A. 2. VR. CON. 682.

ANTE CHRISTVM 70.

I. Annus Sabb. 200. 3983. 2583. 1400.

CAdit in hunc annum Sabbaticus ordine ducenteſimus, eſt enim hic annus milleſimus & quadringenteſimus ab ingreſſu Iſraëlitarum in Chananitidem: quo anno res à Romanis geſtæ foris, domeſticas obſcurant, res præſertim Mithridaticæ. Quanquam hic annus quietior fuit, adeo vt pleriquc inde occaſionem arripuerint Lucullum Romæ in inuidiam vocandi: cum tamen querelarum cauſa magna ex parte eſſet, repreſſa hoc anno à Lucullo crudelitas Romanorum fœneratorum, qui Aſiam expilabant, vt Verres prætor Siciliam, cuius hic fuit tertius Præturæ annus. Dum enim Lucullus expectat Appij Claudij reditum ex legatione ad Tigranem, operam dedit Aſiæ à fœneratorum tyrannide liberandæ; eaſque peſtes ita repreſſit, vt intra quadriennium omnia nomina diſſoluta fuerint, & poſſeſſiones liberæ ſuis dominis poſtliminio reſtitutæ. Quo beneficio Lucullus omnium prouinciarum beneuolentiam conſecutus eſt, adeo vt in illius honorem Lucullæa feſta celebrarent; quos ille viciſſim Epheſi ſpectaculis recreabat.

Lucullus reprimit fœneratores in Aſia. Verres prætor.

II. *Claudius adit Tigranem. Epidaphne.*

Appius porro Claudius cum Antiochiam perueniſſet, ibi Tigranem operiri iuſſus, tunc enim Ptolemaidem in Phœnicia obſidebat, non inutiliter tempus poſuit; complures enim Dynaſtas Romanis conciliauit; multis inſuper ciuitatibus, quæ à Tigrane domitæ fuerant, & clam ad ipſum legatos miſerant Luculli opem promiſit, iuſſis in præſentia nihil mouere. Ex quibus intelligitur non breuem fuiſſe Claudij moram Antiochiæ, ſiue id Tigranes de induſtria faceret, vt Mithridates plus interea temporis haberet ad prouidendum rebus ſuis, ſiue præ ſuperbia & faſtu, quo ſubditos quoque reges ſeruilem in modũ tractabat. Eum nihilominus liberè allocutus eſt Appius, Mithridatem Luculli triumpho debitum reddi iuſſit; ac niſi is dederetur, bellum Tigrani denunciauit. Reſpondit Tigranes ſe Mithridatem ſocerum non deſerturum, & Romanis, ſi bellum intuliſſent, reſtiturum. Et quamuis Lucullo eſſet infenſus, qui ipſum Regem regum non ſalutaſſet, propterea que in reſcribendo ipſum non nominaſſet Imperatorem, legatum tamen muneribus affecit, qui quamprimum ad Lucullum rediit.

Repetit Mithridatem.

III. *Craſſus in Spartacum mittitur, decimat ſuos. Appian.*

Quod ad Italicos gladiatores attinet, iam tertius belli huius agebatur annus, cum nemo illius metu comitiis Prætoriis candidatus prodiret: donec Licinius Craſſus genere diuitiiſque nobilis, Præturam ſuſcipere auſus, ſex legionibus, quæ contra Spartacum erant, duas conſulares adjunxit, quas omnes propter tot ignominioſas clades decimauit, etiam quas recens ex vrbe deduxerat, quod duce legato Mummio, iniuſſi pugnaſſent, multiſque cæſis, multi abiectis armis fuga ſalutem petiiſſent. Appianus ſcribit ad quatuor millia fuiſſe decimatio ne deleta, eaque ſeueritate effeciſſe, vt à ſuis plusquam hoſtis ipſe timeretur. Itaque confe ſtim decem millia de Spartaci copiis aggreſſus, tantam edidit ſtragem, vix vt tertia pars ad ſuum ducem redierit. Quem rurſum adortus vicit egregiè, & traiectum eius in Siciliam impediuit atque interclufit. Conantem deinde Samnium petere eruptione facta, Craſſus repreſſit, cæſis mane ſex millibus, nec paucioribus ſub veſperam, tribus tantum è ſuis amiſſis & ſeptem ſauciis. Abeuntem Spartacum Craſſi legatus & Quæſtor carpebat, cum agmine conuerſo Spartacus Romanos in fugam vertit, & Quæſtor ſaucius ægrè ſeruatus eſt.

Cum autem Pompeius recens adeſſet ex Hiſpania, iuſſus eſt ire ad exercitum Craſſi. At is ne confecti belli gloria penes Pompeium eſſet, ſine mora cum Spartaco decernere cupiebat. Qui & ipſe non expectandum Pompeium ratus, equitatu iam auctus, ſtatuit ſubire pugnæ aleam. Cumque acerrimus eſſet conflictus, cum tot deſperatorum millibus, Spartacus tragula ſaucius femur, in genu ſubſedit, obiectóque clypeo reiiciebat impetum hoſtium, donec cum multis ſuorum circumuentus cecidit. Plutarchus ſcribit eum impreſſione facta, per tela & vulnera Craſſum petiiſſe, nec eſſe aſſecutum, duos vero centuriones intereniſſe. Denique ab hoſtium globo circumuentum atque obrutum periiſſe. Multi ſociorum eius in montes ex prælio fuga lapſi, in 40. cateruas diuiſi repugnabant. Eos ſecutus Craſſus, omnes deleuit, exceptis ſex millibus, qui in poteſtatem redacti per totam viam, qua in Vrbem itur à Capua pependerunt. Quibus ſex menſium ſpatio à Craſſo confectis ouans in vrbem ingreſſus eſt. At Pompeius & Metellus de Sertorio & Hiſpanis triumpharunt.

ANNVS MVNDI 3984.

HYRCANI II. 6. HERODIS Ætat. 3.

TIGRANIS 14. AVLETIS 11.

OLYMP. CLXXVIII. A. 3. VR. CO. 683.

ANTE CHRISTVM 69.

POmpeius hoc anno magna omnium voluntate factus eſt Conſul, legibuſque ſolutus, vt qui neque Prætorius eſſet, neque Quæſtorius quod lege Cornelia prohibebatur. Geminus tamen fuit ab eo metus: alter populi totius, ne poſt triumphum non dimitteret exercitum, ſed exemplo Sylla dominatum in Repub. occuparet. Alter erat Senatus, ne cum Sylla Tribunorum potentiam vehementer abieciſſet, ipſe in priſtinum gradum reſtitueret, & ſolitas turbas in Rempub. inferret. Nec inanis erat hic metus, quoniam Pompeius dum peteret Conſulatum, Tribunis multa pollicebatur, eaque re ciuium in ſe fauorem colligebat. Verum cum promiſiſſet ſe exercitum à triumpho dimiſſurum magna cum gloria deſignatus eſt Conſul, moxque pro Craſſo collega enixè prenſauit

qui tamen poſtea parum in Conſulatu conſenſerunt, & in ipſo eius initio, vterque gemente populo retinebat exercitum, vtroque cauſante collegam.

II. Collegæ conueniũt, & dimittũt exercitum.

Donec vate triſtia prænunciante prior Craſſus è ſella deſcendit, collegæ dexteram, in fidem concordiæ porrigens, qui aſſurgens properauit obuiam. Moxque coniunctas dexteras variæ ſecutæ ſunt acclamationes. Nec prius concio dimiſſa eſt, quam vterque dimitteret exercitum, & metum maximæ ſeditionis excuteret. Ab vtroque etiam Conſule Tribunitiam poteſtatem reſtitutam; iudicia vero à M. Aurelio Cotta Prætore ad equites à Senatu eſſe tranſlata, autor eſt Liuius: qui addit Cenſores C. Lentulum, & L. Gellium aſperam egiſſe Cenſuram, quatuor & ſexaginta Senatu motis. Idque magna cum populi gratia factum videtur, quo expoſcente, Cenſores hoc anno poſt magnam intermiſſionem creati fuerunt, vt corruptorum iudiciorum infamiæ mederentur. Nihil porro ab his Coſſ. domi vel foris memorabile geſtum eſſe ſcribit in Craſſo Plutarchus, licet eſſet vterque rerum gerendarum ſcientiſſimus, propter mutuam vbique acerbitatem, & concertationem. Sed relicta vrbe, Aſia reuiſenda eſt.

Reſtituunt Tribunitiã poteſtatem & iudicia. Cenſores quoque reſtituti *Epit. 97.*

III. Lucullus Tigranem adit.

Lucullus, accepto Tigranis, de non reddendo Mithridate reſponſo, in eum mouet, Sornatio ad regendam prouinciam cum ſex millibus relicto. Ipſe cum duodecim peditum millibus, & equitũ minus tribus millibus verſus Euphratem, & Armeniam tendit, & traiecto non ſine prodigio Euphrate, in maiore Armenia iter fecit, incolis qui dedebant ſe, & promptè recipiebant exercitum, nulla in re violatis, adeo vt militibus arcem oſtendentibus, quæ cum multa præda expugnari poſſet, eos repulerit, Taurum ſuperandum oſtentans. Deinde ſuperata Meſopotamia, etiam Tigrim tranſgreſſus eſt.

IV. Qui Mithrobarzanem contra eum mittit. *Plut.*

Nemo interea Tigrani Luculli in Armeniam ingreſſum nunciare audebat, quod primus qui de eius aduentu nunciarat, tanquam populi perturbator, fuiſſet ſuſpenſus. Id tamen auſus denique Mithrobarzanes cum multis copiis contra Lucullum miſſus eſt, cum mandatis, vt eum ad ſe viuum attraheret, cæteros obtereret. Mancæum autem Tigranocertam miſit, cum ſex millibus, vt regiæ illi vrbi præſidio eſſet. Interea Lucullo aduentanti nunciatur adeſſe Barbarum: cum ipſe ad munienda caſtra ſubſiſtens, legatum Sextilium præmittit, cum mille & ſexcentis equitibus, & pari ferè peditum numero, iuſſum ſubſiſtere, cum ad hoſtem perueniſſet, donec accepiſſet caſtra eſſe permunita. Verum ferociter inuehente ſe Mithrobarzane, coactus eſt manum conſerere: quo in conflictu pugnans Mithrobarzanes cecidit, reliqui in fuga, demptis paucis, cuncti periere. Eam pugnam Lucullo ipſi tribuit Appianus, dum interea Sextilius Mancæum intra Tigranocertam compulit, & regiam, quæ extra vrbem erat, diripuit, & vrbem obſedit.

Quia Sextilio vincitur.

V. Tigranes in Lucullũ mouet.

Interea Tigranes cum maximis equitum peditumque copiis contra Lucullum profectus eſt, quamuis diſſuadente Mithridate, monenteque vt Luculli exercitum fame opprimeret. Id conſilium irridens Barbarus, procedebat inſtructa acie, conſpicatuſque Romanorum paucitatem. Si hi legati ſunt, inquit, multi ſunt, ſin autem hoſtes, perpauci. At Lucullus relicto Murena ad Tigranocertam, cum ſex millibus ad continuandam obſidionem, contra regem cum vndecim millibus proceſſit, & occupato à tergo Tigranis opportuno tumulo, equites in frontem immiſit, qui hoſtem in ſe verterent, atque etiam vltro cederent, vt barbari perſequendo turbarent ſuos ordines. Quod cum factum eſſet Romani in diſperſos effuſi ſunt: & cum exagitata iumenta cum ſarcinis in pedites atque equites incurrerent, omnibus ſeſe præ multitudine comprimentibus, ingens patrabatur cædes, nemine quenquam ſpoliante: id enim Lucullus graui propoſita pœna vetuerat, cædem per 120 ſtadia, ad noctem vſque continuarunt. Pedites, inquit Plutarchus, ſupra centum millia cecidiſſe perhibentur, equitum pauci omnino effugiſſe, in quibus rex ipſe, diademate & tiara, ne agnoſceretur, abiectis. Quem mox Mithridates conſolatus eſt, eique regio ſuo comitatu dato in ſpem meliorum erexit. Reliquum anni tempus imminente iam hyeme à Romanis in obſidenda Tigranocerta, à regibus in reparandis copiis conſumptum eſt.

Et ab eo ingenti cum clade vincitur.

Hoc denique anno L. Metellus Prætor in Sicilia contra piratas rem benè geſſit, maximè contra Pyrganionem archipiratam, qui pulſa Romana claſſe, Syracuſanum portum obtinuerat. Eum Metellus, nauali terreſtrique prælio comminutum, Sicilia decedere compulit. His quoque Coſſ. natum optimum prudentiſſimumque Poëtarum Virgilium Euſebius in Chronico, aut ipſe potius Hieronymus interpres, aliique prodiderunt.

VI. Metellus contra Piratas. *Oroſ. l. 6. c. 3.*

Ortus Virgilij. *Vide Ann.*

ANNVS MVNDI 3985.

HYRCANI II. 7. HEROD. Ætat. 4.

TIGRANIS 15. AVLETIS 12.

OLYMP. CLXXVII. A. 4. VR. CO. 685.

ANTE CHRISTVM 68.

AMiſit hoc anno Tigranes, atque his Coſſ. nobiliſſimam totius regni ſui ciuitatem Tigranocertam. Cum enim eius præfectus Mancæus vniuerſos Græcos mercenarios exarmaſſet vt ſuſpectos, illique aliquot turres in mœnibus occupaſſent, in eas Romanos obſeſſores introduxerunt, qui ingenti præda ditati ſunt. Ait enim Plutarchus præter reliquam opulentiam octo millia talentũm pecuniæ ſignatæ inuenta fuiſſe: inſuper octingentas drachmas in ſingulos de præda diuiſas. Græcos cum viatico in patriam remiſſos, ſcenicos ad dedicationem theatri Tigranici euocatos, in ſpectacula triũphalia reſeruatos. Illud autem in Lucullo memorabile ſcribit, quod multas optimatum coniuges captas ab omni injuria cuſtodiuit, eoque facto maritos earum ſibi deuinxit. Interea vero Tigranes & Mithridates obeundo regiones, alium collegerunt exercitum, in quo omnibus fermè Armenis contractis, ad 70 millia peditum, & dimidium equitum retinuerunt, quos Mithridates in turmas & cohortes digeſtos,

I. Tigranocerta expugnatur. *Dio. Caſſ. frag. l. 35. Appian. Plu. in Luc.*

Luculli continentia.

proximè

proxime ad diſciplinam Italicam, viris Ponticis exercendos.

II. Pars vtraq; fruſtra Parthos ambit. Ad Parthos quoque miſerunt qui auxilia peterent, tum regione quadam illis conceſſa, quæ inter ipſos dudum controuerſa fuerat, tum metu regi Parthorum à Romana potentia, & ambitione iniecto. Lucullus autem admonitus à Regulis quos ſibi conciliauerat, de ea legatione, ipſe quoque legatos ad Arſacem miſit, & amicitiam cum eo, & ſocietatem impetrauit. Suſpicione deinde adductus Arſaces, auxilia neutris miſit, vt qui neutrorum vellet augeri potentiam, ratus illis æquis inter ſe viribus pugnantibus, ſe tanto ſecuriorem fore. Porro Lucullus Tigranem non eſt inſecutus, ſed ei ſpatium inualeſcendi conceſſit, non quo diutiùs imperio potiretur, vt plerique eum Romæ calumniati ſunt; ſed vt iuſto prælio poſſet hoſtem confirmatum vincere, nec cogeretur fugientem per inuias ſolitudines irrito labore perſequi. Romani nihilominus ei proximo anno ſucceſſorem miſerunt Q. Marcium Regem, qui Ciliciæ, ex qua pendebat hoc bellum, præeſſet.

Lucullus bellum ducere creditur, ei Marcius ſuccedit.

III. Marcius ſolus Conſul. 3986. Mun. 685. Vr. Co. Anno enim ſequenti Q. Marcius rex factus eſt Conſul, & toto ferè anno ſolus Conſulatum geſſit, quod L. Metellus eius collega initio anni diem ſuum obierat, & is quoque qui deinceps in eius locum ſuffectus fuerat. At Lucullus media iam æſtate in Tigranem mouit, quod cum in Parthos ſigna mouere ſtatuiſſet, militum ſuorum, longiorem militiam detrectantium, contumacia retardatus eſſet. Ab iiſdem etiam tumultuantibus impeditus eſt, ne Artaxatam, alteram Tigranis in Armenia regiam oppugnaret. Itaque caſtris inde motis ad Niſibim oppugnandam regreſſus eſt, eamque per totam æſtatem fruſtrà tentatam, hyeme cepit, cum Niſibitæ viciſſe ſe, Romanoſque re infecta diſceſſuros arbitrarentur. Dum autem Lucullus ad Niſibim moras trahit, vterque rex, alter in ſuperiorem Armeniam, alter in inferiorem cum copiis digreſſi, plurima loca à Romanis occupata recuperarunt, eoſque plurimis damnis affecerunt, & nominatim Fabium Luculli ducem Mithridates quingentis occiſis, vertit in fugam, ipſo rege ictu lapidis vulnerato. Sed mox idem rex à Triario altero duce fugatus eſt, quod exiſtimaret totas Romanorum copias contra ſe venire.

Lucullus Niſibim occupat.

VI. Bellum Creticum renouatū. Bellum Creticum hoc anno publica autoritate à Q. Metello Proconſule geri cœpit, quod aliquot ante annis temerè à M. Antonio triumuiri patre ſuſceptum fuerat, maléque geſtum. Pleraſque enim naues intercepere hoſtes & captiua corpora Romanorum, qui eis catenas parauerant, in ipſis nauibus ſuſpenderunt. Sicque triumphantium in morem in portus ſuos reuecti ſunt. De eodem Antonio ſcribit Pædianus in Verrem, eum gratia Cottæ Conſulis, qui Conſul fuit anno V. C. 679. & Cethegi factione in Senatu obtinuiſſe curationem infinitam oræ maritimæ, eáque occaſione Siciliam, omneſque prouincias depopulatum eſſe, & ad extremum illato Cretenſibus bello, morbo periiſſe. Metellus igitur vindicandæ huius cladis gratia, in Cretam profectus, triennio ibi bellum geſſit, initium autem eius cœpit à Cydoniæ vrbis obſidione.

Eius initia ſub M. Antonio.

Epit. 98.

ANNVS MVNDI 3987.

HYRCANI II. 9. HERODIS ætat. 6.

TIGRANIS 17. AVLETIS 14.

OLYMP. CLXXVIII. A. 1. VR. CON. 686.

ANTE CHRISTVM 66.

I. Obitus Alexandræ. Ioſeph. l. 13. extr. CVm Alexandra regina Alexandri Iannæi dudum Regis & Pontificis Iudæorum vxor, nonum in regno annum ageret, & in morbum difficilem incidiſſet, Ariſtobulus eius filius natu minor regnum occupare aggreſſus eſt, & intra quindecim fermè dies, duo & viginti caſtella occupauit, & militem quoque cogere cœpit. Id vbi innotuit, Placuit reginæ vxorem eius cum liberis in arce templo vicina cuſtodiri, & Hyrcanum cum Phariſæis regni adminiſtrationem ſuſcipere, moxque illa defuncta eſt, cum regnaſſet annos nouem tres & 70. vixiſſet. Mulier, inquit Ioſephus, alioqui induſtria, ſed quæ ſeminaria perdendæ familiæ regiæ moriens reliquit, dum inimicis familiæ ſuæ conſentit, puta Phariſæis, quos paulò ante dixit, in regis familiares Alexandra regnante eſſe graſſatos: quos ob ſuperbiam moreſque peſſimos, & Iannæus ante, & poſtea Herodes vehementer afflixit: vt non mirum ſit eos Chriſto Domino valde reſtitiſſe, & vice verſa ab eo vehementer obiurgatos.

Phariſæorum malitia.

Matth. 23. 13. & ſeqq.

II. Res Luculli collabuntur. Velleius l. 2. Quod ad bellum Mithridaticum attinet, hoc anno res Lucullo parum feliciter ceſſere, cum iam ſeptimum à Conſulatu annum ageret in imperio. Conſul quippe fuit anno V. C. 679. Mithridates enim de Triario Luculli duce inſignem victoriam retulit, exercitu eius in locum cœnoſum compulſo. In eo prælio deſiderati ſunt 24 tribuni, & 150 centuriones, & ſeptem militum millia, & niſi vnus de Romanis, quaſi regem allocuturus, cum vulneraſſet, eoque facto barbaros perturbaſſet, omnes ad vnum deleti fuiſſent. Nimirum eam cladem vt ſæpè aliàs, inuexit Superbia: quippe Triarius hic gloriæ cupidus, Luculli aduentum ad pugnam præuenire voluerat. Eodem tempore Attilius quidam Romanus regem inſidiis appetiuit; ſed coniuratione patefacta, ipſe cum conſciis excruciati periere; non paucos etiam, qui ad regem confugerant, & in eius caſtris verſabantur, ſegregatos occidit. Nec Lucullus aduenniens res ſuas loco meliore conſtituit, ſiue quod ei Mithridates pugnæ facultatem non præbebat; ſiue quod eius exercitus ſeditione fluctuabat; ſiue quod cum auditum eſſet Acilium Conſulem, qui Lucullo ſucceſſor mittebatur, aduentare, à maxima militum parte deſertus eſt.

Coniuratio in Mithridatem irrita.

III. Res proſperæ Mithrid. Quæ dum milites agunt, Mithridates totum penè regnum ſuum recepit, Romanis, vt ait Appianus, diſſimulantibus, donec maria à piratis repurgarentur. Cappadociæ quoque multum detrimenti attulit, neque impediente Lucullo, quod Acilium prope eſſe prætenderet, neque Acilio defendente. Is enim cum prius feſtinaſſet, vt victoriam Lucullo præriperet, vbi reſciuit quo ſtatu res eſſent, ne ad exercitum quidē venit, ſed in Bithynia prouincia ſua

tempus traxit. Marcius quoque Rex, qui proximo anno Conſul fuerat Lucullo auxilia petenti non tulit. Clodium tamen, qui à Lucullo defecerat, recepit, & rei nauali præfecit: ſed is mox à piratis captus eſt, & pœnas perfidiæ, & violatæ cognationis dedit. Erant quippè hoc anno piratæ totis claſſibus formidabiles, quos hoc ipſo anno Pompeius mira felicitate atque celeritate confecit & peſſumdedit.

IV. Origo belli piratici in Mithrid. in Pompeio.

Piratici mali originem Appianus & Plutarchus à Mithridate petunt, qui dum in Aſia & Græcia vexaretur à Sylla, mari Piratas immiſit, qui Romanam claſſem in mari, oráque maritima vexarent. Hi primum paucis nauiculis vagi latrocinabantur, deinde aucti numero, magnas quoque naues ſibi compararunt. Nam qui bello fuerant ad egeſtatem redacti, relictis terris quæſtum mari quærebant, oppida deprædabantur, & homines in ſuas latebras abductos pretio redimere ſe cogebant. Et primum Ciliciam aſperam latrociniis latebriſque opportunam, præcipuam belli ſedem eſſe voluerunt, in cuius ſocietatem omnes fermè orientales populos pertraxerunt; moxque ad occidentem verſi, ad columnas vſq; Herculis penetrarunt, Tantumque creuit eorum potentia, vt Prætores Romanos funderent fugarentq;, commeatus interciperent, maritimam omnem oram, Siciliam maximè, incurſarent, Romam inedia premerent, nemoque à piratis tutus eſſe poſſet, qui mille nauibus inſtructis, quadringenta oppida ceperant, delubráque maxima ſpoliarant.

V. Committitur Pompeio.

Iamque plurimi Romani duces ſuis potius cladibus, quam piraticis victoriis clareſcebant, cum Gabinius in gratiam Pompei rogationem tulit, vt id omne bellum Pompeio committeretur, eſſetque ei imperium in omnibus prouinciis, æquale proconſulibus, vſque ad quinquageſimum milliarium a mari. Eam legem diſſuadebant optimates, nimia hominem potentia armare formidantes, qui eam pro arbitrio retenturus aut depoſiturus, vt nuper Sylla, videretur. At illi populus vehementer fauebat, fauit & C. Cæſar, non in Pompeij gratiam, ſed vt ſibi populum maturè conciliaret, & ad extraordinaria imperia conferenda aſſuefaceret. Accepit ad hoc bellum Pompeius ſex millia talentum Atticorum, 120 millia peditum, equitum quatuor millia, naues 270. Legatos alij plures numerant, alij pauciores. Plutarchus ait mare ab eo in tredecim for[illegible] diuiſum & legatis illis diſtributum, datis cuique nauibus & militibus, & prætoriis inſignibus, meroque imperio in ſorte ſibi credita: ipſe quaſi Rex regum luſtraret vniuerſos, vt omnibus ſimul locis piratæ opprimerentur, & ſi res ferret, ſinguli vicinis ſuis, ipſe omnibus ſubſidio veniret. Itaque piratæ, in ſua quique prouincia, à Prætoribus breui ſubacti ſunt.

Modus geſti belli.

IV. Et in Cilicia confecti.

Ipſe Ciliciam, quo plerique refugerant, cum 60. lectiſſimis nauibus, magnóque militum ac machinarum numero petiit, vt arces in rupibus ſitas expugnaret. Sed nihil fuit opus. Nam & celebritate ducis, & apparatus magnitudine territi, alij poſt alios deditionem fecere, ſe ſuáque omnia eius fidei & clementiæ permittentes. Pompeius nauium materiam incendit, naues abduxit, captiuos dimiſit. Eos qui neceſſitate ad hoc vitæ genus deuenerant, quædam infrequentia oppida, ſed longiùs à mari habitare iuſſit, & data commoditate ſine rapto viuendi, rapinis arcuit. Atque ita bellum piraticum omnium opinione celeriùs confectum eſt. Cic. extrema hyeme apparatum dicit, ineunte vere ſuſceptum, media æſtate confectum.

VII. Bellum Cretenſe à Metello perfectum.

Quæ dum in mari fiebant, Q. Metellus rem ex animi ſententia gerebat in Creta, & alterum piratarum fontem exſiccabat, qui alterum iam annum Romanum exercitum fatigabant. Quos Metellus cum præliis aliquot fregiſſet, totam inſulam igni ferroq; populabatur, adeoque ſeuerè in captiuos ſæuiebat, vt veneno ſe plerique conficerent, alij deditionem ſuam, ad Pompeium abſentem mitterent, quos cum ille in fidem ſuam recepiſſet, & in eam rem L. Octauium miſiſſet, Metellus ſeueriùs etiam egit in victos, & de Pompeio queſtus eſt, quod rerum à ſe geſtarum gloriam, miſſo legato ad ſe deriuare voluerit. At Pompeius iure ſe vſum ſuo contendit aduerſus Metellum, ſicut & erga Ciliciæ, aliarumq; prouinciarum proconſules, quatenus eorum prouinciæ imperij Pompeiani terminis continebantur. Sed nimirum decebat Pompeium, ſatis alioqui glorioſum, Metelli diuturnis laboribus indulgere, inuidiæ tollendæ cauſa.

ANNVS MVNDI 3988.

HYRCANI II. 10. AVLETIS 15.

TIGR. 18. & vlt. HERODIS 7.

OLYMP. CLXXVIII. A. 3. VR. C. 687.

ANTE CHRISTVM 65.

I. Ariſtobulus regnum fratris inuadit, tenetque triennio. Ioſeph l. 14. c. 1.

Vix Alexandra è viuis exceſſerat, cum Ariſtobulus minor natu filius, qui ea viuente magnam regni partem occupauerat, Hyrcano fratri, quem illa regni ſucceſſorem conſtituerat, bellum intulit: commiſſóque ad Hiericuntem prælio, multi ex Hyrcani militibus ad fratrem transfugerunt. Itaque victus Hyrcanus in arcem confugit, in qua filij & vxor Ariſtobuli cuſtodiebantur, idque vtiliter admodum contigit, vt dum victor vxori & filiis timet, à fratre qui eos habebat in poteſtate, abſtineret. Itaque cœptum eſt inter fratres agi de conditionibus pacis; quibus Ariſtobulus obtinuit vt regnaret, & fratrem ſineret in otio iis facultatibus frui, quæ illi obuenerant, & vitam priuatam agere. Hoc fœuere in templo ipſo ſancito, poſt mutuos complexus alter in regiam alter in ædes Ariſtobuli digreſſi ſunt. Itaque vtramque dignitatem per vim vſurpatam tribus annis, totidemque menſibus tenuit, moxque vtraque à Pompeio exturbatus eſt, & Hyrcanus vtrique dignitati, ſed abſque diademate, reſtitutus ad quadrageſimum vſquè annum. Itaque cum Ariſtobulus vtramque poteſtatem per vim ac tyrannidem occuparit, breuique tempore tenuerit, nulla illius habita ratione, Hyrcani pontificatum cum Euſebio continenti ſerie producemus.

Ioſeph. l. 15. c. 9. & l. 20 c. 8. & l. 1. de bello c. 4.

II.

His Coſſ. Romæ tumultus excitatus eſt, præuius

Tumultus ex ambitione Conſulatus.

præuius Catilinariæ coniurationis. Nam Antonius Pœtus, & P. Sylla, magni illius Syllæ ex fratre nepos, largitionis ambitioſæ conuicti, damnatique, de ſpe Conſulatus deiecti fuerant, eorumque accuſatores Cotta & Torquatus in eorum locum deſignati. His ergo illi ſtruebant inſidias, additis ſibi ſociis Cn. Piſone, & L. Catilina: quibus pateſactis Senatus eis dedit militare præſidium, & Piſonem ſub ſpecie honoris in Hiſpaniam ablegauit, vbi cum eſſet natura ferocior, ab incolis ob iniuriam quandam trucidatus eſt.

III. Bellum Mithridaticū Pompeio decernitur.

Interea C. Manilius Tribunus pleb. populum rogauit pro decernenda Pompeio Ciliciæ & Bithiniæ adminiſtratione, ſimulque belli Mithridatici. Quod Senatus indignè tulit, ſiue quia iterum nimia poteſtas vni eidemque periculosè committebatur; ſiue quia Marcio & Acilio magiſtratus, ante peractum imperij tempus abrogabatur, ſiue quia Lucullo tot annorum laboribus parta gloria, triumphuſq; eripi videbatur. Lex tamen Manilia perlata eſt, C. Cæſare & Cicerone annitentibus; Populus autem hunc Pompeio honorem in præmium piraticæ victoriæ deferri voluit, quo ille eadem belli paciſque poteſtas prorogata eſt, vt pro arbitrio vel hoſtes iudicaret, vel aſciſceret ſocios. Denique ei datū eſt imperiū in omnes exercitus, quotquot eſſent extra Italiam; priuilegio nemini ad eam diem conceſſo. Id quippe erat, ait Plutarchus, vniuerſum Romanum imperium vni ſubiicere. *in Pomp.*

IV. Quod ille ſuſcipit. *Appian.*

Pompeius vbi quæ facta erant intellexit quā uis diſſimulanter gratiſſimam rem habuit, depoſitáque Cretici belli cura, totum ſe barbarico bello dedidit. Habebat enim tum temporis Mithridate ſelectiſſimum exercitum, peditum 30 millium, equitū trium millium. & inſuper Parthorum amicitia nitebatur. Quam vbi didicit à Pompeio occupatam, vltro ipſe legatos ad Pōpeium miſit, rogans quibus conditionibus pacem impetrare poſſet, *Si transfugas*, inquit Pompeius, *tradideris, & teipſum noſtræ fidei commiſeris*.

Mithridates pacem fruſtra quærit.

Ea vox tumultum excitauit in regis exercitu, quo is ſapienter ſedato, in vaſtata regione preſſus commeatus inopia, in interiora regni ſe recepit, quem diū perſecutus eſt Pompeius, & ad iumentorum eſum compulit. Denique poſt velitationes aliquot, regij vano terrore turbati, fuſi fugatique ſunt, & cæſis fermè decem millibus, caſtra cum omni apparatu capta ſunt; quam cladem aliqui longè maiorem tradunt. Florus certè ea nocte debellatum ſcribit, nihilque poſtea; qu[...] muis expertum omnia, valuiſſe; more anguium, inquit, qui obtrito capite poſtremum cauda minantur.

Eiuſdem clades.

Oroſ. l. 6 c. 4. l. 3. c. 5.

V. A Tigrane non recipitur. *Appian.*

Mithridates cum ſolis ſatellibus per rupes elapſus, incidit in quoſdā equites mercenarios, & peditum circiter tria millia, à quibus in caſtellum Sinoregem deductus, ibi fugæ comitibus annuo ſtipendio numerato, non acceptus à Tigrane, Colchos hybernaturus adiuit. Dio enim ſcribit Mithridatem fugientem, ad Tigranem contendiſſe, eóque per legatos compellato, nullum amicum reſponſum accepiſſe, quod illum crederet cauſam fuiſſe, cur Tigranis filius in patrem inſurrexiſſet, & ad Phraatem regem Parthorum profugiſſet, cuius ſuaſu hic ſupplex ad Romanos confugit, Pompeij fama permotus. Tigranes etiam pater Pompeio fidēs, eum adiit *Dio. l. 36.*

Duo Tigranes apud Pompeium contendunt.

filium accuſaturus, & omnia eius arbitrio permiſſurus. Cum muneribus Pompeium & totum eius exercitum affeciſſet veniam primum ab eo præteritorum accepit. Reconciliauit etiam patri filium Pompeius, eumque in Minoris Armeniæ Sophena, Gordenaque regnare iuſſit. Patrē autem in reliqua Armenia, ea lege, vt hunc filium hæredem relinqueret. At Dio ſcribit iuniorem Tigranem ſuperbè ſe atque inhumaniter erga parentem geſſiſſe, eaque re offenſum Pompeium ſolam Sophenem filio attribuiſſe, vbi erant pecuniæ, quas à Tigrane Pompeius exigebat, id eſt ſex millia talentum; quæ cum ſibi habere vellet Tigranes iunior neque acquieſceret, quin potius meditaretur fugam, in vincula coniectus, Romam pertractus, in triumphum ductus, in carcere denique necatus eſt.

VI. Senior fit ſocius populi Rom.

At Tigranes pecunia potitus, multo plura dedit quam pactus erat, quo facto inter amicos, ſocioſque populi Rom. annumeratus eſt. Decedere tamen prouinciis bello quæſitis iuſſus eſt, & nominatim tota Syria, quam occupauerat, ab Euphrate vſque ad mare quibus terminis etiam Phœnicia comprehenſa eſt. Quin & Antiochi Pij filium cognomine Aſiaticum, regno Syriæ priuauit, quo ceſſerat Tigrani, & in prouinciæ formam redegit. Iurene autem an iniuria id factum ſit à Romanis, conſulat lector æquus Annales.

Syriæ regni finis.

nu. 17.

Fit Cretici belli.

Quæ cum geruntur in Aſia, à Metello in Creta debellatum eſt. Cum enim intellectum eſſet à Cretenſibus, aliò Pompeij curas eſſe conuerſas, & inanes eſſe ſpes, deditioneſque ei factas, veriti Metelli ſeueritatem de fuga cogitarunt, Ariſtion enim vnus de primariis Cretenſium ducibus, cum ibi aliquandiū cū Octauio perſeueraſſet, poſtquam aduerſum ſe Metellum ire ſenſerunt, relicta inſula vela altum dederunt. Metellus autem tota Creta ſubacta, ei ſeruitutis iugum impoſuit, moxque de morte legati decem Cretam in formam prouinciæ redegerunt. Metellus Cretici nomine auctus, de tota inſula triumphauit.

ANNVS MVNDI 3989.

HYRCANI II. 11. AVLETIS 16. HERO. 8.

OLYMP. CLXXIX. A. 4. VR. CO. 688.

ANTE CHRISTVM 64.

I. Antipater turbas inſtaurat in Iudæa. *Vide Annal. hoc anno n. 11. & 12.*

Res in Iudæa quietæ erant, Ariſtobulo rerum potiente, & Hyrcano priuatæ vitæ acquieſcente, cum omnia iterum Antipatri artibus turbata, non prius pacem, quam ſeruitutem, ſicut reliqua Syria, inuenerunt, Erat enim Hieroſolymis genere Idumæus, pater Herodis, qui poſtea diū regnauit opera Romanorum, fortuna potens, natura factioſus & induſtrius, Hyrcano amicus, ideoque Ariſtobulo infenſus, cuius potentiam cum reformidaret, pacem ſuam in communi rerum perturbatione poſitam credens, Iudæorum optimates in Ariſtobulum inuitabat, propter occupatum per iniuriam imperium. Hyrcano quoque dictitabat eius vitam in tuto non eſſe, niſi fuga ſibi conſuleret, quam illi denique perſuaſit,

Hyrcanus fugit ad Arabes, qui illum regno reſtituunt.

impetrato prius tuto apud Aretam Arabum regem perfugio. Nec ea re contentus, Aretæ perſuaſit vt Hyrcanum regno reſtitueret, promiſſis, ſi id præſtaret 12 oppidis, quæ pridem Iannæus Arabibus eripuerat. Ergo Aretas in Ariſtobulum mouet, victumque Hieroſolymam compulit, & obſedit in templo. Cum autem Scaurus miſſu Pompeij eſſet Damaſci, vtriuſq; legati ad Scaurum venerunt, auxilium & ſocietatem petentes multis talentis oblatis. Scaurus pro Ariſtobulo, qui trecenta talenta ei miſerat, ſententiam tulit, & Arabem Romanorum metu ad ſua, cum Hyrcano videlicet atque Antipatro, redire compulit. Ille regno reſtitutus, vltionem in annum ſequentem præparauit.

Scaurus contra Ariſtobulum.

II. *Mithridates bellum renouat, eius filius ſibi manus infert.*

Interim autem Mithridates, qui Dioſcuriade in Colchis hybernabat, nihil mediocre animo voluebat, ſed perluſtratis Euxini Ponti ora, Scythiſq; eius maris incolis, eos partim vi, partim gratia ad ſuas partes pertraxit. Quare territus filius eius Machares, legatos ad eum miſit, qui excuſarent quod neceſſitate coactus, Romanos coluiſſet; ſed vbi patrem agnouit implacabilem, manus ſibimet miſer intulit, Mithridates eius amicos, quos ipſe illi comites antea dederat, omnes interemit, domeſticos dimiſit incolumes. Deinde miram cogitabat expeditionem. E Boſphoro enim in Thraciam, & inde per Macedoniam, poſtremóque per Pannoniam ſuperatis Alpibus, Italiam petere ſtatuebat, elocatiſque filiabus, potentiſſimum quemq; generum ſibi commilitonem adiungere. Sed ea molitio in ventos abiit. Interim autem Pompeius Albanos, atque Iberos, alioſque circa marè Caſpium populos partim domuit, partim ſibi fœdere pacis adiunxit, & Partho Corduenem regionem, de qua cum Tigrane decertabat, miſſo in eam Afranio, ereptam, Tigrani dedit.

III. *Coniurationis ſuſpecti Craſſus & Cæſar. in Catil.*

Prior Catilinæ cum Antronio & Sylla coniuratio, anno ſuperiore inchoata, his Coſſ. temerè ſuſcepta, & ſemel iterumque patefacta elanguit, vt fuſiùs tradit Saluſtius. Eius participem, imo & principem M. Craſſum, vna cum C. Cæſare ſcribit Suetonius. Ait enim Cæſarem paucis diebus ante quam ædilitatem iniret, veniſſe in ſuſpicionem conſpirationis cum M. Craſſo conſulari, Antronio & Sylla ambitus condemnatis, vt principio anni Senatum adorirentur, & trucidatis quos libuiſſet, Dictaturam Craſſus inuaderet, Iulius magiſter equitum ab eo diceretur, conſtitutaque ad arbitrium Repub. Syllæ & Antronio Conſulatus reſtitueretur. Quæ Suetonius Ciceronis ipſius autoritate confirmat, dicentis Cæſarem in Conſulatu confirmaſſe regnum, de quo ædilis cogitarat.

3990. IV. *Renouatur coniuratio, eiuſque cauſæ.*

Sequenti anno redintegrata eſt à Catilina coniuratio, quæ præcedenti anno autoris ſui temeraria feſtinatione diſcuſſa fuerat. Eædem quippe facinoris ſuſcipiendi cauſæ remanebant, ambitio ſupremæ dignitatis, deſiderium eluendæ repulſæ Conſulatus, ſperata ſcelerum impunitas, iudiciorum metu ſublato maleſuada fames, & turpis egeſtas, quam libidines, & luxus infinitus inuexerant. Ei conſilio fauebat occaſio, quod nullus tum in Italia erant exercitus, Pompeius in extremis terræ bellū gerebat, & Senatus Reip. nihil erat intentus, ſi Saluſtio credimus. Ergo Catilina circa Iunias Cal. L. Cæſare & C. Figulo Coſſ. coniurationis ſocios, ſæpius ſeorſim appellatos vnum conuocat, in quibus plerique ex Senatorio & equeſtri ordine erant; eos nefandis ſacrificiis & iureiurando deuinctos, ad commutandum Reip. ſtatum hortatur, proſcriptiones nouaſque tabulas pollicetur, magiſtratus, ſacerdotia, &c. id confici poſſe, ſi ipſe Conſul fiat. Habiturum quippe Collegam C. Antonium belli gerendi ſocium. Ea coniuratio cum multis innotuiſſet, ſtudia hominum accendit ad Conſulatum M. Tullio mandandum. Catilina iterū de ſpe dignitatis depulſo. Quod factum etſi populares coniurationis concuſſit, Catilinę tamen furorem accendit ad arma, pecunias, & funeſtū in patriam bellum ſtudioſius præparandum.

Cicero deſignatur Conſul.

V. *Mithridates Xipharem filium interficit. Appian. in Mithr. Dio l. 37.*

Interea Mithridates, qui iam Pontum circumluſtrauerat, ad eius fretum Xipharem filium interfecit, matre Stratonice ex aduerſo littore ſpectante, quod ea caſtellum multis opibus pecuniiſque refertum Pompeio tradidiſſet, vt is filium eius matri ſeruaret incolumē, ſi in eius poteſtatem veniſſet; nec cæde contentus rex etiam cadauer abiecit inſepultum. Illa autem ſe Romanis dediderat, quod à rege fuiſſet deſerta. Pompeius autem in Syriam expeditionem ſuſcepit, quò iam Gabinium Scaurum, Afranium præmiſerat. Ibi Antiochum Commagenum deuictum in amicitiam recepit; Darium quoque Medum profligauit, vel quia nunc iuuerat Antiochum, vel quia Tigranem antea.

Rex Iudæorum. Ioſeph. l. 14. c. 4.

In Iudæa vero Ariſtobulus Scauri & Romanorum empto præſidio nixus, contra Aretam & Hyrcanum fratrem profectus eſt eoſque prælio vicit, cęſis ferè ſeptem hoſtium millibus, in quibus Antipatri frater Cæphalio.

ANNVS MVNDI 3991.

HYRC. II. 13. HEROD. 10. AVLET. 18.

OLYMP. CLXXIX. A. 2. VR. CO. 690.

ANTE CHRISTVM 62.

I. *Ariſtobuli & Hyrcani contentio apud Pompeium. l. 14 c 5 & 8. Ant. l. 1. de bel. c. 5.*

Ingens hoc anno in Romanam Remp. periculum à ſuis ciuibus incubuit, quando ab iiſdem Reſpublica Hebræorum cladem accepit, occupata Hieroſolyma, quod his ipſis Conſulibus contigiſſe, autor eſt Ioſephus, aliique deinceps plurimi. Cum ergo Pompeius Damaſcum veniſſet, ad eum venere ex Iudæa legati, Antipater pro Hyrcano, Nicodemus pro Ariſtobulo, quò etiam mox venere duo fratres. Hyrcanus querebatur ſe regno à minore natu fratre ſpoliatum: qui & terra finitimos violentus incurſaret, & in mari haberet piratarum receptacula. Alter contra regno Hyrcanum excidiſſe dicebat propter ignauiam, & publicum gentis ſuæ contemptum: ſe autem id neceſſario aſſumpſiſſe, ne ad alios tráſferretur. Pompeius his auditis, & improbata Ariſtobuli violentia, è concilio placidè dimiſit eos, promittens ſe in Iudæam venturum, omniaque ordinaturum, quamprimum res Nabathæorum inſpexiſſet. Volebat autem Pompeius vtrumque fratrem apud ſe manere, præſertim Ariſtobulum, ne is regionem ab eo alienaret, aut ei tranſitus intercluderet, & ipſe facilius arbitratu ſuo in Iudæa cuncta diſponeret.

II. Ariſtobulus abit à Pompeio iniuſſus, & clam bellũ parat.

Verum Ariſtobulum, ſiue id veritus, ſiue indignum ratus maieſtate regia Romanum aſſectari ducem, iniuſſus rediit in Iudæam. Qua re offenſus Pompeius, aſſumpto exercitu, quem in Nabathæos parauerat, aliiſque copiis, in Ariſtobulum mouit, Hyrcano, eiuſque ſociis id precantibus. Is in munitam arcem Alexandrium confugerat, vnde à Pompeio euocatus, nec auſus repugnare, cum iterum de iure regni cum fratre apud eum diſceptaſſet, ſe ſuaque omnia in poteſtate Pompeij fore dicebat, cum nihilominus clam bellum pararet, veritus ne dominium in Hyrcanum transferretur. Ea ſe cognita Pompeius ſine mora Hieroſolymam, quò ille ſe receperat, cum exercitu proficiſcitur: & in itinere ad Hiericuntem, venit ad eum è Ponto nuncius, qui referebat Mithridatem à filio ſuo Pharnace occiſum fuiſſe. Cum autem appropinquaret Vrbi Pompeius, facti pœnitens Ariſtobulus ei venit obuiam, pacem, & pecuniam promittens, quæ cum negaretur à ciuibus, Pompeius Ariſtobulo vincula iniicit, & vrbem expugnare parat.

Ab eo in vincula conijcitur.

III. Et in vrbẽ introducitur, & templum expugnat. *Ioſeph. l. 14. c. 8. Dio. l. 37.*

Factio Ariſtobuli nolebat Pompeium ciuitate recipi, & maturè templum occupauit. Alij verò intromiſſo exercitu, vrbem & regiam Pompeio tradiderunt; quæ ille Piſoni legato ſuo ſeruanda tradidit. Ipſe templum à ſeptentrionali maximè parte oppugnat, aggerem diebus maximè ſabbati excitat, dum Iudæi otiantur, tum admotis machinis templum verberat, & tertio menſe in poteſtatem redigit, Olympiade 179. Cumque hoſtis irrumpens obuios quoſque iugularet, ſacerdotes nihilominus ſacris operabantur, neque ea in tanto diſcrimine intermittebant, vt ait Ioſephus: qui addit Iudæorum ad 12 millia circa templum cecidiſſe, captum Abſalomum, patruum ſimul & ſocerum Ariſtobuli, & ingreſſum in templi adyta Pompeium, quod D. quoque Auguſtinus damnat. Eius autem abſtinentiam laudat Ioſephus, quod nihil ſacræ ſupellectilis attigerit. M. quoque Tullius teſtis eſt Cn. Pompeium captis Hieroſolymis victorem, ex fano illo nihil attigiſſe. Dio tamen ait templum die ſabbati captum, & omnes pecunias fuiſſe direptas, Euſebius autem in chron. Græco, multa ex eo templo ſublata dicit.

Sacerdotũ pietas, & Pompeij abſtinentia. *l. 18. de Ciu. c. 45. l. 14 c. 8. & l. 1. de bel c. 5.*

IV. Quæ Hieroſolymis à Pompeio geſta. *Ioſeph. l. 14. c. 8.*

Sequenti verò die Pompeius vſum pontificatus Hyrcano reddidit; deinde belli concitatores ſecuri percuſſit, excepto tamen Antipatro, qui turbas primus concitauerat. Hieroſolymam populi Rom. fecit ſtipendiariam, vrbes à Iudæis belli iure captas liberas eſſe iuſſit, tam maritimas quam mediterraneas, & proprio præſidi parere. Sicq; tum primum libertatem amiſimus, ait Ioſephus, ſubiecti Romanorum imperio, & regionem de Syris bello captam, reddere ipſis coacti ſumus, & inſuper pluſquam decem millia talentorum, breui tempore à nobis Romani exegerunt; & regnum quo prius pontificale genus honeſtabatur, ad plebeios tranſlatum eſt. Muros quoq; ciuitatis euertiſſe Pompeium ex ſequentibus conſtat. Nam c. 10 ait Hyrcanum cogitaſſe reficere muros, quos Pompeius deiecerat: ſed ipſum ab eo conatu per Romanos fuiſſe cohibitum. Cæterum Pompeius Cœleſyria vſque ad Euphratem, & Ægypti terminos tradita Scauro, cum duabus legionibus Ciliciam abiit, Romam properans, abduxitque ſecum Ariſtobulum vinctum, cum duobus filiis, totidemque filiabus.

Iudæi libertatem amittunt.

V. Pompeius res Armenorum & Parthorum componit. *Appian. & Dio.*

Romam tamen, etſi properans, non ante biennium peruenit. Ad Mithridatem quippe rediit, regnumq; eius, & Aſiæ res omnes compoſuit, & inſignem triumphi apparatum paulatim digeſſit. Syriæ enim prouincias conſtituenti Põpeio, legati ſuperuenerũt à Tigrane & Phraate, inter quos bellum exortum fuerat. Armeni tanquam ab amico petebant auxilia: Parthi in amicitiam populi Romani recipi cupiebant. Ille nolens Parthis ſine Senatus conſ. inferre bellum, ſimul aliquam fortunæ conuerſionem timens, qualem Lucullus erat expertus, tres miſit arbitros, qui eorum controuerſias diremerunt; quod hoc fuit facilius, quod inter ipſos reges ſatis cõſtabat eũ qui victor fuiſſet, hoſtem habiturum Romanos.

VI. Mithridates pacem quærit, & bellum parat.

Reſtat poſtremus actus Mithridaticæ fabulæ. Is rex legatos ad Pompeium in Syria morantem miſit, qui tributa populo Rom. pollicebantur, ſi regnum illi paternum concederetur. Cumque ille poſtularet vt veniret Rex ipſe, vt Tigranes ante venerat, id ſe factum negauit, miſſurum tamen filios, & amicos aliquot. Apparet tamen hæc parum ſynceré agitata. Nam ſtatim ſummo ſtudio bellum apparauit, delectus è ſeruis ingenuiſq; habuit, tributa etiam tenuibus impoſuit, quæ ab Eunuchis ſeueriſſimè exigebantur. Itaq; Phanagorenſes à rege deficiunt, cuius filij aliquot, qui in arce erant, incendij metu ad deditionem compelluntur. Exemplũ Phanagorenſiũ pleriq; populi, in vtraq; Boſphori ora, ſecuti sũt. Ille videns crebras defectiones, & ſuſpectũ habens exercitum ad militiam coactum, & grauibus exactionibus affectum, ad Scythiæ regulos miſit nuptum filias per Eunuchos, petens vt quam primum auxilio venirent cum copiis. Hæ deducebantur cum quingentis militibus; qui non multum à Mithridate digreſſi, Eunuchos interfecerunt, & puellas ad Pompeium adduxerunt, quas ille ſine iniuria conſeruatas, cum aliis eius pellicibus ad parentes remiſit.

Multi ab eo deficiunt, & filias amittit.

VII. Pharnaces inſidias patri parat.

Rex tot liberis & caſtellis, totoq; penè regno ſpoliatus, & ſpe auxiliorum è Scythia, non tamẽ animo fractus, iter ad Gallos deſtinabat, vt cum eis per Alpes Italiã inuaderet. Verũ tã audaces, conatus exercitus expeditionis lõginquitate, & hoſtium iam nota fortitudine deterritus, nõ diù cum tulit. Nam Pharnaces filiorum chariſſimus & regni deſignatus hæres, Patri ſtruxit inſidias. Quibus patefactis filio nihilominus, ſuaſu Menophanis, veniam dedit. At ingratus filius primum Romanos tranſfugas, deinde reliquum exercitum ad defectionem trahit. Qui cum manè ingentem clamorem indicem defectionis ederent, miſit Rex rogatum quid poſcerent, illi audacter filium patris loco regem poſtularunt; cumque ad eos alloquendos prodiret Mithridates, præſidiarij quidã ad transfugas tranſierunt, equum fugientis interfecerunt, & Pharnacem regem proclamarunt, ac diadêmate ornarunt. Rex fuga à filio fruſtra petita, venenóque, fruſtra tentato, quod ignominiam triumphi formidaret, proprio primum ferro mori conatus, alieno denique vſus auxilio extinctus eſt, annos natus, vt ait Appian. Octo aut nouem ſupra ſexaginta, quorum regnauit 57. bellum autem cum Romanis geſſit, vt noſtra fert chronologia 27.

Quos accepta venia redintegrat.

Et rex loco patris expoſcitur qui ſibi manus infert.

Corpus Pharnaces muria conditum ad Pompeium miſit, ſimul ſeſe regnumque ſuum illi dedens; & accepit mercedem parricidij Boſphori regnum, & Romanorum amicitiam.

VIII. Lucullus de Mithridate triumphat. *in Lucullo*

Triumphaſſe hoc anno Lucullum Cicerone Conſule, autor eſt ipſe M. Tullius: *Quin etiam*, inquit, *cum victor à Mithridatico bello reuertiſſet, inimicorum calumnia triennio tardiùs quam debuerat triumphauit. Nos enim Conſules introduximus penè in vrbem currum clariſſimi viri.* Inimicos intelligit præcipuè C. Memmium, qui primum Luculli fratrem accuſauit, ob ea quæ in Quæſtura, Syllæ iuſſu fecerat. Quo abſoluto in L. ipſum conuerſus, populum in ipſum concitauit, ne ei triumphum concederet, de quo planè actum erat, niſi viri principes, in primiſque Conſul ipſe Tullius populum ad triumphum permittendum induxiſſent. Quanta autem fuerit triumphi magnificentia pluribus in Annalibus ex Plutarcho leges. Id vnum hic ex Athenæo, & Nicolao Peripatetico dicam, ſumptuoſæ magnificentiæ, quæ tum Romæ vigebat, ducem & auctorem fuiſſe Lucullum, poſt Mithridatem & Tigranem debellatos, & corũ opes Romam aduectas, vt propterea cum Pompeius Xerxem togatum appellarit, vt ait Appianus.

Author Romani luxus. *l. 6. & 12.*

IX. Progreſſio coniurationis, & ſtudium Ciceronis pro Repub.

Reliqua eſt coniuratio, quam Catilina domi foriſque vrgere non ceſſabat, & Ciceroni modis omnibus parabat inſidias, quas ille, cæteráque eius conſilia opera Fuluiæ diſcebat, & circum ſe præſidia clientum & amicorum occultè habebat. Collegam quoque ſuam Antonium pactione prouinciæ perpulerat, ne contra Remp. à ſe diſſentiret, Macedoniam enim, quæ ſibi obtigerat ipſi conceſſit. Gallia vero Metello Celerj mandata eſt, ne eam ſuis iuris Catilina faceret, idque prouidè admodum. Hic enim eſt Metellus Prætor, qui Galliam tranſalpinam molienti, præcluſit aditum, eumque Petreio cædendum dedit. Cum dies comitiorum venit, & Catilinæ neque petitio, neque inſidiæ Conſuli paratæ ſuccedunt, conſtituit bellum gerere, & extrema omnia experiri. Aliquot ſuorum varia in loca dimittit, qui initium belli faciant. Ipſe Romæ omnia molitur; & quoniam eius conſiliis Cicero vehementer obſiſtebat. C. Cornelius eques, & L. Vargunteius Senator prouinciam ſuſcipiunt eius interficiendi, ſpecie ſalutationis. Sed re per Fuluiam Ciceroni patefacta, illi ianua prohibiti ſunt.

Cui Catilina cædem parat.

X. Coniuratio patefit, Catilina ex vrbe abit.

Iamque Manlij in Etruria, & aliorum coniuratorum arma audiebantur, cum rem ad Senatum Conſul refert, à quo decretum eſt, vt Coſſ. prouiderent ne quid respub. detrimẽti caperet, ipſéque certos duces variis locis contra coniuratos legit. Conſul in vrbe præſidia vigiliaſque conſtituit, præmia indicibus coniurationis proponit. Catilina nihilominus ſiue diſſimulandi, ſiue purgandi ſui cauſa, in Senatum venit, vbi Cicero in eum vehementer inuectus, ex vrbe cum ſuis abire iubet; cumque alij quoque in eius diſſimulationem obſtreperent, ac parricidam vocarent, *Quoniam*, inquit, *ab inimicis circumuentus præceps agor, incendium meum ruina reſtinguam.* Deinde ſe ex Curia domum proripuit, indeque nocte intempeſta in Manliana caſtra cum trecentis armatis profectus nomen, & apparatum Conſulis aſſumit, ad 20 militum millia contrahit, oppida ad defectionem ſollicitat. Sed eos Senatus hoſtes iudicat, & Antonium eos perſequi cum exercitu iubet, Ciceronẽ Vrbi eſſe præſidio: eiuſque diligentia factum eſt, vt per Allobroges primarij aliquot coniurati comprehenderentur, qui conuicti in Senatu damnatique, in carcerem ſpectante populo coniecti ſunt, & omnibus laqueo gula fracta eſt. Populo Ciceronem laudibus ferente, aliquibus inuidiam illi conflantibus.

Coniurati occiduntur.

In his Reipub. turbis, atque his ipſis Coſſ. natus eſt C. Octauius, qui poſtea Auguſtus appellatus eſt, cuius imperium Chriſtus Dominus natiuitate ſua illuſtrauit. Natalem illi diem aſſignat Suetonius 9. Calend. Octobris, qui eſt 23. Septembris: idemque habet Gellius, ex eiuſdem Auguſti epiſtola ad Caium nepotem.

XI. Ortus Auguſti.

l. 15. c. 7.

ANNVS MVNDI 3992.

HIRCANI II. 14. AVLETIS 19.

HERODIS 11. SCAVRI Syriæ Præſidis 1.

OLYMP. CLXXIX. A. 3. VR. CO. 691.

ANTE CHRISTVM 61.

I. Bellum contra Arabes.

DVm Pompeius confecto bello Mithridatico reditum in vrbem parat, Scaurus mandatum ſibi ab eo bellum contra Aretam Arabũ, tunc Nabathæorum regem, Antipatri interuentu feliciter conficit. Scauri enim exercitu in illis locis fame laborante, Antipater Hyrcani iuſſu, frumentum ex Iudæa, aliáque neceſſaria eî præbebat. M. ſluſq; ad Aretam legatus à Scauro, perſuaſit illi numerata pecunia agrorum redimere vaſtitatem, ſponſor factus pro trecentis talentis. Sicque bellum hoc finem accepit, non minus ex Aretæ, quam Scauri ſententia. Interea Pompeius multos in Aſia reges conſtituit, prouincias ordinat, vrbes condit, ne gloria breuis eſſet. Nicopolim, Magnopolim, Pompeiopolim aliaſq; nõ paucas, de quibus pluribus Appianus. Romam quoque Piſonem præmiſit, ad petendum Conſulatum, cum ſuis ad Senatũ precibus ſuique prærogatiua ſuffragij, vt illius quoque opera in ſuo triũpho, aliiſq; rebus vti poſſet, quã ob cauſam poſtea curauit Afraniũ & Metellum Coſſ. deſignari. Quod facilè obtinuit; magnus quippe oẽs, inquit Dio, Põpeio metus habebat, quod nondum dimiſſurus videretur exercitum.

Pompeij geſta in Aſia. *in Mithrid.*

l. 37.

II. Metelli Cretici triumphus. Catilina victus occumbit.

Triumphauit quoque hoc anno Calendis Iunij de Creta inſula Metellus Creticus. Sed nihil hoc anno præclariùs in Italia contigit, quam extincta penitus cum autore ſuo, Catilinæ coniuratio. Nam C. Antonio cum exercitu aduentante, ille circuire cœpit, nec pugnæ copiam facere, expectans dum ſocij Romæ incœpta patrarent. Sed poſtquam nuncius in caſtra detulit coniurationem patefactam, de Lentulo, Cethego, Statilio, cæteriſq; ſumptũ eſſe ſuppliciũ, pleriq; dilapſi ſunt, reliquos Catilina per montes aſperos, magnis itineribus in agrũ Piſtorienſem adduxit, vti per occultos tramites in Galliã tranſalpinam profugerent. Ea fuga ex profugis cognita Metellus Celer, qui cum tribus legionibus agro Piceno præſidebat, ei aditum Alpium præcluſit. Nec procul aberat Antonium fugiẽtẽ

cum

cum magno exercitu perſequens. In his rerum & locorum anguſtiis deprehenſus Catilina ſtatuit contra Antonium pugnare, aliquam fortaſſe præuaricationem expectans. At is Petreio legato, excuſata ægritudine, permittit exercitum. Vtrimq; magna vi certatur, hinc à deſperatis, inde à veteranis, & flore Romanarum legionum. Catilina vbi fortiſſimos quoſque de ſuis cecidiſſe videt, ſeque cum paucis relictum, in confertiſſimos hoſtes incurrit, ibique pugnans confoditur. Omnes aduerſis vulneribus concidêre, nemo viuus captus eſt. At neque Petreius incruentam victoriam retulit. Strenuiſſimus quiſque aut in prælio cecidit, aut grauiter vlneratus abſceſſit.

III. C. Antonius in Macedonia malè rem gerit.

Scribit Dio hanc pugnam initio anni fuiſſe initam, & Catilinæ caput ab Antonio in vrbem miſſum. Deleto autem coniuratorum exercitu, in prouinciam Macedoniam cum laureatis faſcibus profectus, malè rem geſſit, & victoriæ vanitas aduerſa pugna caſtigata eſt. Ibi enim à Dardanis oppreſſus, amiſſo exercitu profugit. Sed non tam cito clades ea videtur contigiſſe. Nam poſt biennium inde reuerſus, Romæ accuſatus fuit à M. Cœlio, malè adminiſtratæ prouinciæ, & Catilinariæ coniurationis, & Cicerone nequicquam illum defendente, damnatus eſt.

Cic. pro Cæl.

IV. Pompeij in Vrbem profectio. *A. M. 1903. Capit. tabu. Appian. in Mithr.*

Sequenti porro anno, qui fuit Vrbis 692. Pompeius è Syria diſcedens, eam Quæſtori ſuo Scauro regendam reliquit. Deinde Epheſo ſub finem hyemis diſcedens, victori exercitui ad ſedecim millia talentorum diſtribuit. Inde Mithylenem nauigauit, & ciuitatem Theophanis gratia immunitate donauit, inſtitutumque Poetarum certamen, qua res ab eo geſtæ celebrabantur, ſpectauit. Rhodi omnes ſophiſtas audiuit, & ſingulos talento donauit. Par fuit erga philoſophos Athenienſes liberalitas. Ciuitati autem ad eius inſtaurationem 50 talenta largitus eſt. Interea varij de Pompeio rumores ſpargebantur, grauiſque metus cunctos inceſſerat, ne exercitum vrbi admoueret, & Syllanum dominatum vſurparet. Craſſus certe, vel quod id formidaret, vel quod inuidiam Pompeio excitare vellet, ex vrbe ſe cum liberis fortuniſque ſubduxit. At is cum primum Brunduſium attigit dimiſit exercitum, monens vt ad triumphum adeſſent. Quod ille facto tantam ſibi omnium beneuolentiam conciliauit, vt omnes ciuitates ei effunderentur obuiam, & Romam frequentes reducerent; adeo vt ſi quid tum mouere voluiſſet, non requireret exercitum ſuum.

Plut. in Pomp. Populi ab eo timor.

V. Triumphi eius magnificentia. *Plin. l. 7. c. 26. & l. 37. Cal. Oll. l. 42.*

Ex vrbe porro, vt de cæteris taceam, totus ei Senatus venit obuiam, demirans geſtorum eius magnitudinem ac magnificentiam. Nemo enim ad eamdiem tantum prouinciarum imperio adiunxerat, aut Romana pomœria vſque ad Euphratem promouerat: adeo vt ipſemet Pompeius in concione dixerit, ſe in Aſiam vltimam Prouinciarum accepiſſe, eandem mediam patriæ reddidiſſe. Triumphauit porro anno ætatis 45, eo ipſo die quo natus fuerat, & eodem quo poſt tredecim annos in Ægypto occiſus eſt, notauit Dio. Quanta porro fuerit pompæ magnificentia, quanta precioſiſſimæ ſupellectilis copia, quanta deuictarum gentium multitudo, in quibus reges, regumque filij, Satrapæ, ac Dynaſtæ, quanta auri argentique vis facti infectique, partim relati in ærarium, partim in milites diſtributi, quanta nauium roſtratarum frequentia, quanta coronarum aliorumque donorum abundantia, quæ certatim ad eum ex Ægypto, Iudæa, vniuerſáque Syria, atque adeo toto oriente amici, inimicique detulerant, vix credibilia referunt Plinius, Appianus, Dio, Florus, aliique, quorum præcipua ſtudioſus lector in Annalibus reperiet.

VI. De Orbe vniuerſo triumphat.

Illud porro in hoc triumpho glorioſiſſimum fuit, vt notauit Plutarchus, quod cum iam antea de Europa, atque Africa triumphaſſet, addito nunc omnium maximo triumpho Aſiatico, viſus eſt totius orbis terrarum domitor, & de vniuerſo mundo triumphaſſe, prætertim cum de toto quoque mari mediterraneo, quam longè latéque patet, bello piratico, curru triumphali Capitolium eſſet inuectus. Deinceps autem fortunæ conuerſione mirabili, ſe ipſe, ſuoſque aliis triumphandos dedit. Hoc autem ipſo anno fundamenta ieciſſe Pompeium theatri ſui, cuius ideam Mithylene detulerat, autor eſt Euſebius in Chronic. Dio vero ſcribit Clodium ſub idem tempus tractum in iudicium ab optimatibus, ob violata ſacra Bonæ deæ. Factum negabat Clodius, & nitebatur probare abſentiam ſuam. At Cicero requiſitus teſtimonium, teſtatus eſt veniſſe eum ad ſe domum meridie, certiſque de rebus ſermonem habuiſſe. Id teſtimonium Clodium in Ciceronem inflammauit. Eum viginti quinque iudices condemnarunt, triginta abſoluerunt, partim pecunia corrupti, partim factioſorum metu debilitati. Cæſar quoque in Clodium teſtimonium non dixit, hominem populo gratioſum, quoniam ipſe totus erat tunc in captanda aura populari. Catulus autem cum occuriſſet iudicibus pecunia corruptis, *Rectè*, inquit, *præſidium ad ſecuritatem petiſtis, ne quis vobis nummos eriperet.* Iulij Cæſaris præturam in hunc annum cadere, ex Suetonio diſces.

Eius theatrum.

l. 37. De Clodio iudicium, & eius in Ciceronem odium. *l. 1. ad Att. ep. 15.*

l. 1. c. 15.

ANNVS MVNDI 3994.

HYRCANI II. 16. SCAVRI 3.

HERODIS 13. AVLETIS 21.

OLYMP. CXXC. A. 1. VR. CO. 693.

ANTE CHRISTVM 59.

I. Syriæ præſes. Eò euadit filius Ariſtobuli. *l. 1. ad Att. ep. 15. Ioſeph. l. 1. de bello c. 5. Dio l. 37.* Pompeij gloria deflorescit.

VLtimus eſt hic annus præfecturæ Syriæ M. Æmylij Scauri: nullo ei hoc anno ſuccedente. Quoniam Piſo, qui eam prouinciam à Conſulatu deſponſam ſibi iam habebat, Cicerone reſiſtente obtinere non potuit, vt ipſemet ſcribit. Quo tempore Alexander Ariſtobuli filius natu maior, qui ex Romano itinere fugerat, in Syriam videtur perueniſſe. At Pompeius vbi fulgor ille pompæ triumphalis reſedit, vim ſenſit aduerſariorum ſuorum, aduerſus quos ille ſibi Coſſ. quaſi firmamentum quoddã præparaſſe videbatur. Nam Afranius, pro cuius Cõſulatu etiam pecunia pugnauerat, nihil ei adiumento fuit, ſaltationibus quam rebus gerendis, aptior. Metellus vero Pompeio iratus,

qui eius ſorori, ſuſceptis etiam ex ea liberis, nuncium remiſiſſet, in omnibus ei actionibus reſtitit. Reſtitit & Lucullus: ei ex Aſiana ſucceſſione, congreſſuque alienus. Itaque cum L. Flaccus tribunus plebis rogationem ferret, de agro Pompeianis militibus diuidendo, & de actis Pompeij ratis habendis, reſtitit Lucullus, iuſſitque vt de ſingulis ſeorſim referretur, neque peteret vt ſimul omnia incomperta probarentur. Idem Cato, aliique ſentiebant. Metellus autem tanta contentione eam rogationem impugnauit, vt à Tribuno in carcerem duceretur. Vnde Pompeij iuſſu eductus eſt, quod Senatum in eundem carcerem conuenire velle cerneret. Eidem M. Craſſus, & Iulius Cæſar parum æqui erant.

II. Clodius ambit Tribunatum.

Ita iactatus Pompeius neceſſe habuit ad Tribunos plebis confugere, ſentiens, vt inquit Dio, ſe nimium cito depoſuiſſe exercitum, & inimicorum iniuriis ex poſuiſſe dignitatem ſuá. Quo ipſo tempore P. Clodius ſiue Pompeij iuuandi, ſiue Ciceronis vexandi gratia, tribunatum plebis ambiuit: & ſummiſſis aliquot tribunis, qui rogationem ferrent, de Tribunatu patriciis communicando, cum non perſuaderet, nobilitate abiurata, ad plebeios tranſiit. Verum Metello Conſule repugnante, res hoc anno confecta non eſt.

III. Cæſaris in Luſitania geſta. Quærit triumphi materiam. 2458333 cor.

At C. Cæſar ex Prætura Luſitaniam adiit. Priuſquam autem abiret à creditoribus detinebatur, vt aiunt Suetonius, & Dio, qui addit ab eo auditam vocem, cum ambitioſis ſumptibus exhauſtus eſſet, ſibi immenſa quadam ſumma opus eſſe, vt nihil haberet, id eſt, vt diſſoluto ære alieno, nihil haberet reliquum. At Craſſus ei opem tulit receptis in ſe creditorum moleſtiſſimis, pro ſumma 830 talentûm. Dio vero ſcribit cum in prouincia non magno labore latrocinia excidiſſe. Deinde gloriæ Pompeij æmulum, triumphi materiam quæſiuiſſe, vt mox Conſulatum adeptus in Repub. regnaret. Itaque Hermonij montis incolas in planiciem demigrare iuſſit, ne videlicet loco natura ſua tuto, ad prædas agendas abuterentur: id enim prætendebat, non ignarus id eos recuſaturos, atque ita ſe belli occaſionem inuenturum; quod & factum eſt. Nam ille arma capientes oppreſſit; vicinos quoque metu perculſos, deletis vrbibus fugientes inuaſit, hoſtiliterque diripuit. Quibus aditum ſibi ad Conſulatum factum exiſtimans, Romam non expectato ſucceſſore profectus eſt.

IV. Ambit Cõſulatum & triumphũ.

Et ſtatuerat ille quidem Conſulatum petere ante triumphum, quod temporis anguſtiis excluderetur a pompa triumphi. Verum non poterat Conſulatum petere niſi priuatus, nec triumphare priuatus, cumque ea lege Catone obſiſtente, ſolui non poſſet, triumphi curam depoſuit: ſperans ſe ſi Conſul factus eſſet, res longè maiores acturum, longéque ſplendidiùs triumphaturum. Itaque cum ſe petitioni dediſſet, Lucerium competitorem induxit, vt nummos de ſuo communi nomine per centurias pronunciaret. At optimates quos metus ceperat ne coniuncti in ſummo magiſtratu auderent omnia, autores fuerunt Bibulo tantumdem pecuniæ polliceri, idque è Repub. eſſe Cato cenſebat: ideoque plerique pecunias contulere. Cumque Cæſar ſtatuiſſet omnia pro arbitrio in

Sibi Pompeium ad iungit & Craſſum.

Conſulatu gerere, nihil habuit antiquius quam ſibi Craſſum & Pompeium adiungere, & amicitiam iureiurando firmare, vt nihil niſi ex eorum voluntate in Repub. gereretur. Sed illud quoque meditabatur, vt alterum alterius opera euerteret, ſicque ſolus aliquando dominaretur. Quæ fuerunt ſemina euertendæ Romanæ libertatis, & Cæſarianæ monarchiæ breui conſtituendæ.

ANNVS MVNDI 3995.

HYRCANI II. 17. HEROD. 14. AVL. 22.

L. MARCIO SYRIÆ PRÆSIDE.

OLYMP. CLXXX. A. 2. VR. CO. 694.

ANTE CHRISTVM 58.

I. Triumuiratus in Cæſaris Conſulatũ.

HOc primum anno iactum eſt fundamentum regni Cæſariani, quando adeptus Conſulatum Cæſar, nixus duorum triumuirorum amicitia, & populi gratia dudum immenſis largitionibus empta, Romæ quidquid libuit, inuito Senatu, boniſque omnibus reclamantibus perficere cœpit, vt mox intelligetur; ſed externa prius breuiter decurramus, Syriam inquam & Ægyptum. His Coſſ. L. Marcius Philippus Prætor Syriæ præfuit, Appiano teſte; quo tempore fugitiuus Alexander res nouas moliri cœpit, ſed propter Romanorum metum, artibus clandeſtinis, vt qui domi legiones Romanas videret, & patrem Ariſtobulum Romæ in vinculis detentum ſciret, in cuius caput filij temeritas recaſura eſſet. Non enim Roma elapſus eſt Pater, niſi Gabinio Syriam adminiſtrante; quod poſt biennium contigit.

Marius Syriæ Præfec.

II. Auletes Romanam amicitiam impetrat. Cæſar. l. 3. ciuil.

Hoc anno Ptolemæus Auletes diù quæſitam Populi Romani amicitiam ac ſocietatem impetrauit. Quærendi ac differẽdi cauſa erat, quod plerique Romæ exiſtimarent Ægypti regnum ad populum Rom. pertinere, ab Alexandro ſcilicet rege teſtamento relictum. Fuit hic Alexander, qui regnum Ptolemæi Lathuri decennio interrupit, factione Cleopatræ matris, quæ Lathurum natu maiorem filium regno eiecerat. Ergo ne regno ſuo ſpoliaretur, modis omnibus eam ſocietatem ambiebat: quam non obtinuit gratis. Audi enim Suetonium. In primo Conſulatu inquit, Cæſar triamillia pondo auri furatus è Capitolio, tantundem inaurati æris repoſuit, Societates ac regna precio dedit, vt qui vni Ptolemæo propè ſex millia talentorum, ſuo Pompeiique nomine abſtulerit.

300. mil. cor. 2 miliones, & 200. mil. cor. mil. Ath.

III. Cæſar legẽ agrariam ferre ſtudet.

Idem cum primum factus eſt Conſul, omni conatu in id incubuit, vt populum ſibi conciliaret, patribus tamen ſe ſtudere ſimulabat, ne eos haberet aduerſarios. Itaque cum legem ferre vellet agrariam, eam ita conſcripſit, vt nemo quippiam in ea reprehenderet. Quo magis angebatur Senatus, nullam ſe repudiandæ legis probabilem habere cauſam, quam intelligebat ad armandam populi fauore Cæſaris potentiam, & opprimendum Senatum eſſe comparatam: ideoque promiſſionibus rem extrahere cœpit, pollicitus ſe legis autorem futurum. At Cato totã legem repudiabat, & præſenti

ſtatu manendum cenſebat. Qua re ita commotus eſt Cæſar, vt Catonem è medio Senatu in carcerem abduci iuberet. Quem cum plerique Senatores ſequi vellent, pudore ſuffuſus Catonem liberauit, Senatúmque dimiſit, addens ſe populum iubendæ legis cauſa aditurum. Ita deinceps toto conſulatu ſuo nihil ad Senatum retulit, ſed rectà populum adiit; cui conſentienti ſciebat Patres repugnare non poſſe. Vt autem Bibulo collegæ apud populum conflaret inuidiam, dixit eos legem obtenturos ſi Bibulus conſenſiſſet. Qui cum magna voce clamaſſet populum eam legem illo anno non obtenturum, inde abiit.

IV. Craſſum & Pompeium habet legis autores.

Cæſar autem neminem vlterius eorum, qui magiſtratum gerebant, rogandos cenſuit, ſed Craſſum & Pompeium priuatos tunc homines publicè rogauit, quid de ſua rogatione ſentirent: non vtique inſcius quid illi ſentirent, ſed vt ipſis honorem & fauorem populi, aduerſariis terrorem inijceret. Itaque ambo eam rogationem approbarunt, laudaruntque coram populo; quo factum eſt vt plerique, quibus nondum eorum reconciliatio innotuerat, eorum exemplo ad eam probandam incitarentur. Cum autem iuſiurandum à patribus exigeretur, ſuper ea lege, & plerique autore Catone recuſarent, Cæſar rogationem tulit ad populum, vt capitalis eſſet, qui non iuraret, itaque omnes præ metu iurauerunt. Cum nihilòminus Bibulus tribus ſibi Tribunis adiunctis, ne lex perferretur obſtaret, faſces eius fracti ſunt, ipſe per gradus deiectus, plagiſque malè mulctatus, cum Tribunis ei fauentibus eiectus eſt, lexque perlata. Cum ſic ille plebem ſibi deuinxiſſet, etiam equites ſibi adiunxit, tertia vectigalium parte, nam vectigalia publica illi redemerant, remiſſa, quam illi ante à Senatu fruſtra poſtulauerant.

Bibulus Conſul malè mulctatus.

V. Multa Cæſar propria gerit autoritate. *Dio. Suet.*

Deinceps ergo Cæſar, nemine contradicente, acta omnia Pompeij confirmauit, legeſque multas tulit, ſoluſque ita moderabatur omnia, quaſi nemo præter eum gereret magiſtratum. Bibulus certe nuſquam prodibat foras: itaque res hoc anno geſtæ dicebantur, Iulio & Cæſare Coſſ. Nihilominus ad vitandam inuidiam res per alios geri curabat, præſertim quæ ad ipſum pertinebant. Etenim rogante Vatinio Tribuno pleb. qui Cæſari omnibus in rebus obſequebatur, ei populus Illyrium, Galliamq Ciſalpinam decreuit, vt in eas Proconſul quinquennio toto imperium obtineret, cum tribus legionibus. Senatus autem Galliam tranſalpinam, vnamque legionem adiecit, vt eam gratiam præuento populo, propriam faceret, & ſuam. Firmauit quoque Cæſar affinitatibus potentiam ſuam. Nam ne quid ſe abſente Pompeius per Gabinium, qui cum Piſone deſignatus erat Conſul, turbaret, Pompeio filiam ſuam dedit vxorem, ipſe Piſonis filiam duxit. Denique per L. Vectium, calumniatus eſt Ciceronem & Lucullum, qui tyrannidem, quam parari videbant, oderant, eos Cæſari & Pompeio mortem eſſe machinatos. Sed agnita calumnia, Vectius clam in carcere necatus eſt.

Ei vtraque Gallia decernitur.

Cic. 2. ad Att. ep. 24.

VI. Cicero Cæſarem offendit.

Cum autem Cicero hoc anno C. Antonium collegam nuper ſuum defenderet, & Cæſarem, quaſi huius autorem iudicij, verbis perſtrinxiſſet, ſenſit injuriam Cæſar, nec præ ſe tulit, occaſionem tamen de more circumſpexit, qua eum non ſentientem vlciſceretur, ſicque & famæ ſuæ conſuleret, & inimico locum præcauendi eriperet. Itaque Clodium occultè contra Ciceronem inſtruxit, qui crebrò triumuiratum vellicabat, eundemque Clodium à patribus ad plebem tranſire cupientem, adiuuante etiam Pompeio, traduxit, P. Fonteio, quamuis natu minore, hominem adoptante. Et Cæſar quidem ſtatim Clodio Tribunatum confecit, Pompeius autem illum omni cautione atque obſecratione deuinxit, nihil in Tribunatu contra Ciceronem eſſe facturum. Sed is promiſſorum negligens, omnia quamprimum in Ciceronis perniciem machinatus eſt, vt ſequens annus demonſtrabit.

Qui Clodium in illum inſtruit.

ANNVS MVNDI 3996.

HYRCANI II. 18. HEROD. ӕt. 15.

PTOL. AVLETIS 23.

OLYMP. CLXXX. 3. VRB. C. 695.

MARCELLINO SYRIÆ PRÆSIDE.

ANTE CHRISTVM 57.

I. Summa rerum anni huius.

Tribunicia poteſtate hoc anno P. Clodio homini furioſo commiſſa, amicis conniuentibus, inimicis ſæuientibus, M. Tullius in exilium pellitur, Cæſar in Gallias Proconſul proficiſcitur, Ptolemæus è regno profugit, Lentulus Marcellinus in Syriæ adminiſtratione, Marcio Philippo ſuccedit. Quo tempore Herodes annum agebat decimum quintum. Alexander autem Ariſtobuli filius Iudæam incurſionibus vexare cœpit, cum decem fermè armatorum millibus, & mille & quingentis equitibus, caſtella item occupare, atque munire, denique Hyrcano patruo grauiter imminere; adeo vt is etiam obſidionem, murum à Pompeio diſturbatum inſtaurare cogitaret, ſed hæc anno ſequenti illuſtriora fient.

Ariſtobuli filius Iudæã vexat.

II. Ægyptij Ptolemæũ ad fugam cõpellunt.

Vix autem annus abierat ab inita cum Romanis à Ptolemæo, emptáque magnis ſumptibus ſocietate, cum Ægyptus in eum inſurrexit, tributorum grauitatem non ferens; in quam ille neceſſitatem à Romanis, ipſóque in primis Cæſare conjectus fuerat: tantáque vis ſeditionis fuit, vt vitæ ſuæ timens Ptolemæus Romam profugerit. Cum autem Rhodi Cato ſubſtitiſſet, Cyprio intentus apparatui, ad eum venit Auletes, quem incuſauit Cato, docens quanta relicta felicitate quantis ſe laboribus, indignitatique ſubijceret, quanta & largitione opus eſſet, vt auaritiam principum Romanorum expleret, quos redacta in argentum Ægyptus vix expletura eſſet. Proinde Regi autor erat, vt cum claſſe reciperet ſe, & cum ſubditis rediret in gratiam, comitem etiam ſe obtulit, & reconciliationis adiutorem. Quod ille cum rectiſſimum iudicaſſet, mox tamen à ſuis ab ea ſententia malè deductus eſt, vt ſequens annus declarabit. Porro Alexandrini, inquit Dio, cum eius profectionem in Italiam ignorarent, mortem oppetiiſſe arbitrati, filiam eius Berenicem

Plut. in Catone min.

Catonis ad eum monitio, ſed irrita.

Berenice eius filia fit regina.

l. 39.

regno præfecerunt, quæ virum pertæſa, eũ intra paucos dies ſtrangulauit; poſtquam autem illi fugam compererunt, centum viros Romam miſerunt, qui Regis accuſationes repellerent, & ipſum de illatis iniuriis accuſarent.

III. Clodius Ciceronẽ facit reum.

At Romæ cum primum Gabinius & Piſo, Cæſaris voluntate facti ſunt Conſules, Clodius Cæſaris aduerſarios ſtrenuè vexare cœpit, Ciceronem in primis, quem fraude primum circumuenit, pollicitus, ſi per eum leges quaſdam, quæ ipſum indirectè petebant, ſibi perferre liceret, nullam ſe ipſi actionem intentaturum. Ita Cicerone quieſcente, & leges eas pertulit, & mox Ciceronem aggreſſus eſt; altera lege lata, qua Ciceronis iugulum petebat, contra eos omnes, qui ciuem a populo indemnatum, aut occiderent, aut occidiſſent. Quæ lex reum faciebat Senatum vniuerſum, qui coniuratos morti addixerat, qui Coſſ. Senatus Conſulto armauerat, quo illis, ſine iudicij formulis, vitæ & necis poteſtatem dabat. Cicero tamen, qui eos detulerat ad Senatum, qui accuſauerat, qui ex Senatus decreto morte affecerat, inuidiam omnem, culpamque ſuſtinebat. Qui propterea omni ſtudio conatus eſt impedire ne lex ferretur.

Et legem capitalem in eum ferre ſtudet.

IV. Cicero Cæſarem & Pompeium fruſtrà adit.

Cæſarem in primis adiit & Pompeium, quos à ſe alienos, & hoſti ſuo conſentientes nondum intellexerat. Cæſar ei autor fuit, vt ſe vrbe ſubduceret, ſe eo vſurum legato, vt non tanquam reus cum ignominia, ſed honeſtè & cum imperio Clodium effugeret. Pompeius contra illam diſſuaſit legationem, quam apertam eſſe fugam dicebat: ſuaſit autem, vt in vrbe maneret, & ſe Senatumque defenderet, Clodium vlciſceretur: quam ad rem, ſuam quoque opem polliceбatur. Quibus perſuaſus Cicero Pompeio ſe dedit, certum in eo præſidium ſe inuenturum ſperans. Itaque repudiata legatione, Cæſarem à ſe reddidit alieniorem. Nec Pompeius promiſſum auxilium tulit. Crebras enim excuſationes afferebat, & de induſtria ſubinde exibat foras, Cicerone in mediis malorum fluctibus derelicto; Qui cum ei dies dictus eſſet à Clodio, ob Lentulum & Cethegum indemnatos occiſos, quam magno animo id facinus patrauerat, tam abiecto etiam iudicium tulit intentatum; dum ſordidatus obuios notos ignotoſque ſollicitat, inimicis eius, proteruè ipſius ſqualori, atque humilitati inſultantibus, & cœni ac lapidum conjectu ſupplicantem interpellantibus.

Eiuſdem animus abiectus.

V. Cicero à Pompeio deſertus fugam noctũ init.

Piſo conſul fugam ſuadebat ſtomachanti, quod aliter ſaluus eſſe non poſſet, cedendo autem tempori & Clodiano furori, Rempub. quæ periclitabatur, iterum conſeruaret. Lucullus contrà, vim & arma ſuadebat, quæ etiam præparare cœperat, conuiciis Pompeij perfidiam, pro quo tot contentiones ſuſceperat proſcindens. Sed à Catone & Hortenſio ab armis reuocatus eſt, ne bellum inteſtinum in vrbe concitaret. Itaque voluntarium exilium ſubit, tanquam conſcientia ſua reus, & clam concubia nocte vrbe ceſſit, multa amicorum turba proſequente, cum publica ad reges & principes commendatione Senatus. Siciliam autem, cuius aliquando patronus fuerat, cogitabat, ſed à Siciliæ Prætore monitus, vt abſtineret à Sicilia, Brunduſium animo admodum fracto petiit, indeque Dyrrachium traiecit. Poſtremo Theſſalonicam, vbi menſes aliquot vixit, cum Plancio. Cicerone autem exterminato, Clodius domum eius & villas incendit, igni & aqua exuli interdixit, omni denique in eum furore bacchatus eſt. Sed hæc tam violenta non potuerunt eſſe diuturna.

Clodij in eum furor.

VI. Catonem in Cyprum ablegat.

Quoniam autem Catonem maximè verebatur, quem populus ob virtutis opinionem ferebat in oculis, ne cum haberet aduerſarium, procul in Cyprum amandare conſtituit. Eum ergo laudatum in primis, tanquam vitæ innocentiſſimæ virum rogauit, vt illius inſulæ gubernationem ſuſciperet. Quam cum ille reſpueret, inſidias Reipub. parari clamitans, eum lege tribunitia ad illam legationem compulit, eique peſſimè de commeatu prouidit. Adiit ergo eam prouinciam Queſtor; iure tamen prætorio præditus, ſed Canidium quendam præmiſit in Cyprum, qui cum Ptolemæo Cyprio ageret, vt Romanæ potentiæ ſine certamine cederet. Interim Cato Rhodum venit, ibique ſubſtitit, & ad eum Ptolemæus Ægyptius venit, vt paulo ante ex Plutarcho diximus.

nu. 1.

VII. Cæſar abit in prouinciam.

Porro quæ circa Ciceronem Romæ facta ſunt, ſub huius anni exordia contigerunt. Nam Plutarch. in Cæſare autor eſt, eum non priùs in prouinciam eſſe profectum, quam interuentu Clodij, Ciceronem ex vrbe, atque ex Italia exterminaſſet. Profectus eſt autem in prouinciam, vt ipſemet ſcribit, ſub extremum Martium, & quidem magnis itineribus, vt tranſitum Heluetiorum in prouinciam Romanorum intercluderet, qui futurus nunciabatur ad 5. Calend. Aprilis. Bellum autem in Heluetios libenter ſuſcipiebat, & maximè Tigurinos, qui pridem L. Caſſium conſulem interfecerant, & eius exercitum ſub iugum miſerant, vbi & L. Piſonis, nunc conſulis & ſoceri Cæſaris, auum interfecerant, anno Vrbis Conditæ 646. nunc autem quinquaginta poſt annos pœnas dederunt, cum eos Cæſar in tranſitu Araris eſſet conſecutus.

l. 1. de bello Gall.

Bellum ſuſcepit in Heluetios.

VIII. Belli materiam quærit.

Scribit Dio, ſcribit & Suetonius, Cæſarem, cum in Galliam venit, omnia quietiſſima inueniſſe, nullam tamen belli, etiam injuſti ac periculoſi, occaſionem prætermiſiſſe, & alia ex aliis bella traxiſſe, vt idoneam inueniret materiam triumphorum. Et hoc quidem anno Heluetios, atque Arioviſtum vicit. Tum rebus vrbanis intentus, in Galliam circumpadanam contendit, vbi cum multi ad eum confluerent, eorum animos ſibi obligabat. Dimittebat enim omnes partim muneribus, partim ſpe plenos, ac reliquo toto belli tempore, hinc ciuium armis hoſtes domuit, hinc hoſtium opibus captauit, & autorauit ciues. Cumque conſulatu functus, à multis in iudicium vocaretur, obtinuit ne quandiu Reipub. cauſa abeſſet, reus fieret. Maximam autem deinceps operam dedit, nulli vt magiſtratus fierent, qui non ſibi promiſiſſent propugnaturos abſentiam ſuam, cuius pacti à quibuſdam iuſiurandum, atque etiam ſyngrapham exegit.

Plutarch. in eius vita

Suet.

Corrompit largitione ciues, & obtinet ne abſens reus fiat.

IX. Clodius vexat Pompeium, qui molitur reditum Tullij.

At Clodius, abſente Cæſare, Cicerone pulſo, ablegato Catone, cum ſibi populum videret addictum, Pompeium cœpit contemnere, & aliqua eius acta reſcindere. Nam Tigranem, qui adhuc Romæ tenebatur in vinculis, pe-

cunia corruptus eripuit ac dimiſit, eumque ob rem Pompeium ac Gabinium indignantes etiam contumeliis inſectatus eſt, eorumque aſſeclas malè mulctauit, conſulis faſces confregit, eiuſque facultates ſacras eſſe iuſſit. Ergo Pompeius ad comprimendum furioſum hominem, capitalem eius inimicum Ciceronem reſtituere ſtatuit, eiuſque reditum per Ninnium Tribunum agitare cœpit; qui obſeruato tempore, quo Clodius à Senatu aberat, de Cicerone retulit, deinceps ea de re per eius amicos multa contentione diſputatum eſt, quos Cicero, qui exilium impatienter ferebat, crebris literis acuebat, Atticum maximè, vt ex literis ad eum ſcriptis apertum eſt.

l. 3. [illegible]

ANNVS MVNDI 3997.

HYRCANI II. 19. HEROD. æt. 16.

PTOL. AVLETIS 24.

OLYMP. CLXXX. A. 4. VRB. CO. 696.

GABINII SYRIÆ PRÆSIDIS 1.

ANTE CHRISTVM 56.

I. Summa rerum anni huius.

Diuerſarum rerum narratio ex Syria, Ægypto, Italia, Cypro, Gallia in hunc annum incurrit, quo Syriam Gabinius Proconſul adminiſtrare cœpit, ducenteſimo ſecundo annorum ſeptenario ab ingreſſu Iudæorum in Chananitidem.
1414. Archelaus in Ægypti regnum intruditur. Ptolemæus Auletes Romam venit, ibique de reductione ſua agere cœpit, M. Tullius ab exilio reuocatur, Cato in Cypro ſine bello res conficit. Cæſar in Gallia Belgas, alioſque populos domat.

II. Alexander vexat Iudæam, & à Gabinio vincitur. *Ioſeph. l. 14. c. 10.*

Cum ergo lege Clodia Gabinio Syria ſuperiore anno data eſſet, ſub eius extremum in eam venit, offenditque Alexandrum Ariſtobuli filium vexantem Iudæam; cui cum Hyrcanus reſiſtere non valeret, de muris quos Pompeius deiecerat, reficiendis cogitabat, ſed ab eo conatu Gabinius eum prohibuit: contra Alexandrum nihilominus expeditionem ſuſcepit, adiunctis ſibi Iudæis, qui in fide & amicitia Romanorum perſiſtebant, & conſerto propè Hieroſolymam prælio, tria circiter hoſtium millia ceciderunt, nec pauciores capti ſunt. Inde ad Alexandrium obſidendum ventum eſt, cuius propugnatores promiſſa venia inuitabantur ad pacem. Interea Gabinius relicta ad oppugnationem parte exercitus, cum reliquis copiis Iudæam perluſtrauit, & quotquot inuenit vrbes dirutas, inſtaurari iuſſit, in quibus Samaria, quam Iannæus ante annos quadraginta diruerat, Azotus, Scytopolis, Gaza, aliæque non paucæ. Inde Alexandrium reuerſus eſt, Alexander oppugnatione feſſus veniam petiit, & interuentu matris impetrauit, caſtellis dirutis, quæ erant Iudæorum rebellantium receptacula. Deinde conſtitutis quinque iuridicis conuentibus, in totidem partes totam prouinciam diſtribuit.

Iudæa in 5. partes diſtribuitur.

III.

In Ægypto autem Cybioſacte Syro, intra breue tempus à regina occiſo, in eius locum Archelaus ſubrogatus eſt, qui erat eius Archelai filius, qui diù pro Mithridate contra Syllam bellum geſſerat, deinde eundem regem timens ad Murenam confugerat. Archelaus ergo cum Gabinio tum degens, tanquam cum eo contra Parthos militaturus, eo inſcio, per quoſdam amicos ad Reginam deductus, Rex iis conditionibus factus eſt, vt regni contra Romanos defendendi conſors fieret, vt habent Strabo & Dio. At Ptolemæus qui hoc anno Romam peruenit, cum primum ad fores vnius in magiſtratu poſiti acceſſit, defleuit imprudentiam ſuam, quod Catonis non verba, ſed oracula non audiſſet. Petiit autem à Senatu, vt à Cornelio Spinthere conſule, cui Cilicia prouincia demandata fuerat, reſtitueretur. Quod cum Senatus Conſulto decretum eſſet, Conſul autem profectionem ſuam in anni finem diſtuliſſet, graues emerſere difficultates, quibus res tota diſiecta eſt. Et primum legatorum Alexandrinorum aduentus, quos ille partim occidi curauit, partim pretio corrumpi, ne munere, ob quod venerant, fungerentur. Res ad Senatum delata in obſcuro manſit, quod Pompeius regi magnopere ſtuderet.

Archelaus tyrannus Ægypti. *Strabo l. 17. Appian. in Mithrid.*

Plutar. in Catone mi.

Ptolemæũ pœnitet Romanæ profectionis.

IV. Rex Cypri ſemet interimit.

Cum autem Cato, vt ante diximus Rhodi ſubſtitiſſet, Ptolemæus Cyprius, intellecta per Canidium, quem Cato ad eum miſerat, Romanorum voluntate, cum nec pudorem amittendæ regiæ dignitatis ferre poſſet, neque à fratre Aulete, regno tunc pulſo, neque omnino à quoquam vicinorum principum auxilium valeret accipere, omnia quippe vel in fœdere, vel in manu Romanorum erant, animi dolore victus, ſemetipſe veneno necauit. Atque ita Cato abſens ac ſine prælio, præcipuam prouinciæ ſuæ partem confecit. Cùm autem magna pecuniæ vis à Cyprio relicta diceretur, decreuit ipſe Bizantium, indéque Cyprum proficiſci, quod non ſatis Caninio fideret. Byzantij reconciliatis exulibus cum cæteris ciuibus, nauigauit in Cyprum, vbi amplam inueni regiam ſupellectilem, in qua diſtrahenda cum nimiam adhiberet diligentiam, & ſuos offendit amicos, & materiam Anticatoni dedit.

Cato eius opes inuadit.

V. Reſtitutio Ciceronis, & pro illa contentio.

Sequitur reſtitutio Ciceronis. Cum enim conſtaret infenſum Clodio Pompeium, reditui Ciceronis fauere, ad eum acceſſerunt Prætores nonnulli, Tribunique plebis, atque in primis T. Annius Milo, qui etiam ea de re ad populum retulerunt. Cumque Lentulus pro Cicerone, Metellus pro Clodio contenderet, duarum factionum duces, conſules ipſi facti ſunt, inter quas non ſine ſanguine in ipſo foro pugnatum eſt, cum Clodius cum gladiatoribus in concionem inſiluiſſet. Quem propterea Milo de vi in iudicium vocauit, ſed Metello conſule illi fauente, nullo fructu. Cum autem mox Metellus ad Pompeij & Collegæ partes acceſſiſſet, referente Lentulo Senatus autor factus eſt, vt Cicero reduceretur, idque populus iuſſit; nec Clodius vi quidquam, vel clamoribus potuit, Milone ad vim vi repellendam parato.

Dio l. 39.

VI. Lege perlata reuertitur cum gloria.

Lege comitiis centuriatis perlata, Cicero reuocatus eſt in vrbem, ſexto decimo ferè menſe à diſceſſu. Brundusio ita in Vrbem iter fecit, vt vndique ad eum cum gratulatione legati confluerent. Ad Vrbem omnes ei effuſi

ſunt obuiam, præter eos, qui inimicitias diſſimulare non poterant, aut negare, cumque magna gratulatione plauſuque, in Capitolium deduxerunt. Poſtridie in Senatu gratias egit, vbi cum de annonæ difficultate ageretur, pro Pompeio ſententiam dixit, & in eius ſententiam factum eſt Senatus Conſultum, quo Pompeio per quinquennium omnis poteſtas rei frumentariæ toto orbe terrarum dabatur. Altera quoque lex dedit ei omnem pecuniæ poteſtatem, addita claſſe & exercitu, & maiore imperio in prouinciis, quam eſſet eorum qui illas obtinebant. Quæ leges multorum animos, timentium ne nimia poteſtas Pompeio daretur, exacerbarunt. Nec diſtulit Cicero pro domo ſua boniſque recuperandis accuratè vtilitérque pugnare, vt ipſemet ſcribit ad Atticum.

Suaque recuperat.

l. 4. ad Att. ep. 2.

VII. Res in Gallia geſtæ.

Superſunt res in Gallia à Cæſare geſtæ, quæ ſecundo eius commentario continentur, quas Dio quoque & Appianus deſcribunt. Nimirum Blegas hoc anno Romanorum metu coniuraſſe, Rhemos vltro Romanis ſe ſuaque omnia, eorûq; fidei ac poteſtati permiſiſſe, tum Cæſarem in Belgas mouiſſe, & primum periclitandarum virium hoſtis ſui cauſa, velitationibus egiſſe, moxque iuſto prælio viciſſe, & abeuntes inſecutum, multa eorum millia ad ſolis occaſum vſque concidiſſe. Inde Nouiodunum, Belloacum, Ambianum deditionem feciſſe. Neruios autem, quibus ſe Atrebates & Veromandui coniunxerant, primum fudiſſe Romanos, moxque deuictos fuiſſe ac penè deletos. Aluaticos quoque oppido munitiſſimo clauſos, deditionem feciſſe, tum perfidia vſos in Romanos, ab iis victos, ad 55. capitum millia ſub haſta veniſſe. Denique Armoricis à P. Craſſo in deditionem receptis, legionibus ad Carnutes & Turones deductis, in Italiam profectus eſt. Et quoniam vix vllam ipſe prædarum ac populationum mentionem facit, iuuerit audire Suetonium, qui cum eius rapinas Luſitanicas attigiſſet, de Gallicis hæc addit. *In Gallia fana templaque Deûm, donis referta expilauit, vrbes diruit, ſæpius ob prædam, quàm ob delictum; vnde factum vt auro abundaret, terniſque millibus nummûm, in libras promercale per Italiam, prouinciaſque diuideret.* Id eſt ſingulas auri libras, puta vaſorum, coronarum, donariorum, tribus millibus ſeſtertiorum diſtraheret, id eſt 150 libris Turonicis, dimidiato ſcilicet pretio minoris, quam eſſet eius legitimus valor. Vide Annales.

Cæſaris prædæ immanes.

ANNVS MVNDI 3998.
HYRCANI II. 20. HEROD. æt. 17.
PTOLEMÆI AVLETIS 25.
OLYMP. CLXXXI. 1. VRB. CO. 697.
GABINII SYRIÆ PRÆSIDIS 2.
ANTE CHRISTVM 55.

I. Ariſtobulus Roma profugus cum Antigono filio.

ARiſtobulus Roma profugus cum reuerſus eſſet in Iudæam, & conaretur Alexandrium caſtrum recens dirutum denuo munire, Gabinius miſit eo milites, qui eum locum occupari non ſinerent, & darent operam vt ipſum comprehenderent. Deinde cum multi Iudæi ad Ariſtobulum confugerent, Machærruntem occupare voluit, cum octo millibus armatorum, ſed occurrentes Romani in fugam compulſos, occiſis aliquot Iudæorum millibus, egregiè vicerunt, reliquis diſſipatis, quò quemque impetus, aut ſpes tulit, Ariſtobulus autem ipſe Machærruntem profugit, vbi cum biduum ſuſtinuiſſet oppugnationem, captus cum Antigono filio, qui ei comes fugæ fuerat, ad Gabinium adductus, Romamque reductus, in vinculis eſt habitus, & pacificum Hyrcano pontificatum reliquit.

Iterum captus Romã deportatur.

II. Reductio Ptolemæi impedita.

At res Ægypti moram hoc anno acceperunt, & reductio Ptolemæi per cauſam religionis impedita eſt. Dum enim Lentulus Proconſul præfectus Ciliciæ expectat, vt ſibi ea cura ex Senatus Conſulto permittatur, idque vrgetur à M. T. initio ſtatim huius anni ſtatuâ Iouis in monte Albano tactâ cœlitus, Romani Sibyllinos libros adiere, in quibus inuentum dicebatur carmen, quo Ptolemæus reduci cum exercitu prohibebatur. Itaque cum variis in Senatu ſententiis certaretur, Ptolemæus re deſperata Epheſum adiit; Ipſo autem & Lentulo Proconſule abſente, toto anno res variè iactata eſt, nec eum habuit exitum, quem Cicero expectabat, vt ex ſequenti anno intelligetur.

Dio l. 39.

III. Reditus Catonis è Cypro.

Præſenti autem Romam reuerſus eſt Cato, qui cum pretioſiſſimam Cyprij regis ſupellectilem diſtraxiſſet, paulominus ſeptem millia talenta argenti coëgit, quæ in multa vaſa congeſſit, ſingulíſque longum alligauit funiculum, cuius capiti corticem ſuberis prægrandem annexuit, qui ſi afflictum eſſet nauigium, locum pecuniæ demonſtraret: ſicque argentum penè omne, quamuis vno nauigio cum ſarcinis amiſſo, proſperè tranſuectum eſt. Vt ad Tiberim venit, omnes magiſtratus & Sacerdotes, vniuerſuſque Senatus, cum frequenti populo, ipſi ad fluuium obuiam proceſſit, & ripis vtrimque completis, nihil à triumphi ſpecie & ſplendore eius ſubuectio differebat. Tranſlatis per forum pecuniis populum cepit admiratio; & Senatus miris Catonem laudibus extulit, nihil penſi habens, quam iuſtè fuiſſent conquiſitæ, tum ei Præturam citra comitia, & extra ordinem decreuit, & ante legitimam ætatem, vt ait Dio: anno certe ætatis 38. quam tamen non obtinuit, vt mox dicetur.

VI. Cæſar in 4. Galliæ partibus pugnat & vincit.

Cæſar hoc anno in quatuor extremis Galliarum partibus, proſperè per ſe ſuoſque pugnauit. Galba contra Subalpinos ad Orientem, Brutus contra Armoricos ad Occidentem, Craſſus contra Aquitanos ad meridiem, Sabinus contra Neuſtrios, qui nunc Normanni dicuntur, & Cæſar ipſe contra Belgas ad Septentrionem; quæ fusè à Cæſare ipſo libro 3. perſcribuntur. Sed omittuntur viciſſim, quæ in Italia vbi hybernauit, ab eo contra rem publicam geſta eſſe Plutarchus Dioque teſtantur. Ad eum enim candidati acceſſerunt, habueruntque præbitorem, vt populi ſuffragia redimerent, eiuſque potentiam augerent; acceſſerunt etiam plerique viri clariſſimi, qui Lucæ conuentu habito, conſtituerunt vt Pompeius & Craſſus Conſules iterum fierent, ab iiſque

Magiſtratus, Prouinciaſque diſpenſat.

Cæſa-

Cæſari ſtipendium, atque in alterum quinquennium ſua prouincia decerneretur, ſicque Domitius Ænobarbus, qui Cæſari erat aduerſarius, excideret conſulatu. Deſignatis autem per vim Craſſo & Pompeio Coſſ. Cato qui fruſtra Domitio fauerat, Reipub. cauſa Præturam petere inſtitit, vt maiore autoritate tyrannidem imminentem impediret. Sed is per vim, obnunciationem, pecuniamque depulſus eſt, & Vatinius factus eſt Prætor, bonis omnibus ingemiſcentibus. & Catone prænunciante quæ mala Reipub. imminerent ab iis, qui Catonem Prætorem timerent.

ANNVS MVNDI 3999.

HYRCANI II. 21. HEROD. æt. 18.

PTOL. AVLETIS 26. GABINII 3.

OLYMP. CLXXXI. A. 2. VR. C. 698.

ANTE CHRISTVM. 54.

I. Auletes ad Gabinium confugit.

Hoc demum anno Ptolemæus Auletes, deſperato Senatus auxilio, ad Gabinium Syriæ Præſidem confugit. Sed eam ſpem multa debilitabant: primum quod id negotium, extra prouinciæ Gabinij fines poſitum erat, ſecundum quia reductio regis Lentulo decreta erat à Senatu, tertium quia vis ab eodem Senatu prohibita fuerat, quartum quia copiæ Gabinij contra Arabes Parthoſque deſtinatæ erant. Sed Gabinius decem talentûm millibus expugnatus, in Ægyptum cum exercitu profectus eſt. Etſi enim iam contra Parthos ducebat, & vt ait Ioſephus, traijciebat Euphratem, acceptis Pompeij literis, & Ptolemæi promiſſis, mutata ſententia reflexit iter, & regreſſus in Syriam in ea filium Siſennam cum paucis militibus reliquit, & Ægyptiis occurrens Archelaum, nouum eius regem cepit. Et iam confecta res erat, niſi homo auariſſimus, veritus ne quaſi nulla magna re geſta, minus pecuniæ quam conuenerat à Ptolemæo acciperet: inſuper ab Archelao magna vi nummorum accepta, hominem, quaſi is aufugiſſet, dimiſit.

Expugnatque pecunia. *l. 14. c. 11.* Gabinij Auaritia.

II. Ægyptios vincit, reſtituitque Ptolemæū.

Deinde, nemine obſiſtente, Peluſium peruenit. Hinc duplici acie inſtructa progreſſus, eadem die Ægyptios occurrentes fudit. Inde rurſum & in flumine nauibus, & terreſtri pugna victor euaſit: eoque facto didicere Alexandrini, quanto lingua quam manu eſſent promptiores. Victis Alexandrinis, & occiſo etiam Archelao, Ægypto vniuerſa potitus, eam reddidit Ptolemæo; qui filiam Berenicem, quæ in patris injuriam duos iam maritos acceperat, interemit; reliquoſque, vt quique primi erant & locupletiſſimi, nimirum plurima egebat pecunia, interfecit. Interim Syria, per occaſionem diſceſſus Gabinij, commota eſt, & Alexander Ariſtobuli filius Iudæos ad defectionem reduxit, & occupato principatu, collectoque magno exercitu, regionem obeundo, Romanos quotquot potuit interemit; reliquos in montem Garizim compulſos, obſedit.

Motus in Iudæa ab Alexãdro.

Gabinius autem hoc in ſtatu Syriam offendens, Antipatrum, propter notam viri prudentiam, præmittit, ad ſeditioſos ad ſaniora conſilia reducendos; quod ille ſedulò, nec ſine fructu fecit.

III. Qui rurſum vincitur. *Ioſeph. l. 14. c. 11.*

Alexander autem in ſententia perſtitit, triginta quippe millibus Iudæorum ferox, auſus eſt occurrere Gabinio, & collatis ſignis ad montem Itabyrium prælio decernere; ſed infelici, vt ſemper, euentu. Eo enim prælio ex acie Iudaica decem millia deſiderata ſunt. Tum victor, conſtitutis Hieroſolymitanis rebus ex Antipatri ſententia, contra Nabathæos profectus, hos quoque vno prælio profligauit. Ita Ioſephus, qui Gabinium laudat, quod magnis rebus geſtis Romam reuerſus ſit. Nimirum plurimum Iudæis fauit Gabinius contra publicanos, Iudæorum pecunia victus, vt illi exprobrat Tullius. Ex Dione etiam conſtat, miſſos è Syria legatos, qui cum Romæ accuſarent, tum aliis de cauſis, tum quod per eius abſentiam vehementer à prædonibus vexati eſſent; præter crebras publicanorum querelas, quibus contra Syros ac Iudæos ius dicere noluerat.

De Prouinc. Conſul. l. 39. Gabinius malè Prouinciam regit.

IV. Conſulum potentia, & prouinciæ in quinquennium. *Dio l. 39.*

Porro Craſſus & Pompeius conſulatum adepti, cum ipſis comitiis præeſſent, non alij ferè ad reliquos magiſtratus admiſſi ſunt, quam quos illi probauiſſent, & conſiliorum ſuorum fautores fore cognouiſſent. C. vero Trebonius Tribunus plebis rogationem tulit, qua alteri conſulum Syria cum vicinis regionibus, alteri vtraque Hiſpania ad quinquennium aſſignabantur, vtque aſſumerent ſibi quantum vellent militum ex ciuibus & ſociis, bellumque & pacem, cum quibus ipſis videretur contraherent. Cumque Cæſariani ei rogationi reſiſterent, promiſerunt eis Coſſ. ſe Cæſaris imperium ad triennium prorogaturos, eóque modo illos in ſuam ſententiam perduxerunt. Vtraque lex quamuis reclamantibus bonis, Catone præſertim, perlata eſt, qui Pompeio denunciauit ſe imponere ſuis humeris Cæſarem, quem mox neque ſuſtinere vellet, neque poſſet deponere. Quæ Pompeius ſua fretus felicitate contempſit.

Cæſaris item. *Plut. in Cat. min.*

V. Theatrum Pompeij, eiuſque dedicatio.

Iiſdem diebus theatrum Pompeij dedicatum eſt, ſi tamen Pompeij. Scribit enim Dio ſe accepiſſe id theatrum à Demetrio eius liberto extructum fuiſſe, ex pecuniis quas Pompeio imperatore congeſſerat; vitandæ tamen inuidiæ cauſa, illi operi Pompeij nomen tribuiſſe. In ea porro dedicatione Pompeius ſpectacula muſica, ludoſque gymnicos exhibuit, atque in circo equorum certamen, multarumque & varij generis belluarum venationes. Etenim quinque dierum ſpatio quingenti leones confecti ſunt; elephantique octodecim cum armatis depugnauerunt, quorum aliqui in ipſa pugna mortui, aliqui aliquanto poſt. Nonnullos inuito Pompeio populus liberauit, quod cum vulnerati à pugna deſtitiſſent, circumeuntes promuſcide in cælum erecta lamentari viderentur, & de violata promiſſione ſibi facta in exitu Africæ conqueri. Quibus muneribus non exiguam à populo gratiam iniit Pompeius, ſed non minorem offenſionem in conſcribendis cum Craſſo copiis, in publicæ libertatis interitum, iuxta ea quæ à Ca-

Spectacula. *Dio l. 39. Plutarch. in Pomp.*

tone denunciata meminerant. Itaque decretas eis expeditiones reſcindere conabantur: eáque de cauſa Coſſ. ad tempus veſtem mutarunt.

VI. Pompeius Romæ manet, Craſſus abit in Syriam.

Et quia Pompeius prætexebat frumentariam procurationem, in prouinciam Petreium & Afranium legatos miſit, qui vtramque Hiſpaniam curarent, omnemque Africam ſibi decretam, dum ipſe Italiæ, vrbiſque negotia curaret. At Craſſus, qui magno pecuniæ deſiderio tenebatur, maturabat diſceſſum. Præmiſit tamen legatum ad Gabinium, qui ei Conſulis nomine ſuccederet, ſed eum Gabinius non admiſit, magiſtratu retento. In vrbe autem Tribuni eam expeditionem quantum poterant impediebant, cuius ille ardebat deſiderio; & gloriæ, pecuniæque appetens, ſpes ſuas ad Indos, Parthico bello glorioſè confecto, vltimoſque orientis terminos proferebat, vſurpabatque contemptim, quæ à Lucullo & Pompeio contra Mithridatem & Tigranem geſta erant. Quam ad rem eum Cæſar ex Gallia ſuis literis incitabat: tametſi in lege de prouinciis conſularibus bellum Parthicum non erat adſcriptum, multique indignabantur hominibus innocentibus, & pacatis arma inferri. Sed eos Pompeius, Craſſi ipſius rogatu, mitigabat.

VII. Cæſar proſperè agit in Germania.

Cæſar hoc anno proſperè contra Germanos Angloſque pugnauit. Illi à Sueuis pulſi, Rheno traiecto, a Cæſare per legatos agros petebant, qui ad Vbios remiſſi, Cæſarianos nec opinantes inuadunt, ſed mox à Cæſare celeritèr oppreſſi vincuntur, & ingenti clade delentur. Inde Rhenum confecto ponte cum exercitu tranſmiſit, Sicambros in fugam adegit, agris late per dies aliquot vaſtitatem dedit, inde in Galliam ſe recepit, pontemque reſcidit. Mox, pace cum Morinis confirmata, tranſiuit in Angliam, quamuis inde legatos accepiſſet, qui ſe dicerent imperata facturos. Ibi tempeſtate & æſtu maris malè acceptus, magnam claſſis partem amiſit, & Romana res in magnum eſt adducta diſcrimen, terreſtri tamen itinere victos, & ad petendam pacem compulſos dimiſit, & traiecit in Galliam: In aditu autem ipſo Morinos Menapioſque hoſtilia perpetrantes malè mulctauit. Hæc pluribus libro quarto Cæſar, de quibus licet Bedam quoque conſulere.

Tranſit in Angliam.

l. 1 hiſt. gentis Angl. c. 2.

ANNVS MVNDI 4000.

HYRCANI II. 22. HERODIS æt. 19.

PTOLEMÆI AVLETIS 22.

OLYMP. CLXXXI. A. 3. VR. CO. 699.

M. CRASSI SYRIÆ PRÆFECTI 1.

GALLICI BELLI 5. PARTHICI 1.

ANTE CHRISTVM 53.

I. M. Craſſus mouet in Parthos.

QVod felix, fauſtumque ſit, annum ingredimur ab orbe condito quater milleſimum, eundemque mundani Iubilæi octogeſimum; quo M. Craſſus, qui non tam Syriæ adminiſtrationem ſibi addictam, quam bellum Parthicum inconceſſum illud quidem, ſed vt credebat, gloriæ emolumentique pleniſſimum, animo deſtinabat, non recta in Syriam, ſed in Parthos proficiſcitur. Roma Brunduſium profectus ſe mari credidit, eo per hyemem nondum admittente nauigia: itaque magnum nauium numerum amiſit, & cum reliquis copiis per Galatiam terreſtri itinere properauit. Euphratem facilè ponte iunxit, exercitum ſine impedimento traduxit, multis Meſopotamiæ oppidis ſe vltro dedentibus potitus eſt. Vnum vi cepit quod Zenodocia dicebatur, captumque diripuit, & captiuos ſub corona vendidit. Additque Dio omnia ad Tigrim vſque caſtella, capturum fuiſſe, ſi eodem impetu, & barbarorum terrore vſus fuiſſet, & hybernis ſuis in ea regione habitis, omnia diligenti cuſtodia continuiſſet. Verum dum Syriæ amœnitatem deſiderat, & Parthis tempus ad bellum parandum dedit, & relictos in Meſopotamia Romanos milites occidendi. Ne autem nihil ageret in Syria pacata prouincia, Iudæam, templumque Hieroſolymitanum inuiſit, & pecuniâ ſacram, ad duo millia talentorum abſtulit: atque adeo longè plura, ſi Ioſepho fidem habere placet, qua de re conſulat, ſi placet, Lector Annales in hunc annum.

Plutar. Appian. Dio.

Redit in hyberna in Syriam, & templum Hieroſol. ſpoliat.

II. Gabinij reditus in vrbem clandeſtinus ob publicum odium.

Interea Gabinius relicta M. Craſſo Syria, quia turpium facinorum conſcientia vrgebatur, vt ait Dio, & ſero in Italiam venit, & noctù in vrbem ingreſſus eſt, & multis diebus extra domum prodire non eſt auſus. Metum hominis auxit Tiberis inundatio, quæ magnam vrbi cladem intulerat. Etſi enim eo abſente contigerat, in vltionem tamen violatæ religionis contigiſſe putabatur: paſſimque ad mortem expetebatur Gabinius, quaſi diuinæ iræ piaculum. At cum interea pecuniæ à Gabinio præmiſſæ Romam veniſſent, mitiora facta ſunt omnia. Prætertim cum pro eo Pompeius, qui tum Romæ omnia poterat, ſumma vi ageret; ei quoque Cæſar faueret, & amici vtriuſque, qui alius tempus à Sibylla, aliumque regem intellectum dicebant. Itaque cum propter violatam religionem in reducendo Ptolemæo maieſtatis reus factus eſſet, propter Pompeium abſolutus eſt. Quod indignè ferẽs M. Tullius ita ſcribit ad fratrem. *Sed vides nullam eſſe Rempub. nullum Senatum, nulla iudicia, nullam in vllo noſtrum dignitatem.* Nec tamen cum ipſe accuſare auſus eſt, ne Pompeio fieret inimicus, aut ne infamia ſempiterna ipſi ſubeunda eſſet, ſi tam infamis reus ipſo actore eſſet elapſus.

Accuſatus de maieſtate abſoluitur.

li. 3. ep. 4.

III. De repetũdis damnatur.

lib. 39.

Aliquanto poſt renouata eſt accuſatio Gabinij, Domitio Conſule, in odium Pompeij, ex contentione pro conſulatu, damnationem vrgente, & altero quoque conſule Appio, ſtudio gratificandi plebi, quæ illi reo erat vehementer infenſa, vt ait Dio. Occaſio data eſt, quod abeſſet Pompeius, ad explicandam rem frumentariam Vrbe profectus: multum enim frumenti Tiberis inundatione corruptum fuerat, Iudices partim populum timentes, partim modicis à Gabinio muneribus affecti, quod minoribus de rebus accuſatus, ſe cauſa tum quoque ſtaturum putabat, & Ciceronem, in gratiam deprecatoris Pompeij, defenſorem habebat, frequentes Gabinium condemnarunt, & in exi-

lium expulerunt, quem poſtea Cæſar reduxit, & Cicero ea defenſione vulgo malè audiijt. Porro Pompeij culpam in peruertendo iudicio, & improbum hominem legitimis pœnis eripiendo, iuſto iudicio breui vltus eſt Deus. Sub idem enim tempus Iulia Pompeij coniux, filiolam enixa obijt, nec multos dies partus ſuperſtes fuit; ſicque vinculum concordiæ & pacis Cæſarem inter & Pompeium diſſolutum eſt.

Iulia vxor Pompeij moritur.

VI. Res à Cæſare in Gallia geſta.

In Gallia Cæſar hoc anno ingentem præparauit claſſem; quæ dum paratur Treuirorum motus compreſſit, & turbas apud Heduos cæde Dumnorigis anteuertit. In tranſitu autē maris parem ferè nauium cladem, ei quam ſuperiore anno ibidem pertulerat, à maris æſtu accepit. Sed victoriis felicior fuit. Nam reſtituto Mandubratio principe, multos deditione populos accepit, cum aliis feliciter aliquoties congreſſus, vectigalem populo Romano Britanniam fecit, & refectis nauibus, cum magna obſidum captiuorumque turba in Galliam, cui non fruſtra timebat, reuerſus eſt ſub æquinoctium. Nam nouæ in ea turbæ occaſione inopiæ exortæ ſunt. Ea coegerat Cæſarem ſingulas ferè legiones in variis locis ad hyberna dimittere quæ res Gallis eos opprimendi conſilium ſuggeſſit, & reuera Sabinum & Cottam Cæſaris legatos inſidiis circumuentos, cum tota legione conciderunt. Idem periculum adiit Q. Cicero cum legione ſua, ſed illi ſubuenit Cæſar, & hoſtem ſibi occurrentem profligauit. Senones quoque à Labieno per diſſimulationem victi, Indictiomare principe interfecto. Reliquos Cæſar in officio præſentia ſua tenuit.

Angliam Romanis vectigalem facit.

ANNVS MVNDI 4001.

HYRCANI II. 23. HEROD. æt. 20.

AVLET. 28. COSS. CN. DOM. CALVIN.

M. VALERIO MESSALA.

M. CRASSO SYRIÆ PRÆSIDE 2.

BELLI. GALL. 6. PARTH. 1.

OLYMP. CLXXXI. A 4. VR. C. 700.

ANTE CHRISTVM 52.

I. M. Craſſus inconſultè bellum gerit. *Plut. in Craſſo.*

Septimum hoc anno ſeculum ab Vrbe Condita terminatur, & quadrageſimum primum ab origine Mundi inchoatur, qui annus fuit Romanis domi foriſque admodum luctuoſus. Nā M. Craſſus cum maximo exercitu deletur à Parthis, & Romæ omnia à candidatis Conſulatus, pecuniis tumultibuſque turbantur, adeo vt pars anni maxima conſulibus caruerit. Cùm ergo iam Craſſus legiones ex hybernis euocaret, adierunt cum Orodis regis Perſarum legati, qui ei vel metum incuterent, vel contemptū præ ſe ferrent, & belli cauſam rogarent: interim dum Rex in Armeniam expeditionem ſuſceperat, ne Artabazes Tigranis filius, qui tum ibi regnabat, Romanis auxilium mitteret; & Surenam cum exercitu miſerat ad recipienda ea, quæ vel defecerant, vel capta fuerant. At Craſſus legationem contempſit, & Caſſium Quæſtorem, reliquoſque ſuorum benè monentes repulit, Artabazem præcipuè, qui ſuadebat Craſſo, vt per Armeniam Parthos adiret, vbi & copias, & expeditum iter ad victoriam habiturus eſſet. At Craſſo Arabum quidam præfectus perſuaſit, vt per planiora loca ductaret exercitum, vt a Parthis, qui equitatu maximè valebant, circumfunderentur, nec Romanos paterentur pugnare cominus, ſed eos perpetuo iaculorum imbre configerent.

Neglecto Artabazi Armeni conſilio.

II. Craſſi filius P. occiditur.

Idque ita prorſus euenit. Quod animaduertens Craſſus, iuſſit filium eniti, vt manum cum hoſte contera t. Is cum ſuis progreſſus, fugientibus de induſtria Parthis, longius à patre abſtractus eſt, tum conuerſo vultu, aliis vndique circumuolantibus circumfuſi, contis, ſagittiſque confixi, magna ex parte cecidere, in iiſque P. Craſſus: quingenti viui in hoſtium poteſtatem venere. Publio caput amputatum, & in haſta ad patris conſpectum delatum, Romanorum fregit animos, præſertim cum miſerè multi perirent. Appetente nocte Parthi receperunt ſe, iactantes vnam ſe noctem Craſſo largiri ad lugendum filium. Ea nocte Octauius & Caſſius centuriones, & milites conuocarunt, nam Craſſus publico priuatóque luctu obrutus, in tenebras ſe abdiderat, cum metus tu urorū reliquias exercitus ad fugæ conſiliū compulit in quibus Craſſus ipſe cum Octauio, & Caſſio Carras peruenerunt, quos abeuntes Parthi perſequi neglexerunt. Vbi diluxit caſtra Romanorum adeūt, ibique ad quatuor millia vulneratorū trucidant, & quatuor cohortes, quæ noctū à via aberrauerāt.

Romani fugam capiunt.

III. Craſſus à fugæ duce proditur.

Surenas agnito Craſſum Carras confugiſſe, poſtridie cum exercitu adeſt, imperatque Romanis, ſi inducias cupiant, Craſſum & Caſſium vinctos dare. At Romani, ſpe auxilij Armenio rum omiſſa, de fuga cogitant. Id cōſilium cum nemini Carrenorum ante tempus aperiendum eſſet, aperuit tamen Craſſus omnium perfidioſiſſimo Andromacho, quem inſuper elegit itineris ducem. At is & fugam Parthis prodidit, & Craſſum per varios circuitus in voragines deduxit. Caſſius autem illud iter ſuſpectum habens, retulit ſe Carras, & inde ſe, cum quingentis equitibus, proripuit in Syriam. Cum autem Craſſus in locis illis difficilibus deprehenſus eſſet, eique Octauius veniſſet auxilio, Surenas, ne Romani ſibi elaberētur, eos noua fraude, ſpe pacis, circumuenit, quam cum Craſſi milites cum conuitio peterent, Craſſus Surenam adire cogitur, quem ille equo impoſitum abducit; ſed Romanis reſiſtentibus, rixa excitatur & pugna, in qua Craſſus occiditur, & capite ac dextra amputatis, liquefactum aurum in os eius dicitur infuſum. Viginti millia Romanorum hoc bello periiſſe dicuntur, decem millia in hoſtium poteſtatem veniſſe.

In rixa occiditur.

Flor. l. 13. c. 11.

IV. Status Romanæ Reipub.

Romæ autem metus erat, ne turbatis Reip. rationibus Cæſar & Pompeius ſublata affinitate, totis exercitibus inter ſe concertarent. Nam magiſtratus per largitiones, atque adeo per vim ac cædes obtinebantur, nulla ſpes erat bellandi. Conſulibus, quod arma in duorum poteſtate eſſent. Itaque cum ſeptem iam menſibus vrbs magiſtratu careret, Pompeius

tentia palam abſoluit, quam ſi maturiùs dixiſſet, plures Milonem abſoluiſſent. Itaque damnatus intra paucos dies in exilium profectus eſt. At Pompeius cum multa in Vrbe rectè ordinaſſet, ad declinandam inuidiam ſingularis, magiſtratus, in reliquos quinque menſes, Metellum, ſocerum collegam ſibi cooptauit; Metelli enim Scipionis filiam, viduam nuper relictam à Publio Craſſi filio, his diebus duxerat vxorem. Sicque ſocerum ſumma ſimul dignitate ornauit, & reum ambitus, iudicum eripuit poteſtati.

Pompeius collegam aſſumit.

V. Cæſari prorogat prouinciam.

Cum autem legem tuliſſet de non habenda ratione abſentium in petendo magiſtratu, ea tamen precibus Cæſarianorum Cæſarem ſoluit, qui tot certaminibus pro Remp. periculiſque aditis, alterum merebatur Conſulatum, aut prorogationem prouinciæ, ne quis ſucceſſor eius labore partam gloriam ſibi auferret. Cæſar intereà qui agebat in Ciſalpina Gallia, & vrbanos tumultus didicit, & nouam Pompeij dignitatem, atque poteſtatem. Sed & magnos in Tranſalpina Gallia propter eius abſentiam motus. Putarunt enim plerique Gallorum populi, Cæſarem vrbanis motibus detentum, ad exercitum non venturum. Itaque Carnutes primùm, tum plurimi alij populi, duce Vercingentorige defecerunt, vt Cæſar ægrè ſuos adire ac iuuare potuerit, pleraſque tamen Vrbes tum vi, tum deditione recepit, maximè autem ad Auaricum laboratum eſt, quod expugnatum, nullo ætatis aut ſexus diſcrimine deleuit. Ædui nihilominus deficiunt, ab Aruernis ſollicitati, multiſque Cæſarem damnis Nouioduni afficiunt. At is imploratis germanorum auxiliis, poſt occupatam Alexiam, & periculoſo prælio victum Vercingentorigem, eos domat, totamque habet in poteſtate Galliam.

Quæ in ea hoc anno geſta.

VI. Reditus ex Gallia, ſuos ciues Cæſar corrumpit. l. 1. c. 25.

Itaque in hoc tempus quadrare videtur illud Suetonij, omnem Galliam quæ à ſaltu Pyrenæo, Alpibuſque & monte Gebenna, & fluminibus Rheno & Rhodano continetur, præter ſocias, ac benè meritas ciuitates, in prouinciæ formam redegit, eique quadringenties in ſingulos annos, ſtipendij nomine impoſuit, id eſt vicies centena millia, quæ ſi ſepties multiplicentur, addatur etiam reditus ex Romana prouincia, quæ longiſſimè patebat: accedant poſtremò ſpolia præliorum, direptiones vrbium atque templorum, cæteræque artes corradendæ pecuniæ, incredibile dictu eſt in quantam ſummam Romanæ opes ex vna Gallia aſcenderint. Certe Velleius ait Cæſaris auſpiciis infractas Gallias, pène idem ſtipendium, quod totus terrarum orbis contuliſſe. His ergo immenſis opibus Cæſar prius Rempub. largitionibus corrupit, quam armis euertit. Et iuſtiſſimus Deus iniuſta bella populis externis illata, ciuilibus Romanorum cladibus vindicauit.

l. 21

(∴)

ANNVS MVNDI 4005.

HYRCANI II. 25. HEROD. æt. 22.

PTOL. AVLETIS 30. & vltim.

PR. SYR. CASSIO 2. & inde BIBVLO.

OLYMP. CLXXXII. A. 2. VR. C. 702.

ANTE CHRISTVM 50.

I. Mors Ptol. Auletis. Euſeb.

Mortuus eſt hoc anno, in Ægypto trigeſimo regni ſui Ptolemæus Auletes, qui & Dionyſius, quem quia non impleuit, ei Clemens Alexandrinus viginti nouem tantum attribuit. *Non multo poſt*, inquit Strabo, quam ſcilicet reductus eſt à Gabinio, quod quadriennio ante contigerat, *morbo abſumptus eſt, relictis duobus filiis, & totidem filiabus, quarum grandior erat Cleopatra. Alexandrini filium natu grandiorem, & Cleopatram regno præfecerunt*, &c. vt dicetur anno ſequenti. In Syria vero Parthi ſuperiori anno à Caſſio repulſi, rurſus hoc anno Syriam maiore cum exercitu petiere, Oſace duce, quem Orodes Rex Parthorum miſerat, loco Pacori filij ſui, qui adhuc puer erat; atque locis omnibus in itinere poſitis potiti, Antiochiam vſque proceſſere, ſed magna vi eos repellente Caſſio, abire coacti, in inſidias in via collocatas incidere, vbi circumuenti, Oſaces ipſe, cum multis aliis periere, neque deinceps Parthi redire auſi ſunt in Syriam. Quo ſub idem tempus Bibulus venit, vt ei regioni præeſſet, & quietè ea quæ Romanis parebant adminiſtrauit, ipſos autem Parthos, vt ait Dio, contra ſeipſos concitauit, ſicque bellum contra Parthos, quarto quam cœperat anno, deſiit, M. Marcello & Sulpicio Ruſo Coſſ. Ita Dio. Non, tamen planè quietum fuiſſe Bibulum in prouincia, ſed triumphi materiam quæſiuiſſe ex Cicerone ſatis conſtat, qui ipſi vicinus Ciliciæ præerat, & Cypro, & Appio Claudio ſucceſſerat.

l. 17.

V.C 693.

Res Parthorum in Syria, & belli finis. Dio. l. 40.

Bibulus ad eam venit.

l. 5. ad Att. ep. 20.

II. Cato petit Conſulatum & repulſam patitur.

Tres in hunc annum petiere Conſulatum, M. Cato, M. Marcellus, & Sulpitius Rufus. Et Cato quidem non honoris, ſed Reipubl. cauſa, in cuius perniciem Cæſaris & Pompeij potentiam tendere cernebat. Ergo vt illis extorqueret arma, quod priuatus facere non poterat, in magiſtratu ſe facturum ſperabat. Verùm eius petitioni vtriuſque fautores obſtiterunt: ſed ſua illi quoque auſteritas obfuit, qui non ſolum nihil largiebatur; vt cæteri, ſed inſtitit etiam apud Senatum, vt ſoli candidati per ſe prenſarent. Itaque irato in eum populo, repulſam paſſus eſt, ægrè ferente, ac merito eum arguente Cicerone, quod Reip. cauſa petitionis moleſtias non deuoraſſet. Ergo Marcellus & Rufus ambo viri boni, ſine vi aut largitione Coſſ. facti ſunt, quorum Marcellus, qui Pompeio ſtudebat, confeſtim omnia ad deprimendum Cæſarem agitare cœpit, & nominatim vt maturiùs imperio ſpoliaretur.

III. Cæſar ſtudet retinere exercitum.

At contra Cæſar, ne priuatus obnoxius fieret inimicis, omnibus hoc agebat modis, vt exercitum retineret, dum deſignaretur Conſul; ſaltem vt imperium in ſua citeriore prouincia eo vſque retineret: quod cum Marcello

conſule vetante non obtineret: Centurio quidam Cæſaris, pro cauſa ſtans, manu ad gladij capulum admota dixit, *Cæſar non impetrat, hic impetrabit*. Ita Plutar. ſed id reſponſum ipſimet Cæſar tribuit Appianus. Gallorum porro conſilium hoc anno fuit, non immenſas in vnum cogere copias, quod cum conatum, Alexiæ irritum eſſent experti, ſed diuerſa bella, vno eodemque tempore inferre, quibus omnibus ſimul expediendis Romani pares eſſe non poſſent. Quibus conſiliis à Cæſare cognitis, per ſummam hyemem multas expeditiones ſuſcepit, & incredibili celeritate, parique felicitate perfecit: In deuictos autem clementia vſus eſt, Bituriges præſertim, Carnutes, atque Bellouaco, qui plus cæteris ei negotij faceſſerunt. Inde ad vaſtandos agros Ambiorigis profectus eſt, vt quoniam hominem perpetuò fugientem comprehendere non poſſet, omnibus in locis redderet odioſum.

Cæſare ... Pomp.

... in Galli gesta.

IV. Caninio Cæſaris legato.

Caninius interim & Fabius Cæſaris legati, in Pictonum finibus, contra Dumnacum feliciter pugnarūt, adeo vt amplius 12 millia hoſtium cæderent, & omnia eorum impedimenta auferrent. Inde Vexellodunum in Cadurcis obſidere Caninius aggreditur, natura loci egregiè munitum, adeo vt defendente nullo, armatis per ſaxa præruptiſſima obrepere difficilè eſſet; accedebat & magna frumenti vis eodem comportata. Itaque cum eo quoque veniſſet Cæſar, aqua oppidanos priuare ſtatuit, quod denique venis fontis interciſis perfecit, eoſque ad deditionem compulit, & omnibus qui arma tulerant manus præcidit. Deinde in Aquitaniam cum duabus legionibus profectus, extremam ibi conſumpſit æſtatem, receptis vndique obſidibus & legatis. Quibus geſtis ipſe cum equitum præſidio Narbonem profectus, exercitum per legatos in hyberna deduxit, itaque partitus eſt, vt nulla Galliæ pars vacua eſſet ab exercitu. Ipſe circumluſtrata prouincia, & publicis controuerſiis compoſitis, & prœmiis benè meritis diſtributis, Belgium ſe recepit, vbi recens Labienus rem benè geſſerat.

Vexellodunū Cæſar ... expugnat.

ANNVS MVNDI 4024.

HYRCANI II. 26. HEROD. æt. 23.

PRÆSIDE SYRIÆ M. BIBVLO.

PTOLEMÆI, & CLEOPATRÆ 1.

OLYMP. CLXXXII. A 3. VR. C. 703.

ANTE CHRISTVM 49.

I. Res Ægypti.

PTolemæo Auletis Ægypti Regi mortuo, filius natu maior, cum natu quoque maiore Cleopatra, hoc anno ſucceſſerunt, imo iam menſes aliquot ſuperiore anno regnauerāt, hoc tamen anno Euſebium ſecum, regnum Cleopatræ inchoamus, ſed addimus ſocium Ptolemæum eius fratrem, autore Strabone [a] & Dione [b], qui id ex teſtamento Auletis factum ſcribit, & à Cæſare, dum Ægyptum adiit, confirmatum. Nec tamen abſurdum eſt ſolam Cleopatram ab Euſebio regno præfici, tum propter breue & incertum regnum fratrum eius, tum propter ætatis prærogatiuam. Præſertim ſi apud Ægyptios in more poſitum fuit, quod eſt apud Diodorum, Siculum, vt plus honoris olim, & poteſtatis eſſet penes regiam, quam regem ipſum.

a *lib. 17.* b *l. 42.*

c. l. L

II. Cæſar multo pecunia ad ſe trahit. *Appian. l. 2.*

Hoc anno res in Syria quietæ fuerunt, ſicut & in Gallia. In Vrbe autem facti ſunt hoc anno Conſules Cæſaris inimici, Æmylius Paulus, & Claudius Marcellus, Tribunus autem plebis C. Curio, homo plebi gratioſus, & violentus, Cæſarique aduerſarius. Quos Cæſar largitione tentauit ad ſuas partes traducere, & Claudium quidem expugnare non potuit. Paulum autem mille & quingentis talentis ad ſe traduxit; ſed catenus tantum, vt non aduerſaretur. Curio autem, quòd ingenti ære alieno premeretur, aliquanto maiore mercede inductus eſt, vt faueret etiam. Denique, vt ait Plut. in Cæſare, omnibus Remp. tractantibus opulentiam Gallicam affatim propinauit hauriendam. Porro Curio tranſitum ſuum ad Cæſarem diù diſſimulauit, & cum eius inimicis verſabatur, vt eorum conſilia rimaretur, & in rogationibus modo huic, modo alteri parti fauebat, & vtrumque armis diſcedere iubebat, ni facerent, hoſtes à Senatu iudicandos, armiſque inuadendos, qua ſententia maximè populum fefellit, ne Cæſari operam locaſſe putaretur. Denique cum pleriſque qui ab Appia Cenſore notabantur, ad Cæſarem tranſiit. Præſertim cum duæ legiones Cæſari ereptæ, quaſi Bibulo contra Parthos neceſſariæ, in Italia à Marcello retentæ, & Pompeio attributæ eſſent; quo facto non abſurdus prætextus oblatus eſt Cæſari, ſuas in Gallia legiones retinendi.

Maximè Curionem Trib.

III. Gallias ſibi conciliat abiturus.

Is cum hyemaret in Belgio, illud vnum propoſitum habuiſſe ſcribit Hircius, vt contineret in amicitia ciuitates, honorificè appellando, nulla onera noua imponendo, earum principes maximis præmiis afficiendo, nulli dando armorum metum, denique enitendo, vt Gallia tot aduerſis defeſſa præliis, meliorem ſibi parendi, quam belli gerendi conditionem duceret: ne qua ſibi neceſſitas imponeretur belli gerendi ſub diſceſſum ſuum. Tranſacta hyeme venit in Italiam, vt Gallos tranſalpinos, qui ad ſuam prouinciam pertinebant, ſibi confirmaret. Ibi ab omnibus municipiis & coloniis incredibili honore atque amore exceptus eſt, vt iam ſpeciem lætiſſimi triumphi præciperet. Illi porro qui prædictas duas legiones ad Pompeium adducerant, aſſeuerarunt exercitum Cæſaris diuturnis feſſum laboribus patriæque cupidum facilè ad eum tranſiturum, quamprimum Alpes ſuperaſſent: quibus malè perſuaſus Pompeius, nec delectus faciebat, nec apparatus ad tantum certamen neceſſarios. Cum tamen Cæſari milites ſui eſſent addictiſſimi, vel maximè propter ipſius Imperatoris benignitatem, qui effuſiſſimè largiebatur, eoſque ad exequenda conſilia ſua, quorum illi non erant neſcij, præparabat; quin & legiones, quas ab ſe dimiſerat, millenis viritim nummis, id eſt 50 Francis Turon. donauerat.

Pompeius decipitur, nec bello prouidet. *Cæſ. l. 1. Ciuil.*

Largitio Cæſaris in milites.

150. drachmis.

ANNVS MVNDI 4005.

PT. & CLOPAT. 2. HEROD. æt. 24.

OLYMP. CLXXXII. 4. VR. C. 704.

PRÆSIDE SYRIÆ METELLO.

ANTE CHRISTVM 48.

I. Initiũ belli Ciuilis. Ambitio Cæſaris.

HOc ipſo anno ciuile bellum Cæſarem inter Magnumque Pompeium, quod multos iam annos fumabat, in apertum prorupit incendium; bellum ab Vrbe condita longè maximum, reique Romanæ luctuoſiſſimum; quod ab ambitione progenitum fatentur omnes, dum alter parem, alter maiorem ferre non poteſt. Cæſari certè dominandi cupiditatem animo penitùs inſediſſe, confirmat Euripidæum illud eloquium, quod crebro in eius ore verſatum, autor eſt M. Tullius. *Nam ſi violandum eſt ius, regnandi cauſa violandum eſt, aliis rebus pietatem colas*, inquiebat capitalis Eteocles.

l. 3. offi. Suet. l. 1. n. 30.

II. Eius poſtulata.

Cum ergo C. Curio ſignifer Cæſarianæ dominationis ad Cæſarem profectus eſſet, Rauennæ concilio eius adhibitus, cenſuit ſine vlla dilatione accerſendas vniuerſas copias, & ad Vrbem eſſe deducendas. At Cæſar molliorem ſecutus viam, prius mandat amicis, vt pro ſe paciſcantur, quò ſibi liceat duas legiones cum Ciſalpina Gallia atque Illirico retinere, dum renunciaretur Conſul. Ei petitioni cum repugnarent Conſules, ſcripſit ad Senatum ſe dimiſſurum exercitus, ſi Pompeius idem feciſſet; illo retinente ſe arma non depoſiturum, ſed confeſtim venturum, & iniurias, tam ſibi, quam patriæ illatas, vlturum. Ad poſtrema verba conclamatum eſt denunciari bellum, iuſſumque illi ſuccedere L. Domitium Aenobarbum. Senatus autem decreuit vti ante certum diem Cæſar exercitum dimittat, ſi non faciat, eum aduerſus Rempub. facturum videri. Cumque turbæ interceſſionibus creſcerent, ad poſtremum illud Senatus Conſultum decurritur, quaſi rebus penè deſperatis, dent operam Coſſ. Prætores, Tribuni plebis, quique pro Conſulibus ſunt ad Vrbem, ne quid Reſpublica detrimenti capiat.

Senatus in eũ decreta. Appian.

III. Alia pro Pompeio, & Repub decreta. *Cæſar l. 1. Ciuil.*

Profugiunt ſtatim ex Vrbe Tribuni plebis, ſeque Rauennam ad Cæſarem conferunt, vbi reſponſa poſtulatis ſuis expectabat. Proximis diebus habetur Senatus extra Vrbem, vbi Pompeius aderat, & Patres confirmauit. Ibi decretum eſt tota vt Italia delectus habeatur, pecunia ex ærario Pompeio detur, Prouinciæ decernuntur, Metello Syria, Aenobarbo Gallia, qui cum Prætoribus, in ſuas quique prouincias proficiſcuntur. Coſſ. quoque ex Vrbe abeunt ad delectus habendos. Quo ipſo tempore Labienus Cæſari familiariſſimus, qui tot annis in Gallia Cæſaris auſpiciis militauerat, tranſiit ad Pompeium, ſiue bellum contra patriam ſumptum condemnans, ſiue ſibi à Cæſare timens. Quibus cognitis Cæſar de iniuriis inimicorum apud milites expoſtulat, oratque cum lachrimis, ſuam vt dignitatem ab inimicis defendant. Conclamant milites legionis decimæ tertiæ quæ aderat, (hanc enim initio tumultus euocauerat, reliquæ nondum conuenerant) ſe paratos eſſe iniurias Imperatoris ſui vindicare.

Defectio Labieni à Cæſare. Cic. ad Att. l. 16. ep. 11. & Dio.

IV. Cæſar tráſito Rubicone dat bello initium.

Cognita militum voluntate, cum ea legione Ariminum proficiſcitur, reliquis legionibus ſubſequi iuſſis: quod erat initium bello dare, tum primum enim fines prouinciæ ſuæ armatus egreſſus eſt. Vt autem Rubiconem venit, qui erat terminus prouinciæ ipſius, ibi aliquantum cunctatus, reputans cœpti magnitudinem, tandem Græcè exclamauit ἀνεῤῥίφθω κύβος, id eſt, iacta eſto alea: ſtatimque quem ſecum habebat exercitum traiecit, peditum quinque millia, equites trecentos, & quam primum Ariminum Piſaurum, Anconam, Fanum, aliaſque vrbes per ſe ſuoſque occupauit. Quibus rebus Romæ nunciatis, tantus repente terror inuaſit, vt plerique paſſim Vrbe profugerent, quod de Coſſ. & pleriſque magiſtratibus Cæſar affirmat, de ſeipſo M. Tullius. Nimirum Cæſar aduentare, iam iamque adeſſe eius equites falsò nunciabatur. At is Picenum omne percurrebat, agrumque & oppida volentibus oppidanis, & Pompeianis ducibus fugientibus, recipit. Ad eum quoque Domitius cum 20 cohortibus, multiſque Senatoribus & viris Conſularibus, deditione facta venit, quos Cæſar dimiſit incolumes, milites autem Domitianos Sacramentum apud ſe dicere iubet. Indeque in Apuliam peruenit, multis paſſim ad eum Pompeianis transfugientibus.

Perturbatio in Vrbe, & fuga

Et defectiones ad Cæſarem.

V. Pompeius Brũduſium venit, & mox deſerit Italiam.

At Pompeius his cognitis Brunduſium venit, vnde iam Conſules Dyrrhachium deſerta Italia profecti erant. Eum Cæſar ſequitur & Brunduſium obſidere aggreditur, ſimulque Pompeium ad colloquium de pace inuitat, ſed irrita propter abſentiam Conſulum, voluntate. Poſt dies octo reuerſis Dyrrhachio nauibus, Pompeius profectionem parat, rebuſque ab retardandum hoſtem diſpoſitis, cum reliquo exercitu noctu ſilentio vela facit. Statimque Brunduſini Cæſari ſe vltro dedunt. Pompeium autem ſequi nauium defectu non potuit. Cumque iam Italiam totam malè ab aduerſariis deſertam haberet in poteſtate, & Galliam vtramque teneret, Hiſpanias, quas magnis Pompeij copiis iampridem Afranius & Petreius poſſidebant, adire ſtatuit, profeſſus inter ſuos ire ſe ad exercitum ſine duce, & inde reuerſurum ad ducem ſine exercitu. Interim miſſo in Sardiniam Valerio legato cum vna legione, & Curione in Siciliam cum tribus, vtramque ab aduerſariis deſertam occupat, Tuberonem quoque ad Africam occupandam Vticam mittit. Sed cum Varus, portu oppidoque prohibitum, ſublatis anchoris abire cogit.

Quæ tota Cæſari paret, cũ Sicilia & Sardinia.

VII. Cæſar Vrbem adit. *Plut. in Cæſar.*

His rebus confectis Cæſar, tota Italia intra ſexaginta dies ſine ſanguine in poteſtatem redacta, in Vrbem proficiſcitur, veritus ne Pompeiani legati, ex pacata Hiſpania in Galliam traiicerent, eamq; ad defectionem adducerent, moxque Italiam, quam Pompeius temerè de-

ſeruerat, occuparent. Romam peruenit ſub Calend. Apriles, Senatum qui ſupererat cogit, oratque vt ſecum Reipub. curam ſuſcipiant, legatos ad Pompeium de pace mittant, pecunias militi ſuſtentando ſuppeditent ex publico ærario. Cui cum L. Metellus intercederet, & ærarij ianuas cuſtodiri curaret, miſit qui ſeras ſecuribus effringerent, quod Coſſ. claues ſecum abſtuliſſe dicerentur. Necem quoque Metello minatus eſt, addiditque id ſibi dictu difficilius eſſe quam factu. Ergo omnem ex ærario pecuniam egeſſit. Id eſt, vt ait Oroſius, auri pondera 4135. argenti pondo propè nongenta millia. Et tamen inde paulo ante vis ingens pecuniæ in Pompeij copias educta fuerat. Sic malè, & iniuſtis bellis diù quæſita, cito iniuſtiore dilapidantur.

Expilat ærarium.

l. 6. c. 15. 413500. *Coron.* 9500000. *Cor.*

VII. Ariſtobuli cædes, & filij eius Alexandri. *l. 14. c. 13. & l. 1. de Bello c. 7.*

Scribit quoque Dio Cæſarem Ariſtobulum in patriam dimiſiſſe, vt is aliquid contra Pompeium moueret, duas quoque ei dediſſe legiones, vt facilius prouinciā ordinaret, vt autor eſt Ioſephus. Sed ille breui ſpe ſua fruſtratus eſt, à Pompeianis veneno ſublatus, & à Cæſarianis funeratus. Corpus eius diù melle curatum iacuit, donec Antonius id in Iudæam remiſſum, mandauit reponi in Regum conditoriis. Cuius rei fides ſit apud autorem. Ita qui fratrem & patriam, regni & pontificatus cupiditate, diù multumque turbauerat, vtroque priuatus, extra patriam peregrè periit; & poſt crebra exilia, & carceres, frequenteſque clades, eo ipſo tempore extinctus eſt, quo ſe ope Cæſaris regnum Iudææ recuperaturum ſperabat. Nec is finis malorum eius fuit. Nam Pompeius veritus ne filius eius Alexander, vel patris mortem vlturus, vel regnum ſibi, vt antea, vindicaturus, Cæſaris partes foueret in Syria, cum à Syriæ præſide Metello Scipione iuſſit occidi.

VIII. Maſſilienſes à Pompeio ſtant.

Cæſar diebus aliquot in vrbe conſumptis, eáque firmata præſidio, in Hiſpaniam expeditione ſuſcepta, peruenit in Galliam, vbi didicit Domitium cum ſeptem actuariis nauibus miſſum ad occupandam Maſſiliam, quò etiam præmiſſi fuerant Maſſilienſes legati, viri domi nobiles, quos Pompeius ſibi deuinxerat. Itaque aduenienti Cæſari portas clauſerunt, negantes ſe velle alterutri parti fauere; qui tamen Domitium mox aduenientem, accepere, eique ſummam belli adminiſtrationem permiſere. Ea iniuria motus Cæſar, vrbis obſidionem terra marique inſtituit, eique C. Trebonium legatum cum Bruto præficit. C. etiam Fabium legatum cum tribus legionibus in Hiſpaniam præmittit, qui celeritate vſus Afranij præſidium ex ſaltu deiicit, illudque occupat, tum ad exercitum eius magnis itineribus contendit. At Afranius, iunctis cum Petreio copiis, bellum ad Ilerdam gerere conſtituerat. Eo igitur copiæ confluxerunt, Fabius autem in Sicore flumine pontem conſtruxit, qui onerum & tranſeuntium pondere fractus, Cæſarianos, qui iam tranſierant, Pompeianis tradidit concidendos, vt tradit Dio, quod videtur à Cæſare diſſimulatum.

Quos Cæſar obſidet, & adit Hiſpaniam.

li. 41.

IX. Ad Ilerdam pugnat, & fame premitur.

Cæſar paulo poſt cum nongentis equitibus venit, & ad Ilerdam cum omnibus copiis profectus, dum pars vtraque collem quendam occupare nititur, ad quinque horas multa cum cæde pugnatum eſt, tandemque Afraniani loco potiti ſunt. Verum longè grauius à fame periculum adiere Cæſariani; quorum copiæ omnes duobus concluſæ fluminibus, frumentatione prohibebantur, vtroque ponte vi fluminis abrepto: quos neque vis aquarum, neque ex altera parte objectus hoſtis refici patiebatur. Itaque Pompeiani iam debellatum putabant. Verum huic malo Cæſaris induſtria prouidit, & refectis pontibus rem frumentariam expedire cœpit, celeriterque fortuna mutata eſt, præſertim audita Maſſilienſium clade nauali; qua res ita mutatæ ſunt in Hiſpania, vt multæ ciuitates ad Cæſarem deficerent, eiuſque exercitum rebus omnibus inſtruerent, & Pompeiani contra à fame periclitarentur, adeo vt in Celtiberiam bellum tranſferre conſtituerent. Quod dum moliuntur, tot tantiſque moleſtiis diù noctúque à Cæſarianis ſemper inſtantibus affliguntur, tantáque rerum omnium penuria premuntur, vt deditionem facere coacti fuerint, pacti vt & vis omnis ab ſe abſtineretur, neque contra Pompeium militare cogerentur.

Vid. Annal. n. 31.

Et viciſſim Pompeiani, qui longa vexatione deditionem faciunt.

X. Maſſilienſium clades, eorumque gemina deditio.

Interim Maſſilienſes ſpe naualis auxilij rurſum ad pugnam renouandam excitati, nouam cladem acceperunt, tanto populi luctu, vt iam vrbs ab hoſte capta videretur. Nihilominus redintegrata eſt oppidi oppugnatio atque defenſio. Sed cum pars vna turris muſculo deiecta eſſet, & altera in ruinam procumberet, Oppidani imminenti cæde ac direptione perterriti, foras ſe vniuerſi proripiunt, orantque ſupplices atque impetrant, vt vrbis deditio ad aduentum Cæſaris differatur. Itaque ab armis vtrimque ceſſatur, cum Oppidani eruptione facta ignem operibus iniiciunt; qui vento adiutus, omnia celeriter conſumpſit. Quæ dum Trebonius ingenti ſtudio inſtaurat, Cæſar rebus in Hiſpania multa cum clementia conſtitutis, Maſſiliam venit. Ibi legem de Dictatore latam, ſeque Dictatorem à M. Lepido Prætore dictum cognouit. Tum demum Maſſilienſes omnibus defeſſi malis, ſeſe dedere ſine fraude conſtituunt. Quo cognito Domitius nactus turbidam tempeſtatem effugit, oppidani à Cæſare imperata faciunt, ab eoque conſeruantur, duas tamen legiones ibi præſidio relinquit, cæteras in Italiam mittit, ipſe ad vrbem proficiſcitur.

Cæſar abſens creatur Dictator.

XI. Vt in ea ſe geſſerit. *Dio l. 41. Cæſar. l. 3.*

Quò cum perueniſſet Dictaturam iniit, in qua nihil acerbè geſſiſſe teſtis eſt Dio. Sed exulibus omnibus, qui ambitus cauſa eiecti fuerant, reditum permiſit, magiſtratus in annum ſequentem edixit, ſeque ipſum deſignauit conſulem cum P. Seruilio, decimo poſt alterum conſulatum anno: metum nouarum tabularum ſuſtulit, ærique alieno magna induſtria atque æquitate prouidit; proſcriptorum ſub Sylla liberos, honorem, ſicut reliquos ciues, participes eſſe voluit. Et poſt vndecimum diem Conſulatu contentus, Dictatura ſe abdicauit. Inuidioſum videlicet vitauit nomen, cum tamen ſupremam omnium haberet poteſtatem, & Senatum ſibi in omnibus obſecundantem. Nec tamen ei proſperè cedebant omnia. Idem enim Dio ſcribit Placentiæ quoſdam eius milites tumultuatos eſſe, imperiumque detrectaſſe, in-

Et ſe abdicat XI. die.

dignè ferentes ſibi non fieri poteſtatem diripiendæ regionis. At Cæſar omni exercitu conuocato, ſeditioſos accurata oratione caſtigauit. Deinde nocentiſſimos ſorte delegit ad mortem, cæteros exautoratos dimiſit; quos tamen pœnitentia correctos, iterum ſub ſua ſigna recepit, Appianus ait inuentos 120. ſeditionis autores, eiſque Tribunos ſupplices eatenus veniam impetraſſe, vt in duodecim, in quos ſors incidiſſet, animaduerteretur.

Seditio Cæſarianorum.

XII. Curionis clades in Africa. *Cæſ. l. 2.*

At Curio in Africa Cæſarianam lætitiam longè acerbius temperauit. Ibi enim cum duabus legionibus & quingentis equitibus, à Iuba rege Mauritaniæ oppreſſus, funditùs periit. Oderat eum Iuba Hiempſalis filius; quod Tribunus, regnum ipſius Romani iuris facere cupiebat, Curio vero ſecundis aliquot prœliis contra Pompeianos vſus, & ab exercitu ſuo Imperator appellatus, in fraudem inductus eſt, quaſi cum Præfecto quodam Iubæ cum paucis copiis pugnaturus eſſet: verum Iuba cum duobus millibus Gallorum atque Hiſpanorum equitum ſuperueniente circumfuſus, cum toto exercitu deletus eſt. Et qui in caſtris præſidio relicti erant, dum effugere in Siciliam properant, ipſa feſtinatione ac timore impediti, multi in exitu Africæ pereunt, pauci in Siciliam euadunt. In Dalmatia quoque Pompeiani Dolabellam profligarunt, & C. Antonium ei ſubuenire cupientem, in exiguam quandam inſulam compulerunt, vbi deſertus ab incolis, fame preſſus, cum ſuis omnibus captus eſt, paucis exceptis, quorum aliqui in continentem effugerunt, alij cum mare traijcerent, & iam intercipiendi eſſent, ſibi manus attulerunt.

Et Dolabellæ in Dalmatia, itemquè C. Antonij. *Dio l. 41.*

XIII. Res Ægyptia.

Quod ad rem Ægyptiacam attinet, malè in regni adminiſtratione fratrem inter & ſororem conueniſſe, lites inter eos, quæ ad arma vſque proceſſerant, à Cæſare ſequenti anno compoſitæ, apertè probant, quæ loco magis idoneo commemorabuntur. Vide interim hic Annales.

ROMANVM IMPERIVM.

ANNVS MVNDI 4006.

HYRCANI II. 28. HERODIS 25.

C. IVLII CÆSARIS & Imperij Rom. 1.

PRÆSIDE SYRIÆ METELLO.

PTOLEMÆI & CLEOPATRÆ 3.

OLYMP. CXXCIII. An. 1. VRB. CO. 705.

ANTE CHRISTVM 47.

I. Romanum Imperium

Naſcitur hoc anno Romanum Imperium, tot ante iam ſeculis à Daniele propheta prænunciatum. Et dudum quidem iam Romana potētia, Italia vniuerſa perdomita, foras prodierat, Siciliam cum reliquis inſulis, Carthaginem cum Africa, Hiſpaniamque debellauerat; inde in Illyrium, Græciam, Macedoniam, Aſiamque tranſgreſſa, omnes ſibi Reges, ad Parthos vſque ſubiecerat, Ægypto vix tenui, atquè extrema lacinia Græc. imperium retinente, cum C. Iulius Cæſar dominãdi cupiditate flagrans, potentiam ſuam, opes, induſtriam, amicos, bellandi peritiam atque felicitatem, Reipub. denique Romanæ vires, ad eius libertatem euertendam, & ſuum ipſius dominatum ſtabiliendum conuertit. Habuit ille Syllæ Dictaturam in quam intueretur, cuius felicitatem exprimeret, quam conſtanter retineret, cuius crudelitatem auerſaretur. Hæc diù meditata, præparatáque; & proximo anno cœpta, hoc ipſo Pompeij morte perfici cœperunt. In quam Chronologiam, Euſebio vniuerſi conſentiunt.

ſub C. Iulio Cæſare c. 2. 48. &c

In morte Pompeij inchoatum.

II. Cæſar Pompeium inſequitur. *Cæſ l. 3. Ciu.*

Itaque Cæſar abdicata poſt vndecimum diem Dictatura, nihil habuit antiquiùs, quàm vt Pompeium, in quo totius belli cardo vertebatur, quamprimum adiret, vt cum ſi quo modo fieri poſſet, ad honeſtas aliquas pacis conditiones adduceret; aut cum eo de victoria ferro decerneret. Ergo ſub anni exitum, antequam iniret magiſtratum, relicto Romæ Seruilio Conſule, Brunduſium venit, quo legiones 12. omnemque equitatum venire iuſſerat, indéque pridie nonas Ianuarias ſoluit. Sed inopia nauium 20 millia legionariorum militum, & 600 equites tranſportare vix potuit. Pompeius autem annuum ſpatium ad comparandas copias nactus, omnia bello neceſſaria per optium præparauit. Inopinato tamen Cæſaris aduentu occupatus eſt, quod eum diutiùs Hiſpanienſi bello detentum iri ſperabat. Sed is celeriter traiecit incolumis, tametſi portus omnes & littora à Pompeianis tenerentur: moxque Oricum & Apolloniam, oppida ad littus poſita, deditione accepit, quorum exemplum aliæ certatim vicinæ ciuitates, totáque Epirus ſecuta eſt.

Dio l. 41. Plut. in Pomp. Et præter opinionem Pompeij mare traiicit, & Epiro potitur.

III. Ambo duces Dyrrachium petunt.

Quibus cognitis Pompeius Dyrrachio timens, quod illuc totum penè belli apparatum contulerat, Theſſalonica profectus, diurnis nocturniſque itineribus eò contendit, quo etiam properabat Cæſar, & vterque caſtra ad flumen Apſum poſuit, eoque interjecto diuidebantur. Ibi vterque diù commoratus, damna quæ poterat, citra vniuerſam dimicationem, aduerſariis inferebat. Pompeius & copiis potior erat, & commeatu pridem præparato, inſuper & Bibulo toti claſſi præpoſito, quo totum mare habebat in poteſtate, vt naues ad Cæſarem ex Italia venire, neque cum milite, neque cum commeatu poſſent, ſine ſummo ſalutis diſcrimine, quod in exceptos Bibulus ferro flammiſque ſæuiret. Itaque eius metu Antonius cum reliquis copiis ad Cæſarem, quamuis ab eo acceſſitus, non veniebat, quando Cæſar ipſe ementito habitu lembum conſcendit; moxque in terram diuturna tempeſtate rejectus eſt. Sed viciſſim Bibulus ſalo iactatus, terram attingere Cæſarianis prohibentibus non poterat, ex quo poſt fruſtra tentatas inducias, morbo correptus, breuique confectus eſt.

Bibulus claſſi Pompeij præeſt.

IV.

Propter vicinitatem porro caſtrorum colloquia de pace inter milites iactabantur, ſed propter ambitionem ducum & militum auaritiam

Duces auctis copiis velitantur.

res ſucceſſu caruit, præſertim cum vterque copiis augeretur, Cæſar his quas ex Italia Antonius adduxerat, Pompeius iis quas Syriæ præſes Metellus ex Aſia. Poſt multas autem velitationes prælium ad Dyrrachium commiſſum eſt, in quo Cæſar ait deſideratos milites è ſuis 960. viros primarios triginta, ſigna militaria 32. amiſſa. Plutarchus ait potuiſſe Pompeium, omnibus in fugam impulſis, in caſtra Cæſaris irrumpere, ſed timuiſſe. Ideóque Cæſarem ad amicos dixiſſe, victoriam eo die penes hoſtem futuram, ſi vincere ſciuiſſet. Quin potius ea victoria nocuit Pompeianis, qui propter eam inflati, Imperatori ſuo facti ſunt peruicaces, & cunctatione & inopia frangere volentem aduerſarium ad pugnam vel inuitum perpulerũt. Indéque factum vt Cæſarem inopia cogente in Theſſaliam profectum ſequeretur, quo facto Cæſar, exercitui ſuo de commeatu prouidit, & Pompeium longe à ſua claſſe diſtraxit, à qua ſi terreſtri prælio titubatum eſſet, reſtitui poterant vniuerſa.

Cæſaris ad Dyrrachiũ clades, & Pompeij imprudentia.

Pompeiani ducem ad pugnam cogunt.

Alia Pompeij imprudentia.

V. Dux vterq; venit in Theſſaliã, & pugnæ decretoriæ occaſio.

Ergo vterque Imperator in Theſſaliam venit, vterque aduerſario imminens, vterque in pugnæ ac loci opportunitatem intentus, cum Cæſar, ſigno iam profectionis dato, animaduertit Pompeij aciem longius à vallo eſſe progreſſum, vt non iniquo loco dimicari poſſe videretur. Itaque repudiato profectionis conſilio, expeditas copias educit, dicens adeſſe expectatam diem, qua ipſis cum viris, non cum fame & inopia dimicandum eſſet. Et Pompeius quidem, qui equitatu ſuperior erat, ſperabat ab eo dextrum Cæſaris cornu circumuentum iri, itáque perturbato exercitu ſe victoria ſine ſanguine potiturum. Quod præuidens Cæſar ſex cohortes, ex tota acie ſepoſuit, monuitque eius diei victoriam in earum virtute conſtare, ſimulque toti exercitui præcepit, ne ſuo iniuſſu concurreret.

VI. Pugna Pharſalica, & Cæſaris in ea prudentia.

Cum igitur vtrimque initium pugnæ factum eſſet, emiſſa pila, diſtricti gladij, eodem tempore equites à ſiniſtro cornu Pompeij vniuerſi procurrerunt, omniſque multitudo ſagittariorum ſe profudit, quorum impetum Cæſaris equitatus non tulit, ſed paulum loco motus ceſſit, equiteſque Pompeiani hoc acriùs inſtare, & ſe turmatim explicare, aciemque hoſtilem à latere aperto circuire cœperunt; cum Cæſar ſex illis cohortibus ſignum dedit, quibus celeriter procurrentibus, tanta vi in Pompeij equites impetum fecerunt, vt eorum nemo conſiſteret, ſed protinus in fugam verſi, montes altiſſimos peterent; quorum præſidio deſtituti ſagittarij, funditoreſque interfecti ſunt. Eodem impetu hæ cohortes ſiniſtrum cornu, pugnantibus adhuc ac reſiſtentibus Pompeianis, circumierunt, eoſque à tergo ſunt adorti, ſicque vtrimque cædi cœperunt. Eodem tempore Cæſar tertiam aciem quæ quieta fuerat, procurrere iuſſit: ita cum recentes & integri defeſſis ſuccederent, alij autem à tergo cæderent, Pompeiani ſuſtinere non potuerunt, atque vniuerſi terga verterunt.

VII Pompeij fuga.

Pompeius vt equitatum, cui maximè confidebat, pulſum vidit, aliis diffiſus acie exceſſit, protinuſque ſe equo in caſtra contulit, iubens centuriones & cæteros, quos ibi reliquerat, fortiter tueri caſtra, ſi quid duriùs accidiſſet. At Cæſar perterritis, & in vallum compulſis nullum ſpatium colligendi ſui dandum exiſtimans, caſtra oppugnare inſtitit: quæ aliquandiù defenſa à Thracibus, tandem telorum multitudini ceſſerunt, ſeque fuga cum reliquis ad montes altiſſimos, qui ad caſtra pertinebant contulere. Pompeius cum iam intra vallum Cæſariani verſarentur, equo detractis inſignibus Imperatoris decumana porta ſe è caſtris eiecit, & citato equo Lariſſam contendit; neque ibi conſtitit, ſed eadem celeritate paucos ſuorum ex fuga nactus, nocturno itinere non intermiſſo, comitatu 30. equitum ad mare peruenit, & Leſbum deuectus, vbi vxorem ſuam Corneliam, Sextumque filium habebat, iis acceptis enauigauit, indeque Syriam cogitabat, ſi Cæſar inſtaret.

Cæſar caſtra eius expugnat.

VIII. Præceps Pompeij deſperatio. l. 42.

Non temerè fortaſſis à Dione accuſatus, quòd nimium cito & ſuæ virtutis, & viciſſitudinis rerum, quæ exiguo momento commutantur, & copiarum quæ adhuc ſupererant oblitus, de rebus ſuis ſpem omnem abiecerit. Nam Appianus tres commemorat exercitus, ex Pompeianis reliquiis collectos, quos, inquit, ſuus Imperator, diis mentem adimentibus, neglexerat. Verius Dio accuſat imprudentiæ ac vanitatis, qui maturè iſti cladi, ſi contigiſſet, non proſpexerit, & victoriam nimium certo ſibi ſpoponderit, ex quo factum eſt vt prælio victus, mirum in modum attonitus, neque conſilium commodum, neque ſpem fortunæ denuo periclitandæ capere potuerit. In eo prælio Cæſar non amplius ducentos milites deſiderauit, vel vt eſt apud Appianum 1200. ſed centuriones fortes viros circiter 30. amiſit: ex Pompeiano exercitu ad quindecim millia cecidiſſe videbantur, Cæſar autem caſtris potitus, & ſcrinijs Pompeij, literas pleraſque ne legere quidem voluit, ne quid grauiùs in quenquam ſtatuere cogeretur.

Quæ vtrimque clades.

IX. Cæſar perſequitur fugientes Pompeianos, ipſumque Pompeium.

Inde Pompeianos primum Lariſſam verſus perſequitur, & pleroſque deditione acceptos venia proſecutus eſt, & abolitis injuriis, legionibus ſuis adſcripſit. Ex ſenatoribus vero equitibuſque, in quos antea captos, miſericordia vſus fuerat, omnes morte mulctauit, exceptis iis quos amici eius, ſingulis enim vnius ſalutem donauit, à ſupplicio exemerunt. Deinde rebus omnibus poſtpoſitis, Pompeium perſequi ſtatuit, quo ſe cumque ille ex fuga recepiſſet; ne alias rurſum copias comparare, & bellum renouare poſſet. At is Amphipoli vna nocte ad anchoram conſtitit, & corrogata ab Amphipolitis ad neceſſarios ſumptus pecunia, cognito Cæſaris aduentu, ex eo loco diſceſſit. Inde Mitylenas, Ciliciam & Cyprum peruenit, vbi audita Antiochiæ defectione, depoſito adeundæ Syriæ conſilio, cum duobus armatorum millibus Peluſium venit, ſperans ſe de regno Ægypti bene meritum, amicè acceptum iri.

X. Ægyptum adit, ibique occiditur. *Plutar. Appian. Dio. &c.*

Ibi Ptolemæus adoleſcentulus magnis copiis cum ſorore Cleopatra bellum gerebat, quam paucis ante menſibus, per ſuos amicos & propinquos regno expulerat: caſtráq; Cleopatræ non longè ab eius caſtris diſtabant. Ad eum Pompeius miſit, vt pro hoſpitio atque amicitiá patris Alexandria reciperetur, atque illius opibus in calamitate tegeretur. At regis amici regnique procuratores, ſeu veriti ne Alexandriam Ægyptumque occuparet, ſeu deſpecta

eius fortuna, & victori Cæſari gratificari cupientes, palam quidem eum ad regem venire iuſſerunt. Sed clam inito conſilio, Achillam Præfectum regium, & L. Septimium Tribunum militum, qui bello piratico apud Pompeium ordinem duxerat, ad eum interficiendum miſerunt, eoque in nauiculam accepto, cum appropinquaret ad littus, à tergo Septimij telo primum traijcitur, inde reliqui gladiis eum certatim petiere, indeque reſectum caput in aduentum Cæſaris ſeruarunt. Vxor autem eius, & amici plerique, qui extra teli iactum ſubſtiterant, viſo procul facinore, magno cum eiulatu vindices ſuperos implorantes hoſtilia littora celeri curſu defugerunt. Corpus in littore ab eius liberto combuſtum, & in arena tumulatum eſt. In tantum in illo viro à ſe diſcordante fortuna, inquit Velleius, vt cui modo ad victoriam terra defuerat, deeſſet ad ſepulturam. At Victor inſcriptum ait ſepulchro. Hic ſitus eſt Magnus Pompeius.

XI. Cæſar venit Alexãdriam. Eiuſdem in hoſtes humanitas.

Cæſar porro cum audiſſet Pompeium in Cypro vitum, conijciens eum in Ægyptum profectum, cum modicis copiis Alexandriam venit, vbi de Pompeij morte cognouit, eiuſque viſo capite & annullo illacrymatus eſt, & percuſſores, qui ea ad ſe detulerant, auerſatus, Pompeij familiares periculo exemptos, benignè accepit, & Romam ſcripſit ad amicos, maximum ſe fructum ex victoria capere, quod quotidie ciues aliquot ſeruaret, à quibus fuerat oppugnatus. At ne ipſe quidem adiens Alexandriam periculo caruit. Vidit enim præſidiariorum militum concurſum ad ſe fieri, quòd faſces tanquam Conſuli anteferrentur, qua re maieſtatem regiam minui prædicabant. Quo ſedato tumultu cum crebræ quotidie cædes inter milites fierent, legiones ſibi alias ex Aſia iuſſit adduci, quas ex Pompeianis militibus paulo ante confecerat.

XII. Cõtrouerſias regum compouit.

Quoniam autem aduerſis ventis Alexandriæ tenebatur ne enauigare poſſet, interim controuerſias regum, tanquam Conſul populi Romani, componere ſtatuit. Oſtenditque ſibi placere Regem Ptolemæum, & ſororem eius Cleopatram, exercitus quos habebant dimittere, & de controuerſiis iure apud ſe, non armis diſceptare. Verum Ægyptij metuentes ne Cleopatræ, quæ plurimum apud eum poterat, traderentur, tumultum concitauere. Cum enim antea per internuncios cauſam ſuam apud Cæſarem ageret, ipſa per ſeſe in conſpectum Cæſaris clam admiſſa, ita cauſam ſuam egit, vt iudicem in aduocatum verteret. Itaque ſub auroram Ptolemæum accerſit, & pacificationem tentat. At Ptolemæus viſa ex improuiſo ſorore in regia, quam ne in vrbe quidem eſſe patiebatur, ira inflammatus proſiliit ad populum, proditum ſe clamat, diadema de capite detractum abijcit; populus illico tumultuatur. Cæſariani Ptolemæum intro abripiunt, Ægyptij terra marique regiam inuadere parant, quos Cæſar placat, promittens ſe omnia quæ vellent eſſe facturum.

Cleopatra eum ſibi demeretur.

Ptolemæus tumultum excitat.

XIII. Quem Cæſar ſedat ex teſtamento Auletis.

Mox in concionem cum Ptolemæo & Cleopatra progreſſus, patris eorum teſtamentum de ſcripto recitauit, quo præcipiebatur vt more malorum apud Ægyptios Ptolemæo conjux Cleopatra eſſet, regnumque tenerent; ſed ita vt ſub tutela populi Romani eſſent. Suum eſſe, qui populi Romani vices Conſul gereret, vt & liberos curaret, & patris voluntatem exequeretur. Ptolemæo igitur & Cleopatræ Ægypti regnum attribuit; Arſinoæ autem & Ptolemæo iuniori horum germanis, Cyprum largitus eſt. Tumultus hoc pacto ſedatus erat, cum Pothinus regis pueri nutricius, & Regni procurator, qui illum excitauerat, veritus ne eius rei cauſa ad ſupplicium depoſceretur, Achillam, qui exercitui ad Peluſium præerat, cum copiis euocauit Alexandriam, qui ſcilicet Regem è poteſtate Cæſaris in libertatem aſſereret, Achillas occupata cum viginti millibus Alexandria, eam oppidi partem, quam Cæſar tenebat armatus, fruſtra tentauit.

Origobelli Alexandrini.

XIV. Ægyptiæ naues cum Bibliotheca exuſtæ.

In portu quoque vehementer pugnatum eſt, dum Ægyptij naues omnes occupare, & Cæſarem omni nauigatione, auxiliis & commeatu prohibere moliuntur. Sed rem obtinuit Cæſar & omnes Ægyptiorum naues 120 numero incendit: quod incendium, propter Bibliothecæ, quæ optimis libris referta ferebatur, iacturam, luctuoſiſſimum fuit. Ab hoc incendio Cæſar confeſtim Pharum occupauit, quo ex loco mare liberum habuit ad omnia bello neceſſaria. Interea filia minor Ptolemæi regis, ad Achillam ſe ex regia proripuit, eunuchi cuiuſdam opera, magno Ægyptiorum gaudio, qui eam reginam conſtituerunt, & eo maiori ſtudio deinceps bello incubuerunt, quod ducem ex Ptolemæorum ſtirpe nacti eſſent. Ea propter Cæſar Pothinum interfecit, veritus ne is quoque Ptolemæum furtim auferret; præſertim cum deprehenſi eſſent ab eo nuncij ad Achillam, quibus hortabatur ne à negotio ſuſcepto deſiſteret. Hæc initia fuere Alexandrini belli, quod anno ſequenti geſtum eſt.

Cæſar Pharum occupat, & Pothinum interficit.

XV. Cælii & Milonis turbæ, & cædes.

Hæc foris à Cæſare geſta, domi autem M. Cælius, vir eloquio animoque Curioni ſimillimus, vt Velleius ſcribit, in Prætura nouarum tabularum autor extitit, nequiitque Senatus autoritate, Conſuliſque deterreri. Quin etiam accito Annio Milone, qui non impetrato reditu, Iulianis partibus erat infeſtus, in vrbe ſeditionem mouens, primum ſummotus à Repub. mox Conſularibus armis, autore Senatu, circa Thurios oppreſſus eſt. Incepto pari ſimilis fortuna Milonis fuit, qui Compſam in Hirpinis oppugnans, ictuſque lapide, tum P. Clodio, tum patriæ, quam armis petebat, pœnas dedit, vir inquies, & vltra fortem temerarius. Sic Velleius.

ANNVS MVNDI 4007.

HYRC. II. 29. HEROD. 26. CLEOP. 4.

PRÆSIDE SYRIÆ SEX. CÆSARE.

OLYMP. CXXCIII. A. 2. VR. CO. 706.

ANTE CHRISTVM 46.

I. Clades Pharſalica tardè Romæ credita.

VBi de Pharſalica pugna fama Romam delata eſt, diu ei fides habita non eſt. Nam neque Cæſar de ea victoria ad Remp. literas dederat, quod de ea lætari videri nolebat, ideó-

Dio l. 41.

que nec de Pompeio ſuperato triumphare voluit: neque tum credibile videbatur Pompeiū, tantis terra marique copiis inſtructum, vno prælio debellari potuiſſe. Poſteaquam tamen id creditum eſt, imagines Syllæ ac Pompeij, quæ pro roſtris ſtabant, deiectæ ſunt, nec vltra progredi in gratiam Cæſaris auſi ſunt. Nec mortem eius cito credidere, niſi poſt viſum Romæ ipſius annulum, in quo tria trophæa inſculpta erant; tum demum eum conuitiis exagitarunt, & Cæſarem ingentibus priuilegiis ac laudibus ſunt proſecuti, eique inepta adulatione pleraque conceſſerunt, à quibus eum impedire non poterant. Pontificatum quoque maximum illi cum altera Dictatura tributum, autor eſt Ioſephus, vbi eius decretum ad Sidonios recitat. Sed illa in primis priuilegia rata Cæſar habuit, vt quinque continuis annis Conſulatum gereret, vt Dictator non ad ſemeſtre ſpatium, vt olim, ſed in annum integrum diceretur, & vt Tribunitiam poteſtatem per omnem vitam haberet. Et ſi autem erat extra Italiam, ſtatim tamen iniuit Dictaturam, & Magiſtrum equitum aſſumpſit Antonium.

Priuilegia Cæſari data. Pontificatus. Conſulatus. Dictatura. Tribunatus. l. 14. c. 17. à med.

II. *Antonius Mag. equ. loco Magiſtratuum.*

Is nondum Prætorius, ſolus apparuit ipſis Cal. Ianuarij, in veſte prætexta purpura, cum ſex lictoribus accinctus gladio, & multitu line militum ſtipatus, nullo creato Conſule, nullo Prætore; ſed ipſe Senatum conuocabat, & Rempub. ad vnius potentiam recidiſſe monſtrabat, & formidoloſum populo reddebat ipſius Dictatoris aduentum. Quo propter bellum Alexandrinum dilato, Dolabella ſeditionem excitauit, cui reſiſtente Trebellio res eò progreſſa eſt, vt octingenti de plebe cæſi referantur: contra quos tertiam factionem ſuſcitauit Antonius, armatis vrbem ſtipatam tenens, & modo huic, modo illi fauens. Eæ turbæ ad extremum ferè annum & reditum Cæſaris perdurarunt; ſed priùs quæ priora ſunt videamus.

Turbæ Romæ.

III. *Bellum Alexandrinum.*

Bello Alexandrino conflato, magnus vtrimque factus eſt militum, nauium, commeatuum, apparatus, magna vtrimque certatum induſtria, vt hoſtis portu, aliiſque rebus neceſſariis priuaretur. Interim orta inter Arſinoēn & Achillam diſſentione, cum vterque vtrique inſidiaretur, & imperij ſummam obtinere vellet, præoccupat Achillam Arſinoë, per Ganymedem eunuchum nutritium ſuum, eóque occiſo exercitui præficit Ganymedem; ſicque ille breui ſuam in Pompeium perfidiam propria morte luit. Interea legio vna ex dedititiis Pompeianis militibus, cum frumento, & bellico apparatu, à Domitio Caluino in naues impoſita, paulo ſupra Alexandriam delata in anchoris ſtabat, nec Cæſarem adire permittebatur. Cum Cæſar certior factus eum adiit, redeuntique occurrerunt Ægyptij, cum quibus ſecundiſſimè pugnauit, amiſſa vnica naui Rhodia, & niſi nox prælium diremiſſet, tota hoſtium claſſe Cæſar potitus eſſet. Rurſum autem celeriter reparata claſſe pugnatum eſt, vbi Rhodiorum virtute & induſtria, Cæſar iterum victor fuit, graue tamen periculum adiit.

Achillæ cædes, & Cæſaris victoria duplex.

IV. *Eiuſdem periculum.*

Cum enim ad Pharum à ponte repulſi Cæſariani, confertim ſe in naues hoſte vrgente conijcerent, multis nauibus pondere oppreſſis, periere, in quibus milites circiter quadringenti, & paulo plures claſſiarij, & remiges. Plerique natando euaſerunt, in quibus Cæſar ipſe, qui cum & veſte grauaretur, & ab Ægyptiis, qui eum ex purpura Imperatorem eſſe colligebant, iaculis aſſiduè peteretur, projecta veſte enatauit ad ſcapham, atque ita præſens periculum effugit, ne madefactis quidem inter natandum libellis, quos ſiniſtra manu tenuerat. At paludamento potiti Ægyptij, trophæo, quod de fugatis hoſtibus tum ſtatuerant, appenderunt. Cum nihilominus Romanos etiam poſt iacturam, animis ad bellum erectos cernerent, legatos ad Cæſarem de pace miſerunt, ſi regem ad ſuos tranſire pateretur, qui tamen inuitum ſe dimitti ſimulabat; dimiſſus tamen citò laruam depoſuit: ſed non diuturnam lætitiam expertus eſt.

Dimittit Ptolemæū.

V. *Res in Ægypto à Mithridate geſta. l. 14. c. 14. & 15. Antipater illi adeſt.*

Interea Mithridates Pergamenus magna Cæſari præſidia è Syria & Cilicia adduxit, quibus Peluſium obſedit, & oppugnandi perſeuerantia vrbem eodem die in ſuam redegit poteſtatem, præſidióque ibi collocato, Alexandriam ad Cæſarem contendit. In his Syriæ copiis, autore Ioſepho, fuit Antipater, Herodis parens, qui ab Hyrcano pontifice miſſus, cum tribus Iudæorum millibus, Mithridati magnum ad victoriam Peluſianam momentum attulit. In itinere quoque Alexandrino, illi plurimum profuit, Iudæis qui iter impediebant, in ſuas partes traductis, oſtenſis Pontificis literis. Cum autem Mithridatem appropinquare Alexandriæ rex cognouiſſet, & tranſeundum ei flumen ſciret, magnas aduerſus eum copias miſit, quibus aut vinci, aut detineri certe poſſet, ne ſe adiungeret Cæſari. Sed qui primi occurrerunt ſuperato fluuio victi, magnáque ex parte cæſi ſunt. Quod niſi locorum notitia texiſſet cæteros, partimque in naues quibus flumen tranſierant ſe recepiſſent, funditùs deleti eſſent.

VI. *Gemina Cæſaris victoria.*

Ea victoria cum Regi & Cæſari innotuiſſet, vterque, ille ad opprimendum, hic ad recipiendum victorem diuerſis itineribus proficiſcuntur, priuſque Cæſar regiis copiis occurrit, quam is Mithridatem aggredi poſſet, eumque ad ſe incolumi exercitu recipit. Mox autem Regis caſtra è ſuperiore loco aggreſſus, ea expugnauit, ibique plurimis interfectis, cæteri aceruatim ſe præcipitarunt in eam vallis partem, quæ flumini erat adiuncta; quorum primis in ipſa foſſa oppreſſis, cæteri faciliorem fugam habuerunt. Conſtat fugiſſe ex caſtris Regem ipſum, receptumque in nauem, ob multitudinem demerſo nauigio, periiſſe, & mox obrutum limo, indicio loricæ aureæ fuiſſe cognitum. Tantæ autem victoriæ fiducia, Cæſar ſumma celeritate Alexandriam contendit, vt ſimul cum nuncio cladis, Alexandrini etiam hoſtem irruentem cernentes, metu repentino exanimati, deditionem facerent: nec eum ſpes feſellit. Ægypto porro atque Alexandria potitus, reges conſtituit minorem natu Cleopatræ fratrem, quamuis adhuc puerū, cum ipſa Cleopatra; ne Ægyptij mulieris imperio addicti denuo tumultuarentur, néue Romanos ſuæ cum ea conſuetudinis cauſa, commoueret.

Ptolemæi interitus.

Cæſar Alexandria potitur.

VII. *Appian. l. 2. bel. Ciu.*

Hiſce rebus nouem menſium ſpatio in Ægypto peractis, relictis cæteris legionibus, quæ Ægyptios in officio continerent, cum ſexta

terreſtri

Dio l. 41. Plut. in Cæſ.

Proficiſcitur in Syriam, & filium ex Cleopatra ſuſcipit.

l. 14. c. 17.

Iudæis gratificatur, & reditum in vrbem differt.

terreſtri itinere profectus eſt in Syriam, Ponticis cum negotiis, & Romanis turbis ſollicitantibus, atque inuitum à Cleopatra abſtrahentibus, ex qua breui poſt filium ſuſcepit, quem Alexandrini Cæſarionem appellarunt. Abduxit quoque ſecum Arſinoë, vt ait Hircius, ſiue vt Cleopatra ſine impedimento regnaret, ſiue vt etiam in triumphum adduceret, quod & fecit. In gratiam vero Iudæorum, eos Alexandrina ciuitate donauit, idque ius in columna ænæa inſcribi iuſſit, vt Ioſepho placet. Addit & decretum ad Sidonios in gratiam Hyrcani pontificis, à Cæſare iterum Dictatore hoc anno datum. Et ſi autem vrbanis literis nunciiſque didicerat, multa Romæ malè adminiſtrari, eiuſque flagitare præſentiam, ſatiùs tamen eſſe duxit, quas in prouincias veniſſet, quietas relinquere, quam dum Romanas turbas præproſperè fœdare feſtinet, omnia retro loca deſerere turbulenta. Præſertim cum Syriam, Ciliciam, Aſiam bellis vacuas celeriter ſe ordinaturum videret, & in ſola Bithynia, & Ponto contra Pharnacem aliqua mora ponenda eſſet.

VIII. Res ab eo in Syria & Iudæa geſta.

l. 14. c. 15.

In Syria porro, aut in Iudæa potius, quid egerit Cæſar hoc tempore, ex Ioſepho petendum eſt. *Finito tandem bello*, inquit, *claſſe deuectus in Syriam, Cæſar magnos honores contulit tum in Hyrcanum, cui confirmauit Pontificatum, tum in Antipatrum, quem ciuitate Romana & immunitate donauit.* Eodem tempore etiam Antigonus Ariſtobuli filius queſtus eſt de patris infortunio, quod dum res eius ageret, veneno eſſet extinctus, & frater ſuus ſecuri à Scipione percuſſus. Qua expoſitione ſi contentus fuiſſet, nec Hyrcani aut Antipatri hominum gratioſorum accuſationem adhibuiſſet, poterat Cæſaris erga ſe miſericordiam commouere, nunc accuſando, nec cauſam ſuam meliorem fecit, nec illorum deteriorem. Nam Cæſar Antipatri oratione motus, Hyrcano pontificatum confirmauit, patriæque mœnia à Pompeio diruta reſtitui permiſit, & Antipatro dynaſtiam quam optaſſet obtulit, & Iudææ procuratorem eſſe voluit, vtrique ſub Romanis Syriæ præſidibus, cui nunc à Cæſare Sex. Cæſar eius neceſſarius præpoſitus fuit. Antipater autem deducto Cæſare in Syriam reuerſus, ante omnia mœnia diſiecta reſtituit, & obeundo prouinciam, nouarum rerum cupidos conſiliis minisque compeſcuit.

Sex. Cæſar Syriæ præſes.

Ioſeph. l. 14. c. 16.

IX. Cauſa & origo belli Pontici.

A. Hircius. Dio l. 37. & 43.

Quod ad res Ponticas attinet, dum res in Ægypto Cæſar gerit, Pharnaces filius Mithridatis, qui ſuperiore bello regnum Boſphori à Pompeio mercedem parricidij acceperat, exiſtimans Romanos bello ciuili diutiùs occupatos fore, ad paterni regni amplitudinem aſpirans, Armeniam minorem & Cappadociam incurſare cœpit. Eam injuriam Deiotarus ad Domitium Caluinum, cui Cæſar Aſiam finitimaſque prouincias tradiderat adminiſtrandas, detulit. Domitius nuncios confeſtim ad Pharnacem miſit, vt Armenia Cappadociaque decederet: quæ denunciatio vt maiorem vim haberet, propius ad eum legiones admouit: Pharnaces Cappadocia deceſſit; Armeniam, quam vt viciniorem tueri faciliùs poſſet, retinuit, tanquam paterno iure ſibi debitam: eam tamen cauſam integram ſeruaturum Cæſari. Interim illum muneribus & legationibus de pace mol-

Pharnaces ad Domitium venit.

liebat. Domitius nihilominus vicinior factus aciem ad prælium contra Pharnacem cum Deiotari copiis inſtruit, Pharnaces nihil cunctatus prælio diſcernit, & totum penè Romanum exercitum delet, & ex victoria Pontum omnibus copiis occupauit.

X. Deiotarus veniam accipit quam Pharnaces quærit.

At Cæſar rebus in Ægypto Syriaque fœliciter, celeriterque confectis, ad fines Gallograeciæ acceſſit, vbi Deiotarus Rex Armeniæ minoris ei occurrit, veniam petens, quod pro Pompeio contra ipſum pugnaſſet, quam ægrè obtinuit, iuſſuſque eſt copias in Pontum deducere, quò Cæſar cum quatuor legionibus proficiſcebatur. Pharnaces autem per legatos pacem à Cæſare & veniam petiit, miſſa ſimul corona aurea. At Cæſar primum cum reprehendit quod in Pompeium, valde bene de ſe meritum, fuiſſet ingratus. Pacis autem eam eſſe conditionem, vt Ponto confeſtim decederet, damna illata ſociis, ciuibuſque Romanis reſarciret, tum demum ſe munera, tanquam ab amico recepturum; ſicque legatos remiſit. Cum autem Pharnaces non ignoraret plurimas res Cæſarem in vrbem reuocare, tanto rem lentiùs agere cœpit & decedendi è Ponto diem poſtulare longiorem. Contra Cæſar feſtinabat incautum hominem occupare cupiens. Quod cernens Pharnaces aciem inſtruit, vel opportunitate loci ductus, vel paucitate Romanorum, quorum pleroſque iam ſub Domitio fuderat: & caſtra metantes inuadit. At Romanorum conſcia virtus, relicto opere, arma rapit, hoſtemque non ſolum repellit, ſed profligat, tanta felicitate & celeritate quantam elogium illud Cæſaris teſtatur. *Veni, vidi, vici.*

Pugnat & vincitur.

XI. Sinopem fugit.

Pharnaces dum mora fit in ſuorum expugnatione caſtrorum, Sinopem cum paucis equitibus profugit, alioqui viuus in Cæſaris poteſtatem venturus. Cumque Cæſari non vacaret eum perſequi, miſſo contra ſe Domitio vrbem tradidit, & pace accepta, nauibus in Pontum fugit, collectaque Scytharum ac Sarmatarum manu, Theudoſiam & Panticapæum occupauit. Verum Aſander, cui Pharnaces cuſtodiam regni Boſphori commiſerat, cum audiſſet Pharnacem progreſſum longiùs, regnum ſibi occupare voluit. Contra quem Pharnaces bello ſuſcepto, fortiter pugnans occubuit. At Cæſar Ponto recepto, præda omni regia militibus conceſſa, duabus legionibus in Ponto præſidij cauſa relictis, reditum parat; legionem ſextam, qua maximè bello Alexandrino vſus fuerat, in Italiam ad præmia dimittit. Mithridatem Pergamenum regem Boſphori, loco Pharnacis conſtituit, eique bellum mandat aduerſus Aſandrum, vt eius in Dominum perfidiam vlciſceretur, ſibique id regnum acquireret: tetrarchiam quoque Gallogræciæ, Deiotaro ereptam illi attribuit. Ipſe autem in itinere omnium dynaſtarum, regum, prouinciarum, ciuitatum, controuerſias cognouit, atque compoſuit, & in Italiam celerius omnium opinione reuerſus eſt. Addit Dio eum toto itinere, atque adeo Romæ ſummo ſtudio aurum argentumque, & donaria ſacra prophanaque coaceruaſſe, partim ad triumphorum ornamenta, cæteroſque ſumptus, quibus magnificentiam ſuam oſtentare cupiebat, partim ad milites ſibi largitionibus demerendos.

Et contra Aſandrum pugnans occumbit.

Repetit Italiam Cæſar.

Coſſ. huius anni. *Vid. Annal. n. 7. & 40.*

Romam vt peruenit, nihil ſeueriùs in quemquam ſtatuit; plebem ſibi nonnulla circa debita indulgentia conciliauit: optimates ſui ſtudioſos ſacerdotiis & magiſtratibus, partim in reliquam anni partem vt Calenum & Vatinium, quos Conſules fecit in paucos dies, partim in ſequentem annum ſibi deuinxit. Et vt pluribus gratiam referre poſſet, decem Prætores in annum ſequentem deſignauit, Collegiorum numerum auxit. Equites, alióſque minoribus magiſtratibus functos, in Senatum, in defunctorum locum ſubrogauit. Sed inſignis fuit eius in milites tumultuantes induſtria, qui cum præmia recepiſſent, non meritis, ſed expectatione minora, & intelligerent ſe neceſſarios eſſe Africano bello Cæſari, miſſionem importunè petebant. Sed eos Cæſar præter expectationem ſacramento ſoluit. Qua re illi obſtupefacti, ſimulque veriti ne priuati militia, multorum ſcelerum pœnas darent, oratione mutata, multis verbis egerunt, vt Cæſar eos iterum in ſuam militiam reciperet, quod cum ille admodum cunctanter feciſſet, eos deinceps habuit obſequentes.

Militares turbas ingenioſè componit.

ANNVS MVNDI 4008.

HYRC. II. 30. HEROD. 27. CLEOP. 5.

C. CÆSARIS & Imperij Rom. 3.

OLYMP. CXXCIII. A. 3. VR. CO. 707.

ANTE CHRISTVM 45.

I. Summa rerum anni huius.

PLurima hoc anno domi, militiæque geſta, in quibus eminent Bellum Africanum, graue in primis & periculoſum. quadruplex Cæſaris triumphus, Anni Romani correctio. In Syria vero Herodes incipit clareſcere, cætera his connexa ſunt.

II. Africani belli apparatus.

Deuicto Pompeio, plerique in Africam belli renouandi cauſa ſunt profecti, quam Cæſari parum amicam ſciebant, quippe Varus & Iuba, è quibus Curio cum exercitu cæſus fuerat, ibi rerum potiebantur. Ibi quoque Scipio aderat. Eodem venit Cato, qui ſe primum Corcyram claſſe contulerat, ibique reliquos, qui ex prælio effugerant, aut alioqui eas partes ſequebantur, ad ſe accipiebat, in quibus M. Octauius, Cn. Pompeius Magni filius. C. Caſſius, Petreius, Fauſtus, &c. Plerique etiam ad Catonem venerant cum Labieno & Afranio, quorum neuter ſalutem ſperabat à Cæſare, ille quod ab eo transfugiſſet ad Pompeium, hic quod vita à Cæſare donatus, iterum contra ipſum arma ſumpſiſſet. Et nonnulla quidem fuit Varo cum Scipione de Imperio diſceptatio, id tamen vterque Catoni cedere cupiebat; ſed illo minimè acquieſcente, quod negaret legitimum eſſe proprætorem præſente proconſule imperare, omne eius conſilium & exemplum ſecuti, Scipioni ſummam Imperij detulere, quaſi fatale eſſet Scipionibus in Africa vincere. Ibi maximas per otium copias contraxerant, dum Cæſar in Aſia & Ægypto res gereret. Pompeium quoque cum exercitu in Hiſpaniam ſeditionibus agitatam miſerunt, ſperantes eum ibi, propter patris memoriam promptè acceptum iri.

Dio & Plut. in Cat.

III. Cæſar traijcit in Africam.

At Cæſar inſperato cupiens hoſtem inuadere, quoniam improuiſis expeditionibus, res ſuas plurimum promouerat, media hyeme cum vna legione tyronum in Siciliam venit, vbi nauibus in diem confluentibus, ſex legionibus collectis venit in Africam, & Adrumenti ante portum exponit exercitum, dum claſſis tempeſtate diſperſa eò conflueret. Sed naues cum multum toto pelago erraſſent, quod & malè tempeſtate afficerentur, & quem ad portum poſſent appellere ignorarent, ſingulæ à pluribus ſcaphis oppugnatæ, victæ atque incenſæ ſunt. Cæſar quoque Adrumentum oppugnare aggreſſus, repulſus & caſtris exutus eſt. Inde ad Ruſpinum & Leptim caſtra poſuit, & ſuos varia in loca dimiſit, tum frumentandi, tum diſperſos ſocios quærendi cauſa. Nam aduerſarij maturè frumenta corraſerant, eaque in oppida valde munita congeſſerant.

IV. Et Pompeianos vincit.

Interea Labienus & Petreius cum magnis quiſque copiis contra Cæſarem ſeorſim veniūt, eius copiarum paucitate contempta, ſed vtroſque Cæſar cum cohortibus 40. gemino prælio vicit, vt Hircio credimus, Cæſari ſæpe amiciori, quam veritati. Nam Dio, à quo Plutarchus minimè alienus eſt, Pompeianos victores facit; aduerſarios autem poſt multam cædem, in locum editum compulſos, & in ſummum diſcrimen adductos; ipſumque Cæſarem de ſumma rerum deſperare cœpiſſe, cum audiſſet Iubam, inſuper & Scipionem cum magnis copiis aduentare. Sed diuina in Cæſarem prouidentia factum eſt, vt P. quidam Sittius Italia pulſus, exulibus quibuſdam ſibi adiunctis, & manum militum à rege Boccho impetraret, & in regnum Iubæ inuaderet, in eoque graſſando, Regem ad regnum ſuum defendendum, cum magno copiarum ſuarum parte retraheret, eóque factum vt Cæſar præſenti periculo eximeretur, & aliquanto poſt, opera Saluſtij prætoris, magno frumenti numero, & Allieni ope proconſulis duabus legionibus, & octingentis Gallis equitibus augeretur; præter ſagittarios, & mille funditores.

Diuina in Cæſarem prouidentia.

V. Iuba contra Cæſarem pugnat.

His auctus copiis omni ſtudio aduerſarios, quos ad pugnam vniuerſam collatis ſignis inducere non poterat, crebris damnis variis occaſionibus afficiebat, & ferè victor terra marique euadebat. Itaque Scipio cum equeſtri prælio inſigne damnum à Cæſarianis accepiſſet, Iubam per literas euocauit, qui cum tribus legionibus, multóque equitatu & 30. elephantis ad Scipionem venit. Qui poſtero die reſumptis animis, copias omnes cum 60. elephantis producit in aciem, quos cum Iuliani milites horrerent, equi autem eorum odorem ac fremitum ferre non poſſent, à pugna abſtinuerunt, donec vtrique aſſueſierent. Interim autem crebris velitationibus vtrimque certatum eſt, donec ad decretoriam pugnam Cæſaris induſtria ventum eſt. Thapſum enim, quod grandi præſidio à Pompeianis, duce Virgilio tenebatur, oppugnare cœpit, vt Scipionem ad pugnæ neceſſitatem pertraheret, niſi mallet, cum magno dedecore, in oculis ſuis oppidum illud amittere.

VI.

Venit ergo Thapſum Scipio cum omnibus

coptis

Pugna decretoria ad Thapſum, & Cæſaris victoria.

copiis & vtrinque ad pugnam directæ ſunt acies, ſed elephanti, in quibus ſpes erat magna victoriæ, principium cladis attulerunt. Cum enim funditores & ſagittarij in eos continenter tela conijcerent, beſtiæ ſtridore fundarum, lapidumque perterritæ, auertere ſe, ſuoſque ſtipatos, ij Mauri erant, proterere cœperunt, itaque ab iis initium fugæ factum eſt, & Cæſarianis inſtantibus, reliqui quoque fugerunt, Scipione ipſo cum duodecim cataphractis nauibus fuga elapſo. Itaque vallo caſtriſque potitus eſt Cæſar, ſtatimque fugientes inſecutus eſt, eos toto campo concidens, neque vllum ſui colligendi ſpatium præbens. Fuerunt qui deſperata ſalute, amiſſis caſtris in collem quendam fuga ſe reciperent, armiſque demiſſis veniam à Cæſare poſtularent; ſed ea res miſeris præſidio non fuit; omnes ad vnum à veteranis, inſpectante Cæſare ſunt interfecti. Ad quinquaginta millia illo prælio periiſſe dicuntur, trinis etiam caſtris amiſſis, Scipionis, Afranij, & Iubæ. Ipſe autem Cæſar quinquaginta tantum milites amiſit, ſtatimque ad obſidionem Thapſi regreſſus eſt, cuius curam Rebello, cum tribus legionibus commiſit.

Clades Pompeianorum.

Dio. Plut.

VII. Fugiunt Vticam, eamque malè vexatam deſerunt.

At Scipionis equites, qui ex prælio fugerant, cum Vticam verſus iter facerent, Panadam oppidum, à quo non recipiebantur, propter famam cladis antegreſſam, vi captum, poſt plurimam cædem ſuccenderunt, & Vticæ multos Cæſaris fautores interfecerunt, oppugnataſq; domos diripuerunt, quibus cum Cato perſuadere non potuiſſet, vt ſecum oppidum defenderent, & cædibus, rapiniſque abſtinerent, eos cum Fauſto Sylla dimiſit. Cumque rurſum alios ex fuga Cato recepiſſet, nec eis oppidi propugnationem perſuadere potuiſſet, ipſe rebus ſuis diligenter conſtitutis, & liberis ſuis L. Cæſari proqueſtori commendatis, gladio ſe traiecit, cumq; nondũ exanimis concidiſſet, domeſtici in cubiculũ irrumpunt, vulnuſq; cõtinere atq; obligare incipiũt: ſed ſuis ipſe manibus vulnus ferociter diſtraxit, atq; obfirmato animo ſe interemit. Eum Vticenſes, quamquam partium gratia oderant, propter ſingularem tamen integritatem dilectum, ſepultura publicis ſumptibus affecerunt. Dio addit, Catonem filium ſuum ad Cæſarem miſiſſe, quem diceret præſenti rerum ſtatui aſſuefieri poſſe, ſe autem, qui in libertate natus, atque educatus conſenuiſſet, ſeruitutem deinceps ferre non poſſe: Et Cæſaris miſericordiam longè ſibi morte grauiorem futuram.

Cato ſe interimit, miſſo ad Cæſarem filio.

VIII. Cæſar potitur Vtica.

L. Cæſar qui oppido præerat, obuiam Cæſari cum populo venit, Meſſalam oppido recipit, à quo portis omnibus adhibitæ ſunt cuſtodiæ. L. autem Cæſar cum pluribus aliis, vitam à Cæſare poſtulauit, atque impetrauit: quem tamen Dio à Cæſare per inſidias interfectum ait, & trecentos ciues Vticenſes, qui Pompeio fauiſſent, ingentis pecunias fuiſſe mulctatos. At rex Iuba, qui ex prælio cum Petreio fugerat, nocturnis itineribus Zaman præcipuam regni ſui vrbem peruenit, quò vxorem & liberos, & quæ habebat chariſſima coniecerat, eamque ingenti ſtudio munierat: ſed ab oppidanis eius crudelitatem metuentibus excluſus, ſingulari certamine confecto Petreio, ipſe ſibi, ſerui opera adiutus, interitum attulit. Fauſtus quoque & Afranius, qui Vticam, inuito Catone diripuerant, à P. Sittio capti, diſſidio in exercitu exorto, interfecti ſunt. Fauſti tamen vxor Pompeia liberis ſuis incolumitatem cum reliquis fortunis obtinuit. Scipio quoque cum Damaſippo ad Hipponem tempeſtate reiectus, & a P. Sittio claſſe ſuperatus, interiit.

Dio. l. 43. Iubæ & Petrei mors, & cæterorum ducum.

IX. Numidia fit prouincia Rom. Cæſaris exactiones.

Cæſar Zama in poteſtatem recepta, Numidiam in prouinciæ formam redegit, eique regendæ Salluſtium præfecit, qui mox compilatæ prouinciæ accuſatus, à Cæſare tandem abſolutus eſt, reliquæ item vrbes ingentibus tributis oppreſſæ ſunt, ſicut & in Sardinia Sulcitani, quod Pompeianis fauiſſent. Quoniam enim immanibus largitionibus magnificentiam ſuã iam ante oſtenderat, deinceplq; oſtenſurus erat, oportebat immanibus rapinis ipſum tantis profuſionibus parem fieri, & ſimul eis quos expilaſſet, poteſtatem adimere rebellandi. E Sardinia porro copias in Hiſpaniam aduerſus Pompeium, cum Caio Didio præmiſit, ipſe Romam 26. Iulij peruenit; vbi maximis ſe decretis à Senatu ornatum inuenit, vt Dictatura ad decennium, Cenſura ad triennium, & poteſtate creandi pro arbitrio magiſtratus omnes, aliaque pluſima, quæ cum Cæſar intelligeret ex metu profecta, Senatum, populumque multa verborum lenitate conſolatus eſt, quibus res ipſæ non malignè reſponderunt. Deinceps enim triumphis, muneribus, certaminibus, ſpectaculis omnis generis, epulis, aliiſque ad Reipub. conſtitutione neceſſariis, reliquum ferè anni tempus inſumpſit.

Copias in Hiſpaniam præmittit. Senatus in eum prærogatiuæ.

X. Cæſaris 4 triumphi, &c. num. 22. & ſeqq.

De triumphis ſcribit Dio Cæſarem inſigni ſplendore ac magnificentia, quatuor ſeorſim diebus, de Gallis, Ægypto, Pharnace, & Iuba quatuor duxiſſe triumphos. Varia quoque ſpectacula edidit gladiatorum, Naumachiæ, muſicorum, & alia, quæ in Annalibus compendio tradita, hic vel inuiti ſtudio breuitatis omittimus. Anni tamen correctionem omittere nec poſſumus nec debemus, quam hoc anno atque his Coſſ. factam eſſe autor eſt Cenſorinus, & Dio, & omnes ferè deinceps. *Conuerſus Cæſar*, inquit Suetonius, *ad ordinandum Reipublicæ ſtatum, faſtos correxit, iampridem vitio Pontificum, per intercalandi licentiam, adeo turbatos, vt neque meſſium feriæ æſtati, neque vindemiarum autumno competerent; annumque ad ſolis curſum accommodauit, vt trecentorum ſexaginta quinque dierum eſſet, & intercalario menſe ſublato, vnus dies quarto quoque anno intercalaretur. Quo autem magis in poſterum ex Calend. Ianuariis nobis temporum ratio congrueret, inter Nouembrem ac Decembrem menſem, interiecit duos alios. Fuitque is annus, quo hæc conſtituebantur, quindecim menſium cum intercalario, qui ex conſuetudine in eum annum inciderat.* Sic Sueton.

Annum corrigit. De die nat. ca. 20. l. 43. Suet. in vita n. 40.

IX. Annus cõfuſionis, & anni Iuliani. Plin. l. 18. c. 25. c. 1. 6. 14.

Vſus eſt autem in primis opera Soſigenis periti mathematici ad intelligendum quot diebus digreſſa eſſet anni ratio à legitimo loco, reperitque dies ſexaginta ſeptem. Itaque hic annus, qui dicitur confuſionis, fuit 444. dierum vt Macrobio placet, aut vt Cenſorino 445. *Ex hoc autem anno*, inquit idem Cenſorinus, *ita à Iulio Cæſare ordinato, cæteri ad noſtram me-*

moriam Iuliani appellantur, eique conſurgunt, ex quarto Cæſaris Conſulatu. Is eſt annus ſequens, qui erit primus Iulianus cadens in annum Vrbis Conditæ 708. Iſta porro ſexaginta ſeptem dierum additione, ſolſtitia quæ erant tardiora, antegreſſa ſunt. Dum enim illi ſexaginta ſeptem dies præterlabuntur ſolſtitium æſtiuum ab initio Septembris, quò defluxerat, ad finem Iunij reuocatum eſt. Euocatam quoque hoc anno Romam à Cæſare Cleopatram, ex Suetonio & Dione conſtat, eóque illam cum marito veniſſe, & in Cæſaris ædibus, non ſine infamia habitaſſe; denique multis auctam honoribus & præmiis remiſiſſe, filiumque ex ea ſuſceptum Cæſaris nomine appellari paſſum eſſe.

Cleopatra Romam venit. *Suet. in vita n. 52. Dio l. 43.*

XII. Antipater in Iudæa floret, ei ſ filios præficit. *l. 14. cap. 17. ſub med initio cap.*

Quod ad res Syriacas attinet, ſub anni huius initium, vel præcedentis finem, cum Cæſar Romam reuerſus expeditionem parabat in Africam, Hyrcanus per legatos eum rogauit, vt cœptam ſocietatem & amicitiam confirmaret, vt ait Ioſephus. Eodemque loco ait Antipatrum, qui omnia tum poterat apud Hyrcanum, eius abuſum ignauia, Phaſaëlum è liberis ſuis natu maximum, Hieroſolymis, & circum poſitæ regioni ducem conſtituiſſe, Herodi autem ſecundo genito admodum adhuc adoleſcenti, puta 15. annorum, commiſiſſe Galilæam. Quod fieri non poteſt, cum probatum fuerit eum natum anno Vrbis Conditæ 681 ex quo neceſſarium eſt hunc annum eſſe ætatis eius vigeſimum ſeptimum. Deinde cum regnauerit annis 37. vt habet Ioſephus, & vixerit ad ſeptuaginta vt idem habet lib. 17. cap. 8. neceſſe eſt eum 33 ætatis anno regnare cœpiſſe. At ſexto abhinc anno regnare cœpit, Domitio, & Aſinio Coſſ. vt idem Ioſephus affirmat, oportet ergo nunc eum egiſſe vigeſimum ſeptimum. Adde quod res, quæ ab eo hoc tempore geſtæ dicuntur a Ioſepho, non ſatis illi ætati congruunt, ſed hæc pluribus Annalibus diſputata reperies.

Herodes Galilææ præfectus. *num. 45. ſeqq. l. 1 Bel. cap. vlt. & l. 17. Ant. c. 10. l. 14 c. 25.*

XIII. Herodes re bene geſta ex inuidia fruſtrà accuſatur. *l. 14. c. 7.*

Quod ad res ab eo geſtas, tradit Ioſephus eum occiſis latronibus Syriam incurſantibus, tum Sex. Cæſari præſidi Syriæ innotuiſſe, tum Syris factum fuiſſe gratioſum: fratrem vero eius Phaſaëlum fratris æmulum gloriæ, Hieroſolymitanorum gratiam ſibi conciliaſſe, eóque factum vt Antipater regis inſtar à tota gente coleretur. Qua re cum Hyrcanus pro ſua lenitate non moueretur, optimates Iudæorum tam zelo pro pontifice, quam inuidia Antipatrum concitati, eum eiuſque filium Herodem, apud Pontificem accuſant, quaſi tyrannidis appetentes. Itaque Hyrcanus, Herodem ad cauſam dicendam de prædictis cædibus euocat. Sed is à patre monitus, cum idonea militum manu Hieroſolymam venit. Munitus inſuper Præſidis literis, accuſatores omnes, iudiceſque ad eum condemnandum paratos, conterruit, & elingues reddidit. Vnus tamen inuentus eſt Sameas vir bonus, qui Herodem audaciæ ac violentiæ accuſauit, Hyrcanum indulgentiæ, iudices timiditatis, quos à Deo legum vindice punitum iri maturè pronunciauit ac verè. Omnes quippe illi Iudices ab Herode iam rege interfecti ſunt. Interim Hyrcani monitu clam ad Syriæ Præſidem abiit, à quo empta Cœleſyriæ præfectura, iratus cum exercitu Hieroſolymam venit, ſed patris ac fratris occurſu cohibitus, terruiſſe contentus, diſceſſit. Quæ ſi quis non videt in quindecim annorum adoleſcentulum non conuenire, parum profectò videt.

Cœleſyriæ præfecturã emit, & Hieroſolymam terret.

ANNVS MVNDI 4009.

HYRCANI II. 31. HERODIS 28.

C. CÆSARIS & Imperij Rom. 4.

PRÆS. SYR. C. BASSO. CLEOP. 6.

OLYMP. CXXCIII. AN. 4. V. C. 708.

ANTE CHRISTVM 44.

I. Annus I. Iulianus.

ANnus ante Chriſtum quartus & quadrageſimus, cum aliis rebus memorabilis, tum maximè primo anno Iuliano reperitur inſignis, quo primùm ad ſolis curſum annus compoſitus, cœpit ab ipſis Ianuariis Calendis rectà, æquabiliterque procedere, vt ex dictis anno ſuperiore conſtat. Quod ad magiſtratus autem attinet, conſentiunt omnes, & maximè Cenſorinus, hunc eſſe quartum Cæſaris Conſulatum, qui & quartus eſt annus Dictaturæ, quo bellum Hiſpanienſe confectum eſt. Extinctum etiam ciuile videbatur, niſi ſequenti etiam anno reuixiſſet. Quoniam vero Cæſar, cum è bello Africano reuerſus eſt victor, inter cæteros honores, ei vltrò à Senatu decretos, in decennium Dictator erat conſtitutus, Dictaturam deinceps ad mortem vſque retinuit, Magiſtrum tamen equitum non retinuit ſemper Æmylium. Conſulatum nihilominus aſſumpſit hoc anno, propria autoritate ac ſine vllis comitiis, ſtatimque ad Hiſpanias eſt profectus, vbi Pompeij filij Cn. & Sex. ingens bellum reparauerant, quorum illi Vllam oppidum in vlteriore Hiſpania, obſidebat, hic cum præſidio tenebat Cordubam.

Cæſar Dictator & Conſul.

Eutrop.

II. Ad bellum Hiſpanienſe proficiſcitur. *Dio. 43.*

Cæſar autem, qui crebris nunciis à Cordubenſibus, aliiſque Hiſpanis euocabatur, magnis itineribus Saguntum peruenit, ſtatimque legatos ſuos Pædium & Fabium de aduentu ſuo certiores facit, vt collectum in ſua prouincia equitatum, ſibi præſidio mitterent. Ea re cognita, videns Pompeius non ſatis ſibi eſſe virium ad totam Hiſpaniam tenendam, relicta citeriore, Bœticam ad vlteriorem ſe recepit, eiuſque diſceſſu, ſtatim omnis ora maritima defecit; præſertim cum Varus à Didio apud Crantiam nauali prælio ſuperatus eſſet. Ad Bœtim flumen, leuibus præliis & paribus ferè damnis certatum eſt, dum Cæſar cuperet aduerſarios in æquum locum deducere, & primo quoque tempore de bello decernere; Pompeius autem cunctaretur, & nollet, niſi potiori conditione pugnare. Cæſar Abequam oppugnauit, ſperans ſe frumento, quo id oppidum abundabat, quoque ipſe maximè egebat, potiturũ. Cum Põpeius ſuperueniens, maturina tectus nebula, concluſit Cæſaris equites & concidit, ſic vt vix pauci effugerẽt. Eo nihilominus oppido Cæſar denique deditione potitus eſt:

Variæ ibi pugnæ. *Dio. ibid.*

quo capto ſcribit Dio cætera aut defeciſſe, aut vacillaſſe.

III. Et ad Mundam decretoria.

Inde ad Salſum fluuium, paribus ferè damnis certatum eſt, donec ad Mundam Bœticæ oppidum ventum fuit, vbi decretoria pugna paribus ferme vtrinque copiis pugnatum eſt, Cæſarianis virtute, Pompeianis ſuperioris loci commoditate præſtantibus. Vtrique tamen, vt inquit Dio, ſumma animi corporiſque contentione pugnabant, quod Cæſariani hanc vnam ſupereſſe pugnam, ad perpetuam quietem arbitrabantur. Pompeiani perſuaſum habebant, niſi vincerent, neceſſario ſibi eſſe pereundum, primarij præſertim duces, qui nullam à Cæſare miſericordiam ſibi poterant polliceri, qui iam ab eo ſuperati, vitáque donati fuerant. Itaque pugnam æquis viribus animiſque ſuſtinebant. Et niſi Bogud, qui extra aciem cum ſuis conſtiterat, ſe ad caſtra Pompeij capiendi conuertiſſet, profectò aut vniuerſi in acie cecidiſſent, aut nox prælium incerta victoria diremiſſet. At Labienus animaduerſo Bogudis conatu, cum relicto ordine aduerſus eum contendiſſet, Pompeiani eum fugere opinati, animis ceciderunt: neque eius conſilio poſtea cognito, rem in integrum reſtituere valuerunt. Cæſariani quoque idem credentes, erecti animis, quaſi fugientes perſecuti, dum ſe putant vincere, facti ſunt reuera victores.

Occaſio cladis Pompeianæ.

IV. Eiuſque magnitudo.

Denique poſt multam cædem acies in fugam verſa, partim ad caſtra confugiens non inulta periit, partim in oppidum, ex quo erant egreſſi, ſe receperunt. Enimuero, inquit idem Dio, tanta vtrimque Romanorum cædes eo prælio facta eſt, vt Cæſariani cum dubitarent qua ratione id oppidum circumuallarent, ex ipſis cadaueribus aggerem comportarint. Diſtinctè Hircius ait ad triginta hominum millia in hoc prælio cecidiſſe, equitum autem ad tria millia: in quibus Labienus, & Attius Varus; alij belli duces ſeptemdecim capti, aquilæ tredecim, præter alia ſigna & faſces. Quantum fuerit Cæſaris in hoc prælio periculum, plerique prodiderunt, audi Florum. Poſt anceps, inquit, diuturnumque prælium, veterani, in ipſius Cæſaris occulis, poſt 14 annorum victorias (Hic nimirum decimus quintus annus eſt à primo anno belli Gallici, & exacto primo Cæſaris Conſulatu) retro gradum tulerunt, adeo vt quamuis nondum fugerent, pudore magis quam virtute retineri viderentur. Itaque Cæſar reiecto equo, remotáque galea, vt agnoſceretur ab omnibus, furenti ſimilis primam in aciem procurrit, ibi prenſat fugientes, confirmat, orat ne ſe pueris proditum irent, &c. & mox. Dicitur in illa perturbatione, & de extremis agitaſſe ſecum. Reuerſus autem à pugna, ait Plutarchus & Appianus, dixit ad amicos ſæpè ſe pro victoria, in præſentia pro vita dimicaſſe.

Periculum Cæſaris. *Florus. Appianus. Suetonius. Valerius.*

V. Fuga Sex. & Cn. Pompeij.

Ex prælio autem fugiens quidam Valerius Cordubam venit, ibique rem geſtam Sexto Pompeio narrat. Is diſtributa ſuis equitibus, quam ſecum habebat, pecunia, oppidanis dixit, ſe de pace ad Cæſarem proficiſci, & ſecunda vigilia, ex oppido bellum renouaturus diſceſſit. Cneus autem Carteiam ad naualè præſidium contendit, moxque legati Carteienſium Cæſaris renunciarunt ſe Pompeium habere in poteſtate. Cum enim portas Cæſari ante præcluſiſſent, eius nunc victoris gratiam, eo facinore occupare ſtudebant. Cæſar vrbem adit, in qua ciues inter ſe, vt erant contrariarum partium, magna cum cæde decertarunt. Pompeius ſaucius 30 longas naues occupat & profugit, quem Didius qui Gadibus claſſi præerat perſequitur, naueſque eius incendit. Moxque ex prælio grauiter ſaucius, cum fugere non poſſet, & ſe in ſpeluncam abdidiſſet, captiuorum indicio repertus, à Cæſarianis occiditur. Cæſar autem mox omnibus vrbibus tum vi, tum deditione potitus, rebuſque in Hiſpania compoſitis, eius adminiſtrationem Antonio commiſit, qui eam per amicos exercuit. Ipſe autem Romam ſub Octobris initium venit, vbi cum magnificè triumphaſſet, etiam duos è legatis ſuis Q. Fabium & Pædium triumphare voluit. Moxque abdicato Conſulatu, Coſſ. fecit Q. Fabium ac C. Trebonium: Fabióque extremo magiſtratus ſui die mortuo, in reliquas horas C. Caninium ſubſtituit. Quod Cicero cauillatus; tanta vigilantia Conſulem fuiſſe dixit, vt toto Conſulatu ſomnum non viderit.

Cn. in ſpelunca occiditur.

Cæſar Romam redit

VI. Effuſæ ibi gratulationes. *Vide Anna. n. 19. 23 24. 25.*

Romani porro ad victoris adulationem conuerſi, & Patrem Patriæ, & Dictatorem perpetuum, & Conſulem ad decennium, & vitato regis nomine, Imperatorem nouo quodam modo eſſe voluerunt. Denique diuinitatem illi tribuerunt. Statuam enim eius eburneam, poſtea etiam currum totum in Circenſibus pompis cum Deorum ſimulacris vehi iuſſerunt.

Etiam diuinitatem illi tribuunt.

Sed & alias duas imagines poſuere, alteram in fano Quirini, cũ inſcriptione *Dei inuicti*, alteram in Capitolio iuxta reges. Templa etiam multa, tanquam Deo ex Senatus Conſulto decreta ſunt, in quibus vnum Libertati, alterum ipſi Clementiæque commune, in quo ſimulacra eorum iungerent dexteras, vt ait Appianus. Sed hæc pluribus in Annalibus ſtudioſus lector inueniet. In Syria porro contentio inter Cæcilium Baſſum quem Cæſar legioni præfecerat, & Sex. Cæſarem prouinciæ præſidem exorta eſt, in qua cum Baſſus contumelioſiùs à Sex. tractaretur, exercitus non ferens inſolentiam, iaculis Præſidem confixit. Moxque ſecuta eſt pœnitentia, & metus à Cæſare. Itaque coniurarunt ni venia ſibi fideſque daretur, ſe ad mortem vſque decertaturos, in quam coniurationem etiam Baſſum compulerunt, deinde aliam etiam legionem conſcripſerunt, contra quos Sex. Murcus cum tribus legionibus à Cæſare miſſus magna vi repulſus eſt. Sic Appianus. Ioſephus ſcribit Antipatrum miſiſſe auxilia Cæſarianis, memorem, acceptorum à Cæſare beneficiorum. Interim Baſſus Syriæ præſidem egit.

Res in Syria geſta.

l. 4. p. 612. l. 1. de bello. c 8 ſi. & l. 4. c. 17. ſi.

(.·.)

ANNVS MVNDI 4010.

HYRCANI II. 31. HEROD. 29.

OCTAV. initia CLEOPATRÆ 7.

C. CÆSARIS vlt. & Imperij Rom. 5.

OLYMP. CXXCIV. A. 1. V.C. 709.

ANTE CHRISTVM 43.

I. Extincta Romanorū libertas.

Reipub. Romanæ libertas multos iam annos cum C. Iulio Cæſare luctata, Pompeio magno in acie Pharſalica victo, & in Ægypto littore moriente ſuccubuit: quatuorque ipſos annos ita victa proſtratáque iacuit vt incumbentem aduerſarium, variis ad dextram ſiniſtramque motibus in Africa, Hiſpaniáque ſuccureret. Hoc autem demum anno, quaſi generoſus athleta, iterum conatu reſurgere, multo cum tumultu victorem ipſum euertit, atque proſtrauit. Nec tamen victrix euaſit, ſed plurimus iterum ictibus concuſſa bellorum, Octauiani denique Auguſti potentia, atque induſtria, ſolo penitus affixa, atque extincta eſt.

II. Cæſar pacificè dominatur.

Inchoauit hoc anno Cæſar quintum Conſulatum, quintamque Dictaturam, & deuictis in Hiſpania, triumphatiſque Pompeiis, pacificè Romano imperio dominabatur, ciuium reliquias clementer ignoſcendo colligebat, vrbes intra extraque Italiam partim reficiebat, partim condebat nouas; & nominatim Corinthum & Carthaginem miſſis coloniis inſtaurabat, & Vrbis pomœria amplificabat, forum, reſtitutis Syllæ & Pompeij ſtatuis, non ſine laude, & approbatione reſtituebat, Theatrum quoque exemplo Pompeij inchoabat, cum poſt compreſſos ciuiles motus, magna populum Romanum inceſſit cupiditas debellandi Parthos, & Craſſum amiſſumque cum eo exercitum vlciſcendi. Id bellum ſummis omnes ſtudiis Cæſari deferebât. *Parthicum ei bellum, defertur.* Ne autem eo abſente ciuitas procreandis magiſtratibus tumultuaretur, vt prius, in totum triennium, aut vt Appiano placet, in quinquennium deſignari ab eo magiſtratus voluerunt: quos ille plurimum amplificauit, vt multis quibus multa promiſerat, gratificaretur. Multis quoque aliis inſtituendis populum ſibi conciliauit, eruditos autem maximè, *Inſtituit. Bibliothecam.* cum Marco Varroni curam dedit Græcas Latinaſque bibliothecas conſtruendi, vt ſcilicet Alexandrina Philadelphi, eius ſiue culpa, ſiue occaſione incenſa, aliquo modo reparari poſſet.

III. Quæ illi odium cōflarent.

Cæterum odium atque inuidiam Cæſari multa conflabant, quorum primum ac ſummum erat deſiderium auitæ libertatis: tametſi multo meliore loco Reſpublica tunc eſſet, quam ſuperioribus annis, 1. quibus ambitio in creandis magiſtratibus, auaritia in adminiſtrandis, omnia domi foriſque ſurſum ac deorſum vertebat. 2. Vrebat eos quoque, quod cum toti eſſent quotidie, in honoribus & prærogatiuis ei conferendis, quæ nonnulli inuidiæ ipſi conflandæ cauſa tribuebant, pleriſque ipſe libentiùs vti videretur. Nam diadêma à Marco Antonio Luperco capiti eius impoſitum, & regis titulum oblatum non ſyncerè reieciſſe videbatur, ſed expectaſſe vt populi totius clamore & conſenſu probaretur; cogi enim ad id accipiendum videri cupiebat. 3. *Plut. in vita eius.* Rumorem quoque in plebem nonnulli vulgarunt, libris Sibyllinis proditum, vinci Parthos à Romanis poſſe, ſi Rege duce bellum eis mouiſſent, alioqui inſuperabiles fore. 4. Alia quoque regiæ ambitionis indicia memorantur. Sed inde, vt ait Suetonius, inexpiabilem ſibi mouit inuidiam, *n. 78. & 79.* quod vniuerſo Senatui ſe cum honorificis decretis pro æde Veneris adeunti, non aſſurrexit, & amicè admonentem Caium Trebatium vt aſſurgeret, minus familiari vultu reſpexerit.

IV. Brutus in eum incitatur.

Hæc itaque, aliáque id genus Romanos animoſiores in eius perniciem incitabant, Brutum præſertim, qui idem cum illo nomen gerebat, qui Romanos à Tarquiniorum tyrannidé liberauerat. Quò pertinuit illud elogium Cæſaris ipſius ſtatuæ ſubſcriptum, *Brutus quia reges eiecit, Conſul primus factus eſt; hic quia Conſules eiecit, Rex poſtremò factus eſt.* Suetonius conſpiratum fuiſſe ait à ſexaginta & amplius, *n. 80. Aliique ad eo conſpirant.* Bruto Caſſio, Marcello & D. Bruto principibus coniurationis, cuius maturandæ cauſa fuit, quod L. Cotta XV uir proximo Senatu ſententiam dicturus erat, de Cæſare Rege appellando in expeditionem Parthicam. Cumque Senatu in Idus Martias eſſet indictus, *Ægrè deducitur in Senatum. 15. eiuſdem.* multa Cæſarem auguria & ſomnia deterrebant, ne eo die Senatum adiret, quæ D. Brutus, pro ſua cum eo familiaritate eleuans, monuit ne Senatum videretur ludibrio habuiſſe, qui ipſius edicto conuenerat, paratus decernere, vt ipſe rex omnium extra Italiam prouinciarum dicatur, ac terra marique, præterquam in Italia diadema geſtet. Quod ſi diem abominari omnino conſtitutum eſſet, rectiùs factum, ſi ipſe in Curiam progreſſus, id Senatui coram indicet: ſimulque familiari Cæſarem manu prehendit & adduxit domo.

V. Ibique cōfoditur.

In itinere multo grauiùs periculum adiere coniurati, cum Cæſari oblatus eſſet libellus, quo tota conſpiratio continebatur, quem ne quamprimum legeret, variis coniuratorum ſermonibus, & poſtulatis effectum eſt. Ingreſſo in Curiam Cæſare, Trebonius Antonium extra Curiám detinuit, graui aduerſario coniuratis relicto. Dum in ſella à circumfuſis coniuratis deducitur, ab ipſis cum Tullio quodam Cimbro rogabatur, vt fratri exilium remitteret. Vt conſidens abnuit preces, Cimber hic togam eius ambabus manibus à collo detraxit, quod erat ſignum hominis inuadendi. Caſca prior in ceruicem pugionem infixit; tum cæteri certatim eum tribus & viginti vulneribus ad Pompeij ſtatuam prouolutum confecere.

VI. Tumultus ſubſecutus. *Dio. l. 44.*

Hic videlicet luctus ingens ac tumultus à Patribus in Curia, & ab iis qui foris erant eſt excitatus. Et quanquam M. Brutus proceſſit in medium, tanquam facti huius rationem redditurus, omnes tamen illico ſe foras eiecerunt. Coniurati autem rectà in forum contenderunt, ibique vociferantes

Percuſſores Capitolium adeunt.

nihil eſſe timendum populo, id ei cum demum perſuaſerunt, cum nemini viderunt iniici violentas manus. Cumque cædis autores multa ibi contra Cæſarem pro libertate dixiſſent, tanquam Deos comprecaturi in Capitolium profecti ſunt, ne & ipſi à Cæſaris amicis inſidiis peterentur; quibus ſe ſub veſperam plerique adiunxerunt, huius facinoris laudem participare cupientes, qui tamen nec ſperatam laudem conſecuti ſunt, & inſuper pœnas cum reliquis non perpetrati facinoris dederunt.

VII. Quibus Dolabella ſecum aliis iungit.

Hoc rerum ſtatu Dolabella deſignatus à Cæſare Conſul, magiſtratum inuadit, & in tyrannidem cum Cinna prætore grauiter inuectus, Sex. Pompeium ex Hiſpania euocandum cenſuerunt, Tribunos electos reuocarunt, & ſe coniuratis in Capitolio coniunxerunt.

Lepidus alteram excitat factionem.

At Lepidus noctu forum militibus occupauit, & concionem contra percuſſores Cæſaris habuit ſub auroram. Antonius autem quamquam ſtatim Cæſare occiſo fugerat, depoſitaque, quò facilius lateret, veſte conſulari, ſeſe occultauerat ea nocte, tamen vbi percuſſores in Capitolio, Lepidum in foro eſſe intellexit; Senatu in Telluris templum conuocato, de preſenti rerum ſtatu retulit, vbi Marc. Tullius eam orationem habuit, quam frequens Senatus ſecutus eſt, vt iniuriarum obliterata memoria, pax inter ciues, qui iam factionibus ſcindebantur, conſtitueretur.

Pax inſtituitur.

Et qui erant in Capitolio Cæſarianis militibus iureiurando promiſerunt, ſe Cæſaris acta rata eſſe iuſſuros. Itaque pax, annitente etiam Antonio, conſtituta eſt, & percuſſores acceptis obſidibus è Capitolio deſcenderunt, Brutus ad Lepidum, Caſſius ad Antonium.

VIII. Moxque turbatur, & qua occaſione.

Sed mox recitato Cæſaris teſtamento, conturbata ſunt omnia. Cum enim populus cognouiſſet D. Brutum, aliosque aliquot percuſſores in hæredibus à Cæſare conſtitutos, tanquam ingratos auerſatus eſt, multóque etiam magis cum viritim centenos vicenos ſeſtertios ſibi à Cæſare legatos audiuit. Sed eius ira vehementius accenſa eſt, cum Antonius corpus vt erat ſanguinolentum ac vulneribus deformatum intulit, habita inſuper oratione in eius laudem, & percuſſorum deteſtationem. Itaque plebs in eos concitata, & in Senatores, qui eius cædem non prohibuiſſent, hos accuſabant, illos ad mortem quærebant. Tum in foro tumultuarium rogum extruxerunt, in quem iniectum cadauer ita combuſſerunt, vt eodem incendio vicinæ ædes penè conflagrarent; inde ardentibus titionibus ad domos percuſſorum inflammandas tetenderunt, obuiosque obtruncarunt, ſed mox armis & cædibus Conſulum imperio ceſſatum eſt.

IX. Senatus paci ſtudet, & antiquat Dictaturam.

Senatus autem & præſentibus tumultibus, & futuræ quieti rectè proſpiciens, dedit operam vt ferretur lex de antiquanda penitus Dictatura, morte propoſita in eos, qui rogationem de eo magiſtratu referrent. Eos etiam quibus ager à Cæſare fuerat aſſignatus, ſtatim in colonias emiſerunt, ne quid rerum nouarum molirentur. Percuſſores, quibus prouinciæ ſorte contigerant, in eas amandarunt: reliquos diuerſa in loca, alio alium obtentu ablegarunt. Decreuerunt, inquit Plutarchus, *in Bruto.* Cretam M. Bruto. Africam Caſſio, Trebonio Aſiam, Cimbro Bithyniam. D. Bruto Galliam circumpadanam. M. autem Antonius poſtquam Acta Cæſaris habuit in poteſtate, ea pro arbitrio deprauauit, atque abuſus eſt eis. Nec Senatui paruit, iubenti vt ea cum primariis viris communicaret, & communibus ſententiis diiudicarentur. Octauium velut adoleſcentulum, & rerum imperitum contempſit; itáque omnia geſſit, quaſi hæres non facultatum modo Cæſaris, ſed etiam potentiæ relictus eſſet. Et quoniam plurimum ſibi à Lepidi potentia metuebat, eum ſibi affinitate coniunxit; filiam quippe ſuam Lepidi filio nuptum dedit. Fratrum quoque autoritate nitebatur, quorum C. habebat Prætorem, L. vero Tribunum plebis.

Interea Octauius, quem Cæſar ſibi hæredem ex dodrante reliquerat, & in familiam etiam, nomenque adoptarat, ex quo deinceps C. Iulius Cæſar Octauianus eſt dictus; Cæſaris morte audita, ſexto menſe quam Apolloniam doctrinæ cauſa venerat, nihil mouere audebat, quod nihil adhuc de teſtamento eius acceperat, & cædes à populo approbata ferebatur. Cum vero Brunduſium tranſmiſiſſet, ibique de teſtamento Cæſaris, & poſteriore populi voluntate factus eſſet certior, & ſecum magnam vim pecuniæ, militumque à Cæſare ad Parthicam expeditionem præmiſſam haberet, ſtatim Cæſaris nomen aſſumpſit, ſéque eius hæredem profeſſus eſt: cum annum ageret decimum nonum. Quo facto ſe vltorem paternæ cædis, & inimicum omnium coniuratorum profitebatur. Lepidum quoque & Antonium Conſulem, qui tum rerum potiebantur, & in imperio atque armis erant, habiturus erat aduerſarios, id eſt vtramque Reipub. factionem. Ita tamen res ſuas moderatus eſt, vt iuuenes audacia, ſenes prudentia ſuperaſſe videretur.

Nam primum ad nomen Cæſaris, magnus ad eum factus eſt amicorum Cæſaris, militumque concurſus: deinde in vrbem ingreſſus, nullam præ ſe tulit vltionis voluntatem. Tertio Antonium, quamuis eum experiretur aduerſarium, demereri conabatur. Pecuniam quoque plebi à Cæſare promiſſam ſtatim ſe perſoluturum promiſit, & ludos à Cæſare deſtinatos ſuis ipſe ſumptibus edidit, quos cum exhiberet, totos 7 dies ſtella crinita apparuit, quam vulgus animam Cæſaris in cœlum recepti opinabatur. Inuidiam quoque populi conciliauit Antonio, à quo pro Tribunali ſedente, ignominioſè, per lictores reiectus eſſet; eum quippe gratia popularis ſubleuabat, vt potentia Conſularis Antonium. Præterea Senatui Ciceronis opera, & aliorum qui Antonium oderant, quibus ſe dedidit adoleſcens, commendatus eſt. Plurimos quoque milites contraxit, in quibus eam legionem, quã vocauit Euocatorum: Quin etiam multos Antonij milites, maiore numerato ſtipendio ad ſe traxit, & omnibus eius elephantis eſt potitus. Cumque Antonius contra Brutum in Galliam ciſalpinam proficiſceretur, eum ſtatim Octauius eſt inſecutus; Et quamquam Brutum æquè atque Antonium oderat. Bruto tamen armorum ſocietatem obtulit; vtrumque enim ſimul aduerſarium

habere noluit, ſed alteri ad perdendum alterum adhæſit, certus alterum quoque poſtmodum affligere.

XII. Apparatus coniuratorum ad bellum.

Hoc quoque anno Brutus & Caſſius, qui in proximum annum deſignati fuerant à Cæſare cum prætoria poteſtate præſides, Syriæ Caſſius, Brutus Macedoniæ, quoniam ſibi ab Antonio metuebant, clam ad D. Brutus qui Galliam Ciſalpinam cum copiis tenebat, & ad Trebonium in Aſiam, & ad Tullium Cimbrum in Bithyniam literas miſerunt, vt pecunias, atque exercitum cogerent. Ipſi in prouincias ſuas ire feſtinabant, præſertim quod in vrbe, parum tuti, aut honorati viderentur; ne tamen dicerentur fugere, ante exactum annum ad eas non ſunt profecti, ſed interea rei frumentariæ à Senatu præfecti ſunt. Quæ dum fiunt C. Trebonius è coniuratis primus à Dolabella crudeliter occiſus eſt. Cum enim Smyrnam, à qua fuerat à Trebonio excluſus, nocturno inſultu occupaſſet, eum in lecto deprehenſum capite truncari iuſſit, tum in idem caput reliquumque corpus ab eius milite crudeliter ſæuitum eſt. Qua de re vide pluribus Marcum Tullium.

Trebonius à Dolabella occiditur. *Appian. l. 3.* *Cic. Phil. 11.*

ANNVS MVNDI 4011.

HYRCANI II. 33. HERODIS 30.

OCTAVIANI 1. & Imperij Rom. 6.

PRÆS. SYR. C. CASSIO. CLEOP. 8.

OLYMP. CXXCIV. AN. 1. VR. C. 710.

ANTE CHRISTVM 42.

I. Res præcipuæ anni huius. *c. 1 vel. 2. nu. 1. & 2.*

Rerum geſtarum ſeries, & communis omnium penè antiquorum atque recentium conſenſus, hoc initium principatus Octauiani, cum primo eius Conſulatu, & inchoato triumuiratu confirmant. Hircium autem & Panſam Coſſ. ordinarios fuiſſe, anno V. C. 710; eodemque anno mox Octauianum factum Conſulem, & ingreſſum principatum, Solinus ſub initium ſui operis aſſiuerat, cum Euſebio, Caſſiodoro, & aliis, quos in Annalibus protulimus.

II. D. Brutus Mutinæ obſidetur.

Extremo anno ſuperiore D. Brutus ex itinere Mutinam occuparat, eumque ibi obſidebat Antonius, cum ipſis Cal. Ianuariis noui Coſſ. Senatum de Antonio hoſte iudicando conuocarunt, vt qui Galliam Ciſalpinam inuito Senatu occupaſſet, Brutum obſideret, multáque tyrannicè perpetraſſet. Id Cicero in primis, aliique eius amici ſentiebant, quos cum L. Piſo, qui eius in Vrbe vices gerebat, accuratè refutaſſet, perfecit ne hoſtis iudicaretur, nec tamen impetrauit, vt ei Gallia prouincia tribueretur, Bruti, aliorumque percuſſorum amicis reſiſtentibus. Decreuit autem Senatus, vt ei Macedonia loco Galliæ offerretur, & Mutina quam primum abſcederet, reſque ſuas Senatui permitteret. Quæ cum Antonius per legatos accepiſſet, vehementer in Senatum, maximéque in Ciceronem, qui Senatum in ſuam trahebat ſententiam, iratus eſt, & in vtriuſque contemptum, in conſpectu legatorum acrius Mutinam tormentis verberare cœpit. Itaque hoſtis à Senatu iudicatus eſt, iuſſique milites eum deſerere, & intra proximas Idus Martias ad Coſſ. aut Cæſarem, aut D. Brutum ſe conferre.

Antonius contempto Senatu, hoſtis iudicatur.

III. Itemque Dolabella. *Philip. XI.*

Dolabella quoque ob occiſum Trebonium id agente in primis Cicerone, hoſtis iudicatus eſt, & Caſſius, cui præfectura Syriæ tribuebatur, iuſſus eſt bello perſequi Dolabellam. Macedonia vero cum Illirico, & copiis quæ in vtraque prouincia ſupererant, M. Bruto datæ ſunt, donec Reſpub. conſtitueretur. Denique eoſdem SC. perſcriptum, vt quidquid copiarum & exercituum ab Ionio mari Orientem vſque, Romano parebat imperio, Caſſij Brutique imperata facerent. Hæc nimirum Cæſarem vehementer affligebant, vt quæ directò eius conſiliis, de euertendis patris percuſſoribus aduerſarentur. Senatus quippe Cicerone autore, in illis fouendis augendiſque, ſalutem ſuam libertatemque Reipub. poſitam non immerito arbitrabatur, & Cæſare contra Antonium vtebatur, tantiſper dum illum è medio tolleret. Quæ, aliáque id genus licet videret Octauius, cogitationes tamen ſuas comprimens, Decretis Senatus acquieſcebat.

Senatus plurimum fauet percuſſoribus.

IV. Res ad Mutinam geſta.

Exacta interim hyeme Brutus Mutinæ fame laborabat, ad quem obſidione liberandum Hircius cum Cæſare profecti ſunt, nec tamen cum Antonio collatis ſignis dimicare placuit, donec Panſa cum copiis, quas per Italiam colligebat, veniret. Eo aduenrante Cæſariani ei obuiam venerunt, quo facilius viarum anguſtias penetraret, quibus ſuperatis prætoriani Antonij cum prætorianis Cæſaris mutuis incenſi odiis ita pugnarunt, vt Cæſariani ad vnum delerentur omnes. Panſa Conſul veruto per ilia ſauciatus, elatus è pugna Bononiam delatus eſt. Ea re cognita eius collega Hircius eò curſim cum legione, quæ ab Antonio defecerat, peruenit, ad veſperam, occurritque Antonianis, qui canentes reuertebantur, cum quibus fortiter iterum pugnarunt, ita tamen vt feſſi à recentibus ſuperati fuerint ac deleti. Annius poſt eam cladem ſtatuerat abſtinere à prælio, & Brutum fame ad deditionem compellere. Verum aduerſariorum arte compulſus ad pugnam, iterum victus eſt. Sed Hircius Conſul, dum in Antonij caſtra conatur irrumpere, circa prætorium pugnans cecidit; Antonius obſidione ſoluta iter verſus Alpes ingreſſus eſt.

Antonius ibidem ſæpius victus.

Mors Hircij Coſſ.

V. Motus in Vrbe à Ventidio. *Appian. l. 3.*

Dum hæc ad Mutinam geruntur, in vrbe per Conſulum abſentiam, Cicero quotidianis fere concionibus populum regebat, & amicos Antonij pecuniarum exactione vexabat. Qua re motus P. Ventidius, qui ſub Cæſare duxerat ordines, & Antonio fauebat, excurrit in deductas à Cæſare colonias, indéque duas veteranorum legiones ad Antonij militiam reuocauit, & ad vrbem cum iis, vt Ciceronem comprehenderet, properauit. Tum vero tantus Romæ tumultus excitatus eſt, vt paſſim cum vxoribus & liberis migraretur, ipſéque Cicero ex vrbe profugeret. Quo cognito Ventidius iter vertit ad Antonium, ſed itinere à Cæſare & Hircio intercluſo, in Picenum ſe contulit, eique Antonius obſidione ſoluta ſe coniunxit.

Cic. fugit ex Vrbe.

VI. D. Brutus reconciliationem cũ Cæſare quærit.

At D. Brutus obſidione exemptus, ſublatis Coſſ. à Cæſare metuere cœpit, tanquam ab vltore paternæ cædis, miſitque ad eum qui tanquam Seruatoris gratias agerent, & colloquium ad reconciliationem expeterent. Reſpondit Cæſar, nullam ſe gratiam expoſcere, quod non ad eum ſeruandum, ſed ad Antonium hoſtem patriæ bello perſequendum veniſſet, vt autem ad colloquium admittat, pietatem non ſinere. Et quamuis eum facilè opprimere poterat, abſtinuit tamen, & ad Panſam profectus eſt Bononiam, vbi ille moriturus, Cæſari in Senatum irato, vnguis in vlcere fuit, eique reddidit legiones ſuas, docuitque Senatum id maximè agere, vt Cæſarem reprimeret, & impediret ne ad aliquam potentiam perueniret poſſet. Et reuera omnes eius inimicos in eum armauit, re nauali Sex. Pompeio commiſſa, M. Bruto Macedonia, Caſſio Syria, belloque contra Dolabellam. Et quia legiones eius ipſi vehementer addictas ei adimere non poterant, inter eos inuidiæ ſemina ſpargere conati ſunt.

Panſa Cæſarem in Senatum accendit, & moritur.

VII. Res à Caſſio in Syria geſta. *l. 14. c. 18.*

Caſſius autem in Syria, exercitum qui erat circa Apameam occupauit, vt Ioſephus ait, & Marcum, qui Murcus ab aliis dicitur, qui venerat ab Vrbe Sexti Cæſaris ſucceſſor, & Baſſum, à quo Sextus interfectus fuerat, in ſuas partes pertraxit, obeundoque ciuitates comparabat arma & milites, grauia etiam tributa exigendo, ſed maximè Iudæam afflixit, pluſquam ſeptingentis argenti talentis imperatis. Tum Antipater res vbique turbatas videns, partem eius pecuniæ duobus filiis exigendam committit, quorum Herodes primus ex Galilæa quantum fuerat imperatum afferens, maximam apud Caſſium gratiam iniit. Sub aliis autem procuratoribus ipſæ ciuitates vna cum ciuibus, haſtæ à Caſſio ſubiectæ ſunt. Adeo autem exacerbatus eſt, vt vnum ex iſtis procuratoribus Malichum nomine interfecturus fuerit, niſi Hyrcanus per Antipatrum, centum talentis de ſuo miſſis, furorem eius leniſſet. Sic ipſe, non ſine amplificatione fortaſſe. Auctus eſt quoque Caſſius 4. legionibus, quas Allienus ex Ægypto Dolabellæ miſſas adduxerat.

Ejuſdem rapinæ.

Augetur 4. Allieni legionibus.

VIII. Dolabellã Laodiceæ ad ſui cædem compellit.

Cum his copiis Caſſius Dolabellam, qui Laodicæam profugerat, obſedit, & poſt varia terra marique prælia, in vrbem à centurionibus admiſſis, illum ad voluntariam mortem famuli manu compulit: atque ita proditoriam Trebonij cædem, intra vertentem annum Dolabella capite ſuo, non ſine proditione luit. Et quamquam Trebonium inhumatum proiecerat, cum tamen ſepultura dignatus eſt Caſſius, qui milites eius ſacramentum ſibi dicere iuſſit, quamuis fuiſſent Romæ hoſtes iudicati. Laodicenſes autem & Tarſenſes immenſa vi pecuniæ mulctauit, vt ait Dio. Quod ſi Appiano credimus, non publicum ſolum ærarium, ſed fana quoque diripuit, nobiliſſimum quemque affecit ſupplicio, à cæteris grauiſſima tributa exegit, nec mitiùs Tarſenſes tractauit. Quibus caſtigatis, cum cogitaret Ægyptum, ob negata ſibi à Cleopatra auxilia, & miſſas ad Dolabellam quatuor legiones, Bruti tamen literis fatigatus, qui eum cum omnibus copiis accerſebat, quod iam Cæſar cum Antonio iunctis copiis, contra ſe per Ionium mare vela faceret, ab ſperata Ægypto diſtractus, Brutum adiit: qui interim C. Antonij & Vatinij copias ad ſe traxit. Quo ipſo tempore Malichus Antipatrum Herodis parentem veneno ſuſtulit, quem viciſſim Herodes, in patris vltionem, interfici curauit.

Ægyptum cogitans à Bruto reuocatur.

Ioſeph. l. 14. c. 18. & l. 1. Belli c. 9. Antipatri & Malichi mors.

IX. Cæſaris in Senatum offenſiones. *Appian. l. 3.*

Dum hæc in Syria geruntur, Cæſar putans ſe à Senatu contemptum, quod D. Brutus in bello contra Antonium factus fuiſſet Imperator, diſſimulata ira, triumphum ob rem feliciter geſtam petiit; ſed à Senatu reiectus eſt, quaſi maiora quam pro ætate peteret. Rurſum cum in demortuorum Conſulum locum peteret Conſulatum, Cicerone priuatim rogato, vt ſimul ipſe eandem ambiret dignitatem, quod vellet omnia eius prudentia gubernari, ſolo honoris nomine contentus, eius ambitionem Senatus irriſit, reſiſtentibus in primis percuſſoribus, ſibi ab eo Conſule metuentibus. Ergo Cæſar veritus ne extincto Antonio magis contemneretur, cupiuit cum eo redire in gratiam, iuxta monita Panſæ morientis. Itaque captiuos eius comiter habuit, & Antonio ſignificauit, ſe non multum à reconciliatione abhorrere. Deinde ad Lepidum atque Aſinium querelas ſcripſit de illata ſibi contumelia, de promotione parricidarum, de periculo quod ipſis, ſublato Antonio, immineret, niſi maturè proſpicerent, & inter ſe ſecuritatis cauſa ſecretò conſpirarent, dum tamen ad ſpeciem Senatui obtemperarent.

Ambit cum Antonio reconciliationem.

X. Antonius Lepido cõiungitur.

Interea Antonius ſuperatis Alpibus ad Lepidum acceſſit. Is Senatus autoritate motus, cum recipere cunctabatur; vbi tamen per internuncios cognouit, quæ à Cæſare de ſuo periculo ſcripta fuerant, & inter ſe milites vtriuſque familiariùs agere cœperunt, ipſi quoque duces conuenerunt; ſicque rurſus ad magnam potentiam peruenit Antonius. Nam præter eas copias, quas Mutina abduxerat, & egregium in iis equitatum, tres ei ſe Ventidij legiones adiunxerant. Nunc autem Lepidus in ſocietatem receptus cum ſeptem legionibus, cæteriſque auxiliis & bellico apparatu, Antonium reddidere formidoloſum. Lepidum autem vſque adeo odioſum, vt hoſtis cum ſuis omnibus à Senatu iudicaretur, quod per eum, bellum penè confectum redintegratum eſſet. Cum autem plurimum timeret, ne Cæſar ſe duobus illis coniungeret, eum lenire conatus eſt, pari cum D. Bruto poteſtate illi contra Antonium conceſſa. Ab eo tamen duas legiones alienare, & ad Brutum afficere, donatiui diſtributione conati ſunt.

Lepidus hoſtis à Senatu iudicatur. *Cic. l. 12. ep. 10.*

XI. Cæſar milites in Senatum exaſperat.

Tum Cæſar non amplius cunctandum ratus, milites ſuos in Senatum exaſperat, iniurias ſibi à Senatu factas enumerat, idque agi docet, vt Pompeiani rerum potiantur, Cæſariani ſigillatim opprimantur omnes. Itaque ſuam quoque ſalutem in ſummo diſcrimine verſari. Quod ſi eorum opera Conſulatum adipiſcatur, & illos integra præmia, & Cæſaris beneficia, & ſe debitam paternis manibus vltionem conſecuturum, ſicque finem bellorum fore. Cumque ad hæc exercitus alacriter acclamaſſet, miſſi ſunt ad Senatum centuriones, qui Conſulatum Cæſari peterent. Senatu autem eius ætatem cauſante, agebat is tunc annum

Conſulatū per eos poſtulat.

vigeſimum, iſque iam fere erat in exitu, reſponderunt, Coruinum quoque & Scipionem Africanum iuuenes Conſules eſſe factos, alios quoquè enumerarunt, qui Rempub. iuuenes cum laude adminiſtarant. Quæ cum à Centurionibus confidentius dicerentur, à quibuſdam Senatoribus obiurgati, exercitum ita commouerunt, vt confeſtim ad Vrbem ſe duci poſtularet, ſe priuatis comitiis filium Cæſaris Conſulem creaturos.

XII. Et copias ducit ad Vrbem.

Quos vbi Cæſar ita incitatos vidit, vtendum opportunitate ratus, cum octo legionibus, & idoneo equitatu, reliquiſque auxiliis caſtra mouet, Rubiconem, vnde pater eius fecerat belli ciuilis initium, traijcit, copias bifariam diuidit, ipſe cum ſelectis antecedit, vt superueniret imparatis. Senatus, qui non ſolum Cæſarem in portis cum infeſto exercitu videret, ſed Lepidum etiam cum Antonio appropinquare ſciret, neminem autem adeſſe, qui vrbem tueretur, conſternatus, Cæſarem abſentem conſulem deſignat, & pecunias octo eius legionibus mittit. Sed mox & terroris, & facti pœnitens, Vrbem contra ipſum munit, præſertim cum duæ legiones ex Africa accitæ, ad portum eodem die appuliſſent, & adeſſet altera legio, quā Plancus præſidio Vrbi reliquerat. Quæ cum Cæſar cognouiſſet, ad Vrbem properat, & quidquid eſt vltra Quirinalem collem occupat, moxque cum idoneo comitatu Vrbem ingreditur: eique tres vrbanæ legiones ſeſe dedunt, & publica pecunia potitus, eam militi diſtribuit, datis viritim bis millenis quingeniſque ſeſtertiis.

Terror Senatus.

Vrbem ingreditur, eique vrbanæ legiones ſe dedunt.

XIII. Cōſul creatur, & Pædium collegam aſſumit. *Appia l. 3. ſub fi. Dio l. 46.*

Deinde in comitiis Conſul creatus, collegam ſibi aſſumpſit Q. Pædium, qui portionem ſuam ex Cæſaris hæreditate illi donauerat. In Vrbem Conſulari pompa ingreſſus, ſacris de more peractis, ſe rurſus in patris familiam & nomen comitiis curiatis inſeruit: Dolabellam, qui hoſtis à Senatu iudicatus fuerat, iam mortuum abſoluit. Cæſaris percuſſores publico iudicio accuſari, ac damnari curat, populo non obſcurè ingemiſcente. Quem nihilominus Senatus variis ornauit priuilegiis, eoque maxime, vt legibus ſolutus eſſe cenſeretur, gratiam ex neceſſitate colligens. Amicitiam porro cum Antonio Cæſar contracta affinitate, ſolidauit, priuigna Antonij ſibi deſponſata. Lepidum quoque & Antonium, de hoſtibus amicos publicè declarari curat. Quod Senatus neceſſitate cogente approbauit, etſi videbat eo facto, non ſolum decreta ſua ignominioſè irritari, ſed autores etiam publicæ libertatis deſeri, ac miſerè prodi: imo auxilia etiam Cæſari contra Brutum & Caſſium adminiſtrari. Illud quoque perincommodè contigit hoc tempore, vt Antonio D. Brutum perſequente, Aſinius Pollio ei ſe cū duabus legionibus, L. Plancus cum tribus adiungeret. D. Brutus, dum ad M. Brutum in Macedoniam contendit, decem legionibus amiſſis, captus ad Aquileiam occiditur: eius caput ad ſe miſſum Antonius ſepeliri curauit.

Percuſſores Cæſaris damnari curat.

Ad eū Pollio & Plancus deficiūt cum ſuis copiis.

D. Bruti cædes.

XIV. Conuentus pro Triumuiratu. *Appia. l. 4.*

Sublato D. Bruto, Antonius & Lepidus, cum valido quiſque præſidio, in Italiam ad Cæſarem veniunt, quibus Cæſar cum valido quoque circa Mutinam occurrit, & de communi conſilio, de publica re deliberaturi, in parua quadam ac plana inſula conueniunt, & amicis ad pontes relictis, ſoli tres conſpicui conſedere, Cæſare propter magiſtratum medio. Ibi colloquio per biduum habito, hæc ſtatuerunt, vt Cæſar in reliquum annum Ventidio Conſulatu cederet, vt nouus Triumuirorum magiſtratus ad tollendas ciuiles diſſenſiones crearetur, cumque Lepidus cum Antonio, & Cæſare, in quinquennium Conſulari poteſtate gererent, iidemque vrbanos magiſtratus in quinquennium deſignarent. Prouincias ita partirentur, vt Antonius haberet vniuerſam Galliam, excepta prouincia Narbonenſi: Huic vero Lepidus præeſſet, vna cum Hiſpania. Cæſari tribueretur Africa, cum Sicilia reliquiſque inſulis; dilatis in aliud tempus prouinciis, quibus præerant Brutus & Caſſius: cum quibus Cæſarem & Antonium bellum gerere placuit. Nam Lepidus in proximum annum deſignatus Conſul, in vrbe manſurus erat, & Hiſpaniam per vicarios adminiſtraturus.

Et quæ in eo conſtituta.

XV. Proſcriptio à Triumuiratu.

Sed ante omnia viſum eſt inimicos tollere, ne longinquam expeditionem ſuſcipientibus, à tergo detrimento eſſent, aut formidini. In proſcriptorum autem catalogum ſuos quiſque referebat inimicos, quo fiebat, vt aliquos cuipiam ipſorum amicos, aut etiam conſanguineos immani commutatione morti deſtinarent. Nam Cæſar Ciceronem ceſſit Antonio, Antonius Cæſari L. Cæſarem auunculum ſuum, Lepidus Paulum fratrem morti cum cæteris deſtinari paſſus eſt. Itaque hæc proſcriptio Syllana fuit acerbior, tum aliis rebus, tum quod in illa ſoli Syllæ inimici peribant, in hac tres proſcriptores, ſuos quiſque inimicos perdebat. A principio autem ſeptemdecim tantùm è potentioribus proſcripti ſunt, in quibus Cicero in primis, qui anno ætatis 64 Antonij gladio extinctus eſt; poſt modum ſumma ad ducentos excreuit, vt tradit in Bruto Plutarchus. At Appianus ait proſcriptos bonis publicatis, Senatores trecentos, equites Romanos bis mille, quorum plurima exempla valdè luctuoſa recenſet. Non tamen omnes occiſi ſunt, multi quippe in Siciliam ad Sex. Pompeium euaſerunt, qui & ipſe proſcriptus inſulam habebat in poteſtate: nonnulli ad Cornificium in Africam, multi etiam ad Brutum & Caſſium in Aſiam profugerunt.

Multis cæſis, multi effugiunt.

ANNVS MVNDI 4012.

HYRCANI II. 34. HEROD. æt. 31.

OCTAVIANI 2. Imperij Rom. 7.

CLEOP. 9. AN. IVLIANVS 4.

OLYMP. CXXCIV. A. 3. VRB. CO. 711.

ANTE CHRISTVM 41.

I. Triumuiratus 2.

SEcundus Octauiani annus, ſecundus eſt Triumuiratus, ſed vtrobique inchoatus duntaxat à decimo ſcilicet Calend. Octobris prior, poſterior à 5. Calend. Decembris. Sic enim nos oportet annos numerare, qui eos à Calendis Ianuariis auſpicamur. Cæterum inſignis hic annus fuit, tum ortu Tiberij Cæſa-

ris, tum

ris, tum Philippenſi clade, qua victis, extinctiſque Bruto & Caſſio, publicæ libertatis aſſertoribus, illa poſtrema pene ruina proſtrata eſt. Dum ergo Roma, totáque Italia proſcriptorum ſanguine cruentatur, noui Coſſ. ipſique in primis Triumuiri, ſummis honoribus Cæſarem mortuum affecerunt, ſacello in foro, in quo eius corpus crematum fuerat, cum iure aſyli excitato, & iureiurando edito, tum de actis eius ratis habendis, tum de eiuſdem morte vindicanda, vt ea ratione & gloriæ ſuæ, & ſecuritati maturè conſulerent: quo etiam ſpectabat vrbanorum magiſtratuum in plures annos deſignatio. Quibus rebus Romæ conſtitutis, vrbem Lepidus, & Conſul & Triumuir tenuit, Antonius Brundiſium prior petiit, Regium Cæſar, vbi à Pompeianis aliquandiù retenti ſunt, qui mari valida claſſe potiebantur.

Cæſari mortuo delati honores. *Appia. l. 4.*

Antonius & Cæſar Brutum & Caſſ. adeunt.

II. Cleopatræ naufragiũ.

Caſſius autem, qui ab inuadenda Ægypto crebris Bruti literis reuocatus fuerat, Murcum tamen Syriæ præſidem, quem claſſi præfecerat, ad Peloponneſum ſtare iuſſit, vt Cleopatram, quæ ad Cæſarem & Antonium cum claſſe nauigabat, dum præteruheheretur inuaderet; ſed illa ingenti afflicta naufragio, in Africam reiecta eſt. Murcus ne otioſus eſſet, traiecit Brundiſium, vt impediret ne reliquus exercitus, vel commeatus hoſtium tranſueheretur. Poſtquam autem Brutus & Caſſius ad Smyrnam conuenere, etſi Brutus quamprimum in Macedoniam abeundum putabat, cenſuit tamen Caſſius Rhodios prius Lycioſque debellandos, qui aduerſariis fauebant: à quibus deuictis, aurum omne argentumque, ſacrum profanumque corraſere; immenſas enim vbique opes colligebant, quas in milites profunderent, & eos præſertim, qui ſub Cæſare militarant, in officio largitione continerent.

Plut. in Bruto. Brutus & Caſſius Lycios & Rhodios opprimũt.

III. Cæſariani fauces Thraciæ occupant.

Interea Ceditius & Norbanus, quos Cæſar & Antonius cum octo legionibus in Macedoniam præmiſerant, Thraciæ fauces occupaturt. Caſſij tamen & Bruti copiæ, regulo quodam Thraciæ duce, Philippos longiore itinere peruenere, quos dum propinquos illi ſenſere, deſertis anguſtiis ad Antonium ſe contulere. Paulo autem priùs ad Melanum ſinum luſtratus eſt exercitus, & donatiuum promiſſum militi diſtributum, vbi Caſſius orationem habuit ad exercitum, in qua & de cauſæ ſuæ æquitate & aduerſariorum iniuſtitia diſſeruit, de commeatuum commoditate, qui hoſtibus erant impeditiſſimi, de communi omnium in ſe beneuolentia, & odio in aduerſarios, propter proſcriptionis crudelitatem, aliiſque ad militem benè animandum comparatis. Eam concionem altera largitio ſubſecuta eſt, qua milleni & quingeni ſeſtertij militi viritim diſtributi ſunt, Centurioni quintuplum, Tribuno proportione.

Caſſius ſuos ad pugnam animati. Eiuſdem in milites profuſio.

IV. Copiæ vtrorumq;.

Caſſij & Bruti copiæ in nouemdecim legionibus, erat ad 80. millia peditum, & equitum 12. millia, præter alia quinque millia, quæ reges & tetrarchæ ſocij adduxerant. Antonius autem ſub ſignis habuit equitum tredecim millia, peditum aliquanto plures quam Brutus & Caſſius. Antonius cum inſidiis quibuſdam parum feliciter eſſet vſus, animum demiſit. At Cæſar, qui ad Epidamnum æger relictus fuerat, accelerauit iter, veritus ne Antonius ſe abſente vinceret, ſicque fieret contra ſe potentior, aut vinceretur, ſicque Caſſius & Brutus contra vtrumque viribus augerentur. Vtrique caſtra communiere, ſed commodiore loco Caſſiani, qui hoſtem quotidie prouocantem, commeatus inopia debellare cupiebant; & feciſſent, niſi ad priùs prælium ab hoſtibus, ad poſterius à ſuis ipſi duces pertracti fuiſſent.

V. Prior pugna.

Prioris pugnæ occaſio hæc fuit. Cum Antonius viam occultam per paludem ad caſtra Caſſij ſtruxiſſet, & per expeditas cohortes, multa loca natura munita, propè Caſſij caſtra vallaſſet, & Caſſius contra viam mediæ paludis interrupiſſet, ſic vt iis qui tranſierant nullus eſſet receptus ad ſuos, nec reliquis ad ſuccurrendum trajectus; iratus Antonius copias ſuas ad oppugnanda Caſſij caſtra conuertit. Quod Bruti milites ignominioſum rati, non expectato imperio, ex latere in eos irruentes, pleroſq; occiderunt, & inchoato ſemel prælio, in oppoſitam ſibi Cæſaris aciem irruerunt, coactamque terga vertere perſecuti, etiam caſtris potiti ſunt, abſente tum Cæſare. Et viciſſim Antonius, caſtra Caſſij, qua parte minus cuſtodiebantur propter loci firmitatem, inopinata audacia inuaſit; quod vbi a Caſſianis auditum eſt, fracti animis fuga diſperſi ſunt, neſcientes parem cladem Cæſarianis a Bruto illatam, atque adeo duplo maiorem.

VI. Voluntaria cædes Caſſij. *Appia. l. 4.*

Ergo Caſſius pudore amiſſorum caſtrorum, deſperatione ſua partium ſuarum cladem, voluntaria cæde longe maiorem fecit, quæ maiore etiam in culpa fuit, ſi antequam famuli ferrum iugulo exciperet, Brutum didicit ſua ex parte victorem: quod tamen neſciſſe, ſed omnia potius perdita crediditſſe, Velleius, Dio, Plutarchus in Bruto confirmant. Ceterùm ne accepta clades terreret exercitum, aut nimio mœrore affligeret mortui præſentia, cum clam ſepeliendum curauit, auuocatáque concione docuit multo grauiora damna hoſtem, quam ſuos accepiſſe, illudque accuratè demonſtrauit hoſtem penuria commeatus breui oppreſſum iri, interclus is omnibus ex locis commeatibus; cum è contrario ſuo exercitui affatim cuncta ſuppeterent, & quam vellent diù ſuffectura eſſent. Nihilominus vt eos & ad pugnam alacres, & ad iuſſa obedientes haberet, rurſus millenos ſeſtertios militibus viritim diuiſit; quin etiam poſt victoriam ſe eis Lacedæmonem & Theſſalonicam diripiendas traditurum promiſit. Quo tam injuſto facinore ſuſcepto, iratus Deus, mox permiſit vt milites, quibus tam iniquè gratificari voluit, & illum & ſeipſos in perniciem, pugnæ cupiditate pertraherent.

Brutus ſuos animat, eiuſdemque iterata largitio.

Io. Fran. Plut. in Bruto.

VII Cæſariani pugnam expetunt.

Cæſarianos porro ad pugnam accelerandam vrgebat in primis ille metus, ne Sextus Pompeius, qui Sicilia potiebatur, & magna claſſe imminebat Italiæ, eam occuparet, accedebat & fames. Itaque Antonius qui ſenſit Brutum niſi coactum non pugnaturum, concione ad ſuos habita, non dubitauit commeatuum neceſſitatem exponere, docereque omnium ſalutem in accelerando prælio, quo de ſumma rei decerneretur, eſſe collocatam. Itaque hoc erat vtrorumque ſtudium, vt alij ad pugnam adigerent, alij vt ne inuiti pugnare cogerentur: illi cauillis & conuitiis clauſos impetebant, iſti famelicis inſultabant. Plurimos dies ea res tenuit, cum Bruti milites indignari cœperunt, quòd tãquam

mulieres clauſi tenerentur, quaſi virtuti eorum Imperator diffideret. Ductores quoque ordinum, etſi Bruti conſilium probabant, quo tot ciuium ſanguini parcebatur, pugnam tamen freti militum alacritate cupiebant, quod citiùs affore victoriam putarent.

VIII. Quã à Bruto extorquent ſui milites.

Cum ergo querelæ increbreſcerent, & iam Tribuni ipſi militum voluntati manus darent, & periculum eſſet ne qui ſub Cæſare pridem militauerant, ad hoſtem indignantes tranſirent, ingemuit Brutus, dolenſque eos dubiam fortunam certæ victoriæ anteponere, in ſuam ipſorumque perniciem, ceſſit illis, & in aciem produxit, & ordines obequitans admonebat, vt quoniam pugnam ab inuito Imperatore extorſiſſent, darent operam, vt ne vel ducem, vel milites pugnæ pœniteret. Hoſtis quoque gaudio triumphabat, quod ad pugnam aliquando ventum eſſet, & vt illos vrgebat extorta pugnandi licentia, ita hos neceſſitas acriùs ſtimulabat, qui ſcirent, aut vincendum, aut fame & hoſtium arbitrio pereundum. Itaque pugnatum eſt acerrimè. Aderant quippe tres Imperatores vndique conſpicui circumcurſantes, hortantes, ſuccurrenteſque, prout res exigebat, & defeſſis, mortuis, vulneratis, integros ſufficientes. Dextrum cornu, in quo pugnabat Brutus ſiniſtrum hoſtium impulit, ſed alterum cornu non ſuſtinuit hoſtem, ſed auerſum eſt in fugam, qui autem id ſuderant, Brutum circumuenerunt. Denique paſſim cædes Brutianorum heri cœpta, receptu fugientium ad caſtra à Cæſare intercluſo, & Antonio toto campo volitante, & elabendi vias dimiſſis vndique equitibus, occupante.

Poſtrema pugna Brutus vincitur. *Plut. in Bruto.*

IX. Et deſertus à ſuis, ſeruo ſe interficiendum præbet.

Brutus nihilominus cum ſatis multis ſuorum in montes refugit, vt noctu, reuerteretur in caſtra, aut in mare deſcenderet, & cum iis pernoctauit armatus; & ſequenti die deſertus à ſuis, Stratoni ſeruo ſe interficiendum dedit, qui ſui ipſius cædem antea ſapienter improbauerat, eoque nomine Catonem reprehenderat. Ea cæde cognita, reliquiæ exercitus, quatuordecim ferè millia, miſſis ad Cæſarem & Antonium legatis, impetrata venia, eorum legionibus adſcripti ſunt: omnia præſidia, arma, pecuniæ, commeatus in hoſtium poteſtatem venere. Tanta fuit vtriuſque pugnantium fortitudo, cupiditaſque vincendi, vt exæquato vtroque prælio, non minor cæſorum numerus apud victores receptus fuerit, vt omnino ſupra 150. millia ciuium Romanorum deſiderata videantur. Hic finis Bruti, & Caſſij, & belli Philippenſis fuit, qui ſicut Imperatorem ac benefactorem ſuum, & Reipub. principem, nec opinantem oppreſſerant, ita vlciſcente Numine, vltro ſe ipſi, ac ſeruili ferro confecerunt.

Belli clades & finis.

X. Ortus Tiberij Cæſaris. *l.3. n.5.*

Hoc anno, ſed extremo, puta 16. Cal. Decembres, M. Æmylio Lepido iterum, & L. Munacio Planco Coſſ. natus eſt Tiberius, qui Auguſto ſucceſſit. Natus autem Romæ in palatio, poſt bellum Philippenſe; ſic enim in faſtos, & acta publica relatum fuiſſe teſtatur Suetonius. Ex quo intelligi poteſt, Philippis Nouembri menſe debellatum fuiſſe. Parentes habuit T. Claudium Neronem, & Liuiam Druſillam. Gener poſtea Auguſti, ex Iulia eius filia, factus eſt. Octauij filius, & Cæſar dictus eſt, quomodo ipſemet Octauius Iulij Cæſaris filius fuit.

XI. Tyranni in Syria, & res Iudaicæ. *Ioſeph. l.14. c.20. Appia. l.5.*

In Syria porro legati, quos ſibi ſubſtituerat Caſſius, in ſingulis ciuitatibus tyrannos agebant, Fœlix Hieroſolymis, Fabius Damaſci, Mario Tyri. Cumque Hieroſolymis orta eſſet ſeditio, Phaſaelus frater Herodis, opera ciuium adiutus, Fœlicem vicit, licet ei Hyrcanus metu Romanorum faueret. Herodes qui morbo præpeditus fratri opem ferre nequiuerat, ſanitati reſtitutus in Iudæam veniens, caſtella, quæ frater Malichi occupauerat, recepit, & Marionem Tyriorum tyrannum ex Galilæa pepulit, in qua ille tres arces occupauerat, & Antigonum Ariſtobuli filium, qui Marionis & Fabij ope Iudæa potiri cupiebat, prælio ſuperatum Iudæa profligauit, & Hieroſolymam reuerſus, magno cum honore acceptus eſt, deſponditque vxorem Mariammen filiam Alexandri Ariſtobulo geniti, & Hyrcani ex filia neptem. Qui tamen iam antea Doridem Idumæam duxerat, ex qua ſuſcepit Antipatrum filiorum ſuorum natu maximum.

Herodes Mariãmen ſibi deſpondet.

ANNVS MVNDI 4013.

HYRCANI II. 35. HEROD. æt.32.

OCTAVIANI 3. Imperij Rom. 8.

PRÆS. SYR. M. ANTONIO CLEOP. 10.

OLYMP. CXXCIV. A. 4. VRB. CO. 712.

ANTE CHRISTVM 40.

I. Belli reliquiæ diſperſæ.

Confecto Philippenſi prælio, & exequiis ab Antonio perhonorificè Bruto perſolutis, Lipſaniſque ad Seruiliam eius matrem miſſis, qui ad Cæſarem & Antonium non transfugere, cum iis qui in Thaſo & Creta eaſdem partes ſecuti fuerant, magno numero ad L. Murcum, & Ænobarbum, qui claſſi præerant, in mare Ionium ſe contulere: vbi diuiſi pars cum Murco Siciliam petiit, & Sex. Pompeij vires auxit, pars cum Ænobarbo propriam factionem, eamque non diuturnam conſtituit. Nam breui omnes Cæſaris Octauiani iugum volentes nolentes ſuſcepere. Cæſar quoque & Antonius imperium Romanum noua partitione diuiſerunt, nulla neque Senatus, neque populi Romani autoritate; ac ne collegæ quidem Triumuiratus expectato conſenſu, vt Orientales Prouinciæ Antonio cederent, Cæſari Occidentales. Iam enim Lepidum deſpiciebant, & calumnia, quaſi Sex. Pompeio faueret, de gradu deijcere cogitabant. Diuiſerunt & copias, ex quibus Antonius ſex legiones aſſumpſit, & equitum decem millia. Cæſar equitum quinque millia, & legiones quinque, præter eas quas in Italia habebat, ſub imperio Fuſij Caleni.

Antonius & Cæſar Romanum imperium ſibi partiuntur.

II. Antonij geſta in Græcia & Aſia quam tributis exhaurit. *Plut. in Ant.*

Antonius inſtituto in Aſiam curſu, Græciam ex itinere inuiſit, Athenas in primis, quas multis donis affecit, viroſque doctos honorauit: inuiſit & Megarenſes, & Apollinem Pythium: moxque relicto in Græcia L. Cenſorino, tranſmiſit in Aſiam, vbi poſt ſacra Dianæ magnificè facta, ſupplices Caſſianos, qui in id aſylum con-

confugerant, liberos dimiſit, paucis exceptis, quos aliæ culpæ grauabant. Ibidem conuentus Aſiaticorum populorum collegit, verbo quidem vt de pace ageretur, re autem ipſa, vt pecunias ab eis exigeret. Quantum, inquit, noſtris inimicis dediſtis biennio, dediſtis autem decem annorum vectigalia, tantumdem nobis ſufficit, niſi quod intra annum accipere volumus. Hic illi ſe in terram abijcere, vim à Caſſio & Bruto perpeſſos, miſericordia potius, quàm mulcta dignos eſſe; non pecunia ſolum, ſed rebus omnibus fuiſſe ſpoliatos. Tandem autem impetrarunt, vt nouem annorum tributum intra biennium penderent. Quædam tamen ciuitates, quæ inſignem in modum proſtratæ fuerant, aliquam immunitatem ſunt conſecutæ, reliquis omnibus indixit tributa grauiſſima. Infinitis quippe egebat pecuniis, vt qui quinque millia drachmarum in ſingula capita militum ſuorum pollicitus fuerat, id eſt 875. Francos Gall. prater ſtipendia, ſpolia, prædaſque omnes.

Eiuſdem in milites largitio.

Scribit Ioſephus, Epheſi præſto fuiſſe Hyrcani legationem ad Antonium, Iudaicæ gentis publico nomine, cum munere aureæ coronæ, petentem vt quos Iudæos Caſſius captiuos abduxerat, quoſque eis agros ademerat à Tyriis occupatos, eis reſtitui iuberet, idque ab eo prolixè factum, ſcriptis ad Iudæos, Tyrioſque literis. Deinde etiam eodem ferè exemplo, Sidoniis, Antiochenis, & Aradiis. Eas controuerſias ſignificare videtur Appianus, cum ait Antonium diſceptationes ciuitatum ac regum ex arbitrio ſuo compoſuiſſe. Præcipua vero diſceptatio cum Cleopatra fuit, quam in Ciliciam ex Ægypto euocatam accuſabat, quod Cæſari auxilio non veniſſet, quam illa accuſationem non ſolum cumulatè refutauit, ſed accuſatorem ita cepit, vt eo pro arbitrio abuteretur ad domeſticorum cædes, iunioris præſertim ſororis Arſinoës, cum prius fratrem, cui regni ſucceſſio debebatur, decimum quintum annum agentem veneno ſuſtuliſſet, vt Appianus, & Ioſephus affirmant. Ea in Ægyptum reuerſa, Antonius diuiſo per hyberna exercitu, ad Cleopatram ſuam profectus eſt, à qua ſplendidè acceptus, apud eam traduxit hyemem, & ſui, & Romani imperij penè oblitus, eamque conſuetudinem cum Cleopatra contraxit, quæ vtrique perniciem, Ægypto attulit ſeruitutem.

III. Iudæorum ad eum legatio. *l. 14. c. 22.*

l. 5. Antonium Cleopatra cepit.

l. 5. l. 5 c. 4. Antonius adit Ægyptum.

Interea Cæſar dum Vrbem repetit, tam graui ad Brunduſium morbo affectus eſt, vt rumores etiam de illius morte ſpargerentur. Remittente autem ſe morbo, Vrbem ingreſſus, Antonianis literas Imperatoris ipſorum exhibuit; qui mox & Calenum iuſſerunt duas legiones reddere Cæſari; & in Africam ſcripſerunt Sextio, vt illi prouincia decederet; vtrumque factum eſt, eamque prouinciam ipſe Lepido dedit, vice Hiſpaniarum, & Galliæ Narbonenſis, quæ illi initio Triumuiratus obtigerant, quaſque ſibi Cæſar vſurpauit. Deinde cum vendidiſſet quod de bonis proſcriptorum ſupererat, moleſtiſſimum negotium deducendi milites in colonias, agroſque diuidendi ſuſcepit: quippe quod expulſionem exigeret priorum dominorum, ſine vlla culpa, nec ſuppeterent pecuniæ quæ bonorum ipſorum loco traderentur, & milites ſe inſolentiſſimè gererent, vt pote cædibus & rapinis iam pridem efferati, quique intelligebant ſe ducibus ſuis adhuc eſſe neceſſarios. Itaque bellum tota Italia exarſit, quod quia circa Peruſiam finitum eſt, Peruſinum eſt appellatum.

IV. Morbus Cæſaris, & res ab eo in vrbe geſta. *Plut. in Ant. Appian. Dio l. 48.*

Origo Peruſini belli.

L. Antonius Conſul, offenſus alioqui nimia Triumuirorum potentia, antiquum Reipub. ordinem reſtitui curabat, veteres agrorum poſſeſſores ad optimates confugientes excipiebat, cui vltro illi operam ſuam offerebant. Fuluia quoque vxor Antonij, virili animo prædita mulier, bello excitando incubuit, nimirum perſuaſa pacata Italia M. Antonium apud Cleopatram moraturum; rebus autem bello turbatis, properè reuerſurum. Illa ergo vt ad ſe maritum retraheret, & impuræ Cleopatræ eriperet, facem bello præbuit, & vicem mariti gerens, omnem propemodum Rempub. adminiſtrabat. Acceſſit repudium filiæ Fuluiæ à Cæſare factum, quod ſocrus inſolentiam non ferret. Itaque affinitate direm pta, fruſtratis pacificatoribus, bellum ſuſceptum eſt, quod L. cum ſeptemdecim legionibus gerebat, in quem tota Italia erat propenſior, priorque Vrbem cum exercitu occupauit, collega & Lepido nihil admodum propter ignauiam repugnantibus: & conuocata populi concione ſpem fecit Triumuiratus antiquandi. Itaque Imperator à populo conſalutatus, profectus eſt contra Cæſarem.

V. Autor eius L. Antonius Conſul.

Ad eum Saluidienus cum magnis copiis reuertebatur, cui L. profectus eſt obuiam, ſed Agrippæ Cæſariani opera cœpto fruſtratus, & ab vtroque inſidiis appetitus, non auſus cum vtroque manus conſerere, Peruſiam Vrbem munitam ſe recepit, ibique caſtra metatus eſt, expectaturus Ventidium, & ſi res ferret hyematurus. Sed mox Agrippa, & Saluidieno, ipſoque Cæſare ſuperuenientibus, obſeſſus eſt Peruſiæ tribus exercitibus; aliique Cæſariani properè acciti, ne Lucius belli caput elaberetur. Interea Fuluia duces omnes Antonianos vrgebat ad ferendam opem obſeſſo. Quibus Cæſar cum Agrippa profectus eſt obuiam, relicta interim ad Peruſiam cuſtodia. At illi priuſquam conjungerentur intermiſſo itinere, vnus Rauennam, alter Ariminum, tertius Spoletium ſe recepit. Cæſar oppoſita cuique, parte ſui exercitus, Peruſiam rediit, obſidionemque vehementiùs vrſit, tum ad eruptiones obſeſſorum vitandas, tum ne quid commeatus in vrbem importaretur, quæ ad tolerandam obſidionem erat imparata; eam tamen ad initium anni ſequentis ſuſtinuit.

VI. Pugnat contra Cæſarianos.

Peruſiæ obſidetur.

(∴)

ANNVS MVNDI 4014.

HYRCANI II. 36. HEROD. reg. 1.

OCTAVIANI 4. Imperij Rom. 9.

SVR. PR. M. ANTONIO. CLEOP. 11.

OLYMP. CXXCV. A. 1. VR. C. 713.

ANTE CHRISTVM 39.

I. Vrgetur obſidio Peruſiæ. *Appia.*

DVm L. Antonius fame validáque obſidione Peruſiæ premitur, ipſa nocte quæ præcedit Cal. Ianuarias, ratus hoſtes ſolemnitatis cauſa fore negligentiores, in ipſam eorum portam impetum fecit, ſed poſt acre certamen in vrbem repulſus eſt. Ventidius conatus ei ſuccurrere, repulſus, & ad Fulcinium caſtrum ab Agrippa obſeſſus eſt. Lucius fame preſſus ſeruis cibaria negat, nec patitur ad hoſtem tranſire, vnde agminatim fame confecti, in prægrandes foſſas proiecti, peſtilentiæ metu ſepeliuntur. Denique poſt crebras eruptiones irritas, fames & morientium multitudo, & ſubſidiorum deſperatio, & Cæſaris perfugas recipientis clementia, de pace ac deditione conſilia capere coëgit, timentem ne ſi ſolus obſtaret, Cæſari dederetur. Ergo poſt inutilem ad Cæſarem legationem, ipſemet eam cum duobus tantum lictoribus obiuit. Venienti Cæſar obuiam progreſſus, pari fiducię ſignificatione hominem excepit. Is veniam exercitui ſuo petiit, qui ipſius auſpiciis, ſuſcepto bello in optima cauſa fami ſuccubuerint, ſe autem eius volontati permittit.

Fitque deditio.

II. L. ſe dedit fidenter Cæſari.

Cæſar hac Lucij fiducia delectatus, manus dedit, nec paſſus eſt eum falli expectatione ſua. Poſtera die deditio facta eſt. Ipſe veteranos, quos armis depoſitis ob ingratudinem obiurgare, ac terrere decreuerat, ſuorum precibus dedit, eoque facto ſibi eos vehementiùs deuinxit, & vtrorumque beneuolentiam, fideique firmitatem promeritus eſt. Deinde L. cum Senatoribus euocat, quorũ L. apud ſe accipit, reliquos ſuis cõmittit, vt latenter eos in libera cuſtodia haberent: quorum poſtea nonnullos ex inimiciſſimis interfecit. Ciuibus veniam è mœnibus petentibus dedit, ſed ipſa vrbs vnius Ceſtij ædes ſuas deſperatione incendentis culpa, tota conflagrauit. Ita bellum Peruſinum confectum eſt.

III. Finis belli, & vrbis incendium.

Antoniani duces diſperſi. *Appia. l. 5. Ciuil.*

Reliqui duces Antoniani in multas diuiſi partes, alij aliò ſe contulere. Placus cum Fuluia vxore Antonij, eiuſque liberis ad eum nauigauit, Aſinius Pollio Domitium Ænobarbum, nuper Caſſianæ claſſi præpoſitum, ad partes Antonij pertraxit. Qui ineunte vere ex Ægypto ſoluens Tyrum peruenit, inde Cyprum, Rhodum, Aſiamque præternauigans, de Peruſina obſidione cognouit, incuſauitque L. fratrem, Fuluiam, & Manium in primis, qui non exigua eius belli cauſa fuerat: vxorem porro Athenis inuenit. Mox autem & Iuliam matrem, quæ dudum ad Pompeium in Siciliam ſe receperat. Eam inde Pompeius cum magnifico apparatu miſit ad Antonium, vt eum ad conſpirandum cum Pompeio contra Cæſarem adduceret. Is reſpondit ſe gratias Pompeio pro remiſſa matre habere, relaturum etiam ſuo tempore; & ſi bellum gerendum ſit contra Cæſarem, vſurum illius ſocietate, ſin autem fœdera icta manſerint, daturum operam vt Cæſari reconciliaretur.

Antonij & Pompeij quæſita ſocietas.

IV. Cæſar Antonij ruinam meditatur.

At Cæſar, qui iampridem Antonij ruinam animo deſtinarat, vbi eius opera Cæſaris percuſſores ſuſtuliſſet, ipſamque Rempub. ſubiugaſſet, vt eum paulatim debilitaret, magnas eius copias, quæ ſub Alpibus Fuſio Caleno ſuberant, eo moriente occupauit, Caleni filio omnia ſine certamine dedente. Ita Cæſar vndecim legionibus, & prouinciis ampliſſimis Gallia & Hiſpania potitus eſt. Nouis quoque colonis odioſum reddere conabatur Antonium affirmans eum cum exercitu venturum, ad veteres dominos reſtituendos, quorum plerique ad eum in Ægyptum confugerant. Quia tamen nauibus carebat Cæſar, quibus aduerſarij eius erant inſtructiſſimi, verebaturque ne illi cum quingentis nauibus, Italiam magna iam penuria laborantem, fame afficerent. Pacem cum Pompeio quærens, quoniam cum eo Antonius conſpiraſſe ferebatur. Scriboniam ſororem Libonis, ſoceri Pompeij duxit vxorem. Deinde quotquot Antonianos ſuſpectos habuit, alios alia occaſione ablegauit: & nominatim Lepidum in Africam ei deſignatum, cum ſex Antonianis ſuſpectis legionibus, L. autem Antonium in Hiſpaniam, ſed legatos ei addidit propræptores, qui eum clam cuſtodirent.

Et pacem interim cũ Pompeio quærit.

V. Antonius à Cæſarianis Brunduſio excluditur.

Interea Antonius, vxore Fuluia ægra Sicyone relicta, cum ducentis nauibus Ionium mare nauigabat, & ex itinere Domitium Ænobarbum cum ſua claſſe recepit. Quæ cauſa fuit vt Cæſariani, qui tenebant Brunduſium Antonium excluderent, qui ratus id ex Cæſaris ſententia fieri, oppidum oppugnare cœpit, ſcripſitque ad Pompeium, vt quantum poſſet claſſe inuaderet Italiam. Quibus cognitis Cæſar Brunduſium cum exercitu contra Antonium profectus eſt. Sed eos vtrique amici veterani, & in primis L. Cocceius Pollio ac Mecœnas reconciliarunt. Ea pax vt eſſet firmior, cum mors Fuluiæ, mulieris inquietis ingenij, nunciata eſſet, id egerunt pacificatores, vt Octauia ſoror Cæſaris, cuius maritus Marcellus nuper obierat, Antonio à fratre daretur, quod magna vtriuſque exercitus gratulatione confectum eſt. Tum vterque imperator imperium Romanum inter ſe iterum partiti ſunt, poſito vtriuſque ditionis termino Codropoli vrbe Illyrici, Lepido in Africam ablegato. Actum quoque de reconciliatione Pompeij: cui tum quidem Cæſar obſtitit, ad eam tamen mox vterque coactus eſt.

Cæſari reconciliatur.

VI. Fame in Vrbe graſſante pax cum Pompeio quæritur. *Appia. l. 5. Dio l. 48.*

Fames enim vrbem premebat Pompeio omnes tenente aditus, ne vllus mari deferretur commeatus. Itaque populus vociferabatur in principes, & pacem cum Pompeio conuiciis flagitabat. Denique per circulos in ſeditionem coibat, & ſi quid ad ipſos aggregari nollent, ſaxis impetebant, Magiſtratum quoque ad ſedandas turbas progreſſum, lapidatione foro eiecerunt. Cæſarem quoque ipſum & Antonium ad ſeditionem ſedandam progreſſos lapidibus penè oppreſſerunt, ſtatuaſque eorum deiecerunt. Tandem Libone interueniente, qui nuper ſororem Cæſari nuptui dederat, &

ſocer erat Pompeij, & Mutia Pompeij matre minis populi compulſa, legationem ſuſcipiente, ad colloquium Principum iuxta Puteolos conuentum eſt, ibique non iniquis conditionibus inita pax, eaque mutuis conuiuiis, non ſine periculo confirmata, populo Romano gratiſſima contigit. Poſt hæc Cæſar in Galliam nonnihil turbatam expeditionem ſuſcepit, Antonius ad bellum Parthicum profectus eſt.

Et ad Puteolos conficitur.

VII. Res in Aſia ab Antonio geſta.

Eius autem actibus tam præteritis quam futuris S.C. approbatis, duces cum copiis paſſim dimiſit pro arbitratu ſuo, regeſque conſtituit, Herodem Iudæorum & Samaritarum, Ponti Dariũ Pharnacis filium, Mithridatis nepotem, Amyntam Piſidarum, Polemonem partis Ciliciæ, aliosque aliarum gentium, certum tributum pendere iuſſos. Quibus conſtitutis Athenis cum Octauia, ex qua iam filiolam, teſte Plutarcho, ſuſceperat, vt ſuperiore anno Alexandriæ cum Cleopatra, hyemem in ſummo luxu tranſegit. Etſi autem feſtinamus, duo tamen nobis neceſſario regustanda ſunt, ſtatus rei Parthicæ, & initium regni Herodis, ex quibus lux non modica ſequentibus afferetur.

Athenis hyemat.

VIII. Res Parthica. *Dio. l. 48. Ioſeph. l. 14. c. 25.*

Miſerat Caſſius Labienum, T. Labieni filium, qui bello Pharſalico à Cæſare defecerat ad Pompeium, ad Orodem Parthorum regem ante pugnam Philippenſem, vt inde auxilia euocaret. Is ibi aliquandiù commoratus eſt, quod Rex nec Caſſium iuuare vellet, neque ei auxilia negare auderet. Nunciata vero clade exiſtimans Labienus victores nemini veniam daturos, cum Parthis vitam degere inſtituit. Vbi autem turbas inde ſubſecutas didicit, Parthis autor fuit belli Romanis inferendi, & Syriam cum vicinis regionibus occupandi: cui etiam bello ſe obtulit ducem. Perſuaſus Orodes filium ei Pacorũ cum magnis copiis committit, cũ quibus totam Syriam, præter Tyrum, partim vi, partim deditione occupauit. Pacorus autẽ in Paleſtinam progreſſus, depoſito Hyrcano Romanorum amico, eius nepotem Antigonum rebus præfecit, mille talentis ab ipſo promiſſis, Phaſaelo & Hyrcano in vincula coniectis, & Herode in Arabiam fuga elapſo. Et ne Hyrcanus populi fauore in priſtinam reſtitueretur dignitatem ei auriculas amputauit: Phaſaëlus autem vinctus, capite ad ſaxum alliſo, ſibi vitam abrupit.

Pacorus regem creat Antigonum.

Phaſaëli mors.

IX. Herodes Romam venit. *l. 14. c. 28.*

Herodes autem cum ab Arabum rege, metu Parthorum non acciperetur, Romam venit, cum Cæſar & Antonius adhuc in Vrbe eſſent, Caluino, vt ait Ioſephus, & Pollione Coſſ. Ibi ante omnes Antonio enarrauit, quæ ſibi in Iudæa contigiſſent, quæ fratri, quæ Hyrcano pontifici, quæ Antigonum fortuna ope Parthorum extuliſſet, ſe autem abieciſſet. Ea narratio cum Antonij commiſerationem erga Herodem excitaſſet, accedente etiam hoſpitij paterni memoria, & inprimis pollicitatione pecuniæ, ſi eius ope rex fieret; accenſo quoque odio in Antigonum, tanquam hominem turbulentum ac Romanis inimicum. factus eſt in Herodem pro penſior, ſicut & Cæſar, partim vt gratificaretur Antonio, partim propter Antipatrum, qui cum eo in Ægypto militauerat. Itaque conuocato Senatu, cum docuiſſet Antonius conducere ad Parthicum bellum quod erat in manibus, Herodem regnare, hoſtis declaratus eſt Antigonus, Herodi Regis nomen omnium ſuffragiis delatum eſt. Dimiſſoque Senatu Antonius & Cæſar medium habentes Herodem exiuerunt, Conſulibus cæteriſque magiſtratibus cum in Capitolium, indeque in domum Antonij, conuiuij cauſa deducentibus. Hoc ergo anno, ſuo eius fingem, inchoatum eſt regnum Herodis, aut ſi mauis, regnandi ius Romæ acquiſitum, anno ætatis 35, vt pote quem natum diximus an. V. C. 681. ferè exeunte.

Rexque nominatur ope Antonij.

X. Reuerſus ad ſuos Antigonũ bello petit. *Ioſeph. l. 14. c. 26. & 27.*

Herodes porro intra ſeptimum diem ex Italia profectus, Ptolemaidem appulit, collectiſq; copiis per Galilæam contra Antigonum venit, qui Ioſephum Herodis fratrem in Maſſada obſidebat. Is obſidione ſoluta Hieroſolymam ſe contulit, quem Herodes cum Silone Romano duce ſecutus, ad occiduam vrbis partem caſtra poſuit, profeſſus ſe publico bono veniſſe iniuriarum immemorem. Verum Silo, qui pecunia ab Antigono corruptus fuerat, cum inopiam commeatus cauſaretur, vt occaſionem haberet deſerendæ obſidionis, Herodes operam dedit, vt exercitus rebus omnibus abundaret. Cætera reliquo anno ab Antigono & Herode geſta ex Annalibus petantur. De Ventidio quem Antonius ad reprimendos Parthorum impetus præmiſerat, addo eum rem præclarè geſſiſſe contra Parthos, & Labienum, qui de ſubacta Syria & Cicilia exultans, Parthici Imperatoris nomen vſurpabat. Prælio enim contra eos congreſſus victor euaſit, cæſo Labieno, & Phraate, præſtantiſſimis Regis Orodis ducibus, quod nuncium ad Antonium Athenis hyemantem delatum eſt. Ventidius Ciliciam, indéque Syriam ſine prælio recepit, multaſque pecunias exegit ab iis, qui à Parthis ſteriſſent.

Ventidius Parthos vincit, recipitque prouincias. *Dio. l. 48*

ANNVS MVNDI 4015.

HIRCANI II. 37. HEROD. regni 2.

OCTAVII 9. Imperij Roman. 10.

PRÆS. SYR. M. ANTONIO. CLEOP. 12.

OLYMP. CXXCV. 2. VR. CO. 714.

ANTE CHRISTVM 38.

I. Siculum bellum renouatur.

QVies hoc anno populo Romano futura videbatur à bellis ciuilibus, pace inter Triumuiros reconciliata, & cum Sex. Pompeio conſtituta. Verum Siculum bellum contra Pompeio cito renouatum eſt. Erat enim in pactis conuentis, vt Peloponneſus Pompeio traderetur: quod Antonius facere cunctabatur; dicebat quippe ea lege promiſſam, vt expectaret dum illi debita ſoluerent, aut ipſe ſe eorum debitis oneraret. Quod ægrè ferens Pompeius qui debita ſibi cum prouincia data volebat, bellum clam per piratas incœptabat, & ad grauius bellum apparatum faciebat; vt cum nondum ſatis remedij vrbanæ fami allatum eſſet, vulgò iactaretur hac pace non malorum finem inuentum, ſed quartum tyrannidi ſocium additum. At Antonius cum in Græcia hyemaret exinanibat tributis prouinciam. Et quidem etiam per iocum. Nam Athenis Bacchum ſe, ſiue Dionyſium appellari voluit: cui Athenienſes ad adula-

Antonius ducit Mineruam.

tionem nati, inter reliquos honores ei Mineruam deſponderunt: Ille probare ſe id matrimonium dixit, ſed dotis nomine quadragies ſeſtertiûm exegit, id eſt ducenta millia librarum Turon.

II. Cæſar in Siciliam bellum parat.

Cæſar autem, qui hoc anno Iulia filia auctus eſt (hæc eſt quæ poſtea Marcello nupſit, deinde Agrippæ, poſtremo Imperatori Tiberio) cum Pompeium in bellum propendere cerneret, captos aliquot piratas torſit, qui faſſi ſunt ſe à Pompeio ſummiſſos; quod Cæſar vulgauit, & ipſi Põpeio per literas ſignificauit: ille ſe prius excuſato, de Peloponneſo querebatur. Sic totus hic annus in ſuſpicionibus, querelis, bellique apparatibus conſumptus eſt. Lepidus ex Africa accerſitus eſt, ſed ille non ſtatim paruit, vt ait Dio. Cæſar Antonium euocauit Athenis Brundiſium ad certam diem, vt de hoc bello conſilia cum ipſo conferret, ſimulque naues longas Rauenna, exercitum è Gallia, cæterumque apparatum properè acciuit Brundiſium, & Puteolos, vt Siciliam ex vtroque latere inuaderet, ſi idem Antonio videretur. Venit is ad præſtitutam diem, ſed abſente Cæſare regreſſus eſt, ſiue id bellum improbans, ſiue potius Cæſaris apparatum metuens, quod eò cum paucis ipſe aduenillet, ſibi enim inuicem ſemper ſuſpecti fuerunt, propter imperandi cupiditatem.

l. 48. 385. Gr. Lat.

III. Ventidius rurſus Parthos vincit, & Romam mittitur.

Interea Ventidius Pacorum Regis Parthorum filium, in Syriam irruentem in agro Cyrreſtico magna cum ſtrage vicit, vbi inter primos Pacorus ipſe cecidit. Rurſumque tribus victos præliis perſequi noluit, vt aliquid agendum Antonio, inuidiæ declinandæ cauſa relinqueret. Cumque Samoſatis Antiochum Comagenum obſideret, eò venit Antonius, qui Ventidium Romam ad triumphum miſit, quem ſequenti anno geſſit. Antonium mox adiit Herodes cum auxiliaribus copiis, à quo multo cum honore acceptus eſt, & Comageno caſtrum dedente perfectum eſt bellum. Soſio prouinciam Antonius cum exercitu tradidit, commendatoque illi Herodis negotio, Antiochiam venit, accerſitamque illuc Cleopatram immenſis donis affecit. Totas quippe donauit prouincias, ſiue ad oſtentendam imperij Romani magnificentiam, ſiue ad probandam ſuam in mulierem beneuolentiam, ex qua duos vno partu liberos ſuſceperat, filium quem vocauit Alexandrum, & filiam cui Cleopatræ nomen dedit, cum cognomine Solis & Lunæ.

Antonij in Cleopatrã profuſio, ex ea duos liberos ſuſcepit.

IV. Herodes venit Antiochiam, & fratrem amittit. *Ioſeph. l. 14. ca. 27.*

Cæterum Herodem quoque arbitror, cum Antonio veniſſe Antiochiam, cum iam Soſius duas legiones præmiſiſſet in Iudæam ibi hyematuras, & primo quoque tempore contra Antigonũ pugnaturas. Cum autẽ apud Daphnem Antiochiæ ſuburbium eſſet, nuncium de caſu fratris accepit. Is enim immemor mandatorum fratris, ad Hiericuntem profectus, ab hoſtibus circumuẽtus occubuit, ſex cohortibus amiſſis; eius caput Pheroras frater 50 talentis ab Antigono redemit. quo facto multa in Galilæa & Iudæa turbata ſunt, de quibus Ioſephus conſuli poteſt.

ANNVS MVNDI 4016.

HYRCANI II. 38. HERODIS. 3.

OCTAVIANI 6. & Imp. Rom. 11.

PRÆS. SYR. M. ANTON. CLEOP. 13.

OLYMP. CXXCV. A. 3. VR. C. 715.

ANTE CHRISTVM. 37.

I. Bellum Siculum, & ratio temporis.

Bellum Siculum ſuperiore anno occultè ac diſſimulanter inchoatum, & vtraque ex parte non ſegnitèr apparatum, hoc anno palam erupit, geſtumque eſt, hoſtibus vtriſque gemino prælio nauali concurrentibus, ita tamen vt bis victoria in Pompeium propenſior, quam in Cæſarem fuerit, pro Pompeio modo virtute, modo tempeſtate pugnante. Cæterum in hunc annum hoc bellum cadere docet Dio, qui perſpicuè ad huius anni Coſſ. illud refert: docet & Appianus, qui illud in id tempus refert, quo prius quinquennium Triumuiratus ad exitum vergebat. Eſt autem hic quintus annus Triumuiratus, ſextuſque ſub anni finem tantummodo inchoatur. Non leue porro momentum rebus Cæſaris attulit Menodorus Pompeij libertus, cum eum inuiſum Pompeio, nobiles Romani, inuidia ſtimulante reddidiſſent. Ad Cæſarem enim cum claſſis parte defecit, in qua tres legiones militabant, ſimulque ei Sardiniam & Corſicam tradidit. Cæſar eum peramanter exceptum, ex liberto ingenuum fecit, & claſſi quam adduxerat præfectum. Caluiſio tamen totius claſſis præfecto, vt legatum ſubiecit.

l. Ciuil.

Menodorus deficit à Pompeio.

II. Prior pugna contra Cæſarianos obtenta.

Non prius ſenſit Pompeius transfugiſſe Menodorum, quam Cæſare in Siciliam cum terreſtri claſſicóque exercitu, aduentante, quem ſtatuit expectare Meſſanæ. Caluiſio autem & Menodoro Menecratem libertum ei infenſiſſimum cum magna claſſe oppoſuit: Et anticipi quidem marte pugnatum eſt, licet tamen ſponte demerſo Menecrate, Pompeianorum partes fuere potiores. At Cæſar, qui Regij erat, vt Caluiſij detrimentum accepit, obuiam illi per fretum venit, cuius maiori parte enauigata, & iam Syllæis ſcopulis appropinquante, in eum Pompeius Maſſana progreſſus impetum fecit, modo primas, modo poſtremas naues fatigans incurſibus, Cæſare prælium in freto non admittente, Demochare vero, quem Menecrati ſubſtituerat Pompeius, binis nauibus in ſingulas inuadente, quæ ſæua tempeſtate iam perturbatæ, & in ſaxa impingebant, & inter ſe collidebantur, & accepto mari peribant, aut in vicina ſaxa cum Cæſare deſiliebant, aut enatabant: vbi cum fame, rerumque omnium penuria luctabantur.

Cæſar malè à Pompeio, & mari habitus.

III. Clades nautica Cæſaris.

Prima luce Caluiſius & Metrodorus ad ſocios ſe adiunxerunt, totâque die ac nocte inſequenti miſerandum in modum vento, fluctibus, æſtuque coacti, naufragij, damnorumque ingentium participes fuerant, tantâque tempeſtate afflicti ſunt, quantam nullam indi-

genæ meminiſſent. Sed vt Cæſar prouidè proſpexit rebus ſuis, ita Pompeius inconſultè victoria vti neſciuit, & reliquias naufragiorum incolumes abire permiſit, nec trepidantem Italiam, rurſumque fame laborantem inuaſit, quæ Cæſari infenſa, bellum contra fœdera ſuſceptum inclamabat, nec illi pecunias, quibus maximè egebat, ſuppeditabat. Ipſe nihilominus Mecœnatis opera ad ſe inuitauit, atque allexit Antonium, & Agrippæ induſtria iteratò claſſem reparauit, & in bellum incubuit. Nam Antonius cum trecentis nauibus Tarentum appulit, nec tamen eius auxiliis Cæſar vti voluit, vel eum ſuſpectum habens, vel ei victoriæ gloriam inuidens. Quod licet ægrè ferret Antonius, quia tamen legionibus contra Parthos indigebat, Octauia interueniente, claſſem cum legionibus commutauit. Antonius enim 120 naues Cæſari continuo tradidit: Cæſar ei 20 millia legionariorum ex Italia ſe miſſurum promiſit, & expeditionem in Pompeium in ſequentem annum diſtulit.

Pompeij imprudentia, Cæſar recalescit.

Ab Antonio naues accipit loco legionum.

Priuſquam autem à ſe inuicem digrederentur, Triumuiratum ſibi in aliud quinquennium prolongauerunt, nihil Lepidi, vel Senatus conſenſum, vel populi ſuffragia morati. Octauiam cum communi filiola apud fratrem reliquit Antonius: hominem quippe vrgebat Cleopatra, quæ longè faceſſere cupiebat Octauiam, parata ei vel belli comitem ſe Antonio præbere. Interea Menodorus partim ingenij leuitate, partim perpetua ſociorum obiurgatione victus, fortaſſis etiam clade Cæſaris incitatus, impetrata fide & venia, ad Pompeium iterum cum ſeptem nauibus transfugit, nihil ſentiente claſſis præfecto Caluiſio, quam ob rem Cæſar ablatam ei præfecturam in Agrippam tranſtulit. Romæ autem Ventidius, quem Antonius de Parthis victorem, Romam ad triumphum dimiſerat, de iiſdem magna omnium approbatione triumphauit.

IV. Triumuiratus renouatur.

Menodorus redit ad Pompeium.

Ventidij triumphus.

Herodes autem fratris mortem vlturus, Antiochia digreſſus Ptolemaidem petiit, vnde noctu cum exercitu profectus per Galilæam, Antigoni milites ſuperauit cum eorum duce Pappo, cuius caput præciſum ad Pherorum in fratris vltionem miſit, quem is ſua manu interfecerat. Inde moto exercitu Hieroſolymam venit, & caſtra prope vrbem metatus eſt, anno tertio poſtquam Romæ declaratus rex fuerat, vt ait Ioſephus, & ſicut ſub anni finem eum titulum fuerat conſecutus, ita & ſub anni finem obſidionem inchoauit; quæ in ſequentem annum protracta eſt. Dum autem Vrbs magna cura obſidetur, Samariā venit, vbi Mariamnem filiam Alexandri, neptem Hyrcani pontificis & Ariſtobuli, ſibi iam deſponſatam duxit vxorem, vt Antigono mortuo, tanto à Iudæis regno dignior cenſeretur.

V. Herodis geſta. *l. 14. c. 27.*

Obſidet Hieroſolymam, & ducit Mariamnem. *Supra, anno tim 31 in fine.*

Sub hoc tempus, priuſquam Herodes Iudæorum regno potiretur, Mathan Sacerdos ex Maria coniuge tres filias ſuſcepit, Mariam matrem Salomes obſtetricis, Sobam S. Elizabethæ matrem, & Annam, quæ hoc circiter anno Ioachimo nupſit in Galilæa, & peperit beatiſſimā virginem, vt tradidit S. Hippolytus Portuenſis epiſcopus apud Nicephorum. Et confirmatur ex antiqua traditione, quæ habet Annam ipſos viginti annos in ſterilitate vixiſſe, antequam beatiſſimam virginem pareret, quam Nicephorus ex Euodio ſcribit anno 15 ætatis Chriſtum Dominum peperiſſe.

VI. Ortus S. Annæ.

l. c. 3.

ANNVS MVNDI 4017.

HIRCANI II. 39. HEROD. 4. qui & 1.

OCTAVIANI 7. Imperij Rom. 12.

PRÆS. SYR. M. ANTONIO. CLEOP. 14.

OLYMP. CXXCV. 4. VR. CO. 716.

ANTE CHRISTVM 36.

Ciuile bellum, quod in Sicilia gerebatur, hoc anno ſummo ſtudio à Cæſare apparatum eſt, vt Dio tradit. Per ſe enim ſuoſque intra atque extra Italiam conſtruebat naues, remigeſque præparabat, militum delectus habebat; & vtroſque ſtudioſius exercebat, pecunias denique contrahebat ab omnibus ciuibus, ſociis, ſubditiſque, idque toto anno, quo Agrippa & Caninius Gallus conſules fuerunt. Quo ipſo anno expugnatam à Romanis Hieroſolymam, & Antigonum ſecuri percuſſum ex Ioſepho conſtat. Peractis enim Herodis & Mariamnis nuptiis, Soſius ab Antonio miſſus cum naualibus terreſtribuſque copiis, in Herodis auxilium, Hieroſolymam venit, venit & Herodes, & vrbis obſidionem vehementer vrſerunt: & fame obſeſſos premente, Romani in mœnia certatim conuolarunt, & primo ſecundoque muro captis, vrbs expugnata eſt, moxque omnia repleta ſunt cædibus, Romanis longa obſidione exacerbatis, & Herodianis aduerſam factionem funditùs extirpare conantibus. Antigonus deſcendit è turri, Soſioque ad genua procidit, qui eum in vincula coniecit, & ad Antonium deduxit. Is autem multis pecuniis precibuſque exoratus ab Herode, qui regni æmulum ſublatum cupiebat, negabatque alioqui Iudæos in officio contineri poſſe, eum Antiochiæ ſecuri percuſſit, etſi cupiebat miſerum Regem Romano ſeruare triumpho.

I. Cæſaris ad bellum apparatus. *l. 48. extreme.*

Ieruſalem ab Herode capitur *l. 14. c. vlt.*

Antigonus ſecuri percutitur. *l. 15. c. 1.*

Ea clades Hieroſolymorum, inquit Ioſephus, incidit in conſulatum M. Agrippæ & Caninij Galli; 85 Olymp. menſe tertio, feria qua fit ſolemne ieiuniū; tanquam recurrente in idem tēporis momentū illata Iudæis à Pompeio calamitate. Nam & ab illo eadem die vrbs capta fuerat, ante annos 27; aut potius 26. Non plures enim numerantur à Conſulatu Ciceronis, & C. Antonij, qui incidit in annum V. C. 690, ad præſentem etiam computatis extremis. Dies porro ieiunij fuit 23 menſis Sinā, quo Synagoga ieiunabat, ob ſchiſma decem tribuum, vt pluribus in Annalibus explicatum eſt, vbi inuenies malè reprehenſum Antigonum iſtum ignauiæ à Ioſepho, quod ſibi violētas non intulerit manus. Sed nec probandus in numero annorum, quibus ſtetiſſe ait Aſſamonæorum ſiue Machabæorum principatum. Nam ab anno 10 Antiochi Epiphanis, quo primum anno Mathatias Inclaruit, dux & pontifex Iudæorū factus, vſque ad præſentem annum 130 numerantur anni, computatis extremis, non 126. vt ipſe putat.

II. Tempus illius cladis. *l. 14. c. 28.*

n. 6.

n. 9. & 10.

III. Impletur Iacobi patriarchæ vaticinium. 4017. 2344. 1673. n. 8. & ſeq. Quæ mens eius fuerit.

Significat porro Euſebius in Chronico, & in hiſtoria Eccleſ. & l. 8. de Demonſt. hoc tẽpore impleri cœpiſſe antiquum illud, & ante 1673. annos editum Iacobi Patriarchæ vaticinium, de non auferendo ſceptro de Iuda, vſq; ad Chriſti Domini aduentũ. Qua de re, cõſentaneè iis quæ anno Iacobi vltimo diximus, cenſemus Patriarcham intellexiſſe, non defecturum ante aduentum Meſſiæ, principem Reip. Iudaicæ, ſiue regni Iudæ, prout opponitur regno Iſraëlitico, quod fuit cæterarum tribuum, quod multis ſeculis, ante Chriſti Domini ortum extinctum eſt: cum tamen ad Herodem vſque extiterint in regno & ſorte Iudæ principes, qui Remp. Iudaicam adminiſtrarent. Nec incommodum eſt quod Iudæi iſti principes, regibus variarum gentium ſubiecti fuerint. Nam neque vaticinium illud huiuſmodi libertatem pollicebatur, neque etiam regnum tempore, à Dauide ad Sedeciam, illa libertas viguit; ſæpe enim ac diù reges Iuda modo Ægyptiis, modo Aſſyriis, aut Chaldæis & Babyloniis ſeruierunt. Manſit tamen Iudaicus populus, ſuis legibus viuens atque inſtitutis, ſub Iudicibus & Pontificibus ſuis; à ſelectis ex gente & regno Iudaico, qui tamen Monarchis alienigeris ſuberant. Nunc autem primùm homo genere Idumæus, aut potius Aſcalonita, inuito populo Iudaico, Romanorum armis atque potentia, cum magna Iudæorum cæde, in regnum intruditur, & regnat, dum veniat qui mittendus erat. Poſt cuius aduentum, ilicet regnum Iuda funditus interiit. De hoc argumento, cõſule hoc quoq; loco Annales.

an. 15. ad 19.

IV. Herodes muneribus replet Antonium, & Vrbem cædibus, & rapinis. Ioſeph. l. 15. ca. 1.

Herodes autem ſublato Antigono, vt promiſſis pecuniis ſaturaret Antonium, omnem regiam ſupellectilem in vnum congeſſit, à diuitibus quoque ablata; & collecta magna vi auri atque argenti, totum id Antonio, eiuſque amicis donauit. Plebem quæ ſibi antea fauerat, viciſſim promouit: aduerſæ autem factionis homines, quotidianis abſumebat ſuppliciis. Interfecit etiam 45 primates ex factione Antigoni, appoſitis ad portas cuſtodibus, qui etiam cadauera ſcrutabantur, ne quis eorum efferretur pro mortuo, & quidquid auri vel argenti reperiebatur, id totum referebatur ad regem, nec vllus erat malorum finis. Ita Ioſephus de Herodis initiis. Porro ſparſus de nouo Iudæorum rege nuncius, ad Parthos quoque peruenit, qui deſiderium reuiſendi patriam iniecit Hyrcano, vt ſequenti anno dicetur. Res porro Parthica ſic habebat hoc tempore.

V. Phraates fit rex Parthorum, & patrem interficit. Dio l. 49. Iuſt. l. 42. Ap. in Part. Plut. in Craſſo.

Orodes rex Parthorum, cum eum & ſenectus, & de morte Pacori luctus conficeret, regnum Phraati, filiorum ætate maximo tradidit. Is regno accepto, omnium ſe mortalium ſceleratiſſimum exhibuit. Nam & fratres ſuos ex Antiochi Comageni filia natos, quod & ſe virtute & materno genere præſtantiores eſſent, dolo necauit: & Orodem ipſum indignè id ferentem occidit, ac poſt etiam nobiliſſimum quemque. Præterea tam multa flagitioſè egit, vt permulti optimatum, partim aliò, partim etiam ad Antonium confugerent. Plutarchus de Orodis morte diſtinctiùs. Orodi, inquit, poſt cæſum à Romanis in Prælio Pacorum filium, laboranti morbo intercutis. Phraates filius aconitum miſcuit: quod cum morbi vis per aluum deieciſſet, adeo vt Rex inde melius haberet, Phraates omiſſis veneficiis, vſus compendio, præfocauit hominem.

ANNVS MVNDI 4018.

HYRCANI II. 40. HEROD. 4. qui & 5.

OCTAVIANI 8. Imperij Rom. 13.

PRÆS. SYR. M. ANTON. CLEOP. 15.

OLYMP. CXXCVI. 1. VRB. C. 717.

ANTE CHRISTVM 35.

I. Annus Sabbat. 205. 205. 7. 1435. 2583. 4018. Leuit. 25. 18. Hyrcani Pontificatus perſeuerat.

QVater milleſimus & decimus octauus mundi annus, idem ſabbaticus eſt ordine 205. Totidem enim annorum ſeptenaria, ab ingreſſu Iudæorũ in Chananitidem euoluta ſunt. Eſtque idem primus Olympiad. 186. Retinemus autem eundem Hyrcanum pontificem, quamuis exulem, quamuis corpore mutilatum. Etſi enim ea deformatio prohibuiſſet hominem à pontificia dignitate ſuſcipienda, non tamen promotum deiiciebat, ſi ſine ſua culpa accepiſſet iniuriam. Ideóque populus Babylone eum tanquam legitimum pontificem frequentabat, & reuerebatur. Itaque eius locum ſubſtituentes Ananelus, aut Ariſtobulus, quandiù ille in viuis fuit, Vicarius eius non legitimus pontifex fuit: eumque Phraates rex Parthorum cõmiter habuit, & vinculis exolutum permiſit degere Babylone. Verum vbi reſciuit Herodem regem factum, cepit eum repetendæ patriæ deſiderium: præſertim quod expectaret ab Herode gratiam, ob priſtina in eum, totamq; eius familiam collata beneficia. Herodes quoque qui ſenem in poteſtate habere cupiebat, eius reditum, diſſimulata improbitate, obtinuit, & præſentem honorauit, ne is ſuſpicaretur inſidias: Ananelum tamen pontificis loco miniſtrare voluit, in ſpem futuri pontificatus.

Redit Hieroſolymam.

II. Res geſta apud Parthos à Canidio, & Antonio. Dio. Appianus. & Plut. in Antonio.

Hoc anno Canidius Craſſus Antonij legatus in Iberos duxit exercitum, victumque pugna regem eorum Phanabazum, ad ſocietatem belli compulit: & cum eo in Albaniam progreſſus, victam eam gentem, ac regem eorum Zoberem ſimiliter ſibi adiunxit. Habebat inſuper ſub ſignis, Romanorum ac Latinorum 60 millia, & equitum decem millia. Tantum tamen apparatũ quo Bactros remotioreſque Indos terruit, vna Cleopatra, aut hominis potiùs dementia, inutilem reddidit. Eius enim deſiderio bellum aperuit non expectato legitimo tempore, omniáq; egit inconſultiùs, mulieris captus illecebris, vt non tam de victoria, quam de reditu celeri cogitaret. Itaque octodecim præliis malè rem geſſit, & vt ait Florus, vix tertia parte de ſedecim legionibus reliqua, cum argentum eius paſſim dolabris concideretur, & ſubinde inter moras mortem à ſuo gladiatore flagitaſſet, egregius imperator tandem profugit in Syriam. Ibi incredibili quadam mentis vecordia ferocior, quia euaſerat, ſe victorem prædicabat. Ibidem in Caſtello Leucome ſubſtitit, vt Cleopatram opperiret, quæ militibus magnam vim veſtium & pecuniarum detulit. Etſi pecuniam quidam putant Antonium de ſuo quaſi ab illa accep-

l. 4. c. 10.

tam

tam diſtribuiſſe. Ita Plutarchus.

III. Cæſar Siciliam aggreditur. *Appian. l. 5. ciuil.*

Res autem Siculæ prælijs multiplices, ancipiteſque periculis, victoria Cæſari, deſolatione Lepidi, fuga Pompeij hoc anno terminatæ ſunt. Statuebat Cæſar tribus exercitibus, tribus locis triquetram Siciliam inuadere, meridianam plagam exercitu Lepidi ex Africa profecto, cum mille onerariis, longis ſeptuaginta; legionibus duodecim, equitum Numidarum quinque millibus, multoque alio apparatu. Orientalem oppugnaturus erat Taurus Tarento profectus cum 130 nauibus dudum Antonianis. Cæſar ipſe exercitum ſuum bipertito diuiſit, poſtremum agmen commiſit Appio. Dicta eadem dies omnibus ad ſoluendum, Calendæ Iulij, quæ eſt decima, inquit Appianus, poſt ſolſtitium. Ex quo intelligitur ſolſtitium à Iulio Cæſare ſedem in 22 Iunij accepiſſe. Eum autem diem elegit ratus eum ſibi propitium fore, ob patris, cui dicatus erat, felicitatem. Sed eum ſpes illa fefellit. Nam reliqui, excepto Tauro, quem tempeſtas Tarentum repulit, vento, mari, ſcopulis afflicti & conquaſſati, plurimas naues generis omnis amiſere: ſed ea clades, claſſiſque intra dies 30 reparata eſt.

Solſtitij tempus.

Clades naualis Cæſaris à tempeſtate.

IV. Pompeij res.

Pompeius, qui omnes Siciliæ aditus ſtudioſè munierat, & claſſem in ſinu Meſſanenſi paratam tenebat, quaſi filius à Neptuno adoptatus, ſolutiùs ſe gerere cœpit, quaſi debellatum eſſet. Vbi tamen accepit claſſes contra Siciliam breui redituras, Menodorum cum ſeptem nauibus exploratum naualia Cæſaris miſit, quibus plurima damna intulit. Deinde videns non ſibi ſatis adhiberi fidei, nec redditum ſibi claſſis imperium, ruſum transfugit ad Cæſarem, non maiorem apud eum fidem aut promeritus, aut ſortitus. At Papias Pompeij Dux occurrit quatuor legionibus, quæ onerariis ex Africa ad Lepidum tranſportabantur. Is dum putabatur amicus, & à Lepido miſſus, eas oppreſſit. Alias enim cepit, ſubmerſit alias, incenditve; quædam in Africam reuerſæ ſunt; duæ legiones in mari perierunt; & ſi qui militum enatarunt, Tiſienus Pompeij dux terram prenſantes confecit. At Aggrippa ad Mylas contra Pompeianos, ipſumque Pompeium pugnans, æquatis ferè damnis, Pompeio, poſt amiſſas 30 naues, canente receptui, ſuperiores tulit.

Papias cladem affert Lepidi legionibus.

V. Cæſaris ad Taurominium periculum, & damna.

Cæſar autem ipſe ad Tauromininum graue periculum adiit, à Tribus Pompeij exercitibus, præter ſpem penè circumuentus. Nam primi equites Cæſarianos, in caſtris muniendis adhuc occupatos, turbauere. Quod ſi claſſiarij pediteſque pariter feciſſent impetum, maius aliquid à Pompeio perfectum eſſet. Cæſariani enim vallo conficiendo fatigati, & inſperata hoſtium multitudine territi, minus erant ad pugnam idonei; Sed per imperitiam rei militaris, & ignorantiam trepidationis hoſtilis, pugnam in ſequentem diem diſtulerunt, quo Cæſar inſtructa claſſe, bis cum Pompeio congreſſus eſt, & certamen in noctem extractum eſt: quo in certamine Cæſar claſſem ſuam naue liburnica circumuolitans, & ad pugnam excitans, inſignia militaria, vt in maximo periculo conſtitutus, depoſuit. Cumque naues Cæſarianæ caperentur & incenderentur, pars earum expanſis maioribus velis profugit in Italiam, reliquæ profligatæ: ex quibus qui enatabant in terram partim conſciebantur a Pompeiani, partim ad Cornificium, quem Cæſar in terra reliquerat, confugiebant.

Imprudentia Pompeij.

VI. Cornificius euadit cum ſuis.

Sed is commeatuum inopia laborans, ſuis in aciem productis hoſtem prouocauit, Pompeio vero certamen detrectante cum deſperatis, & tante ſe eos ſubactuum ſperante, Cornificius iter ingreſſus eſt, receptis in medium agmen inermibus, qui euaſerant è naufragio, ſed toto itinere vehementer à Pompeiano equitatu, & a leui Afrorum armatura, & ab æſtu in primis, ac ſiti intolerabili afflicti ſunt, adeo vt reperta aqua ſeſe ingurgitantes emorerentur. Tandem Mylas cum parte exercitus ad Aggrippam euaſit. Inde paſſim multæ tota Sicilia velitationes factæ, nullo memorabili prælio: donec Pompeius veritus ne commeatu à Cæſare intercluderetur, ſtatuit nauali prælio ſemel decernere, idque Cæſari obtulit. Cæſar etſi ab omni re maritima abhorrebat, quam toties ſibi aduerſam erat expertus, veritus tamen ne Lepidus, quem habebat ſuſpectum, Pompeio ſe coniungeret, & turpè ratus detrectare certamen, conditionem accepit, certaque dies eſt conſtituta certamini, ad quam trecentæ naues vtrimque parabantur, omni telorum, machinarumque genere inſtructæ.

Pompeius ſtatuit nauali prælio decernere.

VII Pugna decretoria Cæſaris & Pompeij in Sicilia.

Vbi dicta dies aduenit, tanto vtrimque ſtudio, ac contentione pugnatum eſt, vt par erat de ſumma rei in tota Sicilia decertantibus. Certamen vterque terreſtris exercitus cernebat ex littore, non ſine metu ſtudioque partium, in eo de ſua quoque ſalute agi exiſtimans. Sed magna erat nauium, & in ipſis nauibus hoſtium amicorumque confuſio, propter Latinæ linguæ ſimilitudinem, & teſſeram euulgatam: vt qui vincerent, aut vincerentur, ne ipſi quidem qui pugnabant, nedum qui è littore ſpectabant agnoſcerent. Vix tandem è turrium coloribus, plures Pompeianas naues periiſſe intelligens Aggrippa, cohortatus eſt proximos, quaſi iam victores, redintegratoque in hoſtes impetu vrgere non deſiit, donec qui ipſi oppoſiti erant, primi coacti cedere, turres deiecerunt, verſiſque nauibus tanto cum impetu in fretum fugerunt, cum ſeptemdecim nauibus, vt illiſæ littori, inde aut retractæ ab hoſte fuerint, aut incenſæ. Quod vbi viderunt, qui in alto pugnabant, deditionem fecerunt. Hic Cæſariana claſſis læto clamore vociferans, victoriam ſignificauit, quem terreſtris exercitus pari iubilo excepit, ingemiſcentibus Pompeianis. E quibus Demochares ſeipſum interfecit. Appolophanes ad Cæſarem transfugit, & Tiſienus Gallus cum omni ſuo equitatu.

VIII. Pompeij clades & fuga.

Ea res deſperationem Pompeio, & fugæ conſilium iniecit. Meſſanam enim ſe proripuit, cum ſeptemdecim nauibus de trecentis, ſic attonitus, vt nihil de terreſtri exercitu cogitaret; cuius vbi defectionem accepit, priuatum cultum ſumpſit pro imperatorio, & iniectis in naues quæ habuit chariſſima, nocte proxima, nemine inſequente ad Antonium profugit, ne Plennio quidem cum octo legionibus à Libybæo expectato. Nam Cæſarem continuo ingens tumultus à Lepido & Meſſana excepit.

Plennius enim poſt diſceſſum Pompeij Meſſanam occupauit, quam Cæſar obſideri ab Agrippa iubet, cui adiunctus eſt Lepidus. Et cum Plennius legatos de pace miſiſſet, Aggrippa rem differri in matutinum Cæſaris aduentum voluit; Lepidus ei pacem dedit, vt ſibi Plennij conciliaret exercitum, vrbem ei ex æquo cum aliis militibus diripiendam dedit. Ita miſera ciuitas amicis æque atque inimicis præda fuit. At Lepidus exercitu Plennij auctus, cum duas & viginti legiones, & validum equitatum haberet in poteſtate, factus eſt inſolentior, ſic vt totam Siciliam, ſibi vindicare vellet, & Cæſariana præſidia excluderet.

Lepidus inſoleſcit.

IX. *Deſeritur, & in ordinem redigitur.*

At breui ſpes Lepidi omnes euerſæ ſunt. Cum enim milites Cæſarem Lepido longè præferrent, eiuſque duces à Cæſare ſinguli corrumperentur, paulo poſt omnes à Lepido ad Cæſarem transfugerunt. Poſtremóque ipſi eius equites ad Cæſarem ſciratum miſerunt, num ei Lepidum iam imperio priuatum, placeret interfici: quod illi non permiſit: imo venientem ad ſe priuato cultu, accidere ſibi ad genua non eſt paſſus, ſed in Vrbem non ſine cuſtodia remiſit. Pontificatum tamen illi reliquit, cum quo aliquandiù vixit, iis magiſtratibus obnoxius, quos Triumuir ipſe proſcripſerat, decimo anno ex quo Iulij collega in tertio Conſulatu fuerat. Videtur autem pertæſus fortunæ ſuæ, in voluntarium exilium abiiſſe.

Vide Suet. l. 2. n. 16. & 54. & Oroſ. l. 6. c. 18.

X. *Cæſar non perſequitur Pompeium.*

At Cæſar neque Pompeium ad Antonium profugientem perſequi voluit, neque alios perſequi paſſus eſt, ſiue quod in alienum imperium nolet inuadere: ſiue quod Pompeio, qui non fuerat in coniuratis, vitam eripere nollet, contentus ei ſuſtuliſſe potentiam, & nocendi facultatem. Rebus autem Siciliæ diſpoſitis, indictoque mille & ſexcentorum talentorum tributo, & dato ob victoriam militibus donatiuo, deſignauit Africæ, ac Siciliæ proprætores, diuiſo in vtramque exercitu. Vtramque autem Africam, per Statilium Taurum nullo negotio recepit. At Dio ſcribit eum naues miſiſſe Tarentum; reliquum exercitum partim præmiſiſſe in Italiam, partim Romam ſecum duxiſſe, vbi immodicis honoribus exceptus eſt, toto Senatu populoque coronato obuiam longiſſimè procedente; erectóque arcu triumphali ouans vrbem ingreſſus eſt, ne triumpho victis, occiſiſque ciuibus inſultare videretur. Poſtridie tam in Senatu, quam apud populum concionem habuit de rebus à ſe geſtis, ex quo Rempublicam adminiſtrare cœperat; pacemque populo, confectis iam bellis ciuilibus denunciauit. Sed aliud ipſe voluebat animo, reſque ipſa requirebat. Viuebat quippe adhuc Antonius, & potens erat; nec finis bellorum ciuilium eſſe poterat, dum vterque ſtaret.

l. 49.

In Vrbe eſt honore recipitur.

(∴)

ANNVS MVNDI 4019.

HYRCANI II. 41. HEROD. 3. qui & 6.

OCTAVIANI 9. Imperij Rom. 14.

PRÆS. SYR. M. ANTONIO. CLEOP. 16.

OLYMP. CXXCVI. 2. VRB. C. 718.

ANTE CHRISTVM 34.

Triumuiratum tunc quoque nominamus, etſi deinceps is Duumuiratus fuit, donec poſt annos aliquot Octauianus rerum potitus, ſolus Monarcha atque Imperator factus eſt. Placuit tamen non mutare nomen, quoniam nullo nouo fœdere Duumuiratus conſtitutus fuit. Neque vero Ananelum aut Ariſtobulum pontifices ponimus, quoniam viuo Hyrcano neuter iure pontifex ſunt, ſed Pontificis vicarius. Verum Alexandra Hyrcani filia, ſocrus Herodis, vt vidit Ananelo collatum à genero pontificatum, quem illa filio ſuo Ariſtobulo, fratri Mariammes deſtinarat, non potuit ambitioſa mulier hanc iniuriam moderatè ferre. Scripſit igitur ad Cleopatram, vt pontificatum filio ſuo peteret ab Antonio. Is adoleſcentem ab Herode ſibi mitti petit. Herodes veritus ne iuuenis Antonij collecta gratia, pontificatum impetraret, reſcribit Antonio, id ſine bellicis tumultibus, ſpe rerum nouarum fieri non poſſe. Cumque ita ſatisfeciſſet Antonio, vt ſocrui quoque atque vxori ſatisfaceret, à quibus quotidianis precibus obtundebatur, poſt Alexandram obiurgatam, quaſi regnum in puerum transferre moliretur, Ariſtobulum pontificem conſtituit, cui Ananelus hactenus, propter illius immaturam ætatem, præfuiſſet.

I. *Alexandra filio pontificatum ambit, & obtinet.*

Hunc porro annum Antonius, Cleopatræ laqueis miſerè irretitus, in vino & crapula & conuiuiis egit, vt fusè Plutarchus exponit. Interea, Cæſare annuente, Octauia ad Antonium Roma nauigauit. Vt peruenit Athenas, redditæ ſunt illi ab Antonio literæ, quibus mandauit vt ibi ſubſiſteret, propter ſuſceptam à ſe expeditionem in Parthos & Armenos, quam tamen Cleopatra illecebris ſuis in annum ſequentem retardauit. Reſcripſit Octauia, quæſiuitq; quo mitti vellet quæ attulerat ei. Attulerat autẽ multam veſtem militarem, magnũ numerũ iumentorum, munera pecuniaſque ducibus & amicis eius. Inſuper duo millia delectorum militum inſignibus armis exornatorum, in cohortes prætorias. Quæ cum Cleopatra ſenſiſſet, ſuis nihilominus artibus Antoniũ ſibi retinuit, quamuis à Medorũ rege per legatos acceſſiretur, & egregia occaſio rei benè gerendæ offerret ſeſe. Diſſenſio enim inter Artauaſdem regem Medorum, & Phraatem Parthorum interuenit, quod Medus ſuſpicaretur, ac timeret ne regno ſpoliaretur à Partho. Itaque per legatos Antonio ſocietatem armorum obtulit. Gauiſus eſt Antonius vltro ſibi offerri equitatum à Medis, & ſagitarios, quibus maximè ad debellandos Parthos indigebat, ſed tota res, opera Cleopatræ, in ventos abiit.

II. *Antonij luxus, & Octauiæ ad eum profectio & munera.* *In Ant.*

Diſſenſio inter Medum & Parthum. *Dio. l. 49.*

III. Cæſar Rēpub. adminiſtrat. *Appian. l. 5. ſub fin.*

Interim Cæſar animo in Pompeium, atque Antonium intento, conſtituebat Remp. eamque more maiorum per annuos magiſtratus adminiſtrabat, præſides mittebat in prouincias, cohortes vigilum contra latrocinia, belli reliquias inſtituit, literas belli tempore ſcriptas exuſſit, ſpemque etiam iniecit, tam ſe quam Antonium vbi rediſſet, Triumuiratum depoſituros. Quapropter fauſtis acceptus acclamationibus, quaſi in locum Triumuiratus, oblatam iam tum Tribuniciam poteſtatem in perpetuũ accepit. At Pompeius è Sicilia fugiens ad Lacinium promontorium appulit, vbi Iunonis fanum votiuis donariis diues, ſpoliauit, delatuſq; Mitylenem, Leſbiis perlibentibus illic hyemauit, vbi ante annos tredecim cum matre à Cn. Pompeio depoſitus fuerat. Inde cum traieciſſet in Aſiam, & rumor de Antonio deuicto ſpargeretur, geminam ingreſſus eſt viam. Hinc enim Antonio per legatos ſe amicum & ſocium obtulit: inde Thraciæ Pontique Dinaſtas clam per legatos ſibi conciliauit; vt ſi poſtulata ab Antonio non impetraret, per Pontum fugeret in Armeniam, ſeque Parthis ducem præberet in Antonium. A quo cum priores legati beneuolè accepti fuiſſent, poſteriores quoque in manus inciderunt Antonianorum, qui eos Alexandriam ad Antonium perduxerunt. Qui ad priores legatos conqueſtus, ab iis nihilominus Pompeio placatus eſt.

Pompeij ad Antonium fuga.

Parthos ſimul cogitat.

IV. Res nouas in Aſia molitur in Antonium.

Et hactenus quidem Sex. Pompeij negotia non malè ſubſiſtebant: Sed dum res nouas molitur in Aſia, habitum reſumit imperatorium, delectus habet, militem exercet, Lampſacum capit. Cyzicum terra marique aggreditur, contra Furnium ad Achæorum portum congreditur, ac vincit, equites ab Octauia ad Antonium miſſos, ad ſuas partes traducere conatur, & expectans ab Antonio pacem, bellum gerit contra ipſius duces, res ſuas omnes ſpeſque ſubuertit. Ingentes enim nauales copias contra eum mittit Antonius, cuius magnitudine claſſis territus Pompeius, naues ſuas incendit, armauitque remiges. Quo tempore primarij eius amici, & in iis Libo ſocer eius, cum viderent eum temerè bellum contra potentiorem ſuſcipere, ad Antonium tranſierunt. Ille deſertus ab amicis per mediterranea petebat Armeniam. Sed fugientem aſſecuti Antoniani, moxque à ſociis deſertum, Titius Mileti interfecit. Eius copiæ ad Antonium nouo ſacramento tranſierunt. Eius mortis cauſa Cæſar ludos equeſtres exhibuit, M. autem Antonio currum in Roſtris, & ſtatuas in templo Concordiæ poſuit, quaſi publicæ pacis turbatorem, & ciuilis belli incenſorem ſuſtuliſſet.

Et à ſuis deſertus perit.

(∴)

ANNVS MVNDI 4020.

HYRCANI II. 42. HEROD. 4. qui & 7.

OCTAVIANI 10. Imperij Rom. 15.

PRÆ. SYR. M. ANTONIO, CLEOP. 17.

OLYMP. CXXCVI. A. 3. VRB. CO. 719.

ANTE CHRISTVM 35.

I. Herodes metu ſocerũ vexat.

CVm Alexandra in Ariſtobuli filij pontificatu acquieſcens nihil moueret, Herodes ſiue timens ne mulier fiducia generis res nouas agitaret animo: ſiue homo importunus occaſionem quærens, qua in eam ſæuire poſſet, iuſſit eam ſe intra regiam continere, & nihil pro poteſtate agere. Adhibuit & moleſtos, ac perpetuos obſeruatores, qui in omnes eius actiones intenti, omnia ad regem deferrent. Eam ſeruitutem cum Alexandra ferret impatientiùs, miſit ad Cleopatram literas, præſentem rerum ſuarum ſtatum deplorans, & rogans vt opem ſibi aliquam afferret. Illa iuſſit eam vnà cum filio clam in Ægyptum ad ſe confugere. Hæc paratis duabus ſandapilis, quaſi mortuis efferendis, in eas ſe & filium incluſit, iuſſis famulis conſciis vt eas noctù efferrent, & ad paratum nauigium, in Ægyptum deuehendas, deportarent. Ea res cum innotuiſſet Herodi, paſſus eam tentare fugam, in ipſa fuga deprehenſam retraxit: veniam tamen ei dedit, metuens Cleopatram, & inſidias in adoleſcentem, quem tollere ſtatuebat, vt perpetuam timoris materiam, in tempus diſtulit, vt ſequenti anno dicemus.

Quæ fugitat cum filio, ſed fruſtra.

II. Antonius adit Armeniam. *l. 2.*

Antonius autem tertia æſtate, vt ait Velleius, reuerſus eſt in Armeniam, tertiam æſtatem vocat tertium annum ab illa eius fuga, quæ contigit anno Vrb. Co. 717. quando veritus ne Cleopatra ſibi mortem conſciſceret, reuerſus fuerat Alexandriam. Cauſam autem belli huius Plutarchus & Appianus referunt in ipſum Armenum Artauaſdem, qui cauſa fuiſſet præteritæ cladis, quod equitatum ſuum ſexdecim millium abduxiſſet ex Media, quando Romanis legionibus adeſſe debuerat, ad Parthos perſequendos. Ingreſſus ergo Armeniam multis pollicitationibus induxit Artauaſdem ad congreſſum, nihil iræ præ ſe ferens, ne is metuens bellum pararet, quem imparatum opprimere cupiebat: ac tum comprehendit eum, aureiſque vinctum catenis deduxit Alexandriam, vbi de eo, cum magna populi Romani offenſione, triumphauit; quod prima patriæ ornamenta, in gratiam Cleopatræ deferret Ægyptiis. Armeni autem, viſo rege ſuo in vinculis, Artaxam eius filium natu maximum eius loco regem conſtituerunt, qui prælio cum Antonio congreſſus, & victus ad Parthos, tota Armenia perdita, conceſſit.

In Ant. In Parth.

Et de rege per fraudē capto, triũphat Alexandriæ.

III. Vbi Cleopatræ & filiis eius donat prouincias totas. *Dio ſub fi. l. 49. Plut. in Ant.*

Deinde Antonius Alexandrinis epulum dedit, tum duobus thronis aureis ſuper argenteo tabulato collocatis, vno ſibi, altero Cleopatræ, liberis autem eius paulo humiliores, habitáque ad populum concione, Cleopatram Reginam regum, Ptolemæum Cæſarionem Regem regum appellari iuſſit, iiſque Ægyptum & Cyprum addixit: affirmans Cleopatram Cæſaris

fuiſſe coniugem: ideoque Cæſarionem eius eſſe filium legitimum: vt Octauianum adoptatum perſtringeret. Suis vero ex Cleopatra liberis, Ptolemæo Syriam, & omnes eis Euphratem vſque ad Helleſpontum regiones: Cleopatræ autem Africam Cyrenaicam, Alexandro fratri eorum Armeniam, & Parthiam ſi quando ſubacta foret, reliquaſque trans Euphratem, vſque ad Indiam permittens. Quo vno exemplo Antonij, qui fortiſſimus alioqui, ac peritiſſimus Imperator, Cleopatræ impuriſſimæ fœminarum famulabatur, intelligi poteſt, quantus ſit dominatus inſanæ libidinis in homines, quos eò adducit, vt ſua & aliena profundant, vt legitimas vxores pernicioſa offenſione contemnant, vt patriam obliuiſcantur, vt ab induſtria militari, roboréq; torpeſcant, vt fœdam infamiæ maculam contrahant, inimicos accumulent, vitam denique turpiſſima morte commutent.

Libidinis dominatus.

ANNVS MVNDI 4021.

HYRCANI II. 43. HEROD. 5. & 8.

OCTAV. 11. & Imperij Rom. 16.

PRÆS. SYR. M. ANT. CLEOP. 18.

OLYMP. CXXCVI. A. 4. V. C. 720.

ANTE CHRISTVM 32.

I. Herodes Ariſtobulũ tollit.

HOc anno Herodes, Ariſtobulum ſpem vnicam regij generis apud Iudæos, crudeliter ſuſtulit; Ariſtobulum inquam Alexandræ filium, Hyrcani II. nepotem, vxoris ſuæ Mariamnes fratrem, cui pontificatum anno ſuperiore tradiderat, vt iiſdem mulieribus gratificaretur. Suſtulit autem, timens ne is aliquando in paternum regnum, ſe deiecto, eueheretur ab Antonio per Cleopatram euicto, id agente apud Cleopatram Alexandra matre adoleſcentis. Cum ergo Ariſtobulus ſeptemdecim annos natus in feſto Scenopegiæ, quod in Septembrem cadit, ceremonias pontificias decentiſſimè tractaſſet, & multitudinis oculos ad ſe, ſtudiáq; conuertiſſet, Herodis accendit inuidiam, vt quod de cæde adoleſcentis decreuerat, maturaret: rem tamen ad æſtiuos huius anni calores diſtulit. Cum enim apud Alexandram ſocerum ſuum exceptus eſſet conuiuio, adoleſcentem comiter ad piſcinas, quæ erant circa aulam, pertraxit, vbi natantes quoſdam è ſociis & famulis ſpectauit, deinde prouocante Herode, iis ſeſe immiſcuit. At illi, prout ab Herode iuſſi fuerant, natantem, quaſi per ludum, ſub aquis tandiù detinuerunt, donec in aquis præfocaretur.

Ioſeph.l.15. c.3.

II. Crimenq; diſſimulat.

Caſus hic vbi mulieribus renunciatus eſt, lamentatio exoritur ſuper cadauer Iuuenis, & luctus inconſolabilis, altera filium, fratrem altera lamentante. totamque vrbem mœror occupauit. Et Herodes quidem modis omnibus operam dedit, vt ſe ab ea cæde planè alienum demonſtraret: itaque præter lacrymas, in ſolatium mulierum, Iuuenem magnifico extulit apparatu. Alexandra nihilominus in vindictam intenta, per litteras apud Cleopatram de Herode conqueſta, perfecit vt Antonius ad eius criminis vltionem incitaretur. Itaque Laodiceam euocauit Herodem, cauſam apud ſe de hoc facinore dicturum. Herodes nec cauſæ ſuæ ſatis fidens, & Cleopatræ odia metuens, abiturus, regni curam Ioſepho patruo committit, & clam mandat, vt ſi Antonius grauiùs aliquid in ſe ſtatuat, confeſtim Mariamnem interficiat, veritus ne quis ex ea ſemen regio generi ſuſcitaret: quod quia Ioſephus ad mulierem retulit, reuerſo mox Herode, violatum ſecretum capite luit. Herodes porro Antonium muneribus placauit, eumque ita leniit, vt etiam impetraret, ne Cleopatra, quæ Iudæam affectabat, ipſum beneficio, à ſe, populóque Romano ſibi collato, priuaret, ſed Cœleſyria contenta eſſet. Denique deducto aliquantiſper Antonio adeunte Parthos, in Iudæam reuerſus eſt.

Eius cauſa euocatur ab Antonio, eumque placat.

Occidit patruum.

Antonius autem vſque ad Araxem profectus, ſatis habuit cum Medorum rege ſocietatem iungere, ea lege vt ſibi mutuo auxilia præſtarent, Antonius Medo contra Parthos, Medus Antonio contra Cæſarem. Iam enim ſimultates Cæſarem inter & Antonium erumpebant. Ad firmandam vero ſocietatem, Alexandrum filium ex Cleopatra ſuſceptum, Iotape Medi filiæ deſpondit. Quæ autem magnifica Romæ opera, ſub hoc tempus conſtructa fuerint, tam Cæſaris ipſius, quam Agrippæ, & aliorum principum opera, pluribus Dio ſuggeret, & Suetonius in Auguſto.

III. Antonius cum Medo init ſocietatem.

Dio l.49. ſ.

Ibid.

ANNVS MVNDI 4022.

HIRCANI II. 44. HEROD. 6. & 9.

OCTAVIANI 12. & Imp. Rom. 17.

PRÆS. SYR. M. ANTON. CLEOP. 19.

OLYMP. CXXCVII. A. 1. VR. CO. 721.

ANTE CHRISTVM 31.

INimicitiæ Cæſarem inter & Antonium, quas ambitio pepererat, & mutuus fouebat metus, hoc anno manifeſtè exarſerunt, & in id bellum erupere, quod proximo anno geſtum eſt. Itaque hunc annum Ioſephus vocat Actiaci belli erumpentis, ſequentem autem vigentis atque adulti. Incidit autem in hunc ipſum annum bellum Herodis contra regem Arabum tributa malignè ſoluentem, quæ ad Cleopatram pertinebant. Quamuis enim Herodes auxilia præpararet Antonio contra Cæſarem, hanc tamen ille operam ei remiſit, iuſſitque in Arabem arma conuertere; id in primis optante Cleopatra, quæ in rem ſuam eſſe exiſtimabat, ſi Iudæus & Arabs mutuis cladibus attererentur. Cum enim ad Dioſpolim de Arabibus Iudæi victoriam retuliſſent, rurſumque ad Cana Cœleſyriæ à Iudæis cæſi ſuperarentur, Athenio dux Cleopatræ auxilio Arabibus venit, eoſque ita reſtituit vt Iudæi magna ſtrage affecti. partam iam penè victoriam, cum ſuis etiam caſtris amiſerint. Cupiebat illa Proſerpina, Herode primum cæſo, Iudæam, tum deinde ſublato Arabe, Arabiam, nemine repugnante occupare.

I. Herodes contra Arabes pugnat.

Et vincit inuita Cleopatra.

II. Cæſaris & Antonij mutuæ querelæ. *Dio l. 50. Plut. in Ant.*

At Romani duces literis adhuc inter ſe nunciiſque certabant, Cæſari obiiciebat Antonius, quod Lepidi & Pompeij prouincias & exercitus ſibi vindicaſſet, quæ debuerant ambobus eſſe communia. Cæſar accuſabat Antonium, quod Ægyptum ſibi ſorte non datam obtineret, quod Pompeium à ſe dimiſſum occidiſſet, quod Artauaſdem Armenum per fraudem atque perfidiam captum in vincula coniectum, cum magna populi Rom. infamia duxiſſet in triumphũ, quod Cleopatræ, liberiſque ex ea ſuſceptis, integras prouincias donauiſſet, & filium Cleopatræ in Cæſaris familiam retuliſſet. Hæc illi per legatos querebantur, qui viciſſim res aduerſarij explorabant, donec Domitius & Soſſius, vterque Antonianarum partium, adiere Conſulatum. Nam Soſſius, qui Herodem in Iudææ regnum immiſerat, ipſis Cal. Ianuariis, abſente Cæſare, multa in vituperationem Cæſaris, & laudem Antonij declamauit; deinde Cæſar Romam reuerſus, præſidio amicorum militumque ſeptus, Senatum conuocauit, in eoque ſella curuli in medio Conſulum ſedens, multis ſe ipſe defendit, multis Antonium accuſauit & Soſſium, quibus cum neque Coſſ. neque alius quiſquam reſpondere auſus eſſet, eos iterum ad certam diem conuenire iuſſit, qua die ex ipſius Antonij literis accuſationem ſuam cõfirmaturus eſſet. Sed ante eam diem Coſſ. & Senatores non pauci ex vrbe ad Antonium profugerunt: ipſe autem Cæſar, quæ voluit dixit aduerſus Antonium.

Coſſ. Antoniani Cæſarem vexant.

Qui cauſam ſuam agit contra Antonium.

III. Antonius repudiat Octauiam.

Quæ poſtquam ad Antonium ſunt relata, ipſe Senatu præſentium habito, multis in vtramque partem prolatis, bellum ſuſcepit: ſimulque repudiauit, ac domo per certos homines eiecit Octauiam, mulierem meliore viro dignam. Quantis autem cum copiis bellum vtrimque ſuſceptum fuerit, inde facilè intelligi poteſt, quod totum Romanum imperium, omneſque eius prouinciæ bipertito diuiſæ concurrebant: inſuperque amici omnes ac ſocij reges, principes, ac Dynaſtæ. Certè Plutarchus reges vndecim numerat, qui pro Antonio in armis erant, quorum ſex præſentes aderant, quinque auxilij miſerant. Quamprimum autem Antonio de bello conſtitit, Canidium cum ſedecim legionibus iuſſit ad mare deſcendere; ipſe Cleopatram ſecum trahens Epheſum venit, quo claſſis bellica vndique cogebatur. Et ſi autem Cleopatra ducentas naues, & viginti millia talentûm, multumque commeatum toti exercitui præbebat, eam tamen bello adeſſe non probabat Antonius: itaque Domitij, Titij, Planci conſilio vſus, ei præcepit, vt in Ægyptum nauigaret, ibique belli exitum expectaret.

Vtriuſque ducis ad bellum apparatus.

IV. Cleopatra obtinet vt bello interſit.

At illa reconciliationem cum Octauia timens, Canidium ingenti mercede induxit, vt pro ſe apud Antonium ageret, & illa viciſſim Titium & Plancum Antonio cariſſimos, & omnium ſecretorum conſcios ſugillans, eis cauſam dedit, vt ad Cæſarem ſe conferrent. Antonius autem à Canidio perſuaſus, fatalem ad ruinam vtriuſque, mulierem Epheſum ſecum traxit. Antonianos autem duces Cæſar libentiſſimè recepit, & ab iis cum alia didicit, tum quæ ille teſtamento mandaſſet, id enim vterque obſignauerat. Quod acceptum apud Veſtales, vbi fuerat depoſitum, tam in Senatu, quàm in populi concione recitauit. Eo ferebatur Cæſarionem verum eſſe Iulij Cæſaris filium, proptereaque adoptato Octauio locum nullum eſſe: ſuis è Cleopatra liberis immenſa munera, totaſque regiones tradebat, Corpus ſuum per forum Romanum elatum, Alexandriæ cum Cleopatra ſepeliri iubebat. Quæ tantam illi inuidiam conflarunt apud populum, vt vulgo iactaretur Antonium, ſi rerum potitus eſſet, Romam Cleopatræ dono daturum, & imperium in Ægyptum tranſlaturum.

Duces Antoniani ad Cæſarem tranſeunt.

Teſtamentum Antonij.

Itaque vnanimi conſenſu ei Conſulatus, erat enim deſignatus Conſul, ademptus eſt, ac reliqua etiam poteſtas omnis abrogata, & licet non verbo, re tamen ipſa hoſtis iudicatus eſt. Nam impunitas & laus eis propoſita eſt, qui eum deſererent; & populi iuſſu, maximo ſolemnique ritu bellum Cleopatræ à Cæſare, tanquam feciali in æde Bellonæ indictum eſt. Sed reipſa indicebatur Antonio, quem certum erat non derelicturum Cleopatram, neque ad partes Cæſaris acceſſurum. Volebant autem eius aduerſarij hoc ei crimen obijci poſſe, quod contra patriam, nihil à ſuis læſus, ipſe vltro bellum pro Ægyptia muliere ſuſcepiſſet: cui hoc quoque bello vſque adeo addictus fuit, vt cum peditatu longe quam hoſtis eſſet potentior, in honorem tamen illius victoriam claſſe quæſierit, quamuis in ſumma remigum penuria, atque imperitia. Eius tamen celeritate ac mole apparatus nunciata, trepidauit Cæſar, ne bellare illa æſtate cogeretur, dum pecuniæ inopia laborabat, & totam exactionibus turbabat Italiam. Quare numerant, inquit Plutarchus, in maximis Antonij peccatis, belli procraſtinationem; ſpatium enim Cæſari dedit & inſtruendi ſe & tumultum ſedandi.

V. Cleopatræ bellum, ſimulque Antonio indicitur.

Antonij imprudentia gemina.

ANNVS MVNDI 4013.

HYRCANI II. 45. HEROD. 7. qui & 10.

OCTAVIANI 15. Imperij Rom. 18.

CLEOP. 20. ACTIACÆ VICTORIÆ 1.

OLYMP. CXXCVII. A. 2. VRB. CO. 722.

ANTE CHRISTVM 30.

COſſ. anni huius debellatum fuiſſe apud Actium, omnium eſt conſentiens aſſertio. De eo prælio priuſquam dicamus, res Iudaicæ attingendæ ſunt. Dum maxime apud Actium, inquit Ioſephus, Antonius cum Cæſare confligitur, ſeptimo regni Herodis, initio Veris, Iudæa magno terræ motu concuſſa, magnam hominum pecudumque ſtragem paſſa eſt, adeo vt ruinis ædium circiter decem millia oppreſſa ferantur; militari multitudine, quæ ſub dio agebat incolumi. Hæc clades in maius aucta rumoribus, auxit Arabum animos, vt qui afflictis profligatiſque Iudæis ſe superuenturos ſperarent. Itaque legatis eorum, qui pacem petituri venerant, interfectis, ad bellum properarunt. At Herodes ſuis ad vltionem de perfidis & ingratis hoſtibus ſumendam excitatis, eos vltra Iordanem contra Arabas duxit, & caſtra poſuit ad Philadelphiam, vbi de caſtello quodam

I. Herodis de Arabe victoria. *l. 15. c. 7. & l. 1. de bello c. 14.*

Terræ motus in Iudæa.

occupando certamine inito, Iudæi ſuperiores tulerunt. Quæ res cum Iudæorum animos erexiſſet, deieciſſet Arabum, altero prælio quinque eorum millia deſiderata ſunt, plurimi in caſtris obſeſſi, ſeſe vinciendos, & in ſeruitutem abducendos, ad quatuor millia dedidere, reliqui ex deſperatione pugnantes ad ſeptem millia periere. Sicque edomita Arabum ferocia, Herodes Hieroſolymam magna cum gloria reuerſus eſt.

Arabum ſeruitus.

II. Antegreſſa pugnam Actiacam. *Dio l. 50.*

Iam vero quod ad Romanorum poſtremam inter ſe pugnam attinet, quæ Cæſarem Monarcham fecit, cum Antonius apud Patras Achaiæ duxiſſet hyemem, quæ ſpeculando, & mutua damna inferendo tranſacta eſt, ineunte vere Actium profectus eſt, ex eáque ſtatione nuſquam progrediebatur. Ideóque Cæſar, qui in regionibus Antonij malebat pugnare quam ſuis, Brunduſio Corcyram venit, & inde Actium vbi crebro pedeſtris naualiſque pugnæ copiam fecit Antonio, cupiens ante aduentum omnium copiarum eius confligere. At ille velitationibus tantum egit, donec collectis omnibus copiis fretum traiecit, & caſtra haud procul à Cæſare poſuit. & vtraque ex parte ſinus, equitatum etiam ſubſidio locauit. At Cæſar eas copias diſtrahere cupiens, in Græciam & Macedoniam quoſdam miſit, Agrippam in primis, qui eam proxima hyeme in Peloponneſo rem præclarè geſſerat qui eò Antonium euocarent. Nam idem Agrippa Leucadem repente aduectus, inſulam & naues, quæ in ea erant, cepit, tum Patras, Q. Aſinio ibi nauali certamine victo, poſt Corinthum quoque, ſi Dioni credimus, recepit. Mox etiam, per abſentiam Antonij, Soſſius pugna nauali Agrippa ſuperueniente victus, cum multis aliis interiit.

Agrippæ pro Cæſare geſta.

III. Aliqui duces ab Antonio deficiunt.

Interea Domitius redditus infenſus Cleopatræ, licet febre correptus, perexiguo nauigio ad Cæſarem tranſiit: quem cum Amyntas quoque & Demetrius ſecuti eſſent, cœpit Antonius omnes habere ſuſpectos. Cum autem equeſtri prælio ab excubiis Cæſaris ſuperatus eſſet, & cum iam inciperent alimenta deficere, de bello transferendo deliberauit. Canidius qui legionibus præerat, & Antonio autor fuerat ducendi Cleopatram, ſub ipſum diſcrimen, mutata ſententia, eidem ſuaſit, vt Cleopatram remitteret, & in Thraciam vel Macedoniam profectus, terreſtri marte decerneret, quoniam terreſtribus copiis maximè valeret, & illic nouis Getarum auxiliis vti poſſet, & ipſemet terreſtrium certaminum peritior eſſet. Veruntamen fatalis Cleopatra, fugam circunſpiciens, euicit vt claſſe decerneretur; ſi diſceſſus in Ægyptum ab hoſte impediretur, ne eum diſceſſum ſocij fugam interpretarentur, & metum. Ergo Ægyptiis nauibus extra 60. combuſtis, viginti millia peditum, & duo ſagittariorum in eis impoſuit.

Plut.

Cleopatra diſceſſum parat.

IV. Pugna naualis ad Actium.

Itaque rebus ad diſceſſum paratis, ſuos ad pugnam cohortatus eſt. Cæſar quoque re ex perfugis cognita, ſuos ad pugnam comparat, hoſtium exitum præſtolatur. Qui cum claſſico dato naues eduxiſſent, neque progrederentur, ſigno dato circumuenire cœpit cunctantem hoſtium claſſem, eoq; facto compulit ad pugnam, quæ grauis fuit atque diuturna, tum propter par vtriuſque partis victoriæ ſtudium, tum propter virium paritatem. Cumque iamdudum dubio euentu certaretur, Cleopatra, quæ in anchoris poſt claſſem pugnantem ſtabat, cum non ferret diuturnam atque incertam expectationem, ſigno ſuis dato vela fecit, & ſecundo vento via Peloponneſum circumflectit, Cretam, & inde Cyprum & Ægyptum petitura. Antonius opinatus Ægyptios, non iuſſu Cleopatræ, ſed metu fugere, & ipſe eos ſecutus, reliquæ claſſi timorem incuſſit. Quæ nihilominus hæſit in pugna, ſiue de victoria non deſperans, ſiue fuga ab hoſtibus intercluſa, ſiue vt ait Plutarchus, Antonij fuga non animaduerſa. Durauitque prælium ad horam vſque decimam, cum Cæſariani incendio pugnare cœperunt, quo multæ naues cum vectoribus, cum Ægyptiis Aſianiſque opibus periere.

Cleopatræ & Antonij fuga.

V. Quam abſurda & improuida. *In Anton.*

Haud multi ſenſerant, inquit Plutarchus, Antonij fugam, atque audientibus res viſa incredibilis, nouemdecim legionibus peditum integrorum adhuc, & duodecim millibus equitum relictis, capere eum fugam, qui ſexcentorum certaminum vires eſſet expertus. Et milites cum expectarent dum alicunde exoriretur, tantam ei præſtitere fidem, & virtutem, vt patefacta, ducis fuga cohæſerint diebus 7. miſſoſque à Cæſare legatos repudiauerint; donec Canidio duce noctù profugiente, ab omnibus derelicti aggregauerunt ſe ad victorem. In hunc modum pugna naualis Actiaca peracta eſt ſecundo Septemb. quem diem notat Dio, quod ab ea die primum Cæſar ſolus rerum potitus eſt, inquit, imperiique eius recenſio præciſè ab ea ſumitur. Ægyptij tamen Auguſti annos non niſi poſt annum ſequentem, quo capta eſt Alexandria, & finiti ſunt anni Lagidarum, incipiunt. Ad Actium autem Cæſar multa edidit victoriæ monimenta, & nominatim templum maius in honorem Apollinis, & quinquennale certamen equeſtre, & in eo loco, in quo caſtra habuerat, vrbem extruxit quam vocauit Nicopolim. Sed hæc poſtea. Nunc rebus pro tempore vbique conſtitutis, & exercitu Antonij, qui iuſſu eius Macedonia proficiſcebatur in Aſiam, ſibi ſine pugna adiuncto, media hyeme in Italiam quartum accepturus Conſulatum vela fecit.

Pugnæ dies initiũ imperij Auguſti. *Idem l. 51.*

Monimenta victoriæ.

IV. Antonius & Cleopatra rurſus bello incumbunt.

Antonius autem & Cleopatra ex nauali pugna fuga elapſi, cum vſque ad Peloponneſum ſimul perueniſſent, inde diuiſi ſunt, Cleopatra in Ægyptum contendente, & tibiarum cantu, procíſque coronatis victoriam præ ſe ferente, ne clades accepta nouos ibi motus excitaret. Vt in tutum peruenit, eos à quibus ſibi timebat occidit, ex eorumque bonis, ſicut & fanorum, quæ expilabat vniuerſa, magnam pecuniæ vim congeſſit, copias comparauit, auxilia quæſiuit; vtque Mediæ regem ad ſuam ſocietatem pertraheret, ei caput regis Armeniæ amputatum miſit. Antonius autem cum à Pinario, qui cum exercitu tuebatur Ægyptum, reiectus eſſet, venit Alexandriam, vbi cum Cleopatra bello neceſſaria præparauit, & filios ſuos, Cæſarionem Cleopatra, Antyllum ex Fuluia ſibi natum Antonius, in viros retulerunt, vt viris imperantibus Ægyptij alacriùs obtemperarent.

ANNVS MVNDI 4024.

HYRC. II. 49. & vlt. HEROD. 8. qui & 11.

AVGVSTI CÆSARIS 14. Imperij Rom. 19.

ANANELI Ducis & Pontificis. 1.

PRÆ. SYR. Q. DIDIO CLEOP. 21. & vlt.

OLYMP. CLXXXVII. A. 3. V. C. 723.

ANTE CHRISTVM 29.

I. Herodes profectus ad Cæſarem interficit Hyrcanū.

NVncius deuicti ad Actium Antonij cum Cleopatræ, & vtriuſque in Ægyptum fuga, cito in Iudæam perlatus eſt ad Herodem, & propter amicitiam cum Antonio magno timore affectus, veniæ obtinendæ, regnique conſeruandi gratia, ad Cæſarem ire conſtituit. Et quoniam ubi malè metuebat, ne vita vel regno priuaretur, atrox conſilium, eiuſque immanitate dignum iniit. Ne quis enim è ſemine regio ſupereſſet, qui, ſe in ordinem redacto, regnare poſſet, Hyrcanum pontificem calumniis appetitum, quaſi regnum ambiret, interfecit. Hominem mitiſſimo ingenio, quique nullis ſe vnquam negotiis immiſcuerat, ſed Herodi ipſi, & patri eius, ac fratribus cuncta ita permiſerat, vt ipſi potius quam Hyrcanus regnare viderentur: hominem ætate cōfectum, vt qui iam octogeſimum annum exceſſerat, hominem propinqua affinitate coniunctum, vt qui neptem eius habebat vxorem, ex qua iam aliquot ſuſceperat liberos, hominem, denique, qui illius amore, ac conuiuendi deſiderio, vltro è Parthis venerat ad ipſum. Illi autem Ananelum ex genere pontificio virum ſuffecit, & qui hactenus vicarium egerat, factus eſt legitimus pontifex.

Ioſeph. l. 15. c. 3.

II. Socrum & vxorem caſtello claudit.

Neque eo ſcelere contentus Alexandram ſocrum, cuius nuper filium, nunc parentem interfecerat, cum vxore ſua eiuſdem filia Mariamna, in Alexandrio caſtro collocauit, dato quæſtori ſuo mandato, vt ſi quid ſibi accideret, ambas interficeret, regnumque liberis ſuis ac Pheroræ fratri conſeruaret. Quibus mandatis Rhodum properauit, ad Cæſarem, & poſito diademate ad eius colloquium admiſſus, ſuam erga Antonium beneuolentiam conſtanter faſſus eſt, & auxilia illi contra ipſum præbita, volens oſtendere ſe validum ac conſtantem amicitiæ cultorem, & mutato nunc beneuolentiæ obiecto, pari fide ſe amicitiam Cæſaris culturum. At Cæſar qui fidem, ac potentem amicum eripere cupiebat Antonio: diademate reſtituto, hortatus eſt eum, vt non minus ſuam quam priùs Antonij amicitiam coleret. Valuit etiam ad Cæſari conciliandum Herodem, quod is affuit Didio contra gladiatores, tranſitum ad Antonium quærentes.

III. Cæſar redit in Italiam & quartum accipit Conſulatum. *Dio l. 51. Suet. l. 2. n. 17. Plut.*

At Cæſar rebus vtcumque in Græcia atque Aſia compoſitis, Italiam media hyeme Samo, quam inſulam ad hyberna deſtinauerat, proficiſcitur. Ex vrbe enim ſcribebat Agrippa Rēp. eius preſentiam poſtulare; milites, quos ex omni numero confecta victoria Brunduſium præmiſerat, præmia & miſſionem poſcentes tumultuari. Et erat Octauius in exitu annui magiſtratus ſui, & finito iam vtroque quinquennio Triumuiratus, nolebat priuatus, ac ſine imperio eſſe, itaque celeriter, bis in traiectu tempeſtate iactatus, Brunduſium venit, nec vlterius eſt progreſſus, quod eò Senatus vniuerſus, audito eius aduentu, illi occurrerat, cum equitibus, & magna parte plebis. Ibi quartum accepit Conſulatum, & collegam aſciuit Licinium Craſſum, quamuis Pompeianas & Antonianas partes prius ſecutum, nec Prætura functum. Militum autem ſeditionem ſedauit; pleriſque enim agros conceſſit, aliis præſentem numerauit pecuniam, aliis promiſit: quibus vt ſatisfaceret, & ſua & quorundam amicorum bona venum in foro propoſuit, quæ cum nemo emere vel accipere auderet, honeſtam ea ratione dilationē accepit, dum ex Ægypto reuerteretur.

Sedat militares tumultus.

IV. Repetit Aſiam. *Dio.*

His ita geſtis, neglecto populo qui Romæ remanſerat, Brunduſio in Græciam, 27. quam venerat die, profectus eſt, tantáque celeritate in Aſiam aduenit, vt de eius diſceſſu, ſimul ac reditu Antonius & Cleopatra audiuerint. Venit autem ipſe per Syriam, & duces eius per Africam, vt ait Plut. in Ant. At Cornelius Gallus, accepto Pinarij Scarpi exercitu, ſubito Paratonium occupauit, quæ eſt Ægypti vrbs littoralis, ab Alexandria occidentem verſus. Quo cognito Antonius, etſi in Syriam proficiſci cupiebat, euocatus à gladiatoribus, qui a Q. Didio Syriæ præſide tranſitu prohibebantur, iis tamen omiſſis Paratonium contendit, ſperans ſe Galli copias ad ſe traducturum; ſed eas ne alloqui quidem potuit, tubis è muro Galli iuſſu perſtrepentibus. Sed & ſubita eruptione damnum paſſus, multas quoque amiſit naues. Nam catenas quaſdam ſub aqua latentes, noctu per fauces portus Gallus extenderat, quas rurſus per certas machinas intendit, cum ſe in portum naues Antonianæ immiſiſſent, & interclutas partim ſubmerſit, partim incendit.

Antonius in Africa male rem gerit.

V. Antonius & Cleopatra pacem quærunt.

Dum autem Cæſar eſt in itinere, Antonius & Cleopatra legatos ad eum de pace mittunt, cum pecuniis quibus eius familiares mercarentur. Cleopatra vero cum Antonio, ſceptrum aureum, coronam auream, ſellam regiam Cæſari miſit, quaſi regnum cum iis tradens: vt ſi exoſum omnino haberet Antonium, ſaltem eius miſereretur. Cæſar acceptis muneribus nihil reſpondet Antonio. Cleopatræ autem occultè impunitatem & regnum promiſit, ſi Antonium occidiſſet. Miſit Antonius ſecundam & tertiam legationem, ſed irritam. Cæſar autem promiſſionem ſuam rurſum Cleopatræ, per Thyrſum libertum confirmauit, cuius perſuaſa ſermonibus, quaſi mox Octauianum, ſicut olim Cæſarem, & Antonium deinceps in poteſtate habitura eſſet, Cæſari Peluſium occulta proditione tradidit. Quin etiam cum idem capto Peluſio Alexandriam veniret, Cleopatra publicè quidem præcipiebat vt hoſti occurrerent, occultè autem vrbe ciues exire prohibebat. Antonius autem cum ad nuncium eorum, quæ Peluſij accidiſſent Paratonio diſceſſiſſet, ante Alexandriam Cæſari factus obuiam equitatu eum ab itinere fatigatum ſuperauit, pedeſtri autem certamine congreſſus, victus eſt. Ergo confugit ad claſſem, & certamen nauale comparat.

Cleopatra ſibi conſulit prodito Antonio.

Is cum Cæſare pugnat.

VI.

Sed Cleopatra re intellecta perfecit, vt naues

Cleopatra mortem fingit.

ab eo ad Cæſarem transfugerent. Ipſa autem confeſtim in ſuum monumentum inſiluit, verbo quidem, quaſi mortis ſibi conſciſcendæ cauſa: re autem ipſa, vt cum Antonius eam mortuam audiuiſſet, ipſe ſibi manus afferret. Inde ergo nefaria mulier, nuncium ad Antonium miſit mortis ſuæ, iſque ſtatim mori decreuit. Ac primum quemdam è ſuis rogauit, vt ipſum occideret: ille contra nudato gladio ſeipſum peremit; quod imitatus Antonius, ſeipſum gladio petiit, collapſuſque in faciem, mortuus iudicatus eſt. Inde coorto tumultu, cum id Cleopatra ſenſiſſet, è ſepulchro proſpexit: qua viſa ita exclamatum eſt, vt Antonius quoque exaudierit, exurgenſque ad Cleopatram attractus, in eius gremio animam exhalauit. Rem omnem Cleopatra Cæſari ſignificauit: nec tamen à ſepulchro digreſſa eſt, Cæſaris promiſſioni confidens; ſimulque ignem & aſpidem ſecum habebat, vt altero ſibi vitam, altero victori theſauros eriperet.

Antonius ſe interimit.

VII. *Cæſar Cleopatrã ſeruare cupit triumphos*

At Cæſar etſi gaza potiri, eamque viuam capere cupiebat, & in triumphum ducere, nec tamen fidem datam violare. Itaque deditiţiam accipere noluit, ſed C. Pompeium equitem, & Epaphroditum libertum miſit, qui eam per fraudem caperent, & ne ſibi manus inferret, ſtudioſè prohiberent. Illa condito per aliquot dies Antonij corpore, Cæſaris colloquium expetiit, & impetrauit, omnique artificio adhibito, eius animum ad beneuolentiam inflectere conata eſt. At Cæſar cum oculis in terram defixis illud vnum dixiſſet, *bono animo eſto mulier, nihil mali patieris*; Cleopatra ingenti dolore correpta, ſe ad eius abiecit pedes, & per patris memoriam petiit, vt ſibi cum Antonio mori liceret, neque communem cum eo ſepulturam illi inuideret. Quod cum illa non impetraret, & cuſtodiretur attentiùs, triumphum verita, & certa mori, finxit ſe mutaſſe ſententiam. Itaq; cum minus accuratè cuſtodiretur, à Cæſare per epiſtolam petiit, vt cum Antonio ſepeliretur; quæ dum defertur, ipſa vel aſpidis morſu, vel acu diſcriminatoria, veneno in hunc finem illita corpus leuiter ſauciauit, ſed ea vbi ſanguinẽ attigit, mortem celerrimam, omniſque doloris expertem attulit: magno Cæſaris dolore, qui ſpecioſiſſimum triumphi ornamẽtum amiſiſſet: iuſſitque eadem cum Antonio arca ſepeliri.

Quæ ſeſe perimit.

VIII. *Finis regni Lagidarũ. l. 1. Sat. c. 12.*

Ita Alexandria, & cum ea tota Ægyptus Romanorum effecta eſt, Auguſto menſe, vt ex SC. recitat Macrobius, & Lagidarum familia extincta eſt, vbi 295 annis in Ægypto regnaſſet. Porro extinctis bellis ciuilibus, ne qua forte ex parte illa reuiuiſcerent, Antyllũ Antonij ex Fuluia filium, quamuis ei filia Cæſaris deſponſata erat, atque in patris eius ſacellum, à Cleopatra factum confugerat, ſtatim iugulauit, Cæſario vero in Æthiopiam fugiens, interceptus in itinere, ac necatus eſt. Alexandrinis autem & Ægyptiis vniuerſis ignouit, magnam tamẽ vim pecuniæ exegit, ne Alexandria diriperetur. Cũque pecuniam in regia reperiſſet, omnia militibus ſtipendia debita numerauit, & iis qui tum ſecum erant 250 drachmas viritim dedit. Quibus in Ægypto confectis, per Syriam, vt ait Dio, in Aſiam profectus eſt, vbi eum Herodes magnificè excepit, & octingentis talentis donauit, alioſque Romanorum optimates per Syriam tranſeuntes, magnificentiùs quam pro regni facultatibus excepit, deductoque Antiochiam vſque Cæſare, in regnum reuerſus eſt.

Cædes Antylli, & Cæſarionis.

ideſt 43. lib. & 15. fol. Herodes Cæſarem excipit.

ANNVS MVNDI 4025.

ANANELI Pont. 2. HEROD. 9. & 12.

AVGVSTI 15. Imperij Rom. 20.

PRÆSIDE SYRIÆ Q. DIDIO.

ACTIAC. VICT. 3. AVGVSTORVM 1.

OLYMP. CXXCVII. 4. VRB. C. 724.

ANTE CHRISTVM 28.

I. *Tres Cæſaris triumphi. l. 1. Satur. c. 12. an. V. C. 723.*

HIc annus quinti Conſulatus Auguſti, qui Iudæis fuit Sabbaticus 206. & eiuſdem imperij 15 ducto à primo Conſulatu eius initio, eidẽ Cæſari Auguſto glorioſiſſimus fuit. Quod ex SC. quod extat apud Macrobium intelligi poteſt, ſic enim habet. *Cum Imperator Cæſar Auguſtus menſe ſextili & primum Conſulatum inierit, & triumphos tres in vrbem intulerit, & ex Ianiculo legiones deductæ, ſecutæque ſint eius auſpicia ac fidem: Sed & Ægyptus hoc menſe in poteſtatem populi Romani redacta ſit, finiſque hic menſe bellis ciuilibus impoſitus ſit: atque ob has cauſas hic menſis huic imperio feliciſſimus ſit ac fuerit, placere Senatui vt hic menſis Auguſtus appelletur.* Hæc ibi primus triumphus fuit de Pannoniis & Dalmatis, alter de Macedonia, ſiue pro victoria Actiaca; tertius de Ægypto, & Cleopatra, qui acti ſunt ſexto, ſeptimo, & octauo die Auguſti. Hic quoque annus primus Auguſtorum dicitur ab Ægyptiis, in honorem vtriuſque Cæſaris, poſtquam finito Lagidarum imperio, nouam hoc anno epocham inchoarunt, quam dixerunt Θεῶν ἐπιφανῶν, vtrique enim tanquam Deo ſacrificabatur.

Anni Auguſtorum.

II. *Herodes Mariamnẽ interficit, & qua ex cauſa l. 15. c. 11.*

Herodes hoc ipſo anno Mariamnem vxorem ſuam calumniis circumuentam interfecit. Cum enim illa cum matre incluſæ fuiſſent in caſtro Alexandrio, iuſſu Herodis ad Cæſarem abeuntis, mandatis Sohemo datis vt vtramque interficeret, ſi quid ſibi durius à victore contigiſſet; ille blanditiis Mariamnes victus, rem illi patefecit; quæ inde graui in Herodem odio concepto, minimè illud diſſimulauit. Illo enim reuerſo, & ſui negotij felicem exitum exponente, cum illa ſuſque deque ferre videbatur, & ad blandas illius appellationes ingemiſcebat: vt iam Herodes alienam à ſe vxorem agnoſceret. Ergo alienationis huius cauſam cogniturus Eunuchum Mariamnes fideliſſimum tormentis examinauit, qui cruciatus non ferens, prodidit offenſam eſſe mulierem, propter ea quæ Sohemus indicarat. Hic illico rex exclamat Sohemum, ſibi regnoque hactenùs ſemper fidiſſimũ, non fuiſſe hæc proditurum, niſi aliquid commercij ſecretioris inter ipſos interceſſiſſet. Itaque adulterij ſuſpectam, & artibus Salomes ſororis Herodis veneficij ream, capite damnari à Senatu curat. Qua interfecta cum Rex magnis intemperiis ageretur, morbum contraxit,

Item Alexandram ſocrum.

cóque afflictus Sebaſte decubuit. Quo cum periturum Alexandra crederet, arces vrbis ſibi filiiſq; Mariamnes in omnem euentum tradi ſatagebat. Quæ res cum ad Herodem delata eſſet, eam ſine mora interfici iuſſit, itáque efferatus eſt, vt quauis ex cauſa eſſet ad ſæuiendum promptiſſimus.

III. Quintus Cæſaris Cõſulatus, & honores ei habiti. *l.* 51.

At Cæſar, vt reliqua, quæ de ipſo in hunc annum cadunt, percurramus, ipſis Calendis Ianuarij, non tam factus, quam confirmatus eſt Conſul: toto enim ſuperiore biennio retinuit Conſulatum, vt autor eſt Dio, eoque ipſo die omnia eius acta iuramento confirmata ſunt, multáque in eius gratiam atque honorem decreta, in quibus erat, vt tribus Iulia ab eius patre nominaretur, vt corona triumphali ludis omnibus vteretur, vt Iani portæ, quaſi vbique debellatum eſſet, clauderentur, quod illi acceptiſſimum fuit, multóque etiam magis, vt arbitror, quod illi honores diuini, erectis templis, ſacrificiiſque celebrandis, variis in locis ſunt attributi. Id ſacrilegium ab his ortum initiis, ad reliquos deinceps Imperatores propagatum eſt. Quod ipſum Imperatoris nomen hoc quinto Conſulatu ipſe accepit; non quale propter victoriam tribui vetuſto more ducibus ſolebat, ſed quo Imperij ſumma deferebatur, quale Iulio eius parenti delatum iam pridem fuerat.

Vide Anno. Imperator dicitur.

a m. 4009.

IV. Largitiones ciui. 17. *franc. cum dimid.*

Triumphos porro ſuos multa largitione decorauit, legatos ſuos Agrippam in primis laudibus atque honoribus affecit, milites muneribus, populo viritim drachmas centum, deinde etiam pueris in gratiam Marcelli filij ſororis ſuæ. Aurum coronarium ab vrbibus Italiæ non accepit, debita ſua perſoluit, ſibi debita non exegit. Quibus effectum eſt vt Romani omnium malorum obliuiſcerentur, eiuſque triumphos, tanquam de ſolis exteris ductos libenter ſpectarent, quibus totam vrbem locupletauit. Ægyptius præſertim ſplendidiſſimus fuit; in quo Cleopatra ferebatur culcitra ad imitationem morientis efficta cum Alexandro & Cleopatra filiis, quibus Solis & Lunæ cognomina dederat; quæ aſtra ſua quoque eclipſis vehementer obſcurauerat. Deinde Mineruæ templum & curiam Iuliam in honorem patris ſui factam dedicauit, in eoque Victoriæ ſignum poſuit, & multis Ægypti ſpoliis exornauit, ſicut & Iulij ſacrarium, & Iouis, Iunonis ac Mineruæ. Acceſſerunt varia ſpectacula, ludi, certamina ferarum & gladiatorum, de quibus Dio pluribus.

Triumphus de Ægypto & Cleopatra.

V. Eiuſdem Cenſura, aliaque geſta.

Non amitto tamen Cenſorum quoque factum, collegam aſſumpſiſſe Agrippam, & Senatum multis ſublatis expurgaſſe, Patriciorum ſuppleuiſſe familias, Senatores ſuo iniuſſu Italia abire vetuiſſe, Carthaginem coloniam iterum deduxiſſe, Antiochum Comagenum ad ſe Romam accitum interfeciſſe, quod fratris legatum dolo peremiſſet; Coniurationem autem in ipſum, quam M. Lepidus Triumuiri filius inceptabat, Mecœnas vrbis cuſtodiæ præpoſitus deprehendit, atque extinxit, bellorum ciuilium anno altero atque vigeſimo, qui fuit primus annus Dictaturæ Iulij Cæſaris.

ab a. V.C. 704.

ANNVS MVNDI 4026.

ANANELI Pont. 5. HEROD. 10. & 13.

AVGVSTI 16. Imperij Roman. 21.

OLYMP. CXXCVIII. 1. VR. C. 725.

ANTE CHRISTVM 27.

I. Cæſaris in Agrippam beneuolentia. *V. C.* 716.

INſignis eſt hic annus ſexto Auguſti Conſulatu, in quo M. Agrippam ſibi collegam aſſumpſit, anno decimo à priore Conſulatu, virum omnium ſibi amantiſſimum: cuius beneuolentiæ cũ alia ſigna dedit, tũ quod ei ſororis ſuæ filiam in matrimonium dedit, & cum eo, ſicut & cum Mecœnate, negotiorum ſuorum ſecretiſſima communicabat; ideoque cum iis de principatu Romæ conſtituendo, vel deponendo, diſceptationem habuit, quam Dio fusè eſt perſecutus. Agrippa contra cum author eſſet Cæſari, adiutorque plurimorum operum glorioſorum, nihil tamen eius gloriæ ſibi arrogabat, honoreſque ab eo ſibi attributos, non in ſuum commodum, ſed in Auguſti laudem, & Reipub. vtilitatem conuertebat. Cenſum anno ſuperiore inchoatum Cæſar cum Agrippa perfecit, in eoque Cæſar priſtino more princeps Senatus dictus eſt: & cenſa ſunt, vt in eius inſcriptione legitur, quadragies centum & 63 millia. Ludos etiam propter Actiacam victoriã decretos, cum Agrippa exhibuit hoc primum anno. In iis equeſtria certamina per pueros viroſque patricios peregit, ſumptibus ſuis ſtatuitque vt quinto quoque anno celebrarentur.

l. 53.

Ciuium Rom. Cenſus, & ludi Actiaci. 4063000.

II. Apollinis ædem, & bibliothecas extruit.

Inter alia porro Cæſaris opera illuſtria, quæ in hunc annum cadunt, iuuat Apollinis ædem in palatio excitatã memorare, aut perfectã potius & conſecratam: cui adiecit porticum cũ bibliotheca Latina, Græcáque, quo loco, ait Suetonius, iam ſenior ſæpe Senatum habuit. Ex quo etiam apparet Auguſtum amantem fuiſſe literarum. Et iam ſupra dictum eſt, eum operam dediſſe Apolloniæ, Græcis Latiniſque literis, quo tempore occiſus eſt Iulius. Et cum Alexandriæ pepercit, clementiæ ſuæ cauſam protulit Deum Serapin, Alexandrum vrbis conditorem, & Arium Alexandrinum, ciuem ſibi familiarem, cuius opera in Philoſophia vſus fuerat. Denique cum magna vſus in omnes ordines magnificentia, fiſco debita remiſiſſet, iniquè in Triumuiratu conſtituta abrogaſſet, omnium laudem ac beneuolentiam promeruit, & eorum animos ſenſim diſpoſuit, id imperium quod cupiebat, ſibi vltro deferendum, vt proximo anno dicemus.

l. 2. *n.* 29. *a. m.* 4010. *n.*

Senatum & populum ſibi demeretur.

III. Iani portæ iterum aperiuntur pro bello Hiſpanico. *Dio l.* 51. *p.* 457. *græ. lat. l.* 6. *c.* 21.

Cum autem anno ſuperiore Iani portæ à Romanis in gratiam Cæſaris clauſæ fuiſſent, idque magnam ei voluptatem attuliſſet, hoc eius ſexto Conſulatu iterum apertæ ſunt, ob bellum Cantabricum. *Cæſar*, inquit Oroſius *parum in Hiſpania per ducentos annos actum intelligens, ſi Cantabros, atque Aſtures, duas fortiſſimas gentes Hiſpaniæ, ſuis vti legibus fineret, aperuit Iani portas, atque in Hiſpanias ipſe cum exercitu profectus eſt.* Res autem ibi geſta ad plures annos pertinet. Ad hunc denique annum Euſebius mortem M. Varronis retulit, qui à M. Tullio, & D. Auguſtino non raro celebratur.

Mors M. Varronis.

ANNVS MVNDI 4027.

ANANELI Pont. 4. HEROD. 11. & 14.

AVGVSTI 17. Imperij Romān. 22.

OLYMP. CXXCVIII. 2. VR. CO. 726.

ANTE CHRISTVM 26.

I. Cæſar præ ſe fert Imperij depoſitionem. *Dio. l. 53.*

CÆſar ſeptimum Conſulatum gerens cum Agrippa, cum in omnium oculis atque ore ferretur, ad oſtendendum animi magnitudinem, in ſummi honoris contemptu, principatum ſe velle deponere, atque abdicare præ ſe tulit, vt ab vniuerſo Senatu, quem habebat ſui ſtudioſiſſimum, ei vltro deferretur. Eam in rem orationem de ſcripto recitauit, qua poſtulabat, vt eius voluntati acquieſcerent, vt qui viderent confectis iam bellis ciuilibus, & Iulij parentis cæde vindicata, Rempub. huiuſmodi imperium vltra non deſiderare. Quæ cum ille pluribus diſſeruiſſet, etſi, quidam eius conſilium ſatis intellexerant, omnes tamen ſeu verè crederent, ſeu credere ſe ſimularent, ex animo habitam fuiſſe hanc orationem, eam improbarunt; proindeque cum etiam dicenti frequenter acclamaſſent, vbi perorauit multis cum verbis omnes precati ſunt, vt ſolus imperij ſummam gereret, ſtatimque eius ſtipatoribus, vt cum diligentiùs cuſtodirent, duplex ſtipendium decretum eſt. Hac arte Cæſar cum ſe imperium deponere velle ſimulaſſet, effecit vt ei à S. P. Q. R. confirmaretur.

Quod ipſi confirmatur.

II. Quod & callidè tuetur.

Nihilominus vt popularis videretur, negauit ſe velle omnes prouincias obtinere, aut quas regendas ſuſcepiſſet perpetuo gubernare; itaque infirmiores tanquam pacatas aliis attribuit: potentiores, in quibus adhuc pugnandum eſſet, ſibi retinuit, vt Senatus bonis Imperij tuto frueretur, ipſe laboribus & periculis videtur obiectus. Sed eo vſus artificio Senatum omnem exarmauit, & imbellem reliquit, ipſe omnia ſibi arma militeſque retinuit. Deinde imperium in ſuas prouincias decennale ſuſcepit, profeſſus ſe citiùs dimiſſurum, ſi breuiore tempore eas pacare poſſet. Cumque illi primum decennium abiiſſet, aliud, atque aliud ei quinquies decretum eſt, ita vt continuatis decennus, per totam vitam imperij ſummam obtinuerit. Inde ortum eſt, vt poſteriores Imperatores, etſi imperium in totam vitam acciperent, ſingula tamen decennia, quaſi pro eiuſdem renouatione, celebrarent.

Per ſingula decennia. *Dio. l. c.*

III. Auguſti cognomine donatur. *l. de die Nat. c. 21. l. 4. vlt.*

Hoc ipſo tempore 16 Calend. Februar. vt ait Cenſorinus, Imperator Cæſar Diui filius, ſententia L. Munacij Planci, à Senatu cæteriſque ciuibus Auguſtus eſt appellatus, quaſi Venerandus, & hominis natura ſuperior. Audi Florum. *Ob hæc tot facta ingentia Dictator perpetuus, & Pater patriæ dictus: ſed ſanctius & venerantius viſum eſt nomen Auguſti, vt ſcilicet iam tum dum colit terras, ipſo nomine & titulo conſecraretur.* Sic ipſe. Optarat ipſe quidem Romuli nomē, ne tamē affectati regni ſuſpectus fieret, eo abſtinuit, ſicut & Regis, & Dictatoris, tanquam legibus damnatis nominibus, res tamen ipſa ad eum, ſub Auguſti & Imperatoris nomine delata eſt. Quippe qui magiſtratus omnes aut gereret, aut haberet in poteſtate: ſine cuius nutu neque exercitus, neque prouinciæ, neque reditus Imperij adminiſtraretur: ad cuius arbitrium crearentur magiſtratus, bella gererentur, contraherentur fœdera pacis, regum & populorum legatis reſponſa darentur, iudicia fierent, ſententiæ in Senatu dicerentur; qui vnus ius omne vitæ & necis & fortunarum, in ciues omnes & peregrinos habebat. Ipſe autem ſolutus legibus leges conderet, & omnia pro arbitrio ageret; Tribunitia inſuper inſtructus poteſtate, vt ſacroſanctus & inuiolabilis exiſteret.

Quanta eius poteſtas.

IV. Quædam ab eo geſta.

Auguſtus ergo imperio confirmato, multas leges condit, vias publicas reficiendas curat, & ab vrbe cum exercitu profectus, vt in Britanniam bellum transferret, eorum legatos in Gallia de pace reperit, ibique aliquo tempore poſito, Gallicis rebus componendis, quæ per ciuilia bella fluctuabant, In Hiſpaniam profectus, eam quoque prouinciam conſtituit, bello contra Cantabros & Aſtures imminente. Interim Conſul Agrippa Romæ inſigne templum diis omnibus ædificare cœpit, ideóque illud Pantheon appellauit. Id Romæ nunc quoque viſitur, quod forma conuexa faſtigiatum, cœli ſimilitudinem oſtendit; Habet autem hanc in propylæo inſcriptionem *M. Agrippa L. F. Coſ. tertium fecit.* Ratio exigere videbatur vt inſcriptio operi perfecto, non inchoato reſponderet. Perfectum eſt autem tertio abhinc anno, nono Cæſaris Conſulatu; Sed voluit opinor meminiſſe magiſtratus ſummi, quem inchoato geſſit, perfecto non geſſit.

Dio l. 53. Pantheon Agrippæ

ANNVS MVNDI 4028.

ANANELI Pont. 5. HERODIS 12. & 15.

AVGVSTI CÆSARIS 18. Imp. Ro. 23.

OLYMP. CXXCVIII. A. 3. V. C. 727.

ANTE CHRISTVM 25.

I. Bellum Cantabricum Auguſti. *l. 54.*

IN Hiſpaniam profectus erat Auguſtus anno ſuperiore, vt cum Dione diximus, vbi hoc anno iniit Conſulatum. Autor eſt enim Suetonius cum octauum & nonum Conſulatum Tarracone iniiſſe, vbi & Florus eum hiemaſſe tradit. Caſſiodorus vtrique conſulatui bellum Hiſpanicum tribuit, ſed prius cum Cantabris, deinde cum Aſturibus res geſta eſt. De Cantabris ergo hoc anno, de Aſturibus ſequenti, Oroſij & Flori ordine breuiter dicamus, quos ille, homo hiſpanus Gallæciæ prouinciæ portionem eſſe tradit, qua extentum Pyrenæi iugum, haud procul ſecundo oceano ſub Septentrione deducitur. Recentiores chorographi eos inter Nauarram & Gallæciam collocant, ſic vt Cantabri, à quibus Cantabricus Oceanus nomen habet, Nauarram habeant ab oriente, & ab occidente Aſturiam, antiquum enim nomen Aſtures retinuere; at Cantabria nunc

l. 6. c. 21.

Cantabrorū & Aſturum ſitus & belli cauſæ.

193. ab. An. V. C. 535.

nunc Biſcaia dicitur. Suſcepti belli cauſas duas profert idem, Oroſius, quod imperij immunes agitabant, poſt dicentos fere iam annos, ex quo Romani bello Hiſpaniam domare cœperunt: & quod non contenti libertatem ſuam defendere, proximis etiam imperitare tentabant, eoſque crebris incurſionibus fatigabant.

II. Vti geſtum fuerit.

Igitur Cæſar apud Segiſamam caſtra poſuit, tribus agminibus totam penè amplexus Cantabriam. Diù fatigato fruſtra atque in periculum ſæpè deducto exercitu, tandem ab Aquitanico ſinu, per oceanum incautis hoſtibus admoueri claſſem, & copias exponi iubet. Tum demum Cantabri, ſub mœnibus Belgedæ, maximo congreſſi prælio, & victi in Vindium montem natura tutiſſimum confugerunt, vbi obſeſſi, fame ad extremum penè conſumpti ſunt. Aracillum deinde oppidum magna vi ac diù repugnans poſtremo captum, ac dirutum eſt. Cætera ferè per legatos confecit, ſiue quia ex labore & curis in morbum prolapſus, Terraconem ſe contulit, C. Antiſtio ei bello præfecto, à quo multa præclarè geſta: ſiue quia res feliciùs per legatos, ſicut & Antonius, quam per ſe ipſi conficiebant, vt ſcribunt Plutarchus & Dio. Interim Agrippa, etſi Romæ templum magnificum extruebat, Cæſari tamen, quem ſciebat magnificentiæ Vrbis ſtudioſum, gratificari cupiens, Septa tributis comitiis habendis in campo Martio dedicauit, quæ dudum Lepidus, extructis vndequaque porticibus, ædificarat. Sed Agrippa, tabulis lapideis & picturis à ſe exornata, Septa Iulia in gratiam Auguſti, cum magna eius, omniumque approbatione, cognominauit.

Auguſti morbus in Hiſpania, & Agrippæ opera. in Anton. l. 52. p. 514. Gr. Lat. Sueton, l. 2. n. 29.

III. Multæ ab Herode cædes. l. 15. c. 15.

Annus ab Antigoni morte duodecimus, reliquæ Aſſamonæorum familiæ cruentus fuit, vt tradit Ioſephus, Herode more ſolito ſæuiente: quidquid enim reliquum erat ex Hyrcani cognatione ſuſtulit. Suſtulit inſuper Coſtobarum Idumæum, cui ſororem ſuam Salomen in vxorem dederat, cum iam alterum eius maritum Ioſephum interfeciſſet. Orto enim inter Coſtobarum & Salomen diſſidio, mulier ad fratrem repudiato marito ſe contulit, cumque inſuper accuſauit, qua res nouas moliretur, cum Lyſimacho, Antipatro, & Doſitheo, quos omnes Herodes interfecit, vt ſublatis omnibus, quorum dignitas excellebat, arbitratu ſuo poſſet agere quidquid vellet, nemine reſiſtente. Eodem anno, vt ait Dio, Polemo rex Ponti inter ſocios & fœderatos populi Romani adſcriptus eſt. Auguſtus autem cum expeditionem cogitaret in Britanniam, nouis populorum moribus in Hiſpania retentus eſt.

ANNVS MVNDI 4029.

ANANELI Pont. 6. HEROD. 13. & 16.

AVGVSTI 19. & Imperij Rom. 24.

OLYMP. CXXCVIII. A. 4. V. C. 728.

ANTE CHRISTVM 24.

I. Bellum contra Aſtures in Hiſpan. Oroſ. l. 6. c. 21. Dio. l. 53.

ASTures hoc anno in Hiſpania domiti, vt proximè ſignificatum eſt. Aſtures, inquit Oroſius, caſtris ad Aſturam flumen poſitis, Romanos, niſi proditi præuentique eſſent, magnis conſiliis, viribuſque oppreſſiſſent; tres legatos cum legionibus ſuis in tria caſtra diuiſos, tribus æque agminibus obruere repentè moliri, ſuorum proditione detecti ſunt. Brigæcinos appellat Florus, à quibus præmonitus Cariſius, cum exercitu adueniens oppreſſit conſilia, nec incruentum certamen fuit. Reliquias fuſi exercitus Lancia ciuitas Aſturiæ maxima excepit, vbi adeo certatum eſt, vt cum in captam vrbem faces poſcerentur, ægrè dux Cariſius veniam impetrarit, vt victoriæ Romanæ ſtans potius quam incenſo monimentum eſſet. Hic finis Auguſto bellicorum certaminum fuit: ne autem deinceps iidem rebellarent, gemina vſus eſt induſtria. Nam & eorum habitationem ex editioribus locis in plana deduxit, & foſſilibus eruendis exercuit. Huic victoriæ hunc honorem Cæſar detulit, vt propterea Iani portas iterum claudi iuberet. Sed eas iterum, iiſdem Hiſpanis rebellantibus, cito reſerari neceſſe fuit.

II. Varro contra Salaſſos.

Eiuſdem Cæſaris auſpiciis M. Terentius Varro contra Salaſſos hoc anno pugnauit, populos inalpinos; quorum regio ab indigenis Val d'Oſta dici ſolet. Ibi Cæſaris iuſſu pars agri optima cohortibus prætorianis data, & vrbs condita Auguſta Prætorianorum dicta eſt. Alteram quoque vrbem finito hoc bello, in Luſitania condi iuſſit, quam emeritis militibus dedit, indeque Auguſta Emerita dicta eſt. Triumphi propter hæc Cæſari à Senatu decreti ſunt, arcus triumphalis in Alpibus ei poſitus eſt, fornix trophæum ferens. Romæ autem Agrippa Pantheon perfecit, voluitq; in eo Auguſti ſtatuã collocare, & nomen operis ei inſcribere; neutrũ autem eo permittente, in Pantheo ipſo Iulij ſtatuam, in veſtibulo autem ſuam & Auguſti poſuit, Cæſare ita probante, vt cum propter morbum nuptias filiæ ſuæ Iuliæ, & Marcelli ex ſorore nepotis, Romæ celebrare non poſſet, Agrippæ opera eas abſens celebrarit. Idem porticum Neptuni, propter victorias nauales extruxit, & Argonautarum pictura decorauit, & ſudatorium Laconicum fecit.

Auguſta gemina.

Ἀψὶς τροπαιοφόρος.

Cæſaris & Agrippæ ſtudia mutua.

III. Herodis opera. Ioſeph. l. 15. c. 11. & 12.

Quæ cum vbiq; celebrarentur, accenſum eſt etiam Herodis ſtudium, vt ſplendida ipſe quoque opera Hieroſolymis aggrederetur, iiſq; gratiam aucuparetur Auguſti. Ergo athletica certamina quinto quoque anno in eius honorem inſtituit, theatro Hieroſolymis extructo; deinde in campo amphitheatrũ, vtrumq; opere ſumptuoſo; quæ quia erant à Iudæorum moribus aliena, credidit Ioſephus propterea regionem fame ac peſte laboraſſe. Cumque publicæ

neceſſitati, opera Petronij, qui Ægyptum Cæſaris nomine obtinebat, ſuccurrere conatus eſſet, aureis etiam argenteiſque vaſis regiæ ſupellectilis conflatis, atque in Ægyptum frumenti cauſa miſſis, publicum erga ſe odium, quod ex theatricis operibus conflabatur, in beneuolentiam conuertit.

ANNVS MVNDI 4030.

IESV Pont. & mox SIMONE.

AVGVSTI CÆSARIS 20. Imp. Rom. 25.

HERODIS 14. & 17. PRÆ. SYR. VARO.

OLYMP. CXXCIX. A. 1. V. C. 729.

ANTE CHRISTVM 23.

I. Cæſar in Vrbem redijt, & quæ ibi geſta. *Ioſeph. l. 16. c. 10. 17. fr. 10. ß.*

AVguſtus X. Conſul C. Norbanum collegam aſſumpſit, qui poſtea proconſul reſcriptum in gratiam Iudæorum dedit, Conſulatum autem extra Vrbem accepit; ad quam cum appropinquare diceretur, ac viritim centenas drachmas populo promitteret, ſi ita Senatui viſum eſſet. Reſpondit Senatus omnibus cum legibus ſolutum eſſe: quin & omnia eius acta ipſis Cal. Ian. iureiurando adhibito comprobauit. Poſtquam autem in Vrbem peruenit, pleraq; pro eius felici reditu ac ſalute acta ſunt; tétata quippe fuerat in Hiſpania valetudo eius, vt ex Dio diximus. Decretum preterea vt Marcellus, quem filium ſororis eius diximùs, auunculo in primis dilectu, inter Prætorios in Senatu eſſet, decennioque maturiùs, quam leges ferrent, peteret Conſulatum. Permiſſum quoque Tiberio Auguſti priuigno, nam Liuiam Druſillam eius matrem poſtea duxit vxorem, vt ſingulos magiſtratus, quinquennio antequam conſtitutum erat, adire poſſet, ſtatimque huic Quæſtura, anno ætatis 18, vel vt ait Velleius 19. illi Ædilitas anno 24 vt ait Cuſpin. conceſſa eſt, in qua mortuus eſt.

In gratiam Marcelli & Tiberij. *l. 25. p. 514. Gr. Lat.*

II. Bellū Hiſpanicum. *l. 53.*

Duo huius anni bella, ſed vtrumque exigui temporis, à Dione memorantur, alterum Cantabrorum & Aſturum, qui vbi primum Auguſtus ex Hiſpania deceſſit, relicto illic L. Æmylio præfecto, rebellarunt, & rebellionem hoſtili facinore cumularunt. Nam Romanos milites, ad exportandum frumentum, quod illi vltro pollicebantur, euocatos, perfidiosè peremerunt. Nec impunè: nam agro celeriter vaſtato, & incenſis oppidis, in poteſtatem Romanorum venerunt, & videlicet meritas cruentæ perfidiæ pœnas dederunt. Alterum fuit Ælij Largi Ægypti præfecti in Arabia, vbi Romanus exercitus Regionis incommodis malè habitus, magna ex parte morbis interiit. Qua occaſione vſi Barbari, expulſis Romanis ſua receperunt. Ad hanc expeditionem Herodes quingentos ex ſuo ſatellitio ad Ælium miſit, eorumque forti opera vſus eſt, ſi Ioſepho credimus, qui ait rebus Iudaicis in priſtinam felicitatem reſtitutis, Herodem in ſuperiore vrbis parte regiam ædificaſſe, in eáque duas ædes excitaſſe, Cæſari vnam, & Agrippæ alteram: & eas ab ipſis Cæſaream & Agrippiam nominaſſe. Nã Herodes, inquit, à Cæſare poſt Agrippam amabatur, ab Agrippâ vero poſt Cæſarem.

Et Arabicum.

Noua Herodis opera. *l. 15. c. 12. l. 1 de bell. c. 15. & 16.*

III. Nouus Pōtifex nouūque Herodis coniugium. *l. 19. ß.*

Sub hoc tempus Herodes captus amore puellæ cuiuſdam Simonis filiæ, quam Ioſephus l. 1. de bello, Mariamnem vocat, eam duxit vxórem. Ne autem nuptiæ Iudæorum rege parum dignæ viderentur, puellæ patrem ad ſummi pontificatus honorem euexit, Ieſu Phabetis filio tum Pontifice in ordinem redacto. Sicque Simonem nouum pontificem ſuggerimus, Ioſephum ſecuti, qui admodum ſe in iis exhibuit negligentem. Nam Ananeli vel mortem, vel abrogatum pontificatum, aut diuturnitatem eius nuſquam aſſignauit. Nunc abrogati pontificatus Ieſu Phabetis filij meminit, cuius ingreſſum in eam dignitatem prætermiſit. Quin ne ſignificat quidem vtrum Ananelo proximè ſucceſſerit. Quæ culpa eò minus tolerabilis, quod & res maioris erat momenti in Hebraica hiſtoria, & ipſi facilius erat ea deſcribere ex publicis priuatiſque commentariis, quæ Pontificium ſucceſſiones, ad duo annorum millia, vt ipſe commentus eſt, continebant. Peractis autem nouis nuptiis, ait Herodem nouum caſtellum condidiſſe, quo loco Iudæos ante 17 annos profligauerat, dum armis Antigoni pelleretur. Idque vocauit Herodiam. Adiecit vrbes & templa in honorem Cæſaris, tam in Samaria, quam ad fontes Iordanis, tam immenſis ſumptibus, merito vt tunc improbata Iudæis, & nunc prudentibus incredibilia videantur; de quibus prudens lector conſulere poteſt Annales.

Ioſephi negligentia.

l. 3. cont. Apion. Vide Anna. n. 8. & 9. Ioſeph. l. 14. c. 21. Pli. l. 5. c. 14. Herodij conditus, & templorum in honorem Auguſti. *num. 10. & ſeqq. & 1. de bello c. 16*

ANNVS MVNDI 4031.

SIMONIS Pont. 1. HEROD. 15. & 18.

AVGVSTI 21. Imperij Roman. 26.

PRÆSIDE SYRIÆ AGRIPPA.

OLYMP. CXXCIX. 2. VR. CO. 730.

ANTE CHRISTVM 22.

I. Auguſti morbus. a *Dio. l. 43*

AVguſtus XI. Conſul adeo graui morbo decubuit, nulla vt ſpes ſalutis reliqua eſſet [a]. Itaque facto teſtamento, reliquiſque omnibus, tanquam fato conceſſurus, diſpoſitis, magiſtratibus, & Senatorum Equitumque primoribus ad ſe conuocatis, nemine ſibi ſucceſſore conſtituto, licet plerique omnes Marcellum ad hoc deſtinatum crederent; cum quædam iis de publicis negotiis expoſuiſſet, Piſoni Collegæ libellum, quem Suetonius Rationarium Imperij appellat, in quem exercituum, & redituum publicorum indicem conſcripſerat, tradidit; Agrippæ autem annulum, vt quondam Alexander Perdiccæ [b]. Sed cum Antonius Muſa, inſignis ea ætate medicus, lauacris, potionibuſque frigidis ſanitati reſtituit, quibus mox eius nepotem Marcellum perdidit.

b *a m 3730 ideſt, ante annos 302.*

III. Agrippam amandat in Syriam.

Cæſar valetudine recuperata, cum intelligeret plurimos admirari, quod licet neminem nominaſſet ſucceſſorem, Agrippam tamen Marcello nepoti, & genero, dato illi annulo, prætuliſſe videretur, ſimul docuit ſe amorem Reip. cui tunc vtiliorē putabat Agrippā, amori

proprio ac neceſſitudini prætuliſſe. Cumque ob hanc cauſam intelligeret Marcellum ſimultatem aliquam contra Agrippam ſuſcepiſſe, vt ea per eius abſentiam extingueretur, continuo Agrippam amandauit in Syriam, prouinciæ præfuturum, eò tamen non peruenit, ſed miſſis legatis qui ſuo nomine prouinciam adminiſtrarent, ipſe in Lesbo remanſit. Hæc fere Dio, cui conſentit Ioſephus[c], cum ait, Herodem ad eum veniſſe Mitylenem, quæ eſt primaria ciuitas illius inſulæ, eóque ſalutato, in Iudæam reuertiſſe. Addit ibidem quoſdam Gadarenſes Agrippam adiiſſe, Herodem accuſaturos, eoſque ne auditos quidem, vinctos ad regem ab Agrippa remiſſos, nimia vtique fiducia innocentiæ Herodianæ.

c l. 15 c. 13. Eum adit Herodes Mitylenę.

III. M Marcelli obitus. d l. 2.

Mortuum hoc ipſo anno M. Marcellum Octauiæ ſororis Auguſti filium, idem Dio & Velleius Paterculus[d] teſtantur, quem illa ex C. Marcello ſuſceperat, qui paulò ante mortuus fuerat, quam eadem Octauia cum Antonio contraheret. Hic ergo Marcellus magnificentiſſimo munere Ædilitatis edito, deceſſit admodum iuuenis, & fortunæ in quam alebatur capax. Ita Velleius. Ætatem propius attigit Propertius[e] illo carmine, quod de ipſo eſt.

e l. 3. eleg. 18

Occidit, & miſero ſteterat vigeſimus annus,
Tot bona tam paruo clauſit in orbe dies.

Itaque quod puerum vocat Maro, cum ait, (l. 6.)

Heu miſerande puer, ſi qua fata aſpera rumpas
Tu Marcellus eris, &c.

Affectui potius condolentis quam ætati tribuendum eſt.

Poſt cuius obitum, inquit Velleius, Agrippa, qui profectus in Aſiam ob tacitas cum Marcello offenſiones, præſenti ſubduxerat tempori, reuerſus inde filiam Cæſaris Iuliam, quam in matrimonio Marcellus habuerat, duxit vxorem. Sed id matrimonium poſt annum ſequentem contractum eſt, vt ex Dione docebimus, & par erat viduam aliquandiù lugere.

ANNVS MVNDI 4031.

SIMONIS Pont. 3. HERODIS 16. & 19.

AVGVSTI 22. Imperij Roman. 27.

PRÆSIDE SYRIÆ AGRIPPA.

OLYMP. CXXCIX. 3. VR. C. 731.

ANTE CHRISTVM 21.

I. Annus Sabbat. 207. Agrippa Syriæ præfects.

M. Agrippam etiam hoc anno Sabbatico ordine 207. retinemus Syriæ præſidem quam tamen per legatos adminiſtrabat. Apparet autem etiam hoc anno in Græcia ſubſtitiſſe, nec ſtatim à Marcelli morte reuertiſſe, ne propter ipſum abiiſſe fama loqueretur. Nam circa ea loca repertum, ſequenti anno Romam remiſit Auguſtus. Hoc anno, inquit Dio, altera Tiberis inundatione Romæ nauibus vehi licuit: fulminibus cum alia multa, tum ſtatuæ in Pantheo ictæ ſunt, ita vt haſta etiam è manu Auguſti excuteretur. Peſtis quoque ita per totam Italiam graſſata eſt, vt agris colendis nemo vocaret: erga fames quoque ſubſecuta eſt. Horum malorum cauſam ſuſpicantes Romani, quod hoc anno Auguſtus Conſul non eſſet, ſub extremum enim annum, in Albano Conſulatu ſe abdicarat, ſuffecto ſibi L. Sextio, eius ſibi demerendi cauſa. Nec minus propterea noui Coſſ. hoc anni principio de more creati ſunt, Marcellus atque Aruncius. Auguſtum ergo Dictatorem creare voluerunt, quod meminerant claui figendi cauſa, in morbo publico non raro dictum fuiſſe Dictatorem.

l. 54.

Prodigia anni huius.

II. Cæſar Dictaturam recuſat.

Itaque populus incluſum in Curia Senatum metu incendij compulerunt, vt Dictaturam Cæſari decerneret: ipſi cum 24 faſcibus Auguſtum adiere orantes vt ſe Dictatorem creari pateretur, ſimulque annonæ curationem, vt quondam Pompeius, acciperet. Et hanc ille quidem prouinciam ſuſcepit inuitus, geſſitque per priuignum Tiberium, alteram autem conſtanter repudiauit, etiam veſte diſciſſa. Timuit inuidioſum nomen, qui tamen reuera Dictatorem perpetuum agebat, atque adeo regem, imo qui reges vbique gentium aut ſubditos habebat, aut ſocios: & prouincias Romano ſubiectas imperio, quantum, quoque modo vellet adminiſtrabat. Sed nec oblatam perpetuam Cenſuram accepit; creauit tamen Cenſores Paulum Æmylium Lepidum, & L. Munacium Plancum, quorum hic proſcripti frater, ille à fratre triumuiro proſcriptus fuerat. Cenſuram nihilominus reipſa gerere viſus eſt. Nam quædam conuiuiorum collegia protinus ſuſtulit, quædam ad frugalitatem contraxit, iudiciorum omnium curam Prætoribus attribuit, munus gladiatorium iniuſſu Senatus dari vetuit, nec ſæpius quam bis in anno: aut plurium quam 60 parium.

Tiber. annonæ præficit.

Reiicit & Cenſuram quam reipſa gerit.

III. Coniuratio in Auguſtum oppreſſa.

Coniuratio Fannij, Cæpionis, & Murænæ in Auguſtum proximo anno, incertum qua de cauſa conflata, hoc patefacta & oppreſſa eſt. Cum enim die dicta non comparuiſſent, abſentes exilio dãnati ſunt, & paulò poſt necati. Neque Murenæ auxilio fuit frater eius Proculeius, neque ſororis maritus Mecœnas, qui tamen ſummo erant apud Auguſtum loco. Cyprum & Galliam Narbonenſem, quia nihil armis ſuis indigerent, populo reddidit, nec deinceps eas per legatos ſuos adminiſtrauit. Sub idem tempus Cantabri Aſtureſque ſuperbè & crudeliter à Cariſio tractati rebellauerunt. Sed ſuperueniens C. Furnius, iunctis cum Cariſio copiis, vtroſque, in ſeruitutem redegit. Pauci tamen Cantabri viui in poteſtatem venerunt. Nam cum de libertate deſperaſſent, vita quoque contempta, incenſis prius munitionibus, alij eodem incendio, alij veneno publicè ſumpto ſeipſos interfecerunt. Quæ dum fiunt Auguſtus in Siciliam profectus eſt, ſiue vt rei frumentariæ prouideret, quam tamen curam Tiberio demandarat, ſiue vt eam, reliquaſque ad Syriam vſque prouincias conſtitueret.

Cantabri rurſum domiti.

Auguſtus adit Siciliam.

IV. Ludi quinquennales Herodes Iudæi ob trophæa tumultuantur. l. 15. c. 11. n. 8.

Hoc etiam anno Herodes theatro, vel amphitheatro peracto, ludos quinquennales celebrare cœpit, tanta magnificentia, vt ſcribit Ioſephus, quantam nemo prudens ſibi facile perſuaſerit, quæ apud eum, & in Annalibus legi poſſunt. Subdit etiam excitatum Hieroſolymis tumultum, ob trophæa propoſita, quæ Iudæi tanquam Idola deteſtabantur. Sedatum autem ait, cum Herodes iſtiuſmodi trophæis

detrahi iuſſit ornamentum appoſititium, & nudos ſtipites tumultuanti plebi demonſtrauit. Apparet hoc ipſo tempore, eademque occaſione trophæorum, vel ſtatuarum, excitatam illam decem ciuium contra Herodem coniurationem, quæ cum ipſi innotuiſſet, meritis eſt reorum extincta ſuppliciis, quorum improbiſſimam temeritatem, à Ioſepho diſſimulatam, & inepto prætextu pietatis obtectam, in Annalibus refutauimus. Eadem coniuratio Herodi cauſa fuit, vt cum iam duas arces munitas in vrbe haberet, regiam ſuam, & Antoniam, alias etiam variis in locis deinceps excitarit, vt omnibus regni partibus haberet præſidia, ad ſubitos multitudinis motus compeſcendos.

Et coniurant in Herodem.

num. 9. & ſeqq.

Samariam quoque itinere diei vnius Hieroſolymis diſtantem inſtaurauit, & mutato nomine Sebaſtem, id eſt Auguſtam vocauit. Aliam quoque quaſi arcem Iudæorum ceruicibus impoſuit, dictam olim Turrim Stratonis, quam Cæſaream in honorem Cæſaris voluit appellari, eamque incredibili magnificentia, ſi qua fides homini cacozelia laboranti, exornauit, partim Cæſaris beneuolentiam ſibi magis magiſq; obſtricturus, partim ſibi gloriam ex præclaris operibus, & nominis immortalitatem quæſiturus. Hæc porro omnia, quæ ad Cæſaream pertinent duodecim annis fuiſſe abſoluta Ioſephus affirmat hoc loco, intra tamen 10 tantum annos tribuit Ceſareæ inſtauratæ, ideóque ibi duodecimo anno legendum videtur.

V. Inſtaurat Samariam & incipit Cæſaream.

l. 15. c. 13. l. 16. c. 9.

ANNVS MVNDI 4033.

SIMONIS Pont. 4. HEROD. 17. & 20.

AVGVSTI 23. Imperij Roman. 28.

PRÆSIDE SYRIÆ AGRIPPA.

OLYMP. CXXCIX. 4. VR. C. 732.

ANTE CHRISTVM 20.

Auguſtus proximo anno profectionem ſuſceperat in prouincias Romano imperio ſubiectus, & à Sicilia exorſus, hoc anno in Græciam peruenit, qui eſt ab Actiaca pugna, & priore eius in eam prouinciam aduentu decimus, vt ait Ioſephus, nondum videlicet erat abſolutus, vndecimus enim inchoatur 2 Septemb. anno Vrbis Conditæ 721. idemque fuit Herodis 17, vt idem ſcribit in Antiquitat. Per Cæſaris autem abſentiam, vt ait Dio, populus Romanus in creandis Conſulibus tumultuatus eſt, licet modicam tum haberet in comitiis poteſtatem. Conſulatus locus alter Auguſto ſeruabatur, ideoque initio anni M. Lollius ſolus Conſulatum geſſit. Cæſare autem Conſulatum non accipiente Q. Lepidus & L. Silanus eum ambiuerunt, & quidem non ſine turbis, adeo vt viri primarij Auguſtum Romam reuocarent. Is tamen non rediit, ſed euocatos ad ſe candidatos verbis increpitos, iuſſoſque abeſſe ab vrbe cum darentur ſuffragia, dimiſit. Romæ autem redintegratis tumultibus, vix tandem Lepidus creatus eſt Conſul.

I. Auguſtus adit Græciam l. 1. belli c. 15 l. 15. c. 13. l. 54. Romæ ob Conſulatũ ambitio & tumultus.

His turbis adductus Cæſar de Agrippa vrbi præficiendo cogitabat: quem nuper è Sicilia in Vrbem miſerat; quod munus vt maiore cum autoritate fungeretur, ſuum ipſum generum creare voluit. Itaque ad ſe accerſitum, vxore ſua, quanquam hæc ſororis Auguſti filia erat, repudiata, Iuliam ducere iuſſit: ac continuo Romam miſit ad nuptias peragendas, vrbiſque adminiſtrationem accipiendã, vbi aduentu ſuo ſedauit omnia, & ex noua vxore proximo anno ſuſcepit filium, qui Caius dictus, & Auguſto cariſſimus fuit. Auguſtus autem rebus in Græcia confectis, in Samum nauigauit, ibique traduxit hyemem. Interea Herodes, ſi Ioſepho credimus, paſſim arces, palatia, vrbes, templa ædificabat. Meminit Conſulum huius anni Horatius poëta, Latinæ lyræ princeps, in quorum magiſtratu, ſe quater vndenos ait impleuiſſe Decembres.

II. Cæſar Agrippam generum ſibi aſſumit, & præficit Vrbi.

Hyemat Sami. Herodes ædificat.

ANNVS MVNDI 4034.

SIMONIS Pont. 5. HEROD. 18. & 21.

AVGVSTI 24. & Imperij Rom. 29.

SYRIÆ PRÆSIDE TITIO.

OLYMP. CXXCX. AN. 1. V. C. 733.

ANTE CHRISTVM 19.

His Coſſ. vt autor eſt Dio, cum Auguſtus in Samo inſula hyemaſſet, vere perrexit in Aſiam, ibique & in Bithynia omnia conſtituit, & vt conueniebat emendauit; pecunias aliis elargitus eſt, aliis etiam nouas, præter tributum, imperauit. Cyzicenos, quod in quadam ſeditione, Romanos aliquot flagris cæſos necaſſent, in ſeruitutem redegit. Cumque adueniſſet in Syriam, Tyriis & Sidonis propter factiones idem ſupplicium irrogauit. Interea Romæ Iulia Auguſti filia, Caium filium Agrippæ peperit vt diximus; cuius natalibus perenne ſacrificium decretum eſt. At Phraates rex Parthorum, qui nihil dum eorum quæ pactus fuerat perfecerat, veritus ne ab Auguſto bello peteretur, prope enim ab ipſo aberat, & circumquaque in prouinciis legiones habebat, quas poterat in Parthos inferre, ſigna omnia militaria, & captiuos omnes miſit, paucis demptis, qui ſibi pudore manus intulerant, aut in Parthia occulti remanſerant. Ea Cæſar libenter accepit, ſibi laudi ducens, quaſi Parthum ſine certamine viciſſet, adeo vt Iani templum quintùm clauſerit. Addit Strabo, Phraatem, vocato in colloquium Titio, qui per id tempus Syriæ præerat, quatuor ei legitimos obſides tradidiſſe.

I. Aſiam adit Auguſtus. l. 54.

Iulia Caiũ parit. Dio. l. 51. p. 529. Græ. Lat. Cæſar rem cum Parthis componit.

l. 16.

Plura quoque Cæſar in Aſia circa reges principeſque conſtituit, quæ pluribus à Dione traduntur, & nominatim Zenodori cuiuſdam tetrachiam ait Herodi attributam, quod is prædonum latrocinia foueret, quorum receptacula Herodes expugnaſſet, & quietem Damaſcenis ac ſecuritatem attuliſſet, quæ pluribus quoque tradit Ioſephus, additque Herodem, grati animi cauſa, in Zenodori terra prope ce-

II. Alia ibidem ab eo geſta.

lebrem locum, quod Panium vocant, templum auguſtiſſimũ è marmore candido Auguſto cõſtruxiſſe. Qua re cum Iudæos valde offendiſſet, ad eos placandos tertiam eis tributorum partem remiſit, prætextu populi poſt ſterilitatem ſubleuandi. Auguſtus autem rebus in Aſia compoſitis, Herode ipſum ad mare deducente, in Samum reuerſus eſt, vbi rurſum hyemauit, ac Samiis libertatem, hoſpitij præmio dedit. In Samum autem frequentes legati commearunt, in quibus Indi, qui antea pacem per oratores petierant: tunc eam interpoſito fœdere ſanxerunt; & tigres, nondum viſa Græcis, aut Romanis animalia, dono dederunt. Ex Indis autem vnus Zamarus, ſapientiæ opinione tumidus, gloriam coram Auguſto & Athenienſibus affectans, Deorum ſuorum ſacris initiatus, vltro ſe frigidus in ignem coniecit.

Samum reuerſus ibi *Dio.*

Tigres, Zamarus Indus.

ANNVS MVNDI 4035.

HERODIS 19. & 22. SIMONIS 6.

AVGVSTI 25. Imperij Roman. 30.

OLYMP. CXC. 2. VRB. CON. 734.

ANTE CHRISTVM 18.

I. Templum Hieroſolymitanum Herodis. *Ant. l. 15. c. 14.*

REfert in hunc annum Ioſephus nouum ab Herode templum Hieroſolymis excitatum, ſed hunc annum vocat regni decimum octauum, à capta videlicet poſſeſſione regni, quòd ille annus adhuc in curſu eſſet, cum hoc opus eſt inchoatum, nos autem annos Romano more à Ianuario incipimus. Quoniam vero hac tota de re grauis eſt apud viros doctiſſimos diſputatio, quam nos quoque in Annalibus accuratè tractauimus, & res ſcitu digna eſt. Eam hoc quoque loco breuiter pro inſtituto, quatuor propoſitionibus definiamus.

II. Quod is magnificè inſtaurauit.

Dicimus ergo primo Herodem templum Hieroſolymitanum inſtauraſſe, eius ſpatia dilataſſe, porticibus nouis exornaſſe. Hæc affirmat Ioſephus libro primo de bello cap. 16. ſed annum regni 15 ibi male poſitum in Antiquitatibus correxit. Remanſit tamen porticus Salomonis, quæ ſub Agrippa rege ſtabat adhuc, vt idem ait: cuius etiam meminit Lucas in Actis. Eodem pertinent illa Mathæi, vbi egreſſo Domino de templo, diſcipuli oſtendebant illi ædificationes templi, quorum vnus, vt eſt apud Marcum, ait, *Magiſter aſpice quales lapides, & quales ſtructuræ.* Egreſſum autem Dominum per portam Orientalem, ad quam erat ea porticus, patet ex eo, quod mox venit in montem oliuarum, & ibi ſedebat contra templum, cum diſcipuli quæſierunt, quando futura eſſent, quæ de ruina templi dixerat.

c. 20. c. 8.
c. 3. 11.
c. 24. 1.
c. 13. 1.

III. Non autem excitauit à fundamentis. *l. 15. c. 14.*

Dicimus ſecundò templum Hieroſolymitanum à fundamentis nullum ab Herode excitatum fuiſſe, quamuis Ioſephus dicat Herodem conuecta templi noui materia; ſublatis deinde veteribus fundamentis, & nouis repoſitis, deſuper templum extruere cœpiſſe, longitudine centum cubitorum, &c. Cenſemus autem id quod à Zorobabele fuerat conſtructum, ad Chriſti tempora, ac deletam Hieroſolymam permanſiſſe. Nam Aggæus propheta agens de templo, quod à Zorobabele conſtruebatur, conſolando populum mœrentem ſuper vilitate noui templi, præ gloria & magnificentia Salomonici, ſpondet maiorem fore gloriam domus iſtius nouiſſimæ, quam primæ: nimirum propter præſentiam Chriſti Domini, de quo paulo ante dicebat, poſt modicum venturum deſideratum cunctis gentibus. Quæ eſt communiſſima patrum interpretatio, omniumque catholicorum interpretum aduerſus recentiores Iudæos. Hinc ergo licet argumentari. Domus quæ ædificabatur à Zorobabele erat nouiſſima, ergo non fuit alia poſterior ab Herode conſtructa. Secũdò, Templũ Zorobabelis glorificandũ erat præſẽtia Seruatoris. Ergo ſtabat viuo Saluatore, Falsũ igitur eſt, id ab ipſis fũdamentis dirutum fuiſſe. Denique templum quod ſtabat viuente ac prædicante Chriſto Domino, 46 annis conſtructum fuerat, teſtibus Iudæis apud Euangeliſtam; Templum Herodianum 9 annis cum dimidio, teſte Ioſepho; ergo templum quod ſtabat viuente Chriſto, non fuit Herodianum.

Sed remanſit Zorobabelicum. *Vide Vil lalpand. t. 2. l. 5. c. 66. & ſeqq. ad 72.*

Ioan. 2. 20. l. 15. c. 14. fi.

IV. Herodes non potuit excitare templum Salomonico excellẽtius.

Dicimus tertio, templum magnificentius Salomonico aut glorioſius, quale propheta requirit, non potuiſſe ædificari ab Herode. Primo quia ex conſenſu contra ſentientium, Salomonem ipſo ditiorem fuiſſe conſtat. Neque enim Herodes patrem habuit, qui præparauerit filio ſuo ad ædificandum templum, auri talenta centum millia, & argenti mille millia talentorum, æris & ferri pondus inæſtimabile, ligna & lapides ad vniuerſa impendia; qui de peculio ſuo donarit tria millia talentũm auri Ophirici, & ſeptem millia talentorum argenti probatiſſimi. Non habuit principes populi, qui darent in templi ſumptus, auri talenta quinque millia & ſolidos decem millia. Argenti talenta decem milla, æris 18 millia, ferri centum millia talentorum. Non habuit per ſingulos annos 666 auri talenta, præter illud quod accipebat à mercatoribus & negotiatoribus, ab omnibus regibus Arabiæ, & principibus terrarum. Non exercuit poteſtatem ſuper cunctos reges à flumine Euphrate vſque ad terram Philiſtinorũ, & vſque ad terminos Ægypti. Non habuit naues quæ quotannis magnam auri vim ex aurifodinis afferrent. Denique de Herode dictum non eſt, non fore ei ſimilem in diuitiis & gloria in cunctis regibus.

1. Paral. 22. 14. & 29. 3. 7.

V. Propter ſumptus maximos in alia opera.

Deinde quamuis daremus Herodem pari ſucceſſiſſe hæreditati, paria vectigalia, & munera, parem habuiſſe prouinciarum & ſubditorum numerum, non potuiſſet templum par Salomonico ædificare, propter immenſos atque incredibiles alios ſumptus, quos Ioſephus breui tempore cum feciſſe ait, quos in Annalibus collectos ſtudioſus Lector inueniet, qui tãti ſunt, vt iis nec Romanum imperium vniuerſum nedum Iudææ regulus Herodes, par eſſe potuerit, niſi Iudaicæ omnes arbores, aureos illi nummos frondium loco profunderent. Ex quibus conſequens eſt gloriam templi Zorobabelis, ſiue Herodis, ex ædis aut ornamentorum magnificentia petendam non eſſe, ſed ex Chriſti Dei filij vnigeniti præſentia, eiuſque

n. 13. ad 18.

Templi dignitas ex Chriſti præſentia.

ſanctiſſimæ familiæ, qua nihil habuit terra cœlumue præſtantius. Quamuis autem Ioſephus regem impium ac crudelem oderat, ambitio tamen magnificandæ gentis ſuæ potentior fuit, ad tantam illi potentiam tribuendam: accedente etiam ſtudio gratificandi Agrippæ nepoti eius, cui Ioſephus ſe cariſſimum fuiſſe teſtatur.

VI. Herodis templum malè à Ioſepho fictum.

Dicimus quarto, Herodianum Ioſephi templum parum prudenter ab eo fictū fuiſſe. Nam vt cætera hoc loco diſſimulem, ait templum cū centum & viginti cubitis aſſurgeret, aliquanto poſt viginti cubitos, ſubſidentibus fundamentis deceſſiſſe, quod in petricoſo tumulo, in quo hæc ædes conſtructa erat, vt ipſe fatetur hoc loco, aut ſuper duriſſimum collem, vt alio loco idem ait, fieri omnino non poteſt. Quæro enim an ex æquo vbique fundamenta ſubſederint, an vna aliqua parte. Si ex æquo omnia, nonne ianuæ & feneſtræ maxima ex parte ſepultæ erant, vt in id templum nullus aditus pateret? deinde cum interior altitudo partis illius quæ dicebatur Sancta, eſſet 2. cubitorum, vt ipſe ait, decedentibus 20 cubitis, quinque remanſerunt ad turnum non templum. Sin autem in vna aliqua parte fundamenta ſubſederunt, qualis erat connexio eorum quæ ſteterant, cum iis quæ ſubſederant? aut quomodo quæ ſubſederant etiam reliqua ingenti ruina non ſecum trahebant? Quis hic non ſolum Ioſephi fidem, ſed etiam prudentiam non vehementer deſideret; atque adeo eorum, qui talia ſibi perſuaderi patiuntur?

l. 15. c. 14. l. 6. de bello c. 6. Fundamenta eius non ſubſediſſe *l. 6. de bello c. 6.*

VII. Tumultus Romæ propter Conſulatum. *Dio l. 54.*

Sed Romana videamus. Cum C. Sentius hoc anno Conſul factus eſſet, eique dandus eſſet collega, nam tum quoque reſeruatum ſibi Conſulatum Auguſtus non accepit, iterum ſeditiones Romæ contigerunt, adeo vt Senatus legatos ad Auguſtum mitteret; qui vnum ex legatis Q. Lucretium, quem Hieronymus in Euſebij chronico Cinnam cognominat, Conſulem declarauit, ſimulque Romam contendit. Quò cum perueniſſet, de multis honoribus oblatis, id tantum accepit vt Fortunæ reduci ara conſecraretur, & dies eius reditus inter ferias relati, Auguſtalia dicerentur, tametſi noctū, vitandæ celebritatis cauſa vrbem iniiſſet. Propter ſeditiones autem in eius reditu decretum eſt, vt Magiſter morum per quinque annos eſſet, & conſularem poteſtatem quandiu viueret haberet, legeſque ferret quas vellet, quæ Auguſtæ vocarentur. Hæc pluribus Dio. De Agrippa vero hæc habet.

Auguſtus Romam reuertitur.

VIII. Agrippa Gallos ſedat.

Agrippa qui prius ex Sicilia ad gubernandam Vrbem miſſus fuerat, Gallis tum adminiſtrandis eſt præfectus. Tumultuabantur enim inuicem Galli, & à Germanis infeſtabantur. Iis motibus ſedatis in Hiſpaniam tranſiit. Nam Cantabri in ſeruitutem redacti, ſuis Dominis interfectis, domum redierant, & multis ad defectionis ſocietatem permotis, caſtellis quibuſdam occupatis, præſidia Romanorum adoriebantur. Contra quos profectus Agrippa, poſt multam ſuorum cædem, nam plerique inuiti pugnabant, & hoſtes cum ſalutis deſperatione certabant, tandem victor Cantabros, qui eſſent militari ætate, omnes propè deleuit reliquos armis exuit, & ex montanis locis tranſtulit in campeſtres. Neque tamen triumphum Auguſti iuſſu ei decretum agere voluit, perinde ac ſi Auguſti legatus, eius auſpiciis pugnaſſet, non ſuis.

Cantabros domat, & recuſat triumphū.

Virgilij mors.

His Porro Coſſ. abiit è viuis gloria Romanæ poëſeos Virgilius Maro, vt habet in Euſebij Chronico Hieron. ad Olymp. 190. annum ſecundum, vir in eo genere tam eximius, nemo vt fuerit, futuruſne videatur omni poëtica laude cumulatior.

ANNVS MVNDI 4036.

SIMONIS Pont. 7. HEROD. 20. & 23.

AVGVSTI 26. Imperij Rom. 31.

OLYMP. CXC. AN. 3. VR. C. 735.

ANTE CHRISTVM 17.

I. Cæſar Agrippam ſibi ſupparē efficit. *Dio l. 54.*

HOc anno Cæſar Agrippam penè ad Imperij ſocietatem prouexit. Cum enim eius opera plurimum in Repub. vteretur, inſidiaſque ipſe metueret, paſumque præſidij in thorace, quem etiam cum in Senatum iret, ſub veſte geſtabat, eſſe arbitraretur, Agrippam quaſi alterum ſe, ad expedienda negotia habere voluit. Ergo cum in aliud quinquennium ſuum ſibi principatum prorogauit, tum Agrippæ tribunitiam poteſtatem ad quinquennium dedit. Multum deinde in deligendis Senatoribus laborauit, multamque inuidiam, querelas; atque inſidias adiit cum Agrippa, quantumuis eas ſortitione vitare conati eſſent. Et cupiebat quidem Auguſtus trecentos tantum, ſecūdum antiquam conſuetudinem retinere, benè cum Repub. agi ratus, ſi tot ex iis Senatu digni reperti eſſent. Veritus tamen offenſionum multitudinem, ſexcentos Senatores delegit, in quibus Lepidus olim Triumuir ægrè retentus eſt. Multa quoque alia Romæ è Rep. ordinauit, quæ pluribus apud Dionem reperies.

Cum eo Senatum legit ad 600.

II. Herodes mittit Romam filios. *l. 15. c. 13.*

Arbitror hoc anno Herodem filios ſuos Alexandrum & Ariſtobulum, quos ex Mariamna ſuſceperat, Romam ad Cæſarem, tum officij cauſa miſiſſe, idque maturè, poſt eius reditum in vrbem, qui magna celebritate actus fuerat, vt diximus, tum etiam Romanarum diſciplinarum gratia. Miſſos enim ait Ioſephus conſtructa iam Sebaſte, & interim dum Cæſaræa ædificabatur. Eratque eis paratum hoſpitium apud Pollionem Herodis ſtudioſiſſimum; licuit tamen etiam Cæſaris hoſpitio vti; ſumma enim humanitate adoleſcentes excepit, fecitque Herodi poteſtatem, vt è liberis ſuis quemcumque vellet hæredem regni deſignaret. Cæterum correxiſſe videtur hoc loco Ioſephus, quod l. 1. de bello c. 17. dixerat, tres videlicet filios Mariamnes Romam miſſos, ibique minimum natu fuiſſe defunctum.

(∴)

ANNVS

ANNVS MVNDI 4037.

HERODIS 21. & 24. SIMONIS 8.

AVGVSTI 27. & Imperij Roman. 32.

OLYMPIA. CXC. A. 4. V. C. 736.

ANTE CHRISTVM 16.

I. Ortus Lucij nepotis Augusti. *Dio l. c.*

Alterum hoc anno filium ex Iulia Augusti filia ſuſcepit Agrippa, cui Lucio datum eſt nomen, tanto aui gaudio, vt eum fratremque eius Caium triennio grandiorem Auguſtus ſtatim adoptarit, & hæredes imperij deſtinarit, non expectato dum virilem ætatem attingerent. Huius enim geminæ ſobolis incremento tutiorem ſe fore cenſuit ab inſidiis. Itaque ad diem ortus eius celebrandum, feſtum quod Virtuti & Honori tributum erat 4. Cal. Iunias, ad Lucij natalem honorandum tranſtulit.

Ludi ſeculares. *c. 17. & Dio l. 53.*

Quin & ſeculares ludos, quos hoc anno celebratos, & quidem ingenti apparatu Cenſorinus teſtatur, Auguſti voluntate potius, quam ordine temporis id exigente, actos fuiſſe in lætitiæ argumentum facile credo.

II. Concipitur B. Virgo.

Longe maioris cauſa lætitiæ fuit hic annus vniuerſo terrarum orbi, quo in ſpem minimè fallacem, vt filij Iuliæ nepotes Auguſti, genita eſt regina, & hæres imperij orbis terrarum, quam retroacta omnia ſecula expectarunt, figuris præmonſtrarunt, vaticiniiſque prædixerũt. Nullum habemus hac de re certius neque antiquius teſtimonium eo, quod ex Euodio Antiocheno Epiſcopo recitat Nicephorus. Nam in epiſtola quam vocauit Lumen, inter alia hæc habet. *Trimula cum eſſet, in templum præſentata, ibi in ſanctis ſanctorum*, id eſt locis cuſtodiæ virginum Deo dicatarum deſtinatis, *traduxit annos vndecim: deinde vero Sacerdotum manibus Ioſepho ad cuſtodiam eſt tradita*, coniugium enim ad cuſtodiam referebatur, pergit, *apud quem cum menſes quatuor peregiſſet, ab Angelo latum illud accepit nuncium. Peperit autem huius mundi lucem annum agens decimum quintum, vigeſima quinta die menſis Decembris* decimum quintum, vtique non exactum, ſed decurrentem, & per quatuor menſes inchoatum.

III. Non ſine miraculo.

Concepta porro eſt exeunte hoc anno Virgo beatiſſima, ex Ioachimo patre, & Anna matre, parentibus genere & virtute nobilibus, via quidem communi, non tamen ſine aliquo miraculo, & ſupernaturali virtute conceptio perfecta eſt. Referunt enim ſancti Patres, quos Suares fusè recenſet, B. Annam fuiſſe ſterilem, & vitam ſine prole vſque ad ſenectutem produxiſſe, & orationibus conceptionem Virginis impetraſſe: *vt ad ſummum miraculum*, ait Damaſcenus, *vita per miracula ſterneretur*. Quin & prænunciatam parentibus conceptionem, ipſumque Mariæ nomen, non parum veriſimile facit prærogatiua Iſaaco, Samſoni, Samueli, & Ioanni Baptiſtæ conceſſa. Neque enim negandum eſt Matri Dei vllum priuilegium, cuius illa fuerit capax, quod alicui ſeruorum Dei fateamur fuiſſe conceſſum. Accedunt & Patrum teſtimonia; nominatim Epiphanij, Damaſceni, Nyſſeni, quæ in Annalibus retulimus.

T. 2. in 3. part. diſp. 2. ſect. 2.

Orat. 1. de Nat.

Hæreſi 78. 99. l. 4. c. 15. De Nat. Chriſti.

ANNVS MVNDI 4038.

BEATÆ VIRGINIS 1.

HERODIS 22. & 25. SIMONIS 9.

AVGVSTI 28. Imperij Roman. 33.

OLYMPIA. CXCI. A. 1. V. C. 737.

ANTE CHRISTVM 15.

I. Natiuitas B. Virginis.

Hoc mundi atque Imperij Romani anno, 8 Septembris, nono à Conceptione menſe, nata eſt beatiſſima Chriſti mater, iuxta ea quæ proximè ex Euodio & Nicephoro dicta ſunt. Natam porro ſu ſſe conceptamque in oppido Nazareto prouinciæ Galilææ, in Iudæa regione Syriæ, conſtans eſt communiſque ſententia: ibi habitaſſe Ioachimum, ibidem ei nupſiſſe Annam teſtatur Hippolytus apud Nicephorum. Ibidem conceptum educatumque Dei filium, Euangelium Lucæ & Matthæi dubitare non ſinunt.

l. 2. c. 3. ſi. c. 1. 26. c. 2. 31. c. 2. 23.

II. Auguſti peregrinatio. *Dio l. 54.*

Auguſtus huius anni Coſſ. in Galliam profectus eſt, vt Dioni placet, prætendens bellicos eius prouinciæ motus, cum reuera vel ſui ſatietatem vitare vellet, vel ægrè ferret ſe, dum in vrbe eſſet, delinquentes puniendo, multorum offenſionem contrahere, vel ſuas ipſum leges parcendo antiquare. Itaque Solonis exemplo peregre abire decreuit. Volebat quoque cum Mecœnatis vxore Terentia, ſine obtrectatoribus viuere. Ante diſceſſum autem Quirini templum recens ædificatum dedicauit, quo ſex & ſeptuaginta columnas excitarat, quot deinde quaſi diuinans viuendo expleuit annos. Deinde Vrbis & Italiæ gubernatione Statilio Tauro impoſita. (Nam Agrippam rurſus in Syriam mittebat, Mœcenatem minus amabat, Tiberium quamuis Prætorem ſecum abducebat, Druſo in eius locum ex S. C. ſuffecto) cum Auguſto abeunti multa prodigia contigiſſent, vota pro reditu eius concepta ſunt, & quinquennalia principatus eius ludis celebrata, Agrippa XV. viro faciente ſumptus.

Quirini templum.

III. Agrippa in Iudæa. *Ioſeph. l. 16. c. 3. & 4.*

Interea M. Agrippa peruenit in Aſiam, ad quem Herodes adiit, eumque cum amicis & ſociis abductum in Iudæam, beneuolentiæ ſignificatione tractauit, quippe quem ſciret ſecundum Cæſarem poſſe omnia, recens à ſe conditas vrbes arceſque oſtentans, occurrentibus populariter omnibus, amictu & cultu feſtiuo, & cum fauſtis acclamationibus. Addit etiam Ioſephus, Agrippam Deo hecatombem immolaſſe, epulumque præbuiſſe. Et quamuis ibi libenter diutiùs fuiſſet commoratus, appetente tamen hyeme tempeſtatum metu, maturiùs nauigaſſe in Ioniam.

(∴)

ANNVS MVNDI 4039.

BEATÆ VIRGINIS 2.

HERODIS 25. & 26. SIMONIS 10.

AVGVSTI 29. Imperij Roman. 34.

OLYMP. CXCI. 2. VRB. CON. 738.

ANTE CHRISTVM 14.

I. Herodes rurſum adit Agrippam. *Ioſeph. l. 16. c. 3. & 41.*

HErodes exacta domi hyeme, inſtante vere rurſum properauit ad Agrippam, audito quod cum exercitu Boſphorum peteret, Rhodo & Coo prætemauigatis, Lesbum, deinde Byzantium profectus, cum apud Sinopem vrbem Ponticam offendit, vbi confecto negotio Scribonij, qui regnum Ponti occupauerat, idq; ſibi ab Auguſto traditum aſſerebat, cum eodem Agrippa terreſtri itinere peruenit Epheſum, inde Samum nauibus traiecerunt. Toto autem eo itinere ferè per ſingulas ciuitates, in multis Herodis gratificatus eſt Agrippa, & ad eius preces multorum neceſſitatibus ſubuenit: præſertim autem Iudæorum Ionicorum, quos indigenæ vexabant, nec ſuis patiebantur viuere legibus, & feſtis diebus trahebant ad tribunalia in religionis contumeliam, & oneribus grauabant, contra conceſſa per Romanos priuilegia. Quibus Agrippa reſpondit ſe & propter Herodem amicum illis gratificari paratum; & quia æquum poſtularent, itaque & priuilegia rata eſſe voluit, neque illis, iuxta ſua inſtituta viuentibus, quemquam moleſtum eſſe. Tum Herodes aſſurgens ei gratias egit omnium nomine, deinde poſt mutuos complexus vale dicto, à Lesbo digreſſi ſunt. Herodes Iudæam repetiit, & ſuos ob impetratam Iudæis per Aſiam degentibus immunitatem, & quarta parte tributorum remiſſa, valde exhilarauit.

Qui multa ei gratificatur in gratiam Iudæorum.

II. Res à Cæſare in Germania, & Gallia geſta. *Ex Dione l. 54.*

Dio autem narrat Germanos Auguſti aduentu territos, in ſuam regionem regreſſos, datiſque obſidibus pacem impetraſſe: & Cæſarem res Germaniæ, Galliæque compoſuiſſe. Galliæ præſertim, vbi Licinnius quidam indigenas inſigni rapacitate expilarat, quorum accuſationes cum ægrè ferret Auguſtus, & tum Gallorum miſereretur, tum præfecti ſui eum puderet. Licinnius Auguſtum in ſuas ædes adducit, eique congeſtos theſauros demonſtrat, eoſque ipſi Cæſari collegiſſe, & conſeruaſſe, & nunc tradere ſe dixit. Ita Licinnius, quaſi vires Gallorum, in Auguſti gratiam eneruaſſet, diſcrimen euaſit, & crimen in Auguſtum cum pecunia transtulit. At is rectiùs rem cum Vedio Pollione tranſegit. Erat is libertino genere Romanus eques, diuitiis potens, & ſæuitia inſignis vt qui murænas in piſcinis haberet, quas humanis carnibus ſaginabat. Mancipia enim quæ morti addixiſſet, eis obiiciebat. Is cum aliquan do Auguſtum conuiuio excepiſſet, & calicem cryſtallinum miniſter poculorũ fregiſſet, murænis eum proiici iuſſit. At is ad Auguſti pedes prouolutus, veniam & vitam ſupplex precabatur; quam cum ab hero, ne interueniente quidem Auguſto, impetraret, omnia eiuſdem generis vaſa quaſi ad vtendum conferri iuſſit, & prolata confringi. Sed vnum quoque deſuit, quod non etiam tam crudelem herum ad murænas proiici iuſſit.

Licinnij & Auguſti auaritia.

Vedius Pollio.

III. Ortus Cæſaris Germanici.

Eodem tempore Auguſtus multas in Galliam & Hiſpaniam colonias deduxit, Cyzicenis libertatem reſtituit, Paphiis terræ motu afflictis pecunias largitus eſt, permiſitque vt vrbem ſuam vocarent Auguſtam. Natus quoque eſt hoc anno Germanicus Cæſar, à Tiberio Auguſti iuſſu adoptatus, Caligulæ pater, qui breuis æui anno vitæ quarto & trigeſimo extinctus eſt, vt ſuo loco dicetur.

An. V. C. 772.

ANNVS MVNDI 4040.

BEATÆ VIRGINIS 3.

HERODIS 24. & 27. SIMONIS 11.

AVGVSTI 30. Imperij Roman. 35.

OLYMPIAD. CXCI. A. 3. VRB. C. 759.

ANTE CHRISTVM 13.

I. Incendium Romæ, porticus Æmylij, &c.

BEatiſſimæ Virginis inchoatos tantum numeramus annos, itaque eius Præſentationem ad ſequentem annum differimus. Vrgebat interea Herodes cum alia ædificia, tum Cæſaream & templum, iuxta diſtributionem temporis ſuis locis conſtitutam. Dio porro ſcribit hoc anno Craſſo & Lentulo Conſulibus, Æmylij Pauli porticum Romæ incendio abſumptam fuiſſe, ignemque ab ea ad Veſtæ vſque graſſatum, ita vt ſacra à Veſtalibus in palatium deportata fuerint, & in domo Flaminis dialis depoſita. Quæ poſtea porticus ab Auguſto, & Pauli Æmylij amicis reſtituta eſt. Hoc anno propter rem in Ponto ab Agrippa præclarè geſtam, honores illi ſupplicationum, & triumphi decreti ſunt; ſed ipſe triumphum non admiſit, & cæteris ne admitterent ſuo præiuit exemplo, quod Auguſti auſpiciis res à ſe geſtas quaſi ab eius legatis, profiterentur.

Agrippa triumphum recuſat.

II. Lentuli Auguris opes. *l. 2. de ben. c. 27.*

Hunc porro Lentulum Conſulem cognominant Augurem, quem Seneca diuitiarum maximum exemplum vocat, antequam libertini cum pauperem facerent, vt qui quater millies ſeſtertiũ ſuum viderit. Eam ſummam Cenalis æſtimat 10 millionibus librarum Turon. Significat autem Seneca eum, quòd eſſet auariſſimus opes ſuas vidiſſe tantum, non etiam iis vſum fuiſſe. Tiberio enim Cæſari eas ſeruauit miſer. Nam Sueton. *Sat conſtat*, inquit, *Cn. Lentulum Augurem, cui cenſus maximus fuit, metu & angore ad faſtidium vitæ ab eo actum, dum prohibet ne quo, niſi ipſo hærede moriatur.* Quo modo igitur cum libertini pauperem fecerunt? non furto vtique, ſed maiore cenſu, Claudio quippe Imperatore, quidam libertini ditiores fuiſſe perhibentur, quorum comparatione hic Augur poterat videri pauper.

l. 3. c. 48.

(∵)

ANNVS MVNDI 4041.

BEATÆ VIRGINIS 4.

SIMONIS Pont. 12. HEROD. 25. & 28.

AVGVSTI 31. Imperij Roman. 36.

OLYMP. CXCI. AN. 4. VR. C. 740.

ANTE CHRISTVM 12.

I. Præſentatio B. Virginis *D. Nat. Christi.*

EXpleto triennio Beata Virgo à Parentibus delata Hieroſolymam & illic Deo ex voto ipſorum oblata, vitam deinceps in templo vſq; ad ſponſalia traduxit, quando Ioſepho ſponſo tradita Nazarethum abducta eſt. Ex voto dixi. Promiſerat enim Deo Anna mater, vt ait Gregorius Niſſenus, quod ſi mater euaderet, ſe quodcunque peperiſſet ei dicaturam. Quamobrem cum voti compos effecta, filiam in ce piſſet, eam vocauit Mariam, vt ipſo etiam nomine teſtaretur acceptum munus a Deo. Illam igitur, cum iam grandiuſcula eſſet, nec vbere matris amplius indigeret, duxit ad templum, Deoque reddidit, & ſtudioſè promiſſum exoluit. Sacerdotes autem quandiù paruula fuit ad Samuelis ſimilitudinem in ſanctis ædibus ducarunt. Hæc Niſſenus corrigens quod aliqui de templi adytis, aut ſancto ſanctorum dixerant; quibus conſentit S. Damaſcenus. Habemus etiam de hac ſancta oblatione Deiparæ, Eccleſiæ Catholicæ iudicium atque conſenſum, quem illa die feſto peculiari, officio proprio, Miſſæque ſacrificio prodit, ſimulque antiquam traditionem exemplo ſuo atque autoritate confirmat. Sed plura hoc toto de argumento Annales ſuggerent.

Eccleſiæ autoritate firmatur. *à n. 1. ad 8. l. 34.*

II. Auguſti in Vrbem reditus.

Auguſtus autem, vt ait Dio, rebus Gallicis, Germanicis, Hiſpanicisque confectis, Druſo in Germania relicto, Romam reuerſus eſt, Tiber. & Varo Coſſ. nec paſſus populum ſibi venire obuiam, noctù ſine pompa ingreſſus eſt vrbem. Poſtridie autem populum in palatio ſalutauit, & in Capitolium aſcendens laurum faſcibus detraxit, eamque ad Iouis genua depoſuit. Deinde conuocato Senatu, ipſe raucedine laborans, Quæſtori libellum recitandum dedit, quo res ab eo geſtæ recenſebantur, & anni militiæ ciuibus determinabantur, quantumque ij pecuniæ emeritis ſtipendiis, pro agro; quam nunquam non petebant, eſſent accepturi, ne reliqui ciues ſuis in poſterum prædiis ſpoliarentur. Definiti autem erant Prætorianis anni duodecim, cæteris ſedecim. Poſtea tamen anno Vrb. C. 757 Cinna & Meſſala Conſulibus, militiæ tempus Pretorianis 16. annis definitum fuit, reliquis viginti, & illis quinq; millia drachmarum conſtituta ſunt, iſtis tria.

Decretum de militum præmiis, & annis militiæ.

875. Fran. 531. Fran.

III. Balbi & Marcelli Theatra & Ludi.

Sub aduentum Cæſaris Cornelius Balbus theatrum ſuum dedicauit, ac ſpectacula exhibuit, & Tiberius ludos votiuos pro eius reditu. Mox autem Auguſtus ipſe theatrum dicauit, quod appellauit Marcelli, ludiſque eius rei gratia factis, Troiam inter pueros patricios Caius nepos Auguſti octennis luſit. Feræ Africanæ ſexcentæ depugnantes occiſæ. Dies quoque natalis Auguſti, variis ludis epuliſque celebratus. Cumque hoc anno Lepidus olim Triumuir, deinde Pontifex Maximus mortuus eſſet, Auguſtus eam ſibi dignitatem aſſumpſit. Veſtales virgines Pontifici ſubiectas muneratus eſt, libros fatidicos combuſſit, & Sibyllinos expurgauit, non ſine peculiari Dei prouidentia: vt Chriſtiani ex libris Sibyllinis ab ipſo Auguſto expurgatis, fidem Chriſtianam apud Ethnicos maiori cum fide ſtabilire poſſent, quod à pleriſque patribus videmus diligentiſſimè factitatum. Reuerſus eſt hoc anno ex Syria M. Agrippa, quem Auguſtus tribunitia poteſtate in aliud quinquennium cohoneſtauit, & in Pannoniam, vbi iam bellum gliſcebat, miſit, cum maiore imperio, quam vllus extra Italiam haberet: ſed profectio in exordium ſequentis anni cadit.

Auguſtus fit Ponti fex, & libros Sibyllinos expurgat.

Agrippa in Pannoniã.

ANNVS MVNDI 4042.

BEATÆ VIRGINIS 5.

HERODIS 26. & 29. SIMONIS 13.

AVGVSTI 32. Imperij Roman. 37.

OLYMPIA. CXCII. A. 1. V. C. 741.

ANTE CHRISTVM 11.

I. Cyrinus conſul.

HAbet hic annus Olympiacus Diophanem Aeolium in ſtadio victorem, & Conſulem illum Quirinum, qui poſtea Syriæ præſes factus eſt, Luca teſte, qui eum Græco more Cyrinum, cum Dione & Euſebio vocat. Habet & profectionem Herodis in Italiam repetendorum filiorum cauſa, qui quintum iam illic morabantur annum, ſimul etiam vt eadem opera felicem Auguſto reditum, & nouam Pontificatus dignitatem gratularetur, & cum S. P. Q. R. Patrem patriæ ſalutaret, quod nonis Februarij contigiſſe autor eſt Ouidius in Faſtis. Suetonius ait ter ei nomen Patris patriæ fuiſſe delatum: primum à plebe legatione Antium miſſa. Quod illi nomen cum modeſtè recuſaſſet, rurſus plebs eadem frequens & laureata, ipſi Romæ ſpectacula ineunti obtulit: poſtremo in Curia Senatus vniuerſus per Maſſalam conſulem. Cui ille lacrymans reſpondit, optare ſe vt perpetuo ea ſalutatione dignus eſſet, nec eam moribus appellationem refelleret.

Herodis in Italiã profectio.

li. 1. l. 2. n. 58. Auguſtus pater patriæ.

II. Virginis commoratio in templo. *t. 2. in 3. p. diſp. 7. l. 2. de Virg.*

Sed ſanctiſſimam Virginem Hieroſolymis commorantem, & dicatas fœminis templi Hieroſolymitani exedras ſanctificantem, inuiſamus. In hoc ergo loco, inquit Suares, Deipara Virgo permanſit vſque ad nubiles annos, ſoli Deo vacans, & forma virtutis effecta, vt dicit Ambroſius. Quos enim Deus ſingulariter ſibi conſecrat, ab infantia ſeparat à cura ſenſibilium rerum, vt ſibi liberiùs vacare poſſint: quod in multis, & præſertim in Ioanne Baptiſta cernimus, & multo perfectiùs credendum eſt, hoc eſſe conceſſum Virgini. Vnde etiam referunt autores graues, toto illo tempore accepiſſe Virginem cibum miniſterio angelorum. Quod ex Hieronym. refert S. Bonauantura in libro Medit. vitæ Chriſti c. 3. & Georg. Nicomed. Homil. de oblat. Virg. in

Et cibus Angelorũ miniſterio.

Apud Surium 21. Nouem.

templo Cedren. in compen. hiſtor. Et facilè credi poteſt. Nam ſimile priuilegium conceſſum legimus Paulo primo heremitæ longo vitæ tempore. Quid ergo mirum quod conceſſum fuerit B. Virgini? Eo præſertim tempore, quo vitam tantum contemplatiuam profitebatur, ne vel minimum de illius cura remitteret? Hæc & plura Suares, hoc maiori digna fide, quo ſtudioſius magnus ille Theologus res ſacras ſolet expendere. Vide & Petrum Caniſium in Mariali [a], & Annales [b].

Apud Hier. in eius vita.

a *l. 1. c. 13.* b *nu. 5.*

III. Herodes domum reducit filios.

Herodes porro cum Romam veniſſet, à Cæſare humaniſſimè tractatus, filios domum reducendos accepit, ſatis iam inſtructos liberalibus diſciplinis. Qui poſtquam reuerſi ſunt in patriam, ſtatim excepti ſunt magnis ſtudiis multitudinis, propter uaria corporis animique ornamenta, ita vt regium quiddam ipſa ſpecie præ ſe ferrent. Inde autem natam inuidiam, vel metum & inſidias eorum, qui Mariamnem adoleſcentium matrem perdiderant, narrat Ioſephus [c]; quas ratio exigere videtur, vt ad ſequentem differamus annum.

c *l. 16. c. 1.*

IV. Obitus Agrippæ. *l. 54.*

Ad præſentem autem pertinet M. Agrippæ mors, autore Dione. Expeditionem, inquit, inſtante iam hyeme dictis Coſſ. fecit, quo eius aduentu exterriti Pannonij, cum à rebellione deſtitiſſent, reuerſus, poſtquam in Campaniam veniſſet, morbo decubuit. Auguſtus tum forte quinquatribus menſe martio munus gladiatorium filiorum nomine, Caij ſcilicet & Lucij, exhibebat. Eo cognito properè profectus ex Vrbe mortuum reperit: corpus eius in vrbem aduexit, & in foro propoſitum funebri laudatione decorauit, atque in eum extulit locum, in quem deinceps ipſe relatus eſt; ſuóque eum in ſepulchro condidit, & populo viritim pecunias eius nomine diſtribuit. Quæ fuerunt ſigna ſingularis in Agrippam, neque immeritæ beneuolentiæ, vt qui fuerit omnium qui ea ætate Rempub. attigerunt, ſi ab Auguſto diſceſſeris, facile princeps, propter eximiam moderationem, fortitudinem atque prudentiam: quique principis amicitia, cui gloriam tribuebat omnem, in publicæ rei vtilitatem ſapienter vteretur, ſicque eſſet & Cæſari & populo gratiſſimus.

Auguſti in eū officia.

V. Agrippæ filius.

Ei poſthumus natus eſt filius, quem Auguſtus Agrippam nominari voluit, poſteàque adoptauit; ſed is multum à virtute parentis abfuit, vt ſuis dicetur locis. Cum autem Agrippa mortuo, Auguſtus indigeret viro, qui Agrippæ potentia & dignitate reſponderet, quoque in maximis Reipub. negotiis vteretur, & nepotes puerilem ætatem agerent, Tiberium priuignum, trigeſimum annum agentem ad hoc munus aſſumpſit. Itaque Iuliam Agrippæ viduam, filiam ſuam ei deſpondit, prius illi adempta, quam habebat vxore; licet ea eſſet Agrippæ ex priore vxore filia, quæ & infantem ex eo genitum iam alebat, & ferebat vterum. Tiberium ergo factum generum contra Pannonios miſit, qui audita morte Agrippæ bellum renouabant. Ad eos profectus Tiberius, finitimorum Scordiſcorum opera vſus, eos multis dãnis affectos fregit, & armis ſpoliatos vendidit. Quam ob rem cum ei triumphus Senatus decerneret, Auguſtus triumphalibus ornamentis contectum eſſe iuſſit. Druſus quoque eodem

Natum V. C. 711. Tiberius Agrippæ ſufficitur.

Vincitque Pãnonios.

tempore contra Gallos Germanoſque vſque ad ſequentem annum rem benè geſſit, vt pluribus ex Dione intelliges.

VI. Auguſtus Magiſter morum.

Romæ autem Auguſtus in aliud quinquennium magiſter morum conſtitutus eſt: nam hunc quique magiſtratum ſicut & imperium ad certum tempus accipiebat. Iuſſit vt Senatores, quoties Curiam conuenire, aut accedere ad ſe vellent, ſuffitum adolerent, vt ſe tanquam in loco ſacro, aut Deos adituri, religioſè gererent. Illuſtre quoque edidit hoc tempore liberalitatis exemplum. Cum Aſia prouincia terræ motibus concuſſa, ope aliqua indigeret, ex ſuis ipſe pecuniis, tributum eius annuum in ærarium intulit; ne ſcilicet cum publico detrimento miſericors eſſet.

Auguſti liberalitas.

ANNVS MVNDI 4043.

BEATÆ VIRGINIS 6.

HERODIS 27. & 30. SIMONIS 14.

AVGVSTI 33. Imperij Roman. 38.

OLYMPIAD. CXCII. A. 2. VR. C. 742.

ANTE CHRISTVM 10.

I. Calumniæ in filios Mariamnes. *Ioſeph. l. 16. c. 1. & 2.*

IN hunc annum referimus initia metus & inſidiarum in Alexandrum & Ariſtobulum filios Mariamnes, metus inquam illorum qui calumniis Mariamnem oppreſſerant, videbantque non defore materni interitus vltores. Furtim ergo ſermones vulgo iactabantur, parum eis gratam eſſe patris conſuetudinem, memoria ſupplicij de genitrice ſumpti, quaſi auerſantibus materno ſanguine pollutum. Sed hæc tardius perlata ſunt ad Herodem, qui illis interea, quod iam eſſent adulti, vxores dedit, Alexandro, Archelai Cappadocum regis filiam Glaphyram; Ariſtobulo autem Bernicem filiam Salomes; quo facto videtur Herodes odium ſororis ſuæ Salomes, in filios Mariamnes, noua affinitate extinguere voluiſſe; ſed ea paulatim recaluit, ac reuixit, vt ſequenti anno dicetur.

Quos Herodes iungit coniugio.

II. Druſus Prætor. *Dio l. 54.*

Hoc anno Druſus Tiberij frater, & Auguſti priuignus, cum ex Germania Romam ſub hyemem rediiſſet, ibi Prætor Vrbanus creatus eſt, quanquam prætorios honores iam adeptus, Fabio & Tuberone Coſſ. Idemque veris initio, rurſus ad bellum profectus eſt, vbi etſi rem benè geſſit, ſummum tamen periculum adiit, ab hoſte in loco anguſto & concauo circumcluſus. A qua pernicie nihil aliud eum eripuit, quam hoſtium temeritas, qui contemptis Romanis, quaſi iam captis, & vno velut ictu concidendis, cum nullo eos ordine aggreſſi eſſent, ferocia fracta inde diſceſſere. Druſus viciſſim iis contemptis caſtellum contra eos, ad Lupiæ & Aliſonis fluuiorum confluentes, aliudque in Chattis ad ipſum Renum extruxit. Eodem tempore Tiberius Dalmatas rebellantes, atque inde Pannonios, qui per eius abſentiam res nouas moliti fuerant, vtriſque bello ſimul illato, eóque modo hac modo illac tranſlato, vtroſque in ſuam poteſtatem redegit,

Et res ab eo in bello geſta.

Tiberius Dalmatas domat & Piſo Thraces.

vtri-

vtrique honores triumphales decreti, ſicut & L. Piſoni, qui in Thracia rem benè geſſerat: nomen autem Imperatoris, quod vtrique illorum ſuus tribuerat exercitus, Auguſtus non probauit.

ANNVS MVNDI 4044.

BEATÆ VIRGINIS 7.

SIMONIS Pont. 15. HERODIS 28. & 31.

AVGVSTI 34. Imperij Roman. 39.

OLYMP. CXCII. A. 3. VR. CO. 743.

ANTE CHRISTVM 9.

I. Ortus Claudij Imper. *Iulius. Auguſtus. Tiberius. Caligula. Claudius. Nero. a V.C.751.* Matrimonium Iuliæ, & mors Octauiæ. *l. 2. n. 61.* *Dio l. 54. ext.* S. C. quot Senatores requireret.

HVnc annum inſignem facit Claudij Imperatoris ortus, à Iulio Cæſare quinti. Teſtis Suetonius, qui etiam addit natum Lugduni Calend. Auguſti, eo ipſo die, quo primum ara ibi Auguſto dedicata eſt. Porro Iul. Antonius hoc anno Conſul, filius fuit M. Antonij triumuiri, pater L. Antonij, & poſt annos aliquot, ob adulterium Iuliæ, morte punitus eſt. Eam Iuliam Auguſtus hoc anno Tiberio, cui antea illam deſponderat, matrimonio coniunxit, & Octauiam ſororem vita functam, in ſacrario Iulio publicè expoſuit, publicéque laudauit, anno ætatis ſuæ quinquageſimo quarto, teſte Suetonio. Cenſum egit, eoque facultates ſuas, perinde ac ſi priuatus quiſpiam foret, deſcripſit, Senatumque legit. Et cum videret non ſemper frequentes conuenire Senatores, ſtatuit vt Senatus Conſultus etiam à paucioribus quam quadringentis fieri poſſent, cum antea hunc numerum, vt rata eſſent, requirerent.

II. Decretũ de Iani portis irritum. Bella à Tiberio & Druſo confecta.

Decretum fuerat hoc anno vt Iani Gemini templum, quod bellis quæ diximus exortis apertum fuerat, iis iam compoſitis clauderetur, verum id ne fieret Daci obſtitere, qui Iſtrum frigore concretum transgreſſi è Pannonia prædas abſtulerant. Dalmatæ quoque propter exactum tributum defecerant. Hos motus Tiberius ex Gallia, in quam cum Auguſto profectus fuerat, aduerſus eos miſſus, pacauit, ſicut & Druſus tumultuantes Germanos. Sub extremum annum Tiberius & Druſus cum Auguſto, qui in Lugdunenſi Gallia plerumque verſabatur, haud procul à bello Germanico remotus, & in eius euentum intentus, Romam redierunt.

III. Cæſareæ ab Herode dedicatio. *a. V.C.731. n. 5. l. 16. c. 9.* Alia ab eodem ædificia.

Hoc anno, qui eſt duodecimus à Cæſareæ Herodis inchoatæ, eadem abſoluta eſt ac dedicata, vt vult Ioſephus, & quidem tanta magnificentia, quantam nemo prudenter credat; præſertim qui hominem norit, indebitam opinionem magnificentiæ, genti ſuæ inuerecundè affectantem. Poſt quam celebritatem addit etiam ab Herode ædificatum aut renouatum potius oppidum Capharſalama, & in patris honorem dictum Antipatrida. Deinde caſtellum, quod in gratiam matris vocauit Cypron. Turrim præterea in vrbe pulcherrimam, quæ inſtar Phari Alexandrini eſſet, Phaſaëlum vocauit: deinde eiuſdem nominis oppidum circa vallem Hiericuntinam, aliáque plura, quæ apud Ioſephum, à bonæ fidei Lectoribus legi poſſunt, & credi.

IV. Domeſticū diſſidium apud Herodem.

Interea domeſticum diſſidium augebatur apud Herodem. Quippe Salome eius ſoror timebat, idque agebat, ne quis ſupereſſet, qui mortem Mariamnes vlciſceretur. Itaque adoleſcentes à Salome & Pherora inſtigati, matris interfectores conuitiis inceſſebant, in quibus Herodes ipſe includebatur. Apud quem iidem qui inſtigauerant, eos accuſarunt, quaſi propoſitum haberent vindictam de matris interfectoribus ſumere: illiſque ſpem facere Archelaum Cappadocem, cuius filiam Glaphyram minor fratrum habebat vxorem. Quibus auditis, Herodes turbatus, animo fluctuans ſtatuit alterum filium Antipatrum, qui tum priuatus agebat, accerſere, comprimendiſque ferocibus adoleſcentum animis opponere, & honoribus augere: quo facto maiorem diſſentionum & odiorum flammam ſuccendit imprudens. Nam Antipater, qui fratres videbat parum patri charos, cœpit eſſe vnguis in vlcere: & clam per idoneos homines Herodem in illos exaſperare. Denique cum Romam miſit pater ſuæ ætatis anno ſexageſimo tertio, quaſi regni hæredem deſignans, & Cæſari cum per literas ſæpe commendans. Quid autem Romæ fecerit ſequenti anno dicetur.

ANNVS MVNDI 4045.

BEATÆ VIRGINIS 8.

HERODIS 29. & 32. SIMONIS 16.

AVGVSTI 35. Imperij Roman. 40.

OLYMPIAD. CXCII. A. 4. V.C. 744.

ANTE CHRISTVM 8.

I. Claudius Druſus Conſul. *Dio l. 5. init.* *l. 5. n. 1.* Morbo decedit. *Epit. 140.*

INſignis eſt hic annus Conſulatu & morte immatura clariſſimi viri Claud. Druſi, vtique clariſſimi, quippe qui Imperatoris Auguſti priuignus fuit, Imperatoris Tiberij frater, Imperatoris Claudij parens, quem bellum in Germania trigeſimo ætatis anno gerentem mors intra triginta dies oppreſſit, vt Velleius affirmat. Hoſtem frequenter cæſum, inquit Suetonius, ac penitus in intimas ſolitudines actum, non prius deſtitit inſequi, quam ſpecies barbaræ mulieris humana maior victorem vltra tendere Latino ſermone prohibuit, quod iam ipſi, vt Dio addit, operum ſuorum, ac vitæ terminus inſtaret. Itaque in itinere priuſquam Rhenum attingeret, morbo deceſſit. Ad famam ægrotantis Druſi, Auguſtus, qui non ita procul ab eo aberat, Tiberium celeriter accerſiit, iſque fratrem ſuum adhuc animam trahentem reperit, Romamque defuncti corpus attulit. Ipſe, inquit Liuius, ex fractura, equo ſupra crus eius collapſo, trigeſimo die quam id acciderit, mortuus eſt.

II.

Cadauere in foro propoſito duplex ei laudatio contigit, altera à fratre Tiberio in

ipſo foro; altera in circo Flaminio ab Auguſto: in Vrbem enim propter mortem Druſi ingredi noluit: quem viuum tantoperè dilexit, vt cohæredem filiis ſuis ſemper inſtituerit, nec ſine cauſa. Quippe quem plerique Auguſti filium fuiſſe cenſuerunt, ex eius cum Liuia conſuetudine, dum illa cum priore marito eſſet. Inde funus ab equitibus & patriciis in campum Martium illatum, ibique crematum, reliquiæ in Auguſti ſepulchrum illatæ, Germanicique cognomen ipſi & filiis datum, honoreſque ſtatuarum & arcuum triumphalium in via Appia, & honorarij ad Rhenum, tumuli, quæ κενοτάφια vocant. Ab Auguſto & Tiberio laudatur.

III. Antipater Romæ turbat patrem contra fratres ſuos. Interea Romæ clareſcit Antipater, Herodis ex Doride filius, paternis literis omnibus amicis commendatus. Cumque vereretur ne patris animus mutatus, æquiorem ſe præberet erga filios Mariamnes, cum per literas quantum poterat exacerbabat, quaſi de ipſius incolumitate ſollicitus: tandemque eò induxit, vt in filios ſtatueret Seueriùs animaduertere: ſed ne quid temerè ageret, decreuit Romam nauigare, & ibi filios accuſare apud Cæſarem: quod proximo anno factum eſt, vt dicemus.

ANNVS MVNDI 4046.

BEATÆ VIRGINIS 9.

HERODIS 30. & 33. SIMONIS 17.

AVGVSTI 36. Imperij Roman. 41.

OLYMPIA. CXCIII. A. 1. V. C. 745.

ANTE CHRISTVM 7.

I. Sextilis denominatur Auguſtus. *De die nat. c. 22.* Sextili menſi inditum hoc anno, Auguſti nomen, teſtis eſt Cenſorinus. Nam qui Quintilis fuit, inquit, Iulius cognominatus eſt, C. Cæſare quintùm, & M. Antonio Coſſ. Iuliano ſecundo. Qui autem Sextilis fuerat, ex Senatus Conſulto Marcio Cenſorino, & C. Aſinio Gallo Coſſ. in Auguſti honorem dictus eſt Auguſtus. Quod nomen, inquit Dio, *l. 55.* cum alij Septembri, quo menſe natus eſt Auguſtus, indere vellent, ipſe Sextilem prætulit quod eo menſe primum Conſul factus, & multis magniſque præliis victoria potitus eſſet. *l. 2. n. 31.* Idem habet Suetonius. Hic quoque annus celebratur quod in eo ſit emendatus error, qui à Pontificibus in intercalatione committebatur, ex quo annus à Iulio correctus fuerat. *Nam cum oporteret*, inquit Macrobius, *l. 1. Sat. n. 31.* *diem qui ex quadrantibus confit quoque anno perfecto, antequam quintus inciperet intercalare, illi non peracto, ſed incipiente intercalabant. Hic error ſex & triginta annis permanſit, quibus annis intercalati ſunt dies 12, cum debuerint intercalari nouem. Sed hunc quoque errorem ſero deprehenſum correxit Auguſtus, qui annos duodecim ſine intercalari die tranſigi iuſſit*, &c. Corrigitur annus ab Aug.

II. Auguſtus luſtrum condit. Idem Auguſtus, *cum principatum depoſuiſſet*, inquit Dio, ad annum hiſce Coſſ. inſignitum, *hoc enim præſe ferebat, exacto decennio altero* (ab anno ſcilicet vrbis ſeptingenteſimo trigeſimo quinto) *innitus iterũ ſuſcepit, & in Germanos bellum molitus, ipſe domi ſubſtitit*, & luſtrum condidit, quo luſtro cenſa ſunt quadragies centum millia, & ducenta triginta tria millia, vt ex Lapide Ancyrano conſtat. *Lapis Ancyr.* Cum autem proximo anno propter Druſi mortem Vrbem intrare noluiſſet, tunc finito luctu Romam adiit, & bellum Germanicum à Druſo inchoatum, in fratrem eius Tiberium tranſtulit, eique Imperatoris nomen dedit, & Conſulem deſignauit. Druſo Tiberium fratrem ſufficit. Quod bellum Tiberius ita geſſit, vt omnes, exceptis Chattuaris, legatos de pace mitterent, quam tamen non impetrarunt. *Velleius l. 2.* Interea cum vix finitus eſſet de Druſi morte luctus, alia ſuperuenit Auguſto lugendi materia. Mecœnatis enim morte ingenti dolore affectus eſt. Mecœnati obitus & laus. Virum quippe fortem ac fidelem, & in monendo liberum amiſerat, & cui Vrbis cuſtodiam diù commiſit, ſicut Agrippæ, virum ab ambitione alienum, quippe cuius nullum legibus Conſulatum, & qui in equeſtri ſtatu conſeneſcere voluerit. Fuiſſe autem illum eo tempore literatorum præſidium, ex Virgilio & Horatio notiſſimum eſt: nec ſine illuſtri eius gloria nomen Mecœnatis ad poſteros, benignitatis ipſius imitatores propugnatum eſt.

III. Horatij poetæ mors. Paululum ei Horatius poëta Lyricus ſuperſtes fuit; hoc quippe anno atque his ipſis Coſſ. mortuum eſſe autor eſt Suetonius in eius vita, non tamen ineunte ſexageſimo ætatis anno, vt ipſe putat, ſed quinquageſimo ſeptimo, vt in Annalibus oſtendimus. *n. 14.* Mortuum autem ex dolore defuncti patroni ſui Mecœnatis, non leuis eſt ſuſpicio; cum eius ægritudinem, tam impotenter eum tuliſſe legamus; in illa ode, cuius eſt initium, *Cur me querelis exanimas tuis*, &c. Vir fuit lingua melior quam vita, vt ex pleriſque ipſius odis intelligi poteſt, in cuius ſepulchro, ipſo non repugnante inſcribatur, *Epicuri de grege porcus*. Hæredem conſtituit Auguſtum, ſicut & Mecœnas, qui & Cæſari liberum reliquit, vellet ne aliquid quibuſdam amicis dare.

IV. Herodes cum filiis apud Cæſarem litigat. *Vide Ann. 2. n. 8. 9. & 10.* Peruenit hoc anno Romam Herodes cum filiis, quos apud Cæſarem accuſaturus erat, ſed eam ibi non inuentum, Aquileiam vſque perſecutus eſt. Egreſſus videlicet fuerat cum Tiberio contra Germanos proficiſcente, aut potius paulo poſt; expectauit enim dũ ſibi imperiũ in alterum decennium decerneretur, ſed non vltra Aquileiam proceſſerat. Cum ibi Herodes in colloquium cum Auguſto veniſſet, rogaſſetq; vt de infortunio ſuo vellet cognoſcere, adductos coram filios accuſauit inſolentiæ, tentatique veneficij; ſed cum res tota careret probationibus, idemque eſſet accuſator & parens, facilè intellexit Cæſar rem totam calumniis eſſe ſubnixam, & Regem ipſum non carere culpa, qui ſine certis argumentis temerè criminationem eſſet amplexus: præſertim cum filij dudum Romæ ab Auguſto noti, ſe & verbis & lacrymis ab eo facinore longè abeſſe fuiſſe demonſtrarent, & omnes, atque adeo accuſatorem ipſum ad ſui commiſerationem commouerent.

V. Itaque Cæſar auditis vtriſque, hoc ipſo iuuenes alioqui inſontes, peccaſſe pronunciauit, quod non tales parenti ſe præſtitiſſent, vt nulla

Auguſtus vtroſque conciliat. l. 16. c. 8.

in eos poſſet hærere ſuſpicio. Herodem autem rogauit, vt ſuſpicari defineret, filiis reconciliaretur, & vtrimque deinceps, ad abolendas ſuſpiciones veteres, nouis officiis certaretur. Poſt hanc admonitionem iuuenibus innuit, vt ſe ad genua patris abiicerent: quod Pater non expectans, prior flentes vnum poſt alium complexus eſt; moxque Cæſarem trecentis talentis donauit, munera edentem Romæ, & congiarium diuidentem populo. Ita Ioſephus. At quomodo Romæ, cum res geſta ſit Aquileiæ? Cæſar autem viciſſim Herodi donauit dimidium è metallis Cypriis, & reliquum dimidium procurationi eius commiſit, aliiſque hoſpitalibus officiis honorato, liberam poteſtatem permiſit eligendi ſucceſſorem, quemcumque è filiis, aut ſi mallet, regni in ſingulos diuidendi. Quod cum ille iam facere pararet, negauit Cæſar ſe commiſſurum, quin ille quam diu viueret tam regnum haberet in poteſtate, quam filios.

Dona mutua.

IV. Herodes cum ſuis domum redit. Ioſeph. ibid.

His ita peractis, poſt actas Cæſaris gratias vnà diſceſſerunt, & cum eis Antipater, ſimulans ſe gratulari reuerſis in gratiam. Cumque perueniſſent ad Eleuſam oppidum Ciliciæ, quod Sebaſte mutato nomine dicitur, oſtendunt ibi Archelaum Regem Cappadociæ, de reconciliata gratia valde gaudentem, datiſque viciſſim regis muneribus digreſſi ſunt. Vbi autem Herodes peruenit Hieroſolymam, aduocata in templum concione, quid in ea peregrinatione egiſſet expoſuit: denarratáque humanitate Cæſaris, & aliis rebus, quas illos ſcire voluit, extrema oratione omnes ad concordiam cohortatus, pronunciauit filios poſt ſe regnaturos, primum Antipatrum, deinde ex Mariamne natos Alexandrum & Ariſtobulum: qua voce inuidiæ & æmulationis facem, inter filios vtcumque ſopitam, imprudenter accendit.

Imprudenter nominat ſucceſſores.

ANNVS MVNDI 4047.

BEATÆ VIRGINIS 10.

HERODIS 31. & 34. SIMONIS 18.

AVGVSTI 37. Imperij Roman. 42.

OLYMP. CXCIII. A. 2. VR. CO. 746.

ANTE CHRISTVM 6.

I. Tiberij cõſulatus & triumphus. Dio l. 55.

Deſignarat Auguſtus proximo anno Tiberium Conſulem ſecundùm, ſexto à priore conſulatu anno. Hunc ille magiſtratum Calend. Ianuariis iniit cum Cn. Piſone, qui ſeptemdecim ante annis, cum Auguſto ipſo vndecimùm conſule, Conſul fuerat. Tiberius porro veteri more triumphauit, cum prius ad Senatum ex Prouincia literas dediſſet. Quo peracto ipſe Senatum in Capitolio, Liuia eius mater ſeorſim matronas epulo excepit. Paulo poſt autem coortis in Germania motibus, ad bellum profectus eſt Tiberius, eiuſque loco ludos pro Auguſti reditu votos Caius ac Piſo fecerunt. De bello autem illo nihil memorabile reperio. Sed Auguſtus ipſe, qui erat ſpectaculorum ſtudioſiſſimus, ſimul etiam honorandi Agrippæ gratia, cuius campus & Diribitorium recens perfectum ac dicatum fuerat, funebre munus gladiatorium datum eſt, primo ſingulis contra ſingulos pugnantibus, poſt æquali numero commiſſis, omnibus in pulla veſte, excepto Auguſto, ſpectantibus.

Munus gladiatorium ab Aug.

II. Herodes num Dauidis ſepulchrũ adiecit.

Sub hæc tempora cum Herodes immenſas pecunias domi foriſque profunderet, exemplo Hyrcani, Simonis Machabæi filij, ſepulchrum Dauidis adiit, vbi non inuenta pecunia, vim magnam mundi precioſi, & aureorum ornamentorum inde ſuſtulit. Eo lucro inuitatus ad diligentiùs ſcrutandum, progreſſus ad conditoria Dauidis & Salomonis, flamma ex aditis erumpente duos amiſit ſatellites: quo caſu territus exiuit, & ad expiandum facinus, monimentum in aditu ſepulcri extruxit. Hæc & plura Ioſephus, quem veriſſimam, vt arbitror fabulam, nos iam ſemel iterumque refutauimus, vt non ſit opus hoc loco actum agere. Illud tantum dico, tam Hyrcanum, quam Herodem ab hoc ſacrilegio immunes videri, neque Herodis, quæ deinceps exortæ dicuntur calamitates, huic aſcribendas eſſe.

l. 16. c. 11. a. m 4021. n 109 & ſqq. & 3961. n. 8. & 9.

III. Antipater turbas exſuſcitat.

Cæterum Antipater, qui ſpecie tenus reconciliatus erat fratribus falſis eos criminationibus aliorum opera inuoluens, ipſe patrocinium eorum ſæpe ſimulabat, vt approbata ſua beneuolentia faciliùs iuuenes clam poſſet opprimere. Atque huiuſmodi artibus ita circumueniebat patrem, vt is eum ſolum putaret ſuæ incolumitatis curam gerere; ideoque illi, cum eius matre, omnia ſua communicabat, omnia eorum arbitratu gerebat: filios autem Mariamnes, eorumque vxores, tum negligebat, tum aduerſabatur. Quæ illi indignè ferentes, cum pleraque minarentur domi, ea Salome ad Herodem improbiſſima delatione referebat; quæ ſuſpicioſum, & credulum hominem, ita exaſperabant, vt ab inſania parum abeſſe videretur, & Alexandrum filium in vincula coniiceret. Quod cum Archelaus eius ſocer accepiſſet, ad Herodem venit, & ſimulata ingenuum indignatione, præ ſe fert ſe matrimonium velle diſſoluere. Quo periculo quaſi vero motus pater, cœpit in Alexandrum miteſcere: quam occaſionem ſumens Cappadox, filio patrem, fratri etiam fratrem reconciliauit, id eſt Pherorum Herodi, poſtquam ille calumnias in Alexandrum ſuas detexit. Et quoniam Herodes de hoc negotio Romam ſcripſerat ad Cæſarem, conuenit inter eos vt Romam Herodes adiret. Feceruntque ſimul iter vſque Antiochiam, vbi præſidem Syriæ Titum reconciliauit Archelao, atque ita in Iudæam reuerſus eſt, in Italiam primo quoque tempore nauigaturus.

Archelaus dom ſticos Herodi conciliat.

l. 16. c. 12. fi.

(∴)

ANNVS MVNDI 4048.

BEATÆ VIRGINIS 11.

HERODIS 32. & 35. SIMONIS 19.

AVGVSTI 38. Imperij Roman. 43.

OLYMP. CXCIII. A. 3. VR. C. 747.

ANTE CHRISTVM 5.

I. C. & L. filij Auguſti petunt cõſulatum. *Dio l. 55.*

I. DOmeſticæ res Auguſti nonnullam in Vrbe turbationem ſenſerunt, ſicut Herodianæ Hieroſolymis. Nam C. & L. Auguſti ex adoptione filij, in principatu educati, & ampliſſima fortuna, ex molliori vita etiam audaciores fiebant. Lucius quippe, minor ſcilicet natu, iniuſſu aliquando in theatrum ingreſſus, cum omnium applauſu acciperetur, aucta licentia auſus eſt petere, vt Caio fratri, nundum ex ephebis egreſſo, conſulatus daretur: cumque id ipſum ab Auguſto contenderent, poſtulationem immaturam reiicere viſus eſt, licet eam, ſi Tacito credimus, flagrantiſſimè deſideraret: nolebat tamen vt quiſquam minor viginti annis Conſul fieret. Itaque præmaturè non facti, ſed deſignati ſunt Conſules. Nam in monimento Ancyrano ita legitur. *Honoris mei cauſa* S. P. Q. R. *annum quintum & decimum agentes conſules deſignauit, vt eum magiſtratum inirent poſt quinquennium, ex eo die quo deducti in forum.*

II. Quando deſignati, acceptique conſul. *l. 2. n. 26. ab a V. C. 730.*

II. Quando autem deducti ſint in forum, ex Suetonio ſatis conſtat. Duodecimum, inquit Conſulatum, magno, id eſt ſeptemdecim annorum interuallo, & rurſum tertium decimum biennio poſt vltro petiit, vt C. & L. filios, ampliſſimo præditus magiſtratu, ſuo quemque tyrocinio deduceret in forum. Sic ipſe. At duodecimus Auguſti conſulatus ad annum ſequentem pertinet; alter autem ad Vrbis Conditæ 751. ergo non prius deducti ſunt in forum. Nam ſequens annus Caio decimus ſextus erat, qui annus legitimus erat deponendæ prætextæ, & aſſumendæ togæ. Itaque in Auguſti gratiam C. & L. futuri erant Conſules ætatis anno vigeſimo primo, ille Vrb. Cond. 755. hic autem 756. Sed eam ſpem præmatura mors præcidit, cæteraſque omnes irritas fecit. Hoc autem anno Caius princeps iuuentutis effectus eſt: vtrique autem permiſſum decreto Senatus, vt intereſſent conſiliis publicis, aliaque nonnulla conceſſa.

C. princeps Iuuentutis.

III. Auguſtus Tiberium promouet.

III. Vt autem eos Auguſtus modeſtiores efficeret, eis quaſi æmulum ſuſcitauit Tiberium cui Tribunitiam poteſtatem in quinquennium conceſſit, eique Armeniam, quæ defecerant, mandauit. Quo facto filios qui ſe ſpretos iudicabant, offendit, & Tiberio ab eorum ira timorem iniecit. Itaque Rhodum ſe contulit, vt ſequenti anno dicetur, quaſi diſciplinæ capiendæ cauſa: re autem vera vt ſe ab eorum conſpectu & actionibus ſubduceret; ſicut pridem Agrippa Marcellum vitans, in Syriam abierat. Nec deſunt qui abiiſſe Tiberium putent, quod Iuliam filiam Auguſti coniugem vltra ferre non poſſet, certe abiens eam Romæ reliquit, vt ait Dio, cuius hoc loco manca & confuſa decem annorum chronologia nonnullos induxit in fraudem.

V. C. 750.

Vide Anno. nu. 7. & ſchol.

IV. Herodis in Vrbem profectio. *l. 16. c. 13.*

IV. Herodes autem, iuxta ea quæ proximo anno dicta ſunt, hunc annum in Romana profectione, reditúque conſumpſit, vbi quid cum Cæſare, aliiſve geſſerit, Ioſephus oblitus eſt recenſere. Interea latronum excurſiones in Iudæâ factæ ſunt, receptatore Syllæo. Quorum cum domeſticos Herodes reuerſus in Thrachonitide interfeciſſet, illi irritatiores, Herodis ditionem perpetuis incurſionibus vexabant. Tum Rex ad præſides à Cæſare miſſos Saturninum & Volumnium rem detulit, latronem depoſcens ad ſupplicium, & ſimul ſexaginta talenta Arabiæ Regi mutuo data. Illi ſtatuunt vt intra dies triginta & debitum redderetur, & perfugæ vtrimque reſtituerentur. Vbi tempus aduenit, Syllæus nolens ſtare conuentis Romam profectus eſt, Herodem criminaturus apud Cæſarem. Interea Herodes permiſſu præſidum Syriæ in Arabiam cum exercitu penetrauit, & pecuniam, & prædones exigens: quorum caſtellum primo impetu cepit, ducem eorum cum viginti quinque accidit, reliquis in fugam compulſis. Quæ cum Romam ad Syllæum, & per eum Auguſto relata eſſent, cum amplificatione multa, vehementer commotus eſt in Herodem, ad eumque minaces literas dedit, quod exercitum extra regni ſui fines eduxiſſet iniuſſus.

Et res in Arabia geſta, eaque offenſus Auguſtus. *c. 14. & 15.*

ANNVS MVNDI 4049.

BEATÆ VIRGINIS 12.

HERODIS 33. & 36. SIMONIS 20.

AVGVSTI 39. Imper. Roman. 44.

OLYMPIAD. CXCIII. A. 4. V. C. 748.

ANTE CHRISTVM 4.

I. Auguſti XII. Conſulatus. *l. 2. n. 26. Ouid. l. 3. Faſt. Tertia poſt Idus, &c.*

I. MAgno ſeptendecim annorum interuallo factus eſt duodecimum Cõſul Auguſtus, vt ex Suetonio dicebamus, quem, quamuis honorum ſatur, cum Cornel. Sylla ſuſcepit, vt C. Cæſarem annos ſexdecim natum maiore pompa & gloria, Conſul in forum deduceret. Id decimo ſeptimo Martij de more factum eſt. Mox autem Tiberius ex Vrbe abijt, teſte Paterculo. Cum enim dicat eum Rhodi ſeptem annos eſſe commoratum, rediſſeque P. Vinicio Conſule, id eſt anno V. C. 754. oportet ipſum hoc anno diſceſſiſſe, poſt datam Caio ab Auguſto virilem togam. Profectionis autem cauſas iam proximo anno indicauimus. Dum autem abiens oram Campaniæ legeret, audita Cæſaris valetudine, ſubſtitit. Sed iuniores veritus, quaſi mortis nuncia ad inuadendum Imperium præſtolaretur, tantum non aduerſis tempeſtatibus Rhodum enauigauit, amœnitate ac ſalubritate Inſulæ captus.

Tiberius Rhodum adit.

II. Interea vero Arabes in Iudæa Herodem vexabant, quæ illi territus Auguſti literis ferre cogebatur. Præſertim cum Cæſar eius le-

gatos

Auguſtus in Herodem commouetur calumniis.

gatos primùm ne admiſiſſet quidem, deinde iterum ſe offerentes, infecto negotio dimiſiſſet. In quo, ſi vera ſcripſit Ioſephus, Auguſtus non ſatis boni Iudicis expleuit officium, qui accuſatione audita, reſponſionis aurem indignabundus occluſerit. Cum autem in Iudæa & Arabia res in dies ruerent in peius, aliam legationem Romam miſit, in qua Nicolius Damaſcenus, ſi quid æquius per amicos Cæſaris impetrare poſſet. Sed neque per id tempus domi quietus fuit: ſed eius cum filiis diſſidium vehementiùs exacerbatum eſt, artibus cuiuſdam Euryclis Lacedæmonij, qui ſe in ſingulorum gratiam inſinuabat, vt perderet vniuerſos. Cumque Herodes omnibus calumniis aures præberet, & per tormenta ad eas excogitandas miſeros cogeret, filios Mariamnes, quaſi conuictos inſidiarum in patrem, coniecit in vincula, in eos ſæuiturus, prout res ſuæ Romæ tuliſſent.

II. Herodes in filios.

Cum autem Alexander & Ariſtobulus negaſſent quidem vllas à ſe in patrem paratas inſidias, falſi tamen eſſent ſe fugam ad Archelaum meditatos, vt ſeſe ab hiſce turbis, & ſuſpicionibus expedirent; Herodes etiam Archelao infenſus, literas Olympo dedit & Volumnio, iuſſis vt inter nauigandum appellerent ad Eleuſam oppidum Ciliciæ, & Archelao de his ſcripta redderent, & poſt expoſtulationem, quod improborum conatuum eſſet particeps, Romam inde nauigare pergerent, & literas de hiſce rebus Cæſari redderent, ſi eum Nicolao placatum inuenirent. Quid autem ab hiſce legatis & Damaſceno Romæ factum fuerit, cum eos in Iudæam reduxerimus, ſequenti anno dicemus.

ANNVS MVNDI 4050.

BEATÆ VIRGINIS 13.

SIMONIS Pont. 21. HERODIS 34. & 37.

AVGVSTI 40. Imperij Roman. 45.

OLYMPIA. CXCIV. A. 1. V. C. 749.

ANTE CHRISTVM 3.

I. Tiberij modeſtia Rhodi. *l. 3. n. 11.*

SEcundus eſt hic annus commorationis Tiberij in inſula Rhodo, quem Suetonius, modeſtiæ nomine atque humanitatis commendat. Hic modicis, inquit, contentus ædibus, nec multo laxiore ſuburbano, genus vitæ ciuile admodum inſtituit, ſine lictore aut viatore gymnaſia interdum obambulans, mutuáque cum Græculis officia vſurpans, prope ex æquo. Ea tamen habitatio paulatim ſatietatem attulit atque faſtidium, Romanis aſſueto deliciis, atque maieſtati.

II. Cæſar placatur Herodi. *l. 16. n. 16. ſi. & c. 17.*

Herodis porro legati Romæ inuenerunt eum Cæſari reconciliatum, eique literas Regis ſui reddiderunt. Nam Nicolaus Damaſcenus iunctus Arabibus, qui ad Syllæum accuſandum venerant, eiuſdem ſe accuſatorem profeſſus eſt apud Auguſtum, non Herodis defenſorem ſicut cæteri, ne repelleretur. Cumque multa illius crimina pateſaceret, ac legatorum Arabum teſtimonio confirmaret, etiam addidit Cæſarem eius mendaciis in Herodis cauſa circumuentum. Quæ cum Auguſti iuſſu aperte retexiſſet, certiſque teſtimoniis comprobaſſet, eò res ad vltimum deuenit, vt Cæſar damnato capitis Syllæo, & dolens quod eius mendaciis impulſus duriùs ſcripſiſſet ad Herodem, eum recepit in gratiam. & Syllæum remiſit in prouinciam, vt poſtquam ſatisfeciſſet creditoribus, pœnas daret. Aretæ quoque, qui regnum Arabum, loco Obedæ acceperat, non expectata Auguſti ſententia, reconciliatus, eius munera dudum reiecta, recepit, eique regnum illud ſua autoritate confirmauit.

III. Et de filiis iudicium permittit.

Poſt hæc Herodi iam placatus, reſcribit, dolere ſe vicem eius, qui tales haberet liberos; debere eum, ſi quid contra paternam pietatem auſi ſint, vt in parricidas animaduertere: ſe enim liberam ipſi poteſtatem permittere. Quod ſi fugam tantum meditati ſint, ipſum quoque oportere leui caſtigatione contentum eſſe. Itaque ſui conſilij eſſe, vt indicto apud Berytum conuentu, & adhibitis præſidibus cum Rege Cappadocum Archelao, aliiſque amicis & viris illuſtribus, de re tota decernat. Hoc fuit argumentum epiſtolæ Cæſaris. Ille de reconciliatione lætus, deque poteſtate in filios ſibi permiſſa, concilium Beryti cogit, ſed omittit Archelaum, ne is propoſito ſuo obſtet. Ibi Herodes accuſatorem agit & Iudicem, mortique addicit regios iuuenes, neque auditos, neque in concilium vocatos, friuolis nixus coniecturis, reliquoſque iudices ad damnandos innoxios, exemplo ſuo atque autoritate compellit. Damnati primo Tyrum, deinde Sebaſtem ducti, ibi parentis iuſſu ſtrangulantur, & in Alexandrio ſepeliuntur. Hic huius tragœdiæ, finis, quam Ioſephus, cum Dei hominumque iniuria, ad fatalem confert neceſſitatem.

Quos & morte afficit.

Vide Anna. n. 7. & 8.

ANNVS MVNDI 4051.

BEATÆ VIRGINIS 14.

HERODIS 35. & 38. MATTHIÆ 1.

AVGVSTI 41. Imperij Roman. 46.

OLYMP. CXCIV. A. 2. VR. CO. 750.

ANTE CHRISTVM 2.

I. Res anni huius.

COnceptionem ſanctiſſimi Præcurſoris, & deſponſationem intemeratæ Virginis, quæ ad penultimum ante Chriſtum annum pertinēt, huc referemus, ſi prius res Herodis pertexuerimus. In Romana vero illud non negligendum, natum huius anni Coſſ. Sulpitium Galbam, qui poſtea ſeptimus fuit Imperator: natum autem hoc anno 9. Cal. Ianuar. Interea Caius Auguſti filius in Orientem expeditionē parat, quæ non ante ſequentem annum ſuſcepta eſt, vt ſuo loco docebimus. Tiberius autem Rhodi tertium hunc annum egit.

II.

Herodis porro filius Antipater, ſublatis fratribus, gradu ad ſupremam impietatem facto,

Antipater parricidiũ parat. *l. 17. c. 1.*

patrem quoque de medio tollere ſtatuit, vt fusè narrat Ioſephus. Cum autem plurimis in regno ſe odioſum eſſe non ignoraret, muneribus ſibi eorum animos, tam Romæ, quam in Iudæa, ſategit adiungere, in primiſque Saturninum Syriæ tum præſidem, & regis ſororem Salomen. Cumque videret Herodem, miſeratione filiorum quos occiderat, in eorum pupillos beneficentia ferri, curamque eorum gerere ſingularem, inuidia ſtimulante ſceleſtus ingemuit, timenſque ne adulti potentiæ ipſius officerent, eis perniciem moliebatur, ſed parenti in primis; quippe eo ſublato, & ſe illico regem fore credebat, & omnia in promptu habiturum. Vt autem tectiùs eſſet meditatum ſcelus, Romam ſcripſit ad amicos, vt eorum opera Cæſar ipſum Romam accerſeret. Quod cum factum eſſet, Herodes Antipatrum miſit cum pretioſiſſimis muneribus, & teſtamento, in quo ipſum Antipatrum declarabat regem: aut ſi ille prior vita decederet, Herodem natum ſibi è filia Simonis Pontificis.

Et perniciẽ nepotibus.

Romam mittitur à patre.

III. Frater Herodis veneno tollitur.

Interea Pheroras Herodis frater, cui regnum Phariſæi non impunè vaticinati fuerant, veneno tollitur, id agente Doride Antipatri matre, digna filio muliere. Patri quoque venenum ſe abſente dari iubet Antipater per procuratorem ſuum, vt ſuſpicio parricidij in abſente filio non hæreret. Verum cum ea res in Herodis cognitionem per Pheroræ libertos veniſſet, etiam Mariamne Simonis Pontificis filia, Regis vxor accuſata eſt, quaſi ſecretorum horum particeps: quapropter & ipſam rex abiecit, & filium eius Herodem è teſtamento deleuit. Sed & Simonem ſocerum Pontificatu priuauit, eique ſubrogauit Matthiam Theophili filium. Nec contentus impius Antipater priori veneno procurato, aliud efficacius Roma miſit, per Bathillum libertum ſuum; ſimulque etiam duos alios patris ſui filios, qui Romæ educabantur, per amicos ſuos calumniis apud patrem in odium vocabat, quaſi patrem crebro accuſantes, ob Alexandrum & Ariſtobulum interfectos, quos Antipater ipſe diſſimulanter excuſabat, intemperantiam linguæ in ætatem reiiciens. Nec tamen cum per ſeptem menſes ante eius reditum, omnis eius malitia innotuiſſet patri, quidquam ad Antipatri notitiam peruenit; vt diuina prouidentia, quæ improbiſſimam hominis malitiam vltra ferre non poterat, illum ita regeret, vt ipſe ſe in laqueos mortis induceret, vt proximo anno factum eſt.

Matthias Pontifici ſubrogatur.

Antipatri crimen innoteſcit Herodi.

IV. Zachariæ prenunciatur filius.

Sed tantiſper omiſſis feralibus hiſce conſanguineorum odiis, quæ ambitio continenter inflammabat, ad lætiora mentem & orationem conuertamus. Ad ſanctum videlicet Sacerdotem ac Prophetam Zachariam, cui præparatur gaudium & exultatio, aliiſque multis, in Natiuitate filij, iam tot annis efflagitati, atque expectati. Id nuncium hoc ipſo anno Zachariæ allatum fuiſſe, ex proximè ſequenti intelligetur. Quoniam ergo prope erat in ianuis ille Meſſias Hebræorum, ille deſideratus cunctis gentibus, quem ſui in propria venientem neque agnoſcerent, neque reciperent, eò quod ad terrenarum rerum cogitationes depreſſi, ſpiritalia & cæleſtia non ſaperent, neque ſentirent: neceſſarius fuit vir, iſtorum quoque opinione maximus atque ſanctiſſimus, qui cum cæcutientibus, vel digito demonſtraret, diceretque palam, *Ecce Agnus Dei, ecce qui tollit peccata mundi.* Oportuit vocem tonitrui quaſi ſurdaſtris intonare, *Parate viam Domini, rectas facite ſemitas eius*, vt eo ſono aliquando excitati, mentes ad Verbum ipſum audiendum conuerterent.

Meſſiæ præcurſor.

Ioan. 1. 29.

Epiph. hær. 69.

V. Nuncio Gabrielè. *Luc. 1. 19.*

Hunc admirabilem virum, veteris ac noui Teſtamenti horizontem, hoc anno Angelus Zachariæ Sacerdoti, futuro parenti annunciat: & quidem idem ille Gabriel Angelus, qui proximo anno Incarnationem filij Dei nunciaturus erat. Conueniebat enim eundem Angelum, qui olim definitis annorum Hebdomadis, Danieli aduentum Meſſiæ prænunciarat, nunc cum illæ incipiebant impleri, apparere, & ad executionem promiſſorum, præcurrentia cuncta diſponere. Zachariam porro ſummum fuiſſe Sacerdotem quidam ex patribus exiſtimarunt. At contrarium ſatis docet ſanctus Lucas, cum eum vocat Sacerdotem de vice Abiæ, quæ erat octaua claſſis earum, in quas omnis Sacerdotum turba diſtributa erat, & per vices miniſtrabat, cum Pontifex, nullum ſtatum, ſed perpetuum haberet miniſtrandi tempus. Fuit autem hic nuncius plenus prærogatiuis, maximiſque laudibus Sancti Ioannis, quas Lector in Annalibus reperiet, cum parentis diffidentia, eiuſque pœna. Hic tantum dico Zachariam amiſſæ illico locutionis pœna perculſum fuiſſe, quippe qui egrediens ex templo populum alloqui non potuit. Nuncio tamen acquieſcens genuit filium 24 Septembris, ſex menſibus ante conceptum virginis, & duobus ante eiuſdem deſponſationem.

Zacharias non fuit Pontifex.

Conceptio S. Ioannis

VI. Virginis cum Ioſepho deſponſatio.

Ex Euodio enim ſupra diximus, Virginem ſanctiſſimam, cum apud Ioſephum menſes quatuor peregiſſet, nuncium diuinæ Incarnationis accepiſſe: quæ cum cadat in vigeſimum quintum Martij, oportet deſponſationem incidere in vigeſimũ quintum circiter Nouembris, abſoluto vndecimo à Præſentatione anno, & vitæ decimo quarto per duos menſes cum dimidio inchoato. De qua deſponſatione hæc habet ex antiqua traditione Nyſſenus. Sacerdotes autem quandiù paruula fuit, ad Samuelis ſimilitudinem eam in ſanctis ædibus educarunt; ſed cum iam adoleſceret, conſulebant quid nam agerent de ſacro illo corpore, ne matrimonio tradentes, Deum offenderent, cui ſe illa conſecrauerat. Rurſum adultam & nubilem virginem, non decebat in templo inter Sacerdotes verſari. Ergo in eam ſententiam diuinitùs conuenerunt, vt eam con nubij nomine cuipiam deſponderent, qui tamen ad cuſtodiam eius dumtaxat eſſet idoneus. Ad hoc autem munus aptiſſimus inuentus eſt Ioſeph, ex eadem tribu & patria, qua erat virgo. Sacerdotum ergo concilio Ioſeph puellam ſponſam accipit, quæ tamen coniunctio ſponſalia non eſt egreſſa. Hæc fere Nyſſenus, quibus ſimillima tradunt Damaſcenus atque Nicephorus.

VII.

Qui licet ſignificare videantur non fuiſſe verum matrimonium Ioſephum inter & B. Vir-

Fuiſſe verũ coniugiũ, ſed ratum dumtaxat.

ginem, ſed veluti quoddam pactum ad mutuam tantum cohabitationem ordinatum, vt Ioſephus B. Virgini miniſtraret, eiuſque virginitatis cuſtos & teſtis exiſteret. Certum tamen eſt, vt fuſiùs probant Doctores Theologi, qui ſubtiliùs ſacra myſteria perſcrutantur, in iiſque Suares, inter B. Virginem & Ioſephum verum ac proprium fuiſſe matrimonium, quod vocatur ratum. Id enim ſatis docet nomen vxoris & coniugis, quod Scriptura eis tribuit, quæ nihil vetat, proprio & vero in ſenſu accipi. Nam vt vulgatiſſimum eſt illud Auguſtini. Hoc exemplo magnificè fidelibus inſinuatur coniugibus, etiam ſeruata pari conſenſu continentia, poſſe permanere, vocarique coniugium, non permixto corporis ſexu, ſed cuſtodito mentis affectu. Cui Reliqui patres non contradicunt, cum eum maritum negant: quippe ſolam carnis conjunctionem excludunt, in quo omnes conſentiunt, ſicut & in Voto à B. Virgine emiſſo.

to 2 diſp. 7. ſect. 1.

l. 1. de Conſenſu Euangel. c. 1.

VIII. Quomodo votum non impedierit coniugium *contra Hein.*

Sed nec minus conſentiunt, eam ex diuina reuelatione in matrimonium conſentiſſe, ſimulque diuinitus intellexiſſe, ſponſum ſuum libenter in perpetuam eius virginitatem conſenſurum: quippe quem vitam omnem virginem traduxiſſe graues autores, in primiſque Hieronymus & S. Thomas affirment. Itaque ab Origene, Epiphanio, Hippolito, aliiſque diſſentiunt, qui & viduum fuiſſe & octogenarium crediderunt; cum tamen illum ea ætate eſſe oportuerit, quæ probabilem faceret vulgò Chriſti ex eo generationem, & iis viribus, quæ ad tot peregrinationes obeundas pares eſſent, & familiam manuum labore ſuſtentandam, qualis eſt triginta circiter, vel quadraginta annorum.

Ioſephi ætas.

Vide Suares t. 1. ſect. 3.

ANNVS MVNDI 4052.

Sextæ Ætatis 536. & vltim. B. Virginis 15. AVGVSTI 42. Imper. Rom. 47. HERODIS regni 36. qui & 39. Ætatis eiuſdem 71. MATTHIÆ Pont. 2. Præſidibus Syriæ VARO & CIRINO. OLYMP. CXCIV. A. 3. VR. CON. 751. Coſſ. AVGVSTO XIII. & SILVANO. An. IVL. 44. AVGVSTORVM 28. ACTIACÆ Victoriæ 30. Annus Concepti natique CHRISTI.

I. Proluſio in præſentem annum.

Adeſt aliquando nobis ſingulari Dei præpotentis beneficio, expectatiſſimus ille annus, ad quem per quadraginta iam ſecula & ſupra octoginta mundana Iubilæa decurrebamus; circa quem quaſi cardinem verſantur omnes menſes, atque dies ſeculi, & qui præceſſerunt, & qui deinceps ſecuti ſunt, & qui porro exorientur, & occident in omnes annos conſequentes. Annus adeſt omnium maximus atque ſacratiſſimus, in quo primum & maximum omnium myſteriorum ab Orbe condito, ad infinitam vſque æternitatem peractum eſt, & maxima omnium miraculorum perpetrata ſunt, quandoquidem Incarnatio filij Dei, quæ omnem vincit admirabilitatem, & partus intaminatæ Virginis in eum cadunt. Quoniam ergo anni omnes, hunc reparati mundi annum reſpiciunt, & in eo præcedentes fundantur omnes, cum quanta maxima potuimus diligentia in Annalibus per ſingulas epochas ſtabiliuimus, Mundi videlicet, & ſextæ ætatis, & B. Virginis, & Romani Imperij, cæteraſque omnes, quas in indice anni huius attingimus: à quibus nos Epitomes ſuſcepta breuitas hoc loco, cum bona ſtudioſi Lectoris venia, abſtinere compellit. Eam tamen quæ ab Auguſti Conſulatu petitur, & quæ ab annis Herodis, hiſtoriæ vtriuſque, quæ in hunc annum cadit, declaratio, eadem opera confirmabit.

II. Romanæ res anni huius.

Init itaque Auguſtus hoc anno decimum tertium Conſulatum, dat togam virilem Lucio alteri filio, cum multo ſpectaculorum apparatu. Caius in Orientem cum Quirinio proficiſcitur: Iulia relegatur, Tiberius reditum in Italiam petit, & ſi qua ſunt alia, quæ ad hæc capita in Romana hiſtoria referuntur. Iam enim ſupra cum Suetonio dictum eſt, ſuſceptum ab Auguſto, & vltro petitum decimum tertium Conſulatum, biennio poſt duodecimum, vt ampliſſimo præditus magiſtratu C. & L. in forum deduceret, ad ſumendam virilem togam, prætexta depoſita. Itaque egit hoc anno Lucius annum decimum ſextum, vt qui natus fuerit anno V. C. 736. Ad hanc celebritatem ſpectant illa ſpectacula, quæ tangit Dio; eorum quippe ſtudioſiſſimus erat Auguſtus, eorumque aſſiduitate, varietate, atque munificentia omnes anteceſſit. Ludos enim ſuo nomine quater edidit, pro aliis magiſtratibus ter & vicies. Hoc autem anno Naumachiam dedit, aqua in Circum Flaminium inducta, in qua ſex & triginta crocodili ſunt conciſi, plurimæque triremes, ac 30. roſtratæ naues inter ſe depugnarunt.

Auguſtus XIII Conſul, & ſpectacula in gratiam Lucij.

l. 2 n. 26. vide ſupra. a. m. 4048. n. 1. & 2.

l. 55. Suet. l. 2. n. 43.

Naumachia.

Gladiatorum quoque munus dedit magnificentiſſimum, & Martis templum dedicauit; Velleio teſte, quando fœda dictu in ipſius domo tempeſtas erupit. Iuliæ enim eius filiæ, & Tiberij abſentis vxoris libidines eruperunt, ac plerique illuſtres viri prætorij atque conſulares, & nominatim Antonij Triumuiri filius, admiſſa cum ea adulteria capite luerunt. Iulia ipſa relegata in inſulam, patriæ & parentum oculis ſubducta eſt. Auguſtus præ pudore diu caruit conſpectu hominum, & de ea necanda deliberauit. Relegatæ vſum vini, omnemque delicatiorem cultum ademit, neque adiri à quoquam libero ſeruóue, niſi ſe conſulto permiſit. Tiberius quoque nequiſſimam mulierem, Auguſti autoritate repudiauit. Sicque ſummo loco nata mulier, in oculis filiorum, quorum ſingularis erat apud Auguſtum gratia, ſumma ignominia affecta eſt: prius enim aliquanto, autore Velleio, Iulia relegata eſt, quàm Caius in orientem, Lucius in Hiſpaniam ab Auguſto mitterentur.

III. Gladiatores. &c. Iulia relegatur.

l. 2.

Suet. l. 2. n. 61.

Belli cauſa, ad quod conficiendum mittebatur Caius, erat minor Armenia, ad quam Parthus à Romana ſocietate deſciſcens, adiecerat manum. Cumque nihilominus literas ad Auguſtum de pace dediſſet, reſcribens Auguſtus iuſſit eum prouincia cedere; quod ille neglexit, donec ſenſit Caium eſſe in Syria cum exercitu. Cum Caio miſſus eſt M. Lollius, quaſi moderator iuuentutis Caij, cui etiam Sulpicius Quirinius datus eſt comes. Sed Lollio breui tempore mortuo, de Rectoris honorario ſocio factus eſt Rector, ex Auguſti vt apparet deſtina-

IV. C. in orientem mittitur, eiuſq; belli cauſa.

Velleius & Dio.

Eius rector Lollius, inde Quirin.

Suet. & Tacit.

tione, ne in tam longinqua regione, dum conſulitur Auguſtus, Iuuenis in tanto negotio Rectore careret;& vt via cũ honorem ambientibus obſtrueretur. Porro Caius dũ in Aſiã pergeret, Rhodum ad Tiberium, quartum iam annum illic commorantem diuertit; & vitrico ſeſe, ſi Velleio credimus, ſummiſit: Dio enim & Suetonius contra ſentiunt. Nam hic, Priuignum Caium, inquit, orienti præpoſitum cum viſendi gratia traieciſſet Sammum, aut Chium, vt habet Dio, alieniorem ſibi ſenſit ex criminationibus M. Lollij. Inde profectus in Syriam Iudæorum templum adire neglexit, Auguſto non improbante. Vbi autem Phraates Rex Parthorum Caium in Syria ſenſit eſſe, turbas in regno ſuo veritus, dimiſſa Armenia, iuxta mandatum Auguſti, in gratiam rediit cum Romanis, re ab armis ad mutua conuiuia conuerſa.

V. Viſitatur à Tiberio.

Oroſ.l.7.c.3. Velleius.l.2

Sed quoniam in Syriam cũ Caio peruenimus, quæ illic apud Herodem gerantur, ex Ioſepho videamus. Scripſerat ad Herodem Antipater, ſuiſque literis callidè excuſabat fratres, quos aliorum literis curabat fieri ſuſpectos, ſimulq; ſignificabat, rebus ex ſententia peractis, breui ſe rediturum in patriam. Rex diſſimulata ira de veneficio, reſcripſit vt acceleraret, ne quid ſibi, per eius abſentiam, quod nollet accideret. Has literas in itinere recepit in Cilicia: eas vero quæ Pheroræ mortem continebant Tarenti acceperat, triſti animo, non tam quod Pheroram amaret, quam quod ille morte præuentus, pollicita de patre veneno tollendo non præſtiterat. Itaque dubitabat an alicubi rerum euentum expectare deberet, an nauigare quamprimum, vt natas per ſuam abſentiam criminationes coram diſſiparet. Forte per id tempus Hieroſolymis erat Quintilius Varus ſucceſſor Saturnino miſſus in Syriam, quem Herodes in conſilium de rebus agendis adhibebat. Quibus vnà ſedentibus ſuperuenit Antipater omnium inſcius: eóque admiſſo, cum comitatus eius eſſet excluſus, ſenſit quò deueniſſet: quando etiam accedentem pater à complexu repulit, fratricidium præparatumque parricidium, exprobrans, & Varum cognitorem & iudicem in craſtinum denuncians.

VI. Antipater redit in Iudæam. *l. 17. c. 7.*

Poſtridie Rex iubet Antipatrum in medio ſiſti, ſimulque deplorata ſua in procreandis filiis infelicitate, & Antipatri improbitate & demẽtia, hominem fratrum per calumniam interfectorum, & parati in parentem veneni accuſat, quod Varus cum in medium proferri iuſſiſſet, & homini damnato capitis bibendum dediſſet, cum ſine mora necauit. Quo facto ſurgens è concilio Varus, regemque allocutus, ſequenti die Antiochiam profectus eſt, Herodes autem vincula iniicit Antipatro, eoque in carcerem coniecto, Romam Cæſari de eo per literas legatoſque ſignificauit quanta eſſet hominis malitia, qui præter hoſtilem in patrem animum, fratribus vitam per calumniam extorſiſſet, omneſque inter ſe domeſticos per varia ſcelera cõmiſiſſet. Interea cum Rex in morbum incidiſſet, (quippe ſeptuageſimum circiter agebat annum vt ait Ioſephus, & verſus anni finem inchoaturus erat ſeptuageſimum primum) teſtamentum condidit, regni ſucceſſionem relinquens Antipæ minimo filiorum, exaſperatus in Archelaum & Philippum, calumniis Antipatri.

VII. Accuſatur, conijcitur in vincula.

l. 18. c. 8.

VIII. Herodes efferatur deſperata ſalute. *Ioſeph.ibid.*

Deſperata deinde ſalute mirum in modum efferatus eſt, iræ impatiens, & in omnibus amarulentus, quod exiſtimaret ſubditos ſuis lætari infortuniis. Sed animaduertere etiam oportuit, ſua ipſum crimina perſequi, qui præter alia facinora, Deo populóque odioſiſſima, tot iam profana delubra, idololatriæ officinas, in veri Dei contemptum erexerat, cuius cum admonere potuit hoc ipſo tempore excitata ſeditio, quæ initio conſequentis anni crudeli multorum morte compreſſa eſt. Iuuentus enim à ſuis concitata doctoribus, morbo regis cognito, aquilam auream, quæ ſupra maiorem templi portam dicata fuerat ab Herode, quaſi ab idololatriam ea res pertineret, inde detractam ſecuribus conciderunt: captique cum ſe rectè feciſſe iactarent, & promptos ſe ad mortem præberent, Rex eos vinctos Hiericuntem miſit. Matthiæ pontifici ſacerdotium ademit, quaſi non alieno ab hoc conſilio, eique ſucceſſorem dedit fratrem vxoris ſuæ Ioazarum, & ſeditionis authores viuos exuſſit. Addit Ioſephus in eam noctem lunæ defectum contigiſſe, quem aliqui volunt in 9. Ianuarij incidiſſe: ex quo liquidò apparet Herodianas res hoc anno non fuiſſe vltra progreſſas.

Aquila aurea conciditur.

Ioazarus pontifex. *l. 17. c. 8.*

His expeditis, de ſummo huius anni myſterio, aut ſummo potius omnium ſeculorum miraculo dicamus aliquid, Miraculo, inquam, quo *Verbum caro factum eſt, & habitauit in nobis*, quo Deus ipſe ſumma edidit ſapientiæ ſuæ, potentiæ, iuſtitiæ, bonitatis, ſi aliàs vnquam admirabilia documenta. Miraculum enim eſt tantũ profecto, tamque inopinatum, vt ad illud prouidendum antequam fieret, nulla hominum vel Angelorum intelligentia ſufficere poſſet: quo neque factum eſt maius vnquam, neque fiet, neque fortaſſe per diuinam potentiam effici poſſit. Cuius magnitudo vel ex eo intelligi poteſt, quod vnius miraculi ambitu, octo prodigia comprehenduntur. Primum quod corpus Dei Verbo deſtinatum, non paulatim, tacitiſque incrementis, ex materno ſanguine conceptum, coagmentatum, ac figuratum eſt in vtero materno, & animæ ſanctiſſimæ copulatum, ſed vtrumque vno eodemque temporis momento.

IX. Incarnationis miraculum.

Octo prodigia comprehendit. 1.

2. Alterum quod illo eodemque temporis puncto, quo beatiſſima Virgo aſſenſum dedit, diuinitas animæ, itemque corpori ſeorſim iuncta eſt, ſimulque pars vtraq; concurſu materno vnita eſt. Ex quo veriſſimè factum eſt, vt eadem mulier Dei eſſet, hominiſque mater.

X. Tertium.

Tertium quod totum alterius parentis concurſum Trinitas ſacroſancta, & nominatim Spiritus ſanctus immenſa ſua poteſtate suppleuit.
4. Quartum quod ea conceptio, ſicut & partus poſtea ſubſecutus matris integritatem non minuit, ſed ſacrauit.
5. Quintum prodigium, quod in tantulo infante fuit plenus rationis vſus, & ſapientia, quanta poſtea in viro fuit, vt propterea Ieremias admirans dixerit. *Nouum creauit Dominus ſuper terram, fœmina circundabit virum*, vt omnes ſancti Patres interpretantur.

Hieron. Cyprian. Auguſt.

6. Sextum quod in primo illo temporis momento gratia diuina omnique ſanctitate pleniſſimus fuit, vt non minus peccati, quam ignorantiæ perpetuo expers eſſet.
7. Septimum quod diuina illa anima eodem inſtanti lumine gloriæ perfuſa, diuinam cœpit eſſentiam contemplari, vt Chriſtus idem

ſimul

ſimul viator eſſet & comprehenſor Octauum quod tunc quoque eadem anima in gratiarum actionem effuſa, pro tottantiſque prærogatiuis, ſeſe patri libentiſſimè pro humano genere in mortem obtulit, *in qua voluntate ſanctificati ſumus.*

Hebr. c. 10.

XI. Gabriel eius nuncius.

Aditum huic tanto miraculo patefecit Angelus Gabriel, illius tot ante ſeculis deſtinatus adminiſter, & nuptiarum diuinæ humanæque naturæ quaſi paranymphus. Nam ille ipſe Gabriel, qui hoc anno 25. Martij beatiſſimæ Virgini fortunatiſſimum attulit nuncium, & ante ſextum menſem Præcurſoris generationi nunciandæ famulatus eſt, ille idem ante quingentos & 16 annos hoc ipſum myſterium reparationis mundi, delendi peccati, adducendæ iuſtitiæ ſempiternæ, Danieli prophetæ prænunciauit, qui cum immediatè miſſus & illuminatus à Deo fuerit, vt ait S. Bernardus, hoc ipſo intelligitur non fuiſſe infimi ordinis, ſed ſupremi. *Summum enim Angelum venire dignum fuerat,* inquit Gregorius, *qui ſummum omnium nunciabat.* Cadit autem tempus legationis huius, vt dixi in 25 Martij, integris nouem menſibus ante natiuitatem, quæ incidit in eundem diem menſis Decembris, vt ſentit vniuerſa Eccleſia Catholica, quæ illos dies maximis illis myſteriis dominicæ Incarnationis & Natiuitatis cōſecrauit, & iam tot retro ſeculis celebrauit, itaque ſenſere, antiqui patres, Eccleſiæque doctores, vt diligentius in Annalibus explicatum eſt.

a. m. 3516.

Hom. 1. de Annun.

Hom. 34. in Euang.

Tempus eius.

XII. Et locus.

Eiuſdem obitæ legationis locus fuit Nazarethana domus, in qua ſancti coniuges habitabant quæ deinde Angelorum miniſterio in Italiam tranſlata eſt. Ea domuncula, vt ipſi vidimus, quadrata eſt, altera tamen parte longior, eoque ſitu collocata, vt longitudine ſua orientem & occidentem æquinoctialem reſpiciat rectis lineis menſe Martio & Septembri: anterioribus autem angulis, duo puncta ſolſtitiorū orientalium, poſterioribus autem duo illis oppoſita ſolſtitia ad occaſum intueatur. Fertur autem communi conſenſu, oraſſe tum Virginem de more intempeſtæ noctis ſilentio, ad angulum æſtiui ortus, in quo nunc celebratur euangelium. Angelum autem venerabundum ad angulum brumalis occaſus ad ſalutandum ſubſtitiſſe. Vide Suarem & Baradium, & Richeomum in Peregrino Lauretano.

to. 2. diſp. 9. ſect. 1. to. 1. l. 7. c. 6. & l. 8. c. 5. init.

XIII. Viſitatio Eliſabethę. Luc. 1. 39.

Viſitauit mox S. Elizabetham virgo beatiſſima, dicente Euangeliſta: *Exurgens autem Maria in diebus illis abiit in montana cum feſtinatione in ciuitatem Iuda.* Innuens non ſtatim vt illuxit, Virginem ad cognatam properaſſe, ſed intra dies aliquot. Quoniam enim diuturniorem ibi moram factura erat, diſponenda erant omnia, tam domi, priuſquam ſuſciperetur iter, quam in itinere neceſſaria, & in domo ipſa Zachariæ. Et quamuis non eſt exiſtimandum Virginem ſine comite aut ſponſi conſenſu, quaſi fugitiuam è ſponſi domo montana cum feſtinatione percurriſſe: ſed in comitatu aliquo vicinorum, aut cognatorum eodem proficiſcentium ſociam factam eſſe; Ioſephum tamē abfuiſſe neceſſarium videtur. Didiciſſet quippe à cognata, quod ab vxore non didicerat, nec in eam turbationem, quæ poſtea ſubſecuta eſt, incidiſſet. Audiſſet quippe. *Vnde hoc mihi, vt mater Domini mei veniat ad me? & Benedicta tu inter mulieres, & benedictus fructus ventris tui.* Humilis enim Virgo gratiam ſibi factam Ioſepho tacuerat: cognatæ autem Elizabethæ collatam enunciarat, cauſam ſuſcipiendi itineris patefaciens, & abſentiæ prolixioris.

Abſente Ioſepho.

XIV. Mutua ſalutatio. Adrich. in tribu Iuda p. 143.

Venit autem in domum Zachariæ, quæ milliario vno diſtabat ab Emaus, & ſalutauit Elizabeth. Verba ſalutationis reliquit Lucas piorum meditationi. Et vero ſatis intelligi poteſt ea fuiſſe quæ ab humillima, & diuinorum beneficiorum gratiſſima expectari poſſent, qualia eſſent. Salue Domina mea, cognata mea, benedictus Dominus qui magnificauit tecum miſericordiam ſuam. Idque ſuſpicari licet ex ſalute ab Eliſabetha reddita, quæ alludens ad verba Beatæ Virginis, dixit, *Benedicta tu inter mulieres, & benedictus fructus ventris tui.* Illico enim Spiritu ſancto repleta eſt, & myſterium, quod virgo tacebat, agnouit, & Ioannes in materno vtero exultauit ad præſentiam Saluatoris. Et Elizabeth *exclamauit voce magna*, præ voce ſcilicet depreſſiore S. Virginis, dicens. *Et vnde hoc mihi vt veniat mater Domini mei ad me?* Hinc cognatarum amplexus, & dulcia pacis oſcula, dum ſe interea infantuli ex maternis vteris conſalutant.

XV. Maria parienti adeſt.

Ibi poſt tertium menſem natus eſt Ioannes Baptiſta, ſed præſente ne virgine dubium eſt. Videtur enim id negare Lucas, cum ait: *Manſit autem Maria cum illo quaſi menſibus tribus, & reuerſa eſt in domum ſuam.* Tum demum ſubdit. *Eliſabeth autem impletum eſt tēpus pariendi, & peperit filium.* Verum reuerſionem præmiſſam fuiſſe per occupationem merito putat Baradius, pluriſque refert, qui in eam ſententiam abeant. Et reuera æquum erat vt tum B. Virgo non abeſſet, quando cognata eius opera, & conſolatione maximè indigebat, in nouo, & ſenilis infirmique corporis puerperio. Ad magnum itaque Ioannis felicitatem pertinet, vt quamprimum natus, ſinu beatiſſimè diuinæ matris exceptus, confoueretur.

t. 1. l. 7. c. 13.

XVI. Turbatio Ioſephi.

Sub tempus reuerſionis B. Virginis in domum ſuam, contigit illa Ioſephi eius ſponſi tētatio, cum agnoſcens coniugem ſuam ferentem vterum, conſcius continentiæ ſuæ, nolens eam traducere, atque infamem reddere, dato palam libello repudij, incontinentiæ cauſa, præſertim cum eam probare non poſſet, *voluit occultè dimittere eam.* Sed de diuino myſterio in ſomnis edoctus ab Angelo, qui dudum nuncium Virgini diuinæ incarnationis attulerat, conſilium citius dimittendæ reliquit, retinuitque apud ſe coniugem ſuam. Sed quid cauſæ fuiſſe dixerimus, cur hæc reuelatio Ioſepho in ſomnis facta ſit. Prior autem illa Virginis facta ſit in vigilia? Sic nimirum factum oportuit, quia circa Domini incarnationem Virginis conſenſus erat obtinendus, qui ſomno impeditur: in Ioſepho autem ſola intellectus illuſtratio requirebatur, vt cognoſceret quomodo myſterium hoc tranſactum eſſet, & quanta eſſet Virginis innocentia, quamque ipſius non temeraria illa quidem, ſed tamen injuſta ſuſpicio.

Cur in ſomnis edoctus eſt.

XVII. Cur tardius ei reuelatū hoc myſterium.

Apparet nihilominus hoc loco admirabile diuinæ prouidentiæ conſilium, vt incarnatio Verbi ſanctæ Eliſabethæ quamprimum innoteſceret, eiuſque infantulo adhuc in Vtero de-

enti, quorum non admodum adhuc intereſſe idebatur, S. autē Ioſepho non innoteſceret, cuus tamē maxime intererat, vt is à iudicio erroneo, illa ab iniuſta apud maritū infamia liberaetur. Vſque adeóne placet æternæ Sapientiæ ebus aduerſis exercere ſeruos ſuos, vt ne à matre quidem ſanctiſſima, & optimo eius ſponſo nuricio ſuo abſtineat? Præſertim cum res tota in tus dedecus redundaret, vt filius Dei genitus x adulterio cenſeretur. Itaque cum vellet Dominus ſanctiſſimos hoſce coniuges, graui aliqua moleſtia, ad meritorum cumulum exercere; nec videretur locus vllus tentationi patere, quā pſi facile ſe mutuo conſolando non ferrent, eos onſultò hac tentatione ita diſtraxit, vt Virgo ulciſſimum ſponſum affari, in cauſa præſertim ua, & cum propria laude coniuncta, non auderet: & Ioſephus nullum ab ea muliere verbum aturus videretur, à qua Deum & ſe intolerabi i ſcelere putaret eſſe violatum.

Auxerit fortaſſis hunc luctum ipſa temporis diuturnitas. Nam vt S. Eliſabetha pudore nouitatis occultabat ſe menſibus quinque, vt ait S. Lucas, ita & Virgo diù occultauit ſe, ne mariti ſuſpicioni inſultare videretur. S. autem Ioſeph ſuis ipſe oculis credere diù auſus non eſt; diù præ pudore & reuerentia eam ſuper hac re interrogare non ſuſtinuit. Videbat enim vitam omnē ſponſæ ſuæ laudatiſſimam, omnia verba, geſtus, actiones ſpirare ſanctitatem: cernebat animi demiſſionem, pietatem, atque admirabilem cum Deo familiaritatem; quæ ſunt à tantæ culpæ ſuſpicione remotiſſima. Itaque hærebat anceps, neque quid conſilij caperet inueniebat. Ac ne conqueri quidem audebat, ne quid forte in talem mulierem peccaret, & priuatam ignominiam publicam faceret. Orabat interea Virgo Dominum gemitibus inenarrabilibus, vt perturbato negotio Incarnationis filij ſui prouideret, & famæ ſuæ, quantum ipſe expedire iudicaret, proſpiceret. Sanctum quoque ſponſum ſuum, ab illa triſtitiæ nube liberaret, in quam eius occaſione incidiſſet. Et exaudita eſt S. Virgo pro ſua reuerentia.

Hac perturbatione ſemota vixerunt communiter ſancti coniuges, cum admirabili animorum conſenſu, & pari animi corporiſque puritate. Extremo autem anno *exiit edictum à Cæſare Auguſto, vt deſcriberetur vniuerſus orbis*, præſide Syriæ Cyrino. Exiſtimamus edictum hoc, iuxta ea quæ in Annalibus explicata ſunt, Caij nepotis Auguſti præfecti Orientis autoritate factum: vt maiores pecuniæ in bellum Parthicum cogerentur, vel aliam ob cauſam; & quidem inſcio Auguſto; eáque cauſa fuerit, cur eius memoria in hiſtoria Romana non extet. Dicitur tamen edictum à Cæſare Auguſto, quia de more Auguſti præferebatur, nomen. Nam ſæpe Regum nomine multa edicuntur & fiunt, quorum ipſi penitùs ſunt ignari. Eodem in edicto præ ſe tulit Caius, & qui ſub ipſo rerum potiebātur in Syria, & nominatim Quirin qui vti diximus, Lollij loco Rector Caij factus erat generalem eſſe deſcriptionem hanc, & orbis vniuerſi, tum vt tanto eſſet probabilius, eam iuſſionem eſſe profectam ab Auguſto, qui toti Romano imperio præerat Imperator, tum vt reliquorum populorum conſortio Iudæi, qui ſæpe turbas concitabant, faciliùs obtemperarent.

XX. Maria & Ioſeph adeunt Bethleem. *c. 22. 19. 23. ß. 3.*

Ibant igitur *omnes, vt profiterentur ſinguli, in ſuam ciuitatem*, vtq; impoſitum tributum ſoluerent, quod quidem volunt fuiſſe numiſma cenſus, quod denarius à S. Matthæo dicitur, & à quibuſdam 4. ſolidis, ob aliis decem, iuxta rationem nominis, ab aliis dimidio ſiclo, ſiue quadrante vnciæ æſtimatur. At credibile non eſt Romanos tantula pecunia fuiſſe contentos. *Aſcendit autem & Ioſeph à Galilæa de ciuitate Nazareth, in Iudæam in ciuitatem Dauid, quæ vocatur Bethlehem*, vbi ſcilicet ille natus, & vnde tota eius familia duxit orignem, *eò quod eſſet de domo & familia Dauid, vt profiteretur cum Maria deſponſata ſibi vxore prægnante* atque adeo proxima partui. *Factum* enim *eſt cum eſſent ibi, impleti ſunt dies vt pareret: & peperit filium ſuum primogenitum, & pannis eum inuoluit, & reclinauit eum in præſepio, quia non erat eis locus in diuerſorio.* In ſtabulo igitur, quod excîſum fuit in ſpelunca, cuius patrum plerique meminerūt, Virgo peperit, ad quod, occupato ab aliis diuerſorio, quod vnicum in oppidulo fuiſſe Euangeliſta ſignificat, ipſa cum Ioſepho neceſſitate diuerterat.

4. *Vide Ruth. c. 4. ß. & 1. Reg. 16.*

Naſcitur Dominus.

XXI. Deuotio Virginis.

Non eſt dubium quin diuina puerpera, facta in extaſi præ admiratione non haberet vltra ſpiritum: tantam agnoſcebat in hoc myſterio & circumſtantiis eius Dei ſapiētiam, potentiam, bonitatem, quantam vix Prophetæ ſuſpicari, vix Angeli ipſi ſatis prædicare potuerunt. Præſertim cum ſe & matrem ſentiret & virginem: itáque enixam eſſe, factamque puerperam, vt virginitatis gloria, permanente lumen æternum mundo effuderit, vt canit Eccleſia, cum immunem ſentiret à dolore partum, & expers omni ſorde puerperium. *Genitrix eſt & obſtetrix* ait Cyprianus, *& deuotam dilectæ ſoboli exhibet clientelam: attrectat, amplectitur, iungit oſcula, porrigit mammam? totum negotium plenum gaudio, nullus dolor, nulla natura contumelia in puerperio.* Et mox *Nec locus ibi erat lauacris, quæ ſolent puerperis præparari, quippe nec aliqua naturæ iniuria matrem Domini læſerat; quoniam ſine tormento peperit, quæ in conceptione caruit voluptate.* Et iterum, *vltro maturus ab arbore baiula fructus elapſus, non oportuit vellicari, quod ſponte prodibat.* Sic ipſe de facilitate virginei partus; De eiuſdem autem conſolatione, & ſenſu pietatis paulo poſt. *Sed & cor matris quædam dulcedines quæ humanum ſuperant intellectum imbuebant, eratque vtrimque mire iucunditas, cum pia ſanctæ matris, & deuota humilitas, & Sancti Sanctorum immenſa benignitas confœderatis affectibus mergerentur.* Sic ipſe.

Opuſc. de Chriſti nati.

Et paulo ante, *Angelica ſane, &c.*

XXII. Natiuitas nunciatur paſtoribus.

Natum porro Dei filium non angelico ſolum præconio celebratum eſt, ſed etiam euulgatum primum paſtoribus, qui eo tempore in vicino loco vigilabant, & *cuſtodiebant vigilias noctis ſuper gregem ſuum*: iuxta quos ſtetit Angelus Domini, vt facile exaudiri vox poſſet: & inter illos radiante fulgore merito circunfulſit, erat enim Angelus lucis, & lucem magnam mundo exortam nunciabat, ſed & gaudium magnum quod futurum erat omni populo: quia vbique gentium canere oportet mortales, *qui propter nos homines, & propter noſtram ſalutem deſcendit de cœlis* &c. Quoniam vero neque parentes proximi ab Angelo nominabantur, & vt nomi-

narentur, peregrini erant & ignoti Bethlehemitis, neque infanti nomen adhuc inditum erat, ſignum dat non ſolum infantis pannis inuoluti, ſed quod erat ſingulare, poſiti in præſepio. Erat enim id ſignum magnum, germanumque prodigium demiſſionis annimi ac charitatis.

XXIII. Et hymno celebratur.

Vix orator ille cœleſtis finem dicendi fecerat, cum multitudo beatæ militiæ, quæ diuinum comitabatur legatum, conſona voce nobiliſſimum inchoauit hymnum, vt exemplo ſuo mortales excitaret ad laudandum Deum, & gratias agendas de tam ſingulari beneficio. Nec tacuit Euangeliſta iſtius glorioſi cantici principium, quo illi gloriam Deo, terræ pacem, & hominibus bonam voluntatem precabantur. In textu enim Græco tria ſunt vnius membra ſententiæ. Dum autem illi cœpta hic cantica in cœlum tranſferunt, paſtores ſibi ipſis redditi, ſe mutuo ad Bethlehemiticã profectionem inuitant, & eo mox cum feſtinatione profecti, agnouerunt accepti nuncij veritatem; quod mox ſparſere in vulgus, & eos qui audierunt propriæ admirationis & gaudij participes effecerunt. Et de integerrimo Virginis partu, diuinaque natiuitate hactenus. Simulque ſextæ ætati finem imponimus, quæ in primo Imperantis Cyri anno exorta, in Chriſti Domini ortu terminatur, & 536. annis circunſcribitur.

Paſtores adeunt Bethlehem.

SEPTIMA AETAS.

ANNVS MVNDI 4053.

Septimæ Ætatis 1. IESV CHRISTI an. 1. B. Virginis 16. AVGVSTI 43. Imp. Rom. 48. HERODIS 37. qui & 40. & vlt. ARCHELAI 1. IOAZARI Pont. 1. Præſide Syriæ VARO. OLYMP. CXCIV. A. 4. VR. CO. 752. Coſſ. LENTVLO & PISONE. An. IVL. 45. AVG. 29. ACT. Victoriæ 31.

I. Summa rerum anni huius.

PRimus à Chriſti Domini natiuitatẽ aperitur annus, ab ipſis Calend. Ianuariis, eius circuncisioni, & ſacroſancti Ieſu nominis impoſitioni conſecratus. Primus item exoritur ſeptimæ mundi ætatis annus, quæ cum eiuſdem occaſu terminabitur: in cuius etiam initium ducenteſimus & decimus ſabbaticorum annorum cadit; tot enim annorum ſeptenaria, ab ingreſſu in Chanatitidem numerantur. Primi autem diei myſteria, ſexto mox die Epiphania ſecuta eſt, tum Virginis Purificatio in templo, & Infantis oblatio, & redemptio, cum reliquis, quæ illo ipſo tempore in templo contigiſſe, narrat Euangeliſta. Mox indicitur, & ſuſcipitur fuga in Ægyptum, Innocentes occiduntur, Herodes moritur, ei ſuccedit Archelaus, qui mox Romam proficiſcitur. Sed his Romana, quaſi fundamenta præſtruamus.

Luc. c. 2.

II. Tiberius Rhodi moratur inuitus.

Ad hunc ergo annum pertinent illa quæ Tranquillus de Tiberio, Auguſti poſtmodum ſucceſſore ſcribit. *Tranſactio*, inquit, *Tribunitiæ poteſtatis tempore*, quinquennio ſcilicet, quod inchoatum anno V. C. 747. anno proximè præcedenti terminatum eſt, *confeſſus tandem nihil aliud ſeceſſu deuitaſſe ſe, quam æmulationis cum Caio, Lucioque ſuſpicionem: petiit vt ſibi ſecuro iam ab hac parte, corroboratis his, & ſecundum locum ab* Auguſto *facile curantibus, permitteretur reuiſere neceſſitudines, quarum deſiderio teneretur. Sed neque impetrauit, vltróque etiam admonitus eſt dimitteret omnem curam ſuorum, quos tam cupidè reliquiſſet.* Quod erat ei non obſcurè inſultare. Remanſit ergo hoc quoq; anno quinto Rhodi Tiberius admodum inuitus, vixque per matrem Liuiam Druſillam Auguſti vxorem conſecutus eſt, vt ad velandam ignominiam exilij, qua legatus ab Auguſto abeſſet, Addit etiam Suetonius factum Romæ ſuſpectum, quaſi cupidum rerum nouarum, ob mandata ambiguè data complutibus, magnumque propterea adiiſſe diſcrimen. Quæ omnia Velleius diſſimulauit. *l. 3. n. 11.*

III. Caius reditum parat. Lucius Maſſiliæ ægrotat.

Cum autem Romana res in Oriente ex ſententia ſuccederet, & Parthus, vt anno ſuperiore dictum eſt, pacem obtinuiſſet, Caius reditũ parabat in Italiam, vt ſequenti anno gereret Conſulatum. Interea L. Cæſar Caij frater, ad Hiſpanienſes exercitus proficiſcebatur: ſed in itinere Maſſiliæ in morbum incidit, quem fuiſſe diuturnum ex eo ſatis conſtat, quod ibidem ſolutus eſt vita, duodeviginti menſibus ante Caium, vt poſt annum ſequentem dicemus, neque vnquam in vrbem reuerſus eſt, vt Velleius affirmat. Primum huius anni Iuliani 45. diem Chriſtus Dominus pretioſo ſanguine ſuo conſecrauit. Hiſtoriam porro inuenti præcedenti ſeculo diuini præputij, & prodigiis euulgati, in Annalibus ex Toleto ſtudioſè deſcripſimus; eam ex alterutro, ſi videbitur, candidus lector petet. Factam autem circuncisionem in templo ſcriptum reliquit Hilarius, S. Epiphanius in ſpelunca, id eſt loco, in quo natus fuerat, vbi etiã à Magis adoratum Iuſtinus tradit. Ea fortaſſe de cauſa, quod Euangeliſtæ nullam fecere mentionem migrationis ex eo ſtabulo, in quo natus eſt diuinus infans.

Chriſtus circunciditur, & vbi.

initio Pſal. 118. hereſ. 20. Dial. cum Triphone.

IV. Non videri in ſtabulo.

Non leues tamen cauſæ occurrunt cur migrationem factam in aliquam oppidi domum dicendum videatur, in eaque circunciſionẽ & epiphaniam fuiſſe peractam. Neque enim æquum eſt exiſtimare ſanctũ Domini nutricium, ac cuſtodem Ioſephum, qui ad haſce curas fuerat diuinitùs electus, tam parum ſollicitum aut induſtrium fuiſſe, vt totis octo, aut duodecim, aut 40 etiam diebus non quæſierit, aut inuenerit toto in oppido commodiorem aliquem locum ad commorandum. Præſertim cum in ſtabulo, ſi plures ibi dies, noctéſque perſeueratum eſſet, tam recens infantulus, quam adoleſcentula puerpera humanitùs loquendo, valde periclitarentur; frigidiſſimo præſertim anni tempore, & loco, in quo nec caminus eſſet, vt in ſtabulo, neque ſi eſſet, ignis in eo excitari poſſet. Neque rationi conſentaneum eſt, ſi vrgente neceſſitate diuertit in ſtabulum, in eo deinceps ſponte hærere voluiſſe, quaſi loco ſanctificato, id enim non minus imprudentiæ vel negligentiæ, quam deuotioni adſcribi potuiſſet.

V. Eademque eſt ratio Epiphaniæ.

Eſſet hæc quoque non leuis accuſatio inhumanitatis nimium perſeuerantis Bethlehemitarum, ſi viſitato angelico monitu infantulo, cum matre puerpera, & euulgato tota ciuitate

myſterio, nemo omnium ſanctis coniugibus cubiculum obtuliſſet, & quamuis verecundantes coëgiſſet, vt ad ſe diuerterent. Adde quod intra tot dies, aduenitia ſoluentium tributum turba defluxerat, & ipſi pecunia non carebant vnde viuerent, & profeſſi ſoluerent tributum Romanis. Itaque vel gratia, vel pretio in commodiorem locum migrare potuerunt, & verò etiam emigraſſe veroſimillimum eſt. Dicamus ergo, admodum conſentaneè verbis Euangeliſtarum, illud ſtabulum ſiue ſpeluncam, in qua conſtat natum eſſe Saluatorem, fuiſſe imam domus illius ſiue diuerſorij partem, qua dominus eius ſtabuli vice vtebatur, vt præſepe demonſtrat; eam enim S. Matthæus domum vocat, inquam ingreſſi ſunt Magi; quæ vox ægrè ſolitario ſtabulo, aut ſpeluncæ conueniat. Ea domus erat hoſpitium, ſiue diuerſorium, ſic enim vocatur à S. Luca, quod totum ad Ioſephi aduentum erat hoſpitibus occupatum. Itaque non ait Euangeliſta, declinaſſe eos ad ſpeluncam, quia non inuenerant diuerſorium; ſed *quia non erat eis locus in diuerſorio*, illo ſcilicet, ad quod de via diuerterant.

VI. Sed domi, ſiue in diuerſorio.

Ergo poſtridie emigrantibus, liquibus hoſpitibus, aſcenderunt ſuperius in cubiculum aliquod, in quo habitauerunt ad quadraginta dies, vbi circunciſus eſt puer, ne præcipuum legis Moſaicæ ſacramentum, in olido ſtabulo profanari videretur: in eodemque cubiculo reges adorato puero, munera obtulerunt: ibidem admonitio ab Angelo facta eſt de reditu per aliam viam, & fuga in Ægyptum. Patres autem, quos in Annalibus retulimus, cum dicunt circumciſum & adoratum in ſtabulo, vel ſpelunca, interpretandi ſunt de domo, in qua erat præſepium Chriſti cunis conſecratum. Hanc expoſitionem æquus lector inueniet autoritate S. Fulgentij, S. Chryſoſtomi, S. Cypriani in Annalibus confirmatam: vbi & circunciſionis cauſæ aliquot ex S. Epiphanio referuntur.

VII. Aduentus Regum quando contigerit.

Sextus inde dies Epiphania, & Regum aduẽtu in Bethlehem celebratur, & primitiæ gentiũ, ad nouum Iudæorum regem adorandum adductæ ſunt. Aduentum dixi Regum, iuxta Eccleſiæ traditionem communiſſimam: quam confirmat S. Cyprianus, libello de baptiſmo Chriſti. *Nam ſatis eſt*, inquit, *quod Angeli locuti ſunt paſtoribus, quod apparuit ſtella Regibus*, &c. dixi & ſextum à circunciſione diem, licet Epiphanius biennio à natiuitate id factum putet, propter illud Matthæi *à bimatu & infra, ſecundum tempus quod exquiſierat à Magis*. Exiſtimo tamen communiſſimam antiquorum patrum, & recentiorum doctorum ſententiam, in eo conſpirare, vt tam Magorum aduentus, quam Innocentium cædes ab Herode perpetrata, intra tres circiter menſes à Chriſti Domini natiuitate cõtigerit: idque ex Iuſtino martyre, Auguſtino multis locis, Athanaſio, Iſidoro Peluſiota, Hieronymo, Gregorio Nyſſeno, Chryſoſtomo, Cypriano, Oroſio, plurimiſque recentioribus, in quibus Toſtatus, Suares, Baradius, Ianſenius, Maldonatus, in Annal. non negligenter oſtendimus.

VIII. Aliquot tantum diebus à Natiuitate
Matt.2.16.

Idque perſuadet ex Euangelio ducta ratio. *Tunc Herodes videns quoniam illuſus eſſet à Magis*. Quando quæſo illud *Tunc?* num poſt annũ vnum, aut etiam biennium? Quis tam fatuum dicat Herodem, hominem callidum, atque ambitioſum? Præſertim cum ad tumultum inſonuiſſet illud claſſicum, *Vbi eſt qui natus eſt Rex Iudæorum?* Euigilaſſet ſaltē poſt quadrageſimũ diem, acceptis iis quæ publicè in templo contigerunt, Simeone prophetante, & Anna de eo loquente omnibus, qui expectabant redemptionem Iſraël. Quis autem Iudæorum non expectabat? quomodo nemo omnium fuit, qui aurem Herodi vellicaret, & in memoriam reuocaret recens natum, & à Magis palam quæſitum Iudæorum regem? Denique cum accuratiſſimè probatum ſit, mortuum hoc anno, atq; his Coſſ. Herodem, oportet, ab eo occiſos ante mortem Innocentes. Mortuum autem ſub feſta paſchalia, autor eſt Ioſephus, nec plura hoc loco de tempore. Rem autem ipſam quod ad Magos attinet, Baronius copioſè tradet.

in Annal. n.21.22.23.24. &c.

l.17.c.11.

IX. Singuli tria munera obtulerunt.
Serm.29. de Temp.

Illud tamen addiderim, ſinguli ne ſingula munera obtulerint, an ſinguli tria. Legimus quidem apud S. Auguſt. in ſermone quodam, ſi tamen Auguſtini eſt ille ſermo, *In eo vero*, inquit, *quod tres ſunt & ſinguli ſingula offerunt, in trinitate vnitas declaratur.* Verum S. Anſelmus, *Magis fatendum eſt*, inquit, *quod congruit myſterio ſcilicet quod ſinguli tria. Vnuſquiſque enim Regem, & Deum, & paſſibilem crediderunt.* Cum autem, vt ait Abulenſis, thus & myrrha in illis regionibus eſſent admodum vilia, etiam magna thuris aut myrrhæ quantitas, parum dignum rege munus fuiſſet, & munera valde inæqualia in viris æquali dignitate: nullam enim in eis inæqualitatem Scriptura ſignificat. Sicut autem paſtores primitiæ Iudæorum fuerunt, ita & Magi ethnicorum. Vnde S. Leo. *Agnoſcamus*, inquit, *dilectiſſimi in Magis adoratoribus Chriſti, vocationis noſtræ fideique primitias, & exultantibus animis beatæ ſpei initia celebremus*, & quæ ſequuntur.

in illum Matthæi locum.

Fuerunt primitiæ gentium.
Serm.2. de Epiph.

X. Oblatio & redemptio Chriſti.

A diſceſſu Magorum expectauit B. Virgo adhuc 17 dies, dum impleretur purgationis tempus in lege Moſis conſtitutum. Adueniente autem quadrageſimo die, venerunt ſancti coniuges in templum, vt ibi duplici legi ſatisfacerent, alteri de offerendis Deo primogenitis, & quinque ſiclorum precio redimendis, qui in ære gallico reſpondent ſex francis & ſeptendecim ſolidis cũ dimidio: quo precio redemptus eſt is, qui morte ſua mundum redemit vniuerſum, & quinque ſiclos ſacerdotibus dedit, qui ab eis aliquando quinque atrociſſimas plagas erat accepturus. Altera lex, cui ſatisfactum eſt à Beata Virgine, fuit lex purificationis, ad quam obſeruandam, ſtitit ſeſe templo purgandam. Etſi enim mulier erat omni ex parte puriſſima, quippe amicta ſole qui purgat omnia, fuit tamen pulchra vt luna, quæ maculas habet non veras, ſed apparentes. Hoc enim ipſo quod filium vera mater verè conceperat & pepererat, eandem immundiciem, quam reliquæ mulieres contraxiſſe putabatur, quæ inde collegerat incredibilem puritatem. Dedit autem oblationem pauperum, qualem ſe eſſe profitebatur.

Purificatio Virginis.

XI. Fuga in Ægyptum.

Per acta celebritate ſacrificij & redemptionis, Simeonis item & Annæ vaticiniis, reuerſi ſunt in Galilæam in ciuitatem Nazareth, vnde migrauerant, vt venirent in Bethlehem. Dum ergo perueniſſent in Nazareth, aut dum eſſent in itinere, Angelus Domini apparuit Ioſepho

vt patri familias monuitque de fuga in Ægyptum, vt vitæ infantis conſuleret, & Herodis conatus eluderet. Qui in ſignum promptiſſimæ diligentiæ, in re tanti momenti, vtque diſceſſus eſſet occultior, vitatis vicinorum ac propinquorum interrogationibus, & reſponſionibus, quibus Herodi hæc fuga innoteſcere potuiſſet, *noćte conſurgens accepit puerum & matrem eius, & ſeceſſit in Ægyptum*, ibique manſit, vt iuſſus fuerat, donec ab eodem Angelo moneretur.

XII. Herodes illuſus à Magis ſæuit in infantes.

Herodes autem, qui ad Magorum aduentum turbatus fuerat, & omnis Hieroſolyma cum illo, noui regis natiuitate nunciata, mandarat quidem Magis, vt inuento puero rem ſibi nunciarent; quod illi ab Angelo moniti non præſtiterunt. Quod Herodes videtur interpretatus, non contemptu factum, ſed pudore, quod reuerti noluiſſent, ne ſe Hieroſolymis propinarent deridendos, tamquam expectatione deluſos, irritis ſumptibus & labore. Verum purificatione peracta, cum rumor ex verbis Simeonis & Annæ ſpargeretur de nato Meſſia, qui foret *lumen ad reuelationem Gentium, & gloriam plebis ſuæ Iſraël*, res ad Herodis quoque cognitionem peruenit, & tum primum ſenſit ſe illuſum fuiſſe à Magis, quos ipſe prior plenus diſſimulationis illuſerat. Et mittens occidit omnes infantes Bethlehemitas, omneſque finitimos, qui intra biennium nati erant, ſiue illi natu maiores Chriſto eſſent, ſiue minores; nimirum ad cautelam, ne quo modo elaberetur is, propter quem hæc laniena exercebatur.

XIII. Ratio temporis, & diuina in Herodem vltio. l. ...hiſt. c.8.

Quoniã vero iſti innocẽtes pueruli ſua morte Chriſti vitam quodammodo protegunt, vitam æternam, quam fortaſſe nunquam obtinuiſſent adulti, conſequuntur, & perpetuis ab Eccleſia honoribus afficiuntur in terris. *Verum quæ merces*, ait Euſebius, *crudele Herodis facinus contra Chriſtum, & pueros eius æquales admiſſum, ſubſecuta ſit; & quo pacto ſtatim poſt, nulla ne minima quidem interpoſita dilatione, diuina vltio illum, dum adhuc in vita manebat, exagitauerit, operæpretium eſt intelligere.* Ex quibus apertè confirmatur ratio temporis quam ſequimur, quæ in hunc ipſum annum mortem Herodis refert. Illud etiam *ſtatim poſt*, & *nulla interpoſita dilatione*, ſatis tempus circa paſcha quod Ioſephus tradit, confirmat: vt purificatione facta initio Februarij, Chriſtus mox tranſlatus ſit in Ægyptum, inde ſecuta fuerit reliquo menſe infantium cædes, deinde ægritudo Herodis, & mors in menſe Martio, cui reſpondet Niſan Hebræorum. Ipſius tamen mortem, Ioſephus

l. 17. c.8. 9. 10.

copioſè perſecutus, eam non tribuit cædi Innocentium, aut inſidiis Seruatori factis, vtraque enim prætermiſit, vel inuidus vel imprudens, ſed multis modis violatæ pietati, tot ſcilicet aris & templis Cæſari excitatis, in Dei contumeliam & fauorem idololatriæ; totque iniuſtis cædibus, domi foriſque perpetratis.

XIV. Herodis morbi mortis præuij.

De ea morte pauca referre par eſt, in argumentum diuinæ in conſceleratum hominem vindictæ. *Regi* ait, *morbus factus eſt grauior, pœnam impietatis exigente Numine. Lento enim calore torrebatur, qui non tam externo tactu deprehenderetur, quam intus viſcera popularetur. Aderat & vehemens voracitas, cui neceſſe eſſet cibos ſuggerere continenter: ſimulque vexabatur inteſtinorum exulceratione, & colicis doloribus. Pedes tumebant phlegmate humido & pellucido, ſimiliterque inguina: ipſa quoque verenda putrefacta ſcatebant vermibus, cum moleſta tentigine & fœtore grauiſſimo. Super hæc omnia neruorum contractione laborabat, & difficultate anhelitus.* Cumque ei mortem remedia accelerarent, atra bile prægrauante, immane facinus aggreſſus

Dira hominis crudelitas.

eſt. Nobiliores enim Iudæorum, minaci edicto conuocatos concluſit in circo, & ſororem ſuam Salomen, eiuſque virum Alexam infimis precibus ac lacrymis exorare aggreſſus eſt, vt cum primum animam exhalaſſet, tantiſper eius morte celata, eam omnem multitudinem immiſſo milite trucidarent; ſicque publico luctu honoraretur, omnibus per totam ditionem non fictè lugentibus. Expectatione tamen ſua fraudatus eſt tyrannus immaniſſimus, & totum facinoris reatum ſecum tulit ad inferos, facinore non perpetrato, ſicut mox cum ſibi ipſe manus afferre tentauit.

XV. Accipit poteſtatem in filium l. 17. c. 9.

Dum hæc ille dat mandata cognatis, ſuperuenerunt ab vrbe literæ, quibus Antipater ſuſcepti conuictus parricidij, & Regis & Patris arbitrio relinquebatur, ſiue ipſum vellet in exilium pellere, ſiue capite plectere. Quibus auditis Herodes paululum recreatus eſt: moxque graui dolore repetitus, cibi tamen auidus, malum ſimul & cultellum popoſcit, ſeipſum ferire cupiens, feciſſetque, niſi Achiabus ex ſorore nepos, ictum præueniens, eius dexteram

Sibi manus inferre cœpit.

clamore ſublato cohibuiſſet. Is tumultus auditus eſt ab Antipatro, qui ratus Patrem extinctum, ſeque ſtatim regem fore, egit cum cuſtode carceris multis promiſſis, vt dimitteretur liber. Ille vero vſque adeo non paruit, vt Herodi rem totam proderet. Rex præ indignatione exclamans, & caput ſibimet verberans, miſit vnum de ſatellitibus, qui Antipatrum ſine mora perimeret, & corpus ignobili

Antipater occiditur.

conderet ſepulchro. Sic vir ſanguinum non dimidiauit dies ſuos, & quem ambitio ad calumnias, cædeſque coniunctiſſimorum armauerat, eadem in manus carnificis, & obſcurum ſepulchrum coniecit.

XVI. Herodes teſtamentũ mutat. a. V.C.7... n.30. & ſe...

Herodes à cæde Antipatri teſtamentum mutat, & Archelaum ſucceſſorem regni conſtituit Antipæ & Philippo prouincias aſſignat, legata Cæſari, à quo omnia confirmari oportebat, & vxori eius Liuiæ, Sorori quoque ac militibus attribuit, quanta nemo prudens ſibi à Ioſepho perſuaderi ſinat, quinta die ab Antipatri cæde, morte defungitur, anno à detruſo regno Antigono 37. ex quo autem rex à Romanis declaratus fuerat 40. ætatis denique 71. inchoato, vt in Annalibus diligenter explicatum eſt. Eius mores, elogio ex eius vita collecto ſic accipe.

Moritur. Eius elogium.

Herodes Antipatri filius, Antipæ N. ortu Idumæus, educatione Aſcalonita, cognomento Magnus, reipſa vitiis omnibus, in primiſque impietate in Deum, & in homines crudelitate maximus fuit. Qui regno per vim & cædem legitimi principis Antigoni potitus, religione foris Iudæorum proſelytus fuit; intus eam coluit, quam Ambitio præſcribebat. Meſſiam filium Dei quæſiuit ad mortem, & vt eum perderet, horribilem Bethlehemi exercuit carnificinam. Profana templa & aras, impia adulatione

Principibus Romanis erexit.

XVII. varia ſcelera.

Pontifices duos regij ſanguinis, alterum calumniis, alterum inſidiis circumuentum ſuſtulit. Quatuor alios pontificatu deiectos redegit in ordinem: Scribas, & Phariſæos, ſacerdotes plurimos interfecit, & in iis Zachariam Ioannis Baptiſtæ patrem, Dauidis ſepulchrum ſuffodit, templum inſtaurauit. Homo mulieroſus, nouem eodem tempore, præter alias nefandas delicias, vxores habuit, quarum duas expulit; tertiam cum matre, & duobus ex ea ſuſceptis filiis interfecit: parique pœna patruum, & primogenitum filium, magnamque domeſticorum partem mulctauit. Domi calamitoſus, foris in præliis ſatis fortis ac fœlix fuit. Denique multis ſceleribus perpetratis, & morte lectiſſimæ totius regni nobilitatis imperata, plurimorum morborum ſuppliciis excruciatus, victuſq; cum ſibi etiam manus afferre conatus eſſet, ſub paſchales ferias ſceleratam animam euomuit.

XVIII. Ei ſuccedit Archelaus. l. 17. ca. ſ.

Archelaus autem per dies ſeptem, luctu parentis celebrato, & in fine luctus funebri epulo multitudini præbito, in templum aſcendit, & quamuis fauſtis acclamationibus, quacumque tranſiret, acciperetur, à Regis tamen nomine ac diademate abſtinuit, donec fieret à Cæſare teſtamenti Herodis confirmatio. Eam vt obtineret, dum profectionem in Vrbem parat; excitata eſt ſeditio ab amicis eorum, quos propter conciſam Aquilam auream Herodes ſupplicio affecerat, qui tum conuitia in defunctum regem iactabant, ſimulque Pontificem Ioazarum deiici pontificatu poſtulabant; Quos cum Archelaus fruſtra placare conaretur, res eo denique proceſſit, vt ſub feſtum Paſchæ, ad tria millia, immiſſo ab Archelao exercitu, circa templum perirent. Ita ſeditione compreſſa, Archelaus ad mare deſcendit, cum multis ex familia regia, & nominatim Antipa, & Salome, multiſque amicis. Quid autem Romæ factum ſit dicetur anno ſequenti.

Cædes ad templum iuſſu eius patrata.

ANNVS MVNDI 4054.

CHRISTI 1. BEATÆ VIRGINIS 17.

AVGVSTI 44. Imperij Roman. 49.

ARCHELAI 2. IOAZARI Pont. 2.

OLYMP. CXCV. 1. VRB. CO. 753.

ÆRÆ CHRISTIANÆ 1.

I. Æra Chriſtiana.

NOuam nunc cum noua Olympiade inchoamus Epocham, quam Chriſtiani omnes vtimur, quæ & Dionyſiana ab Autore Dionyſio, cognomento Exiguo dicitur. Eius initium in hunc Orbis & Vrbis annum cadere docent biſſexti, qui quarto quoque anno cadunt. Si enim citius ſeriuſue vno vel altero, aut etiam tertio anno ponatur eius exordium, annus 16 24. 28. 32. 36. non erunt biſſextiles, quod falſum eſt. Alias quoque probationes in Annalibus adduximus, quæ tamen nihil impediunt, quo minus quæ de vero Chriſti concepti natique anno ſtatuimus, multiplicique ratione firmauimus, rectè conſiſtant. Incidit porro in hunc annum Conſulatus Caij nepotis Auguſti, hoc enim anno quinquennium ab eius deſignatione terminatur, quæ inciderat in duodecimum Auguſti Conſulatum. Et quia nominatim ex Velleio Paterculo conſtat, Caium ex Orientali expeditione nunquam fuiſſe reuerſum, ſed in itinere obiiſſe, dicendum eſt C. Cæſarem abſentem iniiſſe, geſſiſſéque Conſulatum, Auguſti exemplo, qui Tranquillo teſte, quartum Conſulatum in Aſia, quintum in Samo inſula, octauum & nonum iniit in Hiſpania Tarracone.

l. 2. n. 28.

II. Ætas Auguſti.

Accedit quod hoc anno data eſt Auguſti epiſtola ad Caiũ, initio anni ſexageſimi, quarti quē 9. Cal. Oct. inchoauit, quippe qui natus eſt an. V. Cond. 690. Antonio & Cicerone Coſſ. Aberat ergo ab Vrbe Caius, ad quem Roma ſcribebat Auguſtus. Ex quo conſtat erraſſe Ioſephum, cum ſemel iterumque affirmat C. Romæ in iudicio de Archelao interfuiſſe. Fefellit hominem, quod non cogitauit. C. abſentem geſſiſſe Conſulatum. In eo iudicio Archelaus & Antipas fratres de regni ſucceſſione apud Auguſtum diſceptarunt: quorum Antipas prioribus teſtamenti tabulis hæres ab Herode ſcriptus fuerat, Archelaus autem poſterioribus, qui & regni poſſeſſionem inierat, expectans duntaxat Auguſti confirmationem. Poſt multam diſceptationem Cæſar Archelaum dimidia parte paternæ poſſeſſionis donat; nec regem conſtituit, ſed ethnarcham; alterum dimidium in Antipam & Philippum Herodis filios partitus eſt, & Tetrarchas eſſe voluit.

Apud Gellium l. 15. c. 7. l. 2. de bello c. 1. l. 17. Ant. c. 11.

Archelaus dimidiam regni partem obtinet, fratres ſinguli quadrantē. Ioſeph. l. 17. c. 13.

ANNVS MVNDI 4055.

CHRISTI 3. B. VIRGINIS 18.

AVGVSTI CÆSARIS 45. Imp. Rom. 50.

ARCHELAI 3. ELEAZARI Pont. 1.

OLYMP. CXCV. 2. VR. CO. 754.

ÆRÆ CHRISTIANÆ 2.

I. Reditus Tiberij ex Rhodo. l. 2.

NOtatur hic annus reditu Tiberij, morte L. Cæſaris, & Chriſti reditu ex Ægypto. De Tiberio perſpicuè Velleius aſſerit, ante C. & L. obitum P. Vinucio Conſule Tiberium Neronem Rhodo reuerſum, incredibili lætitia patriam repleuiſſe: fuit autem eius exilium annorum ſeptem, ab anno ſcilicet Vrbis 748. ad 54, ſtatimque in hortos Mecœnatianos tranſmigrauit, vt ait Sueton. totumque ſe ad quietem contulit, priuata modo officia obiens, ac publicorum expers. Memor ſcilicet conditionis, ſub qua reuocatus fuerat, ne quam partem curamue Reipub. attingeret. Non diu poſt eius reditum, ſub finem videlicet anni huius, Maſſiliæ mortuus eſt Lucius anno ætatis 19. quippe qui natus fuerat, anno Vrbis Conditæ 756. Octodecim deinde poſt menſibus, id eſt ſub initia anni Vrbis Cond. 756. in Lycia mortuus eſt Caius. *Caium & Lucium*, inquit Suet. *in*

Repub. abſtinet. l. 3. n. 14.

Lucij mors. a. V.C.756.

duodecimo

32. *menſium ſpatio amiſit ambos*, quod non repugnat ei quod ibidem ait, vtrumque videlicet intra triennium defunctum. Itaque hoc anno Lucius Maſſiliæ diuturno morbo, ac ferè triennali extabuit. Poſt cuius obitum cœpit Auguſtus agere de Tiberio adoptando, eique Tribunitia poteſtate conferenda, plurimum reſiſtente Tiberio, qui Caij verebatur inuidiam; itaque res vſque ad Caij mortem dilata eſt.

Velleius.

II. Chriſti reditus ex Ægypto, & ratio temporis.

Iam vero quod ad reditum Chriſti Domini ex Ægypto in Iudæam, de die quidem ex Romano martyrologio conſtare poteſt, cui cætera quoque de ſeptimo Ianuarij conſentiunt. De anno maior eſt difficultas. Sed res ex Herodis morte pendet, quam cum ad primum Chriſti annum circa feſta paſchalia retulerimus, conſequens videbatur, vt ſtatim initio anni ſecundi eius reditum conſtitueremus, & facturi eramus, niſi Sanctus Matthæus nos ab ea ſententia deduxiſſet, qui ait, ſub reditum Ioſephi cum familia ſua, Archelaum regnaſſe in Iudæa. At ſeptimo Ianuarij anni præcedentis nondum regnabat Archelaus, nec erat in Iudæa, ſed Romæ apud Auguſtum de ſumma rerum periclitabatur, à multis diuerſis temporibus accuſatus, vt accuratè in Annalibus explicatum eſt. Denique autor eſt Sueton. Archelaum Romæ à Tiberio defenſum, Auguſto de cauſa cognoſcente: at is præcedenti anno nondum ex ſeptennij peregrinatione redierat. Itaque ad biennium Chriſtus Dominus in Ægypto ſubſtitit, vt Epiphanius, aliique prodiderunt: neque plurimis annis voluit, ne à Iudæis vt alienigena reiiceretur.

n. 5. 6. & 7.

l. 3. n. 8.

III. Quid Ioſeph timuit ab Archelao.

Hæreſ. 20. 51. 78.

Ergo Decembri menſe monitus fuerit Ioſeph ab Angelo: qui non Herodis ſolum mortem expectauit, ſed aliorum etiam *qui quærebant animam pueri*: & fortaſſis etiam dum Varus Syriæ præſes, motus bellicos in Iudæa, per abſentiam Archelai excitatos, componeret. Quid autem timuerit ab Archelao, intelligi poteſt ex eius ſæuitia, quam ipſo primo regni aditu exercuit, quamque tam eius cognati, quam alij Iudæorum legati apud Cæſarem accuſarũt. In Iudæam autem iam Ethnarcha reuerſus, Ioazaro Pontificatum abrogauit, inſimulato quod ſeditioſis conſenſiſſet, eamque dignitatem in Eleazarum fratrem ipſius tranſtulit. Non fuit ille quidem vnus eorum, qui quærebant animam pueri; nam eos iam defunctos dicit Angelus. ſi quis tamen ad Archelaum retuliſſet, apparuiſſe puerum illum, quem pater eius quærebat ad mortem, vtique vt videtur ab illo fuiſſet occiſus. Quod vitans Ioſeph, ſucceſſit in Galilæam, & Dominus ex Nazarethana commoratione Nazaræi cognomen acquirebat, quod in Chriſtianos quoque omnes, ſicut & Galilæi, initio naſcentis Eccleſiæ transfuſum eſt.

Nouus pontifex.

(∴)

ANNVS MVNDI 4057.

CHRISTI 5. BEATÆ VIRGINIS 20.

ARCHELAI 5. ELEAZARI Pont. 3.

AVGVSTI 47. Imperij Roman. 52.

OLYMP. CXCV. A. 4. VR. C. 756.

ÆRÆ CHRISTIANÆ 4.

I. Mors Caij.

MOritur hoc anno C. Cæſar Auguſti filius, poſt duodevigeſimum à L. morte menſem, anno ætatis vigeſimo quarto, vt qui natus fuerit anno Vrbis Cond. 733. tanto maiore parentis dolore, quanto maior fuerat eius in ipſum amor, & ſtudium Lucio eius fratre iam defuncto. Sicque Auguſti ſpe de Imperij hæredibus collapſa, Tiberij non ſolum ſpes, ſed dignitas & amplitudo refloruit, vt ait Velleius, nimirum adoptione ſecuta, vt mox dicetur. De Caij morte idem ſcribit, cum Armeniam ingreſſum prima parte introitus proſperè geſſiſſe, mox in colloquio, cui ſe temerè crediderat, circa Artageram grauiter à quodam nomine Adduo vulneratum: ex eo vt corpus minus habile, ita animum minus vtilem Reipub. habere cœpit. Deinde reluctatus, inuituſque reuertens in Italiam, in vrbe Lyciæ, Limyram nominant, morbo obiit, cum ante annum ferme L. Cæſar frater eius Hiſpanias petens Maſſiliæ deceſſiſſet. Addunt Florus & Rufus percuſſorem obtuliſſe Caio libellum, in quo ſcripti theſauri continebantur, quem cum legeret attentiùs, gladio fuiſſe vulneratum. Ipſum autem percuſſorem & à militibus confoſſum, ſe in pyram conieciſſe. Parthos autem dediſſe obſides, & ſigna ſub Craſſo erepta retuliſſe. Sed id factum iamdudum fuerat. Ann. Vrbis Conditæ 733. Apuleio & Silio Coſſ.

Eiuſque modus ex Velleio.

Floro & Ruſo.

II. Tiberius adoptatur, & Tribunitia poteſtate donatur.

Cum de morte Caij Romæ conſtitit, Auguſtus, qui vt ſcribit Velleius, Lucio mortuo, ſuperſtite autem Caio, Tiberium ad ſummam dignitatem prouehere, ipſomet reſiſtente Tiberio cupiebat, id denique poſt vtriuſque obitum ad 5. Cal. Iulias perfecit, vt & tribunitiæ poteſtatis conſortem faceret, in quinquennium ait Suet. ad decennium Dio, & in filium, & imperij hæredem adoptaret, idque ſe Reip. cauſa facere profeſſus eſt. Adoptatus eſt eadem die M. Agrippa, quem poſt magni Agrippæ mortem Iulia enixa erat. Sed prius coactus eſt Tiberius Germanicum, Druſi fratris ſui filium adoptare. Publicæ huius occaſione lætitiæ factum videtur, quod ſcribit Tranquillus de Iulia Auguſti filia quinto abhinc anno relegata. *Poſt quinquennium*, inquit, *ex inſula incontinentem lenioribuſque paulo conditionibus tranſtulit.* Nam vt omnino reuocaret, exorari nullo modo potuit, neque vt Domini titulum admitteret. Quod Tiberius poſtea imitatus eſt, qui tamen Senatores Dominos appellabat.

Iuliæ pœna mitigatur. *l. 2. n. 65.*

Domini titulus. *Suet. l. 2. n. 53.* *Idem l. 3. n. 27. & 27.*

III. Tiberius in Germaniã mittitur.

Hoc ipſo anno miſſum in Germaniam ab Auguſto Tiberium, autor eſt Velleius, qui id protinus ab adoptione factum ſcribit, quippe ante triennium, Marco Vinicio Conſule, immenſum exarſerat bellum in Germania.

Ibi cum eo præfectus equitum fuit Paterculus, ſucceſſor officij patris ſui, ad annos nouem, vt ipſemet ſcriptum reliquit. Addit paulò poſt, intratam protinus fuiſſe Germaniam, & ſubactos aliquot populos à Tiberio, vtente legato Sentio Saturnino, qui erat hoc anno Conſul, quique antea legatus patris Tiberij in Germania fuerat, & ſub menſem Decembrem in vrbem reuertiſſe. De rebus Iudaicis perpauca Ioſephus habet, & quidem ſine vlla temporis nota. Itaque ſi placet huc refer regiam ab Archelao apud Hiericuntem inſtauratam, aliáque nonnulla.

l. 17. c. 15.

ANNVS MVNDI 4058.

IESV CHRISTI 6. B. VIRGINIS 21.

AVGVSTI 48. Imperij Roman. 53.

ARCHELAI 6. IESV Pont. 1.

OLYMP. CXCVI. 1. VRB. CON. 757.

ÆRÆ CHRISTIANÆ 5.

I. Auguſti mira in Cinnam clementia. *Seneca l. 1. de Clem. & Dio l. 55.*

MAgnum præbuit Auguſtus præcedenti anno modeſtiæ documentum, in nimis glorioſo, vt putabat Domini titulo repellando, ne forte ciues omnes ſubditoſque famulorum vel ſeruorum loco habere videretur. At nunc longè mirabilius dedit clementiæ ac manſuetudinis argumentum, cum ſuaſu Liuiæ coniugis, Cn. Cornelium Cinnam, filia Pompeij Magni genitum, inſidiarum contra ſe coniurationiſque compertum, obiurgaſſe contentus, non ſolum illi vitam, ſed etiam Conſulatum hoc anno dedit, eumque deinceps fideliſſimum atque amiciſſimum habuit; & merito, qui in tenebris infidelitatis malefacta potuerit obruere benefactis, Iulij Cæſaris, quem agnoſcebat patrem, poſt bella ciuilia placabilitatem imitatus.

II. Romæ terræ motus, inundatio, & fames.

Hoc ipſo anno, inquit Dio, horrendi terræ motus acciderunt, Tiberiſque deiecto ponte vrbem ſeptem dies nauigabilem fecit, Sol aliqua parte lumen ſuum amiſit, fames coorta. Rem confirmat Paulus Oroſius, additis Conſulibus, & Imperij Auguſti anno quadrageſimo octauo, *quo adeo dira* inquit, Romanos fames conſecuta eſt, vt Cæſar Laniſtarum familias, omneſque peregrinos, ſeruorum quoque maximas copias, exceptis medicis & præceptoribus, trudi vrbe præceperit. Hæc Oroſius, ex Suetonio libro ſecundo. Eodem anno Agrippa annum agens decimum ſeptimum virili toga donatus eſt. Ludi Circenſes ſeorſim à Senatoribus, & equitibus ſpectati ſunt, Ius datum libertinis virginibus, vt collegio Veſtalium admitti poſſent, cum ægrè nobiles virgines id inſtitutum ſectarentur. Præmia emeritis militibus aucta.

n. 42. vide a. m. 4042. n 8. in Ann.

III. Tiberius Germaniã repetit.

Initio veris Tiberius Germaniam repetiit, & eam totam, vt ait Velleius, perluſtrauit armis, victæ gentes penè nominibus incognitæ, receptæ Cauchorum nationes omnis eorum iuuentus infinita numero, immenſa corporibus, ſitu locorum tutiſſimo, traditis armis, vnà cum ducibus ſuis, ante Imperatoris procubuit tribunal. Et paulo poſt huius anni geſta concludens. Victor omnium gentium locorumque quos adierat Cæſar, cum incolumi, inuiolatoque, & ſemel tantummodo magna cum clade hoſtium, fraude eorum tentato exercitu, in hyberna legiones reduxit, eadem qua priore anno feſtinatione Vrbem petens. Hæc, & plura Velleius, nimium vbique ad Tiberij gratiam aucupandam effuſus. Dio ait Tiberium frequenter ſolitum, ab adminiſtratione bellorum, quoties liceret in Vrbem commeare, metuentem ne quem ipſi abſenti alium Auguſtus præferret, timida quippe eſt & ſuſpicax ambitio. Id etiam optaſſe Auguſtũ mox intelligetur.

Et cur crebro Romã rediret. *l. 55 ſub fi. a. m. 4060.*

Ad hunc conſequenter annum, illa fortaſſe Iudaica Ioſephi pertineant. *Nonum etiam*, inquit, *vicum à ſe conditum denominauit Archelaida.* Retulimus ad hunc annum nouum Pontificem Onuphrium ſecuti, qui Chriſti anno ſexto Ieſum Siæ filium Pontificem conſtituit. Nam Ioſephus tempus non notat. *Nec Eleazarus*, inquit, *diu ſacerdotio potitus eſt, ſubrogato in viuentis locum Ieſu Siæ filio.* Sic Ioſephus. Nimirum Archelaus, parentem imitatus, in Pontificibus commutandis ludebat.

IV. Ieſus nouus pont. viuo Eleazaro ſubrogatur. *l. 17. c. 15.*

ANNVS MVNDI 4059.

CHRISTI 7. B. VIRGINIS 22.

AVGVSTI 49. Imperij Roman. 54.

ARCHELAI 7. IESV Pont. 2.

OLYMP. CXCVII. A. 2. V. C. 758.

ÆRÆ CHRISTIANÆ 6.

I. Fames Romæ aucta & vaſtatur incendiis. *mil. 81.* 1

FAmes quam præcedentibus Coſſ. coortam dixit, hoc anno ita auctam tradit, vt gladiatores mancipiáque venalia, vltra ſexcenta quinquaginta ſtadia ab vrbe reiecta fuerint; multoſque ex ſuis famulis tum alij, tum Auguſtus ipſe ablegauerint, iuſtitium indictum fuerit, permiſſumque Senatoribus, vt quò gentium vellent proficiſcerentur. Incendiis quoque vrbs hoc anno vaſtata eſt, vt propterea libertinos ſeptem curandis incendiis conſtituerit Auguſtus, quibus equitem præfecit. Cum autem annuo reditu indigeret in emeritorum militum præmia, deque eo conſultus Senatus nullam idoneam expediret viam, Auguſtus pro ſe & Tiberio pecuniam in ærarium intulit, quam appellauit militarem, eiuſque adminiſtrationem prætorij; tribus ſorte delectis mandauit in triennium. Annonæ porro difficultate finita, Germanicus & Tiberius filij Druſi, in honorem patris munus gladiatorium præbuerunt.

Ærarium militare.

II. Tiberius contra Marcomannos.

Rem geſſit hoc anno Tiberius contra Marcomannos, qui Maroboduo duce, belli ſocietate cum Pannonia & Dalmatia inita, diù meditata arma corripuit, & partim in Macedoniam erupit, partim Italiæ imminebat, adeo vt territus Auguſtus in Senatu dixerit, decimo

die

die, ni caueretur, poſſe hoſtem in Vrbis venire conſpectum. Contra eos variis in locis partim à Tiberio, partim à Sentio Saturnino, partim à Meſſala Conſularibus viris feliciter pugnatum eſt. Huc videntur pertinere res à Cornelio Coſſo in Africa contra Getulos latrocinantes proſperè geſtæ, propter quos ſubactos triumphalibus honoribus, & cognomento Getuli ornatus eſt. In eo bello Iuba cecidit, cuius vxor Glaphyra Archelai regis Cappadociæ filia, ad patrem reuerſa, tertiis nuptiis Archelao Iudæo coniuncta eſt, Mariamne repudiata. Vide Ioſephum l. 17. c. 15.

Corn. Coſſus contra Getulos.

4060. III. *Auguſtus Germanicum mittit in Germaniam. Dio.*

Sequenti anno cum Tiberius in Pannonia cum Meſſalino diutiùs commorari videretur, nec hoſtes, ſociorum agros crebris inſultibus inuadentes, promptè debellaret, ſuſpicari cœpit Auguſtus cum conſulto bellum trahere, quo diutiùs in armis eſſet. Itaque Germanicum tum Quæſtorem eò miſit cum exercitu, ex ingenuis libertiſque conflato. Qui cum in Pannoniam veniſſet, ad eum vndiq; milites confluxerūt, tātuſq; exercitus eſt cōflatus, quãtus poſt bella ciuilia nuſquā fuit, vt ait Velleius. Dio nihilominus ait nihil admodū memorabile à cæteris ducibus, quoniam diuidi placuerat copias, hoc anno geſtum fuiſſe: Germanicum Macæos gentem Dalmaticam pugna victam damnis affeciſſe. Cadit in hoc quoque tempus Agrippæ iunioris calamitas, qui cum moribus importunis, & Liuiæ artibus a ſe alienum reddidiſſet Auguſtum, ab eo abdicatus eſt, eius facultates in ærarium militare relatæ, ipſe in Planaſiam Corſicæ propinquam inſulam relegatus eſt in perpetuum, & inſuper militum cuſtodia ſeptus.

Iunior Agrippa abdicatus relegatur.

ANNVS MVNDI 4061.

CHRISTI 9. BEATÆ VIRGINIS 24.

AVGVSTI 51. Imperij Roman. 56.

ARCHELAI 9. IOAZARI Pont. 11.

OLYMP. CXCVI. 4. VRB. CO. 760.

ÆRÆ CHRISTIANÆ 8.

I. *Archelaus à ſuis apud Cæſarem accuſatur, & ab eo euocatur. Ioſeph. l. 17. c. 15. l. 2. bell. c. 6.*

Profecti ſunt hoc anno Archelai accuſatores in Italiam, ibique eum apud Cæſarem tyrannicæ dominationis accuſarunt. Tum Auguſti iuſſu venerunt in Iudæam, qui Archelaum Romam ad Cæſarem accerſerent: qui cum ſub hyemem Hieroſolymam perueniſſent, Archelaum ſub Paſcha, & initium anni decimi regni ſui Romam deduxerunt. Videtur autem eadem opera Cæſar ad Quintilium Varum tum Syriæ præſidem litteras & mandata dediſſe, vt Iudæam ditionem Archelai, prouinciæ Syriæ contribueret. Nam Quirinius ſequenti anno Varo ſuccedens, id iam factum inuenit, vt Ioſephus affirmat: etſi id dilatum crediderim vſque ad profectionē Archelai ex Iudæa, vt ille re domi adhuc integra, Romanam profectionem minus formidaret, nihilque moueret. De Varo autem è Syria decedente ſcribit Velleius ortum illum ex illuſtri familia, ingenio mitem, otio magis quam bellicis tumultibus idoneum. *Pecuniæ vero quam non contemptor fuerit, Syria cui præfuerat declarauit, quam pauper diuitem ingreſſus, diues, pauperem reliquit.* Sic ille.

l. 18. c. 3.

l. 2. c. 117. Vari conditio & mores.

II *Pax facta cum Pannoniis & Dalmatis. l. 51. extrem.*

His Coſſ. inquit Dio Pannonij & Dalmatæ pacem expetiuere, fame primùm, deinde morbis inde ſecutis confecti, quo minus tamen peterent per eos fiebat, qui nullam ſpem ſalutis reliquam apud Romanos habebant. Cum interea Germanicus eos validam obſideret vrbem, miſſili ſaxo in murum coniecto, ita pinnas concuſſit, vt ſtatim cum viro eis incumbente corruerint. Id ſic reliquos perterruit, vt muris relictis in arcem confugerent, ac poſt ſeſe, eamque ipſam dederent. Cum autem etiam Bato, qui concitatis ad rebellionem Dalmatis, multum damni Romanis intulerat, Tiberio ſe per tranſactionem dedidiſſet, ab eo rogatus, quid ita magno ſuo malo rebellarent. *Vos*, inquit ille, *in culpa eſtis ipſi, qui ad greges veſtros cuſtodiendos, non canes paſtoréſue, ſed lupos mittitis.* Bellorum porro adminiſtrationi ita intentus fuit Auguſtus, vt cæteris negotiis in Senatum reiectis, ipſe Ariminum ſe contulerit, quò propius quæ in Pannonia & Dalmatia gererentur acciperet, & quæ eſſent gerenda præſcriberet. Ex quo etiam colligitur, neque hoc anno Archelaum Romam veniſſe, neque ab Auguſto iudicatum.

Romanorum auaritia cauſa defectionum fuit.

Auguſtus Arimini.

ANNVS MVNDI 4062.

CHRISTI 10. B. VIRGINIS 25.

AVGVSTI CÆSARIS 52. Imp. Rom. 57.

ARCHELAI 10. & vlt. ANANI Pont. 1.

OLYMP. CXCVII. 1. VR. CO. 761.

ÆRÆ CHRISTIANÆ 9.

I. *Natiuitas Veſpaſiani. l. 8. n. 2.*

Firmat huius anni Coſſ. & imperij Auguſti annos Tranquillus, cum Veſpaſianū Imperatorem natum ait in Sabinis 15. Calendis Decembris veſperi Q. Sulpicio Camerino, & C. Poppæo Sabino Coſſ. quinquennio antequam Auguſtus excederet. Hic ille dux eſt, quem Chriſtus Dominus ad vltionem de inimicis ſuis deſtinauerat. Hoc denique anno Iudææ Ethnarcha Archelao in ordinem redacto, atque adeo in exilium deportato, Iudaicus populus conſecutus eſt, vt non haberet regem niſi Cæſarem, Iudæa, quæ ad Archelaum pertinebat, Syriæ prouinciæ contributa, vt illi iamdudū ab Auguſto ſolenni legatione petiuerant: aliis interea duobus Herodis filiis Philippo & Antipæ qui & Herodes dictus eſt, in ſua ditione & tetrarchia perſeuerantibus, illo Trachonitidis, iſto Galilææ; idque ad multos annos, vt ex Euangelio conſtat.

Archelai exilium. Ioſeph. l. 17. c. 12.

II. *Ditione & pecunia mulctatur. l. 17. c. 15.*

Mox ergo vt Archelaus, accerſitu Cæſaris Romam venit, vt narrat Ioſephus, Auguſtus *auditis eius accuſatoribus, & ipſius defenſione, miſit eum Viennam Galliæ vrbem in exilium, mulctatum prius omni pecunia*, quam ſcilicet habebat Hieroſolymis reconditam, *ſimulque ditione omni*, id eſt Iudæa proprie dicta, quæ tribum Iuda & Beniamin continebat: Samaria item atque Idumæa. Et ditionem quidem iam Syriæ con-

tribuerat Varus, Syriæ iamdudum præſes, cui ſucceſſor miſſus eſt Quirinius, vir conſularis, *vt iura populis redderet, facultateſque cenſeret omnium*, altera ſcilicet cenſione, poſt eam quam decẽnio ante fecerat, *& cum eo venit Coponius, præfectus turmæ equitum, penes quem eſſet totius Iudææ rerum adminiſtratio*, ſub ipſo Quirinio Syriæ præſide, ideoque Coponius Iudææ procurator tantum appellatur. *Ipſe autem Quirinius in Iudæam venit iam attributam prouinciæ Syriæ, vt perſenceret facultates eius regionis ciuium, & Archelai pecunias in ſuam poteſtatem redigeret.*

Iudæi autem tametſi primùm ægrè ferrent mentionem deſcriptionis huius & cenſus, quod eam manifeſtam eſſe dicerent ſeruituris profeſſionem, non ſunt tamen reluctati pertinaciter, parendo autoritati pontificis Ioazari (eum enim hic rurſum Ioſephus intrudit) atque ita illius ſuaſu ſine controuerſia cenſus peractus eſt. Nec tamen a Romanis obtinuit, vt dignitatem paulo ante, vt apparet, recuperatam retinere poſſet. Nam vt idem ſcribit, *Quirinius venditis & fiſco addictis Archelai facultatibus, peractóque cenſu, qui incidit in annum 37.* exeuntem ſcilicet, *poſt victum à Cæſare in Actiaca pugna Antonium*, cũ mota eſſet contra Ioazarũ pontificem plebis ſeditio, priuauit eum hac dignitate, & Ananum Sethi filium ſubſtituit, qui Annas in Euangelio dicitur, quem Ioſephus ſeniorẽ vocat, & quinque filios pontifices habuiſſe dicit. Facile autem agnoſci poteſt quam turbatus eſſet Iudæorum pontificatus hoc tempore & deinceps, quo iam natus erat magnus ille ſacerdos & pontifex, qui Aaronico ſacerdotio imponebat finem.

Habuit hoc anno publicam orationem Auguſtus, tum in laudem eorum, qui legitimo matrimonio iuncti eſſent, aut liberos ex eo procreaſſent; tum in eorum accuſationem, qui eo neglecto, vagas libidines, prætexta continentia, ſectarentur, nec legitimam prolem Reipub. ſufficerent. Nec tamen conſecratam Deo virginitatem improbauit; quippe qui collegium Veſtalium commendauit, auxit, ac præmiis affecit, vt ex Annalibus pius lector intelliget. Interea Romani ad Rhætinum Dalmatiæ cladem incendio circumfuſi accepere, cumque bellum extraheretur, Auguſtus Tiberium iterum miſit in Dalmatiam, vbi rem feliciter cum Germanico geſſit, Bato duce iterum victo, & in deditionem accepto. Quibus cum Romæ parantur honores, Quintilij Vari clades ex Germania nunciata eſt. Is enim ab Arminio in paratas inſidias pertractus, tres legiones, ne data quidem pugnandi facultate, amiſit; ipſe videns exercitum internecione deletum, paterno, auitóque exemplo, ſe ipſe transfixit. Ea clade audita, Cæſar magno in luctu fuit de amiſſo exercitu, & ſollicitudine, ne hoſtes victoria elati in Italiam irrumperent. Itaque omni cura incubuit ad bellum proximo anno inſtaurandum.

(∴)

ANNVS MVNDI 4063.

CHRISTI 11. B. VIRGINIS 26.

AVGVSTI 53. Imperij Roman. 58.

ANANI 1. OLYM. CXCVII. 2. V. C. 762.

ÆRÆ CHRISTIANÆ 10.

I. Tiberius Germaniã repetit. *Suet. l. 3. c. 18. Velleius l. 2.*

PRoximo anno repetita eſt à Tiberio Germania, & vltra Rhenum cum exercitu trãſgreſſus eſt. Cum autem animaduerteret Varianam cladem, temeritate & negligentia ducis accidiſſe, tum præter conſuetudinem cum pluribus de ratione belli communicauit, & militarem diſciplinam ab antiquo repetitam ſeuerè exercuit; itaque fuſis fugatiſque hoſtibus, & regioni illata vaſtitate, incolumem exercitum in hyberna reduxit.

II. Hæreſis Galilæorũ eiuſque autor. *l. 18. c. 1. Act. c. 5. 37.*

Sub hoc autem tempus occaſione nouæ deſcriptionis ac cenſus a Quirinio Hieroſolymis initi, vt apertè ſignificat Ioſephus, & Gamaliel apud Lucam, extitit Iudas quidam Galilæus, qui adiuncto ſibi Sadduco phariſæo, ſollicitabat ad defectionem populos, cenſum nihil aliud eſſe dictitans, quam manifeſtam ſeruitutis profeſſionem, & vniuerſam gentem ad tuendam libertatem adhortans. Quid autem turbarum & cædium in Iudæa iſti cum ſuis ſectariis ediderint, pluribus apud Ioſephum leges. Horum Galilæorum primarium crimen fuit, quod præ inſigni ſuperbia, cum hoſtes ſublimiorum poteſtatum eſſent, ſoli Deo parendum eſſe iactabant, cumque vnum Dominum agnoſcendum, tanta pertinacia, vt ne exquiſitiſſimis quidem ſuis ſuorumque ſuppliciis, ab ea dementia reuocari poſſent. Itaque iuſtiſſimum erat in eos principum odium, quod in Chriſtianos quoque, tanquam illius hæreſis ſectatores, primis illis temporibus deriuabatur, quoniam ex Galilæa Chriſtus & Apoſtoli oriundi erant: qui propterea ſæpius in ſuis epiſtolis Chriſtianos, ad obedientiam principibus debitam hortabantur. Quin & Ioſephus contra Galilæos illos, in laude Eſſenorum ponit, quod fidem omnibus ſeruarent, maxime vero principibus. *Neque enim* inquit, *abſque voluntate Dei cuiquam poteſt principatus contingere.*

l. 18. c. 1. 2.

In Chriſtianos per calumniam deriuatur.

Vide Annal. n. 3. & 4. Rom. 13. 1. 1. Petr. 2. 13. Tit. 1. 10. & 3. 1.

III. Propagatur eadem hæreſis. *l. 5. 37.*

Et ſi autem Iudas iſte male periit, vt autor eſt in Apoſtolorum actis Gamaliel, tacente de illius interitu Ioſepho, habuiſſe tamen diu ſuæ nequitiæ ſectatores, maxime poſtremi belli tempore, idem oſtendit; quando etiam duo eius filij, Iacobus & Simon, crucis ſupplicio affecti ſunt ab Alexandro, Cuſpij Fadi ſucceſſore. Quorum etiam ſpiritu merito creduntur his temporibus afflati Anabaptiſtæ: eius videlicet, qui à principio confregit Dei iugum, rupit vincula eius, dixitque *Non ſeruiam.*

l. 20. c. 3.

Hier. 2. 20.

(∴)

ANNVS MVNDI 4064.

CHRISTI 11. B. VIRGINIS 27.

ANNÆ, ſiue ANANI 3.

AVGVSTI 54. Imperij Roman. 59.

OLYMP. CXCVII. A. 3 V. C. 763.

ÆRÆ CHRISTIANÆ 11.

I. Puer Ieſus adit Ieruſalem. c. 2. 41.

DVodecimus Ieſu Chriſti annus inſignis eſt, non tam Hieroſolymitana eius profectione, cum parentibus ſuis; (ea quippe ſingulis annis frequentabatur. *Ibant* enim *parentes eius*, ait Lucas, *per omnes annos in Ieruſalem, in die ſolenni Paſcha*, nec credibile eſt eũ in oppido Nazareth, ſub cura cognatorum, aut vicinorum, interea fuiſſe derelictum. Ergo deducebant eum ſecum; idque affirmant Suares, & Maldonatus in eum locum,) quam triſtiſſima eius, licet inculpabili amiſſione, moxque lætiſſima inuentione: & maxime inſolita manifeſtatione diuinæ ſapientiæ, quo futuris prædicationibus quodammodo præludebat, vt ſignificat ſanctus Ambroſius. Potuerunt tamen hæc ad ſequentem annum differri, ita vt illud Euangeliſtæ Lucæ, *cum factus eſſet annorum duodecim*, de illis expletis intelligatur, & decimo tertio per tres menſes inchoato: idque videtur verborum vis ipſa poſtulare.

diſp. 17. ſeſſ. 3. anno duodecimo. — *l. 2. in Luc.*

II. Decurrente.

Communem tamen ſequamur chronologiam de anno duodecimo decurrente; præſertim cum hic ſit huius Euangeliſtæ mos, vt elapſum tempus pro ineunte ſumat, vt *poſtquam conſummati dies octo, vt circuncideretur*, id eſt die octauo. Et, *poſtquam impleti ſunt dies purgationis*, id eſt dum implerentur, & in hac ipſa hiſtoria, *poſt triduum inuenerunt illum in templo*, id eſt die tertio, non autem quarto. Primo enim die iuerunt verſus Nazareth, veſpere puer quæſitus eſt *apud cognatos & notos*; poſtridie autem vix albeſcente cœlo regreſſi ſunt in Ieruſalem requirentes eum, tertio vero die mane templum adierunt, ibique eum inuenerunt *ſedentem in medio Doctorum, audientem illos & interrogantem eos.* Quibus ex verbis, & humiliore loco ſeſſionis, etſi plerique notarunt Chriſtum Dominum non Doctoris, ſed diſcipuli partes eo tempore ſuſcepiſſe, vt diximus in Annal. docebat tamen interrogando, vt poſtea non ſemel. Maxime Matth. 22. 41. vbi Dominus interrogat Phariſæos, cuius filius ſit Chriſtus. Et probabile eſt eum hoc quoque tempore interrogaſſe eos de Meſſia, & aduentu eius. Hæc enim maxime eius animo inſidebant, & doctoribus iſtis maxime neceſſaria erant. Docebat quoque vel maxime reſpondendo, vnde ſubditur. *Stupebant autem omnes ſuper prudentia & reſponſis eius*, præſertim ab ætate puerili profectis. An autem eo triduo Dominus mendicauerit, conſuli poſſunt Annales.

Inuenitur in templo die tertio. — *Docens de Meſſiæ aduentu. num 4. & 5. Matth. 16. 13. & 21 24. & 22. 41. &c.*

III. Ambiuius Iudææ procurator.

Ad hoc tempus pertinet illud Ioſephi de nouo Iudææ procuratore, vel præſide. *Paulo poſt Coponius Romam reuertitur, ſucceſſore accepto M. Ambiuio.* Cum autem de Præſide Syriæ taceat, apparet Quirinium in eadem dignitate perſeueraſſe. Diuturnum enim aliquando fuiſſe hunc magiſtratum, ex Agrippa, & Quintilio Varo perſpicuum eſt. Huius Ambiuij tempore, Salome ſoror Herodis defuncti vita decedens, Iuliæ Iamniam cum ſua toparchia reliquit, vt ait Ioſephus. At Iulia duodecimum iam annum relegata erat, nec aliud ab Auguſto, quam vomica & carcinoma, Tranquillo teſte, audiebat. Itaque pro Iulia, Liuia ſubſtituenda eſt.

Mors Salomes.

IV. Res Germaniæ. Dio

In Germania Tiberius & Germanicus, cui proconſulare erat imperium, ad pugnam parati, ſine prælio vicerunt, quod nemo ad repugnandum occurreret. Veriti enim Varianam cladem, haud ita procul à Rheno diſceſſerant, ſed prope eum vſque ad autumnum morati, ludis in honorem natalium Auguſtis actis, & equeſtri centurionum certamine, dum Italiam repetunt, Tiberius graue à ſicario quodam capitis periculum adiit, & Viennæ ſeditiones repreſſit. Romæ autem Auguſto poſtulante S. P. Q. R. decreuit vt Tiberio ius æquum in omnibus prouinciis & exercitibus eſſet cum patre; idque factum poſtquam de ſeptem triũphis promeritis, tres duntaxat vſurpaſſet, de quibus plura apud Suetonium leges: illudque nominatim, quod prandium populo dederit mille menſis, & in congiarium viritim trecentos nummos. Dedicaſſe quoque ait de manubiis, ſuo fratrumque nomine, ædem Concordiæ, Caſtoris & Pollucis.

Tiberij periculum, triumphi, & ius Auguſto æquatum &c. — *l. 3. c. 20.*

ANNVS MVNDI 4065.

CHRISTI 13. BEATÆ VIRGINIS 28.

AVGVSTI 55. & Imperij Roman. 60.

ANANI 4. OL. CXCVII. A. 4. V. C. 764.

ÆRÆ CHRISTIANÆ 12.

I. De S. Ioſephi morte. *Ambr. Cyp. vide Annal.*

SVb hoc tempus mortuum fuiſſe S. Ioſephum B. Virginis ſponſum exiſtimauit S. Epiphanius, & quicunque eum valde ſenem B. Mariam duxiſſe putarunt; Alij etiam, moriente Chriſto, vixiſſe crediderunt. Nec tamen id poſteriores doctores ſatis probabile iudicarũt: quin potius hoc ipſo quod Virgo coniugi commendata non fuit, probabilius colligunt illum iam è viuis exceſſiſſe, ne aliquam iniuriam nutricio ſuo amantiſſimo, gratiſſimus filius, dilectæ coniugis ſeparatione feciſſe videretur. Media ergo ſententia eſt, non tam cito mortuum, nec tamen ad trigeſimum Chriſti annum perueniſſe, quod in nuptiis Galilææ eius nulla fiat mentio: & tamen ad aliquot annos pertinere videatur illud, *& erat ſubditus illis.* Et quia B. Virgo, quæ vix 28. agebat annum, adhuc ad coniugium expeti poſſe videbatur. Vt ergo ea moleſtia liberaretur, & filius in tenella adhuc ætate non deſtitueretur cura Nutricij ſui, cuius laboribus ſuſtentabatur, videtur diuina prouidentia ad extremam potius Chriſti adoleſcentiam Ioſephum in viuis retinuiſſe. Quoniam tamen de certo anno nihil affirmare poſſumus, de die dicamus cum Romano martyrologio, felicem eius ad Deum tranſitum in Martij contigiſſe. Id quoque meditatur Gerſon,

Gerſon Ra[…] ron. Suar.[…] — *Quando videatur contigiſſ[e]* — *Serm. de Natiu. B. Virg.*

Ioſephum vnum ex illis fuiſſe, qui cum Chriſto reſurrexerunt, & apparuiſſe chariſſimæ ſponſæ, eamque fuiſſe conſolatum, & tandem cum Chriſto glorificatum aſcendiſſe, *non dubium in anima*, inquit, *ſed an & in corpore, neſcio, Deus ſcit: & collocatus eſt à dexteris ipſius Ieſu, hoc eſt in potioribus bonis ſuis.* Hæc pius Doctor, in cœtu vniuerſæ Eccleſiæ Conſtantiæ congregatæ.

II. Conſulatus Germanici, ortus Caligulæ, libri famoſi damnati. *Dio l. 56.*

Hoc anno Germanicus, Tiberij filius, Auguſti nepos, Conſulatum nondum Prætura functus, accepit, ac præter morem toto anno geſſit, nulla tamen re memorabili peracta. In eo filium ſuſcepit, cognomento Caligulam, qui poſtea Imperauit. At vero Auguſtus ſenectute iam grauis, Germanicum Senatui, Senatum Tiberio ſcripto commendauit; famoſos libellos conquiſitos & repertos, in vrbe ab Ædilibus, extra vrbem, à ſingulorum locorum præfectis, comburi mandauit, & in quoſdam [illegible] autores ſupplicio animaduertit; in quibus Caſſium quendam Seuerum Tacitus memorat. *ib. 1. Ann.*

III. *A. M.* 4066. Teſtamentum Auguſti. *l. 2. c. 101.*

Sequenti anno L. Planco & C. Silio Coſſ. Teſtamentum, inquit Sueton. 3. non Aprilis, ante annum & quatuor menſes quam decederet, factum eſt ab Auguſto, ac duobus codicibus ſcriptum, partim ipſius, partim libertorum manu, apud virgines Veſtales depoſitum eſt. Sic ipſe, vbi plura de hæredibus, & legatariis ſubiungit, quæ apud ipſum leges. Miſit quoque Germanicũ in Germaniam, vt reliqua belli conficeret. Eo enim profectum eſſe conſtat, antequam Tiberius in Illyricum expeditionem ſuſciperet, quæ ſub initium ſequentis anni cõtigit. Idque Velleius haud obſcurè ſignificat. Ioſephus autem Annium Rufum Iudææ procuratorem ſuggerit hoc anno, qui fuit Olympiacus 198. Rufus Iudææ Procurator.

ANNVS MVNDI 4067.

CHRISTI 15. B. VIRGINIS 30.

ANANI 6. TIBERII 1.

AVGVSTI 57. & vlt. Imperij Romani 62.

OLYMPIA. CXCVIII. A. 2. V.C. 766.

ÆRÆ CHRISTIANÆ 14.

I. Res anni huius. *Dio l. 56.*

SVlpitius Galba, qui primus poſt Auguſti finitum genus imperio potitus eſt, ipſis Calend. Ianuar. huius anni virilem togam ſumpſit, anno ætatis 17 ineunte. Sed Octauiani Cæſaris Auguſti mors, & initia Tiberij, hunc annum longè inſigniorem faciunt: in vtroque paſſim omnes conſentiunt; quibus etiam coniungitur annus Sabbaticus 112. De ea morte priuſquam dicamus, quæ ordine temporis antecedunt præmittenda ſunt. Luſtrum enim ſub anni huius initia cum Tiberio condidit, priuſquã illũ mitteret in Illyricum. Teſtatur id monimentum Ancyranum, vbi hæc leguntur. *Nuperrimè luſtrum, collega Tiberio* (Imperij ſcilicet, & Tribunitiæ poteſtatis, & adminiſtrationis, exercituũ, & prouinciarum Auguſti, vt aiunt Velleius & Suetonius.) *Sex. Pompeio, & Sex. Apuleio Coſſ. feci, quæ luſtro cenſa ſunt Romanorum capitum quadragies centum millia, triginita & ſeptem millia*, &c. Vltimum Auguſti luſtrum. *l. 2. c. 121. l. 3. c. 21.*

Meminit huius luſtri Sueton. *Cum luſtrum*, inquit, *in campo Martio magna frequentia conderet, aquila eum ſæpius circumuolauit*, & mox. *Sub idem tempus ictu fulminis ex inſcriptione ſtatuæ eius prima nominis litera effluxit, reſponſum eſt, centum ſolos dies poſt hac victurum.* Id ſi verum fuit, dicendum eſt hoc prodigium 12 Maij contigiſſe. Pergit Suetonius. *l. 2. c. 97.* CÆSAR.

II. Præuia mortis Auguſti.

Peracto luſtro Tiberium in Illyricum dimiſſurus, & Beneuentum vſque proſecuturus, Aſturam perrexit, & inde præter conſuetudinem de nocte ad occaſionem auræ euectus eſt. Cauſam valetudinis contraxit ex alui profluuio. Pergit inde exponere quomodo recuperandæ, vt apparet valetudinis cauſa, animum ad otium & omnem comitatem remiſit, nulloque genere hilaritatis abſtinuit, quippe qui & ſibi & ſuis εὐθανασίαν, precari ſolebat, quæ & ipſi mox contigit. *Cum Tiberio traiecit Neapolim, quamquam & tum infirmis inteſtinis morbo variante, tamen & quinquennale certamen gymnicum honori ſuo inſtitutum perſpectauit, & cum eodem ad deſtinatum locum contendit. Sed in redeundo aggrauata valetudine tandem Nolæ ſuccubuit, reuocatumque ex itinere Tiberium, diu ſecreto ſermone detinuit. Neque poſt vlli maiori negotio animum accommodauit.* Poſtremo dimiſſis omnibus, dum aduenientes ab Vrbe de Druſi filia ægra interrogabat, repente in oſculis Liuiæ & in hac voce defecit. *Liuia noſtri coniugij memor viue, ac vale*, ſortitus exitum facilem, & qualem ſemper optauerat, celerem videlicet, ac ſine vllo cruciatu. Nolæ moritur.

III. An Liuiæ vxoris arte. *l. 1. Ann.*

Verum parum his conſentanea ſcribunt Tacitus & Dio, ſuſpectam ſcilicet fuiſſe Liuiam de veneno Cæſari dato, quòd vereretur Auguſti cum Agrippa dudum relegato reconciliationem, in quam eum didicerat propendere. Verita itaque, vt aiunt, ne eum reduceret Auguſtus, atque imperium ei traderet, ficus quaſdam in arboribus adhuc pendentes, quas Auguſtus ſua manu decerptas comedere conſueuiſſet, veneno inunxit, eique medicatas carpendas obtulit, ipſa ſanas ediſſe fertur. Sic Dio; cui ſuſpicioni fauet mors Agrippæ quamprimum ſecuta. Addit Tacitus Auguſti domũ acribus cuſtodiis, atque ipſas etiam vias à Liuia obſeſſas; donec prouiſis quæ tempus monebat, ſimul exceſſiſſe Auguſtum, & rerum potiri Neronem fama eadem tulit.

IV. Periodus vitæ & imperij Auguſti. *l. 2. c. 100.*

Iam quod ad periodum vitæ & imperij eius, tempuſque mortis attinet, Suetonium hæc cæteris accuratiùs notantem ſequamur licet. *Obiit*, inquit, *in cubiculo eodem quo pater Octauius, duobus Sextis Pompeio & Apuleio Coſſ. 14. Calend. Septembris, hora diei nona, ſeptuageſimo & ſexto ætatis anno, diebus quinque & triginta minus.* Exactè ſane Suetonius, ſibique conſentiens, qui cap. 5. dixerat natum 9 Calend. Octobris Cicerone & Antonio Coſſ. Quod ad tempus imperij, ſi illud auſpicemur à tempore quo primum inuaſit Conſulatum, prius enim priuatus planè erat, totos 56. annos imperauit, factus eſt enim Conſul 14. Calend. Sept. qua die & mortuus eſt, vt ait Dio. Quod ſi placet à Triumuiratu initium ducere, qui cœpit 5. Cal. Decembris, ex eo numero detrahendi ſunt centum *l. 56 a.V.C. 710.*

tum dies. Ab Actiaca porro victoria, quæ anno V. C. 722. ſecundo Septembris contigit, ex qua rerum potitus eſt ſolus, ad diem obitus eius reperiuntur anni 43. vndecim menſes, & 18. dies. A debellata denique Alexandria, quæ conſequenti anno, menſe Auguſto contigit, his erit annus eius 45 integer, eorum quos Ægyptij Auguſtos vocant.

V. ... eiuſdem ... nus, & ... potheoſis.

Defuncti corpus Romam honorificè delatum eſt, primo à decurionibus municipiorum & coloniarum, deinde à Romanis equitibus, poſtremo à Senatoribus in campum, vbi & crematus eſt. Laudatus eſt pro æde D. Iulij à Tiberio, & pro roſtris à Druſo Tiberij filio. Reliquias collegerunt primores equeſtris ordinis, tunicati, & diſcincti, pedibuſque nudis, & in Mauſolæo condiderunt. Denique non defuit vir Prætorius, qui ſe effigiem cremati euntem in cœlum vidiſſe iuraret. Numerium eum Senatorem Dio vocat, aitque à Liuia decies ſeſtertiûm dono accepiſſe, quæ 50. Francorum millibus æſtimantur. Sed deinceps ad initia Tiberij tranſeamus.

VI. Tiberius Agrippam necat. ... 1. Annal.

Primum facinus, inquit Tacitus, noui principatus fuit, poſt humi Agrippæ cædes, quem ignarum inermemque, quamuis firmatus animo centurio, ægrè confecit. Nihil ea de re Tiberius apud Senatum diſſeruit, patris iuſſa ſimulabat: propius tamen vero eſt Tiberium ac Liuiam, illũ metu, hanc nouercalibus odiis, ſuſpecti & inuiſi iuuenis cædem feſtinauiſſe. Romæ porro vniuerſi ordines, præeunte vtroque Sexto Coſſ. Tiberio principatũ detulere, quem cum ille iam haberet in manibus, & armato milite poſſideret, diu tamen, vt ait Suetonius, impudentiſſimo animo recuſauit, nunc adhortantes amicos increpans, vt ignorantes quanta bellua eſſet Imperium; nunc precantem Senatum, & ſibi ad genua procumbentem ambiguis reſponſis, & callida cunctatione ſuſpendens; vt quidam patientiam rumperent, atque vnus in tumultu proclamaret, *aut agat, aut deſiſtat*: alter coram exprobraret, cæteros quòd polliciti ſunt, tarde præſtare, ſed ipſum, quod reipſa præſtet, verbo tarde polliceri.

...imperium ...ſi coa... ...s acci... ...3. cap 24.

Tandem querulus, & quaſi coactus recepit imperium, quaſi illud breui depoſiturus, annum ætatis agens 55. vt qui natus fuerat a. V. C. 711. 16. Cal. Decembris poſt bellum Philippenſe. Interea turbæ à militibus in Germania, ipſo præſente Germanico ſunt excitatæ; legiones quoque, quæ erant in Illyrio, tumultuabantur, vt dux tantum ad defectionem deeſſe videretur: ſed vtrobique res ſedatæ ſunt tam Tiberij literis, eiuſque filij Druſi præſentia, quam Iunij Blæſi & Dolabellæ ſapientia, vt autor eſt Tacitus, qui addit Iuliam Auguſti filiam, Tiberij dudum vxorem, & ab Auguſto ante annos 15 relegatam ob impuram vitæ licentiam, hoc anno extinctam eſſe. *Imperium adeptus*, inquit, *extorrem, infamem, & poſt interfectum poſthumum Agripam, omnis ſpei egenam, inopia, ac tabe longa peremit, obſcuram fore necem exilij longinquitate ratus*. Tiberij in eam acerbitatem apud Suetonium leges. Accelerandum enim eſt.

VII. Turbæ in Germania, Illyrio. ... l. 3. c. ... ellei. l. 2. 125. ...o l. 57. & ...et. l. 3. c. ...liæ relegatæ mors. V. C. 751. ...3. c. 50.

ANNVS MVNDI 4068.

CHRISTI 16. B. VIRGINIS 31.

ISMAELIS 15. Pont. GRATI Præſ. 1.

TIBERII 2. Imperij Roman. 63.

OLYMPIAD. CXCVIII. A. 3. V. C. 767.

ÆRÆ CHRISTIANÆ 15.

QVæ à Tiberio ipſis Cal. Ianuar. hoc anno geſta ſint, dum populariter Remp. gerere conatur, quod Germanicus adhuc viueret, quem æmulum imperij metuebat, apud Dionem leges. Illud tamen non omittam. Cum funus quoddam per forum efferretur, acceſſit qui mortuo quiddam in aurem inſuſurraret: Rogatuſque quidnam ei dixiſſet, reſpondit, indicare cum Auguſto iuſſiſſe, nihildum à quoquam acceptum eius nomine. Quod cum accepiſſet Tiberius, *At tu*, inquit, *cum nuncium perferes*, ſimulque hominem interfici, cæteris legata perſolui iuſſit, viritim 75 denarios, id eſt 15 libras Turon. iuxta Cenalis æſtimationem. Verum de legatis Auguſti Conſule Suetonium.

I. Auguſti legata Tiberius, vt perſoluerit. Sub init. c. 57. Iuxta Cenal. l. 2. c. 10...

Onufrius in faſtis ex antiquo monimento tradit Tiberium factum hoc anno Pontificem Maximum, 6 Idus Mart. Nouus quoque Hieroſolymis factus eſt Pontifex. In hunc enim Chriſti domini annum decimum ſextum quadrant illa Ioſephi. Ei, puta Auguſto, Tiberius Nero priuignus ſucceſſit Liuiæ filius, Romanorũ tertius Imperator, à quo quintus Iudæorum præſes miſſus eſt in Annij Rufi locum Valerius Gratus. Hic adempto Anano ſacerdotio, Iſmaëlem Fabi filium iuſſit eſſe Pontificem. Porro hic Valerius vndecim annis eam præfecturam geſſit, vt ait Ioſephus. Nam id quoq; morum Tiberij fuit, Tacito teſte, continuare imperia, ac pleroſque ad finem vitæ in iiſdem exercitibus, aut iuriſdictionibus habere.

II. Tiberius Romæ Pont. l. 18. c. 3... Ibid. Iſmaël Hieroſol... mis. l. 1. Ann.

Sexto poſt Varianam cladem anno, Druſo & Norbano Coſſ. Germanicus diuiſis cum Cæcinna copiis, initio veris in Chattos Germaniæ populos ducit exercitum, eoſque improuiſo aduentu opprimit: fuerat animus Cheraſcis iuuare Chattos, ſed exterruit eos Cæcinna, huc illucque arma circumferens, & Marſos congredi auſos proſpero prælio cohibuit. Germanicus Segeſtem amicum populi Romani ab Arminio obſeſſum liberauit, & ſpolia pleraque Varianæ cladis recuperauit. Quin & ſaltũ adiit, in quo illa fuerat accepta, Cæcinna præmiſſo, qui occulta ſaltuum ſcrutaretur, ibiq; ſuis ſexto demum anno humi condendis, Romani parentarunt, primum extruendo tumulo ceſpitem Cæſare ponente, Tiberio, ait Tacitus, pium eius officium haud ſatis probante, ſiue quod cuncta Germanici in deterius traheret, ſiue quod ſuam tacitè argui putaret negligentiam.

III. Res à Germanico Germani... geſta. V. C. 7...

(∴)

ANNVS MVNDI 4069.

CHRISTI 17. B. VIRGINIS 32.

ELEAZARI Pont. 1. GRAT. 2.

TIBERII 3. Imperij Romani 64.

OLYMP. CXCVIII. A. 4. V. C. 768.

ÆRÆ CHRISTIANÆ 16.

I. Tiberij in Germanicum æmulatio. *l. 2. Annal.*

Tertium hunc annum expeditionis Germanici in Germaniam numerat Tacitus, cum rebus in Oriente turbatis, eo Tiberius illum deſtinabat. Verebatur enim ne legionum in ſe fretus beneuolentia, res nouas moliretur, ſtudebatque ab eis abſtractum, nouiſque prouinciis impoſitum, dolo ſimul & caſibus obiectare. At is tanto accelerandæ victoriæ intentior, claſſem mille nauium fabricat, & ad Batauos conuenire iubet, moxque velitationibus aliquot exploratis ſuorum animis, iuſto prælio cum Arminio confligit. Ab hora diei quinta ad noctem cæſi hoſtes, decem millia paſſuum cadaueribus atque armis oppleuere, repertis inter eorum ſpolia catenis, quas Romanis vinciendis, vt non dubia victoria portauerant. Arminius eiuſque patruus, faciem cruore obliti ne noſcerentur, impetu in obſiſtentes facto, euaſerunt. Mox tamen ob trophæum à Romanis erectum, pugna victoriaque redintegrata eſt, hoſtibus ad internecionem conciſis. Nec virtutem magis in pugna Germanicus, quam modeſtiam in trophæo præ ſe tulit, tota laude victoriæ ad vnum Imperatorem relata.

Res in Arminium geſta.

Vide 2. Machab. 8. 25.

II. Clades naualis Germanici.

Æſtate iam adulta legionum aliæ itinere terreſtri in hyberna remiſſæ: plures Cæſar impoſitas claſſi per flumen Amiſiam Oceano inuexit, vbi tempeſtate afflictæ, ac penè conſumptæ ſunt. Eius cladis fama Germanos erexit, vt inchoatam à Neptuno perniciem ipſi perficerent; ſed breui collectis à Cæſare copiis, ita pugnatum eſt, vltro vt Germani faterentur, inuictos, nulliſque caſibus ſuperabiles eſſe Romanos. Itaque clades maritima, terreſtri victoria compenſata eſt. Iamque hoſtis ſæpius fractus concilia pacis agitabat, & ſi proxima æſtas eſſet adiecta; apparebat poſſe in Germania debellari; ſed crebris epiſtolis à Tiberio reuocatus Germanicus ad decretum triumphum, & conſulatum, contra inuidiam gemens Romam reuertit. Vbi Scribonius Libo Magorum impulſu res nouas moliebatur. Sed delatus ad Tiberium ab iis ipſis, qui eum in fraudem impulerant, ſupplicium propria manu anteuertit. Itaque Mathematici S. C. Italia pulſi, duo præſenti ſupplicio affecti ſunt. Nec tamen ipſe minus cum Thraſyllo erat Mathematico, à quo ſpe longioris vitæ, à morte pleriſque inferenda deductus eſt. De luxu cohibendo decretum Senatus, déq; Pſeudoagrippa ſupplicio affecto, vide Annal.

Mathematici, ſiue Magi Italia pulſi, *Suet. l. 3. c. 14. Dio l. 58. & 55. num. 6. & 7.*

ANNVS MVNDI 4070.

CHRISTI 18. B. VIRGINIS 33.

SIMONIS Pont. 1. GRAT. 3.

TIBERII 4. & Imper. Roman. 65.

OLYMP. CXCIX. A. 1. VRB. C. 769.

ÆRÆ CHRISTIANÆ 17.

I. Germanicus magnificè de Germanis triumphat. *l. 2. Ann.*

Nouum hoc anno Syriæ Præſidem Piſonem Tacitus ſuggerit, qui idoneus viſus eſt ad conſilia Tiberij deperdendo Germanico; non Metellus, qui ei erat affinitate coniunctus. Non tamen niſi anno ſequenti facta eſt illa mutatio. Porro Germanicus 7. Calend. Iunias hoc anno de Germanis, quaſi iam debellatum eſſet, triumphauit, quarto Tiberij anno, vt notauit Oroſius. Quæ fuerit Triumphi magnificentia intelligi poteſt, tum ex quinque liberis eius, qui ad triumphalem eius currum additi ſunt, tum ex publica omnium ordinum in ipſum beneuolentia, & gradu quem in Repub. tenebat, vt Agrippæ Germanici filius, Auguſti ex filia Nepos, Tiberij priuignus, & adoptione filius, & inſuper bello fortis ac fortunatus. Tiberius eius nomine trecenos plebi ſeſtertios viritim dedit, ſeque collegam eius conſulatui deſtinauit.

l. 7. c. 4.

II. Tiberius eius æmulus eum deſtinat in Orientem.

Viuebat nihilominus in eius pectore Germanici timor, & æmulatio quædam: ideóque ſub honoris ſpeciem illum in Orientem amandare aggreſſus eſt, & occaſionem oblatam auidè arripuit. Archelaus quinquageſimum iam annum Cappadociæ rex erat, Tiberio inuiſus, quod eum Rhodi hærentem nullo officio coluiſſet. Illum ergo matris ſuæ interuentu acceſſitum, in Senatu accuſat, breuique ad mortem adigit. Itaque id regnum in formam prouinciæ redigendum erat. Per idem tempus Antiocho Comagenorum, Philopatore Cilicum regibus defunctis, turbabantur eæ nationes, pleriſque Romanum, aliis regium imperium cupientibus; & prouincia Syria atque Iudæa feſſæ oneribus, imminutionem tributorum orabant. Parthorum quoque res turbatæ erant, Venone eorum rege ab Artabano Medo in Armeniam fugato, & in Romanorum fidem ſeſe permittente. De quibus cum Tiberius apud Patres diſſeruiſſet, Patrum decreto permiſſæ ſunt Germanico prouinciæ, interiecto mari diuiſæ, maiuſque imperium quocunque adiſſet, quam iis qui ſorte, aut miſſu principis eas obtinerent: vt pridem bello piratico in gratiam Magni Pompeij factum fuerat, Druſi quoque expeditio in Illyricum deſignatur, ſicut & Piſoni Syriæ præfectura, ad ſpes Germanici coërcendas.

Mors Archelai Cappadocis.

Alia in Oriente negotia.

Commiſſa Germanico.

Germani autem diſceſſu Romanorum, vacui externo motu, inter ſe ad arma conuerſi, alij pro Arminio, cæteri pro Maroboduo pugnarunt, qui mox deuictus Romanorum auxilia fruſtra petiit. Cum interea terræ motus ita concuſſit Aſiam, vt duodecim celebres vrbes penè abirent in præceps: cui cladi Tiberius non ſolum remiſſione tributi in quinquennium, ſed alia etiam liberalitate ſubuenit, ſed plura

Noui in Germania motus. *Tacit.*

hac de re Annales ſuggerent ſtudioſis. Hoc ipſo anno Furius Camillus Proconſul, in Africa benè rem geſſit contra Mazippam & Tacfarinatem, & à Tiberio in Senatu laudatus triumphalia obtinuit ornamenta. Hoc anno T. Liuium, & Ouidium Naſonem viuere deſiiſſe legimus apud Euſebium. Lilius Giraldus, ex Minutiani Apulei fragmento, recitat Ouidium anno exilij ſui ſeptimo, calendis Ianuarij fuiſſe mortuum, quo die T. quoque Liuius deceſſerit: ſtructumque poëtæ à Barbaris monimentum, quorum ſcilicet gratiam promeritus erat, cum Getico ſcripſit ſermone libellum, in laudem & apotheoſim Auguſti defuncti, vt ipſemet ſcribit ad Carum. Mortuus eſt circiter 57 ætatis anno: non tam de poëſi benè meritus, quam malè de moribus.

Mors T. Liuij, & Ouidij.

ANNVS MVNDI 4071.

CHRISTI 19. B. VIRGINIS 28.

IOSEPHI CAYPHÆ Pont. 1.

TIBERII 5. Imperij Roman. 66.

OLYMPIA. CXCIX. A. 2. VR. C. 770.

ÆRÆ CHRISTIANÆ 18.

I. Pontificatus Cayphæ. *l. 18. c. 3.*

NOuum ſingulis annis cum Ioſepho Pontificem Iudæorum damus, prout illi nunc arbitratu Valerij Grati mutabantur, qui vt idem ait, adempto Anano Sacerdotio, Iſmaëlem Fabi filium iuſſit eſſe pontificem; quo paulo poſt deiecto, in Eleazarum Anani Pontificis filium cum honorem tranſtulit. Elapſo deinde anno, & hunc redigit in ordinem, & Simoni Canithi filio Pontificatum tribuit. Hic quoque anno in hac dignitate exacto, iuſſus eſt eam cedere Ioſepho, qui cognominabatur Cayphas. His ita geſtis Gratus Romam repetit, annis vndecim in Iudæa exactis. Sic Ioſephus, quo duce Caipham Pontificem retinebimus, dum ille alterum ſuggerat.

II. Germanici profectio in Orientem. *Tacit. l. 2. Annal.*

Habuit hic annus Tiberium tertiùm, & Germanicum ſecundùm Conſules. Sed cum honorem Germanicus iniit apud vrbem Achaiæ Neapolim, quo venerat per Illyricam oram, viſo fratre Druſo in Dalmatia, vnde conſtat vtrumque ſub finem anni præcedentis ex Vrbe profectum, & quidem Druſum priorem. Quæ cauſa fuerit, vt Adriatici, & mox Ionij maris aduerſam nauigationem perpeſſus ſit. Igitur paucos dies reficiendæ claſſi, & viſendis locis Actiaca victoria inclytis inſumpſit. Tum Athenas venit, vbi cum Græci exquiſitiſſimis honoribus accepere. Petita inde Eubœa tranſmiſit Lesbum, vbi Agrippina eius vxor nouiſſimo partu Iuliam edidit. Tum extrema Aſiæ, Perinthumque ac Biſantium Thracias vrbes, mox Propontidis anguſtias, & os Ponticum intrat, cupidine veteres locos, & fama celebratos noſcendi; pariterque prouincias internis certaminibus, aut magiſtratuum iniuriis feſſas refouebat. Hæc ferè Tacitus.

Suet. l. 4. c. 8.

III.

At Piſo Germanicum celeriter ſubſecutus, cum Rhodi aſſecutus eſt, & ab eo naufragij periculo ereptus, nihilo mitior in eum factus, præcurrit in Syriam, vbi ſtatim largitione, ambitu, licentia legiones ſibi conciliare ſtuduit. Eius autem vxor Plancina contumelias in Agrippinam, ipſumque Germanicum iactabat; idque hoc facilius, quòd id haud inuito Imperatore fieri occulto ſermone ferebatur. Quæ licet Germanico innoteſcerent, non prius tamen Syriam adiit, quam res Armeniæ compoſuiſſet, Zenone filio regis Ponti conſtituto, Cappadoces & Comagenos in prouinciæ formam redegiſſet. Eius interea ſtam auxit Piſonis ſuperbia, qui iuſſus partem legionum aut ducere, aut mittere in Armeniam, vtrumque neglexerat. Ergo cum Cyrrhi vrbe Syriæ conueniſſent, ita coram paucis familiaribus diſceptatum eſt, vt apertis odiis diſcederent.

Et Piſonis in Syriam.

Eius cum Germanico ſimultas.

IV. Herodes Tiberiadem conſtruit.

Interim à Rege Parthorum Artabano venere legati renouandæ amicitiæ gratia, in quam libenter conſenſit Germanicus, in odium Piſonis, vt pluribus narratur à Tacito, & Ioſepho l. 18. 3. Antipas autem qui & Herodes Tetrarcha, receptus in amicitiam Tiberij, de ipſius nomine vrbem à ſe conditam vocauit Tiberiada, electo ad hoc loco in ora lacus Geneſareth, quò plerique incolæ ob agri bonitatem facile confluxerunt, eos præſertim Herode immunitatibus alliciente.

lib. cit.

ANNVS MVNDI 4072.

CHRISTI 20. B. VIRGINIS 35.

IOSEPHI CAYPHÆ Pont. 2.

TIBERII 6. Imperij Roman. 67.

OLYMPIAD. CIC. A. 3 VRC. C. 771.

ÆRÆ CHRISTIANÆ 19.

I. Germanicus adit Ægyptum.

LVctuoſum hunc annum facit indigna mors clariſſimi atque optimi principis Germanici, qui cum Ægyptum cognoſcendæ antiquitatis cauſa petiiſſet, ibi aliquandiù moratus ſaxeam Memnonis effigiem ad ſolis radios vocalem, pyramidum miracula, aliáque id genus perluſtrat; dum interea res in Germania turbantur. In Syria vero & in Aſia cuncta quæ Germanicus, ſiue in legionibus, ſiue in vrbibus conſtituerat, reuertens ex Ægypto antiquata reperit: vnde in Piſonem vehementer exarſit, verborum etiam vſus contumeliis. Piſo vero abire Syria ſtatuit, querelas vtique Romam ad Tiberium delaturus. Mox aduerſa Germanici valetudine detentus, vt ſi is moreretur in prouincia ſubſiſteret, vbi morbo recreatum accepit, Seleuciam digreditur, opperiens ægritudinem, quæ illum rurſus inuaſerat, & quidem tanta, vt veneni perſuaſionem à Piſone afferret. Ergo in multa ira & gemitu, eius amicitiæ per literas renunciat, & prouincia decedere iubet.

Piſonem Syria abire iubet.

Dati veneni ſuſpectum.

II. Germanicus mortuus.

Nec Piſo vltra moratus naues ſoluit, curſuique moderabatur, quo citius regrederetur, ſi Germanici mors ei Syriam aperuiſſet. At is morbo fractus, finem imminentem ſentiens; Piſonem & Planci-

nam eius vxorem incuſans, & vltionem ab amicis poſtulans, ab vxore in ſanguine fortuna moderatione ac modeſtiam, moritur: haud multum triginta annos egreſſus. Sic Tacitus. At Suetonius diſtinctè, *annum ætatis agens quartum & trigeſimũ.*

l. 4. init.

Rectè: natus quippe fuerat an. Vrb. C. 738. pergit, *diuturno morbo Antiochiæ obiit, non ſine ſuſpicione veneni.* Et mox: *Obiit autem, vt opinio fuit, fraude Tiberij, miniſterio & opera C. Piſonis, qui ſub idem tempus Syriæ præpoſitus, filium ſibi potius quam patrem offendendum cenſuit.* Sic ipſe, cui cæteri ſcriptores, præter Velleium, conſentiunt. At Tiberius, qui Germanicum quem adoptauerat, veneno aliena manu ſuſtulit, mox vltore Deo, Druſum quem genuerat, non diſſimili ſcelere Seiani, amiſſum luxit, & eiuſdem Germanici filium hæredem imperij habere coactus eſt. Piſo autem audita morte Germanici Syriam iterum occupare conatus eſt; ſed à Saturnino, qui ei ſucceſſerat, repulſus Romam petere coactus eſt.

III. Sacra Ægyptia quare Vrbe pulſa. c. 4. & 5.

Actum eſt etiam hoc anno Romæ, teſte Cornelio Tacito de ſacris Ægyptiis, Iudaicíſque Vrbe pellendis: cauſam fuſiùs explicat Ioſephus lib. 17. Docet enim in ſacris Iſidis ſummam turpitudinem fuiſſe deprehenſam, Paulina illuſtri fæmina, coniuge prædicti Saturnini, à Decio quodam Mundo, ſimulatione Dei Anubis, in templo nocturna congreſſione polluta. Re cognita Tiberius ſacrificos impoſtores, quorum fraude mulieri illuſum fuerat, in crucem egit, dirutoque templo ſtatuam Iſidis in Tiberim demergi iuſſit, Mundum autem mitiore pœna exilij caſtigaſſe contentus fuit. De Iudæis vrbe pulſis ſcribit idem, culpam regerens in 4. Iudæos, qui Fuluiam Saturnini coniugem, quam paulo ante Paulinam vocauerat, adductam ad amplectendam Iudaicam legem fraudauerant, purpura & auro eius, non in templum Hieroſolymitanum miſſo, ſed in proprios vſus conuerſo.

Decius Mundus.

IV. Iudæi quoque cum ſuis ritibus, & qua ex cauſa. l. 3. c. 36.

At profectò fallor, niſi aurum hoc & purpura excogitata ſunt à Ioſepho, & non tota culpa fuit, quod ritus Iudaicos nobilis mulier amplexa fuerat. Suetonius certe ac Tacitus ſolius peregrinæ religionis meminerunt, quam Imperator & Senatus, occaſione nobilis mulieris proſelytæ damnarunt, & ne malum ſerperet latiùs, eiecerunt. Ioſephus autem illam excogitauit cauſam, ne hoc extaret præiudicium damnatæ à Principe & Senatu Iudaicæ religionis, ipſius per ſe religionis cauſa. *Factum eſt autem* S. C. vt ait Tacitus, *vt quatuor millia libertini generis*, quos Ioſephus fatetur fuiſſe Iudæos, *ea ſuperſtitione infecta, quibus idonea erat ætas in Sardiniam, coercendis illic latrociniis veherentur, vili damno, ſi illic ob cæli grauitatem interirent: cæteri Italia cederent, niſi ante certam diem profanos ritus exuiſſent.*

l. 3. Ann. ſ.

V. 4073. Funus Germanici. Tacit. l. 3. Annal.

Sequenti anno ipſo menſe Ianuario, cum vix Valerius Meſſala, & Aurelius Cotta magiſtratum iniiſſent, Agrippina nihil intermiſſa hyberni maris nauigatione, Romam cum mariti reliquiis venit, tota in luctum verſa ciuitate, iuſtitioque vltro ſuſcepto: & Tiberio luctum domeſticis parietibus, cum ſua Germanicique matre, obtegente. Oſſa in Auguſti Mauſolæum illata ſunt, magno omniũ in defunctũ honore, magnis in Agrippinam viduam ſtudiis, & in Tiberium querelis. Cumque omnium animi intenti eſſent ad vltionem è Piſone petendam, ille præmiſſo in Vrbem filio, datiſque mandatis per quæ Principem molliret; Druſum in Illyricum adit, quem ſperabat, Imperij ſublato æmulo, ſibi æquiorem fore. Cũ neutrius verbis impulſus eſſet in metum, naui in Vrbem venit, & reditum feſto, ornatu, epuliſq; celebrat: ſed poſtridie in iudicium rapitur. Tiberius cauſam ad Senatum reiicit, ſua oratione mitigatam; præſertim quod venenum ab accuſatoribus non ſatis probari poſſet.

Cautela Piſonis.

IV. Populus in eum furit.

Interim populus foris in Piſonem furebat, ad diſcerpendum paratus, ſi Patrum ſententiis euaſiſſet: in cuius rei argumentum eius effigies traxerant in Gemonias, & diuellebant. Nec minus erat in Plancinam odium, ſed eam Tiberij fauor, male conciliatus, vt credebatur, protegebat. Ea cum cauſam ſuam à mariti cauſa diſiunxiſſet, ſenſit Piſo actum eſſe de ſe. Ergo domum relatus certus mori, ſcripſit ad Cæſarem, ſuos ei filios Cn. & M. Piſones infimis precibus commendans; tum immiſſo in iugulum gladio, ſibi vitam extorquet. Tiberius M. Piſoni, qui paternæ culpæ videbatur eſſe particeps, veniam dedit. Dedit & Plancinæ illius matri, preces obtẽdẽs matris ſuæ. Sicq; paulatim tota illa accuſatio cauſáque conſenuit. Gloriã autem deſideriumque defuncti auxit atrocitas inſequentium temporum: cunctis nec temerè opinantibus, reuerentia eius & metu repreſſam Tiberij ſæuitiam, quæ mox erupit.

Sibi manus infert.

Suet. l. 4. c. 6. Dio l. 57. 1.

ANNVS MVNDI 4074.

IESV CHRISTI 22. B. VIRGINIS 37.

TIBERII 8. Imperij Roman. 69.

IOSEPHI CAIPHÆ Pont. 4.

OLYMP. CC. 1. VRB. COND. 773.

ÆRÆ CHRISTIANÆ 21.

I. Collegæ Tiberij infelices. l. 57.

OLympias ducenteſima inchoatur hoc anno, in cuius etiam initiũ cadit annus Sabbaticus 213. Cum autem Tiberius in quarto ſuo conſulatu Druſum filium ſecundùm conſulem haberet; ſtatim, inquit Dio, Druſo perniciem ominati ſunt, quod nullus hactenus eius collega, niſi violenta morte obierat: exemplo Quintilij Vari. Cn. Piſonis, ipſiuſque Germanici: ita Druſus quoque, & Seianus poſtea eius collegæ perierunt. Principio anni Tiberius, quaſi firmandæ valetudini in Campaniã conceſſit, longam & continentem abſentiam paulatim meditans, vt per eius abſentiam Druſus munia conſulatus ſolus impleret, & ſummæ poteſtati exercendæ ferendæque aſſueſceret.

II. Varij bellorum motus.

Motus in Africa renouauit Tacfarinas, diuerſique in Thracia populi, & in Gallia Treueri, & Ædui, Floro & Sacrouiro ducibus, qui ob magnitudinem æris alieni, ad quod tributorum magnitudine adigebantur, rebellionem cæpere. Ij tumultus Vrbem de more in magnum coniecere metum, fortiter diſſimulante Tiberio. Sed vtriſque bello victis, vterque dux manus intu-

lit ſibi, vt fuſiùs narrat Tacitus. Tum demum Tiberius Senatui ſcripſit, ortum patratumque bellum, conſiliis, fide ac virtute legatorum. Hoc tempore, vt idem ait, Sulpicius ille Quirinius, quo in Syria Præſide natus eſt Chriſtus dominus, extinctus eſt, ſed in ſordida, & præpotente ſenecta, poſt repudiatam multos ante annos Æmyliam Lepidam, adulterij cauſa.

Obitus Quirinij.

III. *Occaſio decreti de differendo mortis ſupplicio.*

In fine anni C. Luterius Priſcus, Romanus eques, celebre carmen in funere Germanici ſcripſerat, cuius cauſa donatus à Tiberio pecunia fuerat. Quo præmio excitatus, Druſo ægrotante aliud ſcripſit, quod in eius funere vſui foret, quod maiore etiam præmio dignum ducebat. Id cum per iactantiam lectitaſſet, quaſi ominoſus vates, & reus mortis principis concupitæ, vltimo ſupplicio celeriter affectus eſt. Quæ fuit cauſa Tiberio, vt decretum fieret à Senatu, ne deinceps mortis ſententia ante decimum diem executioni mandaretur, ſi qua forte interea cauſa gratiæ naſceretur, quam apparet Tiberium huic poëtæ conferre voluiſſe, niſi cum properata mors hominis occupaſſet: idque tempus tempore Theodoſij ad 30 diem, S. Ambroſio id agente protractum eſt.

In l. ſi vindicari, C. de pœnis.

1075. IV. *Noui magiſtratus.* *l. 7. c. 3. l. 3. c. 42.* *Tiberij intemperantia.*

Sequenti anno Sulpicium Galbam, patrem Galbæ imperatoris factum conſulem memorat Tranquillus, eoque cum Haterio Agrippa Conſule, factus eſt Syriæ Præſes L. Pomponius Flaccus. Perſuadet Suetonius, qui ait in ipſa publicorum morum correctione, Tiberium cum Pomponio Flacco, & L. Piſone noctem, continuumque biduum epulando potandoque conſumpſiſſe, quorum alteri Syriam prouinciam, alteri Præfecturam Vrbis confeſtim detulit. Eam correctionem declarat Tacitus, cum ait hoc anno de compeſcendo infinito luxu vehementer in Curia decertatum fuiſſe, remque integram ad principem fuiſſe tranſlatam: qui literis ad Senatum datis, faſſus eſt imparem ſe perficiendo negotio. Nimirum quia ipſemet luxui deditus in primis, correctione vel maximè indigebat: quod Suetonius plurimus docet exemplis.

loc. cit.

V. *Druſo filio tribuit Tribunitiam poteſtatē.*

Mox autem literas ad Senatum miſit, quibus Tribunitiam poteſtatem Druſo filio, quem modeſtè ac moderatè laudabat, à Patribus poſtulabat, qua dignitate Auguſti exemplo, illum ſibi ſucceſſorem Imperij deſignabat: nec mortuo Germanico ſupererat alius, qui in hoc faſtigiū eueheretur. Res ab iis facilè impetrata eſt, qui diſſentire poterāt, impedire nō poterāt. Agebat is nunc 36 annū, & erat trium liberorū parens, & vir triumphalis, & fuerat ſemel iterūq; Conſul, & quod caput erat, filius erat Imperatoris. Refert Tacitus in præſentem annum caſu incenſum Theatrum Pompeij, quem Cæſar ſe reſtiturum pollicitus eſt, eo quod nemo ex ea familia inſtaurando ſufficeret, manente tamen nomine Pompeij. Cumque ſimul Seianum laudibus extuliſſet, quod eius labore ac vigilantia factum eſſet, vt incendium vlterius progreſſum non eſſet, ſtatuam æneam, iuxta in theatrum, Patres decreuere. Quod exemplum plerique ſecuti ſunt, immenſæ illius gratiæ apud Tiberium, potentiæque velificantes. In quem cum aliqui dicaces extitiſſet, ſpecie alicuius alterius culpæ, eius opera damnati, periere.

Theatrum Pompeij.

Seiani fauor & potentia.

ANNVS MVNDI 4076.

CHRISTI 24. BEATÆ VIRGINIS 39.

IOSEPHI CAYPHÆ Pont. 6.

TIBERII 10. Imperij Roman. 71.

OLYMP. CC. 3. VRB. COND. 775.

ÆRÆ CHRISTIANÆ 23.

I. *Ratio temporis. Vide Annal. n. 1.*

Reddidit Deus hoc anno promptam Tiberio mercedem perfidiæ in Germanicū ſuæ, Druſo Seiani fraudibus interempto, vt mox dicetur. Nec nobis repugnat Tacitus, quamuis his Coſſ. nonum numeret annum Tiberij. Nonum enim agebat imperij cum Coſſ. iſti creati ſunt, decimum autem menſe Auguſti inchoauit, eiuſque nos rationem habemus, ſicut & ipſe habuit, qui tum ludos decennales celebrari voluit; & Imperium, exemplo Auguſti, in quinquennium ſibi, aut decennium confirmari. Ambiebat hoc tempore Syriæ præfecturam Ælius Lamia, & videtur à Tiberio eius promiſſionem abſtuliſſe; ſed nunquam ea potitus eſt, vt qui mortuus fuerit ante Flaccum, qui ad mortem vſque Syriæ Præſes fuit. Sed iam Druſi & Seiani rem agamus.

Tacit. l. 4. & 6. Ann.

II. *Seianus ambit dominationem.*

Ælius Seianus, Seio Strabone equite Romano genitus, in Æliorū familiā adoptione tranſiit, & factus eſt Seianus. Hic cum in intimam Tiberij amicitiā irrepſiſſet, in maximam ab eo potentiā eſt euectus, & creſcente ambitione dominatum captare cœpit. Et cū eſſet Præfectus Prætorio, vt milites haberet ad manū, ſi qua vis eſſet adhibenda, militū caſtra in Vrbe, conſenſu Tiberij collocauit, quos iiſdem ſibi artibus conciliauit, quas agitare ſolent, qui tyrannidem affectant. In Senatu quos habebat clientes, eos honoribus & prouinciis à Tiberio ornari curabat. Et quoniam vim periculoſam cernebat, per fraudem tollere ſtatuit, qui cœptis obſiſtebant. Primus occurrit Druſus iam conſors imperij, in quem etiam recenti ira ferebatur.

Et Druſi ruinam.

III. *Rixa Druſi & Seiani. Vide hic Annales.*

Nam Druſus impatiens æmuli, & animo commotior, orto forte iurgio intenderat Seiano manus, & contra tendentis os verberauerat. Seianus vindictæ auidus, Liuillam eius vxorem, adulterio ante pollutam, regni, aut coniugij potius promiſſione allectam, in mariti armauit necem. Et vt ſpem Liuillæ faceret nuptiarum, propriam vxorem Apicatam, ex qua tres ſuſceperat liberos, domo pellit, & venenum tollendo Druſo deligit, quo paulatim irrepente, fortuitus morbus adſimularetur. Id Druſo datum per Lygdum ſpadonem, vt octo poſt annos cognitum eſt, quando ſcilicet extinctus eſt, Apicata eius ſcelera prodente. Per omnes autem eius valetudinis dies, Tiberius laudem fortitudinis in iuſtiſſimo dolore captabat: eodemq; defuncto, necdū ſepulto, curiā ingreſſus Senatum in luctum effuſum conſolatus eſt, & Germanici liberos Neronem & Druſum, adoleſcentes in curiam euocatis patribus enixè commendauit. Funus Druſi maxima pompa celebratum eſt, Tiberio ipſo filium pro roſtris laudante, Senatu populoque in eius gratiam foris lugente.

Druſus opera vxoris à Seiano veneno tollitur.

Animo enim lætabantur reuiuiſcere Germanici domum, qui Druſum, vt hominem impuriſſimum & extremæ ſæuitiæ oderant, vt gladij acutiſſimi ab eo Druſiani vocarentur. Cæterum hoc publici fauoris initium, in eóq; ſpem ſuam Agrippina Germanici vidua malè tegens, perniciem ipſi accelerauit. Interea alter ex Druſi geminis extinguitur, & hiſtriones, Cæſare ipſo ad Senatum referente, Italia pulſi ſunt, vt ſcribit Tacitus, Dio vero Roma tantum pulſos ait, interdictumque ne hiſtrionica deinceps arte vterentur. Seianus autem Tiberium in Germanici familiam, quaſi æmulam imperij exaſperabat, affirmans ciuitatem, vt in ciuili bello, in duas partes eſſe diſtractam, alteramque Agrippinæ fauere, alteram ab ipſo ſtare. Itaque Tiberius in eam familiam alioqui parum æquus, ſimulque in eam Seiani felle aſperſus, primum Pontifices & Sacerdotes, qui Germanici filios diis commendabant, quando pro Principe vota faciebant, ad ſe vocatos arguit, quod adoleſcentes ſenectæ ſuæ exæquarent. Deinde Senatum oratione monuit, ne mobiles adoleſcentium animos, præmaturis honoribus ad ſuperbiam extolleret. Denique Seiani monitu, aliquos qui eminebant in fautoribus Germanici calumniis, quaſi reos maieſtatis oppreſſit, in iis C. Silium virum clariſſimum, & Calphurnium Piſonem, quem ad manus ſibi inferendas adegit. Hæc tam his, quam ſequentibus facta conſulibus, quibus in Africa à Dolabella occiſo Tacfarinate debellatum eſt: & ſeruile bellum in Italia exortum, propere à Curtio Lupo Quæſtore oppreſſum eſt.

ANNVS MVNDI 4078.

CHRISTI 26. B. VIRGINIS 41.

IOSEPHI CAYPHÆ Pontif. 8.

TIBERII 12. & Imperij Roman. 73.

OLYMP. CCI. A. 1. VRB. CO. 777.

ÆRÆ CHRISTIANÆ 25.

Octo iam ſecula ſub Olympiadibus tranſacta ſunt, huius initio, atque his Coſſ. Cremutius Cordus nouo crimine poſtulatur, quod editis Annalibus, laudatoque M. Bruto, C. Caſſium Romanorum vltimum appellaſſet. Accuſabant Seiani clientes; & Cæſar truci vultu defenſionem accipiebat. At verum crimen erat, quod Seianum liberius perſtrinxiſſet. Addit Tacitus, egreſſum è Senatu vitam abſtinentia finiuiſſe. Et quamuis Patres cenſuiſſent libros per ædiles cremandos, manſerunt tamen occultati, moxque editi à filia eius Marcia, ad quam extat Senecæ conſolatio. Hoc anno Tiberius Hiſpanos poſtulantes, vt ſibi liceret templum extruere Tiberio, eiuſque matri, non minus ſapienter fortiterque repulit, quam ſtultè, atque ambitioſè Aſianis ante conceſſerat. Seianus autem, muliebri cupiditate incitate, & promiſſum matrimonium flagitante Liuilla, præmium ſublati veneno mariti, id à Cæſare per codicillos petit: quod à Tiberio oblique negatum eſt, & vitandæ inuidiæ cauſa, diſſuaſum ad tempus. Interim cum Seianus ab Vrbe abducere parat, relaxationis ac ruſticationis cauſa, vt ipſe commodiùs eo abſente, gradum ad dominationem faceret; quam ille viam, ſcelera ſceleribus accumulando, ſibi ſternebat. Tiberius abire ab vrbe meditatur.

4079. II. Sequenti anno, Gætulino & Sabino Coſſ. durante adhuc anno Tiberij duodecimo, *Gratus Romam repetiit*, vt ait Ioſephus, *exactis in Iudæa annis vndecim, cui deinde Pontius Pilatus ſucceſſor miſſus eſt*, qui cum ſigna quædam cum effigie Cæſaris in vrbem intuliſſet, grauiter à Iudæis tumultuatum eſt, vt accuratè in Annalibus explicatur. Iiſdem Coſſ. ſeries futuri Agrippinæ exitij cœpta eſt, Claudia Pulchra ſobrina eius adulterij accuſata, atque damnata; nequicquam Tiberium ſollicitante Agrippina. Quæ mox, corporis animique morbo affecta, viſitur à Tiberio. Illa profuſis diù per ſilentium lacrymis, rogauit Tiberium, vt ſubueniret ſolitudini, & maritum daret. At Tiberius intelligens quantum intereſſet Reipubl. iratæ Auguſti nepti coniugem dare, qui res nouas moliretur, mulierem quamuis inſtantem, ſine reſponſo reliquit. Sed mœrentem atque improuidam Seianus altius perculit, ſuſpectum ei reddens Tiberium, de præparato ipſi veneno.

Pilatus Iudææ Procurator. l. 18. c. 3.

Tiberius negat maritu Agrippinæ.

III. In perniciem quoque filiorum Germanici & Agrippinæ intentus, maiorem natu Neronem circumuenit. Nam ille iuueniliter de futura Imperij ſucceſſione exultantem, magis magiſque per clientes ſuos inſtigat ad improuidas voces, quas illi ad Seianum & Tiberium deferunt, ex quo Tiberij odium in illum non occultum. Dumque huius ruinam texit Seianus, ſimul etiam fratris eius Druſi perniciem orditur, dum eum æmulatione in ſpes fratris exacuit, ſpe obiecta principis loci, ſi priorem ætate, & iam labefactum demouiſſet. Sic ille Druſum pernicioſè fouebat, quem ſciebat præferocem, & inſidiis magis opportunum.

Seianus intentus in perniciem filiorum eius.

IV. Aliquando poſt Tiberius diù meditatam ex Vrbe profectionem in Campaniam ſuſcipit, ſpecie dedicandi templum; apud Capuam Ioui, apud Nolam Auguſto, re autem ipſa, vt procul ab Vrbe degerent, ſiue ex Seiani conſilio, ſiue, quod vellet ſæuitiam & libidinem, quæ factis promebat, locis occultare: ſiue quod matrem dominationi ſociam vitare cuperet, quam ferre cogebatur, vt qui eius opera Imperium Germanico ab Auguſto deſtinatum natum accepiſſet. Ergo cum Seiano, pauciſque aliis profectus eſt, quibuſdam vaticinantibus, eum Romam nunquam rediturum, quamuis ipſe ſubinde reditum polliceretur, vt ait Dio.

Tiberius abit ab Vrbe.

Suet. l. 3. c. 40. Tacit. l. 4. Annal.

(∴)

ANNVS

ANNVS MVNDI 4080.

IESV CHRISTI 28. B. VIRGINIS 43.

CAYPHÆ Pont. 10. PILATI 2.

TIBERII 14. Imperij Roman. 75.

OLYMP. CCI. A. 3. VRB. CO. 779.

ÆRÆ CHRISTIANÆ 27.

I. Ruina theatri Fidenatis. *Tacit. 4. Suet. l. 3. c. 40. Oroſ. l. 3. c. 4.* Et incendiũ montis Cœlij.

INgentis belli cladem æquauit hoc anno geminum malum, alterum ex ruina amphitheatri Fidenatis, qua ad quinquaginta hominum millia, vel debilitata caſu, vel obtrita ſunt: & ipſe operis autor Attilius in exilium actus eſt. Alterum ex incendio montis Cœlij: cui malo cum Tiberius benignitate pecuniaria ſubueniſſet, pro modo accepti detrimenti tribuendo, magnam populi beneuolentiam eſt aſſecutus; gratiæque illi apud Senatum actæ, additæq; ſententiæ, vt mons Cœlius in poſterum appellaretur Auguſtus. Ipſe autem dedicatis per Campaniam, Nolæ ſcilicet & Cappuæ, templis, Capreas ſe in inſulam abdidit, trium millium freto ab extremis Surrentini promontorij diſtinctã, importuoſo circa mari, & vix modicorum nauigiorum patiente. Id factum ait Tacitus amore ſolitudinis & quietis. Quam autem adamaret quietem, diſce Lector ex Suetonio.

Tiberius abdit ſe Capreis.

II. Neglecta Reip. cura. *l. 3. c. 41.*

Regreſſus, inquit, *in inſulam Reip. curam vſque adeo abiecit, vt poſtea non decurias equitum vnquam ſuppleuerit, non tribunos militum præfectoſque, non prouinciarum præſides vllos mutauerit, Hiſpaniam & Syriam per annos aliquot, ſine conſularibus legatis habuerit, Armeniam à Parthis occupari, Mœſiam à Dacis, Sarmatiſque, Gallias à Germanis vexari neglexerit, magno dedecore imperij, magnoque diſcrimine, vinctos quoque negligebat audire.* Moræ etiam cauſas referebat amicis, vt non ſolũ ipſe vitaret moleſtias, ſed ſubditis conſuleret, quos noui Præſides egeni ſpoliabant, ſaginati ſegniores erant ad rapinam: vinctos autem volebat interea priorum ſcelerum pœnas dare. Alium quoque finem habebat Tiberij quies. Audi eundem Suetonium. *Nactus*, inquit, *ſecreti licentiam, & quaſi à Ciuitatis oculis remotus, cuncta ſimul vitia diu diſſimulata profudit.* Et alio loco, ait eum in receſſu Capreenſi ſellariam excogitauiſſe ſedem arcanarum libidinum, quas pudor eſt vel ſcriptas legere, vel audire. Sed illam ipſam nihilominus quietem Seianus nouis ſemper in Germanici familiam artibus perturbabat.

Cur præfectos diũ cõſeruarit.

Eiuſdem nequitia.

III. Herodes fratris vxorẽ accipit.

Sub hoc tempus contigit Herodem Antipam Galilææ tetrarcham Herodiadem vxorem fratris ſui Philippi non inuitam ſibi accipere; moribus enim ſatis congruebant, vterque crudelis ac ferox, cum Philippus, Ioſepho teſte, vir eſſet perpetuo modeſtus, & amans quietis. Sub hoc, inquam tempus ſuſceptum eſt hoc ſcelus, cum à Ioanne ſub initium prædicationis ſuæ, quod in 15. Tiberij annum cadit, de eo facinore fuerit reprehenſus, & Ioannes viciſſim miſſus in carcerem, vt dicetur. Quoniam autem hic Antipas, vt Herodiadem duceret, repudiarat vxorem ſuam Regis Aretæ filiam, bellum inter vtrumque conflatum eſt. Prælium tamen in quo exercitus Herodis internecione deletus eſt, non ante mortem Ioannis commiſſum eſt: creditum quippe eſt eam cladem diu nutũs inflictam Herodi, propter interfectum ab eo Ioannem Baptiſtam.

Luc. 3. Bellũ eiuſdem cum Areta.

Ioſeph. l. 18. c. 7.

ANNVS MVNDI 4081.

CHRISTI 29. B. VIRGINIS 44.

CAIPHÆ Pont. 11. PILATI Præf. 3.

TIBERII 15. Imperij Roman. 76.

OLYMP. CCI. A. 4. VRB. CO. 780.

ÆRÆ CHRISTIANÆ 28.

I. Ioannes incipit cõcionari, & baptizare.

INchoat Tiberius 15. annum Imperij ab Auguſto menſe anni præſentis. Quo anno iam per quatuor menſes inchoato, Chriſtus Dominus iniit annum 30. in cuius initio ad Baptiſmum venit, vt dicetur anno ſequenti. Ex quo intelligitur 15 Tiberij, cum 29 & 30 Chriſti componi. Quamquam fatemur factum eſſe verbum Domini ad Ioannem filium Zachariæ in deſerto, cum Chriſtus nondum expleſſet annum 29. Iam enim dudum, vt ex Euangeliſtis liquet, Ioannes concionabatur, & baptizabat ad Iordanem, & ad eum veniebat omnis Iudæa, & omnis regio circa Iordanem, cum ad eum Ieſus quoque venit à Galilæa, vt ab eo baptizaretur, idque factum eſt, vt dicetur, 6 Ianuarij anni ſequenti.

Matth. 3. 1. Mar. 1. 4. Luc. 3.

II. Sabini iniuſta cædes opera Seiani & Tiberij. *Tacit. l. 4.*

Porro hoc anni principio tractus eſt in carcerem Titius Sabinus Romanus eques, ob amicitiam Germanici, cuius familiam etiam nunc, infenſo Tiberio & Seiano, ſectabatur. Quatuor accuſatores Prætorij cum inuadunt cupidine conſulatus, ad quem non niſi per Seianum aditus patebat. Illum ergo vnus ad liberiores de Imperatore ſermones domi trahit, poſitis in inſidiis, qui dictorum teſtes forent. Itaque accuſatus, & reſcripto Imperatoris ipſis Calend. Ianuariis damnatus eſt. Dio tamen, ait illum indicta cauſa coniectum in carcerem, & necatum: & corpus eius ad ſcalas Gemonias primum, deinde in flumen proiectum. Eius caſus atrocitatem adauxit Sabini canis, qui cum eo in carcerem iuit, morienti aſſuit, denique cum eo ſe in flumen præcipitem dedit. Hæc Dio, & ex eo Zonaras. Secutæ ſunt mox literæ Tiberij gratias agentes Senatui, quod hominem infenſum Reip. puniuiſſent.

l. 5. init.

Canis in herum amor.

III. Clades Romanorum.

Eodem anno Friſij male Romanos acceperunt. Nam nongentos apud Lucum Baduhennem confecerũt, & rurſum quadringenti mutuis vulneribus perierunt, diſſimulante damna Tiberio, ne cui bellum permitteret, à quo imperio priuaretur. Interea neque ipſe, neque Seianus vllam viſendi ſui copiam faciebant, neque, licet crebris ſollicitati precibus, aut in vrbem, aut in propinqua vrbis digreſſi ſunt. Cæterum Tiberius neptem Agrippinam Germanici filiam, Cn. Domitio vxorem tradidit, ex quo matrimonio poſtea natus eſt Nero ille, qui præ cæteris Imperatoribus crudelitate notiſſimus eſt.

Agrippina Domitio nubit.

ANNVS MVNDI 4082.

CHRISTI 30. BEATÆ VIRGINIS 45.

IOSEPHI CAYPHÆ Pont. 12.

PILATI IVDÆÆ Præſidis 4.

TIBERII 16. & Imperij Roman. 77.

OLYMP. CCII. 1. VRB. CON. 781.

ÆRÆ CHRISTIANÆ 29.

Etſi decimus ſextus Tiberij inchoatur Auguſto menſe, hunc tamen annum rectè vocat Euangeliſta Tiberij decimum quintum, quoniam is adhuc peroctò ferè menſes voluebatur, in quorum initio, ſexto videlicet die Ianuarij, Ieſus Chriſtus ad Ioannem venit, ab eóque baptizatus eſt, anno ætatis trigeſimo per tredecim dies inchoato. Id ex hiſtoria horum temporum, à cæde Iulij Cæſaris, ad præſentem annum, per tres & ſeptuaginta annos expanſos, in Annalibus noſtris accuratè demonſtrauimus. Et clariſſimo D. Lucæ teſtimonio, dicentis Chriſtum inchoaſſe trigeſimum annum, cum à Ioanne baptizatus eſt. *Et ipſe Ieſus*, inquit, *erat incipiens quaſi annorum triginta.* Quæ verba licet plerique variis interpretationibus in ſuam ſententiam trahant, illa tamen planiſſima proculdubio mens eſt Euangeliſtæ, vt cum protuliſſet ætatem Chriſti, *quaſi annorum triginta*, videretque adhuc dubitari poſſe, an eſſet in principio, ſubdidit declarando ἀρχόμενος, *incipiens*; quod verbum plane ſuperfluum eſt, ne dicam falſum, ſi S. Lucas dicere voluit, Chriſtum triginta annos propemodum expleuiſſe.

Noſtra porro interpretatio eſt grauiſſimorum virorum, qui tam noſtra, tum patrum memoria floruerunt, conſentiens conſpirantique ſententia. Vatablum dico & Onuphrium, Sigonium & Pererium, Baradium, Lyranum & Caietanum, Hugonem Cardinalem Carthuſianum, & Clarium, Genebrardum & Adrichomium, Marianam & Cardinalem Toletum, Suarem & Abulenſem, quorum magna ex parte verba retulimus in Annalibus, quoniam eum locum ex inſtituto tractant. Addidimus & antiquiores S. Thomam, venerabilem Bedam, Euſebium, S. Irenæum, Tertullianum, Africanum, Clementem Alexandrinum, cum iis omnibus, qui olim putauerunt Chriſtum paſſum anno ætatis trigeſimo, duobus Geminis Coſſ. in quibus eſt etiam ſanctus Auguſtinus, Lactantius, & Paulus Oroſius, qui neceſſario, dicere debent Chriſtum initio trigeſimi anni eſſe baptizatum, & vno tantum anno concionatum: quod nemo nunc dicit, quod Euangeliſtæ plura Paſchata prædicationis Chriſti apertè ſuggerant, vt deinceps dicemus. Nam quod aliqui illud Euangeliſtæ *erat incipiens annorum triginta* referunt ad initium prædicationis Chriſti, non ad definitionem annorum eius, cum à Ioanne baptizatus eſt, vim afferunt verbis Lucæ, & recto loquendi modo; præſertim cum toto illo capite, & bona parte ſequentis, nulla ſit de Chriſti prædicatione mentio; proximè autem de baptiſmo ageretur.

III. An Annas & Cayphas ambo ſimul pontifices.

Cæterum quod S. Ioannes dicitur exercuiſſe prædicationis officium in deſerto, ſub principibus Sacerdotum Anna & Caypha, non ita accipiendum eſt, quaſi fuerit vterque hoc tempore pontifex, vnus enim Cayphas annum iam duodecimum ea dignitate fungebatur, neque Ananus, ſiue Annas à morte Auguſti pontificatum attigiſſe reperitur. Dicitur tamen princeps Sacerdotum, ſiue quia pridem fuerat pontifex: neque inſolens eſt in Scriptura dici pontificem, non qui ſit, ſed qui ante fuerit. Nam Abiathar amotus à Salomone à Sacerdotio, æque ac ſucceſſor eius Sadoc Sacerdos dicitur. Et Simon Leproſus appellatur in euangelio, non qui erat, sed qui fuerat. Siue quia ſanctiori concilio Sacerdotum præſidebat: ſiue quia ex Cayphæ conſenſu, erat quaſi Coadiutor Pontificis, qui id honoris illi vt ſocero, vt ſeniori, vt pridem eadem dignitate functo, libenter deferebat.

3. Reg. 44. Mar. 14. 3. Matth. 26. 6.

IV. Quando cœpit Chriſtus cócionari.

Sed occurrit grauis, miniméque diſſimulanda difficultas. Si enim ineunte trigeſimo anno Chriſtus baptizatus eſt, & conciones habere cœpit, cum eius conciones ex communiſſima ſententia tribus annus circumſcribantur, oportebit Chriſtum mortuum eſſe trigeſimo tertio ætatis ſuæ anno per tres quatuor ve menſes inchoato, & non 34 ineunte. Reſpondeo primo nihil eſſe abſurdi, neque repugnans euangeliſtis, concedere quinque Paſchata, ex quo Chriſtus per baptiſmum mundo factus eſt manifeſtus. Primum eſt id quod proximè ſecutum eſt eius Baptiſmum, Ianuarij receptum. Alterum eſt id quod ſecu ū eſt nuptias in Cana Galilææ celebratas, quas Eccleſia prædicat eadem die celebratas. Fieri autem non poteſt vt eodem numero die quo baptizatus eſt Chriſtus, venerit ad nuptias, quia, vt ait Marcus, *ſtatim* à baptiſmo *Spiritus expulit eum in deſertum*, vbi 40 dies commoratus eſt. Tertium memoratur à Ioanne init. c. 5. nam ibi memoratum feſtum S. Irenæus, Rupertus, Toletus, Ianſenius, aliique paſſim paſcha interpretantur. Quartum perſpicuè nominatur à S. Ioanne, vbi celebrat miraculum quinque millium hominum, quinque panibus & duobus piſcibus cibatorum; déque eo nulla eſt controuerſia, ſicut nec de quinto, in quo paſſus eſt Chriſtus.

Quinque paſchata.

c. 5. 12.

c. 6. 4.

V. Cœpiſſe anno poſt baptiſmū.

Reſpondeo ſecundo, non eſſe abſurdum Chriſtum primo anno, qui intercurrit inter baptiſmum eius, & miraculum factum in nuptiis, non eſſe concionatum, neque vllum edidiſſe miraculum, cum primum in nuptiis factum eſſe conſtet. Eam ſententiam tanquam veram, & Eccleſiæ ſenſui conſentaneam amplectitur S. Thomas, Caiet. Rupert. Genebrardus, Baradius, Benedictus Pererius, & alij quibus libenter ſubſcribimus. At eluditur fundamentum noſtrum de conſenſu Eccleſiæ in miraculo vini, baptiſmo & Epiphania Chriſti in eundem diem incidentibus, eluditur in quam, à dicentibus Eccleſiam illo die tria illa myſteria celebrare, perinde ac ſi eadem die contigiſſent, licet diuerſis diebus, iiſque incertis contigerint. Quibus cum Baradio noſtro reſpondemus: hanc ſententiam perſpicuè verbis Eccleſiæ ſignificari, ei qui tergiuerſari nolit

l. 1. in l. 2. Ioan. ad. 14.

In Antiph. ad Benedictus, & ad magnif.

Eodem die Epiphaniã, Baptiſma, & miraculum vini contigiſſe. t. 2. l. 1. c. 11.

Quorſum

Quorum enim Eccleſia vno eodemque die illa celebraret, quæ eodem die acta eſſe non putaret: Nunquid deerant diuerſi dies, qui his miraculis celebrandis deſtinarentur? Imo illo eodem die peracta eſſe aſſerit, celebrat vero diuerſis. Ipſo videlicet die Epiphaniæ Magorum aduentum, in octaua Epiphaniæ baptiſmum, Dominica ſequenti aquæ in vinum tranſmutationem. Quid igitur opus erat affirmare eodem die eſſe peracta, ſi diuerſis contigerant? Idem affirmant S. Ambroſius, S. Auguſtinus, S. Maximus, S. Thomas, & Rupertus, quorum verba recitamus in Annal.

VI. Res anno baptiſmi geſta.

Quæ autem hoc reliquo anno ad nuptias vertente anno celebratas contigerunt ſumma breuitate notata ſic habe. Chriſtus baptizatus à Ioanne in Iordane, ducitur à Spiritu ſancto in deſertum, vbi ieiunat totos quadraginta dies: deinde eſuriens tentatur à diabolo, eoque in triplici tentatione ſuperato, acceſſerunt Angeli, & miniſtrarunt ei. Inde Chriſtus in Galilæam abiit ad matrem, vt ait S. Epiph. extremo menſe Februario. Deinde partim in Galilæa, partim in Iudæa vſque ad Decembrem egit, ſæpiuſque ad Ioannem venit. Interea Ioannes coram turbis, abſente Chriſto teſtimonium perhibet de eo. Mox ſecuta eſt Hieroſolymitana legatio, ſciſcitatum num Ioannes eſſet Meſſias. Qua ille occaſione ſapienter vſus, Chriſtum eis adhuc ignotum annunciauit. Poſtridie à legatione venit Ieſus ad Ioannem, qui eo præſente dixit circunſtantibus, *Ecce Agnus Dei*, &c. Sequenti die ab hoc teſtimonio dato, erat Ioannes cum duobus diſcipulis ſuis, cum vidit Ieſum ambulantem, & dixit eis. *Ecce Agnus Dei*. Qua illi voce commoti venerunt ad Ieſum. In iis erat Andreas, qui ſub veſperam à Chriſti domo digreſſus, inuentum fratrem deduxit ad Ieſum. Poſtridie Chriſtus rediturus in Galilæam inuenit Philippum, & vocauit eum: & ille adduxit ad eum Nathanaelem, quem Rupertus putat eſſe Bartholomæum. Nec plura hoc anno geſta reperiuntur.

Hæreſ. 51. — *Barad. l. 2. c. 16. Sophron. in prato Spir. cap. 1. Ioan. 15. Ioan. 1. 29. & 35. &c.* — *v. 43.*

VII. Obitus Liuiæ vxoris Auguſti. *l. 5 Annal. l. 58. init. l. 14. c. 6. l. 56. in fi.*

De hiſtoria Romana ſcribit Tacitus, ſub huius anni Conſules Liuiam vxorem Auguſti extrema ætate eſſe defunctam, anno, vt ait Dio, octogeſimo ſexto, vel ſecundo, vt Plinio placet. Eam Tacitus Iuliam Auguſtam vocat, quod id nomen in funere Auguſti acceperat, vt ex Dione conſtat. Funus eius modicum, inquit Tacitus: teſtamentum diu irritum fuit: laudata eſt pro roſtris à C. Cæſare pronepote, qui mox rerum potitus eſt. At Tiberius, quod ſupremis in matrem officiis defuiſſet, nihil mutata vitæ amœnitate, magnitudinem negotiorum per literas excuſauit, honoreſque memoriæ eius, ab Senatu largè decretos, quaſi per modeſtiam imminuit, paucis admodum receptis, & addito, ne cæleſtis religio decerneretur, ſic ipſam maluiſſe: præ modeſtia videlicet.

VIII. Eiuſdem ſuperbia, & autoritas apud Tiberium.

Eius tamen faſtum Dio vehementer arguit, eamque ſuperbia omnes retro fœminas longo interuallo poſt ſe reliquiſſe dicit, adeo vt literæ ad Tiberium, ad ipſam quoque inſcriberentur: ac niſi quod in Senatum, ad exercitum, aut conciones venire auſa non eſt, cætera omnia ageret, quaſi Imperium ipſa teneret, & priores Tiberio gereret, quod ipſi eius opera Imperium, quamuis non ſine ſcelere, collatum fuiſſet; ſi ſuſpiciones Taciti de nece Auguſti, Marcelli, Germanici, & Agrippæ iunioris veræ ſunt. Qui ait eam publicæ rei vtilem fuiſſe, quod ea incolumi, erat adhuc perfugium, propter inueteratum Tiberij in matrem obſequiū, cui neque Seianus audebat anteire. Tunc autem velut freno exoluti ambo, in grauiora ſcelera prorupere.

ANNVS MVNDI 4083.

CHRISTI 31. B. VIRGINIS 46.

IOSEPHI CAYPHÆ Pontif. 13.

IVDÆÆ PILATI Præſidis 5.

TIBERII 17. & Imperij Roman. 78.

OLYMP. CCII. A. 2. VRB. CO. 782.

ÆRÆ CHRISTIANÆ 30.

I. Alter annus à Chriſti baptiſmo.

QVoniã ſuperiore anno de diſpoſitione tēporis rerum à Chriſto geſtarum ſatis dictum eſt, ea ſuppoſita, quæ in hunc annum cadunt, pari qua cœpimus breuitate decurramus, expoſitione interpretibus relicta, quam copiosè tradent Baradius, Ianſenius, Maldonatus, aliique numero plurimi, omnique eruditione clariſſimi. Initium anni huius, ſextus videlicet Ianuarij dies, eximio miraculo aquæ in vinum conuerſæ conſecratur, tertio die ex quo Ieſus abiit in Galilæam, vt ait Origenes. Affuit nuptiis mater eius, (nam nutritius iam obiiſſe creditur) & diſcipuli illi pauci, quos adhuc collegerat, Petrus, Andræas, Philippus, Nathanaël, & ſi quis alius: qui viſo miraculo maiora in eū fidei incrementa ceperunt. Inde Chriſtus venit in vrbem Capharnaum cum ſuis: ibique cum eis non multis diebus eſt cōmoratus: nam feſto Paſchatis appropinquante, aſcendit Hieroſolymam, venitque in templum, vnde vendentes & ementes flagello expulit.

Et quæ in eo geſta. tom. 9. in Ioan. — *Ioan. 2. 12.*

II. Sub feſtum Paſchatis. *Ioan. 2. 23.*

Cum Iudæi ſignū peterent, quo probaret, ſe legitima poteſtate inſtructū negotiatores templo, exegiſſe, Chriſtus ſignum eis dare noluit, in præſentia contentus ſuam mortem & reſurrectionem prænunciare. Mox tamen in eodem feſto multa miracula edidit, propter quæ multi crediderunt in eum. In iis fuit Nicodemus, qui venit ad Ieſum nocte, vi miraculorum incitatus: cum quo Dominus de baptiſmo diſputationem inſtituit, deque ſua miſſione in mundum, vt omnis qui in ipſum crederet, haberet vitam æternam. Poſt hæc Ieſus digreſſus Hieroſolymis, venit in alia Iudææ loca, & illic demorabatur cum diſcipulis ſuis, quorum opera baptizabat. Refert tamen Nicephorus ex Euodio Chriſtum manibus ſuis Petrum tantummodo baptizaſſe, ab eo vero fratrem & filios Zebedæi baptizatos; ab his deinceps reliquos Apoſtolos & diſcipulos. Euthymius autem in 3. Ioan. Scribunt, inquit, quidam Apoſtolorum temporibus proximi, quod Chriſtus Petrum ac Virginem matrem baptizauerit, Petrus vero reliquos Apoſtolos. Addit Nazianzenus Ioannem Baptiſtam à Chriſto baptizatum.

c. 3. 3. 16. — *Ibid. v. 22.*

Chriſti baptiſmus variis confertur. An. à Chriſto ipſo. *l. 2. c. 8.*

Orat. 39. ſub fi. vide an. Chriſti 30. n. 41. & 42. in Annal.

Cum autem diſcipuli Ioannis ad eum retuliſſent Chriſtũ baptizare, ea occaſione præclarũ eis de Chriſto teſtimonium dedit. Sub idem tempus Ioannes coniectus eſt in vincula, quo audito Ieſus in Galilæam ſeceſſit. Cum autem tranſiret per Samariam, cum muliere Samaritana collocutus, eam conuertit, multoſque Samaritanos, cum biduum apud eos commoratus eſſet. Id contigit ſub menſem Decembrem, id eſt quatuor menſibus ante meſſem: ex quo ſequitur proximum feſtum de quo agit cap. 5. eſſe Paſcha, vt optimi quique interpretes conſentiunt. Samaria digreſſus, relicta Nazareth abiit in Galilæam, vbi honorificè exceptus eſt à Galilæis, qui viderant quæ fecerat in die feſto Hieroſolymis, Ioan. 4. 45. Venit autem iterum in Cana Galilææ vbi fecit aquam vinum, & occurrit ei Regulus, cuius filium ægrotantem atque animam agentem ſanauit abſens, ex quo factum, vt tota familia in eum crederet.

Iam quod ad Ioannis carcerem attinet, trium Euangeliſtarum autoritate conſtat, veram vinculorum cauſam fuiſſe, dolorem ex impatientia correptionis, ob acceptam, ac detentam fratris Philippi vxorem Herodiadem, quæ Regi tunc erat quaſi vnguis in vlcere; nec deſtitit ab immani in illum odio, quod libido inflammauerat, donec eum curaret occidi, vt ſuo loco dicetur.

Romæ autem, vt ſcribit Dio, Tiberius conſulem deſignauit Seianum, ſed prius Aſinium Gallum virum clariſſimum coniecit in vincula, propter ductam ab eo vxorem ſuam, & vſurpatam de publica re dicendi libertatem. Cum ergo is ad Tiberium veniſſet legatus, conuiuio acceptus, comiterque habitus eſt, literæque ad Senatum ſimul à Tiberio miſſæ, quibus eum accuſabat. Itaque Gallo contigit, vt eodem die Tiberij conuiua eſſet, & à Senatu damnatus ad ſupplicium duceretur. At Tiberius negata Gallo moriendi facultate, vt is diutius ignominia ſimul & metu conflictaretur, in libera cuſtodia vſque ad ſuum in vrbem aduentum haberi iuſſit, vbi eum ad triennium inedia ac ſolitudine miſerè macerauit, ſimili quoque alios afflixit ſupplicio, vt mori volentes ad miſeram vitam trahendam compelleret, quibuſcum redire ſe dicebat in gratiam, cum patiebatur occidi. Plura exempla ſuggerunt Dio, atque Tranquillus, qui addit oſtendi Capreis carnificinæ locum, vnde damnatos Tiberius poſt longa & exquiſita tormenta, præcipitari coram ſe in mare iubebat, excipiente claſſiariorum manu & contis atque remis elidente cadauera, ne cui reſidui ſpiritus quidquam ineſſet.

Interea Seiani ambitio aliis ſuper alios honoribus extollebatur, vt maiore mox ruina abiret in præceps. Pares quippe ei cum Tiberio tribuebantur honores, & pro eis vota coniunctim, & ſacrificia fiebant, thura ad eorum ſtatuas adolebantur, ciues per vtriuſque fortunam iurabant, amborum aureos currus in theatrum inuehebant. Denique decretum eſt vt ad quinquennium Coſſ. conſtituerentur. Cum ipſe ſe pro imperatore, Tiberium pro inſulæ cuſtode gereret. Quæ vbi reſciuit Tiberius, veritus, ne ei recta deferretur Imperium, nihil contra eum palam aggreſſus eſt, in eius quippe manu ſciebat eſſe milites prætorianos, atque adeo Senatum populumque, ſed callidè cum vafro ratus agendum, eum deſignauit conſulem, ſuarumque curarum participem nominauit, Seianumque ſuum vocabat, cum ad S. P. Q. R. ſcriberet. Ea re decepti Romani, omnia in eum ornamenta congerebant, adeo vt nihil præter tribunitiam poteſtatem, & Imperatoris nomen in eo deſiderari videretur. Quæ cum ſe penè manu tenere crederet, ſequenti anno miſerè proſtratus interiit.

ANNVS MVNDI 4084.

IESV CHRISTI 32. B. VIRGINIS 47.

CAYPHÆ Pont. 14. PILATI 6.

TIBERII 18. Imperij Roman. 79.

OLYMP. CCII. A. 3. VRB. CO. 783.

ÆRÆ CHRISTIANÆ 3[illegible]

I. Publica prædicatio Chriſti. c. 4. 13. 17. 23.

CVm ſub exitum anni prædecentis Chriſtus Dominus in Galilæam veniſſet, habitauit in Capharnaum, vt ſcribit Matthæus, & deinceps publicè, conuocatis ad audiendum populis, concionari cœpit, & homines inuitare ad pœnitentiam, denunciata propinquitate regni cœlorum: quod ipſum antea fuerat S. Præcurſoris concionum argumentum. Sed ea vox dudum clamantis in deſerto, aut tacebat in cuſtodia, aut potius foras erumpere prohibebatur. Nec vno tantum in loco cœpit Chriſtus habere conciones. Nam Matthæo teſte, circuibat totam Galilæam docens in Synagogis, & ſanans omnem infirmitatem in populo, & fama de eo per vniuerſam Syriam effuſa eſt. (c. 4. 23. &c. 6. 35.) Sed eodem tempore aſſumpſit ſibi concionum & miraculorum adminiſtros Apoſtolos Petrum, Andræam, Iacobum & Ioannem piſcatores. (Aſſumit iſ. Apoſtolos.) Poſt quorum vocationem, venit cum eis Capharnaum, & ingreſſus in Synagogas docebat eos Sabbatis, cum ſtupore audientium: ibique Dæmonem vltro eum annunciantem iuſſit obmuteſcere, & exire de homine.

II. Multiplex ægrorum curatio. Mar. 1. 29.

Et protinus egreſſi de Synagoga venerunt, vt ait Marcus, in domum Simonis & Andrææ, cum Iacobo & Ioanne, vbi Chriſtus ſocrum Petri, depulſa febri curauit: & mox veſpere facto, cum tranſacto Sabbato totum oppidum ad ianuam congregatum videretur, curauit omnes, indicto etiam dæmonibus ſilentio. Cum autem eam noctem egiſſet in domo Petri, ſurgens valde diluculo, abiit in deſertum locum, ibique orabat: & reuocatus à ſuis, iuit ad proximos vicos, prædicans in Synagogis, & mira faciens in omni Galilæa. (v. 35.) Cumque à multis vndique turbis circunfunderetur, iuſſit ire transfretum, cum Scriba quidam ſe ipſi obtulit, vt eum quaſi diſcipulus ſequeretur. Cui Dominus ſuam paupertatem declarauit, vt ille vitæ religioſæ ſub Chriſto ducendæ difficultatem æſtimaret. (21. & c. 8. Matth. 4. 19. &c.) Alium autem diſcipulum differre volentem ſuum apud Chriſtum famulatum, vltro retinuit.

III.

Itum eſt ergo trans lacum, ſed in curſu excitatur Domino dormiente tempeſtas, quam

exci-

Alia deinceps miracula. *Matth. c. 8. 23.*

excitatus ſedat. Cum autem ventum eſſet transfretum in regionem Geraſenorum liberati ſunt duo obſeſſi à dæmonibus, qui permiſſu Chriſti gregem porcorum in mare præcipitem cederunt. Tum ciues ei occurrentes rogauerunt eum, vt tranſiret ab eorum finibus, ne Syri ad quos porci illi pertinuiſſe creduntur, ciues malè mulctarent, vt fauentes illi, per quem ea clades contigiſſet. Conſcenſa ergo nauicula rediit Capharnaum, ibique paralyticum ſanitati reſtituit, dimiſſis prius peccatis eius; eiuſque facti calumniatores reprehendens, omnes in admirationem conuertit. Poſt ſanatum paralyticum, iuſſumque in ſignum adeptæ ſanitatis ferre lectum ſuum.

IV. Vocatio publicani. *Luc. 5. 29. & ſeqq.*

Digreſſus inde vidit publicanum ſedentem in telonio, & eum vocauit ad ſe: & Scribas & Phariſæos obmurmurantes, quod cum publicanis cibum ſumeret, ſapienter repreſſit. Qui nihilominus de diſcipulis Ioannis quæſtionem propoſuerunt, cur ipſis ieiunantibus, Chriſti diſcipuli non ieiunarent, quibus cum Chriſtus reſponſum daret, Archiſynagogus eum rogauit, vt ad filiam ſuam morti vicinam veniret; ad quam proficiſcens, ſanauit in via mulierem fluxu ſanguinis duodecimum iam annum laborantem, fimbriæ ſuæ contactu. Moxque filiam Archiſynagogi Iairi mortuam reuocauit ad vitam. Tranſeunte autem inde Domino, ſecuti ſunt eum duo cæci clamantes, quos tactis eorum oculis illuminauit: & homini ex infecto dæmone muto, illo eiecto locutionem reſtituit, non ſine blaſphema calumnia Phariſæorum.

Matt 9, 18.

Excitatio puellæ mortuæ.

Idem v. 29. Phariſæi blaſphemant.

V. Alterum paſcha, & quæ deinceps à Chriſto geſta. *Vide Anna. n. 5. & 6.*

Hæc cum trium fere menſium ſpatio confecta eſſet: adueniſſetque dies feſtus Iudæorum, aſcendit Ieſus Hieroſolymam, vt ait Ioannes c 5. Id feſtum fuiſſe Paſcha, plerique omnes conſentiunt, vti iam diximus, ibique ad piſcinam probaticam, hominem 38. iam annos ægrotum ſanitati reſtituit; & poſt diſputationem cum Iudæis occaſione habitam, abiit per ſata die ſabbati; paulo poſt feſtum Paſchatis, & diſcipulos ſpicas vellentes, contra ineptas Iudæorum criminationes defendit. Deinde altera die ſabbati manum aridam ſanauit in Synagoga. Inde inuidia frementes Phariſæi, cum Herodianis conſilium inierunt vt eum perderent. Ieſus autem cum diſcipulis ſuis ſeceſſit ad mare Galilææ, & multæ vndique turbæ ſecutæ ſunt eum; quas docuit è nauicula ne comprimeretur ab eis, quas & ſanauit. Secuta eſt deinceps electio duodecim Apoſtolorum, cum prius in oratione pernoctaſſet. Secutus eſt ſermo Domini in monte Galilææ omnem penè Euangelicam doctrinam continens, quam breui paraphraſi explicatam, Lector in Annalibus reperiet.

Luce. 6. 1.

Mar. 3. 6 & ſeqq.

Sermo Domini in monte. *Matth. 5. n. 8 9. 10. & ſeqq. & ſchol. 1.*

VI. Et in regione campeſtri.

Cum autem Dominus poſt copioſum ſermonem ex monte deſcendiſſet, etiam turbas docuit in loco campeſtri: pleraque repetens eorum quæ in monte dixerat; & ingreſſus Capharnaum, puero Centurionis reſtituit ſanitatem: ſed in via leproſum ſanauit. Mox excitatus eſt à mortuis adoleſcens filius viduæ. Hæc miracula cum nunciata eſſent Ioanni à diſcipulis ſuis, duos eorum miſit ad Ieſum, vt ſe ad illum, tanquam ad verum Meſſiam aggregarent, quaſi præſentiens non diu ſe in viuis futurum. Addit continuo Lucas idem conuerſionem mulieris peccatricis, in domo Simonis Phariſæi, quam fuiſſe Mariam Magdalenam ſororem Marthæ & Lazari, communis eſt ſententia. Offertur deinde Chriſto dæmoniacus cæcus & mutus, quem ipſe tribus ſimul affecit beneficiis. Nec tamen, in tam laudabili glorioſoque facinore, vitauit blaſphemas Phariſæorum calumnias, quas & ſapienter confutauit, & ſignum petentibus, ſignum dedit Ionæ prophetæ: eoſque à Niniuitis in iudicio condamnatum iri profeſſus eſt. Quæ cum diceret mulier de turba extulit vocem in eius, ſanctiſſimæque matris ipſius commendationem.

Matth. 8. Mar. 1. Luc. 7. 11. 12.

Excitatio mortui Adoleſcentis. *c. 7. 36.*

Conuerſio Magdalenæ. *Matth. 12.*

VII. Aliæ res anni huius. *Matt. 13.*

Superuenit his B. Virgo cum cognatis: quæ cauſa fuit, vt carnali affinitati ſpiritalem anteferret. Secuta eſt eodem die concio habita ſecus mare, ad concurrentem omnibus ex locis multitudinem, in qua propoſuit parabolam ſeminantis, quam & poſtea diſcipulis expoſuit, Adiecit & parabolam zizaniæ, ſeminis creſcentis, grani ſinapis, & fermenti. Item theſauri abſconditi in agro, margaritæ, & ſagenæ miſſæ in mare. Cumque haſce parabolas enarraſſet, venit in patriam ſuam Nazareth, vbi perpauca edidit miracula, propter ipſorum incredulitatem. Quin etiam, vt narrat Lucas, eiecerunt eum ciues ſui extra ciuitatem, & voluerunt eum de monte præcipitem agere. Paulo poſt Chriſtus Dominus conuocatis diſcipulis ſuis, miſit eos prædicandum Iudæis, tribuens illis gratiam & poteſtatem miraculorum, ſimulque eos egregiis præceptis inſtruens, quæ tres Euangeliſtæ tradiderunt.

c. 4. 29.

Matth. 10. Marc. 6.

VIII. Cædes Ioã. Baptiſtæ. *Luc 9 Matt 14 3. Marci. 6. 17. & 29.*

Interea vero dum Chriſtus in Galilæa conciones habet, & diſcipuli miſſi in vineam Domini fructus colligunt, Herodes Antipas tetrarcha Galilææ in conuiuio iuſſit interfici Ioannem Baptiſtam, non tam pertæſus reprehenſionis, quam ſtulta promiſſione, & iureiurando compulſus. Eo mortuo, & à diſcipulis ſepulto, cum fama miraculorum Chriſti Domini perueniſſet ad Herodem, exiſtimauit ea miracula fieri à Ioanne à mortuis excitato. Interea redierunt ſub Paſcha diſcipuli à miſſione ſua, quem nos reditum & quæ inde ſecuta ſunt proximo anno referemus.

Apparatus ad Seiani cædem. *Tacit. 6. Ann.*

Romana porro hiſtoria nihil habet hoc anno illuſtrius morte Seiani, conſulis & collegæ Imperatoris, quæ in 15. Cal. Nouembris incidit, eodem die, quo biennio poſt mortua eſt Agrippina. Cum ergo Tiberius Seianum æmulum ſuum euertere, ac perdere ſtatuiſſet, tam variè de ſe, deque ipſo ſubinde Romã ſcribebat & de amicis eius ſtatuebat, vt omnes animis incerti fluctuarẽt. Percuſſit etiam Seianũ, quod cum Tiberius C. Caligulæ ſacerdotium addita laude contuliſſet, ac non nihil præ ſe tuliſſet, velle ſe eum habere Imperij ſucceſſorem, ea re populum magna lætitia vidiſſet affectum: quem tamen rebus ſuis valde affectum crediderat. Itaque doluit quod non eſſet conatus aliquid in Conſulatu, quẽ iam abdicarat, ſicut & Tiberius quod erat tum tẽporis ſummis viris frequentiſſimũ. eiſque Regulum & Trionem, ait ſuffectos Tacitus. Interim perrexit Tiberius alia exhibere indicia minus beneuole in Seianum voluntatis, quibus factum eſt, vt iam multi ab eo ſe ſubtraherent, palamque hominem deſererent.

Hæc vbi cognouit Tiberius, ſumpſit animos, ratus ſibi Senatum populumque in Seianum auxilio futurum; vtque magis hominem improuiſum opprimeret, rumore prius ſparſo, quaſi tribunitiam ei poteſtatem eſſet collaturus, eum per literas apud Senatum accuſauit, eaſque Sertorio Macroni perferendas dedit, quem iam occultè prætoriis cohortibus præfecerat, & quæ agenda erant docuerat. Is noctù Romam venit, & mandatis cum Regulo Conſule, & Gracillo nocturnorum vigilum præfecto communicatis, milites Prætorianos ablegat in caſtra, Senatum in Apollinis templum indicit, triſtem Seianum conſolatur, dicens ferre ſe illi Tribunitiam poteſtatem. Tum literas conſulibus exhibet, quæ publicè recitantur, in quarum fine duos Senatores Seiani familiares plectendos, ipſum habendū in cuſtodia lectum eſt. Tum demum omnibus ſtupore affectis, Regulus Conſul protenta manu, *Seiani*, inquit, *ades huc*, idque iterum ac tertio inclamauit, ille deiecto animo tantum rogauit, an ipſe vocaretur. Demum cum ſurgeret, Præfectus vigilum, Prætores ac Tribuni plebis eum circunſteterunt, iniectiſque vinculis traxerunt in carcerem.

Perlecta tandem epiſtola, vno omnes ore in Senatu Seianum clamore ac maledictis inceſſere, milites tegmine capitis detracto, verberabant miſero caput, cui paulo ante genua pauidi flexerant; populus multo clamore exprobrabat ei cædes perpetratas, & ſpes illius inanes irridebat: neque ſe intra verba conuiciaque continuit, omnes enim ſtatuas eius deiecit, confregit, raptauit, quorum ipſe dum traherent in carcerem, ſpectator fuit, dum Tiberius interea incredibili ſolicitudine de huius negotij euentu percellebatur, adeo vt fugam paratis nauibus ad qualcunque regiones meditaretur. Eodem die prope carcerem in æde Concordiæ conuenit Senatus, qui cum hunc populi ſenſum videret, neque Prætorianos quidquam in eius gratiam mouere, eum morte damnarunt: intelligebant enim id gratum eſſe Tiberio, qui tumultum veritus non eſſet auſus id mandare. Itaque capite mulctatus, in Gemonias proiectus eſt, totoque triduo ludibrio habitus, proiectus eſt in Tiberim, Liberi quoque eius ex Senatus Conſulto necati: filia quoque quam pactus erat Claudij filio, indigniſſima prius affecta contumelia, in carcere ſtrangulata eſt. Quod non de vna tantū tradit Sueton. Eiuſdem autem Seiani vxor Apicata dudum repudiata, cum Tiberio totam de Druſi morte, artibus Seiani & Liuillæ tragœdiam pateſeciſſet, vita ſeipſam priuauit. Habes hic Lector luculentum exemplum inconſtantiæ & vanitatis rerum humanarum.

(∴)

ANNVS MVNDI 4085.

CHRISTI 33. BEATÆ VIRGINIS 48.

IOSEPHI CAYPHÆ Pont. 15.

IVDÆÆ PILATO. Præſide 7.

TIBERII 19. & Imperij Roman. 80.

OLYM. CCII. A. 4. VR. CO. 784.

ÆRÆ CHRISTIANÆ 32.

I. Res à Chriſto hoc anno geſtæ. *Marc. 6. Ioan. 6. 4.*

ANni huius initio reuerſi ſunt Apoſtoli ad Ieſum, & renunciauerunt ei omnia, quæ egerant & docuerant: qui iuſſit eos ſeorſum venire ſecum in deſertum locum, ad nonnullam quietem. Quod cum turbæ cognouiſſent, ſecutæ ſunt eum trans mare Galilææ imminente paſchate, ibique ex quinque panibus & duobus piſcibus refecit quinque millia hominum. Facto veſpere iuſſit Dominus diſcipulos conſcenſa nauicula iterum traiicere lacum: cùm coorta tempeſtate, & viſo Domino ambulante ſuper aquas, turbati ſunt, Petrus imitatus præceptorem periclitatus eſt, & Chriſto in nauiculam ingreſſo ceſſauit ventus, & venerunt in terram Genezareth, vbi multos infirmos contactu ſuæ fimbriæ curauit. Poſtridie venerunt turbæ ad Ieſum traiecto mari Tiberiadis, quo Dominus de Incarnatione ſua, & myſteria Euchariſtiæ, quod proximo anno erat inſtituturus diſſeruit, cum ſcandalo multorum diſcipulorum, qui magiſtrum deſeruere, duodecim nihilominus Apoſtolis cum Chriſto perſeuerantibus. Denunciat myſterium Euchariſtiæ.

II. Varia deinceps geſta ex Euāgeliis. *c. 7. 1. 24. c. 15. 21.*

Poſt hæc perambulabat Ieſus Galilæam, cum ad eum Hieroſolymis venerunt Scribæ & Phariſæi diſcipulos accuſantes, quod illotis manibus manducarent; quos ipſe viciſſim reprehendendos oſtendit. His Marcus & Matthæus ſubtexunt profectionem Chriſti in fines Tyri & Synodis, vbi filiam Chananææ à Dæmone liberauit. Inde regreſſus ad mare Galilææ, ſurdum fecit audire, & mutum loqui. In montem deinde aſcendens, ſequentibus eum turbis, nec habentibus quod manducarent, iterata panum multiplicatione, quatuor millia ſeptem panibus ſaturauit. Dimiſſa turba, vt ait Matthæus, aſcendit in nauiculam, & traiecto lacu, venit in fines Maggedam trans Iordanem, vbi Phariſæi & Sadducæi ſignum de cœlo ab eo petunt, quibus dat ſignum Ionæ prophetæ, & iis relictis redit cis mare cum diſcipulis, quos monet cauere à fermento Phariſæorum. Inde venitur Bethſaida, vbi illuminatur cæcus. In itinere autem circa Cæſaream Petrus edit celebrem illam confeſſionem, ob quam promiſit illi Dominus ſe eum facturum petram Eccleſiæ ſuæ, & claues regni cælorum ipſi traditurum Deincepſque egit cum diſcipulis ſuis de paſſione ſua, & cruce omnibus tollenda. *Marc. 8. ca. 15. ſ.* *Marc. 8. 11.* Confeſſio Petri. *Matth. 18. 21.*

III. Transfiguratio Chriſti.

Poſt ſex autem dies, aſſumpſit Ieſus tres ex diſcipulis ſuis, & transfiguratus eſt coram eis in monte Thabor. Vbi ſermo eſt Chriſtum inter,

Moyſem & Eliam de exceſſu, quem completurus erat Hieroſolymis. Cumque inde, mandato diſcipulis ſilentio, deſcendiſſet, lunaticum quẽdam ſiue dæmoniacum curauit, moxque iterum mortem ſuam ac reſurrectionem prædixit. Eo enim frequentiùs aſſumebatur hic ſermo, quo propiùs accedebat tempus Dominicæ paſſionis, vt diſcipuli, cum in rem ventum eſſet, minùs turbarẽtur. Et ingreſſus cum diſcipulis Capharnaum, ſolui iuſſit tributum pro ſe & pro Petro. Quæ cauſa diſcipulis fuit, vt cum iam in via diſputaſſent, quis eorum maior eſſet, domi magiſtrum adirent, & quærerent quis maior eſſet in regno cælorum; quos Dominus de amanda humilitate ſtudioſius erudiuit, & de puſillorum ſcandalo vitando, addens etiam ſermonem de correctione fraterna, & parabolam de ſeruo debitore decem millium talent. à quo Dominus, propter inhumanitatem in conſeruum, dimiſſum ſemel debitum repetiit.

Matth. 17. Prædicit crebro mortem ſuam. Diſcipulorum de primatu diſceptatio. *Marci 9. Matth. 18.*

IV. Feſtum Tabernaculorum. *Luc. 9.* *Ioan. 7.* Chriſti cũ Phariſæis altercatio. *Ioan. 8.*

Poſt hæc, ſub feſtum Tabernaculorum, Chriſtus relicta Galilæa rediit in Iudæam. Cum autem per Samariam tranſiret, noluerunt eum recipere Samaritani eò quod iret in Ieruſalem. In itinere autem 10. leproſos mundauit, in quibus vnus tantum Samaritanus reuerſus eſt, gratias acturus medico ſuo. Sub medium dierum feſtorum venit Ieſus in templum, vbi coram populo & Phariſæis diſſeruit de doctrina ſua. Sermonis exitus fuit, vt plerique inter ſe altercarentur, Nicodemo partes Chriſti propugnante. Cumque reuerſi eſſent vnuſquiſque in domum ſuam, Ieſus perrexit in montem Oliueti, & diluculo iterum venit in templum, quò Scribæ & Phariſæi adducunt mulierem deprehenſam in adulterio, qua miſericorditer liberata ab eorum manibus, iterum docere cœpit in templo; Phariſæis rurſus contra ipſum altercantibus: & poſtremò lapidare volentibus. Cum Ieſus exiuit de templo, & præteriens vidit hominem cæcum à natiuitate, & luto illitum illuminauit. Eum animosè pro Chriſto diſputantem, Phariſæi à templo eiecerunt.

Ioan. 9.

V. Feſtum Encæniorũ ante 139. annos inſtitutum. *v. 22.* Miſſio 72. diſcipulorum. *Ianſen. c. 86. conc. Luc. 10. 1.*

Inde ſecuta eſt altera cum Phariſæis diſputatio, quæ habetur Ioan. 10. vbi pleraque de bono paſtore diſſeruit, moxque tranſit Euangeliſta ad feſtum Encæniorum, quod nono menſe agebatur. Sed eam celebritatem anteceſſit deſignatio, & miſſio 72. diſcipulorum, quos præceptis inſtruxit, data poteſtate prædicandi, & curandi infirmos: ſimul etiam quibuſdam ciuitatibus impœnitentiam exprobrat, & incredulitatem. Quantum vero temporis in hac miſſione poſuerint non conſtat; certe Lucas eodem c. 10. v. 17. eorum reditum recenſet: moxque Patrem laudat Chriſtus, quod fidei myſteria paruulis aperuerit. Quo tempore adiit eum quidam legiſperitus, quem docuit, allata parabola eius qui inciderat in latrones, miſericordiam aduerſus proximos. Subdit idem Lucas Chriſtum in Iudæa iter habentem hoſpitio acceptum à Martha ſorore Mariæ & Lazari, moxque rogatum à diſcipulis, docuiſſe eos orare, & orandi perſeuerantiam inculcaſſe 1. Phariſæos obiurgaſſe, damnaſſeque præpoſteram eorum mundiciam.

c. 10. 15. Luc. v. 38. *c. 11. 1. 2.*

VI. Phariſæorum hypocriſis. *c. 12. 1. & c.*

Subdit idem Lucas c. 12. monitionem factam diſcipulis de vitanda Phariſæorum hypocriſi, & conſtantia habenda aduerſus mortis timorem, & paupertatis: addito etiam officio fidelis ſerui aduerſus abſentem Dominum. Occaſione autem Galilæorum à Pilato occiſorum, docet agendam omnibus pœnitentiam, nec patientia Domini abutendum, ſub parabola fici; cui ſubditur obiurgatio Phariſæorum murmurantium quod Chriſtus die ſabbati, mulierem iam 18. annis inclinatam erexiſſet. Inde amplitudinem regni cœlorum ita declarat, vt nihilominus anguſtam eſſe dicat portam, quæ ad illud aditum præbeat: præter opinionem hominum, multos expulſum iri qui videbantur admittendi, & multos admiſſum iri, & recubituros in ſinu Abrahæ, qui videbantur expellendi, ſignificans reprobationem Iudæorum, & vocationem Gentium. Occaſione vero monitionis ſibi factæ de Herodis inſidiis, prædicit ſe occiſum in Hieroſolymis, ſuper cuius deſolatione lamentatur.

Ioſeph. l. 18. c. 5. *v. 18.* *v. 31.*

VII Eorundem auaritia.

Cap. 14. ſanat hydropicum ſabbato, cum confuſione Iudæorum, qui ei ſtruebant calumniam, & Phariſæum, à quo fuerat inuitatus, docet miſericordiam in pauperes: addita parabola eius qui parauerat cœnam, & excuſantibus ſe qui fuerant inuitati, repleuit domum ſuam pauperibus, debilibus, cæcis & claudis: iis autem qui ipſum ſequi vellet, omnibus rebus renunciandũ eſſe pronunciat. Quæ dum à Chriſto docentur, ſuperuenit feſtum Encæniorum, quod cadebat in 15. menſis noni, & octo diebus agitabatur, cum circumſteterunt Ieſum Iudæis, volentes, vt palam profiteretur ſe eſſe Chriſtum, quibus cum verè ac ſapienter reſpondiſſet, ſuſtulerunt lapides, vt eum quaſi blaſphemum obruerent. Sed ipſe exiuit de manibus eorum: & venit trans Iordanem, vbi dudum Ioannes baptizarat, vbi turbas confluentes docuit & curauit. In his erant publicani & peccatores, de quibus cum Scribæ & Phariſæi de more murmurarent, repreſſit eos Dominus tribus parabolis, de oue, drachma, & filio prodigo perditis, quibus oſtenditur quantam Deus curam peccatorum gerat.

Ioan. 10. 1. Matth. 4. 5. Iudæi Chriſtum vrgent vt ſe Meſſiam profiteretur. *c. 14. 24. Ioan.* *Luc. 15.* Recipit publicanos & peccatores.

VIII. Chriſtus diſſerit contra Phariſæorum auaritiam.

Iis cum Dominus æmulorum ſuorum ſuperbiam & inuidiam contudiſſet, altera parabola de villico iniquitatis, eorum auaritiam arguit. Secuta eſt mox diſputatio cum Phariſæis de indiſſolubilitate matrimonij & cum diſcipulis de continentia. Sed cum Phariſæi auari Chriſtum de facienda eleemoſyna, ſub parabola villici iniquitatis diſputantem irriderent, addidit hiſtoriam de diuite Epulone; ob inhumanitatem in Lazarum mendicum inferni ſuppliciis addicto. Pauca quæ ſuperſunt de Chriſti geſtis, vſque ad ſuſcitationem Lazari, quæ ſub feſtum Paſchatis contigit, in ſequentem annum probabiliter reſeruabimus.

Luc. 16. 14. Diuitis Epulonis hiſtoria.

IX. Conſ. anni huius, & clades amicorum Seiani.

Geſſit hoc anno Conſulatum Domitius Ænobarbus toto anno, in cuius priore parte collegam habuit Vitellium, cui demortuo ſuffectus eſt Camillus Scribonianus, quo anno multa ſtrages edita eſt amicorum Seiani. In iis tamen Varronis inſignis vel conſtantia vel felicitas fuit, Cum enim de amicitia cum Seiano accuſaretur, ſe eum, exemplo Tiberij, impenſe coluiſſe profeſſus eſt. Qui ſi rectè fecit, inquit; eius amicitia vtens, ne ego quidam peccaui, cum æquum ſit nos amare, quos ille amore ſuo & honoribus dignos duxerit. Sin Imperator ipſe, qui omnia explorata habet, deceptus fuit, quid mirum me vnà quoque in errorem tractum eſſe: Ergo abſolutus eſt Senatorum ſuffragiis, & accuſatores,

Varronis felix conſtantia.

approbante Tiberio, pœna mulctati: vſque adeo anceps erat, & inconſtans hominis ingenium.

ANNVS MVNDI 4086.

Septimæ Ætatis, & IESV CHRISTI 34. B. VIRGINIS 49. TIBERII 20. Imp. Romani 81. PHILIPPI TETRARCHÆ 33. & vlt. CAYPHÆ Pont. 16. Præſide Syriæ POMP. FLACCO 12. Iudææ PILATO 8. OLYMP. CCIII. 1. V. C. 785. COSS. SVLPITIO GALBA & CORNELIO SYLLA. Annus IVLIANVS 78. AVGVSTORVM 62. ACT. VIC. 64.

ÆRÆ CHRISTIANÆ 33.

Poſtremus hic annus Ieſu Chriſti Redemptoris noſtri, in carne viſibili atque mortali commorantis in terris, vt finem labori noſtro imponet, ita præcedentes quoque annos Deo fauente firmabit. Cum ergo diligenter probatum fuerit ex D. Lucæ teſtimonio, & grauiſſimorum autorum interpretatione, Chriſtum Dominum ineunte trigeſimo vitæ ſuæ anno, à Ioanne baptizatum: indeque natalis eius annus in 42. Auguſti, & V. C. 751. euidenti ſupputatione relatus ſit. Deinde vero poſt vnum, à recepto baptiſmo, annum, aquam in vinum in nuptiis conuerterit, vt ibidem probatum eſt, ſecutáque ſint tria Paſchata, quæ à Ioanne Euangeliſta c. 5. 6. & 12 memorantur, & rebus geſtis quas enarrant Euangeliſtæ diſtincta ſunt, neceſſe eſt anni huius initium, eſſe principium trigeſimi quarti vitæ Domini noſtri: in cuius annum primum exordium ſeptimæ ætatis coniecimus.

Iam quod ad reliquas Indicis noſtri partes attinet, in quo 49. Virginis annum ponimus, nec vocamus vltimum, quippe nobis inexploratum quique extra ſtadium Annalium noſtrorum excurrit, intelligendum eſt eum denominari à Cal. Ianuarij, ſicut & reliquos ferè. Itaq; cum reuera B. Virgo 8. Septembris nata ſit, & ab eo die anni eius incipiant numerari, conſequens etiam eſt Chriſtum mortuum cum illa vitæ annum 48. ageret, neque illum adhuc abſoluiſſet. Et cum Imperium Romanum à pugna Pharſalica, quæ incidit in æſtatem inchoëtur, eius tantum annus 80. agebatur cum Chriſtus eſt mortuus. Eodem in modo Tiberii annus agebatur 19. quippe 20. ab Auguſto incipiebat, quando mortuus eſt Auguſtus. Qui autem affirmant, Chriſtum 18. Tiberij mortuum, cum inueniantur 18. cum dimidio, dicendum eſt eos annos integros duntaxat numerare voluiſſe, fragmenta neglexiſſe, quod ipſa quoque Script. non raro fecit.

Hoc quoque anno ponimus Philippi Tetrarchæ mortem: eam enim Ioſephus refert ad viceſimum Tiberiis principatus annum, ſed idem hallucinatur, cum eum 17. annis ſuo Tetrarchiæ præfuiſſe ait. Ab anno enim V. C. 753. quo regnum Herodis ab Auguſto diuiſum eſt, anni tantum tres & 30. numerantur. Fuit etiam hic annus Flacco Syriæ Præſidi poſtremus. Tacitus enim ſub finem huius eum defunctum tradit, ſicut & Ælium Lamiam, quem Tiberius diu ſpe illius præfecturæ, lactauerat. Iſtius ſpei, & illius officio ſucceſſit proximo anno L. Vitellius Nepos, quo & Conſul fuit.

IV. Ratio Olympiadũ ad Chriſti mortem.

Olympias quoque CCII. eiuſque annus quartus accipiendus eſt, mortuus enim erat Chriſtus menſibus aliquot ante initium centeſimæ tertiæ; ſed nos eas denominamus, quaſi à Ianuario inciperent. Illum porro annum Phlegon diſertis verbis Chriſti paſſioni attribuit, hoc ipſo quod ait in illum annum mirabilem ſolis eclipſim contigiſſe. Mirabilem, inquam, ac præter naturæ ordinem; quippe in plenilunio vt ex Areopagita Dionyſio, & Origene proditum eſt. Verba Phlegontis habentur apud Euſebium. *Scribit*, inquit, *ſuperbis & Phlegon, qui Olympiadum egregius ſupputator eſt, in 13. libro ita dicens. Quarto autem anno 202. Olympiadis magna & excellens inter omnes, quæ ante eam acciderant defectio ſolis eſt facta. Dies hora ſexta ita in tenebroſam noctem verſus, vt ſtellæ in cælo viſæ ſint, terræque motus in Bithyniæ Nicenæ vrbis multas ædes ſubuerterit.* Hæc ille. Et hæc de anno hoc loco pro inſtituta breuitate ſatis.

Epiſt. ad Polycarp. tract. 31. in Matth. in chron. Phlegon.

V. Menſis & dies mortis Chriſti.

Quod ad menſem & diem attinet, communiſſima eſt, fuitque omnium Chriſtianorum ab initio Eccleſiæ ſeculis omnibus repetita, confirmataque ſententia, Chriſtum Dominum menſe Martio crucifixum, in eumque Niſan, primum Hebræorum menſem incidiſſe, cuius 14. luna exeunte, ad veſperam Chriſtus agnum paſchalem comedit, qui tum fuit Martij 24. Decima quinta qui fuit primus azymorum dies, & Martij 25. fuit actus in crucem 20. autem 7. reſurrexit. Ita ſentit Eccleſia Romana in ſuo martyrologio, quæ mortem latronis cum Chriſto crucifixi coniicit in 25. Martij, quem minimè dubium eſt eodem die fuiſſe mortuum. Quominus mirum eſt Tertullianum, Auguſt. Hieron. Bedam, aliſque permultos tam antiquos quam recentiores, quos in Annalibus retulimus, in eandem ſententiam conſpiraſſe. De feria 6. audi Venerabilem Bedam. *Nam quod Dominus*, inquit, *decima quinta luna, feria 6. crucem aſcenderit, & vna ſabbatorum, id eſt dies Dominica reſurrexit à mortuis nulli licet dubitare Catholico, ne legi pariter & euangelio videatur incredulus.* Sic ipſe. Eadem feria 6. dicitur à Ioanne modo paraſceue, modo paraſceue Paſchæ, non quod Paſcha haberet paraſceuem, id enim erat proprium ſabbati, ſed quod ea incurreret in feſta Paſchalia, non autem quod antecederet.

l. de rat. temp. c. 45. Paraſceue. *c. 9. 19. 31. 42.*

VI. Res euangelicæ anni huius.

Iam quod ad res euangelicas anni huius attinet. Lucæ 17. quædam miſcellanea narrantur, quæ cum ab aliis Euangeliſtis alia occaſione narrata ſint, videntur ſæpius à Domino dicta, qualia ſunt, Erunt nouiſſimi primi, & primi nouiſſimi, Qui ſe humiliat exaltabitur, &c. Eodemque modo quæ ſunt de vitando ſcandalo, de correctione fraterna, de efficacitate fidei, de agnoſcenda propria inutilitate, de perſeuerantia orationis, & humilitate in ea adhibenda, quæ duabus parabolis ponuntur ob oculos: altera de iniquo iudice & vidua; altera de Publicano & Phariſæo orantibus in templo; quæ Lucæ 18. referuntur. Quibus ſubiicitur interrogatio illius, qui à Chriſto petebat, quid ſibi faciendum eſſet, ad vitam æternam obtinendam: cui cum præcepta Domini, deinde conſilia ſua Dominus propoſuiſſet, illéque triſtis abiiſſet, data eſt occaſio tum Chriſto docendi quam difficulter diuites

ſaluarentur; tum Petro interroganti, quo præmio diſcipuli eiuscuncta reliquiſſent, reſpōdens Dominus promiſit centuplum, & vitam æternam: quæ habentur quoque Marci 10. & Matt. 19. vbi ſubditur parabola de patre familias, diuerſis horis conducente operarios in vineam ſuam.

VII. Suſcitatio Lazari. *Ioan. c. 10. & 11.*

Dum autem Ieſus moraretur trans Iordanem vbi Ioannes baptizarat, & quò à feſto Encæniorum fuerat profectus, Maria & Martha ſorores Lazari illuc miſerunt, qui nunciarent morbum fratris ſui. Ille autem qui non ſanare ægrū, ſed quatriduanum excitare cupiebat à mortuis, diſtulit biduum profectionem, eoque peruenit cum diſcipulis, cum quartum iam diem eſſet mortuus, quem nihilominus eodem imperio poteſtati mortis eripuit, quo demones ipſos, peccati & mortis autores, è corporibus animiſque pellebat. Eo tam inſigni miraculo multi ex Iudæis crediderunt in Ieſum: quidam autem ex ipſis abierunt ad Phariſæos, & retulerunt tam miraculum, quam multitudinem eorum, qui eo perſuaſi ſe illi adiunxerant. Qua re moti Pontifices & Phariſei collegerunt concilium, in quo de ſententia Cayphæ decretum eſt Chriſtum occidendum eſſe; imò & edictum, vt ſi quis ſciret vbi eſſet, indicaret ipſis, vt apprehenderent eum. At Ieſus ad modicum ſeceſſit in ciuitatem, quæ dicitur Ephrem, ibique aliquandiu moratus eſt cum diſcipulis ſuis. *Ioan. 11. 54*

VIII. Aſcendit Hieroſolymam, & quæ in itinere contigerint.

Appetente autem tempore à Patre præfinito cruento filij ſacrificio, ſe dat in viam cum diſcipulis Hieroſolymam verſus, eiſque ſecreto enunciat, quæ ſibi mala imminebant, quāuis præ ſtupore, non intelligentibus quæ dicebantur. Cum mater filiorum Zebedæi acceſſit ad eum, poſtulans primas ſedes in regno Chriſti pro filiis ſuis: quos ille vice verſa docuit ſectari humilitatem exemplo magiſtri ſui, inepta ambitione repudiata. In ipſo autem itinere ante ingreſſum Iericho cæcum illuminauit, in ipſo vero oppido conuertit Zachæum publicanum. *Luc. 18.* Et in progreſſu cum iam eſſet prope Ieruſalem, & Apoſtoli quam primum regnum Dei, quod ipſi temporale ſuſpicabantur, manifeſtatum iri crederent, narrauit eis parabolam de homine nobili, abeunte in regionem longinquam, ad accipiendum ſibi regnum, & interim dante ſeruis ſuis talenta ad negotiandum. Eodem tempore digreſſis à Iericho, duo cæci occurrerunt, qui, ſicut & prior ille, voti compotes facti ſunt.

IX. Quæ Bethaniæ geſta die ſabbati. *Ioan. 11. Vide Ann. m. 19. & 20.*

Denique peruentum eſt in Bethaniam, vt mox inde digreſſus, cum triumpho intraret Hieroſolymam. Eo porro peruenit feria ſexta ad veſperam, ibique toto die ſabbati permanſit, qui tum incidit in diem 19. Martij, vbi ei cœna data eſt, in domo Simonis quondam leproſi, & Lazarus vnus erat è diſcumbentibus, Martha miniſtrabat, Maria Chriſti pedes vngebat, cuius charitatem Chriſtus contra Iudam obloquentem defendit. Confluxerunt eò multi, vt Ieſum viderent, & Lazarum nuper à mortuis excitatum; quem ideo principes ſacerdotum inuidia furentes occidere cogitarunt. Poſtridie ſabbati, qui fuit Dominicus dies, idemque Martij 20 venit Ieſus Hieroſolymam inſidens aſinæ: cui cum ramis & canticis occurrit turba pluri- *Quæ die dominico.* ma; ad quorum lætitiam Dominus, præuiſam ciuitatis ruinam paterno affectu defleuit, vt ſolent patres filiis in phreneſi concinentibus. Ingrediente Hieroſolymam commota eſt vniuerſa ciuitas, gratulans Ieſu prophetæ à Nazareth. Phariſæis interim frementibus, & dicentibus. *Videtis quia nihil proficimus? ecce mundus totus poſt eum abiit.* *Ioan. 12. 19.*

X. In templo.

Inde ingreſſus in templum, cæcos & claudos ibi ſanauit: & ſcribas indignantes de puerorum cantu repulit: & quibuſdam Ethnicis Chriſtum videre cupientibus, Chriſtus imminentem mortem ſuam, & fructum ex ea, in ſalutem omnium mortalium, oriturum prædicit, quando & vox de cœlo ad eum delata eſt, ad confirmandam prædictionem. Cūmque nemo auderet Ieſum hoſpitio recipere, facta veſpera rediit cum ſuis in Bethaniam. Poſtridie, feria ſecunda, Martij 21. reuertens è Bethania in ciuitatem eſurijt, & ficum orbam fructibus areſecit; *Quæ feria ſecunda geſta.* & ingreſſus in templum ex eo ementes & vendentes eiecit, exprobrans eis quod domum Domini facerent ſpeluncam latronum. Veſpere facto egrediebatur de ciuitate, ait Marcus, nimirum in Bethaniam, aut potius in montem Oliueti, vt Lucas ca. 21. extremo teſtatur. Subdit *c. 11. 19.* autem de ſequenti die. *Et mane*, feria nimirum tertia Martij 22. *viderunt ficum aridam factam à radicibus.* Quod cum Petrus miraretur, audiuit à Domino, quanta vis eſſet fidei & orationis. *Quę tertia.* Inde venit in templum, vbi circunſteterunt eū ſcribæ & ſeniores, quærentes qua poteſtate hæc faceret; eiiceret ſcilicet mercatores de tēplo, & ſibi permitteret acclamari, Oſanna filio Dauid &c.

XI. Aliquot Chriſti parabolæ.

Sed Dominus viciſſim altera interrogatione de Ioannis baptiſmate os illis obſtruxit. Addidit etiam parabolam hominis, qui habebat duos filios, quorum alter verbo inobediens fuit, alter facto. Et rurſum alteram patris-familias, qui vineam ſuam locauit agricolis homicidis: qua cum ſe perſtringi ſentirent, voluerunt in eum manus mittere, ſed populi metu abſtinuerunt. Tertiam etiam adiecit de rege, qui fecit nuptias filio ſuo, ad quas inuitati venire noluerunt, & inſuper ſeruos regios contumeliis affecerunt; nec impunè; eos enim Rex miſſis exercitibus perdidit, & ciuitatem eorum ſuccendit. *Reprobatio Iudæorum.* Cum autem mox conuocari iuſſiſſet omnes obuios, vnus carens veſte nuptiali ſupplicio affectus eſt. Quibus omnibus reprobatio Iudæorum & vocatio gentium obſcurè ſignificabatur. At illi non ſolum emendati non ſunt, ſed etiam ſtudio perdendi doctorem ſuum, rogant eius ſententiam de tributo Cæſari perſoluendo: ſed eos diuina ſapientia confuſos reddidit, ſicut & Sadducæos, ſuper muliere ſeptem virorum vxore, ſic vt eum vltra non auderent interrogare.

XII. Sadducæis & Phariſæis ſilentium imponit.

At Phariſæi æmuli Sadducæorum, cum de magno legis mandato tentantes interrogarunt, qui & ipſi dicere coacti ſunt, *bene magiſter in veritate dixiſti.* Sed eos vice verſa interrogauit Dominus cuius filius eſſet Chriſtus: Cui quæſtioni, cum ignari diuinæ incarnationis, ſatisfacere nequiuiſſent, nemo deinceps auſus eſt eum interrogare. Cum autem eorum correctio deſperata videretur, turbas diſcipuloſque ſuos monuit de prauis ipſorum moribus, ne eorū exemplo deprauarentur; præcipiens tamen, vt eorū doctrinam & præcepta ſeruarent. In eos autem tam ſeuera obiurgatione inuehitur, vt octies *Eoſque ſeuerè obiurgat.*

eius maledictionem interminetur: addita nihilominus paterna commiſeratione in Hieroſolymitas, in quos vindicta cæſorum Prophetarum impendebat. Tum laudata oblatione paupérculæ viduæ, egreſſus eſt de templo: cuius cum ſtructuræ magnificentiam diſcipuli magiſtro demonſtrarent, ab eo tam templi quam vrbis luctuoſam euerſionem didicerunt: quibus conſequenter res aduerſas iuſtorum vſque ad finem mundi ſubnectit.

XIII. Monet de nouiſſimis temporibus.

Nominatim quæ ſunt de Antichriſto, & ſignis imminentis Iudicij, & ſecundi Aduentus filij hominis, docens quomodo nos ad eius aduentum præparare debeamus, allata de decem virginibus parabola, & altera de diſtributis talentis, de quibus rationem exacturus ſit Dominus, rediens ad ſeruos ſuos. Sed mox relicta parabola, quam ſeuerum futurum ſit iudicium, & quæ de probis improbiſque ſententia, apertiſſima oratione pronunciat. Et hæc feria tertia cōtigerunt, ad cuius veſperam, ſicut & ſuperioribus diebus, Chriſtus oliuetanum montem adiit. Feria vero quarta denunciauit Dominus poſt biduum fore paſcha, computata præſenti die ac ſequenti, id eſt 23. & 24. Martij, & ſe traditum iri Iudæis, vt crucifigeretur: qui interim in atrio principis ſacerdotum conſultant, de Ieſu dolo tenendo, & occidendo: quando Iudas qui iamdudum gemebat iacturam vnguenti, venit ad eos, & cum eis pactus eſt ſe pretio 30 argenteorum ſiue ſiclorum, eum traditurum. Vide Annales n. 27. & 28.

Matth. 25.

Luc. 21. 37. Quæ feria quarta geſta.

Iudæ proditio.

id eſt 41. fr. 5. ſ.

XIV. Quæ feria quinta. *c. 22. 7.*

Sequitur feria quinta, quam Lucas vocat diē azymorum, quia ad eius veſperam incipiebat azymorum eſus: & ne ambiguum id eſſet, volens ſignificare lunam decimam quartam, addit, *in qua neceſſe erat occidi paſcha.* Hac ergo die, quæ erat vt dixi 24 Martij, miſit Dominus Petrum & Ioannem ad parandum paſcha. Quod cum illi feciſſent, veſpere facto, venit Dominus cum 12. Et cum agnum tanquam Pater familias ſacrificaſſet, eo mox aſſato diſcubuit, & 12. Apoſtoli cum eo. Poſt agni eſum, figuris volens ſufficere veritatem, & magnum Euchariſtiæ myſterium inſtituere, ſurrexit à cœna, & poſitis veſtimentis, lauit pedes diſcipulorum, Petro præ humilitate aliquandiu reſiſtente. Quo humilitatis exemplo tradito, ſimulque indicata puritate, qua cum ſumenda eſſet Euchariſtia, eam ſolennibus verbis conficit ac conſecrat, diſtribuitque omnibus, præcipiens vt in poſterum idem in ſui memoriam facerent.

Eſus Agni, ablutio pedum, inſtitutio Euchariſtiæ.

XV. Cœna cōmunis.

Hanc celebritatem ſecuta eſt cœna communis, in qua Dominus prædicit, ſe ab vno eorum traditum iri Iudæis. Quo nuncio perterrefactis omnibus, ſinguliſque de ſe ſollicitis, & innocentiæ teſtimonium à Præceptore poſtulantibus, Dominus Iudam non patefecit publicè, vt ſi vellet, ſaluo adhuc honore, reſipiſcere poſſet: eum tamen Ioanni, intincto pane illi præbito, indicauit, moxque hominem dimiſit. Ex quo rerum ordine intelligitur, tum Iudam participem fuiſſe Euchariſtiæ, tum buccellam intinctam embammati non fuiſſe Euchariſtiam: quamuis poſt eam Satanas in illum introiſſe dicatur: ad pleniorem ſcilicet poſſeſſionem, & executionem ſuſcepti criminis. Cum autem ille exiſſet, & Chriſtus ſe clarificatum eſſe diceret, & iterum clarificatum iri, diſcipuli id de eius morte intelligentes, de ſucceſſore & primatu inter ſe agere cœperunt: ſed eam diſputationem Dominus propoſita ſua humilitate diſcuſſit; addita etiam communis honoris promiſſione in die iudicij.

Aug. tr. 62. in Ioan.

XVI. Chriſti ſermo poſtremus ad diſcipulos. *Ioan. 13. 33. &c.*

Inde ſermonem infert de ſuo diſceſſu, cuius illi comites eſſe non poſſent, ſimulque mandatum nouum mutuæ dilectionis imponit, cū Petrus animoſior paratum ſe ad carcerem offert ac mortem: cui Dominus trinam negationem prædicit. Quæ cum Petrum, cæteroſque omnes, qui eadem pollicebantur, vehementius perturbarent, intulit Dominus ſermonem ad eos conſolandos, & contra imminens crucis ſcandalum confirmandos; quæ oratio aliquot Ioannis capitibus continetur. Eam excipit oratio ad Patrem, in qua, more boni patris-familias, ſuos illi commendat, vt ab eo protegantur, & per ipſius merita ſanctificentur. Nec pro eis tantum rogauit, ſed & pro nobis, qui deinceps, per eorum prædicationem, credituri eramus in ipſum. Quæ omnia cum ad horam ferè decimam tenuiſſent, hymno dicto in gratiarum actionem, abiit in montem Oliueti, & octo de ſuis in villa Gethſemani relictis, tres ſecum deduxit in montem, quibus orare iuſſis, progreditur ipſe ad orationem: in qua ſumma cum humilitate, atque angore animi corporiſque verſatus eſt. Non enim poſitis ſolum humi genibus orauit, vt Lucas ait, ſed procidit etiam in faciem ſuper terram, vt habent Matthæus & Marcus.

c. 14. 15. 16.

Vide Suar. in 3. p. diſp. 40. ſect. 7.

XVII. Eiuſdem Triſtitia, oratio, ſudor, comprehenſio.

Triſtitiam autem immenſam, illa primum verba teſtantur. *Triſtis eſt anima mea vſque ad mortem*, & illa poſtrema, *Deus meus, Deus meus vt quid dereliquiſti me.* Ergo miſum in modum triſtitia, pauore, tædio afflictus, ſemel, iterum, tertio fundit preces, vt ab ipſo tranſiret calix amariſſimæ paſſionis: quando apparuit illi Angelus confortans eum. Et ad vltimum expirantis hominis certamen adductus, prolixius orabat, & factus eſt ſudor eius ſicut guttæ ſanguinis decurrentis in terram. Cumque tertiò veniſſet ad diſcipulos, ſuperuenere, qui à Pontificibus & Phariſæis miſſi fuerant, cum cohorte militari, quorum ductor erat Iudas, qui oſculo Ieſum turbis ſatellitum prodidit. At Ieſus progreſſus, eos primum verbo proſternit, moxque verbo erigit, & ſuis abire permiſſis, factâque ſui capiendi poteſtate, fruſtra reſiſtente Petro, & reſtituta ſeruo auricula, magno tumultu capitur, crudeliterque ſub mediam iam noctem ligatur, trans torrentem Cedron tumultuoſiſſimè reducitur, vbi quidam impletum exiſtimant illud, *de torrente in via bibet.*

XVIII. Tumultuosè deducitur ad Annam, & Caypham.

Ingenti tumultu Hieroſolymam aſcenditur; & ſuadente commoditate viæ, & dignitate perſonæ ducitur primum ad Annam ſocerum Cayphæ pontificis, indéque ad pontificem ipſum, in cuius domo facta eſt interrogatio de Chriſti doctrina, & diſcipulis eius. Ibidem accuſatur, adiuratur, percutitur, mortis reus proclamatur, & indigniſſimis tractatur modis. Ibidem Petrus ter Dominum negat, & aſpectu eiuſdem Domini percuſſus, egreſſus foras fleuit amarè. Quæ omnia eadem nocte in domo Cayphæ cōtigerunt, nulla enim mora in domo Annæ facta eſt. Sed ei tantum oſtenſus, gratulationis cauſa, captiuus. Itaque doctiſſimi quique interpretes, illa verba Ioannis. *Et miſit eum Annas li-*

gatum ad Caypham Pontificem, per parentheſim legunt, & *miſit* interpretantur *miſerat*. Hæc ad

ca. 21. 59.

horam tertiam vel quartam poſt noctis medium facta fuiſſe, ſatis probabile eſt. Nam inter ſecundam & tertiã Petri negationem interuallum horæ vnius interiectum, teſtis eſt Lucas. Reliquum tempus vſque ad primam horam diei, in diuexando à ſatellitibus Chriſto poſitum eſt.

XIX. Deducitur ad Pilatum & Herodem.

Mane autem facto, prima ſcilicet hora diei primi azymorum, conuenerunt principes ſacerdotum, & ſeniores populi, & concilium inierũt, vt Ieſum morti traderent, quippe quem iam mortis reum Pontifex cum ſuis proxima nocte pronunciarant. Nihilominus eum in concilium ſuum adducunt, & rogant an eſſet Chriſtus. Quod cum ille non negaſſet, imò & ſe Filium Dei profeſſus eſſet, illi ſatis ſe inſtructos rati ad accuſandum eum apud Pilatum, & exigendam eius damnationem, eum vinctum ad profanum iudicem adduxerunt.

Deſperatio Iudæ.

Interea Iudas videns Magiſtrum morti adiudicatum, quem fortaſſe crediderat ſeſe, vt aliàs, ex eorum manibus erepturum, crudeli pœnitentia ductus, retulit 30 argenteos, & dato de magiſtri innocentia teſtimonio, ad laqueũ infœlix, potius quàm ad Petri lacrymas confugit. Apud Pilatum Iudæi Chriſtum variis criminationibus onerant, imminutæ diuinæ atque humanæ maieſtatis. Quæ cum Præſes parum probabilia crederet, cuperetque ſe à cauſa innocentis hominis extricare audito eum eſſe Galilæum, ad Herodem Antipam Galilææ tetrarcham, qui tum erat Hieroſolymis, eum mittit; ſed is illum quaſi amentem, propter ſilentium eius, contemptum, & veſte alba indutum ad Pilatum remiſit. Cumque Herodes eo Pilati facto honorem ſibi exhibitum arbitraretur, ei reconciliatus eſt.

XX. Pilatus ſtudet Chriſtum liberare.

Hora octaua Chriſtus reducitur ad Pilatum, apud quem nouis accuſationibus impetitur à Iudæis, ad extorquendam ab eo Chriſti necem. At ille alteram eius liberandi viam tentat. Nam occaſione feſti, & priuilegij populi, dimittere eũ conatur. Populus vero perſuaſione Scribarum & Phariſæorum, teterrimum ſicarium autori vitæ antetulerunt. Ea ſpe depulſus Pilatus, crudeli ac probroſo ſupplicio Iudaicam rabiem exaturare cupiens, Chriſtum rapi iubet ad flagrum, & tanquam ſcenicum regem ignominioſè illudi.

Etiam ipſa flagellatione.

Ex quo etiam intelligitur quam luctuoſa eſſet conditio Chriſti Domini in tortorum manibus, qui hòc maiori miſericordia eum proſequi videbantur, quò eum crudelius verberibus lacerarent, quaſi hac eum carnificina ſupplicio crucis erepturi. Moxque quaſi in regni affectati reum crudeli ſpinarum diademate, caput eius, cui vni flagra pepercerant, ludificarunt; adeo vt cruciatus inter ſe, opprobriaque certarent. Sed ecce adducitur à Pilato foras, cupiente tam luctuoſo ſpectaculo inuidiam odiumque

vide Ann. 44. 45.

æmulorum eius placare ac frangere; erga hominem illum, quem miles reddiderat commiſeratione potius, quam æmulatione dignum.

XXI. Iudæi crucifixionem vrgent.

Sed illi oblata ſibi ſpecie hominis crudeliſſimè cæſi, adeo vt à planta pedis vſque ad verticem capitis non eſſet in eo ſanitas, hominis ſpinis coronati, arundineo ſceptro & lacera purpura illuſi, hominis colaphis liuidi, & ſputis deformati, hominis innocentiſſimi, atque optime de ſe meriti, nihilominus efferati inſtabant magnis vocibus poſtulantes vt crucifigeretur. Reluctabatur adhuc Pilatus, partim intus obmurmurante conſcientia, partim vxore foris admonente, ſed metus Cæſaris vicit omnia: Sæuus enim erat Tiberius, & recens manus eius conſulari Seiani ſanguine ſtillabant, & Pilatus ipſe multorum criminum à Iudæis ferebatur reus.

Pilatus condemnat Chriſtum.

Itaque rurſus proteſtatus hominis innocentiam, ablutis manibus condemnauit eum, tradiditque voluntati eorum: qui ſibi ſuiſque inæſtimabilem cladem, & vindictam vltro acerſentes clamarunt, *Sanguis eius ſuper nos, & ſuper filios noſtros*. Statimque ſuæ traditum poteſtati, exuunt purpurea chlamyde, & propriis veſtibus induunt, vt agnitus maiore per vrbem confuſione circunduceretur. Sed ne ſolo pudore affligeretur, acceſſit tormentum geſtandæ crucis; cui languenti ne immoreretur, additus eſt adiutor Simon. Spatium geſtatæ crucis apud Adrichomium, à palatio Pilati vſque ad locum vbi crux rupi defixa eſt, dicitur trium milium trecentorum & trium pedum.

XXII. Crucifigitur, & quæ in cruce geſta dictáue.

Supereſt vltimus huius tragœdiæ actus, quo hora ſexta Seruator affixus eſt cruci, & cum eo latrones duo, vt ex conſortio infamia creſceret; quo ipſo tempore tenebræ factæ ſunt ab hora ſexta vſque ad nonam, toto ſcilicet tempore quo viuus in cruce pependit. Additus eſt titulus cruci, *Rex Iudæorum*, Iudæis licet apud Pilatum frementibus. Acceſſerunt eorundem blaſphemiæ, & diuiſio militaris veſtimentorum eius: dum interim mãſuetiſſimus Dei Agnus, eius à patre veniam cum lacrymis poſtulabat. Et cum vnus latronum exempla illorum imitaretur, ſocium obiurgantem audiuit: quo charitatis officio mox regni cœleſtis promiſſionem accepit. Inde aſtantem matrem diſcipulo commendat, & diſcipulum viciſſim matri; vt matris inter ſe filiique munera expleant. Deinde in ſumma deſolatione cordis à patre ſe derelictum lamentatur. Cumque ſanguine exhauſtus & viribus, ſitim ſuam

Moritur.

profitetur, aceto potatus eſt. Denique conſummatis omnibus, cum tres ipſas horas crucis acerbiſſimos cruciatus pertuliſſet, ſpiritum ſuum patri ſonora voce commendans, inclinato capite in ſignum obedientiæ ad mortem vſque, profudit.

XXIII. Prodigia mortem conſecuta.

Secuta ſunt inde prodigia Solis ſuæ luci reſtituti, per regreſſum lunæ ad locum ſuum, fortaſſe cum colore ſanguineo, iuxta illud Prophetæ Ioëlis, *Sol conuertetur in tenebras, & luna in ſanguinem*. Velum templi, ſiue quod operiebat Sanctum, ſiue potius quod Sanctum ſeparabat à Sancto Sanctorum, ſponte ſua bifariam diſciſſum eſt. Deo quodammodo in crudeliſſima filij ſui morte, veſtem ſuam dilacerante. Iam terræ motum, & ſciſſionem petrarum, ſicut & patefactionem ſepulchrorum Origenes terræ Iudææ peculiarem fuiſſe cenſet. Neque tamen putandum eſt ſola vi concuſſæ terræ monumenta

ca. 2. 31.

tract. 35. in Matth.

fuiſſe aperta, cum enim magnis admodum lapidibus clauderentur, horrendas clades vniuerſæ vrbi attuliſſet ille motus, proptereaque à Deo miniſterio Angelorum vtente, factum illam apertionem credendum eſt. Sed & corpora quæ ſurrexiſſe dicuntur, poſt Chriſti reſurrectionem excitata ſunt, in teſtimonium Chriſti ab inferis excitati, proptereáque multis apparuerunt.

Illud autem non leuem habet dubitationem, an ad vitam beatam atque immortalem reſurrexerunt, an vero poſt datum de Chriſti Domini reſurrectione teſtimonium, iterum defuncti ſint. Quæ poſterior ſententia vt plurium eſt, ita videtur probabilior, & patronũ habet Apoſtolum ad Hebræos negãtem ſanctos veteris teſtamenti conſummationem accepturos, id eſt integram & perfectam remuneratione, per animæ & corporis, beatitudinem, ſine aliis ſanctis. Nam animæ beatitudinem in Chriſti morte ſine aliis ſanctis receperunt. Certe legimus apud S. Brigittam, Beatiſſimam virginem ei dixiſſe, animas ſanctorum qui ſurrexerunt, cum Chriſto aſcendiſſe, ſed corpora expectare reſurrectionem. Et alio loco, *Scias*, inquit, *quod nullum corpus humanum in cælo eſt, niſi corpus glorioſum filij mei, & corpus meum, &c.* Sed hæc pluribus diſputata ſunt in Annalibus noſtris. His porro prodigiis moti plurimi circunſtantium, reuerſi ſunt percutientes pectora ſua: Nominatim Centurio teſtimonium dedit de Chriſti innocentia, dicens, *verè filius Dei erat iſte.*

Cum autem imminente Sabbato corpora de cruce tollenda eſſent, vnus militum, ſiue ad explorandam, ſiue ad perficiendam Chriſti mortem, lancea latus eius aperuit, ſanguinem ſimul & aqua inde decurrente. Secuta eſt honorifica ſepultura, impenſa à Nicodemo, & Ioſepho ab Arimathia in monumento nouo, in quo nondum quiſquam poſitus erat, ne reſurrectio eſſet obnoxia calumniis Iudæorum, qui dicturi eſſent, non ipſum, ſed alium quempiam reſurrexiſſe. Altera autem die, quæ eſt poſt paraſceuem, Iudæi cuſtodiam ſepulchri à Pilato impetrarunt. Sed milites non tam cuſtodes ſepulchri, quam teſtes reſurrectionis facti ſunt improbiſſimis Iudæis; ſicut probis illi fuere teſtes, qui mox à Chriſto reſurgente excitati, venerũt in ſanctam ciuitatem, & apparuerunt multis. Sabbati porro diem cũ duabus noctibus, Chriſti anima mirabili gloria coruſcans, transegit in locis ſubterraneis, ibique animas ſanctorum patrum, aliorumque in gratia defunctorum beatitudine donauit, & ſui in cœlum triumphi comites aſſumpſit.

Interea ſanctæ mulieres expectarunt dum trãſacto ſabbato, cum prima luce ad ſepulchrum venirent, vt ibi Chriſti corpus, pro ſua deuotione perungerent, quod feria ſexta temporis anguſtiis excluſæ, pietati ſuæ non ſatisfeciſſent. Ergo conuenientes veſpere tranſacto ſabbato, emerunt aromata in ſequentem diem. Dominus autem ſummo mane reſumpto corpore, factus eſt rediuiuus, omnibus glorioſi corporis dotibus magnificè præditus, ſtatimque, vt par eſt credere, ad viſendam & conſolandam matrem profectus eſt. Dum piæ mulieres valde diluculo veniunt ad monumentum: vbi ab Angelo de Chriſti reſurrectione docentur, & Petro, cæteriſque diſcipulis eam nunciare iubentur. Et quoniam diuinarum apparitionum ordo ex quatuor Euãgeliſtis difficilior videtur, adeo vt quidam recentiores chronologi aſſerant tertio loco viſam à Domino Magdalenam, cui S. Marcus primo apparuiſſe teſtatur, rem totam hoc ordine contigiſſe arbitramur.

Venerunt ſanctæ mulieres ad vngendum Dominum, & cum iam prope ſepulchrum eſſent, viderunt lapidem, de quo reuoluendo ſollicitæ fuerant, à monumento reuolutum. Hic Magdalena cæteris feruẽtior feſtina cucurrit ad diſcipulos nunciatura corpus Domini furto ſublatum. At reliquæ mulieres progreſſæ intrauerunt in monumentum, nec inuenerunt Domini corpus, ſed ab Angelis didicerunt Dominum reſurrexiſſe, iuſſæque ſunt id diſcipulis renunciare. *At illæ exeuntes fugerunt de monumento, inuaſerat enim eas tremor & pauor, currentes vero nunciare diſcipulis*, vt aiunt Marcus, & Matthæus. Et apparet ex iis quæ mox ſecuta ſunt, eas curſu & fuga, & pauore feſſas, aliquo in loco ſubſtitiſſe. Veniunt interim Petrus & Ioannes, & Maria Magdalena cum eis. Perluſtrant diſcipuli ſepulchrum, moxque reuertuntur domum. At illa remanſit foris plorans, ibique primum Angelos, deinde Dominum Angelorum vidit & agnouit, ſtatimq; feruidiùs in amplexus ruẽs prohibita eſt à Domino, quod diceret, ſatis adhuc ſupereſſe temporis, ad aſcenſionem vſque ad eum videndum & alloquendũ. Tum demum cæteræ mulieres reſumunt iter ad diſcipulos, eiſque apparet Dominus, ſalutatiſque, & ad oſcula pedum admiſſis, mandauit vt fratribus ſuis nunciarent reſurrectionem ſuam. Sicque facilis eſt Euangeliſtarum concordia.

Hæc ergo fuit ſecunda, aut tertia potius Chriſti apparitio. Mater enim filium rediuiuum, vt ratio poſtulabat, omnium prima conſpexit. Quarta apparitio facta eſt Petro, ad eius lachrymas abſtergendas. Quinta diſcipulis euntibus in Emmaus, poſt diuturnum cum eis colloquiũ. Sexta facta eſt eadem die ad veſperam, reuerſis illis in Hieruſalem, vbi erant vndecim congregati. Narrantibus enim illis viſum à ſe Dominum, & agnitum in fractione panis, ſuperuenit Dominus ianuis clauſis, & ſtetit in medio diſcipulorum, eoſque ſalutans, de reſurrectione ſua certiores fecit, ſe palpandũ præbuit, cibum etiam ſumpſit, & diuinam poteſtatem remittẽdi, retinendique peccata, illis conceſſit. Ad hunc ipſum diem putamus pertinere ea Marci verba. *Nouiſſimè recumbentibus illis vndecim apparuit, & exprobrauit incredulitatem eorum, &c.* Idque proximè, præcedentia verba ſatis oſtendunt, et ſi non defuerint qui illud *nouiſſimè*, non ad finem primi diei, ſed quadrageſimi retulerint. Cum autem abfuiſſet Thomas eo tempore, re mox audita, mœrens de ſua abſentia, ne ea vehementiùs affligeretur, maluit non credere reſurrectionem: donec poſt octauum diem apparens Chriſtus iterum, ouem pereuntem ad ouile reduxit, & reſurrectionem ſuam magis magiſque confirmauit, quę fuit Apparitio ſeptima.

Poſt tranſactos Azymorum dies abierunt diſcipuli in Galilæam, vti iuſſi fuerant, vbi à 7. diſcipulis piſcantibus, poſt captam ingentem vim piſcium, agnitus eſt, & ſumpto cum eis cibo, Petro Eccleſiam ſuam commiſit, iuxta promiſſionem ei factam. Cumque ei mortem ſuam prædiceret, ille de Ioanne ſollicitus, iuſſus eſt à Domino eam curam deponere, innuens eum placida morte deceſſurum. Facta eſt & alia apparitio in Galilæa, in monte Thabor, vt quibuſdam placet, vbi congregatis vndecim diſcipulis, vt ſcriptum eſt à Matthæo, Dominus ſe videndum præbuit: quem illi vbi adoraſſent, accedens, teſtatuſque datam ſibi omnem pote-

Margin notes: do ipſius. Ioan. 20. 2. Marc. 16. 5. 7. 8. — Mat. 28. 8. — Ioan. 20. 16. — XXVIII. Ordo apparitionũ primi diei. Luc. 24. 34. verſ. 13. & ſeq. — c. 16. 16. — Apparet Thomæ poſt octauum diem. — XXIX. Poſteriores apparitiones. Ioan. 21. — Mat. 28. 16.

tatem in cælo & in terra, præcepit eis docere omnes gentes, ad fidei confirmationem ſigna facere, & edoctas baptizare in nomine ſanctiſſimæ Trinitatis; addita promiſſione ſe cum ſuis futurum vſque ad conſummationem ſeculi, quamuis viſibili præſentia priuarentur.

XXX. Poſtrema in die Aſcenſionis. 1. Cor. 15. 6.

Deinde viſus eſt pluſquam quingentis fratribus ſimul, ex quibus, inquit Paulus, multi manent vſque adhuc, quidam autem dormierunt. Deinde viſus eſt Iacobo, deinde Apoſtolis omnibus, in die ſcilicet Aſcenſionis. Cum enim Dominus dixiſſet prædicationem Euangelij Hieroſolymis inchoandam, aperuiſſetque eis ſenſum, vt intelligerent ſcripturas, & Spiritum ſanctum doctorem ac paracletum promiſiſſet, cumque Hieroſolymis expectari iuſſiſſet, inde eos foras deduxit in Bethaniam, vt ait Lucas; vt ſcilicet inde abductam matrem ſanctiſſimam, aliaſque pias mulieres nobiliſſimi, deſideratiſſimique ſpectaculi participes faceret. Alioqui nihil erat opus longius in Bethaniam iter circumflectere, cum mons Oliueti, ex quo Dominus aſcendit in cœlum, propius Hieroſolymis abeſſet. Ergo officioſè Bethaniam ipſemet adiit, & matri cæteriſque neceſſariis valedicto, inde digreſſus, ſancta illa familia comitante, venit in montem Oliueti, ibique monitis, valedictionibus, amplexibus iteratis, eleuatis manibus vniuersè benedixit eis, & à terra paulatim excitatus, ferebatur in cœlum, & ſedit à dexteris Dei. Ipſi autem adorantes reuerſi ſunt in Hieruſalem cum gaudio magno, licet tanta iactura facta.

c. 24. 29.

Cur Bethaniam adierit.

XXXI. Romana res.

Inde poſtea accepto Spiritu ſancto profecti, *Prædicauerunt vbique, Domino cooperante, & ſermonem confirmante ſequentibus ſignis.* Quæ autem deinceps ſunt conſecuta, locupletiſſimè perſecutus eſt in ſuis Annalibus Baronius, cui deinceps lampadem libenter tradimus: quandoquidem vltra id quod animo deſtinatum nobis fuerat à principio, in ſacra profanaque hiſtoria, ad annos quatuor & triginta progreſſi ſumus: ſi tamen quæ reliqua ſunt hoc anno in Romana Hiſtoria breuiter expedierimus. Sulpicio Galba & Cornelio Sylla huius anni Coſſ. Tiberius neptes ſuas Druſillam & Iuliam, Germanici in Syria defuncti, & Agrippinæ filias in matrimonium collocat: quarum nihilominus matrem, & fratrem Druſum hoc anno ſuſtulit, poſt illuſtres aliquot equites Romanos, Prætorioſque viros calumniis circumuentos, mortique traditos, poſt mulieres in exilium eiectas, & aqua ignique interdictas, cunctoſque qui carcere tenebantur, accuſatos ſocietatis cum Seiano necari iuſſos. Nemo punitorum ait Suetonius non & in Gemonias abjectus, vncoque tractus: viginti, vno die abjecti, tracti ſunt; inter eos pueri & fœminæ.

Tiberij in propinquos, alioſque crudelitas.

ca. 61. vide Ann. n. 77. & 78. &c.

XXXII. Sextum Marium, Aſinium Gallum, dum calumnia.

In his eminet Sextus Marius homo ditiſſimus, & nuper Tiberio chariſſimus, qui cum filiam ſuam pulchritudine præſtantem aliquò ablegaſſet, ne Tiberius eam pollueret, inceſti cum ea commiſſi accuſatus eſt, & cum filia periit, è ſaxo Tarpeio deiectus, moxque latro nefarius in eius fortunas præceps inuolauit. Eodem tempore vulgata eſt mors Aſinij Galli quem Tiberius triennium iam habebat in vinculis, & egeſtate cibi peremiſſe ferebatur, quem etiam paulo poſt in Agrippina interficienda, calumniis onerauit. Eam priùs quam interficeret, filium eius Druſum Neronis fratrem extinxit fame; cum miſerandis alimentis ac mandendo quoque tomento nonum diem animam retinuiſſet in corpore. Nec ea re contentus, etiam calumniis infamem reddere voluit, quem biennio ante, dum Seianum metueret, ſuo loco Principem iuſſerat enunciari. Sed & Caium cognomento Caligulam interempturus erat, niſi ei Thraſyllus Mathematicus, ſpem vitæ longioris attuliſſet. De Agrippina quoque mox auditum eſt voluntate ſua extinctam eſſe: niſi ſi negatis alimentis ait Tacitus, voluntarius ſimulatus eſt finis. Tiberius certe in eam criminationibus exarſit, impudicitiam arguens, & Aſinium Gallum adulterum, eiuſque morte ad tædium vitæ compulſam: eodem die quo biennio ante Seianus.

Druſum & Agrippinā.

vide Suet. c. 54.

15. Cal. No.

XXXIII. Cocceius Nerua ſponte moritur, & Plancina.

Haud multo poſt Cocceius Nerua, in medio ſecundiſſimæ fortunæ curſu, moriendi conſilium cepit, veritus ne qua cum fortuna, vt iam tam multos euerteret, neque ab improbo conſilio vel Tiberij precibus abduci potuit, ſed cibi abſtinentia mortem ſibi accelerauit. Neque admodum diſſimilis caſus fuit Aruntij, tædio temporum mortem venarum reſolutione occupantis, ſub ipſum finem imperij Tiberij. Eodemque tempore Plancina nupta olim Cn. Piſoni, & mortis Germanici conſcia, haud ignotis criminibus in iudicium vocata, ſua manu, ſera magis, quam immerita ſupplicia perſoluit. Tot cædibus, aliiſque aliis criminibus quæ referre pudet, Tiberius tot annis infamis, hoc tamen anno egregia in populum vſuris oppreſſum liberalitate vſus eſt, diſpoſito per menſas millies ſeſtertio, factáque mutuandi copia ſine vſuris, per triennium. Ea ſumma eſt quinque milionum librarum Turon. vt Cenali placet. Eodem videlicet tempore, quo mundi verus Imperator & Redemptor, ſanguinem ſuum ac merita inæſtimabilis pretij, in ſacramenta diſpoſuit, quibus in perpetuum debitis noſtris ſolueremur.

Tacit. l. 6. Ann. fi.

Tiberij liberalitas.

XXXIV. Concluſio Epitomes, & Annalium.

Et in hac liberalitate Tiberij par eſt nos & annum hunc, & hanc Annalium noſtrorum Epitomen, cum bona tua venia, Lector beneuole terminare, ſimulque rogare te, vt ſi quid rem tuam literariam, publicamue, hoc Annalium contrahendorum labore, promouimus, vt viciſſim Deum Optimum Maximum, eiuſque vnigenitum Seruatorem noſtrum, cum eius parente beatiſſima, quibus noſtra maxime deſudabat induſtria, enixius noſtro nomine deprecere; vt decurſis aliquando noſtræ huius mortalitatis annis, ſi qui forte huic ætati, annorum ſeptem ſupra ſeptuaginta ſuperſunt, beata cum ipſis immortalitate perfruamur. Quæ vero aut ignorantia noſtra, cuius nobis ſatis conſcij ſumus, aut negligentia peccata repereris, tu pro tua humanitate beneuole condonabis: nam emendandi tempus deinceps mihi non audeo polliceri. Nos vero Deo ipſo teſte, ſanctiſque eius Angelis profitemur, ſi quid, grauioris præſertim errati, vel in hac Epitoma, vel in toto Annalium opere, nobis

per imprudentiam irrepſerit, id nos totum arbitrio ſacroſanctæ matris Eccleſiæ committere, & quæcumque illa improbauerit abijcere, atque abjudicare.

At tu Ieſu Chriſte Optime Maxime, cuius auſpiciis, & ſpiritu obſecundante, poſt abſolutos ſex Annalium tomos, eos ſtudioſis gratificaturi in pauciora contraximus, vtrique operi vitam & perennitatem dabis; vernæ enim tui ſunt, & in tua nati, eductique domo, & à te in libertatem aſſerti, nomen tuum in fronte deſcriptum gerunt. Sed & tu quoque mater noſtra es, ô magna parens, Dei genitrix Virgo, & omnia noſtra tua ſunt, quia à filio tuo per te profecta ſunt, qui omnia nos habere voluit per Mariam. Vtrique honor & gloria in omnem æternitatem.
Amen.

Regi ſeculorum immortali, atque inuiſibili ſoli Deo honor & gloria, in ſecula ſeculorum, Amen.

FINIS.

INDEX
COPIOSVS ET ACCVRATVS
rerum præcipuarum, quæ hac Annalium Eccleſiaſticorum veteris Teſtamenti Epitome continentur.

A

AAronis natiuitas, pag. 182. col. 2. fi. qui eſt ab Abrahamo ſeptimus, p. 183. c. 1. n. 2. pr. inſtitutio, p. 189. c. 2. n. 3.

Aaronis coniugium, p. 191. n. 6. & cum tribu Iuda affinitas, ibid. datur diuinitus Moſi ſocius, pag 198. n. 20. ei occurrit, p. 199 n 27. eorum colloquium, nu. 28. & ingreſſus in Ægyptum, p 200. n 29

Aaron cum filiis vident Dominum, p. 231. n. 149 vocantur ad Sacerdotium, p 236 n. 175. cunctanter vitulum aureum conficit, pag 239. nu. 193. & 94. grauiter in eo peccat, n. 195. & à M. ſe obiurgatur, p. 241. n. 202.

Aaron cum filiis conſecratur, p. 251. nu. 6. incipit agere pontificem, nu. 7 eius ſacrificium diuinitus incenditur, ibid. & filij eius occiduntur, p. 252. n. 8. qua de cauſa, ibid. occurrit ad incendium in ſeditione Core, p. 269. n. 14.

Aaronis virga frondet, floret, fert fructus, pag 269. nu. 18. locus & tempus mortis eius, p 273. n. 15. 16 fletur & commendatur, n. 17. ei ſuccedit Eleazar, n. 18.

Abaris hyperboreus legatus, p. 568. c. 2. fi. & 660. n. 1.

Abdias occurrit Eliæ, p. 525. col. 2. nu. 2.

Abdiæ prophetia, p 562. c. 1. n. 1.

Abdon fit Iudex, pag. 348. c. 1. n. 1. moritur, c. 1. n. 2.

Abel naſcitur, & ratio nominis eius p. 41. n. 4. eius indoles, p. 42. n. 1.

Abelis ſanctitas inuiſa fratri, p. 43. n. 3. an fuerit coniux, p. 44. n. 7 8.

Abeſan eligitur Iudex, p. 343. c. 1. n. 1 putatus eſt Boos, ibid. moritur, p. 345. c. 1. n. 1.

Abimelech Gedeonis filius, p. 328. col. 2. nu. 1. ambit principatum, p. 329. n. 2. eligitur à Sichimitis in regem & occidit ſeptuaginta fratres, nu. 3. 4. tyrannum agit, p. 330. n. 1. in ipſum coniuratur, n. 2. erumpit coniuratio, p. 331. nu. 2.

Abimelech vincit Gaalem cum ſuis, p. 331. n. 3. 4. vrbem & turrim Sichimorum delet, n. 4. 5. occiditur à muliere, nu. 5.

Abimelechi fœdus cum Abrahamo, p. 112. n. 2. 3.

Abiathar cur fauet Adoniæ, p. 467. n. 4. exautoratur, p. 471. n 13. & in pagum amandatur, p 473 n 6.

Abiathar mature euadit ex Nobe, p. 403. n. 25. & adit Dauidem in Ceilam, ibid. & n. 18. nouus pontifex, p. 404. n. 1 an ſimul etiam Sadoch. ibid. eſt in conſiliariis Dauidis, p. 424. n. 4.

Abiathar venit ad Dauidem cum Arca, quam remittit, p. 454. n. 8.

Abel quando occiſus, pag. 45. nu. 1. fuſe, eius cum Chriſto comparatio, p. 46. n. 10 11. eius epitaphium, p. 47. n. 12.

Abimelech Iſaaci alius videtur à priore, p. 124 n 2.

Abigail occurrit Dauidi cum muneribus, p. 409. n 9. eumque placat, p. 410. n. 10. redit ad virum, eique rem nunciat, n. 11. fit vxor Dauidis, nu. 13.

Abiæ regis ætas & coniugium, pag. 501. c. 1. n. 4. regnat, p. 503. c. 2. n. 1. bellum parat, n. 1. 2. vincit Ieroboamum, p. 504. n 4. 5. contrahit affinitates, n. 1. moritur, p. 505. c. 1. n. 2.

Abner arguitur à Dauide ob male cuſtoditum regem, p. 412. nu. 7. conſtituit regem Iſboſeth, p. 423. n. 65. diſſimulanter optat pacem, p. 425. c. 2. n. 2. 3. ludum offert militarem, p. 426. n 4. Aſaelem inuitus interficit, ibid. prælij finem obtinet, nu. 5.

Abner iraſcitur Iſboſetho, pa. 427. n. 2. defectionem regni ad Dauidem molitur, n. 4. 7. rem cum eo tranſigit, n. 4. & 5. & fœdus init priuatim cum eo, p. 428 n. 9.

Abraham egreditur de Vr. p. 92. c. 2. n. 1. & in Haran quinquennio habitat, ibid. gemina eius vocatio & quia differant, n. 2. 3 eiuſdem obedientia, p. 93. n. 3. vt exierit de Vr. nu. 4.

Abrahæ primum apparet Deus, pa. 93. n. 5. abit ex Haran, anno ſuo 75. p. 94. n. 1. & qui cum eo, n. 4. iterum illi Deus apparet, ibid. & promiſſis onerat, nu. 5. apparet tertiò, p. 95. n. 8. & promittit ei Chananitidem. ibid.

Abrahæ fides & obedientia, pag 94. n. 2. an Lotum adoptarit, nu. 4. Abrahæ familia numeroſa, nu. 5. peruenit in Chananitidem, p 95 n. 6. & conualem illuſtrem, n. 7.

Abrahæ pietas & zelus animarum, p. 95. n. 8. 9. migrat in Ægyptum, n. 9. 10. eius pro Sara ſollicitudo, nu. 10. nec dicit, nec ſuadet mendacium, p. 96. pr. ingreditur in Ægyptum, p 96 c. 1. n 1.

Abraham erigit altaria, p. 95. n. 8. 9. num docuerit Ægyptios, p. 96. n. 3. redit ex Ægypto, p 96. c. 2. nu. 1. & ſeparatur à Loto, n. 2.

Abrahæ filij, vt ſtellæ & puluis, p. 97. n. 3.

Abraham non fuit primogenitus Tharæ, p. 81. n. 1. ſed Aran, ibid. ortus Abrahæ, p. 85. n. 1. quo patris anno natus, n. 2. 3. &c. fuſe. eius gemina migratio abſurda, p. 85. n. 3. 4. 5. &c.

Abrahæ ratio nominis, pag. 86. n 9. eiuſdem patria, ibid. num adoleſcens idola coluerit, p. 89. n. 1. 2. 3. ducit Saram, p. 90 c. 1. n. 1. an fuerit in ignem coniectus, c. 2. n. 1. vnde orta ea fabula, ibid.

Abraham dat decimas Melchiſedecho, p. 100. n. 12. 13. Abrahæ merita, p. 100. n. 2. fides, p. 101. n. 4. & 5. Dei cum eo fœdus, n. 6. ducit Agarem, p. 102. n. 1. Saræ voluntate, ibid.

Abraham migrat in Hebron, p. 97. n. 1. & fœdus init cum Hebronitis, nu. 2 liberat Lotum, p. 98. n. 5. & ſeqq. eius pugna & victoria, n. 7. ei gratulatur Melchiſedech, p. 99. n. 8.

Abraham ſe ſuoſque circuncidit, pag. 105. n 8. eius hoſpitalitas, nu. 10. accipit Angelos hoſpitio, n. 11. pro Sodomitis orat. p. 106. n. 15. abit in Gerara & cur, p. 108. nu. 30. 31.

Abraham apud regem Geraræ ſuam excuſat diſſimulationem, p. 110. nu. 36. & Saram cum muneribus recipit, nu. 37. eius mœror ſuper

Iſmaële eiiciendo, p. 111. n. 3. vt eum cum matre dimittat, n. 4.
Abraham moritur, p. 121. n. 1. commendatur, n. 2. à filiis ſepelitur, nu. 3.
Abrahæ puteos & nemus, p. 112. n. 4. eius tentatio grauiſſima, p. 114. n. 3. & mirabilis obedientia, n. 4. diutiſſimè non communicat cum ſuis Chaldæis, p. 115. c. 1. n. 1. 2.
Abraham emit locum ſepulturæ, p. 116. n. 3. mittit Eliazer ad quærendam Iſaaco vxorem, p. 116. n. 1. ab eo iuſiurandum exigit, p. 117. nu. 3. habitatio præſens Abrahæ & Iſaaci, p. 118. n. 9.
Abraham ducit Ceturam, p. 118. n. 1. noui conjugij cauſæ, n. 2. diſtribuit bona ſua, p. 120. c. 2. n. 1.
Abſalon abit cum copiis trans Iordanem, pag. 456. n. 19. vincitur à Dauidicis, p. 457. n. 21. fugiens comprehenditur à quercu, nu. 22. interficitur à Ioabo, n. 23. proijcitur in foueam & lapidibus obruitur, n. 24.
Abſalonis ambitio erumpit per hypocriſim, pag. 453. n. 2. ordo rei geſtæ, p. 454. n. 4.
Abſaloni innoteſcit Thamaris violatio, p. 448. n. 5. odium diſſimulat, n. 2. vindictam parat, p. 449. nu. 1. 2. in conuiuio occidit Amnonem, pag. 449. nu. 3. fugit ad Auum, nu. 4. eius reditum Ioab impetrat, p. 450. n. 4. non permittitur venire ad patris conſpectum, p. 451. n. 5. magno ſuo cum mœrore, nu. 1.
Abſalonis pulchritudo, Cæſaries, liberi, p. 452. c. 1. n. 1. ſatagit apud Ioab pro conſpectu Dauidis, p. 452. n. 2. quem impetrat, n. 3. affectat regnum & populo blanditur, c. 2. n. 2. 3. & p. 453. n. 4.
Abyſſus quid ex Baſilio, p. 10. n. 6.
Achias qui & Achimelech filius Achitob pontifex, p. 369. n. 2. delatus à Doeg, euocatur à Saule, p. 401. n. 12. 13. à quo obiurgatur & iubetur interfici cum ſuis, p. 403. n. 14.
Azarias qui & Ozias naſcitur, pag. 552. c. 2. fi.
Academia Chananæorum Dabira, quæ & Cariath-Sepher, p. 294. pp.
Achaz à Syris & Iſraelitis bello vexatur, p. 170. n. 3. 4. bellum redintegrant, c. 2. n. 1.
Achab promouet impietatem, pag. 513. n. 4. pugnat contra Benadad, p. 518. n. 1. 2. vincitque, p. 519. n. 6. Achabi comitas & prudentia, p. 518. n. 3. 4. 5. iterum vincit cique parcit, p. 519. n. 3. 4. vnde à propheta arguitur, p. 520. 6.
Achab filius Amri regnare incipit, p. 511. c. 2. fi. eius vxor Iezabel, p. 512. pr. colit Baal, nu. 3.
Achab adit poſſeſſionem vineæ, pag. 521. n. 5. ab Elia obiurgatur, n. 6. aſſumit Ochoſiam regni ſocium, n. 7. militat contra Syros, p. 522. diſſuadente Michæa, n. 3. 4. mutato licet habitu vulneratur, n. 6. moritur, n. 7.
Achaz naſcitur, p. 564. præmaturè gignit filium, p. 568. c. 2. pr. regnat, p. 569. c. 2. med. fœdus init cum Aſſyriis, ibid. nu. 2. à Syro victus abducitur Damaſcum, pag. 570. nu. 3.
Achaz occurrit Aſſyrio Damaſci, p. 571. c. 2. n. 3. cum muneribus, p. 572. c. 1. pr. altare nouum excitat in Ieruſalem, p. 572. c. 1. n. 4. accipit Aſſyrium magnifice, n. 1. ſacrificat in nouo altari, nu. 2. Aſſyriorum vectigalis, p. 573. c. 2. n. 2.
Achaz inſanit in Deum, p. 572. c. 2. n. 3. ſumma capita malitiæ eius, n. 4. 5. condit leges iniquas, p. 576. c. 2. n. 1. moritur, p. 577. n. 3. & ſuprema impietas, ibid.
Actiaci ludi, pag. 1055. n. 1. cenſus Romanus, ibid.
Achæorum ſocietas, p. 830.
Achæus vleiſcitur mortem Seleuci Callinici, p. 857. n. 1. & 2. tyrannidem occupat, c. 2. n. 1. in eum mouet Antiochus Mag. & mira fraude eum capit, p. 867. n. 3. 4. ſupplicio afficitur, p. 868. n. 5.
Achani ſacrilegium, pag. 290. n. 29. punitur, n. 30. & 31.
Achabitæ in Iezrael occiduntur, p. 538. n. 11.
Achabi filij 70. occiduntur, p. 538. n. 8. iuſſu Iehu, n. 9. ad eum capita deferuntur, nu. 10.
ad Actium pugna naualis, pag. 154. n. 4. Antonij & Cleopatræ fuga, abſurda & improuida, n. 4. & 5. rurſus bellum parant, n. 6. Antonius in Africa male rem gerit, p. 1053. n. 4. pacem quærit à Cæſare, n. 5. pugnat, ibidem, ſe interimit, p. 1054. n. 6.
Achior Ammonita dat teſtimonium pro Deo Hebræorum, p. 603. n. 6. obſtupeſcit ad cædem Holofernis, & conuertitur, n. 18.
Achiacharis opes & officia, p. 591. nu. 3.
Achis rex Gethæus accipit ad ſe Dauidem cum ſociis, p. 413. n. 2. dat ei Siceleg, p. 414. n. 4. dimittit eum ex prælio, p. 416. n. 18.
Adam & Eua qua ætate creati, p. 24. nu. 17.
Adam peccat, p. 36. n. 14. nec agnita culpa veniam petit, n. 18. 19. ſed excuſat, p. 37. n. 15. grauitas peccati eius ex 7. capitibus, p. 38. n. 29. & mulieris, n. 30. &c.
Adami ad ſuos monita, p. 53. n. 6. obitus & funus, pag. 54. Chriſti cum eo comparatio, n. 8. 9.
Adami pœna multiplex, p. 39. n. 33. 34. &c. pellibus induitur, p. 40. n. 36. & irridetur, n. 37. priuatur ligno vitæ miſericorditer, n. 38. eijcitur ex paradiſo, nu. 39. vbi habitarit, ibid.
Adami luctus diuturnus, p. 41. n. 5. & conſolatio, n. 6.
Adami dotes quinque primariæ, p. 26. n. 30. &c. quæ eius ſcientia tam naturalium, n. 31. quam ſuper, nu. 32. 33. corporis eius dotes, vide corpus, vnde tranſlatus, p. 28. nu. 43. eius ſomnus, p. 29. nu. 48.
Adam deditus agriculturæ, p. 31. n. 5. accipit à Deo præceptum poſt Euam conditam, num. 60. & 61. quamdiu manſerit in paradiſo, p. 35. n. 3. 4. videri octiduo, n. 5. quam ibi vitam egerit, n. 6. 7. 8.
Adam moritur decima generatione, p. 52. n. 1. multitudo liberorum eius, p. 53. n. 2. eius luctus & diuturna pœnitentia, n. 3. & ſalus, ibid. locus ſepulturæ eius in Caluario monte, num. 4. tranſlatio Lipſanorum eius, nu. 5.
Adherbalis & Cyrthæ delitio & cædes, p. 978. n. 2.
Adad aduerſarius Salomonis, pag. 492. n. 4.
Adad Idumæus defertur in Ægyptum, p. 441. c. 1. n. 2.
Adarezer Syrus contra Danidem pugnat & vincitur, pag. 439. fin. & 440. iuuant eum Damaſceni, nu. 4.
Adarezer rurſus pugnat contra Dauidem, p. 443. n. 1. euocat Syros trans Iordanem, ibid. qui vincuntur & ſubijciuntur Dauidi, p. 443. n. 3.
Adonibezec bello petitur, à Tribu Iuda, p. 303. n. 5. Imperatore Calebo, ibid. quis ille, n. 6. vincitur, & capitur, n. 7. pœna talionis punitur, n. 8. & moritur, ibid.
Adonias inſoleſcit & regnum ambit, p. 466. nu. 4. patris in eum indulgentia, p. 467. n. 6. quæ ipſi fauerent, nu. 3. cur Ioab, nu. 4. inungitur & proclamatur rex, p. 468. n. 4.
Adonias turbatur cum ſuis, pag. 469. n. 12. & à Salomone veniam obtinet, ibid. adeſt comitiis, p. 470. n. 3. noua eius in Salomonem coniuratio, pag. 473. n. 2. à quo iubetur occidi, n. 4.
Achilles per fraudem interficitur, p. 346. c. 2. n. 2.
Ægyptij mare ingreſſi demerguntur, p. 220. n. 87. 88. &c.
Ægyptia ſacra vrbe eiecta, an. Chr. 20. n. 3.
Ægypti rex vexatur diuinitus propter Saram, p. 96. c. 1. n. 2. eius cum Abrahamo querela, n. 3. reſtituit ei vxorem, ibid. Ægyptia ſeruitus prædicitur Abrahæ, p. 181. n. 7. 8.
Ægyptiorum multiplex ſapientia, p. 186. c. 2. n. 1.
Ægypti clades à Chaldæis prænuſa & prædicta, p. 642. n. 1. 2. etiam regis ipſius, p. 643. n. 3. & p. 650. c. 1. n. 2.
Ægyptij pecora nutriebant, p. 160. n. 11. licet paſtores deteſtarentur, ibid. in fame primum omnem ſuam pecuniam conſumunt, pag. 161. n. 2. tum pecora, n. 1. poſtremo agros & libertatem, p. 162. n. 2. 3.
Ægyptij cum Ioſepho contrahunt, p. 162. c. 2. n. 2. eorumque gratus animus, p. 163. n. 3. eorum metus & inuidia contra Iſraelitas, p. 180. n. 4. & ſeqq.
Ægyptiorum à Perſis defectio, pag. 695. c. 2. n. 1. iterum domantur, pag. 596. c. 1. n. 1. ope Athenienſium vincunt Artaxerx. Longimanum, p. 710. n. 3. moxque ab eodem vincuntur, p. 712. n. 1.
Ægypti facies miſera, p. 214. n. 55. aliquibus ſaluti fuit, n. 56. vrgent Hebræorum diſceſſum, pag. 215. nu. 59.
Ægyptiorum ſtupor, pag. 207. n. 4. eorum idola corruunt, p. 214. 54.
Æmylius Paulus totam recipit Macedoniam, p. 931. n. 8. Perſeum victum humaniter recipit, n. 11. dat vrbes militi diripiendas, n. 8. triumphat magnifice, n. 9. eiuſdem orbitas non immerita, n. 10. moritur, p. 940. n. 11.
Æera Chriſtiana, an. Chr. n. 1.
Ærarium militare, an. Ch. 7. n. 3.
Æſopus quando vixerit, pag. 658.

INDEX.

n. 3. & p. 660. c. 1. n. 1.

Ætas ſecunda, p. 69. n. 1 trium temporum ex Varrone diſtributio, nu. 2.

Ætatum mundi diſtinctio in octo partes, p. 184. n 6.

Ætates octo durationis mundi, pag. nu. 1. 2.

Æneæ profectio, p. 347. n. 7. mors eiuſdem, p. 348. c. 1. n. 1. fi.

Ætnæ riuus igneus, p. 736. n. 3.

Æthiopes à Chaldæis deuicti, pag. 643 nu 4.

Æthiopia gemina, p. 18. n. 29.

Æthiopicum Moſis bellum, mera fabula, p. 188. c 1. n. 1. 2. 3.

Ætoli excitant omnes in Roman. pag 896. n. 1. capiunt Demetriadem, p 897. n. 5. vincuntur à Catone pag. 898. nu. 2. & ab Acilio Conſule, nu. 4. 5. Quintius eis veniam obtinet, nu. 6. pacem tamen Romæ non impetrant, pag. 899 nu. 1. bellum redintegrant, n. 1 Antiochus pacem petit & nauali pugna vincitur, p. 900. n. 5. iterum de pace agit cum Africano, n 8. poſtrema pugna vincitur, pag. 9 10. pax poſtremo fit dato filio obſide, p 901. n. 10. Acilius de eo triumphat, n. 11. pax cum eo Romæ confirmatur, n. 2.

Ætoli domiti, p. 902. n 5.

Africa in formam prouinciæ redigitur, p. 953. n. 7.

Africani Iunioris mors, p. 969. n. 4.

Africanũ bellum, p. 1030. n. 2. 3. &c.

Agaris filiis Abraham dat munera, eoſque ab Iſaaco ſeparat, p. 181. c. 1. n 3.

Agaris luctus ſuper Iſmaële, p. 111. n. 5. ab Angelo conſolatur, n. 6. & dat filio vxorem, nu. 1.

Agar nubit Abrahæ, p. 102. n. 1. inſoleſcit, nu. 4. quam vexat Sara, p. 103 n. 4. Agar fugit, n. 5. eius cum Angelo colloquium & conſolatio, n. 5. & 6. redit ad Heros, nu. 7.

Aggæi prophetæ mors, p 691. n 1.

Ageſilaus reuocatur in patriam, p. 754 obſidet Phliaſios, p 760. n. 1. & domat n. 5. eius in Thebanos expeditio, p. 763 c. 1. n. 1. 2. eius mors, p. 770. c. 1. n 5.

Agis moritur Spartæ, cui ſuccedit frater Ageſilaus, p. 752 c. 2. n. 1. eius in Aſiam expeditio, ibid de pace agit cum Tiſſapherne, nu. 1. qui ei bellum denunciat, p. 753. n 4. & victus à rege capite plectitur, n. 5. agit quoque de pace cum Tithrauſte Perſa, n. 4. accipit imperium Spartanæ claſſis, ibid. rem bene gerit in Aſia, & Pharnabazum ad defectionem inuitat, nu. 6.

Agni paſchalis celebritas, inſtitutio, &c. p. 212. n. 43. & ſeqq. fuſe.

Agones Olympici ab Hercule inſtituti, p. 340. n. 11.

Agraria controuerſia Romæ componitur, p. 706. c. 2. fi.

Agrippa iunior abdicatus relegatur, a. Chriſti 7. n. 3. à Tiberio necatur, a. Chr. 15. n 6.

Agrippam Auguſtus generum aſſumit, & præficit vrbi, p. 1060. c. 2 p.

Agrippa Gallos ſedat, Cantabros domat, & recuſat triumphum, p. 1062. n. 8. eum Auguſtus ſibi ſupparem reddit, c. 2. n 1. Agrippa in Iudæa, p. 1063. col. 2. 3. eum adit Herodes, p. 1064. c. 1. n. 1. recuſat triumphum, c. 2 n 1 adit Pannoniam, p 1065. c. 2. pr. moritur, p. 1066. nu. 4.

Agrippæ filius poſthumus, ibid n. 5.

Agrippinæ Auguſti neptis Germanici vidua petit maritum à Tiberio, quem iſte negat, an. Chr. 27. nu. 2. Agrippina filia Germanici Domitio nubit, patri Neronis, an. Chriſti 29. fi. & 34. n. 31.

Albana colonia, pag. 574. nu. 4.

Alcibiades deficit ad Perſas, eiuſque improba conſilia, p. 743. n. 2 pro Oligarchia ſatagit, p 744. Spartanos in Helleſponto vincit, pag. 745 n. 5. capitur à Tiſſapherne & euadit, nu. 7. pugnat pro Athen. contra Chalcedonenſes, p. 746. num. 1.

Alcibiades turbat fœdera inter Athen & Spartanos, p. 739. c. 1. n 1 & obtinet cum Argiuis, n. 2 & 3. contra eos rem gerit, p. 740. n. 1. ſuadet bellum in Siciliam, col. 2. n 2. inde reuocatus fugit ad Laced. pag 741. n. 5.

Alcibiades Athenis magnifice accipitur, p. 746 n. 3. ad Andrum non bene rem gerit, n. 4. ob infelicem legati ſui pugnam exautoratur, n. 5. eius cædes, p. 749. n. 5.

Alcimus ambit Sacerdotium ſacrilegiis, p 936. n. 5 incumbit in ruinam Iudæ Mach. p. 937. n. 6. necat, 60. viros innoxios, ib. ad eum congregantur impij, n. 7 quos tollit Iudas, ib. curat mitti Nicanorem contra Iudæos, ibid. frangit pacem Nicanoris cum Iuda, nu 9. ducit Bacchidem contra Iudæos, p. 939. n. 5. perit, p 940. n. 1. 2.

Alexander apud Mallos pugnat cum magno vitæ diſcrimine, p. 799. n. 6. multos populos deditione accipit, n 7 8. eius liberalitas in ſuos p. 800 n 4. eiuſdem vxores, ibid. dat miſſionem ſuis, & ortam ſeditionem ſeuere punit, n. 4. 5 exules Græciæ iubet reuocari, n. 6. intemperantia potus moritur, n. 7. eius ætas, & mores, n 8. funus, p 803 n. 1. eius imperium continuatur, p. 802. n. 1.

Alexander Alexandriam in Ægypto condit, p 791. c. n. 4. Perſepolim diripit atque incendit, p 792. n. 7. mouet in Mediam, n. 8. Darium mortuum honorat, n. 9. fit Imperator Aſiæ, p. 793. n. 10. 11. Beſſum perſequitur, n. 10. Hyrcanos Mardoſque domat, n. 11. eius mollities, p. 793 n 1. multas gentes domat, n. 3. vulneratur, p. 794. c. 2. n. 4. & 5.

Alexandri in Scythas expeditio, p. 795. n. 6. 7 8. ad Marginiam ſex oppida condit, n. 1. occidit Clitum in conuiuio, n. 3. vult adorari, p. 796. n. 1. Epheborum in eum coniuratio, n. 2. Indum traiicit, n 3. 4. Porum vincit, n. 5 duas vrbes ad Hydaſpin condit, p. 797 n. 6. à ſuis inde regredi cogitur, p. 798. n 1. 2. tempeſtate vexatur, n. 5. & 799. n. 8.

Alexandria noua ad Caucaſum, p. 794. n. 1. altera ad Tanaim, pag. 795. n. 6.

Alexander inſurgit contra Demetrium ope Senatus Rom. p. 943. n. 5. eius initia, p. 944. n. 1. bellum gerit in Demetrium, n. 2. quem vincit, p 945. n. 1. quærit affinitatem Ptolemæi, pag. 946. nu. 2. nuptiæ celebrantur, col. 2. nu. 1.

Alexander honorat Ionathan, pag. 951. nu. 4. à ſocero Philometore proditur, & in pugna cum eo moritur, p. 952. n 3.

Alexandri Magni ortus, p 772. c. 2 n. 5. eius gloriæ cupiditas, p. 779. col. 2. med an conſcius paternæ cædis, p. 785 nu. 3 fit Imperator Græciæ contra Perſas, n 5 vicinos populos domat, p. 786. nu 1 Attalum interficit, p. 786. n 1. res Græciæ componit, n 3 Thebanos victos delet, nu. 4. de Perſica expeditione deliberat, p. 786. n. 5. traiicit in Aſiam, p. 787. c. 1. n. 1.

Alexander & Antipater filij Caſſandri inter ſe pugnant, p. 821. c. 2. n. 1 Alexander cæditur à Demetrio, p. 822. n 1

Alexander Magni filius cum Roxane matre à Caſſandro necatur, p. 8 2. n. 1. eiuſdem Magni duces Regis nomen aſſumunt, p. 815. nu 4.

Alexander Ariſtobuli filius à Gabinio vincitur, p 1015. n. 2.

Alexander frater Lathuri matrem Cleopatram occidit præuenta illius cæde, p 989. nu. 1. Ægypto pulſus moritur, p. 990. n. 1.

Altaria Abrahæ, pag. 95 n. 8 9 & Iſaaci, p. 125 c. 2. n 2. & Iacobi, p. 129. n. 10. & 137 c. 1. med. & 139. n 7.

Altare holocauſtorum in templo, p. 478. n. 10.

Altare thymiamatis, p. 233. nu 160. 161. vbi ſitum, p. 241. n. 4.

Altare alieno loco à Samuele excitatur, p. 368 n. 1.

Altare holocauſtorum, p. 1 3. n. 162. & ſeqq. inſtar erat fornacis, n. 163. Altare de terra quid, ibid.

Altare ad Iordanem erigitur, pag. 299. n 12. & inde turbæ, ibid.

Alba diruitur eiuſque duratio, pag. 610. c. 2 n. 1 3.

Amalecitæ inuadunt Iſraëlitas, pag. 210 nu 121 Belli cauſa, &c. n 122. vincuntur impune, p. 127. n. 126. iubentur à Deo deleri funditus, nu 127. mirabili Dei odio, nu. 128 eorum ſpolia, n. 129.

Amarias pontifex, p. 521. n. 1.

Amaſa princeps militiæ Abſalonis, pag 426. n 19. cui Dauid locum Ioabi deſtinat, p. 458. n. 28 29.

Amaſias filius Ioas regnare incipit, p. 549 c. 2. n. 1. pr. inuadit Idumæos cum auxilio Iſraëlitarum, p. 551. c 1. fin. vincit, & captiuos eorum Deos adorat, p. 552 c 1 n. 3. arguitur à Propheta, nu. 1. temere bellum ſuſcipit contra Ioas, c. 2. n. 2.

Amaſias male pugnat cum Ioas, pag. 552. c. 2. fi. fit ei vectigalis, p. 553 n 3. viuit inglorius, co. 2. pr. inſtaurat murum vrbis, ibid. nu 4.

Amaſias non perſeuerat in cultu idolorum, p. 554. nu 2 moritur, p. 555. c 2. n. 1. ex coniuratione, eiuſque cauſæ, p 556. c. 1. n 1. 2.

Amenophis rex Ægypti, p. 278 c. 2. n. 1. 2. incipit vexare Iſraelitas, p. 279. c. 2. n. 1. 2. &c. init conſilium contra eos, p. 180. n. 8 vexat primùm in fortunæ bonis, ibid. & corporibus, p. 181. n. 9 10.

Amenophis mors, & eius decretum antiquatum, p. 186. c. 1. n. 1.

Amilcar Barcas dux Pœnorũ, p. 848. nu. 5.

INDEX.

Amilcar dux Gallis Ciſalpinis contra Rom. p.888.n.3.de eo Romanorum querela Carthagine, ibid.
Ammonitæ vexant Iſraelitas, p.336. n.1.ſi. & 337.n.2.3 &c. & 338.c.2. nu. 1.
Amonis regnum & peccata, p. 612. c.1. n.2. eius mors, à populo vindicata, nu. 3.
Amonis regis ortus, p. 607.c.1. n.2.
Amos propheta, pag. 549. c. 2. med. & 557. n. 4.
Amos incipit prophetare, pag. 560. c. 2. n. 1. biennio tantum vaticinatus eſt, n.3. moritur, p.561.n.2.
Amphyctionum Senatus, pag. 773. col.1. nu. 1.
Amphion, p. 317. c. 2. n.1. med.
Amri cogit Zambri ad ſui cædem, p. 510. c. 2 n. 2. regnum affectat, n.3.habet æmulum Thebni, quem denique vincit, p. 511. c.1. n.1. de noua regni ſede cogitat, p. 512. nu. 2.
Amrami ortus, p. 168. c 2. n.2. coniugium, p 181. n.1. moritur, p.193. c. 1. n. 1. fin.
Amulij regnum in Italia, p.562. c.2. n. 1. 2.
Amulius Rheam neptem Veſtæ conſecrat, pag. 567. c. 1. n. 1. ex qua corrupta gignit Romulum & Remum, p. 568. n. 3.
Amnonis facinus in ſororem, p 447. n. 3. occiditur, p. 449. n 3.
Anarchia quinquennis Romæ, pag. 763. nu 4.
Anaximandri ortus, p 634. n.1.
Anacharſis leges telis aranearum confert, p. 650. n. 4.
Anacreon, p.658. n. 1.
Anathema denunciatur contra Ierico, p.289. n.24.
Anci Marcij regnum Romæ, p.618. c.2.n.1. euulgat Numæ commentarios, ibid. vincit Veientes, & Volſcos, p. 623. n.5. nauale condit ad Oſtiam, ibid. moritur, p.630. c.1. n. 4.
Anci Marcij filij regnum affectant, p.655 n.7.
Andriſcus agnoſcitur, p.945. n. 10. fit rex & occupat Macedoniam, p.947.n.4.profligatur, p.950.n 5.
Angeli pugnant pro Machabæo, p. 932. n 11.
Angelica prouidentia, p.276. n.30. & 33.
Angelus ductor Hebræorum locum mutat, p.219. n. 83.
Angelus arguit Iſraëlitas, p. 300. n. 4. qui ſoluuntur in fletus, nec emendantur, nu. 5.
Angelus apparet Ioſue, p.288.n.20. & p.300. n. 3.
Angelorum nomina, pag. 136. n.11. Angeli cum Iacobo lucta, colloquium, &c. p. 135. n. 9. & p. 136. nu. 10. 11.
Angelorum concilium, p.109. n.3. à Dæmone aditur, ibid.
Angelus vt à Deo differat, pag. 25. nu. 21.
Angeli vbi & quãdo creati, p 7.n.2. 3.&c. creati in gratia, p. 8. n. 2. promeriti ſunt beatitudinem, n.3. quanta fuerit eorum via, nu. 4.
Anglia facta à Cæſare Romæ tributaria, p. 1019. n. 6.
Animalia noxia à principio producta, p.21.n.3.quem ad finem, p.22. n.4. an etiam quæ dicuntur adulterina, nu. 5. non videri, ibid.
Animalia cur ad Adamum adducta, p. 29. n. 45.
Anima cur inſpiratione creatã, p. 24. n. 18. extrinſecus aduenit, ibid. cur in faciem facta inſpiratio, nu.19. Dei imago, n. 20.
Annas non fuit ſimul pontifex cum Caypha, an. Chriſti 30. nu. 3.
S. Annæ ortus, p.1045. n.6.
Annæ vxoris Tobiæ mors, pag 616. c. 2. n. 1.
Annas, ſiue Ananus Pont. an. Chriſti 10. nu. 3.
Annæ fletus propter ſterilitatem, p. 355. n. 3. 4. &c. vouet & quaſi ebria obiurgatur, n.5.6. inſignis, & multiplex eius patientia, pag. 356. n.7. cur non adierit Sanctuarium die 40. n. 2. prole abundat, p. 358. n. 2. c. 2.
Annibalis initia mortuo patre, pag. 858. nu. 4. expugnat Saguntum, p.860. nu. 5. 6. abit ex Hiſpania, n.4. tranſit Pirenæum, p.861.n.5. & Alpes, n. 6. vtrobique illi occurrit Scipio, ibid.
Annibal cum Patre Hiſpaniam petit, p. 812. n. 1. iurat inimicitias cum Romanis, ibid.
Annibalis ortus, p.849.n.2 eius cum Scipione colloquium, p.896. n.3.
Annibalis filij Giſconis res geſta & interitus, p 844. n 4.
Annibal Romanos vincit ad Trebiam, p.861. n.8. Apenninũ præmaturè tentat, p.862.n.2 pugnat cum Sempronio, ibid. vincit ad Thraſymenum, n 6.7. eius crudelitas, p.863.n 8.ad Cannas vincit, p. 864.n.5 6.7. eius imprudentia poſt victoriam, p 865. n. 8. 9.
Annibal Nolæ à Marcello cladem accipit, p.865. n.10. Capuæ hyemat, ibid. vide p.867. n. 9. varia loca occupat. p.866. n.6. init fœdus cum Philippo Macedon. n.8. ambit Tarentum, p 868 n 9. legati eius turbant Siciliam, p.869. n. 11. geminam cladem Romanis infert, p.870. n.5.
Annibal amiſſa Capua Romam fruſtra cogitat, p.872.n.1.ex inſidiis Coſſ. profligat.p 877. n.4. honorat Marcelli corpus, n 5.per fraudem cladem bis accepit, p. 877. nu. 5 & 878. n 3. Apuliam petit, p 878.n.4.amittit fratrem Aſdrubalẽ Neronis opera, n.5.6. reuocatur Carthaginẽ. p.886.n.10 11.
Annibal pacem fruſtra petit, p 887. n.3. tandẽ obtinetur & cur, n.4.5. fugit ad Antiochum, p. 893. c. 2. n.2. eius de bello cum Rom. conſilium, p. 895. n. 2. eum Romani à Pruſia repoſcunt, p. 907. nu. 3. ſponte veneno moritur, ibid.
Anni ſacri inſtitutio, p. 212. n. 40. profani, n. 41. & 42.
Anni correctio à Iul. Cæſare, p.1031. n. 10. & ſeqq.
Annus ciuilis in Autumno olim inchoatus, p. 5. n. 8.
Antalcidas cum Teribaze regem Perſarum adit pacis cauſa, p.755. c. 2. n. 1. pacem refert, p.757. n.1. & 758. n.1. eius formula, n.2. eadem pax renouatur, p.765.c.2.n.2.
Antenor regnat in regni reliquiis, p. 347. n. 7.
Antenor & Æneas proditionem agitant, ibid. n. 3.
Antigoni ſuperbia, p. 818. c 2. n.1. ſex regum pugna, ibid. Antigoni cædes, nu. 2.
Antigonus Babylone Seleucum fugat, p.809 n.5.parat bellum cum aliis Alexandrini ducibus, p 810. c. 2. n. 3. filium Demetrium Poliorcetem Syriæ præficit, nu 2. Tyrum expugnat, p.811. n.5. eius maritima clades, p. 815. nu. 1. re infecta redit in Syriam, ibid.
Antigonus pugnat contra Eumenẽ, vincitque, p.804.n.1. Affectat imperium, p.805.n.1. vincit Attalum & Alcetam, n.2.res ſuas per ſe agere incipit, p. 806. n. 1. ſibi conatur Eumenem adiũgere. n.3. cum eo pugnat & proditione captum occidit, p. 809. 2. 3. 4. fit Aſiæ dominus, num 5.
Antigonus Tutor, p.854 n.3.
Antigonus Iudæus rex creatur à Pacoro Partho, p.1043. n. 8. cum bello perſequitur Herodes, n.10 ſecuri ab Anton. percutitur rogatu Herodis, p 1045.n.1.
Antiochena pax promulgatur, pag. 903. c. 1. n. 1. 2.
Antiochia à Seleuco conſtruitur, p. 819. n. 4.
Antiochi Soteris mors, 842.c.1.n.3.
Antiochi Dei principium, p. 842. c. 2. n. 1.
Antiochus Deus filius Antiochi Soteris, p. 844. c.1.n. 2. duas habet vxores, n 2. bellũ diu geſſit contra Philadelphum, n. 1. 2. amborum mors, p. 848. n. 3.
Antiochus Sidetes ducit Cleopatrã Demetrij vxorem, p.960.n. 1. ſibi demeretur Simonem, p. 961. n.2. eius initia, n 1.obſidet Triphonẽ ibid.& p 962.n.1. alienat ſe à Simone, ibid. mittit ad eum Athenobium legatum, n. 2 & Cordebæum contra Iudæos, n. 3. obſidet Ieruſalem, 965. n. 2.
Antiochus Mag. Sardeis & Achæum obſidet, p.865 n.1 & 867.n.1 vincit Eutydemũ, p 878 n 7 & 882. n 6. Syriam recepit, p 884 n.2. iterat in Syriam expeditionem, p. 890 n. 1. dat filiam ſuam Ptolemæo Epiphani, p 896.n.2.
Antiochus Magnus Seleuciã occupat, p.860 n.2. Theodotus ei Syriam tradit, ibid. male pugnat in Ægypto, p. 863. n.1 & 864.n.2.
Antiochus Mag. filius Seleuci Callinici ei ſuccedit, p.857.c.1.n.1. duces eius ab eo deficiunt, col.2. n.1.duxit vxorem Laodicen, pag. 858 n.2 mouet in Molonẽ, p.858. n.6. eumq; vincit, p.859.n.2. ſuſcipit Seleucum primogenitũ, n.3.
Antiochus Gryphus, & Antiochus Cyzicenus fratres filij Demetrij, p. 970. n. 1.
Antiochus Mag. bellum molitur in Philopat. Ægyptiũ, p.893.c.1.n.2. 3.& in Roman, p. 896. n. 3. 4. & p. 897. n.7. 8. &c. bellum in Roman gerit, p.897.n.1.& 898.fuſe. cladem in mari patitur, p. 898. n.8. reparat copias, p.899.n.4.
Antiochus Epiphanes figura Antichriſti, p.913 n.1.inſinuator in regnum Seleuci fratris, n.2.& 3.cur dictus Epiphanes, nu. 2. affectat Ægyptum, p.915.n.3 prior in eam expeditio, n. 1. mittit Romam legatos cum muneribus, p.916.n. 3.4.alteram molitur, p.918.n.1.& 920.n.1 à Roman. impeditur, n.2.
Antiochus Gryphus exoritur, p.958. n.1. cogit matrem ad venenum, p. 972. n. 1.
Antiochi Gryphi cædes, p.987.n.4.
Antiochus Euſebes filius Cyziceni, 988. c. 1. n 1. à Parthis occiditur, p. 989. n. 1.

INDEX.

Antipater pro Alexandro vincit Lacedæmonios, p.792, n.7 reuocatur ex Maced. p.800. n.6.

Antipater res turbat in Iudæa, pag. 1007.n.1.floret ibid.p.1032. n 11. moritur, 1037.8.

Antipater bello Lamiaco obſidetur, mexque reſumit vires.p 802. n.3 Græcos vincit & cogit ad pacem, n.4. eiuſdem pax cum Ætolis,n.5. ſuccedit Perdiccæ, & Eumenem perſequitur, p.803. n. 4. moritur, p.806 n.1.

Antiquitatis conſenſus argumentũ veritatis, p.14 n.3.

Antonius Mag. Equitum Cæſaris, p.1028. n.2. deprauat acta Cæſaris, p.1037. n.9.

M. Antonius orator naſcitur, p.957. num. 6.

Antonius quæ geſſerit in Aſia, pag. 1043 hyemat Athenis,n.7. ducit Mineruam, n.1.

Antonius malè gerit bellũ Parthicum ob Cleopatram, p.1046 n.2.

Antonius hoſtis iudicatur à Senatu p. 1036. n.2. ad Mutinam cladem accipit,n.4. Octauius ambit cum eo reconciliationem, p 1037 n.9. iungitur Lepido, n.10.

Antonius & Cæſar imperium inter ſe partiuntur, p.1040.n.1.

Anton. Græciam & Aſiam tributis exhaurit, p.1040 num 1.eiuſdem largitiones in milites,p.1041.n.2. Iudæorũ ad eum legatio,n 3.adit Ægyptum, p.1041, nu.3. Cæſari reconciliatur, qui eius ruinã meditatur, p.1042.n.4.5.

Antyllus Antonij filius occiditur, p.1054. nu. 8.

Aod liberat populum à ſeruitute Eglonis, p.314. col.2. quis fuerit Aod n.1. modus cæſi tyranni, n.2. 3.claſſicum inſonat, p.315.num.5. obitus eius, p.316. c.2.fin.

Apoſtolorum 12.electio,an. Chr.31. n. 1.

Apparitio quinta facta Abrahæ, pa. 100. n.1.2.ſexta,p.104.n.3.ſeptima, p.105.n.10.

Apparitiones primi diei reſurrectionis & earum ordo, an. Chr. vit. n.28. 29.305.

Apparitiones Dei factæ Abrahæ, prima, p.93. n.5. ſecunda, p.94. n.1.tertia, p.95 n.8 quarta, p.97. n.4. vbi iterat promiſſionem Chananitidis, & quomodo dicatur in ſempiternum, num.5.

Appia via, eiuſdemque cenſura, pa. 812 n.6.

Appij ſeueritas odioſa plebi, pag. 704. nu.3 fi. in ſuos milites animaduertit, p.705, c.1. n.4.acriter reſiſtit diuiſioni agrorum,c.2.n.3. eius cædes voluntaria, n.4.

Aquæ ſuper cælos, p.13. nu.6. inferioribus homogeneæ,n.8.quis ibi earum vſus, n.9.

Aqua ex nihilo producta, p.9,col.1. n.1.eius creatio, p.10.n.11

Aquæ inferiores quomodo congregatæ,p.14.n.2.& terra patefacta, n. 3. cur per terram diſtributæ, n. 4.

Aquarũ fœcunditas, p.19.n.2.opera Domini ſuper aquas, n.1.

Aquæ inualeſcunt, p. 67. n. 20. 21. operiunt omnes montes,n.22.cõſiſtunt,150.diebus,n.23. minuuntur, p. 68. n.24. quò redierint, n. 24.

Aquarum amaror ſublatus, p. 121. n 97. Aqua datur ex petra Horeb, p.125.n.110.eaque perpetua,pag. 126. n. 110. aqua de Bethlehem petitur à fortibus Dauidis, 433. n. 6. 7.

Aquæ Sextiæ, 973.n.2.

Aqua contradictionis, p.271. nu. 6. Deus iubet imperari aquã,p.272. n.8. percuſſo ſilice exiliunt, n.9.

Aquila aurea Hieroſolymis, & inde turbæ, 1074.n.8.

Aradiorũ rex vincitur ab Hebræis, p. 274. n. 18.

Arabum ſeruitus,p 1052.n,1.& bellum, p.1058.n.2.

Arbores infrugiferæ ab initio creatæ, p.15.n.10.11.12.

Arbores vitæ & ſcientiæ, p.17 n.21. & 24.

Arcades ſacrilegi bellum ſuſcitant, p.768 n.3.

Arca Diluuij, quo & quanto tempore facta, p.61, n. 1. 2. vt à naui differat,p.62.n.7.eius materia,8. amplitudo,9 & 13.operculũ,n.10. eius interior diſtributio, n.11.

Arca deducitur à filiis H li, p.361. n.4. 5. qui occiduntur,& arca capitur, p.362.n.6.7.

Arca ſubſiſtit intra 23. dies diminutionis, p.68 n.24 & vbi, ibid,

Arcæ cum Dagone certamen, pag. 364.n.8.9.Philiſthæos malè accipit, n. 10. remittitur ad Iudæos, n. 11. 12. defertur in Cariathiarim,p 365.n 1.2. num ibi 20 tantum annis manſerit, p.367.n 1.6.

Arca fœderis, eiuſque vſus, p. 212. n. 154. 155. vbi ſita fuerit, p.251. n.3.à Sacerdotibus per Iordanem defertur, p.287.n.11.12.

Arca ex Cariathiarim deducitur in Sion, p.434 num.2 3. imponitur plauſtro n.6. periclitatur à caſu, pag. 435.8.deponitur apud Obedeõ, n.9.10 denique deducitur in Sion multa cum pompa,p 436, n.1.2 &c. fuſe, quis eius ibi locus n.2 3.

Achitophel fauet Abſaloni contra Dauidem, p 451.c.2.n.2.æmulus eius Chuſai, p.455.n.9.

Achitophel perſuadet Abſaloni polluere patris concubinas, pa.456. n. 15. & Dauidem imparatum obrui, n.16.

Arcæ tranſlatio ex Sion in templũ, p.481.num.3.4. pompa & modus tranſlationis, n.4.5.& ſeqq. collocatur in Oraculo, n.9.

Arca extra ſanctuarium, p.617 n.6.

Arca, altare incenſi & Tabernaculũ reperta ſub Nehemia,p.727.n.20. & 21.

Archelaus tyrannus Ægypti loco Auletis, p. 1015.n.3.

Archelaus ſuccedit Herodi, a. Ch.1. n.18. cædes iuſſu eius in templo patrata, n.18. dimidium regni obtinet, fratres quadrantem, an. Ch. 2. n.4. cum timet Ioſeph.n.3.

Archelaus à ſuis accuſatus à Cæſare euocatur,a.Ch.9.n.1.eius exiliũ, an.Chr.10.n.1.

Areopagi inſtitutio, p.194.c.1.n.1.

Argus rex Argiuorum, p.167.n.2.

Argentũ primũ ſignatũ, p.840.n.4.

Argyraſpides produnt Eumenem Antigono,& occidunt,p.809.n.1. 4.mox pœnas luũt. ibid.vide *Eumenes*.

Argiuorum cum Spartanis prælium diremptum vltro, p.739.c.2.n.1. inde pugna & victoria Spartæ,tũ fœdus ad annos 50 p.740. c.1.n. 2. Democratiam tollunt & mox reſtituunt, n.4. iuncti Athenienſibus à Lacedæm,vexantur,n.4.5.

Arideus cum Perdicca Alexandro ſuccedit, p.800.n.9.

Ariminum Colonia, p.840.c 2 n.2.

Ariſtagoras deficit à Perſis, p. 83. n. 6. & defectionem Athenienſibus perſuadet, c.1 n 2.

Ariſtides exulat oſtraciſmo.p 697.

Ariſtoteles venit Mitylenem,p.779. n.4. fit doctor Alexandri,ibid fi 1. migrat Athenas, p.786.n 5.

Ariſtotelis ortus,p.760.n.1.Platonẽ audit,p.765.n.1.c.1.adit Hermeã, p.778,n.2,

Ariſtotelis fuga, p.802 n.5. mors, p.804.n.7.

Ariſtobuli & Alexandri Iudæorum cædes à Pompeio, p.1024.num 7.

Ariſtobulus Iudæus magiſter Ptolemæi, p 971.n.2.

Ariſtobulus Rex & Pont p.983.n.1. matrem interficit,n 1.& fratrẽ,& mox ipſemet mo itur, p 983 n.2.

Ariſtobulus Roma profugus cum Antigono filio, & Gabinio victi captique Romam in vinculis reportantur, p.1016.1.2.iterum victus à Gabinio, p.1017.n 7.8.

Ariſtobulus ope matris pontificatũ obtinet ab He ode,p 1048.num,1.

Ariſtobulus à Pompeio in vincula coniicitur, p.1009.n.2.

Ariſtonicus bellum in Rom. gerit, p.968.n.7.8. vincitur à Perperna, p 969.n.5. moritur, n.3.

Arij literæ ad Oniam Pont. p. 853. c.2. n.1.2.

Armenia an plane deſerta,p.76.c.2. n 3.eius ſitus, p.77.nu.6.vrbibus frequentatur, p.80n.2.

Arphaxad naſcitur, p.71.n.1.

Arphaxadi obitus & ratio temporis p 92.c.1.n.1.& ſepultura, n.2.

Arphaxad vincitur à N buchod. qui & Merodach Babylonius,pa. 601.n 2.

Arſaci Parthi initia, p.849.n.1.

Arſes Perſa Ocho ſuccedit, p 780. c.2.n.1. & p.781 .n 1. occiditur à Bagao cũ regiis liberis,782 c 1.n.

Artabanus Xerxem & Dariũ eius filium interficit, p.707.c.1.n 2 3. qui mox occiditur cu filiis, ibid.

Artabanus à Xerxem Perſidem remittitur, p.698.c 2.n.2.

Artaxerxes Muemon regnat, p.741. n.1.eius natura lenior, p 745.n.1. vide *Cyrus* iunior.

Artaxerxes in Euagoram bellũ gerit, p 736. c.2.n.1. vide *Euagoras* & *Bellum Cyprium*, mors & mores Artaxerxis, p.707. c.1. nu 1.

Artaxerxes fit Rex Perſarum, pag 707. nu. 3. dictus Longimanus & Aſſuerus, p. 708. n. 2. 3. eſt maritus Heſteris, ibid. Regia ſolemne epulum, p. 710. n. 1. 2. & reginæ Vaſthi, nu. 3.

Artaxerxis in Ægyptum expeditio, ibique vincitur, p. 710.n.3. tentat Spartanos pecunia, pag. 711. n.4. renouat expeditionem cui præficit Themiſtoclem, num. 5. Rex Athenienſes & Ægyptios vincit, p.712 c.1. n 1. & 714. n.9.

Achitophel laqueo ſe ſuſpendit, p. 456. n. 18.

Artes Adamo doctore exercentur, p 43. n.4. & ſcientiæ, nu. 5.

Aſaël frater Ioab occiditur ab Abnere, p. 426. n.4. ſepelitur, n 6.

I N D E X.

Aialon Iudex, p. 345. col. 2. n. 1. obit, p. 348. n. 8.

Aſa diu bellum gerit cum Baaſa, p. 507. vincit Æthiopes, p. 508. n. 2. purgat regnum ab Idolis, n. 5. & renouat fœdus cum Deo, num. 6. confugit ad Syros, p. 509. n. 2. reprehenditur à propheta, num. 4. quem conijcit in vincula, n. 5.

Aſa regnare incipit, p. 501. n. 3. & 1. eius pro religione zelus, n. 2. vota ſua patriſque reddit, pag. 506. c. 1. n. 3. exſcindit idololatriam, n. 2. inſtaurat vrbes regni ſui, pag. 506. col. 2. n. 1.

Aſa podagra laborat, pag. 512. c. 1. num. 1. moritur bona morte, col. 2. n. 1. 2.

Aſdrubalis crudelitas, p. 951. n. 6. ſe dedit Scipioni, p. 952. n. 5. vxoris & filiorum eius interitus Carthagine, ibid.

Aſdrubal à Scipionibus in Hiſpania vincitur, p. 866. n. 7.

Aſdrubal ab incendio fugit Carthaginem, p. 884. n. 5. renouat bellum & cladem, p. 885. n. 5. & 6.

Aſtapenſium in Hiſpania atrox clades, p. 880. n. 5.

Aſeris obitus, p. 177. n. 6.

Aſina loquitur cum Balaam, p. 276. n. 31. moritur, n. 32.

Aſinius Gallus crudeliter à Tiberio cæſus, a. Chr. 31. n. 5. vide An. Chr. vlt. n. 32.

Aſoris rex cum ſociis in Ioſue mouent, p. 294. n. 1. vrbs tandem occupata ſuccenditur, & poſtea inſtauratur, p. 295. n. 4.

ab Aſſyriis auxilium petit, pag. 571. c. 1. n. 5. qui vaſtant Damaſcum, p. 571. col. 2. n. 1. & graſſantur in Ieruſalem, p. 572. c. 2. n. 3.

Aſſyriorum imperij finis, p. 593. c. 1. n. 1. ſiunt vectigales Babylonis, num. 2.

Aſſyrij vincunt Pentapolitas, p. 98. n. 4. & vincuntur ab Abrahamo, n. 7. Quatuor Aſſyriorum reges ab Euſebio omiſſi, p. 560. c. 1. n. 1. pr. quinque reges à Scriptura ſuppleti, p. 559. c. 1. initio.

Aſſyria vrbs conditur, p. 80. n. 1. quæ poſtea Niniue facta eſt, ibid. Babylon initium regni Aſſyriorum, vide *Babylon* occupatur à Nino, p. 82. n. 2. 3.

Aſtyages victus à Cyro capitur, & ſeruatur, p. 660. c. 2. n. 2.

Aſturum & Cantabrorum Auguſti bellum, p. 1056. col. 2. num. 1. & 1057. n. 1.

Aſtyages adoptat Darium Medum, p. 646. n. 2. regnare incipit, p. 648. c. 1. num. 1. deſinit, p. 660. col. 2. num. 1.

Aſylum violatum diuinitus puniſtū, p. 690. c. 1. n. 1. fine.

Athalia filia Achab, Ioramo nubit, p. 114. n. 1. mortuo Ochoſia occidit regiam familiam, p. 539. n. 16. regnat ſex annis, p. 540. n. 1. c. 1. fouet Idololatriam in Iuda, ibid. occiditur, p. 541. n. 3.

Athei conuincuntur erroris, pag. 1. num. 3.

Athenis 30 tyranni ſæuiunt, p. 710. n. 3. exautorantur, ibid.

Athenienſium apparatus in Siciliā, p. 740. c. 2. n. 2. infelix eorum ſtatus, p. 743. n. 9. 10 & col. 2. num. 1. Athenis Oligarchia ſtabilitur, p. 744. n. 3. & n. 1. 2. reſtituitur Democratia, c. 2. n. 3. 4. duces ſuos victores damnat, p. 747. n. 6.

Athenis nouem annui magiſtratus, p. 607. c. 2. pr.

Athenienſium leuitas, & linguæ petulantia in Philippum, pag. 960. nu. 4.

Athenienſium adulatio, p. 815. n. 3. & 817. c. 2. pr. Repellunt Demetrium cui fuerant adulati, p. 819. c. 1. n. 3. vide etiam, p. 826. n. 5.

Athenarum inſtauratio, p. 701. c. 1. n. 1. 2. maris imperium ſibi ſtabiliunt, p. 702. c. 2. n. 1. tributum vrbibus imponunt, n. 2. deſeruntur à ſociis, p. 706. n. 5. Naxum oppugnant, c. 2. n. 1. eius deditio, p. 707. n. 4.

Athenienſibus perſuadet, col. 2. n. 1. occaſione Hippiæ, ibid.

Athenienſes Epheſum veniunt, & Sardeis incendunt, n. 2.

Athenienſes Æginetis infenſi, pag. 688. c. 1. n. 1. mutuo captiuos capiunt, p. 689. col. 2. fi. res Athenienſium cum Æginetis, p. 690. eorum odium in Spartanos & origo belli Peloponneſiaci, pag. 709. n. 4. & 710. n. 6.

Athenarum clades à Sylla, p. 995. pr.

Athenienſes affectant Siciliam, p. 715. n. 5. male pugnant contra Ætolos, c. 2. nu. 1. damna à Laced. accepta, p. 737. n. 3.

Atrium Iſraelitarū in templo multiplex, p. 477. n. 6. illius forma & menſura, pag. 478. num. 7. 8. & ſeqq.

Attali regis ſtultitia, p. 962. n. 5. conſtituit Romanos hæredes, p. 963. num. 4.

Auaritia Romanorum punita, pag. 846. c. 2. n. 2.

Auaritia Romanorum cauſa defectionis populorum, an. Chr. 9. nu. 2.

Auguſtus hyemat Sami & adit Aſiam, p. 1060. col. 2. pr. & med.

Auguſtus. vide *Octauius*.

Auguſta Prætorianorum & Emeritorum, p. 1057. c. 2. n. 2.

Auguſtus Dictaturam recuſat, pag. 1059. n. 2. & Cenſuram verbo tenus. ibid. vide pag. 1046. n. 6. oppreſſa in eum coniuratio, num. 3. adit Siciliam, ibid. & Græciam, p. 1060. c. 1. n. 1.

Auguſtus naſcitur, p. 1010. n. 11.

Auguſtorum anni qui dicantur, p. 1054. num. 1.

Auguſtus 11. Conſul extremo eius anno naſcitur Chriſtus, p. 1073 & 78. nu. 20. edit Naumachiam aliaque ſpectacula, & Iuliam relegat, pag. 1073. n. 2. 3. Caium in Orientem mittit, n. 4.

Auguſtus rem cum Parthis componit, p. 1060. c. 2. n. 1. alia ibid. ab eo geſta, n. 2. Romam redit, p. 1062. n. 7. Senatum cum Agrippa legit ad ſexcentos, n. 1. Auguſti peregrinatio, p. 1063. col. 2. n. 2. Auguſti auaritia, p. 1064. c. 1. n. 2. redit in vrbem, pag. 1065. col. 1. num. 2.

Auguſtus fit Pontifex & libros Sibyllinos expurgat, p. 1065. c. 2. prædicitur Pater patriæ, ibid. n. 3. eius in Agrippam officia, n. 4. liberalitas in Aſianos, num. 6. Herodem filiis conciliat, p. 1069. n. 5. dat munus gladiatorium, c. 2. pr. in Herodem offenſus, p. 1070. n. 4. & 73. n. 2. placatur, c. 1. n. 2. ei permittit iudicium, n. 3.

Auium & Piſcium affinitas, p. 20. n. 6. an aues è terra productæ, n. 7. an potius ex aquis, ibid. magna varietate, & copia, p. 21. n. 8. & 10. perfectæ magnitudinis, n. 9.

Auletem Ægyptij ad fugam compellunt, pag. 1013. n. 2. Catonis ad eum ſapiens conſilium, ibid. eum fugæ pœnitet, p. 1015. n. 3. eius reductio impedita, p. 1016. n. 1.

Pt. Auletes regnare incipit, pag. 997. n. 1. Romanorum amicitiam impetrat, p. 1012. col. 2. n. 2.

Auletes Gabinium pecunia expugnat ab eoque reducitur, p. 1017. n. 1. 2. moritur, 1021. 1.

Aureus numerus Metonis, pag. 731. num. 4.

B

BAal exterminatur in Iuda, pag. 541. n. 4. & in Iſrael à Iehu, p. 539. n. 13. 14.

Baana & Rechab Iſboſethi regis cædem moliuntur, p. 429. n. 2. & perpetrant, p. 430. n. 3. quos Dauid iubet interfici, n. 4. 5.

Baaſa regnum occupat, & delet domum Ieroboam, p. 506. c. 2. n. 3. & 507. col. 1. n. 2. eum Iehu propheta arguit, & occiditur, c. 2. n. 1. 2. bellum gerit diu cum Aſa, ibid. fi.

Baaſa occupat Romam, p. 509. nu. 2. moritur, p. 510. n. 1. cui Ela filius ſuccedit, n. 2.

Babel ciuitas & turris inchoantur, p. 78. c. 1. n. 2. à quibus & quorum conſilia ſuſcepta, col. 2. num. 3. ædificandi occaſio & finis, n. 4. 5. materia ædificij, p. 78. n. 7. Turris moles & modus, ibid.

Babylonis ædificatio ceſſat, p. 79. n. 11. an vſque ad Semiramidem, ibid. quæ eam inſtaurauit, p. 88. nu. 5.

Babylonici regni initium, pag. 79. quod mox Aſſyriorum fuit, n. 1. p. 80. n. 6. primum omnium fuit, p. 80. n. 5. regnum Babylonicum Aſſyrio iungitur, pag. 81. n. 1. 2. fine.

Babylonis magnificentia, p. 666. n. 2. quomodo à Cyro capta, nu. 3. in die feſto, mediiſque ludis, nu. 4. diripitur, p. 667. n. 10. murorum euerſio, pa. 668. n. 12. vrbis ſolitudo, & captiuorum irriſiones, ibid.

Babylon rebellat, pag. 680. n. 8. 9. opera Zopyri iterum capitur, p. 68. n. 3.

Babylonici imperij principium ſub Merodach, p. 593. n. 3. 4. &c.

Bacchanalia Romæ indagata & extincta, p. 904. n. 1.

Bacchides pugnat contra Iudam, qui in pugna cadit, p. 939. nu. 7. pugnat contra Ionatham, p. 940. n. 9. 10. eum obſidet cum damno ſuo, p. 941. n. 5. mox pacem init cum eo, nu. 6.

Bagarſi ſæuitia & tyrannis, p. 770. n. 1. p. 783. c. 1. n. 1. à Dario occiditur, col. 1. nu. 1.

Balenarum moles, p. 20. n. 5.

Balæ flagitium cum Ruben, p. 141. n. 6. 7. abdicatur à Iacobo, n. 7.

Bala ancilla Rachelis ducitur à Ia-

cobo, p. 131. n. 2. 3. parit Dán. n. 5. & Nephthalim, p. 132. n. 1.

Balac inuocat Balaam contra Iſraëlitas, p. 275. n. 27.

Balaam maguſne an propheta, pag. 275. nu. 28. ad eum regis legatio iterata, p. 276. n. 19. adit regem, n. 30 occurrit ei Angelus, n. 30. & ſeqq occurrit & rex, pag. 277. num. 34.

Balaami conſilium improbum, pag. 277. nu. 35. 36. eius ex patria reuerſi cædes, p. 279. n. 48.

Baltheus pontificis, p. 238. n. 157.

Balthazar geminus, p. 644. n. 2. ſuccedit Balthazar Euilmerodacho, p. 661. c. 2. n. 1. videt digitos in pariete ſcribentes, pag. 667. n. 5. occiditur, & quomodo, n. 8. 9.

Banaiæ virtus in bello contra Moabitas, p. 439. c. 2. n. 3.

Baptiſmus Chriſti, an Chriſti, 30.

Baraci principatus, p. 317. c. 2. n. 1. quis fuerit, p. 319. c. 1 n. 1. 6. euocatur à Debbora ad bellum, n. 2. 3. eius copiæ, ibid. vincit Siſaram, pag 319. n. 4. 5. moritur, p. 321. c. 2. n. 1.

Baruch ſcriba Ieremiæ timet. p. 624. n 7. legit vaticinia Ieremiæ, pag. 625. c. 1. nu. 2. abſconditur cum eo, nu. 3. adit Babylonem occiſo Ieremia, p. 641. col. 2. n. 1. tranſit per Iudæam, nu. 2. legit librum Iudæis in Chaldæa, p. 643. n. 6.

Bela Beniamini primogenitus, pag. 150. c. 1. n. 4.

Belus idem cum Nemrod, p. 79. n. 3 mors eius, p. 81. c. 2. prin. eiuſdem apotheoſis, pag. 82. n 2 5. & ſacrificia illi oblata, pag. 83. num 4.

Benedictiones Patriarcharum, pag 165. nu. 8. & maximè Iudæ benedictio exponitur, n. 9. 10

Benedictiones & maledictiones Hebræorum, p. 182. n. 77.

Benadad bellum contra Achab, pa. 518. n. 1. Syri ſuperbia, n. 2. 3. vincitur, pag 519. n. 6. redintegrat bellum, nu. 1. iterum vincitur, num. 3. fœdus init cum Achabo, p. 520. n. 5.

Beniamin naſcitur, p. 140. n. 3.

Beniamin à Ioſepho depoſcitur, p. 153. nu 11. 12. à patre ægerrime dimittitur, p. 155. n. 6. apud eum repetitur Scyphus, pa. 156. nu. 14. moritur, p. 177. n. 2. 3

Beniaminiæ tribus clades, pag. 308. num. 6. 13. 14. eius conſeruandæ cura, & modus, p. 310. n. 15. 17.

Ben-Merodach, filius Merodach Rex Babylonis, p. 607. col. 1. n. 1. quamdiu regnarit, ibid. moritur, p. 615. c. 1. n. 3.

Bella à Romanis diu parum prudenter, aut ſerio geſta, p. 762. nu. 5.

Belli ciuilis origo inter Syllam & Marium, p. 981. n. 3.

Bellum Æthiopicum, & Aſæ victoria, p. 508. n. 1. 2.

Bellum ciuile inter Dauid & Iſbaſeth, pag. 415. c. 2. n. 1. & p. 416. num. 2. 3. occaſio illius finiendi, p. 417. n. 2.

Belli ciuilis apparatus inter Abſalonem & Dauidem, p. 452. n. 10. &c.

Belli ciuilis Philippenſis finis, pag. 1040. n. 9. eius reliquiæ diſperſæ, ibid. n. 1.

Bellerophon vir inſignis, pag. 316. col. 2. num. 2.

Berenice Auletis filia fit regina, p 1013. n. 2. quæ maritum intra paucos dies ſtrangulauit, ibid. à patre reduce perimitur, p. 1017. nu. 2.

Berias filius Ephraim naſcitur, pag. 173. n 4.

Beſſus Darium plagis impoſitis deſerit, p 792. n. 8. multa eius fuga, pa. 793. n. 10 p. 794. n 2. denique capitur, & dira morte necatur, nu. 3.

Bethſamitæ male accepti ab Arca, p. 365. n. 13. 14.

Bethel à Iacobo conſecratur, p. 139. nu. 10.

Bethſabea vxor Vriæ adulterium cum Dauide committit, pa. 444. nu. 4. luctus eius breuior, p 445. nu. 9. & nouæ nuptiæ, ibid. eam Dauid conſolatur ſuper morte filij adulterini, & promiſſione Salomonis, p 446. n. 6.

Bibliotheca Alexandrina exuſta, p 1017 n. 14. inſtituitur Romæ à Varrone, p. 1034. n. 2. vide p. 1057. nu. 2.

Bibliotheca Iudæorum opera Nehemiæ & Eſdræ, p. 731. c. 2. n. 3. vide etiam, p. 972 n. 3.

Bibulus claſſi Pompeij præeſt, pag. p. 1025. nu. 1.

Blaſphemi pœna, p. 253. n 14.

Bœoticum bellum inter Thebanos & Laced. p. 762. n 1 & ſeqq.

Bochus de pace agit cum Romanis, pag. 982. col. 2. nu. 2 Iugurtham prodit, n 3.

Bomilcar inſidiis deprehenſus interficitur, p. 980 n. 3.

Boos primus, p 306. c. 2 med. Boos alter, p. 320 n. 9. tres eſſe conſtituendos, ibid. comis in Rutham, pag. 333. n. 4. 5. dat illi fidem de coniugio, nu. 8. eius prudentia circa cognatum, p. 334. nu. 9. 10. ducit Rutham, n 11.

Boſphorus Thracius ponte iunctus, p. 682. c. 1. n. 1. cum pontem Iones reſtituunt, c. 2. n. 2.

Braſidas dux Spartanus in Thracia contra Cleonem pugnans vincit, & moritur, p. 738 c. 1. n. 3.

Brundusium colonia, p. 840. c. 2. n. 3. poſt victos Brundusinos, ibid.

Brutorum tria ſumma genera, p. 22. nu. 2. magna copia à principio producta, ibid.

Brutus in Cæſarem incitatur, pag. 1034. n. 4. alij coniurati, ibid.

D Brutus Mutinæ obſidetur, pag. 1036. nu. 2. eius cædes. p. 1046. 13.

Brutus à ſuis cogitur ad pugnam, pa. 1039. n. 7. 8. & victus ſe perimit, n. 9.

Iun Brutus filios occidit coniurationis participes, pag. 686. n. 3. collegam abdicat magiſtratu, ib. ſingulari certamine cum Arunte Tarquin. pugnat, & vterque concidit, p. 680. 5.

Baræ oppidi dira clades, pag 764. col. 1. nu. 1.

C

CAath oritur, p. 146. c. 1. n. 1.

Caathi mors, p. 179. c. 1. vide p. 178. c. 1. n. 1.

Cadmæa arx Thebana capta à Spartanis, p 758. n. 6. recepta à Thebanis, p. 762. 5.

Cadeſbarne quid à Rhethma differat, p. 265. n. 3.

Cæſaris prædæ in Gallia immanes, p. 011. n. 7. in 4 eius partibus pugnat & vincit, magiſtratus prouinciaſque diſpenſat, col. 2 nu. 6. eiuſdem potentia, & prouinciæ in quinquennium, p. 1017. nu. 4. geſta eius, in Germania, & Anglia, p 1018. n. 7. & 1019 nu. 6. ei prouincia prorogatur, pag. 1021. nu. 5. in Italia corrumpit ciues, nu. 6.

Cæſar quærit in Luſitania materiã triumphi, p. 1012. n. 3. ambit conſulatum & triumphum, nu. 4. Sibi adiungit Craſſum & Pomp. ibid. in eius conſulatu triumuiratus, p 1011. col. 2. n. 1. ei vtraque Gallia decernitur, p. 1013. n. 5. Clodium inſtruit in Ciceronem, n. 6. abit in prouinciam, bellum inchoat ab Heluetiis, nu. 7. pag. 1014.

Cæſar in Africa vincit Pompeianos, p 1030 n. 4. Dei in Cæſarem prouidentia, pa. 1031. n. 6. pugna decretoria, ibid. potitur Vtica, nu. 8 Cæſaris 4. triumphi, n 10. Dictator & Conſul, p. 1032. n. 1. quæ in Hiſpania geſſerit, nu 2. 3 &c. Romam redit, p. 1033. effuſæ ibidem gratulationes, n. 6. diuinitas quoque illi tributa, ibid. pacifice dominatur, p. 1034. n. 2. quæ illi odium conflarent, nu. 3. In Curia à coniuratis confoditur, nu. 5. tumultus inde, nu. 6 &c. ei mortuo honores delati, p. 1039. nu. 1.

Cæſareæ ab Herode dedicatio, pag. 1067. n. 3.

Cæſar retinet exercitum, pag. 1021. n. 3. & res gerit in Gallia, ibid. nu. 4. pecuniis ciues ad ſe trahit, pag. 1022. nu. 2. 3. Gallias ſibi conciliat abiturus, n. 3.

Ciuile bellum inchoat Cæſar, pag. 1024. n. 1. eius ambitio, ibid tranſit Rubiconem, 4 vrbem adit, n 6. expilat ærarium, p. 1024. n. 6.

Cæſaris in Hiſpania geſta, p 1024. nu. 8. 9. abſens creatur Dictator, qua demum ſe 33 die abdicat, nu. 11. Pompeium perſequitur, p. 1025. n. 2. & traiecto mari potitur Epiro, ibidem, ambo duces Dyrrhacium petunt, n. 3. ibi Cæſar cladem accipit, n. 4. in Theſſalia decretoria pugna vincit, p 1026. nu 6. 7 &c. perſequitur Pompeium, nu. 9.

Cæſar adit Alexandriam, & humaniter in hoſtes ſe gerit, p. 1027. n. 11. Regum controuerſias componit, nu. 12. 13. data victori Romæ priuilegia, p. 1028. n. 1. bellum gerit Alexandriæ & vincit, p 1028. n. 6. Syriam adit, & Iudæis gratificatur, p. 1029 7. & 8. repetit Italiam, pa. 1029. nu. 11. militares turbas ingenioſe componit, p. 1030. pr.

C. & L. filij Auguſti petunt conſulatum, p. 1070. c. 1. n. 1. 2.

Caius princeps Iuuentutis, p. 1070. co. 1. n. 2. in Orientem mittitur, pa. 1073. n. 4. viſitatur à Tiberio vitrico, pag. 1074. n. 5. reditum præparat, pag 1077. n. 3. C. Abſentis Conſulatus, an. Chriſti 2. n. 1. eiuſdem obitus, p. 1081. n.

INDEX.

Cainam exoritur, p 50. nu. 1. eius mors, p 60. n. 5.
Caini cædes, p 51. n. 5.
Cainan iunior aſſeritur & probatur, p. 72. n. 1. 2. 3. & p. 73. n. 4. 5. moritur, p. 89. c. 2. n. 1.
Cain concipitur, p. 41 n. 41 iraſcitur, nu. 1. an partu ſimplici, n. 1. ratio nominis eius, n. 3. eius indoles, p. 41. c. 2. n. 1. Vitia, p. 43. n. 1. 2.
Cain iraſcitur, & à Deo monetur, p. 45. n. 3. fratrem abductum foras interficit, n. 4. 5. eiuſdem ſcelere patefacto peruicacia, p. 4?. n. 6. à Deo condemnatur, & multiplici pœna afficitur, n. 7.
Caini deſperatio & querela, p. 46. nu. 8. Dei in ipſum prouidentia, nu. 9. eius exilium, p. 47. nu. 13. progenies, p. 48 n. 5. à reliquis ſeparata, ibid. & p 49 n 3.
Caligulæ filij Germanici ortus, pa. 1086 n. 2.
Calani Indi vltronea mors, pa. 799. nu. 3.
Caleb naſcitur, p. 192. c. 1. n. 2. pr.
Calebi obitus, p. 307. c. 1. pr.
Caleb petit ſibi Hebronem, p. 256 nu. 3. 4. contra Adonibezec pugnat, p. 203. n. 5 promittit filiam victori Dabiræ, p. 305. c. 1. n. 1. 2.
Calebi ætas, p 306. c 2. med.
Caleb reſiſtit murmurantibus, pag 263. num. 69. ei & Ioſue lapides intentantur, p. 264. n. 72.
Caliſthenis ab Alexandro iniuſta cædes, p. 796. n 2.
Callinici Seleuci, & Hieracis fratris eius mors, p. 855. n. 1
Camarina Romanorum clades, pag. 843. n. 3 & 845 c 2 n 3
Camerini in Piceno opprimuntur, p. 680. c. 2. n 2.
Camerini à Romulo victi, pag 582. c. 2 n. 1.
Cambyſis imperium, pag 675. n. 1. dictus eſt Aſſuerus & Artaxerxes, ibidem, & ſecundus Nabuchod. p. 676. c. 1 nu 1. Apud eum Iudæi accuſantur, & prohibentur ædificare, 675. nu 2. ſuſcipit expeditionem in Ægyptum, n 3. & pag. 676. c. 2 n 1. quæ ad Peluſium & Memphim geſſerit, p 667 c. 1. n. 1.
Cambyſes in regem Ægypti miſericors, quem mox interficit, c. 1. n. 2. tres eius expeditiones temerariæ, p. 677 c. 2. n. 1. 2. 3. Apim ferro percutit, pag 678. c. 1. n. 1 fratrem Suſis interfici curat, ibid. rediens in Perſidem vulneratur, & moritur, c. 2. n. 2.
Camillus vincit Faliſcos, p. 755. c. 1 n. 2. vouet Apollini craterem aureum, n. 3 reſiſtit migrationi in Veios, c. 2. n. 1. & in Dictatura, pag. 757. n. 5. exilium, pag 756. col. 2. nu. 1. Gallos vincit, pag. 757. num. 4. 5. eius dictatura & triumphus, ibid. Tertiùm Dictator cum triplici hoſte agit, nu 5. iterum Dictator rem bene gerit in Volſcos, p. 759 n. 3.
Camillus collegam liberat, pag. 761. c. 2 n. 2. Quintùm Dictator in Gallos agit, p. 766. n. 1. eiuſdem mors, p. 767. n 3.
Camillus alius Dictator & Conſul Gallos Græcoſque vincit, p. 777. n. 3. & 5.
Canis protegit extinctum herum ſuum, p 821. c. 1. n. 1.
Cannenſis pugna, & clades, p. 864. num. 5. 6 7.
Candelabrum, eiuſque lucernæ, &c. p. 232. n. 157.
Canticum Moſis, pag. 283. nu. 82. & 83.
Capitolium inceditur, p. 997. c. 1. nu. 2.
Capitolij fundamenta iacit Tarquinius ſuperbus, p. 676. n. 3. exædificatur, p. 681. n. 4. ab Herdonio Sabino occupatur, & mox recipitur, p. 713. n. 8.
Capua ad Annibalem deficit, pag. 865. num. 9. timet obſidionem & male prouidet commeatus, pag. 870. c. 2. n. 3. obſidetur, pag. 871. nu. 6. & 872. n. 1. eiuſdem deſperatio, deditio & clades grauiſſima, p. 872. n. 4. 5 contendunt in Senatu contra Fuluium, p. 874. n. 3. & damnantur, n. 6.
Carbo Coſ. fugit in Africam, pag. 995. num. 3. Carboniani vrbem adeunt, pugnant & victi diffugiunt, nu. 4.
Cariath-Sepher Academia Chananæorum, p. 294. n. 50.
Carneades Academicus moritur, p. 968. n. 6.
Carnium deſiderio murmurat populus, p. 248. nu 44. quas Dominus promittit, pag. 259 num. 4?. datque, ibid.
Carnium eſus nunquam prohibitus, pag. 70. nu. 8. neque præceptus, num. 9. ſemper in vſu fuit apud iuſtos iniuſtoſque, num. 10. vetatur eius eſus cum ſanguine, ibid.
Carthago condita, pag. 338. col. 1. num. 1.
Carthago condita, p. 542. n. 1.
Carthago colonia, p. 973. n. 1.
Carthago ſocia Xerxis in Græcos, p. 696. c. 2. n. 1.
Carthaginenſes opem Romanis offerunt, p. 835. c. 1. n. 3. & fœdus quarto renouant, ibid. crebræ clades & victoriæ, vide conſequenter, pag 843. 844. &c. eius luctuoſus interitus, p. 953. n 6
Carthaginenſes in Sicilia Agrigentum occupant, p 747. n 7.
Caſſius Syriæ præfectus Parthos repetit, pag. 1020. num 1. vide & pag. 1021. n. 1.
Caſilinum Annibali eripitur, pag. 868. n. 10.
Caſſij rapinæ in Syria, aliaque ab eo geſta, p. 1037. n. 7. Ægyptum cogitans à Bruto reuocatur, n. 8. eos Cæſar & Antonius adeunt, p. 1039. n. 1. Coſſ. & Brut. populos exactionibus opprimunt, n. 2. apparatus vtrimque ad pugnam, nu. 3. 4. Caſſius ſe vltro perimit, nu. 6.
Caſſius Romæ tyrannidem parat, p. 656. c. 1. n. 2. eiuſdem accuſatio & damnatio, c. 2. n. 3.
Caſſander fruſtra pacem petit ab Antigono, p. 817 c. 2. n. 1. Lyſimachum in Aſiam mittit, p. 818: c. 1. nu. 2. Extincta familia Alexandri moritur, p. 820. n. 3. eius familia breui viciſſim extincta, ibid. & 821. c. 1. n. 1. & 824. c. 1. init.
Caſſander contra Polyſperconem mouet, p. 806. n. 2. ad eum Græci deficiunt, pag. 807. n. 4 obſidet Olympiadem, p. 809. c. 1. & captam interficit, pag. 810. n. 6. & regnum Macedonū ſibi parat, ib. eius inconſtantia, pag. 811. nu. 5. interficit Roxanem cum filio Alexandri, p. 812. n. 2. itemque Herculem alium eius filium, p. 813. c. 2. n. 2.
Cato in Cyprum à Clodio ablegatur, p. 1014. n. 6. ibi rex ſe perimit, & Cato eius opes inuadit, p 1015. n. 4. eius è Cypro reditus, p. 1016. n. 3.
Cato petit Conſulatum cum repulſa, p. 1021. n. 2. ſe Vticæ interimit, miſſo ad Cæſarem filio, pag. 1031. n. 7.
Cato maior naſcitur, p 854. ei obtigit Hiſpania, & quomodo ſe ibi geſſerit, pag. 893. n. 1. & 894. n. 5. 6. inde redit, p 895. 2. bene rem gerit in Antiochum, p. 898. nu. 2. eius Cenſura, p. 906. 5.
Catilina mortem Ciceroni parat, pag. 1010. n. 9. abit ex vrbe, ibid. occumbit, c. 2. n. 2.
Cayphæ Pontificatus, an. Chr. 19. n. 1. pag. 1089. c. 1. n. 1.
Cecrops moritur, p 189 n. 18.
Cecrops rex Athenienſium, p. 188. c. 2. fi. Idola in Græciam inuexit, ibid.
Cedareni ab Aſſyriis afflicti, p. 581. nu 5.
Cendebeus dux Ant. Sidetis vexat Iudæos, p. 962. n. 3 & 963. n. 2. fugatur à Ioanne filio Simonis, nu. 3.
Cenſus populi, eiuſque cauſa, pag. 253. nu. 15. multi cenſus ordine, n. 15. 16.
Cenſuræ initium eiuſque cauſa, pa 718. c. 2. n. 1. à quinquennio ad ſeſquiannum contrahitur, pag. 732. nu. 5. à Mamerco Dictatore, ibid.
Cenſor primus à primo Dictatore factus. p. 691. n. 4.
Cenſor Plebeius, p. 776. n. 4.
Ceraunus Ptol. potitur Macedonia, p. 832. c. 2. n. 1. eius crudelitas in ſuos, n. 2 regno & vita priuatur à Gallis, p. 833 n. 3.
Ceraunus alius, p. 855. 3.
Ceres frugum in Attica inuentrix, p. 167. n. 2.
Cerinthi error, p. 1. n. 2.
Ceturam ducit Abraham, p. 118. n. 1. quæ illa mulier, p. 119. c. 1. n 3. filij eius, nu 4. eis dat munera Abraham, & ſeparat ab Iſaaco, p. 121. c. 2. 3.
Chabrias Athenienſis Spartanos claſſe vincit, p 763 c. 2. nu. 2.
Chaldæi vincunt Æthiopes, pag. 643. num. 4. Perſas & Medos, p. 644. n. 3. & alios reges aquilonis, n. 4.
Chaldæorum bellum contra Ægyptios, pag. 621. n. 4. & 624. n. 6. & 642. n. 1. 2. & 643. n. 3.
Chaldæorum clades à Perſis, p. 667. n. 9. & 668. n. 11.
Chananæi à pleriſque tribubus conſeruantur, p. 106. n. 4.
Chananæorum obduratio Dei permiſſu, p. 293. n. 4.
Chananitis tota quam anguſta, p. 196. n. 10.
Chananæi iubentur deleri, pa. 280. n. 53. & p. 294. 52.
Cham non maledicitur à Noë, ſed eius filius, p. 71. n. 4.
Chaos antiquorum, pag. 9. col. 2. num. 2.
Charitatis in hoſtem exemplum egregium, p. 570. n. 5.

Chilo

INDEX.

Chilò Lacon vnus de 7. Sapient. p. 662. pr.

Chobar fluuius, p. 643. n 6.

Chriſtus expectatio gentium, pag. 165. n. 11.

Chriſti natiuitas, p. 1076. n. 20. nunciatur paſtoribus, n. 22. & hymno celebratur, p. 1077. n. 23. adeũt Bethlehem, ibidem. Circunciſio Chriſti vbi facta, p. 1077 n. 3. non videri in ſtabulo, n. 4. neque Epiphania, n 5. & 6.

Chriſti oblatio & redemptio, pag. 1078: nu. 10, fuga in Ægyptum, n. 11. & reditus, p. 1081 c 1. n. 1. duodennis adit Ieruſalem, p. 1085. nu. 1. 2. differit in templo de aduentu Meſſiæ, nu. 2.

Chronologia Græca, 70. & Hebræa, p. 47. n. 1. 2. &c.

Chuſai remittitur in Vrbem à Dauide fugiente vt reſiſtat Architopheli, p. 455. n. 9. ſe dat Abſaloni, nu. 14. perſuadet ei differri expeditionem in Dauidem, pag. 458. nu. 16. quem moneri curat, nu. 19.

Cibus hominis geminus, p. 31. n. 56. 57. qui à principio cibus animalibus carniuoris, num. 59. vide *Caro*.

Ciceronis ortus, p. 982. n. 5.

Cicero deſignatur conſul, p 1008. n. 4. eius ſtudium pro Republica contra coniuratos, p. 1010. nu 9 Clodij in eum odium, & vnde, p. 1011 nu. 6. offendit Cæſarem, p. 1013. n. 6. ad eum & Pompeium fruſtra adit, p. 1014. n. 4. abiectus eius animus, ibid. à Pompeio deſertus nocte fugit, nu. 5. reſtituitur cum gloria, pag. 1015. n 1. 6. ex vrbe fugit, pag. 1036. nu 5.

Cimbri rem gerunt continenter cum Romanis, p. 980. n. 5. & 982. c. 2. n 1.

Cimon Græcorum Imperator in Perſas, pag. 704. c 2 n. 1 quæ in Aſia geſſerit, p. 708 n. 4. 5. terra marique victor inſigni ſtratagemate, ibid. eius mors, p 710. c. 2 nu. 5.

Cimbri rurſum vincuntur à Mario & Catulo, p. 985. n. 3.

Cinnæ cum Sylla contentiones, p. 994. n. 2 3 vrbem cum Mario capit, & hoſtiliter ſe gerit, nu 4 ſeipſum Mario conſulem creat, pag 995. aſſumit Carbonem Coſ. p. 995. c. 2. n. 2. à ſuis confoditur, p. 996. c. 2. n. 2.

Cinæorum variæ coloniæ, pag. 305. nu. 3.

Cinæi belli periculo educuntur, p. 179. n. 40.

Cineas Pyrrhi orator, p. 830. c. 2. fi. Tarenti pacis concilia diſiicit, p. 831. c. 1. n 1.

Cincinnatus Dictator contra Præneſtinos, p. 761 c. 2. n. 3.

Cincinnatus hoſtem ſub iugum mittit, p. 715. n. 4.

Circus & Circenſes ludi, pag. 634. nu. 1.

Circunciſio inſtituitur, pag. 104. n. 4. & 5.

Circunciſio à Ioſue indicitur, pag. 287. nu. 16. celebratur, nu. 16. 17.

Circunciſionis omiſſæ cauſa filius Moſis periclitatur, p. 195. n. 25. 26.

Circuli aurei & vectes Tabernaculi, p. 224. n. 168. & 170. vide *Tabernaculum*.

Claudij Imperatoris ortus, p. 1067. c. 1 n. 1.

Claſſes & centuriæ Romanæ, autore Ser. Tullio, p. 659. n. 3. 4.

Clauus figitur à Dictatore morbi cauſa, p 768. n. 7.

Clementia Druſi in Hiſpania, pag. 962. c. 1. n. 4. obtinet Galecij cognomen, c. 2. n. 4

Cleopatra mater & hoſtis Lathuri, p. 985. nu. 2. & p. 986. n. 1. eius tyrannica dominatio, ibid. eius in Lathurum expeditio, pag 987. nu. 1. & fœdus init cum Iannæo, ibid.

Cleopatra prodito Antonio ſibi apud Auguſtum conſulit, p 1051. n. 5 mortem ſimulans ad eam impellit Antonium, pag. 1054 n. 6. eam Cæſar triumpho ſeruare cupit, ſed ea ſe interimit, nu. 7. eius filius Cæſario cæditur, n 8.

Cleopatra vxor Demetrij ducit fratrem eius Ant. Sidetem, p. 960. nu. 1. qui Simonem demeretur, p. 961. n. 2 quatuor habuit maritos, p. 968. n. 5.

Cleopatra ſibi demeretur Cæſarem, p. 1027. nu. 12. fratris eius Ptolemæi interitus, pag 1028. nu. 6. ex ea Cæſar filium ſuſcipit, pag. 1029. pr. Romam venit, p. 1032. nu. 13.

Cleopatræ naufragium, pag. 1039. nu. 2. Antonium illecebris capit, p. 1039. n 3. eius in eum profuſio, & duos ab ea liberos ſuſceptos, p. 1044. n. 3.

Cleopatra maximum Parthici belli apparatum Antonij diſſipat, pag. 1046. nu. 2. adit Antonium cum muneribus, p. 1048. n. 2. Arabas bello iuuat contra Herodem, pag. 1050. nu. 1. c. 2. obtinet vt bello interſit, p. 1051. n. 4. ei ſimulque Antonio bellum indicitur, nu. 5. abit à pugna Actiaca, pag. 1052. nu. 3. & 4.

Cleon homo ferox Athenis, p. 734. c. 2. n. 3 & p. 736. n. 6. res ab eo geſta in Thracia contra Braſidam, & mors, p. 738 n. 3.

Cleomenis ſacrilegium ob quod miſere perit, p. 689. c 1. n 1.

Cleomenes Spartanus ſe in Ægypto perimit, p. 859. n. 1.

Cleopatra ſoror Alexandri, Antigoni iuſſu interficitur, pag. 814. col 1. nu. 1.

Clodius cur odiſſet Ciceronem, p. 1011. nu. 6. ambit tribunatum, pag. 1012. nu. 2. Ciceronem fecit reum, p. 1014. n. 3 Clodij in Cic. furor, n. 1. Catonem ablegat in Cyprum. n. 6. vexat Pompeium, nu. 9. qui cogitat propterea de reſtituendo Cic. ibid Clodij cædes, p 1020. n. 2.

Clitus in conuiuio ab Alexand. occiditur, p. 791. n 3 moxque facti eum pœnitet, ibid.

Clypei erectio, ratio victoriæ, pag. 291. n. 33.

Codorlahomor de Pentapolitis prima victoria, p. 92. c. 1 fi. alterum bellum, p. 97. col. 2. fi. quæ cauſa belli, qui ſocij, p. 98. n. 1. 2. vincit, & prædas auferunt Aſſyrij, nu. 4.

Cœpionis ſacrilegium in Tectoſages, p. 981. nu. 4. eius pœna, nu. 3.

Cœlum Empyræum, & quale id ſit, p. 6. n. 2. & ſeqq.

Coloſſus Rhodius, p. 817 pr. terræ motu corruit, p. 857. n. 4.

Columnæ ante oraculum, pag. 235. n. 171. ante ſanctum, ibid. columnæ atrij, earumque diſpoſitio, n. 172. 3. 4.

Columna ignis & nubis eadem, p 216. n. 67. eius multiplex officium, p. 217. nu. 70. & ſeqq. eius motor Angelus, pag. 218. n. 74. & 75.

Coloniarum Romanarum 12. defectio, p. 876. pr.

Collectæ dies, p. 483. n. 11.

Comitia ſex de cauſis à Dauide indicta, p. 469. n. 13. & n. 1. 2.

Comitia ad creandum regem Dauid, p. 450. n. 6. 7. 8. & ſeqq.

Coniugum benedictio non habet præceptum, p. 10 n 55.

Coniuratio Capuana, pag. 810. nu. 4 fin.

Coniurati adeunt Capitolium, pag. 1035. n 6. 7. bellum parant, pag. 1036. n. 11. à Senatu opera Ciceronis conſulis damnantur, p. 1038. nu. 13.

Coniurationis ſuſpecti Craſſus & Cæſar, p. 1008. n. 3. & 4. pateſit, p. 1010. n. 9. coniurati occiduntur, pag. 1010. n. 10. Senatus eis fauet, vide Senatus.

Coniuratio Romæ ſub Regifugiũ, p. 686. n. 3. à Latinorum legatis, p. 690. c. 2. pr.

Coniuratio Sp. Melij, p. 729. col. 2.

Conon Spartanos claſſe vincit, pag. 734. n. 1. Lyſandrum fugit, pag. 748. n. 4. vaſtat Lacedæmonem, p. 754. n. 2. extruit longos muros & Piræeum, nu. 3. à Teribazo in vincula conijcitur, ibid.

Conſulatus cum plebe communicati occaſio, p. 763. n. 4.

Conſules creantur pulſis regibus, p. 685 n. 4. 5. &c.

Conſul primus è plebe, pag. 767. pr.

Corcyræi cum Corinthiis bellum gerunt, p. 729 & 730. c. 1. n. 1. ambo apud Athenienſes litigant, col. 2. n. 1.

Core ſeditio quando contigerit, p. 266. n. 1. primarij eius autores, n. 2. quod conſilium ſeditioſorũ, n. 3. 4. inſurgunt in Moſem, pag. 267. num. 5. à quo obiurgantur, num. 6.

Corinthi ſuprema clades, pag. 913. n. 8. eius ſpolia, p 954. n. 7.

Coriæ cum cæteris ſeditioſis à terra abſorbentur, p. 268. n 9. etiam Core, nec periit incendio, ibid. cum Core pereunt leuitæ, p 270. n. 10. 11.

Corporis Adæ dotes & ornamenta, p. 27. nu. 35. nobilitas, pulchritudo, robur, nu. 35. 36. Statura, complexio, compoſitio membrorum, ibidem, immortalitas, nu. 37.

Corpus humanum an Deo ſimile, p. 26. n. 27.

Corſicum bellum, p. 852. n. 5. & 854. c. 1 n. 1. 2.

Coruini Valerij certamen ſingulare, pag. 777. n. 4. fit conſul ante ætatem, p 778. c. 2. n. 1. rem gerit in Volſcos. p. 779. n. 3.

Coruus dimittitur à Noë, pag. 68. num. 27. & columba, num. 28. & 29.

Coturnices Hebræis dantur diuinitus, pag. 223. n. 1014. ſemel, ſed

abundantius in dies, aliquot, nu 107.
Coturnices, p. 260. nu. 51. immenſa copia, n. 52. an comedentes peccarent, n. 53. quæ pœna guloſorum, nu. 54.
Craſſus abit in Syriam, p. 1018. n. 6. mouet in Parthos, nu. 1. ſpoliat templum Iudææ, ibid. inconſulte bellum gerit, p. 1019. n. 1. eius filius occiditur, nu 2 & mox ipſemet, nu. 3.
Craſſus multis prærogatiuis nobilis ab Ariſtonico occiditur, p. 968. p. 7. 8.
Craterus ſuccedit Antipatro in Macedonia iuſſu Alexandri, pag. 800. n. 6.
Craticula altaris holocauſtorum cur in medio, & quomodo, pag. 833. nu. 162. & 3.
Creata ex nihilo tria, p. 6. n. 1.
Creticum bellum renouatum, pag. 1005. n. 4. à Metello perfectum, p. 1006. n. 7. & p. 1007. nu. 6. de Creta Metellus triumphat, pag. 1010. n. 1
Crœſus arma in Cyrum mouet, pag. 663. col. 1. med. Halim ſuperat, n. 3. eius imprudentia, ibid. capitur à Cyro, n 4. incendio liberatur, ibid. eiuſdem obitus, pag. 664. n. 1.
Crotonæ conditus, p. 600. n. 1.
Cyaxares idem cum Dario Medo, adoptatus ab Aſtyage, pag. 646. nu. 2.
Cyprium bellum male geſtum à Perſis, p 720. & iuſſu Artaxerxis diremptum, ibid. n. 1. Euagoræ item contra Perſes, p. 736. & 759. decennium tenuis, c. 2. n. 2.
Cyri ortus, p. 648. c. 2. n. 1. propter matris ſomnium traditur occidendus, nu. 2. mirabiliter conſeruatur, ibid.
Cyri ſepulchrum, p. 749. n 2.
Cyropolis ab Alexandro diripitur atque euertitur, p. 794. n. 5.
Cyrus ab Eſaia prædicitur, p. 576. c. 2. fin.
Cyrus regnare incipit, p. 661. n. 1. eius regnum ab Imperio diſtinctum, n. 2. 3. 4 regnat cum Dario Medo, p. 661. n. 5. accipit filiam eius vxorem, ibid. inualeſcenti Crœſus arma parat, p. 662. n. 3.
Cyrus iunior fauet Lacedæmoniis, p 746. nu. 3. dat pecunias Lyſandro, p. 747. n 1. patrem adit, n 2. adit capitis periculum ob ambitionem, p. 748. n. 2. regnum affectat, p. 749. n. 1. in fratrem cum Græcis expeditionem ſuſcipit, p. 750. n. 1. 2. pugnat, vincitur, occiditur, nu. 3. 4.
Cyrus vincit Crœſum, expugnat Sardeis, regem capit, qui diuinitus incendio liberatur, p 663. n. 3. & 4. Aſiam late occupat, p. 664. c 1 nu. 2. parat expeditionem in Chaldæos, p. 664. c. 2. nu. 2. eius copiæ, p. 665. c. 1. n 3. diſſecat amnem in 360. partes, num. 4. Chaldæos prælio vincit, & obſidet Babylonem, p. 665. n. 2. fluuij aquas alio deriuat, n. 3.
Cyrus recipit Iudæos transfugas, p. 665. c. 2. n. 4. eiuſdem votum, p. 666. pr. quando & quomodo ceperit Babylonem, ibid. n. 3. 4. ibidem ſubſtitit, p. 668. n. 13. imperare incipit, p. 670. n. 1.
Cyrus quomodo ſoluerit captiuitatem Iudæorum, p. 670. n. 2. 3. 4. eius ea de re decretum, nu. 4. in Iudæos humanitas, nu. 5. 6. an permiſerit ædificari Ieruſalem, nu. 5. ſacra vaſa reſtituit, p. 671. n. 6. contra Lydos bellum gerit, p. 673. c. 1. n. 1. bellum parat in Maſſagetas, p. 674. c. 1. n. 1.
Cyrus penetrat ad Maſſagetas, pag. 674. c. 1. n. 2. in prælio occumbit, p. 675. n. 3. eius funus, ibid. quibus rebus fœlix, n. 4. refertur in Deos, ibid.
Cyzicenus æmulatur Grypum fratrem, p 976. n. 4. à fratre pugna vincitur, nu. 1
Cyzicenus fratre victo regnat, pag. 977. n. 1. finis regni eius, 987. 2.

D.

DAbira quæ & Cariath-Sepher Cananæorum Academia, pag. 294. nu 50. expeditio in illam, p 305. c. 1. n. 1. promittitur filia Caleb victori, nu. 1. 2.
Dædalus, p. 187. c. 1. n. 3.
Dæmonis tentatio primorum parentum, p. 35. n. 7. 8. & ſeqq
Dæmones an inuidia peccarint, pag. 8. n. 1. an potius ſuperbia, n. 2. & quomodo, n. 3 eorum multitudo, p. 8. c. 2. n 3 eorum pœna multiplex, p. 9. c. 1. n 1. 2. &c.
Dalmaticum bellum, p. 941. n. 7. & p 942. n. 1
Dan oritur ex Bala, p. 131 n. 1. fine, moritur, p. 177. n. 6.
Danitæ nouas ſedes quærunt, p 308. nu. 4 & ex itinere idola rapiunt, ibid. quandiu viguerit apud eos idololatria, p. 308. n 5.
Daniel Cyro familiaris, p. 670. n. 3. 4. eius poſtrema viſio, p. 672. n. 1.
Daniel ſomnium Nabuchodon. explicat, p. 645. n. 4. & ſeqq. ab eo adoratur, p. 646. n. 9.
Daniel in lacu Leonum à Deo ſeruatur & paſcitur, p. 655 n. 5. impij à Leonibus deuorantur, n. 6. abit à Rege Balthazare, pag 661. c. 1. n. 1. eius viſio de ruina imperium, p. 662. nu. 4. legit ſcripturam in pariete & interpretatur, pag. 667. nu. 7. à rege magnifice honoratur, nu. 8.
Daniel abducitur ad Medos cum Dario, p. 668. n. 11. & 13. inuidia Satraparum in eum, nu. 13. 14. mittitur in foſſam Leonum, n 16. orat pro populo ſuo, & à Gabriele docetur, n. 19. de ſeptuaginta Hebdomadis vſque ad Chriſtum, nu. 20. 21.
Danielis obitus, p. 681. c. 2. n. 1. fuit Chriſti figura, nu. 2.
Daniel naſcitur, pag. 621. n. 6. eius inſtitutio puerilis, p. 626. n. 2.
Danielis ſocij non adorantes ſtatuam, conijciuntur in fornacem, p. 647. n. 4. 5. cum multiplici miraculo, num. 5. 6. interpretatur ſomnium de arbore magna, p. 650. c. 2. n. 1. & ſeqq. n. 4. conijcitur in lacum leonum, p. 654. n 1. fin. & quando, p. 655. n. 1. 2. & cur, nu. 3.
Dardani regnum, p. 270. c. 2. fi.
Darius inuitus permittit Danielem Satrapis, p. 668. nu. 14. 15. eum luget, nu 16. & poſtridie viuum reperit, ibid. & accuſatores Leonibus obijcit, p. 669. nu. 17. decretum Regis, & conuerſio, & mors, nu. 18.
Darij Medi ortus, p. 646. n. 2. qui & Cyaxares ab Aſtyage adoptatus, ibid. à Cyro fit rex Medorum, p. 660 c. 2. fi. & 661. n. 5.
Darius tentat deditionem Græcorum, p. 687. n. 5. moritur, p. 696. c. 2. n. 1.
Darij Nothi familia, p. 737. c. 2. n. 1. mors, p. 747. n. 1.
Darij vltimi regis Perſ. initium, pag 785. c. 2. nu. 1. res Alexandri turbat armis & pecunia, p. 786. nu. 1. 2. Charidemum improuide necat, p. 788. pr. Ciliciam adit, nu. 3. victus ad Iſſam pugnam inſtaurat, nu. 1. offert Alexandro filiam & pacem, p. 788. n. 1. mors vxoris eius, p. 791. nu. 2. Darij Alexand. irrita legatio, nu. 3.
Darij clades & fuga, p 792. nu. 5. plagis à Beſſo affectus moritur, nu. 9.
Darius Hyſtaſpis fit Perſarum Imperat, p. 679. c. 1. n. 3. eius votum, p. 679. c. 2. n. 3. inſignis eius in Iudæos liberalitas, p. 680. n. 4. & Dei in ipſum fauor, nu. 5. Darius reſcribit pro Iudæis, p. 681. c. 1. n. 1. parat expeditionem in Scythas, p. 682. nu 3. quam inchoat barbaro facinore, c. 1. n. 1.
Datamis pro Perſa pugnat, p. 769. nu. 1. & mox ab eo deficit, nu. 2. eius virtus & prudentia, ibid. filius ab eo deficit, nu. 3. à Mithridate per fraudem occiditur, pag. 771. n. 5.
Dauidis ortus, p. 366. c. 2 fi quotus Iſai filius, ibid. Samuel ad eum inungendum mittitur, pag. 385 n. 2. 3. &c.
Dauid reprehendit Michol, p. 437. n 12. nec eum pœnitet humilitatis ſuæ, ibidem, cogitat de conſtruendo templo, p. 438. n. 13. 14. quod Dominus improbat, nu. 15. quid ei de templo reuelatum, n. 16. promittitur ei perpetua familia, ibid. bellum gerit contra Philiſtæos, pag. 439. quos reddit tributarios, c. 1. nu 2. & contra Moabitas, p. 439. c. 1. n. 1. 2. contra Adarezer, c. 2. fi. contra Idumæos, p. 440. c. 2. fi. & 441. n. 2. contra Ammonitas, p. 442. n. 1.
Dauide regnante, qui Reipub. adminiſtri, p. 441. n. 1. bellum eius contra Ammonitas, violatores legatorum eius, p. 442. n. 1. 2. &c. & 443. c 2. n. 2. Dauid Bethſabæam corrumpit, p. 444. n. 3. 4. laborat in cælando crimine, n. 5. & ſeqq. monetur à propheta, p. 445. n. 1. 2. & ſeqq. denunciantur ei mala, nu. 4. agnoſcit culpam, ibid. infantulus moritur, nu. 6.
Dauidis æquanimitas, p. 446. n. 6. conſolatur Bethſabæam, ibid. an crudelius punierit Ammonitas, p. 447. n. 10. 11. eſt indulgentior in filium ſtupratorem, pag. 448. nu. 6. eiuſdem luctus illo occiſo, pag. 449. num. 4. 5. & pag. 450. nu. 1. pr. mitigatur, num. 1. fin. promittit eius reditum, pag. 450. num. 4.
Dauid an negligens in Abſalonis ambitione, p. 413. n. 5. 6. & n. 1. 2.

ei nunciatur conjuratio, pag. 454. nu. 5. & fugit, n. 6. ad eum venit Pontifex cum Arca, nu. 8. quam remittit, nu. 9. decipitur à Siba, p. 455. nu. 11. maledicitur à Semei, nu. 12. ſubſiſtit in Bahurim, nu. 13. iubet conſeruari Abſalonem, p. 457. n. 20.

Dauid extinctum Abſalonem luget, p. 457 n. 25. quem obiurgat Ioab, n. 26. manſuetudo Dauidis, p. 458. nu. 26. ſtudet reconciliando ſibi populo, n. 27. 28. iniuſtus in cauſa Miphiboſethi, nu. 7.

Dauid gratitudo erga Beizellai, p. 459. n. 8. concludit concubinas, p. 460. n. 12. conſtituit Amaſam loco Ioab, n. 13. iubet numerari populum, p. 463. c. 2 n. 4. cui Ioab fruſtra reſiſtit, p. 464. n. 5. quomodo confectus cenſus, n. 1. punitur, nu. 2 3.

Dauid Angelum percutientem videt, p. 464. n. 3. 4. orat pro populo, pag. 465. n. 4. ſacrificat & Deum placat, n. 6. locus templo addicitur, ibid. ſenilis Dauidis infirmitas, p. 466. n. 2. 3. eſt indulgentior in Adoniam, p. 467. n. 6. indicit comitia, p. 469. n. 13. ſex eorum cauſæ, nu. 2.

Dauidis in comitiis oratio, p. 470. n. 5. 6. 7. excitat populum ad largiendum pro templo, p. 472. n. 9. gratias agit Deo, n. 11. Dauidis teſtamentum, p. 472. n. 16. diuerſa eius mandata, n. 16. 17. mors, ſepultura, laudatio, n. 18.

Dauid à Samuele euocatur ex agro, p. 386. n. 9. inungitur, ibid. Spiritus Dei in eo dirigitur, nn. 10. redit ad paſcua, p. 387. n. 13. ibi pſalmos componit, & an omnes, n. 14. reuocatur à Saule, n. 4. cur in aula debuit reſidere, p. 388. n. 4. mittitur à patre cum muneribus, n. 5. Dauid redit ad patrem poſt aliquot menſes, p. 388. n. 6. 7. venit in caſtra ad fratres, p. 389. n. 5. à quibus obiurgatur, n. 7. ad regem adducitur, n. 8. cui ſuum contra Goliath certamen perſuadet, pag 390. nu. 9. quem lapide proſternit, n. 13. qui tum ignotus Sauli, p. 390. n. 12.

Dauid victor ad Saulem adducitur, p. 391. n. 15. triumphus Dauidis fit occaſio offenſionis regis, pag. 392. nu. 21. A telo Saulis ſemel iterumque liberatur, n. 24.

Dauid Tribunus prudenter ſe gerit, p. 393. n. 2. accipit vxorem Michol & explet conditiones, p. 394. n. 6. 7. mutuus coniugum amor, n. 7. 8. Dauid reprimit excurſiones Philiſthæorum, nu. 9. & iterum, p. 395. n. 1.

Dauid tertio haſta Saulis fruſtra petitur, p. 391. n. 7. domi obſidetur, & à Michole officioſe dimittitur, n. 8. 9. fugit ad Samuelem, p. 396. n. 12. & cum eo in Naioth, n. 13.

Dauid fugit in Naioth, p. 397. n. 17. mox reconciliatur Sauli, ibidem. Dauid de eo apud Ionatham conqueritur, nu. 18. & 19. qui eum conſolatur, n. 20. Dauid latebras in triduum petit, n. 22. vltimum vale dicit Ionathæ, p. 399. n. 26.

Dauid venit ad Pontif. in Nobe, p. 399. n. 27. apud quem fugam diſſimulat, & accipit commeatum, n. 28. & Goliathi gladium, nu. 30. Dauid adit Gethæum regem, p. 400. n. 31. 32. &c. ſtultitiam ſimulat, n. 34. & abit à Philiſthæis, nu. 35. ad eum amici cognatique confluunt, ibid. & pag. 401. n. 4. & 5.

Dauid tranſit ad Moabitas cum parentibus, p. 401. n. 2. & humaniter accipitur, n. 3. redit in terram Iuda, nu. 6. 7. eius parentes in Moabitide moriuntur, p. 402. n. 7. adit Dauid Ceilam, p. 403. n. 16. & inde migrat, p. 404. n. 21. latet in deſerto Ziphæo, nu. 2. fruſtra quæritur à Saule, nu. 3. aditur à Ionatha, p. 405. n. 4.

Dauidis maximum periculum, pag. 405. nu. 8. 9. in ſpelunca oram chlamydis Saulis reſecat, p. 407. n. 5. queritur apud Saulem, n. 6. 7. 8. eique iurat ſe non deleturum eius ſtirpem, p. 408. n. 12. mittit Dauid nuncios ad Nabal, p. 409. nu. 5. gratias agit Deo quod non ſit vltus, p. 410. n. 11.

Dauidis vxores, p. 410. n. 13. & 14. prohibet Saulem dormientem interfici, p. 411. n. 4. 5. haſtam ſecum aufert & ſcyphum, pag. 412. n. 6. Abnerem obiurgat, n. 7. eius cum Saule querela, n. 9. &c. adit Gethæum, p. 413. n. 13. 14. & n. 2. 3.

Dauid an prædas egerit de Philiſthæis, p. 414. n. 5. quæ eius mens in bello contra Saulem, p. 415. n. 10. 11. Dei in Dauidem prouidentia p. 416. n. 17. abit in Siceleg, n. 20. quidam Manaſſæi ad eum deficiunt, p. 417. n. 23. plangit in Siceleg acceptā cladem, p. 419. n. 33. perſequitur hoſtem, comprehendit & delet, n. 34. 35. 36.

Dauidis præda de Amalecitis, pag. 420. n. 42. an recte acquiſita, ibid. & p. 421. n. 46. diuiditur cum iis, qui ſubſtiterant ad ſarcinas, n. 43. mittit munera ex præda ſua, pag. 421. n. 47. Saulis mors ipſi nunciatur, p. 422. nu 52. 53. & deferuntur ad eum Regis inſignia, ib. eius luctus pro Saule & Ionatha, n. 54. 55.

Dauid conſulto Domino aſcendit in Hebron, p. 423. n. 57. apparatus ad regnum eius, n. 58. inungitur iterum, n. 59. ſibi allicit Iabeſitas, n 60. ordinat militiam ſuam & officiales, p. 424. n. 2. 3. 4. augetur eius familia vxoribus & filiis, p. 425. n. 1. 2. 3. eorum ordo, ibid.

Dauid ægerrime fert mortem Abneris, p. 429. n. 12. idque publice præ ſe fert, n. 13. cur non vltus ſit, n. 14. init fœdus cum populo pro regno, p 431. n. 10. tertio inungitur, pag 431. triduo populum excipit conuiuio, n. 11. conſtruit arcem, quæ ciuitas Dauid dicta, p. 432. n. 5.

Dauid vincit Philiſthæos, pag 433. n. 3. 4. 5. libat aquam de Bethlehem Domino, nec bibit, nu. 7. ægrotat, p. 432. init. eius incrementa & vxores nouæ, pag. 434. n. 1. 2. Non audet adducere arcam ad ſe, pag. 435. n. 9 deducit denique, p. 436. nu. 1. 2. ſaltat in pompa coram arca, p. 437. nu. 7. populo benedicit, n. 9.

Deboræ obitus & ſepultura, p. 139. nu. 9.

Decalogum Angelos terrifice intonar, p. 229. n. 141.

Decem viri Romæ electi legum cauſa, p. 720. c. 2. n. 2. eorum poteſtas, p 721. c. 1. n. 2. primo Rēp. bene gerunt, n. 3. mox tyrannice, c. 2. n. 2. & p. 722. nu. 3. exauctorantur & cur, n. 4. quidam eorum in carcere pereunt, alij ſponte exulant, n. 5.

Decimam Apollini Matronæ Romæ ſoluunt, p. 754. n. 6.

Decius ſe manibus deuouet, & occiditur, pag. 222. n. 4. item filius eius, p. 834. n. 11.

Deiotarus veniam obtinet, p. 1019. nu. 9.

Delphica Gallorum clades, p. 834. nu. 1.

Decilea à Spartanis capitur, p. 741. c. 2. fi. qui inde vexant Athenas, p. 742. n. 3.

Delbora prophetis, p. 318. c. 1. n. 1. 2. an & quatenus fuerit Iudex, n. 2. 3.

Demades lega[illegible]us Athenienſium à Caſſandro occiditur, p. 806. c. 1. nu. 1.

Demetrius Eucherus Grypi filius venit in Iudæam, p. 991. n. 1. & Ianneum vincit, ibid. à Parthis captus morbo perit, p 992. n. 1.

Delphicum bellum quod & ſacrum dictum, p. 721. c. 1. n. 1.

Demetrius Antigoni filius à Seleuco vincitur, p. 811. n. 1. 2. 3. Athenas liberat, p. 815. c. 1. n. 2. 3. Ptolemæum Lagi vincit in Cypro, n. 4. eius in Rhodios expeditio, p. 816. n. 1. & ſeqq. pacem cum eis iuſſu patris componit, n. 6. iuuat Athenienſes contra Caſſandrum, p. 817. c. 1 n. 1.

Demetrij nequitia, p. 817. c. 1. n. 1. liberat Peloponneſum, c. 2. n. 2. eius in meretrices profuſio Athenis, p. 818. c. 1. n. 2. euocatur à patre in Aſiam, ibid. pacem init cum Caſſandro, n. 3. cæſo patre fugit, c. 2. n. 3. ab Athenienſibus repellitur, p. 819. c. 1. n. 3. eius res aduerſæ, c. 2. n. 2. ducit filiam Seleuci, nu. 3.

Demetrius obſidet Athenas, p. 820. capitque, n. 1. Spartam inuadit, n. 2. occidit Alexandrum filium Caſſandri, p. 822. n. 1. fit rex Macedoniæ, nu. 2. & p. 823. c. 1. n. 1. pugnat in Ætolos, p. 824. c. 2. fi. Pyrrhum fugat, & mox cum eo fœdus init, p. 825. c. 2. n. 1. contra eum 4. reges inſurgūt, p. 826. 3

Demetrio nubit Lanaſſa Pyrrhi vxor, p. 816. n. 3 quem Phila deſerit, & ſe veneno perimit, n. 5. Refloreſcit Demetrius & Athenas obſidet, moxque ſoluit obſidionem Pyrrhi metu, p 827. c. 1. nu. 2. abit in Aſiam & quid ibi geſſerit, n. 3. in Seleucum feliciter pugnat, c 2. n. 1. morbo ipſius res eius afflictæ, ibid.

Demetrius pugnat in Seleucum, & à ſuis deſertus fugit, p. 827. c. 2. nu. 2. & mox ſe dedit Seleuco, p. 828. pr. eius obitus & funus, p. 829. c. 1. n. 1.

Demetrius Seleuci filius, nepos Antiochi Mag. obſes Romæ, p. 904. n. 1. fugam cogitat, p. 935. n 9. & p. 936. n. 1. 2. regnum occupat, & Eupatorem & Lyſiam necat, n. 3. ſtudet placare Senatum, pag. 936. num. 3. 4. vt accepti eius legati, p. 938. n. 1. bellum gerit in Cappadocia, pag. 941. nu. 3. eius filius Romæ honorifice acceptus, pag. 943. nu. 4.

Demetrius Philippi filius, Perſei frater, bis Romæ obſes, pag. 906. nu. 4. ad patrem remittitur, pag. 907. pr. Odit eum Perſeus, c. 2. nu. 3. & calumniatur apud Patrem, ibid. eoque conſcio necatur, p. 908. n. 1. 2. 3.

Demetrius Demetrij filius exoritur, p. 950. n. 1. mittit Apollonium ducem contra Ionatham, nu. 2. quem Ionathas tertio vincit, n. 2. 3. 4. mortuo Alexandro Balæ regnat, p. 953. n. 1. militem veteranum, imprudenter dimittit, p. 954. n. 3. 4. Auxilium petit à Ionatha contra Antiochenos, quem mox alienat à ſe, pag. 915. n. 2. 3. fugatur à Triphone, nu. 7.

Demetrius regnat, p. 956. n. 1. Demetriani rurſus inſurgunt in Ionatham, & territi fugiunt, p. 956. num. 1. Demetrius male pugnat cum Parthis, & capitur, p. 959. n. 1. ibi ducit vxorem, p. 963. n. 6. moxque fugiens in Syriam retrahitur, ibid. eiuſdem altera fuga, p. 965. n. 1. remittitur in Syriam, p. 967. n. 1. ibi ſuos male tractat, nu. 5.

Demetrius Iam affectat Ægyptum amittit Syriam, p. 968. nu. 3. in eam redit, p. 969. n. 2. à Zebina vincitur, pag. 970. n. 1. ab vxore occiditur, p. 970. c. 2. nu. 1. eius filij Seleucus & Gryphus, col. 2. num. 1.

Democriti ortus, p. 704. c. 2. n. 1.

Demoſthenis ortus, pag. 761. nu. 4. Adit Rempub. p. 773. n. 3.

Demoſthenes incipit concionari contra Philippum, p. 775. n. 5.

Demoſthenis in patriam reditus, p. 801. n. 14. eiuſdem fuga, p. 802. n. 5. vt deſertor damnatur, ibid. eius mors, p. 804. n. 6.

Dercyllidæ Spartani res geſtæ, p. 752. c. 1. n. 1. &c.

Dei in Reges etiam malos prouidentia, p. 863. n. 1.

Deus iraſcitur in ſepulchris concupiſcentiæ, pag. 258. nu. 45. & ad murmur exploratorum, p. 264. n. 72. 73. iubet populum regredi in ſolitudinem, num. 74. & 75. iraſcitur in ſeditione, nu. 76.

Deucalionis diluuium, p. 193. c. 2. n. 1. fin.

Deus ſeptimùm apparet Iacobo, p. 139. n. 10.

Deus conſolatur Iſaacum, pag. 125. c. 2. n. 2.

Deus primum apparet Abrahæ, pag. 93. nu. 5. vide Apparitio, & Abraham.

Dei nomen, p. 197. n. 13. 14. vt indurarit Pharaonem, p. 199. n. 24. eius æquitas iudicij contra Ægyptios, p. 206. n. 68.

Deus tres leges inſtituit in exitu de Ægypto, p. 216. n. 64. Azymorum, primogenitorum, & rituum Paſchæ.

Dei odium in Amalecitas mirabile, p. 227. n. 128.

Deum mundi autorem tota antiquitas agnoſcit, p. 2. nu. 2. idque ratio probat, p. 3. nu. 4. idem finis eſt mundi, n. 4. & 5.

Dei ſtatus ante mundi conſtitutionem, p. 1. n. 1. & ſeqq. vbi eſſet ante mundum conditum, p. 2. n. 5. quid tum faceret, nu. 6.

Dei cultus in Gabaon & Sion ſimul, p. 437. n. 10.

Dei poteſtas in intellectum, & voluntatem noſtram, p. 399. n. 15.

Deus iraſcitur in ſeditione Core, p. 267. n. 7. & 8. & rurſum, p. 268. nu. 14. iræ ſignum eſt apparitio gloriæ in nube, ibid.

Deus dat Ægyptum in mercedem Chaldæis, p. 650. c. 1. n. 1.

Dei in peccatores clementia, pag. 614. c. 2. n. 1.

Dei in Salomonem ira & vltio, p. 491. n. 1. 2. &c. ei ſuſcitat aduerſarios, n. 4. 5. 6. miſericordia mouetur erga bruta, p. 555. n. 8.

Deus conſolatur Ezechiam prædicta ei victoria, p. 585. n. 9. & 11. an reuocauit ſententiam de morte Ezechiæ, p. 586. n. 15. 16.

Deuteronomij liber ad quod tempus pertineat, p. 281. n. 58. vbi repetita lex, ibid. eius libri ſummia capita, nu. 59. 60. & ſeqq.

Dictator primus è plebe, pag. 775. num. 6.

Dictator primus Romæ T. Largius, p. 691. n. 3. eiuſque poteſtas ibid. Dictatura erat perfugium Reip. nu. 5.

Dictatores duo, Conſulum loco, p. 819. n. 5. intermiſſio Dictaturæ, p. 886. n. 1.

Diei longitudo ſub Ezechia, p. 587. nu. 17.

Dies mundi primus qualis, p. 12. n. 5. fuiſſe dominicum, n. 6.

Diluuium Ogygium quando contigerit, p. 126. c. 2. n. 4.

Diluuij tempus præmonſtratur, p. 61. n. 1. non fuiſſe imminutum, n. 2. eius cauſæ multæ, p. 61. n. 4. 5. &c. tempus ſtabilitur, p. 64. n. 4. 5. 6.

Diluuio an omnes extra arcam perierint, an potius plerique reſipuerint, pag. 65. n. 7. 8. eius initium menſe Maio, n. 11. eius cauſæ diruptio fontium, immenſæ pluuiæ, n. 13. 14. 15.

Diluio pereuntium ſpectaculum atrox, p. 67. n. 17. 18. triplex indicium aquarum inualeſcẽtium, nu. 20. 21. omnes montes aquis operti, n. 22.

Diluuij annus fuit, 365. dierum, p. 69. n. 1.

Dina oritur ex Lia, p. 133. c. 1. pr. violatur, p. 138. n. 1. culpæ remedium quæritur à nuptiis, n. 2.

Dionyſius Mileſius hiſtoricus, pag. 683. nu. 4.

Dionyſius parat Agrigenti tyrannidem, p. 747. n. 7. eius poemata irriſa, p. 718. n. 4.

Diuinæ iuſtitiæ in Ezechiam ſeueritas, p. 590. n. 14.

Diuina prouidentia circa Tobiam, p. 594. n. 1. & ſeqq. & nominatim circa bona illius, p. 595. n. 6. & 10.

Diuortium Caruilij Romæ, p. 853. c. 1. n. 2.

Doeg videt quæ Dauid accipit à pontifice, p. 399. n. 29. & Sauli renunciat, p. 402. n. 12. an fuerit armiger Saulis, p. 420. n. 39.

Dolabella occidit Trebonium, pag. 1036. n. 12. iudicatur hoſtis, n. 3. ſe interficit, p. 1037. n. 8.

Dolopes piratæ, p. 705. nu. 1. Damaſcum Alex. proditione obtinet, p. 788. n. 6.

Dominium in animalia à Deo datur Noe, & filiis eius, p. 70. n. 7.

Dominium hominis ſimile diuino, pag. 25. nu. 23. dominium eius in animantia, p. 27. n. 37. & p. 70. n. 7. quæ conciliarent eorum obſequium, p. 28. n. 40. dominium in homines quale, ibid.

Domus doctrinæ, pag. 124. col. 1. num 2.

Draco legiſlator, pag. 625. col. 1. num. 1.

Draco à Daniele occiditur, p. 655. num. 4.

Duillius Pœnos claſſe vincit, & triumphat, p. 843. n. 3. 4. & 5.

E

EDictum Cæſaris videtur fuiſſe Caij, p. 1076. n. 19.

Eglon expugnatur à Ioſue, pag. 193. num. 49.

Eglon ſuſcitatur à Deo contra Iſraëlitas, p. 313. c. 2. n. 2. & c. 2. nu. 2.

Ela ſuccedit Baaſæ patri in regnũ, pag. 510. n. 2. qui mox à Zambri cum tota familia perimitur, c. 2. n. 1. 2.

Elcanæ & Annæ coniugium, p. 352. c. 2. n. 1. ducit Phenennam, c. 2. fin. Elcana Siluntem venit, p. 355. cum vxoribus, n. 3.

Eleazar perfoſſo Elephanto occumbit, p. 934. n. 4.

Eleazari mors, p. 302. n. 7.

Eleazarus pontifex, pag. 827. c. 1. n. 1.

Eleazar ſuccedit pontificatui Aaronis, p. 273. n. 18. imponit manus Ioſue, p. 283. n. 80

Electio diuina Ioſue ſapientiæ plena, p. 278. n. 41 &c.

Elias apparet primum, p. 514. genus eius & tempus, ibid. obtinet à Deo ſiccitatem, nu. 3. abſconditur & nutritur à coruis, n. 4. eius vita in ſolitudine, p. 514. c. 2. n. 2. mittitur à Deo in Sarephta, nu. 3.

Elias ſuſcitat filium viduæ, p. 515. nu. 5. 6. adit Achabum, nu. 1. 2. eum alloquitur, p. 516. n. 2. contendit cum prophetis Baal, n. 3. 4. quos victos interficit, num. 5. 6. pluuiam impetrat & fugit, n. 6.

Elias obdormiſcit in deſerto, & nutritur ab Angelo, pag. 517. nu. 2. venit in Horeb, n. 4. vbi cum Deo loquitur, & quomodo, n. 5. ſumit ſocium Eliſeum, nu. 6. 7. vaticinatur contra Achab poſt cædem Nabothi, p. 521. n. 6.

Eliæ veſtes & cultus corporis, p. 523. n. 13. acceſſitur ab Ochoſia, pag. 524. nu. 14. 15. eius tranſlatio, p. 524. n. 1. eiuſque modus, n. 2. viſitat poſtremùm ſuos, comite Eliſæo, n. 3. 4. aperit Iordanem, pag. 525. nu. 5. aufertur in curru igneo, n. 7. nec vltra comparet, nu. 8. fuit typus Chriſti, ibid. fruſtra triduo quæritur, pag. 526. num. 10.

Eliſæus optat & accipit ſpiritum duplicem, p. 525. n. 6. 7. redit ad ſuos cum pallio Eliæ, n. 9. Iordanem aperit, pag. 526. n. 9. ſanat aquas Iericho, nu. 11. illuditur à pueris, nec impunè, nu. 12. abit in Carmelum & Samariam, n. 13.

Eliſæus prouidet exercitui ſitienti,

pag. 526. & 27. nu. 15. 16. multiplicat oleum viduæ, p. 527. nu. 2. dat Sunamitæ fœcunditatem, nu. 3. 4. excitat eius filium, pag. 529. nu 7. 8. edit miraculum circa cucurbitas ad Iericho, p. 530. nu. 2.

Eliſæus panes multiplicat, pag 530. nu. 3. ſecurim ex fluuio recipit, pag. 531. nu. 4. patefacit conſilia Syrorum, nu. 5. qui eum capere conantur, nu. 2. fruſtra, nu. 3. Angelorum pro eo præſidium, ibid.

Eliſæus ægrotat, pag. 550. col. 1. nu. 1. inuiſitur à Ioas rege Iſrael, nu. 2. propheta eum conſolatur, nu. 3. & victoriam ei de Syris pollicetur, nu. 1. moritur & honorifice ſepelitur, nu. 5. corporis eius contactu mortuus excitatur, pag. 550. col. 2. nu. 1. & 2.

Ephraimitæ iurgantur contra Gedeonem, p. 325. n. 13.

Epicuri mors, p. 839. c. 1. n. 1.

Epiphania uum in ſtabulo facta, pag. 1077. nu. 5. 6. Regum aduentus quando contigerit, pag. 1078. num. 7. & 8. ſinguli tria munera obtulerunt, nu. 9.

Equites Romani, pag. 575. col. 1. nu. 2.

Equus ligneus ad capiendā Troiam, p. 347 n. 4 5.

Ericinæ deditio, pag. 851. col. 1. nu. 3.

Eſaiæ viſio ſub mortem Oziæ, pag. 565. col 1. nu. 1. vaticinia de Chriſto, p 591. c 2 n. 1.

Eſaiæ cædes, pag 599. num. 6. & 7.

Eſau, vide *Iacob* Vendit primogenituram, pag. 123. nu. 1. vide tamen, nu. 1.

Eſau vxores, pag 126. nu. 1. cur parentibus ingratæ, col. 1. nu. 2. agnoſcit ſe benedictione priuatum, pag. 128. numero 7. inde eius in fratrem odium, pag. 129. nu. 8.

Eſau alias ducit vxores, pag. 130. col. 1. nu. 1. 2. ſeparatur à Iacobo, p. 146. nu. 1 2. Eſau familia, nu. 3. moritur, p. 150. col. 1. nu. 4.

Eſdras innoteſcit, pag 712. col. 2. nu. 1 fit Regi charus, nu 2. & magna ei poteſtas tribuitur, pag 713 nu. 4. è Babylone proficiſcitur, col 2. nu 1. committit aurum & argentum Sacerdotibus, nu. 2 diſſoluit matrimonia cum alienigenis, pag 714. num. 3 4 5. legit librum Moſis in dedicatione vrbis, pag. 726. nu. 16.

Eſdræ ſtudium circa libros ſacros, pag 731. col. 2 nu. 3.

Eſther vxor Artaxerxis Longimani, pag. 708. nu. 2. aggregatur puellis Regiis, pag. 711. nu. 3. eius nuptiæ, p 7 4 nu. 6. an legitimæ, nu. 7. celebrantur, nu. 8. luctus eius & preces ad Deum, p. 717. nu. 5.

Eſther Regem adit cultu magnifico, pag 717. nu. 16. amanter ab eo accipitur, pag. 718. nu. 6. bis conuiuio Regem accepit, nu. 7. declarat petitionem ſuam contra Aman, nu. 11. & 12. liber Eſther quando verſus, p. 913. n 5.

Etruria ſe Romanis ſubiicit, pag. 662. nu. 3.

Etruſcos Tarquinius concitat in Romanos pag 680. nu. 2. eorum legati Romæ coniurationem excitant, nu. 3.

Etruſcorum bellum in Romanos, pag 633. nu 1. & p. 634. nu. 1. ſub Tarquinio Priſco, ibidem, & 643. nu 9. vicennale, p. 657. nu 3.

Euagoras in Cypro bellum contra Perſas gerit, pag. 756. col. 2. num. 1. vincit, moxque vincitur, pag. 759. col. num. 2. Ægyptum petit, ibidem, pacem agit cum Perſis, col. 2. num. 2.

Euæ conditus, pag. 28. nu. 44. & pag. 29. num. 48. & pag 30. num. 49. & 50. cur ex viro producta, pag 30 num. 51. ad Adamum deducitur, nu. 52. in matrimonium conſentiunt, & à Deo benedicuntur, nu. 51. 53. & amplo patrimonio locupletantur, nu 54.

Eua tentatione labefactatur, pag. 35. nu. 12. peccat, num. 14. & virum inducit in ſcelus, pag 36. nu. 14. non petit à Deo veniam, ſed excuſat peccatum, pag 37. nu. 20. 21.

Euæ punitio à Deo lenis, pag. 38. num. 28. eius peccati grauitas ex 7. capitibus, num. 30. 31. & 32.

Euæ obitus, pag. 54. num. 1. eiuſdem pœnitentia & ſalus, numero 2. funus & comparatio cum virgine, pag. 55. num. 4. & 5.

Pro Euergetis Ægyptij crudelitas, pag 966. nu. 1.

Euergetes, vide *Ptolemæus*, cur ita dictus, pag. 849. col. 2. nu. 1.

Euilmerodach ſuccedit Nabuchodonoſori; pag. 654. num. 4. educit Iechoniam de carcere, nu 1. in quo fuerat cum eo, ibid. mors eiuſdem, pag. 661. nu. 1. col. 1.

Eumenis legatio Romam contra Pharnacem, pag. 991. col. 1. nu 1. iuuat Epiphanem ad occupandum regnum pag. 913. nu. 3. Perſeus ei ſtruit inſidias, p. 917. nu. 7.

Eumenis legatio & Attali fratris eius modeſtia, pag. 924. num. 5. vrbe prohibetur, pag. 926. num. 2. mittit legatos Romam ad purgandas criminationes Pruſiæ, pag. 930. numero 7.

Eumenis filios Romæ honorifice accipitur, pag. 943. numero 4.

Eumenis fides erga Alexandri familiam, pag. 803. num. 2. proſcribitur ab Antipatro, & Antigonus contra eum mittitur, pag 804. col. 2. num. 1. quem & vincit, ibid. eius prudentia & abſtinentia, num 2. Noræ obſidetur, ibid. eius ad Antipatrum legati, p 805. n. 2.

Eumenes ſociatur Polyſperconti, pag. 806. num. 4. ad eum ſcribit Olympias, pag 806. col. 2. num. 1. ſibi demeretur Argyraſpidas, pag. 807. numero 2. periclitatur ab Antigono, pag 808. num. 3. quem viciſſim male accipit in tranſitu Tigris, numero primo.

Eumenis prudentia, pag 808. numero 1. occurrit Antigono, pugnatque ancipiti victoria, numero ſecundo: vltimùm pugnat contra Antigonum, pag. 809 à Peuceſto proditur, numero ſecundo: comprehenditur ab Argyraſpidibus & Antigono traditur atque occiditur, col. 2. num. 2.

Euni & Cleonis mors, pag. 567. nu. 5

Eupator ſuccedit Antigono Epiphani, opera Lyſiæ, pag. 932. num 9. ei Senatus Romæ fauet, pag. 934. numero 12. mouet in Iudæos, & iubet occidi Menelaum, num. 2. obſidet Bethſuram & Ieruſalem, pag. 93. num 5 & 6. pacem init autore Lyſia, num. 6. occiditur iuſſu Demetrij, pag. 936. num 3 4.

Euphrates, pagina 18. numero 30.

Europæ raptus, eiuſque cauſa, pagina 317. columna ſecunda fine.

Euripidis mors, pagina 747. numero 7.

Exhortationes Moſis ex Deuteronomio, pag 261. num. 60. 61. &c.

Exitus ab Ægypto, pagina 215. an armati abierint, numero 60. ſex circunſtantiæ huius diſceſſus, numero 61. & ſeqq.

Explorandæ Chananitidis conſilium non erit à Domino, pag. 261 nu 64. 65.

Exploratores qui fuerint, numero 66. terram luſtrant, & fructus inde referunt, pagina 263. numero 67. redeunt in Rethma, & de terra detrahunt, num 68. eorum pœna, pag. 264. nu 76.

Exploratores Iericho, pag 185. num. 2. 3. &c. iuuant Rahab, pag. 186. nu. 6. redeunt ad ſuos, ibid.

Extenſio manuum Moſis victoriæ conditio, pag. 240. num. 124. & 125.

Ezechias regnare incipit, pagina 577. numero 4. ſtatim curam gerit reſtituendæ pietatis, numero 5. purgat templum, inſtituit celebritatem azymorum, &c. pagina 578. nu 6. 7. 8. &c. prouidet Leuitis, nu. 10.

Ezechias cogitat libertatem ab Aſſyriis, pagina 57.. columna prima, numero ſecundo, percutit Philiſthæos, numero tertio, defectionem & bellum parat, pagina 583. columna ſecunda, numero ſecundo & tertio, auxilia Ægypti quærit, numero quarto, recuſat tributum Aſſyriis, pagina 584. columna 1. med.

Ezechias ſe contra obſidionem parat, pag 585. num 3. & tamen pacem quærit, quam emit ingenti pecunia, num. 6. eius ad blaſphemias Rabſacis luctus, & Dei conſolatio, num. 9 & ægrotat Ezechias, p. 586. n. 13. morbi cauſa, nu. 14. orat pro ſanitate, nu. 15.

Ezechias an peccarit ſignum petens, pag. 586. nu. 16. quale id fuerit, num. 17. gratias agit Deo ſcripto cantico, pag. 587. nu. 18.
Ezechiæ lætitia, & opum oſtentatio, pag. 589. nu. 12. & muneta mutua ad Merodach, nu 13. arguitur ab Eſaia, pag. 590. nu. 14. captiuitas filiorum eius prædicitur, nu. 15. qui illi fuerint, ibid. Ezechiæ humilitas, nu. 16. fama & opibus floret, nu. 1. 2. moritur, pag. 596. col 1. nu. 1. eius ſingularis pietas & obedientia, nu. 2. 3. ſepultura. nu. 4
Ezechielis prophetæ ortus, pag. 616. col. 2. n. 1. prima eius viſio, p. 631. n. 2. altera viſio ſcelerum, quæ fiebant Hieroſolymis, pag. 632. col. 1. nu. 1. 2. &c. moritur, pag. 650. nu. 2. 3.
Ezechiæ regis ortus, pag. 568. col. 2. prin.

F

FAbiorum præſilium ad Cremeram, pag. 701. nu. 3. ab Hetruſcis totum cæditur, pag. 702. col. 2 nu. 2. an ad vnum? ibid.
Fabius Gurges male pugnat, ſed patris opera redintegratur, pag. 824. nu. 2. & 825. c 2. n. 2.
Fabius cunctatur, contra Annibalem, pag 863. nu. 9. ſuccurrit Minutio quamuis æmulo, ac male de ſe merito, nu. 10
Fabius Tarentum expugnat, pag 876 nu. 3. 5.
Fabricius rem bene gerit contra Italiæ populos aliquot, pag. 830. col. 2. prin legatur ad Pyrrhum de captiuis, qui eum ad ſe allicit, pag 832. nu. 5.
Fabrorum mira paucitas apud Iſraëlitas, p. 377. n. 11.
Faliſci occaſione perfidi pædagogæ ſeſe Camillo dedunt, pag 755. col. 1. nu. 2.
Fames Macedonum apud Gedroſios, p. 799. n. 2.
Fames triennij ſub Dauide, p. 461. n. 1. qui ſuper ea dominum conſulit, ibid.
Fames ſeptennij in Iſraël, pag 520. num 1. dira fames in Samaria, p. 532. c. 2. pr. & 533. n. 5.
Fames Romæ, p. 703. c. 1. n. 2.
Fames horrenda, p. 967. n. 3
Fertilitas Ægypti ad ſeptennium, pag. 148. nu. 1. & p. 149. nu. 2. col. 1.
Fidenates à Dictatore exciſi, pag. 731. col. 2. n. 4. eorum defectio, p. 736. n 7.
Fidenates bello victi à Romulo, pag. 582. col 1. num. 2. à Tullo Hoſtilio, pag. 610. col. 1. & 2. n. 4. ab Anco Martio, pag. 620. col. 1. fin.
Fidenates à Romanis deficiunt, pag. 690. col. 1. fine. obſeſſi fame premuntur, col. 2. nu. 4. eorum deditio & pœna, pag. 691. col. 1. num. 1. ad Veientes deficiunt, p. 730. col. 1.
Filius Dei maxime proprie filius eſt, pag. 25. nu. 26. ſub forma hominis apparuit Adamo, p. 26. nu. 29.
Filij Dei in Geneſi qui dicantur, pag. 18 nu. 4. 5.
Filij impetrati precibus, egregij, pag. 353 col. 1. pr.
Filij Iacob graue facinus edunt contra Schimitas, pag 148. n. 3. 4. damnantur à patre, p. 137. nu 5. decem criminibus cumulatum fuit, nu. 6.
Fimbriæ Iudæorum, pag. 266. nu. 5.
Fimbriæ geſta, p. 995. col 1 num 2. eius contra Ilienſes crudelitas, c. 1. n. 2 deſertus à ſuis ſe interimit, p. 996. n. 3.
Firmamenti & orbium cœleſtium creatio, pag. 12. num. 1. quid nomine firmamenti intelligendum, nu. 2. 3.
Flaminia via, & circus Flaminius, p. 859. nu. 8.
Flaminius Conſul turbulentus, pa. 862. n. 4. ad Traſymenum victus ſoccumbit, nu. 6.
Florales ludi quando inſtituti, pa. 811 nu. 2. 3.
Fœderis cum Deo per Moyſem initi ritus, pag. 210. num. 147. 148.
Fœdus cum Deo à morituro Moſe renouatur, p. 283. n. 78. & 79. item à Ioſue, p. 301. nu. 5.
Fœdus Iacobi cum Labano, pa. 135. nu. 5.
Fœdus Abrahæ & Abimelechi, pa. 112. 2. ritus fœderis, n. 4. & Iſaaci, pag. 116. pr.
Fœdus Rom. cum Græcis per Læuinum, p. 873. n. 6.
Fœminalia Sacerdotalia, p. 238 nu. 188. diſputatio Iuuenum de re omnium fortiſſima, pag. 679 col. 2. nu. 1. 2.
Fortium Dauidis catalogus, pag. 463. num 2. 3. adſunt comitiis, pag. 470. nu. 4.
Fratres Ioſephi Ægyptum petunt, p. 152 num. 6. 7 &c ignotum fratrem uenerantur, num. 9 à quo accipiuntur aſperius, num. 10. & triduo in carcerem miſſi agnoſcunt ſe reos, pag. 153. num. 12. 13. 14.
Fratres Ioſephi redeunt ad patrem, 155. n. 17. ab eo Beniaminum poſtulant, nec obtinent, p. 154. num. 17. & 18. eo obtento redeunt in Ægyptum, vbi ſuſpicione turbantur, p. 155 num. 7.
Fratres cum Beniamino domum redeunt, p. 156 nu. 12. retrahuntur cum calumnia, n. 13. 14. 15. mutua fratrum agnitio, p. 157. n. 22. & pag. 158. nu. 23 24
Fratres Ioſephi reuerſi ægrè tandem obtinent fidem, p. 158. n 28. à morte patris timent, p 167. n. 20. quos Ioſeph conſolatur, & pergit nutrire, nu. 21. 22.
Fuluij Flacci ſacrilegium, pa. 916. nu. 5. eius mors, pag 918. nu 5.
Funus Saræ, eiuſque ritus, p. 113. c. 2. nu. 1. 2.
Futura contingentia Deo nota, pag. 404. nu. 20. licet ſub conditione, ibid.

G

GAbaonitarum timor, & fraus, pag. 291 nu 36. 37. fœdus ineunt cum Iſraëlitis, nu 38. reipſa irritum p. 292. nu. 39. facti ſunt ſerui in templo, ibid.
Gabaonitæ à quinque regibus oppugnantur, contra quos venit Ioſue, p. 292. n. 40. 41.
Gabaonitæ male à Saule vexati, pag. 462. nu. 2. eius filij ſuſpenſi, nu. 4. poſtea ſepulti cum Saule, &c. ibid.
Gabelus dat pecuniam Angelo, & cum eo venit ad nuptias, p. 595. nu. 6.
Gabinius Syriæ præeſt, pag. 1015. num. 2. vincit Alexandrum Iudæum, & Iudæam in 5. conuentus iuridicos diſtribuit, ibid. Reducit Ptol. Auletem, p. 1017. n. 1. 2. male prouinciam regit, n. 3. eius reditus in vrbem clandeſtinus, pag. 1018. n. 2. 3. accuſatur, damnaturque, ibid.
Gad naſcitur ex Zelpha, pag. 132. nu. 2. col. 1. moritur, p. 197. n. 2.
Gadibus res geſta, p. 881. n. 8.
Galbæ in Hiſpania perfidia & crudelitas, p. 946. n. 5.
Galgal vnde dicatur, pag. 388. nu. 17.
Galilæorum hæreſis, p. 1084 col. 2. nu. 2. in Chriſtianos per calumniam deriuatur, ibid. propagatur, nu. 3.
Galli in Italia coloniam moliuntur, p. 907. n. 4.
Gallicum bellum renouatur, pag. 852. nu. 3. eius prælodia, p. 854. col. 2. nu. 1. & maxime, p. 856. n. 2. 3. &c. p. 857 c. 1. n 2. & c. 2. n. 1.
Galli Senones vincunt Romanos, p. 829. c. 2. n. 2. moxque à Dolabella vincuntur, p. 830. c 1 n 2.
Galli legatos Romam mittunt, vnus eorum à Fabio occiditur, pag. 756. col. 2. nu. 3. Romanos vincunt, pag. 757. nu 2 Romam adeunt, nu. 3. vrbem cædibus & incendio fœdant, ibid. à Camillo vincuntur, nu. 4. 5. & Manl. Torquato, p 770. c. 1. n. 4.
Gallicus tumultus Ciſalpinorum duce Amilcare, p. 868. n. 3. eos Furius vincit ac triumphat, pag. 889. nu. 3. pr.
Gallogræci cum Roman. bellum gerunt, pag. 902. nu. 7 victi leges à Proconſule Manlio accipiunt, p. 903. n. 3.
Gallorum clades Delphica, p. 834. nu. 1. 2. eorumdem crudelitas, p. 835. n. 2. c. 1.
Gallogræcorum barbara crudelitas, pag. 839 c. 2. n. 1. à Gonata delentur, ibidem. qui bellum in Athen. mouet, p. 839. col. 2. n. 2. nauali prælio à Philadelpho vincitur, p. 840. n. 3.
Gangem traiicit Alexand. pag 797. nu. 6.
Ganges non eſt Phiſon, p. 18. n 28.
in Garizim monte geſta, pag. 297. nu. 14.
Gaza ab Alex. oppugnatur, p. 790. nu. 8. expugnaturque, nu 9.
Gazaræ quid factum ſit à Ioſue, p. 293. n. 48.

Gedeonis initium, pag. 311 col. 2. nu. 2 ad eum mittitur Angelus, p. 313. nu. 2. 3. qui nunciat ei libertatem, nu. 4.

Gedeon domeſticam ſuperſtitionem euertit, pag. 315. nu. 6. ſigna petit, nu 7. perſequitur Madianitas, p. 325 n. 14. duos reges comprehendit, nu. 15. & occidit, nu. 17. Soccothæos, & Phanuelitas vleiſcitur, p. 325. n. 14. & 16. an ſeuerius, ibid.

Gedeoni defertur dominatus, pag. 326. nu. 18. petit inaures, ibid. vnde ornatus pontificius, nu. 19. res in Idololatriam vertit, ibid.

Gedeonis ſeptuaginta filij, pag 326. col 2. fine, & concubina, p. 327. col. 1. pr. mors eius & laus, pag. 318. num. ætas & modeſtia, nu. 2 3.

Gehon non eſt Nilus, p. 18. n. 29.

Gelonis frumentum cauſa turbarum Romæ, pag 695. col 1. nu 2. eius ſolertia & fortitudo, p. 700. nu. 4.

Gelonis obitus, p. 701. c 1. n. 1.

Gemmæ humeris Sacerdotis impoſitæ, pag. 236. nu. 177 inſcriptæ, ibid.

Gentius Illyricus piraticam agit, pag. 907. nu. 5. fallitur à Perſeo, p. 923. n. 2. vincitur à Romanis & capitur, nu 4. eius carcer cum ſuis, p. 925. n 10

Germanicum Tiberius deſtinat in Orientem, pag. 1088 n 2. eò proficiſcitur, p 1089 n. 2. adit Ægyptum, p. 1090. col. 2. n. 1. eius cum Piſone querelæ, ibid. moritur, nu. 2. eius funus, p 1093. n. 5.

Germanicus ab Auguſto mittitur in Germaniam, an. Chr. 8 n. 3 eius Conſulatus, an Chr. 13. num 2. geſta eius in Germania, an. Ch. 16. nu. 3. Tiberij in eum æmulatio, an. Chr. 17. nu. 1. clades eius naualis, nu. 2. de Germanis triumphat, an. Chr. 8. nu. 1.

Geſſen eligitur ad habitationem Iacobi & ſuorum, pag 160 nu. 8, & p. 161. n. 14.

Gethæi inuaſerunt Ephraimitas, & magna clade affecerunt. p 171 n. 3.

Giezi accipit munera à Naamam Syro, pag. 536. nu. 10. percutitur lepra, nu 11.

Gigantes quo primum tempore fuerint, pag 58. nu. 6. eorum ſtatura, nu. 7. mores, &c. n. 8 9. 10.

Gigantes Hebronitæ, pag. 104 col. 2. nu 3 victi cæſique, ibid.

Gladiatores primi Romæ, pag 841. nu. 6.

Gladiorum mira inopia apud Iſraelitas, p. 177. n. 11.

Gloria Domini in nube lucida, ſæpe indicium eſt iræ Dei, vide Deus iraſcitur.

Godolias curam habet pauperum Iudæ, pag. 639. nu 7. adit eum Ieremias cum aliis, nu. 12. ab Iſmaele occiditur, p. 640 n. 13. 14.

Goliath prouocat Hebræos ad ſingulare certamen, pag 389 nu. 3. interficitur, p 390. n. 13. eius gladius Deo conſecratus, p. 399. n. 30.

Gonatas Athenas ad deditionem compellit, pag. 840. col. 1. nu. 1. male pugnat contra Alexand. Epirotam & Macedoniam amittit, col. 2. pr.

Gonatæ Antigoni imprudentia & victoria de Gallis, p. 835. col. 2. nu. 1. vincitur à Pyrrho, p 837. col. 1. n. 1. eius in Pyrrhum occiſum humanitas, p. 838. n 6.

Gracchus gener Africani maioris, pater ſeditioſorum, pag. 904 n 6. res ab eo geſta in Hiſpania, pag. 910 n. 5.

Gracchorum ſeditiones, pag. 966. nu. 6. & p. 969. n. 4. & C. Gracc. p. 970. nu. 1. eius in dicendo vis, p. 971. nu 3. eius ſeditioſæ leges, p. 972. nu. 6. aduerſatur Opimio, p. 973. n 3. occiditur, p. 974. n. 3. à plebe honoratur Gracchus occiſus, nu. 1.

Græcorum regnum inchoatur à Seleuco, p. 812 n. 1.

Græciæ vrbibus data libertas, pag 814. col. 2. nu. 2 & prius à Polyſperconte, p. 806. n. 4.

Græciæ compedes tres vrbes, p. 891. c. 2. n. 3. & p 893 c 1. n 1.

Græcorum imperij finis, pag. 996. col. 1. n. 1.

Græciæ libertas per Quintium contra Philippum, p. 892. n. 1

Græcarum ciuit. fœdus contra principes, p 831 c. 2. n 1.

Græcorum metus contra Rom. pag. 910. nu. 6.

Grandine affliguntur & à Ioſue vincuntur quinque reges, p. 292. nu. 42.

Gryphus vide Antiochus, eius initia regni, pag. 971, num. 1. finis regni Gryphi & Cyziceni, pag 987 n. 2.

Gryphi filij quinque L. Seleucus, qui occidit Cyzicenum, p. 988. n 1 & à Cyziceni filio, qui dictus eſt Pius, victus eſt, moxque in Cilicia occiſus, nu. 2. ſecundus Antiochus ab eodem Antiocho Pio cæſus eſt, col. 2. n. 1. Tertius fuit Philippus, n. 2. Quartus fuit Demetrius Eucærus, p 989. col 1. n. 1. Quintus Dionyſius, p. 995. col 1. n 1. moritur, ibid.

Gurges, vide Fabius.

H

Habacuc propheta, pag 592. n 3.

Haron rex Ammonitarum legatos Dauidis iniuria afficit, pag. 441. nu. 1.

Harpagi proditio, p. 660. c. 2. n 1.

Harpali fuga in Græciam, furta & cædes, p. 798 n 4.

Hazael Syrus eripit Iſraeli regionem trans Iordanem, p. 540. n. 2. 3. capta Geth adit Ieruſalem, p 546. c. 1. n. 1. fi. moritur, p. 547 n. 5.

in Hebal monte geſta, p. 291 n. 34.

Heberis ortus, pag. 73 n 1 fi. vir illuſtris, ibid. & p. 122. n. 2.

Heber moritur poſt multam caſuum varietatem, pag. 122. col 1. nu 22. an fuerit pontifex, nu 3.

Hebræi à Philopatore vexantur, pag. 865. nu. 2. 3. diuinitus liberantur, p 866 n. 4. 5.

Hebron vnde dicta, p. 97. n. 1.

Hebronitarum fœdus cum Abraham, p. 97. n. 2.

Hebronitæ gigantes, p. 263. n 66.

Hebron à Ioſue obſidetur & capitur, pag. 294. nu. 49. expeditio in Hebron cui duci tribuenda, pag. 304. c. 2. n. 1. 2. eius propugnatores gigantes, nu. 3.

Hecatæu Mileſius Philoſophus, p. 681. nu. 4.

Helcias pont. p 612. c. 2. n. 3.

Helenæ raptus à Theſeo, pag 340. n. 11. & à Paride, p. 343. c. 1. n 2. 3.

Heli ortus, p. 358. n 1.

Heli fit pontifex & Iudex, pag 355. nu. 1 obiurgat Annam, moxque ei bene precatur, p. 356 n 6. 8.

Heli filij profani, pag 358. c. 1. n 2. eos indulgentius tractat, col. 2. nu. 2. 3. ad eum vir Dei mittitur, nu. 1. accuſatur, p 359. col 1. nu 2. acquieſcit diuinæ iuſtitiæ, nu. 5.

Heli audita clade ſuorum & amiſſione Arcæ moritur, p. 362 n 9. vi detur ſaluus, & filij eius, n. 6 10. aborſus & mors nurus eius, n. 11.

Helices oppidi dira clades, pag. 764 col 1. nu 1.

Heliodorus dat pœnas ſuſcepti ſacrilegij, pag. 906. nu. 3. occidit Seleucum, p 912. n. 1. 2.

Henoch Caini filius, pag. 48. n 4. 5 ab eo prima ciuitas dicta eſt Henochia, p. 48 n. 1. quando condita & quibus de cauſis, n 3. 2. & vbi, p 49. n. 4. an in ea reges, ibid.

Her filius Iudæ naſcitur, p. 142 n. 17. eius contagium & mors, p. 143. n 3. 4.

Heraclides ducit Romam Alexandrum & Cleopatram filios vt ferebat Ant. Epiphanis, pag 943. prævalenditur iniuſte Sen. C. contra Demetrium, nu. 5.

Heraclius quando floruerit, p. 690. c. 2 pr.

Heraclidarum reditus, p. 366. c. 2 fi.

Herbæ noxiæ ab initio productæ, pag. 15. nu. 10. 11. 12. ſicut & animalia, p 21. n. 1.

Hercules inſtituit agones Olympicos, p 340. n 11.

Hercules filius Alexandri à Caſſandro & Polyſperconte occiditur, p 803. c. 2. n 2.

Hermias inſidus Antiochi magni conſiliarius, p 857. c. 2 n 1. calumniis tollit Epigenem, p 859. nu 7. occiditur cum ſuis, nu. 3.

Herodoti natalis, p. 697 c. 1. n. 2.

Herodes Herodis filius Tiberiadem conſtruit, an. Chr. 19. nu. 4.

in Herode quomodo deficit ſceptrũ de Iuda, pag. 1046. nu. 3. Replet Antonium muneribus & vrbem cædibus rapinis, n. 4. ſocrum eiuſque filium vexat, pag 1049. & ad fugam cogit, nu 1. tollit Ariſtobulum, p 1050. n. 1 2. occidit & patruum, ibid. pugnat contra Arabas, p. 1050. nu. 1. vincitque, p 1051. c. 2. n. 1.

Herodes interficit Hyrcanum, pag. 1053. nu. 1. ſocrum & vxorem caſtello claudit, nu. 2. Cæſarem excipit, p. 1054. nu. 8. occidit Mariamnem vxorem, & Alexandram ſocrum, nu. 2. multæ ab eo cædes, p. 1057. col 1. nu. 3. quædam eius opera, c. 2. n. 3. & nominatim liberalitas in populum ad eum placandum, ibid. alia eius opera, p 1058. c. 1. n. 2. & c 2. n 3.

Herodis nouum coniugium cum filia Simonis, p. 1058. n 3. adit Agrippam Mitylenem, p. 1059. inſtaurat Samariam, & inchoat Cæſaream, p. 1060. nu. 5. an Templum Hieroſolymis à fundamentis excitarit, an potius inſtaurarit, pag. 1061. n. 1. 2. 3. &c. mittit Romam filios, p. 1062. c. 2. n. 2.

Herodes rurſum adit Agrippam in Pontum, p. 1064 c. 1. n. 1.

Herodes num ſepulchrum Dauidis adierit, pag. 1069 n. 2. cum ſuis conciliat Archelaus, col. 2. nu. 3. redit in Vrbem, p. 1070. c. 2. n. 4. Cæſareî placatur, p. 1071. col. 1. nu. 2. & de filiis ei iudicium permittit, quos & occidit, n. 3. efferatur in Antipatrum, deſperata ſalute, p. 1074. n. 8.

Herodis ſcelerum ſynopſis, pag. 1079. n. 16. & p. 1080. n. 17.

Herodis ortus, pag. 1002. nu. 1. Galilææ præfectus, p. 1032. n. 12. 13. Mariamnem ducit, vide p. 1045. nu. 5. & p. 1039. n. 11. res aliæ ab eo geſtæ, ibid. metu Parthorum Romam venit, & rex declaratur à Senatu ope Cæſaris & Antonij, p. 1043. n. 9. venit Antiochiam & fratrem admittit, p. 1044 n. 4. obſidet Ieruſalem, p. 1045. nu. 5. capitque, nu. 1.

Herodes occidit infantes, an. Chr. 1. pag. 1079. nu. 12. diuina in eum vltio, nu. 13. eius morbi præuij mortis, n. 14. dira eius crudelitas, ibid. accipit poteſtatem in filium Antipatrum, n. 15. ſibi manus inferre cupit, ibid. iubet occidi Antipatrum, ibid. teſtamentum mutat, num. 16. moritur, ibid. eius elogium, nu. 16. & 17.

Heroum ſeptem expeditio, pag 315. col. 2. fi.

Heſiodi tempus, pag. 560. col. 1. n. 1. eius mors, nu. 2.

Hierax frater Callinici, pag. 810. col. 2. nu. 1. mors vtriuſque, p. 855. n. 1. bellum gerunt, p. 852. col. 1. nu. 4.

Hiero Meſſanam obſidet, & à Roman. deceptus vincitur, pag. 848. nu. 5. amicitiam init cum Roman. ſeruatque ad annos 50. pag. 842. nu. 1. 2. eadem firmatur, p. 848. eius in Rom. liberalitas, p. 852. nu. 2. moritur, p. 868. n. 7.

Himilco cum copiis deficit ad Romanos, p. 949. n. 3.

Hippias Piſiſtrati filius confugit ad Perſas, p. 683. c. 2. n. 1.

Hirami & Salomonis mutua munera, pag. 486. col. 2. n. 1. 2. 3. & 488. col. 1. nu. 2.

Hiſpaniæ res proſperæ & aduerſæ, p. 895. c. 2. n. 3.

Hiſpanienſe bellum Iul. Cæſ. pag. 1034. nu. 2. & ſeqq.

Hiſtiæus locum à Dario accipit vrbi conſtruendæ, pag. 683. nu. 3. inde ſemen belli inter Perſas & Græcos, ibid.

Hiſtiæus à Dario imprudenter dimittitur, pag. 683. col. 2. nu. 2. capitur ac dimittitur, p. 684. c. 1. nu. 3. piraticam agit, & occiditur, col. 2. nu. 1.

Hobal filius Iethro remanet cum Moſe patre abeunte, pag. 250. nu. 249. petit commeatum & retinetur, p. 258. n. 40.

Holofernes mittitur ad bellum à Nabuchodonoſor, ſiue Merodach, pag. 602. nu. 2. vaſtat prouincias & earum Deos, pag. 603. nu. 2. ab eo geſta in Chananitide, ibidem, & deinceps. Obſidet Bethuliam, & ſiti premit, pag. 603. nu. 7. 8.

Homeri ortus, pag. 485. nu. 2. mors, p. 529. n. 10.

Homicidij deteſtatio, p. 71. n. 11.

Hominis cauſa mundus conditus, p. 7. n. 2. 3.

Hominis dignitas, pag. 22. n. 6. Deus de eo producendo deliberat, pag. 23. nu. 11. ordo productionis eius, n. 13. Deus eius plaſtes, n. 14. ex 4. elementis, nu. 15. magna cum ſapientia, nu. 16.

Homo horizon rerum creatarum, p. 24. n. 20.

Homo in quibus ſit ad imaginem Dei, pag. 25. nu. 22. 23. &c. fuſe. ſimilis Trinitati, ibid. an corpore ſit Deo ſimilis, p. 26. n. 27.

Horatij poetæ mors, pag. 1068. col. 2. nu. 3.

Horatiorum de Curiaciis victoria, p. 609. c. 2. n. 4.

Horatius victor ſororem interficit, & mori eripitur, p. 610. c. 1. pr.

Hoſtilius rex ter triumphat, p. 610. c. 2. n. 4.

Hyrcanus Pont. filius Simonis, pag. 965. nu. 1. Syriam repetit, pag. 967. n. 4 Idumæos ad Iudaiſmum transfert, p. 968. nu. 2. Romam legatos mittit, nu. 2. & p. 969. nu. 1. obſidet Samariam, p. 977. nu. 4.

Hyrcanus Samariam ſolo æquat, p. 977. n. 3. eius mors, p. 983. n. 1.

Hyrcanus ſecundus Pontificatum init, pag. 1000. col 1. nu. 1 fugit ad Arabes, p. 1007. n. 1. cum fratre Ariſtobulo contendit apud Pompeium, p. 1008. n. 1. truncatur auribus à Pacoro Partho, pag. 1042. n. 8. redit Ieruſalem, p. 1046. n. 1.

I

IAbel & Iubal filij Lamech Cainitæ, & eorum artes, p. 12. n 7.

Iabeſitæ tollunt corpora Saul, & filiorum & tradunt ſepulturæ, pa 421. n. 48. 49. eis gratulatur Dauid, p. 425 n. 60.

Iabin opprimit Iſraelitas ad 20. annos, p. 317. c. 2. n. 1. 2. paulatim deletur, p. 321. c. 1. n. 1.

Iacob & Eſau in matris vtero colluctantur, p. 119. n. 2. 3. naſcuntur, p. 120. qualis tunc vterque, & ratio nominis, n. 1. 2.

Iacob an ſit mentitus apud patrem, p. 128. n. 4. quem anxie decipit, n. 5. fugit à fratre, p. 129. n. 8. videt ſcalā, n. 9. in loco religioſo, n. 10.

Iacob peruenit ad Labanum, p. 129. n. 11. offert pro Rachele ſeptennium famulatus, & admittitur, n. 12. ducit Balam perſuaſus à Rachele, p. 131. n. 2. 3.

Iacob ducit Zelpham Liæ famulam, p. 132. c. 2. n. 1 molitur diſceſſum, p. 133. n. 1. ſed eum Laban retinet, n. 2. 3. Iacobi ars ad acquirendos greges, n. 4. 5

Iacobi & Eſau diuerſa ſtudia, p. 122. c. 2 n 1.

Iacob habitat in tabernaculis, pag 122. c. 2. fi. vir ſimplex & rectus, p. 123. c. 1. n. 3. an emerit primogenituram, ibid.

Iacob rurſum diſceſſum molitur, eumque perſuadet vxoribus, pag. 134. c. 1. n. 1. 2. 3 & cum ſuis omnibus, c. 2. n. 1. 2. Iacobi in Labanum querela, p. 131. n. 6.

Iacobo Angeli occurrunt, p. 135. n 4. mittit ad fratrem nuncios cum muneribus, n. 7. 8. luctatur cū Angelo, n. 9. claudicat, & obtinet benedictionem, &c. p. 136. n. 10. duorum fratrum occurſus, complexus, colloquium, p. 136. n. 12. 13. adit Iſaacum, n. 14. abit in Salem ad octennium, n. 1.

Iacob cladem Sichemā ſuis illatam ægrè fert, p. 139. n. 5. abit in Bethel defoſſis idolis, n. 8. eius dolor ob Rubeni facinus, p. 141 n 7. venit ad Iſaac cum tota familia, num. 8.

Iacob mittit filios in Sichem cum gregibus, p 141. n 9. eius pro Ioſepho luctus, p. 142. n. 15. & p. 143. c. 1. fin. deſcendit cum tota familia in Ægyptum, p. 159. n. 3.

Iacobo deſcendenti in Ægyptum Deus apparet, p. 159. n. 4. eius familiæ catalogus, n. 5. 6. 7. nunciat Ioſepho aduentum ſuum, p. 160. n. 7. introducitur ab eo ad regem, p. 161. n. 13.

Iacob quid in Ægypto poſſederat, p. 163. c. 2. n. 1. conſtituit de ſepultura ſua, n. 2. & p. 165. n. 11. adorat ad lectuli caput, ib adoptat duos filios Ioſeph, p. 164 n. 4. eiſq; benedicit decuſſatis brachiis, n. 6.

Iacob moritur, p. 165. n. 12. fletur & inungitur, p. 166. n. 13. defertur ad ſepulturam, ibid. n. 14. 15. ſepelitur & laudatur, n. 16. eius cum Chriſto ſimilitudo multiplex, n. 17. 18. &c.

Iahel Siſaram dormientem interficit, p. 320. n. 7. 8.

Iair Iudex octauus, p. 336. c. 1. n. 1. fi. oppida Iair quæ, ibid. videtur electus à populo, n. 2. eius familia numeroſa, ibid. moritur, p. 338. c. 1. n. 1.

Ianus ſecundùm clauſus, p 853. n. 2.

Ianis portæ iterum apertæ bello Hiſpanico, p. 1055. n. 3 & paulo poſt bello contra Dacos, p. 1065. c. 1 n 2. & 1067. c. 1. n. 2.

Iannæi pontificatus, p. 984. n 1 fratrem mature interficit, ibid. Ptolemaidē obſidet, p. 985. n. 2 ſoluit obſidionem adueniente Lathuro, p. 985 num. 1. in quam euocat Cleopatram, n. 2. eius fœdus cum Cleopatra, p. 987. num. 1. eiuſdem Iannæi crudelitas & perfidia, n. 3 eiuſdem ſeditio & ſæuitia, c. 2. n 5 alia eius geſta, p. 988. n. 3. ſuis eſt infeſtus, p. 990. n. 2. & immaniter crudelis, p. 992. n. 1.

Iannæi expeditio triennij, p. 995. n. 1. & morbus triennij, p. 998. n. 3. eiuſdem mors, p. 999. n. 3.

Iaphet Europæorum parens, p. 72. num. 4.

Iaredi ætas, & obitus, p. 60. col. 2. fin.

Iaſon ambit pontificatum Oniæ, p. 914. nu. 4 inducit profanos ritus deſerta religione, nu. 5. antiqua patriæ priuilegia, nu. 7. ſacrificat Herculi, ibid. n. 5. quales ſub eo Sacerdotes, p. 915. nu 2. deiicitur pontificatu fraude Menelai, pag. 916. n. 6

Iaſon vrbem inuadit irrito conatu, pag. 919. nu. 3. & profugus miſere perit,

Idæa Peſſinunte petitur, p 882. n. 6. & recipitur, p 883. n. 4.

Idioma quo Deus cum Adamo eſt vſus, p. 29. n. 46.

Idola in Iuda etiam ſub Ioſia, p. 615. n. 4. & 618. n. 3. & 620. c. 1. n 2.

Idolorum initium ex Epiphanio, pag. 75. col. 2. nu. 1. 2. incrementa, pag. 76. nu. 2.

Idololatriæ ortus à Nino, pag. 81. col. 2. nu. 3.

Idololatria à Cecrope in Græciam inuecta, pag. 183. col. 2. fin.

Idololatria in tres tribus inuecta, pag. 307. n 3. Idola Michæ, ibid. Idolorum Sacerdos Ionathan nepos Moſis, pag. 308. nu. 4. viget ſub Iudicibus Thola & Iair, pag. 337. n. 3 4. eaque multiplex, n. 4. idololatria Salomonis ex libidine, p. 489. n. 2. 3.

Idololatria inualeſcit in Iuda & Iſrael, pag. 501. nu. 1. in Iuda dormitat, col. 1. nu. 1. med. & pag. 502. nu. 1.

Idololatria exterminatur ſub Ezechia in regno Iuda & Iſraelis, p. 578. n. 8.

Idololatriæ reſtitutio ſub Manaſſe, pag. 597. nu. 4. & nu. 2. & pag. 598. nu. 2.

Idumæi reiiciunt legationem Iſraelitarum, pag. 273. nu. 14. qui terram eorum circumeunt, p. 274. nu. 19.

Idumæi victi à Dauide, mox delent eius præſidium, p. 441. col. 1. n. 2. moxque à Ioabo delentur, ibid.

Idumæi à Iuda deficiunt, pag. 532. col. 2. fi. & p. 533. n. 3.

Idumæi tempore Achaz vexant regnum Iudæ, p. 573. c. 1. n. 1 2.

Iebuſæi obſidentur in arce Sionis pag. 432. n. 3. capti delentur funditus, nu. 4

Ieconiæ, ſiue Ioachini mors, pag. 656. nu. 2.

Iectam naſcitur, p. 75. c. 1. n. 1.

Iehu inungitur, pag. 537. nu. 2. rex agnoſcitur & venit ad Ioramum, nu. 3. & fugiens occiditur, nu. 4. fugit & Ochoſias & vulneratur moxque moritur, nu. 5. occidit ſacrificulos Baal, pag. 539. nu 13. fanáque diſperdit, num. 14. nec tamen idola deſerit, ibid. mercede afficitur ob deletam domum Achab, nu. 15.

Iehu retinet cultum vitulorum, pag. 540. nu. 2. regnat inglorius, p. 541. n. 1. moritur, p 543. n. 3. ei ſuccedit filius Ioachaz, pag. 543. col. 2. nu. 1.

Ieiunium ſupra defunctos, pag. 422. nu. 50. & 51.

Iephte patria pulſus vagatur, pag. 338. col. 1. fin. dux conſtituitur trans Iordanem, p. 339. n. 5 7. 8. quis fuerit, nu. 6. pacem quærit ab Ammonitis, p 340. nu. 9. repletur ſpiritu domini & conuocat Iſraelitas, nu. 10. tranſgreditur regionem hoſtilem, nu. 1. votum emittit, num. 2. Deo inſpirante, ibid. & num 3. 4. vincit hoſtem, nu. 5.

Iephte reuertenti occurrit filia, pag. 341. nu. 6. eius virtus atque conſtantia, nu. 7. necatur à patre in ſacrifio, pag. 342. nu. 10. cur id ſacrificium non impeditum à Deo, nu. 10.

Iephte fit totius populi Iudex, n. 11. eius obitus, pag. 342. n. 1. & laus, nu. 3.

Ieremiæ ortus, pag. 613. col. 1. n. 4. Deus eum ſuſcitat Ioſiæ adiutorem, pag. 614. col. 2. num. 1. & pag. 615. col. 1. nu. 2. 3. & col. 2. nu. 1. 2. 3 eius conciones, nu. 4. de vita periclitatur, p. 622. n. 5.

Ieremias ſcribit ad tranſmigrationem, pag. 628. nu. 9. & pag. 629. col. 1. nu. 1.

Ieremiæ catenæ & prophetia contra Hananiam, p. 630. nu. 3. 4. 5. viſione lagoncularum teſtacearum prædicit horribilem Iudæorum cladem, pag. 631. nu. 6. 7. percutitur à Phaſſur, ibid.

Ieremias vaticinatur contra Sedeciam & vxorem eius, pag. 633. col. 2. nu. 2. aditur à Rege, pag. 634. num. 3. tanquam fugitiuus comprehenditur, nu. 5. & cæſus in carcerem mittitur, pag. 635. nu. 6. fit gratioſus Nabuchodon. pag. 636. nu. 5. abducitur ſolutus in Rama, p. 639. n. 8.

Ieremias abſcondit arcam & altare thymiamatis, pag. 639. nu. 11 & 636. n. 6. lamentatur ſuper vrbem & templum, p. 639. num. 11. adit Godoliam cum aliis, ibid. abducitur in Ægyptum, num. 16. vbi prophetat contra reliquias Iudæ & Ægyptios, nu. 17. lapidatur, pag. 641. nu. 2. ſepulchrum eius glorioſum, nu. 3.

Iericho vrbs qualis, pag. 288. n. 21. quo modo expugnata, pag. 289. num. 22. & ſeqq. eius muri corruunt, nu. 25. imprecatio Ioſue contra eam, p. 290. n. 28.

Iericho inſtauratur, p. 513. n. 3.

Ieroboam fit aduerſarius Salomonis, pag. 492. nu. 6. ei propheta regnum prædicit, pag. 493. n 7. habet inde ius ad regnum, nu 8. fugiunt ambo, nu. 9. regnare incipit, pag. 497. nu. 9. communit ſe in Sichem, nu. 10 cur inuexerit Idola, pag. 498. nu. 3. 4. 5. 6. & p. 499. n. 5. 6.

Ieroboam legatus ad Roboam pro tributorum imminutione, p. 456. num. 4. vaticinium contra eum prodigio firmatur, p. 499. n. 6. 7. deſeritur à fidelibus, p. 500. n 1. & nominatim à Leuitis, nu 1. 2. Deus curam gerit ſalutis eius, nu. 2.

Ieroboam perſeuerat in peccatis, pag. 502. nu. 5. aliquot annis pugnat contra Roboamum, pag 502. col. 2 fine, vincitur ab Abia cum magna clade, pag. 504. n. 4. & nu. 2. conſulit prophetam per vxorem, nu. 3. 4. moritur filius eius, nec tamen ipſe reſipiſcit, pag. 505. nu. 5. moritur, p. 506. col. 1. nu. 1.

Ieroboam filius Ioas Iſraelitæ, regnat cum patre, pag. 549. col. 2. fin.

Ieroboam ſolus regnare incipit, pag 553. c. 1. fi. excitatus à Iona propheta contra Syros rem bene gerit, c. 2. n. 1. 2. & p. 554. c. 1. n. 3. atterit Syros, p. 554. n. 2.

Ieruſalem obſidetur, p 626. col. 2. nu. 1. admittitur Nabuchodonoſor, nu. 2.

Ieruſalem in viſione Ezechielis obſidetur, p. 632. n. 4.

Ieruſalem capitur à Chaldæis, pag. 637. nu. 7. ſuccenditur, pag 638. nu. 2.

Ieruſalem an obſeſſa fuerit à Sennacherib, p. 585. n 7.

Ieruſalem obſidetur à Sidete, pag. 905. nu. 2.

Ieruſalem quo tempore capta à Pompeio, & Herode, pag. 1045. nu. 2.

Ieſu Chriſti geſta anno vitæ ſuæ trigeſimo, pag. 1094. item anno trigeſimo primo, pag. 1097. geſta trigeſimo ſecundo, p 1096. geſta trigeſimo tertio, p. 1098. n. 1 &c. denique trigeſimo quarto, pag. 1100. & ſeqq. firmatur Chronologia huius anni, menſis & diei, p. 2. 2. 5.

Iethro princeps in Madianitide, pag. 191. num. 5. dat filiam Moſi vxorem, nu. 3. 4. an fuerit veri Dei cultor, nu. 5. venit ad Moſem in deſertum, pag. 248. n. 241. & 242. non fit proſelytus, pag. 249. n. 2. 3.

Iethro monita ad Moſem, pag 249. ſacrificia, & epulæ, num 243. & 244. quando receſſerit pag 250. nu. 249. eius filius Hobab remanſit cum Moſe, ibid.

Iezabel vxor Achabi, p. 512. nu. 2. molitur Nabotho cædem p 520. nu 3. occidit prophetas Domini, 3 Reg. 18 4 13. occiditur præcipitio iuſſu Iehu, p. 538. nu. 6. & voratur a canibus, nu. 7.

Ignis verus in rubo Moſis, pag. 196. nu 8.

Ignis miraculum ſub Nehemia, pag. 726. nu. 18. & 19. nunciatur in Perſide, & rex honorat locum &c. p. 727. n. 1.

Illyricum bellum, pag. 854. col. 2. nu. 2. & pag. 855. nu. 3. 4. 5. & p 859. n. 4.

Ilotarum decennalis obſidio, & libertas, p. 710. col. 1. fi.

Imago Dei in anima hominis, pag. 24. nu. 20. & p. 25. n. 22. 23. &c. fuſe.

Immortalitas Adæ, p. 27. n. 37.

Imperij prorogati initium, pag. 757. nu. 7. 6.

Inarus rex Afer actus in crucem, p. 711. pr.

Incarnationis myſt. Adæ cognitum, p. 26. n. 32.

Incarnationis myſterium multiplex miraculis pag. 1074. n. 9. 10 eius nuncius, tempus & locus, p. 1075. n. 11. & 12.

Incendium Romæ porticus Æmylij, &c. p. 1064. c. 2. n. 1.

Indibilis in Hiſpania regulus à Romanis in pugna victus cadit, p. 881. n. 4.

Induciæ triennales inter Athen. & Lacedæmones, pag. 694. col. 2. num. 1.

Inferorum cauerna, p. 14. n. 5.

Inimicitias priuatas Græci tollunt dum arma parant in Xerxem, p. 698. col. 1. n. 2. item Romani contra Annibalem, A. M. 3847. nu. 2.

Inſubres bellum contra Rom. gerunt, p. 817. n. 2. 3.

Inuidia diuturna Palæſtinorum in Iſaacum, pag. 121. col. 1. nu. 1. 2. quem & migrare compellunt, ibid. col. 2.

Inobedientia Adæ grauiſſima, pag. 32. nu. 6. 7.

Inundatio & incendium Romæ, pag. 831. nu 5 & p. 869. n 2.

Inuocatio ſanctorum ſtabilitur, p. 164. n. 7.

Ioab turbat fœdus Abneris cum Dauide, pag. 428. nu. 10. reuocat Abnerem nomine Dauidis, eumque obtruncat, num. 11. pugnat contra Idumæos rebelles, quos ſex menſibus ad 12. millia interficit, p. 441. c. 1. n. 2.

Ioab pugnat contra Ammonitas, & Syros, pag. 442. nu. 3. vtroſque vincit, p. 443. n 5. redit ad Dauid, ibid. redintegratur bellum, num. 1. 2. non peccat in morte Vriæ, p. 445. n. 8. euocat Dauidem ad laudem victoriæ, p. 445. n. 8. molitur reditum Abſalonis, p. 450. n. 1. fi. &c.

Ioab vrgetur pro Abſalone, pag. 451. nu. 2. cui patris conſpectum impetrat, num. 3. eum interficit, p. 457. n. 23. & Dauidem lugentem obiurgat & reuocat à luctu, p. 457. n. 25. 26. interficit Amaſam, p. 460. nu. 14. Dauide lugente, p. 461. n. 15.

Ioab cur faueret Adoniæ, pag. 467. num. 4. fugit ad tabernaculum, pag 473 nu. 6. ibique occiditur, nu. 6.

Ioachaz filius Iehu regnare incipit, pag. 543. col. 2. nu. 1.

Ioachaz Deum exorat, qui dat ei ſaluatorem, pag. 548. num. 3. 4. moritur, col. 1. med.

Ioachaz naſcitur Ioſiæ, pag. 613. col. 2. nu. 2. regnum occupat & colit idola, p. 621. c. 1. n. 3.

Ioachaz exautoratur, pag 621. col. 1 nu. 4. Ieremiæ de eo vaticinium, nu. 5 moritur in Ægypto, ibid

Ioachini, qui & Iechonias ortus, p. 619. n. 4.

Ioakim regnat, pag 621. nu 2. Pharaonis cliens, ibid impius & crudelis, col 2. nu. 4. occidit Vriam prophetam, p. 622. n. 4. aſſumit Ioachinum regni ſocium, nu 1. eius mores, nu. 2. 3. obſidetur in Ieruſalem, & capitur, pag. 623. nu. 1. 2. 4. redit in Ieruſalem à Babylone, ibid col 2. fine.

Ioakimus triennio ſoluit tributum, pag 624. nu. 1. inde deficit à Nabuchod p 626 c. 1 n 1. bellum parat, nu. 4 à prædonibus vexatur, ibid. à Nabuchod. occiditur, & abijcitur inſepultus, pag. 627 nu 3. fuit ſtigmaticus, ibid.

Ioacimus pont. ſub Xerxe, pag. 695. nu. 2.

Ioakim qui & Eliacim filius Ioſiæ naſcitur, p. 613. c. 1. n. 1.

Ioachinus eius filius fit rex, pag. 617 num. 4. abducitur in Babyl. p 618. n. 6.

Ioannis Baptiſtæ conceptus nunciatur, pag. 1072. num. 4. à Gabriele Angelo, nu. 5. eius cædes, p. 1007. n 8.

Ioas internecioni ſubducitur ab vxore Ioiadæ, pag. 540. nu. 17. creatur rex, pag. 541. nu 2. ducit vxorem, p. 542. nu. 1. ſuſcipit ex ea filium Amaſiam, p. 543. n. 4. inſtaurat templum, ibid. col. 2. num. 1. 2. deprauatur à ſuis idola colentibus, p. 545. c. 2. n. 2.

Ioas ægrotat, eiuſque loco Amaſias filius eius regnum adminiſtrat, pag 548. col. 1. nu. 1. ex Dei vindicta moritur, p. 549. non ſepelitur in regum ſepulchris, n. 1 2.

Ioas Iſraelita prouocatur ab Amaſia ad bellum, p. 552. col. 2. n. 2. 3. Amaſias vincitur & capitur, pag. 553. col. 1. n. 1 2. Ioas adit Ieruſalem, murorum partem diruit, aufert theſauros, & reddit Amaſiam vectigalem, num. 3. moritur Ioas, ibid.

Ioas redimit pacem à Syris, pag. 546. num. 2. conſentit in mortem Zachariæ, p. 547. n. 2. 3. ingratitudo regis, nu. 4. male mulctatur à Syris, col. 2. nu. 2.

Ioas filius Ioachas à patre aſſumitur regni Iſrael ſocius, pag. 548. nu. 3.

Ioatham filius Oziæ naſcitur, pag. 561. col. 2. nu. 2. fi. regnare incipit, p. 566. n. 4.

Ioatham pontifex eodem regnante, ibid. Ioatham rex templi portam ædificat, pag. 567. col. 2. pr. pugnat contra Ammonitas, pag. 569. col. 1. pr.

Ioatham rex moritur, pag. 569. col. 2. nu. 1.

Iobum fuiſſe Idumæum, pag. 146. num. 4. 5. ad quod tempus pertineat, p. 147. n. 6.

Iobi ortus, pag. 154. num 4. eius à puero mores, p. 168. c. 1 n. 1. eiuſdem coniugium, nu. 2. & tempus certaminum, col. 2. n. 1. eius libri autor, p. 169. n. 1.

Iobi felicitas, nu. 2.

Iobus Sathanæ permittitur ſuis bonis ſpoliandus, pag. 169. n 4. &c. Iobi in hac priore lucta conſtantia, nu. 6. non videtur ſtatim omnibus fortunis euerſus, pag. 170. nu. 7. ſed paulatim, ibid.

Iobi certamen alterum, pag 170 nu. 8. 9. totum eius corpus morbis corruptum, nu. 9 ſed ordine quodam, num. 10. & per ſeptennium, nu. 11. quando in ſterquilinio depoſitus, nu. 12. & ab amicis viſitatus, ibid

Iobi extrema certamina, pag 174. col. 2 nu. 1. in fine ſeptennij, effertur in ſterquilinium, p. 175. n 2. ibi ab vxore obiurgatur, nu. 3. ab amicis inuiſitur, n. 4. 5. 6

Iobum Dominus erudit, pag. 175. nu. 7 eius victoria, & reſtitutio in integrum, p. 176. n. 8. retinuit priorem vxorem, nu. 9 ex eaque prolem ſuſcepit, nu. 10.

Iobi obitus & ætas, pag. 250. n. 150. multiplex eius dignitas, n 151 52.

Iochabetha patruelis Amrami, pag 181. nu. 1. 2. moritur, pag. 193. col. 1. fin.

Ioel Pontifex, p. 516. c. 1. n. 2.

Ioel propheta quando vixerit, pag. 557. nu. 4.

Iohanan pontifex, p. 509. n. 1.

Ionas quis fuerit, p. 553. col 2 fi. mittitur in Niniuem, & fugit, p. 554. c. 1. n 3. ex fuga tempeſtate retrahitur, num. 4. à piſce voratur, num. 5. poſt prædicationem conturbatur, p. 555. n. 7. & à Deo reprehenditur, nu. 8.

Ionathas delet præſidium Philiſthæorum, pag. 376. num. 3. an omen quæſierit, p 378. n. 13 inuadit hoſtem, qui mox ſe mutuo interimunt, nu. 15. ſorti ſubiicitur, & periculum adit mortis, p. 379. nu. 23. ab exercitu liberatur, p. 380. n 24.

Ionathas init amicitiam cum Dauide, pag. 391. num. 16. 17. 18. & fœdus, nu 19. à patre ad cædem Dauidis inuitatur, p 394. n. 2. vt ſe amicè pro eo geſſerit, p. 395. num. 3. cum patri reconciliat, nu. 3. 4. 5. & p. 397. n. 17.

Ionathas Dauidem conſolatur, pag. 398. nu. 20 cum eo loquitur per ſagittas, num. 21. & 25. ſibi vale dicunt, p. 398. n. 26. adit Dauidem apud Ziphæos, & renouat fœdus, pag 405. n. 4. & regnum prædicit, nu. 4 & 5 moritur in montibus Gelboë, p. 419. nu. 37. cum ſpe ſalutis, p 420. n. 41. Dauid eum laudat, p. 422. n. 55. eius filius claudus ex caſu, p. 425. n. 56.

Ionathas fit dux & pontifex, pag. 940. num 8. fugit à Bacchide, n. 9. 10. appetitur inſidiis, p. 941. nu. 4. Demetrius eius amicitiam quærit, p. 944. n. 3. Ionathas recipit Iudæam & Ieruſalem, n. 4. Alexander quærit eius amicitiam, ibid. & obtinet, an iniuſtè, nu. 5. Ionathæ gloria, p. 946. n. . pugnat contra Apollonium Demetrij ducem, vincitque, pag. 950. nu. 2. 3. ab Alexandro honoratur, p. 951. n. 4.

Ionathas conatur recuperare arcem Sionis, pag. 954. num. 3. & p. 955. num. 1. mittit auxilia Demetrio contra Antiochenos, n. 2. qui eum mox alienat à ſe, fidemque frangit, n. 3. militat pro Tryphone & Antiocho iuniore, n. 5. vincit Gazæos, ibid. pugnat contra Aſoritas, eoſque vincit, nu. 6. legationem in Vrbem mittit renouando fœderi & ad Spartiatas, p. 956. nu. 1. 2. Hieroſolymis ædificat, nu. 4.

Ionathas capitur à Tryphone, pag. 957. nu. 2. & occiditur cum filiis, p. 958. n. 5.

Iones cum Græcis Europæis ſocietatem ineunt, p 701. col. 1. pr.

Iones contra Perſas pugnant, pag. 684 col 1. & 2. à Perſis domiti, p. 685. n. 1.

Ionica emigratio, p. 461. n. 2.

Ioiadas conſtituit regem Ioas, pag. 541. nu. 2. fœdus cum Deo renouat, p. 541 n. 4. res templi ordinat, n. 5 & regem inſtituit, n. 1. ſub eo Reipub. floret, p 544. n. 1. moritur, & glorioſè ſepelitur, p. 545 c 1. n. 1. 2.

Ioram Iſraelita parentibus melior, pag. 526 n. 13. adit Ramoth, cum Ochoſia, p. 530. n. 2. vulneratur & abit in Iezrael, ibid. ibi eum inuiſit Ochoſias, ibid.

Ioram Iudæus bis viuo patre nominatur rex, pag 528. nu. 1. interficit fratres & eorum amicos, pag. 531 nu. 1. ad eum ab Elia tranſlato literæ, p. 533. n. 4. iacet in tormentis, p. 534. n. 4 magnis afficitur damnis, ibid. moritur, pag. 535. nu. 2.

Ioram filius Ioſaphat naſcitur, pag. 511. nu. 3. ſuccedit Ochoſiæ fratri.

Iordanis tranſitus, p. 286. n 8 9. &c. cur nemo Iudæis reſtiterit in tranſitu, p. 287. n. 15.

Ioſaphat naſcitur, pag 507 col. 2. nu. 1. pr. ſuſcipit filium, pag. 511. nu. 3.

Ioſaphat regnare incipit, pag. 512. col. 2. num. 3. communit vrbes, p. 513. c. 1. n. 1. promouet pietatem, n. 4. & n. 1. adit Achabum ad Syriacam expeditionem, p. 521. n. 1. 2. eo mortuo redit in Ieruſalem, p. 523. n. 8. viſitat regnum ſuum, p. 524. n. 6.

Ioſaphat militat cum Ioramo contra Moabitam, p. 526. n. 14.

Ioſaphat bello petitur ab Iſraëlitis, pag. 528. n. 2. ad Deum recurrit, num. 3. hoſtes ſe ipſi conficiunt, nu. 4. moritur, p. 530. c. 2. n. 2.

I N D E X.

Ioſedech pont. p.660. c.1. n.2.

Ioſeph ex Rachele naſcitur, pag. 133. c.1. n.2. pr.

Ioſephi pueritia, pag.137. c.1.n 2 fi. apud patrē fratres accuſat, col 2. nu. 3. qui illi inuident, ibid. eius tunica, nu. 4. ſomnia, n.1. 2.

Ioſeph mittitur ad fratres, pag.141. num. 9 qui de eius cæde deliberant, num. 10. mittunt in ciſternam, nu. 11. 12. vendunt, nu. 13. res innoteſcit patri, num. 14. iterum venditur, nu. 16.

Ioſephus Hero gratioſus, &c pag. 143. col.1. nu.2. & c. 2. n. 1. eius carcer triennij, pag.143 col.2.fin. eius modeſtia & continentia, p. 144. n. 3. 4.

Ioſeph in carcere fit gratioſus cuſtodi, pag. 144. num 6. reuelat ſomnia Eunuchis, p 145. n.2 3 4. euocatur ad expoſitionem ſomnij Pharaonis, p.147. n.8. 9. 10.

Ioſephi prudentia in re frumentaria, pag. 147. num. 10. & p. 148. n. 11&12. fortunæ eius mira commutatio, nu. 13. initium principatus eius, p. 148. n. 1.

Ioſeph luſtrat Ægyptum, pag.148. nu 1. horrea conſtruit, ibid aſperiùs fratres accipit in Ægypto, pag. 152. nu. 10. & ſeqq. exquirit Benjaminum, n. 11. 12.

Ioſeph ſuper Benjamino lachrymatur, pag. 155. nu. 8. ſtruit calumniam fratribus ſuis, n.10. & p.156, n.11.12. agnoſcitur, p.157. n.22.23. & eos conſolatur, p. 158. n. 24. patrem in Ægyptum euocat, nu. 25.

Ioſephi liberalitas in ſuos, pag.158. nu. 27. occurrit patri, pag. 160. nu. 9 mutuus complexus, nu. 10. cur voluit ſuos haberi paſtores, ibid. ſuos ad regem introducit, nu. 11.

Ioſeph gratis ſuos nutrit in Ægypto, pag 16.. nu.1. eiuſdem fides, nu.2. & ſapientia ſingularis, pag. 163. nu. 3. adit cum filiis patrem moriturum, p. 164. n. 3.

Ioſephi obitus, pag. 171. num. 1. 4. ſupremum eius cum fratribus colloquium de corpore in Chananitidem transferendo, nu. 3. conditur à ſuis, nu. 4. eius laus multiplex, pag 171. nu. 4. & 5. & p. 172. n. 6 7 &c.

Ioſephi & Azariæ infœlix expeditio, p. 932. n. 7.

Ioſephus regnum Xerxis omiſit, p. 695. n. 2.

Ioſephi hiſtorici negligentia, pag. 1058. col 2. nu.3.

S. Ioſephi turbatio, pag 1075. n.16. in ſomnis cur edoctus, ibid. cur permiſſa iſta turbatio, n. 17. 18.

S. Ioſephi mors, pag. 1085. num. 1. quando videatur contigiſſe, ibid.

Ioſiæ ortus, pag 610 col 1. fin. regnat, p 611. c.2. n.1. Dei in eum prouidentia, nu. 2.

Ioſiæ coniugium, pag. 613. col. 1. nu. 1. & c. 2. n.1. cultum Dei palam profitetur, ibid. mundat regnum ab Idololatria, p.614. col.1. n. 1. & primum templum, n. 2. & Ieruſalem, nu. 4. & p. 615. fere tota, & in Bethel, p.616. n.2.3.

Ioſias fœdus cum Deo renouat, pag. 617. nu. 5. indicit celebritatem Paſchæ, nu. 6.

Ioſias à Pharaone vulneratus, moritur & lugetur, pag 620. col. 2. num. 1. 2.

Ioſue ortus, pag. 187. col. 2. fi. genus eius, p. 188. c. 1. n. 2. pr.

Ioſue reſiſtit murmuranti populo cum periculo lapidationis, pag. 264. nu. 72.

Ioſue ſucceſſor Moſis eligitur diuinitus ſapienti conſilio, pag. 278 nu. 42. eiuſdem initiatio & monita, nu. 43 & 44. iubetur Pontifici obtemperare, num. 44. inſtituitur Moſis ſucceſſor, pag. 283. nu. 80. init magiſtratum, p. 285. n. 1. mittit exploratores, nu. 2.

Ioſue male pugnat contra Hai, pag. 290. nu. 29. mox illam expugnat, nu 32. ſuccendit, & regem agit in crucem, p. 291. n. 33. auxilio venit Gabaonitis, p. 292. contra quinque reges, nu 41. quos vincit, ibid. ſiſtit Solem & Lunam, nu 43. eoſdem reges interficit, p 293. n. 44. & 45.

Ioſue capit Macedam, p. 293. n.46. deletque, ibid. oppugnat expugnatque Lebnam, nu. 47. & Lachis, n.48. &c. redit in Galgala, p. 294. n. 51. noua eius expeditio in regem Aſor, p. 294 n 1. 2. pugna & victoria, n.3. redit in Galgala, p. 296. n.1.

Ioſue migrat è Galgalis, pag. 296. nu. 5. fi. ſexto anno Imperij ſui, p. 297. ibid.

Ioſue prior concio in Silo, pag.300. n. 1. 2. quandiu gubernarit Rempub p.301. videri 19. ibid. n. 1. 2. poſterior eius concio, nu. 3. renouat cum Deo fœdus, nu. 5. moritur, & laudatur, p. 302. n.6.

Iphitus inſtaurat ludos Olympicos, p. 542. n. 3.

Iris, qui & Arcus in nubibus, pag. 71. nu. 11.

Iſaac naſcitur, pag. 110. nu. 1. 2. 3. ablactatur, p. 111. n. 1. cum conuiuio, nu 2

Iſaac quando oblatus in ſacrificium, pag.113. col. 1. num. 1. quæ illius cauſæ, p.114 n.2. liberatur, p 115. n.7. eius coniugium quando contigerit, p. 116. nu. 1. cur tardius, ibid.

Iſaaci habitatio præſens, pag 118. nu. 9. occurrit Rebeccæ, nu. 10. & eam accipit vxorem, ibid.

Iſaac opulentus, pag 120. col 2.n.2. augetur bonis, pag. 122. nu. 1 & p. 124. c. 2. n. 2.

Iſaac fame compellitur in Palæſtinam, pag. 124. nu. 1. 2. ei apparet Dominus, n.3. de vxore apud regem Abimelechum diſſimulat, nu. 4. ſed mox diſſimulatio patefit, col. 2. nu. 1. 2.

Iſaac quando benedixit Iacobo, pag. 127. fine. voluit benedicere Eſau, pag.128. nu. 2 & benedicit Iacob, nu. 6. & continuat benedictionem fraude quæſitam, n. 7.

Iſaac moritur, pag. 141 nu.1. longa eius patientia, nu. 2. Chriſti figura, ibid.

Iſai ortus, p. 350. n. 1.

Iſboſeth regnat ſuper Iſrael, p. 422. nu. 51. & 61. quandiu regnarit, nu. 62. turbatum propter cædem Abneris, p. 429. nu. 1. de eius cæde conſilia, nu. 2. occiditur, pag. 430. n.3. eam cædem Dauid vleiſcitur, n. 4. 5.

Iſmaelis ortus, pag. 103. nu. 1 med. Abrahæ pro eo preces, p.105 n.7. admiſſæ, nu. 8.

Iſmael Iſaacum vexat, & cum matre eiicitur, pag.111. nu.1.2.3.&c. quibus fert opem Angelus, p.112. n. 6. ducit vxorem, n. 1. moritur, p. 117. c. 1. n. 2.

Iſmael occidit Godoliam, pag 640. num. 13. 14. captiuos abducit in Ammonitas, ibid. qui liberantur à Iohanna, nu. 15. qui eos abducit in Ægyptum, nu. 16. inde captiui à Chaldæis abducuntur, p. 643. n. 4.

Iſocratis ortus, pag. 730. col. 2. nu. 3. eius panathenaicus, pag. 780. pr.

Iſocratis vita & mors, pag. 784. num. 5.

Iſraelitæ Ioſepho viuente florent, p.168. c.1. pr.

Iſraelitæ quandiu manſerint in Ægypto, pag 194. col. 2. nu. 2. colligunt paleas & cæduntur, p. 200. nu 33. murmurant apud Moſem, p. 201. nu. 35. eos Deus conſolatur, nu. 37.

Iſraelitæ mutuantur pretioſam ſupellectilem Ægyptiorum, pag. 211. nu. 23. 24. 26. 27. quando & qui, nu. 28. quo iure acceperint, p. 212. n. 29.

Iſraelitarum diſceſſus, pag. 215. num. 58. vrgetur ab Ægyptiis, nu 59. quis eorum commeatus, ibid. ſex circonſtantiæ profectionis eorum, pag. 215. nu. 61. 62. &c.

Iſraelitæ cur deducti per deſertum, pag 216. nu. 65. imbelles erant, num. 66. eorum dux columna, pag. 67. reflectunt iter ad mare, p 218. n 80. ibi ab Ægyptiis deprehenſi clamant ad Dominum, p. 219. n.81. & Moyſen increpant, ibid.

Iſraelitæ mare tranſgrediuntur non 12. viis, ſed vnica, pag. 219. n.85. & 86 Cantica celebrant victori Deo, p. 220. nu. 90. & 91. ſpolia mortuis detrahunt, nu. 92.

Iſraelitæ pugnant duce Ioſue contra Amalecitas, pag. 226. n. 123.

Iſraelitæ territi rogant Deum ſecum agere per interpretem, p.229. n. 142. ſunt Domino vectigales, p. 239. n 190.

Iſraelitæ pugnant inuito Domino & Moſe, pag. 265. nu. 77. & 78. & victi conciduntur, nu. 78. diu peregrinantur, nec tamen vagè, p 270. col. 1. n. 1. 2. ſed duce columna, ibid.

Iſraelitarum defectio prædicitur, p. 283. n. 82.

Iſraelitæ peccāt cum filiabus Moab & Madian, pag. 277. nu. 35. 36. puniuntur, n 37 & 38.

Iſraelitæ à Domino deficere incipiunt, pag. 307. col. 1. fi. rurſum declinant ad idola, p. 312. col. 2. nu. 1 fin. eorum ignauia, p. 315. nu 5. iterum redeunt ad impietatem poſt Aoad defunctum, p. 317. n. 1. & poſt Baracum, p. 321. n. 3. & poſt Gedeonem, p. 328. col. 2. nu. 1.

Iſraelitæ à Madianitis oppreſſi clamant ad Dominum, & à propheta reprehenduntur, p. 322. col. 2. n. 1 congregantur à Gedeone ad bellum, p. 323. nu. 7. plurimi dimittuntur, pag. 324. n. 8. reliqui diuino viſo confirmantur, nu. 9. eorum arma, n.10. caſtra hoſtilia inuadunt, nu. 11.

Iſraelitæ ingrati in Gedeonem, pag. 329. num. 2. eos Ioathamus per parabolam accuſat, pag. 329. num. 5. 6. clamant ad Dominum in ſeruitute Ammonitica, p. 338. n. 2. & p. 339 n. 5. reprehenduntur ob mutatam regni gubernationem, p. 375. n. 17. 18. 19. qui Iſraelitæ reliquerunt ciuitates ſuas occiſo Saule, p. 421. n. 45.
Iſraelitæ petunt regem, pag. 369. num. 3. 4. neque acquieſcunt Samueli diſſuadenti, p. 370. n. 7. 8. paſſim arma non ferebant, p 399. nu. 29.
Iſraelis ruina prædicitur 65. annis ante eam, pag. 561. n. 3. interregnum in eo regno annorum 12. pag 561. col 2. fin. cladem accipit ab Aſſyriis, p. 566. c. 2. n. 1.
Iſraelis regnum tres habuit reges vno anno, pag 563. col. 1. nu. 1. quandiu in domo Iehu ſteterit, ibid.
Iſraelitæ magna clade afficiunt Achaz, pag 570. nu. 4. 5. & p. 571. num. 2.
Iſraelis regnum deficit, pag. 580. col. 2. nu. 2.
Iſraelitarum ſeruitus Ægyptiaca, vide Seruitus.
Iſſachar ex Lia naſcitur, pag. 131. col. 2. n. 1. eius obitus, p. 176. n. 3.
Italici belli origo, p. 988. nu. 2. & p. 989. n. 2. c. 1. & c. 2. n. 4. apparatus belli vtrimque ... mox nu. 2. & p. ſeq. & c. 2. n. 3 eius belli finis, p. 991. n. 2.
Iuba contra Cæſarem pugnat, pag. 1030. n. 5. moritur cum Petreio, p. 1031 n 8.
Iubilæus Moſaicus & mundanus, p. 312. pr.
Iubilæus annorum 50. non 49. pag. 246. nu. 230. eius prærogatiuæ, 232. quando inchoaretur, p. 247. n 233. vt obſeruati fuerint, n. 234. & cur denique antiquati, ibid.
Iudæ ortus, pag. 131. nu 1. ſuadet fratris venditionem, pag. 142. num. 19. eius coniugium infauſtum, pag 142 n 17. ſuſcipit Her filium, ibid. filiorum eius coniugium, p. 149. n. 1. 2. 3.
Iudæ vxor moritur, pag. 151 nu. 2. vrget patrem pro dimittendo Beniamino, pag. 154. n. 5. cauſam eius agit, p. 156. n. 16. & p. 157 n 17. 18. &c. paterna Iudæ benedictio exponitur, p 165. n. 9. 10.
Iudæ obitus, pag. 174. col. 1. nu. 1. eius virtutes regiæ, num. 2. quæ vitia, nu. 3.
Iudæ tribus accipit ſedem ſuam, pag. 296. nu 4. & pag. 297. n. 6. tribus Ioſeph id eſt Ephraim cum querela, nu 6. & 7.
Iudas præuenit Iſraelem in reducendo Dauide pag. 458. nu 2. iurgium tribuum, p 460. n. 9 10.
Iudæ regnum quandiu ſteterit, pag 637. nu. 11.
Iudaici & Samaritani ſchiſmatis initium & cauſa, p. 785. n. 4.
Iudas pugnat contra Idumæos, pag. 931. num. 5. expugnat Ephron, p 932. n. 6. habet commilitones angelos. p. 932. n. 11. obſidet Sionis præſidiarios, p. 934. n. 1. obſidione ſoluta mouet in Eupatorem, nu. 3. pacem init, ſed breuem, p. 935. n. 7. pugnat contra Alcimum, p. 937. n. 7.
Iudas pacem init cum Nicanore, qui mox eum ad mortem quærit, pag. 937. nu. 10. Iudas cum eo pugnat eumque delet cum ſuis, nu. 13. 14. quærit amicitiam Romanorum, pag. 938. n. 2. & obtinet, p. 939. n. 2. 3. an male initum hoc fœdus, nu. 4. poſtrema Iudæ pugna & cædes contra Bacchidem, nu. 6. 7. lugetur, ibid. quis rerum ſtatus ab eius morte, pag. 940. nu. 8.
Iudas Machabæus fit Dux & Pont. Iudæorum poſt patrem, pag 927. nu. 1. pugnat contra Ethnicos & apoſtatas, n. 2. 3. & p. 928. n. 4. 5. 6. & nominatim vincit Nicanorem & Gorgiam, n 6 7. 8. 9. & p 929. nu. 9 10. curam gerit pauperum, nu. 9. vincit Lyſiam pro regem, p. 929. n. 1. munit templum, & curat Bibliothecam, p. 930. n. 4.
Iudæi vrbe pulſi ſub Tiberio, & cur an. Chr. 20. nu. 4.
Iudæi ad Cyrum transfugiunt in Babylone, pag. 665. col. 2. nu. 4. redeunt in patriam, p. 671. n. 6. 7. ſunt deinceps alieni iuris & vectigales, nu. 9 Ioſue pontifex à ſoluta captiuitate, p 671. n. 10.
Iudæi res ſuas apud Cyrum agere nequeunt, pag. 674. col. 1. nu. 2. apud Cambyſem accuſantur, & prohibentur ædificare, pag. 675. col. 2. nu. 2. eorum ad Deum preces, p. 676. n. 4.
Iudæi vexati à vicinis Hieroſolymis, pag. 723 nu. 2. 3. ædificant murum Ieruſalem, p. 724 n. 2. ab inimicis impediuntur, pag. 725. nu. 8. fruſtra per induſtriam Nehemiæ, n. 9 10.
Iudæi crudeliter ab Ant. Epiph. vexati, pag. 921. nu. 7. 8. nouæ Iudæorum poſt biennium calamitates, p. 924. n 1. diffugiunt in quibus Mathatias cum ſuis, nu. 2.
Iudæi inuulnerabiles, pag. 929. nu. 10.
Iudæi ſcribunt in Ægyptum, p 956. nu. 5. fiunt plane liberi ſub Simone, p. 958. n. 6.
Iudæi Hieroſolymis ob trophæa tumultuantur, pag 1050. col. 2. n. 4. & coniurant in Herodem, p 1060. nu. 4.
Iudæi vrbe pulſi eorumque ritus, p 1090. n. 4.
Iudæorum obſtinatio, p. 631. col. 2. nu. 2. & ſtatus infœlix, p. 635 n. 2.
Iudæorum luctus ab Amano, p. 717. nu. 4. 5. inimicos occidunt, toto in regno Aſſueri, pag. 719. n. 1. 2. ordo rei geſtæ [illegible], ibid. & n. 3.
Iudæorum diſſipatio, ſiue apodaſmos, p. 776. c. 2. n. 3.
Iudicium Dei in primos parentes, p 36. n. 16. 17. &c.
Iudicum conditiones, p. 249. n. 245 hi magiſtratus alij à Synedrio, nu. 248.
Iudicum dignitas, vt ſimilis regiæ, ac diſſimilis, pag. 302. nu. 2. 3. putantur ſancti, p. 312. col. 2. pr.
Iudithæ ortus, pag 581. nu 5. ratio temporis eius, p. 600. n. 2.
Iudith agit cum magiſtratu Bethuliæ, pag 604. nu 9. 10. eius apparatus ad certamen, nu. 11. 12. an peccarit, nu. 13 ab Aſſyriis ducitur ad Holofernem, nu. 14. cuius cædem parat ac perpetrat, n. 16. 17. & cum eius capite redit ad ſuos, n. [illegible] eius obitus & ætas, p. 619. col. 1. n 1. 2. caſtitas, ibid.
Iudithæ gloria & caſtitas inſignis, p. 606. n. 4. caruit liberis, ibid.
Iugo ſubiecti à Cincinnato Æqui & Sabini, pag. 715. nu. 4. Volſci quoque, p. 718. col. 2. n. 2.
Iugurthæ initia, pag. 966. num. 5. & p 975. n. 1. occidit Hiempſalem, ibid.
Iugurtha Romanos pretio corrumpit, pag. 975. nu. 2. dimidium regni occupat, n. 2. fines Adherbalis inuadit, col. 2. n. 1. Numidiam affectat, p. 976. n. 6. ab Adherbale vincitur, & obſidetur, nu. 2.
Iugurtini belli initium, p 978. n. 2. eius legatio reiicitur, nu. 2. emit pacem pecunia, nu 2. ea pax improbatur, pag. 979. n. 1. Romam adducitur, ibid. ibi Maſſiuam curat interfici, & Numidiam redit, nu. 2.
Iugurtha Metellum perſequitur, pag. 979. nu. 3. bellum renouat, pag. 980. n. 3. trepidat, fugiens Metellum, ibid.
Iulius Cæſar naſcitur, pag. 986. num. 5.
Iulia filia Auguſti Caium parit, pag. 1060. col. 2. n. 1 relegatur, p. 1073. nu. 3. eius pœna mitigatur, an. Chr. 5. nu. 2. eius relegatæ mors, an Chr. 15. nu. 7.
Iuliam filiam Auguſtus elocat Tiberio, p. 1067. c. 1. n. 1.
Iulia vxor Pompeij moritur, pag. 1019. nu. 5.
Iuſiurandum magnæ curæ Hebræis, pag. 291. nu 38. 39. in cauſa Gabaonitarum, & rurſum in cauſa Beniamitarum, pag 309. n. 11. & p. 310. n. 14. & 17. in cæde Ioan. Baptiſtæ.
Iuſtitia Originis totum hominem componebat, pag. 28. nu. 41. 42.

L

Laban accipit Iacobum venientem, pag. 129. nu. 11. cui ſpondet Rachelem, nu. 12. ſed mox fallit, cum multiplici crimine, p. 130. c. 2. n. 2. 3.
Laban offert Iacobo alteram filiam, pag. 131. nu. 4. conſentitque Iacob, nu. 5. qui ex Lia ſuſcipit liberos, nu. 6.
Laban perſequitur Iacob, pag. 134. col. 2. nu. 3. eiuſdem querela in Iacobum, p. 135. pr.
Labienus à Cæſare deficit, p. 1023. nu. 5. degit apud Parthos, p. 1043. n 8. moritur, nu. 10.
Labrum Æneum, pag. 234. nu. 164. eius vſus, & ſitus, ibid.
Lacedæmonij Pylum amittunt, & fruſtra recipere conantur, pag. 736. n. 5. 6. in deſerta inſula deditionem faciunt, n. 6. Cytheram inſulam amittunt, p. 737. col. 1. nu. 2.
Lacedæmoniorum ſtatus miſer, pag. 745. nu. 5. 7. & n. 1. Perſæ illis fauent, p. 746. nu. 3. variæ Lacedæmoniorum pugnæ contra Thebanos, p. 762. n. 2. &c. & p. 763. col 1. 2. 3.
Lælius Hipponem deprædatur, pag. [illegible]. n. 5.
Lælij de Amicitia ſermo, pag. 970.

I N D E X.

nu. 2. vide Scipio.

Lævinus in Africa bene rem gerit contra Pœnos, p.879. nu.8.

Lagides Ptolemæus moritur, pag. 829. col.1. n.2.

Lagidarum, ſiue Ptolemæorum regni finis, p 1054. n 8.

Lamech Cainiſta polygamus, pag.51. nu. 4. interficit Cain, nu. 5. eius liberi, p.52. n.6.

Lamech Sethianus pater Noe naſcitur, pag. 52. col.2. nu. 1. moritur, p.64. n.1.

Lamiacum bellum, p.802. n.3.

Lamina Pontificis, p.238. n.185.

Laodice Berenicem ſororem cum filio necat, p. 849. col. 1. n.1.

Lapides precioſi Vrim an prænunciarunt futura, p. 237. n.182.

Lathuri Ægyptij initia, pag. 976. nu. 1.

Lathurus à matre regno pellitur, pag. 981. col. 1. num. 1. regnat in Cypro, ibid. cum ciues euocant contra Iannæum, p. 985. n. 2. venit in Syriam contra Iannæum, ibid. num. 1. Lathurus ſibi iungit Cyzicenum, & Cleopatra Gryphum, ibid. n. 2. vincit Iannæum perfidum, pag. 986. n. 1. Lathuri finis, p.996. n.1.

Latini à Roman. deficiunt, pag.690 col. 1. nu. 3. Romæ coniurationem excitant, col 2. nu.1

Latinorum prælium contra Roman qui diuinitus adiuti dicuntur viciſſe Latinos, pag. 692. nu. 2. 3 veniam petunt atque impetrant, nu.4. fidem ſuam probant, p.692. col 1. nu.1.

Latini bellum atrox in Roman parant. pag. 781. nu.4. & pugna, in qua Decius deuotione perit, & Torquatus filium iugulat, p.782. nu. 3 4. & ſeqq à Philone victi triumphatique, p. 783. col.1. n.3. eius belli finis, p.784 n 6.

Latinorum bellum contra Romanos, pag 613 col.1. nu. 2. 4. pax initur inter ipſos, p 614. n. 5 in eos bellum gerit Ancus Marcius, p. 619. c. 1. n. 2. & c.2. n.3. renouatur ſub Tarq. Priſco, pag. 631. nu. 1.

Latronum ſpecus ingens in Vmbria, p. 817. n 2.

Lauicani Romanos vincunt, pag. 740. nu.6 moxque expugnantur, & ad eos ducta colonia, ibid.

Leuctrica pugna, pag. 764 col. 2. n.3. & p 765 tota.

Legati ab Athen. capti, & indicta cauſa occiſi, p.713. c.2. n.2.

Legatio in Græciam legum cauſa, pag 719. nu. 15. eorum reditus, p. 720. c. 1. n. 1. leges à Decem viris editæ, p721. c 1. n.3.

Legatio ad Idumæos, p 272. n.12.13. ab Idumæis reiicitur, p.273. n 14. ad regem Heſebon, p.274. nu.21. pugnat & vincitur, n. 22.

Leges variæ Iudæorum, pag. 262. nu. 74. & ſeqq.

Legem Angelus terrifice intonat, pag. 229. n. 141. cur ſcripto data, p. 230. n. 146.

Legio Romana Regij deficit, pag. 839. col. 1. nu. 2. ibi obſidetur & Romæ punitur, nu. 3.

Lentuli Auguris opes, pag. 1064. col.2. nu.1.

Leonidas ad Thermopylas glorioſe occumbit, p.699. n.4.

Lepidus afflicto Sex. Pompeio inſoleſcit, pag.1057. nu.8. & deſertus in ordinem redigitur, n. 9.

Lepidi bellum contra Syllanos eiuſque mors, p. 995. n. 1.

Leui ducit vxorem, pag. 143. col. 2. nu. 2. moritur, p. 177. col. 2. n.1. eius tribus Sacerdotio honorata, p. 178. c. 1. n. 2.

Leuitæ in cenſu omittuntur, pag. 253. nu. 16. eorum officia obiter, nu. 17. & locus circa tabernaculum, p. 254. n.19. Leuitæ donantur Aaroni, nu. 19. electi ad res ſacras, nu. 20. eorum numerus, nu. 22.

Leuitarum officium in manſionibus, pag. 254. nu. 23. an excubarent cantando in ſanctuario p. 255. n. 24. tripertito diuiſi certis officiis deputantur in via, n. 25.

Leuitarum conſecratio, pag. 255. n. 26. pereunt in ſeditione Core, p. 268. n. 7. 8. & ſeqq. ceteri abſumuntur incendio, nu. 11.

Leuitæ occidunt vituli adoratores, pag 241. nu.204. qui & ideo laudantur, nec tamen ea cauſa honorati Sacerdotio, n.205.

Leuitis nulla terræ portio datur, pag 280. nu. 54 præter vrbes ad habitandum, nu. 55. quarum non erant Domini, licet dicantur Leuiticæ, ibid.

Leuitæ, qui vxorem diſſecuit, hiſtoria, pag. 308. nu 67. & ſeqq omnium tribuum motus, p. 309. n. 9 ordo rei geſtæ, nu. 10. 11.

Leuitis prouidet Rex Ezechias, pag 578. nu. 10.

Lex regni quid, p. 373. n 6.

Lia quintùm concipit, p.132. n.3.

Liberalitas populi mira in Leuitas, p. 578. n.10.

Liberalitas Iſraelitarum in Sanctuarium, p. 248. n. 239. & 40.

Liber ſacer ſub Ioſia reperitur, pag. 617. nu. 3. & conſulitur ſuper eo Dominus, nu. 4 vide & 638. n.5.

Libri ſacri non perierunt in Vrbis incendio, p.618. n.3. 4. 5.

Libri ſacri quomodo ab Eſdra collecti, correcti, &c. p. 731. nu.3.

Libri famoſi damnati, an. Chr. 13. nu. 2.

Libido Salomonis, pag. 489. n.2. 3. cur in alienigenas ardentior, n. 3.

Libidinis in Antonium dominatus, p. 1010. pr.

Licinij & Augusti auaritia, p. 1064. col 1. nu.2.

Liguſticum bellum, pag.852. col.2. nu. 3. & p. 854. n. 4.

Liguſticum bellum pro Maſſilienſibus, p 942. c 2. n 1. 2.

Linguarum confuſio quando contigerit, pag.77. n.1.2.3.&c. Dei in hac confuſione bonitas & ſapientia, p. 78. n. 5. fueritne confuſio an diuiſio, nu 6.

Linguarum multiplicatio quomodo facta, pag. 78. nu. 7. 8. numerus earum, nu. 9. 10

Linus Herculis præceptor, pag.328. col. 1. pr.

Lipſana Patriarcharum deportantur in Chananitidem, pag 181. nu. 3. & Ioſephi in exitu, p. 215. n. 60. & p. 197. n. 7.

Liuij poetæ fabulæ, pag.851. col. 2. nu. 3.

Liuius Salinator, p. 884. n. 9.

T. Liuij mors, p. 1089. pr.

Liuia vxor ſuſpecta mortis Auguſti, p. 1085. c.2. n. 3.

Locros Scipio recuperat, pag. 881. nu.5. eorum legatio & iudicium, p. 883. n. 5.

Lot naſcitur anno patris 70. pag. 87. col. 2. nu. 2. an adoptatus ab Abrahamo, p 94. nu. 4. ab eo ſeparatur, p.96. c 2. n 2. Lotio, tio, p. 97 n 3.

Lot capitur ab Aſſyriis, pag 98 n 4. Abrahamo liberatur, nu 7. excipit Angelos Sodomis, p 106. n 17 an Sodomitis filias offerat ſine culpa, p.107 n.19.

Lot cunctatur abire & monere cognatos, pag 107. nu. 21. 22 educitur cum ſuis, ibid. cur retrò aſpicere prohibeatur, nu. 23. orat pro Segor, nu. 24. vxor eius verſa in ſtatuam ſalis, p. 108. n. 25. quæ mirè perdurat, ibid.

Lot ex Segor abit in montem, pag. 108. nu.29. & eo filiæ abutuntur, ibid.

Lucani à Romanis in fidem accepti, pag 793. nu 12. & p.797. n.7.

Lucernæ candelabri noctu tantum lucebant, p 232. n.158. 152.

Lucifer Angelorum primus, pag 8. col.2. nu.3.

L. Auguſti nepos Maſſiliæ ægrotat, pag.1077. nu.3. eius ortus, p 1063. c.1. n.1. mors eius, p.1080 c.2 n 1.

Lucretia violata ſibi manus infert, p. 685. n. 1.

Luculli in Hiſpania crudelis auaritia, p 946. n 4.

Lucullus bellum ambit Mithridaticum, pag. 1000. c. 2. n. 2. bis à rege vincitur ſemel vincit, pag. 1002. n.2. reprimit fœneratores in Aſia, p. 1003. n. 2. c. 1. eius de Tigrane victoria, p 1006. n 5. eiuſdem continentia, c. 2. n. 1. Niſibim occupat, p. 1005. nu. 3 eius res collabuntur, nu 2 de Mithrid. triumphat, p. 1010. nu 8 auctor Rom in luxus, ibid

Ludi quinquennales Herodis, pag. 1059. num. 4. ſeculares Auguſti, p. 1063 c 1. n.4.

Ludi ſeculares, pag.688. col 2. med. & p 779. n 3.

Ludi ſcenici inſtituuntur, pag 768. nu 7.

Ludi propter præſultorem inſtaurati, p.695. n 3.

Luſtrum primum Romanorum eiuſque modus, p. 659. n. 5.

Lux prima vnde producta, pag. 11. nu.2. qualis fuerit, nu. 3. & quanta, p. 12. n. 4. eius motus in triduo, nu. 5.

Luna gemina, p 506. n 3. 4.

Lybicum bellum, pag. 851. n. 5. eius finis, p.852. c.1. n 1.

Lycon, qui & Glycon ſucceſſor Stratonis Lampſaceni, pag. 839. col. 1 nu. 1.

Lycurgus floret, pag. 540. nu. 4. eius tutela, p. 542. c.2. n.1. iuſtitia eius & fides erga nepotem regem, nu.2. reſtituit ludos Olympicos, num. 3. eius leges quales eſſent, p 544. n. 2.

Lyſander Cyro gratioſus, pag 746. col. 2. num 1. habet ſucceſſorem Callicratidem, ibid. repoſcitur ab exercitu, pag 747. nu.6. cogit copias & pecunias à Cyro contra Athenienſes, nu. 2. quibus eripit Lampſacum, ibid. quos ingenti clade vincit ad Ægos Potamos, nu. 3. & ſeqq.

Lyſander Decemviros vbique con-

ſtituit, p.748. nu.5 obſidet Athenas, nu. 6. & pacem duris conditionibus tribuit, n 6. 30. tyrannos Athenis conſtituit, p.749. num 3. Samum deditione occupat, nu.4. & Spartam vt triumphans adit, ibid. regnum affectat, n.3 diuinis honoribus afficitur, ibid.

Lyſander in Pyræum arma parat, & à Pauſania per inuidiam impeditur, pag.750. n.4. eius gratia apud Ageſilaum in inuidiam vertitur, p.752. c.2. n.2. in pugna pro patria ambitione dominante cadit, p. 753 n. 5.

Lyſias protex pro Epiphane vincitur à Iuda, pag.919. num.1. Eupatori regnum attribuit, p.9[illegible] n.9. procurat pacem cum Iudæis propter Philippum æmulum, nu. 6. curat occidi M. Octauium legatum Romanorum, p.953. nu.8 & mittit Romam legatos, nu. 9.

Lyſimachus Agathoclem filium perimit, pag.830. c.1. nu.1. alius eius filius Alexander cum militibus deficit ad Seleucum, col.1 fi. Lyſimachus pugnat cum Seleuco & occiditur, pag.831. col.1. num.1. corpus à cane protegitur, ibid.

Lyſimachia conditur, pag. 814. prin.

Lyſimachus filios Caſſandri conciliare ſtudet, pag.821 col.2. num.1. pacem init cum Demetrio, p 823 col 2. num. 1. & Antipatrum generum interficit, num 2. malè pugnat contra regem Thraciæ, p. 824. num. 1. Macedoniam cum Pyrrho partitur, pag. 827. col.1. num. 2. moxque illum Macedonia pellit, pag. 828. num. 3. col. 1.

Lyſimachus ſufficitur Menelao Pſeudopontifici, pag.917. num. 2. inſtaurat ſacrilegia, num.5.& in tumultu occiditur, ibid.

M

MAachæ matris Aſæ impietas, pag 505. col. 2. num. 2.

Macedoniæ ſtatus ante Philippum & ſub eo, pag.770. num. 1. 2. 3. col. 2.

Macedonici belli ſemina, pag. 883. num. 8.

Macedonici belli initium, pag.887. nu.1.2 & 888. n.5.& 1.2. vide *Philippus*. Renouatur hoc bellum, 905. col.1. n.1 & 906. n.4. Macedones vrbe & Italia pelluntur ſub Perſeo, p. 917. n. 7.

Macedonia tota capitur à Roman pag. 913. num. 8. nunciatur Romæ celerrimè, num.9. eius regni finis, num.11 in formam prouinciæ diſtribuitur, pag. 925. num. 7.

Macedoniæ reges plurimi intra breue tempus, p. 838. num.7.

Machanidas tyrannus, pag. 879. num. 9.

Magonis res geſta Gadibus, pag. 881. num 8. adit Italiam cum magnis copiis, num. 8, reuocatur, pag. 885. num. 10. moritur, ibid.

Machabæos Deus ſuſcitat, pag. 916 num.3.& nominatim Iudam, ibid.

Machabæorum tempora, pag 915. num. 1.

Madianitæ & Moabitæ mulieres Iſraelitas ad geminam fornicationem adducunt, pag 277. n. 35. & 36 quatuor gradus eius peccat, nu. 36. punitur.

Madianitæ Dei iuſſu puniuntur, pag 278. nu.30. bellum contra eos ſuſcipitur, p. 199. n. 45. & 46. duce Ioſue, ibidem, pugna & victoria, nu.47. multa populi cædes & præda, n. 49. 50.

Madianitæ opprimunt Iſraelitas, pag.122. nu.3.4 à Gedeone victi, fugiunt & cæduntur, p.324. n.11. 12. fugientes Iſraelitæ perſequuntur, pag. 325. n.12. quatuor reges eorum occidunt, nu. 12 & 17. deletur ille populus, p.326. col 2.

Magi duo inuadunt Perſarum imperium, pag 678. col 1. nu.1 eorum vnus Smerdis, ſe filium Cyri ſimulat ibid. Perſæ credunt, c.2. n 3. occiduntur, p.679. c 1. n.1. populus in omnes Magos concitatur, nu. 3.

Magi Ægyptiorum colubros veros edunt, pag. 202. num. 40. 41. qui fuerint hi Magi, n. 42. producunt & ranas, p. 204. num. 52. nequeunt producere Sciniphes, n. 57. vlceribus torquentur, pag. 206. nu. 67.

Magicæ artes Manaſſis, pag. 598. num. 4.

Malaleelis ortus & obitus, pag.68. col. 1. nu. 1.

Malogranata veſtis pontif. pag. 236. nu. 84.

Manahem regnū Iſraëlis occupat, occiſo Sellum, pag 563. c.2 nu 3 eius ſæuitia c.2. nu.1. euocat Aſſyrios fitque eis vectigalis, nu 2. moritur, pag 564. nu. 4.

Manaſſis regis ortus, p.598 c.1. n.1.

Manaſſis patriarchæ ortus, pag.149. col.1. nu.3. eiuſdem obitus, p 178. col. 1. nu. 1 & 2.

Manaſſes vi ne captus an dolo, pag. 601. num. 6. redit ad ſuos, num. 4. 5.

Manaſſis regnum, & quale, pag. 596. col 2. num.1. 2. mala eius initia, p.597. num. 3. multiplex eius idolatria, pag 598. n.2. filios traducit per ignem, num.3. magicæ illius artes, nu.4 & cædes innocentium, nu. 5.

Manaſſis captiuitas, pag.600. num. 4. 5.

Manaſſis cur nulla mentio in bello contra Holofernem, pag.602. n.6. gratioſus fuit apud Merodach, n. 7. Manaſſis opera bona, p.606. c. 2. n.1. moritur, p.611. n.1. ſepelitur, col. 2. nu. 2.

Mandonius Hiſpaniæ regulus ſupplicio à Roman. afficitur, pag. 882. pr.

Manlius Torquatus Gallos vincit, pag 770. c 1 nu. 4.

M. Manlius Romæ res nouas molitur, pag 760. num. 3. in vincula coniectus liberatur, nu.3.4. renouat ſeditionem, & de ſaxo deiicitur, ibid.

Manna promittitur murmurantibus, pag. 223. nu. 106 depluit, num. 108 quando, quanta copia, &c. n. 109. eius color, ſapor, &c p.224 num. 110. 111. tria præcepta circa vſum eius, n.112.

Manna retinet Iudæos à vaga peregrinatione, pag. 270. col. 1. fi. quando defecerit, p.288. n.19. ſub eſum frugum, nu. 18.

Manſiones in deſerto prima in Rameſſes, pag 215. num. 61. Secunda in Socoth, pag 218. num.76. Tertia in finibus Elham, num. 77. Quarta ad mare, ibid. & 80. Quinta in Mara, pag. 221. num. 95.

Manſio ſexta, pag. 222. in Elim, quot dierum, num 97. 98. ſeptima ad mare rubrum, num. 100. Octaua in deſerto Sin. quæ eſt vna de quinque eiuſdem ſolitudinis, num. 101.

Manſio nona & decima, pag. 225. num. 117. vndecima in Raphidim, num. 118. Manſio duodecima in Sina, pag. 227. num. 130. & 131. Migratio ex ea per 4. acies, pag. 257. num. 34. & ſeqq.

Manſio decima tertia in Sepulchris conc. pag. 258. num. 41. & 34. in Hazeroth, num. 51. Manſio 15. luctuoſa in Rhetma, pag. 262. num.62.63.&c. Manſio 16. Remmomphares, pag. 266. num. 3. Manſi. Lebna & Reſſa, 17.18. num. 5. fine.

Manſiones in Salmona & Phunon, pag.274. num.19. manſiones aliquot, pag. 274 num. 21. Manſio 41 in montibus Abarim. pag.275. n.25. manſio vlt. in campeſtribus Moab, nu. 26.

Marathonia pugna, eiuſque modus, pag. 694 c.1. nu.1. 2.

Marcellus ad Nolam vincit Annibalem, pag. 865. nu. 10.

Marcellus filius ſororis Auguſti ei charus, pag. 1058. col. 1. num. 1. obitus eius, pag.1059 c.1. n 3 eius theatrum & ludi ab Auguſto, pag. 1065. c. 1. nu. 3.

Marcelli humanitas in expugnatione Syracuſarum, pag.871. n.8. pugnat contra Annibalicos, n. 9 ambit pugnam cum Annibale & vincitur, pag.876. num.3.4 malè audit moxque fit quintum Conſul, nu.7. moritur, pag.877. num. 4. 5.

C. Marcius bellator egregius, pag. 693. c.1. n.2. infenſus plebi, pag. 69[illegible] col 1. num 1 2 miſſus in exilium abit in Volſcos, ibidem, & col. 2. num. 2. bellum Romanis ſuſcitat, eique præficitur, p.696. num. 3. 4. latè vexat Romanos, col 2. num. 3. multæ ad eum legationes, num. 4. 5. &c. à matre victus, à Volſcis occiditur, pag. 697. nu. 5. 6.

Mardochæi ſomnium, p. 708. nu 1. an & quomodo tranſmigrarit ibidem, non oderat Aman, p 716. num. 3. 4. luctus eius & Iudæorum, pag 717. nu.4 5. deducitur ab Aman cum triumpho, p 718. nu.8. exaltatur ſuſpenſo Aman, p. 719. nu. 13.

Mardonij principium, pag. 686. nu.5. progreſſus pro Perſis, p.687. col. 1. nu. 1. gemina clades ab eo accepta, ibid. relinquitur à Xerxe in Græcia, p.699. nu 8. Athenas ſuccendit, p. 700. nu. 2. pugnans in Græcos occumbit, nu. 3.

Mariæ ſororis Moyſi ortus, pag.182. col.2. nu 1. Iurgatur cum Sephora, p. 261. nu. 56. in eam Dominus iraſcitur, num. 57. & lepra

percutit, nu. 59. ad ſeptiduum, p. 262. n. 61.

Mariæ obitus vbi, & quando contigerit, pag. 271. nu. 3. laus eius, nu. 4. 5.

B. Mariæ Virginis conceptus, pag. 1063. col. 1. num. 3. Natiuitas, col. 2. nu. 1. eiuſdem Præſentatio, p. 1065. col. 1. nu. 1. eius in Templo commoratio, col. 2. n. 2. nutritur Angelorum miniſterio, ibid. deſponſatur Ioſepho, pag. 1072. n. 6. fuit verum coniugium ratum, num. 7. etiam voto iam emiſſo, num. 8. adit Bethlehem, p. 1076. n. 20.

B. Mariæ deuotio in partu, p. 1076. nu. 81.

Maris ſalſedo, eiuſque commoditates, & cauſæ, p. 15. nu. 8.

Maris reſtagnatio, pag. 735. col. 2. nu. 1.

Maritos laudat Auguſtus, an. Ch. 10. nu. 4.

C. Marius fit Tribunus plebis. Eſt acerbus in Coſſ pag. 975. num. 3. ædilitatem petit cum repulſa, pag. 976.

Marij periculum ad Siccam, p. 980. nu. 3. aſpirat ad Conſulatum, n. 1. fit Conſul plebis gratia, p. 980. col. 2. num. 1. in prouincia bene rem gerit, p. 981. n. 2. debellat in Numidia contra Iugurtham, pag. 981. nu. 2. & 3.

Marius fit abſens Conſul & triumphat, p. 982. col. 2. n. 1. eius tertius Conſulatus, pag 983 nu. 3. Quartus Conſulatus, p. 984. n. 2. contra Cimbros & Gallos bellum gerit, p. 984. nu. 2. 3. & 4. Quintus eius Conſulatus, p. 985. nu. 1. Sextus, col. 2. n. 3. eius in Metellum conſilia, p. 985. nu. 3. in eum præuaricatur, p. 986. & pellit in exilium, n. 4. ipſe abit in Aſiam, ſeritque ſemina belli, pag 986. nu 2.

C. Marius moritur, p. 995. n. 2. c. 1. vide ſupra Cinna.

Maſaniſſa vexat Pœnos conniuentibus Romanis, pag. 895. nu. 2. reconciliantur, p. 909. nu. 6. iterum querelæ, p. 918. n. 8.

Maſaniſſa Syphacem vincit, p 870. num. 2. fœdus eius cum Scipione, pag. 880. nu 7. Syphacem capit, p. 885. & regnum eius occupat, nu. 7. quod à Scipione dono accipit, nu. 9. ducit Sophoniſbam, moxque dimittit, n. 7. 8.

Maſaniſſæ mors, p. 949. nu. 2. eius in Scipionem amor & fiducia, ibid.

Maſſilienſes à Pompeio ſtant, pag. 1024. n. 8. à Cæſare obſeſſi, ibid. clade affecti bis deditionem faciunt, nu. 10.

Mathatias cum ſuis fugit, pag. 924. num. 2 Deum propitiatur, pag. 926. col. 2. num. 4. qui perimit idololatras, num. 5. fit Dux & Pontifex gentis ſuæ, num. 6. 7. moriturus hortatur ſuos ad defenſionem populi, & legis Dei, nu. 8.

Mathematici, ſiue magi Italia pulſi, an. Chr. 17. nu. 1.

Mathias Theophili filius Pontifex, p. 1072. n. 3.

Mathuſalæ obitus, pag. 64. nu. 1. 2. ſeptiduo ante diluuium, nu. 3. eius Lipſana, Lamethi & Adami in Arcam recepta, nu. 7.

Matrimoniorum lex, pag. 281. nu. 57.

Matrimonia cum alienigenis ab Eſdra diſſoluuntur, p. 714. n. 3. 4. 5. & p. 715. n. 5.

Mauſolus moritur in Caria, p. 862. col. 1. n. 4.

Mecenatis obitus & laus, pag. 1068. col. 2. nu. 2.

Medorum imperium, p. 559. col. 2. num. 2. prin. Aſſyriis ſubditum, p. 567. n. 4. fine.

Medi à clade Holofernis ſua recuperant, p. 606. c. 1. n. 2.

Medorum defectio cogitata, p. 589. nu. 9. an paruerint Babyloniis, p. 593. c. 2. n. 1.

Megabyzus curat euocari à Dario Hiſtiæum, pag. 683. nu. 5. Ægyptios & Athenienſes vincit, pag. 714. nu. 9.

Melchonis corona, p. 446. n. 9.

Melchiſedech gratulatur Abrahæ victoriam, pag. 99. nu. 8. fuit Chananæus, nu. 9. non eſſe Semum, neque Henochum, nu. 10. Deo ſacrificat, & dat populo conuiuium, nu. 11. eius obitus, & epitaphium, nu. 14.

Melij male habiti ab Athenienſibus, p. 740. n. 1.

Sp. Melij largitio, pag. 729. nu. 4. aſpirat ad regnum, col. 2. nu. 1. à Mag. Equitum occiditur, pag. 730. prin.

Memnon Rhodius pugnat contra Alexand. moxque morbo interit, p. 788. n. 3.

Menelaus deiicit pontificatu Iaſonem & fit Pſeudopontifex, pag. 916. col. 2. nu. 1. 2. Lyſimachus eius vicarius, pag. 917. ſacrilegiis demeretur Andronicum, vt Oniam interficiat, pag. 917. num. 3. & 4. pecunia euadit iudicium, pag. 918. nu. 1. fit Dux Epiphani ad ſacrilegia & templi expilationes, p. 921. n. 9.

Menelaus nouam cladem Hieroſolymis iuuat, pag. 229. pr. moritur iuſſu Eupatoris, pag. 934. nu. 2.

Menodorus deficit à Pompeio, pag. 1044. nu. 1. ad eundem redit, p. 1045. nu. 4

Menſa propoſitionis, pag. 232. nu. 216.

Mentor Rhodius prodit Sidonios, pag 776. col. 2. nu. 2. prodit & Ægyptum, pag. 770. col. 2. nu. 2. valde honoratur ab Ocho, pag. 777. n. 1. qui ei duces aliquot reconciliat, ibid.

Merari ortus, pag. 163. col. 2. prin.

Meritum bonorum operum, p. 501. n. 4. & p. 523. n. 8.

Merodachi imperij Babylonici principium, pag 593. num. 4. & 1.

Merodach & Nabuchodonoſor idem, p. 600. n. 3.

Merodach mittit legatos ad Ezechiam, pag. 589. nu. 11. tribus de cauſis, ibid.

Merodach Baladiam fit rex Babylonis mortuo Sennacherib, pag. 589. num. 9. quis ille fuerit, num. 10. occaſio defectionis, ibid.

Merodach aſpirat ad Imperium Aſſyriorum, pag. 601. nu. 2. pugnat contra Arphaxad, nu. 2. 3. regem Medorum, ibidem. Merodachi conſilium publicum & ſecretum, pag. 602. num. 1. afflictus quieſcit, pag. 606. col. 1. num. 3. moritur, pag. 607. col. 1. fine.

Meſa Moabita vincitur à Ioſaphato, & Ioramo, & obſidetur, pag. 527. nu. 16. immolat primogenitum, nu. 17.

Meſſana Romani iniuſtè potiuntur, p. 841. n. 4.

Metellus ab exilio reuocatur, pag 986. nu. 2.

Metallorum & miſtorum productio, p. 14. n. 6.

Meto Aſtrologus, p. 732. n. 4.

Michæ idola, pag. 307. nu. 3. quandiu apud Danitas manſerint, p. 308. n. 5.

Michael apparet Moyſi in Sina, p. 196. n. 8.

Michol Dauidem diligit & illi nubit, pag 394. num. 7. præter ſpem Saulis, nu. 8. in Dauidem officioſa, pag. 395. nu. 8. quem dimittit per feneſtram, pag 396. nu. 9.

Michol ſimulachro illudit patri, pag. 396. nu. 10. 11. datur alteri vxor, p. 410. n. 14.

Michol reditum parat ad Dauidem, pag. 428. nu. 6. & 8. arguit Dauidem, pag. 437. nu. 11. an rectè, ibid.

Miletus expugnatur à Perſis, pag. 684. col. 2. pr.

Militiam Romæ pauperes detrectant, pag 692. num. 2. eorum inopia mira, p. 692. col. 2. tota, & p. 697. col. 2. n. 2.

de Militum præmiis, & annis militiæ decretum, pag 1065. col. 1. nu. 2.

Milo Crotoniates, pag. 674. nu. 4.

Milo Clodium necat, pag. 1020. nu. 2. accuſatur, nu. 3. damnatur, nu. 4. eius mors, pag. 1027. nu. 15.

Miltiadis mors, pag. 694. col. 2. num. 1.

Miphiboſeth naſcitur, p. 404 nu. 2. filius Ionathæ, ibidem, fit claudus ex caſu, pag. 423. nu. 56. Dauid eius miſeretur, pag. 441. num. 3. 4.

Miphiboſeth adit Dauidem reuertentem, pag. 459. nu. 5. & cauſam ſuam agit apud eum, num. 6. & iniuſtè iudicatur, num. 7.

Mithridaticum bellum ex Romanorum iniuria, pag. 990. nu 4. & Mithridatis de Romanis inſignis victoria, pag. 991. col. 1. num. 5. eius in Rom. conſpiratio, col. 2. num. 5. male pugnat in Rhodios, ibid.

Mithridates quærit à Sylla pacem & impetrat, pag. 956. nu. 3.

Mithridaticum bellum renouatur, p. 998. num 8. Archelaus à rege deficit ad Murenam, ibidem, fœdus init cum Sertorio, & bellum in Romanum parat, p. 1000. num. 3.

Mithridates Bithiniam inuadit, Cottam terra marique vincit, pag. 1001. nu. 4. oppugnans Cyzicum fallitur, num. 5. cladem accipit à Lucullo, nu. 6. ſoluit obſidionem Cyzici, pag. 1001. num. 7. vincit Lucullum, pag. 1002. 2. moxque ab eo victus fugit ad Tigranem & familiam interficit, ibid.

INDEX.

ithrydatem Romani à Tigrane repetunt, p. 1003. num. 2. coniuratio in ipſum, p. 1005. c. 2. nu. 2. res ſuas magna ex parte recuperat, num 3. cladem à Pompeio accipit, pace fruſtra petita, p. 1007. nu. 4 à Tigrane non recipitur, nu. 5. bellum renouat Mithridates, cuius filius ſibi manus infert, pag. 1008. num. 2. alium ipſe interficit, nu. 5. rurſum pacem quærit & bellum parat. pag. 1009 nu. 6. multi ab eo deficiunt & filias amittit, ibid. ei filius necem parat, num 7 Rex ſibi manus infert, ibid.
itylenæi ſe dedunt Athenienſibus, p. 734. c 2. n 3.
loabitæ ab Aſſyriis cladem accipiunt, p. 582. c. 1. n. 1.
lonetæ Iunonis ædes, pag. 779. nu. 5.
lors pœna peccati, pag. 32. nu. 63. & 64.
loſes initium quartæ ætatis, pag. 183. nu. 1. naſcitur magnam in ſpem, num. 3. forma decorus, nu. 4 occultatur, nu. 5. exponitur in fiſcella, nu. 5. à filia Pharaonis excipitur, num. 7. matri lactandus datur, nu 8. ratio nominis, ibid
loſes ablactatus reginæ redditur, pag 185 nu 1 à qua adoptatur, ibid. quomodo ſe negarit filium filiæ Pharaonis, p. 181. col. 1. n. 2. eius in aula educatio, & Dei in ipſum prouidentia, num. 2. col. 2
Moſis inſtitutio puerilis, pag. 186. col. 2. nu. 1. à patre inſtituitur, nu. 2. eius profectus, p. 187 nu. 3. eiuſdem adoleſcentia, col. 1. nu 1. Iuuentus, col. 2. nu. 1. verbis & operibus potens, nu. 2.
Moſes deſerit aulam, pag 189. n 1. & 2. perimit Ægyptium, num 3. an iuſte, nu. 4. re vulgata fugit in Arabiam, p 190. nu. 5. 6. 7. apud Madianitas degit, nu. 1. 2. adeſt filiabus Iethro, nu. 2.
Moſes ducit vxorem filiam Iethro, pag. 191 n. 3. 4. in ſolitudine philoſophatur, & an ibi Geneſim ſcripſerit, pag. 192. col 2. numero 2. ſuſcipit filios, pag. 194. col. 1. nu 1.
Moſes quo ſuo anno eduxit Hebræos ex Ægypto, pag. 195 nu. 2 Deus illi apparet in monte Sina. num 5. 6. aut potius Angelos, p. 196 nu. 7 eumque videri Michaelem, num. 8 Moſis colloquium cum ipſo, nu 9. & ſeqq. & multiplex cunctatio, p. 197. n. 12. & ſeqq.
Moſes an linguæ impedimentum habuerit, pag 198 nu. 19. & 18. profectionem parat, nu. 21. 22. tria illi in itinere contigere pag. 199. nu. 23. adit cum fratre Pharaonem, pag 200. is commeatum recuſat, nu. 30 31. 32
Moſes apud Deum gemit, pag. 201 num. 36. & 38. eum populus increpat, quem ipſe viciſſim conſolatur, pag. 219. num. 81. & 82. virga mare aperit, cuius fundum ventus exſiccat, nu. 83. & 84.
Moſes orans extenſis manibus dat victoriam contra Amalecitas, pag. 226. nu. 124. aſcendit ad Dominum ſæpius antequam lex daretur, p. 228. n 124. ſ. 6.
Moyſes Deum videt præ tantius, quam Aaron, pag. 231. nu. 150. redit in montem cum Ioſue, nu. 151. vbi quadraginta dies ieiunus perſeuerat, ibid veniam populo impetrat pro crimine vituli, p. 240 n. 197.
Moſes redit in montem ad placandum Deum, ad dies quadraginta, pag. 241. nu. 206. & blandæ preces, pag. 243. num. 212. quomodo notus ex nomine Deo, nu. 213.
Moſes non periit viſionem diuinæ eſſentiæ, pag. 243. nu 214. ſed gloriæ Angeli ſecum loquentis, nu. 216. quomodo facta, nu. 217. & 218. dimittitur ad nouas tabulas, p. 244. nu. 219. populum in metu retinet, nu. 220.
Moſes redit in montem tertio ad quadraginta dies, p. 245. n. 225. redit in caſtra cum nouis tabulis, pag. 247. nu. 235. & 36. fulgor vultus eius, & qua de cauſa, nu. 237. fuit deinceps perpetuus, p. 248. n. 238.
Moſes congregato populo nunciat conſtructionem ſanctuarij, pag. 248. num 239 in progrediendo per deſertum Moyſes cum Arca præcedit exercitum, & ita deinceps, n. 37 & 38
Moſes petit leuationem oneris ſui, pag. 25. n. 45. cum Deus ſubleuat, additis ſociis, nec imminuto ſpiritu Moſis, p 269. n 47 peccat in murmure pro deſiderio carnium, nu 48.
Moſis præ cæteris prophetis excellentia, pag 261 nu 58 eius annus vltimus, p. 27 nu. 1. populo murmurante cum fratre confugit ad Dominum, p. 271 n 7. geminum eius peccatum ad aquas contradictionis, pag. 272. nu. 9. eius culpa, & pœna luctuoſa, nu 10. & 11.
Moſis nepos idolorum Sacerdos, p. 308. n. 4.
Moyſi ſua mors prædicitur, pag. 278. nu. 41. qui ſucceſſorem petit, nu. 41. dat hereditatem duabus tribubus & dimidiæ. Moſis exhortationes ex Deuteron, p. 301 n. 60. 61.
Moſes moriturus aſcendit in montem, pag. 184. nu. 84. conuocat principes populi, eique benedicit, nu 83 mors eius, & ſepultura, nu. 87. 88 laus. 89.
Mulierum Indicarum mirabile certamen, p. 808. c 2. n. 3.
Multiplicatio filiorum Adam, p. 42. c. 2. n 1. & p 44. n. 6.
Mundus per Verbum totamq; Trinitatem conditus. p. 2. n. 1.
Mundi condendi cauſæ, p. 3. n. 1. 2. 3. & 4. & Dei in eo condendo conſilium, p 4. n. 5.
Mundus creatus principio rerum & temporum, pag. 4 nu. 1. non ab æterno, nu. 2. creatus, non in Autumno, num. 3. ſed Vere, nu. 4. 5. &c.
Mundus an productus in inſtanti, pag. 5. num. 1. 2. an potius ſex dierum ſucceſſione, nu. 3. 4. &c. in ea apparet Dei ſapientia, p. 11. n. 1. 2. &c.
Dec. Mundus impoſtor, pag. 1090. nu. 3.
ad Mundam Cæſaris victoria & periculum, p. 1033. n. 3. 4.
Murena in Aſia à Sylla relinquitur, p. 996. col 1. n. 1. vaſtat ditionem Mithrydatis, p. 999 n 4.
Muri Ieruſalem quomodo tempore Nehemiæ deſtructi, pag. 723. nu. 2. 3 petit ædificandi facultatem, & obtinet, pag. 724. nu. 4. 5. murus abſoluitur intra 52 dies, p. 725. nu. 11. dedicatur, nu 13. 14. 15.
Murmur populi in ſiti, pag. 271. num. 6. in tædio itineris & laboris, vnde à ſerpentibus occiduntur, p. 274. n. 19 20.
Murmur ex deſiderio carnium, pag. 258. nu. 44. quas Dominus promittit, p. 259. num 48. murmur ab exploratoribus, p. 263. n. 69. populus in Moſem & Aaronem irritatur & in Deum ipſum, nu. 70. 71.
Murmur Hebræorum contra Moſem, pag. 201. nu 35. & imminente Pharaone ad mare, p. 219. nu. 81. & aquas Mara, pag. 221. num 96. pro cibo, pag. 222. nu. 102. 103.
Murmurantibus Dominus promittit manna, pag. 223. nu. 104. vindicta mirabili, n. 105.
Murmur pro ſiti, pag. 225. nu, 118. pro labore itineris, p. 238. n. 41. punitur incendio, nu. 42.
Muſæus Orphæi diſcipulus magus, p. 327. c. 2 n. 2.
Muſica iuuat arreptitios, pag. 387. nu. 2
Mutia Feſti dies in honorem Scæuolæ, p. 688. n. 2.
Mutinæ res geſta contra D. Brutum, p. 1036. n. 2. 4.

N

NAaman Syrus adit Eliſæum, pag 536. nu. 7. ſanatur, n 8. conuertitur, nu 9.
Naas rex Ammon Iabeſitas obſidet, pag. 374. num. 9. à Saule victus fugit, nu. 14. moritur, pag. 442. nu 6.
Naaſon naſcitur, pag. 191. col. 2. nu. 1.
Naabal quis fuerit, pag. 409. nu. 6. reiicit Dauidis nuncios, nu. 7. moritur, p. 410. n. 12.
Nabis tyrannus Lacedæmon. pag. 892 num. 4. hominis crudelitas, p 894 nu. 3. 4. occiditur, p. 895. nu. 5.
Nabonaſſaris epocha, p. 576. col. 2. prin.
Naboth negat vineam ſuam regi, pag. 520 n. 2. cui cædem molitur Iezabel, nu. 3. damnatur per calumniam, nu. 4.
Nabuchod. & Merodach. idem, p. 600. n. 3.
Nabuchodonoſor ſenior regnat cum patre, pag. 613. col. 1 nu. 1. inde ſolus, p. 615. nu. 1. moritur, p 623. n. 2.
Nabuchodonoſor magnus cur bellum in Iudæos ſuſceperit, p. 623. nu. 3. obſidet ciuitatem & capit & regem abducit Babylonem, nu. 4. rurſum obſidet Ieruſalem, p 626. c. 2. n. 1. admittitur in eam, p. 627. n. 2.

Nabuchodonoſor interficit Ioakimum & abiicit inſepultum, pag. 627. n 3. venit in Ieruſalem ſortitus per teļa, pag. 633. col. 1. num 3. obſidet Sedeciam Hieroſolymis, pag. 634. num. 2. & 3. petit Ægyptum, nu. 4.
Nabuchodonoſor ex Ægypto redit contra Ieruſalem, pag. 635. nu. 7. vt prædictum fuerat, pag 634. num. 4. eiuſdem expeditio in Ægyptum, pag. 642. num 1 & ordo victoriarum eius, ibid. & pag. 644. num. 1. & ſeqq.
Nabuchodonoſoris ſomnium, pag. 645. n. 1 & ſeqq. aliud ſomnium de ingenti arbore, p 650. col. 2. nu. 1. & ſeqq. ſeptennio dementatur, pag. 651. nu. 1. ea dementia declaratur, nu. 2 3 &c. mens illi redditur, pag. 653. num. 1. & regnum, nu. 3. curat ſcribi hanc hiſtoriam, pag. 653. col. 1 fine, ſalus eius ſatis certa, pag. 654. num. 3.
Nachoris ortus, pag. 75. col. 1. fine, gemini Nachores, p. 76. col. 1 pr. & p. 82 n. 1.
Nachoris patris Thare obitus, pag. 84. col. 2 fi.
Nachor frater Abrahæ ducit Melcham, pag. 90. col. 1. nu. 1. nuncium ad eum mittit, pag. 115. n. 1. eius proles, nu. 2.
Nadab filius Ieroboam regnat, pag. 508. col. 1. num. 1. eius impietas, ibid. moritur, col. 2. n 2.
Nadab & Abiu filij Aaronis diuinitus occiduntur, pag 252. nu. 8 9 & qua de cauſa, ibidem, vbi, à quibus & quomodo ſepulti, nu. 11. 12.
Nahum contra Niniuem vaticinatur, p. 582. n. 4.
Nannææ templum Sidetes ſpoliare cupiens extinguitur, pag. 697. n 2. 3.
Narbo-Martius colonia, pag. 975. nu 2.
Nathinæi reliquiæ Gabaonitarum, p. 152. n 39.
Nauale ad Oſtiam condit Ancus Martius, p. 62. n. 5.
Naues ſolubiles, p. 796. n. 2.
Naufragium ingens Romanorum, pag. 845. col. 2. nu 3. & rurſum ad Syrtes, & ad Lilybæum, pag. 8 6. nu 2.
Nauigationes Salomonis, pag. 485. n. 6 & p. 487. n. 3. & 4.
Nectanabus, vide *Taches* eius ignauia, pag 776. col. 2. numero 2.
Nehemias cum ſuis luctui ſe dat ad propitiandum Deum, pag. 723 num. 4. obtinet ædificare muros Ieruſalem ab Artaxerxe, pag. 724. num. 4. & 5. venit in Iudæam, & incipit ædificare. num. 6. & 7. fruſtra reſiſtentibus inimicis, pag. 725. num. 9. 10. & ſeqq.
Nehemias dux annis duodecim eiuſque in populum indulgentia, pag. 731. col. 1 num. 1. Perſidem adit, ibique diu moratur, col 2. nu. 2. opera Eſdræ conſtruit Bibliothecam, nu. 3.
Nehemias redit Ieruſalem, p. 736. num. 2. & quæ ibi correxerit, num 2. 3. laus eius & obitus, num. 4.
Nemrodi ortus, pag. 73. num. 5. eius conſilium in Babylone conſtruenda, p. 77. n. 5.
Nembroth poſt linguarum multiplicationem ædificauit Babylonem, pag. 79. num. 1. idem cum Belo, num. 3. moritur, pag. 81. nu. 1. col. 2. prin.
Nephtali obitus, pag. 177. numero 4.
Nicanor venit contra Iudam, & conatur eius dolo capere, pag. 9.7. nu. 8. mox pacem init cu n eo, quam diſicit Alcimus, nu. 9. Nicanor ſtudet comprehendere Iudam, num. 9. minas intentat & adit Demetrium, num 10 redit cum copiis & tendit inſidias Iudæ, nu. 10. venit ad templum & minas iterat, nu 12. apparatus pugnæ contra Iudam, num. 13. delctur cum omnibus copiis, nu. 14.
Nicias diſſuadet bellum Siculum, pag. 740. col. 2. num. 2. vincitur, pag. 741. nu. 4. & 5. fugiens cum ſuis valde vexatur à Syracuſanis, nu. 7. ad deditionem compellitur, ſicut & Demoſthenes, pag. 743. nu. 8. ambo interficiuntur, nu. 9.
Nilus num ſit Gehon, pag. 18. nu. 29.
Nini bella & victoriæ, pag. 84. num 1. mors, pag. 87. col. 1. num. 1.
Niniue conditur, pag. 82. num. 3 & 4.
Niniue ſuprema clades, pag. 641. num. 4. eiuſque cauſæ & modus, nu 5.
Niniuitarum pœnitentia, pag. 555. nu. 6 obſidetur à coniuratis contra Sardanap. pag 558. col. 1. num. 1. 2. &c non eſt penitus deleta cum Sardanapalo, col. 2. num. 2.
Ninus Aſſyriam armis occupat, pag 82. num. 2. 3. fit Aſſyriorum non Babyl. imperator, ibid. refert patrem Belum in Deos, pag. 82. no. 2.
Ninyæ filij Semiramis imperium & ignauia, pag 91. col. 2. num 1. prudens eius inſtitutum militare, nu. 2. obitus eius, pag. 103. nu. 1 fin. ei ſuccedit Arius, ibid.
Nube ſanctuarium conſtitutum, cum ſacrificiis, pag 306. nu. 3. & 4.
Noe ortus, pag. 59. nu. 1. ratio nominis, num. 2. 3. eius exordia, pag 60. nu. 1 eius liberi priores, num 2. præco iuſtitiæ, pag. 60. col. 1. nu. 1. alio non migrauit, col 2. nu. 2. tres Noe filij quando nati, pag. 61. nu. 3. & pag. 63. nu. 1. 2.
Noe cum ſuis præco iuſtitiæ perſeuerat, pag. 63. col. 2. nu 1. 2. ingreditur in arcam, pag. 66. nu. 16. eius miſericordia & pro pereuntibus preces, pag. 67. nu. 18. 19.
Noe egreditur ex arca, pag. 69 n. 3. quandiu in ea manſerit, ibid. ædificat altare, pag. 70 nu. 5. in eoque offert holocauſta, num. 6. Deus familiam eius benedicit, eique dat dominium in animalia, nu. 7.
Noe angiſceperit libertos à diluuio, pag. 71. num. 13. epoto largius vino fit ebrius, nudatur, irridetur, pag. 72. num. 3. nepoti maledicit, nu. 4. Semo & Iapheto bene precatur, ibid.
Noe & filiorum eius habitatio, pag. 73 num. 4. vrget migrationem in colonias, p. 75. n. 3.
Noe obitus, pag. 83. eius proſpera & aduerſa, num. 1. 3. 4. multa de eo ſilentio prætérita, pag 84. nu 5. eius cum Chriſto ſimilitudo, nu 5.
Noema filia Lamechi ingeniola, p 52. n. 8.
Noemi cum viro Elimelech peregrinatur, pag. 330. nu 8. amiſſis filiis reditum molitur in patriam, pag. 332. nu. 1. 2. eam nurus comitantur, nu. 2. quod Rutha impetrat, nu. 3.
Noemi quæ it coniugium Ruthæ, pag. 333. num. 7 an recté, ibid. fuit figura Virginis, pag. 335. num. 1.
Nominum impoſitio quomodo facta, p 21. n. 46. & 47.
Nubes ducens Hebræos pag. 216. nu. 67. alta à protegente, p. 217. n. 68. & 69.
Nunnæ ortus, pag. 575. nu. 6.
Numæ arcæ duæ effodiuntur, pag. 908. nu 5.
Numæ regnum, pag. 5 8. num. 1. cur Pythagoræus creditus, ibid. Reipub. turbas componit, pag. 599. col 1. num 1. ſacra conſtituit malis artibus vſus, col. 2. prin. reſtituit annum, pag 599. col 2. fine.
Numæ pecunia lignea, ſcortea, &c. pag. 600. col. 1. num 3 inſtituit ſummum Pont Numam Marcium, pag. 601. num. 1. eius mors & regni tempus, pag 608. col 2. nu 1. eius progenies, & arcæ duæ, nu. 4.
Numantiæ res geſta cum Pompeio, pag. 960. num 7. & pag. 961. num. 2. & cum Mancino, pag. 962. nu. 4 & pag. 965 n. 3
Numidiam Iugurtha affectat, pag. 976. num. 6. malè res geritur in Numidia, pag. 979. num 1. & 2 fit prouincia, pag. 1031. numero 9.
Nuncij Ochoſiæ pereunt incendio, p. 524. n. 14. 15.

O

OBed, ex Booz & Rutha naſcitur, p 334. n. 1. cum communi lætitia, nu. 2.
Obededon recipit Arcam hoſpitio cum benedictione, pag. 415. nu. 9. & 10. cur dictus Gethæus, nu. 10.
Obedientia mirabilis Abrahæ, pag. 114. nu 4. eiuſque merces, pag. 115. nu. 7.
Obedientia Ezechiæ illuſtris, pag. 596 nu 2. & 3.
Oblationes 12 principum tribuum quando factæ, pag. 251. nu. 27. & 28. quæ oblata, pag. 250. nu. 29. 30. & 31. omnino paria, nu 31.
Obſtetricibus Ægyptiis mandatur infantum cædes, pag 182 col 1. num. 1. 2. cui mandato illæ non parent, num 3 nec mentiuntur, pag. 183 num. 1. à Deo mercedem accipiunt, nu. 2.

Obſtinationis Dæmonum cauſa, pag. 9. col. 1. nu. 2.

Ochi Artaxerxis imperium, pag. 767. col. 2. nu. 1. ſæua eius exordia, nu. 2. multi ab eo deficiunt, p. 768. fine, qui mox ſe inuicem produnt, pag 769. prin. Ochi in Sidonios crudelitas, pag 776. n. 3. eius obitus & mortis cauſa, pag. 780. nu. 1.

Ochoſias filius Iorami naſcitur, pag. 518. num. 8. regnat cum patre, pag. 521. nu. 7. & eo mortuo, pag. 523. n. 9. eius regnum multis ſimul cladibus affectum, n. 9. 10. conſulit Beelzebub, n. 12. accerſit Eliam, p. 524. n. 14. 15. moritur, ibid.

Ochoſias regnat Hieroſolymis, pag. 535. nu. 3. ei naſcitur Ioas. nu. 4.

Ochoſiæ cognati 42. à Iehu occiduntur, p. 539. n. 12.

Ochoſias ipſe à Iehu vulneratur, mox moritur, p. 537. n. 5.

Ochus qui & Darius Nothus, pag. 737. col 2. nu. 1.

Ochus in Phœnices mouet; pag. 776 & quæ ibi geſſerit, nu 2. 3. adit Ægyptum occupatque Mentoris opera, col. 2. num. 2. diſſipat Iudæos, pag 776. col. 2 n. 3. valde honorat Mentorem, pag. 777. nu. 1.

Octauiani initia, pag. 1035. nu. 10. eius multiplex prudentia, nu. 11. recuſat reconciliationem cum D. Bruto, pag. 1037 num. 6. Octauianum Panſa contra Senatum excitat, ibidem. Milites ſuos in Senatum exaſperat, num. 11. & per eos conſulatum poſtulat, pag. 1038. ducit in vrbem copias, num 12. Conſul creatur & percuſſores damnari curat, num. 13. morbus Cæſaris & ab eo in Vrbe geſta, pag. 1041. num. 4.

Octauianus Cæſar ruinam Antonij meditatur, pag. 1042 num. 4. male pugnat in Sicilia contra Sext. Pompeium, pag. 1044. num 2 eius clades naualis, num. 3. ſummo ſtudio bellum reparat, pag. 1045 num. 1. Siciliam aggreſſus tempeſtate affligitur, pag. 1047. nu. 3. victum Sext. Pompeium non perſequitur, nu 10.

Octauiæ ſororis Auguſti obitus, p. 1067. c. 1. n. 1.

Octauiani Auguſti mira in Cinnam clementia, anno Chriſti 6. nu. 1. eiuſdem Auguſti teſtamentum, anno Chriſti 14. nu. 3. vltimum eius luſtrum, anno Chriſti 15. num. 1 eius mors Nolæ, &c. nu. 2. an Liuiæ vxoris arte, num. 3 periodus vitæ & imperij eius, nu. 4. eiuſdem funus & apotheoſis, num. 5.

Octauianus Auguſtus victor Pompeij in Sicilia Rempub. adminiſtrat, pag. 1049. num. 3. eius & Antonij mutuæ querelæ, pag. 1051. num. 1. ad Actium vincit Antonium & regnare incipit ſolus, pag. 1052. nu. 4. 5. Redit in Italiam & quartum accipit conſulatum, pag. 1053. nu. 3. repetit Aſiam, nu. 4.

Tres Auguſti triumphi, pag. 1054. num. 1. quintus eius Conſulatus, pag. 1055. & honores ei exhibiti, nu. 3. dicitur ſingulari modo Imperator, ibid. largitiones eius, num. 4. triumphat de Ægypto & Cleopatra, num. 4. eiuſdem cenſura, &c. numero 5.

Octauij in Agrippam beneuolentia, pag. 1055. præ ſe fert imperij depoſitionem, pag. 1056. num. 1 & 2. denominatur Auguſtus, nu. 3 & quanta eius poteſtas, ibid. eius in Hiſpania morbus, pag. 1057. c. 1. n. 1. & p. 1058. c. 2. n. 1.

Odium pernicioſum inter Metellum & Pompeium, pag. 958. num. 8.

Og pugnat cum Iſraele & vincitur, pag. 275. num. 23. & 24. eius magnitudo prodigioſa, ibid.

Ogygis diluuium, pag. 126. col. 2. nu. 1. 2.

Olympiadum geminum initium, pag. 542. nu 3. & pag. 565. col. 2. nu. 1. & pag. 566. col. 1. probatur, nu. 3.

Olympias mater Alexand. ſcribit ad Eumenem, pag. 806. col. 2. nu. 1. Reducitur à Polyſpercon te, pag. 807. num. 1. trucidat Macedonas, pag. 808. num. 2. obſidetur à Caſſandro, pag. 809. nu. 3. pr. fame fugatur & capitur ab eodem, pag. 810. nu. 6 à Macedonibus iugulatur, ibid.

Olynthiorum clades, pag. 719. col. 1 num. 1. & col. 2. nu. 2. & pag. 761. col. 1. nu. 1.

Olynthus à Philippo capta, pag. 778. col. 1. nu. 1.

Onan filius Iudæ naſcitur, pag. 143. col. 1. num. 2. non vult ſuſcitare fratri ſemen, pag. 150. num. 1. eius nequitia, & mors, nu. 2.

Onias ſecundùm Pont. pag. 849. nu. 2. Tributum negat Euergeti regi Ægypti, pag. 859. col. 1. nu. 1 moritur, pag. 851. num. 1. Arij Lacedæmoniis ad eum literæ, ibid.

Oniæ iunioris fuga, pag 931. nu 8. in Ægypto templum conſtruit, pag. 929 nu. 12.

Oniæ tertiùm Pont. querelæ cum Simone, vide Simon adit regem Seleucum filium Antiochi Magni, pag. 906. num. 1. fugit Antiochiam, pag. 914. ibique ab Andronico Menelai perſuaſione interficitur, pag. 917. num. 3. & 4.

Onias apparet Iudæ, pag. 938. num. 13.

Onomarchus Philomelo in bello ſacro ſuccedit, pag. 774. nu. 1. à Philippo victus in crucem agitur, ibid. nu. 2.

Ophir quid, & vbi, pag. 485. num. 6.

Opimius aduerſatur Graccho, pag. 573. num. 2. fi. & col. 2. nu. 1. 2. & pag. 974. nu. 3. 4.

Opiniones falſæ vnde, pag. 3. num. 3.

Oppia lex, pag 869. nu. 2. abrogatur, p. 894. n. 5.

Orandum pro Regibus, etiam malis, p. 644. n. 2.

Orebi & Zebi cædes, pag. 315. num. 12.

Orpheus poeta, & theologus, vel potius magus, pag. 327. col. 2. nu. 1. 2.

Orus regnat in Ægypto, pag. 186. num. 3. moritur, pag. 192. numero 1.

Oſaias Pontifex ſub Manaſſe, pag. 597. nu. 3. cædes eius ſub eodem, p. 599. n. 6.

Oſeas propheta, pag. 556. num. 3. quomodo vixerit, ibid.

Oſee regis initia turbulenta, pag. 573. num. 6 fit Aſſyriis vectigalis, ibid. minus malus ſuis maioribus, pag. 575. col. 1. num. 1. condit leges iniquas, pag. 576. col. 2. num. 1. molitur defectionem, pag. 579. col. 2. num 2. finis eiuſdem regis, pag. 580. num. 5.

Oſtraciſmus in Ariſtidem, pag. 697. nu. 2. & Themiſtoclem, pag. 704. col. 1. nu. 2.

Othonielis ſucceſſoris Ioſue anni quomodo cenſendi, pag. 302. nu. 1. & pag. 303. n. 4 fit gener Calebi, p. 305. n. 2.

Othoniel reſtituit diuinum cultum, pag. 311. col. 2. fine, eius obitus & ætas, pag. 312. col. 1. fine.

Otij & ignauiæ malum, pag. 673. col. 1. nu. 1.

Ouationis modus, pag. 689. nu. 3.

Ouidij mors, an. Chr 18. pag. 1089. pr.

Oza deducens Arcam in plauſtro, diuinitus percutitur, pag. 435. non videtur periiſſe, nu. 8.

Ozeæ propheta, pag. 561. col. 2. nu. 2. diligit adulteram, ibid.

Ozias naſcitur, pag. 512. col. 2. fin. pugnat contra Idumæos, pag. 517. col. 1. num 1. quibus deuictis recuperat Elath num. 2. bellum gerit contra Philiſthæos, col. 2. num. 1. recuperat Lobnam & Geth, nu 2. Iamniam & Azotum, nu. 2. 3.

Ozias ædificat Hieroſolymis, pag. 559. col. 2. nu. 1. & in ſolitudine, num. 2. deditus agriculturæ, ibid.

Ozias acquieſcit deditioni Bethuliæ, p. 404 n. 9.

Ozias lepra percutitur, pag. 564. eius cauſa & occaſio, num. 1. 2. quam iuſte, nu. 3. moritur, eiuſque mores, pag. 565. col. 1 nu. 1. fi. videtur ſaluus, ibid.

P

PAne vſi primi parentes, pag. 38. nu. 58.

Papyrij Dictat. & Fabij Magiſtri Equitum grauis contentio, pag. 801. nu. 11. 13.

Paradiſus terreſtris quando productus, pag 15. nu. 13. 14. & vbi, nu. 15. videtur in Meſopotamia, nu. 16. &c. an nunc extet, nu. 19. eius pulchritudo, n. 20 & 21.

Paradiſo eiicitur Adam, pag. 40. num. 39. homini & dæmoni præcluditur, nu 40.

Paradiſi fons & fluuius, pag. 18. num. 26. quatuor flumina inde orta, nu. 27.

Paraſceue Iudæorum fuit Sabbati tantum, p. 1100. n. 5.

Parthorum defectio, p. 849. n. 4.

Parthi crebro victi à Ventidio, vide *Ventidius*.

INDEX.

Paſchatis celebritas ſub Ezechia, pag. 577. num. 6. ad eam euocat Iſraëlitas, pag. 578. num. 7. in ſolita huius celebritatis lætitia, num. 9.
Paſcha tertium ab Iſraëlitis celebratum, p. 288. n 17.
Patriarcharum oſſa deportantur in Chananitidem, pag. 181. numero 3.
Patricij & plebei Romæ, pag. 575. c. 1. n. 2.
Pauſanias infidelis patriæ, pag. 702. col 1. num. 1 fine. Byzantio pulſus migrat in Aſiam, pag. 705. col. 1. num. 1. conſpirat cum Ilotis, col. 2. num. 1. curat interfici nuncios ſuos, p. 706. col. 1. nu. 1. res innoteſcit, num. 2. in Aſylo fame necatur, ibid.
Peccatum Originis, eiuſque pœnæ, pag. 39. nu. 35. quomodo purgaretur, p. 42. n. 7.
Peccatorum obſtinatio ſub diluuium, pag. 64. col. 1. num. 2. & pag. 66. num. 11.
Pecunia antiqua Italiæ, pag. 600. num. 3.
Pedaias Pontifex, pag. 545. col. 2. num. 1. moritur, p. 549. n. 1.
Peloponneſiaci belli origo, p. 709 n. 4. & p. 710. n. 6.
Peloponneſ. bellum paratur, p 732. col. 1. num. 1. inchoatur, col. 2. num. 1. 2. Athenienſes & Spartani ſocios belli ſibi quærunt, p. 733. c. 1. n. 3.
Pelops vnde Peloponneſus, p. 319. c. 1 med.
Pelopidas gratioſus apud Perſas, p. 766. c. 2. n. 1.
Pentapolitæ à Codorlaomor deuicti, pag. 91. columna 1. fine. iterum bello petuntur, p. 97. fine. eorum ignauia, pag. 98 n. 3. vincuntur, num 4.
Perdiccas Rex Macedonum infenſus Athenienſibus p. 7.0. col. 2. nu. 2. eis reconciliatur, pag. 731. num. 4. iterum ab eis deficit, p. 732. c. 1. n. 1.
Perdiccas cum Aridæo ſuccedunt Alexandro, pag. 800. num. 9. 10. affectat imperium, p. 802 nu. 2. eius imprudentia, & cædes in Ægypto, p. 803 n. 3.
Periandri ortus, pag. 611. col. 1 n. 2. claret, p. 621. n. 1.
Periclis de bello conſilium, p. 733. col. 1 num 3 magiſtratu deiicitur, moxque reſtituitur, col. 2. num. 2.
Periclis bellica prudentia, pag. 722. num. 1. Eubœam domat, num 6. moritur, pag. 733. col. 2. num. 1.
Perperna Ariſtonicum ad deditionem cogit, p. 969. n. 5.
Perperna iungitur Sertorio contra Pompeium, p 999. n. 2.
Perperna occiſo Sertorio poſt decem dies occiditur, pag. 1001. num. 3.
Perſarum crudelitas, pag. 751. num 4. nouum eorum bellum contra Græcos, pag. 751. num 1. vide *Euagoras*, & *Cyprium bellum*.
Perſarum claſſis tempeſtate vexatur, pag. 699. num. 5. vincuntur nauali pugna, nu. 7. eorum ſocij Pœni in Sicilia male rem gerunt, nu. 9.
Perſarum clades ad Mycalem pag. 700. num. 4 & ad Platæas, num. 3. Perſici belli finis, p. 701. col. 1. prin. per quinque prælia, ibid.
Perſarum reliquiæ è Græcia exterminantur, pag. 702. col. 1. num. 2.
Perſarum imperium ſub Cyro, pag. 670. num. 1.
Perſæ contra Iones pugnant, eoſque vincunt, pag. 684. c. 1. n. 3. & contra Cares & Mileſios, ibidem, nu. 1. & 2. triennio bellum in Græcos parant, pag. 694. col. 2. nu. 1.
Perſarum incrementa, pag 686. nu. 1. & pag. 687. col. 1. num. 1. expeditio contra Eretrienſes, & Athenienſes, pag. 691 num. 1. inſulas Ægei maris occupant, ibid.
Perſei odium in fratrem Demetrium, pag. 907. num. 3. regnare incipit, p. 910. nu 3. arma parat in Romanos, p. 911 col. 1. nu. 1. monetur à Senatu, p. 914. nu. 7. ſibi conciliat Græcas ciuitates, pag. 915. nu. 4. & pag 916. nu. 2 poſtremum bellum parat, p. 917. num. 6. &c. ſtruit inſidias Eumeni, num. 7. hoſtis iudicatur, ibid.
Perſeus petit pacem irrito conatu, pag. 918. nu. 2. & 4 leuiores pugnæ, ibid. nu. 3. 4. & 5. inſignis Perſei imprudentia, pag. 920. num. 3. 4. crudeliter reſipiſcit. num. 4.
Perſeus Gentium fallit, pag 921. nu. 2. auaritia fit ei pernicioſa, nu. 3. ſuprema eius pugna, nu. 6. victus fugit, & à ſuis deſeritur, num. 7 venit in poteſtatem Romanorum cum filio, pag. 92. num. 10. & 11. de eo triumphus, pag. 925. n 9. eius mors, nu 10
Perſonarum pluralitas in diuinis, pag. 2. nu. 4.
Peruſini belli origo, eius autor L. Antonius, pag. 1041. nu 3. Peruſiæ obſidetur, nu. 6 & p. 1042 nu. 1 ſe dedit Auguſto, nu. 2. belli finis, num. 3. vrbis incendium. ibid.
Peſtis Africana ex locuſtis, p. 971. num. 3.
Peſtis vbique graſſatur, pag. 733. præſertim Athenis, col 2. nu. 1. & pag. 735 n. 6. & col. 2. nu. 1.
Peſtis Romæ ob Veſtalem corruptam, p. 836. n. 4.
Peſtis Romæ ingens, pag. 767. n. 3. perſeuerat, p. 768. n. 7. & p. 824 nu. 5.
Peſtis inſignis Romæ, p. 711. nu. 7. & p. 720. n. 5.
Phaceias regnat in Iſraël, p. 564. nu. 5. occiditur, col. 2. nu. 1.
Phacee regnat, pag 565. nu. 3. fœdus init cum Syris, pag. 569. col. 2. nu. 1.
Phalaridis tyrannis, pag. 658. num. 1. eiuſdem humanitas, num. 2.
Phalegi ortus, pag. 74. nu. 1. ante confuſionem linguarum, pag. 77. num. 3 eiuſdem obitus, pag. 84. col. 2. med.
Pharao Necao bellum parat in Babylonios, pag. 620. nu. 3. in eum Ioſias bellum ſuſcipit, & quare, col. 2. nu. 1. 2.
Pharao à Nabolaſſare victus redit in Iudæam, pag. 621. col. 1. nu. 4. inſtituit Ioakimum regem, & Ioachaz abdicat, ibidem, imponit populo mulctam, numero 3.
Pharaonis filia migrat in domum ſuam, p. 480. n. 2
Pharao induratur, pag 102. col. 1. nu. 43. & pag 103. num. 49 & pag. 104. num. 55. & pag. 105. nu. 63 & pag. 106. nu 67. grandinis plaga territus euocat Moſem, pag. 108. nu. 9. & mox induratur, nu. 10.
Pharao ſuis tumultuantibus dat commeatum viris, pag. 108 num. 1. & 11. finem plagæ octauæ impetrat, nec emendatur, pag. 109. nu. 14. & 15. retinere cupit pecora Hebræorum, pag 110. nu. 21.
Pharao accepta decima clade euocat Moyſem, pag. 114. num. 57. & Iſraëlitas dimittit cum rebus ſuis, nu. 58. pœnitet eum dimiſſionis, p g 118. num 78. eoſque perſequitur, nu. 79.
Pharao mare ingreſſus cum ſuis fluctibus hauritur, pag. 1 o numero 87. 88 89. hanc victoriam Hebræi celebrant, num. 91. & Deus ipſe, nu 94
Pharao Iacobum cum ſuis euocat in Ægyptum, pag 158. nu 27. eius in ſuos Sacerdotes indulgentia, p. 162. n. 4.
Phares naſcitur, p. 154 n. 2
Phariſæi vt Remp. geſſerint tempore Hyrcani, pag. 1005. nu. 1. & p. 1005 n. 1.
Pharnaces contra Cæſarem male pugnat, pag. 1029 num. 9. 10. & 11.
Pharſalica pugna, & cauſa victoriæ Cæſaris, pag. 1026. n. 5. & 6. vtriuſque clades, nu. 8
Pharus Alexandriæ, pag. 829. col. 2. num. 1.
Pherecides Syrus Pithagoræ præceptor, p 664. med.
Pheroras Herodis frater veneno tollitur, p. 1072. n. 3.
Philadelphus regnare incipit, pag. 828. col 2. num 2. ſolus regnat, pag. 829. col 1. num. 1. curat Scripturam in Græcum transferri, pag. 833. nu. 3. & ſeqq. eius liberalitas in Iudæos, pag 833 num. 5. cum Romanis amicitia, pag. 8 7. col. 2. num. 3. mors, pag 848. nu 3.
Philippi Macedonis ortus, pag. 760. num. 5. fit obſes apud Thebanos, pag. 764. col. 1. num. 1. eius regnum in Macedonia, pag 770. nu 1. pacem init cum Athenienſibus, pag. 771. nu. 1. variæ eius victoriæ, pag. 771 & 72. ducit Olympiadem, ibid. nu. 2. Methone pugnans amittit oculum, pag. 774 col. 1. num. 3. vincitur & vincit in bello ſacro, pag. 774. num. 1. & 2.
Philippus bellum gerit in Olynthios, pag 777. nu. 2. Olynthum aliaſque vrbes capit proditione, pag. 778. col. 1 nu. 1. init pacem cum Athen. col. 2. num. 4. eius calliditas, num. 5. finem imponit bello ſacro, pag. 778. col. 2. fin. Aggregatur Amphyctionibus, pag. 779. col. 1. num. 2. populos traducit, nu. 4. bellum gerit in Illyrios, ibid. col 2. med.
Philippus occupat Theſſaliam,

pag. 779. col. 2. med. regnum Moloſſorum interuertit, pag. 780. col. 2. num. 2. eius expeditio in Perinthios & Byzantios, pag. 781. num. 2. 3. quos defendunt Athenienſes, breui pace ſecuta, pag. 782. num. 1. piraticam agit, & Scythiam cogitat, num. 2. eoſque vincit, pag. 783. col. 1. num. 1.

Philippus Athenis Eclatyam eripit, vnde bellum in eum repetitur, pag. 783. col. 1. num. 2. eius de Græcis ad Cheronæam victo ia, pag. 783. col. 2. num 2. 3. eius in Athenienſes humanitas, & in Thebanos ſeueritas, pag. 784. col. 1 pr. Abdicat Olympiadem, & ducit Cleopatram, pag. 784. num. 4.

Philippus eligitur Græcorum Imperator in Perſas, pag. 785. Copias p æmittit in Aſiam, ibid. Cædes eius, illiuſque cauſa, pag. 785. nu. 3. eius cædis vltio, nu. 5.

Philippi Macedonis patris Perſei exordia, pag. 858. num. 6. in Illyrico vincitur, pag. 869. nu. 13. eius mores, num. 1. pro Achæis contra Ætolos pugnat, & vincit, pag. 877. num. 6. male rem gerit, pag. 879. num. 8. pacem init cum Romanis, pag. 883. num 3. querelæ de eo, pag. 886. num. 11. & pag. 887. num. 1. & 2.

Philippus contra Athenienſes bellum gerit, pag. 889. num. 3. & contra Roman. num. 1. 2. & pag. 890 num. 3 & contra Ætolos, ibidem, vincitur à Quintio, pag 891. num. 3. eius multæ res aduerſæ, num. 4. & pag 891. nu. 7. Agit de pace cum Quintio, num. 3 pugnat cum Romanis & vincitur, pag. 892. nu. 5. & 6.

Philippus rurſus pacem init cum Romanis, pag. 892. num. 1. fit alter us ab Antiocho Magno, pag. 897. num. 8. Romæ de Philippo querelæ, pag 906. num. 2. molitur defectionem, pag. 907. num. 2. eius mors ex mœrore, pag 910. nu. 2.

Philippi Tetrarchæ mors, pag. 1100. nu. 1.

Philippus Grypi filius vltimus Seleucidarum regnat, p. 995. col. 2. num. 1.

Philiſthæi bellum mouent in Achaz, p. 573. c. 2. n. 1. 2.

Philiſthæorum Satrapiæ an & quomodo captæ, pag. 306. num. 2. ad Simeonem pertinuere, ibidem.

Philiſthæi bellum in Hebræos inſtaurant, pag. 388. nu. 1. 2. &c. cæſo Goliatho fugiunt, pag. 391. nu. 14.

Philiſthæi bellum parant in Saulem, pag 415. nu 9. & 10. Dauidem à Gethæo dimitti iubent, p. 416 nu. 17. vincunt Iſraelitas, p. 410. n. 37.

Philiſthæi ſpoliant Iſraëlitas, pag 420. Saulem habent ludibrio, ibidem, eorum conſilia bellica contra Dauidem, pag 432. n. 1. 2. eos vincit Dauid, pag. 433. nu. 1. & pag. 419. col 1. num. 2. quam diuturnum hoc bellum, col. 1. num. 3.

Philiſthæis Iſraelitæ ſeruiunt quadraginta annis, à ſexto Abeſam ad vltimum Samſonis, pag. 343. col. 2. num. 2. & pag 344. num. 3.

Philiſthæi incendunt vxorem Samſonis eiuſque ſocrum, pag. 350. nu. 10. à Samſone magna plaga puniuntur, nu. 11.

Philiſthæi ſemel iterumque vincunt Iſraelitas, pag. 361. nu. 3. 6. conſurgunt in Iſraelitas, p. 367. num. 4. diuinitus territi vincuntur, pag. 368. nu. 5. pax cum Philiſthæis eiuſque conditiones, pag. 368. nu. 1.

Philomelus incentor belli ſacri, pag. 773. col 1. nu. 2. male perit, col. 2. num. 2. ei ſuccedit Onomarchus, moxque Phyallus huius frater, pag. 771. col. 1 nu. 5. qui breui tabe conſumitur, num. 2.

Philotæ in Alexandrum coniuratio, pag. 791. nu. 2. eiuſque & Parmenionis eius parentis cædes, ibid.

Phinees fit pontifex, pag. 301. n. 3. moritur, p. 312. n. 3.

Phiſon non eſt Ganges, pag. 18. nu. 18.

Phocionis Iudicium & mors, pag. 807. nu. 5 eius in patriam charitas, ibid & prudentia, pag 813. prin.

Phraates rex Parthorum patrem necat, p. 1046. n. 5.

Piual inſtaurat Aſſyriorum Imperium, pag. 559. col. 1. nu. 3. & 4. regnat ex Arbacis indulgentia, nu. 1.

Pindari ortus, pag. 681 n. 4.

Pindari domum Alexander Thebis conſeruat, p 786. n. 4.

Piratici belli origo à Mithridate, pag. 1006. n. 4. quomodo geſtum, nu. 5. & 6.

Piſander Oligarchiam populo perſuadet, pag. 744. nu. 3. vrgetur, nu. 1. 2.

Piſces ex aquis producti, pag. 19. num. 2. 3. varia eorum genera, num 4.

Piſcium & volucrum affinitas, pag. 20. nu 6.

Phiſiſtratus tyrannidem vafre & per calumniam occupat, pag. 659. num. 1. vrbe pellitur, pag. 660. num. 2. recuperat tyrannidem, pag. 662. nu. 2. iterum exulat, pag. 663. nu. 3. col. 1. tyrannidem tertium occupat, pag. 664. nu. 3.

Piſo in Syriam mittitur à Tiberio, aduerſarius Germanico, pag. 1091. num. 3. & anno Chriſti 20. num. 1. Romæ populus in eum furit, pag. 1090. n. 6. ſibi manus infert, ibid.

Pittaci ſapientis obitus, pag. 638. nu. 3.

Plagæ Ægypti annum durarunt, pag. 195. num. 2. 3. prima aquæ verſæ in ſanguinem, pag. 202. num. 44. & 45. quis ſeptiduo potus Ægyptiis & Iſraelitis, pag. 203. num. 47 & 48. ſecunda plaga ranarum, pag. 203. num. 50. & quam moleſta fuerit, num. 51. quamque diuturna, nu. 53.

Tertia plaga Sciniphum, pag. 204. nu. 56.

Quarta muſcarum, p. 205. nu. 58. 95. huius plagæ magnitudo, nu. 60. 61. 62.

Quinta peſtis armentorum, p. 206. n. 64. 65.

Sexta vlcerum, nu 66.

Plagæ cur in duos annos diſtractæ, pag. 207. num. 2.

Plaga ſeptima grandinis, num. 3. eaque ſeptuplex, nu. 5. 6. &c.

Plaga octaua locuſtarum, pag. 208. n. 11. & p. 209. n 13.

Plaga nona tenebrarum, pag. 209. nu. 16. ſex eiuſdem mala, nu. 17. 18. & 19.

Plaga decima, primogenitorum cædes, pag. 213. num 50. eorum multitudo, pag. 214. nu. 15. peſte periiſſe, nu 58.

Platæa à Thebanis occupata, p. 732. col. 1. nu. 2.

Platæenſium perfidia, p. 733. col. 1. prin. à Lacedæm. obſeſſi, p. 734. c. 1. n. 2.

Platæenſes ſe dedunt Lacedæmoniis, pag. 735. n. 4. & ſupplicio afficiuntur, ibid.

Platonis ortus, pag. 731. col. 2. num. 1. mors, pag 778. numero 2.

Plebs ſecedit in montem ſacrum, pag. 693. num 3. fine, ad eam legatio & reconciliatio, pag. 694. nu. 3. ob ſeceſſionem caritas annonæ, col. 2. fin.

Plemminij improbitas, pag. 882. nu. 3. eiuſdem mors, pag. 883. nu 5.

Pœna data primis parentibus lenis, p. 32. n. 64.

Pœna damni & ſenſus dæmonum, pag. 9. nu. 3. 4. aliæ dæmonum pœnæ, nu. 5.

Pœni bellum occulte parant. pag. 945. num 9. & pag 946. num. 6. à Maſaniſſa victi, pag. 947. num. 3. & inſuper à Romanis tertio bello punico inuaduntur, num 2. & 3. quos pœni placare ſtudent, num. 2. 3. 4. & 5. datis obſidibus trecentis, armis, & nauibus, ibidem, vrbe etiam cedere iubentur, num. 5. 6. 7. defenſionem parant, num. 8. & Romanis cladem inferunt, num. 9. redaleſcunt, pag. 949. num. 4.

Pœni pacem non ſyncerè petunt, pag. 885. num. 9. & 10. euocant Annibalem & Magonem ex Italia, ibidem, redintegrant bellum, num. 11. fit pax cum ipſis à Scipione, pag. 887. num. 3. 4. & 5.

Polybij hiſtorici mors, pag. 973. num. 7.

Polydamas Pancratiſta, pag. 745. num. 3.

Polygamia Abrahæ, pag. 102. ex diuina diſpenſatione, num. 2. & 3.

Polyſpercon ſuccedit Antipatro, pag. 806. num. 2. liberat ciuitates Græcas, & Eumenem ſibi deuincit, nu. 4. res ab eo geſtæ, p. 807. nu. 3. Reducit Olympiadem, num. 1. occidit Herculem Alexandri filium, pag. 813. col. 2. nu. 2.

Pompeij Magni ortus, pag. 982. nu. 5.

Pompeij geſta in Aſia, pag. 1010. num. 1. Romam venit, num. 4. magnificentia triumphi eius, num. 5. pag. 1011. de orbe vni-

uerſo triumphat, num. 6. eius theatrum, ibid. gloria eius defloreſcit, num. 1. in tumultu Candidatorum Pompeius fit ſolus Conſul, p. 1020. col. 2. nu. 4. non prouidet ciuili bello contra Cæſarem, pag. 1022. col. 2. num 3.

Pompeius improuidè Italiam deſerit, quam Cæſar occupat, pag. 1013. num. 5. moxque vrbem, nu. 6. ad Dyrrhachium, bis imprudenter in Cæſarem agit, pag. 1018. nu 4.

Pompeij Conſulatus, & geminus ab eo metus, pag. 1001. col. 2. nu. 1. & 2. committitur Pompeio, p. 1005 nu. 5. & Mithrydaticum, pag. 1007. nu. 3. 4. conijcit Ariſtobulum Iudæum in vincula, pag. 1009. nu. 2. Vrbe recipitur, nu 3. & Iudæis eripit libertatem, num. 4. Res Armenorum & Parthorum componit, pag. 1009. num 5.

Pompeij in Africam expeditio, pag. 996. nu. 5 eius crudelitas, num 6. de Africa triumphat, p. 997. nu 3. col. 1. eius perfidia, p. 999. n. 1.

Pompeij fuga & præceps deſperatio, pag 1026. nu. 7. & 8. Ægyptum adit, ibique occiditur, nu. 10.

Sext. Pompeij & Antonij quæſita ſocietas, pag. 1042. nu. 3. & ab ipſo Cæſare, nu. 4. propter famem vrbis, num. 6. pugnat contra Cæſarem feliciter, pag. 46. nu. 1.

Sext. Pompeius imprudenter pugnat, pag. 1045. num. 3 & pag. 1047. num 5. pugna decretoria Cæſaris & Pompeij in Sicilia, num. 7 Pompeij clades & fuga, num. 8. fugit ad Antonium, pag. 1040. num. 3. ſimul Parthos ambit, ibid. à ſuis deſertus perit, nu. 4.

Pompeij filiorum Sext. & Cn. fuga, pag. 1033. nu. 5. Cn. occiditur, ibid.

Ponticum bellum, pag. 1029. numero 9.

Pontificis conſecratio, pag. 138. nu. 189.

Pontificum anni, pag. 338. num. 3. & p 339 n. 4.

Pontifex num geminus ſub Dauide, p. 441. col. 1. fin.

Pontifices de plebe Romæ, p. 810. col 1. n. 4

Pontificum Hebræorum ſeries ab Alexandro, p. 82. n. 1.

Pori pugna cum Alexandro, moxque amicitia, pag. 797. num. 5. ab Alexandro conſtituitur ſupra ſeptem gentes, & vrbium duo millia, p. 798. n 3.

Porus alius, pag 797. cuius victi regnum dat priori Poro, p 797. nu. 6.

Porſenæ bellum contra Romanos, pag. 687. col. 1 num. 2. vincit Romanos & Ianiculum occupat, col. 1. num. 2. Mutius Scæuola ei cædem parat, num. 3. fœdus init cum Romanis, ibid.

Portæ Ieruſalem 12. pag. 724. numero 7.

Poſthumius non ſtans promiſſis à ſuis interficitur, pag. 743. numero 11.

Potidæa ad Spartanos confugit, pag. 731. fame ad deditionem cogitur, pag. 753. col. 2. numero 2.

Præceptum datum Adamo & Euæ, pag. 31. n. 60. & ſeqq. eius cauſa, nu. 62.

Præda de Madianitis, eiuſque diſtributio, pag. 280. num. 50. & 51.

Prædicationis publicæ Chriſti principium, pag. 1056. col. 2. numero 1.

Præſidium militare principum, p. 641. n. 1.

Præſidium militare Saulis & aliorum regum, pag. 376. num. 2. & 3.

Prætor nouus patricius, & duo Ædiles, p 761. pr.

Prandium verſum in ſacrificium, p. 225. n. 5.

Priami regnum, pag. 335. col. 1. nu. 1

Primogenitura, & iura illius 8 pag. 123. n. 2. an eam vendiderit Eſau, nu. 1.

Primogenita Deo ſanctificata, p. 216. n 64

Primogeniti cur non retenti loco Leuitarum, pag. 154. nu. 21. aut ſumpti Rubenitæ, ibid.

Principes nolunt videri beneficium accepiſſe, p. 381. n 6.

Promiſſio Dei facta Abrahæ, p. 94. num. 2. 3. & pag. 95. num. 8. & pag. 97. num 4. 5. & pag. 100. num. 1. 2. p omittit ei prolem, p. 101. n 1.

Promittit Deus Abrahæ prolem ex Sara, pag. 104. num. 6. & pag. 105. nu. 9.

Promiſſionis anni, pag. 294. col. 2. nu. 2.

Propheta qui arguit Ieroboam, deceptus occiditur à Leone, p. 499. nu 8.

Prophetæ varij generis, pag. 371 n. 17. 18. & 19.

Prophetiæ duo modi, pag. 261 num. 57.

Propitiatorium, pag. 232. nu. 154 & 155

Proſcriptio facta à Cæſare Antonio & Lepido, pag. 1028. nu. 14. & 15.

Pruſiæ bellum contra Eumenem, p. 901. n 6.

Pſeudophilippus exoritur, p. 938 nu. 9.

Ptolemæi Cerauni improbitas, p 831. c. 2. n 1. 2.

Ptolemæus Lagi dominatur in Ægypto, pag. 801. nu. 11. an fuerit Lagi filius, ibidem: ſtabilit ſibi regnum Ægypti, pag. 801 num. 2. acquirit Phœniciam, & Cœleſyriam, p. 803. n. 4. Iudæos captiuos abducit in Ægyptum, num. 5. Rem bene gerit contra Cyrenæos & Cyprios, pag. 811. num 1. & 3.

Ptolemæus cum Seleuco pugnat in Demetrium, pag 811. num. 1. 2. breui recipit, & amittit Phœniciam, num. 3. fruſtra bellum in Antigonum renouat, pag. 813. col. 1. n. 1. & col. 2. n. 1.

Ptol. Euergetes regnat, pag. 840. col. 1. nu. 1. Ægyptus ab eo deficit, nu. 3.

Ptolemæus Euergetes occupata Syria Ægyptum repetit, pag. 849. col. 2. n. 1. moritur, p. 858, n. 1 & 5.

Ptol. Euergetes, eiuſque tyrannica crudelitas, pag. 953. nu. 1. 2. & p 962. n. 5.

Ptolemæi Euergetis interitus, pag. 970. n. 3.

Ptolemæus Philometor perfide agit in Alexandrum generum, pag. 952. nu. 1. 2. cumque vincit, ſed vulneratur, & mox moritur, num. 3. cui ſuccedit Euergetes, p. 953. n. 2. n. 1.

Ptolemæi Philipatoris initia, pag. 858. num. 5. proſpere cum Antiocho Magno pugnat, pag. 864 num 2. 3. adit Ieruſalem, nec admittitur ad penetralia templi, num. 4. vexat Hebræos, & obijcere vult Elephantis, pag. 865. n. 2. 3. &c. ſuli. eius mors, p. 862. n. 1. 2.

Ptolemæus Epiphanes filius Philopatoris naſcitur, pag 877. prin. eius initia, p. 884. nu. 1. Antiochus in eum mouet, pag. 871. nu 1.

P. Val. Publicolæ obitus & laus, p 689. n. 4.

Pulchritudo Alæ, pag. 27. numero 31.

Punicum bellum, pag. 840. col. 2. fine. eius cauſa & origo, p 841. n. 1. 2. 3.

Punicum bellum, p. 870. n. 3.

Punici belli finis, & conditiones pacis, p 8 1. col. 1. n. 4 ea pax nutat, p. 852. col 1. pr. ſi matur, p. 853. n 1

Purificatio B. Virginis, an. Chr. 1. n. 10.

Putei Iſaaci, p. 125. col. 2. nu. 1. 2. & p. 126. col. 1 1.

Putiphar herus Ioſephi, pag. 143. col. 2. num 1. nimium credulus, pag. 144. nu. 5. eum in carcerem mittit, nu. 6.

Pylus præſidium à Spartanis amittitur, p. 736. nu. 5. recuperatur poſt annos nouemdecim, p. 749. nu. 1

Pyrrhi & Pantauchi pugna, p. 825. col. 1 num 1. ad Pyrrhum Macedones deficiunt, pag. 826. num. 4. Lanaſſa eum repudiat, num. 5 Pyrrhus Macedoniam cum Lyſimacho partitur, p 827 col. 1. num. 2 a quo mox inde pellitur, pag. 828. col 1. num 3. euocatur à Tarentinis, pag. 830. num. 3. Italiam petit, pag. 831. col. 1. nu. 1.

Pyrrhus dominatur Tarentinis, pag. 831. col. 2. num. 1. Læuinum vincit opera Elephantorum, pag. 832. num. 3. Romam cogitat, num. 4. de pace agit, num. 5. 6. quam Appius diſijcit, ibid.

Pyrrhus iterum Romanos vincit cum clade ſua, pag. 834. nu. 11. Siciliam adit, pag. 835. num. 4. res eius ibi ſecundæ, col. 2. nu. 2. aduerſæ, pag. 836. col. 1. nu. 1. 2. redit in Italiam, num. 3 Repetit Tarentum, col. 1. num. 1 vincitur à M. Curio, pag. 836. col. 2. num. 1. 2. abit ex Italia, num. 3.

Pyrrhus vincit Antigonum Gonatam, pag. 837. col. 1. nu. 1. Adit Spartam euocatus à Cleomene, nu. 2 3. Argis pugnans occiditur, p. 838. n. 1. 6.

Pythagoræ obitus & magia, p. 693. nu. 4.

Pythagoræ mors, pag. 664. col. 2. num. 1.
Pythij magnificentia in Xerxem, pag. 698. nu. 3. & huius in eum ingratitudo, nu. 1.

Q

QVadringentorum dominatus Athenis, pag. 744. ſtatuitur, num. 2. vacillat & tollitur, num 3. 4.
Quæſtores ſacri à Nehemia inſtituti, p. 726. n. 16.
Quæſtores primi è plebe Romæ, p 746. c. 1. n. 5.
Quies diei ſeptimi, pag. 32. nu. 1. eius obſeruatio mundo coæua, nu. 2. vide *Sabbatum.*
Quies gemina Iſraëlitarum in deſerto, p. 217. n. 73.
Quinque viri menſarij Romæ, p. 775. n. 4.
Quirinus Conſul qui poſt Syriæ Præſes, p. 1065. c. 1. n. 1.
ſub Quirino cenſus, pag. 1076 nu. 19. Alius ſub eodem cenſus, p. 1084. n. 2.
Quirini templum ab Auguſto, pag 1063. c. 2. n. 2.

R

RAbba obſidetur; pag. 444. nu. 1. capitur ac diripitur, pag. 446. n. 8. 9.
Rabiaces deditionem ab Ezechia nomine Sennacherib poſtulat, p. 585 n. 7.
Rachelis cur meminerit Iacob moriturus, p. 161 n. 5
Rachelem ducit Iacob. p. 130. c. 1. nu 1. à Labano interpellatur, num 2 eius luctus ob ſterilitatem. pag. 131 num. 1 2. viro perſuadet accipere Balam, num. 2. 3.
Rachelis furtum idolorum, pag. 134. col 2 num. 2. & pag. 135. nu. 4 eius obitus, pag 138. col 1 nu. 3 & p 140 n 2. in partu Benjamini, nu. 3. ſepulchri locus & forma, nu. 3. 4.
Rachelis ætas & laus, pag. 140. num. 4. 5.
Rahab officioſa in exploratores, pag. 285 num. 4. an proditionis rea. pag 286. num. 5. capta vrbe ſeruatur, p. 290. n. 36. ad Deum conuerſa à Salmone ducitur, nu 26 27.
Rauæ Ægypti quales, & quam moleſtæ, pag. 103. num. 50. & 51.
Raphael ducit Tobiam in Meſopotamiam, &c. p. 594. n 4 & ſeqq. agnoſcitur ac diſcedit, pag. 595. nu. 9. 10.
Raptus aliquot mulierum, pag. 317. col. 2. fi.
Raſin Syrus vexat Achaz, & obſidet Ieruſalem, & mox ab Aſſyriis interficitur, pag. 570. & 571.
Rationale eiuſque compoſitio, pag. 236. nu. 178. &c. cauſa moralis reuelationis, pag. 230. num. 182.
Razias ſe perimit, pag. 938. num. 12.
Razon Syrus aduerſarius Salomonis, p. 492. n. 5.
Rebeccæ ortus ex Rabbinis, p. 115. nu. 2. puella officioſa, p. 117. n 5. de coniugio cum Iſaaco aſſentitur, nu. 6. 7. diſcedit cum Eliezer, p. 118. n. 8.
Rebeccæ ſterilitas, pag. 119. col. 1. num 1. concipit, col. 2. num. 1. gemini in eius vtero colluctantur, pag. 119. nu. 2. ea de re oraculum, nu. 3.
Rebecca Dominum conſulit, pag. 119. nu. 2. ambit benedictionem Iacobo, p. 128. nu. 2. & fraudem parat, num. 3. moritur, pag. 150. col 1. nu. 3.
Rechabitæ migrant Ieroſolymam, pag. 624. nu. 7. eos adit Ieremias, p. 625. n. 4.
Rehu ortus, p. 75. c. 1. n. 2. & obitus, p 89. c. 2. n. 2.
Reges quando Roma eiecti, p. 685. nu. 2.
Regis in pontificem ius in veteri lege, p 544. n. 3.
Regnorum origo, pag. 80. numero 4.
Regulus, vide *Attilius.*
Remus occiditur, pag. 574. numero 5.
Reſphæ charitas in filios Saulis, p. 462. n. 4.
Rethma manſio iuxta Cadeſbarne, pag. 265. num. 1. quid differant, nu. 3.
Rex ſacrorum conſtituitur, p. 685. nu. 5.
Rhea neptis Amulij Veſtæ conſecratur, p. 567. c. 1. n. 1. an occiſa, p. 568 c. 1. n. 1.
Rhetores à Craſſo Roma pulſi, pag. 989. col. 1.
Rhodiorum ſuperba legatio, pag. 911 nu. 6. & pag. 912. nu. 3. & 5. irridetur, pag 913. num. 9. Romanorum in eos ſeueritas, pag. 921. nu. 6.
Rhodiorum fortitudo in defendenda patria contra Demetrium Antigoni filium, pag. 816. fuſe. eorum Coloſſus, pag. 817. prin.
Roboam naſcitur, pag. 466. numero 1.
Roboam fit Rex, pag. 496. num. 2. & 3 conſulit ſeniores, pag. 497. n. 5 & iuniores, n. 6. populus ab eo deficit, nu. 7. 8.
Roboam bellum parat in Ieroboam, pag 498 nu. 1. à Deo impeditur, nu 2 ædificat, pag 499. nu. 10 Dei cultum deſerit. ciuibus & affinitatibus roboratus, p. 500. c. 2. n. 1. eius vxores & filij, nu. 3.
Roboami ignauia, pag. 501. nu. 3. & pœnitentia, nu 4 redit ad ingenium, pag. 502. nu. 1. 2. col. 2. moritur, pag. 503. col. 1. med. quæ illi ad ruinam incitamenta, nu. 2.
Robur Adæ, p. 27. n. 36.
Romanæ vrbis natalis, pag. 574 nu 1. 2. 3 ætatis Romuli 18. n. 3. aſylo propoſito ciuibus augetur, nu. 4.
Roma cædibus & incendio vaſtatur à Gallis, p. 757. n. 3. inſtauratur, pag. 758. nu. 4. dies cladis ſuperſtitioſè damnatur, ibidem, ædibus ciuibuſque vrbs renouatur, nu. 6.
Romanæ plebis paupertas mira, pag. 691. col. 2. prin & med. vide *Militia*, & pag. 774. nu. 3. col. 2.
Romanorum in hoſtes humanitas, pag 747. num 8. per hyemem militare incipiunt, pag. 750. nu. 4.
Romani Veios affectant, pag 754. nu. 6. & pag. 755. col. 1 nu. 2 & col. 2. num. 2. & poſtea Campaniam, p. 781. col. 1. n. 3. ſeditioſe ducem aſſumunt T. Quintium inuitum, ibid.
Romani à connubiis repulſi, p. 575. nu. 3. coniuges in ludis rapiunt, ibid.
Romani à Samnitibus ſub iugum miſſi, pag. 804 num. 3. qui mox viciſſim victos ſub iugum mittunt, p 805. n. 3. 4.
Romani contra conſcientiam primum bellum Punicum ſuſcipiunt, pag 841. nu. 3. cum Hierone pacem ineunt, pag. 842. col. 1. num. 1. 2. Romana claſſis in Pœnos, pag. 842. col. 2. nu. 3.
Romana clades ad Camarinam, p 843. c. 2. n. 3.
Romanorum auaritia punita, pag. 846 num. 3 rurſus gemina eorum in Sicilia clades, pag. 847. nu 1. 2 & 3 ſtipendiario milite vti incipiunt. pag 850 num 3. viuos defodiunt, pag 856. col. 1. nu. 4.
Romanorum abſtinentia, pag. 863. num. 12. fœdus ineunt cum Græcis, pag. 874. num. 6 pacem Græciæ afferunt, pag. 892. n. 1. in Hiſpania cladem accipiunt, pag 853. num 5. bellum eorum contra Antiochum iniuſtum, pag 895 num. 1. iniuſte fauent Maſaniſſæ, nu. 2.
Romani Imperij exordium ſub C. Cæſare, p. 1025. nu 1. libertas eius extincta, p. 1034. n. 1. 2.
Romani regum hæredes, pag. 988. prin.
Romuli & Remi ortus, p. 567 c. 2. nu. 2. natiuitas, expoſitus, &c. pag. 568 col. 1. num. 1. 2. eorum inſtitutio, pag. 570. col. 1. prin.
Romuli & Remi adoleſcentia, pag. 573 nu 3.
Romulus fit rex, pag. 579 col. 1. num. 1. imperia inſignia lictores, ibidem, conſtituit Rempub. Curias, Senatum, &c. nu. 1. 2.
Romuli triumphus moris antiqui, pag. 576. num 4. Camerinos & Fidenates bello vincit, pag. 582. col. 2. numero 1. & 2. & Veientes, pag. 584. col. 1. num. 1. & 2.
Romuli mors, p. 507. nu. 5. Romæ interregnum. nu. 1.
Rubeni cum Bala flagitium, p. 141. nu. 6. 7. eius Luctus pro fratre, pag. 142. nu. 14. moritur, p. 176. nu. 1. 2.
Rubenitæ contumelioſi in Moſem in ſeditione Core, pagina 267.
Rubenitæ bellum gerunt contra Agarenos, pag. 382. num. 5. 6. & 7.

Rupes Sogdiana mire ab Alexandro occupata, p. 795. n. 1.

Rutilij iudicium, pag. 988. col. 2. nu. 1.

Ruthæ hiſtoria, pag. 329. num. 7. ſequitur Noemi redeuntem in patriam, pag. 332. num. 3. ſpicas legit in agro Booz, pag. 333. nu. 4. 5. ſuſcipit Obed ex Booz, pag. 33. num. 1.

S

SAbæ reginæ aduentus, pag. 488. nu. 1. 2. &c locus, tempus, &c ibid. mutua munera, pag. 489. nu. 8. 9.

Sabbati inſtitutio, pag. 32. num 1. mundo coæua, nu. 2. vide pag 219. nu. 191.

Sabbati violator lapidatur, pag 266. nu. 4.

Sabbaticus annus quando inſtitutus, pag 245. nu. 225 inchoabatur in Autumno, primo die ſeptimi menſis, nu. 226. capita legis illius anni, n. 227. &c.

Sabbaticus annus primus, pag. 297 nu. 1. ſecundus, p. 299. n. 1

Sabbaticus annus tertius, pag. 305. col. 1 num. 1. quartus, pag 306. num. 1 med. quintus, pag. 307. col. 1. prin. octauus, pag. 312. col. 1 med. decimus, vndecimus, duodecimus, pag 314. col. 1 med. alij Sabbatici decimus ſeptimus, pag. 315. col. 2 pr. & fi. & pag 316. fi. & 317.

Sabini belli principium, pag. 698. col. 1. nu. 2. & col. 2. tertio vincuntur, ibid. fin. vide pag. 689. col. 2 nu. 2.

Sabinum bellum, pag. 611. col 1 nu. 1. & 3. inſtauratur, pag 613. nu. 3.

Sabinum bellum cum Anco Marcio, pag. 620 col. 2. num. 2. ſub Tarquinio Priſco, pag 622 col. 1. nu. 1. & pag. 645. nu. 1. & 2. finis belli Sabini, p. 648. c. 1. n. 2.

Sabinorum & aliorum bellum in Romanos, ob raptas virgines, pag. 576 col. 1. n. 1. pacem & ſocietatem ineunt, p. 577. n 1. 2.

Sacerdotium ab hoſte honoratum, p. 746. pr.

Sacerdotes Hebræi tubicines, pag 150. nu. 31.

Sacerdotis conſeruatio, pag. 238. nu 189. & pag. 251. n. 6. 7.

Sacerdotum in Ægypto priuilegium, pag. 162. nu. 4. dediti Mathematicis, nu. 5.

Sacri belli initium in Græcia, pag. 773 col. 1. num. 1. & ſeqq augeſcit, col. 2. nu. 1. eius finis ope Philippi, p. 778. c. 2. fi

Sacra Ægyptia Roma pulſa, pag 1090. nu. 3.

Sacrificia primorum fratrum, pag. 44. num. 1. 2. quo autore, nu. 3. ſacrificium late ſumptum, ibid. cur aliud præ alio probatum, p. 44. n. 4. & p. 45. n. 2.

Sacrifica Aaronis diuino igne conſumuntur, p. 251. n. 7.

Sacrificium expiationis triplicis culpæ, p. 253. n. 13.

Sacrilegi magno in odio Græcis, vt punitum in Phocenſibus Sacrilegium, p. 779. pr. n. 2.

Sacrilegium Fuluij Placci, pag. 916. num. 5. eiuſdem mors, pag. 918. n. 5. fin.

Sacrilegium Cæpionis, pag. 981. num. 4.

Sacrilegium Cleomenis dire punitum, pag 689 col. 2. pr. pag. 690. col. 1. nu. 1. ob Aſylum violatum, ibid. ex oraculo corrupto, pag. 688. col. 2. prin. peſtilentia ob Veſtalem corruptam, pag. 704. nu. 2.

Sacrilegium, vide *Veſtalis*, Buræ & Helices clades ob violatum ſacrum locum, pag. 764. nu. 1. col. 1. ſacrilegi Arcades damnantur, pag. 767. fi. Sacri belli cauſa ſacrilegium, p. 772. n. 2.

Sacrilegia Ethnicis damnata, pag. 971 nu. 2.

Sacrorum claſſes octo à Numa inſtitutæ, p 599. col. 2. pr.

Sadoc inungitur in pontificem, pag. 471. num. 13. moritur, pag. 496. col. 1 nu. 4.

Sadoch an pontifex vnà cum Abiathare, p. 404. n. 1.

Saguntinorum metus, p. 859. nu. 8. legatio ad Annibalem, pag 860. vrbs expugnatur, nu. 5. 6.

Salæ ortus, p. 73. n. 1.

Salæ & Semi obitus, pag. 113. nu. 1. Semi virtus & gloria, n. 2. 3 putatur pontifex, ibid.

Salathielis ortus, pag. 549. nu. 5 fit populi dux, p. 656. n. 2.

Salathiel charus Euilmerodacho, p. 657. c. 2. n. 1.

Salem oppidum inhabitat Iacob, p. 136. n. 1.

Salij Romæ inſtituuntur, pag. 606. nu. 1. col. 1.

Salmanaſaris bellum contra Tyrios, pag. 582. col. 2. nu. 2. fi moritur, p. 583. c. 1 pr.

Salmanaſar Aſſyrios regnat, p. 579. c. 1. n. 1. alius fuit à Nabonazare, ibid. aſcendit contra Oſeam, n. 2. populatus Iſraelem obſidet Samariam, p. 580. c. 1. n. 1.

Salomon concipitur, p. 446. nu. 7. naſcitur, pag. 447. nu. 1. eius nomina, ibid. ablactatur, pag. 450. num. 6. ejus inſtitutio puerilis, pag. 451. c. 1. n. 6. & 2 pr. à Mathan, ibid. & p. 463. c. 1. n. 4.

Salomonis ætas, & primæ nuptiæ, p. 465. n. 1. 2. regno præficitur, illudque adminiſtrat viuo patre, p 467. n. 1. quotennis tunc fuerit, nu. 2. qui pro eo ſtarent, p 468. n. 5. 6. iuſſu Dauidis Rex creatur in Gihon, nu. 7. 8. cum ſtatis ceremoniis, nu. 9. 10.

Salomon fœdus init cum Deo & populo, pag. 469. nu. 11. ſedit in throno Dauidis ab eoque adoratur, ibid. ſecundo conſecratur, pag 472. n. 15. optat Sapientiam, pag. 474. nu. 8. ſolenni ſacrificio Deum placat, nu. 9. Deus ei largitur Sapientiam, nu 10. & alia non petita, ibid.

Salomon euigilat, & agnoſcit Dei beneficium, pag. 474. nu. 11. iudicat cauſam Semei, nu. 7. & duarum mulierum, p. 475. nu. 12. 13. ducit Ægyptiam, n. 14. iacit primum templi lapidem, p. 476. n. 7. claſſem parat, p. 477. nu 7. diuinitus admonetur, p 480. n. 1.

Salomonis reditus, p. 485. nu. 7. 8. vxores plurimæ, num. 9. Deus ei rurſum apparet, p. 486. n. 1.

Salomon orat in dedicatione templi, pag 483. n. 10 11. inchoat domum ſuam, nu. 13. eam fuiſſe triplicem, nu. 14. locus regiæ Salomonis, nu. 15. & pag. 484. prin 1. & fin. 2. Supellex eius aurea, p. 484. nu. 2. nauigationes, p. 485. n. 6.

Salomonis ruinæ initia, pag. 489. nu. 1. eius idololatria orta ex libidine, num. 2. eiuſdem profuſio & auaritia, pag. 490. col. 1. num. 1. onerat populum tributis, col. 2. num 1. 2. eius idololatria quam diuturna, num. 1. fi. eam extorquent ab eo mulieres, pag. 491. num. 2. an idola ex corde coluerit, num. 4. deditus Magiæ, num. 6. in eum Dei vltio, p. 492. n 1. 2.

Salomon an pœnitentiam egerit, vel perierit, pag. 493. num. 1. 2. & pag. 494. nu 3. 4. & ſeqq ad 11. anni eius & apparatus ad mortem, p 495. n. 1. 2. mors eius atque elogia, p. 496. n 3.

Samaria obſidetur, pag 552 col. 1. nu. 1. dira ibi fames, nu 2. & rurſum, p. 553. nu. 5. ſoluitur obſidio, nu 7.

Samaritani cum Iudæis de religione litigant & vincuntur, p. 549. nu. 1.

Samariam obſidet Salmanaſar, pag 580 col. 1. num. 1. capitur, num. 3. noui Samariæ coloni vexantur à Leonibus, pag 582. col 2. num. 1. liberantur etſi Deum cum idolis colerent, nu. 3.

Samgar an Iudex, pag 315. col. 1 fi. aut potius dux ſub Aodo, pag. 316. col. 1. nu. 2. & pag. 317. col 1. nu. 2. 3.

Samnitici belli exordium, pag. 774. & pag. 780. num. 4. & 5 diuturnitas 72. annorum, ibid. & deinceps.

Samnitium maximus belli apparatus, contra quos Papyrius, pag. 824 num. 3. 4. id bellum durauit annos 72. pag. 838. num. 8.

Samſonis ortus, pag 344. num. 4. & pag. 345. col. 1 num. 2. eius parentes, num. 5. & cum iis Angeli colloquium, num 6. & 7. qui cœperit liberare Iſrael à Philiſthæis, num. 6. Nazaræus, ibid. initium gubernationis eius, p. 348. col. 2. n. 1. ducit vxorem, nu. 2.

Samſon leonem occidit, pag. 349. num. 3. nec parentibus factum aperit, num. 4. redit ad nuptias, nu. 5. proponit ænigma, num. 6. deſerit ad tempus vxorem, nu. 7. quæ datur alteri à patre, num. 8. immittit in Philiſthæos incendiarias vulpes, pag. 358. numero 9.

Samſon à ſuis vinctus traditur Philiſthæis, pag. 350. num. 2. & 3. quos aſini maxilla millenos interficit, pag 351 nu. 4 ſitim eius nouo fonte Dominus extinguit, nu. 5. quando videatur factus Iudex, nu. 1. etiam Philiſthæorum conſenſu, nu. 2.

Samſon abit in Gazam, pag. 352. col. 1. num. 1 obſeſſus abit cum foribus, num. 2. amat Dalilam, quæ cum prodit Philiſthæis, pag. 353. num. 2. cordenique ſecretum

prodit, num. 4. capitur & excæcatur, nu. 5.
Samſon Gazam ducitur, & in piſtrinum compingitur, pag 354. n. 6. in templo Dagonis ludit & illuditur, nu. 7. concutit deiicitque columnas cum domo, num. 9. ea clade ſeruitus finita eſt, ibid. num moriendo peccarit, nu. 10. ſepelitur à ſuis, nu. 11.
Samuelis ortus, pag. 355. nu. 2. & pag. 356. nu. 8. natiuitas, nu. 1. defertur ad Sanctuarium, p. 357. nu. 1. 2. ibique à parentibus educatur, ibid. ibi incipit miniſtrare Domino, p. 358. n. 1. prima Dei apparitio facta Samueli, pag. 359. col. 1. nu. 1. 3.
Samuel ducit vxorem, & filios ſuſcipit, pag. 360. col. 2. nu 1. prin. eius gloria, & varia vaticinia, nu. 1. 2. ſuccedit Heli, & incipit quintam mundi ætatem, pag 363. nu. 3. 4. fuit Sacerdos extraordinarius, nu. 5.
Samuel viſitat ſubditos, pag. 366. col. 2. prin. & pag 367. num. 2. indicit comitia in Maſphath, p. 367. nu. 3. ſacrificat integrum holocauſtum, num. 4. recuperat vrbes & libertatem, nu 5.
Samuel ſecundum comitia indicit in Maſphath, pag. 372. num 25. & pag. 373. nu 1. coram rege probat ſuam innocentiam, obiurgat Saulem, pag 377 nu 7. 8. Deus ei reuelat peccatum Saulis, pag. 382. nu. 7.
Samuel orat pro Saule ignarus decreti Dei, pag 382. num 8. eius cum rege colloquium, pag. 383. nu. 9. 10 &c. regem accuſat, qui non agnoſcit culpam, pag. 383. nu 11. 12. Agagem iubet interfici, p. 384. n 18.
Samuel ſtatum Reipub. corrigit, p. 364. n. 4.
Samuelis filij Iudices, pag. 368. nu. 6. malè ſe gerunt, p. 368 n. 3. ipſe alieno loco altare conſtruit, & ſacrificat, nu. 2.
Samuelis tranſlatio magnifica, pag. 409. nu. 4. per Pythoniſſam non fuit excitatus à mortuis, p. 418. nu. 28. ſed apparuit anima eius diuinitus, nu. 29. cum Saule colloquitur, nu. 30.
Samuel diu luget Saulem, pag. 384. nu. 19. & 1. mittitur ad inungendum Dauidem, pag. 385. nu. 2. 3. & ſeqq. omnes filij Iſai ei fruſtra ſiſtuntur, pag. 385. num. 7. & 8. domum redit, pag. 386. num. 12. moritur, p. 408 n. 1. 2. 3.
Sanctuarium è Silo in Nobe tranſlatum, pag. 366. num 3. 4. ibique ordinaria ſacrificia peracta, nu. 4.
Sanctuarium confici iubetur diuinitus, pag. 251. nu. 152. populo contribuente ex triplici præda, nu. 153.
Sanctuarium quando perfectum fuerit, pag. 250. nu. 2. erigitur, pag. 252. n. 3. quæ fuerint in ſancto, & quæ in atrio, nu. 4. 5. diu diuinitus conſeruatur in Silo, p. 328 col. 1 pr.
Sanctuarium populo denunciatur à Moſe, pag 248. nu. 139. populi in illud liberalitas, ibid.
Sanctuarium in Silo collocatum, p. 297. n. 2.
Sanctum ſanctorum caruit luminibus, p. 479. n. 35.
Sapientia Dei in productione mundi, p. 11. n. 1. 2. &c.
Sapientes ſeptem florent, pag. 656. mutua eorum beneuolentia & exiſtimatio, nu. 1.
Sapientes ſeptem, eorumque patria, pag. 618. col. 1. nu. 1.
Saræ ortus, pag. 87. fine, & pag. 88. num 3. non fuit filia Thare, ſed Arani, n. 4. cur dicatur filia Tharæ, nu. 5. nubit Abrahæ, pag. 90. col. 1. num. 1. eius pulchritudo, p. 91. n. 10.
Saræ promittitur filius ab Angelis, p. 105. n. 12.
Sara ad regem Ægypti deducitur, p. 95. col. 1. n. 1. pro ea Ægyptius vexatur, col. 2. n. 2. redditur viro, nu. 3.
Saram cur rex Geraræ optaret vxorem, pag. 109. nu. 33. quam reddit intactam, nu. 35.
Saræ filiæ Raguelis luctus, pag 594. col. 1 fi. ducitur à Tobia Iuniore, p. 595. n. 5. 6.
Saraias Pontifex, pag. 637. col. 1. fine, occiditur, p. 638. n. 6.
Saræ obitus, & funus, p. 115. col. 2. nu. 1. 2. locus, p. 116. n. 4 & 5.
Sardanapalus, pag. 554. nu 1. quotus fuerit, ibid. duæ eius vrbes, pag. 555 col. 2 med obſidetur à coniuratis, pag. 558 col. 1. n 1 2. mittit filios in Paphlagoniam, num. 3. ſe ſuaque abſumit incendio, col. 2. nu. 1.
Sardæis captæ & incenſæ ab Athenienſibus, p 683 col. 2. n. 2.
Sardæis expugnat Cyrus, pag. 663. nu. 4.
Sardiniam Romani adeunt, pag. 852. num. 2. & pag. 853. num. 1. iterum tumultuantur, pag. 854. num 4.
Sardinia & Sicilia per prætores adminiſtratæ, p. 855. n. 2.
Sarug naſcitur, pag. 75. col. 2. num. 1. obit, pag. 90. col. 1. fine.
Saturnalia, pag. 691. nu. 6.
Saulis regis initium cum Samuele, pag. 369. num. 1. adit Samuelem, pag. 370. num. 10. &c. conuiuatur cum eo, pag. 371. num. 13. & ſecreto inungitur, nu. 14. 15. 16. tribus ſignis confirmatur eius electio, nu. 17.
Saul mutatur corde, pag. 372. n. 21. ſors in eum adit in comitiis, pag. 373. num. 4. iterum inungitur, num. 5. diſſimulat contemptum ſui, pag. 374. num. 7. & 8. venit auxilio Iabeſitis, contra Ammonitas, num. 10. & 11.
Saul vincit Ammonitas, pag. 374. num. 13. & 14. eius manſuetudo, pag. 375. nu. 14. regnum ei confirmatur in Galgalis, num. 15. quales primi duo eius anni, pag. 375. nu. 1. aſſumit militare præſidium, p. 376. n. 2.
Saulis filij, p. 365. n. 15.
Saulis expeditio in Philiſthæos, pag. 376. num. 4. eiuſdem metus, nu. 5. num ſacrificarit, nu. 6. à Deo repudiatur, ibid. nihilominus perſeuerat rex vſque ad culpam contra Amalecitas, numero 8. & 9.
Saul ad arma conclamat contra Philiſthæos, pag. 378. num. 16. quos perſequitur ad veſperam indicto ieiunio, nu. 18. an recte, ibid. & an recte filium occidere voluerit, pag. 379. nu. 19. ceſſat perſequi hoſtem, nu. 20.
Saulis expeditio contra Moabitas, pag. 380. num. 2. Ammonitas, Idumæos, reges Soba, Philiſthæos, Amalecitas, num. 2. 3. & 4. quod eis diuinitus mandatur, pag. 381. nu. 2. vincit Amalec. & regem capit, pag. 382. nu. 5. & ſeruat ex commiſeratione, ibid.
Saul adit Carmelum & Galgalam, pag. 382. nu 7 reprehenditur à Samuele, pag. 383. nu. 10. & 11. non agnoſcit culpam, num. 1. regno abdicatur, & quatenus, nu. 13. 14. denique culpam ex humano timore agnoſcit, nu. 15. 16. ſcindit pallium Samuelis, p. 384. nu. 17.
Saulis de bello contra Philiſthæos ſollicitudo, pag. 415. nu. 12. Dominum fruſtra conſulit, pag. 416. num. 19. & pag. 417. num 22. viſis hoſtibus expauit, pag. 416. num. 19. adit Pythoniſſam, pag. 417. num. 24. & ſeqq. exanimatur ad Samuelis colloquium, & ſumpto cibo redit ad ſuos, numero 31.
Saulem malus ſpiritus inuadit, pag. 386. num. 12. nec ſtatim agnoſcitur, pag. 387. num. 13. denique agnoſcitur, num. 1. euocat Dauidem, num. 4. Saulis in Dauidem callida conſilia, pag. 393. num. 1. 2. nominatim in nuptiis filiæ, nu. 3. 4.
Saulis miſera inuidia, foras erumpit, pag 394 inuitat domeſticos ad mortem Dauidis, nu. 2. rurſus à malo ſpiritu corripitur, pag. 395. ei adeſt Dauid magno ſuo periculo, nu. 7.
Saul & lictores prophetant, pag. 396. num. 14. & pag. 397. inuiti, num. 15. & 16. præſertim Saul, qui & ſpoliauit ſe, num. 16. mox reconciliatur Dauidi, num. 17. & iterum in eum coniurat, numero 18.
Saul Ionathæ excuſationem pro Dauide accipit cum contumelia, pag. 398. num. 21. & 24. Agnoſcit Dauidem eſſe in ſaltu Hareth, pag. 402. num. 8. & 9. de ſuis acerbè conqueritur, præſertim de Ionatha, numero 9. 10.
Saul nouit fœdus Dauidis cum Ionatha, pag. 402. num. 11. fruſtra perſequi cupit Dauidem in Ceila, pag. 404. num. 20. & 21. eiuſdem ardor in perſequendo Dauide in deſerto Ziph. pag 405. numero 7. pugnat contra Philiſthæos, pag. 406. numero 10.
Saul agnoſcit culpam ſuam in perſequendo Dauidem, pag 407. num. 9. 10. & 11. redit ad ingenium, pag. 411. numero 1. & 2. caſtrametatur in colle Hachila, num. 3. vbi mortis periculum adit dormiens, num. 4. & 5.
Saul agnoſcit culpam ſuam, & Dauidem ad reditum inuitat, pag. 412. num. 11. & 12. poſtremum vtriuſque colloquium, pag. 413. num. 12. vexat Gabaonitas, pag. 414. nu. 8.

Saolis proles appenſa patibulis, p. 462. n. 4.

Saulis filij occiduntur in montibus Gelboë, pag. 410. num. 37. Saul fugit, vulneratur, num. 38. ab armigero ſuo mortem expoſcit, p. 420. num. 39. ſe ipſe confodit, ibidem, quem armiger imitatur, num. 40. eius ſalus deſperata, ibid.

Scæuolæ integritas, p. 986. n. 3. & p. 988. c. 1. n. 2.

Scauri genus, p. 977. n. 4. & authoritas, ibid.

Scaurus malè acceptus à Cimbris, p. 980. n. 4.

Schiſma Iudæorum & Samaritanorum, p. 785. n. 4.

Scientia Adami, vide *Adam*.

Scientiæ arbor, p. 17. n. 24. hic effectus non fuit ei naturalis, numero 25. fuit ſingularis ſpeciei, ibid.

Scipionis res geſta in Numantiam, pa. 965. num. 3. & ad deditionem cogit, p. 966. n. 4. nomen Numantini obtinuit, p. 966. n. 2. vide *Africanus*.

Scipionis minoris legatio, p. 962. n. 5.

Scipio occurrit Annibali, tam ad Pyreneum, quam ad Alpes, pag. 861. num 5. 6. nec feliciter pugnat, num. 6. rem benè gerit in Hiſpania contra Hannonem, p. 862. num. 3 & pa. 863. nu. 11. & contra Aſdrubalem, p. 866. n. 7. & p. 867. num. 10. duorum Scipionum in Hiſpania cædes, pag. 871. num. 10. 11. & ſeqq. filius P. Scipionis, P. Scipio bellum ſuſcipit in Hiſpania, p. 873. num 7. ſibi conciliat Hiſpanos, pa. 871. n. 8. Carthaginem nouam expugnat, n. 8. 9. eius in victos humanitas, n. 10.

P. Scipio magna clade Aſdrubalem vincit, p. 876. num. 6 L. fratrem Romam mittit. p 879. num. 7. & pa. 880 num. 4. ſemel & iterum vincit Aſdrubalem, p. 880. num. 2. 3 Syphacem ſibi adiungit, pa. 880 num 4 Scipionis morbus & inde ſeditio, & pœna ſeditioſorum, numero 6. fœdus init cum Maſaniſſa, nu. 7. Romam venit, ibique fit Conſul, pa 881. num. 9. & 1 adit Siciliam ibique probat diligentiam ſuam, nu. 2. Locros recuperat, p. 882. nu. 5.

Scipio adit Africam, p. 883. num. 6. 7. ei ſe iungit Maſaniſſa, num. 8. ſtudia Romanorũ in Scipionem, p. 884. nu. 3. Pœnorum caſtra incendit, n. 4. ipſa nauale damnum accipit, p. 885 n. 6.

Scipionis in bello Punico fiducia contra Annibalem, p 886. num. 3. conſentit paci, & cur, p. 887. n. 5. Romæ triumphat de Pœnis, pa. 888. num. 4. eius cum Annibale colloquium. p. 896. n. 3.

Scipio Minor Maſaniſſæ amicus, pa. 949. num. 2. Himilcone cum copiis ad defectionem adducit, ibidem, num. 3 ante ætatem fit Conſul, & Africam extra ſortem accipit, p. 951. num. 5. Mancinum liberat & Megaram occupat, num. 6. pugna ancipiti victoria nauali, nu. 7. Carthaginem oppugnat & inuadit, p. 952. nu. 4. luget eius ſupremam cladem, p. 953. n. 6.

Scipio Africanus maior vltro abit in exiliũ, & quomodo in iudicio ſe geſſerit, p 904. numero 5. & 6. eius frater L damnatur, mox tamen mittitur legatio in Aſiam, num. 7. Africani mors, pag. 905. n. 3.

Scopas Syriam capit & Iudæam, p 886. n. 1. vincitur ab Antiocho Magno. p. 890. nu. 1.

Scopas regi ſuo mortem molitur, & præuentus occiditur, pag 893. n. 3.

Scripturæ tranſlatio per Septuaginta, pagina 833. num. 4. & ſeqq.

Scuta & peltæ Salomonis, aliáque ſupellex aurea, pag. 484. num. 2. & 3.

Scytharum ad Darium Hyſtaſpis munera, p. 682. co. 2. n. 2.

Seba dux ſeditionis contra Dauidem, p. 460. num. 11. obſidetur à Ioab, & interficitur, pag. 461. n. 16.

Seceſſio, vide *Plebs*.

Sedeciæ regis ortus, pa. 619 col. 1. num. 3. fit rex, pa. 628. num. 7 ſectatur impietatem, ibidem, adit Babylonem, pa. 630. num. 1. eum adeunt varij legati pro defectione, num. 3. deficit à Chaldæis, p. 633. col. 2. num. 3. auxilium ab Ægypto petit, ibid. adit Ieremiam, p. 634. n. 3.

Sedecias conſulit Ieremiam, p. 614. num 3. & pa 636. num. 4. cui ſuadet deditionem, ibidem, metus Sedeciæ & Iudæo, pa. 637. n. 6. fugit ex vrbe, num 8. comprehenditur, num. 9. ſiſtitur Chaldæo, num. 10 à quo occiſis filiis excæcatur & deportatur, nu 11.

Sedeciæ deportatio in Babylonem, p. 639. num. 9. mors eius, & quæ illius cauſa, p. 640. num. 3 non fuiſſe violentam, num. 4. an perierit, ibid.

Sedecias pontifex ſub rege Amaſia, p. 549. c. 2. med.

Seditio ob frumentum Gelonis, p. 695. col. 2. nu. 2. alia, p. 703. col. 2. n. 2.

Seditio Romæ pro lege Comitiali, pa. 704. col. 1. num. 2. & col. 2. nu. 3.

Seditio Romæ pro ære alieno, pa. 828. c. 2. n. 3. & vide etiam, p. 840. n. 3.

Seditio Core, vide *Core*, eadem ſeditio redintegratur, p. 268. num. 23. numerus cæſorum, pa. 269. n. 25.

Sehon rex Heſebon, p. 774. nu. 21. 2.

Seiani mors, p. 1099. n. 9. & p. 1010. n. 10. & 11. & totius familiæ ipſius. ibid.

Sæla filius Iudæ naſcitur, p. 143. c. 1. n. 2.

Seleucus Callinicus filius Antiochi Dei & Laodices regnare incipit, p. 849. c. 1. n. 1.

Seleuci Ceraunii regnum, p. 855. co. 2. num. 3. res ab eo geſta, pag. 856. n. 1. &c. mors eiuſdem, p. 857. c. 1. n. 1.

Seleucus rex Aſiæ & Syriæ, p. 828. num. 1. occiditur, pa. 831. col. 1. n. 1.

Seleucus filius Demetrij à matre occiditur, p. 970. nu. 2.

Seleucus Antiochi filius Eumenem vexat, p. 900. num 5 regnare incipit, pa. 903. num. 2. ſuſcipit filium Demetrium, qui fuit obſes Romæ annos tredecim, pagina 904. n. 1.

Seleucus mittit filium Demetrium obſidem Romam & liberat Ant. Epiphanem fratrem, p. 911. co. 2. n 1. occiditur ab Heliodoro Seleucus, p 912. n. 1. 2.

Seleucus ab Antigono Babylone fugatur, pa. 809. num. 5 pugnat cum eius filio Demetrio ad Bazam, vincitque, pa. 811. n 2. opera Ptolemæi Babylonem recipit, pa. 811 col. 2. num 4 & 5 vincit Antigonum, pa. 818. num. 1. & 2.

Seleucidarum æra, eiuſque initium p. 812. n. 1 Solis eclipſis inſignis, p 813. c. 1. n. 1.

Seleucus condit Antiochiam, pag. 819 num. 4. quam à patre nominat, ibidem, fauet Iudæis, p. 825. col. 2. prin. in Demetrium feliciter pugnat, p 827. c 2 n 1. mox vincit eum & deditum mittit in cuſtodiam, n. 2. 3.

Seleucus Grypi filius, p. 987 num. 1. col. 1. perit in Cilicia, p. 988. n. 3. eiuſdem frater moritur, col. 1. n. 1.

Sellum regnum Iſraelis occupat, pa. 563. col. 1. num 2. interficitur à Manahem, ibidem, numero 2.

Semeiæ vaticinium, pag. 502. numero 3.

Semei maledicit Dauidi, pa 455. n. 12. qui mortem eius prohibet, ibidem, officioſa ambit veniam à Dauide, p. 459. n. 5. 4. repellitur ab Abiſai, num. 4. Salomonis in eum iudicium. p. 474. n. 7. verſat præceptum ſibi datum, p 480. n. 2. & occiditur, n. 3.

Semeras & Ieremiæ contra eum vaticinium, p. 629. col. 1. num. 2. & 3.

Semi ortus, pa. 63. fuiſſe natu maximum, n. 1. 2. ei Noe bene precatur, p. 72. n. 4.

Semiramidis regnum, pa 87. col. 2. fine, non regnaſſe pro filio, p. 88. num. 2. Babylonem inſtaurat, p. 88 num. 3. alia eiuſdem geſta, p. 89. col 2. num 2 & pa. 90 c. 1 n. 2. & c. 2. nu. 1. eius crudelis libido, ibid.

Semiramis bellum in Indos parat, pa. 91 col 1 pr. & med. vincitur, & abit in Bactra, ibid. moritur, n. 3.

Senatus Romæ conſtituitur, p. 575. c. 1, n. 2.

Senatoriæ ſedes in ludis diſcretæ, p. 895. n 3 & p. 896. n. 1.

Senatus Pompeio fauet cõtra Cæſarem, p. 1023. n. 2. 3. eiuſdem in Cæſarem victorem prærogatiuæ, p. 1027. n. 1 & p. 1031. n. 9. occiſo Cæſare paci ſtudet & antiquat Dictaturã, p. 1035. n 9. hoſtem iudicat Antonium, p. 1036. n. 2. & Lepidum, p. 1037. fauet valde coniuratis, n. 3.

Senatus Conſultum quot requireret Senatores, p. 1067. c. 1. n. 1.

Seniores non adminiſtrarunt Rempub. poſt Ioſue, & ante Othonielem, p. 302. n. 3.

Sennaar Babylonicus ager, pa. 77. n. 6.

Sennacherib quid egerit in Ægy-

pto,p 587. num 1.a magna clade affecti Ægyptij & Æthiopes, n. 3. redit in Iudæam,p. 588. nu. 1. eius copiæ circa Ieruſalem cæduntur, nu. 2. 3. cur ibi rex ipſe non perierit, nu. 4. ſæuit in Iudæos in patria, n. 5. ibique moritur, n. 6. 7.

Sennacherib regnat, pa. 583. col. 1. num. 1. fine, parat copias in Ezechiam p 584 col 1. n 2. venit in Iudæam, n. 3. & inde in Ægyptũ, ibid, deditionem ab Ezechia per Rabſacem poſtulat, p. 585. 6. eius in Deum blaſphemiæ & importunitas, n. 8.

Sennacherib expugnat vrbes Iudææ, p 585. num. 5. vult adire Ieruſalem, n. 10. & mutato conſilio Ægyptum petit, & literis vrget Ezechiam, num. 10. & 12.

Sephora vxor Moſis circuncidit infantem, p. 199. nu 26. redit ad ſuos, ibid.

Septuagenaria captiuitas Iudæorum prædicta à Ieremia, p 624. n. 5 quãdo inchoata eſt & finita num. 2. & ſeqq & p. 670. n. 2. 3 &c.

Septuaginta Hebdomadæ Danielis, vnde incipiunt, p. 723. c. n. 2. & 3.

Septuaginta noui prophetæ, pag 259 n. 49.

Sepulchra concupiſcentiæ, p 258 num. 43. &c. ibi multi pereunt, & ſepeliuntur, pag 261. num. 55.

Serpens horrendus in Africa, pag. 845. c. 2 pr.

Serpens organum diaboli, pa. 34. num. 3. & 5. cur dicatur callidus, n. 4. & 6. quid cum eo Iudex agat p. 37. n. 22.

Serpentis damnatio & pœna cuiuſmodi, pag 37. nu. 23. eine an dæmoni conueniat, num. 24. & 25. hominis cum ſerpente inimicitiæ, p. 38. n. 26. inſidiatur ei, n. 27.

Serpentes caſtigant murmur Hebræorum, p. 274. n. 20.

Sertorii exordia, p. 997. num. 3. col. 1. initium belli Sertoriani, p. 997 num. 5. vincit Metellum alioſque duces, ibidem, & pa. 999. n. 4 Sertorij prudentia, ibidem, ei Perperna iungitur contra Pompeium, num. 5. bellum eius illuſtre & varium, pa. 999. num. 5. & pa. 1000. nu. 2. init fœdus cum Mithridate, p. 1000 num. 3 Metellus eius licitatur caput. num. 4.

Sertorij res labefactantur, p. 1000. col. 2. num. 3. eius gloria, apud Celtib. & Mithridatem, p. 1001. c. 1. n. 3. à Perperna occiditur, pa. 1002 n. 3.

Seruiliani crudelitas, p. 959. num 3. pacem init cum Viriatho, num. 4.

Seruile bellum Euna duce, pa. 964. nu. 4. & p. 966. n. 5. debellatum à Rupilio, p. 967. n. 3.

Seruilis tumultus Romæ oppreſſus, p. 891. col. 1. n. 4.

Seruitus Ægyptia Iſraelitarũ prædicitur Abrahæ, pa. 101 nu. 7. 8 & eiuſdem finis quarta ætate, pag. 102 n. 2.

Seruile bellum à Lucullo in Sicilia geſtum, pa. 983. num. 4. & p. 984. n. 5. & p 985. c. 1. n. 4. eius reliquiæ, p. 986. n. 5.

Seruitutis Iſraelitarum initium, p. 179. col. 2, num. 1. eius cauſæ, nu. 2. 3. & pa. 18. num. 4. 5. &c. fuit ferè centum annorum, pag. 181. n. 11.

Seruitutis Ægyptiæ alter gradus, p. 181, col. 1. num. 1. tertius gradus, p. 183. n. 1. edictum de mergendis infantibus, nu. 3. quibus impoſitum, n. 4.

Seruitus ſexta omnium longiſſima, p. 343. col. 2. num. 1. quæ terminatur in morte Samſonis, nu. 2. & in ſexto Abeſani inchoatur, p. 344. num. 3. fuit tributaria Philiſthæorum, n. 4. & 5.

Seruitus prima Iſraelitarum ſub Cuſan, p. 310. num. 1 2. 3 ab ea poſt octo annos liberantur, pag. 311. num. 2. 3. altera ſub Eglone, pa. 313. col. 2. num. 2. pecuniaria fuit, p 314. c. 1 n. 3. eius finis, co. 1. fine.

Seruitus tertia ſub Iabino, pa. 317. col. 2. num. 2. Quarta ſub Madianitis, pa 321, num. 1. 4. ad ſex annos, num 1. perquam acerbos, num. 2. initium Ammoniticæ ſeruitutis, pa. 336. c. 2 nu. 1. eius modus, p. 337. n. 2. diuturnitas, n. 5

Seruos dimiſſos retrahunt Iudæi in ſeruitutem, p. 634 n. 5. & ideo Chaldæi repetunt obſidionem Ieruſalem. ibid.

Seruorum in vrbe coniuratio, pa. 843. n. 2.

Seruorum Abrahæ multitudo, pag. 98. num. 5. & aliorum, numero 6.

Seruius Tullius regnat pa. 657. c. 1. num. 1. opera ſortus Tanaquildis, num. 2. quaſi tutor regiorum puerorum. ibidem, ter de Etruſcis triumphat, p. 657. nu. 3. fine.

Seruius Tullius Romanos cenſet, pa. 658. co. 2. fin. & digerit in ſex claſſes, p. 659. n. 3. occiditur, pag. 673 n. 3. 4.

Seſac rex Ægypti venit cõtra Roboam, pa. 50. num. 1. 2. deditiam Ieruſalem deprædatur, pa. 501. n. 1.

Sethi ortus, p. 48, num. 4. ratio nominis eius, ibid, inſtitutio & raptus, pa 49. num. 5. eiuſdem coniugium & liberi, num. 5. eiuſdem obitus, pa. 57. num. 1. deprauatio nepotum eius, n. 2. & commiſtio cum Sethianis, n. 3.

Sethus figura Chriſti, pa. 59. num. 11.

Sextilis menſis dictus Auguſtus, p. 1070. nu. 1.

Siba procurator Miphiboſethi, p. 442. n. 5. occurrit Dauidi, pa. 455. n. 10.

Siba calumniator herum, & decipit Dauidem, p. 455. num. 10. qui pro eo male iudicat in damnum Miphiboſeth, pag. 459. numero 7.

Sibyllica carmina, pag. 1001. num. 4.

Sichem à fratribus Dinæ clade maxima afficitur, p. 138. n. 3. 4. &c. quantum fuerit id crimen, p. 139. n. 6 7.

Sicarij regum deteſtabiles, p. 314. n. 2.

Siceleg datur Dauidi ad Achis Gethæo, p 414. nu. 4. vaſtatur ab Amalecitis, pag. 415. numero 20. 21.

Sicilia turbatur valde poſt mortem Hieronis, p. 868. n. 7. & p. 869. n. 11. 12. Rom. totam occupant, pa. 874. nu. 7.

Sicilia ægrè à Rom. aditur, p 841. n. 4.

Siciliam Pœni recuperare ſatagũt, p. 875. n. 1.

Siculum bellum renouatur, p. 1043. num. 1. 2. & pag. 1044. num. 1. col. 2.

Siculum bellum ab Athenienſibus ſuſcipitur, pa. 740, col. 2. num. 1. 2. claſſe Siciliam petunt, p. 741. num 3. bellum inchoatur, n. 4. & col. 2. n. 1. pr. geritur cum magno Athenienſium damno, p. 742. n. 2. 3. & ſeqq.

Siculi iuuant Lacedæmonios contra Athen. pa. 643. num. 10. Sicilia à Carthaginenſ. magnam accipit cladem, p. 745. n. 2. & p. 747. n. 7. Sicilia tyrannide liberata, p. 780. c. 1. n. 2.

Simeon detinetur in carcere in Ægypto, p. 151. n. 15.

in Simeonis tribu quæ geſta, p. 305. c. 2. n. 1.

Simeon moritur, pa. 173. c. 2. n. 1. eius mores, n. 2.

Simonis & Oniæ tertij querelæ, p. 905. nu. 2. Simon prodit ſacrum ærarium, ibid. nec reſipiſcit ad Heliodori verbera, p. 906. exulat, ibid. n. 1.

Simon recipit Roma legatos, pag. 961. num. 2. filiis militiam committit, p. 963. n. 2. qui & rem benè gerunt, num 3. mors Simonis ex ambitione generi, pa 96.. col. 2. num. 1. Sidete coniecio, ibidem.

Simon occupat Bethſuram, p. 955. num. 5. conſeruat Ioppen, pag. 656. n. 4. loco Ionathæ eligitur, p. 957. n. 3. eius prudentia contra Tryphonem, p. 958. n. 4. adhæret Demetrio, n. 6. Gazam domat & purgat, num. 1. recipit arcem Sionis, p. 959. nu. 2. filium ſuum conſtituit militiæ ducem, ibid. quæ ab eo geſta in pace, & pro Dei cultu, n. 2. cum Romanis & Spartanis, n. 3.

Simon pontifex Iudæorum dictus Iuſtus filius Oniæ, p. 819 num. 1. in Scriptura laudatur, pa. 826. n. 2.

Simon ſecundus pontifex, p. 834. c. 1. n. 1.

Simonis in Iudæa pontificatus, p. 1028. c. 1. n. 3.

Simonides, p. 663. c. 1. med.

Simulacrum Luci, pa. 598. numero 2.

Sinæ montis terrificus apparatus, p. 229. n. 137. quo die eo peruenerint Iſraelitæ, pag. 228. num. 132.

Sionis arx à Dauide obſidetur, pa. 431. numero 1. 2. eius captæ modus, p. 431. n. 4. conſtruitur, n. 5. eadem ciuitas Dauid, eiuſq; amplitudo, ibid. eo defertur Arca, vide Arca.

Siſaræ, ſiue Iabini copiæ, p. 319. n. 4. territæ diuinitus vincuntur, pa. 320. n. 4. 5. Siſara fugit, nu. 6. & à Iahele occiditur, n. 7.

Smerdes Magus inuadit Perſarum imperium, p. 678. col. 1. num. 3.

agnoſcitur, col. 2. num. 1. cum fratre occiditur, pag. 679. col. 1. num. 2.
Socialis belli principium, p. 772. pr. & finis, n. 4.
Socratis ortus, pag. 705. nu. 1.
Socratis mors, p. 751. nu. 2.
Sodi flumen, p. 643. n. 6.
Sodomorum clades quando contingerit, p. 105. n. 9.
Sodomitarum quæ fuerint peccata, pa. 106. nu. 16. obſident Loti domum, n. 17. cæcitate percutiuntur, pa. 107. n. 20 vrbes ſubuertuntur, p. 108. n. 26. & ſeqq.
Sogdianus, ſiue Secundianus rex Perſarum ad 6. menſes & dies 15. p. 737. c. 1. n. 1.
Sol & Sydera cuius naturæ, pa. 18. n. 1 & p. 19. n. 2. &c.
Sol & Luna iuſſu Ioſue conſiſtunt, & quandiu, pag 292. num. 43.
Solis ſub Ezechia prodigium, pag. 588. nu. 17.
Solonis cum Epimenide amicitia, p. 648. c. 1. n 1. Athenis princeps & legiſlator, pa. 649 c. 2. nu. 1. recuſat tyrannidem, nu. 4. gemina eius peregrinatio, pag. 659. num. 1.
Solon repugnat Piſiſtrato tyranno, pa. 659. n. 1. moritur, nu. 2. eius fœdi mores, ibid.
Somnus Adami qualis, pag. 29 num. 48.
Sophoclis ortus, pa. 696. c. 1. n. 3. clareſcit, p. 705. n. 2.
Sopholis mors, p. 747. n. 7.
Sophonias propheta, p. 612. col. 2. nu. 3.
Sophoniſbam Maſaniſſa duxit vxorem, pa. 885. nu. 7. moxque eam Scipionis voluntate deleuit, n. 8. ea veneno perit, & regnum Syphacis Maſaniſſæ à Scipione datur, num. 9.
Sors filiorum Noe in diuiſione terræ, p. 74. n. 4. 5. vbi facta ſortitio, p. 75. n. 6.
Sortitio partium terræ in tribus aliquot, p. 298. n. 7. 8.
Spartæ conditus, pag. 163. col. 1. num. 1.
Spartanorum regum initia, p. 358. num. 4.
Spartæ reges inter ſe contendunt, p. 688. c. 1 fi.
Spartam inuadit Demetrius, p 820. nu. 2.
Spartanorum & Achæorum diſſidia, p. 903. n. 3.
Spartaci bellum gladiatorium, pag. 1002. n. 4. c. 1. & c. 2. n. 4. crebro cladem à Craſſo accipit, pag. 1003. nu. 3. occumbit cum ſuis, num. 4.
Speuſippi mors ex impio Diogenis conſilio, p. 783. n. 1.
Spinæ ab initio productæ, pag. 15. nu. 10 &c.
Spiritus ſanctus incubat aquis, pag. 10. n. 7.
Statori Ioui vota ædes, p. 813. c. 2. prin.
Statua Nabuchodonoſor explicatur à Daniele, pa. 646. nu. 5. 6. &c. ſtatua aurea ab eodem erecta, p. 647. n. 1. eius magnitudo, n. 2. dedicatio, nu. 3.
Sterilitas in Iudæa ob ædificandi templi negligentiam, pag. 678. nu. 4.
Sterilitas terræ in pœnam Adami, p. 39. n. 34.
Sterilitas ſeptennij in Ægypto, p. 151. n. 1.
Stipendium militi Romæ de publico dari cœptum, pag. 748. num. 7.
Stratagema inſigne L. Marcij in bello contra Hiſpanos, pag. 872. nu. 12.
Strato Lampſacenus Theophraſti ſucceſſor moritur, pag. 839. co. 1. nu. 1.
Stratonice vxor Seleuci priuigno Antiochi nubit, pag. 823. col. 1. num. 1.
Succeſſio hereditaria apud Hebræos, p. 278. n. 40.
Sunamitis excipit hoſpitio Eliſæum, pa. 527. nu. 3. ei impetrat filium, p. 528. nu. 4. is moritur, nu. 5. ab Eliſæo denique excitatur, n. 7. 8. redit ex ſeptenni peregrinatione, p. 535. n. 5. recipit bona ſua, n. 6.
Suſannæ ſenes improbi, pag. 628. nu 10. & p. 629. c. 2. n. 1.
Syllæ Dictatoris ortus, pag. 961. nu. 6.
L. Sylla Marij Quæſtor, p. 981. n. 2. Origo belli inter Syllam & Marium, p. 981. n. 3.
Syllæ conſuli obtigit bellum Mithrydaticum, p. 991. nu. 3. moxque ei abrogatur, ibid. reuerſus in vrbem cædibus ſæuit, nu. 3. 4. Græciam adit & pugnat contra Archelaum ducem Mithrydatis, p. 992. pr. & col 2. nu. 5. Syllæ periculum in Græcia, p. 993. n. 3. pace facta res Aſiæ componit, p. 994. c. 1. n. 1.
Syllæ in vrbem venientis copiæ, & Coſſ in eum apparatus, p. 994. c. 2. nu. 2. , & p. 995. c 1. nu. 2. Coſſ. Norbanus ab eo vincitur, & Scipio exercitu ſpoliatur, ibid.
Syllani hoſtes iudicantur opera Carbonis, p. 995. nu. 2. Marium Conſulem vincit qui ſe interimit, num 2. Vrbem adit Sylla, ad eamque pugnat & victor ingreditur, num 3. & quæ tum ibi geſta, ibid. Syllæ in Samnites odium, pag. 995. nu. 4. eius immanis proſcriptio, p. 996. nu. 6. populi in Syllam adulatio, nu. 7. fit dictator, ibid.
Sylla quæ Romæ conſtituerit, pag. 996. num 2. triomphat de Mithry ate, pag. 957. num. 3. quæ geſſerit ſecundo Conſulatu, c. 2. nu. 2. deponit dictaturam, nu. 3. qua fiducia, num. 4. ſecedit in Cumanum, ibid. deliciis ſe dedit, & morbum contrahit pedicularem, pag. 998. num. 2. eius epulum, num. 1. interitus cruentus, nu. 2. eius funus & felicitas, num. 3.
Synedrium, quid differat ab aliis magiſtratibus, p. 249. n. 248.
Syphax deficit ad Pœnos, pag. 883. num. 6. eius copiæ, nu. 8. à Maſaniſſa capitur, eiuſque regnum occupatur, p. 885. n. 7.
Syphax Numida ſe iungit Romanis, p. 870. n. 3.
Syracuſæ conditus, p. 600. nu. 1.
Syracuſarum expugnatio, pa. 871. num. 7. contentio eorum cum Marcello, p. 874. n. 2. 4.
Syri contra Dauidem bellum gerunt, p. 440. & vincuntur, n. 4. ſpolia eorum aurea, num. 5. Syri trans Iordanem ſubiiciuntur Dauidi, p. 443. n. 3.
Syri cæcitate percuſſi ducuntur in Samariam, p. 532. nu. 4. dimittuntur, nu. 5.
Syri vexant Iſraëlem, p. 540. n. 2 3. & p. 544. n. 1. c. 1. gemina eorum expeditio, pa. 546. c. 1. nu. 1. fi. Ioas redimit ab iis pacem, n. 2.
Syrus redit contra Iudam, & vincit, p. 547. nu. 1. principes necat, regemque male mulctat, n. 2. gemina de Syris victoria, p. 551. n. 3. 4. tertia, c. 2. pr.
Syriæ regni finis, p. 1007. n. 6.

T.

TAbernaculum, eiuſque partes geminæ, p. 634. n. 165. velum quadruplex, nu. 166. eius tres lignei parietes, nu. 167. Tabularum binæ baſes, &c. diſpoſitio, n. 168.
Tabernaculum intus tantum auro tectum, p. 235. nu. 169.
Tabernacula triplicia apud Patriarchas, p. 123. n. 2.
Tabernaculum Dei perfectione conſeruatum, p. 592. n. 3.
Tabernaculorum feſtum cum miraculo ignis, p. 726. n. 7. 8 19.
Tabernaculum tunc inuentum, pag. 727. nu. 20. 21.
Tabernaculum abductum à caſtris quale fuerit, pag. 244. nu. 221. & 222.
Tachos & Nectanabus Ægyptii, ille à Perſa, hic à patre deficit, p. 769. n. 3. & inter ſe pugnant, ibid. & pa. 770. c. 1. n. 3.
Tahonis pœna in Adonibezec, pag. 303. nu. 8.
Tarentum deficit ad Annibalem, pag. 870. nu. 1. 2. ibi fit Roman. cædes indicta, ibid. A Fabio expugnatur, p. 876 n 3. 5 & 877. n. 2.
Tarentini belli cauſa, p. 830 c. 2. nu. 2. Pyrrhum accerſunt, nu 3. hoc bellum cunctanter ſuſcipitur à Romanis, p. 831 c. 1. n. 2. pacem ineunt cum Romanis, pag. 837. c. 1. n. 2. decennio durauit hoc bellum, p. 838. n. 8.
Tarquinij Romam demigrant, pag. 619. col. 2. nu. 1.
Tarquinius Priſcus fit rex, pa 631. nu. 8. auget Senatum & Equites, ibid. pugnat in Sabinos, p. 632. c. 1. n. 1. Romæ conſtruit mœnia & cloacas, p. 649. c. 1. n. 3.
Tarquinij conſilia contra ſocerum regem, pa. 663. n. 5. cum Tullia ad coniugium per cædes inuitat, p. 666. n. 5.
Tarquinij frater moritur, ipſe viduam ducit vxorem, p. 669. n. 12. eum rex Seruius arguit, pa. 672 c. 2. n. 2.
Tarquinius Superbus regnum inuadit, p. 673 n. 2. Seruium de gradibus curiæ deiicit, nu. 3. & filia regis ſuadente interficit, & carpento proculcatur, nu. 3. 4. cur dictus Superbus, p. 673. c 2. n. 1.
Tarquinius bellum gerit contra Ardeates, pa. 684. col. 2. fine, violata Lucretia Roma pellitur cum ſuis, pag. 685. nu. 3. 4. incitat Etruſcos contra Romanos, pag. 686. num. 2. & pugnat, num. 5.

I N D E X.

eius auxilia irrita, pag. 690. numero 4.

Tarquinij filius à patre verberibus affectus ad Gabinos tranſit, eoſque patri prodit, pag. 680. numero 10.

Tarquinij & reliquorum exulum finis, p. 692. n. 4.

Tarquinius Priſcus à filiis Anci Marcij occiditur, p. 656. n. 3.

Tarquinius Super. tyrannicè regnat, pag. 674 n. 1. Herdonium per calumniam interficit, p. 675. nu. 5 bellum gerit in Sabinos & Volſcos, p.676 n. 2. & 4.& col.2. nu. 1. Capitolij fundamenta iacit, p. 676. nu.3. bellum gerit in Gabinos, p. 677. n. 3.

Tectoſages victi à Romanis poſt datam cladem, p. 911. n. 8.

Teleutias egregius Spartanorum imperator, p. 755. c. 1. nu. 1. & p.756. c.1. n.1. vincit Olynthios, p 759. c. 1. n. 1.

Teleutiæ audax facinus in Athenienſi portu, pa. 756. c. 1. nu 2. Olynthios vincit & occumbit, pag 759. col. 1. nu. 1. & c. 2. fin.

Templi locus Dauidi oſtenditur, pa. 465 nu 6. parantur opifices proſelyti, nu. 7. paratur materia, pa 466 col.1.nu.1 templi fabrica diuinitus tradita, p. 470 nu 8 parantur fundamenta, pa. 471. nu. 16.

Templi fundati annus, p 475. n.1.2. locus in monte Moria, pag. 476. n 3 4. fundamenta & ſubſtructiones templi, p.476. n 5.6. eiuſdem peribolus & cæteræ partes, pag. 477. n. 1. 2. 3 & ſeqq.

Templi tres partes, p 478. veſtibulum, n. 11 Sanctum, p. 479. n. 12. Sanctum ſanctorum, ſiue Oraculum, n. 15. & ſeqq. quanto tempore templum fuerit ædificatum, p 481 n. 1. eius dedicatio, nu. 2. 3. qui arca & cætera ſupellex templi collocata, n. 3. ad 9.

Templi inſtaurationem curat Ioas, p. 543. c 1. nu 1. 2. & col. 2. nu. 1. 2. curat & Ezechias mundari, pag 577. n 5.

Templum cum Vrbe ſuccenditur, p 638. n 2. an templum ab Ezechiele viſum idem ſit cum Salomonico, p. 649. nu. 1.

Templi emundatio ſub Ioſia, p. 614. nu. 2 3. renouatio eiuſdem, tam vaſorum, quam ædificiorum, pag. 617. n. 2. 3.

Templi Apollinis incendium, pag. 663. c. 1. fi

Templi noua fundatio, p. 671. n. 1. dedicatio altaris, & ſacrificiorum inſtauratio, nu. 8 Templi conſtructionem æmuli Iudæorum iuuare volunt, pa. 672. nu. 5 & repulſi eam impediunt, numero 4.

Templum nouiſſimum priore glorioſius, p. 680. n. 7. eius exædificatio, p 682 c. 1. nu. 1.

Templum Zorobabelis an. 46. annis conſtructum, p.683. col.1. n. 2. eius dedicatio, ibid.

Templum Samaritanum, pag. 789. num 4.

Templum Iouis Capitolini abſoluitur ac dicatur, p. 687. n. 4.

Templi expilatio ab Ant. Epiphane, p 921. nu. 9. eius emundatio, p 929 n 1. 2. & p. 930 n. 3.

Templum Ieruſalem à Craſſo ſpoliatur, p. 1018. c. 1. n. 1.

Templum Hieroſolymitanum Herodis cuiuſmodi, 1061. n. 1. 2. 3. & ſeqq.

Tennes rex Sidoniorum Perſis ſuos prodit, p. 776. c. 1. n. 3. malè perit cum ſuis, ibid.

Tenebrarum plaga in Ægypto, & ſex eius mala, pa. 207. num. 17. 18. &c.

Tentatio diaboli qualis, p. 34. n. 1. 2. 3. eius organum ſerpens, nu. 3. quomodo tranſacta videatur, pa. 35. n. 7. 8. & ſeqq. fuſe.

Teribazus in Euagoram victum durior, pag. 759. c. 1. n 2. Orontis calumnia opprimitur, ibid. in iudicio abſoluitur, cum Orontis ignominia, p. 760. n. 1.

Terra ex nihilo producta, p. 9. c. 2. num. 1. cur dicta inuiſibilis & incompoſita, p. 10 n. 3. eius creatio, nu. 4. quomodo & cur aquis nudata, p. 14. n. 2. 3.

Terræ diſpoſitio ab ortu rerum, pa. 14. n 5. quomodo ſuperior aquis, p. 14. n. 7. iubetur germinare, p. 15. nu. 9. an herbas noxias, & arbores infrugiferas, n. 10

Terræ-motus ab Amos memoratus, quando contigerit, p 561. n. 1. 2.

Terræ motu Coloſſus Rhodi corruit, p. 857. n. 4.

Terræ diuiſio duplex, pa. 74. nu. 1. prior contigit in ortu Phaleg, n. 2. diuinitus inſtituta, n. 3. ſors trium filiorum Noe, n. 4. &c.

Terra abſorbet ſeditioſos, & in vſa inferorum moriuntur, pag. 268. nu 11.

Terræ diuiſio diuinitus iubetur, pa. 296. nu. 2. & dat Dominus tribui Iuda ſedem ſuam, n. 4. noua terræ diuiſio, p. 298. n. 4. nouique metatores, ibid.

Terræ-motus, & incendium Romæ p 897. nu. 9.

Terræ motus Spartæ, p 709. n. 4. & Athenis, p. 735. nu. 6. & Romæ, ibid.

Terræ-motus, inundatio & fames Romæ, an. Chr. 6. n. 2. & an. 7. n. 1. & in Iudæa, p. 1051. c. 2. n. 1. & p. 1081. c. 1. n. 2. & c. 2. n. 1.

Terror panicus Romanorum in Iſtria, p 911. c. 1. n. 2. & ſeqq.

Teuta regina in Illyrico, pag. 855. num. 5.

Thala vrbs Numidiæ expugnatur & incenditur, p. 980. n. 3.

Thaletis ſapientis ortus, p. 618. c. 1. nu. 1. moritur, p. 663. n. 1.

Thamar nubit Her filio Iudæ, pag. 149. c. 2. nu. 3 & Onan, p. 150. nu. 1. Iudas non dat ei tertium filium, n. 3. furtim liberos ex Iuda ſuſcipit, pag. 151. num. 3. 4. & 5. dominatur & abſoluitur, ibidem.

Thamar parit Phares, pag. 154. nu. 2.

Thamar à fratre opprimitur, pag. 448. num. 4. & mox expellitur, ibid. crimen eius luctæ propalatur, n. 5 Luctuoſus eius ſtatus, p. 448. nu. 5.

Tharæ ortus, pag. 76. num. 1. eius filij quando nati, p. 81. n. 1. vxores duæ, p. 88 n. 5. 6.

Tharæ mors & funus, p 93. n. 1. eius initia deteriora, finis laudabilis, num. 3.

Tharſis quid, p. 485. n. 6.

Thartan mittitur à Sennacherib in Palæſtinam, pag. 584. nu. 3. quam occupat, nu. 4.

Theatrum Marcelli & Balbi, itemque ludi ab Auguſto, pag. 1065. c. 1. n. 3.

Theatrum Pompeij, eiuſque dedicatio, p 1017. n. 5.

Thebanum bellum contra Spartanos, p. 761. n 12. &c. fuſe.

Thebanorum arx Cadmæa occupatur à Spartanis, p. 758. n. 6.

Thebani Cadmæam recuperant, n. 2. 3. Spartam inuadunt, p. 766. co. 1. nu. 2. Perſis gratioſi, co. 2. nu. 1. in Aſia vincunt, pag. 773. nu. 3.

Thebanos Alexander Magnus delet, p. 785. n. 4.

Theglatphalaſar vaſtat Iſraelem ſub Phacee, p. 566. n. 1 2. quanta fuerit ea clades, nu. 3. & quæ eius cauſa, p. 567. n. 4. moritur, p. 578. n. 12.

Themiſtoclis conſilium de Perſis inuadendis, pag. 699. nu. 5. eius ſtratagema ad Græcos ad pugnā compellendos, n. 7. eiuſdem induſtria pro muris Athenarum, p. 701. c. 1. n. 2. eis maris imperium parat, pa. 701. col. 2. nu. 1. excitat Piræum, ibid. oſtraciſmo vrbe pellitur, pa. 704. col. 1. n. 1. fugit, pa. 706. col. 1. nu. 2. & col. 2. nu. 1.

Themiſtocles migrat in Aſiam, pag. 707. nu. 4. eius opes, ibid. eius ad Artaxerxem literæ, pag. 708 n. 4 regem adit apud quem multum gratia valet, pag. 709. n. 2. 3. regis in eum liberalitas, ibid.

Themiſtocles ne bellum inferat patriæ ſe interimit, pa. 701. nu. 1.

Theodotus præfectus Syriæ à Philopatore deficit, pag. 859. nu 2. quam tradit Antiocho Magno, pag. 860. n 1.

Theognis clareſcit, pa. 663. col. 2. num. 1. & pag. 674. columna 1. prin.

Theophraſtus moritur, p. 817. n. 4. et Strato ſuccedit, ibid.

ad Thermopylas pugna Perſarum cum Græcis, p. 699. n. 3.

Theſei regnum, pag. 331. nu. 4.

Theſpis poeta, p 672. n. 5.

Thola ſeptimus Iudex à populo electus, pa. 331. co. 2. pr. obitus, p 336.

Thou rex Emath, Dauidi gratulatur victoriam de Syris, pag 440. nu. 6.

Thronus Salomonis cuiuſmodi, p. 484. n. 4 1.

Tiara pontificis, p. 238. n. 185. eiuſque Lamina, ibid.

Tiberij Cæſaris ortus, p. 1040. nu. 10. abit Rhodum, pa. 1070. c. 2. nu. 1. ſimulat ſe coactum imperare, p. 1087. n. 6. legata Auguſti, vt perſoluerit, p. 1087. c. 2. n. 1. fit Romæ pont. n. 2. eius collegæ infelices, p. 1090. n. 1.

Tiberio data priuilegia, pag. 1058. nu. 1. Annonæ ab Auguſto præficitur, p. 1059. c. 2. n. 2. Agrippæ ſufficitur, vincitque Pannonios, pa. 1066. n. 5 & Dalmatas, pag. 1066. c. 2. n. 2.

Tiberij Conſulatus & triumphus, p. 1069. n. 1.

Tiberij modeſtia Rhodi, pag. 1071. col. 1. nu. 1. Ibi moratur inuitus, pa. 1077. n. 2. redit inde, p. 1080.

col. 2. nu. 1. recuſat adoptionem Auguſti, & tribunitiam poteſtatem metu Caij, pag. 1081. pr. vtramque recipit, c. 2. n. 2. 3. repetit Germaniam, n. 3 pa. 1082. & pa. 1084. c. 1. n. 1. vrbem ſæpè repetit, pag. 1082. nu. 5. pugnat contra Marcomannos, pag. 1082. col. 1. num. 1. eius periculum, p. 1085. n. 4.
Tiberius Agrippam iuniorem necat, pa. 1087 n. 6. Germanicum æmulum in Orientem deſtinat, p. 1088. c. 2. n. 2. Tiberij timor in morte Seiani, p 1098. n. 11.
Tibialia Sacerdotum, p. 238. n. 188.
Tigranis initia, pa. 994. co. 2. n 1. regnum Syriæ ad eum tranſit, ibid.
Tigranem Lucullus adit, pa. 1004. nu. 3. 4. Tigranis clades ingens, nu. 5.
Tigranes non recipit Mithridat. p. 1007. n. 5. duo Tigranes inter ſe conciliantur à Pompeio, ibid.
Tigranocerta expugnatur, p. 1004. nu. 1.
Timaſithei religio Deo grata, pag. 755. n. 3.
Tintinnabula, p. 238. n. 184.
Tiſſaphernes de pace agit cum Ageſilao. pag. 752. nu. 2. c. 1. ei bellum denunciat, pa. 753. n. 3. proximo anno victus, iuſſu regis capite truncatur, ibid.
T. Liuij mors, an. Chr. 18. nu. 3. p. 1098. pr.
T. Tatius collega Romuli moritur p. 180. c. 2. n. 2.
Tithrauſtes ſuccedit Tiſſapherni, pa. 753. n. 4. de pace agit cum Græcis, ibid. ſuſcitat bellum contra Lacedæmones, nu. 4.
Tobiæ ſenioris ortus, p. 565. c. 1. n. 2. pr. ducit vxorem, p. 579. c. 2. n. 1.
Tobias cæcus vexatur à ſuis, p 591. c. 2. ſpoliatur fortunis, nu. 2. illuminatur, pa 594. nu. 1. & pa. 595 num 8. eiuſdem patientia, p. 594. c. 1. n. 2. c. 2. n 3.
Tobias iunior mittitur in Medos, p. 594. n. 4. periclitatur à piſce, ibid. accipitur hoſpitio à Raguele, n. 5. eo abſente eius parentes lugent, p. 595. n 7. ipſe cum Raphaële præit, nu. 8. domum perueniunt, moxque tota familia, num. 9.
Tobiæ ſenioris ætas & mors, pag. 607 col. 2. fi vaticinatur de clade Niniue, pa. 608. c 1 nu 2 de reditu Iudæorum & vocatione gentium, nu. 3. obitus & laus, num. 4.
Tobias Iunior naſcitur, p. 580. c. 1. n 2. captiuitas patris, p. 581. n. 4.
Tobiæ in captiuitate pietas & charitas, p 581. c. 1. fi. & p. 583. n. 9. gratioſus apud Salmanaſar, pag. 581 nu. 1. dat argentum Gabelo, p 582. c. 2. n. 2.
Tobias vexatur à Sennacherib, pag. 588. n. 5. excæcatur, p. 592. c. 1. nu. 1. 2.
Tobias iunior moritur, quotennis p 616. nu. 1. col. 2.
Tonſio ſignum luctus & lætitiæ, p. 147. n. 8.
Torquatus egregiè recuſat conſulatum, p. 873. n. 1.
Torquatus filium victorem perimit, p. 782. n. 5.
Tranſmigratio Iudæorum cum Ioachino, p. 628. n. 6. fuerunt variæ, n. 9. eorum mores, pa. 631. n. 3. alia eſt à deſolatione, p. 649.
ad Trebiam & Thraſymenum pugna cum Annibale, pa. 861. n. 8. & p. 862. n. 6. 7.
Tribuni plebis primum creati, pag. 674. n. 3.
Tribunitia poteſtas à Sylla oppreſſa, p 996. n. 2. à Pompeio reſtituitur, p. 1004. n. 2.
Tribuni plebis Romæ geminantur, pag. 715. nu. 5. eorum potentia, p. 720. c. 1. n. 2.
Tribunus Conſulem mittit in carcerem, p. 961. n. 6.
Tribuum locus circa Tabernaculum, p. 254. n 18.
Tribuni militares Romæ creari cœperunt, pa. 728. nu. 1. & 2. communicantur plebi, p 752. n 3.
Tribus Romæ auctæ, pa. 759. col. 1. n. 3.
Tribui nouæ Romæ, p. 790. nu. 10. & p. 840. n. 2.
Tricennalia fœdera inter Laced. & Athenienſes, p 713 c. 1. n. 1.
S. Trinitas in hominis productione manifeſtatur, pa. 23 n. 11. 12. ei ſimilis homo, p. 25. n. 25.
Tripus aureus, deque eo certamen inter ſapientes, p. 656. n. 1.
Triumphi 4. Romæ eodem anno, p. 851. n. 5.
Triumviratus Craſſi Cæſaris & Pompeij, p. 1012. n. 4 eorum lex agraria, p. 1013. n 3. & 4. Triumuiratus Cæſaris, Antonij & Lepidi, p. 140. n. 14. 15.
Troia, Ilium, Dardania, pa. 270. c. 2. fi
Tryphon res nouas molitur, pag 954 n. 4. coronat Antiochum, & Demetrium victum fugat, p. 955. nu 3. occupat Antiochiam, nu 4. cogitat de perdendo ſuo pupillo Antiocho, & Ionatha, pa. 957. nu. 1.
Tryphon Ionatham deceptum comprehendit, pa. 957. nu. 2. altera fraus Tryphonis, nu. 4. occidit Ionatham & filios eius & Antiochum, pa. 958. n 5. occupat tyrannidem, nu. obſidetur ab Ant. Sidete, pa 961. nu. 1. fugit Orthoſiadem, pa 962. nu. 2 ibique moritur, p 963. n. 1.
Tubæ argenteæ & earum duplex vſus, pa. 256. nu 32. Sacerdotes erant tubicines, n. 33. alij tubarum vſus, ibid
Tubalcain, p. 58. nu. 8.
Tulli Hoſtilij regnum, p. 609. co. 1. n. 2. ter triumphat, p. 610. nu. 4. moritur, pa. 618. nu. 2. ex magico incendio, ibid.
Tonica pontificia, p. 237. nu. 183. eius materia & forma, p. 184. interior, p 238. n. 186.
Turris Babylonicæ moles & modus, p. 77. n. 7. diſiecta dicitur, p. 79. n. 11.
Turris gregis, p. 140. n. 6.
Tygris fluuius, p. 10. n. 30.
Tyrannidis à regno diſcrimen, pag. 649. n. 4.
Tyranni 30 Athenis ſæuiunt, pag. 750. n 3. Theramenem occidunt, n. 3. Thraſybulus in eos inſurgit, moxque exautorantur, ibid mors eius, p. 756. c. 2. n. 1.
Tyri ortus & antiquitas, pag. 327. c 1. n. 1. & frequens inſtauratio, n. 2. crebro afflicta à Babyloniis & Græcis, ibid.
Tyrus obſidetur à Nabuchodonoſoro annis 13. pa. 627. col. 1. n. 1. 2. & ſin. vide, pa. 636. n. 5. & 640. nu. 18.
Tyrum Alexander obſidet, pa. 789. n. 2. 3. expugnatque, n. 5.

V

VAei conditio & mores, p. 1083. c. 1 n 1.
Varrana clades, pag. 1084. n. 4.
Varronis mors, pag. 1035. col. 2. nu. 3.
Varronis alterius fœlix conſtantia, p. 1099. n. 9.
Vaſa templi ab incendio ſeruantur p. 638 n. 2. prophanantur in conuiuio Balthazaris, pa. 667. p. in. Cyrus ea reſtituit, p. 672 n. 6.
Vaſthi reginæ epulum, p. 710. n 3 repudiatur à Rege Longimano, n. 3. 4. mox pro illa anxius, pag. 711. n. 2.
Veientes & Volſci ab Anco Marcio victi, p. 623. n. 3 contra eos pugnat aliquot annis Tarquinius Priſcus, pa. 635. nu. 1. Romani contra eos infeliciter pugnant, p. 701. c. 2. n. 3
Veientes à Romulo victi, pa. 584. c. 2. n. 1. 2. & ab Anco Marcio, p 622. c 2 n 4.
In Veios decennale bellum Romanorum, p. 749. n. 6. illuc colonia Romæ à Tribunis poſtulatur, pa. 754. n. 6. & p. 755. c. 1. n. 2. & col. 2. nu. 2.
pax cum Veientibus ad annos 40. p. 703. c. 2 pr.
Vela Tabernaculi multiplia, pag. 234. n. 160. & pa. 235. n. 171.
Veneficia Romæ, p. 791. n 5.
Ventidius Parthos vincit, p. 1043. nu. 10. turbat in Vrbe vt Ciceronem capiat, pa. 1030. nu. 5. rurſus Parthos vincit, p. 1044. n. 3. vbi Pacorus occiditur de Parthis triumphat, p. 1045. n. 4.
Verbum Dei maxime proprie filius Dei patris, p. 25. n. 26.
Veſpaſiani ortus, pag. 1083. nu. 1
Veſtalium autoritas, p. 717. nu. 6.
Veſtalis Pompilia viua defoditur, p. 597. c. 2. n. 2.
Veſtalis Vrbinia corrupta cauſa peſtilentiæ, p. 704. col. 1. n. 2.
Veſtalis Poſthumnia cauſam dicit de inceſtu & cur, p. 739. n. 4.
Veſtes Sacerdotales, p. 236. n. 175. 76. &c.
Vexellodunum ſiti expugnatur à Cæſare, p. 1022. n. 4.
Vineæ plantatio quando contigerit, pa. 71. nu. 1. qui vites in diluuio manſerint, p. 72. n. 7.
Virga Moſis miraculorum inſtrumentum, pa. 198. n. 20 in colubrum verſa, pag. 197. nu. 16. & p. 201. n. 40. & 41. mare aperit, p. 219. n. 83.
Virginia ab Appio decem viro vindicatur in ſeruitutem, pag. 722. n. 3. à patre occiditur, & decem viri exautorantur, ibid.
Virgilij ortus, pa. 1004. n. 6. obitus, p. 1062. c. 2. pr.
Virgines honorat Auguſtus, an. Chr. 10. n. 4.
Viriathus emergit, pa. 946. nu. 6. multos Romanos duces vincit,

pag. 947. nu. 2. & p. 949 nu. 10. pag. 950. nu. 7. pugnat cum Metello, pag. 951. nu. 8. contra Lælium, pag. 954. nu 5. contra Fabium Col. n. 6 fugatur, pa. 956. nu. 7. eius pugna cum Quintio, pag. 957 nu. 6.
Viriathus pugnat contra Seruilianum, p 958. nu. 7 & cum eo pacem init, pag 959. nu. 4. Cæpio pacem cum eo dirimit, pag. 960. nu. 5 & eum per ſicarios interimit, ibid. eius mores, nu. 6.
Vitæ arbor, eiuſque fructus, p. 17. nu. 22. cui efficacitas naturalis, nu. 23. fuit ſingularis ſpeciei, nu. 25.
Vituli aurei confectio, p. 239. n. 192. eum populus adorat, pag 240. num. 196 Dominus rem Moyſi aperit, ibid. pro ea Moſes Dominum orat, nu 197 & veniam diſſimulanter obtinet, nu. 198. reuerſus in caſtra confringit tabulas, & vitulum diſſipat, n. 200. fuerit ne vitulus integer, an vituli caput, p. 241. n. 201.
Vituli adorati rei potione proditi, pa 240. n. 200 & ſpoliatione inaurium, pag. 241. nu. 203. à Leuitis cæduntur magno numero, num. 204.
Vlyſſis fuga, p. 347. n. 6.
Volumnius rex à Cornelio Coſſo occiſus, p 730. c. 1. n. 2.
Vota patris & propria Aſa perſoluit, p 506. c. 1. n. 3.
Vrbes Leuiticæ, pag. 280. n. 55. cur ita dictæ, ibid. & p. 299. n. 10.
Vrbes fugitiuorum, p. 280. n. 56. & p. 229. n. 9.
Vrias propheta à Ioakimo occiditur, p. 621. n. 4.
Vrias euocatur à bello, p. 444. n. 6. nec perſuadetur adire vxorem, n. 7. remittitur in bellum interficiendus, p. 445. n. 8. occiditur, ibid.
Vrias pontifex tempore Achaz, p. 570. n. 2.
Vrim & Thumim, pag. 237. n. 180. & ſeqq.
Vtica importune ſe dat Romanis, p. 947. n. 2.
Vxores Salomonis, pag. 483. n. 9.

X

XAntippus Lacedæmonius vincit Regulum, p. 845. n. 2.
Xenophontis obitus, p 770 c. 2. n. 4.
Xenophanes Colophonius, p. 664. c. 2. n. 1.
Xerxes ſuccedit Dario Hyſtaſpis, p. 656. c. 2. n. 1. & p. 695. nu 2. incitatur ad bellum contra Græcos & Ægyptios, nu. 3. de eo deliberat, p. 696. c 2. n. 1. apparatus expeditionis, p. 697 c. 1. n. 1. Sardibus hiemat & Pythij in eum magnificentia, p. 698. n. 3. Iſthmum perfodit, & ponte iungit Helleſpontum. n. 4.
Xerxes tranſit Helleſpontum, pag. 698. c. 2. n. 1. & pag 699 nu 5. eius in Pythium ingratitudo, ibid. ſoli ſacrificat, nu. 2 victus fugit, p. 699. n. 8. fugit in Ecbatana, p. 701. c 1. pr.
Xerxis obitus, p. 707. c. 1. n 2.
Xerxes 2. rex Perſarum ad 45 dies, p. 737. n. 2.

Z

ZAbulonis ortus ex Lia, p. 132. col 2 nu. 2.
Zabulonis obitus, p. 176. n. 3.
Zachariæ prophetæ filius prænunciatur, pag. 1072. nu. 4. & 5. non fuit pontifex, nu. 5.
Zacharias arguit regem & populum idololatriæ, pag. 546. col. 1. nu. 1 pr. & p. 547. nu. 2. col. 1. lapidibus obruitur cum regis conſenſu, n. 2. 3. Deum requirit vltorem, nu 4.
Zacharias alter tempore Oziæ, pag. 556. col. 2. nu. 2. fuit nepos Ioiadæ, ibid.
Zacharias rex Iſraelis, p. 562. col. 2. fine.
Zachariæ prophetæ mors, pag. 655. num. 1.
Zama à Metello in Numidia obſidetur, p. 980. nu. 4.
Zamarus Indus in ignem vltro ſe conijcit, pag 1001. col. 1. prin.
Zambri crimen & pœna, pag. 277. num 38.
Zambri regnum occupat, & delet domum Baalæ, p. 510. c. 2. n. 1. 2. qui mox ad cædem ſui compellitur, nu. 2.
Zara ex Thamare naſcitur, p. 154. n. 3.
Zebi Madianitæ cædes, p. 325. n 12.
Zebina ſuſcitatur à Ptolemæo Euergete contra Demetrium, p. 969. nu. 2. quem vincit, p. 970. nu. 1.
Zebinæ cædes opera Ptolemæi, pag. 971. n. 1. eius ſacrilegia, fuga, &c. nu. 2.
Zelpham ducit Iacob à Lia perſuaſus, p. 131. c. 1. n. 1. parit Gad, p. 132. nu. 2. & Aſer, c. 2. nu. 1. prin.
Zelus Saulis injuſtus in Gabaonitas, p. 414. n. 8. punitur, p. 462. nu. 2. morte 7. filiorum, nu. 4.
Zelus Aſa contra Idololatriam, p. 506. c. 1. n 1.
Zelus Phinees Deo acceptus, pag. 278. n. 39.
Zelus Ioſue pro Moſe, p. 260. n. 50.
Zelus Saulis inconſultus, pag. 379. nu. 21.
Zelus animarum Abrahæ, pag. 95. nu. 9.
Zelus malus filiorum Iacob pro Dina, p. 139. n. 7.
Zenonis mors & mores, p. 841. n. 6.
Zephæi latebras Dauidis Saulis renunciant, p. 405. n. 6. & p. 406. n. 3. produnt Dauidem, p. 411. nu. 1.
Zona pontificia, p. 238. n. 167.
Zopyri ſtratagema contra Babylonios, p 681. c. 1. n. 2. 3.
Zoroaſtris ortus, p. 73. n. 5. Nemrodi æqualis, ibid. bellum contra eum, p. 87. nu. 1. 2. eiuſdem mors, nu. 3.
Zorobabel Hieroſolymis ædificat, p. 680 n. 6.
Zorobabel dux populi à captiuitate, p. 671. n. 10. repetit Babylonem, & ſe in regem inſinuat, p. 679. n. 4.
Zorobabelis mors & laus, pag. 696. col. 2. num. 2.

FINIS.

Digitized by Google

Digitized by Google

Digitized by Google